אוצר הפירושים

על מסכת הוריות

כולל כתבי יד וספרים שבדפוס

מתקופת הרמב"ם עד גדולי דורנו

על הבבלי ירושלמי ותוספתא

לעילוי נשמת

מרת גיטה גנחובסקי ע"ה

בת הגאון רבי דב נוחימובסקי

נכדת הגאון רבי חיים מאיר גרין

נינת הגאון רבי שניאור זלמן הירשוביץ

זכר צדיקים לברכה

נאספו וסודרו בידי בעלה ובניה

הוצאת מזכרת גיטה

תשכ"ט

©

כל הזכויות שמורות

נדפס בדפוס זהר, תל־אביב

השער והמבוא בדפוס "דף־חן", ירושלים

BM556
.H73
080

RABBI I. ABRAMSKY
BAITH VEGAN NEVEH PAGI
JERUSALEM

רבי י. אברמסקי
ב"ת וגן נוה פג"י
ירושלים

ועדה זו יכולה, דעתו של הרמב"ם אינה אחידה ומסקנה סופית בענין זה —
אי אפשר לומר. ואין ספק שהרמב"ם עצמו לא היה מרוצה מהחלטה זו,
ואם לא כן, היה מוצא דרכים אחרות להתיר את הבעיה.

בברכה, [illegible]

ירושלים, ט"ו באב תשכ"ב

מפעל גדול זה הוא לזכר רעיתי ואמנו היקרה ד"ר גיטה גנחובסקי ע"ה בת הרב דב וחינה נוחימובסקי, אב"ד בגולדינגן, נכדת הרב חיים מאיר גרין אב"ד בגראבין, נינת הרב שניאור זלמן הירשוביץ אב"ד בגולדינגן מחבר הספרים "גליון אלפס" הנדפס בש"ס וילנא ו"אבן ישראל" ו"אבן בוחן". נולדה ביום ה' שבט תרס"ד ונפטרה ביום א' דראש השנה תשכ"ח.

בת גדולים והיא עצמה גדולה בידיעות, באמונה ובמצוות ההטבה עם גדולים ופשוטי עם. ממשיכה מתוך מחשבה וכוונה את שלשלת הדורות והיתה מיחידות סגולה שבדור.

אספנו הפירושים והחידושים על מסכת הוריות, מתקופת הרמב"ם עד ימינו, בין שהם בכתבי־יד ובין שהם בדפוס, מהם ספרים שלמים יקרי המציאות שדינם ככתבי־יד וערכם גדול. לא כללנו במסגרת זאת ספר "שער יוסף" להחיד"א, מחמת גודלו והקיפו והוצאנוהו לאור בכרך מיוחד עם תוספותיו שקרא להן בשם "אחורי תרעא". פירושים על המסכת של אחדים מבני דורנו אף הם לא נכללו.

בשם רבן של ישראל רבי חיים מוולוזין מוסר החפץ חיים, שכל תלמיד חכם צריך להיות מלך על מסכת אחת, בתכנה ובפירושיה, להיות רגיל בלימודה ושתהיה שגורה במחשבתו לעומקה של תורה. מסכת הוריות היא קטנה בכמותה, אבל היא מן המסכתות הקשות, וכבר הזכיר רבי בצלאל רנשבורג שבמסכת הוריות היא עזובה ונטושה ומונחת בקרן זוית עד שכמעט אין דורש לה לעצם החומר שבה, עד שנעשה למשל ומרגלא בפומיה דאינשי, אם ירצה איש לכנות דבר חמור עמוק וסתום, יאמר: ראה נא כהוריות הוא זה.

יש בקובץ זה פירושים וחידושים שנכתבו במשך תקופה של שמונה מאות שנה על ידי גדולי דורות אלה, ובהם כמה ששיטותיהם אינן ידועות כלל, ותופשי התורה יוכלו לטייל ביער הגדול של ארזי הלבנון, אדירי התורה, המתפשט על ארצות הרבה, יוכלו ללמוד ולהבחין בדרכי הלימוד והמחשבה, אשר מרועה אחד ניתנו, על ידי גדולי תופשי המשוט בים התלמוד, הבבלי, הירושלמי והתוספתא.

קיבוצם של פירושים אלה נעשה למזכרת הנשמה הגדולה של רעיתי ואמנו היקרה.

בקשתנו היא לכל חובבי תורה ולומדיה, שיאמצו להם מסכת זו, ללומדה עם פירושיה המופלאים, על נתיבותיה, קושיותיה ותירוציה, הרריה ועמקיה, מישוריה ודרכיה. מקוים אנו שבמסכת זו, הניתנת עם כל פירושיה ופירושי פירושיה ילמדו בה תלמידי החכמים שבדור לימוד שיש בו משום העמקה. יהיו אוצרות גנוזים אלה למעין של מחשבה ויהיה זה זכרון נצח לאשה ואם דגולה בישראל שגדולי הדור הוקירו אישיותה המופלאה.

מסכת הוריות שבסדר נזיקין עוסקת בדיני בית הדין הגדול, הוראה, קהל ושבטי ישראל. נתפלל להשי"ת שנזכה בקרוב להתקהלות שבטים ולבנין בית מקדשנו בתפארתו ולשכת הגזית שמהם תצא תורה והוראה לישראל.

אנו רואים לחובתנו להביע רגשי תודה למרן רבי יצחק נסים, הראשון לציון והרב הראשי לישראל, ולרבי שמואל ברוך ורנר, אב בית הדין בתל אביב, על עזרתם הגדולה בעצה ובתושיה, ולבתי עקד הספרים שבארצנו ובארצות התבל. הברכה והתודה להם.

בעלה אליהו משה
בניה דב ואברהם

ואלה תולדות

המחברים שספריהם וכתבי היד שלהם, נמצאים באוצר הפירושים היוצא לזכר אמי מורתי נ״ע, החל מפירושי רבי יהונתן מלוניל בן דורו של הרמב״ם, שבזכות יזמתה והשתדלותה של אמא נדפסו בפעם הראשונה בש״ס, מזמנו ועד ספרי גדולי דורנו, מרן החזון איש זצ״ל ויבלח״ט וארוכים מרן רבי יחזקאל אברמסקי שליט״א ששניהם הוקירו את אישיותה.

חכמים — דבריהם הם הם זכרונם. ביקשנו לכלול פרטים מועטים על המחברים ככל שהעליתי בקוצר יכולתי. לעתים נאלצתי לקצר יותר מדי משום העדר פרטי תולדה וידיעות. אין, איפוא, באורך הדברים או בקיצורם משום הערכה. אף סדר נתינתם של הפירושים, לפי התקופות, לא תמיד נשמר בעטיים של קשיי־דפוס ואין בכך חלילה משום הקדמת מחבר אחד על השני. משום כך גם נמנעתי לציין תארים לפני כל שם ושם.

יזכר לטובה כל שסייע בידי והעמיד לרשותי ספרים נדירים להכנת המפתח והידיעות הכלולות בו.

בנה ותלמידה
דב גנחובסקי

בבלי

פירוש רבינו יהונתן מלוניל על הרי״ף

ע׳ א׳

חי בפרובאנס, במאה האחרונה לאלף החמישי.

היה מגדולי חכמי פרובינציא. תלמיד הראב״ד בעל ההשגות. חיבר פירוש גדול על הרי״ף, שנדפס לאחרונה בש״ס ״אל המקורות״, אחרי שעד אז נדפס רק לעירובין, לחולין ולהוריות. פנה אל הרמב״ם בשם חכמי לוניל לבאר עשרים וארבע מקומות קשים ב״משנה תורה״. בתשובתו אליו כותב הרמב״ם: ״מי זה בא מאדום... ומלחמות התורה חגר חרבו ותפש שלחו, ועל כסא התלמוד מושב מנוחתו, הוא הרב הנערץ, כמים קרים ביום שרב, עמוד המערב, הנחמד מזהב ומפז רב, מורינו ורבינו יהונתן סגולת הכהנים... מאת הנכסף לראותך המשתעשע בבינתך השמח בחברתך... מודיע אני משה אליך הרב הכהן ר׳ יהונתן שצ״ו כי בעת שהגיע אלי כתבך ושאלותיך שמחתי שמחה גדולה ואמרתי לנפשי ברוך ה׳ אשר לא השבית לך גואל וידעתי דברי למי שיודע ענייניהם... וכל אשר שאלת יפה שאלת וכל אשר הקשית יפה הקשית...״.
תשובה זו נכתבה בשנת ד׳ תתקנ״ט. לפי ״ספר יוחסין״ נפטר רבינו יהונתן בשנת פטירת הרמב״ם, ד׳ תתקס״ה, אולם לפי המובא ב״שבט יהודה״ עלה רבי יהונתן, ״הכהן הגדול״, באחרית ימיו לארץ ישראל, יחד עם שלש מאות רבנים מצרפת ומאנגליה, בשנת ד׳ תתקע״א. כתב היד על הוריות, יחיד בעולם, הוא בספרית אוניברסיטת אוקספורד, ונדפס לראשונה ע״י הרב מנשה גרוסברג ובש״ס ״אל המקורות״, ירושלים תשכ״ג.

בית הבחירה

ע׳ ג׳

רבנו מנחם ב״ר שלמה המאירי

נולד בקרקשון, סוף שנת ה׳ ט׳, נפטר בפרפיניאן, ה׳ ע״ה.
מגדולי מפרשי התלמוד. שימש רוב ימיו ברבנות פרפיניאן. נשא ונתן עם גדולי תלמידי הרמב״ן, ביחוד עם הרשב״א, וכן עם חכמי צרפת ואשכנז. חיבורו הגדול ״בית הבחירה״ לל״ז מסכתות חובר בין השנים ה׳ מ״ז וה׳ ס׳, מביא את מסקנות סוגיות הגמרא, מכל הש״ס, לפי פסק ההלכה, תוך כדי ביאור הסוגיא לפי סדרה, כלומר בתחילה המשנה, אחר כך מה ששייך למשנה בתלמוד, ולבסוף שאר עניני הסוגיא. כתב היד של ״בית הבחירה״ היה טמון בספרית פארמה יותר משש מאות שנים, עד שבדורות האחרונים הוציאוהו לאור מהדירים שונים. מלבד ספר זה חיבר המאירי גם פירושים וחידושים לתלמוד, מהם נשתיירו רק על מסכתות בודדות, וכן חיבר פירוש לכל התנ״ך, ממנו בידינו רק הפירוש לתהלים ומשלי. בין שאר ספריו: ״מגן אבות״ בעניני מנהגים, ״ספר התשובה״, ״קרית ספר״ בדיני ספר תורה, סליחות ופיוטים.
״בית הבחירה״ להוריות הועתק מכתב יד ספרית פאלאטינה בפארמה על ידי הרב אברהם סופר מירושלים, ופורסם על ידו בצירוף מבוא והערות, ירושלים תשכ״ח, והוא מודפס כאן ברשותו.

פסקי רי״ד

ע׳ י׳

רבנו ישעיה דטראני הזקן

נולד בטראני שבדרום איטליה, בערך בשנת ד׳ תתק״מ. נפטר בערך בשנת ה׳ י׳.

פעל בקהילות שונות באיטליה, וכנראה ישב גם זמן מה בארץ ישראל, אולם כמעט ולא ידועים פרטים על תולדותיו. ספרו "תוספות רי"ד" שנכתב בכמה מהדורות, על רוב מסכתות הש"ס, ובין היתר מרובים בו תיקוני גירסאות. "פסקי רי"ד", הבאים לקביעת ההלכה על סדר הש"ס, חוברו אף הם לכל המסכתות, אולם נדפסו עד לאחרונה רק לחלק קטן מהן, והם נדפסים כעת על ידי מכון התלמוד הישראלי בירושלים. "פסקי רי"ד" להוריות הם מכ"י הספריה הלאומית בפאריס, שהועתק על ידי הרב אהרן חיטריק, ופורסם ב"תלפיות" תשכ"ה.

בין ספרי הרי"ד האחרים יש למנות את ספר "המכריע" בהלכה, "פסקי הלכות תפלין, מזוזה צצית וסוכה", פירוש הגדה של פסח, נמוקי החומש, על התורה, והפירוש לנ"ך שנדפס ביחוס לו בתנ"ך מקראות גדולות וניציאה ש"ז וכו' ובתנ"ך קהלות משה, ולאחרונה הוצאה חדשה של פירוש נביאים בירושלים תשי"ט.

פירוש אגדות

ע' י"ב

רבנו ידעיה ב"ר אברהם הפניני

נולד בבדרש שבצרפת, וחי בפרפיניאן ובמונפלייה בצרפת, במאה הראשונה לאלף הששי. בשנת ה' ס"ו עוד היה בחיים.

למד תורה מפי אביו רבי אברהם הבדרשי, על שם מקומו, כשם שרבי ידעיה נקרא "הפניני" על שם מקומו פרפיניאן.

מספריו: "בחינות עולם" על הבלי העולם הזה ואושר העולם הבא, שזכה למהדורות רבות ולפירושים ותרגומים רבים, "בקשות", תפילות שכל מלה בהן מתחילה באות אל"ף, מ"ם, או כוללת את האור למ"ד, "הפרדס", משלי חכמה ומוסר, ועוד, וכן חיבורים אחרים המצויים בכ"י.

"פירוש אגדות" הוא מכ"י ספרית אסקוריאל ליד מדריד בספרד, וצילומו נמסר לנו באדיבות המכון לתצלומי כתבי היד העבריים בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים.

אגודה

ע' ט"ז

רבנו אלכסנדר זוסלין הכהן

נולד בארפורט באשכנז ושם נהרג על קידוש השם בראש חדש ניסן ה' ק"ט.

הרביץ תורה בארפורט, בוורמס, בקלן ובפרנקפורט, שעל שמה נקרא "ר' זוסלין מפרנקפורט".

חיבורו "אגודה" הוא קובץ פסקים מכל סוגיות הש"ס לפי סדרן, והוא כולל גם חידושים משלו ומשל רבותיו, על כל הש"ס, ובכלל זאת משניות סדרי זרעים וטהרות והמסכתות הקטנות. בסוף ימיו שב והשתקע בעיר מולדתו ארפורט ושם נהרג על קידוש השם, ועליו נכתבה הקינה "ציון אריווך בכי".

ה"אגודה" נדפס לראשונה בקראקא של"א. קיצור ממנו, בשם "חידושי אגודה", נדפס בסוף תשובות רבנו יעקב ווייל בוניציאה רפ"ג.

הגהות מרדכי

ע' ט"ז

רבנו שמואל שליצשטט

חי באלזאס, בערך בשנים ק' עד ק"ס לאלף הששי.

שימש שנים רבות ברבנות שטראסבורג, ועבר אחר כך בנדודיו גם בארץ ישראל ובבל, עד ששב לשטראסבורג באחרית ימיו. את ספרו "הגהות מרדכי", הקרוי גם "קיצור מרדכי" וגם "מרדכי הקטן", שהוא קיצור ספר המרדכי לרבנו מרדכי ב"ר הלל, חיבר בשנת קל"ו, אך לא נדפס עד עתה, אם כי הובא על ידי מחברים שונים. הגהות שנעשו לספר זה נדפסו יחד עם המרדכי.

כתב היד נמסר לנו על ידי מכון התלמוד הישראלי בירושלים, יד הרב הרצוג, באמצעות מנהלו הרב יהושע הוטנר.

באר שבע

ע' י"ז

רבנו יששכר בער ב"ר ישראל ליזר פרנס

נולד בפוזנא בערך בשנת ש"י. נפטר באוסטרליץ בשנת שפ"ג.

מתלמידי רבנו מרדכי יפה בעל הלבושים, המהר"ל מפראג ובעל הסמ"ע. שימש ברבנות גוריציא שבאיטליה, ובסוף ימיו הוזמן לשמש רב בצפת, אך נפטר בדרכו לארץ ישראל.

ספרו הגדול "באר שבע" בא לשמש במקום תוספות למסכתות ופרקים שעליהם אין תוספות, וכן הוא כולל חידושים במסכת סוטה, חולין ועוד, ושאלות ותשובות, ביחד שבעה ספרים נפרדים, שעל שמם נקרא הקובץ כולו "באר שבע". נדפס לראשונה בוניציאה שע"ד, ובפרנקפורט תס"ט ובוילנא תר"ן. כן חיבר את הספר "צידה לדרך" על רש"י לתורה.

דברי שמואל

ע׳ מ״ג

רבנו שמואל ב״ר אברהם הצרפתי

נולד בפאס, מרוקו בשנת ת״ך. נפטר שם, ב׳ מנחם אב תע״ג.
היה דיין בפאס. את ספרו ״דברי שמואל״, ״מעט מזעיר מחידושיו אשר כתב בימי חרפו בדברים נחים ובֵרים״, הוציא לאור אחיו אהרן הצרפתי, והוא נדפס באמשטרדם תנ״ט. השאיר אחריו כתבי יד רבים, מהם נדפס הספר ״מעולפת ספירים״.

זרע ברוך

ע׳ מ״ד

רבנו מנחם מנלי ב״ר ברוך הלוי

נפטר בלבוב ביום ב׳ של שבועות, ז׳ סיון תק״ו.
היה דיין בלבוב ומגיד בטרוב. ספרו ״זרע ברוך״ הוא חידושים על כמה מסכתות, ועליו הוא חותם ״מנחם מנלי דיין דק״ק לבוב״. כן חיבר את הספר ״עמק הלכה״ הכולל גם דברי אגדה, ועליו הסכמת הג״מ משה ב״ר אהרן מלבוב שכותב עליו שהיה מחותנו, ובהקדמתו הוא כותב כי חיבר גם ספר ״עבודת הלוי״ על סדר קדשים. בפתיחת ספרו הוא מתייחס לגאון יוסף כ״ץ מקראקא בעל ״שארית יוסף״, לגאון יצחק שרענצילש ולשר שאול וואהל.
״זרע ברוך״ נדפס בוונדזבעק (״הרובץ בין שתי ק״ק מפורסמות אלטונה והמבורג״) בשנת ת״צ.

חפץ השם

ע׳ מ״ה

רבנו חיים בן עטר

נולד בסאלי שבמרוקו בשנת תנ״ו. נפטר בירושלים בשנת תק״ג.
מגדולי המקובלים והפוסקים. סבל מרדיפות השלטון במרוקו ונדד בערים שונות. החליט לעלות לירושלים ויצא ממרוקו עם קבוצה של תלמידים, ובדרכו עשה באיטליה כדי להדפיס ספריו ולעורר נוספים לעלות עמו. אף מצא שם תומכים לישיבה הגדולה ״כנסת ישראל״ שעמד להקים בירושלים. בסוף שנת תק״ב הגיע לירושלים עם שיירה גדולה, ומיד הקים את בית מדרשו, שאליו הצטרפו גדולי חכמי ירושלים. בית הכנסת שלו בירושלים עומד עד היום.
הוא נפטר בט״ו בתמוז תק״ג.
פירושו הגדול לתורה הוא ״אור החיים״, שהתפשט ביותר בעם. ספרו בהלכה ״פרי תואר״ על יורה דעה. בירושלים חיבר ״ראשון לציון״ על כמה ממסכתות הש״ס וחידושי דינים על יו״ד, ועל פסוקי תנ״ך. רשימות תלמידו מדרושיו בליוורנו נדפסו בשם ״מאור החיים״ (לונדון תשי״ב). ״חפץ השם״ על כמה מסכתות בש״ס נדפס לראשונה באמשטרדם תצ״ב.

מאיר נתיב

ע׳ נ״ג

רבנו שבתי ב״ר אליעזר זוסמן כ״ץ הכהן

נולד כפי הנראה בשעכנווצי בפולין ושימש שם רב. משנת תקל״א עד תקל״ב שימש ברבנות סוקולוב בפולין, ואחר כך בליוואַרדן שבהולנד. היה נכדו של רבי מאיר כ״ץ, אביו של בעל הש״ך. בעבודתו הגדולה ״מאיר נתיב״ (ג׳ חלקים, אלטונא תקנ״ג—תקס״ב) עשה ציונים וסימנים לכל הלכות הש״ס המבוארות ברש״י ובתוספות במקומות ובמסכתות אחרות, וכן הוספות ל״מסורת הש״ס״. ספרו ״עמודי כסף״, בהלכה על דיני נדה וטריפות ושו״ת נדפס בוואַרשה תרמ״ד.

מגן גיבורים

ע׳ נ״ד

רבנו אליעזר ב״ר שמואל משה די אבילה

נולד במרוקו בשנת תע״ד. נפטר שם בהיותו צעיר לימים בשנת תקכ״א.
שימש ברבנות ראבאט. היה ידוע בכינויו ״רב אד״א״. בן אחותו של רבנו חיים בן עטר, אתו התכונן לעלות לארץ ישראל אך לא הספיק. ספריו הודפסו על ידי נכדו ר׳ יוסף: ״מגן גיבורים״ על ש״ס בשני חלקים, ליוורנו תקמ״א—תקמ״ה, ״מלחמת מצוה״ בהלכה, שו״ת ״באר מים חיים״, ״מעין גנים״ על הטור.

בני שמואל

ע׳ פ״ח

רבנו משה ב״ר שמואל עדאוי

חי בתוניס. ספרו ״בני שמואל״, לכבוד אביו, נכתב בתקי״ח ונדפס בתקי״ט בליוורנו, בהסכמת רבני ליוורנו, תוניס ואלג׳יר.

בהקדמתו הוא כותב: "וחלילה לי להיות כוונתי בחיבורי זה שחברתי על ששה מסכתות שהם ביצה חגיגה קמא הוריות ותמורה וערכין ועל קצת לשונות הרמב"ם להתגדל ולהתפאר וליטול לעצמי עטרה, רק להיות לי למזכרת אתיא זכירה זכירה, להניח לתלמידים כמוני...".

חק נתן

ע' צ"ה

רבנו נתן ב"ר אברהם בורג'יל

נולד בתוניס. נפטר בירושלים בד' מרחשוון תקנ"ב.
למד תורה מתוך יסורים ומחלות שונות. עלה באחרית ימיו לירושלים ובה נפטר. הניח אחריו שושלת גדולה של רבנים וראשי ישיבה בתוניס.
ספרו "חק נתן" (ליוורנו תקל"ו) מכיל חידושים על סדר קדשים ומסכת הוריות, וחידושים על הרמב"ם.

הורה גבר

ע' קי"ג

רבנו בצלאל ב"ר יואל רנשבורג

נפטר בפראג, י"ח בתשרי תקפ"א.
היה דיין בפראג, תלמיד מובהק של רבי לייב פישלס, "זקן ויושב בישיבה בפראג ארבעים שנה", ולפני כן למד מפי רבי אהרן בעל "מנחת אהרן" נכד הש"ך, רבי יוסף העס, ראש ישיבת פיורדא, ורבי צבי הירש אב"ד פוזנא ואח"כ בפיורדא, וכן למד בקעלין מפי רבי אליעזר קאליר.
ספריו: "הורה גבר" על הוריות (פראג תקס"ב), "שדה צופים", מפתח מראי המקומות למאמרי הש"ס המפוזרים בהלכות הרא"ש, והגהות על הש"ס בש"ס פראג. השאיר בכ"י הספרים "עמק סוכות" על מסכת סוכה, "טהרת חולין" על מסכת חולין ו"פתחי נדה" על מסכת נדה. האחרון יצא מכ"י בירושלים בשנת תשי"ז. בהקדמתו הוא מציין כי החל בכתיבת המהדורא קמא בשנים תקמ"ז ותקמ"ח, ואת המהדורא בתרא החל בשנת תקס"ב וגמרה בחמש שנים בשנת תקס"ו.

אדרת אליהו

ע' קנ"ו

רבנו רפאל עמנואל חי ב"ר אברהם ריקי

נולד בפיראדה בשנת תמ"ח. נהרג ר"ח אדר תק"ג.
נתיתם בילדותו וגודל על ידי קרובי משפחה. נסמך לרבנות בתע"ז והיה רב בגוריציא. בשנים תע"ח עד תפ"פ ישב בצפת. נשבה ע"י שודדי ים מאלג'יריה בדרכו לאיטליה, ואחרי שנפדה היה רב בפירינצי עד תפ"ג, אז פרש מהרבנות. בכ"ז אלול תצ"ז עלה שנית לא"י, לירושלים, ובשנת תק"א חזר לאיטליה למען ישיבת "חברים מקשיבים" שהקים בירושלים ולהדפסת ספריו. היה גם באמשטרדם ובלונדון. בדרכו ממודינא לבולוניא התנפלו עליו שודדים והרגוהו בר"ח אדר תק"ג. החיד"א כתב עליו שבמשך כ"ב מנ"ב שנות חייו צם כל ימות השבוע, ורק בשבתות ויו"ט בא אוכל לפיו. היה גם משורר ופייטן.
ספריו: "אדרת אליהו" חידושים על הש"ס (החלק על נזיקין קרוי "עבדי יצחק"), ליוורנו תק"ב, "מעשה חושב" על מלאכת המשכן, "הוועשיר" על המשנה, "חושב מחשבות" על תנ"ך וש"ס, "משנת חסידים", "יושר לבב", ו"חזה ציון" בקבלה.

מאור עינים

ע' קנ"ו

רבנו יאשיהו ב"ר יוסף פינטו

נולד בדמשק בשנת שכ"ה. נפטר שם בחדש אדר שנת ת"ח.
ידוע כ"רי"ף". משנת ש"פ מילא מקומו של רבנו חיים ויטאל ברבנות דמשק (ר' שמואל ב"ר חיים ויטאל נשא את בתו), ובשנת שפ"ה עלה לארץ והתיישב בצפת. רבו הגדול היה הרב המוסמך רבי יעקב אבולעפיה, שסמך גם אותו בסמיכת חכמי צפת.
ספריו: "מאור עינים" על עין יעקב נדפס במנטובה ת"ק. את ספרו "כסף נבחר" על התורה החל להדפיס בדמשק בשנת שס"ה, אולם בשל חסרון הדפוס עבר לוויניציאה, שם נגמר בשנת שפ"א. "כסף מזוקק" על התורה, "כסף צרוף" על משלי, "כסף נמאס" על איכה, "נבחר מכסף" ועוד.

ישרש יעקב

ע' קנ"ז

רבנו חיים ב"ר יעקב אבולעפיה

נולד בחברון בשנת ת"כ. נפטר בטבריה בט"ז ניסן תק"ד.
למד בירושלים, ובשנת תע"ב בא לאיזמיר, שברבנותה שימש עד שנת ת"ק. באיזמיר תיקן

תקנות רבות והרביץ תורה ברבים. בשנת ת"ק עלה לארץ, וקבע ישיבתו בטבריה, בה ישב עד פטירתו. הוא קומם את הריסות הישוב היהודי בטבריה, בה בנה בתים לשבת, בית כנסת ובית מדרש, חנויות ובתי בד, כפי שכתב בנו רבי יצחק: "ויהי לנס לבנות ולנטוע העיר הזאת נעמי צבי היא עיר הקדש טבריה, ועצמו מספר פלאות תמים". החיד"א בשם הגדולים כתב עליו: "לעת זקנותו בנה ק"ק טבריה ורבו נוראותיו ועניניו וקדושתו כאחד מהראשונים". מספריו: "ישרש יעקב" על עין יעקב (איזמיר תפ"ט), "עץ החיים" על התורה, "מקראי קדש" על הלכות מועדים, "יוסף לקח" דרושים, ועוד.

בית דוד

ע' קנ"ח

רבנו דוד חיים קורינאלדי

חי באיטליה בסביבות שנת ת"ק. נפטר בליוורנו בשנת תקל"א.
שימש ברבנות טריאסט וליוורנו. רבי דוד פארדו, בספרו "שושנים לדוד", השיג על ספרו שלו, "בית דוד", פירוש למשנה, אמשטרדם תצ"ח. כן חיבר ספר "מגן דוד".

שושנים לדוד

ע' קנ"ח

רבנו דוד ב"ר יעקב פארדו

נולד בוויניציאה, ט' ניסן תע"ט. נפטר בירושלים ב' סיון תקנ"ב, או לאחר תאריך זה.
בשנת ת"ק נתקבל לרב באישפאלטארו ובשנת תקכ"ה בשאראי שבבוסניה. עלה לירושלים בהיותו בן ס"ה, לפני שנת תקמ"ה, ונבחר לראש ישיבת "חסד לאברהם ובנין שלמה". עסק גם בקבלה. לא חשש להשיג על גדולי המחברים. היה מפרש ספרי התנאים. החיד"א כתב עליו: "נודע בשערים הפלגת חסידותו ושלמותו, ומפורסם בחסידותו". בנו היה רבי יעקב פארדו, בעל "קהלת יעקב".
ספריו: "שושנים לדוד" על המשנה (ויניציאה תקנ"ב), שו"ת "מכתם לדוד", "משכיל לדוד" על פירוש רש"י לתורה, "מזמור לדוד" על יורה דעה, "חסדי דוד" על התוספתא, "ספרי דבי רב" על הספרי, ועוד. חיבר פיוטים ואת ה"כתובות" לשבועות הנאמרות עד היום בבתי הכנסת.

ראש משביר

ע' ק"ס

רבנו משה ב"ר אברהם בירדוגו

נולד בשנת תל"ט ונפטר במכנס שבמרוקו ביום ה' במרחשוון תצ"א.
נודע בשם "המשבי"ר". היה ראב"ד במכנס בין השנים תע"ה—תפ"ג. ספריו: "ראש משביר" (ליוורנו ת"ר) על הש"ס (חלקו בכ"י), "כנף רננים" על ספר בראשית, ביאורים וחידושים בתנ"ך, באור לרש"י על התורה, ועוד. נשארו ממנו שו"ת ופסקים בכ"י.

תולדות יצחק

ע' ק"ס

רבנו יצחק חדאד

חי באי ג'רבה, ונפטר שם בשנת תקט"ו לערך.
בשער ספרו הוא מכונה "החכם השלם הדיין המצויין", אולם לא ידוע היכן שימש בדיינות, שכן שהה גם בתוניס ובאלג'יריה. ספריו נדפסו אחרי פטירתו על ידי בניו: "תולדות יצחק" על רוב מסכתות הש"ס, ליוורנו תקכ"ב, "קרני ראם", פירוש על רבינו אליהו מזרחי לרש"י לתורה, ליוורנו תקכ"ה, "זרע יצחק", פירושים לתנ"ך ומדרשים, ליוורנו תקכ"ה.

בן משק

ע' קס"ב

רבנו שלמה ב"ר אברהם קאמונדו

חי בתורכיה, בסביבות שנת ת"ק. לא ידוע אודותיו וחייו, אם כי כנראה היה דיין, שכן לשון שער ספרו "בן משק" היא "זה ספר כתב איש רב"י מר ניהו החכם השלם הדיין המצויין..." השם "בן משק" ניתן לספר לא על ידי מחברו כי אם על ידי המוציאים לאור, שאחד מהם היה בן אחיו, והם מסבירים זאת בשער הספר, "בן משק ר"ת בן מהר"ר שלמה קאמונדו... וזאת התורה הויין ליה בנים הן הן הדברים בני תורה נינהו זרע אמת כי בנים לא היו לו כי אם בנות".
"בן משק" נדפס בשאלוניקי תקל"ב. כן חיבר את הספר "נהרות דמשק" על שולחן ערוך.

מאבני המקום

ע' קס"ו

רבנו אליעזר ליזר ב"ר נפתלי קרפליס

נולד בפראג, בערך תקי"ד. נפטר בליבנא, כ"ז ניסן תקצ"ב.
היה רב ואב בית דין בליבנא, הסמוכה לפראג, ורב הגליל. ספרו "מאבני המקום" נדפס בפראג תקס"ז. קודם לכן נדפס שם ספרו "ערכי עלי" על ערכין וחולין (תקס"ה).

יד יהודה

ע' קע"ב

רבנו יהודה ב"ר יוסף אשכנזי

חי בשאלוניקי, במחצית הראשונה של המאה הששית לאלף הנוכחי. בשנת תקע"ו כבר לא היה בין החיים. לפי הרשום ב"שם הגדולים" היה תלמידו וחתנו של רבי ברזילי יעבץ. ספרו "יד יהודה" על כמה מסכתות נדפס על ידי בנו רפאל אשכנזי בשאלוניקי תקע"ו. כן חיבר "מחנה יהודה" על טור חו"מ.

פתוחי חותם

ע' קע"ג

רבנו אברהם אנג'יל

היה מכונה ג'ילבי. חי בשאלוניקי, נפטר בירושלים בשלהי תקע"ט. ספרו "פתוחי חותם" נדפס בשאלוניקי בשנת פטירת מחברו ואחרי פטירתו, והוא מקיף כל ה"תיקו" שבש"ס וכן דרושים על תיבות התורה.

זרע אברהם

ע' קע"ג

רבנו אברהם כטורזא

חי בתוניס ונפטר שם בשנת תקמ"א.
היה רב ור"מ בתוניס, והוא מתואר בשער ספרו "האדם הגדול בענקים, אורן של צדיקים, יפתח בדורו כהלו נרו, בעומק פלפולו גוזר ים התלמוד לגזרים ודולה מים מבארות עמוקים...". ספרו "זרע אברהם" על ש"ס, רמב"ם ושו"ע, יחד עם קונטרס "סיני בקדש" כל הלכות למשה מסיני, נדפס בליוורנו תקפ"א.

בנין שלמה

ע' ק"צ

רבנו נתן ב"ר שלמה מאז

נולד בפרנקפורט ונפטר שם ו' מנחם אב תקנ"ו.
ריש מתיבתא וראש דיינא בפרנקפורט דמיין במשך יותר מארבעים שנה, ולפני כן היה רב בדרמשטט. היה תלמיד בעל ה"פני יהושע" ומביאו הרבה: "מורי הגאון בעל פני יהושע זצ"ל", והיה גם תלמיד בעל "שבות יעקב". בהיותו דיין בפרנקפורט היה בין ראשי הלוחמים נגד הגט מקליווע.
ספרו "בנין שלמה" על סנהדרין נדפס באפיבאך בשנת תקמ"ד בהסכמת בעל ההפלאה משנת תקי"ג. "בנין שלמה" על עבודה זרה נדפס על פי צוואתו על ידי בניו הר' מרדכי והר' מאיר באפיבאך בשנת תקנ"ו, בהסכמת בעל ההפלאה משנת תקנ"ה.
כתב היד של "בנין שלמה" על בבא קמא, עבודה זרה (כנדפס) ועל הוריות נמצא בידי הרב חיים אלעזר אלתר בירושלים, והוא מסר לנו בטובו החלק על הוריות.

חידושי רבנו עקיבא איגר

ע' קצ"ב

רבנו עקיבא ב"ר משה איגר

נולד באייזנשטט תקכ"ב. נפטר בפוזנא, י"ג תשרי תקצ"ח.
מגדולי הפוסקים שבאחרונים. בן ט"ו החל לומד שיעור בפני תלמידים. בתקנ"ב נתקבל לרב במרקיש-פרידלנד, ויסד שם ישיבה. מכל קצוי תבל הגיעו אליו שאלות מרובות. בתקע"ה עבר לכהן כרב בפוזנא, בה שימש כ"ג שנים עד פטירתו. שם יסד ישיבה והעמיד תלמידים הרבה. ה"חתם סופר" היה חתנו. לחם בתוקף רב ובהצלחה ברפורמים. התקין תקנות מרובות לטובת הציבור, ביחוד בעת המגפה בתקצ"ב, והקים מוסדות רבים ועל זאת זכה גם להכרה מהשלטון.
מספריו הופיעו בחייו: "חלוקא דרבנן", הגהות למשנה, גליון הש"ס, תחילה בש"ס פראג ואח"כ בש"ס וילנא, והוחל בהדפסת ה"תשובות" על ידי בניו על פי הוראותיו. אחרי פטירתו יצאו חלקים נוספים לתשובות, וכן מחידושיו. הגהותיו לשו"ע ו"תוספות רעק"א" למשנה. תשובות נוספות וחידושי תורה מכ"י נדפסים עד היום.

קרן אורה

ע' קצ"ב

רבנו יצחק ב"ר אהרן מינקובסקי

נולד במינסק בשנת תקמ"ח (לערך). נפטר בקארלין, ט' מרחשוון תרי"ב.
היה נכד הרב ר' ברוך משקלוב. כל ימיו עסק במסחר לפרנסתו, אך עיקר עיסוקו היה בתלמוד, וכיון שהצניע לכת לא יצא טבעו בחייו בעולם. רק אחרי פטירת אחיו הרב יעקב בעל "משכנות "יעקב" הסכים לקבל במקומו משרת רב ואב"ד בקארלין, ונהג קהילה זו כמה שנים עד פטירתו. החלק הראשון של ספרו "קרן אורה", על מסכת יבמות והוריות, נדפס בוילנא תרי"ב, והחלק השני, על מסכת נדרים, זבחים ומעילה נדפס שם בתרי"ז. וכן על מסכת ברכות, שבת, עירובין, תעניות, מו"ק, מנחות, סנהדרין והל' טריפות.

מתת אלוקים

עמ' ר"ו

רבנו יעקב שמשון ב"ר רפאל יששכר סיניגאליה

מגדולי אנקונא. סירב לקבל עליו משרת רבנות. היה בקשרים הדוקים עם החיד"א בהיותו באיטליה.
ספריו: "מכשיר לפסח" על פסחים, "שבת של מי" על שבת, "אביר יעקב" על כריתות, "נזיר שמשון" על משניות, "מתת אלוקים", חידושי הש"ס (פיסקא תקפ"א), "מתן בסתר" על מעילה, תמורה ונדה, "מגד שמים". השאיר אחריו כתבי יד רבים, בעיקר חידושים על מסכתות הש"ס.

תקפו של יוסף

ע' ר"ז

רבנו יוסף ב"ר עיוש אלמאליח

נולד במרוקו. נפטר בגיברלטר, י"א אלול תקפ"ג.
היה רב ואב"ד בסאלי־רבאט במרוקו. בעלייתו לארץ ישראל התעכב בדרכו בגיברלטר ונענה להפצרות הקהילה שם להיות לרבם ושם נפטר. היה ידוע בכינוי "הרב יוא"ל" על ר"ת שמו, ושאלות בהלכה הופנו אליו ממרוקו גם בהיותו בגיברלטר.
ספרו "תקפו של יוסף" בשני חלקים, שו"ת וחידושים, נדפס בליוורנו, תקפ"ג—תרט"ו.

משמרת כהונה

ע' ר"י

רבנו אברהם הכהן יצחקי

חי בתוניס ונפטר שם בשנת תרכ"ד.
היה דיין ושוחט בתוניס, ומורם ורבם של רבים מרבני המערב בימיו. ספרו "משמרות כהונה" על רוב מסכתות הש"ס יצא בחייו, ליוורנו תרכ"ב. יתר ספריו הוצאו אחרי פטירתו מכ"י על ידי הנגיד נסים שמאמה ובן אחיו שלמה, כולם בליוורנו בשנת תרכ"ה: "שלחנו של אברהם" על שו"ע, שו"ת "מצות כהונה", "כף הכהן" על תנ"ך, "חסדי כהונה" דרושים, "עיני הכהן" בהלכות טריפות.

חידושי רבינו מלבי"ם

ע' רי"א

רבנו מאיר יהודה לייב ב"ר יחיאל מיכל מלבי"ם

נולד בוואלאטשיסק בפולין בשנת תקס"ט. נפטר בקיוב בא' דראש השנה תר"מ.
למד בנעוריו מפי רבי משה לייב הורוביץ בעל "עמק השדים", ובהיותו בן י"ג החל לכתוב חידושי תורה, כדבריו: "בעת היותי בן י"ג כצפור בודד על קן החכמה לבדי — התעוררה נפשי לקול כנור תשוקת הלמודים, גם נשמת התורה אשר התהלכה בקרב אבותי מעולם העירה רוחי, והנה עט בידי ושבט סופר מהיר ביד ימיני, כתבתי, חדשתי, ופרשתי ויד ה' עלי חזקה". שמע לקח בקבלה מפי רבי צבי מזידיטשוב והחיל לסדר ספרו "ארצות החיים" על שו"ע אורח חיים שנדפס בשנת תקצ"ז. בתקצ"ט נתקבל לרב בוורעשנא, שם הדפיס את "ארצות השלום" ו"שירי הנפש". אח"כ נתקבל לרב בקעמפין בפרוסיה, ושם התחיל בחיבורו הגדול על התנ"ך בשם "התורה והמצוה". מקעמפין נקרא המלבי"ם לרבנות בוקרשט, רומניה, אך בשל עלילות מצד המשכילים נאסר והוצא לחופשי על פי השתדלות משה מונטפיורי שנסע לשם כך לשם. עבר לרבנות לונטשיץ, ומשם לחרסון, ואח"כ נבחר לאב"ד במוהילב, ממנה עבר לשבת על כסא רבנות קניגסברג. בשנת תרל"ט קיבל את רבנות קרמנצ'וג, ובהיותו בדרכו לשם נפטר בקיוב.
פירושו על התנ"ך מכיל הלכה ואגדה, חקירה בלשון ובלשנות, ובביאוריו הראה לדעת כי היו בידי חז"ל אוצרות וחוסן ישועות מלאים חכמה ודעת אדירים ובצורים, כללים גדולים ורבים בדרכי ההגיון, יסודות הלשון והקבלה חוברו יחדיו, יתלכדו ולא יפרדו, כי התורה שבעל פה מוכרחת, כתורה שבכתב, מן השמים.

הרב שלמה דריליך ליקט מפירושיו על התנ"ך את חידושיו על מסכתות הש"ס, ובטובו מסר לנו את אלה על מסכת הוריות.

עיני כל חי

ע' רי"ז

רבנו חיים ב"ר יעקב פאלאג'י

נולד באיזמיר, י"ז טבת תקמ"ח. נפטר שם י"ז שבט תרכ"ח.
היה נכדו של רבי יוסף חזן, בעל "חקרי לב". שימש דיין באיזמיר משנת תקפ"ח, ומתקצ"ז אב"ד. בשנת תרט"ו נתמנה לרב הכולל. בתרכ"א ניתנו לו סמכויות מהסולטאן לשפוט ולהוציא לפועל פסקיו ולקנוס בכוח חוק המדינה. זכה לכתוב בכל מקצועות התורה. לא הניח משנה, גמרא, ספרות תנאים, מדרשים וילקוטים, ספר הזוהר וספרי קבלה, שלא חיבר עליהם פירושים וחידושים. שבעים ושנים ספרים, שהם חלק מחיבוריו שנותרו אחרי השריפה בשנת תר"א, נדפסו והוציאו טבעו בעולם.
"עיני כל חי" נדפס באיזמיר תרל"ח. "לחיים בירושלים" נדפס אף הוא שם, אותה שנה.

יפה תלמוד

ע' רי"ט

רבנו רחמים נסים יצחק ב"ר חיים פאלאג'י

נולד באיזמיר, תקע"ד. נפטר שם, ד' ניסן תרס"ז.
בנו השני של רבנו חיים פאלאג'י. כאביו וכאחיו חיבר אף הוא ספרים הרבה, ומי"ח ספריו ידוע בעיקר "יפה ללב" בט' חלקים על שולחן ערוך.
"יפה תלמוד" נדפס באיזמיר, תרל"ו—תרמ"ד.

זרעו של אברהם

ע' ר"כ

רבנו אברהם חג'אג'

נפטר בתוניס, בשנת תר"מ.
היה אב"ד ורב ראשי בתוניס. ספרו "זרעו של אברהם" יצא לאור בירושלים בשנת תרמ"ד בכספי אחיו ר' יעקב חג'אג' על ידי רבי ישראל זיתון, והוא מתואר בשער הספר, ד' שנים אחרי פטירתו, "הרב הגדול, מעוז ומגדול, מומחה ופקיע צפונות, מופיע תעלומות חכמה, ציץ הזהב, נזר הקדש".

שמחה לאיש

ע' רכ"ו

רבנו יעקב שאול ב"ר אליעזר ירוחם אלישר

נולד בצפת, כ"ג סיון תקע"ז. נפטר בירושלים, כ"ח תמוז תרס"ו.
כונה בר"ת שמו "יש"א ברכה". מגדולי חכמי ירושלים. "ראשון לציון" ראש הרבנים בירושלים. ראב"ד בירושלים כ"ד שנים, מתרכ"ט עד תרנ"ג, ובתקופה זו ולפניה יצא מספר פעמים לחו"ל בין בשליחות ירושלים ובין כדיין ובורר. נבחר ל"ראשון לציון" בט"ו בשבט תרנ"ג.
ספריו: שו"ת "וקרב איש", "מעשה איש", "איש אמונים" ו"דרך איש", דרושים, "ישא איש", "עולת איש", "פני איש", "שאל האיש" — שו"ת, "דברי איש", "כבוד לאיש", דרושים, "שמחה לאיש", שו"ת וחידושים על מסכתות הש"ס (ירושלים תרנ"ג).

חידושים

ע' רכ"ז

רבנו אליעזר משה ב"ר צבי הלוי הורביץ

נולד בטשעריקוב, פלך מוהילב בב' דראש השנה תקע"ח. נפטר בפינסק, ו' מנחם אב תר"ן.
היה חתן רבי יהושע צייטלין משקלוב, ותלמיד רבי לייב מקובנה. חתנו היה רבי ברוך הלוי עפשטיין, בעל "תורה תמימה". רבנותו הראשונה היתה בעיירה קטנה, מונסטישצינה, ובשנת תר"ך נתקבל לרב בפינסק, בה כיהן שלשים שנה עד פטירתו.
חידושיו על הש"ס נדפסו בספר "אהל משה" (תרמ"ט), ועל כמה מסכתות בש"ס וילנא, וכן הופיעו מחידושיו ב"תבונה" של רבי ישראל סלנטר.

בן יהוידע

ע' רכ"ז

רבנו יוסף חיים ב"ר אליהו

נולד בבגדאד בשנת תקצ"ה. נפטר שם י"ג אלול תרס"ט.
על אף שלא שימש ברבנות, נודעה סמכותו על כל חכמי מקומו וקהילות המזרח, ושמו יצא

עד אשכנז ופולין. עסק בכל מקצועות התורה, וכתב ספרים רבים. חיבוריו הם בפשט ובקבלה הרבה מהם נדפסו בחייו ונתקבלו בכל קהילות ישראל ודומה שלא היה חכם מחכמי המזרח שהשפיע כמותו למן החיד"א. נתן דעתו לחינוך ההמונים: היה דורש בפניהם בכל שבת וחיבר ספרים עממיים בעברית ובערבית למענם ולצורך הנשים. ספרו "בן איש חי" הוא ה"קיצור שולחן ערוך" של יהדות המזרח. בשנת תרכ"ט היה בארץ ישראל. בהשפעתו תרם הגביר יוסף אברהם שלום את הונו לישיבת "פורת יוסף" בירושלים. את רוב ספריו הדפיס בירושלים.
בהלכה ידוע ספרו "רב פעלים", שו"ת בד' חלקים. ספר "דעת ותבונה" הוא מבוא ומפתח לתורת הסוד. חיבר הרבה תפילות ופיוטים שמהם נכללו בסידורים ובמחזורים כמנהג יהודי בבל. "בן יהוידע" נדפס בירושלים בשנת תרנ"ט.

מרומי שדה

ע' ר"ל

רבנו נפתלי צבי יהודה ב"ר יעקב ברלין

נולד במיר, ער"ח כסלו תקע"ז. נפטר בווארשה, כ"ח מנחם אב תרנ"ג.
"הנצי"ב" היה כינויו לפי ר"ת שמו, אולם הוא קרא לעצמו בחתימתו "העמוס בעבודה". למד בישיבת וולוז'ין ונשא לאשה את בתו של רבי יצחק מוולוז'ין (ובזיווג שני היה חתנו של בעל "ערוך השלחן"). בהיותו בן שלשים כבר אמר שיעורים בישיבה, ובהיותו בן נ"ה נתמנה לר"מ ואב"ד בוולוז'ין ונשא בעולה של הישיבה, המרכז הרוחני לרוסיה כולה, שהוא טבע עליה חותם אישיותו כממשיך דרכו של רבי חיים, מייסד הישיבה, תלמיד הגר"א. בשנת תרנ"ב נסגרה הישיבה, עקב סירוב הנצי"ב למלא דרישת השלטון הרוסי ללמד בה לימודי חול, והוא עבר לווארשה. סגירת הישיבה זעזעה אותו כולו, וזמן קצר לאחר כך נפטר.
ספריו: "העמק שאלה" על השאילתות, שו"ת "משיב דבר", "העמק דבר" על התורה, "מיטב שיר" על שיר השירים, "אמרי שפר" על הגדה של פסח, שנדפסו בחייו. "מרומי שדה", חידושיו על הש"ס שהיו שיעוריו בישיבה נדפסו בירושלים, תשט"ז—תשי"ז. וכמו כן על הספרי, מכילתא והספרא.

חידושי מהרי"ל דיסקין

ע' רמ"ג

רבנו משה יהושע יהודה לייב ב"ר בנימין דיסקין

נולד בגרודנא, י' כסלו תקע"ז. נפטר בירושלים, כ"ט טבת תרנ"ח.
"הרב מבריסק" שברבנותה שימש מתרל"ג עד עלותו ארצה בשנת תרל"ז. קודם לכן שימש ברבנות לומז'ה (לה נבחר בהיותו בן כ"ה שנים), מז'ריץ, קובנה ושקלוב. מעלייתו שימש ברבנות ירושלים, לצידו של רבי שמואל סלנט. ייסד ישיבה בירושלים, ישיבת "אוהל משה", בחצר שקנה לשם כך שנשקפה על מקום המקדש, בה אמר שיעוריו לגדולי הלומדים. הקים בעיר שורת מוסדות, בין היתר בית היתומים הנושא כיום את שמו להציל ילדים מרשת המיסיון.
מספריו: "דיני שביעית", "תורת האהל", ו"תורת אהל משה", חידושים, "שו"ת מהרי"ל דיסקין", "לקוטי אמרים" באגדה, וחידושים על התורה שנלקטו בידי תלמידיו. קונטרסים רבים של חידושיו על התורה ועל הש"ס מצויים עדיין בכת"י. חידושיו על הוריות הם מכתי"ק שהועתקו ונמסרו לנו על ידי הרב רפאל קצנלנבויגן.

אור הישר

ע' רמ"ו

רבנו שמואל יצחק ב"ר אברהם חיים הילמן

נולד בשאדובה, ליטא, י"ב תמוז תרכ"ח. נפטר בירושלים. י"ח סיון תשי"ג.
שימש ברבנות ברעזין (פלך מינסק) ואחרי הגירתו לאנגליה ברבנות גלזגו וכראש בית דין בלונדון, עד עלותו ארצה בשנת תרצ"ד. בירושלים היה ראש ישיבת "אהל תורה", אותה יסד יחד עם חתנו מרן רבנו יצחק אייזיק הרצוג, ראש הרבנים לארץ ישראל.
ספרו הגדול "אור הישר" בעשרים כרכים, על כל מסכתות הש"ס, בבלי וירושלמי, על המשניות, הרמב"ם והספרא נדפס בלונדון ובירושלים, וכן ראו אור מדרושיו.

אלף המגן

ע' רמ"ט

רבנו מרדכי גימפל ב"ר דב בער יפה

נולד באוטיאן, ליטא, תק"פ. נפטר ביהוד ליד פתח תקוה, כ"ה מרחשוון תרנ"ב.
אביו רבי דב־בער היה בין עשרת התלמידים הראשונים של רבי חיים מוולוז'ין בישיבתו, והיה מצאצאי רבי מרדכי יפה בעל "הלבושים". התיתם מאביו בהיותו בן תשע. למד בוולוז'ין. היה רב בדרצ'ין ובמשך שלשים ושש שנים שימש ברבנות רוזינוי. היה מראשוני חובבי ציון, השפיע על משפחת אשתו לעלות ארצה ועלה הוא עצמו בתרמ"ח. זמן קצר ישב בירושלים, ואחר כך עבר ליהוד, הסמוכה לפתח־תקוה, ואתו שמונה אברכים שלמדו שם תורה מפיו. אחרי שנתיים לישיבתו שם נפטר ממחלת הקדחת והובא למנוחות בפתח תקוה.

ספריו: "אלף המגן", אותו חיבר יחד עם גיסו, הרב נתן לוריא מקראקינובה, בהיותו בן עשרים, על מסכת הוריות (ווארשה תרע"ב), "הגדת מרדכי" על הגדה של פסח, "זכרונות מרדכי" בדרוש, "תכלת מרדכי" על פירוש הרמב"ן לתורה, ומאמרים רבים. חיבורים ממנו בהלכה ובאגדה עדיין בכ"י.

אדר"ת

ע' ר"צ

רבנו אליהו דוד ב"ר בנימין רבינוביץ־תאומים

נולד בפיקלן, ליטא, בחג השבועות תר"ג (היה אחד מתאומים, ומכאן התוספת לשם משפחתו). נפטר בירושלים, ג' אדר תרס"ה.
ידוע בכינויו "האדר"ת" כראשי תיבות שמו. עוד בהיותו בן כ"ט נתמנה לרב בפוניבז', בה שימש עשרים שנה והשפיע השפעה עצומה על בני עירו. מפוניבז' עבר לרבנות מיר. בשנת תרנ"ט נבחר רב לעדת האשכנזים־פרושים בירושלים, אליה הגיע בשנת תרס"א. בירושלים היה נערץ ואהוב על הכל, וכשם שהיה ידוע בלמדנותו כן היה ידוע במידותיו וצדקתו. תולדותיו נכתבו על ידי חתנו, מרן רבי אברהם יצחק הכהן קוק, ראש הרבנים בא"י, בספר "אדר היקר".
מחיבוריו הופיעו בדפוס: "זכר למקדש" על מצות הקהל, "אחרית השנים" על דיני מעשרות, "שתי תשובות בענין כלאים ושמיטה", ו"תשובה מיראה" על הרמב"ם. "את דבר המשפט" על חו"מ נדפס בטור הוצאת "אל המקורות". יותר ממאה קונטרסים של חידושי תורה ופירושים נשארו אחריו בכ"י. חידושיו על הוריות וההדרן למסכת זו (ע' שמ"ו) הם מכת"י שנמסרו לנו על ידי מרן הרב יוסף כהנמן, ראש ישיבת פוניבז' בבני ברק.

הגהות מהרש"ם

ע' רצ"ב

רבנו שלום מרדכי ב"ר משה הכהן שבדרון

נולד בשנת תקצ"ה באחד הכפרים במוז זלוצוב. נפטר בבערזאן בט"ו בשבט תרע"א.
שימש ברבנות בפוטוק, יזלוביץ, בוטשאטש ובערזאן, והיה פוסק ומשיב לכל תפוצות הגולה.
ספריו: "דעת תורה", "שו"ת מהרש"ם" בז' כרכים, "משפט שלום" על חו"מ, "תכלת מרדכי" על התורה, "דרכי שלום" על כללי הש"ס, "דעת תורה על אורח חיים סודר ויו"ל ע"י נכדו הרב שלום מרדכי הכהן שבדרון. חידושיו והגהותיו על הוריות הם מכתי"ק על גליון הש"ס שלו, ונמסרו לנו ע"י נכדו הנ"ל.

טל תורה

ע' רצ"ג

רבנו מאיר ב"ר ליב אריק

נולד בהרימלוב, גליציה, בתרט"ו. נפטר בטארנוב, ט"ו תשרי תרפ"ו.
תלמיד רבי יעקב וויזנפעלד, ה"כוכב מיעקב" שהיה הרב בעיר מולדתו. שימש כרב ואב"ד בטארנוב, ונודע במיוחד בתשובותיו בהיותו אחד מגדולי התורה בגליציה. כתב גם חידושים והערות לש"ס, שהופיעו בש"ס "אל המקורות".
ספריו: שו"ת "אמרי יושר", "אמרי מאיר" "שיירי טהרה", "טל תורה", "מנחת קנאות", "מנחת פתים", "מנחת ערב".

תורת הקדשים

ע' רצ"ג

רבנו ישראל מאיר ב"ר אריה זאב הכהן

ה"חפץ חיים". נולד בז'טל, פלך הורודנא, י"א שבט תקצ"ט. נפטר בראדין, כ"ד אלול תרצ"ג.
רבן של ישראל בהלכה ובמוסר בדורות האחרונים. נודע כ"חפץ חיים" על ספרו בשם זה ("מי האיש החפץ חיים") בדיני שמירת הלשון, אותו הוציא לאור בעילום שם. בעיר מושבו ראדין יסד ישיבה שנעשתה אחת המפורסמות ביותר, ובראשה עמד חמישים שנה, ואתה נדד בימי מלחמת העולם הראשונה לרוסיה. באחרית ימיו עמד לעלות לארץ ישראל (בה ביקש לעצמו משרת "שמש" בבית כנסת כל שהוא), אך הרופאים מנעוהו מכך.
בין ספרי המוסר שלו: "שמירת הלשון", "אהבת חסד", "שם עולם" ועוד. חיבר ספר "מחנה ישראל" לחיילים יהודים וספר "נדחי ישראל" למהגרים לארצות רחוקות, ובהם תמצית הדינים הדרושים להם במקומות פזוריהם. ספריו בהלכה: "משנה ברורה" בששה כרכים, על שו"ע אורח חיים, שנעשה לספר יסוד בהלכה ודינים, "לקוטי הלכות", מסקנות ההלכה בעניני קדשים, ופירוש לתורת כהנים, האחרונים, וכן "תורת הקדשים", והכולל המיוחד שיסד בישיבתו ללימוד הלכות קדשים ובית המקדש, על מנת להתכונן בכל עת לביאת המשיח.

גליוני הש"ס

ע' רצ"ה

רבנו יוסף ענגעל

נולד בטארנוב, גליציה, תרי"ט. נפטר בווינה, ר"ח מרחשוון תר"פ.
רב ואב"ד קראקא, ונודע גם כלומד ומלמד לרבים ויותר מזאת כפוסק ומשיב.
ספריו: "שבעים פנים לתורה", "שב דנחמתא", "אתוון דאורייתא", "בית האוצר", "ציונים לתורה", "גבורות שמונים", שו"ת "בן פורת", "אוצרות יוסף", ו"גליוני הש"ס" על זרעים ומועד. "גליוני הש"ס" על נשים ונזיקין יצא לאור בניו יורק, תש"ט.

צפנת פענח

ע' רצ"ה

רבנו יוסף ב"ר פישל רוזן

נולד ברוגאצ'וב, פלך מוהליב, בשנת תרי"ח. נפטר בווינה י"א אדר א' תרצ"ו, ומנ"כ בדווינסק. היה גדול הבקיאים שבדור ואולי אף למעלה מזאת. הוא עצמו היה אומר כי בנסיעתו מדווינסק לרוגאצ'וב היה גומר בקרון חצי הש"ס בעל פה, ובחזירתו יסיים אי"ה את המחצית השניה. רבה של קהילת האשכנזים בעירו דווינסק, הגאון רבי מאיר שמחה בעל "אור שמח" אמר עליו: "אומרים כי הוא בעל זכרון נפלא, ולא היו דברים מעולם, שכן בעל זכרון הוא זה הזוכר מה שלמד לפני כמה שנים, ואילו הרוגאצ'ובי אין לך דבר בתורה שלא למד אותו זה עתה! הוא שימש כרב עדת החסידים בדווינסק משנת תרמ"ט ועד פטירתו, פרט לכעשר שנים החל מתחילת מלחמת העולם הראשונה אותן עשה בפטרבורג.
ספריו: "צפנת פענח" על הרמב"ם, שו"ת "צפנת פענח", "צפנת פענח" על התורה ו"צפנת פענח" על הש"ס הנדפס כעת. חידושיו להוריות הועתקו מתוך כתי"ק ונמסרו לנו על ידי הרב מנחם כשר העורך ומו"ל כתביו והגהותיו.

חזון איש

ע' ש"ה

רבנו אברהם ישעיהו ב"ר שמריהו יוסף קרליץ

נולד בקוסובה, מלך הורודנא, י"א מרחשוון תרל"ט. נפטר בבני ברק, ט"ו מרחשוון תש"יד. הגאון שבדור האחרון. אביו (בעל "בית התלמוד" על משניות חולין) היה הרב בקוסובה עיר מולדתו. מילדותו שקד בתורה, אך סירב לקבל רבנות ופרנסתו היתה על חנות קטנה שהחזיקה אשתו. אחרי המלחמה הראשונה עבר לוילנא, בה ישב כחמש עשרה שנה. בשנת תרע"א הדפיס את ספרו "חזון איש" על אורח חיים, בעילום שם, שעורר מיד רעש גדול בכל עולם ההלכה. מאז ועד פטירתו יצאו לאור כ"ד ספרים בשם זה בכל מקצועות ההלכה. בשנת תרצ"ד עלה לארץ והתיישב בבני ברק, וכל רבני הארץ השכימו לפתחו — כמוהם כהמוני העם. ביזמתו נוסדו בארץ ישיבות, תלמודי תורה, ונבנו מקוואות רבים. היה הפוסק בהלכה לכל העולם היהודי, אבל רוב ועיקר זמנו הקדיש ללימודו. קירב תמיד בחורי ישיבה וטיפל בהם במסירות, גם בצעירים שבהם, והקים בבני ברק כולל אברכים, הקרוי היום על שמו. אחרי פטירתו נתפרסמו, בנוסף על כ"ד ספריו בהלכה שיצאו בחייו, "חזון איש" על הרמב"ם וז' כרכים מכונסים על מקצועות שבתורה, והספרים "חזון איש" על עניני אמונה ובטחון ו"קובץ אגרות".

הגהות

ע' שי"ג

רבנו שניאור זלמן ב"ר אברהם הירשוביץ

נולד בליטא, ט"ז ניסן תקע"ח. נפטר בגולדינגן, ג' סיון תרס"ד.
היה נצר לשושלת האדמו"רים מלובאביץ. למד בישיבת וולוז'ין, והיה תלמיד וחבר לרבי ישראל סלנטר. שימש ברבנות רוגובה ואח"כ בגולדינגן שבקורלנד, בה כיהן יותר מחמישים שנה, עד פטירתו. הוציא לאור את דרשותיו וחידושיו של רבי ישראל סלנטר בשם "אבן ישראל" והוסיף לו ספר "אבן בוחן", חידושים ושו"ת משלו. בש"ס וילנא נדפסו הגהותיו וחידושיו על הרי"ף בשם "גליון אלפס". הגהותיו מכ"י לש"ס יצאו ע"י נינו בירושלים, תשי"א.

חזון יחזקאל

ע' שי"ד

רבנו יחזקאל ב"ר מרדכי זלמן אברמסקי שליט"א

נשיא וועד הישיבות באה"ק. שימש ברבנות סמאלין, סמולעוויטש וסלוצק ברוסיה. אחר כך ראש בית הדין בלונדון. משנת תשי"א בעיה"ק ירושלים. חיבר את הספר "חזון יחזקאל" על התוספתא בכ"א כרכים, "ארץ ישראל נחלת עם ישראל", "דיני ממונות", תשובות בהלכה ועוד.

ירושלמי

לחיים בירושלים ע' שט"ו

רבנו חיים ב"ר יעקב פאלאג'י

נועם ירושלמי ע' שי"ז

רבנו יהושע אייזיק ב"ר יחיאל שפירא

נולד בגולובקא, פלך וילנא, תקס"א. נפטר בסלונים, פלך הורודנא, ד' טבת תרל"ג. על שם עיר רבנותו האחרונה היה ידוע בפי כל כ"רבי אייזיל חריף מסלונים".
כבר בילדותו ידע כמה מסכתות בש"ס, ובן שמונה למד בישיבת מינסק, בה היה ידוע כ"עילוי מגולובקא". נשא ונתן עם גדולי התורה והתפרסם בגאונותו. הרבה ערים הציעו לו רבנותן, אולם חותנו, רבי יצחק פיין, לא רצה להיפרד ממנו. לבסוף הצליחה קאלוואריה לקבלו כרב, ואחר כך כיהן בקוטנא, טיקטין וסלונים.
ספריו: "עמק יהושע", שו"ת ודרושים, "נחלת יהושע", שו"ת ודרושים, "שפת הנחל" דרושים, "אבי הנחל" דרושים, "עצת יהושע" ו"מרבה עצה" באגדה, "מרבה תבונה" במוסר, ו"נועם ירושלמי" בד' חלקים, על הירושלמי (וילנא תרכ"ג—תרכ"ח).

טל תורה ע' שכ"ד

רבנו מאיר ב"ר אהרן ליב אריק

גליוני הש"ס ע' שכ"ה

רבנו יוסף ענגעל

צפנת פענח ע' שכ"ה

רבנו יוסף ב"ר פישל רוזן

אור הישר ע' שכ"ח

רבנו שמואל יצחק ב"ר אברהם חיים הילמן

תוספתא

ביאורי תוספתא ע' ש"ל

רבנו יצחק ב"ר שלמה הלוי סגל לעמקא

נולד בשנת תק"ט ונפטר בגרונינגן בהולנד בשנת תקס"א.
שימש כל ימיו ברבנות גרונינגן. במשך עשרים ושש שנים חיבר את פירושו הגדול לתוספתא (1,600 עמודי פוליו גדולים בכ"י) המצוי בספרית רוזנטליאנה באמשטרדם. עד עתה לא פורסם מפירוש זה אלא עמוד אחד מכה"י, בספר "ליקוטי צבי" שיצא לאור באמשטרדם בשנת תקס"ט על ידי אברהם פרינץ, הכותב בהקדמתו:
"כל באי שער עירנו נודע להם מעלת קדושת הרב הגאון המאור הגדול החסיד מהור"ר יצחק איצק סג"ל זצלה"ה בן כ"ה זלמן סג"ל מלעמגא, אב"ד דק"ק גרינינגן ואגפיה, ושקידת לימודו, אשר לא מש מאהל של תורה מיום עמדו על דעתו, ושם לילות כימים... והניח אחריו ברכה פירוש על התוספתא... והוא הרב המנוח צלה"ה, כ"ו שנים לפני פטירתו... ויבוא אל העיון... ופלא גדול נראה, אשר נמצא כתוב בין כתביו, שהתחיל לכתוב ספרו... ביום י"ד אייר, וכ"ו שנים לאחר מכן נגמר מעשהו, וביום י"ג אייר נתבקש בישיבה של מעלה... ובהיות אני הצעיר... אמרתי להכניס אל ילקוטי עלה לדוגמה הנ"ל להיות למשמרת למזכרת להרב הגאון המחבר...".
על הספר "ליקוטי צבי" באו הסכמות רבני אשכנזים וספרדים באמשטרדם, המדגישים במיוחד חשיבות ה"עלה לדוגמה".
צילום כתב היד נמסר לנו על ידי המכון לכתבי היד העברים בבית הספר הלאומי בירושלים, בהסכמת ספרית האוניברסיטה רוזנטליאנה באמשטרדם.

הדרן על מסכת הוריות ע' שמ"ו

רבנו אליהו דוד ב"ר בנימין רבינוביץ־תאומים

פירוש רבנו יהונתן מלוניל

רבנו יהונתן מלוניל, בן דורו של הרמב"ם, חיבר פירוש להלכות הרי"ף, מזה נדפס בש"ס וילנה על מסכת עירובין.

כתב היד למסכת הוריות הוא יחיד בעולם כת"י אוקספורד

משנה א'. הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצוות וכו', כלומר שנעלמה מהם הלכה שאינה מפורשת בתורה בהדיא אלא שבאה מדרשא והיתה בשגגה מהם שהורו הלכה למעשה לעבור עליה שנראה לדעתם בההיא שעתא שמותרת, ואם היו רוב צבור דהינו רובא דישראל עושין אותה איסורא על פי הוראתן חזינן בקרא דמחייבינן ב"ד לאיתויי פר, אפילו לא עשו ב"ד בהוראתן כיון שהחטיאו את הקהל כדכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו וגו', ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצות יי' אשר לא תעשינה וגו', חייבין ב"ד לאיתויי פר חטאת [ו]מתכפרין כל הקהל באותו פר שאם לא עשו רוב ישראל על פי הוראה אלא בשגגה מיחייב לאיתויי כל אחד ואחד כשבה או שעירה כי היכי דעביד יחיד כשהוא חוטא בשגגת מעשה או באומר מותר לדברי האומר דלאו אנוס הוא.

משנה ב'. או שנתחלף לו חלב בשמן וכו' אכלו שמביא כשבה [או] שעירה וקא משמע לן השתא במשנה זו שאם הלך היחיד ועשה שוגג על פיהם, כלומר שנתחלף חלב בשמן ואכלו דשמא תאמר ניתן לו דין יחיד או שעירה שהרי לא סמך בשעת אכילה על הוראת ב"ד קמ"ל כיון דאילו הוה ידע דחלב הוה לא הוה נמנע מלאכלו דהא הורו לו ב"ד וכל ישראל שהוא מותר הילכך תולה בב"ד קרינא ביה ומיפטר בקרבן יחיד דהינו כשבה או שעירה ומוכפר עמהם, אלא אפילו לא עשה בשגגה זו אלא אחר חדש שטעו הקהל על פי הוראה אפילו הכי דלא נעשו בזמן אחד אלא בזמן מרווח זה מזה אפילו הכי מיפטר תולה בב"ד קרינא ביה, ומיפטר לגמרי וכשנודע לב"ד שטעו וחזרו בהן ויביאו פר יתכפר הוא עמהם בין שלא עשו ועושה, ולא מיבעיא עשו ועשה אחריהם דפטור דהא יביאו צבור פר אחר טעותו שלו ויש לו להתכפר עמהם אלא אפילו לא עשו ב"ד ולא רוב צבור כלל אלא הוא לבדו נזדמן לו שגגה זו שנתחלף לו חלב בשומן נמצא שאין לו להתכפר ושמא לעצמו יביא כשבה או שעירה קמ"ל דמיפטר לגמרי דתולה בב"ד הוא אע"פ שעשה בשוגג כיון שהיה סומך על פיהם אם היה יודע שהוא חלב והיה אוכלו תולה בב"ד קרינא ביה וכו', מתני' בלא זו אף זו מתפרש כדפרישית, ומדקתני הורו ב"ד על אחת מכל מצות וגו', מוכח בגמ' מכאן שאין שם הוראה נגמרת בין לציבור בין ליחיד דליתקרי תולה בב"ד אלא א"כ בא מעשה לידן או לידי היחיד והלך ושאל לב"ד והורו לו ב"ד לעבור עליה כלומר מותר אתה לעשות או מותרין אתם לעשות, אבל היכא דדרשו ב"ד ברבים דדבר זה מותר הוא ומתוך אותה דרשא הלכו הרבים או היחיד ועשו אינן נקראין תולין בב"ד אלא מחייבי לכל יחיד לאיתויי כשבה או שעירה לפי שהיה להם לשוב לשאול מב"ד שנזדמן להם מעשה לידן דלאו כל שעתא ושעתא לבו של אדם פנוי להכיר האמת וכאילו תולה בדעת עצמן הן שמביאין בשגגת מעשה או באומר מותר לדברי האומר דלאו אנוס הוא...

משנה ג'. הורו ב"ד וידע [אחד] מהן שטעו וכו', או אחד מן התלמידים שהוא כל כך חכם שהוא ראוי להוראה דהינו גמיר וסביר והלך אותו אחד מב"ד או אותו תלמיד ועשה על פיהם של שאר ב"ד כלומר שביטל דעתו אצל דעתם לפי שהוא סבור שמצוה לשמוע דברי חכמים דלא מזיד גמור הוא הרי זה חייב קרבן בפני עצמו כשבה או שעירה אם הדבר הוא משאר מצות ואם מדבר ע"ז הוא מיחייב לאיתויי שעירה לפי שאינו תולה בב"ד ממש שהרי ידע שטעו בין שטעו ועשה עמהם, כלומר אפילו סמכו ב"ד על הוראתם ועשו כהוראתם באותה שעה שהוא חטא אפילו הכי לא מיקרי תולה בב"ד וכ"ש אם לא עשה באותה שעה אלא אחריהם וכ"ש אם לא עשו כלל, זו המשנה המתפרשת בזו ואין צריך לומר זו כדפרישית. זה הכלל כל התולה בעצמו חייב, מפרש בגמ' לאיתויי מבעט בהוראה כלומר ואם היה רגיל כל הימים מבעט בהוראתם שאינו שומע להם ואחר כך הורו ב"ד שחלב מותר והלך ועשה על פיהם ואכל חלב כדאמרינן והוי רגיל להיות מבעט בהוראה השתא נמי מבעט הוא וכשהוא אוכל עכשו את החלב מפי עצמו הוא עושה ואינו קרוי תולה בב"ד הילכך חייב קרבן, תולה בב"ד פטור לאיתויי אם הורו ב"ד לצבור ועשו צבור בהוראתו וידעו שטעו וחזרו בהן והביאו כפרתן והלך זה תיחיד ולא שמע באותה חזרה ועשה כהוראתן דפטור דתולה בב"ד הוא ולא אמרינן היה לו שישמע בחזרת צבור. וסתמא זו כר' טרפון בכי האי גונא סמוך לזו בהאי פירקין וסתם ואחר כך מחלוקת היא כמו שמנהג בהרבה מקומות.

משנה ד'. הורו ב"ד ועשו רוב צבור על פיהם וידעו שטעו וחזרו בהם, כלומר בהוראתם בין שהביאו כפרתן, כלומר ולאחר שידע שטעו הלך היחיד ועשה על פיהם דזה אין מצטרף עם רוב צבור כלל לפי שאחר שנודע להם עשה זה.

משנה ה'. ר' שמעון פוטר לפי שברשות ב"ד הוא עשה שזה עדיין לא היה יודע שטעו וחזרו בהן והוי תולה בב"ד הילכך פטור. ר' אליעזר אומר ספק, כלומר מספקא לן אם כתולה עצמו דאמי אם לא הילכך מביא אשם תלוי. אי זהו ספק, כלומר ובאי זה יחיד שעשה נסתפק לנו אם תולה בב"ד אם לאו והילכך איחייב באשם תלוי כמי שאכל ספק חלב ספק שומן שמביא אשם תלוי עד שיודע לנו אבל בהלך לו למדינת הים קרוב לפטור הוא דהוי ודאי תולה בב"ד הוא. אמר לי בן עזאי שהיה חכם מופלג בדורו לפי שהיה יודע דהאי הלך למדינת הים לא ממש הלך אלא שהחזיק בדרך דטריד שאילו הלך למדינת הים ממש לדברי הכל פטור דתולה בב"ד הוא אלא בהחזיק בדרך לחודיה מיירי הילכך שואל בן עזאי מאי שנא זה מזה דכיון שהוא קרוב ליישוב מיל או פרסה לתקן כליו בספינה והוא ואחרים הולכים ושבים בעיר הילכך היה לו לשאול כמו מי שיושב בביתו, והשיב לו ר' עקיבא דאכתי לא דאמי דכיון דמיטריד טריד בהליכתו לא היה לו לשמוע והוי תולה בב"ד ממש הילכך פטור ממש, אבל יושב בתוך ביתו, איפשר לו שישמע שב"ד חזרו בהן והוי קרוב לתולה בעצמו לפי' אשם תלוי, ור' שמעון סבר דכל הוראה שלא פשטה חזרתה ברוב צבור שהוא מפורסם לכל אין היחיד חייב עליה כלל דלא מחייבינן ליה משום שהיה לו לשאול למי שהיו יודעים שחזרו ב"ד בהם וסבירא ליה נמי דמתרומות הלשכה היו מביאין ב"ד את הפר הילכך אפשר שהביאו ב"ד את כפרתן ולא הרגיש זה באותו קרבן שהוא מובא על אותה חזרה דאי הוה סבירא ליה כדברי האומ' שבתחלה מגבין להם כלומר שני גזברין גובין מכל אחד ואחד היו גוזין מישראל דינר מזה וחצי דינר מזה כדי ליקח בהם פר ושעיר לצורך עבודה לא הוה איפשר שלא ישמע כיון שמ[א]כל אחד ואחד היו גובין כבר פשטה התזרה ברוב הצבור.

משנה ו'. (חזרו) [הורו] ב"ד לעקור את כל הגוף וכו', הרי אלו פטורין, כלומר מפרש בגמרא דאין זה הוראה אלא טעות דזיל קרי ביה רב הוה וכתיב ונעלם דבר אחת מכל מצות דמשמע מקצת המצות ולא כל המצות דאם שכחו כל המצות שוגג קרוב למזיד הוא, יש נדה בתורה, כלומר יש זבה כשראתה שלשה ימים רצופים בתוך אחד עשר אבל אם לא ראתה אלא יום אחד או שני ימים מותרת לבעלה אפילו ביום הראייה עצמו ולפי שמפורש בהדיא לא מקרי מזיד הילכך כשהורו וחזרו בהן מביאין פר.

יש שבת בתורה אבל המוציא מרשות לרשות פטור, מוקים לה בגמ' דלאו דוקא מוציא דהא הוצאה מכתב כתיבא דכתיב ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת אלא שאומ' הוצאה אסירא אבל הכנסה שריא דלא כתיבא בהדיא.

יש ע"ז בתורה אבל המשתחוה פטור מיירי משתחוה שלא כדרכה דאי כדרכה זיל קרי ביה רב הוה, דכתיב אשר עבדו שם הגוים באיזו עבודה שתהיה.

יש נדה בתורה אבל שומרת יום כנגד יום פטור, מקשי בגמ' והא כתיבא דספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר, מלמד שסופרת אחד לאחד כלומר טעמא דאשה כי תזוב את דמה ימים רבים דהינו שלשה ימים זה אחר זה דמיעוט ימים שנים רבים שלשה הוא דהצריכה תורה לנקיים של שבעת ימים אבל אם לא ראתה אלא יום או יומים אינה צריכה למנות נקיים של שבעת ימים אלא די לו ביום אחד אחריו, ומשני דהכי אמרי' (אמרי') דעיקר הראה כי כתיבא באשה דוה כתיב דכתיב את מקורה הערה דהינו נשיקת אבר זכר לאבר נקיבה לחודיה, אבל בשומרת יום כנגד יום לא מתסר אלא בהכנסת עטרה ובכי האי גונא אינה מפורשת מן התורה אלא מדרשא הילכך (הרואה) הוראה מקריא ולא טעות.

משנה ז'. הורו ב"ד שוגגין, כלומר דהינו העלם דבר, ועשו הקהל שוגגין, כלומר ועשו הקהל כהוראתן ולא הרגישו שטעו ב"ד מביאין פר למאן דסבירא ליה דב"ד מייתו ולא ציבור מיתו ולמאן דסבירא ליה דציבור מייתו ולא ב"ד מייתו ציבור ולא ב"ד אע"פ שלא חטא ב"ד מביאין פר דאגן בעינן שיהא ההוראה תלויה בב"ד והמעשה תלוי בקהל, כלומר שאע"פ שלא חטא ב"ד עמהם כיון שחטאו צבור חייבין ב"ד לאיתויי פר וכ"ש למאן דסבירא ליה דציבור מייתו ולא ב"ד דניהא טפי.

מזידין ועשו שוגגין כלומר אם טעו ב"ד בדבר שאין הצדוקין מודין בו אלא הורו בדבר שהצדוקין מודין בו דחשבינן להו כמזידין אע"פ שעשו הקהל כהוראתן (שעגין) ולא הרגישו בטעותן מביאין כשבה או שעירה ולא פר דהא אין אלו תולין בב"ד אלא טעות הוא וכשגגת מעשה חשבינן ליה ומייתו כשבה או שעירה כל אחד ואחד כדין יחיד בשגגת מעשה דהא לא הויא הוראה כלל אלא טעות וכ"ש אם היו ב"ד מזידין לגמרי כשהורו להם שחלב היה מותר היו מכירין וכופרין אלא חס ושלום שלא תהא כזאת בישראל.

שוגגין ועשו מזידין, כלומר אם חזרו ב"ד בדבר שאין הצדוקין מודין בו והקהל הרגישו שטועין הן אלו שטעו במצוה לשמוע דברי חכמים ועשו כהוראתן הרי אלו פטורין לגמרי דהא מזידין חשבינן להו דכתיב כי לכל העם דבעינן שיעשו הקהל שוגגין וליכא ולא מיבעיא למאן דסבירא לה דצבור מייתי ולא ב"ד דפטירי לגמרי אלא אפילו למאן (דאמר) דסבירא ליה דב"ד מייתו נמי פטירי אע"ג שוגגין והן טועין בהוראתן כיון דציבור מזידין הוו דאגן בעינן הוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל שיהו שוגגין.

משנה ח'. הורו ב"ד ועשו כל הקהל או רובו וכו', כלומר רובא דשבטים מביאין פר כלומר ב"ד ולא צבור דהכי סבירא ליה כר' מאיר מייתו ולא צבור, ובע"ז ב"ד מביאין פר ושעיר דבע"ז פר ושעיר מייתי כלומר פר לעולה ושעיר (ושעיר) לחטאת דכתיב בפרשת ויקרא וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות דהינו בע"ז כדאמרינן לקמן בפרק הורה כהן משיח איזו היא מצוה ששקולה כנגד כל המצות הוי אומר זו ע"ז וכתיב והביאו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה וגו' ושעיר עזים אחד לחטאת.

ור' יהודה אומר י"ב שבטים מביאין י"ב פרים דכל שבט ושבט איקרי קהל וקסבר צבור מביאין ולא ב"ד, ור' שמעון נמי סבירא ליה דשבט אחד איקרי קהל אבל קסבר דצבור וב"ד נמי מייתו.

משנה ט'. הורו ב"ד ועשו שבעה או רובו שבכל שבט ושבט בשבעה שבטים וכגון דהוו רובן דישראל דברי ר' מאיר דוקא ב"ד דסבירא ליה דעל ידי גרירה מביאין האחרים, ובבריתא תני דאפילו בשבט אחד שחטא מביאין כל האחרים נמי פר על ידי גרירה, והאי דנקט שבעה איידי דנקט ר' מאיר שבעה דהוו רובא דשבטים אמר איהו נמי שבעה, ור' שמעון לית ליה גרירה אלא אותן שחטאו יביאו ב"ד נמי מייתו והיינו דקאמר שמונה...

משנה י'. הורו ב"ד של אחד מן השבטים וכו', אותו שבט חייב, כלומר פר ושעיר שבטים פטורים דאע"ג דסבירא ליה לר' יהודה גרירה הני מילי בהוראת ב"ד הגדול אבל בהוראת איהו ניהו הוא דמיחייב ושאר שבטים פטורים ורבנן סברי אע"ג דסבירא לן דשבט קרוי קהל דוקא בהוראת ב"ד הגדול אבל בהוראת ב"ד של שבטו אפילו אותו שבט עצמו אינו מביא פר כלל אלא כיחידים חשבינן להו ומייתו כל אחד ואחד כשבה או שעירה ובע"ז שעירה דהא כתיב עדת ישראל ישגו ולא עדת אותו שבט כלומר כל עדת ישראל ונעלם דבר מעיני הקהל דה"נ ב"ד הגדול דהא בכל ישראל מיירי והא כתיב עדת שבט אחד ונעלם מעיני הקהל...

הדרן עלך הורו בית דין.

פירוש רבנו יהונתן מלוניל ז"ל

[פרק שני]

משנה א'. הורה כהן משיח לעצמו שוגג ועשה שוגג מביא פר, כלומר הורה כהן משיח לעצמו בדבר שאין הצדוקין מודין בו כדאמרינן בהוראת ב"ד שוגג ועשה שוגג כלומר ועשה כהוראתו הוא עצמו שאם הורה לאחרים ולא עשה הוא עצמו אותה עבירה לא הוה מביא פר אע"ג דב"ד כי האי גונא מייתו פר.

שוגג ועשה שוגג, כלומר שלא נזכר שטעה בהוראתו עד שאכל אותה מביא פר דכתיב הכהן המשיח יחטא לאשמת העם וגו' הביא פר בן בקר וגו'.

מזיד ועשה שוגג, כלומר אם הורה בדבר שהוא עצמו יודע שיש להשיב עליו אע"פ שהוא דבר שאין הצדוקין מודין בו אע"פ שכשעשה באותה הוראה הוא שוגג שאינו יודע להשיב וחושב שהוא מותר פטור מפר כיון דבשעת הוראה היה יודע לסתור הוראתו וכ"ש כשעשה היה יודע להשיב (א)[ע]"ג דפטור דהא כמזיד גמור הוא שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת ב"ד לצבור מה הוראת ב"ד לצבור אין חייבין אלא על העלם אחת דבר עם שגגת מעשה אף הוראת כהן משיח לעצמו אינו חייב אלא על העלם אחת דבר על שגגת מעשה דכתיב לאשמת העם הרי משיח כדין צבור ואע"ג דבציבור אמרינן ב"ד מזידין ועשו קהל שוגגין דמייתו כל חד וחד כשבה או שעירה אבל כהן משיח שהורה לעצמו מזיד ועשה שוגג לאו דיניה כיחיד גמור ופטור לגמרי דהכי אמרינן בפרק בתרא מעם הארץ פרט למשיח שאינו מביא בשגגת מעשה בלא העלם דבר אפילו כשבה או שעירה הילכך מיפטר לגמרי. פטור מפר דהא חשיבו הוראה כיון דהוה בשעת הוראה או בשעת מעשה ופטור מכשבה או שעירה דהא כתיב מעם הארץ פרט למשיח.

הורה בפני עצמו, כלומר בחלב שעל הקבה שאין הצדוקין מודין בו שאין מפורש כמו חלב שעל גבי הדקין דכתיב את החלב אשר על הקרב כלומר שהוא תותב קרום ונקלף תותבי שהוא לובש כל הקרב כמו המלבוש שלובש אדם, ואותו שעל הקבה אינו תותב בו אלא שעומד בו כמו שעומד חלב הקשו בקשת אע"פ שהוא דומה לו שהוא כקרום שעומד בפני עצמו ואינו מעט פה ומעט פה אלא כולו במקום אחד והוא גם הוא נקלף ביד בלא טורח, וזה כהן משיח הורה בו שהוא מותר ואסרוהו חכמים מריבוי ואת כל החלב, וב"ד הורו כשאר איסורין ועשו הקהל שוגגין על פי ב"ד ומביאין פר אפילו הכי אין מתכפר כהן משיח עמהן צריך שיביא פר בפני עצמו כיון שאין ההוראות שוות.

אבל אם הורה עם הצבור וחטא עם הצבור, כלומר אבל אם כהן המשיח שהורה בחלב שעל הקבה וצבור נמי הורו בחלב שעל גבי הקיבה מתכפר עמהם באותו פר שמביאין צבור על חטאתם כיון ששניהם הורו בחדא איסורא ולא אמרינן שיביא פר לעצמו וזה פר לעצמו שלא מצינו לכהן משיח שיתכפר בפני עצמו היכא שהחטא היה שוה אלא ביום הכפורים לחודיה שאע"פ שהפר מכפר על טומאת מקדש וקדשיו על הכהנים ושעיר הנעשה בפנים מכפר על הקהל על טומאת מקדש וקדשיו והאי חטא עם הציבור או בפני עצמו דקתני אינו רוצה לומר במקום אחד או בשני מקומות דלא מקום גורם אלא איסורין גורמין שאם ההוראות שוות אפילו לא היו במעמד אחד אלא רחוקין זה מזה כמה פרסאות מתכפר עמהם ואם אינן דומות אפילו הורו במעמד אחד זה הורה בחלב וזה בדם מתכפר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו...

משנה ב'. אין ב"ד חייבין כלומר פר בהוראה עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, כלומר שאם הורו לעקור את כל המצוה כולה אין זו הוראה אלא טעות דזיל קרי ביה רב הוא וכדין כל שגגת מעשה חשבינן לה וכל אחד ואחד מן הציבור מביא כשבה או שעירה. אין ב"ד חייבין פר בהוראה אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, וכן המשיח שאם עשו בשגגת מעשה לחודיה כל הציבור מייתו כל חד וחד כשבה או שעירה דניהו כיחידים ואע"ג דרבים ניהו דכיון דלא עשו על פי ב"ד מיחלקי כולהו מהדדי והוו יחידים ויחיד חייב בשגגת מעשה, ואין חייבין נמי ב"ד פר בהוראה אלא א"כ הורו על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת שאם הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת בנבלה וטרפה שקצים ורמשים ובדבר שאין הצדוקין מודין בו אין ב"ד מביאין פר וציבור נמי פטירי לגמרי דהא לאוין לאו בני קרבן ניהו כלל ואע"ג דלא קתני בבא זו וכן המשיח אפילו הכי דינו כב"ד אלא כיון דתנא בשני בבות הראשונות סגי ליה בהני ובכולהו הבבות נמי דלא קתני וכן המשיח והוא הדין לע"ז...

משנה ג'. אין ב"ד חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, כלומר אין ב"ד חייבין פר בהוראה אם הורו על דבר שהוא כנגד מקדש וקדשיו בין שהוא עשה כגון שנטמא בעזרה שהוא מצווה שיצא משם בדרך הקצרה שימצא ונפקא לן מפסוק וישלחו מן המחנה כלומר אם נטמא בתוך העזרה ישתלח משם בזריזות בין שהוא לא תעשה כגון שנטמא בחוץ דאיכא אזהרה ממקרא דלא יטמאו את מהניהם, אי נמי מואל המקדש לא יבא, ואע"פ שיש באלו עשה ולא תעשה חייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אפילו הכי מיפטר ב"ד מפר כדמפרש ואזיל בגמ' דכיון דאין חייבין יחידים על שגגתם חטאת קבוע אלא קרבן עולה ויורד, שאם לא תשיג ידו מביא שתי תורים אחד לעולה ואחד לחטאת ובדלי דלות עשירית האיפה ב"ד נמי פטירי על ס' העלם דבר דגמ' גזירה שוה דנאמר ואשם בחטאת קבוע דהינו חטאת חלב בפרשת ויקרא ואם נפש אחד תחטא מעם הארץ בעשותה אחת מכל מצות יי' אשר לא תעשינה בשגגה ואשם, וכתיב ואשמו בציבור בפרשה שלמעלה ממנה ואשם האמור ביחיד הוי בקרבן קבוע אף ואשמו האמור בציבור אין מביאין שום קרבן אלא במקום קבוע שאילו עשאו יחיד הוי חייב חטאת קבוע לאפוקי עשה ולא תעשה שבמקדש דאלו עשאו יחיד הוי בעולה ויורד.

ואין מביאין אשם תלוי, כלומר אין צבור מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש לפי שאין אשם תלוי בא על ספק אלא על חטאת קבועה כדאמרינן ברישׁ פירקין משיח בפר ואין מביא אשם תלוי דכתיב באשם תלוי וכפר הכהן על שגגתו אשר שגג, מי שחטאו ושגגתו שוה יצא משיח שאין חטאו ושגגתו שוה דכתיב לאשמת העם הרי משיח דציבור צריך העלם דבר עם שגגת מעשה לפי' אינו באשם תלוי אבל יחיד מביא אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש שהרי מביא בשגגת מעשה חטאת בלא העלם דבר.

אבל חייבין ב"ד פר על עשה ועל לא תעשה שבגדה כלומר אם הורו ב"ד על דבר שיש בו מצות עשה כגון שהורו שמותר לבעול סמוך לזיבתה לוטתה ויש בו מצות עשה שהוא מוזהר לפרוש מן הנדה דכתיב והזהרתם את בני ישראל וגו', וה לכך חייבין ב"ד עליהם פר בהוראה משום דהוי זדונו כרת ושגגתו קרבן קבוע.

ומביאין יחידים אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה משום דהוי ספק חטאת קבועה ולהכי נקט איסור נדה אצל הכנסת מקדש ולא נקט איסורא אחריגא חלב או דם משום דאיסור נדה דמי לאיסור טומאת מקדש וקדשיו יותר מכל שאר איסורין כדתנן במסכת שבועות בפ' ידיעות הטומאה גבי איש טמא שנכנס למקדש בשוגג ונזכר בתוך המקדש שהוא טמא אי נמי שנטמא בעזרה ורצה לצאת מן המקדש בא לו דרך ארוכה חייב בקצרה פטור וגבי נדה נמי תנן התם (בבי) [גבי] דינא כי האי גונא היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופי' מיד חייב מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו, ואמר רב הונא משמיה דרבא עלה מאי תקנתיה נועץ עשר צפרניו בקרקע עד שימות האבר מעצמו באותו מקום ואחר יוציא שמאחר שמת האבר אין יציאתו לו הנאה כביאתו והילכך נקט איסור נדה אצל איסור טומאת מקדש וקדשיו ויש בו עשה ולא תעשה אפי' בלא סמוך לוסתה שאומר' לו עמוד במקומך והוא מן פרוש מן הנדה בהנאה מועטת ונפקא לן מן מותתי נדתה עליו, כלומר אפי' משעת נדתה תהא הנדות עליו, כלומר שלא יפרוש ממנה ולא תעשה שאומ' לא תפרוש והוא לא תקרב לעצמך הנכתב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב...

משנה ד'. אין חייבין על שמיעת הקול וביטוי שפתים, שמיעת הקול כגון מי שיודע לחבירו עדות והוא משביעו שיעיד לו בב"ד והוא עונה אמן שאינו יודע כלום ולאחר מכאן הודה שהוא היה יודע לו עדות וחייב להביא קרבן עולה ויורד, ביטוי שפתים שהוא נשבע להרע או להטיב להרע שלא יאכל היום או להיטיב שיאכל היום ולא אכל והוא חייב להביא קרבן עולה ויורד ועל טומאת מקדש וקדשיו שהוא טמא ויכנס למקדש או יאכל בשר קדש וכשיודע לו חייב בקרבן עולה ויורד הילכך אין חייבין ב"ד על הוראת שלש אלו כיון שהן בעולה ויורד דאינם בקרבן קבוע.

וכן המשיח דהינו כציבור דכתיב לאשמת העם הרי משיח כציבור.

ונשיא כיוצא בהן, מפרש בגמ' כיון דליתיה בשמיעת הקול דהא אין שבועתו חלה עליו לפי שהמלך לא דן ולא דנין לו לא מעיד ולא מעידין אותו הילכך אפי' בטומאת מקדש וקדשיו וביטוי שפתים אע"ג דליתיה בשמיעת הקול...

משנה ה'. כל מצוות שבתורה שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת דכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה, והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את יי' הוא מגדף ונכרתה, ובכלל נפש אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח משמע בין ע"ז בין בשאר מצוות וב"ד דילפינן עליון מתחתון כלומר לפי' פרשה העליונה שנאמרה בב"ד מתחתונה שנאמרה בהדיוט בפרשת שלח לך אנשים, אשם תלוי יחיד ונשיא חייבין דהא כתיב בה נפש אע"ג דבכלל נפש משמע נמי [משיח] אפי' הכי פטור דמשמע ליה מדכתיב באשם תלוי וכפר הכהן על שגגתו אשר שגג מי שחטאו בשגגה יצא זה שאין חטאו בשגגה אלא בהעלם דבר, וב"ד נמי פטורין דלעיל דילפינן ואשמו מואשם הנאמר בחטאת יחיד שהוא קבוע מה להלן בקבוע אף כאן בקבוע ופרשת אשם תלוי כתיבא בפרשת ויקרא בסופו דכתיב ולא ידע ואשם, והביא העניין הזה מדבר במי שבא ספק כרת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו כגון שיש חלב ושומן לפניו וכסבור ששתיהן היתר ואכל את האחת ואמרו לו אחד של חלב היתה שם ולא ידע איזו של חלב הרי זה מביא אשם תלוי ומגי' עליו כל זמן שלא יודע לו שודאי חטא שאם יודע לו לאחר זמן יביא חטאת ואשם תלוי הוא איל בן שתי שנים ורוב דמיו שתי סלעים.

אשם ודאי כגון אשם מעילות שהוא מי שנהנה מן ההקדש, ואשם שפחה חרופה יחיד ונשיא ומשיח [חייבין] מואם נפש שהוא כתוב שם ושלשתם בכלל נפש, וב"ד פטורין דלאו בכלל נפש שהוא יחיד.

על שמיעת הקול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו ב"ד [פטורין] דאמרי' לעיל אין חטאת ציבור אלא בקבועה דהינו עולה ויורד וניהו ויחיד ונשיא ומשיח היה במשמע שהיו חייבין בשמיעת הקול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו דכולן בכלל נפש אחת הן אלא שאין כהן גדול משיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו כדמפרש בגמ' טעמא דכתיב ואיש אשר יטמא ולא יתחטא וגו' וגכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, והאי מתוך הקהל מיותר הוא אלא לדרשא אתא מי שחטאו שוה לקהל דהינו לכל אחד מן הקהל, כלומר שמביא בשגגת מעשה יצא זה שאין חטאו שוה לקהל דהא אינו מביא אלא בהעלם דבר ולא בשגגת מעשה.

ואין הנשיא חייב על שמיעת הקול כדפרשית לעיל דמלך לא מעיד ולא מעידין אותו דכתיב שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך, והיאך יבא לפני ב"ד להעיד עליהם והא לא איצטריך למתני דהא תנא לעיל אלא אגב גררא הביאו.

ומה הן מביאין, כלומר נשיא בביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו, ומשיח בשמיעת הקול וביטוי שפתים קרבן עולה ויורד.

ושלש מחלקות בדבר ר' יוסי הגלילי סבר נשיא ומשיח פטורין מכולן, ר' עקיבא סבר נשיא ומשיח חייבין בכולן חוץ משמיעת הקול ומשיח פטור מכולן מעולה ויורד, ור' שמעון סבר נשיא ומשיח חייב בכולן בעולה ויורד אלא שאין כהן גדול חייב על טומאת מקדש וקדשיו.

ר' אליעזר אומר נשיא מביא שעיר, מפרש בגמ' דלא אמר ר' אליעזר שיביא נשיא שעיר דהינו קרבן קבוע אלא בטומאת מקדש וקדשיו הואיל וכרת כתיב בהו כדכתיב בחטאת חלב ודם הילכך מביא קרבן קבוע כמו שמביא בחטאת קבועה יחיד אבל בביטוי שפתים דאין חייבין על זדונו כרת אלא לאו דלא יחל דברו מודה ר' אליעזר שמביא קרבן עולה ויורד אפילו נשיא...

הדרן עלך כהן משיח לעצמו...

[פרק שלישי]

משנה א'. כהן משיח שחטא ואחר כך עבר ממשיחתו, כלומר כהן משיח שחטא בהעלם דבר שהורה לעצמו שחלב מותר ונתחייב מיד בפר אילו היה נודע לו מיד אלא לאו שנודע לו עד שעבר ממשיחתו, כלומר שנעשה בעל מום קבוע שוב אינו ראוי להיות כהן גדול כלל מביא משיח פר כמו שהיה ראוי חטאו ולא אזלינן בתר ידיעתו, וכן נשיא נמי אע"פ שבשעה שנודע לו הוא הדיוט לגמרי אפילו הכי אזלינן בתר חטאו סתמא זו דרבנן דאמרינן לקמן דלא בעינן חטאת וידיעה במקום אחד אלא חטאת עיקר ודלא כר' שמעון וסתם ואחר כך מחלוקת היא...

משנה ב'. כהן משיח שעבר וכו', אע"פ שחטא לאחר שעבר ממשיחתו לא אמרינן נחשוב אותו להדיוט ולא יביא אלא כשבה או שעירה קמ"ל דבגדולתו עומד לגבי קרבן גדול דכתיב בכהן גדול על חטאתו אשר חטא שהוא מיותר בקרא דלא איצטריך אשר חטא אלא על חטאתו לחודיה אלא ודאי לאיתויי שמביא חטאתו משעבר משיחתו כמו [מתחילת משיחתו].

סליקא לה מסכת הוריות בס"ד

בית הבחירה

אשר חיבר רבנו מנחם ב"ר שלמה לבית מאיר

המכונה בשם המאירי

כתב יד בספרית פאלאטינא פרמה

אמר מנחם בן שלמה לבית מאיר י"א זאת המסכתא ר"ל מסכת הוריות אמנם היא מסדר נזיקין, והורגלנו בלמודה אחר מסכת ע"ז לסבה אשר הזכרנו בפתיחה ה' החבור. והיא כוללת שלשה פרקים, וסדרם לפי שטתנו, א' הורו בית דין, ב' הורה כהן משיח. ג' כהן משיח שעבר.

ועניין המסכתא אמנם הוא סובב על מה שכבר ידעת שכל העובר בשוגג על לא תעשה שזדונה כרת חייב להקריב קרבן חטאת קבועה, חוץ ממגדף שפטור מכלום בשוגג מפני שאין בו מעשה, וחוץ מטמא שאכל קדש או נכנס למקדש בשוגג שדינו בעולה ויורד, וכבר מנו גדולי המחברים מנין אלו ששגגתן חטאת קבועה לארבעים ושלש, יתבאר במקומו בע"ה, וכבר התבאר במקראות שיש חלוק בקרבן זה בין שגגת עבודה זרה לשגגת שאר עבירות, ששגגת עבודה זרה בעז בת שנתה לחטאת והוא האמור בפרשת שלח לך ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת, ואין בזה הפרש בין הדיוט למלך או כהן משיח אלא כל היחידים שוים בחטאת זו, ובשגגת שאר עבירות כהן משיח מביא פר והוא האמור בפרשת ויקרא אם הכהן המשיח יחטא והקריב פר בן בקר תמים לחטאת, ומלך מביא שעיר והוא שאמור שם אשר נשיא יחטא והביא את קרבנו שעיר עזים לחטאת, והדיוט מביא שעירת עזים או כבשה והוא שאמור שם ואם נפש אחת וגו' והביא קרבנו שעירת עזים וכו' ואם כבש יביא קרבנו נקבה תמימה יביאנה, ויש בשגגת עבירות אלו קרבן אחד לצבור והוא שכל ששגגו בית דין בהוראה להתיר אחת מעברות אלו ששגגתן חטאת קבועה וטעו רוב העם על סמך הוראתם ואחר כך נודע להם טעותם מביאים קרבן והעושים פטורין, ויש קצת חלוק בהם גם כן בין שגגת עבודה זרה לשגגת שאר עבירות, בשגגת הוראת ע"ז מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת מכל שבט ושבט והוא שאמור בפרשת שלח לך והיה אם מעיני העדה נעשתה בשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר לעולה ושעיר עזים אחד לחטאת, וקבלה היא ביד רבותינו שכל אותה פרשה שבסדר שלח לך בשגגת ע"ז אם להוראה אם למעשה, ואם שגגו בהוראתם בשאר עבירות מביאין פר מכל שבט ושבט והוא האמור בפרשת ויקרא ואם כל עדת ישראל ישגו והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת, וכל שבט ושבט אקרי קהל כמו שיתבאר, נמצאו בשגגת הוראת עבודה זרה שנים עשר פרים לעולה ושנים עשר שעירי עזים לחטאת והם הנקראים שעירי ע"ז והם נשרפים, ובשגגת הוראת שאר מצות י"ב פרים לחטאת והם נשרפים ואלו הם נקראים פר העלם דבר של צבור, ובא ענין זאת המסכתא לבאר דין קרבנות אלו ועל אי זה צד הם באים, ועל זה יחלקו עניני המסכתא לשלשה חלקים, האחד בפרט קרבנות צבור שפרשנו עניניהם דרך כלל על אי זה צד הם באים מן הצבור והעושים פטורים, ועל אי זה צד הצבור פטורים והעושים חייבים קרבן עצמם. והשני בפרט עניני קרבן כהן משיח ונשיא, ובקצת ענינים שבבית דין וכהן משיח, עם קצת דינין כלליים בענין אשם תלוי. והשלישי בביאור מי שהוא נקרא נשיא ומי נקרא משיח.

החלק הראשון יתבאר בפרק ראשון, והחלק השני יתבאר בפרק שני וקצת פרק שלישי, והחלק השלישי יתבאר בפרק שלישי.

זהו יסוד המסכתא דרך כלל אלא שיתגלגלו בו קצת ענינים כענין סוגיית התלמוד על הדרך שקדם.

והפרק הראשון יסוד הכונה בו לבאר עניני החלק הראשון, ורובו יסוב על חמשה ענינים, הראשון לבאר על אי זה צד נקראו העושים סומכים על הוראת הבית דין שיהו פטורים מלהביא קרבן מצד עצמם, ועל אי זה צד אין נקראים סומכין עליהם ויתחייבו מצד עצמם, השני שיש צדדים שהצבור פטורים מפר העלם מצד ההוראה אעפ"י שטעו בהוראת בית דין ועשו מעשה על סמך הוראתם וחייבין מצד עצמם כהדיוטות, ומבאר אי זה הוראה פטורים עליה ויתחייבו העושים מצד עצמם ואי זו חייבים, השלישי שיש צדדים אחרים שפוטרין את הצבור מפר העלם ומחייבין את העושים לא מצד ההוראה אלא מצד גוף הבית דין שאין הוראתן מחייבת קרבן. הרביעי כשנתערב שם זדון עם שגגה על אי זה צד יתחייבו העושים על פיהם קרבן מצד עצמם ועל אי זה צד יתחייבו הצבור ועל אי זה צד יפטרו כלם, החמישי מנין הקרבנות ומי מביאם, זהו שרש הפרק דרך כלל אלא שיתגלגלו בו קצת ענינים כמו שיתבאר.

והמשנה הראשונה ממנו אמנם הכוין לבאר עניני החלק הראשון והוא שאמר הורו בית דין לעבור על כל אחת מכל מצות האמורת בתורה, ר"ל ממין אלו שהזכרנו והם שזדונן כרת ושגגתן חטאת קבועה, כגון שהורו לאכול חלב הקיבה, לא שהתירו חלב בכלל, שהרי כל שטעו לעקור גוף מצוה מכל וכל יתבאר למטה שאין זו הוראה, אלא שהתירו מקצתה כגון שהורו להתיר חלב הקיבה והלך היחיד ועשה על פי הוראתם פטור שהרי נתלה בבית דין, ומכל מקום יתבאר בגמרא שזו דברי יחיד, אבל לדעת חכמים יחיד או מעוט צבור שעשו על פיהם חייבין קרבן יחיד, ואין קרבן לצבור אלא כשנכשלו בהוראתם רוב קהל, ואחר שכן אתה צריך לפרש דרך פסק והלך כל יחיד ויחיד עד שטעו בה רוב צבור ועשו שוגגין על סמך הוראתם ר"ל שאף הם מדמים עליהם שהוראתם נכונה, בין שעשו הבית דין ועשה עמהם, או אפילו עשו הם תחלה ועשו היחידים אחריהם, או אפילו לא עשו הם כלל, ואלו היחידים עשו הואיל ועל סמך הוראתם עשו הם פטורים מקרבן יחיד והבית דין חייבים ר"ל הצבור על ידם בפר העלם כשנודע להם שטעו, שאין לנו בהם אם עשו אם לא עשו אלא על הוראתם שסמכו עליה רוב העם ונכשלו, והעושים פטורין אחר שתלו בבית דין שסמכו עליהם. הורו בית דין וידע אחד מהם ר"ל מן הבית דין או אחד שהוא תלמיד או ראוי להוראה והלך ועשה על פיהם, ולא נפקע ממנו דין שוגג מפני שהוא טועה וסובר שמצוה לשמוע דברי חכמים, אלא שאין זו שגגה גמורה לענין המעשה ואין זה תולה בבית דין ומכל מקום אינו מזיד שהרי טועה במצוה לשמוע דברי חכמים ומעתה הוא חייב אפילו עשו ועשה עמהם, ואין צריך לומר עשה אחריהם וכל שכן עשה ולא עשו, וחייב מצד עצמו ואינו מצטרף עם שאר הקהל, ואם לא היה שם רוב קהל בחוץ מאלו שידעו באיסור וטעו במצוה לשמוע דברי חכמים צבור פטורין והעושים חייבים, אבל מכל מקום עם הארץ שהרגיש בטעותם פטור שאין ידיעתו מבוררת כל כך ומצטרף לכל השוגגים על פי הוראתם.

זהו ביאור המשנה וכולה על הצד שביארנוה הלכה פסוקה היא ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

דף ב לעולם אין בית דין חייבין קרבן בהוראתם שנכשלו רוב העם אחריה, אלא אם כן אמרו בפירוש למקצת בני אדם מותרין אתם לעשות, אבל אם ראו בהם שנשאו ונתנו בלבד ונמנו וגמרו ביניהם שהוא מותר ונכשלו אחר אותה ההוראה, או אפילו אמר להם מותר הוא או מותרים אתם הואיל ולא אמרוה למעשה והוא שיאמרו בפירוש מותרים אתם לעשות, בית דין והצבור פטורים והעושים חייבין כל אחד בקרבן יחיד, הא כל שאמרו מותרים אתם לעשות וטעו רוב העם אחריהם חייבים הבית דין והעושים פטורין.

זקן ממרא האמור בתורה למיתת חנק, הוא אדם שהגיע להוראה ונסמך בסנהדרין שחלק על בית דין הגדול בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, או שמכל מקום הוראתו מביאה לידי כך, או בתפילין, ואף באלו דוקא שהוא מורה הלכה למעשה או שיעשה הוא על פי הוראתו ומעלין אותו לירושלים ומודיעין אותו שכך הוא הדין, וחוזר לו אם אחר שחזר לעירו שגג ולמד כמה שהיה רגיל פטור, אבל אם הורה לעשות או שעשו בהוראתו חייב מיתה ואין צריך התראה אחרת כמו שהתבאר במקומו.

בית דין שהורו התר כגון שהתירו אשת איש לינשא בעד אחד ונמצא בעלה חי, אפילו טעו רוב נשים אחריהם, בית דין פטורים והם ובעליהם האחרונים חייבין חטאת על שגגתם, ולא סוף דבר אם לא נשאו על פיהם אלא שקלקלו שהרי הבית דין מיהא לא התירום בזנות אלא אף בנישואו, שאין זו הוראה אלא טעות, ואעפ"י שגדולי הרבנים כתבו במסכת שבת פרק חבית שעד אחד נאמן באשה דמשום עגונא אקילו בה רבנן ואפקעינהו לקדושיה, במחילת כבודם אין דבריהם נכונים, והרי סוגיא זו מבארת סתירת דבריהם לגמרי, ואין הטעם אלא ממה שאמרו שם דייקא ומנסבא, וכן אם התירו מלאכה בשבת, וטעו רוב העם אחריהם, מצד שהיו סבורים שהוא לילה וזרחה חמה שאין זו הוראה אלא טעות, וכן כל כיוצא בזה, יש אומרים שאם נשאת בעד אחד אף היא פטורה מן הקרבן מפני שהיא כמזידה שלא התירוה אלא מטעם דייקא ומנסבא, אבל אם נשאת בשני עדים כבר דקדקה כראוי והיא שוגגת גמורה וחייבת קרבן, ואעפ"י שבמסכת יבמות הוזכרה כן, אין הדברים נראין לענין פסק.

בית דין שהורו התר בחלב הקיבה, ובא אחד ואכל חלב הקיבה בטעות, והוא שסבור עליו שהוא שומן ואכלו בחזקת שומן, אעפ"י שאם ידע שהוא חלב היה אוכלו מצד הוראתם, מכל מקום עכשו מיהא אינו אוכל מצד ההוראה אלא מצד שגגתו וחייב להביא קרבן יחיד, ואינו מצטרף עם השוגגין להשלימן לרוב צבור, וכל שאינן רוב בחוץ ממנו בית דין וצבור פטורין והעושים חייבין, שכל שהוא חייב מצד עצמו אינו מצטרף עם האחרים להשלימן לרוב, שנאמר לכל העם בשגגה, עד שיהו כלם בשגגה אחת, ושמא תאמר והרי זה אינו שב מידיעתו וכל שאינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו, מכל מקום אלו נודע טעותם לבית דין וחזרו בהם אף הוא חוזר בו וכל שהוא בדרך זה שב מידיעתו הוא.

מקבלין קרבנות מן הגויים ר"ל עולת נדר או נדבה לבד, אבל המשומד אם הוא משומד לכל התורה או לעבודה זרה או לחלול שבת בפרהסיא הרי הוא פחות מן הגוי ואין מקבלין ממנו שום קרבן, אבל משומד לעברה אחת מקבלין מהם קרבן בכל שגגותיהן חוץ משגגת עברה שהם משומדים בה ר"ל שאם הוא משומד לאכול חלב במזיד אפילו לתיאבון ואכלו עכשו בשוגג ורוצה להביא קרבן על זה אין מקבלין ממנו שכל שאינו שב מידיעתו אין מקבלין קרבן על שגגתו אבל משומד לאכל חלב ששגג בדם מקבלין ממנו קרבן על הדם וכן כל כיוצא בזה, וכבר כתבנוה במסכת חולין.

ע"ב הורו בית דין לאכל חלב והיה שם אחד שדרכו לבעט בהוראה תמיד ואכל עכשו חלב אחר הוראה זו, ודאי לא אכלו אלא על דעת עצמו שסובר בו שהוא מותר, ומאחר שלא אכלו על פי הוראתם אלא על פי עצמו חייב בקרבן יחיד, ואינו מצטרף אם שאר השוגגים שאין זה תולה בבית דין.

נודע לבית דין שטעו וחזרו בהם ואחר כך עשה יחיד על פיהם, יש צדדין שהוא נקרא תולה בבית דין אחר שעל פי הוראתם עושה ומצטרף עם האחרים שעשו קודם חזרה, ויש צדדין שאינו נקרא תולה בבית דין ואינו מצטרף עם האחרים ולא משלים לרוב, ודין זה יתבאר למטה במשנה השניה.

כבר ביארנו שכל שידע בטעותם וטעה במצוה לשמוע דברי חכמים אינו קרוי תולה בבית דין, ולא סוף דבר בראוי להוראה אלא אף שאינו ראוי להוראה הואיל ומכל מקום תלמיד הוא סמוך הוא על הוראתו ואינו תולה בבית דין, אלא שמכל מקום שוגג הוא מצד מצוה לשמוע, ואי זה הוא ראוי להוראה זה שלמד כראוי להוראתו ושהוא חריף ובעל סברא, אבל הלמד ואינו בעל סברא אינו קרוי ראוי להוראה אלא שהוא קרוי תלמיד.

שנים שעשו מלאכה בשבת אם היה כל אחד מהם יכול לעשותה לבדו שניהם פטורים, בין שעשאוה כולה כאחד בין שעשאוה זה מקצתה וזה מקצתה כגון שזה עקר וזה הניח, ואם אין אחד מהם יכול לעשותה עד שנצטרפו שניהם שניהם חייבים, ואם היה כח באחד לעשותה ולא לאחר ועשאוה שניהם היכול חייב והשני מסייע הוא ואין בו ממש, נמצאו זה אינו יכול וזה אינו יכול שניהם חייבים, זה יכול וזה אינו יכול היכול חייב, זה יכול וזה יכול שניהם פטורין, והוא שאמרו בעשותה כלה ולא מקצתה, ומה שדרשו באחד מן המיעוטין שהוא בא ללמד ביחיד בהוראת בית דין שהוא פטור אין הלכה כן כמו שביארנו.

כל שחטאו בשגגת מעשה בלא הוראת בית דין אין בו חלוק בין יחיד לרבים בין מעוט קהל לרבו, אלא בין יחיד בין רבים אפילו רבו של קהל כלם מביאים קרבנות יחיד כל אחד ואחד בפני עצמו, לא נאמר פר העלם דבר של ציבור אלא שטעו על פי הוראת בית דין כמו שביארנו.

דף ג בהמת קדשים שנשחטה בלילה או שנשפך דמה או שיצא דמה חוץ לעזרה אפילו עלתה לראש המזבח ליקרב תרד שנאמר היא העולה, מה עולה שהיא ראויה לאישים אף כל הראוי לאישים אם עלה לא ירד, הא כל שאינו ראוי לאישים אם עלה ירד, ויש לך פסולים אחרים שאם עלו מכל מקום לא ירדו, ויצא לנו כן ממה שנאמר כל הנוגע במזבח יקדש, כגון קדשים שלנו או שנפסלו במחשבת זמן

או מקום או שקבלו וזרקו טמאים את דמו או שנשחטו בדרום והרבה כיוצא באלו, שכל שפסולן בקדש הקדש מקבלן כמו שיתבאר במקומו.

קרבן זה הבא בשגגת מעשה שעל ידי הוראת בית דין, לא משל בית דין הוא בא אלא משל צבור, שנאמר ועשו כל העדה וכו' ובשגגת עבודה זרה, והקריב הקהל, וכבר ביארנו שמכל שבט ושבט היו מביאים לשגגת עבודה זרה כדינה ולשגגת שאר עבירות כדינה כמו שהקדמנו במשנה.

סנהדרין עצמם שעשו על פי הוראתם חייבין בקרבן עצמם כשאר יחידים, ולא עוד אפילו טעו מעוט הקהל אחריהם אינם מצטרפין עמהם להשלים לרוב עד שישגו רוב הקהל בזולת הבית דין.

בית דין של אחד מן השבטים שהורה וטעה אותו השבט על פיו דנין אותם בקרבנות יחידים, ואין דנין פר העלם אלא ברוב צבור ובהוראת בית דין הגדול של שבעים ואחד כמו שיתבאר, אבל כל שחטאו רוב הקהל אעפ"י שאינן רוב שבטים או רוב שבטים אעפ"י שאינם רוב קהל הרי הם בדין קרבן צבור, ומנשה ואפרים יתבאר למטה שהם שבט אחד לענין זה.

עשו רוב יושבי ארץ ישראל על פיהם אפילו לא היה אלא שבט אחד ושיש רוב צבור בחוצה לארץ הרי הן בדין קרבן צבור, שאין יושבי חוצה לארץ בכלל קהל שנאמר ויעש שלמה את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבא חמת עד נחל מצרים, מכדי כתוב וכל ישראל עמו קהל גדול מלבא חמת עד נחל מצרים למה לי, הנה הוא דאיקרי קהל אידך לא.

עשו רוב קהל על פי הוראתם ובשעת ידיעה מתו מהם עד שנעשו מעוט קהל הולכין אחר מעשה ודינם בקרבן צבור, וכן אם היו מועטין בשעת מעשה ונתרבו בשעת ידיעה כגון שמתו מן האחרים עד שנעשו עכשו אלו מרובין הולכין אחר מעשה ודינם בקרבן יחיד, וכן כהן משיח ונשיא שחטאו עד שלא נתמנו ובשעת ידיעה נתמנו הולכין אחר מעשה ודינם כקרבן הדיוט כמו שיתבאר.

הורו בית דין שחלב הקיבה מותר ועשו מיעוט קהל על פיהם ונודע להם שחטאו, וחזרו ושכחו והורו כהוראה ראשונה ועשו מעוט אחר על פיהם עד שנעשו עכשו רוב הרי אלו מצטרפין אעפ"י שיש ידיעה מחלקת בנתים, ולא סוף דבר בזה שהחלב אחד, אלא אף אם הראשונה בחלב שעל הקיבה, והשניה בחלב שעל הדקין, ואעפ"י שמכת שני מקראות הם באים, שחלב הקיבה יוצא ממקרא האמור החלב המכסה את הקרב, מפני שהוא קרב בכלל חלב שעל הקרב, וחלב הדקין יוצא ממקרא האמור ואת כל חלב, והוא שיעור אמה משהתחילו הדקין לצאת מן הקיבה, ולא עוד אלא אף הראשונה בחלב והשניה בדם הואיל ואסורן וקרבנן שוה.

היתה הראשונה בחלב והשניה באיסור ע"ז יראה שהדבר ספק, וגדולי המחברים כתבו שאף בזו מצטרפים, ונראה טעם שלהם שאין גורסין כאן תיקו, אלא שמשיבין שאלה זו עם שאלה שאחריה באם תמצא לומר, כלומר אם תמצא לומר אידי ואידי כרת הוא הורו בית דין ומתו וכו' וכבר ידעת כל שבאם תמצא לומר הלכה היא ברוב מקומות, ויש לך לדון מכל מקום שאם הורו שתי הוראות ביחד אחת בחלב ואחת בעבודה זרה וטעו מיעוט אחד בחלב ומיעוט אחד בעבודה זרה שמצטרפין ודינם בקרבן ציבור, ומכל מקום צריך אתה לשאול בכל שאתה אומר לצרף הוראת חלב עם הוראת עבודה זרה אי זה קרבן הם מביאין אחר שאין קרבנם שוה שהרי חלב בפר לכל שבט ועבודה זרה בפר ושעיר לכל שבט, ודבר זה ראיתיה מחלוקת גדולה בין המפרשים, יש אומרים שדנים אותם כאלו כלם חטאו בחלב וכלם בעבודה זרה ומביאים פר על החלב ושעיר על העבודה זרה, וגדולי המפרשים פרשו שהם מצטרפין להוציא את כלם מדין קרבן הדיוט ופוטרין אותם לגמרי, ואין הדברים נראין כלל, ויראה לי עיקר הדבר שהם מצטרפין לקרבן חלב שהרי הוא גם כן בע"ז, כענין האמור בדיני ממונות יש בכלל מאתים מנה, ומביאין פר לכל שבט שהרי בע"ז גם כן דינו בפר, ואין מביאין שעיר שהרי לא חטאו רובם להיותם בני שעיר.

דברים אלו דוקא בששתי ההוראות על פי בית דין אחד, אבל אם הורו בית דין הוראה ראשונה ועשו מיעוט קהל על פיהם ונודע להם שחטאו ומתו, ועמד בית דין אחר וחזרו והורו אותה הוראה או אחרת ועשה מיעוט אחר יראה שאין מצטרפין, ואפילו היתה ההוראה בדבר אחד, ויש לדון שהדבר בספק.

גדולי המפרשים שואלין בשמועה זו, בדבר אחד מיהא כשהורו בראשונה וחזרו ואסרו היאך שומעין להם בהוראה שניה כשחוזרים ומתירים, והלא אמרו ביבמות פרק האשה רבה אלו הורו בית דין בחלב להתרא והדר חזו ביה טעמא לאיסורא אי הדר חזו טעמא להתרא מי משגחינן בהו, ותרצו שלא נאמר שם שלא להשגיח בהם אלא באותה חתכה עצמה מכיון שאסרוה הוחזקה באיסור ואין יכולים להתירה אף הם בעצמם, ונשענים על סברא זו עד שבחכם שאסר שאמרו שאין חברו רשאי להתיר פרשוה מטעם זה, ר"ל שמאחר שהורבץ שם איסור עליה אין לה עוד התר, אחר שנפל שם איסורו על ידי בעל הוראה, ואפילו על ידי האוסר ואפילו בדיעבד, אבל בחלב של בהמה אחרת כיוצא באותה חתכה סומכין עליהם, וכמו שהתבאר בסוגיא זו, וכן בחכם שאסר יכול אף הוא בעצמו להתיר כיוצא בה ואפילו חברו, ומעתה נמצא ספק אחד בשתי בהמות ואסר חכם אחד את האחת רשאי חכם אחר להתיר את האחרת לכתחלה או הוא בעצמו ואין מרביצין עליה שם ענין חכם שאסר, שמאחר שלא נאמר אלא מצד שהורבץ עליה שם איסור דיינו לאסור מה שהורבץ עליו האיסור לבד, ומכל מקום גדולי הדורות שלפנינו כתבו שכל שנאסרה על ידי חכם אין מתירין כיוצא בה לשעתו, שלא נאמר מטעם הרבצת שם איסור אלא מכבודו של ראשון שלא יתברר טעותו וכל שמתירין אותו איסור בעצמו אף בחתכה אחרת אין כאן כבוד כלל, ומכל מקום אחר שאינה אלא משום כבוד אם רצה הוא בעצמו להתיר אף אותה חתיכה בעצמה או כיוצא בה שאסר רשאי, או אפילו אחר במחילת כבודו, ובדיעבד מותר בכלם, וכן יראה לי, והוא שאמרו בסוגיא זו ששומעין להם וזו שביבמות שמשמעה שאין שומעין להם, אף הם תרצוה שזה שאין משגיחין בהם פירושו כשחוזרין ומתירין מאותו טעם בעצמו שהתירו תחלה, ומכיון שאחר היתר ראשון חזרו ואסרו כבר סתרו התר ראשון ואין משגיחין עוד עליו, אבל כל שסתרו טעם האיסור או שחזרו והתירו מטעם אחר סומכין עליהם, והוא ענין סוגיא זו, ואין זה דומה לחכם שאסר, שלא אמרו אלא בחברו ומשום כבודו, או שלא לעשות תורה כשתי תורות אבל הוא עצמו יכול להתיר כמו שביארנו אם חזר מטעם האיסור ורואה טעם להתר, או שמא לא אמרו שם שלא לסמוך על מה שחוזרין ומתירין, אלא בשסמכו איסורם בטעם ברור, אבל זו שבכאן אינו אלא שהחזיקו עצמם בטועים ולא אמרו בו טעם, ומתוך כך כשחוזרין ומתירין סומכין עליהם.

ע"ב בית דין זה שהוראתם מחייבת קרבן צבור לשוגגים על פיהם אינו אלא בבית דין הגדול של שבעים ואחד, ואם חסר אחד מהם אינו כלום, ואם חסר מופלא שבבית דין אפילו השלימו אחד במקומו אינו כלום, הא נצטרפו אחרים עמהם בהוראה אין מצריכין שיורו כלם אלא כל סנהדרין.

הורו רוב סנהדרין ואמר להם אחד מהם או מיעוט הסנהדרין שטעו ורבו המתירין והתירו אין זה כלום, הא אם שתקו הואיל והורו רבם ולא היה שם חולק אעפ"י שלא הודו לדבריהם אף בכרכוש הראש הואיל ושתקו מכל מקום ושגגו רוב העם על פי הוראתם דינם בקרבן צבור ומכל מקום אלו ששתקו הואיל ונודע להם הטעות לא נקראו תולין בבית דין וחייבים בקרבן עצמם.

כשם שאם חסר אחד מן הסנהדרין אין ההוראה מחייבת קרבן צבור כך אם היה בחשבונם אחד שלא היה ראוי להיות ממונה בסנהדרין כגון גר או נתין או ממזר או זקן או שלא ראה בנים אין זה הוראה המחייבת קרבן לצבור כמו שיתבאר.

בית דין שהתקינו לתקן אי זו תקנה לאסור אי זה דבר או לגזור אי זו גזרה צריך שיבדקו תחלה אם רוב הצבור יכולין לעמוד בה אם לאו, וכל שיראה להם אחר בדיקתם שאין רוב צבור יכולין לעמוד בה אין להם לגזרה כלל, נראה להם מתחלה שיהו יכולין לעמוד בה וראו אחר גזרתם שאין יכולין לעמוד ושלא פשטה ברוב צבור הרי זו בטלה ואין להם להשתדל בהעמדתה, היו סבורים אחר גזרתם שפשטה בכל ישראל ולאחר זמן בדקו בכל ישראל ומצאו שלא פשטה אפילו נזדמן כן בזמן בית דין של אחריהם יש לאותו בית דין לבטלה אפילו היה הראשון גדול בחכמה ובמנין, וכן התבאר במסכת עבודה זרה.

כבר ידעת היאך הזהירה תורה על הדיינים והחמירה בהם בכל צד שלא לעות את הדין, אף כל שמצטרפים עמהם בהוראה אעפ"י שלא נתמנו בדיינים צריך שידקדקו בדבר, ולא יתרשלו בעצמם מצד שלא נתמנו על כך, שהקולר תלוי אף בצוארם, ואפילו תלמיד לפני רבו שראה הטיית הדין לא ישתוק אלא יודיע דעתו עד שיצא הדבר לאמתו, מגדולי החכמים כשהיה דין בא לפניהם היה מכנס הרבה מן היודעים עד שמתוך כלם יצא הדין לאמתו, ואף באיסור והתר ראוי לעשות כן כדי שיתרחק מן המכשולות, שרוב דעות מגלים את הצפונות, ועצים קטנים מדליקים את הגדולים.

המשנה השניה והוא מענין משנה שלפניה, והוא שאמר הורו בית דין, כלומר וכבר שגגו רוב העם על פי הוראתם שנמצא הצבור חייבים בקרבן, ואחר כך נודע להם טעותם וחזרו בהם בין שהביאו כפרתם בין שלא הביאו כפרתם והלך אחז' אחר כן שלא נודעה חזרתם ושגג על פי הוראתם ר' שמעון פוטר ור' אליעזר אומר ספק, ולענין פירוש לפי מה שכוללת סוגיית הגמרא אתה צריך לבאר שהם סוברים יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, ואעפ"י שבמסכת שבת פרק המצניע אמרו במקצת נסחאות ר' שמעון לטעמיה דאמר יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, וכן ביבמות פרק האשה רבה אמרו כן בר' אליעזר אפשר שהם שונין בכאן משנתם לדברי חכמים של משנה ראשונה, ומכל מקום לענין פסק אתה מפרשה שר' שמעון פוטר ומצטרף עם רוב הצבור, ור' אליעזר אומר ספק ומפרש בגמרא לדעתו שמביא אשם תלוי, ואחר כך אתה מפרש דבר זה דוקא בשישב לו בביתו כלומר שהיה במדינה, והרי שהיה לו לשאול ולחקור וכיון שלא חקר הרי זה כמי שנסתפק אם חטא אם לא חטא, אבל מי שהלך למדינה אחרת הרי זה תולה בבית דין לגמרי, ופרשו בגמרא שאפילו לא יצא עדין הואיל והוא נבהל לצאת תולה בבית דין הוא ולענין פסק בהלך למדינה אחרת או נבהל לצאת תולה בבית דין הוא ומצטרף עם רוב הצבור. אעפ"י ששגג אחר ידיעה, ובישב בביתו יש פוסקים שהוא באשם תלוי, ויש פוסקים שהוא חייב בקרבן יחיד.

זהו ביאור המשנה ופסק שלה ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז אעפ"י שמשל צבור הם באים לא היו נוטלין אותם מתרומת הלשכה אלא גובים הגזברים אותם מבעלי בתים מתחלה ולוקחין אותם, ושמא תאמר במשנתנו שאמרה אפילו לאחר שהביאו כפרתם היאך אפשר בהביאו כפרתם שלא ידע, אפשר שגבו סתם או שלא היה בביתו.

מי שנסתפק בעברה שזדונה כרת ושגגתה חטאת כגון שאכל חתכה ספק חלב ספק שומן ונודע לו מביא אשם תלוי, כיצד כגון שהיתה לפניו חתכת חלב וחתכת שומן ואכל אחת מהן בחזקת שומן ואחר כך נסתפק אי זו אכל, אבל אם היתה לפניו חתכה ספק חלב ספק שומן ואכלה בחזקת שומן ואחר כך נולד לו ספק אם שומן היתה אם חלב היתה אין כאן אשם תלוי, שאין אשם תלוי עד שיהא שם אסור קבוע וידוע כגון זה שהזכרנו, וכגון שאכל חלב ונסתפק אם כזית אם פחות מכזית, אשתו ואחותו בבית ובא על אחת מהן ואין ידוע לו אי זו, וכן אחד אומר מת בעלה ואחד אומר לא מת, או ספק מגורשת, שהרי מכל מקום נקבע האסור, אכל חתכה ספק חלב ספק שומן או ספק נדה או ספק ערוה הואיל ואין כאן איסור קבוע וידוע אין כאן אשם תלוי, וכן ספק מקודשת לא נקבע האיסור.

דף ד כבר ידעת שאין מקריבין אחר תמיד של בין הערבים, וכמו שדרשו עליה השלם כל הקרבנות כלם, ודבר זה אינו אלא למצוה אבל לעבובא לא, וכל שהקריב מכל מקום נתכפר לו ובלבד שיקריב ביום, וכמו שאמרו מוספין כל היום, נתכפר לו בין השמשות פטור, ודוקא בחטאת שאי אפשר להביאו על תנאי שאין חטאת באה נדבה, אבל עולה ושלמים מביא אחרת למחר ומתנה שאם אתמול נתכפר ביום יהו אלו של עכשו נדבה ואם בלילה יהו אלו חובה, ושמא תאמר אף בחטאת יביא ויתנה שאם ביום נתכפר יהו אלו שלמי נדבה, הרי מכל מקום נמצא ממעט באכילת קדשים שאין חטאת נאכלת אלא ליום ולילה ונשרף בשני, הואיל וספק חטאת הוא יהא טעון שריפה בשני, ושמא שלמים הם ונמצא ממעט באכילתם ושורף קדשים שלא מן הדין, ועוד שהרי זה למטה מן הסקרא וזה למעלה מן הסקרא.

המשנה השלישית והכונה לבאר בה בביאור ענין החלק השני, והוא שאמרו הורו בית דין לעקור את כל הגוף ר"ל גוף המצוה כולה, והוא שאמרו אין נדה בתורה כלל או אין שבת בתורה או אין עבודה זרה בתורה הרי אלו פטורין, והעושין חייבין בקרבן יחיד שנאמר ונעלם דבר, ולא כל הגוף, אבל אם הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת חייבים, כיצד הרי שאמרו יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור, יש שבת בתורה אבל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים פטור, יש עבודה זרה בתורה אבל המשתחוה פטור הרי אלו חייבים בקרבן צבור והעושים פטורים.

זהו ביאור המשנה, ומכל מקום אין הלכה כן אלא אם כן אתה מבארה בצד אחר, והוא שביארו בגמרא שלא סוף דבר אם אמרו אין נדה בתורה כלל אין שבת בתורה כלל אין עבודה זרה בתורה כלל שאין הוראתם הוראה, אלא אף אם אמרו יש נדה בתורה אלא שהבא על השומרת פטור, יש שבת בתורה אלא שהמוציא מרשות לרשות פטור, יש עבודה זרה בתורה אלא שהמשתחוה פטור אין הוראתם כלום שאין חייבים עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת בדבר שאין הצדוקים מודים בו, והם הדברים שאינן מפורשין בתורה כל כך, והרי השומרת פשוט בתורה שנאמר וספרה לה מלמד שסופרת יום כנגד יום, וכן המוציא בשבת פשוט הוא בתורה אל יצא איש ממקומו, ויש גורסין אל תוציאו משא מבתיכם, ואף על פי שהם דברי קבלה, שאף הם מודים בנבואה, וכן נראה, שאם מן התורה עצמה, הרי בפרק הזורק הוציאוהו מויעבירו קול במחנה, משה היכא הוה קאי במחנה לויה וקאמר להו לישראל לא תפיקו מרשות היחיד לרשות הרבים, וזו אין הצדוקים מודים בה, אלא שמן הנביאים הוא אומר כן, וכן המשתחוה פשוט הוא בתורה לא תשתחוה לאל אחר, אם כן בכל אלו אין הוראתם הוראה, אלא שכך הוא ביאור הדברים, שומרת יום כנגד יום הבא עליה חייב אלא דוקא שראתה ביום שנאמר כל ימי זובה אבל ראתה בלילה מותרת,

או שהתירו הערה שלא כדרכה, שגמר ביאה בשלא כדרכה הרי משכבי אשה כתוב, והעראה בכדרכה הרי את מקורה הערה כתוב, אלא שהתירו העראה בשלא כדרכה, או שהתירו בפרסה נדה בשעת תשמיש לפרוש מיד ולא לחוש להמתנה מועטת הידועה במקומה, וכן כל כיוצא בזה, וכן המוציא מרשות לרשות חייב, אבל זריקה והושטת יד מבפנים לחוץ או מחוץ לפנים וחפץ בידו מותר, ויש אומרין כן לפי סוגיא זו אף בשהתירו את ההכנסה, ולא יראה לי כן שהכנסה עצמה הוצאה היא, כמו שהתבאר במקומו ככל עקירת חפץ ממקומו, אלא דוקא בזרק והושיט, וכן שהורו באי זו מלאכה שאינה מלאכה, וכן כל כיוצא בזה, וכן שטעו ואמרו המשתחוה לעבודה זרה חייב, ומכל מקום דוקא בפשוט ידים ורגלים אבל הכריעה לבד פטור, או שלא נאסרה אלא שדרכה בכך, וכן כל כיוצא בזה.

זהו ביאור המשנה ופסק שלה, ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא ממה שלא ביארנוהו במשנה אין הם.

ע״ב למדת שכל מלאכה שלא נתפרשה בהדיא שהיא מלאכה אם הורו עליה שאינה מלאכה חייבים, הא כל שנתפרש איסורה בתורה אין הוראתם בה הוראה, מעתה הורו שאין חרישה בשבת אין זה כלום שהרי כתוב בחריש ובקציר תשבות, והרי הם עוקרים ענין חרישה לגמרי, אבל אמרו אין איסור שבת בחרישה וקצירה של שבת שבשביעית, שזה שאמרה תורה בחריש ובקציר תשבות, בזמן שיש חרישה וקצירה בחול הוא שנאסרה בהן שבת, אבל בשביעית שנאסרו אף בחול לא נפרטה בהם איסור שבת הרי זה בטול במקצת וקיום מקצת ודינם בקרבן צבור.

כבר ביארנו שזקן ממרא אינו חייב מיתה אלא אם כן הורה בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת או שהוראתו מביאה לידי כך, ולא יצא מכלל זה אלא מצות תפילין על הדרך שבארנו במקומו, ובכלם דוקא בדבר שעיקרו מן התורה ופירושו מדברי סופרים, שאלו חלק לעקור דבר מן התורה אין זה (תחת) הוראה וזיל קרי בי רב הוא, ואפילו באי זה פרט של מצוה הואיל ואותו פרט כתוב בתורה, וכל שכן בעקירת כל הגוף, ולמדת שבכל שעיקרו מן התורה אינו חייב אלא אם כן הורה בקיום מקצת ובטול מקצת ושאותו בטול הוא בדבר שאין הצדוקים מודים בו, אבל כל שהורה לעקור גוף מצוה שמן התורה או אף אי זה פרט הכתוב בתורה בפירוש אין זה בדין זקן ממרא, ועל זו אמרו כי יפלא ממך דבר, ולא כל הגוף, שכל שעוקר גוף מצוה של תורה סתמו זיל קרי בי רב הוא, ומכל מקום אף בפרט אחד אם נכתב אותו פרט שהוא חולק עליו בתורה אין כאן הוראה, הא בדברי סופרים כל שחולק באיסור שעיקרו כרת וחטאת כגון חמץ לפני זמנו אעפ״י שמתירה לגמרי חייב, שהרי מכל מקום קיום מקצת הוא הואיל ומודה בעיקר איסור הענין מיהא בזמנו.

גביא שהוחזק בנביא אמת שנתנבא לעקור אי זו מצוה מן התורה לפי שעה שומעין לו, כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בבמות בשעת איסורן, וכגון אלישע שאמר וכל עץ טוב תפילו, אבל אם צוה לעקרה לעולם חייב ומיתתו בחנק, ואפילו באי זה פרט שבה, ובעבודה זרה אפילו הוראת שעה אין שומעין לו כלל וחייב מיתה, וכל שראוי לשמוע לו ונמנע ואינו שומע חייב מיתה בידי שמים, כמו שיתבאר במקומו במסכת סנהדרין בע״ה.

המשנה הרביעית והכונה בה בביאור החלק השלישי, והוא שאמר הורו בית דין וידע אחד מהם שטעו ואמר להם אלא שרבו המתירים והתירו, או שלא היה מופלא שבבית דין שם פי׳ אפילו מנו אחר במקומו להוראה זו או שהיה אחד מהם מי שאינו ראוי לימנות בסנהדרין כגון גר או נתין או ממזר או זקן ר״ל מופלג בשנים, או מי שלא ראה בנים שכל אלו אין מתמנין בסנהדרין כמו שיתבאר במקומו פטור הבית דין והצבור מפר העלם ואין כאן אלא קרבנות יחידים, נאמר כאן עדה ר״ל ואם מעיני העדה ונאמר בסנהדרין ושפטו העדה וגו׳, מה להן כלם ראויים אף כאן וכו׳.

זהו ביאור המשנה וכן הלכה ולא נתחדש עליה בגמרא דבר.

המשנה הששית והכונה בביאור ענין חלק החמישי, והוא שאמר הורו בית דין שוגגין ועשו הקהל שוגגין על פי הוראתם מביאין פר וזהו פר העלם דבר של צבור הגמור, מזידים ועשו שוגגין ר״ל שהורו בית דין להתיר דבר האסור בזדון, ועשו הקהל שוגגין ר״ל שסומכין על הוראתם, בית דין פטורים מן הקרבן, ואעפ״י שמשל צבור היה בא, הואיל ולשם בית דין היה בא פטורים שהרי מזידין הם ואין מקום לקרבן הבא על שמם, והעושים מביאים קרבן עצמם כשבה או שעירה בשגגת שאר עבירות, ועז בת שנתה בשגגת ע״ז, שוגגים ועשו מזידים ר״ל שהוראת בית דין היתה בטעות ושגגה אבל הקהל טעו אחריהם מזידים, והוא שידעו רובם שטעו ושאין ראוי לקבל מהם ואין כאן טעות מצוה לשמוע, הואיל ורוב הקהל ידעו בכך הרי הם מזידים גמורים ונמצאו אלו ואלו ר״ל בית דין וצבור פטורין, בית דין פטורין שהרי לא טעו על פי הוראתם שהרי הרגישו בטעות, והעושים פטורין שהרי מזידין הם, והתבאר בגמרא גם כן שאם הורו התר חלב ונתכון לאכול שומן ואכל חלב שחייב בקרבן יחיד, שלא הוראת בית דין הטעתו אלא שגגתו, ואינו מצטרף להשלים מנין השוגגין.

זהו ביאור המשנה ופסק שלה ולא נתחדש עליה בגמרא דבר שלא ביארנוהו, המשנה הששית וכונה בביאור ענין חלק החמישי, והוא שאמר הורו בית דין ועשו כל הקהל או רובם על פיהם, שזהו פר העלם דבר של צבור הגמור, בית דין מביאים פר, פירוש בשגגת שאר עבירות, ובעבודה זרה פר ושעיר דברי ר׳ מאיר, ר׳ יהודה אומר שנים עשר שבטים מביאין שנים עשר פרים שכל שחטאו רוב צבור אפילו היה מעוט מגין השבטים אפילו היה שבט אחד לבד מביאין פר לכל שבט ושבט, ובע״ז פר ושעיר לכל שבט ושבט, ור׳ שמעון אומר שלשה עשר פרים אחד לבית דין ואחד לכל שבט ושבט, והלכה כר׳ יהודה שצבור מביאין ולא בית דין, הורו בית דין ועשו שבעה שבטים וכו׳, בא להשמיענו שאם שגגו רוב שבטים אעפ״י שהם מעוט צבור הרי הוא נדון כרוב, שכל שיש בו רוב מצד אחד או למנין צבור או למנין שבטים נדון הוא ברוב לענין זה, והלכך כל ששגגו שבעת שבטים על פי הוראת הבית דין ר״ל בית דין הגדול מביאין כל השבטים פר, ובעבודה זרה פר ושעיר דברי ר׳ מאיר, ר׳ יהודה אומר כל השבטים מביאין פר לכל שבט ושבט ובעבודה זרה פר ושעיר לכל שבט ושבט, שאף אלו שלא חטאו מביאים על ידי אותם שחטאו כאלו היה רוב צבור אחר שיש כאן רוב שבטים, ור׳ שמעון אומר שמנה וכו׳, ואלו שלא חטאו ולא כלום אלא אם כן היה שם רוב צבור, והלכה כר׳ יהודה, הורו בית דין של אחד מן השבטים ושגג אותו השבט על פיו ולא היה בו רוב צבור אותו השבט חייב שהרי לענין בית דינו רוב הוא, ושאר השבטים פטורים שהרי אין כאן לא רוב צבור ולא רוב שבטים דברי ר׳ יהודה, ופרשו בגמרא שלדעתו שבט אחד בהוראת בית דין הגדול כל השבטים מביאים הואיל ושבט אחד אקרי קהל, ואעפ״י שאין באותו השבט רוב צבור, ואין הלכה כמותו בשני אלו, וחכמים אומרים שאפילו היה אותו השבט רוב צבור אין חייבין אלא על הוראת בית דין הגדול של שבעים ואחד, והלכה כחכמים.

זהו ביאור המשנה ופסק שלה ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

דף ה בית דין שהורו בטעות ונודע להם שטעות הורו אלא ששכחו עצמו של חטא ר״ל שהם ידעו ששגגו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת אבל אינם זוכרים גוף החטא אם בחלב הורו אם בדם הורו אעפ״י שהעם ידעו במה ששגגו ושבמה שהורו שגגו ומודיעים להם אין זה בדין הוראה שנאמר ונודעה החטאת, ר״ל שיודע למורים ולא שיודע לחוטאים, אבל כל שהוא כן מביאין החוטאים קרבנות יחידים, ויש מפרשים דבר זה בשאכלו הצבור חלב ודם אחת בהוראה ואחת שלא בהוראה והבית דין שכחו מה הורו, והכל אמת, ויש מפרשים דבר זה בשאף העם לא ידעו.

מי שהיה חלב ונותר לפניו ואכל אחד מהם ואינו יודע אי זה אכל, וכן אשתו נדה ואחותו בבית ואינו יודע אי זה בעל אין זה מביא חטאת שנאמר ונודעה החטאת, עד שיודע עצמו של חטא, ודין אשם תלוי אין כאן שהרי גודע לו בודאי שחטא, וכל שגודע לו בודאי שחטא אינו בדין אשם תלוי, שאין אשם תלוי אלא במי שנסתפק לו אם חטא אם לא חטא, ומכל מקום בית דין שהורו ונסתפק להם אם שגגו אם לאו אין חייבין כלום שנאמר ונודעה החטאת.

המתעסק בשבת ר״ל שנתכוין לתוך את התלוש וחתך את המחובר אעפ״י שהוא מתכוין לחתיכה מכל מקום הואיל ולא נעשית מחשבתו פטור, לא חייבה תורה אלא במלאכת מחשבת והרי זה אינו אלא כמתעסק, ומכל מקום בחלבים ובעריות אף המתעסק חייב שכבר נהנה.

ע״ב מן התורה טבול יום נכנס במחנה לויה ובימי יהושפט גזרו עליו שלא ליכנס, והוא שאמרו ויעמד יהושפט בקהל יהודה וירושלם חצר בית י״י החדשה, מאי חדשה, שחידשו בה ואמרו טבול יום לא יכנס במחנה לויה, ובמסכת כלים אמרו עזרת נשים מקדשת מן החיל שאין טבול יום נכנס לשם.

דף ו חמש חטאות מתות, והם א׳ ולד חטאת, ב׳ תמורת חטאת, ג׳ מתו בעליה, ד׳ נתכפרו בעליה באחרת, כגון שאבדה והפריש אחרת והקריבה ואחר כך נמצאת הראשונה, ה׳ עברה שנתה, סימן להם ותמנע, ומיתה זו ענינה שגועל עליהם עד שימותו, ולא נאמר דברים אלו אלא בחטאת יחיד אבל של צבור תרעה עד שתפול בה מום ותמכר ויפלו דמיה לנדבה, ויש פוסקין בעברה שנתה שאף ביחיד תרעה ותסתאב ותמכר ויפלו דמיה לנדבה, וכן יראה במסכת תמורה, ואי אתה יכול לומר בצבור אלא עברה שנתה, ונתכפרו באחרת וכגון שאבדה ונמצאת, ואי אתה מוצא בהן ולד חטאת שאין בקרבן צבור נקבה, ולא תמורת חטאת שאין הצבור עושין תמורה כמו שיתבאר במקומו, וכן אי אתה אומר בהם מתו בעליה, שהרי שעיר ראש חדש שנקרא חטאת והוא בא מתרומת הלשכה אעפ״י שמתו מהם, ואי אתה מפרשה בחטאת שהופרשה על המתים שאין כפרה למתים, אם כן מהו שנאמר בבית שני הבאים מהשבי הקריבו עולות פרים שנים עשר אילים תשעים ושנה כבשים שבעים ושבעה צפירי חטאת שנים עשר, ודרשו בו שעל עבודה זרה שעבדו בימי צדקיהו הביאום, אף אלו רבם היו חיים, דכתוב ורבים מאשר ראו הבית הראשון בוכים וכו׳ ורבים בתרועה ובשמחה ואין העם מכירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם, אעפ״י שמכל מקום אותם שבימי צדקיהו מזידים היו ואינם בני קרבן, הוראת שעה היתה.

יראה מפשוטה של סוגיא זו שכל שהוא בכלל צבור לחיוב קרבנותיהם ומת לו שאף הוא מתכפר בקרבן זה אף לאחר מיתתו בכלל הצבור, וכמו שאמרו כפר לעמך ישראל אשר פדית, שאין תלמוד לומר ונכפר להם, ומה תלמוד לומר ונכפר להם, ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים, ופרשו בה מגו דאכפר להני דאינון חיי מכפר נמי להני דאינון מתי, ומכאן הייתי דן בפר העלם דבר של צבור שהוא נגבה בתחלה כמו שבארנו, שאף הוא נגבה מממון המתים שמתו משעת ההוראה ואילך, ומכל מקום יראה לי שאין זה נאמר אלא דרך משא ומתן ודחיה בעלמא, שהקרבנות עיקר כפרתם בתשובה ווידוי כמו שביארנו בילדותנו בחבור התשובה, ואם מת לו בתשובה אין כאן צריך לקרבן, ואם שלא בתשובה אין כפרת קרבן עולה לו עוד, ואחר שכן אין גובייגת פר העלם נגבית אלא מן החיים, וכן עיקר, למדת ממה שכתבנו שכל שהורו בית דין וטעו וחזרו בהם אם מת אחד מהם או אחד מן הצבור אין קרבן צבור נדחה ואין זה חטאת שמתו בעליה שהרי משל צבור הוא בא ואין צבור מתים.

פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהם ירעו עד שיפול בהם מום ויפלו דמיהם לנדבה, שאין חטאת צבור מתה, ואעפ״י שהוא של כהנים, קהל כהנים אקרי קהל, ואף לדעת האומר אין קרוי קהל כל שאין לו אחזה אינו קרוי קהל, ממה שדרשו ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ וכו׳, כל שיש לו אחזה קרוי קהל כל שאין לו אחזה אינו קרוי קהל, מכל מקום חטאת שותפין היא ואין חטאת שותפין מתה.

יש ששואלים לדעת האומר קהל כהנים איקרי קהל וחטאת הצבור היא, חטאת השותפין היאך אתה מוצאו, שהרי חטאת אינו בא בנדר ונדבה שיהיו שנים נודרים אותה, ואם חטאו שניהם הרי כל אחד חייב להביא חטאתו ופרשוה כגון ראובן ושמעון שהיו להם בהמות בשותפות וחטאו שניהם וב׳ררו שתי בהמות מעדרם ואמרו שיפרישום לחטאות שהם חייבים והפרישום עדיין הם של שותפות.

ע״ב לדעת האומר ששבט לוי אינו קרוי קהל על כרחך אי אתה מוצא שנים עשר פרים בפר העלם דבר אלא שתחשוב אפרים ומנשה בשני שבטים, ולפי סוגיא זו אינם נמנים לענין זה אלא בשבט אחד שנאמר על שם אחיהם יקראו בנחלתם, לנחלה הוקשו ולא לדבר אחר, ואעפ״י שנחלקו בדגלים ונשיאים, לא היה אלא לחלוק כבוד לדגלים ולנשיאים, ומעתה אתה זקוק לומר ששבט לוי קרוי קהל, וכן הדין נותן.

ונשלם הפרק ת״ל

פרק שני בע״ה

הורה כהן משיח וכו׳, כבר ביארנו בראש המסכתא שיסוד זה הפרק אמנם הוא בביאור עניני קרבן כהן משיח ונשיא, וקצת ענינים שבשניהם, עם קצת דינים כלליים בעניני אשם, ועל זה הצד יחלק ענין הפרק לשלשה חלקים, הראשון לבאר עניני קרבן כהן משיח על אי זה צד משתנה מקרבן הדיוט, ועל אי זה צד חייב, ועל איזה צד פטור, השני לבאר שיש עברות שאינן בדין קרבן צבור וקרבן כהן משיח אעפ״י שזדונן כרת אעפ״י ששגגתן חטאת הואיל ואינו קבוע, ויתגלגלו בחלק זה קצת דברים בעניני אשם תלוי, השלישי בחלוק הקרבנות אי זה קרבן לצבור, ואי זה לכהן משיח, ואי זה לנשיא, ובאי זה צד קרבן צבור ומשיח ונשיא חלוקין זה מזה.

זהו שרש הפרק דרך כלל אלא שיתגלגלו בו קצת עניינים כמו שיתבאר.

המשנה הראשונה ממנו אמנם תכוין לבאר ענין החלק הראשון, והוא שאמר הורה כהן משיח וכו׳, כלומר שלא אמרו בכהן משיח שיביא פר אלא על הדרכים שהצבור מביאו בהוראת בית דין, שדינו לענין הוראת עצמו כדין הקהל להוראת בית דין, ומתוך כך פרט בעניינים אלו שאם הורה לעצמו בטעות ושגג על פי אותה הוראה על דרך בית דין שהתירו בשוגג ושגגו הקהל על פי הוראתם חייב, אבל

הורה שוגג ועשה מזיד או הורה מזיד ועשה שוגג פטור לגמרי, שזה כלל בכהן משיח שאינו מביא קרבן כלל אלא בהעלם דבר ר"ל הוראת טעות עם שגגת מעשה אבל אם שגג במעשה בלא שום הוראה אינו מביא קרבן כלל, הורה בפני עצמו ר"ל בטעות ועשה בפני עצמו שוגג על פי הוראתו על הדרך שכתבנו מתכפר לו בפני עצמו ר"ל שמביא פר, הורה עם הצבור ר"ל עם הבית דין ושגג הוא והבית דין בהוראתם, ושגג עם הצבור במעשה, מתכפר בכלל הצבור בפר העלם דבר של צבור הואיל ועל הוראת בית דין סמך אעפ"י שהורה עמהם, ואם לא היה שם קרבן צבור כגון ששגגו מיעוט הקהל הוא פטור לגמרי משום קרבן, וכשם שאין בית דין חייבין עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת אבל לא בעקירת כל הגוף כך הדין בכהן משיח להוראת עצמו, כגון זורק מרשות לרשות, וכן בע"ז בהשתחואה שלא בפשוט ידים ורגלים, על הדרך שביארנו בפרק ראשון, וכן כשם שאין דין קרבן צבור אלא בהעלם דבר רוצה לומר בהוראת בית דין עם שגגת מעשה כך במשיח, וכן בעבודה זרה אין בית דין חייבין ר"ל שאין בה דין קרבן צבור אלא בהעלם דבר ושגגת מעשה, ואעפ"י שלא שגו בזה וכן במשיח, פרשו בגמרא שהדין כך הוא מכל מקום שאף בעבודה זרה אעפ"י שאין קרבנה חלוק לכהן משיח מנשיא ושאר הדיוטות, מכל מקום אין כהן משיח חייב שום קרבן בשגגת מעשה לבד אלא אם כן בהעלם דבר, וכן שאין קרבן צבור אלא בהוראת דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת כך המשיח, אבל אם הורה בדבר שזדונו אשם ודאי אין בהם אלא דין יחידים לעושים הן הדיוט הן כהן משיח הן נשיא כמו שיתבאר, וכן בע"ז אין שם קרבן צבור אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת כגון השתחואה, ולא במגפף ומנשק, וכן במשיח, וכן אתה צריך לבאר בענינן שיהא מופלא וראוי להוראה, אפע"י שלא הוזכר, כמו שיתבאר בגמרא, כללו של דבר כל שהוא בהוראת עצמו עם שגגת מעשה חייב על הדרכים שהצבור חייב בהוראת בית דין, וכל שחסר אחת מהן פטור משום קרבן, ואם הורה ושגג בעבודה זרה כפי הוראתו מביא שעירה, שהרי קרבן יחיד בעבודה זרה לא נשתנה בין משיח בין נשיא בין הדיוט כמו שהתבאר, אבל אם שגג במעשה בלבד או שחסר אחד מן הדרכים שבארנו בצבור עם בית דין אינו מביא קרבן כלל לא בעבודה זרה ולא בשאר מצות.

זהו ביאור המשנה וכלה על הצד שביארנוה הלכה היא ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

כהן משיח שהורה לעצמו ושכח מאי זה טעם הורה ומכל מקום בשעת מעשה עשאו על סמך הוראתו הרי זה כדין קרבן כהן משיח, ואין אומרין שאלו היה זכור הטעם היה חוזר בו והרי הוא כאלו חזר בו, אלא דנין אותו כהורה ושגג על פי הוראתו לגמרי, וכן הדין בבית דין אצל צבור.

דף ז הנשיא ר"ל המלך הואיל ואין ענינו תלוי [בהוראה] אין לו אצל העלם דבר כלום אלא כל ששגג במעשה חייב קרבן המיועד לו, ואם עשה עם הצבור בהוראת בית דין מתכפר לו עם האחרים, ואם היו העושים חייבין כגון ששגגו מיעוט צבור לבד והיה המלך מן העושים מביא שעיר, ששעיר נשיא הוא במקום כשבה או שעירה של הדיוט.

בית דין שנסתפקו בהוראה אם טעו אם לא טעו אין הצבור מביאין על זה אשם תלוי, וכן כהן משיח שנסתפק לו אם שגג בהוראה או באותו מעשה אם לאו אינו מביא אשם תלוי, שאין צבור וכהן משיח מביאין אשם תלוי על לא הודע שלהם כמו שיתבאר, אבל הנשיא הרי הוא כהדיוט לענין זה וכל שנסתפק בשגגת מעשה מביא אשם תלוי על הדרכים שההדיוט מביאו הואיל ואין שגגתו תלויה בהוראה כמו שיתבאר.

כבר ביארנו באשם תלוי שהוא בא על מי שנסתפק לו אם שגג בדבר ששגגתן חטאת קבועה אם לאו, והוא מפורט בפרשת ויקרא והוא לא ידע ואשם והביא איל תמים, ואינו מכפר אלא תולה עד שיודע בודאי ששגג ויביא חטאתו, וביארנו שהצבור וכהן משיח אינם בדין אשם תלוי כלל, אבל אשם ודאי הוא בא על ודאן של קצת דברים וחמש הם, א' אשם גזלות, ר"ל גזל ונשבע והודה, ב' אשם מעילות ר"ל שנהנה מן ההקדש ושניהם בויקרא, ג' אשם הבא על שפחה חרופה והוא בפרשת קדושים, ד' אשם הבא על טומאת נזיר והוא המפורש בפרשת נשא, ה' אשם הבא על טהרת מצורע והוא המפורש בפרשת זאת תהיה, וכל שנתחייב באחד מאלו מביא אשם ודאי בין מלך בין כהן משיח כשאר הדיוטות, אבל צבור אינם בדין אשם אלא כל העושה נדון כיחיד להביא אשם.

למדת ממה שכתבנו שהכהן שהורה ושגגו אחרים בהוראתו שאינו חייב כלום, אינו חייב אלא בהוראה לעצמו ושגגת עצמו כמו שביארנו.

כבר ידעת בסדר עבודת יום הכפורים שכהן משיח מתכפר לעצמו ומביא פר כמו שהתבאר במקראות בסדר עבודת יום הכפורים, אבל המלך מתכפר עם קרבן צבור המבואר שם ואין לו קרבן בפני עצמו.

זה שביארנו במשנה כהן משיח שהורה עם בית דין ושגג עם הצבור שהוא מתכפר עם הצבור לא סוף דבר בשאינו מופלא שהרי הוא סמוך מכל וכל על הוראת בית דין, אלא אף כשהוא מופלא כמו שביארנו במשנה, ומכל מקום אם הוא מופלא והם אינם מופלאים אין הוראתם כלום, וכל הצבור מביאין קרבן יחידים וכהן משיח מביא את קרבנו, ואם הוא אינו מופלא ושגג בהוראת עצמו פטור מכלום.

ע"ב כל שהורה הוא ובית דין באיסור אחד אפילו לא נצטרף עמהם במעמד אחד אין זה נקרא הורה לעצמו אלא הורה עם הצבור שהמקום לא מעלה ולא מוריד, וכל שהורה הוא באיסור אחד ובית דין באיסור אחר אפילו היה עמהם במעמד אחד הרי זה הורה לעצמו, ולא סוף דבר זה בחלב וזה בעבודה זרה, אלא אף בחלב ודם, אבל אם זה בחלב שעל הקיבה וזה חלב שעל הדקין כשיעור הנאסר ממנו הרי זה ספק.

עבודה זרה כל ששגג בה היחיד אין קרבנה חלוק בין כהן משיח לנשיא או להדיוטות וכלן בשעירה, ומכל מקום כהן משיח אינו חייב בה אלא בהעלם דבר כצבור, וכן אינו בדין אשם תלוי על ספק שגגת הוראתו וכן הצבור כמו שביארנו.

דף ח לענין עבודה זרה מצינו שחלק הכתוב בין יחיד למרובים שהיחיד בסקילה וממונו פלט וכן היחידים כגון עיר שהודחה מיעוטה, ורבים בסייף וממונם אבד וזהו עיר הנדחת ר"ל שהודחה רובה, יכול אף אתה תחלוק בקרבנותיהם בשגגת מעשה שאעפ"י שאין שם פר של צבור הואיל ואין כאן אלא שגגת מעשה מכל מקום הואיל ויש כאן שגגת רבים יהא קרבנם חלוק מקרבן היחידים, תלמוד לומר אחת וכו', כלומר תורת כל מי שאינו מביא קרבן צבור בדין אחד הוא ואין חלוק בהם בין יחיד לרבים אלא הכל כיחידים.

הכופר בע"ז הרי הוא כמודה בכל התורה שזהו יתד שהכל תלוי בו, בפירוש אמרו וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה, בע"ז הכתוב מדבר, אי זו היא מצוה ששקולה כנגד כל המצות הוי אומר זו ע"ז, ומה שאמרנו בכאן אי זו היא מצוה שהיא תחלה זו עבודה זרה, לא שדבור לא יהיה הוא הראשון כמו שדימו רבים אלא אף דבור אנוכי הוא אזהרה על עבודה זרה, שהרי הכפירה במציאותו ית' וההאמנה בזולתו הכל עבודה זרה, וכן שהכפירה במציאותו הוא סבה לעבוד הגלגלים ויתר כל צבא השמים.

ע"ב המשנה השניה והכונה בה לבאר ענין החלק השני, והוא שאמר אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, רוצה בו על מה שהקדמנו בראש המסכתא שלא נאמר להביא הצבור פר בהוראת בית דין עם שגגת מעשה שלהם אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת קבועה ליחיד. אבל טומאת מקדש וקדשיו ר"ל נכנס למקדש או אוכל בשר קודש בטומאה אעפ"י שזדונן כרת אם הורו בה בית דין וטעו רוב צבור אחריהם אינן בדין פר העלם הואיל ושגגתו אינה אלא בקרבן עולה ויורד, כמו שמפורש בויקרא בשלש פרשיות סמוכות שבועת העדות ושבועת ביטוי וטמאת מקדש וקדשיו, ונמצא שכל השוגגין באלו אפילו רוב צבור ועל ידי הוראה דינם כיחידים להביא כל אחד בפני עצמו קרבן לפי מה שהוא אם דל ואם עשיר, ומלך וכהן משיח חייבים בו כשאר יחידים, ולא נשתנו אלא באותם ששגגתם חטאת קבועה, ומה שהזכיר בכאן עשה ולא תעשה, ביאורו עשה וישלחו מן המחנה, ולאו ולא יטמאו את מחניהם, ואין מביאין אשם תלוי על עשה ולא תעשה שבמקדש ר"ל אף היחידים, שצבור וכהן משיח אין מביאין שום אשם תלוי כמו שהתבאר, אבל אלו שמביאין אשם תלוי אין מביאין אותו על טומאת מקדש וקדשיו שאין דין אשם תלוי אלא על ספק אם שגג בדבר ששגגתו חטאת קבועה, אבל חייבים בית דין פר על עשה ועל לא תעשה שבנדה, מפני שזדונה כרת ושגגתה חטאת, וכן היחידים מביאין בה אשם תלוי, והוא הדין לחלב ודם ושאר דברים שזדונם כרת ושגגתן חטאת קבועה, אלא שתפס בה ענין נדה מפני שהיא דומה בקצת ענינים לנכנס למקדש בטומאה, שהנכנס למקדש בטומאה ונזכר שם שהוא טמא אם בא ויצא לו בארוכה חייב, בקצרה פטור, ואף הנדה היה משמש עם הטהורה ונטמאת וצריך להשגיח בפרישתו, וכמו שאמרו נועץ על צפרניו בקרקע עד שיתשש כחו, כמו שיתבאר במקומו, ואי זו היא מצות עשה שבנדה פרוש מן הנדה, והוא שנאמר והזרתם את בני ישראל, לאזהרת פרישה סמוך לוסתה שלא תהא רואה והוא משמש, ומצות לא תעשה שבה, ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב.

אין בית דין חייבין על שמיעת הקול ר"ל שבועת העדות ועל שבועת ביטוי ר"ל שבועה שאוכל ולא אכל או שאעשה דבר פלוני ולא עשה, והרי אלו כדין טומאת מקדש וקדשיו שאם הורו בה בית דין ושגגו העם על פיהם אינן בדין פר, אלא נדונים כיחידים לקרבן עולה ויורד שהרי אלו אין זדונן כרת ולא שגגתן חטאת קבועה, ולא היה צריך להזכירם שכבר נודע דבר זה ממשנת מקדש וקדשיו, אלא שבא להשמיענו אם הנשיא חייב בהם, והלכה שהנשיא חייב בכלם קרבן עשיר האמור בהם, ואפילו על שמיעת הקול, הואיל וקבל עליו השבועה, אעפ"י שאינו מעיד ולא מעידין אותו, ואין צריך לומר במלכי בית דוד שמעידין ומעידין עליהם כמו שיתבאר במקומו, וכהן משיח לא הוזכר במשנה זו, והתבאר עליו בגמרא שאף הוא חייב בכל אלו בקרבן הדיוט, שלא חלק ביניהם אלא בשגגת חטאת קבועה, ואעפ"י שאינו מעיד הואיל וקבל שבועה מכל מקום, וכל שכן במה שהוא צריך להעיד כגון למלכי ישראל כמו שיתבאר במקומו.

זהו ביאור המשנה וכלה על הצד שביארנוה הלכה היא ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

ממה שאמרו במשנה שהמלך לא מעיד ולא מעידין אותו אתה למד שדבר זה מן התורה הוא, שאם לא היה כן אלא מדרבנן הרי היתה חלה שבועה מן התורה והיה מחוייב קרבן, ואפשר שיצא להם כן מזקן ואינה לפי כבודו, וכן יראה ממסכת סנהדרין פרק כהן גדול.

גזרה שוה אעפ"י שאין התיבות דומות זו לזו בלשון הואיל ודומות בענין דנין גזרה שוה מתיבה אחת לחברתה, שהרי לענין נגעי בתים למדנו שיבה מביאה, ואמרנו ששיבה וביאה אחת הן ללמוד גזרה שוה מזו לזו, והענין הוא שבשעה שבא הכהן ומוצא הקירות שקערורות ירקרקות או אדמדמות מסגיר את הבית שבעה, וכתוב שם ושב הכהן ביום השביעי וראה והנה פשה, וחלצו וכו', ואת הבית יקציע וכו', ועפר אחר יקח וטח וכו', וזו היא שיבה שחולץ האבנים שהנגע בהם וקוצה העפר חוץ לעיר וטח את כל הבית, וכתוב אחריו ואם ישוב הנגע ופרח בבית אחר חלץ את האבנים ואחרי הקצות את האבנים ואחרי הטוח, ובא הכהן והנה פשה ונתץ הבית, זהו סדר המקרא, ואי אפשר לפרשו כך, שאם ישוב הנגע אחר חלץ וקצייה וטיחה אין אנו צריכים לפשיון, אלא הואיל וחזר נותץ, הא למדת על ובא הכהן והנה פשה שבענין אחר הוא אמור, ופירשו בו שלא דבר אלא על שעמד בעיניו בהסגר ראשון שמסגירו שבוע שני בלא חלוץ וקצייה וטיחה, ובא הכהן לסוף שבעה וראה והנה פשה הייתי סבור ונתץ את הבית, אלא למדנו ובא הכהן מושב הכהן, מה שיבה למדנו על שפשה בשבוע ראשון שחולץ וקוצה וטח ולא נאמר ונתץ אלא על נגע החוזר אחר שבעה של חלוץ וקצייה וטיחה, והמקרא מסורס וענין ונתץ את הבית חוזר על ואם ישוב הנגע אחר חלץ וכו', כמו שיתבאר במקומו.

דף ט כבר ביארנו שכל ששגגתו בקרבן עולה ויורד נשיא ומשיח חייבין בה כשאר הדיוטות ר"ל בקרבן העשיר, ואי אתה יכול לומר דלות במלך ובכהן משיח, שהמלך עשיר הוא על כל פנים, וכהן גדול הרי אמרו עליו הכהן הגדול, שיהא גדול בכח ובנוי ובעושר, ואם אין לו שיגדלוהו משל אחיו כל אחד כפי עשרו, אלא שדברים אלו אינם אלא למצוה, הא כל שנתמנה אעפ"י שאין שם אחת מכל אלו נתמנה.

נשיא שנצטרע לענין קרבן עולה ויורד אין אנו צריכין ללמוד הימנו כלום שהרי אף בנשיאותו פסקנו שהוא כהדיוט, אבל לענין שהוא מביא קרבן חלוק בפני עצמו אם נצטרע יתבאר דינו למטה בפרק שלישי, בין שנצטרע אחר חטאו בין נצטרע ואחר כך חטא.

כהן גדול מצוה עליו להביא עשירית האיפה בכל יום והיא הנקראת חבתי כהן גדול על שם שהיתה עשויה במחבת, והיא המפורשת בתורה בפרשת צו.

המשנה השלישית והכונה לבאר בה ענין החלק השלישי, ואמר על זה כל מצות שבתורה שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת קבועה יחיד כלומר הדיוט מביא כשבה או שעירה ונשיא מביא שעיר וכהן משיח ובית דין מביאין פר, והם הקרבנות המפורשים בסדר ויקרא שכבר ביארנו ענינם, ובעבודה זרה יחיד נשיא ומשיח מביאין שעירה והיא עז בת שנתה, ובית דין מביאין פר ושעיר פר לעולה ושעיר לחטאת, והוא הקרבן האמור בפרשת שלח לך, וכל שבבית דין פירושו בהוראתם עם שגגת צבור, וכהן משיח בהוראת עצמו ושגגת עצמו, כמו שהתבאר כל זה בפרק ראשון, אשם תלוי והוא הבא על ספק אם שגג בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת קבועה יחיד ונשיא חייבין בו, כהן משיח ובית דין פטורים שאינם בתורת אשם כמו שביארנו, אשם ודאי והם הבאים על המעילות ועל הגזלות ועל החרופה והנזיר והמצורע יחיד ונשיא ומשיח כלם חייבים בו, שמיעת הקול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו יחיד ונשיא וכהן משיח כלם חייבים בהם ומביאין קרבן, והמלך והכהן מביאין קרבן הנאמר בהם בעשירות, וזה שאמר אחר כן לדעת ר' שמעון אלא שאין כהן חייב על טומאת מקדש וקדשיו, אין הלכה כן אלא שאף הוא

חייב בה, ומה הם מביאין קרבן עולה ויורד כלומר קרבן הכתוב בהם, ומביא הדיוט כפי השגתו, ומלך וכהן בעשירות, ר' אליעזר אומר נשיא מביא שעיר, ואין הלכה כן אלא שוים הם הקרבנות באלו לכל, לא נתחלקו הקרבנות אלא למצות שחייבין על שגגתן חטאת, אבל בעולה ויורד הכל שוים.

זהו ביאור המשנה וכלה חוץ ממה שפירשנו מדברי ר' שמעון ור' אליעזר הלכה פסוקה היא, וכל שחלקנו בפרקים אלו בין כהן משיח ומלך ובית דין וצבור ושאר העם לא נאמר אלא בשגגה ולענין הקרבנות, אבל בזדון ולענין העונש אין מלך ואין שר יחדו יסופו בעונש הנגזר בכתוב, לא ישא פני איש ודל לא יהדר בריבו, אלא שמלכי ישראל אין דנין ולא דנין אותם כמו שביארנו בשני של סנהדרין, וברוך הגומל לחייבים טובות, ולא נתחדש על משנה זו בגמרא דבר שלא ביארנוהו.

ונשלם הפרק תהלה לאל

פרק שלישי בעזרת הצור

כהן משיח וכו', זה הפרק הכונה בו להשלים מה שכבר הותחל בפרק שני בקרבנות הנשיא והמשיח, ולבאר בו החלק השלישי ר"ל ביאור מי הוא הנקרא נשיא, ומי הוא נקרא כהן משיח, ויתגלגלו על ידי ביאור ענין זה דברים שיש בין כהן משיח לכהן שעבר, וכן יתגלגלו על ידי עניינים אלו בבני אדם אי זה מהם קודם לחברו לכל דבר שבקדושה, וכן בשאר דברים, ועל זה הצד יחלקו עניני הפרק לארבעה חלקים, הראשון בהשלמת ביאור החלק השני ר"ל בפרטי קרבנות הנשיא והמשיח, השני בביאור החלק השלישי ר"ל מי הוא הנשיא ומי הוא המשיח, השלישי על ידי גלגול בביאור הדברים שבין כהן המשמש לכהן שעבר, הרביעי על ידי גלגול גם כן בביאור אי זה מקצת בני אדם קודמים לחבריהם בעניני קדושה ומעלה, וכן בקצת שאר דברים אי זה מהם קודם לחברו.

זהו שרש הפרק דרך כלל אלא שיתגלגלו בו דברים שלא מן הכונה כענין סוגיאות התלמוד על הדרך שכבר הקדמנו.

ע"ב המשנה הראשונה ממנו אמנם תכוין לבאר החלק הראשון, והוא שאמר כהן המשיח שחטא ואחר כך קודם שיביא קרבנו עבר ממשיחתו מפני מום או זקנה, וכן נשיא שחטא ואחר כך קודם הבאת קרבנו עבר מנשיאותו משיח מביא פר ונשיא שעיר שהולכין אחר שעת החטא, ומכל מקום בכהן משיח לא הוצרך לומר כן, שהרי אף אם חטא לאחר שעבר מביא פר, שאין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה שבכל יום, שאין נעשים אלא במשמש, הא פר הבא על כל המצות זה וזה שוים בו, ואם כן לא הוצרכה משנה זו אלא משום נשיא, כהן משיח שעבר ממשיחתו ואחר כך חטא וכן נשיא שעבר מנשיאותו ואחר כך חטא משיח מביא פר כמו שבארנו, ונשיא כהדיוט, חטאו שניהם עד שלא נתמנו ואחר כך קודם הבאת קרבנותיהם נתמנו הרי הם כהדיוטות מפני שהולכין אחר שעת החטא ואפילו לא נודע להם אלא לאחר שנתמנו, ר' שמעון אומר אם נודע להם עד שלא נתמנו חייבים ומביאים קרבן הדיוט לגמרי, ואם נודע להם משנתמנו פטורים ואין מביאים שום קרבן, ואין הלכה כר' שמעון אלא כתנא קמא.

זהו ביאור המשנה וכלה כדברי תנא קמא הלכה פסוקה היא ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

דף י בהרת שהיתה באדם קודם מתן תורה לא טמאה באותו הדור אף לאחר מתן תורה, וכן לעולם בגוי שהיתה לו בהרת ונתגייר, וכן יראה לענין זיבה, הואיל ואין טומאת זיבה בגוי אלא מדברי סופרים שאין מצרפין ראיה ראשונה שבגיותו לראיה שניה משנתגייר לדונו בזב מן התורה.

הזב אינו מיטמאה באונס, כלומר שכל שאנו משערים שזיבתו באה מחמת סבה טהור, שנאמר ממנו מזובו, ולא מחמת אונס, ובשבעה דרכים בודקין את הזב במאכל ובמשתה במשא ובקפיצה בחולי במראה בהרהור כמו שהתבאר במסכת נזיר, אבל הנדה מיטמאה אף כשרואה מחמת סבה כמו שיתבאר במקומו.

הבהרת אף היא מיטמאה אף בבאה מחמת סבה, כגון שבאה מחמת חראה או מחמת האור והן הן דיני שחין ומכוה כמו שהתבאר במקומו, ומכל מקום כל שעל ידי כשפים אינה מטמאה.

נשיא שנצטרע עבר נשיאותו מאליו וחזר לו כהדיוט, וכל שחטא אחר כן מביא קרבן הדיוט, ואם חטא מקודם מביא קרבנו כנשיא שאחר שעת החטא אנו דנים כמו שביארנו.

כל שאדם מתמנה על הצבור הן מלכות הן שאר מינויים צריך להזהר שלא יתגאה בעצמו, ולא יטיל אימה יתרה שלא לשום שמים, ויעלה בדעתו תמיד שאינו מלך או נשיא אלא עבד ממונה לראות בעסקי העם להציל העשוק מיד עושקו, דרך צחות דרשו רבותינו ז"ל בעוזיהו כשנתנגע שכתוב בו וישב בבית החפשית, שענינו שעד עכשו היה עבד, ונסתלק לו מאותו עבדות, ואף על דרך הפשט יש לפרשו כן שהיה למלכים בית מיוחד לעמוד שם לפעמים דרך טיול כשרוצים לסלק עצמם מעסקי בני אדם שבוע או שבועים או חדש לפי מה שרוצים וכשנתנגע עמד לו לשם ולא השתדל בעניני מלכות כלל, ועל שנסתלק מעסקי המלכות קראוה בית החפשית, וכן הוא אומר ברחבעם אם היום תהיה עבד לעם הזה, ומעשה הוזכר בכאן שמשם אתה למד גם כן דבר זה, וזהו נסחו, רבן גמליאל ור' יהושוע הוו אזלי בספינתא הוה פיתא בהדי רבן גמליאל ובהדי ר' יהושוע הוי פותא וסילתא, שלים פיתא דרבן גמליאל סמך אסולתא דר' יהושוע, אמר ליה מי הוי ידעת דהוה לן עכובא דסולתא קא מייתית, אמר ליה, כוכב אחד יוצא אחת לשבעים שנה ומתעה את הספנים אמרתי שמא יעלה ויתעה אותנו, אמר לו כל כך בידך ואתה יורד לספינה, אמר לו עד שאתה תמה עלי תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה ר' יוחנן בן גודגודא ור' אליעזר בן חסמא שיודעין לשער כל טיפין שבים ואין להם לא פת לאכול ולא בגד ללבוש, נתן בדעתו למנותן בראש, כשעלה ליבשה שלח להם ולא באו חזר ושלח להם ובאו, אמר להם כסבורים אתם שררה אני נותן לכם, עד שמתוך עגוה הייתם נמנעים מלבא, לא כי אלא עבדות אני נותן לכם שנאמר אם היום תהיה עבד לעם הזה.

ע"ב וכן צריך המלך להזהר על חטאיו להודות עליהם תמיד ולבקש סליחה, וכל שהוא בדרך זה אשריו ואשרי דורו, דרך צחות אמרו, אשר נשיא יחטא, אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו, אם נשיא שלו כך אי אתה צריך לומר שכן בהדיוט, אם על שגגתו כך אי אתה צריך לומר שכך בזדונו.

הצדיקים אין ראוי להם להיותם הומים אחר הממון עד שיתרשלו מדבר תורה בכך, ורחוק הוא להשיג תורה וממון כאחד, חכמי המליצות כתבו במשליהם רחוק הוא לתפוש שני צביים במרוצה אחת, ועתה ראה הפלגת המשל, שהצבי לרוב קלותו ילאה הרוצה ללכדו גם באחד וכל שכן בשנים, כן התורה והממון כל אחד מהם קשה להשיגו כל שכן שביקש להשיג שניהם כאחד, ומתוך כך אין ראוי לו להשתדל על כך כמו שביארנו בילדותנו בחבור התשובה, ומכל מקום אם הגיעו רחמי השם עליו עד שהצליח בשניהם אשריו ואשרי חלקו, ואם נתקשה עליו עניגו עד שנדחקה לו השעה אשריו גם כן שזהו מרוק עונותיו עד שנעשה סלת נקיה, ואין לו להרהר אחר מדותיו של הקב"ה, ומתוך כך דרשו פסוק אחד לשני פנים, והוא אשר יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים, אשריהם לצדיקים שמגיע להם מעשה הרשעים של עולם הבא בעולם הזה, ואוי להם לרשעים שמגיע להם מעשה צדיקים של עולם הבא בעולם הזה, וכמו שנאמר על זה ומשלם לשונאיו על פניו להאבידו, והקשו על זה אטו צדיקי אי אכלי תרי עלמא מי סנאי להו, ופרשוהו בדרך אחרת אשרי צדיקים שמגיע להם מעשה רשעים שבעולם הזה בעולם הזה ר"ל שמצליחים אף בממון, והכל אמת, אלא שהדבר רחוק, ועל צד רחוקו הזכירו מעשה בכאן וזה נסחו, רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אתו לקמיה דרבא, אמר לא אוקמיתו מסכתא פלן ומסכתא פלן, אמרו ליה [אין] אמר להו אעתריתו פורתא, אמרו ליה זבנינן קטינא דארעא, קרי עליהו אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם מעשה הרשעים בעולם הזה, ואפשר לפרש בכאן רשעים על ההומים אחר הממון ומתעסקים בעניני העולם, מלשון ולא ימלט רשע את בעליו, וכן והוא ישקיט ומי ירשיע, וכן בכל אשר יפנה יראשיע.

אעפ"י שהמצות אין צריכות כונה, ראוי לאדם שלא להתיר את הרצועה בכך ושלא לעשות את המצוה דרך הרגל ודרך פרוק עול אלא דרך חבה ובכונה יתרה, וזהו שדרשו כי ישרים דרכי ר"י וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם, לשני בני אדם שצלו את פסחיהם אחד אכלו לשם מצוה ואחד אכלו אכילה גסה, ר"ל כאדם שקץ במזונו, זה שאכלו לשם מצוה וצדיקים ילכו בם וזה שאכלו אכילה גסה ופושעים יכשלו בם, ואעפ"י שמכל מקום נתקיימה מצותו כמו שהשיבו על דרש זה בגמרא, פושע קרית ליה נהי דלא עביד מצוה מן המובחר פסח מיהא קא עביד, מכל מקום הורו שזה אצלו פחיתות גדולה ומדה נמאסת אצל השם, וכבר הארכנו בענין זה בחבור התשובה, ועל דרך האמת הוא פושע אצל חובת המצוה, ונמצאו שנים במצוה אחת, זה זוכה וזה אינו זוכה, כיוצא בו בעברה יש עושה אותה לשם עברה, ויש עושין אותה לפעמים לשם מצוה, והוא שאמרו גדולה עברה לשמה ממצוה שלא לשמה, מנא לן מיעל אשת חבר הקיני, שנאמר בין רגליה כרע נפל, ולא חשו בה להנאת עברה, שכל טובתן והנאתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים, והוא שאמר השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע, וכן אתה מוצא בבנות לוט שאביהן נתכון לעברה, והן נתכונו למצוה, ודרך צחות דרשו על כונה זו ר"ל בעברה לשם מצוה, תמר זנתה וזמרי זנה, תמר זנתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים, זמרי זנה ונפלו כמה רבבות מישראל.

עמוני ומואבי זכרים שבהם אסורין ואיסורן איסור עולם, ומכל מקום נקבותיהם מותרות עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית, כמו שיתבאר במקומו.

אעפ"י שהשפלנו מעלת מצוה שלא לשמה לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות ואם אי אפשר לו לשמה יעסוק בהם שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

לעולם יהא אדם מסלסל עצמו במדות ולא יהא פורק עול בעניניהם אפילו בדברים שאין מצוה או עברה תלויה בהם, שכל אדם מסלסל עצמו באי זה מדה מקומו מושכר לו, דרך צחות אמרו אין הקב"ה מקפח אפילו שכר שיחה נאה, וכל שכן כשתבא דרך מצוה לידו שיהא מכלל זריזים מקדימים למצות, ולא יתאחר בעשיית מצוה שאין זה אלא דרך מי שאינו עושה המצוה דרך כונה מעולה אלא כמי שעושה אותה דרך פירוק עול ומצוה מלמדה.

דף יא כבר ביארנו בכהן משיח שעל העלם דבר ושגגת מעשה מביא פר ובשגגת מעשה לבד פטור מכלום אבל הנשיא בשגגת עצמו מביא שעיר כמו שהתבאר, וכן ביארנו שאם חטא עד שלא נתמנה מביא קרבן הדיוט.

אכל חצי זית חלב כשהוא הדיוט וחצי זית אחר שנתמנה נשיא ושתיהן בהעלם אחד אינו מצטרף ופטור מכלום, וכן אם אכל חצי זית כשהוא נשיא. ועבר נשיאותו ואכל חצי זית אחר, כל שחציו בהדיוטות וחציו בנשיאות אינו מצטרף, אבל אם אכל חצי זית כשהוא הדיוט ונתמנה נשיא והעבירוהו ואחר שעבר אכל חצי זית אחר, הואיל ושניהם בהדיוטות אכל ובהעלם אחד יראה שמצטרף, ואין הנשיאות מפסקת ביניהם לעכבן שלא להצטרף, וגדולי המחברים דנין אותה בספק, ואין לשון הגמרא מוכיח כן, ובכהן משיח אין מצטרף שהרי אחר שנתמנה אין לו בשגגת מעשה שום חיוב אלא אם כן בהעלם הוראה מה שאין כן קודם שנתמנה.

מי ששגג בדבר ששגגתו מביאתו לידי קרבן כגון שאכל חלב בשוגג והפריש חטאתו ונשתמד קודם הקרבה וחזר בתשובה אעפ"י שנדחה בנתים חוזר ומקריבו, שאין בעלי חיים נדחים, וכל שכן בנשתטה ביניתים וחזר ונשתפה, ומכאן יראה מה שכתבנו שאין הנשיאות מפסקת, שאף זה שנדחה בנתים מכל עניני קרבן חזר ונראה.

מאחר שבארנו שהמשיח שחטא קודם שנתמנה ונתמנה מביא קרבן הדיוט, אף אם אכל ספק חלב כשהוא הדיוט אפילו לא נודע לו אלא לאחר שנתמנה הרי זה מביא אשם תלוי, ואינך צריך בזו לומר שכן בנשיא.

כבר ביארנו שהגוים מקבלין מהם קצת קרבנות והוא עולת נדבה אבל לא עולת חובה כגון של יולדת ולא שלמים ולא מנחות וחטאות ואשמות, ואם נדר שלמים מקריבין אותם עולות, ואם נדר שלמים ונתנם לישראל ועל מנת שיתכפר בו ישראל מקריבין אותם בשלמים כשלמי אותו ישראל ואותו ישראל אוכלן כמו שיתבאר במקומו, וכן ביארנו שהמשומד לעבודה זרה או לחלל שבתות בפרהסיא אין מקבלין מהם שום קרבן, אבל משומד לעברה אחת אם שגג אותה עברה שהוא משומד בה אין מקבלין ממנו קרבן עליה שאינו שב מידיעתו, אבל אם שגג בעברה אחרת מקבלין ממנו הואיל ובעברה זו מיהא שב מידיעתו הוא, מעתה משומד לאכול חלב מביא קרבן על שגגת הדם, וכן כל כיוצא בזה.

זה שאמרנו במשמד לעברה אחת שאין מקבלין ממנו קרבן על שגגת אותה עברה לא סוף דבר כשהוא משומד בה להכעיס אלא אף לתאבון, מעתה משומד לאכול חלב אפילו לתאבון ונתחלף לו עכשו חלב בשומן ואכלו בחזקת שומן אעפ"י שידענו בו שאלו היה לו שומן לא היה מניח את השומן ואוכל את החלב אין מקבלין ממנו קרבן כלל.

כל שהוא ישראל ואוכל אסורין לתאבון בין חייבי כריתות כגון חלב ודם, בין חייבי לאוין כגון נבלות וטרפות שקצים ורמשים ויין נסך, בין דברים הראויים לאכילה כגון אלו שהזכרנו, בין שאין ראויים לאכילה כגון יתושים ופרעושים ודומיהם, הואיל ומכל מקום אינו אוכלן אלא על צד תאבון כדי לטעום טעם איסורין, וכמו שאמרו בתלמוד המערב אין היצר תאב אלא לדבר האסור לו, הרי זה משומד מכל מקום, אלא שאין דינו חמור כמשומד להכעיס, ולענין חזרת אבדה ורבית הוא כישראל גמור, ובתוספות כתבו שאף משתדלין בהצלתו כשאר ישראל, אלא שיש חולקין לומר בו שאין מעלין ולא מורידין, ויראה כדעת ראשון ר"ל שמעלין, וגדולי הדורות הביאוה כן ממה שאמרו בגיטין פרק השולח ההוא גברא דזבין נפשיה ללודאי ואמר ליה לרבא פרקן, אמרו ליה לרבא אוכל נבלות הוא, אמר להו דלמא לתאבון, אמרו ליה חזי דשביק התרא ואכיל איסורא, אמר ליה זיל לא שבקי ליה דאפרקונך,

המאירי

אלמא שאלו היה אוכל לתאבון היו חייבים בפדיונו, ואף במסכת ע"ז יראה כן ששנו שם, בגויים, ר"ל שאינן גדורים בדרכי הדתות כמו שביארנו שם, ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין, ואלו היה משומד לתאבון בדין זה היה מזכירו עמהם, ושמא תאמר ומה אתה מזקיק עצמך לכל זה ואם על השבת ממונו אתה חייב על השבת גופו לא כל שכן, מסור יוכיח שמותר להרגו ואסור לאבד ממונו, ואם מפני שנקרא אחיך וכמו שאמרנו לכל אבדת אחיך לרבות את המשומד, הרי אף בישראל גמור הוצרכנו להשבת גופו מצד אחר, וכמו שאמרו אין לי אלא אבדת ממונו אבדת גופו מנין תלמוד לומר והשבותו לו.

כל שהוא ישראל והוא משומד לאכול איסורין להכעיס עד שמניח את ההיתר ואוכל את האיסור או שמשומד לעברה אחרת להכעיס יראה שהוא משומד ולא מין, שהרי נחלקו בה רב אחא ורבינא חד אמר משומד הוי וחד אמר מין הוי, והלכה כדברי המיקל, ומעתה לענין ספר תורה שכתבה הוא יגנז ואין אומרים ישרף כספר תורה שכתבה מין, וכן אין שחיטתו אסורה בהנאה כשחיטת המין, אבל לענין הורדה לבור חכמי הצרפתים כתבו שמאחר שמשומד הוא ולא מין אין מורידין, ולא יראה כן, אלא שאעפ"י שמשומד הוא ולא מין גורמין לו כל היזק אחר שהוא להכעיס, וגדולי הדורות, כתבוה כן ממה שאמרו במסכת עבודה זרה תני ר' אבהו קמי דר' יוחנן הגוים ורועי בהמה דקה בארץ ישראל לא מעלין, ולא מורידין אבל המינין והמסורות והמשומדים מורידין ולא מעלין, אמר לו אני שונה לכל אבדת אחיך לרבות את המשומד ואת אמרת מורידין, סמי מכאן משומד, והקשו שם ולישני ליה כאן לתיאבון כאן להכעיס, כלומר שזה שהוא שונה לכל אבדת אחיך ודאי בלתאבון הוא, וזה שאמר הוא מורידין בלהכעיס, ותירץ קסבר אוכל נבלות להכעיס מין הוה, והרי הוא בכלל המינין, אלמא שאם היה דעתו שהוא משומד היה מניחו לשנות כן, שאעפ"י שהוא משומד מכל מקום הוא בכלל מורידין אחר שהוא להכעיס, ומעתה מותר לו ליטול רבית ממנו ואין חייבין בהחזרת אבדתו.

המינין והאפיקורוסים מותר להזיקם בידים, והמסורות גופם מותר וממונם אסור, והמשומד לע"ז בכלל המינים הוא, ודברים אלו כלם כשעדין שם ישראל עליהם, שכל ששם ישראל עליו והוא מתפקר ומחלל את הדת ענשו חמור עד הרבה מפני שנעשה מין וכמי שאין לו דת, הא כל מי שיצא מן הכלל לגמרי ונעשה לו בן דת אחרת הרי הוא אצלינו כבני אותה הדת שהוא נכנס בה לכל דבר חוץ מגיטין וקדושין וזיקתם, כמו שיתבאר במקומו, וכן הורו רבותי.

כבר ביארנו שהמשומד להכעיס אין בו חילוק בין אכילת נבלות לשאר עברות, וכל שהוא להכעיס במצות מדברי סופרים יראה מכאן שאינו בכלל משומד להכעיס, ומכל מקום בכלאים דרבנן הואיל ועבירה זו מפורסמת ונעשית לעיני השמש דינו בה כמשומד להכעיס בדבר שהוא מן התורה, וכן כל כיוצא בזה, וכבר ביארנו ענין כלאים דאוריתא וכלאים דרבנן במסכת יום טוב סוף פרק ראשון.

המשנה השניה והכונה בה לבאר ענין החלק השני והשלישי, והוא שאמר אי זהו נשיא, רוצה לומר שהוא משתנה בקרבן שלו מדין הדיוט, זה המלך שנאמר מכל מצות י"י אלהיו נשיא שאין עליו אלא י"י אלהיו ר"ל שאין לשום אדם שלטונות עליו ואין במלכות למעלה הימנו, אבל נשיא שבט כגון נחשון בן עמינדב וכיוצא בזה אינו קרוי נשיא לענין זה, הא כל שהוא מלך נקרא נשיא לענין זה, ואין בו חלוק בין שהוא מבית דוד בין שיהיה משאר שבטי ישראל, וכן יתבאר בגמרא שאם היו הרבה מלכים בישראל הואיל ואין האחד כפוף לחברו כלם מביאין שעיר, וכן יראה שאפילו היה כפוף תחת האמות לא נפקע קרבנו, שהרי הזכירו בגמרא שרבינו הקדוש שהיה נשיא בארץ ישראל שאל כגון אנא, אלו הייתי בזמן שבית המקדש קיים, מה אני בשעיר, והשיבוהו הרי צרתך בבבל, ר"ל על ראש גולה שבבבל, וכן השיבוהו מצד אחר, התם שבט והכא מחוקק, ר"ל חכם, שנאמר לא יסור שבט מיהודה, אלו ראשי גלויות שבבבל שרודין ישראל במקל, ומחוקק מבין רגליו, אלו בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים, ורבינו הקדוש היה מהם, ולא השיבוהו שהיה כפוף תחת האמות, ויראה שאין לו דין נשיא אלא בעוד שהוא מחזיק במלכותו, והוא שאמרו בתלמוד המערב כל אותם ששה חדשים שהיה דוד בורח מפני אבשלום בשעירה היה מתכפר לו כהדיוט.

ע"ב איזהו משיח, ר"ל שדינו בפר, זה כהן גדול שנמשח בשמן המשחה, אבל לא משוח מלחמה שאעפ"י שנמשח אינו כהן גדול, ולא מרובה בגדים שאעפ"י שהוא כהן גדול אינו משוח, וענין זה שעד שלא נגנזה צלוחית של שמן המשחה שעשה משה היו מושחין כהן גדול בשעת מנויו בשמן המשחה, ואותה משיחה היתה סימן להקמתו והיה נקרא כהן משיח, ובימי ישאיהו נגנזה, ולא נמשח כהן גדול מאותה שעה ואילך בשמן המשחה, ולא היה מתחנך בהקמתו אלא ברבוי בגדים שהיה לבש שמנה בגדים ועובד כדין כהן גדול, והיו קורין לו מרבה בגדים, וכן היה כל ימי בית ראשון מיאשיהו ואילך ובית שני על פני כלו, ואמר שזה שאמרה תורה שמביא פר דוקא במשוח בשמן המשחה וכמו שהוא קוראו הכהן המשיח, אבל מרובה בבגדים אינו מביא פר בהוראת עצמו ושגגת עצמו אלא קרבן הדיוט, והוא שאמר אחר כן אין בין כהן משיח למרבה בבגדים אלא פר הבא על המצות, אבל איסור טומאה, ונשואי בתולה, והחזרת רוצח במותם, והבאת חבתין שבכל יום, והבאת פר יום הכפורים משלו זה וזה שוים בו.

ואמר אחר כן שכהן שנמשח בשמן המשחה אעפ"י שעבר ממנויו מפני המום או מפני הזקנה אף הוא מביא פר, וכן נקרא כהן שעבר כל שאירע פסול בכהן גדול ביום הכפורים שהיו ממנין את הסגן תחתיו ועובד כל אותו היום, ולמחר היה כהן גדול טובל ומטהר וחוזר לכהונה גדולה שלו, והיו מעבירין את השני שנתמנה תחתיו, ואותו הראשון שחזר לעבודתו נקרא כהן המשמש, ואותו השני שהעבירוהו עכשו נקרא כהן שעבר, ומכל מקום הואיל ונתמנה כהן גדול אין מורידין אותו מחומרי כהן גדול הן לאיסור טומאה הן לאיסור אלמנה, ושאם יעבוד יצטרך לעבוד בשמנה בגדים ואם עבד בארבעה חלל, ואם הורה ושגג לעצמו מביא פר, אין ביניהם אלא פר יום הכפורים שכהן שעבר אינו מביאו משלו, וכן מנחת חבתין והיא עשירית האיפה שכהן גדול מקריב כליל בכל יום שכהן המשמש מביאן ולא כהן שעבר, והוא שאמר ששניהם שוין בעבודת יום הכפורים ר"ל שאי זה מהם שירצה מקריב קרבנות היום ומשמשין בשמנה בגדים, ומצווים בבתולה ומוזהרים באלמנה, ואין מיטמאין בקרובים, ואסורין בגדול פרע ובפרימה, ורוצח שגלה חוזר למקומו במיתת כל אחד מהם, אלא שבאיסור פרימה כהן גדול פורם מלמטה, ופרשו בגמרא בשולי בגדיו, וכן כהן שעבר, ונמצא שלא נאסרה לו פרימה מכל וכל אלא מלמעלה במקום קריעה, וההדיוט פורם מלמעלה כשאר העם.

כהן גדול מקריב אונן שנאמר ומן המקדש לא יצא, כלומר אפילו מת לו מת לא יצא מעבודתו אלא עובד באנינותו והוא יום מיתה, ומכל מקום אינו אוכל שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני י"י, כלומר שאונן אסור באכילת קדשים ואפילו בכהן גדול שהותרה לו הקרבתם, והדיוט לא מקריב ולא אוכל, ואם עבד אונן חלל, ואעפ"י שבכללם נאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו ולא תמותו, כלומר לא יניחו עבודתם וילכו להם, הפרש זה יש ביניהם שכהן הדיוט שהיה עובד במקדש ושמע שמת לו מת מן הראויים להתאבל עליו אעפ"י שאינו יוצא מן המקדש אינו עובד אבל כהן גדול עובד באנינותו ואעפ"י שאינו אוכל כמו שבארנו.

זהו ביאור המשנה וכולה על הצדדין שביארנוהו הלכה פסוקה היא ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

שמן המשחה שעשה משה לקח עיקרי הסמים המפורשים בעניינו בתורה בפרשת כי תשא, והם מור וקנמון וקדה וקנה בושם כשיעור משקל המפורש בהם, ושחקם ואחר שחיקתם שרה אותם במים זכים עד שיצא רוב לחותם במים, וגותן על אותם המים שמן זית שנים עשר לוג, ובשלן על האש עד שלקט השמן ריח אותם המים, ובשלם עד שכלו המים ונשאר השמן והניחו בכלי, ומשח ממנו משכן וכל כליו שנאמר וימשחם ויקדש אותם, ובו נמשח אהרן ובניו בשבעת ימי המלואים, ויש מפרשים שזה ששרה את העקרים במים כדי להבליע את העקרים מים שלא יבלעו כל כך מן השמן, אבל כשהציף השמן על המים אף העקרים היו שם, וכן נראה.

אעפ"י שמשח משה ממנו מקדש וכל כליו, לדורות לא היה כן, וכלי שרת שבמקדש לא נתקדשו במשיחה אלא תשמישן מתנכן שנאמר אשר ישרתו בם בקדש, שירותן מקדשן, ולא היו מושחין ממנו לדורות אלא כהנים גדולים, ואפילו כהן גדול שהיה אביו כהן גדול גם כן היה צריך משיחה, שהרי מכל מקום לא מצד ירושה באה לו אלא מצד שהוא הגון לה.

וכן היו מושחין ממנו מלכים, אלא שאם היה מלך בן מלך אינו צריך משיחה, שהרי ירושה היא לו שנאמר הוא ובניו בקרב ישראל, ומכל מקום אם היתה מחלקת במלכותו כגון שהיו שאר הבנים או העם חולקים ועוררים עליו מושחין אותו, ונמצא שלא משחו את שלמה אלא מפני מחלקתו של אדניהו, ולא את יואש [אלא] מפני מחלקת עתליהו, ולא את יהואחז אלא מתוך מחלקתו של יהויקים שהיה גדול ממנו שתי שנים.

משיחה זו שבארנו במלכים אינה אלא במלכי בית דוד, אבל מלכי ישראל אין מושחין אותם בשמן המשחה אפילו ראשון שבהם, ואם עשו כן הרי מעלו בשמן, וזה שמשח אלישע את יהוא, לא בשמן המשחה היה אלא בשמן אפרסמון, ואף יהואחז לא נמשח אלא בשמן אפרסמון שהרי מיאשיהו ואילך נגנזה צלוחית של שמן המשחה, ואני תמה האיך לא הזכירו משיחת שמואל לשאול במה היתה, ולגדולי המחברים ראיתי כשמעמידין המלך מושחין אותו בשמן המשחה שנאמר ויקח שמואל את פך השמן ויצוק על ראשו וישקהו, נראה שבשמן המשחה היה אעפ"י שממלכי ישראל היה, ויראה לי בענין זה מה שתשמעהו, והוא שכבר ידעת שהראשונים שאלו מאחר שמנוי של מלך מצות עשה וכמו שאמרו שלש מצות נצטוו ישראל אחר כניסתם לארץ למנות מלך למחות זכר עמלק ולבנות בית הבחירה, שנאמר שום תשים עליך מלך, תמחה את זכר עמלק, לשכנו תדרשו ובאת שמה, ופרשו רבותינו שמנוי המלך קודם להכרתת זרעו של עמלק, שנאמר אותי שלח י"י למשחך למלך ועתה לך והכית את כל עמלק, והכרתת זרעו של עמלק קודמת לבנין הבית שנאמר ויהי כי ישב המלך בביתו וי"י הניח לו מסביב ויאמר אל נתן הנביא ראה אנוכי יושב בבית ארזים וארון ברית י"י יושב בתוך היריעה, מעתה שאלו הראשונים למה כעס עליהם הקב"ה כששאלו מלך עד שאמר לא אותך מאסו כי אם אותי, עד שהשיבו שלא שאלו לקיים המצוה אלא שקצו בשמואל הנביא, וכן כתבוה גדולי המחברים, ולא יראה לי כן, שהרי לא שאלו עד שנעשה שמואל זקן ומנה את בניו שלא היו ראויים לכך, ובפירוש כתוב ויהי כי זקן שמואל וישם את בניו שופטים לישראל ולא הלכו בניו בדרכיו ויטו אחרי הבצע ויקחו שוחד ויטו משפט, ועל זה נאמר ויתקבצו כל זקני ישראל וגו' הנה אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך שימה לנו מלך, הנה למדנו שבתם לבב ובנקיון כפים ומחכמה שאלו על זה, והם לא כן היו ראויים להעניש מיד ולא להעתר אליהם, ואף רבותינו אמרו זקנים שבאותו הדור כהוגן שאלו ועמי הארץ שביניהם קלקלו ר"ל על שאמרו ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו, ומכל מקום לפשוטו של מקרא אף על הזקנים כעס ודרך כלל אמר לא אותך מאסו כי אם אותי, אלא שנראין הדברים שמצד שנתנה המלוכה לשבט יהודה אפשר שלא היה באותו הפרק בשבט יהודה ראוי למלוך, ולא היה ראוי למנות למלך הראשון רק באדם הגון ומעולה ביותר, והיה קשה לנביא על שלא נתאחרה הבקשה עד עמוד ביהודה ראוי למלוך, והיתה הנבואה להעתר להם להמליך מלך מלכות ערבי עד היות ביהודה מי שראוי לכך ושב המלכות לאחזתו, וראה והבן הנה ביעדו יתברך לנביא את שאול למלך אמר וי"י גלה את אזן שמואל כעת מחר אשלח אליך איש מארץ בנימין ומשחתו לנגיד, ולא אמר למלך, ובבאו לפניו אמר הנה האיש אשר אמרתי אליך זה יעצור בעמי, לא אמר ימלוך בעמי, וכאשר משחו אמר משחך י"י על נחלתו לנגיד, סוף דבר לא יחס לו שם מלכות עד שחטא בקרבן העולה ונבאו בקריעת מלכותו אמר נסכלת הכין י"י ממלכתך עד עולם ועתה ממלכתך לא תקום, וכן אותי שלח י"י למשחך למלך לך והכית את עמלק, כאשר ידע סוף ענינו והוא אמרו וימאסך מהיות מלך וכו' ונתנה לרעך הטוב ממך, ויאמר על זה וגם נצח ישראל לא ישקר ולא יכזב, ויראה לי בבאורו שקרא הנבואה נצח ישראל, מצד שהיא מיוחדת לעם הזה כאמרם ז"ל בקש שלא תשרה נבואה על אמות העולם, ואל תשיבני בדבר בלעם, שכבר ביארנוהו במקומו, ואמר שהנבואה לא תכזב, ואמר זה על נבואת לא יסור שבט מיהודה, וכשייעד השם על מלכות שבט יהודה אחר אשר צמח בו צמח צדיק אמר לו מיד לך אשלחך אל ישי בית הלחמי כי ראיתי בבניו לי מלך, ואעפ"י שכבר קראו נגיד באמור שמואל לשאול בקש י"י איש כלבבו ויצוהו לנגיד, זה מדרך המוסר שלא להעריכו בפניו ביתר ממנו, וזה אצלי מה שאמרו ז"ל על מפלתן של שאול אתה אומר שירה, אלמלא אתה שאול והוא דוד אבדתי כמה שאול מפניו, אעפ"י שפרשו שאר המפרשים אלמלא גולדת אתה במזלו והוא במזלך, ולא יראה כן ואף דרכי הדת לא יתירו זה במוחלט כמו שביארנו בחבור התשובה, אבל אצלי לפרש שאלו היה הוא מזרע המלוכה כמוך, או היית אתה ממונה לבד כמהו, אבדתי כמה דוד מפניו, אבל אתה כיורש המלכות והיורש אם חוטא לפעמים מכסים אותו ואין מדקדקים אחריו, אבל מי שאינו אלא ממונה או אפוטרופוס מדקדקין אחריו בקלה שבקלות, ולמדנו שלא נמשח שאול אלא כממונה וכמחזיק במלכות כגזבר או כפקיד עד בא המלך אשר לו המלוכה מצד הירושה, ונמצא שלא היה אלא כממונה מצד שבט יהודה, ועשאוהו מפני זה כאלו הוא בעצמו היה מאותו השבט, והראיה שהרי המליכוהו על הכל, וכבר אמרו שאין ממנין בירושלם לעולם אלא ממלכי בית דוד, אבל ממנו ואילך שהיה מלך מזרע יהודה, כל שהיו ממנין מישראל אפילו היו מתמנין מפי נביא על צד אי זה צרך או על צד עונש שבט יהודה מכל מקום לא היו מושחין אותו בשמן המשחה, וכן לא היו ממנין אותו בירושלם, והוא שנאמר באחיה השלוני כשהמליך את ירבעם, ובניתי לך בית נאמן כאשר בניתי לדוד עבדי, ולבנו אתן שבט אחד למען היות ניר לדוד עבדי כל הימים לפני בירושלם.

זה שאמרנו שהמלכות ירושה לא סוף דבר במלכי בית דוד אלא אף במלכי ישראל, וכן בכל שררות ומנויין, מכל מקום דוקא בשממלא מקום אבותיו, אם היה קטן ממתינין אותו עד שיגדל וממנין אחר עד שיגדל כדרך יהוידע ליואש, והגדול קודם לקטן, ואם היה הקטן ממלא מקום אבותיו ולא הגדול ממליכין את

הקטן, וכל שממלא מקום אבותיו ביראה ובמעשים אין מבקשים ממנו למלא מקומם בחכמה, אלא שמלמדין אותו כפי יכלתו, אבל אם אין בו יראת שמים אין ממנין אותו כלל, ומכל מקום יש בזה חלוק בין מלכי בית דוד למלכי ישראל, שמלכי ישראל כל שאין הבן כשר אין ממנין אותו ונפסקה מלכותו, אבל בית דוד ממנין אחר במקומו עד שיחזור למוטב ויהא ראוי לכך, או יחזור מזרעו מי שהוא ראוי לכך, וזה שאין ממנין אף מבית דוד אלא מן הכשרים שנאמר כסאך יהיה נכון עד עולם, אם ישמרו את בריתי וגו', וזה שמכל מקום אין מלכותו נפסקת שנאמר אם יעזבו בניו את בריתי וגו', ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם וחסדי לא אסיר מאתו.

דף יב יאשיהו מלך יהודה גנז ארון הקדש שבבית המקדש, שראה מה שכתוב בתורה יולך י"י אותך ואת מלכך וגו', וצוה וגנזוהו שנאמר ויאמר ללוים המבינים אל כל עם הקדושים לי"י תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה לי"י וגו', וקבלה ביד רבותינו ז"ל שנגנזו עם הארון צנצנת המן וצלוחית של שמן המשחה ומקלו של אהרון שקדיה ופרחיה וארגז ששלחו פלשתים דורון לאלהי ישראל.

כשמושחין את המלכים מושחין אותם כמין נזר, והוא שמקיפין את ראשו באצבע הטבול בשמן הקף עגול, וכהנים גדולים מושחין אותם כמין כי יוני, והוא כ שפתחה כנגד הפנים, ושלשה צדי הראש משוחים שני צדדים שבצד המצח וצד שאחורי הפנים, ואף משוח מלחמה היו מושחין אותו בשמן המשחה ככהן גדול.

כל שמושה בשמן המשחה לא יתן ממנו לכאן ולכאן אלא במקום הראוי לימשח, ולא עוד אלא שבאותם המקומות לא ירבה בשמן כדי שלא ישפך במקום שאין ראוי למשיחה אלא יבלע במקומו, ולא נאמר באהרן כשמן הטוב שיורד על הזקן זקן אהרן שיורד על פי מדותיו, אלא לפרסם משיחתו, ואף בזו נתיראו שמא מעלו עד שהובטחו כמו שהוזכר כאן.

כשמושחין את המלך היו מושחין אותו על המעין לסימן טוב שתמשך מלכותו, ולא דרך נחש חלילה, אלא לעוררו שיתנהג בדרך מעיין אשר לא יכזבו מימיו, ולא יתנהג בדרך שיהיה ענינו כאפיק נחלים העובר לשעתו.

הרבה דברים הותרו לפעמים שהם דומים לנחש ולא מדרך נחש חלילה אלא דרך סימן לעורר בו לבבו להנהגה טובה, והוא שאמרו ליתן על שלחנו בליל ראש השנה קרכס"ת קרא רוביא כרתי סלקא תמרי, שהם ענינים מהם שגדלים מהר, ומהם שגדלתם עולה הרבה, וכדי שלא ליכשל בהם לעשות דרך נחש תקנו לומר עליהם דברים המעוררים לתשובה, והוא שאומרים בקרא יקראו זכיותינו, וברוביא ירבו צדקותינו, ובכרתי יכרתו שונאינו, ר"ל שנאי הנפש והם העונות, ובסלקא יסתלקו עוגינו, ובתמרי יתמו חטאינו, כיוצא באלו, ורוביא פרשוה גדולי הרבנים תלתן, ואנו מפרשים בו קטנית הנקרא פיישו"ל, וידוע שכל זה אינו אלא הערה, שאין הדבר תלוי באמירה לבד רק בתשובה ומעשים טובים, אבל הדברים שנעשים בדרך נחש חלילה אין פקפוק באיסורם, והוא שאמר הנה על קצת בני אדם שכשמתחילין בסחורה מגדלים תרנגול על שם אותה סחורה ואם הוא נעשה יפה בוטחים על הצלחתם, ושאר דברים הדומים לאלו שהוזכרו הנה, אמר על כלם ולאו מילתא היא, כלומר ואין ראוי לבטוח על אלו ההבלים ועשייתם אסורה על הדרך שביארנו בסנהדרין, והבוטח בי"י חסד יסובבנו.

כל תלמיד שרוצה לעמוד על תלמודו ולהצליח בידיעתו ילמוד בינו לבין עצמו מה שהוא עתיד ללמוד לפני רבו כפי מה שיוכל, שבזו יכיר שגיאותיו יפה ויכנסו דברי הרב יותר על נקל בלבו, ויהיה נותן עיניו ולבו לשמוע דברי הרב, ולא יהיו עיניו ולבו תרים ומשוטטים הנה הנה, ילמוד במקום שאפשר לו לעמוד ביחוד ובמקומות הזכים ושאוירם זך, ומכל מקום יחזר אחר מקום ששוכניו טובים וחסידים וירחיק מן המקום ששוכניו רעים, טוב לו לדור באשפות במקום תלמידי חכמים משידור בהיכלות במקום רשעים, והוא שאמר אחד מן החכמים לתלמידיו אקיקלי דמתא מחסיא תיבו ולא על אפדני דפומבדיתא.

ע"ב כהן גדול שעבר מחמת פסול שאירע לו ביום הכפורים שכשהראשון מיטהר חוזר לעבודתו זה השני כל חומרי כהונה עליו כמו שביארנו במשנה, ואחת מהם שאם יצטרך לעבוד עובד בשמנה, מכל מקום לכתחלה לא יעבוד מפני הקנאה, הא אם עובד ברשות או בדיעבד מכל מקום אם עבד בשמנה עבודתו כשרה ובארבעה חלל.

דברים שנאמרו בכהן גדול יתר על הדיוט, פר הבא על המצות, ופר יום הכפורים, ועשירית האיפה שבכל יום, לא פורע ולא פורם אלא שכהן גדול פורם מלמטה וכהן הדיוט מלמעלה, אין מיטמא לקרובים, ומצווה על הבתולה, ומוזהר באלמנה, ומחזיר את הרוצח, ומקריב אונן אלא שאינו אוכל, וכל שרוצה להקריב מקריב בראש ואינו צריך לפייס עם האחרים, וכן נוטל חלק בראש, ומשמש בשמנה בגדים, ועבודת יום הכפורים עליו ואינה כשרה אלא בו, ומכל מקום חייב הוא בטומאת מקדש וקדשיו, וכל הדברים נוהגים במרובה בגדים חוץ מפר הבא על המצות, וכלן נוהגות במשיח שעבר חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה שבכל יום.

משוח מלחמה ישנו בקצת דינים שבכהונה גדולה והם שמצוה על הבתולה, ומוזהר על האלמנה, ואינו לא פורע ולא פורם, ולא מיטמא לקרובים, ושאר הדברים אין לו דין כהן גדול כלל.

כהן גדול שנצטרע הרי הוא כעבר מחמת מום ולא בטלה כהונה גדולה ממנו לענין איסור אלמנה ושאר דברים שראוי בהם.

פרימה שאסרנו בכהן גדול כבר ביארנו שהותר מכללה פרימה מלמטה כנגד הרגלים, הא כל קריעה שלמעלה אסורה, ואפילו לא הבדיל שפת הבגד, שהרי קריעה אינה טעונה הבדלת שפת הבגד אלא באב ואם כמו שאמרו על כל המתים רצה מבדיל שפה רצה אינו מבדיל על אביו ועל אמו מבדיל כמו שיתבאר במקומו.

המשנה השלישית והכונה לבאר בה ענין החלק הרביעי, והוא שאמר כל התדיר לחברו קודם לחברו, ר"ל שאם היה בידו להקריב שני קרבנות כגון מוסף שבת ומוסף ראש חדש מקריב של שבת תחלה ואחריו של ראש חדש מפני שהוא תדיר, ואם היה שבת וראש השנה שיש שם שלשה מוספין מקריב תחלה של שבת ואחריו של ראש חדש ואחריו של ראש השנה, וכן כל כיוצא בזה שהרי אמרו תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, וכן כל המקודש מחברו הוא קודם לחברו, כגון כהן לישראל, ומדכתיב וקדשתו, לפתוח ראשון ר"ל בקריאת התורה, ולברך ראשון בברכת זמון, וליטול מנה יפה ראשון כלומר שיש לו לחלק עם אחרים, ופירש אחר כן בשאר דברים שהמקודש בהם קודם לחברו והוא שאמר פר כהן משיח קודם לפר העדה לכל מעשיו שהמשיח מכפר, והצבור מתכפר, פר הבא על המצות קודם לפר ע"ז, שזה חטאת וזה עולה, וחטאת קודם לעולה, שעיר ע"ז קודם לשעיר נשיא, שזה צבור וזה יחיד, עומר קודם לכבש הבא עמו, שהעומר חובת היום והכבש טפלה לו, שתי הלחם קודם לכבשים הבאים עמהם, ששתי הלחם חובת היום והכבשים טפלים להם, ובגמרא יתבאר ענין זה, האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבדה אבל האשה קודמת לאיש לכסות ולהוציא מבית השבי מפני חשש זנות, ודבר זה כששניהם באים להחיות או שניהם לכסות, אבל אם בא האיש להחיות והאשה לכסות, יראה מתלמוד המערב שכסות אשת חבר קודם לחיי עם הארץ בחיי חבר מפני כבוד חבר, אבל כל שבצד אחר האיש קודם להחיות, ואף בששניהם באים להחיות ור"ל להאכיל שכתבנו שהאיש קודם פרושו בשאין אפשר לו לחזור, הא אם אפשר לו האשה קודמת אף להאכיל, שהאיש דרכו לחזר ולא האשה כמו שהתבאר בששי של כתבות ובזמן ששניהם עומדין על הקלקלה ר"ל שאף האיש עומד למשכב זכר האיש קודם לכל מעשיו ר"ל אף להוצאת מבית השבי, כהן קודם ללוי ולוי קודם לישראל וישראל לממזר וממזר לנתין ונתין לגר וגר למשוחרר, אימתי בזמן ששניהם שוין. אבל זה חכם וזה עם הארץ חכם קודם לעולם, אפילו ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ ואעפ"י שעם הארץ צנורא שלו טמאה והיאך אפשר למנותו כהן גדול, אפשר שאינו עם הארץ גמור ומשמר עצמו בטהרה ואעפ"י כן חכם קודמו, ולא אמרה בנתין גר ומשוחרר, שאין חכמה מצויה בהם.

זהו ביאור המשנה וכלה הלכה היא ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

דף יג פר משיח ופר העדה עומדין ליקרב כבר ביארנו שפר משיח קודם לכל מעשיו, וכן הדין הואיל ומשיח מכפר ועדה מתכפרת דין הוא שיקדים מכפר למתכפר, וכן הוא אומר וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל.

פר הבא על המצות לצבור כבר ביארנו שהוא קודם לפר הבא על עבודה זרה, מפני שפר העלם דבר של צבור חטאת ופר הבא על ע"ז עולה, וחטאת קודם לעולה בכל מקום שנאמר והקריב את אשר לחטאת ראשונה, מה תלמוד אם ללמד שתהא חטאת קודם לעולה, הרי כבר אמור ואת השני יעשה עולה כמשפט, אלא להיות זה בונה אב שתהא חטאת קודמת לעולה בכל מקום, ואפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה, ולא סוף דבר בהקרבה אלא אף בהפרשה מפריש חטאת תחלה, וזהו שאמרו ביולדת, שנאמר בה אחד לעולה ואחד לחטאת, לא הקדימה הכתוב אלא למקראה, אין הכונה בה לקריאת השם כמו שפירשו רבים, אלא לקריאת הפסוק לבד, ומכל מקום קרבנות החג קרבים על סדר הכתוב בתורה, פרים תחלה ואילים אחריהם וכבשים אחריהם ושעירים אחריהם, אעפ"י שהשעירים חטאות ושאר הקרבנות עולות מפני שכתוב בהם כמשפט, כלומר כמשפט הכתוב בהם.

פר ע"ז קודם לשעיר שלה, אעפ"י שהפר עולה והשעיר חטאת, מפני שכתוב בו גם כן כמשפט, שעירי ע"ז קודמין לשעיר נשיא, שזה צבור וזה יחיד, וצבור קודם ליחיד, שעיר נשיא קודם לשעירת יחיד, שזה מלך וזה הדיוט, שעירת יחיד קודמת לכבשות יחיד, ואעפ"י ששניהם חטאת, מפני שהשעירה ראוי לבא על הכרתות שמביאים עליהם חטאת, והכבשה אינה בא אלא על שגגת עבודה זרה, עומר קודם לכבש הבא עמו, ושתי הלחם קודם לשני כבשים הבאים עמהם, שכל הבא בשביל היום קודם לבא בשביל הלחם.

יש דברים בענין זה שלא נתפרשו בכאן, והוא שמנחת האיש קודמת לשל אשה, של חטים לשל שעורים, של חוטא לשל נדבה, מנחה ליין, יין לשמן, שמן ללבונה, לבונה למלח, מלח לעצים, חטאת קודמת לאשם, חוץ מאשם מצורע שקודמת לחטאתו, אשם קודם לתודה ואיל נזיר, תודה ואיל נזיר לשלמים, והתודה לאיל נזיר, שלמים לבכור, בכור למעשר בהמה, מעשר בהמה לעופות, עופות למנחות, ומכל מקום אם היו שם חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר בהמה, מקריב חטאת ואחריו עולה ואחריו מעשר, וכל שהיו שם קרבנות הרבה ממין אחד, פרים קודמין לאילים, ודברים אלו כלם בשבאו כאחד, אבל אם לא באו כאחד הבא ראשון קודם, וכל הקודם בהקרבה קודם באכילה, ויש דברים שהבחירה בידו להקדים אי זה שירצה כגון מנחת נדבה ומנחת חוטא, וכן במה שאמרו שדם חטאת קודם לדם עולה, ואברי עולה קודמין לאמורי חטאת, היו שם דם חטאת ואיברי עולה אי זה שירצה יקדים, וכן דם עולה ואימורי חטאת, או דם עולה ודם אשם, וכן מה שאמרו שהתדיר קודם לשאינו תדיר, וכן שהמקודש קודם לשאינו מקודש, באו לפניו תדיר ומקודש יקריב אי זה שירצה, ודברים אלו ארוכים ומסתעפים לכמה ענפים, יתבארו במקום בע"ה.

כבר ביארנו שבבני אדם גם כן קודמין קצתם לקצתם לפי מדרגתם, מעתה מי שהיה הוא ורבו ואביו בבית השבי הוא קודם לרבו שאדם קרוב אצל עצמו ורבו קודם לאביו ובלבד ברבו מובהק, כמו שביארנו במציעא ואמו קודמת לכלם.

חבר קודם למלך שחכם שמת אין לנו כיוצא בו מלך שמת כל ישראל ראויין למלכות, מלך קודם לכהן גדול שנאמר בדוד ויאמר להם קחו את עבדי אדוניכם, הרי שקרא עצמו אדון אצל צדוק, כהן גדול קודם לנביא שנאמר ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא הקדים כהן לנביא ואומר שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיך היושבים לפניך, שמא תאמר הדיוטות היו, תלמוד לומר כי אנשי מופת המה, ואין מופת אלא נבואה שנאמר ונתן לך אות או מופת, כהן משיח קודם לכהן מרובה בגדים, מרובה בגדים קודם למשיח שעבר מחמת שאירע לו פסול ר"ל קרי, ושעבר מחמת פסול הואיל ויש לו טהרה קודם לשעבר מחמת מום, ושעבר מחמת מומו קודם למשוח מלחמה, ומשוח מלחמה קודם לסגן, והוא כהן שהיו ממנין שיהא מזומן אם יארע פסול לכהן גדול והוא כמו משנה לכהן גדול והוא הנקרא ממונה ועומד תמיד לימין כהן גדול וכל הכהנים תחתיו, סגן קודם לקתיקול, ואעפ"י שלא הוזכר קתיקול כאן כך הוא בסדר התמיד והוא שהיו ממנין שני כהנים להיותם לסגן כסגן לכהן גדול, קתיקול קודם לאמרכל, ואמרכל הוא שהיו ממנין שבעה כהנים להיות מפתחות העזרה בידם ואין פותחין עד שיתקבצו כולם, אמרכל קודם לגזבר, וגזבר הוא שהיו ממנין שלשה כהנים גזברים לגבות כל ההקדשות לפדות הראוי לפדות מהם ומוציאין אותם לדברים הראויים להוצאה, גזבר קודם לראש המשמרה וענין המשמרות כבר ביארנוהו במסכת תענית, וכל משמר היו ממנין אחד מהם על ראש כלם, ראש המשמרה קודם לראש בית אב וכבר ביארנו גם במסכת תענית ענין בתי אבות, שהמשמרה היתה מחלקת עצמה לשבעה בתי אבות בית אב לכל יום וכל בית אב ממנין עליהם אחד להיות להם לראש, ראש בית אב קודם לכהן הדיוט.

אעפ"י שהקדמנו לענין זה משוח מלחמה לסגן דוקא להחיותו או שאם היה בבית השבי לפדותו תחלה וכן לכל ענין שבמעלה וקדושה, אבל לענין מה שהותר בכל כהן ליטמא למת מצוה מטמא משוח מלחמה ולא סגן, והוא שאמרו סגן ומשוח מלחמה שהיו מהלכין בדרך ופגע בהם מת מצוה מוטב שיטמא משוח מלחמה ואל יטמא סגן שמא יארע פסול לכהן גדול ונכנס סגן ומשמש תחתיו.

אף אלו שביארנו במשנה שקודמין זה לזה, אעפ"י שהדבר מבואר בעצמו יש בכלם רמז או מן המקרא או מן הסברא, כהן גדול ללוי שנאמר ובני עמרם אהרון ומשה ויבדל אהרון להקדישו קדש קדשים, לוי קודם לישראל שנאמר הבדיל י"י את שבט הלוי, ישראל קודם לממזר שזה מיוחס וזה אינו מיוחס, ממזר קודם לנתין שזה בא מטפה כשרה וזה בא מטפה פסולה, נתין קודם לגר שזה גדל עמנו בקדושה וזה לא גדל עמנו בקדושה, גר לעבד משוחרר שזה היה בכלל ארור וזה לא היה בכלל ארור, ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר יקרה היא מפנינים, מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים.

ע"ב מכיון שהחכמה היא עקר גדול ויתר שכל היחסים תלויין בה צריך אדם להשתדל בה תכלית ההשתדלות, ולהיות תורתו קבע ושאר הדברים עראי, וכן שירגיל עצמו באכילת הדברים המעמידים את הלמוד הן במאכל התמידי כלחם ובשר שיהא מזונו בדקים ובמבושלים כתקנן ובאותן שאין מטמטמין את הלב, הן ביין וברקחי

הסמים הידועים להועיל בכח הזכרנות, והוא אמרם חמרא וריחני פקחין, וכן לשמור עצמו מדברים המשכחים והמטמטמים את הלב, כלב בהמה וזיתים מלוחים וכיוצא באלו הענינים, על הדרכים שהתבאר ענינם בספרי הרפואות, ואם תגבר בו ליחה עד שלא יספיקהו התמדת מזונו במאכלים הדקים, יקח לפעמים דברים לטהר הראש, ויאכל מן המרקחות ובלבד שיזהר מן ההרכבות היוצאות מן הגדר, ומן הבטוחים שבהם למי שצריך לאלו הענינים שיקח לבובה הוא אינשינ"ש ואגוז מוצקאדא"ה וקנה היא הקאנילא"ה וזנגביל מכל אחד ב' דרכמונים, ויקח מאגיורנ"ה אני"ס קרובי"א מכל אחד שני דרכמונים, ויקח האנקארד"י והוא בלאדו"ר דרכמא וחצי, ויקח לב אגוזים ולב לוזים ולב שקדים מכל אחד רביע אוקיא, ומענבי ספרד מוסרי הגרעינים שלשה דרכמונים, ישחוק היטב הכל וילוש בדבש מוסר הקצף, יקח ממנו כחצי אגוז בבוקר, וישתה אחריו כמלא לוגמיו יין חשוב, ויועיל בע"ה עם היותו נשמר מהמאכלים הגסים הידועים בטמטום ובשכחה, ועם היותו שוקד תמיד ועושה תורתו קבע, ולא יפזר נפשו בעסקי העולם רק כפי הצורך ההכרחי, וישים על לבו תמיד שכל העושה תורתו קבע ומלאכתו עראי זו וזו מתקיימת בידו, ושאר דברים הנזכרים הנה אם להזכיר אם לשכחה, קצתם דברים נעזרים בעזר הטבע, וקצתם דברים המוגיים נמשכים אחר קצת אמונות היו אז מפורסמות ביניהם פרסום כללי, וקווי י"י יחליפו כח, יבטחו בי"י אין מחריד אין שטן ואין פגע רע.

תלמידי חכמים חובה על בני אדם להרבות בכבודם עד למאוד, ואעפ"י כן שנתות יש במדת הכבוד, עד כאן לחכם עד כאן לנשיא עד כאן לאב בית דין, וכן הכל לפי כבודו ומדרגתו, כשהנשיא נכנס כל העם עומדין ואין יושבין עד שיאמר להם שבו, כשאב בית דין נכנס עושין לו שתי שורות אחת מכאן ואחת מכאן עד שישב במקומו ושאר כל השורות פטורות מלעמוד, כשחכם נכנס אחד עומד ואחד יושב עד שישב במקומו, בני חכמים ותלמידיהם בזמן שרבים צריכים להם מפסיעים על ראשי עם קודש אע"פ שגנאי הוא לתלמיד חכם שיכנס באחרונה לבית הכנסת, יצא לצורך כגון שנדחק להטיל מים נכנס ויושב במקומו אעפ"י שאינו במדרגה זו שהרי לא פשע, ומכל מקום אם יצא להסך את רגליו לא יפסיע עליהם שהרי הוא פושע והיה לו לבדוק את עצמו קודם שיבא, כמו שאמרו לעולם ילמד אדם עצמו להשכים ולהעריב כדי שלא יצטרך להתרחק כל כך מן העיר כדרך הנפנה ביום.

בני תלמידי חכמים שאבותיהם ממונים פרנסים על הצבור בזמן שיש להם דעת לשמוע נכנסים ויושבים בפני אביהם ואחוריהם כלפי העם, אין להם דעת לשמוע נכנסים ויושבים אחורי אביהם ופניהם כלפי העם, ואף בבית המשתה עושין אותם סניפין ר"ל שמושיבין אותם בצד הזקנים מפני כבוד אביהם ודוקא בחיי אביהם ובפני אביהם.

כשם שצריך לכבד את החכמים כך צריך שלא להשיג גבול הגדולים בפניהם בכבוד שלמטה מהם אלא שיכובד כל אחד כפי הראוי עד שיהא נכר מתוך הכבוד יתרון האדם על חביריו ועל דרך זה יצא ידי חובת הכל כראוי להם.

כשמנין נשיא בישראל להנהיגם ולהדריכם אין ממנין אותו אלא שלם מזומן להשיב על כל מה שנשאל עליו, שנאמר מי ימלל גבורות י"י ישמיע כל תהלתו, למי נאה למלל גבורות י"י למי שיכול להשמיע כל תהלתו, וכל שאינו כן הרי פתחון פה לחכמי הדור לפקפק בנשיאותו, ומכל מקום ראוי להם שלא לחזור להקיפו בדברים שנודע להם שאינו רגיל בהם כדי לביישו, ואם עשו כן ונצל מידם אף הוא יש לו רשות להוציאם מבית המדרש ולהעגישם שלא לומר שמועה משמם, כבר הזכירו בר' מאיר שהיה חכם ור' נתן שהיה אב בית דין והשתדלו לבייש את ר' שמעון בן גמליאל שהיה נשיא על שקבע גבול בכבודם על הדרך שהזכרנו למעלה, ושאלוהו לדרוש בעוקצין וכבר דרש להם כראוי אלא שהכיר כונתם והוציאם מבית המדרש, ואף הם הראו חכמתם מבחוץ והיו משליכים קושיות ושאלות מבית המדרש ואת שהיו יכולים לתרץ בפנים היו מתרצים ואת שלא היו יכולים לתרץ בפנים היו מתרצים מבחוץ, עד שאמרו התלמידים לרבן שמעון בן גמליאל תורה מבחוץ ואנו מבפנים והכניסום, אלא שקנסם שלא לומר שמועה משמם אלא שהיו מזכירים ר' מאיר בשם אחרים ואת ר' נתן בשם יש אומרים.

מי שהיה מעביר בהמותיו תחת השבט לעשרון וטעה במנין וקרא למנין הסמוך לעשרה בין מלפניו כגון תשיעי בין לאחריו כגון אחד עשר עשירי הרי זה נתקדש, ונתקדש גם כן העשירי אעפ"י שקראו בשם מנין אחר בטעות, קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי בין בכונה בין בטעות הרי שלשתן מקודשין, ויתבאר במסכת בכורות פרק אחרון שהתשיעי אינו קרב אלא נאכל במומו, והעשירי מעשר, ואחד עשר יקרב שלמים, ואם המיר בו אין תמורתו תמורה מפני שהוא עצמו תמורה ואין תמורה עושה תמורה כמו שיתבאר במקומו, ויש בדבר דינים ארוכים יתבארו במקומם בע"ה.

דף יד הרי שהיו צריכים למנות ראש ישיבה, והיה שם מי שהמשניות והברייתות סדורות בפיו דרך פסק אלא שאינו מפולפל כל כך, והיה שם מי שמפולפל הרבה אלא שאין המשניות והברייתות וסוגיית התלמוד שגורה לו בפיו כל כך, ממנין את שהתלמיד שגור בפיו, והוא שאמרו סיני ועוקר הרים סיני עדיף שהכל צריכין למרי חטיא, ובתלמוד המערב אמרו הסדרן קודם לפלפלן, ודוקא שאעפ"י שאינו מפולפל כל כך הוא בקי בפירושן של הלכות ובמה שיוצא מהם ויש לו בחינת דמיון הדברים זו בזו והוצאת דבר מתוך דבר כראוי, אבל מי שאינו בידו אלא סוגיית התלמוד סדורה בפיו ואין בידו דרך פסק ובחינה בדמיונות ובהבנת דבר מתוך דבר אינו בכלל סיני כלל ולא בכלל בעל הוראה, ולא עוד אלא שצריך להזהר מהוראתם הרבה עד שיפלסוה מי שמאזניו מעויינות ושכלו זך להכריע את הכף לאחד מצדדיו, ומכל מקום אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו.

כל שמנו ראש ישיבה כלם ראויין להיות כפופין לו ולהתנהג עמו כתלמיד לפני הרב אלא במה שירשהו הרב ויחלוק לו מכבודו ואפילו היה קרוב לו בחכמה, והוא שהזכירו ברב יוסף כשמלך רבה אעפ"י שהיה קרוב לו בחכמה וחולק עליו תמיד, כולהו שני דמלך רבה רב יוסף אפילו אומנא לביתיה לא קרא ר"ל שלא הנהיג בעצמו שררה אפילו הבאת המקיז לביתו אלא שהיה הוא הולך אצל האומן, ויש מפרשים שלא היה לו פנאי להקיז עצמו אלא עוסק בתורה כל שעה לפני רבה וראשון עקר.

מי שהוא מפולפל ביותר עד שמתוך פלפולו מקשה כל כך עד שאין כח בנשאלים לתרץ, ויש מי שהוא מפולפל כראוי ושונה משנתו במתון ומעלה אותה על דעת פסק, נסתפקו רבותינו אי זה מהם קודם, ומכל מקום בזמנים אלו אחרון חביב, כלל גדול בלמוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם בקבלת הרב הראוי לסמוך עליו, וחפץ י"י בידו יצלח אמן.

ונשלם הספר תהלה לאל חיי

ומהנה נשלם מה שראינו לכללו במסכת הוריות תהלה לאל

פסקי הרי"ד

לרבנו ישעיה דטראני הזקן

כתב יד הספריה הלאומית פאריס

מסכת הוריות

[ב, א] **הורו** בית דין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם, בין שעשו ועשה עמהן, בין שעשו ועשה אחריהם, בין שלא עשו ועשה, פטור, מפני שתלה בבית דין. הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו, או תלמיד ראוי להוראה והלך ועשה על פיהם, בין שעשו ועשה עמהם, בין שעשו ועשה אחריהם, בין שלא עשו ועשה, חייב מפני שלא תלה בבית דין. זה הכלל התולה בעצמו חייב, התולה בבית דין פטור.

[ג, ב] ב. **הורו** בית דין וידעו שטעו, בין משהביאו כפרתן בין עד שלא הביאו כפרתן, והלך ועשה על פיהן ר' שמעון פוטר. ר' אליעזר אומר ספק, איזהו ספק, היושב בתוך ביתו חייב, הלך למדינת הים פטור. ר' עקיבא אומר מודה אני בזה שקרוב לפטור מן החובה. אמר לו בן עזאי, מה שנה זה מן היושב בביתו, אמר לו שהיושב בביתו אפשר לו שישמע, וזה לא היה איפשר לו שישמע. (אמר רב יהודה אמר רב אומר היה ר' שמע' כל הוראה שפשטה ברוב ציבור והלך היחיד ועשה אינו חייב אלא עד שתפשוט הוראה ברוב ציבור וידעו שחזרו בהוראתן).

ג. **הורו** בית דין לעקור את כל הגוף, אמרו אין נדה בתורה, אין ע"ז בתורה, אין שבת בתורה, הרי אילו פטורין, לבטל מקצת ולקיים מקצת חייבין. כיצד אמרו יש נדה בתורה אבל בא על השומרת יום כנגד יום פטור, יש שבת בתורה אבל המוציא מרשות היחיד לרש' הרב' פטור, יש ע"ז בתורה אבל המשתחוה פטור, הרי אילו חייבין, שנ' ונעלם דבר ולא כל הגוף.

[ד, ב] ד. **הורו** בית דין וידע אחד מהם שטעו, ואמר להם: טועים אתם, או שלא היה מופלא של בית דין שם, או שהיה אחד מהם גר או ממזר או נתין, או שאינו ראוי להוראה, הרי אילו פטורין. נאמר כאן עדה ונאמר להלן עדה, מה עדה האמורה להלן עד שיהו כולן ראויין להוראה, אף עדה האמורה כאן עד שיהו כולן ראויין להוראה.

ה. **הורו** בית דין שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין מביאין פר, מזידין ועשו שוגגין, מביאין כשבה או שעירה, שוגגין ועשו מזידין, פטורין.

ו. **הורו** בית דין ועשו כל הקהל, או רובו, על פיהם מביאין פר, ובע"ז מביאין פר ושעיר, דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר שנים עשר פרים, ובע"ז שנים עשר פנים ושנים עשר שעירים. ר' שמע' אומר שלשה עשר פרים ובע"ז שלשה עשר פרים ושלשה [עשר] (ע"ז) שעירים פר ושעיר לכל שבט ושבט, פר ושעיר לבית דין.

[ה, א] ז. **הורו** בית דין ועשו שבעה שבטים או רובן על פיהם מביאין פר, ובע"ז מביאין פר ושעיר, דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר שבעה שבטים שחטאו מביאין שבעה פרים, ושאר שבטים שלא חטאו מביאין על ידי החוטאין. ר' שמע' אומר שמנה פרים, ובע"ז שמנה פרים ושמנה שעירים, פר ושעיר לכל שבט פר ושעיר לבית דין. הורו בית דין של אחד מן השבטים ועשה אותו השבט על פיהם, אותו השבט חייב ושאר השבטים פטורין, דברי ר' יהודה, חכמ' אומ' אין חייבין אלא על הוראת בית דין הגדול שנ' ואם כל עדת ישראל ישגו ולא עדת אותו שבט.

(סליק פירקא)

הורו בית דין כול'. אמ' שמואל אין בית דין חייבין עד שיאמרו להם: מותרין אתם, רב דימי מנהרדעא אמר עד שיאמרו להן: מותרין אתם לעשות. מאי טעמא לפי שלא נגמרה הוראה. אמר אביי אף אנן נמי תנינה חזר לעירו ושנה ולימד כדרך שלימד פטור, הורה לעשות חייב.

והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם. שוגג למה לי. אמר רבא לאייתויי הורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו בשומן ואכלו שפטור. בפלוגתא הורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו בשומן ואכלו, רב אמר פטור ושמואל, אמר חייב.

[ב, ב] **או** תלמיד ראוי להוראה, תרתי למה ליה. אמר רבא איצטריך סד"א הני מילי גמיר וסביר, אבל גמיר ולא סביר לא תנא משנה יתירה דאפילו גמיר ולא סביר. — אמר ליה אביי כי האי גונא מזיד הוא. אמר ליה דקא טעי במצוה לשמוע דברי חכמים. פי' שהוא סובר בלבו טועה הוא כיון שרבותיו מתירין.

וקשיא לי, כיון דתנן וידע אחד מהן שטעו היכי מוקמינן דהוא גמיר ולא סבר, השתא התלמיד שהוא ראוי להוראה אמרי' דגמיר וסבר אחד מן הדיינים לא כל שכן דגמיר וסביר. והנכון בעיני דלא גרסי' אחד מהן אלא וידע אחד שטעו, ועל אחד מן הקהל אומ', ודין אחד יש בין לאחד מן הקהל שידע (ו)שטעו, בין לאחד מן הדיינין שידע שטעו, שאם עשה בהוראתן חייב שהרי לא תלה בבית דין, ומיהו הוראה הויא לפטור' כל מי שתולה בהוראתן, דעד כאן לא אמרי' דלא חשיבא הוראה אלא כשידע אחד מהן שטעו ואמ' להם טועים אתם כדלקמ', אבל

היכא דשתק, הוראה הויא לגבי אחריני, אבל לגבי דידיה לא. ויש לומר שאע"פ שהיה אחד מן הדיינין לא הוה סבר ומשום דגמיר טובא סמוכה, ויש שם תלמיד שעדיין לא הוסמך וגמיר וסבר ועדיף מיניה.

[ג, ב] **אמר** ר' יהושע בן לוי עשר' שיושבין בדין קולר תלוי בצואר כולן. כולן פשיטא. לא צריכא אפי' תלמיד לפני רבו. רב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה מכניף ומייתי עשרה מני רב, אמר כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא. רב אשי כי אתיא טריפתא לקמיה אמר: כניפו לי עשרה טבחי דמתא מחסיא, כי היכי דלימטי לי שיבא מכשורא, פי' חתיכת עץ קטנה.

מתני'. הורו בית דין וידעו שטעו כולן. אמר רב יהודה אמר רב: אומ' היה ר' שמע' כל הוראה שפשטה ברוב ציבור והלך היחיד ועשה אינו חייב אלא עד שתפשוט הוראה ברוב ציבור שידעו שחזרו בהוראתן.

תניא ר' שמעון פוטר, ר' מאיר מחייב, ר' אלעזר אומר ספק, סומכוס אומר תלוי. קשיא לי אמאי פליגי תנאי בהא מילתא, דמר אמר לא שמע, ומר מספקא ליה, ור' מאיר אמרי לקמ' דמחייב חטאת דודאי שמע, נישייליה אי שמע אי לא שמע, וכפום מאי דקים ליה אנפשיה הכי לייתי, או חטאת, או אשם תלוי, או שיהא פטור לגמרי. ויש לומר דכולהו פליגי היכא דאמר לא שמעתי שהורו בהן ובהוראתן סמכתי, דר' שמע' סבר כיון דאמר לא שמעתי, הוה ליה יחיד שטעה בהוראת בית דין, שאע"פ שחזרו בהן בית דין כיון שזה לא שמע פטור הוא. ור' מאיר סבר אע"ג דלא שמע חייב חטאת, דכיון דחזרו בהן בטלה הוראתן, והוה ליה כיחיד שעשה בשיגגת עצמו וסבור מותר הוא. ור' אלעזר הוא דן הוראה זו בספק, כיון שאיפשר שישמע שחזרו בהן, ואע"פ שזה לא שמע, דינן כמי שמתחייב חטאת בספק שמביא אשם תלוי. סומכוס אומר תלוי.

מאי איכא בין סומכוס לר' אלעזר א"ר יוחנן אשם תלוי איכא ביניהו פי' ר' אלעזר דקרי ליה ספק, מחייב ליה אשם תלוי כדין האוכל ספק חלב, וסומכוס דקרי ליה תלוי, פוטרו אף מאשם תלוי, דהתם איתחזקא איסורא הכא לא איתחזק איסורא, וזהו תלוי שתלוין לפוטרו דילמא לא שמע שחזרו בהם.

[ד, א] **אמר** לו בן עזאי כולן. שפיר קאמר ליה ר' עקיבה לבן עזאי, אמר רבא החזיק בדרך איכא ביניהו, לבן עזאי הא איתיה במתא וחייב, לר' עקיבה פטור דהא החזיק בדרך.

מתני'. הורו בית דין לעקור את כל הגוף כולו', ת"ר ונעלם דבר ולא שתיעקר כל המצוה כולה, כיצד. אמרו אין נדה בתורה כולו'. מאי משמעא, ומסיק רב אשי יליף דבר דבר מוקן ממרא, דכת' ביה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך וגו', מה זקן ממרא מן הדבר ולא כל הדבר (כ) אף בהוראה דבר ולא כל דבר.

אמר רב יהודה אמר שמואל אין בית דין חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודים בו אבל דבר שהצדוקין מודים בו פטורין, מאי טעמא זיל קרי בירב הוא.

[ד, ב] **מתני'**. הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו כולו', קשיא לי, מאי איריא מופלא אפי' הקטן שבהן אם חסר אינה הוראה, דבענן שיהו כל עדת ישראל בהוראה, וכדתנן או שהיה אחד מהן גר או ממזר כולו'. ונראה לי, שהמופלא לא היה מן החשבון כדי שלא יחלקו על רבן, ובלאו לו היו ע"א. ומסתייעא האי סברא ממאי דתנן בפ' קמא דזבחים, אמר שמעון בן עזאי מקובל אני מפי שבעים ושנים זקן כולו', והרי לא היו אלא ע"א זקני', אלא זהו המופלא שלא היה מן החשבון.

מתני'. הורו בית דין שוגגין כולו'. טעמ' דשוגגין ועשו מזידין דפטורין. הא שוגג דומיא דמזיד חייב, היכי דמי שהורו בית דין שחלב מותר ונתחלף להן בשומן ואכלו.

מתני'. הורו בית דין ועשו כל הקהל כולו', בגמ' מפרש טעמא דכולהו.

[ה, ב] **מתני'**. הורו בית דין ועשו שבעה שבטים או רובן כולו'. איבעיא להו שבט אחד לר' יהודה בהוראה בית דין הגדול מי מייתו שאר שבטים בהדיה אי לא, מי אמרי' שבעה שבטים הוא דמייתו שאר שבטים בהדיה משום דאיכא רובא, אבל חד שבט דליכא רובא לא, או דילמא לא שנא. ת"ש ר"י אומ' שבט שעשה בהוראת בית דין אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורין, ובהוראת בית דין הגדול אפי' שאר השבטים חייבין. ש"מ. אמר רב אשי מתני' גמי דיקא, דקתני ועשה אותו השבט על פיהן אותו השבט חייב ושאר השבטים פטורין, למה לי למיתני ושאר השבטים פטורין. הא קמ"ל דבהוראת בית דינו הוא דשאר שבטים פטורין, אבל בהוראת בית דינו הגדול אפי' שאר שבטים חייבין. ש"מ סליק [פירקא].

(פרק הורה כהן משיח)

[ו, ב] **הורה** כהן משיח לעצמו שוגג ועשה שוגג, מביא פר שוגג, ועשה מזיד, מזיד ועשה שוגג פטור, שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת בית דין לציבור.

[ז, א] ב. **הורה** בפני עצמו ועשה בפני עצמו מתכפר לו בפני עצמו. הורה עם הציבור ועשה עם הציבור מתכפר לו עם הציבור. אין בית דין חייבין עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת. וכן המשיח, ולא בע"ז עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת.

[ז, ב] ג. **אין** חייבין אלא על העלם דבר עם שיגגת המעשה. וכן המשיח, ולא בע"ז אלא על העלם דבר עם שיגגת המעשה.

[ח, א] ד. **אין** בית דין חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. וכן המשיח ולא בע"ז אלא על דבר שזדונו כרת ושיגגתו חטאת.

[ח, ב] ה. **אין** חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, ואין מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה, אי זו היא מצות עשה שבנדה פרוש מן הנדה, ומצות לא תעשה, אל תבוא על הנדה.

ו. **אין** חייבין על שמיעת הקול, ועל ביטוי שפתים, ועל טומאת מקדש וקדשיו, והנשיא כיוצא בהן דברי ר' יוסי הגלילי. ר' עקיב' אומ' הנשיא חייב ככולן, חוץ משמיעת הקול, שמלך לא דן ולא דנין אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו.

[ט, א] ז. **כל** מצות שבתורה שחייבין על זדונן כרת ועל שיגגתן חטאת, היחיד מביא כשבה ושעירה, והנשיא שעיר, ומשיח ובית דין מביאין פר, ובע"ז. היחיד והנשיא והמשיח מביאין שעירה, ובית דין פר ושעיר, פר לעולה ושעיר לחטאת. אשם תלוי, יחיד ונשיא חייבין, משיח ובית דין פטורין. אשם ודאי, יחיד ונשיא ומשיח חייבין, ובית דין פטורין.

שמיעת הקול ובטוי שפתים וטומ' מקדש וקדשיו, בית דין פטורין, יחיד נשיא ומשיח חייבין, אלא שאין כהן גדול חייב על טומאת מקדש וקדשיו דברי ר' שמעון. ומה הן מביאין, קרבן עולה ויורד, ר' אלעזר אומר הנשיא מביא שעיר.

סליק פירקא.

[ו, ב] **הורה** כהן משיח כולו', מנהני מילי דת"ר אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם הרי הוא משיח כציבור, מה ציבור אינו מביא אלא על העלם דבר עם שיגגת המעשה אף משיח לא יביא אלא על העלם דבר עם שיגגת המעשה.

[ז, א] **מתני'**. הורה בפני עצמו כולו'. פי', אם הורה עם הציבור ועשה עם הציבור הרי הוא כאחד מן הצבור, שאינו מביא בפני עצמו אלא מתכפר לו עם הציבור, ואינו חייב להביא בפני עצמו. עד שיורה בפני עצמו ויעשה בפני עצמו.

[ז, ב] **ולא** בע"ז כולו'. מנלן, דת"ר לפי שיצאת ע"ז לידון בעצמה, יכול יהו חייבין על עקירות מצוה כולה, נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני, מה להלן בבית דין אף כאן בבית דין, ומה להלן דבר ולא כל הגוף, אף כאן נמי דבר ולא כל הגוף.

מתני'. אין חייבין אלא על העלם דבר כולו'. מנלן דת"ר לפי שיצאת ע"ז לידון בעצמה יכול יהו חייבין על שיגגת המעשה, נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני, מה להלן אין חייבין אלא על העלם דבר עם שיגגת המעשה אף כאן אין חייבין אלא על העלם דבר עם שיגגת המעשה. ואילו משיח בע"ז לא קתני, מתני' ר' היא, דתניא משיח בע"ז ר' אומר כשיגגת מעשה, וחכמ' אומ' בהעלם דבר ושוין שבשעירה כיחיד ושוין שאין מביאין אשם תלוי.

[ח, ב] **מתני'**. אין בית דין חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כולו'. מנהני מילי, דת"ר ונודעה החטאת אשר חטאו עליה, ר' אומר נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה, ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה, מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אף כאן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

אשכח ציבור, משיח מניין, לאשמת העם הרי הוא משיח כציבור, נשיא יליף מצוות, כת' גבי נשיא ועשה אחת מכל מצוות י"י, וכת' בציבור ועשו אחת מכל מצוות י"י.

[ח, ב] **מתני'**. אין חייבין על עשה ועל לא תעשה כולו'. פי', עשה שבטומאת מקדש הוא וישלחו מן המחנה, ולא יטמאו את מחניהם, ואע"פ שהיא דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אין חייבין בית דין בהוראתם, דבענן חטאת קבועה ולא עולה ויורדת. וכן אין מביאין אשם תלוי אלא על ספק חטאת קבועה, ולא על ספק חטאת שהיא עולה ויורדת, אבל בנדה דאיכא כרת וחטאת קבועה חייבין בית דין, וכן נמי מביאין על ספיקה אשם תלוי.

ואי זו מצות עשה שבנדה, פרוש מן הנדה, דכתיב והזרתם את בני ישראל מטומאתם, אזהרה לבני ישראל שיהו פורשין מנשיהן סמוך לוסתן. ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב היא מצות לא תעשה. ומאי דתנן בפ"ב דשבועות, אי זו היא מצות עשה שבנדה, היה משמש עם הטהורה ואמרה לו ניטמאתי, פירש מיד חייב שיציאתו הנייה לו כביאתו, ההיא מיירי כגון שניטמאת בתוך ביאתו, דומיא דניטמא בעזרה. ויש בנדה עשה ולא תעשה קודם ביאה, ועשה ולא תעשה בתוך ביאה דומיא דניטמא בעזרה.

מנהני מילי, דציבור לא מיחייבי בעולה ויורד, ויחיד נמי לא מיחייב אשם תלוי, על ספק קרבן עולה ויורד.

אמ' רב יצחק בן אבדימי נאמר ואשם, בחטאת קבועה דיחיד דכת' בפרש' ויקרא אם נפש אחת תחטא בשגגה, בעשותה אחת מכל מצות י"י אשר לא תעשנה ויאשם, וכת' והביא קרבנו דמביא כשבה או שעירה. ונאמר ואשם באשם תלוי, ואם נפש כי תחטא בעשותה אחת מכל מצות י"י אלה אשר לא תעשינה והוא לא ידע ואשם, ונאמר ואשמו בציבור גבי העלם דבר. מה ואשם דיחיד בקבועה שמביא כשבה או שעירה, אף ואשמו דציבור בקבועה ולא בעולה ויורד. ואף ואשם נמי דיחיד האמור גבי אשם תלוי בקבועה מיירי ולא בעולה ויורד.

מתני'. אין חייבין על שמיעת הקול כולו'. פי', אין חייבין בית דין וכהן משיח על אלה מפני שהן בעולה ויורד, ואמרן לעיל מיחייבי אלא בקבועה ולא בעולה ויורד. וגם הנשיא כיוצא בהן פטור מקרבן עולה ויורד.

מאי טעמ' דר' יוסי הגלילי, דכת' בהו ואם לא תשיג ידו, מי שבא לידי עניות ועשירות, יצא (ע) נשיא ומשיח שאין באין לידי עניות ועשירות. נשיא דכת' ועשה אחת מכל מצות י"י אלהיו שאין על גביו אלא י"י אלהיו, שאין עשיר בישראל כמותו.

[ט, א] **משיח** דכת' והכהן הגדול מאחיו שיהא גדול בנוי ובכח בחכמה ובעושר. אחרים אומ' מנין שאם אין לו גדלהו מאחיו ת"ל הגדול מאחיו — גדלהו משל אחיו, ור' עקיב' סבר הנשיא חייב בכולן שאם אינו מביא בעניות מביא בעשירות.

חוץ משמיעת הקול, שאינו בר עדות ואין שבועת העדות חלה עליו, כדילפינן מוהתעלמת מהם פעמים שאתם מתעלם, פרט לזקן ואינה לפי כבודו, ואין זה כבודו של מלך שיבוא ויעיד לשום אדם.

מתני'. כל מצות שבתורה כולו'. פי', אשם תלוי היחיד והנשיא חייבין ומשיח ובית דין פטורין, משום דכת' ביה וכפר הכהן על שגגתו אשר שגג, מי שחטאתו ושגגתו שוין, יצא משיח שאין חטאתו ושגגתו שוה. פי', בעבור זה כתב שגגתו אשר שגג, כדי לדרוש מריבויא דקרא שגם חטאתו אינה באה אלא בשגגה, ואינו צריך העלם דבר שיורה כי הוא מותר לעשות לבד שישגג ויעשה הדבר בשגגה, לאפוקי משיח שהוא צריך בחטאתו העלם דבר.

אשם ודאי היחיד והנשי' והמשיח חייבין, דכת' באשמת ואם נפש, ושלשתן בכלל, ואם נפש אחת הן.

שמיעת הקול וביטוי שפתים וטומ' מקדש וקדשיו בית דין בלבד הן פטורין, ויחיד ונשיא ומשיח חייבין, לבד בטומ' מקדש וקדשיו שאין כהן גדול חייב עליה. ונמצאו עכשיו שלש חלוקות בדבר, ברישא תנן אין חייבין על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומ' מקדש וקדשיו, והנשיא כיוצא בהן, דברי ר' יוסי הגלילי. הנה סובר שבית דין ומשיח ונשיא הן פטורין. ור' עקיב' פליג עליה ואמ' דוקא בית דין ומשיח פטורין, אבל הנשיא חייב משמיעת הקול. ור' שמעון סבר, דוקא בית דין פטורין, אבל משיח ונשיא חייבין, חוץ מטומאת מקדש וקדשיו שאין כהן גדול חייב בה. ובגמרא מפרש טעמיהו, ר' אלעזר אומר הנשיא מביא שעיר. א"ר יוחנן לא אמר ר' אלעזר אלא בטומאת מקדש קדשיו, הואיל ונאמר בו כרת בקבועה.

(פרק כהן משיח)

[ט, ב] **כהן** משיח שחטא ואחר כך עבר ממשיחותו, וכן נשיא שחטא ואחר כך עבר מגדולתו, כהן משיח מביא פר והנשיא מביא שעיר. כהן משיח שעבר ממשיחותו ואחר כך חטא, וכן נשיא שעבר מגדולתו ואחר כך חטא, כהן משיח מביא פר והנשיא כהדיוט.

[י, א] ב. **חטאו** עד שלא נתמנו ואחר כך נתמנו, הרי אילו כהדיוט. ר' שמעון אומר אם נודע להן עד שלא נתמנו חייבין משנתמנו פטורין. איזהו נשיא, זה המלך, שנ' ועשה אחת מכל מצוות י"י אלהיו, נשיא שאין על גביו אלא י"י אלהיו.

[יא, ב] ג. איזהו משיח, המשוח בשמן המשחה, לא מרובה בגדים, אין בין כהן משיח בשמן למרובה בגדים, אלא פר הבא על כל המצות. אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יום הכיפורים ועשירית האיפה.

[יב, ב] ד. כל התדיר מחברו קודם את חברו, וכל המקודש מחברו קודם את חברו. פר משיח ופר העדה עומדין. פר משיח קודם לפר העדה בכל מעשיו.

[יג, א] ה. האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבידה. האשה קודמת לכסות ולהוציאה מבית השבי, ובזמן ששניהן עומדין בקלקלה, האיש קודם לאשה. כהן קודם ללוי, לוי לישראל, ישראל לממזר, ממזר לנתין, נתין לגר, גר לעבד משוחרר אימתי בזמן שכולן שוין אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ.

פליק פירקא

[טו, ב] כהן משיח כול׳. השתא יש לומר עבר ממשיחותו ואחר כך חטא מביא פר, חטא ואחר כך עבר ממשיחותו צריכא למימר. פי׳, דתני סיפא, רישא למה לי. [י, א] אייתי דקתני גבי נשיא דכי עבר (ממשיחותו) מגדולתו ואחר כך חטא כהדיוט מייתי, אהכי תנא גבי משיח עבר ממשיחותו ואחר כך חטא מביא פר. פי׳, בסיפא מחלק בין נשיא למשיח, והוה אמינא דברישא נמי נחלק ביניהן והנשיא יהא פטור, קמ״ל רישא דנשיא חייב, ואיידי דתנא חיובא דנשיא לצורך, תנא נמי פטורא דמשיח בלי צורך.

מנהני מילי דת״ר והקריב על חטאתו, מלמד שמביא משעבר, יכול אף נשיא מביא חטאתו משעבר ת״ל אשר נשיא יחטא כשהוא נשיא חטא ולא כשהוא הדיוט.

[י, א] מתני׳. חטאו עד שלא נתמנו כול׳. פי׳, רבנן אזלי בתר חטאה, ור׳ שמעון בעי חטאה וידיעה. והוא הדין דפליג ר׳ שמעון ברישא דקתני נשיא שחטא ואחר כך עבר מגדולתו, מביא שעיר, דר׳ שמעון קאמר נמי אם נודע לו משעבר דאין מביא לא שעיר ולא שעירה בחטאה וידיעה בענן כשהוא נשיא. ובפ׳ נערה שנתפתתה אמרי׳ דקסבר ר׳ שמעון כיון דאישתני גופא אישתני דיניה ופטור.

חטאו עד שלא נתמנו כול׳. מנהני מילי, דת״ר אם הכהן המשיח יחטא פרט לקודמתו, ותניא נמי גבי נשיא כי האי גוונא אשר נשיא יחטא פרט לקודמות.

[יא, ב] מתני׳. איזהו משיח כול׳ פי׳, מיאשיהו ואילך (נגנז) לא נמשח כהן גדול, שנגנזה צלוחי׳ של שמן המשחה, ולא הוי כהן גדול אלא בריבוי בגדים, שהיה לובש שמנה.

אין בין כהן משמש עכשיו לכהן שעבר, פי׳, זה שהיו מתקינין כהן אחר שאם יארע בו קרי, ואם אירע בו קרי משמש זה תחתיו ביום הכיפורים, ואחרי שעבר יום הכיפורים הראשון חוזר לעבודתו ויקרא כהן משמש, ואותו ששימש תחתיו הוי כהן שעבר, ואינו מביא פר יום הכיפורים ועשירית האיפה שמביא כהן גדול בכל יום. זה וזה שוין בעבודת יום הכיפורים ומצווין על הבתולה ואסורין באלמנה ואינן מיטמין בקרובין ולא פורעין ולא פורמין [ומתזיר] את הרוצח. כהן גדול פורם מלמטה והדיוט מלמעלה. כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל והדיוט לא מקריב ולא אוכל, פי׳, זה וזה שוין לעשות עבודת יום הכיפורים שאע״פ שחוזר הראשון לעבודתו, גם השיני כיון ששימש בכהונה גדולה כשר הוא להקריב קרבנות יום הכיפורים. [יב, ב] כהן גדול פורם מלמטה כול׳. אמר רב למטה, למטה ממש, למעלה, למעלה ממש. ושמואל אמר למטה למטה מקמי שפה, למעלה, למעלה מיקמי הפה, וזה וזה בצואר.

מתני׳. כל התדיר מחבירו כול׳. מנהני מילי. אמר אביי אמר קרא מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד, מיכדי כת׳ עולת הבקר, עלת התמיד למה לי. מאי קאמר רחמ׳ כל דתדירא היא קדמה.

וכל המקודש מחברו מגלן. דתנא דבי ר׳ ישמעאל וקדשת לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון.

[יג, א] פר משיח קודם לפר העדה. מנהני, דת״ר ושרף אתו כאשר שרף את הפר הראשון, ומה ת״ל הראשון שיהא ראשון.

ת״ר פר כהן משיח ופר העדה עומדין, פר כהן משיח קודם לפר, העדה בכל מעשיו, הואיל ומשיח מכפר ועדה מתכפרת. דין הוא שיקדום המכפר למתכפר, וכן הוא וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל. פר העלם דבר של ציבור קודם לפר ע״ז, מאי טעמא, דהאי חטאת והאי עולה, ותנא והקריב את לחטאת ראשונה מה ת״ל, אם ללמד שתהא חטאת ראשון הרי כבר נאמר ואת שיני יעשה עולה כמשפט, אלא זה בנה אב שיהו כל החטאות קודמות לעולת הבאות עמהן. וקימלן דאפי׳ חטא׳ העוף קודמת לעילת בהמה.

פר ע״ז קודם לשעיר ע״ז, ואמאי האי חטאת והאי עולה. אמרי במערבא משמיה דרבא בר מרי חטאת ע״ז חסירת א׳ לחטאת כת׳, רבינא אמר כמשפט כתיב פי׳ בע״ז כת׳ כמשפט כסדר שכתובין, דבתר כתובין. אזלינן ועולה כתיבא ברישא.

שעיר ע״ז קודם לשעיר נשיא, מאי טעמ׳ האי ציבור והאי יחיד. שעיר נשיא לשעירת יחיד, מאי טעמ׳, האי מלך והאי הדיוט, שעירת יחיד וכבשת יחיד, אמר אביי תנאי היא, מר סבר שעירה עדיפא, שכן נתרבת אצל ע״ז ביחיד, ומר סבר כבשה עדיפא, שכן נתרבת באליה. עומר קודם לכבש הבא עמו, שתי הלחם קודמין לכבשים הבאים עמהן זה הכלל דבר הבא בגין היום קודם לדבר הבא בגין לחם.

מתני׳, האיש קודם לאשה כול׳. ת״ר היה הוא ואביו ורבו בשבי הוא קודם לרבו ורבו קודם לאביו ואמו קודמת לכולן. חכם קודם למלך, חכם שמת אין לנו כיוצא בו. מלך שמת כל ישראל ראויין למלכות. מלך קודם לכהן גדול כהן גדול קודם לנביא. משוח מלחמה קודם למרובה בגדים. מרובה בגדים קודם למשיח שעבר מחמת קיריו. עבר מחמת קיריו קודם לעובר מחמת מומו, עובר מחמת מומו קודם למשוח מלחמה. משוח מלחמה קודם לסגן. סגן קודם לאמרכל. מאי אמרכל. אמר רב חסדא, אמר כולא. אמרכל קודם לגזבר. גזבר קודם לראש משמר, ראש משמר קודם לראש בית אב. ראש בית אב קודם לכהן הדיוט. וקשיא לי, במאי דתני משוח קודם למרובה בגדים, היכי משכחת לה שיהו שניהן כהנים גדולים ביחד, והא משוח בשמן המשחה הוה עד יאשיהו, ומיאשיהו ואילך הוה מרובה בגדים. ולא משכחת לה אלא שאירע קרי להוא דהוה משוח או נפל בו מום, ואוקימו אחרים בתר דנגנז שמן המשחה דהוה מרובה בגדים, ואי אירע בו קרי, בתר הכי למילתה הדר, ופשיטא דקדים משוח דהוא כהן משמש ומרובה בגדים הוא כהן שעבר, ואי נפל בו מום תו לא חזי לכהונה והיכי קדים למרובה בגדים. ואין לפרש שהיו שניהם בדור אחד, דתניא בסיפרא אין מושחין שני כהנים גדולים כאחת מפני דקנאה.

ובזמן ששניהם עומדין בקלקלה. פי׳, שהיו [...]שים אותם למשכב זכר, האיש קודם לאשה שהאשה דרכה בכך והאיש אין דרכו בכך.

ממזר קודם לנתין, שזה בא מטיפה כשרה וזה בא מטיפה פסולה, נתין קודם לגוי שזה גדל עמנו בקדושה, וזה לא גדל. גר קודם לעבד משוחרר שזה היה בכלל ארור וזה לא היה בכלל ארור. ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ. מנהני מילי, אמר ר׳ אחא ביר׳ חניא דאמר קרא יקרה היא מפנינים, מכהן גדול שנכנס לפני לפנים.

[יג, ב] ת״ר חמשה דברים משכחין את התלמוד: האוכל: ממה שעכבר אוכל, ממה שחתול אוכלת, והאוכל לב של בהמה, והרגיל בזתים, והשותה מים של שיורי רחיצה, והרוחץ רגליו זו על גב זו, ויש אומ׳ אף המניח כליו תחת מראשותיו. חמשה דברים משיבין את התלמוד ואילו הן: האוכל פת פחמין, וכל שכן פחמין עצמן, והאוכל ביצה מגולגלת, והרגיל בשמן זית, והרגיל ביין ובשמים, והשותה מים של שיורי עיסה, ויש אומ׳ אף הטובל אצבעו במלח ואוכל.

הרגיל בשמן זית, מסייעא ליה לר׳ יוחנן, דאמר ר׳ יוחנן כשם שהזית משכח תלמוד של שבעים שנה, כך שמן זית משיב [לימוד של שבעים] שנה. והרגיל ביין ובשמים, מסייעא ליה לרבא, דאמר רבא חמרא וריחא פקחין. והטובל אצבעו במלח. אמ׳ ריש לקיש ובאחת.

עשרה דברים קשי׳ לתלמוד: העובר תחת אפסר של גמל, וכל שכן תחת הגמל, והעובר בין שני גמלים, והעובר בין שני נשים, והאשה העוברת בין שני אנשים, והעובר תחת ריח של גבלה, והעובר תחת הגשר שלא עברו תחתיו מים ארבעים יום, האוכל פת שלא בישל כל צרכו. והאוכל בשר מזוהמא לעטרין והשותה מאמת המים העוברת בין הקברות, והמסתכל בפני [המת] ויש אומ׳ אף הקורא כתב שעל גבי הקבר.

פירוש אגדות

לרבנו ידעיה הפניני בן אברהם הבדרשי

כתב יד אסקוריאל בספרד

[ג, ב] סמכו רבותינו על דברי רשב״ג ועל דברי ר׳ אלעזר בן צדוק שהיו אומרי׳ אין גוזרין גזרה על הצבור אלא אם יכולין רוב הצבור לקבלה מאי קראה במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כלו. מפורסם הוא באומה על פי התורה שלא הכבידה על העם בחר ית׳ משא כבד ולא הטריחה אותם לעשות הדבר הקשה אשר לא יוכלון שאת כי לא באו המצות לבני האדם שתכבד העבודה על האנשים חלילה אם לא שבאו להם על הדרך הממוצעת והבנונית שהיא תפארת לעושה כמו שתמצא שלא באה הצואה בתורה פעמים שלש עם גבר לענות בצום נפשו יום ויום כמו שעושים הנוצרי׳ המתדמים בנו המתמידים רוב השנה לענות נפש כאלו הוא מבוקש מהם על דברי הצומות וזעקתם חלילה לאל אשר לא צוה העם בחר ולא קרא לצים להם אם לא יום אחד שנה ולא ישנה לו עד מלאת שנה כי הוא אוהב מין האדם וגלוי וידוע לפניו שיזיקנו ואם יתמיד בצומות ויסגף ללא צורך וגזרה חכמתו ית׳ לדבר ההוא ולכל ענין אחר שצוה אותם שלא הכבידם משא כבד כי הוא ית׳ בחר בהם משאר כל אומה וזתן להם את תורתו הנותנת להם סדר ישר ולא הטריחם לעבור את הים או לשוט בארץ וללכת ארצות נשמות או לעוף בשמים כעוף גודד או קן משולח אם לא במקום המיושב בתוך ארצם המבורכת ואל מושב העיר טוב עיר ואם בישראל ואתו רבנן אחרי משה לכל באורי התורה שבעל פה והגדרים והסיגים אשר עשו לכל מצוה ומצוה או לענין אחר שיתחדש לפי העת והזמן והשעה שהיא צריכה לכך לא הכבידו על ההמון דבר שלא עשוהו הגוי כלו המון העם טף ונשים והלכו בדרך התורה שלא הרחיקה מהם הדברים הממוצעים אם לא הקצוות הנעות בעיניו ית׳ ומזיקות לבני האדם הזק רב ולא מנע מהם הטוב ית׳ ולא הכבידם בענינים שיהיו עליהם לטורח ואל המתים לא נשא נפשו.

אין כפרה למתים. באו ז״ל להורות על כל נפש חוטאת כי היא תמות אם לא יתודה על עונו וישוב על חטאו לפני מותו ואם מת בחטאו ולא שב ובא גואלו הקרוב אליו ויביא כפרה אחריו אל המתים לא תועילנו הכפרה וצדקה אשר יעשה לפרוס לרעב לחמו ולהצילו ממות כי כבר אבדה נפשה בהפרדה מן החומר וירדת היא למטה לארץ בגיא בן הגום ועוד לא יעלה אם לא שב אל אלהיו בחיי החמר ואם לא דלו עיניו למרום ועמד במרדו במות המת לא יועיל לו כל קרבן ומנחה ההולכת אחריו עוד ולא תוכל לתקן איש אחר בעדו את אשר עותו עודנו חי כמו שהסכימו על זה על פי התורה המאמתת הגמול והעונש ואמרו ואינו מנקה לשאינן שבים הסכימו כלם לעבר אחד כי לא ינקה השם לחוטא אשר לא שב לפני מותו וכפלו הענין הזה וכונה אחת לשניהם.

[ח, א] פרק הורה כהן גדול דבי ר׳ תנא אמ׳ קרא אשר דבר יי אל משה איזה הוא מצוה שהיא בדבורו של הקב״ה וצוה על ידי משה הוי אומר זה ע״ז קראו ז״ל הנה דבורו ית׳ אמתת מציאותו שדברו ורצונו הוא עצמו ועצמו רצונו ואין לו כלי דבור חלילה ואינו דבר נוסף על עצמו ואמתת מציאותו ור״ל ז״ל איזו היא מצוה שהיתה בדבורו ית׳ ר״ל אי זו היא המצוה שבאה להרחיק ע״ז וכל דבר הנמנע בחקו ית׳ אנכי ולא יהיה לך אשר הם באו לאמת מציאותו

המחויבת ולהרחיק ממנו הגשמיות והשניות וקראו ע"ז אם יחייב מן האדם כל דבר המרוחק ממנו וכי הוא עומד ללא אלהי אמת ועובד לאל נכר כי האלהים בשמים הוא מופשט מחמר ומכל הרכבה וצריך כל אדם לחקור עליו ולשלול ממנו במופת חותך כל דבר ממשיגי הגוף בשכלו חזק ולא יהרוס לראות עליו עניינים יגעים ודברים אשר לא כן.

[י, א] פרק כהן משיח. תנו רבנן אשר נשיא יחטא יכול גזרה ת"ל ואם הכהן המשיח יחטא לכשיחטא. באו להורות ז"ל על כל איש ישראל אל היחידים. סגלות הנבחרים בעם כי הם אינם תחת המזל ואינם מוכרחים ממנו לכל אשר יזמו לעשות כי הבחירה נתנה ביד כל אדם להטיב מעשיו או להרע לדעתנו אנחנו הנמשכים אחר התורה המאמתת הגמול והעונש על פי הבחירה שנתנה לכל אדם ויבחר הרע יסרו למשפט אלהיו ויגמלהו רע אלהיו על הרע אשר בחר ולכל בוחר הטוב יגמלהו טוב ולא יקפח שכרו, ולהורות על זה באו ז"ל לדקדק על שני הפסוקים אלו שנראו כסותרין זה לזה ואמרו יכול גזרה, באו להורות שלא יחשוב האדם רעות בלב באמרו אשר נשיא יחטא שיהיה האדם מוכרח על חטאיו ועל כל פעל ידיו חלילה כי זה יבא כנגד כונת התורה ועושה אותה פלסתר כי איך יעניש ית' האדם על חטאיו אם הוא מוכרח לעשותם יהיה ממנו ית' שוד וחמס ולו לבדו מיוחס היושר וכי הוא יושב על המשפט משפט צדק ולא יצא מלפניו משפט מעוקל חלילה לאל, ולהוציא מלב ההמון התעיה ההיא בא אחריו ואם הכהן המשיח יחטא שמורה על בחירה שנתנה בידו באמרו ואם ר"ל אם יבחר לחטוא לא שיהיה מוכרח על החטא חלילה כי הוא ית' עשה את האדם ישר בתחלת הבריה ונתן לו היכולת חזקה להכריח טבעו אם ירצה והניחו לרצונו על זה ולא הפקידו ביד אחר לדבר הזה ומי יוכל להכריחו לעשות הרע לפניו אחר אשר הוא ית' שוטר ומושל על צבא מרום ואין להם יכולת כלל מצד עצמם אם לא לפי מה שנתן להם בתחלת הבריה כי יוכל עוד להכריח מין האדם על האפשרים המונחים לפניו וביד כל אדם היכולת חזקה אין אונס כי הוא ית' השליטים על זה ביום הבראם ומי הוא זה שיבא אחרי המלך.

רבא אמ' פרט לנגעי רוחות, רב פפא אמ' פרט לנגעי כשפים. ידוע הוא על הרוחות באקלימים כי המה עוזרות לאדם להיות טוב או רע לפי האויר בהם מזוקק או צלול או מעופש יעפש דעותיו וימנעהו מהשיג כל דבר מושכל או יזכך שכלו וכן יעזרו לו להיות טוב בינו לבין זולתו או עזרו לרעה להיות חבר לאיש משחית כמו שהורו על זה ואמרו עשרה קבין ירדו לעולם ודברו על זה על צד ההפלגה שהט' חלקים לקח לחלקו חלק אחד מן המיושב לטוב ולרע הורו על השכונ' בחלק המיושב ההוא כי הם יהיו אנשי דמים ומרמה או יהיו ישרים בעיני אלהים ואדם, ובאו להורות הנה על זה וקראו נגעי רוחות המקומות מן המיושב אשר יושביה רעים וחטאים בעיני אלהים להאמין אמונות כוזבות בלתי אמתיות לפי אוירם המבלבל מוחם או שיהיו מנגעים ומוכי שחין על המאכלות הקשות לגוף הנמצאות במיושב ההוא יותר משאר חלקי המיושב או שיהיו שטופים בזמה וינגעו עצמם על זה ומצאום צרות רבות ורעות ולא יוכל הכהן להועילם בעצתו הטובה בראותו הנגעים ההם אחרי אשר הטמאה נפשו בהם קרוב לנמגע הוא להיות ישר והולך בתם כל יושב באקלים ההוא, וזה קראו נגעי רוחות כמו שתמצא שבאו בתורה הנגעים חלוקים והתחלואים על מינים רבים שבאו תחלה נגעי הבשר החי המטמא את עצמו בטמאת החמר וחלאתו והוא נמשך אחר תענוגותיו ויתאו למטעמותיו ואחר באו נגעי הבגדים שיושאלו על המדות המגונות ואמ' הסירו הבגדים צואים מעליו ולא בא להורות הנביא על זה הכהן הגדול שיסיר מעליו בגדים צואים מטמאה ולכלוך בגדים ממש מגו כבשרו כי הוא היה לובש לבושי מכלול כמכון ממנו אך בא להורות עליו על קצת מדותיו לא טובות והשאילום לבגדים ואמרו אף נגעי כשפים בא רב פפא להוסיף על דברי חברו ואמ' אם נטמא הבית שלו להיות שכלו בלתי טהור להאמין אמונות כוזבות עליו ית' הורו עליו שלא יטהר מן הנגעים ההם ומצואתו לא רוחץ עוד כל הימים ואף אם נסע יצא ממקומו וילך במיושב אחר טוב ונאות לאחרים לא יועילנו לזה עוד מאחר שנמשך אחר האמונות הכוזבות ההם רחוק הוא ממנו שיצא מהם בהנהגת הכהן והנביא לא יטהרנו מטמאתו עוד כי יהיה טמא לנפש כמו שאמרו שני מינות דמשכא הורו על הנמשך אחר כל אמונה פוזבת והריחוהו אחרים עליה שלא תועלנו הנהגת הכהן הגדול ולא מושב העיר טוב והן תוחלתו נכזבה וזה קראו ז"ל נגעי כשפים לקחו כשפים במקום האמונות הכוזבות והמשובשות כי הכשפים היו עושים המתהפכים בתחבולותם על ידי השדים לא אלוה ואין בהם ממש וטעו אחריהם וקימו בלבם מציאותם הנמגעת ולקחו על זה הכשפים במקום האמונות הכוזבות הדומות להם, והשאילו ז"ל טמאה ונגע צרעת על האמונות הכוזבות עד"מ בדרך הנביא שאמ' ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב הורה הנביא על העם בחר ית' שהיו אז טמאים לנפש הגוי כלו ובדרך ישר לא הלך והרסו לראות עליו ית' מה שנמנע בחקו והשאיל הטמאה עליהם על זה שהיו טמאים בעיניו ולא היה שוכן בתוכם והרחיק נדוד מהם כי הוא הקדוש וכל קדושים עמו ולא יגור באהלו כל נפש חוטאת אשר הוטמאה ואמרי קרוב לנמגע הוא לא שיהיה נמגע לגמרי חלילה ואם הוא מוטבע לרע מן הבטן אינו נמגע בחקו להיות טוב ותמים עם אלוהיו באחרית הימים עם ההתמדה והשקידה רבה אם יתמיד להכריח טבעו יום יום להוציאה ממדה אל מדה יוכל להשיבו טבע אחר מעט מעט על ידי ההרגל אשר לו כי על כל דבר שלטון כמו שהורה רבן של נביאים על זה מפי הגבורה ואמ' וסר מהם הנגע הורה על הבגדים המגואלים שיוכל להסיר האדם חלאתם מהם אם ירצה להתנהג בהנהגת הכהן ויאבה שמוע לו וכן יעשה לשאר הטמאות אם נטמא הבית ונתבלבל להאמין כל אמונה כוזבת ונטמא בהם זמן רב הורה עליו כי יוכל להסיר את מראתו על ידי מוכיח ומלמד להועל כהן ונביא ונבון דבר שיוציא לאור מבוכתו מצד הבחירה שנתנה לו ושכלו חזק ביום הבראו והיכולת חזקה בידו לטהר את עצמו או לטמאו.

שני תלמידים יש לך ביבשה שהם יודעים כמה טפות יש בים ואין להם לחם לאכול ובגד ללבוש. ידוע הוא בחכמת התשבורת שיוכל האדם השלם ממנה לכון ולדעת כל מספר גדול ואם נתמלא הבית באי זה מין זרע חטים או אורז ודוחן יוכל לכון מספרם ואם הוא עולה לאלפים ולרבבות כמו שאם מונה אותה אחד לאחד ובאו להורות על שני החכמים אלו שהיו חכמים מחוכמים בחכמת התשבורת וידעו והשיגו בחכמתם כמה טפות יש בים הגדול ורחב ידים, ואמרו ואין להם לחם לאכול ובגד ללבוש, הורו ז"ל על הרש והעשר שלא יגיע אל החכם העושר בחכמתו והרש לעני מצד סכלותו כי כבר נמצא בהפך זה להרבה אנשים כמו שתראה במורגש לעין על האיש הפתי יאמין לכל דבר ולא ביגת אדם לו כי הוא יפרוץ לרוב מאד וישליטנו האלהים עשר ונכסים ותמצא איש נבון וחכם שיהיה עני ולרש אין כל, וכל זה יקרה בכונת מכון להורות לאדם שלא יכסוף לאסוף הטוב המדומה כי הוא סבת הבעיטה והשלית לשים כסלו הזהב והכסף ולהשליך יוצרו אחרי גוו ואין חפץ השם בו שימלא אסמיו ממנו וכי הטוב ההוא נפסד בהכרח וישוב אל עפרו כשהיה והמכון ממנו ית' הוא הטוב והנצחי והקים לעד אשר צפן לצדיק באוצרו הטוב והורו על שני חכמים אלו שלא העשירו מן הטוב המדומה ולא אבדו זמנם עליו ולא מנה כל אחד אם לא בחכמתו אשר עמדה לו.

[י, ב] משל לשני בני אדם שצלו את פסחיהם. פרשתיה.

גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, אמ' ר' יוחנן כל טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקי' שנ' השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע. באו להורו' ז"ל לכל הרוצה להיות שלם שלא יתנהג בהנהגת הרשעים לא טובה כי היא רעה בעיני אלהים ואדם בבוזינת עצמה כי אם ירדוף אחר הנאת החמר לכל דבר לאכל ממתקים ויתאו למטעמותיו הערבים אל חכו ויהיה להוט אחר בולמוס של ערויות כל זה רע בעיני השלם אם יטריד שכלו על זה וכל זה רע בבחינת עצמו סגי כי כל שלם וחכם כי הוא צריך לזכך שכלו ולהפשיטו מן החומר אם ירצה לדעת דעת עליון המופשט מחמר וכל עת השתדלו בצרכי החמר בעלם ממנו ולא יוכל להשיגו א"כ הוא צריך להניחו ולא יאכל אם לא די ספקו לעת הצורך ולא ימשך אחר שלחנו ויתנהג כהמן הרשע לכל דבר הולך על דרך ישר בעיניו ולא ירא לנפשו אם אחריתו דרכי מות.

[יא, א] אמ' ר' בון רב אחא ורבינא חד אמר לתאבון משומד להכעיס מין וחד אמר להכעיס נמי משומד אלא אי זהו מין זה העובד ע"ז. המחלוקת נפלה בין שני החכמים אלו על המשומד וקרא האחד משומד האוכל נבלות לתאבון ומתוך חסרונו כי כבר נשתמד ויצא מן הכלל לדבר ההוא אשר הוא אוכל ועובר על מצותו ית' ובוזה את דבריו אשר צוהו לבלתי אכל ממנו ואע"פ שמכיר בעצמו או כי הוא חוטא ורוב חסרונו מביאו לידי כך הוא נקרא משומד כי הוא נשתמד לדבר ההוא לאכול כל תועבה אשר שנא י"י אלהיו וכל המשומד בדרך זה קראו משומד סתם והמשומד להכעיס קראו כל מי שכופר במצוה אחת ממצות התורה שלא באה המצוה ההיא ממנו ית' ממכון שבתו מן השמים ועל זה קראו מין אם הוא כופר באחת מן המצות ואף אם יאמין בשאר קראו משומד להכעיס על המצוה ההיא רק היא יחידה ולא יאמין באלהיו עליה כי היא מכונת ממנו הוא הנקרא מין כי הוא עשה התורה פלסתר על המצוה ההיא והוא עון פלילי, ואמרו וחד אמ' להכעיס נמי משומד אלא איזהו מין העובד ע"ז זה קרא ג"כ משומד סתם אם נשתמד להכעיס לדבר אחד וכופר במצוה אחת ממצות התורה שאינה מכונת ממנו ית' ולא צוה אותה למין האדם קראו ג"כ משומד סתם מאשר לא נשתמד לכל דבר לכפור כל התורה בכלל, והאיש אשר יעשה בזדון להכתיש מציאותו ית' המחויבת ואמ' בלבו אין תורה בכללה ומצות מן השמים ונותן היכולת חזקה לגלגל מאשר לא ימצא בשכלו דבר מושכל ומופשט מחומר למעלה הימנו לא שכל גבדל ולא סיבה ראשונה אחרת למציאות ועובד לגלגל ונותן זו כחו לאלוהו אשר בחר הוא המין וכל הנמשך אחריו הנקרא בשמו הם הפושעים בו ית' ובמלכותו העליונה ואין חולק על זה כי הוא המין הכופר בעיקר, ונפלה המחלוקת על המשומד ביניהם שהיא לשם שמים זה אומ' בכה וזה אומ' בכה וכלם דברי אלהים חיים אשר נתנו מרועה אחד.

[יא, ב] ואותו שמן קים לעתיד לבא. השמנים שהיו מושחים בהם המלכים והכהנים הנבחרים להנהיג את העם המשיחה ההיא באה לרכך ולהכניע לבבם אם הוא ערל ולהורות להם שלא יתגאו על מלכותם ועל מעלתם על העם ויתנהגו כמנהגם הטוב ומהם יראו וכן יעשו ויקנו העם מדה טובה לנפשם לזכות את ארזה לבא אל התענוג הרוחני הקים לנצח ויועילו לעצמם ואחרים עמם ובאו ז"ל להורות על זה ואמרו ואותו שמן קים לעתיד לבא ר"ל מה שהכונה מן השמן שבא לרכך את לבבו להחיות את נפשו הוא קים לעתיד לבא שישאיר נפשו אחריו ברכה עומדת לעד עד עולם ובאו לרמוז על השארות נפש האדם אחריו אל המתים.

[יב, א] רבנן כשמן הטוב על הראש היורד על הזקן זקן אהרן שני טיפי מרגליות היו תלויות לו לאהרן בזקנו תנא כשהוא מספר עולות ויושבות לו בעיקר זקנו ועל דבר זה היה משה דואג ואמ' שמא חס ושלום מעל בשמן המשחה יצתה בת קול ואמרה כטל חרמון שיורד על הררי ציון מת טל זה אין בו מעילה אף שמן שבזקן אהרן אין בו מעילה. שער הזקן והראש וכל שער בשרו הוא מותר לאדם ואינו נמצא בו לצורך ואם הוא עבדקן מורה על המותר הרב בחמר שלו וקרוב לנמנע הוא שיהיה ירא חטא אם הוא איש שעיר והאיש החלק ואין בו שער כי אם מעט במקומות חלוקים מורה עליו כי הוא ילך בדרך הממוצעת ולא יבחר אם לא בטוב ולא ידע לעשות רע ובאו ז"ל להורות על הזקן זקן אהרן ועל המותר ההוא הנמצא בו כי השמן אשר יוצק על ראשו ויורד על זקנו הוא יועיל לו שלא יזקינו המותר ההוא כי המשיחה מן השמן היתה מרככת אותו לבלתי רום לבבו על אחיו ועל עם אשר היה רודם ומכפר להם ועל הכונה ההיא באה המשיחה ההיא על אהרן ועל כל כהן אחריו המשיח תחתיו באה עליו לרכך לבבו אם הוא ערל כמו המשיחה מן השמן מרככת הבשר מחוץ עד"מ כן ירכך כל מונע מבית ולא ירום על זולתו ועל אביו שבשמים לחשוב עליו רעות בלב להמציא בו דבר שאינו ונמנע להיות בחקו ולהורות על זה אמרו ז"ל שני טיפי מרגליות באו להורות על המשיחה ההיא שבאה לאהרן ולכל הדומה לו להכניע לבבו על שני עניינים אלו להיות שפל רוח עם העם ועם אלהיו שלא יגלה כנף אביו להאמין עליו מה שאינו בו ולא יהרוס לראות ולהשיג עליו דברים יגעים ועניינים כוזבים כמו שבאה הצואה במעמד הר סיני ואמ' והכהנים והעם אל יהרסו לעלות אל י"י הורה אל הכהנים הנבחרים ממנו ית' ולכל חכם לב בעם שלא יהרסו לראות עליו ית' דברים אשר לא כן ונמנעים להיות בחק האלוה העליון אלהי אמת, ולהורות על שני תנאים אלו אשר באה המשיחה לכל כהן אמרו ששני טיפי המרגליות היו תלויות על זקן אהרן כי שם יורד השמן אשר יוצק על הראש או כל דבר לח אשר יוצק על ראש כל אדם ירד על הזקן על השער אשר צמח בו אשר הוא מותר והוא יורד על פי מדותיו הטובות הנמצאות בו ולא היה משתמש במותר בינו ולבין זולתו ובינו לבין אלהיו כי כל מותר רע בעיני אלהים וצריך להרחיקו כל מבקש י"י ואמרו כשהיה מספר עולות ויושבות לו בעיקר זקנו הורו עליו כי הוא היה מיקל השער והמותר ההוא פעם אחרי פעם שהיה מסגף החומר כדי שלא ימנעהו מהשיג את בוראו ולא היה משתמש בו אם לא לעתים רחוקות בשביל שיהיה לעבוד עבודת אלהיו ולברך בשמו ועל זה היו יורדות המרגליות ההם בעיקר הזקן עד"מ שהיה הולך לנכח להשיג ולראות את הקדש ולא יביט בכל קצה אנה ואנה כדי שלא ימעל במשיחה ההיא ובמה שהכונה ממנה ולא יהרוס לראות על אלהיו כל דבר הנמנע בחקו כמו שהורו עליו ז"ל ואמרו שזכה לזר מזבח ונטלו לחלקו ולא הרסו לראות ואם יבא בכל עת אל הקדש פנימה כמו שביארנו במסכת יומא, והיה שפל רוח בפני כל אדם כמו שהעידו עליו ז"ל ואמרו שהיה רודף שלום בין בני אדם המתגרים זה עם זה ונותן עצת שלום ביניהם כי יצאו אנשים ולהשפיע לעם מטוב הנהגתו ומלמדם דעת ומוסר ומתקרבן לתורה והורו הנה על שני שלמויות אלו בשני טיפי מרגליות שהיו תלויות בשער זקן אהרן ובנס היו

עומדים שם הטיפים ההם שלא הזיקו השער והמותר ההוא ולא גבה לבו על העם ונגד אלהיו לא רמו עיניו.

תנו רבנן אין מושחין המלכים אלא על המעין כדי שתמשך מלכותו. החכמה המשילו הנביאים וכל חכם לב בעם למים חיים נובעים אשר לא יכזבו בקיץ ובחרף וכל עת שיכלה מהם יפוצו מעייניותיו חוצה כמו שבארנו בהרבה מקומות בחקירתינו זה, ובאו להורות ז"ל ולהבין בוערים בעם העת שיבחרו מלך להיות רודם ומנהיגם שתהיה אז הבחירה מהם על חכמתו כי רבה היא שיוכל להבין על משפט העם כל דבר נעלם מעיני העדה ולא יודע הדבר בעדים והתראה שיהיה המלך איש נבון וחכם וישפוט המשפט ההוא למראה עיניו ויבין דבר מתוך דבר ולחקור על כל דבר הנעלם הנעשה במסתרים ויבוקש הדבר וימצא מטעם המלך ומתוך חקירתו בזה וישפוט משפט צדק והנשארים ישמעו ויראו לנפשם שיודע הדבר למלך מתוך חכמתו וכל רז לא אנס ליה, כמו שתמצא לשלמה שאון וחקר בין שתי הנשים אשות הזמה אשר החליפה אחת את בנה ולקחה החי והכיר בחכמתו אם החי והשיב לה את בנה כי זה צריך לעם בחר יתי למשוח עליהם מלך לשבת על המשפט שייראו מלפניו שלא יזיק איש לרעהו אף במסתרים פן יודע הדבר למלך ולרוב חכמתו הוא ישפוט למראה עיניו ולהורות על מעלת המלך וחכמתו הצריכה אליו אמרו ז"ל בדרך הסתר ועל ד"מ שימשחו מלכיהם על המעיין להורות להם שלא ימליכו עליהם האיש הכסיל אשר לא ידע להזהיר העם אם לא החכם המלמדם דעת שלא יפסידו ההנהגה ביניהם ואז ומשך ותנצר ותכונן מלכותו לעד ויעמוד כל העם שוקט ובוטח ותהיה עצת שלום ביניהם מיראת המלך על פניהם לבלתי יחטאו ואז יבוז להם מסביב שלא יהיה כל צר ואויב להלחם מאשר יהיה כל אחד מעיר לעזור חברו ולא יגפו לפני אויביהם ועל זה באה המשיחה מן המלך על הנחל להורות לעם שיבחרו מכל העם איש נבון וחכם יודע פשר דבר, ולא באו ז"ל להורות הנה לפי הנגלה מדבריהם אלו שצוו את העם שימשחו המלך על שפת היאור אשר יבחרו בו ואז תמשך מלכותו לו ולזרעו לדורותיו, ואם לא ימשכו אותו על המים שלא תמשך לו המלוכה כי זה נראה בעיני כל משכיל דברי מהתלות ומעשי תעתועים והבלי התפלות וחלילה מהם להתעסק בדברים יגעים אלו כי איך תמשך המלכות למלך הנמשח על הנחל ההולך אל תוך מה הסגולה הנמצאת במעיין להמשך המלכות למלך הנמשח שם אם לא על הדרך שביארנו ולא זולת זה, ועל הכונה ההא צוה נעים זמירות על שלמה בנו אשר אהב שיוליכו אותו על הנחל על ד"מ למשוח אותו שם להורות לעם כי הוא היה ראוי להיות למלך משיח עליהם וזה יעצור בעמו כי לו יאתה מלוכה כי מי"י היתה לו אשר נתן חכמה לשלמה, ולהורות על חכמת המלך אמרו ז"ל על המעין שמורה בלשונם על חכמה יתרה והורו על המלך כי היא צריכה לו על דינין להוציא לאור את משפט העם ולהבין הדבר הקשה להציל האיש מיד עשקו להעמיד ארץ ביניהם ויהיו כל ישראל חברים וערבים זה לזה כמו שהורו על זה ואמרו הרוצה שיתחכם יתעסק בדיני ממונות שהם כמעין הנובע כמו שבארנו במקומו בסוף מסכת בבא בתרא.

אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא הוי רגיל איניש למחזיה בריש שתא קרא רביא כרתיה סילקא ותמרי ותאני. היום הנבחר לשם לתקוע בשופר לערבב השטן היום ההוא בבחר מובה והיה לאותות ולמועדים ראשון ולזדשי השנה לגעור בשטן היום ההוא ולהשיב אל לבו שיערבבנו יום יום עד מלאת לו שנה וכן יעשה ויחזור חלילה שנה שנה לתועלת נפשו שלא יטרידהו יצר הרע כל ימי חיותו להחטיא את בשרו לא יום ולא לילה כמו שבארנו במסכת ראש השנה שהתקיעה ההיא והתרועה להכניע לבב האדם אם הוא ערל, ולפי שידוע בטבע הדלעת ושאר מיני פרי האדמה אשר הזכירו שקול הרעם וכל קול חזק יועיל להם להתבשל ולהוציא פרים קל מהרה כמו שתמצא לכל גנן לעת הדלעת שמוסכם ביניהם תקוע בשופר בגן כי הרעם והתרועה מרפה העפר בגן והשמש היוצא על הארץ הוא נכנס בחורי העפר וכפים ומחמם השרשים ויוציא הפרי במעט זמן או יותר כי הקרקע עולם יתבקע לקול המלה גדולה ויכנס חום השמש שם לחמם השורש לבשל הפרי בלא עתו כן באו ז"ל להורות לאדם שיביט בפירות ההם אשר יועיל התרועה וכל קול חזק להשיב אל לבו כי כן באה התקיעה והתרועה בו ביום לתועלת האדם, ועל זה מוסכם באומה לשום כל אחד פירות אלו על שלחנו בראש השנה להשיב על לב המטהר בימים ההם ימי סליחה שלא ימשך אחר שלחנו והחמר שלו לאכל עד לשבעה מן הדברים הערבים אל חכו ואל יתאו למטעמותיו וירגיש בתקיעה ההיא ויכון לבו עליה לערבב השטן ולא יעמד על ימינו לשטנו ויעיל לו התרועה ההיא ולנפשו וקול הרעש כמו שיועיל לדברים ההם העולים על שלחנו בלילה הוא כן אליו תועיל התקיעה בשמעו את הקול החזק המביא על שלחנו אימתה ופחד ואם יכניע לבבו בו ביום ויהיה נשבר ונדכא אלהים לא יבזה תפלתו ויתקרב אליו להחיות את נפשו אחרי החמר לתת פריה בעתה, ולהמון על השארות נפש האדם אם יכון בתקיעה להכניע לבבו באו הנה התמרים עם פרי האדמה כי כמו שידוע על הדקל שלא יוציא פריו עד שבעים שנה כן האיש השלם בעיני אלהים לא יעשה פרי למעלה עד מלאת לחמר שבעים שנה שתתן נפשו או פריה ותוציא ריחה הטוב אם ישבר קשי לבבו בתרועה ההיא שנה שנה כי כן חוב טבע האדם שיפחד וירעד לבבו בשמעו את הקול בשופר יתקע כמו שהורה הנביא מפי הגבורה וגזר אמ' אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו.

אמ' להו רב משרשיא לבניה כי בעיתו מגמר קמיה רבנו גרסי' מתניתא ועיילו קמיה רבינו וכי יתביתו חזו לפום רבנו דכתי' והיו עיניך רואות את מוריך וכי גרסיתו גרסו אנהרא דמיא דכי הימי דמשכן מיא ממשכן שמעתיכו. החכם הזה בא ללמד דעת את העם ולבניו לתת עצה ודבר הלום אם הם ירצו לדעת חכמה שילמד כל אחד סוגיא דשמעתא מצד עצמו טרם בואו לפני רבו כי הם צריכים לזה לרוב התלמידים היושבים לפני הרב לשמוע חכמתו אם ילמד מעצמו הסוגיא לא יהיה צריך לרבו אם לא לדעת ולהבין פירש הדבר ויוכל אז להביט בפני הרב להבין ממנו הכונה ממה שצריך אליו אשר לא יוכל לדעת מצד עצמו אם לא מזולתו ויבין ממנו קושט דברי אמת בפעם ההיא בהביטו אליו כי בשובו משנה לפני הרב פעם שנית אז צועקים התלמידים ואינם נשמעים זה לזה ולא לדברי הרב ובפעם הראשונה העת שידבר הרב התלמידים יחרישו ויאבו שמוע לו ואז יבין הענין בהביטו אליו טרם כלה לדבר ואם לא יביננו אז אחרי מתי עוד יביננו כאשר יצעקו התלמידים ושומע אין לו ובראשונה בהביטו לנכח הרב יוכל להבין בדברו אתו דברי חכמים וחדותם, ואמרו וכי גרסיתו גרסי אנהרא דמיא פרשתיה למעלה באמרם אין מושחין המלכים אלא על המעין וכונה אחת לשתיהם, ואני הצעיר לא ראיתי כל יושב אהל לא ראיתי להאי שמעתא בלתי היום וקימתיה מסברא כאשר נכנסתי לפרדס גן בעדן הרב רבנו משלם שר וגדול בישראל הגדולה לאלהים נחלת צבי לכל ארץ אחרת כי שם נמצאו חכמים מחוכמים אנשי השם בכל חכמה ומדע והמה ראו מעשי י"י ואותותיו אותות אמת לא יתנכרו ויודעי ביגה לדעת מה יעשה כל איש ישראל להתנהג בפרישות דרך ארץ ובכל דבר שבקדושה והמקום גורם אדמת קודש הוא ליושב עליה זרע קודש מצבתה ומושב העיר טוב לכל הנצבים שם ונחה עליו רוח י"י וירואתו על פניהם לבלתי יחטאו כי שם בחר לו יה מקום חמד לשבתו ויפגעו בו מלאכי אלהים וכי יעלה הפורץ בימיהם אדם אחד מאלף ולא ירא אלהים נכית ליה חויא בסילוא דלא מבע דמא והוא יהיה פרא אדם ישראל מצוין בתוך עמיו בקנאתו את קנאתו לאלהיו עליו כל נשיא בהם וישראל פגום הוה חתום בצרור פשעו ונבדל מקהל הגולה ולא יחמול ולא יכסה איש על קרובו ואת אחיו לא הכיר על דבר המשפט למשמרת לאות לבני מרי וכל איש אחריו ירא לנפשו אחר מותו הולך נכותו ויהי חתת אלהים למרחוק להשמעות אזנים ויראתו על העם המתאוים המטים עקלקלותם ולא יבעיטון ארחתם ולא יזידון עוד כל ימי הזקנים סנהדרי גדולה כמו תכן עגלה שופטים בארץ כלם קדושים ובתוכם י"י ושפטו את העם לרחוק ולקרוב משפט צדק והרשיעו את הרשע ועשו אותו הן למות הן לשרושי ויחרם כל רכושו והנשארים ישמעו ויצא לבם ויחרדו היא העיר הגדולה רבתי עם גודרי פרץ צדק ילין בה וריקנין שבהם אשר ראינו בתורה אנשי מדות שכלם מתאימות, והעת נחרבה העיר ההיא ואת כל שללה וירד הדרה והמונה ראיתי רשעים קבורים ובאו ויצאו אנשים בני בליעל מן החורים אשר התחבאו שם עד עתה ורבו פריצי עמנו ויוסיפו בני עולה לענות נפש כאשר בתחלה לפני הוסדה והחמס קם בתוך חנפי לב ישימו אף בין איש ובין אחיו ויתגודדו כמשפטם כמשפט הראשון ויכו איש את אישו באגרוף רשע ולא מצאו בשער מוכיח והנער ירהב בישישים חכמה והנקלה בנכבד ושעשע יונק ועולל מחוץ כי מתו האנשים הרודים בעם וישתבחו בעיר ובשאר המקומות אשר כן עשו והישר בעיניו יעשה איש ואיש ולהטיב לא ידעו ויוסיפו לחטא זה בכה וזה בכה, ומן אז גלכדה העיר ונסגרה ביד אויב ביד אדנים קשה ונשסו הבתים מלאים כל טוב ולא ידעו עוד הולכי על דרך איה בית נדיב לעשות בהם צדקה ומשפט נתיבו עוה כל הנותר לחיים מחויב לבכות ולתנות אחת בשנה ונהה נהי נהיה על חרבן העיר ירושלם הקטנה שרתי במדיניות מנהון מלכי מנהון הפרכי העיר מכלל יופי המלאה החרבה כי כל העת אשר עמדה על תלה ועל מכונתה שם העיר מיום י"י שמה אין פרץ ואין יוצא ברחובות קריה משה אשורו מני דרך ישר והאמין בי"י כל עם הארץ וישען באלהיו, ויהי בימי שפוט השופטים האיש עניו גדול וכבודם בתוכם ונשיא בית אב ולרב הרבו נחלתו ומעלה יקרה נודעת לו ושאלו לב לב אחד אך המלוכה כי לו יאתה על היותם מתעסקים בצרכי צבור העושים במלאכת מלאכת י"י והוא היה מתעסק בחפצי שמים ובתורתו יהגה יומם ולילה לא ידום ולא יצא פתח ותהי עליו שם יד י"י ושרת בשם אלהיו ודורש אל המתים לקברות יובלו קברות התאוה וירד העיט על הפגרים וישב אותם ויעירם משנתם להחיות את נפשם ולא ירדו שחת בימיו יושע יהודה וישראל בערבה בהר ואליו ישמעון הגוי כלו כטוב לו ותפקחנה עיני הדור דור שכלו זכאי בהשמע דבר המלך ודתו ושבו בנים לגבולם להאמין אמונה אומן איש בשם אלהיו, ואם ימצא תלמיד מקדיח תבשילו ונסרחה חכמתו כי ירט הדרך שונא לו תכלית שנאה ועבר עליו רוח קנאה ולא ישא פנים לתורה ולרשע אמ' שריא ליה מריה לפלניא והנח כתר מלכות צא ממחיצתי מה לך לספר את חקי האלהים ואת תורותיו ואוריתיה מרתחא ליה ליסרו במשפט באה מבוערת לא יוכל להתאפק את לראש רשעים יחול וייחל עד בוש ולא יוסיף ראות פניו עד שובו מדרכו וחיה, ונקרא שמו בישראל עיר ועיר מדינה ומדינה גלוי לכל חכם לב המבקש למצא דברי חפץ להיות עתידים לבא לפניו הבכור כבכורתו לדעת חכמה ומוסר כי נדבה רוחו אותו ללמדם ספר בלא כסף ובלא מחיר ובלעדיו לא ירים איש את ידו ועל פיו ישק שפתים ובתוך כל הבאים באתי אל ביתו ראות פניו ועליתי במעלות סלם חכמתו כמה מעלות היו בסלם, ואני בבאי אל בית המלכות בית מדרשו הייתי נער רך בשנ' בן חמש עשרה לתלמוד עם שאר בחורי חמד רבים ונכבדים גדולים ממני לימים הבאים לחקור ממסך חכמתו לשתות מי באר לרוות צמאם כי עיפה נפשם לא צמא למים וארחתי לחברה עמהם וירדתי לגנו ללקוט פרח שושן בשמים ראש אריתי מורי אכלתי יערי ויאורי עיני במעט הדבש כי טוב למאכל, ואראה מראות אלהים בהנהגת הרב כיצד סדר משנתו ואיך היה שונה פרקו לתלמידי' כי פיו המדבר והם יחרישו ישימו יד על פה עד כלה לדבר ולבאר להם כל הצריך בעומק ההלכה או ראה ויספרה הפטיש החזק יפוצץ סלע להצוב להם בורות ויפוצו מעיניותיו חוצה להשקות את הגן, ומי כהחכם בדור ההוא עד צרפת יודע פשר דבר מלבו כמהו בכלל התורה שבעל פה בכל גדר וסיג היוצא ממנה ויגיד סתום מן המפורש וכל רז לא אנס ליה כי הוא לא היה מביט בספר ובפירושו כי חכמתו עמדה לו והלכה והיתה באשר הוא שם ונכנסת עמו במרחץ ואם נשתכחה מישראל תורת אמת אשר היתה בפיהו יכתוב לו מלבו **רבי תורתו ובחדרי לבו הכינה וגם חקרה היא אוצרו**, כשמו כן הוא בארץ ישולם שלם שמו ושלמא משנתו ולא נתעלמה ממנו הלכה ולא היה צריך ללמד לאדם מפי ספרים ולא חלק לו בבינה אם לא מלבו זו כחו לאלהיו לבאר מערכות אלהים חי ולהכין מצבת משמרת למשמרתו והוא יגלה אזן אנשים את החוקים והתורות ושמרו דרך י"י, ובתחלת עיוני בחכמתו לפניו צעיר אני לימים בער לא ידע ולא ראה לבי חכמה ודעת ואבוא היום אל העין עין הבדולח ומשכית חמדתו תחת התפוח סגור במשכיות כסף בתוך התלמידים אשר העמיד לפניו רבים יחכמו לדעת הויות דאביי ורבא ומעשה מרכבה ואופן עגלה והייתי צריך ללמוד הגרסא ביני לבין עצמי בבקר השכם לפני בוא הרב ופתח בשמעתא כי לא נסיתי ללכת אחר חכמים ולא אוכל לעשות דבר לרגל המלאכה אשר לפני המלאכה מרובה ועמל היא בעיני לקבל הסוגיא והקושיות והתירוצין והתוספות שמוסיף מלבו תלי תלים על כל קוץ וקוץ ולא נכון לבי עמי לקבלם בימי הילדות בפעם אחת ולא ישנה לי כי התלמידים בשובם מה ששמעו ממנו הם צועקים ותבקע הארץ לקולם קול רם קול גדול רב ועצום לא יסף עד קמה מתיבתא לעת האוכל וילכו התלמידים איש לאוהליו וסעדו לבם וישבו לאכל לחם וכל עת יעמדו יחד ואיש באחיהו ידבקו ולא ישמע האחד את האחד ותהום הקריה מפני הרעש כי רבים אשר אתנו היושבים לפניו במלכות לא יחשו ולא יחדלו הקולות במקום הקדש מקום מנוחתו ולא ישיחו לפניו שיחה בטלה ואל ישעו בדברי שקר האיש, ואם תשאל השואל אחרי דברו על הדבר הקשה ובמופלא ממנו ידרוש וישאלו בשובו לפניו כפעם בפעם החכם יענה בדבר ומשיב כהלכה לשואל דבר מעניינו פעמים שלש עם גבר וילמדם עד יורנו על שאלתו דרך זו כלך וישמע האמת ממי שאמרו ואם לא ישאלנו אין הבישן למד ולא ידע ואשם כי לא יוכל על חסרונו להמנות עוד והיה צריך עזר אלוהי כל היושב לפניו קרואים והולכים לתמם לכון בדבריו ולא יפנה לענין אחר ולא ילך בעצלתים ולא ידע שכל לנפשו החלש ואמ' גבור אני, וכראותי המנהג ואירא כי עירום אנכי נבער מדעת ומהשכיל כל דבריו בפעם ההוא אשר ידבר וקמתי ממשכבי לילה ללילה בקיץ ובחורף שנה שנה ותדד שנתי באשמורת הבקר ונתתי אל לבי ללמוד הגירסא לאור הנר טרם בואי לפני הרב הבקר אור וזרח השמש וכאשר ידבר ונשמע קולו בבואו אל הקדש בית מדרשו הייתי מביט אל מראהו ומסתכל בדיוקנו ואל גבוה מעלתו מאשר לא הייתי צריך

ללמוד הגרסא מאשר כבר ידעתיה ביני לבין עצמי ותהי בפי גירסא דינקותא יתד היא שלא תמוט ולא תשכח בהביטי פני הרב ביגותי בדברים לכל היוצא מפיו לא נפל דבר וצפנתי אמרתו בלבי ותקעתיו יתד במקום נאמן, וכל ימי עמדי לפני הרב ואהיה אצלו אמון ימים אחדים היתי מתנהג עמו על הדרך ההיא יום ויום לימים עוד שבעה ושבעה ובעון התלמידי' וכל הדור ההוא הצדיק אבד מהם ונאסף אל עמיו והיתה מנוחתו כבוד בעדן גן אלהים המובטח לו שהוא בין העולם הבא, ולא עמד איש בישיבה במקומו אחריו אל המתים כי כל התלמידים נכרים באו שעריו כל אחד שב למקומו איש לאשר באהלו ויטו התלמידים השכמי באלהים בעירו אחר הבצע ויגע להעשיר מלא ביתו כסף וזהב ואין שם כהן מורה צדק ונתפרדה חבילה איש לבצעו הלכו ועתה לא ראו אור ואם בריאה יברא י"י בארץ חדשה ויתן עוז למלכו מלכי צדק ובלע המות ולא יעלה בחלונו ושנות חיים יוסיף על ימין ישוב לימי עלומיו מדור דור וחי לעולם מי יתן והיה בא האות והמופת והימים אשר מלך אל יפלו הימים ימי חפץ בהל' נרו על ראשי.

רמה קרני בי"י רמה קרני ולא רמה פכי. פרשתיה במסכת מגלה.

[יג, א] מלך קודם לכהן גדול שנ' ויאמר המלך קחו עמכם מעבדי אדניכם, כהן גדול קודם לנביא שנ' וימשח אותו צדוק הכהן ונתן הנביא הקדים צדוק לנתן. כבר הקדמנו על המלך בהרבה מקומות שצריך לעם שיכבדו אותו וייראו מפניו יראה גדולה שלא יפסידו ההנהגה כי הוא יעניש' ויסרם למשפט וירא כל איש לנפשו לבלתי יחטא ולא תובל ליום עברות, ולהורות על זה אמרו ז"ל הנה שהמלך קודם לכהן גדול לכל יקר וגדולה כי המלך הדבר אחד הצריך לדור וכל שאר הדברי' הרודים בעם כלם משרתיו עושי רצונו וכל אשר המה עושים הוא מטעם המלך, ואמרו כהן גדול קודם לנביא, הכהן הגדול היה צריך לדעת חכמה ומעלה יתירה נודעת לו על שאר העם כי הוא זכה לשתי שולחנות ולשניהם זר זהב ולשני עטרות שתהיינה על ראשו כליל תפארת התורה וכתר כהונה כי כן צריך כל כהן הנבחר מפי עליון לעבוד עבודתו הנכבדת ולברך בשמו כמו שהורו ז"ל ואמרו ממזר תלמיד חכם קודם לכהן עם הארץ הורו על הכהן אם זכה לכתר התורה להלמה לא יזכה לכתר כהונה ואם יבקש להלמה לא הולמתו בלעדי התורה כי לא יבחר השם להיות כהן לאל עליון האיש הכסיל אשר לא ראה לבו חכמה ודעת ולא הכיר את בוראו ולא ידע מה הוא א"כ הכהן הגדול היה צריך להיות חכם ויודע דעת עליון ובא למדרגה אחת ממדרגות הנבואה, כמו שתמצא לאהרן אשר נתכהן ראשון שהיה נביא אמת ודבר השם עמו ונגלה אליו לצוותו מצות יתרות לו ולזרעו אחריו, ותמצא יחזקאל שהיה כהן ונביא נביא אמת וירמיהו ג"כ שהיה מזרע אהרן הכהן ושאר הנביאים אשר שמשו בכהונה גדולה שנבאו לעם ולא יספו כי כן היה צריך הכהן הגדול כהן לאל עליון ונביא מורה צדק אל העם בחר ומאשר בא הכהן אל השלמות המכון ההוא והגיע למדרגה אחת ממדרגות הנבואה יש לו יתרון על הנביא מצד הכהונה כי גם הוא נביא כמוהו והיתרון עליו השירות המכון אשר לא יקריב בו זר.

[יג, ב] חמרא וריחני פקחין. פרשתיה.

עשרה דברים קשים לתלמוד העובר בין שתי נשים והעובר תחת ריח גבלה והשותה מאמת המים העוברת בין הקברות והמסתכל בפני המת ויש אומרים אף הקורא הכתב שעל גבי הקבר. באו ז"ל להזהיר כל אדם הרוצה להיות שלם שישמור עצמו מכל הדברים המזיקים לו לשכח תלמודו ממנו ולא יתקיים בידו ולזה אמרו העובר בין שתי נשים או יותר שלא יוכל לעצום עיניו מהסתכל בהם מאשר עובר בתוכם אחת הנה ואחת הנה ויתאו אליהם ויטריד שכלו בדבר בטל וכן אם תעבור אשת איש זונה בין שני אנשים והוא אחד מהם יקרנו עון לדבר ההוא בהסתכלו בה שיבא לידי הרהור ויאבד זמנו ושכלו הנתון לו לתועלתו ויטרידהו אז לדבר בטל ושני עניינים אלו באו להורות על ענין אחד וכונה אחת לשניהם שלא יהרהר ביום אם לא בענינים שכליים מועילים לו שלא יבא לידי טמאה בלילה הוא, ואמרו אף העובר תחת ריח גבלה, עתה באו להזהירו לענין אחר שלא יעבור במקום הטנופת מקום מעופש אוירו שם לאי זו סבה כי העפוש יפסיד האויר ולא יוכל להבין שם קשט אמרי אמת מתוך העפוש הנמצא שם הסוגר לבב אנוש ואף אם יהיה פתוח תחלה ורחב ידים כי הנפש נהנית בריח טוב ודבר טוב ישמחנה וירחיב את לבה וההפך ימנענה מהשיג כל שלמות והדאגה בלב איש ישחנה וימנע ממנה הטוב וכל דבר באות לה, ואמרו והשותה מאמת המים העוברת בין הקברות, זה ג"כ הרחיקו ז"ל מצד העפוש כי המים העוברים בין הקברות הם מים נפסדים מצד הלחות המעופש מן המת אשר נטרח ודמה תכסנו ועובר לחותו במים ההם דרך מחלות וחורי עפר ויתעפשו המים ההם ולא יוכל כל שותה מהם להשיג כל שלמות כי המים רעים והארץ משכלת להמיתם בלא עתם, ואמרו והמסתכל בפני המת ידוע הוא לכל הרואה במות המת שייירא עליו יראה גדולה בראותו האיש ההוא אשר הוא מכירו וידע את האיש ואת שיחו בהיותו חי ועתה רואהו מת אבן דומם לא ימוש ממקומו יחרד עליו חרדה וימת לבו בקרבו כאשר יחשוב שימות גם הוא כמהו ומתוך היראה אשר יטריד שכלו על זה ישכח תלמודו ולא יוכל לכון לבו על חכמתו עד יסיח דעתו ממנו כי לא יוכל ללמוד וללמד אם יתעצב אל לבו אם לא מתוך דבר שמחה, ועל זה מנע יתי מכהן ונביא וכל איש ישראל נזיר אלהים שלא יבא על נפש מת מחמלתו עליו שלא יזיקנו עצבונו על שאר בשרו והיה מתנכר אליהם במותם שלא יאבד זמנו לדעת, ואמרו אף הקורא כתב שעל גבי הקבר מוסכם הוא באומה בכל מקום אשר שם מחצב אבנים שישימו על כל קבר מצבת אבן ויפתחו עליה שם הנקבר שם למשמרת לאות לאלף דור לדעת מי הוא ואי זה הוא ולא ישכח בעיר אשר כן עשה והיה אצלו הציון הלז לדעת שמו ולא ישכח מפי זרעו ובאו ז"ל להורות הנה לכל הקורא בו כתב שעל גבי הקבר כי זה יזיקנו וכונה אחת לשני ענינים אלו אם יעמד עליו האדם בבית הקברות ויקרא הכתוב על הקבר וימצא שם האיש הנקבר במקום ההוא כי הוא גואלו הקרוב אליו או שהיה רעו הטוב ואוהב אותו אהבת נפשו יעמד עליו משמים ונבהל ויצא לבו והמס ימס וישכח תלמודו בעת ההיא אשר עשה כוכים להעציבו, ושאר הדברים אשר הזכירו ז"ל הנה שמשכחין התלמוד הם סובבים על שני דרכים אלו אם מצד העפוש או מצד העצבון כי שניהם מזיקים לאדם ומבלבלים מוחו ושכלו אשר לא ידע ללכת אל עיר.

אמ' רבן יוחנן בן זכאי בימי רשב"ג נשנית משנה זו, רשב"ג נשיא ר' מאיר חכם ר' נתן אב ב"ד, כי הוה על רשב"ג הוו קימי כולי עלמא קמיה וכו'. כבר הקדמנו במסכת תענית שצוה ר' על בניו לבני דורו מצוה מחמת מיתה ומנה אותם אחריו על בני דורו ואמ' שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא, הורה על רבן גמליאל בנו כי הוא היה ראוי לעצור בעם כי הוא יהיגם הנהגה ישרה על פי מדותיו הטובות כי הוא נתחכם או יותר בחכמת התלמוד וידע כל גדר וסיג העשוי לכל מצוה ומצוה מן המצות שבאו לצורך ההנהגה המדינית להיות ישרה ביניהם כמו שהעידו עליו ואמרו ביראת חטא ממלא מקום אבותיו הוה ואחיו היו מן הנכנסים לפרדס להשיג ולדעת דעת עליון על אמתת מציאותו ועל זה קראו חכם החכמה ההיא אמתית ומכונת ממין האדם להכיר את בוראו ולהשיג האמתות מן המרכבה והרוכב עליה וגמליאל אחיו לא השתדל לדעת זאת ועמל הוא בעיניו והשתדל לדעת חכמת התלמוד על בוריה, והורו ז"ל הנה על רבן שמעון בנו כי הוא הלך בדרך אביו והיה שלם בכל מדה חשובה ומנוהו על זה להיות רודה בעם הנהגה ישרה ומהם יראו וכן יעשו ולא יפסידו כל הנהגה מדינית, ור' מאיר היה חכם בחכמה ההיא ובשאר כל חכמה אמתית, ור' נתן היה אב ב"ד לשפוט את משפט העם במקומו וקנאו בו שניהם על אשר נבחר להיות פרנס יותר מהם ושאלו ממנו שידרוש ברבים במה שלא ידע כדי לבישו בעיני התלמידים לולי הזקן שקנה חכמה וידע מה בפיהם ודרש בזה אחורי הפרגוד כדי שישמע וירגיש בדברים ההם כי לא דבר רק הוא ולחינם לא התעסק במסכת עוקצין ונתן אל לבו ולמד ממנו כל מה ששמע שהיה מדבר בינו לבין עצמו ויום המחרת כאשר שאלו ממנו החכמים ההם שכנגדו שידרוש לעיני התלמידים דרוש דרש וידע כל אשר שאלו ממנו והשיב לחורפים דבר, ובאו ז"ל לספר מה שקרה אל החכם הזה להורות יללמד דעת לכל מבקש להיות שלם שישמור עצמו שלא יכון לבייש את חבריו ברבים כי לא יועיל לו אם הוא משכיל ישמור את עצמו ממנו ואל ישוב דך נכלם, ועוד שלא יתעצל האדם ללמוד כל הצריך אליו אם ממנו אם מזולתו כי לא ידע מה ילד יום אם יבא לידי הנסיון ההוא על ידי שנואי נפשו ואם יחרף אותו אדם ויבא לנסותו יענה בדעת כאשר עשה החכם הקודם זכרו שלמד מפי השמועה מה שצריך אליו יום מחר ותן לחכם ויחכם עוד.

[יד, א], אמ' ר' יוחנן פליגי רשב"ג ורבנן סיני ועוקר הרים הי מיניהו עדיף חד אמ' סיני עדיף הכל צריכין למרי חטיא וחד אמ' עוקר הרים עדיף. קראו ז"ל סיני החכם היודע התורה על בוריה וכל גדריה וסיגיה לא חסר דבר מכל מה שנכתב ונחתם בספר התורה שבכתב ושבעל פה ואל הדבר הקשה והנעלם שיתחדש לפניו כי לא פורש מה יעשה ישראל על זה הוא לא ידע מתוך שכלו ופלפולו לחדש הענין ההוא ולהוציאו דבר מתוך דבר, כי השכל ההמני וההרגשי במפורסמות אין לו מבוא עם השכלי המשיג המושכלות כי כל מושכל יושג בשכל הזך והצליל בהפשיטו אותו מן החמר ולא יוכל להשיגו בחושים ולא תשורנו עין ראוי והדבר המפורסם נודע בהרגש העת השתמשו בחומר אם טוב אם רע כמו שהורה החכם בחכמתו ואמ' ויוסיף דעת יוסיף מכאוב, ר"ל אם יוסיף לדעת ולהתבונן במפורסמות שבעניני העולם המורגשים הוא מוסיף מכאוב לנפשו שיירא יום ויום שימצאוהו צרות רבות ורעות אף ביום טובה הוא ייראה ליום עברתי ובשלום שודד יבואנו, אם האיש ההוא אינו נבון מצד עצמו אם לא שלבו פתוח ורחב לקבל כל הנכתב בספר וכל אשר ראה לבו ולמד מפי מוריו ומלמדיו להועיל לא ישכח ועל הדבר המתחדש אשר לא ראה ולא ידע עדן לא יוכל לחדש עליו אם נתעלמה ממנו הלכה האיש הוא קראו סיני עד"מ כי על ההר ההוא נתנה התורה בדרך קצרה ונבון דבר יוציא לאור מפלפולו כל תעלומה, וקראו ז"ל האיש המחודד עוקר הרים עד"מ כי כמו שידוע כי יש לכסף מוצא ומקום לזהב ממחצב ההר יוציא משם הכסף והזהב ממוצאיהם כן האיש הנבון וחכם בכח קרוב מצד שכלו הזך הוא יקים את דברי התורה כהלכתן ואם ידעה על בוריה ואם יתחדש לו איזה דבר נעלם כל הר גבנון ויסיר כל מסך ומונע ממנו ויזכך שכלו להוציא הדבר הנעלם לאור ולהשיג האמתות ממנו מתוך פלפולו אז יותר מן האיש השלם בידיעת התורה מתוך הרגלו עליה לא יחשה לא יום ולא לילה לא יועיל לו ההרגל על הדבר המתחדש לפניו ונעלם ממנו כמו שהורו ז"ל על יונתן בן עוזיאל ואמרו עליו בשעה שהיה עוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף באו להורות על המונעים מוגיים המעטים שהיו נמצאים בו כי הוא היה שורף אותם על דרך משל שהיה מוקק החמר למצא הדבר אשר הוא מבקש בעת ההיא כמו שבארנו במסכת חגיגה, והסכימו יחד על שני מיני החכמים אלו ואמרו סיני עדיף שהכל צריכין למרי חטיא הורו על היודע התורה על בוריה כי הוא המעולה ואם לא ידע להבין ולהוציא הדבר המחודש משכלו לאור כי הדברים המתחדשים אינו צריך אליהם יום יום אם לא לעתים רחוקות וידיעת התורה בנגלה ממנה הוא צריך ללמד דעת את העם מיום אל יום וצריך שידע הכונה והחפץ מן התורה וללמדה בכל עת לכל מאן דצריך ועל גודל מעלתו בהשגת התורה קראוהו בשם ההר אשר נתנה התורה עליו כי אז היא תורתו ונקראת על שמו והוא עומד על ההר ההוא חמד אלהים אלהים חי לשבתו וממנו תצא תורה לכל מבקשי י"י.

תם ונשלם תהלה לבורא עולם ביום י"ז בתמוז שנת רמ"ו
השם ירים קרננו אמן.

אגודה

מרבנו אלכסנדרי הכהן וכינויו היה
מהר"ר זוסלין מק"ק ורנקבורט

א (ב.) הורו ב"ד לעבור על אחת מכל מצות האמורו' בתור' והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם בין שעשו ועש' עמהם בין שעשו ועש' אחריהם בין שלא עשו ועש' פטור'. (ריש הוריו') האי ב"ד פי' סנהדרין גדול' (תו') ומספק' ליה אי ב"ד גופייהו חייבים להביא כבשה או שעירה נהו דפר אינן מביאין אא"כ עשו רוב צבור מ"מ קרבן יחיד ליתי: (שם בתו' הורו) הורוה ב"ד להינש' והלכ' וקילקל' חייבי' או' רבי (שם) דהאי ב"ד אינם סנהדרין דהכא כל ב"ד יכולין להתיר להינשא. (ב"ב קל: ועיי' כאן בתוד"ה מסקי') עד שיאמר הלכ' למעש' פי' שיביא לו ראי' מאותו דבר מתוך הלכה כי התלמוד ודברי האמוראים עיקר כדאמרינן בריש ירו' דפא' אין למדין לא מתוך ההלכות ולא מהאגדות ולא מן התוס' לא מן התלמו': (תוד"ה הנ"ז) עד שיאמ' מותרין לעשות מכאן (שם) דאין לתלמיד לסמוך ע"ד רבו עד דא"ל הכי כדא' פ' י"נ אין למדין הל' מפי מעש' אם יאמר אדם ראיתי מעשה שהוא כך אין לסמוך על דברי שמא לא עיין היטב והמעש' היה קצת משינ': (ה:) הורה כהן משוח כו'. (סדר הפיקי' ט: כ' בפאה) כהן משיח שחט' ואח"כ עבר ממשיחתו וכן נשיא שחט' ואח"כ עבר מגדולתו וכו'. (י.) חטאו עד שלא נתמנו ונתמנו וכו'. כוכב א' (שם) עול' לז' שנים (לפנינו הגי' לע') ומטע' את הספינ': (שם:) אשריהם לצדיקי' שמגיע להם כמעשה הרשעים ב (שם) גדל' עבירה לשמ' ממצו' שלא לשמ' מנא לן מיעל: (יב.) כיצד מושחין את המלכי' וכו' (יג.) איש קוד' לאש' להחיותו אשה קוד' לאיש לכסו' ולהוציא' מבית השבי: ג (שם) ממזר ת"ח וכהן ע"ה ת"ח קוד': (יב:) כל התדי' מחבירו תדיר קודם: (יג:) ה' דברי' משכחין את התלמוד וכו'. (שם) ה' דברים משיבין את התלמוד וכו' (שם) י' דברי' קשים לתלמוד וכו' (דף יג):

הגהות מרדכי

מרבנו שמואל משליצשטט

כתב יד אוקספורד

הג"ה הוריות האיש קודם לאשה להחיות ולהשב אבידה. האשה קודמת לאיש לכסות ולהוציאה מבית השבי, בזמן ששניהם עומדין בקלון האיש קודם לאשה. ושאלת על אודות ראובן שנתפס ואשתו גם היא נתפסו מצד אחר ומייסרין אות' בייסורין ועמדו קרוביה ופטרו עבורה. אם יכולה להוציא דמי פרקונה מיד שמעון שיש בידו פקדון משל ראובן בעלה. אי אמרינ' כל כמה דלא נתפטר איהו גופי' ולא ידיע' לכמה יעלה פדיונו. ואם יפדנה תחילה שאא (צ"ל: שוב) לא יוכל אז לפדות את עצמו, חייו קודמין או לא. נראה לי אע"ג דלענין סידור בעל חוב ולערבין איהו עדיף טפי מאשתו כדאמרי' פי' שום היתומי' דקתני אבל לא לאשתו ובניו, ויליף התם מקראי וכ' המקבל נמי אייתי לה, הני מילי לענין חיותו ומזונותיו. אבל להוציא מבית השבי איהי עדיפא. כדתני' פ' בת' דהוריות האיש קודם לאשה להחיות ולהשב אבידה. אשה קודמ' לאיש לכסות ולהוציאה מבית השבי, ולכסות דקאמ' הייגו כששניהן ערומין מכסין האשה תחילה מכמה טעמים, ואין צורך לפר'. ותניא הת' בגמ' היה הוא ואביו ורבו בשבי הוא קודם לרבו ורבו קודם לאביו ואמו קודמת לכולן, אפי' לדידי'. אלמ' אע"ג דחייו קודמי' לחיי אביו וחיי רבו. והוה לן למימ' הכי כ"ש שיהא קודם לשל אמו דגריע' טפי אף מאביו כדאית' פ"ק דקידושין גבי מורא וכיבוד, אפי' הכי להוציא מן השבי איהי קדמא לכולהו משום דיות' עבדי בה איסורא אלמ' כל היכא דמחייב לפרקון האשה איהי קדמה אפי' לדידיה, מטעמ' דפרישי א"כ אשתו נמי כיון דמחייב בפרקוה איהי עדיפא וקודמת לדידי' ואע"ג דלימ' זמן כ"ר יורדין לנכסיו ופודין אותה כדאית' פ' נערה וכ"כ דכתובא גבי מי שנשתטה או שהלך בעלה למדינת הים כ"ר יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו כו'. כ"ש להוציאה מבית השבי דכולהו אתנהו ביה. דיורדין לנכסיו ופודין אותה ואפי' עומד וצווח אל תפדה מנכסיי אין שומעין לו, לא כל הימנו להפילה על הציבור, כל כמה דאית לי' נכסי לדידיה. ואסקינ' התם בזמן ששניהם עומדי' לקלקלה, האיש קודם לאשה. פי' שרגילות במשכב זכור, ויש לחוש גם לקילקול האיש כמו לקילקול האשה. והאיש קודם דקילקולא דגברא קשי מדאיתתא אלמא כל מאן דאיכא למיחש בה לתקלה וקלון, איהו קדים אחד האיש ואחד האשה. עכ"ל מורגו ז"ל. לעי"ל פסק רבי' א'ב'ן (=ראב"ן) דאם כפף הלוקה עצמו ומזומן למלקות ואין המלקה מזומן שילקהו פטור. וראיי' מפ' כת' דאמ' שמואל כפתותו ורץ מב"ד פטור. ומע"ה היה באחד שישב לארץ וכפף עצמו ולא היה המלקה מזומן ועמד לו. ופטרו מטעם זה שהרי נקלה לעיניך. ע"כ. ת"ר ששה דברי' משכחין את התלמוד. האוכל ממה שאכל עכבר או חתול, האוכל לב בהמה. הרגיל בזיתים והשותה מים של שירי הרחיצה. והרוחץ שתי רגליו זו על גב זו. ויש אומ' אף המניח כליו מראשותיו. חמשה דברים משיבין התלמוד האוכל פת פיחמין וכ"ש פיחמין עצמן והאוכל פת חיטין וכ"ש חיטין עצמן. והאוכל מצה מגולגלת בלא מלח והרגיל בשמן זית, והרגיל ביין ובשמים. והשותה מים של שירי העיסה. וי"א אף הטובל אצ[illegible] במלח, אמ' ריש לקיש ובאחת כו', וסימנך קמיצה. ולמה ביין ובשמים ושמן זית, יין דאמ' רבא חמרא וריחנ' פקחין, שמן דא"ר יוחנן כשם שהזית משכח התלמוד של שבעים שנה, כך שמן זית מחזיר התלמוד של שבעים שנה. ע"שרה דב"רים ק"שין לת"למוד העובר תחת אפסר הגמל. וכ"ש תחת גמל עצמו. והעובר בין שני גמלים, והעובר על הגשר עברו תחתיו מים ארבעים יום והעובר תחת מוח של גבילה. והאוכל מזוהמא ליסטרון. והאוכל פת שלא בישלה כל צורכה. והשותה מאמת המים העוברת בבית הקברות. והמסתכל בפני המת. וי"א אף הקורא הכת' שעל גבי הקבר. הכל צריכין למרי חיטיא פי' רש"י למי שקיבץ למכור. כלומ' למי שקיבץ שמועות. ת"ר כשהנשיא עובר כל העם עומדין מפניו כו' עד כ"ש כשהחכם בכנס אחד יושב ואחד עומד עד שישב במקומו כו'. שלחו לתמן סיני ועוקר הרים איזה מהן קודם. שלחו סיני עדיף. הכל צריכין למרי חיטיא

סל"ק מס"כת הו"ריות

באר שבע

מאת רבנו יששכר בער איילינבורג

הורו בית דין לעבור כו' איכא למידק טובא חדא מכדי תנא בסדר נזיקין קאי מאי טעמא תנא הוריות מה ענין הוריות בסדר נזיקין בסדר קדשים הוה ליה למיתנייה שהוא הלכות קרבנות וכהאי גוונא דייק הגמרא בריש מסכת נזיר מכדי תנא בסדר נשים קאי מאי טעמא תנא נזיר בסדר קדשים ה"ל למיתנייה שהוא הלכות קרבנות ועוד מכדי תנא מאבות סליק מאי שנא דתני הוריות. ואע"ג דקי"ל דבתרי מסכתות אין סדר למשנה הני מילי לענין מחלוקת ואח"כ סתם לפי שרבי לא שנה לתלמידיו המסכתות על הסדר אלא כמו שהיו חפצים התלמידים אבל אחר ששנאן וחברם על הסדר חברם וצריך בכל מסכתא טעם למה נשנית אחר שלפניה כדדייק הגמרא בריש מסכת שבועות מכדי תנא ממכות סליק מ"ש דתני שבועות וכן בריש מסכת סוטה מכדי תנא מנזיר סליק מאי שנא דקתני סוטה ועוד אמאי לא התחיל התנא למיתני ברישא הוראת כהן משיח לעצמו כו' והדר ליתני הורו ב"ד לעבור כו' כסדר הפרשה שהרי פרשת כהן משיח כתיבא ברישא והדר כתיבא פרשת ב"ד וכה"ג דייק הגמרא בריש מסכת סוטה. ומיהו בהא איכא למימר כיון דהתנא בעי למיתני שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת ב"ד לצבור כמפורש לקמן ריש פרק ב' הלכך איצטריך להודיענו מעיקרא דין הוראת ב"ד לצבור וכה"ג משני הגמרא בדוכתי טובא. ועוד י"ל כיון דהוראת כהן משיח לעצמו הוא גנותן של ישראל כמו שדרשו לאשמת העם כשכהן גדול חטא אשמת העם הוא מפני שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם ונעשה מקולקל הלכך לא התחיל התנא בהורה כהן משיח לעצמו וכה"ג אמרו בספרי בפרשת בהעלותך בפסוק ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וגו' מפני מה לא פתח ראש הספר בזו מפני שהוא גנותן של ישראל כו' והא דהתחילה בו התורה טעמא רבה איכא במילתא כדי ללמדנו דפר כהן משיח קודם לפר העדה כדתנן לקמן בפרק בתרא ויליף ליה מקרא ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון אבל כל הקושיות קמייתא אכתי קשה וגם על מסכת אבות גופא איכא למידק מה ענינה בסדר נזיקין וי"ל כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהקדמה מסדר זרעים שהיה מסדר רבי מסכת אבות אחר מסכת סנהדרין ומה שנלוה אליה לפי שהיא כוללת המוסרים הצריכים ביותר אל הדיינים ולפיכך היה תחלת דבריו במסכת אבות הוו מתונים בדין כו' וכאשר השלים מוסר הדיינים התחיל לבאר שגיאותם כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ולפיכך היה מסדר רבי מסכת הוריות אחר מסכת אבות ע"כ ובהאי תירוצא מיתרצא גם הקושיא שהקשיתי אמאי לא התחיל התנא למיתני ברישא הורה כהן משיח לעצמו כו' והוא מפני שהתנא קאי אמסכת אבות ובא להתחיל לבאר שגיאות הדיינים אחר שהשלים לבאר מוסר הדיינים הלכך התחיל בהורו ב"ד לעבור כו' שהם הדיינים המיוחדים (הגה"ה ואף על פי שמצאתי בכרכים שבידינו מסכתא זו מסודר אחר מסכת ע"א וכן כתבו התוספות בהדיא בריש מס' ע"א מ"מ סמכתי טפי על הרמב"ם בזה כי ראיתי שהוא מקשר ומחבר בטוב טעם ודעת כל המסכתות שבש"ס אחת מהנה לא נעדרה כהלכה למשה מסיני מסורה. עד כאן הגה"ה).

ומיהו אכתי איכא למידק אמאי לא נקט הורו בית דין שוגגין לעבור כו' כדנקט לקמן בפרקין במשנה הורו ב"ד שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין מביאין פר כו' ואי אפשר לומר דלא בעינן שוגגין בב"ד לגבי יחיד דליהוי תולה בב"ד דהא ליתא כמפורש לקמן ובירושלמי כל הורייה שב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה או שעירה וכל הורייה שאין ב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה או שעירה וי"ל דהכא לא איצטריך למתני שוגגין משום דפשוט הוא דכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו דעליה קאי התנא וכיון דכתיב ישגו אלמא דבעינן שוגגין בב"ד והא דנקט לקמן הורו ב"ד שוגגין כו' שאני התם שכל עצמו לא נחת אלא למנות כל החלקים בענין חיוב ופטור ואגב דתנא מזידין ועשו שוגגין שוגגין ועשו מזידין שכל א' חלוקה בפני עצמו הוא תנא נמי הורו ב"ד שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין כדי לעשות חלוקה ג' וכה"ג משני הגמרא לקמן. ועי"ל משום שאין התנא שונה במשנה הזאת רק כלל הענין ומניח הפרטים כי יש תנאים רבים לזה הדין והתנא לאו ריוקלא הוא וסמך על מה שפירש כולה לקמן בפרקין ולכן לא נקט כאן שוגגין משום דסמך אמה דפירש לקמן בפרקין הורו ב"ד שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין מביאין פר הורו ב"ד מזידין ועשו כל הקהל שוגגין מביאין כשבה ושעירה כו'. ובהאי תירוצא מיתרצא קושיא אחריתי שיש להקשות מדנקט לעבור סתם משמע לעבור לגמרי דאל"כ לא הוה ליה לסתום אלא לפרש לעבור בבטול מקצת וקיום מקצת ואי אפשר לומר כן שהרי לקמן בפרקין תנן הורו ב"ד לעקור את כל הגוף הרי אלו פטורים שנאמר ונעלם דבר דבר ולא כל הגוף והיחיד שעשה על פיהם חייב להביא חטאת קבועה בפני עצמו אלא על כרחך צריך לומר דמיירי שהורו לעבור בבטול מקצת וקיום מקצת כגון שהורו שחלב שעל הקרב מותר ולא החלב שעל הכליות או חלב שעל גבי הקיבה מותר ולא החלב שעל גבי הדקין וכיוצא בזה הורו גבי דם כגון שהורו שדם הלב מותר ולא הדם שיצא בשעת שחיטה והא דלא פירש כן בהדיא לעבור בבטול מקצת וקיום מקצת מפני שסמך אמה דפירש לקמן במשנה שהבאתי ואפשר נמי לומר שמפני זה נקט התנא מכל מצות ולא אמר בקצור לעבור על מצוה אחת האמורה בתורה כדי ללמדנו דאיירי שהורו לעבור מקצת המצוה ולא שתעקר המצוה כולה וכי האי גוונא ממש דרש חזקיה לקמן בגמרא לישנא דקרא מכל מצות למימרא מקצת המצוה ולא שתעקר המצוה כולה.

מכל מצות האמורות בתורה לאו דוקא מכל שהרי לקמן בפרק ב' תנן אין בית דין חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת כו' שהן ל"א מצות לא תעשה בלבד וכולן מנויות בריש מסכת כריתות אלא התנא לישנא דקרא דעליה קאי נקט ועשו אחת מכל מצות ה' ואפשר לומר שמפני זה נקט הקרא מכל למימרא מכל ולא כל מצות פרט למצות שאין חייבין על זדונן כרת ושגגתן חטאת כמו שאמרו בספרא מכל מצות ה' ולא כל מצות פרט לשמיעת קול ולביטוי שפתים ולטומאת מקדש וקדשיו.

האמורות בתורה איכא למידק האמורות בתורה ל"ל פשיטא האמורות בתורה אלא במאי וי"ל דאתא לאפוקי מצות המלך ומצות בית דין כמו שאמרו בספרא מצות ה' ולא מצות המלך ולא מצות ב"ד ויותר נכון לומר דאתא לאפוקי מצות האמורות למשה בעל פה וכי תימא הא בהדיא קתני לה לקמן בפרק ב' אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת כו' י"ל תני והדר מפרש כדמשני הגמרא לקמן והא דקתני והלך היחיד ולא אמר בקצור ועשה היחיד שוגג על פיהם אשגרת לישן הוא דכן אשכחן בדוכתי טובא דקתני והלך והוא מיותר. ואף על גב דבקדושין ריש פרק האומר דייק הגמרא גבי הא דתנן והלך וקדשה לעצמו מאי והלך שהלך ברמאות. נראה לי דלאו מיתורא קדייק דאם כן הוה ליה למידק מאי והלך בכל המקומות דקתני המשנה והלך והוא מיותר אלא קדייק משנוי הלשון מדלא קתני ויצא וקדשה לעצמו כדקתני ברישא האומר לחבירו צא וקדש לי כו' ולא קתני האומר לחבירו לך וקדש לי וכו'.

והלך עשה על פיהם כו' כאן לא שייך למיתני ועשה שוגג על פיהם כדקתני ברישא אע"ג שגם זה הוא שוגג דקא טעי במצוה לשמוע דברי חכמים כדמפרש בגמרא משום דאין זה שוגג על פיהם דהא ידע שטעו ולא איצטריך למיתני עשה על פיהם שוגג לאשמועינן שאינו חייב כשהוא מזיד אלא דוקא כשהוא שוגג שחשב מצוה לשמוע דברי חכמים משום דפשוט הוא דמזיד לאו בר קרבן הוא והוה קשה ונתני ועשה על פיהם שוגג למה לי כדפריך הגמרא לקמן על הרישא.

הרי זה חייב כו' איכא למידק אמאי נקט כאן טפי הרי זה מלעיל ברישא דקתני בין שלא עשו ועשה פטור ולא נקט הרי זה פטור וי"ל דכאן נקט הרי זה לדיוקא האי הוא דחייב הא אחר פטר כדדייק הגמרא לקמן.

אמר שמואל לעולם אין ב"ד חייבין פרש"י לעולם כלומר בין למ"ד ב"ד מביאין פר בין למ"ד צבור מביאין פר ולא ב"ד לעולם לא הוי גמר הוראה וכו' וקשה בעיני טובא על פירושו הדא פשיטא מהיכא תיתי שיהיה חילוק לענין אימתי הוי גמר הוראה בין למ"ד ב"ד מביאין פר בין למ"ד ציבור מביאין פר ולא ב"ד הלא לא פגע ולא נגע ענין זה לזה ואין לנו לבדות מלבנו מחלוקת חדש א"כ מה הוצרך שמואל לומר לעולם ועוד דא"כ לא הו"ל לשמואל לקבוע דבריו כאן אהך משנה אלא אמשנה אחריתא לקמן בפרקין הורו ב"ד ועשו כל הקהל או רובן על פיהן מביאין פר כו' דקתני שם מחלוקת זו מי חייב להביא פר דר"מ אמר ב"ד מביאין פר ולא צבור ור"י אמר צבור מביאין פר ולא ב"ד ועוד דא"כ הו"ל לומר סתם לעולם אין חייבין כו' ולא ה"ל להזכיר ב"ד שהרי רש"י גופיה דקדק מלשון המשנה לקמן בפ"ב וז"ל והא דקתני שאין ב"ד חייבין ולא קתני שאין צבור חייבין סתמא כר"מ דאמר ב"ד מביאין פר ולא צבור כו' וכמעט שדבריו סותרין זה את זה וכן קשה אמה שסיים רש"י ופירש לעולם לא הוי גמר הוראה דליחייבו קרבן ולגבי יחיד דלהוי תולה בב"ד פשיטא מהיכא תיתי שיהי' חילוק לענין אימתי הוי גמר הוראה בין דליחייבו הב"ד להביא פר ובין דלהוי יחיד תולה ב"ד שהרי מפורש לקמן בפרקין ובירושלמי כל הורייה שב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה או שעירה וכל הורייה שאין ב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה או שעירה. ולולא פיו הקדוש של רש"י היה נ"ל לפרש בענין אחר לעולם אין ב"ד חייבין כלומר לא מביניא כשלא עשו ב"ד ועשה אלא אפילו עשו ב"ד ועשה עמהן סד"א אין לך גמר הוראה גדולה מזו אע"ג שלא אמרו להם מותרים אתם כיון שהב"ד עצמו עשו עמו אפ"ה לעולם אין ב"ד חייבים עד שיאמרו כו' כן נ"ל. ואכתי איכא למידק מדקאמר שמואל אין ב"ד חייבין ובלשון הזה נמי אמר לקמן אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקים מודין בו כו' ולא אמר אין צבור חייבין משמע דשמואל סבירא ליה דרבי מאיר דאמר לקמן במשנה ב"ד מביאין על ידיהן פר והן פטורים וכה"ג ממש דקדק רש"י ז"ל לקמן בפ"ב מלשון המשנה דקתני נמי כלשון שמואל שאין ב"ד חייבין ולא קתני שאין צבור חייבין סתמא כר' מאיר דאמר לעיל בפ"ק ב"ד מביאין על ידיהן פר והן פטורים עכ"ל וכיון דשמואל ס"ל כר' מאיר כנגד ר' יהודא דפליג עליה לקמן במשנה וסבירא ליה צבור מיתי ולא ב"ד משמע דשמואל לית ליה הני כללי דרבי יוחנן דאמר רבי יעקב בר אידי משמיה בעירובין בפרק מי שהוציאוהו רבי מאיר ורבי יהודא הלכה כרבי יהודא ורבי יהודא ור' יוסי הלכה כרבי יוסי וכן משמע בסוף פ"ק דע"א גבי שכירות בתים לעכו"ם בארץ ישראל דפליגי רבי מאיר ורבי יוסי אי שרי להשכיר או לא ופסק שמואל דהלכה כרבי יוסי וכן בסוף פרק מציאת האשה גבי המשליש מעות פסק שמואל דהלכה כר' יוסי כנגד רבי מאיר ואם איתא דשמואל אית ליה להני כללי דרבי יוחנן א"כ קשה מאי איצטריך שמואל לפסוק הלכה כרבי יוסי כנגד רבי מאיר ומהאי טעמא מסיק הגמרא בפרק מי שהוציאוהו דרב לית ליה להני כללי דר"י מדהוצרך רב לפסוק הלכה כרבי יהודא כנגד רבי מאיר וא"כ קשה לי טובא על הסוגיא דגמרא שם בפרק מי שהוציאוהו דמסיק אלא הכי קאמר הני כללי לאו דברי הכל נינהו דהא רב לית ליה הני כללי ולמה לא הזכיר גם כן שמואל הואיל ונחת לומר הני כללי לאו דברי הכל נינהו כיון שמוכח משמעתין ומכל אלה מקומות שהבאתי שגם שמואל פליג עליה דרבי יוחנן בהני כללי וגם על הרי"ף ז"ל יש לתמוה שפסק שם בפרק מי שהוציאוהו דהלכה כרבי יוחנן בהני כללי אע"ג דרב פליג עליה דר' יוחנן בהני כללי שהרי רגיל הרי"ף לפסוק הלכה כרב ושמואל במקום דפליגי תרוייהו על רבי יוחנן משום דהוה ליה ר' יוחנן יחיד ואין דבריו של אחד במקום שנים כמו שפסק בפ' חבית ובפרק הדר ובשאר דוכתי טובא ועוד שהרי רב הונא ורב נחמן פליגי נמי עליה דר"י בהני כללי מדבעו מיניה דרבה בר אבוה בפרק יש נוחלין אם הלכה כרבי יוסי כנגד ר' יהודא גבי הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה וכו' וכן מוכח בסוף פרק מציאת האשה מדפסק רב נחמן דהלכה כר"מ כנגד ר' יוסי גבי המשליש מעות ומיהו בהא דפסק שמואל הלכה כרבי יוסי כנגד רבי מאיר בסוף פ"ק דע"א גבי שכירת בתים לעכו"ם בא"י שהבאתי יש לדחות ולומר לעולם אימא לך דשמואל אית ליה הני כללי דרבי יוחנן ואפילו הכי שפיר איצטריך שמואל לפסוק הלכה כרבי יוסי לאשמועינן דהלכה כרבי יוסי אע"ג דסתם לן תנא בתר הכי כר' מאיר והוי ליה מחלוקת ואח"כ סתם ואתא לאפוקי מדרבי יוחנן דאמר בפרק החולץ מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם. ועוד יש לדחות ולומר מטעם אחר דשמואל ס"ל הני כללי דרבי יוחנן ואפילו הכי שפיר איצטריך שמואל לפסוק הלכה כרבי יוסי הואיל דשמואל עצמו פסק בפרק אע"פ דהלכה כרבי מאיר בגזירותיו סד"א דכאן בפרקין ובירושלמי כל הורייה שב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה או שעירה וכל הורייה שאין ב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה או שעירה. ולולא פיו הקדוש של רש"י היה נ"ל לפרש בענין אחר לעולם אין ב"ד חייבין כלומר לא מביניא כשלא עשו ב"ד ועשה אלא אפילו עשו ב"ד ועשה עמהן סד"א אין לך גמר הוראה גדולה מזו אע"ג שלא אמרו להם מותרים אתם כיון שהב"ד עצמו עשו עמו אפ"ה לעולם אין ב"ד חייבים עד שיאמרו כו' כן נ"ל. ואכתי איכא למידק מדקאמר שמואל אין ב"ד חייבין ובלשון הזה נמי אמר לקמן אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקים מודין בו כו' ולא אמר אין צבור חייבין משמע דשמואל סבירא ליה דרבי מאיר דאמר לקמן במשנה ב"ד מביאין על ידיהן פר והן פטורים וכה"ג ממש דקדק רש"י ז"ל לקמן בפ"ב מלשון המשנה דקתני נמי כלשון שמואל שאין ב"ד חייבין ולא קתני שאין צבור חייבין סתמא כר' מאיר דאמר לעיל בפ"ק ב"ד מביאין על ידיהן פר והן פטורים עכ"ל וכיון דשמואל ס"ל כר' מאיר כנגד ר' יהודא דפליג עליה לקמן במשנה וסבירא ליה צבור מייתי ולא ב"ד משמע דשמואל לית ליה הני כללי דרבי יוחנן דאמר רבי יעקב בר אידי משמיה בעירובין בפרק מי שהוציאוהו רבי מאיר ורבי יהודא הלכה כרבי יהודא ורבי יהודא ור' יוסי הלכה כרבי יוסי וכן משמע בסוף פ"ק דע"א גבי שכירות בתים לעכו"ם בארץ ישראל דפליגי רבי מאיר ורבי יוסי אי שרי להשכיר או לא ופסק שמואל דהלכה כרבי יוסי וכן בסוף פרק מציאת האשה גבי המשליש מעות פסק שמואל דהלכה כר' יוסי כנגד רבי מאיר ואם איתא דשמואל אית ליה להני כללי דרבי יוחנן א"כ קשה מאי איצטריך שמואל לפסוק הלכה כרבי יוסי כנגד רבי מאיר ומהאי טעמא מסיק הגמרא בפרק מי שהוציאוהו דרב לית ליה להני כללי דר"י מדהוצרך רב לפסוק הלכה כרבי יהודא כנגד רבי מאיר וא"כ קשה לי טובא על הסוגיא דגמרא שם בפרק מי שהוציאוהו דמסיק אלא הכי קאמר הני כללי לאו דברי הכל נינהו דהא רב לית ליה הני כללי ולמה לא הזכיר גם כן שמואל הואיל ונחת לומר הני כללי לאו דברי הכל נינהו כיון שמוכח משמעתין ומכל אלה מקומות שהבאתי שגם שמואל פליג עליה דרבי יוחנן בהני כללי וגם על הרי"ף ז"ל יש לתמוה שפסק שם בפרק מי שהוציאוהו דהלכה כרבי יוחנן בהני כללי אע"ג דרב פליג עליה דר' יוחנן בהני כללי שהרי רגיל הרי"ף לפסוק הלכה כרב ושמואל במקום דפליגי תרוייהו על רבי יוחנן משום דהוה ליה ר' יוחנן יחיד ואין דבריו של אחד במקום שנים כמו שפסק בפ' חבית ובפרק הדר ובשאר דוכתי טובא ועוד שהרי רב הונא ורב נחמן פליגי נמי עליה דר"י בהני כללי מדבעו מיניה דרבה בר אבוה בפרק יש נוחלין אם הלכה כרבי יוסי כנגד ר' יהודא גבי הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה וכו' וכן מוכח בסוף פרק מציאת האשה מדפסק רב נחמן דהלכה כר"מ כנגד ר' יוסי גבי המשליש מעות ומיהו בהא דפסק שמואל הלכה כרבי יוסי כנגד רבי מאיר בסוף פ"ק דע"א גבי שכירת בתים לעכו"ם בא"י שהבאתי יש לדחות ולומר לעולם אימא לך דשמואל אית ליה הני כללי דרבי יוחנן ואפילו הכי שפיר איצטריך שמואל לפסוק הלכה כרבי יוסי לאשמועינן דהלכה כרבי יוסי אע"ג דסתם לן תנא בתר הכי כר' מאיר והוי ליה מחלוקת ואח"כ סתם ואתא לאפוקי מדרבי יוחנן דאמר בפרק החולץ מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם. ועוד יש לדחות ולומר מטעם אחר דשמואל ס"ל הני כללי דרבי יוחנן ואפילו הכי שפיר איצטריך שמואל לפסוק הלכה כרבי יוסי הואיל דשמואל עצמו פסק בפרק אע"פ דהלכה כרבי מאיר בגזירותיו סד"א דכאן

גם כן הלכה כוותיה הואיל והוא מחמיר מחמת גזרה שאוסר להשכיר בתים לעכו"ם בא"י גזירה משום מכירה דאיסור דאורייתא הוא שנותן להם חנייה מקרקע. (הגה"ה. ואולי מהאי טעמא נמצא כתוב באשיר"י שלפנינו אמר רב יהודא אמר שמואל הלכה כרבי מאיר והוא מהטעם שפירשתי משום דשמואל עצמו פסק בפ' אעפ"י דהלכה כר"מ בגזרותיו. מיהו נראה לי ברור דטעות סופר הוא באשיר"י וצריך להיות הלכה כרבי יוסי כמו שכתוב בגמרא שלפנינו וברי"ף ובכל הפוסקים חדשים גם ישנים כי בקצור פסקי הרא"ש פסק בהדא כרבי יוסי ועוד דאל"כ א"א דהוה שתיק הרא"ש מלהזכיר שדעת הרי"ף אינו כן הואיל שהוא שיתה מימי הרי"ף וסתם דבריו הם דברי הרי"ף שהוא הגמרא שלו. עד כאן הגה"ה). ואם תאמר היא גופא טעמא מאי למה באמת לא פסק שמואל כרבי מאיר כיון שהוא מחמיר מחמת גזרה ויש לומר משום דמסתבר ליה טעמא דרבי יוסי דאמר שדות דאית בהו תרתי קאסרי ביה רבנן בתים דלית בהו תרתי לא גזרו ביה רבנן וכן הא דפסק שמואל דהלכה כרבי יוסי כנגד רבי מאיר בסוף פרק מציאת האשה גבי המשליש מעות יש לדחות ולומר דשמואל אית ליה הני כללי דרבי יוחנן ואפילו הכי שפיר איצטריך שמואל לפסוק דהלכה כרב יוסי כנגד ר' מאיר לאפוקי מדרב נחמן דפסק הלכה כר"מ וכה"ג משני הגמרא בפרק מי שהוציאוהו הא דאיצטריך ר' יוחנן למימר הלכה כרבי יוסי כנגד ר' מאיר לאפוקי מדרב נחמן וכן מתרצי' התוספות בפרק ואלו מגלחין הא דאיצטריך שמואל למימר הלכה כרבי יוסי במועד ובאבל כנגד רבי יהודא לאפוקי מדעולא דפסק הלכה כר' יהודא באבל ומיהו משמעתין שפיר משמע דשמואל לית ליה הני כללי דרי יוחנן כדאמרן א"כ הדרא הקושיא לדוכתה ואף על גב שגם זה יש לדחות ולומר דאף על גב שמשמע כאן בשמעתין שפסק שמואל הלכה כרבי מאיר כנגד רבי יהודא מ"מ אין מכאן הכרע לומר דלית ליה הני כללי דר"י מפני שיש לתרץ כדמשני הגמרא מעיקרא בפרק מי שהוציאוהו גבי רב דפסק בכמה דוכתי הלכה כרבי שמעון כנגד ר"י ומאי קושיא דילמא היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר. פירוש ומאי קושיא דילמא רב אית ליה הני כללי דרבי יוחנן והיכא דאיתמר איתמר כו' כי רבי יוחנן עצמו לא כייל הני כללי אלא דוקא להיכא דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר ותדע שהרי מציגו לרבי יוחנן עצמו שפסק בסוף פרק אלו מציאות כנגד הני כללי דתניא ר' יהודא אומר כל שרוב חכמתו הימנו רבי יוסי אומר אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זהו רבו כו' ופסק רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה ורב ששת פסק הלכה כרבי יוסי ומדפריך שם הגמרא ומי א"ר יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה כו' ולמה לא הקשו קושיא זו התם. ואין להקשות כיון דאמרינן היכא דאיתמר איתמר א"כ מנא ליה לרשב"ם שפירש בפרק יש נוחלין גמי ת"ש דאמר ליה שמואל כו' דשמואל לית ליה האי כללא דרבי יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו כו' דילמא אית ליה האי כללא אבל מ"מ לפעמים פוסק כנגד האי כללא משום דס"ל דהאי כללא לאו דוקא הוא כדמשני גמרא בפרק מי שהוציאוהו גבי רב ומאי קושיא דילמא היכא דאיתמר איתמר וכדפירשנו די"ל דזה מוכרח ממקומות אחרים מדפסק שמואל בפרק אין מעמידין גבי עורות לבובין הלכה כרשב"ג וכהנה רבות מציגו לו בגמרא ש"מ דלית ליה האי כללא כלל דאל"כ קשה הלכה למה לי כדפריך הגמרא על רבי יוחנן בפרק המדיר ובפרק המפקיד ובשאר דוכתי טובא וגם כבר נתבאר לעיל דמהאי טעמא מסיק הגמרא בפרק מי שהוציאוהו דרב לית ליה הני כללי דרבי יוחנן ר"מ ורבי יהודה הלכה כר"י כו' מדהוצרך רב לפסוק הלכה כר"י כנגד ר"מ דפליג עליה אבל ממאי דמשמע כאן בשמעתין דפסק שמואל כר"מ כנגד רבי יהודה אין הכרע לומר דלית ליה הני כללי דרבי יוחנן כדאמרן משום דהיכא דאיתמר איתמר כו' וכה"ג מתרצין התוספות בפרק ואלו מגלחין לעולא דפסק הלכה כרבי יהודה באבל כנגד רבי יוסי ולכן אתי שפיר דלא הזכיר המתרץ שמואל בהדי רב דלית ליה הני כללי כשמסיק ואמר אלא הכי קאמר הני כללי לאו דברי הכל ניהו כו' אבל אין התירוץ הזה מתיישב אלא דוקא במסקנת התרצן אבל אכתי קשה אדפריך מעיקרא מנא ליה לרב משרשיא הא מכמה דוכתי דפסק רב כר"ש כנגד רבי יהודה טפי הוה ליה למיפרך אילימא מהא דפסק רבי יוחנן עצמו הלכה כר"י כנגד רבי יוסי בסוף פרק אלו מציאות ובריש ערבי פסחים ובפרק במה מדליקין שהבאתי וכן קשה למה לא פריך מהא דפסק שמואל הכא בשמעתין כרבי מאיר כנגד רבי יהודה כדפריך מהא דפסק רב כרבי שמעון כנגד רבי יהודה ודוחק לומר משום דלא פסק שמואל הכא בשמעתין בהדיא כרבי מאיר אלא הכי משמע דמה לי אם הוא פסק כך בהדיא או משמע כך שהרי הגמרא מלאה קושיות על כל גדותיה מכח משמע וכבר היה אפשר לתרץ הא דלא פריך מהא דמשמע הכא בשמעתין דפסק שמואל כר"מ כנגד רבי יהודה משום דמכאן אין הכרע כלל לומר דלית ליה הני כללי דרבי יוחנן ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה כו' כי יש לומר שטעמו של שמואל שפסק כרבי מאיר הוא הואיל דקתני המשנה לקמן בפרק ב' סתמא כר"מ כדפרש"י אם כן הוה ליה מחלוקת ואח"כ סתם וסבירא ליה כרבי יוחנן דאמר בפרק החולץ מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם כה"ג ממש מצינו לרבי יוחנן בפ"ק דזבחים גבי אם המר ימיר לרבות את היורש כו' והא דפסק שמואל הלכה כרבי יוסי בסוף פ"ק דע"א גבי שכירות בתים אע"ג דסתם לן תנא בתר הכי כר"מ י"ל דשמואל ס"ל דלאו סתמא ממש כרבי מאיר כי מה דקתני המשנה במקום שאמרו כו' לאו משום דהלכה כר"מ אלא נקט במקום כדי ללמדך שדין זה אינו חוזר לרבי יוסי דלעיל מיניה בלבד אלא גם לרבי מאיר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה והכי קאמר במקום שאמרו להשכיר לר"מ בסוריא דוקא ולא בא"י ולרבי יוסי אפילו בא"י.

שוב מצאתי שכן פי' בהדיא ר"ע מברטנורא בפי' המשנה וכן פי' הר"ן ז"ל בהלכות לפי הירושלמי שהביא שם ומזה יתבאר לך שאינם מוכרחים דברי התוס' בפ"ק דע"א גבי הא דפריך הלכה כרבי יהודה למה לי כו' שכתבו דשמואל פליג אהך כללא מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם מדפסק שמואל שם בסוף הפרק גבי שכירות בתים שהבאתי כרבי יוסי אע"ג דבתר הכי סתם כר"מ וזה אינו מוכרח כי יש לומר דשמואל פירש המשנה כדפירשו ר"ע מברטנורא והר"ן ז"ל (הגה"ה אך לפי זה יש לתמוה טובא על הרמב"ם ז"ל שפסק בפרק י"ב מהלכות שגגות כר' יהודה דצבור מייתי ולא ב"ד הואיל שנתברר דסתם משנה אתא כרבי מאיר כדפרש"י וגם שמואל פסק כוותיה לכן נ"ל דהא דקתני המשנה שאין ב"ד חייבין כו' וכן שמואל דנקט לשון זה אי ב"ד חייבין לאו משום דסתם משנה כר"מ כדפרש"י אלא רצונו לומר שחייבין ב"ד להביא פר מכל שבט ושבט כרבי יהודה כי מה שמביאין הצבור לדעת רבי יהודה בשביל ב"ד מביאין כי הקרבן מחוייב לב"ד על שטעו בדינם ועשו העם על פי הוראתם אבל אינן מחוייבין להביא משלהם רק על הצבור מוטל להביא בשבילם כדלילף רבי יהודה לקמן מקרא ובהכי ניחא לי למה אמרו אין ב"ד חייבין ולא אמרו אין ב"ד מביאין על ידיהן כלשון ר"מ וזו תשובה נצחת שאין להשיב עליה כנגד פרש"י והשתא אתי שפיר הא דלא פריך בפרק מי שהוציאוהו ממאי דאמר שמואל כאן בשמעתין אין ב"ד חייבין כו' ואין אנו צריכין לכל אלו התירוצים דלעיל. ובהכי ניחא לי נמי מה שכתב הרמב"ם ז"ל וז"ל שם בתחלת הפרק הרי ב"ד חייבין להביא כו' ושאר העם פטורים מן הקרבן ואח"כ כתב וז"ל נמצאת למד שאם שגגו ב"ד הגדול בהוראה בע"א מביאין כל הקהל י"ב פרים עולות וי"ב חטאות וכו' ואם בשאר מצות שגגו מביאין י"ב חטאות ע"כ לפום ריהטא קשה היכי מזכה שטרא לבי תרי דבתחלה פסק כר"מ ואח"כ פסק כרבי יהודה ובמה שפירשתי נסתלקה קושיא זו כי חיוב הקרבן מגיע לב"ד ולא לצבור רק שאין הב"ד מחוייבין להביא הקרבן משלהם אלא משל צבור ומה שכתב הרמב"ם ז"ל בתחלת הפרק ושאר העם פטורים מן הקרבן הייגו שאין כל אחד מהעם חייב להביא חטאת בפני עצמו כשבה או שעירה לפי שהם תולין בב"ד ופטורים במה שהם בכלל מביאין בשביל הב"ד ולכן אתי שפיר דפסק הרמב"ם כרבי יהודה ולא כר"מ ואע"ג דסתמא כר"מ בברייתא דלקמן דקתני רוב הקהל שחטאו בהוראה ב"ד מביאין על ידיהן פר וכן יש ברייתא אחרת בסוף הפרק דקתני מת אחד מן הצבור חייבים אחד מהב"ד פטורין וזהו ודאי כר"מ כדאמר לקמן בגמ' מ"מ אתי שפיר דפסק הרמב"ם כר' יהודה משום דאמרינן בפרק החולץ מחלוקת במתניתין וסתמא בברייתא אין הלכה כסתם דאם רבי לא שנאה רבי חייא מניין לו ומיהו הא דפסק שמואל הלכה כרבי יוסי כנגד ר"י בפ"ק דקידושין גבי היה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש ר"י אומר דיו כו' וכן בנדה ר"פ האשה שהיתה עושה צרכיה אין בידי ליישב מה איצטריך שמואל לפסוק הלכה כר"י אי א"ל האי כללא רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי וצריך עיון ומתוך דברי נמצאת למד דמה שפרש"י לקמן בפרק ב' והא דקתני שאין ב"ד חייבין ולא קתני שאין צבור חייבין סתמא כר"מ כו' אינו מוכרח והקושיא שהקשיתי אדפריך הגמרא בפרק מי שהוציאוהו מנא ליה לרב משרשיה הא מכמה דוכתי דפסק רב כרבי שמעון כנגד רבי יהודה עדיפא מיניה הוה ליה למיפרך אילימא מהא דפסק רבי יוחנן עצמו הלכה כרבי יהודה כנגד רבי יוסי בסוף פרק אלו מציאות ובריש ערבי פסחים ובפרק במה מדלקין ומאי קושיא דילמא היכא דאתמר אתמר כו' עדיין במקומה עומדת וצ"ע היטב).

עד שיאמרו להם מותרין אתם נראה לי דאתא לאפוקי אם אמרו להם פטורין אתם משום דמשמע פטור אבל אסור והכי איתא בהדיא בירושלמי דפרקין בשם שמואל.

הורה לעשות חייב תימא רבתה מאי ראיה מייתי מהכא הלא אדרבה מטונך מדיליף ליה שם במשנה זו מקרא והאיש אשר יעשה בזדון אינו חייב עד שיורה לעשות א"כ משמע שאין הטעם מה שאינו חייב עד שיורה לעשות לפי שלא נגמרה הוראה עד שיאמר לעשות אלא משום דעל מעשה הוא חייב ואינו חייב על הוראה כיון דכתיב אשר יעשה ולא כתיב אשר יורה או יאמר וכיוצא בזה אלמא דלא קפיד קרא על הוראה אלא על מעשה ותדע שהרי אף אם הוא בעצמו יעשה כהוראתו חייב אע"ג שלא הורה כלום לאחרים ולא עשו אחרים כהוראתו כדאיתא בהדיא בפרק הנחנקין ת"ר אינו חייב עד שיעשה כהוראתו או שיורה לאחרים ויעשו כהוראתו כו' אבל אי הוה קפיד קרא על הוראה אה"נ שיהיה חייב אע"ג שלא הורה לעשות לפי שנגמרה הוראה אם אמר מותרים אתם וראיה מבוררת שאין להשיב עליה מהא דתניא בספרי בפרשת שופטים אשר יעשה על מעשה הוא חייב ואינו חייב על הוראה ע"כ. מדקאמר ואינו חייב על הוראה ש"מ בהדיא דהוראה בלא מעשה מקרי הוראה והיינו כמ"ד שנגמרה הוראה אם אמר מותרים אתם אע"ג דלא אמר לעשות ושמא י"ל דדייק מדנקט הורה לעשות ולא נקט למד לעשות או אמר לעשות וכיוצא בזה אלא בא לאשמועינן אגב אורחיה דהוראה לא נגמרה עד שיאמר מותר אתה לעשות ודכוותיה דייק גבי הורו לה ב"ד להנשא כדפי' רש"י ועדיין לבי מהסס וצ"ע.

אמר רבי אבא אף אנן נמי תנינא כו' לפוס ריהטא היה נ"ל דלא גרסינן רבי אבא דהא רבי אבא סתם שבכל הגמרא הוא תלמיד של רב הונא ורב יהודה ואלו אביי היה תלמיד של רבה ורב יוסף ורבי אבא היה גדול מרב יוסף כדמוכח בהדיא בפ"ק דע"א דקאמר יתיב רב יוסף אחוריה דרבי אבא ויתיב רבי אבא קמיה דרב הונא כו' וכן מוכח בגיטין פרק השולח וא"כ היאך קבע רב אשי דברי אביי קודם רבי אבא. שוב מצאתי בפרק גיד הנשה א"ל רבי אבא לאביי ולישערינהו בפלפלין ותבלין כו' אלמא דתרי רבי אבא סתם הוו דמדשאיל ר' אבא ספקותיו מאביי אלמא שהיה קטן מאביי ואשכחן עוד רבי אבא סתם שלישי שהיה זמן רב אחר אביי בשבת פרק שואל א"ל רבי אבא לרב אשי במערבא אמרין הכי המבדיל בין קדש לחול כו' וכן בפרק מי שמת א"ל רבי אבא לרב אשי אנן אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה כו' וכיון דרב אשי לא ראה לרבא כדאיתא בפרק עשרה יוחסין כשמת רבא נולד רב אשי כ"ש שלא ראה לאביי שמת קודם רבא וכיון שכן נוכל לומר שגם רבי אבא דהכא לא ראה כלל לאביי ולכן בכל האופנים שפיר גרסינן הכא ר"א.

הורו לה ב"ד להנשא כו' האי ב"ד לא דמי לב"ד דמשנתנו דאלו ב"ד דמשנתנו מיירי דוקא בב"ד הגדול דהיינו סנהדרי גדולה כדתני' בת"כ עדת ישראל העדה המיוחדת שבישראל ואיזו זו סנהדרי גדולה היושבת בלשכת הגזית והכי נמי תנינן בתוספתא תומר בהורייה שאין בדיני נפשות כו' שבהורייה עד שהודו ב"ד שבלשכת הגזית כו' ובגמרא אמרין אי איכא כולן הויא הוראה ואי לא לא הויא הוראה דכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו וכו' אבל ב"ד דהכא כל ב"ד יכולים להתיר להנשא.

הלכה וקלקלה וכו' פי' רש"י והלכה וקלקלה בזנות וקשה לי על פירושו דהא בריש פרק האשה רבה אמר שם בגמ' על משנה זו והלכה וקלקלה מאי קלקלה רבי אלעזר אומר זינתה רבי יוחנן אמר אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מאן דאמר זינתה כל שכן אלמנה לכ"ג מ"ד אלמנה לכ"ג אבל זינתה לא מאי טעמא אתון הוא דשויתון פנויה. תניא כוותיה דרבי יוחנן הורוה ב"ד להנשא והלכה וקלקלה כגון אלמנה לכ"ג וכו' והשתא היאך פרש"י קלקלה בזנות כרבי אלעזר ושבק לדברי רבי יוחנן דהלכתא כוותיה כנגד רבי אלעזר ובפרט דתניא כוותיה בברייתא וכבר היה אפשר לתרץ כיון שלשון המשנה דקתני שלא התירוה אלא להנשא דייק טפי כרבי אלעזר דאלו לרבי יוחנן צריך לתקן הלשון ולפרט שלא

ההיא אלא להנשא בהיתר ולא להנשא באיסור הילכך פרש"י קלקלה בזנות כרבי אלעזר ועוד י"ל דרש"י תפס פירוש הלשון קלקלה שבכל הגמרא דהיינו בזנות מפני שהוא יותר קרוב לפשוטו וזה דרכו של רש"י לפרש הלשון היותר פשוט אע"ג דלית הלכתא הכי וזה יצא לו מאורחא דגמרא דעביד נמי כה"ג דבהרבה מקומות מייתי דרשה מחד קרא ואף על פי שאותה דרשה לפי האמת נפקא לן מפסוק אחר אפ"ה לפי שהיא פשוטה יותר מאותו פסוק מייתי לה הכי כדאשכחן בפרק בתרא דזבחים דקאמר והתורה אמרה בדד ישב שלא ישב טמא אחר עמו כו' אע"ג דההיא סוגיא לרבי שמעון אתיא והך דרשא לרבי יהודה דלרבי שמעון דריש ליה מקרא אחרינא בפסחים בריש אלו דברים אלא ניחא ליה לגמרא לאתויי דרשה הפשוטה יותר וכמו ספר כריתות ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה דמייתי בכולי גמרא והאי כרבי יוסי הגלילי כדאיתא בקידושין אבל לרבנן מוכתב לה נפקי בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף וכן בפרק החובל דמייתי בנעוריה בית אביה כל שבח שבנעורים לאביה ובכתובות וקידושין מסיק דההוא קרא בהפרת נדרים הוא דכתיב וכן בפרק אחד דיני ממונות ובפרק בא סימן דדריש נגעים אין רואין אותן אלא ביום מביום הראות בו בשר חי יטמא כדאביי דפ"ק דמ"ק ושביק דרשה דרבא דדריש דכתיב לו ולא לאורו וכן בפרק הקורא את המגילה למפרע דדריש ולא מוהלין אלא ביום מדכתיב וביום השמיני ימול ובפרק אם לא הביא מפיק ליה מבן שמונת ימים ולא לילות וביום מוקי לה ביום אפילו בשבת וכהנה רבות בגמרא. אמנם לפי האמת אין אנו צריכין לכל זה כי י"ל הא דפ' רש"י קלקלה בזנות כר"א הייגו משום דלא אתמר דרבי יוחנן אלא אליבא דמתניתין דבפרק האשה רבה דאמרה שאם נישאת על פי ב"ד פטורה מן הקרבן אבל כיון דאסיקנא שם דליתא למתניתי' אלא אע"פ שהורוה ב"ד לינשא ונישאת חייבת בקרבן אף לרבי יוחנן אין חלוק בין זנתה לנישאת דבין בזו ובין בזו חייבת בקרבן וא"כ יפה דקדק ויפה כוון רש"י להלכה הא דפ' קלקלה בזנות כן נ"ל.

אמר רבינא אף אנן נמי תנינא הורו ב"ד לעבור כו' יש אומרים דנוסחא משובשת היא וצריך להיות אמר רבינא מתניתין נמי דיקא הורו ב"ד לעבור כו' משום דלא אשכחן בכולי גמרא לשון אף אנן נמי תנינא על המשנה במקומה אע"ג דאיתא אף אנן נמי תנינא טובא קודם כי הכא ואני אומר שאין לשבש הספרים דכן אשכחן בכריתות בפרק המביא אשם.

תו לא מידי מכאן נראה לי דאין לתלמיד לסמוך על דברי רבו עד דאמר לו מותר אתה לעשות וא"ת דהא אמרינן פרק יש נוחלין אמר ליה רב אסי לרבי יוחנן כי אמר לן מר הלכה בעביד מעשה אמר לא תעבידו עד דאמינא לכו הלכה למעשה והשתא קשה וכי לא ידע רב אסי כל הני משניות דמייתי הכא דמשמע מינייהו דאין לתלמיד לסמוך על דברי רבו עד דאמר ליה מותר אתה לעשות וי"ל דלא דמי כלל דאלו הכא מיירי שהתלמיד שואל לרבו היאך הלכה ע"י מעשה שבא לידו כדי לעשות מעשה אבל רב אסי שאל לרבי יוחנן כי אמר לן מר הלכה שלא בשעת מעשה רק דרך לימודו בשעה שאנו למידין לפניו נעביד מעשה על פי אותה הוראה והשיב לו רבי יוחנן לא תעבידו, עד דאמינא לכו הלכה למעשה פירוש שאורה לכם הלכה בשעה שתשאלו לי ע"י מעשה דבשעת מעשה אדם ירא לידון ומכוון לבו יותר כדאמרינן התם אין למידין הלכה מפי תלמיד ומיהו לא בעינן שיאמר לו רבו בשעת מעשה מותר אתה לעשות אלא דוקא אם לא אמר לו הלכה כפלוני אבל אם אמר לו הלכה כפלוני אע"פ שלא אמר לו מותר אתה לעשות כיון שאמר לו הלכה כפלוני על ידי מעשה שבא לידו זהו נקרא הלכה למעשה. ואפשר נמי לפרש הלכה למעשה הייגו שיאמר הלכה ומותר אתה לעשות וכתב שם רשב"ם ונמוקי יוסף בשם המפרשים דדוקא רבי יוחנן הוא דקאמר הכי לתלמידיו לפי שהיה מתמיר על עצמו או משום דדילמא הדר ביה מההוא פסק הלכה שפסק ויראה לו טעם אחר בעיניו או משום כדי שילמדו ממנו תלמידיו ויהיו כולם יראי הוראה אבל אנו אין לנו אלא מה שפסקו האמוראי כמו שסדרן רב אשי דהא אמרינן בבבא מציעא רב אשי ורבינא סוף הוראה כו' וקשה לי על מה שכתבו דדוקא רבי יוחנן הוא דקאמר הכי לתלמידיו לפי שרבי יוחנן לבדו היה מחמיר על עצמו כו' דהא אשכחן בכמה דוכתי הורה פלוני הלכה למעשה והיינו כדאמר רבי יוחנן לתלמידיו עד דאמינא לכו הלכה למעשה ושמא י"ל דהורה פלוני הלכה למעשה אין פירושו כמו הלכה למעשה דרבי יוחנן אלא אתא לאפוקי הלכה ואין מורין כן וכתב רבינו ירוחם ז"ל בספר אדם וחוה ז"ל וכתב ן' מיגש כי זה בדורות הראשונים שהתלמיד יושב לפני רבו ומעיינים ואפילו רבי אומר לו הלכה כפלוני אבל עתה שהגמרא מסודרת הלכה למעשה הוא שנכתב אחר עיון ודקדוק רב שהרי לעשות מעשה נכתב עכ"ל ואיתא בירושלמי בפרק ב' דפאה אמר רבי זעירא בשם שמואל אין למידין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן התוספות אלא מן הגמרא.

איכא דאמרי אמר שמואל כו' נראה לי דאע"ג שפי' ריב"א בעלמא דכל איכא דאמרי הוא טפל לגבי לשון ראשון ולית הילכתא כוותיה כי רב אשי סידר לשון המרובים והעיקר בתחלה וכל לשון היחידים והטפל אמר איכא דאמרי ור"י גאות ז"ל פי' להפך דכל היכא דאיכא תרי לישני הלכתא כאיכא דאמרי משום דבעל הגמרא ראה דברי מי שישרו בעיניו וסדרן באחרונה לקבוע הלכה כההוא לישנא מכל מקום כאן כל אפי שוה דהלכתא דבעינן מותרים אתם לעשות מפני דהני תרי לישני לא דמיין לתרי לישני דעלמא הואיל ואין נפקותא לענין דינא בין הני ב' לישני רק אם הם דברי רב דימי או דברי שמואל מי שאמר אין ב"ד חייבין עד שיאמרו להם מותרים אתם לעשות אבל ס"ס בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא הילכתא דבעינן מותרים התם לעשות ללישנא קמא כרב דימי וללישנא בתרא כשמואל דבודאי יהיה מי שיהיה שאמרו אנן כאביי ורבי אבא ורבינא נקטינן שהכריחו כן ממשניות וגם הגמרא מסיק הכי ואמר תו לא מידי. (הגה"ה. ולכן לא דק הרב קארו ז"ל שכתב בכסף משנה פרק י"ג מהלכות שגגות על הרמב"ם ז"ל שכתב דבעינן שיאמרו מותרים אתם לעשות שפסק כלישנא בתרא ואליבא דשמואל כו' שנראה מדבריו דללישנא קמא לית הילכתא הכי והא ליתא כדאמרן ומה שנמצא כתוב בסמ"ג שלפנינו ז"ל וגם מפרש שם שצריך שיאמרו לעם בפירוש מותרים אתם ע"כ שנראה מדבריו שפסק כלשון ראשון ואליבא דשמואל נ"ל ברור שטעות דלוג סופ' הוא שדלג מלת לעשות מטעם שפרשתי דבודאי לכל הלשונות הילכתא דבעינן שיאמרו מותרים אתם לעשות הואיל ואביי ורבי אבא ורבינא הכריחו כן ממשניות לכל הני תרי לישני. ע"כ הגה"ה).

שוגג למה לי וא"ת למה לא פריך איפכא וניתני ועשה שוגג ולא ליתני על פיהם וי"ל דשוגג בכלל על פיהם הוא אבל על פיהם אינו בכלל שוגג משום דשוגג אשכחן בכמה גווני כמפורש בסמוך ולהכי איצטריך למתני על פיהם לפי שכל עצמו אינו פטור אלא משום שעשה על פיהם ומקרי תלה בב"ד ומשום הכי קתני במשנה שאחר זו והלך ועשה על פיהן ר"ש פוטר כו' ולא נקט שוגג.

על פיהם ממש לפי זה זו ואין צריך לומר זו קתני דעל פיהם ה"ל למתני ברישא ואח"כ שוגג דהוה לא זו אף זו שאינו דוחק כל כך כמו זו ואין צריך לומר זו כדפריך הגמרא בשמעתין בשלמא רישא לא זו אף זו קתני כו' וכי האי גוונא כתבו התוספות בפ"ק דשבועות גבי הסול והסירה והמקדח וז"ל זו ואין צריך לומר זו קתני דמקדה ומחט ומכתב ה"ל למתני ברישא כו' אבל אין להקשות להך לישנא דלא הוה ליה למתני על פיהם כלל השתא בשוגג דאינו ממש על פיהם פטור כל שכן על פיהם ממש משום די"ל דאי לאו על פיהם לא הוה מיותר שוגג ולא הוה מפרשי' ליה לנתחלף לו חלב כו' אלא הוה שמעינן ליה כפשוטו דלא מצינן לאקשויי לתני והלך היחיד ועשה בלחוד שוגג למה לי די"ל דאיצטריך שוגג למעוטי מזיד אבל השתא דקתני על פיהם תו לא צריך למעוטי מזיד דעל פיהם משמע שסמך עליהם וא"כ אייתר שוגג לנתחלף לו חלב בשומן אבל איכא למידק דהא כתבו התוספות בריש פרק האיש מקדש גבי הא דפריך השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא כו' דלא שייך לתרץ לא זו אף זו קתני אלא בשתי בבות אבל בשתי תיבות לא אם כן מאי שנא זו ואין צריך לומר זו שכתבותו התוספות בפ"ק דשבועות שהבאתי אפילו בשתי תיבות וגם על החלוק עצמו שחלקו בין ב' תיבות לב' בבות איכא למידק מ"ש ב' בבות משני תיבות וכבר מצינו להריטב"א ושאר מפרשים שכתבו גם גבי השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא כו' דהוא הדין דהוה מצי לתרץ לא זו אף זו קתני. ונראה לי ליתן טעם נכון לדבריהם דבשלמא בשתי בבות איכא למימר הדא שמעינהו ותנינהו כדמתרץ הגמ' בכמה דוכתי אבל בשתי תיבות לא שייך לומר כן דהא כולן שמען בתוך כדי דיבור ולכן זו ואין צריך לומר זו שפיר שייך לומר אפילו בשתי תיבות דכיון דאפילו בשתי בבות אי נמי אמרינן הדא חדא שמעינהו אכתי קשה דאין מסודר דבריו יפה כיון דכתב המחודש למה לו לכתוב החלוקה האחרת וכיוצא שעל כל פנים אין תקון בסדור דבריו ה"ה דאפילו בשתי תיבות שייך לומר זו ואין צריך לומר זו. שוב מצאתי מי שכתב עוד טעם אחר דבשלמא בשתי בבות כשכתב רבינו הקדוש החלוקה הראשונה לא ירד לחדוש השני וכשכתב השני' משום חדוש' לא הוה ליה למחוק את הראשונה שאינה כל כך מחודשת וכה"ג מתרץ הגמ' בפרק ארבעה אחין ואפילו בענין שנוגע לדין אמרינן בכמה דוכתי ראה רבי כדברי פלוני ומשנה לא זזה ממקומה אבל בבא אחת בשתי תיבות הוא דוחק גדול שנאמר שכשהיה כותב הדין לא ירד לכוון הדין ובתוך כדי דבור ירד לאותו חדוש עכ"ל ולפי טעם זה ה"ה דלא הוה שייך לומר זו ואין צריך לומר זו קתני בשתי תיבות וזה שלא כדברי התוספות דשבועות שהבאתי ולכן הטעם הראשון שכתבתי הוא הנכון.

ואיכא דאמרי אמר רבא שוגג על פיהם הוא דפטור כו' נראה לי דאפילו ריב"א שפירש בעלמא דכל איכא דאמרי הוא טפל לגבי לשון ראשון ולית הלכתא כוותיה מטעם שפירשנו לעיל מכל מקום מודה הכא דהלכה כאיכא דאמרי הואיל ורבי יוחנן קאי כוותיה בסמוך דהלכתא כמותו כנגד רב וכה"ג כתבו התוספות בפרק כירה גבי ואיכא דאמרי סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין כו' ועוד שהרי הסתם גמ' בעי למיפשט כן לקמן מדיוקא דמתניתין דקתני שוגגין ועשו מזידין הרי אלו פטורין כו' ולא שבקינן משמעות פשטא דלישנא של המשנה בשביל דחיית רמי בר חמא.

שוגג על פיהם הוא דפטור אבל נתחלף כו' תימא לפי זה הדרא הקושיא לדזכתה ונתני ועשה על פיהם שוגג למה לי דמהיכא תיסק אדעתין לומר שיהא פטור אם נתחלף לו חלב בשומן ואכלו שהרי על פיהם משמע על פיהם ממש.

בפלוגתא הורו ב"ד שחלב מותר כו' פי' כי הך פלוגתא דהנך תרי לישני פליגי נמי אמוראי קמאי רב ורבי יוחנן וכה"ג ממש פרש"י בפ"ק דגיטין גבי פלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי כו'.

רב אמר פטור פרש"י דתולה בבית דין הוא ויחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ולפי זה צריך לומר שגם רבי יוחנן סבר יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור כי לא פליגי אלא אם הוא מקרי תלה בב"ד או תולה בעצמו וקשה לי על פירושו שהרי לקמן אמר רב יהודא אמר שמואל זו דברי רבי יהודה אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב אם כן רב ורבי יוחנן היאך שבקו לחכמים ופסקו כרבי יהודא ואפילו אי תימא דלא ס"ל לענין הלכה כרבי יהודא רק דפליגי אליבא דרבי יהודה נמי קשה מאחר דלית הלכתא כרבי יהודא אלא כחכמים א"כ למה פליגי אליבא דרבי יהודא וכי תימא דסבר רש"י דרב ורבי יוחנן פליגי על שמואל וסבירא להו דמשנתנו לאו דברי רבי יהודא אלא חכמים אם כן קשה מניין לו זה שהרי אפשר לפרש פלוגתייהו דרב ורבי יוחנן דאיירי שהורו ב"ד לרוב הצבור ופליגי רב ורבי יוחנן אם גם הוא מקרי תלה בב"ד ופטור כמו רוב הצבור או תולה בעצמו וחייב אבל אי לאו שרוב הצבור עשו בהוראת ב"ד מלבד זה שנתחלף לו חלב בשומן רק הוא בלבד או אפילו עם מעוט הצבור לא היה אמר רב פטור וכן משמע בסמוך דפלוגתייהו מיירי בכך מדקאמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב צבור כו' א"כ אין אנו צריכים לבדות מלבנו מחלוקת בין רב ורבי יוחנן לשמואל אלא כולהו ס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב והא דאמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב צבור כו' היינו לענין דלהוי תולה בב"ד ופטור וכן משמע בהדיא דברי הרמב"ם ז"ל בפרק י"ג מהלכות שגגות שפסק כרבי יוחנן דהכא וכשמואל דלקמן דאמר אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וכתב זה הכלל כל התולה בב"ד פטור והוא שיהיו שם כל הדרכים שמנינו כו'.

מעם הארץ בעשותה פרט למומר כו' אין להקשות דהא איצטריך לכדדרשינן לקמן בפרק בתרא מעם הארץ פרט למשיח כמו שהקשו התוספות כה"ג בפ"ק דחולין גבי מכם ולא כולכם להוציא את המומר וז"ל תימה דהא איצטריך לכדדרשינן בפרק לולב הגזול אי לפני יאוש אדם כי יקריב מכם אמר רחמנא והא לאו דידיה הוא כו' דיש לומר דשאני התם גבי מכם שדורש שתי דרשות שהם שני ענינים נפרדים לגמרי ולכך שפיר הקשו התוספות דהא איצטריך כו' לאפוקי הכא השתי דרשות ענינם אחד למעוטי שאינם מביאים חטאת ולפיכך ממעט נמי לקמן בפרק בתרא מעם הארץ פרט לנשיא.

אשר לא תעשינה בשגגה ואשם השב כו'. וא"ת אמאי מייתי האי קרא דכתיב גבי נשיא ושביק קרא דאשר לא תעשינה ואשם דכתיב גבי יחיד הדיוט דמירי מיניה וי"ל דעיקר דרשא אתיא מתיבת בשגגה כדפרש"י ביומא פרק יום הכיפורים אשר לא תעשינה משמע שאלו ידע לא עשה אבל בשגגה עשה ואשם ע"כ כלומר אבל אם לא היה פורש ונבדל מעבירה זו בשעה שאכל אע"ג דחזר אח"כ בתשובה לא מקבלינן מיניה כיון דבשעת מעשה דעתו היה להזיד ולחזור על עבירתו אע"ג דעכשיו אתרמי דשגג ולא הזיד לא קרינן ביה בשגגה.

לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו תימה מה צריך קרא למעט לאינו שב מידיעתו ועומד ברשעתו הא הוי זבח רשעים והיכי תיסק אדעתיה לומר דמביא וי"ל דאיצטריך להיכא דחזר בתשובה אחרי כן ובשעה שאכל לא היה שב מידיעתו כך כתבו התוספות בפרק קמא דחולין וקשה לי על דבריהם שהרי שם בפ"ק דחולין נפקא לן מקרא מכם ולא כולכם להוציא את המומר שאין מקבלים ממנו קרבן עולה א"כ מאי משני התוספות לקושייתם התם גבי עולה מה צריך קרא למעט הא הוה זבח רשעים תועבה ובפרט לפי מה שפרש"י שם בהדיא הטעם שאין מקבלין ממנו עולה משום דכתיב זבח רשעים תועבה א"כ מה צריך קרא למעט. לכן נראה לי ליישב קושייתם של התוספות עם הצריכותא דעביד הגמ'

שם בפ"ק דחולין דאיצטריך קרא למעט מומר שאינו מביא חטאת אע"ג שאינו שב מידיעתו ועומד ברשעו משום דסלקא דעתך אמינא הואיל דחיובא הוא אימא לקבל מיניה כדי שלא יהא חוטא נשכר והא דכתיב זבח רשעים תועבה היינו בקרבן נדבה קמל"ן דאפילו חטאת שהוא חיובא לא מקבלינן מיניה כן נראה לי וכל זה כתבתי לדעת התוספות שפירשו מלת השב מידיעתו היינו שחוזר בתשובה אחר שעבר שלפי זה קשה היאך אמר יצא מומר שאינו שב כלומר שאינו חוזר בתשובה אחר שעבר מה צריך קרא למעט כו'. אבל לפי מה שפרש"י בפ"ק דחולין מלת השב מידיעתו היינו הפורש ונבדל מתחלה ואין עובר אם היה יודע שהוא אסור כו' אין אנו צריכין לכל זה כי הקושיא מעיקרא ליתא.

אמר רב פפא קסבר רבי יוחנן כיון דכי מתידע להו לבי דינא הדרי בהו כו' איכא למידק מה צריכין אנו לאריכות זה לומר כיון דכי מתידע להו לב"ד הדרי בהו די לנו דכי מתידע ליה בלבד שטעו כגון שהוא גמיר או סביר וטעה בתחלה כמו שטעו הב"ד וחשב שהב"ד בדת הורו ואח"כ מתידע ליה שטעו אי נמי כגון שהוא שמע מתלמיד גמיר או סביר שטעו הב"ד הוה הדר ביה שב מידיעתו קריגא ביה ושמא י"ל כיון דלאו כולי עלמא דיני גמירי ניחא ליה טפי לומר בהווה כיון דכי מתידע להו לבית דין כו'.

למה ליה למיתני כל הני כו' קצת קשה הלשון דלכאורה נראה דלאו רישיה סיפיה לפי דמעיקרא מקשה למה ליה למתני כל הני ולבסוף מקשה איפכא מבעיא ליה וצריך לפרש דהכי מקשה אלא סיפא דלחיובא איפכא מיבעיא ליה דאז הוה אתי שפיר דאיצטריך למתני כל הני משום דלא זו אף זו קתני כמו ברישא אבל השתא דלא קתני איפכא קשה למה ליה למתני כל הני דלא הוה ליה למיתני אלא שעשו ועשה עמהן הרי זה חייב אבל אכתי קשה ודקארי לה מה קארי לה וכי לא היה יודע דמצי לתרץ זו ואין צריך לומר זו קתני וי"ל משום דאין דרך התנא במשנה אחת לשנות ב' בבות האחת לא זו אף זו והאחרת זו ואין צריך לומר זו כדמוכח בפ"ק דמעילה הילכך הקשה שרצה לדעת אם יתחדש לו תרוץ אחר יותר מרווח כנ"ל.

תרתי למה לי כו' רבים מן המעיינים השתבשו שיבוש גדול בהבנת קושיא זו ותירוצה וחשבו מדלא הזכיר בפסקא וידע אחד מהן שטעו בהדי' או תלמיד וראוי להוראה הא דפריך הגמרא תרתי למה לי קאי על תלמיד וראוי להוראה בלחוד והכי פריך למה ליה למיתני תרתי דהיינו תלמיד וראוי להוראה הלא אייתר חד מנייהו ולא הוה ליה למיתני אלא או תלמיד גרידא או ראוי להוראה גרידא ומשני איצטריך דהוה אמינא תלמיד דגמיר וסביר דוקא תנא ראוי להוראה ממשנה יתירה וכבר מצאתי כתוב כן בהדיא בשני ספרים הנדפסים מקרוב והוא שבוש גדול דנהי שבכלל ראוי להוראה יש תלמיד דבכלל מאתים יש מנה אבל בכלל תלמיד לא יש ראוי להוראה דסתם תלמיד שבכולי גמרא הייגו שאינו ראוי להוראה כמו תלמיד שהורה לעשות פטור כו' וכמו תלמיד שאמר יש לי ללמד זכות עליו כו' וכהנה רבות בגמרא ולהכי פריך הגמרא בסמוך תלמיד וראוי להוראה כגון מאן כמו שאפרש שם א"כ מאי פריך הגמרא תרתי למה לי הלא הקושיא מעיקרא ליתא כי י"ל דאי תנא תלמיד גרידא סד"א אע"פ שאינו ראוי להוראה להכי איצטריך למיתני ראוי להוראה לאשמועינן שאינו חייב אלא דוקא אם הוא ראוי להוראה שהרי על כל פנים אפילו לפי המסקנא דקאמר רבא תנא משנה יתירה אפילו גמיר ולא סביר סביר ולא גמיר צריך אתה לומר בהכרח דוקא גמיר או סביר אבל דלא גמיר ולא סביר אינו חייב מדקתני המשנה ידע אחד מהם שטעה או תלמיד וראוי להוראה כו' משמע דוקא כי הני אבל אחריני לא וטעמא רבה איכא במילתא כמו שכתב הרמב"ם בפי"ג מהלכות שגגות וז"ל בד"א כשהיה זה שידע שטעו חכם או תלמיד שהגיע להוראה אבל אם היה עם הארץ הרי זה פטור שאין ידיעתו באיסורין ידיעה ודאית ומצטרף לכלל השוגגים על פיהם כו' וא"כ השתא נמי נוכל לומר ראוי להוראה אין אבל אינו ראוי להוראה לא ואפילו אי תימא דלא פריך אלא דוקא תלמיד למה לי הלא בכלל ראוי להוראה יש תלמיד א"כ ליתני ראוי להוראה גרידא אכתי קשה טובא חדא דא"כ לא הוה ליה לומר תרתי למה לי כיון שאין הקושיא נופלת על תרוייהו אלא דוקא על תלמיד גרידא ועוד דא"כ גם הקושיא מעיקרא ליתא כי מה יתן ומה יוסיף אם לא הוה תנא תלמיד אלא ראוי להוראה גרידא הלא אין ראוי להוראה בלא תלמיד ועוד קשה שהרי בודאי לא עלה ולא יעלה על דעת דאלו הוה תנא תלמיד גרידא דהוה אמינא הני מילי גמיר וסביר דוקא להכי איצטריך למתני גם וראוי להוראה משנה יתירה דאפילו גמיר ולא סבור דזה אי אפשר משום דהוה יציבא בארעא וגירא בשמי שמיא מטעם שפירשנו לעיל דסתם תלמיד הייגו שאינו גמיר וסביר אלא או גמיר או סביר ותדע שהרי בפ"ק דסנהדרין אמרינן בהדיא דאפילו מי שהוא נקרא מומחה לרבים ודן דיני ממונות ביחידי אינו אלא גמיר וסביר מכלל דסתם תלמיד לאו גמיר וסביר ועוד שהרי בפרק האיש מקדש אמרינן בהדיא האומר על מנת שאני תלמיד אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא אלא כששואלין אותו בכל מקום דבר אחד בלמודו ואמרו ואפילו במסכת כלה ואע"ג דאי פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר הוי קולא דלא בעיא גט וכיון שכן בע"כ צריך אתה לפרש הא דקאמר רבא אי מההיא הוה אמינא הני מילי גמיר וסביר הייגו אלו הוה תנא ראוי להוראה גרידא להכי איצטריך למתני גם תלמיד משנה יתירה דאפילו גמיר ולא סביר א"כ קשה כיון דמשנה יתירה הייגו תלמיד למה אמר רבא תנא ראוי להוראה ממשנה יתירה כו' מה לו להזכיר עכשיו ראוי להוראה הכי הל"ל תנא תלמיד ממשנה יתירה כו'. ועוד מאי משני ממשנה יתירה אפילו גמיר ולא סביר כו' א"כ לשתוק לגמרי מן וראוי להוראה דהא אין לומר דאי לא הוה תנא רק תלמיד גרידא הוה אמינא גמיר וסביר דוקא כיון דליכא משנה יתירה דזה ודאי לא עלה ולא יעלה על דעת שום אדם כדפירשנו וכן אין לומר דאי לא הוה תני רק תלמיד גרידא סד"א אפילו אי לא גמיר ולא סביר ובאמת אינו חייב אלא דוקא אם הוא גמיר או סביר להכי איצטריך למיתני גם ראוי להוראה דהא ודאי ליתא דזה לא נקרא תלמיד אלא עם הארץ והא ודאי שאי אפשר לומר דלא פריך תרתי למה לי כלומר למה בעינן תרתי תלמיד וגם שיהא ראוי להוראה למה לא סגי בתלמיד גרידא אע"ג שאינו ראוי להוראה דא"כ לא נופל עליו כלל תשובת רבא אצטריך כו' לכן ג"ל לפרש הא דפריך הגמ' תרתי למה לי הייגו וידע אחד מהם שטעו או תלמיד וראוי להוראה דכיון דתנא וידע אחד מהם שטעה הא תו ל"ל מהיכא תיסק אדעתין שיהא ראוי להוראה גרוע מאחד בב"ד ותי' רבא דאיצטריך למיתני לאשמועינן גמיר אע"ג דלא סביר ואביי הבין דלרבא ממשמעות הלשון תלמיד וראוי להוראה נפקא ליה גמיר ולא סביר ומשום הכי הקשה לו דראוי להוראה גמיר וסביר משמע והשיב לו רבא דלאו ממשמעות קאמינא אלא הכי קאמינא מעיקרא אי מההיא כלומר אי לא הוה תנא אלא וידע אחד מהם שטעה בל.זוד כסברא המקשן ה"א הני מילי גמיר וסביר להכי איצטריך למתני משנה יתירה דהייגו כל בבא זו תלמיד ראוי להוראה לאשמועינן אפילו גמיר ולא סביר כו' והייגו דקאמר תנא ראוי להוראה ממשנה יתירה כלומר מיתורא שמעינן ליה ולא ממשמעות כי גם אני מודה דתלמיד ראוי להוראה גמיר וסביר משמע והא דלא אמר רבא תנא תלמיד וראוי להוראה ממשנה יתירה כו' משום שלא הוצרך להזכיר תלמיד מפני דאביי לא פריך ליה לרבא אלא מן ראוי להוראה בלחוד וכן משמע מדקדוק לשון רש"י למי שמתבונן בו היטב שפי' תנא משנה יתירה כו' ולעולם תלמיד ראוי להוראה גמיר וסביר הוא מדהזכיר בלשונו תלמיד משמע דתלמיד וראוי להוראה הכל אחד ומשנה יתירה היינו כל בבא זו או תלמיד וראוי להוראה כן נראה לי. אחר זמן רב שכתבתי זה באתי לווינצייה ודברתי עם המחבר עצמו אחד משני ספרים הנזכר והודה לדברי שטעה.

ראוי להוראה כו' כגון מאן. לכאורה נראה מדלא הזכיר בפסקא תלמיד בהדי ראוי להוראה דפריך כגון מאן על ראוי להוראה בלחוד כלומר כגון מאן ראוי להוראה ואי אפשר לומר כן דאם כן קשה טובא חדא למאי הלכתא פריך כגון מאן ראוי להוראה כיון שכבר מסיק לעיל דתנא ראוי להוראה משנה יתירה לאשמועינן אפילו גמיר ולא סביר כו'. ועוד מאי משני רבא כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא דמשמע אבל מי שאינו חכם בתורה כמותן אינו ראוי להוראה והא ודאי ליתא שהרי לא היה בימיהם כמותם בתורה כדאמר בן עזאי עצמו כל חכמי ישראל דומים עלי כקליפת השום ותנן משמת שמעון בן עזאי בטלו השקדנים לכן צריך לפרש דהכי פריך כגון מאן כלומר כגון מאן נקרא תלמיד אע"ג שהוא ראוי להוראה מפני דמי שהוא ראוי להוראה לא נקרא תלמיד ומי שהוא תלמיד לא נקרא ראוי להוראה והשיב רבא כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא שהיו ראויין להוראה שלא היה בימיהם כמותם בתורה ואפילו הכי היו נקראין תלמידים מפני שהיו בחורים ולא באו לכלל סמיכות שמתו בעודם בחורים.

כו"ג מזיד הוא תימה רבתי אדפריך על רבא הוה ליה למיפרך על המשנה גופא דקתני וידע אחד מהן שטעו הא מזיד הוא ועוד קשה מאי איצטריך רבא להשיב לו וליטעמיך הא דתניא בעשותה כו' למה לא השיב לו עדיפא מיניה וליטעמיך המשנה גופא דקתני וידע אחד מהן שטעו הא מזיד הוא אלא מאי איית לך למימר דקא טעי במצוה לשמוע דברי חכמים כו' ושמא י"ל דאביי שפיר ידע דהמשנה גופא דקתני וידע אחד מהם שטעו איירי שהוא שוגג דקא טעי במצוה לשמוע כו' אלא שלא היה מסתבר לאביי לפרש ראוי להוראה כגון שמעון בן עזאי וקטעי במצוה לשמוע דהא לא היה בימיו כמותו בתורה כדאמר הוא בעצמו כל חכמי ישראל דומים עלי כקליפת השום ואיך יטעה הוא במצוה לשמוע כו' דהא תניא יכול אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שתשמע להם תלמוד לומר ללכת ימין ושמאל עד שיאמרו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהיא שמאל אלא ודאי אין זה שמעון בן עזאי והכי איתא בהדיא בירושלמי דפרקין והשיב לו רבא דבעל כרחך צריך אתה לפרש כן אע"ג שגראה להיות דוחק גדול דשמעון בן עזאי יטעה במצוה לשמוע כו' משום דתניא בהדיא בברייתא וראוי להוראה כגון שמעון בן עזאי. ואין להקשות דהא תניא בספרי פרשת שופטים לא תסור מן הדבר (עי' רמב"ן). אשר יגידו לך ימין ושמאל אפילו מראין בעיניך על שמאל שהיא ימין ועל ימין שהיא שמאל שמע להם אם כן משמע שמצוה לשמוע דברי חכמים אפילו אם ידע דקטעו ואמרו על שמאל שהיא ימין ולא כהברייתא שהבאתי לעיל דקתני יכול אם יאמרו כו' די"ל דהא דאמרו בספרי אפילו מראים בעיניך על שמאל שהוא ימין הכי פירושו אפילו תחשוב בלבך על פי שקול הדעת שטעו בדין ואמרו על שמאל שהיא ימין אבל לא שהוא יודע בודאי שטעו בדין וכן דייק הלשון אפילו מראים בעיניך כו'. והא דקתני בברייתא שהבאתי לעיל יכול אם יאמרו לך כו' הייגו שידע בודאי שטעו בדין להתיר את האסור כן נ"ל. (הגה"ה לאתויי מבעט בהוראה הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות פירש כדפרש"י שאם היה רגיל להיות מבעט בהוראה כו'. אבל בחיבורו בפי"ג מה' שגגות נראה מדבריו שהוא מפ' מבעט בהוראה הייגו שאומר שלא היה הוא צריך להוראתם בזה שכבר היה הוא יודע שמותר. ע"כ הגה"ה).

אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב לאו דוקא יחיד אלא הוא הדין מעוט הקהל כדאיתא בסמוך אלא הואיל ונקט רבי יהודה בדבריו יחיד נקט נמי בדברי חכמים יחיד וכתב באגודה שיש להסתפק אי ב"ד גופייהו חייבים להביא כשבה או שעורה נהי דפר אינן מביאין אלא א"כ עשו רוב הצבור מכל מקום קרבן יחיד לייתו ע"כ. ואני אומר אלו עיין בדברי הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות שגגות ובהקדמה דמכילתין לא היה מסתפק לפי שהוא כתב בהדיא שהב"ד פטורים לגמרי מן הקרבן.

הרי אלו מעוטים העושה מפי עצמו חייב בירושלמי פריך הא אמרינן בכל התורה אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות והיכי אמר הכא הרי אלו ג' מעוטים דממעטין אותן ומשני הני מילי היכא דליכא אלא תרי מעוטין אבל הכא דאיכא ג' מעוטין בזה אחר זה בחד קרא כולהו אתו למעט ע"כ ונ"ל דמה"ת דקדק לומר הרי אלו מעוטין ולא נקט כולהו אתו למעט אלא ר"ל אע"ג דקי"ל אין מעוט אחר מעוט אלא לרבות אפ"ה הרי אלו מעוטין הם לא דריש הכא אלא המיעוט האחרון והוא בעשותה תחטא ושביק לשני מיעוטים הראשונים משום שאין כאן מקומו ובהאי תירוצא דירושלמי שהבאתי מתיישב שפיר הא דדריש בתורת כהנים ריש פרשת ויקרא מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן כולהו למעט ומייתי לה בתמורה בפרק כל האסורים. ונראה לי הטעם דכיון דליכא למימר על מיעוט השלישי מיעוט אחר מיעוט הוא דהא שני לאו מיעוט הוא אלא רבוי דאיתרבי ליה ממיעוט אחר מיעוט הילכך אין אנו אומרים גם על ב' מיעוטים קמאי אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אלא כולהו אתו למעט. אבל קשה לי שהרי בפ"ק דסנהדרין אמרינן הקרקעות תשעה וכהן מנא הני מילי אמר שמואל עשרה כהנים כתובים בפרשה חד לגופיה הנך הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דאפילו תשעה ישראל ואחד כהן מתקיף לה רב הונא בריה דרב נתן אימא ה' כהנים וה' ישראל קשיא שמע מינה בהדיא דאליבא דכ"ע בין לשמואל בין לרב הונא לא אמרינן היכא דאיכא ג' מיעוטין בזה אחר זה כולהו אתו למעט אלא אדרבה כולהו אתו לרבות אליבא דשמואל ואפילו לרב הונא ב' מיעוטי קמאי אתו לרבות והא ודאי שאין לחלק בין ג' מיעוטי בזה אחר זה ובין עשרה מיעוטין בזה אחר זה. ועוד קשה לי אעיקרא דדינא היאך אמרינן בכל התורה אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דא"כ לשתוק מנייהו לגמרי ומהיכא תיתי למעוטי דאיצטריך מיעוט אחר מיעוט לרבות ומיהו בהא איכא למימר דשמא הוה ממעטיה מכה שום דרשה או קל וחומר או בנין אב להכי איצטריך מיעוט אחר מיעוט לרבות ושמא י"ל דלא אמרינן אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אלא דוקא היכא דלא אשכחן מה למעט במיעוט אבל אם אשכחן מה למעט אפילו מיעוטים רבים כלהו דרשינן למיעוט וצל"ע.

אמר רב פפא ממאי דלמא לא הן ולא ב"ד בירושלמי דפרקין מייתי נמי הך ברייתא ומפרש לה רבי יוחנן הכי כדפריך רב פפא ולפי זה הברייתא דקתני אם נפש אחת תחטא בשגגה בעשותה הרי אלו ג' מעוטים כו'. ועדיין אני אומר מעוט הקהל שחטאו כו' הכל אליבא דחד תנא הוא וכן משמע הלשון בת"כ דוק ותשכח.

מהדר ברישא על מעוטא דמחייבי בשגגת מעשה ולבסוף מהדר על רובא כו'. קשה לי טובא חדא שהרי אין הכי נמי שהוא מהדר ברישא על מעוטא דמחייבי בשגגת מעשה ולבסוף הוא מהדר על רובא דהכי איתא בתורת כהנים

והביאה רש"י בעשותה יכול יחיד שעשה חייב שנים שלשה שעשו פטורים ת"ל מעם הארץ אפילו מרובין ועוד קשה דהשתא רוצה להוכיח דקים ליה לתנא דמעוט בהוראה חייבים מדקא מהדר על רובא ולא על מעוטא וכדפרש"י לקמן וז"ל אלא מדקמהדר על רובא ושביק מעוטא ש"מ כו' ולבסוף אמר להפך אלא לאו מדמהדר על מיעוט דמחייבין בשגגת מעשה ובסוף מהדר על רובא כו'. ונראה לי שאם אינו טעות סופר האי אלא לאו מדמהדר על מעוט דמחייבין כו' הכי פירושו לאו מכלל דמעוט בהוראה קיימא ליה דמחייבי בהוראה כלומר אי אמרת בשלמא דמעוט קהל בהוראה פשיטא ליה לתנא דמחייבי אתי שפיר דקאמר התנא עדיין אני אומר מעוט קהל כו'. דהשתא שפיר מהדר ברישא על מיעוטא דמחייבו בשגגת מעשה ולבסוף הוא מהדר על רובא כי הטעם שאין ב"ד מביאין על ידיהן פר בהוראה הא הן חייבים דקאמר התנא הוא טעם מספיק למה לי טפי פשוט ליה דקרא מעם הארץ אתא על מעוטא דמחייבו בשגגת מעשה מעל רובא וכדפרש"י אלא אי אמרת לא הן ולא ב"ד אם כן היאך יכול התנא לומר עדיין אני אומר מעוט קהל כו' מטעם שאין ב"ד מביאין על ידיהם פר הלא טעם זה כנגדו הוא דכיון שהם פטורים בהוראה היה מן הדין להיותן פטורים ג"כ בשגגת מעשה גרידתא א"כ למה טפי מסתבר לתנא מעוטא דמחייבי בשגגת מעשה גרידתא מן רובא הלא אדרבה לדידך טפי מסתבר לומר דקרא מעם הארץ אתא לרבויי רובא לחייבא בשגגת מעשה גרידתא מן מעוטא וממילא הא דיליף התנא ברישא דברייתא יכול שנים שעשו פטורים ת"ל מעם הארץ אפילו מרובין אינו מוכרח מדחזינן שהתנא אמר אח"כ ועדיין אני אומר מעוט קהל שחטאו בשגגת מעשה חייבין שאין ב"ד כו' משמע דלא נפקא ליה לתנא דמחייבו מיעוטא בשגגת מעשה גרידתא מקרא מעם הארץ אלא מטעם זה הואיל שאין ב"ד מביאין כו' ולדידך דלא מצי התנא לומר כלל טעם זה שאין ב"ד מביאין כו' כדאמרן ממילא בנפול היסוד נופל כל הבית ארצה והיינו דפרש"י אלא לדידך דאמרת לא הן ולא ב"ד דאכתי לא נפקא לך דמחייבי מעוטא בשגגת מעשה גרידתא כו' א"כ לדידך קשה ויהדר ברישא על מעוטא כו' ומה שפרש"י אלא מדקא מהדר על רובא ושביק מעוטא כלומר ושביק מעוטא בלי דקא מהדר ליתן הכרח לדבריו ברישא דברייתא דיליף יכול שנים שעשו פטורים ת"ל מעם הארץ אלא מטעם שאין ב"ד מביאין כו' כדקאמר אח"כ שמע מינה דמיעוט בהוראה פשיטא ליה לתנא דחייבין והשתא שפיר מהדר על המיעוט דמחייבין בשגגת מעשה מטעם דקאמר התנא אח"כ שאין ב"ד מביאים כו' ואין צריך הכרח אחר אלא זה כי טוב הוא והיינו דקאמר בגמרא אלא לאו מדמהדר על מעוט כו' כלומר מטעם שאין ב"ד מביאין כו' בלי הכרח וטעם אחר ש"מ מעוט בהוראה חייבין הן כו'. והשתא שפיר מיהדר עלוי' עם טעם זה שאין ב"ד מביאין כו'. אמנם לולא דמסתפינא מחבראי אמינא שטעות סופר הוא והגירסא הנכונה היא כך אלא לאו מדמהדר על רובא לחייבא בשגגת מעשה כו' וכן הסכים עמי הרב הגדול מהרא"י י"ץ המחבר ספר קרבן אהרן.

ד"ג. זאת תורת העולה היא העולה הרי אלו ג' מעוטין כו' בזבחים בפ' המזבח מקדש ובנדה ריש פ' יוצא דופן מפרש דאתו. אלו ג' מעוטין פרט לשנשחטה בלילה ושנשפך דמה ושיצא דמה חוץ לקלעים שאם עלתה תרד ופירשו שם התוספות וז"ל הרי אלו ג' מעוטין זאת והיא וה"א דהעולה תגיבא דהעולה קמא דריש רבא בפרק תמיד נשחט העולה עולה ראשונה והא דקאמר פרט לשנשחטה בלילה בפרק המזבח מקדש מפרש טעמא אמאי מודה רבי יהודה בכל הנך פסולי אחריני דמכשיר בהו רבי שמעון כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושקבלו פסולין וזרקו את דמן טפי מהני ג' וקאמר לן בדם כשר שכן לן באימורין כשר שהרי לן כשר בבשר לכתחלה דנאכל לשני ימים ולילה אחד יוצא כשר שהרי יוצא כשר בבמה חוץ לזמנו שהרי מרצה בפיגולו וחוץ למקומו איתקוש לחוץ לזמנו קבלו פסולים וזרקו בהנך דחזו לעבודת צבור וא"ת נשחטה בלילה ויצא דמה נמי ליתכשרו דאין לילה ויוצא פסול בבמה כדאמר בפרק פרת חטאת וכן קבלו פסולין דלא מכשיר אלא בהנך דחזו לעבודת צבור אבל זר לא דהא כשר בבמה וכן חוץ למקומו מה צריך לטעמא לאיתקוש לחוץ לזמנו תיפוק ליה דכשר בבמה. מיהו רש"י פירש בהמזבח מקדש דיוצא דבשר דהיינו אימורי עולה ואימורי קדשים הוא דילפינן מבמה אבל הכשר דם דחמיר לא ילפינן מבמה אם לא נמצא לן הכשר בפנים אך קשה אמאי איצטריך למילף לן בדם מאימורים ואימורי' מלן דבשר ופשיט מינה באיזהו מקומן דגמרי בנין אב מבנין אב לילף חד בנין אב לן בדם מלן דבשר וכי תימא דלא בעי למילף דם מבשר שאינו קרב אלא ילפינן אימורים הקרב ואימרי' מבשר משום דהוי בשר מבשר מכל מקום תימא, דנילף לן דמה שנפסל בשקיעת החמה דאם עלו לא ירדו מאימורי' שלנו בלא מזבח בשקיעת החמה דלא מפסלי בשקיעת החמה דמצותה כל הלילה וכיון דלן דם בשקיעת החמה אע"ג דמפסל לא ירד מעתה גם לן בעמוד השחר לא ירד דאין חלוק ותדע דהא לן שתי לילות לא ירד אע"ג דאין כיוצא בו כשר ואפילו בבשר על כן י"ל דפסול דם לא ילפינן מאימורין שכשרים לכתחילה כל הלילה משום דאיכא תרתי חדא דהוי דם מבשר ועוד דהוי פסול מהכשרו בכך ולהכי נמי גבי דם לא ילפינן מבמה דאיכא נמי תרתי שנוי פנים מחוץ ופסול מהכשרו בכך אבל יוצא דבשר לא חמיר וילפינן מבמה דמים הניתנים למטה שנתנם למעלה או איפכא וכן הניתנים בפנים שנתנם בחוץ כיון דכל אחד כשר בחבירו לא תרד דדם מדם בפנים בעינן מהכשרו ומיהו תימה יצא דמה חוץ לקלעים אמאי תרד לרבי יהודה נילף יצא דם מאימורין שיצאו ואימורין שיצאו מבמה או מבשר שלמים שיצאו חוץ לקלעים דכשר וכיון דיצא חוץ לקלעים לא ירד הוא הדין אפילו חוץ לחומה דאין חלוק כדפרישית לעיל. וא"ת דבפרק חטאת העוף גבי זר שכן מטמאין בגדים בבית הבליעה פריך מאי שנא שמאל דהכשירו ביום הכפורים ולילה באברים ופדרי' זר נמי נילף מבמה דתניא מניין ליוצא שהוא כשר שהרי כשר בבמה ומאי פריך הא דוקא בשר ילפינן מבמה לההוא תנא ולא דם כדפרישית ותו בשמאל ולילה דהוא עבודת דם היכי יליף מהכשרו וי"ל דההיא סוגיא כרבי שמעון דמכשיר אפילו נשחטה בלילה ויצא דמה ואפילו דם יליף מהכשרו מבמה ומבשר ונשפך דמה לפי שכבר נעשית השחיטה בהכשר או גם הקבלה כמו שאפרש ותדע דההיא כרבי שמעון דבמשנה דהתם קאמר כל שפסולו בקדש אין מטמא בגדים בבית הבליעה וכל שאין פסולו בקדש מטמא ורבי שמעון נמי בשמעתין קאמר כל שפסולו בקדש אם עלו לא ירדו והכי פריך והתניא יוצא כשר שהרי כשר בבמה וכמו דיליף רבי יהודה אימורין מבמה ה"ג לילף לרבי שמעון פסול דם מבמה ומיהו לר"ת דגרס בפרק ב' דזבחים והתניא מלק בשמאל פסול ול"ג זרק בשמאל דלא מצינו משנה זו בשום מקום ומשני פליגי בברייתא ור"ש מכשיר ההיא דפרק חטאת העוף לא אתיא כרבי שמעון דלדידיה מלק בשמאל כשר אלא תנא אחר הוא וסבר ליה כר"ש ובמלק בשמאל לא ס"ל כוותיה.

דתנן רבי יהודה אומר שבעה שבטים שחטאו כו'. תימא אמאי לא מייתי רישא דהך משנה רבי יהודה אומר י"ב שבטים מביאין י"ב פרים: ורב נחמן אמר שמואל זו דברי ר"א אבל חכמים כו'. תימה א"כ למה לא דחה רב נחמן למתני' בריש פרק האשה חבה דקתני ניסת על פי ב"ד פטורה מן הקרבן דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור כמו שדחה אותה זעירי מטעם אחר וקאמר ליתא למתני' מדתנן בי מדרשא וכו' ושמא י"ל דרב נחמן גופיה לא ס"ל לענין הלכה כשמואל.

דתניא הורו ועשו ר"מ פוטר כו'. וא"ת אמאי לא מייתי ברייתא דבפרק המצניע דקתני זה יכול וזה יכול ר"מ מחייב כו' ומפרש הגמרא התם טעמא משום דלא דריש בעשותה אלא לפטור יחיד שעשה בהוראת ב"ד וי"ל משום דניחא ליה טפי להביא סברת ר"מ וחכמים מפורש ביחד לאפוקי בברייתא דבפרק המצניע לא נזכר בה סברת חכמים יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב.

ובהא קמיפלגי מר סבר יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור לפי זה הברייתא עדיין אני אומר וכו' לא מצית מוקמת לה כרבי מאיר אלא כחכמים וסבירא להו כרבי מאיר בחדא דאמר בית דין הוא דמייתי ולא צבור ופליגי עליה בחדא דרבי מאיר סבר יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור והם סברי חייב.

מר סבר בית דין משלים לרוב צבור כו'. פרש"י ר"מ פוטר צבור והא קא מייתי ב"ד כדאמרינן לקמן וכו' וקשה לי על פירושו היאך אפשר לפרש כן הא דפטר ר"מ היינו לצבור שאין צריך כל יחיד ויחיד להביא כשבה או שעירה בפני עצמו מאחר שהב"ד מביאין עליהן פר דא"כ בעל כרחך צריך אתה לפרש בכה"ג ומר סבר אין ב"ד משלים לרוב צבור דהיינו וחכמים מחייבים לצבור כשבה או שעירה כל יחיד ויחיד בפני עצמו מאחר שאין ב"ד מביאין עליהן פר כיון דבלאו ב"ד אינו רוב וזה אי אפשר שהרי רב פפא גופיה אמר דכולי עלמא יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ואי אפשר לומר דגרסינן אמר רב פפא דכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב שהרי בהדיא אמרינן בפרק המצניע דרבי מאיר דריש בעשותה לפטור יחיד שעשה בהוראת ב"ד. לכן לכאורה היה נ"ל לפרש בענין אחר הא דקאמר רב פפא דב"ד משלים לרוב צבור קא מיפלגי לא לענין חיוב ופטור דצבור בכשבה ושעירה קאמר דבהא לא פליגי כלל דצבור פטור משום דכ"ע סבירא להו יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור אלא לענין חיוב ופטור דב"ד בפר קאמר דפליגי דהא ודאי מאן דאמר יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור מודה שאין ב"ד מביאין פר עד שעשו רוב הצבור משום דקהל כתיב כדאמרינן לקמן בפרקין והא דקאמר מר סבר ב"ד משלים לרוב צבור היינו חכמים דמחייבי לב"ד להביא פר ור"מ פוטר דס"ל אין ב"ד משלים לרוב צבור. אמנם ראיתי שהרמב"ם ז"ל בפי"ג מהלכות שגגות פסק כמ"ד אין ב"ד משלים לרוב צבור גראה שדבריו מעין לפרש"י אך הוא פסק כן אחר שפסק יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וזה שלא כדברי רב פפא דאמר דכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור וצל"ע.

אמר רב אסי ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל פי' לאפוקי בעשיית פסח בטומאה אין הולכין אחר רוב יושבי א"י אלא אחר רוב העומדים בעזרה כדאיתא בפרק מי שהיה טמא והכי איתא בהדיא בירושלמי בפרק כיצד צולין ר' אמי אמר בשם ר' שמעון בן לקיש להוריה הלכו אחר רוב יושבי ארץ ישראל לטומאה הלכו אחר רוב נכנסין לעזרה כו' ובהכי ניחא לי למה נקט רב אסי ובהוראה בויו בראש התיבה ולא אמר בהוראה הלך וכו'.

שמע מינה הני הוא דאיקרי קהל וכו'. וא"ת מאי משמע שהרי לא כתיבא ולא רמיזא כלל בפסוק הזה ענין שגגת הוראת ב"ד דנימא דאתא לאורויי דהני דוקא הוא דאיקרי קהל לענין הוראה. וי"ל דע"כ אין זה דרשא גמורה שהרי גבי הך מצוה גופא דהיינו חנוך בית המקדש דכתיב גביה האי קרא ויעש שלמה וגומר לא כתיב בה בתורה קהל כלל ואינה מצוה התלויה ברוב הקהל דוקא וא"כ היכי מצי למילף בדדמי מהאי קרא אלא גלוי מילתא בעלמא הוא דיושבי חוצה לארץ לא מקרי קהל להיכא דמצריך קרא קהל ולכן אין צורך שיאמר הכתוב בפירוש דיושבי חוץ לארץ לא מקרי קהל לענין הוראה אלא די שיאמר דיושבי חו"ל לא איקרו קהל אחיכא דמצריך קרא קהל והשתא נחזי אנן בקרא היכא דמהדר אקהל נוציא הנהו דחוצה לארץ וכיון דאשכחן בתורה גבי הוראה דבעי דלהוי קהל נתמעטו הנהו דח"ל משום דאשכחן בקרא אחרינא דלא איקרו קהל. ואין להקשות מאי איריא דקא מהדר בפרק עשרה יוחסין על כהנים לוים וישראלים דכל חד מנייהו איקרי קהל וגם אם גרים איקרו קהל או לא לענין אזהרת פסולי יוחסין נהדר גם כן דיושבי חוצה לארץ איקרו קהל כי היכי דלא נימא דכשם שיושבי חוצה לארץ לא איקרו קהל לענין הוראה הכי נמי לא איקרו קהל לענין אזהרה פסולי יוחסין כי פשוט הוא דלא ילפינן מהאי קרא הני הוא דאיקרו קהל אלא דוקא לענין מצוה התלויה ברוב הקהל דוקא מדכתיב בקרא קהל גדול דמשמע דלענין היות הקהל גדול מיירי לאפוקי אזהרת פסולי יוחסין היא מצוה שאינה תלויה ברוב הקהל אלא היא מוטלת על כל איש ואיש בפני עצמו והקהל דמהדרינן לענין הוראה אין משמעותו כלל כמשמעות קהל דמהדרינן לענין יוחסין דאלו קהל דהכא גבי הוראה ר"ל שיהיו רבים כל כך שיהיו ראוים להקרא קהל לכמות כדכתיב בקרא קהל גדול דמשמע דלענין היות הקהל גדול מיירי ואינו תלוי כלום ביחס ובמעלה דהא אמרינן בסוף הפרק דשבט לוי לא איקרו קהל לענין הוראה דכתיב הנני מפרך והרביתיך וגומר ופרש"י שבטו של לוי והוא הדין לכהנים וכו', ואע"פ שהם היותר מיוחסים שבישראל ולכן לא מפקינן מהאי קרא הני הוא דאיקרי קהל כו' אלא לענין הוראה שהיא מצוה התלויה ברוב הקהל דוקא כדאמרן אבל הקהל דמהדרינן לענין יוחסין הוא באיכות כלומר קהל שראוי להיות נקרא קהל ה' ביחס ובמעלה ומסברא בעלמא אמרינן דאי הוה כתב חד קהל הוה אמינא היינו החשוב ומיוחס יותר דהיינו כהנים וכן לוים כדפרש"י שם ולענין יחס מה הפרש יש בין יושבי חוצה לארץ ובין יושבי ארץ ישראל. ומיהו אכתי קשה לי דילמא האי קרא אתא לאורויי דלא איקרו יושבי חו"ל קהל לענין עשיית פסח בטומאה שהיא ג"כ מצוה דכתיב בה בתורה קהל שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל ותלויה ג"כ ברוב הקהל דוקא כמו הוראה ממש כדתנן בפרק כיצד צולין וכשם דפליגי רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון לקמן לענין הוראה אם כל שבט ושבט קרוי קהל ואם שבט אחד גורר כל השבטים או לאו הכי נמי פליגי התם לענין טומאה א"כ למה אמרו בירושלמי שהבאתי לעיל להוריה הלכו אחר ישיבת ארץ ישראל לטומאה הלכו אחר רוב נכנסים לעזרה דילמא האי קרא אתא לאורויי הני הוא דאקרו קהל לענין עשיית פסח בטומאה וצריך לי עיון.

אימר דשמעת ליה לר"ש דאזיל אף בתר ידיעה דלא חטאה כו'. נראה מדברי רש"י שיש כאן טעות דלוג סופר וצריך להגיה דאזל אף בתר ידיעה היכי דהוי ידיעה וחטאה בחיוב ידיעה דלא חטאה כו' וכן מצאתי בס"א.

מעוט בחלב שעל גבי הקיבה ומיעוט בחלב שעל גבי הדקין. קשה בעיני טובא שהרי תניא בתורת כהנים ומייתי לה בפרק אלו טרפות ואת כל החלב אשר על הקרב רבי ישמעאל אומר להביא את החלב שעל הקיבה רבי עקיבא אומר להביא את החלב שעל הדקין ופרש"י חלב שעל הקיבה וכל שכן שעל הדקין ומוכרח הוא שהרי אם אותו שעל הקיבה שאין בו אלא שנים מסימני החלב שעל הקרב שהוא קרום ונקלף אמר שהכתוב ריבה אותו לאסור כ"ש אותו שעל הדקין שיש בו שלשה סימנים יחד שהוא קרום ונקלף וגם תותב ולר"ע דדריש רבויא דאת כל החלב לחלב שעל הדקין שיש בו ג' סימנים יחד שהוא תותב וגם קרום ונקלף ע"כ לומר דדוקא אותו שעל הדקין קאמר דאסור אבל אותו שעל הקיבה שאין בו אלא ב' סימנים מותר הרי קמן מבואר דלרבי ישמעאל שאוסר חלב שעל הקיבה מרבה מאותו קרא עצמו שמרבה ממנו חלב שע"ג הדקין דהייני מריבוי כל החלב ולרבי

עקיבא מותר חלב שעל גבי הקיבה אם כן איך אמר הכא ודאי כיון דבתרי קראי קאתו והא ליתא שהרי למאן דאוסר תרוייהו מחד קרא קאתי ומדברי רש"י נראה דלא גרסינן מעוט בחלב שעל גבי הקיבה אלא הכי גרסינן מעוט בחלב המכסה את הקרב ומעוט בחלב שעל גבי הדקין והשתא לא קשה מידי דכיון דבתרי תיבות קאתו אע"ג דבחד קרא הוא אפילו הכי בתרי קראי קאתי קרינן בהו. ומיהו יש ליישב גם הגרסא שלפנינו דאיכא למימר כדפירש הראב"ד בת"כ דרבי ישמעאל דריש ואת כל החלב לתרי רבויי חד לאתויי חלב שעל גבי הדקין וחד לאתויי חלב שעל גבי הקיבה ותדע דאם לא כן קשה מאי טעמא דרבי ישמעאל דלא בעי תותב כיון דמחלב המכסה את הקרב יליף מאי טעמא לא בעי כל שלשה סימנין דאית ביה אלא על כרחך צריך לומר דרבי ישמעאל ארבויי דקרא קא סמיך דדריש ואת כל החלב לתרי רבויי חד לאתויי חלב שעל גבי הדקין וחד לאתויי חלב שע"ג הקיבה ור' עקיבא לא דריש ואת כל החלב אלא בחד רבויא ולאתויי חלב שעל גבי הדקין ואע"ג דרבי עקיבא בעלמא דריש כל אתין לרבות הכא לא מרבה אלא דומיא דפרט דהיינו תותב קרום ונקלף ור"י סבר מרבינן נמי הך דדמי לפרט בשני סימנים אי נמי דהני תרי כללי דסמיכי להדדי נינהו והטל פרט ביניהם ודונן בכלל ופרט וכלל ורבי עקיבא סבירא ליה כל דדמי ליה בג' סימנין מרבינן מכללי ואי לא דמי ליה בג' סימנין לא מרבינן ורבי ישמעאל סבר מרבינן מכללי אע"ג דלא דמי לפרט אלא בשני סימנים וקמיפלגי בפלוגתא דהני תנאי דפליגי בעירובין ריש פרק בכל מערבין בענין ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וכו'. והשתא שפיר קאמר כיון דמתרי קראי קאתי דחלב שעל גבי הקיבה אתי מרבוי ואת וחלב שעל גבי הדקין אתי מרבוי כל אכן יותר נכון בעיני גירסת רש"י וכן יש להגיה מעוט בחלב המכסה את הקרב ומעוט בחלב שעל גבי דקין והכי איתא לקמן בפרק ב' אך תמיה אני טובא על פרש"י דלקמן בפרק ב' שפירש ואת החלב וי"ו יתירא להביא חלב שע"ג הדקין ואיני רואה גילוי לזה כלל לא בקרא ולא בתורת כהנים ולא בגמרא אלא מרבוי כל החלב מרבינן חלב שעל הדקין וכן משמע בהדיא מדברי רש"י עצמו בפרק אלו טרפות וצ"ע היטב.

כיון דאיסורן שוה לאו דוקא שוה ממש שהרי משנה שלמה שנינו בסוף פרק כל הבשר חומר בחלב מבדם וחומר בדם מבחלב כו' אלא הכי פירושו דשניהם אסורים באכילה דוקא אבל אי אפשר לפרש דאיסורן שוה דאידי ואידי בלאו וכרת מדקאמר בסמוך הכא ודאי אין איסורין שוה כו' או דילמא כיון דאידי ואידי כרת הוא משמע בהדיא דאיסורן שוה דקאמר לאו פירושו דעונש שניהם שוים. (הגה"ה או דילמא כיון דאידי ואידי כרת הוא מצטרף תיקו. ופסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ג מהלכות שגגות דמצטרפין ותמה עליו הכסף משנה כיון דספיקא הוא דבעיא דלא אפשיטא היא הוה ליה לפסוק דבין ב"ד בין הם פטורים מן הקרבן ומסיק וכתב וז"ל וכבר השיגו הראב"ד ועל כרחך לומר שנוסחא אחרת היתה לרבינו או שנדחוק לומר שיתנו ויאמרו אם אנו פטורים הרי זה נדבה וצ"ע עכ"ל). וכיוצא בזה ממש כתב הכסף משנה בפרק י"ד לחד שגויא גבי בעיא דרב יוסף דלקמן אין חרישה בשבת שפסק הרמב"ם גם כן לחומרא דחייבין אע"ג שהיא בעיא דלא אפשיטא ע"ש ואני אומר אחר אלף מחילות מעצמותיו הקדושים לא כן אבי ח"ו פה קדוש יאמר דבר זה שיתנו ויאמרו אם אנו פטורים הרי זה נדבה שהרי קרבן זה שהם מביאין הוא חטאת על כל פנים וחטאת אינה באה בנדבה כדתנן בפרק השוחט כמו שפסק הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות מעשה הקרבנות ע"ש וא"כ אי אפשר להתנות עליו אם אנו פטורים הרי זה נדבה כדפרש"י בהדיא בפרק האיש מקדש גבי לחטאת סלקא דעתך וז"ל חטאת סלקא דעתך דילמא לאו חטאת הוא ותיכי קריבה ותנאה נמי ליכא דחטאת לא קריבה נדבה עכ"ל. וכן פרש"י בהדיא בפ"ק דכריתות גבי המפלת ואינו ידוע מה הפילה מביאה קרבן שתי תורים אחד לעולה ואחד לחטאת על של עולה מתנה ואומרת אם מין חובה ילדתי תהא לחובתי ואם לאו תהא עולת נדבה אבל חטאת לא מצוי לאתנויי דאין חטאת נדבה ומתייא בספק דחטאת העוף באה על הספק כדילפינן במסכת נזיר כו' וכן פירש"י בהדיא בנדה בפ' תינוקת גבי השני מה תהא עליו כו' וז"ל ואיני יכול להתנות בנדבה שאין חטאת באה נדבה כו' וטעות זה נפל בפיו ג"כ לענין קרבן אשם גבי מה שפסק הרמב"ם בסוף פי"א הלכות שבועות ומביא קרבן אשם אף על גבי שהיא בעיא דלא אפשיטא וכתב שם שיש לתמוה על הרמב"ם הואיל שהיא בעיא דלא אפשיטא ה"ל לפסוק דפטור ואין לומר דמייתי קרבן ומתנה אם אנו פטור הרי הוא קרבן נדבה דאם כן לא הוה ליה להרמב"ם למישתק עכ"ל. והרי מבואר במשנה בסוף פרק השוחט שאין אשם בא בנדבה וממילא אי אפשר להתנות עליו. ואי אפשר לחלק ולומר דלא אמרו אין חטאת באה נדבה דוקא כשהוא קורא לו שם חטאת ומקריבו לשם חטאת נדבה אבל אם הוא מתנה ואומר אם אין אני חייב חטאת אז יהא קרבן נדבה סתם שפיר דמי כיון שאינו מקריב לשם חטאת נדבה ולא יזכר ולא יפקד עליו שם חטאת כלל ודכוותי' הא דאמרו אין אשם באה נדבה ובכה"ג מיירי הכסף משנה בכל הנהו מקומות הנזכרים דהא ליתא דאם כן מאי דוחקיה דגמ' בפרק האיש מקדש לתרץ על קושי' ודילמא אשם הוא אשם בן שתי שנים ואשתכח בן שנה אמאי לא משני דמייתי נמי אשם ומתנה וכבר הרגיש רש"י בקושיא זו ותירצה וז"ל ודילמא אשם הוא וליכא למימר דמייתי נמי אשם דאין אשם בא נדבה כו' ואם איתא לא תירץ רש"י כלום דהי דאין אשם בא נדבה מה בכך הלא אותה תקנה שאתה רוצה לומר בישוב הכסף משנה בכל הנהו מקומות הנזכרים יכול אתה נמי לומר כאן דשפיר יכול להביא נמי אשם ולהתנות על דרך הנזכר בישוב הכסף משנה שהבאתי ולומר אם זו אשם תהא זו אשם תחתיה וחברתה שלמי נדבה ואם זו שלמים תהא זו שלמים תחתיה וחברתה קרבן נדבה סתם לא לאשם נדבה כלל כמו שכתב הכסף משנה בפי"א מהלכות שבועות שהבאתי. וכן קשה לפי זה החילוק הנזכר מאי פריך הגמרא שם בפרק הנזכר לחטאת ס"ד ופרש"י לחטאת ס"ד דילמא לאו חטאת היא והיכי קריבה ותנאה נמי ליכא דאין חטאת קריבה בנדבה עכ"ל הלא אע"ג דאין חטאת קריבה בנדבה אפ"ה שפיר איכא תנאה על דרך הנזכר בישוב הכסף משנה שהבאתי שיאמר אם אין זו חטאת ואו תהא זו קרבן נדבה סתם לא לחטאת נדבה כלל כמו שכתב הכסף משנה בפי"ג וי"ד וט"ו מהלכות שגגות שהבאתי אלא ודאי שאין שום תנאי מועיל בשום פנים ולכן סתם וכתב רש"י ותנאה נמי ליכא כו' וכן משמע בהדיא מדבריו בפ"ק דכריתות שהבאתי מדלא אשכח שום תקנה באשה המפלת ואינו יודע מה הפילה שמביאה תור לחטאת אלא מהטעם דחטאת העוף באה על הספק כו' משמע דחטאת בהמה לא היתה מביאה בשום פנים ש"מ שאין שום תנאי מועיל להביא חטאת בהמה על הספק כן נראה לי. שוב יגעתי ומצאתי און לי בדברי הרמב"ם גופיה בפרק עשירי דהלכות נזיר דוק ותשכח והנה טרם החלי ליישב דעת הרמב"ם נקדים קושיא אחרת על הרמב"ם והיא יותר חזקה מקושיית הכסף משנה דלעיל על הרמב"ם והיא זאת. מה ראה הרמב"ם לפסוק גבי בעיא זו דמצטרפין וגבי בעיא אחרת דבסמוך הורו ב"ד שחלב מותר ועשו מעוט הקהל ומת אותו הבית דין ועמד בית דין אחר וחזרו והורו ועשו מעוט אחר כו' פסק דאין מצטרפין מאי שנא דהא שניהם בעיות דלא אפשיטו הן. ונראה לי דהרמב"ם סבירא ליה כיון דלא מציני

למפשט שיצטרפו להביא כל שבט פר אם כן אוקמינן להו אחזקתייהו דמייתי כל חד חטאת כדיניה ולכן בבעיא קמייתא אף על גבי דסלקא בתיקו פסק דמצטרפין דכיון דבעי להא בעיא באם תימצי לומר שחלב ודם מצטרפין וכבר ידוע שיטתו שהיא כדרך הגאונים דסבירא ליה שכל אם תימצי לומר פשיטותא הוא אם כן בהאי גמי מצטרפין דומי' דהני מעוטי אחריני דחלב ודם דמצטרפין ואף על גב דמעוט בחלב ומעוט בע"א אין איסורן וקרבנן שוה אפילו הכי מוטב שיצטרפו ויביאו פר כל שבט משיביאו כל אחד קרבן חטאת דאיכא חשש טפי בהבאת חולין לעזרה כשיביאו כל אחד חטאת ממה שיביאו כל השבטים שנים עשר פרים לאפוקי בעיא שניה לא בעי לה באם תמצי לומר לכן פסק דאין מצטרפין. שוב מצאתי בקרית ספר שפירש ממש כמו שפרשתי וכתב עוד שאפשר לפרש דברי הראב"ד שכתב דלא בית דין מייתי ולא צבור מייתי בשני דרכים או שר"ל לא בית דין מייתי פר לכל שבט ולא ציבור כל אחד מן התוטאים כשבה או שעירה משום חשש הבאת חולין לעזרה או שר"ל לא בית דין מייתי אליבא דרבי מאיר ולא צבור מייתי אליבא דר' יהודה כלומר דלא מצטרפי אלא מוקמינן אחזקתייהו דמייתי כל אחד חטאת כדיניה.

או דלמא הוראה דההוא בית דין כו'. נ"ל שיש להגיה ידיעה במקום הוראה וכן מצאתי בספרים מדוייקים.

מאה שישבו להורות קשה בעיני טובא הלא הדין מעיקרא ליתא כי אי אפשר שישבו מאה להורות ולא אפילו אחד יותר מהסנהדרין המיוחדים שהם אחד ושבעים מפני שאסור להוסיף ממנין בית דין של משה רבינו דאל"כ קשה למאי נפקא מינה פליגי רבנן ורבי יהודה בריש פרק קמא דסנהדרין כמנין סנהדרי גדולה דרבנן אמרו שהם של אחד ושבעים שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהם ורבי יהודה אומר שבעים ואי אפשר לומר דדוקא לפחות פליגי אבל למעלה משבעים אין להם שעור ואפילו מאה יכולין לישב להורות אם הסנהדרין עצמן רוצין למחול על כבודם ומבקשים להוסיף עליהם דיינים דהא ליתא דשלשה תשובות יש בדבר חדא דהא רבנן וגם רבי יהודה ילפי מנין הסנהדרי גדולה ממנין בית דין של משה רבינו כמו שנתבאר ואלו בית דין של משה רבינו בודאי לא היה רשאי אפילו משה רבינו עצמו להוסיף בשום פנים יותר ממנין אחד ושבעים דהא מנין בית דינו גזירת הכתוב הוא כדכתיב אספה לי שבעים איש וכן אמרו בהדיא בסוף פרק קמא דסנהדרין שבשעה שאמר לו הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אמר משה כיצד אעשה אברור ששה מכל שבט ושבט ונמצאו שנים יתרים כו' א"כ הוא הדין מנין סנהדרי גדולה כיון שהן עומדין תחת בית דין של משה רבינו בעינן דומיא דמשה רבינו שאפילו הסנהדרין עצמן אינן רשאין להוסיף דיינים עליהם בשום פנים מפני שזה המנין גזרת הכתוב הוא כמו שנתבאר ועוד דהא אמרינן בהדיא בריש פרק קמא דסנהדרין אספה לי שבעים איש אמר רחמנא משעת אסיפה שבעים ולא יותר ועוד דהא גדולה מזאת תניא בסנהדרין סוף פרק היו בודקין רבי יוסי אומר כשם שאין מוסיפין על בית דין של אחד ושבעים כך אין מוסיפין על בית דין של עשרים ושלשה ואף על גב דליתא הלכתא כוותיה בבית דין של עשרים ושלשה מיהו בבית דין של אחד ושבעים משמע דכולי עלמא מודו מדקאמר כשם שאין מוסיפין ועוד מדקתני במתניתין בפרק הנזכר עד כמה מוסיפין עד אחד ושבעים משמע דאין מוסיפין משם ולמעלה והשתא כיון דאסור להוסיף עליהם אפילו אם נפל מחלוקת ביניהם והם שקולין וצריך הדין להיות תלוי ועומד באויר וזהו בודאי מהטעם שפירשתי מפני דהאי מניינא גזרת הכתוב הוא כל שכן שאסור להוסיף עליהם לכתחלה א"כ היאך אמר רבי יוחנן מאה שישבו להורות דמשמע שישבו בפעם אחת ואפילו אי תימא דר"י בא לאשמועינן חדוש זה דאף על גבי דאסור לישב להורות יותר מאחד ושבעים מכל מקום אם עברו וישבו מאה להורות אין חייבין עד שיורו כולן וכן דייק הלשון שישבו דמשמע בדיעבד ולא נקט שיושבין כדאמר רבי יהושע לקמן בשמעתין עשרה שיושבין בדין כו'. אכתי קשה טובא מנא ליה חידוש זה דהא תיבת ישגו דכתיב בקרא לא מיירי כלל בשגגת ישיבת מנין הסנהדרין אלא בשגגת הוראה עצמה וגם תיבת עדת דכתיב בקרא לא מיירי אלא בעדה המיוחדת דהיינו הסנהדרי גדולה כדאמרו בהדיא בספרא ולקמן בפרקין וממילא (לא) ידענו דתיבת כל נמי לא מיירי אלא דוקא בעדה המיוחדת אם כן מנא ליה לר"י לפרש תיבת כל אפילו הם מאה מה דלא כתיבא ולא רמיזא כלל בקרא ועוד למה לא אמר חדושו על קו הדין אין בית דין חייבין עד שיורו כולם שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כולם דהיינו הסנהדרין המיוחדין והוה נמי חדוש לאפוקי מדעת המקשן שדקדק משתי משניות דמייתי בסמוך דלא בעינן שיורו כולן אפילו הסנהדרין המיוחדין וכן מסיק הגמרא וצריך עיון היטב.

עד שישגו כולן. קשה בעיני זה הלשון דלאו רישיה סיפיה דפתר עד שיורו כולן ומסיים עד שישגו כולן וצריך לומר דסבירא ליה דתיבת ישגו דכתיב בקרא פירושו שיורו כולן לשגגה וקשה לי מנא ליה דתיבת ישגו דכתיב בקרא פירושו שיורו דילמא פירושו שיטעו בדין ואם כן מאי ראיה מייתי הלא אפילו זכר לדבר ליכא מפני דלא כתיבא ולא רמיזא בקרא דקפיד שיורו כולן רק שיטעו כולן בעיקרא דדינא ולפחות הרוב בעיקרא דדינא והמעוט במצות לשמוע דברי חכמים ולפיכך אם ידע אחד מהסנהדרין או מעוטן שטעו המתירין אף על גב ששתקו ולא הורו כלל הרי ב"ד חייבין הואיל והורו ולא היה שם חולק דהא אפילו רבי יונתן עצמו סבר דלא בעינן שיטעו כולם טעות א' דהיינו בעיקרא דדינא דנימא דממילא שמעינן דבעינן שיורו כולן מדמשני לקמן כגון שהרכין בראשו ההוא שיודע שטעו המתירין וי"ל מדכתיב ונעלם דבר מעיני הקהל הרי טעו בדין קאמר א"כ מאי ישגו אלא על כרחך פירושו שיורו ועוד דא"כ עיקר חסר מן הקרא דזולת תיבת ישגו לא אשכחן בקרא שזכר כלל הוראת ב"ד שהוא סבת עיקר החיוב כדאיתא לעיל הלכך ע"כ תיבת ישגו פירושו שיורו כאלו אמר ואם כל עדת ישראל יורו בשגגה והשתא שפיר מייתי ראיה.

הכי נמי מסתברא דבכל התורה כולה כו'. תימה מאי איצטריך להסתייע דברי רבי יונתן מכח סברא למה לא מייתי סיוע לדברי רבי יונתן משתי ברייתות שלמות אחת היא בתוספתא דמכלתין דקתני מותר בהורייה שאין בדיני נפשות ובדיני נפשות שאין בהורייה עד שהורו כולן כאחד ובדיני נפשות הולכין אחר הרוב שבהורייה עד שהורו בית דין שבלשכת הגזית ובדיני נפשות נוהגין בכל מקום ע"כ והשנית היא בספרא פרשת ויקרא דקתני ולא היה מופלא של ב"ד שם או אחד מהם אמר להם טועים אתם יכול יהו חייבים ת"ל כל עדת ישראל ישגו עד שיורו כולן ע"כ. הרי אתה רואה מפורש בשתי ברייתות שהבאתי דקתני עד שיורו כולן כלשון רבי יונתן משמע דלא סגי בשתיקת המיעוט כמו שדייק המקשן בסמוך אלא צריך שיורו כולן לפחות בהרכנת הראש כדמתרץ הגמ' בסמוך. לדברי ר' יונתן כגון שהרכין בראשו דהא לשון אחד אמרו ואף על גב שהברייתות לא זכרו מספר מאה ומסתמא לא מיירו אלא במנין סנהדרין המיוחדין מה בכך דסוף סוף שמעינן מהברייתות דבעינן שיורו כל הסנהדרין המיוחדין לאפוקי מדעת המקשן ומסקנת הגמרא דלא בעינן שיורו כולן אפילו הסנהדרין המיוחדין מכח דתיבת כל לאו דוקא הוא ממילא ידעינן דהברייתות

סבירא להו דתיבת כל דוקא הוא ואפילו הם מאה כדברי רבי יונתן, דהא לא אישתמיט המקשן וכן רב משרשיא להקשות על דברי רבי יונתן נהי דבעינן שיורו כל הסנהדרין המיוחדין מכח גזירת הכתוב דקאמר כל מ"מ מנלן לומר אפילו הם מאה אלא על כרחך דכולי עלמא מודו בזה לרבי יונתן שאם תיבת כל דוקא אז אין לחלק בין מנין סנהדרין המיוחדים למנין מאה ועוד קשה לפי מאי דאיתותב רבי יונתן ממילא תהיינה שתי ברייתות אלו נמי סלקא בתיובתא מכח קושית רב משרשיא וזה דבר תמוה לומר דמסקנא דגמרא פליגא על שתי ברייתות שלימות ומיהו לפי מה שאפרש לקמן דלא איתותב ר' יונתן אלא ממאי דקאמר אפילו הן מאה אבל כל הסנהדרין המיוחדין צריך שיורו כולם לפתות בהרכנת הראש מגזרת הכתוב דקאמר כל ולאפוקי מרבי יונתן שתושש מכל אותן שישבו להורות אפילו הן מאה לא קשיא מידי אבל אכתי קשה טובא בעיני דהא כתיב גבי עגלה ערופה וכל זקני העיר ההיא ירחצו את ידיהם וגומר והשתא קשה ממ"נ אי האי כל דווקא הוא וכדתניא בהדיא בספרי וכל זקני העיר ההיא אפילו הם מאה כולם ירחצו את ידיהם א"כ קשה על רב הונא למה לא מייתי סיוע לדברי רבי יונתן מהך ברייתא שלימה דכשם דכל זה דוקא הוא הדין כל עדת ישראל ישגו דמאי שנא וכן קשה על רב משרשיא אדפריך על רבי יונתן דקאמר דתיבת כל דוקא הוא לפרוך על הך ברייתא וכי תימא דהאי וכל זקני העיר לאו דוקא הוא כדמשמע בהדיא במשנתנו בפרק עגלה ערופה מדקתני וזקני אותה העיר רוחצים את ידיהן כו' ולא קתני וכל זקני אותה העיר כו' משמע דלא בעינן כל זקני העיר אלא רובא ככולא דאם לא כן אי אפשר דהוה שתיק מלפרש ולומר בהדיא וכל זקני אותה העיר כו' כי היכי דלא אתי למטעי ולפרש האי וזקני אותה העיר ירחצין כו' וזקני אותה העיר מביאין עגלת בקר כו' דקתני התם לעיל מינה דהתם ודאי לא בעינן כל זקני העיר אם כן קשה על ר' יונתן ורב הונא כיון דהאי כל לאו דוקא הוא הדין כל דהכא דמאי שנא וכן קשה על רב משרשיא אדפריך מברייתא לפרוך מהמשנה דבפרק עגלה ערופה ושמא יש לחלק ביניהם ולומר דשאני הכא כיון דאי לא הוה אמר קרא הכא כל אלא עדת ישראל לבד היינו אומרים דלא מיבעיא שאין צריך שיורו כולם כגון שהמיעוט שלא טעו יורו לפחות בהרכנת הראש אלא אפילו שישתקו המיעוט ויסכימו עם הרוב בהוראה אין צריך אלא אפילו שחלקו בפירוש המיעוט על הרוב אולינן בתר רובא כמו בכל התורה כולה דק"ל רובא ככולא דמי מקרא אחרי רבים להטות הילכך ליתי לן למימר דאתא תיבת כל לטפויי רק מדרגה אחת למעלה משאר דינים שבכל התורה כולה דהיינו שצריך שהמעוט ישתקו ויסכימו עם הרוב אבל לא שצריך שיורו כולם דכולי האי לא אתא לטפויי ותדע שיש לחלק הכי שהרי הרמב"ם ז"ל לא פסק כרבי יונתן כמו שאעתיק לשונו לקמן ואלו גבי עגלה ערופה פסק כדתניא בספרי שהבאתי לעיל וכל זקני העיר ההיא ירחצו את ידיהם אפילו הן מאה והדבר צריך למוד.

דבכל התורה כולה רובה ככולה כו' לאו דוקא בכל התורה כולה דהא משנה שלימה שנינו בסוף נגעים שלשה מגלחין ותגלחתם מצוה הנזיר והמצורע והלוים וכולן שגלחו שלא בתער או ששיירו ב' שערות לא עשו כלום ומייתי לה בנזיר פרק שלשה מינים וקאמר עלה רב אחא בריה דרב איקא זאת אומרת רובו ככולו מדאורייתא ממאי מדגלי רחמנא גבי נזיר ביום השביעי יגלחנו הכא הוא דעד דאיכא כולו הא בעלמא רובו ככולו וכה"ג פירש רש"י בפרק שבועת הפקדון גבי דבכל התורה לא אשכחן מזיד דמייתי קרבן וכו' ועוד אשכחן דרובא לאו ככולא דמי גבי וכל זקני העיר וגומר כדתניא בספרי שהבאתי לעיל ועוד דאשכחן דרובא לאו ככולא דמי גבי סמיכה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות סנהדרין דבעינן שיסכימו כל החכמים שבארץ ישראל וכשם דאשכחן בלשון תורה תיבת כל שהוא לפעמים דוקא ולפעמים לאו דוקא הכי נמי אשכחן בלשון חכמים תיבת כל שלפעמים הוא דוקא כדדייק הגמרא בריש פרק שני דכתובות גבי כל הנשאת בתולה יש לה קול כו' ובפרק המפלת גבי כל היולדות מטנפות כו' ובפרק החולץ גבי כל היולדת לתשעה כו'. אבל בפרק אלו טרפות גבי כל הדורס אין נפרצו נשמטת לא דייק הגמרא אע"ג דכל לאו דוקא דוק ותשכח.

תנן רבנן הורו ב"ד כו'. תימא אמאי לא פריך ממשנתנו דקתני ממש כמו הברייתא זו בלתי תוספת וגירעון אות אחת ועוד קשה שאין זה סוגית הגמרא להקשות על מה שקדם מן ת"ר לכן נ"ל שהוא טעות סופר ויש להגיה תנן הורו ב"ד כו' ויכול להיות שהסופרים שגו והחליפו רי"ש בש"ן וראוי להיות ת"ש הורו ב"ד כו'.

כגון שהרכין ההוא מהן בראשו פרש"י כגון שהרכין ההוא אחד מהן או תלמיד בראשו כו'. וקשה לי על פירושו מה לו להזכיר או תלמיד שהרי המקשן לא פריך כלל מיניה מידי אלא מן וידע אחד מהן שטעו אבל תלמיד לא ישב להוראה אלא יושב לפני הב"ד ולהכי דקדק התרצן בלשונו כגון שהרכין ההוא מהן כלומר ההוא מבית דין כן נראה לי.

הא שתיק מישתיק חייבין. תימה מנא ליה למידק הכי דילמא לרבותא נקט ואמר להם טועין אתם וכל שכן אם שתק מישתיק הרי אלו פטורים דכיון שאמר להם טועין אתם סלקא דעתך אמינא שהן חייבים מפני דאינהו אפסידו אנפשייהו שלא רצו לקבל דבריו של זה שאמר להם טועין אתם קא משמע לן דאפילו הכי הרי אלו פטורים כל שכן אם שתק מישתיק שהם פטורים דאיכא למימר אלו היו שומעין דבריו של זה אולי הוו הדרי בהו וי"ל דאדרבה כל שהם קרובים למוד הרי הם פטורים כדאיתא לקמן מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו כו'.

ואמאי והא לא הורו כולן אין להקשות וליטעמיך דכל לאו דוקא דרובו ככולו אמאי קתני המשנה ואמר להם טועין אתם הרי אלו פטורים הלא כתיב אחרי רבים להטות כמו שאפרש לקמן.

ואמר רב אדא בר אבא מאי קראה כו' קצת קשה אמאי תולה זה ברב אדא שהוא אמורא כאלו הוא חידש זה מלבו מאי קראה כו' הלא רבי יהושע שהוא תנא קדמון אמרה כדאיתא בסוף פרק חזקת הבתים.

דכתיב במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים. בסוף פרק חזקת הבתים מייתי להא שמעתא ופי' רשב"ם במארה אתם נארים קבלתם עליכם בגזירת ארור להביא המעשר אל בית האוצר כדכתיב במלאכי הביאו את כל המעשר וגומר ואף על פי כן ואותי אתם קובעים אתם גוזלים את המעשר ואת התרומה כדכתיב התם ואמרתם במה קבענוך המעשר והתרומה הגוי כולו כלומר וכל הקהל כולו קבלו את הגזירה ומסתמא אם לא היו כולן יכולין לעמוד בה לא היו מסכימין ורובא ככולא אלמא לא חשיבא גזירה אלא אם כן רובן יכולין לעמוד בה.

והא הכא דכתיב הגוי כולו ורובא ככולא דמי כו'. הוא הדין דהוה מצי לדייק מדכתיב כי לכל העם בשגגה דאמרינן לקמן דאתא למימרא דרובא אין כו' ואי לאו משום דרובא ככולו דמי מנא ליה דאין הפסוק לכל העם דוקא ולא סגי ברובא כדמשמע לרבי יונתן הפסוק כל עדת שר"ל דוקא כל אע"ג דכתיב אחרי רבים להטות אלא על כרחך קים ליה מטעם דרובא ככולא דמי ולפיכך נזקק רש"י לפרש לקמן דרובא ככולו דמי ואפשר משום דההיא דלקמן אינה מפורסמת כל כך משום הכי לא דייק מינה וכי האי גוונא מתרצין התוספות בכמה דוכתי ועוד יש לומר דבשלמא לקמן איכא הוכחה בפסוק עצמו דאי אפשר לומר לכל העם דוקא לכל דאם כן יש סתירה בדברי הפסוק אבל הכא ליכא הוכחה בפסוק דהאי הגוי כולו מיירי ברוב דהא אפשר לפרש הגוי כולו כפשוטו דוקא כולו ואפילו הכי מפרש להאי קרא ברוב כדאמר אלא אם כן רוב הצבור כו' משום הכי יכול לדייק מיניה ועוד י"ל דלקמן הסתם גמרא קאמר הכי בתר דמסיק הכא דרובו ככולו דמי דלא כרבי יונתן ודוק.

ואלא מאי כל עדת דקאמר רחמנא כו'. קשה בעיני טובא חדא למה פריך טפי ואלא מאי כל עדת דקאמר רחמנא ולא פריך ואלא מאי הגוי כולו דקאמר הנביא משום דניחא ליה הגוי כולו שר"ל דרובא ככולה דמי אם כן למה לא ניחא ליה נמי כל עדת שר"ל דרובא ככולו דמי ואתא למימרא דאין חייבין עד שיורו רובא לאפוקי אם המיעוט הורו והרוב שותקים לא סגיא דומיא דהא דאמרינן לקמן כי לכל העם בשגגה אתא למימרא דרובא אין מיעוטא לא. ועוד קשה למה לא פריך גם לקמן ואלא מאי לכל העם דקאמר רחמנא כדפריך הכא ועוד קשה מאי משני ה"ק אי איכא כולם הויא הוראה ואי לא לא הויא הוראה הלא לפי זה הוי כל עדת דוקא כל ולא רובא אם כן הדרא הקושיא של רב משרשיא לדוכתה דהא לא איתותב רבי יונתן מכח קושית רב משרשיא אלא מחמת זה שרבי יונתן פירש כל עדת דוקא כל ולא רובא והשתא מה לי אם פירושו עד שיורו כולם או עד דאיכא כולן סוף סוף הוי כל עדת דוקא כל וכבר איתותב רבי יונתן בזה ועוד קשה דמאי איצטריך קרא להא דבעינן דאיכא כולם והלה בכל דין שבעולם שצריך סנהדרי גדולה צריך שיהיו כולם ביחד לשנלך אחר הרוב ואי לא לא הוי רובא כיון דלא הוי הרוב מתוך כולם ואם כן אפילו אי לא הוה אמר קרא הכא כל אלא עדת ישראל לבד הוה משמע בהכרח שצריך שיעמדו כל הסנהדרין ביחד ואי לא לא הויא הוראה ועוד קשה דמשמע דהיכא דאיכא כולם תו לא בעינן מידי ואף על פי דלא שגו המעוט וחלקו בפירוש על הרוב הויא הוראה כמו בכל התורה כולה דאזלינן בתר רובא הואיל ואיתותב רבי יונתן וקשה וכי פליג הסתם גמרא על המשנה שלימה דמייתי לעיל לאקשויי מינה לרבי יונתן דקתני ואמר להן טועין אתם הרי אלו פטורים והכי איתא נמי בתוספתא דמכילתין ובברייתא דתורת כהנים פרשת ויקרא עד שיורו כולן כלשון רבי יונתן וצריך עיון היטב. אחר זמן רב מצאתי בתשובות הרב מהר"ר לוי ן' חביב ז"ל שהביא סוגיא זו לקיום דבריו בויכוח מענין הסמיכה והקשה גם הוא הקושיא הראשונה שהקשיתי בלבד ותירצה בטוב טעם ודעת ומכלל דבריו למדתי יישוב לרוב הקושיות שהקשיתי וז"ל וקשה אמאי לא חששו לתיבת כולו לומר מאי אתא לטפויי כי היכי דחששו לתיבת כל וליכא למימר דדוקא בדברי תורה אית לן למימר דליכא תיבה מיותרת וצריך למידק ולומר דתיבת כל אתא לטפויי אדוכתי אחריני מה שאין כן בדברי קבלה דאע"ג דאיכא איזו תיבה מיותרת לית לן בה הא ליכא למימר דאם כן איך אסיקו תיובתא דרבי יונתן מההיא ברייתא שאני התם דהם דברי קבלה ואף על גב דקאמר כולו לאו דוקא אלא רובו ככולו אמנם בדברי תורה כל דוקא. והנלע"ד לומר בזה הוא הדאי אפילו בדברי קבלה צריך שלא תהא תיבה מיותרת כמו בדברי תורה ואפ"ה לית לן למדרש הכא בתיבת כולו שום דבר אע"ג דרובא ככולה והטעם הוא דפירוש אותו הפסוק לפי אותה הברייתא במקומה בע"א הוא שהנביא היה מוכיח לישראל שהיו גוזרים גזירה בארור והיא גזירה שרוב צבור יכולין לעמוד בה והיו עוברים עליה אח"כ ולפי האמת אע"פ שהיתה גזירה שאין כל הצבור יכולין לעמוד בה אם רוב הצבור היו יכולין לעמוד בה ולא היתה הגזירה קיימת נמי היה הנביא מוכיח לישראל על עברם עליה ובלתי מקיימי אותה אלא שלהגדיל התוכחה על ישראל ולהרבות אשמת העוברים עליה אמר הנביא שהיתה גזירה שלא לבד רוב צבור יכולין לעמוד בה אלא גם הצבור כולו והרי זו היא סיבה שאמר הנביא הגוי כולו אע"ג דרובו ככולו מה שאין אומר כן בפסוק כל עדת שהוא תנאי ששמה התורה לדין ההוא ומכל מקום הוי תיובתא לרבי יונתן דכי היכי דהתם אע"ג דכתיב כולו אפ"ה לעיקר דינא רובו ככולו ומאי דכתב כולו הוא מההוא טעמא אהרינא דכתיבנא הכי נמי כל דכתיב הכא אית לן למימר דלעיקר דינא דכתיב בקרא והוא הטעות והשגגה כדאמר ואם כל עדת ישראל ישגו ודאי רובו ככולו ואם טעו הרוב הוי' נמי הוראה ומאי דקאמר קרא כל הוא מטעמא אחרינא שצריך שגם המעוט יהיה בהוראה כלומר דאע"פ דלא הוו כולהו בשגגה צריך דלהוו בהוראה השגגה כגון ששתקו המעוט או שהסכימו בהרכנת הראש. ועוד י"ל חלוק אחר שיש בין נושאי הפסוקים האלו והמקום שנאמרו בו שבמכח אותו החלוק אית לן למדרש קרא דכל עדת ולא קרא דהגוי כולו והחלוק הוא זה דבהוראת ב"ד אי הוה קאמר קרא עדת ישראל לבד נודע לנו ב' דברים הא' שצריך שיהיו ביחד כל הסנהדרין וישאו ויתנו בדין והב' שאם יהיה חלוק ביניהם דאזלינן בתר רובא מטעמא דקרא אחרי רבים להטות וא"כ כיון שדייק הכתוב ואמר כל עדת ודאי לאפוקי האי דינא מכלל דאחרי רבים אתא וצריכים אנו לקיים ב' הפסוקים כדכתיבנא למעלה דלעיקר דינא דכתיב בקרא כו'. אמנם בפסוק הגוי כולו לא היה נודע לנו מתחלה קודם שיבא זה הפסוק שצריך רוב כלומר שתהיה גזירה שרוב צבור יכולין לעמוד בה לשתבא תיבת כולו לטפויי אלא אדרבה הנודע לנו קודם שיבא זה הפסוק הוא שאפילו שאין רוב צבור יכולין לעמוד בה אם לא על צד הדחק אם יראה לב"ד שראוי לגזור אותה לעבודת שמים ראוי לצבור שיקבלוה וקיימוה אפילו על צד הדחק דמאי דאית לן דאזלינן בתר רובא מקרא דאחרי רבים זהו דוקא בכל דין שיחלקו הב"ד או בכל דבר שלא נודע לנו אם הוא אסור כפי הדין כגון בהמה שלא נודע לנו בודאי שהיא כשרה וכל הדומה לזה אבל בגזרת ב"ד שתהא גזרה שרוב הצבור יכולין לעמוד בה לא איירי קרא ומה שהיה נראה הוא שאפילו שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה שתהיה קיימת וכן מוכח לשון הברייתא דקתני בלשון שולל אין גוזרין גזרה כו' אלא אם כן רוב הצבור כו' דמשמע דהחדוש הוא בשאין גוזרין אלא אם כן כו' ולא עוד אלא שאם גזרו אותה צריכה היתר ע"י ב"ד אלא שמספיק באיזה ב"ד שיהיה אפילו שיהיה קטן מהראשונים כמו שכתבו המפרשים בדוכתי' בע"א וכיון דלא אתברר לנו בשום דוכתא אחריתי דצריך שיהיו רוב הצבור יכולין לעמוד בה אין לנו לומר דאתא האי קרא דהגוי כולו לטפויי ולרבות דהא קרא גופיה לעיקר דינא איצטריך והוא שצריך שתהיה גזרה שרוב הצבור יכולין לעמוד בה ואי לא אין גוזרין ומשום הכי לא דייק וקאמר כולו דרובו ככולו אמנם נקרא דכל עדת ישראל דבלאו כל בעי רוב וחידושה הוא דלסגי ברוב מטעמא דקרא אחרי רבים להטות אית לן למימר בהכרח דכי אתא קרא וקאמר כל לטפויי אדוכתי אחריתי אתא ולמימר דלא סגי ברוב וצריך לקיים ב' הפסוקים פסוק דאחרי רבים להטות ופסוק דכל עדת. והא דמשני הגמ' ה"ק אי איכא כולן הויא הוראה כו' אין פירושו שתצטרך מלת כל לומר שצריך שהיו כל הסנהדרין ביחד לשתתקיים הוראת הרבים כשלא הסכימו המיעוט עמהם דהלא לא איצטריך קרא דהא מילתא דפשיטא היא דבכל דין שבעולם צריך שיעמדו ביחד מנין הב"ד הצריך לאותו דין לשנלך אחר הרוב ואי לא לא הוי רובא כיון דלא הוי הרוב מתוך כולם הלכך אית לן למימר בהכרח דכי אתא מלת כל

לטפויי אתא ולומר דאע"ג דבשאר דוכתי היכא דהוו כל הסנהדרין בדין אע"פ שחלקו בפירוש המעוט על הרוב אזלינן בתר רובא הכא לא הוי דינא הכי מגזרת הכתוב דאמר כל צריך שיסכימו כולם בהוראה אפילו המעוט שלא טעו כגון ששתקו ולפי זה הא דמשני הכי קאמר אי איכא כולן כו' ר"ל אי איכא כולם בהוראה עצמה כגון ששתקו המעוט הויא הוראה לאפוקי מרבי יונתן דקאמר שצריך שכולם יורו בפיהם ולפחות הרוב בפניהם ממש והמעוט בהרכנת הראש. אמנם מדברי רש"י יש לדקדק דס"ל דלא איתותב רבי יונתן אלא ממאי דקאמר אפילו הן מאה אבל כל הסנהדרין המיוחדין שהם ע"א צריך שיורו כולן בטעות לפחות בהרכנת הראש מגזרת הכתוב דקאמר כל עדת ולא סגי בשתיקת המעוט מדפירש אי איתא לכולהו סנהדרין של ע"א הויא הוראה אע"פ שלא הורו כל אותן ש'ישבו להורות ואי הוה סברת רש"י דלא בעי שכולם יורו לפחות בהרכנת הראש אלא דסגי בשתיקת המעוט אמאי האריך רש"י לומר אע"פ שלא הורו כל אותן ש'ישבו להורות דמשמע שישבו להורות יותר מהסנהדרין דאם לא כן הוה ליה לומר אע"פ שלא הורו כולם ור"ל על הסנהדרין שהזכיר בתחלת דבריו והיינו מפרשים שלא הורו בפיהם ממש ולא בהרכנת הראש אלא ששתקו אבל כיון שהאריך בלשונו לכתוב אותן ש'ישבו להורות נראה שלדעתו צריך שיורו כל הסנהדרין המיוחדין מגזרת כל והחדוש בכאן שאפילו ישבו מאה אין אנו חוששין אלא מהסנהדרין לבד לאפוקי מדברי יונתן שחושש מכולם אפילו הן מאה מגזרת כל שהוא דוקא וכן מוכח בהדיא מדברי רש"י לקמן במשנה הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו ואמר להם טועין אתם כו' כמו שאפרש שם ולפי זה הא דמשני ה"ק אי איכא כולם ר"ל אי איכא כולם בהוראה עצמה כגון שכולם הורו לפחות בהרכנת הראש הויא הוראה. ותשלום ביאור הלכה זו אפרש באורך לקמן במשנה הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו כו'.

הא קא משמע לן דאפילו תלמיד בפני רבו, בפ"ק דסנהדרין מייתי להא שמעתא דהכא ופרש"י לתלמיד היושב לפני רבו ובא דין לפני רבו והוא לא נזקק לדבר נענש אם שתק והיה מבין ברבו שטעה עכ"ל. אין ספק שטעמן של רש"י שפי' והוא לא נזקק לדבר מפני דאם לא כן קשה מאי אפילו תלמיד בפני רבו פשיטא שהקולר תלוי בצאורו ג"כ הואיל שהוא נזקק לדון כמו האחרים וכמו שלא יקשה אם הוא לא נזקק לדון אם כן למה יענש הוא לכן הוכרח לפרש והיה מבין ברבו שטועה ושותק וקשה לי על פירושו דאכתי קשה מאי אפילו דקאמר פשיטא שהוא נענש אע"פ שהוא לא נזקק לדון הוא מבין ברבו שטועה ושותק משום דעובר על מדבר שקר תרחק ועל לא תגורו מפני איש כדאיתא בפ"ק דסנהדרין ובפרק שבועת העדות מנין לתלמיד שיושב לפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר מנין שלא ישתוק ת"ל כו' ופירש"י וראה זכות לעני כו' ורבו טועה בדין והחליף מנין שלא יחלוק כבוד לרבו וישתוק ת"ל כו' שמע מינה בהדיא שאם התלמיד מבין ברבו שטועה ושותק נענש ועוד קשה הלא הלשון עשרה שיושבין בדין משמע שכולם נזקקין לדון ודכוותי' מיירי בודאי הא דקאמר דאפילו תלמיד היושב בפני רבו מדכייל ליה בהדי אינך הנזקק לדין ואמר עשרה שיושבין בדין ידומיא להא דמייתי עליה רב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה מיכנף ואייתי עשרה רבנן מבי רב ומסתמא היו מהן תלמידיו וא"כ איך פרש"י והוא לא נזקק לדבר לכן נראה לי לפרש דאפילו תלמיד היושב בפני רבו כלומר אע"פ שרבו מלמדו עתה הדין שהוא נזקק לדון ועל פיו הוא סומך לדון כן עם רבו אפילו הכי הוא נענש אע"פ שאין מונין הרב ותלמידו אלא אחד אם התלמיד סומך על רבו לגמרי כדאיתא בפרק אחד דיני ממונות וסד"א דמהאי טעמא נמי יהיה פטור התלמיד קמשמע לן.

איזהו ספק ישב לו בתוך ביתו כו' פרש"י איזהו ספק כלומר אמאי הוא חייב אשם תלוי עכ"ל. האל"ף של מלת אמאי דקאמר רש"י הוא במקום על כאלו אמר על מאי הוא חייב אשם תלוי ובניחותא דרך פירוש של דברי רבי אלעזר דקאמר ספק ואע"פ דפשוט הוא כתבתי לפי שראיתי לחכם אחד בספרו שטעה בדברי רש"י והבין מלת אמאי דקאמר רש"י דרך קושיא ותמיה.

שהוא קריב לפטור מן החובה. פי' יותר מן החובה וכן הוא בהדיא בירושלמי

אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור לא שאמרו להם להקהל לשון פטור שהרי לעיל בריש פרקין מסקינן שאין ב"ד חייבין עד שיאמרו להם מותרים אתם לעשות ואפילו מאן דאמר דלא בעינן שיאמרו לעשות מכל מקום סבר דבעינן שיאמרו להם מותרים אתם ולא פטורים אתם דמשמע פטור אבל אסור אלא ר"ל שכך נשאו ונתנו הב"ד ביניהם לבין עצמן ואח"כ כשאמרו להן להקהל ההוראה אמרו מותרים אתם לעשות לבא על שומרת יום כנגד יום ולאו דוקא שומרת יום כנגד יום אלא הוא הדין זבה גדולה לפי מה דמסיק הגמרא לקמן דאמרי העראה באשה דוה הוא דכתיבא כו' אלא חד מינייהו נקט כיון שלענין איסור ביאה שתיהן שוות כדתנן בפרק קמא דמגילה.

מאי טעמא דרבי שמעון הואיל וברשות ב"ד הוא עושה כו' מכאן הקשו התוספות על רש"י בפרק המצניע שפירש ורבי שמעון לטעמיה דאמר בהוראת יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב דהא כאן מפורש להפך דר"ש ס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור. ולי נראה ליישב פירש"י לפי איכא דאמרי כו' מדקאמר ר"ש כל הוראה שיצאה ברוב צבור יחיד העושה אותה פטור משמע דוקא שעשה אחר שחטאו רוב הקהל על פיהם שכבר נתחייבו ב"ד בפר אבל אם עשה עד שלא חטאו רוב הקהל חייב דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ואפילו לפי לשון ראשון הואיל וברשות ב"ד הוא עושה נמי אפשר לומר כן דאי לאו משום שרוב הצבור עשו בהוראת ב"ד שכבר נתחייב ב"ד בפר כדמשמע בהדיא מלשון המשנה דקתני בין שהביאו כפרתן כו' וזה היחיד מצטרף עם הצבור שהם פטורין לא היה פוטר ר"ש מטעם הואיל וברשות ב"ד הוא עושה דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וכה"ג ממש פירש הראב"ד לדברי הרמב"ם בסוף פ"ד מהלכות שגגות ע"ש. אמנם רש"י גופיה פירש כאן בלשון כל הוראה שיצאה ברוב צבור כו' דר"ש סבר יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ואיני יודע מנין לו ולא עוד אלא שקשה לי דא"כ לא הוה משתמיט רב יהודא ורב נחמן מלומר על משנתינו לעיל בריש פרקין זו דברי ר"ש שאמרו זו דברי רבי מאיר וצ"ע.

כל הוראה שיצאה ברוב צבור כו' פרש"י אע"פ שב"ד חזרו בהן יחיד העושה אותה פטור וכו' עד לא נתנה הוראה לפטור יחיד התולה בה אלא להכיר כו'. נ"ל ש"מ טעות דלוג סופר בדברי רש"י וצריך להיות לישנא אחרינא לא ניתנה הוראה לפטור יחיד כו' דוק ותשכח.

מיתיבי פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"א כו' תימה מאי שנא דלא קתני פר העלם דבר בלשון רבים כדקתני שעירי בלשון רבים דהא בין לרבי שמעון ובין לרבי יהודה מביאין י"ב שבטים י"ב פרים כשם שמביאים י"ב שעירים בע"א כדתנן לקמן בפרקין ואע"ג דבתוספתא דשקלים מצאתי כתוב ושעיר ע"א בלשון יחיד אומר אני דנוסחא משובשת היא וצריך להיות ושעירי ע"א בלשון רבים דהא רבי שמעון ורבי יהודה סבירא להו דכל שבט ושבט מביא פר ושעיר בע"א וכן כל שבט ושבט מביא פר בשאר מצות אלא שר"ש ס"ל שגם ב"ד מייתי פר ושעיר ולאפוקי מר"מ דס"ל דב"ד בלבד מייתי פר ושעיר וכן בכולי גמ' נקט פר בל"י ושעירי ע"א בל"ר ולא ידענא למה. שוב מצאתי בתוספות דיומא פ' הוציאו לו שהקשו ג"כ קושיא זו ותרצו הא דלא נקט פרי העלם דבר בלשון רבים משום דלא פסיקא ליה דאתי למטעי למימר דאיירי נמי בפר שמביא צבור בע"א וזה אינו דהאי עולה הוי הלכך נקט פר דלא ניתי למטעי ע"כ. ואני שמעתי ולא אבין היאך נסתלק הטעות במאי דנקט פר בלשון יחיד דהא כל כך מביא כל שבט ושבט פר בשאר מצות כמו בע"א ועוד קשה דאין שייך לומר תירוץ זה אלא התם משום דהתם איירי דוקא בחטאת כדקתני שאין חטאת צבור מתה אבל הכא איירי נמי בפר שמביא צבור בע"א וכדפרש"י בהדיא. שוב מצאתי בתוספות פ"ק דשבועות שהקשו גם כן קושיא זו ולא תירצו כלום וצ"ע.

פר העלם דבר של צבור הפר שמביא כל שבט ושבט בשגגת הוראת ב"ד נקרא פר העלם דבר של צבור לפי שבתחלת הפרשה אמר ונעלם דבר ומדקרי ליה פר העלם דבר של צבור ולא קרי ליה פר העלם דבר של ב"ד משמע דצבור מייתי ולא ב"ד כדעת ר"י לקמן במשנה והא דקאמר בתחלה גובין להם פי' קודם שלוקחין שום מעות מתרומת הלשכה גובין עליהן ואם אינו מספיק הגביה אז לוקחין המותר מתרומת הלשכה.

לאדם שאכל ספק חלב ספק שומן כו' מפשט דברי רש"י משמע דאיירי בחתיכה אחת ספק של חלב ספק של שומן וכן פירש בהדיא לעיל בדבור המתחיל איכא ביניהו וז"ל דהיכא דהוה לפניו חתיכה אחת ספק של חלב ספק של שומן ואכלו בדין הוא דמביא אשם תלוי כו'. לכאורה תמהני טובא שהרי בכריתות בריש פ' ספק אכל חלב סברי רוב מנין ורוב בנין דבחתיכה אחת פטור והטעם דיש אם למקרא דאמר קרא ועשה אחת מכל מצות ה' בשגגה עד שישגג בשתים אי נמי משום דב' חתיכות אפשר לברר איסורו אבל חתיכה אחת אי אפשר לברר איסורו וכן פסק הרמב"ם בפ"ח מהלכות שגגות א"כ אמאי לא פרש"י דאיירי הכא בשתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואכל אחד מהן והוא היה סבור ששניהם של שומן ונודע לו אח"כ שאחד מהם היה של חלב ואינו יודע איזה מהם אכל דהשתא אליבא דהלכתא קאמר שמביא אשם תלוי. אמנם לפי האמת לא קשיא מידי משום דהתם בפרק ספק אכל פריך הגמ' על מ"ד חתיכה אחת ספק של חלב ספק של שומן ואכלה פטור מהא דאמר רבי אליעזר כוי חייבין עליו אשם תלוי ומשני רבי אליעזר סבר יש אם למסורת מצות כתיב דמשמע חתיכה אחת וסבר לא בעינן לברר איסורים וכיון דהכא מרא דשמעתא דקאמר שהוא ספק ומביא אשם הוא רבי אליעזר דכוי הנזכר הלכך יפה דקדק ויפה כיון רש"י שפירש דאיירי בחתיכה אחת ועוד שהרי זה היחיד שעשה על פי הוראת ב"ד דקאמר ר"א שהוא ספק וחייב באשם תלוי דומיא דחתיכה אחת היא כן נ"ל.

ומיהו אין המשל דומה לנמשל לגמרי לא בדברי רבי אליעזר ולא בדברי סומכוס דוק ותשכח.

ד, ע"א הוו אמרי' ליה הכא בספק מבעוד יום כו' אם אינו טעות סופר נראה שצריך להיות והוו אמרי' ליה דהכא בספק מבעוד יום כו' וה"פ דלעיל בסברת ר' אליעזר אמר ר' זירא אלא אפי' למ"ד ב"ד מביאין דלא מפרסמא מילתא אפ"ה אמרינן דאי הוה שאיל הוו אמרינן ליה ומה חייב אשם תלוי והכא בסברת סומכוס א"ר יוסי איפכא ממש אלא אפילו למ"ד צבור מביאין דמפרסמא מילתא והוו אמרינן ליה אי הוה שאיל שהביאו קרבן משום דטעו הואיל ולא שאל הוה אמינא דחייב אפ"ה פטור דהכא הוי כספק מבעוד יום ספק משחשיכה דאין אדם יכול לעמוד עליו ה"ב אמרינן אי שאיל לא אשכח אינש דמשיילי' ומשום הכי פטור.

אימא דבר כולא מילתא משמע דומיא דהא דתניא בסוף פרק הנחנקין ומייתי לה בסמוך המתנבא לעקור דבר מן התורה חייב לקיים מקצת ולבטל מקצת פטור ופרש"י הטעם דפטור דהתם כתיב דבר דהיינו דבר שלם ולא חצי דבר ואין להקשות למה לא ילפינן נביא שקר והוראת ב"ד מהדדי בג"ש דבר דבר כשם דיליף רב אשי דבר דבר מזקן ממרא משום דאין אדם דן ג"ש מעצמו אלא א"כ קבלה מרבו ואולי לא קבלו מרבם ג"ש זו.

אמר עולא קרי ביה ונעלם מדבר. בירושלמי דפרקין מייתי הך דרשה בשם רבי חזקיה ופריך וכתיב כן בתמיה ומשני רבי אמי בשם רבי יוחנן אמר גורעין לדרוש מתחלת הפרשה עד סופה פי' מתחלת התיבה עד סופה רבי חנינא אמר בשם רבי ירמיה אפילו באמצע תיבה ובגמ' דידן בפ' הזהב משמע דאין מוסיפין באמצע תיבה. ואין להקשות כאן כדמקשה הגמ' בפ' יש נוחלין סכינא חריפא דמפסקי לקראי משום דלא מקשה הכי אלא כשמחבר תיבה אחת מאותיות דבקראי אבל לגרוע מזה ולהוסיף בזה לא ומגדולה מזו מצינו שגורעין המ"ם של מדם הפר ומוסיפין המ"ם על הפר כאלו אמר ולקח הדם מהפר כדאיתא ביומא.

מכל מצות ולא כל מצות. קשה בעיני דהא אשכחן שדין הוראת ב"ד אינו דומה לדין מעשה התלוי בקהל דאלו הוראת ב"ד לא הויא הוראה עד דאיכא כל הסנהדרין כדילפינן לעיל מקרא אם כל עדת ישראל ישגו ואלו גבי עשיית הקהל סגי ברוב א"כ היאך מצי למילף דין הוראת ב"ד שיהא בבטול מקצת וקיום מקצת מקרא ועשה אחת מכל מצות דלא קאי כלל אב"ד רק אקהל כדילפינן לעיל מהאי קרא הקהל ועשו דהוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל דילמא דוקא המעשה דקהל יהא בבטול מקצת וקיום מקצת כיון דגלי קרא והבו דלא לוסיף עליה דהא דבר כולא מילתא משמע אליבא דכ"ע. וי"ל דאין זה דרשה גמורה אלא גלוי מילתא בעלמא הוא אבל עיקר הדרשה הוא מונעלם דבר כמפורש במשנה אלא שבא זה לגלות על זה ולכן אינו מדקדק בכך דכן נמי אינו מדקדק על הא דמשני מצות כתיב הניחא למ"ד יש אם למסורת אבל למ"ד יש אם למקרא מאי איכא למימר כדרגיל לדקדק בשאר דוכתי טובא וכבר אשכחן דפליגי רב אסי וחייא בר רב בפ' ספק אכל חלב לענין מצות דכתיב גבי אשם תלוי רב אסי סבר יש אם למסורת מצות כתיב וחייא בר רב אמר יש אם למקרא מצות קרינן ותדע דאין זה דרשה גמורה דאם לא כן קשה לדעת רבי חזקיה הוה ליה להתנא לומר שנאמר ועשו אחת מכל מצות ולא כל מצות ולא ח"ל לומר שנאמר ונעלם דבר דבר ולא כל הגוף.

מה ממרא מן הדבר ולא כל דבר. קשה לי טובא דהא כתיב בספרי ריש פ' ראה וסרתם מן הדרך וגו' מכאן אמרו כל המודה בע"א ככופר בכל התורה כולה והקשו המפרשים היאך פירשו סרתם מן הדרך סר מכל הדרך דהא משמעות מן בכל מקום מקצתו ולא כולו וכמו שדרשו להדיחך מן הדרך אפילו מקצת הדרך בסוף פרק הנחנקין ותירצו משום דלשון הסרה בכל מקום אינו נופל רק על הסרת דבר מכל הדבר א"כ היאך יכול רב אשי לפרש לא תסור מן הדבר מקצת דבר ולא כל הדבר דהא לשון הסרה בכל מקום אינו נופל רק על הסרת דבר מכל הדבר כמו שנתבאר ועוד דא"כ הוה ליה להפסוק לומר מעיקרא על עקר הנדון כי יפלא ממך מן הדבר כי שם היה מקומו לאורויי שלא יפלא ממנו אלא מן הדבר ולא כל דבר מאחר שהוא עקר הנדון וגם היה מוכרח לדרוש כן מאחר שהוא מיותר אבל כאן בפסוק לא תסור מן הדבר לא יצדק לדרוש כן כי מלבד שאין כאן מקומו כלל מאחר

שאין כאן עיקר הנדון אלא שגם אפשר לומר שאינו מיותר כלל כי אורחיה דקרא לאשתעויי כדאמרי אינשי לא תסור מן הדבר אשר צוך פלוני וכה"ג אמרינן לקמן מעיני הקהל אורחיה דקרא הוא כדאמרי אינשי מעיני דפלני' כו' וכהנה רבות בגמ'. ונראה שבתוס' דמכילתין נזהר מזה דיליף ג"כ דבר דבר מזקן ממרא כמו רב אשי אבל זקן ממרא גופיה לא יליף ליה מקרא מן הדבר ולא כל דבר אלא מדכתיב בין דם לדם ולא כל דם בין דין לדין ולא כל דין כו' ולכל הדרשות בין לרב אשי בין להתוספתא קשה למאי הוצרכו לכל זה למילף זקן ממרא גופיה דאינו ר"ייב אלא על מקצת דבר מדכתיב מן הדבר אי נמי מדכתיב בין דם לדם הלא יש למילף ליה מרישא דקרא כי יפלא ממך מי שלא יפלא ממנו אלא דבר מופלא והיינו בבטול מקצת וקיום מקצת ולכן האומר אין תפלין לעבור על דברי תורה פטור לפי שאין זה דבר מופלא דזיל קרי בי רב הוא ואין זה הוראה ואל תשיבנו דמפקו מלת יפלא לדרשא אחרת דדריש בפ' הנחנקין כי יפלא ממך דבר במופלא שבב"ד הכתוב מדבר כו' דאין בכך כלו' דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים ויכולין לדרוש ממנו זה וזה כדאשכחן בהרבה מקומות וצ"ע היטב אבל אין להקשות אמאי לא מצינו כלל בפ' הנחנקין גבי הא דתנן האומר אין תפלין לעבור על דברי תורה פטור דמפיק ליה מהנך טעמי דרב אשי והתוספתא אלא רש"י פירש שם טעם מסברא דנפשיה משום דאין זה הוראה דזיל קרי בי רב הוא כי דברי תורה הם עניים במקומן ועשירים במקום אחר וכה"ג ממש מתרצי' התוס' בכריתות בפ' אמרו לו שנים גבי אלא דרפרם בדותא היא ובזה נסתלקה קושית התוספות בפרק האשה שנפלו בד"ה שותות והביא האיש כו' וז"ל ותימא דהתם עיקר מילתיה ולא פריך לה כלל עכ"ל.

אין ב"ד חייבין עד שיורו כו'. פירוש שמואל בא לחדש ולהוסיף על המשנה אע"פ שהורו בבטול מקצת וקיום מקצת אפ"ה אין חייבין עד שיורו כו' דאל"כ קשה מאי קמ"ל שמואל מתניתין אתא לאשמועינן וליכא למימר דלא בא שמואל אלא לפרש טעמא דמשנתינו למה אין חייבין אלא דוקא בביטול מקצת וקיום מקצת כמו שאפרש בסמוך.

אבל בדבר שהצדוקים מודין בו פטורים וכו'. אם הורו ב"ד בטעות בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ויש ספק אם דבר זה הוא דבר שהצדוקין מודים בו שהוא תורה שבכתב ופטורים או הוא דבר שאין הצדוקין מודים בו שהוא תורה שבעל פה ויהיו חייבים נראה לי שהן חייבים הואיל והלכה כרבי יוחנן דאמר בפרק הניזקין דרובה של תורה היא תורה שבעל פה ומעוטה בכתב א"כ אולינן בתר רובא של תורה שהיא תורה שבעל פה שהרי אינו זה זיל קרי בי רב הוא הואיל ויש בו ספק ואפילו לחיובא נזיל בתר רובא כדאשכחן בכמה דוכתי וזה הנפקותא לענין דינא במחלוקת רבי יוחנן ורבי אלעזר בפרק הניזקין אם רובה של תורה היא תורה שבעל פה ומעוטה בכתב או להפך ומיהו איכא למידק היאך חולקין ר' יוחנן ורבי אלעזר בדבר שהוא מחלוקת במציאות שזה הוא דבר שיכולין לעמוד עליו אם רוב בכתב או לא ממה שנכתב ממנה במשנה וגמרא וספרא וספרי ותוספתא יתבאר שרובה הוא ע"פ. ונראה לי שרש"י הרגיש בקושיא זו ומפני כך הוכרח לפרש לסברת רבי אלעזר שאמר רובה בכתב שהוא מה שתלוי במדרש י"ג מדות כי כל זה נכלל בכלל תושב"כ לסברת רבי אלעזר ואינו נכלל בתושב"פ לסברת ר' אלעזר אלא מה שאין לו רמז כלל בתורה אלא למשה נאמרו בע"פ שהם הלכות שנאמרו למשה מסיני וסברת ר' יוחנן שאמר רובה ע"פ כי כל מה שנדרש ע"י י"ג מדות ושאר דברים שיש להם סמך בכתוב ונמסרו ע"פ בסיני כולם בכלל תושב"פ הם לדעת ר"י וא"כ אין מחלוקת תלוי במציאות אלא אם מה שנדרש על ידי י"ג מדות אם הוא תורה שבכתב או תורה שבעל פה כן נראה לי.

מאי טעמא זיל קרי בי רב הוא. תימא א"כ למאי איצטריך קרא ונעלם דבר דבר ולא כל הגוף תיפוק ליה מהך סברא דזיל קרי בי רב הוא אלא על כרחך מדאיצטריך קרא אלמא דלא קים לית לתנא הך סברא א"כ מנא ליה לשמואל דין זה לומר דלא מיבעיא שאינן חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו הלא פשטא דמתניתין משמע דחייבין אע"ג שעקרו לשומרת יום כנגד יום כל עקר ודכוותיה להוצאה והמשתחוה כדאמר הגמרא לקמן והא דפריך הגמרא בסמוך תנן יש נדה בתורה כו' ומשני דאמרי הראה כו' וכל הסוגיא אליבא דשמואל דוקא וכי תימא דשמואל דריש טעמא דקרא דקאמר ונעלם דבר דבר ולא כל הגוף מטעם זיל קרי בי רב הוא שלש תשובות בדבר חדא דאם כן ה"ל לשמואל לקבוע דבריו על פסוק זה והכי ה"ל לומר מאי טעמא דמתני' דקתני שנא' ונעלם דבר דבר ולא כך הגוף משום דכל הגוף זיל קרי בי רב הוא ומה לו לעשות דין בפני עצמו ולומר אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו כו' ועוד דאם כן מאי פריך התנא דברייתא אימא דבר כולא מילתא משמע והלא הקושיא מעיקרא ליתא דהיכי תיסק אדעתין לומר איפכא דכי הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת יהו פטורים וכי הורו לעקור כל הגוף יהו חייבין דהא כל הגוף זיל קרי בי רב הוא יותר מדבר שאינו כל הגוף א"כ פשיטא דמסתבר טפי לאוקמי קרא בדבר שאינו כל הגוף ומאי איצטריכו עולא וחזקיה ורב אשי למילף ליה מקראי אלא על כרחך אי לאו קרא דגלי שתיבת דבר היינו פי' חצי דבר לא היינו מפרשי' דבר חצי דבר מכח הך סברא זיל קרי בי רב הוא מאחר דתיבת דבר כולא מילתא משמע כדפירשתי ולא עוקרין משמעות הקרא בשביל סברא א"כ יש לנו לומר מאי דגלי קרא גלי והבו דלא לוסיף עלה ומנא ליה לשמואל להוסיף מאי דלא גלי קרא ועוד דא"כ קשה הניחא לר"ש דדריש טעמא דקרא אבל לרבי יהודה דלא דריש טעמא דקרא מאי איכא למימר.

שוב מצאתי שהתוספות בשבועות בפרק שבועות שתים גבי אי בעית אימא קרא כו' הקשו כה"ג כמו שאני הקשיתי מעיקרא ותירצו וז"ל ותימא כיון דאיכא סברא למה לי קרא דהכי פריך בפ"ב דכתובות גבי הא דאמר רב הונא מנין שהפה שאסר הוא הפה שהתיר למה לי קרא סברא הוא הוא אסרה הוא שרי לה ויש לחלק דיש דברים שאין הסברא פשוטה כל כך וצריך הפסוק להשמיענו הסברא עכ"ל התוספות.

תנן יש נדה בתורה אבל הכא כו'. ראיתי מי שפי' דהך קושיא קאי אמתניתין ולי נראה שטעות הוא בידו דב' תשובות בדבר חדא דא"כ לא הוה ליה למימר תנן משום דלא אשכחן בכולי גמ' דקאמר תנן כי פריך על תנן גופיה אלא דוקא כי פריך על תנא אחר או אמורא ועוד שהרי לקמן בעי הגמ' למיפשטא אין חרישה בשבת דאיקרי בטול מקצת וקיום מקצת מהך מתניתין אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור ואמאי הא עקריין דשומרת יום כנגד יום כל עיקר ואם איתא קשה ודקארי לה מאי קארי לה הא כתיבא וספרה לה מלמד כו' אלא ע"כ דאמתניתין לא קשיא מידי משום דאמרינן כיון דקאמר מודו בנדה גופא כבטול מקצת וקיום מקצת דמי אע"ג דשומרת יום כנגד יום כתיבא בתורה ואע"ג דרב יוסף דחה ואמר שומרת יום דקאמרין כדשנין לא דחה מכח האי קושיא הא כתיבא וספרה לה כו' אלא דחה דליכא למיפשט מהכא ועוד דלא שבקינן מאי דבעי גמרא למפשט משום דיחוי דרב יוסף לכן נ"ל דלא פריך אלא דוקא על

הא כתיבא וספרה לה מלמד כו'. נ"ל דהאי וספרה לה טעות סופרים הוא כי שומרת יום שסופרת אחד לאחד נפקא לן מקרא יהיה לה כדתניא בסוף פרק תינוקת מנין שסופרת אחד לאחד תלמוד לומר יהיה לה ופרש"י יהיה לה הוסיף לה הויה של שמור. אבל מקרא וספרה לה לא משתמע כלל הך יליפותא משום דאין כאן יתור דלגופה איצטריך דהיינו לזבה גדולה כדכתיב וספרה לה ז' ימים ואין זה אלא דוקא בזבה גדולה דהיינו שראתה דם בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה שלשה ימים רצופים ואינו שייך כלל לומר שסופרת יום כנגד יום כי אם דוקא גבי זבה קטנה דהיינו שראתה דם בתוך י"א יום שבין נדה לנדה יום אחד בלבד או שני ימים זה אחר זה והיא הנקראת שומרת יום כנגד יום שהיא אינה סופרת אלא יום אחד טה"ר בלבד כנגד היום הטמא והרי היא מותרת לבעלה לערב לאפוקי זבה גדולה צריכה דוקא ספירת שבעה ימים נקיים ואח"כ היא מותרת לבעלה כדתנן בפ"ק דמגילה ובנדה בפרק בא סימן ובפרק תינוקת ואין לומר דלהכי מייתי הכא וספרה לה משום שהיא דרשא פשוטה יותר מאותו פסוק יהיה לה שלא נזכר ביה ספירה כלל דהא ליתא מאחר שהוא רוצה להוכיח דאפילו צדוקין מודים בו צריך להביא עקר דרשא כדי להביא ראיה מוכרחת שלא ליתן פתחון פה למינים לטעות בו לכן נ"ל שיש להגיה והא כתיב יהיה לה מלמד שסופרת אחת לאחת כו'.

דאמרי הראה שריא גמר ביאה הוא דאסור. איכא למידק דהא אמרינן ביבמות פ' הבא על יבמתו א"ר יוחנן הראה זו הכנסת עטרה גמר ביאה גמר ביאה ממש מכאן ואילך אינו אלא נשיקה ופטור עליה ופליג אדשמואל דאמר הראה זו נשיקת עטרה ומסתמא דפטור משום ביאה קאמר ר' יוחנן אבל משום לא תקרבו לגלות ערוה מיהא חייב דהא אפילו המחבק חייב וכל שכן המנשק באבר באותו מקום כמו שדרשו בספרא פרשת אחרי מות ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב לדברים המביאים לידי גלוי ערוה כגון חבוק ונשוק ת"ל לא תקרב אין לי אלא נדה מנין לכל העריות בל תקרבו ובל תגלו ת"ל לא תקרבו לגלות ערוה כו'. ואם כן נהי דהלכה כרבי יוחנן לגבי שמואל דפטור משום ביאה על נשיקת עטרה מכל מקום הואיל דאפילו לרבי יוחנן חייב על נשיקת עטרה משום לא תקרב כמו שנתבאר למה לא משני כאן עדיפא מינה דאמרי נשיקת עטרה שריא הכנסת עטרה הוא דאסור וכבר היה אפשר לדחות ולומר דפטור לגמרי קאמר רבי יוחנן והדרשא הזאת שבספרא שהבאתי אינה אלא אסמכתא כי אין שום חיוב מן התורה אלא בביאה גמורה או בהראה וכן נראה מאבות דרבי נתן שדרש כה"ג ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב יכול יחבקנה וינשקנה וידבר עמה דברים בטלים ת"ל לא תקרב והאי ודאי דלא עלה על הדעת שיהא חייב מן התורה על דברים בטלים אלא שאין אנו צריכים לזה דאפילו את"ל דפטור משום ביאה קאמר ר' יוחנן אבל משום לא תקרבו מיהא חייב לא קשיא למה לא משני כאן דאמרי נשיקת עטרה שריא כו' משום דהא ודאי דעל נשיקת עטרה אינו חייב אלא מלקות בלבד לכל היותר כי אין חיוב כרת אלא דוקא בביאה ולא על קריבה שנא' ונכרתו הנפשות העושות העושו' הוא דנענשין כרת ואין נענשין כרת על הקריבה ותנן לקמן בפ"ב אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת כו' הלכך אי אפשר לשנויי כאן דאמרי נשיקת עטרה שריא כו' כן נראה לי.

הא כתיב משכבי אשה. מכאן הקשו התוספות בסנהדרין פ' אחד דיני ממונות על רש"י שפירש כגון שטעו שלא כדרכה דלא מפורש חיובא בהדיא דרבנן ילפי לה ממשכבי אשה שתי משכבות יש באשה ואין הצדוקין מודין בו ע"כ דהא כאן פריך הא כתיב משכבי אשה משמע דהצדוקין מודין בו ופירשו דהתם מיירי בהראה דאמרי בכדרכה אפילו בהראה אסור שלא כדרכה בגמר ביאה אסור הראה שריא ואע"ג דפריך הכא אהאי שנויא מכל מקום לפי המסקנא דהכא איתוקם האי שנויא שפיר. ואני שמעתי ולא אבין את דבריהם שהרי לפי המסקנא דהכא הדר מהאי שינויא מדאמר אלא לעולם כדרכה כו' אלמא דהצדוקין אינן מודים דהראה אסור בשאר עריות אפילו כדרכה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהדיא בסוף פרק עשירי מהלכות סנהדרין. ולי נראה לפרש דהתם מיירי לענין רביעה דאמרי אשה הנרבעת לבהמה אינה מתחייבת אף שלא כדרכה כדרך שהיתה מתחייבת בבעילת אדם כדעת רב פפא בפרק ארבע מיתות אבל המסקנא דהתם לא הוי הכי אלא אשה הנרבעת לבהמה מתחייבת אף שלא כדרכה כדרך שהיא מתחייבת בבעילת אדם כן נראה לי.

ודאמרו הראה באשה דוה הוא דכתיבא וכי תימא אין הכי נמי מנין להראה מן התורה בשאר עריות דהא ליכא למימר נילף מנדה משום דאיכא למיפרך מה לנדה שכן מטמאה את בועלה כבר תרצו זה בפרק הבא על יבמתו דנפקא לן מהקישא דר' יונה כו' והצדוקים אינן מודין בהקישא דרבי יונה אבל קשה בעיני מאי שנא שומרת יום שסופרת אחד לאחד שמודין בו הצדוקין טפי מבהראה דזבה ושומרת יום כנגד יום שהרי שומרת יום כנגד יום מה שסופרת אחד לאחד כתוב בהדיא בתורה דעיקר קרא כתיב בזבה גדולה אלא מקרא יהיה לה מרבינן שומרת יום כנגד יום כדפי' לעיל וגם עיקר קרא כל ימי זובה מיירי בזבה גדולה שהיא בלבד נקראת זבה סתם ואפילו הכי מודים בה הצדוקין מאחר שלענין איסור ביאה שתיהן שוות אם כן אמאי אינן מודים גם בהראה דזבה ושומרת יום כנגד יום אע"ג דהראה בנדה הוא דכתיבא מה בכך נילף מנדה שהרי ליכא למיפרך מה לנדה שכן מטמא את בועלה דהא זבה ושומרת יום כנגד יום ג"כ מטמא את בועלה כדתניא בספרא ומייתי לה בפ' התינוקת וכדתנן בפ"ק דמגילה ובהא ודאי אפילו הצדוקין מודין בו ועוד קשה לפי האי שינויא למה נקט דוקא אבל הבא בהראה על שומרת יום כנגד יום פטור ולא נקט אבל הבא בהראה על שאר עריות פטור ועוד לפי האי שינויא לא מתיישב שפיר הלשון אמרו יש נדה בתורה מאחר דלא מיירי אלא שהורו בהראה שאסורה דוקא בנדה ולא בשאר עריות ועל זה אינו גופל יש נדה בתורה.

ואמאי הוצאה הא כתיבא לא תוציאו משא מבתיכם. קשה בעיני טובא דהא זה הפסוק כתוב בירמיה ואנן אמרי' בכולא גמרא דלא ילפינן מדברי קבלה לא חיוב ולא פטור ועוד דהא אמרינן בשבת ריש פ' הזורק הוצאה גופא היכא כתיבא אר"י דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה כו' א"כ למה לא הביא פסוק זה מהתורה ואי משום דלא מצינו בהדיא לשון הוצאה בפסוק זה רק הבאה כדכתיב אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא ויליף מיניה דהבאה דהיינו הוצאה קרויה מלאכה והלא אכתי מצי להביא פסוק מהתורה אל יצא איש ממקומו דילפינן מיניה הוצאה כלומר אל יצא עם הכלי ללקוט המן ואין להקשות למה איצטריך תרי קראי על הוצאה דיש לומר חד להוצאת עני וחד להוצאת בעל הבית ומשום דהוצאת מלאכה גרועה היא דמה לי אם מוציא מרשות היחיד לרשות היחיד או מרה"י לרשות הרבים איצטריך למילף הוצאת עני בפני עצמו והוצאת בעל הבית בפני עצמו כמו שפירשו התוספות ריש פ"ק דשבת. שוב מצאתי בתוספות סוף פ"ק דעירובין שכתבו שיש ספרים דגרסי הכא בשמעתין ואמאי והא הוצאה כתיבא אל יצא איש ממקומו וכן כתב הרמב"ם בהדיא בפ' י"ח מהלכות שגגות ואפשר לדחוק וליישב הגרסא שלפנינו דהא דקאמר הוצאה הא

כתיבא לא תוציאו כו' אין ר"ל דעקר איסור הוצאה מהכא נפקא דהא אפילו קרא דויצו משה ויעבירו קול במחנה וגומר לא איצטריך על עיקר איסור הוצאה כמו שכתבו המפרשים בשם רבינו האי גאון ז"ל אההיא דריש פ' הזורק הוצאה גופא היכא כתיבא כו' וז"ל לא גרסינן היכא כתיבא וטעות הוא דמעיקרא לא איסתפק להו אלא מנ"ל דחוי מלאכה ומהדרינן משום דכתיב אל יעשו עוד מלאכה ויכלא העם מהביא אלמא הבאה דהיינו הוצאה קרויה מלאכה עכ"ל אלא לגלוי מילתא בעלמא מייתי ראיה מפסוק זה שבירמיה ומשום דבפסוק ויצו משה ויעבירו קול במחנה לא הוזכר לשון הוצאה כדאמרן ועקר קרא אל יצא איש ממקומו לא מיירי בהוצאת משא אלא ביציאת חוץ לתחום כדאמר רב אשי בסוף פ"ר דעירובין מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב לכן ניחא ליה טפי להביא ראיה מפסוק זה שבירמיה לגלוי מילתא בעלמא כיון דכתיב ביה בהדיא איסור הוצאת משוי ובפ"ק דבבא קמא אמרינן דגילוי מילתא בעלמא ילפינן מדברי קבלה כן נ"ל.

דאמרי הוצאה והכנסה הוא דאסירא כו'. נראה לי דמלת והכנסה טעות סופר הוא שהרי הכנסה לא כתיבא ולא רמיזא כלל בקרא ולא ידעינן לה אלא מסברא כדאיתא בהדיא בריש פרק הזורק אשכחן הוצאה הכנסה מנא לן סברא היא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי אפוקי מה לי עיולי כו' ואין הצדוקין מודים בהכנסה מכח הך סברא כשם שאינן מודין במושיט וזורק מכח הך סברא מה לי על ידי עצמו מה לי ע"י זריקה דאי לאו הך סברא לא הוה מחשבינן לה תולדה דהוצאה כמו שכתבו התוספות שם בריש פרק הזורק וכן הרמב"ם לא הזכיר אלא הוצאה בלבד הלכך יש למחות מלת והכנסה כן נראה לי.

אבל שלא כדרכה שריא. וכי תימא אין ה"ב כבר תירצו זה בפ' ד' מיתות ואמרו ג' השתחוואות האמורות בתורה בע"א למה אחת לכדרכה ואחת לשלא כדרכה ואחת לחלק והאי קרא לא תשתחוה לאל אחר דמייתי הכא מוקי הגמרא שם גבי העובד ע"א אחד העובד ואחד המזבח כו' שהוא אוהרה לשלא כדרכה ולא ידענא אמאי אין הצדוקין מודים בזה דהא חד השתחואה מן ג' השתחוואות בע"א ודאי מיותר לשלא כדרכה ומה שפרש"י שלא כדרכה כגון משתחוה לפעור או למרקוליס כלומר שאין ההשתחואה דרך עבודתו של פעור ומרקוליס לפי שאין עבודתן של פעור של מרקוליס אלא דרך בזיון ולא בדרך כבוד.

דאות בה פשוט ידים ורגלים פרש"י השתחואה בפשוט ידים ורגלים כדכתיב וישתחוו לו אפים ארצה. קשה בעיני למה הביא ראיה מפסוק זה ושבק הפסוק הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה דילפי רבנן מיניה בפרק ידיעות הטומאה ובפ' הקורא את המגילה עומד ובסוף פ' אין עומדים דהשתחואה הוא בפשוט ידים ורגלים ועוד קשה דהא אפשר לומר דדוקא במקום שלא נאמר אפים הוא בפשוט ידים ורגלים אבל במקום דכתיב בו אפים כמו ויוצא יוסף אותם מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה וכמו אפים ארץ ישתחוו לך וכהנה רבות משמע שהשתחוו באפים לבד ארצה בלא פשוט ידים ורגלים.

ד' ע"ב בעי רב יוסף אין חרישה בשבת. לאו דוקא חרישה אלא ה"ה כל אב מלאכה אלא לפי שהחרישה היא אב מלאכה ראשונה ממנין ל"ט אבות מלאכות המנויים בפרק כלל גדול נקט חרישה.

אין חרישה בשבת. מהו כאן אין שייך למיפרך במאי טעו כדפריך בסמוך משום דדבר פשוט הוא דטעו בזה שנעלם מהם מה שלמדו חז"ל איסור ל"ט אבות מלאכות מדנסמכה פרשת שבת לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה כל מלאכות שהיו במשכן הם קרויין מלאכות לענין שבת ומשום דלא מצינו בהדיא דחרישה קרויה מלאכה הלכך הורו אין חרישה בשבת.

ת"ש יש שבת בתורה כו'. בכל הנהו ת"ש דמייתי ידע המקשה דמצי לשנויי כדשנינן לעיל אבל מ"מ הקשה שרצה לידע אם יש לתרץ בענין אחר יותר מרווה וכה"ג ממש כתבו התוספות בפרק כירה גבי כופה עליה כלי וכן בפרק כל הכלים וכ"כ הרמב"ן בחידושיו בפרק לא יחפור ושיטה זו למדו מן הגמרא בפרק ד' דב"ק דפריך אי הכי לרבי אליעזר נמי הכי נמי סבר דילמא אית ליה טעמא אחרינא דעדיף מהאי ובזה נסתלקה התימה שתמהו התוספות בפרק כל התדיר גבי ת"ש מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח שכתבו וז"ל בכל הני ת"ש צריך טעם מאי קס"ד מאחר דכבר שני אטו שבת כו' וכן בפרק הזהב גבי תנן הורה רבי טרפון בלוד שכתבו וז"ל תימה מה הוסיף להקשות מסיפא ממה שהקשה כבר ברישא עד כאן.

לקיים מקצת ולבטל מקצת ר"ש פוטר פרש"י ר"ש פוטר והוא הדין לרבנן ולא פירש למה נקט ורבי שמעון אבל בסוף פרק הנחנקין פי' דלרבותא נקט ר"ש כלו' ואפילו מחנק ר"ש פוטר וכ"ש סקילה דמחייבי ליה רבנן בעוקר את הכל ועוד פירש שם הטעם דפטור משום דכתיב אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר דהיינו דבר שלם ולא חצי דבר וא"ת הא אשכחן במרובה ובפרק חזקת הבתים דאמרי רבנן דבר ואפילו חצי דבר ופליגי ארבי עקיבא דאמר דבר ולא חצי דבר. כבר תירצו זה התוספות דרבנן נמי מודו דדרשינן ולא חצי דבר והא דפליגי ארבי עקיבא היינו משום דחשבי ליה דבר שלם כדמוכח התם במרובה ובחזקת הבתים וצריך לחלק בדברים דיש מקומות דדריש כה"ג בפ' [שור שנגח] ד' וה' כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר ובפ' יש בכור חומש ולא חצי חומש ובמרובה אמרינן להפך חמשה בקר אמר רחמנא ואפילו חמשה חצאי בקר ובפרק אותו ואת בנו פליגי ר"א ורבנן בשה ואפילו מקצת שה לענין כסוי בצבי ואפילו מקצת צבי ובפרק הבא על יבמתו בבתולה מקצת בתולים ובכתובות פרק אלמנה במקצת כסף ככל כסף ושלהי כסוי הדם דם ואפילו מקצת דם ובריש בכורות בכור ואפילו מקצת בכור.

ואמר להם טועין אתם פרש"י ואמר להם טועין אתם לא הוי הוראה מעליא ופטור דבעינן עד שיורו כולם כדאמר לעיל. לכאורה יש לתמוה טובא על פירושו הדא הלא אדרבה לעיל פריך המשנה מן זו על ר"י שאמר כן לעיל דבעינן עד שיורו כולן וקא מדייק הגמרא טעמא דאמר להן טועין אתם פטורים הא שתיק משתיק חייבין שמע מינה דלא בעינן שיורו כולן ואע"ג שדחה ותירץ כגון שהרכין בראשו מ"מ בתר דאיתותב רבי יונתן לא קיי"ל כההוא תירוצא אלא שדייק המקשן הא שתק משתיק חייבין אע"ג דלא הרכין בראשו וכן פסק הרמב"ם בהדיא בפרק י"ג מהלכות שגגות וז"ל ידע אחד מסנהדרין או מיעוטן שטעו המתירין ושתקו הואיל והורו ולא היה שם חולק הרי בית דין חייבין כו' וכן משמע בהדיא מדברי הרמב"ם ור"ע מברטנורא ז"ל בפירוש משנה זו מדפירשו שהטעם דפטורים משום שאנו צריכין שיסכימו כולם על ההוראה בלי מחלוקת ולא כתבו שאנו צריכין שיורו כולן וכן במרדכי בפ"ק דבבא בתרא משמע בהדיא דס"ל לענין פסק הלכה כמו שדייק המקשן לעיל ממשנה זו הא שתיק משתיק חייבין ולא בעו הרכנת הראש משום דלא קיי"ל כההוא תירוצא דלעיל כגון שהרכין בראשו בתר דאיתותב רבי יונתן ואין ספק שטעמם של כל אלה הפוסקים הנזכרים הוא כמו שכתב הערוך בערך תיובתא וכן כתבו התוספות בכמה דוכתי שקבלה מהגאונים ז"ל דכל היכא דאמרינן תיובתא נדחו לגמרי דברי אותו פלוני שבאה עליו התיובתא ולית הלכתא כותיה כל עקר ורש"י עצמו מקיים סברא זו בפרק בן סורר ומורה ואע"ג דרב הונא אמר לעיל הכי נמי מסתברא אדברי רבי יונתן משמע דס"ל כרבי יונתן מ"מ בטלה דעתו כנגד הסתם גמרא דמסיק לעיל דלא בעינן שיורו כולם

ועוד כיון דלא אמר רב הונא אלא הכי נמי מסתברא ולא אמר בהדיא הלכה כר' יונתן אלמא לא פסיקא ליה מילתא לענין הלכה וכה"ג ממש כתב הב"י בטור א"ח סימן רי"ד גבי הא דאמר אביי כותיה דרב מסתברא כו' וטפי יש לתמוה במה שפרש"י אח"כ או שלא היה מופלא של ב"ד שם כדאמר לעיל ואם כל עדת איתא לכולי סנהדרי הויא הוראה ואי לא לא כו' היאך ארכביה לקרא כל עדת אתרי ריכשי שהרי לא אמר רבי יונתן דבעינן עד שיורו כולן אלא מכח האי קרא כל עדת שר"ל דוקא שיורו כל אותן שישבו להורות וכאן מפרש קרא כל עדת שר"ל אי איכא כולם הויא הוראה כמסקנת הגמ' לעיל בתר דאיתותב רבי יונתן דלא בעינן שיורו כולן רק שיהיו כולן ביחד ועוד קשה כיון שהביא ראיה לשצריך שיהיו שם כל הסנהדרין ממאי דקאמר לעיל על פסוק ואם כל עדת ישראל איתא לכולהו סנהדרי הויא הוראה כו' משמע דאי לאו קרא דכל לא הוה בעי דליהוו תמן כל הסנהדרין ביחד וזה אי אפשר שהרי בכל הדינין דבעי סנהדרי גדולה צריך שיהיו כולם ביחד וכן בשאר כל הדינין צריך שיהיו ביחד המנין מהדיינים הצריכים לאותו הדין כגון כ"ג או ג' לשנלך אחר הרוב ואי לא לא הוי רובא כיון דלא הוי הרוב מתוך כולם. לכן נ"ל שרש"י סבר דלא איתותב ר"י אלא ממאי דקאמר אפילו מאה אבל כל הסנהדרין המיוחדים שהם ע"א צריך שיורה כולם לפחות בהרכנת הראש מגזרת הכתוב דקאמר כל עדת והא דמסיק הגמ' לעיל ואמר אי איכא כולם הויא הוראה ר"ל אי איכא כולם בהוראה עצמה כלומר שהורו כל הסנהדרין בפיהם ממש ולפחות בהרכנת הראש או הויא הוראה והחדוש הוא שאפילו ישבו מאה אין אנו הוששין אלא מהסנהדרין המיוחדים שהם ע"א ולאפוקי מרבי יונתן שחושש מכל אותן שיש בו להורות אפילו הן מאה וכבר כתבתי לעיל דכן דיק נמי לשון רש"י לעיל במה שכתב על אי איכא כולם הויא הוראה. ונראה לי דטעמו של רש"י דסבר דלא איתותב רבי יונתן אלא ממאי דקאמר אפילו הן מאה הוא זה כיון דאשכחן בהדיא בברייתא דתורת כהנים פרשת ויקרא דקתני לא היה מופלא של ב"ד שם או אחד מהם אמר להם טועין אתם יכול יהו חייבין תלמוד לומר כל עדת ישראל ישגו עד שיורו כולן הרי קתני בהדיא עד שיורו כולן כדפירש רש"י והכי נמי תניא בתוספתא דמכילתין עד שהורו כולן כאחד ומסתמא דמסקנא בגמרא לא פליגא אהנך שתי ברייתות שלימות ואע"ג דאמרינן בעלמא סמי ברייתא מקמי משנה היינו במקום שהמשנה סותר בהדיא דברי הברייתא אבל לא במקום שאפשר להשוותם והשתא מוכרח רש"י להביא ראיה לשצריך שיהיו כולם שם מההוא דקאמר לעיל ואם כל עדת אי איכא לכולהו סנהדרין כו' דלדעתו פירושו שיהיו כולם בהוראה עצמה כלומר שצריך שיורו כולם לפחות בהרכנת הראש ודוקא הכא בעינן הכי מגזרת הכתוב דקאמר כל אבל לא בשאר הדינים שאם הכל שם אע"פ שהמעוט חלקו בפירוש על הרוב אזלינן בתר רובא כן נ"ל.

או שלא היה מופלא של ב"ד שם. פירש הרמב"ם ז"ל מופלא של ב"ד הוא ראש הישיבה של ב"ד הגדול ואפילו היה מנינם שלם ר"ל שבעים ואחד ע"כ. וקשה לי על פירושו היאך אפשר לומר שהיה מנינם שלם אם לא היה עמהם הראש ישיבה של ב"ד הגדול הלא הרמב"ם גופיה כתב בפרק א' מהלכות סנהדרין וז"ל ומנינם של סנהדרי גדולה ע"א שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן שנאמר והתיצבו שם עמך הרי ע"א הגדול בחכמה שבכולם מושיבין אותו ראש עליהן והוא ראש הישיבה והוא שקורין אותו החכמים נשיא והוא העומד תחת משה רבינו ומושיבין הגדול שבשבעים משנה לראש ויושב מימינו והוא הנק' אב ב"ד כו' ש"מ בהדיא דראש הישיבה של ב"ד הגדול הוא מחשבון מנין ב"ד הגדול שהם ע"א עמו וצריך לומר דאייירי דהאי מופלא נצטרך לצאת לדרך או שהיה חולה ומינו אחר במקומו כדי להשלים המנין ע"א. ונ"ל שפירש כן הרמב"ם כדי שלא תטעה לומר דמופלא של ב"ד היינו אב ב"ד הגדול ואתיא הך משנה כרבי יהודה דאמר בפ"ק דסנהדרין אחד ממונה על כולם כו' כמו שפירשו שם התוספות ורצונם לומר וזה הממונה דהיינו אב ב"ד הגדול אינו מחשבון סנהדרי גדולה כלל כמו משה רבינו שהיה ממונה על כולם ולא היה מחשבון סנהדרי גדולה כלל לדעת רבי יהודה כמו שפירשו התוספות בפ"ק דסנהדרין גבי רבי יהודה אומר שבעים כו' והרמב"ם נזהר מזה הפירוש מפני שיש שתי תשובות בדבר חדא שאין סברא לומר דאתיא סתם מתניתין דהכא כרבי יהודה דיחידאה הוא ולכן פי' הרמב"ם דהאי מופלא הוא מחשבון מאי איריא מופלא אפילו קטן שבכולם נמי לכן פירש ואפי' היה מנינם שלם וכדפירשתי לעיל ועוד היאך אפשר לומר דמופלא של ב"ד היינו אב ב"ד הגדול העומד תחת משה רבינו ולא היה מחשבון סנהדרי גדולה כלל דהא אשכחן שהיה תמיד נשיא ואב ב"ד כדתניא בסוף פ"ק דקידושין ובסוף מכלתין ותניא נמי בתוספתא פרק ח' דסנהדרין הנשיא יושב באמצע וזקנים יושבים מימינו ומשמאלו א"ר אלעזר ב"ר צדוק כשהיה רבן גמליאל יושב בב"ד ביבנה אבא יושב מימינו וזקנים משמאלו כו' ומשמע שהנשיא עומד במקום משה רבינו ולא האב ב"ד א"כ אפילו לרבי יהודה דסבר דמשה רבינו לא היה מחשבון מנין הסנהדרי גדולה מכל מקום האב ב"ד הוא בודאי מחשבון מנין הסנהדרין דהא אינו עומד תחת משה רבינו אלא דוקא הנשיא שהוא חשוב יותר מן האב ב"ד וכמו שכתב הרמב"ם בהדיא שהבאתי לעיל. ולכל הפירושים קשה לי שהרי לקמן בפרק ב' פריך הגמ' היכי דמי אילימא דהוא מופלא והם אינן מופלין פשיטא דמתכפר לו בפני עצמו הוראה דלהון ולא כלום כו' ומשני כגון שהיו שניהם מופלין ופרש"י הוראה דלהון ולא כלום דהא תנן לעיל בפ"ק או שלא היה מופלא של ב"ד שם כו' הרי בהדיא משמע דמופלא דלקמן היינו כמו מופלא של ב"ד דהכא ואם איתא דמופלא של ב"ד היינו ראש הישיבה של ב"ד הגדול או האב ב"ד הגדול א"כ היאך אפשר לומר שהיו שניהם מופלין וצריך לומר דמופלא דלקמן לאו היינו כמו מופלא של ב"ד דהכא כדפרש"י אלא מופלא דלקמן היינו כמו מופלא שבב"ד גבי זקן ממרא בפרק הנחנקין דלא אתי למעוטי אלא תלמיד שלא הגיע להוראה אלא שהוא צריך להיות חכם מופלא סמוך להוראה וכ"כ הרמב"ם בהדיא אבל מופלא של ב"ד דהכא היינו הגדול והחשוב שבכולם כן נראה לי.

או שהיה אחד מהם גר או ממזר כו'. אין להקשות הלא משנה שלימה שנינו בריש פרק אחד דיני ממונות אין הכל כשרים לדון דיני נפשות אלא כהנים לוים וישראלים המשיאים לכהונה וכיון דסנהדרי גדולה דנין דיני נפשות ממילא דאין מעמידים בהם אלא כהנים לוים וישראלים המשיאים לכהונה א"כ מה צריך למיתני או שהיה אחד מהם גר או ממזר כו' הלא בלאו הכי משום דיני נפשות פסולים כל אלו משום ד"ל דכיון דלא ידעינן דואם כל עדת ישראל ישגו מיירי בסנהדרין כלל אלא מג"ש נאמר כאן עדה וכו' הלכך איצטריך למיתני אבל הא קשיא למה לא קתני או שהי' אחד מהם חלל דהוי רבותא טפי דאפילו חלל דכשר לבא בקהל ובא מטפה כשרה פסול כשם שפסול לדון דיני נפשות כמפורש במשנה שהבאתי לעיל אלא כהנים ולוים וישראלים המשיאים לכהונה ועוד קשה לי מה צריך למיתני נתין בשלמא גר וממזר צריכא דאי אשמועינן גר הוה אמינא דוקא גר פסול משום דלא בא מטפה כשרה אבל ממזר אימא לא ואי אשמועינן ממזר הוה אמינא דוקא ממזר פסול משום שאינו ראוי לבא בקהל אבל גר אימא לא צריכא

אבל נתין דתרתי ריעותא אית ביה פשיטא דפסול והרמב"ם בפרק י"ג מהלכות שגגות לא הזכיר כלל נתין ואולי לא היה בספרו.

אז זקן שלא ראוי לבנים כו'. פירש"י וקשיא לי מפני מה אינו ראוי להוראה והניח הדבר בקשיא ואני תמיה טובה היאך אשתמיטתיה מיניה מה שהוא בעצמו פירש בפרק אחד דיני ממונות שאביא בסמוך שהטעם הוא מפני שהדיין הדן דיני נפשות צריך להיות רחמני וזקן שלא ראוי לבנים אינו רחמני מאחר שלא הי' לו צער גדול בנים. ונ"ל שדקדק למינקט זקן ולא אמר בקצור או שלא ראוי לבנים כדי לאשמועינן מילתא אגב אורחא דאין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי זקנה כדאמר רבי יוחנן בסוף פ"ק דסנהדרין ופרק ו' דמנחות והא דתניא בפרק אחד דיני ממונות אין מושיבין בסנהדרין זקן וסריס ומי שאין לו בנים כו' אלמא דאין מושיבין בסנהדרין זקן אע"פ שיש לו בנים נ"ל דהתם מיירי בזקן מופלג בשנים וכן משמע שם מדברי רש"י שפירש זקן ששכח כבר צער גדול בנים ואינו רחמני כו'.

אחר זמן רב שגמרתי כל החבור הזה באתי לוויניציא על מנת להדפיסו בא לידי שם בוויניציא ספר לחם משנה ומצאתי בהרבה מקומות שכוונתי ת"ל לדע"ת בקושיות ודיוקים וזו אחת מהם ושמחתי מאד שכוונתי לדעת הגדולים והרב המחבר ספר הנ"ל הליץ בעד רש"י וז"ל ואולי דמשמעות זקן שאינו ראוי לבנים, משמע דאף על פי שיש לו בנים כיון שאין ראוי עוד להוליד אינו ראוי להוראה לכך הוקשה לרש"י ז"ל דמה לנו שאין ראוי להוליד הא כיון שיש לו בנים סגי ואע"ג דהוא זקן ואין ממנין בסנהדרין זקן כדאמרינן בפרק אחד דיני ממונות היינו מופלג בזקנה מפני ששכח צער גידול בנים אבל זקן שאינו מופלג בזקנה כל כך לא ומתניתין דתלה הדבר כיון שאינו ראוי להוליד משמע דאף על פי שלא יהא מופלג בזקנה הרבה אינו ראוי להוראה מכיון שאינו ראוי להוליד לכך הוקשה לרש"י דאמאי אינו ראוי להוראה והניח רש"י הדבר בצ"ע זה נ"ל לתת טעם לרש"י ז"ל עכ"ל ודברי פי חכם חן.

לא היה מופלא של ב"ד שם נמי פטורים מפני כו'. נראה דהכי פירושו המקשה שואל מנלן מן הקרא ורב ששת משיב דלא אשכחן קרא למילף מיניה דין זה אלא מסברא ידעינן דין זה מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו כלומר ולא הוי שוגג ממש אלא קרוב למזיד. אבל קשה לי הלא לא פגע ולא נגע כלל טעם זה מפני שהי' להם ללמוד כו' על לא היה מופלא של ב"ד שם. ולי היה נראה לפרש הטעם שהם פטורים ואם לא היה מופלא של ב"ד שם מפני שלא היה ראוי להם שיעשו ע"פ אותה ההוראה כיון שהיה חסר מהם המופלא וכתיב אם מעיני העדה מי שהוא עשוי עינים לעדה והוא המופלא דמה"ט קאמר בירושלמי בשם רבי אין מעכב אלא מופלא של ב"ד בלבד ולא הוי שוגג ממש אלא קרוב למזיד אבל לא אוכל להולמו על לשון מפני שהיה הם ללמוד כו' ואולי ט"ס הוא וצ"ע ואכתי איכא למידק אמאי לא פריך מנלן על ואמר להם טועין אתם וי"ל משום דפשוט הוא כיון דכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו.

אמר קרא והתיצבו שם עמך עמך בדומין לך. קצת קשה מה עלה בדעתו להביא ראיה מפסוק זה דלא כמאן לא כרבנן בפ"ק דסנהדרין דילפי ליה מפסוק והקל מעליך ונשאו אתך אתך בדומין לך ולא כר' יהודה דיליף ליה מפסוק ונשאו אתך במשא העם אתך בדומין לך.

ואימא עמך לשכינה פרש"י ואימא עמך משום שכינה דלגופיה הוא דאתא כלומר שיהיו עומדין עמך ולא יכנסו לפני ולפנים במקום שכינה דסלקא דעתך אמינא הואיל דכתיב אספה לי דיכנסו במקום שכינה קמשמע לן עמך משום שכינה כלומר ברור צדיקים גמורים שאני רוצה להשרות שכינה עליהן עכ"ל. וקשה לי על פירושו דלאו רישיה סיפיה דמעיקרא פירש דלגופיה הוא דאתא כלו' שיהיו עומדין עמך כו' ולבסוף פי' ענין אחר לגמרי כלומר ברור צדיקים גמורים כו' ארכבי פירושו אתרי רכשי. מיהו אפשר ליישב דמה שפרש"י קמשמע לן עמך משום שכינה כלומר כי היכי דלא תימא מלת לי פירושו דיכנסו במקום שכינה קמ"ל עמך משום שכינה כלומר מלת לי פי' ברור צדיקים גמורים שיהיו לי בעבודתי ולא ימרו את פי. אך קצת קשה דהא רש"י פירש בפ"ק דסנהדרין בלשון ראשון כמו שפירש הכא ולא זכר כלל האי כלומר ברור צדיקים גמורים כו'. לכן נראה לי שיש טעות דלוג סופר בלשון רש"י ויש להגיה לשון אחר עמך משום שכינה כלומר ברור צדיקים גמורים כו'. שוב שמעתי איך שנמצא כתוב כן בהדיא בדפוס בומבירגי.

אמר קרא ונשאו אתך אתך בדומין לך בפרק עשרה יוחסין ובפרק אחד דיני ממונות מייתי נמי הך דרשה פרש"י שם מוהקל מעליך ונשאו אתך יליף ליה ולא מונשאו אתך במשא העם משום דא"כ הדרא הקושיא לדוכתה ואימא אתך משום שכינה דההוא בע' זקנים שהלכו עמו לאהל מועד כתיב לאפוקי והקל מעליך ונשאו אתך בסנהדראות שנתמנו בעצת יתרו כתיב ובהנהו ליכא משום שכינה וקשה לי לדעת רבי יהודה דיליף ליה אתך בדומין לך מונשאו אתך במשא העם ואימא אתך משום שכינה אבל בסנהדרין דעלמא לא בעינן שיהו כולם ראויים א"כ מנלן לומר אף עדה האמורה כאן עד שיהו כולם ראויין להוראה ובפרט שרבי יהודא עצמו פירש כן הפסוק והתיצבו שם עמך משום שכינה בפ"ק בסנהדרין א"כ דילמא גם פסוק זה משום שכינה וצ"ע.

הורו ב"ד שוגגין ועשו כל הקהל כו'. לאו דוקא כל הקהל אלא ה"ה רוב הקהל אלא משום דרובא ככולא דמי נקט כל.

שוגגין ועשו ומזידין הרי אלו פטורים הא שוגג דומיא דמזיד כו'. אין להקשות למה לא דייק לאידך גיסא מזידין ועשו שוגגין מביאין כשבה ושעירה הא מזיד דומיא דשוגג מביאין פר והם פטורין מלהביא כשבה ושעירה דמי שהורו ב"ד שחלב מותר ונתחלף לו בשומן כו'. וא"כ קשה מדיוקא דמציעתא אדיוקא דסיפא די"ל דכיון דהורו ב"ד מזידין הרי הם פטורים בכל האופנים.

דף ה' ע"א ידעו שהורו וטעו מה הורו כו'. כתב בעל כסף משנה בפרק י"ב מהלכות שגגות על מה שכתב הרמב"ם ז"ל בית דין שנסתפק להם אם שגגו בהוראה או לא שגגו אינן חייבין באשם תלוי שנאמר ונודעה החטאת וגו' שהרמב"ם מפרש זאת הברייתא שהורו ונסתפק להם אם שגגו בהוראה אם לאו ואני אומר גם בכאן כבודו הגדול במקומו מונח אבל אחר אלף מחילות מעצמותיו הקדושים נ"ל שהפליג דברי הרמב"ם לרוח אחרת אשר בודאי לא עלה מעולם על דעתו ולא על מחשבתו דאפילו בר בי רב דחד יומא בעיניו יראה ולבבו יבין דמה שכתב הרמב"ם בית דין שנסתפק להן כו' זה יצא לו מפי משנה שלמה לקמן בפרק ב' דקתני אשם תלוי משיח וב"ד פטורים וכה"ג כתב גבי משיח בפ' ט"ו אבל זאת הברייתא אי אפשר לפרש כן מכמה טעמים חדא שהרי גוף הברייתא בספרא פ' ויקרא שנויה בלשון זה ידעו שהורו וטעו ולא ידעו מה הורו יכול יהו חייבים ת"ל ונודעה החטאת לא שיודעו החוטאים ע"כ וכל מי שאין עיניו תרוטות יראה שר"ל שהן יודעין בודאי שהורו בשגגה רק שנסתפק להם מה הורו בשגגה ואף אם לא היה כתוב בנוסחתו ולא ידעו וכן נראה מפרש"י שלא היה כתוב בנוסחתו ולא ידעו ומפני כך הוצרך רש"י לדחוק מאד ולפרש לשון וטעו שר"ל שאינם יודעים מ"מ אי אפשר לפרש כדפירש בעל כסף משנה לדעת הרמב"ם מפני דשתי תשובות יש בדבר חדא מדקאמר ולא שיודעו החוטאין ועוד מדקאמר לקמן אמר מר ונודעה החטאת ולא שיודעו החוטאים מאן תנא דלא כר"א דתנן כו'. משמע בהדיא דאיירי שהן יודעין בודאי שהורו וחטאו בשגגה רק שנסתפק להם מה הורו ובלאו הכי אי אפשר להעלות על לב דבר זה שהרי הרמב"ם גופיה פירש בהדיא זאת הברייתא בפרק י"ד מהלכות שגגות כדפרש"י שכתב וז"ל ב"ד שהורו בשגגה ושכחו עצמו של חטא שהורו בו אע"פ שהן יודעין בודאי שחטאו בשגגה ואע"פ שהעם מודיעים אותן ואומרים להם בכך וכך הוריתם לנו הם פטורים והעושין על פיהם חייבין בפני עצמן שנאמר ונודעה החטאת אשר חטאו עליה לא שיודיעו אותו החוטאים כיצד שגגו והתירו חלב שעל גבי הקיבה ואכלוהו רוב העם ואחר שידעו ששגגו בהוראה ושהתירו דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבועה נסתפק להם אם מקצת החלבים התירו או מקצת מהדמים התירו הרי אלו פטורים כו' עכ"ל. ונראה מדבריו שהיה גורס ולא שיודיעו החוטאים כמו שנמצא כתוב בירושלמי ומפני כך כתב ואע"פ שהעם מודיעים אותם כו'. אבל קשה לי על זה שהרי בסמוך מקי זאת הברייתא כרבי יהושע דפליג על רבי אליעזר ש"מ שהשוה ב"ד ליחיד לענין שצריך שיוברר להם אותו חטא ויליף לה מקרא אשר חטא בה ואלו גבי יחיד הן בכריתות ריש פרק אמרו לו אכלת חלב מביא קרבן כו' אלמא שהיחיד אע"פ שהוא אינו יודע עצמו של חטא כי אם על פי אחרים שהודיעוהו חייב חטאת כל זמן שאינו מכחישם ובהא ודאי אפילו לרבי יהושע חייב כי מסתמא לא פליג רבי יהושע על סתם משנה ואם כן למה לא נימא הכי גם כן אצל ב"ד שאם אחרים מודיעים אותם החטא שיהיו חייבים וכ"ת דשאני התם דיליף ליה מרבוי דקרא או הודע אליו מכל מקום יש להשיב ניזל לאידך גיסא דהא התם יליף או הודע אליו חטאתו ולא שיודיעוהו אחרים משמע בהדיא דלולא דכתיב אליו דמשמע מעצמו ולא שיודיעוהו אחרים לא היה עולה על הדעת לומר ולא שיודיעוהו אחרים א"כ הכא גבי ב"ד דלא כתיב ונודעה אליהם החטאת דנימא דמשמע מעצמם ולא שיודיעו להם אחרים אם כן מנא ליה להרמב"ם לומר ולא שיודיעו להם אחרים וכל שכן שאין סברא שיהיו עדיפי מהיחיד דכתיב ביה בהדיא אליו דמשמע מעצמו ולא שיודיעוהו אחרים ואפילו הכי אמרינן שאם הוא אינו יודע כלל עצמו של חטא כי אם על פי אחרים שחייב משום דאמרינן או הודע אליו מ"מ הכי נמי יש לנו לומר גבי ב"ד ונודעה החטאת מ"מ. ונראה שרש"י נזהר מזה כי מתוך פירושו משמע שגם העם אינם יודעין על מה הורו אם על החלב או על הדם אבל אם ידעו העם והוברר להם על מה הורו והם מודיעים אותם על מה הורו הויא הוראה אע"פ שהב"ד שכחו ולא ידעו השתא אלא על פי העם וזה מבואר באר היטב לקמן בלשון רש"י שפירש אפילו תימא ר"א ושאני הכא כו' עד דמשמע שיודע להם החטא שחטאו עליו על פי ב"ד והא דפרש"י כאן דצריך שיוברר להם אין ר"ל דוקא להב"ד אלא להקהל והב"ד וגם על פרש"י יש לדקדק מה שפירש ואכלו הקהל שוגגין חלב ודם לא ידענא מה דחקו לפרש דאכלו תרוייהו חלב ודם והלא לפי דרכו יכול לפרש שהן יודעין בודאי שאכלו שוגגין על פי הוראת ב"ד חלב או דם רק ששכחו איזה מהם אכלו בשגגת הוראת ב"ד דכשם שהב"ד שכחו אם על החלב הורו או על הדם הירו כך אפשר לומר שהעם שכחו אם חלב אכלו או דם אכלו בהוראת ב"ד וצ"ע.

ת"ל ונודעה החטאת כו'. אין להקשית שהרי תניא בת"כ פרשת ויקרא דצבור מביא חטאת על לא הודע כי ההוא חטאת היינו שעירי ר"ח ושל רגלים כדתנן בפ"ק דשבועות אין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שעירי ר"ח ושעירי הרגלים מכפרים.

מאן תנא פי' מאן תנא דפליג עד שהוא צריך לאשמועינן דין זה דהא פשוט הוא ומשני דלא כרבי אליעזר כלומר שאינו פשוט והוצרך לאשמעינן לאפוקי מדרבי אליעזר וכן אני רגיל לפרש לשון זה בכולי גמרא אף שרש"י אינו מפרש כן.

אמר רבי אליעזר מה נפשך כו'. אף על גב שאין זה משנה אלא ברייתא בתורת כהנים פרשת ויקרא ומייתי לה בפרק ספק אכל חלב דתניא א"ר אליעזר מה נפשך כו'. מכל מקום נקט דתנן הואיל שהדין עצמו נזכר בפירוש במשנה רק שהברייתא מפרש הטעם מה נפשך כו'. וכן מצינו בחולין פרק כסוי הדם דקאמר תנן התם כל משקה המת טהורין כו' ואינה משנה בשום מקום וה"נ אשכחן בפרק החולץ דקאמר תנן רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום כו' ואינה משנה בשום מקום והטעם בזה כדפירשתי. שוב מצאתי טעם זה בחידושי הרשב"א בחולין דף י"ט על הא דתנן הלוקח יין מן הכותים וז"ל משנה היא בדמאי פ"ו ומיהו התם לא מסיים בה דברי ר"מ ור"ש וכו' ואורחא דגמרא היא דכל ברייתא דאית עיקר לה במשנה אמרינן עלה דתנן ע"כ.

פרט למתעסק פרש"י פרט למתעסק בשבת כגון שנתכוון להגביה את התלו' וחתך את המחובר דפטור אבל מתעסק בחלבים ועריות חייב שכבר נהנה כו'. מכאן יש סתירה מדידיה אדידיה דאלו הכא פירש אבל מתעסק בחלבים ובעריות חייב ואלו בפרק ידיעות הטומאה דמייתי שם להא שמעתא פירש פרט למתעסק כגון מתעסק בשבת ומתעסק דעריות וכבר כתבו שם התוספות עליו דלא דק דהזכיר נמי מתעסק דעריות כי בפרק ספק אכל חלב מסיק הגמ' בהדיא מתעסק דמאי אי דחלבים ועריות חייב שכן נהנה אלא מתעסק דשבת וכדאמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה. ומיהו תימה דאמאי איצטריך בה פרט למתעסק דשבת תיפוק ליה מטעמא דשמואל דאמר דפטור מטעם דבעינן מלאכת מחשבת ואמילתא דשמואל גופיה קשה דאי טעמא דנהנה עיקר לחייב בחלבים ועריות למה לי למיפטריה בשבת משום מלאכת מחשבת ואי טעמא דמלאכת מחשבת עיקר למה לי למיחייביה בחלבים ועריות משום דנהנה ונראה דאיכא תרי גווני מתעסק כגון מתכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחד דמיפטר מטעם שלא נעשית מחשבתו ולא שייך למיפטריה משום מתעסק ועוד מתעסק אחר כגון נתכוין לחתוך את התלוש ולהגביה את התלוש למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ונמצא מחובר דנעשית מחשבתו ומיפטר משום בה פרט למתעסק ובתרווייהו איירי שמואל ומשום הכי קאמר בכריתות אלא מתעסק דשבת כדשמואל דאיירי נמי שמואל במתעסק דמיפטר משום בה לרבי אליעזר אלא שלא חשש לפרש אלא הטעם דמלאכת מחשבת דלא איירי בה ר' אליעזר ובחלב נמי איכא תרי גווני מתעסק כגון נתכוין לאכול חלב זה ואכל חלב אחר דחייב בלא טעמא דנהנה דלא שייך למיפטריה מטעם מלאכת מחשבת ועוד מתעסק אחר כגון סבר שהוא שומן או רוק ובולעו דכיוצא בו מיפטר לענין שבת מדכתיב בה והכא לית לן למעוטי משום דנהנה וטעמא דנהנה משום מלאכת מחשבת לא קאי אכולהו. והשתא אין אנו צריכין למה שכתב רש"י בכריתות דרבי אליעזר לית ליה דשמואל דדריש מלאכת מחשבת אסרה תורה דלא משמע ליה ההיא דרשה ולא מייתי דשמואל אלא משום דאמר בהדיא דמתעסק בשבת פטור ולכן איצטריך רבי אליעזר בה פרט למתעסק.

חטאו ששה שבטים כו'. לאו דוקא ששה אלא ה"ה חמשה ואפילו ארבעה שבטים והם רובו של קהל.

ור"מ קהל הקהל לא דריש. מכאן הקשו התוספות בסוטה בפרק היה מביא

דהתם דריש רבי מאיר ה"א דהאלות והכא אמר ור"מ קהל הקהל לא דריש ועמדו בתימה. ולי נראה דלא קשה מידי דלא קאמר ור"מ קהל הקהל לא משמע ליה אלא לא דריש פירוש לדרשא זו דרבי יהודה אבל דלא דריש כלל לא קאמר וכה"ג ממש תירצו התוספות בפרק קמא דמנחות הא דאמרינן התם ור"ש את לא דריש וכן תירצו התוס' בפ"ק דסנהדרין הא דאמרינן שם ור"ש ושופטיך לא דריש ליה וכן תירצו התוספות הא דאמרינן בגיטין פ' המגרש ורבנן כרת כריתות לא דרשי ומכללם ר"י הגלילי ואלו בפ"ק דקדושין מצינו לר"י הגלילי דדריש כרת כריתות ועוד הקשו התוספות דהתם בסוטה דריש רבי יהודה ה"א דרבויא למעט והכא דריש קהל הקהל לרבויא. ולי נראה דגם זה אינה קשיא כי הרבה תיבות נדרשין בפנים שונות דבר והפוכו כפי הענין וכפי מקומו.

אחר זמן רב שכתבתי זה מצאתי כדברי ממש בתוספות בריש פרק לולב וערבה בדבור המתחיל הראשון מלמד שאינו דוחה כו'. וכה"ג פריך ומשני הגמרא ביומא בפרק שני שעירי גבי ולה' להוציא הוא ורמינהו ירצה לקרבן אשה לה' אלו אישים כו'. אמר רבא התם מענינא דקרא והכא מענינא דקרא כו'.

אלמא מיעוטא דכתיב מעיני. תימא שהרי מעיני קאי על הב"ד ולא על הקהל דהא לא ידעינן בע"א דמיירי בהוראת ב"ד אלא מן מעיני כדאמרינן לקמן בפרק ב' נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני מה להלן בב"ד אף כאן בב"ד וכדאמרינן בפ"ג דתענית והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה משל לכלה כו'. ופרש"י מעיני העדה זקנים מאירי עיני העם א"כ איך אפשר לומר דמעיני אתא למימרא אפילו מיעוט הקהל הלא לא קאי כלל אקהל וכי תימא דלא ס"ל הך גזירה שוה דלקמן ומעיני קאי על הקהל אם כן קשה לדידיה מנא ליה בע"א דמיירי בהוראת ב"ד וטפי קשה הך קושיא בסמוך דקאמר ור"ש ור"מ דהוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל מנא להו אמר אביי דאמר קרא והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה מכלל דקים להו דמעיני קאי על הב"ד א"כ היאך אמר אח"כ הגמרא וצריכא דאי כתב רחמנא והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה הוה אמינא אפילו מיעוטא דהיינו מיעוט הקהל הלא מעיני לא קאי כלל אקהל רק אב"ד בלבד וכי תימא דסבירא ליה דמעיני פירושו ב"ד עם הקהל זה אי אפשר לומר לר"מ ולרשב"א דוק ותשכח ועוד שהרי אפילו ר"ש דקאמר ב"ד וצבור מייתי מודה דתיבת מעיני קאי על בית דין בלבד וליכא מאן דפליג בהא וצל"ע.

דף ה' ע"ב רבא אמר מלכל העם בשגגה. פי' מדכתיב לכל משמע בין הב"ד בין הקהל כולם תלוים בשגגה דהיינו שגגת הוראה בב"ד ושגגת מעשה בקהל.

ילפי מעיני מעיני. תימה הלא לא ידעינן כלל דמעיני האמור בע"א פירושו ב"ד אלא מן מעיני האמור בשאר מצות כדתניא בספרא ומייתי לקמן בפרק שני לפי שיצאת ע"א לידון בעצמה יכול יהו חייבין על עקירת מצות כולה נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני מה להלן בב"ד אף כאן נמי בב"ד כו'. ופרש"י דבע"א לא כתיב ב"ד כו' עד אלא מה להלן בב"ד דכתיב בפרשת ויקרא אף כאן ב"ד עכ"ל א"כ היאך מצי למילף כאן איפכא דהוראה תלויה בב"ד כו' בשאר מצות מן ע"א בג"ש מעיני מעיני ושמא י"ל דהברייתא דספרא שהבאתי אתיא כרבי יהודה דסתם ספרא רבי יהודה אבל ר"ש ור"מ פליגי עליה כן נ"ל.

אלא לאו רבי יהודה וכגון שחטא שבט א' אם אינו טעות סופר האי וכגון שחטא שבט אחד נ"ל דיתור לשון הוא.

כגון שחטאו ששה שבטים והן רובן של הקהל ורשב"א היא. תימא מאי דוחקיה לאוקמה הברייתא הכי והא הוה מצי לאוקמה הברייתא כדקס"ד דמקשה מעיקרא דמיירי שחטאו שבעה ות"ק ר"מ והא דפריך ר"ש תמניא בעי יש ליישב ולומר דמיירי שחטאו שבעה שאינו רובו של הקהל ולכך ר"מ מחייב פר אחד כדאמר במשנתנו הורו בית דין ועשו שבעה שבטים או רובן על פיהם מביאין פר משמע דכשעשו שבעה שבטים אע"ג שאינו רובו של הקהל מביאין פר וכן פי' בהדיא הרמב"ם ור"ע מברטנורה ור"ש סבר כיון דלאו רובא בגברא ורובא בשבטים כחד שבט דמי ומביאין פר אחד ופר לבית דין.

דכתיב ויעמוד יהושפט בקהל יהודה וירושלים וגו'. תימה למה לא יליף ליה מדכתיב וישמחו כל קהל יהודה וגו' דהשתא ליכא להקשות דילמא שאני ירושלים דהוה נמי בנימין כי השמחה של קהל יהודה היא השמחה עצמה דכתיב גבי קהל ישראל ששמחו שעשו הקרבן פסח א"כ מאי שותפות יש לבנימין לענין השמחה עם יהודה יותר מעם ישראל ושמא יש לומר שהשמחה של יהודה היתה יתירה משמחת שאר השבטים על שעשו הפסח בטהרה לפי שהיו קרובים לירושלים ונטהרו כולם ובאותה שמחה היה משותף בנימין שהוא אושפזיכניה דשכינה דכתיב ובין כתפיו שכן.

טבול יום לא יכנס במחנה לויה. כתבו התוספות במס' פסחים פרק האשה ובפרק קמא דיבמות לא בכל מחנה לויה דמפתח הר הבית עד שער נקנור דהא בתוספתא ובספרי ובמס' כלים משמע דשרי בכולהו חוץ מעזרת נשים ואפילו טבול יום דזבין וזבות אלא מעזרת נשים ולפנים דסמוך למחנה שכינה קאמר כדתנן במסכת כלים עזרת נשים מקודשת הימנו שאין טבול יום נכנס לשם אבל בהר הבית היה נכנס וקרי חצר לעזרת נשים כדתנן פ"ב דמדות עזרת נשים היתה אורך קל"ה אמה וארבע לשכות היו בארבעת מקצועותיה של מ' אמה ולא היו מקורות וכן הם עתידות להיות כדכתיב ויוציאני אל החצר החיצונה וגו' וא"ת מנא ליה דגזרו על טבול יום דילמא על טמא מת גזרו שהיה מותר בכל מחנה לויה וי"ל דטמא מת אפילו בחיל גזרו שלא יכנס כדתנן במסכת כלים החיל מקודשת שאין עכו"ם וטמאי מתים נכנסין לשם.

אלא אמר רב אחא בר יעקב דכתיב ויאמר אלי הנני מפרך כו' מכאן קשה לי על הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק י"ב מהלכות שגגות וכל שבט ושבט קרוי קהל שנאמר ויעמוד יהושפט בקהל יהודא וכו' שהרי כאן הביאו ראיה מפסוק זה ודחה רב אחא בר יעקב וכן קשה על הרמב"ם שכתב בפרק ב' מהלכות סנהדרין שנאמר והתיצבו שם עמך בדומין לך כו' והרי לעיל בגמ' הביאו ראיה מפסוק זה ודחו ואימא עמך משום שכינה כו'. ואפשר שהרמב"ם תופס הדרשא הפשוטה יותר ואינו חושש לקושית רב אחא בר יעקב: ה"ג אלא יכול תהא נאכלת חטאת הלוים ת"ל ופר שני שני לעולה כו' וכן הוא בתורת כהנים.

שני לעולה מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת. פי' אע"ג דמדינה היא נאכלת שהרי חטאת זו חיצונה היא אלא הוראת שעה היתה מה שנשרפה ולא נאכלה והטעם שהורו לשרוף אותו לפי שפר זה היו מביאין לכפר על הבכורות שעבדו ע"א כדברי רבי משה הדרשן ואע"פ שהיה מן הראוי שיביאו שעיר לחטאת שהוא קרבן הע"א ולא פר בן בקר גם זה הוראת שעה הוה כדפרש"י בחומש בפרשת בהעלותך.

מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת כיוצא בו א"ר יוסף כו' סוגיא זו אישתמיטתיה מרש"י במסכת תמורה בפרק יש בקרבנות דמייתי שם להא שמעתתא דהכא ופרש"י כיוצא בו לא איתפריש היכא קאי עכ"ל שהרי אתפריש כאן דקאי על הא דדריש ר"ש ופר שני שני לעולה מה עולה לא נאכלת כו' ותמה אני על התוספות שכתבו שם על הא דא"ר יהודה אמר שמואל על ע"א שעשו בימי צדקיהו וז"ל ואתיא כמאן דאמר דאית ליה צבור בע"א כל שבט ושבט מייתי פר ושעיר ואמטו להכי הביאו שעירי חטאות שנים עשר לי"ב שבטים עכ"ל שהרי הגמ' מהדר ומסיק הכא דאתי' אליבא דכ"ע כדאמר בשלמא לרבי יהודה משכחת לה להני י"ב חטאות כו' ולר"ש נמי משכחת לה כגון כו' אלא לר"מ דאמר בית דין מביאין ולא צבור היכי משכחת לה כגון כו'.

דף ו' ע"א דתניא ר' יהודה אומר על ע"א הביאום כו'. בתמורה בפרק יש בקרבנות מייתי להא שמעתא דהכא בלשון זה שהיה רבי יוסי אומר על ע"א הביאום ואמר רבי יהודה אמר שמואל כו'.

א"נ דחטאו שבעה שבטים ושארא בגרירא. לא ידענא אמאי לא קאמר עדיפא מינה דחטא שבט אחד בהוראת ב"ד הגדול ושארא בגרירא.

והא מייתי להו הני דחטאו. וא"ת מה ענין זה לחטאת שמתו בעליה דכולה גמרא דאיירי שהפריש החטאת ומתו בעליה אח"כ אבל הכא הרי לא הפרישו שום דבר. כבר הקשו התוספות קושיא זו פרק יש בקרבנות ותירצוה דאי בלא הפריש כגון הכא מצי להקריב אלמא יש כפרה למתים ואם כן כ"ש דהיכא שהפריש ואח"כ מתו בעליו דראוי להקריב ונסתייעו מסוגיא דהכא דמשמע גבי עגלה ערופה דאי יש כפרה למתים מוטל על הבנים להקריב בשבילה אע"ג דלא הפרישו שום דבר וכ"ש אם הפרישו ואח"כ מתו דעל הבנים להקריב.

חטאת שמתו בעליה במיתה. לא שיהרגם בכלי או בידו אלא יכניסם לבית ונועל עליהם עד שימותו כדאמרינן בפ"ק דע"א ובפרק ד' דנזיר.

מנא ליה לרב פפא הא אילימא כו'. תימא רבתי בעיני מאי פריך מנא ליה לרב פפא הא דלמא מכח האי קרא גופיה הבאים מהשבי וגו' ומכח הך קושיא גופא והא מייתי להו הנהו דחטאו דייק רב פפא כי גמירי חטאת כו'. ומיהו בהא איכא למימר דא"כ ה"ל לומר אמר רב פפא זאת אומרת כי גמירי חטאת כו'. אבל אכתי קשה דהא בתמורה פרק יש בקרבנות פריך הגמ' נמי כמו הכא מנא ליה לרב פפא הא ומסיק דדייק ליה משעיר ראש חודש ולא פריך עליה כדפריך הכא בסמוך ואח"כ אמר ואיבעית אימא למאן דאית ליה חטאת צבור שנתכפרו בעליה מתה אף חטאת צבור שמתו בעליה מתה ולא כרב פפא ואפ"ה לא קשיא מידי משום אי אקרובינהו להני חטאות אחיים אקרובינהו דכתיב ורבים מהכהנים וגו' ופריך ודילמא הנך מעוטי ופרש"י ומדאקרוב שעיר לכל שבט כמרובים ודאי אקמאי דמיתו סמוך וש"מ דאין חטאת צבור מתה עכ"ל. הרי אתה רואה בפירוש שהגמרא עצמה דייק מימרא דרב פפא מכח האי קרא גופיה הבאים מהשבי וגו' אם כן מעיקרא מאי פריך התם מנא ליה לרב פפא הא ועוד קשה הלא יש הרבה משניות דקתני בהדיא שאין חטאת צבור מתה ביומא ריש פרק שני שעירי ובתמורה פרק יש בקרבנות ולקמן נמי מייתי שתי ברייתות דקאמר ר"ש בהדיא שאי אתה יכול לומר חטאת שמתו בעליה בצבור שאין צבור מתים ואם כן מאי פריך מנא ליה לרב פפא הא ואדרבה יש להקשות מאי קמ"ל רב פפא והלא מתניתין היא ומיהו בתמורה בפרק יש בקרבנות שהבאתי לעיל לא קשה כולי האי הך קושיא משום דיש לומר דפריך מנא ליה לרב פפא הא לומר אפילו למ"ד חטאת צבור שנתכפרו בעליה מתה דהיינו רבי יהודה לית ליה חטאת צבור שמתו בעליה מתה דילמא רבי יהודה אית ליה חטאת צבור שמתו בעליה נמי מתה כדסבר לעניין חטאת שנתכפרה בעליה בריש פרק שני שעירי ובפרק יש בקרבנות אבל הכא קשה שהרי הגמרא לא פריך והא מייתי להו הנהו דחטאו לרבי יהודה גרידא אלא אף לר"ש ולר' מעל הקרא הבאים מהשבי וגו' כדפרש"י ועוד שהרי בכל הסוגיא דהכא לא נזכר כלל חטאת צבור שנתכפרו בעליה רק חטאת צבור שמתו בעליה ולבי מהסס אף בפרק יש בקרבנות שהרי מדאמר ר"ש שם במשנה מה מצינו בולד חטאת ובתמורת חטאת ובחטאת שמתו בעליה ביחיד ולא בצבור אף שכפרו בעלים כו' משמע דבהא ליכא מאן דפליג ואפילו לרבי יהודה חטאת שמתו בעליה מתה ביחיד דוקא ולא בצבור ולא פליג רבי יהודה אלא דוקא בחטאת צבור שנתכפרו בעליה ושעברה שנתה וכן משמע ביומא בפ' שני שעירי ובפרק הוציאו לו וכבר הקשו התוספות שם כה"ג על המקשן היאך קס"ד למאן דאית ליה חטאת צבור שנתכפרו בעליה מתה אית ליה נמי חטאת צבור שמתו בעליה מתה שהרי שם במשנה משמע דבהא ליכא מאן דפליג דחטאת שמתו בעליה מתה ביחיד דוקא ולא בצבור ותירצו ד"ל דלא דמי דמתניתין פשיטא ליה דחטאת שמתו בעליה ליתא בצבור היינו כשמתו כל הבעלים ולא נשאר בהן אחד אבל הכא קס"ד דעדיין מקצת בעלים קיימין כו'. אם כן מאי פריך התם מנא ליה לרב פפא הא הלא פשטא דמתניתין משמע כדבריו וכי תימא דאין ראיה מכל המשניות והברייתות שהבאתי משום דלא קאמר שם דקריבה אלא ירעו עד שיסתאבו ובפ"ק דשבועות גבי אמר אביי אף אנן נמי תנינא פר ושעיר של י"ה שאבדו כו' ואייתי לה נמי בסמוך משמע בהדיא דדוקא ירעו קאמר ואינה קריבה והכא כתיב דקריבה ורב פפא בא לאשמועינן שאין חטאת צבור מתה וקרבה וא"כ פריך שפיר מנא ליה לרב פפא הא דנהי דלא אולא למיתה מ"מ להקריב ליכא מאן דאמר אלא דוקא רועה עד שיסתאב והכא כתיב דקריבה א"כ קשה מאי משני בפרק הוציאו לו גבי אבעיא להו שחט ומת מהו שיכנס אחר בדמו מי אמרינן בפר ואפילו בדמו דפריך עליה ותיפוק ליה דחטאת שמתו בעליה למיתה אולי ומשני חטאת צבור היא ולא למיתה אזלה והשתא אכתי תקשה ליה נהי דלא אולא למיתה מ"מ להקריב ליכא מאן דאמר אלא דוקא רועה עד שיסתאב ולמה קאמר שם דקריבה ועוד דא"כ קשה למה פריך בפרק יש בקרבנות דוקא על מ"ד חטאת צבור שכפרו בעליה מתה ואית ליה נמי חטאת צבור שמתו בעליה מתה מהא דתניא כיוצא בו א"ר יוסי הבאים מהשבי וגו' ולמה לא הקשה נמי למאן דאמר תרעה אלא על כרחך צריך לומר דחטאת צבור שמתו בעליה אפילו להקרבה נמי הוא ראוי ותרעה דקאמר לאו אחטאת צבור שמתו בעליה קאי וכן פירשו שם התוס' בהדיא מכח הגהו קושיות שהקשיתי הא דקאמר תרעה משום חטאת שכפרו בעליה אבל לא משום חטאת שמתו בעליה וכן פרש"י כאן לקמן בשמעתין גבי ר"א ור"ש אומרים ירעו כו'. א"כ הדרא הקושיא לדוכתה מאי פריך מנא ליה לרב פפא הא ועוד קשה לי למה פריך טפי כאן מנא ליה לרב פפא הא ולא פריך הכי בפרק הוציאו לו שהבאתי דמשני רב עמרם חטאת צבור היא ולא למיתה אזלא וראוי להקרבה ושקיל וטרי אם חטאת צבור היא או חטאת יחיד היא וכן אשכח בשמעתין בסמוך דקאמר רב יוסף בפשיטות דאין צבור מתים אלמא דפשיטא להו דחטאת צבור לא למיתה אזלא וראוי להקרבה דהא התם לא איירי אלא בהקרבה וזהו ממש כדאמר רב פפא אבל אין להקשות היאך מתחיל להקשות מנא ליה לרב פפא הא אילימא כו' ועדיין תלוי ועומד באויר זאת הקושיא מנא ליה לרב פפא הא דהא הכל ומסיק דרבים הוו והוי' כחטאת שרוב בעליה קיימין ומשום הכי קרבה ותו אין אנו צריכין כלל לתירוץ רב פפא לפי שי"ל שעדיין אנו צריכין לתירוץ של רב פפא ויליף ליה מעגלה ערופה משום דלולא דאשכחן גבי עגלה ערופה מיגו דמכפרי אחיים כו' לא היינו אומרים דחטאת צבור שמתו בעליה קריבה אע"פ שלא מת רק א' מהם בלבד דומיא דחטאת השותפין לקמן בשמעתין

דקאמר מת אחד מב"ד פטורין וא"כ הוה הדרא הקושיא לדוכתה והא מייתי להו הנהו דחטאו כו'. אבל כל הקושיות קמייתא קשה וצל"ע.

אילימא מדכתיב תחת אבותיך יהיו בניך תימה הלא בסוף פ' מי שמת מסיק הגמרא בהדיא דהאי קרא בברכה הוא דכתיב אבל לענין דינא לא.

דילמא לא מייתי מצבור. קשה לי אדרבה משום שהוא ספק דילמא מייתי מצבור לא היה ראוי להקריב משום חשש הבאת חולין לעזרה ועוד קשה דעדיפא מינה הוה ליה למיפרך נהי דודאי מתו מצבור אפילו הכי לא דמי דאלו גבי שעיר דראש חדש איכא למימר מיגו דמיכפרא אחיים מכפרא נמי אמתים אלא הכא מי הוו חיים כדפריך בסמוך וצ"ע.

ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים כו'. תימה דהא לא אשכחן מאן דאמר ראויה כפרה זו כו' אלא רב פפא עצמו בפרק בתרא דכריתות ואם כן היכי תיסק אדעתין דטעמא דרב פפא מהכא דכתיב כפר לעמך ישראל וגו' וכי יביא רב פפא ראיה לסברתו מדבריו. שוב יגעתי ומצאתי בספרי סוף פרשת שופטים כשהוא אומר אשר פדית ה' מלמד שכפרה זו מכפרת על יוצאי מצרים ואיכא למידק למה לא נקט רב פפא כלשון ספרי שהבאתי מלמד שכפרה זו מכפרת כו'. ונראה לי שנזהר מזה הלשון מפני דבאמת אין כפרה למתים דהא מהאי טעמא חטאת שמתו בעליה למיתה אזלא כדאמרינן בנזיר בפ' מי שאמר וכן פרש"י בהדיא במעילת ריש פ' ולד חטאת דחטאת שמתו בעליה להכי מתה מפני דאין כפרה למתים דמיתתן כפרה עליהן ולכן דקדק רב פפא למינקט ראויה כפרה זו שתכפר כו' כן נ"ל.

הוראת שעה היתה כו'. הוה מצי למימר השתא דאתית להכי תו אין אנו צריכין לכל מה דאמרן בישוב הקושיא והא מייתו להו הנהו דחטאו משום דבהאי שינויא הוראת שעה היתה מיושב גם הך קושיא.

דהא קאים כולי בית דין ה"ה דהוה מצי למימר דאין צבור מתים דהא ליכא מאן דפליג בזה.

ימותו כולן דברי רבי יהודה. בפ"ק דשבועות מייתי להא שמעתא דהכא ופרש"י דלכך ימותו דלא חזי לשנה הבאה משום תרומה ישנה ובפרק שני שעירי ליתא למסקנא הכי אלא מסקינן דלא בעינן חדשה אלא למצוה וטעמא דימותו משום דחיישינן לתקלה כן כתבו שם התוספות.

אלא אמר רב חמא בר יעקב שבטו של לוי לא אקרי קהל פרש"י וה"ה לכהנים דלא אקרו קהל דכהנים הויין בכלל שבט של לוי ואכתי נוקמא כר"ש. לא אוכל להאמין שיצא דבר זה מפה קדוש שהרי מפשט הסוגיא משמע בהדיא להפך דרב חמא בר יעקב בא להקשות על רב יוסף ולהחזיק תירוץ של אביי דלא מיתוקמא כרבי שמעון כי הכהנים לא אקרו קהל וכן פרש"י עצמו בהדיא בתרוץ רבא וכהנים לא אקרו קהל ושותפין ניהו ולא מיתוקמא כר"ש. לכן נ"ל שטעות סופר הוא ויש למחוק ואכתי נוקמא כר"ש וצריך להגיה ולא מיתוקמא כרבי שמעון שוב שמעתי איך שנמצא כתוב כן בהדיא בדפוס בומבירג"י.

אמר רבא והא כתיב על שם אחיהם וגו'. מכאן קשה לי על מה שפרש"י בפרק הוציאו לו גבי הא דקאמר רבא לא תימא שאין חטאת צבור מתה אלא אימא שאין חטאת השותפין מתה ופריך הגמרא ומאי נפקא מינה ומשני דלא מייתי כהנים פר בהוראה ופרש"י דכהנים לא אקרי קהל אלא אותן שנטלו נחלה כו' והלא רבא מרא דשמעתא דבפ' הוציאו לו דחה כאן הטעם זה של רב אחא דאמר כל שיש לו אחווה איקרי קהל כו'.

וכי דנין אפשר משא"א דוקא הכא כל אפילו שווה דאין דנין אפשר משאי אפשר כיון דליכא היקש אלא יליף במה מצינו אבל במקום דיליף ליה מהיקש איכא פלוגתא דתנאי אם דנין אפשר משאי אפשר במנחות פ' התודה ובשאר דוכתי טובא.

והשתא הוא דן ולמד אלו לא נאמר לאשמת העם הלא גם משיח אין מביא אשם תלוי לא נפקא ליה אלא מלאשמת העם כדלקמן.

מנא ליה דאין מביא אשם תלוי. קשה בעיני טובא חדא אמאי פריך טפי מנא ליה דאין מביא כו' על משיח מעל בית דין וכי תימא דקים ליה ב"ד מהאי קרא דמייתי הכא וכפר עליו הכהן וגו' א"כ גם משיח נפקא לן מהאי קרא ועוד קשה למה קבע דבריו אברייתא ולא על מתניתין דלקמן בפרקין דקתני נמי אשם תלוי משיח וב"ד פטורים לכן נ"ל דמעלקרא לא איסתפק ליה כלל הא דאין משיח מביא אשם תלוי דנפקא לן מהאי קרא וכפר עליו הכהן וגו' וכל עצמו לא יצא אלא להקשות על התנא דברייתא לאשמת העם עד כאן לא קאמר ליה והכי פריך מנא ליה דאין מביא כו' כלומר כיון דלא קים לן שאין משיח מביא אשם תלוי מהאי קרא וכפר עליו הכהן וגו' גרידא אלא גם מקרא לאשמת העם הרי משיח כצבור א"כ קשה מנ"ל והלא בלא אשמת העם הוא דן ולמד והייגו דקאמר מנא ליה ולא קאמר מגלן כן נראה לי.

אלא אשם כדי נסבה פרש"י אלא עקר הדין שהוא דן כך הוא צבור בפר ומשיח בפר כו'. וקשה לי אם כן מה השיב התנא במאי דקאמר נראה למי דומה צבור בפר כו' הלא כבר אמר זה בתחלת הדין צבור מוצא מכלל יחיד כו' ומה חידש עכשיו ואין לפרש אלא אשם דהייגו הא דקאמר דכתיב לאשמת העם כדי נסבה לפי דבאמת לא נפקא ליה אלא מלאשמת העם ואם כן לאו כדי נסבה.

הורה בפני עצמו ועשה בפני עצמו. יש להקשות דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא טעמא דהורה בפני עצמו ועשה בפני עצמו הא הורה בפני עצמו ועשה עם הצבור מתכפר לו עם הצבור אימא סיפא הורה עם הצבור ועשה עם הצבור מתכפר לו עם הצבור טעמא דהורה עם הצבור ועשה עם הצבור הא הורה בפני עצמו ועשה עם הצבור מתכפר לו בפני עצמו. ושמא י"ל דה"ק הורה בפני עצמו ועשה בפני עצמו מתכפר לו בפני עצמו הא הורה בפני עצמו ועשה עם הצבור נעשה כמי שהורה עם הצבור ועשה עם הצבור ומתכפר לו עם הצבור מפני שהפסוק לא חייבו פר אלא דוקא על שגגת מעשה שהורה לעצמו וכה"ג ממש פריך ומשני הגמרא בפ"ק דקידושין וביום טוב פרק אין צדין דגים.

הורה עם הצבור פירש ר"ע מברטנורה ז"ל שהיה הוא אחד מן הסנהדרין ששגגו בהוראה וכן נראה קצת מדברי הרמב"ם ז"ל ואנכי לא ידענא מניין להם זה שהרי בגמ' קאמר סבר אביי למימר חטא בפני עצמו היכי דמי דיתבי בשני מקומות וקא מורי בתרי איסורי. א"ל רבא אטו שני מקומות גרמין אלא אפילו יתבי בחד מקום וכיון דקא מרי בתרי איסורי כו' משמע בהדיא שאין תלוי כלום אם הוא היה א' מן הסנהדרין או לא אלא הכל תלוי אם קא מורי בתרי איסורי או בחד איסורא וכדפרש"י וצריך עיון.

מתכפר לו עם הצבור פרש"י והא דקתני שאין ב"ד חייבין ולא קתני שאין צבור חייבין סתמא כר"מ דאמר לעיל בפ"ק ב"ד מביאין על ידיהם פר והם פטורים. ואינו מוכרח כמו שפירשתי לעיל בפ"ק גבי אמר שמואל אין ב"ד חייבין כו' ע"ש.

אילימא דהוא מופלא והן אינן מופלין כו'. מה שיש לדקדק על זה פירשתי יפה לעיל בפרק קמא במשנה או שלא היה מופלא של ב"ד שם ע"ש. וכ"ש הוא בע"א והן בחלב דחלוקין בקרבנותיהן. נראה דגרסינן דהלוקין לגמרי בקרבנותיהן כו'.

מי אמרינן בטעמייהו הא פליגין או דילמא כיון דשוין בקרבנן כו'. תימ' שהרי בעיא זו איפשטא מכלל דבריו בבעיא ראשונה הוא בחלב המכסה את הקרב והן בחלב שעל הדקין כיון שהיה יכול לשאול גם כן ממש מי אמרינן בטעמיהו הא פליגין או דילמא כיון דשוין בקרבנן בתר קרבן אזלינן וכיון דלא בעי הכי ואמר מי אמרינן אע"ג דקרבנן שוה כיון דמתרי קראי קאתי הא פליגין בטעמייהו ש"מ בהדיא דמסתבר ליה דאזלינן טפי בתר חלוקין בטעמייהו מן בתר קרבנן ולולא די"ל שם חלב אחד הוא הוה קים ליה דלא אזלינן בתר קרבן אלא בתר חלוקין בטעמייהו א"כ מאי בעי אח"כ הוא בחלב והם בדם מהו כו' וצריך לי עיון.

הגה"ה או דילמא כיון דשוין בקרבנן בתר קרבן אזלינן תיקו. פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ו מהלכות שגגות שאינו מתכפר לו עם הצבור אלא מביא פר לעצמו וכתב עליו הכסף משנה וז"ל ואיני יודע למה פסק שמביא פר לעצמו ואפשר דמביא פר ומתנה קאמר שיאמר אם אני חייב הרי הוא לחובותי ואם אני פטור הרי הוא נדבה וצ"ע עכ"ל כבר כתבתי עליו לעיל בפ"ק לא כן אבי ח"ו פה קדוש יאמר דבר זה במה שכתב כן בשני מקומות אחרים ואפשר דמביא פר ומתנה קאמר וכו'. ועתה הנה זה פעם שלישית שנפל טעות אחר בפיו שהרי פר זה שמביא כהן משיח הוא קרבן חטאת כמפורש בקרא וחטאת אינה באה בנדבה כדתנן בסוף פרק השוחט וכמו שפסק הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות מעשה הקרבנות וא"כ אי אפשר להתנות עליו דאינו מועיל כלום כדפרש"י בהדיא בפרק האיש מקדש ובפ"ק דכריתות והבאתיו לעיל ע"ש. ועוד ראיתי טעות אחר שנפל בפיו ג"כ בשלשה מקומות בספר בית יוסף שכתב לדברי הרמב"ם בהמה שנבראת בתחלת יצירה חסר רגל כשר והרי הרמב"ם כתב בהדיא דטרפה ולא במקום אחד בלבד אלא בשני מקומות דהיינו בפ"ה דהלכות שחיטה ובפרק עשירי דהלכות שחיטה בכלל השבעים טרפיות שמנה שם בפרטן וגמרא ערוכה היא בפרק אלו טרפות דחסר רגל טרפה ובכל השני מקומות גילה בספר כסף משנה מקום מצא הדין שכתב רמב"ם דטרפה מהגמ' דפרק א"ט. ועוד טעות אחר נפל בפיו בספר ב"י בטור א"ח סימן קל"ג שכתב שאם חסר מעלה עשן בפטום הקטורת אינו חייב מיתה ובאמת הא ליתא מפי גמ' ערוכה דידן וירושלמי והרמב"ם כמו שכתבתי בפ"ק דכריתות. ועוד טעות אחר נפל בפיו בספר ב"י בטור א"ח סימן קצ"ו שכתב וכן נראה דעת הר"ר יונה שאין מברכים על דבר איסור לא בתחלה ולא בסוף ובאמת הא ליתא כי רבינו יונה כתב בהדיא להפך בר"פ שלשה שאכלו. וליישב דעת הרמב"ם נראה לי שטעמו כיון דקאמר גבי בעיא ראשונה הוא בחלב המכסה את הקרב והן בחלב שעל הדקין מהו מי אמרינן אע"ג דקרבן שוה כיון דמתרי קראי קאתי הא פליגין בטעמייהו או דילמא שם חלב אחד הוא ש"מ דמסתבר ליה לומר דבמקום דליכא למימר שם איסור אחד הוא אז לא אזלינן בתר קרבן אלא אמרינן אע"ג דקרבנן שוה כיון דפליגין בטעמייהו חטא בפני עצמו הוא ולכן פשט הרמב"ם בעיא זו דלא אזלינן בתר קרבן כיון דליכא למימר שם איסור אחד הוא כן נ"ל.

מה להלן בב"ד אף כאן נמי בב"ד. אע"ג דאין זה הדין אשר רצה ללמוד עכשיו ולא על זה אמר יכול אפ"ה הוצרך להקדים זה לפי שאינו יכול ללמוד דבר ולא כל הגוף בע"א עד שילמוד שם ב"ד מקודם. וראיתי מי שהקשה וז"ל למה הוצרך ללמוד לע"א ג"ש מעיני מעיני דה"ל דבר הלמד בג"ש וחוזר ומלמד בג"ש שהרי בשאר מצות גופייהו לא ידעינן ב"ד אלא מכח ג"ש עדה עדה מושפטו העדה כדתנן' בת"כ וז"ל עדת ישראל יכול בכל העדה הכתוב מדבר ת"ל כאן עדה ולהלן נאמר עדה מה עדה האמורה להלן ב"ד אף כאן ב"ד כו' הוה ליה ללמוד לע"א נמי ג"ש עדה עדה מושפטו העדה כמו שלמד בשאר מצות וי"ל דהא דלא יליף ג"ש דעדה כאן משום דאי אפשר לפרש עדה דכתיבא בע"א ב"ד לפי שסמך לה נעשתה

הורה כהן משיח פרק שני

דף ו' ע"ב שוגג ועשה שוגג מביא פר פשיטא. תימה למה פריך כאן טפי פשיטא מלעיל בפ"ק דתנן הורו ב"ד שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין מביאין פר וכי תימא דהתם איבעי למתני אגב דתנא מזידין ועשו שוגגין שוגגין ועשו מזידין שכל אחד חלוקה מבפני עצמו הוא תני נמי הורו ב"ד שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין אע"ג דפשיטא כדי לעשות חלוקה שלישית כי כל עצמו לא נחית התם אלא לעשות כל החלקים בענין חיוב ופטור הלא הכא נמי איכא למימר הכי דנחית לעשות כל החלקים בענין חיוב ופטור. וי"ל דאין דרך הגמרא להקשות פשיטא על דין שהוא מפורש בקרא שכן דרך התנא לשנות דינין המפורשים בתורה וכן כתבו התוספות בהדיא בסוף פרק החולץ וכיון שאינו מפורש בתורה דבעינן שוגג בהוראת כהן משיח לעצמו ואדרבא הגמרא פריך מזיד ועשה שוגג כו' מנא הני מילי אלמא שעלה על הדעת שיהיה חייב אע"ג שהורה במזיד רק שעשה בשוגג הלכך שפיר פריך הכא פשיטא אבל הא דבעינן שוגגין בהוראת ב"ד מפורשת בקרא כדכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו הלכך לא פריך לעיל פשיטא ואע"ג דאיפכא מסתברא וכבר עלה בדעתי לישב באופן אחר מ"מ אין לזוז מדברי התוספות שהבאתי ועליהם אני סומך בכל מקום.

ובשעה שטעו וכו' ס"א ובשעה שעשה אמר כו' כיון דאלו מתידע ליה שמא הדר ביה וכן עקר.

שיכול והלא דין הוא פרש"י שיכול לגמור מדין ק"ו שמשיח כצבור ולא צריך למכתב לאשמת העם דאע"ג דאלו לא נאמר לאשמת העם הייתי למד מן הדין. תמיה אני פה קדוש יאמר דבר זה וכי הוא דן ולמד מדין ק"ו הלא אינו דן ולמד אלא במה מצינו ואיך פירש הוא מדין ק"ו ועוד קשה שהרי בכולא גמרא מפרש רש"י להפך מלת שיכול והלא דין הוא כלומר להכי איצטריך לגמור מהאי קרא דאי לאו האי קרא לא הוה אמינא הכי מפני שהייתי יכול לומר והלא דין הוא כו' כי מלת שיכול משמע שהוא נתינה טעם על מה שקדם למה איצטריך למגמר מהאי קרא ונראה דמהאי טעמא מחק רש"י מלת שיכול בפרק קמא דסנהדרין גבי וכפר וכפר מפני הדין שיכול והלא דין הוא כו'. לכן נ"ל שזה אינו מדברי רש"י כלל ולא גרסינן שיכול אלא איזה תלמיד טועה הגיה שיכול ופירש כן. שוב עיינתי בגוף הברייתא במקומה בתורת כהנים ומצאתי שכוונתי אל האמת שלא נזכר שם מלת שיכול והכי גרסינן לאשמת העם הרי משיח כצבור והלא דין הוא צבור מוצא כו' והכי פירושו והלא דין הוא כלו' הלא לא צריך למכתב לאשמת העם לגמור שמשיח כצבור מפני שיכולין לגמור מן הדין ולבסוף מסיק כיון דלא נפקא לן מן הדין ת"ל לאשמת העם הרי משיח כצבור אלא שבמקום שכתוב בגמרא שלפנינו נשיא מוציא מכלל יחיד כו' כתוב בת"כ נשיא מוציא מכלל הצבור ומשיח מוציא מכלל הציבור כו' ולפי דעתי ט"ס הוא בתורת כהנים.

דף ז' ע"א צבור בפר ואין מביא אשם תלוי ומשיח בפר כו'. קצת קשה למה לא אמר נמי צבור אין חייבין אלא במופלא ועד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת וכן המשיח וכי תימא לפי דכל זה לא נפקא ליה אלא מלאשמת העם כדלקמן

בשגגה ואין מעשה תלוי בב"ד אלא בקהל ולזה לא יכלו לסבול ב"ד במלת עדה ונשאו אותו על מלת מעיני דלא סמך ליה כולי האי נעשתה בשגגה אבל בשאר מצות כתיב ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דסמיך שגגת ההעלם לעדה הלכך שפיר למדו עדה עדה מושפטו העדה עכ"ל. ואין תירוץ זה נכון בעיני שהרי מדברי רש"י נראה דאפילו מלת מעיני דכתיבא בע"א אי אפשר לפרש ב"ד לפי שסמוך ליה נעשתה בשגגה ואין מעשה תלוי בב"ד אלא בקהל ולכן הוצרך למילף בג"ש וכו' משמע דהשתא תו אין אנו משגיחים אם מלת מעיני האמורה בע"א אי אפשר לפרש ב"ד כיון דלאו מן משמעות המלה ילפינן אלא מכח ג"ש א"כ הוא הדין הוה מצי למילף עדה עדה ואע"ג שאי אפשר לפרש מלת עדה האמורה בע"א ב"ד מהטעם הנזכר מה בכך. ולי נראה דהקושיא מעיקרא ליתא לפי שאין אדם דן ג"ש מעצמו ולכן איכא למימר דג"ש זו מעיני מעיני קבל מרבו אבל ג"ש דעדה עדה לא קבל מרבו אלא דוקא בשאר מצות ולא לע"א וכה"ג ממש צריך לומר לקמן גבי לאשמת העם הרי משיח כצבור כו' כן נ"ל.

אין חייבין אלא על העלם דבר כו'. משנה זו והמשנה שאחריה אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר כו' קאי אסדר המשנה שלפניה דקתני שאין ב"ד חייבין עד שיורו לבטל מקצת כו' כלומר בדין הוא שהמשיח מתכפר עם הצבור שהרי בהרבה דברים שוה משיח לב"ד דכשם שאין ב"ד חייבין עד שיורו לבטל מקצת כו' כן המשיח והשתא מפרש ואזיל כל הדברים שהמשיח שוה לב"ד ואמר דכשם שאין בית דין חייבין אלא על דבר כו' וכן המשיח וכשם שאין בית דין חייבין עד שיורו בדבר כו' וכן המשיח.

וכן המשיח מגלן. אין להקשות והא כבר תנן לעיל שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת ב"ד לצבור כלומר מה הוראת ב"ד לצבור אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה אף הוראת כהן משיח לעצמו כו'. ובגמ' פריך מגלן ומשני דת"ר לאשמת העם הרי משיח כצבור כו'. אם כן היאך הדר פריך כאן וכן המשיח מגלן משום דיש לומר אגב דתנא השתא דין של הוראת ב"ד עצמו לצבור תנא נמי דין של הוראת המשיח כדפריך לעיל מגלן שאין ב"ד חייבין עד שיורו לבטל מקצת כו' אף על גב דכבר יליף ליה לעיל בפרק ראשון.

ואלו משיח בע"א לא קתני כו'. תימה רבתי בעיני למה לא דקדק כה"ג מהמשנה שלפני זו דקתני נמי ולא בע"א עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת ואלו משיח בע"א לא קתני. ועוד קשה שהרי בפרק ארבע מיתות מייתי אביי הך ברייתא דבסמוך לראיה שהעובד ע"א מאהבה ומיראה חייב מדתניא כהן משיח בע"א ר' אומר בשגגת מעשה כו' האי שגגת מעשה דע"א היכי דמי אי קסבר בית הכנסת הוא והשתחוה לו הרי לבו לשמים כו' אלא לאו מאהבה ומיראה ורבא אמר לא באומר מותר לגמרי העלם דבר קיום מקצת ובטול מקצת אלמא לדעת רבא סבר רבי משיח בע"א חייב אפילו בעקירת כל הגוף ולדעת אביי סבר רבי משיח בע"א אינו חייב עד שיאמר לבטל מקצת ולקיים מקצת והשתא קשה ממה נפשך על זה המקשה שדקדק ואלו משיח בע"א לא קתני כו' אי קסבר האי שגגת מעשה דע"א הייני שעובד ע"א מאהבה ומיראה כדפריש אביי א"כ קשה מה מקום היה לו לדקדק ואלו משיח בע"א לא קתני מתניתין מני רבי היא כו' שהרי במשנה שלפני זו קתני נמי ולא בע"א עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת ואלו משיח בע"א לא קתני אע"ג דלדידיה משיח נמי אינו חייב עד שיורה לבטל מקצת ולקיים מקצת כדאמרן אלא תנא הא הוא הדין להא הכי נמי תנא הא ה"ה להא ואי קסבר האי שגגת מעשה דע"א הייני באומר מותר לגמרי כדפי' רבא א"כ קשה למה המתין עד משנה זו הלא היה יכול לדקדק כה"ג ממש מהמשנה שלפני זו ואלו משיח בע"א לא קתני מתניתין מני רבי היא דתניא כו' הואיל ולדידיה סבר רבי משיח בע"א חייב אפילו בעקירת כל הגוף כדאמרן ועוד קשה לי היאך יכול רבא לפרש האי שגגת מעשה דע"א הייני באומר מותר לגמרי דאם כן יהיה קשה מאי טעמא דרבי דסבר משיח בע"א חייב אפילו בעקירת כל הגוף דהא כתוב לאשמת העם הרי משיח כצבור שהרי מהאי טעמא פריך הגמרא בסמוך מאי טעמא דרבי לענין משיח בע"א בשגגת מעשה בלבד דסבירא ליה חייב וצריך רבי למילף מקרא ואם כן הבו דלא לוסיף עליה הואיל דלא אשכחן בקרא דיהא חייב בע"א אפי' בעקירת כל הגוף וכי תימא דרבי סבר דלאשמת העם הרי משיח כצבור לא נאמר אלא בשאר מצות ולא בע"א אם כן מאי פריך הגמרא בסמוך מאי טעמא דרבי וגם על התרצן דמשני ותסברא בזדונו כרת כו' קשה לי אמאי לא משני ותסברא עד שיורו לבטל מקצת כו' מי קתני אלא תנא הא הא וכו' וצל"ע.

ושוין שבשעירה כיחיד. כלומר אפילו לחכמים דלא משוו ליה כשאר יחיד לענין להתחייב בלא העלם דבר מודעים הן שאין קרבנו בע"א חלוק משאר יחיד שמביא שעירה ואע"פ שמשיח חלוק מן היחיד בשאר מצות לענין קרבן שהמשיח מביא פר והיחיד מביא כשבה או שעירה מכל מקום בע"א שוין הן.

ושוין שאינו מביא אשם תלוי כלומר אפילו לרבי דמשוי ליה כשאר יחיד לענין שהוא חייב קרבן בע"א בשגגת מעשה לחד מודה הוא שאינו מביא אשם תלוי כיחיד.

ותסברא בזדונו כרת ושגגתו חטאת מי קתני. פרש"י והא קי"ל דמשיח נמי בע"א אינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת ועל שגגתו חטאת כדאמרינן לקמן גאמר כאן עליה כו' לאשמת העם הרי משיח כצבור כו' לא דק שהרי לא מפיק מהכא אלא בשאר מצות אבל בע"א מפיק לקמן מדכתיב ואם נפש אחת אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח כולן בכלל נפש אחת הן וילמוד תחתון מן העליון כו'.

אלא תנא הא וה"ה להא. תימה הלא יש לדחות ולומר דהא דלא קתני וכן המשיח גבי ולא בע"א עד שיורו על דבר שזדונו כרת כו' לאו משום דסמיך אריש אלא אף אי לא הוה קתני בריש וכן המשיח מ"מ לא הוה קתני בסיפא וכן המשיח הואיל שדין זה איתא אפילו גבי יחיד ונשיא כדיליף בגמרא וכשם דלא קתני וכן הנשיא ויחיד הכי נמי לא קתני וכן המשיח לאפוקי הכא ליכא למימר הכי שהרי הנשיא והיחיד חייבין על שגגת מעשה לחוד בלא העלם דבר ואיכא למימר אם איתא הוה ליה למתני וכן המשיח כדתני ברישא. וי"ל דאם איתא דלא קתני וכן המשיח לקמן גבי ולא בע"א עד שיורו כו' לפי שסמך הואיל שדין זה איתא אפילו גבי יחיד ונשיא א"כ גם ברישא לא הוי ליה למתני וכן המשיח הואיל שדין זה איתא אפילו גבי יחיד ונשיא כדיליף בגמרא וכיון דקתני ברישא וכן המשיח ובסיפא לא קתני וכן המשיח משום הכי דייק אלא תנא הא והוא הדין להא כו'.

רבי סבר חטא זה בשגגה יהא. לא נקט זה אלא בשביל משיח שאינו חייב בשאר מצות בשגגת מעשה בלבד אלא דוקא בהעלם דבר עם שגגת מעשה רק בחטא זה בלבד חייב על שגגת מעשה אבל נשיא לכולי עלמא חייב על שגגת מעשה בלבד אפילו בשאר מצות. ולכן תמיה אני מה ענין השוגגת זה נשיא דקאמר רבי דהא ליכא למימר דאתי לרבויי נשיא שיהיה חייב בחטא זה בשגגת מעשה בלבד שהרי הוא חייב אפילו בשאר מצות על שגגת מעשה בלבד וצל"ע.

דאמר קרא וכפר הכהן על שגגתו. שבוש הוא שזה הפסוק כתוב בפרשת ויקרא אצל אשם תלוי וליכא למימר שר"ל וכפר הכהן על הנפש השוגגת וגו' דכתיב בפרשת שלח לך שזה הפסוק כתוב אחר ואם נפש אחת. לכן נראה שצריך להגיה דאמר קרא ואם נפש אחת אחד יחיד כו'.

דף ח' ע"א **יצא** זה שאין חטאו בשוגג כו'. צריך להגיה יצא זה שאין כל חטאו בשגגה כו'.

דעד דאיכא כל חטאו בשגגה לא בע"א ולא בשאר מצות כו'. ערבוב דברים רואה אני כאן וצריך להגיה דעד דאיכא כל חטאו בשגגה ורבנן מי שחטאו בשגגה יצא משיה שאין חטאו בשגגה לא בע"א ולא בשאר מצות אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה מתניתין אין ב"ד חייבין כו'.

אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת כו'. בפ"ק דיבמות מייתי כל הסוגיא דהכא וכתבו שם התוספות אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת למעוטי חייבי לאוין ועל שגגתו חטאת למעוטי פסח ומילה דלית בהו חטאת כדתנן בפ"ק דכריתות ולא בע"א אלא בדבר שזדונו כרת למעוטי מגפף ומנשק ושגגתו חטאת למעוטי דבר שאין בו מעשה ע"כ ומה שיש לדקדק בזה אפרש בסמוך.

מה להלן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. אגב שיטפיה נקט לישנא דמתני' שהרי לא קים ליה דשגגתו חטאת באחות אשה אלא מכאן ונודעה החטאת אשר חטאו עליה כדאיתא בפרק קמא דיבמות.

לאשמת העם הרי משיח כצבור. תימה אמאי לא קאמר לאתויא מצות מצות ושמא י"ל דלאשמת העם עדיף טפי דמפורש בהדיא דאשמת משיח כאשמת העם והא ודאי עדיף מג"ש ועוד דליכא לאקשויי אמאי לא ילפינן בג"ש דהא אין אדם דן ג"ש מעצמו אלא א"כ קבלה מרבו ודלמא הכי גמרי בהדיא מרביה דנשיא ילפינן בג"ש דמצות מצות אבל משיח לא גמרי לה מרביה ומיהו תימה רבתי בעיני למה לא יליף נמי יחיד מצבור עצמו מג"ש מצות מצות כדיליף נשיא ומאי איצטריך למילף יחיד מנשיא מן ואם נפש וי"ו מוסיף על ענין ראשון וליכא למימר הכא דלא קבלה מרבו שהרי בפ"ק דיבמות תני בהדיא יחיד ונשיא אתיא מצות מצות וכן אמרו בהדיא בפרק בתרא דכריתות וצריך עיון.

יחיד אמר קרא ואם נפש וילמד כו'. וא"ת אמאי לא קתני המשנה וכן הנשיא ויחיד כדקתני וכן המשיח וי"ל דלא איצטריך למתני וכן הנשיא ויחיד משום דקתני להו לקמן במשנה והא דקתני וכן המשיח אע"ג דקתני ליה לקמן במשנה היינו משום דאיצטריך למתני כל הדברים שהמשיח שוה לב"ד כדפירשתי לעיל במשנה אין חייבין אלא על העלם דבר כו'.

לפי שיצאת ע"א לדון בעצמה. פי' ע"א היתה בכלל כל המצות שהצבור מביאין עליה פר והרי הכתוב מוציאה מכללם לידון בפר לעולה ושעיר לחטאת.

נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני כו'. תימה אמאי לא קאמר דאתיא מצות מצות ושמא י"ל דרבי אצטריך כל המצות דכתיב גבי ע"א כדדריש לקמן איזה היא מצוה שהיא שקולה ככל המצות הוי אומר זו ע"א.

וילמוד תחתון מן העליון. וא"ת תיפוק ליה דכתיב התם כרת בהדיא כדדרשי רבנן בסמוך וי"ל דלרבי ההוא כרת במברך את השם כתיב דהכי כתיב את השם הוא מגדף ונכרתה ובפרק מי שהיה טמא איתא ליה לרבי דמגדף היינו מברך את השם כן כתבו התוספות בפ"ק דיבמות. ולי נראה אי משום הא לא איריא שהרי ר"ע נמי אית ליה בפ"ק דכריתות דמגדף היינו מברך את השם ואפילו הכי דריש הוא בפרק כלל גדול כדדרשי רבנן בסמוך הוקשה כל התורה כו'. ואף לפי מה שפירשו התוספות שם דלישנא דנקט הוקשה כל התורה כולה לע"א אליבא דרבנן דר"ע נקט כן אבל לר"ע אית לן למימר דהוקשה כל התורה כולה למברך את השם כו'. מלבד שהוא דוחק גדול לפרש כן אכתי קשה למה לא יליף רבי נמי כדדריש ר"ע דהוקשה כל התורה כולה למברך את השם שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת אם לא שאנו רוצין לומר דרבי סבירא ליה כר"ע בחדא ופליג עליה בחדא סבירא ליה כר"ע דמגדף היינו מברך את השם ואם נפש אחת אחד יחיד כו'. לכן נראה לי דלישנא הוקשה כל התורה כולה לע"א כו' דנקט בפרק כלל גדול אליבא דרבי עקיבא עצמו נקט דאע"פ שהוא פירש דהמגדף במברך את השם קא מיירי ולא בע"א מ"מ הרי כתיב אח"כ כרת בהדיא גבי ע"א דכתיב כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת הנפש ההיא וסבר לה ר"ע כרבי ישמעאל דאמר בפרק חלק כי דבר ה' בזה זה העובד ע"א כו' וכאלו אמר את ה' הוא מגדף ונכרתה וגו' וכי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא וכן פרש"י בהדיא בחומש והא דלא יליף רבי ג"כ כמו ר"ע הוקשה כל התורה לע"א כו'. י"ל משום דלא קבלה מרבו להך היקש וכשם שאין אדם דן ג"ש מעצמו אלא אם כן קבלה מרבו הוא הדין היקש וכל המדות חוץ מקל וחומר בלבד כדפרש"י בפרק לולב הגזול.

אלא לרבנן דמפקי לה לעליה לעריות וצרות. פי' לענין אם נפלה לפניו ליבום אחת מן העריות שהיא וצרתה וצרת צרתה לעולם פטורות.

דבר שזדונו כרת ושגגתו הטאת מגא להו. וא"ת כולא מילתא תיפוק ליה מעליה דג"ש נתנה לידרש לכל מילי כבר תרצו התוס' ספ"ק דיבמות דעליה דכתיב גבי אחות אשה וגבי חטאת לאו מופנה וההוא דיבום מופנה ור"ת אומר דאפילו אי מופנה ההיא דאחות אשה כיון דההוא דחטאת לאו מופנה שבקינן ליה למופנה מצד אחד ודרשינן ממופנה משני צדדים כדאמרינן בהמפלת.

מה להלן ע"א שחייבין על זדונו כרת. וא"ת ואימא מה ע"א שחייבין על זדונו סקילה כבר תירצו התוספות בפ"ק דיבמות וביומא בפרק יום הכפורים דלא גמרינן אלא מה דכתיב בההוא קרא דלא כתיב התם אלא כרת דקסבר מגדף היינו עובד ע"א והכי נמי לרבנן דלא גמרי מה ע"א שיש בה לאו וכרת לא בעו לאו כיון דלא כתיב בההיא פרשה תדע דבפרק בתרא דמכות ממעט פסח ומילה מקרבן בשוגג משום דבעינן דומיא דע"א דאמר רחמנא לא תעביד והני קום עשה ניהו ולא ממעט להו משום דלית בהו לאו כמו בע"א ומיהו לרבי דנפקא ליה חטאת מעליה בעי לאו וכרת כמו באחות אשה אתי שפיר דבשבועות דריש רבי דבפורק עול ומפר ברית ומגלה פנים אית בהו כרת ולא חשיב להו בהדי ל"ו כריתות משום דלא אשכחן בהו לאו ורבנן לית להו כרת בפורק עול ומפר ברית ומגלה פנים אלא מוקמי שלש כריתות בע"א בסוף פרק ארבע מיתות עכ"ל. ולפי דבריהם אפשר לומר הא דלא קתני המשנה אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שזדונו לאו וכרת כו' כדאיתא בתורת כהנים בפרשת ויקרא וכן פרש"י בחומש משום שהמשנה אתיא כרבנן דלא בעו לאו ואע"ג שפירשו התוספות דנקט ועל שגגתו חטאת למעוטי פסח ומילה דלית בהו חטאת כו'. י"ל דלא אימעט להו משום דלית בהו לאו אלא מטעם שאמר בפרק בתרא דמכות שהבאתי ולהכי קאמר בסמוך דרבי מפיק ליה הא דריב"ל לכדתניא לפי שמצינו שחלק הכתוב כו' ולא אמר דמפיק ליה הא דריב"ל למעוטי פסח ומילה דלית בהו חטאת כדאיתא בפרק בתרא דמכות ובפ"ק דכריתות והוא משום דרבי בעי לאו וכרת והארכתי בזה בפ"ק דכריתות. ומיהו מה שכתבו התוספות והכי נמי לרבנן דלא גמרי מהע"א שיש בה לאו וכרת לא בעי לאו כו' קשה לי מה דיוק הוא זה שהרי הם עצמן כתבו

דרבי דנפקא ליה חטאת מעליה בעי לאו וכרת ואפילו הכי לא גמר רבי מה אחות אשה דבר שזדונו לאו וכרת אלא מאי אית לך למימר דרבי אגב שיטפיה נקט לישנא דמתניתין כמו שכתבתי לעיל לענין ושגגתו חטאת הכי נמי יש לומר לרבנן דנקטי לישנא דמתניתין וצריך עיון.

יכול נחלוק בקרבנותיהן ת"ל תורה אחת כו'. האי שמעתא קשיא להו לרבוותא וקא הוו בה טובא ולא סלקא להו כל עקר איכא מנייהו מאן דאמר כי מדרש זה דרבי בענין תורה אחת לא יתכן שהרי חלק הכתוב בין מרובים ליחידים גם בקרבן ע"א שהרי יחידים מביאין שעירה וצבור שהן ב"ד מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת וכיון שפירש הכתוב וחלק לא הוה סלקא דעתיה שצריכין אנו לחלוק חלוקה אחרת כדי שיהא צריך דנשמעיה תורה אחת. ואיכא מינייהו מאן דפירשה וכיון דהוא דלא סלקא ליה כהוגן אמר ליכא למפתר בה טפי מן הכין. ואיכא מנייהו מאן דפירקה לההיא קושי' וקאמר הכי ודאי שהמקרה חלק בין יחידים למרובים בקרבן ע"א דכתיב וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וגו' וכתיב והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת ביחיד הוא דחלק הכתוב דכתיב ואם נפש אחת אבל ביחידים לא חילק והאי דקתני בברייתא יכול נחלוק בקרבנותיהן לאו על יחיד דחלק ביה קרא קאמר אלא על יחידים שהם רבים ומאי ניהו עיר שהודח מיעוטא שהן בסקילה כיחיד וקאמר האי תנא שחלק הכתוב בעיר הנדחת בין מעוט העיר שהן יחידים לרוב העיר שהן מרובים ואלו בסקילה וממונן פלט ואלו בסייף וממונן אבד ולענין קרבן לא חלק הכתוב אלא בין נפש אחת למרובים אבל באלו מיעוט העיר במיתתן חילק יכול הואיל וחלק במיתתן לדונן כיחיד בסקילה יכול נחלוק נמי בקרבנותיהן ולא יביאו קרבן צבור ת"ל תורה אחת אלו הן תורף דבריו של מפרש זה (הגה"ה ואני יגעתי ומצאתי כתוב פירוש זה בספר אבן העזר שחיבר ראב"ן. ע"כ הגה"ה) וקאמר דליכא בה קושיא. וכד מעיינת בה בשמעתא אליבא דהאי פירושא משכחת לה כולה קושיא חדא דהאי תורה אחת בענין יחיד כתיב ולא בענין צבור ואם כן להאי פירושא הוה ליה האי תנא מהדר אצבור וקנסיב ליה קרא דיחיד ועוד אי האי תנא איחידים קא מהדר דלייתו קרבן צבור אמאי קאמרינן מאי לייתו לייתו פר לעולה ושעיר לחטאת צבור בע"א הוא דמייתי דשמעת מיניה דהני לאו ציבורא נינהו ולא אפשר דנייתו האי קרבן ולאו הכין הוה אבעי ליה למימר לייתו פר לעולה ושעיר לחטאת צבור נמי היינו קרבנו וליכא חלוקת בקרבן דידהו מקרבן צבור ותו כי אמרינן ואלא מאי שעירה אמאי פרכינן יחיד נמי היינו קרבנו לאו הכין הוה ליה למימר האי יחיד בע"א הוא דמייתי ולא אפשר להני יחידים לאתויי קרבן יחיד כדפרכינן בכולהו ועוברת מן כל דין היכי מייתי בין הני ובין הני קרבן צבור והא קיימא לן דלא מייתי קרבן צבור אלא צבור שעשו בהוראת ב"ד דכתיב והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ואמרו רבנן נאמר כאן עדה ונאמר להלן עדה מה עדה האמורה להלן עד שיהיו כולן ראויין להוראה אף עדה האמורה כאן עד שיהיו כולן ראויין להוראה ותנן נמי הורו ב"ד ועשו כל קהל או רובן על פיהם מביאין פר ובע"א מביאין פר ושעיר וכו' ותנן נמי הורו ב"ד של אחד מן השבטים ועשה אותו שבט על פיהם אותו שבט חייב ושאר שבטים פטורים דברי רבי יהודה וחכמים אומרים אין חייבין אלא על הוראת ב"ד הגדול שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו לא עדת אותו השבט ואע"ג דהאי קרא בשאר מצות הוא דכתיב הא קא גמרינן מעיני מעיני בג"ש אלא האי פירושא ודאי פירושא פריכא הוא ולאו דסמכא הוא והכין פירוש מצינו שחלק הכתוב בין יחידים למרובים שהיחידים בסקילה וממון פלט ומרובים בסייף וממונם אבד יכול כשם שחילק במיתתן של מרובין ועשאן בסייף כך נחלוק בקרבנותיהן ולא יביאו קרבן היחידים שהיא שעירה ת"ל תורה אחת יהיה לכם וגו' כלומר תורה כל מי שאינו מביא קרבן צבור בהוראה אחת היא ואין בה חלוקה אלא הכל מביאין קרבן יחיד שהיא שעירה והאי הוא פירושא דהאי ברייתא ואתקיף לה רב חלקיה מהגרוניא טעמא דכתב רחמנא תורה אחת הא לאו הכי הוה אמינא נחלוק קרבן הני מרובים מקרבן יחיד מאי לייתו לייתו פר משיח בשאר מצות הוא דמייתי לייתו כשבה יחיד בשאר מצות הוא דמייתו לייתו שעיר נשיא בשאר מצות הוא דמייתי לייתו פר לעולה ושעיר לחטאת צבור בע"א הוא דמייתו ואי אפשר לאלו שיביאו קרבן צבור דלא מייתו קרבן צבור אלא צבור שעשו בהוראת ב"ד כדפרשינן אבל עיר הנדחת וכיוצא בהן לא ואלא מאי לייתו לייתו שעירה כלומר מה נשאר לנו מן הקרבנות שאפשר להן שיביאו שעירה יחיד נמי היינו קרבנו ואלא לא חלקנו בקרבנותיהן כלום אי אתה מוצא דרך לעשות חלוקה בקרבנותיה ואם כן לרבי למה הוצרך הכתוב לומר תורה אחת ופרקינן איצטריך הואיל וצבור בהוראה מייתו פר לעולה ושעיר לחטאת הני מרובים דעיר הנדחת לייתו איפכא או שנאמר צריך ואין לו תקנה קא משמע לן תורה אחת יהיה לכם לומר שתקנתן בקרבן יחיד ואין אתה חולק בקרבנותיהן האי הוא פירושא דהאי שמעתא ופירושא ברירא ונהירא הוא וליכא בה קושיא כלל ולא ספק ע"כ לשון הרי"ף בפרק קמא דיבמות.

ניתו פר צבור בשאר מצות הוא דמייתי. קסבר כיון שחלקם מכל חייבי מיתות ב"ד דממון פלט חלקינן להו מכל מתכפרים וקשיא דלייתו כבש או איל ואפילו איכא שום מתכפר דמייתי מ"מ הוה ליה לאקשויי כן כתבו התוספות בפרק קמא דיבמות.

ואמרי לה כדי. בהרבה מקומות רגיל רש"י לפרש שם ת"ח הוא ואית דאמרי איכא מאן דאמר להא מילתא בלא גברי אלא סתמא קאמר לה.

איזו היא מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצות כו' איכא למידק דילמא את כל המצות בשגגת כל המצות כולן הכתוב מדבר. וי"ל דאי אפשר לומר כן דהא כתיב בה והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה אלמא בשגגת מצוה אחת הכתוב מדבר ולא בשגגת כל המצות. גם אי אפשר לומר שבשגגת איזה מצוה שתהיה קמיירי דהא את כל המצות האלה כתיב דמשמע דהמצוה הזאת היא ככל המצות.

דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא אשר צוה ה' אליכם ביד משה איזו היא מצוה שהיא בדבורו של הקב"ה כו'. אין ספק שיש כאן טעות דלוג סופר שהרי לא מפיק האי דרשה מקרא אשר צוה ה' אליכם ביד משה בלבד וראיתי בס"א דגורסין כך דבי ר' ישמעאל תנא אמר קרא אשר דבר ה' אל משה וכתיב את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה איזו היא מצוה שהיא בדבור הקב"ה וצוה ע"י משה הוי אומר זו ע"א דתני דבי רבי ישמעאל אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום ופרש"י ז"ל כתיב את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה דמשמע שצוה ע"י משה וכתיב את אשר דבר ה' דמשמע שהיתה בדבורו של הקב"ה כלומר ששמעו ישראל מפיו כשדבר למשה איזו היא מצוה שהיתה בדיבורו של הקב"ה והיתה גם ע"י משה הוי אומר זו ע"א דאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום דהיינו ששמעו אותם בדבורו של הקב"ה וגם צוה בה ע"י משה במקומות הרבה כגון לא תשתחוה לאל אחר דלא שמעו אותו אלא מפי משה ע"כ וכן עקר ולא כמו שנמצא כתוב בפרש"י שלפנינו וכתיב כי דבר ה' בזה דמשמע שהיה בדבורו של הקב"ה כו' כי הפסוק כי דבר ה' בזה לא כתיב אצל את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה אלא בסוף פרשת ואם נפש אחת וגו' ועוד שהרי בספרי ובפרק חלק יליף רבי ישמעאל דבע"א הכתוב מדבר מפסוק כי דבר ה' בזה לחוד בלי פסוק זה אשר צוה ה' אליכם ביד משה וכך אמרו שם רבי ישמעאל אומר בע"א הכתוב מדבר שנאמר כי דבר ה' בזה שבזה על דבור הראשון שנאמר למשה מפי הגבורה אנכי ולא יהיה לך וגו' פירוש הדבור הראשון שהוא אנכי ולא יהיה לך הוא הראוי שיקרא דבר ה' מפני ששמעו אותו ישראל מפיו אבל שאר כל המצות אע"פ שהן דבר ה' לא שמעו אלא מפי משה.

הגבהה אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום יצא לו כיון שהן נאמרין בלשון מדבר בעדו משמע שהמדבר היה השם בעצמו ובכבודו והשאר נאמרין בלשון נסתר משמע ששמעום מפי משה אבל קשה שהרי כתיב עשרת הדברים אשר דבר ה' אליכם מתוך האש הרי משמע שכל עשרת הדברות שמעו מפי הגבורה. וראיתי פירושים שונים ליישב מאמר זה והמחוור בעיני הוא מה שפי' הגאון מהר"א ז"ל במעשי ה' וז"ל ודאי שכל עשרת הדברות כולם שמעו הדברים ממש מפי הקב"ה אות באות ויתיישבו כל הכתובים וגם מאמרם ז"ל שאמרו אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום ואמשול לך משל שכאשר מלך עצום ונורא יצוה לאדם לאמר עשה כך וכך אין ספק שהאיש ההוא מגודל מוראו יהיה חרד ונרתע לאחוריו אבל אם המלך ההוא יאמר למשנה שלו אמור לפלוני שיעשה כך וכך אם היות שפלוני ההוא שומע דברי המלך הנורא ההוא מאחורי הגדר ושמצותו למשנה היה עליו עכ"ז כיון שדבורו הוא עם משנהו לא עמו לנוכח לא תמשך כל כך מורא וחרדה. והנה הענין היה שבתחלה השמיעם הקול העצום והנורא ההוא עד שיתפרסם להם שאי אפשר לקול אשר כזה להיותו נמשך משום נברא מן הנבראים ולכן אמרו את קולו שמענו מתוך האש שלא יתכן שיאמר האדם קולו של ראובן שמענו אם לא היה מכיר בקולו קודם לכן ולפיכך השמיעם קול ההברה לבד כדי שיכירו את קולו היותו באותה ההפלגה מן העוצם ואח"כ בתחוך דברים אות באות אמר להם לנוכח לא ע"י משה השני דברות דהיינו אנכי ולא יהיה לך וזהו שאמרו רז"ל מפי הגבורה שמענום ר"ל פה אל פה לנוכח וכאשר אמרו דבר אתה עמנו ונשמעה הנה אמר הקב"ה למשה הדברות האחרות והם שומעין כל עשרת הדברות בתחוך הדברים ברורים מפיו של הקב"ה אבל השמונה לא היה מדבר עמהם לנוכח וזהו שנאמר כאן למען ישמע העם בדברי עמך שהכוונה לומר שכשאדבר עמך והם ישמעו הדברים ולא יחרדו אבל ישמעו היטב כיון שאני מדבר עמך באופן שהדבור באמצעות משה היה כדי שישמעו הדברים מפיו של הקב"ה יותר בביאור בלתי מבוכה מחמת היראה וזהי שנאמר גם בך יאמינו שכאשר ישמעו שאני אומר לך ואתה ציר נאמן אומר להם הדברים כפי מה שאני אומרם לך יכירו בנאמנותך אחרי שישמעו ממש הדברים מפיו יתברך כשידבר עם משה. וזהו שאמרו במכילתא כל דבור ודבור היה משיבו להם שר"ל עם היות שהם כבר היו שומעין הדבור מפיו של הקב"ה שהיה אומר למשה כבר היה משיבו להם שנית כי לא יפול לומר משיבו אם לא שמעו הדבור קודם ובדרכנו זה יצדק מה שכתוב עשרת הדברים אשר דבר ה' אליכם מתוך האש שכל עשרת הדברות שמעו עכ"ל.

ע"ב למען היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם איזו היא מצוה שהיא נאמרה בתחלה כו'. פרש"י למן היום כו' הכי משמע את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה דזו ע"א ומניין שזו ע"א דכתיב בהדיא למן היום אשר צוה ה' והלאה כו'. וקשה בעיני טובא על פירושו חדא מה שפירש והלאה כלומר מכאן ואילך א"כ מהיכא משמע ליה לרבי ישמעאל דהאי קרא מיירי במצוה שהיא נאמרה בתחלה היכא כתיבא או רמיזא בהאי קרא בתחלה ועוד שפירש הא דאמר רבי ישמעאל איזו היא מצוה שהיא נאמרה בתחלה שר"ל שנאמרה בתחלת עשרת הדברות א"כ מאי מקשה הגמ' עליו מהא דאמר מר עשר מצות נצטוו ישראל במרה פי' אלמא ע"א לא נאמרה תחלה הלא הקושיא מעיקרא ליתא כי רבי ישמעאל לא אמר שע"א היא מצוה שנאמרה בתחלה אלא דוקא לאותן מצות שנצטוו ישראל בסיני ממתן תורה ואילך אבל לא שהיא נאמרה בתחלה לאותן מצות שנצטוו ישראל קודם מתן תורה וגם רבי ישמעאל ס"ל שנצטוו ישראל על ע"א במרה בכלל שאר מצות שנצטוו שם כדאמר מר ולפי דרכו של רש"י עדיפא מינה הוה יכול המקשן להקשות על רבי ישמעאל ממה שכתוב בתורה בפירוש דהחדש הזה לכם היא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל בכלל במצרים וא"כ איך א"ר ישמעאל שע"א היא מצוה שנאמרה בתחלה ועוד קשה מאי פריך והאמר מר עשר מצות כו' מאן יימר ליה דע"א לא נאמרה תחלה כשנצטוו ישראל עשר מצות במרה הלא איכא אמוראי טובא דדרשי בפרק ארבע מיתות שהמצוה הנאמרה בתחלה לאדם הראשון היא ע"א כי ויצו זו ע"א אלהים זו דינין כו' א"כ ודאי על הסדר הזה נצטוו ישראל במרה. לכן נראה בעיני דרבי ישמעאל פירש המקרא והלאה לדורותיכם דקאי על המצות שנאמרה בתחלה לאדם הראשון והיינו דקאמר איזו היא מצוה שהיא נאמרה בתחלה כלומר לאדם הראשון וכן דרש בהדיא בספרי וז"ל אשר צוה ה' אל משה מניין אתה אומר שכל המודה בע"א כופר בעשרת הדברות ת"ל אשר דבר ה' אל משה וכו' ומניין אף במה שנצטוו אבות ת"ל והלאה לדורותיכם ומהיכן שהתחיל הקב"ה לצוות את האדם שנאמר ויצו ה' אלהים על האדם וגומר ע"כ. וסבר רבי ישמעאל דמצוה הראשונה שנאמרה לאדם הראשון היינו ע"א כי ויצו זו היא ע"א כדדריש רבי יצחק בפרק ד' מיתות ומכאן יליף רבי ישמעאל דגם רישא דקרא את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה מיירי בע"א והשתא שפיר פריך המקשן על ר' ישמעאל והאמר מר עשר מצות נצטוו ישראל במרה כלומר וחד מינייהו ע"א אלמא שלא נצטוה אדם הראשון על ע"א בעדו ובעד כל ישראל כמו שנצטוו האבות במצותיהן כגון אברהם נצטוה על המלה בעדו ובעד כל ישראל וכן יעקב נצטוה על גיד הנשה בעדו ובעד כל ישראל אליבא דרבי יהודה כדאיתא בפרק גיד הנשה. ולכן לא הוצרכו ישראל להצטוות על אלה המצית במרה כיון שקיימו וקבלו האבות אלה המצות עליהן ובעד כל ישראל דאם איתא שנצטוה אדם הראשון בע"א בעדו ובעד כל ישראל כמו שנצטוו האבות במצותיהן לא היה צריך לחזור ולצוות לישראל על ע"א במרה קודם מתן תורה א"כ איך אפשר לפרש והלאה לדורותיכם על ע"א שנצטוה אדם הראשון בתחלה שהרי לא שייך לומר לדורותיכם על ע"א שנצטוה בה אדם הראשון בתחלה שהוא לא נצטוה בעדו ובעד כל ישראל ועם זה נסתלקה קושית התוספות שהקשו בפ' ארבע מיתות וז"ל עשר מצות תימה הא איכא גיד הנשה למאן דאמר לבני יעקב נאסר ומילה שניתן לאברהם אבינו ע"כ וגם אין להקשות הא איכא פרה אדומה שנצטוו ישראל עליה ג"כ במרה כדפרש"י בסוף פרשת ואלה המשפטים דיש לומר דמר סבר כדרבי לוי דאמר בפרק הניזקין שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן ואחת מהן פרה אדומה אלמא לא במרה נאמרה וגם בברייתא דמכילתא לא נזכרה פרה כן נ"ל.

והאמר מר עשר מצות נצטוו ישראל במרה כו'. בלאו הכי לא ס"ל כלל רבי ישמעאל כהא דאמר מר עשר מצות נצטוו ישראל במרה שהם שבע שקבלו עליהם בני נח והוסיפו עליהן דינין ושבת וכבוד אב ואם שהרי רבי ישמעאל

אמר במכילתא ואלה המשפטים אלו מוסיפין על העליונים מה עליונים מסיני אף תחתונים מסיני רבי יהודה אומר ואלה המשפטים במרה שנאמר שם שם לו חק ומשפט הרי לקמן מבואר דר"י סבר דינין בסיני נאמרו ולא במרה וצ"ע.

דכתיב והיה אם שמוע תשמע כו'. בא"א אינו וצריך לומר דלא מפיק מהאי קרא אלא שנצטוו ישראל במרה מצות אבל הא דקאמר עשר לא כתיבא ולא רמיזא כלל בהאי קרא ותדע דבפרק ארבע מיתות מייתי נמי עשר מצות נצטוו ישראל במרה וקמפרש ואזיל שבע שקבלו עליהם בני נח והוסיף עליהם דינין ושבת וכבוד אב ואם כו' ולא זכר כלל האי קרא.

אין חייבין על עשה כו'. בריש פרק ידיעות הטומאה פי' במשנה איזו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה בא לו בארוכה חייב בקצרה פטור ואיזו היא מצות עשה שבגדה שחייבין עליה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו ופרש"י שם זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה ב"ד פר בהוראה ולא כהן משיח כו'. וקשה לי על מה שפירש ולא כהן משיח דא"כ הוה תנא הכא וכן הכא וכן המשיח כדקתני במשניות דלעיל וכן פירש בהדיא רש"י עצמו כאן האי דקתני אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש לא קמיירי בכהן משיח כלל. וא"ת והא אמרינן בפ"ק דכריתות שאין חייבין קרבן חטאת על פסח ומילה לפי שהן מצות עשה כלומר ואין קרבן בא אלא על לאו דגבי קרבן כתיב ועשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה א"כ למה חייבין על עשה שבגדה והיה אפשר לומר דההוא דכריתות דבעי לאו וכרת אתיא כרבי דנפקא ליה דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת מעליה כדאיתא לעיל ולכן בעי לאו וכרת כמו באחות אשה אבל לרבנן דילפי מדהוקשה כל התורה כולה לע"א לא בעו לאו כיון דלא כתיב בההיא פרשה לאו אלא כרת תדע דבפרק בתרא דמכות ממעט פסח ומילה מקרבן משום דבעינן דומיא דע"א מה ע"א שב ואל תעשה אף כל שב ואל תעשה לאפוקי הני דקום עשה ולא ממעט להו משום דלית בהו לאו אלא שכבר תירצו זה בתורת כהנים דעשה דגדה שאני מעשה דפסח ומילה לפי שזה הצווי של עשה דגדה סבתו מצות לא תעשה לפי ששעה דגדה הוא לא תפרוש באבר חי כי אם באבר מת כדי שלא יהא לו הנאה בפרישתו. והוי דומיא לע"א שהוא שב ואל תעשה.

אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבגדה. פירוש אם הורו בביטול מקצת וקיום מקצת ובדבר שאין הצדוקין מודין בו ולהכי נקט נדה משום דמשכחת עשה דומיא דנטמא באונס שהוא מוזהר לצאת.

איזו היא מצות עשה שבגדה כו'. לא ידענא אמאי מפרש טפי איזו היא מצות עשה ולא תעשה שבגדה ממה שמפרש איזו היא מצות עשה ולא תעשה שבמקדש.

ומה צבור בחטאת קבועה אף אשם תלוי כו'. קשה לי למה לא יליף אשם תלוי מן ואשם דכתיב ביחיד עצמו בחטאת קבועה דהא טפי עדיף למילף יחיד מיחיד וגם התיבות דומין לגמרי דבשניהם כתיב ואשמו משא"כ בצבור דכתיב ואשמו: ואין דנין אשם מן ואשם כו'. צריך להיות מן יאשם.

זו היא שיבה זו היא ביאה. בתורת כהנים מפרש הג"ש מה ביאה מביתו של כהן לבית המנוגע חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע להסגרו אף כאן בשיבה כו' אלמא גמרינן ג"ש כה"ג אע"ג דלא דמו התיבות הואיל ושניהם בביאת כהן משתעי דיינינן בהו ג"ש אף הכא נמי כיון דכתיב ואשם שהוא ענין ואשם ליהוי נמי כמאן דאמר ואשם ונגמר ג"ש והא דלא משני הכא הני מילי היכא דליכא דדמי ליה אבל היכא דאיכא דדמי ליה מדדמי ליה ילפינן כדמשני בפ"ק דנזיר ובפ"ק דיומא וי"ל דסמך אועוד ניקף מן ואשם מטומאת מקדש וקדשיו. וא"ת דביבמות פרק כיצד גבי דנין אחים מאחים משני הני מילי היכא דליכא דדמי ליה כו'. ואע"ג דהדר פריך וליליף אחות מאחות דלוט כבר תירצו התוספות בפ"ק דיומא דהתם לא שייך למיפרך ועוד ליליף אחות מלוט משום דלא דמיא ההיא פירכא לקמייתא דמעיקרא פריך לילף מעריות ונימא אפילו אשת אחיו מאמו מיהו אשת בן אחיו לא והדר פריך וליליף מלוט דאפילו אשת בן אחיו ולהכי אי לא הוה משני הני מילי היכא דליכא דדמי ליה כו' הוה צריך למיפרך בלשון ועוד כדפריך הכא ובפ"ק דמנחות ובפרק המפלת וכיון דלא הויא הקשיא השניה מעין הראשונה לא שייך למיפרך ועוד.

וניליף ואשם ונשיאת עון. מכאן קשה לי על התוספות דפ"ק דמנחות גבי לגמור עונו עונו דשמיעת הקול דכתיב אם לוא יגיד ונשא עונו שכתבו וז"ל חימה דבהוריות פרק כהן משיח יליף דלא מייתו אשם תלוי אלא על ספק חטאת קבועה בג"ש דנאמר אשם באשם תלוי ונאמר ואשמו בצבור ואדרבה ניליף עונו עונו דשמיעת הקול דעולה ויורד כו' ועמדו בתימה שהרי אין הכי נמי דפריך הגמרא כאן קושיא זו כהוייתה ואולי לא היה כתוב כך בגמרא שהיתה בידם.

אין חייבין על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים כו' פירש"י וה"ה למשיח. לכאורה משמע דבחדא מחתא מחתינהו לב"ד והמשיח ור"ל לא ב"ד ולא משיח חייבין קרבן עולה ויורד על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים כו'. והא ליתא דאם כן איך תנן לקמן על שמיעת הקול ועל בטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו ב"ד פטורים והיחיד והנשיא והמשיח חייבין הלא שתי משניות אלו סותרות זא"ז. ואל תטעה לומר דהא דתנן הכא אין חייבין על שמיעת קול דמשמע לא ב"ד ולא כהן משיח הם דברי ר' יוסי הגלילי דוקא ולקמן הן דברי ר"ש דוקא דהא ליתא דלא קאמר כאן דברי רבי יוסי הגלילי אלא על והנשיא כיוצא בהם ולקמן לא קאמר דברי ר"ש אלא על אלה שאין כ"ג משיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו דוק ותשכח לכן צריך לפרש דמאי דקתני הכא אין חייבין על שמיעת הקול כו' לצדדין קתני ולא אמר שאין המשיח חייב על אלו אלא לענין שאם הורה לעצמו שוגג ועשה שוגג שדינו שמביא פר בשאר מצות אבל על שמיעת קול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו אינו חייב להביא פר כדין כהן משיח ומאי דתנן לקמן שעל שמיעת קול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו חייב המשיח היינו לומר שחייב להביא קרבן עולה ויורד עליהם כשאר ההדיוטים תדע דקתני בסיפא ומה זו מביאין קרבן עולה ויורד וכן כתבו בהדיא הרמב"ם ור"ע מברטנורה בפירוש המשנה וכתבו דאין הלכה כרבי עקיבא ולא כר' יוסי הגלילי אלא כהן משיח נשיא חייבין בקרבן עולה ויורד על שמיעת קול כו' כדתנן לקמן. ואין להקשות היכי אפשר דפליגי אר"ע דהא דינא בטעמא קאמר שהמלך לא דן ולא דנין אותו לפי ש"ל דהא לא מכרעא דהא אמרינן בפרק כ"ג לא שנו אלא מלכי ישראל אבל מלכי בית דוד כתיב בהו דינו לבקר משפט ומה שפרש"י לקמן במשנה וה"ה דקאמר ר"ש אלא שאין הנשיא חייב על שמיעת קול כו' מתוך הברייתא דמייתי הגמ' לקמן למד כך אבל צריך עיון היטב דהא בפרק בתרא דכריתות אמרינן בפשיטות שאין הנביא חייב בשמיעת קול משמע דהכי הילכתא ואולי על זה סמך הראב"ד בהשגותיו בפרק הנזכר שפסק שאין הנשיא חייב בשמיעת קול.

דברי רבי יוסי הגלילי ר"ע אומר כו'. לכאורה משמע הכא דרבי יוסי הגלילי היה זקן וחשוב יותר מר"ע כיון שמזכירו קודם ר"ע וכן משמע בע"א פרק כל הצלמים גבי א"ר עקיבא אני אובין ואדון לפניך כל מקום כו'. ותימה דהא אמרינן בסוף איזהו מקומן גבי ר"ע ורבי טרפון והיה שם תלמיד אחד שבא לפני חכמים תחלה ורבי יוסי הגלילי שמו ואמרינן נמי בעירובין שאמרה לו ברוריה דביתהו דרבי מאיר שהיה מתלמידי בתראי של ר"ע גלילי שוטה ונראה דתלמיד חבר היה לו רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא ורך ממנו בשנים היה ואע"ג שמזכירו כאן מקמי ר"ע אין בכך כלום דכמו כן מזכיר באגדת פסח ר"ע קודם רבי טרפון שהיה רבו וכן ר' אלעזר בן עזריה קודם ר"ע אע"ג שר"ע היה חשוב יותר מרבי אלעזר בן עזריה וכן כתבו התוספות בפרק כל הצלמים ובריש שני דייני גזירות.

שהמלך לא דן ולא דנין אותו. אין זה ענין משמיעת הקול שהוא עדות אלא עקר טעמו ממה דתנן לא מעיד ולא מעידין אותו והוי כמו וכו' שכן דרך התנאים להביא משנה דרך קצרה ויותר נכון לומר שהוא טעות דלוג סופרים ויש להגיה לא מעיד ולא מעידין אותו והכי גרסינן בהדיא בירושלמי במשנתנו.

בנוי בכח בחכמה ובעושר כו'. בת"כ קחשיב עוד אחד ובמראה וכן כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות כלי המקדש אבל בגמ' דידן בפ"ק דיומא ובסוף פרק הזרוע לא גרסינן ובמראה וכן כאן ככל הספרים ליתא ואין לשבש גרסא ת"כ משום דמראה כלול בכלל נוי דהא ליתא כי נוי ומראה שני עניגים הם כמו יפה תואר ויפה מראה. אחרים אומרים מנין כו'. בת"כ ליתא האי אחרים אומרים.

דף ט' ע"א אלא מעתה דכתיב והיה כי יאשם לאחת מאלה כו'. הוא הדין דהוה מצי למיפרך ואימא מתחייב באחת מהן ואע"פ שאין מתחייב בכולן כדפריך לעיל על רבי יוסי אלא עדיפא מיניה פריך.

ע"ב משיח נמי הא שוה בשאר מצות דשנה. פרש"י דכי הורה עם הצבור מתכפר עם הצבור כו'. ולי נראה לפרש בענין אחר דהא משיח מביא פר בשאר מצות דשנה כמו בית דין כדתנן לעיל ומשיח ובית דין מביאין פר כו'.

ורבי עקיבא מי פטר ליה מפר פרש"י דילמא כי קאמר ר"ע משיח פטור מכולם כו'. מלת דילמא נראה לי שהוא טעות סופר מפני שלשון מי פטר ליה מפר ותו לא מידי משמע דבריר ליה דלא פטר ליה ר"ע מפר דאם לא כן אכתי יש להקשות דילמא ר"ע פטר ליה אפילו מפר. וכי תימא אין הכי נמי מנ"ל דר"ע לא פטר ליה אפילו מפר י"ל מפני דמסתמא לא בא המעוט של זה קרבן אהרן למעט אלא מאי דכתיב בההיא פרשה דהיינו קרבן עולה ויורד ולא מאי דלא כתיב כלל בההיא פרשה דהיינו קרבן פר.

כהן משיח פרק שלישי

השתא י"ל עבר ממשיחותו ואח"כ חטא מביא פר כו'. פירש"י השתא י"ל עבר ממשיחותו ואח"כ חטא מביא פר חטא ואח"כ עבר ממשיחותו מיבעיא כו' ל"א צריכא למימר דחטא ואח"כ עבר ממשיחותו דמביא פר הא כיון דתנא ליה כו'. רבים מן המעיינים השתבשו שבוש גדול בהבנת דבריו אלה מהו ההפרש שיש בין אלו שתי לשונות ומוסיפין וגורעין בנוסחת לשון הגמרא. ולי נראה שאין שום הפרש בין אלו שתי לשונות בענין נוסחת לשון הגמרא אלא תרוייהו גרסי השתא י"ל עבר ממשיחותו כו' בלי תוספת וגרעון אות אחת וההפרש שיש ביניהם הוא זה. הלשון הראשון מרגיש הרגש במקשן והוא כי לא מצינו בכל הגמ' קושיא של כ"ש בלשון השתא י"ל אלא בלי י"ל ולכן אינו רוצה לפרש שהמקשן מקשה מכח כ"ש דא"כ הוה ליה למימר השתא עבר ממשיחותו כו' בלי י"ל כמנהגו בכל המקומות שמקשה מכח כל שכן אלא הכי מקשה השתא י"ל עבר ממשיחותו כו'. כלומר אם זאת החלוקה עבר ממשיחותו ואח"כ חטא מביא פר ודאי יש לאמרה וצריכין אנו ללמדה משום חדוש דיש בה דאע"ג דעבר ממשיחותו ואח"כ חטא דבכה"ג גבי נשיא דינו כהדיוט מ"מ הוא מביא פר כדין משיח אבל זאת החלוקה חטא ואח"כ עבר ממשיחותו מיבעיא ומלת מיבעיא דנקט אין פירושו כ"ש אלא צריכא למימר כי תמיהתו היא בלי שנלמוד מכח כל שכן פשיטא דמביא פר כיון שחטא קודם שעבר ממשיחותו ומאי צריך למימר דין שהוא פשוט מצד עצמו ומשני נשיא איצטריכא ליה כו'. ור"ל איידי דתנא גבי נשיא חטא ואח"כ עבר כו' כמו שפירש בלישנא אחרינא לפי דבתירוץ הם שוים השתי לשונות ואע"ג שלא פרש"י בהדיא בלשון ראשון ואיידי דתנא כו' אין בכך כלום דלאו כי רוכלא הוא והלשון שני מפרש הקושיא השתא י"ל עבר ממשיחותו כו' שהוא מקשה מכח כ"ש והיינו דדייק רש"י באמרו הא כיון דתנא ליה עבר ממשיחותו דמביא פר כ"ש חטא כו' ובלשון ראשון לא כתב לשון זה ומשום דללשון שני אינו מתיישב לשון י"ל דהוה ליה למימר השתא עבר ממשיחותו כו'. לכן כתב רש"י ולשון ראשון עיקר דקאמר השתא י"ל כלומר כיון דקאמר השתא י"ל ולא אמר השתא עבר ממשיחותו כו' כמנהגו בכל המקומות שמקשה מכח כל שכן משמע שאינו מקשה מכח כ"ש ולפום ריהטא היה נ"ל לומר להפך דבקושיא הם שוים השתי לשונות ואין הפרש ביניהם אלא בתירוץ ולפי שלא ישר בעיני לא כתבתי. ובלשון הזה כהוייתו אשכחן נמי במסכת מעילה ריש פרק קדשי מזבח שמקשה השתא יש לומר דקתני אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית דהאי קדושת הגוף והאי קדושת דמים אפילו הכי קתני מצטרפין זה עם זה קדשי מזבח עם קדשי מזבח מיבעיא. ומקשין שם התוספות וז"ל וא"ת ומאי קאי מתמה וכי אין דרך משניות בהרבה מקומות ששונה בהן בזה הענין בלא זו אף זו י"ל דפריך משום דרישא בכלל סיפא היא דאחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית משמע בכל ענין בין קדשי מזבח עם קדשי בדק הבית בין קדשי מזבח עם קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית עם קדשי בדק הבית ואם כן אין זה שיטה דלא זו אף זו שאם היה רוצה לשנות בלא זו אף זו היה ליה למתני בסיפא קדשי מזבח מצטרפין עם קדשי בדק הבית עכ"ל ובהכרח צריך אתה לומר דמה שתירצו דפריך משום דרישא בכלל סיפא היא ר"ל דרישא בכלל סיפא לגמרי היא כלומר לא בלבד דאתיא רישא מק"ו מסיפא אלא מדברי הסיפא נשמע בביאור גם הרישא וכן כתבו התוס' בהדיא מילת לגמרי בפרק ב' דיומא ובסמוך אעתיק לשונם וכיוצא בזה ממש מקשין ומתרצין התוספות זר"ז בנדרים ריש פרק נערה מאורסה שמקשה השתא י"ל הפר זה בלא זה ולא כלום כו' ע"ש. ואני תמיה עליהם למה לא הרגישו בקושיא זו קודם זה בנדרים סוף פ' ארבעה נדרים גבי אלא אי אמרת אידי ואידי קדושת דמים כו'. וגם אין תירוץ זה מספיק שהרי כאן בשמעתין פריך נמי הכא השתא י"ל כו' וכן בפרק שור שנגח ד' זה' גבי רב זביד דייק מסיפא כו' וכהנה רבות בגמרא אע"ג דרישא לאו בכלל סיפא לגמרי כי לא מייתי לה אלא מכח כ"ש א"כ אי אפשר לתרץ כן. ולדידי הקושיא מעיקרא ליתא מפני שאע"פ שדרך המשניות לשנות בלא זו אף זו וכן בזו ואין צריך לומר זו מ"מ פריך בהרבה מקומות לשתוק מרישא דהא מסיפא ידעינן לה מק"ו וכן פריך להפך אף שהיה יכול לתרץ לא זו אף זו או זו ואין צריך לומר זו קתני הואיל ויודע טעם מפורש ועדיף טפי וכן כתבו התוספות בהדיא ביומא פרק ב' וז"ל השתא שתים מוציא אחת מבעיא אע"ג דבכמה דוכתי קתני לא זו אף זו מ"מ היכא דאיכא שיבויא אחרינא קאמר ליה ועוד דהיכא דהוי זה בכלל זה לגמרי לא הוה ליה למתני

כו' עכ"ל. ולפי מה שכתבו התוספות ריש פרק האיש מקדש וז"ל והשתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא ראין שייך לתרץ הכא לאו דוקא ור"ל לא זו אף זו דלא שייך לשנויי הכי אלא בשתי בבות בשתי תיבות לא עכ"ל אם כן מה שהקשו שם ביומא וכן בפרק מפנין גבי מפנין ארבע וחמש קופות וכן בפרק השוכר את האומנין גבי השתא מניקה דאמרת דרכבה מעוברת מיבעיא וכהנה רבות. הקושיא מעיקרא ליתא ולא היו צריכים לכל אלו התירוצים אמנם לי נראה לפרש לשון השתא י"ל דבכל הגמרא כמו שפרשתי כאן בשמעתין ללשון ראשון שאינו מקשה מכח כ"ש אלא מכח פשיטא בלי שנלמוד מכח כ"ש אלא הוא מצד עצמו פשוט דאם לא כן לא הוה ליה למימר י"ל כמנהגו בכל המקומות שמקשה שמכח כ"ש ומצאתי אין לי בריש מועד קטן שמקשה השתא י"ל ממעין שיצא בתחלה דאתי לאינפולי משקין ממעין שלא יצא בתחלה דלא אתי לאינפולי מבעיא ובהכרח צריך אתה לפרש שם כמו שפרשתי כאן ללשון ראשון שאינו מקשה מכח כ"ש אלא מכח פשיטא בלי שנלמוד מכח כ"ש אלא שהוא מצד עצמו פשוט דאל"כ קשה למה לא מצינו קושיא זו של כ"ש בשום מקום בכל הגמרא על המשניות בין זה ובין זה אלא מפני דאורחא דתנא בהכי בכל דוכתי דקתני בין זה ובין זה אע"פ דהסיפא שמעינן לה מרישא מכח כ"ש אבל במקום שהסיפא פשיטא היא מצד עצמה בלי דשמעינן לה מרישא מכח כ"ש הוא מדקדק למה לי למתני הסיפא דהא פשיטא ומה שפירש רש"י ומה שכתוב בספרא תני גבי משיח כו' אין ספק שהאל"ף שבמלת בספרא הוא טעות כי לא היה ולא נברא בספרא אלא צריך להיות בספר ור"ל הגמרא שכתוב בה לשון אהכא תנא גבי משית עבר ואח"כ חטא מביא פר לאו מתרצא היא שהרי לא על זה הקשה כלל אלא כך צריך להיות הלכך תנא נמי גבי משיח חטא ואח"כ עבר ממשיחותו מביא פר. כן נראה לי.

דף י' ע"א מלמד שמביא חטאתו משעבר שיכול והלא דין הוא בו'. בפ"ק דחולין גבי הא דתניא תורים גדולים ולא קטנים שיכול והלא דין הוא ומה כו' כתבו שם התוספות וז"ל שיכול והלא דין הוא בשום דוכתא לא גרסינן תרוייהו שיכול משמע דאי לאו האי קרא לא הוה אמינא הכי אבל והלא דין הוא משמע דבלאו האי קרא היה לי לומר כן עכ"ל. ונראה מדבריהם שם שמוחקין והלא דין הוא לפי שכתבו אח"כ שיכול ומה בני יונה כו' וכן כתבו בפרק יש נוחלין גבי לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו שיכול והלא דין הוא כו' ולפי דבריהם גם כאן יש למחוק והלא דין הוא וקשה בעיני לשבש הספרים כי מצינו כהנה רבות בגמ' ובספרא ובספרי ובתוספתא למאות ולאלפים דגריס תרוייהו וקשה להאמין שיפול טעות אחד בכל כך הרבה מקומות וכבר קדם לנו רש"י ופירש יפה על תכליתו במקום דגריס תרוייהו דה"ק שיכול כלומר להכי איצטריך לגמור מהאי קרא דאי לאו האי קרא לא הוה אמינא הכי מפני שהייתי יכול לומר והלא דין הוא כדפירש"י שם בפ"ק דחולין וגבי הא דתניא ועשהו חטאת הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת שיכול והלא דין הוא ומה כו' ומה שכתבו התוספות והלא דין הוא משמע דבלאו האי קרא היה לי לומר כן היינו דוקא במקום דלא גריס שיכול רק והלא דין הוא אז היא קושיא הלא בלאו האי קרא היה לי לומר כן וזה ברור.

ומה נשיא שמביא בשגגת מעשה אין מביא חטאתו משעבר כו'. תימה הלא איכא למיפרך לא אם אמרת בנשיא שכן אין מביא חטאת על לא הודע תאמר במשיח שהוא מביא חטאת על לא הודע הואיל והוא מביא חטאת על לא הודע יביא חטאתו משעבר וכה"ג ממש פריך בתורת כהנים בפרשת ויקרא לענין שאינו יכול ללמוד משיח מנשיא שאינו מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת וצריך ללמוד מהפסוק נפש בני ישראל.

ומה משיח שאין מביא בשגגת מעשה מביא חטאת משעבר. תימה הלא איכא למיפרך מה למשיח שאין מתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים והואיל ואין מתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים מביא נמי חטאת משעבר תאמר נשיא שמתכפר לו עם הצבור בי"ה לא יביא נמי חטאת משעבר כדפריך לעיל בפרק שלפני זה.

דתנו רבנן אם הכהן המשיח יחטא לאשמת פרט לקדמות שיכול כו' מלת לאשמת אינו צורך לכאן ומלת שיכול טעות סופר הוא וכן גבי נשיא בסמוך כמו שפירשתי לעיל ריש פ' שני ע"ש.

אשר נשיא יחטא יכול גזירה כו'. אע"ג דאשכחן אשר במקום אם כמו ומולדתך אשר הולדת אחריהם וגו' שאני הכא דשני קרא בדבוריה וכה"ג משני הגמרא בסמוך. וע"ל דלא מקשה יכול גזירה מכח מלת אשר כדפרש"י שהרי בת"כ גבי משיח יחטא נמי מקשה יכול גזירה אע"ג דלא כתיב אשר והיינו ע"כ מדאמר יחטא לעתיד שנראה הודעה ממה שנגזר עליו שיחטא הכי נמי יש לומר כאן גזירה מהיכא תיתי פירוש והלא האדם בחיריי והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ומשני אין אשכחן דכתיב ונתתי נגע צרעת כו' בשורה היא להם שנגעים באים עליהם כלומר והא ודאי שאין הנגעים באים עליהם בלא חטא דלא עביד קב"ה דינא בלא דינא וא"כ הרי אשכחן גזירה שיחטאו כן נראה לי. ומיהו אכתי קשה בעיני היא גופא טעמא מאי למה גזר הקב"ה שיחטאו ויביא עליהם נגעים הלא האדם בחיריי והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וצ"ע.

בשורה היא להם שנגעים באים עליהם. אע"ג דבמדרש רבה דריש בשורה זו לטובה לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר אחר שהיו יודעים שישראל באים עליהם וע"י הנגע נותץ הבית ומוציאין מ"מ אינה טובה שלמה היא.

אדם כי יהיה מן הדבור ואילך כו'. נראה לי דאפילו לרבי שמעון דאמר קברי ע"א אינן מטמאין באהל שנאמר ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויים אדם ואין אומות העולם ע"א קרויים אדם כדאיתא בפרק הבא על יבמתו ובפרק המקבל איצטריך למעוטי הנגעים שקודם הדבור מדכתיב יהיה ולא מצי למעטן מדכתיב אדם אע"ג דקודם מתן תורה נחשבין כל ישראל כע"א ואפילו אברהם אבינו כמו שאכתוב בסמוך בשם התוס' משום דאיתא במדרש מה אקב לא קבה אל שלא הזכיר שמו על פורענות אדם כי יהיה בעור בשרו נגע כי תהיה באדם ולא בישראל משמע דע"א נמי קרויין אדם אלא דגבי פורענות דוקא קורא לישראל אדם ולא בשם ישראל ועוד י"ל משום דדוקא אחר מתן תורה איקרו ישראל אדם איכא לפלוגי אבל קודם מתן תורה אין חלוק. ובזה נתיישב מה שהקשי התוספות בפרק חזקת הבתים גבי רבי בנאה הוה קא מציין מערתא דהא אין קברי ע"א מטמאין באהל משום דלא אקרו אדם וא"כ למה הוה מציין מערתא ותירצו דאברהם נקרא אדם דכתיב האדם הגדול וכן אדם הראשון ולהכי אין למעטן מקרא דאדם ובמה שפירשתי אין אנו צריכין לתרוץ שלהם ומיהו תירוץ שלי וגם תירוץ שלהם אינו מספיק משום דאכתי קשה למה הוה קא מציין מערתא אע"ג דאקרו אדם או אפילו לרבנן דאמרי קברי ע"א מטמאין באהל הלא לא מטמא באהל אפילו קברי ישראל אלא אותן שמתו משעה שנאמרה אותה פרשה דאדם כי ימות באהל דכי ימות משמע באותן העתידין למות עדיין דומיא לאדם כי יהיה דאמרינן כאן בשמעתין מן הדבור ואילך דפירושו נמי משעה שנאמרה הפרשה אדם כי יהיה וגו' ומדאיצטריך נמי בנזיר פרק כ"ג קרא או בקבר לרבות קבר שלפני הדבור למגע מכלל דבאהל לא מטמא וכן הקשו התוספות בפרק הבא על יבמתו וצ"ע. ומיהו הא דממעט בספרא פרשת מצורע וכן בגיטין ריש פרק המגרש בתי ע"א שאינן מטמאין בנגעים אפילו אחר מתן תורה מדכתיב בבית ארץ אחוזתכם וגו'. לכאורה נראה דאתיא כרבנן דלא דרשי אדם אתם כו' דאלו לר"ש הוה מצי למעט' מדכתיב אדם ומיהו אע"ג דבספרא ממעט וכן בשבת בפרק ר"ע דאין ע"א מטמאין בזבין מדכתיב דבר אל בני ישראל וגומר אפ"ה איצטריך למעט דזבין שקודם הדבור מדכתיב כי יהיה זב לאשמועינן דאפילו זבין שבישראל לא מטמאין אלא אותן זבין משעה שנאמרה הפרשה כי יהיה זב וגו'.

אף נגעים מן הדבור ואילך לא כו'. הגמ' מקצר ומדלג דכך היא ההצעה של הברייתא במקומה בתורת כהנים פ' מצורע קל וחומר ומה אם זבין שטומאתן וטהרתן בכל אדם פטר בהם לפני הדבור נגעים שאין טומאתן וטהרתן אלא בכהן אינו דין שיפטור בהם לפני הדבור לא אם אמרת כו'.

תלמוד לומר אדם כי יהיה מן הדבור ואילך. וא"ת השתא דיליף דנגעים שקודם הדבור אינן מטמאין מאי איצטריך ספרא למעט זבים שקודם הדבור מדכתיב כי יהיה זב וכדפרש"י והלא ק"ו הוא ומה אם נגעים שמטמאין באונס פטר בהם לפני הדבור זבים שאינן מטמאין באונס אינו דין שיפטר בהם לפני הדבור כבר הקשו כך בספרא ותירצו לא אם אמרת בנגעים שאין טומאתן וטהרתן אלא בכהן תאמר בזבין שטומאתן וטהרתן בכל אדם הואיל וטומאתן וטהרתן בכל אדם לא יפטר בהם לפני הדבור תלמוד לומר כי יהיה זב מן הדבור ואילך כו'.

וישב בבית החפשית פרש"י דנעשה חפשי מן המלכות דכהדיוט דמי ואינו מביא שעיר ולא כרבי יוסי כו'. נראה מדבריו הא דקאמר רב אבדימי פרט לנשיא שנצטרע ר"ל דאידחי ליה מנשיאותיה לגמרי אפילו לענין קרבן עולה ויורד וחייב בקרבן עולה ויורד כהדיוט. וקשה לי מנא ליה לרש"י הא דילמא לא קאמר רב אבדימי אלא לענין קרבן דכתיב אצל אשר נשיא יחטא דהיינו שעיר אבל לענין קרבן עולה ויורד תלי רחמנא במי שבא לידי עניות ועשירות יכול להיות דסבירא ליה כרבי יוסי שהוא פטור דהא דינא בטעמא קאמר.

וכל כך יש בידך ואתה יורד לספינה פרש"י כל כך חכמה יש בידך ואתה יורד בספינה לסחורה בשביל מזונותיך כלומר ואתה יורד לספינה לצורך מזונות. ולא נהירא לי דאטו דכל מאן דחכים טובא עשיר הוא ועוד דאפילו עשירים גמי נחתי לספינה לארווחי אלא הכי מסתברא לי לפרושה כל כך יש בידך כ"כ היית יודע במוצאות הים וקורותיו ואתה יורד לספינה אמר ליה ועד שאתה מתמה עלי על שלא הועילה לי חכמתי ליזהר שלא לירד לים תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה שיודעין לשער כל טיפין שבים מרוב חכמתם ופלפולם ואין להם לחם לאכול ובגד ללבוש ואין חכמתם מועלת להם ליטול עצה לעצמן להרויח אפילו כדי מזונות עכ"ל הרמ"ה ז"ל. ולי נראה דבחנם תפס על רש"י כי מה שהרמ"ה בעצמו פירש על מאמר תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה כו' הוא הפירוש עצמו שפירש רש"י על כ"כ יש בידך ואתה יורד לספינה כו' למי שמתבונן בו היטב והכי קאמר כל כך חכמה יש בידך ולא תועיל לך חכמתך המרובה להרויח על היבשה אפילו כדי מזונות כלומר לא להעשיר רק מזונות כדי חיותך עד שאתה צריך לירד לספינה שהיא סכנה עצומה כדי להרויח מזונות כדי חיותך בלבד והשיב לו רבי יהושע עד שאתה תמה עלי שלא תועיל לי חכמתי המרובה להרויח על היבשה אפילו כדי מזונות כדי חיותי תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה כו' שהם חכמים יותר ממני ואין חכמתם מועלת להם להרויח על היבשה אפילו כדי מזונות כדי חיותם בלבד ולהכי נקט רש"י בכל דבריו מזונות דמשמע כדי צרכו בלבד לא להעשיר ותו לא קשה אטו כל מאן דחכים טובא עשיר הוא. והשתא אתי שפיר הא דקאמר עד שאתה תמה עלי תמה על שני תלמידי' כו' דמשמע שאותה תמיה עצמה שתמה עליו יש לו לתמוה על השני תלמידי' שיש לך ביבשה כו' לאפוקי לפי פירוש הרמ"ה ז"ל שהתמיה של רבן גמליאל על רבי יהושע לא היתה מצד שהוא חכם כל כך אלא מצד שהוא יודע במוצאות הים וקורותיו כלומר שיש סכנה גדולה כזו אם כן למה יכניס עצמו לסכנה גדולה כזו כדי להרויח מזונותיו קשה מאי השיב לו רבי יהושע עד שאתה תמה עלי תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה כו' הלא הביא ראיה לסתור כי התלמידים נשארו ביבשה ולא הכניסו עצמן לסכנה לירד לספינה בשביל מזונותיהן א"כ מה יש לו לתמוה עליהן אי על שאין חכמתם מועלת להם ליטול עצה לעצמן להרויח אפילו כדי מזונות הלא לא הוה תמיה זו על רבי יהושע לכן נ"ל פרש"י עקר.

נתן דעתו להושיבן בראש פירש"י נתן רבן גמליאל דעתו עליהן להושיבן בראש כדי שיהיו מתפרנסין מאותה שררה שנתן להם. ולא נהירא לי דהא לשון להושיבן בראש בישיבה משמע כדאמרינן בכתובות חנינא בן חמא ישב בראש בישיבה ובישיבה מאי פרנסה איכא אלא מסתברא דכי יהב עיניה עלוייהו משום דשבחינהו רבי יהושע כולי האי אמר ראויין אלו להושיבן בראש ולמנותן פרנסים על הצבור עכ"ל הרמ"ה ז"ל וקשה בעיני מאחר שהוא בעצמו כתב דלשון להושיבן בראש בישיבה משמע א"כ מאי דוחקיה שהוציא הלשון ממשמעותו ופירש להושיבן בראש היינו למנותן פרנסים על הצבור למה לא פירש להושיבן בראש היינו בישיבה דכי יהיב עיניה עלייהו משום דשבחינהו רבי יהושע כולי האי אמר ראויין הללו למנותן בראש הישיבה ולא נתכוון כלל להמציא להם פרנסה. וגראה לי דגם אם היתה כוונת רש"י לפרש להושיבן בראש בישיבה כדי שיהיו מתפרנסין מאותה שררה לא יקשה עליו קושיא הרמ"ה ז"ל ובישיבה מאי פרנסה איכא דודאי איכא פרנסה בישיבה כדאיתא בסוף פרק הזורע ההוא שקא דדינרי דאתא לבי מדרשא קדים רבי אמי וזכה בהן והיכי עביד הכי והא כתיב ונתן ולא שיטול מעצמו ר"א נמי לעניים זכה בהן ואיבעית אימא אדם חשוב שאני דתניא והכהן הגדול מאחיו שיהא גדול מאחיו בגוי ובחכמה ובעושר אחרים אומרים מנין שאם אין לו שאחיו הכהנים מגדלין אותו ת"ל והכהן הגדול מאחיו גדלוהו משל אחיו ופרש"י שקא דדינרי זהב ששלחו ממקום אחר לבני הישיבה אדם חשוב שאני כגון ממונה ראש ישיבה כו' שמע מינה בהדיא שהצבור מחוייבים להעשיר לראש הישיבה ומכאן יש סמך לראשי ישיבות שנוטלין הספקה מן הצבור ויש להם סמך גם כן מהא דאמרינן בפרק הניזקין והא ההוא שיפורא דהוה מעיקרא בי רב יהודה כו' ופרש"י בשם רב שרירא גאון ז"ל שיפורא שופר של נדבה שהיו נותנין לתוכו נדבה השלוחה לבני הישיבה ועוד ראיה מבוארת מהא דאמרינן בפרק אלו נאמרין רבי אבהו אימנו רבנן עליה למנייה בראש כיון דחזיא לרבי אבא דתפסי ליה בעלי חובין אמר להו איכא רבה ופרש"י אמר להו איכא רבה רבי אבא חכם גדול וראוי לישב בראש יותר ממנו כדי שישיבוהו בראש ונותנין לו מנות ומעשרין אותו כדי שיהא חשוב וישמעו דבריו כדתניא והכהן הגדול מאחיו גדלוהו משל אחיו ועוד ראיה מבוארת מהא דאמרינן בפרק שני דייני גזירות גוזרי גזירות בירושלים נוטלין שכרם תשעים ותשע מנה מתרומת הלשכה ואם לא ספקו מוסיפין להם אע"פ שלא רצו ליטול. יהארכתי לפי שראיתי להרמב"ם ז"ל שקרא תגר על הרבנים ראשי ישיבות שנוטלין הספקה מהצבור.

ע"ב אשרי הדור שהנשיא שלו כו'. תימה לפי זה ג"ש דאשר נשיא יחטא

אם הכהן המשיח יחטא מה להלן לכשיחטא אף כאן לכשיחטא דמייתי לעיל למה לי דהא אשר כמו אשרי א"כ גזירה מהיכא תיתי ושמא י"ל דבתר דילפינן מג"ש דלאו גזירה היא פי' רבי יוחנן אשר כמו אשרי מדשני קרא בדבוריה.

אשרי הדור שהנשיא שלו כו'. וא"ת למה תלה האושר בדור ולא בנשיא עצמו שהרי דור לא כתיבא ולא רמיזא בקרא וי"ל לפי שאין שייך לתלות האושר בנשיא עצמו לומר אשרי הנשיא שהוא מביא קרבן על שגגתו משום דכתיב גם בלא דעת נפש לא טוב ולכן אין האושר מצד עצמו אלא מצד מה שימשוך לדור המנהגים ממנו שילמדו ק"ו ממנו להרגיש על החטא לשוב בתשובה. ועוד י"ל כיון דכתיב גבי כהן משיח לאשמת העם ודרשו רז"ל כשכהן גדול חוטא אשמת העם הוא זה שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם ונעשה מקולקל. לכן נקט כאן אשרי הדור כו' שהוא להפך מלאשמת העם כן נ"ל.

דרש רב נחמן בר רב חסדא איידי דדריש אשר נשיא יחטא לשון אשרי נקט נמי האי דרשא דרב נחמן דדרש אשר יש צדיקים לשון אשרי צדיקים כו'.

אשרי צדיקים שמגיע אליהם כו'. כתב רש"י ז"ל בפירושו לקהלת שאינו מיושב לפי שיטה זו מה שסיים הפסוק שגם זה הבל כלומר שלא יצדק לפרש אשר כמו אשרי כיון שמקנתר לבסוף על דרך זה ואמר שגם זה הבל.

אמר להו אוקימתון מסכתא פלן כו'. משום דאמרינן לקמן אמר להו רב משרשיא לבריה כי בעיתו מיעל ואגמרי קמי רבייכו גרסו מתנית' ועלו לקמי רבייכו לכן אמר להו רבא אוקימתון מסכתא פלן כו' כן נ"ל.

פסח מי לא קאכיל. וא"ת דהכא משמע דאכילה גסה שמה אכילה מדקאמר פסח מי לא קאכיל משמע דיצא ידי חובת פסח רק שלא ששה המצוה מן המובחר והרי בפרק בתרא דיומא ובפרק החולץ ובפרק הגוזל עצים אמרינן בהדיא דאכילה גסה לא שמה אכילה ולכן האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור. כבר תירצו התוספות דהכא לא מיירי באוכל אכילה גסה ממש אלא כלומר שאין אוכלו לשם פסח אלא כדי להיות שבע תדע דלא קאמר אכילה גסה אלא לשם אכילה גסה. ולי נראה אי משום הא לא איריא משום די"ל דנקט לשם אכילה גסה אייד דנקט אחד אכלו לשם מצוה ומיתו מפרש"י דהכא נראה ג"כ כמו שפירשו התוספות ועוד תירצו התוספות בשם ר"ת דתרי גווני אכילה גסה הוו והתם מיירי שהוא כל כך שבע עד שהוא קץ באוכל ומה שהוא אוכל אינו נהנה ממנו כלל ובההוא אמרינן דאכילה גסה לאו שמה אכילה והכא מיירי שהוא שבע הרבה אבל אינו קץ באוכל ותירצו עוד דה"ק נהי דלא יצא ידי חובת פסח רשע קרית ליה מה היה יכול לעשות אם הוא כבר שבע אין לו למנוע מלאכול ואין ראוי לקרותו רשע אם אכלו ע"כ. ואני אומר דלשון נהי דלא קא עביד מצוה מן המובחר פסח מי לא קאכיל לא משמע כן אלא כמו שכתבתי שיצא ידי חובת פסח וזה נ"ל ברור.

אנן קאמרינן חדא דרך כו'. מדלא קאמר אמר ליה רבי יוחנן אנן קאמרינן חדא דרך כו' וגם מדקאמר אלא משל ללוט כו' ולא ישר בעיניו מה שאמר רבי יוחנן משל לשני בני אדם שצלו פסחיהם כו' צריך לומר דלא פריך הגמרא קושיא זו אנן קאמרינן כו' על ריש לקיש בלבד אלא גם על רבי יוחנן דכיון שזה אכילה גסה לא אכל מאותו פסח עצמו שאכל זה שאכלו לשום מצוה הרי הכא שני דרכים כן נ"ל.

הן שנתכוונו לשם מצוה. פי' סבורות היו שכל העולם נחרב כמו בדור המבול כדאיתא בב"ר לכן אמרו ונחיה מאבינו זרע כדי שלא יהא העולם תהו.

הוא שנתכוון לשם עבירה ופושעים יכשלו בם. במס' נזיר פרק מי שאמר מייתי כל הסוגיא דהכא וכתבו שם התוספות היינו כמאן דאמר ביבמות ע"א אסור בבתו ואפילו למאן דאמר מותר כבר פירשו עצמן מעריות מדור המבול ואילך שהרי אם לא פירשו לא היו צריכין להשקות יין ללוט.

נאמר וישא לוט את עיניו וכו'. הכי גרסינן נאמר וישא לוט ותשא אשת אדוניו את עיניה את עיניו ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני וירא וירא אותה שכם בן חמור.

והא מינס אניס. שהרי השקוהו יין ובהאי עובדא לא הוה כוונתו לעבירה כלל ואמאי קרית ליה פושע.

למה נקוד על ו"ו שבקומה לומר לך דהרי הוא כמאן דליתא דבקומה ידע כך כתבו התוספות בנזיר פרק מי שאמר. וקשה בעיני אם הנקוד בא לעקור תיבת ובקומה כמאן דליתיה אם כן הוה ליה לנקוד על כל תיבת ובקומה ולא על הוי"ו בלבד שהרי תניא רשב"א אומר כל מקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב א"כ אף אם הוי"ו שבאמצע תיבת ובקומה נקוד מה בכך סוף סוף עדיין נשאר ובקמה ומן פרש"י בחומש משמע שנקוד כל התיבה ובקומה אך בב"ר אמרו ג"כ למה נקוד על ו"ו שבקומה של בכירה וכן הוא בספרי תורה שלנו וצ"ע.

ומדינים כבריה ארמון כו'. במסכת נזיר פרש"י וז"ל ומדינים כבריה ארמון בשביל שהטיל מריבה בינו ובין אברהם כדכתיב אל נא תהי מריבה גרם לו שנפרדו זה מזה ועל ידי כן נכשל בבנותיו ונעשו זה כנגד זה כבריחים שנועלין לארמון שאין החיצונים יכולין להכנס בתוכו כן נעשו עמונים ומואבים שאינן מותרים לבא בקהל ישראל כדכתיב לא יבא עמוני ומואבי. לתאוה יבקש נפרד לדבר עבירה יבקש מי שנפרד ואי זה זה לוט שנפרד מעל אברהם כדכתיב ויפרדו איש מעל אחיו וסמך ליה ויסע לוט מקדם שהוא נפרד תחלה ובכל תושיה יתגלע ובתושיה לא נאמר כן אלא ובכל תושיה לומר לך שנתגלע קלונו בשתי תורות דתורה נקראת תושיה דכתיב הפליא עצה הגדיל תושיה תורה שבכתב ותורה שבעל פה בתורה שבכתב בבתי כנסיות כדכתיב לא יבא עמוני ומואבי בתורה שבעל פה בבתי מדרשות כדתנן עמוני ומואבי כו' ויצאו ממנה מלכים ונביאים מלכים מדוד ונביאים מישעיהו כדאמר מר אמוץ ואמציה אחים היו וגמירי כל מקום שהזכיר הכתוב נביא ושם אביו בנביאים בידוע שהוא נביא בן נביא. עד כאן לשון רש"י זכרונו לברכה.

גדולה עבירה לשמה כו'. תימה מאי לשמה שייך גבי עבירה אדרבה לא טוב הדבר כשעושה עבירה לשמה בשלמא גבי מצוה שייך שפיר לשון לשמה. והנה רש"י ז"ל הרגיש בקושי הלשון ופירש גדולה עבירה לשמה כלומר לשם מצוה ע"כ. עם היות שפירש יפה המכוון אבל קשה להולמו על הלשון דמצוה מאן דכר שמה ושמא י"ל כי דרך כינוי מדבר ולא רצה לדבר כלפי מעלה גדולה עבירה לשמו.

תבורך מנשים יעל כו'. במסכת נזיר פרש"י דכתיב תבורך מנשים יעל כו' כלומר כאותן נשים שמצינו בהן שעשו מצותן שלא לשמה ובכולן נאמר בהן אהל תבורך על שעשתה עבירה לשמה כדי להתיש כחו של אותו רשע כדי שתהא יכולה להרגו שרה רחל ולאה שאמרו לבעליהן לבא אל שפחתן לא לשם מצוה נתכוונו אלא משום שמתקנאות זו בזו כו' מתוך שלא לשמה בא לשמה אלמא דמצוה שלא לשמה חשיבא טובא דלידי מצוה היא מביאה ואת אמרת עבירה לשמה גדולה הימנה אלא אימא גדולה עבירה לשמה כמצוה שלא לשמה שהיא חשיבא ששתיהן שוות עכ"ל. וקשה לי על מה שפי' שרה רחל ולאה שאמרו לבעליהן לבא אל שפחתן לא לשם מצוה נתכוונו אלא משום שמתקנאות זו בזו כו' היאך הפריז על מדותיו ליחס גנות זה לאמהות שהרי בב"ר אמרו כתיב אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת השם ואת אמרת ותקנא רחל באחותה אלא שקנאה במעשיה הטובים ואמרה אילולי שהיתה צדקת ממני לא זכתה לבנים ורש"י עצמו הביאו בפירושו על החומש. ועוד היאך שייך לומר גבי שרה שמתקנאות זו בזו וגם מפשט ההלכה משמע דמה שנבעלו האמהות עצמן לבעליהן קחשיב לה שלא לשמה. לכן נראה לפרש גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה פי' מאמהות אע"ג שהיו מתכוונות להבנות מבעליהן חשיב להו שלא לשמה לפי שלאה כשילדה את ראובן אמרה כי עתה יאהבני אישי וכשילדה שמעון אמרה כי שמע ה' כי שנואה אנכי וכשילדה לוי אמר הפעם ילוה אישי אלי הרי נתכוונה להביא לה אהבה ולהסיר השנאה מבעלה וכן רחל כשילדה יוסף אמרה אסף אלהים את חרפתי ולא נקרא מצוה לשמה אלא שיעשה אותה מאהבת מקום כמו שכתב בהדיא הרמב"ם בפירוש המשניות בסוף מכות. וזה יותר נכון בעיני ממה שפירשו התוספות בפרק מצות חליצה ובסוף פרק בן סורר ומורה דחשיב להו שלא לשמה לפי שהיו נהנות מן הביאה ולא הוה לשמה כל כך כו'. וקשה לי דהא לא אפשר בלאו הכי שלא יהו נהנות מן הביאה וא"כ לפי פירושם לא אשכחן מצוה לשמה בשום בעילת מצוה. ומה שפרש"י כאן מדקאמר גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה מכלל דמצוה שלא לשמה גריעותא היא כו' אינו מדוקדק לפי שיש לדחות ולומר מנא ליה דגריעותא היא דילמא מעליותא היא רק שעבירה לשמה היא מעליותא יותר הימנה.

שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וא"ת והא אמרינן בפ"ק דתענית כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות ובשלהי פרק היה קורא במסכת ברכות אמרינן כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. כבר תרצו התוס' בכמה דוכתי דתרי גווני שלא לשמה הן והאי דהכא מיירי כגון שהוא עוסק מיראת היסורין או מאהבת קבול שכר שאינו מתכוון להשלים רצון יוצרו שצוהו על כך אלא להנאתו כדקאמר בסמוך לעולם יעסוק אדם בתורה כו' שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות גם הוא נתכוון להנאתו שהעלה קרבן לשם להשלים בשכרו חפציו לקלל ישראל ולא לשם שמים וכל כיוצא בזה כגון שהוא לומד על מנת לקנות שם שיכבדוהו אבל ההיא שלא לשמה דתענית ומסכת ברכות אינו עוסק בתורה כדי לקיים לא מאהבת קבול שכר ולא מיראת היסורין אלא להוסיף על חטאתו פשע שעתה שגגות נעשו לו זדונות שאע"פ שידע שעובר לא מנע מכל תאות לבו כדמפרש התם תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ושמש ת"ח ובועט באביו ואמו וברבו או במי שגדול הימנו כו' וכל כיוצא בזה כגון שהוא לומד על מנת להתיהר ולקנתר חביריו ולקפחם בהלכות ואינו לומד לעשות.

אמר רבי יוחנן שבע בעילות בעל אותו רשע באותה שעה כו'. כתב הרד"ק בפירושו שהוא דרש רחוק ומה שדרשו רז"ל בויקרא רבה ותכסהו בשמיכה אמר ריש לקיש חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו כלי ששמו שמיכה אלא מהו שמיכה שמי הוא כאן שמעיד על יעל שלא נעשה בה עבירה מכחיש זה הדרש עכ"ל. ואני אומר אחר המחילה שרי ליה מריה שריחק באמת הבנין דברי רבי יוחנן דרב גוברייה ופשט הפסוק מסייעו ונראה דאפילו ריש לקיש מודה לרבי יוחנן ומה שדרש בשמיכה שמי הוא כאן כו' היינו שמעיד על כוונתה שהיתה לשם שמים כדי להתיש כחו ותהי' יכולה להרגו אבל לא שבא לומר שלא בא עליה כלל.

והא קא מתהניא מעבירה. ליכא למימר דפריך אמאי לא מסרה עצמה למיתה שהרי קרקע עולם היא כדאמרינן שלהי פרק בן סורר ומורה גבי אסתר ועוד דנראין הדברים שלא היתה אנוסה שהרי בורח היה ולא היה רשאי לאנסה ואדרבה היה צריך שתטמנהו מן הרודפים והיא שדלתו בדברים עד שבא עליה כדי להתיש כחו להציל ישראל אלא הכי פריך אמאי משבחה הכתוב כל כך דכתיב מנשים באהל תבורך וגו' פירוש יותר מאמהות אע"ג שהיו מתכוונות להבנות מבעליהן מ"מ חשיב לה שלא לשמה לפי שהיו נהנות מן הביאה ומשום הכי פריך והא יעל נמי מתהניא מביאה ומשני דודאי לא היתה נהנית משום דטובתן של רשעים כו'. כך כתבו התוספות בפרק מצות חליצה ובפרק בן סורר ומורה ובפרק קמא דכתובות.

אפילו טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים. בפרק מצות חליצה מפרש מאי רעה איכא הכא דקא שדי בה זוהמא דאמר ר' יוחנן בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן ע"א שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן.

שמתוך שלא לשמה בא לשמה. שבשכר וקדמתה כו'. טעות דלוג סופר יש כאן וצריך להגיה שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק הרשע זכה ויצתה ממנו רות דא"ר יוסי ב"ר חנינא רות בת בנו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב היתה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מנין שאין הקב"ה מקפח אפי' שכר שיחה נאה מהכא דאלו בכירה דקריתיה מואב א"ל רחמנא למשה אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה מלחמה הוא דלא הא צעורי צערינהו ואלו צעירה דקריתי' בן עמי א"ל אל תצורם ואל תתגר בם אפילו צעורי לא צערינהו כלל א"ר חייא בר אבין א"ר יהושע בן קרחה לעולם יקדים אדם לדבר מצוה שבשכר לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה זכתה וקדמתה. כך הוא בנזיר פרק מי שאמר ופרק שור שנגח ד' וה'.

בת בנו של עגלון. לאו דוקא נקט בת בנו אלא כלומר דמזרעו היתה כמו בן בנו של נמרוד הרשע שהרי אמרינן בפרק החולץ מפני מה גרים מעונים בזמן הזה מפני ששהו עצמן לבא תחת כנפי השכינה מאי קרא ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו כלומר שמהרת לבוא ולא אחרת משמע שהיתה רות קטנה כשנתגיירה ובקרא נמי קרי לה נערה וכשתחשוב שנותיו של אהוד שהרג עגלון עד סוף ימיו של אבצן דהיינו בועז תמצא יותר ממאתים שנה ולעת זקנתו נשאה דכתיב לבלתי לכת אחרי הבחורים ואם איתא דהיתה בת בנו של עגלון אם כן היתה זקנה ביותר כשנתגיירה ואיך אמר שמהרה לבא להתגייר ואיך קראה הכתוב נערה. כך כתבו התוספות בנזיר פרק מי שאמר וביבמות פרק החולץ.

דף י"א ע"א ונתמנה והשלימו ואח"כ נודע לו. מוכרח לומר ואח"כ נודע לו אפילו לרבנן דאזלי בתר חטאה משום דאלו נודע לו קודם שנתמנה לא איצטריך מעם הארץ למעוטי דמהיכא תיתי דנצרף.

אכל חלב והפריש קרבן כו'. וא"ת דהא שמעינן ליה לרבי יוחנן בפ"ק דקידושין גבי בהמה של שני שותפין דס"ל דדחוי מעיקרא הוי דיחוי אם כן למה אמר אכל חלב והפריש קרבן דכי האי גוונא גראה ונדחה הוי והוה מצי לאשמועינן רבותא טפי דאפילו המיר הדת והפריש קרבן דהוי דיחוי ואע"ג דדיחוי מעיקרא הוא ורבותא הוא טפי בדיחוי מעיקרא כדמוכח בפרק לולב הגזול דאפילו מאן דאית ליה דיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי מודה בנראה ונדחה דהוי דיחוי. כבר תירצו התוספות בפרק נגמר הדין דהא דנקט אכל חלב והפריש קרבן אורחא דמילתא נקט דאין דרך מומר להפריש קרבן ועוד כיון דא"ר יוחנן כי האי גוונא אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה והזר ונשתפה הואיל ונדחה ידחה וגבי נשתטה אי אפשר לומר אלא שהפריש קודם שנשתטה דאי משנשתטה שוטה שהפריש קרבן אין

הקדשו הקדש נקט הכא נמי כה"ג ובפרק בתרא דכריתות כתבתי עוד תירוץ אחר עיין שם.

הואיל ונדחה ידחה. נראה לי דרבי יוחנן אזיל לטעמיה דאמר בפ"ק דזבחים ובפ"ק דקידושין ובפרק כיצד מערימין גבי בהמה של שני שותפין כו' בעלי חיים נדחין והוא הדין אם נדחו הבעלים וחזרו ונראו ס"ל הואיל ונדחה ידחה אבל לרב דפליג עליה דרבי יוחנן ביומא פרק שני שעירי וסבר בעלי חיים אינן נדחין ויליף ליה מבעל מום עובר אע"ג דלא חזי השתא כי חדר מחזי שפיר דמי הכא נמי לא שנא וכיון דמומר זה חזר בו יביא קרבן וכיון שכן קשה לי כיון דרבא גופיה אמר שם דמתניתין דייקא כרב דקתני אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו ואידך כדקאי קאי וברייתא דייקא כרבי יוחנן כו' בודאי סבר רבא לענין הלכה כוותיה דרב ואע"ג דמתניתין ריש פרק מי שהיה טמא דייקא כרבי יוחנן מ"מ י"ל דההיא כר"י דיחידאה הוא ותדע דבפ' קדשי קדשים אמרינן דר"ש ברבי ורבי ישמעאל בר רבי יוסי ס"ל כרב ועוד דבפרק התערובות אמרינן דסתם מתניתין דקיצין כרב דאמר בעלי חיים אינן נדחין. ובהא מתורץ מה שמקשין התוספות בפרק שני שעירי למה אמר רבא ברייתא דייקא כרבי יוחנן הא איכא נמי מתניתין דריש פרק מי שהיה טמא דייקא כותיה לפי שהיה קים ליה לרבא דההוא כר"י דיחידאה הוא ולכן לא חש לה ואם כן היאך רצה הכא למפשט ליה לרבא מהא דאמר עולא א"ר יוחנן אכל חלב כו'. שוב מצאתי בפרק התערובות אמר רבא השתא דאמרי רבנן לא נקריב אי אקריב לא מרציי כו' משמע דרבא פסק כר"י ב"ח נדחין ודוחק לומר דאליבא דמאן דאמר ב"ח נדחין אמרה וליה לא סבירא ליה ותו לא מידי.

מומר לאו בר אתויי קרבן הוא כו'. וא"ת הכא משמע אם אידחי גברא גרע מאידחי קרבן ובפ"ק דזבחים משמע איפכא גבי בעי רבי ירמיה אכל חלב והפריש קרבן והורו ב"ד שחלב מותר וחזר בהן מהו מי הוי דיחוי או לא הוי דיחוי ומשני התם גברא אידחי קרבן לא אידחי הכא קרבן נמי אידחי ופרש"י התם גבי מומר גברא אידחי מקרבן כדילפינן מעם הארץ למומר קרבן לא אידחי תורת חטאת זאת לא נדחה מישראל מן הכשרים אבל הכא תורת קרבן זה נדחית מן הכל. כבר תירצו שם התוספות דלא דמי דהתם לא אידחי קרבן מן החלב שאכל דעדיין הוא חייב קרבן ור"ת פי' שם איפכא דגבי הורו ב"ד לא הוי דיחוי דגברא אידחי שאינו יודע אם פטור אם לאו קרבן לא אידחי דאי לא דהתירו ב"ד הוה קרב ונמצא שלא היה דיחוי אלא ע"י טעותו אבל הכא גבי מומר אפילו קרבן נמי אידחי דכיון שהוא מומר פטור הוא לכולי עלמא.

מעם הארץ פרט למומר כו'. הך ברייתא מייתי לעיל בריש פרק קמא ושם פירשתי כל מה שיש לדקדק בה.

אלא הכא באוכל נבלה לתיאבון כו'. תימה גדולה דהכא מסיק הסתם גמרא דליתא לאוקימתא דרב המנונא ואלו בפ"ק דחולין פריך הסתם גמרא מן אוקימתא דרב המנונא וגם מתרץ אליביה ש"מ דהלכה כמותו דאם לא כן לא הוה ליה למיפרך מן אוקימתא דחויה וכה"ג כתבו התוספות בהדיא ביבמות פרק האשה שלום וז"ל וליתמנה מדרב המנונא אמר ר"י דהלכתא כרב המנונא מדפריך סתמא דגמרא מרב המנונא כו' וכן כתבו התוספות בע"א בפרק השוכר את הפועל בדבור המתחיל ורבא אמר הא מני ר"מ היא כו' וז"ל מדקא פריך גמרא ממילתיה דחזקיה שמע מינה דהלכה כמותו כו' וכן כתבו בפרק מי שמת ובשאר דוכתי טובא. שוב מצאתי שהקשו התוספות בה"ג בריש פ' שמונה שרצים וז"ל אמר אביי כו' ותימה הוא כיון דלא קיימא שינויא דאביי היכי פריך מינה ע"כ. ומיהו מצאתי שכתבו התוספות איפכא דדרך הגמרא להקשות אפילו מדבר שאינה הלכה בפרק האשה שנתארמלה ובפרק השואל ובפרק המקבל וכן כתב הר"ן בפרק אין מעמידין ובשאר דוכתי ויש להתיישב בדבר אבל אכתי קשה טובא היכי פריך מרבא על רב המנונא והלא רב המנונא תלמידו דרב הוה כדאמרינן בסוף פ"ק דסנהדרין ובפרק הגוזל עצים ובפרק חלון ובפרק כיצד מעברין ואפילו לר"ת דלא גרס בסוף פ"ק דסנהדרין אלא אימא רב המנונא מ"מ הא ודאי דרב המנונא גדול מרבא הוה דהא רב המנונא תלמיד חבר דרב חסדא הוה כדאיתא בפרק הדר ורבא הוה תלמיד גמור של רב חסדא כדאיתא בפרק המפקיד ובשאר דוכתי טובא. ועוד קשה שהתוס' דוחקין עצמן טובא שם בפ"ק דחולין ליישב הפירכא ופירשו בשם ר"ת דמומר לאכול חלב דגקט רב המנונא היינו מומר לכל התורה כולה חוץ מדם כדאשכחן שכולל כל החטאות בכלל חטאת חלב בפ"ק דמנחות ובפרק היה מביא דאמר בדין שתהא חטאת חלב טעונה נסכים והשתא קאמר דלתנא קמא כשהוא מומר לכל התורה כולה חוץ מדם אינו מביא קרבן על הדם ולרבי שמעון מביא כיון שהוא שב מידיעתו מדם אבל מומר לדבר אחד דברי הכל מביא. ועוד יש לומר דדוקא בחלב ודם פליגי לפי שהם שוים שיש כרת בשניהם ועולין לגבוה ונאמרו בלאו אחד כל חלב וכל דם לא תאכלו דלתנא קמא חשיב ליה מומר לאותו דבר כאילו הוא מומר לדם עצמו ואינו מניח בשביל האיסור אלא משום דנפשו קצה בדם לאכלו אבל מומר לאחד משאר איסורין פשיטא דמביא קרבן על הדם ולר"ש אפילו מומר לאכול חלב מביא קרבן על הדם עכ"ל. ולמה לא הזכירו כלל מימרא דרבא דכולי עלמא מומר לאכול חלב לא הוי מומר לדם ושכן מסיק הגמרא הכא וזהו דבר תמוה מאד ועוד שגם רש"י מייתי לעיל ריש פ"ק האוקימתא דרב המנונא על הך ברייתא דמייתי שם הגמרא מעם הארץ פרט למומר כו' ומה לו להביא אוקימתא דחויה יותר הוה ליה להביא אוקימתא דרבא ועוד דלא איתפרש היכי אמר רבא דכולי עלמא מומר לאכול חלב לא הוי מומר לדם. ומפני כל אלה הקושיות אמרתי בחפצי דלא גרסינן ליה כלל. אכן ראיתי שהרמב"ם ז"ל פסק בפרק ג' מהלכות מעשה הקרבנות ובפרק ג' מהלכות שגגות כתנא קמא ובאוקימתא דרבא וצ"ע היטב.

להכעיס הרי זה מין פרש"י הרי זה מין ומורידין אותו לבור ושחיטתו לע"א. וקשה לי טובא על מה שפי' ושחיטתו לע"א שהרי מדברי רש"י גופי' בפרק שני דחולין משמע בהדיא דאפילו בעובד ע"א אין שחיטתו נאסרת בסתם אע"ג שהוא נקרא מין לכ"ע כדמשמע בסמוך אלא דוקא כשהוא כומר לע"א וכן כתבו התוספות בשמו ובסמוך אכתוב לשונם א"כ כל שכן באוכל חלב להכעיס שהוא קל הרבה מהעובד ע"א דאין שחיטתו נאסרת בסתם.

ואיזהו מומר דבסתמו מין. פירוש דמחלב לא ידעינן דשמא אכלו לתאבון משום שהוא טוב לאכול ומשום הכי קאמר זה האוכל גבלות וטרפות פירוש גבלה שמתה מחמת חולי וטרפה שנשברה מפרקתה שמתה והולכת ואינה ראויה לאכילה ואם כן לא אכל אלא להכעיס אבל לא מיירי כשנשחטה בסכין ונתנבלה דלא הוה קרוי מין בסתמא דשמא אכלו לתיאבון שהיא טובה לאכול.

אוכל גבלה וטרפה שקצים ורמשים ושתה יין נסך פרש"י הואיל והגי אוכלים הוו דברים שהנפש קצה בהם ודאי להכעיס הוא עושה וסתמא מין הוא. וקשה לי שהרי אי אפשר לומר כן גבי יין נסך דתניא בסוף פרק כל פסולי המוקדשין ואלו הן דברים שהנפש קצה בהם נבלות וטרפות שקצים ורמשים ואלו הן דברים שאין הנפש קצה בהן בכורות טבלים ויין נסך א"כ למה נקרא מין בסתמא ועוד דהא בפ"ק דחולין לא קאמר דהוי מין אם שתה יין נסך אלא אם מנסך יין לע"א והתוספות בפרק אין מעמידין הביאו הך ברייתא ולא הזכירו ושתה יין נסך ואולי טעות סופרים הוא וצל"ע. איכא ביניהו כלאים דרבנן. פרש"י שוע שמנפץ כאחת ועשה מהם לבד טווי כו'. בחומש לא פירש כן וכבר טען הרמב"ן עליו והמזרחי יישב דברי רש"י ע"ש.

וחד אמר להכעיס נמי מומר כו'. תימה לדידיה דלהכעיס נמי מומר מקרי אם כן הדרא הקושיא לדוכתה שהקשה לעיל על הברייתא דקתני ואיזהו מומר אוכל נבלות וטרפות כו' מאי קאמר. וי"ל מאן דאית ליה להכעיס נמי מומר מפרש לברייתא הכי אכל חלב הרי זה מומר סתמו לתיאבון שטוב הוא לאכול ומכריזין על אבדתו ואין מורידין אותו לבור ואיזהו מומר סתמו להכעיס ואין מכריזין על אבדתו וגם מורידין אותו לבור הוי אומר אוכל נבלות וטרפות דמאיסי דומיא דשקצים ורמשים כן כתבו התוספות בפ' אין מעמידין. ומיהו איכא למידק לפי זה מאי איכא בין מומר להכעיס למין וי"ל דחמיר מין ממומר להכעיס לענין ס"ת שכתבו מין ישרף מה שאין כן גבי מומר להכעיס כדאיתא בפרק השולח עיין שם.

איזהו מין זה העובד ע"א. וא"ת דהכא משמע דישראל מומר לע"א נקרא מין ותניא בפ"ק דחולין שחיטת מין לע"א פתו פת כותי כו' ואמר שם אין מינין באומות ובעי למאי הלכתא אי נימא לשחיטה השתא שחיטת מין דישראל אסורה דע"א מיבעיא ומאי קושיא הא אשכחנא ישראל עובד ע"א חמור מע"א דאלו ישראל מומר לע"א הרי זה מין ובפרק אין מעמידין משמע דלכ"ע מורידין אותו ואלו ע"א אע"פ שכולם עובדי ע"א הם אין מורידין ואף לענין שחיטה כיון דהוי מין ותניא התם בפ"ק דחולין שחיטת מין לע"א ואלו ע"א לא אשכחנא דאמר סתם מחשבת ע"א לע"א אלא ר"א. כבר תרצו התוס' בפ' אין מעמידין דהא דאמר בפ"ק דחולין שחיטת מין לע"א היינו הכומר לע"א שהוא אדוק ביותר אבל ישראל העובד ע"א אין שחיטתו כשחיטת מין וראיה מדאמר בפ"ב דחולין השוחט לזרוק דמה לע"א ר"י אמר אסורה ורשב"ל אמר מותרת ופירש הקונטרס לשם דמותרת אף באכילה ואע"פ שהשוחט חייב מיתה כדאמרינן פרק ארבע מיתות על כרחך לא קאמר רשב"ל אלא בהמה אבל גברא בר קטלא הוא מידי דהוה אמשתחוה להר דהר מותר והעובדו בסייף אלמא אף בעובד ע"א אין שחיטתו נאסרת בסתם.

דאמר אטעום טעמא דאיסורא. נקט דאמר דוקא דאם לא כן הוה קשה מאי שנא אוכל פרעוש או יתוש מאוכל שקצים ורמשים דהוא מין אף בסתמא כדאיתא בברייתא דלעיל. אלא הכא מיירי דמפרש בהדיא דלכך הוא עושה ובפרק אין מעמידין דמייתי נמי הך סוגיא ולא כתוב שם דאמר הוצרכו התוס' לדחות עצמן לתרץ קושיא זו בחלוק דק ואמרו דבברייתא קתני אוכל שקצים ורמשים דמשמע הרבה בזה אחר זה דמקמייתא טעם טעמא אבל הכא קתני פרעוש אחד או יתוש אחד.

ע"ב בעא מיניה רבי מרבי חייא כו'. אע"ג דאמרינן בעלמא אם רבי לא ידע רבי חייא מנין לו מ"מ אין תימה דבעא מיניה רבי מרבי חייא דהא אשכחן במנחות בפרק שתי מדות דרבי קרי על רבי חייא מארץ מרחק איש עצתי. ועוד דהא אשכחן בדוכתי טובא שהרב בעא מתלמיד חבר שלו כדאשכחן בערבי פסחים בעא מיניה רב הונא מרב חסדא מהו לקדושי אשכרא כו' וכן בפרק אלו מציאות אמר דרבי אמי אשכח פרגיות שחוטות אתא לקמיה דרבי אסי אע"ג דרבי אמי גדול מרבי אסי היה דבכל מקום מזכיר רבי אמי קודם רבי אסי ובהניזקין אמר ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי כו' אמר לפניו רבי אסי ר' אתה אומר כן הכי א"ר יוחנן כו' וכן בפ"ק דחולין בעא מיניה שמואל מרב הונא מנין למתעסק בקדשים כו', וע"ל הכא הא דבעא רבי מרבי חייא תלמידו לפי שהיה בדבר הנוגע לעצמו בכבוד גדולתו כי הכא אם נשיאות דידיה הוא נשיאות מעליא או לאו לא רצה רבי לסמוך על שקול דעתו ובעא מרבי חייא אף שהוא תלמידו.

כגון אני מהו בשעי' תימא מאי קמבעיא ליה דמאי בפקא מינה מאי דהוה הוה וליכא למימר דרוש וקבל שכר הוא שצריכין אנו לעמוד על האמת ואע"פ שכבר עבר שהרי כה"ג פריך בגמ' בפ"ק דיומא כיצד הלבישן כיצד הלבישן מאי דהוה הוה אלא כיצד מלבישן לעתיד לבא לעתיד לבא נמי לכשיבואו אהרן ובניו משה יהיה עמהם אלא כיצד הלבישן למיסבר קראי אלמא דדוקא למסבר, קראי דרשינן אע"פ שכבר עבר אבל לקבוע בעיא בגמרא שאין בו צורך לא אשכחן ומכח האי דיומא שהבאתי סתר הרא"ש ז"ל בפסקיו פ"ק דחולין לפרש"י אדהיא דבעא רבי ירמיה אברי בשר בחירה שהכניסו ישראל עמהן לארץ ישראל מהו פרש"י דרוש וקבל שכר הוא שצריכין אנו לעמוד על האמת ואע"פ שכבר עבר ע"כ. וכתב עליו הרא"ש וז"ל ולא נהירא לי דדוקא למיסבר קראי דרשינן אע"פ שכבר עבר אבל לקבוע בעיא בגמרא בדבר שאין בו צורך לא אשכחן כו' והביא ראיה מהאי דיומא שהבאתי ע"ש ובסנהדרין ריש פרק ארבע מיתות פריך אביי לרב יוסף הלכתא למשיחא כלומר סוגיא דשמעתא הלכה קאמר ופרש"י מאי הלכה איכא למימר בסוגיא דשמעתא אחרי שאין אנו למדין ממנה כלום רק לידע באיזה לשון אמרה רבי אליעזר כשיבא המשיח ויחיו המתים נשאל את רבי אליעזר באיזה לשון אמרה ע"כ אם כן כ"ש הכא קשה למאי בפקא מינה קמיבעיא ליה כיון דאפילו ליישב סוגיא דשמעתא לא בא וכן קשה בפרק ב' דע"א ובפ"ק דתענית דקא מיבעיא להו מרבי עקיבא במה שימש משה כל שבעת ימי המילואים וכן בפרק קמא דסנהדרין איבעיא להו שור סיני בכמה מי גמר שעה מדורות ומיהו התם איכא למימר שמא מיבעיא להו למיסבר קראי וכן הא דאשכחן בסוף פ"ק דגיטין איבעיא להו הא דאמר רב יוסף הלכה כרבי שמעון הנשיא נשיא הוא או משמיה דנשיא קאמר יש להקשות דמאי בפקא מינה קא מיבעיא ליה נראה לי דנפקא מינה למירמא דידיה אדידיה כדאשכחן בריש פרק האיש מקדש אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא רבי אבין ברבי חייא ולא ר' אבין בר כהנא אלא רבי אבין סתם למאי נ"מ למירמא דידיה אדידיה וכן בפרק ערבי פסחים אמר רב נחמן בר יצחק אנא תנינא לה לא גידל בר מנשיא ולא גידל בר מניומי לא גידל סתמא למאי נ"מ למירמא דידיה אדידיה ושמא י"ל גם הכא קמיבעיא ליה למיסבר קראי דהיינו נשיא דכתיב בקרא אם פירושו כגון אני או לא וצל"ע.

הכא אנן כייפינן להו כו'. תימה שהרי בפרק מקום שנהגו ובפ"ק דחולין אמרינן איפכא אבל מבבל לארץ ישראל כיון דאנן כייפינן להו עבדינן כותייהו. וי"ל דהיינו דוקא לקדוש החדש ולעבור השנה כדאמרינן בשמעתא בתרא דבכורות ולדיני קנסות שאין סמיכה בבבל כדפרש"י שם והתוספות תרצו בשם ר"ת דהני מילי במלתא דאיסור והיתר לפי דבני ארץ ישראל חכימי טפי דאוירא דארץ ישראל מחכים כדאמר הכא דאיקרו מחוקק שמלמדים תורה ברבים אבל לענין שאר דברים עדיפי בני בבל דאיקרו שבט שרודין את העם במקל והיינו טעמא משום דראש גולה מן זכרים ונשיא שבא"י מנקבות כדאמרינן בירושלמי.

אלא פר הבא על כל המצות פרש"י שמרובה בגדים אינו מביא פר העלם דבר כו'. אי אפשר שכוון לומר שאינו יכול להקריב פר העלם דבר של צבור דהא מרבינן בת"כ דאפילו כהן הדיוט יכול להקריבו וכ"ש מרובה בגדים אלא מיירי בפר של הכהן משיח עצמו דכתיב אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם וגו' והא דקראו פר העלם דבר לפי שגם הכהן המשיח אינו חייב אלא על העלם דבר עם

שגגת המעשה כדתנן לעיל וכן אשכחן לרש"י בסוף פרק כל הזבחים שנתערבו גבי נשרפים אבית הדשן כו' שפירש ונשרפין אבית הדשן כדי נסבא דהא עקר על שפך הדשן ישרף בפר העלם דבר כתיב אלא משום כו' והתוספות כתבו שם עליו לא דק דלא בפר העלם דבר כתיב אלא בפר כאן משיח כו'. ואני תמיה מאד על אלו התוספות היאך חשבו על רש"י המאור הגדול דנהירין ליה שבילי דכל התורה כולה כשבילי דמאתיה שלא ידע עקר מקומו של הפסוק על שפך הדשן ישרף ולפי דבריהם גם כאן לא דק מה שפירש שמרובה בגדים אינו מביא פר העלם דבר אבל לפי מה שפירשתי עולין דברי רש"י בדקדוק והדברים נאים וראויים למי שאמרם.

ואין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום הכיפורים כו'. וא"ת אמאי נקט לכהן שעבר דהא אפילו ביום שאירע בו פסול לכהן המשיח ושימש זה תחתיו הוי חלוק זה שהפר בא מן המשיח אע"פ שאין משמש כדאיתא בירושלמי וא"כ ה"ל למימר בין הכהן המשיח לכהן שיעבור כבר תירצו התוס' בפ"ק דמגלה דאי נקט לאותו שיעבור הוה משמע הא לאותו שעבר כבר דהוה בכל שנה יש הרבה חלוקים ביניהם משום הכי נקט לאותו שעבר לאשמועינן דאף בדידיה ליכא אלא חלוק זה וא"ת למאי דפירשתי שהפר הוי מאותו שאירע בו הפסול אע"ג שאין משמש א"כ קשיא מהא דאמר סוף פ"ק דשבועות אשר לו ולא משל אחיו הכהנים ואדרבה היה לו לומר ולא מאותו המשמש תחתיו דהוי רבותא טפי ושמא משום דהוה מילתא דלא שכיחא שבקי' ונקט מידי דשכיח כל שנה והיא נמי דהקומץ רבה דקאמר דגלי רחמנא שחיטה בבעלים לא קשה לפירושנו דשרי דכיון דזכי ליה רחמנא הוי כאלו מקדיש משלו עכ"ל התוס' אבל הרמב"ם בסוף הלכות שגגות פסק שהפר בא מן הכהן המשמש תחתיו ולא מן הכהן המשיח ביום שאירע בו פסול וצ"ע.

שעשה משה במדבר. לא אמר זה להראות באיזה שמן הוא מדבר שהרי לא היה ולא נעשה אלא זה אלא הכוונה לתת טעם לנס שהיה נעשה בשמן המשחה תמיד והוא מפני שעשאו משה קדוש ה' כי לזה היתה בו הברכה מצויה תמיד והוה נעשה בו נסים גדולים כי מהיותו מעשה ידיו של משה נאמן בית נמשך עליו השפע האלהי ועוד שעשאו במדבר אשר היתה השכינה יותר גלויה בו מכל המקומות האחרים. כך מצאתי.

וקולט את הריח וקפחו. פי' קנחו משה לשמן מעל העיקרין ונתנו בצלוחית וכן פרש"י בהדיא פ"ק דכריתות.

והלא תחלתו שנים עשר לוגין דכתיב ושמן זית היז ואמרו רז"ל בפרק קמא דכריתות דהין הוא י"ב לוגין שהם ע"ב ביצים שהלוג ששה ביצים: **מפני** מחלוקתו של אדניה. כאן לא פריך הגמ' ומשום מחלוקתו של אדוניה נמעול בשמן המשחה כדפריך בסמוך ומשום מחלוקתו של יורם בן אחאב נמעול בשמן משום דשאני מלך בן מלך דבית דוד כי איכא מחלוקת נפקא לן מקרא בסמוך דבעי משיחה אבל מלכי ישראל לא חזו למשיחה כלל.

שהיה גדול ממנו שתי שנים מדכתיב בן עשרים ושלש שנה יהואחז במלכו ושלשה חדשים מלך וגו' וביהויקים כתיב בן עשרים וחמש שנה יהויקים במלכו נמצא יהויקים גדול מיהואחז שתי שנים. כך שנויה בס"ע: **זה** לי לדרתיכם. פירוש מדאמר זה ולא אמר כזה אלמא כולהו י"ב לוגין קיימין לעתיד לבא.

חסורי מיחסרא והכי קתני מלכי בית דוד מושחין מלכי ישראל אין מושחין מנלן כו'. טעות דלוג סופר יש כאן וצריך להגיה מלכי ישראל אין מושחין וא"ת מפני מה משחו יהוא בן נמשי מפני מחלוקת יורם בן אחאב אמר מר מלכי בית דוד מושחין מלכי ישראל אין מושחין מנלן אמר רבא אמר קרא קום משחהו כי זה הוא טעון משיחה כו' וכן הוא בפ"ק דכריתות ע"ש.

מלכי ישראל אין מושחין. בפ"ק דכריתות פרש"י מלכי ישראל אין מושחין משבא דוד אבל שאול נמשח ע"כ. נראה מדבריו דשאול נמשח בשמן המשחה והכי מסתברא לן כיון שדוד קראו לשאול משיח ה' ואי באפרסמא דכיא מאי רבותיה. אבל הרד"ק פי' דשאול נמשח באפרסמא דכיא ואפשר שטעמו משום דקאמר לקמן שאול ויהוא שנמשחו מן הפך כו' ואינו מוכרח כי אין ר"ל דשאול נמשח מן הפך אפרסמא דכיא שנמשח ממנו יהוא כי הפך של שאול היה של שמן המשחה כדאמרן.

ואמר רבי יוחנן הוא שלום הוא צדקיהו כו'. והחכם ראב"ע ז"ל פירש כי יוחנן היה בכור ולא מלך ושלום הוא יהואחז והביא ראיה ממה שכתוב בירמיה כי כה אמר ה' אל שלום בן יאשיהו מלך יהודה וגו' והרד"ק פי' כי שלום הוא יהויכין ואנו אין לנו אלא דברי רבי יוחנן שהם דברי קבלה.

שראה שכתוב בתורה יולך ה' אותך וכו'. מקשין העולם איך לא נגלה ליאשיהו המלך מה שכתוב בתורה יולך ה' אותך וגו' עד עתה כאלו לא קרא מימיו בתורה והלא מלך כשר היה כמו שהעיד עליו הכתוב וכמוהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל ה' ובמסכת שבת פרק במה בחמה י"א שהיה צדיק גמור כל ימיו ורב אמר אין לך גדול בבעלי תשובה כיאשיהו א"כ איך לא קרא בתורה עד עתה. והאריכו המפרשים והמחוור שבכולם כי מה שאמר כאן שראה כתוב יולך ה' אותך וגו' אין הכוונה שנתחדש לו עתה הפסוק הזה אלא שמצאו שהיה נגלל הספר בפסוק זה ולזה רך לבבו בחשבו סימנא מילתא הוא.

מאי כמין כי אמר רב מנשיא בר גדא כמין כף יוני. בפ' אלו מנחות נקמצות פרש"י שבלשוננו קורין לכף שלהן כי כו' וצורת כ"ף יוני כתבו שם התוספות בשם רש"י שצייר אותו כמין ט' שלנו בהפרשת אגודל מן האצבע ובפירוש החומש פי' כמין גימ"ל וכו' ובפי' החומש שלפנינו פירש בפרשת תצוה שהיא עשויה כגון"ן שלנו ע"ש והרמב"ם בפ"א מהלכות כלי המקדש צייר אותה כעין כ' ולכל הפירושים קשה בעיני למה נקטו כ"ף יונית הואיל שיש תמונתה באל"ף בי"ת שלנו א"כ למה לא נקטו אותו אות מאל"ף בי"ת שלנו וכן קשה בעיני הא דנקטו כמין ג"ם שפירש"י ושאר המפרשים שהיה גימ"ל יונית עשויה כמין כ"ף פשוטה שלנו א"כ למה לא נקטו כמין כ"ף פשוטה ושמא י"ל מפני שאין לכ"ף יוני וגימ"ל יוני תמונה ממש כהווייתם באל"ף בי"ת שלנו רק כמין תמונה כלומר במקצת.

תנא כשהוא מספר כו'. י"א כשהיה מדבר וחודו של זקן מתנועע מחמת הדבור היו עולות ויושבות בעיקר זקנו כדי שלא יפלו ואני אומר כשהיה מספר לשון תספורת וגילוח היו עולות ויושבות בעיקר זקנו כדי שלא יגנזו עם השער הנגנז לשון הרמ"ה ז"ל. ואני תמיה למה יחס לעצמו הפירוש כשהיה מספר לשון תספורת וגילוח כו' הלא רש"י פירש כן בהדיא לחד לישנא בפ"ק דכריתות ואולי לא ראהו אבל קשה בעיני היאך אפשר לפרש כשהיה מספר לשון תספורת וגילוח דאם כן הוה ליה למימר מסתפר הואיל שלא נעשית התספורת וגילוח ע"י עצמו כי אם ע"י אחר וכדתנן בסנהדרין סוף פרק כ"ג ואין רואין אותו כשהוא מסתפר כו' ולא קאמר כשהוא מספר.

מעלתי בשמן המשחה. פרש"י שנגעתי בו כשהלבשתיו וקשה לי על פירושו טובא חדא מאי קאמר ועל דבר זה כו' דמשמע על דבר הנזכר קודם ואלו נגיעה בשמן לא נזכר כלל ועוד למה אמר דוקא אף שמן המשחה שבזקן אהרן אין בו מעילה הלא לפי פירושו היה משה דואג שמא נגע בשמן א"כ למה דאג דוקא שמא נגע בשמן שבזקן אהרן ועוד דלא מצינו מעילה בנגיעה כי אם בסיכה ובנתינה לבד כדאיתא בפ"ק דכריתות ועוד דלא ניתנה התורה למלאכי השרת דכה"ג אמרינן בפרק האיש מקדש כתנות כהונה אין בהן מעילה לפי שלא ניתנה התורה למלאכי השרת. לכן נראה לי לפרש בענין אחר דהא דקאמר ועל דבר זה היה משה דואג כו' ר"ל על שני טיפי מרגליות שהיו תלויות לאהרן בזקנו היה משה דואג אמר שמא ח"ו מעלתי בשמן המשחה כלומר שמא שמתי שמן על ראשו יותר מדאי עד שירד השמן במקום שאינו ראוי למשיחה דהיינו בזקנו ובזה יש בו משום מעילה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק א' מהלכות כלי המקדש וז"ל ולא ימשח במקומות אחרים ולא ירבה בשמן כו' ואל זה כוון רש"י בפ"ק דכריתות בפי' שמא מעלתי בשמן המשחה ששמתי שמן יותר מדאי כלומר ששמתי שמן על ראשו יותר מדאי עד שמפני כך ירד במקום שאינו ראוי למשיחה דהיינו בזקנו וזה היה ג"כ דאגת אהרן ולכן שפיר דייק לומר אף שמן המשחה שבזקן אהרן כו' כנ"ל.

שנאמר ויאמר המלך להם וגו' והורדתם אותו אל גיחון. בפ"ק דכריתות פרש"י גיחון מעין קטן סמוך לירושלים ולא זהו גיחון הגדול היוצא מעדן. עוד פרש"י כאן ניתלי שרגא ידליק אי משיך נהורי' שדולק כל זמן שהשמן בתוכו והרמ"ה השיג עליו ופי' וז"ל והורדתם אותו אל גיחון והוא אחד מד' נהרות היוצאים מעדן והרי הוא כמעין שאינו פוסק אלמא בעיא משיחה על המעיין. ונראה לי שכל הנהרות שהיו ששת ימי בראשית אינן פוסקין עיקריהם ומעינותיהם ולפיכך צוה דוד מלך ישראל למשוח את שלמה על גיחון לפי שהוא נהר ידוע שהיה ששת ימי בראשית אבל שאר נהרות שאינן ידועין אפשר שהן מימי גשמים ושלג והברד וכיוצא בהן. ניתלי שרגא יתלה נר דלוק באויר וי"א ניתלי ידליק ולא דייק. אי משיך נהוריה אם אורו נמשך השלהבת שבו משוכה כעלה משוך ולא מיקטפי איקטופי שאינה נבוכה לכאן ולכאן כדרך ששלהבת הנר עושה במקום שהרוח נושבת. ידע דמסיק שתיה וי"א אי משיך נהוריה שדולק כל זמן שהשמן בתוכו ולאו מילתא היה וראיה מההיא דפרק אור לארבעה עשר דאמרינן התם גבי אור הנר יפה לבדיקה משום דמשיך נהוריה ואלו הנך מקטיף איקטופי. אי חזי בבואה דבבואה כשהצל נוטה נראה לאדם שני צללים אחד חזק ואחד חלוש שאינו ברור וגלוי כל כך והחזק נקרא בבואה והחלוש נקרא בבואה דבבואה אי חזא בבואה דבבואה סימנא טבא הוה וסמיך דהדר ביתיה דאי מכסי זימנין דלא חזי סימנא וחלשה דעתיה ומיתרע מזליה. אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא אמתניתין קאי דקתני אין מושחין את המלכים אלא על המעין כדי שתמשך מלכותו אלמא סימנא מילתא היא. יהא רגיל אינש למחזר לראות ולפגוע בירקות הללו לפי שגודלין וגובהין למעלה יתר משאר ירקות ואינון קרא רוביא כרתי סילקי ותמרי. קרא דלעת ובטיית קרעון רוביא תלתן ובטיית חלבה כרתי כרשין ובטיית בריאת סלקא שלק ובטיית סליק ותמרי כמשמעו. אמר להו רב משרשיא לבריה כי בעיתו מיעל ומגמרי גמרא קמי רבייכו גרסי מתניתא משנה כדי שתהא רגילה בפיכם והדר עיילו קמיה ואז תוכלו להבין דברי הגמרא כדאמרינן התם אם קהה הברזל והוא לא פנים קלקל וגו' אם ראית תלמיד ולמודו קהה עליו כברזל מפני שלא למד המשנה. וכי יתביתו קמיה חזו לפומי' כדי שלא תסיחו דעתכם מדבריו ותשמעו את כל הדברים מתחלה ועד סוף דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך. וכי גרסיתו גרסו על נהרא כו' דסימנא מילתא היא. אקילקלי דמתא מחסיא תיבו ולא תיבו על אפדני דפומבדיתא טוב לכם לשבת על האשפתות שבמתא מחסיא ולא בטירות שבפומבדיתא ואע"פ שבפומבדיתא דירות נאות וטרקלין גדולין מה שאין כן במתא מחסיא ויש בה כמ"כ מאכל משא"כ במתא מחסיא אע"פ כן מתא מחסיא טובה לדור בה לפי שהיו בה ת"ח הראוים להוראה ושאר בני העיר יהיה בהן תרבות יפה והיה נוח לאדם לדור ביניהם משא"כ בפומבדיתא. טב גלדנא סריא טוב דג קטן סריח שבמתא מחסיא שהוא בזול. מכותחא דרמי כיפי מכותח משובח שבפומבדיתא שהאוכלו סופו לסתור את אבני טירותיו ובנינו לפי שהוא ביוקר והרגיל לאוכלו ינקש נושה לכל אשר לו. קילקלי אשפות כדכתיב מאשפות ירים אביון ומתרגמינן מקילתא מרי' מסכינא. אפדני טירות כדכתיב ויטע אהלי אפדנו. גילדנא דג קטן שבים והוא גרוע מכל דגי הים. כיפי אבני הבנין כדקתני התם כפים ע"ג כפים וכפה כנגד האוטם הוא בנין חלול מלמטה ובנינו זהו קירויו ועשוי כמין כיפה כגון זה ובנין חזק הוא ע"כ לשון הרמ"ה ז"ל. ונראה מפירושו דגרס טב גלדנא סריא דמתא מחסיא מכותחא דרמי כיפי בפומבדיתא וגירסא נכונה היא דאל"כ מאי ענינו לכאן ומה שפירש אמר אביי השתא דאמרת כו' אמתניתא קאי דקתני אין מושחין את המלכים כו' אינו מופרח לומר דקאי דוקא על הברייתא אלא אפשר לומר דקאי על רבי אמי דאמר האי מאן דבעי למידע כו'.

בעשרה יומי דבין ראש השנה ליום הכפורים. לשון זה מצינו בפ"ק דברכות לענין המלך הקדוש ובפ"ק דר"ה לענין תשובה וכן בשאר דוכתי טובא ואין פירושו בין מוצאי יו"ט של ראש השנה ליום הכפורים כמו בין פסח לעצרת וכאלה רבות דא"כ קשה למה נקט בעשרה יומי דהא אין בין מוצאי ראש השנה ליום הכפורים אלא ז' ימים אלא הא דקאמר דבין ר"ה היינו בין תחלת ראש השנה ליה"כ שהן בין הכל עשרה ימים והם שוים לכל. אלה ענינים הנזכרים.

ולאו מילתא היא. פרש"י דזמנין דאע"ג דלית ליה בבואה דבבואה הדר אתי כו'. נראה מדבריו דלא קאי ולאו מלתא היא אלא למאן דבעי למיפק לאורחא ולא לאינך וכן כתב המרדכי בפירוש במסכת יומא מפני שהשטן מקטרג בשעת הסכנה כגון בדרך ובדבר קטן חלוש דעתיה ואתרע מזליה כו' וכן נראה מדברי הטור א"ח בסימן תקפ"ג והם גורסין לעולם יהא רגיל אינש למיכל בריש שתא כו' דמפרש טעם לכל חד וחד עיין שם.

משיח יכול מלך כו'. פי' אלו אמר משיח ולא אמר כהן הייתי יכול לומר שזה המלך שגם הוא משוח בשמן המשחה וכן הא דקאמר אח"כ אי כהן יכול מרובה בגדים וכן הא דקאמר אח"כ אי משיח כו' פי' ואלו אמר כהן ולא אמר משיח הייתי יכול לומר שזה מרובה בגדים וכן הא דקאמר אח"כ אי משיח כו' פי' ואלו אמר משיח בלא ה"א הידיעה הייתי יכול לומר שאף משוח מלחמה דוק ותשכח.

יכול מרובה בגדים ת"ל משיח. תימה דהא כתיב ולקח הכהן המשיח מדם הפר וכן גבי עשירית האיפה נמי משיח כתיב ואפ"ה איתרבי נמי מרובה בגדים מוהכהן בת"כ א"כ למה לא איתרבי נמי מרובה בגדים מוהכהן דכתיב גבי פר הבא על כל המצות וכדדריש ר"מ בסמוך וי"ל דוהכהן דהכא דכתיב גבי פר הבא על כל המצות איצטריך לגופיה כדתניא משיח יכול מלך ת"ל הכהן הלכך לא מייתר ליה הכהן לרבויי מיניה מרובה בגדים אבל התם גבי ולקח הכהן המשיח מדם הפר מי מצית אמרת משיח זה המלך אטו מלך בר קיבולי דם הוא הלכך הכהן מיותר הוא וכן גבי עשירית האיפה אי נמי כיון דכתיב התם בטבילה אצבע הכהן סתם דמשמע אפילו כהן הדיוט משום הכי האי ולקח הכהן נמי דרשינן מיניה רבויא למרובה בגדים.

על העלם דבר יביא פר. אין להקשות א"כ מאי איכא בין נשיא לכהן משיח כיון דשניהם מביאין פר על העלם דבר די"ל דמ"מ חלוק גדול יש ביניהם דכהן משיח אינו מביא כלום על שגגת מעשה לחוד כדיליף לעיל מעם הארץ פרט למשיח.

אתאן לר"מ דתניא אירע בו כו'. תימה דהא גם לר"מ לא אתאן שהרי ר"מ אמר והשני כל מצות כהונה גדולה עליו משמע אפילו פר יום הכפורים ועשירית האיפה מדקאמר כל ועוד לא כן הוה ליה לומר בהדיא חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה כדקאמר ר"ש בברייתא דמייתי בסמוך. וי"ל דקים ליה לגמרא דגם ר"מ ס"ל דפר יום הכפורים ועשירית האיפה הוא דוקא של כהן משמש משום שאי אפשר להביא שנים דחדא אמר רחמנא דתקרב ולא שנים ולפי שהוא פשוט לא הוצרך ר"מ לומר חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה והא דא"ר שמעון חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה מוכרח היה לומר כן כיון דקחשיב הוא לעיל פר יום הכפורים ועשירית האיפה בהדי שאר דברים הנוהגים בכהן משיח וכאן אמר וכולן נוהגין במשיח שעבר.

והשני כל מצות כהונה גדולה עליו דברי ר"מ א"ר יוסי מעשה וכו'. ואת הברייתא שנויה כאן בשבוש וצריך להגיה כמו שהיא שנויה במקומה בפ"ק דיומא ומייתי לה נמי בפ"ק דמגילה בלשון זה דברי ר"מ רבי יוסי אומר ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט א"ר יוסי מעשה ביוסף בן אילם מצפורי שאירע בו פסול בכ"ג ומינוהו תחתיו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכהן גדול לא לכהן הדיוט.

והשני כל מצות כהונה גדולה עליו כו'. נראה דלישנא דכל מצות כהונה גדולה עליו כולל שני דברים אחד שהוא עובד ככהן גדול שני שהוא אסור בדברים שכהן גדול אסור בהם ורבי יוסי לא פליג עליה אלא במאי דאמר שהוא עובד ככהן גדול אבל במאי דאמר דאסור בדברים שכהן גדול אסור בהם מודה דהא מדינא עובד ככהן גדול אי לאו משום איבה.

שני אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט כו'. בפ"ק דיומא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' יוסי ואין להקשות הלכתא למשיחא כדפריך בזבחים פרק בית שמאי ובסנהדרין ריש פ' ארבע מיתות דכבר תירצו התוספות שם קושיא זו דאיכא נפקא מינה אפילו בזמן הזה בנשיאות ראש ישיבה או פרנס שנתמנה על הצבור ועבר מחמת אונס שכשיעבור האונס חוזר לשררתו (הגה"ה. ומכאן הביא מהר"ם מרוטנבורג ז"ל ראיה למה שפסק אדם שהיה רגיל בשום מצוה כגון גלילה ואירעו אונס או עוני ונתנו הקהל המצוה לאחר ואח"כ העשיר ורצה שיחזירו לו המצוה שהדין עמו כמו שכתב המרדכי בשמו בפרק חזקת הבתים. ע"כ הגה"ה) והיא דבריש עשרה יוחסין אמר רב יהודה אמר רב הלכה כרבי יוסי דעתידין ממזרים ליטהר איכא נפקא מינה אפילו בזמן הזה שלא להרחיק משפחות שאינן ידועות דבממזרים שאינן ידועין אייריי וההיא דפ"ק דתענית דפסק כר"ג דאמר בז' במרחשון שואלין על הגשמים ומוקי לה בזמן שבית המקדש קיים י"ל דאיכא נפקא מינה אפילו בזמן הזה לבני בבל דאית להו פרי בדברא כדאיתא התם. והא דאמר בפסחים בפרק אלו דברים גבי פסח כלל א"ר עקיבא כל מלאכה שאי אפשר לעשותה מערב שבת דוחה את השבת ופסיק בגמרא הלכה כרבי עקיבא. י"ל דאיכא נפקא מינה אפילו בזמן הזה לענין מילה ואע"ג דגבי מילה נמי פסק רב יהודה הכי בהדיא בפרק ר"א דמילה מ"מ פסיק הכי בתרי דוכתי לאלומי פסקא דמילה. ומיהו קשה דבסוף פרק התכלת פסיק רבי יוחנן הלכה כאבא יוסי בן דוסתאי גבי חביתי כ"ג וי"ל דאין הגמרא תופס זה בקושיא הלכתא למשיחא אלא רב יוסף מקשה אותו

שעושין בכל יום ועל הסדר האמור בכל יום וכן דשון המנורה כשר בכל כהן והוא הסרת הפתילות שככו וכל השמן שבנר כדאמרינן במנחות נר שכבה נתדשן השמן ונתדשן הפתילה ומקנחן בספוג חוץ מנר מערבי שהוא מוצא אותו דולק ומגיחו דולק ואם כבה מדשנו ודשון זה של מנורה דומה לדשון מזבח הפנימי והוא הטעם שמפני שאינה עבודה אלא מכשירי עבודה מפני כך לא הצריכן הכתוב לכ"ג וכ"ג נותן בהן שמן אחר ופתילות אחרות ואם כבה נר מערבי מדליקו ממזבח החיצון והיינו אש דמנורה דאמרינן בשילהי פרק טרף בקלפי שלא יהא אלא ממזבח החיצון ותנן נמי בתמיד מצאו שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה ותניא בספרי יאירו שבעת הנרות שומע אני שיהו דולקים לעולם ת"ל מערב עד בקר אי מערב עם בוקר יכול יכבה ת"ל לפני ה' תמיד הא כיצד יאירו שבעת הנרות מערב עד בקר לפני ה' תמיד שיהא נר מערבי תדיר שממנו מדליקין את המנורה בין הערבים וזו היא הטבת הנרות של שחר כדתנן בתמיד של בין הערבים ולהיטיב את הנרות שהוא הדלקה שמדליקין כולן שנינו בפ' אמר להם הממונה נכנס להקטיר את הקטרת ולהיטיב את הנרות דאלמא אינה אלא בכ"ג וכן מפורש בסדר הקרובות שכ"ג מיטיב את הנרות אלא שרש"י ז"ל מפרש דהטבה זו של שחרית היינו דשון ואם תשאל מפני מה לא אמרו שידשן כ"ג מאחר שהוא מיטיב כמו שעושין שכל יום שהמדשן הוא מיטיב כדאיתא בסדר התמיד אין זו שאלה שלא דיו מה שהטילה עליו תורה אלא שנטיל עליו עבודות אחרות ועוד שהיה צריך לבגדי זהב אחרים כדתנא דבי רבי ישמעאל בגדים שבשל בהם קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו לפיכך היה דשון המנורה בכהן הדיוט כדשון מזבח הפנימי וזהו הפייס השני. הפייס השלישי חדשים לקטורת אבל לא להקטרת הקטרת עצמה שהרי שנינו נכנס להקטיר כ"ג כתבו בעלי הקרובות שהכ"ג מקטיר ומיטיב אלא לסייעו שהוא זוכה במחתה כדתנן בסדר התמיד מי שזכה במחתה נטל מחתת הכסף ועלה לראש המזבח ופנה הגחלים כו' והוא בכלל משנתנו דקתני חדשים לקטרת כלומר להקטרה עצמה ולמחתה והיא עצמה מעשרת אע"פ שאין זו עקר הקטרה כמפורש בירושלמי א"ר חנינא מעולם לא הפיס אדם לקטרת ושנה א"ר אסי מתניתין אמרה כן חדשים לקטרת בואו והפיסו א"ר חנינא מתניתין אמרה כן מי שזכה לקטורת אומר לזה שעל ימיני אף אתה למחתה נמצאת אומר שני כהנים מתברכים בכל פעם ואפילו לרבי יהודה דאמר לא היה פייס במחתה בזה מודה דעד כאן לא קאמר ר"י הכי אלא בשאר ימות השנה אבל ביום הכפורים מתוך שכל העבודות בכהן גדול חביבה עליהן ואם לא יפיסו לה לעצמה אתו לאינצויי ועוד שרבי יהודה יחיד הוא ורבנן סברי פייס הוה במחתה ומתניתין דתמיד כוותיה ואע"פ שבקטרת שלפני ולפנים כ"ג עצמו מכניס אף את המחתה וחותה התם מתוך שאין אחר יכול להכנס שם אף הוא חותה אבל כאן אחר נכנס עמו וחותה במחתה ומניח על המזבח הפנימי ויוצא לו בשאר הימים והכי נמי תניא בתוספתא בכל יום שני כהנים נכנסין אחד בכף ואחד במחתה היום נוטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו בד"א בקטרת שלפני ולפנים אבל בקטרת של מזבח החיצון הרי הוא כקטרת של כל ימות השנה ומתניתין נמי דייקא דלא קתני הכי אלא לקטרת שלפני ולפנים. הפייס הרביעי מי מעלה איברים מן הכבש למזבח הם האיברים שניתותרו מערב יוה"כ שסודרין איתן על המערכה הרביעית של אברים ופדרים כדברי ר"מ ואפילו למ"ד של חול אינן קרבין ביוה"כ משכחת לה בשל אחר השבת דחלבי שבת קרבים ביוה"כ והעלאת זו עבודת לילה היא או סוף של יום שעבר ואינה מסדר היום והיא צריכה פייס כמפורש והרי איברים ופדרים דעבודת לילה היא ותקינו ליה רבנן פייסא ומההיא נמי שמעינן דהא דתנן מי מעלה האברים כו' בין על איברי תמיד על שחר בין על איברים שלא נתעכלו מבערב הוא. ומעתה נמצינו למדים שכל זה הפרק בסדר יוה"כ נשנה שאף בו ביום היו ד' פייסות אלו אלא שכלל בהן אף הפייסות של שאר ימות השנה לפי שרצה לפרש כל הפייסות שמאחר שהוא מפרש והולך לקמן בשאר הפרקים כל העבודות שכ"ג עובד בו ביום מאלינו נמצינו למדים איזה מהן ביוה"כ ואיזה מהן בשאר הימים ואל מלך יושב על כסא רחמים יזכנו לראות בבנין בית עולמים ואז תדע דברי מי קיימין עכ"ל הרמב"ן ז"ל. ומה שכתב ואל ישבש עליך דעתך מה שאמר בפ"ק דיומא ביו"ה דאיכא חולשא דכ"ג עבדינן מחצות כו' כתב כן לפי שראה שכך עלה בדעת התוספות שכתבו שם משום חולשא דכ"ג מחצות משמע דאפילו תרומת הדשן שהיא עבודת לילה אינה כשרה אלא בו ולהכי מקדימין לה כדי שינוח בין עבודה זו לעבודת היום כו' ומיהו לבסוף כתבו התם בשם ר"י כדברי הרמב"ן ז"ל. ולכאורה היה נראה לי דלא אמר וכל עבודת יוה"כ כו' אלא דוקא בעבודות המיוחדות ליום הכפורים דהיינו מעשה הפר של כ"ג ושני השעירים שאחד מהן שעיר המשתלח והקטרת הקטורת בקדש הקדשים אבל תמידין ועבודות של כל יום כשרות בכהן הדיוט אלא דא"כ קשה דהא תנן ביומא פרק אמר להם הממונה הביאו לו את התמיד קרצו כו' נכנס להקטיר קטרת של שחר ולהיטיב את הנרות כו'. לכן דברי הרמב"ן ז"ל נראה לי עקר וכל הפורש ממנו כאלו פורש מן החיים.

וכולן נוהגין במרובה בגדים קשה לי אמאי פטור על טומאת מקדש וקדשיו שהרי מרובה בגדים חטאתו שוה ליחידים כשבה או שעירה כדפרש"י בהדיא לעיל במשנה ובסוף פרק שני מפרש רבא טעמא דר"ש מי שחטאתו שוה ליחידים כו'.

וכולן נוהגין במשיח שעבר. וא"ת דהא תנן בפרק אלו הן הגולין ומייתי ליה בסנהדרין ריש פרק כהן גדול ההורג כ"ג או כ"ג שהרג אינו יוצא משם לעולם ואמאי לא הדר במיתת משיח שעבר או במיתת משוח מלחמה לרבי יהודה שגם הם מחזירין את הרוצח. כבר תירצו התוספות בפרק בא לו כ"ג דכ"ג עיקר וכיון דהוה כ"ג בשעה שהרג לא הדר במיתת הגי או במיתת כ"ג אחר שיעמידו תחתיו והא דקתני דמחזירין הרוצח היינו כגון דלא הוה כ"ג בשעה שהרג אי נמי הא דקתני אינו יוצא משם לעולם כגון דלא הוו משיח שעבר ומשוח מלחמה.

ומחזיר את הרוצח דברי רבי יהודה. פי' רבי יהודה מוסיף על דברי תנא קמא ואמר לא בלבד חמשה דברים האמורים בפרשה נוהגין בו אלא אף מחזיר את הרוצח והמפרש בענין אחר טועה הוא.

יכול יהו מקריבין כולם אוננים. פי' מדכתיב נמי בההיא פרשה ומן המקדש לא יצא דילפינן מיניה דכ"ג משיח מקריב אונן וא"כ יכול דעל כולם אמר ומן המקדש לא יצא.

תלמוד לומר. והוא תימה דאכתי קשה ואחר שחלקו הכתוב יכול לא יהא מצוה על האלמנה וי"ל דרבויא של והוא לא קאי על בתולה בלבד אלא גם על אלמנה דכתיב בתריה בפרשה והוא אשה בבתוליה יקח אלמנה וגרושה וגו'.

כ"ג פורם מלמטה וההדיוט מלמעלה כו' איכא למידק מה טיבן של אלו הפסקות לכאן שאינם מענין כוונת המסכתא כלל ואף פסקות אחרונות מה טיבן לכאן. וי"ל איידי דתנא לעיל במשנה ולא פורעין ולא פורמין הוצרך לשנות כאן כ"ג פורם מלמטה כדי שלא תטעה לפרש ולא פורמין כל עיקר דומיא ללא פורעין שפירושו ולא פורעין כל עיקר אליבא דכ"ע ואגב תנא נמי שאר דברים שבין כ"ג לכהן הדיוט ואיידי דתנא פר המשיח קודם לפר העדה שהיא בבא השייכא כאן לפי שהיא מענין כוונת המסכתא תנא נמי הנך פסקות אחרונות ולהכי לא פריך הגמרא על פסקות אחרונות תניגא חדא זימנא וכה"ג אשכחן בדוכתי טובא ובפרט בפ"ק דמגילה שהביא שם אגב כלל אחד אין בין אדר הראשון לאדר השני כו' כמה כללות של אין בין וכן בפרק בא סימן שהביא שם אגב כלל אחד מנדה כמה כללות משביעית ומעשר ופיאה וכאלה רבים ולא פריך הגמרא עליו תניגא חדא זימנא אבל אכתי איכא למידק דא"כ ה"ל למיתני ברישא פר המשיח ופר העדה עומדים פר המשיח קודם כו' וא"ח ה"ל למיתני כל התדיר מחבירו קודם את חבירו כו' איידי דרישא אבל למיתני רישא אגב סיפא אין זה דרך המשנה וצל"ע.

כ"ג מקריב אונן כו'. בריש פרק שני דזבחים יליף ליה ממה שמצינו באהרן ביום שמתו נדב ואביהוא אמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' ש"מ שעל האכילה היה מקפיד ולא על ההקרבה מפני שמותר לכ"ג להקריב אפילו שהוא אונן ומדקאמר הן הקריבו וגו' כלומר אני הקרבתי מכלל דאי אינהו אקרוב שפיר נשרף מפני שההדיוט לא מקריב ולא אוכל ובפרק טבול יום מפרש אונן מי שמת לו אחד משבעה קרובים שחייב להתאבל עליו יום המיתה כלו בין נקבר המת בין לא נקבר הוא אונן דאורייתא ומיום המיתה ואילך כל זמן שלא נקבר המת הוא אונן דרבנן ויום הקבורה הוא אונן דרבנן כל אותו היום ואפילו לאחר הקברה וכשנקבר המת ביום ראשון של מיתה כל הלילה שלאחריו הוא אונן דרבנן.

אמר רבא למטה ממש כו'. בגמרא שלפנינו כתוב אמר רבא וטעות סופר הוא וצריך להיות אמר רב.

רצה מבדיל קמי שפה שלו. פי' נמוקי יוסף שהאימרא שעושין ביה הצואר קורע כדי שיהיו הקרעים מובדלים לשנים וכן נראה מדברי הטור שכתב וז"ל על כל המתים אם רצה מניח שפת הבגד שלימה וקורע מהשפה ולמטה ועל אביו ועל אמו צריך לקרוע השפה ע"כ. ופסקו התוספות בפרק אלו מגלחין בלשון הזה על שאר מתים לא יתחיל הקרע אצל גרונו אך מתחת שפת המלבוש כמו כנגד החזה או כנגד הקרע יקרע ועל אביו ועל אמו יבדיל למעלה עד כאן.

אינו אלא קרע של תיפלות. כלומר לא יצא ידי קריעה הואיל שאין הקריעה מובדלת לשנים ובפרק אלו מגלחין אמר מאי טעמא דרבי יהודה אמר ר' אבהו דכתיב ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים ממשמע שנא' ויקרעם איני יודע שהן לשנים אלא שנראין קרועין כשנים.

הייתי אומר בראש ובגד של סוטה הכתוב מדבר. פירוש שאין הכ"ג רשאי לפרוע ראש הסוטה ולא יפרום בגד הסוטה אלא כהן אחר אבל ראשו יפרע.

כל התדיר מחבירו קודם את חבירו. בזבחים ריש פרק כל התדיר נמי תנן משנה זו יותר מבואר וז"ל כל התדיר מחבירו קודם את חבירו התמידין קודמין למוספין מוספי שבת קודמין למוספי ראש חודש מוספי ראש חודש קודמין למוספי ראש השנה שנאמר מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה ע"כ. וא"ת דבפרק תמיד נשחט אמרינן מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר שנאמר העולה עולה ראשונה למה לי תיפוק לי' מהכא וכ"ת דהוא לגדרים ונדבות והאי למוספין דהמוספין קבוע להן זמן ונדרים ונדבות אפשר בכל יום ותדיר הא בפרק התכלת מייתי בהדיא קרא דהעולה אמתניתין דהתמידין אין מעכבין את המוספין דקאמר היכי דמי אי דאית ליה וליקדם והא תניא מנין שלא יהא דבר כו'. ועוד קשה טפי בסוף הגוזל קמא דריש מדכתיב מלבד איל הכפורים מכלל דכסף ברישא ופריך אלא מעתה מלבד עולת הבקר מכלל דמוספין ברישא והא תני מנין שלא יהא דבר כו' הוה ליה למיפרך ממתניתי דהכא דאדרבה דריש מדכתיב מלבד עולת הבקר מכלל דתמידין קודמין וליכא למימר נמי דאיצטריך קרא דהכא לצבור שאין להם תמידין אלא כדי אחד מהם דהא מתניתין לא בכת"ג איירי דומיא דסיפא דקתני דם חטאת קודם לדם עולה וליכא למימר דחד למצוה וחד לעכב דעיכובא ליכא כדאמר בפרק התכלת כבר תרצו התוספות שם דהעולה עולה ראשונה להקדמת הקטרת דבהקטרה איירי קרא דהעולה וקרא דהכא להקדמת שחיטה דתעשו את אלה בעשיה דדם כתיב והשתא ניחא דמייתי דרבא בפרק התכלת למימר דאפילו בהקטרה דלא תנן בפרק כל התדיר תמיד של שחר קודם אי נמי משום דלשון שלא יהא דבר קודם משמע טפי עיכובא ממה דמשמע מן המשנה לכן לא אייתיה מן המשנה דהכא והשתא ניחא דלא מייתי בהגוזל קמא ממתניתין לאוכוחי על מלבד איל הכפורים דלא הוי כסף ברישא דלעולם כסף ברישא כיון דכתיב כסף קודם ואח"כ איל אבל הכא איירי בעשיית הדם והכי קאמר קרא מלבד עולת הבקר שעשייתן כבר עבודת הדם תעשו את אלה אבל הקטרה דכתב מקמי קרא דמלבד עולת הבקר תהיה קודם התמיד דכולהו קראי דקמיה בהקטרה משתעו דהא כתיב בהו אשה וריח ולהכי איצטריך לאתויי מהעולה דאע"ג דהקטרת דמוספין כתיבא מקמי עולת הבקר הקטרת תמיד קודמת להן הכי נמי הכא אע"ג דכסף כתב מקמי מלבד איל הכפורים יכול להיות דאיל קודם. מיהו קשה דקראי דקמי מלבד עולת הבקר בעבודות דם איירי כדכתיב לעיל מיניה ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם וכפרה בדם היא ועוד אמאי לא גמרינן הקטרה ודם מהדדי ומפרש הר"ר חיים דקרא דהעולה איצטריך לחביתין דמכל התדיר לא אתי דבכל יום איתנהו בתמיד וכן מוכח ביומא בפרק אמר להם הממונה דקאמר איברים קודמין למנחה דתניא מנין שלא יהא דבר כו' ואמר רבא כו' ובמנחת חביתין איירי דאי במנחת נסכים תיפוק לי' מדכתיב עולה ומנחה וקרא דהכא איצטריך ללמד על כל התדירין שקודמין מיהו אין מרויח כלל בזה יותר משאם נאמר דאיצטריך העולה לנדרים ונדבות. ויש לתמוה אמאי לא נפקא לן דתמידין קודמין למוספין מדכתיב בתמיד בבקר ויוקדם מוקדם דבר שנא' בו בבקר למוסף שכתב בו ביום דמשמע בעצומו של יום כדדרשינן בפרק תמיד נשחט ביום לאחר ואמרינן נמי מוספין בשש ואז אינו בקר והיינו יכולין לדחוק ולומר דאי לאו קרא דהעולה היינו מאחרין הקטרת תמיד עד אחר הקטרת דמוסף כדמשמע בהגוזל קמא מדכתיב מלבד ותעשה בבקר הוה מוקמינן לעבודת הדם אבל עדיין קשה כיון דכתב העולה לאפוקי מההיא סברא למה לי קרא דמלבד לאשמועינן דתמידין קודמין למוספין לעבודת הדם תיפוק לי' בתמיד בבקר ומוספין ביום עכ"ל. ואע"פ דכאן העלו בתימה בלי תירוץ מ"מ בפרק התכלת תרצו דמויוקדם דבר שנאמר בו בבקר לדבר שנאמר בו ביום דמשמע בעצומו של יום לא שמעינן אלא שמצוה להקדים אבל אם הקדים ושחט הראוי להיות מאוחר יגמר ומהכא שמעינן דלא ע"ש.

אשר לעולת התמיד למה לי. פי' פשיטא דעולת הבקר היא עולת התמיד אלא תלה לך טעם דהקדמה בתדירות כדי שתלמוד שאר תדירים שיוקדמו דאי משום היא גופה למה לי לפרושי טעמא.

דתנא דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה כו'. תימה דהא בפרק האשה רבה מפיק ליה להאי קרא וקדשתו לדרשא אחרינא מנין שאם לא רצה דפנו ת"ל וקדשתו בעל כרחו והיא ברייתא בת"כ א"כ לפי זאת הברייתא דת"כ כל המקודש מחבירו הוא קודם את חבירו מנלן וליכא למימר דדריש ליה מקרא קדושים יהיו לאלהיהם דהא בת"כ מפיק ליה קדושים יהיו על כרחם. ואין להקשות א"כ למה לי גם וקדשתו לאורויי בעל כרחו הא כבר ילפינן ליה מקרא קדושים יהיו דכתיב לעיל מיניה די"ל דלא קאי עשה דקדושים יהיו אלא אמה דכתיב בההיא פרשה לעיל מיניה דהיינו שלא יטמאו למתים שאם רצה להטמא למתים ב"ד

מצווים להכריחם שלא יטמאו אבל וקדשתו אפסולות לכהונה קאי שאם נשאו נשים פסולות ב"ד מצווין להכריחם לגרשן וכן נראה בהדיא מפרש"י בחומש שפי' קדושים יהיו על כרחם יקדשום ב"ד על כך ואח"כ פירש וקדשתו על כרחו שאם לא רצה לגרש הלקהו ויסרהו עד שיגרש ולכן קשה לי על מה שפרש"י בפרק האשה רבה על הך ברייתא דת"כ שהבאתי מגיין שאם לא רצה כהן להתקדש מן הטומאה ומנשים פסולות כו' שהרי מבואר דלא יליף מן וקדשתו בעל כרחו רק אם נשאו נשים פסולות אבל מה שהב"ד מצווין להכריחן שלא יטמאו למתים יליף מקרא אחריבא קדושים יהיו וצריך עיון. וגם ליכא למימר דדריש ליה כל המקודש מחבירו הוא קודם את חבירו מקרא קדוש יהיה לך וכפרש"י בחומש קדוש יהיה לך נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה שהרי בת"כ מפיק האי קרא קדוש יהיה לך לדרשא אחרינא לרבות בעלי מומין וגם על הרי"ף שפירש בפרק אלו מציאות גבי הא דקאמר וטומאת כהן עשה ולא תעשה עשה דכתיב וקדשתו תמיה אני טובא דהא זה אינו לא כשיטת ת"כ ולא כשיטת גמרא דידן. לא כשיטת ת"כ שהרי מבואר דעשה דטומאת כהן הוא קדושים יהיו ועשה שלא ישאו נשים פסולות הוא וקדשתו ולא כשיטת גמרא דידן שהיא כדדריש רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון כו' ועשה דטומאת כהנים הוא קדושים יהיו גם לגמרא דידן וכן פרש"י והתוספות בהדיא בפרק אלו מציאות. ועוד קשה על הרי"ף לפי מה שהוא פירש דעשה דטומאת כהנים הוא וקדשתו א"כ למאי אתא קדושים יהיו אלימא שלא ישאו נשים פסולות קשה דהא לא כתיב בההיא פרשה ועוד דא"כ אמאי לא חשיב אלמנה לכ"ג אלא לא תעשה גרידא בפרק ב' דיבמות ובפרק כהן גדול והאיכא עשה דקדושים יהיו אלא בהכרח צריך אתה לומר דלא קאי עשה דקדושים יהיו אלא אמה דכתיב בההיא פרשה דהיינו שלא ישאו למתים. ואין להקשות דאכתי איכא מיהו עשה דוקדשתו לפי שכבר נתבאר דהגמרא דידן תפס עיקר לדרשת רבי ישמעאל שדריש וקדשתו נהוג בו קדושה לפתוח ראשון לכן נראה לי שטעות נפל בספר הרי"ף וצריך להיות עשה דכתיב קדושים יהיו וכו' וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בסוף פי"א מהלכות גזילה ואבידה וגם מה שפרש"י בחומש קדוש יהיה לך נהוג בו קדושה לפתוח ראשון כו' קשה בעיני טובא למה הוציא המדרש הזה נהוג בו קדושה לפתוח ראשון כו' מפסוק קדוש יהיה לך שלא דרשו כן לא בגמרא דידן ולא בתורת כהנים ושבק שיטת גמרא דידן. ושמא י"ל בישוב קושיא הראשונה דתרתי משמע ליה לת"כ מקרא וקדשתו אי נמי מקרא קדוש יהיה לך וצריך עיון היטב.

לפתוח ראשון ולברך ראשון כו'. נראה בעיני דאיירי דוקא כשאין הישראל חכם גדול ממנו אלא הם שוים בחכמה כי בודאי לא יחלוק על המשנה שלימה דלקמן דקתני אימתי בזמן שכולם שוים וכו' ואי אפשר לומר דלקמן אייריי דוקא לפדות ולהחיות ולכסות אבל לא לכל דבר שבקדושה דהא בהדיא איתא בירושלמי דפרקין ובשבת פרק הבונה על הך משנה דלקמן אפילו ממזר ת"ח וכהן גדול עם הארץ ממזר ת"ח קודם לכ"ג עם הארץ סברין מימר לפדות ולהחיות ולכסות הא לישיבה לא אמר ר' אבין אף לישיבה והא דקתני המשנה לקמן וכ"ג עם הארץ לאו דוקא עם הארץ גמור אלא שאינו שוה בחכמה לישראל ותדע דאם לא כן יש להקשות מדיוקא דרישא אדיוקא דסיפא אבל אין לומר להפך בזמן שכולם שוים לאו דוקא אלא שגיהם ת"ח ואף אם הישראל הוא חכם גדול ממנו והא דקתני וכ"ג עם הארץ דוקא הוא דא"כ איך אמר רבי אבין בירושלמי שהבאתי אף לישיבה וסתם ישיבה היינו בתלמוד תורה כדאשכחן בפרק יש נוחלין אמר ר' אמי בישיבה הלך אחר החכמה. ומיהו אפשר לומר דדוקא לישיבה ולברך ראשון וכל כיוצא בזה דלא תקון בה מידי מפני דרכי שלום דכהן קורא ראשון לפתוח ראשון בתורה שתקנו מפני דרכי שלום דכהן קורא ראשון ואע"ג שפרש"י בפרק הנזקין לפתוח ראשון בכל דבר כבוד בין בתורה בין בישיבה הוא ידבר בראש ע"כ. מ"מ התקנה לא נתקנה אלא דוקא בקריאת התורה דכהן קורא ראשון כמפורש בפרק הניזקין ומיהו אע"ג שאין דין קדימה מן התורה לכהן אם הישראל חכם גדול ממנו כדאמרן מ"מ אם רוצה הישראל לכבדו בגלל הכהונה מעליותא הוא כיון דלאו עם הארץ הוא ואם עשה כן מאריך ימים כדאיתא בפרק בני העיר שאלו תלמידיו את רבי פרידא במה הארכת ימים אמר להם מימי לא ברכתי לפני כהן ופריך הגמרא למימרא דמעליותא הוא והאמר ר' יוחנן כל ת"ח שמברך לפניו אפי' כ"ג עם הארץ אותו ת"ח חייב מיתה ומשני כי קאמר איהו בשוין ובהכרח צריך אתה לפרש דשוין לאו דוקא אלא כלומר שהכהן נמי ת"ח הוא אבל רבי פרידא גדול ממנו הוה ואפילו הכי לא בירך לפניו דאם לא כן קשה מאי רבותיה דרבי פרידא והלא מן הדין היה להקדימו מכח וקדשתו לכל דבר שבקדושה לברך ראשון ועוד שהרי ר' יוחנן עצמו לא אמר אלא כ"ג עם הארץ א"כ התרצן לא הוה צריך לומר אלא כי קאמר איהו כשאין הכהן עם הארץ אלא על כרחך כדאמרן. אמנם מפשט דברי התוס' בפרק הניזקין ובפרק בני העיר משמע דבי רבי ישמעאל אייריי אם הכהן ת"ח אע"ג שהישראל הוא ת"ח גדול ממנו יש לו דין קדימה מן התורה לכל דבר שבקדושה מוקדשתו וכל עיקר יסוד בניינם הוא מדיהיב טעם בפרק הניזקין דרב הונא קרי בכהנא משום דאפילו רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דא"י מיכף הוו כייפו ליה משמע דאי לאו הכי אסור אפילו הוא גדול מכל בני עירו ועל פי דרכם הוצרכו לדחוק ולפרש דגם לרבי פרידא היו כפופים כל הכהנים דאם לא כן מאי רבותיה אי נמי דוקא בקריאת התורה שתקנו מפני דרכי שלום דכהן קורא ראשון התם לא יקרא שום ישראל בכהני אלא א"כ הוה גדול הדור דכולהו כהני כייפי ליה אבל גבי רבי פרידא מיירי בברכה שבסעודה דלא תקון בה מידי מפני דרכי שלום לכך היה יכול לברך לפני כהן הפחות ממנו. ולי נראה אי משום הא מדיהיב טעם דרב הונא קרי בכהני משום דאפילו רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דא"י מיכף הוו כייפי ליה לא איריא מידי מפני דלא אמר דאפילו כהני חשיבי דא"י הוו כייפי ליה אלא להפליג בחכמתו של רב הונא שלא היה שום כהן שוה לו בחכמה עד דאפילו רבי אמי ורבי אסי מסתמא הוו כייפי ליה מרוב חכמתו דהכי אורח ארעא להיות כל אדם כפוף למי שגדול ממנו בחכמה כענין שאמרו בפרק מקום שנהגו ובפ"ק דחולין אבל מבבל לא"י כיון דאנן כייפינן להו כו' ופירשו התוספות בשם ר"ת דהיינו לומר כיון דאנן כייפינן להו מכח שהם חכמים גדולים בתורה יותר דאוירא דא"י מחכים כו' אבל לענין דינא אין אנו צריכין אלא שיהיה הישראל גדול יותר מהכהן ואע"פ שאין הכהן כפוף ליה אין אנו משגיחין ביה הואיל דאורח ארעא להיות כל אדם כפוף למי שגדול ממנו בחכמה כדאמרן בטלה דעתו אצל כל אדם יכן הוא דעת הרמב"ם והרשב"א והרא"ש ורוב הפוסקים נמצא שיש חמשה חלוקים בדבר שאין מצוה מן התורה להקדים את הכהן מכח וקדשתו אלא דוקא כשאין הישראל חכם גדול ממנו ואם הכהן ת"ח אפילו אם הישראל חכם גדול ממנו מעליותא הוא להקדים את הכהן בגלל הכהונה כדחזינן ברבי פרידא ואינו אסור משום ולמשנאי אהבו מות כיון דלאו עם הארץ הוא אבל אם הכהן עם הארץ אין רשאי הישראל ת"ח להקדימו לברך לפניו דרך חק ומשפט בגלל הכהונה משום ולמשנאי אהבו מות אבל אם הישראל ת"ח נתן רשות לכהן ע"ה לברך ברכת המוציא או ברכת המזון אין כאן בית מיחוש דהא חכם יכול ליתן רשות ואפילו לישראל הפחות ממנו לברך ברכת המזון כדאיתא בברכות דרבי אמר לרב קום משי ידך ואם הכהן ת"ח ואין הישראל חכם גדול ממנו יכול הכהן ליתן רשות לישראל לברך לפניו בסעודה ואפילו בסעודת נישואין וברית מילה דשכיחי בה רבים כיון דמסיק הגמרא בפרק הניזקין דדרכי שלום דקתני מתניתין היינו לכדמר דאמר לא שנו דחולק כבוד למי שגדול ממנו אלא בסעודה אבל בבית הכנסת לא וכיון דמסיק דאבית הכנסת נמי לא אמרן אלא דוקא בשבתות וי"ט דשכיחי רבים ממילא ידעינן דבסעודה מותר אפילו שכיחי רבים משום דלא אתאי לאינצויי שהבעל הבית נותן לברך לאשר יישר בעיניו כן נראה לי.

וליטול מנה יפה ראשון. בגדרים פרק קונם יין מייתי הך דרשא ופרש"י וליטול מנה יפה ראשון כשחולק עם אחיו הכהנים בלחם הפנים ע"כ. וכן פי' הר"ן בפרק הקורא את המגילה עומד ומסיק וז"ל ורש"י ז"ל פירש אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר לאחר שחלקו בשוה יאמר לו ברור וטול איזה מהן שתרצה אע"ג דקרא דוקדשתו גבי כ"ג כתיב מיניה ילפינן דכהן הדיוט נמי ראוי שיהא מקודש מישראל עכ"ל. ואני שמעתי ולא אבין היאך אפשר לומר דקרא דוקדשתו גבי כ"ג כתיב הלא יש כמה תשובות שאי אפשר לומר כן איבעית אימא קרא איבעית אימא גמרא איבעית אימא סברא קרא מדכתיב את"כ והכהן הגדול מאחיו וכו' ש"מ בהדיא דעד השתא לא אייריי בכ"ג אלא בכהן הדיוט וקרא דוקדשתו הוא צווי לישראל שינהגו קדושה בכהן וכן מוכיח הטעם דקאמר הקרא כי את לחם אלהיך הוא מקריב וגו' ואי משום דכתיב בתחלת הפרשה אמור אל הכהנים וגו' ולא נזכר ישראל מה בכך די"ל דקרא וקדשתו נאמר בצווי למשה לנוכח ולכל ישראל הנגררים אחריו גמרא שהרי בפ"ק דיומא תנן ונוטל חלק בראש וקאמר בגמרא כיצד נוטל חלק בראש אומר חטאת זו אני אוכל כו' ולא מהדר למילף הא דכ"ג נוטל חלק בראש מקרא דוקדשתו ובפרק הניזקין מהדר למילף שיהא כהן הדיוט מקודש מישראל מקרא וקדשתו ואם איתא אי אפשר דהוה שתיק הגמרא דלמילף הא דכ"ג נוטל חלק בראש מקרא וקדשתו הואיל ועקר קרא דוקדשתו בהכי מיירי טפי ממה דיליף שינהוג הישראל קדושה בכהן הדיוט מקרא וקדשתו דלאו עקר הקרא וקדשתו בהכי מיירי ועוד שהרי תניא בתוספתא בפ"ק דיומא בד"א שהוא נוטל חלק בראש בקדשי מקדש אבל בקדשי הגבול אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט חולקין בשוה ואם איתא למה לא יטול חלק בראש אף בקדשי הגבול. ועוד יש לדברי ראיה מוכרחת שאין להשיב עליה דעיקר קרא וקדשתו בכהן הדיוט כתיב ולא בכהן גדול מהא דתניא בספרא פרשת אמור ומייתי לה ביבמות פרק האשה רבה מנין אם אינו רוצה דפנו ת"ל וקדשתו בעל כרחו וכן פרש"י גופיה בחומש ועוד יש ראיה מבוארת מהא דתניא בתוספתא פרק ד' דסנהדרין ואין רואין את הכ"ג ערום ולא כשהוא מסתפר ולא בבית המרחץ שנאמר והכהן הגדול מאחיו וגו' שיהו אחיו הכהנים נוהגין בו גדולה ואם איתא למה לא מפיק ליה מדכתיב וקדשתו ואין לחלק בין לשון קדושה לגדולה דזיל בתר טעמא דהא אין אחיו הכהנים נוהגין בו גדולה אלא משום קדושה דהוא קדיש טפי. ואל תשיבני מטונך מדקאמר שם ר' יהודה אם רצה הכהן הגדול לנהוג בזיון בעצמו אין שומעין לו שנאמר וקדשתו על כרחו אלמא דוקדשתו גבי כ"ג כתיב כי זה ודאי טעות גמור הוא לפי דמשום דרבי יהודה דריש עיקר קרא וקדשתו כעל כרחו לענין כהן הדיוט שהב"ד מצווין להכריחו שלא ישא נשים פסולות כדאמרו בספרא שהבאתי לעיל מנין אם אינו רוצה דפנו ת"ל וקדשתו בעל כרחו וסתם ספרא ר' יהודה הלכך מיבעי ליה ר' יהודה דכ"ג נמי צריך להיות מקודש בעל כרחו אבל ר' יהודה סבר דעיקר קרא דוקדשתו לא קאי על כ"ג אלא על כהן הדיוט והוא צווי לישראל כדאמרן וכ"כ בהדיא הרמב"ם והסמ"ג וכל מוני המצות וז"ל ומצות עשה הוא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן שנא' וקדשתו כי את לחם וגומר וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהן כבוד הרבה ולהקדים אותם לכל דבר שבקדושה לפתוח בתורה ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון ע"כ וכן פירשו בהדיא התוספות והרא"ש וכל המפרשים ולא עוד אלא שהר"ן ז"ל עצמו פי' בנדרים כדפרש"י בפרק הניזקין שהבאתי לעיל ולא זכר כלל זה הפירוש שכתב בפרק הקורא את המגילה עומד ואולי חזר בו. ואיבעית אימא סברא שאי אפשר לפרש וליטול מנה יפה ראשון כשחולק עם אחיו הכהנים בלחם הפנים הואיל ולברך ראשון קאי בודאי על כהן הדיוט בקבוץ חבורת ישראל בסעודה דאלו בכ"ג אי אפשר מפני שאסור לו לכנוס לסעודה של רבים אפילו היא של מצוה אלא א"כ לבית האבל כדאיתא בפרק ב' דסנהדרין וכיון שכן בודאי דכוותיה אייריי נמי וליטול מנה יפה ראשון בקבוץ חבורת ישראל ובכהן הדיוט אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר כיון דכולהו מוקדשתו נפקא להו. ומי שדעתו רחבה מדעתי יתרץ דברי הר"ן וישא ברכה.

וליטול מנה יפה כו'. בפ' הניזקין מייתי הך דרשא וכתבו שם התוספות וז"ל וליטול מנה יפה ראשון כגון במעשר ראשון או בצדקה אם הוא עני או בחברים המסובים בסעודה אבל במילי דשותפות לא. דאמר בפרק מקום שנהגו דהנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם ע"כ. קשה לי דא"כ היאך תנן בפ"ק דיומא שנוטל הכ"ג חלק יפה בראש כשחולק עם אחיו הכהנים דהא מידי דשותפות הוא. לכן נראה לי דכהן כיון שזהו דינו יכול לראות סימן ברכה לפי שהתורה זכתה לו שיטול מנה יפה ולא אמרו דהנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם אלא במי שאין דינו ליטול חלק יפה ואע"פ שאמרו בפרק הזורע ונתן ולא יטול מעצמו אין זה לוקח מתנות מעצמו כי הוא רואה שפיר מה שהוא רוצה ואומר ליתן לו. שוב מצאתי שכן פירשו התוספות בהדיא בסוף מועד קטן עיין שם.

דף י"ג ע"א דתנו רבנן ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון כו' פרש"י פרשת פר כהן משיח כתיבא ברישא והדר כתיבא פר העלם דבר של צבור ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת דהייבו לפר כהן משיח למה ליה למהדר לכתוב כאשר שרף את הפר הראשון משמע מתוך פירושו דכל הקרא ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון יתיר הוא להאי דרשא ואין לשון הגמרא מה תלמוד לומר הראשון משמע הכי.

ת"ל הראשון שיהא ראשון קודם לפר העדה כו'. ברייתא זו שנויה בת"כ ואיכא למידק שהרי בת"כ מפיק הך דרשה גם כן מיותר הוי"ו של ואם כל עדת ישראל ישגו א"כ תרי קראי למה לי וז"ל ואם הרי זה מוסיף על ענין ראשון שתמצי אומר פר משיח ופר עדה עומדין פר משיח קודם לפר עדה לכל מעשיו עכ"ל. וי"ל דתנאים חלוקים בדבר דמר יליף לה מהכא ומר יליף לה מהכא ותדע שהרי בסמוך מייתי הגמרא דעת שלישית דיליף לה מדינא הואיל ומשיח מכפר ועדה מתכפרת כו' כן נ"ל.

וקיימא לן דאפילו חטאת העוף כו'. קצת קשה הלשון דמאי קאמר וקיי"ל כו' הלא כל עצמו של האי בנין אב לא בא אלא ללמד דחטאת העוף קודמת לעולת בהמה כדאיתא בהדיא בפרק כל התדיר ואפשר דה"ק וקיימא לן כלומר בפרק כל התדיר דהאי בנין אב לא איצטריך אלא לחטאת העוף שהיא קודמת

לעולת בהמה וכן פרש"י בהדיא בפרק תמיד נשחט ולכן לא כתיב בברייתא במקומה בת"כ וכן בפרק כל התדיר זה הלשון וקי"ל כו' כן נראה לי.

כמשפט כתיב ביה. פירוש כמשפט משמע כמשפט סדר מקראו כך סדר עבודותיו ועולה ברישא כתיבא רש"י בפרק כל התדיר.

האיש קודם לאשה להחיות. תימה דהא אמרינן בפרק מציאת האשה ת"ר יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסים את היתומה ואח"כ מפרנסים את היתום מפני שהאיש דרכו לחזור ואין אשה דרכה לחזור ומשמע דפרנסה היינו בין מזון בין כסות דטעמא דמפני שהאיש דרכו לחזור וכו' שייך בין במזון בין בכסות ועוד דתניא בפרק נושאין על האנוסה באו איש ואשה לבית במקום שחולקין מעשר שני נותנין לאשה תחלה ופוטרין אותה ואח"כ נותנים לאיש מ"ט משום זילותא. וצריך לומר דהאי להחיות אין פירושו אכילה אלא דינה של אכילה כדין הכסות והמשנה קתני והאשה קודמת לאיש לכסות וה"ה לאכילה דחד טעמא הוא כדאמרינן והא דקתני האיש קודם לאשה להחיות היינו להצילו תחלה אם הם טובעים בנהר או אם נפל גל על שניהם מפקחין את הגל תחלה מעל האיש וכה"ג ממש פירשו התוספות במסכת נזיר פ' כ"ג הא דאמר רבינא בסמוך כי תניא ההיא להחיותו וטעמא דמלתא לפי שהאיש מקודש יותר מן האשה שהאיש חייב בכל המצות והאשה אינה חייבת במצות עשה שהזמן גרמא.

בזמן ששניהם עומדים בקלקלה האיש קודם לאשה. ואפילו היא אשת איש ואפילו היא נערה מאורסה והטעם מפורש בירושלמי לפי שהאיש אין דרכו בכך ובקשו ממנו דבר שאינו טבע לו אבל אשה דרכה בכך ולכן פגמו של איש נפיש מדאשה.

הוא קודם לרבו. דוחי אחיך עמך כתיב חייך קודמין לחיי אחיך ואי בעית אימא סברא כל לגבי נפשיה עדיפא ליה דאי פריק נפשיה יכול למעסק בתורה ובמצות ואי פריק ליה לרביה וקאי איהו בבית האסורים מא אהנא ליה לדיליה זכותא דרביה. עד כאן לשון הרמ"ה ז"ל.

ורבו קודם לאביו. תימה ששתם הדברים ולא חילק דאם אביו חכם פודה את אביו ואח"כ פודה את רבו כדתנן בסוף פרק אלו מציאות היה אביו ורבו בבית השבי פודה את רבו ואח"כ פודה את אביו ואם אביו חכם פודה את אביו ואח"כ פודה את רבו ואמר בגמרא ת"ר רבו שאמרו רבו שלמדו חכמה ולא רבו שלמדו מקרא ומשנה דברי ר"מ רבי יהודה אומר כל שרוב חכמתו ממנו רבי יוסי אומר אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זה רבו ופסק רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה ורב ששת פסק הלכה כרבי יוסי ופריך הגמרא ומי אמר רבי יוחנן הכי והא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן רבו שלמדו חכמה ומשני מאי חכמה רוב חכמתו. וקשה לי שהרי משנה שלמה בלא מחלוקת שנינו בסוף כריתות כרבי יהודה כמו שפירשתי שם א"כ אמאי לא מייתי סיוע לר"י מן סתם משנה דכריתות שהבאתי וגם הפוסקים לא זכרוה ואיני יודע למה (הגה"ה ופסק הרא"ש כרבי יוחנן וכן פסק הרמב"ם בפרק ה' מהלכות ת"ת וכן פסק המרדכי בפרק אלו מגלחין בשם ר"י וכתב בשם אבי העזרי דפסק כרב ששת וחיליה כיון דקי"ל רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי. וקשה בעיני טובא לפי דבריו יש להקשות על רבי יוחנן דסתרי דבריו אהדדי דהא רבי יוחנן עצמו אמר האי כללא רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי בפרק מי שהוציאוהו ואיך פסק כאן כרבי יהודה נגד רבי יוסי. אמנם לפי האמת לא קשיא מידי שהרי כבר איתא בהדיא בפרק מי שהוציאוהו דרבי יוחנן עצמו לא כייל האי כללא אלא דוקא להיכא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר אבל לפעמים הוא בעצמו פוסק כנגד האי כללא כמו שפירשתי לעיל ריש פ"ק ובפרט בנדון זה דמסיק הגמרא אליבא דרבי יוחנן דסתם משנה דקתני רבו שלמדו חכמה היינו רוב חכמתו כרבי יהודה א"כ פשיטא דבכה"ג לא כייל רבי יוחנן מעולם רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי במקום דסתם משנה כרבי יהודה וגם טעם השני שנתן אבי העזרי לפסקו הואיל ורבא שהוא בתראה עביד עובדא כר' יוסי אין לו שחר דאין בדברי רבא הכרע דעביד עובדא כרבי יוסי הלכך יש לדון כמו שפסקו הרמב"ם ור"י והרא"ש וסייעתם שהם רוב המנין ורוב הבנין ומצאתי כתוב בספר חסידים סימן תקפ"ה הא דרבו קודם לאביו היינו שלומד עמו בהנם אבל אם אביו שיכר לו רבי ומלמדו אביו קודם לכל דבר וסברא נכונה היא אלא שלא חלקו הפוסקים ז"ל.

אמו קודמת לכולם. פי' אפילו לדידיה אע"ג דחייו קודמין לחיי אביו וחיי רבו כדאיתא בסוף פרק אלו מציאות אפס כי לא יהיה בך אביון אביון שלך קודם לשל כל אדם והוי ליה למימר מכ"ש לחיי אמו דגריע טפי משל אביו כדאמרינן בפ"ק דקידושין גבי מורא וכבוד אפילו הכי לענין להוציא מבית השבי אמו קודמת לכולהו משום דילמא עבדי בה איסורא. והא דתנן בפ' בתרא דכריתות האב קודם לאם בכל מקום לאו דוקא בכל מקום אלא דוקא לענין כבוד כדמוכח שם במשנה (הגה"ה וכתב בהגהת מרדכי דכתובות שמכאן פסק מהר"מ ז"ל שאם איש ואשתו שבויים אשתו קודמת לו אע"ג דליתיה קמן ב"ד יורדין לנכסיו ופודין אותה ואפילו עומד וצווח אל תפדוה מגכסי אין שומעין לו. ע"כ הגה"ה).

מלך קודם לכ"ג כו'. והא דכתיב ולפני אלעזר הכהן יעמוד היינו דוקא כשישאל לו במשפט האורים.

שנאמר ויאמר המלך אליהם וגו'. מהקאמר ליה דוד לצדוק הכהן דהוה כ"ג קחו עמכם מעבדי אדוניכם ועל כרחך אנפשיה קאמר ש"מ דמלך אדוניו של כ"ג הוא ואומר שמע נא יהושע הכהן מאי ואומר וכ"ת דילמא שאני צדוק דהוה מכהן באורים ותומים והוה ליה כהן ונביא ואמטו להכי עדיף מנביא כדכתיב ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים יהושע נביא הוה ואפילו הכי הוה צריך לאלעזר אבל כ"ג שאין מכהן באורים ותומים לא עדיף מנביא ת"ש שמע נא יהושע הכהן הגדול ויהושע הכ"ג בבית שני הוה דהא בנבואת זכריה כתיב וזכריה בבית שני הוה דכתיב בעזרא התנבו חגי נביאה וזכריה בר עדוא נביאה וכתיב בנבואת חגי בשנת שתים לדריוש המלך ויער ה' את רוח זרובבל בן שלתיאל ואת רוח יהושע בן יוצדק הכהן הגדול וגו' ויבואו ויעשו מלאכה וגו' ובית שני לא הוה ביה אורים ותומים דכתיב בעזרא עד עמוד הכהן לאורים ותומים ואפ"ה הקדים כ"ג לנביאים דכתיב אתה ורעיך שמא תאמר הדיוטות היו ת"ל כי אנשי מופת המה ואין מופת אלא נבואה כלומר אין נקראין אנשי מופת אלא אנשי נבואה שנעשה מופת על ידן שנאמר כי יקום בקרבך נביא וגו' ונתן אליך אות או מופת וכ"ת דילמא יהושע הכ"ג נמי נביא הוה דהא קא משתעי מלאך בהדיה דכתיב ויעד מלאך ה' ביהושע לאמר שמע נא יהושע וגו' לא ס"ד הא זכריה הוא דקא חזי לה לכולא מילתא ורחמנא הוא דאחוי ליה הכי במראה הנבואה להודיע גדולתו של יהושע הכהן הגדול תדע ברישא דענינא ויראני את יהושע הכהן הגדול עומד לפני מלאך ה' וגו'. עכ"ל הרמ"ה ז"ל.

משוח משמן המשחה קודם למרובה בגדים. קשה בעיני טובא היאך אפשר דלהוו בזמן אחד משוח בשמן המשחה ומרובה בגדים הלא יש שתי תשובות בדבר ולפי עניות דעתי לית נגר ובר נגר דיפרקינהו חדא שהרי בהדיא תניא בתוספתא ובירושלמי דמכילתין בפרקין משוח משמן המשחה היה בבית ראשון ומרובה בגדים היה בבית שני ואע"ג דלאו דוקא קאמר בבית שני אלא אף בבית ראשון מימות יאשיהו ואילך שנגנזו צלוחית של שמן המשחה כדאיתא לעיל מ"מ קשה במאי עסקינן אילימא קודם מיתת יאשיה מי היה מרובה בגדים שהרי תניא בת"כ בפרשת אחרי מות ומייתי לה בפ"ק דיומא ולדורות מגלן דלא מעכבא דתניא וכפר הכהן אשר ימשח אותו ואשר ימצא את ידו וגו' מה ת"ל לפי שנאמר שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אין לי אלא נתרבה שבעה ונמשח שבעה נתרבה שבעה ונמשח יום אחד נתרבה יום אחד ונמשח שבעה מגין ת"ל אשר ימשח אותו ואשר ימלא את ידו מ"מ כו'. הרי קמן מביאר דאע"ג דמשיחה שבעת ימים אינה מעכבת מ"מ מעכב המשיחה שלא היה מתמנה כ"ג בזמן שהיה שמן המשחה עד שנמשח לפחות יום אחד קודם יום הכפורים דאם לא כן מאי איצטריך קרא למעוטי דאינו מעכב משיחה שבעה ימים דמהיכא תיתי והכי איתא בהדיא לעיל אי הוי משוח הוי כ"ג ואי לא לא הוי כ"ג ומפני כך אמרו בתוספתא ובירושלמי שהבאתי מרובה בגדים היה בבית שני דאלו בבית ראשון בזמן שהיה שמן המשחה לא היה מתמנה כ"ג עד שנמשח כמו שנתבאר ואי איירי אחר מיתת יאשיהו מי הוה משוח אי אפשר לומר דאיירי במשוח באפרסמא דכיא שהרי אפרסמא דכיא לא הוזכר בשום מקום גבי כהנים אלא גבי מלכים ומפני המחלוקת כדאיתא לעיל והא ודאי דאפרסמא דכיא אינו מוסיף קדושה כלל וא"כ אמאי נקדימה דהא ליתיה בפר ואינו מקודש מחבירו ואי אפשר לומר לעולם אימא לך דאיירי קודם מיתת יאשיהו ואיירי שאירע בו קרי בכהן המשיח ביום הכפורים והכהן שהיו מתקינין לו תחתיו שמא יארע בו פסול נתרבה בבגדים בלבד ביום הכפורים ושמש תחתיו כי אין משיחתו דוחה יום הכפורים כדמשמע בהדיא בפ"ק דיומא גבי ומתקינין לו כהן אחר פשיטא אירע בו פסול קודם תמיד של שחר מחנכין אותו בתמיד של שחר אלא אירע בו פסול אחר תמיד של שחר במה מחנכין אותו כו' ואיפליגו התם רב אדא ואביי ורב פפא ולא אישתמיט חד מנייהו לומר דמחנכין אותו במשיחא דהא ליתא דא"כ לא נקרא משוח משמן המשחה סתם אלא משוח שעבר מחמת קריו והרי אמר אח"כ מרובה בגדים קודם למשוח שעבר מחמת קריו. ואפילו אם תרצה לדחוק ולפרש הא דקאמר משוח משמן המשחה קודם למרובה בגדים איירי לאחר יום הכפורים שחוזר הראשון לעבודתו ומעבירין השני כדאיתא לעיל והא דקאמר מרובה בגדים קודם למשוח שעבר מחמת קריו איירי ביום הכפורים עצמו גם זה אי אפשר בשום פנים דא"כ לא היה לו לקרותו להראשון משוח ולשני מרובה בגדים אלא הוה ליה לקרותו להראשון כהן משמש ולשני כהן שעבר כדתנן לעיל ובפ"ק דמגלה אין בין כה משוח משמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות אין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים כו' ובמכות פרק אלו הן הגולין גמי תנן אחד משוח בשמן המשחה ואחד המרובה בבגדים ואחד שעבר ממשיחותו מחזירין את הרוצח כו' ובסנהדרין פרק כ"ג תניא סגן ומשוח שעבר בימינו כו' ש"מ בהדיא מדקתני גבי הדדי כהן משוח ומרובה בגדים כהן משמש וכהן שעבר דלא נקרא כהן משוח משמן המשחה אלא מי שלא אירע בו פסול מעולם ולא נקרא מרובה בגדים אלא מי שנתמנה כ"ג ברבוי בגדים בלבד מימות יאשיהו ואילך וכן פרש"י בכולא גמרא ועוד דהא בהדיא תניא בת"כ בפרשת צו אין מושחין שני כהנים גדולים כאחד ומפיק ליה מדכתיב ביום המשח אותו אותו ולא שני והכי איתא נמי בירושלמי דמכילתין בפירקין וא"כ היאך אפשר דלהוו בזמן אחד משוח בשמן המשחה ומרובה בגדים בא הוו שני כהנים גדולים כאחד כלומר בזמן אחד וזה אסור כמו שנתבאר ואי אפשר לומר דדוקא אין מושחין שני כהנים גדולים כאחד אבל ממנין שני כהנים גדולים כאחד חד משוח משמן המשחה וחד מרובה בגדים דהא ליתא שהרי מרובה בגדים הוא כל כך כ"ג מן התורה כמו משוח משמן המשחה דשניהם מפורשים בקרא ואין ביניהם אלא פר הבא על כל המצות כדתנן לעיל ובפ"ק דמגילה ועוד דזיל בתר טעמא שהוא משום איבה כדאמר רבי יוחנן בירושלמי שהבאתי ואין לך איבה גדולה מזו דחד יהיה משוח והשני לא יהיה משוח אלא יהיה נתרבה בבגדים בלבד ומהאי טעמא סתם וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות כלי המקדש אין ממנין שני כהנים גדולים כאחד ואי אפשר לומר דדוקא כאחד אין ממנין שני כהנים גדולים אבל בזה אחר זה ממנין דהא נמי ליתא מהטעם שכתבתי דזיל בתר טעמא שהוא משום איבה וא"כ אין חלוק בין בפעם אחת בין בזה אחר זה דהא אדרבה יותר איבה איכא בזה אחר זה אלא על כרחך הא דקאמר כאחד ר"ל בזמן חד ואין דבר זה צריך יותר חזוק כי פשוט ומפורסם בכמה דוכתי בגמרא ובמדרש רבה שלא היה מתמנה רק כ"ג אחד בלבד. שוב יגעתי ומצאתי שכוונתי ת"ל לדעת התוספות במסכת נזיר ריש פרק כ"ג שגם הם כתבו סתירה זו ממש שכתבתי לעיל דא"כ לא היה לקרותו להראשון משוח ולשני מרובה בגדים כו' וז"ל ואי מיירי אחר יום הכפורים לא היה לו לקרותו לזה מרובה בגדים אלא שעבר. וכתבו עוד שם קודם זה וז"ל והשתא משוח ומרובה בגדים משכחת לה בדור אחד כגון שנמשח אחד לכ"ג ובתוך כך נגנז שמן המשחה ואירע בו קרי בכהן המשוח ומינו אחר תחתיו מרובה בגדים לעבוד עבודה ביוה"כ וקשה דא"כ הוה ליה למימר משוח חזי לעבודה ומרובה בגדים לא חזי לעבודה דראשון חוזר לעבודתו כדקאמר גבי משוח שעבר. ונראה לומר כגון שכ"ג גלה ומינו אחר תחתיו מרובה בגדים כגון שנגנז השמן כבר ושימש כמה שנים שאף אם הראשון שב אינו חוזר לעבודתו שהרי שימש זה תחתיו כמה שנים עכ"ל. וכתבו עוד וז"ל מרובה בגדים ומשוח שעבר וה"ה דמצי למינקט משוח ומשוח שעבר או מרובה בגדים ומרובה בגדים שעבר אלא רבותא נקט דאפילו אותו שעבר משוח מרובה בגדים עדיף ממנו מרובה בגדים ומשוח שעבר. לכאורה משמע מרובה בגדים כגון שכבר נגנז שמן המשחה והיה כ"ג מרובה בגדים ואירע בו קרי ומינו אחר תחתיו ומשחוהו ועבד ביוה"כ ושוב הראשון שהוא מרובה בגדים חוזר לעבודתו השתא יש לפנינו מרובה בגדים ומשוח שעבר ואי אפשר לומר כן דאיך נעשה זה שמשחו שני ולא משחו הראשון אלא יש לפרש כגון שיש כאן כ"ג משוח שעבר ואירע בו קרי ומשחו אחר תחתיו ועבד יום כפורים אחד ושוב המשוח הראשון חזר לעבודתו ועבד כמה שנים אחרי כן ומשוח השני עבד עבודתו ובין כך ובין כך נגנז שמן המשחה וזה המשוח הראשון שחזר לעבודתו גלה עם יכניה ומינו אחר תחתיו מרובה בגדים אבל משוח שעבר אינו מתמנה תחתיו כל ימי חייו של הראשון אף כי יצא בגולה משום איבה ולהכי ליכא למימר דמת המשיח דא"כ משיח שעבר יתמנה תחתיו אלא גלה ומינו מרובה בגדים תחתיו והשתא המשיח שעבר קודם למרובה בגדים בזמן שעדיין היה שמן המשחה והשתא שניהם המרובה בגדים והמשיח שעבר מרובה בגדים עדיף שעבד עבודה שראוי לעבודה ואלו משיח שעבר לאו בר עבודה הוא כדאמרינן בפ"ק דיומא דלכהן גדול אינו ראוי משום איבה ולא לכהן הדיוט מעלין בקדש ואין מורידין כרבי יוסי דאמר אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט עכ"ל התוספות. יכל זה איננו שוה לי כי מה שכתבו כגון שכ"ג גלה עם יכניה כו' שאף אם הראשון שב אינו חוזר לעבודתו זה לא היה ולא נברא שאי אפשר לומר כן דשתי תשובות יש בדבר חדא שהרי בפ"ק דיומא פסק רבי יוחנן דהלכה כרבי יוסי דאמר אם אירע קרי לכ"ג ומינו אחר תחתיו שהראשון חוזר לעבודתו והשני אינו ראוי לא

לכ"ג ולא לכהן הדיוט והקשו התוספות הילכתא למשיחא ותרצו שיש נפקא מינה לפרנס או שאר ממונה על השררה שעבר מחמת האונס ומינו אחר תחתיו דראשון חוזר לעבודתו כשיעבור האנוס. ומי שאין עיניו תרוטות יראה מזה שאין חלוק בין זמן מרובה לזמן סמוך אלא לעולם חוזר לשררתו כשהיה אונס ואין לך אונס גדול מזה שגלה שלא בטובתו ועוד דלא גרע מרוצח שגלה לערי מקלט שחוזר לעירו במיתת כהן שחוזר לשררה שהיה בה לרבי מאיר ואפילו לרבי יהודה דפליג עליה בסוף פרק אלו הן הגולין וס"ל שאינו חוזר לשררה שהיה בה שאני התם דכתיבי קראי ושוב הרוצח וגומר שיבה מושב אל משפחתו וגומר למשפחתו הוא שב ואינו שב למה שהוחזקו בו אבותיו דוקא התם שעשה עבירה שהרג בשוגג או עבד עברי שמכר עצמו או נמכר בגנבתו אבל האי דלא עבר עבירה אפילו רבי יהודה מודה שחוזר לשררתו אם לא שתאמר דמה שכתבו כגון שכ"ג גלה ר"ל גלה מעצמו כמו שהיה ירמיה גלה מעצמו עד שאמר לו הקב"ה חזור וכן אמרו בפ"ק דמגילה גבי מרדכי אשר הגלה מירושלים שגלה מעצמו אבל זה דוחק גדול לומר שכ"ג גלה מעצמו דבשלמא גבי מרדכי מצינו בקרא שגלה מעצמו והיכא דגלי קרא גלי והבו דלא לוסיף עליה. ולפי דרכם של התוספות טפי היה נראה לי ליישב בענין אחר כגון שכ"ג גלה לערי המקלט ומינו אחר תחתיו בריבוי בגדים כגון שנגנז השמן כבר ושימש כמה שנים שאף אם הראשון שב במיתת כהן שעבר ממשיחתו לרבנן או במיתת משוח מלחמה לרבי יהודה בפרק אלו הן הגולין אינו חוזר לשררותו משום דהלכה כרבי יהודה לגבי רבי מאיר דאמר רוצח שגלה אינו חוזר לשררה שהיה בה. ועוד יש להקשות על תירוץ התוספות שהרי שריה כ"ג גלה בגלות יכניה ויהוצדק בגלות צדקיהו כמפורש בסוף מלכים וכן כתבו התוספות בהדיא בפ"ק דיומא גבי ולא שמשו במקדש ראשון אלא י"ח כהנים כו' דשריה כ"ג גלה בגלות יכניה וא"כ היאך אפשר לומר כגון שכ"ג גלה כו' שאף אם הראשון שב כו' שהרי מקרא מלא הוא בסוף מלכים ובסוף ירמיה דשריה כ"ג גלה בעל כרחו ולא שב מעולם אלא נהרג ברבלה כדכתיב ויקח רב טבחים את שריה כהן הראש ואת צפניה כהן משנה וגו' ויך אותם מלך בבל וימיתם ברבלה וגו' וגם מה שכתבו אח"כ אלא יש לפרש כגון שיש כאן כ"ג משוח כו' וזה המשיח ראשון שחזר לעבודתו גלה עם יכניה כו' אין לו קיום והעמדה כלל ועקר מכמה טעמים חדא שהרי שריה כ"ג גלה עם יכניה כמו שנתבאר והא ודאי דשריה לא היה משוח כלל שהרי חלקיהו היה כ"ג בימי יאשיהו ואחר חלקיהו היה בנו עזריה כ"ג ואחר עזריה היה בנו שריה כ"ג כמפורש בדברי ימים וכבר מת יאשיהו אפילו קודם חלקיהו כמפורש במלכים ועוד למה לא מנו תחתיו כ"ג משוח שעבר כי מה איבה שייך אם הראשון גלה. סוף דבר חזרתי על כל צדי צדדים ולא יכולתי למצוא תירוץ מספיק וגם שאלתי חכמים ואין מגיד לי ולכן אומר אני מאן דמתרגם לי ברייתא זו מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא.

סגן קודם לאמרכל. בירושלמי דשקלים פרק אלו הן הממונים קחשיב עוד מעלה אחת שסגן קודם לקתיקול וקתיקול קודם לאמרכל.

דתניא סגן ומשוח מלחמה שהיו כו'. בנזיר ריש פרק כ"ג מייתי ברייתא זו בלשון זה אין בין משוח מלחמה לסגן אלא שאם יהיו מהלכין בדרך כו' והקשו התוספות דהא טובא איכא בינייהו כל החמשה דברים האמורים בפרשה לא פורע ולא פורם מצויה על הבתולה ואסור באלמנה דאינן נוהגין בסגן ונוהגין במשוח מלחמה כדאיתא לעיל ועוד משוח מלחמה משמש בבגדים שכ"ג משמש וסגן עובד בבגדים שכהן הדיוט משמש כדאיתא ביומא שלהי פרק בא לו ותרצו דודאי טובא מילי איכא דמשוח מלחמה חמור מסגן ותנא קולי קולי קתני דאין קולא שנוהגת במשוח מלחמה שלא תנהוג בסגן רק הך והכי נמי אמרינן בפרק מקום שנהגו תנא קולי קולי קתני.

כהן קודם ללוי לוי לישראל כו'. בירושלמי אמרו לוי קודם לישראל לוי לאו ישראל הוא אמר ר' אבין בשעת הדוכן שנינו ע"כ. וכה"ג איתא בירושלמי דנזיר פרק כ"ג גבי לוי וישראל יטמא ישראל לוי לאו ישראל הוא א"ר אבין בשעת הדוכן שנינו משמע דהשתא דליכא דוכן אינו קודם לישראל וכן פרש"י בהדיא בתומש בפסוק השמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימיך על אדמתך וז"ל על אדמתך אבל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל ע"כ. וחפשתי לדעת מנין לו ומצאתי בספרי שדרשו כן על אדמתך ולא בגולה ע"כ אבל הפוסקים לא חילקו בין זמן לזמן אלא פסקו כסתם משנה שלנו כיון דבגמרא דידן לא חלק בין זמן לזמן ובירושלמי דברכות בסוף פרק אין עומדין משמע שיש ללוי דין קדימה לברך לפני ישראל במקום שאין שם כהן אפילו השתא דליכא דוכן מדקאמר שם ריב"ל מימי לא ברכתי לפני כהן ולא ברך ישראל לפני וריב"ל לוי היה אכן הטור א"ח בסוף סימן ר"א כתב בשם מהר"מ מרוטנבורג ז"ל שאין לו דין קדימה והא דקאמר שלא בירך ישראל לפניו מצד גדולתו ז"ל ולא מצד לויה. וקשה לי על דבריו כיון שאין לו דין קדימה לענין ברכה למה יהיה לו דין קדימה לענין צדקה להחזיותו טפי מלענין ברכה ושאר דברים שבקדושה דהא אדרבה עיקר קרא בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לשאת את ארון וגו' דיליף מיניה דלוי קודם לישראל איירי לענין דברים שבקדושה וצריך לי עיון.

ישראל לממזר כו'. עדיפא מינה תניא בתוספתא ישראל קודם לחלל וחלל לשתוקי ושתוקי לאסופי ואסופי לממזר כו'.

וכהן גדול עם הארץ. לאו דוקא עם הארץ אלא שאינו שוה בחכמה לישראל כדהוכחתי יפה לעיל בדבור לפתוח ראשון ולברך ראשון כו'.

ממזר ת"ח קודם לכ"ג עם הארץ. בירושלמי דפרקין וכן בשבת פרק הבונה איתא על משנה זו סברין מימר לפדות ולהחיות ולכסות הא לישיבה לא א"ר אבון אף לישיבה ע"כ ומינה נשמע דהא דתנן כהן קודם ללוי כו' היינו לכל מילי ומפני כך תנא סתם כהן קודם ללוי כו'.

שנאמר ובני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן כו'. פסוק הוא בדברי הימים [א' כ"ג] ובפ' הניזקין יליף לה רב אשי נמי מהאי קרא דכהן קודם ללוי ואין להקשות למה יליף לה מדברי קבלה ולא יליף לה מדברי תורה דאמר קרא ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי אטו אנא לא ידענא דהכהנים בני לוי ניגהו אלא כהנים ברישא והדר לוי כדיליף לה רב מתנה התם ורבי יצחק נפחא יליף לה התם מקרא ונגשו הכהנים בני לוי ד"ל משום דעקר פשטיה דקרא הכהנים בני לוי לאו להכא אתא דהא מצינו בכ"ד מקומות בתורה דכהנים אקרו בני לוי הלכך ניחא ליה טפי למילף מהאי קרא של דברי קבלה שהוא מפורש בהדיא דכהן קודם ללוי.

שנאמר בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי מתוך וגו'. תיבת מתוך טעות סופר הוא והכי גרסינן את שבט הלוי לשאת את ארון ברית ה' וגו' ואע"ג שנמצא כתוב בפירוש המשנה לר"ע מברטנורה ז"ל שפירש לוי קודם לישראל דכתיב בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי מתוך בני ישראל שבוש גמור הוא כי פסוק זה לא היה ולא נברא ואולי לשון מתוך בני ישראל הוא תוספות שהוסיף מסברא דנפשיה לפרש הקרא הבדיל ה' את שבט הלוי כלומר מתוך בני ישראל.

כלב מכיר את קונו בוראו דכתיב ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו ואמטו להכי כתיב לכלב תשליכון אותו ולא כתיב לחתול תשליכון אותו מפני שהכלב מכיר את קונו וחתול אינו מכיר את קונו. ונראה לי לפרש והוא עקר דהאי קונו דקאמרינן לאו לשון בוראו. הוא אלא לשון בעליו כדכתיב ידע שור קונהו וחשב עם קונהו וכן דרך העולם שהכלב מכיר את בעליו והולך אחריו לכל מקום שהוא הולך ומשמרו מה שאין כן בחתול. עד כאן לשון הרמ"ה ז"ל.

חמשה דברים משכחין את הלמוד כו'. אע"ג דאיכא בפרטן ששה דברים אפשר שהשותה מים של שיורי רחיצה והרוחץ רגליו זו על גב זו כחדא חשיב להו הואיל ושניהם איירי מענין רחיצה.

אף המניח כליו תחת מראשותיו. והא דתנן בריש תמיד ומניחין אותן תחת ראשיהן הא אוקימנא התם דלאו דוקא תחת ראשיהן ממש אלא כנגד ראשיהן ומיהו התם מפרש טעם אחר משום שיש בבגדי כהונה שיש בהן כלאים כגון אבנט ואין מותר להשתמש בהן אלא בשעת עבודה.

תנו רבנן כשהנשיא נכנס כל העם עומדים ואין יושבין עד שאומר להם שבו. וא"ת דהא אמרינן בסוף פ"ק דקידושין חכם עובר עומד מלפני ד' אמות וכיון שעבר יושב. אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו וכיון שעבר יושב. נשיא עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנא' והביטו אחרי משה עד באו האהלה. כבר תירץ הרא"ש ז"ל דהתם מיירי כשראוהו עובר בשוק כי ההיא דמשה והאי סידורא דהכא מיירי כשראוהו נכנס בבית המדרש ולישנא הכי מוכח דהכא אמר כשהנשיא נכנס דמשמע נכנס לבית המדרש והתם אמר הרואה חכם עובר דמשמע עובר בשוק. ואפשר לתרץ בענין אחר דהאי סידורא דהכא לא הוה אלא דוקא בימי רשב"ג והייבו דאמר רבי יוחנן בסמוך בימי רשב"ג נשנית משנה זו כלומר שלא נהג כן לא לפניו ולא לאחריו דדכותה אמרינן בפרק כל הכלים בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו כלומר אבל לא לפניו ולא לאחריו בסוף פרק אלו מציאות נמי אמרינן כי האי גוונא גבי הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא כמו שפירשו התוספות בשם ר"ת בפרק הגוזל עצים ובשאר דוכתי טיבא. ומיהו תימה בעיני שלא הזכיר כאן ולא בפ"ק דקדושין ראש ישיבה וכי תימא דנשיא היינו ראש הישיבה וכדאיתא בפרק תפלת השחר גבי רבי אלעזר בן עזריה כשרצו למנותו לנשיא אמרי ליה ניחא ליה למר ליהוי ריש מתיבתא וכמו שכתב הרמב"ם בהדיא בפרק א' מהלכות סנהדרין וז"ל הגדול בחכמה שבכולן מושיבין אותו ראש עליהם והוא ראש הישיבה והוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל מקום כו' וכן משמע בהדיא בשמעתין דקאמר נימא ליה תני לן עוקצין ואמרינן נמי לעיל בפרקין ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה לישראל ברבים א"כ קשה הא דאיתא בכתובות פרק הנושא בשעת פטירתו של רבי אמר שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא חניגא בר חמא ישב בראש ופרש"י הוא יהיה ראש ישיבה ושמא י"ל דמשום שלא היה ר"ג חכם כל כך כמו אחיו שמעון כדאיתא התם לא היה יכול להיות ראש הישיבה ומשום יקרא דר"ג לא רצה רבי למנות שמעון בנו לראש הישיבה. כן נראה לי.

כשחכם נכנס אחד יושב ואחד עומד כו'. שבוש הוא וצריך להיות אחד עומד ואחד יושב כו'.

מפסיעין על ראשי העם. והא דאמר בפ"ק דסנהדרין אזהרה לדיין שלא יפסע על ראשי העם אע"ג דרבים צריכין לדיין היינו היכא שלא יצא לצורך דלא היה אנוס לצאת אי נמי אפי' יצא לצורך יש לו לקצר דרכו כל מה שיכול כדאמרינן בפרק קמא דקידושין אזהרה לזקן שלא יטריח העם מויראת.

מפסיעין על ראשי העם יצא כו'. הרי"ף והרא"ש העתיקו ברייתא זו בפ"ק דקידושין בזה הלשון מפסיעין על ראשי העם ואע"פ שאמרו אין שבת לת"ח שיכנס באחרונה כו' וכן מצאתי כתוב בתוספתא בפ"ו דסנהדרין וגם מה שנמצא כתוב בגמ' שלפנינו בזמן שאין להם דעת לשמוע נכנסים ויושבים לפני אביהם כתוב בספרים אחרים אחורי אביהם והיינו מול עורף אבותיהם ופניהם כלפי העם וכן עיקר.

יצא לצורך. ביבמות פ' מצות חליצה גבי מי שצריך לו עם קדוש כו' מייתו התוספות ברייתא זו ופירשו יצא לצורך כלומר לצורך העם ובתוספתא גרסינן בהדיא יצא לצורך העם עכ"ל. ואני לא אוכל להאמין שיצאו דברים אלו מפי בעלי התוספות אלא איזה תלמיד טועה פירש כן דהא כאן גמרא ערוכה מפרש בהדיא יצא לצורך היינו לצורך עצמו כדאמר רב פפא בסמוך לא אמרו אלא לקטנים כו' ורבא אמר האידנא כו'. ואין לומר שלא היו גורסי' הא דאמר רב פפא לא אמרו כו' שהרי מצינו לקמאי דקמאי ז"ל והרי"ף והרא"ש בפ"ק דקדושין ושאר המחברים וכל הספרים חדשים גם ישנים הנמצאים בידינו כולם גורסין הא דאמר רב פפא וגם מה שהעידו דבתוספתא גרסינן בהדיא יצא לצורך העם עדות שקר הוא כי יגעתי ומצאתי בתוספתא דוקני בסנהדרין דגרסינן יצא לצורך נכנס כו' כמו שכתוב בגמרא דידן ובכל הפוסקים.

כדי שלא יתרחק. אע"ג דאין טעם זה שייך אלא בעיר שאין בה בתי כסאות וצריכין לילך בשדה כמו בבבל שהיו שם חכמי הגמרא וצריך להתרחק מבני אדם ליפנות ולכך קאמר שילמד עצמו ליפנות בתחלת הלילה כדי שלא יצטרך להתרחק באמצע הלילה כדי ליפנות וכן ילמד עצמו ליפנות בתחלת היום בהשכמה שאין בני אדם מצויין כדי שלא יצטרך ליפנות ביום ויצטרך להרחיק מן הדרך שלא יהיו אחרים רואין אותו מ"מ טוב שילמד אדם את עצמו להשכים ולהעריב אפילו האידנא שיש לנו בתי כסאות בבית מטעם אחר שהוא נקיות לק"ש ולתפלה כדאמר רבי יוחנן בפרק ב' דברכות הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים שלמה יפנה ויטול ידיו כו'. ואיתא נמי בפרק מי שמתו דלכתחלה לא יתפלל עד שיבדוק עצמו תחלה יפה.

אמר רבא האידנא דחלשא עלמא כו'. לכאורה היה נראה בעיני דלא גרסינן רבא דהא רב פפא תלמידו של רבא היה ובודאי לא היה קובע דבריו אדברי תלמידו רב פפא אמנם מצאתי כה"ג בסוף פ"ק דע"א אמר רב פפא ובמכיר בעליהן אמר רבא דיקא נמי דקתני כו' וגדולה מזו מצינו ביבמות פרק ארבעה אחים שעושה אביי תירוץ על מה שהקשה הגמרא על רב אשי אע"ג דרב אשי לא ראה לאביי לפי גרסת ספרים שבידינו בפרק עשרה יוחסין כשמת רבא גולד רב אשי אלא ודאי גם אביי ידע דברי רב אשי והוצרך לו לתרץ הכי נמי י"ל דרבא ידע דברי תלמידו רב פפא בלי שהוא שומעם מרב פפא ואמר האידנא דחלשא עלמא כו'. אבל קשה בעיני דהא אשכחן ביבמות ריש פרק בית שמאי שקבע רב אשי דברי רב פפא קודם דברי רבא והרי"ף והרא"ש בפ"ק דקידושין ושאר מחברים לא הזכירו כלל הך מימרא דרבא.

אסיקו לר"מ אחרים. נראה לי משום דר"מ התחיל לכנוס בעובי התגר כדאיתא לעיל אמר ליה ר"מ לרבי נתן אנא חכם כו' הלכך קנסו לר"מ טפי מרבי נתן ואסיקו ליה אחרים שהוא שם גנאי יותר מיש אומרים ומ"מ לא רצו לבזותו כולי האי לקרותו אחר בלשון יחיד כדאסיקו לאלישע בן אבויה כדאשכחן בחגיגה פרק אין דורשין ובסוף חולין. ועוד י"ל הא דאסיקו לר"מ אחרים בלשון רבים לפי שאחרים היו עמו בעזרתו והא דלא הוזכר רק ר"מ לפי שהוא היה העקר והאחרים

היו טפלים לו וזהו הטעם דקרו ליה לרבי נתן יש אומרים בלשון רבים ומ"מ קשה לי דהא אשכחן בפ"ק דברכות דאיפליגו ר"מ ואחרים מאימתי קורין שמע בשחרית מכלל דאחרים לאו היינו ר"מ וכן אשכחן בדוכתי טובא דאחרים לאו היינו ר"מ. ואין לומר דדוקא אותן הלכות שקבל מאלישע בן אבויה קבעום בשם אחרים מפני שהיה שמו אחר אבל שאר הלכות קבעום בשמו דשתי תשובות בדבר שאי אפשר לומר כן חדא דהא הכא משמע דאסיקו לר"מ אחרים מכח קנס שקנסוהו מחמת שרצה לבייש את ר"ג ולא מחמת שקבל שמועותיו מן אחר ודוחק לומר דזה וזה גרם דאסיקו לו אחרים ועוד דהא אשכחן בדוכתי טובא גם ליש אומרים דלאו היינו רבי נתן. ונראה לי דכל אותן הלכות שאמרו ר"מ ור"נ קודם דאסיקו להם אחרים וי"א קבעום בשם וכל אותן הלכות שאמרו אחר דאסיקו להם אחרים וי"א קבעום בשם אחרים וי"א.

קמרא דאבוך למיהוי אב ב"ד כו'. פירוש קמרא הגורה שחוגרין אותה באבנט אלא שהיא רחבה יותר מאבנט וקובעין עליה כסף או זהב ומשמשי מלכים לובשין אותה ולפי שהיה אביו של רבי נתן ראש גולה בבבל והיו ראשי גליות רגילין ללבוש חגורות מוזהבות דאינון קמרי ולעמוד לפני מלכי פרסיים ועלה רבי נתן לארץ ישראל והיה אב ב"ד לפיכך אמר לו אם הועילה לך חגורה של ריש גלותא שלבש אביך להיות אב ב"ד הלא די לך זאת ובקשת להיות גם נשיא. כן פירש הערוך בשם רב שרירא גאון.

דף י"ד אמר ליה גם אהבתם גם שנאתם כו'. לא רצה לומר לו בהדיא לא תתני הכי אלא בניחותא אמר לו גם אהבתם גם שנאתם כו' כאלו הוא שואל ממנו ולא כמוהירו משום דהכי דינא כדאמרינן בפ"ק דקידושין ובפרק הנשרפין מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה הנשרפים בנסקלין כו' אמר ליה רב יהודה אבא לא תיתני הכי מאי אירייא כו' אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא לא תימא ליה לאבוך הכי דתניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה אומר לו אבא מקרא כתוב בתורה כו'.

האויב תמו חרבות לנצח. פרש"י דמשמע אע"פ שתמו האויבים שכבר מתו חרבות לנצח ואין יפה להזכירם ע"כ. ולא נהירא חדא דפשטיה דקרא לא משמע הכי דא"כ או לכתוב קרא האויבים תמו או לכתוב האויב תם ועוד סיפיה דקרא דכתיב וערים נתשת אבד זכרם המה מאי משמע להאי פירוש ועוד קשיין קראי אהדדי דהתם כתיב גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה והכא כתיב חרבות לנצח ומאי חזא רבי דעביד כי האי קרא ליעבד כאידך קרא ותו מאי קמהדר ליה רבי שמעון ברבי הני מילי היכא דאהנו מעשייהו ומנא ליה דקרא בהכי מיירי אלא הכי פירושו כי כתיב גם אהבתם גם שנאתם כו' בשנאה גרידתא אבל בני אדם שבקשו להחריב ולעקור כבודך וכבוד בית אביך אע"פ שמתו לא יתמו איבת חרבות שהחריבו לנצח והיינו דכתיב האויב תמו חרבות לנצח ובתמיה קאמר קרא כלו' אפשר שיתמו חרבות שהחרבת לנצח כלומר אפשר שישכחו לנצח והיינו דכתיב בסיפא דקרא וערים נתשת אבד זכרם המה כלומר ערים שנתשת חרבות ושוממות כלום אבד זכרם ואמטו להכי מהדר ליה ר"ש ברבי הני מילי היכא דאהנו מעשייהו רבי מאיר ורבי נתן לא אהנו מעשייהו הדר אתנייה לבתר דאוכחיה ר"ש בריה הדר ואמרה למתניתין דבכורות אמרו משום ר"מ רבי דענוותנא הוא כדגרסינן בסוף סוטה משמת ר' בטלה ענוה ואפילו איהו דענוותנא אמרי משום רבי מאיר אמרו ולא רבי מאיר אומר שלא רצה לומר בהדיא אמר ר"מ. עד כאן לשון הרמ"ה ז"ל.

רבנן לא אהנו מעשייהו הדר אתני כו'. ואע"ג דא"ר יותנן בפ"ק דיומא כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם ומשמע התם בגמרא דאם מחלי קודם שפייסו נענש עליו י"ל דהיינו דוקא אם נעשה מעשה שתרפוהו ובזוהו אבל הכא ר"מ ורבי נתן לא עשו מעשה רק שבקשו להביא ר"ג לידי כיסופא אבל לא בא לכלל זה.

א"ר יוחנן פליגי בה רשב"ג ורבנן כו'. מייתי לה הכא אעובדא דרבי מאיר ורבי נתן שעלה על דעתם להעביר רשב"ג מנשיאות מחמת שלא היה סיני כמותם וכתיב מי ימלל גבורות ה' כלומר למי נאה למלל גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלותיו ופליגי רשב"ג ורבנן אם סיני עדיף להיות נקרא שיכול להשמיע כל תהלותיו והוא קודם או עוקר הרים נקרא שיכול להשמיע כל תהלותיו והוא קודם.

דאמר מר הכל צריכין כו'. בבבא בתרא בפ' מי שמת אמר עתיר נכסין עתיר פומבי זהו בעל הגדות עתיר סלעין עתיר תקוע זהו בעל פלפול עתיר משח עתיר כמס זהו בעל שמועות הכל צריכין למרי חטיא גמרא כו'. וזהו שאמר הכל כלומר אפילו עתיר סלעין דהיינו בעל פלפול צריך לבעל שמועות אלמא דסיני עדיף וטעמא דמילתא דהכל צריכין אפילו עתיר סלעין למרי חטיא משום דמאי מהני ליה למרי זוזי אי לא משכח חטיא למזבן בגווייהו אבל מרי חטיא לא צריך לכולי עלמא כולי האי דאי נמי לית ליה זוזי למזבן בהו שאר מילי דצריכי ליה מאחר דאית ליה חטיא יכול למחייא בגווייהו ועוקר הרים דמי לעתיר סלעין דלית ליה חטיא דאי משכח מאן דמזבן ליה חיטין בזוזי תהני ליה זוזי ואי לא לא מהני ליה ולא מידי כלומר דאי משכח מאן דתנא ליה מתניתא ושמעתתא מהני ליה חידודיה ופלפוליה דיכול למידק מנייהו אגב פלפוליה כמה מילי דלא יכלי שאר אנשי למידק ואי לא משכח מאן דתנא ליה מתניתא ומהדר קמיה שמעתתיה מאי מהני ליה פלפוליה. וא"ת דהכא מסיק דסיני עדיף ואלו בפרק במה מדליקין משמע לכאורה דעוקר הרים עדיפא מדקאמר שם בשעה שמכניסין אדם לדין שואלין אותו פלפלת בחכמה כו' ולא אמר דשואלין אותו אם למדת הרבה דהיינו סיני וכן מצינו בבבא מציעא פרק הפועלים דאמר ריש לקיש על רבי חייא רבותו של עולם לא פלפלתי תורה כמותו כו' וי"ל דהא ודאי מי שמוסר נפשו וכמעט שהוא ממית עצמו לפלפל טובא לכוון הלכות ולתרץ הויות מקבל שכר טפי ממי שהוא סיני ואינו מוסר נפשו לפלפל טובא משום דאגרא דשמעתא סברא כדאיתא בברכות ובכי האי גוונא אייתי פלפלת בחכמה וכן הא דאמר ריש לקיש לא פלפלתי בתורה כמותו כו' אבל עוקר הרים הכא אייתי דמשמיא זכו ליה שהוא בעל פלפול בלי שהוא מוסר נפשו לפלפל.

אפילו אומנא לביתיה לא חליף. פי' רב האי גאון כיון דשלחו מתם סיני עדיף והשפיל רב יוסף עצמו ולא רצה לנהוג שררה בפני רבה היה חולק לו רבה כבוד ומספיק לו כל צרכיו שאפילו מקיז דם לא היה צריך לקרא לביתו לפי שהיו כל צרכיו נעשין בביתו של רבה ורש"י ז"ל פירש אפילו אומנא לביתיה לא קרא שלא רצה לנהוג שררה בעצמו כל אותן שנים שמלך רבה אפילו בהאי שררותא שלא רצה להביא שום אומן בתוך ביתו אלא כשהיה רוצה להקיז דם היה מכניס אומן לביתיה דרבה ושם היה מקיז דם. ולא דייק גבן דמאי שררותא איכא למקרא אומנא לביתיה הא אפילו הדיוט שבהדיוטות קרי אומנא לביתיה דאטו על כרחיה קרו ליה מדעתא דנפשיה הוא דאתא ובזוזי הוא דאתי. ועוד כתב ז"ל ואית דאמרי אפילו אומנא לביתיה לא קרי שלא היה לו פנאי להקיז את עצמו כל אותן שנים שמלך רבה מחמת שהיה עוסק כל שעה בתורה לפני רבה. וכלהו תני פירושי לא דייקי גבן דודאי פירושי רחיקי ודחיקי נינהו. ולזה נראה לפרש לפי עניות דעתנו כולהו שני דמלך רבה כו' כלומר בשביל שהשפיל רב יוסף את עצמו ולא רצה לנהוג שררה בפני רבה הגינה זכות ענותנותו עליו ועל אינשי ביתיה שלא חלה אחד מהם כל אותן השנים אשר מלך רבה ואפילו אומנא להקיז דם לא הוצרך לקרות לביתו הדין הוא פירושא דאסתבר לן בה ופירושא מעליא הוא ע"כ לשון הרמ"ה ז"ל. ואני נפלאתי הפלא ופלא על דברי הגאונים האלה היאך אפשר להו לפרש שלא רצה רב יוסף להיות ראש ישיבה מפני ענוה שלא רצה לנהוג שררה בפני רבה שהרי בסוף פרק הרואה משמע בהדיא שלא זה היה טעמו של רב יוסף מדקאמר התם בגמרא טעם אחר מפני דאמרי ליה כלדאי מלכת תרתין שנין ופרש"י ואמר אם אמלוך תחלה קודם לרבה אמות לסוף שנתים כו' משמע בהדיא לולי שרב יוסף היה חושש שימות לסוף שנתים היה קיבל עליו. לכן נראה לי ללמוד סתום מן המפורש כיון דמייתי ליה התם הך דרבה ורב יוסף אהא דאמר רבי אבין כל הנדחה מפני השעה שעה נדחית מפניו כו' דהא דקאמר כאן כולהו שני דמלך רבה כו' כלומר כיון שרב יוסף רצה להיות נדחה מפני השעה השעה נדחית מפניו כל כך עד דלא מיבעיא שלא הפסיד שגותיו בכך אלא אפילו אומנא להקיז דם לא הוצרך לקרות לביתו מפני שלא היה חולה כלל כן נ"ל.

הוו יתבי והוו צריכי רישא. פירוש אחר שמת רב יוסף.

אמרו כל דאמר מילתא ולא מיפריך ליהוי רישא. לכאורה נראה דסבירא להו דעוקר הרים עדיף מסיני דאל"כ קשה למה לא אמרו כל מאן דאמר מילתא דלא ידע חבירו ליהוי רישא ואם כן קשה למה פליגי הם על מה ששלחו מא"י סיני עדיף הלא דינא בטעמא אמרו דהכל צריכין למרי חטיא. ועוד קשה למה מייתי הגמרא האי עובדא דאביי ורבא ורבי זירא ורבה בר מתנה סתם אחר דמסיק דסיני עדיף כאלו אין מחלוקת ביניהם. לכן נראה לי דגם הם סבירא להו דסיני עדיף והכי קאמר כל דאמר מילתא ולא מיפריך כלומר שיהא משנתו ששנה סדורה לו כנתינתה מהר סיני בלי פירכא וסתירה להוי רישא אבל לא תלו הדבר במי שיהא יותר חריף ומפולפל ותדע דאם כן הוה ליה לומר כל שיקשה ויתרץ טפי על דברי חבירו ליהוי רישא ולמה הצריכו לומר כל דאמר מילתא ולא מיפריך אלא על כרחך כדפרישית. ובהא נמי מתורץ מה ששינה רש"י הפירוש על מאמר הריני כבן עזאי בשוקי טבריה שאמרו אביי ורבא דאלו בפרק בתרא דערכין פרש"י גבי הא דאמר אביי הריני כבן עזאי בשוקי טבריה וז"ל הריני משבח במקומי שאני דרשן ובקי כבן עזאי שהיה משבח בשוקי טבריה כדתניא בבכורות אמר בן עזאי כל חכמי ישראל לפני ככליפת השום עכ"ל ואלו בעירובין פרק בכל מערבין פרש"י גבי הא דאמר רבא הריני כבן עזאי בשוקי טבריה וז"ל יומא בדיחא הוה ליה לרבא ואמר להו לתלמידיו השתא צילא דעתאי והריני מזומן להשיב בחריפות לכל מי שישאלני כבן עזאי שהיה דורש בשוקי טבריה ולא היה בימיו עוקר הרים כמותו עכ"ל. לפי שרש"י הרגיש דכאן בשמעתין משמע בהדיא דאביי הוה סיני טפי מרבא כדקאמר דכולהו איפריך דאביי לא איפריך הלכך לא מסתבר ליה לרש"י לפרש שרבא היה משבח עצמו יותר מכל חכמי דורו כבן עזאי בבקיאות דהא אביי הוה בקי יותר מיניה ולפיכך פירש"י שרבא היה משבח עצמו כבן עזאי בעוקר הרים ואביי היה משבח עצמו כבן עזאי בבקיאות כדמוכח כאן בשמעתין דהוה סיני טפי מכל חכמי דורו. כן נראה לי.

אמר ליה נחמני פתח כו'. פרש"י אית דאמר דבלשון גנאי קרי ליה נחמני כלומר עדיין אתה תלמידו של רב נחמן ע"כ. ואני תמיה טובא על רש"י שכתב פירוש זה שהוא שבוש גמור ולפי דעתי לא יצאו דברים אלו מפיו אלא איזה תלמיד טועה כתב כן בגליון מבחוץ וחשב המעתיק שהוא מלשון רש"י וכתבו בפנים דהא אשכחן בכתובות פ' אע"פ [דף ס"ה] דרבא קרי ליה לאביי נחמני אחר מותו גבי חומא דביתהו דאביי אתאי לקמיה דרבא אמרה ליה פסוק לי חמרא אמר לה ידענא ביה בנחמני דלא הוה שתי חמרא כו'. והתם ודאי אי אפשר לומר דבלשון גנאי קרי ליה נחמני וכן הא דאמרינן בערבי פסחים פגעא ביה באביי אגרתא בת מחלת אמרה ליה אי לאו דמכרזי עלך ברקיע הזהרו בנחמני ובתורתו הוה סכנתיך כו' ובלאו הכי אי אפשר לעלות על הלב פירוש זה שהוא סתור מאליו דהא רב נחמן סתם הוא רבו של אביי וסתם רב נחמן הוא רב נחמן בר יעקב חתנו של ריש גלותא שהיה ראש בנהרדעא כדמוכח בפרק השולח אמר רב נחמן בר יצחק אנא אמינא הלכה ורבנן דאתו ממחוזא אמרי משמיה דרב נחמן אין הלכה אלמא רב נחמן סתם לאו היינו רב נחמן בר יצחק אלא רב נחמן בר יעקב ורב נחמן בר יצחק הוה תלמידו של רבא כדמשמע בפרק לא יחפור וכן מוכח בעירובין בפרק מי שהוציאוהו דקאמר יתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא ורבא קמיה דרב נחמן אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא כו' וכן מוכח בהדיא בפרק עושין פסין אמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה שנא' ויקם וילך מנוח אחרי אשתו מתקיף לה רב נחמן בר יצחק כו' וכן בכמה דוכתי ואם כן מאי גנאי היה זה לאביי שקראו רבא נחמני כלומר עדיין אתה תלמידו של רב נחמן דהא באותו זמן כבר היה מת רב נחמן זמן רב קודם כדאיתא במועד קטן וכמו שכתוב בספר יוחסין וגם רבא עצמו היה תלמידו של רב נחמן. לכן נראה לי עקר הפירוש הוא שכתב רש"י מסברא דנפשיה בגיטין פרק השולח שהבאתי וז"ל נראה בעיני דעל שם שרבה בר נחמני גידל אביי בביתו ולמדו תורה שהיה יתום השיאו את שם אביו נחמני רבה סתם הוא רבה בר נחמני עכ"ל. אבל בערוך מצאתי כתוב בשם הגאונים להפך משום דאביי בר אחוהי דרבה בר נחמני הוה ותלמידיה וכיון דהוה שמיה נחמני כשם אבוה דרבה לא הוה קרי ליה כל שעתא נחמני בשם אביו אלא הוה קרי ליה אביי בלשון ארמית כאדם שקורא אבי וסליק ליה אביי וכיון שהיה מן האבות והגדולים קריוהו רבנן הכי עכ"ל. וקשה לי על פירושו היא גופא טעמא מאי למה לא קרי ליה כל שעתא נחמני בשם אביו. ונראה לי משום דס"ל כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות ממרים וז"ל היה שם אביו כשם אחרים משנה את שמם יראה לי שאין נזהר בכך אלא בשם שהוא פלא שאין הכל דשין בו אבל השמות כו' קורא בהו לאחרים שלא בפניו ואין בכך כלום ע"כ. ולפי דשם נחמני אינו שם פלא והוה קרי ליה נחמני בשם אביו שלא בפניו זהו שדקדק בעל הערוך למינקט לא הוה קרי ליה כל שעתא כו' דמשמע דלפעמים הוה קרי ליה נחמני בשם אביו והייגו שלא בפני אביו ורש"י שפירש דעל שם שרבה בר נחמני גידל אביי בביתו כו' לא ס"ל כלל דין זה שכתב הרמב"ם ז"ל היה שם אביו כשם אחרים משנה את שמם משום דלא אשכחן בגמרא רק שלא יקרא אביו עצמו בשמו לא בחייו ולא במיתו אבל שאפילו אחרים ששמם כשם אביו שאין לקרותם בשמם זה לא מצינו בשום מקום. כנ"ל.

סליקא לה מסכת הוריות

דברי שמואל

מאת רבנו שמואל הצרפתי

תושב מתא פא"ס

דף ב ע"ב גמ' או תלמיד וראוי להוראה תרתי למה לי וכו' עיין בספר קרבן אהרן דף ק"ח ע"ב מפ' ויקרא.

דף ג' ע"א בפירש"י בד"ה וב"ד משלי' וכו' ר"מ פוטר צבור דהא קמייתו ב"ד וכו'. וכתב הרב ר' שמואל אירלש אשכנזי ז"ל בספר חידושי הלכו' וז"ל צ"ע לפירושו דא"כ בלאו משלים לרוב ציבור הוה מצי לאשכוחי פלוגתייהו בפשיטו' כדבעי למימר מעיקרא בהורו ב"ד ועשו רוב קהל וטעמא דר"מ דפוטר צבור משום דב"ד קמייתו וחכמים מחייבין צבור דאין ב"ד מייתו אלא דע"כ לא ניחא ליה לאוקומי הכי דא"כ בהפך נמי ר"מ מיחייב ב"ד וחכמי' פוטרים ב"ד. וראיתי מי שהגיה והשלימו לרוב ציבור הס"ד ואח"כ מתחיל הדיבור צבור מייתי וכו' ור"מ פוט' צבור כו' וקאי אשינוייא דלקמן דחכמי' מחייבין היינו ר"ש דמחייב צבור ומחייב ב"ד ור"מ דפוטר וכו' היינו צבור דמשום דקא מייתי כו' וק"ל עכ"ל הרב האשכנזי ז"ל וצ"ע בדע' הרב ז"ל דאדמהדר לאקשוי' לפירש"י ז"ל ממאי דהוה מצי לאשכוחי פלוגתייהו בפשוטו' כדבעי למימ' מעיקרא כו' הקשה ליה עדיפא מינה האי דקאמר רב פפא מ"ס ב"ד משלים לרוב צבור ומ"ס אין ב"ד משלים לרוב צבור דלפום מאי דפירש"י ז"ל ר"מ פוטר צביר דהא קמייתו ב"ד משמע דס"ל דר"מ הוא דסבר ב"ד משלים לרוב ציבור דאלת"ה לא מייתו לא ב"ד ולא צבור ואם כן איך יתכן לומר דחכמים דמחייבי ס"ל דאין ב"ד משלים לרוב ציבור. וכבר היה עולה על הדעת ליישב דחכמים דמחייבי לאו דס"ל הכי אלא לדבריו דר"מ קאמרי והכי קאמרי ליה לדידן ודאי ליכא חיובא דאנן ס"ל דאין ב"ד משלים לרוב צבו' אלא לדידך דס"ל דב"ד משלים לרוב צבור אודי לן מיהת דצבור חייבין ולא ב"ד. אכן הוא דוחק עצום דזו מנ"ל לרב פפא ומי הכריחו לזה הדוחק וגם לרש"י ז"ל קשה דמי דחקו לפרש הכי שינוייא דרב פפא לכן נרא' בבירור דהאמת יורה דרכו כמו שהגיה המגיה ותו לא מידי ודוק.

דף ו ע"א ת"ר מת אחד מן הצבור חייבין א' מבית דין פטורין מאן תנא אמר רב חסדא וכו' עד א"ל אביי שמעינן לי' לר"ש דאמר חטאת השותפין אינה מתה דתניא פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהם ימותו כולן מתה דתניא פר ושעיר עזים אח' חטאת וקאמר ר' יהודה ימותו כולן אלמא ס"ל דאפילו חטאת צבור מתה. ותמה אני מאד איך נעלם מהרב אשכנזי ז"ל דבר פשוט וברור כזה. וצידדתי כמה צדדין אולי אוכל לישב דבריו ולמצוא להם טעם ולא מצאתי להם שחר ודבר מתישב כלל לפי דעתי לכן אמינא אולי שום תלמיד טועה אמרה להאי מילתא וכתבו בגיליון והמדפיסים הכניסו להאי מילתא בפנים אמר המחבר עוד אודיע למעיין דמלבד הכרח דסוגייא עצמה עוד גדלה התמיהה מאד בעיני ואשוב אתפלא הפלא ופלא על דברי חידושי הלכות ממה שראיתי אחרי כתבי בסוגיות הגמרא בכמה דוכתי ולהכי אמינא בקיצור דעיין בפרק שני דתמורה דתנן בהדיה חטאת היחיד שכפרו בעלים מתה ושל צבור אינה מתה רבי יהודה אומר תמות. ועיין ג"כ ביומא במתניתין דריש פרק ב' שעירי ובדף ג' ע"א ובדף ס"ה ע"א וק"ל.

ע"ב בפירש"י ז"ל בד"ה אלא אמר רב אחא בר יעקב שבטו של לוי לא איקרי קהל וה"ה לכהנים דלא איקרי קהל דכהנים הויין בכלל שבט של לוי ואכתי וכו' נוקמה כר"ש עכ"ל והקושי מבואר בלשון זה דכיון דהכהנים לא איקרו קהל א"כ חטאת דידהו הויא חטאת השותפין ושמעינן ליה לר"ש דקאמר דאינה מתה ולפי זה לא מיתוקמא כר"ש ואיך א"כ סיים רש"י ז"ל דבריו במאמר ואכתי נוקמה כר"ש דלאו רישיה סיפיה ולכאורה יראה שהוא ט"ס וצ"ל ולא מיתוקמא כר"ש. אכן הוא דוחק לשבש כל הספרים וגם יש קצת ראייה דקושט' הוא כמו שכתוב בספרים מדברי הרב בעל חידושי הלכות ז"ל שכתב וז"ל בפרש"י ז"ל בד"ה והכתיב על שם וגו' וכהנים איקרו קהל ושותפין ניגהו ומיתוקמ' כר"ש וכו' עכ"ל. כ"ה בנוסחת הישנות אבל קשה להולמו דהא כיון דאיקרו קהל לא שותפין ניגהו וכן ראיתי מי שהגיה בפירש"י ז"ל. אבל קשה דתיהדר קושיא לדוכתא אלא מעתה ניתו' פר בהוראה וטפי להו שבטים ונראה להגיה כמו שנמצא בדפוסים החדשים בבז"לא וכצ"ל וכהנים לא איקרו קהל ושותפין ניגהו ולא מיתוקמה וכו'. ואין להקשות כיון דרבא נמי כאביי ס"ל דלא איקרו קהל ושותפין ניגהו מאי קאמר מאי הוי עלה וכו' דמ"מ קאמר מאי הוי עלה איכא למימר כרב יוסף ולשנויי הא דפריך נייתו פר והוראה וכו' ואם איתא שהוא ט"ס ורבא ס"ל כאביי למה לא כת' כי אם ואין להקשו' כיון דרבא אומר כאביי. ה"ל למימר כיון דרב אחא ורבא כאביי ס"ל. ועוד מאי האי דקאמר וז"ל מי איכא למימר כרב יוסף ולשנויי הא דפריך נייתו פר והוראה וכו' דמאי שינוייא הוא זו דאיכא לשנויי אהא דפריך נייתו פר בהוראה. לכן יראה דיש ליישב גירסת הספרים דגרסי ואכתי נוקמא כר"ש והוא דכונת רב אחא לומר דאע"ג דכהנים איקרו קהל כדכתיב על הכהנים ועל כל עם הקהל מ"מ לאו כי היכי דנייתו פר ההוראה איקרו קהל דמצינו בקר' אחרינ' דלא איקרו קהל אלא ודאי מאי דאיקרו קהל בקרא דעל הכהנים ועל כל עם הקהל היינו כי היכי דפר דידהו דומיא דקהל דלא ליזיל למיתה כחטאת השותפים ולעולם אכתי נוקמא כר"ש דרב אחא כרב יוסף ס"ל וכונתו לשנויי הא דפריך אלא מעתה נייתו פר בהוראה ומאי דקאמר תלמודא אלא אמר רב יוסף הכונה לעקור מאי דהוה ס"ד מעיקרא בשינוייא דרב יוסף דהכהנים איקרו קהל לכל מילי וקא' רב אחא דלא איקרו קהל אלא כי היכי דליהוי פר דידהו דומיא דקהל ולעולם לא מייתו פר בהוראה דמצינו בקרא אחרינא דלא איקרו קהל ומאי דקאמר תלמודא אמר אביי אפרים ומנש' כראובן ושמעון יהיו לי דמשמע דבא לישב דברי רב אחא מאי דקשיא עליה א"כ חסרי להו י"ב שבטים לא קשה ולא מידי דאע"ג דאביי ס"ל דכהני' לא איקרו קהל כלל ולא יליף הך היקישא דעל הכהנים ועל כל עם הקהל מ"מ מהך קרא דמייתי רב אחא משמ' דאפי' שבטו של לוי לא איקרי קהל וא"כ חסרי להו י"ב שבטים ולהכי הוכרח לשנויי אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי ורבא מקשי על שינוייא דאביי ומשני דלוי איקרי קהל וכהנים לא איקרו קהל ולעולם לא מיתוקמא כר"ש. אכן עדיין ק"ק על רש"י ז"ל דמי הכריחו לפרש הכי שינוייא דרב אחא דכרב יוסף ס"ל אדרבה טפי הוה עדיף ליה לפרש דכונת רב אחא לעקור שינוייא דרב יוסף ולעולם כאביי ס"ל דהכי מוכח טפי לישנא דתלמודא דקאמר אלא אמר רב אחא ולישנא דרב אחא עצמו הכי מוכח דקאמר שבטו של לוי לא איקרי קהל ומשמע דלא יליף כלל היקשה דעל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר ויש לישב ודוק.

פרק שני הורה כהן משיח

דף ח' ע"א מתניתין אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת וכן המשיח ופירש"י ז"ל וז"ל אין ב"ד חייבין קרבן אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ואם הורו בדבר שחייבין אשם ודאי פטורין דכתיב באשם ודאי ואם נפש אחת וב"ד אין הם בכלל נפש אחת ועוד דבאשמו' אין בה דין העלם דבר דחייבין אשם ודאי על המזיד כשוגג עכ"ל. ולכאורה יקשה האי דטרח רש"י ז"ל להביא ראיה על שאם הורו בדבר שחייבין אשם ודאי פטורין מאחר דהגמ' יליף לה בהדיא מהא דתניא רבי אומר נאמר כאן עליה ונא' להלן עליה וכו'. ותו הלא כמוזר נחשב לכאורה האי דקא' רש"י ועוד דבאשמות אין בה דין העלם דבר וכו' דמה הוכחה מייתי מהכא והרי כהן משיח דאינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה ואפ"ה חייב להביא אשם ודאי. אמנם כונת רש"י ז"ל בזה משום דקשיא ליה דמעליה עליה דקאי יליף רבי לא שמעינן אלא שאין צבור מביאין פר אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. אכן עדיין אני אומר פר הוא דלא מייתי אבל אשם מייתי לזה בא רש"י ז"ל לומר דזה ודאי ליכא למימר משום דכתיב באשם ודאי ואם נפש אחת וב"ד אין הם בכלל נפש ולרוב פשיטות דבר זה לא הוצרך הגמרא לאומרו. תו קאמר רש"י ז"ל ועוד דבאשמות אין בה העלם דבר כו' פירוש גם ליכא למימר דמחייבי צבור בפר אף בדבר שחייבין אשם ודאי משום דבאשמות אין לה דין העלם דבר חייבין אשם ודאי על המזיד כשוגג ואיך א"כ איפשר לאוקומי ההוא עינייא דואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר וכו' בדבר שחייבין אשם ודאי והשת' לא קשה ולא מידי מכהן משיח וכמו שהקשינו לכאור' דגם כהן משיח לא מייתי פר דכתי' בה העלם דבר במקו' אשם ודוק היטב. ומה שהוצרך רש"י ז"ל להאי טעמא דועוד אע"ג דרבי בהדיא יליף מג"ש דעליה דצבור לא מייתו פר בדבר שחייבין אשם ודאי איכא למימר דאגב טעמ' קמא נקיט ליה ולאשמי' דמסברא הוא ילפינן לה אלא דרבי יליף לה מג"ש שכך קבלה מרבותיו וק"ל נ"ל.

ע"ב גמ' מנא הני מילי דצבור לא מחייבי קרבן בעלמא ויחיד אשם תלוי נמי לא אמר רב יצחק בר רבי אבדימי נא' ואשם בחטאת ובאשם תלוי ונאמר ואשמו בצבור מה אשם ביחיד בחטאת קבועה אף ואשמו בצבור בחטאת קבועה ומה צבור בחטאת קבועה אף אשם תלוי נמי אין בא אלא על ספק חטאת קבועה. ומאי דקשה בזה הוא מבואר לכל מעיין ומצאתיו ג"כ להרב האשכנזי ז"ל בספ' חידושי הלכות וז"ל ק"ק למה לי למילף אשם תלוי מציבור הא איכא למילף מיחיד גופיה כדיליף מיניה ציבור ועוד היכי מצי למילף אשם תלוי מצבור בג"ש כיון דציבור גופיה אינו אלא מג"ש מיחיד ודבר הלמוד בג"ש אינו חוזר ולמד בג"ש ודוק. עכ"ל הרב האשכנזי וזה"ה ולקושיא קמייתא איכא לתרוצי דטפי עדיפא ליה למילף אשם תלוי מציבור דאין מביאין שום קרבן אלא במקום חטאת קבוע ולאו מיחיד דמייתי נמי קרבן עולה ויורד ולא ילפינן ציבור מיחיד אלא כך מה אותו קרבן האמור ביחיד הוא קרבן קבוע ודוק. אכן לקושיא תניינא צריך חיפוש בספרי בעלי הכללים וכעת איגם בידי תו איכא למידק אשמעתין אהאי דפריך אי הכי קרבן עולה ויורד נמי הא כתיב והיה כי יאשם לאחת מאלה ומשני דנין אשם מן אשמו ואין דנין אשם מן יאשם ואמאי לא פריך נמי מציבור דלילף אשמו דצבור מיאשם דעולה ויורד ותו איכא למידק האי דמהדר לאקשויי מיאשם כיון דבאשם כתיב בהדיא בעולה ויורד וכדפריך אח"כ ועוד נילף מן ואשם מן טומאת מקדש וקדשיו. ונראה בעיני דהכי פריך א"ה קרבן עולה ויורד נמי הא כתיב והיה כי יאשם וכו' פירוש ודאי ליכא למפרך דלילף ואשמו מיאשם משום דאיכא ביניהו תרי שינוי דאע"ג דהוה כתיב אשם יש שינוי ביניהם מלשון רבים ללשון יחיד ומה גם השת' דכתי' יאשם דהוו להו תרי שינויי ולהכי ליכא למפרך מאשמו ליאשם אכן מאי דמשכחנא לאיפרוכי הוא מאשם ליאשם דכי היכי דאיכא שינו אחד מאשם ליאשם ה"נ איכא שינוי אחד בין אשם לאשמו דהיינו מלשון רבי' ללשון יחיד וא"כ מאי חזית דילפת אשם מאשמו ולאו מיאשם דעולה ויורד ולמאי דמהדר לאיפרוכי מיאשם ולאו מאשם דכתיב בטומאת מקדש וקדשיו איכא למימר דהכי פריך ליה איברא דלהאי' פירכ' דפרכינן אהאי דילפת אשם דאשם תלוי מאשמו דצבור לא צריכנא לאיפרוכי מכח אשם דכותיה כי יאשם סגי דכי היכי דילפת אשם מואשמו דאע"ג דאיכא שינוי ביגייהו ה"נ איכא למילף אשם מן יאשם וא"כ מאי חזית דחי ליה דנין אשם מן אשמו ואין דנין אשם מן יאשם פי' אע"ג דכשם דאשם לא דמי ליאשם ה"נ לא דמי לאשמו מ"מ טפי עדיף למילף אשם מן אשמו אע"ג דיש שינוי ביניהם מלשון רבים ללשון יחיד ולא למילף מיאשם משום דאשם דמי טפי לואשמו ולא ליאשם והדר פריך ומאי נפקא מינה וכו' ועוד נילף מואשם מטומאת מקדש וקדשיו פי' את"ל ולא מצינן לאיפרוכי מכח יאשם אפ"ה איכ' לאיפרוכי עדיפא מינה דנילף מן ואשם מטומאת מקדש וקדשיו ופירכא דא איכא למיפרכ' נמי אואשמו דציבור דאיכא

למילף לי' מואשם דטומאת מקדש וקדשיו אלא דגמרא סרכיה נקיט ואזיל במאי דעסיק בפירכ' קמייתא דהיינו באשם תלוי דפירכא קמיית' ודאי לא שייכ' אלא באשם תלוי וכמו שפירשתי אמנם אה"נ דקושית ועוד איכא למ"פרכא נמי אואשמו דציבור ומשני אמר רב פפא דנין ואשם ומצות ה' מן ואשם ומצות ה' דבזה מתרץ נמי ואשמו דצבור דליכא למילף ליה אלא מאשם דחטאת קבוע דיחיד משום דבתרוייהו כתיב אשם ומצות ה' אלא דבאשם ואשם תלוי עדיין יקשה מאי דפריך רב שימי בר אשי לרב פפא ונילף ואש' ונשיאת עון מן ואשם ונשיאת עון ובשינויי' דרב נחמן בר יצחק מיתרצי קמייתו ודוק היטב כנ"ל.

דף ט' ע"ב פסקא אלא שאין כ"ג חייב וכו' אמר חזקיה מ"ט דר"ש וכו' עד סוף הפיסק' ומאי דאיכא למידק בסוגייא זו הוא מבואר לכל מעיין והנראה לע"ד בפירושה הוא זה שהמקשן שהקשה א"כ נשיא נמי הבין שהכונה בדברי חזקיה שאמר מי שקרבנו שוה לקהל כך היא מי שכל קרבנו שוה לקהל פי' מי שכל קרבנו דומה לקרבן הקהל יצא זה דהיינו כהן משיח דאע"ג דבשאר מצות בשנה כולה קרבנו דומה לשל קהל דכשם שהם מביאים פר הוא נמי מביא פר מ"מ הקרבן שמביא ביום הכיפורים לא דמי לשל קהל דהוא מייתי פר ואינהו מייתו שעיר זהו מה שהבין המקשן בדברי חזקיה ודייק לה מלישנא דמי שקרבנו שוה לקהל ולהכי פריך א"כ נשיא נמי אין קרבנו שוה לקהל פי' אינו דומה קרבן הנשיא דמייתי בשאר מצות השנה כולה למאי דמייתו צבור דהם בפר והוא בשעיר והשי' לו התרצן לא הבנת דברי חזקיה דכונתו לומר מי שמתכפר בשל קהל יצא כהן משיח שאינו מתכפר בשל קהל ביום הכפורים אלא בפני עצמו והשתא ליכא לאקשויי ולא מידי מנשיא לפי שהנשיא מתכפר בשל קהל ביום הכפורים והיינו דדייק רש"י ז"ל באומרו ומשני האי לאו מילתא היא דמשני ליה בעצם דמה שהבין בדברי חזקיה לאו מילתא היא כלל ולפי זה צריכין אנו לומר דמה שפירש רש"י בדברי חזקיה וז"ל מי שקרבנו שוה לקהל דמיתכפר בשל קהל לפי האמת פירש כן ולאו לפי מאי דמסיק אדעתיה המקשן והדר פריך א"כ כהנים נמי לא שוו לקהל בכפרה דיום הכפורים ונ"ל דאה"נ דאיכא למיפרכה להאי פירכא נמי למאי דאסיק אדעתיה המקשן אלא דעדיפא מינה נקט לפי דלהאי פירכא דפריך כהני' נמי וכו' יש לדוחה לדחות ולומר אה"נ אלא דתנא דמתניתין לא עסיק בהו דכהנים מאן דכר שמייהו ולהכי לא נקט תנא דמתני' אלא שאין כהן משיח חיים וכו' משא"כ בנשיא דעסיק בה תנא דמתניתין ואם איתא לימא הכי שאין כ"ג משיח ונשיא הרי א"ב דפירכת נשיא פירכא אלימתא היא טפי מכהני' ולהכי פריך לה ברישא אכן כשהשיב לו התרצן שוה בכפרה דיום הכפורים חזר להקשות מכהנים ולהכי קאמר א"כ כהנים נמי וכו' פי' האמת יורה דרכו דלהך תשובה ודאי לא שייכא מאי דפרכינן בנשיא אכן עדיין איכא לאקשויי מכהנים דליפטרו מטומא' מקדש וקדשיו וכ"ת אין הכי נמי זה ודאי חידוש גדול הוא ואיך לא אישתמיט שום תנא לאומרו בשום דוכתא ולדעתו לדברי אלה כיון רש"י ז"ל במה שדקדק בלשונו דבפירכת נשיא כתב וז"ל ואמאי קתני המשיח לחודיה פטור בטומאת מקדש וקדשיו ולא נשיא ויחיד עכ"ל אכן בפירכת כהנים לא קאמר אלא ולפוטרו בטומאת מקדש וקדשיו ולא קאמר נמי ואמאי קתני משיח ולא כהני' אלא ודאי כיון למה שאמרנו דבנשיא פריך פירכא אלימתא דאמאי לא קתני נמי נשיא מה שא"כ בכהנים ליכא למימר הכי דכהנים מאן דכר שמייהו במתניתין דידן אלא דמאי דפריך מכהנים הוא מכח דלא אישתמיט שום תנא בשו' דוכתא לאשמועי' דבר גדול כזה והמקשן שהקשה א"כ כהנים וכו' עלה בכונתו דמה שהשיב התרצן שוה בכפרה די"ה ולא ניחא ליה לאוקומה קאמר לה דאע"ג דליהוי שוה בכפרה דשאר מצות דשנה כולה אי לא שוה בכפרה די"ה הוא פטור בטומאת מקדש וקדשיו והראיה ממשיח דשוה בשאר מצות השנה וקאמר חזקיה יצא זה שאין קרבנו שוה לקהל לפי שאינו שוה בכפרה די"ה ודחי ליה כהנים שוה לקהל בשאר מצות דשנה כולה פי' לאו בדוקא קאמינ' שוה בכפרה די"ה דא"ב שוה בשאר מצות דשנה כולה אע"ג דלא שוה בכפרה דיום הכפורים חייב בטומא' מקדש וקדשיו דבחדא מינייהו סגי אלא דנקיטנן חדא וה"ה לאידך דהיינו שוה לשא' מצו' דשנה כולה דסגי בה לחודה אלא דעדיין צריך לי עיון קצת ודקרי לה מאי קרי לה וכי לא ראה המתרץ פירכת משיח נמי הא שוה בשאר מצות דשנה ודוק. והרב האשכנזי ז"ל כתב וז"ל בפי' רש"י ז"ל בד"ה א"כ נשיא וכו' ולא נשיא ויחיד עכ"ל אבל תלמוד' לא נקט במילתיה אלא נשיא ולא נקט נמי יחיד דאינו שוה לקהל בשאר ימות השנה ואיפשר דמיחיד ודאי לא קשיא ליה לתלמודא דא"כ קראי דקרבן עולה ויורד במאי מוקי לה ומסכתא בסתם יחיד ובהכי ניחא דמשני דמוקי ליה מיעוטא באינו שוה לקהל בכפרה די"ה ולא ניחא ליה לאוקומה באינו שוה לקהל בשאר ימות השנה משום דע"כ לא מוקי ליה מיעוטא ביחיד דאינו שוה לקהל בשאר ימות השנה דאם כן קראי דקרבן עולה ויורד במאי מוקי להו וכיון דאי אפשר לאוקומ' מיעוטא ביחיד דאינו שוה לקהל בשאר ימות השנה משום דטומאת מקדש וקדשיו אלא דגמרא סרכיה נקיט ואזיל לאוקומי מיעוטא במשיח ונשיא דלא שוה לקהל בשאר ימות השנה ומוקי לה ר"ש למיעוטא באינו שוה לקהל בכפרה די"ה וק"ל כן נראה בעיני.

שם בא"ע פיסקא ר"א אומר הנשיא מביא שעיר וכו' אמר ר' יוחנן לא אמר ר"א אלא בטומאת מקדש וקדשיו הואיל ונא' בו כרת כבקבועה וכו' עד והו לא מידי עכ"ל הגמרא. ואיכא למידק אשמעתין אהא דקא מפרשינן דקא סבר ר"א דהנשיא מביא שעיר בטומאת מקדש וקדשיו אבל באינך ס"ל דמביא קרבן עולה ויורד כהדיוט דמנ"ל לתלמודא לפרושי הכי אימא דר"א ס"ל כר' יוסי הגלילי בחדא ופליג עליה בחדא ס"ל כוותיה בחדא בהא דפטר לנשיא ומשיח מקרבן עולה ויורד ופליג עליה בחדא דר' יוסי הגלילי פטר להו לגמרי אכן ר"א ס"ל דהנשי' מביא שעיר דהאי טעמא דקאמר ר"י הגלילי מי שבא לידי עניות ועשירות יצא נשיא ומשיח שאין באין לידי עניות ועשירות לא מהני אלא לפוטרו מעולה ויורד אכן עדיין אני אומר דמשיח חייב בפר ונשיא בעולה ויורד וס"ל לר"א דבטומאת מקדש וקדשיו מיהא הנשיא מביא שעיר הואיל ונאמר בו כרת כבקבועה משא"כ בשמיעת קול וביטוי שפתי' דאין חייבין על זדונו כרת ומאי דלא קתני נמי משיח מביא פר בטומאת מקדש וקדשיו משום דס"ל לר"א נמי כר"ש דקאמר שאין כהן גדול משיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו ולעולם ס"ל לר"א דנשיא ומשיח פטורין מקרבן עולה ויורד ויש שרצו ליישב דמאי דקאמר תנא במתניתין ומה הן מביאין קרבן עולה ויורד וקאמר בתר הכי רבי אליעזר אומר הנשיא מביא שעיר משמע דלא פליג אלא בנשיא ובטומאת מקדש וקדשיו דבאינך כולהו ס"ל לר"א כר"ש דמביאין קרבן עולה ויורד. אכן תירוץ זה לאו מילתא הוא דהא חזינן דפריך רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא מאי דילמא ר"א אכולהו קאי ובמשיח סבר לה כר"ש דאמר משיח פטור מכולן הרי אם כן דלהאי פירכא ס"ל לר"א דלא מייתי שום חד מינייהו נשיא ומשיח קרבן עולה ויורד כלל והדרא א"כ קושיא לדוכתה. ויש ליישב בעצם ודוק. אכן ליכא למידק אשמעתין האי דלא פריך דילמא ר"א אכולהו קאי ובמשיח ס"ל כר' שמעון דאמ' דלא מייתי פר אלא עולה ויורד גם ליכא למידק דלר' עקיבא דס"ל דמשיח מביא על כולן פר תיקשי ליה קושיית מיכדי בהיפך דכי היכי דס"ל דמשיח מביא על כולן פר הל"ל נמי דנשיא מביא על כולן שעיר חוץ משמיעת קול שהמלך לא דן ולא דנין אותו זה ודאי ליכא למידק דלכל זה התירוץ ברור וק"ל.

סליק פרק כהן משיח

פרק שלישי כהן משיח שחטא ואח"כ עבר

בריש פירקין גמרא השתא י"ל עבר ממשיחותו ואחר כך חטא מביא פר חטא ואח"כ עבר ממשיחותו צריכא למימר וכו'. וכתב רש"י ז"ל לא צריכא למימר וכו'. דברים רבים נאמ' בזה בישיבה אכן הנלע"ד הוא זה דללישנא אחרינא לא הוו גרסי השתא י"ל כי אם צריכא למימר דחטא ואח"כ עבר ממשיחותו דמביא פר. והוא ס"ד דללישנא דא לא פריך מוכח הסיפ' דעבר ואח"כ חטא אלא מרישא לחודיה פריך דפשוט הוא דחטא ואח"כ עבר דמייתי פר לזה בא רש"י ז"ל לומר דאפי' להאי לישנ' דלא גרסי כי אם צריכא למימר וכו' כח הפרכא הוא מסיפא דעבר ואחר כך חטא וכאילו הוו גרסי השתא י"ל והוכרח לזה דאי לא תימא הכי אמאי לא פריך כי אם לכהן משיח ליפרוך נמי אנשיא דאמאי קתני נשיא שחטא ואח"כ עבר מביא שעיר פשיטא ותו דאם הרישא היא פשוטה מצד עצמה היאך משני ס"ד אמינא דנשיא כי חטא ואח"כ עבר נמי כהדיוט לזה הוכרח רש"י ז"ל לומר דכח המקשן אינו אלא מסיפ' דעבר ואח"כ חטא וכאילו הוו גרסינן השתא י"ל ובזה הכל ניחא ודוק. נ"ל.

דף י"א ע"ב גמרא בעא מיניה רבא מרב נחמן נשיאו' מהו שתפסק היכי דמי וכו'. נראה בעיני דאיפכא נמי הוה מצי למבעי הדיוטות מהו שתפסק היכי דמי כגון שאכל חצי זית חלב כשהוא נשיא ועבר מנשיאותו ונתמנה והשלימו התם הוא דלא מצטרף דאכליה פלגא הדיוט ופלגא כשהוא נשיא אבל הכא דאידי ואידי כשהוא נשיא אכליה מצטרף או דילמא לא שנא מאי וכו' וכן נמי במאי דבעא מיניה רבי זירא מרב ששת אכל ספק הלב כשהוא הדיוט ונתמנה ונודע לו על ספיקו מהו כו' ה"ה דהוא מצי למימ' אפכא אכל ספק חלב כשהוא נשיא ועבר ונודע לו על ספיקו מהו אליבא דרבנן דאולי בתר חטאת לא תבעי לך דמייתי אשם תלוי אלא כי תיבעי לך אליבא דר"ש וכו' ודוקא בנשיא אבל במשיח ליכא למבעי לא בעייא קמייתא ולא בתרייתא וק"ל. אכן עדיין ק"ק דליבעי נמי במשיח וכה"ג אכל ספק חלב כשהוא משיח ועבר ונודע לו בבירור שוודאי אכל חלב מהו אליבא דרבנן לא תיבעי לך דוודאי מייתי פר כי תיבעי לך אליבא דר"ש מדאשתני לספק אישתני נמי לודאי או דילמא כי אישתני לספק דאשתני קרבן דידיה דכשהוא משיח לא מייתי אשם תלוי אבל כשעבר מייתי אבל הכא דלא אישתני קרבן דידיה דבין כשהוא משיח בין כשעבר ממשיחותו מייתי פר אימא אפילו לר"ש לייתי פר וא"כ היאך כתב רש"י ז"ל במתניתין דחטאו עד שלא נתמנו ואח"כ נתמנו וכו' ר"ש לומר וכו' וכתב רש"י ז"ל וה"ה דפליג ר"ש ברישא דקתני נשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו מביא שעיר וכו' ומדלא קאמר נמי דפליג ר"ש במשיח שחטא ואחר כך עבר משמע דס"ל לרש"י ז"ל בבירור דבמשיח שחטא ואחר כך עבר לא פליג ר"ש דאף אם נודע לו אחר שעבר ס"ל לר"ש דמייתי פר אמנם יש ליישב ודוק.

אמר המחבר עיינתי מסכתא זו בעיר סלא יע"א שנת לכ"ן שמ"ח לבי ויגל כבודי אף בשרי ישכון לבטח לפ"ק ואני בן כ"ח שנה ונקיטנן לסימנא כ"ח מעשיו הגיד לעמו. יהי רצון שכשם שזכיתי לכתוב חידוש מסכתא זאת כך נזכה לכתוב בכל השיתא סדרי משנה.

זרע ברוך

מאת רבנו מנחם מנלי

דיין דק"ק לבוב

דף כ' ע"א הורו ב"ד כו' מסקינן דבעינן שלא יהא נחסר אפי' א' מן הסנהדרין. עיין בחידושי' בסוגי' דסנהדרין דף ט"ז אם נחסר א' מהן והמופלא משלים ע"ש.

פלפול בהא דהורו ב"ד צאת שבת להיתר.

תנן יש שבת בתורה כו' ואמאי הוצאה הא כתיב לא תוציאו משא מבתיכם (נ"א אל יצא איש ממקומו כו') אין להקשות הא אינו חייב אלא בדבר שזדונו כרת והא דמחייב על הוצאה סקילה היינו משום דנפקא לן הוצאה מקרא דויעבירו קול במחנה ואי לא הוה נפקא אלא מקרא דאל יוציא לא הוה אלא לאו בעלמא כמ"ש התו' במסכ' שבת דף קנ"ה ע"א לפ"ז אין הצדוקין מודים דהוצאה זדונו בכרת א"כ אף דכתיב אל יצא וקרא לא תוציאו משא מבתיכ' אכתי הוה דבר שאין צדוקי' מודי' שהיא בכרת וקרא ויעבירו וגו' הוה דרש וטעמו של דבר דבדבר שהצדוקין מודים אין מביאין קרבן משום דזה הוה קרוב למזיד דהוה לו ללמוד ולא למד

כמ"ש רש"י בשמעתן זיל קרי ביה רב כו' א"כ בדין הוא להביא קרבן על שגגתו דכרת כיון דלענין עונש כרת הוה שוגג גמור כנ"ל וי"ל דלענין לאו הוה קרוב למזיד והקרבן אינו בא אלא על דבר ששגגתו חטאת וחטאת בא על לאו דגבי כרת דבעונש כרת בלא לאו אינו בקרבן כדאמרי' בעלמא וכיון דעל הלאו הוה קרוב למזיד דהוא דבר שהצדוקי' מודים ממילא אין בדין להביא קרבן א"כ פריך שפיר וק"ל.

עפ"ז יובן קושי' תו' ישיני' בדף י"ז ע"א ז"ל אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת תימא אמאי קאמר על שגגתו חטאת הא היא גופי' שגגתו חטאת ושמא אגב דוכתי' אחרי' דנקוט לה גבי מלקות נקיט לה נמי הכי עכ"ל ולכאור' הוא תמוי' כיון דלא איצטרך הכא למה נקט לה ולדברינו הנ"ל צריכי למיתני הכא לומר בהוצאת שבת דאינן מביאין קרבן כנ"ל וק"ל דברי הנ"ל למדתי בהשקפה ראשונה בעת הדפסת ספר הלז ולא הוה זמן גרמא לעיין היטב והעליתי על הלוח וסמכתי על המעיין.

דתניא ר' אומר נאמר כאן עליה כו' עפ"ז יש להקשות ביבמות בסוגי' דעליה מנלן ג"ש דעליה בא לאסור אחות אשה דילמא להיתר' והכי מידרש ביבמו' יבמה יבוא עליה ואפי' אחות אשה במשמע דכתיב יבוא עליה וליכא לתרץ כמ"ש התם התו' דא"כ ג"ש ל"ל דלהיתר' לא איצטרך קרא דבל"ז עשה דוחה ל"ת אי משום הא ל"ק דהא איצטרך הג"ש לכדר' כדדריש בשמעתן וק"ל (קושי' הנ"ל ל"ק למ"ד דצריך להיות ג"ש מופנה אף דאין להשיב עליה לפ"ז עליה גבי יבמה ודאי מופנה ממילא נסתר דברינו הנ"ל וק"ל.

ביאור ק' מהרש"א בשם חכם אחד.

דתניא אירע בו פסול כו' ראשון חוזר לעבודתו כו' ר"א כו' ושני אינו ראוי' כו' שמעתי בשם חכם אחד מק"ק פראג ישוב נכון על הא דאמרינן בפ"ק דיומא כהן שראה קרי ביה"כ ומינו אחר תחתיו ועבר יה"כ הראשון חוזר לעבודתו והשני אינו ראוי להיות כה"ג משו' איבה ולא כהן הדיוט משום דמעלין בקודש ולא מורידין דברי ר"י ר"מ אומר השני כל מצות כה"ג עליו אמר רבא הלכה כר"י והקשה התו' תימא הלכת' למשיחא למה ותירצו התו' דנ"מ לפרנס שעבר מחמ' איזה סיבה ומינו אחר תחתיו כו' הקשה מהרש"א והמ"א בא"ח דזהו דמינוי כה"ג שראה הקרי שחוזר לעבודתו הוא לדעת שניהם נמצא למאי נ"מ דהלכ' כר"י ונראה לתרץ דהתו' הקשה ממ"נ כיון דאמר דאינו ראוי להיות כה"ג משום איבה משמע מן התורה הוה כה"ג א"כ היכי קאמר ולא לכהן הדיוט דמעלין בקודש תיפוק לי' דאי אפשר לעבוד ככהן הדיוט כיון דמן התורה הוה כה"ג הוה מחוסר בגדי' ות' התו' דבירושלמי יש דכה"ג מתמנה בפה ומסתלק בפה עכ"ל והנה בירושלמ' הוריות יש דיעה אחרינא דס"ל כתיב בו שמן משחת קודש אני ה' מה אני בקדושת' אף הוא בקדושתו נראה בזה פליגי ר"מ ור"י דהא פשיטא דכ"ע אית ליה טעמא דאיבה רק דס"ל לר"מ כה"ג אי אפשר להעבירו וא"כ כל מצות כהונה גדולה עליו ואי אמרינן דלא יעבוד כלל לא ככה"ג ולא ככהן הדיוט אין לך העברה גדולה יותר מזה לכך כל מצות כהונה גדולה עליו. אבל ר"י ס"ל דיכול להעבירו ומשום איבה אינו עובד ככה"ג ומשום מעלין בו' אינו עובד ככהן הדיוט והשתא יובן דממה דקאמר רבא הלכה כר"י מוכח שפיר פרנס שעבר מחמת אונס כו' חוזר לפרנסתו דאל"כ אמאי אמר ר"י מעבירין השני כיון דבשעה שנתמנה השני הראשון מסולק דהכי ס"ל לר"י כנ"ל ואמאי הוצרך אחר יה"כ להיות מתמנה הראשון אלא ע"כ דשורש הדין כך הוא פרנס שעבר מחמת איזה סיבה וכשעבר הסיבה חוזר הפרנס הראשון למקומו אבל אי הוה אמרינן כר"מ דס"ל דאי אפשר להעביר כה"ג משום דכתיב כי שמן משחת' א"כ פשיטא דראשון חוזר לעבודתו והיכ' מוכח מכאן לפרנס כו' ואי משום דס"ל דהשני כל מצות כהונה גדולה עליו זה נמי הוא מטעם דכתיב כי שמן משחת קודש אבל גבי פרנס לא שייך זה כלל הלכך ליכא למישמע מניה לדברי ר"מ לזה אמר רבא הלכה כר"י וממילא נ"מ לדינא ודוק.

חפץ השם

מאת רבנו חיים בן עטר

בעזר השוכן בתלפיות אתחיל לבאר באר היטב מסכת הוריות
פרק הורו בית דין

דף ב' גמרא אמר שמואל וכו' פירוש לאו דהוו ב"ד נושאים ונותנים בענין ואסיקו ואמרו במסקנת דבריהם הלכה דמותר ושמע השומע. אי נמי שאמרו ב"ד בסיום דבריהם להדיא נראה דדבר זה מותר והלך השומע ועשה על פי מה ששמע דמיקרי כה"ג על פי הוראת בית דין אלא דווקא עד שיאמרו ב"ד להם להדיא. דעו נא כי דבר זה מותר הוא או כגון שבאו לשאול על דבר הלכה ואמרו להם מותר אי נמי שדרשו הלכה למעשה דבר זה מותר והלך ועשה פטור וזהו נמי לעשות דקאמר רב דימי אלא דרב דימי באר הכוונה וגם שמואל זהו כוונתו. ורב דימי לאו דווקא דבעינן שיאמר' להדי' לעשות אלא המכוון הוא שתהי' ההוראה שילך ויעשה ולא קאי לעשות על האמירה שיאמרו ב"ד להם לעשות להדי' אלא שיאמרו להם התר שתהיה ממנו הכוונה שיעשו דפשיטא דבהיכא דאתא ושאל להם חלב שרי או אסיר והורו ליה דשרי פשיטא דיספיק באמרו מותר מבלי לומר לו לעשות וא"כ דברי רב דימי ודברי שמואל הכל בקוטב אחד עולים אלא דברי רב דימי נקט מילתיה יותר מבואר והמכוון אחד ובזה לא קשה למה אביי לא פריך אדשמואל מהך מתניתן דתזר לעירו וכו' והורה לעשות וכן רבי אבא ורבינא אמאי לא מותבי אדשמואל כמו דפרכי אדרב דימי לפי לישנא בתרא ובמה שפירשתי אתי שפיר דכיון דדברי שמואל יכולין לסבול הא דרב דימי נמי דלעשות לזה לא מקשי אשמואל משא"כ ללישנא בתרא דפליג רב דימי אדשמואל דאמר לעשות ואמר אפילו מותרים אתם בגמרה הוראה. והנה פשיטא דלעשות דקאמר שמואל היינו כמו שפירשתי שמכוון ההוראה הי' לעשות לאפוקי שהיו נושאים ונותנים ואמרו מותר דהא בהיכא דאמרו ב"ד דדבר זה שרי והורו הוראה דהתירא לשואלם דבר תו לא בעי למימר מלת לעשות ואהא פליג רב דימי ואמר דלא בעינן דיאמרו מילתא דהוי הוראה גמורה כהאי גוונא ואפי' לא אמרו אלא מותרים אתם פי' מותרים את' דקאמר רב דימי בהכרח היינו שהיו נושאים ונותנים ואמרו דבר זה מותר וכדומה אע"ג דלא אמרו להם מילתא תתיכה דמשתמע מינה שיעשו אפילו הכי הוי' הוראה ופטור העושה לזה קא מקשו הני אמוראים. זה מה שנלע"ד בפירוש הסוגי' אחר כל זה מצאתי סמך וסעד לדברי מדברי הרמב"ם ז"ל דצווח ככרוכי' כפירושא דידי' וז"ל בפ"ג מהלכות שגגות וכן אם נשאו ונתנו בדבר ואמרו דבר זה מותר היא ולא הורו לעם ולא אמרו להם מותרים אתם לעשות ושמע השומע מהם בעת שגמרו שהדבר מותר והלך ועשה כפי מה ששמע הרי כל העושה חייב וכו' שהרי לא הורו להם בפי' לעשות עכ"ל. דברי הרב ז"ל לכאורה קשה אהדדי דמתחל' דבריו משמע דמה דלא הוי' הוראה הוא היינו מה שאמרו מותר בשעת שנשאו ונתנו כאומרו אם נשאו ונתנו ואומרו מותר דמשמע אבל אם אמרו להביא שלא בשעת משא ומתן אמרו להקל דבר זה מותרים אתם בו אז מותר הוא לכם אעפ"י שלא אמרו לעשות והלך ועשה העושה על פיהם פטור ומדקא מסיים לומר ולא הורו וכו' מותרים לעשות משמע דווקא לעשות הוא הוי' בהוראה אבל אם אמרו מותרים אתם ולא אמרו להם לעשות העושה חייב דלא הוי גמר הוראה וכן מה שכתב עוד ושמע השומע בעת שגמרו וכו' והדר מסיים לא הורו להם בפירוש לעשות קשה דידיה. וכפי מה שפי' עולים דברי הרב יפה דפשיטא דהרמב"ם ז"ל הבין כפי' וטעמינו דבהיכא דמורים ב"ד הלכה למעשה או הוראה גמורה דמשמעות' הוא לעשות כגון שדורשים ברבים דדבר זה שרי.

אי נמי מורים לשואלם דבר דשרי, פשיטא דתו לא בעינן שיאמרו לעשות דזו היא לעשות כיון דאמרי להדי' התר גמור היינו לעשות כיון דמובן כנזכר והם דברי שמואל דקאמר מותרים אתם. ודווקא לא שלל הרב ז"ל אלא דווקא שהיו נושאים ונותנים ואמרו בשעת גמר דין דבר זה שרי הוא דחייב העושה ולא הויא הוראה זו הוראה דפטור עלי' העושה משא"כ אם הורו להתירא להדי' ואמרו מותרים אתם וזהי לעשות דהוי כפי מסקנת הש"ס בין ללישנא קמא. בין ללישנא בתרא מסקינן בש"ס כהך סברא דבעינן לעשות והיכי מצי הרמב"ם ז"ל לדיוקי ולומר וכן אם נשאו ונתנו וכו' דמשמע דדווקא כהאי גוונא הוא דמחייב העושה על פי הוראה זו אלא ודאי כמו שפירשתי ותו לא מידי. אלא דקשה לי לדברי הכסף משנה שכתב דפסק רבינו כלישנא בתרא וכשמואל הרי כבר הוכרחתי גם ללישנא קמא אדרב' אליבא דכולי עלמא בענין לעשות היינו הוראה דמשתמעת לעשות הלכה למעשה ובוודאי דהכסף משנה לא סבר כפירושינו. ולדידי קשה השתא דמותרים אתם דשמואל ללישנא קמא ודרב דימי ללישנא בתרא לא הוו הילכתא והגם דאמרו בית דין מותרים אתם לא הוו גמר הוראה עד דאמרו להו לעשות להדי' ופשיטא דמותרים אתם דאמר שמואל עד שיאמרו מותרים אתם הכוונה הוא שבא לשלול שלא יספיק חוץ מזה ומאי שלל שמואל אלא שלל שלא יספיק שהיו נושאים ונותנים ואמרו דבר זה מותר דלא מקרי הוראה שיהי' העושה פטור על סמך הוראה זו עד שיאמרו להם מותרים אתם ופליג רב דימי אדידי' ואמר דגם זה לא יספיק להוראה ובעינן שיאמרו להם לעשות להדי'. וכיון דפסק הרמב"ם ז"ל כלישנא בתרא וכשמואל דבעינן לעשות ולא יספיק מותרים אתם לסברת הכסף משנה א"כ אדקאמר רמב"ם ז"ל כגון אם נשאו ונתנו ואמרו מותר ושמע השומע מהם בעת שגמר שהדבר מותר וכו' חייב הכי הוי לי' למימר אם אמרו ב"ד והורו להם דמותר לאכול חלב וכדומה והלך ועשה חייב עד שיאמרו לו מותר אתה לעשות כיון דפסק כלישנא בתרא וכשמואל לסברת הכסף משנה ומדקאמר הרב הא דנושאים ונותנים וכו' משמע דווקא דכה"ג הוא דלא הוי' הוראה דוק מינה אם אמרו הוראה להדיא מותרים אתם פטור ודוק היטב וצ"ע. ועוד קשה לי דלא ידעתי מאי דוחקי' דהכסף משנה דמהדר לאוקמי' דברי רבינו כלישנא בתרא דלמאי נפקא מינה דהגם דמוקמינן כלישנא קמא נמי הא איכא רב דימי ואביי ורב אבא ורבינא דקיימא כוותי' דבעינן לעשות וצ"ע. ולדרכינו נראה טעמא דמייתי הש"ס הני תרי לישני הגם דלכאורה ליכא שום חידוש לענין הלכה ולא לשום נפקותא בלישנא בתרא עדיפא מלישנא קמא. נראה הכוונה היא דמייתי לה הש"ס משום דהאי לישנא בתרא משמע דיש יותר כח ואלימא מהנהו משניות מדקא פרכי מינייהו דבעינן לעשות ויש עוד ליישב. ואי לאו דברי רמב"ם ז"ל שנסמכתי עליהם לחזק הפי' הי' נראה לומר באופן אחר דרב דימי פליג אדשמואל גם ללישנא קמא דלשמואל יספיק דמותרים אתם ולרב דימי עד שיאמרו לעשות להדי' דווקא הוא דפטור ומה דלא מקשו הני אמוראים אדשמואל אין הכי נמי וממילא לא קשי' אלא דפירוש ראשון עיקר. והוא נכון: ודוק.

שם גמרא אף אנן נמי תנינן כו' קשה לכאורה א"כ מאי קמ"ל שמואל ורב דימי כיון דמתני' קתני לה בשנים ובג' פעמים להדיא דבעינן לעשות. ועוד דהא מיהא הוה ליה לאסמוכי דבריהם אחדא מהני ג' מתניתין ומה גם דמדקא מקשו מנייהו לרב דימי בסמוך משמע דהא מוכרח בדיוקא דמתני' א"כ הא מיהא הוה ליה למאן דסבר דבעינן לעשות לאסמוכי דבריו אמתני' דדייקא ליה גם כן. ועוד בלאו הכי אעיקרא דדינא מאי טעמיה דשמואל דלא אמר דבריו אמתני' דקדמא ברישׁ דחידוש זה שייך שפיר אמשנה קמייתא דידן דרישא דמסכתא דקתני הורו ב"ד וכו' הו"ל למימר אין היחיד פטור בהוראת ב"ד עד שיאמרו לו מותר וכו' והגם דהאי משנה קמייתא לא מתוקמ' אלא אליבא דרבי יהודה ולא כרבנן והויא לה דלא כהלכתא כדלקמן דלרבנן יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב עכ"ז שפיר שייך לאשמועינן היכי הויא ההורא' דמיקרי הוראה דב"ד. ועוד הא מיהא הוה ליה לאשמועינן אמתני' דבתר האי משנה ב' דשייך בה חידושא דאולמה הניח עד ההיא משנה דפלוגתא דר"מ ור"י ושם קבע דבריו לאשמועינן עד שיאמרו וכו'. והנראה לומר דפשיטא דשמואל לא אתא לאשמועינן אלא בההיא פלוגתא דר"מ ורבי יהודא דהורו ב"ד ועשו כל הקהל וכו' דהוה אמינא דפלוגתייהו דר"מ ור"י תליא בהא דמר סבר לא הויא הוראה אלא עד דאמרי להו מותרים אתם וכו' ומר סבר אם היו נושאים ונותנים בדב' ואמרו דבר זה מותר הוי נמי הוראה ולזה מ"ד דהויא הוראה בהכי לא מחייבי ב"ד לאתויי קרבן בהכי דלא עבדי מידי וממילא כשאמר הכתוב שיביאו קרבן פשיטא דלעם הוא דקאמר הכתוב דעשו מעשה ולמד"ס דלא הויא הוראה עד שיאמרו להם לעשות סובר דקרא דקאמר שיביאו קרבן אבית דין קאי הם המביאים הקרבן והא בהא תליא כיון דאמרי להו בהדיא מותרים אתם לעשות אינהו מחייבי. וא"כ הייתי אומר דפלוגתייהו דר"מ ור"י בהכי תליא לזה

אמר שמואל לעולם בין למ"ד ובין למ"ד כמו שפירש רש"י ז"ל כולהו הכי סבירא להו דלא הוי הוראה עד שיאמרו מותרים אתם וכו' הלכה למעשה ואפילו הכי פליגי מר סבר בית דין. ומר סבר קהל. ולאו בהכי תליא פלוגתייהו ולזה לא אתא שמואל למימר אלא גבי ההיא פלוגתא דאליבא דכולי עלמא לא הוי גמר דין. עד שיאמרו מותרים אתם וזו היא סברת שמואל ורב דימי ללישנא קמא ולסברת רב דימי ללישנא בתרא סובר דסברא היא נמי דהוי' גמר הוראה כאשר יהיו נושאים ונותנים ואמרו בגמר דבריהם מותרים ובאומרך כן דהוי סברא יכולים לומר דפליגו ר"מ. ור"י בהכי וכל הני משניות דסברי לעשות לאו הייני כולי עלמא אלא דהני אמוראי דמקשי מהנהו משניות סברי מדקא חזינן כל הני משניות דדייקי לעשות פשיטא דדבר זה ליכא מאן דפליג. אי נמי ליכא למיחוש להך סברא ובעינן לעשות ודוק.

שם גמרא בפלוגתא הורו בית דין וכו' רב אמר וכו'. קשה למאי דמסיק הש"ס, לקמן דיחיד דעשה על פי הוראת ב"ד דחייב הגם דתלה בב"ד כרבנן. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' י"ב ו"ג מהלכות שגגות א"כ היכי פליגי הני אמוראי דלא כהלכתא בין לרב ובין לרבי יוחנן קשי' לרב דאמר פטור דתלה בב"ד קשה דממה נפשך יהיה חייב אי משום דתלה בב"ד הרי היחיד התולה בב"ד חייב. ואם חשבינן לי' שגגתו היא חייב. ולרבי יוחנן נמי קשי' דמשמע דווקא משום דשגג מעצמו דסבר שהוא שומן והיה חלב לזה הוא דמחייב דהוה לה תולה בעצמו אבל אם הי' תולה בב"ד לחוד בלא אחלופי מיפטר הוא והרי מחייב הוא הגם דתולה בב"ד כדמסקינן לקמן כרבנן. וליכא למימר דר' יוחנן לא סבירא לי' אלא כסתם משנה דמוסכם הוא דברי רבי יוחנן דסובר הלכה כסתם משנה תמיד לעולם ועד והכא כיון דסתם לן תנא במתניתן דידן כרבי יהודה הכי הוי הלכתא כוותי' ולזה הייני טעמא דלא מחייב לי' רבי יוחנן אלא דנחלף לו חלב בשומן הא בלאו הכי תולה בב"ד פטור כמתני' דסתמא הכי דא"כ למה פסק הרמב"ם ז"ל דהתולה בב"ד חייב אם הוא יחיד ולא הוי מיפטרי בהוראת ב"ד אלא צבור דמייתי עלייהו ב"ד והרי קיימ"ל הלכה כר' יוחנן תמיד סובר פלוגתי' הגם דזה יש לדחות קצת עכ"ז דוחק גדול הוא. ועוד קשה להש"ס דמייתו הא דשמואל דאין ב"ד חייבין עד שיאמרו וכו' אמתני'. ופירש"י ז"ל בד"ה לעולם אין ב"ד וכו' ולגבי יחיד דליהוי תולה בב"ד ע"כ דמשמע דהכי הילכתא ואי תימא דיחיד חייב בהוראת ב"ד מה לי הוי' הוראה או לא הוי' סוף סוף חייב היחיד אלא ודאי משמע דהכי הוי' הלכתא דפטור והוא היפוך הש"ס דלקמן דמשמע מיניה דהילכתא כרבנן.

והנראה לומר היא דהכי במאי עסקינן דהורו ב"ד ועשו רוב הקהל על פיהם דמחייבי ב"ד להביא קרבן והקהל פטורין ויחיד אחד מהקהל אירע לו זה שנתחלף לו חלב בשומן. לרב דאמר פטור הוי בכלל הקהל דפטורים דב"ד מביאים עליהם. ור' יוחנן דאמר חייב לא הוי שגגתו כשגגת הקהל דמיפטר ג"כ איהו בקרבן דמייתי ב"ד דמה דמייתו ב"ד לא הוי אלא על העושים בשגגת הוראתם, לזה כל העושה שלא בשגגת הוראתם לא מתכפר בחטאת דמייתי ב"ד וצריך להביא הוא חטאתו. ומהאי טעמא נמי לא מצטרף למנין השוגגין שיהיו רוב לחייב בית דין קרבן. ואי נמי צבור מייתי כמ"ד דצבור מייתו אפילו הכי מחייב כיון דלא דמו שגגתם לשגגתו צריך להביא היא על מין שגגתו לסברת רבי יוחנן ולעולם יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב. וא"ת סוף סוף קשה לר' יוחנן דאמר הלכה כסתם משנה. נראה לי דר' יוחנן יפרש מתניתן בהכי והלך היחיד ועשה על פיהם בהיכא דחטאו צבור וכל יחיד ויחיד פטור בכלל הציבור. ונקט התנא הכי משום סיפא דקתני אם ידע א' מהם שטעו או תלמוד וכו' דאעפ"י דכל הקהל פטורים הוא חייב דזה תלה בעצמו ושגג במצות לשמוע דברי חכמים וכדלקמן הייני טעמא דקתני רישא יחיד שעשה על פיהם ולעולם אם לא עשה כי אם היחיד או מיעוט הקהל על פי הוראת ב"ד דחייבים העושים וזה לסברת רבי יוחנן משא"כ שמואל למה דמשתמע שפיר דמתני' דקאמר דלא כרבנן דלית ליה לשמואל בהכרח הלכה כסתם משנה כרבי יוחנן והייני טעמא נמי דהש"ס דמייתי הא דשמואל אמתני' דמשמע דהכי נקטינן הייני טעמא לאשמועינן דאם לא אמרו ב"ד מותרים אתם הגם דעשו על פי הוראת ב"ד חייבים. ועוד נראה דהא דנקט יחיד במתניתן דבהיכא דעשו רוב הקהל על פי הוראת ב"ד או פטור כל יחיד ויחיד מה שא"כ אם שגגו הם מעצמם. אי נמי כה"ג דהוו ב"ד גושאים ונותנים ואמרו מותרים במסקנת דבריהם והלכו הציבור ועשו הגם דהוו רוב הקהל אפילו הכי חייב כל אחד ואחד כשבה או שעירה וזה חידש גדול דאפילו חטאו רוב ציבור לא יספי' להם קרבן אחד ובזה עולה הכל בין הש"ס בין לרבי יוחנן בין לשמואל הכל כהלכתא דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב אלא דשמואל לא נחית לדחוק מתני' כנזכר כן נראה לי' נכון: ופירושא אחריגא הי' נראה לומר אי לאו מה שכתבתי שהוא הנכון והוא דהני אמוראי ע"ה ליתי להו הא דשמואל. והש"ס דמייתי להו כך דרך הש"ס לאוקומי אפירושא דמתניתן שלפנינו ובתר הכי מסיק תלמודא מאי דמסיק. ולר' יוחנן הלכה כסתם משנה דלא כשמואל. ומה דפסק הרמב"ם ז"ל כר' יוחנן בפלוגתא דנתחלף לו שומן בחלב דהכי קיימ"ל הלכה כר' יוחנן מרב ובהא אפשר דמודה שמואל בהיכא דעשו רוב ציבור ואחד מהם נתחלף לו ולא פסק הרמב"ם כר' יוחנן בהא דהלכה כסתם משנה דהרבה פעמים פוסק הרמב"ם ז"ל ושאר הפוסקים דלא כסתם משנה דהוי דלא כר' יוחנן. ועוד כיון דהוו רב יהודה ורב נחמן ושמואל. ומסקנת הש"ס דלקמן דלא כר' יוחנן פשיטא דסליק לי' כללין דהלכה כר' יוחנן וכמסקנת הש"ס נקיטנ' אלא דפירוש הראשון נראה לי עיקר: ותיך אוכל יתעם לו ודוק.

שם גמרא אמר רבא מודה רב דאינו וכו' מדקא אמר רבא חידוש לרב משמע דכותיה סבירא ליה ואם כן קשה ללישנא בתרא דאמר דרבא אמר נתחלף לו חייב הא לא קשיא למאי דקיימא לן כד מקשינן לכהאי גוונא דחד אמר הכי הוה וחד אמר הכי הוה דח"ו אין שום אחד מהם אומר כי אם דבר אמת אלא דבצפרא אמר הכי. ובפניא הדר ביה ולא ידעינן היא מנייהו דאמר לבסוף לזה כל אחד עומד בשמועתו. א"כ הא נמי דאמר רבא מודה רב דמשמע דכותי' סבירא ליה לא ידענא אימתי היתה. אלא דקשה מהש"ס דמייתי לה משמע דמסיק דכותיה דרב דרבא דבתראה קאי כותיה ופטור והוי היפך כללין דהלכתא כלישנא בתראה. ולללישנא בתרא דרבא חייב ולפי זה מסיק הש"ס דרבא פטור אמר. ועוד רמב"ם ז"ל דפסק כרבי יוחנן מהש"ס לא משמע הכי דהרמב"ם ז"ל פסק פי"ג מהלכות שגגות וז"ל לא ידע שטעו ונתכוון לאכול חלב ושומן ואכל חלב שהתירהו והוא לא ידע שהוא חלב הקיבה שהתירו הרי זה חייב שאכילתו מפני שגגתו לא מפני הוראה ואינו מצטרף למנין השוגגים על פיהם שנאמר לכל העם וכו' וכתב הכסף משנה דפסק כרבי יוחנן. ונראה לומר והוא בהקשות עוד בדברי הרמב"ם ז"ל דהגם דפסק להדיא כרבי יוחנן עם כל זה כתב עוד האי דינא דאינו מצטרף למנין השוגגים וקשה פשיטא דלא הוצרך רבא לאשמועינן הא דאין מצטרף אלא לסברת רב דאמר פטור ס"ד לומר דשגגה אחת הויא מדקא פטר ליה מצטרף לרוב צבור קמל"ן דלא מה שא"כ לרבי יוחנן דמחייב ליה על שגגתו לחוד מהיכא יס"ד דמצטרף דאיצטריך ואם כן נראה לכאורה דהרמב"ם ז"ל מזכה שטרא לבי תרי פסק כרבי יוחנן ופסק כרב הנך רואה דקושייתינו עצמה בש"ס היא ג"כ לדברי הרמב"ם ומשמע דגם לסברת רבי יוחנן בעי האי דרשא דלכל העם בשגגה. ולכאורה קשה לסברת רבי יוחנן מדאיצטריך קרא למעוטי שמע מינה דפטור ואי תימא דמחייב והביא את אשמו מהיכא יס"ד דיצטרך דאיצטריך קרא למעטו לכל העם בשגגה אחת אלא ודאי נראה דאיכא למימר דמצטרף הגם דמייתו אשמו עכ"ז להא מילתא מיהא דמצטרף לרוב צבור מצטרף אי לא הוה אמר קרא לכל העם בשגגה ולזה הוצרך הכתוב לומר דלא יצטרף כלל ומינה מדאמר קרא דלא יצטרף שמע מינה דמייתי קרבן על חטאתו לרבי יוחנן ומהאי טעמא מייתי לה הש"ס, להאי מימרא דרבא ומהאי טעמא נמי מייתי הרמב"ם ז"ל להאי דלכל העם בשגגה הגם דפסק כר' יוחנן ובזה נמי לא קשה לרבי יוחנן מדאיצטריך קרא למעוטיה בשגגה שמע מינה דפטור דאפילו הכי דחייב יס"ד דמצטרף. אי נמי איפשר דמהכא נפקא ליה לרבי יוחנן דחייב מדלא מצטרף לרוב צבור כמו שפירש ועכ"פ איצטריך לאשמועינן לה אפילו אליבא דרבי יוחנן ולזה הגם דפסק הרמב"ם ז"ל כרבי יוחנן פסק להא ודוק.

שם גמרא מיתיבי מעם הארץ וכו' משמע דס"ל להש"ס דהאי דרשא דאשר לא תעשינה השב מידיעתו וכו' היא מוסכמת אפילו אליבא דתנא קמא דאי לא תימא הכי לימא דר"י כת"ק דלא אימעיט מעם הארץ אלא מומר דהיינו לכל התורה כולה או לע"ז דהוי ככל התורה כולה כדמשמע במסכת חולין וגם לאוקמת' דרב המנונא דלקמן דמוקי איכא ביניייהו במומר לאכל חלב והביא קרבן על הדם איכא ביניייהו כבר פירשו התוספות ז"ל בריש מסכת חולין דחלב דהכא היינו לכל התורה כולה והביאו ראי' על זה יע"ש, ומדלא קאמר הש"ס דר"י סבירא ליה כתנא קמא נראה דמשמע לי' הש"ס דר"ש אינו מודה לתנא קמא. ותנא קמא מודה לר"ש אלא דמוסיף מומר לכל התורה דהגם דשב מידיעתו נמי דלא ומלת אינו צריך דקתני הגם דגרסינן לה קאמר לה ר"ש לסברתו דלא הוה ממעט מעם הארץ אי לאו קרא דאשר לא תעשינה אלא מומר לאותו דבר. דלא הוי שב מידיעתו לזה קאמר דאינו צריך ואין הכי נמי אי לאו קרא דאשר לא תעשינה הוה ר"ש דריש מעם הארץ ולא כל עם הארץ פרט למומר לאכול חלב ושגג בו דלא אלא דאינו צריך דמפיק לה מאשר לא תעשינה וזהו דדייק אינו צריך. ולא סבירא לי' לר"ש לומר מעם הארץ כתנא קמא דמפיק אינו שב מידועתו מאשר לא תעשינה ואייתר לי' מעם הארץ פרט למומר דצריך לתת טוב טעם לזה ומה גם למה שפי' התוס' ז"ל בריש מסכת חולין דחלב דקאמר הכא במומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם איכא ביניייהו לתנא קמא אינו מביא היינו מומר לכל התורה כולה קרי לי' מומר לאכול חלב והביאו ראי' לזה יע"ש דבריהם א"כ פשיטא דסברא היא למעוטיה מעם הארץ וגרע ממומר לאותו דבר. אי נמי שקיל לי' טעמו דרבי שמעון הוא דבתר דתלה הכתוב טעם הדבר בשב מידועתו והא נמי שב מידועתו הוא לא מצינן למעוטיה כיון דהוי שב מידועתו ואה"נ אי הוו תרי מיעוטי באופן אחר הוה מוקי להו רבי שמעון חד למומר לאכול חלב וכו' וחד במומר לאותו דבר מה שא"כ השתא דפירוש הכתוב טעם המיעוט תו לא מצינן למעוטי' בהיכא דשב מידיעתו. וכל זה היא למה שפירשו התוספות ז"ל דחלב דהכא היינו לכל התורה כולה מה שא"כ לשינוייא אחרינא שפירשו הם ז"ל דחלב היינו חלב ממש דווקא וטעמא היא משום שנאמרו בלאו אחד וכו' כל חלב וכל דם לא תאכל יע"ש דבריהם לא בעינן לכל זה דפשיטא דאמרינן דר"ש לא ס"ל שימעט הכתוב כהאי גוונא דמומר לחלב לא הוי מומר לדם וכיון דשב מידיעתו בדם שפיר מייתי קרבן ומעם הארץ דממעט עכ"פ הא איכא הרבה מיעוטי דאימעט' מהאי מיעוט דמעם הארץ כהא דכהן משיח כדלקמן. ושם אבאר לסברת תנא קמא דממעט מעם הארץ למומר מהיכא מפיק הנהו דממעטינן לקמן יע"ש. והנה לתנא קמא לא תיקשה שב מידיעתו הוי המומר לכל התורה כולה חוץ מזו. אי נמי מומר לאכול חלב וכו' הא מיהא שב מידיעתו הוי משום דכיון דליכא מיעוטא אחרינא דמעם הארץ אימעיט נמי הא הגם דשב מידיעתו וגרע כוותי' דאינו שב מידיעתו ולא מייתי קרבן ובהא פליגי תנא קמא ור' שמעון ודוק.

שם גמרא אלא סיפא דלחיובא איפכא וכו' אי לאו דברי הש"ס, הי' נראה לומר דגם בזה איכא לא זו אף זו מצד אחר והוא דכיון דיודע שטעו ואיסורא היא דעבדי וקא עביד ליה הוה אמינא דלא מקרי שוגג דהרי הוא יודע בבירור לו דחלב הוא זה וחלב זה אסור לדעתי' וכיון דאכיל לי' הוה לי' כמזיד ואין להביא קרבן על אכילתו. ודמה הא למה שכתב הרמב"ם ז"ל סוף פרק י"ג וז"ל הורו ב"ד בשגגה וידעו הקהל שטעו ושאין ראוי לקבל מהם והלכו ועשו הקהל על פיהם אלו ואלו פטורים ב"ד וכו' והקהל העושים פטורים מפני שמזידין הם דשוגג מקריב בשגגתו בסברא דלקיים מצות חכמים ולאו דווקא שעשו ועשה עמהם אלא אפילו עשה אחריהם עדיין חל השוגג ואפילו לא עשו כלל והלך הוא ועשה הגם דברור לו דאיסור קא עביד לסברתו מיהא עכ"ז שוגג מיקרי וחייב על שגגתו. וא"ת א"כ כפי זה מאי טעמא דרמב"ם ז"ל דפסק גבי קהל דפטורים הטעם הוא משום דהקהל לא שגגו במצות לשמוע דברי חכמים בזה הוא דקאמר הרמב"ם דהקהל פטורים וזה שדייק ואמר ושאין ראוי לקבל מהם דמלבד שידעו שטעו ב"ד ידעו עוד שאין לקבל מהם לאפוקי מצוה לקיים דברי חכמים כיון דלא הורו כהלכה לזה פטורים הקהל ע"כ אלא דהש"ס בחר לו לשנות זו ואצ"ל וכו' ונראה לי לומר לפי שנוייא דגמרא דזו ואצ"ל זו טעם התנא דקתני בה"ג דהיא דוחה תמיד אלא הטעם היא אגב דקתני ברישא כהאי גוונא קתני נמי בסיפה כסדר הזה דזו ואצ"ל זו: וק"ל.

ע"ב גמרא תרתי למה לי וכו'. והגם דהוי מצי לשנויי' ולומר דחידוש קמ"ל ברישא לפי מאי דקיימ"ל לקמן במשנה דף ד' ע"ב דלא מיקרי הוראה אלא אי הוו סנהדרין כולהו שוים בהוראה אבל אם הי' אחד מהם נגדי להוראה אפילו כלם שוים להוראה לא מקרי הוראה ומתני' דקתני ידע אחד מהם שטעו היינו בינו לבין עצמו דוקא ולא לגלג עליהם אלא דהרכין בראשו. אי נמי שתק למאי דמוקי הש"ס לקמן א"כ הא איצטריכא לי' לאשמועינן דכיון דלא דבר ולא חלק להדיא הגם דבסברתו חולש הוא והויא לי' כאילו לא הויא הוראת כולם הוראה וקמ"ל אפילו הכי כיון דשתיק הוי' הוראה ופטור העושה על פיהם זה הוא שגג וסבר דלא לאפלוגי על רבים וטעה בזה דשתק וחייב על שגגתו ובזה הגם דאי היה מפליג עלייהו הוא מבטל להוראתם וא"כ הוה לי' כמזיד אפילו הכי כיון דשגגתו היא במצות לשמוע דברי חכמים ולא ידע דין זה דאי הוא מפליג מבטיל ליה להוראה ושניא דא משאר הוראות המשפט הוי לי' שגגתו ומחייב והא קמל"ן תנא ברישא דידע אחד מהם דהוי שוגג בכהאי גוונא והוראת ב"ד הוי' כל עוד שלא חלק. עכ"ז סוף סוף דתלמוד שהגיע להוראה למה לי' דמרישא שמעינן הכל אלא דמיבעי' ליה כפי זה אחר האמת בהיכא דהורו ב"ד ע"א סנהדרין וזה האחד שידע שטעו אחד מהם לתשלום הע"א והלך זה ועשה ועשו ג"כ רוב ציבור דמחייבי להביא ב"ד פר עד למ"ד וא"כ צריך לדעת אי מייתי זה האחד מהם על ידי הב"ד על ההוראה ומייתו גם כן לחודיה על שגגתו ונמצא מייתי תרתי הגם דהוו החטאות נגדיות זו לזו. או נימא כיון דשגגתו אחת היא שידע שטעה ושגג שלא לחלוק על רבים כיון שלא הי' בידו להכריחם כי אם סברא בעלמא לזה לא יתחייב להביא אלא חטאת אחת על הכל כשגגה אחת

היא לו והנה זה לא קא מבעי׳ לי אלא לסברת מ״ד ב״ד מביאין פר וא״כ אי לא ליתו הוא בהדייהו א״כ לא היתה הוראה והיכא מצי ב״ד לאתויי פר. ונראה השתא מיהא דפשיטא דמחייבי להביא ג״כ ע״י ב״ד בחטאתם דמייתו הפר דב׳ פעילות עשה בשגגתו והוו לי׳ ב׳ שגגות ומייתי על ב״ד ובאנפי נפשיה: וק״ל.

שם גמרא אי מההיא הוה אמינא הני מילי גמיר וסבר וכו׳ קשה אדרבא לאידך גיסא משמע דאי תנא רישא דאחד מהם וכו׳ לחוד הוה אמינא דלא בעינן גמיר וסבר וטעמא דנקט אחד מהם דמשמע גמור וסבר לאו למימרא דבעינן דוקא גמר וסביר. אלא לאשמעונין דהויא הוראה דבכה״ג הגם דאחד מהם כפי דעתו לא הסכים בהוראה זו. וכפי האמת אם הוא מגלה דעתו לא היתה הוראתם הוראה אפילו הכי כיון דלא חלק בהדיא הויא הוראה וכמו שכתבתי בסמוך לעולם לא בעינן גמור וסבר קמל״ן תלמיד והוא ראה להוראה דעל כל פנים בעינן גמור וסבר לעיכובא. וי״ל דסבירא לי׳ להש״ס כיון דמתני׳ מיהא לא קתני אלא גמור וסבור דהיינו אחד מהם הגם דמצינן למימר דמתני׳ חידושא אחרינא קמל״ן כנזכר סוף סוף לא מצינן למימר אלא דוקא כעין מה דקתני במתניתין דהיינו גמור וסביר דוקא דמהיכא מצינן להוסיף להא דגמיר ולא סביר מדעתיה כיון דגמר וסבר רמוזא במתניתין ואין לנו אלא מה דקתני במתני׳ אלא ודאי דלא הוצרך תנא לומר תלמוד וכו׳ אלא דלא למימר דוקא גמיר וסביר: ודוק.

שם גמרא דטעו בדבר מצוה לשמוע בדברי חכמים והגם דאמרינן לא תסור מכל וכו׳ ימין ושמאל ואמרינן אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל ושמאל שהוא ימין לא תסור וא״כ לא מקרי טעות. וכן הוא מצוה האדם לעשות מפי ה׳ ב״ה ככל אשר יאמרו אליו החכמים ומצוה קא עביד אחר האמת ולמה יתחייב הוא מיהא הרי לא שגג וי״ל כיון דחכמים לא מחייבי לי׳ למאכל חלב אלא שריותא הוא דקא שרי לי׳ אי בעי למיכול. וכי מסתבר לי׳ דאסור מצי למנוע עצמו שלא לאכול ולא יחלוק על חכמים בזה והרי מי לא מצי איניש למהוי בתעניתא ושלא לאכול דברים המותרים דהגם דהתירם הכתוב אי בעי לא אכיל הכי נמי הכא ואינו עובר על לא תסור שב ואל תעשה היא. אלא דטעותי׳ היא דטעה דסבר דמצוה הוא לן לקיים דברי הכמים ולאכול לכתחילה הגם דלדידיה איסורא הויא עכ״ז מצוה היא לשמוע ולקום לכתחילה בקום עשה ויאכל חלב כאשר אמרו חז״ל וזוהי שגגתו דמחייב עלה דמצוה לשמוע דברי חכמים הויא במילתא דלית בה איסורא. אי נמי אית בה איסורא בשב ואל תעשה שלא לבטל דברי חכמים שהצריכוהו לעשות דבר דאי עביד שב ואל תעשה מיבטיל לדברי חכמים בכהאי גוונא הוא דאזהר רחמנא לא תסור משא״כ בגדון דידן. ובזה אתי מדוייק ג״כ דברי הש״ס דקאמר דטעה במצוה לשמוע וכו׳ דהו״ל למימר דטעו במצוה דלא תסור אלא דהא לא תסור לא מקרי טעות והטעות הוא במצוה לשמוע וכמו שפירשתי.

עוד ג״ל לומר לפי מה שמצאתי כתוב בירושלמי וז״ל יכול אפילו יאמרו לך על ימין שהיא שמאל ועל שמאל שהיא ימין שתשמע להם ת״ל ללכת ימין ושמאל עד שיאמרו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל ע״כ לכאורה משמע דירושלמי פליג אהא דאמרינן אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל וכו׳. ואחר האמת נראה דלא פליגי דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דהיינו לגבי שאר העם מאן דלא גמיר וסביר אין ידיעתו ידועה ואפילו יאמרו לו על שמאל הגראה לו שהוא ימין וכן להיפוך כפיף רישיה ולעביד ולזה כי הורו ב״ד דחלב הקיבה שרי הגם דידע הוא ונראה לו שטעו פטור דאין ידיעתו כלום ואב״ד מיבעי ליה למסמך ובהיכא דגמיר וסביר דידיעתו ידיעה איבעי ליה למיטר גרמיה בהיכא דאמרו לי׳ כהאי גוונא דהו׳ דחלב שרי והוא ידע דאסור לא ליעביד כהוראתם ואי עביד חייב כיון דתלה ליה הכתוב בידיעתו עד שיאמרו לו על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל ובזה אתי שפיר ולא קשה מידי אלא דבאמת כפי זה למה יתחייב זקן ממרא כיון דתלה לי׳ הכתוב בידיעתו. וי״ל כיון דגילה הכתוב בקרא אחרינא בהא דזקן ממרא שמע מינה דהא דקאמר ימין ושמאל המכוון הוא להיכא דאם יתירו דבר לדעתי׳ אסור דלא יתיריהו לעצמו וכמ״ש דוקא: ודוק.

רש״ל ד״ה הא לא קשי׳ וכו׳ דהכי משמע לא מבעי׳ וכו׳ פירוש לא מבעיא היינו סיפא דאין צריך לומר זו דעשה אחריהם ורישא דלא זו אף זו. לא מיבעיא ברישא וסיפא דזו ואצ״ל זו קאי לא מבעיא אסיפא. וק״ל.

דף ג גמרא ואב״א עדיין אני אומר לא מצית מוקמת לה כר״י דקתני רוב הקהל שחטאו ב״ד מביאין וכו׳ משמע דבאומרך ב״ד מביאין על ידיהן וכו׳ דלא הוי במשמע דציבור מייתו פר לשבט כרבי יהודה ופשוט. ואם כן קשה למה שכתב הרמב״ם ז״ל בריש פרק י״ג מהלכות שגגות וז״ל והורו להתירא וכו׳ ועשו העם וכו׳ הרי הב״ד חייבים קרבן חטאת וכו׳ ושאר העם פטורין אע״פי שהם העושין ומה הוא הקרבן וכו׳ מביאין פר לעולה מכל שבט ושבט ע״כ. לכאורה דברי הרמב״ם ז״ל סתרי אהדדי וזיכה שטרא לבי תרי בתחילת דבריו קאמר ב״ד חייבים וקהל פטורים כדברי רבי מאיר ובסוף דבריו סיים באומרו מכל שבט ושבט כרבי יהודה. וכתב הכ״מ על זה דרבינו פסק כרבי יהודה ואומרו הרי ב״ד חייבים בתחלת דבריו מפני שמה שמביאים הציבור הוא בשביל הב״ד הם מביאין ע״כ. ואם כן לדידיה מצי למימר ב״ד חייבין הגם דציבור מייתו. וכפי זה מאי קאמר הש״ס לא מצית אמרת כרבי יהודה לעולם כרבי יהודה דלר״י נמי מה דמייתו צבור הוא בשביל הבית דין ולעולם ב״ד הם דמחייבי והגם דיש מקו׳ לומר דזה היינו טעמו דהמקש׳ דאמר אימא איפכא דפשיטא דמשנה שלימה היא דר״י סובר צבור מייתו ואפילו הכי קאמר דלוקמינן לה כר״י ומאי דעתיה אלא דאמרינן דסובר הכי כמו שפי׳ הרמב״ם והש״ס דחי לה דעל כל פנים משמעות ב״ד מייתי משמע ב״ד עצמם כרבי מאיר ע״כ פשיטא דבסתמא דתלמודא מתוקמא ופשטן של דברים כך הם ויש ליישב. ועיין לקמן בס״ד.

שם גמרא ורב נחמן אמר שמואל וכו׳ נלע״ד מדמייתי הש״ס הא דרב נחמן דלא מיתוקמא ואידחייא מכמה דחיות דדחי לה רב פפא וכולן יש בהן ממש ומייתי לה הש״ס בתר ההיא דר׳ יהודה אמר שמואל דלא אידחיא שמע מינה דלא מסיק הש״ס להאי מילתא דיחיד העושה בהוראת ב״ד דחייב ולא מוקמינן אלא כסתם משנה דפטור וההיא דרב יהודה ממילא משמע מהש״ס דאין הכרח לומר הכי דיחיד העושה בהוראת ב״ד דחייב והטעם משום דחיית רב פפא דממאי דילמא לא הן ולא ב״ד. ואי הכי דקאמר הש״ס לרב פפא אינה קושיא ומצינן לשנויי לה ודאי ודוק.

אלא דתמיהה לי להרמב״ם ז״ל דפסק גבי יחיד העושה בהוראת ב״ד דחייב. וי״ל דלהרמב״ם ז״ל ההיא דרב יהודה אמר שמואל עיקר ומיתוקמא בש״ס וטעמא דמייתי הש״ס הא דרב נחמן בתר הכי דלא מיתוקמא משום דשמעינן מינה כל הנהו חילוקי דינים דמוקי להו רב פפא וחדא מנייהו פסקו הרמב״ם ז״ל להדיא הא דמוקי רב פפא לרשב״א דמיחייב ברוב הקהל בהיכא דלא הוו רוב השבטים ורוב השבטים הגם דלא הוו רוב הקהל דחכמים דמחייבי הכי בברייתא ופסק הילכתא כרשב״א משום דקיימי רבנן כוותיה. וכן תמצא בפ׳ י״ג מהלכות שגגות ומה דלא פסק ג״כ בההיא דשבט שעשה בהוראה בית דינו כחכמים דמחייבי כפי מסקנת רב פפא ופסק דפטורים ב״ד וכל א׳ מהעושים מביא חטאת קבועה כבר תמה עליו הרב בעל לחם משנה ובמקומה אישבינו בס״ד לקמן: וק״ל.

שם גמרא ב״ד משלימין איכא לספוקי בהיכא דלא עשו ב״ד אלא הורו ההוראה אם מצטרפין לשלא עשו ומבטלי מנין רוב העושים דהוו רוב כד סלקת להו לסנהדרין דלא הוו במנין ואי מצטרף ליהו בהדי שאינם עושים הוו להו רוב אין עושים אי נמי כיון דסוף סוף הם בעלי הוראה לא יצטרפו לפטורי׳ לחלוטין שלא עשו כלו׳ באמ׳ פשיטא לי דבהיכא דעשו מיהא בעלי הוראה הגם דלא יצטרפו למהוי רוב צבור העושים הא מיהא לא יצטרפו לשאינם עושים: ופשוט.

שם גמרא מר סבר בית דין משלימין וכו׳ ומר סבר ב״ד אין משלימין וכו׳ משמע בהכרח דחכמים דמחייבי סוברים דב״ד משלימין לרוב צבור דאי לאו הכי דאין משלימין היכי מחייבי והוו יחידים ויחיד שעשה בהוראת ב״ד אליבא דכולי עלמא פטור וכפי זה קשה למה דפסק הרמב״ם ז״ל בפרק י״ג מהלכות שגגות דאין ב״ד משלימין לרוב צבור והוא הפך סברת חכמים דמחייבי ואיך יניח דברי חכמים ופוסק כיחיד הפך סברת רבים. ומה שפי׳ בכסף משנה לישב זה דרמב״ם כחכמים פסק וכו׳ יע״ש דבריו שהם צ״ע ולא יתיישבו בש״ס.

והנראה לע״ד לומר הוא דהרמב״ם ז״ל פשיטא דלא סבר בפירוש הסוגיא אלא כמו שפירשתי בפשט׳ דש״ס שהוא הנכון והישר בדברי הש״ס ועם כל זה שפיר פסק דאין ב״ד מצטרפין והוא דהגה דע כי באמת לא אשכחן פלוגתא דפליגי תנאי כלל בהא מילתא דאין ב״ד מצטרפי או אין משלימין מלת בסוגייא דידן דס״ד דרב פפא לדחות ולומר בתורת דחייה לאוקומי פלוגתייהו דרבנן ורבי מאיר דהכא בהכי והיינו טעונא כי היכי דתיהוי מתני׳ דקתני יחיד שעשה בהוראת ב״ד דפטור היחיד מוסכמת אליבא דכולי עלמא וליכא מאן דפליג דידאי דרבי מאיר וחכמים לא גילו דבריהם להדיא דבהכי פליגי אלא כיון דאיכא מציאות דמצינן לאוקומי פלוגתייהו בהכי שפיר מוקמינן דהא שמואל בעצמו דמוקי פלוגתייהו ביחיד העושה בהוראת ב״ד היינו טעמו משום דלא מצי לאוקומי פלוגתייהו בשום אופן ובמאי פליגי ודחי ליה רב פפא דילמא וכו׳ והנה הרמב״ם ז״ל הוקשה ליה דמשמעות הברייתא דמייתי הש״ס בסמוך דהקה׳ ועשה מעשה תלוי בקהל על כרחין משמע דאין מעשה תלוי בבית דין כלל בשום אופן דקרא לא פליג מידי וקא פסיק הקהל ועשו. ואי תימא דמצטרפי בית דין לרוב קהל דמעשה א״כ הרי מעשה בב״ד נמי. ועוד דאי לאו מעשה דבית דין נמי דעשו לא הוו מייתי ב״ד קרבן ואין לך מעשה תלוי בבית דין כזו באמת אי לאו דברי רש״י ז״ל הייתי מפרש מכח קושיא זו דאין ב״ד עושין כלום כי אם הוראה בעלמא הוא דהורו ועשו מיעוט הקהל ובית דין משלימין לרוב פירוש בהוראתם שהורו נחשב העון כמעשה עצמו ובהצטרפם עם מיעוט הקהל הוו להו רובא ולעולם בית דין לא עשו כלום ואין מעשה תלוי בב״ד אלא פרש״י ז״ל שלל זה בפירושו שפירש בד״ה וב״ד משלים לרוב צבור שעשו וכו׳ עם מיעוט צבור וכו׳ ע״כ. משמע מדבריו דוקא אם עשו ב״ד דאמר דמצטרפי. ורש״י ז״ל מוכרח בפי׳ דרחמנא אמר ועשו כל העדה על המעשה חייב הכתוב כשיעשו כל העדה. ופשוט. וא״כ כפי זה תקשה היכי מצטרפי בית דין במעשה והגם דאיכא לדחוק ולומ׳ דהני מילי דתלה הכתוב מעשה בקהל היינו לאפוקי בהיכא דלא עשו קהל כלל כי אם בית דין דאז פטורי׳ מהפר אבל בהיכא דאיכא דעשו על פיהם אלא דלגבי כללות הצבור כולם הוו ליה מיעוט ב״ד משלימין דהרי הקהל עשו וזוהי פלוגתייהו דר״מ ורבנן, כפי דחיית רב פפא עם כל זה כל עוד דלא אשכחן בהדיא מאן דמחלק חילוק זה שהוא דחוק מוקמינן לברייתא דקתני מעשה תלוי בקהל כפשטה דאין מעשה בב״ד כלל בכל גוונא, בין לאשלומי בין וכו׳ ורב פפא דקאמר לה בתורת דחיה בעלמא קאמר ודלמא וסבר רמב״ם ז״ל דאחר האמת דאשכח רב פפא עצמו לאוקומי בפלוגתא דהנהו תנאי דמייתי דפשיטא דרב פפא עצמו לא מוקי פלוגתייהו בהא ולבדות מסברא דידיה פלוגתא אחריתי שלא היתה בעולם כיון דאשכחן לאוקומי פלוגתייהו במילתא דפליגי בה בהדיא והגם דיונת דרב פפא סובר זה אחר האמת ואמרי׳ דסובר רב פפא דההיא ברייתא דהקהל ועשו אינה מוסכמת ובה פליגי רבי מאיר ורבנן עכ״ז ליכא למיקם עלה חדא דהא מדברי הש״ס דקאמר אי לימא ב״ד מאי טעמא דרבנן וכו׳ משמע דזה מוסכם להו. ועוד לא מצי רב פפא להוליד פלוגת׳ בעולם והגם דסבר לה כיון דקא תזינן דאין לו ראיה כי אם מכח האי פלוגתא דהכא והאי פלוגתא מצי לאוקומה במאי דמוקי לה איהו נמי הנהו אוקמתי אי נמי כאוקמתא דשמואל דיחיד שעשה על פי הוראת ב״ד דהא כבר מסיק לה הש״ס דהויא פלוגת׳ פשיטא דלא למיחש לה הגם דסבר לה רב פפא ומה דפסק רמב״ם כרב פפא בשאר אוקמתי להא מיה׳ לענין הילכתא אי הויא כרבנן או כרש״בא וכדומה מצי דאימורא למיסבר לה ולמיפסק כוותיה אלא לאשכוחי פלוגתא מדעתיה פשיטא דלא ולזה פסק רמב״ם דלא מצטרפי ב״ד לרוב צבור. ודוק. דכן דרכו של רמב״ם ז״ל ליורד לתוך עמקי הש״ס ודלא למיחש לדחיות הש״ס כשלא יהיו מיוסדים וכשלא יהיו במשמעות המתקבל ומכ״ש בנדון דידן שהוא פשוט כמו שפירשתי. ופי׳ אדונינו הרמב״ם ז״ל חן: ודוק.

גמרא פשיטא וכו׳ מועטים ונתרבו וכו׳ פי׳ דהני מילי דפליגי בההיא דהיה הדיוט ונתמנה נשיא דפנים חדשות באו לכאן ודכוותה מרובים שנתמעטו דהעושים החטא פנו והלכו להם ואינם לפנינו בעולם מה שא״כ בכה״ג דלא נשתנו העושים לא במנין ולא במינוי והוו כמה דהוו אימא דר״ש יודה לרבנן או רבנן לר״ש והוא דאיכא למימר אימור דאמרי רבנן חייבים ובתר מעשה דוקא אזלינן כשנתחייבו להדיא או מה שא״כ השתא כיון שלא היה חיוב בשעת מעשה פטורים. אי נמי השתא מיהא הוו ליהו רובא ואלו הם העושים והשתא כי אתודע להו שגגתם הגה הגם רבים ואמור דאמרי רבנן דכה׳ משיח ונשיא דבתר שעת מעשה אזלינן ולא בתר השתא התם דוקא שנשתנה ופנים חדשות באו מה שא״כ בכה״ג דבשעת מעשה כי השתא הוו ומחייבי ולרבי שמעון נמי אי פליג אדרבנן במאי דאמרי בהאי או לאו פי׳ אי אמרינן דתמיד לא אזיל רבי שמעון אלא בתר ידיעה. ואי אמרינן דרבנן פטרי כיון דשעת מעשה מיה׳ לא הוו רובא אז יהיה רבי שמעון פליג. גם כן אדרבנן. ואי אמרינן דרבנן מחייבי כיון דלא נשתנו מכמות שהיו והן הם השתא בשעת מעשה לא פליגי ואלו הם בדדי הבעיא ולעולם נפקא מינ׳ מבעיא זו אליבא דרבנן דאי לא תימא הכי קשה דהא למה דמשתמע מהש״ס דבעי אליבא דר״ש משמע דסובר הש״ס כותיה דרבי שמעון וא״כ כפי זה הויא הילכתא כותיה דרבי שמעון דזה כלל פשוט בש״ס בהיכא דנושא ונותן הש״ס אליב׳ דחד הכי הויא הילכתא וא״כ כפי זה תיקשה למאי דקיימא לן

הילכתא כחכמים. וכן פסק הרמב״ם ז״ל כרבנן דבתר מעשה אולינן בין אם היו מרובים ונתמעטו בין אם היו מועטין ונתרבו יעש״ד אלא ודאי דגם לרבנן נפקא לן מידי דהאי בעיא ובעי הש״ס אליבא דכולה עלמא וכמו שפרשתי. והוא נכון ובזה אתי שפיר דקאמר הש״ס הא פלוגתא וכו׳ מיעוטא ונתרבו מי פליגי וכו׳ ופירש רש״י ז״ל אי דמי לפלוגתא דרבי שמעון ורבנן וממילא רבנן פטרי ור״ש מחייב. ומשני הש״ס דדמיא הא להא מסברא ופליגי נמי רבי שמעון ורבנן ודחי הש״ס הא דרבי שמעון ומיתוקמא הא דרבנן לסברת הש״ס דכיון דאולי בתר שעת מעשה דאז הוו מועטים. וכפי זה מסיק הש״ס כרבנן דגם בכה״ג בתר שעת מעשה ולזה פסק הרמב״ם הכי והבעיא היא מאי מ׳ פליגי ר״ש ורבנן אי לאו ומה דאמר בש״ס ר״ש דאזיל וכו׳ ורבנן וכו׳ הוא שינויא דמשני הש״ס ולא גרסינן מאי: ודוק.

שם גמרא כיון דתרי איסורי פי׳ דאין איסור שייך בדם כל היכא דאיכא איסור שייך בחלב: וכן להיפך דמשכחת לה שיהיה חלב מותר ודם אסור וזהו שפירוש רש״י ז״ל בד״ה כיון וכו׳ דחלב אין שוה וכו׳ ואיכא עוד לומר כיון דאיכא צדדין דמשוו ביהו איסורייהו כהא דתרוייהו אית בהו כרת וגם כן דשוו בלאו אחד גאמרו וכמ״ש התוספות ז״ל בריש מסכת חולין יע״ש וגם כן קרבנן שוה אימא דמצטרף. אלו הם צדדי הבעיא ואין אנו צריכין להגיה כמה הגהות בש״ס דאין איסורן שוה הכתובה בש״ס בג׳ מקומות והוא דוחק גדול למוחקה בג׳ מקומות. ומה גם דהתוספות צווחי ככרוכיא דשוים הם חלב ודם באיסורם ואנן קא חזינן להו דשוו בכמה צדדין ודברי רש״י ז״ל יכולין להתיישב לדרכינו וק״ל.

שם גמרא מיעוט בע״ז וכו׳ תיקו הרמב״ם ז״ל פסק בהא דמצטרפי ותמהו עליו הכסף משנה ומהרמ״ט והל״מ דחה מה שישבו הכ״מ ומהרמ״ט לתמיהא זו ומסיק דהא מני באת״ל היתה בש״ס בגירסת רבינו ז״ל ואת״ל כיון דאידי ואידי כרת הוא מצטרף הורו ב״ד שחלב וכו׳ ומתו ב״ד וכו׳ ולהיות דאין כוונתי בפירושי זה בענין פירושי הפוסקים וכדומה אלא במה שנוגע להילוך פשטה דשמעתא. לזה לא אכתוב כל מה דקשה לי לכל דבריהם אלא מה שנוגע להילוך הש״ס והוא דקשה לי לדברי הלחם משנה וכי מי נפקא הא מהא דכל הנהו דלעיל חדא נפקא מאת״ל דהך דקודם ממנה מה שא״כ הא דמה שייכות איכא בהא דמתו ב״ד דהורו לאת״ל דכיון דאידי ואידי כרת הא לא אית ליה שום שייכות מלבד דמעיקרא הוא דוחק להמציא גירסא אחרת בש״ס.

על כן נראה לע״ד הוא דכיון דלא ימנע מחלוקה דהעושים חייבים מדאורייתא ודאי אלא דהש״ס לא ידע אי מיחייבי ב״ד או הקהל כשבה. או שעירה לכל אחד. לזה כתב הרמב״ם ז״ל כיון דעל כל פנים חיובא איכא מדאורייתא לזה מייתי ב״ד דכל כמה דמצינן לאקולי, שלא יבוא לידי הבאת חולין לעזרה שפיר דמי. ומה שהקשה הלחם משנה ממה שפסק הרמב״ם ז״ל גבי אכל חצי זית כשהוא הדיוט ונתמנה ועבר ואכל כחצי זית אחר הרי זה ספק ומשמע דפטור לגמרי וא״כ לא פסק ג״כ כהכא שיביא מספק אינה קושיא לפי פירושינו דכיון דמשכחת לומר דפטור ואין שום חיוב ואיכא ספק בדבר דלית שום חיוב בעולם לזה פטור מה שא״כ בנדון דידן כמו שפי׳ שלא יהיה פטור לחלוטין מסיבת מיעוט ידיעותינו איזה מין הוא דחייב, להביא. ודוק בענין דספק׳ דהכא דמתו ב״ד הוא חמור ביותר דלא אמרינן בו ספק לקולא כיון דעל כל פנים איכא חיובא לכל צד מצדדי הבעיא: ודוק.

שם ע״ב גמרא. ואלא מאי כל עדת ישראל וכו׳ קשה לפי מאי דפריך הש״ס בסמוך מההיא דהגוי כולו דהג׳ דקאמר כולו רוב במשמע וא״כ ה״נ, כל העדה רוב במשמע ומאי פריך ואלא מאי כל אלא ודאי המכוון הוא דמלת כל מיותרת דהוי מצי למימר ואם עדת ישראל ומאי כל לזה הוא דקאמר הש״ס ואלא מאי כל משא״כ בההוא דהגוי כולו א״כ מאי פריך מעיקרא לר״י מההיא דהגוי כולו להא דקאמר דכל כולהו ממש דשאני כל העדה דמיותרת דרשי׳ מינה עד שיורו כולהו כדקאמר ר״י משא״כ ההיא דהגוי כולו דליכא שום יתורא וקרא איצטריך לגופיה דאין גוזרין גזירה על הציבור וכו׳ דאי לאו קרא דכולו הוה אמינא דבכל גוונא גוזרין לזה אמר כולו ולעולם כולו היינו רובו וקרא דכולו איצטריך לגופיה משא״כ קרא דכל עדת ישראל כיון דקאי אבית דין בהוראתם פשיטא דבעינן רובא כי היכא דתיהוי הוראה וזה הלכה רווחת בכל התורה דבעינן ולמה איצטריך קרא לכל אלא ודאי לומר דבר חדש הכא דהיינו עד שיורו כולהו כדברי ר״י. ונראה לומר דסובר הש״ס דאילו הי׳ משמעות דכל דהכא היינו דווקא כולו ולא רוב הגם דהוי מיתורא אפילו הכי הוינן למידן מיניה דאיכא הפרש בין כולו לרובו וכיון דאיכא הפרש מכל לרוב לא מצו רבנן למימר מסברא דכולו ורובו שוים רובו ככולו דהרי קרא מכחיש זה במה שגילה הכא דכל לעיכובא ונמצא דבכל מקום דאמר כל אמרינן כולו ממש והתיא דהגוי כולו נמי לא הוו אמרו רבנן רוב ציבור ופריך מינה הש״ס מה שא״כ השתא דמסקינן דרובו ככולו תמיד לעולם פריך הש״ס סוף סוף האי כל העדה דעל כל גנים מיותרת למאי אתת. ומשני באופן דלא סתר לכללין דרובו ככולו והיינו דהוו כולהו שם בהורא׳ ולעול׳ לגבי גמר דין בתר רובא כדקיי״ל ועדיין יש להקשות לדרך זה מלבד דסוף סוף כל הוי במשמע ולא רובא. ומה גם למאי דקתני במתני׳ ידע אחד מהם שטעו ואמר להם טועים אתם דבטלה לה הוראה הגם דהוו רובא. א״כ איכא הפרש דרוב מכל. ונראה לי עוד לשנויי באופן אחר והוא דכיון דקיימא ליה להש״ס דתמיד חשבינן לרוב ככל הכח כיון דאייתר לן קרא דכל עדת לא עבדינן כהאי ריבוייא אלא מדרגת היותר קרובה ומדרגה אחת דוקא דהיינו בעלמא קי״ל רובא כולא לכל מילי הכא מוספינן מריבוייא דכל מדרגה אחת שהיא בהיכא דאמר להם אחד שטעו להדיא דבטלה לה הוראה משא״כ אם שתק הגם דבדעתו פליג עכ״ז לא בעינן שיורו כולהו והוראת רובא תספיק למהוי הוראה דלא מרבינן אלא חדא מדרגה יותר ממה דקי״ל ואי הוי ריבוייא אחרינא הוי מרבינן מדרגה אחרת מה שא״כ לסברת ר״י דסובר דבעינן שיורו להדיא כל האחד ושבעים וגם המאה בהכרח דסובר דמשמעות דכל כל ממש ולא הוי רובא ככולא בעלמא כשאומר הכתוב כל כל ממש דאי הוי סובר במשמעות הכל היינו רובא דוקא משום רבוי דכל הוי ליה למיעבד כסברת הש״ס או עד דהוו תמן כולהו דהיינו חדא מדריגה. אי נמי כדקתני אמר להם שטעו ומדהא מעקר לרובא לחלוטין שמע מינה דמשמעות, דכל קא סבר כל ממש לזה קא פריך מהגוי כולו וכו׳. ועדיין לא עלתה בידינו משמעות הסוגייא בעומק ועיין בסמוך. ודו״ק.

שם גמרא הכי אמר רחמנא אי איכא כולהו וכו׳ קשה א״כ כפי זה מנא להו למימר דאי אמר להו אחד מהם שטעו דבטלה לה הוראה דלמא דהוה ליה כדיני נפשות דבטלה להו מיעוטא מקמי רובא וכל עדת ישראל דקאמר קרא דלא תימא דלא בעינן כולהו ע״א כדמסיק הש״ס דהכא דעד דהוו כולהו סנהדרין דע״א דסלקא דעתך אמינא כיון דדיני נפשות עצמם בכ״ג גומרין את הדין ולא בעו סנהדרי דע״א קמל״ן כל עדת ישראל דבעינן יותר מדיני נפשות ולעולם בתר רובא אולינן ובטיל לי׳ המיעוט ומכל שכן בחד פשיטא דכמאן דליתיה ומנא להו למימר אם אמר להם אחד וכו׳ דבטלה הוראה ועוד קשה הא דקא משני הש״ס אי איכא כולהו משמע דלא קפיד אלא אי איכא כולהו לאפוקי שלא היו שם הסנהדרי ע״א דוק מינה אי הוו שם הע״א הגם דאמר להו אחד מהם שטועים אפ״ה לא בטלה הוראה. וזה היפוך ממה דקתני במתני׳ דפריך מינה בסמוך דהכי הוה ליה למימר עד דלא הוי חד דמבטיל להו ההוראה כגון דאמר להו טועים אתם דמקאמר דהוו כולהו משמע מידי דהוי בדיני נפשות דבעינן שיהיו שם הכ״ג ודיני עיר הנדחת דבעינן דהוו שם ע״א ולעולם לא אזלינן אלא בתר רובא הגם דאמר טועים אתם יבטל במיעוטו. ועוד איעיקרא דדינא מנא ליה להש״ס להמציא ריבוי אחר מחדש והרי שלך לפניך מה דקתני במתניתין וכו׳ וגם המקשה איעיקרא דדינא מאי פריך ואלא מאי ומשנתינו סדורה לפניו בדין זה המחודש דבאחד בטלה לה הוראה ומנא ליה מה לא שנאמר מכל עדת.

והיה נראה לומר והוא כשנדקדק דקדוק אחד בלשון המשנה האי דנקטא ואמר להם אחד מהם טועים אתם דהכי הוי לי׳ למיתני ואמר להם אחד מהם טועים אתם דהכי הוי ליה למיתני ואמר להם אחד אין אני בסברתכם או אני חולק עמכם. אי נמי הו״ל למימר ותלק אחד עמם בטלה לה הוראה. ומאי טעמא נקט לישנא כהאי גוונא וכמעט אינו לשון הגון כי אין דרך הסנהדרין לומר בלשון הזה א׳ לע׳ טועין אתם. אלא דנראה המכוון הוא דכאשר אמר להם טועים אתם בכח ראיות והוכחות דממילא לא מצי אמר להו טועים. אלא דידע בנפשו דיש לאל ידו להחזירם ולהוכיח טעיותם ובהיותו עדיין נושא ונותן עמם הלך הא׳ או הרבים ועשו על הוראת השאר ב״ד שהורו להתיר ולא חשו להמתין עד שיעמדו במסקנתם עם אחד שאמר להם טועים או לחזור או להודות לדבריו פטורים הב״ד והקהל חייבים דלא הויא הוראה ודכוותה דהא בדיני נפשות אם אמר אחד מהם שיש לו ראיות להביא הפך דברי הרוב אין לגמור ההוראה עד שישאו ויתנו עמו ואחר שישאו ויתנו עמו בדבריו ויראו הרוב שאין ממש בדבריו אז סומכין על הרוב והלא תמצא באומר אחד מהסנהדרין איני יודע דאין שום הוראה נגמרת על פי הרוב דאמרינן אם היה יודע הענין אפשר שיאמר דבר שיודו כולם לדבריו ויחזרו מסברתם ולזה בנידון דידן כאשר אמר טועים אתם כל עוד שלא שמעו בהיכן הוא הטעות דקאמר האחד הלזה לא הויא הוראה כפי דין מסברא בלא ריבויא דכל ולזה דקדק התנא ואמר להו טועים אתם דאם היה אומר האחד אין כך סברתי דהיינו חולק בסברא בעלמא פשיטא דאין לחוש לדבריו דסברת רבים עדיפא. לזה נקט טועים אתם לומר דאיכא למיחש דממש בדבריו ולזה לא קתני נמי וחלק אחד עמהם דמשמע מינה דהגם דכבר ירדו לסוף דעתו ולא נראה להם אפילו הכי כיון דחלק עמהם בטלה הוראה אלא דווקא טועים אתם בכי האי גוונא הוא דבטלה הוראה כל עוד שלא עמדו על טעם דבריו ודוק.

וקשה לפי״ז חדא דא״כ מאי קמל״ן פשיטא ועוד הרי הרמב״ם ז״ל כתב בה״ש וז״ל הואיל ולא היה שום חולק וכו׳ וממה שכתב עוד ורבו עליו המתירין הרי משמע בהדיא הפך פירושינו וא״כ הדרא קושיא לדוכתין כל מה שהקשינו.

והנה עוד נראה לומר דהכי במתניתן סברא בעלמא קתני במתני׳, והוא דלהיות דמילתא כי האי אין מחייבין אותו ב״ד לעשות את הדבר אשר הם מתירין אותו אלא דאמרי כל הרוצה לעשות שרי לי׳ למיעבד כהא דהתירו חלב הקיבה ולהיות כי חלב זה שמתירין אותו עתה פשיטא דפשט ידיעת איסורו אלא דעתה נחתי להורות דשרי לזה כל עוד דאיכא סברא אפילו דחד ראוי לעם שלא לאכול על פי אותה הוראה ומה גם דאיתחזק שלא היו אוכלים דבר זה בצירוף סברא יחידית יספיק למנוע שלא לאכול לזה אמרו דאם אכלו העם חייבים דלא מיקרי הוראה לחייב ב״ד והעושה הוא דשגג שעשה על פיהם וחייב אלא דגם לדרך זה קשה ממה שכתב הרמב״ם ז״ל בפירוש המשנה וז״ל שאנו צריכין להסכמת כולן פירוש של הע״א על ההוראה דכתיב כל עדת ישראל וכו׳ הרי לך בהדיא דטעמא דאמר להם אחד טועים אתם הוא מכל דאמר קרא והוא היפוך פירושינו דמסברא וא״כ הדרן קושיין לדוכתין. והנה צריך לומר הא דכתב מיהא הרמב״ם להסכמת כולן היינו שלא לחלוק דוקא לא שיורו כולן להדיא דהא מילתא כבר אידחיא לה דאתותב ר׳ יוחנן ועוד קשה לי בדברי רש״י ז״ל שפירש לקמן בפי׳ המשנה דאמר להם טועים אתם וכו׳ וז״ל בד״ה ואמר להם וכו׳ דבעינן עד שיורו כולם כדאמר לעיל עכ״ל. וקשה מאן הוא דאמר עד שיורו כולן רבי יוחנן וכבר איתותב הכא מההיא דסמכו רבותינו וכו׳ ומסיק הש״ס אלא מאי כל עדת עד שיהיו שם בהוראה ופירש״י ז״ל אעפ״י שלא הורו כל אותן שישבו להורות והיה עוד נראה לומר והוא דאיפליגו לקמן ר״י ורבנן וסברי רבנן דלא מהייבי ב״ד ופטורים הקהל אלא על הוראת ב״ד הגדול של ע״א ולא על הוראת של אחד מהשבעים והנה ידוע שב״ד הגדול הוא של אחד ושבעים וקפיד הכתוב על הע״א ודבר זה מפקי ליה רבנן מכל עדת ישראל מדלא אמר קרא ואם כל העדה וקאמר ישראל לומר עדת ישראל ולא עדת שבט. וא״כ פשיטא דכיון דחזינן דקפיד קרא לסנהדרין של סנהדרי גדולה בעינן שיהיו בהוראה זו ע״א ודבר זה מפקינן ליה ממילת ישראל ואייתר לן מילת כל למידרש מינה דאם אמר להם אחד שטעו דבטלה לה הוראה דהא לא הוו כולהו בהסכמה וחילוק ביניהם והשתא כפי זה צריך לפרש דרך זה הא דקאמר ש״ס אי איכא כולהו הויא הוראה היינו כולן בהוראה לאפוקי אמר להם א׳ טועים אתם דאז הא מיהא לא הוי בכלל וכאילו אינו שם מצוי וזהו עצמו דברי המשנה ואומרו הש״ס ואלא מאי וכו׳ פי׳ לסתור כוונת ר״י דמפיק מינה עד שיורו להדיא דלא הוי אלא שלא יסתור ויאמר להם טועים אתם. וגם ליישב נמי מה דקתני במתני׳ מהיכא מפיק לה מקרא והגם דהלשון קצת דחוק אינו מדוקד׳ כמצטרך עם כל זה לא ישתנה האמת מתמת הלשון.

ותדע ראיה לפירוש זה כי הוא נכון ואמיתי להרמב״ם ז״ל מיהא כך היא סברתו מדלא פסק בפסקיו מסקנת הש״ס דהכא עד דהוו כולהו בהוראה ולא הזכירה כלל אלא דסמוך אמאי דכתב דאין הכתוב מדבר אלא בב״ד הגדול והוא כמו שפירשתי ודוק. דאי לא תימא הכי דמלבד דבעינן ההיא דרשה דבית הגדול בעינן נמי למילף דין זה דעד דיהיו כולם בהוראה פשיטא דלא מצי הרמב״ם ז״ל למישתק מינה והיא מסקנת הש״ס פשיטא הכא אלא ודאי כמו שפירשתי ונכון. והשתא לא קשה מידי כל מה שהקשינו, וכל זה דוקא לסברת הרמב״ם ז״ל אבל לסברת רש״י ז״ל ליכא לפרש מה שפירשנו והוא דהגם דאמרינן דהא דקאמר רש״י ז״ל דבעינן עד שיורו הייג לאפוקי אומר טועים אתם כדקתני במתני׳. ומה דאיתותב רבי יוחנן הוא דוקא דלא בעינן שירכין בראשו עכ״ז לא מצינן לפרש מה שפירשנו דהוא קאמר דמפיק מכל עדת דבעינן סנהדרי גדולה. ולדרכינו מפקינן לה מעדת ישראל כנז׳ וגם הנהו ישובי שישבתי כולהו לא מתיישבי לפי׳ רש״י ז״ל היינו הראשון שדקדקתי מלת טועים אתם הרי הוא ז״ל שלל אותה בהדיא דאמר טעמא הוא דבעינן עד שיורו ופירוש הב׳ שפירשתי דמסברא קתני לה תנא דמתניתין כיון דמצי למנוע עצמו מלאכול וישאר כמות שהיה וכו׳ הא נמי שללה רש״י ז״ל כמו שפי׳ ואמר במשנה כדאמרינן לעיל ודו״ק. וא״כ דברי רש״י ז״ל צריכין עיון והיכי מתרץ

לכל הקושיות שהקשיתי בש״ס: ועוד באמת צריך לדעת סוף סוף הא מילתא דבעינן שיהיו בהוראה ע״א למה איצטריך כל כיון דקפיד קרא אסנהדרי גדולה פשיטא דע״א הוו דהא כל דבר שהצריכוהו ע״א כהא דעיר הנדחת וכדומה שדינה בע״א בעינן שיהיו שם בהוראה כל הע״א וא״כ כיון דאמר הכתוב עדת ישראל דהוו ע״א תו לא בעינן ריבויא בכל.

והנלע״ד לומר בזה דהכי היא כוונת הש״ס והכי היא כוונתו באומרו ואלה מאי פירוש לאו דפריך ואם כן כפי זה מאי כל עדת וכו׳ אלא דמסיים הש״ס לפירכתיה ואומר אלא מאי כל עדת ישראל וכו׳ דלא כר׳ יוחנן רובא ככולא ולא בעינן עד שיורו כולהו ואגב סיום ונקט קושטא דמילתא דמפקינן לקמן מעדת ישראל דבעינן עד שיהיו שם ע״א ולא נקט ההיא דאמר להם טועים אתם משום דכבר אייתי לה בסמוך הרי שלך לפניך וישובא דקרא כוליה אשמועינן הש״ס באגב ולעולם כמו שפי׳ דמעדת ישראל נפקא ליה ע״א ומכל נפקא ליה אמר להם טועים אתם ופי׳ אלא דקאמר הש״ס לאו פירכא אלא סיומא דמילתא. ויכולני לומר עוד דטעם אמרו הש״ס הכי הוא לומר דבעינן דהוו בהוראה כולהו הגם דבעינן ע״א דלא תימא אי הוו התם רובא דע״א יספיק כיון דעכ״פ הא איכא כ״ג שלימים דהוו נמי סנהדרין ואי אמר להו לע״א אחד מהם טועים אתם לא חשיב מידי לבטל ההוראה כיון דעל כל פנים הא איכא כ״ג אחריני דשוים כולהו בהוראה קמ״ל כל עדת ישראל עד דהוו כולהו ע״א פי׳ דאי אמר להו אחד טועים אתם יבטל ההוראה אפי׳ דע״א ופטור ב״ד זהו הנלע״ד בזה אלא דקשה לדרך זה ממה שפירש רש״י ז״ל לקמן במשנה דהורו ב״ד וכו׳. ואמר להם טועים אתם פרש״י בד״ה או שלא היה מופלג וכו׳ דאפילו קטן שבכולם לא היה שם לא הוי׳א הוראה מעליא כדקאמר מאי כל עדת ע״כ הרי לך בהדיא דממלת כל עדת מפקי לה וזה הפך מה שפי׳ דהא דבעינן עד דהוו כולהו הע״א בהוראה הוא ממלת ישראל וכל איצטריך לאמר להם טועים אתם, וי״ל דסבירא ליה להש״ס דהא מילתא נמי דהוו כולהו סנהדרין הוי בכלל ריבוייא דכל כיון דיכולה לסבול זה גם כן הא והא דרשינן והי מגייהו מפקת. ונראה לו הש״ס סברא למכייל הא נמי והא קמל״ן הש״ס והפי׳ על דרך עצמו שפירש׳ בש״ס וא״ת כיון דסוף סוף מפקינן מכל עדת ישראל סנהדרי דע״א למה להש״ס תו למיהדר בתר ריבוייא דכל הרי בעינן ע״א. וי״ל דהוה ס״ד לומר דלגבי הא מילתא אם הוי רובא דהוראה יספיק דרובא ככולא ולגבי הא מילתא מיהא אם הורו רוב הע״א שהיו שם והלכו ועשו על פיהם פטורים הא איכא רובא דע״א קמל״ן דבעינן כל הע״א כדינם כמו כולם ולהכי תמצא התם גמי בההיא משנה דקתני דגר וממזר ונתין פסולין. והרי פשיטא דפסולין ניהו בסנהדרין ומאי קמל״ן למיגמר מעדה פשיטא דאנא אמינא דהוא הדין ובמה דפירשתי אתי שפיר. וכל זה דוקא לפירוש רש״י ז״ל מה שא״כ לסברת רמב״ם ז״ל כבר פירשתי דלא סבירא ליה דמרבינן מכל וכל אלה להסכמת כולן כדקתני טועים אתם בטלה הוראה ולזה תמצא דדייק בפי׳ דההיא משנה ז״ל ואנו צריכין להסכמת כולם על ההוראה שנאמר ואם כל עדת ישראל וכו׳ ופירושא דסוגיין כמו שפירשתי: ודוק היטב.

דף ד׳ גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל וכו׳ פי׳ בתר דשמעינן דבהיכא דהוי כל הגוף לא מחייבי קסבר דזיל בתר טעמא מאי שנא כל הגוף ממקצת סוף סוף שגגה אלא ודאי משו׳ דדבר שלם לא שייך להתעלם כיון דמבואר דאפילו צדוקים מודים בו ולא הוי שגגה לא לב״ד ולא לקהל ואנן בעינן שגגת ב״ד ושגגת קהל אם כן הוא הדין נמי אי הוי מילתא דצדוקים מודי׳ בה אפילו היא מקצת דבר כיון דמבוארת ולא שייך להתעלם דפטורים דמ״ש דבר או מקצתו כששוים בטעם וסברא זו לא הויא אלא בתר דגילה הכתוב מדבר וכו׳, וק״ל.

ע״ב גמרא בעי רב יוסף אין חריש׳ בשבת וכו׳ תנן וכו׳ קשה לכאורה בדברי רב יוסף מאי טעמא דלא דקדק הבעיא הזו כי אם בחרישה דהו״ל למיבעי סתם ולומר הורו ב״ד לעבור על אחת ממלאכו׳ שבת, אי נמי באופן אחר בשאר איסורים שעיקר׳ פרט אחד מהו, ונראה דנקיט הכי משום דחרישה מילתא היא דמודים בה צדוקים דפשי׳ דצדוקים מודים בחרישה, ואפילו הכי בעי רב יוסף הגם דכתיב בהדיא בחריש ובקציר תשבות והויא מילתא דצדוקים מודים בה אפילו הכי בעי דמחייב, וזה הוי הפך דברי שמואל והש״ס דמסקינן במילתא דצדוקים מודים פטורים.

ולכאורה נראה ליישב דלעולם רב יוסף יודה לזה דצדוקים מודים בה כשמואל ונקט חרישה מילתא אגב אורחין קא משמע לן דהאי הגם דצדוקים מודים אפי׳ הכי הויא לה כמי שאין הצדוקים מודים ונוגע דזיל בתר טעמא, מאי טעמא אמרינן דבדבר דהצדוקים מודים פטורים מיום שהיה להם ללמוד ולא למדו כדאמר רב ששת בסמוך והא דחרישה דמודים בה צדוקים לאו משום דכתיב בחריש ובקציר תשבות, אלא משום שטועים וסוברים בקרא דשבו איש תחתיו כמשמעו ואוסרים כל דבר בין שהוא מלאכה ובין שאינו מלאכה כפי האמת אצלינו מהאי טעמא הוא דאוסרים החרישה וכפי זה לא שייך למימר לגבי דידן דהויא להו ללמוד ולא למדו ודוקא כהאי גוונא דשומר׳ יום כנגד יום דמקרא עצמו דמפקינן ליה אנן ידעי ליה ג״כ צדוקי׳ בזה הוא דשפיר אמרינן דפטורים כיון דהוו להו ללמוד ולא למדו דבר המפורש מה שא״כ בנדון זה דחרישה כיון דלא מקרא דבחריש ובקציר עצמו הוא דמפקי ליה צדוקים ומצינן לאוקומי האי קרא כדאמר רבי זירא בסמוך א״כ הוה ליה כאין צדוקים מודים בו ופטורים והא קמל״ן רב יוסף במה שאמר הבעייא בחרישה דהגם דכתיבא בהדיא וצדוקים כפי האמת מודים אפילו הכי לא אמרינן בה צדוקים מודים וכפי דרך זה יתורץ מה דקשה עוד כהא דבעי ר׳ זירא בסמוך אין שבת בשביעית מהו,, והנה הגם דאמרינן דצדוקים מודים דשבת בשביעית כיון דלא הוי ממש כההיא דשומרת יום דהוי דרשתינו לרוב פשיטיתה מודי׳ בה הם ואי אפשר שיהיו חולקים בה מה שא״כ האי דחריש וקציר כיון דמשערינן דמצו צדוקים למיעבד הכי ולמדרש בכהאי גוונא שפיר אמרינן אין צדוקים מודים כיון דמצו שלא יודו, והן אמת, דהגם דהוה נקיט למילתיה דרב יוסף בשאר מלאכות שבת חידוש הוא כיון דבכל מלאכות שבת מודים הצדוקים ויותר מהמה אלא נקט חרישה להיות מבוארת בכתוב בהדיא בחריש ובקציר ואפילו הכי כמאן דאינה מבוארת דמיא, וזה יודה בו גם כן שמואל וכפ״ז אמרינן דרב יוסף לא פליג אדשמואל במילתא דצדוקים מודים בה ומפקי לה מקרא עצמו דמפקינן לה אנן כהא דשומרת יום כנגד יום וכדומה.

אלא דזה בעיני דחוק מצד עצמו וקשה לי עוד קושיא תזקה בואת הסוגייא בדברי הש״ס דקא פריך לרב יוסף מהנהו משניות דשומרת יום וכו׳ מאי פריך הש״ס והרי כבר מוקמינן ליהו כפי מסקנת שמואל באופן דלא מצי למיפרך מידי אדרב יוסף וזהו עצמו דמשני כדשניין, וא״כ דקרי לה מאי קרי לה, והש״ס עצמו הכי מסיק להו להני משניות דלאו דברי רב יוסף דמסתמא מסיק הש״ס כשמואל אם לא שנאמר דהש״ס לא סבר כמסקנת שמואל דשני וכו׳ ולזה קא פריך כפשטה דמתניתין דסובר הש״ס דאי לא תימא הכי מנא ליה הש״ס דרב יוסף לא יסבר כדשמואל וכיון דסובר כשמואל ממילא בהכרח דמתניתי׳ ליכא למיפשט מידי להאי בעייא אלא ודאי דהא דשמואל לא סבר לה הש״ס, א״כ קשה מדוע פסק הרמב״ם ז״ל כשמואל כיון דמסתמא דתלמוד׳ משמע דלא סבר לה כוותיה שכתב הרמב״ם בפרק י״ד מהלכות שגגות וז״ל כיצד שגגו והורו שמותר להשתחוות לע״ז או שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת וכו׳ הרי אלו כמי שעקרו את כל הגוף וכו׳, ופטורים מן הקרבן עכ״ל. הרי לך בהדיא דפסק הרמב״ם כשמואל והרי כיון דממה דפריך הש״ס אדרב יוסף מהנהו משניות משמע דלא סבירא ליה להש״ס כדשמואל פשיטא דלא מצי הרמב״ם ז״ל לפסוק הפך סברת הש״ס ואין לומר דמה דפסק הרמב״ם ז״ל כדשניין הוא בתר דחיית רב יוסף דמוקי להו ג״כ כדשניין. זה שיבוש. דהא הרמב״ם ז״ל עצמו פסק הפך סברת רב יוסף שפסק וז״ל או שעיקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה חייבין עכ״ל וכלום מי הכריחו לרב יוסף לאוקומי הנהו משניות כדשניין הוא כדי שיהיו פטורים על הוראת אב מאבות דהיינו החרישה דהוי כגוף, ואם פסק הרמב״ם ז״ל בהא דלא הוי כגוף א״כ תשאר המשנה כפשטה לרב יוסף וא״כ למה פסק בפי׳ דמשניות כדשניין והמשכיל יבין דזה אין בו ממש ומוכרח לומר דלא פסק רמב״ם ז״ל אלא כשמואל והדרא קושייא לדוכתין, הרי משמע׳ מהש״ס דלא קים ליה כשמואל כמו שכתבתי, והגם דאמרינן תמיד דכן דרך הש״ס להוכיח ולבאר ולצדד צדודי לכל סברת האמוראים לגלות דעתם הכא פשיטא דשאני כיון דבהכרח לאוקומי ליהו כדשניין מטעמא אחרינא דשמואל דמוסכם הוא אי תימא דסבר לה הכי פשיטא דלא מצי למיפרך כלל ודוק בדעת העיון שהוא אמת.

ע״כ נראה לומר והוא דהש״ס דקא פריך אדרב יוסף מהנהו משניות בהכרח דסובר בדברי רב יוסף דלא סבר להא דשמואל לעולם דהש״ס פשיטא דכן מסיק כדשמואל דכבר הקשה אדשמואל כל מה שיש להקשות ועלו במסקנת דברי שמואל אלא דרב יוסף הוא דהבין הש״ס בדבריו דפליג אדשמואל וסובר דלא שנא צדוקים מודים לא שנא אין צדוקי׳ מודים דאין הדבר תלוי אלא בדבר שלם או מקצתו של דבר אם הוא שלם פטורים אם הוא מקצת חייבים הגם דצדוקים מודים בה הגם דמפורשת בתורה ולא קא מיבעיא ליה בחרישה אלא אי הויא ככל הגוף או לא הגם דהוי מילתא דצדוקים מודים בה לית לן בה כך הבין הש״ס, ולזה פריך שפיר מהנהו משניות דבשלמא לשמואל להיותו סובר ההיא סברא בדעתו פשיטא דבהיכא דצדוקים מודי׳ פטורין לזה שפיר מוקי מתני׳ כדשניין משא״כ לר״י דאיבע׳ מיבעיא לי׳ ומסתפק׳ ליה ספק׳ בעלמ׳ ההתנן וכו׳ דמפשט׳ דמתני׳ מוכח דלא הוי ככל הגוף ומאי מסתפקא ליה והיינו דוקא כיון דלא סבר כדשמואל משא״כ אי הוי סבר כדשמואל פשיטא דמעיקרא לא הוי הש״ס פריך מידי פשיטא דבלאו האי בעי׳ קושטא דמילתא מוקמינן להנהו שלש משניות כדשניין ושפיר, וטעמיה דהש״ס דסבר הכי בדברי רב יוסף דפליג אדשמואל ואמטו להכי פריך מהנהו משניות היינו מדתלה הבעי׳ ונקט חריש׳ והחרישה היא מילתא דצדוקים מודים בה משמע ליה להש״ס דכל עצמו דרב יוסף דנקט חרישה לא אתא אלא לשלול ההיא סברא דצדוקים ולומר דלאו מידי עביד הא דצדוקים מודים והגם דכתיב בהדייא ליתן לן בה וזה היפך דברי שמואל דהרי חרישה בהדיא כתיב בחריש ובקציר תשבות וא״ת דמקרא זה אין ראיה דהוי מילתא דמפורש בהדיא משום דמצי׳ לאוקמי לאופוקי שביעית שאין בה שבת כדרבי זירא דבסמוך ומה דמזהרי בה צדוקים בחרישה לאו משום קרא דבחריש וכו׳ אלא כמו שפירשתי בתחלת הדיבור ולא הוי הא מילתא שמודים בה וכו׳, וא״כ מנא ליה להש״ס דרב יוסף טובר הפך שמואל ולא בעי דהורו במילתא דאין צדוקים מודים בה כההיא דשומרת יום וכו׳.

ונראה לומר דסובר הש״ס דהגם דאמרינן כההאי דרבי זירא דבחריש ובקציר תשבות היינו זמן חרישה וקצירה עכ״ז אמרינן נמי דתשבות מן החרישה קאמר כפשטיה דקרא דאל״כ הוה ליה לקרא למיכתב בשש שנים תשבות אי באופן אחר ולמה לא תלה הדבר אלא בחריש וקציר אלא המכוון הוא בחריש ובקציר תשבות מהם לא תחרוש ולא תקצור למעוטי שביעית דמעיקרא ליכא לא קצירה ולא חרישה לא בחול ולא בשבת דאין כאן שבות בה כלל באופן דעל כל פנים איסור חרישה איכא בעולם ודוק, ונראה עוד לומר דגם רבי זירא אזיל לשיטת רב יוסף ופליג אדשמואל ולא בעי אין צדוקי׳ מודים תדע לך דרבי זירא פליג דהא או אמרינן דיודה שמואל להא דרבי זירא א״כ מאי פריך הש״ס לעיל אדשמואל מההוא דהוצאה בשבת בפרט דפריך ואמאי והרי הוצאה כתובה דכתיב לא תוציאו משא ביום השבת ע״כ מאי פריך מקרא דלא תוציאו משא דילמא ההיא מיקמי׳ ליה בטירחה ובעבוד׳ הוא דקאמר דאסור אבל בהוצאה כל דהו דילמא דשרי דהסברא נמי נותנת שלא לחייב אמלאכת הוצאה תדע שהרי כתבו התוספות ז״ל במסכת שבת דהוצאה מלאכה גרועה וכו׳ יע״ש, וא״כ כל עוד דמצינן לאוקמ׳ בגריעותא שפיר דמי וקרא דלא תוציאו וכו׳ מוקמינן ליה במלאכה אחרת וכמו שפיר׳, ועוד תדע דמסכת שבת מהדר הש״ס ובעי הוצאה גופא מגל״ן דאסורא ומשני דכתיב ויעבירו קול במחנה וכו׳ וגמר ג״ש דהעברה העברה וכו׳ ומדקמהדר לג״ש שמע מינה דאין ראיה כל כך מהאי קרא הגם דמפורש בה בהדיא לא תוציאו משא ביום השבת וא״כ הכי נמי אין הצדוקים מודים מקרי ולא גרע מטעות שיטעו בהאי דחריש וקציר תשבות והא אדרבה יותר שייך בה, ואי תימא דרבי זירא מאי פריך הש״ס אדשמואל אלא ודאי כיון דפשטי׳ דקרא הכי משמע שפיר מיקרי צדוקים מודים בה ואם איתא לדרב זירא לא משכחת מילתא דצדוקים מודים בה וההיא דהוצאה תוכיח, אלא נראה דגם רבי זירא ליתא ההיא דשמואל וקיים כסברת רב יוסף, ומה דמפשיט ליה הש״ס מההיא דגביא שהתנבא וכו׳ דמשמע דסבר לה הש״ס משום דנפקא מינה לאופן אחר דלא הוו צדוקים מודים ולעולם להא מילתא דחריש פטורים בכל גוונא דהויא מילתא דצדוקים מודים דצדוקים לא דרשי האי דרשא והראיה דצדוקים לא דרשו הא דאין שבת בשביעית מדוקדק לשון בעי דרבי זירא דקאמר במאי טעו בהדין קרא, ואי תימא דצדוקים כך סוברים הכי הוי ליה לומר בעי ר׳ זירא טעו כצדוקים בהאי קרא דבחריש ואמרו אין שבת בשביעית וכו׳ ומדקאמר במאי טעו משמע דעתה ממציא טעות בעולם ואי איתא כצדוקים לימא ליה בהדיא מה תאמר דלא ידיע לן אי טעו צדוקים אי לאו א״כ מאי בעי הוה ליה למינדע אעיקרא דדינא אי מודו בה צדוקים אי לאו, אי מודו בה דאפילו בשביעית איכא שבת פשיטא דפטורים מצד דאפילו צדוקים מודים ואי לא מודו ועבדי דרשה זו או חלה הבעייא ומ״ט בעי קרא׳ שידע אי מודו אי לאו דמשכחת לה דמודו ואין בעייא זו בעולם ובהכרח לא מצית לשנוייא אלא דפשיטא ליה דצדוקים לא מודו בשבת בשביעות א״כ הכא הוה ליה למינקט בבעיא הורו דאין שבת בשביעית וכו׳ כצדוקים דטעו בקרא דבחריש וכו׳ ודוק, דמלשון הבעייא משמע דרבי זירא המציא מציאת הטעות בעולם ואי תימא דצדוקים כך הם סוברים לא הוה נקט הכי אלא ודאי דרב זירא ליתא ליה הא דצדוקי׳ מודים והגם דיאמרו שבת בשביעי׳ אפילו הכי חייבין ב״ד אם הורו דאין שבת בשביעית והוא הפך שמואל ולא מצית לשנויי דלא אמרינן דבהיכא דצדוקים מודים פטורים אם הורו אלא אם הוא במילתא דליכא שום דמיה בה כלל אבל במילתא דאיכא

למיטעי עוד בה כהא דבחריש וכו׳ הגם דצדוקים מודים מה בכך אם יכולין לטעות מיקרי שגגה וחייבין ויודה ג״כ בזה שמואל זה אינו חדא הרי גם ההוצאה יכולין לטעות בקרא דלא תוציאו משא דוקא כמו שפירשתי, אבל הוצאה כל דהו מצו למיפטר בה וא״כ מאי פריך אדשמואל לעיל, ועוד קושיא אחרת א״כ מדוע תלו הדבר בצדוקים מודים או אין מודים הוה להו לתלות הדבר אם הוא מבורר כל כך דאין שום אדם יטעה בו דאין השיעור בדעת הצדוקים דהלא גם דצדוקים מודים לפי דבריך מקרי שגגה כהא דבחריש ובקציר וא״כ מאי אהני לן צדוקים, ועוד בהכרח דלא אתא שמואל למיתלי הדבר בצדוקים מודים אלא לומר דהגם דשגגו וטעו באיזה אופן בעולם לא מקרי שגגה אם צדוקים מודים דאי לא תימא הכי הלא פשיטא כיון דבעלי הוראה הם הסנהדרין פשיטא שלא יטעו בלי ישוב המקרא באיזה אופן טעות ולא משכחת שיורו עד דמיישבו למקרא ואם כן תמיד כך הוראתם ואפילו הכי קאמר שמואל דלא הוו טעות ושגגה אלא בדבר דאין צדוקים מודים בו אבל בדבר דצדוקים מודים הגם דטעו וישבו המקרא על נכון כפי טעותם כהא דבחריש וקציר בזמן דאיכא חריש וכו׳ אפילו הכי פטורים א״כ בהכרח מכל הני מילי מעלייתא דכתיבנא פשיטא דאי לא דרשי צדוקים הא וסברי דשבת בשביעית והורו ב״ד לאין שבת בשביעית פשיטא דפטורין כפי סברת שמואל וזה פשוט ומצאתי ראי׳ לכל זה דהרמב״ם ז״ל לא פסק להא דרב זירא כלל לא הביאה בפסקיו ומאי טעמא אלא כיון דפסק כשמואל ורבי זירא לית ליה דשמואל ממילא ליכא למיחש לבעיית רבי זירא ואי לא תימא הכי פשיטא דתיקשה מדוע השמיטה הרמב״ם להא דרבי זירא כפי מה דאיפשטא בש״ס ומה שדחה לזה בעל הלחם משנה אפרשנו לקמן בס״ד באופן כי רב יוסף דלא כשמואל ורבי זירא כפי מה שישבתי פעם שנית דלא כשמואל ואל ירע בעיניך לומר היכי מצי למידחי רב יוסף כדשניין אי לאו דסובר כשמואל, בשלמא לשמואל דאית ליה ודאי ההיא סברא דקאמר דדבר שהצדוקים מודים בו לא הוי שגגה מכח סברא זו דסובר בדעתו מפיק למתני׳ מפשטא דידהו ולזה גם רב יוסף אי אמרינן דסובר כותיה דשמואל מוקי ליהו מכח אותה הסברא דצדוקים מודים כדשניין אלא אי אמרינן דלא סבר רב יוסף כדשמואל א״כ למה מוקי למתני׳ בהפך מפשטא דידהו והוא עצמו לית ליה סברא חזקה וחתוכה אלא איבעאי הוא דמבעיא ליה ודאי דמצי לאוקומי מתני׳ כפשטה ולמיפשט הבעיא מלהניח בבעיא ודחקינן מתניתין, זה אינו דכל עוד דמצי למידחי כיון דהסברא שקולה דחי והבט וראה ראיה לדברי ממה דקאמר הש״ס בדף זה עצמו דקאמר הש״ס וז״ל תפשוט הא דבעי רמי בר חמא מדקתני שוגגין ועשו מזידין ודחי סתמא דתלמודא דמתניתי׳ איידי וכו׳ וכדי נסבה דהגם דמצי למיפשט מוקי למתניתין ביתור דכדי נסבה ולא פשוט מילתא דאיבעיא ליה הכי נמי הכא דחי רב יוסף כדשניין הגם דלא סבר כדשמואל, ובאמת דקשה ממה דקתני, לקמן תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה אמרו הורו בדבר שהצדוקים מודים פטורים וכו׳ עכ״ל הרי לך ברייתא פשוטה כדשמואל דאם צדוקים מודים פטורים וא״כ הוה ליה להש״ס לאותביה לרב יוסף דפליג אדשמואל מהך ברייתא דרבי ישמעאל ואיכא לדחוק ולומר דאיפשר דבתנא דרבי ישמעאל לא קתני בהדיא הא דצדוקים מודים אלא טעמא דמצריך שיהיה שם מופלא משום דמחוסרי ידיעה נינהו והא דקאמר דצדוקים מודים הם דברי רב ששת והש״ס כייל להו דבעיקר טעם המשנה הכל אחד ובהא מילתא דהיה להם ללמוד ולא למדו יסברו כן רב יוסף בטעמא דמתני׳, ועוד נראה לומר דאין הכי נמי דמהאי ברייתא דרבי ישמעאל מצי למיפרך הש״ס אדרב יוסף אלא דלהיות דלרב יוסף לא גילה סברתו בהדיא לא פריך הש״ס וכיוצא בזה ראיתי לרבותינו שמתרצי׳ אי נמי דלא חש הש״ס לאותביה דכבר מסיק הש״ס כותיה דשמואל בהא דצדוקים מודים דפטורים ולא טרח הש״ס לסברא דלא הוי מסקנא לדידיה ולא הויא הילכתא דלמאי נפקא מינה וטעמא דקא פריך מהנהו משניות דשומרת יום כנגד יום ודהוצאה ודהשתחויה משום דמשניות סדורות פשוטות נינהו ודרך הש״ס להקשות להאמורא כי פשיטא שלא נעלם ממנו המשנה והוה ליה לידע אותה ומאי בעי אעיקרא דדינא ודרך הש״ס לידע איך האמורא לא ידע המשנה מה שאין כן לאטרוחי ולפריך מהברייתות להעמיד הסברא אי לא הויא הילכתא לא מטרח למיפרך הש״ס וזה פשוט וא״ת סוף סוף במה יישב רב יוסף מתני׳ מאי טעמא דהצריכא מופלא בשלמא הברית׳ אמרינן שלא ידעה אלא מתני׳ בהכרח לידע טעמא דמצי שפיר למיהב טעמא דהיה להם ללמוד וכו׳ הגם דלית ליה הא דצדוקים מודים סברא היא ונראה עוד לומר דהוא יתרץ טעמא דמתני׳ כמו שכתב הרמב״ם ז״ל דכתיב מעיני העדה עיני העדה הוא המופלא שבבית דין ועיין מה שאפרש בסמוך דאיך פסק היפוך הש״ס בס״ד באופן דרב יוסף מיהא מצי למימר דסבר טעמא דמתני׳ מטעם קרא דמעיני העדה ועוד נראה לומר דטעמא דלא פריך הש״ס כדרב יוסף מההיא דרבי ישמעאל משום דלא מתניא בי רבי חייא ורב אושעיא וכל ברייתא דלא מתניא בי רבי חייא ורבי אישעיא לא סמיך הש״ס למיפרך מיניה וכו׳ אסיקנא כל הני טעמא דאין הוכחה דרב יוסף סובר ומדה דבעינן אין צדוקים מודים מהא ברייתא וממה דלא פריך הש״ס מינה והגם דהוו דחיית דחוקות עכ״ז כי היכי דלא תיקשי כל מה שהקשינו אי אמרינן דסובר רב יוסף דבעי׳ דיורו במילתא דאין צדוקים מודים שפיר דחקינן ומשנינן חד מכל שנייא.

והשתא כפ״ז יערב לחכך ג״כ מה שפסק הרמב״ם ז״ל בפרק י״ד מהלכות שגגות וז״ל או שעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה הרי אלו חייבין, וכתב הכ״מ ז״ל וזה לשונו שעיקרו אב וכו׳ יש לתמוה עליו דהא בעיא דלא איפשטא היא שם והוה ליה למיפשטה לקולה ואפשר לדחוק שיתנו על תנאי אם אנו פטורים זו נדבה וכו׳, ועוד יש לומר דהש״ס בעי למיפשטי׳ מתלת מתני׳ והשואל דחה ולא שבקינן מה דבעה הש״ס למיפשט משום הנך דחוי עכ״ל.

ולעד״ן דדברי הכסף משנה ז״ל דחוקים וכמעט לא ירדתי לסוף דעתו כמו שפירש בדוחקו הראשון דמייתי על תנאי מלבד שהוא דוחק, ועוד בכל מקום דאיכא ספיקא כגון הני בעיות דלעיל הוה ליה להרמב״ם לפסוק דמביאין על תנאי, וקשה עוד מההיא דפסק הרמב״ם גבי אכל חצי זית כשהוא הדיוט ונתמנה וכו׳ הרי זה ספק דמשמע מספק פטור ולמה לא יחייב להביא מספק באופן כי הוא דחוק ביותר וליכא למיסמך אדידיה אפילו בתורת דחייה, וגם מה שדחה עוד כיון דהש״ס בעא למיפשטה סברת הש״ס היא דמיתוקמא ולא דחיות דדחי, לסברת רב יוסף גם לזה קשה טובא אחר המחילה ממעלתו של הרב ז״ל הרי כבר הודה הש״ס לדברי שמואל והוכרח לאוקומי להנהו תלת משניות כדקאמר הכא הש״ס דהיינו כדשניין באופן דחיית הש״ס לסברת רב יוסף היא בהכרח בלאו הכי הכי מוקמינן להו להנהו משניות, מה תאמר דהש״ס לא סבר להנהו דחויי ולשמואל דוקא הוא דדחי הכי והש״ס לא סבירא ליה הנהו דחויי, ויגיד על זה מדקא פריך הש״ס מנייהו אליבא דרב יוסף גילה דעתו דלא סבר להנהו דחוייא דשמואל, א״כ קשה הרי הש״ס בהדיא פליג אדשמואל וסובר דהנהו תלת משניות כפשטן והגם דצדוקים מודים אפילו הכי חייבים וכפי זה למה פסק הרמב״ם ז״ל בזה הפרק עצמו וז״ל הורו שמותר להשתחוות לע״ז וכו׳ או להוציא מרשות לרשות וכו׳ או לבא על שומרת יום כנגד יום הרי אלו כמו שאמרו אין ע״ז בתורה אין גדה בתורה אין שבת בתורה שעקרו כל הגוף עכ״ל וזה הפך סתמא דתלמודא ופשיטא דלא מצי למיפסק הפך סתמא דתלמודא דמוקי כפשטא דמתני׳ הפך כדשניין וקשה דידיה אדידיה, ודברים אלו אין כדי לאומרם אי הוו כוונת הרב כפשטן.

ובמה שפירשתי אתי שפיר דברי הרמב״ם ז״ל כפתור ופרח והוא דרב יוסף פליג אדשמואל בהא דצדוקים מודים מההכרחות שהכרחתי. וכבר פסק רבינו כשמואל במילתא דצדוקים מודים דפטורים ב״ד שהורו וא״כ בהא דחרישה פטו׳ מטעם דצדוקים מודים כשמואל ובהיכא דהוי נדון דלא הוי זיל קרי בי רב דלא מודו צדוקים הגם דהויא מילתא כהא דהורו להתיר אב מאבות מלאכות הוכחתו דרמב״ם היא דממה דפריך הש״ס אדשמואל מהנהו תלת משניות. וממה פריך ג״כ הש״ס אדרב יוסף לסברתיה דסובר רב יוסף הפך שמואל דבהכרח דסובר הש״ס דלא הוי כעקירת כל הגוף והוא אי תימא דסובר הש״ס אם הורו לעקור מלאכה אחת שהוא בכלל כל הגוף מקרי ופטורים שהורו מאי פריך אדשמואל הלא גם לדידיה בלאו דברי שמואל בהכרח לאוקומי המשניות דשומרת יום ודהשתחויה שלא כפשטה דהייבו לחלוטין ומאי פריך במילתא דאיהו נמי מוקי להו הכי אי תימא דלדעת סתמא דתלמודא דהוי ככל הגוף אלא ודאי דלדעת הש״ס להלכה דלא הוי ככל הגוף וחייבין אלא מטעם הא דשמואל דחיק לאוקמייהו בהכי כי היכי דתיהוי במילתא דצדוקים אינם מודים בה ופשוט. וגם ממה דפריך אדרב יוסף משמע הורה לדעת כי סובר כדעתיה בהא מילתא דלא הוי ככל הגוף אשר על כן כיון דסתמא דתלמודא גילה דעתו דסובר בהא מילתא דלא הוי ככל הגוף ולא מוקי להנהו משניות כדשניין אלא לשמואל ולעולם לסברת הש״ס פשיטא ליה בסברתו דלא הוי ככל הגוף בלאו ראיה ממתני׳ ולזה פסק הרמב״ם ז״ל במלאכה אחת ממלאכת שבת דחייבין ואפשר לומר דנתכוון לזה הכסף משנה ודוק, וההיא דחרישה כללה הרמב״ם ז״ל במה שכתב פרק י״ד מהלכות שגגות וז״ל לעולם אין ב״ד חייבין עד שיורו לבטל וכו׳ בדברים שאינם מפורשים בתורה ומבוארים וכו׳ כיצד שגגו וכו׳ להשתחות לע״ז וכו׳ או להוציא וכו׳ הרי אלו כמי שעקרו כל הגוף וכו׳, עכ״ל והחרישה בכלל דברים המפורשים היא וטעם הרמב״ם ז״ל בכלל האי דינא דאין מפורש בתורה ומבואר בהדי׳ דינא דכל הגוף נתכוין למה שפירשתי בד״ה אמר רב יהודה אמר שמואל וכו׳ דלא אמר שמואל האי מילתא דצדוקים מודים אלא בתר דאמרינן מדבר ולא כל דבר ופשוט, ונראה עוד לומר לסברת הרמב״ם ז״ל דסובר הוא דבעית רב יוסף הכי היא מדלא בעא אלא בחרישה ולא בעא סתם באב מאבות מלאכות שמע מינה דכוונתו היא. הן אמת דבהיכא דהורו להתיר אב מאבות גם רב יוסף מודה ויודה בזה דלא הוי כל דבר וחייבין וקא בעי בהיכא דהורו להתיר מילתא דהוי מבוארת בקרא כהאי גוונא דחרישה דאפילו צדוקים מודים בה וכתיבה בהדיא בתורה ועקרו לה פי׳ לאו מצד דצדוקי׳ מודים בה היא דבעי הא פשיט׳ דפליג אדשמואל אלא הכוונה הוא כיון דהויא מילתא כתיבה הגם דהויא פרט אחד כה״ג אימא דשפיר שייך למיקרי ליה דבר ועליה קאי נמי מדבר ולא כל דבר דבר עבדיה רחמנא ככתוב ודוקא בשאר מלאכות שבת אמרינן דהוו כולהו מקצת דבר דכולהו הוו בכלל לאו אחד דלא תעשה מלאכה מה שא״כ הא דחרישה דהויא דבר בפני עצמה דקרא דבר דבר דבחריש ובקציר תשבות מהו אי אמרינן דדבר הויא או סוף סוף מקצת דבר היא לגבי שבת, וכפי פירוש זה מודה רב יוסף ג״כ בשאר אבות מלאכות דחייבין כמו שפסק רמב״ם אלא דצריך לומר דמה שפסק רבינו אב מאבות היינו חוץ מהחרישה וראשון נראה עיקר וכפי מה שהעליתי בפי׳ הסוגיא יהיה פי׳ דברי רש״י ז״ל שפי׳ בד״ה בעי רב יוסף וכו׳ לא מבעיא ליה לרב יוסף בדבר דאין הצדוקים מודים בו כלל וכו׳ על זה האופן פי׳ דאינו צריך לחיובי עד שיהיה דבר דאין צדוקים מודים בו אלא דבכל גוונא חייבין ולא בעי ליה כלל שתהיה אין צדוקים מודים אלא הדבר תלוי בביטול מקצת וכו׳ והגם דקצת דחוק עכ״ז אתי מדויק אומרו מלת כלל ודוק, דאתי מדיוק כפי פירוש זה, ויתישב עוד מאופן אחר ודוק.

אלא דעדיין נשאר לי ספק אחד לענין דינא אחר האמת בהיכא דהורו בדבר שאין הצדוקים מודים בו והוא עקירת דבר כל הגוף מהו מי אמרינן הא מיהא הוי דבר שאין הצדוקים מודים וחייבין או דילמא הרי הוא דבר ורחמנא אמר ותלה הדבר במקצת והא לאו מקצת הוא ופטורים וכגון שהורו להתיר ה׳ עינויין של יום הכיפורים דהוי עקירת הגוף דכל מה שאמרה לנו התורה עקרוהו והו ג״כ דבר דאין צדוקים מודים דהם סוברים ועניתם את נפשותיכם היינו שעולים ויורדים בראשי ההרים ומעלי משא ומסגפים עצמם כבהמות ואוכלין ושותין ורוחצים וסכים ומשמשים מטותיהם אלא דמצערים גופן באותה הטירחה הגדולה באופן כי לדידן ולתורתינו האמתית דמה שאמר הכתיב ועניתם את נפשותיכם היינו ה׳ עינויין כולן נעקרו בהוראתם והויא ג״כ אין צדוקים מודים ואיפשר לומר דכיון דאינו מבואר והצדוקים אינם מודים בו וטעו והורו הגם דעקריהו לדבר עכ״ז הסברא נותנת כיון דהוו דבר דיכול להתעלם חייבין והגם דתלי הכתוב הדבר במקצת דבר ולא כל דבר עכ״ז אמרינן דמסרה התורה הדבר ביד חכמים כאשר יראה להם דהרי מקצת דבר עצמו דאמרה התורה דחייבים אפילו הכי אמרו חכמים ז״ל אם הוא אותו המקצת מילתא דצדוקים מודים בו. אפילו הכי שהוא מקצת פטורים הכא נמי בדבר שלם אם צדוקים אינם מודים בו חייבים ולא תיקשה א״כ כפי זה למה תלו חכמים דרשא זו דדבר ולא כל דבר או מצות ולא כל מצוה באופן דרשא זו, דמקצת מצוה ולא מצוה כולה הכי הוה להו למימר ולמידרש קרא מדבר ולא כל דבר פי׳ יש לך דבר שחייבין ויש לך דבר שאין חייבין וכו׳, וזהו מקצת דבר׳ והיינו בהיכא דצדוקים מודים פטורין ובין הוי דבר שלם או מקצתו ובהיכא דאין צדוקים מודים הגם דהוי כל דבר דהיינו דבר שלום שעוקרים כל הגוף חייבין והדבר תלוי במבואר ומפורש וזהו שמיעט הכתוב במ״ם דמדבר וכדומה ולמה תלו חכמים הענין בדבר שלם ובמקצת דבר ז״ל דטעם דתלה הענין בדבר׳ שלם וכו׳ הוא להיות דמסתמא כך הוא עיקר הדבר לא יהיה נעלם וזיל קרי בי רב הוא ולא שכיח שיהיה הא דכולו ולא הוו צדוקים מודים ואין הכי נמי אי היו חייבין בזה נקטו חכמים בלשונם מקצתו ככולו ולעולם הדבר תלוי דוקא בזיל קרי בי רב אם צדוקים מודים וכו׳ וא״כ כפי זה אם הורו ב״ד לעקור המש עיניין של יום הכיפורים חייבין על הוראה זה דפשיטא שהתורה לא אמרה דבריה חוקה מבלי טעם דדבר שלם ולא מקצת דבר אלא מטעם דלא הוי שוגג דבר שלם וזהו עיקר הטעם ובאומרך כן לא שנא. והם אמת דמדברי הרמב״ם ז״ל משמע בהיפ׳ ממה שכתבתי ממה שכתב הוא ז״ל בר׳ פרק י״ד ב״ד הורו לעקור גוף מגופי התורה וכו׳ פטורים וכו׳ ע״כ ולא חלק כלום וגבי

מקצת חלק אם הוא מבואר ומפורש בתורה או לאו משמע דברישא בכל הגוף בכל גוונא פטורין ובהכרח לומר לסברתו ז״ל דסובר כיון דאיכא עיקר הדבר בתורה לא הוי שגגה ולא עבדינן חילוק אלא במקצת וטעמו משום דקתני במתני׳ טעם הדבר במצות ובמקצתה. ואין ידיעתינו מכרחת לגבי ידיעתו של הרב ז״ל, ודוק.

שם גמרא בעי רבי זירא וכו׳ פירוש הרב בעל לחם משנה לדרכו של הרמב״ם ז״ל דטעם דהשמיט להא דרבי זירא מההלכות דביעא זו היא בעיא עצמה דבעו רב יוסף ושקולין הם דגם הכי עוקרין לשביעית לגמרי ע״כ, ולא נהירא לפי עניות דעתי דלא יס״ד דיסבור כן רבינו ז״ל חדא דאיך יהיה דהש״ס דמפשיט להא דרבי זירא מדוע סלקא ליה בעיא דרב יוסף בבעי׳ ותוך כדי דיבור מפשיט להא דרבי זירא מהאי דנביא שנתנבא והוה ליה למיפשט נמי בעיא דרב יוסף ועוד הדימוי שדימה הרב בעל לחם משנה ז״ל להא דרבי זירא לבעיא דרב יוסף מחילה מכבוד תורתו איך ידמו בעולם והגם דאי הוי במציאות דהוה הש״ס בעי לדמויינהו ולמיפשט הא דרב יוסף לא הו מצי והוא דעיקר טעמינו דאמרינן בדבר שלם פטורין הוא שאומרו מדבר, אי נמי ממצו׳ ה׳ ב״ה וכו׳, ולא כל מצוה לזה הן אמת בהיכא דהורו לומר אין שבת בשביעית אמרינן שפיר דחייבים דאודי לי דלא הוי עקירת דבר דהרי מקיימין אותו בכל הששׁ שנים והיכי מקרי עקירת דבר והא איתיה דהתורה לא הקפידה על מקצת דבר ויהיה בכל הזמנים ולזה כיון דמקיימין אותו בשאר שנים לא הוו עקירת דבר ושפיר מה שא״כ בהכ״ג דחרישה דמיבעיא לן אי הוי כעקירת דבר לכשתמצא לומר דהויא דבר פשיטא דפטורין הגם דאמרינן גבי אין שבת בשביעית דחייבים עדיין אמרינן כהא דחרישה איפשר דהיו פטורים וא״כ היכי מצינן למיפשט הא מהא ולא דמו כלל ע״כ פשיטא לי דהרמב״ם ז״ל לא יתכוון לזה כלל וטעמו דהשמיטה הוא ז״ל מטעם שכתבתי אם יראה בעיני הקורא בספר זה לשם שמים, וק״ל.

שם גמרא או שלא היה מופלא וכו׳ מגלן משמע דמפיק לה דבעינן מופלא מסברא כיון דהוה להו ללמוד ולא למדו וגם לא הספיק לו הג״ש דעדה עדה למיגמר מינה דבעינן מופלא. וראיתי לנפוף ידי על מה שראיתי בדברי הרמב״ם ז״ל שכתב בפרק י״ג מהלכות שגגות וז״ל ועניין דעד שיהיו כולן ראויין להוראה שנאמר ואם מעיני העדה עד שיהיו להם כעינים ולהלן הוא אומר ושפטו העדה מה עדה האמורה בדיני נפשות עד שיהיו כולם ראויין להוראה אף עדה האמורה וכו׳ עכ״ל דברי הרמב״ם ז״ל כמעט אין להם הבנה פתח בכד וסיים בחבית. ומה גם כי דבריו ז״ל הם דברי עצמו והם הפך דברי הש״ס דקאמר הכא כידוע לכל קורא בסוגיין והדברים פשוטים. וראיתי לבעל הלחם משנה שתמה על דברי רבינו איך ינית דברי הש״ס ויבאר כדעת עצמו. וגם הראב״ד העלים עין מהשיגו. והעלת הרב בעל הלחם משנה לתרץ דברי רבינו דברים רחוקים ודחוקים שאין הדעת מקבלתן ופשיטא לי שאין כוונת הרמב״ם כדבריו ופשוט לכל קורא יע״ש.

ואני אומר כי דברי רבינו פשוטים הם ומיושבים והיא דקודם כתב רבינו התנאים הצריכין להתחייב ב״ד בהוראתם פר והם התנאים דבעינן שיהיו סנהדרי גדולה ושיהיה שם מופלא ושלא יהיה בהם גר או ממזר או נתין וכו׳ והדר הביא רבינו ראיה אכל חדא וחדא. מנא לן ואמר על מה דאמר דבעינן סנהדרי גדולה שנאמר עדת ישראל וכו׳ ולכאורה קשה מדוע רבינו לא הביא ראיה למה דאמרי גם כן דבעינן עד שיהיה שם מופלא מנין והשמיטה וכאשר הביא מנין לתנאי הראשון שהזכיר דבעינן עד שיהיו סנהדרי גדולה והביא ג״כ ראיה לתנאי ה״ג דבעינן עד שיהיו כולן ראויין להוראה מדוע השמיט ראיה לתנאי שבאמצע התנאים הנז׳ שהוא דבעינן מופלא מדוע לא הביא מנין ג״כ אלא ודאי דרבינו ז״ל במתק לשונו הביא ג״כ ראיה דמינה שמעינן דבעינן עד שיהיה שם מופלא במ״ש עד שיהיו להם כעיני׳ שהוא המופלא שהוא עיני הסנהדרין וסיי׳ לגזירה שוה להא דבעינן שיהיו כולם ראויים להוראה כמו שכתו׳ בש״ס ונשאר לנו לדעת למה לא כתב טעם הכתוב בש״ס ובקש דרך לעצמו וזה אינו מן הראוי. ולזה בקשתי ומצאתי און לי מדברי הירושלמי שכתוב בהדיא וז״ל מתני׳ וכו׳ מעכב אלא מופלא של ב״ד וכו׳ דכתיב אם מעיני העדה מי שהוא עשוי עיניו לעדה ע״כ הבט וראה כי הם דברי רבינו, עצמם שכתב עד שיהיו להם עינים דהיינו המופלא. ולזה נתכוון הרמב״ם ז״ל להביא ראיה מנין שעד שיהיה מופלא שכתב בתחילת דבריו. ופשוט. ואל תתמה האיך הניח הרמב״ם ז״ל טעם המובא בתלמוד בבלי ובחר לו טעם הירושלמי ותמיד לא אזלינן בכל הלכותינו. אלא לשיטת התלמוד בבלי הטעם הוא כיון דלא נפקא מינה מידי לענין דינא בחר רבינו טעם היותר נכון שכתוב בירושלמי ודוק. דתו לא מידי בדברי הרמב״ם ז״ל ונכון.

שם רש״י בד״ה או שלא היה וכו׳. וקשה לי מפני אין ראוי להוראה וכו׳ ע״כ. ונלע״ד דטעמו דרש״י ז״ל דקא קשיא ליה הוא להיות דמשמעות התנא היא דהגם דאית ליה לוקן בנים כיון דעמד מלד׳ תו לא הוי ראוי להוראה ולזה קא קשיא ליה למה תלי ליה הטעם מצד שאינו ראוי לבנים והא אית ליה. ואי משום זקנותו לא הוה ליה למתלי טעמא משום אין ראוי לבנים דהא אית ליה בנים: ופשוט.

שם רש״י ד״ה והתם מנא לן וכו׳ והואיל ומצינו דעדה האמורה כאן וכו׳ עכ״ל לא ידענא לכאורה כוונת רש״י ז״ל בזה שאומר הואיל דהא נפקא בתר הא דמשמע דאי לאו הכי לא הוה אמרינן הא דסנהדרי גדולה ולמה לא הרי דרשא זו דסנהדרי גדולה מפקינן לה לקמן מאומרו ישראל ולא עדת שבט ומאי כוונתו ז״ל באומרו הואיל מי תלה הא בהא. ועוד מה ענין זה לכאן. ונראה דכוונתו דהוקשה ליה והא כיון דאמרינן דבעינן סנהדרי גדולה ופשיטא לן דסנהדרי גדולה בעינן דכולהו הוו כשרים מאתך בדומין לך א״כ תו למה איצטריך לגזירה שוה דעדה עדה. לזה פירש״י ז״ל ואמר הואיל ומצינו וכו׳ פי׳ דלא גמרינן דבעי׳ סנהדרי גדולה אלא בתר דמצינו דעדה דהכא כולן ראויין להוראה משא״כ אי לאו דמצינו דעדה דהכא כולן ראויין מגזירה שוה לא הוה אמרינן דבעינן סנהדרי גדולה והוה דרשינן עדת ישראל להא מילתא דבעינן כולהו ראויים להוראה ולא הוה מצריכינן סנהדרי גדולה משא״כ השתא דהא מילתא דכולהו ראויין להוראה מפקינן לה מג״ש אייתר לן עדת ישראל למידרש מינה ולא עדת שבט דבעינן סנהדרי גדולה. וזה פשוט.

דף ה׳ גמרא תנו רבנן ידעו שטעו וכו׳ ת״ל ונודעה החטאת ולא שיודעו החוטאים וכו׳ פי׳ קרא יתירא קא דריש דמיותר הוא ונודעה החטאת אשר חטאו עליה דלא הוה למימר אלא והקריבו הקהל ודריש ונודעה החטאת אשר הורו בה מדאמר החטאת אשר חטאו עליה ולא החטאים וכו׳. ומדאמר חטאו ולא אמר ונודעה החטאת אשר נעלם בה משמע נמי, דאתא למימר שני שבטי׳ מביאין ב׳ ריבוי השבטים מביאין ריבוי הקרבנות חטאו והקריבו ובזה אתי שפיר דלא תיקשה דמדברי רש״י ז״ל משמע דבעינן ג״כ חטאו עליה למידרש ולא שיודעו החוטאים.

ואיצטריך קרא למכתבה למלת חטאו כדי שיאמר עליה. וא״כ מהיכא קא מפיק תנא לשני שבטים מביאין שני פרים כיון דחטאו איצטריך למיכתב כי הכי דלימא עליה. ובזה שפיר׳ אתי שפיר. ואתי שפיר ג״כ מה דקשה ממה דקאמר לקמן שאני הכא דכתיב אשר חטאו עליה. וק״ל. וזה לשיטת רש״י ז״ל אבל לפי׳ הרמב״ם מהלכות שגגות ראיתי לישב הסוגיא לשיטתיה שכתב בפרק י״ד מהלכות שגגות שכתב וזה לשונו ב״ד שהורו בשגגה ושכחו עצמן של חטא שהורו אעפ״י שיודעים בודאי שחטאו ואעפ״י שהעם מודיעים אותם ואומרים להם בכך וכך הוריתם לנו פטו׳ הם וכו׳ עכ״ל משמע מדבריו כי הוא גריס בברייתא ולא שיודיעו החוטאים פירו׳ שיאמרו כך וכך הוריתם לנו. לכאורה דבריו צ״ע חדא מאי בעי הש״ס מאן תנא וקא׳ דלא כר״א הלא לא זו הדר׳ ולא זו המדה. דברי מתניתא דידן לאו דלא ידעי החטא קאמר אלא דידעי אלא דהודיעום הקהל חטא פלוני הוא דהוריתם לנו ופלוגתא דר״א היא דלא ידעו מהו החטא ומשכחת לה דאפילו ר״א מודה בנדון דידן ומשכחת לה דאפילו רבי יהושע אינו מודה דהיינו דאימור דאמר רבי יהושע דפטור דוקא בהיכא דאינו יודע החטא בדיוק אבל בהיכא דאתיידע ליה החטא עצמו אפילו מאחרים שפיר דמי דמחייב וא״כ הכא נמי אמרינן דלא כרבי יהושע ואיכא למימר נמי אפילו כר״א אתיא שאני הכא דכתיב ונודעה החטא׳ דאפילו יודיעו החוטאים אפילו הכי הגם דידע לחטא פטור משא״כ התם גבי ספק חלב ספ׳ נותר דאפילו ר״י מודה דאי מודיעי ליה חייב.

ועוד קשה למה שינה הש״ס מלשון התנא. דהוא נקט דכתיב ונודעה החטאת והש״ס נקט דכתיב אשר חטאו עליה באמת כי רש״י ז״ל גבי ההיא דנק׳ בברייתא דכתיב ונודעה פי׳ ואמר ג״כ סיומא דקרא דאשר חטאו עליה. וגבי הא דקאמר הש״ס דכתיב אשר חטאו עליה פי׳ ואמר ג״כ רישא דקרא דכתיב ונודעה החטאת לומר דהכל אחד דרשא אחת היא מונודעת החטאת אשר חטאו עליה. ובאמת כי הוא דוחק ביותר דהו״ל לתנא למינקט כוליה קרא או לימא וכו׳ מה תאמר דנקט רישא דקרא וכאילו אמר וכו׳ א״כ גם הש״ס נמי הכי הוה ליה למימר דכתיב ונודעה רישא דקרא דמברייתא משמע מיהא דבעינן רישא דונודעה החטאת א״כ על כל פנים בהכרח להש״ס למינקט ונודעה וכו׳ ואם רצה לבאר הדבר ביותר מהיכא דרשינן מאשר חטאו עליה הוה ליה לסיומי ולומר ונודעה וכו׳ אשר חטאו וכו׳ ולא שיעקר עקר הדבר דקתני מתני׳ דהוא ונודעה. ועוד קשה לי טובא לפי׳ זה דרש״י ז״ל א״כ מאי טעמא דרב יהודא אמר רב דקאמרי דלא כר״א פשיטא דשפיר מצינן לאוקומי לה כר״א דהנה תמצא דהתם במתני׳ בספק חלב ספק נותר קאמר התם דאמר ליה ר״י לר״א והא כתיב אשר חטא בה. ופריך הש״ס ור״א האי אשר חטא בה מאי עביד לה בעי לה פרט למתעסק ע״כ. א״כ דאי לאו הוה דריש ר״א פרט למתעסק הוה בהכרח למעבד כרבי יהושע. א״כ הכא דכתיב ונודעה וכו׳ אשר חטאו עליה דלית ליה מידי למידרש ולא ראינו שחולק פשיטא דיודה ויודה בפה מלא בזה דפטורין וא״כ מאי טעם דרב יהודה אמר רב דקאמרי דלא כר״א פשיטא דשפיר אתיא כר״א ג״כ. ולא מצית למידחי דאי ר״א יודה לדרשא זו דונודעה החטאת אשר חטאו דפטור כי לא אתיידע החטאת עצמו א״כ הוה גמיר מינה להתם דלא ידע אם חלב אם נותר דפטור ומדמחייב ליה שמע מינה דלא משמע ליה האי דרשא זה אינו דא״כ אחר האמת לרבי יהושע דמיתוקמא כותיה למה איצטריך לקרא דנודעת החטאת כיון דאית ליה ההוא קרא דאשר חטא בה יגמור מינה אלא ודאי דלא למיגמר הא מהא כיון דהוו שני מינים הא׳ החוטאים עצמם והא׳ ב״ד שהורו ולא חטאו והם שני סוגים ליכא למיגמר הא מהא א״כ הדרא קושיא לדוכתין דילמא ר״א מודה בהא מילתא ומנא ליה לרב יהודה דפליג ואעיקרא דדינא דקאמר מאן תנא מהיכא נולד לן ספק דקאמר מאן תנא.

והנלע״ד כי זהו שהוקשה להרמב״ם ז״ל שפירש בדרך אחר בש״ס והוא נכון והכי הוא דתנא במתני׳ לא קא מפיק מקרא דונודעה החטאת אלא ולא שיודיעו החוטאים דהיינו שתודע החטאת שלא על ידי הזולת כגון שהורו בחלב ושגגו בו ושכחו מה הורו עד שבאו העושים והודיעם איך חלב פלוני הוא שהורו לו כמו שפירש רש״י ז״ל ושגגו בב׳ בחלב ודם ואחד מהם בשגגת מעשה א׳ בשגגת הוראה דהיכן רמזו הא דב׳ שגגות. הן אמת דרש״י ז״ל סמיך אהא דקאמר הש״ס דלא כר״א דאמר שגג בספק חלב ספק נותר אבל בברייתא מיהא לא רמיזא מידי. ולזה אתי שפיר דברי רמב״ם שלא היתה אלא שגגה אחת דהורו להם דוק׳. ומה דאמר בש״ס מאן תנא פי׳ דמדקתני ולא שיודיעו החוטאי׳ משמע דפשיט ליה דאם נסתפקו מה הורו הגם דידעו ודאי שהורו ושגגו עכ״ז פטורים כל עוד שלא ידעו מה הורו וזה דקתני ידעו שהורו וטעו מה הורו דמשמע דלא חסר להו אלא ידיעת הדבר מהו שהורו בו וא״כ אי תימא דסברי כר״א משעה שידעו שהורו ושגגו נתחייב בקרבן. וא״כ מה מועיל שיודיעו אותם אחר כך סמי מכאן הודאה שמודיעים אותם הרי נתחייבו משעה שידעו שהורו אם לא שנאמר בהכרח דסובר תנא דמתני׳ דפטורין כל עוד שלא ידעו החטא עצמו ולזה סלקא דעתך אמינא כיון שהודיעום הרי ידעו על כל פנים קמל״ן ולא שיודיעו מיתורא דקרא דונודעה החטאת ולזה קאמר מאן תנא ואמר רב יהודה דלא כרבי אליעזר דמחייב ממה נפשך וטעמו דרבי יהודה דסובר דלא קתני ולא שיודיעו החוטאים אלא אחר דסובר בעלמא דפטור מקרא דאשר חטא בה דאי לא תימא הכי קשה עד שיודיעני הכתוב איך הם פטורים אם לא ידעו החטא ואז יאמר ולא שיודיעו ואם עד השתא אין לו בעולם שצריכין לידע החטא מאי מרבה לן שיודיעו דאין לה הבנה דלמאי נפקא מינה שיודיעו או לא יודיעו הרי חייבין הם לזה מסיק רב יהודה דלא כר״א. מדברי הברייתא עצמה ואתא רב אשי ואמר אפילו תימא רבי אליעזר הכא מודה דבעינן שידעו החטא מסיפיה דקרא דקאמר אשר חטאו עליה משמע החטא שחטאו עליו ממש יודע להם ולזה הגם דחלק ר״א עם רבי יהושע התם הכא מודה מקרא יתירא דאשר חטאו עליה דלית ליה מידי למידרש בה ובתר דכתיב עליה ddדרשינן מינה שצריך לידע החטא עצמו דרשינן שפיר ונודעה החטאת ולא שיודיעו החוטאים דהו״ל למימר אם הודע אליהם חטאתם כמו שאמר קרא אחרינא או הודע אליו חטאתו ואמרו רז״ל דאפילו על ידי הזולת ומדשינה הכא ואמר ונודעה וכו׳ משמע ולא שיודיעו ושפיר דלא קשה כל מה שהקשינו וטעמו דרבי יהודה אמר רב הוא דלא סבר להמציא דרשה אחרת שלא הוזכרה בדבריהם ולא בשום ברייתא.

אי נמי משמע ליה דשאני מלת בה ממלת עליה דמילת בה שמעינן יותר. דבעינן שידע לחטא עצמו. אבל מלת עליה לא הוי כ״כ כמו בה והשתא אתי שפיר מדוע נקט הש״ס ממלת אשר חטאו עליה והניח מה דנקט בברייתא מונודעה החטאת דשני דרשות נינהו כפי דברי רב אשי לפי מה שפירשתי. והשתא עלו דברי הרמב״ם ז״ל ביישוב אסוגיין כפתור ופרח. ולפירש״י ז״ל יש ליישב ג״כ מה שהקשיתי ודוק. דע כי בהכרח דראיית רבי יהושע מאשר חטא בה היינו מתיבת בה ולא מיותר דאשר חטא דהא מיבעי לה להא דאמרינן והביאה הרמב״ם ז״ל פרק ג׳ מהלכות שגגות שהמפריש חטאתו על החלב שאכל לא יבאנה על השבת דקאמר מאן תנא.

מחטא לחטא ע"כ הרי דאיצטרך אשר חטא להההיא דרשה והא דרבי יהושע ממילת בה מפיק לה: וק"ל.

אלא דקשה לי טובא במה דכתב הרמב"ם ז"ל בסוף פרק י"ב שכתב הזרו ב"ד וכו' ונסתפק להם אם שגגו פטור מאשם תלוי שנאמר ונודעה החטאת וכו' עד שיתוודע וכו' פירוש הכסף משנה דהיינו ברייתא דהכא ומפרשה רבינו הכי וכו' עכ"ל, באמת שדברים הללו תמוהי' ביותר איך יהיה דמצי לפרושי ברייתא הכי דלמעוטי אשם תלוי מקרא דונודעה וכו' א"כ מאי בעי מאן תנא וכו' ומשני דלא כר"א הרי לא זו הדרך ולא זו העיר ור"א לא דבר מאומה כהא דאשם תלוי דהא דר"א דמי לבהיכא דנודעו החוטאים ולא נודע מהו החט' והכא לא נודע בעולם אי איכא חטא אי ליכא. ועוד סיומא דברייתא דקתני ולא שיודיעו החוטאים אין לה הבנה ובהכרח לומר השתא דלא הוה גרי' רבינו הכי בברייתא. ולזה תמצא בדברי הכסף משנה ז"ל שלא סיים ואמר ולא שיודיעו החוטאים אלא הזרו וכו' וטעו מה הזרו וכו' ת"ל ונודעה החטאת עכ"ל משמע דלא הוה גריס ולא שיודיע' החוטאי' ובזה מצי לפרושה רבינו הכי אלא דמהש"ס בהכרח דלא משמע כדברי רבינו והוא לא מצי לפרש בברייתא הפך ממה שמפרש בה הש"ס. ואיפשר לומר דסובר רבינו ז"ל דמהאי קרא דונודעה החטאת דרשינן לכולהו הני דרשי דרשינן ולא שיודיעו החוטאים ודרשינן נמי ולא אשם תלוי שלא נודע כיון דיכול לסבול והם הדרשות שקולים הי מניהו מפקת דאי לא תימא הכי קשה מנא להו למימר מקרא דונודעה דאת' ולא שיודיעו דילמא דאתא למעוטי אם נסתפק להם אם שגגו דפטורים מאשם תלוי אלא ודאי דכולהו ממעטינן מונודעה והכי פירושא דמתניתא ידעו שהזרו וטעו מה הזרו פי' טעו מהו החטא שהזרו. אי נמי טעו במה שהזרו לא ידעי אם היתה הוראה כפי האמת או לאו וזהו נסתפק להם דקאמר הרמב"ם ז"ל כולהו פטור דכתיב ונודעה וסיים תנא לדרשתו ואמר ולא שיודיעו החוטאים כיון דהך איתי בה פלוגתא דלר"א פליג בכה"ג לזה פרטה ואה"נ שאר דרשות דאיתמעיטו מונודעה וכפי זה מצינן למימר דגרס ולא שיודיעו ושפיר והשתא לא קשה דהרי רבינו עצמו כתב ולא שיודיעו משמע דגריס לה וכפי זה נמי אתי שפיר מאן תנא דקאמר הש"ס והגם דקצת דוחק דהרמב"ם בסברתו ימציא זה הגם דסברה נכונה היא עם כל זה לאו כל כמיניה אפילו הכי כדי לישב דברי הרמב"ם בהכרח לומר הכי: ודוק.

דף ו' גמרא על עבודה זרה. שעשו בני צדקיהו וכו' הטעם הוא מדקא מייתו שעירי חטאת ש"מ דחטאת זו על עבודה זרה ובבבל לא אשכחן עבודה זרה בישראל אלא בת אל נכר. ובת אל נכר לאו בת שעיר היא לזה אמר על ע"ז דבימי צדקיהו: ופשוט.

שם גמרא אלא לר"מ אמר ב"ד ולא צבור וכו' קצת קשה והרי פשיטא דידע דעבודה זרה דבימי צדקיהו מזידין הוו ואפילו הכי מייתי בהכרת דמצד הוראת שעה היתה א"כ הכי נמי מצד הוראת שעה וי"ל דכל עוד דמצי לאוקומי אדינא מוקמינן ובזה לא קשה נמי מה דפריך בסמוך והא מייתו להו הנהו דחטאו ומאי פריך אימא הוראת שעה היתה אלא ודאי דכל כמה דמצינן לאוקומה אדינא שפיר דמי. אי נמי יש לומר דשאני להא מילתא דליכא חיוב בעולם דהחוטאים כבר מייתו ואין כאן מי שחטא באיזה אופן שיהיה להביא קרבן משא"כ הא דמזידין גינהו הא מיהא איכא חשש עון בעולם וגם ההיא דפריך אדרבי מאיר למה יביאו דבר שאין בו חיוב בעולם דהא דמזידין בר עון גינהו ודכוותיה בלא הזדה מביאין י"ב פרים אלא דמשונה משוגג למזיד בזה עשו הוראת שעה אבל בהא דליכא חיוב הגם דהוי שוגג לא מחייב אלא אחד אין סברא שיעשו הוראת שעה בכי האי גוונא להוסיף דבר שאין דכוותיה בעולם: ודוק.

שם גמרא אמר רב פפא כי גמירי וכו' פי' והגם דפליגי רבנן עליה דרבי שמעון דלא שנא יחיד ל"ש ציבור בהא מודו דליכא מיתה בצבור ולזה קא פריך מאי טעמא דרב פפא: ופשוט.

שם גמרא אין ה"נ כו' והגם דהוו רובה עכ"ז אי לאו קרא דאשר פדית הוה לה כחטאת שמתו בעליה והראיה מלקמן דתנא מת אחד מהציבור חייבים דהא ב"ד קאים ליה משמע דהגם דקאי כל הציבור חוץ מא' פטורים ומקרי חטאת צבור שמתו בעליה פטו' אי לאו מטעמא דאין מיתה בצבור: וק"ל.

שם ע"ב גמרא אלא אמר ראב"י שבטו וכו' פי' וכיון שכן לא מצינן למידרש ההוא סמוכות דאמר רב יוסף דעל הכהנים ועל כל עם הקהל דמהאי קרא אימעיטו כל שבט לוי והכהנים בכלל דלא הוו קהל וכפי זה צריך להגיה בדברי רש"י ז"ל בד"ה אלא אמר רב אחא והיכי נוקמה כר"ש אלא דהמגיה אכתי בדברי רש"י ז"ל ראה דלדברי המקשה בתר הכי ואכתי פירש"י ז"ל ולא מיתוקמא כר"ש סבר ממילא אידך קאמר דמיתוקמא וטעה וכתב אכתי מתוקמא ולא היא דהאמת הוא דהכא ולקמן נמי גרסינן ולא מתוקמא ופשוט. וליכא למימר דהגם לדברי ראב"י מיתוקמא נמי ההוא דעל הכהנים ועל כל עם הקהל דדריש רב יוסף דהיינו לגבי הא בחטאת הכהן דא"כ כד מטית להתם דמצינן לפלוגי בשום אופן בעולם תקשה אם כן מאי פריך הש"ס ואכתי חסרי להו י"ב דילמא דהא דהכהנים מקרו קהל לכל מילי ותרי קראי כתיבי חד ממעט ללוי דלא איקרי קהל וכי היכי דלא תימא כהנים ג"כ אימעיטו דהוו בכלל כיון דלאו בני אחוזה נינהו תלמוד לומר קרא דעל הכהנים ועל כל עם הקהל דלא אימעיטו כהנים וא"כ נכנסו כהנים במקום לוי ומאי פריך אכתי חסרו להו אלא ודאי דסובר דכיון דאימעיטו לויים מהקהל ג"כ כהנים בכלל ולזה פריך ומשני אפרים וכו' כראובן ושמעו' תרי הוו. נשמט סיום הלשון וק"ל.

פרק כהן המשיח

שם גמרא מהו דתימא כיון דאלו וכו' וכפי"ז ה"ה אם הורו ב"ד ושכחו מאיזה טעם הורו והורו לצבור לעשות ע"פ דעת הוראתם ועשו דחייבים ולא אמרינן כיון דאילו מתיידע להו הדרי בהו לא הוי שוגג דהרי הא דכהן משיח מסברא קאמר ליה תנא ה"ה בצבור נמי דלא בעינן שידעו בשעת הוראה לצבור שידעו טעם הוראתם: וק"ל.

דף ז' גמרא כלך לדרך זו נשיא וכו' וא"ת ולמה אחר האמת לא גמרינן נשיא מצבור דצבור מוציא מכלל יחיד ונשיא מוציא מכלל יחיד ואמרינן דגם נשיא בעינן הוראת העלם דבר ושגגת מעשה דעד השתא דליכא קרא דלאשמ' העם הוי כהן משיח ונשיא שקולין דיצאו מכלל יחיד. וי"ל דשאני משיח הא מיהא דמי לצבור בהבאת פר וכיון דדמי בחלוקה אחת מצי לדמוייה מה ש"כ הנשיא דהגם דהוא מוצא מכלל צבור הרי הוא בכל ענייניו משונה מצבור דלא גמרינן לה ולא קשה אלא כשם דהכהן המשיח דמי לציבור הרי דמי ג"כ לנשיא בחלוקה אחת דליתא בצבור דנשיא מביא שעירה ואשם ודאי וגם המשיח מה דליתה בצבור: וק"ל.

שם גמרא שאין ב"ד וכו' וקשה מדוע מהדר תנא להא דיהיב טעמא שאין ב"ד וכו' כיון דאיכא קרא דמפקינן ליה מיניה דפטור אם הורו והורה כדלקמן בברייתא דכתיב מחטאתו אשר חטא וכו'. וי"ל דעל כל פנים בעינן דשוו בדין הוראתם כי היכי דליהוי בשגגה אחת דאמרינן לעיל דאי לאו הכי הגם דהוה לן קרא דמחטאתו וכו' אם היו מתולקין בדין מציאות שגגת הוראתם לא הוה אמרינן דמיפטר ומתכפר עם הצבור: וק"ל.

שם גמרא חטאתו אשר חטא פי' מיתורא דאשר חטא מפיק לה דהוה ליה למיכתב מחטאתו לחוד אשר חטא למה לי שמע מינה למעוטי אם שגג עם הצבור דפטור דוקא אשר חטא בפני עצמו. ומה דדרשינן לעיל מהאי קרא נמי דפטור אם הורו ועשו הצבור דלא מחייב על עשיית הצבור היינו מיתורא דחטאתו דהו"ל למיכתב על אשר חטא חטאתו למה לי אלא לומר דוקא חטאתו שעשה הוא ולא שעשו צבור על הוראתו: ופשוט.

שם גמרא הא כיצד וכו' אימרו תאי לישנא דהא כיצד דאינו לשון מיושב הטעם הוא כיון דעל כל פנים חייב להביא בין שחטא בפני עצמו בין שחטא עם הצבור אלא דמשונה הקרבן דהיינו בעצמו יביא בעצמו. עם הצבור יביא עם הצבור. לזה נקט תאי לישנא דהא כיצד דמתני' ולא קתני ת"ל אשר חטא דוקא עד שיחטא בפני עצמו דהא אף שיחטא עם הציבור חייב אלא הא כיצד יהיה החיוב הזה וכיצד יהיה חיוב זה וקאמר חטא בפני וכו': וק"ל.

שם גמרא פשיטא וכו' ובעי אתויי וכו' סובר הש"ס שלא היתה אלא הוראה אחת בעולם. והורה הוא בפני עצמו וסמך על הוראה ועשה וקמל"ן דהגם דהורו ג"כ ב"ד בענין זה בעצמו דסלקא דעתך אמינא הוראה אחת היא קמ"ל כיון שלא הורה עמהם צריך להביא בפני עצמו הגם שהורו ב"ד אותו מציאות עצמו שהורה הוא להתיר והשתא פריך שפיר בכה"ג חייבין לאתויי המורים מכל ערי המופלא כשבה. או שעירה. ומשני רב פפא שהיו מופלים שניהם ומשום הכי סלקא דעתך אמינא כיון דכולהו הורו בחלב אימא הוראה אחת היא ומתכפר בחטאת צבור קמ"ל כיון שהורה בפני עצמו הוא לבדו במקומו שפיר קרינן ביה אשר חטא דבפני עצמו חטא מבלי הוראת שאר ע' הסנהדרין ובו לבד תלוי החטא לבדו ואין לך אשר חטא גדולה מזו וזה בין אם הורה כשהורו ב"ד אלא שלא ידע מהוראתם. א"נ ידע ולא היה טעם אח' להם בהוראתם ומכש"כ אם הורה ועשה ע"פ הוראתו ואחר שעשה הוא הורו ג"כ הסנהדרין ועשו הקהל ואח"כ נודע להם שטעו בכל הני חלוקות מתכפר לו בפני עצמו וזהו מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ו מהלכות שוגגין וז"ל הורה כהן משיח עם ב"ד ושגג הוא והם וכו' הואיל ולא סמך בשעת מעש' על הוראתו לבדה אלא על הוראתו עם הוראת ב"ד הרי זה פטור כו' עכ"ל מדויק דברי רמב"ם ז"ל משמע דוקא אם הורה עם הצבור ולא סמוך על הוראתו לחודה אבל אם לא הורה עם הצבור והורה לעצמו לחודיה וסמך על אותה הוראה שהורה הוא באנפי נפשיה דחייב הגם שהורו ג"כ ב"ד מה בכך אם הוא הורה לחודיא ולא סמך על הוראתם הרי הוא מתכפר בפני עצמו גם דהורו ג"כ הסנהדרין ונתחייבו פר סלקא דעתך אמינא דלכייל בהדייהו קמ"ל דמתכפר בפני עצמו ומייתי הש"ס דברי אביי דסובר הפך זה דבעינן שני איסורין ושני מקומות ודחי להה רבא דבהיותם שני איסורין תו לא בעינן שני מקומות ומייתי בפני עצמו והא דבעינן ב' איסורי' פי' דוקא בכה"ג דהורו הוא הכהן משיח והסנהדרין בהוראה אחת כגון שהיו כולם יושבין ויצאה שגגה אחת משגיהם בשני איסורין זה בדם וזה באיסור אחר דדכותה באיסור אחד מתכפר לו עם הצבור הכא דהוו תרי איסורי מתכפר לו בפני עצמו. וסלקא דעתך אמינא כיון דהוו כולהו בהדי הדדי ויצתה הוראה מפי הכהן המשיח להתר איסור אחד מאיסורי התורה ומפי סנהדרין נמי יצאה הוראה לאיסור אחר בהדי הדדי והוראה אחת ועון אחד וכאשר מייתו ציבור עליה והוראתם גם הוראתו בכלל קמ"ל כיון דהוו תרי איסורי הגם דהוו בהדי הדדי אפילו הכי מתכפר לו בפני עצמו וז"ל הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ו מהלכות שגגות הורה עם ב"ד בשגגה ושגגו הם בדם והוא בחלב אינו מתכפר לו עם הצבור עכ"ל פי' דלא איצטריך לאשמועינן דהוא בחלב והם בדם דאינו מתכפר לו בפ"ע אלא מצד דכיון דהורה עם ב"ד בשגגה דסד"א דהוראה אחת הויא קמ"ל כיון דהא מיהא תרי איסורי אינו מתכפר בפני עצמו דאי הוו תרי הוראות דהיינו שהורה הכהן משיח בפני עצמו פשיטא דהגם דהוי איסור אחד. דמחייב בפני עצמו. ומה דפסק בהא דחלב ודם דהוו תרי איסורי ובש"ס סלקא בתיקו. ותמה הכסף משנה תמיהה פשוט' דהו"ל דפטור ותירץ דמיתו מספק ע"כ רואה אני שהרב לקח לעצמו התירוץ הזה בכל מקום דחזי לרמב"ם דמחייב מתקן בכה"ג ואינו נכון לומר דעל תנאי קאמר והוא ז"ל לא פירש מידי דהוה ליה למימר בפי' דמייתי על תנאי. מה שישב הרב בעל לחם משנה ז"ל לע"ד קשה כיון דאיפשיטא לעיל דכל את"ל פשיטותא הוא וקאמר הש"ס לעיל דאת"ל כיון דאיסורן שוה וקרבנן שוה מצטרף א"כ הרי הוא כאיסור אחד וכפי זה שפיר פשיט לן בעיין דפטור דכיון דהוי איסור א' והורה הוא וב"ד דפשיטא דמתכפר בפר צבור ולא ירדתי לסוף דעתו של בעל לחם משנה וצ"ע ואיפשר לישב לסברת הרמב"ם ז"ל דסובר דכיון דתלה הכתוב בחטאתו אשר חטא דוקא בפני עצמו וכו' א"כ כל עוד דתלי בהוראת עצמו מחייב בפני עצמו. והכא כיון דהוראתו בחלב והוראתם בדם הגם דהוו באחד כמו דסובר הש"ס במסקנא לעיל דאת"ל דמצטרפין כיון דאיסורן שוה ואחד הם עכ"ז להא מילתא דחשבינן ליה לא תלה בהוראתו שפיר קרינן ביה אשר חטא ומחייב בפני עצמו. ומה דמסיק הש"ס בתיקו נראה דסובר הרמב"ם ז"ל דמדקאמר סבר אביי וכו' ואמר רבא וכו' דדברי אביי ורבא הוו באנפי נפשייהו דאי הוו ידעו להך ברייתא דאשר חטא דבאומרך תלה בעצמו חייב לא היו אומרים הא דבעינן ב' איסורין וכו' דבשלמא אי הוה דרשינן הא דכהן משיח דפטור בהורא' עם ב"ד מאיזה אופני דרשא אחרת שפיר אלא השתא דתלה הכתוב אשר חטא מצד עצמו כל היכא דהוי עצמו חייב וכפי זה המונח בהכרח דדברי אביי ורבא סברא דנפשם מבלי ראות דברי הברייתא על הא סברא קאמר הש"ס פשיטא וכו' ובעי ומסיק בתיקו משא"כ אחר האמת לברייתא דדייק לה מאשר חטאתו לא בעי לן מידי. ועוד הכרח אחר הוא אי לאו קרא דחטאתו אשר חטא למאי דקתני בברייתא הוה אמינא דאפי' הורה כהן משיח חלב הקיבה בכללות הע"א סנהדרין הוה אמינא דחייב פר בפני עצמו ומידי דהוה יום הכפורים דאינו מתכפר לו עם הכללות של צבור ת"ל חטאתו אשר חטא דדוקא בהוראתו לחודיה ולא בהוראתו עם הצבור וכפי זה מהיכא מצינן למימר דגם בהורה לחודיה דפטור אם הורו צבור כדמי למה שהורה הוא בהא דהוא בחלב והם בדם דילמא דבעינן שיביא פר לעצמו הגם דהוו איסור אחד א"כ הסברא מכרחת דדברי אביי ורבא נאמרו בפני עצמם בלאו דברי הברייתא ואנן כדברי הברייתא קיימא לן וא"ת א"כ כפי זה הוה ליה למיפסק הרמב"ם ז"ל בהורה הוא בחלב הדקין והם בחלב המכסה דחייב גם כן כאשר חטא נמי הוי דהא לא מיעוט קרא אלא בהיכא דהורה עמהם באיסור אחד. ויש לומר דהרמב"ם ז"ל לא הורה לפטור מדינא אלא נסתפק ליה בזה אי הוה תולה בעצמו פירוש בהיכא דהורה הוא והם בהוראת אחת זה בחלב מכסה וזה בחלב הדקין אמרינן כיון דתרויהו חלב לא גמר הוא להוראתו בחלב הדקין אלא

בהוראת סנהדרין בחלב המכסה ועל זה העיקר סמיך והורה והוה לי כהוראת ב״ד. אי נמי הא מיהא הם לא הורו בחלב הדקין שהורה הוא ושפיר מחייב באנפי נפשיה וסלקא ליה הא מלתא בספק ולזה סתם בה לפטור דמתכפר עם הצבור אבל בהא דחלב ודם פשיט ליה דלא הוי תלוי בעצמו הגם דהו׳ איסור אח׳ עכ״ו לא יפטור בקרבן צבור וחייב. זהו הנלע״ד לפרש לדעת הרמב״ם ז״ל הגם שהוא קצת דוחק עם כל זה בהכרח לפרש הכי בדבריו ומכוון ג״כ למה שפי׳ רש״י ז״ל בתחילת דבריו שהבאתי לעיל דטעם שחייב בעצמו משום שלא סמך בהוראתו על ב״ד א״כ כשסומך על עצמו מחייב והרי סמך על עצמו. וי״ל יאיר עינינו בתורתו אמן.

דף ח׳ גמרא א״כ נכתוב על שגגתו וכו׳ פירוש משגגתו לחוד ידעינן דלא הוי בהעלם ומלת שגגתו מיותרת למידרש מינה לאפוקי מי שחטאו בהעלם ולמה אייתר עוד אשר שגג לומר דוקא מי שכל חטאו בשגגה ולרבנן לא משמע להו האי דרשא דרבי ודרשו ביתורא דשגגתו דרשא אחרת וכדאיתא בתורת כהנים: וק״ל.

שם גמרא מגלן פי׳ דלמעיטו צבור מפר בכל החטאות דילמא בכל מה שיורו להתיר בין בדבר שחייבים על זדונו מיתה או לאו וכדומה בין בדבר שחיובין על זדונו אשם והורו להתיר דחייבים פר לזה גמר מגזירה שוה. ועדיין תקשה מדוע גזר אומר התנא אין ב״ד חייבים דמשמע שאין חייבים שום קרבן בין פר בין אשם וכו׳ הן אמת דאימעיטו מפר אבל הוה ליהו בכלל אשר אמר ה׳ להם הביאו אשם לזה הוכרח רש״י ז״ל לפרש דהא דאשם אימעיטו מנפש אחת וציבור לאו בכלל נפש: וק״ל.

דף ט׳ גמרא נאמר לא תגיע ידו וכו׳ כוונת הברייתא כך היא דמדקאמר בכה״ג לא תגיע ידו דהנזכר לעיל ולא תשיג ידו. דהאמור לעיל משמע למאי נפקא מינה דבר הכתוב בזה האופן דקא עביד לדלות ודלי דלות ובאופן הראשון שהוא מקום עשירות דההיא עצמו העשיר אם לא תגיע ידו ואם לא תשיג ידו דהוי מצי למימר והדל יביא או מי שאין לו אי נמי מי שאין ידו משגת. אלא ודאי דמכוון הב״ה לומר ענין אחד והוא שלא אמרתי לך שיביא קרבן עשיר אלא באופן דאיתיה באופן דלא תשיג ולא יגיע. ובזה אתי שפיר דתו לא תקשה מנא אמעטיה מקרבן עשיר ובמה שפירשתי אתי שפיר: וק״ל.

ע״ב רש״י ד״ה א״כ נשיא וכו׳ ולא נשיא ויחיד ע״כ. קשה א״כ בהיכא מוקמינן לקרא דמחייב סתם ביחיד. ועוד קשה אעיקרא דדינא היכי מתמעטי מתוך הקהל בכי האי גוונא דהני בשעיר וכו׳ כשגגו בשגגת מעשה והני בפר כשהיתה השגגה בהוראה והלא הם שני מיני שוגג ורחמנא אמר מין הקרבן לכל מין הקרבן לכל מין שגגתו ולא דמו בשגגתם דתימא שיצאו מכלל וצ״ע לישב כמצטרך.

פרק כהן משיח

דף י׳ ע״ב גמרא ת״ר אשר נשיא יחטא וכו׳ אשרי הדור וכו׳ הגם דמצינן למימר דלא קאי האושר אלא על הנשיא דוקא דכן משמעות הכתוב אשר נשיא וא״כ מנא ליה למשדייה על הדור עם כל זה הוי ליה אושר דאתי ממילא כדקאמר אם נשיא שלו יחטא והוא ג״כ ע״ד אומרם ז״ל אם רישא בעמא אתקן כוליה עמא יתקן: ופשוט.

שם גמרא אלא מעתה ואשר חטא ואשר החטיא וכו׳ פי׳ דג״כ הכא אשר לשון אושר ומשני דמשינוייא קא דריש ואין הכי נמי אי הוה אמר בכולהו אשר לא הוה דרשי׳ לה הגם ההוות מיותרת ואין הכי נמי אם היה במציאות שלא היתה כי אם פרשת נשיא והוה כתיב בה אשר לא הוה דריש: ופשוט.

שם גמרא מ״ד יש הבל וכו׳ הנה דבכל מקום דתשכח דקאמר הש״ס מה דכתיב הוא או כאשר ירבו עליו הקושיות או כאשר יהיה קשה קרא דידיה אדידיה או כאשר יקשה בעיניו משמעות הכתוב בכל אלו האופנים יאמר הש״ס מאי דכתיב והנה הכא הוקשה ליה כמה קושיות בכתוב דהוצרך לומר מ״ד הא׳ קשה לאומרו יש הבל אשר נעשה על הארץ כוליה קרא מיותר דלא הוי ליה למימר אלא יש הבל אשר יש צדיקים וכו׳ ועוד קשה איך ולמה שלמה יאמר דברים שימעט בהם ח״ו האמונה ואדרבה הי׳ לו להעלים ולא לומר דבר דעליו קושיא דמינה יצא רע לעולם ח״ו. ועוד דקדק אומרו כמה פעמים אשר דמיותרת. ולזה אמר כוונת הכתוב דבזה כל הקושיות מתיישבים והוא דהכתוב משתעי בצדיק ורע לו ורשע וטוב לו וזהו דאמר שלמה באומרו יש הבל אשר נעשה על הארץ שהא ענין משונה נעשה בארץ והוא תמוה לכאורה בעיניך ולזה בא שלמה ותרץ התמיהה שעל ההבל והוא שסיים ואמר אשר יש וכו׳ פי׳ דהרע של צדיקים טוב הוא להם והטוב של רשעים רע הוא להם. וזה אומרו אשר פי׳ לשון אושר. ואל תתמה היכי דריש אשר מלשון אושר וכו׳ וא״כ תקשה קושי׳ אשר חטא משום דהכא נמי איכא שינוייא דשני קרא בדיבוריה דהיינו ברשעים כתיב ויש ובצדיקים שינה ואמר אשר מזה מצי למידרש שהוא לשון אושר אשריהם לצדיקים וכו׳ ובזה יתורצו כל הקושיות הנזכרים ושפיר ומתרץ נמי שלמה טעם רשע וטוב לו הוא להכרית לו שם מעולם הבא צדיק ורע לו הגם דהוי צדיק גמור להיטיב לו ולהרבות שכרו בעולם הבא יסורין של אהבה: ופשוט.

שם גמרא אשריהם הצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים וכו׳ קשה תינח ישב מלת אשר דכתיב גבי אשר יש צדיקי׳ אבל מלת אשר דכתיב ברישא דקרא אשר נעשה על הארץ. אי נמי חדא על כל פנים מיותרת דדכוותה ברשעים לא כתיב אלא ויש דהוי שינוי לדרשה. וי״ל דכתב אשר לומר כי יש אושר לעולם דהיינו נעשה על הארץ אושר כאשר יש צדיקים מעונים ומיוסרים כדאיתא בש״ס כל הנהו שני דהוה רבי וכו׳ והש״ס לא הזכיר מזה הכא הוא איפשר משום דכל עצמו לא בא אלא לומר טעם הצדיקים וכו׳ והרשעים וכו׳ כמעשה הצדיקים: ופשוט.

שם גמרא מי סני להו וכו׳ קשה מאי פריך דילמא הכי קאמר אשריכם לצדיקים שיש להם יסורים להרבות שכרם לעולם הבא כהא דרבי אליעזר בר רבי שמעון ומי אמר דסני להו דקא מתמה רבא.

ונראה לומר דהכי קאמר מדקא מהדר בתר צדיק ורע לו משמע דסבירא ליה דלא מצי לאוקומה באושר גמור לצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא כי אי איפשר שיהיה זה. ולזה קא מתמה מי סני להו דפשיטא דמצו למהוי בתרתי ובזה יהיה כוונת הכתוב כפשטיה אשריהם צדיקים בזה ובבא. ואוי להם לרשעים בזה ובבא. וזה דבר חידוש בצדיקים וברשעים. ברשעים אוי להם בשני עולמות. ובצדיקים אשריהם כשהיה להם טוב טוב בשני עולמות: ופשוט.

שם גמרא לעולם וכו׳ שמתוך שלא לשמה וכו׳. קשה מאי ראיה מייתי מבלק שהוא לא בא לשמה בעולם. אכן נראה דהכוונה היא דהב״ה נותן שכר למי שעושה מצוה שלא לשמה שיעשה מצוה לשמה והוא ע״ד ששכר מצוה מצוה וראיה מבלק. שהוא עשה מצוה שלא לשמה דהיינו שהקריב מ״ב קרבנות שלא לשם מצוה וריוה ה׳ בחלבם ודמם יצאת ממנו רוח שיצא ממנה דוד שריוה ה׳ בשירות וכו׳ לשמה לשמו יתברך.

ונראה עוד לומר שהראיה היא מדקא חזינן מדה כנגד מדה שמע מינה דהקב״ה נותן שכר למצוה שלא לשמה להיות שממנה בא לשמה: וק״ל.

שם גמרא מנין שאין ה׳ מקפח וכו׳ קצת קשה דילמא טעם דאמר הב״ה דלצערינהו למואב משום מעשה שהיה שהפקירו בנותיהם דכתיב לזנות את בנות מואב אמר ה׳ דלהראות להם שגאה וצרות מה שאין כן עמון שלא הוזכר שעשו כלום מהאי טעמא אמר הב״ה לא תצורם כלל.

ונראה לומר דמצינו לפי סדר הכתובים ציוה ה׳ את ישראל על בני עמון ועל מואב קודם מפלת סיחון ועוג. ומה שהפקירו מואב בנותיהם היה אחר שראו מפל׳ סיחון ועוג וימס לבבם מפחדם או הפקירו נשותיהן. וזה תמצא בפרשת דברים שאמר שציוה הב״ה על מואב ועמי אמר להם קומו סעו ראה נתתי בידך החל רש. והגם דנראה ליישב עוד יה אמת מצד עצמו: וק״ל.

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

מאיר נתיב

מאת רבנו שבתי ברבי אליעזר הכהן

אב״ד ור״מ דק״ק סאקאלב ואגפיה

דף ב ע״א הורו בית הדין יבמות צא ע״א ודף צב ע״א זבחים ח ע״ב רש״י ד״ה חטאת.

ע״ב דגמיר ולא סביר סנהדרין דף לג ע״א: שם וקא טעי במצוה לשמוע דברי חכמים ברכות דף ד ע״ב מכות ז ע״ב קדושין דף ב ע״א: מע״ה חולין ה ע״א.

דף ג ע״א ובהוראה אחר רוב עיין בירושלמי: שם שבעת ימים מועד קטן דף יד ע״א: שם בתר ידיעה כתובות מה ע״ב: שם חלב שעל הקיבה לקמן ז׳ ע״ב ד״ה כיון חולין דף מט: שם כרת הוא זבחים ח ע״ב ד״ה חטאת ודף ט ע״ב ועיין שם ע״א.

ע״ב שהרכין בראשו סנהדרין פא ע״ב: שם ואין גוזרין כו׳ רוב הצבור גיטין דף לו ע״ב ד״ה ותקון וד״ה אלא ועיין שם דף סח ע״ב ד״ה וליחוש חגיגה יט ע״ב ד״ה בגדי מנחות ט ע״ב ד״ה ארבע טהרות פרק ז׳ משנה ה׳ בר״ש: שם הורו ב״ד כו׳ ר״ש פוטר עיין פ״א יבמות צא ע״ב ודף צב ע״א זבחים יב ע״ב ד״ה הורו לקמן דף ו ע״ב: שם פר העלם כו׳ מתרומת הלישכה כתובות קו ע״ב יומא דף נ ע״א מנחות לב ע״א.

דף ד ע״א שהביא כפרתו בה״ש שבת דף ק״ג מגילה כ יומא כט ע״א אלא פסחים דף נט ועיין שם עג ע״ב: שם צדוקים מודים בו ר״ה י ע״א ד״ה שיום אחד ודף ה ע״א ד״ה אמרה תורה חגיגה יז ע״ב ד״ה אמרה ודף יח ע״א ד״ה חש״מ יומא כו ע״ב ודף יט ע״ב סנהדרין ל״ג ע״ב ד״ה שטעו ודף כא ע״ב בבא בתרא קטו ע״ב ד״ה אפילו נשיא: שם הוצאה כתיב כו׳ השתחוה עירובין יז ע״ב ד״ה לאו שניתן ביצה דף יב ע״א כריתות ג ע״ב שבועות דף יו ע״ב.

ע״ב הורו בית דין כו׳ מופלא סנהדרין יו ע״ב ד״ה אחד ודף פט ע״ב: שם היה להם ללמוד גיטין נג ע״ב מכות דף ט ע״ב שבועות יח ע״א ד״ה ואי בע״ה: שם ובע״ז מביאין פר כו׳ י״ב פרים ברכות נד ע״א ברא״ש יומא דף כ ע״א ד״ה פר העלם שבועות יא ע״ב ד״ה וכן שעירי תרומה טו ע״ב ד״ה על ע״ז זבחים דף מא ע״א ועיין שם ע״ב ד״ה והא תנא מנחות מה ע״א בשבעה שבטים ודף כו ע״א ועיין שם צב ע״ב ד״ה הא לר״ש: דף ה ע״ב וגודעה החטאת בבא מציעא דף ג ע״ב ברש״י כריתות יב ע״ב ד״ה אמרו לו: שם תלמוד לומר הקהל סוטה יז ע״א ד״ה האלות לרבות מנחות יז ודף נא ע״ב.

ע״ב שבט אחד איקרי קהל ברכות דף כד ע״א ברא״ש יומא ג ע״א פסחים פ ע״א רש״י ד״ה איקרי קהל יבמות סה ע״ב שבועות דף יג ע״א: שם ופר שני כו׳ ללוים תמורה טו זבחים פט ע״א ודף צ ע״א וע״ב.

דף ו ע״א ר״א על ע״ז הביאום יומא ז ע״א ד״ה פרים גיטין דף לו ע״א ד״ה בזמן שאתה סוטה דף לו ע״א ד״ה ביאה תמורה טו ע״ב ד״ה כיוצא מנחות מה ע״א: שם תחת אבותיך בבא בתרא סה ע״א ודף קנט ע״א כריתות כו ע״ב רש״י ד״ה על יוצאי מצרים: שם חטאת שמתו בעליה כו׳ מכפרה נמי אמתים יומא ג ע״א ת״י ד״ה ומאי נ״מ סנהדרין דף קיב ע״ב שבועות יא ע״ב ד״ה שאין תמורה יו ע״ב ד״ה וכי דנין וד״ה ר״ג ודף טו ע״ב ד״ה והא הכא נזיר כח ע״א ברש״י כריתות כז ע״ב מעילה דף ט ע״ב ד״ה קרבנות זבחים ד׳ ע״א ד״ה וישנן ודף ה ע״א ד״ה מצינו בבאין.

ע״ב אפרים ומנשה כו׳ לנחלה ברכות דף כ ע״ב ד״ה נשים נדרים ל ע״ב כתובות עב ע״ב ברא״ש בבא בתרא קכב ע״א ד״ה לא נתחלקה ודף קכג ע״א יומא יב ע״א (ורמב״ם סוף הלכה שמיטה) מעשר שני פ״ה משנה יד ולעיל ג ע״ב.

שם הורה כהן משיח מגילה ט ע״ב ד״ה א״ב כהן יומא דף כז ע״א ד״ה אני ראיתי נזיר דף מז ע״ב ד״ה וכן משיח כריתות כ׳ ע״א מנחות קט ע״א: שם מתיידע ליה שבועות כו ע״ב.

דף ז ע"א עם שגגת מעשה סנהדרין דף סא ע"ב: שם משוח כו' ביוה"כ שבועות ב ע"ב ודף יג ע"א: שם על חטאתו כריתות כו ע"א לקמן ט ע"ב.

ע"ב שם חלב אחד הוא לעיל דף ג ע"א מעילה יז פ"א: שם וכפר הכהן מנחות דף קט ע"א: יומא פה ע"ב ד"ה הא כפרה.

דף ח ע"א אין בית דין כו' וכן המשיח יבמות ט ע"א ד"ה מה להלן שבת דף סט ע"א ד"ה מה ע"ג שבועות ו ע"ב ד"ה לא אשכחן זבחים מה ע"א רש"י ד"ה מה להלן סנהדרין דף סא ע"ב כריתות כו ע"ב: שם צריך ואין לו תקנה נזיר ד' מו ע"ב: שם שקולה ככל המצות עירובין סט ע"ב ד"ה עד שבועות כט ע"א חולין ד' ה ע"א ברש"י לעיל ד ע"ב רש"י ד"ה בע"ג.

ע"ב על עשה ועל לא תעשה שבמקדש: כריתות יז ע"ב ד"ה ותני שבועות ד' יז ע"ב ד"ה ואיזהו זבחים צו ע"ב: שם אשם כו' חטאת קבוע מנחות ד ע"א ד"ה לגמור זבחים מח ע"ב שבועות ז ע"ב: שם זו שיבה יומא ג' ע"ב מנחות ד' ד ע"א ד"ה מאי: שם והנשיא כיוצא כריתות ב ע"ב ד"ה כו ע"א.

דף ט ע"א על שמיעת קול ועל טומאת מקדש לקמן ד' יב ע"ב סנהדרין ד' פז ע"ב ד"ה בפלוגתא יומא ד' עג ע"א כריתות ד' ג ע"א ד"ה זו קתני ועיין שם כו ע"א פרה פרקי י"ב משנה ד'.

ע"ב כפרה דיוה"כ לעיל ד' ז ע"א: שם כהן משיח שחטא נזיר ד' מז ע"א ד"ה וכן יומא ד' יב ע"ב.

דף י ע"א חטאו עד שלא נתמנו לעיל ג ע"א רש"י ד"ה פשיטא ודי' יא ע"א תרומה כ ע"א ד"ה הני תרי גופא יומא מא ע"א ת"י ד"ה שיכול: שם לנשיא שנצטרע לקמן יב ע"ב סנהדרין דף כ ע"א ד"ה שתי שנים ועיין קז ע"ב מועד קטן טו ע"ב: שם מן הדבור ואילך נדרים סד ע"א בראי"ש ע"ז ד' ה ע"א שבת קלה ע"ב נזיר נד ע"א ד"ה או בקבר נדה ט ע"ב ד"ה ואין נציב.

ע"ב אשרי לצדיקים קדושין ד' טו פסחים מט ודי' קיג ע"א ד"ה אמר ר"פ ברכות ה ע"ב ד"ה לא כל אדם ועיין שם ד' כח עירובין כב ע"א ד"ה ארך אפים תענית יא ע"א ד"ה וכי: שם מצוה שלא לשמה סוטה ד' כב ע"ב ד"ה לעולם יבמות קג ע"א ד"ה והא.

דף יא ע"א שאכל חצי זית כו' מהו שתפסיק תמורה ד' כ ע"א זבחים יב ע"א ד"ה הכא קרבן כריתות יג ע"א כתובות ד' מה ע"ב: שם צדוקי כו' מומר חולין ג ע"ב ודי ד ע"ב ד"ה מומר ועיין שם יג ע"ב ד"ה שחיטת מין ע"ג כו ע"ב ד"ה ואחד ודי"ה התם תמורה ד' כ"ז ע"א בכורות לז ע"א ד"ה ביין נסך.

ע"ב ב"מ רבי מר"ח גטין יא ע"ב ד"ה יתיב סנהדרין ד' ה' ע"ב ד"ה הכא ועיין שם סז ע"א חולין יח ע"ב ד"ה כיון דאין ודי' צב ע"ב תמורה כ ע"א תני תרי גופא: שם כהן משוח כו' הממלכה נתן ליהורם יומא יב ע"ב ת"י ד"ה כל מצות ודי' כז ע"א ד"ה אני נזיר מז ע"א ד"ה וכן כריתות ד' ה ע"ב ראש השנה ב ע"ב רש"י ד"ה שתא לקמן ד' יב.

דף יב ע"א בגגז שמן המשחה מגילה ט ע"ב ודי' יב ע"ב ד"ה א"ב יומא כא ע"א בת"י ד"ה ושמן המשחה ודי' ה ע"א ועיין שם כז ע"א ד"ה אני נזיר מז ע"א ד"ה וכן ועיין שם ע"ב ד"ה מרובה בגדים מכות יא ע"א ד"ה אחד שבועות ד' יו ע"א: שם רגיל בריש שתא ע"ג ד' ה ע"ב ד"ה יום הכפורים: שם הירך קדושין ד' יו ד"ה עבד.

ע"ב כהן גדול משמש בשמונה יומא ב ע"א רש"י ד"ה שבעת ודי' יב ת"י ד"ה שני ועיין שם עג ע"א חולין ד' כט ע"ב ד"ה אם כן יבמות ד' לג ע"ב: שם לא פורם כו' יומא יג ע"ב ודי' נז ע"א ד"ה אני נזיר מז ע"ב ד"ה ת"ש סנהדרין ד' יח ע"ב ד"ה אינו יוצא: שם משיח שנצטרע לעיל ט ע"א: שם כהן גדול פורם מלמטה מ"ק כו ע"ב ד"ה פורם.

דף יג ע"א חטאת ע"ג חסר א' זבחים מא ע"ב ודי. צ ע"ב: שם חכם קודם גיטין מה ע"א ד"ה דלא ודי' לא מגילה ד' כח ע"א שבועות יד ע"א שבת ד' קיא: שם משיח קדם לסגן עיין ירושלמי: שם מלך קודם לכהן גדול יומא ד' סד ע"א נזיר מז ע"ב ד"ה והתניא כתובות ד' לז ע"א ועיין שם קג תענית לא ע"א זבחים ד' צ ע"ב ד"ה פר כהן מנחות קט ע"ב ד"ה הוני: שם ממזר תלמיד חכם סוטה ד' ד' ע"ב ע"ז ג ע"א ד"ה הרי הוא ככהן גדול.

ע"ב מפסיעין על ראשי העם יבמות קה ע"ב ד"ה מי שצריך סנהדרין ד' ז ע"ב: שם בימי רשב"ג נישנית קדושין ד' לג ע"ב בבא קמא צד ע"ב ד"ה בימי רבי: שם לר"מ אחרים ולר"ג י"א פסחים מ ע"ב ועיין שם סב ע"ב ד"ה ערלים ברכות ד' ט שבת ט ע"א ד"ה אומר סוטה יב ע"א ד"ה אחרים ודי' כד ע"א ד"ה ורבי יונתן ע"ז סד ע"ב ד"ה אחרים חולין ד' קיט ע"א ד"ה ור"י בבא בתרא צג ע"ב ד"ה מאן י"א.

דף יד ע"א רבי דעגוותנא הוי סוטה ד' מט בבא מציעא פו ע"א סנהדרין ד' לו ע"א רש"י ד"ה מן: שם סיני ועוקר הרים כו' עדיף שבת לה ע"ב ברא"ש עירובין ד' ל ע"א רש"י ד"ה סיני ועיין מ ע"א ד"ה אדעתא דכולי ודי' סז ע"א מועד קטן יב ע"א רש"י ד"ה סיני כתובות מב ע"ב רש"י ד"ה עשרים ותרתין ודי' קג ע"א וע"ב גיטין ד' כז ע"א ד"ה חכם לכשירצה אבות דר"נ פרק כ"ח אבן פיספס.

סליק מסכת הוריות

מגן גבורים

מאת רבנו אליעזר ד'אבילה

הסכמת המאירות הגדולי' מאירים ומזהירים הרבנים המובהקים ב"ד רבא אשר בעיר תהלה ליוורנו יע"א

השמש יצא על הארץ דאתחזי בליונא דגושפנקא והבית ימלא אורים גדולים האי ספרא דבי. רב המאיר לארץ ולדרים מלא על כגדותיו גופי הלכות הבריאות והמלאות ללמד דעת את העם תורת ה' תמימה סולת נקיה. על כל קוץ וקוץ תלי תלים דבר קטן ודבר גדול עינו לא העלים לרוות כל צמא רבים שתו מים העליונים פריו קדש הלולים הכל צריכין למרי חיטיא. הן כל אלה פעולת צדיק תמים כתיב ביה עפייה שפיר ואגביה נר המערב"י ארך האבר מלא הנוצה נשר הגדול כמוהר"ר **אליעזר די אבילה** זכותו יגן בעדנו **מגן** שו"א ולו שם בגבורים מרבני וגאוני המערב י"עא זה האיש מרעיש הארץ מרגיז ממלכות עשה מודעים לתורה עטרת צבי וצפירת תפארתה עוקר הרים בפלפולו והיה כל הדבר הקשה ויסתמוהו בעלי הפרשי"ם כאגרתה דלא מקריא. הוא מתרץ לה כמשחל ביניתא מחלבא עד אשר ד"ק דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וכאשר ירים ידו וגבר הפליא עצה הגדיל תושיה. ואילו פינו מלא שבחי"ם שלמי"ם וכן רבים לא יגיעו לכתוב אחד מני אלף מגודל עיונו הברור וחזך צח ומצוחצח דמי פומיה דמר כמעיין המתגבר נחל נובע הסופגנין והדובשנין והאס קריטין ומפתח שפתיו אפיקו מיני מתיקה שמנהיר עיני חכמי' בהלכה דזיו ליה כבר בתיה. ועד עתה היתה תורה מונחת בקרן זוית עד אשר העיר ה' את רוח החכ' השלם והכולל בגן של קדושים פרי צדיק עץ חיים כמה"ר **רפאל יהודה ישראל** נר"ו להוציא כלי למעשהו כדי שיאותו אחרים לאורו ישא ברכה מאת ה' עד שיבלו שפתותיו מלומר די בבני סמיכי וחיי אריכי ומזוני רויחי ביתו פתוח לרווחה עוד בה עשירי"ה. ויהיו דבריו אלה למען אשר לא יקרב איש זר לחזור ולהדפיס הספר הזה הן על ידו הן על יד אחרים בלתי רשות **החרם** הנ"ל עד מלאת לו עשר שנים מיום כלות הדפוס ואשר לא שומע נחש"א קא רמינן ליה ומצאוהו רעות רבות וצרות צוק"ה ע"ג צוק"ה דנפישי מילתא וקיימי עליה כי כסלא לאגיא. והחדל יחדל עליו תבא ברכת טוב טבא הוא וטבא ליהוי ומן השמים יתנו לו טומס של ברכות וזרעו לברכה חכמים מחוכמי' כבן עזאי בשוקי טבריה. ואנו ליה עינינו תלויות הביטה וראה את חרפתינו עניה סוערה דא כנסת ישראל מבכה על בניה ודמעתה על לחיה. בית קדשנו ותפארתנו שועלים הלכו בו ושעירים ירקדו שם על זאת ישתומם כל חסיד ועינינו מקור דמעה לספוד לצרה תאניה ואניה. תחון על זכות אבות לשלח רצוצים חפשי כי ירחם ה' את יעקב כאשר אבלים ינחם יהיב רחמנא שבע"א דנחמתא יוציאנו לרויה. לדבר הזה ישל"ח האדון ה' צבאות שושילתא דבי נשיאה אור כי יהל משיח לישראל אז נשיר את שיר ה' בתוככי ירושלים הלויה: כי"ר. הכ"ד החותמים לכבוד התורה ולומדיה פה **ליוורנו** יע"א יום א' לחדש **שבט** שנת **והיכל תוס"ד** לפ"ק.

דוד מלאך ס"ט
אברהם יצחק קאשטילו ס"ט
יעקב בכמוהר"ר **אדם רפאל בונדי** ס"ט

הסכמת בוצינא דנהורא ליהודים הוא אורה וצנא וסוחרה הרב המופלא וכבוד ה' מלא איש ירושלים כמה"ר חיים יוסף דוד אזולאי נר"ו

כאשר שמענו כן ראינו בעי"ר וקדיש משמיא נחית אסקולוסטיקא דאוריי' נר מערבי תרגמו נהורי"תא דעל ידיה זהורי"תא מר סבר תחומין דאורייתא אשר לו יעדה. מר ניהו רבא דעמיה מדרבנה דאומתיה רברבנותיה דמר ושררותיה זיוה והודה. מעלת הרב המופלא וכבוד ה' מלא ר"מ ואב"ד מופלג בדורו מיוחד בהדר"ו רבי"ן חסידא. עמוד הימני פטיש החזק נר ישראל הרב המחבר **רב אד"א** זלה"ה הלא למשמע אזן מימות החור"ף כד הוינא טליא אזן ששמעה בסד"ר רעם גורותיו הן הן נוראותיו נתנו הרבבות נפלאות מתורתו לתורה ולתעודה. אשר קדשוהו שמים מבטן ומהריון ספק בן תשעה אור נוצץ כפטיש יפוצץ מלי כריסיה מזונות דאורייתא ולא מוצץ צורבא מרבנן דמי לפרצידא. בן שבע עשרה שנ"ה ופ"רש כל מידי דקש"ה שהקנו לו מן השמים חכמה מפוארה בכלי הקדש כלי חמדה. מי הקשה אליו וישלם מרתע כוליה גופיה מפלפוליה דכיילין ליה בקבא רבא אשר לו צד"ה. דמצדד אצדודי צדדין וצידי צדדין יותר מכדי כמראה אשר הראה לצד אחד כה יעשה פנים מפנים שונים כל שישנו בלמידה. באדין מתכנסין אתכנסו חבריא בי מותבא רבא ישיבה שיש בה סמיכה גם מקום ללון בעומקה של הלכה ויהי עליהם לראש וצניף מלוכה הוה מסדר סדר המערכה בכל יום ארוכה קשתו דרוכה וחניתו מעוכה עוקר הרים או דכו במדוכה דקו כחדא. יתיב באימתא ופתח בשמעתא אגב חביבותא בקש לעוררן מקשה ומותיב קבא דקש"יתא ומראה להם באצבע צרדא. ציצים ופרחים היוצאי' מכפתו"ר חד"ר ות"ימה ומעשה לסתור ובהגיע תור למחסה ולמסתור ידו הדה. לקול תתו עקר טורי כמעשהו בחו"ל ופתילת האידן אז יחלק פטיש ונבקע הסדן לתרוצי סוגיא עביד האי תנא דידן וישם מדבר"ה כעדן ופלג ע"ידן זהו דפומבדיתא וכן הא המדה. שם נקבצו אצלו המ"ן בעלי תריסין חריפי דפומבדית רבים שתו מימיו הנאמנים והיו לאנשים אשלי רברבי עיני העדה. הן אלה קצות תרומות מדותיו עזוז ונפלאותיו אשר שמענו ונדעה איכו השת' הן כל יקר עין לו ראת' ממקצת חיבוריו אשר היו בעיר הזאת נעמי פה מפיק מרגליות אודם פטדה. והאיכא סהדי זקני רבני מערב מעידין בגודלו ידרכון קסת גבורים מעידין מן המכירין דקחזו בשבחא דאורייתא דילית ושבחו רבנן את יקר תפארת גדולתו ושבח מפירי ספריו בעבור תהיה לעדה. והאיכא כמה שני למעלה מעשרה ספרי דבי רב מיהוה הוו בקרב המחנה אלהים זה ואין יודע ואין מקיץ להוציא כלי למעשהו כלי זהב אצעדה. אך זה היום אידלי יומא אשר עד כה ברכנו ה' העיר ממז"רח החכם השלם והכולל רחימו דנפשין גור אריה **יהודה** בר אוריין ובר אבהן **בישראל** גדול שמו ידו פרש שר לקרבה אל המלאכה לעבוד עבודה. אתא ואייתי בידיה והעלה עולות על מזבח הדפוס זה ספר תולדות אדם גדול **מגן גבורים ח"א** משום יגדיל תורה להכין אותה ולסעדה. לפעלא טבא אמרינן ליה יישר חיליה אפיריין נמטייה יהא רעוא זכות תורה וזכות הרב המחבר ז"להה יהיו לו למגן וצנה וממחתה

כי לא תקרב ועלתה בידו הבר״יאה בר״יא עדיף משמיא מיהב יהבי ליה חינא וחסדא. ולמען אשר לא יקרב איש זר דחשי״ב לאדפוס״י ספר״א רבא דאורייתא מגן אם יראה מהיום עד עשר שנים גזרה עומדת ממנו אנגידא. כאמור מפי כבוד בי דינא רבא הרבנים המובהקים יצ״ו השומע ישמע ישא ברכה לא יאסר לחמו מתוקן לסעודה.

אסוף מגילתא בעיא צלות״א צלל״ו שפתי ליושבי בשמים ראה כי עמך הגוי הגדול הזה דויים סחופים והיו העטופים במקום גילה רעדה. הן שתי ידים ממשמשין בבני מעיים מתחתכין במשפט כל יסור״י במקום דאיכא פסידא. אנא ה׳ ברוגז רחם תזכור ליתו תלתא דמרחמי אבהן דעלמא וריויה די רביעאה אדונינו **דוד** מצל״ו אצלו״י כגון דא צריכא רבא בעיא העמדה. הן ישלח איש משיח לישראל ובנה אצלו צ״יון ובחר עוד בירושלים והכהנים הלויים שם יזבחו זבחי צדק בדיל רבה אכיל תלמידא. בזרועו יקבץ נדחי ישראל יאסוף כחול שבי תוככי ירושלם כעב תעופינה וכל המרכב בקרון או באסדא. ושמחת עולם על **ראשים** לצ״ק גגילה ונשמחה בישועתו נקדמה פניו בתודה. אמר יאמר העבד לירא׳ ה׳ ולחושבי שמו אנא הוא עבדא. זעירא מאנשי ירושלים תוב״ב הר סימנאי. הצעיר וזעיר **חיים יוסף דוד אזולאי** ס״ט.

הסכמת המאורות הגדולים החכמי׳ השלי׳ מלאים זיו ומפיקים הדיינים המצוני הרבני׳ המובהקים כמהר״ר יעקב טולידאנו יצ״ו וכמהר״ר מרדכי ברדוגו יצ״ו אב״ד ור״ג ור״מ דק״ק מכנאסה יע״א.

הן קו״ל ראתה עינינו קול לו קול אליו משה שומע. מעשה ידיהם של צדיק׳ הוא הרב המחבר אשר אור תורה נגה עליו ויצא לו שם במוניטין ומטבע. כשם הגדולים החרש והסגר וכל יודע. אמרותיו אמרות טהורות ולכל חי רצון משביע. מאיר לארץ ולדרים עליה ולכל איש אשר לא שומע. ואשר על ידיכו צולע. מעמידו על האמת ופתח לו אוזן להיות מוסיף ולא גורע. גבור איש מלחמה מנעוריו ומלחמ״ת מצו״ה וחובה נלחם ובתבונתו מחץ רה״ב וחורש וזורע. משיב חכמים אחור ודעתם יסכל ונפש חללים תשוע. קמה יש לו ואין סומכין לשדה תבואתו חרד״ל וחרי״ע. מקול מחצצים בין משאבים שם נותן דודיו ובכל עת אוהב הרע. צדקת ה׳ עשה ומשפטיו עם ישראל מבשר טוב ושלם משמיע. וימלאו בו ארבעה טורי אבן ועוקר הרים וטוחנן ואל השערה קולע. מלא ברכת ה׳ י״ם ודרו״ם ירש ורצע אדוניו את אזנו במרצע. בין כותלי בית המדרש עתיו עת דודים קובע. ארזים לא עממוהו ודולה ומשקה ועד שער המים הגיע. שואב מים בששון ותוק״ע ומרי״ע. הוא דמשק אל״יעזר מגי״ן גבור״יהו מאדם בלי רתת וזיע. מימו מן המקדש המה יוצאים מעי״ן גני״ם באר מים חיים נובע. בור סיד שאינו מאבדד טפה מים גורע. (מן כי יגרע נטפי ים). יזוקו מטר לאידו בלי מונע לו האירו ברקיו תבל בחבוריו הממאירים ומזהירים כזוהר הרקיע הראשון ספר **מגן גבורים**. בו גוזרים החכמה לגזרים. בפלפול התלמידים. ובדקדוק חבירים. גדיים נעשו עתודים. ושעירים וגם עם האיתנים מוסדי ארץ נושא ונותן באמונה וישמעו הרים. ספיר גזרתו מאיר כספירים. צלל במים אדירים. והעלה אבנים טובות ומרגליות מזהירים. ויצברו אותם חמרים חמרים. והב׳ ספר **מעין גנים**. אמרותיו יקרות מפנינים .על ספר ארבעה טורים אשר על פיהם בני ישראל חונים. ועליהם תטוף מלתו של הרב המחבר ז״ל בעיון וסברא: זכה וברה ובפלפול בגמרא. בצורות יאורים בקע. וכל יקר ראתה עינו כמעי״ן הנובע. והג׳ ספר **מלחמת מצוה**. שם מושב לו אוה. ובייל בקבא רבא ובגריוא. ומחי אקודקודא דשקרא בסיליא. במסתרים מפני גוה והוציא להת״ך וחוה. וקושטא קאי ומילבן לבוני ויש תקוה. והד׳ ספר **שאלות ותשובות**. שם חמדת לבבות. להשיב לב בנים על אבות. משיב כהלכה לחייבים טובות. ולעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו בארץ תלאובות. דרך קשתו וכלי זיינו להלחם בחרבות. לבונם קודם לחדודם גבור חיל בקרבות. וזה **קונטריס אהרון. ביאורים** על פסוקים ומאמרים חכו ממתקים וכולו מחמדים במילי דאגדתא ופרש״ן דת״א גולתא הועלתא כל אלה חברו אל עמק שוה הוא עמק המלך מאן מלכי רבנן חד מינן דסליק למתיבתא דרקיעא בגוהרקא דדהבא. ונפטר באהבה רבה. הוא הרב הכולל דיין ומצויין בעיר תהלה. רבאט וסלא כמוהה״ר **איעזר די אבילה** זכרו כיין לבנון. פסוח וגנון. בן החכם השלם החסיד ועניו **כהה״ר שמואל** זצ״ל נין ונכד לאותו צדיק איש חיל ר׳ פעלי׳ כל פריו קדש הלולי׳. שמו נודע בשערי׳. מאיר לארץ ולדרים. החכם השלם החסיד העניו. כמוה״ר **משה** זצוק״ל. והשאיר אחריו ברכה. חתן המלך והמלכה. איש נבון וחכם משכיל על דבר ימצא טוב החכם המעולה. כהה״ר **שלמה די אבילה**. ישמרהו צורו ויהיה בעזרו. אשר נדבה רוחו אותו להעלות על מזבח הדפוס אלה הספרים להיות מנוחת של לנפש הרב חמיו זצוק״להה להזכיר שמו על נחלתו להיות שפתותיו דובבות בקבר. וכנשרים יעלה אבר. לעלות ולראות. לפני ה׳ צבאות: ובכן הסכמנו על ידו להביא הספרים הנז׳ לבית הדפוס דחשיבי הני ספרי דבי רב לא״ידפוסי בדר״א לזכות את הרבים וזכות הרבים תלוי בו והיתה מנוחת הרב כבוד ולחתן המלך זכותא רבא ולמחזיקים בידו. לכוננו ולסעדו. להקימו ולעודדו בגמילות חסדים ובמשנת חסידים. עליהם תבוא ברכת טוב וזכות הרב המחבר מסייעתם. ועומדת לעד צדקתם. והיתה שלמה משכורתם נאם חותמי ברכות לכבוד אכסניא של תורה צעירי עם קדש העומדים על הפקודים פה **מכנאסה** י״עא בחדש סיון שנת **תבע״ה** שפתי תהלה לבריא׳ עולם סדר עקב היתה רוח אחר׳ אתו וימלא אחרי וגו׳.

זעיר שם **יעקב טולידאנו** ס״ט.

מרדכי בירדוגו ס״ט

הסכמת המאורות הגדולים הרבנים המובהקים דייני ומ״צ דבק״ק טיטואן יעזרה אלהים

מי עלה שמים שמי רום המעולות אלה״יות שכליות רוחניות מעלות הדעות. נובעת ממקור החכמה ונמשכות בהמשך היש מן האין. ומשך חכמה מפנינים בהמשך אור מן העין. נשאבות ונשפעות ברוב דעות ממעייני הישועות. ומעלות המדות תלמודיות י״ג מדות שהתורה נדרשת בהם והשוה מדותיו הן הן גבורותיו ותהלותיו. כשאול בן בטנית. בחרב ובחנית. וחטי מגית. במילוי המחות ומצוי חמודת. ובעשר ידות מדובר בהם נכבדות. איש חמודות. הכין שאר לעמו. ברוך הוא וברוך טעמו. ונימוקו עמו. גדול מרבן שמו ושם האחד **אליעזר**.

מי אסף רוח בחפניו. בכל ימיו ושניו. רוח חכמה ובינה. רוח עצה ותבונה. רוח דעת. משכלו נובעת. וילון בעמק ירד ולן בעמקה של הלכה הליכו׳ עולם לו הוציא כלי למעשהו כלי חמדה חבצלת השרון שושנת העמקים. הלכות ערוכות. ביצוקת שכלו הזך יצוקים. מים מתוקים. מבורות עמוקים. מכל סיג מנוקים. מים קרים. ונוזלים מן לבנון. בליבון ההלכות. חידודן קודם לליבונן. דולה ומשקה. כי כולה משקה. הוא דמשק **אליעזר**.

מי צרר מים בשמלה. מים טהורים. ושבח נעורים דברים. בשמלה מחוורים. בספרו הכי קרא שמו. ס׳ **מגן גבורים**. אלף המגן תלוי עליו אתרא דמארי ביתא תלי זיניה. והרב׳ מהר ומתן במשא ומתן. בלימוד החברים. המה הגבורים ובפלפול התלמידים. ידידים נצמדים. בבית מדרש עומדי׳. בבינת הלב וחיקור דין ושנה פרקו מאה ואחד במעשה חידודין. חדין וקלים וחמודים. והרוכים ישרים ופרקו נאה ועומד על הפרק פרק א׳ במרכבה. מרבה חכמה מרבה ישיבה.. ועשה כללים צדיקים. וכייל להן בקבה רבא וקבא זוטא: וקרו להו פרקי רבי **אליעזר**.

מי הקים כל אפסי אר״ש הנה ארש״ו אר״ש ברזל: בברזל יחד יסד אר״ש על מכוניה בל תמוט עולם ועד בעיון וסברא. זכה וברה. ושכל רחב. בים הש״ס ורש״י ותוספת. אסף אסיפות. ורפי דקלי ומעתיק הרים. בפלפולו וקב״ה חדי בפלפולא דיליה וחורפיה מחליא ליה. כי היכי דלשתמען מיליה. לפום חורפא שבחתא. בשבח המגיע לכתבי״ם. ותיליה לאורייתא בטעמא וחזותא. גלי עמיקתא ומסתרתא. נזם זהב וחלי כתם דבור דבור על אופניו. ובידו כל טוב אדוניו. לאסקי שמעתתא אליבא דהלכתא. ואית הלכתא כרבי **אליעזר**.

מי כהחכם חכם לבב ואמיץ כח ומלא כח את רוח ה׳ ואיש תבונות יודיענו הכם עדיף מגביא וחוזה. אשר מחזה שדי יחזה. ועוד חזון למועד לחתום חזון. וכל חזות קשה ידבר מזה בין מזה יזה. לחזק ידים רפות וברכים כושלות כושל יקימון מליו עני ורש דל ורזה. מפיהם לפידים יהלובו. כולהו שתו בשופרוי דחמרא טבא יין חמר בענביו משומר. וכולהו אתבשמו מטעם המלך וחידושיו טעם כעיקר דאורייתי׳ וריחא מלתא. אלבישייהו יקירא. לו רבים יחכמו ואתבשמו בריחין ובושמין חמרא וריחני פקחי להו וכולהו קיימי בשיטת רבי **אליעזר**.

מי יעלה בהר ה׳ ההר חמד אלהי״ם לשבתו. סיני ועוקר הרים. וזה בזה טוחנן. כזית רענן. בבית מדרשו. וחיליה מגבר. שובר ומשבר. סלעים ומפוצץ הרים. בפלפולו. קול אליו קול לו. ברך ה׳ חילו. עולה במעלות. רמות ונשגבות. לעת צאת השואבות. כתות כתות נצבות. מאליפות מרובבות והוסיף על הידיעה. ומברר השמועה. בלי תועה. ופתח לטועה. רגל מועדת ושן רועה: שואב מים זכים בששון ממעייני הישועה. גלי עמיקתא ומסתרתא. בפלפולא דאורייתא. הלכתא ותיובתא. ידע שותא דרבנן. ומקדש אדעתא דרבנן. והימנוה רבנן בדרבנן ובהא זכנהו רבי **אליעזר**.

מי יספר שחקים בחכמה מפוארה. לרוח משפט ולגבורה. משיב מלחמה שערה. בנה בתים והיכלות וטירות כסף ועליות מרווחות. וגולות עליות וגולות תחתיות אבורנקי של מלכים נטיעות של מצוה אורה ושמחה ונבלי שמים השכיב. ונובלות חכמה הרכיב. בעומק רום ועומק תחת. ואת כל ונוכחת. ותעל שכבת הטל. טל ישע וטל אורות. והיו למאורות: ברקיע שמי המעלות. להאיר על הארץ. יגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל. יחד אר״ש בצורות בקע יאורים. וימינו טפחה שמים ועשה מאורים כח מעשיו הגיד לעמו. ומלחמת ה׳ נלחם וקבץ קרית ספר. באמרי שפר. וקרא שמו ברוב חדוה. **מלחמת מצוה**. כי רב חילו וזרועו מושלה לו וזרוע ה׳ עליו נגלתה. גילתה הועלתה. ועשה סמוכות לתורה סמוכים לעד לעולם וקשר להם כתר בקרסים ולולאות. במופת ואות. עשויים באמת וישר וירם קרן לעמו. עליהם תטוף מלתו תול כטל אמרתו. עליהם סוכך באברתו. הלא בספרתו. ותחת כנפיו יחסו בצל סתר סוכתו. כנשר יעיר קנו. על גוזליו ירחף. ועליהם יחופף ויסתופף. זכותו של רבי **אליעזר**.

מי יכלכל דבריו במשפט ומישרים ישפוט רוח איש יכלכל מענהו בצדק כל אמרי פיהו. לו תואר ולו הדר בתשובות חשובות מחוטבות. תבנית היכל משיב כהלכה לכל שואלו דבר חצבן והציבן כמו לבוש שקלן וציפן צירוף אחר צירוף ועשאם ספר ונקרא שמו בישראל וביהודה **שו״ת לרב אד״א** כי שמו וכינוייו בקרבו שלים ביהודא. אז ראם ויספרם הכינם וגם חקרם. ועמד בסודם וחקר כבודם. ויאמר לאדם. התורה והאדם. יחד בהצמדם. ולכל שואל יואל. כמה תשובות השיב רבי **אליעזר**.

מי זה אמר ותהי ה׳ לו ציוה. נגיד ומצוה. דבר צוה לאלף דור. ומה שתלמיד ותיק עתיד לחדש. כזה ראה וקדש. וחצב וחקק וטהר וזקק זקוקין דנורא ובעורין דאשא גחלים בערו ממנו כגבור יצא וכאיש מלחמה העיר קושיות והוייות בנוייות לתלפיות. בעיון ההלכה. יו״ד קרת קא חזינא הכא. מעט אשר היה לפניו ויפרוץ לרוב יפוצו מעינותיו חוצה. ותירוש יקביו יפרוצו. מים טהורים היוצאים מן המקדש בספר **מעין גנים** ושתו תלמידיו. ידידיו ועשה אזנים בקופת הרוכלים ושיטה לגמרא ועשה סטים שנא מדעות נכריות. חיצוניות. חתיות מצריות. דחויית. לאות נהלאות. בלי מופת ואות. מרחיק סברותיהם ודוחה אותם בשתי ידיו ודעות נכונות וסברות מכוונות אל האמת מקרבן אליו ולפי שכלו יחולל איש ונעוה לב יהיה לבוז לפניו ובישיבתו. ואחר שהשיג שלימתו. זכר לעולם בריתו. נקרא נקרא אל בית המלך בישיבה של מעלה באהבתו ובתאותו. דאניס ליה עידניה ויעל בסערה השמימה כעלות גדיש בעתו. אראלים ומצוקים אחזו בארון הקדש נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדש ואתחזו ביממא רבביא. ואשתנו צלמוניא. ושפעו מרובי דמתא דמא. ותגעש ותרעש הארץ עומקא ורומא. מפני כבודו של רבי **אליעזר**.

מי ימלל גבורות ה׳ ישמיע כל תהלתו. תוך עמו ועדתו. כצאת השמש בגבורתו. גבר חכם בעוז ותעצומות בהראותו את עושר כבוד מלכותו. ואת יקר תפארת גדולתו. בית נכאתה. גילה לבני דורו גלי אדרעיה ונפל נהורא. נהור טובו אכהר עלן ועל דא ודאי קא בכינא. על האי שופרא דבלי בעפרא. שופרא שבחא ופרי מפירי וגידולי תרומה וגידולי גידולין. ושיחת דקלין. ולא שח שיחת חולין. רק בעסק התורה. ומילי. מעלייתא. ופלפולא דאורייתא. מחדש חידושין ומילין לצד עילאה ימלל מילין ע״ג מילין פי

צדקי יהגה חכמה ולשונו משפט תדבר. כמעין המתגבר. בד"ת אלו ואלו דברי רבי **אליעזר**.

מי יתן איפה ויכתבון מיליו מי יתן בספר ויחוק. על ספר חקה בחלקת מחוקק במחוקק במשענותם. ויעלה על מזבח הדפוס להראות העמים והשרים את יפים ויהנו הרבים מזיום לאכול מפרים ולשבוע מטובם ועתה אשר העיר ה' את רוחו רוח קדושה רוח טהרה של החכם ונבון חתניה דבי נשיאה חתן המלך הרב המחבר ה"ה לשם ולתהלה ההי"ר **שלמה די אבילה** י"צו לתת לכסף מוציא כדי להדפיס כל ספריו אפריין נמטייה ישא ברכה מאת ה'. וכגון דא צריך לעוזרו להדרו. ולסעדו. ולהחזיק בידו חזקה שיש עמה טעינה. להטעינו ברכות לפניו ולאחריו בדיבר ובמעשה בפתיחת יד כל המרבה לספור ולשקול ולסייע במצוה סיוע שיש בו ממש בעט ברזל ועופרת בספר ויוחקו. יתנו עדיהן ויצדקו. ורוזנים צדק יחוקקו. וראו כל העמים כבודו ינקו וישבעו וישמעו וילמדו תורתו של רבי **אליעזר**.

מי יקום במקום קדשו. אור ישראל וקדושו. נזר אלהיו על ראשו. הנזר והעדות וה' אתו. ובכל מקום הלכה כמותו. השיג שלימותו. ועלה אל בית מנוחתו. הוד והדר פעלו וצדקתו. נקי כפים. אמיץ מתנים. יפה עינים. נוחם יסתר מעינינו. על זה היה דוה לבנו. מאנה הנחם נפשנו. כי לא זכה לבנים מבניו תחתיו למלאת מקומו ותהי זאת נחמתינו. כי תלמידיו ידידיו ציצים ופרחים הם נקראים בניו ואלה תולדות אהרן ומשה שפיר קאמר שפיר גזרתו. ועליהם תטוף מלתו. תזיל כטל אמרתו והם באמת בניו של רבי **אליעזר**.

מי שת בטוחות חכמה מפוארה ונכונה. וחונן לאדם חכמה וביגה. ומים מתוקים. מבורות עמוקים. ידלם איש תבונה. הוא יפתח לבינו בתורתו עדות נאמנה. ויאיר עינינו בה בכל עת ועונה. ויורנו מדרכיו ונלכה בארחותיו כל ארחות ה' צדק ואמת להבין ולחורות אמת לאמיתו. ולעסוק בה לשמה ליחדא שמיה יקירא קדישא ביחודא שלים בקל ודיבור נפיק בדחילו ורחימו יראה ואהבה ולאמטויי לנא מטוב נהוריה הנה כי כן נדרשנו לסמוך ידינו ידים לרפות ידי רשים נחלשים. ולהסכים על הדפסתם ואנו בעניותינו ידענו נאמנה כי הוא רב מומחה אתמחי גברא ואתמחי קמיעא ופקיע לרבים בדיסקי ורב גובריה וחיליה באורייתא וידיו רב לו במלחמתה של תורה. יוצא ובא בהוייות דאביי ורבא. הא למגמר הא לאגמורי בשופרי שופרי. דשתא סדרי. וחזקת חבר שיוצא מתחת ידו דבר מתוקן וקנקן חדש מלא ישן נושן. ומאריה סייעתיה ולא היה צריך לעדותינו. אכן באשר כבר נמנו החכמים השלמים יצ"ו שקדמונו לדבר מצוה זו. נמנינו עמהם ומודים אנחנו מודים דרבנן שבח הוא להם גם כבר עברנו על קצת מדבריו בחיבור הלזה מעט מזער לא כביר מפני ביטול ב"ה ולא נוכל מלט עול משא צבור שעל שכמנו וישרו בעינינו ולפעלא טבא אמרינן ישר ומן הפרט אנו למדין על הכלל ויש בכלל מה שבפרט ודברי פי חכם חן חשיבי לאדפוסי אדר"ח ולכן תכון עמהם עזרת האל תעשה זאת הכי קרא שמו **אליעזר**. הלא כה דבריגו אנחנו אלה פה צעירי צאן קדשים. הנגשים. לעבוד עבודת הקדש תוך אמוני עם סגולה. בעיר תהלה מתא **טיטואן** י"עא. חותמי ברכות לכבוד התורה ולומדיה בשלחי חשון סדר ויעקב איש תם יושב אהלם שנת אתה **תענ"ה** לפ"ק: ע"ה **יעקב בלא"א ההי"ר יוסף ז"ל ן' מלכא** ס"ט.
אפרים בן לא"א אברהם מונסונייגו ס"ט.
יהודה בן לא"א כההי"ר יוסף זלה"ה אבודרהם ס"ט.
יהודה בלא"א כההי"ר אברהם קורייאט ס"ט.

הסכמת המאור הגדול מעוז ומגדל נ"י פ"ה הרב המופלא וכבוד ה' מלא כמה"ר חיים אברהם ישראל נר"ו אב"ד ור"מ בק"ק אנקונה יע"א.

מה יתרון לאדם בכל עמלו: ויצא יצוא ושוב כי שיח וכי שיג לו: מאז הבקר ועד מעלי שמשא בפועל כפיו ואסף המקנה וקנין מדד בשעלו הממלאים בתיהם כסף ודר וסותרת: וטבעותיו בידו נופך ספיר ויהלום חדור בלבושו כולו כאדרת: ויבן כמו רמים בתים מלאים משוחים בששר ירקרק או אדמדם ותעגוגות בני אדם כתבנית שור אכול בשר ושתות יין כי יתאדם לא פסק מעל שלחנו לא צנון ולא חזרת: אשר לא זכר חדש ושבת קרוא מקרא לקוח את ספר התורה ועשה לו למודים תורה מונחת כקרן זוית היינו עזובה הייגו שכוחה אם במחתרת: לאיש אשר אלה לו כל אדם חזו בן הגש"ם על הארץ והנה מראהו יפה תאר ויפה מראה לגפן אדרת: ויידע דעת עליון יכירנו לאחרים כי במה נחשב הוא נמשל כבהמות דבר רק הוא ונפשו לא חיה רעה בעיני אדוניה כאלו היא שפחה נמכרת: כי בהבל בא ובחשך ילך זכרו אבד מני ארץ ימות בנפש מרה כי לא תוסיפי יקראו לה גברת: לא כאלה חלק יעקב השם בקרבו יראת ה' טהורה שעמלו בתורה לעבדה ולשמרה ונפשו קשורה שקוד אמרה וידו אוחזת דרך עץ חיים מנער ועד זקן תחלתו וסופו ככלי שרת: לשרת בקדש לילו כיומו פותח בדברים שהם כבשונו של עולם ודבר בעתו הל' חג בחג הלכות עצרת בעצרת: יאשר בארץ בקרב חכמים ובמושב זקנים מפתח שפתיו פתחים המביאים לידי גילה מגלה עמוקות מני חשך או לעק"ר הרים הגבוהים כאשר ינתק פתיל הנעורת: שכל את ידיו יכתוב ידו להי' תעלומות חכמה וקובץ על יד ירבה מרבה תורה מרבה תבונה ויוצא פרח הלכ' לדורות עם יציאתה נגמרת: הגם אל מראיו ימות גבר ויקברו אותו טמון בארץ שב אל העפר ותכריך בוץ הפונדא והמעפורת: יעמד חי לפני ה' רוחו ונשמתו מתהלך בגן הליכות עולם לו על גפי מרומי קרת: עוד יבובון שפתי צדיק נופת תטופנה שאומרים דבר הלכה מפיו דבר זה רביגו הגדול אמרו לאות עולם לא יכרת: לכו חזו וקחו לכם דוגמא לדורות פעולת צדיק דקאי צדק במערב מעלת הרב המופלא שבבית דין הרב המחבר ר' **אליעזר** הגדול ז"לה שכבר קדשוהו שמים וטהר ידים אחד מן הרמתים עטרת תפארת: כולהו שני דרב כרע רבץ כארי על התורה ועל העבודה ריש מתיבתא ושכיחי רבגן קמיה וכי יתבי קמיה חזו לפומי' כמים שאין להם, סוף דמי לא הניח דבר קטן ודבר גדול הטומאות והטהרות והלכתא לשטרות נגעים ואהלות ולשאת ולספחת ולבהרת: רבים שתו איש מי בורו באר מים חיים אלו ת"ח שיושבין אסופות אסופות כולהו תלמידי דרב בני מיפק באוכלוסא ניגהו דמצייני כמלאכי השרת: אוכלא דאיפרת על שלחן המלך איש לפי אכלו לקטו ואכל ושבע ודשן בירך על הפרפרת: משנת ר' אליעזר קב ונקי טבא חדא פלפלא מחריפותא דבהר"א ויהי ידיו אמונה כתיבן וקריין כמה הלכתא אין קסת"ו נגערת: והזקנים עדים צירוף דרבנן הרבנים המובהקים עליונים למעלה מספרים תהלות וכל מעשה תקפו כי ע"כ ידי שמתי למו פי סוגרת ומסוגרת: מחזיקנא טיבותא לפעלא טבא בן ימיני החכם השלם והכולל כמה"ר **רפאל יהודה ישראל** נר"ו כמה יגיעות יגיע להוציא לאור כל כתבי הקדש יתר הפלטה הנשארת: אני אברך זכות הרב המחבר ז"להה מגן ישעך שומר מצוה לא ידע דבר רע כי ברך יברכך ה' בברכה המשולשת יהיה כפול זרת: והאיש אשר יעשה בזדון מסיג גבול רעהו יכיר בלהות צלמות ובתמהון לבב את המארה את המהומה ואת המגרעת: ושומר ידו מעשות כל רע יבורך גבר כי ירבה כבוד ביתו לשם ולתפארת: נאם הגבר עצבו אביו מימיו יסור ישרני בתוכחות על עון מתהלך באשמיו נכון לבו בטוח בה' כי לא כלו רחמיו יעשה ש' לי עושה שלום במרומיו ותקותי יתן אלוה לבא בהר ה' מקום ספיר אבניה מסויידת מכויירת: פי המדבר בלעגי שפה ובלשון אחרת: כבד פה וכבד לשון וקן קולמוסא הרי שהיתה חיגרת: נרצע ליודעי דת ודין קל לראש ונוח לתשחורת: חותם פה **אנקונה** י"עא ביום ר"ח טבת שנת **והיכ"ל תוס"ד** לפ"ק: הצעיר **חיים אברהם ישראל** ס"ט.

הסכמת המאור הגדול נ"י הרב המובהק ח"ק כמה"ר חיים טולידאנו נר"ו אב"ד ומ"צ בק"ק סלא יע"א.

מלתא דתמיהא דכירי אינשי ולא יתנשי מינן לעלמין איך נגדע אף כל קרן ישראל הודן והדרן הדר"א ארעא בשערים נודע שמו יחיד בדורו זה סיני ועוקר הרים וטוחנן זה בזה במלחמת מצוה מלחמתה של תורה ה"ה מופת הדור הרב המופלא וכבוד ה' מלא כמוה"ר **אליעזר די אבילה** ז"להה גברא דמאריה סייעיה מארי דתלמוד גמפ"ת יורד לעומק דבריהם כנתינתן ונהירין ליה שבילי דתלמודא כשבילי מאתיה בן לאותו צדיק החכם השלם כההי"ר **שמואל די אבילה** ז"להה אשריו שזה ילד וגדל בתורה אב בחכמה ידו בכל וחזינן להו לרבנן מכל אתר ואתר באין מעירן לבית מדרשו לשמוע בלימודים ד"א של הלכה מעוטר בתלמידים כמלך בגדוד וכשפותה בהלכה בנה עליה מצודים וחרמים חבילות חבילות של קושיות והכל היו נעשים לפניו כחרשים ולא מצאו בפיהם מענה ולבתר גלי דרעיה ונפל נהורא בבי מדרשא ופושט והולך קושיות התוספות ושמעתא רווחא ליה ממילא וכל הטועם את דבריו היה בפיו כדבש למתוק ואומר לי לי הוא ודברי אמת ניכרין וכשהיה יורד לעומק חדרי העיון לא ירדו תלמידיו לסוף דעתו ואנכי הרואה תרע עיני פורש ובוכה לפום צערא כי יפקד מושבי אפקוהו מבי מדרשא לבית עלמין ערב ובקר וצהרים ושמם בית מדרשו ובוטל נאומו כד שכיב מטעם המלך היושבי בשמים: וחיבוריו אלו שם נמצאו ושם היו בגנזי הרב המחבר קונטריסין ודפין באותיות מעורות זו בזו ואותיות פורחות ביני שיטי עד שלא היו קצת מן האותיות רישומם ניכר אלא ע"י הדחק וכתב ע"ג כתב עד שלא היה אדם שקראו ולו נמצאו כמה ענייגים והמה בכתובים על ניירות ישגים והדברים עתיקין מילתא דשף מדוכתיה סחור סחור לכתבים וצריך לימוד לדעת תנא אהיכא קאי והנחנו המקום חלק עד ישקיף וירא המעיין למלאת החסרון הדור אתם ראו גבורותיו של הרב המחבר ז"להה עצמו מספר והנה ספריו אלו יעידו על רוב חכמתו ועיונו הזך וכד הוו מיתשלן גביה מילי דאגדתא או מדרשים תמוהים לרוב קלות עיונו מיד היה משיב לשואלו דבר דבור על אופניו ופושטן לפניו כאגרת כי קאי אחד כרעא ולרוב פשיטות בעיניו לא היה טורח להעלותם על ספר. וכד הוו אתו רבנן שלוחי א"י תוב"ב מהתם להכא והיו רוצי' לתהות אקנקניה אם כשמועתו כן הוא או לאו היו מגישים לפניו תעצומיהם איזה לשון קשה בספר הי"ד להרמב"ם ז"ל או איזה דיבור קשה בדברי רבותינו בפי' התוספות ומיד בהשקפה הראשונה היה משיב דברים נכוחים ויספו על השמועה ומודים דרבנן על קלות עיונו כי לא נמצא מעין זה בארץ תוב"ב אי לזאת ניילל מר אנן בני המערב שאבדנוהו לחמדה גנוזה מרגינתא דלית ליה טימי יום שמת **רב אד"א** גלה כבוד המערב והעריב שמשן וקל משמייא נפל נח נפשיה דרב **אד"א** ביום שבת קודש בבוקרו של ג' באדר ראשון משנת **אשכ"ר** יקריבו לפ"ק ועלה מן הארץ לאתר דמתבעי תמן שם ישתעשע בישיבה של מעלה עודנו. בא בו מחוסר ומן גם בן ואח אין לו הכל צוחין ווי דחסרא ארעא תפארת ישראל ואפיריין נמטייה לחתנו החכם ונבון כההי"ר **שלמה די אבילה** יוי"א ויחי עוד לנצח אכי"ר אשר קם ונתעודד ואזר כגבר חלציו ויגע וטרח ונפשו איותה ויעש ושלח אחרי המעתיק והעתיק כל הנמצא כתוב בכתבי הקדש למ"ור חמיו זצלה"ה מפוזר ומפורד בדפין ועלין וחיברן זו לזו ועשה מהם חיבורין אלו ליהנות מהם כל חכמי לב שיטות ישרו' נכוחות והרבה סוגיות נושא ונותן בהם דברים עמוקים וקצת פסקי דינים על ארבעה טורים מהש"ע צלל בהן במים אדירים ואסיק שמעתא אליבא דהלכתא עם קצת שו"ת שנשאלו לפניו וראויים הדברים להפיץ מעייגותיו חוצה ולהעלותם על הדפוס להיות שפתי מר חמיו דובבות בקבר והיה שמו לשם ולתהלה בשערים המצויינים בהלכה. נישא לבבנו אל כפים אל אל בשמים יהיה בעזרו ויגמו' בעדו עד יצא כנוג' צדקו וכל המחזיק בידו לעוזרו ולסייעו עד שיצאו חיבורי' אלו על מזבח הדפוס הרי זה זוכה ומזכה את הרבים וזכות הרבים תלוי בו ויבורך מפי עליון בבנים ובני בנים יושבים על מדין אכי"ר. ונפש ברכה תדושן ויהיה לדורו מגן וצנה נאם חותה פה **סלא יע"א** בר"ח אלול המרוצה שנת ישראל **אש"ר ב"ך** אתפאר הצעיר מצפה רחמי יוצרו וקונו ע"ה **חיים טולידאנו בן לא"א כההי"ר יהודה** ז"ל.

פרק א׳

דף א ע״א בש״ס אמר שמואל וכו׳ הא דמסיק למילף אמתני׳ דלקמן דף ב׳ ע״ב דעשו רוב צבור ולא אמתניתין דריש מכילתין משום דלטעמיה אזיל בדלקמן בסמוך דמוקי למתני׳ כיחידאה ורבנן פליגי עלה וכיון דלרבנן לא נפקא מינה מידי גבי יחיד שעשה בהוראתן לכך לא נקט למילתי׳ה אמתני׳ דהכא ומיהו הש״ס דבסמוך מסיק רבינא דמתני׳ מסייעא ליה למ״ד דבעינן הורו לעשו׳.

שם ברש״י בד״ה לעולם וכו׳ עד בין למ״ד ציבור וכו׳ פירוש לפי׳ דל״מ למ״ד דב״ד מביאין דשפיר איכא לפלוגי בין גמרו הוראה ללא גמרו דהא אמאי קא מחייבי אהוראה וכל שלא גמרו ודאי דלא מחייבי אלא אפי׳ למ״ד צבור מביאין דאמעשה מחייבי הו״א אפי׳ לא גמרו הוראה קמ״ל זהו פי׳ דבריו ולי׳ נראה לפרש דלעולם דקאמר אתא לאשמועי׳ דאפי׳ עשו ב״ד עצמם ואמרו דבר זה מותר הוא כל שלא הורו לעם ואמרו להם מותרים אתם לא הוי גמר הוראה ואין ב״ד חייבים להביא על הוראתם אלא אשגגת מעשה הוא דמייתו והשתא ניחא דמייתי הש״ס להא דשמואל אמתני׳ דהכא דמיירי נמי כשעשו וניחא נמי דלעולם קאי אצדדין המציאות דהיינו בין לא עשו בין עשו דלפי׳ רש״י קאי אצדדי הדין.

שם בש״ס אין ב״ד חייבין וכו׳ יש להקשות לפי מה שפי׳ רש״י בסמוך דלעולם דקאמר שמואל ר״ל בין למ״ד צבור מייתי בין למ״ד ב״ד מייתי היכי קאמר אין ב״ד חייבין דמשמע דאליבא דמ״ד ב״ד מביאין הוא דקאמר למילתי׳ה וכדדייק נמי הש״ס לקמן ברישׁ דף ג׳ ע״א דברייתא דועדיין אני אומר לא מצית מוקמת לה כר״י דקתני רוב קהל שחטאו ב״ד מביאין וכו׳ ולכאורה היה נראה לומר דחייבין לחוד ומביאין לחוד ואפי׳ לר״י דס״ל דצבור מביאין ב״ד הוא דמחייבי וצבור בעד ב״ד מייתו וכמ״ש הכ״מ בריש פרק י״ב בד״ה ומה הוא הקרבן וכו׳ על מ״ש הרמב״ם שם הרי ב״ד חייבין וכו׳ והוא ז״ל פסק שם כר״י דצבור מביאין ע״ש וע״כ ליישב דברי רבינו דלא תיקשי הך קושיי׳א עצמה שכתבתי דועדיין אני אומר וכו׳ כמ״ש. אלא דקשה לי ממה שכתב רש״י עצמו לקמן דף ז׳ ע״א במשנה בד״ה נתכפר לו עם הצבור וכו׳ עד וסתמא כר״מ דאמר לעיל בפ״ק ב״ד מביאין וכו׳ והשתא קשה דמאי דוחקיה לאוקומי כר״מ דהא כר״י שפיר מיתוקמא וכמ״ש גם אהרמב״ם נמי קשה דנהי דמהכא לא תיקשי וכמ״ש מ״מ תיקשי ממ״ש הוא בעצמו בפ׳ י״ד סוף דין ב׳ ועשו רוב הקהל על פיהם פטורין וב״ד מביאין וכו׳ וגם בפ׳ ט״ו דין ד׳ כתב וז״ל אלא אם היו ב״ד מביאין קרבן מתכפר לו וכו׳ ע״ש הרי דהבאה נמי תלי לה רבינו בב״ד. ומעתה הדרא קושיא לדוכתא דמאי דייק הש״ס דועדיין אני אומר לא מצית מוקמה לה כר״י דהא אר״י נמי שייך שפיר לומר האי לישנא דב״ד מביאין. וע״ק דבירושלמי נמי אהך מתני׳ דלקמן בדף ז׳ איתא הכי וז״ל הלכה אין חייבין וכו׳ רבי זעירא בשם ר׳ ירמיה מתניתא כר״מ הי הך ר״מ אמר ר׳ יוסי ר״מ דאמר חובת ב״ד היא וכו׳ ע״ש זי״טס בתחילת הלשון דהא שייכא למתני׳ בשאין ב״ד חייבין א״נ אסיפא דקתני דאין חייבין אלא על העלם דבר וכו׳ והשתא קשה מאי דוחקיה לאוקמה כר״מ הרי לך שדברי ר׳ תמוהים מש״ס דילן ומדבני מערבא. ונראה ליישב על דברי רבינו דאנה״מ דס״ל דאין חילוק בין לישנא דחייבין ללישנא דמביאין ואע״ג דס״ל דצבור מביאין שייך שפיר נמי לומר לישנא דמביאין אב״ד כיון שמביאין צבור בשביל ב״ד מביאין והאי דדייק הש״ס דילן דלקמן דועדיין אני אומר לא מצית מוקמת לה ב״ד מביאין על ידיהם פר בהוראה ומדקתני שב״ד מביאין ע״י משמע דס״ל דב״ד כר״י ה״ט משו׳ דקתני התם רוב קהל שחטאו פטורין והייגו בשגגת מעשה שהרי ממש מביאין מדקתני על ידיהם וכו׳ אבל אי לא הוה קתני אלא שב״ד מביאין ותו לא אנה״נ דהוה מצינן לאוקומה כר״י והשתא ניחא אש״ס דהוה בעי לאוקמה כר״י משום דלא הוה דייק לישנא דעל ידיהם אבל לישנא דמביאין מיהא שפיר נמי אמרינן ליה אפי׳ אליבא דמ״ד דצבור מביאין. והשתא מצינן למימר דמהא דייק ר׳ להא דאפי׳ למ״ד צבור מביאין חיובא בב״ד תלי מדפריך וממאי וכו׳ וכמ״ש ואע״ג ddחינן להא הש״ס מעל ידיהם הוא דייק ולכך מסיים הש״ס להא דע״י לומר דנהי דממביאין לחוד אין ראיה מ״מ מדקתני ע״י שמעינן דלא מיתוקמא כר״י. ועוד ד״ל דדייק רבנו להא מדקאמר שמואל לעולם אין בית דין חייבין וכו׳ ומפ׳ לעילם כמו שפי׳ רש״י וא״כ מוכח דשייך האי לישנא אליבא דמ״ד צבור מביאין ועיין מ״ש לקמן בדף ג׳ סוף ע״א בד״ה כי תבעי לך אליבא דמ״ד צבור מייתי וכו׳ באמת דהירושלמי שכתבתי א״א ליישבו לשיטת ר׳ וצריך לומר דס״ל לר׳ דפליג אש״ס דילן וס״ל דלמ״ד צבור מביאין אינו בשביל ב״ד אבל ש״ס דילן דקאמר הכא לעולם משמע דלא ס״ל הכי וכמ״ש אש״ס דילן סמכינן זהו מה שנראה ליישב לשיטת ר׳ אבל ארש״י קשה דידיה אדידיה וקשה נמי מהירושלמי וכמ״ש והיה אפשר ליישב בדוחק דאנה״נ דאפי׳ לר״י דס״ל דצבור מביאין מצי למתלי חיובא בב״ד ומיהו טפי נכלל בהך לישנא ב״ד ולא צבור והתם דקאמר שמואל לעולם אין ב״ד חייבין ע״כ דכייל למילתי׳ה דר״י דס״ל דצבור מביאין וכיון דע״כ חדא מיניהו איבעי ליה למימר לכך נקט לישנא דחיובא בב״ד דמצי מיהא למכייל להא דר״י מלמינקט חיובא בצבור דאז לא משמ׳ אלא בצבור ולא ב״ד זהו מה שהיה אפשר ליישב ונראה דאנה״נ דלישנא דב״ד דחייבין מתפרש שפיר אפי׳ לר״י יחייבין לחוד ומביאין לחוד וכמ״ש ומיהו השתא דקתני במתני׳ ברישׁא בכל הנך בבי צבור והדר קתני ב״ד גבי חיובא מדשני תנא בלישניה ש״מ דלהכי הוא דנקט ב״ד לומר דב״ד מביאין ולא צבור ועוד דאם איתא דצבור מביאין בקיצור הו״ל למתני׳ שאין חייבין וכו׳ וממילא דאצבור קאי. ועוד ממילא הוה נמי משמע דמשיח בכלל ותו לא הו״ל למתני׳ נמי וכן המשיח אלא אמטו להכי איכפל תנא למיתני הכי דלאשמועינן דסתמא כר״מ דס״ל דאין צבור מביאין משא״כ אי הוה תני דאין חייבין דהוה משמע דצבור מביאין זהו מה שנראה נכון ותו לא.

שם בש״ס עד שיאמרו וכו׳ אין להקשו׳ דהכא אמרינן דמותרים אתם הוי גמר הוראה ובפרק מרובה ריש דף ס״ט ובפ״ב אוחזין גבי הודאת ממון משמע דחייב אתה ליתן לא מיקרי גמר הוראה כל שלא אמר לשון המבורר יותר דהיינו צא ותן לו ולמ״ד דגמר הוראה הוי מותרי׳ אתם לעשות ודאי דלא שייך להקשות שהרי שייך לשון אחר מבורר יותר משא״כ התם דאע״ג דאמר חייב אתה ליתן הרי יש עוד לשון חלוט יותר דהיינו צא ותן לו אלא למ״ד הכא דאע״ג דלא אמר לעשות שהוא לשון מבורר יותר מיקרי גמר הוראה מאי איכא למימר יש לומר דחייב ממון שאני דודאי כל שלא אמר לשון מבורר וחלוט נראה שעדיין לא נגמרה הוראה וה״נ משמע קצת התם אבל באיסורין אדרבה ניחא לי׳ לשואל בהיתר וכל שאמרו מותרים אתם הוי גמר הוראה שאילו היה הדבר תלוי קצת לא היו אומרים להם כן ולכך מיקרי גמר הוראה וק״ל.

שם בש״ס מותרים אתם פי׳ שאם לא הורו ממש לעם אלא שהיו נושאים ונותנים בדבר ואמרו דבר זה מותר לא הוי גמר דין.

דף ב׳ ע״ב בש״ס אמר אביי אף אנן וכו׳ י״ל דאמאי לא מותיב מינה להדייא לשמואל ונראה דמצי לדחויי דהורו לעשות דקאמר לאו למימרא שבלשון זה עצמו אמר אלא שאמר להם מותרי׳ אתם ובודאי לעשות כיון שנשאל מהם והורה להם היינו לעשות ומיהו נמי משתמע מינה כרב דימי דס״ל דבעינן שיאמר להם בלשון זה מותרים אתם לעשות וכדפי׳ רש״י לעיל טעמא דכל שיש לשון יותר מברור ולא אמרו שעדיין לא נגמרה הוראה בהחלט.

שם בש״ס נמי תנינא חזר וכו׳ יש להקשות דאמאי שבק מתני׳ דהכא ימייתי מהך דחזר וכו׳ וכן יש להקשות לר׳ אבא ונראה דהני אמוראי משמע להו דממתני׳ ליכא לסיועיה מידי דע״כ לישנא דלעבור תנא הוא דקאמר לה ולא אב״ד שא״א שהמורה עצמו יאמר שהוראתו זו היא לעבור וע״כ דתנא הוא דקאמר ואנה״נ שהמורה לא אמר אלא מותרים אתם ולעבור דקאמר היינו שהעושה כן עובר על ד״ת ורבינא דייק מינה מדלא קאמר הורו ב״ד להתיר אחת וכו׳ משמע דהא אתא לאשמועינן דלא מיקרי הוראה גמורה עד שיאמרו מותרים אתם לעשות.

שם בש״ס ותו לא מידי נראה דאע״ג דמכל הנך מתניתא לא מותבינן להדהיא דשמואל וכמ״ש בסמוך מ״מ כיון דאשכחן דלא אישתמיט בשום דוכתא למיתני לישנא דמשתמע שפיר כשמואל משמע דס״ל דבעינן שיאמרו להם לעשות וק״ל.

שם אמר אביי והא לא תנן וכו׳ הכא נמי לא נקט לישנא דתיובתיה וכמ״ש לעיל בסמוך והא דלא נקט לישנא דאף אנן נמי תנינא וכו׳ כדלעיל משום דבין הכא ובין התם קאי אדסליק מיניה ופשוט.

שם בש״ס תו לא מידי נראה פשוט דלענין הלכה הכי נקטינן וכן פסק הרמב״ם בפ׳ י״ב וי״ג מהל׳ שגגות אלא ששם בפ׳ י״ג יש קצת גמגום בדבריו שכתב וז״ל וכן אם נשאו ונתנו בדבר ואמרו דבר זה מותר הוא ולא הורו לעם ולא אמרו להם מותרים אתם לעשות ושמע השומע מהם בעת שגמרו שהדבר מותר והלך ועשה וכו׳ שהרי לא הורו להם בפ׳ לעשות עכ״ל. ולכאורה דברי הרב סותרי׳ זה את זה דממ״ש ואמרו דבר זה מות׳ הוא משמע דאם אמרו מותרים אתם הוי גמר הוראה ואח״כ כתב ולא אמרו להם מותרים אתם לעשות דמשמע דבעינן שיאמרו לעשות וכדמסיים נמי בסוף דבריו שהרי לא אמרו להם בפ׳ ולעשות וכמ״ש ג״כ בפרק שלפני זה דין ב׳ וז״ל ויורו בפ׳ ויאמרו לעם מותרים אתם לעשות ועוד יש גמגום במ״ש ולא הורו לעם ולא אמרו להם מותרים וכו׳ דממ״ש ולא הורו לעם משמע דוקא שלא הורו כלל אלא שמע השומע הוא דלא הוי גמר הוראה והדר מסיים ולא אמרו להם מותרים אתם וכו׳ משמע שאפי׳ אם הורו אם לא אמרו להם לעשות לא מיקרי גמר הוראה. ועוד דלישנא דולא אמרו וכו׳ משמע דמוסיף על האמור והא ליתא דאדרבא לישנא דלא הורו לעם כולל טפי מולא אמרו להם ואי הוה נקיט ברישא ולא אמרו וכו׳ והדר ולא הורו אתי שפיר דמוסיף שלא הורו כלל ואם כוונת הרב לומר דלא הורו הייגו שלא אמרו להם מותרים וכו׳ דחשיב לא הורו א״כ הכי הו״ל שלא אמרו להם וכו׳ כן נראה דכוונת הרב לומר לאשמועינן דאפי׳ אם אמרו דבר זה מותר לעשותו לא מיקרי גמר הוראה עד שיורו לעם ממש לא ביגם לבין עצמם וה״נ משמע קצת מהש״ס דקאמר עד שיאמרו מותרים אתם לעשות דלעשות לחוד לא מהני דאין לומ׳ דאנה״נ אפי׳ בלא מותרים אתם כל שהחליטו הדבר ואמרו דבר זה מותר לעשותו מיקרי גמר הוראה ומאי דנקט מותרים אתם לרבותא נקטה דאפי׳ אמר מותרים שהיתה הוראה לעם לא מהני עד שיאמרו לעשות אבל אם אמר לעשות מהני אפי׳ בלא מותרים אתם דהא ליתא דריהטא דש״ס משמע דבא להוסיף דבעי נמי לעשות ותרווייהו בעינן וזהו שדקדק הרב בפ׳ הסמוך ויורו בפ׳ ויאמרו לעם מותרים אתם לעשות מבואר דבעינן שתהיה ההוראה לעם דבכה״ג הוא דמיקרי עשו עפ״י ב״ד שהב״ד אמרו להם מותרים אתם לעשות והשתא לפ״ז מה שכתב רבינו ולא אמרו וכו׳ אינו ר״ל דבעינן תרווייהו שלא הורו וגם שלא אמרו אלא חדא מיגייהו לא הורו או לא אמרו והאי נ״ו במקום או וכן הוא בכמה דוכתי בפוסקים ובש״ע וכך מתפרשי דברי רבינו הרי שנשאו ונתנו וכו׳ דבר זה מותר הוא שלא היתה ההוראה ממש לעם וכדמסיים ולא הורו לעם או אפי׳ הורו לעם ולא אמרו בלשון זה מותרי׳ וכו׳ לעשות כלא הורו דמי ולפ״ז מאי דמסיים הרב ושמע השומע מהן בעת שגמרו שהדבר מותר בכל גוונא מיירי שאפי׳ אמרו נמי דבר זה מותר לעשותו לא מיקרי גמר הוראה וסמך הרב אמה שפי׳ כבר וכדמסיים בסוף דבריו שהרי לא הורו להם בפ׳ לעשות דבעינן שתהיה ההוראה להם להדייא ולעשות. והשתא א״ש פסקו של רבינו מכוון עם מסקנת הש״ס דבעינן לעשות ול״מ לא״ד דשמואל הוא דס״ל דבעינן לעשות דכוותיה ראוי לפסוק דשמואל מאריה דתלמודא אלא אפילו לא״ד קמייתא כיון דכל הני אמוראי פליגי עליה דשמואל הכי נקטינן ובס״פ חפ״ה ראיתי אריכות דברים בלתי צודקים ותמצית דבריו הם דלא״ד קמייתא ל״פ ר׳ דימי אדשמואל אלא פרושי קא מפורש למילתיה דשמואל ולא בעינן שיאמרו להם בפ׳ מותרים אתם לעשות אלא כל שאמרו לעם דעו כי דבר זה מותר או שנשאלו והורו ואמרו להם מותר חשיב כאילו אמרו מותרים אתם לעשו׳ ובזה נתיישב לו דלא מקשו הנך אמוראי אמילתי׳ דשמואל מהנך מתני׳ משא״כ לא״ד בתרייתא דקאמר רב דימי אפי׳ לא אמר וכו׳ משמע דפליג ולכך מקשו והא לא תנן וכו׳ ובזה יישב דקדוק א׳ ממה שכתבנו בדברי הרמב״ם לעיל ע״ש ודבריו תמוהים חדא דריהטא דש״ס דקאמר רב דימי אמר וכו׳ נראה ברור דפליג אדשמואל. ועוד היאך יעלה על הדעת לר׳ דבא לפ׳ ואדרבא לישנא דשמואל מבואר יותר וליכא למטעי בזה במידי ולישנא דנקט רב דימי משתמע מיניה לאידך גיסא דבעי׳ שיאמר לעשות ואי אתא לאשמועי׳ לאפוקי שנשאו ונתנו בדבר דאמרו דבר זה מותר ולא הורו לעם הרי הוא מבואר במילתי׳ה דשמואל דבעינן שיורו לעם ויאמרו מותרים אתם אבל שנשאו ונתנו לא הוי גמר הוראה עד שיאמרו להם מותרים אתם לעשות לאפוקי אם לא היתה ההוראה לעם ועוד שאין הלשון סובל כלל פירושו זה שהרי בפי׳ אמר עד שיאמרו להם מותרים אתם לעשות ולא שיהיה מובן מדבריהם כן, ועוד יש לתמוה במה שעלה על דעתו לפרש דלא״ד מותרי׳ אתם דקאמר רב דימי היינו שנשאו ונתנו בפ״ע ואמרו דבר זה מותר הוא או שלא הורו בבירור אלא כמסתפקים ודעתם נוטה להתיר ולכך מקשו אדרב דימי מהנך מתניתא האם דברים כאלו כדאים להעלות על ספר שהם בטלים מעצמם שדבר פשוט הוא שלשון זה מבואר וגלה שההוראה היתה ע״י שאלה אבל נשאו וכו׳ זה ודאי לא יעלה על דעת שום אדם כלל ועוד אתמה לדבריו מנ״ל לש״ס לומר דרב דימי פליג וכו׳ נימא דפרושי קא קא מפ׳ למילתיה דשמואל דלא נימא דברים כפשטן דבעינן שיורו ויאמרו מותרים אתם לעשות אלא אפי׳ לא אמר אלא מותרים אתם לחוד כיון שההוראה היתה לעם ולא שנשאו ונתנו בפ״ע מיקרי לעשות ועוד שדברי הרמב״ם מבוארי׳ באמיתו׳ הדברים בפי״ב וכמ״ש לעיל לשונו והוא שהעיקר שהיה לו ליישב במ״ש ולא הורו וכו׳ ולא אמרו לא הרגיש בו ולא נתיישב לשיטתו גם מ״ש שלדבריו נתיישב דאל״ד מקשו הנך אמוראי לא כיוון בזה כלום ועיין מ״ש לעיל בפי׳ השמועה ופשוט ולא ניתן ליכתב מרוב פשיטותו סוף דבר הדבר פשוט כמ״ש וכמו שנראה מבואר גם מהכ״מ האמנם מה שדקדק על הכ״מ שכתב דרבינו פסק כא״ד שלא היה צריך וכו׳ באמת יפה כתב ופשוט הוא וכ״כ הפר״ח בספר מים חיים עוד ראיתי שכתב בד״ה אף אנן נמי תנינא וכו׳ דברים תמוהים ודקדק דקדוקי׳ שאין בהם ממש ולא כיון ביישובם ומתוך מ״ש לעיל יתבאר לך ביטולם ואין להאריך.

שם בש"ס ונתני ועשה על פיהם וכו' י"ל דכיון דעיקר קושייתו היא אשוגג לא הו"ל למימר אלא שוגג ל"ל ועוד י"ל לא"ד תיבת שוגג ל"ל דהא אי לא הוה תני אלא עפ"י אדרבא הוה דייקינן שפיר עפ"י דווקא דפטור אבל שוגג שנתחלף לו חלב בשומן חייב ונראה לפ' דכוונת המקשה היא דאי שוגג איצטריך לגופיה לאפוקי שידע שטעו דהכי הוא אורחיה דתנא לפרושי כל בבא באפי נפשה א"כ ליתני ועשה עפ"י דידע שטעו לא מיקרי עפ"י דתולה בעצמו מיקרי דשוגג ל"ל ואנה"נ דאי לא הוה תני הא דעל פיהם לא הוה קשה ליה דלא ליתני אלא והלך היחיד ועשה והשתא ניחא נמי דלא תירץ כיון דשמעינן בר"י נתחלף לו דפטור כ"ש דידע שהוא חלב וסמך ממש על הוראת בית דין דפטור דהא לפי האמת בהא ליכא מאן דפליג ובנתחלף פליגי וא"כ מה צריך תו למיתני ע"פ דהא ליתא דלאו ממשמעות דשוגג שמעינן לה אלא ממשנה יתירה ואי לא הוה תני אלא שוגג הוה מפרשינן דשוגג דקתני היינו שלא ידע שטעו וקושטא דמילתא קתני דאם לא ידע שטעו פטור ולעולם כשעשה לא עשה אלא ע"פ אבל השתא דקתני ע"פ א"כ תו לא מצינן למימר דשוגג להכי איצטריך דע"כ למעוטי נתחלף לו וכו' וא"ד ס"ל לאידך גיסא דשוגג היינו שלא ידע שטעו ואייתר ע"פ למעוטי נתחלף לו דלא מיקרי ממש ע"פ וטעמא דידהו משום דמס"ת דמשנה יתירה הויא סיפא ולא רישא וכיון שהן סיפא הוא דדייקינן אבל אי לא הוה קתני אלא ע"פ לחוד לא הוה לן למימר דאתא למעוטי שנתחלף לו אלא לאפוקי ידע שטעו וכדמסיים בסיפא ודוק.

שם בש"ס בפלוגתא בחפ"ה הקשה דמשמע דרב ור"י ס"ל דיחיד העושה ע"פ ב"ד פטור וכסתם מתני' דהכא והיכא פסיק הרמב"ם דלא כוותייהו ותירץ דהני אמוראי מיירי בעשו רוב צבור ופליגי אי חשיב כשוגג דעלמא ואינו נפטר בקרבן צבור או לאו אבל אנה"נ דמיעוט שעשו ע"פ ב"ד חייבין כרבנן דפליגי אדר"י וצ"ל דר' יוחנן מפ' מתני' נמי הכי דמיירי אעשו רוב צבור ע"ש בדבריו ואין דבריו מכוונים דהיאך שייך לפ' כן במתני' דקתני בהדייא ברישא והלך היחיד יחיד זה מה טיבו דהא ברוב צבור שעשו עסקינן והעושים פטורים הול"ל ועוד לקמן ע"ב אמרינן תולה בב"ד לאתויי ידעו שטעו והלך היחיד וכו' וכדמסיים במתני' דלקמן דאפ' הביאו כפרתן והתם ע"כ יחיד הוא שעשה ולא צבור כמבואר שם במשנה דמפליג בין ישב בביתו להלך למדינת הים וזה פשוט ודכוותה נמי הא דמיירי בשלא חטאו רוב צבור דרישא דומייא דסיפא ומיהו מגופה דהך מתני' עצמה לא אתי ליה וכמו שאפרש לקמן דהך אתיא אפ' כרבנן אלא דמהא ת' ליה וכמ"ש דר"י דומיא דסיפא ועיין במ"ש לקמן בד"ה זו דברי ר"י משמע דאפ' לא עשו רוב צבור אלא היחיד פטר רב ור"י דפליג דווקא התם שאין דרך האמורה לסתום אלא לפ' אלא האמת הוא דודאי הני אמוראי אליבא דר"י קא מפלגי ומ"מ לא ק"ל כוותייהו דמסקנא דש"ס כהנך אמוראי רב יהודה ור"ן משמיה דשמואל וכפסק רבינו ופשוט. גם מה שדקדק במה שכתב רש"י בד"ה לעולם אין ב"ד וכו' דמ"ש דהלכה כסתם משנה ליתא דשמואל פשיטא דאיפכא ס"ל כדאיתא בסמוך ורש"י לא כתב כן אלא משום דהש"ס מייתי לדשמואל לפ' מתני' דהכא דס"ל דיחיד וכו' פטור אבל אנה"נ דלהלכה לא קיימא לן כמתניתין דהכא וזו אינה צריכה לפנים כלל.

שם בש"ס מתיבי יש לדקדק נימא דר' יוחנן ס"ל כת"ק דלא דריש הך דאשר לא תעשנה והכא לא מסתבר לומ' דהיינו טעמא דלא משני הכי משום דדוחק הוא לומר דאמוראי פליגי בפלוגתא דתנאי דא"כ הלכה או אין הלכה איבעי ליה למימר דהא ליתא דבשלמא אי ע"כ כל א' מהנך אמוראי לא מיתוקמא למילתיה אלא כחד תנא אז אמרינן דא"כ הלכה או אין הלכה איבעי ליה למימר אבל הכא נימא דבין רב ור' יוחנן אליבא דת"ק הוא דפליגי וי"ל דאנה"נ דהומ"ל הכי אלא דניחא ליה לש"ס לשנויי מילתיה דר' יוחנן ככ"ע ועוד כיון דפלוגתא דרב ור"י בסברא תליא אם איתא דר"ש ודאי פליג בהא דר"י א"כ מסברא הו"ל למימר כוותיה דרב דהא לא אשכחן בהדייא דפליג ת"ק ואפושי פלוגתא לא מפשינן ואעפ"י שאין זה מוכרח מ"מ אורחיה דש"ס לאהדורי לאוקומי למילתיה בתירוצא ולא בשינויי דחוקי.

ובחפ"ה האריך בזה וז"ל בקיצור ובתוס' ביאור האי דרשא דאשר לא תעשנה קים ליה לש"ס דת"ק נמי מוד' בה דאי לא תימא הכי נימא דר"י כת"ק דהא לא אימעיט מע"ה אלא כופר לכל התורה כולה חוץ מדם וכמו שפי' התוס' שם בחולין בד"ה מע"ה אלא ע"כ דת"ק מודה לר"ש אלא דמוסיף נמי כופר לכל התורה וכו' אע"ג דשב מידיעתו הוא ומילת אינו צריך דקאמר ר"ש לאו אמילתיה דת"ק מהדר דהא לת"ק תרווייהו צריכי אלא למאי דס"ל איהו גופיה דדוקא כופר לאכול חלב ושגג בו קאמר דאין צריך למעט הא מע"ה דמאשר וכו' ממעטינן לה ושמעמא דלא דריש ר"ש כת"ק י"ל דלא מבעיא לתירוץ ב' שכתבו התוס' שם באותו דיבור דמפ' חלב ממש דפשיטא דמצינן למימר דהיינו טעמא דר"ש משום דס"ל דאע"ג דשניהם בלאו א' נאמרו מ"מ סוף סוף הרי הוא אינו כופר אלא לחלב וכופר לדבר א' אינו כופר וכו' אלא אפי' לפי' הא' שכתבו התוס' דכופר לחלב היינו כופר לכל התורה חוץ מדם וא"כ פשיטא דכה"ג סברא הוא למעוטיה מע"ה דגרע מכופר לחלב ושגג בו מ"מ י"ל דס"ל לר"ש דע"כ לא דרשינן מע"ה אלא לדרשא אחריתי מדתלי קרא דאשר לא תעשינה טעמא בשב מידיעתו והאי נמי שב מידיעתו הוא אלו הם דבריו ע"כ. מ"ש להדייא מדבריו אלו דלא הוה קשי ליה על הש"ס קושיא זו דנימא דר"י כת"ק אלא לפי' הא' שפי' התוס' משום דלפי אותו פי' הוה משמע ליה לכאורה דלת"ק דוקא כופר לכל התורה חוץ מדם הוא דאין מקבלים אבל כופר לדבר א' ושגג בו נמי מקבלין ממנו נמצא דת"ק נמי פליג וכל שכן בהא דכופר על החלב ושגג בו אבל לפי' ב' שכתבו התוס' לא תירץ לן האי קושיא דנימא דר"י כת"ק דהא ע"כ לת"ק פשיטא דכופר על החלב ושגג בו דאין מקבלין ואדרבא מחמיר טפי דאפ' לא שגג בו עצמו אלא בדם כיון דשניהם בלאו א' נאמרו חשיב כאילו שגג בחלב עצמו א"כ מעתה לא תירץ לימא דר"י כת"ק דהא ת"ק נמי ס"ל דכופר על החלב ושגג בו אין מקבלין ממנו וע"כ טעמא הוא משום דאינו שב מידיעתו ולא משום דחשיב כופר לכל התורה שהרי כופר לכל התורה לתנא דמכם דכופר לדבר א' לא הוי מודה הוא ת"ק ודוקא הכא משום דשניהם בלאו א' וכאילו שגג בחלב עצמו זהו מה שנראה מדבריו.

ובאמת בעיני כל דבריו אלו מקשה הם ומלבד מה שיש להקשות עליו בעיקר התירוץ שתירץ דת"ק מודה בהך דרשא דאשר לא תעשנה וכמו שאכתוב בסמוך יש לתמוה עוד עליו במאי דס"ל דלפי' הב' שכתבו התוס' לא תי' לן אמאי לא משני ר"י כת"ק דהא פשיטא דנהי דס"ל לת"ק דממעטינן כופר לאכול חלב ושגג בו מע"ה וממילא אפי' על הדם כיון ששניהם בלאו א' נאמרו מ"מ הכא ה"ט משום דרשע הוא לאותו דבר ששגג בו וגרע מנכרי אבל הכא בנתחלף לו וכו' פשיטא דמצינן למי' כר"י דמקבלינן ממנו דלא ממעטינן מע"ה אלא כופר דלאותו דבר חשיב ככופר לכל התורה נהי דמילתיה דר"י ודאי לא מיתוקמא כר"ש דהא לא ממעטינן אלא שב כדמשמע קרא וממילא בין כופר לאותו דבר בין נתחלף לו וכו' ופשוט. ועוד ק"ל עליו היכי היה סלקא דעתיה לומר דת"ק פליג נמי אר"ש בהא דכופר על החלב ושגג בו וס"ל דמקבלין א"כ אמאי לא קאמר רב המנונא כות"י לאכול חלב ושגג בו איכא בינייהו. ומאי דוחקיה לאוקומי פלוגתייהו בדבר אחר לוקמה בשגג באותו דבר עצמו שהוא כות"י בו א"נ לפתות הו"ל לש"ס למימר דאיכא בינייהו נמי הא דשגג בו עצמו אלא פשוט הוא דת"ק מודה בהא וכדמסיק נמי הוא ומיהו כוותיה ולאו מטעמיה דנהי דודאי ת"ק לא דריש להא דאשר וכו' וכמו שאבאר לקמן מ"מ פשיטא ליה דכה"ג ממעט קרא כיון דלאותו דבר עצמו כופר גמור הוא ולא הוצרכנו לומר כופר על החלב דהיינו לכל התורה כולה אלא משום כיון דבמה ששגג מיהא אינו כופר ואפ"ה אמרינן כיון דכופר לכל התורה פשיטא דממעטינן ליה דחשיב ככופר לכל התורה ואפ' על הדם ונמצא כופר לאותו דבר ושגג בו וכופר לכל התורה חוץ מדם לגבי דם עצמו שקולים הם ויבואו שניהם ממיעוטא דע"ה: גם מה שהוזקק ליישב מלת אינו צרי' לשיט' ומ"ש מלשונו דלמאי דהו' ס"ד דת"ק נמי פלי' אר"ש בהא דכופר על החלב ושגג בו הו' ניחא אינו רואה בדברים אלו ממש דס"ס כיון דלא ראי זה כראי זה ושני' היא דדרשא דר"ש מדת"ק וטובא איכא ביניהו א"כ מאי אינו צריך דקאמר דמ"ש דשוין הן ומאי דדרשינן מהא לא דרשינן נמי מהא ואדרבא למאי דהוה ס"ד תירץ טובא דלא מצי לפרושי כמו שפי' הוא דר"ש אמילתיה דנפשיה מהדר דהא כופר על החלב שגג בו לא ממעטיה מע"ה ואדרבא היה צ"ל השתא לפ"ז ניחא דמילת אינו צריך דמצינן לפרושה וכו' ומ"ש הלשונו ומילת אינו צריך וכו' ע"ש בדבריו מ"ש להפך זה אינו. גם מ"ש דלמאי דפ' התוס' דכופר לחלב היינו לכל התורה כולה חוץ מדם פשיטא דסברא הוא למעט מע"ה דגרע מכופר לחלב ושגג בו דבריו אלו צריכים ביאור שהרי לפי האמת איפכא הוא דמ"ש דבכופר לחלב ושגג בו בין לת"ק בין לר"ש אין מקבלין ממנו ובכופר לכל התורה חוץ מדם לר"ש מקבלין ממנו וצריך ליישב דבריו בהא דאנה"נ דמסבר' הול"ל דכופר לכל התורה וכו' חוץ מדם גרע מהך ואי לא הוה לן קרא דאשר לא תעשינה ודאי דלא הוה ממעטינן טפי אלא הא דכופר לכל התורה כולה חוץ מדם דגרע טפי מכופר על החלב ושגג בו אלא בתר דאית לן קרא דאשר לא תעשינה ע"כ דבשב מידיעתו תליא מילתא ולא ברשע קל וברשע חמור תלוי הדבר כ"נ ליישב דבריו בהא אלא דאינך קושיי דאקשי' עליה לא מיתרצי ואיך שיהיה למאי דאתינא עלה דמפרש דכופר לדבר א' ושגג בו ממעיט ליה ת"ק מהך דרשא דר"ש ותרווייהו צריכי הא ודאי ליתא שהרי כתבו התוס' שם בחולין בא"ד וז"ל ודוחק לומר דאר"ש פריך וכו' ע"ש בדבריהם ולפי דבריו קשה דהיכי מצינן למימר דאר"ש פריך והא מהכא נפקא וכו' דהא איכא למימר דהאי תנא גופיה דדריש לה מכם ס"ל נמי להא דר"ש ואפ"ה תרווייהו צריכי כמו שמפרש לפי האמת אליבא דת"ק אלא ע"כ לומר דמאן דדריש להא לא דריש להא והוה אפשר לומר דדוקא לת"ק דדריש לה מע"ה דמיירי בחטאת הוא דשייך לומר דתרווייהו צריכי דאי לא הוה אמר קרא אלא אשר לא תעשינה הו"א דכופר לכל התורה חוץ מדם מקבלין ממנו לכך איצטריך מע"ה ואי לא הוה אמר אלא מע"ה לא הוה ממעטינן אלא כופר לכל התורה חוץ מדם דמסתברא דהוא גרע מכופר על החלב ושגג בו לכך איצטריך אשר לא תעשינה אבל בקרא דמיירי בעולה מה שייך לומר בה כופר לכל התורה חוץ מדם דלמ"מ אם הוא כופר חוץ מדם או על דבר אחר שהרי עולה גדבה הוא ולאו על חטא באה ולא שייך לומר בה על מה שמביא הוא שב וכו' וקרא דמכם למאי אתא דמהאי קרא לא ממעטינן כופר לכל התורה חוץ מדם והביא על הדם דאין מקבלין ממנו דהא בעולה מישתעי קרא דהגע עצמך לומר דכופר לכל התורה חוץ מדבר א' חשיב ככופר לכל התורה ואין מקבלין ממנו עולה מ"מ איכא למימר שאני עולה דאין מקבלין ממנו משום דאינו ענין לאותו דבר שאינו כות"י לו ולכך אזלינן בתר רובא של כל התורה היא כופר אבל אם הביא על הדם שאינו כופר לו איכא למי' דמקבלין ממנו שהרי על הדם אינו כופר וא"כ קרא דמכם למאי אתא דאין לומ' דמ"מ איצטריך לגבי עולה מיהא דאין מקבלין ממנו אע"ג דאינו כופר לכל התורה דהא פשיטא דאין מקבלין ממנו דהשתא כופר לדבר א' והביא עליו אין מקבלין ממנו כופר לכל התורה חוץ מדבר א' דגרע טפי לא כ"ש דאין מקבלין ממנו דבשלמא הביא על הדם שאינו כופר לו איכא למימר דמקבלין ממנו משו' דשב מידיעתו הוא אלא עולה פשיטא דאין מקבלין ממנו כיון דגרע כופר זה שהוא לכל התורה מכופר לדבר א' והביא עליו ולמאי איצטריך מכם ואין לומר דבהא נמי שייך לומר כן דמשכחת לה כופר על העולה שנודר ואינו מקיים או כופר לשחוט קדשים חוץ וממילא דשייך לומר כופר לכל התורה חוץ מזו וה"ל למימר דכי היכי דכופר על כל התורה כולה חוץ מדם אם הביא על הדם מקבלין ממנו הכי נמי אם כופר לכל התורה כולה חוץ מזו אם הביאה מקבלין ממנו לכך איצטריך קרא דמכם להוציא את הכופר וכיון דקי"ל כופר לכל התורה כול

לה ועוד יש להקשו' דבשלמא אי אמרינן דמע"ה שפיר ממעטינן תרווייהו בין כופר לכל התורה בין כופר לדבר א' ושגג בו שפיר קאמר הש"ס דלת"ק כופר לאכול חלב והביא על הדם לת"ק מקבלין אלא לפי דבריו דלא ממעטינן מע"ה אלא היותר סברא דהיינו כופר לכל התורה חוץ מדם דגרע טפי א"כ לפי' ב' שכתבו התוס' דאיכא ביניהו כופר על החלב וכו' כיון שהם בלאו א' תיקשי מנ"ל דלהא איצטריך קרא דמע"ה נימא דלא אתא אלא לכופר לכל התורה חוץ מדם דגרע טפי אבל כופר על החלב ממש לא אלא ע"כ דמע"ה לחוד דממעטינן כופר ממעטינן כולהו ומסברא הוא דקאמר דהא נמי כופר הוא משא"כ לר"ש דדריש אשר לא תעשינה דבשב מידיעתו תלי רחמנא.

ועוד דמה שפי' במילת אין צריך הוא דוחק גדול לומר דלאו את"ק מהדר וכאילו מדבר בינו לבין עצמו אלא פשוט הוא כמ"ש דת"ק לא דריש להא דרשא דאשר לא תעשינה ואפ"ה ממעיט שפיר מע"ה כופר על החלב ושוגג בו ועיקר מיעוטא דקרא להא הוא דאתא אלא דהא דכופר לכל התורה חוץ מדם מסברא הוא דקאמר לה דכיון דחשיב לכל התורה כולה ככופר לכל התורה חשיב שפיר ככופר ג"כ לאותו דבר עצמו ששגג בו אבל עיקר קרא הוא למעט כופר על אותו דבר ששגג בו דודאי לגבי האי מילתא אין לך כופר גדול מזה והיינו דקאמר ר"ש אינו צריך דכופר על החלב ושגג בו דממעיט ת"ק לא צריך קרא דמאשר לא תעשנה נפקא וממילא השתא דדרשי' קרא דאשר לא תעשינה להא דשב מידיעתו ממילא נפקא לן דכופר לכל התורה חוץ מדם דמקבלין ממנו אע"ג דמסברא הוה לן נמי למעוטיה כיון דקי"ל דחשיב ככופר לכל התור' וניחא. לפ"ז מה שכתבו התו' דאר"ש ופריך דכופר לכל התורה חוץ מדבר א' וכופר לדבר א' מביא עליו שקולים הם ומצינן למי' דלא פליג האי תנא דדריש מכם אר"ש וכמ"ש לעיל ולכך פריך והא מהכא נפקא וכו' והוצרך למעבד צריכותא אתרווייהו ודוק.

שם בש"ס בשלמא רישא וכו' ק"ק לכאורה נרא' דכל הני בבי לא צריכי דמהי תיתי לומר אע"ג דהורו כי לא עשו דלא הויא הוראה דהא ודאי מדקתני הורו בית דין משמע דבהוראתן לחוד תליא מילתא ואע"ג דלא עשו ונראה דאיצטריך למתני להו לאשמועינן דאפי' עשו בעינן הורו וגמרו להוראתן שאמרו להם מותרים אתם וכו' כדדייקינן בסמוך לישנא דמתניתין דקתני לעבור ועלה קתני בין עשו וכו' דמוכח דבעשו נמי בעינן גמרו להוראתן שאמרו להם מותרים אתם וכו' ואפי' למ"ד דלא בעינן שיאמרו לעשות מ"מ בעינן שיאמרו להם מותרים אתם דנהי דלא דייקינן ממתני' שיאמרו להם לעשות מ"מ שמעינן ממתני' מיהא דבעי' שתהא הוראה לעשות אבל אם נשאו ונתנו בדבר ואמרו דבר זה מותר הוא אעפ"י שעשו הם לא מיקרי תולה בב"ד וזה ודאי חידוש הוא אלא דס"ס משנה יתירה הוא דאי משום הא הוה מצי למיתני סיפא הכי אפי' לא עשו וכו' וממילא משמע דבין עשו ובין לא עשו דינם שוה אלא דאורחיה דתנא למתני תרי בבי בלא זו אף זו וכדקא' הש"ס בשלמא רישא וכו' אלא דקשה לי על זה דאי הוה קתני אלא אפי' לא עשו וכו' הוה מפרשינן הכי ל"מ עשו דבהא אפי' לא אמרו מותרי' אתם אלא אפי' לא עשו כיון דנגמרה הוראתם מהני וכיוצא בזה איכא בכמה דוכתי והשתא קשה מאי דקאמר הש"ס בשלמא רישא לא זו וכו' דהא רישא נמי איצטריכא לגופה ונראה דאנה"נ דלאו משנה יתירה היא אלא כוונת הש"ס לומר בשלמ' רישא ניחא דנקט לא עשו ברישא דבעיקר הדין הוי לא זו אף זו והכי אורחיה דתנא אלא סיפא דלחיובא איפכא מבעי ליה למיתני וק"ל.

שם בש"ס אלא סיפא דלחיובא איפכא וכו' עיין מ"ש בחפ"ה וקשה לי עליו דהא כל עיקר דאתא לאשמועינן במשנה היינו דלא מיקרי תולה בב"ד אלא אדרבא הוה ס"ד דגרע מתולה בעצמו ופשוט הוא דהכי מסתברא דכיון דטעה במצוה לשמוע וכו' כדמוקי בש"ס אין לך שוגג גדול מזה ואין זה ענין כלל למ"ש הרמב"ם בפ' י"ג גבי קהל שידעו שב"ד טעו ושאין ראוי לקבל מהם וכו' ע"ש שהרי מפור' הוא שם בהרמב"ם שידעו ושאין ראוי לקבל מהם וכמו שחילק ג"כ הוא בחפ"ה בסוף דבריו ופשוט ומבואר הוא מעצמו.

ע"ב ברש"י סבור מבין דבר מתוך דבר מש' לפי פירושו דלא היה מתמנה בסנהדרין אלא חכם ונבון דהיינו גמיר וסביר מדפסק הש"ס והא ראוי להוראה גמיר וסביר משמע נרא' דגמיר ולא סביר אינו ראוי להוראה והכי נמי משמע בסנהדרין דף י"ז דא"ר יהודה אמר רב אין ממנין בסנהדרין אלא מי שיודע לטהר את השרץ מן התורה ואין לך סביר גדול מזה, וקשה הכא אמרינן דבסנהדרי גדולה דאוקי משה חכמים אשכח נבונים לא אשכח. וכן פי' רש"י עצמו בחומש וכל מינוי סנהדרין מהנך דמשה ילפינן. ונראה דמאי דקאמר רב יהודה אין ממנין וכו' היינו היכא דמשתכחי לא מוקמינן אלא הנך דיודעין לטהר וכו' אבל היכא דלא משתכחי לא מעכבי והיינו דכתיב הבו לכם אנשים חכמים ונבונים אלמא דקפדינן אנבונים ומיהו אי לא משתכחי לא מעכבי דהא נבונים לא אשכח ואפ"ה אוקי להו לסנהדרי והא דפריך והא ראוי להוראה גמיר וסביר משמע ה"ט משום דאי סביר ולא גמיר או גמיר ולא סביר הא איכא זימני דאינו ראוי להוראה היכא דמשכחי וכדאמר דאי משתכחי לא מוקמינן משארה נהי דכי לא משתכחי גמיר וסביר ממילא הנך דלא גמרי ולא סברי ראויים להוראה מ"מ לא פסיקא מילתא למתני גבייהו ראויים להוראה ולפ"ז דייק לישנא דש"ס דלא פריך והא ראוי להוראה לא הוי אלא גמיר וסביר משום דלפי האמת אף דגמיר ולא סביר נמי מוקמינן היכי דלא משתכחי ולכך לא פריך אלא והא ראוי להוראה גמיר וסביר משמע דעכ"פ לא פסיקא מילתא לומר ראוי להוראה אלא בגמיר וסביר משא"כ גמיר ולא סביר דלפעמים אין מתמנין היכא דמשתכחי דגמרי וסברי והיכי אמרת דראוי להוראה משמע גמיר ולא סביר וכו' דלעולם ראוי להוראה.

ועוד היה נראה לומר דהא דקאמר אין ממנין וכו' אלא מי שיודע וכו' לאו אכולהו קאי אלא שמקצת מן הסנהדרין צריך שיהיו יודעים לטהר וכו' וכה"ג כתבו התוס' במנחות דף ס"ה דמאי דקאמר ר"י אין מושיבין סנהדרין וכו' דלאו אכולהו קאי אלא כל ששנים או ג' מהם יודעין לדבר ולשמוע בע' לשון מהני ע"ש והכא הכי פריך דוהא ראוי להוראה גמיר וסביר משמע דאז פסיקא מילתא משא"כ גמיר ולא סביר דאי לא משתכחי כלל מעכב ולא מיקרי ראוי להוראה ומאי דקאמר ואילו נבונים לא אשכח לאו למימרא שלא מצא כלל אלא ר"ל דאנשים חכמים וידועים מצא בכולם אבל נבונים לא אשכח דבר זה בכולם ובודאי שכך הדעת נוטה שודאי היו מפורסמים בדור שהיו חכמים ונבונים כיהושע וכלב ובגמ' אמרי' דג' אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה וכולם החזירם עתניאל בן קנז מפילפולו ואין לך נבון גדול מזה אלא שאין תירוץ זה כדאי דלישנא דאין ממנין וכו' לא משמע הכי כלל וגם מה שפי' שם התוס' כעין זה אהך דר"י דאין מושיבין וכו' ג"כ הוא דוחק גדול אלא אחר שיצא מפי רבותינו נוכל ליישב קצת דהתם קאמר נמי בעלי חכמה ובהא פשיטא דכולהו בעלי חכמה בעינן וכיון דבהא שייך שפיר למימר אין מושיבין נקט נמי להנך בבי בהאי לישנא דאין מושיבין אבל הכא במילתיה דרב יהודה לא קאמר אלא הא דיודע לטהר וכו' פשיטא דמשמע דכולהו נמי בעינן שידעו לטהר וכו' וע"כ לומר כתירוץ א' דאין ממנין היינו היכא דמשתכחי וכו' לא מוקמינן אלא מינייהו ואי קשיא לך אמאי לא תירצו התוס' נמי שם במנחות אהך דר"י דאין מושיבין היינו היכא דמשתכחי כי היכי דע"כ הכי מפרשינן הא דרב יהודה דלא תיקשי מהך דנבונים לא אשכח יש לומר דהכא בהא דר"י לא ניחא להו לתרץ דהיכא דמשכחי הוא דקא' דהא ע"כ גבי בעלי חכמה א"א לפרש כן דאי לאו בעלי חכמה היכי מתמנין אטו טפשי מוקמי בסנהדרין אלא ע"כ דלעיכובא הוא דקאמר ומינה דהנך שארא נמי לעיכובא הוא דקאמר ואל תשיבני א"כ לפי מאי דמשנן נמי דלאו אכולהו קאמ' תיקשי נמי דהא בבעלי חכמה ע"כ בכולהו ומינה דשארא נמי בכולהו דהא לא דמיא דהא איכא למימר דאכולהו בבי קאמר דעכ"פ בעינן שיהיו בהם כל המדות משא"כ הכא דלישנא דאין מושיבין א"א לפרש אחדא בעיכובא ולשארא באי משתכחי כנ"ל לשיטת התוס' אעפ"י שיש לגמגם קצת וזולת זה צריך אתה לו' דאנה"נ דהכא במילתיה דרב יהודה מפרשינן דלאו אכולהו קאמר ולא חשו לפרש דסמכו אמה שכתבו התם במנחות אמילתיה דר"י אלא שבעיני אין נראה כלל לפרש כן וכמ"ש.

ומעתה חל עלינו לבאר דעת הרמב"ם בזה שכתב בפ"ב מה"ש ד"א ז"ל אין מעמידין סנהדרין אלא חכמים ונבונים וכו' ובד"ו כתב וז"ל כשם שב"ד וכו' עד וצריך להשתדל וכו' שיהו כולן בעלי שיבה וכו' ונבוני לחש וכו' ע"ש ונבוני לחש זו שכתב רבינו לא ידענו פי' אם ר"ל נבוני' בתורה וכמו שפי' בגמ' חכם חרשים ונבון לחשים זה שמבין דבר מתוך דבר או לחש של כשפים שיודע בכשפים ועל ב' הפי' קשה ממ"נ שהרי כבר כתב ר' בד"א דאין מעמידין בסנהדרין אלא חכמים ונבונים ויודעי וכו' ודרכי המעוננים והמכשפים ואם לעיכובא קאמר וכדמשמע לישנא דקאמר דאין מעמידין וכו' א"כ היכי קאמר הכא דמשתדלין וכו' דמשמע דלאו לעיכובא ואם מ"ש אין מעמידין וכו' היינו היכא דמשתכחי אם כן לישתוק מינה התם ולא לימא אלא אין מעמידין וכו' אלא חכמים. ותו לא דהא הכא קא חשיב לנבוני לחש בהדי הנך דמשתדלין, ועוד דאי נבוני לחש דקאמר הכא היינו לחש של כשפים א"כ ממילא דמ"ש לעיל דאין מעמידין וכו' אלא חכמים ונבונים וכו' לעיכובא מדלא קא חשיב הכא לנבונים בהדי הני דמשתדלין וכו' קשה דהא נבונים לא אשכח. אלא ע"כ נראה דהאי נבוני לחש היינו בחכמת התורה ומכח קושיא זו גם כן א"א לפרש דנבוני לחש דקתני במילי דעלמא שידעו אם דין מרומה הוא ובהא הוא דאין מעכב אבל בחכמ' התורה מעכב דא"כ הדרא קושיא זו לדוכתה אלא ע"כ דנבוני לחש דהכא היינו נבונים דרישא אלא דמ"מ תיקשי קושיא א' וצ"ל דחשיב לה לעיל בהדי הנך דלעיכובא לאשמועינן דהא דנבונים קודמת להנך מדות, דבעלי קומה בעלי שיבה וכו' שאם היה חכם ונבון ולא היו בו כל אותם מדות בעלי קומה וכו' או אחת מהם וחכם שאינו נבון היו בו כל אותן המדות בעלי קומה וכו' חכם ונבון קודם ולכך חשיב לה ר' ברישא ומיהו חזר וכתבה כאן לאשמועינן דאי לא משתכח לא מעכב אבל אין לפרש דס"ל לר' דנהי דלא בעינן שיהיו כולם נבונים מ"מ צריך שיהיו קצת מהם ובכאן שדקדק לכתוב משתדלי' שיהיו כולם וכו' כתב נבוני לחש דאם לא היו מקצת מהם נבונים לא מעכבי והיכ' דמשתכחי שיהיו כולם נבונים משתדלין וכו' ולעיל שכתב אין מעמידין וכו' לאו אכולהו קאי אלא דמקצת מהם צריך שיהיו נבונים וכעין מה שפירשו התוס' במנחות אהך דר"י דהא ליתא שאין דרכו של ר' לסתום אלא לפרש ומכ"ש שלשון זה אינו הולם פי' זה וכמ"ש בסמוך, אלא נראה כמ"ש.

אך קשה לכל הפירושים דאי נבוני לחש ר"ל כמ"ש דהיינו נבונים ממש נמצא שיודעים בדרכי המעוננים וכו' ולעיכובא דהא לא כתבה הכא ר' בהדי הני דמשתדלין וע"כ דמאי דקא' ר' ובעלי כשפים לעיכובא והשתא מנ"ל לרבינו לומר דאינך בבי דבעלי קומה וכו' לאו לעיכובא ואין מושיבין וכו' לצדדין קאמר דלגבי בעלי קומה דוקא אי משתכחי ובעלי כשפים לעיכובא נימא דכולהו נמי לעיכובא ואי משו' דקא' בעלי חכמה וע"כ דלאו לעיכובא דנבוני' לא אשכח וכיון דע"כ אית בהני בבי דלעיכובא ואית בהו דלאו לעיכובא ומסתי' ליה לרבינו דבעלי כשפים לעיכובא דאי לא ידעי היאך דנים לבעלי כשפים הא אכתי קשה דנהי דנבונים לא מעכבי בעלי חכמה מיהא מעכבי וחכם לחוד ונבון לחוד ואכתי לימא דכולהו לעיכובא ומנ"ל לר' לדחוק ולפר' אין מושיבין לצדדין ואי נבוני לחש דקאמר היינו בעלי כשפים דאמר ר"י א"כ כ"ש דהיא גופה תיקשי מנ"ל דבעלי כשפים לאו ליעכובא ומינה דתיקשי נמי לשאר בבי ואין לומר דמ"ש ליה לר' דהני לאו לעיכובא מדלא קפיד קרא אלא אהנך דאנשי חיל וכו' דהא ליתא דהא ע"כ דרשינן נמי מונשאו אתך מיוחסין כמותך לאפוקי גרים ממזרים וכו' וכדתנן שם בגמ' וכמ"ש ג"כ ר' והאי נמי ס"ל לר"י דדרשינן להו מונשאו אתך ובעלי כשפים וע' לשון מסברא נפקא ויש לומר דמש' ליה לר' דע"כ מצית למי' דכל הנך בבי לעיכובא שהרי ר' מפ' להא דאין מעמידין סנהדרין אלא בעיר שיש בה א' לדבר וא' לשמוע היינו לדבר להורו' בכל התורה כולה ולשמוע שיוד' לשאול ולהשי' בכל התור' וכמ"ש בפ"א שלפ"ז אלמא דשארה אע"ג שאין יודעין לשאול ולהשיב אלא במקצת הדיני' מתמני' אעפ"י שבמקצת הדיני' אין יודעין לשאול ולהשיב וכיון שכן אי לא ידעו בכשפים מאי הוי דמידי טעמ' הוא אלא כדי שידע לדון איזה מיקרי כישוף וכמ"ש רש"י שם והא אע"ג שאין יודעין לשאול ולהשיב במקצת מהדיני' מתמנ' בסנהדרין ומינ' דכל שיודע בשאר דיני' ובכשפים לא ידע מתמנה א"כ ע"כ דמאי דקא' הכא ובעלי כשפים לאו לעיכובא וכן בשבעי' לשון כל ששני' או ג' מהם יודעין לית לן בה וכדמוכח מהתוס' ורש"י לשייטת שם וא"כ היכי קא' ר"י דאין מושיבין בסנהדרין וכו' אלא ע"כ דר"ל כי משתכחי בעינן כולם והשתא אף אנן נמי נימא דכל הנך בבי נמי לאו לעיכוב' וניחא נמי דלא קתני להו במתני' בהדי זקן וגר וכו' משו' דהנך לעיכובא אבל הני לאו לעיכובא. אך קשה השתא ממ"נ מה שהק' תחילה דאי מפרשינן נבוני לחש היינו נבונים ממש וכמ"ש א"כ ממילא דמ"ש רבינו לעיל ויודעים וכו' וכשפים היינו לעיכובא מדלא כתב לה ר' הכא גבי ומשתדלין אלא ע"כ דלעיכובא והרי כתבנו דע"כ בעלי כשפים לאו לעיכובא ואי מפרשינן נבוני לחש היינו כשפים או נבונים במילי דעלמא אם כן ממילא דנבונים שכתב ר' לעיל לעיכובא והא אמרן דנבונים לא אשכח ויש לומר דנבוני לחש היינו נבונים וכמ"ש ומ"מ אבעלי כשפי' קפדינן טפי ולכך לא כללה ר' בהדי נבונים דנבונים אפי' אם לא היה א' מהם נבון כל שהיו חכמים מתמנים בסנהדרין אבל בעלי כשפים עכ"פ בעינן ששנים או ג' מהם יהיו יודעים דהא בעי' ב' או ג' מהם ידעו להורות בכל התורה ואם לא היו בעלי כשפים היאך ידעו להורות בהם שהם הלכות מרובות וכדאמרן התם ששנה ר"א לר"ע ג' ק' הלכות בנטיעת קישואין ולכך דקדק ר' שלא לכתוב הא דבעלי כשפים הכא ולא הוצרך לפרש דמ"ש בעלי כשפים לאו לעיכובא שהרי כבר כתב בפ' שלפני זה דבשני חכמים שידעו להורות ולשאול בכל התורה סגי ונלמד ג"כ מהא דונבונים דבחדא מחתא מחתינהו בריש הפרק והרי חזר וביאר דונבונים לאו לעיכובא וכשתדקדק בדבריו תמצא שרמז כן ממה שלא כתב אין מעמידין אלא כהנים לוויים וישראלים חכמים ונבונים וכו' ומש' דלכך פלגינהו לאוריי דמיוחסין הוא דאיכא קפידא ואל תשיבני דהא אכתי אמאי לא כתב בהא דאין מעמידין אלא כהנים וכו' הנך בבי דבדין ג' ודין ד' משום שאינם ענין זה לזה כלל משא"כ בהני ואעפ"י שאין זה מוכרח מ"מ יש לומר דר' כיוון לזה א"נ כמ"ש בתירוץ ראשון. אבל אין

לפרש דונבוני לחש היינו כשפים דא"כ נבונים ע"כ דלעיכובא דאי לאו הכי לעריבנהו וליכתבנהו הכא גבי ומשתדלין ומאי שנא דלא נקט אלא הא ואעפ"י שיש ליישב קצת מ"מ נראה עיקר כמ"ש דלא בעינן נבונים לעיכובא ומ"ש לעיל בפ"א אחד ידע לשאול ולהשיב ר"ל שברוב התורה יכול להורות ובשאר עכ"פ ראשי פרקים ויודע לשאול ולהשיב אבל אין ר"ל לשאול ולהשיב היינו להקשות ולתרץ דהיינו סביר דלא שייך לומר דשאר הסנהדרין אין יודעין לשאול ולהשיב אלא במקצת דאי הוה סביר ויש לו סברא להקשות ולתרץ בחלק א' מחלקי התורה פשיטא שידע להקשות ולתרץ בכל חלקים אם לא שנאמר דבחלק לא קא ידע ולא מידי וממילא אין יכול לשאול ולהשיב ומ"מ נראה שאין בכלל זה נבון שמבין דבר מתוך דבר א"נ כמ"ש דיודע לשאול וכו' היינו שיודע ראשי פרקים להשיב בפרט מן הפרטים שיודע לשאול במה שיחול בו הספק. וכ"ז היינו לפי רש"י שפי' דסביר היינו נבון אבל אי לאו פירושו זה היה נראה לפר' דסביר היינו שיודע טעמי ההלכו' ומישבין אצלו אבל אפשר שאינו בגדר נבון להבין דבר מתוך דבר ולחדש הלכות מפלפולו ולפ"ז נהי דנבונים לא בעינן מ"מ בעינן שיהיו ההלכות מישובות אצלו הלכתא בטעמא ומיהו עכ"פ צריך ליישב ההיא דרב יהודה דאין ממנין אלא מי שיודע לטהר וכו' דהיינו היכא דמשתכח דודאי מי שיודע לטהר את השרץ מן התורה ומראה לו פנים אין לך נבון גדול מזה ודוק.

שם בש"ס ממשנה יתירה וכו' קשה דכיון דראוי להורא' אדרבא גמיר וסביר הוא דמשמע היכי קתני לישנא לאשמועינן מילתא הפך מה שיובן ממנה ונראה דלפי' מ"ש לעיל דגמיר וסביר וסביר ולא גמיר מתמנה בסנהדרין אלא היכא דלא משתכחי גמיר וסביר וניחא הכא דממשנה יתירה ע"כ דר"ל כל דראוי להוראה באיזה אופן שיהיה ואנה"נ אי לא הוה תני אלא ראוי להוראה הוה מוקמינן לה אדרבא דגמיר וסביר א"נ אי לא הוה קתני אלא א' מהן אע"ג דלפעמים מתמנה גמיר ולא סביר או סביר ולא גמיר מ"מ הוה אמרינן מסברא דלא מיקרי שוגג אלא כשהוא גמיר וסביר דידיעתו ידיעה גמורה אבל גמיר ולא סביר הוה אמינ' דאין ידיעתו כנגד כל הסנהדרין, ממ"ש בס"פ א' בד"ה אי מההיא וכו' ע"ש מ"ש דס"ל דלא היה מתמנה בסנהדרין אלא גמיר וסביר וליתא וכמ"ש לעיל בדיבור שלפני זה וק"ל.

שם בש"ס כגון שמעון בן עזאי תימא דאי לגמיר וסביר קאמר כגון שמעון בן עזאי וכו' הא אמרינן בסמוך דאפי' גמיר ולא סביר או סביר ולא גמיר נמי עוד קשה דהא לאביי בסמוך ראוי להוראה גמיר וסביר מ"ש ותיקשי ליה אמתני' גופה דגמיר וסביר מזיד הוא ואפי' למאי דמוקי רבה משנה יתירה לגמיר ולא סביר או סביר ולא גמיר ס"ס מתני' מיירי נמי בגמיר וסביר אלא דממשנה יתירה שמעי' נמי גמיר ולא סביר סביר ולא גמיר ואם כן תיקשי ליה אמתני' גופיה ואין לטעו' ולפרש דמאי דקאמר כגון בן עזאי היינו דבעי' שיהיה כ"כ גמיר וסביר כבן עזאי דהא ודאי ליתא שהרי אי' לך אלא שופט שבימיך וכל דגמיר וסביר אעפ"י שלא הגיע למדרגה דבן עזאי פשיטא דמיקרי ראוי להוראה ועוד שאפי' אם נפרש כן לא יתיישב שפיר מה שהקשה דאמאי לא פריך אמתני' ונראה דאמתניתין לא תיקשי דהגע עצמך דגמיר וסביר הוא מ"מ אפשר שהיו רבותיו גדולים ממנו הרבה בחכמה ולכך לא מיקרי מזיד הוא דאע"ג דנראה לו דטעו מ"מ שוגג הוא דסבר דאין ידיעתו מכרחת ואחד מהם נמי דקתני מוקמינן לה בגמיר ולא סביר או סביר ולא גמיר א"נ גמיר וסביר מיירי נמי כה"ג שחבריו גדולים ממנו הרבה בחכמה ובהא הוא דטעה דכסבור שאין ידיעתו כלום לגביי' אבל השתא דאמר רבא כגון בן עזאי קשה ליה שפיר בכה"ג מזיד הוא דבן עזאי ובן זומא היו כ"כ חכמים גדולים כרבותיהם וכדאמרינן דנין לפני חכמי' שמעון בן עזאי וכה"ג מזיד הוא כיון שהוברר להם דמיעוטא טעו ועוד יש ליישב ומ"ש נראה עיקר.

שם ברש"י וקא טעי במצוה לשמוע וכו' עד אפי' למעבד איסורא וכו' פי' דלא אמרינן מצוה וכו' אלא בדבר שהחמירו חכמים שלא מן הדין וכהה"א דריש חולין גבי נטילת ידים דקאמר מאי מצוה מצוה לשמוע דברי ר"א ואע"ג דלא תסור הוי בכלל אם התירו דבר שנראה לו שהוא אסור ומסיי' קרא והאיש אשר יעשה בזדון דהיינו זקן ממרא שאפי' אם חלק ואסר מה שהתירו הם וכמ"ש הרמב"ם בהלכות ממרים ואפי' אם היה חכם גדול מופלג בחכמת התורה נעשה זקן ממרא מ"מ היינו דוקא כששנה ולימד הלכה למעשה בעירו אבל לעצמו פשיטא דרשאי להחמיר ע"ע ועוד שאינו נעשה זקן ממרא אלא כשנשא ונתן עמהם ותזר ולימד וכו' אבל כשלא נשא ונתן עמהם אינו נעשה זקן ממרא והכא ע"כ דלא נשא ונתן עמהם שאם חלק עמהם ונשא ונתן עמהם הכא בטלה להוראה כדאמרינן לקמן דאם חלק אחד מהם בטלה הוראה ואחרים נמי ששמו חייבין אלא ע"כ דלא חלק עמהם וכה"ג אינו נעשה זקן ממרא ולא קאי בלאו דלא תסור והא דלא קאמר דטעה בלאו דלא תסור וכו' אנה"נ אלא דנקט האי לישנא דמצוה לשמוע דברי חכמים דשמעינן מינה טובא בין לאסור בין להתיר מן הדין בין לענין גדר וסייג בין בדבר שהוא משום מצוה וכההיא דאמרינן לעיל מצוה לשמוע דברי ר"א ומיהו לפי האמת אנה"נ דכל הני מילי דרשינן להו מקרא דלא תסור וכמ"ש הרמב"ם בה' ממרים ובחפ"ה האריך בדברים פשוטים ולא כיוון בישובם שחילק בין אם זה היה חכם גדול וכו' ע"ש בדבריו ולא נתיישב לנו הא דזקן ממרא דלפי האמת אם היה מופלג בחכמ' ואפי' גדול מהם נעשה זקן ממרא ולפי דבריו וחילוקיו יישב הא דירושלמי וז"ל יכול אפי' אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל תשמע לה. ולכאורה משמע דפליג אגמ' דידן דדרשינן איפכא אפי' אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל תשמע להם ואי אתה רשאי לחלוק וכו'. ומה שנראה ברור הוא דגמ' דידן מיירי כשחלק עמהם ונשא ונתן עמהם ונחלקו עליו בהא קאי בלאו דלא תסור והירושלמי מיירי בשלא נשא ונתן עמהם ולכך אם התירו דבר האסור בעיניו לא ישמע להם דאימור אי הוה אמר להו טעמיה הוו הדרי בהו א"כ הירושלמי מיירי כשהורו ע"פ הדין וגמרא דידן מיירי בגדרות וסייגים שאם אסרו דבר המותר מן הדין משו' גדר וסייג אי אתה רשאי לחלוק עליהם א"נ אפי' אם התירו דבר האסור מן התורה משו' עת לעשות וכההיא דדברים שבכתב אי אתה רשאי לקרותם ע"פ והתירוהו בב"ד של ר' משום עת לעשות וכל כיוצא בזה בכל אלו קאי בלאו דלא תסור וק"ל.

שם ע"ב בש"ס עיין מ"ש התוספות בפרק המצניע דף כ"ג ע"א ד"ה ר"ג זר"ש וכו' זו דברי ר"י קשה לכאורה דלקמן במתני' איתא הורו ב"ד וידעו שטעו והביאו כפרתן והלך א' למדינת הים ועשה ע"פ ב"ד פטור ואע"ג דאין מצטרף עם הצבור אפ"ה פטור ובהא דהלך למדינת הים מודו כל הנך תנאי דפטור אלמא דכל הנך תנאי ס"ל דיחיד שעשה על פי ב"ד פטור ואמאי קא מהדר הכא לאשכוחי תנא בברייי' דס"ל דהא דיחיד וכו' דפטור. ונראה דס"ל לס"ס דאפי' אם אמרינן דיחיד שעשה ע"פ ב"ד חייב התם פטור ואין היחיד חייב אלא כשלא עשו רוב צבור אבל עשו רוב צבור פטור וקל הוא שהקיל הכתוב כשפשטה הוראה ברוב צבור שאין העושים חייבים וכן מפורש בהרמב"ם שפסק כרבנן דפליגי אר"י דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ופסק ג"כ למתניתין דידעו שטעה וכו' וע"כ כמ"ש ופשוט.

שם ברש"י ד"ה ועדיין וכו' רישא דמתני' הכי איתא וכו' ותימא דאכתי מנ"ל הא דרוב צבור דהא שפיר איצט' למעט צבור כי היכי דלא נימא דוקא א' ולא שני' ואכתי מנ"ל הא דרוב צבור ולכאורה היה נראה לפרש דע"כ דכי איצטריך קרא לא איצטריך אלא לחייב לרוב צבור דלמיעוט צבור פשיטא דמחייב דהא אפי' בעשו ע"פ הוראת ב"ד ס"ל לרבנן דחייבין מכ"ש בשגגת עשה ורישא אתיא אליבא דר"י דס"ל דיחיד הערשה ע"פ ב"ד פטור אמטו להכי הוה אמינא דבשגגת מעשה נמי מיפטר ולא מיחייב אלא אחר דגלי ביה קרא דבעשותה ולא בשנים וכי גלי קרא מעם הארץ ע"כ בין בשנים בין ברוב דהא ע"כ בין במיעוט בין ברוב בהוראת ב"ד פטורי' העושי' דמהי תיתי לפלוגי בין מעוטין למרובי' שהרי בהוראה דין א' להם דהעושים פטורים ואדרבא במרובין איכא חיובא טפי דמחייבי מיהא בקרבן צבור ומינה דבשגגת מעשה ליכא לפלוגי בהו ולו' דבמרובין פטור ואע"ג דרישא וסיפא סתמא נינהו מ"מ ע"כ דמייתי נמי רישא אליבא דר"י וסיפא אליבא דרבנן וכה"ג איכא טובא בת"כ זהו מה שהיה נראה לכאורה וליתא דאכתי קשה לרבנן מנ"ל דרוב צבור בשגגת מעשה מחייבי דדילמא לעולם דקרא דמעם הארץ לא אתא אלא למיעוט צבור שחטאו בשגגת מעשה ומאי דאמרת דלהא לא איצטריך קרא דשמעינן לה מק"ו דחטאו בהוראת ב"ד דמחייבי זו אינה קושי' דהא ודאי הא דחטאו בהוראת ב"ד דמחייבי מסברא הוא דשמעי' לה תדע דהא לר"י גופיה דפטר להו בהוראת ב"ד לא פטר להו אלא ממיעוטא דובעשותה כדתניא בסמוך אלמא דאי לאו מיעוטא דובעשותה מסברא הו"ל דמחייבי העושים ולא פטר להו קרא אלא בעשו רוב צבור. ומאי דקתני שאין ב"ד מביאין וכו' ודייקינן מינה הא הן חייבין לאו למימרא דילפינן שגגת מעשה משגגת הוראה דהא ליתא דאדרבא שגגת הוראה משגגת מעשה ילפי' לה אלא כלומר דלא אשכחן דפטר להו קרא כי היכי דפטר ברוב צבור והניחא למאי דס"ל דבשגגת מעשה אין חילוק בין אחד לשנים למועטים למרובין דבכולהו חייבין וכי גלי קרא אהוראה דפטרי' העושים. לא גלי לן אלא ברוב ממילא דבשלא חטאו רוב צבור חייבין כמו בשגגת מעשה אבל אי הוה אמרי' דבשגגת מעשה דבשני' או ג' פטורים ממילא דבהורא' נמי פטורין וכי ממעיט קרא דהקהל בהורא' לאו דוקא מפר אלא אפי' מכשבה ושעירה ואע"ג דמהקהל ליכא למשמע דמצינן למימר דלא ממעיט קרא למיעוט צבור אלא מפר אבל כשבה ושעירה מייתו מ"מ איכא למימר מסברא דפטירי ואדרבא שמעינן לה במכ"ש משגגת מעשה דפטרינן למיעוט ומכ"ש בהוראה דכאנוס דמי ולא מחייב אלא באחד דגלי קרא ואם כן שפיר איצטריך מע"ה דלא נימא בעשותה דוקא אחד ולא שנים לכך איצטריך מעם הארץ אבל במרובין דעכ"פ אשכחן בהוראה דפטירי נימא דגם בשגגת מעשה נמי פטירי וקרא דמעם הארץ לא אתא אלא להא דמועטים ועוד דלישנא ודעיין אינו מיושב דמשמע דאכתי מסיים למילתיה ואזיל ואין לפרש דממשמעות קרא דמעם הארץ משמע נמי חטאו רוב צבור וכמו שנראה ג"כ לכאורה ממ"ש רש"י בד"ה במאי חטאו וכו' עד ת"ל מעם הארץ דמשמע אפי' רובן וכו' והא ודאי ליתא דריהטא דלישנא דברייתא דפלגינהו בתרי בבי לא משמע הכי כלל.

ועוד אדרבא לישנא דקרא דמעם הארץ לא מש' אלא מקצת וכדאמרינן לקמן בפרק בתרא ולא כל עם הארץ למעט כהן משיח והכי נמי אמרינן בדף ה' ע"ב דמעיני מיעוטא לכן נראה ברור דרישא לא אתיא אלא כר"י דדריש מיעוט דובעשותה למעוטי יחיד שעשה ע"פ הוראה ב"ד ולהכי איצטריך קרא דמעם הארץ כי היכי דלא תיטעי לומר דקרא דובעשותה אתא למעוטי שנים ואע"ג דאין סברא לחלק בין א' לשנים מ"מ הו"מ לומר דמיעוט דקרא דובעשותה להכי הוא דאתא לכך איצטריך מעם הארץ למעוטי אם לרבות שני' וממילא ע"כ דקרא דובעשותה אתא למעוטי חטאו ע"פ הוראת ב"ד ומעם הארץ לרבות ב' ורוב צבור ולא איצטריך קרא חדא מהך טעמא שכתבתי לעיל בפ"י הא' דשמעינן לה אדרבא במכ"ש דהא לסברת ר"י אדרבא ברוב צבור אשכחן דאיכא חיובא טפי דבעשו רוב צבור ע"פ הוראת ב"ד מחייבי ב"ד מיהא לקרבן ובמיעוט צבור לא מחייבי מידי דדרשינן מובעשותה דהא ע"כ להכי הוא דאתא ולא למעוטי מדרשא דעם הארץ ועוד טעם אחר דהא דאמרינן דדוקא אחד ולא שנים אינו אלא ממיעוט דבועשותה אבל בלא"ה לא הו"ל לפלוגי בין א' לשנים למרובין א"כ כי אמרינן דובעשותה לא אתא אלא למעוטי חטאו ע"פ הוראת ב"ד מכח ייתורא דמעם הארץ תו ליכא לפלוגי נמי במועטין למרובין דמה סברא יש לחלק ביניהם והשתא ניחא דלרבנן לא איצט' קרא דמעם הארץ לרבות שנים דהא אינהו לא דרשי מיעוטי דובעשותה, דמאן שמעת ליה דדריש להנך מיעוטי היינו ר"י אבל רבנן לא דרשי לה וכיון שכן ודאי דמסברא לית לן לפלוגי בין א' לב' דמאי שנא לרוב ודאי דאיצטריך לן קרא דשפיר איכא לפלוגי כיון דאשכחן בהו פיטורא גבי הוראת ב"ד דלא מחייבי אלא ב"ד וכל העושים פטורים א"כ הו"ל לומר גם כן דבשגגת מעשה נמי הוי דינא הכי אי לאו קרא דמעם הארץ אבל למיעוט צבור לא אשכחן קרא דפטר אם כן ממילא אין לחלק בין אחד לשנים בין בשגגת מעשה בין בשגגת הוראה ולפירושי זה ל"ש לפרש ג"כ לישנא דועדיין הכי דשמעיה לתנא קמא דדריש מיעוטא דבעשותה דאייתר קרא דמעם הארץ לרבות שנים וממילא לרבנן דלא דרשי להך מיעוטא אם כן קרא דאייתר מעם הארץ מאי איכא למימר להכי קאמר ועדיין אני אומר כלומר הגע עצמך לומר דלא ממעטינן מבעשותה וכו' למעוטי הוראת ב"ד מ"מ לא תיקשי קרא דמעם הארץ משום דעדיין אני אומר דוקא מיעוט צבור וכו' ת"ל מעם הארץ, שוב מצאתי בת"כ דבתר דמייתי להך ברייתי' דר"י דריש מבעשותה למעוטי חטאו בהוראת ב"ד תני הכי אתה אומר לכך נאמרו מיעוטין הללו או אינו אלא בעשותה אחד ולא שנים ת"ל מעם הארץ וכו' עד ועדיין אני אומר וכו' וזה מבואר כמ"ש ויתיישב שפיר לישנא דועדיין משום דתנא שקיל וטרי לדהויי מילתיה דר"י דדריש בעשותה למעוטי הוראת ב"ד וכו' מסיים דלרבנן לא תיקשי מעם הארץ וכו' וכמ"ש ודוק.

שם בש"ס אמר רב פפא ממאי וכו' קשה דא"כ היכי קאמר מיעוט קהל וכו' שאין ב"ד מביאים על ידיהם פר וכו' דאטו בתר איפכא ניזיל משני דבהורא' פטורין הן וב"ד יתחייבו בשגגת מעשה אבל לשמואל דדייק הא הן חייבין ניחא ונראה דאנה"נ דע"כ ודאי כשמואל מיתוקמא אלא משום דשמעינן רב פפא דדייק הכי הא הן חייבין סבר דאדיוקא הוא דסמיך ולכך פריך ליה דאדיוקא דברייתא אין הכרח ומשני הש"ס דלאו אדיוק' דלישנא הוא דסמכינן ומיהו אכתי קשה דש"ס דמקשה ליה לרב לרב פפא אי הכי מאי אירייא וכו' דמשמע דלא קשה ליה אלא אמאי לא מהדר על מיעוטא לחיוביה בשגגת מעשה אמאי לא מקשה ליה הש"ס לרב פפא עדיפא מינה דלישנא דברייתא לדידיה לא מיתרצא מידי וכמ"ש ואפשר דהיא גופה קא פריך ולא חש לפרש ויש עוד ליישב קצת.

דף ג' ע"א בש"ס ואיבעי' אימא ועדיין וכו' עיין מ"ש לעיל בריש מכילתין בד"ה אין ב"ד חייבין.

ברש"י בד"ה וב"ד משלם וכו' עד ר"מ פוטר צבור וכו' ותימא דא"כ לפ"ז לא פליגי במשלימין או אין משלימין דלכ"ע משלימין או אין משלימין ולא פליגי אי צבור פטורים דב"ד מייתו וצבור פטורים או צבור חייבין ועוד אמאי תלי תנא

פיטורא סתם בדר"מ וחיובא בדרבנן דהא גבי ב"ד נמי איתא חיובא לר"מ ולר"י פטורים ואי איתא יכול לומר דרבנן היינו ר"ש דס"ל דבין ב"ד ובין צבור דהא לקמן הוא דמוקי לה אליבא דר"ש מכלל דבהאי איבעית אימא לא מוקמינן לה כר"ש וצריך אתה לומר כר"י ועוד אמאי לא קאמר הכא רבנן היינו ר' יהודה כדקאמר נמי בסמוך בכל הנך אוקמתי לכן גרא' פשוט דמ"ש רש"י ר"מ פוטר הוא תחילת דיבור ושייך דיבור זה בסמוך באיבעית אימא וצריך להיות ב"ד מייתו ור"מ פוטר וכו' אחר זה ראיתי במהרש"א שהגיה כן וברור.

שם בש"ס דכ"ע יחיד וכו' אע"ג דע"כ פליגי תנאי בהא כדמוכח לעיל מהך ברייתא דועדיין מ"מ פריך לרב נחמן דמוקי נמי להו דהורו ועשו בהך פלוגתא ממאי כדמפרש ואזיל ובס' חפ"ה כתב דמדמייתי הש"ס להא דר"ן דמדחייא בתר הך דרב יהודה דלא מידחייא ש"מ דכרב פפא קי"ל והך דרב יהודה נמי מצינן לדחויה אלו הם דבריו ואין בהם כדאי להעלותם על ספר דמאי דמייתי הש"ס להא דר"ן בתר הך דר"י כן הוא הסדר מי יתן והיה מעלה על ספר לדחות הך דרב יהודה שבאמת לית גבר דילפרקינהו וכמו שפי' לעיל בסמוך.

שם בש"ס מר סבר ב"ד משלם וכו' פי' דחכמים דמחייבים ס"ל דב"ד משלם וכו' ור"מ ס"ל אין ב"ד משלם לרוב צבור ולכך פטורים דלכ"ע יחיד שעשה ע"פ הוראת ב"ד פטורים, והרמב"ם בפי"ג מהלכות שגגה פסק דאין ב"ד משלם וכו' כר"מ. וקשה היכי פסק דלא כחכמים ובכ"מ כתב דר' מפרש בהפך דחכמים ס"ל דאין ב"ד משלימין וכו' ובל"מ ג"כ כתב כן דר' מפרש כפי' רש"י והוא מוכרח בגמרא ע"כ ודבריהם תמוהים שהרי כבר כתבנו דאי אפשר לפרש כן וכמ"ש בסמוך בד"ה וב"ד משלמי' וכו' וכיון דבב"ד משלימין וכו' הוא דפליגי ע"כ דלרבנן ס"ל משלימין דאי אין משלימי' א"כ במאי חייבי' דהא ממ"נ פטורי' אי מקרבן צבור הא ליכא רוב צבור ואי מקרבן יחיד הא אמרת דלכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטורין א"כ ע"כ ס"ל אין משלימין ולכאורה לא היה מקום לדבריהם זולת אם נאמר דהוה גריס הכי דלכ"ע יחיד שעשה ע"פ הוראת ב"ד חייב ובמשלימין וכו' פליגי ולפ"ז שייך שפיר לומר דלרבנן אין ב"ד משלים וכו' ולכך חייבים כל העושים מכשבה ושעירה ור"מ פטר ס"ל דב"ד משלמין וכו' וכל העושים פטורים ואל תשיבני דמ"ש דתלי פיטורה וחיובה גבי העושים ניתני איפכא ר"מ מחייב ורבנן פטרי גבי קרבן צבור דהא ליתא דטפי איכא חיובא בעושים שכל א' וא' מביא כשבה ושעירה מקרבן צבור שנפטרים כל העושים באותו קרבן זהו מה שנראה לכאורה. אלא שאין זה עולה יפה בשמועה דהא כל עיקר דאתא לאשמועינן רב יהודה ור"ן משמיה דשמואל הוא דחכמים פליגי וס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וסתם מתניתין יחידאה היא ובודאי דכי דחי ר"פ להא דר"ן היינו דמוקי להאי ברייתא כסתם מתני' דלכ"ע יחיד שעשה ע"פ ב"ד פטור וכדדחי לעיל ר"פ גופיה הך דרב יהודה דועדיין אני אומר דילמא לא הן ולא ב"ד לכן נראה ברור דס"ל לרבינו דע"כ האי דדחי ר"פ דכ"ע יחיד שעשה ע"פ ב"ד דפטור לא דחי לה אלא לר"ן דבעי לאוכוחי מהאי ברייתא דחכמים ס"ל דיחיד שעשה ע"פ ב"ד דחייב אבל פשיטא דר"פ מודה דחכמים ס"ל דחייב כדמוכח מהך ברייתא דבסמוך דועדיין אני אומר אר"פ גופיה דחי לעיל דילמא לא הן ולא ב"ד ודחי לה הש"ס לעיל וכיון דע"כ רבנן ס"ל דיחיד שעשה ע"פ ב"ד חייב ור' יהודה הוא דפליג וכדאמרינן לעיל א"כ כי מוקמינן להאי ברייתא במשלימין או אין משלימין ע"כ דאליבא דהלכתא מוקמינן לה דיחיד שעשה ע"פ ב"ד חייב וממילא ע"כ דרבנן ס"ל אין משלימין וחייבין כל העושין ור"מ ס"ל ב"ד משלימין ופטורין כל הצבור ואע"ג דאי מפרשינן דאקרבן צבור פליגי אדרבא ר"מ דפטר ע"כ דס"ל דאין משלימין מ"מ ס"ל לר' דע"כ כיון דאדרבא חייבא דעושים הוי טפי מחייבא דצבור א"כ ע"כ קתני סתם ר"מ פטר וחכמים מחייבין היינו לעושים דהא כי מחייבת להא בקרבן צבור פטרת לכל העושים וכי פטרת להו מקרבן צבור מחייבת לכל העושים וא"כ היכי תלי פיטורא בר"מ טפי מדרבנן אם לא שנאמר דאעושים מהדר וכדקתני ועשו דבהו שייכא חיובא טפי ופיטורא טפי וממילא דלרבנן אין משלימין ואין להק' דבברייתא דלקמן דרשב"א קתני אפי' הם ששה והן רובו של קהל וכו' חייבין והיינו ע"פ ב"ד דהא התם מהברייתא גופה מוכח דאב"ד מהדר אבל הכא דסתם קתני לה ע"כ לומר דאעושים מהדר ומהך טעמא דאמרינן דאי לא הכי מאי קתני ר"מ פוטר וכו' דהא אכתי לאשמועינן למאן פטר אי לב"ד וס"ל דאין משלימין או לעושים וס"ל דמשלימין וכן לרבנן אלא ע"כ דסמך התנא דאעושים שייך בהו טפי חיובא ואפיטורא הוא דפליג ר"מ ואעשו דקתני מהדר ומעתה ע"כ דלרבנן אין משלימין והגע עצמך לומר דאין מזה הכרח מ"מ נקוט מיהא דלמסקנא דס"ל דיחיד שעשה ע"פ ב"ד חייבין לא ידעינן אי משלימין או לאו ואע"ג דהאי ברייתא מוקי לה נמי ר"פ באינך אוקמתי מ"מ ס"ל לרבינו דבהא דמשלימין או אין משלימין ניחא טפי לאוקומה משום דהנך תרי אוקמתי דמוקי כר"ש וכר"י הוו דלא כהלכתא כדמוכח במתני' וכמו שאכתוב בסמוך ואידך שינויא דמוקי לה כרשב"א נמי לא מיתוקמא דלא מוקי לה ר"פ אלא למאי דדחי דכ"ע יחיד שעשה ע"פ ב"ד פטור ומשני הכי ר"מ דס"ל דבעינן ז' שבטים כדקתני לקמן במתני' פטר להו מכל וכל דכיון דליכא אלא ששה פטירי מקרבן צבור ומכשבה נמי פטירי אבל למאי דמסקינן דיחיד שעשה ע"פ ב"ד חייב לא מסתבר למיתלי פיטורא בקרבן צבור אלא בעושים אם לא שתאמר דר"מ ס"ל דאע"ג דליכא תרווייהו רוב בנין ורוב מנין הוי רובא ופטר העושים וזה הפך מאי דתנן במתניתין ואע"ג דרשב"א נמי משמו דר"מ קאמר מ"מ כי קתני דבריי' סתמא ר"מ פוטר וכו' מ"ש דהיינו תנא דמתני' דאליבא דר"מ ואין לומר דאנה"נ דס"ל דבעינן שבעה ופטר להו מקרבן צבור ומאי דקשה לך היכי תני בפשיטות פטור דהא איכא חיובא דעושין איכא למימר דהא במתני' מפורש דהכי ס"ל לר"מ דבעינן ז' שבטי' וסמך אמתני' ולא בא לחדש אלא דרבנן פליגי דמ"מ זה דוחק הוא וכיון דאיכא לאוקומה במשלימין דניחא טפי הכי מוקמת לה.

ועוד היה נראה לתרץ בקיצור וע"פ דרך זה עצמו שכתבתי דכיון דלמסקנא דיחיד שעשה על פי ב"ד חייב כי מוקמינן למתני' במשלימין או אין משלימין לא מכרעא מילתא אי ברוב צבור פליגי וס"ל לרבנן דמשלימין או בעושין פליגי וס"ל לרבנן דאין משלימין מסתברא ליה לרבינו דאין משלימין והריהטא דש"ס דלקמן דמעשה תלוי בקהל והורא' בב"ד ותירץ א' עיקר ובחפ"ה כתב ליישב דברי הרמב"ם הללו דהא דר"פ פליגא אברייתא דהקהל ועשה ע"ש וזה תימא דאטו מי הוה שתיק מינה הש"ס וזה פשוט לכל מבין ג"כ מכח הך ברייתא דהקהל ועשה כתב דהיה נראה לו לפרש דמשלימין דקאמר רב פפא היינו בהוראה וכו' אלא שרש"י לא פי' כן עיין שם בדבריו ואתמהה דאם בעשו פשיטא ליה דאין משלמין מדתניא ועשו דבעינן קהל דהיינו רוב צבור במעשה מכ"ש כשלא עשו כלל דאין מצטרפין לרוב צבור משום הוראה דבעינן קהל במעשה וזה פשוט לכל אדם.

שם בש"ס ומאן חכמים ר"ש וכו' אף על גב דסברא יחידא היא דהא ר"מ ור"י פליגי עליה דבין למר ובין למר ולא מייתו אלא פר אחד וכדלקמן במתני' מ"מ ראה ר' חייא מילתיה דר"ש ושנאה בלשון חכמים ולא קי"ל הכי כיון דבמתני' מתני ליה כיחידאה ומהאי טעמא פסק הרמב"ם דצבור מייתו ולא ב"ד דהלכה כר"י מחבירו ומהאי טעמא נמי פסק דשבט שעשו ע"פ הוראת בית דינם אינם חייבין קרבן צבור ואף ע"ג דלהך שינוייא דמוקי רב פפא להך ברייתא דפליגי ר"מ וכו' בשבט שעשו ע"פ הוראת בית דינם וקתני דחכמים מחייבי מכל מקום כיון דבמתני' מתני לה להא דר' יהודה כיחידאה וקתני דחכמים פוטרים לא שבקינן מתניתין מקמי האי ברייתא וק"ל

שם בש"ס ומאן חכמי' ר' יהודה וכו' כצ"ל.

שם בש"ס ואי בעית אימא כגון שחטאו ששה וכו' הרמב"ם פסק כרשב"א ולכאורה נראה כטעמו משום דבבריתא תני לה הכא בלישנא דחכמים ואין נראה שהרי כבר כתבתי לעיל בסמוך ביישוב דבריו שכתב דאין משלימין דלמסקנא דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב לא מיתוקמא שפיר האי ברייתא בהא דרשב"א דחטא וכו' אלא נראה כמ"ש הכ"מ דמסתבר ליה לרבינו טעמו של רשב"א.

שם בש"ס ומתני' מני רשב"א וכו' עיין במ"ש לעיל ברש"י ד"ה וב"ד משלים וכו' אך קצת קשה אמאי לא מוקי לה נמי במאי דפליגי לקמן במתני' ר"מ ור"י דר"מ ס"ל דחטאו ז' שבטים מביאים פר ור' יהודה מחייב אפי' לאותן שלא חטאו להביא בפני עצמן ומאן חכמים ר' יהודה וי"ל דלא ניחא ליה לרב פפא לאוקמי' פלוגתא דידהו בהא משו' דאותן דלא עשו מאן דכר שמייתו הכא דהא הורו ועשו קתני אבל כל הנך אוקמתי דמוקי לה רב פפא להאי ברייתא ניחא ודוק.

שם בש"ס ובהוראה הלך וכו' משמע דדוקא לענין הוראה הוא דבעינן רוב יושבי ארץ ישראל אבל בשאר מילי בענין גזירות שגוזרים ב"ד דקי"ל דאם פשטו ברוב ישראל אין ב"ד אחר יכולים לבטלה דאין משגיחין אלא ברוב ישראל בכל מקום ואפי' אותן שבח"ל וקשה קצת מהיכא משמע מהאי דרשא דקהל גדול וכו' דלענין הוראה בלבד הוא דבעינן רוב ארץ ישראל. ונראה דשמעינן לה מדכתיב התם קהל גדול וכתיב הכא ועשו הקהל מה להלן לא היו אלא יושבי ארץ ישראל אף הכא נמי יושבי ארץ ישראל ואע"ג דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן מ"מ גילוי מילתא בעלמא הוא ועוד י"ל דשאני הוראה שהיא תלויה בב"ד הגדול ואין ב"ד הגדול נוהג אלא בפני הבית אמטו לכך לא ניזיל אלא בתר יושבי ארץ ישראל דבשביל ישראל דחוצה לארץ אין מתמנין ב"ד הגדול משא"כ בשאר דברים כיון דגזרו ב"ד ופשטה תקנתם ברוב צבור סברא היא כל שקבלו עליהם רוב ישראל בכל מקום שהם ע"כ המועטים לילך אחר הרוב וכדכתי' אחרי רבים להטות דכי גלי קרא דקהל גדול וכו' דיושבי חוצה לארץ אינם מן המנין לא מוקמינן ליה אלא בהוראה דמסתבר טפי.

שם ברש"י בד"ה מועטין ונתרבו מאי וכו' עד רבי שמעון דאזיל וכו' דאמר אם נודע להם עד שלא נתמנו חייבין וכו' אין דבריו מבוארין דמהיכא משמע מהכא דאזיל בתר ידיעה דהא בה"ג דנודע להם קודם פשיטא דחייב דהא איכא חטא וידיעה בחיוב ויש ליישב דבריו דכיון דתלי טעמא בנודע לו קודם שנתמנה משמע דמשום ידיעה הוא דקא מחייב מדלא קתני בקיצור ר' שמעון אומר אם נודע להם לאחר שנתמנו פטורין דבהא הוא דפליגי אלא דלהכי קתני הך ببא דנודע להם קודם שנתמנו דלא פליגי בה לאורויי דעיקר טעמא דמחייב ר' שמעון לאו משעמייהו דרבנן דאזלי בתר חטאה אלא בתר ידיעה הוא דאזלינן ומינה הכא דאיכא חטא בפיטור וידיעה בחיוב פליג ר"ש ארבנן דלא אזלינן אלא בתר ידיעה ומחייב אבל מסיפא דמשנתמנו פטורים ליכא למשמע דלא אזיל אלא בתר ידיעה דדילמא תרווייהו בעינן דאפושי פלוגתייהו דרבנן לא אזלי אלא בתר חטא ור"ש לא אזיל אלא בתר ידיעה לא מפשינן ולמאי דפשיט לה הש"ס וכו' דע"כ חטא וידיעה בעי ע"כ לו' דהא דנודע להם קוד' שנתמנו כדי נסבה ועמ"ש בש"ס עוד בזה הנ"ל ליישב דברי רש"י.

שם בש"ס ר"ש דאזיל בתר ידיעה מיחייב וכו' נראה דע"כ לא מיבעיא לן אלא אליבא דר"י דס"ל דיחיד שעשה ע"פ ב"ד פטור דלרבנן דפליגי עליה דר"י דס"ל דחייב ודאי דבהא נמי לא הוה מבעייא לן דהא דמייא ממש להך דר"ש דפטר ליה ר"ש דקודם שנתמנה היה חייב כשבה ושעירה ומשנתמנה מביא פר והכא נמי קודם שנתרבו היו מביאין כשבה ושעירה ומשנתמנה מביאין פר וכן בנשיא דבין קודם שנתמנו בין לאחר שנתמנו חייבין בקרבן אלא שאין קרבן שוה וכי היכי דפטר התם ר"ש הכא נמי ליפטר דמאי שנא הא מהך ולכך ע"כ דלא קא מבעיא ליה אלא אליבא דר"י דס"ל דיחיד שעשה וכו' פטור דהשתא לא דמייא הא להך דר"ש ולכך קא מיבעיא ליה אי פליגי הכא ר"ש ארבנן או לאו וכן הוא מבואר ברש"י ד"ה מועטין ונתרבו מאי וכו' עד דמועטין כי חטאו בהוראה לאו בני קרבן נינהו דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור וכו' והכי נמי משמע ריהטא דש"ס דקאמר רבנן פטרי ור"ש מחייב משמע דרבנן דפטרי לגמרי פטרי דדוחק לומר דפטרי מקרבן צבור ומחייבי בקרבן יחיד דטפי איכא חיובא בקרבן יחיד מקרבן צבור שכל העושים פטורים וכמ"ש לעיל בש"ס בב"ד משלים וכו' ביישוב דברי הרמב"ם ע"ש אלא דס"ס אכתי קשה דהיכי הוה ס"ד למבעי בהא ולפליגי בין הך דר"ש להא והא כל דכן הוא דהשתא התם דממ"נ מחייבי בקרבן אלא משום דאין קרבן שוה פטרינן הכא דקודם שנתרבו פטורים לגמרי אינו דין דאע"ג דנודע להם משנתרבו דפטורים ואפשר לימר דהוה ס"ד לומר דאדרבא היא הנותנת דכיון דע"כ חל עליהם חיוב כשבה ושעירה כשחטאו קודם שנתמנו לכך אע"ג דר"ש אית ליה דבתר ידיעה אזלינן מ"מ לא אלימא ידיעה כ"כ לאפקועי הך חיובא דמטי לה משעת החטא דכשבה ושעירה ולכי מטי ליה חיובא דפר ושעיר דמשנתמנו אבל הכא דקודם שנתרבו היו פטורים אלימא ידיעה לחיובינהו בפר או דילמא ר"ש חטא וידיעה בעי ושניהם שוין והכא נמי ליפטר כיון דבשעת החטא מיהא היו פטורין אבל במרובין ונתמעטו פשיטא לן דר"ש פליג ממ"נ דהא בין אי אמרינן דלא אזיל אלא בתר ידיעה בין אי אמרת דתרווייהו בעי פטורין ממ"נ ולפ"ז כי פשיט לי' ותסברא מסברא הוא דפשיט ליה דס"ל דאם איתא דר"ש בתר ידיע' אזיל ובמועטין ונתרבו חייבין ה"ה דחטאו קודם שנתמנו כו' דאלימא ידיעה כיון דעדיפא דמייתי כהשתא וכה"ג איכא בכמה דוכתי וזהו מה שנר' ביישוב דברי רש"י אבל אין לפרש דפשיטא ליה דחטא וידיעה שוין הן וכל היכא דממטי ליה חיובא מחטא או מידיעה מחייב והכא בחטאו קודם שנתמנו וכו' שאני וכמ"ש בתירוץ שלפ"ז דזה אינו דא"כ במרובין ונתמעטו נמי במאי פשיטא ליה דר"ש פליג דהא בהא נמי איכא למ' כיון דמטי חיובא מחטא ליחייב ועוד דהיכי משני ותסברא דאי ס"ד וכו' והרי השואל גם כן לא עלה על דעתו לומר דלא אזיל ר"ש אלא בתר ידיעה אלא נראה כמ"ש לעיל כנ"ל.

שם בש"ס מי פליגי ר"ש ורבנן או לאו וכו' לכאורה יש להקשות דהיכי שקיל וטרי הש"ס אליבא דר"ש דלא קי"ל כוותיה דהא רבנן פליגי עליה ואע"ג דלפעמים מסיקינן כיחידאה וכמ"ש הראב"ד במס' עדויות פ"א משנה ה' מ"מ תיקשי למה שפסק הרמב"ם בכאן כרבנן אמאי שקיל וטרי הש"ס אליבא דר"ש דלית הלכתא כוותיה ועיין בפ"ח מה"ש בכ"מ בד"ה האוכל חתיכה וכו' שכתב שם ליישב דברי ר' דה"ט דפסק כר' אע"ג דרבים פליגי עליה משום דמפרשי אמוראי למלתיה

ונמצאו פסקי רבינו סותרים זה את זה ובספר תחילת חכמה המחובר לספר כריתות האריך בזה בכמה מקומות בדף ל"ח ע"ב כלל ע"ז ובדף מ"ד ע"א כלל קכ"ח וריש כלל קל"ב וקל"ו ובדף מ"ח ע"ג כלל פ' ושם כלל ה' ודף נ"ב ע"א כלל מ"ה וכלל נ"ה ודף נ"ג ע"ב כלל ס"א ושם תמצא דלפעמים אינו חושש הש"ס להאריך בשקלא וטרייא דלא כהלכתא ויש מן הפוסקים שפוסקים הלכה כחד מדש"ס שקיל וטרי אליביה ויש פוסקים בהפך ואין חוששין לזה ומ"מ לר' קשה דנראה כמזכי שטרא וכו'. אך בלקט יוסף מס' אסיפת הכללים תמצא יישוב לדברי ר' שכתב שם בדף ק"ז ע"א סי' י"ט וז"ל בעלי תוספות בדף ד' בברכות פסק ר"ח כוותיה דר"ח דמתרצי אמורא' למילתיה וכן כתב הרא"ש בג' דקמא וז"ל ומדרבה מהדר לתרוצי מילתא דריב"ח אלמא דס"ל כוותיה וכן בכמה דוכתי ונראה לומר דדוקא כשהאמורא בא לתרץ מילתיה מה שא"כ סתם גמ' דדחכה להק"ק ולתרץ אפי' דלא כהלכתא כמ"ש התוס' בדף ק"ג דמציעא ע"א בד"ה מחזיר את הכר וכו' עכ"ל ע"ש.

ומעתה לפי דבריהם אלו יבואו על נכון פסקי ר'. ובסחפ"ה בד"ה פשיטא וכו' נתקשה בזה אבל לא נתעורר בקושיא זו שדברי ר' עצמו סותרים זה את זה שבאמת אי לאו אותו פסק לא היינו צריכים להתיר זה שכתב בספר אסיפת הכללים. גם נעלם ממנו חילוק זה שכתבתי בשם אסיפת הכללים והוא מדברי התוס' ומכח קושייא זו הוצרך לפרש דבעייא זו שייכא אפי' אליבא דרבנן ואני תמה מה יפרש במאי דבעי הש"ס לקמן דף ה' ע"ב דבעי הש"ס שבט' חד לר"י אי מייתו שאר שבטים בהדייהו ומסיק דמייתו. והרמב"ם פסק כרשב"א דבעינן ו' שבטים והן רובו של קהל או ז' שבטים וכו' ועוד בעי הש"ס שם אליבא דר"ש שבט א' שעשה בהוראת ב"ד הגדול מי מייתי או לאו אע"ג דקי"ל כר"י דמייתי בשבט א' כדאיתא שם חטאו ב' שבטים מביאין ב' פרים וקי"ל כוותיה ולא נפקא מינה מידי בבעיא זו דבעי אליבא דר"ש דהא בלא"ה קי"ל כרבנן ופירושו זה שפי' ג"כ בכאן בלתי מפוון ושיבש גירסת הגמ' ובדה מלבו גירסא אחרת בגמ' ותמצית דבריו הם דאליבא דרבנן מבעייא ליה דע"כ לא קאמרי רבנן דבתר חטאה אזלינן אלא התם דפנים חדשות באו לכאן שהיה הדיוט ונתמנה אבל הכא במועטין ונתרבו לא נשתנו לא במיגוי ולא במגין אימא דמודו לרבנן דבתר ידיעה אזלינן או דילמא ל"ש אבל לר"ש לא תיבעי דודאי כי היכי דאזיל התם בתר ידיעה הכא נמי כ"ש הוא ובמרובים ונתמעטו ודאי דפליגי רבנן ור"ש דדמי להדיוט שנתמנה דהכא נמי פנים חדשות באו לכאן דמקצת מאותם שחטאו מתו וכי היכי דפליגי התם וס"ל דבתר חטאה אזלינן הכא נמי פליגי ולשון השואל הוא מי פליגי ר"ש ורבנן או לאו ומאי דקאמר הש"ס כ"ש דאזלי בתר ידיעה וכו' אינו מלשון השואל אלא ש"ס הוא דפשיט ליה הכי מסברא ולא גרסינן מאי והדר מקשה הש"ס על הפשטן ותסברא וכו' ואע"ג דעיקר הבעיא הוא אליבא דרבנן איידי דפשיט הש"ס מסברא אליבא דרבנן וקא אמר דפליגי מותיב ליה ותסברא אלו הם דבריו בקיצור וביותר ביאור.

ומעתה אבאר הטעות שבדברים אלו על סדרן של דבריו דמה שכת' דהדיוט שנתמנה פנים חדשות באו לכאן ליתא דהמינוי אין בו ממש וגברא כדקאי קאי. ומה שכתב דמרובין ונתמעטו מיקרי פנים חדשות נמי ליתא דהא על אלו הנשארים אנו דנין ואינהו לא אישתנו כלום במידי ועוד דלישנא דקאמר הש"ס ר"ש דאזיל בתר ידיעה וכו' לא מש' כלל שהוא פשיטות הבעיא ועוד שהוא מפרש דהוה פשיטא לי' לשואל ולפשטן דר"ש לא אזיל אלא בתר ידיעה וסיגנון הדברים לפי שיטתו צריך לומר דהשואל הדר פריך לה ותסברא והא ליתא שהרי הוא מפ' דהשואל הוה פשיטא ליה דלא אזיל אלא בתר ידיעה ועוד שהוא משבש גירס' הגמ' ועוד שהרי כבר הקדקתי מלשון הגמ' דקאמר ורבנן פטרי משמע דפטרי לגמרי והא, לא אתיא אלא אליבא דר"ש דס"ל דיחיד שעשה ע"פ הוראת ב"ד פטור דהוי דלא כהלכתא וביותר יש לתמוה שגראה מדבריו בבירור שדעתו לפרש כן לדעת רש"י ודאי טעות כמבואר בדבריו ועוד שמפורש בדברי רש"י כמ"ש דהאי שקלא וטריא היא אליבא דר"י דלית הלכתא כוותיה וכמ"ש ואין להאריך בזה שהאמת עד לעצמו ודוק.

שם ברש"י ד"ה או דילמא כיון וכו' עד איקרו והוא ס"ד ד"ה כגון דחלב אין שוה וכו' פי' דה"ט דחלב אי מקרי תרי איסורי ואני תמיה למה לא פי' דתרי איסורי ניגהו היינו שאינם משם א' והכי משמע מהש"ס דקאמר בסמוך את"ל שם חלב הוא ומצטרף מיעוט בחלב וכו' שאינם משם א' מהו וע"כ הכי מתפרשי כל הנך בעיות דחדא מאינך נפקא ותו קשה לפירושו דהיכי מסיים בש"ס בפשיטות או דילמא כיון דאיסורי שוה וקורבנן שוה וכו' דהא אמרן דמיקרי דאין איסורן שוה. לכן נראה דרש"י הוה גריס הכי או דילמא כיון דקרבנן שוה מצטרף ואת"ל כיון דקרבנן שוה מצטרף הכא ודאי אין קרבנן שוה וכו' וכ"נ ג"כ ממ"ש בד"ה או דילמא כיון דאלו צבור אכלי וכו' משמע דלא הוה גריס כיון דאיסורן שוה אלא כיון דקרבנן שוה וכו' ובאמת דגירסתינו בש"ס אינה מתיישבת שפיר דמשמע דהא דמצטרף הוא משום דאיכא תרווייהו איסורן וקרבנן שוה אבל בחדא מיניהו לא תיפשוט לן דמצטרף והדר מסיים הכא ודאי אין איסורן שוה ואין קרבנן שוה משמע משו' דבתרווייהו לא שוו הוא דאין מצטרף. אבל אם שוו בחדא אע"ג דלאו שוו באידך מצטרף ולפי גירסא שכתבנו ניחא ומעתה י"ל דהוכרח לפ' כן דאין איסורן שוה דאם איתא דמקרי איסורן שוה כיון שהם באיסור מאכלות או משום דשניהם בלאו א' נאמרו א"כ תיקשי אדמהדר לשווייהו בקרבן לשווייהו באיסור גופיה דטפי עדיף אלא ע"כ דמיקרי אין איסורן שוה ולכך מהדר אקרבן דס"ל לש"ס דכיון דחלב אינו נוהג בכל כמו בדם מיקרי אין איסורן שוה ולכך דקדק הש"ס לו' כיון דתרי איסורי ניגהו וכו' ולא קאמר כיון דלאו משם א' ניגהו דמשמע דאיסורן מיהא שוה ואגה"נ דהוה מצי למימר בסמוך את"ל כיון דאיסורן שוה הכא דחלב ודם דתרי איסורי ניגהו לא מצטרף וכו' אלא משום דהך בעייא נפקא מאידך דשני מיעוטים בחלב אחד לכך ניחא ליה הש"ס לומר הכא שם חלב הוא דקושטא דמילתא הכי הוא ולפי גירסתינו צ"ל דתרי איסורי דאינם משם א' ומיהו מיקרי איסורן שוה כיון שהם איסור אכילה ושניהם בלאו א' נאמרו ועוד דתרווייהו מייתו חטאת וצ"ל ג"כ דהא דקאמר כיון דאיסורן שוה וקורבנן שוה דלאו לדיוקא הוא אלא קושטא דמילתא הוא דקאמר דאיסורן שוה וקרבנן שוה. ובחפ"ה כתב ליישב גירסתינו לשיטת רש"י ע"ש ואין להאריך בביטול דבריו שמתוך מה שכתבתי תמצא סתירה לפירושו. ומה מאד אתמה עליו במה שפי' דאיסורן שוה היינו שעל שניהם ענוש כרת דאישתימטיה מלא השיטה דמסיים בש"ס מיעוט חלב ומיעוט בע"ז מאי הכא ודאי אין איסורן שוה וכו' והרי בין החלב ובין ע"א ענוש כרת וכדמסיים הש"ס גופיה ולפי דבריו מיקרו איסורן שוה כמו בדם ובחלב אלא פשוט הוא דאיסור לחוד ועונש לחוד.

שם בש"ס מיעוט בחלב ומיעוט בע"א וכו' תיקו. הרמב"ם בפ' י"ג הלכות שגגות פסק בהא דמצטרפין ולכאורה פסקו זה תמוה וכבר השיגו הראב"ד שם וז"ל בעיא ולא איפשיטא היא ולא צבור מייתו ולא בית דין מייתו עכ"ל פי' בין למ"ד בעלמא צבור הוא דמייתו בין למ"ד ב"ד מייתי הכא לא מייתי מספק ונקט הרב הך לישנא לאפוקי מהך דהורו ב"ד שחלב מותר וכו' ומת אותו ב"ד וכו' דקאמר בגמרא אליבא דמ"ד ב"ד מייתו לא תיבעי לך וכו' להכי קאמר דהכא לא נפקא מינה מידי בין למ"ד צבור מייתו בעיא היא ולא איפשיטא ולא צבור מייתו ולא ב"ד מייתו. ויש עוד לפרש דבריו בסיגנון אחר וזה עקר בדקדוק הלשון.

ובעיקר הקושיא כתב הכ"מ שע"כ לו' שגירסא אחרת היתה לו להרמב"ם או שנדחוק לומר שיתנו ויאמרו אם אנו פטורי' הרי זה נדבה עכ"ל. ותמהני על פה קדוש איך העלה על ספר דברים אלו מלבד הדוחק הגדול שאין השכל הולמו דהרב בפה מלא דיבר דמצטרפין והוא ז"ל מפרש דכוונתו היא אין מצטרפין אלא שיתנו וכו' ועוד מחייבן להביא ולהתנות והגע עצמך דאותם שעשו נחייבן להביא ולהתנות דממ"נ מחייבי או בקרבן יחיד או בקרבן צבור מ"מ תיקשי אותם שלא עשו מאי איכא למימר שהרי אותם שלא עשו מביאים עם העושים אותם שעשו עצמם נימא אדרבא דלייתו קרבן יחיד ויתנו ואם באת לומר דטפי ניחא להו לומר דמצטרפין שמביאין פר א' ומתכפרין כולם ממה שנאמר דאין מצטרפין וכל א' יביא בפני עצמו ואין לחייבם אלא בקל ממה נפשך מ"מ מידי קושייא לא פלטת אותם שלא עשו מאי איכא למימר דהא משמע דמצטרפין ודיינם כבעלמא דאפי' אותם שלא עשו מביאין עם העושים מלבד הדוחק הגדול דמפ' כוותיה הפך לשונו. ועוד קשה דהרי סמוך לזה מסיים הרב וז"ל אבל אם מת ב"ד שהורה תחילה ועמד אחר והורה אין אלו מצטרף לאלו עכ"ל וכתב הכ"מ עצמו וז"ל בגמ' בעיא ולא איפשיטא עכ"ל פי' למ"ד צבור הוא דמייתי דפסק כוותיה לעיל בפ' י"ב ולמה לא כתב כאן ג"כ דמצטרפין על תנאי ומאי אולמיה דהא מהך ולפי מ"ש לקמן בסמוך בד"ה כי תיבעי לך וכו' דלפי מ"ש שם יתיישב לך קושיא זו אלא דלפי דבריו שכתב דבעי' היא ולא איפשיט' דכוונתו לומר דמספק אין לחייבם בקרבן צבור תיקשי ליה נמי הא לפי' זה שבכאן ועוד קשה לפירושו זה למה השמיט הרמב"ם כל הנך בעיי דהורו ב"ד דחלב מותר ועשו מיעוט הקהל על פיהם וחזרו והורו והך דחלב שעל גבי הקיבה וחלב שעל גבי הדקין והך דמיעוט בחלב ומיעוט בדם דלא שייך לומר דנקט רבותא טפי דאפי' מיעוט בחלב ומיעוט בע"א מצטרפין ומכ"ש הנך דהא לפירושו חילוק גדול ביניהם דהא מיעו' בחלב ומיעוט בע"א צריכים להתנות ואילו הנך אין צריכין להתנות דהא אכלה. ומסיק הש"ס באת"ל דמצטרפין וכל היכא דקאמר הש"ס את"ל הוי פשיטות הבעי' כמבואר בפוסקים ובהרמב"ם בכמה דוכתי לכן נראה ברור כוונת הרב שהוא מפרש דכל הנך בעיי אינם אלא בנודע להם בינתים שטעו וכולם נמשכות אבעייא קמייתא דהורו ב"ד שחלב מותר ועשו מיעוט הקהל וחזרו הב"ד בהם וחזרו ועשו מיעוט אחר ואליבא דר"ש דקפיד אידיעה אבל לרבנן דלא אזלי בתר ידיעה כלל אלא בתר חטא לא תיבעי לן דנודע להם בינתים הוי כנודע להם אח"כ דאחטא הוא דמחייבי וידיעה לא מעלה ולא מורדת ונמצא דכל הנך בעיי הוו דלא כהלכתא והכי מתפרשא סוגיין הורו ב"ד וכו' וחזרו ב"ד בהן כיון דשתי ידיעות הן לא מצטרפי דידיעות מחלקות ובפיטור הוו דבכל א' לא הוה אלא מיעוט או דילמא כיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף וחשבינן להו כידיעה אחת כיון דבין קמייתא בין בתרייתא באיסור חלב ניהו הו"ל כידיעה אחת ואת"ל דהכא כיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף דחשיב כידיעה אחת מיעוט בחלב שע"ג הקיבה ומיעוט בחלב שע"ג הדקין מהו הכא כיון דבתרי קראי קא אתו לא חשיב ידיעה אחת דבקמייתא טעו באיסור דאתי מקרא חד ובבתרייתא טעו באיסור דאתי מקרא אחרינא או דילמא כיון דשם חלב הוא מיקרו איסור א' והו"ל כידיעה אחת ומצטרפי והכי מתפרשי כל הנך בעיי ולפ"ז היכא דלא נודע להם בנתיים שטעו פשיטא ליה לש"ס דמצטרף דהכא רוב צבור שגגו ע"פ הוראת ב"ד בדבר שחייבין על שגגתו חטאת וריהטא דש"ס הכי משמע וכמו שפירשתי הוא מבואר בדברי הרמב"ם עצמו שכתב וז"ל הורו בחלב מן החלבים שהוא מותר ואכל מיעוט הקהל על פיהם ונודע להם שחטאו וחזרו בהם ואח"כ הורו שע"ז פלונית מותרת ועבד אותה ע"א מיעוט אחר וכו' הרי אלו מצטרפין אף על פי שהיתה להם ידיעה בנתיים עכ"ל.

הנה מבואר כמ"ש בדבריו שהוא מפרש דכל הנך בעיי ליתנהו אלא בנודע בנתיים ולכך חזר עוד וסיים בדבריו הרי אלו מצטרפין אעפ"י שהיתה להם ידיעה בנתיי' והרב לשיטתיה אזיל דפסק כרבנן דפליגי עליה דר"ש דלא אזלי בתר ידיעה ולכך אפי' היתה להם ידיעה בינתיים מצטרפין ואף על גב דשקיל וטרי הש"ס בכל הנך בעיי אליבא דר"ש לית הלכתא כוותיה וכמ"ש לעיל בסמוך בד"ה אלא ר"ש חטא וידיעה בעי ע"ש והשתא ניחא שהשמיט הרב כל הנך בעיי דשפיר שמעי' להו דמכ"ש דמצטרפין וניחא נמי דבהך דהורו ב"ד מתו לא פסק דמצטרפין דבהך לא נפקא מידי בין רבנן ור"ש וזה נכון וברור בדברי הרב ותו לא מידי. ומה שכתב בחפ"ה ליישב דברי הרמב"ם הללו לעיל בהשגתי על הכ"מ תמצא סתירה לדבריו דאותם שלא עשו מאי איכא למימר שהרי אף אותם שבטים שלא חטאו מביאין עם החוטאים ועוד אני תמיה עליו דמה סבר' היא זו דהגע עצמך שעכ"פ יש להם צד חיוב מ"מ כיון שאין החיוב והקרבן שוה היאך נחייבם בבירור להביא קרבן צבור שהרי אם אין מצטרפין נמצא מביא חולין לעזרה ולא נפטרו באותו קרבן והרי אין זה ממון לחייבם בקל ולא בחמור זולת אם נאמר שיתנו א"כ אתאן לדברי הכ"מ.

שם בש"ס כי תיבעי לך אליבא דמ"ד צבור מייתו וכו' הרמב"ם כתב דאם עשו מיעוט צבור ע"פ ב"ד ומת אותו ב"ד ועמד ב"ד אחר והורו ועשו מיעוט אחר דאין מצטרפין לרוב אפי' אם היתה הוראה בבתי דינין בדבר א' כגון חלב. וחלב ותי' היאך כתב כן בפשיטות דאין מצטרפין דהא בעיא היא ולא איפשיטא ואם באת לפותרם מקרבן צבור נמצאת מחייב כל העושים בקרבן יחיד שהרי פסק לעיל כמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ולכך הול"ל ספק אם מצטרפין אם לאו ולא קרבן צבור מייתו ולא קרבן יחיד ואני תמה על הכ"מ שלא הרגיש בקושיא זו ולא שכתב דין זה בעי' ולא איפשיט' ונראה ליישב לדעת רבינו דטעמו הוא כיון דלמ"ד ב"ד מייתו פשיטא לן דאין מצטרפין ולא מספקא לן אלא למ"ד צבור מייתו ולא מכרעא מילתא הדרינן לכללין דאפושי פלוגתא לא מפשינן ועוד נראה לומר ועיקר דהוכרח לומר כן משום דסובר דמאי דמבעיא לן בש"ס למ"ד צבור מייתי אי מצטרפי או לאו ה"ט משום דמספקא לן מאי דמייתי צבור בעד ב"ד מייתו דב"ד הוא דמחייבי ולכך לא מצטרפי דהוראת ההוא בית דין דהורו בעינן וכיון דאינהו לא מחייבי צבור נמי לא מייתו אי דילמא דלא בעינן הוראת ההוא ב"ד דהורה אלא כיון שחטאו רוב צבור מייתי דבי חייבינהו קרא אחטאה דידהו חייבינהו ולא משום ב"ד וע"כ לומר קאן דאי פשיטא לן דב"ד הוא דמחייבי וצבור בעד ב"ד הוא דמייתו מאי קא מבעיא לן אי מצטרף או לאו דהא לא ב"ד קמא מחייבי שלא עשו ע"פ הוראתם אלא מיעוט צבור ולא ב"ד זה נמי מחייב שלא עשו ע"פ הוראתו אלא מיעוט צבור ומהי תיתי לומר דמצטרפי לחייבינהו אלא ע"כ דהיא גופה מיבעיא לן אי הא רצבור מייתו הוא משום ב"ד או לאו והיינו דקאמר בש"ס כי תיבעי לך למ"ד צבור מייתי צבור זה קאי כלומר דחיובא אדידהו תלי ואינהו הא קאי או דילמא הוראת ההוא ב"ד בעינן דאין החיוב תלוי בהם לב"ד אלא בב"ד וצבור כי מייתי בעד הנך ב"ד הוא דמייתו. ומעתה מבואר טעמו של רבינו דנהי דלא איפשיטא

הך בעיא לא ממשנה ולא מברייתא מ"מ תפשוט לן מהך דשמואל דריש מכילתין דקאמר לעולם אין ב"ד חייבין עד שיאמרו להם מותרים אתם ופי' שם רש"י דהא דקאמר שמואל לעולם פירושו בין למ"ד ב"ד מייתו בין למ"ד צבור מייתו ע"ש הרי מבואר דאפי' למ"ד צבור מייתו חיובא בב"ד תלי וכיון דשמואל הכי ס"ל אע"ג דאין דבריו מוכרחים לא ממשנה ולא מברייתא מ"מ כיון דאיהו הכי ס"ל לא שבקינן פשיטותא דמר מקמי ספיקא דמר וכה"ג כתבו הפוסקים ועיין בת"ח דף ט"ל כלל ס' מ"ש בשם רשב"א ונראה שלזה כיון הרב עצמו בריש פרק י"ב וז"ל כל דבר שחייבין על שגגתו וכו' עד הרי הב"ד חייבין להביא קרבן חטאת על שגגתן בהוראה וכו' הרי אעפ"י שפסק הרב דצבור מביאין כמ"ש שם באיתו הפ' אפ"ה תלה החיוב בב"ד וכן כתב שם הכ"מ בד"ה ומה הוא הקרבן וכו' עד ואעפ"י שאין ב"ד מביאין כתב בתחלת הפרק הרי ב"ד חייבין מפני שמה שמביאין הצבור בשביל הב"ד הם מביאין וכו' עכ"ל ונראה שלזה כיוון רבינו שכתב כן ולא כתב הרי צבור מביאין וכו' להורות על האמור ודוק.

ולכאורה היה נראה אפי' אם נאמר דהכא עכ"פ פטורים העושים מקרבן יחיד דכיון שיצאה הוראה ברוב צבור יחיד העושה אותם פטור דנהי דלא מחשב רוב לחיובייהו בקרבן צבור דהוראה באותו ב"ד בעינן והנך לא אתו לכלל חיוב מ"מ פשטה הוראה זו ע"י ב"ד ברוב צבור וכל הוראה שפשטה ברוב צבור יחיד העושה אותה פטור כדתנן לקמן בסמוך הורו בית דין ועשו רוב צבור ומתו שאפי' הביאו כפרתן והלך היחיד ועשה פטור ומפרש שם בגמ' דכל הוראה שיצאה ברוב צבור יחיד העושה אותה פטור וכיון שאין נפקותא אי אמרינן דהוי ספיקא או ודאי אין מצטרפין לכך לא חש הרב לבאר דהוי ספיקא דדינא דעל כל פנים מקרבן יחיד פטורים ומקרבן צבור פטורים מספק זה מה שהיה נראה לומר ואין פירוש זה מחוור דהא דמסיים הרב וזה לשונו וכן אם לא היו העושים שוגגים על פי הוראה הרי בית דין פטורים וכל העושים חייבין וכו' עכ"ל.

מדכתב והן וכו' משמע דדינם שוה דברישא נמי העושים חייבים וק"ל.

שם בש"ס דאין קרבנן שוה וכו' דאף על גבי דאחלב ודם נמי אי בעו מייתו שעיר' מ"מ כיון דאי מייתו כשבה ע"כ אין קרבנן שוה דאע"א לא מצו מייתו אלא שעירה אין קרבנן שוה מיקרי.

שם בש"ס ועמד ב"ד אחר וחזרו והורו ועשו מיעוט אחר כצ"ל.

שם ע"ב ברש"י ד"ה או לא בעינן וכו' משמע מדבריו דהכי הוה גריס צבור הא קאי הוראת ההוא ב"ד בעינן או לאו ולפי גירסתו זו הא דקאמר הש"ס צבור הא קאי אינו טעם לומר דמצטרפין אלא לאפוקי למ"ד דב"ד מייתי דודאי ליכא לספוקי דהא ליתנהו קאמר דלמ"ד צבור מייתו שפיר איכא לספוקי דהא דצבור הא קאי וצדדי הבעיא הם אי בעינן הוראת ההוא ב"ד אם לאו ופירושו זה שפירש או דילמא שייך לסיום הבעיא דקאמר או לאו וק"ל.

שם בא"ד דתהוי להו ידיעה וכו' נראה דהוא מפרש דמאי דקאמר הש"ס הוראת דההוא ב"ד בעינן וכו' ר"ל אהוראה דההוא ב"ד הוא דמחייבינן ואין חיוב בהוראה אלא בידיעה וכאילו אמר ידיעה דהאי ב"ד דהורו בעינן ויותר נראה דהה גריס ידיעה דההוא בית דין דהורו בעינן ופשוט.

שם בא"ד כלומר לא בעינן דתיהוי להו ידיעה. וכו' בא לתקן דקדוק הלשון דלישנא דלא בעינן ההוא ב"ד וכו' ליתיה וצריך לומר לא בעינן דתיהוי להו ידיעה לב"ד וכו'.

שם בא"ד לא בעינן דתיהוי להו ידיעה וכו' יש גימגום בזה דמשמע דאי הוה להו ידיעה ודאי מצטרפי ותימא דאדרב' טפי איכא סברא לומר דמצטרפין בשלא נודע לב"ד קמא משנודע בנתיים דהא לעיל בסמוך בב"ד שהורו מיעוט א' וחזרו והורו הוה מספקא לן וכו' ואף ע"ג דפשיט לה בא"ת דמצטרפין מ"מ משמע התם דאדרבא יש סברא לחייב בלא נודע מנודע ועוד לפי האמת בנודע ודאי דאיכא לספוקי דכשנודע להם לאותו ב"ד נודע בפיטור ונראה דה"ק דאי אמרינן דבעינן שנודע להם לב"ד קמא ודאי דאין מצטרף דאי לפי האמת לא נודע אין מצטרפין ואי נודע הא איכא ידיעה בפיטור אבל אי אמרינן דלא בעינן ידיעה וכו' מצטרפין ואפי' נודע דידיעה לא מעלה ולא מורדת ויש לפ' צדדי הבעייא לדעת רש"י ג"כ כמו שפי' לעיל לשיטת הרמב"ם ודוק.

שם בש"ס הכי נמי מסתברא וכו' נראה דכוונתו לפ' בזה הא דר' יונתן כי היכי דלא תיקשי דנימא דיתרא דכל לא אתא לאשמועינן אלא דבעינן כל הסנהדרין. ומג"ל לומר אפי' מאה ומפ' דכיון דכל התורה כולה וכו' ואע"ה הכא ע"כ דלא סגי ברוב א"כ אף אנן נמי נימא דאפי' מאה במיעוט לגבי רוב ואותם שנמנו עם הסנהדרין סברא הוא דאין לחלק ביניהם וכי מרבי קרא מכל שניהם במשמע ולא אמרינן אין לך בו אלא חידושו אלא אי לא משתמע מגופיה דקרא אבל כי משתמע מגופיה דקרא לא שייך לומר כן.

שם בש"ס ת"ש הורו ב"ד וידע א' מהם שטעו ואמר להם וכו' קשה דאמאי לא פריך דמדלא קתני או תלמיד וכו' כדקתני ברישא ע"ש דלא בטלה הוראה אלא כשא' מן הב"ד אמר להם טועים אתם אבל בתלמיד וכו' אע"ג דישב עמהם בהוראה ואמר להם טועים אתם לא בטלה הוראה והשתא תיקשי לר' יוחנן דס"ל דאפי' מאה שישבו להורות לא נגמרה הוראה עד שיורו כולן ואין לומר דתלמיד שהגיע להוראה לא ישב עמהם להורות דהא ליתא דהא אמרינן לעיל כגון מאן כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא ואמרינן התם דנין לפני חכמים וכו' וכן מבואר במ"ש רש"י בד"ה וז"ל כגון שהרכין וכו' או תלמיד בראשו וכו' עכ"ל ואפשר לומר דאנה"נ דהוה מצי למתני לה הכא אלא איידי דבסיפא דאו שהיה א' מהן גר או ממזר וכו' לא מצי למתני הא דאו תלמיד שהגיע וכו' דהא לא ממעטינן אלא א' מהסנהדרין דילפינן לה מג"ש דושפטו העדה והתם לא מיירי אלא מסנהדרין עצמם משום הכי לא תני לה נמי הכא א"נ לא תני לה משום דלאו לישנא מעליא הוא לומר כן תלמיד לסנהדרין.

שם בש"ס ואלא מאי וכו' קשה דהא אמרינן דכל היינו רוב וא"כ מאי קשה ליה מאי כל וכו' ולמאי דמסיק נמי דאי איכא כולו וכו' נמי קשה דזה הפך מאי דאמרי' בסמוך דכל היינו רוב ואם נפשך לומר דהכא אייתר קרא מה שא"כ בההיא דהגוי כולו דאיצטריך לגופה דאין גוזרין גזירת וכו' א"כ מאי מותיב מינה לר"י דשאני הכא דאייתר קרא ע"כ לומר דכולו ממש מהשא"כ בההיא דהגוי כולו אלא ע"כ דהוה ס"ל דהך כולו נמי יתירה היא דהו"ל הגוי ותו לא וממילא משמע דבעינן רובו של גוי אי נמי הך והא לא דרשי' ועוד צ"ע במאי דמסיק הש"ס דה"ק אם איתא לכולהו הויא הוראה וכו' דמשמע דר"ל דאי איתנהו לכולהו סנהדרין כשהורו הויא הוראה ואי לא שישב א' ולא היה שם לא הויא הוראה דבעינן שיהיו כולם שם.

ונקשה הדא דכיון דשמעינן מעדת ישראל דבעי' ב"ד הגדול וכדתנן לקמן דף ה' ע"א וחכ"א אין חייבין וכו' א"כ פשיטא דאי חסר א' מהם שלא היה שם דאינה הוראה דהא אע"א קפיד קרא ור"ל שחיסר א' מן הע"א אין תורת בית דין הגדול עליהם ולמאי איצטריך כל וע"ק לי לפי' זה הא דתנן במתני' ואמר להם א' מהם טועים אתם דבטלה הוראה מהיכא שמעינן לה נימא דניזיל בתר רובא כדכתיב אחרי רבים להטות ואין לומר דכיון דגלי קרא דאם חיסר א' שלא היה שם בטלה הורא' וחוששין לו ה"נ חוששין לו אי פליג עלייהו והא דלא מוקי לה בהכי וקאי נמי ישגו משום דמ"ש ליה דישגו ממש קאמר דהיינו שיאמרו להם מותרים אתם ולכן לא קאמר אלא אי איתנהו וכו' דהא ודאי ליתא דבעלמא נמי אם ישב א' ולא היה שם בטלה הוראה ואם היו כולם שם הולכים אחר הרוב וזה פשוט ומבואר בטעמו דאי איתנהו לכולהו התם ופליג כל שלא נראו דברי המועטין בעיני המרובין דין הוא דניזיל בתר רובא אבל אם לא היה שם איכא למימר אי הוה התם הוה אמר טעמא והוו הדרי בהו וגדולה מזו איתא בסנהדרין דאם אמר א' מב"ד איני יודע אע"ג דכולם מסכימי' בהוראה בטלה לה משום דאמרינן אי הוה אמר טעמא הוו הדרי בהו וכ"ש אי ליתיה תמן דשפיר אמרינן אי הוה התם הוה אמר טעמא והוו הדרי בהו וק"ו הדברים דהשתא דאמ' א"י דהא קא חזינן דלא קאמר ולא מידי אמרי' דבטלה הוראה מה"ט וכ"ש היכא דליתיה התם דאימור אי הוה התם הוה אמר טעם אבל כי איתיה התם ופליג כל שלא נראו דברי בעיני המרובין אין חישששין למיעוט דבעלמא נמי בדבר שצריך ע"א כגון עיר הנדחת אם חסר א' מהם אין לו דין ב"ד הגדול ואי איפליגו אולינן בתר רוב וזה פשוט.

ונראה לפ' דמאי דמסקינן הכא דכל היינו רוב לאו למיחש דכל היכא דכתיב כל במשמעה רוב דליתא דאלא מעתה ועשיתם את כל מצותי והכרתי איתו את כל הזונים אחריו וטובא כה"ג איתא בתורה ובנביאים ובכתובים ובדברי רז"ל הכי נמי דהיינו רוב אלא ע"כ לומר דודאי דברים כפשטן דכל היינו רוב ממש אלא דברוב דעות הוא דאמרינן כל היינו רוב דרובו ככולו וכדמפר' קרא אחרי רבים להטות אלא דהוה מצינן לומר היכא דגלי קרא דכל דבעינן כולם וכדר"י והא דאזלינן בתר רובא גזירת הכתוב הוא דאין חוששין למיעוט ולעולם היכא דכתיב כל דוקא הוא ומותבינן עליה מהא דהגוי כולו דאם איתא להאי דר"י דאין במשמעות כל רוב א"כ מנ"ל לרבנן לומר דהאי דהגוי כולו היינו רוב דילמ' דבעינן כולם ממש דהא קרא קפיד אכל אלא ע"כ דרוב מדין כל קא מטי עליה וחשיבי הנך מיעוט בהוראה כמאן דליתנהו וכאילו הם מוסכמים בדבר ולכך אע"ג דכתיב הגוי כולו מוקמינן לה ברוב א"כ הכא נמי דכתיב כל נימא דארובה הוא דקפיד והכי קאמר ואלא מאי כל דקאמר רחמנא דהך דהגוי כולו איצטריך לגופיה דאין גוזרין וכו' דאי כל כל ממש וקפיד אכל ולא ארוב הא ליתא דהא אמרינן דברוב דעות שפיר שייך לומר כל אע"ג דאינו אלא רוב ממילא דאין כן משמעו דבא למעט הרוב וא"כ ע"כ לומר דכל ריבוייא הוא ובא לרבות דבר אחר אבל אין במשמעו דבא למעט רוב דהא ס"ל לרבנן הגוי כולו מקרא דאחרי רבים שמעינן דברוב דעות בכלל כל היינו רוב ואי כל דהכא היינו רוב א"כ תיקשי למאי איצטריך קרא פשיטא דבעינן רוב דמהיכא ס"ד לו' דאם לא הסכימו הרוב באותה הוראה דגמרה לה הוראה ומפרש דה"ק אי איתא לכולהו הויא הוראה דהא כל לאו אשוג' מהדר אלא א"ק ואם כל עדת ישראל דהיינו שיהיו כולם שם ב"ד שם דלא הויא הוראה אע"ג דבעלמא דהויא הוראה ומפ' בגמרא טעמא משום דהיה להם ללמוד ולא למדו דאי הוה שם הוה אמר טעמא והוו הדרי בהו ואדרבא הא עדיפא מהך דמופלא של בית דין דהשתא התם דהוו כולהו סנהדרין של ע"א לא הויא הוראה מהך טעמא דהיה להם ללמוד וכו' וכ"ש הכא שהמיעוט או האח' נתברר לו טעותם ולמדם ולא למדו דודאי לא הויא הוראה זאל תשיבני ממה שכתבתי לעיל דעדיף היכא דאיתיה התם ופליג דאין חוששין לדבריו והיכא דישב א' ולא היה שם דלא הויא הוראה דהא ליתא דהתם לא מכרעא מילת' ולא ידעו שטעו ואכתי בשיטתייהו קיימי וכך דין הוא דהיכא דאיתיה התם ופליג דאין חוששין לדבריו דאמרינן דודאי קושטא הוא כדאמרי אינהו כיון שהסכימו הרוב שהרי שמעו דבריו ולא הודו והיכא דישב א' ולא בא לשם אמרינן אימור אי הוה התם הוה אמר טעמא והוו הדרי בהו וכל שלא היו כולם שם אינה הוראה ואין סומכין עליה דאכתי אמרי' דאי הוה וכו' אבל הכא דלפי האמת מטעא טעו ואינהו גופייהו הא קמן דהדרו בהו ובשעת הוראה לא דקדקו בדבר ואיגלאי מילתא למפרע דבטעות הורו וכדברי הא' כן הוא אדרב' מסתבר טפי לומר דבמופלא של ב"ד שלא היה שם הויא הוראה כיון דאיכא בהוראה כולהו סנהדרין וכולם הסכימו בהוראה אבל הכא ודאי דסברא גדולה היא דכיון דהמועטין או אפי' הא' נודע להם שטעו ולמדום ולא למדו שלא דקדקו בדבר שאינה הוראה שהי' להם ללמוד ולא למדו וכי מהדר הש"ס לקמן לפרושי טעמא דשלא הי' מופלא של ב"ד שם לא מהדר נמי אטעמא דהא דאמר להם טועי' אתם דקתני ברישא דהך מתני' משום דבהא פשיטא ליה דלא גמירא הוראה מהאי טעמא אלא דבהא דמופלא של ב"ד הוא דאיצטריך לפרושי דהוה לן למימר דכיון דלא הי' חולק בדבר וכולהו סנהדרי הוו התם אינהו מאי איבעי להו למעבד כסבורים הם דליכא מאן דפליג אהך הוראה ומהדר דבהא נמי שייך ה"ט ובהא דהורו בדבר שהצדוקים מודים בו דאע"ג דלא היו שם ולית להו שיכות בהדייהו אפ"ה לא הויא הוראה דכיון שטעו בדבר פשוט, ואין להקשות א"כ אמאי לא מוקי לה אישגו דבעינן שלא היה א' מהם חולק ומאי דוחקיה לפרש דאם איתא וכו' די"ל דה"ט משום דמשמע ליה דישגו היינו שיורו ובהא פשיטא דתיקשי לן דהא אמרינן דברוב דעות הולכים אחר הרוב בשלמא היכא דאמר להם טועים אתם שייך האי טעמא דהיה להם ללמוד וכו' אבל כששתקו אמאי לא הויא הוראה דהא לא שייך טעמא לומר דהוה להם ללמוד וכו' וממילא כל שהורו הרוב ומיעוטא מישתק שתקו הויא הוראה ולא שייך לומר בכה"ג דכל ממעט הרוב דרוב וכל שוין הם ולכך הוכרח לפרש דהאי כל ה"ק אי איתנהו וכו' זהו מה שנראה בפי' שמועה זו.

ומעתה צריכין למשכוני נפשין במ"ש רש"י בכאן בד"ה אי איתא וכו' וכמ"ש לקמן במשנה בד"ה או שלא היה מופלא וכו' ובד"ה יאמר להם טועים אתם וכו' דנראין כסותרים זה את זה דממה שכתב בד"ה ז"ל או שלא היה מופלא קמ"ל וכן נמי צ"ל לקמן גבי אם היה א' מהם גר או זקן וכו' דילפינן לו בג"ש דנאמר כאן עדה ונאמר להלן עדה וכו' מוכח דאי לאו ג"ש הוה אמרינן דהכא אפי' גר וכו' מצטרפין אע"ג דבעלמא פסולים עכ"ל כדאמרן ומאי דקשה לן לפ"ז הא דתנן במתני' ואמר להם א' מהם טועים אתם דפטורים דלא הויא הוראה מהיכא שמעינן לה יש לומר דמסברא הוא דאמרינן הכי וטעמא משום דהוה להם ללמוד ולא למדו דהא לפי האמת אינהו מיטעא הוא דטעו ואיהו קושטא קאמר ואם היו מדקדקים בהוראה היו מסכימים לדבריו וכדתנן נמי לקמן דאם לא היה מופלא של ב"ד שם דלא הויא הוראה אע"ג דבעלמא דהויא הוראה ומפ' בגמרא טעמא משום דהיה להם ללמוד ולא למדו דאי הוה שם הוה אמר טעמא והוו הדרי בהו ואדרבא הא עדיפא מהך דמופלא של בית דין דהשתא התם דהוו כולהו סנהדרין של ע"א לא הויא הוראה מהך טעמא דהיה להם ללמוד וכו' וכ"ש הכא שהמיעוט או האח' נתברר לו טעותם ולמדם ולא למדו דודאי לא הויא הוראה זאל תשיבני ממה שכתבתי לעיל דעדיף היכא דאיתיה התם ופליג דאין חוששין לדבריו והיכא דישב א' ולא היה שם דלא הויא הוראה דהא ליתא דהתם לא מכרעא מילת' ולא ידעו שטעו ואכתי בשיטתייהו קיימי וכך דין הוא דהיכא דאיתיה התם ופליג דאין חוששין לדבריו דאמרינן דודאי קושטא הוא כדאמרי אינהו כיון שהסכימו הרוב שהרי שמעו דבריו ולא הודו והיכא דישב א' ולא בא לשם אמרינן אימור אי הוה התם הוה אמר טעמא והוו הדרי בהו וכל שלא היו כולם שם אינה הוראה ואין סומכין עליה דאכתי אמרי' דאי הוה וכו' אבל הכא דלפי האמת מטעא טעו ואינהו גופייהו הא קמן דהדרו בהו ובשעת הוראה לא דקדקו בדבר ואיגלאי מילתא למפרע דבטעות הורו וכדברי הא' כן הוא אדרב' מסתבר טפי לומר דבמופלא של ב"ד שלא היה שם הויא הוראה כיון דאיכא בהוראה כולהו סנהדרין וכולם הסכימו בהוראה אבל הכא ודאי דסברא גדולה היא דכיון דהמועטין או אפי' הא' נודע להם שטעו ולמדום ולא למדו שלא דקדקו בדבר שאינה הוראה שהי' להם ללמוד ולא למדו וכי מהדר הש"ס לקמן לפרושי טעמא דשלא הי' מופלא של ב"ד שם לא מהדר נמי אטעמא דהא דאמר להם טועי' אתם דקתני ברישא דהך מתני' משום דבהא פשיטא ליה דלא גמירא הוראה מהאי טעמא אלא דבהא דמופלא של ב"ד הוא דאיצטריך לפרושי דהוה לן למימר דכיון דלא הי' חולק בדבר וכולהו סנהדרי הוו התם אינהו מאי איבעי להו למעבד כסבורים הם דליכא מאן דפליג אהך הוראה ומהדר דבהא נמי שייך ה"ט ובהא דהורו בדבר שהצדוקים מודים בו דאע"ג דלא היו שם ולית להו שיכות בהדייהו אפ"ה לא הויא הוראה דכיון שטעו בדבר פשוט, ואין להקשות א"כ אמאי לא מוקי לה אישגו דבעינן שלא היה א' מהם חולק ומאי דוחקיה לפרש דאם איתא וכו' די"ל דה"ט משום דמשמע ליה דישגו היינו שיורו ובהא פשיטא דתיקשי לן דהא אמרינן דברוב דעות הולכים אחר הרוב בשלמא היכא דאמר להם טועים אתם שייך האי טעמא דהיה להם ללמוד וכו' אבל כששתקו אמאי לא הויא הוראה דהא לא שייך טעמא לומר דהוה להם ללמוד וכו' וממילא כל שהורו הרוב ומיעוטא מישתק שתקו הויא הוראה ולא שייך לומר בכה"ג דכל ממעט הרוב דרוב וכל שוין הם ולכך הוכרח לפרש דהאי כל ה"ק אי איתנהו וכו' זהו מה שנראה בפי' שמועה זו.

ומעתה צריכין למשכוני נפשין במ"ש רש"י בכאן בד"ה אי איתא וכו' וכמ"ש לקמן במשנה בד"ה או שלא היה מופלא וכו' ובד"ה יאמר להם טועים אתם וכו' דנראין כסותרים זה את זה דממה שכתב בד"ה ז"ל או שלא היה מופלא

של ב"ד שם וכו' עד דאפי' קטן שבכולם לא היה שם לא הויא הוראה כדלעיל מאם כל עדת ישראל איתא לכולהו סנהדרין הויא הוראה ואי לא לא עכ"ל. מוכח כפי' זה שכתבתי דממה שכתב בכאן בד"ה אי איתא לכולהו סנהדרין של ע"א הויא הוראה אעפ"י שלא הורו כל אותם שישבו עכ"ל משמע דמפרש דמאי דקאמר אי איתא לכולהו פי' שכל הסנהדרין הורו אלא דכל אותם שישבו שאינם מן הסנהדרין אין צריכין להורות דאי אסנהדרין קאמר הוה צ"ל אעפ"י שלא הורו כולם דבסנהדרין עסקינן אלא ודאי דאהנך שישבו עם הסנהדרין קאמר ולאפוקי מדרבי יוחנן דסבר דמאה שישבו אין חייבין עד שיורו כולם. וכן מוכח ג"כ ממה שפי' בד"ה ואמר להם טועים אתם לא הויא הוראה מעלי' ופטור דבעינן עד שיורו כולם כדאמרי' לעיל עכ"ל ע"כ לומר דמפרש דמאי דקאמר בגמ' אי איתא לכולהו הייגו שהורו כולם אלא שהוראת אותם שאינם מן הסנהדרין שישבו שם הוא דלא בעינן וכמו שנראה ג"כ מפי' שבכאן והרי דבריו סותרים זה את זה ועוד דלפי' זה קשה כל הנך קושי דאקשינן לעיל ועוד דריהטא דש"ס דפריך לר"י ממתניתין דיודע א' מהם וממתני' דאמר לה טועים אתם מ"ש דס"ל להש"ס דלא בעינן שיורו אלא כל שלא חלק עמהם להדייא הויא הוראה ור"י הא איתותב ומ"ש דלא קי"ל כוותיה ועוד דלפ"ז הויא מסקנת הש"ס דהכא ב' הפכים בנושא א' דמסיק דרובו ככולו ומסיים דבעינן הוראת כולם. ועוד דלישנא דאלא דקאמר אי איתא לכולהו לא משמע דר"ל דבעינן שיורו כולם ואם באנו לפרש דברי רש"י כפשטן וליישב כל הנך קושיי דאקשינן צ"ל קרוב למה שפירשתי לעיל דהא נמי דלא הורו כולם מסברא שמעינן לה דאע"ג דלא חלקו המועטין ומישתק שתקי מ"מ שייך נמי הך טעמא דהיה להם ללמוד ולא למדו והיה להם לשאול את פי כולם דדילמא איכא חד מנייהו דאמר טעמא ומהדר להו ודוקא כשא' מן הסנהדרין לא הורה הוא דשייך האי טעמא שהרי ההוראה תלויה בכולם משא"כ כשהורו כל הסנהדרין אעפ"י שלא הורו כל אותם היושבי' הויא הוראה דאין מוטל על הסנהדרין לשאול פי תלמידים הדנים לפניהם אי איכא מאן דפליג עלייהו בהך הוראה וכסבורים הם הא דלא הורו ג"כ הם בפי' שחלקו לכבוד להם שלא יורו בהשואה ולכך שתקו והא דאמרינן בסמוך עשרה שיושבים בדין קולר תלוי בצוארם כולם ומפ' בגמרא אפי' תלמיד לפני רבו ומשמע דהרב והתלמיד שוין הם בהוראה מ"מ אתלמיד הוא דרמיא מילתא דאם לא נראה לו סברת רבותיו דהקולר תלוי בצוארו אבל רבותיו פשיטא דאין צריכין לשאול את פיו אעפ"י שישב עמהם באותה הוראה וכל ששתק מימר אמרו דמודה הוא בדבר מה שא"כ הסנהדרין עצמם שהם עיקר ההוראה כל ששתק א' מהם ולא הורה מוטל עליהם לראות אם הוא מסכים כהוראה שהורו אעפ"י שהוא קטן שבכולם וצריך לומר לפ"ז דאע"ג דאיתותב רבי יוחנן לא איתותב אלא בהא דקאמר אפי' ק' אבל בהא דסבר דבעינן שיורו בפי' לא אשכחן דאיתותב ומוקמינן למתני' דיודע ומתני' דאמר להם טועים אתם כשהרכין בראשו וכדדחי ליה הש"ס בסמוך ולא תיקשי נמי דלפי' הויא מסקנת הש"ס ב' הפכים בנושא א' דהא דמסיק דכל הייגו רוב הייגו דמכל לא שמעי' דבא למעט כשלא הורו כולם ולאפוקי מדר"י דסבר דכל לא משמע רוב אלא כל ממש ואפילו ק' שישבו וכו' ומפרשינן דכל הכי קאמר דבעינן שיהיו כולם בשעת הוראה ומ"מ שמעינן מסברא דבעינן הוראת כל הסנהדרין עצמם ולפ"ז מה שכתב בד"ה ואמר להם טועים אתם וכו' ער כדאמרינן לעיל לאו מקרא דכל עדת ישראל נפקא לן אלא מסברא הוא דשמעינן לה דלא אשכחן דאיתותב בהא ר"י ומ"ש בכאן בד"ה אי איתא וכו' עד דאפי' לא הורו כל אותם שישבו וכו' לאו למימרא דמהכא שמעינן מהא דבעינן הוראת כל הסנהדרין והוראת אותם שישבו עמהם הוא דלא בעינן דליתא דקרא לא אתא אלא לאשמועינן דבעינן שיהיו כולם בשעת הוראה אלא ר"ל דהשתא דקרא לא אתא אלא לאשמועינן דאם איתא לכולהו ע"א הוא דהויא הוראה א"כ מעתה תו ליכא למימר כר"י דסבר דאפי' ק' שישבו אין חייבין עד שיורו כולן ואפשר לומר שלזה כיון שלא פירש כולם בהא דקאמר אי איתא לכולהו דסמך אפשטן של דברים אבל אם כוונתו לפרש דמאי דקאמר אי איתא לכולהו היינו דלא הויא הוראה עד שיורו כולן היא גופה היה צריך לפרש ולומר דאי איתא לכולהו הייגו שהורו כל הע"א אעפ"י שלא הורו כל אותן שישבו ומעתה נתיישבה שמועה זו עם פי' רש"י שבכאן ושבשם ולא סתרי אהדדי זהו מה שהיה נראה לכאורה ליישב דברי רש"י כפשטן אלא דאין פי' זה עיקר דהיכי קאמר כדאמרינן לעיל דהא ע"כ דר"י גופיה מרה דשמעתא משמע דלא ס"ל הכי כדמוכח בסמוך א"ר הונא וכו' ה"ג מסתברא דבכל התורה כולה וכו' ואם איתא דאפי' שתקו שייך נמי האי טעמא דהיה להם ללמוד וכו' א"כ מנ"ל לומר הואיל וכן אפי' הן מאה ניפא דדוקא הסנהדרין עצמם הוא דבעינן שיורו כולם וה"ט משום דהיה להם ללמוד וכו' ושניא הא מבעלמא משא"כ לגבי אותם שישבו דלא שייך הך טעמא דהיה להם ללמוד וכו' וכמ"ש אלא ע"כ דר"י גופיה לא ס"ל להא דהיה להם ללמוד וכו' אלא דגזירת הכתוב הוא הכא דבעינן שיורו כולם והש"ס הוה בעי לאותביה ממתני' דא"ל טועים אתם דס"ל דבשתיקה הויא הוראה ואעפ"י שלא הורו כולם וכי מותיב ליה מהך דהגוי כולו ואיתותב א"כ ממילא דלא בעינן שיורו כולם דר"י גופיה לא הוה ס"ל להא דהיה להם ללמוד ואע"ג דהוה דריש קרא דכל אפ"ה לא הוה ס"ל לומר דה"ט משום דהיה להם ללמוד וכו' ומינה דהמקש' דדחי ליה הך דרשא דכל מהא דהגוי כולו א"כ ממילא דלא בעינן כולם ואין לומר דה"ט דר"י משום דס"ל דלא שנא סנהדרין מכל אותם שישבו דכי היכי דבסנהדרין שייך האי טעמא דהיה להם ללמוד ולא הויה הוראה כששתקו ה"ה באותם שישבו דס"ל דאין טעם כ"כ לחלק ביניהם דא"כ מאי מותיב ליה מהא דהגוי כולו לימא דנתי דבעלמא אזלינן בתר רובא ורוב מדין כל וכדגלי קרא דאחרי רבים להטות מ"מ הכא שאני דטעמא רבא איכא משום דהיה להם ללמוד אלא ע"כ דלא וכיון שכן קשה היאך כתב רש"י דבעינן שיורו כולם כדאמרי' לעיל דהא אדרבא איפכא הוא דשמעינן לעיל וע"ק אמאי לא מוקי הש"ס הא דכל עדת ישראל כדמוקי לה נמי ר"י ולוקמה בסנהדרין דוקא והיא גופה אתא לאשמועינן דהכא בעינן כולם משום דהיה להם ללמוד וכו' דאין לומר מה"ט דלא מוקי לה הכי משום דקשה ליה דלהא לא איצטריך קרא דהא ליתא דהא אדרבא הא דהיו כולם שם בשעת הוראה הויא חידוש טפי מהך דישב א' מהם ולא היה שם דבזה דלא היו כולם דסברא היא ודאי דלא הויא הוראה דאימור דאם היה שם הוה אמר טעמא אבל בהיה שם ושתיק מישתק הוא דאיכא למימר דהויא הוראה דהא לא אמר ולא מידי ובעלמא אם ישב א' שלא היה שם במקום שצריך ב"ד הגדול לא מיקרי ב"ד הגדול ואי איתא התם ושתוק משתיק הויא הוראה וכיון שכן אדרבא הו"ל לאוקומי קרא כפשטיה דאישגו וכדמוקי לה נמי ר"י. ואם באנו להסכים דברי רש"י עם הפי' הא' שכתבתי נצטרך לומר דמשמע דלא הויא הוראה עד שיורו כולם אינו ר"ל שיורו ממש אלא לאפוקי אם אמר להם טועים אתם והשתא לא תיקשי לן הנך קושי' דאקשינן בסמוך דקושייא א' לא שייכא הכא וקושיא ב' נמי לא תיקשי לן דמצינן לומר דהא דלא מוקי לקרא כפשטיה משום דישגו משמע שיטעו ויורו להתיר והדרא קושיא לדיוקתה דברוב דיעות יש במשמע כל רוב ועוד דהגע עצמך דמשמע נמי שפיר שלא חלק שום א' מהם ואעפ"י שלא הורו להתיר מ"מ לא תיקשי דמצינן לשנויי דה"ט דלא מוקי לקרא הכי משום דא"כ לא איצטריך קרא דפשיטא דאינה הוראה מהך טעמא דהיה להם ללמוד וכו'. אלא שגם פירוש זה איכא למשדי ביה נרגי דלפי' זה צ"ל ג"כ דמה שכתב בכאן בד"ה אי איתא וכו' עד אף עפ"י שלא הורו כל אותם שישבו אינו ר"ל שלא הורו ממש להדייא דא"כ צ"ל דסנהדרין מיהא אין חייבין עד שיורו כולם וזה הפך פירוש זה אלא ר"ל דאעפ"י שאותם שישבו שאינם מן הסנהדרין חלקו בהוראה כל שלא חלק א' מן הסנהדרין ואינך דאיפליגו דאינם מן הסנהדרין מועטין ניגהו הויא הוראה. וקשה דלפי מ"ש דהא דאמר להם א' מהם טועי' אתם מסברא הוא דשמעינן לה מהך טעמא דהיה להם ללמוד וכו' א"כ ה"ה והוא הטעם כשהיה החולק מאותם שאינם מן הסנהדרין דאטו משום דאינו מן הסנהדרין לא היה להם לדקדק ולעמוד על בירור הדברים הא ודאי ליתא אבל אילו לא כתב כן הוה מצי' לומר לפי' זה דאין חילוק אם אמר להם א' מב"ד או א' מן הדנים לפניהם ומדלא קתני הכא במתני' נמי או תלמיד לא תידוק מידי וכמש"ל בד"ה ת"ש הורו ב"ד וכו' ע"ש אלא שממה שכתב בכאן מוכח איפכא דדייק לישנא דמתני' ועוד דאכתי אין מתיישב מ"ש רש"י בד"ה ואמר להם טועים אתם וכו' עד כדאמרינן לעיל ע"כ דהא דאמר להם טועים אתם דבטלה הוראה ממתני' דהכא הוא דשמעינן לה וטעמא נמי דהאי מתני' לא איתפרש התם ולכך לא שייך לומר כדאמרי' לעיל ועוד דא"כ מאי מותיב לעיל לר"י דילמא דהא דקאמר שיורו כולן היינו לאפוקי אם אמר להם טועים אתם אבל כי שתקו אנא"נ דהויא הוראה וכדדייק נמי מתני' דקתני ואמרו להם טועים אתם ומיהו י"ל דאדר"י ע"כ ס"ל דדוקא קאמר דהא מוקי לה אישגו ובקרא לא מצינן לפ' הכי אלא ישגו ממש לכן נראה דליתא גם כן לפי' זה ונמצינו נבוכים בשמועה זו ליישבה עם פירש"י עוד יש לתמוה במ"ש הרמב"ם בפי"ג וז"ל וכן אם הורו וידע א' מהם שטעו ואמר להם טועים אתם ורבו עליו המתירים והתירו הרי ב"ד פטורים וכו' שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כל הסנהדרין עכ"ל מבואר בדבריו דמפ' דמאי דקאמר בש"ס אי איתא לכולהו וכו' היינו שלא חלק א' מהסנהדרין עליהם ולפ"ז תיקשי לן מה שהק' לעיל בסוגיא זו.

ולכאורה היה נראה דהא דאמרינן דברוב דעות לא ממעיט מכל רוב דבכלל כל הייגו רוב וכדגלי קרא אחרי רבים להטות הייגו היכא דליכא טעמא אבל היכא דאיכא טעמא כהכא משום דהיה להם ללמוד וכו' אמרינן כל דוקא וס"ל דלא שייך האי טעמא דהיה להם ללמוד וכו' אלא גבי אמר להם טועים אתם. ואין להקשות דא"כ בלאו קרא נמי דהא מסברא שמעינן לה דיש לומר דהיא גופא אתא לאשמועי' דאע"ג דבשעה שהורו גמרה לה הוראה כדכתיב אחרי רבים להטות מ"מ כיון דלמפרע איגלאי מילתא דבטעות הורו וכדברי הא' כן הוא בטלה ההוראה וצבור העושים על פיהם חייבין וב"ד פטורים זהו מה שהיה נראה ליישב בדברי הרמב"ם מה שא"כ לפי רש"י דאי אפשר לומר כן חדא דאיהו מפרש דאם כל עדת ישראל איצטריך דבעינן שיהיו כולם מצויין בשעת הוראה וכמ"ש בד"ה או שלא היה מופלא וכו' ועוד דאכתי תיקשי לן מה שהק' בסמוך דמכח דאם א' מאותם שישבו עמהם אמר להם טועים אתם דהויא הוראה וכמ"ש לעיל והגע עצמך דמכל שמעינן לה מ"מ תיקשי מנ"ל דדוקא סנהדרין עצמם נימא דכל אפי' אותם שישבו בהוראה בכלל ומהך טעמא דאמרן משום שהיה להם ללמוד וכו' ומיהו אהרמב"ם גופיה תיקשי לן הא דאפשר לומר דאנא"נ כשחולק א' מאותם שאינם מן הסנהדרין דהוי דינא הכי אלא דלישנא דמתני' נקט אעפ"י שהוא רחוק אלא שדברי רש"י קשה להולמם וחזרנו על כל הצדדים האמורים ולא עלתה בידינו. והנראה במה שנמצא כתוב בד"ה או שלא היה מופלא וכו' עד כדאמרינן לקמן מאם כל עדת ישראל דהאי מאם כל עדת ישראל אין כאן מקומה וצריך להיות לעיל בד"ה ואמר להם טועים אתם וכו' עד כדאמרינן לעיל מאם כל עדת ישראל איתא לכולהו סנהדרין הויא הוראה ואי לא לאו והשתא אין צריך להגיה במקום תיבת כדלקמן כדלעיל וכמ"ש לעיל ופי' כדלקמן קאי אמאי דאמרינן במתניתין לקמן דהיה א' מהם גר וכו' דאינה הוראה דילפינן לה בג"ש דנאמר כאן עדה וכו' דבעי' כולם ראויי' להוראה ומינה דאם לא הי' א' מן הסנהדרין שם דלא הויא הוראה וכל דכן הוא דהשתא כי איתנהו לכולהו משום הא' שהוא גר בטלה הוראה כ"ש היכא דליתיה כלל ובכלל מאתים מנה ופשוט והשתא ניחא נמי דכתב לעיל בד"ה טועים אתם וכו' עד כדאמרינן לעיל דלא תיקשי מה שהק' לעיל וניחא נמי מ"ש בדבור זה שבכאן אי איתא לכולהו וכו' אעפ"י שלא הורו כל אותם שישבו דמש' דמהא שמעינן בהוראת כל הע"א מיהא בעינן אלא שאין צריך להוראת כל אותם שישבו ואעפ"י שאנו צריכין להגיה הגהה זו מ"מ מידי הגהה לא פלטת שאפי' מ"ש לעיל היינו שאין צריכין להגיה במקום כדלקמן כדלעיל ומעתה נתיישבו כל הלשונות ולא סתרי אהדדי ומיהו עכ"ל כמו שפי' לעיל דמשמע עד שיורו כולם אינו ר"ל שיורו ממש אלא לאפוקי אם חלק א' מן הסנהדרין וכמ"ש לעיל ונמצא לפ"ז דלא פליגי הרמב"ם ורש"י בפי' השמועה ושניהם לדבר א' נתכוונו.

ומעתה חל עלינו חובת ביאור ליישב פירושם זה בסוגייא זו ונראה ברור דע"כ לר"י דס"ל דאפי' ק' שישבו אין חייבין עד שיורו כולם היינו משום דס"ל דרוב לא משמע בכלל כל ולכך ממעיט שפיר אפי' הורו כל הסנהדרין ולא הורו כל היושבים ואפי' לא חלקו להדייא אלא שלא הורו בפי' לא הויא הורא' דכל מאי דמשתמע דבא למעט ממעטי' אבל השתא דאיתותב ר"י מהך דגוי כולו ושמעינן מינה דס"ל לרבנן דרוב בכלל כל נהי דהתם כי מפרשי' ליה דרוב איצטריך לגופיה והכא אי מוקמינן לה ברוב אייתר קרא וע"כ לומר דהא שאני מכל מקום כיון דלאו ממשמעותיה דקרא הוא דשמעינן אלא מייתורא דקרא לא דרשינן מינה אלא חדא היותר קלה דהיינו שלא חלק שום א' מן הסנהדרין והבו דלא לוסיף עלה והא דקא' הש"ס ואלא מאי כל דקאמר רחמנא וכו' ר"ל השתא דמסקינן הא דר"י דתיובתא דמתניתין דידע א' מהם ומתני' דאמר להם טועים אתם כפשטייהו דדוקא אמר להם טועים אתם ובהא דוקא נמי סנהדרין עצמם אבל אינך לא האי כל דקאמר רחמנא היכי קאמר ומהדר דהאי ישגו דקאמר רחמנא לאו למימרא דבעינן שישגו כולם ממש אלא הכי מתפרש אי איתא לכולהו בהך הוראה דהיינו שלא חלק שום א' מן הסנהדרין הויא הוראה ואעפ"י שלא שגגו ממש כולם כל שנראה בעיני השומעים שכולם מסכימים בהוראה שלא חלק שום א' מהם הויא הוראה ומ"ש הרמב"ם שנאמר אם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כולם לאו למימרא דישגו ממש דהא ליתא וכמ"ש אלא שיהיה נראה בעיני השומעים שכולם שגגו כיון שלא חלק שום א' מהם על ההוראה וכמבואר שם בדבריו ובפרק י"ב כתב וז"ל ויטעו כולם או רובם ע"כ ע"כ דהאי יטעו ממש והמיעוט נהי דלא טעו שידעו שההוראה בטעו' היא מ"מ כיון שלא חלקו ונראה לשומעים שכולם מסכימים בדבר ולמפרע איגלאי מילתא שטעו חייבין ב"ד וצבור פטורים זהו מה שנראה בפי' השמועה לדעת הרמב"ם ורבי' ועיין מ"ש בדף ז' ע"א ברש"י ד"ה אם הוא מופלא בית דין וכו' ובספר חפ"ה האריך ג"כ בפי' השמועה ובמקו' שאמרו להאריך קיצר ובמקום שאמרו לקצר האריך ברוב דברי' ויש להשיב על כל דבריו אלא שאין להאריך.

שם במשנה בין לא הביאו כפרתן נראה דבלא זו אף זו קתני לה ולרבו' לר"א דאע"ג דלא מפרסמא מילתא כ"א ישב בביתו חייב.

שם במשנה אמר ר"ע מודה אני וכו' האי לישנא לאו דוקא ובגירסת הירושלמי איתא בלשון הזה הלך לו למדינת הים אמר ר"ע רואה אני בזה שהוא קרוב וכו'.

שם במשנה אבל הבא על שומרת יום וכו' פטור לישנא דמתני' לאו דוקא דהא בעינן שיורו להתיר ממש שיאמרו להם מותרים אתם לעשות אבל אי לא אמרו אלא פטורים ואיסורא מיהא איכא ס"ס כשעש' מפי עצמן עשו כיון שלא הורו להם להתיר אלא נראה דהאי פטור היינו פטור ומותר וכה"ג איתא במסכת שבת ואיידי דנקט יש נדה וכו' דחייב עליה תני בסיפא פטור והאי נמי איתא להדייא בירושלמי וכן נראין דברי הרמב"ם.

שם בש"ס מאי טעמא דר"ש וכו' ע"כ דלא מיבעייא ליה אלא אטעמא דישב בביתו דבהלך למדינת הים כולהו תנאי נמי ס"ל דפטור וע"כ דה"ט דקא מבעייא ליה בישב בביתו דמ"ט פטר ר"ש שהרי אפשר לו לידע והשתא קשה מאי משני הואיל וברשות ב"ד הוא עושה ס"ס אכתי תיקשי דהיה לו לידע ו"ל דהא דקא מבעיא ליה מ"ט היינו משום דהכי נמי אשכחן דמפליגינן בשגגת מעשה דאי לא היה אפשר לו שידע כגון שבא עליה שלא בשעת ווסתה דפטור משא"כ כשבא עליה בשעת ווסתה דחייב בקרבן משו' דהיה לו לידע וכמ"ש הרמב"ם בה"ש פרק ה' דין ו' וא"כ הכא נמי דאיבעי ליה לידע ליחייב ומשני הואיל וברשות וכו' דשאני הא משגגת מעשה דכל ברשות ב"ד אין אומרים איבעי ליה לידע.

שם בש"ס איכא דאמרי וכו' קשה דמאי בנייתו דהא משמע דבין לא"ד קמייתא בין להאי א"ד חד טעמא אית להו ולכאורה היה נראה דלא"ד קמא ס"ל דר"ש אית ליה דיחיד שעשה על פי הוראת ב"ד פטור ולכך אע"ג דאין מצטרף עם הצבור פטור ולהאי א"ד יחיד שעשה ע"פ הוראת ב"ד חייב ודוקא היכא דפשטה הוראה ברוב צבור הוא דפטור ואעפ"י שאין מצטרף עם הצבור ולא נהירא לפי' זה דא"כ לא"ד קמייתא כל הני תנאי דהכא ס"ל דיחיד שעשה ע"פ הוראת ב"ד פטור ולעיל מהדר תלמודא לאשכוחי תנא דס"ל דיחיד שעשה ע"פ הוראת ב"ד פטור ואם איתא הו"ל לאתויי להא מתני' דאיכא תנאי טובא דס"ל הכי ואע"ג דלהאי א"ד מיתוקמא נמי כמ"ד יחיד שעשה ע"פ הוראת ב"ד חייב מ"מ לא הוה שתיק מינה הש"ס ועוד דאם איתא דע"כ דהני תנאי ס"ל דיחיד שעשה עפ"י הוראת ב"ד פטור א"כ אמאי קתני לה בחטאו רוב צבור ליתני לה ביחיד שעשה על פי הוראת בית דין אלא משמע דהאי מתני' דוקא קתני דחטאו רוב צבור הוא דפטור' ומיהו לא נידוק נמי הכשלא חטאו רוב צבור יחיד שעשה וכו' חייב דא"כ תיקשי נמי לאידך גיסא דאמאי מהדר לעיל לאשכוחי דרבנן פליגי אר"י וס"ל דיחיד שעשה וכו' חייב לידוק ממתני' דהכא ועוד דא"כ תיקשי מתני' דלעיל סתם תנא כר"י דס"ל דיחיד שעשה וכו' פטור והכא סתם כהני תנאי דס"ל איפכא אלא על כרחין דתנא דמתניתין דהכא תני לפלוגתא דר"ש ואינך תנאי במילתא דפסיקא בחטאו רוב צבור דכה"ג כ"ע מודו דאע"ג דאין מצטרפין עם הצבור פטור משא"כ כשחטא יחיד בפני עצמו דהויא פלוגתא משום הכי לא תני לה דבהך פלוגתא לא מיירי הכא לכן נראה דבין לא"ד קמא בין להאי א"ד מצינן לומר שפיר דאתיא נמי למ"ד יחיד שעשה ע"פ הוראת ב"ד חייב והא הוא דאיכא בינייהו דלא"ד קמא ס"ל דטעמא הוא דכיון שהורו ב"ד זה ברשות ב"ד עשה פטור ולהאי א"ד ס"ל דעיקר טעמא הוא משו' שפשטה ההוראה ברוב צבור דכיון דפשטה וכו' תו לא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שמא חזרו בהן אבל בלא"ה לא מיפטר דהו"ל לאסוקי אדעתיה שמא חזרו בהן כיון דאכתי לא פשטה ולא נתחזקה ההוראה והשתא לענין דינא לא נפיק לן מידי בין א"ד קמא להאי א"ד דהא בלא"ה ק"ל כרבנן דמחייבי ביחיד שעשה ע"פ וכו' וליכא בינייהו מידי ובטעמו של דבר הוא דפליגי ונפק' מינה נמי למ"ד יחיד שעשה וכו' פטור דלא"ד קמא דמיפטר הכא משום דברשות ב"ד התם נמי ביחיד שעשה וקודם חזרו בהן פטור מהאי טעמא ולהאי א"ד דעיקר טעמא משום דפשטה הוראה דאלימא טפי התם לא פשטה ההוראה דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה שמא חזרו בהן תולה בעצמו הוי וחייב לכ"ע זהו מה שנראה ומיהו בס' תחילת חכמה איתא דלפעמים אין חילוק בין א"ד לא"ד מידי אלא בחילוק הלשון.

שם ברש"י ד"ה כל הוראה וכו' שעשה בהוראת ב"ד פטור ע"כ לכאורה משמע מדבריו דס"ל דמתני' דהכא אתיא כר"י דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור וליתא וכמ"ש בסמוך וכמ"ש לעיל בדף א' ע"ש וע"כ דהאי דקאמר ויחיד וכו' היינו הכא דחטאו רוב צבור ואע"ג דאין מצטרף עמהם ויחיד הוא פטור ועוד אפשר לומר דדברים כפשטן ואף ע"ג דהאי מתניתין מיתוקמא נמי אליבא דרבנן מ"מ נקט רש"י כן משום דסתם לן תנא לעיל כוותיה דר"י וסירכיה נקיט ואזיל.

שם בא"ד לישנא אחרינא לא ניתנה וכו' כצ"ל.

שם בש"ס ואי בעית אימא רב כאידך וכו' תימא דהא בלאו הא דרב נמי תיקשי דאמאי פטר ר"ש והיכי מיתוקמא מתני' אליבא דהך תנא דתניא דר"ש ס"ל דבתחילה גובין עליהם והיה אפשר לומר דאי לאו הא דרב הוה מצינן לימר דהא דהביאו כפרתן דפטר ר"ש ה"ט משום דלטעמיה אזיל דס"ל בתחילה גובין עליהם וכיון שידע דב"ד חזרו בהם מזיד הוא ופטור מן הקרבן דלאו בר כפרה הוא וכשלא הביאו כפרתן פטור משום דע"פ בית דין עשו אבל לרב דס"ל דהא דפטר ר"ש בתרווייהו בין לא הביאו כפרתן בין הביאו כפרתן משום דברשות ב"ד עשה תיקשי דהיכי קאמר דברשות ב"ד הוא ומשום דרב סבר וכו' והא ברייתא דתניא אליבא דר"ש דבתחילה גובין עליהם ס"ל טעמא דר"ש כדאמרן זהו מה שהיה נראה לכאורה אבל אין נראה כן מלשון הגמ' מהא דפריך אמאי כיון דגבי ליה הוה ליה לידע ע"כ מדקאמר אמאי וכו' משמע דכוונת המקשה היא דאמאי פטר ר"ש נימא דחייב דתולה בעצמו הוי כיון דהי' לו לידע ואע"ג דלא ידע מ"מ כיון דמפרסמה מילתא ואיהו הוא דלא רמי אדעתיה תולה בעצמו הוי וחייב אבל אהא דידע לא תיקשי דפשיטא דכה"ג מזיד הוא ולאו בר כפרה וכה"ג לא מיירי וכי איצטריך תנא דמתני' ע"כ דלא איצטריך אלא היכא דלא ידע ועלה הוא דפריך אמאי פטור כיון דמפרסמה מילתא ואיהו הוא דלא רמי אדעתיה לידע לחייב ומשני כגון דליתי' במתא בשעה שגבו דלא הו"ל לידע והשתא הדרא קושיא לדוכתה. ונראה ליישב דהאי קושיא דמקשה הש"ס מהא דתניא דר"ש ס"ל בתחילה וכו' לא קשיא ליה אהא להאי א"ד דס"ל דטעמא דפטר ר"ש אינו אלא משום דפשטה ההוראה וכו' דכיון דמפרסמה ההוראה אין לו לידע שחזרו בהם ולא רמי אדעתיה ותולה בב"ד הוא א"כ כשהביאו כפרתן כיון דבתחילה גובין עליהם הא מפרסמה מילתא לאידך גיסא שב"ד חזרו בהן והו"ל לידע ונהי דלא ידע תולה בעצמו הוי אבל לא"ד קמא דס"ל לרב דטעמא דר"ש דפטר אינו אלא משום דכיון דע"פ ב"ד עשה פטור ובלאו טעמא נמי דמפרסמה מילתא פטור כיון דעכ"פ עשה ע"פ ב"ד ולא אמרינן כיון דהו"ל לידע לא תיקשי הכא כיון דהו"ל לידע דס"ס כיון דעכ"פ עשה ע"פ ב"ד שלא ידע שב"ד חזרו בהן פטור וכי משני הש"ס רב סבר כאידך תנא וכו' היינו נמי להאי א"ד ותנא דהך ברייתא דתני דר"ש ס"ל בתחילה גובין עליהם ס"ל דלא כרב דאע"ג דאיכא למימר דהו"ל לידע פטור וכא"ד קמא דמייתי הש"ס הכא אליבא דרב זהו מה שנראה ליישב גירסת הגמ' שבידינו אבל רש"י לא הוה גריס הכי וכמו שנראה להדייא ממה שכתב בד"ה ואי בעית אימא וכו' עד ותנא דמתני הכי ס"ל אליבא דר"ש וכו' מבואר בדבריו דלהך ברייתא דתני ר"ש בתחילה גובין עליהם פליגא אמתני' וס"ל דלא פטר ר"ש אלא בשלא הביאו כפרתן ולפ"ז הא דמותיב מהאי ברייתא אמתניתין הוא דמותיב והאי דשביק לה בתר דמסיק למילתיה דרב לאו למימר' דארב פריך אלא דשביק עד דמתרץ למתניתין והדר מותיב מהך ברייתא וע"כ דהכי הוה גריס ואי בעית אימא וכו' מתני' כאידך תנא ואפשר דהכי הוה גריס רבי כאידך תנא וכו' והיינו רבי הקדוש מסדר המשניות ונפל טעות בספרים שנמחקה הי"ד ודוק.

שם בש"ס בתחילה גובין עליהם דברי ר"ש וכו' טעמא דפלוגתא דהני תנאי דר"ש ור"י מפ' בפרק התכלת דף נ"ב ע"א דר"ש דריש ליה מאת קרבני לחמי וכו' לרבות פר העלם דבר וכו' ולר"י דס"ל דבתחילה גובין עליהם ולא צריך קרא שהרי אינו בא בקביעות אלא אם חטאו ואפשר שלא יחטאו ואין תורמין תרומת הלשכה אלא על קרבנות הבאים בקביעות וכן נראה להדייא ממ"ש רש"י שם בד"ה לרבות פר וכו' ע"ש.

שם בש"ס ר"מ מחייב וכו' נראה דמחייב ר"מ דוקא בישב בביתו דבהלך למדינת הים קודם שחזרו בהם מאי איבעי ליה למיעבד דודאי תולה בב"ד הוא ופטור ועוד דמדר' אלעזר נשמע לר"מ דהא לא קאמר ר"א דהוי ספק אלא בישב בביתו וכדאיתא במתניתין ופשוט.

שם ברש"י ד"ה איכא בינייהו וכו' עד דהיכ' דהוי לפניו חתיכה אחת ספק וכו' בגמ' פ"ד דכריתות איפליגו אמוראי בהא וס"ל דאין חייב אשם אלא בחתיכה משני חתיכות וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מהל' שגגות וצ"ל דמ"ש רש"י בהא בפשיטות חתיכה אחת וכו' היינו דאפי' למ"ד דבחתיכה אחת נמי חייב אע"ג דלא איקבע איסורא בחתיכה מב' חתיכות הכא פטור דצד חיוב שיש בו תלוי משא"כ בחתיכה א' וכו' דצד חיוב שלו חיוב מעליא הוא וק"ל.

שם באי"ד דצד חיוב שלו תלוי וכו' כצ"ל.

שם בש"ס אשם תלוי איכא בינייהו וכו' י"ל סומכוס היינו ר"ש וי"ל דהא איכא בינייהו דר"ש ס"ל דלית ביה צד חיוב כלל ולסומכוס ס"ל דאית בזה צד חיוב אלא דחיובא דידיה גרוע אלא דאכתי קשה ס"ס לענין דינא ל"פ ובכמה דוכתי פריך הש"ס כה"ג מאי בינייהו אף ע"ג דחלוקים בטעם ויש ליישב.

דף ד' ע"א בש"ס שפיר קאמר ליה וכו' י"ל למאי דס"ד דפליגו בהלך ממש למדינת הים תיקשי ר"ע היינו ר"א דר"א לא חייבו באשם תלוי אלא בישב בביתו וא"כ אמאי לא קשה ליה לבן עזאי אלא אר"ע תיקשי ליה נמי אר"א וי"ל דאנה"נ דהומ"ל אלא דמילתיה דר"ע הוא דשמיעה ליה לבן עזאי ואין להק' ס"ס ר"ע היינו ר"א ומדקתני תנא להא דר"א ודר"ע בתרי בבי משמע דפליגי די"ל דהא אתא לאשמועינן דס"ל לר"ע דהלך למדינת הים גופיה איתי ביה צד חיוב אלא הוא גרוע וכדדייק לישנא דקתני שהוא קרוב לפיטור וכו' אבל ר"ש ור"א ס"ל דפטור לגמרי ואין בו צד חיוב וכעין מה שפירשתי אח"כ בסמוך בהא דסומכוס ועיין מה שפירש רש"י בכאן ובשם. ועוד נראה לגירסת הירושלמי דהא דתנן והלך למ"ה פטור לאו ר"ע הוא דאמרה ורבי הוא דקא' איזהו ספק כלומ' הא דמחייב ר"א באשם תלוי היכי דמי ומפ' דישב בתוך ביתו הוא דחייב אבל הלך למ"ה פטור דאמר ר"ע מודה אני בזה וק"ל.

שם בש"ס החזיק וכו' קשה א"כ מאי אירייא החזיק בדרך לילך למד"ה דהאי טעמא דמשום טירדא שייך נמי בהחזיק בדרך לילך לעיר אחרת וי"ל דלאו כל הטרדות שוים וקים להו לרבנן דלא מיקרי תולה בב"ד אלא בטרוד לילך למ"ה שטירדתו מרובה משא"כ לעיר אחרת דאפי' ר"ע מודה דחייב שהיה לו לשאול ועוד נראה דהא דקתני במתני' הלך למ"ה לאו דוקא דה"ה דהלך לעיר אחרת דמי לא עסקינן שהלך היום לעיר אחרת ובעוד שהיה הולך חזרו בהם ב"ד ועשה הוא על פיהם שא"א שידע שחזרו בהם שהרי לא היה שהות שידע אלא ע"כ לומר דאורחא דמילתא ומילתא דפסיק' קתני דבהלך למ"ה אעפ"י שהיה שהות שתלך שיירא משם למ"ה פטור כיון דאין שיירות מצויות והשתא לפי' זה הא דפליגי ר"ע ובן עזאי בהחזיק בדרך לאו דוקא בהחזיק בדרך לילך למ"ה אלא ה"ה לעיר אחרת ומ"ש רש"י בד"ה החזיק בדרך לילך למ"ה וכו' לא אתא לאפוקי החזיק בדרך לילך לעיר אחרת אלא כוונתו לפ' דהא דקתני הלך למ"ה היינו החזיק בדר' דאי הא דהלך למ"ה היינו הלך ממש א"כ הא דהחזיק בדרך דפליגי בה ר"ע ובן עזאי לא נשנית כלל במשנה. ועוד אפשר לומר בלא"ה דאיידי דנקט תנא ברישא הלך למ"ה נקט רש"י ג"כ כן בדבריו זפשוט וכן נר' להדייא דעת הרמב"ם בפי"ד דין ח' וז"ל אבל מי שראה ההוראה והלך למדינה אחרת וכו' ולא עוד אלא הגבהל לצאת אעפ"י שעדיין לא יצא לדרך עכ"ל הרי מבואר כמ"ש דלאו דוקא הלך למ"ה.

שם בש"ס במאי חייבין וכו' י"ל אמאי לא פריך נמי לפ"ז האי דמסיים ולא כל הגוף עקירת כל הגוף מאן דכר שמיה דהא כבר שמעי' לה מרישא דבעקירת כל הגוף פטור ולא הו"ל למתני' אלא ת"ל ונעלם דבר וי"ל דעדיפא מינה פריך וק"ל.

שם בש"ס תנא הכי קשיא ליה וכו' יש לדקדק דמאי אולמיה דתנא בסיפא טפי מרישא דהא ברישא נמי תני דבר ולא עקירת כל המצוה ואפ"ה קשה ליה דנימא איפכא ומאי מפ' בסיפא טפי מרישא דכל הני טעמי דמפרשי אמוראי בגמרא שפיר הוה מפרשינן להו ברישא דמתניתין בלאו סיפא דמתני' ועוד קשה למאן דמפ' טעמא משום דהריבוי מדבר מג"ל דהא ונעלם איצטריך לגופיה ונראה דהאי דבר יתירא הוא וכי קשה ליה לתנא דנימא איפכא היינו משום דאיכא למטעי מרישא דממשמעותיה דקרא הוא דשמעינן לא דדבר משמע קיום מקצת וביטול מקצת וקשה לי' אימא דבר כולה מילתא משמע ואיפוך אנא ומשני ת"ל דבר דמייתר' הוא דדרש' ולא ממשמעותיה דקרא והיינו דדייק בסיפא בלישניה ת"ל דמשמע שפיר דדבר יתירה היא ולמר שדינן ליה אמם דונעלם וקרינן ביה מדבר ולמר מג"ש ולמר תנא אסיפא דקרא סמיך דקרא יתירה הוא ולדרשא ועמ"ש בסמוך.

שם בש"ס קרי ביה מדבר ק' ממ"נ דאי דבר לא משמע אלא כולה מילתא א"כ מנ"ל למימר דמשו' קרא יתירא הוא שדינן ליה אמם דונעלם נימא דאדרב' בא למעט קיום מקצת בשלמא אי אמרי' דדבר יש במשמעו בין עקירת הגוף בין קיום מקצת א"כ ודאי דע"כ דכי אייתר נשדי ליה אמם דונעלם דאל"ה הי מינייהו מפקת דהא תרוייהו במשמע ולחייב בשניהם ודאי דלא איצטריך דמהי תיתי למעט חד מינייהו וע"כ דלהכי אייתר קרא למשדי ליה אמם דונעלם וממעטינן עקירת הגוף אבל אי אמרינן דדבר לא משמע אלא עקירת הגוף. נימא דאדרבא להכי אייתר למעט קיום מקצת ואי אמרי' דדבר יש במשמע נמי קיום מקצת וכו' א"כ תיקשי אתנא דבריתא דאמאי לא קשה ליה הכי יכול שיהיה חייב בשניהם ומדקאמר שבקיום מקצת וכו' יהיה פטור משמע דס"ל דדבר לא משמע אלא עקירת כל הגוף. ועוד קשה אי דבר לא משמע אלא עקירת כל הגוף א"כ היכי ילפינן מזקן ממרא דאין חייב אלא בקיום מקצת דהא לא אתיא ג"ש ומפקא מפשטיה דקרא וכדאיתא בפ' אלו נערות דף ל"ח אלא לתנא דברייתא מי אתיא ג"ש ומפקא

לקרא מפשטיה לגמרי וכו' ע"ש ואין לך מפקא מפשטיה וכו' טפי מהא דמדבר משמע דלא מחייב אלא בעקירת הגוף ואתיא ג"ש דלא מחייב אלא בקיום מקצת וכן נמי כתבו התוס' בפ' ר"א דמילה דף קל"א ע"ב בד"ה ז' ימים וכן עד א"ת ור"א היכי דריש ימים ולא לילות כיון דאית ליה ג"ש וכו' וי"ל דאית לן למילף בג"ש מילתא דלשון ג"ש גופיה מוכח דאינו כן דימים משמע ולא לילות והא נמי דכוותה דהיכי ילפינן מג"ש דדבר מילתא דג"ש גופיה מוכח דבעקירת הגוף הוא דמחייב וכן נמי תיקשי למאן דמפרש דשדינן ליה אמם דונעלם מנ"ל וכמ"ש ואין לומר דהך סברא שכתבו התוס' דלא אתיא ג"ש וכו' הייגו לר"א אבל רבנן פליגי עליה התם וס"ל דאיצטריך ביום ולא בלילה דלא ניליף מג"ש דז' מסוכה ואתיא ג"ש ומפקא דהא ליתא דאי בהא הוא דפליגי א"כ מאי מקשה התם בפ' אלו נערות לתנא דברייתא מי אתיא ג"ש וכו' נימא דר"ע כרבנן ס"ל אלא ע"כ דבהא הוא דפליגי דרבנן ס"ל דימים לילות נמי משמע ואע"ג דדרשי ביום ולא בלילה ימים לחוד וביום לחוד והיה אפשר לומר דאנה"נ דדבר יש במ"ש נמי קיום מקצת וביטול מקצת ואנה"נ דהוה מצי למיתני יכול שיהיה חייב בשניהם אלא משום דתני ברישא חייב על קיום מקצת וכו' ופטור על עקירת הגוף לכך תני בסיפא יכול להפך וכו' ואנה"נ דלפי מאי דס"ד דממשמעות דבר הוא דשמעינן ומקש' ואימא דבר כולה מילתא משמע דלא שייך לומר דבא למעט קיום מקצת וכו' דהא קיום מקצת נמי יש במשמעה ולא שייך לומר דממעטינן קיום מקצת אלא דלפי מאי דס"ל דבקיום מקצת ובעקירת כל הגוף חייב לכך פריך אימא איפכא אלא פשיטא דל"ש למעט שום חדא מינייהו זהו מה שהיה נראה לכאורה. אך קשה דבסנהדרין פרק הנחנקין דף פ"ו כתבו התוספות ד"ה דבר ואפי' חצי דבר דרבנן נמי מודו דדרשינן ולא חצי דבר וכו' ע"ש וכמו שהוכיחו מההיא דגביא השקר דבקיום מקצת וביטול מקצת פטור משום דכתיב ביה דבר דמשמע דבר שלם הרי להדיא דקיל מקצת וביטול מקצת ממעיט מדבר והשתא ק' היכי אתי ג"ש ומפקא לקרא דדבר מפשטיה וכן נמי תיקשי לעולא אמאי שדי' ליה אמם דונעלם אדרבא נימא דבא למעט קיום מקצ' כדאמרינן התם דבר ולא חצי דבר ולכאורה איכא לשנויי אליבא דעולא דאדרבא ה"ט דרבנן שם דפליגי אר"ע וס"ל שם ואפי' חצי דבר משום דשדינן ליה אמם דיקום וקרי ביה מדבר ומ"ש התוס' שם ליישב דה"ט דרבנן משום דס"ל דהא נמי דבר שלם מיקרי הייגו כי היכי דלא תיקשי אהנך אמוראי דלא ס"ל לומר דשדינן ליה אמם דונעלם ומפקי לה הכא מג"ש ומסיפיה דקרא אלא דמ"מ אכתי תיקשי לר"ע דס"ל דבר ולא חצי דבר אמאי נשדי לה אמם דויקו' כהכא וי"ל דה"ט דש"ל לר"ע דהתם לא שייך לומר מדבר דגבי נעלם שייך שפיר האי לישנא דנעלמו מדבר אבל התם לא שייך האי לישנא לומר דמתקיים מדבר אלא דס"ס קשה מנ"ל לתנא לומר דשדינן ליה אמם דונעלם נימא דאדרבא בא למעט קיום מקצת ונראה דהא דאמרינן לא אתיא ג"ש ומפקא וכו' אינו אלא היכא דאיכא למדרש לקרא למילתא אחריתי וכההיא דאשר לא אורשה דמצינן למימר דבא למעט שנתארסה ונתגרשה וכההיא דז' ימים דאיכא למימר דאדרבא בא למעט לילות אבל היכא דלית לן דרשא אחריתי ע"כ אתיא ג"ש ומפקא לקרא וכו' וכהא דתנא דבי ר' ישמעאל זו היא שיבה זו היא ביאה ואפ"ה היכא דאיכא ג"ש דדמייא ממש שבקינן הך דלא דמייא ממש וכדמוכח לקמן בגמ' דף ח' ע"ב והכא פשיטא דליכא למימר דבא למעט קיום מקצת וביטול מקצת דאי בעקירת כל הגוף והיה להם ללמוד ולא למדו הויא הוראה ומחייב כ"ש בקיום מקצת וכו' דהויא הוראה לחייב עליה וע"כ דדבר לג"ש הוא דאתא ואף ע"ג דבנביא השקר מחייב בעקירת הגוף ובקיו' מקצת הכא ודאי אין סברא לומר כן דהא הכא בהוראה תליא מילתא ולא חשיב הוראה דראויה להתקיים אלא בקיום מקצת אבל בנביא השקר ל"ש לומר כן שהרי הוא יודע שדבר זה אסור הוא אלא שאומר שכך באה הנבואה להתיר את האסור ואיכא למימר שפיר דלא חייביה קרא אלא בחמור בעקירת הגוף ולא בביטול מקצת אלא דלפי תירוץ זה תיקשי מאי קשה להו להתוס' שם בפ' אלו נערות מהך דפ' הערל דהא התם ע"כ דליכא לאוקומי קרא כפשטי' דהא לא קני לי' רבי' וצ"ל דאנה"נ דאתיא ג"ש ומפקא לקרא מפשטיה היכא דלית לן לאוקומה באופן אחר אלא דמ"מ גבי הך דתושב תיקשי דהא קרא כתי' להדיא ואטו משו' ג"ש יכתוב דבר שקר דאפי' אי הוה אמרי דאתי' ג"ש ומפק' לקר' מפשטי' כה"ג לא אמרי' ולא הקשו התו' קושיא זו בכאן למאי דס"ל דלא אתיא ג"ש ומפקא לקרא מפשטי' אלא לאלו מיקושי' זו תדע דבפ' הערל לא הקשו קושיא זו דלא אתיא ג"ש וכו' אלא מסברא ע"ש בדבריהם כנ"ל ליישב לשיטתם ודוק.

שם בש"ס אמר שמואל וכו' קשה לפ"ז אמאי איצטריך קרא למעט היכא דעקרו כל הגוף דהא הא דאין נדה בתור' ואין שבת בתורה וכו' זיל קרי בי רב הוא והיה נראה לומר דאי לאו האי קרא דממעט עקירת כל הגוף מסברא לא הוה לן למימר דהורו בדבר שהצדוקים מודים בו דפטורין אלא כיון דגלי קרא דבעקרו כל הגוף פטורין הוא דשמעינן להא דמשמע דטעמא דהא דעקרו כל הגוף פטורים משום דהיה להם ללמוד וכו' א"כ ה"ה נמי בעקרו מקצת וקיימו מקצת אם הצדוקים מודים בו פטורין מהאי טעמא זהו מה שהיה נראה לכאורה ואינו מחוור חדא דלפי מה שהוכחתי לעיל דדבר יש במשמעו בין קיימו מקצת ובטלו מקצת בין עקרו כל הגוף היכי תני בבריתא דלעיל בסמוך יכול שבקיימו מקצת וכו' פטורין ובעקרו כל הגוף חייבין דמה סברא היא זו והלא בעקרו כל הגוף סברא גדולה היא דלא הויא הוראה מהאי טעמא דהיה להם ללמוד וכו' וכדאמר הכא והיכי שייך למיתני דנימא איפכא ועוד דריהטא דש"ס משמע דלא תלי הא בהא דא"כ לא הוה שתיק מיניה הש"ס ועוד מאן לימא לן דמהאי טעמא פטר קרא בעקרו כל הגוף ודילמא גזירת הכתוב הוא ועוד דאי דמהאי טעמא הו"א דפטר קרא א"כ ליישמועינן רבותא טפי אפי' בקיימו מקצת וכו' אם הצדוקי' מודי' בו דפטורים ומדתלי טעמ' בעקרו כל הגוף משמע דלא תלי הא בהא ואעפ"י שיש לדחות קצת מאלו הדקדוקים וליישבם בדוחק מ"מ בהצטרפם יחד הדברים מוכיחים שאין פירוש זה עולה כהוגן.

ועוד ראיה מהא דבעי לקמן בסמוך רב יוסף אין חרישה בשבת ור' זירא נמי דבעי אין שבת בשביעית מאי קא מבעיא להו דהא אמרת דכל עקירת הגוף הוי מילתא דכתיבה בהדייא ולכך פטר בה קרא והשתא הא דחרישה בשבת ואין שבת בשביעית אי לא כתיבי בהדייא א"כ ודאי דלאו עקירת כל הגוף היא דהא בכל עקירת הגוף פטר קרא מה"ט משום דכתיב בהדייא ואי כתיבי בהדייא אם כן הגע עצמך דהני קיימו מקצת נתכוון דהצדוקים מודים בו לא הויא הוראה וא"כ מאי נפקא מינה אי הוי עקירת הגוף או לאו נחזי אנן אי כתיבה בהדייא או לאו לכן נראה ברור דלא תלי הא בהא דבעקרו כל הגוף נמי משכחת לה שאין הצדוקים מודים בו והני בעיי דרב יוסף ורבי זירא משמע תרוויהו אין הצדוקים מודים בהם דהא דאין חרישה בשבת הא לא כתיבה בהדייא וכן ההיא דאין שבת בשביעית ויש לטעות בה וכדמפ' בגמ' ואפ"ה מבעיא לן דשמא עקירת כל הגוף מיקרי ואע"ג דאין הצדוקים מודים בו פטורים מה"ט ואי הא פשיטא לן בהא דאין חרישה בשבת ובהא דאין שבת בשביעית דמיקרי עקירת הגוף הוה ניחא לי האי קושי' דאיצטריך דבר למעוטי הא ואע"ג דאין הצדוקי' מודים אלא כיון דקא מבעיא לן בהו תיקשי דאמאי לא פשיט בהני דמיקרי עקירת הגוף מדאיצטריך קרא למעט בעקירת הגוף

ולכאורה היה נראה דאיצטריך קרא לחדא מינייהו דהא חדא מאידך לא תפשוט דאיכא למימר דבחרישה בשבת הוי עקירת כל הגוף דישנה בכל הימים משא"כ בהא דאין שבת בשביעית דאינה בכל הימים מיקרייא קיימו מקצת ואיכא למימר איפכא ולכך בכל חדא וחדא איכא לספוקי ואמרינן דבהא הוא דמיקרי עקירת כל הגוף ועלה הוא דאיצטריך קרא אבל באידך לא מיקרי עקירת כל הגוף ואיכא למימר נמי דילמא תרוויהו מיקרו עקירת כל הגוף אלא דלא יתיישב זה אלא למאי שהק' דאמאי לא פשיט להו הש"ס להני תרי בעיי מהאי טעמא אבל לפי מאי דמסי' הש"ס דבהא דאין שבת בשביעית דמיקרי קיימו מקצת וכו' אמאי לא תפשוט ליה נמי בהא דאין חרישה בשבת דמיקרי עקירת כל הגוף בהא נמי אמרינן דמקרי קיימו מקצת ובטלו מקצת א"כ הדרא קושיא לדוכתה למאי איצטריך קרא למעוטי עקירת כל הגוף דהא לכאורה לא אשכחן עקירת כל הגוף בדבר שאין הצדוקים מודים בו אלא ע"כ לומר דאפי' אם נאמר דהני מיקרי קיימו מקצת ובטלו מקצת משכחת לעקיר' כל הגוף בדבר שאין הצדוקים מודים בו וכי דייקינן משכחינן טובא הרי שהודו שהקטורת אינה נעשית אלא מארבעה סמים המפורשים בתורה שהשאר אינם אלא מפי השמועה הלמ"מ ומפני זה הורו דאם נעשית בי"א סימנים במשקלה שמותרת להדיוט שלא אסר הכתוב אלא לעושה במתכונתא הנעשית בפנים אבל זו שמעורבת בסממנים אחרים לא ענש עליה הכתוב שאין זו קטורת הנעשית בפנים שאינה נעשית אלא מד' סממנים ונודע להם שטעו שלפי האמת נעשית מי"א סממנים וההדיוט שהריח מאותה שנעשית מי"א סממנים הרי הוא ענוש כרת ועל שגגתו מביא חטאת קבועה וכל שמביא חטאת קבועה על שגגתו אם הורו ב"ד בטעות מביאין קרבן וכן אם הורו בשמן המשחה שקנמן בשם משקלו ר"ן והורו שהמפטם אותו ועשה בו קנמן בשם ביות' ממשקל זה שאינו ענוש עליו מפני שלא נעשה כמתכונתו שריבה ומיעט בסממנין ונודע להם שטעו שלפי האמת משקלו ת"ק וההדיוט שפיטם ממנו בנעשה מת"ק ענוש כרת ומביא חטאת קבועה על שגגתו ואין זה קיימו מקצת וביטלו מקצת כההיא דשומרת יום כנגד יום דתנע עצמך שאפי' הורו דאפי' בדרכה ובגמר ביאה כשומרת יום כנגד יום דמיקרי קיימו מקצת ובטלו מקצת שאני התם דעכ"פ אסרו לבוא עליה בשעת גידותה ולא התירו אלא בשומרת יום כנגד יום אבל הכא אעפ"י שהורו שצריך לעשות ד' סממנים בקטורת אין זה קיימו מקצת שהרי כאלו לא עשו ולא כלום כיון שלא נעשית מי"א סממנים וההדיוט שהריח מאותה שנעשית מי"א סממנים הרי הוא ונמצא בין במה שהורו שנעשית לפנים מד' סממנים בין במה שהורו שנעשית לפנים מד' סממנים בין במה שהוא מסתעף ממנה שהנעשית להדיוט מי"א סממנים פטור עקרו כל הגוף וכן בהא דשמן המשח' וכן נמי אם התירו לבוא על בתו שדין זה אינו מפורש בתורה ולא למדוה אלא מג"ש ואע"ג דאתיא בק"ו מבת בתו לא מיקרי להדיא ולפי האמת נמי מק"ו לא אתיא דאין מזהירין מן הדין וכן אם התירו לבוא על אשת אביו לאחר מיתת אביו ולא אסר הכתוב לבוא על אשת אביו אלא בחיי אביו ונודע להם שטעו דבחיי אביו שמעינן לה מקרא דערות אביו בג"ש וכי אייתר קרא דאשת אביך ע"כ דלאחר מיתת אביו ואין זה קיימו מקצת וכו' שאעפ"י שאסרוה בחיי אביו אין זה קיום מקצת שהרי בלא"ה אסור משום א"א אלא דאינהו סבור דקרא איצטריך למיקם עליה בתרי איסורי ומ"מ איסור אשת אב מיהא עקרו אותה וכן אם הורו לטמא שטבל בפחות מארבעים סאה ובמים שאובים לאכול בתרומה ובקדשים וליכנס למקדש ששעורין הל"מ הם וכדאמרי' בגמ' ואעפ"י שדרשו מים שכל גופו עולה בהם בטבילה אחת ושיעורו מ' סאה אינו אלא אסמכתא בעלמא וכן הא דמים שאובין לא כתיבא בהדייא אלא דמקשינן בור למעין מה מעין בידי שמים אף בור בידי שמים וקרי טמא זה שאכל את הקדשים ע"י הוראה זו ענוש כרת אלא דבהא אין ב"ד חייבין קרבן שאין ב"ד מביאין קרבן אלא על דבר שזדונו כרת ועל שגגתו מביא חטאת קבועה וכדאיתא בגמ' לקמן וזה קורבנו עולה ויורד ובטבלה נדה לבעלה ג"כ במקום זה שאין בו מ' סאה נמי לא מיתוקמא דזה לא מיקרי עקרו כל הגוף שהרי עכ"פ מודו שאסורה לבעלה קודם ולא מיקרי עקרו כל הגוף אלא דבהנך בבי שכתבנו ודאי דמתוקמ' ואין להאריך עוד בזה.

והשתא ניחא דאיצטריך קרא בעקרו כל הגוף דאע"ג דמשכחת לה דאין הצדוקין מודים דפטורים והא דקתני במתני' כיצד אמרו אין נדה בתורה אין שבת בתורה וכו' חדא מינייהו נקט ואנה"נ דעדיפא מינה הוה מצי למיתני הנך דכתיבנא דאין הצדוקין מודים אלא משום דבסיפא איצטריך לאשמועינן דשומרת יום כנגד יום מיקרי קיימו מקצת ובטלו מקצת נקט נמי ברישא להא דאין נדה וכו' ואי קשיא לך הניחא אי הוה מוקמינן למתני' דשומרת יום כנגד יום כפשטה אלא למאי דמוקמינן לה הכא בהורו לפוטרו בהעראה דשומרת יום כנגד יום בהא פשיטא דמיקרי קיימו מקצת וכו' והו"ל למתני' בגוונא אחריתי ולאשמועינן רבותא ברישא וכמ"ש יש לומר דבהא נמי אשמועינן חידוש בסיפא דהעראה כדרכה מיקרי אין הצדיקים מודים בו דלא כתיבא העראה אלא באשה דוה וכתבתי זה לרווחא דמילתא אבל אין אנו צריכין לזה דאיכא לשנויי דסמך תנא אמאי דקתני לעקור את כל הגוף פטורים ומ"ש בכל גוונא אלא חדא מיניה נקט.

שם בש"ס דאמר העראה שרייא השתא לא ס"ד לחלק בהא בין שומרת יום לנדה דאל"ה מאי פריך מאת מקורה הערה וקשה דאמאי לא פריך אי הכי אפי' נידה נמי וי"ל דעדיפא מינה פריך דקושטא דמילתא קאמר דהא כתיב כו' וא"ת ודקארי לה מאי קארי לה וי"ל דש"ס הוא דשקיל וטרי לפרושי למתני' ולא תיקשי לן דקארי לה וכו' אלה כשמפורש בש"ס שם האמורה וכמ"ש לעיל ופשוט.

שם בש"ס דאמרי כדרכה אסור אפי' העראה נראה דבהא טעו דכי כתיב העראה דכדרכה הוא דכתיב מקורה הערה ומקורה הייגו כדרכה ולפי האמת מיטעה הוא דטעו דהא איתקשו משכבות אהדדי וק"ל.

שם בש"ס הא כתיב משכבי אשה וכו' קשה דבסנהדרין פ"א ד"מ דף ל"ג ע"ב אמרי' כגון שטעה שלא כדרכה ופי' רש"י בד"ה כגון שטעה וכו' דלא מפרש חיובא בהדייא דרבנן ילפי לה ממשכבי אשה וכו' ואין הצדוקי' מודים בו עכ"ל וזה הפך גמרא זו דהכא חשבינן לה צדוקים מודים ועיין מה שפירשו התוס' בד"ה שטעו שלא כדרכה וכו' ולפי' רש"י קשה ובספר רמת שמואל בחידושיו כתב וז"ל דלרש"י י"ל דהכי פריך הא משכבי אשה כתי' ג"כ זכר וזכר כולהו שלא כדרכה הוא והיאך קאמר דמשכבי אתי לשלא כדרכה ולכך משני שם דאמרי כדרכה אסור אפי' העראה ועל זה קאי משכבי לשון רבים עכ"ל. פי' דכי משני הש"ס דאמרי כדרכה וכו' שלא כדרכה שריא משמע דס"ל דהא דשלא כדרכ' ממשכבי לשון רבים דרשינן לה וצדוקים משכבי לא דרשי ופריך דהא גבי זכר כתיב וע"כ שלא כדרכה נמי אסור בלאו לישנא דמשכבי דהוי לשון רבים ומשני דאמרי כדרכה וכו' אפי' העראה וכו' ומשכבי היינו בין גמר ביאה בין העראה וממילא דאפי' שלא כדרכה העראה אסור דכל משכב זכר שלא כדרכה הוא וחייב בו דשני משכבות והייגו גמר ביאה והעראה ואינהו טעו ולא דרשו הא דמשכבי ולא אסרו אלא כדרכה בהעראה דגלי ביה קרא את מקורה הערה אבל שלא כדרכה לא אסרו בה העראה ונהי דגמר ביאה ע"כ דאסיר אע"ג דלא דרשי משכבי דכל משכב זכר שלא כדרכה

הוא וקרי ליה משכבי אשה וכוונת רש"י בסנהדרין כמ"ש התוספות דאמרי שלא כדרכה שרי בהעראה ורבנן ילפי' העראה דשלא כדרכה ממשכבי לשון רבים דמשמע אפי' העראה ואינהו משכבי לא דרשי ואין דבריו מחוורין דא"כ מרישא דקרא דואת זכר הו"ל להקשות אלא משמע דממשכבי דנקט קרא בלשון רבים הוא דפריך וכמו שפי' רש"י עצמו שם בסנהדרין ב' משכבות יש באשה וכן הוא מפורש בהרמב"ם דשלא כדרכה ממשכבי הוא דשמעינן אבל אי לאו משכבי דנקט קרא דמ"ש שנים לא הוה שמעינן בשלא כדרכה ממשכבי דמה דדנין אפשר מאפשר ואין דנין אפשר משאי אפשר והאי במאי דשייך ביה והאי במאי דשייך ביה דהיינו כדרכה ולכך איצטריך לן שפי' משכבי אשה שלא כדרכה ועוד תימא דאי ע"כ משכבי שלא כדרכה לא איצטריך דאפי' אי לא כתיב אלא משכב אשה הוה שמעינן לה דומיא דואת זכר וע"כ לא אתא אלא להעראה א"כ מהכא שמעינן דכל משכב אשה דאסר רחמנא אפי' העראה נמי מיתסר ביה כדמוכח הכא ופשיטא דמכ"ש כדרכה אסור העראה דאדרבא טפי משמע דמשכב אשה כדרכה משלא כדרכה אלא דמהיקישא דואת זכר שמעינן נמי שלא כדרכה וביבמות דף נ"ד ע"ב שקיל וטרי הש"ס מהיכא ילפינן העראה בעריות ומסיק לה מקרא דכי כל אשר יעשה מכל התועבות וכו' הוקשו כל העריות לגידה וכו' וע"ק העראה דגידה עצמה למאי איצטריכא דאמרינן הכא דשמעינן לה מהאי קרא לכן נרא' דמ"ש רש"י ורבנן ילפי לה וכו' ר"ל דאע"ג דהעראה דשלא כדרכה לא מצינו דהא כולהו ערויות דמיתסר בהו העראה מגדה גמרינן דכתיב בה את מקורה הערה והיינו כדרכה דמקור היינו כדרכה דמוכח הכא מ"מ רבנן ילפי לה ממשכבי אשה דשני משכבות וכו' הרי דבין כדרכה בין שלא כדרכה קרי ליה רחמנא משכב וממילא כי אסר רחמנא שכיבה בערויות דהיינו אפי' שלא כדרכה ע"כ דבהעראה נמי לא שנא דהא ע"כ שכיבה דכתיבא בהו היינו העראה מהיקישא דר"י וצדוקים בין מודים וטעו בהאי קרא דאת מקורה הערה דלא מיתסרא העראה אלא דמקור דהיינו כדרכה ואעפ"י שזה דוחק לפ' כן דברי רש"י מ"מ ע"כ לומר כן וכן נראה מהתוס' עצמם כוונתם לפרש כן בדבריו מדלא כתבו לכן נראה אלא וי"ל דמשמע דאין כוונתם לחלוק עליו אלא ליישב דבריו.

שם בש"ס אין חרישה בשבת וכו' הא דלא קא מיבעיא ליה בשומרת יום כנגד יום משום דהך כתיבה בהדייא והגע עצמך דמיקרי קיום מקצת וביטול מקצת פטורים דזיל קרי בי רב הוא וכדאמרינן לעיל ופשוט.

שם ברש"י ד"ה בעי רב יוסף וכו' הוצרך לפרש כן משו' דלכאורה משמע ריהטא דש"ס דשביק להא דרב יוסף בתר דמייתי להא דשמואל דהא דקא מיבעיא ליה לרב יוסף היינו בהא דצדוקים מודים בו אי חשיבה הא כאילו כתיבה להדייא ובעקירת הגוף דאין שבת בתורה או לאו בגמ' לא משמע הכי כלל לכך פירש דהכא לא מבעיא ליה לרב יוסף בההיא דאין צדוקים מודים ולא מבעיא ליה אלא בביטול מקצת וכו' ופשוט.

שם בש"ס ת"ש יש נדה וכו' אע"ג דע"כ דמוקמי' לה כדשנינן דלא תיקשי להההיא דשמואל וממילא לא תפשוט מינה מידי מ"מ מייתי לה הש"ס הכא וכן דרך הש"ס בכל מקום ועוד נראה דלא דמי הא דשמואל להא דרב יוסף דבשלמא לשמואל שפיר מוקמינן למתני' בהנך שינויי משום דעיקר תנא דאתא לאשמעינן הוא מאי דמיקרי עקירת הגוף ומאי דמיקרי קיום מקצת וביטול מקצת ואע"ג דבקיום מקצת וכו' אי צדוקים מודים ובהא דשומרת יום וכו' צדוקים מודים מ"מ הא משכחת לה בהא דשומרת יום כנגד יום גוונא דאין צדוקים מודים בה וכדשנינן ולא חש התנא לפרש דלא נחית אלא לאשמועינן דכה"ג מיקרי קיום מקצת וכו' ואדרבא איכא למימר דה"ט דלא ביאר דוקא כשהורו להתיר שלא כדרכה בשומרת יום וכו' לאשמועי' דעקרו אב מאבות מלאכות קרינן ביה שפיר קיום מקצת וביטול מקצת וג"מ בעלמא כהא דחרישה בשבת דלא כתיבה בהדייא דחייבין דלא מיקרי עקירת הגוף אבל לרב יוסף דקא מבעיא ליה בהא דחרישה דדילמא מיקרי עקירת כל הגוף משמע ודאי דתפשוט לן שפיר ממתני' מדלא הויא אלא קיו' מקצת וכו' ולא מצי' לאוקומה כדשנינן דהא כל עיקר התנא דאתא לאשמועינן הוא מאי דמיקרי מקצת וכו' ואי לא מיירי אלא כדשנינן נמצא דלא ביאר כלום ועוד אדקתני ברישא אין נדה בתורה וכו' ליפלוג וליתני בדידה בהא דשומרת יום כנגד יום ולישמועינן רבותא טפי אלא ע"כ דס"ל לתנא דשומרת יום כנגד יום ואפי' כדרכה חשיבא קיום מקצת וכו' והיינו דאתא לאשמועינן ואע"ג דבשומרת יום לא משכחת חיובא אלא בשלא כדרכה מהך טעמא דאין צדוקים מודים בו מ"מ שמעינן מיהא שפיר דקיום מקצת וכו' מיקרי ולא חשיב עקירת הגוף אלא אין נדה בתורה נ"מ בעלמא כה"ג חייבין ובשומרת יום כנגד יום נמי איכא חיובא כשהורו להתיר שלא כדרכה וכי דחי הש"ס אמר לך רב יוסף וכו' שינוייא דחיקא הוא ולכן לא מוקי סתמא הש"ס להא דרב יוסף בתיקו משום דשפיר פשטינן לה ממתניתין אלא כי היכי דלא תיקשי לרב יוסף מאי קא מבעיא ליה דממתני' תיפשוט ליה קאמר הש"ס דאמר לך רב יוסף כדשנינן וכו' וזהו טעמו של הרמב"ם שכתב בפ' י"ד מהלכו' שגגות דאם עקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה חייבין וכו' ע"ש והיינו הא דקא מבעיא ליה לרב יוסף הך ובכ"מ תמה על רבינו בזה וכתב ליישב דברי רבינו דחייבין על תנאי וכבר כתבתי לעיל דף ב' מה שיש לתמוה עליו בזה ובודאי שגם הרב יודה בחולשת דברים אלו עוד כתב ליישב דברי רבינו דטעמא הוא דכיון דש"ס בעי למפשט לה מתלת מתני' לא שבקינן הך פשיטות משום הנך דיחוי דדחי השואל אלו הם דבריו ולכאורה דברים תמהים הם דהא מאי דדחי השואל ע"כ דקושטא הכי הוא ולאו דיחוי בעלמא דהא לעיל מסקינן הכי כי היכי דלא תיקשי לשמואל לכן נראה שכיוון למה שכתבתי לא הוצרך הרב לבארו שמבואר מעצמו אלא שהרב הוסיף תת דכיון דשינוייא דחיקא הוא ובתלת מתני' כולי האי לא משנינן דאטו לא אישתמיט תנא בשום בבא לדקדק דבריו ודאי ליתא וה"ט דלא מסיק לה הש"ס בתיקו לאורויי דשפיר פשטינן לה מהנך תלת בבי דבמתני' וכמ"ש ותו לא מידי ודוק.

ובל"מ כתב ליישב דברי רבינו דסובר דרב יוסף ודר' זירא שקולים הם ויבואו שניהם וכיון דפשיט לן הש"ס בהך דר' זירא דמיקרי קיום מקצת וביטול מקצת ממילא תיפשוט לן גמי בהא דמיקרי קיום מקצת וביטול מקצת ובזה נתיישב לן למה השמיט רבינו להא דר' זירא דכיון דפסק בהך דר' יוסף דמיקרי קיום מקצת וביטול מקצת ה"ה הכא דחד טעמא אית להו ודבריו אינם מחוורין דאם כן אמאי מייתי הש"ס להא דרב יוסף כיון דשמעינן לה מהא דר' זירא ועוד דא"כ ליערבינהו ולימא הכי ועוד בעי רבי זירא ועוד ראיה שאין עליה תשובה מהא דאיתא בירושלמי אמתני' דהכא וז"ל ולא נמצאת עיקר כל שם שומרת יום כנגד יום כשאמרו הלילה מותר וכו' והיום אסור וכו' רבי בון בעי כזית היום וב' זיתים למחר היך עבידא נביא ומדיח יכול אם יאמר לך אל תתן תפילין היום תן תפילין למחר תשמע להם ת"ל ללכת בהם בכולם ולא במקצת ר' זירא שמע לה מדשמואל בר' בא כשאמרו אמה מותרת ושתי אמות אסורות הרי עקרו שם כל אותם אמה ותימר אין כן עקירת הגוף וכאן אין כן עקירי' דמתמ' אהא דשומרת יום כנגד יום דלא נמצאת עיקר כל שם ומיקרי עקיר' הגוף ההיכי קתני דהוי קיום מקצת ומשני כשאמרו הלילה מותר וכו' והיינו מאי דמשני הכא בש"ס דילן ואי בעית אימא וכן בהנך תרי בבי פריך הכי ומוקי להו באופן דמיקרי קיום מקצת והדר בעי רבי בון כשאמרו כזית היום ושני זתים למחר שהורו בשיעור לפי הזמן ופשיט לה מהא דתניא נביא ומדיח כלומר שנביא זה היה נביא מדיח וכו' ור' זירא פשיט לה מהא דאימה אחת עוקרת וכו' דאע"ג דעקרו איסור אמה אחת אפ"ה אנו אומרי' אין כן עקירת הגוף וכאן גמי בכזית וכו' אין כן עקירת הגוף הרי לך בהדייא דשומרת יום כנגד יום והשתחויה והוצאה ס"ל לירושלמי דמיקרו עקרי כל הגוף ואפ"ה בכזית היום וב' זיתים למחר פשיט לה דמיקרי קיום מקצת וכיון שכן היכי מצית לומר דאע"ג דלא פשיט ש"ס דילן להא דרב יוסף דתיפשוט לן מהך דר' זירא ומאי דפשיטא ליה לירושלמי דמיקרי עקירת הגוף פשיטא ליה לש"ס דילן איפכא וזה תימא לבדות מחלוקת זו מסברא ופשיטא דכיון דלא פשיט לה ש"ס דילן דאכתי קיימא בתיקו ולא פשטינן לה מאידך דר' זירא כדאשכחן בירושלמי אלא דמספקא ליה ש"ס דילן פשיטא ליה לירושלמי וזה פשוט לכן נראה כמ"ש דמש"ס דילן ליכא למשמע דס"ל דתיפשוט לן מתלת בבי דמתני' מדפריך לרב יוסף אע"ג דשנינן להו אליבא דשמואל ולכך לא מסיק לה בתיקו ועדיין נשאר לנו לפ' למה השמיט רבינו להך דר' זירא.

ולכאורה יש ליישב דכיון דאשכחן בירושלמי דס"ל דבעקרו אב מאבות מלאכות מיקרי עקירת כל הגוף ובהא דאין שבת בשביעית ס"ל דמיקרי קיום מקצת וביטול מקצת אלמא דיותר יש לפוטרו בהא דעקרו אב מאבות מלאכות מהך דאין שבת בשביעית וכיון שפסק רבינו בהא דעקרו אב מאבות מלאכות דחייבין דמיקרי קיום מקצת וביטול מקצת מכ"ש בהך דאין שבת בשביעית ולכך השמיטה רבינו דשמעינן לה במכ"ש זהו מה שהיה נראה לכאורה אבל אין נראה בעיני דמסתברא דלא תלי הא בהא שאינם בסוג א' לומר דשמעו להא מאידך ואין למדין זו מזו וכמ"ש לעיל בד"ה אמר שמואל ועוד היה נראה לומר דטעמו של רבינו הוא משום דס"ל דהא דאין שבת בשביעית הוי דבר שהצדוקים מודים בו דאע"ג דלא כתיבא בהדייא ס"ס כיון דקרא סתם קאמר לשבות ביום הז' פשיטא דכל הזמנים שוים והא דבחריש ובקציר תשבות אדרבא פשטה בקרא היינו דלעולם נוהג השבת בין בזמן החריש בין בזמן הקציר והיינו כל ימות השנה וכיון דס"ל דהוי דבר שהצדוקים מודים בו א"כ הגע עצמך דמיקרי קיום מקצת וביטול מקצת פטור ולכך השמיטה רבינו, להא דרבי זירא ואין נראה לפ' זה חדא דמ"מ תיקשי דהו"ל לאשמועינן להא במילתא דהוא דבר דאין הצדוקים מודים בה ועוד דאם איתא דהא חשיבא כאלו כתיב להדייא א"כ תיקשי מאי קא מבעיא ליה לר' זירא דהא בלא"ה פטורים מה"ט דצדוקים מודים בו דהא משמע דליכא מאן דפליג אהא דשמואל דאי צדוקים מודים בו פטורים אלא ע"כ דכל שאין מפורש בהדיא בתורה שייך שפיר לומר בו דאין צדוקים מודים. ונראה ליישב דאין שבת בשביעית שמעינן לה ממה שכתב רבינו שם דין ג' הורו ב"ד שיצא השבת וכו' ודימו ששקעה החמה ואח"כ זרחה אין זו הוראה אלא טעות וב"ד פטורים עכ"ל מוכח מהכא דטעמא דפטורים משום שההוראה היתה בטעות שלא נתכוונו להתיר אלא משום שדימו שיצא השבת לפי שנתכסית החמה הא אם לא נתכסית החמה ואפ"ה הורו להתיר מקצת השבת כגון שאמרו שאין איסור שבת נוהג אלא ביום ולא בלילה משום דיום כתיב וכהא דאמרי' הכא דאמרי' זבה לא הויא אלא ביממי דכתיב כל ימי זובה וכל כיוצא בזה אין אנו אחראין אם ישתגעו ויבערו ויכסלו ולא תשתנה ההוראה ע"פ שיטותם דאטו אם בזמן א' היו מודים החכמים בדבר א' ואח"כ עמד א' מהם והוכח להם להפך תשתנה ההוראה מיום ליום לפי שיטותם הא ודאי ליתא אלא הדבר ברור הוא דכל דבר שכתוב ומבואר להדייא מיקרי צדוקים מודים וכל שאין כתוב להדייא הוא בכלל אין צדוקים מודים אלא שדיברו חכמים בהווה תדע דלעיל דפריך אדשמואל לא קאמר אלא והא כתיב וכו' וכן מבואר ברש"י בד"ה אין ב"ד חייבין וכו' וכן איתא להדייא שם בהרמב"ם בפרק י"ד וכמ"ש התוס' ג"כ

ומהתימה על הכ"מ שהעלים עיניו מקושיא זו ובספר חפ"ה האריך ביישוב שמוע' זו בריוב דברים ואין דבריו מכוונים יכונו וקוצר באמיתות הנושא יאציע דבריו בקיצור וביותר ביאור במה שיש להשיב עליהם בד"ה בעי רב יוסף דקדק אמאי לא נקט רב יוסף סתם עקרו אב מאבות מלאכות מהו ופירש דחרישה צדוקים מודים בה ומילתא אגב אורחיה קמ"ל דלא ס"ל לדשמואל ותימא דא"כ אדבעי אחרישה דמצינן לומר דלא כתיבה בהדי' וכמ"ש לעיל ליבעי בהוצאה דודאי כתיבה להדייא כדפריך הש"ס לעיל ממתניתין אדשמואל ועוד דהגע עצמך דחרישה ודאי מיקרי צדוקים מודים בה מ"מ תיקשי דכיון דאמתני' מהדר אמאי שבק להא דבמתני' ומהדר אהא דחרישה ומה שיש להקשות עליו עוד בזה אכתוב לקמן ועוד דקושיא אין כאן תירוץ אין כאן דאם איתא להאי קושיא א"כ מתני' דקתני אבל אמרו המוציא וכו' מאי איכא למימר ליתני אבל עקרו וכו' אב מאבות מלאכות והניחא לרב יוסף איכא למימר דלהכי קתני להא דהוצאה דכתי' בהדיא אלא לשמואל מאי איכא למימר אלא ע"כ חדא מינייהו נקט א"כ הא דרב יוסף נמי אמרינן דחדא מינייהו נקט ואי קשיא הא קשיא דאמאי שבק הך דמתניתין דהוצאה ובעי בהא החרישה אלא ע"כ לומר דדוקא נקט חרישה דאין צדוקים מודים ולאורויי להא דשמואל וכמ"ש לעיל א"כ מילתא אגב אורחיה קא' דחרישה אין צדוקים מודים בה דלא כתיבה בהדייא וכן משמע ממה שסתם הרמב"ם אם עקרו אב מאבות וכו' ולא הוציא מן הכלל אלא הוצאה עוד כתב בד"ה ולכאורה דאפשר דמודה רב יוסף לדשמואל ואע"ג דצדוקים מודי' באיסור דחרישה ובכל אבות מלאכות טעמם הוא דמפרשי קרא דשבו איש תחתיו היינו שלא יזוזו ממקומם ואוסרים אפילו דברי' דלפי האמת אינם מלאכה וקרא דבחריש ובקציר מפרשי' לה כדרב זירא ולכך חשיב הא דחרישה כאילו אין צדוקי' מודים ונקט חרישה לרבותא דאע"ג דכתיב בחריש ובקציר חשיב כאלו אין צדוקים מודים אלו הם דבריו ובכאן כיוון אל האמת אבל איני יודע מי גילה לו רז זה שהצדוקים מפרשים ישבו איש תחתיו שלא יוזו וכו' ואין זה אלא שיחת זקנות דמי לא שייך שהוא יושב ועושה כל ארבעים מלאכות ועוד א"כ יאסרו בעמידה דקרא כתיב שבו ועוד א"כ היכי מסיים קרא אל יצא איש דמשמע דשבו דרישא היינו שלא יצא והגע עצמך שיתברר לנו דעת הצדוקים בזו וכיוצא בזה אין אנו אחראין אם ישתגעו ויבערו ויכסלו ולא תשתנה ההוראה ע"פ שיטותם דאטו אם בזמן א' היו מודים החכמים בדבר א' ואח"כ עמד א' מהם והוכח להם להפך תשתנה ההוראה מיום ליום לפי שיטותם הא ודאי ליתא אלא הדבר ברור הוא דכל דבר שכתוב ומבואר להדייא מיקרי צדוקים מודים וכל שאין כתוב להדייא הוא בכלל אין צדוקים מודים אלא שדיברו חכמים בהווה תדע דלעיל דפריך אדשמואל לא קאמר אלא והא כתיב וכו' וכן מבואר ברש"י בד"ה אין ב"ד חייבין וכו' וכן איתא להדייא שם בהרמב"ם בפרק י"ד וכמ"ש התוס' ג"כ

ולכאורה יש ליישב דכיון דאשכחן בירושלמי דס"ל דבעקרו אב מאבות מלאכות מיקרי עקירת כל הגוף ובהא דאין שבת בשביעית ס"ל דמיקרי קיום מקצת וביטול מקצת דיותר יש לפוטרו בהא דעקרו אב מאבות מלאכות מהך דאין שבת בשביעית וכיון שפסק רבינו בהא דעקרו אב מאבות מלאכות דחייבין דמיקרי קיום מקצת וביטול מקצת מכ"ש בהך דאין שבת בשביעית ולכך השמיטה רבינו דשמעינן לה במכ"ש זהו מה שהיה נראה לכאורה אבל אין נראה בעיני דמסתברא דלא תלי הא בהא שאינם בסוג א' לומר דשמעו להא מאידך ואין למדין זו מזו וכמ"ש לעיל בד"ה אמר שמואל ועוד היה נראה לומר דטעמו של רבינו הוא משום דס"ל דהא דאין שבת בשביעית הוי דבר שהצדוקים מודים בו דאע"ג דלא כתיבא בהדייא ס"ס כיון דקרא סתם קאמר לשבות ביום הז' פשיטא דכל הזמנים שוים והא דבחריש ובקציר תשבות אדרבא פשטה בקרא היינו דלעולם נוהג השבת בין בזמן החריש בין בזמן הקציר והיינו כל ימות השנה וכיון דס"ל דהוי דבר שהצדוקים מודים בו א"כ הגע עצמך דמיקרי קיום מקצת וביטול מקצת פטור ולכך השמיטה רבינו, להא דרבי זירא ואין נראה לפ' זה חדא דמ"מ תיקשי דהו"ל לאשמועינן להא במילתא דהוא דבר דאין הצדוקים מודים בה ועוד דאם איתא דהא חשיבא כאלו כתיב להדייא א"כ תיקשי מאי קא מבעיא ליה לר' זירא דהא בלא"ה פטורים מה"ט דצדוקים מודים בו דהא משמע דליכא מאן דפליג אהא דשמואל דאי צדוקים מודים בו פטורים אלא ע"כ דכל שאין מפורש בהדיא בתורה שייך שפיר לומר בו דאין צדוקים מודים. ונראה ליישב דאין שבת בשביעית שמעינן לה ממה שכתב רבינו שם דין ג' הורו ב"ד שיצא השבת וכו' ודימו ששקעה החמה ואח"כ זרחה אין זו הוראה אלא טעות וב"ד פטורים עכ"ל מוכח מהכא דטעמא דפטורים משום שההוראה היתה בטעות שלא נתכוונו להתיר אלא משום שדימו שיצא השבת לפי שנתכסית החמה הא אם לא נתכסית החמה ואפ"ה הורו להתיר מקצת השבת כגון שאמרו שאין איסור שבת נוהג אלא ביום ולא בלילה משום דיום כתיב וכהא דאמרי' הכא דאמרי' זבה לא הויא אלא ביממי דכתיב כל ימי זובה וכל כיוצא בזה אין אנו אחראין אם ישתגעו ויבערו ויכסלו ולא תשתנה ההוראה ע"פ שיטותם דאטו אם בזמן א' היו מודים החכמים בדבר א' ואח"כ עמד א' מהם והוכח להם להפך תשתנה ההוראה מיום ליום לפי שיטותם הא ודאי ליתא אלא הדבר ברור הוא דכל דבר שכתוב ומבואר להדייא מיקרי צדוקים מודים וכל שאין כתוב להדייא הוא בכלל אין צדוקים מודים אלא שדיברו חכמים בהווה תדע דלעיל דפריך אדשמואל לא קאמר אלא והא כתיב וכו' וכן מבואר ברש"י בד"ה אין ב"ד חייבין וכו' וכן איתא להדייא שם בהרמב"ם בפרק י"ד וכמ"ש התוס' ג"כ

ומהתימה על הכ"מ שהעלים עיניו מקושיא זו ובספר חפ"ה האריך ביישוב שמוע' זו בריוב דברים ואין דבריו מכוונים יכונו וקוצר באמיתות הנושא יאציע דבריו בקיצור וביותר ביאור במה שיש להשיב עליהם בד"ה בעי רב יוסף דקדק אמאי לא נקט רב יוסף סתם עקרו אב מאבות מלאכות מהו ופירש דחרישה צדוקים מודים בה ומילתא אגב אורחיה קמ"ל דלא ס"ל לדשמואל ותימא דא"כ אדבעי אחרישה דמצינן לומר דלא כתיבה בהדי' וכמ"ש לעיל ליבעי בהוצאה דודאי כתיבה להדייא כדפריך הש"ס לעיל ממתניתין אדשמואל ועוד דהגע עצמך דחרישה ודאי מיקרי צדוקים מודים בה מ"מ תיקשי דכיון דאמתני' מהדר אמאי שבק להא דבמתני' ומהדר אהא דחרישה ומה שיש להקשות עליו עוד בזה אכתוב לקמן ועוד דקושיא אין כאן תירוץ אין כאן דאם איתא להאי קושיא א"כ מתני' דקתני אבל אמרו המוציא וכו' מאי איכא למימר ליתני אבל עקרו וכו' אב מאבות מלאכות והניחא לרב יוסף איכא למימר דלהכי קתני להא דהוצאה דכתי' בהדיא אלא לשמואל מאי איכא למימר אלא ע"כ חדא מינייהו נקט א"כ הא דרב יוסף נמי אמרינן דחדא מינייהו נקט ואי קשיא הא קשיא דאמאי שבק הך דמתניתין דהוצאה ובעי בהא החרישה אלא ע"כ לומר דדוקא נקט חרישה דאין צדוקים מודים ולאורויי להא דשמואל וכמ"ש לעיל א"כ מילתא אגב אורחיה קא' דחרישה אין צדוקים מודים בה דלא כתיבה בהדייא וכן משמע ממה שסתם הרמב"ם אם עקרו אב מאבות וכו' ולא הוציא מן הכלל אלא הוצאה עוד כתב בד"ה ולכאורה דאפשר דמודה רב יוסף לדשמואל ואע"ג דצדוקים מודי' באיסור דחרישה ובכל אבות מלאכות טעמם הוא דמפרשי קרא דשבו איש תחתיו היינו שלא יזוזו ממקומם ואוסרים אפילו דברי' דלפי האמת אינם מלאכה וקרא דבחריש ובקציר מפרשי' לה כדרב זירא ולכך חשיב הא דחרישה כאילו אין צדוקי' מודים ונקט חרישה לרבותא דאע"ג דכתיב בחריש ובקציר חשיב כאלו אין צדוקים מודים אלו הם דבריו ובכאן כיוון אל האמת אבל איני יודע מי גילה לו רז זה שהצדוקים מפרשים ישבו איש תחתיו שלא יוזו וכו' ואין זה אלא שיחת זקנות דמי לא שייך שהוא יושב ועושה כל ארבעים מלאכות ועוד א"כ יאסרו בעמידה דקרא כתיב שבו ועוד א"כ היכי מסיים קרא אל יצא איש דמשמע דשבו דרישא היינו שלא יצא והגע עצמך שיתברר לנו דעת הצדוקים בזו וכיוצא בזה אין אנו אחראין אם ישתגעו ויבערו ויכסלו ולא תשתנה ההוראה ע"פ שיטותם דאטו אם בזמן א' היו מודים החכמים בדבר א' ואח"כ עמד א' מהם והוכח להם להפך תשתנה ההוראה מיום ליום לפי שיטותם הא ודאי ליתא אלא הדבר ברור הוא דכל דבר שכתוב ומבואר להדייא מיקרי צדוקים מודים וכל שאין כתוב להדייא הוא בכלל אין צדוקים מודים אלא שדיברו חכמים בהווה תדע דלעיל דפריך אדשמואל לא קאמר אלא והא כתיב וכו' וכן מבואר ברש"י בד"ה אין ב"ד חייבין וכו' וכן איתא להדייא שם בהרמב"ם בפרק י"ד וכמ"ש התוס' ג"כ

בעירובין בסוף ד"ה לאו שניתן לאוהרת ב"ד דעיקר קרא אלוקטי המן כתיב והא דנקט הכא קרא דלא תוציאו משם וכו' משום דמפליגי טפי ולא אתא אלא להוצאה משא"כ קרא דאל יצא דשמעינן מינה נמי תחומין מדלא כתיב אל יוצא.

עוד כתב בד"ה אלא וכו' דברי' שאינם מכוונים שחזר בו מן האמת ותמצית דבריו הוא זה שהוקש' לו בהא דבעי הש"ס למפשט להא דרב יוסף ממתני' דקארי לה מאי קארי לה דהא בלאו הא דרב יוסף ע"כ דמפרשי לה כדשנינן דלא תיקשי לשמואל אלא ע"כ דש"ס לא ס"ל להא דשמואל ומוקמי למתני' כפשטה ולכך בעי למפשט להא ממתני' וכיון דש"ס ס"ל דלא כשמואל א"כ היאך פסק הרמב"ם כוותיה ואין לומר דה"ט דפסק כוותיה משום דרב יוסף מוקי למתני' כדשנינן וכדמוקי לה שמואל שהרי בהא דרב יוסף פסק הרמב"ם דמיקרי ביטול מקצת ולא מוקי לה רב יוסף למתניתין כדשנינן אלא אי אמרינן דמיקרי עקירת הגוף אבל אי אמרינן דמיקרי קיום מקצת ע"כ מוקמינן למתני' כפשטה אלא ע"כ דלא פסק אלא כשמואל והדרא קושייא לדוכתא דמהש"ס משמע דלא ס"ל לדשמואל אלו הן דבריו בכאן. ומה מאד אתמה עליו במה שהכריח דס"ל לש"ס דלא כשמואל דהגע עצמך דסתמא דש"ס לא סבר לה להא דשמואל מ"מ מג"ל דרב יוסף לא ס"ל כוותיה ועוד דהא לקמן אמתניתין דאו לא היה מופלא של ב"ד שם מייתי הש"ס בסתמא להא דשמואל ותניא נמי כוותיה דמוקי למתניתין כוותיה אלמא דס"ל בפשיטות כשמואל ובעיקר הדקדוק שדקדק כבר יישבתי ע"כ וכמ"ש לעיל. ועוד תמהתי עליו לשיטתו מאי דקאמר ואין לומר דפסק כשמואל משום דרב יוסף מוקי לה כדשנינן דהגע עצמך דמוקי לה כדשנינן היינו דלא תיפשוט להא דבעי' אי מיקרי קיום מקצת או עקירת הגוף אבל בהא דשמואל אכתי אמרינן דלא ס"ל כוותיה ואין לתאריך בזה.

עוד כתב בד"ה ע"כ נראה ליישב למה פסק הרמב"ם כשמואל דלעולם דש"ס מסיק כשמואל והא דבעי למפשט ממתני' הא דבעי רב יוסף משום דמשמע ליה לש"ס דרב פליג אדשמואל דס"ל לש"ס דהא דחרישה כתיבה בהדייא ולכך נקט הבעייא בחרישה וא"כ ע"כ דפליג רב יוסף אדשמואל וממילא מוקמינן למתניתין כפשטה דלא משנינן ליה לעיל הכי אלא כי היכי דלא תיקשי לשמואל אלו הם דבריו בכאן. ולא נהירא דסוף סוף תקשי דקארי לה מאי קארי לה ומה שחילק דלשמואל דסבר בפשיטות דאם אין צדוקים מודים פטורים ע"כ לאוקומי מתני' דלא כפשטה משא"כ לרב יוסף דספוקי מספקא ליה הו"ל לאוקומי מתני' כפשטה אין בזה ממש ועוד דתיקשי מ"ש לעיל דאדרבא הו"ל למינקט הבעיא בהוצאה דודאי כתיבה בהדיא וכדאמרינן בסמוך בגמ' עוד כתב בד"ה ונראה לומר דגם ר' זירא פליג אדשמואל בהא דאין שבת דשביעית משמע דחשיבא כתיבה להדייא דאם איתא דלא מיקרי כתיבה להדייא כיון דאיכא למיטעי בהא דמפרש רבי זירא א"כ מאי פריך לעיל אדשמואל מהיא דלא תוציאו והתם נמי איכא למימר דדוקא משא דלית ביה טובא הוא דאסיר אבל בהוצאה כל דהו שרי ותדע דבמסכת שבת בעי הוצאה גזפה מנ"ל דאסיר ומייתי לה מקרא דויעבירו קול במחנה אלמא דמהאי קרא אין ראיה כל כך ואפ"ה חשבינן לה הכא כאילו כתיבה להדיא א"כ הא נמי דר' זירא חשיבא כאילו כתיבה להדייא וראיה לזה דאם איתא דצדוקים אין מודים א"כ הו"ל הורו דאין שבת דשביעית בצדוקי' מהו דמדקא' במאי טעו משמע דרבי זירא הוא דממצי טעות זו ואי לא ידעינן אי צדוקי' מודים אם לאו א"כ הו"ל למבעי אי צדוקים מודים אם לאו דבדידהו תליא מילתא דהא אם צדוקים מודים תו לא תיבעי לן דהגע עצמך דהוי קיום מקצת מהאי טעמא דצדוקים מודים ואין לומר דהא פטרינן בצדוקי' מודי' אלא היכא דלא שייך לטעו' אבל היכא דשייך לטעו' כהא דבחריש ובקציר אע"ג דצדוקים מודים מודה שמואל דחייבים דא"כ הוצאה נמי הא איכא למטעי דדוקא משא דאית בה טירחא הוא דאסיר ועוד אם כן למה תלו הדבר בצדוקים ועוד היכי שייך שיטעו הסנהדרין בדבר דלא שייך לטעות בו כלל אלא ודאי דאפי' שייך לטעות כהא דבחריש כיון שהצדוקי' מודים ס"ל לשמואל דפטורים ואע"ג דש"ס ס"ל כשמואל ואפ"ה שקיל וטרי אליבא דר' זירא וג"מ להיכא דאין צדוקים מודים כה"ג ואי קשיא לך דאמאי לא פריך הש"ס לרב יוסף מהך ברייתא דבי רבי ישמעאל דמייתי לקמן אפשר לדחות דכיון דלא אשכחן להדיא דפליג אדשמואל לכך לא חש להקשות עליו מהך ברייתא א"נ כיון דלית הלכתא כוותיה לא חש הש"ס לאותובי ליה מהך ברייתא ואע"ג דאשכחן דשקיל וטרי אליבא דרב יוסף מהנך ג' בבי דמתני' היינו משום דע"כ האמורא ידע המשנה משאר הברייתא והתי' מבואר ומתני' דאם לא היה מופלא לרב יוסף ולרבי זירא י"ל דס"ל דמעיני העדה שמעינן לה וכמ"ש הרמב"ם ובזה יתיישב מה שפסק הרמב"ם דאי עקרו אב מאבות מלאכות חייבין אע"ג דבגמ' לא פשטינן לה משום דבלא"ה צדוקים מודים והיכא דלא הוו צדוקים מודי נמי משמע מהש"ס דס"ל דמיקרי קיום מקצת דאל"ה א"כ מאי ק' ליה אדשמואל דהא בלאו הא דשמואל נמי ע"כ לשנויי הכי דלא תקשי דאי מתניתין כפשטה היכי קתני דהוי קיום מקצת והא עקירת הגוף היא אלא ע"כ לומר דס"ל לש"ס דלא מיקרי עקירת הגוף ואי לאו הא דשמואל הוה מוקמינן מתני' כפשטה והא דאין שבת בשביעית דלא כתבו הרב משום דצדוקים מודים בה ולכך השמיטה רבינו דממ"נ פטורין ומ"ש רש"י בד"ה בעי רב יוסף לא מבעייא ליה וכו' פירוש דאין אומרים לא יתחייב עד שלא היו צדוקים מודים והגם דקצת דחוק ועדיין צ"ע במה שיש להסתפק בעקרו כל הגוף ואין צדוקים מודים כגון שהורו להתיר ה' עינויין שהצדוקים אומרים ועניתם את נפשותיכם היינו בטורח וסיגופין אי אמרי דכי היכי דקיימו מקצת וכו' חייבין הכא נמי לא שנא והא דתלי טעמא בעקרו כל הגוף ובקיימו מקצת משו' דמסתמא בעקירת הגוף צדוקים מודים דלעולם דאין חילוק בין עקירת הגוף לקיום מקצת א"ד דבעקרו הגוף לעולם פטורי' ומסתברא דאין חילוק בין עקירת הגוף לקיום מקצת וכו' אלא שמדברי הרמב"ם משמע בהפך, ע"כ הם דברי הספר בקיצור ואין דבריו אלו אלא דברי' תימה דמה שכתב דהא דלא תוציאו משא איכא למימר דדוקא משא הא ודאי ליתא דכל שאינו מלבו של אדם ודאי דבכלל משא הוא שהרי פירוש משא הוא דבר שנושא אותו האדם ואינו בטל אצלו וכל שאינו מלבוש לאדם הרי הוא בכלל משא הוא ועוד אי משום טורח עבודה הוא דאסיר א"כ בלא הוצאה ליתסר דמשום טורח הוא דאסיר ולא משום הוצאה דהא אמרת דהוצאה שאין בו טורח לא מיתסרא ועוד דהא קרא כתיב שבו איש תחתיו אל יצא יש וכו' ועיקר קרא בהוצאה כתיב דהא אלוקטי המן כתיב שלא יצאו ללקוט המן וכן כתב הרמב"ם בפרק זה וכמ"ש והאי קרא סתם כתיב דכל הוצאה ואפי' כל דהו אסיר ושביק הש"ס להאי קר' ומייתי מהא דלא תוציאו אע"ג דעדיף טפי לאתויי דאורייתא ה"ט משום דהאי קרא דלא תוציאו משא מפרש טפי וכמ"ש לעיל ומה שכתב תדע דבגמ' בעו הוצאה גופה וכו' ראיתו זו אין בה ממש דאי מהא דלא תוציאו וכו' לא הוה שמעינן אלא איסורא דעלמא אבל מלאכ' לא הוייא ולכך מייתי להא מויעבירו קול במחנה וגלי קרא דאע"ג דמלאכה גרועה היא חשיבא כשאר מלאכ' המשכן דכולהו ממלאכ' המשכן ילפינן להו וע"ש בתוספות גם מ"ש דיש ראיה ממאי דקאמר רבי זירא במאי יטעו וכו' דמשמע דרבי זירא הוא דהמציא טעות זו ומה מאד אתמהה עליו היאך עלה על דעתו לומר שאין הדבר תלוי באם כתיבה להדייא או לאו אלא בהוראת הצדוקים ואם בזמן אחד הורו הצדוקים לחכמים בטלה הוראה וכשחזרו הצדוקי' והורו בהפך תתקיים ההוראה ויביאו ב"ד קרבן עליה שהרי לדבריו אע"ג דלא כתיב בהדייא ויש לפרשה באופן אחר אם הורו הצדוקים לחכמים קרינן ביה היה להם ללמוד וכו' ואם הורו בהפך אמרינן דהויא הוראה וזה ודאי שיבוש ועיין ברש"י והרמב"ם וכמ"ש לעיל ומה שהוקשת בעיניו דאי איתא שאין הדבר תלוי אלא באם כתיבה להדייא או לאו ולמה תלו הדבר בצדוקים אין כאן מקום לקושיא זו דמסתמא כל שאין כתוב להדייא ויש לפרשו באופן אחר אין הצדוקים מודים בו והא דבחריש ובקציר נמי משמע פשטה דקרא דבזמן חריש' וכו' שהרי לא אמר הכתוב מחרישה ומקצירה תשבות ועיין בפי' רש"י בחומש משא"כ ההיא דהוצאה דודאי כתיבה להדייא מיקרי דמה שכתב הוא דיש לפרשו באופן אחר הרי כתבתי בסמוך סתירה לדבריו ומ"ש דאי כתיב להדיא ממש היאך אפשר שיטעו הסנהדרין לדבריו כי פריך הש"ס אדשמואל ממתני' דהשתחויה הו"ל וליטעמיך בהא מי טעו סנהדרין אלא ע"כ דמשכחת לה להא דמציאות לא שקלת מעלמא ועוד דתיקשי מה שהקשיתי עליו דאי איתא דרב יוסף פליג אדרב בהוצאה ממש הו"ל למיבעי ועוד דתיקשי ליה מהברייתא דלקמן ומה שדחה דלא חש להקשות עליו כיון שאינו מפורש איני יודע מה הוא סה דמאי שנא אם מפורש בדבריו דפליג אדשמואל או אם מוכרח מדבריו לומר כן ומה שדחה עוד כיון דלית הלכתא כוותיה גם זה אינו דאדרבא מטונך דהו"ל לש"ס לאותובי עלייהו כי היכי דליקו בתיבתא ועוד דאדרב' מ"ש דלית הלכתא כוותיה דשמואל כיון דתרי אמוראי פליגי הכא עליה דשמואל משמע אדרבא דלא ס"ל לדשמואל ולקמן משמע איפכא דס"ל כשמואל דמוקי למתני' כרב ששת דסבר כשמואל אלא ע"כ דלא פליגי ועוד דתיקשי להו מאי טעמא דמתניתין דאי לא היה מופלא וכו' דהא לא מתרץ לה הש"ס לקמן אלא כשמואל ומ"ש דמעיני העדה נשמע להא דרבי זירא וכמ"ש הרמב"ם כיוון למה שפירש לקמן בדברי הרמב"ם ושם אכתוב מה שיש להשיב על דבריו שבשם ועוד דמה שישב בזה למה השמיט הרמב"ם להא דר' זירא משום דצדוקים מודים בה לא יישב בזה כלום דהניחא דאין שבת בשביעית דצדוקים מודים בה היכא דאין צדוקי' מודים כה"ג וכתבנו דאין שבת בלילה ומציאות ודאי לא שקלתא מעלמא מאי איכא למימר גם מה שכתב ליישב מ"ש הרמב"ם דאם עקרו אב מאבות מלאכות דמיקרי קיום מקצת אין דבריו אלו אלא דברי תימה דא"כ אמאי מייתי הש"ס להא דרב יוסף אבל לפי מה שפי' לעיל לשמואל ניחא דאי לא הוה מייתי הש"ס להא דרב יוסף הוה אמרינן דמיקרי עקירת הגוף לכך מייתי הש"ס להא דרב יוסף ומותיב עלה ממתניתין כי היכי דנשמע מינה דמיקרי קיום מקצת וכמ"ש לעיל ועוד דשמעינן נמי דחרישה מיקרי אין צדוקים מודים בה משא"כ לדבריו דממה דפריך אדשמואל הוא דשמעי' דס"ל לש"ס דמיקרי קיום מקצת ועוד דודאי אורחיה דש"ס להקשות לכל א' מהאמוראים וכן הוא סדרן של דברים ועוד דאהא דשמואל ניחא ליה להקשות דלית בה ספיקא משא"כ אהא דאפשר לומר דמיקרי קיום מקצת דהא רב יוסף ספוקי מספקא ליה בהא ואין זו צריכה לפנים ומה שפי' כמ"ש רש"י בד"ה בעי רב יוסף וכו' אין צריך להשיב עליו ומה שנסתפק בעקרו כל הגוף ואין צדוקים מודים בה דהורו להתיר ה' עיניויין ביום הכפורים יכתב דמסתברא דכה"ג חייבין. באמת אני אומר דבתר איפכא קא אזיל דהא כי כתיב דבר בקיימו מקצת הוא דכתיב וכי ממעטינן עקרו כל הגוף ע"כ דכה"ג הוא דממעטינן וזה פשוט וכמו שהוכיח ג"כ הוא מדברי הרמב"ם גם יש לתפוס עליו במה שכתב דחמש עינויין הם דאורייתא וליתא דלא מתסר מדאורייתא אלא אכילה ושתיה ואפשר דאגב שטפיה לא דק ומה שתפס על הל"מ בישוב דברי הרמב"ם כעת אין בידי חיבור הל"מ ולפי מ"ש בשמו נראה ברור שתפס עליו כדין.

שם ע"כ ברש"י ד"ה או שלא הי' מופלא וכו' עד ואפילו קטן וכו' עיין מה שכתבתי לעיל בש"ס בד"ה ואלא מאי וכו'. וקשה דבירושלמי אמתני' איתא הכי ז"ל לית הדא פליגא על רבי מנא בר תנחום דר"מ בר תנחום אמר נכנסו מאה עד שיורו כולם פתר לה בשלא (כצ"ל) נכנס אם בשלא נכנס מעכב פתר לה כרבי דאמר אין לך מעכב אלא מופלא של ב"ד בלבד עכ"ל פירוש דברי מנא ס"ל דבעינן שיורו וממתניתין דהכא דקתני וידע א' מהם שטעו וכו' משמע דלדידיה הוא דלא הויא הוראה אבל לגבי אחריני הויא הוראה ומשני מתניתין בשלא נכנס פירו' שלא הוזמן עמהם באותה הוראה ולכך נהי דלדידיה לא הויא הוראה לאחריני מיהא הויא הוראה וכי קאמר רבי מנא דבעינן שיורו כולם כשנכנסו והדר פריך אם כשלא נכנס אותו הא' מב"ד מעכב פי' דאינה הוראה כיון שלא הוזמנו באותה הורא' כל הע"א ומשני פתר לה רבי מנא להאי מתני' כרבי דאמר אין מעכב אלא מופלא של ב"ד וכדקתני לקמן או שלא היה מופלא של ב"ד אבל מי שאינו מופלא של ב"ד אע"ג שהוא מכלל הע"א אם לא היה שם אינו מעכב ומתניתין נמי דאמר להם טועין אתם ע"כ דהכי מפרשינן לה שלא הוזמן עמהם בהוראה אלא לאחר שגמרו ההוראה כשידע שהורו אמר להם טועים אתם ולכך דוקא אמר הוא דבטלה הוראה אבל אם לא אמר לא כיון שלא הוזמן עמהם מתחילה באותה הוראה הרי מוכח מהירושלמי דמפרש דהא דאו לא היה מופלא וכו' בכל גוונא דבין הוא מכלל הע"א או לבד מן הע"א ודוקא מופלא אבל שאינו מופלא אע"ג שהוא מכלל הע"א וכשלא היה שם פש להו חד הויא הוראה דאל"ה מאי פריך אם בשלא נכנס מעכב דהא פשיטא כיון דאיכא ע"א דאינו מעכב אלא ע"כ כמ"ש וזה הפך מה שפרש"י בכאן ולפי מ"ש לכאורה לעיל בש"ס בד"ה ואלא מאי כל עדת וכו' דמאי דקאמר שם בש"ס אם איתא לכולהו הויא הוראה ואי לא לאו דרוצה לומר אם איתא לכולהו ע"א שם שלא ישב שום א' מהם שלא בא לב"ד הה"נ ניחא דרש"י מפרש כן במתני' דאזיל לשיטת ש"ס דילן דפליג על הירושלמי אבל לפי מה שהוכחתי לעיל בראיות ברורות דר"ל אי איתא לכולהו שלא חלק שום א' מהם וכו' א"כ לא אשכחן דש"ס דילן פליג על הירושלמי דהא אדרבא הירושלמי מקיל טפי ומוקי להא דרבי מנא בר תנחום דבעינן שיורו כולם ואפ"ה מפרש דיקא נכנס אבל אם לא נכנס אינו מעכב ואפי' הוא מן הע"א ומכ"ש לש"ס דילן דמחמיר טפי ומחייב אפי' לא הורו כולן ממש דנימא דאם לא נכנס דאינו מעכב ואיך שיהיה כיון דלא אמרינן בהדייא דפליג מוקמינן לה כירושלמי ואין לומר דמ"ש ליה לרש"י דש"ס דילן פליג מדלא משני הכי בשלא נכנס דהא ליתא דליטעמיך דאמאי לא משני נמי הכי ומוקמינן לה בשלא היה זה החולק מכלל הע"א כגון זקן שאינו ראוי לבנים אלא ע"כ לומר דש"ס דילן ניחא ליה טפי לשנויי כשהרכין בראשו וניחא נמי מתני' דקתני ואמר להם טועי' אתם דמ"ש דהוה שקיל וטרי בהדייהו והוזמן עמהם בהוראה מתחילה ומעתה הדרא קושיא לדוכתה במה שפי' רש"י הפך הירוש'. באמת על הירושלמי יש לתמוה דהשתא אם היה א' מהם גר או זקן וכו' קתני במתניתין דבטלה הוראה ופטורים היכא דליתיה לא כ"ש וכמ"ש לעיל א"כ ע"כ כי קתני במתני' דהכא דמופלא שבב"ד מעכב היינו שהוא לבד מן הע"א ואין לומר דס"ל לירושלמי דהיכא דאיתיה התם גרע טפי כיון שאינו ראוי להוראה דהא ודאי בורכא היא שאין זו עדות שתתבטל עדות הכשרים מפני שהוזמנו בהם הפסולים. לכן נרא' דע"כ לומר דכי פריך אם בשלא נכנס מעכב לאו משום דסבר דפש ליה ולסנהדרין חד דלעולם דמיירי שנצטרך לצאת ולשעה מינו אחר במקומו ולא הוזמן עמהם האחר בשע' שישבו להורו' ואפ"ה פריך דמעכב

דכיון שהוא א' מן הסנהדרין וקרא כתיב אם כל עדת ישראל והרי זה שהוא מן הסנהדרין לא הוזמן שם ומשני דמתני' כרבי דסבר אין לך מעכב וכדדריש לקמן בירושלמי מקרא דאם מעיני העדה וכו' מי שהוא עשוי להם כעינים והייבו דוקא מופלא של ב"ד אי נמי פריך דמעכב משום דהיה להם ללמוד וכו' דאי הוה אמר טעמא הוו הדרי בהו ומשמע לי' דאין חילוק בין מופלא לאחר ומשני דהא כרבי דאין לך מעכב אלא מופלא וכו' ולאו מטעמא דהיה להם ללמוד וכו' אלא משום דגלי קרא דאם מעיני העדה דלא גמרה הוראה עד דהוי התם מופלא וכו' זהו מה שנראה ליישב לשיטת רש"י וכי היכי נמי דלא תיקשי מה שהקשה על הירושלמי ואעפ"י שיש לגמגם קצת על פי' זה מ"מ ע"כ לפרש כן דלא תיקשי לן הנך קושיי שכתבתי ודוק.

שם ברש"י ד"ה או זקן וכו' עד מפני מה אינו ראוי להוראה וקס"ד ועיין מ"ש בחפ"ה ברש"י ד"ה נאמר כאן וכו' עד ושפטו העדה כאן צ"ל מה שנמ"כ לפ"ז ושפטו העדה והצילו העדה דהיינו סנהדרין כדתניא וכו' מה להלן ראוין וכו'.

שם במשנה נאמר כאן עדה וכו' ק' דאמאי איצטריך האי ג"ש דפשיטא דכיון דקפדינן אסנהדרין דבעינן שיהיו ראוין להוראה דהא לפי האמת הא דסנהדרי קטנה דבעינן ראוין להוראה מסברא הוא דשמעינן לה דכי היכי דקפיד קרא בע"א שיהיו ראוין להוראה ה"נ בסנהדרי קטנה ומינה דהכא נמי בעינן ראוין להוראה וכ"ש הוא דהכא בסנהדרי גדולה קפיד קרא ועיין מ"ש לעיל בש"ס בד"ה ואלא מאי כל וכו'.

שם במשנה מה להלן וכו' הרמב"ם פ' י"ג כתב ז"ל ומנין שעד שיהיו כולן ראוין להוראה שנא' ואם מעיני העדה עד שיהיו להם כעינים ולהלן הוא אומר ושפטו העדה מה העדה האמורה בד"נ עד שיהיו כולן ראוין להורא' אף עד' האמור כאן עד שיהיו כולן ראוין להורא' עכ"ל ודבריו תמוהים הרבה חדא דלא רישיה סיפיה ולא סיפיה רישי' דבריש דבריו מייתי לה ממעיני העדה והדר מייתי לה מג"ש ונאמר כאן עדה וכו' וזה תימה דכיון דממעיני העדה שמעינן לה א"כ למאי איצטריך ג"ש ועוד תימא דהא במשנה לא מייתי לה אלא מג"ש ונמצא שכתב דבריו אלו הפך משנה ערוכה ועוד דלמה לא פירש דג"ש הוא מאי כל עדת ישראל ואדרבא הא ניחא טפי דהאי קרא בב"ד מיירי וכדאיתא לעיל בגמ' הקהל ועשו מעשה תלוי בקהל והוראה בב"ד אלמא דרישיה דקרא בב"ד מיירי וה"נ תנן בהדייא לקמן עדת ישראל עדה המיוחדת לכל ישראל אבל הך דאם מעיני העדה משמע דבצבור הוא דמיירי דהא כתיב ונעשתה ומעשה אינו תלוי אלא בצבור ולא בבית דין ואע"ג דמ"מ שייך שפיר ג"ש כה"ג להקיש זו לזו מ"מ הא דאם כל עדת ניחא טפי דמיירי ממש בב"ד ואמאי שביק להא דהא במשנה לא איתפרש אי מהא אי מהך וע"ק דאמאי שביק להך דממעיני הקהל ומייתי ממעיני העדה ועוד תימא לפירושו דבפ' כהן משוח תניא הכי לפי שיצאה ע"ז לידון בפני עצמו יכול יהיו חייבין עם שגגת מעשה וכו' ואם איתא דמעדה האמורה בע"ז שמעינן דבעינן כולם ראוים להוראה א"כ היכי שייך לומר דלא בעינן הוראת בית דין כלל ונראה ליישב דברי ר' דהוקשה לו לפרש דמאם כל עדת ישראל ילפינן משום דבעינן לפחות מופנה מצד א' והא איכא מופנה כלל דושפטו העדה איצטריך עדה שופטת ועדה מצלת ועדה דהכא נמי איצטריך לרבנן דבעינן סנהדרי גדולה וכדתקנו לקמן במתני' עדה המיוחדת לכל ישראל וכיון דאיכא מופנה כלל אין למדין לכך הוכרח לפרש דמאם מעיני העדה הוא דשמעינן דהך מופנה הוא דכולה האי קרא לא הוה צריך דהא כתיב וכי תשגו ולא תעשו וכו' והנה בזה יתיישב לנו למה לא פירש דג"ש היא מאם כל עדת ישראל אבל שאר הקושיות עדיין לא נתיישבו ונראה ברור ליישבם דודאי עיקר טעמא אינו אלא משום דילפינן בג"ש דנאמר כאן עדה וכו' אלא דהוקשה לו לרבינו דמנ"ל דג"ש היא מעדה האמורה בסנהדרי קטנה דילמא דג"ש הכי ילפינן לה דנאמר כאן בע"ז עדה ואם מעיני העדה ונאמר שם בשאר מצות ואם כל עדת מה להלן בעינן הוראת ב"ד עם שגגת מעשה דרוב צבור אף כאן בעי' שגגת מעשה עם הוראת ב"ד מהו דתימא לפי שיצאה ע"ז לידון בעצמה יכול יהיו חייבין ת"ל עדה ולעולם דבין בע"ז בין בשאר מצות לא בעינן שיהיו כולם ראוים להוראה א"נ גימא דג"ש איצטריך מהו דתימא דלא בעינן סנהדרי גדולה לפי שיצאה ע"ז לידון לעצמה ת"ל עדה דכי היכי דבשאר מצות בעינן ב"ד הגדול אף כאן אין חייבין אלא ע"פ הוראה של ב"ד הגדול ולכך כתב רבינו דהאי דכתיב מעיני לאשמועינן עד שיהיו כעינים והיינו ב"ד הגדול ולכך להא לא איצטריך קרא דעדה דהא כתיב מעיני הקהל עד שיהיו להם כעינים והיינו ב"ד הגדול אבל בשגגת מעשה גרידא או אפי' בסנהדרי קטנה לא מחייבי וכיון דממעיני שמעינן דבעינן הוראת בית דין הגדול דמקשינן מעיני לג"ש דנאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני מה להלן מעיני מי שעשוי להם כעינים אף כאן כן וכדאיתא לקמן נמי בפ' כהן משיח א"כ ע"כ דכי אייתר קרא עדה לג"ש היינו להקיש לסנהדרי קטנה הנאמר בהם עדה דמה להלן כולם ראוין להוראה אף כאן כולם ראוין להוראה ונמצא שכלל רבינו בדבריו דעיקר קרא דמייתי לאשמועינן דבעינן ב"ד הגדול שעשוים להם כעינים והיינו ב"ד הגדול ואע"ג דלפום ריהטא משמע מדבריו דממשמעות מעיני לחוד שמעינן מ"מ ע"כ דליתא דמג"ש דמעיני הקהל הוא דשמעינן דמעיני דהכא היינו ב"ד הגדול שעשוי להם כעינים ולא חש רבינו לפ' כל כך משום דבהדייא איתא לה בש"ס והשתא ע"כ הג"ש דעדה היינו דלהלן בד"נ כתיב עדה מה להלן ראויין להוראה אף כאן כן ולר"מ ור"ש דס"ל דהוראה תלויה בב"ד אדרבא מע"ז הוא דשמעינן לה ע"כ נמי לומר כן דאי לאו מעיני הוה אמינא דעדה היא לג"ש למילף שאר מצות דהוראה תלויה בב"ד מע"ז אבל השתא דאית לן ג"ש דמעיני ע"כ דעדה הכי ילפינן מעדה האמורה בד"נ אלא דרבינו לשיטתיה היא כר"י דפליגי ואל תשיבני דהא בלאו מעיני ע"כ דמעדה האמורה בד"נ נילף דאין אדם דן ג"ש מעצמו אלא א"כ קבלה מרבו וכיון דבפ' קבלו מג"ש דעדה האמורה בד"נ א"כ לא איצטריך מעיני דהא ליתא דהא דאמרי' אא"כ קבלה מרבו אינו ר"ל שקבלו ממש בפ' דג"ש להכי הוא דאתא דא"כ הא דאמרינן בגמ' מופנה מב' צדדין למדין ואין משיבין מופנה מצד א' למדין ומשיבין שאינה מופנה כלל אין למדין היכי מצינן למימר הכי כיון דעכ"פ קיבלה מרבו עד למשה מסיני אלא ע"כ שהקבלה היתה כן דעדה האמורה כאן בע"ז לג"ש ולא איתפרש היאך למדין אי מהא האמורה בד"נ או מהא האמורה בשגגה וכן כל כיוצא בזה ולכך בעלמא אי איכא פירכא אמרינן דלדבר אחר הוא דאיצטריך והכא נמי היתה הקבלה דעדה האמורה בע"ז לג"ש ולא ידעינן אי מעדת ישראל הוא דילפינן או מעדה האמורה בד"נ והשתא דאייתר קרא דמעיני לאשמועינן מי שהוא עשוי להם כעינים והיינו ב"ד הגדול א"כ כי אייתר קרא דעדה לג"ש ע"כ לאשמועינן דכולם ראוים להוראה מג"ש דעדה האמורה בד"נ והשתא תרוויהו צריכי ומיהו הא דבעינן כולם ראויים להוראה לא ילפי' לה אלא מג"ש דעדה ובזה נתיישבו דברי רבינו ע"ז האמנם דקושיא ה' שהקשיתי לעיל דהיכי אמרי' לקמן לפי שיצאה ע"ז לידון עדיין לא נתיישבו דהיכי קאמר דאי לאו מעיני דיכול דבע"ז בשגגת מעשה גרידא מחייבי והא ע"כ דבעינן הוראת ב"ד מ"נ דאי ילפי' ג"ש מעדה האמורה בשאר מצות הא שמעינן דבעינן הוראת ב"ד ואי מעדה האמורה בד"נ גילף הא שמעי' דעדיפא מינה דבעינן כולם ראויים להוראה ובכלל מאתים מנה דבעינן הוראת ב"ד וצריך לומר דהיא גופה קאמר דעיקר דרשא דמעיני להכי הוא דאתא ולא איצטריך להא ג"ש דעדה דממעיני הוא דשמעינן לה ואייתר ג"ש דעדה להא דבעינן כולם ראויים להוראה זהו מה שהיה נראה ליישב בקושיא זו ועוד נראה ליישב קושיא זו דלפי האמת דדרשינן דעדה מעדה האמורה בד"נ לא שמעינן דבעינן הוראת ב"ד דנימא דהא איצטריך ג"ש היינו לאשמועינן דבעינן שגגת מעשה דב"ד שכולם ראויים להוראה עם הצבור אבל הוראה דידהו לא בעינן אלא כל ששגגו ב"ד וצבור חייבין ולאו בהוראה תליא מילתא דהא בשגגת מעשה משתעי קרא כדכתיב נעשתה ולהך שפיר איצטריכא ג"ש דמעיני לאשמועינן דבעינן הוראת ב"ד דמעדה לא שמעינן להא דבעינן הוראת ב"ד ועוד דמשמע לי' לרבינו דאפי' הא דבעינן שיהיו כולם ראוים להוראה אי לאו מעיני לא הוה שמעינן לה דהוה אמינא דג"ש להכי הוא דאתא למילף מעדה האמורה בשאר מצות דבעינן הוראת ב"ד ולעולם דבין בע"ז בין בשאר מצות לא בעינן כולם ראויים להוראה וכמ"ש והשתא דכתיב מעיני דאיצטריך למי שעשויים להם כעינים והיינו ב"ד ע"כ דעדה איצטריך לג"ש מעדה האמורה בד"נ ותירוץ א' נראה עיקר בדברי רבינו דלתירוץ זה היה צריך לכתוב רבינו ג"כ מה מעיני האמורה בשאר מצות וכו' אבל לתירוץ א' ניחא והגם שתירוץ זה יותר מרווה בש"ס.

ומעתה נתיישבו כל הקושיות שהקשיתי על דברי רבינו ויתיישבו נמי לשיטת רבינו מאי דלא קתני לקמן בברייתא יכול לפי שיצאה ע"ז וכו' שאם היה א' מהם גר או ממזר שיהיו חייבין ת"ל מעיני מה עדה האמורה בשאר מצות כולם ראוים להוראה וכו' כי היכי דקתני יכול דבעקירת כל הגוף ובשגגת מעשה חייבין וכו' אבל לפי מה שפי' רבינו דג"ש היא מעדה האמור' בע"ז ניחא ואין להקשו' דאפי' לפי דברי רבינו תיקשי דאכתי אמאי לא קתני נמי בברייתא שיכול דבשאר מצות לא בעינן כולם ראין להוראה ודוקא בע"ז בלי קרא מג"ש דעדה דבעי' כולם ראוין להוראה ת"ל מעיני דנאמר כאן מעיני ונאמר בע"ז מעיני מה להלן כולם ראוין להוראה וכו' דהא ליתא דאי נמי מעיני דנאמר כאן מעיני ונאמר בע"ז מעיני מה להלן הפך משנה ערוכה ועוד דלמה לא פירש דג"ש הוא מאי כל עדת ישראל ואדרבא הא ניחא טפי דהאי קרא בב"ד מיירי וכדאיתא לעיל בגמ' הקהל ועשו מעשה תלוי בקהל והוראה בב"ד אלמא דרישיה דקרא בב"ד מיירי וה"נ תנן בהדייא לקמן עדת ישראל עדה המיוחדת לכל ישראל אבל הך דאם מעיני העדה משמע דבצבור הוא דמיירי דהא כתיב ונעשתה ומעשה אינו תלוי אלא בצבור ולא בבית דין ואע"ג דמ"מ שייך שפיר ג"ש כה"ג להקיש זו לזו מ"מ הא דאם כל עדת ניחא טפי דמיירי ממש בב"ד ואמאי שביק להא דהא במשנה לא איתפרש אי מהא אי מהך וע"ק דאמאי שביק להך דממעיני הקהל ומייתי ממעיני העדה ועוד תימא לפירושו דבפ' כהן משוח תניא הכי לפי שיצאה ע"ז לידון בפני עצמו יכול יהיו חייבין עם שגגת מעשה וכו' ואם איתא דמעדה האמורה בע"ז שמעינן דבעינן כולם ראוים להוראה א"כ היכי שייך לומר דלא בעינן הוראת בית דין כלל ונראה ליישב דברי ר' דהוקשה לו לפרש דמאם כל עדת ישראל ילפינן משום דבעינן לפחות מופנה מצד א' והא איכא מופנה כלל דושפטו העדה איצטריך עדה שופטת ועדה מצלת ועדה דהכא נמי איצטריך לרבנן דבעינן סנהדרי גדולה וכדתקנו לקמן במתני' עדה המיוחדת לכל ישראל וכיון דאיכא מופנה כלל אין למדין לכך הוכרח לפרש דמאם מעיני העדה הוא דשמעינן דהך מופנה הוא דכולה האי קרא לא הוה צריך דהא כתיב וכי תשגו ולא תעשו וכו' והנה בזה יתיישב לנו למה לא פירש דג"ש היא מאם כל עדת ישראל אבל שאר הקושיות עדיין לא נתיישבו ונראה ברור ליישבם דודאי עיקר טעמא אינו אלא משום דילפינן בג"ש דנאמר כאן עדה וכו' אלא דהוקשה לו לרבינו דמנ"ל דג"ש היא מעדה האמורה בסנהדרי קטנה דילמא דג"ש הכי ילפינן לה דנאמר כאן בע"ז עדה ואם מעיני העדה ונאמר שם בשאר מצות ואם כל עדת מה להלן בעינן הוראת ב"ד עם שגגת מעשה דרוב צבור אף כאן בעי' שגגת מעשה עם הוראת ב"ד מהו דתימא לפי שיצאה ע"ז לידון בעצמה יכול יהיו חייבין ת"ל עדה ולעולם דבין בע"ז בין בשאר מצות לא בעינן שיהיו כולם ראוים להוראה א"נ גימא דג"ש איצטריך מהו דתימא דלא בעינן סנהדרי גדולה לפי שיצאה ע"ז לידון לעצמה ת"ל עדה דכי היכי דבשאר מצות בעינן ב"ד הגדול אף כאן אין חייבין אלא ע"פ הוראה של ב"ד הגדול ולכך כתב רבינו דהאי דכתיב מעיני לאשמועינן עד שיהיו כעינים והיינו ב"ד הגדול ולכך להא לא איצטריך קרא דעדה דהא כתיב מעיני הקהל עד שיהיו להם כעינים והיינו ב"ד הגדול אבל בשגגת מעשה גרידא או אפי' בסנהדרי קטנה לא מחייבי וכיון דממעיני שמעינן דבעינן הוראת בית דין הגדול דמקשינן מעיני לג"ש דנאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני מה להלן מעיני מי שעשוי להם כעינים אף כאן כן וכדאיתא לקמן נמי בפ' כהן משיח א"כ ע"כ דכי אייתר קרא עדה לג"ש היינו להקיש לסנהדרי קטנה הנאמר בהם עדה דמה להלן כולם ראוין להוראה אף כאן כולם ראוין להוראה ונמצא שכלל רבינו בדבריו דעיקר קרא דמייתי לאשמועינן דבעינן ב"ד הגדול שעשוים להם כעינים והיינו ב"ד הגדול ואע"ג דלפום ריהטא משמע מדבריו דממשמעות מעיני לחוד שמעינן מ"מ ע"כ דליתא דמג"ש דמעיני הקהל הוא דשמעינן דמעיני דהכא היינו ב"ד הגדול שעשוי להם כעינים ולא חש רבינו לפ' כל כך משום דבהדייא איתא לה בש"ס והשתא ע"כ הג"ש דעדה היינו דלהלן בד"נ כתיב עדה מה להלן ראויין להוראה אף כאן כן ולר"מ ור"ש דס"ל דהוראה תלויה בב"ד אדרבא מע"ז הוא דשמעינן לה ע"כ נמי לומר כן דאי לאו מעיני הוה אמינא דעדה היא לג"ש למילף שאר מצות דהוראה תלויה בב"ד מע"ז אבל השתא דאית לן ג"ש דמעיני ע"כ דעדה הכי ילפינן מעדה האמורה בד"נ אלא דרבינו לשיטתיה היא כר"י דפליגי ואל תשיבני דהא בלאו מעיני ע"כ דמעדה האמורה בד"נ נילף דאין אדם דן ג"ש מעצמו אלא א"כ קבלה מרבו וכיון דבפ' קבלו מג"ש דעדה האמורה בד"נ א"כ לא איצטריך מעיני דהא ליתא דהא דאמרי' אא"כ קבלה מרבו אינו ר"ל שקבלו ממש בפ' דג"ש להכי הוא דאתא דא"כ הא דאמרינן בגמ' מופנה מב' צדדין למדין ואין משיבין מופנה מצד א' למדין ומשיבין שאינה מופנה כלל אין למדין היכי מצינן למימר הכי כיון דעכ"פ קיבלה מרבו עד למשה מסיני אלא ע"כ שהקבלה היתה כן דעדה האמורה כאן בע"ז לג"ש ולא איתפרש היאך למדין אי מהא האמורה בד"נ או מהא האמורה בשגגה וכן כל כיוצא בזה ולכך בעלמא אי איכא פירכא אמרינן דלדבר אחר הוא דאיצטריך והכא נמי היתה הקבלה דעדה האמורה בע"ז לג"ש ולא ידעינן אי מעדת ישראל הוא דילפינן או מעדה האמורה בד"נ והשתא דאייתר קרא דמעיני לאשמועינן מי שהוא עשוי להם כעינים והיינו ב"ד הגדול א"כ כי אייתר קרא דעדה לג"ש ע"כ לאשמועינן דכולם ראוים להוראה מג"ש דעדה האמורה בד"נ והשתא תרוויהו צריכי ומיהו הא דבעינן כולם ראויים להוראה לא ילפי' לה אלא מג"ש דעדה ובזה נתיישבו דברי רבינו ע"ז האמנם דקושיא ה' שהקשיתי לעיל דהיכי אמרי' לקמן לפי שיצאה ע"ז לידון עדיין לא נתיישבו דהיכי קאמר דאי לאו מעיני דיכול דבע"ז בשגגת מעשה גרידא מחייבי והא ע"כ דבעינן הוראת ב"ד מ"נ דאי ילפי' ג"ש מעדה האמורה בשאר מצות הא שמעינן דבעינן הוראת ב"ד ואי מעדה האמורה בד"נ גילף הא שמעי' דעדיפא מינה דבעינן כולם ראויים להוראה ובכלל מאתים מנה דבעינן הוראת ב"ד וצריך לומר דהיא גופה קאמר דעיקר דרשא דמעיני להכי הוא דאתא ולא איצטריך להא ג"ש דעדה דממעיני הוא דשמעינן לה ואייתר ג"ש דעדה להא דבעינן כולם ראויים להוראה זהו מה שהיה נראה ליישב בקושיא זו ועוד נראה ליישב קושיא זו דלפי האמת דדרשינן דעדה מעדה האמורה בד"נ לא שמעינן דבעינן הוראת ב"ד דנימא דהא איצטריך ג"ש היינו לאשמועינן דבעינן שגגת מעשה דב"ד שכולם ראויים להוראה עם הצבור אבל הוראה דידהו לא בעינן אלא כל ששגגו ב"ד וצבור חייבין ולאו בהוראה תליא מילתא דהא בשגגת מעשה משתעי קרא כדכתיב נעשתה ולהך שפיר איצטריכא ג"ש דמעיני לאשמועינן דבעינן הוראת ב"ד דמעדה לא שמעינן להא דבעינן הוראת ב"ד ועוד דמשמע לי' לרבינו דאפי' הא דבעינן שיהיו כולם ראוים להוראה אי לאו מעיני לא הוה שמעינן לה דהוה אמינא דג"ש להכי הוא דאתא למילף מעדה האמורה בשאר מצות דבעינן הוראת ב"ד ולעולם דבין בע"ז בין בשאר מצות לא בעינן כולם ראויים להוראה וכמ"ש והשתא דכתיב מעיני דאיצטריך למי שעשויים להם כעינים והיינו ב"ד ע"כ דעדה איצטריך לג"ש מעדה האמורה בד"נ ותירוץ א' נראה עיקר בדברי רבינו דלתירוץ זה היה צריך לכתוב רבינו ג"כ מה מעיני האמורה בשאר מצות וכו' אבל לתירוץ א' ניחא והגם שתירוץ זה יותר מרווה בש"ס.

ומעתה נתיישבו כל הקושיות שהקשיתי על דברי רבינו ויתיישבו נמי לשיטת רבינו מאי דלא קתני לקמן בברייתא יכול לפי שיצאה ע"ז וכו' שאם היה א' מהם גר או ממזר שיהיו חייבין ת"ל מעיני מה עדה האמורה בשאר מצות כולם ראוים להוראה וכו' אבל לפי מה שפי' רבינו דג"ש היא מעדה האמור' בע"ז ניחא ואין להקשו' דאפי' לפי דברי רבינו תיקשי דאכתי אמאי לא קתני נמי בברייתא שיכול דבשאר מצות לא בעינן כולם ראין להוראה ודוקא בע"ז בלי קרא מג"ש דעדה דבעי' כולם ראוין להוראה ת"ל מעיני דנאמר כאן מעיני ונאמר בע"ז מעיני מה להלן כולם ראוין להוראה וכו' דהא ליתא דאי נמי מעיני דנאמר כאן מעיני ונאמר בע"ז מעיני מה להלן הפך משנה ערוכה ועוד דלמה לא פירש דג"ש הוא מאי כל עדת ישראל ואדרבא הא ניחא טפי דהאי קרא בב"ד מיירי וכדאיתא לעיל בגמ' הקהל ועשו מעשה תלוי בקהל והוראה בב"ד אלמא דרישיה דקרא בב"ד מיירי וה"נ תנן בהדייא לקמן עדת ישראל עדה המיוחדת לכל ישראל אבל הך דאם מעיני העדה משמע דבצבור הוא דמיירי דהא כתיב ונעשתה ומעשה אינו תלוי אלא בצבור ולא בבית דין ואע"ג דמ"מ שייך שפיר ג"ש כה"ג להקיש זו לזו מ"מ הא דאם כל עדת ניחא טפי דמיירי ממש בב"ד ואמאי שביק להא דהא במשנה לא איתפרש אי מהא אי מהך וע"ק דאמאי שביק להך דממעיני הקהל ומייתי ממעיני העדה ועוד תימא לפירושו דבפ' כהן משוח תניא הכי לפי שיצאה ע"ז לידון בפני עצמו יכול יהיו חייבין עם שגגת מעשה וכו' ואם איתא דמעדה האמורה בע"ז שמעינן דבעינן כולם ראוים להוראה א"כ היכי שייך לומר דלא בעינן הוראת בית דין כלל ונראה ליישב דברי ר' דהוקשה לו לפרש דמאם כל עדת ישראל ילפינן משום דבעינן לפחות מופנה מצד א' והא איכא מופנה כלל דושפטו העדה איצטריך עדה שופטת ועדה מצלת ועדה דהכא נמי איצטריך לרבנן דבעינן סנהדרי גדולה וכדתקנו לקמן במתני' עדה המיוחדת לכל ישראל וכיון דאיכא מופנה כלל אין למדין לכך הוכרח לפרש דמאם מעיני העדה הוא דשמעינן דהך מופנה הוא דכולה האי קרא לא הוה צריך דהא כתיב וכי תשגו ולא תעשו וכו' והנה בזה יתיישב לנו למה לא פירש דג"ש היא מאם כל עדת ישראל אבל שאר הקושיות עדיין לא נתיישבו ונראה ברור ליישבם דודאי עיקר טעמא אינו אלא משום דילפינן בג"ש דנאמר כאן עדה וכו' אלא דהוקשה לו לרבינו דמנ"ל דג"ש היא מעדה האמורה בסנהדרי קטנה דילמא דג"ש הכי ילפינן לה דנאמר כאן בע"ז עדה ואם מעיני העדה ונאמר שם בשאר מצות ואם כל עדת מה להלן בעינן הוראת ב"ד עם שגגת מעשה דרוב צבור אף כאן בעי' שגגת מעשה עם הוראת ב"ד מהו דתימא לפי שיצאה ע"ז לידון בעצמה יכול יהיו חייבין ת"ל עדה ולעולם דבין בע"ז בין בשאר מצות לא בעינן שיהיו כולם ראוים להוראה א"נ גימא דג"ש איצטריך מהו דתימא דלא בעינן סנהדרי גדולה לפי שיצאה ע"ז לידון לעצמה ת"ל עדה דכי היכי דבשאר מצות בעינן ב"ד הגדול אף כאן אין חייבין אלא ע"פ הוראה של ב"ד הגדול ולכך כתב רבינו דהאי דכתיב מעיני לאשמועינן עד שיהיו כעינים והיינו ב"ד הגדול ולכך להא לא איצטריך קרא דעדה דהא כתיב מעיני הקהל עד שיהיו להם כעינים והיינו ב"ד הגדול אבל בשגגת מעשה גרידא או אפי' בסנהדרי קטנה לא מחייבי וכיון דממעיני שמעינן דבעינן הוראת בית דין הגדול דמקשינן מעיני לג"ש דנאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני מה להלן מעיני מי שעשוי להם כעינים אף כאן כן וכדאיתא לקמן נמי בפ' כהן משיח א"כ ע"כ דכי אייתר קרא עדה לג"ש היינו להקיש לסנהדרי קטנה הנאמר בהם עדה דמה להלן כולם ראוין להוראה אף כאן כולם ראוין להוראה ונמצא שכלל רבינו בדבריו דעיקר קרא דמייתי לאשמועינן דבעינן ב"ד הגדול שעשוים להם כעינים והיינו ב"ד הגדול ואע"ג דלפום ריהטא משמע מדבריו דממשמעות מעיני לחוד שמעינן מ"מ ע"כ דליתא דמג"ש דמעיני הקהל הוא דשמעינן דמעיני דהכא היינו ב"ד הגדול שעשוי להם כעינים ולא חש רבינו לפ' כל כך משום דבהדייא איתא לה בש"ס והשתא ע"כ הג"ש דעדה היינו דלהלן בד"נ כתיב עדה מה להלן ראויין להוראה אף כאן כן ולר"מ ור"ש דס"ל דהוראה תלויה בב"ד אדרבא מע"ז הוא דשמעינן לה ע"כ נמי לומר כן דאי לאו מעיני הוה אמינא דעדה היא לג"ש למילף שאר מצות דהוראה תלויה בב"ד מע"ז אבל השתא דאית לן ג"ש דמעיני ע"כ דעדה הכי ילפינן מעדה האמורה בד"נ אלא דרבינו לשיטתיה היא כר"י דפליגי ואל תשיבני דהא בלאו מעיני ע"כ דמעדה האמורה בד"נ נילף דאין אדם דן ג"ש מעצמו אלא א"כ קבלה מרבו וכיון דבפ' קבלו מג"ש דעדה האמורה בד"נ א"כ לא איצטריך מעיני דהא ליתא דהא דאמרי' אא"כ קבלה מרבו אינו ר"ל שקבלו ממש בפ' דג"ש להכי הוא דאתא דא"כ הא דאמרינן בגמ' מופנה מב' צדדין למדין ואין משיבין מופנה מצד א' למדין ומשיבין שאינה מופנה כלל אין למדין היכי מצינן למימר הכי כיון דעכ"פ קיבלה מרבו עד למשה מסיני אלא ע"כ שהקבלה היתה כן דעדה האמורה כאן בע"ז לג"ש ולא איתפרש היאך למדין אי מהא האמורה בד"נ או מהא האמורה בשגגה וכן כל כיוצא בזה ולכך בעלמא אי איכא פירכא אמרינן דלדבר אחר הוא דאיצטריך והכא נמי היתה הקבלה דעדה האמורה בע"ז לג"ש ולא ידעינן אי מעדת ישראל הוא דילפינן או מעדה האמורה בד"נ והשתא דאייתר קרא דמעיני לאשמועינן מי שהוא עשוי להם כעינים והיינו ב"ד הגדול א"כ כי אייתר קרא דעדה לג"ש ע"כ לאשמועינן דכולם ראוים להוראה מג"ש דעדה האמורה בד"נ והשתא תרוויהו צריכי ומיהו הא דבעינן כולם ראויים להוראה לא ילפי' לה אלא מג"ש דעדה ובזה נתיישבו דברי רבינו ע"ז האמנם דקושיא ה' שהקשיתי לעיל דהיכי אמרי' לקמן לפי שיצאה ע"ז לידון עדיין לא נתיישבו דהיכי קאמר דאי לאו מעיני דיכול דבע"ז בשגגת מעשה גרידא מחייבי והא ע"כ דבעינן הוראת ב"ד מ"נ דאי ילפי' ג"ש מעדה האמורה בשאר מצות הא שמעינן דבעינן הוראת ב"ד ואי מעדה האמורה בד"נ גילף הא שמעי' דעדיפא מינה דבעינן כולם

שם בש"ס והתם מנ"ל וכו' נראה דלאו אכולהו בבי מהדר שהרי הא דגר ממעטינן ליה בפ"י יחסין דף ע"ו ע"ב משום תשים וכל דכל משימות לא יהיו אלא מקרב אחיך ואפי' סנהדרי קטנה וכמ"ש שם מדברי רש"י ע"ש ד"ה כל משימות וכו' אך נראה לי קצת דמ"ש מפי' דב"ד של ג' מתמנו גרים וקשה א"כ למאי איצטריך קרא דשום תשים דמונשאו אתך שמעינן דסנהדרין בעי' מיוחסין כדמוכח מהכא ואפי' סנהדרי קטנה דפסולים ממורים וכו' דגמרינן עדה עדה וכו' ועוד אושפזכיניה דרב אדא דקאמר התם דלא עביד שכירותא דמתא אלא משום אמו ישראל אמאי וי"ל דדייני לחוד ושכירותא לחוד וכי שמעינן יתורא דשום תשים היינו לשכרה מועטת דהיינו שכירותא דמתא אבל דיינות איכא שכירותא וצ"ל דסנהדרי קטנה בכלל שכירותא דמתא כמו שנראה מאותו דיבור וק"ל.

שם רש"י ד"ה והתם מנ"ל עד ההוא ומצינן דעדה וכו' פי' לפי' דהוקשה לו דהכא משמע דעדת ישראל להכי הוא דאתא ולקמן במתני' דרשי לה רבנן לסנהדרי גדולה וכיון דקרא איצטריך להך דסנהדרי גדולה תו לא מצינן לומר דאיצטריך לג"ש דהא בעינן מופנה מצד א' וזו אינה מופנה כלל דעדה האמורה בד"נ איצטריך דבעינן סנהדרי קטנה לכך פירש דודאי עיקר קרא איצטריך לג"ש אלא דכיון דע"כ דקרא בב"ד מיירי ממילא משמע דבעינן ב"ד הגדול דהרי משמע עדה המיוחדת לכל ישראל וכל מאי דמ"ש מעטי' וניחא לפ"ז דלקמן פליג לר"י אדרבנן וס"ל דאפי' שבט א' שעשה בהוראת בית דינו חייב ולא פריך הש"ס לר"י עדת ישראל מאי עביד ליה משום דעיקר קרא לא איצטריך אלא לג"ש מעדה האמורה בד"נ והשתא לא נצטרך לדחוק דר"י דריש לה למילתא אחריתי ולא חש הש"ס לפרש.

ועוד נראה לפרש דכוונתו לומר דאי לאו האי ג"ש לא הוה שמעינן דבעינן ב"ד הגדול דהוה אמרינן דהא דאיצטריך עדת ישראל היינו דאין מביאין פר אלא כשחטאו רוב צבור דמ"ד דשבט א' שעשה בהוראת ב"ד מחייב וכדאשכחן נמי לקמן אלי' דר"י קמ"ל דלא דאין חייבין אלא כשחטאו רוב ישראל ולכך נאמר עדת ישראל דבעינן שחטאו רוב ישראל ולעולם דלא בעינן הוראת בית דין הגדול אבל השתא דאית לן האי ג"ש ומוקמינן לקרא בב"ד ממילא משמע

דעדת ישראל דקאמר הייגו ב"ד הגדול דהייגו עדה המיוחדת לכל ישראל ואעפ"י שפ' זה נראה יותר פשוט בדבריו מ"מ פ' א' נראה עיקר דלפי זה לא היה צריך לפרש כן אלא לקמן ואין כאן מקומו ודוק. ובספר חפ"ה כתב דהוקשה לו לרש"י דאמאי איצטריך האי ג"ש דכיון דאמרינן לקמן דבעינן סנהדרי גדולה פשיטא דבעינן כולם ראויים להוראה כדדרשינן לקמן מונשאו איתך לכך פ' דאי לאו האי ג"ש לא היה דרשינן הא דסנהדרי גדולה והוה אמרינן דעדת ישראל איצטריך דבעינן כולם ראויים להוראה אבל השתא דאית לן ג"ש דבעי' כולם ראויים להוראה ע"כ דישראל איצטריך דבעינן ב"ד הגדול אלו הם דבריו הוכרח לפרש כן ולא כתב בפשיטו' דכוונת רש"י לומר דאי לאו דאית לן האי ג"ש למילף מינה דבעינן כולם ראויים להוראה הוה אמרינן דעדת ישראל לא איצטריך אלא להא דבעינן כולם ראויים להוראה אבל השתא דכולם ראויים להוראה שמעינן לה מג"ש ע"כ דעדת ישראל איצטריך דבעינן ב"ד הגדול והטעם דלא פ' כן משום דהוקשה לו דאי כך הוא כוונת רש"י לקמן במשנה הוא דהו"ל לפרשה ולא בכאן שאין זה מקומו לכך פ' דרש"י הוקשה לו אהא דאמרינן הכא דשמעינן הא דכולם ראויים להוראה מג"ש דאמאי איצטריך וכו' ולכך פ' דאי לאו ג"ש וכו' אך יש לתמוה עליו דאכתי תיקשי אמאי איצטריך האי ג"ש דבלאו האי ג"ש נמי ע"כ לומ' דקרא דעדת ישראל לא אתא אלא לאשמועינן דבעינן ב"ד הגדול דאי איצטריך לומר דבעינן כולם ראויים להוראה תיקשי פשיטא דהגע עצמך דלא בעינן ב"ד הגדול אלא ב"ד של כ"ג נמי מ"מ בעינן כולם ראויים להוראה וכדאית' הכא נמי להדייא דקאי ג"ש מסנהדרי קטנה הוא דשמעינן לה דאינהו נמי בעינן כולם ראויים להוראה וזה פשוט בכמה מקומות וא"כ ע"כ דעדת ישראל איצטריך דבעינן ב"ד הגדול ולמאי איצטריך ג"ש וכו' פשיטא דבעינן כולם ראויים להוראה בין בסנהדרין גדולה בין בסנהדרי קטנה וע"ק דהיכי שייך לומר דאי לאו ג"ש הוה אמרינן דעדת ישראל לא איצטריך אלא דבעינן כולם ראויים להוראה דמשמע דהוראת סנהדרין מיהא בעינן והרי הוא גופיה צריכה תלמוד דמנ"ל דבעינן הוראת סנהדרין ומיהו הא איכא לשנויי דמונעלם דבר מעינן שמעינן לה מי שעשויים להם כעינים והיינו סנהדרין אבל סנהדרי גדולה לא משמע מהכא דבעינן דאסנהדרי קטנה נמי שייך שפיר לומר כן תדע דהא בגמ' לעיל דרשינן הכי ואפי' רבנן דס"ל דבעינן ב"ד הגדול לא מפקי לה אלא מעדת ישראל אלא דקושיא שהקשיתי איני רואה לה שום תשובה. וע"ק דהיכי שייך לומר דעדת ישראל איצטריך לומר דבעינן כולם ראויים להוראה דהא ממשמעותי' דקרא לא משמע דממעטינן ואי משום קרא יתירה הוא דממעטי' דאדרב' נימ' קרא יתיר אתא לאשמועי' דאפי' לא היו כולם ראויים להוראה שהרי דבר פשוט הוא דכל היכא דלא משמע מיעוטא מגופיה דקרא דלא שייך לומר דבא למעט אלא לרבות זולת אכין ורקין דהנך מיעוטא גינהו וזה פשוט ואם באנו ליישב קצת קושייא זו בדוחק ולשיטתו דלא בעינן כולם ראויים להוראה אלא בב"ד הגדול דהך נמי שפיר משמע דממעטינן מגופיה דקרא וה"ק דבעינן ראויים להוראה כדין עדת ישראל דהייגו ב"ד הגדול ולעולם דב"ד הגדול ממשלא ליבעי אין בזה ממש דאכתי תיקשי מטונך דכיון דמשמעות דקרא דעדת ישראל היינו ב"ד הגדול א"כ משמע אדרבא דבא למעט הוראת ב"ד של כ"ג ועוד כיון דלפי האמת אין חילוק בין סנהדרי קטנה לסנהדרי גדולה לענין זה דבתרוייהו בעינן ראויים להוראה ממילא לא משמע דאתא למעט אם לא היו כולם ראויין להוראה ובעיקר קושיא שהוקשה לו אמאי איצטריך ג"ש כיון דבעינן סנהדרי גדולה פשיטא דבעינן כולה ראויים להוראה כבר כתבתי יישוב קושי' זו לעיל בש"ס בד"ה ואלא מאי וכו' ע"ש ודוק.

שם ברש"י ד"ה ואימא עמך וכו' קמ"ל לישנא אחרינא משום שכינה כלו' וכו' כצ"ל. ועוד יש להגיה באופן אחר וזו ב"ל ברור וכו'.

שם בא"ד מהו דתימא וכו' קשה לא ליכתוב לי ולא לכתוב עמך דהא לא אייתר עמך אלא כי היכי דלא נטעי דלי הייגו לפני ולפנים ונראה דלי איצטריך לומר ברור צדיקים כמותך וכי היכי דלא נטעי דר"ל לפני ולפנים לכך איצטריך עמך זהו מה שנראה לפי' זה ולפי מה שהגהתי לעיל בסמוך לא ק' האי לי למאי אתא ואפשר דאיצטריך לדרשא אחריתי ועיין מה שפי' רש"י בפ"י יוחסין דף ל"ו בד"ה ואימא וכו' דכוונת המקשה הוא דאימא דשאני הכא דבעינן מיוחסים משום נבואה אבל דיינים דעלמא שאינם אלא לדון לא ע"ש ושני הפירושים האלו שבכאן ושבקידושין הם על פי שתי הגירסאו' דאיכא מאן דגריס אמר רב נחמן אמר קרא והקל מעליך ונשאו אתך ושם בקידושין גרסינן אמר קרא והקל מעליך וכו' ולפי גירסא זו א"א לפרש פי' זה דבהוריות משום דאם איתא לפי' זה אמאי לא קאמר מונשאו אתך דכתיב גבי אספה לי אלא ע"כ כפי' זה שבקידושין ולכך לא מצי לשנויי דשמעינן לה מונשאו אתך האמורה גבי אספה לי דאכתי תיקשי דשאני התם משום נבואה כי פריך אעמך ולכך מסיק דמוהקל ונשאו אתך דהנך לא נתמנו אלא לדון ופי' זה שבהוריות הוא ע"פ הגירסא שביד"נו בכאן דלא גריס והקל מעליך אלא ונשאו אתך ומ"ש דונשאו אתך האמורים כאן גבי אספה לי דרשינן ליה וע"כ לפרש כמו שפי' בכאן אך קשה לפי אותה גירסא שבקידושין דמדפריך לימא דדוקא הכא בעינן מיוחסין משום שכינה משמ' דמודה להך דרשא דעמך הייגו בדומין לך דבעינן מיוחסין וקשה לפי מאי דמסיק דסנהדרי דעלמא דבעי' ראויים להוראה מונשאו אתך האמורה שמעינן לה והתיבצו עמך למאי איצטריך דהא כבר שמעי' לה מונשאו אתך האמורה ביתרו דבעינן כולם ראויים להוראה דאטו משום דהאי אית בהו רבותא טפי דאית בהו נבואה טפי אהנך מיגרע גריעי ונראה לומר דאפי' לפי פירוש זה שבקידושין איכא למימר דלמאי דמסיק דשמעינן מונשאו אתך האמורה ביתרו דבעינן כולם ראויים להוראה מוקמינן להתייצבו עמך להא שיברור צדיקים כמותו והא דפריך ואימא משום שכינה עדיפא מינה פריך ועוד היה נרא' לתרץ דמעמך שפיר משמע כולהו דהא מפרשינן עמך בדומין לך וממילא משמע מיוחסין כמותו צדיקים כמותו דאי בציר חדא מהני הרי אינם דומין לו ולכך לא פריך דילמא עמך לא אתא אלא שיברור צדיקים כמותו דהא מיוחסין נמי במשמע אלא דפריך שפיר דהיכי שמעינן מהכא דסנהדרין דעלמא בעינן מיוחסין דילמא שאני הכא דאית בהו מעלה יתירה שתשרה שכינה עליהם הוא דבעינן מיוחסין אבל בעלמא שאינם אלא לדון לא ומשני דמונשאו אתך האמורה ביתרו שמעינן לה דהנך לא נתמנו אלא לדון והשתא איצטריך עמך לומר ברור צדיקי' כמותך ולכאורה קשה טובא לתירוץ זה דהשתא דמעמך משמע תרווייהו מיוחסין וצדיקים א"כ למאי דמסיק נמי דמיוחסין שמעינן לה מונשאו אתך האמורה ביתרו דדרשינן אתך בדומין לך ממילא משמע נמי צדיקים כמותך והשתא תיקשי למאי איצטריך קרא התם לומר יראי אלהים דהא מונשאו אתך נמי שמעינן לה ועוד כל הנך בבי דמפרש התם קרא אנשי חיל וכו' לפ"ז כולהו לא צריכי דמונשאו אתך בדומין לך שמעינן להו ועוד אכתי תיקשי עמך למאי איצטריך דהא דצדיקים וכו' מהנך דיתרו שמעינן להו אלא דקושיא זו לכל הפירושים נמי תיקשי דהגע עצמך לומר דועמך או ונשאו אתך לא שמעי' אלא חדא מ"מ ע"כ דוהתיצבו עמך דאיצטריך היינו לומר ברור צדיקי' כמותך וכדפי' וכמו שפי' רש"י ג"כ בכאן בהוריות בל"א ואפילו לפי' ראשון שפי' בכאן בהוריות הרי כבר כתבתי דמ"מ איצטריך לי לומר ברור צדיקים כמותך וכמ"ש בסמוך ולמאי איצטריך דמהנך דיתרו נשמע להני כדמפרש קרא בהדייא יראי אלהים והיה נראה ליישב קושייא זו דהא דאיצטריך הכא עמך היינו משום דכיון דכתיב הכא מוקני העם ושוטריו סד"א דלא קפיד קרא אלא לאותם שהיו ממונים עליהם כבר ואפי' אם אינם צדיקים כמותו וכ"ש לפי מה שפי' רש"י בחומש דמשום שהיו מרחמין עליהם במצרים לכך זכו לידי מדה זו, ולכך הוה ס"ד לומר דאעפ"י שלא היו צדיקים כ"כ כמשה מ"מ מהני להו האי מילתא שהיו ממונים כבר לכך כתיב עמך לומר דתרתי בעינן אותם שהיו כבר ממונים עליהם וצדיקים כמותו אלא דאכתי לא מתרץ אלא קושיא זו אבל ב' הקושיות הא' שהקשיתי לא מתרצי מידי והנך לא קשו אלא לפי תירוץ ב' שפירשתי לפירושו שבקידושין ואפשר לומר דאיצטריך הני בבי האמורים ביתרו דאי לא הוה כתיבי הוה אמינא דבעי' צדיקים כמותו דהכי משמע בדומין לך לכך חזר ופירש והוציאם מן הכלל לומר דונשאו אתך דדרשינן בדומין לך היינו המיוחסין וכל שהם צדיקים אעפ"י שאינם צדיקים כ"כ כמשה מהני ולפ"ז משמע דהנך סנהדרין דאספה לי קפיד קרא שיהיו צדיקים כ"כ כמשה כדמש' מוהתיצבו עמך בדומין לך וה"ט משום דהני הובררו למעלה יתירה להשרות שכינתו עליהם ואעפ"י שבגדר הנבואה והמעלה ודאי דלא היו נמצאים כמשה מ"מ אינו מן התימה אם היו נמצאים באותו הדור צדיקים כמותו והשתא לא תיקשי מידי מכל הנך קושיי שכתבתי אלא דאכתי קשה לפי' זה שבקידושין ונשאו אתך האמורה גבי אספה לי למאי אתא דאי לו' צדיקים כמותך הא שמעינן לה מוהתיצבו עמך ואי לאשמועינן דבעינן מיוחסי' כמותך להא לא איצטריך קרא דמהנך דיתרו שמעינן לה שהרי לפי האמת סנהדרי דעלמא דבעינן מיוחסין מהנך הוא דשמעינן להו ומכ"ש הנך דאספה דאית בהו מעלה יתירה להשרות שכינה עליהם ולפי' ב' שפי' אני לשיטת רש"י שם בקידושין כ"ש תיקשי דמועמך משמע כולהו ואפשר דהוה פשיט' ליה לש"ס דאיצטריך לדרשא אחריתי ולא חש הש"ס לפרש וצ"ע ולא הוזקקתי לכל זה אלא לפי' שבקידושין אבל לפי מה שפי' בכאן בהוריות אין צריכין לכל זה אלא דלכאורה ג"כ קשה לפי' זה שפי' בכאן דמונשאו אתך האמורה גבי אספה לי שמעינן לה דבעינן מיוחסין למאי איצטריך דמונשאו אתך האמור' ביתרו נמי נשמע להא דבעינן מיוחסין כדשמעינן לה מונשאו אתך האמורה הכא גבי אספה לי דאי לאו להכי הוא דאתא למאי איצטריך ונראה דאי לא הוה כתיבי אלא הך ונשאו אתך שביתרו הוה אמרינן דאינן לעיכובא אלא למצוה מן המובחר תדע דהא כל הנך שבעה מדות האמורות שם לא נמצאו מהם אלא ג' וכמו שמפורש שם א"כ ע"כ דלא אמרם יתרו לעיכובא ולא ידעינן הי מינייה לעיכובא והי מינייהו למן המובחר לכך איצטריך הכא קרא לומר ונשאו אתך דבעינן מיוחסין אבל שאר מדו' האמורות שם בפרשת יתרו אין מעכבין ואין להקשות דבמה משמע האי ונשאו אתך האמורה גבי אספה לי דהוי לעיכובא טפי מונשאו אתך האמורה ביתרו די"ל דכיון דכתיב כבר ונשאו אתך שם ע"כ קרא יתירה הכא לטפויי אתא לומר דמעכב ועוד י"ל דמסתמא ודאי לעיכובא משמע והתם משום דאשכחן דגלי קרא באינך בבי דאינם לעיכובא אמטו לכך הוא דהוה ס"ד דהך נמי לאו לעיכובא ואהך דיתרו לא תיקשי דאכתי לא כתיב הך קרא דאספה לי ומ"מ כתבה קרא לומר דהסכימה דעתו אל האמת ועוד י"ל דמדאשכחן דלא כתיב הכא אלא הנך דצדיקים ומיוחסין ש"מ דאשארא לא קפיד ואמאי אם למצוה מן המובחר פשיטא דמן המובחר הוא שיהיו שלמים בכל המדות אלא ע"כ דלעיכובא ואהנך הוא דלא קפדינן אבל אהני דמיוחסין וכו' קפדינן ולעיכובא ואין להקשות עוד לפי שפי' בכאן דלא דרשינן מעמך או מונשאו אתך אלא חדא היכי ממעטינן כל הנך דבמתני' גר ונתין וממזר וכו' דזו ודאי אינה קושיא דכולהו כחדא חשיבי דהכי דרשי' מיוחסין כמותך וממילא כולהו ממעטי ועוד י"ל דהא דגר כבר כתבתי לעיל דמשום תשים עליך שמעינן לה והך דממזר ונתין וכו' פשיטא דשקולים הם ויבואו שניהם ואין להאריך בזה שנלע"ד שהגירסא הנכונה היא זו שבכאן ועוד נראה שהפי' הא' שבכאן הוא המחוור דלפי' ב' קשה דהא משמע דילפינן סנהדרין דעלמא מהכא ולא אמרינן דשאני הכא משום שכינה הוא דבעינן מיוחסין א"כ כי פריך עמך צדיקי' כמותך הא עכ"ל דלא ילפינן מהכא ודוקא הכא הוא דבעינן צדיקים כ"כ כמשה משום שכינה וא"כ תיקשי דהגע עצמך דעמך בדומי' לך דבעינן מיוחסין תיקשי דנימא דשאני הכא משום שכינה הוא דבעינן מיוחסין אבל לפי א' ניחא דנהי דמאי דרשינן צדיקים כמותך מ"מ ודאי דהכא שאני דהיא גופה קמ"ל קרא דמשום שכינה והיינו לי אבל דרשא דמעמך אי דרשינן בדומין לך ממילא נשמע אפי' לסנהדרין דעלמא דכל כמה דלא גלי קרא דמשום שכינה דוקא אית לן למימר דלא שנא ולכך לא פריך אלא נימא דעמך שלא יכנסו לפנים אבל לפ' ב' קשה מ"ש ועוד יש להקשות עליו מעין קושיא זו עצמה דכיון דמוכרח לומר דצדיקים כ"כ כמשה דוקא הכא הוא דבעינן וכמ"ש לעיל וכמו שנראה ג"כ ממה שמסיים להשרות שכינתו וכו' א"כ בפשיטו' הו"ל לפרש דהיא גופה הוא דפריך דמשו' שכינה הוא דבעי' מיוחסין ועוד לפי' זה תיקשי לי למאי אתא וכמ"ש לעי' לכן נראה כפי' א' דלא כהאי לא' או כמו שהגהתי לעיל בדיבור זה עיין שם.

שם במשנה הורו בש"ס נימא תיפשוט וכו' קשה דמאי פשיט מהכא נימא דחייבין בקרבן צבור ומשום דמצטרפין לרוב צבור ואדרבא יחיד שעשה פטור מפני שעשה ע"פ ב"ד ודוקא מזיד גמור הוא דלאו תולה בב"ד הוא אבל זה אעפ"י שהוא כעין מזיד הוי תולה בב"ד ואדרבא הכי משמע דוקיא דמתני' וי"ל דפטורין משמע היינו מקרבן יחיד ולאפוקי ממזידין ועשו שוגגין דחייבין בכשבה ושעירה וא"כ כי דייקינן הא שוגג דומיא דמזיד חייב היינו בקרבן יחיד משום דמיקרי תולה בעצמו אבל אין לתרץ דאפי' אי מפרשי' דחייבין היינו בקרבן צבור מ"מ תפשוט הא דרמי בר חמא לאידך גיסא דהא ליתא דודאי כיון דלא מכרעא מילתא אי ר"ל דחייבין בקרבן יחיד או בקרבן צבור א"כ לא תפשוט מינה מידי אלא נראה כמ"ש לעיל וק"ל.

שם במשנה הורו ב"ד וכו' שוגגין ועשו מזידין וכו' בש"ס הא שוגג דומיא דמזיד וכו' משמע לכאורה דהכי דייקינן דמזיד גמור הוא דפטור אבל שוגג קרוב למזיד שוגג הוי וחייב ולא מיקרי מזיד תולה בב"ד אלא שוגג תולה בעצמו וחייב וי"ל דלא הוי מזיד דדוקיא כמזיד דמתני' דמזיד דמתני' אדרבא בעצמו תולה ומזיד דדוקיא קרינן לתולה בב"ד דחשיב כיודע שהוא חלב ודאי ואוכלו ע"פ ב"ד ועוד אמאי לא דייקי' רישא דמתני' נמי הרי שוגג גמור הוא דמביא פר אבל שוגגין קרוב למזידין אין מביאין פר דתולה בעצמו קרינן בהו ומביאין כשבה ושעירה ויש ליישב קושיא זו דאדרבא שוגגין משמע הא דתולה בעצמו וכמ"ש ברישׁ מכילתין לעיל אמאי דדייק הש"ס שוגג ע"פ ע"ש והכא ע"פ הוא דאיבעי ליה למתני דמשמע טפי שעשו ע"פ ב"ד ולא נקט האי לישנא אלא משום דמסיים מזידין ועשו שוגגין וכו' והיינו דדייקינן נמי מסיפא הא שוגג דומייא דמזיד שוגג מיקרי ותולה בעצמו הוי וחייב אלא דמ"מ לא נתיישב לנו דקדוק א' דמזיד וכו' ונראה דכוונת הש"ס דמזידין גמורים דהיינו דלאו בני כפרה דידעי

דאסור ועשו הוא דפטרינן אבל מזידין דבני כפרה ניהו מחייבי והיכי משכחת לה דמיקרו מזידין הייגו כהא דרמי ב"ח ואע"ג דשגגין ניהו מיקרו מזידין דומיא דמזידין דמתניתין דתולה בעצמו ולפ"ז מאי דנקט דומיא דמזיד וכו' הייגו דכי דייקינן דבר כפרה לא דייקינן אלא בדשייך בה מזיד דומייא דמזיד דמתני' אלא מזיד דמתניתין לאו בר כפרה הך מזיד בר כפרה השתא אדרבא קרינן מזיד לתולה בעצמו ואע"ג דלפי האמת שוגג הוא מיקרי מזיד להאי מילתא דתולה בעצמו כמזיד דמתניתין דתולה בעצמו וכן נראה דעת רש"י ודוק.

שם בש"ס לימא תיפשוט וכו' וקשה לעיל בש"ס דדחיק לאוקמי זה הכלל תולה בב"ד לאתויי הורו ב"ד וידעו שטעה וכו' ותנא והדר מפרש אמאי לא קאמר דאתויי הא דרמי ב"ח דמיקרי תולה בב"ד כדקאמר הכא לימא תיפשוט הא דרב"ח ונראה דודאי לא מצינן לומר דזה הכלל לא אתא אלא למעט הורו וכו' וידעו שטעה דאי להא דרב"ח א"כ תיקשי דע"כ מתניתין דריש מכילתין דשוגג ע"כ להא דרב"ח הוא דאתא אלא דמבעיא לן אי ע"פ דייקינן ולמעט דרב"ח או שוגג דייקינן דשמעינן מינה דה"ה לרב"ח וכמ"ש לעיל וכיון שכן למאי איצטריך זה הכלל דמשוגג דריש מכילתין שמעינן לה ושוגג דהתם משנה יתירה דהא שמעינן לה מזה הכלל ואי ע"פ דייקי' כ"ש דתיקשי טובא אלא ע"כ דזה הכלל לאתויי הורו וכו' וידעו שטעו וכו' הוא דאתא וא"ת הכא נמי היכי ס"ד בשוגגין ועשו מזידין להא הוא דאתא א"כ ע"פ דריש מכילתין למאי אתא די"ל דאנה"נ דתיקשי אלא דמ"מ מקשה דעכ"פ תפשוט מיהא לדרב"ח מיהא ודחי ליה דכדי נסבה ואפשר דאהאי קושיא סומך ומוקי לה בכדי ודוק.

שם בש"ס משום דתנא רישא מזידין וכו' וי"ל רישא דמתניתין דשוגגין ועשו שוגגין למאי אתא וי"ל דרישא ודאי לא תיקשי דאורחי' דתנא למיתני בסיפא מאי דמשמע מדיוקא דרישא דתנא והדר מפרש וה"ק שוגגין ועשו שוגגין הוא דהויא הוראה אבל אם א' מהם מזיד לא הויא הורא' והדר מפרש להאי דוקיא וכו' אבל סיפא לא מפקא מאמצעיתא ולא שייך לשנויי הכי וע"כ לומר דכדי נסבה דאידי וכו' וק"ל.

שם במשנה הורו ב"ד וכו' עד או רובן פי' רובו של כל שבט ושבט ובהא הוא דקאמר ר"ש מביאין י"ב פרים דאילו ז' שבטים שחטאו דהוי רובן של קהל אשכחן דס"ל ר"ש לקמן דאותם שבטי' שלא חטאו דאין מביאין כלום וק"ל.

דף ה' ע"א במשנה ועשו ז' שבטים או רובן ע"פ וכו' ויש להסתפק כשהוז' שבטים הם רוב ישראל ואותם הז' לא חטאו כולם אלא רובם מי אמרינן דחשיבי כאילו חטאו כולם נצטרפי הנך מיעוטא והא איכא רובא או דילמא כיון דלפי האמת לא הוי רובא לא מחייבי דלא מצטרפי הנך מיעוטא ולכאורה ממ"ש רש"י בכאן וכגון דהוי רובא אין ראיה לומר כסברא זו דאפשר דאז' שבטים הוא דקאמר דאית בהו רובא ומיהו נראה נכון וישר לומר דאין מצטרף דהא כיון דס"ל דלא חשבינן ז' שבטים לרובא ש"מ דהאי רובא דכעי' רובא ממש קאמר ולכך אע"ג דרוב הנך ז' שבטים חטאו כל שלא היה בחוטאי' רוב לא מיחשב רובא וכן נראה קצת מדוקדק הלשון ממ"ש רש"י וכגון דהוי רובא דאי אז' שבטים קאמר שבכללותם הוא רוב ואע"ג שלא היה רוב בחוטאים א"כ היה צ"ל וכגון דהוו דמדקאמר דהוי משמע דבעי' רוב ממש ואעפ"י שאין הכרח לכל זה מ"מ נראה כמ"ש וק"ל.

שם במשנה ר"י אומר י"ב שבטים וכו' כן פסק הרמב"ם בפ' י"ב אך קצת קשה מ"ש הוא עצמו בתחילת הפרק ז"ל הרי ב"ד חייבין ועיין מה שיישב הכ"מ בד"ה ומהו הקרבן וכו' שמה שמביאין הצבור בשביל ב"ד מביאין ע"ש ונראה לי טעם לדבריו דסבור רבינו דכיון דפטר להו קרא מקרבן דשגגת מעשה ע"כ משום דחשיב להו אנוסים משום דעשו ע"פ ב"ד א"כ מה טעם לחייבם בקרבן זה כיון דאנוסים הם בדבר אלא ע"כ דבשביל ב"ד מביאין ועוד נרא' הכרח לדבריו מדאשכחן דס"ל ר"י דאם עשו שבט א' מהוראת ב"ד הגדול דאפי' שבטים שלא חטאו מביאין על ידן ואם חטאו שבט א' בהוראת בית דינו אין מביאין אלא אותו השבט וע"כ דהייגו טעמא דכשחטאו בהוראת ב"ד הגדול הרי ב"ד הגדול חייבין ומה שמביאין צבור אינו אלא בשבילם וכיון דב"ד הגדול מיוחדים לכל ישראל כל השבטים מביאין משא"כ כשחטאו בהוראת ב"ד של אותו השבט שאינו מיוחד אלא לשבטו לכך אין מביאין אלא אותו השבט ולא שאר שבטים ועיין מ"ש בזה לעיל בש"ס בדף ג' ע"א בד"ה ואי בעית אימא וכו' ומ"ש ג"כ בריש מכילתין בש"ס בד"ה אין ב"ד חייבין וכו' ודוק.

שם ברש"י ד"ה הורו ב"ד ועשו ז' שבטים וכו' עד וכגון דהוי רובן של ישראל הוכרח לפרש כן משום דבסמוך מייתי הש"ס בברייתא הא דר"מ ותני עלה רשב"א וכו' אלמא דלת"ק אליבא דר"מ אין מביאין פר אלא אי הוו רוב צבור וא"ת למאי איצטריך למתני הא לר"מ דמביאין פר דהא כבר תני ברישא דעשו כל הקהל או רובן לר"מ מביאין פר ואילו לא מש' לא הוה קשה מידי דשפיר איצטריך לאשמועינן דאע"ג דלא הוי רוב הקהל ממש אלא רוב השבטים מביאין פר אבל לפי מה שפי' רש"י וכמו שהוכחתי ג"כ קשה וי"ל דאיצטריך דס"ד דדוקא כשחטאו כל השבטים שכל שבט ושבט חטא רובו הוא דמביאין פר אבל כשלא חטאו אלא ז' אימא לא קמ"ל אבל אין לומר משום ר"י ור"ש נקט לה דהא משמע דמשום ר"מ אדרבא נקט לה וכמו שנראה ממ"ש רש"י דמאי דנקט ז' משום ר"מ הוא דנקט לה ע"ש ואעפ"י שיש לדחות מ"מ נראה עיקר כמ"ש וק"ל.

שם בש"ס ידעו שהורו ושטו מה הורו וכו'. עמ"ש לקמן בפ' דברי הרמב"ם ורש"י דצבור יודעין וב"ד אינם יודעי' דלא סגי בידיעה דחוטאין שהם הצבור ולשיטת התוס' שכתבו בקידושין דבאומר א"י נעשה כמכחיש ניחא הכא אבל להרמב"ם וסיעתו דס"ל דבאומר א"י נאמן וכמ"ש במקומו היכי אמרינן הכא דאם נסתפק להם מה הורו דפטורים ומאי שנא דהא התם נמי ממעטינן ולא שיודיעוהו מאו הודע ונראה דהתם ע"כ אין לן ריבוייא ומיעוטא כדקתני התם או הודע ולא שיודיעוהו יכול אפי' מכחישים וכו' ת"ל או הודע ואפשר דמהודע משמע ולא שיודיעוהו ומדכתיב או רבוייא אבל הכא דלית לן רבוייא ממילא מעטינן אפי' אין מכחישין דהא התם הוה ממעטי' אפי' אין מכחישין אי לאו רבוייא ולשיטת התוס' דס"ל דא"י חשיבי מכחישין י"ל דהתם איצטריך קרא לרבות שתק משום דבע"א נמי מיירי אבל הכא דצבור מודיעין לא איצטר' קרא לרבות דשתיקה דב' עדים לא איצטריך קרא ועיין בספר קרבן אהרן שכתב דמהודע משמ' רבוייא ומאיליו משמע מיעוטא וכך היה נראה לכאורה אלא שאין סוגיא זו מסכמת לפי' זה דהא נודע ונודעה משמעות אחת יש לשניהם וק"ל.

שם בש"ס ת"ל ונודעה וכו' עיין מ"ש פי' לקמן לשיטת הרמב"ם בפירוש הברייתא דבא למעט כשלא ידעו ב"ד עצמו של חטא שהורו בו וצבור מודיעין אותו וק"ק נימא דקרא בא למעט ידעו ב"ד ולא צבור אם בחלב שגגו או בדם ואין לומר דאנה"נ כה"ג דפטרי אלא משום דהא לא שכיחא לכך מוקמינן לקרא בהודעת צבור לבד דשכיחא טפי דהא ליתא דהא משכחת לה שפיר דמקצת הצבור ידעו ומקצתם המשלימים לרוב לא ידעו ושכיח הוא שא' מן הצבור יטעה ולא ידע באיזו שגג ואפשר לומר דכיון דאפי' לר"י דס"ל דצבור מביאין מודה הוא דחיובא בב"ד תלי וצבור בשבילם הוא שמביאין וכמ"ש לעיל נמצא דעיקר חיובא דחטאת בב"ד תלי ובהו שייך טפי לומר חטאו מן הצבור ולכך מוקמינן לקרא דונודעה החטאת דאב"ד קאי וכההוא דאמרו לו ב' אכלו חלב וכו'.

ברש"י ד"ה ת"ל ונודעה וכו' משמע מפירש"י דמפרש דלא סגי בידיעה דחטא דאע"ג דממ"נ חטאו בהוראה פטורים ולא מיירי הכא מידיעת צבור ואע"ג דלפי האמת מעליה הוא דממעטינן כדאיתא בש"ס בסמוך וע"כ לר"י נמי מעליה דריש דאי מונודעה דריש לה עד שיתברר להם החטא א"כ עליה למאי אתא אלא ע"כ דמעליה מ"מ איכא למימר דתנא אסיפא דקרא סמיך ולזה כיון רש"י בכאן שסיים סוף הפסוק לו' דלמסקנא מעליה הוא דדרשינן ואסיפא דקרא סמיך ומיהו ונודעה לא דרשינן לה אלא לולא שידיעתו דהיינו כמכחיש וכדאיתא בש"ס בברייתות בפרק אמרו לו ובקידושין מיהו אין זה מוכרח דיש לפרש ג"כ דרש"י מפרש לה כהרמב"ם וכמ"ש לקמן דתנא תרתי קמ"ל דאע"ג דא"י ידיעת החוטאים דהיינו ב"ד ואיכא נמי ידיעה דממ"נ חטאו אפ"ה פטורין וכמ"ש לדעת הרמב"ם ומיהו פי' א' עיקר כדמשמע ממ"ש בדיבור זה דלא נקט אלא הא דצריך שידיע החטאת ולא קאמר נמי שב"ד ידעו וכו' וכן לפ"ז צ"ל בדיבור שאח"ז בד"ה ולא שידעו וכו' ואע"ג וכו' דלגירסא זו דאף על גב משמע דסיומא דמילתא היא ומפרש ידיעה דחוטאים היינו ידיעה דממ"נ ואעפ"י שאין לשון זה דידיעה דחוטאים לא משמע אלא אצבור וכמ"ש בסמוך מ"מ נראה דרש"י לא כיוון אלא לפי' א' וכן כתב הלח"מ פשוט ואיך שיהי' לקמן אכתוב יישוב לשיטת הרמב"ם עיין שם.

שם בש"ס או אינו אומר אלא חטאו וכו' ק"ק דהא לעיל ממעטינן הא דיחיד שעשה בהוראת ב"ד מבעשותה וי"ל דאי מהתם הוה אמינא דמכשבה הוא דפטרי אבל בפר אימא דמחייבי לכך איצטריך הכא ואי מהכא הוה אמינא דפר הוא דלא מייתי אבל בכשבה מחייבי לכך איצטריכי תרוייהו וק"ל.

שם בש"ס כיצד חטאו ב' שבטים וכו' חטאו ז' מביאין ז' וק"ק דאמאי קתני הא דז' שבטים דהשתא ב' דליכא רובא לא סגי להו בפר א' וכל א' מהם מביא פר לעצמו ז' דאיכא רובא מבעיא דהא ברובא איכא חיובא טפי כדמוכח בברייתא ובש"ס ואי הוה אמרינן דבחטאו שנים אין מביאין אלא אותם שחטאו ז' דאיכא רובא אף אותם שלא חטאו מביאין ניחא דמצינן דמימר דלהכי קתני להא דז' שבטים דבהא הוא דאמרי' ושאר שבטים שלא חטאו אבל למאי דמסיק לקמן דלר"י אפי' בשבט א' נמי שחטא ע"פ ב"ד הגדול דאותם שבטים שלא חטאו מביאין על ידם א"כ תיקשי דאמאי קתני להא דז' שבטים וי"ל דקתני לה לרבותא דר"ש דאע"ג דחטאו ז' אין מביאין אלא אותם שחטאו ולרבותא דר"מ דכולהו תיסגו להו בפר א'.

שם חטאו ז' מביאין ז' וכו' יש לדקדק דאמאי לא קתני בפשיטות חטאו ז' בין אותם שחטאו בין אותם שלא חטאו מביאין פר לכל שבט ושבט א"נ הו"ל כל הי"ב שבטים מביאין פר לכל שבט ונראה דה"ט משום דמתרי קראי נפקי דהא דז' שבטים מביאין ז' פרים ולא סגי להו בפר א' נפקא לן מחד קהל ולאפוקי מדר"מ ואידך דאפי' אותם שלא חטאו מביאין נפקא לן מקהל אחרינא ולאפוקי מדרשי' אמטו לכך פלגינהו ועיין מה שאכתו' לקמן בדף ה' ע"א וק"ל.

שם ברש"י ד"ה דהכי דריש ר"מ וכו' עד דמשמע מב"ד של קהל עכ"ל גרא' מדבריו דב"ד לא מיקרי קהל וקשה דא"כ היכי אמרינן מה קהל האמורה למעלה וכו' דאטו מי דרשינן מג"ש מילתא דבהדייא כתיב איפכא בגופיה דקרא וי"ל דאה"נ דב"ד נמי איקרו קהל אי מפרש בה קרא או בג"ש אלא דמסתמא קהל כולל כל הצבור והכא שאני דגלי רחמנא דקהל דהכא היינו ב"ד מג"ש.

שם בש"ס מאן תנא מתני' דלא כר"א וכו' קשה מנ"ל לאוקומה בשאכלו חלב ודם והורו בא' מהם ומסופקים אם בחלב הורו או בדם הורו דממ"נ חטאו בהוראה נזקמה כשלא אכלו אלא א' מהם ומסופקי' ב"ד אם על החלב שאכלו הורו או לאו ולא סגי בידיעת צבור וכדדייק נמי לישנא דברייתא דלא מיירי אלא בהודעת צבור ולא שייכא הא בפלוגתא דר"י ור"א ולשיטת רש"י שכתבתי לעיל בפי"א והוא עיקר ניחא אבל להרמב"ם וכמ"ש בפי"ד קשה אלא דאכתי קשה דהא דמאי דס"ל לר"י דאפי' כי מכחישי לעדים מפטר היינו משום דמעטיה קרא התם כדדריש לה מאו תודע ולא שיודיעוהו אחרים אבל הכא דלא אשכחן קרא יתירה דונודעה איצטריכא להא דהורו וטעו מה הורו וממ"נ אכלו א' מהם ע"פ הוראה ע"כ ל דלא מהני העדאת עדים ואין לומר דילפינן הא דצבור מאידך דהא מוכח בגמרא דלא ילפינן הא מאידך דהא הא דממ"נ איצט' קרא הוא דדרשינן ולא ילפינן מהתם ופשוט ועוד קשה בש"ס במאי דמסיק דהא דממ"נ שמעינן מעלייה ובברייתא משמע דמונודעה הוא דדרשינן לה וע"ק לפי מאי דמפ' הש"ס דתנא דברייתא אתא לאשמועי' אפי' בשאכל אחת מהם ע"פ הוראה דפטירי ומשמע לכאורה דתנא דברייתא דריש לה מונודעה דילמא לא אתא אלא להא דאעפ"י דהצבור יודעים על איזה דבר הורו דפטורי' אבל בממ"נ לא ונראה ברור דודאי עיקר דאתא לאשמועינן תנא הוא דאע"ג דצבור מודיעים אותם דפטורים כדמסיק בהדייא ולא שיודיעו החוטאי' ושמעינן להא מונודעה עד שתתוודע להם מעצמם ומ"מ ס"ל לש"ס דע"כ תנא ס"ל דאפי' ממ"נ אכלו אחת ע"פ הוראה פטורים מדקתני ידעו שהורו וטעו מה הורו משמע להדייא דעכ"פ הורו ואי אמרי' דמיירי בממ"נ אכלו אחת ע"פ ב"ד היינו דקתני ידעו שהורו וטעו מה הורו ולא קתני נסתפקו אם הורו אם לאו לאורויי דעכ"פ הורו על אחת מן השנים שחטאו בהם אבל אי אמרינן דלא מיירי אלא בשלא אכלו אלא אחת חלב או דם ומספקא להו לב"ד אם בחלב שחטאו בו הורו או לאו א"כ בקיצור הו"ל למיתני למילתיה בנסתפק אם הורו אם לאו אלא ע"כ דלהכי נקט ידעו וכו' לאורויי דמיירי בממ"נ וכדאמרן ועוד דאינהו הוא דטעו מה הורו כדקתני ידעו שהורו וטעו מה הורו דמשמע דצבור לא טעו וידעו דבחלב הורו אפ"ה פטורים כדדרשינן מונודעה ולא שיודיעו והך דממ"נ לא אשמועינן תנא הכא מהיכא דריש לה ועיקר דאתא לאשמועינן אינו אלא האי דרשא דונודעה ולא שיודיעו וכו' דהך דממ"נ אפשר דאשמועי' לה בדוכתא אחרינא אלא משום דלפי האמת אפי' ממ"נ חטאו בהוראה נמי פטורין לכך נקט תנא הכא למילתיה בה ובזה נתיישב כל מה שהק' ועדיין צ"ע במה שכתב הרמב"ם עצמו בפי"ב דין ב' וז"ל ב"ד שנסתפק להם אם שגגו בהוראה או לא שגגו אינם חייבים באשם תלוי שנאמר ונודעה החטאת עד שתודע וכו' וקשה טובא בדבריו דהא בגמ' הכא איתא להדייא דונודעה איצטריך לולא שיודיעוהו אחרים וכמ"ש הוא עצמו בפ' י"ד ומנ"ל למעוטי הא דאשם תלוי ועוד דתימא הוא לבדו' דרשא מדעתינו מה שלא נמצא בגמ' וקושייא זו מסתעפת ג"כ לקושייא אחרת דמנ"ל לתנא לומר דנודעה איצט' להא דולא שיודיעוהו דילמא קרא לא אתא אלא להא דפטורין מאשם תלוי וע"ק דלקמן דף ל"ז ע"א איתא בש"ס דקרא דעל שגגתו אשר שגג איצטריך משיח מאשם תלוי שאין חטאתו ושגגתו שוה דכתיב לאשמת העם משיח הרי הוא כצבור דמה צבור אין חטאתם ושגגתם שוה וכו' ע"ש והשתא קשה לדבריו דאמאי איצטריך קרא דעל שגגתו

אשר שגג דמלאשמת העם לחוד נפקא לן דפטור מאשם תלוי דהא בצבור מעטינהו קרא דונודעה מאשם תלוי ומשיח איתקש לצבור מלאשמת העם ועוד מסתעף מקושייא זו קשייא אחרת דאמאי איצטריך קרא דונודעה למעט צבור מהא דאשם תלוי דמשגגתו אשר שגג למעט צבור דהא אדרבא העלם דבר בצבור הוא דכתיב וע"ק דהיכי ממעטינן מונודעה אשם תלוי דהא בפר הוא דמשתעי קרא ואשם תלוי מאן דכר שמיה ומיהו הא איכא לשנויי דע"כ כי ממעיט קרא מאש' תלוי הוא דממעטי' דאי מפר לא איצטריך קרא דפשיטא דמספק לא מייתי משום חולין לעזרה ועוד תימא אשם ודאי מאי איכא למימר דהא תנן לקמן דכהן משיח חייב וב"ד פטורים וע"כ לומר דטעמא דב"ד פטורים משום דכתיב ביה נפש וב"ד אינם בכלל נפש וכמ"ש ר"מ שם וא"כ ה"ה והוא הטעם לאשם תלוי דב"ד פטורים דהא כתיבה ביה נפש וב"ד אינם בכלל נפש ותו לא איצטריך קרא דונודעה למעוטינהו מאשם תלוי ואין לומר דאשם ודאי לא איצטריך קרא למעוטינהו דשמעינן לה מג"ש דעליה כדלקמן דף ח' ע"א דאין חייבין אלא על דבר שודנו כרת ושגגתו חטאת ולעולם דמנפש לא ממעיט דהא ליתא דמג"ש לא ממעטינן להו אלא מפר אבל אשם אימא דמייתי וכן מוכח מפי' רש"י שם במשנה תדע דהא משיח נמי לא מחייב אלא על דבר שודנו כרת ושגגתו חטאת דילפינן ליה מלאשמת העם דמשיח הרי הוא כצבור ואפ"ה מחייב באשם ודאי אלא ע"כ דמנפש הוא דממעטי' להו לב"ד וכיון שכן הדרא קושיא לדוכתא. וע"ק דאמאי איצטריך ונודעה למעוטינהו לצבור מאשם תלוי דהניחא למאן דאמר דיחיד מביא אשם תלוי אפי' אי לא איקבע איסורא אלא למ"ד דאשם תלוי אינו בא אלא כי איקבע איסורא אבל אי לא איקבע איסורא פטור וכמו שפסק רבינו עצמו בפ"ח מה"ש אמאי איצטריך הכא קרא למעוטינהו מאשם תלוי דהא נמי לא איקבע איסורא והא לא דמי אלא לחתיכ' ספק של חלב ספק של שומן ולחלב הכוי לא הכריעו בו חכמים אם מין חיה אם מין בהמה הוא דפטור ואין לומר דאיצטריך קרא היכא דהורו בדבר שהיו מחזיקים בו איסור וכיון שהיו מחזיקין אותו באיסור מיקרי איקבע איסורא וכהניא דספק מגורשת וכמ"ש הרמב"ם שם דהא ליתא דלא מיקרי חזקה אלא בחזקה הבאה לו מעצמו וכה"ג הוא דילפינן בחולין דהויא חזקה דניזיל אבתרה אבל בחזקה שאינה באה לו מגופו אלא שהיינו מחזיקים הדבר באיסור מפני שהיינו סבורים שהוא איסור ואח"כ הורו להתיר אמרי' איגלאי מילתא למפרע דבטעות היו מחזיקי' בו איסור משא"כ בחזקה דמגופו ופשוט ואש"ס דדריש על שגגתו אשר שגג למעט משיח לא תיקשי לן למ"ד דבעינן איקבע איסורא למאי איצטריך קרא דאיכא למימר דשפיר איצטריך לכה"ג שהורה להתיר בחלב מן החלבי' שהוא מותר והיו לפניו ב' התיכות א' של איסור שהורה בה להתיר ואחת של היתר גמו' ואסל אחת מהם ונודע לו שטעה באותה הוראה וא"י אימו מהם אכל דהא ודאי איקבע איסורא ואיצטריך קרא למעוטי כה"ג אבל להרמב"ם שכתב שנסתפקו אם טעה בהוראה או לאו תיקשי דלהא לא איצטריך קרא דיחיד פטור כה"ג והיה נראה לומר דס"ל לרבינו דע"כ ס"ל לש"ס דהא דצבור פטור מאשם תלוי בלאו קרא דעל שגגתו אשר שגג נמי ממעטינן להו מאשם תלוי דאי לא תימא הכי תיקשי דאמאי לא קא מהדר לקמן בגמ' אלא אטעמא דמשיח ולא מהדר נמי אטעמא דצבור אלא ע"כ דצבור בלאו האי קרא דעל שגגתו אשר שגג ממעטינן להו ממשמעותיה דקרא דונודעה והא הוה פשיטא לי' לש"ס כי איצטריכא ליה היינו הא דמשיח דלא כתיב ביה ונודעה ולכך מהדר אטעמא דידיה ומסיק דמשיח נמי ממעטינן ליה משגגתו אשר שגג וזהו שהכריח רבינו לומר דונודעה ממעטינן לצבור מאשם תלוי וכן צ"ל ג"כ לפרש"י שכתב שם דצבור ממעיטי מנפש שהוק' לו הקושיא עצמה שכתבנו בסמוך אלא דבהא פליגי דרש"י משמע ליה מנפש והרמב"ם משמע ליה מונודעה הוא דשמעינן ואפש"י שיש לדחות הכרח זה ולומר דאנה"נ דצבור נמי לא ממעיטי אלא מקרא דעל שגגתו אשר שגג והא דלא מהדר הש"ס אלא אטעמא דמשיח משום דהעלם דבר לא כתיב אלא בצבור ולא במשיח ולא ממעטינן משיח אלא מאשמת העם דמשיח. הרי הוא כצבור וכי קאמר בברייתא שיכול וכו' משמע דבלא אשמת העם וכו' והאי אי לא כתיב לאשמת העם לא הוה שמעינן דמשיח בעי העלם דבר וממילא דלא ממעטינן משגגתו אשר שגג ולכך לא מהדר אלא אטעמא דמשיח והשתא לפ"ז אפשר לומר ג"כ דכולה מילתא סתמא דש"ס הוא דקאמר לה ומסיק דכדי נסבה אי נמי כיון דלפי האמת הא דמשיח צריכ' ביאור יותר משום הך קושי' דקש' לן בגוה דלאשמת העם ע"כ לא קאמר לה וכו' לכך לא נקט לה הש"ס להך שקלא וטריא אלא במשיח ולעולם דצבור לא ממעטינן אלא מהך קרא גופיה דעל שגגתו אשר שגג מ"מ נראה לו לרבינו דמריהטא דש"ס משמע דצבור לאו מהאי קרא ממעיטי ואע"ג דלפי האמת הא דצבור פטורים מאשם תלוי ודאי דמשגגתו ממעטינן להו ולכך דרשי ונודעה ולא שיודיעהו מ"מ כיון דאי לא הוה כתיב שגגתו וכו' הוה שמעינן מהא דצבור פטירי מאשם תלוי אלא משום דכתיבי שגגתו אשר שגג וכו' וממילא ממעיט צבור הוא דדרשינן ונודעה לולא שיודיעוהו לכך כתב רבינו להא דנודעה דשפיר משתמע מינה דפטירי מאשם תלוי ועוד י"ל דהוכרח רבי' לכתוב כן משום דק' ליה דאלת"ה מנ"ל דקרא דשגגתו וכו' אתא למעט משיח נימא דלא אתא אלא למעט צבור אבל משיח מחייב דבכלל נפש הוא כדאמרינן גבי אשם ודאי דב"ד פטורים ומשיח מחייב דנפש א' משיח ונשיא במשמע וכדאמרינן לקמן דה"נ באשם תלוי לא שנא דנפש כתיב בה אלא ע"כ דצבור שפיר ממעטינן להו מונודעה וכי איצטריך קרא דעל שגגתו וכו' ע"כ דלמשיח הוא דאיצטריך דצבור בלאו האי קרא שמעינן דפטירי וא"ת לפ"ז תיקשי נימא דקרא דונודעה לא אתא אלא לאשמועינן הא דולא שיודיעוהו וקרא דעל שגגתו וכו' איצטריך למעוטי צבור מאשם תלוי ומשיח חייב משו' דכתיב נפש וכמ"ש י"ל דכיון דממשמעותיה דקרא דונודעה שפיר משמע נמי הא דולא שיודיעוהו לכך ממעטינן תרוייהו דהי מיניהו מפקא וע"כ כי איצטריך על שגגתו וכו' למעט משיח אלא דאכתי תיקשי לתירוץ זה מה שהקשיתי לעיל דהיכי ממעטינן אשם תלוי מהא דונודעה דהא בפר הוא דמשתעי קרא ומה שתירצתי לעיל השתא לא שייך דהא לפי האמת איצטריך קרא להא דולא שיודיעוהו ומנ"ל דבא למעט צבור מאשם תלוי כיון דבפר הוא דמשתעי קרא וא"כ הדרא קושיא לדוכתה נימא דעל שגגתו לא אתא אלא למעט צבור אבל משיח מחייב דבכלל נפש הוא ולתירוץ א' שכתבתי בסמוך לא תיקשי.

ואפשר לומר דכיון דהא תולה שיודיעוהו והך דאשם תלוי אינם בסוג א' ולא שייכי אהדדי ע"כ דתרוייהו דרשינן דהא לא מכרעא מילתא אמאן מינייהו נשדייה לקרא דאכל חדא מינייהו אמרינן דלהא הוא דאתא קרא והי מינייהו מפקת יכיון דאי לא הוה איצטריך קרא אלא להא דאשם תלוי שפיר הוה ממעטינן ליה אע"ג דבפר הוא דמשתעי קרא השתא נמי דדרשינן מינה הך דולא שיודיעוהו דרשינן מינה נמי הא דאשם תלוי וכמ"ש ומה שהקשינו דהשתא דמנפש לא ממעטינן צבור מאשם תלוי אלא מונודעה אשם ודאי דב"ד פטור מנ"ל יש לומר דס"ל לרבינו דלהא לא איצטריך קרא שהרי לא חייב הכתוב לב"ד אלא על העלם דבר ואשם ודאי בא על המזיד כשוגג וממילא דלא מחייבי ב"ד ביה דהעלם דבר כתיב בהו ומשיח שאני דגלי ביה קרא נפש לרבו' משיח כדאיתא בגמ' דף ז' ע"ב נפש א' משיח וא' נשיא וכו' אבל צבור דלא גלי בהו קרא פטורי מהאי טעמא דאמרן אבל אשם תלוי שפיר איצטריך קרא למעוטינהו. אכתי פש גבן לבאר דאמאי איצטריך למעוטינהו מאשם תלוי כשנסתפקו אם טעו או לאו דהא לא איקבע איסורא ונראה דס"ל לרבינו דאע"ג שהיינו מחזיקים הדבר באיסור לא הויא חזקה גמורה וכמ"ש מ"מ לגבי האי מילתא מיקרי איקבע איסורא דלא בעי' חזקה גמורה וכהא דע"א אומר אכלת חלב וא' אומר לא אכלת חלב שכתב ר' דמייתי אשם תלוי ואע"ג דליכא חזקה דאוקי חד לגבי חד ואדרבא איכא למימר אוקי גברא אחזקתיה שלא אכל ואפ"ה כתב ר' דמיקרי איקבע איסורא ע"פ אותו העד שאומר חלב אכל והכא נמי אע"ג דלא הויא חזקה גמורה מ"מ כיון שהיינו מחזיקים אותו דבר באיסור מיקרי איקבע איסורא וכי מספקא להו השתא אם טעו בהוראה או לאו הו"א דמייתי אשם תלוי ולכך איצטריך ונודעה למשוטיה מאשם תלוי וא"ת אמאי לא נקט רבינו למילתיה בפשיטות ורבותא טפי שכל א' מן הקהל היו לפניו ב' התיכות א' מהן שהורו בה להתיר זלא דקדק בלבר לידע איזו מהן אבל שסמכו על הוראת בית דין ואח"כ נודע להם שטעו ונמצא דלמפרע לא ידעו אם חטאו או לאו והא ודאי הייבו איקבע איסורא בהתיכה מב' התיכות.

ו"ש לומר דלא ניחא ליה לר' למנקט למילתיה בהא משום דלא שכיח שרוב צבור יזדמן להם דבר זה בהתיכה מב' התיכות ונקט למילתיה בהא דנסתפקו אם טעו או לאו דשכיח וממילא נשמע לאידך דהא קרא פטר לזה מאשם תלוי זהו מה שנראה ביישוב דברי רבינו בכאן ואכתי פש גבן לבאר למה השמיט רבינו להא דאכלו חלב ודם א' בשגגת מעשה וא' בשגגת הוראה דאע"ג דממ"נ חטאו בהוראה פטירי ואין לומר דסמך רבינו על מ"ש בפ"ב מה"ש וז"ל מי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא בו אעפ"י שידע בודאי שעבר על ל"ת שיש בו כרת הרי זה פטור מקרבן וכו' דהא ודאי ליתא דצבור מיחיד לא ילפינן תדע דהא קרא נמי איצטריך למעט צבור כה"ג וכדאמרינן הכא בגמרא מקרא דעליה הרי להדיא דאי לאו קרא הוה אמרי' דחייבין כיון דממ"נ חטאו בהורא' ולא הוה ילפינן מיחיד ונראה ברור שדין זה ג"כ הוא רמוז בדברי רבינו במ"ש בפ' י"ד וז"ל ב"ד שהורו בשגגה ושכחו עצמו של חטא שהורו בו אעפ"י שהם יודעים ודאי שחטאו בשגגה ואעפ"י שהעם מודיעים אותם ואומרים להם בכך וכך הוריתם לנו וכו' עכ"ל ומדקאמר אעפ"י שהן יודעים בודאי שחטאו משמע דעשו רוב צבור ע"פ הוראתם דאם לא עשו ע"פ הוראתם הרי לא חטאו כלום ועוד דאי לא מיירי בעשו עכ"פ ממ"נ מאי אעפ"י שהם יודעים בודאי וכו' שכתב רבינו הרי כבר כתב ב"ד שהורו בשגגה וכו' ומהו שחזר וכתב אעפ"י שהן יודעים אלא ודאי הא אתא לאשמועינן דאף ע"ג דעכ"פ חטאו שעשו רוב צבור ע"פ וכו' כיון שלא ידעו ודאי עצמו של חטא שחטאו בו פטורין וזה פשוט וכן יראה ג"כ מדקדוק הלשון שסיים וכתב אעפ"י שהעם וכו' בכך וכן הוריתם לו דאי בשלא חטאו עכ"פ ע"פ הוראתם הו"ל ואעפ"י שהעם מודיעים וכו' כך וכך וכו' ומדקאמר בכך וכך משמע דכוונתו לומר שמודיעים אותם ואומרים להם שבדבר א' מב' דברים שחטאו בו הורו ולזה דקדק לכתוב בכך וכך ונמצא שרבינו דקדק בכאן לאשמועינן תרתי חדא דאע"ג דממ"נ חטאו בהוראת ב"ד שהצבור מודיעים אותם וכו' אפ"ה פטורין תדע ג"כ דבפרק י"ג גבי אשם תלוי דמפקינן ליה מונודעה לא סיים כוליה קרא ובכאן דקדק לכתוב כוליה קרא וה"ט דבשם לא ממעטי' אשם תלוי אלא מונודעה אבל קרא דהא דממ"נ לא שמעינן להא אלא מעליה לכך כתב כוליה קרא דונודעה שמעי' להא דולא שיודיעוהו ומעליה שמעינן להא דממ"נ ואע"ג שלא סיי' בדבריו אלא הא דלא שיודיעוהו ה"ט משו' דהא איצטריכא ליה אבל ההיא פשיטא דמעליה הוא דרשינן גבי יחיד מאשר חטא בה וכמ"ש ג"כ בפ"ב ולא הוזקק רבינו לבאר ג"כ בכאן דמעליה שמעינן לה וסמך על מה שסיים כוליה קרא לאורויי דמעליה הוא דשמעינן וכיון דלא נ"מ מידי להלכה לכך לא חש ג"כ לבאר ועוד דרבינו דקדק לכתוב דברי כלשון הברייתי דלא סיים התנא אלא הך טעמ' דולא שיודיעוהו ואדרבא הוא ז"ל פירש דבריו בהא דממ"נ וזה ברור ופשוט לכל מבין.

וראיתי לכ"מ שכתב בפי"ג אההיא שכתב רבינו שנסתפק להם וכו' ז"ל שם ת"ר ידעו שהורו וטעו מה הורו יכול יהיו חייבין וכו' ומפרש רבינו שהורו ונסתפק להם אם שגגו אם לאו עכ"ל ובאמת אני תמה על פה קדוש שיאמר דברי' כאלו חדא שאין לשון הברייתא הולם כלל פירושו זה ועוד יש סתירה גמורה מהש"ס לפירושו ולית נגר דלפריקניה ואין צריך להעלות על ספר ועוד אתמהה כיון דע"כ או הא דספק אם טעו בהוראה שכתב בפ' זה או אידך שכתב בפי"ד שהורו ולא ידעו מה הורו ע"כ דחדא מינייהו לא מצא לה מקור מן הגמרא א"כ ע"כ מידי קושיא לא פליט וכיון שכן מה הועיל הרב במה שנכנס בעובי הדוחק גדול לפרש הברייתא בהא דהורו ונסתפק מה הורו שאין לשון הברייתא ולא השמועה מסכימים כלל לפירוש ההוא ולבי אומר לי שלא יצאו דברים הללו מפה הרב ותלמיד טועה כתבה וכזה נמצא בספרים הגדולים וכמ"ש הכ"מ עצמו בכמה מקומות.

שם בש"ס מיבעי ליה פרט למתעסק וכו' מש' דהכא למתעסק לא איצטריך קרא וע"כ דלאו ה"ט משום דגמרינן לה משגגת מעשה דממעטינן ממ"נ מבה ועוד יש ראיות ברורות ואין להאריך אלא ע"כ לומר דהכא למתעסק לא איצטריך דכשחטאו רוב צבור בהוראה ממש וא' היה מתעסק שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך המחובר או להגביה התלוש וחתך המחובר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדאיתא התם בשבת דף ע"ב ע"ב בהא ל"ש לומר דמעטיה קרא שהרי אין היחיד מביא פר אלא צבור כדכתיב הקהל ואם זה שהיה מתעסק הוא משלים רוב צבור וממעט קרא דכה"ג פטורים מפר להא נמי לא איצט' דהא אמרינן לעיל בריש מכילתין ומודה רב דאינו מצטרף וכו' וכתיב כי לכל העם בשגגה ואין זו שגגה שזה לכולם וא"כ תו לא איצטריך הכא קרא להא ומכ"ש לר"י דפליג עליה דרב וס"ל, דנתחלף לו חלב בשומן דתולה בעצמו הוי דודאי לא שייך הכא לומר דממעיט קרא מתעסק שהרי פשיטא לן דאין זה אלא שגגת מעשה ולא שייך למעוטי הכא אלא בשגגת הוראה אך מה שיש לדקדק הוא נימא דאיצטריך קרא למעט כשכל הצבור נתכוונו לחתוך את התלוש וכו' וחתכו המחובר שהורו להם לחתוך המחובר דלרב ס"ל דתולה בב"ד הוי וקמ"ל הכא קרא דפטורים ודוחק לומר דרב אשי דמוקי להאי ברייתא כר' אליעזר ס"ל כר"י דהלכתא נמי כוותיה ורב יהודה דמוקי לה דלא כר"א ס"ל כרב דאם איתא לא הוה מייתי לה הש"ס בסתם ומשמע דלא שייכא האי פלוגתא בהך והיה אפשר לומר דע"כ הכא לא ממעטינן מתעסק להא מדממעט קרא דכי לכל העם בשגגה דאין מצטרף זה עם הצבור משום דאין שגגתן שוה משמע דכשגגתן שוה שכולם נתחלף להם חלב בשומן ואכלוהו מביאין פר וא"כ דעליה לא ממעיט אלא ממ"נ ואין בתירוץ זה ממש דהא נימא דקרא דכי לכל העם וכו' איצטריך לפטור אפי' בחלבים יעריות דלא שייך בהו מתעסק כדאמרינן שם בגמרא שכן נהגה אבל אם כל הצבור נתחלף להם חלב שהתירו להם ב"ד בשומן חייבין כיון

דתולה בב"ד מיקרי ועליה ממעטינן מתעסק דהיינו נתכוון לחתוך את המחובר וכו' דהאי הוא דמיקרי מתעסק ואעפ"י ששגגו כולם שגגה אח' ועוד דהא משמע דהך דרשא דכי לכל העם וכו' דלייכא מאן דפליג בה דאם איתא דר"י לא דריש לה א"כ מנ"ל דרב דריש לה דהא ש"ס הוא דקאמר להא דמודה רב וכו' אלא ע"כ דר"י נמי דריש לה וס"ל דהיא גופה קמ"ל קרא דאם לא היתה שגגתה שוה שזה נתחלף לו וכו' פטורים דמיקרי תולה בעצמו ולא דייקי' מינה אלא שגגתם שוה שכולם ידעו שהוא חלב ואכלוהו ע"פ ב"ד ומינה נמי לרב תיקשי דנימא דעליה יכו' וי"ל דרב ס"ל אדרבא מדאיצטריך קרא למעוטיה משום דאין שגגתם שוה אלמא דתולה בב"ד הוא ולא פטרי' להו אלא משום דאין שגגתם שוה ומינה דאם כולם נתחלף להם וכו' חייבין להביא פר דתולה בב"ד הוו וע"כ דעליה פרט לממ"נ אבל אין לומר דאע"ג דס"ל לרב דתולה בב"ד הוי מ"מ פשיטא לן דכה"ג דכל הצבור נתחלף להם פטורים כיון דלכ"ע חיובא בב"ד תלי וכיון דלא נכשלו צבור ע"פ ב"ד אע"ג דאילו הוה מתידע להו הוו אכלי ס"ס לא נכשלו ע"פ ב"ד ומשום טעמא דאילו מתידע לא מחייבי ב"ד ולא קאמר רב דתולה בב"ד הוי אלא לענין דלא לחייב בשגגת מעשה שלא חייב הכתוב בשגגת מעשה אלא כי מתידע ליה שב מחטאו משא"כ הכא ולענין זה הוא דמיקרי תולה בב"ד אבל לחייב ב"ד בפר פשיטא דפטירי ולהא לא איצטריך קרא דעליה דהא ליתא דא"כ אמאי איצטריך קרא דלכל העם דאין מצטרף הא פשיטא דאין מביאין פר כיון דלא מחייבי אלא משום צירוף הא' וס"ס לא נכשל ע"פ ב"ד אלא ודאי דכה"ג נמי מחייב דאי לאו דהורו ב"ד היו מדקדקים בדבר ולא היו נכשלים בו אלא נראה כמ"ש ועוד היה נראה דלא שייך למעט הכא מתעסק דמתעסק היינו שלא נתכוון לעשות אותו דבר שעשו וכיון דס"ל הכא דתולה בב"ד מיקרי א"כ חשבי' ליה כאלו ידע שהוא מחובר ותלשו והרי זה כמתכוונין וזה נוטה למה שתי' ודוק.

שם בש"ס שאני הכא וכו' קשה דהא עליה איצטריך לג"ש כדלקמן דאין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ואפשר לומר דמ"מ דרשינן עליה לממ"נ ודרשינן נמי ג"ש דמופנה מצד א' למדין דהך עליה דהתם מופנה היא אך קשה דהניחא לר"י דמסתבר ליה למדרש בה פרט לממ"נ אלא לר"א דלא מסתבר ליה לומר דבה פרט לממ"נ אלא למתעסק הכא נמי מנ"ל למדרש הא דממ"נ דהא איכא למימר דאיצטריך לג"ש ומופנה מב' צדדים היא גם אין לתרץ ולומר דשמעינן תרתי דמגופיה דקרא דעליה שמעינן פרט לממ"נ ומדשני קרא בלישניה דלא קאמר בה כדקאמר התם הויא מופנה לג"ש וכדאיתא בריש פרק היו בודקין דף מ' דעיקר קרא דהיטב לו' חקירות ומדשני קרא בלישניה דלא כתיב דרשת וחקרת מדכתיב גבי עיר הנדחת דבתר ודרשת כתיב וחקרת שמעינן נמי דמופנה היא לג"ש דהא ליתא דאפילו לקמן דפריך הניחא לר' וכו' אלא לרבנן דדרשי עליה לעריות וצרות מאי איכא למי' וכו' מאי קושיא היא זו דהא עכ"פ הא עליה דהכא מופנה היא מדשני קרא בלישניה ומופנה מצד א' למדין אלא ע"כ דלא חשיב ליה הכא שינוי דמאי אולמיה דבה מעליה גם אין לומר דאע"ג דאתא לג"ש נפקא לן הא ממשמעותיה דקרא דזה טעות דא"כ התם נמי דדריש בה פרט למתעסק אמאי לא ממעט נמי הא דממ"נ וזה פשוט. ולכאורה היה נראה לומר דאנה"נ דכי מוקמי' לה כר"א אתיא נמי כר' ואע"ג דדרשי' לה לג"ש מ"מ ע"כ דעליה להא הוא דאתא דאי לג"ש הוא דאתא תיסגי בהפנאה דמצד א' דהא הכא לא שייך למפרק מידי א"כ ע"כ דעליה דהכא להא דממ"נ הוא דאתא וכדמש' התם בפ' המפלת דף כ"ב ודף כ"ג דפריך התם לר' ישמעאל ומאי איכא בין מופנ' מצד א' במופנה מב' צדדי' ופריך נמי לרבנן אליבא דרב אחא מאי נ"מ בין מופנה מצד א' לשאין מופנה כל עיקר ע"ש משמע דהכי פריך לדר"י כיון דבמופנה מצד א' נמי אין משיבין א"כ למאי הלכתא אפנייה בתרתי וכן לרבנן אליבא דר"א למאי הלכתא אפנייה מצד א' כיון דבלאו הפנאה כל עיקר נמי למדין כי ליכא פירכא ובמופנה מצד א' נמי משיבי ומשני לדר"י שבקינן מופנה מצד א' ואע"ג דליכא פירכא ולמדין ממופנה מב' צדדים דלהכי אפנייה בתרתי כי היכי דלא ליגמר מאידך וכן לרבנן לר"א ופי' סוגייא זו כתבתי במקום אחר ועיין מ"ש התוס' ד"ה וילפינן ממופנה מב' צדדים וכו' מוכח מהתם דלר"י היכא דלא אשכחן ג"ש דמופנה מצד א' אלא זו דמופנה מב' צדדים ע"כ דכי אפנייה בתרתי לאו משום ג"ש דהא בחד הפנאה סגי כיון דס"ל דאין משיבין וע"כ דחדא מינייהו לדרשא אחריתי וג"ש למדין בהפנאה דמצד א' ואע"ג דאיכא פירכא ולרבנן דס"ל דכי אפנוי' רחמנא בתרתי לאו משום דשבקינן מופנה מצד א' וכדס"ל לר"י אלא משום דמופנה מצד א' משיבין א"כ ע"כ דכי אפנייה רחמנא בתרתי ה"ט משום דאיכא התם פירכא אבל אי ליכא פירכא ע"כ דחד מינייהו איצטריך לג"ש וכדמוכח התם דפריך לרבנן והכא מאי פירכא איכא ע"ש ומינה דהכא ג"ש זו דעליה דליכא למיפרך מידי ולא אשכחן דאיכא ג"ש אחריתי דמופנה מצד א' ע"כ דלכולהו תנאי לא בעינן דתיתוי מופנה מב' צדדים דבהפנאה מצד א' סגי א"כ ע"כ דחדא מינייהו לדרשא אחריתי והיינו לממ"נ אייתר עליה דהתם להפנאה לג"ש זהו מה שהיה נרא' לכאורה ולית דכל הך שקלא וטרייא דפ' המפלת היינו דוקא כההוא גוונא דהוה שתיק קרא מיברא ואו ויצר לגופי' ולאו מופנה הוא ושפיר ילפינן מיניה בג"ש מויצר דבהמה ולכך איכא למיפרך שפי' דלמה אפנייה רחמנא בתרתי בחד סגי דהא אפילו אי לא הוה כתיב ויברא שפיר שמעינן הך ג"ש מויצר דאיצטריך לגופה אבל הכא אע"ג דעליה האמורה כאן מופנה היא מ"מ ע"כ לאומרה דאי לאו הכי לא מתוקמא ג"ש דמעליה עליה וא"כ הדרא קושייא לדוכתה נימא דלא אתא קרא דעליה אלא לג"ש ואפשר לומר דאנה"נ דמבת לא דרשי ממ"ן כיון דאיכא למימר דאתא למעט מתעסק אבל הכא כיון דג"ש אפי' מופנה מצד א' למדין מסתם' אמרי' דחדא לג"ש וחדא לגופיה למעט ממ"נ ועיין מ"ש לקמן בש"ס בד"ה ורשב"א מאי טעמא וכו' ודוחק לכך נראה דכי מוקמינן לה כר"א היינו אליבא דרבנן דדרשי הא דזדונו כרת מתורה א' וכו' וא"כ ע"כ דעליה דהכא לא אתא אלא להא דממ"נ אבל לר' דדרש לעליה לג"ש לא מיתוקמא כר"י דדרשינן הכא פרט לממ"נ דממ"ש דקרא שפיר מתמעט כדממעט לה התם מבה ואייתר עליה דהתם לג"ש ללמד דעליה האמורה כאן בתוראה היינו בדבר שזדונו כרת ולפ"ז מצינן למימר כרב יהודה דמוקי לה כר"י משו' דבעי לאוקומי האי ברייתא ככ"ע ולפי' לר' דדריש עליה לג"ש ור' אשי ניחא לי' לאוקומה אפי' כר"א ואליבא דרבנן דהתם אך יש לדקדק קצת מנ"ל דר"י לא מסתבר ליה למדרש הא דממ"נ נימא דאיתו נמי מודה דכל כמה דמצי' לאוקומי קרא יתירא לדרשא אחריתי מוקמינן ולא דרשינן ליה לממ"נ דלא מסתבר וטעמא דדריש בה פרט לממ"נ משו' דמתעסק נפקא ליה ממלאכת מחשבת ויש ליישב.

שם בש"ס אשר חטאו עליה אין להקשות השתא לפי זה היכי ילפי' להדיוט מעלמא להכא דאם לא ידע וכו' ואע"ג דממ"נ אכל וכו' פטור דהא ההיא דבה בנשיא הוא דכתיב ועוד אייתר קרא הכא דצבור למעוטי כה"ג נמי ותרי הם ב' כתובים הבאים כא' דקי"ל כמ"ד אין מלמדין דליתא דהא דאמרינן דב' כתובים וכו' היינו כשאותם ב' כתובים למדין זה מזה ולכך אמרינן דאייתר חד מיניהו למעט דלא ילפינן מאידך ודווקא באותם ב' מקראות שפי' הכתוב אבל הכא דאותם ב' מקראות לא היו למדין זה מזה וצריכי תרוייהו שפי' ילפי' מיניהו במה הצד והכא נמי נשיא מצבור לא ילפי' מהדדי וכדמוכח הכא בגמ' והדיוט יליף מנשיא לחוד וליכא למפרך עליה מידי וק"ל.

שם בש"ס חד לחייב על כל קהל וקהל וכו' קשה דהא בברייתא איתא דמאשר חטאו הוא דשמעינן דחייבין על כל שבט ושבט ולא סגי להו בפר ומ"ש בת"ח דף ל"ו בש"ל י"ג ז"ל דלפעמים מצינו שמביא דמ"ש טעם הדבר והגמ' לא חשבו לטעם תוס' פרק הישן וכו' ע"כ קיצור בדבריו דפשיטא הוא שאין התנא מניח טעם האמיתי ואומר טעם שאינו אמת ודין זו צריכה לפנים וע"ש בפ' הישן ובכל אותם הסוגיות שכתבו שם התוס' ותמצא דבכולהו לדבריהם קאמר ואע"ג דאיתו לא ס"ל להך טעמא מ"מ מקשי לבר פלוגתיה ממאי דס"ל איהו גופיה כי היכי דלודי ליה מיהא בחדא ע"ש אבל היכא דלא שייך הא דלדבריהם פשיטא דלא שביק תנא קושטא וכו' ופשוט ועוד קשה בברייתא עצמה דלא רישא סיפא ולא סיפא רישא דברישא קתני אשר חטאו וכו' דמשמע דמאשר חטאו הוא דשמעינן להא והדר מסיים לכך נאמר קהל לחייב על כל קהל וקהל דמשמע דמהקהל יתירה הוא דשמעי' לה וכדמפרש בגמ' ואין לפרש דמאי דמסיים בברייתא לחייב על כל קהל וקהל וכו' ר"ל אפי' אותם שלא חטאו וקאי אמאי דסליק מיניה דקתני ושאר שבטים שלא חטאו מביאין וכו' ואהא הוא דאיצטריך קהל דמאשר חטאו לא שמעינן אלא שכל שבט ושבט מאותם שחטאו מביאין פר דהא ליתא דמהש"ס מוכח דלישנא דלחייב על כל קהל וקהל לא משמע הא דגרירא אלא דכל שבט ושבט מן החוטאים מביא פר בפני עצמו ולא סגי להו בפר א' מדקאמר לקמן בסמוך חד לחייב על כל קהל וקהל וחד לגרירא ולר"ש נמי קאמר חד לחייב על כל קהל וקהל ור"ש גרירא ליה הרי דלישנא דלחייב על כל קהל וקהל היינו לאפוקי דלא תיסגי להו בפר א' ואין במשמעו דר"ל דבא לומר דאפי' אותם שלא חטאו דמביאין ע"י התוטאים והגע עצמך לומר דמשמע נמי דכל קהל וקהל חייב בין אותם שחטאו בין אותם שלא חטאו מ"מ משמע דאתא נמי לאשמועינן הא דלא תיסגי להו בפר א' אלא כל א' וא' חייב בפני עצמו וע"ק לפי האמת דמסיק בש"ס דהא דלחייב על כל קהל וקהל מייתורא דקהל הוא דשמעינן אשר חטאו למאי אתא וע"ק ממאי דכל הנך ד' קהלי איצטריכו להנך וכדדרשינן להו הכא בש"ס דילמא דחד מינייהו איצט' לגופיה לאפוקי יחידים שחטאו דלא מייתו פר וכדקתני ברישא או אינו אומר אלא חטאו ב' יחידים מביאין ב' פרים וכו' ואין להשתבש ולומר דהא דב' יחידים אפילו אי לא הוה כתיב אלא תלת קהל הוה שמעינן אהא דיחידים פטורים מאינך קהלי דאיצטריכו לשאר מילי ממ"ש דקרא דזה שיבוש גמור וס"ס אמרינן דאי הוה כתיב תלת קהלי לא הוה דרשינן להנך מילי אלא תרי וחדא מינייהו הו"א דאיצטריכא לגופה וכן אי לא הוה כתיב אלא תרי וכו' וזה פשוט והיה נראה לכאורה לו' דשפיר איצטריכו תרוויהו דאי מאשר חטאו הו"א דוקא כי חטאו ב' שבטים הוא דמחייבי אבל א' ולא כלום וגזירת הכתוב היא דלא מחייבי אלא כי חטאו ב' שבטים וכה"ג איתא בת"כ וכמ"ש רש"י לעיל בדף ב' ע"ב בברייתא דועדיין אני אומר דרישא דהך ברייתא היה יכול יחיד שעשה חייב שנים שעשו פטורין וכו' ע"ש והיינו טעמ' דהו"א דגזירת הכתוב הוא דלא חייב אלא ביחיד וכ"ש הכא דאיכא סברא טפי דלא חייב הכתוב אלא במרובה ההיינו ב' שבטים אבל שבט א' לא ולקמן בסמוך נמי פריך ודילמא שאני התם דאיכא בנימין וכו' ופי' רש"י דב' שבטים הוא דאיקרו קהל אבל שבט א' לא ומשמע דפריך דלר"י נימא דבשבט א' ולא כלום הרי דהו"א דבב' שבטים הוא דמחייבי אבל שבט א' לא והשתא שפיר איצטריך קהל כי היכי דלא נימא דלא חייב הכתוב אלא בשחטאו ב' שבטים לכך כתב קהל לומר דבשבט א' נמי חייב דשבט א' איקרי קהל ואי הוה כתיב קהל לחוד הו"א דבין חטא שבט א' בין חטאו כל השבטים אינם מביאים אלא פר א' זמאי דאשמועינן קהל היינו דאפי' שבט א' מייתי פר ולא בעינן רוב צבור לכך כתיב אשר חטאו והביאו לומר דב' שבטים מביאין ב' פרים דלא סגי להו בפר א' ואין להקשות דהא לקמן ע"ב מסיק הש"ס דלר"ש בז' שבטים והם רובו של קהל לא מייתי אלא פר א' ואע"ג דר"ש דריש קהל לחייב על כל קהל וקהל מוקי לה כשחטאו ז' שבטים והם רובו של קהל וכה"ג הוא דמביא כל שבט ושבט פר בפני עצמו אלמא דמקהל לא משמע ודאי דאפילו כשחטא שבט א' מביא פר בפני עצמו ולא משמע אלא כל שבט בפ"ע מביא פר ומוקי לה בשחטאו ז' שבטים והשתא לפ"ז היכי אמרינן דאי מאשר חטאו הו"א דדקא חטאו ב' שבטים לכך כתב קהל לאשמועינן דאפי' חטא שבט א' בפ"ע מביא פר בפ"ע דהא ליתא וב' תשובות בדבר חדא דלר"י דאית ליה האי דרשא דאשר חטאו ע"כ דכי קאמר קרא קהל דהיינו שבט א' לא אתא אלא לאשמועינן דכי חטא שבט א' נמי מייתי ולא אהבאה דכל שבט ושבט מביא בפ"ע הוא דאתא דהא שמעינן מאשר חטאו דאף ע"ג דלא חטאו רוב צבור מביאין ב' שבטים מביאין ב' פרים ולא סגי להו בפר א' א"כ ע"כ דלחייב שבט א' הוא דאתא ועי"ל דלר"י משמע ליה דמקהל משמע נמי דשבט א' נמי שחטא מביא פר זהו מה שהיה נראה לכאורה. וקשה דהא בסמוך אמרינן דלר"י חד קהל לחייב על כל קהל וקהל ולפי מ"ש הא דלחייב על כל קהל וקהל מאשר חטאו הוא דשמעינן ולא שמעינן מהא דקהל אלא דאפילו שבט א' נמי שחטא מייתי פר והיה נראה לפרש דאנה"נ דמהקהל שמעינן דכל קהל וקהל חייב אלא דאי לא הוה כתיב אלא קהל הו"א דדוקא כי חטאו ז' שבטי' והם רובו של צבור הוא דמייתו כל שבט ושבט אבל כי חטא שבט א' לא לכך כתיב אשר חטאו ע"כ אייתר קהל היינו שאפילו שבט א' נמי שחטא מביא פר וממילא דכל שבט ושבט מביא פר בפני עצמו דאדרבא הא דכשחטאו ז' שבטים דמביא כל שבט ושבט בפ"ע הוא דמשמ' מהקהל וכדאשכחן לר"ש אלא דכיון דכתיב אשר חטאו דשמעינן מינה הא דכל שבט וכו' מביא בפ"ע אמרינן דקהל אשמועינן דשבט נמי מייתי והשתא שייך שפיר לומר דקהל לחייב על כל קהל וקהל דלפי האמת הא ע"פ שמעינן מקהל אלא דאשר חטאו איצטריך לאורויי דקהל שמעי' מינה נמי הא דשבט א' אלא דעדיין לא מצינו תשובה למה שהקשיתי דנימא חד קהל איצטריך לגופיה וכמ"ש לעי' לכן נראה ליישב כל מה שהקשיתי דאנה"נ דמאשר חטאו הוא דשמעינן להא דב' שבטים וכו' שכל שבט ושבט מביא פר בפ"ע וממילא משמע נמי דשבט א' שחטא שמביא פר בפ"ע כיון דלא קפיד קרא ארוב צבור אלא משום דלפי האמת אי לאו קהל הו"א דאשר חטאו היינו ב' יחידים ומקהל הוא דשמעינן דאשר חטאו היינו ב' שבטים לכך קאמר שפיר דהקהל לחייב על כל קהל וקהל וא"ת לר"ש דלא דריש הא דאשר חטאו לב' שבטים וכדמוכח לקמן בש"ס דס"ל דחטאו ו' שבטים אעפ"י שהם רובו ש"ק דלא מייתו אלא פר א' וע"כ דאשר חטאו דריש לה למילתא אחריתי או דס"ל דאיצטריך לגופה מנ"ל הא דלחייב על כל קהל וקהל נימא דהך קהל איצטריכא לגופה לאפוקי ב' יחידים וכדקתני התם בברייתא יש לומר דכיון דס"ל דתרי קהלי לג"ש הוא דאתא וכך היתה הקבלה שהרי אין אדם דן ג"ש מעצמו אלא ע"כ קבלה מרבו א"כ ממילא נשמע נמי דלא חייב הכתוב אלא לצבור ולא ליחיד וכי אייתר אידך קהל ע"כ דלחייב על כל קהל וקהל הוא דאתא עיין בסמוך מה שיש לי ליישב עוד בזה. ועוד היה נראה ליישב הנך קושיי דאקשינן בסמוך דמאי דקתני בברייתא אשר חטאו ב'

שבטים וכו' לאו מקרא יתירה דאשר חטאו דריש דאפשר דאורחיה דקרא הכי הוא ותנא אקהל יתירה הוא דסמיך ופרושי הוא דקא מפרש דקרא דאשר חטאו לא קאי אב' יחידים שחטאו דהא קהל הוא דכתיב ואשר חטאו דקאמר הייגו ב' שבטים תדע דאלת"ה דאורחיה דקרא הכי הוא א"כ תיקשי אשר חטא האמורה בנשיא ותלתא אשר חטא האמורים בהדיוט למאי אתו דלא אשכחן דאיצטריך לדרשא אלא חדא מינייהו האמורה גבי הבאה דודאי הך לאו אורחיה דקרא הוא שהרי כבר כתב ברישיה דקרא חטאתו אשר חטא בה וע"כ מה שחזר וכתב על חטאתו אשר חטא לדרשא וכמ"ש לקמן בהשגותי בסוגייא זו למ"ש בס' חפ"ה בכאן ע"ש ואינך אשר חטא לא אשכחן דאיצטריכו לשום דרשא ע"כ כמ"ש. עיין מ"ש לקמן דף ז' ע"א ד"ה ואינו מביא וכו' והגע עצמך דהוה מצינן דאיצטריכו כל הנך אשר חטא לדרשא מסתברא למימר דהא דאשר חטאו עליה ואשר חטא בה דאורחי' דקרא הכי הוא דאיצטריך כי היכי דלימא עליה ובה למעט דממ"נ חטא ולא ידע גופו של חטא אם בחלב או בדם אלא דלכארה לא יתיישב לפ"ז מה שהקשיתי לעיל דמנ"ל דכל הנך ד' קהלי איצטריכו להנך מילי נימא דחדא מינייהו איצטריכא לגופה דצבור הוא דמחייבי ולא יחיד ולר"ש ודאי דלא תיקשי דאיהו ס"ל דתרי לג"ש וכמ"ש בסמוך בתירוץ שלפ"ז אבל לר"י משמע דתיקשי ואפשר לומר דמחטאו הקהל שמעינן דבצבור הוא דמשתעי קרא ואע"ג שאינה אמורה לא בהוראה ולא בהבאה וכמ"ש רש"י מ"מ הא מהא שמעינן דלאו ביחיד משתעי קרא אך קשה לתירוץ זה דהשתא דמאשר חטאו לא שמעינן מידי אלא מהא דהקהל מנ"ל דכשחטאו ב' שבטים מביאים ב' פרים נימא דבפר א' סגי ולא איצטריך קרא אלא להא דשבט א' מייתי פר ולאפוקי מדר"מ דס"ל דלא מייתו מידי ואין לומר דלהא לא איצטריך קרא כיון דקהל מיקרי שבט א' ממשמעות דקרא נפקא דהא ליתא דאכל חדא וחדא מהנך קהלי איכא למימר דאיצטריך להא וממילא דלא דרשינן כל הנך ד' מילי דדריש ר"י וכמ"ש לעיל ואין לר' דמחטאת הקהל שמעינן לה שהרי אינה כתובה לא בהוראה ולא בהבאה ולא דרשינן מינה מידי תדע דהא לקמן מבעי' לן לר"ש דשבט א' שעשה בהוראת ב"ד הגדול אי מייתי פר או לא ואע"ג דר"ש ס"ל דשבט א' איקרי קהל א"כ ע"כ לומר דמקרא יתירה הוא דקא דריש והשתא הדרא קושיא לדוכתה נימא דקרא יתירה להא הוא דאיצטריך א"נ כר"ש דכשחטאו ז' שבטים והם רובו של קהל הוא דמייתי כל שבט ושבט אבל בחטאו ב' שבטים נימא דבפר א' תיסגי או אפילו פר לא מייתו ולתירוץ א' שכתבתי לפ"ז ניחא דתרי קראי אית לן אשר חטאו והקהל ולמאי דמסיק הש"ס לקמן אליבא דר"ש דשבט א' שעשה וכו' חייב נמי תיקשי דילמא דכשבט א' לא מייתי מידי ומיהו הא דר"ש הוה מצינן לשנויי דכיון דאיהו דריש תרי קראי לג"ש מחדא מינייהו שמעינן להא דשבט א' דהא ג"ש מופנה מצד א' למדין אלא דמהש"ס לא משמע הכי דקאמר תרי קהלי לג"ש וכו' ואין נראה לומר דס"ל לר"י דאע"ג דאי מוקמינן להקהל בשחטא שבט א' מ"מ שפיר שמעינן דבחטאו ב' מייתי ב' פרים כיון דרחמנא רמי חיובא אשבט א' ממילא דכל שבט ושבט מביא פר בפני עצמו דהא ליתא דאכתי תיקשי נימא דהקהל לא אתא אלא לאשמועינן דהיכא דחטאו ז' שבטי' דכל שבט ושבט מביא כיון דאיכא רובא אבל כשחטאו שבט א' לא ועוד דהניחא לר"י אלא לר"ש דאשכחן דס"ל דחטאו ו' שבטים אעפ"י שהם רובו של קהל או ז' ואינם רובו של קהל דלא מייתו אלא פר א' מאי איכא למימר נימא דבחטאו ז' והם רובו של קהל נמי לא מייתו אלא פר א' ואפשר לומר דס"ל לר"י דכיון דלא מכרעא מילתא אם לשבט א' הוא דאתא קרא דמייתו פר או לז' שבטים שחטאו דלא תיסגי להו בפר א' ותרווייהו שפיר משתמעי מקרא דקהל תרווייהו דרשינן דהי מינייהו מפקת ואחר שכתבתי כ"ז ראיתי ספר חפץ ה' שמכל הנך קושיי' דאקשינן בהאי סוגיא לא נתעורר אלא בב' או בג' מהם וחילק את השוים שכתב דהרמב"ם ס"ל דבברייתא לא מיירי בשגגו בב' מיני שגגות בשגגת הוראה ובשגת מעשה וכמו שפי' רש"י דהאי מילתא לא רמיזא בברייתי' ותלה הדבר בגירסאות דהרמב"ם גריס ולא שיודיעו החוטאים ורש"י גריס ולא שיודעו החטאים ולרש"י לא מיתוקמא האי ברייתא אלא בהא דממ"נ כמו שתראה להדייא בדברים.

ומעתה אבוא להשיב על דבריו דמ"ש דמונודע' ומעליה ממעטינן הא דבשגגו בב' מיני שגגות דממ"נ וכו' ומדלא כתי' ונודעה החטאת אשר נעלם בה וכתב אשר חטאו עליה שמעי' מיה' דאשר חטאו דב' שבטי' מביאי' ב' פרי' אע"ג דאשר חטאו איצטריך כי היכי דלימא עליה מ"מ מדשני קרא ש"מ דלדרשא הוא דאתא ע"כ ודבריו תמוהים שלא השגיח במה שלפניו שהרי מבואר מדברי הרמב"ם עצמו דמייירי בשגגו בב' מיני שגגות ועוד דלדבריו למה השמיט רבינו הכא הא דממ"נ וכמ"ש לעיל ע"ש גם מ"ש ליישב אליבא דהרמב"ם מאי דקאמר הש"ס מתני' דלא כר"א וכו' דאע"ג דלא מיירי תנא אלא בשגגו באחת ולא ידעו ב"ד אפ"ה שפיר שמעי' דאפי' חטאו ממ"נ פטורים דאלת"ה היכי קאמר דאף על גב דמודיעין אותם הצבור פטורים דהו"ל לאשמועינן מיהא בדלא הודיעו צבור פטירי דהא מסברא הו"ל למימר דחייבין כיון שידעו על כל פנים שהורו בשגגה דמשעה שהורו נתחייבו והדר לשמועינן דאע"ג דצבור מודיעין אותם ג"כ דפטורים אלא ע"כ דס"ל לתנא דברייתא כר"י וילפינן מהתם אלו הם דבריו בקיצור ודברים תמוהים הם דכיון דלדידיה לא מיירי תנא בהא דממ"נ חטאו בהוראה א"כ מאי קשה לו אמאי לא אשמעינן דבשלא הודיעו צבור פטורים דהא פשיטא דפטורים כיון דלא שגגו אלא באחת וספוקי מספקא להו לב"ד אם באותו דבר ששגגו בו הורו או לאו שהרי אין חייבין אלא על מה שעשו צבור ע"פ דאהוראה בלא מעשה פשיטא דלא מחייבי וכיון שאין יודעים אם באותו דבר שחטאו הורו או לאו מספק פטורים משום חולין לעזרה וזה פשוט דאטו אהוראה מחייבי הא לא מחייבי אלא בשעשו הצבור על פיהם וקרא נמי דבה לא איצטריך אלא להא דממ"נ ולא ניתן דבר זה לכתב מרוב פשיטותו. לכל מי שקורא ספר ועוד דאם כן אפי' כר"י נמי לא אתיא דמה שכתב דלא איצטריך קרא משום דס"ל כר"י דדריש התם בד"ה וילפינן מינה הא ודאי ליתא דהא מוכח הכא בש"ס דלא ילפינן צבור מהתם דא"כ לר"י תיקשי עליה למאי אתא והוא פשוט דהא איכא למפרך גם מ"ש ליישב קושי' אחת שהוקשית לו ארב יהודה דמי ס"ל להא דר"א פרט למתעסק ע"כ שפיר מתוקמא הא כר"א וכדמוקי לה רב אשי ותירץ דרב יהודה לא ניחא ליה להמציא מדעתו דרשא שלא הוזכרה במשנה ובברייתא על כן אני אומר כי הוה ניים ושכיב כתב דבריו אלו שהרי כל הש"ס מלא מזה לאלפים ולרבבות ויותר מזה מצינו שהאמורא מחדש מדעתו מדרשא דקרא הלכה שלא נמצית במשנה ובברייתא ואין דבריו אלו אלא דברי תימא ועוד אני תמיה שהרי דרשא זו ע"כ לומר אותה נמי לר"י ומי שאני לן לומר דר"א נמי מודה בה ועוד דא"כ פרט למתעסק לא הו"ל למימר שלא נמצאת מפורשת במשנה וכו' דמבה דרשינן ואין דבריו אלו אלא דבר תימא גם מ"ש וז"ל א"נ ס"ל וכו' דמילת עליה לא הוי כ"כ כמו בה וכו' עכ"ל דבריו אלו קשים לשומעם מכ"ש לאומרם וסתירתם מבוארת מן הסברא ומן הגמרא. ואין זו צריכה לפנים ובעיקר יישוב דקדוקו פשוט הוא דאפשר לומר דהוה ס"ל לר' יהודה דר"א בה לא דריש דאורחי' דקרא למימר הכי וכמה מלות איכא בקרא דנרא' שהם יתרים ולא אשכחן דדרשי להו ואפשר דס"ל לר' יהודה דפרט למתעסק לא שמיעא ליה לר"א מבה ודריש לה ממלאכת מחשבת דע"כ פרט למתעסק מהתם נפקא ליה ואפ"ה ס"ל לר"א דממ"נ פטור ולא דריש בה הכא ולפי מ"ש לעיל בש"ס בד"ה שאני הכא דכתיב עליה אין מקום לדקדוק זה כלל דרב יהודה בעי לאוקומי האי ברייתא אפילו כר"י דדריש עליה לג"ש ע"ש ואין להאריך עוד בדברים אלו גם ראיתי שם שכתב דברים בעיניו צריכים תלמוד דמבה הוא דדריש ר"י פרט לממ"נ ולא מאשר חטא דאשר חטא איצטריך פרט להמפריש חטאתו על החלב וכו' וכמ"ש הרמב"ם בפ"ג מהלכות שגגות ע"ש עכ"ל ושתי תמיהות יש לתמוה עליו חדא קושית הפשיטות דפשיטא דמבה הוא דדריש ועוד יש לתמוה עליו קושי' הסתירה דמה שכתב דאשר חטא בה דרשינן לה למפריש חטאתו על החלב וכו' ליתא דמעל חטאתו אשר חטא האמורה בהדיוט בסוף הפסוק דאו הודע אליו הוא דדרשינן לה וכמבואר בהרמב"ם עצמו שכתב וז"ל שנא' והביא קרבנו שעירת עזי' וכו' על חטאתו אשר חטא הרי מבואר שלא כדבריו ופסוק זה לא נכת' כלל מלת בה ועל שאר דבריו שכתב על דברי הרמב"ם אין להשיב כי די בזה ואין להאריך ודוק.

שם בש"ס מעיני הקהל אורחיה וכו' ק' מנ"ל דר"ש לא דריש ארבע קהלי כר"י חד לחייב על כל קהל וקהל וחד להוראה תלויה בב"ד וכו' ותרי לג"ש והשתא לא תקשי מנ"ל לר"ש דהוראה תלויה בב"ד וע"ק בסמוך דקאמר דר"מ קהל הקהל לא דריש דאמאי לא קאמר דר"מ תלת קהלי כתיבי כדקאמר הכא לר"ש תרי לג"ש וחד להוראה תלויה בב"ד וכו' והשתא לא תיקשי מאי דפריך נמי לקמן לר"מ הוראה תלויה בב"ד מנ"ל ונראה דהוכרח הש"ס לומר כן דאי ר"ש דריש ארבע קהלי ור"מ ג' קהלי ג"כ תיקשי לר"ש מנ"ל דאידך קהל להוראה תלויה בב"ד דילמא לגרירא הוא דאתא וכן לר"מ תיקשי מנ"ל דהך קהל תליתאה להוראה תלויה בב"ד הוא דאתא דילמא לז' שבטים שחטאו מביאין ז' פרים הוא דאתא לכך קאמר הש"ס דע"כ הוראה תלויה בב"ד לר"ש ור"מ לאו מהכא נפקא אלא מאידך קרא דנעשתה וכו' הוא דנפקא והשתא ע"כ דר"ש ליתא ליה אלא תלת קהלי דהוראה תלויה בב"ד מנעשתה נפקא וכן לר"מ ע"כ דתרי קראי הוא דאית ליה וק"ל.

שם בש"ס לחייב על כל קהל וקהל וכו' ק' מנ"ל דלחייב על כל קהל וקהל הוא דאתא דילמא לשבט א' שעשה בהוראת בית דינו הוא דאתא וי"ל דהך דרשא לא משמע בקרא משא"כ הא דהא אשכחן לשבט א' דאיקרי קהל וכדלקמן בש"ס ואע"ג דאם היה קרא יתירא ע"כ דרשינן לה מ"מ עדיף טפי לומר דאיצטריך לגופיה להאי דרשא דממשמעותיה דקרא נפקא ועוד דא"כ הוה משמע דשבט א' מיהא חייב ולא איצטריך אלא לאשמועינן אפילו בבית דינו והא ליתא דהא לא אייתר אלא חד קהל לכך לא מוקמינן לה אלא להא דשבט א' מיהא חייב ועוד י"ל דע"כ לא מצית למימר דאיצטריך להא דשבט א' דהא לר"ש לא אייתר אלא חד דהנך תרי לג"ש הוא דאתו ולית ליה הא דגרירא ואי דרשינן הא לשבט א' א"כ קשו קראי אהדדי דהא כתיב אם כל עדת ישראל וכו' ודרשינן מינה עדה המיוחדת לכל ישראל ואיזו זו סנהדרי גדולה אבל ב"ד של שבט א' לא מחייבי משא"כ לר"י ולקמן בש"ס מוקי מאן חכמים ר"ש משא"כ לר"י דניחא דהא דקפיד קרא אב"ד הגדול היינו דלא מייתו הנך שבטים דלא חטאו בהדייהו אלא כשחטאו שחטאו אבל לר"ש תיקשי וע"כ לומר דקרא לא אתא אלא לחייב על כל קהל וקהל ופשוט.

ע"ב שם בש"ס יליף מעיני מעיני קשה דבפ' אלו הן הלוקין דף י"ג ע"ב פריך הש"ס אי הכי נגמר מעיני מלעיניך ופי' רש"י שם וז"ל נגמר וכו' דכתיב בע"ז אם מעיני וכו' ע"ש ומאי קושייא דהא מעיני איצטריכא לג"ש דהוראה תלויה וכו' בשאר מצו' מע"ז או ע"ז משאר מצות למר כדאית ליה ולמר כדא"ל ואין לומר דפריך הכי משום דעכ"פ לעיניך האמורה במלקות מופנה היא ומופנה מב' צדדין למדין ולעיני האמורה בחייבי כריתות הויא מופנה למילף מינה מעיני האמורה בע"ז והויא מעיני האמורה בע"ז ומעיני האמורה בשאר מצות תרוייהו מופנים ולכך ילפינן ע"ז משאר מצות לכ"ע לענין ביטול מקצת וקיום מקצת ולא פרכינן מה לשאר מצות וכו' תאמר בע"ז שיצא לידון בפ"ע דמופנה מב' צדדים לכ"ע למדין ואין משיבין דהא ליתא דכיון דדרשינן לעיני מלעיניך חשיבא אינה מופנה כלל דהא ע"כ דנימא קרא בחייבי כריתות מעיני דאי לאו הכי היכי גמר וכן מעיני האמורה בע"ז נמי חשיבא אינה מופנה דאיצטריכא למילף מג"ש דלעיני האמורה בחייבי כריתות וכמ"ש לעיל בש"ס דף ה' ע"א בד"ה שאני הכא וכו' ושם בד"ה ורשב"א וכו' ולקמן דף ח' ע"א ד"ה הניחא וכו' וא"כ מעיני האמורה בשאר מצות הוא דמופנה והשתא תקשי בין למאן דילף הוראה בע"ז משאר מצות בין למאן דאית ליה הוראה בע"ז הוא דכתיב ומ"מ ילפינן ע"ז משאר מצות לענין קיום מקצת וכו' דהא אינה מופנה אלא מצד א' וס"ל לרבנן שם דמשיבין והכא ודאי איכא למיפרך תאמר בע"ז שיצאה לידון וכו' כדלקמן בבריית' ומיהו הא איכא לשנויי דהא פריך התם בפרק אלו הן הלוקין נגמר מעיני מלעיבא דר"ע הוא דפרכינן כדאיתא התם ולדידיה אפילו במופנה מצד א' למדין ואין משיבין וכמ"ש התוספות בנזיר דף מ"ח ע"ב ד"ה ולאחותו וכו' וכמ"ש לעיל בש"ס בסמוך דף ה' בד"ה ורשב"א וכו' אלא דאכתי תיקשי דכיון דדרשינן מעיני דע"ז ממעיני דשאר מצות להוראה ולקיום מקצת וכו' א"כ ע"כ דלימא קרא מעיני בע"ז דאל"ה היכי גמר מצות מע"ז או ע"ז משאר מצות וכן לעיני האמורה בחייבי כריתות ולעיני האמורה במלקות איצטריכו תרוייהו לחייב מלקות בחייבי כריתות דאי לאו הכי היכי גמר וכי הדר וגמר מעיני האמורה בע"ז מלעיני האמורה בחייבי כריתות לחייב מלקות במיתת ב"ד הויא שאינה מופנ' כל עיקר דמעיני דע"ז הא איצטריכ' לג"ש דהוראה אשאר מצות ולעיני איצטריכא לג"ש מלעיניך וכמ"ש לקמן דף ח' בד"ה הניחא וכו' לדעת התוס' שם דעליה האמורה באחות אשה אינה מופנה ע"ש ומכ"ש לדעת התוס' בפרק המפלת שכתבו דע"כ לא נתקבל' ג"ש אלא על אח' מהם אפי' שכל תיבה אחת חשיבי כשנים ואמרינן דלא נתקבלה אלא על א' מהם והכא נמי אין אומרים דמעיני האמורה בע"ז אתיא לג"ש ממעיני האמורה בשאר מצות ואתא נמי לג"ש מלעיני האמורה בחייבי כריתות דהנע עצמך דהוה מצינן למגמר מעיני דע"ז מלעיני דחייבי כריתות מ"מ מאי קושיא היא זו דנימא דלא קבלו בפרשת קרבן צבור אלא ג"ש א' ולכך כיון דדרשי לה להוראה דשאר מצות ממעיני האמורה שם תו לא מצינן למילף ג"כ מעיני זו דע"ז מלעיני האמורה בחייבי כריתות כדמוכח התם בפרק המפלת דכי פריך נימא ויברא דאדם מופנה ונילף תנין מאדם לא פריך דנילף תרוייהו דא"כ לא משני ליה מידי אלא ע"כ דלא פריך אלא דלא נילף אלא תנין

אבל בהמה לא נילף דתרוויהו איכא למימר אימור לא נתקבלה אלא אחת ולכך משני כיון דלא נתקבלה אלא אחת שבקינן הך דמופנה מצד א' וילפינן הך דמופנה מב' צדדים וכדמוכח שם בתוספות ע"ש וכמ"ש לקמן בד"ה הניחא וכו' והכא נמי מאי קושיא הוא זו נימא אימור לא נתקבלה בפרשת קרבן צבור אלא ג"ש אחת וכי תימא דהכי פריך מנ"ל לומר דג"ש אתא להאי דהוראה דילמא למלקות בחייבי מיתות הוא דאתא קשה ג"כ דמדמי נילף ושבקינן ג"ש דמעיני מלעיני ודרשינן מעיני דע"ז ממעיני דשאר מצות דמי ומכ"ש לפי מ"ש לקמן דף ח' בד"ה הניחא בתי' ראשון שכתבתי ליישב מ"ש שם התוספות בשם ר"ת דא"א שתבוא תיבה א' לב' מקומות ולכך פריך שם בפשיטות ורבנן האי סברא מנ"ל ע"ש דכ"ש דתיקשי הכא טפי דהאי מעיני האמורה בע"ז א"א שתבוא ללמד לב' מקומות להוראה בשאר מצות או משאר מצות למר דאית ליה ולמר כדאית ליה וללמד ג"כ למלקות בחייבי מיתות בית דין מג"ש דמלעיני האמורה בחייבי כריתות ואף שיש לחלק דלא אמרה ר"ת אלא התם דעליה דחטאת אינה מופנה ונמצא דעליה דאחות אשה אי הויא מופנה מלמדת לב' מקומות משא"כ הכא דכולהו מופנים מצינן לומר דמעיני האמורה בשאר מצות מג"ש ומעיני האמורה בע"ז לג"ש מלעיני דחייבי כריתות מ"מ הא ליתא דהתם נמי עליה דיבום מופנה היא ואיכא למימר דאתיא לג"ש מעליה דאחות אשה ועליה דאחות אשה דמופנה מלמדת לעליה דחטאת ואפ"ה ס"ל לר"ת דלא גמרי' כה"ג משום דא"א לתיבה א' שתלמד לב' מקומות וכי פרכת זיל לאידך גיסא דלא נילף אלא עליה דחטאת מעליה דאחות אשה משנינן שבקינן מופנה וכו' ע"ש והכא נמי כי פרכת נילף מעיני דע"ז מעיני דחייבי כריתות ולא נילף הא דהורא' משנינן מדדמי ילפין וע"כ לא קאמר רבי ישמעאל זו היא שיבה וכו' אלא היכא דליכא דדמי וכדאית' בכמה דוכתי וכמ"ש שם התוס' בפ' המפלת ואיך שיהיה מידי קושיא זו דאימור לא נתקבלה לא פלטת דבהא ליכא מאן דפליג וכמ"ש שם בד"ה הניחא ואפשר דאנה"נ דהוה מצי לשנויי ליה מדדמי ילפינן ולכך גמרינן מעיני דע"ז ממעיני דשאר מצות ושבקינן מלעיני דחייבי כריתות דלא דמי אלא דעדיפא מינה משני.

שם בש"ס ור"מ וכו' מה להלן ב"ד ולא צבור וכו' וא"ת דאמאי לא קאמר בש"ס לר"מ בית דין דאיקרי קהל מנ"ל כדקאמר נמי לקמן ור"ש ור"י שבט א' דאיקרי קהל מנ"ל וי"ל דהתם דאע"ג דאייתר להו חד קהל לשבט א' וכו' מ"מ אי לאו דשמעינן בעלמא דשבט א' איקרי קהל לא הו"ל למימר דאשבט א' הוא דקפיד קרא דכיון דעל כרחך לאו אצבור קפיד קרא נימא דעשר' נמי דאשכחן דאיקרו קהל כדאיתא בפסחים דף ס"ד ע"ב ובכמה דוכתי ומהיכא משמע דאשבט א' דוקא הוא דקפיד ולכך מהדר לאשכוחי קרא דקרי לשבט א' קהל ולא מוקמינן לקרא יתירא דקהל דהכא אלא אשבט א' אבל הכא לא שייך לומר מנ"ל דב"ד מיקרו קהל דהא אית לן ג"ש דקהל האמור כאן היינו ב"ד ובזה ניחא נמי דלא תיקשי דמאי דקאמר הש"ס לר"ש שבט א' וכו' מנ"ל דמאי קושיא היא זו דנימא דע"כ מייתור דקרא דהכא אמרינן דאיצטריך לחייב על כל קהל וקהל ועיין מ"ש לעיל ברש"י בד"ה דהכי דריש ר"מ וכו' ולפי מ"ש ניחא.

שם בש"ס ורשב"א מאי טעמא וכו' עד דכתיב מעיני וכו' י"ל דהיכי משמע ממעיני מ"ם המקצת דהא מ"ם זו מ"ם השימוש היא דהיינו שנעלם דבר זה מעיני העושים ושפיר משמע שכולם עשו ועדיפא מינה אמרינן בסמוך לר"מ דהא דהקהל לא דריש וה"ט משום דאורחיה דקרא הכי ומכ"ש הכא דלא משכחת לה דלימא קרא אם עיני העדה דא"כ לא מצי מסיים קרא נעשתה דאין לו הבנה וע"כ דלימא נעשתה ולא עשו לאשמועינן הוראה כדאמרינן בסמוך, לר"מ גופי' ור"ש ואם באנו לו' דמעיני כולי' יתיר' הוא קש' דהא האי מעיני לג"ש אתא כדאמרי' בסמוך וא"כ מנ"ל דלמיעוטא אתא נימא דלג"ש הוא דאתא ומופנה מב' צדדים היא דלא שייך לומר אמאי אפנייה בתרתי כדאמרינן שם בפ' המפלת דף כ"ג דהא קרא ע"כ דלימא קרא הכא נמי מעיני דאי לאו הכי היכי מתוקמ' ג"ש אחת וכי תימא דהכי פריך מנ"ל לומר דג"ש אתא להאי דהוראה דילמא למלקות בחייבי מיתות הוא דאתא קשה ג"כ דמדמי נילף ושבקינן ג"ש דמעיני מלעיני ודרשינן מעיני דע"ז ממעיני דשאר מצות דמי ומכ"ש לפי מ"ש לקמן דף ח' בד"ה הניחא בתי' ראשון שכתבתי ליישב מ"ש שם התוספות בשם ר"ת דא"א שתבוא תיבה א' לב' מקומות ולכך פריך שם בפשיטות ורבנן האי סברא מנ"ל ע"ש דכ"ש דתיקשי הכא טפי דהאי מעיני האמורה בע"ז א"א שתבוא ללמד לב' מקומות להוראה בשאר מצות או משאר מצות למר דאית ליה ולמר כדאית ליה וללמד ג"כ למלקות בחייבי מיתות בית דין מג"ש דמלעיני האמורה בחייבי כריתות ואף שיש לחלק דלא אמרה ר"ת אלא התם דעליה דחטאת אינה מופנה ונמצא ד

זה מאי חזית דחדא מוקמינן לה כחוב וכו' וכמ"ש ואי הוה אמרינן נמי דמ"ש רבינו ואפילו עשה שבט א' והוא רובו וכו' דכוונתו היא לומר דאם לא הוה רובו של קהל לא מייתי מידי והרשב"א ס"ל משמו ור"מ דדוקא ז' והם רובו של קהל וכו' אבל אם אינו רובו של קהל לא מייתי מידי הוה ניחא אבל אי אמרי' דמ"ש הרב דבעי' רוב צבור דוקא לענין גרירה הוא דבעינן רוב אבל אותם שבטים שחטאו מייתו עכ"פ אעפ"י שאינם רובו של קהל תקשי ובאמת יש לתמוה עוד על רבינו דלמה השמיט הא דשבט א' או ב' שבטים וכו' שעשו ע"פ הוראת ב"ד הגדול ולא ביאר מה דינה אם כר"י קי"ל דמייתו פר לכל שבט או כרשב"א דכל שאינן רובו של קהל סגי להו בפר א' כר"מ ורשב"א ס"ל דלא מייתו מידי ואפשר ליישב תמיהא זו דסמך רבינו על מה שכתב רבינו וז"ל והקריב הקהל כל קהל וקהל וכל שבט ושבט קרוי קהל וכו' משמע משטחיות דבריו דכל שבט שחטא אעפ"י שחטא בפ"ע מייתי פר ואע"ג דאשכתן נמי האי לישנא אליבא דרש"י כדאיתא בש"ס לר"ש חד לחייב על כל קהל וקהל ומסיק הש"ס הכא דלר"ש דוקא כשחטאו ו' שבטים הוא דמביאין כל שבט ושבט מהא לא אירייא דאי תניא תניא אבל משטחיות הלשון משמע דהחיוב רמי אשבט א' אעפ"י שלא חטא אלא הוא.

ועוד היה אפשר לומר איפכא דמה שלא ביאר ר' דשבט א' שעשה בהוראת ב"ד הגדול משום דסמך על מ"ש הכא דבעינן שיהיה רוב באותו השבט וממילא משמע דליכא חיובא כלל בשאין בו רוב דאי איתא דחייבין איבעי' ליה לפרושי אבל פיטורא לא איצטריך לאשמועינן דמסברא אין לנו לחייבו. ופי' א' נראה עיקר בדברי רבינו שהרי כתב בריש פ' שאח"ז וז"ל הרי שהורו ב"ד של א' מן השבטים להם שחלב הקיבה מותר ואכלוהו אנשי מקומם על פיהם אותו ב"ד פטורים וכר' ע"כ משמע דדוקא בשחטא ע"פ בית דינו הוא דפטירי אבל חטא ע"פ ב"ד הגדול חייבים ואעפ"י שלא חטא אלא שבט והכי נמי דייק בש"ס דר"ש ס"ל דשבט א' שעשה בהוראת ב"ד הגדול דחייב דמאן חכמים ר"ש ודייקינן ע"פ אותו ב"ד הוא דפטירי אבל ע"פ ב"ד הגדול חייבים והכי נמי נידק מדברי ר' ואע"ג דמהא לא תיפשוט לדעת רבינו אלא דלא קי"ל כר"מ דפטיר להו מולא כלום אבל בהא דחטאו ב' או ג' שבטים ואינם רובו של קהל אכתי לא משמע דתיפשוט מהא מידי דאיכא למ' כר"י דכל שבט ושבט מייתי פר ואיכא למ' כר"ש דכולהו סגי להו בפר א' מ"מ תפשוט מאידך ממה שלא ביאר דין זה שחטאו ב' שבטים ע"פ ב"ד הגדול אי מייתו ב' פרים או לאו דהשתא ע"כ דלא מצית לפרש דסמך רבינו על מה שתלה החיוב בשחטאו הרוב דהא ליתא שהרי ע"כ הא איכא חיובא בשבט א' או ב' דפר א' מיהא מייתו ועכ"ל לומר כפי' א' דסמך מ"ש דקהל לחייב על כל קהל וקהל וזהו מה שנראה ביישוב קושיא זו ומה שהק' דכי הייכי דלענין גרירא מוקמינן לקרא שהיה באותו השבט רובו של קהל וכו'. נראה ליישב דס"ל לרבינו דכר"י קי"ל דס"ל דשבט א' כמי איקרי קהל וכי אייתר קרא דקהל לחייב על כל קהל וקהל ממילא משמע דכשחטא שבט א' נמי חייב דהא ע"כ הך קהל פי' שבט א' וממילא משמע נמי דאפי' לא חטא אלא שבט א' נמי חייב אבל קהל דלגרירי' לא מוקמינן לה אלא ברוב צבור ולא בשבט א' דהא טפי משמ' דקהל היינו רוב צבור וא שבט א' אע"ג דאשכתן נמי דאיקרו שבט א' קהל היכא דגלי גלי והיכא דלא גלי לא והכא אי לאו דקרא יתירה הוא לא הוה מוקמינן ליה אלא ברוב צבור דסתמא הכי הוא דמשמע ולכך בקהל דאתא לשבט א' שמעינן נמי דאע"ג דלא חטא אלא שבט א' דמייתו ה"נ חטאו ב' שבטים וכו' משא"כ בקהל דגרירא דמוקמי' ליה כפשטיה דהיינו רוב צבור דכשחטאו רוב צבור מביאין הגך דלא חטאו מייתורא דקרא ואע"ג דר"י לא ס"ל הכי מ"מ פסק רבינו בהא דגרירא דלא כוותיה. ועוד יש לומר דמסתבר לרבינו טעמו דרשב"א דעכ"פ בעינן רובא מדכתיב כי לכל העם בשגגה וכיון דלא גלי קרא מסתברא דלא מוקמי' לה אלא בהא דגרירא דבהא הוא דהקיל הכתוב דאי לא הוה בחוטאי' רוב דאין נגררים אותם שלא חטאו דהא אי לאו האי קרא הו' אמינא דבהא דגרירי' נמי אפי' לא חטא אלא שבט א' נגררים אלא דמיתורא דקרא דלכל העם הוא דשמעי' להוכיח דאיכא לאוקומי קרא בהא דגרירא ושפיר איצטריך קרא יתירה ללמד אין נגררים ממילא דאחוטאי' מיהא מחייבי דמנ"ל לו' דלהא נמי הוא דאתא נימא דלא אתא אלא לאידך דגרירי' והך דרשא דלחייב על כל קהל וקהל כדקאי קאי ואל יקשה בעיניך מה שפסק ר' בחדא כר"י ובאידך כרשב"א דהא לא תלי הא בהא ושפיר מצינן לפסוק בחדא כחד וכו' כנ"ל ליישב דברי רבינו לדעת הכ"מ ולי נראה לפרש דרבינו מפרש דר"י גופיה הכי ס"ל דאין נגררין שאר השבטים אלא כשיש באותו השבט רוב כל השבט' וטעמו כמ"ש לעיל בד"ה אלא לאו ר"י וכו' דבלית ביה רובא מהך ברייתא לא תיפשוט דאיכא לאוקומי בדאית ביה רובא דוקא ואי קשיא לך א"כ לעיל נמי דהוה בעי למפשט דאין נגררין לימא דלא מיירי אלא כדלית ביה רובא וכמ"ש לעיל.

יש לומר דס"ל לרבינו דעדיפא מינה דחי אבל אין לתרץ דהא דלא דחי הכי משום דא"כ עכ"פ תפשוט מינה דהיכא דליכא רובא נגררין דהא ליתא דהא לפי האמת הכי ס"ל לרבינו דהיכא דליכא רובא מודה ר"י ולא מבעיא לן אלא היכא דאית ביה רובא ואי קשיא לך מנ"ל ליה לש"ס דבהא דלית ביה רובא לא פליג ר"י י"ל דס"ל לש"ס דבהא לא פליג מהך טעמא גופיה שכתב בסמוך לדעת הכ"מ ולא מספקא לן אלא אי בעינן בהא דגרירא רוב מנין ורוב בנין או בחדא מיניהו סגי ועוד נ"ל טעמא של רבינו מדאמרי' לקמן דף ו' ע"א בשלמא לר"י משכחת לה כגון דחטאו י"ב שבטים א"נ דחטאו ז' שבטים ושארא בגרירא וכו' והשתא קשה דהא מסקינן הכא דבשבט א' נמי מייתי אינך בגרירא אבל אי אמרינן דדוקא אי אית בהו רובא הוא דנגררין ניחא דמילתא דפסיקא נקט דבו' שבטים עכ"פ מייתו אינך בגרירה.

ואחר שכתבתי זה מצאתי לרבינו עצמו בפי' המשנה שכתב ז"ל בסוף פירקין ז"ל כבר ביארתי בהקדמת וכו' עד וכמו כן לדעת ר"י שבט א' שעשה בהוראת בית דין הגדול שאר שבטי' מביאין ע"י פר כשהיה רוב הקהל וכו' עכ"ל הרי להדיא כמ"ש דעוד ראיה ממאי דאיתא בירושלמי דף י"ד ע"ב ז"ל הלכה הורו ב"ד ועשו וכו' תני רשב"א אומר חטאו ו' והן רובו וכו' עד אמר ר"א לא אמרו אלא ו' והם רובו הא ה' אעפ"י שהן רובו הרי אלו פטורים אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן וכו' ע"ש הרי ע"כ דרבינו לא פסק כרשב"א שהרי פסק להדיא דבשבט א' והן רובו נגררין א"כ ע"כ כר"י דס"ל וכמ"ש ודברי הכ"מ אי אפשר ליישבם ע"פ שיטה זו שכתבתי ותו לא מידי.

שם בש"ס שבט א' לר"ש וכו' ק"ק דמאי קא מבעיא ליה תיפשוט ליה מדר"י דהא ר"י דדריש קהל לחייב על כל קהל וקהל אשכתן דס"ל דשבט א' מייתי ומינה לר"ש דדריש נמי הכי קהל לחייב וכו' דהכי ס"ל דמנ"ל לבדו' מחלוקת חדשה כיון דאיהו נמי דריש כר"י ולהך שינוייא שכתבתי לעיל בפי' הברייתא דר"י דריש לה מאשר חטאו נימא דהתם משמע דאפילו ב' שבטים מביאין ב' פרים ומינה דבשבט א' נמי מייתי פר דהא ב' שבטים לא הוו רובא אבל ר"ש לא דריש הא דאשר חטאו אלא מקהל ואיכא למימר דלא חייבינהו רחמנא אלא שחטאו ז' דהוו רובא אבל לפי מ"ש לעיל באידך שינוייא דר"י נמי מקהל הוא דדריש א"כ משמ' ודאי דר"ש נמי דדרי' הכי מוקי לה כר"י וי"ל דכיון דאשכתן דפליג ר"ש עליה בהא דו' שבטים והן רובו של קהל ס"ל דבפר א' סגי דהא לא מצינן לאוקומי הך ברייתא דמה הן מביאין אלא כרשב"א דאי כר"י תיקשי דהא פשטינן בסמוך דס"ל דמביאין שאר שבטי' א"כ ליה לן למימר דאפשר דבהא נמי דשבט א' פליג ומחתינן ליה חד דרגא דבו' והן רובו של קהל סגי להו בפר א' ובשבט א' לא מייתו מידי או דילמא דו' שבטים לר"ש כחד חשיבי וכי היכי דבו' מייתו פר א' הכי נמי בשבט א' מייתי פר א' דדין א' להם. ועוד י"ל דאנה"נ דמסברא אית לן למימר דלא פליג כל כמה דלא אשכחן להדייא דפליג ומ"מ שאל השואל כי שמא איכא ברייתא דמפרש בה דר"ש פליג וכי פשיט ליה ממתני' ומברייתא דר"ש מודה לר"י בהא דמייתי פר כיון דלא אשכח ברייתא דתני איפכא מסברא אית לן למימר דלא פליג אלא דניחא לי' למפשט לה ממתני' דמשמע להדייא דהכי ס"ל.

שם בש"ס ותסברא וכו' קשה דכיון דר"ש קהל א' הוא דמייתי ליה לחייב על כל קהל וקהל וע"כ דלא מוקי לה אלא כשחטאו ז' שבטים כדמסקינן הכא אבל בו' שבטים לא מייתו אלא פר א' א"כ היכי מצינן למימר דבשבט א' לא מייתי כלל דאי הכי ס"ל תיקשי דמנ"ל הא דו' שבטים מייתו פר א' כשהם רובו של קהל ובשבט א' לא מייתי כלל דזו מנין בשלמא אי אמרינן דשבט א' נמי מייתי פר איכא למימר דס"ל דו' שבט' כחד חשיבא וממשמעותיה דקרא נפקא לן דשבט א' איקרי קהל ובלאו קרא דקהל יתירה דלחייב על כל קהל וקהל שמעי' הא דאפי' בשבט א' מייתי פר אלא דלא הוה 'דעי' היכא דחטאו רוב השבטים אי מייתו לכל שבט ושבט או דילמא דלא מייתו אלא פר א' דממשמעותיה דקרא אהני לן לומר דאפילו שבט א' מייתי לכך איצטריך קהל יתירה לחייב על כל קהל וקהל ומוקמינן לה בשחטאו רובם דאיכא סברא טפי לחייבינהו אבל שבט א' ושבה שבטים דכחד חשיבי לא מייתו אלא פר א' אבל אי אמרינן דבו' שבטים מייתו פר א' ובו' לא מייתי מידי תיקשי מנ"ל לפלוגי בין שבט א' לו' שבטים כיון דקהל ע"כ ס"ל דלא מייתו אלא כשחטאו רוב השבטים ואפשר לו' דס"ל לש"ס דע"כ ר"ש דריש להא דרשב"א דקשו ליה קראי אהדדי כתיב כי לכל העם דמשמע דבעינן רוב צבור וכתיב מעיני הקהל דמשמע מיעוט' דאי לא תימא הכי תיקשי מנ"ל לר"ש דקהל לחייב על כל קהל וקהל לא מיירי אלא כשחטאו רוב דילמא דבכל גוונא מיירי דהכי נמי משמע וכדאית ליה לר"י א"נ השתא דמוקי לה דוקא בשחטאו רובם א"כ מנ"ל דבשלא חטאו רובם מייתו פר נימא דאפילו פר א' נמי לא מייתו וכדר"מ ולא ניחא ליה לש"ס לשנויי כמ"ש לעיל דממשמעותיה וכו' ובאמת ג"כ יש טעם להוכיח הפך מ"ש לכך מסתבר לי' לש"ס לומר דר"ש דריש להא דרשב"א והשתא מספקא ליה אי אמרינן דהכי ס"ל לר"ש דכיון דקשו קראי אהדדי לכל העם בשגגה ומעיני דמשמע מיעוטא מוקמינן לקרא דלכל דאתא לאשמועינן דלא מחייבינן אכל קהל וקהל אלא בשחטאו רובם וקרא דמעיני דמשמע דאפילו במיעוטא נמי מחייבי הייבו בפר א' דאפילו חטאו ו' שבטים והן רובו של קהל אין מביאין אלא פר א' ומיהו בפר א' תיסגי ולא בעינן פר לכל שבט דהא גלי קרא דלכל דדוקא היכא דחטאו רובם או דילמא דקרא דמעיני דמשמע מיעוטא לא מוקמי' ליה אלא כשחטאו ו' שבטים והן רובו של קהל דבצד א' מיהא הוי רובא אבל היכא דהוי מיעוט בבנין ובמנין לא מייתו מידי כנ"ל ליישב.

שם ברש"י ד"ה אלא מהכא וכו' עד והיכא א"ל וכו' הוזקק לפרש כן להוכיח דברכה זו היתה אחר שנולדו לו כל השבטי' ובנימין הוא דהוה מתילד ליה ההיא שעתא לזה פירש דהיכא אשכחן דכתיב וכו' בבואו מפדן ארם שכבר נולדו לו כל השבטים חוץ מבנימין ופשוט.

שם בש"ס דכתיב ויאמר אלי הנני וכו' ק"ק דאמאי לא מייתי קרא דיאמר לו אלהים וכו' ואפשר דאי מהתם הוה אמינא דאפשר דלא נתקיימה אותה ברכה אבל מהכא משמע שנתקיימה שאם לא נתקיימו לא הוה אמר ליה ליוסף וק"ל.

שם בש"ס ש"מ ה"ק רחמנא וכו' הרמב"ם בפי"ב כתב וז"ל וכל שבט ושבט קרוי קהל שנאמר ויעמוד יהושפט בקהל וכו' עכ"ל וקשה דהכא דחי הש"ס להך ראיה ומייתי לה מהכא דויאמר אלי וכו' ואפשר לומר כיון דע"כ מהאי קרא דויאמר וכו' אין ראיה דאיכא לפרושי דה"ק דלכי מתיליד לך בנימין דהוו י"ב שבטים וכו' כדדחי הש"ס וצריכין אנו להא דויעמוד יהושפט וכו' לכך כתבה רבינו ואע"ג דמהא נמי לא אירייא דאיכא לדחויי משו' דהוה בנימין וכו' מ"מ ניחא ליה לרבינו לכתוב הא דויעמוד דמפרש טפי ולא חשש רבינו להאריך ולכתוב שניהם דלהלכה לא נ"מ מידי.

דף ו' ע"א בש"ס על ע"ז שעשו בימי צדקיהו וכו' למאי דס"ד דדורו של צדקיהו מתו ה"ה דהוה מצי למתני' נמי דהביאום מהנך דרי נמי דמקמי דורו של צדקיהו דאמרינן בגמרא דלא חרבה ירושלים עד שעבדו בה שבעה בתי דינין ע"ז ולמאי דמסיק דהוו חיי ניחא דאע"ג דאפשר דכפרה אפילו להנך דרי וכדאמרי' ראויה כפרה זו מ"מ עיקר ההבאה אינה אלא על דורו של צדקיהו וכמ"ש בסמוך.

שם בש"ס א"כ דחטאו ז' שבטים וכו' קשה דהא מסקינן לעיל לר"י דבשבט א' שעשה ע"פ ב"ד הגדול מייתו שאר שבטים בגרירא ולפי מ"ש לעיל לדעת הרמב"ם ניחא אבל לפי מ"ש הכ"מ שם קשה דהכא משמע דדוקא כשחטאו ז' שבטים הוא דמייתו שאר שבטים בגרירא ואפשר ליישב דהיינו טעמא דבקט הכא ו' משום דבלא"ה מזידין הוו ולאו בני כפרה נינהו אלא הוראת שעה היתה שיהיו נידונין כאילו חטאו ע"פ ב"ד וכיון דבהא דחטאו ע"פ ב"ד גופיה יש חילוק בין אם חטאו בהוראת ב"ד הגדול לאם חטאו בהוראת בית דינם לענין גרירא וכדמסקינן הכא מהך ברייתא דשבט א' שעשה בהוראת בית דין הגדול כל השבטים חייבים ובהוראת בית דינו כל השבטים פטורים להכי מסתבר למי' לש"ס לומר דחטאו ז' שבטי' דאם לא חטא אלא שבט א' לא הו"ל למשדייה שבט א' שעשה ע"פ ב"ד הגדול לאתויי שאר שבטים בגרירא אלא אשבט א' שעשה בהוראת בית דינו דלא מייתו אינך בגרירא אבל אי אמרינן דחטאו ז' שבטים כיון שרוב השבטים חטאו ואין הצבור נידון אלא אחר רובו לכך שדינהו רחמנא אשבטים שחטאו בהוראת ב"ד הגדול דאייתו אינך שבטים שלא חטאו בגרירא ואע"ג דלפי האמת לא עשו ע"פ הוראה דמזידין הוו כנ"ל ליישב לדעת הכ"מ.

שם בש"ס ולר"ש נמי משכחת לה דחטאו י"א שבטים וכו' קשה דהא אמרי' לעיל ובהוראה הלך אחר רוב יושבי א"י ומייתי לה מקרא דקהל גדול מלבוא חמת דבני ח"ל לא איקרו קהל ומינה דשבט שהיה בח"ל פטורין ובימי צדקיהו לא היו בירושלים אלא שבט יהודה ובנימין דעשרת השבטים כבר גלו בימי חזקיהו הניחא למ"ד ירמיה החזירן ומלך עליהם יאשיה אלא למ"ד דעדיין לא חזרו קשה וי"ל דמ"מ אישתיור מינייהו אותם שהיו יושבים ביהודה ובנימין ואע"ג דרובם גלו לית לן בה דהא אמרת דבני ח"ל אינם מן המנין ואותם שנשארו מכל שבט ושבט הרי הם חלוקי' לעצמם וכל שבט ושבט מהם קרוי קהל ומחייבי דחיובא בקהל תלייה רחמנא.

שם בש"ס י"ב היכי משכחת לה קשה דאמאי לא משני דהוראת שעה

היתה כדאמרינן לקמן ואין לומר דלא מסתבר ליה לש"ס לומר הא דהוראת שעה אלא אמזידין דשווינהו רחמנא כשוגגים אבל לחייבם בחיוב חדש לא מסתבר ליה לש"ס לומר דהוראת שעה היתה דהא ליתא דהא אחיוב חדש דאילים וכבשים נמי מסיק הש"ס דהוראת שעה ודון מינה ואוקי באתרה בהא די"ב פרים ובספחפ"ה לא השגיח על זה גם אין לומר דפריך אר"מ דמנ"ל דהורא' שעה היתה נימא דדינא הכי הוא וגמר מינה דהא ודאי בורכא היא דר"מ ג"ש גמיר ולא מסתבר ליה לאגמורי כדר"ש לכן נר' דאנה"נ דהוה מצי לשנויי הכי אלא דעדיפא מינה משני וק"ל.

שם בש"ס והא מייתו להו וכו' ק' דהא מתני' היא בתמורה דאין מיתה בצבור וע"ק בסמוך נמי דפריך מנ"ל לרב פפא הא אר"ש גופיה תיקשי מנ"ל הא ונראה דש"ס קיצר בכאן וסמך על טוגייא דתמורה דס"ד דר"י דס"ל דחטאת שכפירה מתה בצבור ה"ה שמתה בעליה ולר"י הוא דפריך והא מייתו להו וכו' וכי פריך בסמוך מנ"ל לר"פ היא גופה פריך דמנ"ל דבהא ודאי מודה ר"י נימא דכי היכי דפליג בשכפירה דה"ה כשמתו בעליה אך אכתי קשה דס"ס אר"ש גופיה תיקשו דמדקאמר במתני' שם בתמורה ובברייתא דסוף פירקין מה מצינו בוולד דחטאת וכו' אף שכפירה ושעברה שנתה וכו' מוכח להדייא דמתו בעליה בצבור לאו ממה מצינו גמר והשתא תיקשי לר"ש גופיה מנ"ל ונראה דהא דקאמר התם במתני' דאין מיתה בצבור ר"ל דלא שייך מיתה בצבור שאין כל ישראל מתים ולאו דמתה בצבור הוא דקאמר ומיירי שמתו כל הצבור ואהא הוא דקאמר ר"ש דאין צבור מתים וע"ש בתוס' בתמורה ד"ה קס"ד וא"ת ס"ס מתו קצת מן הצבור דשייך מאי איכא למימר ואפשר לומר דאנה"נ דכה"ג ממה מצינו גמר מוולד חטאת ותמורת חטאת ודוחק דהא מדקתני אף שכפיר' ושעברה שנתה ביחיד וכו' משמע דהא דאין מיתה בצבור בלאו ממה מצינו גמרי' ואין לתרץ דמתו מקצת מן הצבור לא מיקרי חטאת שמתו בעליה כיון דאיכא מקצת דלא מתו דהא ליתא דא"כ היכי ס"ד דר"י דס"ל דחטאת שכפירה וכו' מתה ה"ה חטאת שמתו בעליה בצבור מתה דהא ע"כ דמקצת צבור מדורו של צדקיהו לא מתו כדכתיב בהדייא ורבים מהכהנים וכו' דאין לומר דשאני מתו מיעוטא דידהו למתו רובא דידהו דלפי האי טעמא אין לחלק ואם נפשך לידחק בזה מ"מ תיקשי לך בסמוך בברייתא דשותפין דקתני בהדייא ומת א' מבית דין פטורים ואסיקנא דר"י מודה לר"ש בחטאת שמתו בעליה בצבור וכו' תיקשי אמאי פטורים דהא לא מיקרי חטאת שמתו בעליה ועוד היכי ס"ד דר"י פליג בהא דמתו מקצת כיון דטעמא הוא לר"ש משום דלא מיקרי חטאת שמתו בעליה והיכא אשכחן דפליג בהא בהאי סברא וס"ל דכיון דמתו מקצתן מיקרי חטאת שמתו בעליה וזה פשוט. לכן נראה דס"ל לר"ש דכיון דלישנא דחטאת שמתו בעליה משמע דמתו כולם דומי' דיחיד א"כ ע"כ דכשנאמרה ההלכה בחטאת שמתו בעליה ביחיד הדברים אמורים שא"א להיות בצבור וכיון שכן ממילא דבצבור היכא דמתו נמי מקצתן דשייך בהו אין חטאת דידהו מתה דביחיד הדברים האמורים אבל לר"י קס"ד דכיון דאיהו לית ליה הא דבחד מקום ולכך ס"ל דכפירה ועברה שנתה אפי' בצבור מתה א"כ הכא נמי בהא דחטאת שמתו בעליה דלא שייך בצבור מ"מ היכא דשייך מיהו שמתו מקצתן אינה קריבה כמו בחטאת השותפין ומאי דשייך שייך ומאי דלא שייך לא שייך זהו מה שנראה בזה אלא דעדיין צ"ע דהיכי קאמ' דלא שייך מתה בצבור שאין כל ישראל מתים דהא שייך שפיר שטעו בהוראה וחטאו כל הצבור ומתו ואח"כ נודע להם לב"ד שעמד אחרי' שטעו בהוראה והיינו חטאת שמתו בעליה כדמוכח הכא דפריך והא מייתו להו הנך דחטאו וכדדייק נמי משעירי ר"ח וע"ק בשמועה זו למאי דמסיק הש"ס דלר"י כשמתו מקצת הצבור קריבה ולכך אע"ג דמתו מקצת מדורו של צדקיה קריב' א"כ נגמר מינה להא כשכפיר' ועברה שנתה בצבור דלאו למיתה אלא במה מצינו במתו מקצת צבור דקריבה ואע"ג דבשותפין כשמת א' מהם למיתה אלא כדמוכח לקמן בברייתא ובש"ס דביחיד הדברי' אמורי' ולא בצבור ה"נ נימא בשכפיר' ועברה שנתה ביחיד הדברים אמורים ולא בצבור והשתא שפיר נגמר דהוי אפשר מאפשר וכן יש להקשו' לקמן בסוף פירקין דפריך וכי דנין אפשר משאי אפשר דמאי קושיא היא זו דהא שפיר נילף ממתו מקצת צבור דהוי אפשר ומיהו הא איכא לדחויי דפריך הכי משום דקתני במתני' מה מצינו בוולד חטאת וכו' דמשמע דמכל הנך בבי גמרינן שפיר ולכך פריך שפיר מוולד חטאת ותמורת חטאת לית לן למיגמר מידי דהוי אפשר משאי אפשר ועוד יש להקשות במאי דפריך בסמוך ודילמא מועטין הוו וכו' מוכח דפשיטא ליה דאם היו מרובין קריבה וכדמסיק להדייא דמרובין הוו ולכך קריבה ואמאי דילמא שאני התם גבי עגלה ערופה דאיתנהו לכולהו וכדפריך בסמוך בהדייא אבל הכא דמתו מקצתן אע"ג דאישתאר רובא אימא דמתה כדאמרינן נמי בסמוך גבי ב"ד דאם מת א' מהם אינה קריבה ומנ"ל לפלוגי בין שותפין לצבור וע"ק במאי דמשני אנה"נ דכתיב ולא הכירו וכו' דהא אכתי תקשי נימא דהנך דפייסי הוו מיעוטא לגבי הנך דמתו ואית בהו רובא לגבי הנך דלא חטאו וכיון דחטאת זו מתו רוב בעליה אמאי קריבה ומאי נ"מ דאית בהו רובא לגבי דור זה שבאו מהגולה וע"ק למאי דמשמע הכא דאית בהו רובא לגבי הני דלא חטאו שלא היו בדורו של צדקיהו א"כ לעיל בדף ג' ע"א דאמרינן פשיטא מרובין ונתמעטו היינו פלוגתא דר"ש ורבנן ופי' רש"י שם דמת א' מן החוטאים וכו' והשתא תיקשי ת"ל דחטאת שמתו בעליה דלמיתה אזלת דהא הכא דאמרי' דקריבה ה"ט משום דהוו רובא לגבי הנך דלא חטאו כדמוכח בש"ס וה"ט משום דמגו דמכפירה וכו' ומינה במרובין ונתמעטו דהשתא ליתא בהן רובא דלא שייך מיגו אינה קריבה לכן נראה דודאי לא מיקרי חטאת שמתו בעליה אלא שמתו לאחר שהפרישוה אבל אם לא הפרישוה לא שייך לומר מתו בעליה וס"ד דהנך דלא מתו מיעוטא נינהו לגבי הנך דלא חטאו ואינהו לאו בני חיובא דהא צבור מביאין פר ולא יחיד וא"כ ע"כ לומר דאהנך דמתו הביאו כפרה זו דדיינינן להו לגבי האי מילתא כאלו לא מתו ואהנך דמייתו תביאו ולכך פריך שפיר למאי דס"ד נמי דר"י דאית ליה בשכפירה וכו' בצבור דאינה קריבה כמו ביחיד ה"ה נמי בהא דמתו בעליה אלמא דאין מתים מתכפרים אם כן הכא דדורו של צדקיהו כבר מתו והנך דפייסו לאו בני חיובא האיך הביאו כפרה זו דהא מתים לאו בני כפרה נינהו ומשני ר"פ דכי גמירי וכו' דבהא ליכא מאן דפליג והשתא פריך מנ"ל דבהא ליכא מאן דפליג אבל אר"ש ודאי דלא תיקשי מנ"ל וכמ"ש לעיל ומשני משו' דכתיב תחת אבותיך וכו' וא"כ שפיר מתכפרים וכו' והדר מייתי לה משעיר ר"ח דהתם כיון דמתרומת הלשכה הן באין חשיב כאילו הפרישו וכמ"ש רש"י ודוק ואם איתא דחטאת שמתו בעליה בצבור אינה קריבה ניחוש דילמא מייתו להו מישראל ודחי לה והדר מייתי מקרא דאשר פדית דס"ד דראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים בפני עצמה אלמא דמתים מתכפרים ומביאים קרבן עליהם ודחי לה דילמא לא מתכפרי אלא משום מיגו דהתם איתנהו לכולהו דלדילמא מיית לא חיישי' ומיגו דמתכפרה וכו' אבל הכא כיון דהני לא בני חיובא נינהו דלית בהו רובא לגבי הנך דלא חטאו ולא צבור מיקרי יעיקר הכפרה לא באה אלא בשביל הנך דמייתי דילמא לא מכפירה ומשני אנה"נ דהכא גמי עיקר ההבאה היתה בשביל הנך דהוו חיי ומיגו דמכפירה אדידהו מכפירה אהנך דמייתו והיינו דתני על ע"ז שעשו בימי צדקיה דמשמע דכפירה אכולהו ודוקא הכא דלא הפרישוה אבל לאחר שהפרישוה מת א' מהם אנה"נ למיתה אזלא דחטאת זו מתו בעליה והשת' לית ליה לר"י למגמר מידי בשכפירה ושעברה שנתה ממתו מקצתם דהא אנה"נ דמיתו מקצתם לאחר שהפרישוה אותה חטאת מתה מיתו היכא דאית בהו רובא מפרישין אחרת ומיגו דמכפירה אדידהו מכפירה נמי אמתים והא דקאמר ר"פ כי גמירי חטאת שמתו וכו' ר"ל דבצבור אע"ג דמתו מקצתם הנשארים מפרישין אחת ומכפרת על המתים כדאשכחן דמכפרת עגלה ערופה על יוצאי מצרים ולכך הנך דמתו בדורו של צדקיה נמי מתכפרים במיגו כשבאה על אלו שהם בני חיוב לאפוקי שותפין דאם מת א' מב"ד פטורים וכמו שאבאר בסמוך ומכ"ש ביחיד והא דקתני ר"ש שאין מיתה בצבור ומשמע דר"י נמי מודה משום דלא שייך מיתה בצבור וכדמוכח נמי בסוף פירקין היינו משום דמיירי דמתו כולם וכדפרישית לעיל דאי לאחר שהפרישוה מתו כולם הא ודאי לא שייך שימותו כולם ואי קודם שהפרישוה וכגון דלא נודע להם שטעו עד שמתו כל אותו הדור וכו' הא ודאי לא מיקרי חטאת שמתו בעליה שהרי לא הפרישו שום חטאת שנאמר שחטאת זו מתו בעליה וא"כ כל מי שנשאר מישראל מביאין חטאת ואין כל ישראל מתים וכן מצאתי בתוס' שם בתמורה ומאי דקאמר ודילמא מועטי' הוו דמשמע דבמרובין ניחא היינו טעמא משום דודאי לא מתו בעליה שהרי לא הפרישו ולא כלו' ואנה"נ דאם הפרישו ומתו מקצתם דפליג ר"י ואמרינן דלמיתה אזלא ומיתו אחריתי מייתו ומשום דמרובין הוו ואינהו בני חיובא נינהו דלגבי הנך דלא חטאו הוו רובא והוו בני חיובא דצבור ומיגו דמכפרה אדידהו מכפרה אמתים ואי קשיא לך א"כ במת א' נמי מב"ד אמאי פטורין נימא מגו דמכפרה זו אינה קושיא דכיון דאין קרוי ב"ד אלא של ע"א פקע מינייהו חיובא ולא שייך מיגו משא"כ בצבור דכיון דאיכא רובא באותם שחטאו לגבי הנך הרי צבור הם ומביאין אנפשייהו ומיגו דמכפרה וכו' והיינו דוקא לר"י אבל לר"ש ס"ל לאביי וכדמסיק נמי הש"ס דמת א' מב"ד חייבין דר"ש בחד מקום גמיר ואפילו חטאת שהפרישו ומתו מקצתם קריבה ובשותפין נמי הוי דינא הכי כדמסיק בסוף פירקין ומיהו לא איצטריכין למעט מהא דבחד מקום וכו' אלא שותפין אבל צבור לא איצטריך דאין מיתה בצבור וכמו שפי' לעיל דבב"ד שייך שימותו כולם אבל צבור לא שייך וכמו שפירש"י ודוק.

שם בש"ס אלא דוקייא דרב פפא משעיר הא דלא קאמר מפר גופיה דאמרינן לעיל דף ג' ע"ב דמתרומת הלשכה הוא בא י"ל משום דאיכא מאן דאמר התם ר"י או ר"ש דבתחילה גובין עליהם וא"כ תיקשי הניחא למ"ד דמתרומת הלשכה וכו' לכך קאמר דמשעיר דר"ח דייק דלכ"ע מתרומת הלשכה הוא בא וצ"ל דמה שפי' רש"י בכאן ז"ל דכל קרבנות צבור מתרומת לשכה הם באים לאו דוקא שהרי בפר העלם דבר ושעיר ע"ז פליגי תנאי וכמ"ש אלא דנקט הכי אקרבנות צבור שבאים בקביעות.

שם בש"ס אתיא בשעיר ר"ח נראה דדייק דנחוש דילמא לאחר שהפרישה מת א' מן הצבור דאי קוד' שהפרישה היכי דייק מהכא דיש כפרה לבתים דהא אין זו חטאת שמתו בעליה והגע עצמך דודאי מתו מ"מ הני בני חיובא נינהו דאלא היכי משכחת לה שיקרבו קרבנות צבור ופשוט וכמ"ש בסמוך והא דדייק מדאמר רחמנא אייתי מתרומת הלשכה היינו דאי לאו הכי הוה מצינן לומר דבתחילה גובין עליהם פי' ומזכין ע"י אחד לכל מי שימצא לאחר הפרשה על הקרב' לאפוקי אותו שמת וממילא דאם מת אחד מן הצבור לאחר הפרשה לא הויא חטאת שמתו בעליה אבל השתא דאמר רחמנא דמתרומת הלשכה הם באים תיקשי ועוד י"ל דאפי' מת א' קודם שהפרישוה הויא חטאת שמתו בעליה כיון דיהבי זוזי כל אחד מן הצבור וכן נראה לכאורה לדעת רש"י.

שם בש"ס שמעינן ליה לר"ש וכו' וביומא דף ן' ס"ל לאביי דפר יום הכיפורים קרוי קרבן צבור וצ"ל דהדר ביה אביי מהך לגבי רבא ע"ש.

שם בש"ס דתניא פר וכו' שאבדו וכו' הא דלא נקט פלוגתא דידהו נמי במתו בעליה והויא רבותא לר"ש ולר"י לאו למימרא דהא מודה ר"י דהניחא לר' יוסף דס"ל דכהנים איקרו קהל מצית למימר דר"י מודה בהא דאין מיתה בצבור אלא אביי דס"ל דלא מיקרו אלא חטאת השותף מאי איכא למימר דהא ר"י בחד מקום ליתא אלא ה"ט משום דהכא קתני נמי שעיר דמכפר על הצבור ואין מיתה בצבור וכדקתני התם בתמורה ומשמע דר"י מודה ועיין מ"ש בדיבור שלפ"ז.

שם בש"ס שאני כהנים דאיקרו קהל י"ל שם ביומא דף ן' ס"ל לרב עמרם ולאביי דפר יום הכיפורי' קרוי קרבן צבור פי' שם משום דמכפר עליו ועל הכהנים ועל כל ישראל כדכתיב וכפר בעדו וכו' ועל כל עם הקהל יכפר ואמאי לא פי' דטעמייהו כהכא משום דהוה ס"ל דכהנים איקרו קהל וי"ל דאי מפרשינן הכי אם כן תיקשי מאי דקאמר הש"ס ומאי נ"מ דלא ליתו כהנים פר בהוראה והדר קאמר ת"ש דבעי רבי אלעזר וכו' ע"ש ואם איתא דה"ט משום דאיקרו קהל א"כ ותפשוט מהא דלא מייתו פר בהוראה דאם איתא דמייתו פר בהוראה א"כ טפי להו פרים כדפריך הכא ומאי מהדר תו למימר ת"ש וכו' וא"ת א"כ תיפשוט ליה מהך ברי' דמייתי התם בדף נ"א ע"ב דקתני בהדייא דאין צבור מתכפרים בפר דכהן גדול וי"ל דמהא אין ראיה דמתוקמא אליבא דר"מ דס"ל דפר יום הכפורים וחביתי כהן גדול ופסח דקרבן יחיד כהדדי נינהו דכי פליגי אביי ורב עמרם ורבא אליבא דת"ק הוא דפליגי כדאי' התם להדייא וא"ת לפי האמת דאין מכפר אלא על הכהנים היכי מוקמינן קרא דועל כל עם הקהל יכפר הא ליתא דקרא קאי אפר ושעיר וכל א' כדאיתיה פר לכהנים ושעיר לישראל ופשוט.

שם בש"ס מי דמי וכו' עד דילמא לא מייתו ק' דתיפשוט ליה מהיכא דידעינן דודאי מייתו דאיהו לא הוה קריב והא חובה הוא דחייבינהו רחמנא להביא ואפשר לומר דאי מהא לא אירייא דאיכא למימר דאה"נ דאי הוו ידעי וכו' לא היו מקריבין אותו מתרומת הלשכה והיו גובין עליו בתחילה דהא משמע דאפי' למ"ד דמתרומ' הלשכה הוא בא מודה הוא דשפיר גובין עליו בתחילה אלא דמוסיף ג"כ שיכולין להביא מתרומת הלשכה ואף עפ"י דלא אסיק אדעתייהו שיחטאו בהוראה וכו' ומאן דס"ל דבתחילה גובין דוקא בתחילה ולכך לא איצטריך התם בפרק התכלת לפרושי טעמא דידיה וע"ש ברש"י ד"ה לרבות וכו' ומ"מ דייק ר"פ שפיר דבסתמא הוו מייתי מתרומת הלשכה דכל קרבנות צבור מתרומת הלשכה הן באין ודחי ליה דשאני התם דאימור לא מייתו ובכה"ג הוא דהוו מקריבין שעיר ר"ח מתרומת הלשכה.

שם בש"ס אלא התם דלא ידעו וכו' וא"ת ס"ס תיפשוט מינה מדלא חיישינן לדילמא מייתי וי"ל דמספיקא לית לן למימר דילמא מייתי דמוקמינן להו אחזקתייהו דהוו חיים והוי חזקה מעלייא כדמוכח בכמה דוכתי בש"ס ואין להאריך.

שם בש"ס אלא טעמא דר"פ וכו' אין להקשות דאמאי איצטריך קרא דאשר פדית דאין מיתה בצבור' נגמר במה מצינו מוולד חטאת ותמורת חטאת כדאשכחן לקמן אליבא דר"ש ולר"י ניחא וי"ל דלפי האמת במה מצינו לא גמרינן שאין דנין אפשר משאי אפשר אלא דהלכתא גמיר דחמשה דברים במקום א' ומקצת מן ההלכות הניח הכתוב בהל"מ וקצת מהם אייתר קרא למדרשינהו וכן צ"ל בהא דאין צבור עושים תמורה דדרשינן ליה מולא יחליפנו וכו' ועוד י"ל דשפיר איצטריך לומר דמכפר אפילו על יוצאי מצרים שלא היו באותו הדור כלל.

שם בש"ס מי הוו חיי וכו' משמע דפשיטא לי' דלא הוו חיי וקשה במאי פשיטא ליה הא ועוד שהרי לפי האמת מסיק דהוו חיי ועוד יש להקשות במאי דפריך נמי בסמוך ודילמא מועטין הוו דמאי קושייא היא זו דאדרבא נימא זיל לאידך גיסא דלא הקריבו אלא מפני שהוברר להם דלאו מועטין הוו והיאך נניח הנחה שאין לה הכרח לסתור דברי' מוכרחי' מעצמם וי"ל דרחוק הוא לו' דאותם שחיו הוו רובא לגבי דור זה שלא חטאו שהרי גלות בבל שהיה שבעי' שנה וקטן שבכולם היה בשעה שחרב הבית בן י"ג שנה דבבצ"ר מהכי לאו בר חיובא הוא הרי פ"ג שנה לקטן שבכולם וכתיב ימי שנותינו בהם ע' שנה ולכך אין סברא לומר דאית בהו רובא ולהכי פריך בפשיטות מי הוו חיי ומשני אנה"נ וקרא כתיב ורבים והדר פריך דאכתי נימא דודאי לא הוו רובא מהך טעמא דכתיבנא וקרא דכתיב ורבים מיעוטא הוא דהוו ואינו מן התימה אם היו מועטין פ"ג שנה ויותר ועוד היה נראה לומר דהכי פריך דמנ"ל לר"פ לומר דהוו חיי ומדינא היו חייבין דילמא הוראת שעה היתה כדאשכחן גבי אילים וכו' וכדמוכח בש"ס דהא מזידין הוו אלא דלתירוץ זה אכתי אין מתיישב מאי פריך בפשיטו' מי הוו חיי עמ"ש בסמוך בד"ה והא מייתו דלר"י פריך ופשיטא לן כדאיתא בתמורה עלה לכן נראה כתירוץ א'.

שם בש"ס אנה"נ י"ל דהמקשה שהקשה מי הוו חיי אטו קרא לא ידע וי"ל דאנה"נ דמקצתם הוו חיי וארובא הוא דפריך והמתרץ הבין הדברים כפשטן דפריך דמי הוו חיי דכולם מתו א"נ הוה ידעי דארובא הוא דפריך אלא דרישיה דקרא הוא דנקט וסמך אסיפיה דקרא דולא הכירו והמק' הוא שלא הבין וסבר דמרישיה דקרא הוא דמייתי ראיה ולכך פריך ודילמא מועטין הוו.

שם בש"ס דהא קאים כוליה ב"ד וכו' אינו ר"ל דכיון דהחיוב אינו בצבור אלא בב"ד הילכך אע"ג דמת אחד מן הצבור חייבין דהא ליתא שהרי אפי' אם היה החיוב בצבור נמי חייבין דאין מיתה בצבור אלא ר"ל דכיון דהאי דמת אינו מב"ד אלא מן הצבור דאם היה מב"ד אמרינן יש מיתה בשותפין משא"כ השתא דהא ב"ד דיש בהם מיתה הא קאי כוליה ופשוט.

שם בש"ס ונוקמה כר"ש וכו' למ"ש נמי לעיל בריש מכילתין לשיטת הרמב"ם דאפי' לר"י דס"ל דצבור מביאין עיקר חיובא אינו אלא בב"ד לא תיקשי אמאי לא מוקי לה אפי' כר"י דמ"מ אצבור רמי רחמנא חיובא אע"ג דמה שמביאין בעד ב"ד הוא ולכך כי מת א' מן ב"ד חייבין ולא מיתוקמא אלא כר"מ או כר"ש ופשוט.

שם בש"ס א"ל אביי שמעינן ליה לר"ש וכו' אע"ג דמצינן לאוקומה בהא דב"ד וצבור מביאין כר"ש ובהך דחטאת השותפין כבר פלוגתיה דהא לא שייכא הך פלוגתא בהא כי היכי דנימא לישא ר"ש וסיפא ר"י מ"מ שפיר משני אביי דניחא ליה לאוקומה כולה אליבא דחד תנא דטפי עדיף מלאוקומה בחדא כר"ש ובאידך כר"י ופשוט.

ע"כ שם בש"ס אלא א"ר אחא בר יעקב שבטו של לוי וכו' פירוש לאפוקי מדר' יוסף דקאמר דכהנים איקרו קהל דליתא אלא שבטו של לוי וכו' וכי איתקש כהנים לקהל לאו למימרא דמיקרי קהל אלא ללמד דכי היכי דבצבור אין מיתה ה"נ בכהנים ואע"ג דלא מיקרי קהל ולא נילף מינה לשותפין דעלמא דהלכתא גמירי דיחיד שמת חטאת דידיה מתה ואכתי נוקמה כר"ש ועמ"ש בספר דב"ש ומה שהקשה עליו בספר חפ"ה דאם איתא דמצי לפלוגי דכהנים לאו לכל מילי איתקשו א"כ מאי פריך חסרו להו י"ב שבטי' נימא דקרא דממעט שבטו של לוי דלא איקרו קהל הייגו שלא יהיה שבט לוי זולת הכהנים קרוי קהל ולעולם דכהנים מצד עצמם קרויי' קהל דרבינהו קרא דעל הכהנים וכו' אלא ע"כ דלא מפליגינן בשום אופן ע"כ ע"ש בדבריו ולפירושינו ודאי דלא קשה דאנה"נ דלר"א לא מיקרו קהל אלא לענין דאם חטאת דידהו מתה דבהאי דרשא דעל הכהנים לא משמע דההיקש בא ללמד דמיקרו קהל אלא ליתן האמור בצבור בכהנים ודבר הלמד מעניינו דקרא לא מיירי בשגגת הוראה אלא בהבאת קרבן ביוה"כ והתיקש הוא דכי היכי דבצבור אין מיתה ה"נ בכהנים אבל לעניין דמיקרו קהל בפ"ע ומביאין בשגגת הורא' פר לעצמם בצבור בהא לא מיירי ואנה"נ אי לאו קרא דדרשינן מיניה כל מי שיש לו אחוזה הוה אמרינן דמקשינן להו לגמרי כיון שאין הדבר מפורש בהפך והשתא דגלי קרא דכל מי שיש לו אחוזה ע"כ דלא מוקמינן ליה אלא להא דחטאת שמתו בעליה אבל ליכא למימר דכהנים איקרו קהל לגמרי ומאי דממעיט שבט לוי לא ממעיט אלא שבט לוי זולת כהני' דכיון דבאחוזה תלי רחמנא וכהנים לאו בני אחוזה נינהו פשי' דממעטי שפיר וזה פשוט ובסמוך דרשינן נמי כה"ג דכהן משיח הרי הוא כצבור מקרא דלאשמת העם ולא מוקמינן ליה אלא לענין דבעי הוראה ובאשם ודאי מחייב ודינו כיחיד ואשם תלוי גופיה אי לאו קרא דעל שגגתו אשר שגג הוה אמרינן נמי דחייב ולא אמרינן כיון דגלי קרא דמשיח הרי הוא כצבור דע"כ לכל דבר דליתא וכמ"ש והא נמי דעל הכהנים נמי דכוותה וזה ופשוט. ולפי' של ב"ש ודאי דשפיר מקשה עליו ומיהו מה שפי' דלרב אחא לא מוקמינן כר"ש דכיון דממעיט קרא דשבט לוי לא איקרי קהל תו לא דרשינן כלל קרא דעל הכהנים וכתב דט"ס נפל בדברי רש"י אין נראה מפי' זה דא"כ היכי קאמר בסמוך מאי הוי עלה וכו' דהא הוי והוי טובא דפשיטא דממ"נ לא מצי לאוקומה כר"ש דאי דרשינן להאי דרשא דשבטו של לוי לא איקרי קהל לא ס"ל דע"כ נמי לא דרשינן הך דעל הכהנים וממילא דלא מיתוקמא כר"ש ואי לא דרשינן להך דרשא דכל מי שיש לו אחוזה ממילא דע"כ לא דרשינן נמי הך דרשא דעל הכהנים דאלת"ה א"כ טפי להו שבטים ואנן לא תנן אלא י"ג פרים אלא ע"כ דלא דרשינן להך דעל הכהנים וממילא לא מיתוקמא ברייתא כר"ש ולדידן ודאי דלא תיקשי דאכתי לא מסקינן מידי דאי דרשינן להא דדריש רבא מקרא דעל שם אחיהם וכו' דלנחלה הוקשו ולא לדבר אחר א"כ ע"כ דלא דרשינן הך דכל מי שיש לו אחוזה ושבט לוי הוא דמשלים למנין השבטים דאי דרשינן ליה ממילא דכהנים נמי לא איקרו קהל דאין להם אחוזה וע"כ דלא דרשינן הקיש דכהנים אלא לענין שאין חטאת דידהו מתה וא"כ חסר להו שבטים אלא ע"כ דלא דרשינן להא דכל מי שיש לו אחוזה דשבטו של לוי הוא דמשלים לי"ב וממילא דע"כ נמי לא דריש ר"ש הא דעל הכהנים דאי הוה דריש א"כ נימא דלכל מילי איתקש למחצה דטפי להו שבטי' אלא ע"כ דלא דריש לה ולא מיתוקמא כר"ש ואי לא ודרשינן הא דבנחלתם ואמרינן אדרבא כיון דלנחלה חשובים ב' שבטים לכל מילי נמי חשיבי ב' שבטים דרשינן הך דכל מי שיש לו אחוזה א"כ שפיר דרשינן הך דעל הכהנים וכמו שפי' בסמוך לרב אחא ממילא מיתוקמא כר"ש ולכך בעי מאי הוי עלה וע"ק לשיטתו דלישנא דש"ס דקאמר אלא רב אחא משמע להדיא דר"ל אם מיתוקמא לברייתא כר"ש הכי מיתוקמא ולשיטתו הכי איבעי למימר ועוד מותיב רב אחא דהא שבטו של לוי לא איקרו קהל ועוד ע"כ לא מיתפרשא מילתיה דרב אחא דתיובתא הוא דמותיב שהרי אין הכרח לאותה דרשא ומאי אולמה דהאי דרשא טפי מהך דרשא דעל הכהני' למידחי הך דרשא מקמי הא גם במה שהגיה ברש"י לא עלתה ארוכה דלשיטתו כל הנך שקלא וטרייא דשקיל וטרי הש"ס אמילתיה דרב אחא לא שייכא בהא דר"ש כלל וכמ"ש וממ"ש רש"י בד"ה והא כתיב ע"ש אחיהם וכו' עד ולא מיתוקמא כר"ש וכו' משמע דעד השתא אליבא דר"ש מיתוקמא ושוב ראיתי בחידושי הלכות שמדבריו נראה דגריס ברש"י ד"ה בכולהו דאין מיתוקמא ומפרש מאי הוי עלה מאי איכא לשנויי דמהדר הש"ס לאשכוחי אי מצינן לשנויי הא דרב יוסף ונראה כמ"ש.

סליק פרק ראשון

בס"ד פרק שני

דף ז' ע"ב בש"ס ת"ל לאשמ' העם וכו' וא"ת כיון דאית לן קרא דמעם הארץ פרט למשיח. דלא מייתי בשגגת מעשה כדלקמן בדף י"א ע"א א"כ למאי איצטריך לאשמת העם י"ל דאיצטריך כי היכי דלא נימא דמכשבה הוא דמעטיה קרא אבל פר מייתו וא"ת בשלמא אי אמרינן דכי מחייב קרא במשיח בהעלם דבר הוא דמחייב היינו דאיצטריך קרא דמעם הארץ למעוטיה נמי מכשבה דלא תימא דפר הוא דלא מייתי אבל כשבה מייתי אלא אי אמרינן דבשגגת מעשה נמי מחייב א"כ למאי איצטרי' מעם הארץ הא פשיטא דכיון דמייתי פר לא מייתי כשבה דבעינן העלם דבר ולמאי איצטריך לאשמת העם י"ל דמ"מ הכי אורחיה דקרא ועוד היה נראה לומר דהו"א אדרבא דהיא גופה הוא דאתא לאשמועינן כי היכי דלא נימא דקרא בהעלם דבר הוא דמחייב ליה בפר אבל בשגגת מעשה מביא כשבה לכ"ש מעם הארץ למעוטיה מכשבה וממילא הוה אמינא דכי חייביה קרא בפר בשגגת מעשה נמי חייביה. ועוד היה נראה דאי לאו לאשמת העם הו"א דאנה"נ דאפילו בשגגת מעשה מביא פר וקרא לא אתא אלא למעט נשיא א"כ למעט משיח כה"ג דנשיא שאכל חצי זית כשהיה הדיוט וחצי זית שנתמנה ושניהם בשגג' מעשה ומוקמי' לקרא דאם הכהן המשיח כפשטיה דמיירי בכל גוונא דמביא פר לכך איצטריך לאשמת העם דאינו חייב אלא בהוראה ועוד היה נרא' ליישב באופן אחר וזה עיקר.

שם בש"ס ואינו מביא על מה שחטאו אחרים וכו' קשה לפי זה דדרשינן על חטאתו להא הוא דאתא בשינוי קדש בכהן משיח מנ"ל דהא מהאי קרא דרשינן הכא תרי דרשי חדא הא דאמרן ואידך הא דבסמוך דחטא בפ"ע מביא בפ"ע חטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור וע"כ חדא מחטאתו ואידך מאשר חטא ובזבחים נמי פ"ק דף ט' איתא דלא דרשינן שינוי קודש אלא מחטאת חלב האמורה ביחיד ומשמיעת קול דכתיב בה וכפר הכהן מחטאתו והשתא היכי נילף כהן משיח מהדיוט דהא איכא למפרך מה להדיוט שכן החמיר בו הכתוב בשגגת מעשה תאמר בכהן משיח שאינו אלא בהוראה וכן יש להקשות. מ"מ בצבור מנ"ל שאם הפרישו על החלב שלא יביא על הדם ואין לומ' דהוי תרי דרשי' דהכא כולהו ממעיטי מאשר חטא דתרוייהו ממשמעותיה דקרא ממעיט ומעל חטאתו אשר חטא דרשינן שינוי קודש וצבור ילפי מכהן משיח דאיתקש לצבור מלאשמת העם ואיתקשי להדדי דהא ליתא דע"כ הני תרי דרשי דהכא דלא שמעינן תרוייהו מאשר חטא אלא חדא דהא תרוייהו סתרי אהדדי דמאי דדרשינן על מה שחטא הוא מביא ואינו מביא על מה שחטאו אחרים ר"ל על מה שעשו אחרים בהוראתו נמצא דעל מה שחטא דקאמרינן היינו על מה שעשה וכדרשא דסמוך דדרשינן על מה שחטא בפ"ע מביא בפ"ע ע"כ דר"ל על מה שהורה והיאך נאמר דתרוייהו דרשינן מאשר חטא דע"כ או בהוראה מוקמינן לה או בשגגת מעשה מוקמת לה אלא ע"כ דחדא מעל חטאתו ואידך מאשר חטא וחדא מוקמי' לה חטא דהוראה ואידך אחטא דמעשה ועוד דהיאך נילף שינוי קדש מהכא מקרא דעל חטאתו אשר חטא דהא משמע על חטאו אשר חטא ולא על החטאת עצמה וכמ"ש התוספות עצמם שם בזבחים בדף ח' ע"א ד"ה זריקה מנ"ל וכו' ע"ש לכן נראה דכי ילפינן חטאת מחטאת ילפינן ולא כהן משיח מיחיד והשתא ליכא למפרך מידי וכל הנך פירכות דפריך שם בזבחים דמחטאת גזיר ומחטאת מצורע וכו' לא ילפי כולהו שייכי אחטאת מחטאת ודוקא משא"כ הכא והשתא ניחא דעל חטאתו אשר חטא דהכא כולה קרא יתירה ודרשינן להו להני תרי דרשי דדרשינן הכא בהוריות ודו"ק.

שם בש"ס דכתיב וכפר עליו הכהן קשה ל"ל האי קרא ת"ל מלאשמת העם דמשיח כצבור וכי היכי דצבור פטורים מאשם תלוי דלאו בכלל נפש הכי נמי משיח דהא דמשמע דצבור לא איצטריך להו האי קרא מדלא מהדר אלא אטעמא דמשיח משמע דצבור פשיטא לן מקרא אחרינ' דנפש ממעיט צבור תדע באשם ודאי מאי איכא למימר וי"ל דהוה ס"ד למימר דנפש אחד משיח ואחד נשיא ואחד יחיד בכלל וכל מאי דמשמע מקרא דרשינן דממעטי' צבור ומרבינן נשיא ומשיח כדאשכחן אשם ודאי דצבור דוקא פטורין אבל משיח ונשיא וכו' כי חייבין דבכלל נפש הם לכך איצט' קרא דעל שגגתו ואין להקשו' דכי היכי דהשתא דגלי קרא דעל שגגתו ע"כ דנפש האמור באשם תלוי לא אתא אלא למעט צבור ולרבות נשיא בלאו קרא דעל שגגתו נמי נימא דלא אתא אלא למעט צבור ולרבות נשיא אבל משיח פטור מקרא דלאשמת העם דמשיח הרי הוא כצבור ומאי אולמיה דנפש טפי מלאשמת העם דזו אינה קושי' דאנה"נ דלא הוה פשיטא לן דמרבינן ליה מכלל נפש ומיהו הוה מספקא לן אי דרשי' נפש דכל מאי דמשתמ' מיניה ומוקמינן לקרא דלאשמת העם דלא אתא אלא לשאר מילי או נימא איפכא דלאשמת העם לכל מילי אתא ופטור מאשם תלוי ונפש לא אתא אלא למעט צבור לכך איצטריך קרא דעל שגגתו דע"כ למשיח הוא דאתא דלצבור לא איצטריך קרא דמנפש ממעיט אלא ההקשה לפ"ז מנ"ל דמשיח חייב באשם ודאי נימא דפטור מקרא דלאשמת העם דמשיח הרי הוא כצבור וכי היכי דבצבור פטורים מאשם ודאי ה"נ משיח וקרא דנפש לא אתא אלא למעט צבור דמאי אולמיה דנפש טפי מלאשמת העם לכן נראה דס"ל לש"ס דאע"ג דהני קראי דנפש ולאשמת העם סתמי נינהו מ"מ אמרינן דבר הלמד מעניינו דקרא דלאשמת העם בהוראה מיירי ואינו מביא בהוראה אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתן חטאת ואינו ענין לאשם תלוי ולכך מסתבר טפי לומר דקרא דלאשמת העם לא הקישו הכתוב לצבור אלא בהא דהוראה דזדונו כרת וכו' וקרא דנפש שפיר דרשינן מינה דא' משיח וכו' באשם ודאי דביה מיירי והשתא ניחא נמי דאיצטריך קרא דעל שגגתו דאי לאו האי קרא הו"א דודאי חייב באשם תלוי מה"ט דאמרן ועוד היה אפשר לומר דהא דפשיטא לן דבאשם ודאי חייב ה"ט מדאיצטריך קרא דעל שגגתו דאשם תלוי ש"מ דכי אתקש לאשמת העם לאו לכל מילי איתקש דבאשם ודאי חייב ולכך איצטריך למעוטיה למשיח מאשם תלוי אע"ג דשמעי' ליה מלאשמת העם ללמד דבאשם ודאי חייב.

שם במשנה הורה בפ"ע וכו' ברש"י בד"ה הורה וכו' עד דאם הורה בפ"ע ולא הורו ב"ד כלל לא איצטריך למתני דחייב להביא פר דמקרא מלא כתיב עכ"ל וק' נימא דשפיר איצטריך כי היכי דלא נימא דמחייב כשעשה ע"פ ב"ד הגדול

דכי איתקש משיח לצבור הכי איתקש דמה צבור מחייבי בשעשו ע"פ ב"ד הגדול אף משיח מחייב כשעשה ע"פ ב"ד הגדול לכך איצטריך למתני' הורה בפ"ע כי היכי דנידוק דלא מחייב אלא כשהורה בפ"ע אבל אם הורה עם ב"ד אע"ג דלא עשה אלא הוא דלא מייתו צבור פטור דבדידיה תליא מילתא דנוקא אם הורה בפ"ע הוא דמחויב והשתא דאתינא להכי דדרשינן דהרי הוא כצבור דמה צבור מצינן למימר דאדרבא כשעשה בהוראת עצמו פטור ולא מחייב אלא כשעשה דוקא בהוראת ב"ד דכי היכי דצבור לא מחייבי אלא בהוראת אחרים ה"נ משיח לא מחייב אלא כשעשה בהוראת ב"ד הגדול אבל בהוראת עצמו לחוד לא מחייב והשתא איצטריך שפיר לגופה דכשהורה בפ"ע מחייב ושמעינן תרתי מינה חדא דבהוראת עצמו חייב ואידך דדוקא בהוראה דידיה לחוד הוא דמחייב דודאי לא סמך אלא על הוראתו אבל כשהורה הצבור אע"ג שהורה ג"כ עמהם פטור שהרי לא הורה בפ"ע ואימור דעל הוראת ב"ד סמך דעל הוראת ב"ד לא מחייב וכיון שכן מנ"ל דהורה בפ"ע היינו בתרי איסורי דאי מיהא לא אירייא וע"ק לפי האמת מנ"ל דכי איתקש כהן משיח לצבור להוראה דנפשיה איתקש דילמא להוראה דב"ד הוא דאיתקש וכמ"ש. ואחר שכתבתי זה מצאתי בירושלמי דהאי מתני' ות"ל הורה כהן וכו' נפש אם הכהן המשיח משיח כיחיד מה יחיד אם אכל בהוראת ב"ד פטור אף זה אם אכל בהוראת ב"ד פטור אי מה יחיד אם אכל בלי הוראה חייב אף זה אם אכל בלי הוראה חייב ת"ל לאשמת העם וכו' מה העם אין חייבין אלא א"כ הורו אף זה אין חייב אלא א"כ הורה וכו' אית תנויי תנא העם צבור מה העם הורו אחרים ועשו הן חייבין אף זה הורו אחרים ועשה הוא יהא חייב ת"ל אשר חטא על מה שחטא הוא מביא ואינו מביא על מה שחטאו אחרים וכו' עכ"ל. ובאמת שמדברי הירושלמי הזה מצאנו תשובה לקושיא ב' אבל קושיא א' אכתי לא מתרצא מנ"ל לש"ס דהורה בפ"ע היינו בתרי איסורי והגע עצמך לומר דמסברא פשיטא ליה לש"ס דתרי איסורי מתכפר לו בפ"ע מ"מ מלישנא דש"ס דקאמר היכי דמי כגון דמורו בתרי איסורי משמע דס"ל דמתני' גופה לא מתפרשא אלא בתרי איסורי וכמו שפי' ג"כ רש"י בכאן והשתא קשה מ"ש ומיהו אי לאו דברי רש"י הו"מ למימר דה"ט לא מיתוקמא מתניתין בשלא הורו ב"ד כלל משום דאם הוראה בדידיה תליא הוא דאתא לאשמועינן הא כבר שמעינן לה בריש פירקין הורה כהן משיח לעצמו שוגג וכו' אלא ע"כ דהכא מיירי שהורו ג"כ ב"ד אלא דהורו בתרי איסורי ועוד היה אפשר לומר דה"ט דלא מוקי לה כל שלא הורו כלל דאתא לאשמועינן דהוראה בדידיה תליא מילתא דא"כ חייב מ"ל ומדתני מתכפר לו בפ"ע משמע דאתא לאשמועינן דלא נימא דמתכפר לו עם הצבור אלא שאין תירוץ זה מספיק דהאי דקאמר דמתכפר לו בפ"ע נמי לישנא דחיובא הוא וכמו שאכתוב לקמן בסמוך ואתירוץ ראשון יש לסמוך אלא דלא יתיישב לנו אלא אש"ס אבל דרשינן דפי' דה"ט משום דלא איצטריך למתני דמקרא מלא הוא קשה דהא שפיר איצטריך וכמ"ש וכדמוכח נמי מהירושלמי דאי לאו דרשא דנפש ואם הכהן או דרשא דאשר חטא הו"א דאהוראת ב"ד מחייב ואפשר לפרש בדבריו דכיוון למ"ש דמדקאמר דמתכפר לו בפ"ע משמע דאתא לאשמעינן דכפרתו חלוקה מן הצבור ואינו בכלל הצבור דאי אפשר לפרש דאתא לאשמועינן דפר דצבור מתכפר בו שהרי לא עשו צבור ולא הביאו פר ומה שייך לומר דמתכפר עם הצבור אלא ע"כ נ"ל לפ"ז דאתא לאשמועינן שיש לו כפרה בפ"ע ואינו בכלל היחידים ומביא פר ולזה הק' דהא מקרא מלא הוא וזהו מה שנראה ליישב בדבריו אך קשה דלקמן בברייתא דריש להא דמתכפר עם הצבור מקרא דעל חטאתו אשר חטא וע"ק דהא לקמן בברי' משמע איפכא דכיון דדמי ליחיד דין הוא דמתכפר בפ"ע והרי הוא כב"ד חלוק ולא דייקינן ליה ביתיד דעלמא דקתני ודין הוא נשיא מוציא וכו' ופי' רש"י דבשגגת מעשה נמי מייתי כיחיד דעלמ' לכך מתכפר לו מכלל היחידים דכל העושים פטורים וצבור הוא דמייתו ומינה דבמשיח דאינו מביא בשגגת מעשה אלא בהוראה ודינו חלוק מן ההדיוט שלא יתכפר לו מכלל ההדיוט המתכפרים בשל צבור ובפ"ע לא היה והרי הוא כב"ד בפ"ע שהרי הושוה לב"ד בכל הדברים והיכי קתני הכא דכיון דהושווה לצבור וכו' לכך מתכפר לו וכו' דהא מה"ט אדרבא איפכא הוא דשמעי' וע"ק דמרישא דמתני' משמע דוקא שהוא בפ"ע הוא דמתכפר לו בפ"ע אבל אם הורה עם הצבור אע"ג דלא עשה אלא הוא דלא מייתו צבור פטור דבדידיה תליא מילתא דנוקא אם הורה בפ"ע הוא דמחויב והשתא דאתינא להכי דדרשינן דהרי הוא כצבור דמה צבור מצינן למימר דאדרבא כשעשה בהוראת עצמו פטור ולא מחייב אלא כשעשה דוקא בהוראת ב"ד דכי היכי דצבור לא מחייבי אלא בהוראת אחרים ה"נ משיח לא מחייב אלא כשעשה בהוראת ב"ד הגדול אבל בהוראת עצמו לחוד לא מחייב והשתא איצטריך שפיר לגופה דכשהורה בפ"ע מחייב ושמעינן תרתי מינה חדא דבהוראת עצמו חייב ואידך דדוקא בהוראה דידיה לחוד הוא דמחייב דודאי לא סמך אלא על הוראתו אבל כשהורה הצבור אע"ג שהורה ג"כ עמהם פטור שהרי לא הורה בפ"ע ואימור דעל הוראת ב"ד סמך דעל הוראת ב"ד לא מחייב וכיון שכן מנ"ל דהורה בפ"ע היינו בתרי איסורי דאי מיהא לא אירייא וע"ק לפי האמת מנ"ל דכי איתקש כהן משיח לצבור להוראה דנפשיה איתקש דילמא להוראה דב"ד הוא דאיתקש וכמ"ש. ואחר שכתבתי זה מצאתי בירושלמי דהאי מתני' וז"ל הורה כהן וכו' נפש אם הכהן המשיח משיח כיחיד מה יחיד אם אכל בהוראת ב"ד פטור אף זה אם אכל בהוראת ב"ד פטור אי מה יחיד אם אכל בלי הוראה חייב אף זה אם אכל בלי הוראה חייב ת"ל לאשמת העם וכו' מה העם אין חייבין אלא א"כ הורו אף זה אין חייב אלא א"כ הורה וכו' אית תנויי תנא העם צבור מה העם הורו אחרים ועשו הן חייבין אף זה הורו אחרים ועשה הוא יהא חייב ת"ל אשר חטא על מה שחטא הוא מביא ואינו מביא על מה שחטאו אחרים וכו' עכ"ל. ובאמת שמדברי הירושלמי הזה מצאנו תשובה לקושיא ב' אבל קושיא א' אכתי לא מתרצא מנ"ל לש"ס דהורה בפ"ע היינו בתרי איסורי והגע עצמך לומר דמסברא פשיטא ליה לש"ס דתרי איסורי מתכפר לו בפ"ע מ"מ מלישנא דש"ס דקאמר היכי דמי כגון דמורו בתרי איסורי משמע דס"ל דמתני' גופה לא מתפרשא אלא בתרי איסורי וכמו שפי' ג"כ רש"י בכאן והשתא קשה מ"ש ומיהו אי לאו דברי רש"י הו"מ למימר דה"ט לא מיתוקמא מתניתין בשלא הורו ב"ד כלל משום דאם הוראה בדידיה תליא הוא דאתא לאשמועינן הא כבר שמעינן לה בריש פירקין הורה כהן משיח לעצמו שוגג וכו' אלא ע"כ דהכא מיירי שהורו ג"כ ב"ד אלא דהורו בתרי איסורי ועוד היה אפשר לומר דה"ט דלא מוקי לה כל שלא הורו כלל דאתא לאשמועינן דהוראה בדידיה תליא מילתא דא"כ חייב מ"ל ומדתני מתכפר לו בפ"ע משמע דאתא לאשמועינן דלא נימא דמתכפר לו עם הצבור אלא שאין תירוץ זה מספיק דהאי דקאמר דמתכפר לו בפ"ע נמי לישנא דחיובא הוא וכמו שאכתוב לקמן בסמוך ואתירוץ ראשון יש לסמוך אלא דלא יתיישב לנו אלא אש"ס אבל דרשינן דפי' דה"ט משום דלא איצטריך למתני דמקרא מלא הוא קשה דהא שפיר איצטריך וכמ"ש וכדמוכח נמי מהירושלמי דאי לאו דרשא דנפש ואם הכהן או דרשא דאשר חטא הו"א דאהוראת ב"ד מחייב ואפשר לפרש בדבריו דכיוון למ"ש דמדקאמר דמתכפר לו בפ"ע משמע דאתא לאשמועינן דכפרתו חלוקה מן הצבור ואינו בכלל הצבור דאי אפשר לפרש דאתא לאשמועינן דפר דצבור מתכפר בו שהרי לא עשו צבור ולא הביאו פר ומה שייך לומר דמתכפר עם הצבור אלא ע"כ נ"ל לפ"ז דאתא לאשמועינן שיש לו כפרה בפ"ע ואינו בכלל היחידים ומביא פר ולזה הק' דהא מקרא מלא הוא וזהו מה שנראה ליישב בדבריו אך קשה דלקמן בברייתא דריש להא דמתכפר עם הצבור מקרא דעל חטאתו אשר חטא וע"ק דהא לקמן בברי' משמע איפכא דכיון דדמי ליחיד דין הוא דמתכפר בפ"ע והרי הוא כב"ד חלוק ולא דייקינן ליה ביתיד דעלמא דקתני ודין הוא נשיא מוציא וכו' ופי' רש"י דבשגגת מעשה נמי מייתי כיחיד דעלמ' לכך מתכפר לו מכלל היחידים דכל העושים פטורים וצבור הוא דמייתו ומינה דבמשיח דאינו מביא בשגגת מעשה אלא בהוראה ודינו חלוק מן ההדיוט שלא יתכפר לו מכלל ההדיוט המתכפרים בשל צבור ובפ"ע לא היה והרי הוא כב"ד בפ"ע שהרי הושוה לב"ד בכל הדברים והיכי קתני הכא דכיון דהושווה לצבור וכו' לכך מתכפר לו וכו' דהא מה"ט אדרבא איפכא הוא דשמעי' וע"ק דמרישא דמתני' משמע דוקא שהוא בפ"ע הוא דמתכפר לו בפ"ע אבל אם הורה עם הצבור אע"ג דלא עשו רוב צבור דלא מייתו פר אפ"ה אם עשה הוא פטור כדמשמע דדוקא היכא דאיכא תרתי הורה בפ"ע ועשה בפ"ע אבל אם הורה עם הצבור אע"ג דעשה בפ"ע פטור וכ"כ הרמב"ם בפרק ט"ו מהלכות שגגות ד"ה ז"ל הורה הכהן משיח עם ב"ד וכו' עד ה"ז פטור וכו' עד ואם היו העושים עם המביאים קרבן הוא אינו מביא קרבן שהרי אינו צריך כפרה בפ"ע עכ"ל והשתא קשה במאי דקאמר בברייתא ודין הוא נשיא וכו' דהא אפי' נילף מנשיא מ"מ שפיר איצטריך על חטאתו אשר חטא דבנשיא לא מפטר אלא כשחטאו רוב צבור דמתכפר לו עם הצבור אבל כשלא חטאו רוב צבור הוא מביא מכלל היחידים העושים אליבא דר"י דק"ל כוותיה ולר"מ כשלא חטאו בהוראה מייתו כל חד וחד וכו' ואילו במשיח ס"ל דלעולם פטור ולא מייתי פר אלא כשהורה בפ"ע דוקא וא"כ אפי' נילף שפיר מנשיא איצטריך לן קרא דעל חטאתו אשר חטא למעט כשהורה עם הצבור דפטור לגמרי בין עשו רוב צבור בין לא עשו רוב צבור ועוד קשה דמאי דקאמר בברי' מה לנשיא שכן מתכפר לו בי"אהך דהא עדיפא מינה הול"ל דהיכי ילפינן משיח לנשיא דהא הא דס"ל בנשיא דמתכפר לו עם הצבור ה"ט משו' דדינו כיחיד דמביא בשגגת מעשה וכמו שפי' רש"י ומינה דמשיח דאין מביא בשגגת מעשה אלא בהוראה דלא דייקינן ליה כיחיד דמתכפר לו מכלל הצבור ונראה לפ' דאי הוה ס"ל דמשיח חייב על עקירת כל הגוף פשיטא דלא הוה אמרינן דמתכפר לו עם הצבור דהא להדיוט המתכפר לו עם הצבור לא דמי ולבית דין לא דמי וכיון דחילקו הכתוב לעצמו דחייב על כל עקירת הגוף לא שייך לומר הורה עם הצבור שהרי אין הוראתו שוה להוראת ב"ד לצבור ולא הוה דרשי' אשר חטא להך דחטא בפ"ע וכי חטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור כיון דלא שייכא הוראתו להוראתם דלא דרשינן ממשמעותיה דקרא אלא מאי דמסתבר קצת אבל מאי דלא מסתבר כלל לא דרשינן דהא אשכחן טובא דאשר חטא דלא דרשינן להו ועי"ש בזבחים ולכך קתני שאין ב"ד וכו' שהרי שוה הוא לב"ד ועשאו הכתוב כב"ד עצמם והשתא מסתבר לן דקרא דאשר חטא ממעט חטא עם הצבור דמתכפר לו עם הצבור כיון דשייכא הוראתו להוראתם ודמו להדרי ומאי דקתני בברייתא ודין הוא נשיא מוציא מכלל יחיד וכו' הכי קאמר דכי היכי דנשיא דמוציא מכלל יחיד אפ"ה מתכפר לו עם הצבור מכלל היחידים העושים כיון דדמי ליחיד דמייתי בשגגת מעשה ה"נ במשיח דמוציא מכלל הצבור דכי הורה בפ"ע מייתי מ"מ כי הורה עם הצבור דהיינו בית דין מתכפר לו עם הב"ד שהרי דינו שוה בכל הדברי' לב"ד ולכך דין הוא דמתכפר לו עם הצבור אע"ג דחלקו הכתוב שמתכפר לו בפ"ע והשתא ממילא נמי שמעינן דבמשיח כשהורה עם הצבור אע"ג דלא עשו אלא הוא פטור דהרי הוא מכלל ב"ד ולא חילקו הכתוב אלא כשהורה בפ"ע אע"ג דמוציא מכלל הצבור כי היכי דבנשיא דמוציא מכלל הצבור ואפ"ה כיון דדמי ליחיד משמעינן ליה ליחיד והשתא ניחא דילפינן מנשיא אע"ג דבנשיא בלא חטאו רוב צבור מתכפר לו בפ"ע דה"ט משום דדמי ליחיד ומינה למשיח נמי דדמי לב"ד משו' ליה לבית דין וניחא נמי מה שהקש' דאיכא למפרך מה לנשיא שכן מביא בשגגת מעשה דהא האי דמדמינן ליה לנשיא לאו למימרא דדיינינן ליה כדין נשיא לגמרי דליתא אלא כדאמרן והשתא לפ"ז קאי דקאמר ודין הוא וכו' לאו למימר דילפי' ממש מנשיא אלא ר"ל דכי היכי דבנשיא דמוציא וכו' מתכפר לו וכו' מהך טעמא ואף ע"ג דמוציא מכלל צבור הכי נמי במשיח משוינן ליה לבית דין דמאי שנא והדר קאמר מה לנשיא וכו' דטעמ' דנשיא לאו משום דמביא בשגגת מעשה לתוד אלא משום דאשכחן נמי דמתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים תאמר במשיח דאשכחן דאין מתכפר לו וכו' ביום הכיפורים לכך דין הוא דהכא נמי אין מתכפר לו עם הצבור ומסיק ת"ל על חטאתו וכו' וכיון דמסברא לא מכרעא מילתא אם מתכפר לו עם הצבור הכא או לאו וכל מאי דמשתמע מקרא דרשינן ועדיין יש גמגום בדברי רבינו דמאי חזית דנידוק מרישא דכשהוא עם הצבור אף על גב דלא עשו צבור אלא הוא דפטור נידוק מסיפא איפכא דקתני הורה עם הצבור מתכפר לו עם הצבור דמשמע כי עשה עם הצבור דמייתו אינהו פר מיגו דמתכפר להו מתכפר נמי משיח אבל כשלא עשו צבור דלא מייתו נימא דאיהו מייתי דהא צבור לא מייתי דנימא דמתכפר עמהם ואמתניתין נמי תיקשי לן רישא לסיפא וי"ל דסיפא אגב רישא נקטה ואף ע"ג דהו"מ למימר הורה עם הצבור זהו לא אלא איידי דקתני ברישא הורה בפ"ע ועשה בפ"ע תנא בסיפא הורה וכו' ועשה וכו' ומסתבר ליה לרבינו דנידוק ר"י וסיפא באיידי ולא נימא דרישא לאו דוקא ומשום סיפא נקטה ועוד דבריש פירקין נמי הכי משמע דקתני הורה כהן משיח לעצמו שוגג ועשה שוגג מש' דדוקא כשהורה לעצמו שוגג ועשה שוגג הוא דמייתי אבל הורה עם הצבור פטור ואע"ג דלא עשה אלא הוא.

שם בש"ס הא כיצד חטא בפ"ע וכו' עיין מה שפי' בחפ"ה ולא ידענא מאי האי דקאמר דעכ"פ חייב וכו' באמת אתמהה דמה הוא החיוב הזה שהוא חיי' שהרי אם עשה עם הצבור אינם מביאים אלא הצבור למר כדאית ליה מתרומת הלשכה ולמר כדאית ליה בתחילה גובין עליהם וכשלא עשו הצבור ג"כ פטור וכמ"ש לעיל בשם הרמב"ם ופשוט.

שם ברש"י ד"ה אי ההוה מופלא וכו' עד כדאמרינן לעיל וכשגגת מעשה וכו' כצ"ל ונמשך למדפיס טעות זו ממה שמצא כתוב שם בדף ד' ע"ב בד"ה או שלא היה ע"ש וכמ"ש לעיל בדף ג' ע"ב ד"ה ואלא מאי וכו'.

ע"ב שם בש"ס סבר אביי וכו' מכאן ראיה למ"ש הרמב"ם דהאי מתכפר עם הצבור דקתני אינו רוצה לומר דבקרבן שמביאים הצבור מתכפר לו דליתא דאפילו היכא דלא מייתי צבור כגון שלא עשו פטור כיון שהורה עם הצבור דאלת"ה היכי קאמר אביי דדוקא בב' מקומות ובב' איסורים הוא דמתכפר לו בפ"ע אבל במקום אחד ובב' איסורים מתכפר לו עם הצבור והיאך מתכפר בקרבן על החלב שמביאין הצבור על הדם והלא המפריש חטאתו על החלב לא יביאנה על הדם ואם תביא פסולה והשתא התם דהבאה מיהא היתה על דם כיון שהפרשה היתה על החלב לא כיפר על הדם היכא דההפריש וההבאה היתה על החלב כהכא אינו דין שלא יתכפר לו על הדם ועוד ק"ץ השתא על מה שחטא הוא עצמו לא כיפר על מה שחטא חבירו מבעיא ועוד ק"ו אחר ואין להאריך והכי נמי למאי דקא מבעיא לן לקמן בחלב ודם קשה אלא ע"כ דהכא אקרא דעל חטאתו אשר חטא סמכינן והכי דייקינן חטא בפ"ע הוא דמתכפר וכו' אבל חטא עם הצבור שהורה עם הצבור פטור ולאו מטעמא דמתכפר ממש עם הצבור ובמ"ש לעיל.

שם בש"ס פשיטא הוא בחלב והן בע"ז וכו' קשה דמאי שנא מדלעיל בדף ג' ע"א דמספקא ליה לש"ס בחטאו מיעוט צבור בחלב ומיעוט בע"ז אם מצטרף הך מיעוט לאידך כיון דתרוייהו כרת ניגהו והכא פשיטא לי' דאין מצטרף וע"ק דהכא מסיק להא דהוא בחלב והן בדם בתיקו ולעיל קאמ' את"ל דמיעוט בחלב ומיעוט בדם מצטרף וכו' וקי"ל דכל את"ל פשיטות היא ונראה דלא דמי הא להא דהכא אי לאו קרא דעל חטאתו הו"א דאפי' חטא עם הצבור בהוראה אחת ממש ששניהם בחלב שעל הדקין ואפ"ה מייתי כל חד וחד בפ"ע שהרי הוא לגבי דידיה כב"ד בפ"ע ולכך כי גלי לן קרא דחטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור איכא למימר דדוקא כשחטאו בהורא' אחת ממש ששניהם בחלב שעל הדקין הוא דמתכפר עם הצבור וכי פשיטא לן באת"ל דבחלב שעל הדקין וחלב המכסה את הקרב דשם א' הם ומיקרי שפיר חטא עם הצבור ממ"ש בהא דחלב ודם כיון דחלוקין בשם מספקא לן אי מצטרף או לאו ובחלב וע"ז דמחולקים הרבה פשיטא דמביא בפ"ע דכולי האי לא מרבינן מהאי קרא משא"כ לעיל לא שייך לומר אלא מיעוט בחלב שעל הדקין ומיעוט בחלב המכסה את הקרב וכי מספקא לן אפי' בחלב וע"ז נמי מספקא לן ופשיטא לן באת"ל אפילו בחלב ודם דמצטרף ועמ"ש לעיל ביישוב אותה סוגיית לשיטת הרמב"ם ודוק.

שם בש"ס מי אמרינן בטעמייהו הא פליגין וכו' קשה דמ"ש דפליגין בטעמייהו דקאמ' היינו כהך דקאמר גבי חלב שעל הדקין והמכסה את הקרב וזה תימא דהכי איבעי ליה למימר הא פליגין בשמא דלאו שם א' הוא ודוחק לומר דפליגין בטעמייהו דקאמר בר"י היינו מתרי קראי ופליגין בטעמייהו דהכא היינו מב' שמות ונראה דבין ברישא בין בסיפא ר"ל תרי איסורי דאין דומים זה לזה וברישא ה"ק כיון דמתרי קראי קא אתו מיקרי פליגי בטעמייהו או דילמא כיון דשם חלב הוא לא מיקרי פלגין בטעמייהו ובסיפא דפשיטא דמיקרו תרי איסורי שהרי אינם משם א' קאמר מהו מי אמרינן דטעמייהו הא פלגין וכו' כלומר דהא ודאי בטעמייהו פלגין ולכך שינה הש"ס בלישניה מרישא לסיפא וק"ל.

שם בש"ס או דילמא כיון דשוין בקרבן וכו' תיקו עכ"ל הרמב"ם בפ' ט"ו מהל' שגגות דין ה' כתב וז"ל הורה עם ב"ד בשגגת ושגגו הם בדם והוא בחלב אינו מתכפר לו עם הצבור אלא מביא פר לעצמו עכ"ל וקשה דהיאך פסק רבינו דאין מצטרף כיון דבש"ס מסיק לה בתיקו ואם מביא הרי ספק חולין לעזרה ומה שיישב הכ"מ על זה אין הלשון הולמו כלל וגם מעידין אנו על הרב שלא כתב כן אלא לכבוד רבינו ולא להניח דבריו בתמיהא רבה ובסחפ"ה ג"כ נתלבט למצוא תריפה לדברי רבי' וגם הוא לש"ש נתכוון אך מה תועל' בדברי' שסתירתה מבוארת ותשובתם בצדם ובקיצור אשיב על מ"ש בת"ה כלישנא דברייתא היינו לישנא דמתני' דבמתני' נמי קתני חטא בפ"ע ובברייתא נמי הכי קתני ומקרא נמי הכי דייקינן בחטא בפ"ע ועוד תימא אי בברייתא מוכח איפכא מאביי הו"ל לש"ס לאותובי עליה מינה ורבא נמי הו"ל לאותובי עליה דאביי מינה אם לא שנא' דאיהו נמי לא שמיעא ליה ומיהו ש"ס מיהא הו"ל לאותובי מינה ועוד תימא דהיכי שקיל וטרי הש"ס בסתמא אליבא דאביי דמילתיה סלקא בתיובתא מברייתא ורבא נמי דחי ליה ומשמע דאביי גופיה קבלה מיניה ועוד אני תמיה עליו שהוא עצמו לעיל במאי דשקיל וטרי הש"ס אליבא דחד תנא כתב דע"כ הלכתא הכי הוא ובנה מצודות וחרמים ודייק סביבא עד שיצא מן ההיקש ואעפ"י שמבואר בש"ס דלא שקיל וטרי הש"ס אלא להך תנא ומכ"ש הכא דשקיל וטרי הש"ס ולא ביאר אליב' דמאן דמ"ש ודאי דאליבא דמאן דלא סלקא מילתיה בתיובתא הוא

דשקיל ושרי וזה פשוט באמת שגם הוא עצמו כתב שהוא דוחק ובודאי דקים לי בגווה דלא נעלם תשובות אלו מעיניו והאמת הוא שלא ניתנו דברים אלו ליכתב והנראה הוא דרבינו גירסא אחרת היתה לו והכי הוה גריס פשיטא הוא בחלב והן בע"א וכו' אלא הוא בחלב והן בדם מהו וכו' ואת"ל כיון דפליגין בטעמייהו אין מצטרף הוא בחלב שעל הדקין והן בחלב המכסה את הקרב מהו וכו' תיקו וגירסא זו היא עצמה גירסת הש"ס שבידינו ואין ביניהם אלא סדר הבעיות הי מינייהו קדים ברישא ובאמת סיגנון הדברים כן מטים דפשיטא ליה בחלב ובע"ז כיון דחלוקים בשם ובקרבן והדר מבעיא ליה בחלב ודם דשוין בקרבן וחלוקים בשם אי מדמינן להו לחלב וע"ז או לאו והדר מבעיא ליה דאת"ל בהני כיון דחלוקים בשם אין מצטרפין בחלב שעל הדקין וכו' דשוים בשם מאי מי אמרינן כיון דשם א' הוא מצטרף א"ד כיון דמתרי קראי נפקי וכו' ולעיל ג"כ תמצא סדר הבעיות באופן זה ודוק.

ומעתה עלו דברי רבי' לפסק הלכה דכל את"ל פשיטותא הוא אך מאי דקשה לי הוא מ"מ הא דחלב של הדקין והמכסה את הקרב למה השמיטה רבי' דהו"ל לאתוייה ולאשמועי' דמידי ספיקא לא נפיק דמסתמות דברי רבינו משמע דפשיטא בההיא דמצטרפין ואיך שיהיה הו"ל לאתוייה ולמה השמיט' ומיהו לפי סדר הבעי' הנמצא כגירסתינו לא תיקשי הא דהא דחלב ודם הוא דסלקא בתיקו והא דהמכסה את הקרב ושעל הדקין אפשיטא באת"ל דמצטרף וסמך אדוקא דמ"ש מדבריו דבההיא מצטרף אבל לפי מ"ש קשה ואפשר לומר כיון דמספיקא לא מייתי לכך לא חש רבינו לבאר דסמכינן אמאי דמ"ש מדקדוק דבריו דדוקא בחלב ודם הוא דאין מצטרף ומייתי אבל בדקין והמכסה את הקרב מצטרף ולא מייתי ואע"ג דלא פשיטא לן דמצטרף מ"מ מספיקא אמרינן דמצטרף ולא מייתי ועוד אפשר לומר דכיון דלעיל פשטי' אף בחלב ודם דמצטרף מסתברא דבהא לא מחתינן ליה אלא חד דרגא דבשעל הדקין והמכסה את הקרב מיהא מצטרף ואע"ג דמוקי לה הש"ס בתיקו ה"ט משום דלית לן ראיה מכרחת למיפשט מינה וכו' דהא לעיל גופיה דס"ל דמצטרף בחלב שעל הדקין וכו' אינו אלא בדרך את"ל דיותר סברא היא דמצטרף וכו' אבל מ"מ לית ליה לאוכוחי דמצטרף ואעפ"י שאין תירוץ זה כדאי בפ"ע ליישב דברי רבינו מ"מ בצירוף התירוץ הא' שכתבתי הוא כדאי להעלותו על ספר זהו מה שהיה נראה לתרץ על קושיא זו אך קשה שהרי ממ"ש רבינו עצמו בדף שלפ"ז וז"ל הורה הכהן וכו' עם ב"ד וכו' הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה אלא על הוראתו עם הוראת ב"ד הרי זה פטור וכו' עכ"ל משמע מדבריו אלו דבהורה הוא בחלב שעל הדקין והם בחלב המכסה את הקרב דאין מצטרפין דהא לא שייך לומר הואיל ולא סמך על הוראתו לבדה דמה ענין הוראתו להוראתם דפשיטא דכת"ג לא סמך אלא על הוראתו לבדה ומעתה נמצאו דברי רבינו סותרים זה את זה דלא רישיה סיפיה וכו' לכן נראה דקושיא זו מתרצת לאידך וחדא מתרצא חבירתה דרבי' הורה בזה דלא פשיטא ליה אי מצטרף או לאו דבעיא היא ולא איפשיטא ולכך כשכתב דין דמצטרף לא כתב אלא כשהורה ממש עם הצבור בהוראה א' וכמ"ש דבהא הוא דפשיטא ליה דמצטרף וכשכתב אחר זה דין דאין מצטרף לא כתב אלא הא דחלב ודם דבהא הוא דפשיט' לו דאין מצטרף וזה יעיד ג"כ על מ"ש בגירסת ר' זהו מה שנראה בעיני נכון בדברי רבינו ותו מידי.

שם ברש"י ד"ה מה להלן וכו' עד ואי ס"ד ב"ד והא אין מעשה תלוי בב"ד וכו' ואע"ג דבשאר מצות נמי כתיב ועשו מ"מ התם כתיב נמי ונעלם דבר ודרמינן הא דהקהל לתרי קהלי והכי מדריש קרא ונעל' דבר מעיני הקהל הקהל ועשו אבל הכא נהי דמצית למימר דהא דהעדה דרשי' ותרי עדה כתיבי מ"מ הא לא כתיב העלם דבר ותיכי מדריש לקרא וע"כ דלאו בב"ד משתעי קרא והא דהעדה דרשי לה לדרשא אחריתי א"נ אפילו מאן דדריש היינו דהקהל היינו היכא דמסתבר למידרשה כהכא גבי ונעלם דבר אבל היכא דלא מיסתבר למידרשה דלא מסתבר לן קרא כהכא גבי מעיני העדה לא דרשינן וכעין זה כתבו התוספ' בב"מ דמאן דס"ל דברה תורה כלשון בני אדם היינו היכא דלא מסתבר אבל אי מסתבר דרשינן וק"ל.

שם בש"ס הכא נמי תני הא וה"ה להא ונראה דלפ"ז מאי דקתני במתני' דלעיל הורה בפ"ע וכו' שאין ב"ד חייבין עד שיורו לבטל מקצת וכו' ולא בע"ז וכו' ולא קתני וכן המשיח דה"ה נמי דאינו חייב בע"ז אלא בקיום מקצת אלא תני הא וה"ה להא והא דלא דייק לעיל ואילו משיח בע"ז לא קתני משום דבהא דהעלם דבר הוא דאשכחן דפליגי אבל בהא דקיום מקצת אי בעינן אי לאו למאן דס"ל דבעי העלם דבר למשיח בע"ז לא אשכחן דפליגי ולכך שבק הש"ס התם לדוקיא וכי מסיק תני הא וכו' ממילא שמעינן דהך מתני' נמי מתוקמא הכי וכן כתב הרמב"ם בפ' ט"ו מה"ש וז"ל היה לעצמו בביטול מקצת וקיום מקצת בע"ז וכו' ועמ"ש בדף שאחר זה בד"ה אשכחן צבור וכו'.

שם בש"ס והנפש זה משיח השוגגת והנשיא וכו' מהכא משמע דאי לאו השוגגת לא הוה מוקמינן לההנפש אלא בחדא מינייהו דהיינו הנשיא אלא משום דאייתר והשוגגת לכך מוקמינן לההנפש במשיח וקשה דבסמוך אמרינן ושוין שבשעירה מנ"ל אמר קרא ואם נפש אחת אחד וכו' וא' משיח בכלל נפש יכו' זמיהו הא איכא לשנויי דהתם נמי מקרא יתירה דאחת דריש דאי לנשיא דוקא לימא קרא ואם נפש ותו לא אלא דהא ליתא דהא תנן לקמן בדף ט' ע"א אשם ודאי ביחיד וכו' והמשיח חייבין ופי' רש"י שם דכתיב באשמות ואם נפש ונשיא ומשיח בכלל נפש הן וכו' והא התם לא כתיב אלא נפש ועוד קשה דמשמע דאפילו רבנן נמי דרשי להא דהנפש והמשיח וכו' ולא פליגי א"ר אלא בהא דבחטאה בשגגה דמר דריש לה לריבויי' ומר דריש לה מיעוטא דאי לא תימא הכי. הכי איבעי ליה למתני בחטאה בשגגה חטא זה בשגגה יהא דברי ר' זכו' ומדקתני ר' סבר וכו' משמע דבהא דבחטאה בשגגה הוא דפליגי אבל ברישא מודו והשתא קשה היכי דרשי רבנן להא דהנפש זה משיח דהא לדידהו ע"כ דלאו במשיח משתעי קרא דהא ס"ל דבעי העלם דבר ונראה דרבנן נמי אנה"נ דדרשי להא דהשוגגת לרבות משיח דאי לא כתב לה קרא הוה אמינא דכי ממעיט קרא בחטאה בשגגה למשיח בין בשוגגת מעשה בין משעירה מעטיה ופר הוא דמייתי כצבור לכך כתיב השוגגת לרבות משיח דהשתא איתי לן רבוייא ומיעוטא למשיח ודרשינן מיעוטה דבחטאה להוראה וריבוי' דהשוגגת לשעירה ומ"מ אי לאו קרא דואם נפש לא הוה ידעינן דמיעוטא דבחטאה בשגגה למעט שגגת מעשה והשוגגת לרבות משיח לשעירה והוה אמינא איפכא דבחטאה בשגגה למעט שעירה דלא מייתו אלא פר והכי הוה דרשינן מי שחטאו לעולם בשגגת מעשה הוא דמייתי שעירה יצא משיח דבעלמא בהוראה ומיהא הכא בשגגת מעשה מייתי דמרבינן לה מהשוגגת למשיח בשגגת מעשה דשוה לנשיא אבל השתא דכתי' ואם נפש ומשמע בין יחיד בין משיח והתם בהבאה משתעי הך קרא כדמסיים והקריב עז וכו' שפיר מוקמינן להשוגגת דלריבויי משיח בשעירה הוא דאתא ואין להקשות אכתי למה לי קרא דהשוגגת מאם נפש דרשינן לה דהא ליתא דהא דאם נפש לאו קרא יתירה הוא דנימא לרבות נשיא א"נ קרא לגופיה הוא דאתא ולאו קרא יתירה הוא ולכך איצטריך השוגגת ומיהו השתא דאית לן קרא דהשוגגת לרבות מסתברא לאוקומי קרא דאם נפש האמור שם בהבאה כפשטיה דא' משיח וא' נשיא בכלל, ואי קשיא אכתי למאי איצטריך השוגגת דמקרא דמאם נפש שמעינן שפיר אפילו משיח כי היכי דבאשם ודאי מייתי משיח מקרא דאם נפש ואע"ג דאית לן דרשא דלאשמת העם דמשיח הרי הוא כצבור הכא נמי אע"ג דאית לן קרא דבחטא' בשגגה דהוי מיעוטא מ"מ הא כתיב אם נפש דמשמע אפילו משיח ומאי אולמיה דבחטאה בשגגה טפי מדרשא דלאשמת העם ומשיח כצבור ואפ"ה מרבינן לי באשם ודאי מנפש ולא מוקמינן ליה למעט צבור או לרבות נשיא. יש לומר דשאני התם דדבר הלמד מעניינו דקרא דלאשמת העם לא משתעי באשם אלא בפר הבא על הוראה ולכך מוקמינן לקרא דאם נפש האמורה באשמות כפשטה דא' משיח וכו' אבל הכא כיון דאית לן קרא דבחטאה בשגגה דהוי מיעוטא שפיר ממעט' כל מילי דבין בשעירה לא מייתי בין בשגגת מעשה לכך איצטריך השוגגת אלא דאהני לן קרא דאם נפש לאוקומיה כפשטיה כיון דע"כ אית לן רבויא דהשוגגת ומעתה יתיישב מה שהק' דלר' קשה השוגגת ל"ל דנהי דבחטאה שפיר איצטריך לאורויי דחטא זה בשגג' יהא דאי לאו קרא אע"ג דהנפש משמע בין יחיד בין משיח וכו' מ"מ לא אשכחן דהקיש הכתוב שגגת מעשה לכך איצטריך בחטאה בשגגה אלא השוגגת ל"ל דאם לשגגת מעשה מהנפש שמעינן ואם לשעירה מואם נפש נמי שמעינן לה דא' יחיד וא' משיח. ואפשר לומר דאי לאו קרא דהשוגגת הוה אמינא דבחטאה בשגגה אדרבא מיעוטא הוא וכדדרשי ליה לרבנן וממעטינן למשיח משגגת מעשה ומשעיר לכך גלי קרא דהשוגגת דמשמע ריבוייא הוא ולא ניחא ליה לר' לומ' דהשוגגת לרבות ובחטאה בשגגה למעט כדדרשי ליה רבנן דמסתבר ליה דכי כתיב בחטאה ובשגגה אשוגגת דכתיב ברישא דקרא דקא מהדר והשתא כוליה קרא לרבות משיח בשגגת מעשה וקרא דאם נפש לרבות משיח לשעירה דנפש משמע בין יחיד בין משיח אע"ג דכתיב נמי לאשמת העם ודרשינן הרי הוא כצבור מ"מ אמרינן דלא רבייה קרא אלא התם בשאר מצות אבל לע"ז לענין שעירה הרי הוא כיחיד מקרא דאם נפש דמוקמינן ליה כפשטיה דא' יחיד וא' משיח כולם בכלל נפש אחת הן ודוק.

דף ח' ע"א בש"ס מידי כל כתיב וכו' נראה דהמקשה הוה ס"ל דלאו קרא יתיר' הוא וממשמעותיה דקרא הוא דממעטינן ולכך פריך מידי כל כתיב וכי משני ליה דקרא יתירה הוא ע"כ דהכי דרשינן מי שחטאו לעולם בשגגה ואנה"נ דממשמעותיה דקרא אפשר דלא מתמעיט ולכך לא תיקשי לרבנן דס"ל דבכולהו בהוראה ל"ל אשר שגג מהשוגגת לחוד נימעיט א"נ אפשר לומר דהאי אשר שגג אורחיה דקרא הכי הוא והיכא דאיכא למידרש דרשינן וכמ"ש לעיל בכמה מקומות בשם התוס' וע"ש בתוס' בזבחים דף ח' ע"א בד"ה זריק' וכו' דקראי טובא כתיב בהו על חטאתו ולא דרשינן להו ע"ש.

במשנה אין ב"ד וכו' ברש"י ד"ה אין וכו' עד ואם הורו בדבר שחייבין אשם ודאי עמ"ש בחפ"ה בזה ותימא במה שפי' דרש"י הוכרח לפרש כן משום דממתני' משמע דפטור לגמרי כל שלא היה דבר שזדונו כרת וכו' דהא קתני עלה וכן המשיח ותנן בהדייא לקמן דמשיח חייב באשם ודאי וכמ"ש רש"י עצמו במשנה זו והשתא לדבריו תקשי היכי פסיק ותני וכן המשיח דאינו חייב וכו' והרי חייב הוא באשם ודאי אלא נראה פשוט דרש"י קושטא דמילתא הוא דמפרש במתניתין דלא תימא דהא דקתני דאין חייבין וכו' הייני בפר אבל אשם מחייבי ואע"ג דהא תנן לקמן בהדייא מ"מ הוצרך לכתוב טעמו של דבר דאמאי מחייב באשם ודאי ומשום דקא בעי לפרושי וכן המשיח הייני דוקא בפר אבל אשם מייתי לכ"כ ג"כ דבב"ד פטורים מאשם ודאי וזה פשוט.

שם בש"ס אשכחן צבור וכו' יחיד ומשיח ונשיא וכו' מהכא משמע להדייא דלא גמרינן מג"ש דמעיני אלא בע"ז וכי איתקש משיח לצבור בשאר מצות איתקש וקשה א"כ לפ"ז משיח בע"ז מנ"ל דאין מתחייב אלא בקיום מקצת וביטול מקצת דהא לא איתקש משיח לצבור אלא לשאר מצות ואין לומר דאגה"נ דחייב אפי' בעקירת כל הגוף ואינו שוה לצבור בע"ז אלא בהוראה דמעטיה קרא מבחטאה בשגגה שהרי כתב הרמב"ם בפט"ז דמשיח בע"ז לא מחייב אלא בקיום מקצת וכמ"ש לעיל בסמוך ונראה דיליף מצבור בע"ז וממשיח גופיה בשאר מצות דמה מצינו בשאר מצות במשיח דבעי העלם דבר ואינו חייב אלא בקיום מקצת אף בע"ז דאשכחן דאינו חייב אלא בהוראה לא מחייב אלא בקיום מקצת וביטול מקצת וכי פרכא ע"ז שאני שכן יצאה לידון בעצמה צבור בע"ז יוכיחו דאין חייבין אלא בהוראה ובקיום מקצת וכו' אף אני אביא משיח שאינו חייב בהוראה דלא מחייב אלא בקיום מקצת וכו' וכי פרכת מה לצבור ושכן הקיל בהם הכתוב שאין מביאין אשם ודאי ולכך דין הוא שיקיל בהם דלא מחייבי אלא בקיום מקצת וכו' תאמר במשיח שהחמיר בו הכתיב שמביא אשם ודאי שנקיל בו דלא מחייב אלא בקיום מקצת משיח גופיה בשאר מצות יוכית וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שכולן בהורא' ולא מחייבי אלא בקיום מקצת וכו' אף אני אביא משיח בע"ז שאינו חייב אלא בהוראה שאינו חייב אלא בקיום מקצת וכו' אבל הכא גבי שאין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת נהי דמשיח שפיר ילפי' במה הצד וכדאמרן מ"מ נשיא מיהא לא מצית למילף דהא לא מצית למילף בהצד השוה דהא איכא למפרך מה להצד השוה במשיח וצבור ונשיא בשאר מצות שכן מוצאים מכלל צבור תאמר בנשיא בע"ז שאינו מוציא כלל מן הצבור ועוד דלא שייך לומר הצד השוה שבהן שכן ישנן בהוראה דהא נשיא ליתיה בהוראה ומעתה שפיר איצטריך קרא דואם נפש ללמד אנשיא ויחיד ואי קשיא אכתי אמאי לא קאמר הש"ס אלא נשיא ויחיד דהא משיח מיהא בלאו קרא ילפינן במה הצד י"ל דאגה"נ אלא איידי דקאמר נשיא ויחיד דע"כ איצטריך להו קרא קאמר נמי משיח דמקרא חד שמעינן לכולהו ולא חש הש"ס להאריך ולומר דאשכחן צבור מג"ש ומשיח במה הצד נשיא ויחיד מנ"ל וכו' ודוק.

שם בש"ס תורה אחת וכו' קשה ל"ל האי קרא כיון דדריש לסמיכות דוהנפש מינה נשמע דבע"ז בעינן זדונו כרת וכו' דילמד עליון מתחתון ושאר מצות נילף מע"ז מג"ש דמעיני מעיני ונשיא יליף מצות מצות מיחיד ואם נפש איתקש נשיא ומשיח ליחיד ונשיא נמי לצבור ואפשר דמצות מצות לא דריש דלא קבלה מרבו ועי"ל דהא דוהנפש לא דרשינן אי לאו דכתיב תורה אח' וכו' להקיש כל התורה לע"ז וע"כ כי איתקש לוהנפש איתקש ועמ"ש בסמוך בד"ה מפיק ליה לכדתניא ומ"ש בסמוך בד"ה ור' הא דרי"בל וכו' ומ"ש בדף ז' ע"א דאינו מביא על מה וכו'.

שם בש"ס הניחא וכו' עמ"ש התוס' ביבמות דף ט' ע"א ד"ה ורבנן האי סברא מנ"ל וא"ת כולה מילתיה תיפוק מעליה דג"ש ניתנה לידרש לכל מילי וי"ל דעליה דכתיב גבי אחות אשה וגבי חטאת לאו מופנה והוא דיבום מופנה ור"ת אומר דאפילו מופנה ההיא דאחות אשה כיון דהוא דחטאת מופנה שבקינן ליה למופנה מצד אחד ודרשינן למופנה מב' צדדים כדאמרינן בהמפלת ודברים אלו

לכאורה יש בהם גמגום דהיכי קאמר דעליה האמורה באחות אשה לאו מופנה היא דהא בהדייא אמרינן בש"ס שם דף ג' ע"ב מנה"מ וכו' עליה מה ת"ל וכו' הרי דרבנן דדרשי לה לעריות ולצרות מופנה היא ובסמוך נמי דף ח' ע"ב איתא בש"ס א"כ לא יאמר עליה וכו' הרי להדייא מופנה הוא ובסמך נמי אמרינן ולר' האי עליה מאי עביד ליה אלמא דמופנה היא דאי הוה איצטריך לגופה א"כ מאי פריך עליה מאי עביד ליה ומנ"ל לש"ס דלרבנן לא הויא מופנה ולר' הויא מופנה ומהרש"א כתב דע"כ שקיבלו ג"ש זו ופריך ג"ש זו היכי מוקמינן לה דלרבנן קא מוקמינן לה לעריות וצרות ומשני דמוקי לה להא דזדונו כרת וכו' דאע"ג דאינה מופנה כלל ס"ל לר' דלמדין אבל לרבנן דאית להו הך ג"ש **דעריות וצרות** תו לא דרשינן הך ג"ש **אחריתי דאע"ג דג"ש ניתנה לידרש לכל** מילי מ"מ כיון דההיא דיבום מופנה היא **שבקינן להך דשאינה מופנה כל עיקר** ודרשינן הך דיבום דמופנה מצד אחד כדאיתא שם בפרק המפלת אליבא דר"א לרבנן ע"ש וזהו פירוש דבריו אך קשה טובא לפירושו דא"כ תיקשי לרב יהודה דס"ל התם דכשאין מופנה כל עיקר אין למדין א"כ הא דר' לא כרבנן ולא כר"י ועוד תימא דהא בגמרא מוכח דמופנה הוא וכמ"ש ויש לדקדק עוד בדבריו ואין להאריך ונרא' דכוונתם לומר דכיון דעליה דאחות אשה ע"כ דאיצטריכא להך ג"ש דעליה דיבום א"כ חשיב אינה מופנה ועליה דחטא' פשיטא דאינה מופנה כדאי' הכא דאיצטריך פרט לממ"נ והא דחשבין ליה התם מופנה מצד אחד היינו אי לא דרשינן אלא הך דמופנה מב' צדדים אבל הכא דע"כ דרשי לה רבנן להא דעריות וצרות פשיטא דתו לא חשיב מופנה וזה פשוט אך מה שעדיין צריך ביאור בדבריהם הוא דהיכי ס"ד לומר דתיתי כולה מילתא מעליא דהא בגמרא בפרק המפלת דף כ"ב ד"ה תו היא שיבה וכו' והוכיחו דע"כ לא נתקבלה ר"ל דהך ג"ש אלא אחדא מינייהו ונראה דמאי דקאמר התם דע"כ לא נתקבלה ר"ל דהך ג"ש דהתם אימור לא נתקבלה וכו' ולכך לא מצי לאקשויי נילף תרווייהו דאימור לא נתקבלה אלא אחת ולכך משני שפיר שבקינן כיון דע"כ חדא מינייהו הוא דילפינן שבקינן וכו' ומינה דלא מצינן לפרושי דנילף כמו בריאה מיצירה דהא איכא למימר דלא נתקבלה אלא אחת דאין לפרש דמאי דקאמר דע"כ לא נתקבלה ר"ל דא"א דנילף מתיבה אחת דג"ש לשגים שהרי הא דקא' בסמוך שבקינן וכו' שהוכיחו ממנה הא דלא נתקבלה א"א לפרש בה כן שהרי אפשר שילמד הכתוב לב' עניינים מב' תיבות מבריאה לבריאה דתנין ומיצירה ליצירה דבהמה דע"כ לומר שם דה"ט דלא פריך נילף תרווייהו משום דאימור לא נתקבלה וכו' ומינה דבהא נמי שכתבו התוספות דנילף בריאה ליצירה דבהמה ודגים לא נתקבלה ר"ל אימור לא נתקבלה אבל הכא מקשי' שפיר לאידך גיסא מאי פריך הש"ס מנ"ל לרבנן נימא דרבנן קבלו הכא שניהם וכולי מילתא תיתי מעליה ותירץ דכלה עליה דחטאת ודאחות אשה אינם מופנים וכו' זהו מה שהיה נראה לכאורה ואין נראה כן ממ"ש התוס' בפשיטות דכולה מילתא תיתי מעליה ואפשר לומר דס"ל לתוס' הכא ביבמות דהתם ה"ט דלא פריך נילף תרווייהו ויברא דדגים וויצר דבהמה מויצר דאדם דלא אמרי' זו היא שיבה זו היא ביאה אלא היכא דליכא דדמי לה אבל היכא דאיכא דדמי לי' לא ילפי' אלא מדדמי והתם אועוד סמיך וכמ"ש התוס' דאלת"ה תיקשי אמאי לא פריך נילף תרווייהו מויצר דלא שייך לשנויי אימור לא נתקבלה אלא אחת דס"ל לתוס' הכא דכולה חדא ג"ש היא היכא דבשנתקבלה הג"ש היינו דבאדם יש ג"ש אחת ושפיר ילפינן מויצר כולה מילתא דהכא כולהו דמו לה ותיבת דעליה האמורה בחטאת אינה מופנה משו' דאיצטריך לממ"נ כדאיתא הכא בהוריות דף ה' ועליה האמורה באחות אשה נמי אינה מופנה דאיצטריך לג"ש דהתם הוה שפיר ליפינן כולהו מויצר אי לאו טעמא דלא דמו לה התם הוי שפיר ויצר דאדם מופנה דאפנייה רחמנא בהדייא דכתיב ביה נמי ויברא ולכך שפיר איכא למימ' דהפנאה דבהמה למילף מאדם והפנאה דאדם לא איצטריך דלא הו"ל למיכתב אלא ויצר וילפינן הא דבהמה דמופנה היא כיון דאית ליה לר"י אין משיבין ולמה אפנייה רחמנא למילף לדגים וכולהו הוו מופנה מצד אחד וכן לרבנן נמי הוה ילפינן כה"ג אי לאו טעמא דמשיבין אבל הכא דליכא פירכא ילפינן כה"ג אבל הכא דלא שייך לומר דנילף תרווייהו מעליה דאחות אשה דכיון דילפת עליה דאחות אשה לצרה במקום מצוה דאסור' תו לא הויא מופנה דהא לא סגי בלאו הכי דאלא מאי הו"ל למיכתב דלימא עליה למילף מעליה האמורה ביבום וממילא דלא הויא הא דאחות אשה מופנה משא"כ אי הוה חשבינן ליה מופנה דהוה ילפינן תרווייהו דכולה חדא ג"ש היא והתם שאני דלא דמי ליה ועוד דהתם אפי' אי אמרת דחשיב ג"ש מ"מ התם איכא למימר דה"ט דאימור לא נתקבלה אבל הכא דאדרבא כי קשיא לן מנ"ל לרבנן האי סברא נימא דאימור נתקבלה אבל השתא דלא הויא מופנה תו ליכא למילף מינה והא נמי דחטאת אינה מופנה דאיצטריך לממ"נ ולכך אין למדין והשתא לא תיקשי נמי דלפי מ"ש דמאי דקאמר דעליה דאחות אשה דאינה מופנה היינו משום דאיצטריך לג"ש וא"כ מ"ש דעליה דיבום מופנה היא דלא תיקשי להו דאי עליה דיבום אינה מופנה א"כ אדפריך הש"ס ורבנן האי ס' מנ"ל הו"ל לאקשויי נמי לרבנן מנ"ל דהאי ג"ש דעליה דאחות אשה אתיא לאיסור צרה במקום מצוה דילמא להא דר' בזדונו כרת הוא דאתא ולזה כתבו דהא ודאי לא תיקשי דעליה דיבום מופנה היא וע"כ דלהא הוא דרשינן דאי להא דחטאת הוא דאתא א"כ עליה דיבום ל"ל דבשלמא לר' דריש לה לבע"כ כדאיתא בסמוך אלא לרבנן דדרשי להא מויבמה (שלא כמהר"ם) מאי איכא למימר ואע"ג דנראה דאפי' אי עליה דיבום אינה מופנה שפיר מצינן לומר דהיא גופה פריך הש"ס דרבנן האי סברא מנ"ל דאי לית להו ממקו' אחר תיקשי נמי נימא דג"ש להא הוא דאתא מ"מ ניתא להו לתוס' לומר דלא קשה ליה הא דמנ"ל ותו לא ועוד דקשטא דמילתא הוא דהויא מופנה מוכח מדבריהם מיהא דכי אית לן מופנה מב' צדדין שבקינן למופנה מצד א' א"כ אתאן למ"ש ר"ת ומאי ביניייהו זו אינה קושיא דהא טובא איכא ביניייהו דלדעת התוספות הכא דוקא הוא דלא דרשינן תרווייהו ואע"ג דכולה חדא ג"ש היא וה"ט כמ"ש דלא סגי דלא לימא עליה דאלת"ה היכי נגמר אבל כה"ג דויצר דאדם שפיר הו"א דילפינן תרווייהו דהא הוה מצי למילף ג"ש בלא הפנאה דלא הו"ל למיכתב ויברא דאדם אלא ויצר וטעמא דלא ילפי' אינו אלא משום דלא דמי אבל לר"ת אפילו כה"ג נמי דהויא מופנה שבקינן מופנה מצד אחד והיינו שכתב אפילו אי הוה עליה דאחות אשה מופנה דר"ל דהוה שפיר ילפינן ג"ש דצרה דלאו מופנה והשתא הוא מופנה כהכא דויצר אפ"ה שבקינן אך עדיין צ"ע לכל הפי' דמה שכתב ר"ת דשבקינן וכו' דמאי קושיא היא זו שהרי כתבנו דע"כ התם דלא ילפינן תרווייהו ויברא דתנין מויברא דאדם וויצר דבהמה מויצר דאדם לר"י דאית ליה אין משיבין אינו אלא משום דאימור לא נתקבלה אבל ישנו באפשר שיתקבלו ב' ג"ש בבריאת אדם הרי שבא הכתוב ללמד על הבהמה ותנין שיהיו שניהם טמאים לידה ע"כ שילמד שניהם מב' תיבות וזה פשוט וא"כ מאי דאמרינן לא נתקבלה אינו אלא מתורת אפשר דלא מצינן לאקשויי אמאי לא גמר ר"מ הא דתנין דאימור לא קביל אלא אחת ושבקינן וכו' אבל הכא אדרבא איכא למימר איפכא דכי פרכינן לרבנן מנ"ל האי סברא נימא זיל לאידך גיסא דאימור קבלו דשני עניינים למדין מג"ש זו והשתא לא שייך לשנויי שבקינן וכו' כיון שאין אנו רוצים לעקור המופנה מב' צדדים והוה אפשר לדחות ולומר דסברא בעלמא הוא דקאמר שא"א שתבוא תיבה א' ללמד לשנים וממילא דלא דרשינן אלא הך דמופנה מב' צדדים כדאיתא בפ' המפלת ועוד אפשר לומר דר"ת ס"ל דהך שקלא וטריא דקאמר בש"ס ומאי נ"מ אינה תלויה בהא דרב יהודה דמוקי טעמא דר"מ משום שנאמר בו וכו', דלדידיה טעמא הוא משום דאיכא למיפרך אלא אגב אורחיה שקיל וטרי הש"ס בהא דר"י ורבנן והדר מסיק למילתיה כר' יהודה דמאי איכ' למיפרך הכא ועמ"ש ג"כ מהר"מ בחידושיו בד"ה ולהכי אפנייה וכו'.

שם בש"ס ור' הא דריב"ל מאי עביד ליה קשה דאריב"ל נמי תיקשי הא דר' מאי עביד ליה לסמיכות דואם נפש בשלמא אג"ש דמצות לא תיקשי דאפי' לא קבלה מרביה ואין אדם דן ג"ש מעצמו אלא אסמיכו' דואם נפש מאי איכא למימר דאמאי הקישן הכתוב דלא הול"ל אלא אם נפש ונראה דשפיר איצטריך נמי להקיש נשיא ליחיד דמה יחיד מביא בשגגת מעשה אף נשיא כן ולר' שמעינן נמי דיחיד כנשיא דמה נשיא אין חייב אלא על דבר שזדונו כרת וכו' דתרווייהו למדין זה מזה ועיין מ"ש לעיל בדף ז' ע"א ד"ה מה נשיא וכו'.

שם בש"ס מפיק ליה לכדתניא וכו' קשה לר' מאי דריש בסמיכות דוהנפש ולכאורה היה נראה לומר דואם נפש דריש והנפש לא דריש והשתא מצינן למימר דריב"ל נמי דדריש לוהנפש ה"ט משום דאייתי תורה אחת וע"כ להקיש לוהנפש אבל בלא"ה לא הוה דריש להנפש אבל ואם נפש לכ"ע דרשינן ואפילו ריב"ל וכמ"ש לעיל בד"ה ור' הא דריב"ל וכו' ועוד היה נראה לומר דאיצטריך והנפש ללמד דוכי תשגו בע"ז דילמד תחתון מעליון דמה תחתון בע"ז אף עליון בע"ז וא"ת אם איתא דדריש לסמיכות דוהנפש אמאי איצטריך למילף צבור בע"ז משאר מצות דאין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת נילף מהאי קרא גופיה דוהנפש דמה התם בע"ז ובדבר שחייבין על זדונו כרת אף כאן בע"ז ובדבר שחייבין על זדונו כרת מסמיכות דואם נפש וי"ל דאם לא הוה אלא קרא דוהנפש לא הוה שמעינן דבע"ז וכו' משתעי קרא דהכי הוה מקשינן דמה תחתון בדבר שחייבין על זדונו כרת אף עליון בדבר שחייבין על זדונו כרת ודכוותה אמרינן נמי בסמוך דגמר עליה בג"ש ולא אמרי' דמה להלן בעריות אף כאן בעריות זה"ט דכיון דאי לאו ג"ש הוה אמרינן דקרא מיירי אפילו בחייבי לאוין השתא נמי דאית לן ג"ש לא ממעטינן אפילו חייבי כריתות ומסתיין למעט חייבי לאוין והכא נמי דכוותה דהקישה דוהנפש לא מוקמינן ליה אלא למעט חייבי לאוין ולעולם דבחייבי כריתו' מיירי אבל השתא דאית לן ג"ש דמעיני מעיני ושמעינן שפיר דלא מיירי אחייבי לאוין א"כ ע"כ דוהנפש איצטריך לאשמועינן דדוקא בע"ז דאי לחייבי כריתות לא איצטריך דמג"ש דמעיני שמעינן ליה אלא דקשה לי' לפ"ז היכי קאמר בסמוך דכ"ע מיהא כי כתיבי הני קראי בע"ז וכו' דהא לר' מיהא שמעינן לה מוהנפש ועיין מ"ש בת"ח דף מ"א ע"ג כלל צ' מ"ש שם בשם התוספות בפ"ק דפסחים דף ד' ע"א בתוספות ד"ה דברי ר' ישמעאל וכו' עד ובכמה דוכתין מקשה מר' ישמעאל אתנא דבי רבי ישמעאל וכן אמרי דבי רב וכו' ועיין בכלל קמ"ב ועוד דא"כ נצטרך לומר דהא דקאמר בסמוך דבי ר' תנא היינו בני ישיבת ר' וליה לא ס"ל כ"ז היה נראה לכאורה אבל ממ"ש רש"י לקמן בסמוך בד"ה כתיב כל אשר צוה עד וכתיב כי דבר השם בזה וכו' מצאנו יישוב לקושייא זו והיא גופה הוא דמשני דמהסמכיות דוהנפש דרשינן דמה התם במצוה שהיא בדיבורו של הקב"ה אף כאן במצות שהיא בדיבורו של הקב"ה ואיזו מצוה שהיא בדיבורו של הקב"ה וצוה ג"כ ע"י משה זו צ"ז אי לאו סמיכות דוהנפש לא הוה דרשינן דהכא מיירי במצות שהיא בדיבורו של הקב"ה ועיין מ"ש בסמוך אלא דקשה לי לפ"ז השתא דע"כ מסמיכותא דוהנפש שמעינן מאי דוחקיה לאסוקי טעמא מהא דאיזו מצוה בפשיטו' הו"ל לאשמועינן לה מהך היקישה גופה דמה שם בע"ז אף כאן בע"ז וצ"ל לפי' דוהנפש גופיה לא הוה שמעינן דמיירי בע"ז אי לאו האי דרשא דכי דבר ה' וכו' איזו מצוה שהיא בדיבורו של הקב"ה וצוה ע"י משה זו ע"ז ואע"ג דכתיב את ה' הוא מגדף לא שמעינן דמיירי בע"ז ולרי"בל נמי דדריש לעיל תורה אחת והנפש אקרא דכי תשגו ולא תעשו את כל המצות סמיך וכדאיתא בסמוך לקמן אלא דלא ידעינן דבדבר שחייבין על זדונו כרת אלא מקרא דוהנפש דמקרא דואם נפש ומקרא דוכי תשגו לא שמעינן דמיירי בדבר דחייבין על זדונו כרת ולכך הוצרך ללמוד תורה א' מהנפש.

שם בש"ס צבור בשאר מצות היא דמייתו משמע לכאורה דכוונתו להקשות דלא מצינו קרבן זה בע"ז אלא בשאר מצות וקשה דאמאי לא פריך דעדיפא מינה דהא לא דמי לצבור דמהי תיתי להשוותם לצבור דהשתא ליחידים הוה ס"ד דלא דמו משום דהנך בסקילה והני בסייף כ"ש דמהך טעמא גופיה לא הוה ס"ד דליתו כצבור כיון דלא דמו כלל לצבור דאין צבור נעשים עיר הנדחת ופשיטא דלא איצטריך למתני בברייתא אלא דהוה ס"ד דלא דמו ליחיד אבל לצבור פשיטא דלא דמו כלל ועוד א"כ תיכי משני סד"א צבור מייתי פר לעולה ושעיר לחטאת הני ליתו פר לחטאת וכו' דהא אכתי תיקשי דלא מצינו קרבן זה בע"ז כלל ואדרבא עדיפא מינה תיקשי הכא דלא אשכחן כלל כה"ג ועוד דמה קושיא היא זו דקא מקשה צבור בשאר מצות וכו' דהא היא גופה הוא דקא' דס"ד אמינא נחלוק בקרבנותיהם ואי לא ס"ל להא דאין לבדות מדעתנו קרבן מה שלא מצינו כיוצא בו וכו' בפשיטות הו"ל לאקשויי הכי לכן נראה דעיקר הקושיא היא דצבור הוא דמייתו והני לא דמו לצבור וכמו שפי' רש"י בד"ה ניתי פר וכו' וקושטא דמילתא הוא דקאמר דקרבן זה בשאר מצות הוא ולאפוקי מפר לעולה וכו' בע"ז הוא דמייתי ולפ"ז כי פריך צבור בשאר מצות וצבור בע"ז וכו' תרווייהו מקשה והא לא דמו לצבור וכו' ופשוט.

שם בש"ס מאי משמע וא"ת ואלא מאי לאו בע"ז מיירי א"כ קשו קראי אהדדי דבויקרא כתיב פר לחטאת והכא כתיב פר לעולה ושעיר לחטאת וי"ל דמ"מ תיקשי דילמא בעבירה אחרת כגון חייבי מיתות ב"ד ובהם הוא שהחמיר הכתוב ולא שנא ע"ז ול"ש שאר מצות דכל שישנו במיתת ב"ד החמיר בו הכתוב ומנ"ל דבע"ז דוקא ועוד יש ליישב דדילמא קרא כפשטיה דמיירי כשהורו להתיר בכל מצות התורה בקיום מקצת וביטול מקצת אלא דאין תירוץ זה מתיישב דא"כ מאי משני אמר קרא וכי תשגו וכו' דאכתי נימא דלאו בע"ז וכו' מיירי אלא בהורו בכל המצות ואי משום דס"ל דשקולה ע"ז וכו' ויש לדחות ופשוט.

שם ברש"י ד"ה כתיב כל אשר צוה וכו' ע"ש דמרישיה דקרא דקאמר אליכם למשמע דהיינו ע"ז ששמעו משה וישראל דאליכם היינו עליכם וכדדייק לישנא דקרא דביד משה וק"ל.

שם בא"ד כלומר שמעו ישראל מפיו כשדיבר עם משה עכ"ל מתוך דבריו אלו משמע דמאי דקאמר הש"ס איזו היא מצוה שהיא בדיבורו וכו' ר"ל שישראל שמעו דבורו של הקב"ה ומ"מ הציווי היה ע"י משה וזהו שדקדק בדבריו שכתב

כשדיבר עם משה אבל בסמוך בד"ה איזהי מצות וכו' לא פירש כן ע"ש בדבריו ולפי' אותו פי' מאי דקאמר דתנא דבי רבי ישמעאל אתא לאשמועי' כי היכי דלא נימא דלא שמעו ישראל כלל אנכי וכו' וקשה דהא מקרא מלא הוא פנים בפנים דבר ה' עמכם אבל אם נפרש דה"ק איזו מצוה שהיתה בדיבורו של"ל ששמעו ישראל מפי הגבורה ניחא דמייתי ראיה מהא דר' ישמעאל דדוקא אזהרה זו בע"ז הוא ששמעו ישראל מפי הגבורה ולא שאר מצות שבעשרת הדברות וע"ק לפרושי זה דמדקאמר אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום משמע דשאר הדברות לא שמעו אלא מפי משה ולפי' זה שפי' דר"ל שצוה אח"כ וכו' משמע דשאר מצות נמי שמעו מפי הגבורה אלא דלא נצטוו אח"כ עליהם בהזהרה כי אם בעונש דלא ענש הכתוב אא"כ הזהיר משא"כ בע"ז דנכפל בהם ההזהרה בכמה מקומות אבל מ"מ שאר דברות ג"כ שמעו מפי הגבור' וכן נראה ג"כ ממה שפי' בחומש את הדברים האלה וכו' דכל עשרת הדברות נאמרו בדיבור אחד וממילא כששמעו אנכי ולא יהיה לך כל הדברות ג"כ שמעו שהרי בדיבור אחד נאמרו אבל לפי' ניחא דעיקר דיוקא דדי"ק הש"ס אינו אלא משום בשאר דברות לא שמעו מפי הגבורה וע"כ כי דבר השם אינו אלא בהזהרה אלא דלפירושנו קשה ג"כ דהאי קרא דאת כל אשר צוה השם אליכם וכו' לא מוכח מיניה מידי דמיירי בע"ז והראיה אינה אלא מכי דבר ה' וכו' וא"כ היכי קאמר אמר קרא את כל אשר צוה וכו' אבל לפי' רש"י שכתב בד"ה איזוהי וכו' וכמ"ש ניחא דמכי דבר ה' וכו' לא הוה שמעינן דבע"ז הוא דמיירי דאיכא למימר דבשאר דברות נמי מיירי אבל השתא דכתיב את כל אשר צוה וכו' ע"כ דבע"ז הוא דמיירי וכמו שפי' שם ואע"ג דאי לאו קרא דכי דבר ה' נמי מהאי קרא ליכא לאוכוחי מידי מ"מ לא חש הש"ס לפ' הא דכי דבר השם וכו' ופשוט הוא דזהו טעמו של רש"י שלא כתב כפירושנו ומ"מ צריך להתיישב במה שהקי' על פי' ונראה דאנה"נ דלא שמעו מפי הגבורה אלא הא דאנכי ולא יהיה לך דאי מקרא דפנים בפנים הו"א דשאר דברות נמי שמעו מפי הגבורה אבל השתא דאית לן קרא דאת כל אשר צוה וקרא דכי דבר ה' וכו' דמשמע דאזהרה זו היתה מפי הגבורה והוכפל ג"כ האזהרה ע"י משה וע"כ דהיינו ע"ז דלא מצינו שהוכפלה האזהרה ע"י משה בכמה פרשיות אלא ע"ז א"כ ע"כ דלא מיירי אלא בע"ז והיינו דתנא דבי רבי ישמעאל אנכי וכו' דהכא נמי שמעינן מהאי קרא דלא שמעו מפי הגבורה אלא אזהרה שהוכפלה ע"י משה מדכתיב את כל אשר צוה וכו' כי דבר ה' וכו' דמי שישנה בציווי כפול ע"י משה שמעו מפי הגבורה וכו' ולפ"ז מ"ש רש"י בחומש את כל הדברי' האלה וכו' צ"ל דאגדות חלוקים הן או אפשר דאעפ"י שנאמרו בדיבור א' לא שמענום בשמיעה אחת דמפי הגבורה שמעו אנכי ולא יהיה לך ולא אינך ואין זה מן התימה כמו שנאמרו בדיבור א' מה שאין הפה יכול לספר א"נ כיון דכשחזר ופי' להם כל דיבור ודיבור בפ"ע לא שמעו אלא אנכי ולא יהיה לך לכך לא פסיקא לן מילתא לומר דכל עשרת הדברות שמעו שהרי לא נתפרשו להם אלא אותם ב' בלבד זהו מה שנראה ליישב בדבריו ועמ"ש בסמוך אחר זה.

ע"ב שם בש"ס איזוהי מצוה שנאמרה בתחילה וכו' וכפי מה שפי' רש"י בחומש שכל עשרת הדברות נאמרו בדיבור א' צ"ל כמ"ש לפ"ז בסמוך כפי' א' או בתירוץ ג' וק"ל.

שם במשנה אין חייבין וכו' הא דתני גבי צבור לישנא דחיובא וגבי יחידים לישנא דמביאין נראה דכר"מ סתם לן תנא דס"ל דב"ד הוא דמביאין לכך לא ניחא ליה למתני בהו לישנא דמביאין דמשמע לשון רבים דקאי אשבטים דכל שבט ושבט מביא וכו' כר"י לכך תני חייבין דודאי כולם חייבין ומיהו בהבאה ליכא אלא פר אחד משא"כ ביחידים דכל אחד וא' מביא בפ"ע שייך טפי לישנא דמביאין ואע"ג דלפי האמת מצינן למימר לישנא דמביאין אפילו אב"ד דהיינו מבין כולם יביאו פר אחד מ"מ כיון דתני לתרי בבי יחידים וצבור פלגינהו בהני לישני דמשתמעי טפי כל אחד למאי דמסקינן ביה תדע דלעיל בברייתא דקתני אשר חטאו חטאו ב' שבטים מביאין ב' פרים שמעינן לה מוהביאו לשון רבים דכל אחד מביא בפ"ע ואעפ"י שאין זה מוכרח ויש לחלוק מ"מ הכא במתני' מיהא כיון כמ"ש וק"ל.

שם במשנה אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה וכו' וא"ת השתא על סמוך לווסתה שהוא בעשה חיי' על נדה גמורה שהיא בלא תעשה מבעיא וא"כ איפכא הו"ל למתני על לא תעשה ועל עשה וכו' וי"ל דמשום רישא נקטה דשם הוי רבותא טפי בל"ת דל"מ אם היה במחנה ולא יצא אלא ישב לו דלא מיחייב אלא אפילו היה חוץ למחנה ונכנס דהוי לא תעשה גמור פטור וק"ל.

שם בש"ס נאמר ואשם וכו' קש' דנילף דנשיא פטור מעולה ויורד מסמיכו' דהא נפש דמה שם בחטאת קבועה אף כאן בחטאת קבועה דילמד תחתון מעליון וצבור נילף מנשיא מג"ש דמצות מצות וכדאמרינן בדף שלפני זה אליבא דר' ולמאי איצטריך ג"ש דואשם ואשמו וע"ק לר"ע דס"ל לקמן במשנה דנשיא חייב בכולן אמאי לא גמר מצבור דאין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת מג"ש דמצות מצות וע"ק ל"ל האי ג"ש ת"ל דצבור מהיכא יליף דאין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת למר כדאית ליה מעליה האמורה בעריות ולמר כדאית ליה מתורה אחת והתם בעריות ובע"ז אינם בעולה ויורד דהא גלי קרא דעולה ויורד ליתיה אלא בטומאת מקדש וקדשיו ושמיעת קול וביטוי שפתים וא"כ מינה גופה נילף דאין צבור חייבין אלא כיוצא באלו עריות וע"ז שאינם בעולה ויורד אלא בחטאת קבועה ואפשר דאי לאו ג"ש דעליה או דתורה אחת הו"ל למימר דאפילו אחייבי לאוין מביאין פר לכך מסתיין לאוקומי ג"ש דלא בא למעט אלא חייבי לאוין אבל כל חייבי כריתות מביאין קרבן ואפילו אטומאת מקדש וקדשיו דישנו בכרת לכך איצטריך עוד ג"ש דאשם ואשמו וכו' דע"כ ממעטינן אפי' טומאת מקדש וקדשיו וכו' וקשה הא אין ג"ש למחצה וי"ל דכיון דעליה האמורה בעריות ותורה אחת הנך קראי לאו בקרבן מיירי אלא בכרת ולא ילפינן מיניה אלא לאוקומי קרא דמה התם מיירי בזדונו כרת דמפרש התם קרא הכא נמי לא מיירי אלא בדבר שזדונו כרת אבל בקרבן לא משתעי התם קרא ואנה"נ אי הוה ילפינן מהתם חיובא או פיטורא דמה התם אין חייב אלא וכו' הכא נמי וכו' והוה שייך לומר דכל מילי ילפינן מהתם דאין ג"ש לחצאין אבל אי לא גמרינן מהתם אלא לאוקומי קרא בצבור דמיירי בדבר שזדונו כרת ואדרבא מה"ט דאין ג"ש למחצה הוא דגמרינן כל מילי דחייב עליו כרת ולא אמרינן דמה התם בעריות אף כאן אין חייב אלא על עריות דחמירי דאין ג"ש למחצה דהא אית לן למגמר דמה התם משתעי קרא בדבר שזדונו כרת וכדכתיב התם ונכרתה הכא נמי וכו' אבל קרבן לא משתעי ביה קרא כי היכי דנימא דמה התם מיירי בחטאת קבועה וכו' דחטאת מאן דכר שמה התם אלא דלפ"ז קושיא ראשונה לא מיתרצא דמ"מ מהך ג"ש גופיה דמצות מצות נילף צבור מנשיא ונשיא נילף מסמיכות דואם נפש דבחטאת קבועה דמיירי בה קרא וי"ל דהכא משני אפילו אליבא דרבנן דפליגי אר' לעיל דלא דרשי מצות מצות וכמ"ש לעיל והכי נמי צריך לו' אליבא דר"ע דס"ל דהנשיא חייב בכולם חוץ משמיעת קול דמצות מצות לא גמר והיא דזדונו כרת מתורה אחת דרשינן והתם בע"ז דגמרינן מיניה לשאר מצית לא מיירי בקרבן אלא במזיד דמגדף דענוש כרת ולכך לא גמרינן מינה אלא הא דזדונו כרת ולא ממעטינן מיניה זדונו כרת דטומאת מקדש וקדשיו ולא ממעיט אלא חייבי לאוין אמטו להכי איצטריך ג"ש דאשמו מאשם.

שם בש"ס אף ואשמו בחטאת קבועה קשה דלר"י הגלילי דס"ל לקמן בסמוך דממעטי נשיא ומשיח מקרא דאשר לא תשיג ידו מי שבא לידי עניות וכו' וס"ל דמשיח פטור לגמרי ואפילו מפר א"כ מהך קרא גופיה נמי ממעט צבור לגמרי דאין צבור עני ולמאי איצטריך ג"ש דאשם ואשמו ומיהו ממשיח לא תיקשי דאע"ג דפטרינן ליה אפילו מפר לאו מקרא דאשר לא תשיג ידו ממעטינן לגמרי דשפיר איצטריך ג"ש למעוטיה אפילו מפר דאי מקרא דאשר לא תשיג ידו הו"א דלא מעטיה קרא אלא מקרבן עצמו דעולה ויורד אבל פר מייתו לכך איצטריך ג"ש דלאשמו והשתא ניחא דלא תיקשי נמי דאע"ג איצטריכא ג"ש זו תיפוק לי דבעול' ויורד נפש כתיב בהו וצבור אינם בכלל נפש וכמ"ש רש"י לעיל גבי אשם תלוי דמשיח פטור דממעטינן ליה מקרא דעל שגגתו וכו' אבל לצבור לא איצטריך קרא דאינם בכלל נפש ולפ"ז ניחא דשפיר איצטריך ג"ש זו למעוטי מפר ומשיח יליף מצבור מהקיש דלאשמת העם ומיהו דאי לאו קרא דאשר לא תשיג ידו הו"א דנפש כתיב ביה א' משיח יחיד נשיא בכלל וכדאמרינן גבי אשם ודאי וכי גלי קרא דאשר לא תשיג ידו דלא מיירי במשיח ממילא מפר נמי ממעיט לה מהיקש דלאשמת העם דאין הקיש למחצה אבל מנשיא תיקשי דאמאי פטרינן ליה אפילו משעיר ואין לומר דנשיא גמר מצות מצות מצבור שהרי כבר הוכחתי בסמוך בדיבור שלפ"ז דהא כרבנן קיימינן דלית להו ג"ש דמצות מצות אבל אין להקשות דע"כ כי איתקש ג"ש דמצות מצות לאו לכל מילי איתקש דא"כ נימא דנשיא פטור מאשם תלוי ומאשם ודאי אלא ודאי דלאו לכל מילי איתקש דהא ליתא דלטעמיך ואמאי לפי האמת לא גמרינן לכל מילי דהא אין ג"ש למחצה אלא ע"כ לומר דה"ט משום דכתיב באשם תלוי ובאשם ודאי נפש אחד יחיד ואחד נשיא ומשיח בכלל וגלי קרא דלא איתקש נשיא לצבור אלא לענין זדונו כרת דשגגת מעשה בנשיא כתיב בהדייא כמו ביחיד ולכך לא גמרינן מצבור דבעי העלם דבר וא"כ הכא גבי שעיר פשיטא דפטירי דגמרינן מצבור דהאי דאי דמקרבן עצמו דעולה ויורד פטור דגלי ביה קרא אשר לא תשיג ידו אלא דקשה קושיא א' למאן דלא גמיר מצות מצות ואפשר לומר דנהי דמצות מצות לא גמר מ"מ סמיכות דריש וילמד נשיא מיחיד מסמיכות זו דואם נפש דאין הנשיא מביא שעיר אלא בקבועה.

שם ברש"י ד"ה א"ה קרבן עולה ויורד וכו' עד אף ואשם דכתיב באשם תלוי וכו' משמע דהמקשה לא היה קשיא ליה אלא אאשם תלוי דה"נ משמע מדמשני דנין אשם מן ואשמו וכו' משמע דפשי' ליה דואשמו דצבור לא מיתוקמא אלא בקבועה ונראה דה"ט דצבור כיון דאית לן הך ג"ש דעליה או דתורה אחת דאין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת תו לא מסתבר למימר דשבקינן דרשא דואשם האמורה בחטאת קבועה ודרשינן הא דעולה ויורד דאית ביה שמיעת קול ובטוי שפתים דאין זדונו כרת משא"כ באשם תלוי דלית לן ג"ש דאין חייבין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת וכו' וק"ל.

שם בש"ס ומה צבור בחטאת קבועה וכו' וא"ת אמאי לא גמר נמי מיחיד דגמר צבור מיניה וי"ל דאנה"נ אלא דניחא ליה טפי לאגמורי מצבור בפשיטות לפיטורא משא"כ כי גמרינן מיחיד דלא גמרינן להדייא פיטורא דהא בעולה ויורד מיהא איתיה אלא דגמרינן דקרא לא מיירי אלא בחטאת קבועה ופיטורא נפקא ממילא ולמאי דמסיק בש"ס דגמר אשם ומצות וכו' איכא למי' נמי דה"ט דלא גמר מיחיד משום דלצבור דמי טפי דבתרוייהו כתיב כל מצות משא"כ ביחיד אלא דממצו' הוא דכתיב וק"ל.

שם בש"ס אמרי א"ה קרבן עולה ויורד וכו' קשה דא"כ לשתוק קרא מואשם האמור כאן באשם תלוי ומואשם האמור בעולה ויורד וממילא ידענא דחייב דמהי תיתי למעטיה מאשם תלוי אלא ע"כ דלא גמרינן בג"ש אלא מואשם האמור בחטאת קבועה וי"ל דע"כ איצטריך ואשם האמור באשם תלוי למגמר מחטאת קבועה דאין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת דהא ליתן לן דרשא אחריתי אלא מהא דאי לאו האי ג"ש איכא למימר דאשם תלוי בא אפילו על חייבי לאוין והשתא שמעינן מג"ש זו תרתי דאין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ובחטאת קבועה וכי קאמר בש"ס הא דחטאת קבועה תו לא איצטריך למימר הך דדבר שזדונו כרת שהרי אינו מביא חטאת אלא על דבר שזדונו כרת וטפי אשמועינן דדוקא בחטאת קבועה הוא דמחייב משא"כ בעולה ויורד אע"ג דזדונו כרת והשתא פריך שפיר דנילף מאשם האמור בעולה ויורד ואיצטריך שפיר כי היכי דלא נימא דנגמר מואשמו האמור בצבור כיון דע"כ לא מצי שתיק קרא מואשם האמור באשם תלוי לאשמועינן דאין חייבין אלא על זדונו כרת דמהא דעולה ויורד לא מצינן למילף זדונו כרת שהרי יש בהם שמיעת קול וביטוי שפתים דאין זדונו כרת א"נ נימא דאדרבא איצטריך לאשמועינן דאין חייבין אלא על דבר שחייבין עליו קרבן וממילא שמעינן דאיתיה אפילו בעולה ויורד ואעפ"י שאין זדונו כרת ודוק.

שם בש"ס הא כתיב והיה כי יאשם וכו' אף ע"ג דאין אדם דן ג"ש אלא א"כ קבלה מרבו מ"מ לא היו מפרשים מאיזו תיבה היו לומדים אלא דזה ילמד וכו'.

שם בש"ס ומאי נ"מ והא תני וכו' קשה דהניחא אי לא הוה לן למגמר אלא מהא שפיר גמרינן כה"ג אבל השתא דאית לן ג"ש דואשמו האמורה בצבור א"נ ואשם האמורה בחטאת קבועה נגמר מדמי ליה טפי וכדאיתא בכמה דוכתי וי"ל דאקושיא שנית סמיך ודו"ק.

שם בש"ס דנין ואשם ומצות ה' וכו' אין ר"ל דגמרינן מצות מצות דא"כ אשם למה אלא פשוט דמצות איצטריך לדרשא אחריתי ועיקר ג"ש היא מואשם אלא דכל דדמי טפי מיניה גמרינן וק"ל.

שם במשנה אין חייבין על שמיעת וכו' שהמלך וכו' קשה דבסנהדרין פרק כ"ג דף י"ט איתא אמר רב יוסף לא שנו אלא מלכי ישראל אבל מלכי בית דוד דן ודנין אותו והיכי פסיק ותני הכא דנשיא ליתיה בשמיעת קול דמשמע אפי' מלכי בית דוד שהרי מוכח התם דאפילו לענין עדות נמי במלכי ישראל אינו אלא משום מעשה שהיה מדאוקמיה שמעון בן שטח לינאי המלך כדי שיעידו בו וממילא דמלכי בית דוד דלא גזר עליהם מעידין ומעידין אותם וע"ק התם דהתם מוכח להדייא דאפילו מלכי ישראל מדאורייתא מעידין ומעידין אותם ובפרק שבועת העדות דף ל"א ע"א אמתני' דבראוין להעיד אמרינן לאפוקי מאי אמר ר"פ לאפוקי מלך ורב אחא ב"י אמר לאפוקי משחק בקובייא ומפרש התם דלמ"ד לאפוקי מלך דוקא מלך אבל משחק בקובייא כיון דמדאורייתא מיחזא חזי וכו' לא אלמא דמלך מדאורייתא נמי לא חזי והשתא תיקשי נמי מתני' דהכא דקתני דהנשיא אינו בשמיעת קול דאפי' במלכי בית ישראל לא מיתוקמא לפי מאי דמוכח התם בסנהדרין דמדאורייתא מיחזא חזי א"כ ישנו בשמיעת קול מידי דהוה משחק בקובייא ונראה דהא דאמרינן לא שנו אלא מלכי ישראל לא קאי

אלא אאינך בבי אבל בהא דלא מעיד מיתוקמא אפילו במלכי בית דוד ומן התורה נמי דזילא מילתא למלך שיעיד בפני ב"ד ואפי' לפני ב"ד הגדול משום דעדים בעמידה וכתיב שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך אך ק' דיעיד ולותביה וכדאמרי שם בפי' שבועת העדות דף ל' ע"ב דאמימר אותביה לרב יימר דהוה ידע לסהדותא למר זוטרא וע"ק דאמאי מעידין אותם כי היכי דאין מעיד משום דזילא מילתא וכתיב שום תשים וכו' א"כ מהאי טעמא גופיה אין מעידין אותם דצריכי' בע"ד שיעמדו וכדקאמר ליה שמעון בן שטח יגאי המלך עמוד על רגליך ויעידו וע"ק אמאי אוקמיה שמעון בן שטח ליגאי המלך דנימא דידחה עשה דשום תשים לעשה דועמדו ב' האנשים כדדחי עשה דכבוד תורה להאי עשה דועמדו כדאמרינן בסמוך בעובדא דרב יימר והתוס' כתבו שם לתרץ קושיא זו בד"ה עשה דכבוד תורה עדיף דשאני דיני נפשות דחמירי טפי אלא דאכתי לא מתרצי הנך תרי קושיי דבסמוך ואקושיא ב' י"ל דמעידין אותם שאני דלא סגי בלא"ה דא"כ המלך יגזול וטרף ואין מציל ובהדייא כתיב כה אמר ה' לבית דוד דינו לבקר משפט ואם אינם נידונים אינהו היכי דייני והכתיב התקוששו וקושו כדפריך התם בפ' כ"ג דף י"א ע"א ואם אינם אין מעידין אותם היאך נידונים ואע"ג דקרא לא כתיב אלא במלכי בית דוד ע"כ דאפי' במלכי ישראל נמי דינא הכי אלא דמפני חשיבותם נקט להו קרא כדמוכח שם בדף י"ט דמלכי ישראל קודם מעשה הוו גידוני' ומיהו לא ילפינן מינה למעידין דשאני מעידין שאין הגזילה בידם ואינו אלא בשב ואל תעשה ולכך אין מעידין דאתי עשה דשום תשים ודחי להאי עשה ואקושיא א' י"ל דמ"מ זילא בית מילתא שילך ויעיד לפני ב"ד ואפילו אי מותבינן ליה נמי והכי מוכח התם בפ' שבועת העדות דף ל' ע"ב דהאי צורבא מרבנן דידע בסהדותא וזילא בית מילתא למיזל לבי דינא דזוטר מיניה לאסהודי ליזיל וכו' ע"ש והא אפילו בבי דינא דרבה מיניה מותבינן ליה כדאמרינן שם בקמוך בעובדא דרב יימר אלא ע"כ לומר דמ"מ זילא בית מילתא שיהיה הוא עד וזה דיין ה"נ לגבי מלך איכא זילותא שילך ויעיד ואפי' לפני ב"ד הגדול דדוקא גבי צורבא מרבנן שייך לפלוגי בין דינא דזוטר מיניה לבי דינא דלאו זוטר מיניה שכבודו של צורבא מרבנן היא תורה אבל גבי מלך לא שייך לפלוגי בהכי דכל לגבי מלך זוטר מיניה דשום תשים עליך מלך אכל ישראל רמי ואפי' אכהן גדול ונביא.

ונראה דאע"ג דדיני נפשות חמירי ודחינן לעשה דשום תשים וכו' ולכך אמר ליה שמעון בן שטח ליגאי המלך עמוד על רגליך ויעידו בך וכמ"ש התוס' מ"מ לענין שיעיד הוא אפילו בדיני נפשות לא דחינן ליה לעשה דשום תשים דדוקא במה שנוגע לו מחמירין בד"נ וכדגלי קרא דדינו לבקר משפט אבל לענין שיעיד לא אלא דלאפרושי מאיסורא לא שאני לן בין צורבא מרבנן למלך וכמ"ש התוספות בפ' שבועת העדות דף ל' ע"ב בד"ה אבל איסורא וכו' ובסנהדרין פ' כ"ג דף י"ח ע"ב ד"ה מעיד והא תניא וכו' ע"ש ומיהו כיון דבין בד"מ ובין בד"נ אין המלך מעיד לא משכחת ליה בשמיעת קול דאי בד"נ מעיד המלך א"כ משכחת ליה בשמיעת קול דאף ע"ג דשבועת העדות אין חייבין עליה אלא ע"י תביעת ממון וכדאיתא בריש פ' שבועת העדות מ"מ משכחת לה היכא דאיתא בתרווייהו בד"נ או ממון כגון שיהיה יודע לו בעדות שזיפתה אשתו דאי מעיד לו הרי האשה נהרגת ע"פ עדותם והבעל פטור מכתובתה וכמ"ש הרמב"ם בפ"י מהל' שבועות ונהי דמשום ממון לא היה חייב להעיד מ"מ הרי הוא חייב להעיד משום ד"נ דחמירי וכן אם העידו עדים עליה שזיפתה והמלך ואחר יודעים שעדים זוממים הם וע"פ עדותם פטורה האשה וגובה כתובה אלא ע"כ לומר דאפי' בד"נ אין מעיד ולכך קתני שפיר שאין הנשיא בשמיעת קול אך קשה לפי מ"ש רש"י שם בפרק שבועת העדות דף ל"א ע"א ד"ה כ"ש מלך דמדאורייתא לא חזי דכתיב שום תשים והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין כדאמרן ודרך בזיון הוא לו עכ"ל ואמאי אין מעיד הא אפשר ליה שיעיד בישיבה כמו בצורבא מרבנן אלא ע"כ דגרע עשה דשום תשים מעשה דכבוד תורה וכ"כ ג"כ התוספות שם בשבועות בתירוץ ב' ובסנהדרין דף י"ט ע"א ד"ה יגאי המלך והשתא כיון דגרע עשה דכבוד מלך מעשה דועמדו ה"נ ניפא דגרע מעשה דנשיאות עון והא בעדות איכא נמי עשה אפי' בלא שבועה היכא דאיכא עד אחד עמו כדמוכח בריש פרק הכונס דף ל"ו ע"א ומכ"ש היכא דאיכא שבועה נימא דחייב להעיד ולא דחי ליה עשה דכבוד מלך וי"ל דעשה דועמדו אלים טפי דאין כבוד זה לב"ד וכדקאמר ליה שמעון בן שטח ולא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם ואעפ"י שיש ביזוי למלך בזה מ"מ אין דבר זה נוגע לב"ד אבל לענין שיתחייב להעיד אין זה אלא צורך הדיוט הוא שהרי אם אין תובעים אין שם חיוב וכיון דרמי אכולהו ישראל חיובא דשום תשים לכך אין המלך זקוק לו להעיד ואנה"נ דאי לא הוי זילותא למלך פשיטא דהיה מעיד אך קשה דהניחא בד"מ אלא בד"נ מאי איכא למי' נהי אפי' דליכא תובעי' נמי חייב הוא להעיד וכמ"ש הכ"מ בפ"ו מהל' עדות ד"ה היה העד וכו' בשם הרא"ש פ"ק דמכות הרואה דבר ערוה חייב להעיד לקיים ובערת הרע מקרבך וא"כ הדרא קושיא לדוכתה דלמ' לא יתחייב להעיד משום ובערת הרע ולא ליתי עשה דשום תשים ולידחי האי עשה כי היכי דלא דחי עשה דועמדו וכו' וי"ל דהאי עשה דובערת גרע טפי דעשה שבכללות הוא ואדרבא עיקר קרא אב"ד הוא להרוג מי שנתחייב לב"ד כן נראה לי"ש שיטת התוס' ורש"י אבל הרמב"ם בפ"א מהל' עדות חילק בין דין צורבא מרבנן לכ"ג והשוה ג"כ דיני נפשות לדבר איסור כמו שמבואר בדבריו ע"ש ולדבריו כמו שכ"ג אין מעיד אפילו לאפרושי מאיסורא ולד"ז ה"ה מלך ואדרבא כ"ש הוא וכן כתב הכ"מ בפ"ג מהל' מלכים דין ז' ואעפ"י שנסתפק שם הכ"מ גבי מלך אם מעיד לאפרושי מאיסורא ולד"ז הדר ופשטה ממ"ש ר' בפ' זה מהלכות עדות ע"ש בדבריו ומ"מ צריך טעם לדברי ר' דמג"ל לחלק בין כ"ג לצורבא מרבנן וי"ל דטעמא הוא מדלא משני התם בסנהדרין פ' כ"ג דהא דקתני דכ"ג מעיד הייבו לאפרושי מאיסורא אלא משמע דבכ"ג לא שאני לן בין איסורא לשאר עדות ומיהו קשה דהא מדפריך מהך ברייתא דוהתעלמת משמע דכ"ג שוה לצורבא מרבנן דהא מוקמינן שם בגמרא דהך והתעלמת אינו אלא בשאר עדות אבל באיסורא לא וי"ל דמקרא דוהתעלמת שפיר משמע כל מילי ואפילו לאפרושי מאיסורא אלא בצורבא מרבנן גלי לן דבאיסורא מעיד דכתיב אין חכמה ואין תבונה וכו' ודוקא צורבא מרבנן דגלי ביה קרא אבל כבוד דכ"ג עדיף טפי דאית ביה תרתי וכדמוכח בגמ' כנ"ל והשתא ניחא דכיון דמלך לעולם אין מעיד אפילו בד"נ שפיר קתני הכא דהנשיא אינו בשמיעת קול זהו מה שנראה לכאורה בפשט דברי ר' אך עדיין צריך נגר דליפרוק לדברי רבינו ולדברי הכ"מ מן התמיהות החזקות שנפלו בדבריהם בפפ' מהל' שגגות דין ז' כתב ר' וז"ל המלך וכהן משיח מביאין קרבן על שבועת העדות או על שבועת ביטוי וכו' עכ"ל ומלבד מה שיש לתמוה עליו היאך מתישבת סוגיית הש"ס דבסמוך לשיטתו ולקמן במשנה כל המצות אפרשנה בס"ד אך מה שיש לתמוה עליו כאן הוא דהיכי משכחת ליה למלך בשמיעת קול שהרי כל מי שאינו חייב להעיד אפילו אם נשבע פטור והרי הוכחנו דמלך אינו מעיד בין בד"מ בין בד"נ ואפילו לאפרושי מאיסורא וכמ"ש הכ"מ שם בהלכות מלכים וכמ"ש בשמו בסמוך ומ"ש דמדאורייתא ואפילו מלכי בית דוד דומיא דכ"ג וכמבואר שם בדבריו ועוד תימא שדברי הכ"מ סותרים זה את זה ששם בהל' מלכי' כתב שהמלך אין מעיד ואפילו מלכי בית דוד וכאן כתב בפ"י מהל' שגגות בד"ה כתב הראב"ד וכו' עד ואין לומר דהיאך פליגי אר"ע דהא דינא בטעמא קאמר שהמלך לא דן ולא דנין אותו י"ל דהא לא מכריעא דהא אמרינן בפ' כהן גדול לא שנו אלא מלכי ישראל אבל מלכי בית דוד כתיב בהו דינו לבקר משפט וכו' עכ"ל והרי דבריו בכאן סותרים זה את זה דהני דדנין ודנין אותם מ"מ אין מעיד וכמ"ש שם ואפילו במלכי בית דוד. ועוד תימא שדברי רבי' עוד סותרים זה את זה שבכאן פ"י מהל' שגגות כתב שהמלך ישנו בשמיעת קול וברפ"ק עשירי מהל' שבועות כתב ז"ל היו עדיו או אחד מהם פסול וכו' או שהיה המלך א' מעדיו ראוי להעיד וכו' וכפרו ונשבעו פטורין וכו' ואפשר לומר דמה שכתב שהמלך ישנו בשמיעת קול משכחת לה כגון שמעיד למלך אחר דלהדיוט הוא דאינו חייב להעיד משום שום תשים עליך מלך משא"כ למלך אחר דליכא זילותא וכדאמרינן שם בפרק י"ג דכהן אע"ג דאינו מעיד להדיוט מעיד למלך משום דליכא זילותא וכן פסק הרמב"ם ועיין מ"ש הכ"מ בפ"ה מה' כלי המקדש וכדמוכח ממש שם התוספות דהך אוקמתא דרב יוסף לענין הלכה ושיטה היא וצ"ל דהא דמעיד למלך היינו כששני המלכים הם מבית דוד דמלכי ישראל אין מעידין ולא מעידין אותם והא דאמרינן בגמ' דף י"א ע"ב מלכי בית דוד ומלכי ישראל אלו מביאין וכו' ה"ה אם היו ב' מלכים מבית דוד אלא אורחא דמילתא נקט וההיא דקתני יכול כנחשון וכו' ה"ט משום דמשה היה מלך עליהם כדמוכח בגמ' ואנה"נ אם היה מלך על יהודה ומלך על בנימין כל א' יש לו דין מלך אלא א"כ א' מהם כפוף לשני ומ"ש הרמב"ם בפ"י מהל' שבועות דהמלך פטור מיירי כשמעיד להדיוט ואם באתי ליישב עוד דברי רבינו ולחלק בין עדות ממון לעדות נפשות תצטרך ליכנס בדחוקים גדולים ולא יעלה בידך כלום לכן נראה כמ"ש ודברי הכ"מ ק' להולמם ואין להאריך עוד בזה.

שם ברש"י ד"ה חייבין עד ובדין הוא דלא איבעי ליה למתני וכו' ועוד נר' דאיצטריך שפיר לאשמועינן דאפילו בעולה ויורד פטור, ועמ"ש לקמן בדף ט' ע"א במשנה בד"ה כל המצות וכו' ומיהו למה שפירש"י דהכא לא מיירו אלא בב"ד פשיט' דמעולה ויורד פטור דהא לאו בכלל נפש הם.

שם בש"ס ואימא מתחייב וכו' משמע דלאו קרא יתירה הוא דאי לא"ה מאי ק"ל ואימא דהא ע"כ לאו להכי אתא דא"כ ל"ל קרא וק"ל.

שם בש"ס נאמר לא תגיע ידו וכו' ואין לומר דמקרא יתירה דריש דהול"ל ואם לא תגיע ידו והביא שתי תורים עשירית האיפה דזה שיבוש הוא דע"כ תיצטריך למכתב משום דאינם שוים ואין מביא עשירית האיפה אלא מתוך דלי דלות ופשוט אלא נראה דדייק לה מדהול"ל למכתב ואם אין ידו משגת או אם לא השיגה ידו הוזה או עבר מאי לא תשיג דקאמר אלא ע"כ להכי הוא דאתא לומר דאין חייב בעולה ויורד אלא מי שישנו בעשירות ועניות ולכך קאמר לשון עתיד דהוה עשיר והעני יצא מי שהעשיר ואין סופו לבוא לידי עניות זמינו משיח ונשיא ובחפ"ה דייק לה מידו דמשמע ליה דקאי עשיר דכת' לעיל בקרא ולא נהירא דידו אחוטא הוא דקאי וק"ל.

דף ט' ע"א בש"ס יצא נשיא ומשיח וכו' אין להקשו' דמהאי קרא גופיה ממעיט צבור מקרבן עולה ויורד דאין צבור עני ואמאי איצטריכא ג"ש דלעיל דאשמו מאשם דהא ליתא דהו"א דמהך קרבן הוא דפטירי אבל פר מייתו ובלאו האי דרשא נמי ממעיטי צבור מנפש דאינם בעול' ויורד אבל משיח אע"ג דאיתקש לצבור מלאשמת העם מ"מ הו"א דבהא מחייב מקרא דנפש דא' משיח וכו' בכלל דאמרינן גבי אשם ודאי לכך איצטריך הכא קרא למעוטינהו מעולה ויורד ומפר דפטור מקרא דלאשמת העם וק"ל.

שם בש"ס שהוא גדול יש לדקדק את"ק דלא ס"ל להא דגדלהו משל אחיו היכי פסיקא מילתא דא"א שיבוא לידי עניות וי"ל דמ"מ דמקפיד קרא שיהיה גדול מאחיו בעושר ממילא משמע שאם לאחר שנתמנה בתמוטו מנכסיו שאחיו נותנים לו ומעשירים אתו ואחרים ס"ל דמתחילה נמי אם לא היה לו אחיו מעשירים אותו ובסמוך אפרש מאי בינייהו.

שם בש"ס אחרים אומרים מנין וכו' י"ל מנ"ל להא דגדלהו משל אחיו דילמא דמאחיו דקרא יתירה הוא היינו שיהיה גדול מאחיו כדס"ל לת"ק ומנ"ל דגדלהו משל אחיו ועי"ל אמאי מסיים הכא קרא כוליה דאשר יוצק ולא במילתיה דת"ק ונראה דפליגי בהא דתניא לקמן דף י"ב ע"ב והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו זה משוח מלחמה וכו' דת"ק דריש להא דמשוח מלחמה מקרא יתירה דהגדול דהא כתיב הכהן וכו' אשר יוצק וכו' והשתא לא אייתר לן הא דהכהן הגדול והא דרשי' הכא שיהיה גדול מאחיו וכו' מקרא דאחיו הוא ודרשינן ולכך לא דרשינן אלא הא דגדול מאחיו בגוי וכו' ואחרים ס"ל דהא דמשוח מלחמה ממשמעותיה דקרא נפקא דמשוח מלחמה נמי קרינן ביה שפיר אשר יוצק על ראשו זא"כ קרא דהגדול מאחיו כוליה קרא יתירה דלא לימא קרא אלא והכהן אשר יוצק וכו' ואנא ידענא דא' כהן גדול וא' משוח מלחמה בכלל ולמאי אתא הא דהגדול וכו' דאי לאפוקי כהן הדיוט ולגופיה הוא דאיצטריך הא כתיב אשר יוצק על ראשו וכו' והיינו כ"ג והגדול למאי אתא ע"כ דלהא הוא דאתא שיהיה גדול בנוי וכו' ואכתי קשה קרא דמאחיו ל"ל דאי להא דהגדול בנוי ובעושר לא לימא קרא אלא הגדול ואנא ידענא דבעינן גדול בנוי וכו' ע"כ דאתא ללמד דאם אין לו גדלהו משל אחיו ולכך מסיים תנא אליבא דאחרי' לקרא דאשר יוצק על ראשו למימרא דהגדול נמי יתירה דלאפוקי הדיוט הא כתיב אשר יוצק וההיא דרשא דמייתי בספרי דאפילו שעה אחת מייתי לה ביומא מוכפר עליו הכהן אשר משח אותו אלא דש"ס לא מסיים לכולה ברייתא אפילו שעה אחת וההיא דוכפר הכהן בספרי מצריך לגופה דלא לימא דוקא אהרן ע"ש אלא דתנא דילן ס"ל דלהא לא איצטריך קרא ודוק.

שם בש"ס נשיא שנצטרע מהו וכו' וא"ת אמאי לא קאי בעי נמי במשיח שנצטרע ולקמן נמי בדף י"ב ע"ב מבעיא ליה במשיח שנצטרע אם מותר באלמנה וי"ל דבמידי דהקרבה לא מבעיא לן כדאשכחן לקמן בריש פ' כהן משיח דאם עבר ממשיחותו מביא פר מדכתיב והקריב וכו' ול"מ לר"ע דלא פטר ליה אלא מעולה וירד כדאיתא בסוף פירקין פשיטא דמשמע מהכא דפר הוא דמייתי אלא אפילו לר"י הגלילי דפטר ליה לגמרי דאליביה הוא דקא מבעיא לן הכא בנשיא שנצטרע אפ"ה שמעינן שפיר דבמידי דהקרבה הכי הוא כמות שהוא ופטור לגמרי ול"מ לן לקמן אלא גבי אלמנה מי אמרינן דדוקא בקרבן הוא דבהוייתו והא אבל גבי איסור אלמנה לא או דילמא דלא שנא אבל בנשיא שפיר מבעיא ליה מי אמרינן דכי היכי דלגבי קרבן חשבינן לה כהדיוט וכדתנן לקמן הכא נמי לא שנא או דילמא הכא ה"ט משום דא"א לבוא לידי עניות הכא נמי א"א לבוא לידי עניות ופשיט ליה מסברא דזיל בתר טעמא.

שם בש"ס המתכפר באחת וכו' משמע דלאו מיתורא קא דריש אלא

ממשמעותי' דקרא הוא דקא דריש דאלת"ה הא דמקשה אלא מעתה והיה כי יאשם וכו' וע"כ נמי דקרא יתירה הוא דאל"ה מאי ק"ל מהך קרא דהא מקרא יתירה הוא דקא דרשי' וע"כ לא מצינן לפרושי מתכפר באחת אע"פ שאין מתכפר בכולן דמהי תיתי למעוטי' אלא ע"כ דקרא דוהיה כי יאשם קרא יתירה הוא השתא תיקשי מאי משני מאחת דריש לאחת לא דריש וכו' דהא מ"מ קשיא קרא למאי אתא אלא ע"כ לומר דמאי דדריש הכא מכפר הכהן וכו' אינו אלא ממשמעותיה דקרא ולמאי דלא הוה ס"ד הך טעמה דכתביה גבי עשירית האיפה דמשני הכא צ"ל דאנה"נ דהוה מצי לאקשויי כדלעיל דואימא דמתכפר באחת אעפ"י שאין מתכפר בכולן כדפריך לעיל אליבא דר"י אלא דעדיף טפי לאקשויי בפשיטות דע"כ דר"ע לא ס"ל להא דמתכפר באחת מתכפר בכולן דהא איהו ס"ל דנשיא פטור משמיעת קול וממילא דפטור מכולן מקרא דוהיה כי יאשם ואשכחן דס"ל דחייב אלא ע"כ דלא ס"ל להך דרשא דמתכפר באחת וכו' והא ודאי עדיפה לאקשויי מהך דדילמא ופשוט ומשני דאין הכי נמי דכל א' וא' מתפרש לפי ענייניו דקרא דוכפר הכהן וכו' ע"כ דר"ל דהמתכפר וכו' דאי ר"ל מתכפר באחת וכו' א"כ הו"ל למתני בהנך דברישא דאז הוי משמע דמתכפר בהו אעפ"י שאינו מתכפר בהך דעשירית האיפה דמעטיה קרא מזה קרבן אהרן ומדכתב לה גבי עשירית איפה ע"כ דהכי קאמר דהמתכפר בזו מתכפר באינך ושאין מתכפר בזו דהיינו משיח כדמעטיה קרא דזה קרבן וכו' אין מתכפר באינך דרישא וקרא דוהיה כי יאשם מתפרש לפי ענייני דהא שבועת העדות דפשיטא לן דלא שייכא בנשיא משום דאין דן ואין דנין אותו וכו' ברישא הוא דכתב לה ואם איתא דר"ל דהמתחייב באחת וכו' א"כ אדרבא ברישא הוא דאיבעי ליה למכתב ולא הוה דייקינן דשאין מתחייב באחת דהיינו הא דשבועת העדו' אין מתחייב באינך אבל השתא דשביק לן קרא לבסוף לפרושי דמתחייב באחת אעפ"י שאין מתחייב בהך דרישא דהיינו שבועת העדות ולא בא למעט וללמוד מהך דרישא דלא מחייב בה מדלא כתב לה התם שהוא עיקר הלימוד וק"ל.

שם משנה כל המצות שבתורה וכו' עד אלא שאין כ"ג משיה וכו' הרמב"ם בפ' המשנה כתב ז"ל ואומר בכאן שהמשיח חייב על שמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו ואין חולק על דבריו דמה שקדם בענין המשיח וב"ד שאין חייבין על שמיעת קול וביטוי שפתים לפי שלשם אמרנו אינו חייב פר וכו' אבל הוא חייב בקרבן הנז' בהם וטעם מאמר ר"ש זה שנא' ואיש אשר יטמא וכו' ור"א סבר שנשיא ששגג בטומא' מקדש וקדשיו מביא שעיר ואין הלכה לא כר"א ולא כר"ש עכ"ל ואעפ"י שכתב במשנה שלפ"ז שאין הלכה כרע"ק כוונתו לומר דמאי דס"ל לר"ע דמשיח פטור מקרבן עולה ויורד ופר הוא דמביא ועוד נמי ליתי הלכתא כוותיה במאי דס"ל דלגבי נשיא דאינו בשמיע' קול אלא כהאי תנא דס"ל דנשיא ומשיח חייב בכולן חוץ ממשיח בטומאת מקדש וקדשיו אלמא משום דנשיא חייב בכולן ואע"ג דר"ש ור"ע ק"ל כר"ע ס"ל לר' דהא דקתני הכא ביחיד והנשיא והמשיח חייבין סתמא היא ור"ש פליג בהא דטומאת מקדש וקדשיו במשיח ועלה קאי דברי ר"ש ולכך כתב דאין הלכה כר"ש במאי דס"ל דטומאת מקדש וקדשיו כהן משיח פטור אלא כתי"ק דסתם דעל כולם היחיד והנשיא חייבין ומפני זה הוכרח ר' לומר דמתני' דהכא ל"פ אמתני' דלעיל דקתני דאין חייבין על שמיעת קול ועל ביטוי שפתים וכו' דאנה"נ דאי הוה מפרשינן דמאי דקתני דברי ר"ש קאי אכולה מתני' דהכא הו"ל לפרושי דפליגא אמתני' דלעיל אבל מכיון דמשמע ליה לרבינו דלא קאי זו דברי ר"ש אלא אטומאת מקדש וקדשיו ע"כ לומר דלא פליגא ומוקמי' לההיא בפר והא בעולה ויורד ועוד דאם איתא דפליגא לעיל הו"ל לאתויי הא דר"ש אלא ע"כ דלא פליגא וכל זה סובב על מה שס"ל לר' דמתני' דלעיל דקתני אין חייבין קאי בין אב"ד בין אמשיח ולא כמו שפי' רש"י ע"ש ונהי דבנשיא ודאי איכא פלוגתא טובא בשמיעת קול דפטר בה ר"ע והכא מחייבינן ליה ותו איכא פלוגתא בנשיא בביטוי שפתים בטומאת מקדש וקדשיו דלר"ע מביא עולה ויורד ולר"א מביא שעיר ותו איכא פלוגתא דר"י הגלילי פטר ליה לנשיא בין מאשם בין מעולה ויורד ומתניתין דהכא ס"ל דמחייב בעולה ויורד מ"מ אין לחוש בה דהא תנא פריש להו לכולהו תנאי דפליגי הכא אבל במשיח וב"ד דקתני ברישא דאין חייבין לא אשכחן דפליגי אלא תרוייהו סתמי גינהו וע"כ לומר דרישא מיירי לענין פר וסיפא לקרבן האמו' בהם והשתא ניחא דלא תיקשי אמ"ש ר' דהמלך וכהן משיח בעולה ויורד הרי הן כהדיוט משמע דמתכפרין אפילו בדלי דלות וזה נראה לכאורה שהוא הפך גמר' ערוכה דהא לכולהו תנאי לר"י ולר"ש ולר"ע פטור כהן משיח מדלי דלות כדמוכח להדיא בגמ' ולפי מ"ש ניחא דס"ל לר' דמתני' דהכא סתמא היא ומילתיה דר"ש היא דאין כ"ג חייב בטומאת מקדש וקדשיו וכיון דת"ק סתם למילתיה דיחיד ונשיא ומשיח חייבין משמע דאפילו בדלי דלות איתנהו דומייא דיחיד דקתני וכשיטת ר' דייק טפי מתני' חדא דלא קתני ולא המשיח בשמיעת קול ועוד דהא דקתני אלא שאין המשיח חייב בטומאת מקדש וקדשיו אין זה פי' הדברים אלא סתירת הקודם אלא דיש לדקדק על פי' של ר' דאם איתא דרישא דמתני' לא מיתוקמא אלא מפר אבל מעולה ויורד חייב ובהא לא מיירי א"כ דכוותיה מאי דקתני והנשיא כיוצא בו היינו משעיר דהא בעולה לא מיירי ור"ע נמי דקאמר הנשיא חייב בכולן היינו בשעיר דהשתא קשה טובא חדא דהא בגמ' מוכח להדייא דמאי דפטר ר"י הגלילי נשיא אפילו מעולה ויורד דממעטינן לי' מאשר לא תשיג ידו והתם בעולה ויורד מיירי ומשיח גופיה ממעטינן ליה התם בגמ' מהך קרא אלמא דרישא דקתני דאין חייבין וכו' היינו אפילו מעולה ויורד וכן נראה ג"כ להדייא בדברי הרב עצמו שם בפי' המשנה דלר"י פטור לגמרי בין מפר בין מעולה ויורד ועוד דאי רע"ק דקאמר דהנשיא חייב היינו בשעיר א"כ היינו ר"א ועוד היכי קאמר ר"ע דבכולן הנשיא חייב בשעיר והא בסוף פירקין מוכח להדייא אליבא דר"א דלא מייתי שעיר אלא בטומאת מקדש וקדשיו שכן ישנה בכרת בקבועה ועוד אמאי לא קתני נמי ומשיח חייב בפר ושעיר נשיא ופר משיח וכו' כדפריך בגמרא אבל אי אמרינן דר"ע ס"ל דנשיא חייב בעולה ויורד וכדמוכח בגמרא ניחא דלא קתני משיח דס"ל דפטור מעולה ויורד וחייב בפר ואפשר לומר דס"ל לר' דגם ברישא דמתני' דאין חייבין לאו ר"י אמרה אלא תנא סתם למילתיה דבכהן המשיח וב"ד פטורין ומאי דקתני דברי ר"י לא קאי אלא אנשיא ואנה"נ דלר"י בין במשיח בין בנשיא פטור לגמרי דהא א"א לומ' שמשעיר הוא דפטור מדקתני ר"ע אומר הנשיא חייב וכו' דע"כ דמעולה ויורד הוא דמחייב ליה ר"ע דשעיר בביטוי שפתים לא שייך הכמו שהוכחתי ואע"ג דקתני בנשיא כיוצא בהם ומוקמינן ליה דמעולה ויורד נמי פטור מ"מ לא תידוק מינה דע"כ כי פטרינן להו ברישא בכל גוונא אלא משום דסתמא קתני ולא איתפרש אי מפר דוקא או אפי' מעולה ויורד לכך שפיר קתני הנשיא כיוצא בהם ומ"מ כיון דמרישא דמתניתין גופא דאין חייבין לא מוכח דאפילו מעולה ויורד נמי פטור לכך סתם לה תנא וסמך אסיפא דמתני' דמפרשה דבעולה חייב כנ"ל ליישב לשיטת רבינו. אבל הראב"ד מפ' דכולה מתני' דהכא דעל שמיעת הקול וכו' היא סברת ר"ש ואע"ג דקתני להו כולהו בחיובא מ"מ הרי חזר ופי' דמשיח בטומא' מקדש וקדשיו פטור ואין זה סתירה למה שקדם משום דכיון דברוב החלוקות המשיח והנשיא חייבין ועוד דבשמיעת קול דפטור הנשיא חייב המשיח ובטומאת מקדש וקדשיו דפטור המשיח חייב הנשיא ואי הוה תני כל א' וא' בפ"ע נשיא בפ"ע ומשיח בפ"ע הי' צריך להאריך הרבה לכך ערבינהו ומחתינהו בחדא מחתא ותנא והדר מפרש שמעינן מהא לר"ש משיח חייב בשמיעת הקול ובביטוי שפתים ופטור בטומאת מקדש וקדשיו והנשיא חייב בטומאת מקדש וקדשיו ובביטוי שפתים ופטור משמיעת הקול וכדקתני בהדייא בברייתא ופטור בטומאת מקדש כר"ש משום דלא אשכחן דפליג ר"ע בהדייא וזהו שכתב הרב בהשגה זה אין המלך חייב בשמיעת הקול ולא המשיח בטומאת מקדש וקדשיו ע"כ ל"ש מבואר כמ"ש והכ"מ תמה עליו והשיא דבריו למה שלא כיוון ובסוף הניח דברי הרב בצ"ע וכבר כתבתי כוונת הרב והיא מבוארת מעצמה ותו לא מידי.

שם ברש"י ד"ה ומה הן מביאין וכו' עד ומשיח בשמיעת הקול וביטוי שפתים קרבן בעולה ויורד ע"כ כצ"ל וכן מפורש לעיל דף ח' ע"ב ברש"י שם בד"ה אין ב"ד חייבין עד ר"ע לא פטר ליה מפר ועל טומאת מקדש וקדשיו ור"ש פטר ליה לגמרי כדמפ' בגמ' בסוף פירקין ע"כ ל.

שם ברש"י ד"ה ר"א אומר וכו' וג' מחלוקות בדבר וכו' יש גמגום בדבריו למה לא מנה ג"כ מחלוקת הא דר"א ועוד שדבריו אלו אין כאן מקומם אלא במילתיה דר"ש ואפשר שט"ס יש בדבריו.

שם בא"ד ור"ש סבר נשיא ומשיח חייב בכולן וכו' גם בזה יש גמגום למה לא כתב ג"כ אלא שאין הנשיא חייב בשמיעת קול כדאיתא להדייא בברייתא וכמ"ש הוא עצמו בסמוך ויש ליישב וצ"ע שמא ט"ס נפל גם כן בזה.

שם בש"ס אמרת שאין משיח חייב וכו' מרישא נמי הוה מצי לאקשויי אלא משום דמציעתא מפרשא לרישא דדוקא בשמיעת קול וביטוי שפתים הוא דחייב לכך הק' ממנה והכי אורחיה דש"ס בכמה דוכתי ופשוט.

שם בש"ס אימא סיפא כל שהוא בעולה ויורד נשיא כיוצא בו וכו' י"ל אמאי לא מותיב מנשיא ג"כ דקתני נשיא כיוצא בו משמע דכי היכי דביחיד חייב בכולן ה"נ בנשיא אימא רישא אלא שאין הנשיא חייב בשמיעת הקול וכו' ולכאורה היה נראה לומר דמנשיא לא תקשי דכיון דברוב החלוקות איכא חיובא לכך שפיר נקט לישנא דחיובא ולא חש לפרש דבשמיעת קול פטור אבל במשיח דקתני פיטורא קשה דהא אדרבא ברוב החלוקות איכא חיובא והיכי קתני לישנא דפיטורא משום הדא טומאת מקדש וקדשיו ועוד היה אפשר לו כיון דע"כ הא דנשיא לא מיתוקמא אלא בביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו ובמשיח נמי לא מיתוקמא אלא בתרי בשמיעת קול ובביטוי שפתים אמטו לכך פריך דמאי שנא דתלי חיובא בנשיא ופיטורא במשיח דהא בין בנשיא בין במשיח איכא חדא מהנך בבי לפיטורא ותרי לחיובא ע"כ דבמשיח חייב בכל הנך בבי ולכך מותיב אמשיח אלא דקשה לתירוץ זה דאכתי אמאי לא פריך אלא אמשיח לפריך **אנשיא ולא אמשיח ונימא כיון דע"כ דמשיח דפטור לאו בכולהו בבי אלא בחדא** א"כ ע"כ חיובא דקתני בנשיא היינו בכולהו בבי דאי לאו הכי מאי שנא דתלי פיטורא במשיח וחיובא בנשיא אלא ע"כ דבנשיא חייב לגמרי ותיקשי אנשיא מרישא לסיפ' ומיהו היה אפשר לומר דאנה"נ דהוה מצי לאקשויי אנשיא כמ"ש דע"כ אחד מינייהו אמשיח או אנשיא תיקשי אלא דלפי האמת מיתוקמא הא דמשיח בכולהו בבי לפיטורא מהא דנשיא ולכך סתמא דש"ס שקיל וטרי במשיח לחוד משום דלפי האמת נמי הכי מסקינן דבמשיח פטור מכולם ובנשיא דקתני כיוצא בו לא מיתוקמא אלא הנך בבי דביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו כל זה היה נראה לכאורה אלא דקשה לי דא"כ אמאי הוצרך הש"ס לומר קתני משיח וב"ד וכו' מה ב"ד פטורין מכולהו וכו' משמע דאי לא הוה קתני הא דב"ד הוה מצינן לאוקומי הא דמשיח דפטור היינו מטומאת מקדש וקדשיו וזה הפך מ"ש ומעתה הדרא קושיא לדוכתא אנשיא נמי תיקשי דהא קתני כיוצא בו וכי היכי דביחיד חייב בכולן ה"נ נשיא ונראה דאנה"נ דא"כ חדא מינייהו או נשיא או משיח מוקמינן ליה בסתמא דאלת"ה תיקשי מ"ש דנקט חיובא בנשיא ופיטורא במשיח אלא ע"כ דחדא מינייהו מיירי בכל גוונא ומשמע ליה לש"ס דע"כ במשיח הוא דאתא לאשמועינן דבכל גוונא פטור והיינו דאיצטריך לאשמועינן דמרישא לא שמעינן במשיח אלא חיובא בשמיעת קול וביטוי שפתים והשתא אשמועי' דבכולהו נמי פטור ונשיא אנה"נ דלא מחייב בשמיעת קול והא דקתני חייב היינו בביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו ואע"ג דלפ"ז לא איצטריך למתני נשיא דהא כבר שמעי' לה מרישא מ"מ נקטה משום משיח דאיידי דנקט משיח נקט נשיא תדע דאי אמרינן איפכא דאדרבא חיובא דנשיא הוא דאתא לאשמועינן דבכל גוונא חייב ומשיח דקתני ביה פטור היינו בטומאת מקדש וקדשיו ונקטיה למשיח איידי נשיא א"כ תיקשי ב"ד מיהא דקתני אמאי דהא לא שייך לומר דב"ד נקט משום נשיא שהרי אינם בסוג אחד ולית בהו פלוגתא דתנאי כלל אלא ע"כ נקט ב"ד לאשמועינן דמשיח דומיא דב"ד ולכך מתחינהו בחדא מחתא לומר דכי היכי דבב"ד פטורין לגמרי הכי נמי משיח ולכך לא פריך אלא אמשיח דכיון דע"כ היינו דאתא לאשמועינן דבכל גוונא פטור הא ברישא קתני איפכא וכי משני הש"ס דפטירי בדלי דלות מעתה תו לא צרכינן למימר דנשיא נקט ליה משו' משיח דשפיר איצטריך לאשמועי' כי היכי דלא נימא דמאי דמחייב נשיא היינו כה"ג בדלות דהא חיובא דרישא בדלות מוקמינן לה לכך אצטריך תו למתני חיובא דנשיא לאשמועינן דאפילו כה"ג בדלי דלות דפטור ביה משיח מחייב ביה נשיא.

ע"ב שם ברש"י ד"ה מי שקרבנו שוה וכו' דמתכפר עם הקהל וכו' אין לפ' דכל דמתכפ' בשל קהל שא"צ להביא בפ"ע אלא בקרבן שמביאים הקהל מתכפר חייב בטומאת מקדש וקדשיו דא"כ מאי קאמר בסמוך נשיא נמי אין קרבנו שוה להקל מהא לעולם הנשיא מתכפר עם הקהל אפי' במציאות דשאר ימות השנה כשחטא עמהם בהוראה כיחיד דעלמא ואינו מביא שעיר אלא כשחטא בשגגת מעשה אלא ר"ל דמתכפר בשל קהל שמביא המין עצמו שמביאין הקהל ומתכפר ואע"ג דלפי האמת זו לא מצי בנשיא דבי"הך אין מביא כלל ובשאר ימות השנה אין מתכפר במה שמתכפרין הקהל וכמ"ש לקמן שקרבנם חלוק מ"מ כ"ש דמיקרי שפיר קרבנו שוה במה שא"צ להביא כלל ביה"ך וק"ל.

שם ברש"י ד"ה א"כ נשיא וכו' דהוה מביא שעי' והם מתכפרים בפר וכו' תימא דא"כ כל א' וא' נמי מן הצבור לא דמי לצבור שהרי כל א' וא' מהצבור כשחטא בשגגת מעש' מביא כשבה או שעיר' ואילו צבור פר הוא דמייתו אלא ודאי דכוונת הש"ס היא דנשיא בשגגת מעשה מביא שעיר ואילו צבור בשגגת מעשה נמי כל א' וא' מייתי כשבה או שעירה **ולאו אפר דהוראה** קאמר דהא מאי דמייתי נשיא שעיר ואינהו פר היינו משום דאיהו בשגגת מעשה ואינהו בהוראה ולא מיקרי כלל חלוק בזה ופשוט. ועוד קשה לי דלכאורה משמע דע"כ צריך לפרש כמ"ש רש"י דאי כמ"ש דאכל א' וא' מן הצבור הוא דקאמר שהנשיא חלוק מיקרי א"כ מאי פריך לקמן בסמוך משיח נמי הא שוה בשאר מצות בשוה דהא נהי דמתכפר עם הצבור שהורה עם הצבור מ"מ

חלוק מן הצבור בדבר א' כשחטאו הצבור בשגגת מעשה שהוא פטור והם חייבי' ולכך ממעטינן משיח דאית ביה תרתי שאין מתכפר עם הצבור בי"הך וג"כ חלוק בשאר מצות בדבר זה משא"כ נשיא ובהורה נשיא נהי דחלוק מן הצבור כשחטאו בשגגת מעשה שהם בכשבה ושעירה והוא בשעיר מ"מ מתכפר עם הצבור בין בי"הך בין בשאר מצות וכהנים נהי דאין מתכפרים עם הצבור מ"מ שוין הם בכל הנך מילי דמתכפרים עם הצבור בשאר מצות ואין קרבנם חלוק ג"כ בשאר מצות דמביאין כשבה ושעירה אלא ע"כ דהאי דקאמר מי שקרבנו שוה לקהל היינו לכללות הקהל כשחטאו בהוראה וכי פריך נשיא נמי וכו' היינו דצבור מוציאין מכלל יחיד ומביאין פר והוא מוצא מכלל יחיד ומביא שעיר מה שא"כ משיח דמוצא מכלל יחיד ומייתי פר כצבור דמביאין פר וה"נ משמע לכאורה ממאי דמסיק אלא אמר רבא אימא מי שחטאתו שוה ליחידים משמע דעד השתא לאו איחידי' מהדר אלא אצבור וכמ"ש רש"י זה תימא וכמ"ש ונראה דודאי מאי דקאמר נשיא נמי אין קרבנו שוה וכו' היינו כמ"ש ומ"מ משיח מיקרי שוה לצבור בשאר מצות השנה דנהי דלגבי יחידים אשכחן דבשגגת מעשה איהו פטור ואינהו חייבין מ"מ לא מיקרי בשביל זה אין שוה וכו' דאגן אקרבן הוא דקאמרינן דכשחייבו הכתוב קרבן חייבו באותו המין שחייב לצבור וכדקאמר מי שקרבנו שוה וכו' א"כ לא שייך לומר בשביל זה אין שוה שהרי בלא"ה הא פטור על שגגת מעשה שעשאו הכתוב כצבור ואדרבא אשכחן דבמה שחייבו הכתוב קרבן עשאו כצבור שמביאין פר בהוראה ואין להקשות דהא ס"ס כשחטא היחיד בהוראה דכסבור שדבר זה מותר הרי מביא כשבה או שעירה והמשיח מביא פר ונמצא שאינו שוה לצבור דהיינו לכל א' וא' מהצבור כשטעה בדבר דהא ליתא דהוראת היחיד לעצמו אינה הוראה ודעת שוטים היא זו וכדאיתא בירושלמי ושגגת מעשה קרינן לה ואם כל א' וא' מן הצבור מביא כשבה או שעירה בשגגת מעשה לאו משום שהיחיד והמשיח חלוקים אלא שזה בשגגת מעשה וזה בשגגת הוראה והרי הצבור שכשחטאו בהוראה מביאין פר וכן המשיח משא"כ הנשיא שהיחיד בשגגת מעשה מביא כשבה וכו' והוא מביא שעיר ומה שכתב רש"י דצבור מביאין פר ר"ל דאם היה במציאות דהצבור מביאין שעיר בהוראה לא הוה קשה לן דהנשיא נמי אין קרבנו שוה וכו' דהומ"ל דנהי דליחידים ל"ד שקרבנו חלוק מ"מ דמי הוא לצבור ששניהם בשעיר משא"כ השתא לפי האמת דצבור מביאין פר וכו' דהשתא לא דמי לא לכללות הצבור כשחטאו בהוראה ולא לצבור כשחטאו בשגגת מעשה והיינו דקאמר שאין קרבנו שוה לקהל בין כשחטאו בשגגת מעשה בין כשחטאו בהוראה ורבא מסיק דלא דייקינן מי שקרבנו וכו' אלא מי שחטאתן שוה וכו' והשתא ממעיט משפיר משיח לחודיה שאין חטאתו שוה ליחידים שאינו מביא על שגגת מעשה משא"כ נשיא וכהנים דשוים הם ליחידים.

שם בא"ד למאי קתני המשיח לחודיה וכו' ולא נשיא ויחיד ע"כ פי' דברייתא דלא מצית למימר דאנה"נ דנשיא פטור מטומאת מקדש וקדשיו ולא מחייב אלא יחיד דהא מדקתני משיח לחודיה משמע דוקא משיח אבל נשיא ויחיד שניהם חייבין ואמאי הא נשיא נמי אין קרבנו שוה לקהל וכו' ובחפ"ה הבין דר"ל דאיחיד נמי פריך וה"ק א"כ במאי מוקמינן קרא והניח זה בצ"ע והיה לו להקשות ג"כ דיחיד מאן דכר שמיה דהא לא פריך אלא אנשיא ובאמת שגג בכאן בפשוטות ומה שהקשה ג"כ עוד שם על רש"י והניח ג"כ בצ"ע מתוך מ"ש יתבאר לך פי' הענין ע"ן.

שם בש"ס שוה בכפרה די"הך וא"ת ומה תשובה היא זו דהא משיח נמי שוה בשאר מצות השנה משא"כ בנשיא ומאי אולמיה דהאי ממאי ואדמקשה ליה מהצבור ליקשי ליה מנשיא ובמאי ניחא ליה הך שינוייא וי"ל דאיכא למי' דהשואה דנשיא בי"הך עדיפא שכן מתכפר לו עם הצבור א"צ להביא כלל בפ"ע ואפילו אותו המין לא מייתי משא"כ השואה דמשיח בשאר ימות השנה דכי חטא בפ"ע אע"ג דפר הוא דמייתי בצבור מ"מ מביא בפ"ע דאין מתכפר לו עם הצבור משא"כ בנשיא בי"הך דלעולם אין מביא כלל וכי פריך לקמן משיח נמי שוה בשאר מצות השנה היינו לפי מאי דמשני כהנים שוים וכו' דהא מ"ש וכהנים שוים הם בזה דכי חטאי כהנים ומשיח בפ"ע מביאים בפ"ע וכי חטאו בהדי צבור מתכפרים עם הצבור.

שם בש"ס א"כ כהנים נמי וכו' לכאורה מריהטא דלישנא דש"ס משמע דלמאי דמשני אנשיא שוה בכפרה די"הך הוא דקשה ליה א"כ כהנים נמי וקשה דהא בלאו האי שינוייא נמי תיקשי דמאי שנא כהנים ממשיח דבשאר ימות השנה שוים הם דקרבנן שוה ובי"הך שניהם אין מתכפרים עם הצבור ויה נראה לומר דהאי א"כ כהנים וכו' לא מהדר אהאי שינוייא דנשיא אלא אמאי דקאמר יצא זה שאין קרבנו שוה וכו' והא דלא קאמר הש"ס אף נשיא וכהני' נמי וכו' משנ' דלא ראי זה כראי זה דמה שאין הנשיא קרבנו שוה היינו בשאר מצות דשנה ומה שהכהנים וכו' היינו בי"הך ועוד דהא דנשיא נמי מיתרצא וכדמשני שוה בכפרה די"הך מה שא"כ הא דכהנים ולכך סדרן הש"ס כל א' בפ"ע אך קשה בעיני דאי אשינוייא דנשיא מהדר היינו דמשני אקושיא זו שוים בשאר מצות השנה משא"כ בנשיא אף ע"ג דמ"מ תיקשי משיח נמי אבל אי אמרינן דאמשיח מהדר ומקשה כהנים נמי וכו' א"כ מה שייך לשנויי דשאני כהנים ממשיח דכהנים שוים בשאר מצות דשנה משא"כ משיח וכו' ולי"ישב ענין זה על נכון לא מצאתי זולת אם נאמר דהש"ס סמך על מאי דס"ל דמיעוט בחלב ומיעוט בדם מצטרף וכדאמרינן לעיל בדף ג' ע"א דאת"ל כיון דאיסורן שוה וקורבנן שוה מצטרף וק"ל דכל את"ל פשיטותא הוא ועדיפא מינה כתב הרמב"ם בפ' י"ג דין ד. דאפילו מיעוט בחלב ומיעוט בע"ז מצטרף ומכ"ש אם היה הרוב בחלב ומיעוט בע"ז דמתכפר עם הצבור ובכהן משיח מ"ל דהוא בחלב והוא בדם אם מצטרף או לא כדלעיל דף א' ע"ב והרמב"ם בפ' ט"ו מהל' שגגות דין ה' כתב בפשיטות דאין מתכפר לו עם הצבור אלא מביא בפ"ע ועמ"ש לעיל בב' המקומות ומעתה יש לחלק בין כהני' למשיח דכהנים שחטאו בהוראה אעפ"י שרוב צבור חטאו בחלב והם בדם אין מתכפר לו עם הצבור וצריך להביא בפ"ע ולכך הוה ס"ד לפלוגי בין משיח לכהנים ומ"מ הש"ס לא ניחא ליה בהא דהא ס"ס שוין הם בקרבן דשאר מצות דשנה ומתכפרים עם הצבור כשחטא עמהם בהוראה והמקשה בסברא בעלמא ואין להקשות למאי דס"ד הכא תיפשוט לן מהא הנך בעיי דלעיל גבי מיעוט בחלב ומיעוט בדם דמצטרף דאם אין מצטרף א"כ הייני משיח לגבי ב"ד וע"כ דיש חילוק ביניהם מדמעטינן משיח ולא ממעטינן כהנים ומכ"ש דתיפשוט לן התם מיעוט בחלב שעל הקיבה ומיעוט חלב המכסה וכו' דהא ליתא דאנה"נ דלס"ד דהכא תיפשוט לן אלא דלפי האמת לא קי"ל הך ס"ד ומשני לה רבא הכא בשינוייא אחרינא ולכך שפיר מיבעיא לן ועוד דאפילו לס"ד נמי לא תיפשוט לפי מ"ש שם לדעת הרמב"ם דמוקי לכל הנך בעיי בידיעה בינתיים ואליבא דר"ש אבל לרבנן פשי' דבכולהו מצטרף המיעוט לאידך הכא הוא דמיבעיא לן אי אמרינן דמצטרף או לאו.

שם בש"ס. מכדי שעיר נשיא ופר משיח וכו' קשה דהא לפי האמת ס"ל איהו גופיה דלר"ע משיח מחייב בטומאת מקדש וקדשיו בפר ונשיא לא מייתי שעיר אלא קרבן עולה ויורד כהדיוט חוץ משמיעת קול ואמאי הא שעיר נשיא ופר משיח במקום יחיד לחטאת קאי אלא ע"כ הא כדאיתיה והא כדאיתיה הכא נמי לימא לר"א דנשיא מביא שעיר בכולם ומשיח פטור בכולם והיכי קאמר דע"כ א' בנשיא מביא שעיר במשיח מביא פר ועוד דהא לר"א גופיה למאי דבעי למימר דלא קאי אלא אטומאת מקדש וקדשיו ס"ל דדוקא בנשיא הוא דמביא שעיר אבל משיח פטור מטומאת מקדש וקדשיו מונכרתה כר"ש דפטר ליה לגמרי ואפי' מפר ולכאורה היה נראה דע"כ לא מצית למימר דמשיח פטור מפר ונשיא מחייב בשעיר דמ"ט נפטר במשיח מפר אי משום דכתיב לאשמת העם ומשיח הרי הוא כצבור א"כ נשיא נמי הא כתיב ביה מצות לג"ש מצבור ונילף ג"כ מהכא דפטור משעיר אלא ע"כ דלא ילפינן מצבור אלא דבעינן זדונו כרת וכדלעיל א"כ במשיח נמי נימא הכי דמייתי פר ואמאי לא קתני נמי משיח ופר בשמיעת קול וביטוי שפתים נהי דבטומאת מקדש מצינן למימר דס"ל כר"ש דמעטיה קרא משמיעת קול וביטוי שפתים לא מעטיה אלא ע"כ דלא קאי אלא אטומאת מקדש וכו' ולרי"בל נמי דלא דריש מצות מצות ודריש לתורה אחת וכדלעיל מ"מ הא שמעינן מיהא דאין חייב אלא על דבר שזדונו כרת והא דשמיעת קול וביטוי שפתים לאו זדונו כרת ואפ"ה מייתי נשיא א"כ משיח נמי אע"ג דכתיב ביה לאשמת העם מ"מ נימא דבהגי מייתי פר דהא בכולהו דרשינן הא דתורה אחת דבעינן זדונו כרת ואפ"ה ס"ל דלא ממעיט קרא אלא הנך שלא פירש הכתוב בהם קרבן ועיין מ"ש בסמוך בדיבור שאח"ז.

שם הש"ס ד"ה ורע"ק מי פטר ליה מפר קשה דאמאי לא פטרינן לי' מפר מדרשא דלאשמת העם הרי הוא כצבור דהא דרשי' נמי מינה טובא דאין חייב אלא בהוראה ובביטול מקצת ובקיום מקצת ובדבר שזדונו כרת וכו' וה"ג נימא דאין חייב אלא בחטאת קבועה כצבור דמאי שנא ונראה דשאני הנך מילי משו' שאינם בסוג אחד ולא מצית למימר דלאשמת העם להא הוא דאתא דהי מינייהו מפקת לכך ע"כ דכולהו דרשי' אבל הא דחטאת קבועה איכא למימר דלא אתא למעט אלא חייבי לאוין דאי לאו האי דרשא הו"א דעל חייבי לאוין נמי מביא פר ומסתיין למעוטינהו לחייבי לאוין אבל חייבי כריתות שאין חטאתם קבועה דהיינו טומאת מקדש וקדשיו לא ממעיטי ונשיא מחייב בטומאת מקדש וקדשיו ובביטוי שפתים בעולה ויורד משום דנפש כתיב א' יחיד וא' נשיא בכלל ומשיח דפטור מכולם מעולה ויורד ה"ט משו' דכתיב זה קרבן וכו' כדאיתא לעיל בש"ס בסמוך.

שם ברש"י ד"ה אמר ר"י וכו' עד אין מביא אשם תלוי אפילו על ספק טומאת מקדש וכו' כן צריך להיות.

שם בש"ס הא רבי יוחנן וכו' אע"ג דגברא אגברא לא רמינן אפשר דקים לה דסברת ר"י זו מוסכמת היתה בב"הם ועוד לפעמים מקשה בש"ס מהאמוראים הראשונים וכדאיתא בתוספות בע"ז ועוד דכיון דע"כ דלהנך תנאי דפליגי אר"א וה"ל דלא מדמינן טומאת מקדש וקדשיו וביטוי שפתים ושמיעת קול פשיטא דאין מביא אשם וכו' ולר"א לא מכרעא מילתא דהא ר"י מודה וכו' פשיטא דאין לנו לומר דפליגי נמי בהא דאפושי פלוגתא לא מפשינן ופשוט.

סליק פרק שני

בס"ד פרק שלישי

בש"ס השתא י"ל וכו' אע"ג דאורחיה דתנא למתני' לא זו אף זו והכי איבעי ליה לשנויי דהא שינוייא דאיידי מ"מ דחיקא טפי י"ל הכא לא שייך לומר לא זו אף זו דלא שייך לומר לא זו אף זו אלא כששניהם מטעם אחד אלא דבסיפא אין פשוט אותו הטעם כ"כ כרישא אבל הכא משמע דטעמא דרישא היינו משום דבתר מעיקרא אזלינן כמו בנשיא ולכך מק' דמה שייך לומר אי בתר השתא אי בתר מעיקרא כיון דאפי' עבר ממשיחותו דין כהן גדול יש לו וק"ל.

דף י' ע"א ברש"י ד"ה השתא י"ל וכו' עס"הד מה שדוחה לאו משום דאי לא גרסי אלא צריכה למימר דחטא ואח"כ עבר ממשיחותו דמביא פר משמע דקשה ליה דבבא זו מצד עצמה לא צריכה והא ליתא וצריך לדחוק ולפרש דפריך משום דהא כבר תנא עבר ממשיחותו ואחר כך חטא וכו' וכמו שפי' רש"י עצמו וזה דוחק לכ"כ דלישנא קמא דגריס השתא עיקר.

שם בש"ס ונייתי נמי נשיא מק"ו וכו' אע"ג דבסמוך דעביד ק"ו ממשיח דלכך איצטריך קרא ע"כ דאית ליה האי דרשא דמסיק בסמוך מ"מ אורחיה דש"ס הכי הוא דכוונתו הוא דעכ"פ איצטריכי תרוויהו הא דמשיח דריבוייא והך דנשיא דמיעוטא דאי לא הוה תני אלא חדא הוה ילפינן אידך בק"ו ולכך איצטריך לסתור הק"ו ופשוט.

שם בש"ס ומה משיח וכו' וא"ת דהא איכא למיפרך מה למשיח שכן ישנו בשמיעת קול תאמ' בנשיא שאינו בשמיעת קול הניחא למאן דפטר למשיח ונשיא מכולהו ועוד איכא למיפרך מה למשיח שכן אין מתכפר עם הצבור בי"הך תאמר בנשיא שמתכפר עם הצבור בי"הך וי"ל דלא חשיב הני פירכי אלימי משום דמה שאין הנשיא בשמיעת קול היינו משום דלא שייך בו שאין מעיד ולא מעידין אותו ומה שמתכפ' ג"כ ביה"ך לא הוייא פירכ' דמגופ' אדרבא אשכחן הכא בנידן זה דמשיח קיל טפי שאינו מביא בשגגת מעשה ודנין חטא מחטא ואין דנין חטא מכפרה די"הך שאינו באה על חטא ידוע ואפילו לא חטאו נמי מייתו ואע"ג דאפי' בפירכא כל דהו פרכינן ממ"מ הא קי"ל דחדא מתרתי או חדא מתלת אי הדר פירכא הוא דפרכינן בכל דהו אבל חדא מחדא לא פרכינן אלא בפירכא דאלימא.

שם בש"ס ת"ל אשר נשיא וכו' נראה דממשמעות דקרא הוא דקא דריש דאלא מאי הו"ל למכתב וא"ת גבי משיח נמי היכי דרשינן מייתורא דקרא דעל חטאתו שמביא משעבר דהא ממשמעותיה דקרא דכתיב אם הכהן המשיח משמע איפכא דדוקא בעודו משיח וי"ל דהתם לא מיכח הך משמעות דהא משוח מ"מ הוא שהרי כבר נמשח ואי הוה כתיב הגדול אנה"נ דמשמע דוקא בעודו גדול ולא משעבר אבל גבי נשיא משמע דוקא בעודו נשיא שמשעבר הרי אינו נשיא.

שם משנה ברש"י ד"ה ר"ש אומר וכו' עד והא דפליג ר"ש ברישא וא"ת ואמאי לפי האמת לא פליג ברישא דאדרבא ברישא איבעי ליה לאשמועינן להאי פלוגתא וי"ל משום דלא שייך למתני' לה התם אלא גבי נשיא לכך נטר עד הכא דמתנייא שפיר בין בנשיא בין במשיח.

שם במשנה שאין ע"ג אלא ה' אלהיו לכאורה היה מקום לספק אם היה מלך ישראל מיהא אין ע"ג אלא ה' אלהיו או דילמא דהא ס"ס כייף מיהא למלך

אחר ובהרמב"ם בפ' ט"ז מה"ש דין ו' כתב וז"ל איזהו נשיא וכו' שאין עליו רשות מאדם מישראל וכו' מוכח להדייא דאעפ"י שהוא כפוף למלכי א"ה לית לן בה וראיה ברורה יש לדבריו ממאי דאיתא לקמן דף י"א ריש ע"ב דבעא מיניה ר' מר' חייא וכו' אם הוא בשעיר או לאו ופשיט ליה דלא משום דהא איכא ר"ג דבבל דהוא כייף ליה משמע להדייא דהא אי לאו ר"ג דבבל הוה מייתי שעירה ואע"ג דהיו כפופים באותה שעה למלכי פרס.

שם בש"ס אין אשכחן דכתיב ונתתי וכו' וא"ת אכתי ומי אשכחן שהקב"ה יגזור להחטיא האדם וי"ל דאנה"נ ודאי אין הקב"ה גוזר לחטוא את האדם במזיד דא"כ אין שכר ועונש אבל על השוגג הו"א יגזור כי בזה יוכר הנשיא שהוא נכנע לפני הבורא כשירגיש שחטא ויביא קורבנו ויתודה עליו ויוכר בזה גדולתו ית' וא"ת לפ"ז מאי מתמה הש"ס מהי תיתי דע"כ האי שינוייא דאמרן הוה ידעי ליה דאי לאו הכי במאי ניחא ליה בהך שינוייא דינתתי וי"ל דמ"מ הדר מתמה דהיכא אשכחן שהקב"ה יגזור על האדם שהוא פעלו על מגן ומשני אין אשכחן דכתיב ונתתי שהקב"ה גזר כן וכו' דע"כ אפילו יהיו צדיקים גמורים ואם לאו דברי רש"י היה נראה לומר דהכי פריך דמהי תיתי לומר דגזירה היא דלמאי נ"מ אשמועינן קרא הא דהקב"ה גזר וכו' בשלמא בעונש המפורש על הרשעים ניחא שהדיעם הכתוב כדי שיפרשו מיראת העונש אבל גזירה זו מה טיבה להודיע לנו הכתוב זה ומשני דאנה"נ דאשכחן נמי כה"ג דקרא דונתתי שהקב"ה בשרן וכו'.

שם בש"ס לאו אמר ר"י בשורה וכו' וא"ת הניחא לר"י אשכחן כה"ג אלא לר"ש מאי איכא למימר דבשלמא אי הא דאשר נשיא אמורא הוא דהוא אמר לה ומקשה מי אשכחן שייך שפיר לשנויי דהא אשכחן מיהא לחד תנא ס"ל הכי אלא השתא דלפי האמת האי מילתא תנא הוא דקתני לה ואפ"ה פריך מי אשכחן משמע ס"ל שדבר זה נמנע לאומרו ולא נמצא לו חבר והשתא מ"מ אי ס"ל האי תנא כר"ש תיקשי וי"ל דמ"מ פריך כי שמא ברייתא זו משבשתא היא ועוד י"ל דאנה"נ דהאי תנא לא ס"ל כר"ש ור"ש נמי אפשר דס"ל דאשר יחטא ודאי גזירה היא ופשוט.

שם בש"ס והתניא וכו' י"ל נימא דהא אתייא כר"י וי"ל דע"כ ר"ש הכי ס"ל דאי לא"ה תיקשי לר"ש למאי איצטריך קרא בנגעים תיתי מזב אלא ע"כ ס"ל דמטמא נגעי' באונסים ולכך איצטריך דמזב לא גמרינן דאיכא למיפרך אלא דקשה לתירוץ זה ס"ס איכא למיפרך מנגעים שבאים ע"י מכה שפי' בהם הכתוב שטמאים ולעולם דנגעים הבאים ע"י נפיחת שד לא מטמא ואהאי תנא דסתים לן דנגעי אונסים טמאים ולא חילק בין ע"י מכה לבאים ע"י נפיחת שד אתיא כר"י לכן נראה דה"ה מצי לשנויי הכי אלא דניחא ליה לאוקומי ככולי עלמא.

שם בש"ס ת"ל אדם כי יהיה וכו' וקשה דא"כ לשתוק מזב ותיתי מק"ו מנגעי' וי"ל דאיכא למיפרך דמה לנגעים שכן הקיל הכתוב עליהם שאין טמאים מעצמם אלא ע"י כהן תאמר בזב שטמא מעצמו בלא ראיית כהן וא"ת א"כ בנגעים נמי בלאו האי דמטמו באונסים לא תיתי מזב דהא איכא למיפרך מה לזב שכן הקיל עליו הכתוב שמטהר בלא ראיית כהן תאמר בנגעים שכל שלא טהרו הכהן עדיין בטומאתו עומד וי"ל דלגבי נגעים לא שייך למפרך הכי דאדרבא מטונך שכיון שטומאתו וטהרתו אינה תלויה אלא בראיית כהן לכך דין הוא שלא יהא טמא בנגעים מקודם הדיבור כיון שהדבר תלוי בהוראת כהן ונגעי' מקודם הדיבור לא היו ראויים ליטמא שלא היתה הוראה והשתא נמי לא מטמא אפי' בראיית הכהן מק"ו מזב שאין הדבר תלוי בהוראה ואפ"ה חילק הכתוב בין קודם הדיבור מלאחר הדיבור ולכך לא פרכינן אלא מהא דמטמו נגעים באונסים אבל כי גמרינן זב מנגעים ודאי דפרכינן דשאני נגעים דתלוים בהוראה ולכך דין כי גמרינן זב מנגעים ודאי דפרכינן דשאני נגעים דתלוים בהוראה ולכך דין הוא לחלק בין קודם הדיבור וכו' משא"כ בזב וכן הוא מפו' בברייתא זו בת"כ בזב ומה זה שטומאתו וטהרתו שלא ע"י אדם חילקת בו לבין קודם הדיבור וכו' נגעים שאין טומאתם אלא ע"י כהן אינו דין וכו' לא אם אמרת וכו' ודו"ק.

שם בש"ס פרט לחולה אע"ג דכבר דרשינן ביה פרט לשעבר מ"מ הא נמי משמע דממעיט ועוד דהא בכלל פרט להדיוט הוא ולא אתא לאשמועינן אלא שנצטרע נמי מיקרי הדיוט כדמסיק מוישב בבית החפשית ופשוט.

שם ברש"י ד"ה וישב בבית וכו' עד דלא כר"י וכו' ודוחק דא"כ הו"ל לאתויי לעיל האי ברייתא דפליגא אהך מימרא דר"נ ועוד ריש קרא דוישב בבית החפשית מאי עביד ליה ובאמת היה נראה פשוט דודאי לא פליגא דנהי דלעניין שעיר לא מייתי דהא נשיא הוא דתייביה רחמנא אבל הדיוט לא וכדדרשינן לעיל פרט להדיוט וזה מוסכם מ"מ לענין קרבן עולה ויורד אינו כהדיוט דהא קרא כתיב אשר לא תשיג ידו וכי' תלה רחמנא במי שבא לידי עניות וזה אין בא לידי עניות וכן משמע נמי קצת מתוך פי' רש"י עצמו שכתב לעיל בד"ה א"ל ממאי קא בעינן וכו'.

שם בש"ס עבדות אני נותן לכם וכו' אע"ג דמאי דאמרו ליה אם היום תהיה עבד וכו' היינו משום דאו לא נתחזקה המלוכה בידו וכדמסיים קרא והיו לך לעבדים וכו' מ"מ ע"כ דשמעי' להא שהרי עכ"פ לא היו שואלים ממנו אלא שיקיל מעליהם עול הכבד שהיה מוטל עליהם בימי אביו ומה היא עבדות זו דקאמר ליה אלא ע"כ דה"ט משום דמוטל עליו עול צבור זה דבאותה שעה אותה הבחינה שהם עבדים לו לא היתה קיימת בידו שהיה לך ומשוח ופשוט.

ע"ב בש"ס אשרי הדור וכו' בסחפ"ה דקדק נימא דקאי על הנשיא עצמו ועיין מ"ש שם ועוד נראה דאי על הנשיא קאי וקשה מאי רבותא אם הביא קרבן מחייבו הכתוב על מה שחטא לכך פי' דעל הדור קאי דכיון דהנשיא שאין לבו כפוף אפילו הכי מפשפש והרגיש ההדיוט שלבו כפוף ודאי שלא יבוא לידי חטא כלל ולזה יקרא אושר אבל מפי' רש"י משמע כמ"ש הוא ופשוט.

שם בש"ס מ"ד יש הבל וכו' הוקשה לו דאמאי שני קרא בלישניה דגבי צדיקים כתיב אשר וגבי רשעים לא כתיב ועוד דקשה רישא לסיפא דמדקאמר שמגיע אליהם כמעשה הרשעים משמע דהרשעים עכ"פ נידונים בעה"ז והדר קאמר וי"ש רשעים שמגיע וכו' דהיינו רשע וטוב לו ועוד דהיכי קאמר שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים דמשמע דהצדיקים עכ"פ נותנים להם שכר בעה"ז ג"כ ועוד יש לדקדק דמה הוצרך הכתוב לומ' ויש גבי רשעים דלא הו"ל אלא רשעים שמגיע וכו' וממילא משמע דעל ישראל דבריש דקרא קאי לכך דריש דאשר מלשון אושר ומלת ויש מתחלת בוא"ו כמעשה הרשעים תיינו כמו שמגיע לרשעי' בע"הב וכן כמעשה הצדיקי' כמו שמגיע להם בעה"ב וכן נראה קצת ממ"ש רש"י בד"ה אוי כמו וי וכו' ודוק ובחפ"ה כתב דהוק"ל היאך של מה יאמר דבר שימעט האמונה מבני אדם וכו' ואין דבריו מכוונים בזה דא"כ כל הנך תמיהות דמתמה בהך דכתיב בסמוך ראיתי וכו' ואינך דכתיב בתר הכי וכהנה רבות מאי איכא למימר ועוד דהלא שלמים וכן רבים כבר תמהו בזה ואסף ע"ה אמר ע"ז ואני כמעט נטיו רגלי וכו' ועוד אטו אם לא הוה שלמה אומר זה לא היו בני אדם מתעוררים בזה וכי טח עינים מראות צדיק ורע לו רשע וטוב לו.

שם בש"ס מי שאני להו בחפ"ה הקשה דמאי קושיא היא זו דדילמא להרבות שכרן שכן מצינו בר"א וע"מ שיישב ולדידי אין מקום לדבריו דודאי פריך שפיר דמשמע דצדיקים שמגיע להם כמעשה הרשעים דוקא יש להם האושר אבל הנך צדיקים אין להם אושר ואטי מי שני להו והרי מצינו כמה צדיקים וטוב להם וכהא דרב הונא בריה דרב יהושע ור"פ דבסמוך ור"א אמר לו לר"י לא הן ולא שכרן ופשוט.

שם ברש"י ד"ה נפשע נמרד שמרד בו שפירש ממנו עכ"ל ק"ק שהרי אברהם ע"ה הוא שא"ל הפרד נא מעלי אם השמאל וכו' וי"ל דמ"מ הוא גרם שאם הי' מוכיח את רועיו על הגזל לא היה פורש ממנו ועוד שלא הי"ל להתרחק כ"כ אלא כשיעור שלא יהיו סמוכים רועיו לרועי אברהם ע"ה וק"ל.

שם בש"ס דתנן עמוני ומואבי ק' כמ"ש דבמה שנפרד מאברהם גרם לו שנתגלה קלונו וכו' ובשלמא אם מה שנאסרו עמוני ומואבי לבוא בקהל היה מפני שהיו ממזרים ניחא שע"י שנפרד מאברהם גרם לו לעצמו שבא על בנותיו אלא לפי מה שמפורש בפסוק שאיסורם הוא מפורש שלא קדמו בלחם ומה"ט אמרו עמוני ולא עמוני וכו' שאין דרך אשה לקדם א"כ מה שייכות לו לקלון זה לפרידתו מאברהם ועוד למה תלה הכתוב הקלון בלוט שאם בניו לא קדמו בלחם אמטו לכך נאס' איהו מאי הו"ל למיעבד וע"ק אמאי לא קא' בפשיטות שנתגלה קלונו וכו' שבא על בנותיו וכדאמרן לעיל דכל הכתוב לשם עבירה נאמר וא"ש מאי דכתיב לתאוה וכו' דהיינו לדבר עבירה וע"ק הא דקאמר דתנן עמוני וכו' הלא פסוק מלא הוא בתורה לא יביא עמוני וכו' עד עולם ולעיל נמי בסמוך דקרא דאה נפשע וכו' מסיים בה שנאמר לא יבוא עמוני וכו' וא"כ מקרא הו"ל לאתויי ונראה דרבא הוק"ל ג"כ בכתוב לישנא דובכל דלא הו"ל אלא ובתושיה יתגלע לזה הוכרח לפרש דלא קאי אהא דבא על בנותיו ופיר' דקאי אאיסור עמון ומואב שנאסרו בקהל ולכך קאמ' שנתגלה קלונו בב"ך ובמ"ד דהיינו בבתי כנסיו' בתורה שבכתב כדכתיב לא יבוא עמוני וכו' והיינו דכתיב ובכל תושיה דקאי אתורה שבכתב ותורה, שבעל פה ומשמע ליה לרבא דע"כ כשנאסרו עמון ומואב לא נאסרו מפני שלא קדמו לבד דא"כ יאסרו אדום שיצאו לקראת ישראל בחרב ומכ"ש שלא קדמוה בלחם אלא ע"כ דטעמא אחריני הואי וכמו שפירש רש"י בתומש ודריש לישנא דעל דבר מלשון דיבור דהיינו עצת בלעם שיפקירו בנותיהם לזנות ואעפ"י שתכלית הזנות הוא שמתו ישראל במגפה ומצרי' ואדומי' נמי הרגו ובכלל מאתיים מנה שלא קדמו מ"מ גדול עונש המחטיא וכו' וכמו שפי' רש"י שם נמצא דעמון ומואב אחזו מעשה אבותיהם בידיהם כמו שהוא הפקיר עצמו לזנות עם בנותיו כך הם דזרוק חוטרא אאוירא אעיקרא קאי כי ידוע הוא ע"פ היודע שהבנים ימשכו בטבעם אל האבות וכמו שאמרו ג"כ רחילא בתר רחילא אזלא ונמצא שהוא גרם לבניו במה שנמשך אחר תאוות יצרו ונפרד מן הצדיק וזהו אמרו לתאוה, יבקש נפרד וא"ת א"כ יאסרו ג"כ הבנות שהן ג"כ הפקירו עצמם לזנות וי"ל דתרתי או תלת בעינן שלא קדמו ושהפקירו ואשר שכר מה שאין בנשים שאין שייך בהם אלא הא דהפקירו א"נ הא דהפקירו נמי לא יעשו שהיו אנוסים מאבותיהם ואעפ"י שאמרו יהרג ואל יעבור באשה לא אמרו דקרקע עולם הוא ועוד דבני נח לא אמרו יהרג ועוד אפי' אם היו מצוים שיהרגו וכו' אם אמרו לתאוה יבקש נפרד וא"ת א"כ יאסרו ג"כ הבנות שהן ג"כ הפקירו עצמם אלא להציל את עצמם שהיו אנוסים מאבותיהם ועוד דבנות מואב לאו דינא גמירי שיהרג ואל יעבור ועדיין קשה השתא דלא נאסרו מהך טעמא דלא קדמו לחוד א"כ מואב ליתסר עמון לא ליתסר שהרי לא מצינו שהפקירו בנותיהם לזנות אלא מואב דכתיב ויחל העם וכו' ואף אם נאמר שגם הם היו בכלל שעמון ומואב נחשבים היו למלכות אחת ותלה הכתוב הדבר במלך שהיה במואב וכמו שהיה נהוג במדי ופרס שאעפ"י שב' אומות היו חשבם הכתוב למלכות אחת מפני שלא היה להם אלא מלך אחד א"נ בנות מואב התחילו אבל מ"מ גם בנות מדין קלקלו העד כזבי בת נשיא מדין ומעתה צ"ל דמדין שלא נאסרו אעפ"י שהפקירו בנותיהם קדמו בלחם אבל אין לומר שלא שכרו את בלעם שהרי מצינו שהלך בלעם למדין ליטול שכר כ"ב אלף וכו' וכמו שפי' רש"י בחומש בפ' מטות ע"ש או אפשר דה"ט מפני שמואב נכנסו תחילה בעובי הקורה כדכתיב ויגר מואב וכו' ויאמר מואב אל זקני מדין וכו' ונראה לכאורה דאגדה זו אינה מוסכמת שהרי אמרו בגמרא גדולה לגימה שמקרבת הרחוקים וכו' שמצרים רחוקים הם ונתקרבו ועמון ומואב קרובים היו ונתרחקו. והשתא לפ"ז היינו טעמא מפני שהחטיאום משא"כ המצריי' שלא החטיאו' ואפשר ליישב דמ"מ הא והא גרמו שאלמלא קדמום עמון ומואב בלחם לא היו נאסרים.

שם בש"ס והא אר"י וכו' קשה דילמא אנה"נ דמצוה שלא לשמה נמי אית ליה אגרא אלא דע"כ מצוה לשמה טובא עדיפא וכדקאמר שמתוך וכו' משמע דעיקר הוא מצוה לשמה ועבירה לשמה גדולה ממצוה שלא לשמה וי"ל דבשלמא אי אמרינן דס"ל דמצוה שלא לשמה גריעותא היא ולית ליה אגרא כלל היינו דמייתי ראיה דעבירה לשמה אית ליה אגרא וממילא דגדולה וכו' אלא א"א דמצוה שלא לשמה נמי אית ליה אגרא א"כ מנ"ל דעבירה לשמה גדולה ממנה נימא דשקולים הם וכו' דאין לומר דכיון דע"כ מצוה לשמה עדיפא משלא לשמה ואשכחן דהשוה הכתוב עבירה לשמה שעשתה יעל לנשים צדקניות וכו' אלמא דעדיפא דהא ליתא דנימא דלאו שוים ממש הם אלא שהיא בסוגם זקטן גתלה בגדול ולכך מסיק אימא וכו' אך קשה לי דהיכי הוה ס"ד דר"ן ס"ל דמצוה שלא לשמה לית בה אגרא כלל א"כ היכי שייך לומר גדולה עבירה וכו' דמשמע דעל שניהם יש קבול שכר אלא שזו גדולה מזו ויש ליישב.

שם ברש"י דהא אלא אימא וכו' כלומר לשם מצוה וכו' תימא אמאי שביק לפירושיה עד הכא וצריך עיון.

שם בש"ס והא קא מתהניא וכו' ק"ק אמאי לא פריך נמי לעיל איתמר דוהא קא מתהניא וכו' והתם לא שייך ח"ו לשנויי כדמשני הכא וי"ל דהתם אינה עבירה שהרי פנויה היתה ואעפ"י שהיתה זקוקה ליבם מ"מ עדיין לא ניתנה תורה משא"כ הכא ומ"ש תמר וזינתה היינו שגנאי היה הדבר ומה שדנה יהודה במיתה לפי שהיה יהודה מלך והיה גנאי למלך שכלתו תזנה וכו' ועוד שכיון שא"ל יהודה שבי אלמנה וכו' עד יגדל הרי מנעה מאדם אחר והו"ל מורדת במלכות ודנה בשריפה ולא בסייף כדין מורד וכו' משום דעכ"פ היה אותו דבר בזנות ובת כהן וכו' וכדאמרינן בגמרא א"נ אפשר שהי' הדור פרוץ ולמגדר מילתא דנין מיתה וכו' וכדאי' בגמרא לחדייא.

שם בש"ס שמתוך שלא לשמה וכו' בסחפ"ה דקדק דמאי ראיה מייתי מבלק שהרי לא מצינו בבלק שמתוך אות' מצוה בא לשמה ועיין משפי' שם ובחנם הווקק לזה דהראיה דמייתי היא כי היכי דלא נימא דמצוה שלא לשמה לית בה אגרא כלל ואדרבא הוא דעונש נמי אית ליה דד"ת לא ניתנו ליהנות בהם וכההיא

דאמרינן נוח לו שנהפכה וכו' דל"ש מקנטר ממתגדר לכך מייתי ראיה מבלק וכו' והאי דשמתוך מסברא הוא דקאמר ליה וכההיא דע"מ שיעשה כ"ג ודר"ל וטובא וכו' דפשיטא דמאור"י שבה מחזירים למוטב וק"ל.

שם בש"ס שבשכר מ"ב קרבנות י"ל מנ"ל דבשכר מ"ב וכו' נימא בשכר עגלון וקנה שעמד מן הכסא שאמר לו איהוד דבר אלהים וי"ל שאין זו מדה כנגד מדה ואין הקב"ה משלם אלא במדה עצמה אך מה שפי' רש"י שדוד ריבה לשם בשירות ותשבחות אין זו מדה עצמה דמה ענין קרבנות לשירות ותשבחות ואעפ"כ שייך ליישב קצת מ"מ נראה שכיון על שלמה שבנה ב"ה שהיו מקריבים בו קרבנות וג"כ שהוא הקריב ריבוי הקרבנות וכמ"ש בגמ' שא"ל הקב"ה לדוד טוב לי יום אחד שאתה עסוק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה להקריב.

שם בש"ס מנין שאין הקב"ה מקפח וכו' בחפ"ה דקדק נימא דה"ט משום שמואב הפקירו בנותיהם לזנות ועיין מה שתירץ ויפה תירץ אלא דלפי מ"ש בסמוך בד"ה דתנן עמוני וכו' דעמון ג"כ הפקירו בנותיהם לזנות קושיא מעיקרא ליתא ועי"ל דמה שנתן רשות הקב"ה לישראל לצער למואב אין צריך טעם בזה מידי דהתם שאר אומות שהי' רשות ביד ישראל לעשות להם כן ואדרבה מה שציוה שלא להתגרות בהם במלחמה הוצרכו רז"ל ליתן טעם משום ב' פרידות שעתידין לצאת מהם רות המואביה ונעמה העמונית ועוד טעם אחר א"כ עדיין קשה למה לא התיר הקב"ה לצער לעמון אם מפני שעתידה לצאת מהם נעמה די שלא להרוג אותם ואי מפני שלא הפקירו בנותיהם אין זה אלא מניעת החטא ובשביל מניעת החטא גדול כזה שלא עשו ייחוס עליהם שלא לצער אותם אלא ע"כ לומר דמשום שיחה נאה וק"ל.

דף י"א ע"א בש"ס נשיאו' מהו שתפסוק וכו' יש אומרים דה"ה דהו"מ למבעי אם היה הדיוט באמצע ואין נראה כן דל"מ ליה אלא בנשיאות משום דנשיאות מעטיה קרא בהדייא דאם יש בו צד נשיאות אינו מביא כשבה וכו' וכדאמרי' בסמוך ולכך מספקא ליה אי נשיאות מפסקת אבל כשיהיה בשיא תחילה וסוף פשיט' דמביא כשבה ושעירה דהא לא מעטיה קרא לצד הדיוטות דבהדיוט משתעי קרא לענין כשבה וכו' תדע דהאי אי לאו מיעוטא דמע"ה הו"א דאפילו חציו של זית בהדיוט וחציו בנשיאות הו"א דמצטרף ומייתי כהדיוט או שעירה כנשיא וכ"ג דעת הרמב"ם בסוף הלכות שגגות שכתב ז"ל אכל חצי זית כשהוא הדיוט וכו' או שאכל חצי זית כשהוא נשיא וכו' ופטור אכל חצי זית בשהוא הדיוט ונתמנה ועבר ואכל חצי זית כשהוא הדיוט ה"ז ספק וכו' עכ"ל הרי דקדק הרב ברישא לכתוב שני החלוקות ובסי' לא כתב אלא חלוקה זו שהנשיאות היתה באמצע ולא כתב ג"כ או שהיה הדיוט באמצע וק"ל.

שם בש"ס תיפשוט ליה וכו' י"ל למאי דהוה ס"ד תיקשי ליה דאכל כזית שלם ונודעה לו קודם שנתמנה דלכ"ע חייב דלא פליגי במשנה אלא כשנודע לו לאחר שנתמנ' וי"ל דהא ודאי הוה פשיטא ליה לפלוגי דהמרה שאני דגברא לא חזי משא"כ גבי נשיאות דגברא חזי והרי חטא וידיעה בכשבה ושעירה הוו ומייתי נמי משנתמנ' אבל באכל חצי זית וכו' ונשיאות באמצע ס"ס הרי לא בא לכלל חיוב כלל ונשיאות הפסיקתו לאותו חצי זית ודחי ליה דלהא נמי לא דמי ופשוט.

שם בש"ס הואיל ונדחה ידחה י"ל לפי מ"ש התוס' בפרק הכל שוחטין דף ה' ע"ב ד"ה אינו שב מידיעתו דכי איצטריך קרא ע"כ דאפילו שב אח"כ דכשעדיין במרדו ת"ל משום דזבח רשעים תועבה ואע"ג דבשעה שחטא לא הוה כופר ולא איצטריך אלא לשב נמי אח"כ א"כ מאי פשיט ליה מהכא לנשיאות דשאני הכא דאית לן תרי קראי דמזבח רשעים תועבה שמעינן לדמעו' לא היה כופר ובשעת הבאה הוא כופר מ"ש משא"כ דנשיאו' דלית לן אלא חד מיעוטא לא ממעטינן אלא ההיא דרב זביד הנראה פשוט דאין מקום לשאילה זו דאיכא למימר דלא מיעיט קרא דאשר לא תעשנה או מע"ה אלא כשהיה כופר מתחילה ובשעת הבאה שב או שמתחילה ובשעת החטא לא היה כופר ובשעת הבאה היה כופר מזבח רשעי' וכו' אבל כשבשעת החטא ובשעת הבאה לא היה כופר אף שהיה כופר בנתיים מקבלין הימנו וע"כ דר"י מסברא הוא דפשיטא ליה דהמרה מפסקת ומינה לנשיאות ועוד נראה דהגע עצמך לומר דמייתורא דאשר לא תעשנה דאיצטריך למעט אפילו שב הוה שמעינן נמי בכל גוונא ואפילו בשעה שחטא לא הוה כופר מ"מ פשטינן להא דנשיאות דנילף במה מצינו ודחי דאיכא למיפרך דלא ראי זה כראי זה דהתם לאו בר קרבן הוא ופשוט.

שם ברש"י ד"ה מדאשתני לודאי וכו' עד לפי שנשתנו גופם דהשתא נתמנו וכו' עכ"ל דבריו תמוהים בזה דבמה נשתנה גופם ומאי נפקא מינה אפילו אם נשתנה גופם כיון דבין כך ובין כך מביא אשם תלוי ומה סברא היא זו ונראה פשוט דה"ט דקא מביא ליה משום דספק דאתי לכלל ודאי הוא שהרי אעפ"י שהביא אשם תלוי על הספק אם נודע לו אח"כ שודאי חטא אינו מתכפר באותו קרבן ובעי אתוי' קרבן הראוי לו והיינו דקא מביא ליה מי אמרי' כיון דאשתני לודאי אשתני לספק שהרי אם נודע לו קודם היה מביא כשבה וכו' והשתא שעיר ונמצא שאין חיובו שוה ולא מייתי א"ד לא שנא והשתא ניחא דלא קא מביא ליה לש"ס בהא דאשם תלוי ולא מביא ליה באשם ודאי וכל הקרבנו' דהנשיא שוה מי אמרי' כיון דאישתני גופם כנ"ל ברור ואפשר דלאו בדקדוק כתב רש"י להאי לישנא ואין זה עיקר הטעם אלא כמ"ש.

שם בש"ס ואיזהו כופר דבסתמו וכו' עד ושתה יין נסך י"ל די"נ אין נפשו של אדם קצה בו ואמאי חשיב לי' בהדי הנך ואפשר לומר דלדידיקא אתא דאכל שקצים ורמשים הוא דבסתמו צדוקי אבל ביין נסך לחוד אע"ג דלע"ז הוא לא חשיב כופר לע"ז דקי"ל דהוי כופר לכל התורה כולה.

שם בש"ס יכול נשיא שבט וכו' אורחא דמילתא קתני דנשיא כל ישראל היינו מלך משא"כ נחשון דהוה משה ע"ג אבל אנה"נ דאפי' נשיא שבט אם אין ע"ג אדם אחר מביא לעצמו כדאמרינן בסמוך מלכי בית דוד מביאין לעצמם ואעפ"י שלא היו אלא נשיאי שבט א' כדמפורש בקראי ופשוט.

שם בש"ס ולהלן הוא אומר וכו' נראה דמגופיה דקרא דמכל מצות ה' אלהיו לא משמע שאין ע"ג אלא ה' אלהיו אבל בהך קרא כתיב למען ילמד ליראה וכו' שאינו מתייירא אלא מה' אלהיו ואין עליו מורא בשר ודם וק"ל.

שם ברש"י ד"ה שמן המשח' וכו' כדכתי' שמן משחת קדש וכו' י"ל מה חידש רש"י בזה ומה ענין הך קרא להכא ונראה דרש"י דקדק דלא קתני שמן המשחה שולקים בו וכו' משמע דלא היה אלא לשעה ואין אחר רשאי לעשותו ולזה פי' דכתיב שמן משחת כו' זה לי דמשמע זה ולא אחר.

שם בש"ס וכלו קיים וכו' נראה דדייק לה נמי מדקאמר זה לי לדורותיכם דמשמע זה בעצמו בשלימות יהיה לדורותיכם.

ע"ב שם בש"ס ואת שלמה מפני מחלקותו של אדוניה הא דלא קאמר מפני אחיו שהיו גדולים ממנו וכדקתני נמי מפני יהויקים שהיה גדו' הימנו משום דמלכות ירושה היא וכל מאי דבעי מלכא מורית מלכותא כדקאמר בסמוך משא"כ אם היה מחלוקת בדבר דמעטיה קרא כדבסמוך וק"ל.

שם בש"ס מלכי ישראל אין משוחין משמע אפילו באפרסמ' דכייא נמי לא כדקתני ואפילו יהוא מפני מחלוקתו של יורם מוקמינן לה באפרסמא דכייא מוכח דאי לאו מחלוקתו של יורם לא היה נמשח אע"ג דלא הי' בן מלך וי"ל שאול למה נמשח ואפשר דמחלוקתו בצדו שהוא מקטנן של שבטים וקרא כתיב לא יסור שבט מיהודה כנ"ל.

שם בש"ס ואמר ר"י הוא שלם וכו' פירש דשלם וצדקיהו חד ויוחנן ויהואחז חד ופשוט.

דף י"ב ע"א בש"ס כשהוא מספר וכו' רש"י פירש כשהיה מדבר היו עולו' כדי שלא יפלו ופירושו חמוה דכיון שהיו עומדות בנס שלא היו נופלים בהלוכו ובשעה שהיו אוכל מכ"ש שלא יפלו בשעה שהיה מדבר ודוחק לומר דנקט מספר לרבותא דאפי' בתנועה קלה היו עולין ומכ"ש בתנועת גדולו' ולא היו יורדות אלא בשעה שלא היה מתנועע. ועוד י"ל לפי' היכי מסיים ועל דבר זה היה משה דואג דמ"ש שלא היה דואג על שמן המשחה שהיה על ראשו ובין ריסי עיניו ולולי פירושו היה נראה לפרש דהאי מספר דגושה היא וכאילו אמר כשהי' מספר כדי שלא ימעל בהם הספר לכך היו עולים למעלה בזקנו והשתא א"ש לישנא דועל דבר זה דהיינו על חשש זה דשמא יגע בהם בשעה שמסתפר ולכך היו עולות כדי שלא ימעול וכו'. מהאי טעמא גופיה נולד הספק למשה שמא מעל בשמן המשחה והאי דנקט בש"ס אף שמן המשחה שבזקן אהרן אין בו מעילה לאו דוקא אלא נקט ליה משום דמשתעי ביה קרא א"נ משום דממנו נולד הספק למשה שוב מצאתי שרש"י עצמו פירש כן ובמאמר זה י"ל דמהיכא משמע ליה דב' טיפין היו ולא אחת ותו מנ"ל דכמין ב' מרגליות היו ומנ"ל דכשהיה מספר היו עולות וישבות בעיקר זקנו ונראה דהוק"ל כפל הלשון דלא הו"ל אלא שיורד על זקן אהרן ותו מאי שיורד שהוא לשון הוה אטו מי נמשח בכל יום ולא הו"ל אלא שיורד. ועוד מאי ע"פ מדותיו לזה פי' דכמין שני טיפין וכו' ולכך כפל הכתוב על הזקן זקן אהרן אחת לימין ואחת לשמאל ופי' ג"כ דכשהיה מסתפר היו עולות וכו' דהשתא ניחא לישנא דקרא דשיורד לשון הוה דאף על פי שהיו עולות על צד ההכרע סוף סוף היו חוזרות ועולות על הזקן ושמא תאמר הואיל וכן בהכרח שיחסר ויבצר משיעורם ממה שהיו מצד עלייתם וירידתם כמו שידוע עפ"י טבע לז"א עפ"י מדותיו כלומר על ערך מדותיו של אותו השמן שהיה מתחילה כך היתה עלייתו וירידתו שוה באותה המדה עצמה ולא היה נחסר ממנו כלום ונקט מדותיו לשון רבים מפני שב' טיפין היו ומזה ג"כ נלמוד שלא היה שמן זה כשמן ההדיוט שאפילו היה חסר ממנו בכל פעם ופעם אלא נס נעשה בו שהיה כמין ב' טיפין מרגליות שלא יחסר מהם כלום בין בעליה בין בירידה וזה ע"י נס ונכון.

שם בש"ס ניתלי שרגא וכו' שהנר רומז לנשמה כדכתיב נר ה' נשמת אדם ופשוט.

שם בש"ס לירבי תרנגולא וכו' ואין בזה משום ניחוש אלא נסיון בעלמא שכשיצליח בתרנגול זה דקי"ל שעתא ולא אסרה תורה ניחוש אלא כשסומך עליו לעשות או שלא לעשות אבל הכא אין סמך על זה וטעם התרנגול ולא דבר אחר משום דהתרנגול נקרא גבר וכדאמרינן קרא הגבר.

שם בש"ס גלדנא סרייא עמ"ש רש"י ואי לאו פי' היה נראה דסרייא ממש קאמר ור"ל דאפי' סרייא נמי מעלי מרווחא ומכ"ש דקרוב למסרתי' דמעלי טפי.

שם בש"ס יכול מרובה בגדים וכו' קשה דלא כתיב משיח אפילו כהן הדיוט נמי הוה במשמע ומאי איריא מרובה בגדים וי"ל דמהא דהכהן הוה משמע כ"ג וכדאמרינן המיומן וכו' אלא דהו"א דלא אתא למעט אלא כהן הדיוט וא"ת לפי האמת הא דהכהן למאי איצטריך דאי למעט הא דמשוח מלחמה מהא דהמשיח הוא דממעטו לה כדקאמר המשיח המיומן שבמשוחים וי"ל דאי לא הוה כתיב אלא כהן הו"א דהמשיח לא אתא אלא למעט כהן הדיוט והאי דהמשיח אתא למעט משוח מלחמה אבל מרובה בגדים לא הוה ממעטינן ליה לכך איצטרי' הא דהכהן למעט כהן הדיוט ומשיח למעט מרובה בגדים והא דהמשיח למעט משוח מלחמה ועוד היה אפשר לומר דאפי' מאן דדריש הא היינו היכא דאיכא למדרש וכעין מ"ש לעיל.

שם בש"ס מלך פר הוא דמייתי וכו' ק"ק נימא דלמלכי בית דוד שנמשחים הוא דחייב רחמנא פר וקרא דאשר נשיא מיירי במלכי ישראל שאין נמשחים וכדאיתא לעיל בגמ' וי"ל דמ"מ הוה ק"ל דקרא דאשר נשיא משמע סתם אפילו מלכי בית דוד וע"כ דמשיח היינו כ"ג וק"ל.

בש"ם ת"ל הכהן המשיח וכו' קשה דהא הכהן איצטריך כי היכי דלא נימא דמשיח היינו נשיא וכדאמרן לעיל. וי"ל דס"ל לר"מ דלהא לא איצטריך קרא דפשיטא דלאו במלך משתעי דמלך שעיר הוא דמייתי ולא ניחא ליה בהך שינוייא דאמרן לעיל דסד"א דעל שגגת מעשה וכו' אך קשה ר"מ הא דהמשיח מאי דריש ליה וי"ל דר"ש לטעמיה דלא דריש הא וכדאיתא לעיל בגמרא דף ה' ע"א דר"מ קהל הקהל לא דריש אבל רבנן פליגי עליה התם ודרשי' לה ועיין מ"ש בסמוך

ברש"י ד"ה מרובה בגדים מנין ת"ל והביא הכהן המשיח עכ"ל י"ל דמה חידש רש"י בזה ועוד י"ל דכי דייקת משכחת דרש"י מפרש דהאי דמרובה בגדים לא דרשינן לה מקרא דאם הכהן המשיח ועוד שפסוק זה דוהביא לא נמצא כלל שם בפרשה ואולי שצ"ל ולקח הכהן המשיח וטעות סופר נפל בדבריו או האי דוהביא לאו דווקא. ומ"מ קשה. ונראה. דרש"י הוקשה לו הך קושי' עצמה שכתבתי בדיבור שלפני זה דאי מהכהן דריש לה הא איצטריך כי היכי דלא נימא דמשיח היינו מלך ומנ"ל לרבות מרובה לכך פירש דמכהן המשיח דכתיב בקרא דולקח הכהן דריש לה אם תאמר לר"מ דלא דריש הא משוח מלחמה מהיכי ממעטינן ליה דאי ממשיח נימא דלא אתא למעט כהן הדיוט וכמ"ש לעיל וי"ל דסבירא ליה לר"מ דמ"מ ממעטינן להשעיר ממשמעותיה דקרא ועוד י"ל דמהמשיח דכתיב באידך קרא דולקח הכהן ממעטינן לה אלא שאין תירוץ זה עיקר דהא על כרחך דקרא לגופיה הוא דאיצטריך דכהן משיח גופיה בעינן שיקח וכו' ולא סגי בכהן דעלמא.

בש"ם שאינו בפריעה ופרימה כל עיקר וכו' י"ל דפתח בהא דסוטה ומסיים בהא דכל עיקר והאי מהיכא נפקא ויש לומר דהא בהא תליא דפרימת בגדי סוטה לאו מדין קריעת אבל אלא אוחז בבגדיה בכל מקום ואם נקרעו נקרעו ומדמעיט קרא לפרימת בגדי סוטה אלמא דכהן גדול בדידיה אסיר ופשוט.

בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען. הראינו ה' חסדך וישעך תתן לנו ה' צבאות אשרי אדם בוטח בך.

חידושי מסכת הוריות מאת רבנו הגאון רבי משה בן הרב שמואל עדאוי ס"ט זצ"ל

אתחיל לכתוב חידושים למסכת הוריות בעזרת המנחיל לעמו תושיות בסדר ואשב"ר מומות עוליכם ואולך אתכם קוממיות.

דף ב. מתניתין. הורו ב"ד לעבור על אחת מכל מצות וכו' ע"כ, נקט לישנא דמכל מצות למעט מצות שהצדוקין מודין בהן דאין ב"ד חייבין עליהם כדאמרינן לקמן בפ"ב דמכל ולא כל מצות, אי נמי לישנא דקרא נקט דכתיב מכל מצות ה' אלהיו וק"ל.

שם. הורו ב"ד וידע א' מהן וכו' ע"כ, יש לדקדק דהא גופא קשיא דברישא קתני ועשה שוגג פטור הא אם ידע שטעו ואפילו היה ע"ה חייב ובסיפא קתני וידע אחד מהן שטעו חייב הא עם הארץ פטור, ולכאורה נראה דלק"מ דבסיפא דקתני וידע אחד מהן שטעו חייב לרבותא נקטיה, לא מיבעיא אם היה ע"ה דבודאי דאיכא למימר ודאי שטעה במצות לשמוע דברי חכמים ושוגג קרינן ביה ובר איתויי קרבן הוא, אלא אפילו אחד מהן איכא למימר שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים, אלא שלפי זה נתקשה אצלי פסק הרמב"ם מה שפסק בפרק י"ג מהלכות שגגות דין ה' שכתב וז"ל במה ד"א שזה שידע חכם אבל ע"ה פטור, ועוד קשה על הרמב"ם כיון שפסק הוא כחכמים דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב איך כתב דאם היה ע"ה פטור הא יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, וראיתי להלח"מ וז"ל שכתב דמה שכתב הרמב"ם פטור היינו דמצטרף לכלל השוגגים על פיהם יע"ש, ובזה נסתלקה קושית התוס' על רש"י ז"ל במסכת שבת דף צא ע"א ד"ה ה"ג יע"ש דרש"י בשבת ס"ל הא דקאמר ר"ש פוטר היינו דמצטרף לכלל השוגגים על פיהם, ועיין במה שאכתוב לקמן בס"ד, ולקושיא קמייתא עיין במה שאכתוב בסמוך גבי וליתני ועשה על פיהם שוגג למ"ל וק"ל.

גמרא. אמר שמואל לעולם אין ב"ד חייבין עד שיאמרו מותרין אתם ע"כ, כתב באר שבע נראה דאתא לאפוקי דאם אמרו להם פטורין אתם וכן איתא בירושלמי בהדיא עכ"ל, אבל מדברי הרמב"ם בפי"ג מהלכות שגגות נראה דאתא לאפוקי דאם נשאו ונתנו בדבר ואמרו דבר זה מותר ושמע אחד מה שאמרו והלך ועשה שכתב וז"ל אין ב"ד חייבין עד שיאמרו מותרין אתם לעשות אבל נשאו ונתנו בדבר וכו' הרי כל העושה חייב חטאת עכ"ל, וליישב זה עיין במה שאכתוב בסמוך בס"ד.

שם. אמר אביי אף אנן נמי תנינא וכו' ע"כ, קשיא לי דאמאי לא הקשו לשמואל מהך משניות דמייתו הני אמוראי, ואין לומר דהכי נמי קאמרי דסייעתא לרב דימי וממילא תיובתא לשמואל וכן אשכחן כה"ג ביבמות גבי פלוגתא דר"א ור"י דקאמר תניא כוותיה דר"י ולא מותיב מינה לר"א, דשאני התם דכל הברייתות אינם שגורות בפי הכל וקים ליה להש"ס דהך ברייתא אינה שגורה בפי הכל ולכך לא חש לאותביה מינה לר"א דודאי דתיובתיה היא וכן כתב ספר הכריתות דר"ש, אבל אם הסיעתא היא מן המשנה ע"כ הו"ל לאותביה מינה דהמשניות שגורות בפי הכל ומוכרח הוא לכל האמוראי שידעו המשניות, וכדכתב הליכות עולם ז"ל יע"ש. וראיתי להרב אליהו אלטרנבין המחבר ברית הלוי שתירץ הא דלא הקשו לשמואל משום דמצינן למימר רב דימי אתא לפרושי דברי שמואל עכ"ל, ולי נראה דלשון רב דימי מנהרדעא אמר לא משמע כן דלשון זה משמע דבא לפלוג ולא לפרש דא"כ הוה ליה למימר אמר רב דימי וכו', לכן נראה עיקר דהני אמוראי דקא מייתו הנך הסייעתות לאו לרב דימי בלחוד קא מייתו אלא לתרוייהו קא מייתו, והכי היא שיטת הסוגיא אמר אביי אף אנן נמי תנינא ר"ל על מאי דאתו לאפוקי דאם נשאו ונתנו בדבר ואמרו דבר זה מותר ושמע אחד שאמרו מותר ועשה שאין ב"ד חייבין דאף אנן נמי תנינא דהיכא דשנה ולימד כדרך שלימד פטור ואע"ג שאמר דבר זה מותר כיון שלא הורה פטור, וכן סייעתא דרבי אבא הורו לה ב"ד להנשא והלכה וזינתה חייבת בקרבן דאע"ג דלא הורו לה להנשא עד שנשאו ונתנו בדבר ואמרו שהיא פנויה ולא אשת איש אפילו הכי כיון שלא הורו לה אלא להנשא חייבת, וכן נמי סייעתא דרבינא דדוקא שאמרו להם למכו', והא דקתני גבי זקן ממרא הורו לעשות חייב שמואל מפרש היכי דמי כגון שאמר מותרין אתם לעשות, וכן נמי מתניתין דידן כתרוייהו אזלא וכן נמי הך מתניתין דיבמות דשמואל נמי מפרש לה דמאי דקתני הורו לה להנשא היכי דמי כגון שאמרו לה מותרת את, אבל לאיכא דאמרי משמע להו דמאי דקתני גבי זקן ממרא הורה לעשות שאמר להם מותרין אתם לעשות, וכן נמי מתניתין דהורו להנשא משמע להו דלכך אמרו הב"ד תנשא ולא אמרו מותרת משמע לפי שאינה מותרת עד שיאמרו לה לעשות כדפרש"י, וכן נמי מתניתין דידן דקתני לעבור משמע דהוא נמי דאמר' להם לעשות זה"ל ונכון, ובזה נסתלקו טענות הרב ברכת הזבח והרב באר שבע על מרן הכ"מ בפי"ג מהלכות שגגות על מה שכתב הרמב"ם אין ב"ד חייבין עד שיאמרו להם מותרין אתם לעשות, כתב מרן הכ"מ וז"ל שפסק כלישנא בתרא דלא הו"ל למרן למתלי פסק הרמב"ם כלישנא בתרא דאף ללישנא קמא הכי הילכתא דעד שיאמרו מותרין אתם לעשות דהא הנהו אמוראי בתראי מסקי הכי, ובמה שכתבנו ניחא דלישנא קמא כיון דהסייעתות לתרוייהו הלכתא כשמואל לגבי רב דימי הוצרך מרן הכ"מ לומר דפסק כלישנא בתרא, ובזה ניחא נמי מה שפסק הסמ"ג אפילו מותרין אתם חייבין שפסק כלישנא קמא וכשמואל, דס"ל להסמ"ג כריב"א דכל איכא דאמרי טפל לגבי לשון ראשון ולית הלכתא כוותיה ודלא כשיטת הרמב"ם, ובזה ניחא לי גם כן מה שגראה מהרמב"ם דשמואל ורב דימי אתו לאפוקי דאם נשאו ונתנו בדבר ואמרו דבר זה מותר, ומן הירושלמי מוכח דאתו לאפוקי אם אמרו פטורין אתם וכמ"ש לעיל בסמוך דבמה שכתבתי דהנך אמוראי דמייתו הנהו הסייעתות על מאי דאתו לאפוקי שמואל ורב דימי מוכרח הוא דתלמוד דידן ס"ל דאתו לאפוקי כמ"ש דאם נשאו ונתנו בדבר כו', וה"ל לפרש הסוגיא לדעת הסמ"ג והרמב"ם ומרן אע"פ שרש"י לא פירשה כן ודוק.

שם. וליתני ועשה על פיהם שוגג למ"ל, ק"ק אמאי לא פריך איפכא וליתני שוגג על פיהם למ"ל דהכי עדיפא למיפרך דשוגג היא רישא דמתניא במתניתין דאימא תנא רישא אגב סיפא ר"ל דאגב דתני בסיפא על פיהם תני ברישא על פיהם ולכך קשיא ליה א"כ ליתני על פיהם בלחוד סגי, מיהו קשה דאיך שייך למימר דלא אצטריך למיתני במתניתין שוגג, הא ע"כ אצטריך למימר דבשוגג הוא דפטור הא אם יכול שטעו חייב, דאי מדקתני על פיהם הך שייכא אף בדידע דהא בסיפא בדידע מיירי וקתני על פיהם, לכן נראה דס"ל להש"ס דאין הכי נמי דברישא בשאר אינשי דעלמא אפילו אם ידע שטעו פטור וכמ"ש הרמב"ם בפי"ג מהלכות שגגות שכתב במה ד"א בזה שידע חכם אבל אם היה ע"ה פטור שאין ידיעתו באיסורין ידיעה, וכן משמע נמי לקמן דקאמר הש"ס דאפילו גמיר ולא סביר סביר ולא גמיר משמע דהני הוא דפטירי אבל אחריני לא ואפילו אם ידעו שטעו, ולכך פריך וליתני ועשה על פיהם שוגג למ"ל, ובזה ניחא גם קושיא קמייתא וגם מה שהקשתי לעיל דקשיא דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ודוק.

שם. אמר רבא שוגג על פיהם הוא דפטור וכו' ע"כ, קשיא א"כ הדרן קושיין לדוכתין ליתני על פיהם שוגג למ"ל מהיכא תיסק אדעתיה היכא דנתחלף לו פטור, וראיתי לבאר שבע שעמד בזה, ולי נראה דלא קשה מידי דאי לא תנא שוגג הו"א בע"כ דעל פיהם פירושא בין על פיהם ממש בין נתחלף לו דזה נמי קרוי על פיהם, דכיון דאלו ידע לה הוה הדר ביה על פיהם קרינן ביה, דאי לא תימא הכי הא בעינן דשב מדעתו הוא דחייב והא לא שב מדעתו הוא והיכי מחייבינן ליה וכדפריק הש"ס בסמוך אר"י לכך קתני שוגג למעט היכא דנתחלף לו שהוא חייב, וליכא למימר הא דקתני שוגג אדרבא לאתויי הוא כלישנא קמא דלישנא בתרא עדיף טפי לומר כן כפשטא דמתני' בלא תוספת ואו כלישנא קמא וק"ל.

שם. ר' שמעון בן יוסי אומר דאינו צריך וכו' ע"כ, כתב מהרש"א דשני תיבות אינו צריך שכתוב לפנינו וכו' וכן נראה דהא וכו' עכ"ל, ולי נראה דאי מהא לא איריא ואין צריך לשבש הספרים דהרי מצינו במסכת פסחים ופ"ק דמועד קטן ובספרי ובפרק שלישי דתמורה הך לישנא ופליגי לענין דינא וק"ל.

שם. ואם איתא הא לא שם מידיעתו וכו' ע"כ, ק"ק דמאי קושיא דאיתא דר"י ס"ל כתנא קמא ובהכי פליגי, ונראה לי דלזה כיון רש"י ז"ל במתק לשונו שכתב ואמרינן בפ"ב מומר שאכל וכו' איכא בנייהו, ור"ל דלקמן אמרינן אוקמתא אחרינא, ואם איתא דאיכא בנייהו דינא דר"י נימא דאיכא בנייהו דינא דר"י, ואמאי אצטריך רב המנונא לאוקמתא אחרינא אלא מוכרח דהך דינא לכ"ע אתי זה"ל ליישב על פי סוגייתינו אבל אין צריכין לזה דאמרינן בשבת בהדיא בפרק כלל גדול דר"י ס"ל כתנא בתרא יע"ש וק"ל.

שם. אמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב ציבור וכו' עד שיהיו כולן בשגגה אחת ע"כ, כתב הרב אליהו צלטינגזן המחבר ספר ברית הלוי צ"ע אם רוב ציבור עשו בזה הענין שיתחלף להם והוי כולן בשגגה אחת אי מחייבי ב"ד עכ"ל, ואני שמעתי ולא אבין כיון דרב דפטר להאי גברא דנתחלף לו מטעמא דס"ל דהוי תולה ב"ד הוא א"כ ציבור נמי אם נתחלף להם תולים בב"ד הם וקרינן בהו בשגגה אחת דמאי אולמיה היחיד מהציבור, ואפשר דס"ל דשאני רוב צבור דכיון דאם חטאו על פי ב"ד הם המפסידין לכך אפשר לומר דלא יפסידו הב"ד להביא הפר אלא א"כ עשו על פי הוראתם ממש דמפני סברא זו הוצרך שמואל לעיל בסמוך מלת לעולם כדי שלא תאמר דלא אמרינן דבעינן עד שיאמרו להם מותרין אתם, אלא למ"ד ב"ד מביאין וכדפרישית לעיל אבל יחיד דאם חטא על פי ב"ד גם הב"ד פטור מלהביא עליו חטאת לא בעינן עד שיעשה ע"פ הוראתם ממש אלא אפילו נתחלף לו תולה בב"ד הוא וק"ל.

רש"י בד"ה לעולם אין ב"ד וכו' כלומר בין למ"ד וכו' ולגבי יחיד וכו' עכ"ל, דק"ל לרש"י מאי מלת לעולם דנקט, ולזה כתב דאצטריך דלא תימא דדוקא למ"ד ב"ד מביאין הוא דבעינן עד שיאמרו מותרים אתם כיון שהם המפסידין ולזה קאמר לעולם, וא"ת א"כ הו"ל לשמואל לקבוע דבריו אהך מתניתין דלקמן דפליגי תנאי אם הציבור או הב"ד, וי"ל דלזה כיון רש"י לתרץ במתק לשונו שכתב ולגבי יחיד דלהוי תולה בב"ד, ועוד י"ל משום דבסמוך מייתינן סייעתא ממתניתין דידן לדברי שמואל ולכך קבעה הש"ס למימרא דשמואל כאן, ובזה ניחא דקאמר הש"ס אף אנן נמי תנינא הורו לעבור דלא מצינו להך לישנא על משנה במקומה אלא הכי הו"ל מתני' נמי דיקא דעיקר מלתיה דשמואל אהך מתניתין דלקמן נאמרה, אך קשה דאיך קאמר שמואל אין ב"ד חייבין דלא הו"ל לשמואל לומר אלא אין חייבין אלא עד שיאמרו מותרין אתם, כיון דדברי שמואל קיימין בין למ"ד צבור מביאין בין למ"ד ב"ד מביאין ואמאי נקט אין ב"ד, וי"ל משום דס"ל דהלכתא כמ"ד ב"ד מביאין נקט לה בהך לישנא, וכה"ג כתב רש"י ז"ל בפ"ב גבי אין ב"ד חייבין עד שהורו לבטל וז"ל והא דקתני אין ב"ד וכו' סתמא כר"מ יע"ש, ובזה ניחא מה שכתב הרב רבינו עובדיה ברייש מכילתין דב"ד מביאין, דלכאורה קשה דאיך שביק ר' יהודה ופסק כר"מ, והשתא ניחא דהא שמואל וסתמא דמתניתין דלקמן כר"מ וכמ"ש, אבל קשה דא"כ איך כתב הרב לקמן גבי שבע שבעים שחטאו אם שאר השבטים מביאין או לא, וז"ל והלכה כר"י משמע דס"ל כמ"ד ציבור מביאין דאי ס"ל הלכה כמ"ד ב"ד מה שייך לפסוק הלכה בהך דינא, ועוד קשה על הרמב"ם בפי"ב מהלכות שגגות שפסק כמ"ד צבור מביאין, וי"ל עם מ"ש מרן הכ"מ בריש פרק י"ב מהלכות הנזכרים על מ"ש הרמב"ם שם, וז"ל כל דבר שחייבין וכו' הרי ב"ד חייבין להביא חטאת, וז"ל ואעפ"כ שאין ב"ד מביאין וכו' מפני שמה שמביאין הצבור בשביל הב"ד מביאין עכ"ל, ומעתה אין כאן שום קושיא כלל דלעולם שמואל וסתמא דמתניתין אימא לך דאתיין כר"ע, אלא שמה שמביאין הצבור בשביל הב"ד הם מביאין ולכך נקטי הך לישנא וק"ל, וראיתי לבאר שבע שכתב על פירוש רש"י קשה בעיני טובא לפירושו מהיכא תיתי שיהיה חילוק לענין אימתי הוי גמר הוראה בין למ"ד ב"ד מייתו, ועוד לא הו"ל לשמואל וכו' יע"ש באורך, ובמה שכתבתי אין כאן שום תרעומת על רש"י כלל, ומ"ש עוד לולא פיו הקדוש נראה לי לפרש לעולם אין ב"ד לא מביעיא כשלא עשו הב"ד אלא אפילו עשו וכו' יע"ש, נראה לי דפירוש זה לא יתכן חדא דלפ"ז משמע דס"ל לשמואל כמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ולקמן אמר שמואל בהדיא דזו דברי ר"י אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, וקי"ל דזו לא ס"ל, ודוחק למימר מפרש בדברי יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור וליה לא ס"ל, וכה"ג דחה הוא ז"ל לפי' רש"י בסמוך גבי פלוגתא דרב ור"י יע"ש, ועוד דלפי דבריו צ"ל למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ב"ד חייבין במקומו ולא משמע הכי לקמן בסמוך אמר רב פפא דילמא לא הן ולא ב"ד, וכן משמע מפירוש רש"י כאן שכתב ולגבי יחיד דלהוי תולה בב"ד ולא כתב לגבי יחיד דלהוי ב"ד חייבין דומיא דתחלת דבריו ודוק.

בד"ה והלכה וקלקלה בזנות עכ"ל, קשה דבפרק האשה רבה אמרינן מאי קלקלה ר"א אמר זינתה ר"י אמר אלמנה לכ"ג אבל זינתה לא ותניא דעתיה דר"י וכו' ע"כ, וא"כ איך פירש רש"י ז"ל שלא על פיו הלכה וכבר כתב מהרש"א ז"ל דאינו מדוקדק יע"ש, וראיתי להרמב"ם בפרק ה' מהלכות שגגות דין ה' שכתב וז"ל האשה שהלך בעלה למדינת הים או שזינתה חייבת קרבן אלא הא דקאמר ר"י זינתה דרך רש"י וזה תימא, וי"ל דלעולם זינתה חייבת קרבן אלא הא דקאמר ר"י זינתה פטורה מקרבן לסברת מתני' דהתם דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור אבל למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב אפילו הורו לה בפירוש שתזנה חייבת בקרבן, והרמב"ם פסק בפרק י"ג מהל' אלו דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, אי נמי י"ל הא דקאמר ר"י דזינתה חייבת היינו למתניתין דהתם דס"ל דהך הוראה הוראה מעליא, אבל לפי מאי דאמר זעירי התם דליתא למתני' מקמי הא דתני בבי מדרשא דאין זו הוראה אלא טעות חייבת בקרבן, וכן כתב הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות אלו דין ג' וז"ל וכן התירו ב"ד א"א וכו' אין זו הוראה אלא טעות, אך קשה כיון שהרמב"ם פסק

דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב אמאי אצטריך לטעם זר דאין זו הוראה אלא טעות, דזה לא אצטריך אלא למ"ד דיחיד שעשה בהוראת ב"ו פטור, וכבר עמד בזה הרב בעל משנה למלך יע"ש, ולענ"ד נראה לי לתרץ דהרמב"ם לא הוצרך להך טעמא אלא משום דאפילו אם תהיה הוראה זאת ברוב ישראל דקי"ל בעלמא דב"ד חייבין הכא פטורין דאין זו הוראה אלא טעות, ואע"ג דהרמב"ם איירי בדינא דיחיד, ואחר כתבי זאת ראיתי להלח"מ שכתב כן להדיא יע"ש, וכאלו הויגא אחוריה תרעיה, ולכאורה דבמה שכתבנו להרמב"ם עולה גם כן לרש"י שפירש דקלקלה היינו זינתה, אבל נראה דאינו עולה יפה כיון שרש"י קא מפרש בהך מתניתין דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ועוד דס"ל דהך הוראה הויא הוראה מעליא, לכן הנראה עיקר דטעמיה דרש"י משום דלשון קלקלה משמע טפי דזינתה מאלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה דהן הדיוט, וכן אשכחן כה"ג בבכורות דף יד ע"ב דמביא סתמא דגמרא דרשא דאביי ושביק דרשא דהלכתא כוותיה משום דפשוטה טפי וכן כתבו התוס' שם.

בד"ה רב אמר פטור דתולה בב"ד הוי ויחיד שעשה וכו' עכ"ל, כתב באר שבע קשיא לי על פירושו שהרי לקמן אמר שמואל זו דברי ר"י אבל חכמים אומרים דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וא"כ איך שבקו רב ור"י חכמים ופסקו כר"י וכו' עכ"ל, ואף ע"י שאינה קושיא כלל דהא קי"ל דאמורא יש בידו לפלוג כנגד הכלל אין צריכין לזה דהא אמרינן בירושלמי בהדיא דר"י פליג אשמואל וס"ל דליכא מאן דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ומן התימה על הרב שהרי הוא עצמו כתב כן בסמוך גבי רב ספא שכתב וז"ל שר"י ס"ל כרב ספא יע"ש, ואין להקשות דלפ"ז איך פסק הרמב"ם כשמואל כיון שר"י ורב לא ס"ל הכי, דהא ר"י הלכתא כוותיה לגבי רב ושמואל, די"ל כיון שרב יהודה ורב נחמן ס"ל כשמואל וגם סתמא דהש"ס טרח להעמיד דברי שמואל ואפשר שגם רב ס"ל כשמואל, אלא משום דר"י ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ואמר להך דינא דנתחלף לו חלב פליג רב עליה כיון דנפקא מינה נמי אף למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב אם הורו לרוב צבור וק"ל.

ע"ב גמרא זו ואין צריך לומר זו קתני ע"כ, אין להקשות מכאן על מה שכתבו התוס' בריש מעילה דאין דרך התנא לשנות רישא לא זו אף זו וסיפא זו ואין צריך לומר זו דהרי הכא אשכחן הכי, די"ל דשאני הכא דאגב רישא דקתני בין שעשה ועושה עמהם בין וכו' קתני סיפא נמי בכה"ג, ועוד יש לחלק ועיין שם בחידושינו באריכות וק"ל.

שם תנא וכו' משנה יתירה דאפילו גמיר וכו' ע"כ, אין להקשות דלא ליתני במתניתין כי אם תלמיד שאינו ראוי להוראה והוה משמע דאפילו גמיר ולא סביר סביר ולא גמיר, די"ל דאצטריך לומר אחד מהן דלא תימא מזיד הוא ולא בר כפרה, ועוד דאצטריך לדיוקי דזה הוא דחייב הא אחר פטור כדאמרינן לקמן, מיהו ק"ק למאי אצטריך ליתני תלמיד ראוי להוראה ומכח משנה יתירה לומר דאפילו גמיר ולא סביר וכו' לימא בהדיא תלמיד שאינו ראוי להוראה, וי"ל משום דהוה משמע דאפילו לא גמיר ולא סביר ורישא דקתני והלך היחיד פטור אמרינן דדוקא בשוגג הוא דפטור כדקתני ועשה שוגג אבל במזיד אף אי לא גמיר ולא סביר חייב לכך אצטריך למיתני תלמיד ראוי להוראה לאשמועינן דגמיר ולא סביר סביר ולא גמיר הוא דחייב הא אחר פטור, וכמ"ש הרמב"ם, ורישא דקתני ועשה שוגג שוגג אתא לרבוי או למעוטי נתחלף לו למר כראית ליה ולמר כדאית ליה וכדפרישית לעיל, ובזה נסתלקה קושייא קמייתא שהקשינו זה"ל, ודלא כמ"ש ה"ר אליהו המחבר ספר ברית הלוי יע"ש.

ולענין פסקא דשמעתא כתב הרמב"ם בפי"ג מהלכות שגגות במה ד"א כשיהיה זה חכם או תלמיד שהגיע להוראה עכ"ל, וקשה דהא אמרינן דאפילו גמיר ולא סביר סביר ולא גמיר חייב, ואין הרמב"ם השמיט דין זה, ואפשר לומר דזהו מה שכתב הרמב"ם חכם דס"ל דאפילו גמיר ולא סביר סביר ולא גמיר קרוי חכם, ואין להקשות דא"כ הו"ל להקדים הגיע להוראה לחכם, די"ל דהגיע להוראה נמי יש בו חידוש יותר מן החכם וכדפריך הש"ס בסמוך וכדפרשית, וראיתי להלח"מ ז"ל שכתב ואולי לזה קורא רבינו הגיע להוראה וכו' ומ"מ סתם וכו' והיה לו לבאר עכ"ל, ולי נראה דהרמב"ם ז"ל סמך על מה שסיים אבל אם היה עם הארץ פטור וק"ל.

שם. אמר שמואל זו דברי ר"י אבל חכמים אומרים יחיד שעשה וכו' ע"כ, לאו דוקא יחיד אלא אפילו מיעוט הקהל חייבין כדאיתא בסמוך, וכן כתב הרמב"ם בפי"ג מהלכות שגגות דין א' וז"ל וכן אם הורו ב"ד ועשו מיעוט הקהל הרי ב"ד פטורין ואלו המיעוט חייבין עכ"ל, וראיתי להלח"מ ז"ל שתמה על הרמב"ם שכאן פסק דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ואלו בשבת בפרק המצניע אמרינן דר"י ס"ל תלתא מיעוטי כתיבי חד למעוטי דזה עוקר וזה מניח וחד לזה אינו יכול וזה אינו יכול וחד ליחיד שעשה בהוראת ב"ד דפטור אבל זה יכול וזה יכול חייב, ופסק הרמב"ם בפ"א מהלכות שבת כר"י דזה יכול וזה יכול חייב, ולפי פסק זה צריך לפסוק יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ואין ספק דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ותירץ ז"ל דמאי דאמרינן בגמרא דר"י ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור משום שרוצה ליישב דר"י אית ליה תלתא מיעוטי כרש עכ"ל יע"ש, ודברי הרב כמה תמוהים אצלי דמאי דאמרינן דר"י דריש תלתא מיעוטי מוכרח הוא כדאמרינן הכא אמר שמואל זו דברי רבי יהודה וכו' ואמרינן מאי דקמייתא ר"י ומשני מאן שמעת ליה דדריש מיעוטי כה"ג ר"י דתניא ר"י אומר זאת תורת העולם וכו' הרי מוכח בהדיא דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ולעיקר קושייתו נראה לי דלק"מ דהרמב"ם ס"ל כחכמים דסברי דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ע"כ ס"ל דזה אינו יכול וזה אינו יכול חייב וס"ל כר"מ דפרק המצניע דתרי מיעוטי הוא דכתיבי חד למעוטי זה יכול וזה יכול וחד למעוטי זה עוקר וזה מניח, אבל זה אינו יכול וזה אינו יכול חייב דלא שייך למימר דלא דרשי אלא חד מיעוטא דלא כמאן, וכבר עלה פסק הרמב"ם כרבנן זה"ל ופשוט, ואחר כתבי זה אחר כמה שנים ראיתי שכתב כן הרב הנזכר בפ"א מהלכות שבת יע"ש וק"ל.

שם. אלא לאו מדמהדר וכו' ע"כ, טעות קצת נפל בספרים, וכצ"ל אלא מדלא מהדר וכו' וק"ל.

שם. אמר רב ספא וכו' דילמא לא הן ולא ב"ד ע"כ, בירושלמי משמע דר"י ס"ל כרב ספא דלעולם ליכא למ"ד דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, וכן משמע נמי לעיל דהכי ס"ל לר"י וכדפרשית שם, ואין להקשות דאם כן איך פסק הרמב"ם כשמואל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב כיון שר"י ורב ספא ס"ל דפטור, דהא בירושלמי אסיקנא כיון דמת:יתא פליגי אדשמואל לית ליה קיום יע"ש, ועיין עוד במה שכתבתי לעיל, ודע שמשמע מהכא דלמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור גם הב"ד פטורין ודלא כדמשמע מדברי הרב באר שבע וכדפרישית לעיל, וכן משמע נמי בהדיא לקמן בסמוך גבי הא דאמר רב ספא דכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, הרי משמע בהדיא דגם הב"ד פטורין ודוק.

דף ג ע"א שם. ואיבעית אימא עדיין וכו' ע"כ, לכאורה קשה דנהי דעדיין אני אומר לאו ר"י מ"מ מגלן דברייתא קמייתא ר' יהודה דילמא תנא אחרינא הוא, וי"ל דהכי פירושה ואיבעית אימא דעדיין אני אומר ר"י ומורדפת היא ולאו תירוצה אחרינא דלעולם עדיין צריכין לתירוצה קמא וק"ל.

שם. דתנן ר"י אומר שבעה שבטים שחטאו וכו' ע"כ, כתב באר שבע תימה דאמאי לא מייתי רישא דמתניתין דקתני ר"י אומר י"ב שבטים וכו' עכ"ל, ונראה לי לתרץ משום דהך ברייתא דעדיין אני אומר לא קתני אלא רוב צבור שחטאו, ואי מייתי רישא דקתני י"ב שבטים איכא לדחויי דלעולם אימא לך דעדיין אני אומר ר"י ולא אמר ר"י דצבור מייתי אלא היכא שחטאו כל השבטים אבל רובם מודה ר"י דב"ד מייתי, אי נמי י"ל דאי מרישא איכא למימר דלעולם ר"י ס"ל דב"ד מייתי ולא צבור ור"מ ור"י בהא פליגי דר"מ ס"ל דהיכא דחטאו י"ב שבטים אין מביאין ב"ד אלא פר, ור"י ס"ל י"ב שבטים שחטאו מביאין י"ב פרים, ר"ל דב"ד מביאים י"ב פרים פר לכל שבט ושבט, אבל מסיפא דקתני שבעה שבטים שחטאו מביאין שבעה משמע דהצבור הוא דמייתו מדקתני ושאר שבטים שלא חטאו מביאין על ידי החוטאים דהך לישנא משמע דצבור הוא דמייתו ולא ב"ד, וראיתי להרב אליהו אלטינגין המחבר ספר ברית הלוי שכתב דיש ספרים דגרסי רישא דמתניתין יע"ש, ולי נראה דאין צריכין לשבש גירסת רוב הספרים וכדפרישית וק"ל.

שם. ורב נחמן אמר שמואל זו דברי ר"מ ע"כ, הקשה באר שבע דאמאי לא דחה ר' נחמן למתני' דריש האשה דף צג דקתני וכו' כמו שדחה אותה זעירי מטעם אחר יע"ש, ונ"ל דלק"מ דהתם דאמר זעירי ליתא למתניתין היינו דהך מתניתין משבשתא היא דלא יעלה על [דעת] שום אדם בעולם דהויא הוראה דודאי דטעות היא, אבל בדבר שהוא פלוגתא דתנאי לא יפול עליו לשון לימא אלא הלכה כפלוני או כפלוני, והא הכא כבר אמר רב נחמן אמר שמואל דהלכה כחכמים, דקי"ל דזו לא ס"ל, ופרק הערל גבי אמר רב ליתא למתני' מקמי דאי ברייתא הכי נמי ה"פ דר"י עצמו קאמר בהך ברייתא להיפך ובודאי דהך מתניתין משבשתא היא וק"ל.

שם. דתניא הורו ועשו ר"מ פוטר ע"כ, והא דלא מייתי ברייתא דפרק המצניע דף צ"ג דקתני דזה יכול וזה יכול חייב דברי ר"מ ואמרינן התם דלא ס"ל כר"י דתלתא מיעוטי כתיבי אלא תרי מיעוטי, חד לזה עוקר וזה מניח וחד ליחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, י"ל משום דגיחא ליה לאתויי הך ברייתא דמשתעא בהך טעמא עצמו, אי נמי י"ל כיון דלא אשכחן ר"מ בהדיא דדריש תרי מיעוטי כתיבי א"כ איכא למימר דאי מהא לא אירייא, דלעולם ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וס"ל חד מיעוטא הוא דכתיב למעוטי זה עוקר וזה מניח, ובזה ניחא למאי דגרסי בסמוך אמר רב ספא דכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ובהך גירסא נסתלקה תרעומת באר שבע על הרמב"ם שפסק בפי"ג מהלכות שגגות דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ובאוקמתא דרב ספא פסק כרבנן דסברי דב"ד אינו משלים לרוב צבור, דלפי גירסתינו קשה כיון שפסק כרבנן דב"ד אינו משלים צריך לפסוק דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ולהך גירסא ניחא, ואע"ג דאין זה מוכרח דאפילו לפי גירסתינו לק"מ דהרי כתב מרן דאע"ג דבדרך דחייה אמרה רב ספא מ"מ אי לאו דקושטא היא הרי הוא לא הוה מוקים לה בהכי, מ"מ מדפסק הרמב"ם דאינו משלים לרוב צבור דלפי גירסתנו צ"ל שפסק כר"מ וזה לא יתכן, אלא ע"כ דגירסת הרב כרב ספא דכ"ע יחיד שעשה חייב, וכן נראה מדברי הלח"מ, ועיין במה שכתבנו ברש"י ד"ה וב"ד משלים לרוב ודוק.

רש"י בד"ה וב"ד משלים לרוב צבור וכו' דר"מ פוטר צבור דהא קא מייתר ב"ד וכו' עכ"ל, תימא לי דהא רב ספא קאמר דכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ולפירושו צ"ל דרבנן סברי דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, וליכא למימר דלפ"ז רבנן דקאמרי חייבין לדבריו דר"מ קאמרי ואיהו לא ס"ל כלומר ולדידן ודאי ס"ל דאין משלימין לרוב צבור, אלא לדידך דס"ל דמשלימין לרוב צבור א"כ צ"ל דצבור חייבין דס"ל כר' יהודה דפליג אר"מ לקמן במתניתין דבסמוך דהיכא דחטאו רוב צבור צבור הוא דמייתו ולא ב"ד אדא כל יחיד ויחיד חייב להביא דהא אינו משלים לרוב צבור, דזה לא יתכן דאדרבה הו"ל למיתני איפכא דר"מ מחייב ורבנן פטרי דהא רבנן הם דמקילין יותר מר"מ דב"ד מביאין פר ואין צריך כל יחיד להביא חטאת זה"ל ליישב דברי רש"י והלח"מ על פי הך גירסא ונכון, ומה שדחה הבאר שבע להך גירסא משום דשמעינן ליה לר"מ בפרק המצניע דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור לק"מ דכוונת רב ספא לדחויי לרב נחמן, דאי מהא לא אירייא דאיכא לפרש דלעולם כ"ע סברי דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, אבל מההיא דפרק המצניע מודינא לך, אי נמי י"ל דלאוקמתא דרב ספא איכא למימר דר"מ ס"ל חד מיעוטא הוא דכתיב, דהא גם התם נמי אמרינן לא דריש תלתא מיעוטי כר"ש וכר"י א"כ אפשר נמי לומר דפליג עלייהו בתרתי זה"ל, מיהו עדיין פש לגבן לברורי קושיית מהרש"א ז"ל שהקשה לפירוש רש"י וז"ל וצ"ע לפירושו דאם כן דבלאו משלים לרוב צבור מצי לאשכוחי פלוגתייהו בפשיטות כדבעי למימר מעיקרא בהורו לרוב צבור וכו' אלא דע"כ בהיפך נמי וכו' עכ"ל, ובאמת לכאורה שהיא קושיא עצומה, ונראה לי לתרץ הא דלא מוקי פלוגתייהו כדבעי למימר מעיקרא לאו משום דא"כ בהיפך נמי הו"ל למיתני דהא לישנא דר"מ פוטר קולא משמע דפוטר כל שבט להביא פר אלא ב"ד בלבד הוא דמייתו, אבל רבנן מחייבי להביא כל שבט פר לחומרא, ולא מצי למיתני בהיפך וכדפרישית נמי לעיל, אלא הטעם דלא אוקים פלוגתייהו בהכי משום דלפ"ז רבנן סברי דהיכא דחטאו רוב צבור הוא דהב"ד הצבור מייתי ולא ב"ד, וזה דלא כהלכתא דלקמן בריש פ"ב סתם לן תנא דהב"ד הוא דמייתי ולא ניחא להש"ס לאוקמי רבנן דלא כהילכתא, וכן כתב רש"י לקמן דסתם לן תנא כר"מ יע"ש, ואין להקשות דא"כ היכי קאמרינן לקמן דמאן חכמים ר"ש בן אלעזר דס"ל דב"ד וצבור מייתו וזה דלא כהלכתא דדוקא ב"ד הוא דמייתו, די"ל דלפ"ז אין הכי נמי דסתם מתניתין אתיא כר"ש בן אלעזר דלעולם היכא דהורו לבטל מקצת גם הצבור חייבין, אלא הא דנקט ב"ד משום דהצבור בין לבטל מקצת ובין לבטל כולה חייבין, וה"פ אין ב"ד חייבין עד שהורו לבטל מקצת וכו' אבל הצבור בין כך ובין כך חייבין, וכל זה נראה ליישב לרש"י דס"ל דהלכתא כמ"ד דב"ד מייתי, מיהו להלח"מ זה לא יתכן, דהא הרמב"ם פסק כמ"ד צבור הוא דמייתו, לכן נראה הא דלא מוקים פלוגתייהו כדבעי למימר מעיקרא משום דא"כ בהיפך נמי מצי למיתני וכמ"ש מהרש"א ובאוקמתא דרב ספא שאני דבהך לישנא דקאמרי רבנן חייבין שמעינן דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב מה שאין כן דאם אמרו פטורין ליכא למשמע דסברי חייב או פטור זה"ל ללח"מ דגריס הכי דכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ועוד נראה לי לקיים גרסת הספרים לרש"י דכ"ע יחיד שעשה וכו' פטור וכן מסתבר דהא רב ספא נמי לעיל בסמוך דחה לרב יהודה אמר שמואל

כה"ג דקאמר דילמא לא הן ולא ב"ד, וטעות קצת הוא שנפל בספרים בפירוש רש"י והכי צ"ל וב"ד וכו' ר"ל פושר צבור וב"ד דהא ב"ד מייתו כדאמרינן לקמן וכו' ור"ל דר"מ ס"ל דאינן משלימין לרוב צבור וא"כ לא ב"ד מייתו ולא צבור מייתו ר"ל דאין כל היחיד מביא חטאת דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ולא ב"ד דס"ל בעלמא דב"ד מייתו כדאמרינן לקמן וכו', ובזה ניחא הכל ונסתלקה גם כן תלונת הלח"מ על מ"ש מרן שהרמב"ם מפרש דרבנן הם דסברי דאינו משלים לרוב צבור כתב הלח"מ דהא פירוש רש"י הוא עכ"ל, ור"ל דמאי האי דקאמר ומפרש רבינו כנראה דלא כפירוש רש"י, וכמ"ש ניחא דפירוש רש"י איפכא דרבנן הם דסברי דמשלים לרוב צבור וזה לא יתכן להרמב"ם דפוסק כר"מ, אך קשה לפי דברי מרן הדרן קושיין לדוכתין, דאם כן איך קאמרי רבנן לישנא דחיובא דהא יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור כדאמר רב פפא, ועוד אמאי לא אוקים פלוגתייהו כדבעי למימר מעיקרא, וצ"ל שגם מרן גורס כגירסת הלח"מ דכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וכדפרישית, מיהו גריס נמי בפרש"י כדפרישית בסמוך, אבל הלח"מ גריס כגירסא שלפנינו ולכך תמה על מרן דהא פירוש הרמב"ם כפירוש רש"י, ודוק בכל מה שכתבתי כי הדברים ברורים למבין ותו לא מידי.

שם. הני הוא דצדדי קהל וכו' ע"כ, ואע"ג דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן שאני הכא דגילוי מילתא בעלמא הוא, דכל היכא דכתיב קהל ביושבי ארץ ישראל מיתעי, והכי אמרינן בריש קמא האי מילף הוא גילוי מלתא בעלמא הוא יע"ש, והא דלא אמרינן נמי בענין טומאת קרבן פסח דכתיב קהל דלא אזלינן אלא בתר רוב אנשי א"י, שאני התם דכתיב נמי עדת ישראל ועשו אותו כל קהל עדת ישראל, אבל בהוראה לא כתיב אלא קהל, והא דכתיב ואם מעיני העדה אסנהדרין קאי, ועוד דשאני בהוראה דהדבר תלוי בסנהדרין והסנהדרין יושבי ארץ ישראל הם, אבל בפסח דהדבר תלוי בטומאה והכל שוים בזה וק"ל, ועיין במ"ש באר שבע.

שם. מיעוט בחלב ומיעוט בע"א וכו' ע"כ, צריך עיון אי אמרינן דמצטרפין מאי יביאו קרבנן אזלינן בתר ע"א וצריכין להביא י"ב שעירים לחטאת וי"ב פרים לעולות, או דילמא אזלינן בתר חלב ויביאו י"ב פרים לחטאת ותו לא, ואפשר דאזלינן בתר ע"א לחומרא וכן משמע מפירוש רש"י, ולענין פסקא דשמעתא, הנה פסק הרמב"ם בפי"ג מהלכות שגגות דמצטרפין יע"ש, ובהשגות א"א בעיא ולא אפשיטא ולא ב"ד מייתו ולא צבור מייתו עכ"ל, ולכאורה דברי הראב"ד תמוהים אצלי, דכיון דבשני צדדי הבעיא חיוב הקרבן איכא, דאף אם נאמר דאין מצטרפין חייב כל א' להביא כבשה או שעירה, וא"כ יפה כיון הרמב"ם שפסק דמצטרפין דלמעט בקרבנות עדיף טפי כדי שלא יביא חולין לעזרה דיביאו הצבור י"ב פרים ותו לא משיביאו כל יחיד כבשה או שעירה, ואם כן באיזה סברא כתב הראב"ד דפטורין לגמרי, וי"ל על פי מה שכתב מרן פי"ד מהלכות אלו דמה שמביאים הצבור י"ב פרים בשביל ב"ד הם מביאים וא"כ לפ"ז אם נאמר דמצטרפין ויביאו הצבור י"ב פרים שמא אין מצטרפין ונמצא שב"ד הקריבו הי"ב פרים בתנם ונמצא חולין נשחטו בעזרה, ואם מביאין כל יחיד כבשה שמא מצטרפין וב"ד הם המחוייבים ונמצא מה שהקריבו היחידים חולין בעזרה הוא ולכך י"ל דפטורים לגמרי זה"ל בכוונת הר"א ז"ל והשגה עצמית היא, ומה שכתב מרן שכוונת הרמב"ם דיתנו ויאמרו וכו' קשה לי דחטאת אינה באה בנדבה וזה פשוט, ולע"ד נראה דכוונת הרמב"ם דיתנו ויאמרו הב"ד אם הדין דמצטרפין ואנו מחוייבים יהיו י"ב פרים וי"ב שעירים כפרה לנו ואם לאו יהיו הי"ב שעירים לי"ב יחידים והי"ב פרים לנדבה דעולות באות נדבה, וראיתי להרב המבי"ט בספר קרית ספר שכתב שכוונת הראב"ד ה"פ לא ב"ד מייתי אליבא דר"מ ולא צבור אליבא דר"י אלא מוקמינן להו אחזקתייהו ומייתו כל יחיד קרבן בפני עצמו עכ"ל יע"ש, ובזה ניחא מה שפסק הרמב"ם בהך בעיא דהורו ב"ד למיעוט ומת אותו ב"ד דאין מצטרפין דמוקמינן להו אחזקתייהו, ולפ"ז צריך לומר דמה שפסק במיעוט בחלב ומיעוט בע"א דמצטרפין דנוסחא אחרת היתה לו להרמב"ם וכמ"ש הכ"מ, ור"ל דבעיא דמת אותו ב"ד בעי הש"ס באת"ל, דבעיא דמיעוט בחלב ומיעוט בע"א, והכי גרסינן ואת"ל דכיון דאידי ואידי כרת מצטרף הורו ב"ד וכו' ומת אותו ב"ד וכו'.

שם. הורו ב"ד וכו' ומת אותו וכו' עכ"ל, כתב הרמב"ם בפי"ג מהלכות שגגות דאין מצטרפין יע"ש, ומשמע דחייב כל אחד להביא כבשה, וזה תימא דהא בעיא ולא אפשיטא והו"ל למפשטא לקולא וכמו שהשיגו הר"א ז"ל בבעיא קמייתא, ולפי מה שפירש הרב המטר"ני בכוונת הראב"ד ניהא וכדפרישית לעיל בסמוך שגם הרמב"ם סובר כהראב"ד, אבל לפי מה שכתב מרן דהו"ל למפשטא לקולא קשה, והתימא היא אצלי על מרן שכתב בעיא ולא אפשיטא ותו לא ושתק בתימה כזו לפי שיטתו, וראיתי להרב המטרנ"י ז"ל שכתב שכוונת הרמב"ם דאין מצטרפין וגם אין כל יחיד מביא כבשה יע"ש, ובזה נתיישב לי כוונת מרן מה ששתק בזה שהבין בדברי הרמב"ם כמ"ש הרב המטרנ"י אבל מ"מ פשט דברי הרמב"ם שכתב אין מצטרפין אינם מורים כן, לכך נראה לי דס"ל להרמב"ם דבעיא זו דמת אותו ב"ד אינה אלא למ"ד דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור אבל למ"ד דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ודאי דפשיטא ליה להש"ס דאין מצטרפין דכיון דמת אותו ב"ד כבר נתחייבו הך מיעוטא להביא כל חד כבשה או שעירה ובודאי דאין מצטרפין, ומסתייעא סברא הדין ממה שראיתי להרב הגדול ה"ר אליהו אלטינגין מחבר ברית הלוי שכתב וז"ל היכא דהורו ב"ד לרוב הקהל ואח"כ הורו למיעוטא דאין מצטרפין משום דכבר נתחייבו יע"ש, א"כ הכא נמי נראה דדמיא להך דכיון דנתחייבו ומת אותו ב"ד ודאי דאין מצטרפין.

דף ד ע"א שם. אמר חזקיה אמר קרא ועשו וכו' ע"כ, אין להקשות דהא התנא מפיק ליה מן ונעלם דבר, די"ל דאסיפיה דקרא סמיך, ונ"ל דלזה כיון רש"י שכתב חזקיה אמר מסיפיה דקרא וכו' וק"ל.

שם. יליף דבר דבר, כתב באר שבע אין להקשות אמאי לא מצינו כלל בפרק הנחנקין גבי הא דתנן אין תפילין בתורה דמפיק ליה מטעמא דרב אשי, כי דברי תורה ענייים במקומם ועשירים במקום אחר, ובזה נסתלקה קושיית התוס' בפרק האשה שנפלו לה ד"ה שותות עכ"ל, ולי נראה דקושיית התוס' במקומה עומדת ולא דמי כלל הך לדהכא, דהכא ענייים כאן ועניים במקומם דהיינו בסנהדרין, דהא אי לאו דבעינן למילף הוראת ב"ד מזקן ממרא לא הוה מייתי לה הש"ס ענין זקן ממרא משום דגבי זקן ממרא פשיטא ליה להש"ס דאינו חייב על עקירת הגוף, אבל באשה שנפלו לה דודאי דעניים במקומם ועשירים במקום אחר יע"ש, ועיקר התירוץ לקושיית התוספות עיין בחידושינו שם וק"ל.

שם. אמר שמואל אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו ע"כ, כתב הרמב"ם בפירוש המשנה וז"ל התנאי הרביעי שטעו בדבר המקרא או במה שיורה עליו המקרא עכ"ל, ולכאורה דבריו תמוהים שהם הפך דברי שמואל, וי"ל שמה שכתב הרמב"ם שיורה עליו המקרא היינו שמורה שהאמת עם ב"ד, ישמואל שאמר דבר שהצדוקין מודין ב"ד פטורין, היינו שמודין שב"ד טעו, ואין להקשות דא"כ היינו מה שכתב דבר המקרא, י"ל שמה שכתב בדבר המקרא לאו היינו שהמקרא עושה כן אלא ר"ל כגון דבר המקרא דאינו מפורש בתורה בהדיא, ואע"פ שאין המקרא עושה כן כיון דאינו מפורש בקרא לא אמרינן זיל קרי ביה רב, ויותר נראה לי נכון שטעות קצת נפל בספרים וצ"ל והתנאי הרביעי שלא יטעו בדבר המקרא ור"ל בדבר המפורש בקרא או במה שיורה עליו המקרא ר"ל היינו מה שאמר שמואל אם טעו בדבר שהצדוקין מודים בו פטורים וק"ל.

ע"ב שם. בעי רב יוסף אין חרישה בשבת מהו ע"כ, משום דחרישה אינה מפורשת בתורה אלא דילפינן ממלאכת המשכן, ולאו דוקא חרישה אלא ה"ה לט"ל מלאכות, וכן כתב באר שבע יע"ש.

שם. אמר לך רב יוסף שומרת יום דקאמרת כדשנין ע"כ, אין להקשות דא"כ תפשוט ליה להפך דכי היכי בשומרת יום כגון שאמרו זבה לא הויא אלא ביממי הוא דחייבין הא טעו בשומרת יום עצמה פטורין, משום דהוי כעקירת הגוף, הכא נמי בהרישה כעקירת הגוף דמי ופטורין, די"ל דלעולם בשומרת יום עצמה הויא ביטול מקצת וקיום מקצת אלא טעמא דאין ב"ד חייבין בזה משום דכתיבא בהדיא, אבל אי לא כתיבא בהדיא ודאי דהויא כביטול מקצת וקיום מקצת, ואם כן בחרישה דלא כתיבא בהדיא ודאי דהויא ביטול מקצת וקיום מקצת, מיהו קשה דא"כ תפשוט ליה להפך דדוקא בהאי שומרת יום ובהוצאה ועבודה זרה דמפרשינן כשטעו בהם במקצת משום דכתיבי בהדיא והוי דבר שהצדוקין מודין בו ופטורין, אבל אי לא כתיבי בהדיא הויא ביטול מקצת וקיום מקצת כיון דלא עקרו כל הגוף, וא"כ בחרישה דלא כתיבא בהדיא פשיטא דהוי ביטול מקצת וקיום מקצת וחייבין ב"ד עליה וא"כ מאי קא מבעיא ליה, וי"ל דאין ה"נ לשמואל דס"ל דהדבר תלוי אם הצדוקין מודין או לא דודאי היכא דטעו בחרישה דחייבין כיון דלא כתיבא בהדיא הויא דבר שאין הצדוקין מודין בו וחייבין, אבל לרב יוסף לא ס"ל כשמואל דהדבר תלוי בהצדוקין ולזה קא מיבעיא ליה כיון דעקרו כל החרישה חשיבא כעקירת הגוף או לא, אבל לשמואל ודאי כיון דאין הצדוקין מודין בה לא השבינן לה בעקירת הגוף כיון שהיא ביטול מקצת וקיום מקצת דלא עקרו כל השבת, ומה שמדחי הש"ס אמר לך רב יוסף דילמא כדשנין לאו מכח מימרא דשמואל אלא ר"ל איכא למימר פירושה דמתניתין כשעקרו כל שומרת יום דאע"ג דכתיבא דלא ס"ל כשמואל ואיכא למימר כמו שפירשא שמואל ולכך ליכא למיפשט מינה, ובזה נתיישב לי מאי דק"ל כיון דמדחי לה מעיקרא כדשנין מאי פשיט ליה עוד מסיפא אין שבת בתורה ואי אמרינן דרב יוסף ס"ל כשמואל לא שייך למימר כדכתב הליכות עולם בעלמא דרוצה הש"ס אם יתרץ ליה תירוץ מרווח יותר דהא ע"כ לומר כדשנין דאל"כ תקשה ליה לשמואל מתניתין, אלא ודאי דרב יוסף פליג אשמואל ולכך אינו מוכרח לפרושי מתניתין כשמואל, ובמה שכתבנו עלה פסק הרמב"ם מה שפסק בפרק י"ד מהלכות שגגות דין ב' כהוגן וכשורה, שכתב וז"ל ב"ד שהורו לעקור אב מאבות מלאכות חייבין דפסק כשמואל דתנא דבי ר' ישמעאל כוותיה, אע"ג דרב יוסף בתרא הוא, משום דרב יוסף הוי בעיא ולא אפשיטא והו"ל למיפשט לקולא ולא ב"ד מייתו ולא צבור מייתו, וראיתי למרן שכתב דכוונת רבינו שיתנו ויאמרו אם אנו פטורין יהא נדבה עכ"ל, וזה ודאי לא יתכן דהו"ל לרבנו לבאר, וראיתי למרן עצמו בסוף פרק י"א מהלכות שבועות שדחה תירוץ זה שכתב וז"ל וליכא למימר דמייתי קרבן ומתנה וכו' דא"כ לא הו"ל לרבינו למשתק עכ"ל יע"ש.

ומה שתירץ עוד מרן כיון דגמ' למפשטא מתלת מילי דמתניתין לא שבקינן וכו' משום הגך דיחויי, אינו ר"ל דדחיות בעלמא הן ולעולם מתניתין כפשטא מתוקמא דזה ודאי לא יתכן דהנך דיחויי דיחויי דקושטא הן, דאל"כ, תיקשי ליה לשמואל כיון דלפי שיטתו דרב יוסף לא פליג אשמואל, אלא ר"ל כיון דגמרא בעי למפשטא מתלת מילי דמתניתין אלמא ס"ל להש"ס דהסברא נותנת דב"ד חייבין עליה ולא תפסינן סברת המדחי, ולעולם דהנך דיחויי דיחויי דקושטא, ואפילו דלפי הדיחויי הוי בעיא דלא אפשיטא אפילו הכי כיון דגמרא בעי למפשטא מתלת מילי דמתניתין אלמא ס"ל דהסברא נותנת דהוי ביטול מקצת, ולכך פסק רבינו דחייב כסברת הפושט ולא כסברת המדחי זה"ל בכוונת מרן ודלא כהלח"מ יע"ש.

וראיתי להרב המטראני ז"ל שכתב וז"ל, ואם הורו ב"ד שאין חרישה בשבת הוי בעיא דרב יוסף ובעי למפשטא ממתני' וכו' ואע"ג דבלשון דחיה כיון דהכי מוקמינן להו למתניתין פשטינן נמי בעיא דרב יוסף עכ"ל, ואני אומר דאחר המחילה מכבודו דלעולם בעיא דרב יוסף במקומה עומדת ושאני שומרת יום והוצאה ועבודה דמפרשינן להו כשטעו בהם במקצת משום דכתיבי בהדיא, אבל אי לא כתיבי בהדיא אפילו כשטעו בשומרת יום עצמה חייבין, וא"כ בחרישה דלא כתיבא בהדיא אה"נ דחייבין עליה וכדפרישית לעיל, ועיין במה שתירץ הרב לח"מ ז"ל על רבינו שנתן הכרח לתירוצו דאמאי השמיט רבינו הך בעיא דרבי זירא יע"ש, ולי נראה דאינה ראיה דהרמב"ם סמך על מה שכתב בסוף הלכות יסודי התורה גבי נביא שנתנבא דאין חייב עד שיעקור כל הגוף לקיים מקצת ולבטל מקצת פטור, ובע"א אפילו אומר עובדה ולמחר בטלה חייב, אלמא היכא דאמר אין שבת בשביעי חייב וכדפשיט לה הש"ס, דהא אלו רבי זירא הוה ידע להך ברייתא דנביא שנתנבא דפשיט ליה הגמרא מינה לא מבעיא ליה כלל, וא"כ רבינו גם כן שכתב להך ברייתא בהלכות יסודי התורה מה לו לחזור ולכפול הדברים בכאן, כיון שכתב הכא עיקר הדין דביטול מקצת וקיום מקצת ב"ד חייבין וק"ל.

מתניתין. או ממזר או נתין ע"כ, קשה דלמה לי למיתני ממזר וגר, השתא גר לא ממזר ונתין מבעיא, ואין לומר זו ואין צריך לומר זו כדכתבו התוספות בריש האיש מקדש יע"ש, וראיתי לבאר שבע בריש מכילתין גבי על פיהם ממש שכתב דהתוספות ס"ל דדווקא זו אף זו הוא דמחלקינן בין שתי תיבות לשתי בבות, אבל בזו וא"צ לומר זו אין חילוק יע"ש הטעם.

שם. או זקן שלא ראוי לבנים, הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות שגגות כתב וז"ל או זקן או שלא ראה בנים עכ"ל, ולכאורה תימה שהוא הפך המשנה, וראיתי להרב בעל לח"מ ז"ל שכתב דגירסת רבינו זקן ושלא ראה בנים, ומפרש רבינו דהתרתי קתני עכ"ל, ולי נראה דאין צריכין לזה דלעולם רבינו יש לו גירסתינו אלא דקשיא ליה דאיך קתני זקן שלא ראה בנים דמשמע דבעינן תרתי והא תניא בפ"א דיני ממונות דאין מושיבין בסנהדרין זקן וסריס ומי שאין לו בנים, לכך מפרש רבינו דזקן שלא ראה קתני דהשי"ן במקום ואו"ו כדכתב בספר כריתות דר"ש וכדאשכחן בביצה דף ח' גבי שאפר כירה דמפרש לה הש"ס ואפר כירה הכא נמי שלא דקתני ולא קתני יתרתי קתני, אבל ראיתי בספרים ישנים שכתוב בספר הרמב"ם זקן שלא ראה בנים כפשטא דמתניתין, וכן כתוב בפירוש המשניות יע"ש, אבל לפ"ז קשה מ"ש דבעינן תרתי אפילו חדא כדמוכח בסנהדרין כדכתיבנא, וצ"ל כמ"ש הרב בעל באר שבע דמילתא אגב אורחא קמ"ל דאין מושיבין בסנהדרין אלא זקן כדאמר ר"י בסוף סנהדרין ורבינו לישנא דמתניתין נקט, והא דתניא בפרק אחד דיני ממונות דאין מושיבין בסנהדרין זקן היינו זקן מופלג כדפרש"י, ימה שהקשה רש"י הכא אמאי אינו ראוי דבריו תמוהים, ועיין בהרב לח"מ שפירש דבריו על נכון יע"ש.

שם. נאמר כאן עדה וכו' ע"כ, פירש רש"י נאמר כאן עדה דכתיב אם כל עדת ישראל וניאמר וכו' עכ"ל, אבל הרמב"ם כתב בפרק י"ג מהלכות שגגות דין ח' וז"ל ומנין שיהיו ראויין וכו' שנאמר ואם מעיני העדה וכו' ולהלן הוא אומר וישפטו העדה וסו' עכ"ל, וכתב הרב בעל לח"מ ז"ל דהאמת עם רש"י ז"ל, דאי כדברי רבינו היה להם לשאול בגמרא שם והא עדה בע"א הוא דכתיבא והיה לו לתרץ דילפינן

מעיני מעיני כמו שאמרו בדף ה' ע"ב וכו' יע"ש, ולי נראה דהאמת עם רבינו דעדיפא לן לומר דהג"ש היינו עדה עדה ולא עדת מעדה, והא דלא פריך הש"ס הכא כמו לקמן בדף ה' ע"ב משום דאיכא למדחי דכוונת המשנה עדת מעדה דמתניתין סתם קתני, אבל לקמן קאמר בהדיא דילפינן עדה מעדה פריך והא כי כתיב עדה בע"א הוא דכתיבא, ולפי האמת דילפינן דלחזורו ולילף מעיני עיני דגם ילפותא דמתניתין דהכא מעדה עדה, ואין צריכין לדחוק דכוונת משנתינו עדת מעדה דהכא דמצינו לעשות הג"ש במלות שוות ובמלות שאין שוות לא ילפינן אלא משוות, דהכי אמרינן בריש יומא, ונראה דגם רש"י ז"ל ס"ל הכי לפי המסקנא וכן דרכו של רש"י לפרש לפי הסילוק דעת אע"ג דלא כתב קס"ד, דכן מצינו בכמה דוכתין בריש פ"ב דחגיגה וביצה דף י"א, וכן כתב מהרש"ל בסנהדרין וק"ל.

דף ה' ע"א גמרא. תנו רבנן ידעו שהורו וטעו מה הורו יכול וכו' ע"כ, כתב הרב בעל כסף משנה בפרק י"ב מהלכות שגגות על מה שכתב הרמב"ם ז"ל וז"ל ב"ד שנתכפק להם אם שגגו בהוראה אם לאו אינן חייבין באשם תלוי שנאמר ונודעה החטאת עד שתודע החטאת שהרמב"ם מפרש זאת הברייתא שהורו ונתכפק להם אם שגגו בהוראה אם לאו, ויש לתמוה איך שייך לפרש הברייתא כך שהרי אמרינן בסמוך מאן תנא דלא כר"א דתנן אמר ר"א הלב אכל חייב נותר אכל חייב ומה ענין אשם תלוי לחטאת דבהא אף ר"א מודה דפטור דהא לא חייב אלא משום דמה נפשך חייב הוא, ולזה אפשר לדחוק ולומר דה"פ דהש"ס דלא כר"א וכו' ר"ל כי היכי דבזמיד שאכל חלב או נותר חייב ר"א ואע"ג דכתיב אשר חטא בה אלמא לא דריש להך דרשא הכא נמי לא דריש להך דרשא דכתיב ונודעה החטאת, והדר אמר רב אשי אפילו תימא ר"א שאני הכא דכתיב אשר חטאו עליה ר"ל אבל התם אע"ג דכתיב אשר חטא מבעי ליה פרט למתעסק וכדמסיק הש"ס, אבל מ"מ יש לתמוה שהרי הרמב"ם גופיה פירש זאת הברייתא בהדיא בפ"ד דין ד' מהלכות שגגות כפרש"י שכתב וז"ל ב"ד שהורו בשגגה ושכחו עצמו של חטא שהורו אע"פ שהן יודעין בודאי שחטאו בשגגה ואע"פ שהעם מודיעים אותם וכו' שנאמר ונודעה החטאת וכו' עכ"ל, הרי משמע בהדיא דס"ל להרמב"ם כדפרש"י, אלא ע"כ דפסק הרמב"ם שפסק בפ"ב הוא מפי משנה שלמה בפ"ב דתנן בהדיא אשם תלוי משיח וב"ד פטורים, וכה"ג כתב הרמב"ם בפ' ט"ו מהלכות הנזכרים בדין המשיח יע"ש, ולתרץ כל זה צריך להקדים קושיא חזקה על הרמב"ם גופיה כפי מה שמשמע מדבריו מפרק י"ד שזאת הברייתא מפרש לה כפירוש רש"י, ודין הנזכר בפ"ב הוציאו ע"כ ממשנה שלמה לקמן בפ"ב דקתני אשם תלוי משיח וב"ד פטורים, וא"כ איך הביא הרמב"ם קרא דונודעה החטאת למעט אשם תלוי היה לו להביא קרא דמעטינן מיניה לקמן בפ"ב דכתיב וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג מי שחטאתו ושגגתו שוה יצא משיח וכו', ומהאי טעמא נמי נתמעט צבור וכמו שכתב רש"י ז"ל בריש פ"ב גבי מה שאמרינן צבור בפר ואין מביאין אשם תלוי יע"ש, וא"כ איך הביא הרמב"ם קרא דונודעה החטאת שלא הוזכר בגמרא לענין זה, לכך נראה לי פשוט לדעת הרמב"ם ומרן הכ"מ ז"ל שגירסתם בברייתא הזאת כמו שהיא בתלמוד הירושלמי, וכך היא נוסחתה התם הורו ב"ד ועשו הן ידעו מה הורו וטעו מה הורו וטעו מה הורו ושגגו מה הורו יכול יהיו חייבין ת"ל ונודעה החטאת לא שיודעו החוטאים ע"כ, וה"פ הורו ב"ד ועשו הן ר"ל דהורו ב"ד ועשו הצבור ר"ל דהוראה עם מעשה איכא ידעו מה הורו וטעו מה הורו, ר"ל ידעו בודאי שהורו חלב או דם אך דטעו אם הוראה שהורו הוראת אמת או שקר והיא הבבא שנזכרה בנוסחתינו וכך היא פשט פירושא ולא כמו שפירש רש"י ז"ל ונדחק בפירושא יע"ש, ושגגו מה שהורו ר"ל או שגגו מה הורו דוא"ו הוא במקום או כדאשכחן ביבמות בפרק החולץ גבי חלץ ועשה מאמר וכדכתב בעל ספר כריתות יע"ש, ור"ל דהורו אך שגגו מה הורו ששכחו עצמו שלא חטא אם חלב הורו אם דם הורו ושתי דינים נזכרים בברייתא ודינא קמא הוא הנזכר בפ"ב מהלכות שגגות ועליה כתב כסף משנה שברייתא היא בפ"ק דהוריות ודינא בתרא הוא הנזכר בפ"ד ודינא קמא מפיק ליה התנא מרישא דקרא דכתיב ונודעה החטאת עד שהודיע החטאת וכמ"ש הרמב"ם גופיה, ותלמודא דקאמר מאן תנא דלא כר"א אסיפא דברייתא קאי, וכבר עלו דברי הרמב"ם ומרן כהוגן וכשורה בלי שום גמגום, ובזה ניחא מאי דמקשים על הרמב"ם שבדין הנזכר בהלכות הנז' סי' י"ד כתב ולא שידעו אותו התוטאים דמהיכן הוציא זה, ובמה שכתבנו ניחא שגרסת רבינו בברייתא כמו שהיא שנויה בירושלמי וכך היא שנויה בירושלמי ע"ש, וניחא נמי מאי דק"ל על מרן שלא כתב כלום על דין הנזכר בפי"ד מהיכן הוציאו הרמב"ם, דסמך על מ"ש בפ"ב ר"ל על הברייתא שהביא שם, וה"ה דה"מ למימר הכ"מ על דין הנזכר בפי"ב דהוציאו הרמב"ם מדתנן לקמן דקתני אשם תלוי משיח וב"ד פטורים, אלא משום דהרמב"ם הביא קרא דנזכר בברייתא הזאת והביא הרמב"ם הדרשא הזאת משום שהיא פשוטה יותר זה"ל לדעת הרמב"ם ומרן ופשוט ונכון והביאה ג"כ להך דרשא דנודעה החטאת בפירוש המשנה בפ"ב.

וראיתי לארבעת הטורים שיצאו להלחם מלחמתה של תורה עם מרן ז"ל הטור הראשון אדם פטדה וברקת הוא הנשר הגדול המופלג בחכמת הרב הכולל כמהר"ר אברהם די בוטון בעל ספר לח"מ שכתב וז"ל והתימה מהרב בעל כסף משנה שכתב שרבינו מפרשה באשם תלוי דאי אפשר מכח הסוגיא, ועוד תמה על הרמב"ם גופיה שהביא קרא דונודעה החטאת ושביק לקרא דוכפר עליו הכהן וכדפרישית בסמוך יע"ש באורך, והטור השני נפך ספיר ויהלום הוא הרב המובהק הרב הכולל בעל ספר ברכת הזבח שכתב וז"ל על מרן ז"ל כשגגה יצא מלפניו יע"ש והלך בשיטת הלח"מ, והטור השלישי לשם שבו ואהלמה הוא הנשר הגדול ונהיר ליה שבילי דגמרא כשבילי דמתיה כמוהר"ר יהודה רוזאנס שכתב על מרן וליתא יע"ש, והטור הרביעי תרשיש שהם וישפה הוא החכם המופלג בחכמה כמהר"ר יששכר בעל ספר באר שבע שהאריך בתלונותיו ותרעומותיו על מרן וז"ל ואני אומר בכאן כבודו הגדול מונח במקומו וכו' שהפליג דברי הרמב"ם לרוח אחרת אשר לא עלה על דעתו ולא על מחשבתו מעולם דאפילו בר בי רב דחד יומא בעיניו יראה ולבבו יבין דמה וכו' עכ"ל, וכששמעתי דברי הרב באר שבע שכתב על מרן אחזתני רעדה שיאמר על מרנא ורבנא הנשר הגדול הרב יוסף קארו עמוד הארץ דהליצו רבותינו עליו הכתוב כל אשר יאמר לכם יוסף תעשו דאפילו ברבי דחד יומא עדיף מניה דלדידיה מי ניחא הא ק"ל קושית הרב בעל ספר לח"מ דהיה לו להרמב"ם לאתויי הן קרא דוכפר עליו הכהן, ולכן החזקתי טיבותא רבה להרב ספר לח"מ שהצריך עיון, וכבר כתבתי מה שנראה לי נכון ופשוט בלי שום גמגום, ודיק בכל מה שכתבנו.

שם. מאן תנא וכו' דלא כר"א וכו' ע"כ, כתב באר שבע פירש מאן תנא עד שהוא צריך לאשמועינן דין זה דהא פשוט הוא, ומשני דלא כר"א כלומר שאינו פשוט וכו', ואני רגיל לפרש לשון זה בכולי גמרא אע"פ שרש"י אינו מפרש כן עכ"ל, ובזה הפירוש נתיישב לי דקדוק דק כיון שגמרא בעי מאן הוא תנא דברייתא הול"ל רבי יהושע הוא ולא יאמר דלא כר"א ומדיוקא שמעינן דמתניתין ר"י, אבל בודאי דזה הפירוש לא נהירא דאיך שייך למימר דבחידוש גדול כזה פריך הש"ס עליה מה בא לאשמועינן, ואדרבה בירושלמי פריך הש"ס להפך וז"ל מה נפשך חייב וכו' ומשני א"ר בון בר חייא והיא כר"א יע"ש וק"ל.

שם. דתנן אמר ר"א מה נפשך אם חלב אכל חייב ע"כ, מכאן תמה באר שבע על מה שכתב הרמב"ם בפי"ד מהלכות שגגות וז"ל ב"ד שהורו וכו' אע"פ שהעם מודיעים אותם ואומרים להם בכך וכך הוריתם לנו פטורים עכ"ל, כיון שהגמרא מדמה דינא דצבור לדין היחיד, הא אמרינן בריש אמרו לו אכלת חלב שאם הודיעוהו אחרים חייב, וא"כ הכא נמי אמאי אם הודיעו העם שהורו להם כך וכך פטורים עכ"ל יע"ש, ונראה לי דלק"מ דשאני הכא דהם פסולים להעיד שהם קרובים משום דאם ב"ד יהיו פטורים כל אחד ואחד מביא כשבה או שעירה וכמ"ש הרמב"ם, אבל התם לא וק"ל.

שם. פרט למתעסק ע"כ, יש להקשות לר"י פרט למתעסק מנא ליה, ולתרץ זה יש להקשות קושיא אחרת והיא קושיית התוספות בשבועות יע"ש, וחדא מתרצת חברתה דאמאי אצטריך כלל בה פרט למתעסק תיפוק ליה מטעמא דאמר שמואל בפרק ספק אכל דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וי"ל דר"י ס"ל כשמואל דלא צריכין לקרא דבה דמדרשא דמלאכת מחשבת מפקינן לה ור"א לית ליה דרשא דשמואל וק"ל, אחר כתבי זה ראיתי שכתב רש"י כן להדיא בפרק ספק אכל דף כ"א ע"א.

רש"י ד"ה ידעו שהורו וכו' ואכלו שוגגין חלב ודם וכו' ע"כ, ה"ה דהור"מ לפרושי שלא אכלו אלא או דם או חלב ושכחו אם ב"ד הורו חלב או דם אלא דמילתא לא שכיחא כולי האי דשכחו ההוראה במ' היתה וגם האכילה במה היתה וק"ל, ונסתלקה מזה תלונת הבאר שבע וק"ל.

ע"ב גמרא. אין בהוראת בית דינו ר"ש לית ליה ע"כ, פירש רש"י דהא לא מיתר ליה קהל להוראת וכו' עכ"ל, תימה לי מאי קא פריך הש"ס דאימא ר"ש נמי ס"ל הוראת ב"ד זס"ל כר"י דארבעה קהל כתיבי דהוראה תלויה בב"ד מקראי דלעיל ילפינן לה, ותו קשה דאי הש"ס לא ידע דלית לר"ש הוראת בית דינו אלא דלא אייתר ליה קהל א"כ כי היכי דבעי לעיל בסמוך אהוראה תלויה בב"ד מנא ליה משום דלא אייתר ליה קהל, הכא נמי הו"ל למבעי אהוראת בית דינו מנא ליה, מיהו לזה י"ל דלעיל דבעי אהוראה תלויה בב"ד הוא אביי עצמו דפשיט לה והוא השואל והוא הפושט, וכן כתבו התוספות בכמה דוכתי, ומשם דידע לשנויי עלה הוא דבעי לה, אבל אי לא הוה ידע לשנויי עלה לא הוה שואל כלל, דאימא לא ס"ל בהא כר"י, אם כן הכא דליכא לשנויי עלה דאימא לא ס"ל בהא כר"י, אבל לקושיא קמייתא צ"ע, ולולי פירוש רש"י ז"ל הייתי מפרש דהאי דקאמר הש"ס הא ליתיה, לאו משום דלא אייתר ליה קרא, אלא משום דאי אית ליה הו"ל במתניתין הורו ב"ד וכו' דברי ר"י ור"ש ואמאי לא קאמר אלא דברי ר"י אלא ש"מ דלית ליה, וכי האי גוונא איתא בקדושין וק"ל.

שם. ששה שבטים וכו' רשב"א היא ע"כ, לפי מה שפירש רש"י במתניתין במאי דאמר ר"מ הורו ב"ד ועשו שבעה שבטים או רובן היינו רובא דכל שבט ושבט דשבעה שבטים דהוי רובא דכל ישראל, ומשמע דבעינן רובא בגברי ורובא בשבטים כמו לר"ש, ותנא דמתניתין בסברת ר"מ היא סברת דתנא דברייתא ודלא כר"ש בן אלעזר נסתלקה מכאן תרעומת באר שבע יע"ש, אבל לפי פירוש הרמב"ם בפירוש המשנה דמאי דאמר ר"מ במשנה או רובן היינו רובן של ישראל אע"ג דהם מיעוט מנין השבטים קשה דמאי דוחקיה לוקמה כרשב"א לוקמה כר"מ וכגון שחטאו שבעה שבטים ואינן רובן של ישראל ור"ש דאמר שני פרים דווקא בעי רובא בגברי ורובא בשבטים, ונראה דגם זה לק"מ דלפי סברת הרמב"ם תנא דמתניתין הוא ורשב"א וא"כ היא היא וה"ה דהור"מ למימר ור"מ אלא משום דלא פסיקא ליה דשתי סברות כר"מ, וה"ה נמי דהוה מצי למימר כגון דחטאו שבעה שבטים ואינן רובן של קהל וק"ל.

שם. מתקיף וכו' דהוה נמי בנימין ע"כ, ק"ק דקארי לה מאי קארי לה, וי"ל דסברת אמרי ס"ל דאע"ג דהוה עמיה בנימין מ"מ כיון דלא הזכיר בקרא כ"א שבט יהודה ש"מ דשבט אחד אקרי קהל, ורב אחא לא ניחא ליה בהכי, ובזה ניחא מה שכתב הרמב"ם בפי"ב מהלכות שגגות קרא דויעמוד יהושפט בקהל יהודה דהא הכא כבר נזחה, אלא ודאי דלסברת אמרי לאו דחיא היא ופסק כוותייהו דרבים ניהו וק"ל. מיהו קשה לר"מ דבעי רובא מאי עביד בהני קראי, י"ל דס"ל קהל יהודה אקרו קהל סתם לא אקרו, וכן נמי הך דלקהל עמים דקהל עמים אקרו קהל סתם לא אקרו וכה"ג איכא בש"ס בכמה דוכתין וק"ל.

רש"י בד"ה אלא לאו ר"ש וכו' אבל אפילו היכא דחטאו וכו' עכ"ל, כצ"ל ומשום דאיכא למיטעי כיון דהשתא אסיקנא דאפילו שבט אחד חייב ס"ד דנחתינן דרגא כשחטאו רובן של שבטים ואינן רוב ישראל או מיעוט השבטים והם רובו חייב כל שבט ושבט הוצרך לכפול בכאן הדברים וק"ל.

ולענין פסקא דשמעתא כתב הרמב"ם בפי"ב מהלכות שגגות וז"ל אפילו עשה שבט אחד בלבד והוא רוב הקהל הרי כל הצבור מביאין י"ב פרים עכ"ל, וכתב מרן שפסק כרבי יהודה דאפילו שבט אחד מגריר כל השבטים אחריו וכרשב"א דבעינן רובא, ולכאורה יש לתמוה דאיך רבינו זיכה שטרא לבי תרי ועיין במה שכתב הלח"מ, ומ"מ נראה עיקר דס"ל לרבינו דאף ר"י ס"ל בשבט אחד בעינן רובא וכן כתב להדיא בפירוש המשנה וכן מצאתי שכתב כן הלח"מ ותמה על רבינו דמנא ליה הך סברא יע"ש, ונראה לי דלק"מ דהא כלל בידינו דאפושי פלוגתא לא מפשינן דכל כמה דאפשר להדורי דלא לאפושי פלוגתא מהדרינן וק"ל.

בד"ה אלא הב"ע כגון וכו' עכ"ל, נראה דהכי גריס רש"י אצל מאי דקאמר הש"ס הא מני רשב"א הכי צ"ל אלא הב"ע כגון שחטאו ששה והן רובן של קהל והא מני רשב"א וכוונת רש"י בזה מבוארת וק"ל.

בד"ה י"א שבטים וכו' איקרו קהל יהודה ובנימין וכו' עכ"ל, כתב מהרש"א זה אינו מוכרח דהא לר"מ דשני שבטים לא אקרו קהל וכו' עכ"ל, ולי נראה דמוכרח הוא דהא טעמא דר"מ כדפרישית דקהל סתם לא אקרו, אבל לר"י ור"ש דאית להו הך דרשא ולא מקשינן עלייהו אלא דאימא דהוה עמיה בנימין ופרכא דאימא לכי ממליה בנימין הו שנים עשר וכו' אבל מדלא אקרו קהל סתם לאו פרכא היא הוכחה דרש"י ז"ל אמת ויציב וק"ל.

דף ו' ע"א גמרא. א"נ דחטאו שבעה שבטים ושאר וכו' ע"כ, ה"ה דמצי למימר כגון דחטאו שבט אחד דוקא ושארא בגרירה דהכי אסיקנא לעיל בסמוך אליבא דר"י, אלא דקושטא דמילתא קאמר דמעשה שהיה כך היה דחטאו רובן של ישראל כדאמרינן לקמן דלא הכירו קול תרועת וכו' מקול בכי העם וק"ל.

שם. מנא ליה לרב פפא הא ע"כ, כתב הרב בעל ספר באר שבע וז"ל תימה רבתה בעיני מאי פריך מנא ליה הא, דילמא מכח האי קרא הבאיט מהשבי ומכח הך קושיא וכו' עכ"ל יע"ש, ונראה לתרץ על פי מ"ש התוספות בתמורה דף ט"ו ע"ב שהקשו וז"ל דמאי פריך הש"ס הכא והתם והא מייתו הנהו דחטאו מה ענין זה למתו בעלי דכולי תלמודא דמיירי שהפרישו החטאת ואח"כ מתו אבל הכא לא הפרישו שום דבר ואומר ר"י דאי בלא הפרישו מצי להקריב וכו' אם כן ר"ש היכא שהפריש עכ"ל, ולפ"ז לק"מ דסתמא הש"ס ס"ל דהך קושיא שהכריח רב פפא מינה הך דינא לדידן לק"מ כמו שהקשו התוספות ולעולם אימא לך דחטאת הצבור שמתו בעליה מתה, אבל לרב פפא ס"ל בתירוץ הנזכר דכ"ש הוא, ולפ"ז הא דפריך והא מייתו הנהו דחטאו רב פפא דמתרץ לה הוא דפריך לה, וכי האי גוונא

כתבו התוספות בפרק יום הכפורים דף ע"ד ד"ה הני חמשה, וכלל זה ידוע ומפורסם לכל החכמים, אבל לסתמא דגמרא ס"ל דלק"מ ונמצא קושיית התוספות ותירוצם הן פלוגתא דרב ספא וסתמא דהש"ס זה"ל, אך קשה איך שייך למימר דסתמא דגמרא ס"ל דחטאת שמתו בעליה מתה ומקשה לרב ספא מנא ליה הא, הא כמה משניות בהדיא בפרק שני שעירים ובפרק יש בקרבנות בתמורה דס"ל דחטאת הצבור אינה מתה לפי שאין הצבור מתים יש להקשות על רב ספא מאי קמל"ן וכבר עמד ע"ז הרב הנזכר יע"ש באורך, לכן נראה לי עיקר דבפרק יש בקרבנות אסיק הגמרא בקושיא והא מייתו הנהו דחטאו אי בעית אימא דכי אייתו אחיי מייתו יע"ש, ולפ"ז ניחא הכל דסתמא דהש"ס נמי הכא ס"ל דכי אייתו אחיי הוא דאייתו ומאי דפריך לקושיא והא מייתו הנהו דחטאו רב ספא דמשני לה הוא דפריך לה כדפרישית לעיל, ופריך לה רב ספא בכ"ש אם בהפרישו ומייתו קי"ל למיתה אזלה כ"ש הכא דלא הפרישו כדכתבו התוספות בתמורה, ומשני הני מילי ביחיד אבל בצבור לא ואפילו דלא הפרישו, ועל זה פריך הש"ס דמנא ליה לרב ספא דחטאת הצבור דמתה כמו הכא דאפילו לא הפרישו חטאת הצבור אין מתה דהא דקי"ל דחטאת הצבור אינה מתה מכח הני משניות דתמורה ודיומא ליכא למשמע אלא בשכבר הפרישו אבל הכא דלא אפרישו מנא לן כדכתבו התוספות דבהפרישו עדיפא מדלא הפרישו זה"ל עיקר ודוק, ומעתה נסתלקו כל תמיהות הרב בעל ספר באר שבע יע"ש.

שם. אילימא מדכתיב תחת אבותיך וכו' ע"כ, כתב הרב הנזכר תימה הלא בסוף פרק מי שמת אסיק הגמרא בהדיא האי קרא בברכה הוא הוא דכתיב ולא לענין דינא עכ"ל, ונראה לי לתרץ על פי מה שכתבו התוספות בביצה דף ל"א ד"ה אמר רב מגשיא וז"ל הא דמצי למיפרך וכו' אלא אינו חושש למיפרך כיון שלא נשאר במסקנא עכ"ל, א"כ הכא נמי נימא הכי דלא חשש הש"ס למיפרך הכי כיון שאינו נשאר במסקנא וק"ל.

שם. דילמא לא מייתו צבור ע"כ, אבל בתמורה העמידו זה התירוץ דאמרינן ודילמא מייתו להני מרייהו דזוזי אלא ש"מ וכו' יע"ש, ועל סוגיא דהכא יש להקשות כיון דספק הוא איך מייתו מספק שמביא חולין לעזרה, וכבר עמד בזה הרב הנזכר יע"ש, ויש ליישב בדוחק כיון דקי"ל דחטאת הצבור אינה מתה אלא דהש"ס הוא דמדחי ליה לרב ספא דילמא דוקא דהיכא שהפרישה כבר אבל בדלא הפרישו אימא לך תמות ולכך מדחי ליה השתא דדוקא הכא כיון שספק הוא לכך מקריבין אותה וחשבינן לה כאלו הפרישוה כבר, אבל הכא דודאי מיתו אימא לך לא וק"ל.

רש"י ד"ה רבי יהודה אומר כולן ימותו דהכי ס"ל דאפילו חטאת צבור מתה עכ"ל, כתב מהרש"א לא ידענא מי הכריחו לזה דאימא דר"י ודאי מודה בחטאת צבור דאינה מתה ולא פליג אלא בחטאת השותפין עכ"ל, מה מאד נפלאתי על פה קדוש שיוצא דבר זה מפיו ח"ו דהא ר"י תרתי קאמר פר ושעיר ניחא הפר שהוא של שותפין שעיר מאי איכא למימר דהוא של צבור כנודע לכל וכדכתב רש"י עצמו בדבור שאחר זה שאני כהנים וק"ל.

ע"ב גמרא. אמר רבא והא כתיב על שם אחיהם וכו' ע"כ, כתב הלח"מ על מה שפסק הרמב"ם בפי"ג מהלכות שגגות דאפרים ומנשה אינם חשובים כשני שבטים לענין פר העלם וז"ל דקי"ל בכולי גמרא הלכתא כרבא לגבי אביי, ונהי דהוכחתו של אביי הוכחה לאו מברייתא קמייתא אלא מברייתא אחרת דבברייתא קמייתא ליכא הוכחה כדכתב קי"ל עכ"ל, דברי הרב תמוהים בעיני מאד, דהא אף לרבא איכא הוכחה נמי מברייתא קמייתא אלא דפליגי אביי ס"ל דשבטו של לוי לא אקרי קהל כרב אחא בר יעקב, ואפרים ומנשה חשובים כשני שבטים, ורבא ס"ל אינם חשובים כשני שבטים ושבטו של לוי אקרי קהל ודלא כרב אחא בר יעקב, אבל לכ"ע כהנים לא אקרו קהל וכדפרש"י, דאי לא תימא הכי טפי להו לשבטים, אלא ע"כ שותפין גינהו והוכחה אחת היא לכ"ע מברייתא קמייתא דשמעינן לר"ש דחטאת השותפין אינה מתה, ונראה דהלח"מ יש לו שיטה אחרת בשמעתין וס"ל דרבא נמי ס"ל כרב אחא בר יעקב דשבטו של לוי לא אקרי קהל וס"ל דלעולם ליכא הוכחה מברייתא קמייתא דכהנים איקרו קהל אבל הלוים לא אקרו מקרא דרב אחא בר יעקב, ואע"ג דבכלל הוו גלי קרא דעל הכהנים ועל הקהל יכפר דהכהנים איקרו קהל לתודייהו אבל אפרים ומנשה לאו כשני שבטים, ובזה ניחא מאי דהוה ק"ל מאי האי דקא בעי הש"ס בתר הכי מאי הוי עלה דהא כ"ע מודו דכהנים לא אקרו קהל, אלא ע"כ משום דרבא לא ס"ל הכי ואם כן מברייתא קמייתא ליכא הוכחה כלל, וניחא נמי מאי דק"ל עוד על רבא דמדחי לסברת אביי מכח קרא דעל שם אחיהם ולדידיה מי ניחא קרא דמייתי רב אחא דשבטו של לוי לא אקרי קהל, אלא ע"כ דאף רבא ס"ל דשבטו של לוי לא אקרי קהל והכהנים נמי הוו בכלל, אלא גלי לן דעל הכהנים ועל העם וכו' דאקרו קהל זה"ל בכוונת הלח"מ ושיטה נכונה היא ודלא כפירוש רש"י, אך ממה שכתב הלח"מ בסוף דבריו ושבט של לוי לענין זה חשוב קהל דלא כאביי משמע בהדיא דס"ל כפרש"י ונמצא דסתיר דידיה אדידיה, ואפשר לדחוק ולומר דמאי שכתב ושבטו של לוי אקרי קהל הכהנים שבו קאמר ואתא לאפוקי מסברת אביי דס"ל לא אקרי קהל לגמרי דאף הכהנים לא אקרו קהל זה"ל ותו לא מידי, אך קשיא לי על פ' רש"י איך מתישב מאי דקאמר הש"ס מאי הוי עלה, ועיין מ"ש מהרש"א בזה, אבל הך קושיא דרבא מצי עביד בהך דרב אחא בר יעקב יש ליישב וק"ל.

ובמה שפירשתי כוונת הלח"מ נתברר לי כוונת מרן הכ"מ מ"ש על דברי הרמב"ם וז"ל הכי משמע ספ"ק דהוריות עכ"ל בדפ' רש"י, דלכאורה קשה אמאי אצטריך פירוש רש"י הכא לפסק הרמב"ם דהרי תלמוד ערוך הוא דרבא ס"ל אינם חשובים כשני שבטים וידוע דהילכתא כרבא לגבי אביי, אלא ודאי דאתא לאפוקי מפירוש הרב לח"מ, דלפירושו לכאורה הלכתא כאביי וכמו שכתב הלח"מ דלכאורה נראה דהלכתא כאביי זה"ל, אך התימה אצלי איך לא השגיח הלח"מ בדברי מרן שכתב על דברי רבינו.

יראה לי אע"פ ששיטת הלח"מ שיטה נכונה היא וכדפרישית, מ"מ מסתבר לי לומר דהרמב"ם ז"ל ס"ל כפירוש רש"י, דאי לא תימה הכי הו"ל להרמב"ם לבאר חידוש כזה דהכהנים אקרו קהל וחייבין בפר העלם דבר של צבור והלוים לא אקרו קהל ואין חייבין בפר העלם דבר, ועוד נראה דהשיטה עצמה ליתא, דלפי דבריו רבא ס"ל דהכהנים קהל אקרו וחייבין בפר העלם הא שמעינן ליה איפכא ביומא בפרק הוציאוהו לו דף נ' ע"א דגרסינן שם אמר רב עמרם פרו של אהרן חטאת הציבור היא ולא למיתה אולא דתנן וכו' ודחי לה התם רבא ואמר דלעולם לאו חטאת הצבור ופריך ליה אביי מהך ברייתא דקתני בפר ושעיר של יום הכיפורים שאכלו וכו' שאין חטאת הצבור מתה ומשני ליה רבא לא תימא שאין חטאת הצבור אלא אימא שאין חטאת השותפין מתה ומאי נפקא מינה דלא מייתו הכהנים פר בהוראה ע"כ בגמרא, הרי בהדיא משמע דרבא ס"ל דכהנים לא אקרו קהל, אלא ע"כ כדפרש"י דלכ"ע כהנים לא אקרו קהל, אך אפשר לומר דהתם גרסינן רבה וכן ע"כ צריך להגיה כן לפי מאי דפרש"י התם על מה דאמרינן למאי נפקא מינה דלא מייתו הכהנים פר בהוראה פירש רש"י ד"ה דלא מייתו וכו' דקי"ל שבט אחד אקרי קהל וכהנים לא אקרו קהל אלא אותן שנטלו נחלה עכ"ל, ואי גרסינן רבא פירוש רש"י תמוה דהא בהוריות שמעינן להפך דרבא לא ס"ל כרב אחא בר יעקב, אלא ודאי דגרסינן רבה, ועוד מסתייען סברת הלח"מ דס"ל דרבא ס"ל דכהנים אקרו קהל מהא דפסק הרמב"ם בפרק רביעי מהלכות פסולי המוקדשין שכתב להדיא ברייתא דפר ושעיר של י"ה שאבדו וכו' שאין חטאת הצבור מתה בלא הגהה, ואי כדבר הכ"מ דהרמב"ם ס"ל כפירוש רש"י דלרבא ס"ל דכהנים לא אקרו קהל א"כ ע"כ צריך להגיה בברייתא שאין חטאת השותפין מיתה כדי שלא נטעה דהכהנים חייבים בפר העלם ואיך כתב הרמב"ם להדיא ברייתא בלא הגהה, אלא ודאי ס"ל כדברי הלח"מ דרבא ס"ל דכהנים אקרו קהל ואין צורך להגיה ברייתא, ורבה הוא דהגיה לה ופסק כרבא וכרב עמרם דס"ל דפרו של אהרן חטאת הצבור, אך קשה דא"כ לפ"ז איך כתב הרמב"ם בפ"ק מהלכות תמורה דין י' וז"ל אילו וכו' אבל פרו אינו עושה תמורה וכו' הואיל ואחיו הכהנים מתכפרים בו הרי הם בו כשותפין עכ"ל, משמע דכהנים לא אקרו קהל ויש ליישב וק"ל.

סליק פרק חורו ב"ד

פרק שני

מתניתין. הורה כהן וכו' גמרא שוגג ועשה שוגג פשיטא ע"כ, והא דלא פריך הכי גבי מתניתין דלעיל דקתני הורו ב"ד שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין דאיכא לדחויי דאתא לאשמועינן דלא מביאין אלא פר כר"מ, ואע"ג דרש"י פירשה אליבא דכ"ע לפי האמת פירשה כן, ר"ל לפי מאי דמסקינן הכא דאתא לאשמועינן דהורה ושכח מאיזה טעם איכא לפרושי נמי להך מתניתין הכי ולעולם אליבא דכ"ע מתוקמא כפרש"י זה"ל, אבל באר שבע כתב דלעיל ליכא למיפרך הכי משום דכן דרכו של התנא לאשמועינן קרא מפורש והביא ראיה מן התוספות יע"ש, ולי נראה דעדיין הוא צריך למה שכתבתי דניחא להתוספות אבל לרש"י ז"ל עדיין הקושיא במקומה עומדת, דהא רש"י לקמן בסמוך גבי מתניתין דהורה בפני עצמו כתב להדיא וז"ל דאי הורה וכו' לא אצטריך וכו' דמקרא מלא הוא וק"ל.

רש"י ד"ה שיכול וכו' טעית סופר נפל בספרים וצ"ל ד"ה והלא דין הוא ולא צריך וכו' עכ"ל, ונמחק מן הגמרא נמי מלת יכול וכן כתב באר שבע יע"ש.

דף ז' ע"א גמרא. מנא ליה דאינו מביא אשם תלוי ע"כ, ר"ל בשלמא הצבור משום דאשם תלוי כתיב ביה נפש וצבור אינם בכלל נפש כדפרש"י לעיל בסמוך אבל המשיח מנא ליה, ולפי האמת דקאמר ליה מדכתיב וכפר וכו' כ"ש הצבור דהעלם דבר כתיב בגופיה, ועוד נראה דאין הכי נמי דידע להך קראי דוכפר וכו', אלא דהמקשה סמך אהך קושיא דמקשה בתר הכי עד כאן לא קאמר ליה ולכך לא בעי הצבור מנא ליה, ון מצאתי להרב בעל ספר באר שבע שכתב קרוב לזה יע"ש.

שם. אלא אשם כדי נסבה ע"כ, כתב באר שבע קשה לי דא"כ מה השיב התנא במאי דקאמר למי דומה צבור בפר וכו' והלא כבר אמר בתחילת הדין וכו' עכ"ל, ולא קשה מידי דהכי פירושא נראה וכו' משום דהדמוי דמדמה התנא משיח לנשיא דשניהם יצאו מכלל יחיד יציאתם לאו דומה בדומה הוא דהמשיח בפר ונשיא בשעיר, אבל דמוי המשיח לצבור דמוי ממש דיציאת שניהם שוה דשניהם בפר וזהו שאמר התנא נראה למי דומה צבור בפר ומשיח בפר ר"ל דיציאת שניהם שוה, אלא דהש"ס ס"ד דמעיקרא דתנא תרתי קאמר דמוי דיציאת שניהם שוה וגם שניהם אין מביאין אשם תלוי, ולפי האמת ליכא אלא צד אחד וזה פשוט, ולא הוצרכתי לכותבו אלא מפני שהרב הנזכר הצ"ע בזה, ועיין במה שפירש שיטה אחרת בש"ס מלבד פירוש רש"י שהוציא ח"ו הסוגיא מפשטה, ואע"ג שכבר דחה אותו ז"ל מ"מ אין ראוי לאומרו כלל יע"ש.

מתניתין. הורו וכו' שאין ב"ד חייבין ע"כ, אין לפרש דהכי קאמר ואין ב"ד חייבין דשי"ן במקום וא"ו דכן מצינו בפ"ק דביצה דף ח' ע"א גבי שאפר כירה מוכן וקאמר הש"ס דהכי קאמר ואפר כירה מוכן הוא הכא נמי פירושא כך, ואינו מוקשר עם מה של מעלה דמלבד שדחוק הוא, הא כבר תנן ליה לעיל בפ"ק שאין ב"ד חייבין אלא לקיים מקצת ולבטל מקצת, אלא ע"כ פירוש רש"י הוא עיקר, אך ראיתי להתי"ט שעמד על זה הפירוש ודחה פירוש רש"י משום דאי כפירוש רש"י מאי האי דקאמר תלמודא מנא הני מילי דתנו רבנן מאי בעי מנלן הא המשנה ערוכה קתני הטעם משום דמצינן דשוה לב"ד לשאר מילי ה"ה להא, לכן נראה עיקר דשי"ן במקום וא"ו יע"ש באורך, ולי נראה עיקר כפירוש רש"י ואם מפני הך קושיא דמאי בעי הש"ס מנלן לק"מ משום דס"ל להש"ס דאי מפני משום דשוה לב"ד בענין קיום מקצת ובטול מקצת ליתא, דאדרבה לאידך גיסא כיון דאינו שוה לצבור בי"ה דאינו מתכפר בשלהם אינו מתכפר בשל צבור ולכך בעי הש"ס מנלן ופירושא דמתני' וטעם לקרא קתני ודוק.

ע"ב גמרא. א"ל רבא אטו שני מקומות גרמין אלא אפילו וכו' ע"כ, כתב באר שבע מכאן יש לתמוה על מה שפירש הרב ר"ע מברטנורה פירוש הורה עם הצבור דקתני מתני' שהיה הוא אחד מן הסנהדרין, וכן נראה קצת מדברי הרמב"ם דמנין להם זה דהכא משמע דאין הטעם תלוי אם אחד מן הסנהדרין או לא אלא אם בחד אסורא או בתרי איסורי עכ"ל יע"ש, ונראה לתרץ דהרב ר"ע קיל קישיית מהרש"א וז"ל ק"ק למאי דמוקי לה בתרי איסורי אמאי לא קאמר דמיירי דהוא מופלא והם אינם מופלאין כדבעינן למימר מעיקרא אלא דמיירי שהיה עמהם וכו' עכ"ל, ולזה יתרץ הרב דרב ספא לא ס"ל כאביי וכרבא, אלא פירושא דמתניתין דקתני הורה בפני עצמו והורה עם הצבור היינו שני מקומות או חד מקום ר"ל הורה בפני עצמו ושלא היה מן הסנהדרין הורה עם הצבור שהיה הוא אחד מן הסנהדרין, ובזה נפלה קושיית מהרש"א ופסק הרב כבר ספא דהוא בתראה וק"ל.

שם. הוא בחלב והם בדם מהו מי אמרינן וכו' תיקו, יש להקשות דמאי שנא דלעיל בפ"ק דף ג' ע"א גבי הורו ב"ד בחלב ועשו מיעוט וכו' פשיטא ליה להש"ס כיון דאסורן שוה וקרבנן שוה מצטרף והכא מבעיא ליה, ובשלמא לשאר המפרשים דס"ל דכל את"ל לאו פשיטותא הוא ניחא, אבל להרמב"ם קשה, וגם קשיא בבעיית חלב וע"א הכא פשיטא להש"ס דאין מצטרפין ולעיל מספקא ליה וצ"ע.

ולענין פסקא דשמעתא כתב הרמב"ם בפט"ו מהלכות שגגות דין ה' הורה עם ב"ד בשגגה ושגגו הם בדם והוא בחלב אינו מתכפר לו בפני עצמו אלא מביא פר לעצמו עכ"ל, ודבריו תמוהים כיון דבעיא לא אפשיטא הו"ל למיפשטא לקולא דאינו מתכפר עם הצבור ולא מביא פר לעצמו, ומרן כתב דכוונת רבינו דיבא ומתנה עכ"ל, וזה ודאי דחוק, ומלבד שדחוק לא יתכן דחטאת אינה באה נדבה, וכבר תמה עליו הרב לח"מ ז"ל לעיל בפי"ג יע"ש באורך, והרב הנזכר תירץ הכא וז"ל ונראה לי לתרץ דהוא סובר דפשיטא משום דבפ"ק גבי הורו ב"ד ועשו מעוט בחלב ומעוט בדם אמרו שם את"ל דמצטרף וכו', וכיון דהוי צירוף לענין ב"ד ה"ה דהוי צירוף לענין כהן משיח וכו' עכ"ל. דברי הרב כמה תמוהים דאדרבה לפי זה תגדל התימה על הרמב"ם דפסק דיביא פר לעצמו דאינו מצטרף, ואדרבה היה לו לומר דמצטרף עם ב"ד דהא הבעיא נפשטה וכמו שפסק הרמב"ם לעיל דמצטרפין, סוף דבר דברי הרב קשים להולמם והמפרשם מובילגא מניה לבי מסותא, ועוד

דכפי דבריו כיון דלעיל הש"ס פשיטא ליה ה"ה הכא, א"כ בהך דהוא בחלב והם בע"א הכא אפשיטא דאין מצטרפין ולעיל אפשיטא דמצטרפין כדכתב הוא ז"ל לעיל בפ"ג מהלכות שגגות לדעת הרמב"ם וא"כ איך לא אשמועינן הרמב"ם רבותא טפי דאפילו בחלב וע"א דמצטרפין, ולי נראה ליישב בעד הרמב"ם על פי מ"ש מהר"ם מטראני ז"ל על מה שפסק הרמב"ם בפי"ג מהלכות שגגות בבעיית דלעיל במיעוט בחלב ומיעוט בע"א שפסק דמצטרפין, וכתב עליו הראב"ד ז"ל בעיא ולא אפשיטא ולא ב"ד מייתו ולא צבור מייתו, ופירש מהר"ם מטראני כוונתו של הראב"ד לא ב"ד אליבא דר"מ ולא צבור מייתו אליבא דר"י אלא מוקמינן אחזקתייהו עכ"ל, א"כ הכא נמי נימא דסובר רבינו דכיון דבעיא ולא אפשיטא מוקמינן ליה לכהן משיח אחזקתיה דמייתי פר דאף הרמב"ם מודה להראב"ד בהאי סברא, אלא הא דפסק התם דמצטרפין משום דבגרסת הרמב"ם הך בעיא נפשטא כדכתב הרב לחם משנה שם יע"ש.

שם. אע"ג דקרבנן שוה כיון דמתרי קראי קאתו הא וכו' ע"כ, לרווחא דמילתא קאמר הכי משום דסמיך אצד אחר דאית ליה או דילמא שם חלב אחד הוא, דאי לא תימא הכי מאי מבעיא ליה בתר הכי הוא בחלב והם בדם וכו' או דילמא כיון דשוין בקרבנן וכו' הא הך צד נתבטל כבר נגד צד דפליגי בטעמייהו, אלא ודאי נראה כדכתיבנא וק"ל.

שם. ואילו משיח בע"א לא קתני מתניתין מני רבי היא וכו' עכ"ל, אין להקשות דאמאי לא דייק נמי כה"ג לעיל בסמוך אהך מתניתין דקתני ולא בע"א עד שיורו לבטל וכו' ואילו משיח בע"א לא קתני, די"ל דהתם לא מצי למידק הכי דאין הכי נמי דמשיח בע"א אין דינו כן מדלא קתני אלא דהכא קשיא ליה דאילו נאמר דמשיח בע"א לא הוה קשיא ליה משום דק"ל הילכתא אהילכתא דקי"ל הילכתא כסתם משנה וקי"ל דהילכתא כרבי מתבירו ולא מחבירו ולכך דייק הכא ספי, ומשני ליה דלעולם מתניתין רבנן ולפי האמת דאין הכי נמי דאף מתניתין דלעיל דלא קתני וכן המשיח לאו דוקא דה"ה למשיח, ועיין מ"ש רש"י בפ"ק דביצה דף י"ב גבי מתניתין דזימן שחורים וק"ל.

דף ח' ע"א שם. יחיד אמר קרא ואם נפש וילמוד תחתון מעליון ע"כ, איכא למידק אמאי אצטריך להכי תיפוק ליה דביחיד כתיב נמי מצות ויליף מצות מצות מנשיא כי היכי דיליף נשיא מצבור ממצות מצות, ועוד למאי אצטריך כלל למילף מנשיא ניליף מצבור מצות מצות, וי"ל דהא דלא יליף יחיד ממצות מצות מנשיא או מצבור משום דאיכא למיפרך מה לנשיא וצבור שכן אין חייבין בשמיעת קול תאמר במשיח שחייב בשמיעת קול ולכך יתחייב אפילו על דבר שאין חייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת קבועה, וכי האי גוונא פריך בהדיא בפרק בתרא דכריתות דף יח ע"א יע"ש דאיכא למ"ד אפילו היכא דמופנה למידין ומשיבין ולכך אצטריך ואם נפש וי"ו מוסיף על ענין ראשון דהוי כאילו כתיב בגופיה דיחיד, ואין להקשות דא"כ היכי מצי למילף נשיא מצבור מצות מצות הא איכא למיפרך מה לצבור שכן אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה דכה"ג פריך התם בכריתות, די"ל דהכא סמיך אמאי דיליף יחיד מנשיא א"כ ע"כ יליף נשיא מצבור וחשיב כאלו ואם נפש כתיב בנשיא, ובזה ניחא לי גם כן מה שהוקשה לי אמאי אצטריך למילף לכהן משיח מקרא דלאשמת העם לילף מצות מצות מצבור, אלא משום דאיכא למיפרך מה לצבור שכן אין חייבין באשם ודאי ולכך אצטריך קרא דלאשמת העם דהרי משיח כצבור.

אך קשה דהרי בהדיא אמרינן התם בכריתות אלא אמר אביי מהכא מכדי ממצות מצות ילפי מהדדי ע"כ, ופירש"י מצות מצות מצות ילפי מהדדי יחיד ונשיא וצבור דבכולהו כתיב מצות וילפי כולהו בג"ש מהדדי במס' הוריות עכ"ל, הרי משמע בהדיא דיחיד ממצות מצות יליף, ומן התימה על פירוש רש"י שכתב דהכי ילפינן להו במס' הוריות דהכא לא ילפינן הכי, וצ"ל דלפי האמת דאתא קרא דואם נפש וגילה לנו דליכא למיפרך מידי מצינן למילף נמי ממצות מצות וק"ל.

ע"ב מתניתין. אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה ע"כ, קשיא לי דמאי בא לאשמועינן דחייבין על עשה וכו' שבנדה, פשיטא דכיון דזדונה כרת ושגגתו חטאת קבועה דחייבין וכי באיזה גוון דחייבין, ותו מאי שנא נדה דנקט מכל המצות שזדונן כרת ושגגתם חטאת קבועה, ולהאי קושיא כבר תירץ אותה יפה יפה הרמב"ם בפירוש המשנה יע"ש, אך לפי פירוש רש"י דפירש עשה שבמקדש היינו וישלחו מן המחנה כל צרוע ועשה שבנדה היינו שלא יבא עליה בסמוך לוסתה עדיין הקושיא במקומה עומדת, וי"ל דמילתא אגב אורחיה קמ"ל דאיזהו עשה שבנדה משום דלאו מפורש בתורה איזהו עשה דנדה ולכך פירש התנא ואמר איזהו עשה שבנדה היינו פרוש מן הנדה ופירש רש"י והזורתם את בני ישראל, ובזה נסתלקה תרעומת באר שבע שכתב וז"ל לא ידענא אמאי מפרש טפי איזו מצות עשה ולא תעשה שבנדה ממה שמפרש איזו מצות עשה וכו' שבמקדש ודוק.

גמרא. ומה צבור בחטאת קבועה אף אשם תלוי ופו' ע"כ, תימה לי אמאי אצטריך למילף מצבור נילף מיחיד גופיה, ואפשר לומר דכך קיבל מרבותיו הג"ש דהיינו אשם מן ואשמו לא אשם מן יאשם דאין אדם דן ג"ש מעצמו, ולפ"ז ה"ה כדפריך ליה אי הכי קרבן עולה וכו' כתיב והיה כי יאשם הוה מצי לשנויי ליה אשם מן ואשמו קבלתי ולא אשם מן יאשם אלא דלפי שטתיה השיב לו, וראיתי למהרש"א ז"ל שכתב וז"ל קצת קשה למ"ל למילף מצבור הא איכא למילף מיחיד גופיה, ועוד היכי מצי למילף אשם תלוי מצבור מג"ש כיון דצבור גופיה אינו אלא מג"ש דיחיד ודבר הלמד בג"ש אינו חוזר ולמד מג"ש ודוק עכ"ל, ולקושיא הראשונה כבר כתבתי מה שנראה לי ולקושיא השנית לא ידענא דמי הגיד לו זה דדבר הלמד בג"ש אינו חוזר ולמד בג"ש הא אמרינן בהדיא בזבחים באיזהו מקומן דילפינן, ואפילו תאמר דאשתמיטיה הך סוגיא דזבחים עדיין קשה דמי חידש לו הך כללא וק"ל.

דף ט' ע"א שם. הא גופא קשיא אמרת וכו' הוא דפטור אבל אימא סיפא וכו' ע"כ, תימא לי אמאי אצטריך להקשות מדיוקא הא בהדיא קתני דבשמיעת הקול וביטוי וכו' ב"ד ומשיח חייבין, ועוד תימא בדיוקא דסיפא נמי אמאי אצטריך לדיוקא דמשיח דומיא דב"ד הא ע"כ דמאי דקתני בסיפא דמשיח דמשיח פטור ע"כ אכולהו קאי דאי אטומאת מקדש וקדשיו לחוד הא ע"כ דמאי דקתני נמי סיפא כל שהוא בעולה ויורד הנשיא כיוצא בו צריך לדחוקי דלאו כללא הוא אלא אביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו קאי דוקא, ואם כן מאי דקתני דמשיח פטור לגמרי משמע דאי משמיעת קול וביטוי שפתים לחוד מאי שנא דנשיא דהכניסו התנא בסוג החיוב והמשיח בסוג הפטור דהא תרוייהו שוים דזה בתרתי הוא דחייב וזה בתרתי הוא דחייב, ולקושיא קמייתא י"ל דהברייתא מעיקרא לא נשנית כן להדיא אלא הכי נשנית שמיעת קול וכו' ב"ד ואין הנשיא חייב בשמיעת קול ולא הנשיא בטומאת יכו', ולכך לא מצי להקשות אלא מדיוקא, ומאי דקתני בברייתא הכי להדיא תלמודא הוא דתני בה הכי בתר דדייק הך דיוקא הכא, וכי האי גוונא איתא בנזיר, וכן כתבו התוספות, וכן כתב מהרש"א במגילה דף ה' ע"ב יע"ש, ולקושיא בתרייתא י"ל בדוחק דמאי דקאמר הש"ס קתני ב"ד ומשיח פטורין מה ב"ד מכח ההכרח שכתבתי, ומ"ה פשיטא דתלמודא לא משמע הכי וצ"ע.

ע"ב שם. ור"מ מי פטר ליה מפר ע"כ, קשיא לי דאימא דר"א אכולהו קאי ובמשיח סבר כרבי יוסי הגלילי דס"ל דבין המשיח ובין הנשיא פטור מכולהו כדכתב רש"י לעיל, וי"ל דמאי דקאמר הש"ס ור"מ מי פטר ליה מפר אינו ר"ל שבודאי קים לן דר"מ לא פטר מפר אלא כדכתב רש"י דילמא לא פטר ליה מפר א"כ הכא נמי ברבי יוסי נימא הכי דילמא רבי יוסי לא פטר ליה מפר ודלא כמ"ש באר שבע דטעות סופר נפל בספרים במ"ש רש"י דילמא יע"ש, ולדידי אדרבה הא עדיפא, ורש"י ז"ל נתכוון לתרץ קושייתינו, ואין להקשות כיון דספיקא הוא מנלן דלאו אכולהו קאי דילמא אכולהו קאי ור"מ פטר ליה מפר לגמרי, י"ל דמאי דפריך הש"ס דילמא במשיח סבר לה כר"ע משום דס"ל מעיקרא דר"ע ודאי פטר ליה מפר ולכך פריך דילמא אכולהו קאי, אבל כיון שתירץ ליה דילמא ר"ע לא פטר ליה מפר אין הסברא נותנת לומר דאכולהו קאי דאפושי מחלוקת לא מפשינן, כיון דלא מצינו בהדיא דס"ל לר"ע דפטר ליה מפר לגמרי, ובזה נבוא לביאור דברי הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם בפ"י מהלכות שגגות דין ד' וז"ל הרמב"ם המלך והמשיח מביאין קרבן של שבועת ביטוי או על טומאת מקדש וקדשיו כשאר הדיוטות עכ"ל, וכתב הראב"ד א"א אין המלך בשמיעת קול ולא המשיח בטומאת מקדש וקדשיו עכ"ל, משמע דהראב"ד ז"ל פסק כר"ע וכמ"ש מרן, וקשה דהא ר"ע לא פטר ליה מפר וא"כ הו"ל להראב"ד לומר דחייב המשיח בפר, ובמה שכתבנו ניחא, דר"ע לא מצינו בודאי שחייב ליה בפר אלא ספיקא הוא, וכיון דספיקא הוא פטור מפר שלא יביא חולין לעזרה וה"ל, ונסתלקה מכאן תרעומת הלח"מ וק"ל.

רש"י בד"ה א"כ נשיא נמי אין קרבנו כו' ולא נשיא עכ"ל, כצ"ל ומ"ש בספרים ויחיד נראה דטעות סופר הוא דפרכת הש"ס דקאמ' א"כ נשיא נמי דאפילו דחטא עם הצבור מתכפר בפני עצמו ומביא שעיר, אבל יחיד דאי חטא עם הצבור מתכפר עם הצבור ואינו מביא שעיר, ועוד דאי פרכת הש"ס נמי איתיד א"כ קרא במאי מתוקמא, ואין לומר דזהו פרכת הגמרא עצמה דמדברי רש"י שכתב ואמאי קתני המשיח לתודיה לא משמע הכי ודוק ודלא כמ"ש מהרש"א יע"ש.

בד"ה כהן משיח וכו' מתכפר עם הצבור עכ"ל, ולא ניחא ליה לפרושי דהכי קאמר הא דשוה לצבור דהוא קרבנו בפר והם קרבנן בפר דמאי נפקא מינה, דהעיקר תלוי אם הוא מתכפר בשל צבור או לא, וכיון שמשיח אינו מתכפר בשל י"ה דין הוא שאינו שוה לצבור אבל נשיא שמתכפר בשל י"ה דינו כצבור וק"ל.

הדרן עלך הורה כהן משיח בס"ד

פרק שלישי

כהן משיח בד"ה השתא י"ל וכו' ומה שכתוב בספרים וכו' ולשון ראשון עיקר דקאמר השתא י"ל וכו' עכ"ל, אינו ר"ל דלשון האשון לאפוקי לשון שני דשניהם שוים, אלא לאפוקי מ"ש בספרים דלפי מ"ש בספרים בשנוייא דהש"ס משובש אלא העיקר כמו הלשון ראשון דהשנוייא משמע דפרכת הש"ס דקאמר השתא היא במכ"ש, אבל מה שכתב בשנוייא בספרים לא אתי אלא לומר דהקושיא היא תרתי למ"ל סיפא למ"ל מרישא ש"מ, וזהו שכתב לשון ראשון עיקר דקאמר השתא י"ל דמשמע דפרכת הש"ס אלא רישא למ"ל דמכ"ש היא, והא דקרי לשתי הלשונות ראשון משום דלפ"ז לשניהם פרכת הש"ס ושנויא שוים הם ודוק.

דף י' ע"א גמרא. מנא ה"מ דתנו רבנן וכו' והלא דין הוא וכו' ע"כ, קשה לי דמשמע דאי לאו ק"ו לא הוה צריך והקריב על חטאתו והא הש"ס קא בעי מנא ה"מ משמע דהסברא נותנת שהוא כהדיוט כיון שחטא אחר שעבר ממשיחותו, ואע"פ שיש לומר דמאי דקאמר הש"ס מנא ה"מ אק"ו סמיך ר"ל מנא ה"מ כיון שיש לנו ק"ו בודאי דצריך קרא לזה דסברא רחוקה היא דאף על גב דעבר ממשיחותו כאלו לא עבר, וי"ל דהק"ו דהכא אינו ק"ו ממש אלא גילוי מילתא בעלמא הוא ועיקרו סמיך הקרא דקרא צריך בשביל שהסברא רחוקה ולא בשביל הק"ו, תדע דאי ק"ו ממש הוא מאי ק"ו איכא, הא איכא למיפרך מאי לנשיא שכן אינו חייב על לא הודע לו וק"ל, ובזה נסתלקה תרעומת באר שבע יע"ש.

רש"י ד"ה וישב בבית וכו' ודלא כרבי יוסי וכו' עכ"ל, נראה לי דצ"ל דגרסת רש"י דהך ברייתא שנויה בשם ר"א ולזה הוצרך לומר דלית ליה דר"א דשמעינן לר"א לעיל בסוף פרק שני דאמר דאף על עולה ויורד הנשיא מביא שעיר, וא"כ לפי זה ע"כ דקרא דכתיב אשר נשיא יחטא דמביא שעיר לאו דוקא על חטאת קבועה אלא אף על עולה ויורד וכדאמרינן כגון טומאת מקדש וקדשיו דרבי יוסי דאמר וא"כ דהך ברייתא לית ליה חשבינן ליה כנשיא ולזה כתבו דלית ליה דר' יוסי זה"ל, ובדאי דכך היא גירסתו של רש"י דאי לא תימא הכי דמנא ליה לרש"י דהך ברייתא לית ליה דר' יוסי דהא לא קאמר ר' יוסי דאפילו נצטרע חשבינן ליה כנשיא אלא לענין עולה ויורד, אבל בחטאת קבועה מודה, וכבר עמד בזה הרב בעל ספר באר שבע, ובודאי שקושיא חזקה היא אם לא תאמר כמ"ש וק"ל.

ע"ב גמרא. נהי דלא עביד מצוה מן המובחר וכו' ע"כ, קשה דמשמע מהכא דאכילה גסה שמה אכילה ויצא ידי חובתו אלא דלא עביד מצוה מן המובחר, והא אמרינן בהדיא בהגוזל עצים דף ק"י ע"א דאכילה גסה לא שמה אכילה, ונראה דלזה כיון רש"י ז"ל לתרץ שכתב לשם אכילה שלא לשם מצוה אלא נתכון לאכלו לשם קנוח סעודה, וכן כתבו התוס' בהדיא התם וכתבו עוד תדע דלא קאמר אכילה גסה אלא לשם אכילה גסה עכ"ל, וראיתי להרב בעל ספר באר שבע שדחה לראיית התוספות דאימא דנקט לשם אכילה גסה איידי דנקט אחד אכלו לשם מצוה עכ"ל, ולי נראה דאישתמיטתיה להרב דברי התוספות בריש כתובות ד"ה אלא לא גישאו וז"ל פירש דמשמע דמעכבי נמי אינהו וכו' דמשום איידי אין לשנות טעות בסיפא, וכן כתבו בפ"ק דמועד קטן, א"כ הכי נמי משום איידי אין לשנות טעות דמשמע דלא אכלו אכילה גסה אלא שלא לשם מצוה וק"ל.

שם. אנן חדא דרך קאמרינן וכו', נראה דהך קושיא אינה אלא לר"ל דאשתו ואחותו שני דרכים הן, אבל לר"י דאע"ג דשני פסחים הן אפילו הכי שם פסח חד הוא, ועוד דר"י איירי בפסח אחד והשני בני אדם עשו פסח בחבורה אחת וזה פשוט, ולא הוצרכתי לכותבו אלא מפני שראיתי להרב בעל ספר באר שבע שכתב דפרכת הש"ס קאי אף לר"י דאף דברי לר"י שני דרכים מקרו עכ"ל.

רש"י בד"ה אני כמו ווי דהכא כתיב אשר וכו' כצ"ל, וביאור דבריו דאני מורה על הרעות ווי מורה על הטובות ולזה ק"ל לרש"י דאיך קאמר הש"ס אוי דמשמע דרע הוא דהכא כתיב אשר דמשמע דטוב הוא, ולא כתב רש"י ז"ל דהאי או כמו ווי ושמחה היא לנו שהקב"ה נותן לרשעים טובות בעולם הזה כדי לשלם להם רעה בעה"ב וק"ל.

דף יא ע"א גמרא. תפשוט ליה וכו' אכל חלב והפריש קרבן נשתמד וכו' ע"כ, אין להקשות דקרי לה מאי קרי לה דהא ע"כ טעמא מאי פשיטא לן באכל כזית חלב ונתמנה והשליחו חייב ורבי יוחנן קאמר באכל חלב והמיר דנדחה משום דשאני התם דבר אתויי קרבן מה שאין כן במומר דלאו בר אתויי קרבן, ד"ל

דאה"נ דאף הבעיין ס"ל הכי אלא דס"ד דכי אכל חצי כזית ונתמנה הוי דומיא דאכל חלב והמיר דלאו בר אתויי קרבן דשקולים הם ויבאו שניהם מה שאין כן באכל כזית חלב ונתמנה והשלימו דקודם שנתמנה כבר נתחייב בקרבן זה"ל ועיין במהרש"א וק"ל.

דף יא ע"א שם. והא רבא אמר וכו' ע"כ, פירוש וא"כ לרבא דס"ל דלכ"ע לא הוי מומר הדרא קושיין לדוכתין דמאי ביניהו ומשני אלא ע"כ דאליבא דרבא צ"ל דאיכא ביניהו באוכל וכו' זה"ל ופשוט, ומעתה אין כאן מקום לכל תלונות הרב באר שבע יע"ש.

ולענין פסקא דשמעתא לכאורה נראה דאע"ג דרבא בתראה הוא הילכתא כרב המנונא דבחולין סתמא דגמרא פריך מאוקמתא דרב המנונא ומתרץ משמע דהילכתא כוותיה, אך מדברי הרמב"ם בפרק שלישי מהלכות מע"ה וגם בפרק שלישי מהלכות שגגות נראה דפסק כרבא שכתב וז"ל היה מומר לעבירה וכו' בין להכעיס בין לתאבון אין מקבלין ממנו וכן כתב נמי בהל' שגגות וזהו ודאי לרבא דס"ל דבאכל לתאבון פליגי הני תנאי ופסק כת"ק, וכן כתב הכ"מ וז"ל פסק כת"ק וכאוקמתא דרבא, וא"כ קשה הא מוכח בחולין דהילכתא כרב המנונא, ועוד קשה דהיכי פסק כת"ק הא אמרינן בשבת בפרק כלל גדול דף ס"ט דר"י דאמר אפילו הזיד בלאו ושגג בכרת חייב חטאת ס"ל כרבי יוסי ברבי שמעון וההיא דר' יוחנן פסקא הרמב"ם בפ"ב מהלכות שגגות, וא"כ כיון דפסק כרבי יוחנן איך פסק כת"ק ומזכי שטרא לבי תרי, לכן נראה לי עיקר דהרמב"ם פסק כר"י ברבי שמעון וכאוקמתא דרב המנונא דהלכתא כוותיה כדמוכח במסכת חולין ודלא כמ"ש הכ"מ, ולכן כתב הרמב"ם בהלכות שגגות בפסק שלישי דמומר לעבירה משאר עבירות אין מקבלין ממנו קרבן על אותו החטא, משמע הא עבירה אחרת דלאו מומר בה מקבלין והיינו כאוקמתא דרב המנונא ואליבא דתנא בתרא, וס"ל להרמב"ם דהך אוקמתא דרבא דמומר לאכול חלב לתאבון לרב המנונא ס"ל דלכולי עלמא הוי מומר וזה פשוט דהא כי היכי דלאוקמתא דרב המנונא לרבא לכ"ע לא הוי מומר ע"כ נמי אוקמתא דרבא לרב המנונא לכ"ע הוי מומר דאי ס"ל לרב המנונא דאף לאוקמתא דרבא לתנא בתרא לא הוי מומר לאשמועינן רבותא רב המנונא דאף לאוקמתא דרבא תנא בתרא פליג את"ק דכאן דהתירא עדיף, וזהו ודאי פשט הסוגיא, וכן מצאתי להרב לח"מ ז"ל בהלכות שגגות פרק שני שכתב כן להדיא דהרמב"ם פסק כרב המנונא וכתנא בתרא וק"ל.

שם. מתיבי אבל פרעוש וכו' ע"כ, קשה לי דמאי קושיא הא איהו ס"ל כאידך ברייתא דבסמוך דפירשה רבי יוחנן דלהכעיס הוי צדוקי, וראיתי להתוספות בפרק אין עומדין דף כ"ו ע"ב שהקשו דלמ"ד דלהכעיס נמי הוי מומר היכי מפרש להך ברייתא דקתני אכל חלב זהו מומר וכו' עכ"ל, יע"ש מה שתירצו דלפי תירוצם הסכימו השני ברייתות דס"ל לתרוייהו דלהכעיס נמי מומר הוא, ולפי זה ניחא לי מה שהקשה הש"ס למ"ד דלהכעיס צדוקי הוא דלא מצי לתרוצי דס"ל כאידך ברייתא דמפרש ר"י דמנא ליה לומר דפליגי זה"ל ודוק.

ע"ב שם. כגון אני מהו בשעיר ע"כ, עיין במה שהאריך באר שבע והצ"ע דלמאי הלכתא בעי וכי הלכתא למשיחא יע"ש, ולפי מה שכתבו התוספות ביומא דף י"ג ע"א לק"מ שכתבו דהך פרכא לא פריך לה אלא רב יוסף, אבל התלמוד אינו חושש לה אלא כמו שכתב רש"י בכמה דוכתי דרוש וקבל שכר, ואף לפי מ"ש שם בשם ה"ר חיים י"ל וק"ל.

מתניתין. ואין בין כהן המשמש לכהן שעבר וכו' ע"כ, כתב הרמב"ם בפרק ט"ו מהלכות שגגות דין ז' וז"ל כהן גדול שנמשח וכו' ועבר מעבודתו מפני מום מביא פר על שגגתו לפי שאין בין כהן המשמש וכו' אלא פר יוה"כ וכו' אבל פר על כל וכו' שוים וכו' עכ"ל, עיין במה שהאריך הלח"מ על דברי הרמב"ם אלו והצ"ע יע"ש, ול"נ דשיעור דברי הרמב"ם כך הם כהן גדול שנמשח וכו' מפני מום וכו' מביא פר והוא מה ששנינו בריש פרקין כ"ג אע"פ שעבר מגדולתו מביא פר העלם ומה שסיים לפי שאין כהן משיח המשמש וכו' הוא טעם למה שכתב דכהן המשיח אע"פ שעבר מחמת מום שאינו ראוי לעבוד עוד אפ"ה מביא פר על שגגתו, לפיכך כתב לפי שאין בין כהן המשיח ר"ל זה שאירע בו פסול דהיינו קרי ביוה"כ ומינו אחר תחתיו ואח"כ חוזר לעבודתו והשני עובד, והוא מ"ש הרמב"ם לכהן שעבר ואין ביניהם בענין חיוב הקרבנות אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה, אבל פר הבא על כל המצות שוים דאף השני שמינוהו תחת הראשון כשחוזר הראשון אינו עובד לא בכהן הדיוט ולא בכהן גדול במ"ש הרמב"ם בפ"ק מהלכות עבודת יום הכפורים ואפילו הכי מביא פר על שגגתו, וא"כ ה"ה נמי בכהן שעבר מהמת מום או זקנה דין הוא אע"ג דאינו עובד עוד מביא פר, ומ"ש הרמב"ם דאין ביניהם אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה אינו ר"ל הא לכל שאר עבודת יוה"כ שוים, אלא דאתא לאפוקי מה שכתב אבל בפר הבא על כל המצות שוים ולא איירי הרמב"ם בחיוב הקרבנות, וזהו שרמז לן במה שכתב שאין מקריב אותם אלא כהן המשמש בכהונה גדולה, משמע מדבריו דכהן שעבר אינו משמש בכהונה גדולה, ודלא כמ"ש הלח"מ יע"ש זה"ל בדברי הרמב"ם ואין כאן שום תרעומת על דבריו כלל.

שם. אין בין כהן משמש לכהן שעבר וכו' ע"כ, נראה דדוקא אחר שעבר השני הוא דמביא הראשון פר יוה"כ אבל קודם שעבר השני הוא דמביא, וכן משמע מדברי הרמב"ם בסוף הלכות שגגות, אבל בירושלמי אמרו קודם שיעבור השני, וצריך לומר דס"ל להרמב"ם דפליגי תלמוד דידן ותלמוד הירושלמי מדאמרינן בשבועות משלו ולא משל אחיו הכהנים, אבל התוס' במגילה כתבו דלא פליגי יע"ש.

גמרא. את שלמה מפני וכו' ואת יהואחז מפני וכו' ע"כ, כן הוא לשון הרמב"ם בסוף פ"ק מהלכות מלכים דין י"ב, וק"ק דהו"ל להרמב"ם לומר דיהואחז לאו דומיא דשלמה ויואש דהוא לא נמשח בשמן המשחה אלא באפרסמון כמו שפירש הש"ס לקמן, וי"ל כיון שלענין דינא לא נפקא לן מינה מידי לא חש לבאר, וכבר רמזו הרמב"ם בדיקדוק לשונו שחזר וכתב ומשחו יהואחז ולא סגי ליה במה שכתב לפיכך משחו לשלמה כמו שלא חש לכתוב נמי ביהוא וק"ל.

שם. מלכי ישראל אין מושחין אותם, וא"ת מפני מה משחו ליהוא מפני וכו' כצ"ל, וכן הוא בכריתות יע"ש.

שם. מנלן אמר רבא אמר קרא קום משחהו וכו' זה טעון וכו' עכ"ל, הקשה מרן בסוף פ"ק מהלכות מלכים דאיך אמרו אין מושחין מלכי ישראל א"כ איך משחו לשאול ע"כ יע"ש, ונראה לי דלק"מ דהא מיעוטא דממעטינן מלכי ישראל מהך קרא דקום משחהו והך קרא איירי בדוד שהוא אחר שנמשח שאול, ומיעוטא הוא מדוד ואילך, וכן מצאתי שכן כתב להדיא רש"י ז"ל בכריתות, אבל הרד"ק כתב שנמשח באפרסמון דכיא וק"ל.

שם. ומשום מחלקותו של יורם נמשח וכו' ע"כ, אבל משלמה נפקא לן קרא דהיכא דאיכא מחלוקת משחינן, וכן כתב רש"י ז"ל בכריתות יע"ש.

שם. ת"ר הוא שלום וכו' דבר אחר וכו' כצ"ל, וכן היא שנויה בכריתות וכן עיקר דלא מצינו בשום מקום ההוא לישנא דאיכא דאמרי בלשון התנא וק"ל.

דף י"ב ע"ב שם. אמר רבא למטה ממש וכו' ושמואל ע"כ, לכאורה נראה שטעות סופר נפל בספרים וצ"ל במקום רבא רב דאלו רבא לא הוה מקדים ליה הש"ס דבריו לדברי שמואל, מיהו זה ליתא דהא מצינו כה"ג בפ"ק דביצה דף ט' ע"א שהקדים הש"ס דברי רבא לדברי אבוה דשמואל, וכן נמי בע"א בריש פרק אין מעמידין שהקדים דברי רבא ורבינא קודם דברי רבי פדת וכהנה רבות בגמרא עד כי חדל לספור כי אין מספר, והטעם למדתי מדברי הרא"ש בפרק אין מעמידין הא דקבע הש"ס לדברי ר' פדת באחרונה לומר דהלכתא כוותיה, דלא תימא דהלכתא כרבינא דבתראה הוא, ונראה לי דזהו טעמו של הרמב"ם בהא דפ"ק דביצה בפלוגתא דרבא ואבוה דשמואל שפסק בהלכות י"ט פ"ג כאבוה דשמואל ואע"ג דרבא בתרא הוא וכבר השיגו הראב"ד, ובזה ניחא דמדקבע הש"ס לדברי אבוה דשמואל באחרונה ש"מ דהילכתא כוותיה, ומיהו לפ"ז קשה לי איך בשמעתין דהכא בפ"ג מהלכות אבל פסק כרבא, לכן נראה דהרמב"ם ז"ל לית ליה האי כללא דהרא"ש ז"ל, אלא הטעם דמקדים הש"ס לפעמים דברי אחרונים לראשונים משום דכד שמעינהו הש"ס הוה מסדר להו ולכך פסק כסוגיין דהכא כרבא דבתרא הוא, ומה שפסק בהלכות י"ט כאבוה דשמואל אע"ג דרבא בתרא הוא, הטעם כמו שכתב הרי"ף שם יע"ש, ועיין שם בחידושינו ואין להאריך, מיהו ראיתי למרן ז"ל בפסקא דשמעתין דגרסתו היתה רב במקום רבא ופסק כרב דהילכתא כוותיה באיסורי, ועיין עוד במה שכתב, ולפ"ז שפיר אית לן למימר דאין הכי נמי דאית להרמב"ם כללא דהרא"ש וק"ל.

סליק פרקא בס"ד

חק נתן

מאת רבנו נתן בורגיל

דף ב׳ ע״א מתני׳ הורו ב״ד לעבור על א׳ מכל מצות וכו׳ והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם וכו׳ הא דלא פתח רבי בהורה כהן משיח לעצמו שוגג וכו׳ כדתנן ברישׁ פ״ב כדפתח ביה קרא עיין בס׳ באר שבע מ״ש בזה והא דלא פתח בהורו ב״ד שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין וכו׳ כדתנן לקמן שכן פתח בהו קרא אחר כהן משיח משום דלא רצה לפתוח בגנותן של ׳ישראל שעשו כולן שוגגין בשגגת הוראת ב״ד ולכך לא פתח אלא בוהלך היחיד ועשה שוגג על פיהם שאינו גנות כל כך ודו״ק.

שם גמ׳ אמר שמואל לעולם אין ב״ד חייבין עד שיאמרו להם מותרים אתם בא לשלול כגון אם נשאו ונתנו בדבר ואמרו דבר זה מותר הוא ולא הורו לעם ולא אמרו להם מותרים אתם ושמעו מהן בעת שגמרו שהדבר מותר והלכו ועשו כפי מה ששמעו הרי כל העושה חייב חטאת קבועה וב״ד פטורין כיון שלא הורו להם בפי׳ לעשות כמ״ש הרמב״ם ז״ל בפי׳ י״ג מהל׳ שגגות אבל מירושלמי דמכילתין מבואר בדבריו שבא לאפוקי אם אמרו פטורים אתם ע״ש ודו״ק.

שם אמר אביי אף אנן נמי תנינא וכו׳ יש להקשות א״כ מאי קמ״ל רב דימי לפי האי לישנא הא מתני׳ היא וכן לאיכא דאמרי איך פליג אהני מתני׳ וי״ל דאיכא לפרושי הא דקתני הורה לעשות ר״ל שהמוראתו נראה כאילו אמר להם לעשות וכן הא דקתני הורו לה ב״ד להנשא ר״ל שהתירוה, וכאילו אמרו לה להנשא וכן הא דקתני הורו ב״ד לעבור ר״ל נמי שמהורת׳ נראה כאילו אמרו להם לעבור׳ ר״ל נמי שמהורתם נראה כאילו אמרו להם לעבור אבל לעולם אין צ״ל לעשות והנה אמוראי משמע להו דהני מתני׳ כפשוטם הן שאמרו כן בפי׳ ולכך קאמרי אף אנן נמי תנינא ודו״ק.

שם ואיכא דאמרי אמר רבא שוגג על פיהם הוא דפטור וכו׳ להאי לישנא הא דאיצטריך למיתני שוגג ולא סגי במאי דתני על פיהם משום דאי לא תני שוגג הוה אמינא. ה״ה שוגג והא דלא תני אלא על פיהם משום דבעי למיתני כלישנא דסיפא ושם לא איצטריך למיתני שוגג דכ״ש הוא לכך איצטריך למיתני ברישא שוגג על פיהם לאשמועינן דוקא שוגג על פיהם ודו״ק.

שם עד שיהיו כולן בשגגה אחת כתב בתוס׳ מוהר״א איטנגי״ן ז״ל וז״ל צ״ע אם רוב צבור עשו בזה הענין שנתחלף והוי כולן בשגג׳ א׳ אי מחייבי ב״ד עכ״ל לא ידעתי מאי מספקא ליה הא ודאי תלוי בפלוגתא דרב ור״י דאמר יחיד פטור דהוי תולה בב״ד א״כ צבור לא מיחייבי ב״ד ולר״י דאמר יחיד חייב דלא הוי תולה בב״ד א״כ צבור לא מיחייבי ב״ד וי״ל דמספקא ליה אליבא דרב דאמר יחיד פטור דהוי תולה בב״ד ואיכא למימר דאע״ג דרב קרי ליה תולה בב״ד היינו דוקא לפטור אותו מחיוב כשבה ושעירה אבל לחייבי לב״ד להביא פר כגון אם עשו רוב צבור בשגגת נתחלף להם אפשר לומר דמודה רב דב״ד פטירי כיון שלא עשו על פיהם ממש והשתא הא דדייק הש״ס לקמן גבי שוגגין ועשו מזידין הרי אלו פטורין הא שוגג דומיא דמזיד חייב הא״ד שהורו ב״ד וכו׳ תפשוט הא דבעי רמי בר חמא ודחי משום דתנא רישא מזידין וכו׳ הא דלא דחי משום דאיכא לפרושי מתני׳ הכי שוגגין ועשו מזידין הרי אלו פטורין הא שוגגין דומיא דמזידין חייבין להביא פר דהוי הוראה בב״ד משום דמשמע ליה דדוקא קאי למאי דסמיך ליה דקתני מזידין ועשו שוגגין מביאין כשבה ושעירה דהוי חיובא ליחיד דהאי דיוקא דהאי בבא אתי לחייבי לב״ד הוי ליה למתני לה לעיל בתר בבא הורו ב״ד שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין מביאין פר וזהו דנקט הש״ס בהאי לישנא הא שוגג דומיא דמזיד חייב דקרי ליה דומיא דמזי׳ דכי היכי דמזיד לאו תולה בב״ד הוא כפירש״י ז״ל שם ודו״ק.

רש״י בד״ה הרי זה חייב וכו׳ שהרי יודע שטעו ואמרי׳ העושה וכו׳ כצ״ל ונמחק תיבת בגמ׳ ודו״ק.

בד״ה לעולם אין ב״ד חייבין כי עשו הקהל או רובו על פיהם כלומר בין למ״ד ב״ד מביאין פר וכו׳ ביאור דבריו נ״ל כך הוא דבתחילה ק״ל איך קאמר שמואל לעולם אין ב״ד חייבין וכו׳ דמשמע דקאי אמתני׳ והא במתני׳ ליכא חיוב ב״ד שהרי לא עשה על פיהם אלא היחיד לכך כתב דקאי אם עשו הקהל או רובו על פיהם ואח״כ ק״ל אמאי נקט לישנא דלעולם וכתב כלומר בין למ״ד ב״ד מביאין וכו׳ ר״ל דשמואל לא מיבעיא קאמר למ״ד צבור מביאין פר ולא ב״ד דלא הוי גמר הוראה אלא עד שיאמרו להם מותרים אתם כיון דחיובם אינו אלא מפני הוראת ב״ד אלא אפי׳ למ״ד ב״ד מביאין ולא צבור דלכאורה אין צריכין לומר להם מותרים אתם אלא כיון שנשאו ונתנו בדבר ואמרו דבר זה הוא מותר והלכו השומעים ועשו על פיהם ליהוי גמר הוראה לדידהו כיון דאין החיוב רמי אלא אב״ד קמ״ל לעולם אין ב״ד חייבים אפי׳ למ״ד ב״ד מביאין עד שיאמרו להם מותרים אתם וכתב עוד דלעולם ג״כ כוללת דגם לגבי יחיד דליהוי תולה בב״ד מה שיאמרו וכו׳ בא לתרץ אמאי שמואל קבע מימרתו אמתני׳ דלא איירי בחיוב ב״ד וכתב משום דקמ״ל נמי דלא הוי יחיד תולה בב״ד ופטור אלא עד שאומרים מותרים אתם ודו״ק ובזה לק״מ מכל מה שהקשו בס׳ ב״ש אפירש״י ע״ש.

בד״ה רבא אמר פטור דתולה בב״ד הוי ויחיד שעש׳ בהוראת ב״ד פטור עכ״ל כתב בס׳ ב״ש וז״ל ולפ״ז צ״ל שגם ר״י סבר יחיד שעשה בהוראת ב״ד פטור כי ל״פ אלא אם הוא מיקרי תלה בב״ד או תולה בעצמו וק״ל על פירושו שהרי לקמן אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר׳ יהודה אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת ב״ד חייב א״כ רב ור״י איך שבקו לחכמים ופסקו כר׳ יהודה ואפי׳ אי תימא דלא ס״ל לענין הלכה כר״י וכו׳ וכתב דסבר רש״י דרב יר׳ יוחנן פליגי על שמואל וס״ל דמשנתינו לאו דברי ר׳ יהודה אלא חכמים א״כ ק׳ מנין לו זה שהרי איפשר לפרש פלוגתייהו דרב ור״י אייר׳ שהורו ב״ד לרוב הצבור בחלב מותר וזה שנתחלף לו חלב בשומן ואכלו הוא היה מכלל מנין רוב הצבור ופליגי רב ור״י אם גם הוא מיקרי תלה בב״ד ופטור כמו רוב הצבור אי תולה בעצמו וחייב וכו׳ וכן משמע בסמוך דפלוגתייהו מיירי בכך מדקאמר הכא מדה רב בשאינו משלם לרוב צבור וכו׳ א״כ אין אנו צריכין לבדות מלבנו מחלוקת בין רב ור״י לשמואל וכו׳ עש״ב וני״ל דאה״נ שהיה יכול לפרש כן כמו שפי׳ הרב ב״ש אלא רש״י ז״ל שפי׳ כן משום שדייק בלישנא דהש״ס דקאמר דהני תרי לישני בפלוגתא דרב ור״י והני תרי לישני אמתני׳ קאי דר׳ יהודה הוא דס״ל יחיד שעשה בהוראת ב״ד פטור ולכך פי׳ כן לפי אשגרת לישנא דהש״ס אע״ג דאפשר לומר דקושטא הוא דרב ור״י ס״ל כחכמים דיחיד שעשה בהוראת ב״ד חייב וכפי׳ הרב ב״ש ודו״ק ושוב ראיתי להירושלמי דמכילתין דאיתא שם בהדיא דר׳ יוחנן פליג אשמואל עש״ב והסוגיא שם עמוקה ומוטעית והמעיין היטב יכול להגיהה ולתקנה ודו״ק.

ע״ב גמ׳ זו ואין צ״ל זו קתני וא״ת ודקארי לה מאי קארי לה וכי לא ידע דאורחיה דתנא בכמה מקומות למיתני הכי י״ל משום דאין דרך התנא לשנות במשנה א׳ שתי בבות א׳ בזו אף זו א׳ בזו ואין צ״ל זו וכן כתב בס׳ ב״ש עי״ש ומשני זו ואצ״ל זו קתני ר״ל אע״ג דאין דרכו בכך הכא בע״כ צריך למיתני הכי משום דחד לישנא הוא לא רצה לשנות את סדרו ודו״ק.

שם תרתי למה לי עיין בס׳ ב״ש.

שם ממשנה יתירה אפי׳ גמיר ולא סביר סביר ולא גמיר ר״ל מיתורא דתלמיד מייתי גמיר ולא סביר ומיתורא דוראוי להוראה מייתי סביר ולא גמיר ודו״ק.

שם כגון מאן וכו׳ כה״ג מזיד הוא וכו׳ עיין בס׳ ב״ש.

שם דתניא אם נפש אחת תחטא בשגג׳ בעשותה הרי אלו ג׳ מיעוטין וכו׳ ז״ל הירושלמי בריש מכילתין בכל אתר איתמר מיעוט אחר מיעוט לרבות וכאן איתמר מיעוט אחר מיעוט למעט אמר רב מתניא שניא היא דכתיב מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט ע״כ וכתב בס׳ ב״ש ובהאי תירוצא דירושלמי מתיישב שפי׳ הא דדריש בת״כ בריש פ׳ ויקרא מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן דכולהו למעט ומייתי לה בתמורה בפ׳ כל האסורין וני״ל הטעם דכיון דליכא למימר על מיעוט שלישי מיעוט אחר מיעוט הוא דהא שני לאו מיעוט הוא אלא ריבוי דאיתרבי ליה ממיעוט אחר מיעוט הילכך אין אנו אומרים גם על ב׳ מיעוטים קמאי אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אלא כולהו אתו למעט אבל ק״ל שהרי בפ״ק דסנהדרין אמרי׳ הקרקעות תשעה וכהן מה״מ אמר שמיאל עשרה כהנים כתובים בפרשה חד לגופיה הנך הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דאפי׳ תשעה ישראל ואחד כהן מתקיף רב הונא ברי׳ דרב נתן אימר ה׳ כהנים וה׳ ישראלים קשיא ש״מ בהדיא דאליבא דכ״ע בין לשמואל בין לרב הונא לא אמרי׳ היכא דאיכא ג׳ מיעוטי בזה אחר זה כולהו אתו למעט אלא אדרבה כולהו אתי לרבות אליבא דשמואל ואפי׳ לרב הונא ב׳ מיעוטי קמאי אתו לרבות והא ודאי שאין לחלק בין ג׳ מיעוטי בזה אחר זה ובין עשרה מיעוטים בזה אחר זה ועוד ק״ל אעיקר׳ דדינא היאך אמרי׳ בכל התורה אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דא״כ לישתוק מינייהו לגמרי ומהיכא תיתי למעוטי דאיצטריך מיעוט אחר לרבו׳ ומיהו בהא איכא למימר דשמא ממעטיה מכח שום דרשא או ק״ו או בנין אב להכי איצטריך מיעוט אחר מיעוט לרבות ושמא י״ל דאמרי׳ אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אלא דוקא היכא דלא אשכחן מה למעט במיעוט אבל אם אשכחן מה למעט אפי׳ מיעוטים רבים כולהו דרשי׳ למיעוט וצל״ע עכ״ל ולדברי הרב ז״ל אין מתיש׳ הירושלמי דא״כ מאי פריך בכל אתר איתמר מיעוט אחר מיעוט לרבות וכאן איתמר וכו׳ הא לא אמרי׳ לרבות אלא היכא דלא אשכחן מה למעט במיעוט אבל הכא הא אשכחן מה למעט במיעוט אבל הכא הא אשכחן מה למעט באלו הג׳ מיעוטים כדאיתא שם בפ׳ המצניע דף צ״ג ע״ש ועוד אמאי רב מתניא לא משני ליה הכי דשאני הכא דאשכחן מה למעט באלין ג׳ מיעוטים אלא משני ליה דשניא היא דכתיב מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט ואפש׳ לומר בדוחק דמקשה ומתרץ דהירושלמי לא הוו ידעי בהני מיעוטי דפ׳ המצניע וסברי דהני ג׳ מיעוטי כולהו אתו להתולה בעצמו חייב והתולה בב״ד פטור כפשטא דברייתא ולכך פריך שפיר אמאי לא אמרי׳ אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ומשני ליה אי הוה ב׳ מיעוטי אה״נ אבל הכא ג׳ מיעוטים וע״כ דמיעוט הג׳ לאו מיעוט אחר מיעוט הוא דהא שני לא מיעוט הוא אלא ריבוי הוא וכו׳ כדברי הרב ז״ל ולענ״ד ב״ל דלא קשה מההוא דפ״ק דסנהדרין דשם המיעוטים הן זוגות דראשון ממעט ושני לרבות ושלישי למעט ורביעי לרבות וכן כולהו ולא אמרי׳ דהוו מיעוטים אלא היכא דהאחרון לא איפשר לומר דאתי לרבויי כדהכא אז אהרי׳ מדאחרון מיעוט הוא כולהו נמי מיעוטי׳ הן אבל אם הן זוגות כיון דהאחרון הוא ריבויא אמרי׳ דכולהו נמי ריבויין הן וא״ת א״כ אמאי בעינן חד כהן כבר תירצו בירושלמי דמגילה דבחנם לא הזכיר כהן וכן ראיתי למהר״א איטנגי״ן ז״ל שכתב ובירושלמי פריך בכל מקום וכו׳ ומשני היינו דוקא במקום שהן זוגות כמו בפ״ק דסנהדרין עשרה כהנים כתובים בפרשה וכו׳ והוא כדאמרי׳ עוד כתב בשם רשב״א ז״ל דהיכי דמיעוט אתי למעוטי דבר אחד כמו גבי כהנים כהן ולא ישראל התם אתי לרבויי אבל הכא דכל חדא אתא למילתא לחודיה כדרבא וגבי זאת היא העולה התם אתי למעוטי עכ״ל ודבריו הן הן דברי הרב ב״ש ונראה שמפרש הא דמשני שניא היא דאיכא ג׳ מיעוטים ר״ל דאית לן מה למידרש בהני ג׳ מיעוטים כדאיתא בפרק המצניע ודו״ק. ויש שרוצים לחלק הא דאמרי׳ אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות היינו היכא דלא כתיבי בחד קרא כההיא דפ״ק דסנהדרין אבל היכא דכתיבי בחד קרא כההיא דהכא דאם נפש אחת תחטא וכההיא דזאת העולה היא וכההיא דמן הבהמה מן הבקר ומן הצאן דרשינן כולהו מיעוטים ומיסתייעי מהא דכתב רש״י ז״ל לקמן בירושלמי מפרש ה״מ היכא דליכא אלא ב׳ מיעוטים אבל הכא דאיכא ג׳ מיעוטים בזה אחר זה בחד קרא כולהו אתו למעט וכו׳ משמע דטעמא הוא משום דבחד קרא כתיבא ולכך אמרינן כולהו למעט אתו אבל אי לא הוו בחד קרא כההיא דפ״ק דסנהדרין אמרי׳ אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות והא ליתא דהא דרשי׳ אך רק במשה דבר ה׳ שאך ורק ב׳ מיעוטי׳ ובאו לרבות שדבר עם אהרן ומרים קודם שדבר עם משה אע״ג דכתיבי בחד קרא ועוד אשכחן בכמה מקומות דלא כתיבו בחד קרא ודרשי להו במיעוטי לכך נראה הא דכתב רש״י ז״ל בחד קרא לאו דוקא אלא קאמר דהכא כתיבי כולהו בחד קרא ופי׳ דברי רש״י הוא הוא מה שפירש בירושל׳ ודו״ק.

שם דהדר ברישא על מיעוטא וכו׳ תימא והא בת״כ מהדר ברישא על מיעוטא דקתני בששותה יכול יחיד שעשה חייב שנים שלשה שעשו פטורים ת״ל

מעם הארץ אפי' מרובין כמו שהעתיקה רש"י ז"ל וצ"ל דהכי פריך מאי איריא דקמהדר על רובא לחיובא כיון דכבר יליף דמיעוטא חייב מהיכא תיתי לחלק בין מיעוטא לרובא לאו מכלל דמיעוט בהוראה ק"ל דמיחייבו בהוראה ולכך היה אפשר לחלק בין מיעוט לרוב דמיעוט דחייב בהוראה לכך חייב בשגגת מעשה גרידא אבל רוב דלא מיחייב בהוראה איכא למימר דלא מיחייב נמי בשגגת מעשה גרידא ולכך אע"ג דכבר אהדר אמיעוט תנר וקא מהדר ארובא אלא לדידך דאמרת לא הן ולא ב"ד והדר ברישא על מיעוטא דמחייב בשגגת מעשה ולבסוף ניהדר על רובא לחיובא בשגגת מעשה בתמיהא ר"ל כיון דכבר הדר ברישא על המיעוט דמיחייב בשגגת מעשה אמאי הוצרך לבסוף ליהדר על רובא לחיובא בשגגת מעשה מהיכא תיתי לחלק אלא לאו מדמהדר על מיעוט דמיחייבין וכו' כן היא הגירס' בסי' ושוב ראיתי בתוס' למוהר"א איטינגי"ן שכתב שנראה כגי' הספרים דגרסי מאי איריא מיעוט מרובא ע"ש. והוא כמו שפירשנו בגי' שלפנינו אלא שמפירש"י ז"ל לא משמע הכי ועיין בס' ב"ש.

דף ג' ע"א ואב"א עדיין אני אומר לא מצית מוקמת לה כר"י וכו' ולהאי אוקמתא הא דפשיטא ליה דבריית' קמייתא היא ר' יהודה משום דסתם ספרא ר' יהודה כדאיתא בפ' הנחנקין דף פ"ו.

שם דתנן ר' יהודה אומר שבעה שבטים שחטאו וכו' תמה הרב ב"ש אמאי לא אייתי רישא דהך משנה ר' יהודה אומר י"ב שבטים מביאין י"ב פרים ונראה דאי מרישא ה"מ למדחי דילמא ר' יהודה נמי סבר כר"מ דב"ד מביאין ולא צבור אלא שבא לחלוק על ר"מ דאמר שאין מביאין אלא פר א' קאמר אינו ד"ב שבטים מביאין ב"ד בשבילם י"ב פרים לכך מייתי מסיפא דקתני ר' יהודה אומר שבעה שבטים שחטאו מביאין ז' פרים ד"ק ותני שחטאו דיהיב טעמא דצבור מביאין מפני שהן שחטאו ודו"ק.

שם מר סבר יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור כתב מוהר"א איטינגי"ן ז"ל תימא מאי דוחקי' לכך דילמא ר"מ ס"ל דדוקא יחיד שעש' חייב אבל ב' וג' שעשו פטורים וליח ליה ברייתא דועדיין אני אומר וכו' דבלאו הכי ליח ליה דברייתא אית ליה יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ור"מ אית ליה דפטור וכו' ע"ש ואני שמעתי ולא אבין דסברא זו דבעי לחלק בין יחיד לב' וג' הייגו בשגגת מעשה משום דכתיב בעשותה אבל לא בהוראת ב"ד כדאיתא לעיל והכא קתני הורו ועשו.

שם מ"ש ב"ד משלים לרוב ציבור פירש"י ז"ל ר"מ פוטר צבור דהא קא מייתי ב"ד וכו' נראה מדבריו טעמא דר"מ פוטר צבור משום דב"ד משלים לרוב צבור והא קא מייתי (ראיה) ב"ד ואי לאו הכי היו צבור חייבין משום דליכא רוב וחכמים מחייבים משום דסברי דאין ב"ד משלים לרוב וליכא רוב א"כ כ"ע סברי יחיד שעשה כהוראת ב"ד חייב ורב פפא לאו הכי קאמר אלא אמר דכ"ע פטור ונראה דרש"י ז"ל הוה גריס אמר רב פפא דכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וכן נראה פשטא דשמעתא דהא דקאמר מ"ס ב"ד משלים לרוב צבור קאי אר"מ דהקדים סברת ר"מ דנשנית תחילה בברייתא כמו שהקדימו לעיל בדבעי לאוקי פלוגתייהו בהורו ב"ד ועשו מיעו' קהל משא"כ אי גרס' כ"ע פטור ע"כ צריך לפרש דהקדים סברת רבנן דמחייבי משום דסברי ב"ד משלים לרוב צבור ומחייבי ב"ד להביא פר ור"מ סבר אין ב"ד משלים לרוב צבור והוו מיעוט קהל ויחיד שעשה בהוראת ב"ד כ"ע פטור ולא הוו כסדרן בברייתא ולא כמו שסדרן לעיל ודו"ק. ולהאי גי' דגרס' בדרב פפא כ"ע חייב ניחא מה שפסק הרמב"ם ז"ל שם בפ' י"ג מהל' שגגות סוף הלכה א' דהמיעוט חייב משום דרב פפא אמר כ"ע חייב וניחא נמי מה שפסק שם בדין ב' דאין הסנהדרין מצטרפין לרוב הקהל דלהאי גי' היא דעת רבנן ופסק כוותייהו וכמ"ש מרן ז"ל שם משא"כ אי גרסינן כ"ע פטור א"כ ר"מ הוא דסבר דאין ב"ד משלים לרוב צבור וא"כ קשה איך הרמב"ם ז"ל שבק רבנן ועבד כר"מ אלא עכ"ל דהרמב"ם ז"ל גריס כ"ע חייב כגירסת רש"י ז"ל והרב ב"ש ז"ל הקשה לגי' זו הרי בהדיא אמרי' בפ' המצניע דף צ"ג דר"מ דריש בעשותה לפטור יחיד שעשה בהוראת ב"ד ב"ש ז"ל ליישב דר"פ סבר דר"מ דריש לכולהו בחד מיעוטא ההא אף לסוגיא דהמצניע לא דריש ר"מ אלא תרי מיעוטא אע"ג דר"י ור"ש דרשי ג' מיעוטי ורב פפא סובר דר"מ לא דריש להו אלא בחד מיעוטא ויש סיוע לזה ממ"ש לעיל בישוב הירושלמי ע"ש וראיתי למוהרש"א ז"ל שכתב צ"ע לפירושו דא"כ בלא משלים לרוב צבור הוה מצי לאשכוחי פלוגתייהו בפשיטות כדבעי למימר מעיקרא מהורו ב"ד ועשו רוב קהל טעמא דר"מ דפוטר צבור משום דב"ד קמייתו וחכמים מחייבין צבור דאין ב"ד מייתו אלא דע"כ לא ניחא ליה לאוקמה הכי דא"כ נהפך נמי ר"מ מחייב ב"ד וחכמים פוטרין ב"ד וכו' ע"ש וי"ל הא דלא בעי לאוקמי פלוגתייהו בהכי משום דה"ל לאיפלוגי בהדיא ולמיתני ר"מ אומר ב"ד מביאין וחכ"א צבור מביאין כדפליגי במתני' למינדע מאן הוא דמחייב לב"ד ומאן הוא דמיחייב לצבור אבל השתא דתני סתם לא ידעינן ואיפשר לומר איפכ' הילכך עכ"ל דלאו בהכי פליגי והא דר"מ פוטר איפשר דאתא לאשמועינן לפוטר לגמרי דהוי חידושא ולכך פריך או עשו רוב קהל מ"ט דר"מ פוטר ומשני דפליגי אם ב"ד משלים לרוב צבור דר"מ סבר ב"ד משלים לרוב צבור ולכך פטורי מיעוט צבור שעשו אע"ג דיחיד שעשה בהורא' ב"ד לכ"ע חייב כיון דב"ד משלים לרוב צבור ב"ד מייתי וצבור פטורי והייגו חידושא דאשמועינן דמיעוט צבור פטורי וחכמים פליגי עליה ומחייבי מיעוט צבור עוד משני ואב"א הורו ב"ד ועשו רובו של קהל ומאן חכמים וכו' ר"ל חידושא דאתא לאשמועינן הוא לדעת חכמים אע"ג דב"ד מייתי מ"מ צבור נמי מחייבי וכן כל הני שינויי דמשני כולהו חידוש' לדעת חכמים והנה נכנסתי בדוחק זה ליישב אע"ג דלפירש"י ז"ל איצטריך לפסקינהו בתרתי דבורים וכמ"ש מוהרש"א ז"ל מ"מ ליישב לדעת הרמב"ם ז"ל צ"ל כמו שכתבתי ודו"ק.

שם דתניא ר' יהודה אומר שבט שעשה בהוראת בית דינו וכו' כצ"ל. ברייתא היא לקמן דף ה' ע"ב ותימא אמאי לא אייתי מתני' דלקמן דתנן הורו ב"ד ועשו רובו של קהל ומאן חכמים וכו' ר"ל חידושא דאתא לאשמועינן הוא ושאר כל השבטים פטורים דברי ר' יהודה ודוק.

שם ומתני' מני רשב"א היא דתניא רשב"א אומר משמו פירש"י ז"ל משמו של ר"מ לפ"ז ע"כ לומר הא דתני ר"מ פוטר וחכמים מחייבין לאו דפליגי תכמים אר"מ דהא רשב"א משמו של ר"מ קאמר אלא דתרי תנאי פליגי אליבא דר"מ דת"ק אמר דר"מ פוטר דבעינן רוב קהל ורוב שבטים לחיובא לב"ד להביא פר וחכמים ההוא רשב"א אומר דר"מ מחייב לב"ד דרוב חד סגי או רוב קהל או רוב ב"ד ודו"ק.

שם אמר רב אסי ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל שנאמר ויעש שלמה וכו' ש"מ הני הוא דאקרי קהל וכו' הקשה בס' ב"ש וא"ת מאי משמע שהרי לא כתיבא ולא רמיזא כלל בפסוק הזה ענין שגגת הוראת ב"ד דנימא דאתא לאורויי דהוי דוקא הוא דאיקרי קהל לענין הוראה ע"ש ול"נ דל"ק דהתם נמי היתה שגגת הוראה כדאיתא בפ"ק דמועד קטן דף ט' א"ר יוחנן אותה שנה לא עשו ישראל את יום הכפורים והיו דואגים וכו' יצתה ב"ק וכו' מאי דרוש אמרו ק"ו ומה משכן שאין קדושתו קדושת עולם וכו' דוחה שבת דאיסור סקילה מקדש דקדושתו קדושת עולם וכו' ויום הכפורים דעגוש כרת לא כ"ש אלא אמאי היו דואגים התם צורך גבוה הכא צורך הדיוט הרי דאיתא שם הוראת ב"ד והיו דואגים ממנה וא"כ שפיר י"פ' מהתם ודו"ק עוד הקשה בספר הנז' וז"ל ומיהו אכתי ק"ל דילמא האי קרא אתא לאורויי דלא איקרי יושבי ח"ל קהל לענין עשיית פסח בטומאה שהיא ג"כ מצוה דכתיבא בתורה קהל שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל ותלוים ג"כ ברוב הקהל דוקא כמו הוראה ממש וכו' א"כ למה אמרו בירושלמי להורויי' הלכו אחר ישיבת א"י לטומאה הלכו אחר רוב נכנסין לעזרה וכו' ע"ש וב"ל דלק"מ דהא דכתיב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל איצטריך להא דתנן בפרק תמיד נשחט דף ס"ד הפסח נשחט בג' כתות שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל קהל עדה וישראל ודו"ק.

שם ת"ש דתנן ונתרבו מאי פירש"י כגון שהורו ב"ד ועשו מיעוט קהל על פיהם ד"ת וכו' פטור וכו' דהני מיעוטין ונתרבו לא דמי ממש וכו' דמועטין כי חטאו בהוראה לאו בני קרבן ניהנו דיחיד וכו' פטור וכו' הא דפירש"י דהבעי' אייתי למ"ד יחיד שעשה בהוראה ב"ד פטור ולא פי' למ"ד חייב ב"ל טעמא דאי למ"ד חייב הוו מרובין ונתמעטו ומועטין ונתרבו בחד דרגא סלקי דתרוייהו אישתנו מחיוב לחיוב והייגו ממש פלוגתא דר"ש ורבנן וא"כ אמאי גבי מרובין ונתמעטו פשיטא ליה דהייגו פלוגתא דר"ש ורבנן וגבי מועטין ונתרבו מספקא ליה הא תרוייהו שוין דאישתנו מחיוב לחיוב ואדרבא מועטין ונתרבו דמיין טפי לפלוגתייהו הילכך עכ"ל דבעיין היא למ"ד יחיד וכו' פטור ולכך גבי מרובין ונתמעטו פשיטא ליה דהוה פלוגתייהו אע"ג דהא אישתני מחיוב לפטור ופלוגתייהו דאישתני מחייב לחיוב מ"מ בתר מעיקרא אזלי דדמיין הן דבני קרבן גינהו משא"כ מועטין ונתרבו דלאו בני קרבן מעיקרא הן ולכך מספקא ליה ואע"ג דשם פ' המצניע דף צ"ג גריס שם רש"י ז"ל ור"ש יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב מ"מ הבעיא הכא היא אליבא דמ"ד פטור אי היא נכללת בפלוגתא דר"ש ורבנן או לא ודו"ק ובזה נ"ל ליישב מה שקשה על הרמב"ם ז"ל שם בפ' י"ג מהל' שגגות דין ד' שכתב הורו ב"ד בחלב מן החלבים שהוא מותר ואכל מיעוט הקהל ואח"כ הורו שע"א פלונית מותרת ועבד אותה ע"א מיעוט אחר על פיהם וכשיצטרפו האוכלים להעובדים יהיו רוב הרי אלו מצטרפין אע"פ שהיתה להם ידיעה בנתים וכו' והשיגו שם הראב"ד ז"ל וכתב עליו בעיא דלא איפשיטא ולא ב"ד מייתו ולא צבור מייתו עכ"ל ביאור דבריו וכיון דבעיא דלא איפשיטא אין יכולין ב"ד להביא שמא אין מצטרפין והוי חולין בעזרה גם היחידים אין יכולין להביא כל א' קרבן יחיד דשמא מצטרפין והוי חולין וכו' וע"ש למרן ולהל"מ ז"ל וצ"ל לפי דרכנו דרבינו ז"ל סובר דכל הני בעיי הן אליבא דמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור כיון דכל מיעוט ומיעוט בפני עצמו פטור יש להסתפק שמא אין מצטרפין להביא אותם לכלל חיוב ולכך קא מצדד להאי גיסא ולהאי גיסא אבל למ"ד חייב לא קמיבעיא ליה ופשיטא ליה כיון דשניהם חיוב מצטרפים לחייבם להביא פר ולכך כיון דרבינו ז"ל פסק כמ"ד חייב פסק בהא דמצטרפים ודו"ק.

שם מיעוט בחלב שע"ג הקיבה ומיעוט בחלב שע"ג הדקין מהו מוכח דחלב שע"ג קבה ודקין ענש עליהן כרת דהא תנן לקמן בפ"ב אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושוב ראיתי בס' משנה למלך בפ' י"ג מהל' שגגות הלכה ה' שהאריך הכותב שם להוכיח בראיות שאין בהן כרת ויישב סוגיין ול"נ דבודאי יש בהן כרת כפשטא דשמעתין ומ"ש בפ' דשמעתין דבחלב הדקין והקבה אע"ג דאין באכילתן עונש כרת מ"מ שם חלב אחד היא ועיקרו בכרת אתמהה הוא כיון שלעולם חלבים אלו לא יש בהן המצאה שיכולין הן לבוא לכלל כרת איך קרינן בהו דבר שזדונו כרת וכי מפני ששאר חלבים יש בהן כרת אמרינן לכל מי שבשם חלב יכונה דבר שזדונו כרת ומה שהוכיח מהרמב"ם ז"ל שכתב שם בפ"ז מהל' מאכלות אסורות שלשה חלבים הם שחייבין עליהם כרת חלב שעל הקרב וכו' וכתב שחלב שע"ג הדקין אינו מכלל חלבים אלו וכו' ע"ש זה אינו דבכלל חלב שע"ג הקרב נכלל ג"כ החלב הקבה דאקשתא וחלב שבריש מעייא שהרי הרב מ"מ ז"ל שם גבי ג' חלבים הם שחייבים עליהם כרת כתב זה מבואר בכתוב שאלו הן חלבים הקרבין לגבוה ובהם יש עונש כרת בלבד וכו' הרי שתלה הכרת בהקרבה והרמב"ם ז"ל שם בסוף פ"א מהל' מע"הק הלכה ח"י כתב וז"ל ואלו מן האימורין וכו' החלב אשר על הקרב ובכללו חלב שע"ג הקבה וכו' הרי שכתב שחלב שע"ג הקבה היה קרב וכתב שהוא בכלל חלב אשר על הקרב וכ"ש חלב שעל הדקין שהיה קרב דבהא ל"פ ר"ש ור"ע בפשטא דתרי ברייתי ונכלל הוא בחלב שע"ג הקבה וכיון שהן קרבין ודאי שיש בהן עונש כרת והנה יש לדקדק הרבה בדבריו גם במ"ש בביאור דעת התוס' פ"ק דיבמות ומ"ש דהאי מילתא דאין ב"ד חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ילפינן ליה מזקן ממרא בג"ש וכו' דבר תמוה כתב שלא נאמר דבר זה לעולם באותה סוגיא וכל דבריו שם הן הפלא ופלא כאשר יראֿ המעיין שם גם כל ראיותיו שהוכיח מהן דחלב שע"ג הקבה ושע"ג הדקין אין בהן חיוב כרת המעיין בקל יכול לדחותן ואין כאן מקום להאריך בזה והנה מה שדקדק שם בתחילת ההלכה אהאי סוגיא דפ' אלו טרפות דף מ"ט אהא דא"ר אושעיא חלב שע"ג הקבה כהנים נהגו בו היתר כרי"ש דתניא וכו' מה שהקשה חדא דאף לפום מאי דמשני וכו' סוף סוף תיקשי לן מאי שנא דבברייתא קמייתא דרשי רי"ש ור"ע תלבת כל ובברייתא שניה לא דרשי ריבוי' ותרוייהו ילפי לה מהיקשא ג"ל דל"ק דברייתא שניה מפרשא טעמייהו דאמאי מר מרבה מכל דוקא חלב שעל הדקין ומר מרבה אף שעל הקבה וקאמרה דפליגי בהכי דלכולהו לא מרבינן מכל אלא דומיא דחלב המכסה את הקרב אלא דמ"ש דאין לרבות אלא דומה לו בכל דהייגו תותב קרום ונקלף ומ"ס דלא בעי דומה לו בכל אלא שיהא קרום ונקלף ובזה ל"ק נמי מה עוד תרתי ל"ל דברייתא שניה מפרשה לקמיית' גם מה שהקשה עוד דמה ראה רי"ש לאסור חלב שע"ג הקבה כיון דאינו תותב וכו' ג"ל דטעמי' דאי בעי נמי תותב לא איצטריך כל לרבויי דבמ"מ ילפי' לי' אלא ע"כ דכל אתי לרבויי אף שאינו תותב ור"ע סבר דמילת' דאתי' במ"מ טרח וכתב לה קרא דריבוי עדיף ממ"מ אבל רי"ש ס"ל דלא עדיף ועיין לחידושי שם בפ' איזהו מקומן דף נ"ז ברש"י ד"ה אין מלמדין ושם בדף ק"ז ע"ב בד"ה אם כן לא יאמר בזריקה גם מ"ש תו איכא למידק במ"ש רש"י דלרי"ש חלב שע"ג הקבה מותר והייגו מסייע בהני ממ"ש בגמ' לקמן כדאקשתא כ"ע ל"פ דאסור כי פליגי בדאייתרא וכתב שם רש"י ז"ל דלר"ע נמי דבעי תותב קרום ונקלף מודה בחלב שע"ג הקבה דדמי לתותב וכיון שכן אמאי לא דריש תיבת כל לאיתויי חלב שע"ג הקבה י"ל הא דלא מרבה ליה ר"ע מכל משום דלא פסיקא ליה דבעי לפרושי והייגו דאקשתא ולכך לא קאמר אלא לרבות שע"ג הדקין וממילא ידעינן נמי לההיא דאקשתא כיון שדומה לשע"ג הדקין אבל רי"ש דאסר נמי דאייתרא שפיר קאמר להביא שע"ג הקבה עוד כתב תו קשה במ"ש רש"י קרום ונקלף והייגו חלב שע"ג הקבה וכ"ש חלב שע"ג הדקין דזה הפך מ"ש

ר"ש"י עצמו בפ' גיד הנשה דף צ"ג אהא דאמר שמואל ריש מיעיא באמתא בעי גרירא וז"ל וזהו חלב שע"ג הדקין שנחלקו בו ר"ש ור"ע באלו טרפות זו קשיא היא ויש ליישב בדוחק הא דקאמר שנחלקו בו וכו' אינו ר"ל שבו בעצמו נחלקו אלא ר"ל ששם יש מחלוקת ר"ש ור"ע והיינו בחלב שע"ג הקבה א"נ אפשר שט"ס נפל בדבריו וצ"ל שמודו בו ר"ש ור"ע גם מ"ש עוד ולי הדיוט יש לדקדק יותר מזה דאפי' תימא דקושטא דמילתא הכי הוא מ"מ הו"ל לרש"י לכתוב כן לעיל בברייתא קמייתא בדברי ר"ע דדריש לאיתויי חלב שע"ג הקב' כי שם ביתו לאשמועי' דכ"ש חלב שע"ג הדקין ב"ל דשם לא הוצרך לכתוב זה שכבר גילה זה בדברי ר"ש שכתב אבל חלב שע"ג הקבה לרי"ש מותר הרי שכתב שחלב שע"ג הדקין הוא דוקא דאסר ר"ש ולא שע"ג הקבה הרי שע"ג הדקין הוא חמור יותר משע"ג הקבה וא"כ ממילא ידעינן דר"ע דאסר שעל הקבה וכ"ש שעל הדקין ודו"ק.

ע"ב א"ר יונתן מאה שישבו להורות וכו' הקשה הב"ש ז"ל וז"ל קשה בעיני טובא הלא הדין מעיקרא ליתא כי א"א שישבו מאה להורות ולא אפי' אחד יותר מהסנהדרין המיוחדי' שהם ע"א מפני שאסור להוסיף ממנין ב"ד של מרע"ה דאל"כ קשה למאי נפקא מינה דפליגי רבנן ור' יהודה ברפ"ק דסנהדרין עש"ב וצ"ל דכלשון גוממא דיבר אפי' אם היו יכולין לישב בסנהדרין יותר משיעורא דיהיב להו קרא וישבו מאה להורות אין חייבין עד שיורו כולן כיון דיכולין לישב קרינן בהו ואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כולן אבל קושטא הוא דאין יכולין לישב יותר משיעור' דידהו דיהיב להו קרא אפי' א' ואם עברו וישבו בין בדרך קבע בין בדרך עראי לא בעינן עד שיורו כולן אלא כיון שהורו שיעורא דסנהדרין ע"א חייבין דהיינו עדה המיוחדת דאמר קרא ועליהם קאי ריבוייא הכל עד שישגו כולן והכי לישנא דגמ' דפריך מהא דתנן הורו ב"ד וידע א' מהם שטעו או תלמיד וכו' ומשני ליה הכא במאי עסיקינן כגון שהרכין ההוא א' מהן בראשו ולא קאמר נמי או תלמיד ש"מ דלא איכפת לן בההוא תלמיד כיון שאינו ממנין העדה המיוחדת אלא שרש"י ז"ל כתב או תלמיד וכו' ולא ידענא אמאי הוצרך לו כיון דהתרצן לא חש ליה ועיין להב"ש ז"ל ודו"ק.

שם ה"ג מסתברא דבכל התורה כולה וכו' הקש' הב"ש ז"ל תימא אמאי איצטריך להסתייע דברי ר' יונתן מכח סברא למה לא מייתי סיוע לדברי ר' יונתן משתי ברייתות שלימות אחת היא בתוספתא דמכילתין דקתני חומר בהוריה שאין בדיני נפשות וכו' שם בהורי' עד שהורו כולן כאחד ובדיני נפשות הולכין אחר הרוב וכו' והשנית היא בספרא בפ' ויקרא דקתני ולא היה מופלא של ב"ד שם או א' מהם אמר להם טועין אתם יכול יהיו חייבין ת"ל כל עדת ישראל ישגו עד שיורו כולן הרי אתה רואה מפורש בשתי ברייתות שהבאתי דקתני עד שיורו כולן כלשון ר' יונתן משמע דלא סגי בשתיקת המיעוט כמו שדייק המקשן בסמוך אלא צריך שיורו כולן לפחות בהרכנת הראש דהא לשון א' אמרו וכו' עש"ב וצ"ל דלישנא עד שיורו כולן אפי' שתק מישתק מינייהו שפיר מיקרי הורו כולן דשתיקה כהודאה דמיא אלא שבדברי ר' יונתן גרסינן אין חייבין עד שתפשוט הוראה בכל עדת ישראל כדגריס רש"י ז"ל והאי לישנא משמע שמוציאין ההוראה מפיהם ולכך לא אסתייע מהנהו ברייתות דלישנא דברייתות לחוד ולישנא דר' יונתן לחוד ובזה ניחא הא דפירש"י ז"ל לקמן גבי הורו ב"ד וידע א' מהן שטעה ואמר להם טועין אתם שכתב ואמר להם טועין אתם לא הוי הוראה מעליא ופטורין דבעי' עד שיורו כולן כדאמר לעיל עכ"ל והוא לישנא דברייתות והכונה הייגו שלא יהא שם חולק אלא דמשתק שתקי דאעפ"י שלא הורו הוראה בפיהם והא דכתב כדאמר לעיל ר"ל הא דאמר במסקנא ואלא מאי כל עדת ישראל אי איכא כולם הויא הוראה וכו' ר"ל איך איכא כולם בהוראה שלא יש מי שחולק הויא הוראה ואי לא לא הויא הוראה אעפ"י שבכל התורה בתר רובא אזלינן הכא שאני דכתיב כל והא דאמר לקמן דף ה' וכתיב לכל העם בשגגה למימרא דרובא אין מיעוטא לא אע"ג דכתיב כל לא אמרינן דוקא שאני התם דכתיב מעיני העדה דמשמע מיעוטא לכך אתי כל לאשמועי' רובא דסלקיגן חד דרגא ודו"ק עוד הקשה הב"ש ז"ל אבל אכתי קשה טובא בעיני דהא כתיב גבי עגלה ערופה וכל זקני העיר ההיא אפי' הם מאה כולם ירחצו ידיהם א"כ קשה על רב האגא למה לא מייתי סיוע לדברי ר' יונתן מהך ברייתא שלימה דכשם דכל זה דוקא הוא ה"ה דכל עדת ישראל ישגו דמאי שנא וכן קשה על רב משרשיא אדפריך על ר' יונתן דקאמר דתיבת כל דוקא הוא ליפרוך על הך ברית' וכו' עש"ב ב"ל דאי מהתם איכא למימר לעולם כל לאו דוקא הוא ושאני גבי עגלה ערופה דדריש בספרי וכל זקני העיר ההיא אפי' הם מאה משום דשני קרא דגבי לקיחה כתיב ולקחו זקני העיר וכן גבי הורדה כתיב והורידו זקני העיר ולא כתיב בהו כל וגבי רחיצה כתיב וכל זקני העיר ההיא מדשני קרא גבי רחיצה וכתב כל ש"מ דכל דוקא הוא אע"ג דבעלמא לאו דוקא הוא ודו"ק.

שם אמרי' ה"ג כגון שהרכין בראשו ק' א"כ לישמועי' מתני' רבותא בשתק וכ"ש אמר להם טועין אתם וליתני וידע א' מהם שטעה ושתק הרי אלו פטורי' וצ"ע.

שם ואלא מאי כל עדת דקאמר רחמנא וכו' הקושיא גלויה ומפורסמת דמאי פריך ואלא מאי כל עדת וכו' הא כבר הוכיח מדכתיב הגוי כלו דכל לאו דוקא ואי דייק כיון דרובו ככולו אמאי כתיב כל א"כ ה"ל למידק נמי גבי הגוי כולו ואי ניחא ליה התם דכתיב כולו לאפוקי מיעוט דאין עוזרין בזירה על הצבור אלא א"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה ה"ג נימ' לאפוקי מיעוט בהורא' והרו' שותקין ושוד כי משני ה"ק אי איכא כולם הויא הוראה וכו' א"כ הוי כל דוקא א"כ הדרא קשיא רב משרשיא לדוכתא דהא לא איתותב ר' יונתן אלא מפני שסובר כל דוקא ומה לי אם פירושו עד שיורו כולן או עד דאיכא כולן סוף סוף הוי כל דוקא וכבר נתעורר הב"ש ז"ל בכל זה ע"ש ומה שהקשה עוד דאמאי איצטריך קרא להאי דבעיא דאיכא כולן והלא בכל דין שבעולם צריך שיהיו כולן ביחד לשנלך אחר הרוב וכו' הא ל"ק דהא דקאמר אי איכא כולן הויא הוראה כמו בכל התורה כולה וכו' וקשה וכי פליג הסתם גמרא על המשנה שיהיו שוין בשגגת ההוראה שלא יש מי שחולק כמ"ש לעיל ועיין בס' קרבן אהרן דף צ"ח פיסקא ד' ובזה ל"ק נמי מה שהקשה עוד דמשמע דהיכא דאיכא כולם תו לא בעינן מידי ואעפ"י שלא שגו המיעוט וחלקו בפ' על הרוב הויא הוראה כמו בכל התורה כולה וכו' וקשה וכי פליג הסתם גמרא על המשנה שלימה וכו' דקתני ואמר להם טועין אתם פטורים וכו' במה שפי' זה המשמעות ממילא נפל וכן מבואר האי פירושא בתשובת הרב הגדול מוהר"ר לוי ן' חביב ז"ל שהעתיק הב"ש ז"ל ע"ש שהביא דבריו ליישב כל הקושיות האלה והנה מ"ש עוד הב"ש ז"ל שכתב אמנם מדברי רש"י יש לדקדק דס"ל דלא איתותב ר' יונתן אלא ממאי דקאמר אפי' הן מאה אבל כל הסנהדרין המיוחדים שהם ע"א צריך שיורו כולן בטעות לפחות בהרכנת הראש מגזירת הכתוב דקאמ' כל עדת ולא סגי בשתיקת המיעוט וכו' ע"ש ותמהני איך אפשר לומר דלמסקנא נמי בעינן שיורו כל הסנהדרין בפיה' או לפחות בהרכנת הראש ולא איתותב ר' יונתן אלא אהא דקאמר אפי הן מאה א"כ כי פריך מהא דתנן הורו ב"ד וידע א' מהם שטעו או תלמיד וכו' לפ"ז ע"כ לא פריך אלא מתלמיד א"כ מאי משני כגון שהרכין ההוא א' מהם וכו' והא לא פריך אלא מתלמיד והו"ל לשנויי כגון שהרכין ההוא תלמיד בראשו ועוד מותיב אח"ז מהא דתנן הורו ב"ד וידע א' מהם שטעו ואמר להם טועין אתם וכו' והא קשיא זו תיקשי אף למסקנא ולא אר' יונתן דוקא וי"ל דאה"נ דקשיות הללו בין לר' יונתן בין למסקנא וקא משני שפיר ולא איתותב ר' יונתן אלא אהא דקאמ' אפי' הן מאה דס"ל דכל דוקא אף לשאין מיוחדים לסנהדרין ועל זה איתותב מהגוי כולו דלא בעינן כולן אלא כי כתיב כל הוא דוקא לסנהדרין המיוחדי' כמ"ש הב"ש ז"ל ולדעתי החלושה אי לא מסתפינא אמינא שצ"ל במקום תיבת ואלא צ"ל ואב"א והוא דמעיקרא אותביה לר' יונתן מהגוי כולו דכל לאו דוקא אלא רובו ככולו וכיון דרובא הורו ביניהם להתיר הויא הוראה אע"ג דשאר מישתק שתקי ודלא כר' יונתן דבעי עד שיורו כולן בפיהם משום דסובר כל דוקא ואח"כ קאמר ואב"א מאי כל עדת וכו' ר"ל אף את"ל אע"ג דכל של דברי קבלה לאו דוק' מ"מ כל של תורה דוקא הוא איכא למימר ה"ק אי איכא כולם הויא הוראה וכו' ר"ל דכל דלהכי הוא דאתא לאשמועינן דבעי שיהיו כולן שוין בהוראה דלא יש מי שחולק עליהם ואומר להם טועין אתם ואז הויא הוראה אע"ג דקצת מישתק שתק ולעולם לא בעי שיאמרו כולן בפיהם כדר' יונתן ודו"ק נ"ל ואם שגיתי אתי תלין משוגתי.

שם אמר ר"ע מודה אני בזה וכו' תימא למי אמר ר"ע מודה אני בזה אי לר"ש דפוטר הא תלמידו הוא ואי לר"א דאמר הלך לו למדינת הים פטור ואמר לו ר"ע אף אני מודה בזה ר"א נמי תלמידו הוא דסתם ר"א הוא ר"א בר שמוע וא"כ איך אפשר לומר דר"ע אומר לתלמידיו שהוא מודה לדעתם ועוד נראה דוכחא ר"ע אינו אלא עם בן עזאי והנה ראיתי בירושלמי דהכי גרסי במתני' הלך למדינ' הים אמר ר"ע רואה אני בזה שהוא קרוב לפיטו' יותר מן החובה וגי' נכונה היא והוא כדאיתא בגמ' אמר רבא החזיק בדרך איכא בינייהו וכו' זהו כוונת מתני' הלך לו למ"ה דהיינו החזיק בדרך לילך לו למ"ה אמר ר"ע רואה אני בזה שהוא קרוב לפטור יותר מן החובה ועל זה פליג בן עזאי כדאיתא בגמ' ואפשר שהגי' היתה במתני' מודה אני בזה ברי"ש ונתחלפה להם הגי' ריי"ש בדל"ת ולעולם ויכוח ר"ע הוא עם בן עזאי ודו"ק.

שם לפי שלא ניתנה הוראה וכו' פירש"י ז"ל לפי שלא ניתנה וכו' ויחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור א"כ לפ"ז גם ר"א גם ר"ע גם בן עזאי כולהו ס"ל הכי יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור שהרי לא חייב אלא מן הספק ודוקא אם יושב לו בתוך ביתו וקשה לפ"ז א"כ לעיל דרב יהודה אמר מאן הוא דאית ליה פטור הוא ר' יהודה ורבי נחמן אמר הוא ר"מ ואמאי לא אייתי כל הני תנאי דמתניתין דסברי יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור וי"ל דבעי לאשכוחי בחד דוכתא דפליגי בהכי ולכך רב יהודה אייתי מספרא דאשכחן שם דפליגי ומשום דר' יהודה אשכחן ליה דדריש מיעוטי לכך אוקי ההוא דפטר הוא ר' יהודה כדאיתא לעיל ורב נחמן אשכח ברייתא דפליגי ר"מ וחכמים משא"כ מתני' דלא אשכחן בה רבנן דפליגי וסברי דחייב ודו"ק. אבל הרמב"ם ז"ל שם ס"פ י"ד מהל' שגגות ס"ל דכל הני תנאי סברי יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וטעמא דפטור משום שכבר נתחייבו ב"ד ע"ש להראב"ד ולהכ"מ ז"ל.

שם ואב"א כגון דלא הו"ל במתא אינו ר"ל שהלך לו למ"ה דבהא כ"ע ל"פ דפטור דכי דפליגי ר"ש ור"א הוא ביושב לו בביתו דר"ש פוטר ור"א אומר ספק אלא ר"ל שלא היה בעיר בשעת גובייתא שהלך חוץ לעיר לצורך איזה דבר ולא נתעכב וחזר לעיר והנה לדעת ר"א שאומר ספק ומביא אשם תלוי אי סבר כמ"ד בתחילה גובין עליהם ע"כ דצריך להני שינויי כגון שגבו סתם או דלא הו"ל במתא דאי לא תימא הכי אמאי ספק כיון דגבי להו הו"ל הודע והנה הרמב"ם ז"ל שם בפ"ד מהל' שקלים דין ב' כתב דפר העלם דבר ושעירי ע"ז בתחילה גובין להם ואינן באין מתרומת הלשכה ושם בס"פ י"ד מהל' שגגות פסק כר"א שמביא אשם תלוי והתימא ממנו אמאי לא התנה כגון שגבו סתם או כגון דלא הו"ל במת' דאי לאו הכי הו"ל הודע וחייב חטאת קבועה וצ"ע.

דף ד' ע"א אימא דבר כולה מילת' משמע כתב בס' ב"ש וז"ל דומי' להא דתניא וכו' המתנבא לעקור דבר מן התורה חייב לקיי' מקצת ולבטל מקצת פטור ופירשי' הטעם דפטור דהתם כתיב דבר דהיינו דבר שלם ולא חצי דבר ואין להקשות למה לא ילפי' נביא השקר והוראת ב"ד מהדדי בג"ש דבר דבר כשם דיליף רב אשי דבר דבר מזקן ממרא משום דאין אדם דן ג"ש מעצמו אלא א"כ קיבלה מרבו ואולי לא קיבלו מרבם ג"ש זו ע"כ"ל לא ידענא מאי קא משני דאין אדם דן ג"ש מעצמו וכו' שהרי בכוליה הש"ס פריך מאי קא חזית דגמרת ממלה פלונית ליגמור ממלה פ' ומאי פריך והא אמרת אין אדם דן ג"ש מעצמו וכו' אלא ע"כ שורשו של דבר הוא דכל ג"ש נמסרה למשה בסיני סתם ומסרן הכתוב לחכמים איזו ג"ש נידון אלא שלא נמסרו בשוה פעמים נמסרו המקומות לבד כלומר פ' ילמוד מפ' ונשארו תיבות הג"ש לחכמים לדון איזו הן כההיא דפ' אלו נערות דף ל"ה דקאמר אשר לא אורשה מופנה לג"ש למילף אונס ומפתה מהדדי ופריך ואימא בתולה לג"ש מדפריך הכי משמע שקבלו מרבם דאונס ומפתה למידין זה מזה בג"ש אבל לא קבלו מאיזה תיבה ולכך חזר הגמ' לידע ולעמוד על התיבות המופנות לג"ש ההיא ובכה"ג איכא בפ"ק דסנהדרין גבי ולא את גביא השקר אלא בב"ד של ע"א וקאמ' מה"מ אמר ריב"ח אתיא הזדה הזדה מזקן ממרא ופריך והא הזדה כי כתיב וכו' אלא אמר ר"ל גמר דבר דבר מהוראתו מדמעיקרא בעי למילף הזדה הזדה ופריך ליה והדר קאמר דגמ' דבר דבר משמע שקיבלו מרבם דגביא השקר יליף מזקן ממרא אבל לא קבלו מאיזו תיבה ולכך חזר לידע ולעמוד על התיבות המופנות לג"ש ההיא ופעמים נאמרו התיבות סתם מלה פ' ילמוד ממלה פ' ולא נמסרו המקומות והחכמים מבקשים מנוח לתיבות אשר ייטב להם לדורשם בהן זהו העיקר שעליו סובבת כל הג"ש שבש"ס כ"כ בס' הליכות עולם ש"ד פ"ב ע"ש א"כ לפ"ז מאי משני הב"ש ז"ל דאין אדם דן ג"ש מעצמו וכו' הא ג"ש זו דבר דבר היא קבלת תיבות סתם מלה פ' ילמוד ממלה פ' ולא נמסרו המקומות ומאי חזית למיגמר דבר דבר מזקן ממרא אימא דבר דבר מנביא השקר וי"ל דמסתברא למיגמר הוראה מהוראה דהיינו הוראת ב"ד מהוראת זקן ממרא דתרוייהו חד דינא אית להו דבעינן עד שיאמרו להם מותרין אתם לעשות כדאיתא בריש מכילתין ולא הוראה מנבואה ודו"ק.

שם קרי ביה ונעלם מדבר הא דקרי ביה הכי נראה משום דדבר מופנה היא דלא הו"ל למיכתב אלא ונעלם מעיני הקהל ועשו וגו' או ליכתוב ונעלם מעיני הקהל דבר ועשו וגו' אלא מדסמך דבר לונעלם למידרש דקרי ביה ונעלם מדבר ודו"ק ושוב ראיתי להרב ס' קרבן אהרן דף צ"ח ע"ד שכתב כן ע"ש.

שם חזקיה אמר וכו' מכל מצות ולא כל מצות אע"ג דתנא נקיט ונעלם דבר ולא כל הגוף אסיפיה דקרא סמיך ואע"ג דקרא ועשה אחת מכל מצות לא קאי אב"ד אלא אקהל מ"מ מיסתברא דחד דינא אית להו כיון דמעשה הקהל בביטול מקצת וקיום מקצת ה"ה הוראת ב"ד הכי הלא דאין סברא לומ' דהוראת ב"ד בעי שיעקור כל הגוף ולא סגי בביטול מקצת ומעשה הקהל דוקא בביטול מקצת וקיום מקצת דא"כ לא הוי המעשה דמי להוראה ולא מיקרי עשו בהוראת ב"ד ודו"ק ועיין בס' ב"ש.

שם מצות כתיב וא"ת הניחא למ"ד יש אם למסור' אלא למ"ד יש אם למקרא מאי איכא למימר י"ל כמ"ש התוס' שם בפ"ק דסוכה דף ו ע"ב בד"ה ור"ש וז"ל כולהו מודו דדרשי' מקרא ומסורת דלא על חנם נכתב כן אלא במילתא דמיכחשי אהדדי פליגי וכו' עש"ב ה"נ לא מיכחשי אהדדי דיש לדרוש המקרא ועשה א' מכל מצות ה' דעבד חד מהני או שבת או ע"א או נדה וג"כ יש לדרוש המסורת מכל מצות דעשה מקצת מחד מהני ממצות שבת או מקצת ממצו' ע"א או מקצת ממצות נדה וכיון דלא מיכחשי אהדדי כ"ע מודו דדרשינן מקרא ומסורת ודו"ק.

שם מה ממרא מן הדבר ולא כל הדבר הקשה הב"ש ז"ל ק"ל טובא דהא כתיב בספרי ריש פ' ראה וסרתם מן הדרך וגו' מכאן אמרו כל המודה בע"א ככופר בכל התורה כלה והקשו המפרשים היאך פירשו סרתם מן הדרך סר מכל הדרך דהא משמעות מן בכל מקום מקצתו ולא כולו וכמו שדרשו להדיחך מן הדרך אפי' מקצת הדרך בס"פ הנחנקין ותירצו משום דלשון הסרה בכל מקום אינו נופל רק על הסרת הדבר מכל הדבר א"כ היאך יכול רב אשי לפרש לא תסור מן הדבר מקצת דבר ולא כל הדבר דהא לשון הסרה בכ"מ אינו נופל רק על הסרת דבר מכל הדבר כמו שנתבאר וכו' עש"ב וג"ל ליישב דעיקר ילפותא היא כדיליף בתוספתא דמכילתין מדכתיב בין דם לדם ולא כל דם בין דין לדין ולא כל דין וכו' כמו שזכר הב"ש ז"ל אלא בתר דילפי' מהאי קרא דאין זקן ממרא חייב אלא על ביטול מקצת וקיום מקצת ע"כ הא דכתב ביה לא תסור מן הדבר אע"ג דלשון הסרה בכ"מ אינו נופל אלא על הסרת הדבר מכל וכל הכא שאני דגלי קרא בין דם לדם ולא כל דם וכו' וע"כ פי' מן הדבר הוא ולא כל דבר כמו להדיחך מן הדרך דהסרה זו יצאה מכלל כל הסרה הכתובה בכ"מ כיון דגלי קרא דאינו חייב אלא על ביטול מקצת וקיום מקצת וזהו דנקיט רב אשי לימודו מלא תסור מן הדבר ולא כל הדבר דסמיך אההיא דרשא דבין דם לדם וכו' דהיא גילתה לנו דהא דכתיב לא תסור מן הדבר היינו מקצת דבר והסרה זו יצאה מכלל כל ההסרות ודו"ק.

שם א"ר יהודה אמר שמואל אין ב"ד חייבין וכו' מ"ט זיל קרי בי רב הוא הא דאיצטריך קרא וסברא משום דאי מקרא ה"א אם הורו בביטול מקצת וקיום מקצת לעולם חייבין אע"פ שהיא כתובה בתורה וצדוקין מודין בה כגון שהורו הבא על שומרת יום כנגד יום פטור כפשט' דמתני' אע"פ שהיא כתובה בתורה כיון דלא הוי אלא ביטול מקצת וזה מקצת הוא מחלקי מצות זבה זכן אם הורו המוציא מרשות לרשות פטור שהוא חלק א' מחלקי מצות שבת וכן אם הורו המשתחוה פטור שהוא חלק א' מחלקי ע"א אע"פ שכולהו כתיבי בתורה וצדוקין מודין בהן כיון שאינן אלא ביטול מקצת ב"ד חייבין לכך איצטריך סברא לומר אע"פ שאינו אלא בביטול מקצת פטורין כיון שהצדוקין מודים בה זיל קרי בי רב הוא ואי אשמעינן סברא לבד ה"א בתו מאנוסתו דאתיא מג"ש כדאיתא בפ' הנשרפין דף ע"ו וכן אם חמותו ואם חמיו דכולהו אתיין מג"ש כדאיתא התם בר"פ הנשרפין דאין הצדוקין מודין בהן דלית להו ג"ש אם הורו להתיר חייבין דלא הוי זיל קרי בי רב הוא אע"ג דעקרי כל הגוף לכך איצטריך קרא ונעלם דבר ולא כל הגוף ודו"ק וכן ראיתי בתוס' להר"א איטנגין ז"ל שכתב להאי טעמא הא דאיצטריך קרא ועיין להב"ש ז"ל שעמד בקושי זה והנה מ"ש הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לפי' המשנה וז"ל והתנאי הרביעי שיטעה בדבר המקרא או במה שיורה עליו המקרא עכ"ל כוונתו לומר שהדבר יש לו שורש במקרא אבל אינו מבואר במקרא ואין הצדוקין מודין בו כגון הא דאמרי הבראה באשה דוה הוא דכתיבא ולא בשומרת יום כנגד יום שזה יש לה שורש במקרא דכתיבא בנדה וילפי מינה שומרת יום כנגד יום שבזה אין הצדוקין מודין וכן הא דאמרי זבה אינה אלא ביממי שיש לה הוראה במקרא שישנה אפי' בלילי כדכתי' על נדתה סמוך לנדתה כדאית' בשילהי נדה אלא שאין הצדוקין מודים בו וכן הא דאמר גמ' לקמן גבי הוצאה וגבי השתחוא' דכולהו אית להו הוראת במקרא אלא שאין הצדוקין מודים בו ודו"ק כן נ"ל לפרש דבריו ויותר נ"ל שט"ס נפל בדבריו וכצ"ל והתנאי הרביעי שלא יטעה בדבר המקרא וכו' וזהו שכתב כמו שיתבאר והוא לקמן גבי מתני' הורו ב"ד לעקור את כל הגוף שכתב שם אבל כששכחו מקרא ממ"ש בתורה או דבר שיש לו סמך גדול במקרא הם פטורים וכו' ודו"ק.

שם תנן יש נדה בתורה ע"ש בס' ב"ש.

שם הא כתיב כ' וספרה לה ל"ג וספרה לה אלא ה"ג הא כתיב יהיה לה מלמד וכו' דמהא הוא דיליף בשילהי נדה לשומרת יום כנגד יום ועיין בס' ב"ש.

שם דאמרי הבראה שריא וכו' כתב הב"ש ז"ל איכא למידק דהא אמרי' ביבמות בפ' הבא על יבמתו א"ר יוחנן הבראה זו הכנסת עטרה גמר ביאה ממש מכאן ואילך אינו אלא נשיקה ופטור עליה וכו' ומסתמא דפטור משום ביאה קאמר ר"י אבל משום לא תקרבו לגלות ערוה מיהא חייב וכו' וא"כ נהי דהלכה כר"י לגבי שמואל דפטור משום ביאה על נשיקת עטרה מ"מ הואיל דאפי' לר"י חייב על נשיקת עטרה משו' לא תקרבו כמו שנתבא' למה לא משני כאן עדיפ' מינה דאמרן נשיק' עטר' שריא הכנס' עטר' הוא דאסור וכו' אלא שאין אנו צריכין לזה דאפי' את"ל דפטור משום ביאה קאמרי ר"י אבל משום לא תקרבו מיהא חייב ל"ק למה אין משני כאן דאמרי נשיקת עטרה שריא וכו' משום דהא ודאי דעל נשיקת עטרה אינו חייב אלא מלקות בלבד לכל היותר דאין חיוב כרת אלא דוקא בביאה ולא על קריבה וכו' ותנן לקמן בפ"ב אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת וכו' הילכך א"א לשנויי כאן דאמרי נשיקת עטרה שריא וכו' כנ"ל עכ"ל והנה קושי' הרב עדיין במקומה עומדת דהא שמואל סבר דהעראה זו נשיקה ומיחייב עלה כדאמר התם בפ' הבע"י דף נ"ה ע"ב וכיון דהכא שקלי וטרי אליבא דשמואל דאמר אין ב"ד חייבין וכו' אמאי לא משני אליבא כגון דאמרי נשיקת עטרה שריא וכו' ונ"ל דאה"נ לדעת שמואל דסבר דהעראה זו נשיקה היינו הא דמשני דאמרי הראה שריא ר"ל נשיקת עטרה דלדעת שמואל היא נקראת הראה גמר ביאה היא דאסירא היינו הכנסת עטרה דלהכנסת עטרה קרי גמר ביאה כי הא דאמר שם כי אתא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן גמר ביאה בשפחה חרופה זו הכנסת עטרה והש"ס סתם דבריו וקאמר דאמרי הראה שריא גמר ביאה הוא דאסירא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ר"ל לשמואל דאמרי נשיקת עטרה שריא דזו נקראת לדעתו הראה גמר ביאה הוא דאסירא היינו הכנסת עטרה דהיא נקראת גמר ביאה לדעתו כדאמרן ולר"י הראה שריא היינו הכנסת עטרה גמר ביאה הוא דאסירא היינו גמר ביאה ממש ודו"ק וא"ת בין להאי שינוייא בין לכל הני שינויי דמשני לקמן לכולהו משמע דצדוקין מודים בשומרת יום כנגד יום וע"כ דב"ד לא עקרו לשומרת יום כנגד יום כל עיקר אלא שעקרו מקצת ממנה כדמשני א"כ אמאי תני מתני' אמרו יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור דמשמע דעקרו לשומרת יום כנגד יום כל עיקר לא הו"ל למיתני אלא אמרו יש שומרת יום כנגד יום בתורה אבל המערה בה פטור או דאמרי אינה אלא ביום וי"ל דמתני' איירי בביטול מקצת וקיום מקצת וקמ"ל דאף אם עקרו לשומרת יום כנגד יום כל עיקר מיקרי ביטול מקצת וקיום מקצת כיון שאמרו יש נדה בתורה כדבעי הש"ס למימר לקמן אלא לשמואל דאמר דבעינן דבר שאין הצדוקין מודים בו משנינן מתניתין בהכי ודו"ק.

שם הא כתיב משכבי אשה שם בסנהדרין בפ' א' דיני ממונות דף ל"ג ע"ב גבי הא דתנן אין מחזירין לחובה אמר רחב"א א"ר יוחנן והוא שטעה בדבר שאין הצדוקין מודים בו אבל טעה בדבר שהצדוקין מודים בו זיל קרי בי רב הוא בעא מיניה רחב"א מר"י טעה בנואף ונואפת מהו וכו' איתמר נמי א"ר אמי א"ר יוחנן טעה בנואף חוזר אלא ה"ד אין חוזרין א"ר אבהו א"ר יוחנן כגון שטעה שלא כדרכה ופירש"י ז"ל דלא מפרש חיובא בהדיא דילפינן ממשכבי אשה שתי משכבות ואין הצדוקין מודים בו והקשו עליו התוס' ז"ל דבדבר זה מודים כדמוכח מהכא דפריך והא משכבי אשה כתיב וכתבו וי"ל דהכא מיירי בהראה דאמרי בכדרכה אפי' בהראה אסור בשלא כדרכה בגמר ביאה אסור הראה שריא ואע"ג דפריך התם אההיא שינויי' מ"מ לפי המסקנא דהתם איתוקם ההוא שינוייא שפיר עכ"ל וכתב עליהם הב"ש ז"ל ואני שמעתי ולא אבין את דבריהם שהרי לפי המסקנא דהכא הדר מהאי שינויא מדאמר אלא לעולם כדרכה וכו' אלמא דהצדוקין אינם מודים דהראה אסור בשאר עריות אפי' בדרכה וכו' ע"ש ונ"ל דט"ס נפל בדבריהם וכצ"ל מ"מ לפי מתני' דהכא איתוקם וכו' ור"ל דהתם לא פריך אההיא שינוייא אלא משום דלא מיתיישבא ליה ההיא מתני' דא"ה אפי' נדה נמי אבל הכא גבי אין מחזירין לחובה איתוקם ההוא שינוייא שפיר דמסקינן כגון שטעה שלא כדרכה דמתני' מיתיישבא ביה שפיר א"נ יש ליישב הנוסחא כמות שהיא כתובה לפנינו והא דכתבו לפי המסקנא דהתם איתוקם וכו' ר"ל לפי האי שנוייא דמשני כגון דאמרי זבה לא הויא אלא ביממי וכו' דלפי האי שינויא קושטא הוא דצדוקין מודים דכדרכה אסור אפי' הראה דלא דחי הש"ס אלא משום דקשיתיה מתני' א"ה אפי' נדה נמי ולכך הדר מהאי שינוייא ואמר דצדוקין אינם מודים בהראה אפי' כדרכה אלא דוקא בנדה אבל להאי שינוייא דמתני' איירי דאמרי זבה לא הויא אלא ביממי וכו' יתוקם שפיר ההוא שינוייא הכא גבי אין מחזירין לחובה כגון שטעה שלא כדרכה דאמר הראה שריא בשלא כדרכה דלא אסירא אלא בכדרכה שהצדוקין מודים בה דנפקא לן מהיקשא דר' יונה כדאי' בפ' הבע"י דף נ"ד ע"ב דצדוקין מודים בהיקשא להאי שינוייא ודו"ק.

שם ודאמרי הראה באשה דוה היא דכתיבא כתב הב"ש ז"ל אבל ק' בעיני מ"ש שומרת יום שסופרת אחד לאחד שמודים בו הצדוקין מפי הראה דזבה ושומרת יום שהרי שומרת יום כנגד יום מה שסופרת אחד לאחד אינו כתוב בהדיא בתורה דעיקר קרא כתיב בזבה גדולה יהיה לה מרבינן שומרת יום כנגד יום וכו' ואפ"ה מודים בו הצדוקין וכו' א"כ אמאי אינן מודים גם בהראה דזבה ושומרת יום כנגד יום אע"ג דהראה בנדה הוא דכתיבה מה בכך נילף מנדה שהרי ליכא למיפרך מה לנדה שכן מטמא את בועלה דהא זבה ושומרת יום ג"כ מטמא את בועלה וכו' ובהא ודאי אפי' הצדוקין מודים וכו' ונ"ל דלהאי שינוייא יסבור דאין הצדוקין מודים דזבה ושומר' יום מטמאין את בועלן משום הא דילפי' שמטמאין את בועלן הוא מדכתיב טמאה מלמד שמטמאה את בועלה בנדה וממעטינן מהיא היא מטמא את בועלה ואין הזב מטמא את בועלה ואין הזב מטמא מה שהוא בועל כדאיתא בשלהי נדה והצדוקים סוברים דכולה קרא טמאה היא אתי למיעוטא היא טמאה ואין בועלה טמא ומעתה ליכא למילף מנדה דאיכא למיפרך מה לנדה שכן מטמאה את בועלה וכו' עוד כתב הרב ז"ל וע"ק לפי האי שינוייא למה נקט דוקא אבל הכא בהראה על שומרת יום פטור ולא נקט הכא בהראה על שאר עריות פטור וג"ל דגם להאי שינוייא דסובר דצדוקין מודים בהיקשא דר' יונה והראה אסירא בכל העריות דכולן הוקשו בפרשת עריות לנדה לבד מזבה ושומרת יום דלא כתיבא בפ' עריות ולא הוקשו לנדה והא דאמרי הראה באשה דוה הוא דכתיבא לאו לאפוקי שאר עריות אלא לאפוקי זבה ושומרת יום אלא שמדברי התוס' שם בפ' א' דיני ממונות שהעתקתי לעיל לא משמע הכי ויש ליישב דאה"נ דה"מ למיתני הכי אלא דניחא ליה למינקט כוליה באיסור טומאה עוד כתב הרב ז"ל ועוד לפי האי שינוייא לא מתיישב שפיר הלשון אמרו יש נדה בתורה מאחר דלא מיירי אלא שהורו בהראה שהאסורה דוקא בנדה ולא בשאר עריות ועל זה אינו נופל יש נדה בתורה עכ"ל אמת הוא דדחיקא טובא לישנא דמתני' ואפשר דמפני זה משני עוד ואב"א דאמרי זבה וכו' ודו"ק.

שם ואמאי הוצאה הא כתיב' לא תוציאו משא מבתיכם אע"ג דשם ר"פ הזורק דף צ"ו ע"ב יליף הוצאה מדכתיב ויצו משה ויעבירו קול במחנה ע"ש גם בשילהי פ"ק דעירובין יליף מדכתיב אל יצא איש ממקומו מ"מ מפני שאינה מבוארת בהני קראי בפי' ואפשר שהצדוקים אינם מודים בהני דרשי לכך ניחא להביא מדברי קבלה שהצדוקים מודים בהן ודו"ק.

שם דאמרי הוצאה הוא דאסור הכנסה מותר ע"כ דל"ג במתני' אבל המוציא מהר"י לר"ה פטור דהא בהכנסה איירי דבהוצאה מודי' בה אלא ה"ג אבל מוציא מרשות לרשות פטור ותנא להכנסה קרי לה הוצאה ודו"ק ועיין בתו' להר"א איטנגי"ן ז"ל.

שם ואב"א דאמרי הוצאה והכנסה הוא דאסירא וכו' אע"ג דהכנסה אתיא מסברא מה לי אפוקי מ"ל עיולי מ"מ הצדוקים מודים דסברא מעלייתא היא טפי מהא דזריקה שכתבו התוס' שם בריש הזורק בד"ה הכנסה דאית בה נמי סברא מ"ל ע"י הוצאה מ"ל ע"י זריקה ודו"ק.

ע"ב בעי רב יוסף אין חרישה בשבת מהו וכו' פירש"י ז"ל הכא לא מיבעיא ליה לרב יוסף בדבר שאין הצדוקים מודים כלל אלא בביטול מקצת וקיום מקצת קא מיבעיא ליה מפירושו נראה דרב יוסף פליג אדשמואל ולא בעי דבר שאין הצדוקין מודים בו אלא שמהרש"א ז"ל שם בחידושיו כתב דרב יוסף מודה לשמואל וכ"כ מוהר"א איטנגי"ן ז"ל בתוספותיו אלא הא דנקט רב יוסף חרישה רישא דאבות מלאכות נקט וחרישה צדוקים מודים בה ע"ש ור"ל דבעי אי הוי בענין זה דבר שאין הצדוקים מודים בו אי הוי בביטול מקצת וקיום מקצת וחייבין ב"ד או דילמא בעקירת כל הגוף דמי וב"ד פטורים אבל קושטא הוא אי הורו אין חרישה בשבת פטורים דדבר שהצדוקים מודים בו וזיל קרי בי רב הוא ובהכי ניחא דלא פריך במאי טעו כדפריך לקמן משום הא דנקט חרישה לדגמא בעלמא נקטינן ומהתימא מהרמב"ם ז"ל שם בפ' י"ד מהל' שגגות דין ב' שכתב אבל אם טעו וכו' או שעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה הרי אלו חייבין מלבד מה שקשה עליו דהויא בעיא ולא איפשיטא והו"ל למפשיטא

לקולא וכבר נתעורר בזה מרן כ"מ ז"ל ע"ש מה שנדחק לייש' אלא שקשה עליו עוד הא הוי דבר שהצדוקים מודים בו וזיל קרי בי רב הוא ואמאי חייבין שהרי פסק כשמואל ואפשר לומר מ"ש או שעברו אב מאבות מלאכות וכו' לא אחרישה קאמר וכיוצא בה שהצדוקים מודים בה אלא איירי במלאכה שאין הצדוקים מודים בה ופסק דחייבין משום דהוי ביטול מקצת וקיום מקצת וע"ש להל"מ ז"ל.

שם ואמר להם טועין אתם פירש"י ז"ל לא הוי הוראה מעליא ופטור דבעינן עד שיורו כולן כדאמר לעי' עכ"ל ע"ש להב"ש ז"ל ועיין כל מ"ש בזה לעיל שם במימרא דר' יונתן.

שם או שלא היה מופלא של ב"ד שם פירש"י ז"ל אע"ג דלא הוה מסנהדרין עצמו וכו' ואיכא למימר אם נצטרך א' מהם לצאת לדרך וכו' ע"ש לתוס' בפ"ק דסנהדרין דף י"ז ע"ב בד"ה א' ממונה על כולן ועיין להב"ש ז"ל.

שם או נתין הקשה הב"ש ז"ל מה צריך למיתני נתין בשלמא גר וממזר צריכה דאי אשמעינן גר ה"א דוקא גר פסול משום דלא בא מטפה כשירה אבל ממזר אימא לא ואי אשמעינן ממזר ה"א דוקא ממזר פסול משום שאינו ראוי לבוא בקהל אבל גר אימא לא צריכה אבל נתין דתרתי ריעותא אית ביה פשיטא דפסול וכו' ונראה לי דאיצטריך למיתני נתין דתרתי ריעותא דאית ביה קלישי ביניהו דאי הא דאינו ראוי לבוא בקהל לא הוה אלא מדרבנן דדוד המלך ע"ה הוא שגזר עליהם ולא דמי לממזר דהיה מן התורה גם לא דמי לגר שבא מטיפה פסולה דנתין כמה דורות הוא בגירות מימות יהושע ולא נאסר לבוא בקהל אלא מדוד ואילך ולא הוה ממש מטיפה פסולה לכך איצטריך למתני ודו"ק אבל מה שהקשה אמאי לא תני חלל קשיא היא וצ"ע.

שם או זקן שלא ראוי לבנים פירש"י ז"ל וקשיא לי מפני מה אין ראוי להוראה עכ"ל עיין להל"מ ז"ל בר"פ י"ג מהל' שגגות ועיין להב"ש ז"ל.

שם נאמר כאן עדה וכו' עיין להרמב"ם ז"ל שם בפ' י"ג מהל' שגגות ומ"ש הל"מ ז"ל וע"ש בת"כ דף צ"ח ע"ב שמבואר בהדיא כפירש"י ואדרבא ע"א הוא דיליף בג"ש דמעיני מעיני בפר העלם דבר וע"ש להר"ב קרבן אהרן ז"ל שנתן טעם דלא מצי למילף בג"ש דעדה דכתיב בע"א מושפטו העדה.

שם לא היה מופלא של ב"ד שם נמי פטורים מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו ר"ל שלא היה להם תכף ומיד לעשות כאותה הוראה כיון שלא היה מפלא של ב"ד שם אלא היה להם לילך אצלו וללמוד ממנו אם הוראתם כדין היא או טעה בה והם לא עשו כן ולא למדו ולכך לא הוי שוגג ממש ודו"ק.

שם הורו ב"ד שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין מביאין פר הא דלא פריך הכא פשיטא כדפריך לקמן בריש פ"ב גבי כהן משיח ויכול לשנויי נמי הכא כדמשני התם משום דהכא ליכא פשיטותא דקמ"ל טובא דהוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל כדאיתא לעיל דף ג' דאין זה מבואר ומפורש בקרא היטב כדאית' לקמן משא"כ בכהן משיח דההוראה והמעשה תלוי בעצמו כפשטי' דקרא ולכך פריך התם פשיטא דהא אף במזיד ועשה שוגג בעי למימר דחייב אי לאו קרא דלאשמת העם ודו"ק.

דף ה' ע"א ת"ר ידעו וטעו מה שהורו יכול יהו חייבין ת"ל ונעדה החטאת ולא שיוועדו החוטאין הרמב"ם ז"ל העתיק להאי ברייתא שם בפ' י"ד מהל' שגגות דין י"ד ומפרשה כפי' רש"י ז"ל אלא דבהא דקתני ולא שידעו החוטאין יש לו דרך אחר בזה ואינו מפרש כפירש"י ז"ל והוא משום דהוה גריס ולא שיודיעו החוטאין ע"ש להל"מ ז"ל ולהב"ש ז"ל ומ"ש וגם על פירש"י יש לדקדק מה שפי' ואכלו הקהל שוגגין חלב ודם לא ידענא מה דחקי לפרש דאכלו תרוייהו חלב ודם והלא לפי דרכו יכול לפרש שהן יודעים בודאי שאכלו שוגגין ע"פ הוראת ב"ד חלב או דם רק ששכחו איזה מהן אכלו בשגגת הוראת ב"ד דכשם שהב"ד שכחו אם על החלב הורו או על הדם הורו כך אפשר לומר שהעם שכחו אם חלב אכלו או דם אכלו בהוראת ב"ד וצ"ע ונלע"ד שזה הפי' יצדק יפה לדעת הרמב"ם ז"ל שסובר ששכחת ב"ד לבד סגי לפטור ב"ד אעפ"י שהעם יודעי' במה הורו דקרוב הוא דב"ד שכחו במה הורו דשכחה מצויה היא כיון דאין תלוי בב"ד אלא ההוראה שכיח ששכחו במה הורו אבל לפירש"י ז"ל שסובר דבעינן שגם העם אינם יודעים על מה הורו אם על החלב או על הדם זה כמו זר נחשב שכל הקהל או רובם שכחו מה שאכלו לכך מפרש רש"י ז"ל שאכלו הקהל שוגגין חלב ודם חד בשגגת מעשה בלבד וחד בשגגת הוראה דבזה מצויה השכחה בין לקהל בין לב"ד כיון ששגגו בשניהן נסתפק להם איזה מהן היה הוראת ב"ד ודו"ק והנה הרמב"ם ז"ל שם בפ' י"ב דין ב' כתב ב"ד שנסתפק להם אם שגגו בהורא' או לאו שגגו אינן חייבין באשם תלוי שנא' ונודעה החטאת עד שתוודע ואח"כ יתחייבו בקרבן כמו שיתבאר וכתב עליו מרן כ"מ ז"ל שם ת"ר ידעו שהורו וטעו מה שהורו יכול יהו חייבין ת"ל ונודע' החטאת ומפרשה רבינו שהורו ונתספק להם אם שגגו אם לאו עכ"ל עיין להב"ש ז"ל מה שהרבה להקשות על מרן ז"ל גם הל"מ ז"ל וכתכו דזה הדין יצא לרבינו ז"ל מפי משנה שלימה לקמן בפ"ב דקתני אשם תלוי משיח וב"ד פטורים וכתב הל"מ ז"ל וקשה דמהאי קרא דונודעה החטאת לא מפיק שם ברייתא אלא היכא דלא ידעי ב"ד על מה הורו אי על חלב או על דם דפטורים ומוכרח הוא שם לפרש כן בההיא ברייתא וכו' וא"כ איך הביא רבינו ז"ל פסוק זה למעט אשם תלוי בציבור דמהאי קרא לא ממעט ואין מיעוטו אלא מקרא דוכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג מי שחטאו ושגגתו שוה יצא משיח וכו' ומהאי טעמא נתמעט צבור שאין שגגתו וחטאו שוה וכמ"ש רש"י ז"ל ברפ"ב דהוריו' וכו' וא"כ מהאי קרא היה לו לרבינו ז"ל למעט אשם תלוי וכו' עכ"ל הנה איתא בירושלמי דמכילתין שלהי פרקין רבי זעירא בשם רב חסדאי תנייא תמן הורו ב"ד ועשו הן וידעו מה הורו וטעו מה הורו ושגגו מה הורו יכול יהו חייבין ת"ל ונודעה החטאת לא שידיעו החוטאים מה נפשך חלב הורו חייבין שבת הורו חייבין א"ר בון בר חייא אתיא כר' אליעזר כר' יהושע לא אתיא א"ר יוסי ברם כר' יהושע אתיא כשהורו ולא ידעו מה הורו אם ע"א אם שאר כל המצות אם ע"א בפר אם שאר כל המצות בשעיר ספק פר ושעיר שינוי קרבן הוא והוא פטור ע"כ הסוגי' והנה נראה שטעות נפל בירושלמי וכצ"ל א"ר בון בר חייא אתיא כר' יהושע ברם כר' אליעזר לא אתיא א"ר יוסי ברם כר' אליעזר אתיא וכו' אם ע"א בשעיר אם שאר כל המצות בפר ספק וכו' כצ"ל והנה יש לדקדק בנוסח לשון ברייתא זו דלשונה כפיל ומכופל דקתני וטעו מה שהורו ושגגו מה שהורו דכפל העניין במלו' שונות לכך נראה דברייתא ביתרתי איירי הא דקתני וטעו מה שהורו הייגו דאינם יודעים אם על החלב הורו אי על הדם הורו והא דקתני ושגגו מה שהורו הייגו שנסתפק להם אם שגגו בהוראה או לא שגגו והא דקתני ושגגו ר"ל או שגגו ותרוייהו מפיק להו מקרא דונודעה החטאת דתרוייהו מישתמעי מיניה והא דמסיק ולא שיודיעו החוטאים לא קאי אלא או טעו מה שהורו ולפ"ז יש לפרש ברייתא דגמ' דידן נמי הכי דה"ג לה בת"כ וטעו ולא ידעו מה הורו וכו' וה"פ וטעו הייגו דאינם 'יודעי' אם על החלב הורו או על הדם הורו והא דקתני ולא ידעו ר"ל או לא ידעו והייגו אם נסתפ' להם ב"ד ותרוייהו מפקי להו מונודעה החטאת והא דקתני לא שידעו החוטאין קאי אוטעו וכן הא דקאמר הש"ס מאן תנא וכו' דלא כר' אליעזר וכו' קאי נמי אוטעו זהו דרכו של רבינו בפי' הברייתא אבל לא יתכן לומר שלזה נתכוון מרן ז"ל חדא דכשהעתיק הברייתא העתיקה כמות שהיא לפנינו וטעו מה הורו וזה הלשון אין להעמיס עליו תרי אנפין ועוד מפשט דבריו נראה שאינו מפרשה אלא לענין אם נסתפק להם וכו' שכתב ומפרשה רבינו שהורו ונסתפק להם וכו' ולא כתב ומפרשה רבינו נמי שהורו וכו' ועוד דשם בפ' י"ד גבי הא דכתב רבינו ב"ד שהורו בשגגה ושכחו עצמו של חטא שהורו בו וכו' מרן ז"ל שם לא הראה מקור דין זה מהאי ברייתא ומישתק שתיק משום שכבר כתב דרבינו מפרשה שהורו ונסתפק להם אם שגגו אם לאו ודו"ק.

שם חטאו ב' שבטים מביאים ב' פרים פירש"י ז"ל ה"ה דכי חטא שבט א' שמביא פר א' והא קמ"ל דב' שבטים לא סגי להו בפר א' עכ"ל וכתב עליו מהרש"א ז"ל בחידושיו וז"ל ק"ק היאך ס"ד למימר בב' שבטים דסגי בפר א' הא מסיק לקמן לר' יהודה דאפי' בשבט אחד שחטא מייתו נמי שאר שבטים כל א' פר ע"י גרירה וכו' ע"ש ג"ל דל"ק דלא א"ר יהודה לקמן אפי' שבט א' שחטא מייתו נמי שאר שבטים כל א' פר ע"י גרירה אלא היכא דאותו שבט היה רוב הקהל כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם בפ' י"ב מהל' שגגות סוף דין א' וע"ש להל"מ ז"ל אבל אם לא היה אותו השבט רוב הקהל מודה ר"י דאינו מביא פר אלא אותו השבט בלבד והכא דאמר חטאו ב' שבטים מביאים ב' פרים איירי שלא היו רוב הקהל ולכך שפיר קמ"ל דלא סגי להו בפר א' ודו"ק ותירוצו של הרב ז"ל אינו מבורר לי.

שם או אינו אלא חטאו ב' יחידים מביאים ב' פרים וכו' והא דאמרן לעיל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור היינו דוקא יחיד אבל ב' מביאים כל א' וא' פר וכן למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב היינו כשבה ושעירה אבל ב' מביאים פרים ודו"ק.

שם ת"ל הקהל הקהל חייבין וכל קהל וקהל חייב כצ"ל וכ"ה בת"כ.

שם חטאו ששה שבטים וכו' כתב הב"ש ז"ל לאו דוקא ששה אלא ה"ה חמשה ואפי' ארבעה שבטים והם רובו של קהל עכ"ל והוא הפך ירושלמי דפרקין הלכה ז' אהא דתני רשב"א אומר משמו חטאו ששה והן רובו וכו' קאמר התם א"ר אלעזר לא אמרו אלא ששה והן רובו הא חמשה אעפ"י שהן רובו הרי אלו פטורים א"ר יוסי בר ר' בון מתניתא אמרה כן מחצית שבטים ובלבד רוב אוכלוסין ודכוותה מחצית אוכלוסין ובלבד רוב שבטים ע"כ ואפשר דגמ' דידן פליג ויש הוכחה מהא דאיתא לעיל דף ג' ואב"א שבט שעשה בהוראת בית דינו וכו' ודו"ק שם וכן דעת הכ"מ ז"ל שם בפ' י"ב מה' שגגות כב"ש ע"ש.

שם ור"ש תלתא קהלי כתיבי וכו' כתוב בתוס' מהר"א איטנגי"ן ז"ל יש ספרים דגרסי תרי קהל כתיבי וכן נראה ובעי למימר דחד קהל כוליה קרא לאורחא דקרא וחד קהל דרשינן קהל הקהל והייגו תרי קהל ולר"מ חד קהל כולי לאורח' דקרא ומיניה נמי שמעינן דאיירי בב"ד ולא בצבור וחד קהל לג"ש עכ"ל לפי גי' זו ה"ג ור"ש תרי קהל כתיבי קהל הקהל מעיני הקהל וכו' חד לחייב על כל קהל וקהל וחד לג"ש נאמ' למט' קהל וכו' ור"מ קהל הקהל לא דריש הילכך תד קהל כתיב מיבעי ליה לגאמר למטה קהל וכו' והנה יש לדקדק להאי גירסא דמעיני הקהל משמע לי' לר"ש כוליה לאורחא דקרא כדאמרי אינשי מעיני דפלניא א"כ איך יליף ג"ש גאמר למטה קהל ונאמר למעלה קהל מה להלן ב"ד עם הקהל וכו' הא כיון דמעיני הקהל כולי לאורח' דקרא א"כ הוי ב"ד ולא ציבור כדמשמע לר"מ וכמ"ש הרב עצמו ולר"מ חד קהל כולי לאורחא דקרא ומיניה נמי שמעינן דאיירי בב"ד ולא בציבור אלמא אי אמרינן חד קהל כוליה לאורחא דקרא לא משמע אלא בבית דין בלבד בשלמא לגירסתינו דה"י דמעיני הקהל הוא דאורחא דקרא דלאו אורחיה למיכתב מעיני קהל וכיון דאיצטריך למיכתב קהל כתב מעיני הקהל והקהל כולי יתירא הא לשמעינן דאיכא קהל עם ב"ד דהיינו מעיני ולר"מ איכא למימר דמשמע ליה דכולי' קרא הוא לאורחא דקרא דכיון דכתיב מעיני אצטריך למיכתב הקהל ולכך שמעינן דאיירי בב"ד ולא בציבור וי"ל דר"ש סובר סוף סוף נזכר שם קהל ושפיר מצי למילף מיניה ב"ד עם הקהל ודו"ק עוד כתוב בתוס' הנז' ולפי הגירסא הכתוב בספרים בעי למימר דתרוייהו אתו לג"ש ולא נהיר' טעמו הוא דלמאי איצטריך למימר ג"ש מופנה מב' צדדין דהא הכא ליכא למיפרך ואינו אלא גילוי מילתא בעלמא הוא ופשטינן כוליה לאורחא דקרא הוא וכתב ומיהו אפשר דתלמודא בעי למימר לר"ש דקהל האמור למעלה הוא ב"ד עם הציבור ואי לא כתב ההוא קהל ה"א דקהל למטה היינו ציבור ולא ב"ד ולר"מ משמע איפכא ר"ל אי לא אמרן דקהל יתירא אלא כולי' אורחא דקרא הוא א"כ מג"ל לר"ש דקהל האמור למעלה הוא ב"ד עם הציבור דהא ציבור לא כתיב למעלה דקהל דכתיב אורחה דקרא הוא והוה כאלו לא כתיב כלל קהל למעלה וא"כ הא דקהל למטה היינו ציבור ולא ב"ד הילכך ע"כ לא אמרן דאורחא דקרא הוא אלא על ה"י דהקהל אבל קהל יתירה היא לאשמועינן דב"ד עם הציבור ולר"מ משמע איפכא ר"ל דכתיב קהל למעלה לאשמעינן דקהל למטה היינו ב"ד ולא ציבור משום דמשמע לי' דקהל למעלה היינו ב"ד ולא ציבור דהא כתיב גבי הוראה ודו"ק עוד הקש' בתוס' הנז' לגירסתינו וז"ל וע"ק אליבא דר"ש לימא ד' קהל כתיבי ומייתר ליה חד קהל למעשה תלוי בקהל ולא הוה צריך לאהדוריה אקרא אחריני מיהו ליכא למיפרך לר"מ וכו' ע"ש וקשיא חזקה היא ואפשר לדחוק ולומר דאי דריש הכי א"כ פלגינן ב"ד מקהל דדרשינן הוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל א"כ אי יליף קהל למטה מקהל למעלה היינו ציבור ולא ב"ד וכן לר"מ נמי נימא הכי ודו"ק ומהרש"א ז"ל בחידושיו הקשה וז"ל וכן יש להקשות בהפך נמי לר"י נימא ג' קהל כתיבי כר"ש והוראה תלויה בב"ד ומעשה בקהל יליף לי' נמי מנעשתה בשגגה ומלכל העם בשגגה וכו' עכ"ל י"ל דלא מצי למימר הכי דהא תניא לעיל דף ג' יכול תורו ב"ד ועשו ב"ד יכול יהו חייבין ת"ל הקהל ועשו מעש' תלוי בקהל והוראה תלויה בב"ד האי בריייתא אמאן תרמייה ובפרט שהיא שנויה בת"כ וסתם סיפרא ר' יהודה היא ודו"ק.

שם מ"ט כתיב והיה אם מעיני העדה אלמא מיעוטא דכתיב מעיני כתב הב"ש ז"ל תימה שהרי מעיני קאי על הב"ד ולא על הקהל דהא לא ידעי' בע"א דמיירי בהוראת ב"ד אלא מן מעיני וכו' א"כ איך אפשר לומר דמעיני אתא למימרא אפי' מיעוט קהל הלא לא קאי כלל אקהל וכו' עש"ב וי"ל כיון דדרשינן מאם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כולן כדאמרן לעיל ותנן נמי לעיל הורו ב"ד וידע א' מהן שטעו ואמר להם טועין אתם ה"ז פטור והוא משום דכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כולן וא"כ ליכא למימר הא דכתיב מעיני דמשמע מיעוטא קאי אב"ד אלא ע"כ אם אינו ענין לב"ד תנהו ענין לקהל והוי כאילו כתיב מהעדה אלא משום דלא נתיישב קרא כתב המ"ם בעיני ודו"ק.

ע"ב ה"א עד דעבדי ב"ד בהדי רובא הקשה מוהר"א איטינגי"ן ז"ל בתוספותיו תימ' השת' אעפ"י שמיעוט נשארו מציבור לא חיישינן כ"ש דלא ניהוש לב"ד כיון דרובא נינהו בשלמא אי הוי בעינן כולהו ניחא דליבעי ב"ד

בהדייהו עכ"ל ונ"ל דל"ק דהא לא בעינן כולה הוא משום דבכל התורה רובא ככולא אבל סנהדרי גדולה דהם עיקרן של ישראל וההוראה יצאה מהם ה"א דלא הויא הוראה עד דליעבדו בהדי רובא והא דקאמר עד דעבדי ב"ד בהדי רובא אינו ר"ל דב"ד לבד מרובא דהא כולהו בכלל לכל העם בשגגה וק"ל דרובא ככולא אלא ר"ל דבעינן ב"ד והיו בכלל רובא ודו"ק.

שם ילפינן מעיני מעיני הקשה הב"ש ז"ל תימא הלא לא ידעינן כלל דמעיני האמור בע"א פירושו ב"ד אלא מן מעיני האמור בשאר מצות כדתניא בסיפרא ומייתי לה לקמן בפ"ב לפי שיצאת ע"א וכו' א"כ היאך מצי למילף כאן איפכא דהוראה תלויה בב"ד וכו' בשאר מצות מן ע"א בג"ש מעיני וכו' ע"ש עיין לקמן שם בפ"ב בתו' מוהר"א איטבגי"ן ז"ל שתירץ קשיא זו היטב.

שם אי בהוראת בית דינו ר"ש לית ליה פירש"י ז"ל דהא לא אייתר ליה קהל להוראת בית דינו הא דלא מייתי ראיה מסיפא דמתני' דקתני וחכ"א לעולם אינו חייב וכו' דע"כ ר"ש היא כדקאמר הש"ס לקמן משום דאכתי לא ידע לה הש"ס ואין להקשות אפירש"י מאי מייתי ראיה דהא לא אייתר וכו' דהא דדריש הש"ס לעיל תלת קהלי לר"ש וקאמר חד לאורחא דקרא הוא משום דלא שמיע ליה דר"ש מחייב בהוראת בית דינו או דידע לה לסיפא דמתני' דקתני וחכ"א לעולם אינו חייב וכו' דע"כ ר"ש היא ולכך קאמר לר"ש חד לאורחא דקרא אבל השתא דלא ידעינן לסיפא דמתני' אימא הא דקתני ר"ש אומר ב' פרים אירי בהוראת בית דינו ודריש ר"ש קהל חד להוראת בית דינו ולא אמרינן חד לאורח' דקרא די"ל דאף אם נאמר דר"ש לית לי' חד לאורחא דקרא ואייתר חד קהל מ"מ מיסתבר לאוקמי' טפי להוראה תלויה בב"ד וכו' מלאוקמיה להוראת בית דינו דר"י לא אוקי חד להורא' בית דינו עד דכבר אוקי חד להורא' תלויה בב"ד וכו' ואייתר ליה חד להוראת בית דינו אבל לר"ש דאף אי לא אמרן חד לאורחא דקרא מ"מ לא אייתר אלא חד דהא תרתי מוקי לג"ש וחד לחייב על כל שבט ושבט ואם כן חד דאייתר מיסתבר לאוקמיה טפי להוראה תלויה בב"ד וכו' א"כ ע"כ ר"ש לית ליה הוראת בית דינו דהא לא אייתר ליה קרא כפירש"י ודו"ק.

שם הב"ע כגון שחטאו ששה שבטי' והן רובן של קהל ורשב"א היא וכו' וה"ה דת"מ לאוקמינן כגון שחטאו שבעה שבטי' ואינן רובן של קהל ורשב"א היא אלא חדא מינייהו נקט כתב הב"ש ז"ל תימ' מאי דוחקיה לאוקמ' הברייתא הכי והא ה"מ לאוקמה הברייתא כדקס"ד המקשה מעיקרא דמיירי שחטאו שבעה ות"ק ר"מ והא דפריך ר"ש תמניא בעי' יש ליישב ולומר דמיירי שחטאו שבעה שאינו רובו של הקהל ולכך ר"מ מחייב פר א' כדאמר במשנתינו הורו ב"ד ועשו שבעה שבטים או רובן על פיהם מביאים פר משמע דכשעשו שבעת שבטי' אע"ג שאינו רובו של הקהל מביאים פר זכן פי' בהדיא הרמב"ם והרע"ב ז"ל ור"ש סבר כיון דלאו רובא בגברי ורובא בשבטים כחד שבט דמי ומביאים פר א' ופר לב"ד עכ"ל הנה מ"ש על משנתינו דמשמע דכשעשו שבעה שבטים אע"ג שאינו רובו של הקהל וכו' זה אינו שהרי רש"י ז"ל פי' בהדיא במתני' הא דקתני או רובן קאי אכל שבט ושבט דז' שבטים וכתב וכגון דהוי רובן של ישראל וטעמו ונימוקו עמו דסברא זו דרוב ישראל ומיעוט שבטים ורוב שבטים ומיעוט ישראל היא סברת רשב"א בברייתא שאמר כן משמו של ר"מ אבל תנא דמתני' סובר דר"מ בעי רוב שבטים ורוב ישראל ומה שהוכיח מהרמב"ם והרע"ב ז"ל בפי' המשנה ודאי דכן מוכח מדבריהם אבל ל"ל דלעולם מודים לפירש"י ז"ל דתרי תנאי אליבא דר"מ דהכי מוכח מברייתא דבתר דקתני ר"מ אומר ז' שבטים שחטאו וכו' קתני רשב"א אומר וכו' משמע דאתא לאפלוגי את"ק וכן מדקאמר לעיל ולקמן הא מני רשב"א היא משמע דאיכא מאן דפליג ארשב"א וע"כ לומר כן במ"ש לעיל שם דף ג' גבי ומתני' מני רשב"א היא ע"ש אלא שהרמב"ם והרע"ב ז"ל מיסתבר להו טעמא דרשב"א כדאמר הש"ס ולכך פירשו במתני' כדעת רשב"א וא"כ ע"כ דלא מצי לאוקמי' ת"ק דר"ש הוא ר"מ דמתני' דא"כ איכא רוב שבטים ורוב ישראל ותיקשי ר"ש תמניא בעי' לכך אוקמא כרשב"א וכגון שחטאו ששה שבטים והן רובן של קהל וה"ה דה"מ לאוקמה כגון שחטאו ז' שבטים ואינן רובן של קהל אלא חדא מינייהו נקט כמ"ש לעיל והשתא ניחא דלא תיקשי מנ"ל להש"ס דלא אמר ר"ש דכל שבט ושבט מביא פר אלא דוקא אי איכא רובא בגברי ורובא בשבטים דמשמע ליה הכי ממתני' כיון דר"מ אייתי ברובא דגברי ורובא דשבטים כמ"ש ועליה קאי ר"ש דאמר ח' פרים משמע דבאותו ענין דאמר ר"מ ביה אייתי ר"ש והא דלא אמרינן הכי לר' יהודה משום דאשכחן ליה בברייתא דאמר להדיא שבט שעשה בהוראת ב"ד הגדול אפילו שאר שבטים חייבים ובזה יש לישב הא דכתב הרמב"ם ז"ל שם בפ' י"ב מהל' שגגות בין שעשו רוב ישראל אעפ"י שהן מיעוט מנין השבטים בין שעשו רוב השבטים אעפ"י שהן מיעוט כל ישראל וכו' אפי' עשה שבט א' בלבד והוא רוב הקהל הרי כל הציבור מביאים י"ב פרים וכו' והנה מפשט הגמ' משמע דלר' יהודה שבט א' אעפ"י שהוא מיעוט קהל כיון שעשה ע"פ הוראת ב"ד הגדול מחייבי שאר שבטים בגרירה דידיה וא"כ רבינו ז"ל שפסק כר' יהודה קשה למה הצריך שיהא השבט רוב של קהל וכמ"ש ניחא כיון דמתני' דיקא דקתני ועשה אותו השבט על פיהם אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורים הא דקתני ושאר כל השבטי' פטורי' קמ"ל דבהוראת בית דינו הוא דשאר שבטים פטורים אבל בהורא' ב"ד הגדול אפי' שאר שבטים חייבים ע"כ דאיירי דבאותו השבט איכא רוב קהל דאר"מ קאי דבעי רוב שבטים ורוב קהל פליג עליה ברוב שבטים אבל ברוב קהל לא אשכחן דפליג ואפושי פלוגתא לא מפשינן ואיכא למימר דל"פ ר"י אר"מ אלא דלא בעי תרתי רוב שבטים ורוב קהל אבל חדא מיהא בעי או רוב קהל או רוב שבטים וקא רמזו במתניתין חדא וה"ה לאידך ודו"ק וע"ש להל"מ ז"ל.

שם אלא דחטא שבט א' וכו' אלא בהוראת ב"ד הגדול מוכח מהאי פשיטותא אי אמרינן לר"ש שבט אחד שעשה בהוראת ב"ד הגדול מייתי הייגו שמביאים ב' פרים וכדתניא ר"ש אומר ב' פרים דהיינו א' לשבט ואחד לב"ד וכן מוכח נמי מהא דאוקי הא מני רשב"א היא דהיינו כגון שחטאו ששה שבטים והן רובן של קהל ואמר ר"ש ב' פרים ומה לי שבט או ששה שבטים דכל שלא הגיע לרוב שבטים כשבט א' דמי וכן מבואר מפירש"י ז"ל בין בבעיא בין במסקנא דלר"ש מביאים פר ופר לב"ד ומהתימא מהרמב"ם ז"ל בפי' המשנה שכתב וז"ל ור"ש אומ' כמו שכשעשו כל הקהל יקריבו ב"ד הגדול על ידיהם כמו כן כשעשו רוב הקהל יקריבו ב"ד עמהם וכו' ויראה שאעפ"י שלא בא בזה מקרא שכשיהיה השבט ההוא רוב הקהל שעשו בהורא' ב"ד הגדול שב"ד הגדול לבדם מביאים פר בלבד ובע"א פר ושעיר עכ"ל לא ידענא מהיכא נראה לו זה שכשעשה שבט אחד בהוראת ב"ד אעפ"י שהוא רוב קהל אין מביאים פר אלא ב"ד בלבד אדרבא מפשט הסוגיא איפכא משמע כמ"ש והדבר צריך תלמוד.

שם ור"י ור"ש שבט א' דאיקרי קהל מנ"ל דכתיב וכו' מאי חדשה וכו' לפי הפשט בדרך אגב בעי מאי חדשה ויש לעשות לה סמוכות והוא משום דאיכא למימרא מאי מייתי ראיה מדברי קבלה דילמא הא דכתי' בקהל יהודה שלא בדקדוק הוא לכך מסיק מאי חדשה אמר ר"י שחידשו וכו' ר"ל דקרא דקאמר בקהל יהודה ע"כ בדקדוק הוא משום דקרא אתא לאשמעינן שחידשו וכו' ולכך אשמעינן קרא שזאת הגזירה היתה בהסכמת קהל יהודה וכיון שכן גזירת מקויימת היא ועומדת לעד אע"ג דאמרן אין גוזרין גזירה על הציבור אלא א"כ רוב הציבור יכולים לעמוד בה כאן היתה בהסכמת קהל יהודה ולכך גזירה היא ותגזר אומר ויקם לך א"כ קרא כתבינן לקהל כדי לקיים חידושם וא"כ שפיר איכא למילף מיניה דשבט א' איקרי קהל ודו"ק ובזה ל"ק מה שהקשה בס' ב"ש תימא למה לא יליף ליה מדכתיב וישמחו כל קהל יהודה וגו' דהשתא ליכא להקשות דילמא שאני ירושלים דהוה נמי בנימין ע"ש לפי מ"ש לק"מ דילמא ההוא קהל שלא בדקדוק הוא דהא לא שמעינן מיניה חידושא דלימא דוקא הוא וא"ת לר"מ דס"ל דלא אקרי קהל אלא כל ישראל א"כ מה יענה בהני קראי וי"ל דאמר לך קהל יהודה קהל עמים איקרי קהל סתם לא איקרי וקרא גבי הוראת ב"ד כתיב והקריבו הקהל סתם כתיב ודו"ק.

שם אלא אמר ראב"י דכתיב ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים וגו' מאן איתיליד ליה ההיא שעתא בנימין איכא למידק אמאי לא מייתי מקרא דכתיב בפ' וישלח בדברי ה' ליעקב דכתיב גוי וקהל גוים יהיה ממך ומייתי מקרא דכתיב בפ' ויחי שהוא בדברי יעקב ליוסף וי"ל דאי מההוא קרא דפ' וישלח איכא למימר הא דא"ל גו על בנימין והא דא"ל וקהל גוים הוא על מנשה ואפרים כפירש"י ז"ל שם וא"כ אין ללמו' דשבט א' איקרי קהל דילמא ב' הם דאיקרו קהל לכך מייתי מקרא דכתיב בפ' ויחי דכתיב ונתתיך לקהל עמים וע"ק קרא חסר וא"ו וכאילו כתיב לקהל ועמים כפירש"י ז"ל שם וא"כ קהל נאמר על בנימין ועמים על מנשה ואפרים וא"כ שפיר יש ללמוד משם דשבט א' איקרי קהל אבל מפירש"י ז"ל שם משמע דאף אי אמרי' חסר ואומר אפ"ה קהל קאי על מנשה ועמים קאי על אפרים והוא ממ"ש ואעפ"י שאמר לו גו וקהל גוים וכו' וע"ש להרא"ם ז"ל שם בפ' וישלח מ"מ אף לפ"ז יש ללמוד דשבט א' איקרי קהל שהרי מנשה קרייה קהל אלא דלא כהש"ס הוא דהא אמר מאן אתיליד ליה ההיא שעתא בנימין לכך נ"ל דיש לגרוס שם בפ' ויחי בפרש"י בשרני שעתידין לצאת ממני עוד קהל עמים וכו' בלא תוספת וא"ו ונראה דבהא פליגי ר"מ עם ר"י ור"ש דר"י ור"ש סברי דקרא חסר וא"ו וכאילו אמר קהל ועמים וקהל נאמר על בנימין ועמים על מנשה ואפרים וא"כ שפיר יש ללמוד דשבט א' איקרי קהל סתם ור"מ סובר דמקר' שלם הוא ואינו חסר וא"ו ופירושו קהל של עמים שהם מנשה ואפרים וא"כ ליכא למילף מהכא דשבט א' איקרי קהל דקהל קאי אעמים שהם מנשה ואפרים וזהו פירש"י שם בפ' ויחי הוא כדעת ר"מ שהוא קרוב לפשוטו של מקרא דלא איירי בבנימין שכבר נולד כדמשמע מפירש"י ז"ל שם ודו"ק.

שם י"א שבטים לא איקרי קהל פירש"י ז"ל והא אמרת דב' שבטים איקרי קהל וכו' כתב מהרש"א ז"ל בחידושיו אין זה מוכרח דהא ר"מ אית ליה ב' שבטים לא איקרי קהל ובפשיטות ה"ל לפרושי י"א שבטים ודאי איקרו קהל לכ"ע אפי' לר"מ ומשום דרובו ככולו עכ"ל והנה לפי מ"ש לעיל דר"מ מפליג בין קהל סתם לקהל יהודה הוי מוכרח דר"י ור"ש לא מיפלגי ולהכי רש"י ז"ל רצה להכריח נמי מהא מלבד מה שיש להכריח בפשיטות כמ"ש הרב ז"ל ודו"ק יש מקשים אימא דשבט א' לא איקרי קהל אלא ב' שבטים כדפריך שאני ירושלם דהוה שם בנימין והכי קא"ל רחמנא לכי מיתיליד לך בנימין משלים לך קהל אחר שהיו לו ה' קהל וחצי ובנימין משלים לששה קהל י"ל דלא מצי לפרושי הכי דלמי משלים אי ליוסף הא יוסף גופיה איקרי קהל כיון שנחלק לב' שבטים ודו"ק.

שם יכול תהא נאכלת חטאת ללוים עיין למוהרש"א ז"ל בחידושיו ונכון לגרוס חטאת הלוים ובת"כ ליתא כלל ללוים והיא הגי' היותר נכונה ודו"ק.

דף ו' ע"א א"נ דחטאו ז' שבטים ושארה בגרירה כתב הב"ש ז"ל לא ידענא אמאי לא קאמר עדיפא מינה דחטא שבט א' בהוראת ב"ד הגדול ושארה בגרירה עכ"ל ולפי מ"ש לעיל בשם הרמב"ם ז"ל שהתנא דבעי שיהא אותו השבט רוב קהל ל"ק דלא פסיקא ליה שהוה בימי צדקיהו שבט א' שהיה בו רוב ישראל ודו"ק.

שם מנ"ל לרב פפא הא וכו' כתב הב"ש ז"ל תימא רבתא בעיני מאי פריך מנ"ל לר"פ הא דילמא מכח האי קרא גופיה הבאים מהשבי וגו' ומכח הך קשיא גופה והא מייתו להו הנהו דחטאו דייק רב פפא כי גמירי חטאת וכו' ע"ש וב"ל דאין יכול לומר כן כיון דבקרא אינו מבואר דעל ע"א שעשו בימי צדקיהו הביאו איכא למימר דהוראת שעה היתה ולא משום ע"א הוא והראי' מדהביאו אילים צ"ו כבשים ע"ז דהני כנגד מי אלא ע"כ הוראת שעה כדאיתא לקמן א"כ כולהו נמי הוראת שעה ולכך קא פריך לכולהו תנאי דאמרי על ע"א שעשו בימי צדקיהו הביאו והא מייתו להו הנהו דחטאו ואמר רב פפא כי גמירי חטאת וכו' ופריך מנ"ל לר"פ הא כיון דבקרא אינו מבואר מנ"ל דעל ע"א הביאו וכי גמירי חטאת וכו' דמנ"ל האי גמרא כיון דאיכא לאוקמיה להאי קרא כהוראת שעה ולא משום ע"א ודו"ק. עוד כתב הרב הנז' וע"ק הלא יש הרבה משניות דקתני בהדיא שאין חטאת צבור מתו, ביומא ראש פ' ב' שעירי ובתמורה ר"פ יש בקרבנות וכו' וא"כ מאי פריך מנ"ל לר"פ הא ואדרבא יש להקשות מאי קמ"ל ר"פ והלא מתני' היא וכו' ע"ש יש ליישב כמ"ש התוס' שם בפ' יש בקרבנות בד"ה קס"ד מאן דאית ליה חטאת וכו' וא"ת תיקשי מתני' דבהא ליכא מאן דפליג דחטאת שמתו בעליה ביחיד דברים אמורים ולא בצבור ואפ"ה בכיפרו בעלים פליגי וי"ל דלא דמו דמתניתין פשיטא ליה דחטאת שמתו בעליה ליתא בצבור היינו כשמתו כל הבעלים ולא נשאר בהן א' אבל הכא ס"ד דעדיין מקצת הבעלים קיימין וכו' עכ"ל והרב ז"ל התעתיקו כאן בזה ניחא דכולהו משניות דאמרי אין חטאת ציבור מתה מיירי כשמתו כל הבעלים ולא נשאר בהן א' אבל הכא מקשה על האי ברייתא דהבאים מהשבי וכו' והא מייתי להו הנהו דחטאו והמקשה ידע דאישתיור מינייהו דהא קרא צווח ואמר ורבים מהכהנים וגו' אלא דהוה ס"ד דמועטין הן דאישתיור מינייהו כדאיתא לקמן ולכך פריך ליה מנ"ל הא לר"פ אע"ג דעדיין מקצת הבעלים קיימין אפ"ה קריבה דאין מתה בצבור דאין להכריח הדבר מעצמו כיון שאין גילוי בקרא דעל ע"א הביאו וקאמר אילימא מדכתיב תחת אביתיך יהיו בניך וסתמא קאמר קרא בין מתו כולם בין אישתיור מקצתן אי הכי אפי' ביחיד נמי והא דגמירי חטאת שמתו בעליה למיתה אזלה היינו כשלא הניח בנים אלא דוקיא דר"פ משעיר דר"ח וכו' והא מייתו להו מישראל והניח דפיישו היכי מייתו ר"ל אפשר דמייתו רובא והנך קצת דפיישי היכי מייתו אלא עכ"ל דאין חטאת ציבור מתה אפי' מתו רובא ונשאר מיעוטא ופריך מי דמי שעיר ר"ח דילמא לא מייתו מציבור ר"ל דילמא לא מתו מציבור רובא אלא מיעוטא ולכך קרב דאי רובא דציבור קיימי חשיב ככולהו קיימי אבל אי מתו רובא מנא לך הא דאין מתה בצבור וקאמ' אלא טעמא דר"פ מהכא דכתיב כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים מדכתיב אשר פדית ואמר קרא סתמא שכפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים בין מתו כולם בין אישתיור

מקצתן ש"מ דאין חטאת ציבור מתה בשום פנים ודחי מי דמי התם כולהו איתנון מגו דמיכפרא אחיים מכפרא נמי אמתים וכו' אבל אי ליכא מגו דמיכפר' וכו' אימא לך אף חטאת ציבור מתה אי לא אישתיור אלא מקצתן ומשני דה"נ אישתיור רובא ודו"ק.

שם אילימא מדכתיב תחת אבותיך יהיו בניך וכו' כתב הב"ש ז"ל תימא הלא בס"פ מי שמת מסיק הגמ' בהדיא דהאי קרא בברכה הוא דכתיב אבל לענין דינא לא עכ"ל י"ל דה"מ למידחי הכי אלא עדיפא מינה קא מידחי ליה ודו"ק.

שם דילמ' לא מייתו מציבור כתב הב"ש ז"ל ק"ל אדרב' משום שהיא ספק דילמא מייתו מציבור לא היה ראוי להקריב משום חשש הבאת חולין לעזרה עכ"ל לפי מה שפי' לעיל הא דפריך דילמא לא מייתו מציבור היינו שלא מתו מציבור רובא אלא מיעוטא ל"ק דלא הוי ספק שקול וקרוב לודאי שלא מתו רובא ולכך ליכא חשש הבאת חולין לעזרה ודו"ק עוד כתב וע"ק דעדיפא מינה הו"ל למיפרך נהי דודאי מתו מצבור אפ"ה לא דמי דאילו גבי שעיר דר"ח איכא למימר מגו דמיכפרא אחיים מכפרא נמי אמתים אלא הכא מי הוו חיים כדפריך בסמוך וצ"ע עכ"ל. הנה מ"ש לעיל דהמקשה ידע דאישתיור מיניהו אבל קס"ד דקצתן הוא דאישתיור ולכך ק"ל מנ"ל הא דקריבה וקא מייתי ליה משעיר דר"ח דהא מייתו מישראל וקס"ד אפשר דמייתו רובא ל"ק דלא מצי למיפרך הכי דלסברת הפושט הוי דומה בדומה דה"נ גבי הבאים משבי הגולה ה"נ איכא מגו דמיכפרא אחיים וכו' ודו"ק.

שם ימותו כולן דברי ר' יהודה פירש"י ז"ל דהכי ס"ל דאפי' חטאת ציבור מתה כתב מוהרש"א ז"ל בחידו' לא ידענא מי הכריחו לזה דאימא דר"י ודאי מודה בחטאת הציבור שאינה מתה ול"פ אלא בחטאת השותפין וכו' עכ"ל. אגב רהטיה לא דק שהרי קתני רבא יסבור דקרא לאו להיקשא אתא אלא מילי מילי קאמר דבתחילה בישרו ונתתיך לקהל עמים שעתיד להוליד בנימין ומנשה ואפרים כמש"ל ואח"כ בישרו בשורת הארץ ונתתי את הארץ הזאת וגו' ודו"ק.

שם ומה ראה משה לעשות י"ב ימי חנוכה וכו' הא דלא בעי איפכא משום דנראה דשלמה שפיר משום דכל השמחות שציותה לנו תורתינו שביעיות הן ז' ימי הפסח ז' ימי החג גם מצינו במילואים שהיו ז' ולכך שאל ומה ראה משה לעשות י"ב ולא עשה ז' כמו ששעשה שלמה דהכי מיסתבר ואע"ג דמשה ע"פ הדיבר עשה מ"מ בעי מ"ט ציוה השם כך ואין להקשות דילמא לעולם בעי י"ב ימי חנוכה והא דלא עבד שלמה אלא ז' משום דפגע בחג הסוכות ואין מערבין שמחה בשמחה כדאיתא במועד קטן משום דאי אית' דבעי י"ב הו"ל לאשלמינהו לאחר החג ומדל' אשלמינהו שמעי' דלא בעי אלא ז' ודו"ק.

שם מאי הוי עלה עיין למוהרש"א ז"ל בחידושיו.

הדרן עלך פ' הורו בית דין

הורה כהן משיח פ' שני

שם מזיד ועשה שוגג כתב מוהר"א איטינגי"ן ז"ל בתוספותיו תימא היכי הוי שוגג בלא הורא' אי אכיל בשתיקה ולא מיקרי הורא' הא מאחר שאינו מורה לאחרים כי אם לעצמו מ"ל בשתיקה מ"ל בדיבור עפ"ל ו"ל דמשפחת לה שוגג בלא הוראה כגון דבשעת מעשה חשב שהוא שומן ונמצא חלב דהוי שגגת מעשה גרידא בלא הוראה ויש סעד לזה דאף בשתיקה לבד סגי מדברי הרמב"ם ז"ל שם בר"פ ט"ו מהל' שגגות שכתב ודימה שזורק מרשות לרשות בשבת מותר וכו' ודו"ק.

שם שוגג ועשה שוגג מביא פר פשיטא כתב מוהר"א איטינגי"ן ז"ל בתוספותיו לעיל בפ"ק דקתני שוגגין ועשו שוגגין לא פריך נמי פשיטא וצ"ל אגב דתני הכא דהתם ליכא לשנויי כדהכא דהיכי ס"ד למימר דכולהו סנהדרי שכחו מאיזה טעם הורו עכ"ל הנה מ"ש דהיכי ס"ד למימר דכולהו סנהדרין שכחו מאיזה טעם הורו דברים מתמיהין כתב שהרי איתא לעיל דף ה' ת"ח ידעו שהורו וטעו מה הורו וכו' הרי דשכחו כולהו סנהדרין מה שהורו אם על החלב הורו או על הדם הורו אם גוף הדבר שכחו כ"ש שאפשר לשכוח מאיזה טעם הורו ודו"ק ולעיקר קושית הרב עיין מ"ש לעיל שם.

דף ז' ע"א אימא מה ציבור הורה ועשו אחריו בהוראתו וכו' כתב מוהר"א איטינגי"ן ז"ל בתוספותיו תימ' היאך שייך לדמותו לב"ד הכתיב לאשמת העם וטפי מיסתבר לומר מה ציבור אין חייבין עד שיורו להן אחרי' אף משיח לא יהי' חייב כו' עכ"ל וגם שנעלם מהרב ז"ל הא דאית' בירושי' בפרקין ותכי איתא התם אי מה יחיד אם אכל בלי הורא' חייב אף זה אם אכל בלי הורא' חייב ת"ל לאשמת העם הרי אשמתו כאשמת העם מה העם אינן חייבין אלא א"כ הורו אף זה אינו חייב אא"כ הורה אית תני תני העם ב"ד מה העם הורו הן ועשו אחרים חייבין אף זה הורה הוא ועשו אחרים יהא חייב ת"ל אשר חטא על מה שחטא הוא מביא ואינו מביא על מה שחטאו אחרים ואית תנויי תני העם צבור מה העם הורו אחרים ועשו הן חייבין אף זה הורו אחרים ועשה הוא יהא חייב ת"ל אשר חטא על מה שחטא הוא מביא ואינו מביא על מה שחטאו אחרים ע"כ הסוגיא שם ונראה הא דמסיק על מה שחטא הוא מביא וכו' ר"ל על מה שחטא בהוראתו הוא מביא ואינו מביא על מה שחטא בהוראת אחרים ודו"ק המורם מהירושלמי דפליגי בפי' לאשמת העם אית דמפרשי העם הוא ב"ד והיא סברת הש"ס דילן וכן מוכח מהרמב"ם ז"ל שם בר"פ ט"ו מהל' שגגות ע"ש ואית דמפרשי לאשמת העם היינו ציבור והיינו סברת מוהר"א איטינגי"ן ז"ל ודו"ק.

שם מגלן דאין מביא אשם תלוי כתב הב"ש ז"ל קשה בעיני טובא חדא אמאי פריך טפי מגלן דאין מביא וכו' על משיח מעל ב"ד וכתב דקי"ל ב"ד מהאי קרא דמייתי הכא זכפר עליו הכהן וגו' א"כ גם משיח נפקא לן מהאי קרא עכ"ל לזה י"ל הא דקי"ל דב"ד אין מביאין אשם תלוי הוא מדכתיב גבי אשם תלוי ואם נפש וציבור אינו בכלל נפש כפירש"י ז"ל אבל מה שהקשה עוד וע"ק למה קבע דבריו אברייתא ולא על מתני' דלקמן וכו' יפה שאל ומ"ש בפי' השמועה נכון הוא וכן עלה על דעתי לפרש השמועה כן אלא שקדמני הרב ז"ל ע"ש.

שם אלא אשם כדי נסבת כתב הב"ש ז"ל פירש"י אלא עיקר הדין שהוא דן כך הוא ציבור בפר ומשיח בפר וכו' וק"ל א"כ מה השיב התנא במאי דקאמ' נראה למי דומה ציבור בפר וכו' הלא כבר אמר זה בתחילת הדין צבור מוציא מכלל יחיד וכו' ומה חידש עכשו וכו' ע"ש וע"ל הל"ק דבתחילת הדין לא השוה אותן אלא לענין שקרבנן יצא מכלל יחיד שאינן מביאים כמו יחיד כשבה או שעירה דהדימוי הוא שיצאו מכלל יחיד ולא איכפת לן במה שיצאו בין אם קרבנן שוה או חלוק ודמי להא דקתני או כלך לדרך זו נשיא מוציא מכלל יחיד ומשיח מוציא מכלל יחיד וכו' ההדימוי הוא ליציאה דוקא שהרי אין קרבנן שוה דמשיח בפר ונשיא בשעיר אבל בסוף הדין דימה משיח לציבור במה שקרבנן שוה ששניהן בפר ודו"ק.

שם הורה בפני עצמו וכו' פירש"י ז"ל הורה וכו' בתרי איסורי ב"ד בע"א והוא בחלב עכ"ל כצ"ל נ"ל כדמוכח מדי"ה נתכפר לו וטעמא דמתכפר לו בפני עצמו משום דחלוקין בקרבנותיהן כדאיתא לקמן ואי"ת פשיטא י"ל דמ"מ ה"א דמועיל לו קרבן ציבור דמגו דמכפר אציבור מתכפר נמי איהו וכדאשכחן לעיל בפ"ק דף ג' דבעי מיעוט בחלב ומיעוט בע"א אי מצטרפי אע"ג דקרבנותיהן חלוקין וכתב הב"ש ז"ל יש להקשות דוקא דרישא מדיוקא דסיפא טעמא דהורה בפ"ע ועשה בפ"ע הא הורה בפני עצמו ועשה עם הציבור מתכפר לו עם הציבור אימא סיפא הורה עם הציבור ועשה עם הציבור מתכפר לו עם הציבור טעמא דהורה עם הציבור ועשה עם הציבור הא הורה בפ"ע ועשה עם הציבור מתכפר לן בפ"ע וכו' ע"ש והנה לפירש"י ז"ל דמפרש רישא בתרי איסורין כדאיתא בגמ' וסיפא בחד איסורא לא ידעתי איך יצדק לאקשויי דיוקא אדיוקא דכי דייקת מרישא דייקת הא הורה בפ"ע בחלב ועשה עם הציבור בע"א מתכפר לו עם הציבור הא דהורה בפ"ע בחלב במאי איירי אי בעשה ע"כ מביא פר דהא איכא הוראה עם שגגת מעשה והיינו גופא דמתני' ואי בלא עשה אם כן הא דהורה לאו כלום הוא והא דעשה עם הציבור בע"א אי הוה הוראה ג"כ לכהן משיח היינו גופא דסיפא ואי לא הו"ל הוראה מה שעשה אינו כלום דבעי הורא' עם שגגת מעשה ואי אמרי' איפכ' הא דהורה בפ"ע הוא בע"א והא דעשה עם הציבור הוא בחלב ג"כ יש לשאול אי בעשה מתכפר לו בפ"ע בשעירה והא דעשה עם הציבור בחלב אי הוה הוראה ג"כ לכהן משיח היינו גופא דסיפא ואי לא הו"ל הוראה מה שעשה אינו כלום דבעי הוראה עם שגגת מעשה וכן יש לדקדק נמי בדיוקא דסיפא העולה דכיון דרישא דמתניתין איירי בתרי איסורי וסיפא בחד איסורא לא מצית לאקשויי דיוקא אדיוקא ודו"ק והנה הרמב"ם ז"ל שם בפ' ט"ו מהלכות שגגות דין ד' כתב וז"ל הורה הכהן המשיח עם ב"ד ושגג הוא והם בהוראה אעפ"י שעשה ע"פ ההוראה הזאת, שטעו בה הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה אלא על הוראתו עם הוראת ב"ד ה"ז פטור ואינו צריך להביא כפרה בפ"ע אלא אם היו ב"ד מביאים קרבן מתכפר לו בכלל הציבור וכו' עכ"ל משמע מדברי רבינו דאם לא היה סומך על הוראת ב"ד אלא הוא לבדו בלא הוראת ב"ד עשה דמביא פר לעצמו וכן כתב הל"מ ז"ל משמע שאינו מפרש כפירש"י ז"ל דרישא אייר בתרי איסורי דהיינו כגון חלב וע"א וסיפא בחד איסורא אלא שמפרש לכולה מתני' בחד איסורא וטעמו משום דאי רישא אייר בתרי איסורי דהיינו ע"א וחלב כפירש"י מאי קמ"ל מתני' שמתכפר לו בפ"ע פשיטא כיון שקרבנותיהן חלוקין זהכי מפרש רבינו מתני' הורה בפ"ע ר"ל שלא נשתתף בהוראה עם ב"ד אלא הורה הוא לעצמו במקומו והורו ב"ד לעצמן במקומן ועשה בפ"ע ר"ל שלא סמך אלא על הוראתו לבדה מתכפר לו בפ"ע הורה עם הציבור ר"ל שנשתתף עם ב"ד בהוראה ושגג הוא והם כיון שבשעת מעשה לא סמך על הוראתו לבדה אלא על הוראתו עם הוראת ב"ד ה"ז מתכפר לו עם הציבור וקשה איך מיישב רבינו הא דאיתא לקמן סבר אביי למימר חטא בפ"ע וכו' ה"ד דיתבו בשני מקומות וקא מורו בתרי איסורי א"ל רבא אטו ב' מקומות גרמין אלא אפי' יתבי בחד מקום וכיון דקא מורו בתרי איסורי חטא בפ"ע הוא והא לדברי רבינו שתי מקומות הן דגרמי ולא תרי איסורי ומהתימא מהל"מ ז"ל שלא נתעורר בזה ושוב ראיתי להב"ש ז"ל שנתעורר בזה והניח בצ"ע וראיתי בתו' מוהר"א איטינגי"ן ז"ל דהעתיק הגי' הכי דיתבי בתרי מקומו' וקא מורו בחד איסורא ונראה שגי' רבינו היתה כן והוא דאביי בעי לאוקומיה מתני' ה"ד חטא בפ"ע ועשה בפ"ע דיתבי בתרי מקומות וקא מורו בחד איסורא והוא בפי' רבינו וא"ל רבא אטו ב' מקומות גרמין ר"ל וכי לא משכחת לה לאוקמיה מתני' אלא בהכי אלא אפי' יתבי בחד מקום משכחת לה כגון דקא מורו בתרי איסורי והוא כפירש"י ולא פליגי לענין דינא אלא דאביי היה סבר דלא מצי לאוקמיה מתני' אלא בתרי מקומות משום דהזה סבר דמתני' לא איירי אלא בחד איסורא וא"ל רבא וכי לא אפשר לאוקמיה מתני' אלא בב' מקומות אפי' בחד מקו' מצי לאוקמיה ומתני' איירי בתרי איסורי וכיון דל"פ לענין דינא רבינו פירשה למתני' כאביי דהכי מיסתבר כמ"ש ויש להביא ראיה דרבינו היה גריס כן שהרי מוהר"א איטינגי"ן ז"ל הקש' להאי גי' דגרסינן וקא מורו בחדא איסורא וז"ל תימא מאי איצטריך בשינן אפי' לא שוו נמי הוראתן הוראה דהא דבעי' לעיל מופלא בב"ד שהיה להן ללמוד ולא למדו והכא מאי איצטריכין ללמוד כיון דבאיסור א' הורו ושניהם הורו שוה ונראה בספרים דגרסי מילתא דרב פפא בשוין בתר דמוקי בתרי איסורי עכ"ל נראה מדבריו דלא אוקי רב פפא כגון שהיו מופלין שניהן אלא בתר דאוקי רבא בתרי איסורי אבל לפי מאי דאוקי אביי בחד איסורא לא בעי שיהיו שניהן מופלין אלא אפי' הן אינן מופלין והוא מופלא סגי ואי רבינו גריס אף בדברי אביי בתרי איסורי אמאי לא כתב דבעי שניהם מופלין אלא ש"מ דהוה גריס בדברי אביי בחד איסורא וכיון דרבינו מפרשה למתני' כוותיה לכך לא כתב דבעי שניהן מופלין ודו"ק והנה הל"מ ז"ל כתב על דברי רבינו ולא משמע הכי בגמ' דמפיק ליה מקרא דעל חטאתו אשר חטא הא ביצד חטא בפ"ע ע"כ משמע דבכל גוונא קאמר דבשחטא עם הצבור יביא עם הצבור עכ"ל נ"ל דל"ק דה"ק חטא בפ"ע ר"ל שלא סמך אלא על הוראתו לבדה שיהיה חטאו מיוחד לו לבדו אותה שעה יבי' קרבן בפ"ע אבל חטא עם הציבור שנשתתף עמהם בהוראה מתכפר לו עם הצבור וכן נראה מפי' רבינו במשנה ע"ש ודו"ק.

שם שאין ב"ד חייבין וכו' פירש"י ז"ל ומפני מה מתכפר בשלי ב"ד עם הציבור כי הורה עם הציבור לפי שבדברים הרבה שוה משיח לב"ד שאין ב"ד חייבין קרבן וכו' ז"ל התי"ט ז"ל אבל ק"ל דבגמ' מייתי לה אמתניתין וקאמר מה"מ דת"ר וכו' ואי איתא דמתני' אשאין סמוך מאי ק"ל ומאי מהדר ליה הא מתני' גופא תני טעמא וכו' ע"ש נ"ל הא דבעי גמ' מה"מ משום דכבר ידע לה להברייתא דמפקא לי' מקרא אע"ג דבמתני' תני טעמא מ"מ לאו מקרא הוא אלא מסברא הוא וכיון דאשכח ברייתא דתני טעמא מקרא קא בעי מה"מ מקרא ודו"ק.

ר"ש"י בד"ה מה נשיא וכו' משום דבשגגת מעשה בלבד הוא מביא שעיר יכו' ועוד שכן מתכפר לו וכו' משמע דהשתא באומרו ודין הוא נשיא מוציא מכלל יחיד וכו' ידע להני טעמי לכך חטא עם הציבור מתכפר לו עם הציבור וא"כ ק' איך בעי ללמוד כהן משיח מנשיא מה נשיא חטא עם הציבור מתכפר לו עם הציבור אף משיח וכו' הא איכא למיפרך מה לנשיא דאית ביה הני תרי טעמי משא"כ במשיח כמו שפריך לפי האמת לא אם אמרת בנשיא שכן מתכפר לו עם דציבור ביוה"ך וכו' וכתב מוהר"א איטינגי"ן ז"ל בתוספותיו המ"ל שכן נשיא אין

מביא בהוראה אלא דאלימא פריך שמתכפר בצבור וי"ל דהשתא באומרי ודין הוא וכו' אכתי לא היה ידע להני טעמי אלא כך היה קים ליה דנשיא אם חטא עם הציבור מתכפר לו עם הציבור בלי טעמא ולכך קאמר ודין הוא וכו' ורש"י שכתב להני טעמי הוא לפי המסקנא שכן דרכו בכמה מקומות לעשות כן ודו"ק.

ע"ב גמ' א"ר פפא כגון שהיו מופלין שניהן כתב מוהרש"א ז"ל ק"ק למאי דמוקי לה בתרי איסורי אמאי לא קאמ' דמיירי דהוא מופלא והן אינן מופלין כדבעי למימר מעיקרא אלא דמיירי שהיה עמהן בהוראתן דהוו הוראתן הורא' ואפ"ה מביא הוא בפ"ע באיסור אחר ויש ליישב עכ"ל י"ל דלישנא דמתני' לא משמע הכי דקתני תורה בפ"ע דמשמע דלא היתה לו הוראה אלא מה שהורה בפ"ע דומי' הא דקתני ועשה בפ"ע דלא היה לו מעשה אלא מה שעשה בפ"ע ודו"ק.

שם הוא בחלב והן בדם מהו מי אמרינן בטעמייהו הא פליגין א"ד כיון דשוין בקרבנן וכו' כתב הב"ש ז"ל תימא שהרי בעי' זו איפשיטא מכלל דבריו בבעי' ראשונה הוא בחלב המכסה את הקרב והן בחלב שעל הדקין כיון שהיה יכול לשאול ג"כ ממש מי אמרינן בטעמייהו הא פליגין א"ד כיון דשוין בקרבנן בתר קרבן אולינן וכיון דלא בעי הכי ואמר מי אמרינן אע"ג דקרבנן שוה כיון דמתרי קראי קאתי הא פליגין בטעמייהו ש"מ בהדיא דמיסתבר ליה דאולינן טפי בתר חלוקין בטעמייהו מן בתר קרבנן ולולא די"ל דשם חלב א' הוא הוה קים ליה דלא אזלינן בתר קרבן אלא בתר חלוקין בטעמייהו א"כ מאי בעי אח"כ הוא בחלב והם בדם מהו וכו' וצ"ע עכ"ל וג"ל אע"ג דקאמר דקרבנן שוה וכו' לאו דפשיטא ליה דמיסתבר דאולינן טפי בתר חלוקין בטעמייהו אלא לרבותא קאמר דאף את"ל דמיסתבר דאולי' בתר חלוקין בטעמייהו יותר מהא דקרבנן שוה מ"מ הא איכא נמי שם חלב א' הוא ולכך קאמר את"ל שם חלב א' הוא ר"ל בהצטרפות הא דקרבנן שוה ולעולם לא פשיטא ליה הי מינייהו עדיף ולכך חזר ובעי הוא בחלב והן בדם מהו וכו' איזה צד מיניהו עדיף דאולינן בתרי' ונשאר בתיקו ודו"ק והנה הרמב"ם ז"ל בפט"ו מהל' שגגות דין ה' פסק שמביא פר לעצמו וכבר תמה מרן כ"מ ז"ל שם הא בעי' ולא איפשיטא וכתב ואפשר שמביא פר ומתנה קאמר וכו' ע"ש מלבד הדוחק שרבינו לא ביאר לתנאי זה אלא שכבר צווחו קמאי דהאי פר חטאת הוא ואין חטאת באה נדבה והל"מ ז"ל כתב וצ"ל לתרץ דהוא סובר דאיפשיטא משום דבפ"ק גבי הורו ב"ד ועשו מיעוט בחלב ומיעוט בדם אמרו שם את"ל כיון דאיסורן שוה וקרבנן שוה מצטרף וכבר נודע דכל את"ל פשיטותא היא לדעת רבינו ז"ל וכיון דהוי צירוף לענין ב"ד משמע ליה לרבינו ז"ל דה"ה דהוי צירוף לענין כהן משיח עם הציבור דהא הצד דאמר כאן דלא יצטרפו משום דבטעמייהו פליגי והך צד נתבטל גבי בענין דב"ד אלא דאולינן בתר דאיסורן שוה וקרבנן שוה וה"ה הכא כנ"ל לדעת רבינו ז"ל עכ"ל לא הבנתי דברי הרב ז"ל דלפי דבריו הבעיה איפשיטא איפכא מדברי רבינו דלפי הפשיטות דאולינן בתר קרבנן שוה אינו מביא פר אלא מתכפר בשל ציבו' ורבינו פסק שמביא פר לעצמו שתפס הצד שבטעמייהו פליגי וא"ת כיון שלדעת רבינו ז"ל כל את"ל פשיטותא הוא א"כ איפשיטא האי בעי' מהיא בעיא דב"ד וא"כ אמאי לא פסק רבינו שמתכפר עם הציבור וי"ל דשאני התם דכל החיוב הוא בא מהוראת ב"ד ולכך כיון דקרבנן שוה מצטרף אבל הכא גבי משיח שחיובו אינו בא אלא מצד הוראתו לכך יש להסתפק אם מצטרף הוראתו להוראתן והצדדין כאן הם שקולים ולמה שפסק רבינו ז"ל שמביא פר לעצמו אפשר שבנוסחת גמ' שלו איפשיטא הבעיה דהצד שבטעמייהו פליגין הוא העיקר ויש להביא סעד לנוסחא זו מהראב"ד ז"ל דשבקיה לרגזיה מיניה ואלו למעלה בפ' י"ג דין ד' גבי מיעוט בחלב ומיעוט בע"א השיגו וכתב בעי' ולא איפשיטא הוא וכו' ע"ש מדלא השיגו נמי כאן שמעינן דגם בנוסחת גמ' שהיתה לפניו איפשיטא הבעי' כן ונראה דג' כך היתה דהאי בעיא הוא בחלב והן בדם הוו גרסי לה מקמי בעיית הוא בחלב המכסה את הקרב וכו' ופשיט להאי בעיא הוא בחלב והן בדם ואת"ל כיון דבטעמייהו פליגין חטא בפ"ע הוא הוא בחלב המכסה את הקרב וכו' מהו מי אמרינן אע"ג דקרבנן שוה וכו' והשתא ניחא הא דקאמר אע"ג דקרבנן שוה כיון דמתרי קראי קאתו הא פליגין בטעמייהו משום דכבר איפשיטא דהצד דבטעמייהו פליגין הוא עדיף מהצד דשוין בקרבנן ודו"ק והנה יש לדקדק לדעת הרמב"ם ז"ל דסבר אפי' בחדא איסור' כל שלא סמך על הוראתם כגון שהיו בב' מקומות חייב א"כ מאי איבעיא לן בשני מיני חלבים וכן בחלב ודם אי מתכפר עמהם דאף דאם הני בעיי איירי שהיה ישב עמהם במקום א' ואינהו הורו בחד ואיהו הורה באידך לא יגרע מחדא איסורא בב' מקומות וכמו שאמר רבא אפילו יתבי בחד מקו' כיון דקא מרו בתרי איסורי חטא בפ"ע הוא כיון דלא סמך על הוראתם בשלמ' לפירש"י דבחדא איסורא בין במקום א' בין בב' מקומות מתכפר עם הציבור בין סמך על הוראתם בין לא סמך דגזירת הכתוב הוא על חטאתו אשר חטא דוקא חטא בפ"ע מביא בפ"ע בעי שפיר אי הני הוו חד איסורא או תרי איסורי דיש צד להכי ויש צד להכי אבל לדעת הרמב"ם ז"ל דהעיקר הוא אי סמך על הוראתם או לא סמך ואפי' בחד איסורא א"כ גבי שני מיני חלבי' וחלב ודם ודאי לא סמך על הוראתם דהא אינהו בדידהו ואיהו בדידיה וא"כ מאי קא בעי ואפשר לדחוק ולומר לדעתי ז"ל כיון דבחדא דוכתי הוו יתבי ואינהו הורו בדידהו ואיהו הורה בדידיה בדבר שיש בו צד שיווי להוראתם יש להסתפק שמא הוראתו יצאה לו מתוך הוראתם ולכך בעי' ואיפשיט' לדעת ז"ל דאין להסתפק בכך כיון דפליגין בטעמייהו ודו"ק.

שם מנ"ל דעד שיורו לבטל מקצת וכו' יש מקשים מאי בעי מגלן עד שיורו וכו' הא משנה ערוכה ושנויה היא לעיל בפ"ק דף ג' ע"ב י"ל דהשואל הוא עצמו המשיב והי"ק בשלמא מגלן עד שיורו מקצת וכו' כדאמרי' באידך פרקין וכו' אבל וכן המשיח מגלן ודו"ק.

שם נאמר כאן מעיני וכו' כתב הב"ש ז"ל וראיתי מי שהקשה וז"ל למה הוצרך ללמוד לע"א ג"ש מעיני מעיני דהו"ל דבר הלמד בג"ש וחוזר ומלמד בג"ש שהרי בשאר מצות גופייהו לא ידעינן ב"ד אלא מכח ג"ש עדה עדה מושפטו העדה כדתניא בת"כ וכו' הו"ל ללמוד לע"א נמי ג"ש עדה עדה מושפטו העדה כמו שלמד בשאר מצות וכו' ע"ש ועיין בס' קרבן אהרן ולי נרא' דאה"נ דה"מ ללמוד לע"א ג"ש עדה עדה מושפטו העדה אלא משום דכל עיקר דאתי התנא עלה הוא מגלן דבע"א לא יהו חייבין על עקיר' מצוה כולה וזה אינו אלא מכח ג"ש מעיני מעיני וכיון דהתנא לא יוכל ללמוד דבר זה עד שיקדים ללמוד שם ב"ד מקודם כמ"ש הרב הנז' לכך התנא כייל לתרוייהו מג"ש מעיני מעיני ודו"ק ועיין בתוס' מוהר"א איטנגי"ן ז"ל.

שם יכול יהו חייבין על שגגת מעשה עיין למוהר"א איטנגי"ן ז"ל בתוספותיו.

שם ואילו משיח בע"א לא קתני וכו' כתב הב"ש ז"ל תימ' רבתא בעיני למה לא דקדק בכה"ג מהמשנ' שלפני זו דקתני נמי ולא בע"א עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת ואילו משיח בע"א לא קתני עכ"ל וג"ל דאה"נ דה"מ לדקדק במשנה דלעיל מדלא קתני בע"א וכן המשיח ע"כ מני רבי היא דמחייב בשגגת מעשה גרידתא וכיון דלא בעי הוראה מהיכא תיתי דבעי שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת אלא משום דפלוגתא דרבי וחכמים שנויה היא גבי העלם דבר עם שגגת המעשה ולכך לא דקדק אלא גבי משנה זו דאיירי בהכי וממילא לא ידעינן גם מתני' דלעיל דלא קתני וכן המשיח גבי ביטול מקצת דבא היא ובזה ניחא נמי הא דהשיב ליה התרצן ותיסברא בזדונו כרת ובשגגתו חטאת מי קתני אמאי לא השיב לו ממשנה דלעיל ותיסברא עד שיורו לבטל מקצת וכו' מי קתני כמו שהקשה הרב ז"ל ובמ"ש ניחא דאין יכול להכריח ממשנה דלעיל דהמדקדק ממשנה זו ה"ה שמדקדק נמי ממשנה דלעיל אלא שקבע דקדוקי אהאי מתני' משום מ"ש ולכך לא הכריח התרצן אלא ממתני' דלקמן דשם לא מצי למידק עוד כתב הרב ז"ל וע"ק שהרי בפ' ד' מיתות מיתי אביי הך ברייתא דבסמוך לראיה שהעובד ע"א מאהבה ומיראה חייב וכו' האי שגגת מעשה דע"א ה"ד וכו' אלא לאו מאהבה ומיראה ורבא אמר לא באומר מותר לגמרי וכו' אלמא לדעת רבא סבר רבי משיח בע"א אינו חייב עד שיאמר לבטל מקצת ולקיים מקצת אתמהא הוא דהא דמחייב ממ"נ ע"ז המקשת שדקדק וכו' עש"ב הנה מ"ש ולדעת אביי סבר רבי משיח בע"א אינו חייב עד שיאמ' לבטל מקצת ולקיים מקצת אתמהא הוא דהא דמחייב מאהבה ומיראה לאו העלם דבר הוא ולאו ביטול מקצת הוא כמו שפירש"י ז"ל שם וז"ל אלא לאו שעבד ע"א מאהבה ומיראת אדם כסבור שמותר לעשות והאי אומר מותר כה"ג דידע לי' לאסור ע"א בכל עבודות שלה לאו העלם דבר קרו לה אף אפ"י שנעלם ממנו איסור אהבה ויראה שאין זה מגוף האיסו' אלא א"כ נעלם ממנו עיקר ע"א בא' מעבודותיה כסבור שעבודה זו מותר לה עכ"ל הרי מבואר בין לאביי בין לרבא לא בעי העלם דבר לרבי אלא שגגת מעשה גרידתא אלא דפליגי ה"ד שגגת מעשה דע"א אביי מוקי לה מאהבה ומיראה ורבא מוקי לה באומר מותר לגמרי א"כ מה שדקדק הרב לדעת אביי בטל הוא ולא נשאר לדקדק בין לאביי בין לרבא אלא אמאי לא דקדק המקשה במשנה דלעיל וכבר השבנו בזה עוד כתב הרב ז"ל ועק"ל היאך יכול רבא לפרש האי שגגת מעשה דע"א היינו באומר מותר לגמרי דאם כן יהיה קשה מ"ט דרבי דסבר משיח בע"א חייב אפי' בעקירת כל הגוף וכו' ע"ש לא ידענא מאי קא מותיב כיון דרבי יליף מקרא דבשגגת מעשה לחודי' חייב ועקר לי' לקרא דלאשמת העם מע"א ולרבא דפטר מאהבה ומיראה לא משכחת שגגת מעשה בע"א אלא באומר מותר לגמרי א"כ היינו הא דיליף מקרא גם לאביי דמוקי שגגת מעשה בעובד מיראה ומאהב' ג"כ מודה באומר מותר לגמרי דחייב כיון דגלי קרא דבע"א לא בעי הוראה אלא דבשגגת מעשה בלבד חייב מהיכא תיתי דבעי ביטול מקצת וקיום מקצת דהוראה אין כאן ביטול מקצת אין כאן ודע מ"ש בירושלמי בהאי סוגיין והא קדמיתא לא תנינן משיח ומשיח בכלל הוא וכו' על כרחך דט"ס בפל וצ"ל והא בתרייתא לא תנינן משיח וכו' כסוגיין דגמ' דידן ודו"ק.

שם מ"ט דרבי וכו' והנפש זה יחיד ונשיא השוגגת זה משיח בחטאה בשגגה וכו' כצ"ל נ"ל ור"ל דיחיד ונשיא שוין הן אף בשאר מצות שחייבין על שגגת מעשה בלבד ולכך מרבה לשניהם מונפש והשוגגת אתי לרבויי משיח לרבי דבע"א חייב על שגגת מעשה בלבד ובזה ל"ק מה שהקשה הב"ש ז"ל ע"ש ורבנן לא דרשי השוגגת זה משיח אלא אדרבא דרשי הכי איזה שוגגת מי שחטאתו בשגגה וכו' ודו"ק.

רש"י בד"ה הוא בחלב המכסה וכו' א"נ דהורו וכו' בין בכזית לפחות מכזי' דפחות מכזית וכו' כצ"ל נ"ל ור"ל דהורו דפחות מכזית דלר' יוחנן אסור מן התורה דמרבה מכל חלב וכיון דלא כתיב בהדיא אין הצדוקים מודים בו ואע"ג דלית ביה כרת ותנן לקמן אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת לאו למימר שאותו דבר בעצמו שמורין ב"ד לעשותו יהא ענוש על זדונו כרת אלא הייבו לאפוקי דבר שאין בו כרת אלא לא תעשה בלבד אבל חצי שיעור אף על גב דאין באכילתו עונש כרת מ"מ אם היה בו שיעור שלם היה חייב כרת ודו"ק.

בד"ה ותיסברא וכו' והא ק"ל וכו' לאשמת העם הרי משיח כציבור וכו' ואפ"ה וכו' כצ"ל נ"ל והא דקאמר וכו' ר"ל אהא מסיק ואם נפש א' א' יחיד וכו' כולן בכלל נפש א' הן וילמד תחתון מן העליון והשתא יפה דק רש"י ודלא כהב"ש ז"ל שכתב עליו ולא דק ודו"ק.

דף ח' ע"א גמ' אין ב"ד חייבין וכו' ושגגתו חטאת עיין בתוס' מוהר"א איטנגי"ן ז"ל.

שם יחיד אמר קרא ואם נפש עיין בתוס' מוהר"א איטנגי"ן ז"ל.

שם וילמד תחתון מעליון כתב מוהר"א איטנגי"ן ז"ל בתוספותיו וא"ת היכי יליף יחיד מנשיא והא נשיא גמיר מג"ש ואינו חוזר ומלמד בהיקש וי"ל וכו' מיהו לעיל ק' דיליף ע"א משאר מצו' ושאר מצות מזקן ממרא והלא הלמד בג"ש אין חוזר ומלמד בג"ש וי"ל דבתר מלמד והמלמד חולין עכ"ל לא ידענא מאי קא מקש' דהא דאין למד חוזר ומלמד בקדשים דוקא בגוף הקרבן דלא איקרי קדשים אלא גוף הקרבן כמו שהוכחתי שם בחידושי בפ' איזהו מקומן דף נ"א ע"ב בד"ה פשוט מיהא חדא שם בסוף הדיבור שהוכחתי כן מהתוס' ע"ש וא"כ מאי מקשה לא בתחילה ולא בסוף גם מ"ש בקושיא השנית והלא הלמד מג"ש אין חוזר ומלמד בג"ש זה אינו דאף בקדשים דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש כדאיתא שם בפ' איזהו מקומן וע"ש בכללים שכתבתי בחידושי ודו"ק שוב ראיתי למוהרש"א ז"ל שם בחידושיו בפ"ק דיבמות דף ט' בד"ה יחיד ונשיא שכתב ויש מקשים דהקשה דתורה א' ל"ל לרבנן ליחיד ונשיא נילף ליה מג"ש דמצות מצות לשאר מצות כדיליף לי' לרבי וי"ל דאע"ג דאיכא התם בפ' איזהו מקומן דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש מ"מ דבר הלמד בהיקש בתחילה דהיינו ציבור בע"א דיליף ליה מהיקשא דוי"ו וחוזר ומלמד בג"ש דעיני עיני לשאר מצות שוב אינו נלמד בג"ש ליחיד ונשיא עכ"ל לא ידענא מאי קאמר אי סבר דאמרינן הכא דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בג"ש כדאיתא שם בפ' איזהו מקומן אם כן איך יליף ציבור לשאר מצות בג"ש עיני עיני מע"א הא ציבור בע"א יליף ליה מהיקשא דוי"ו דמה לי אם חוזר ומלמד בג"ש פעם א' או אם חוזר עוד ומלמד בג"ש אלא על ע"כ לא איקרי קדשים אלא דוקא מה שלמדין בגוף הקרבן כמ"ש התוס' שם דף נ"א ע"ב בד"ה אלא למאן דלית ליה דרב פפא ע"ש ולמה שמקשים י"ל דלרבנן איצטריך נמי להא דתניא לפי שמצינו שחילק הכתוב וכו' כמו שהוא לרבי ואה"נ לרבנן ה"מ למילף ליחיד ונשיא לשאר מצות מג"ש דמצות מצות אלא נקט להאי דרשא דתורה א' דשפיר שמעינן מינה תרתי דלרבנן מגדף היינו עובד ע"א אבל לרבי מגדף מברך השם ולא מצי למילף מינה ולכך יליף בג"ש דעליה כוליה סוגי' כדאמרן ולכך פריך רבי הא דריב"ל מאי עביד ליה וקאמר לכדתניא לפי שמצינו וכו' כלומר דלהא דוקא הוא דקא אתי ובזה ניחא מ"ש הרמב"ם ז"ל בספ"א מהל' שגגות אחד יחיד ששגג בא' מאלו או מרובין שנאמר תורה אחת וגו' וכן אם שגגו כולן והקטירו לעכו"ם וכו' והוא מהא דתניא לפי שמצינו שחילק הכתוב בין רבים ליחידים וכו' ודלא כמרן כ"מ ז"ל דאייתי עלה משנה דאין חייבין אלא על העלם דבר וכו' ופרש"י עלה ע"ש דמשם

אין ראיה ששם אין דיניהם חלוק במזיד משא"כ בעיר הנדחת והא דכתב רבינו ז"ל אנשי מדינה ששגגו ודמו שהיום חול וכו' אע"ג דלא איצטריך מ"מ נקטיה אגב עכו"ם ואי האי דרשא דוקא לרבי הוא איך שבק רבנן ועביד כרבי אלא ע"כ לרבנן תרתי שמעת מינה ודו"ק

שם יכול נחלוק בקרבנותיהן ת"ל תורה א' וכו' עיין להרי"ף ז"ל שם בפרק קמא דיבמות והעתיקו כאן הב"ש ז"ל.

שם ניתי פר ציבור בשאר מצות הוא דמייתי פירש"י ז"ל ולא הוי חלוק יכ"ש דבעינן חלוק בין אנשי עיר הנדחת לציבור דהא וכו' וא"ת והא לא מצינו חלוקין במיתתן אלא בע"א א"כ לא בעי חלוקין בקרבנותיהן אלא בע"א יא"כ נייתי פר דהוי חלוק מציבור ויחיד בע"א י"ל דגם במיתתן עשן הן חלוקין מכל מיתות דעלמא שאלו בסייף וממונם אבד משא"כ בשום מקום אף כשתחלוק בקרבנותיהן אתה מחלקן מכל שאר חייבי קרבן ודו"ק כן כתבו התוס' שם בפ"ק דיבמות והרשב"א ז"ל שם בשם הרמב"ן ז"ל.

שם אנכי ולא יהיה לך מפי הגבור' שמענום ז"ל הב"ש ז"ל שם בהגה"ה יצא לו כיון שהן נאמרים בלשון מדבר בעדו משמע שהמדבר היה השם בעצמו וכבודו והשאר נאמרים בלשון נסתר משמע ששמעום מפי משה אבל קשה שהרי כתיב עשרת הדברים אשר דבר ה' אליכם מתוך אש הרי משמע שכל עשרת הדברות מפי הגבורה וראיתי פירושים שונים ליישב מאמר זה והמחוור בעיני הוא מה שפי' הגאון מהר"א ז"ל במעשי ה' וז"ל ודאי שכל עשרת הדברות כולם שמעו הדברים ממש מפי הקב"ה אות באות ויתיישבו כל הכתובים וגם מאמרם ז"ל שאמרו אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום ואמשול לך משל שכאשר מלך עצום ונורא יצוה לאדם לאמר עשה כך וכך אין ספק שהאיש ההוא מגודל מוראו יהיה חרד ונרתע לאחוריו אבל אם המלך ההוא יאמר למשנה מאחורי הגדר ושמצותו למשנה היא עליו עכ"ז כיון שדיבורו הוא עם משנהו לא עמו לנוכח לא תמשך כל כך מורא וחרדה והנה הענין היה שבתחילה השמיעם הקול העצום והנורא ההוא עד שנתפרסם להם שא"א לקול אשר בזה להיותו נמשך משום נברא מן הנבראי' ולכן אמרו את קולו שמענו מתוך האש שלא יתכן שיאמר האדם קולו של ראובן שמענו אם לא היה מכיר בקולו קודם לכן ולפיכך השמיעם את קול ההברה לבד כדי שיכירו את קולו היותו באותו ההפלגה מן העוצם ואח"כ בחיתוך דברים אות באות אמר להם לנוכח לא ע"י משה הב' הדברות דהיינו אנכי ולא יהיה לך וזהו שארז"ל מפי הגבורה שמענום ר"ל פה אל פה לנוכח וכאשר אמרו דבר אתה עמנו ונשמעה הנה אמר הקב"ה למשה הדברות האחרות והם שומעים כל עשרת הדברות בחיתוך הדברים ברורים מפיו של הקב"ה אבל השמונה לא היה מדבר עמהם נוכח וזהו שנאמר כאן למען ישמע העם בדברי עמך שהכוונה לומר שכשאדבר עמך והם ישמעו הדברים ולא יחרדו אבל ישמעו היטב כיון שאני מדבר עמך באופן שהדבור באמצעות משה היה כדי שישמעו הדברי' מפיו של הקב"ה יותר בביאור בלתי מבוכה מחמת היראה וזהו שנאמר וגם בך יאמינו שכאשר ישמעו שאני אומר לך ואתה ציר נאמן אומר להם הדברים כפי מה שאני אומרם לך יכירו בנאמנותך אחרי שישמעו ממש הדברי' מפיו יתברך כשידבר עם משה וזהו שאמרו במכילת' כל דיבור ודיבור' הי' משיבו להם שר"ל עם היות שהם כבר היו שומעים הדיבור מפיו של הקב"ה שהיה אומר למשה כבר היה משיבו להם שנית כי לא יפול לומר משיבו אם לא שמעו הדיבור קודם ובדרכנו זה יצדק מה שכתוב עשרת הדברים אשר דבר ה' אליכם מתוך האש שכל עשרת הדברות שמעו עכ"ל הנה מ"ש שבתחילה השמיעם הקול העצום והנורא ההוא וכן מ"ש ולפיכך השמיעם את קול ההברה לבד וכו' היינו שהשמיעם את כל עשרת הדברות בדיבור א' כשהן עשרת הדברות ולא היה מכיר בקולו קודם לכן ולפיכך השמיעם את קול ההברה לבד כדי שיכירו את קולו היותו באותו ההפלגה מן העוצם ואח"כ בחיתוך דברים אות באות אמר להם לנוכח לא ע"י משה הב' הדברות דהיינו אנכי ולא יהיה לך וזהו שארז"ל מפי הגבורה שמענום ר"ל פה אל פה לנוכח וכאשר אמרו דבר אתה עמנו ונשמעה הנה אמר הקב"ה למשה הדברות האחרות והם שומעים כל עשרת הדברות בחיתוך הדברים ברורים מפיו של הקב"ה אבל השמונה לא היה מדבר עמהם נוכח וזהו שנאמר כאן למען ישמע העם בדברי עמך שהכוונה לומר שכשאדבר עמך והם ישמעו הדברים ולא יחרדו אבל ישמעו היטב כיון שאני מדבר עמך באופן שהדבור באמצעות משה היה כדי שישמעו הדברי' מפיו של הקב"ה יותר בביאור בלתי מבוכה מחמת היראה וזהו שנאמר וגם בך יאמינו שכאשר ישמעו שאני אומר לך ואתה ציר נאמן אומר להם הדברים כפי מה שאני אומרם לך יכירו בנאמנותך אחרי שישמעו ממש הדברי' מפיו יתברך כשידבר עם משה וזהו שאמרו במכילת' כל דיבור ודיבור' הי' משיבו להם שר"ל עם היות שהם כבר היו שומעים הדיבור מפיו של הקב"ה שהיה אומר למשה כבר היה משיבו להם שנית כי לא יפול לומר משיבו אם לא שמעו הדיבור קודם ובדרכנו זה יצדק מה שכתוב עשרת הדברים אשר דבר ה' אליכם מתוך האש שכל עשרת הדברות שמעו עכ"ל הנה מ"ש שבתחילה השמיעם הקול העצום והנורא ההוא וכן מ"ש ולפיכך השמיעם את קול ההברה לבד וכו' היינו שהשמיעם את כל עשרת הדברות בדיבור א' בפני עצמו כח לקבל יותר כי נפשם יצאה בדיבורו כדאיתא במדרש רבה ואז אמרו למשה קרב אתה ושמע ואז משה נתקרב כלפי שכינה ואז הקב"ה החזיר שני דברות ראשונות ביחוד למשה ולא היה בשביל ישראל כי הם כבר שמעו שני דברות אלו מפי הגבורה אלא מפני שלא שמעם משה ביחוד לכך חזר הקב"ה להשמיעם לו ביחוד והיו שומעים ישראל מפיו של הקב"ה כשהיה מדבר עם משה מלבד מה ששמעו תחילה מפיו של הקב"ה לנוכח שלא ע"י משה יא"כ יצדקו יחדיו דברי הרב מעשי ה' ודברי רש"י ז"ל כי הרב מעשי ה' מדבר בשעה שהיה יורד משה שבאותה שעה דבר הקב"ה לנוכח עם ישראל שני דברות הראשונות ורש"י ז"ל מדבר בשעה שאמרו למשה קרב אתה ושמע שבאותה שעה חזר הקב"ה ודבר עם משה אותן שני דברות שכבר דבר עם ישראל לנוכח והחזירן עם משה ביחוד והיו שומעים ישראל ולא היו לצורך ישראל כי כבר שמעו אותן מפיו יתברך לנוכח ואח"כ היה אומר הקב"ה למשה שאר הדברות כל דיבור ודיבור בפני עצמו והיו ישראל שומעים כמאמר הרב מעשי ה' והיה משה חוזר אותו לישראל וז"ש הכתוב משה ידבר והאלהים יעננו בקול ר"ל שמשה היה מדבר אותו דיבור לישראל והאלהים יענגו בקול דיבור אחר ובזה ניחא שבכל הדברות יש פיסקא בין דיבור לדיבור ליתן ריוח למשה עד שיחזור וידבר עם ישראל ובין שני דברות הראשונות לא יש פיסקא כי לא היה צריך ליתן ריוח למשה עד שידבר לישראל כי לא שמעו אותן מפיו של משה אלא מפיו של הקב"ה קודם שדבר עם משה וא"ת א"כ למה יש פיסקא בין לא יהיה לך לבין לא תשא והא לא יהיה לך לא שמעו אותו אלא מפי הגבורה ולא מפי משה ולמה צריך ליתן ריוח

למשה י"ל דפיסקא זו היא להפסיק בין דברות ששמעו מפי הגבורה לדברות ששמעו מפי משה ודו"ק.

ע"ב למן היום וכו' פירש"י ז"ל הכי משמע את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה דזו ע"א ומנין שזו ע"א מדכתיב בהדיא למן היום אשר צוה ה' והלאה שאר מצות והלאה כלומר מכאן ואילך לדורותיכם אינו היא מצוה שנאמרה בתחילה הוי אומר זו ע"א דכתיב בתחילת עשרת הדברות אנכי ולא יהיה לך דהיינו ע"א עכ"ל ביאור דבריו דמשמע ליה את כל אשר צויה ה' אליכם ביד משה דזו ע"א הוא מדכתיב בהדיא למן היום אשר צוה ה' את משה דמשמע ליה שמבאר מ"ש אשר צוה ה' אליכם ביד משה היינו מן היום אשר התחיל ה' לצוות ביד משה שמשם והלאה צוה להם שאר מצות ואת כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה הוי אומר זו ע"א דכתי' בתחילת עשרת הדברו' ומ"ש והלאה כלומ' מכאן ואילך לדרתיכם הוא לאפוקי מהא דאיתא בספרי והעתיקו הרא"ם ז"ל שם בפ' שלח מניין אתם אומר שכל המודה בע"א כופר בעשרת הדברות ת"ל אשר דבר ה' אל משה וכו' ומניין אף במה שנצטוו האבות ת"ל והלאה לדרתיכם וכו' ע"ה ועל זה פריך ליה דאי מפרשת הכי לקרא דמן אשר צוה דהיינו כשהתחיל לצוות א"כ לא שמעת מיניה ע"א דהא התחיל לצוות עשר מצות במרה ע"י משה קודם מתן תורה וא"כ ע"א לא נאמרה תחילה דהא קודם אנכי ולא יהיה לך נאמרו עשר מצות וא"כ לא מצית לפרושי קרא הכי ודו"ק שכך הוא כוונת רש"י ז"ל ול"ק מכל מה שהקשה הב"ש ז"ל ע"ש והנה מה שהקשה שם עוד מאי פריך והאמר מר עשר מצות וכו' מאן יימר ליה דע"א לא נאמרה תחילה כשנצטוו ישראל עשר מצות במרה הלא איכא אימוראי טובא דדרשי בפ' ד' מיתות שהמצוה הנאמרה תחיל' לאדם הראשון היא ע"א כי ויצו זו ע"א אלהים זו דינין וכו' א"כ ודאי על הסדר הזה נצטוו ישראל במרה ג"ל דל"ק דו' מצות בני נח שנצטוו במרה דבר זה אינו מבואר בקרא דקרא לא קאמ' אלא שם שם לו חק ומשפט דהיינו הדינין ושבת וכיבוד אב ואם ילפי מדכתיב בהו בדברות האחרונות כאשר צוך ה' אלקיך כאשר צוך במרה אבל ז' מצות בני נח לא יש להם רמז בקרא שנצטוו עליהם במרה וג"ל דהא דאמרו עשר מצות נצטוו במרה כוונתם היא כשבאו למרה הוו בידייהו עשר מצות שכבר הין בידם ז' מצות בני נח והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם אבל ז' מצות בני נח לעולם לא נצטוו עליהם במרה שכבר מצווים הם ועומדים ולכך תמהו שם התוס' אמאי לא חשיב נמי מילה וגיד הנשה שכבר היו מצווי' ועומדים כמו ז' מצות בני נח נמצא שלא נצטוו תחיל' במרה על ע"א ולכך פריך שפיר ואף את"ל דקבלה היא בידם שנשנו להם במרה ז' מצות בני נח ונצטוו עליהם מ"מ א"א לפרש הא דכתיב אשר צוה ה' אליכם ביד משה דקאי אע"א שנצטוו תחילה במרה כיון דאינה מפורשת בקרא אפי' ברמז אלא קבלה היא בידם קרא לא סמיך אקבלה גם מה שהקשה עוד דהיה יכול המקשן להקשות על ר' ישמעאל ממה שכתו' בתורה בפי' דהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל בכלל במצרים וא"כ איך אמר ר"י שע"א היא מצוה שנאמרה תחילה זו ל"ק דקרא כתיב אשר צוה ה' אליכם ביד משה ומצות החדש היתה ביד משה ואהרן ודו"ק.

שם אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש עשה שבמקדש מפרש התם בר"פ ידיעות הטומאה נטמא בעזרה וכו' או בא לו בארוכה חייב בקצרה פטור זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה עוד מפרש התם ואיזו היא מ"ע שבגדה שחייבין עליה הי' משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו ע"ש פירש"י ז"ל וקאמר שם גמרא היכא קאי דקאמר זו היא התם קאי אין חייבין על עשה ועל ל"ת שבמקדש וכו' אבל חייבין על עשה ועל ל"ת שבגדה וכו' וקאמר זו היא מ"ע שבמקדש שאין חייבין עליה ואיזה הוא מ"ע שבגדה שחייבין עליה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו ע"כ הגמ' מבואר ממתני' דשבועות דהא דתנן הכא איזו היא מ"ע שבגדה פרוש מן הגדה היינו היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד ומכאן תימ' על רש"י ז"ל שפי' פרוש מן הגדה כלומר בסמוך לוסתה כדי שלא תהא רואה בשעת תשמיש דכתיב והזרתם את בני ישראל וכו' וזה הפי' הוא דלא כמתני' דשבועות שמפרש היה משמש עם הטהורה וכו' ועשה שלו מפרש התם בגמ' אמר קרא ותהי נדתה עליו אפי' בשעת נדתה תהא עליו ולא תעשה אמר קרא לא תקרב לא תקרב נמי לא תפרוש הוא דכתי' האומרים קרב אליך אל תגע בי כי קדשתיך וראיתי להתי"ט ז"ל שכתב על פירש"י לא דק עוד ק"ל שכתב דעשה סמיך לוסתה דכתיב והזרתם את בני ישראל דמהניא סוגיא משמע דהוי ל"ת דא"ל רב אדא לרבא היכי אצית דתני עלה זו היא מ"ע שבגדה וכו' ואם איתא מצות ל"ת היא א"ל אי תניתא חסר ותני הכי זו היא מצות ל"ת שבגדה וכו' ע"ש עוד איתא התם ת"ר והזרתם את בני ישראל מטומאתם א"ר יאשיה מכאן אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וכמה אמר רבא עונה הרי הא דמוזהרין לפרוש מנשותיהן סמוך לוסתן מקרא דוהזרתם את בני ישראל הוא ל"ת וצ"ע והא דתנן ומצות ל"ת אל תבוא אל הנדה פירש"י ז"ל דכתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב וראיתי להתי"ט ז"ל שכתב ומצות ל"ת לא תבא אל הנדה פי' כשנטמאה בשעת תשמיש ויליף לה בגמ' פ"ב דשבועו' דף ח"י ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לא תקרב נמי לא תפרוש הוא וכו' עכ"ל ואין פי' זה צודק בלישניה דמתני' דקתני ומצו' ל"ת לא תבא אל הנדה דלפי' הרב לא תפרוש מן הנדה מיבעי ליה למיתני ועוד דלאו זה הוא נכלל בעשה שבגדה דאי לאו לא הוו מחייבי אעשה שבגדה דבעינן דומיא דע"א דאמר רחמנא לא תעביד ואי עביד מיחייב כמ"ש התוס' שם דף י"ז ע"ב בד"ה אבל חייבין ע"ש וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה וז"ל ומבואר הוא שעשה זה שבמקדש ועשה שבגדה אינו מצות עשה גרידא אבל הוא מצוה מדרך הקבל' כמו שנצטוה עליו למי שיש עליו בגד שעטנז פשוט זה הבגד שזה הציווי סבתו לא תעשה וכו' ע"ש ודו"ק.

שם ואין מביאין אשם תלוי על עשה ועל ל"ת שבמקדש ובגמ' מה"מ דציבור וכו' ויחיד אשם תלוי נמי לא וכו' מבואר בפי' משנה וגמ' שאין מביאין אשם תלוי אלא על חטאת קבוע' והתימא ממרן כ"מ ז"ל שם בריש פ"ק מהל' שגגות שכתב ומ"ש קבועה כן משמע פ"ב דהוריות.

שם ומה ציבור בחטאת קבוע אף אשם תלוי נמי וכו' ק' אמאי לא יליף אשם תלוי מן ואשם דכתיב ביחיד עצמו בחטא' קבוע' דטפי עדיף למילף יחיד מיחיד וגם התיבות דומין לגמרי דבשניהם כתיב ואשם משא"כ בציבור דכתיב ואשמו ושוב ראיתי להב"ש ז"ל שנתעורר בזה והניח בקשיא גם ראיתי למוהרש"א ז"ל בחידושיו גם כן שנתעורר בזה ועוד כתב וז"ל ועוד היכי מצי למילף אשם תלוי מציבור בג"ש כיון דציבור גופיה אינו אלא מג"ש מיחיד ודבר הלמד בג"ש אינו חוזר ולמד בג"ש ע"כ"ל וכבר כתבתי לעיל בשם התוס' הא דאין למידין למד מן הלמד בקדשים דוקא בגוף הקרבן ואף בגוף הקרבן דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש כדאיתא התם בפ' איזהו מקומן ולעיקר קושייתנו י"ל דאה"נ דה"מ למילף אשם תלוי מן ואשם דכתי' ביחיד עצמו וכן נראה מפי' הרמב"ם ז"ל

במשנה ע"ש אלו משום דאסיק אף ואשמו בציבור בחטאת קבועה גמר לימודא מציבו' וקאמ' ומה ציבור וכו' כיון דיכולין ללמוד למד מן הלמד ועוד כיון דאסיק דדנין ואשם ומצות ה' מן ואשם ומצות ה' לכך ניחא ליה למילף אשם תלוי מציבור שהזמין לגמרי שבתרורייהו כתי' מכל מצות ה' משא"כ ביחיד דכתיב ממצות ה' ודר"ק.

שם אמרי אי הכי קרבן עולה ויורד נמי יש לדקדק מאי אי הכי איך יצדק בזה אי אמרת בשלמא י"ל דהבעיין דבעי מנה"מ ידע דאיכא ג"ש אבל לא קיבלה מרבותיו ונסתפק בתיבות שקיבלו אי קיבלו מצות מצות כדאשכחן לעיל גבי נשיא או קיבלו ואשם ואשם ולכך כי קאמר ליה נאמר אשם ובחטאת וכו' שאלו התיבות הן שקיבלו בג"ש פריך ליה אי הכי קרבן עולה ויורד נמי הא כתיב והיה כי יאשם בשלמא אי קיבלו מצות מצות ליכא למיפרך מידי אבל השתא דאמרת דמה שקיבלו הוא ואשם א"כ קרבן עולה ויורד נמי ודו"ק.

שם זו היא שיבה זו היא בריאה עיין לתוס' שם בפ"ק דמנחות דף ד' בד"ה מאי נפקא מינה ולדבריהם שם בריש פ"ק דיומא דף ב' ע"ב בד"ה הנ"מ.

שם ונילף ואשם ונשיאות עון כתב הב"ש ז"ל מכאן ק"ל על התוס' דפ"ק דמנחות גבי לגמור עונו עונו דשמיעת הקול וכו' שכתבו וז"ל ותימא דבהוריות פ' ב"מ יליף דלא מייתי אשם תלוי וכו' ועמדו בתימא שהרי אה"נ דפריך הגמ' כאן קשיא זו בהורייתם וכו' עיין בחידושי שם מ"ש בזה.

ר"ש"ל בד"ה זו היא שיבה ונאמר ואשמו וכו' דאילו עשאה יחיד לא הוי בעולה ויורד וכו' כצ"ל.

בד"ה זו היא שיבה וכו' עיין לדבריו ז"ל שם בפ' קמא דמנחות דף ד'.

שם אין חייבין על שמיעת קול וכו' כתב רש"י ז"ל ובדין הוא דלא איבעי למיתנא דהא תנא לעיל אין חייבין על עשה ועל ל"ת שבמקדש וכו' וה"ה על ש"ק ועל בטוי שפתי' דלא הוי חטאת קבועה וכו' וה"ה דה"מ למימר דלא איבעי למיתני דהא תנא לעיל אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שודונו כרת וכו' ושמיעת קול ובטוי שפתי' אין זדונן כרת אלא לאו ועוד דשמיעת קול באה על הזדון גמי ותנן לעיל אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה אלא חדא מינייהו נקט ודו"ק עוד כתב רש"י ז"ל אין ב"ד חייבין וכו' וה"ה למשיח וכן פי' הרע"ב ז"ל וכתב עליו התי"ט ז"ל ולפי מאי דפי' במתני' דלעיל בב"ד ולא במשיח משום דר"ע פליג בסוף פרקין ה"נ לא הו"ל לפרש אלא בב"ד דבכולן פליג עכ"ל ולי נראה דטעמם הוא משום דתנן והנשיא כיוצא בהם דברי ר"י הגלילי ומדלא תני נמי ומשיח דהא ר"י הגלילי מחד קרא מעטינהו לתרוייהו כדאיתא בגמ' נאמר לא תגיע ידו וכו' ע"כ דנכלל במאי דתני אין חייבין וכו' וכ"ש לפי האי דמשמע מפרש"י לקמן שכתב וג' מחלוקות בדבר ר"י הגלילי וכו' דנראה מדבריו הא דקתני מתני' דברי ר"י הגלילי לאו על והנשיא כיוצא בו קאי אלא אכולה מתני' וכן הא דקתני במתני' דלקמן דברי ב"ש לאו אלא שאין כ"ג משיח וכו' לבד קאי אלא אכולה מתני' קאי דה"מ טפי משלש מחלוקות ודו"ק אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה נראה שמפרש הא דקתני דברי ר"י הגלילי לא קאי אלא אהא דקתני והנשיא כיוצא בו אבל רישא דמתני' סתמא היא וכן הא דקתני במתני' דלקמן דברי ר"ש לא קאי אלא אהא דקתני אלא שאין כ"ג משיח וכו' אבל רישא דמתני' סתמא היא ולפי שיטתו קשיא סתמא אסתמא לכך כתב ואמרו בכאן שהמשיח חייב על שמיעת הקול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו ואין חולק על דבריו במה שקדם בענין המשיח וב"ד שאין חייבין על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים לפי שלשם אמרנו אינו חייב פר הבא על כל המצות כשהורה לעצמו על התנאים שקדמו לפי שאין אלו מן המצות שיש בהן אותן הדינין אבל הוא חייב בקרבן הנז' בהן כשעבר על א' מהן עכ"ל וכן כתב הרע"ב ז"ל ולכך שם בחיבורו בפ"י מהל' שגגות דין ז' כתב המלך וכהן משיח מביאין קרבנן על שבועת העדות או על שבועת ביטוי או על טומאת מקדש וקדשיו כשאר ההדיוטות וכו' והוא כהני תרי סתמי דמתני' וכן כתב מרן ז"ל שם אלא שהל"מ ז"ל כתב ובאמת אני תמיה הרבה על רבינו ז"ל שפי' המשניות כן ופסק להו בסכינא חריפא ומי דחקו לומר כך דפשט המשניות מוכח בהדיא דג' מחלוקת הן ומתני' קמא כולה ר' יוסי קאמר לה ור"ע פליג עליה ובתרא כולה ר"ש קאמר לה וכמו שנרא' מדברי רש"י ז"ל וכו' ע"ש ונר' לי דרבינו ז"ל טעמו עמו לפרש כן במתני' קמיית' דקתני והנשי' כיוצא בהן דברי ר"י ואי מתני' כולה ר"י היא אמאי אפקיה לנשיא מכללן ראמר והנשיא כיוצא בהן הו"ל למיתני הכי אין חייבין ב"ד ומשיח ונשיא על שמיעת קול וכו' וקדשיו דברי ר' יוסי הגלילי אלא מדאפקיה לנשיא ש"מ דלא כולה ר"י היא אלא דרישא סתמא היא ושמעיה ר"י לתנא דאמר אין חייבין על שמיעת קול וכו' דהיינו ב"ד ומשיח דאיירי בהו מתני' עד הכא אבל נשיא חייב ואתא ר"י לאפלוגי עליה ואמר והנשיא כיוצא בהן והנה לדעת רבינו ז"ל שמפרש אין חייבין וכו' היינו פר הבא על כל המצות והיינו ב"ד ומשיח ע"כ הא דדייקינן הא נשיא חייב היינו שעיר ור"ע דאתא לאפלוגי אר"י ואמר הנשיא חייב בכולן חוץ וכו' היינו דחייב שעיר ואל תתמה על זה שהרי במשיח אומר פטור מכלן ואפ"ה מחייבו בפר אבל לפי מ"ש רבינו ז"ל בפירושו דטעמי' דר"ע דמחייב נשיא הוא מג"ש מעולה ויורד ע"כ דמחייבו היינו בעולה ויורד גם הא דדייקינן בדברי ת"ק הא נשיא חייב שעיר ג"כ ליתא דהא במתניתין דלקמן קתני והיחיד והנשיא והמשיח חייבין והיינו בעולה ויורד לפי' רבינו ז"ל וע"כ דר"י ור"ע אתו לאפלוגי אמתני' בתרייתא אבל ק' כיון דלת"ק משיח פטור מפר וחייב בעולה ויורד כדתנן במשנה בתרייתא לפי פי' רבינו אמאי לא פליג ר"ע במתני' בהא דלדידיה איפכא ס"ל י"ל דר"ע לא אתא לאפליגי אלא אר"י ור"י פוטר למשיח מעולה ויורד דהא דמעטי' קרא למשיח ונשיא דכתיב לא תגיע הוא בעולה ויורד א"כ בדינא דמשיח ל"פ אר"ע אלא בנשיא הוא דפליגי גם מתני' בתרייתא משמע ליה דלאו כולה ר"ש היא דאי כולה ר"ש היא אמאי תני בתחילה והיחיד והנשיא והמשיח חייבין דמשמע דשלשתן שוו בדינא ולבתר אפקיה לכהן משיח ואמר אלא שאין כ"ג משיח וכו' הו"ל למיתנינהו בתרי בבי הכי על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים בית דין פטורים והיחיד והנשיא והמשיח חייבין ועל טומאת מקדש וקדשיו ב"ד ומשיח פטורים ויחיד ונשיא חייבין דברי ר"ש אלא מדלא פלגינהו בתרי בבי ש"מ דכולה לאו ר"ש היא אלא רישא רבנן היא דאמרי על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו ב"ד פטורים והיחיד והנשיא והמשיח חייבין דכולהו שוו בדינא ואמר להו ר"ש בכולהו אנא מודינא להו אלא שאין כ"ג משיח חייב על טומאת מקו"ק דבהא פלגינא עלייכו ואל תשיבני מהברייתא דבברייתא כללא קא יהיב ודו"ק והנה מ"ש הל"מ ז"ל ואולי היה גורס רבינו ז"ל במתני' קמא ר' יוסי אומר הנשיא כיוצא בהן ובמתני' בתרא רש"א אין כ"ג משיח חייב על טומאת וכו' אין נראה שהרי הרע"ב ז"ל שדרך בעקבות רבינו ז"ל אפי' הכי העתיק הגי' במתני' בתרייתא כגירסתינו והנה הראב"ד ז"ל שם השיג על רבינו ז"ל וכתב א"א אין המלך חייב בשמיעת קול ולא המשיח בטומא' מקדש וקדשיו עכ"ל טעמו שמפרש כשיטת רש"י ז"ל דכולה מתני' קמייתא ר"י הגלילי היא וכולה מתני' בתרייתא ר"ש היא וליכא אלא ג' מחלוקות בדבר כפרש"י ז"ל ופסק כר"ע בנשיא דהלכה כר"ע מחבירו ועוד דר"ש כוותיה ס"ל כדאיתא לקמן בברייתא ומ"ש מרן ז"ל שם ולענין דברי ר"ע סובר רבינו שאין הלכה כר"ע משום' דמשמע דיחידאה הוא ליתא דהא ר"ש כוותיה ס"ל בברייתא ובמשיח פסק כר"ש ואינו חייב על טומאת מק"ק וכתב שם מרן ז"ל ויש לתמוה על הראב"ד שגראה מדבריו שאין כ"ג חייב על טומאת מקו"ק אפי' כהדיוט היאך יישב מתני' דמחייבה לכהן משיח בטומאת מק"ק עכ"ל תמה על הר"א ז"ל משום שסובר שפי' רבינו ז"ל בב' משניות אלו אין עוד מלבדו ואינו כן ומתני' בתריית' כולה ר"ש היא שרש"י ז"ל אינו מפרש כן וס"ל דמתני' קמייתא כולה ר"י היא והר"א ז"ל ס"ל כפרש"י ז"ל וא"כ מתני' בתריית' תני והדר מפר' אלא שאין כ"ג משיח חייב על טומא' מק"ק וכן ראיתי להל"מ ז"ל שכת' כן עוד כת' מרן ז"ל ויש לדקד' בדברי הראב"ד ז"ל למה לא כת' ולא המשי' בשמיע' קול כדתנן בההיא מתני' שכתבתי בסמוך ואפשר לומר וכו' אבל קשה למה לא כתב שכהן משיח פטור משבועות ביטוי כדתנן בההיא מתני' עכ"ל גם אלו הקושיות הן לשיטת פי' רבינו ז"ל שסובר דרישא דמתני' סתמא היא ולכך קא מקשה אהראב"ד ז"ל אמאי לא פטר נמי למשיח בשמיעת קול ובשבועת ביטוי כסתמא דמתני' וכבר כתבנו דהר"א ז"ל מפרש כפירש"י ז"ל דכולה מתני' ר"י היא ואין הלכה כר"י אלא כר"ש דלא פטר למשיח אלא מטומאת מק"ק והנה טעמו של הראב"ד ז"ל שפסק כר"ש כתב הל"מ ז"ל משום דאמרו שם בגמ' דר"א דאמר הנשיא מביא שעיר ס"ל כוותיה דהמשיח פטור בטומאת מקדש כדאמרו שם על מילתיה דרבי יוחנן דאמר לא אמר ר"א אלא בטומאת מקדש וכו' וכיון דר"ש כר"א הוו תרי ופסק כוותייהו וכו' ע"ש ובזה ניחא הא דפסק הר"א ז"ל דאין המשיח בטומאת מק"ק הוא כר"ש משו' דר"א כוותי' ס"ל ולאו טעמיה הוא משו' דהלכה כר"ע ותניא רע"א משיח פטור מכלן דא"כ בשמיעת קול ובביטוי נמי היה לו לפטור למשיח דהכי ס"ל לר"ע ועוד דלא פטר ר"ע למשיח אלא מעולה ויורד אבל פר חייב כדאיתא לקמן דא"ל ור"ע מי פטר ליה מפר אלא דהר"א ז"ל אינו פוסק כר"ע אלא כר"ש משום דר"א כוותיה ס"ל עוד כתב הל"מ ז"ל אלא שעדיין קשה דאמרו שם בברייתא דר"ש אינו מחייב למשיח בשמיעת קול ובביטוי אלא בדלות אבל לא בדלי דלות דאו הוא פטור מקרא דמייתי ר"ע זה קרבן אהרן וגו' ואע"ג דר"ע פטרו מכל וכל מקרבן עולה ויורד ס"ל כר"ע בחדא ופליג עליה בחדא וכיון דהר"א ז"ל פוסק כר"ש היה לו להזכיר דבשמיע' קול וביטוי המשיח פטור בדלי דלות ואולי וכו' ע"ש ולי נרא' דהר"א ז"ל לא פסק כר"ש אלא במאי דסבר ר"א כוותיה ולא אשכחן דסבר ר"א כוותיה אלא בטומאת מק"ק ולכך בטומא' מק"ק דאשכחן לר"א דסבר הכי לכך פסק בזה כר"ש אבל בשמיע' קול וביטוי בדלי דלו' דלא אשכחן לר"א דפוטר למשי' בזה לא פסק כר"ש והנה התי"ט ז"ל תמה על הרמב"ם ז"ל וז"ל ואני תמיה סתם לן רבי כוותיה במשנה ד' פ' בתרא דפרה וכל שכן דסדר טהרות האחרון ועיין מ"ש ברי"ש פ' בתרא דסוטה בענין מחלוקת ואח"כ סתם והראב"ד בפ"י מהלכות שגגות השיג על הרמב"ם וכתב דמשיח אינו חייב בטומאת מק"ק ונראה בעיני שמשנה זו יצא לו ומה שפוטר המלך משמיע' קול כר"ע דלעיל ומסתלקין מעליו בזה כל הקושיו' הכ"מ עכ"ל ולי נראה דאם הוא כדברי הרב שממשנה זו יצא להר"א ז"ל א"כ אמאי לא השיג על רבינו ז"ל שם בסוף הל' פרה שהשמיט למתני' דקתני אבל כ"ג בין מחלון של יחיד בין מחלון של רבים פטור שאין כ"ג חייב על ביאת מקדש הו"ל להשיגו אמאי לא העתיקו כיון דסתמ' הוא דבתרי סדרי יש סדר למשנה אלא ע"כ דסברי דאף בתרי סדרי אין סדר למשנה ויש סמך ראי' לזה מהא דאשכחן במס' תמיד דמסתם סתים לן תנא אליבא דאבא שאול דאמר הטבת שתי נרות קודמת לקטרת ואעפ"כ הרמב"ם ז"ל שם בפ"ו מהל' תמידין דין ג' וד' פסק דלא כאבא שאול אלא כרבנן דפליגי אאבא שאול משום דסתם מתני' שם בפ' אמר להם הממונה כרבנן דקתני נכנס להקטיר קטרת של שחר ולהטיב את הנרות ואע"ג דבמס' תמיד מסתם סתים לן כאבא שאול והוא הסדר האחרון לסדר מועד אלמא דגם בתרי סדרי אין סדר למשנה ולכך לא מיסתייעין מתני סתמי מידי דלא ידעינן הי קמא הי בתרא הילכך הילכתא כרבנן דפליגי אאבא שאול עוד כתב מרן ז"ל ואין לומר היכי אפשר דפליגי אר"ע דהא דינא בטעמא קאמר שהמלך לא דן ולא דנין אותו י"ל דהא לא מכרעא דהא אמרינן בפ' כ"ג ל"ש אלא מלכי ישראל אבל מלכי בית דוד כתיב בהו דינו לבקר משפט עכ"ל וכת' התי"ט ז"ל וא"א דתיסגי לן בהא דא"כ תקשה אדר"ע דלאו ראיה היא כלל דהא קרא כתיב דינו לבקר משפט וכתב הרב ז"ל דאע"ג דמוקמינן לה התם במלכי ישראל מ"מ לא אימעוט מלכי בית דוד מן לא מעיד אלא בעידי נפשות דחמירי אבל בשאר עדות אין מעידין אפי' מלכי בית דוד משום דצריכים לעמוד וכתי' שום תשים וגו' וס"ל לר"ע דכיון דאין הנשיא בכלל עדות הילכך לא שייך בהו שמיעת הקול אפי' בעדות שיכולים להעיד והשתא אתי שפיר דהר"ב והרמב"ם ז"ל פסקו דלא כר"ע ואע"ג דטעמא קאמר משום דהאי טעמא לא מכרעא כלל למעוטי מלך משמיעת קול היכא דשייך גביה אבל מ"מ ק"ל דהכא פסקו הר"ב והרמב"ם ז"ל בפירושו וכן בפ"י מהל' שגגות דלא כר"ע והמלך חייב ובריש פ"ד דשבועות דתנן שבועת העדות אינה נוהגת אלא בראויין להעיד ממעטינן מלך כמ"ש שם וכן כתב בריש פ"י מהלכות שבועות וצ"ע עכ"ל הנה מ"ש הרב דהאי טעמא לא מכרעא כלל למעוטי מלך מש"ק היכא דשייך גביה לא ידענא מאי קאמר דהא היכא שייך גביה הוא בעידי נפשות דחמירי ובעידי נפשות לא מחייבי משום שמיעת קול דלא מחייבי בש"ק אלא בעדות דמחייבי ממון כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם בפ"ט מהל' שבועות דין ג' וז"ל תבען בעדות שאינה מחייבת ממון וכו' וכפרו ונשבעו פטורים משבועת העדות שאין חייבין אלא על כפירת עדות ממון וכו' ע"ש ובעדות ממון אף מלכי בית דוד אין מעידין משום דצריכים לעמוד וכתיב שום תשים וגו' וא"כ ר"ע דינא בטעמא קאמר והיכי פליגי עליה רבנן לשיטת רבינו ז"ל גם רבינו ז"ל סתיר דידי' אדידי' דבפ"י מהל' שגגות פסק דהמלך חייב קרבן על שבועת העדות וברפ"י מהל' שבועות פסק דהמלך פטור משבועת העדות וכמו שהקשה התי"ט ז"ל ונלע"ד ליישב בהקדים מה שפסק רבינו ז"ל שם בפ"ז מהל' שבועות בדין ב' ודין ג' תבעו בממון שאם יודה לו ויאמר כן הדבר לא יהיה חייב לשלם וכו' וכפר ונשבע ה"ז פטור משבועת הפקדון וחייב משו' שבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר וכן כתב שם בפ"ח בדין א' ודין ב' ודין ה' ודין ו' ודין י"א וי"ב וי"ג אם כן נאמר דה"ה גמי בשבועת העדות שאם היתה על כפירת עדות שאינה מחייבת ממון אעפ"י שפטורי' עליה משבועת העדות חייבין עליה משבועת ביטוי וזה שכתב רבינו ז"ל בריש פ"י היו עידין וכו' או שהיה המלך א' מעדיו שאינו ראוי להעיד וכו' וכפרו ונשבעו פטורי' משבועת העדות שאילו הודו והעידו לא היו מחייבין בעדותן ממון דוק בדברי רבינו שכת' פטורים משבועת העדות דוקא משבועת העדות הוא שפטורים אבל חייבין משום שבועת ביטוי ואם נפשך לעקש הרי כתב בהדי' בסוף אותו פ' וז"ל נמצאת למד שכל השבועות שנשבעו אחר שכפרו בב"ד הן על כפירת

עדות שאינה מחייבת ממון שהן פטורים עליה משבועת העדות וחייבין משבועת ביטוי כמו שביארנו עכ"ל וכן שם בפ"ט דין י"ד כתב כל מקום שאמרנו פטור משבועת העדות אבל חייב בשבועת ביטוי וכו' ותו לא מידי וא"ת בשלמא גבי שבועת הפקדון יש נפקותא בין אם חייב משום שבועת הפקדון לבין אם חייב משום שבועת ביטוי דמשום שבועת הפקדון חייב איל לאשם ומשו' שבועת בטוי קרבן עולה ויורד אבל בין שבועת העדות לשבועת בטוי לא יש נפקותא ששניהם קרבן עולה ויורד י"ל דאיכא נפקותא דמשו' שבועת העדות חייב על המזיד כשוגג ומשו' שבועת בטוי אינו חייב אלא על השוגג ויש חילוקים אחרים ע"ש בפ"ג דשבועות דף כ"ה ע"ב נמצאת למד הא דאמרן דהמלך פטור הוא משבועת העדות אבל חייב עליה משום שבועת בטוי ומ"ש רבינו שם בפ"י מהל' שגגות המלך וכהן משיח מביאין קרבנן על שבועת העדות לצדדין קאמר לגבי כהן משיח לעולם חייב על שבועת העדות בין במזיד בין בשוגג כיון שראוי להעיד בפני המלך או על מלכי בית דוד לגבי מלך אינו חייב אלא בשוגג ומשום שבועת בטוי קא אתי עלה כיון דאינו ראוי להעיד ואינו מחייב בעדותו ממון מתחייב בשוגג משום שבועת בטוי במקום שבועת העדות ומשום שזה החיוב בא לו מצד העדות קרי לי' שבועת העדו' ורבינו ז"ל לא ביאר זה מפני שכלל המלך עם כהן משיח זסמך אמ"ש בפ"י מהל' שבועות ור"ע פוטר אותו על שבועת העדות אף משבועת בטוי כיון דלא שייך גביה עדות אותה שבועה כמאן דליתא דמיא ולכך אינו מתחייב מצידה כל ורבנן פליגי ליה וסברי אע"ג דלאו בר עדות הוא מ"מ הרי נשבע לשקר ומידי שבועת בטוי לא נפיק דדו"ק זה מה שנלע"ד לישב בעד רבינו ז"ל עוד נ"ל ליישב במה שהכריע הל"מ ז"ל בפ"א מהל' עדות דאף לדעת רבינו ז"ל לאפרושי מאיסורא גם מלך מעיד כדעת התוס' ז"ל ע"ש בזה יש ליישב מ"ש רבינו ז"ל בפ"י מהל' שגגות המלך מביא קרבן על שבועת העדות כגון דבאיתו עדות אית ביה אפרושי מאיסורא וממונא כגון שהיה למלך עדות עם עד אחר באשה שזינתה ובא בעלה ותבען שיעידו לו שזינתה אשתו וכפרו ונשבעו הרי אלו חייבין בשבועת העדות שאילו העידו היו מפסידין לה כתובתה ויפטר זה שתבען והרי כפרו בעדות ממון כמ"ש רבינו ז"ל שם בדין ו' ועדות זו אפרושי מאיסורא הוא כיון שזינתה בשני עדים נאסרה עליו ומלך מעיד בה ולכך חייב עליה קרבן משום שבועת אבל ר"ע סובר שגם בזה פטור דכיון שאין המלך בכלל עדות לכך לא שייך ביה שמיעת קול אפי' בעדות שיכול להעיד ורבנן סברי דהאי טעמא לא מיכרעא למעוטי מלך מש"ק היכא דשייך גביה והוא כמ"ש התי"ט ז"ל ודו"ק.

שם על שמיעת קול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו כתב התי"ט ז"ל והנ"ג במשנה ד' פ"ב דכריתות ויראֵ' לי' טעמ' אע"ג דבכתוב קדים טומאת מקדש הואיל ואין המקדש קיים וביטוי שייך בכל זמן להכי אקדמיה עכ"ל ויראה לי טעמא דתנא ע"כ פתח בשמיעת קול משום דאקדמיה קרא ונראה לו לצרף עמו ביטוי שפתים דדמיין אהדדי דשניהם אינן אלא איסור לאו משא"כ טומאת מקדש וקדשיו דזדונן כרת ועוד ששניהם שבועת השם ודו"ק.

שם ר"ע אומר הנשיא חייב בכולן וכו' בגמ' לא ביארו טעמיה דר"ע אבל הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה כתב לפי שנאמר וכפר עליו הכהן מחטאתו ואמר עוד בסוף פרשה זו שחייב עליו קרבן על שמיעת הקול וביטוי שפתים וטומאת מק"ק וכפר עליו הכהן מחטאתו עכ"ל וכן כתב הרע"ב ז"ל ואפשר שגירסתם בגמ' כך היתה.

דף ט' ע"א גמ' הא גופא קשיא אמרת שאין משיח וכו' בטומאה מק"ק הוה דפטור אבל בשמיעת הקול וכו' אע"ג דקתני רישא בהדיא שמיעת קול וכו' נשיא ומשיח חייבין מ"מ ניחא לי' לאקשויי מסיפא אע"ג דלא הוי אלא מדיוקא וכה"ג אשכחן הכי בכמה דוכתי ודו"ק.

שם אימא סיפא כל שהוא וכו' קתני משיח וב"ד פטורי' מה ב"ד פטורים מכולהון וכו' ק' אמאי איצטריך לדיוקא מה ב"ד וכו' הא ע"כ הא דקתני משיח פטור אכולהו קאי דאי דוקא אטומאת מק"ק הוה א"כ אמאי קתני נשיא כיוצא בו הא נשיא נמי אין חייב בשמיע' קול והו"ל למיתני נשיא ומשיח פטורי' והא כדאיתיה והא כדאיתי' נשיא פטו' מש"ק ומשיח מטומא' מק"ק מאי שנא דגבי נשי' מפיק לי' לחיובא וגבי משיח מפיק לי' לפטורא כיון דכל חד וחד מחייב בתרתי ופטור בחדא אלא ע"כ הא דקתני משיח פטור מכולהו קאמ' וי"ל דאי לאו דיוקא מה ב"ד וכו' ה"א הא דקתני משיח וב"ד פטורים היינו לצדדין משיח פטור מקרבן עולה ויורד וחייב בפר כדעת ר"ע אבל ב"ד פטורי' מכל וכל והשתא ל"ק רישא אסיפא דרישא דקתני דמשיח חייב בש"ק ובטוי שפתים היינו פר וסיפא דקתני כל שהוא בעולה ויורד וכו' משיח פטור היינו מקרבן עולה ויורד לכך דייק קתני משיח וב"ד פטורים מה ב"ד פטורין מכולהון ר"ל בין מפר בין מקרבן עולה ויורד אף משיח פטור מכולהון בין מקרבן פר בין מקרבן עולה ויורד קשיא רישא אסיפא ודו"ק.

ע"ב גמ' יצא זה שאין קרבנו שוה לקהל פירש"י ז"ל בכפרת יה"כ דהוא מתכפר בפר והם בשעיר עכ"ל הא דלא פי' בשאר מצות דשנה כולה דהוא מתכפר בפר והיחידים מתכפרים בכשבה או שעירה משום דהשתא משמע ליה להש"ס הא דקאמר מי שקרבנו שוה לקהל היינו ציבור בהוראת ב"ד מדקאמר במסקנא מי שחטאתו שוה ליחידים ומאי ניהו קהל ולא קאמ' כדאמר לעיל מי שחטאתו שוה לקהל ותו לא צריך לפרושי אלא מדשינה ואמר שוה ליחידים ואיצטריך לפרש ומאי ניהו קהל ש"מ הא דאמר לעיל מי שקרבנו שוה לקהל היינו ציבור בהוראת ב"ד ולכך ליכא לפרושי שאין קרבנו שוה לקהל בשאר מצות דהא כיון דקהל היינו ציבור שוין הם בקרבנן דציבור מביא פר ומשיח מביא פר לכך פי' דאין שוין ביוה"כ ופריך ליה א"כ נשיא נמי אין קרבנו שוה לקהל בשאר מצות דציבור בפר ונשיא בשעיר ומפני זה פירש"י ז"ל דהפירכא נמי מיחיד דיחיד בכשבה או שעירה וציבור בפר אלא שלפי זה דהפירכא היא מיחיד נמי קשה א"כ קרבן עולה ויורד דכתב רחמנא בטומאת מקדש אמאן תרמייה ועיין למהרש"א ז"ל בחידושיו אלא ע"כ דיחיד לא מיקרי שאין קרבנו שוה לקהל כיון שהם עצמן כשחטאו בהוראת ב"ד ועשו רוב קהל על פיהם מביאין פר דהן עצמן הם מהקהל משא"כ במשיח שאם חטא עם הציבור בהוראת ב"ד ולא הורה עמהם פטור ואין צריך לכפרה כלל אף לכפרת ב"ד שהוקא כשהורה הוא עם ב"ד ושגג הוא והם בהוראה או אם היו ב"ד מביאין קרבן מתכפר לו בכלל הציבור ואם היו העושין הם המביאין קרבן הוא אינו מביא קרבן כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם בפ' ט"ו מהל' שגגות דין ד' והיינו הא דפריך לקמן משיח נמי הא שוה בשאר מצות דשנה ופירש"י ז"ל דכי הורה עם הציבור מתכפר עם הציבור הא לא הורה עם ב"ד אינו צריך לכפרת ב"ד אלא ע"כ הא דכתב רש"י ז"ל ויחיד ט"ס הוא ולפי סברא זו דמיחיד ליכא פירכא גם מנשיא ליכא פירכא דהא דחלוק הנשיא מהיחידים הוא אם חטא בשגגת עצמו אבל כשחטא עם הציבור בהוראת ב"ד מתכפר לו עמהם כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם בפ' ט"ו דין ח' ע"ש ואע"כ כיון דליכא פירכא מיחיד אף על גב דחלוק מציבור כיון שכשעשה בהוראת ב"ד מתכפר בכללן גם מנשיא נמי ליכא פירכא כיון שכשעשה בהוראת ב"ד מתכפר בכללן והיינו הא דמשני פריך א"כ כהני' נמי לא שנו לקהל בכפרה דיוה"כ ומשני כהנים שנו לקהל בשאר מצות דשנה כולה ופירש"י ז"ל דמיתכפרי עם הציבור בפר הבא על כל המצות וכו' ה"ה הא נמי גבי נשיא ומאי פריך א"כ נשיא נמי וכו' וי"ל דאה"נ דה"מ לשנויי ליה הכי ולימא ליה וליטעמיך יחיד היכי מחייב בקרבן עולה ויורד על טומאת מק"ק הא אין קרבנו שוה לקהל דאיהו בכשבה או שעירה וקהל בפר דליכא למימר דאה"נ דאינו חייב דא"כ הא דחייב רחמנא קרבן עולה ויורד בטומאת מק"ק אמאן תרמייה אלא ע"כ דלא מיקרי אין קרבנו שוה לקהל כיון שהיחידים הם עצמן מהקהל שמביאין פר בהוראת ב"ד ה"נ נשיא לא מיקרי אין קרבנו שוה לקהל כיון שהוא מכלל הקהל שחטאו בהוראת ב"ד ומתכפר עמהם בפר אלא דבלאו הכי משני ליה שפיר שוה בכפרה דיוה"כ ודו"ק.

שם משיח נמי הא שוה בשאר מצות דשנה פירש"י ז"ל דכי הורה עם הציבור מתכפר עם הציבור ה"ה דה"מ לפרש דשוה דמשיח מביא פר בשאר מצות דשנה כמו ב"ד אלא דעדיפא קא מפרש דאשכחן אף בכפרתן מתכפר בכללן ודו"ק.

שם ממאי דילמא ר"א אכולהו קאי ובמשיח סבר לה כר"ע וכו' קשה איך אפשר לומר דר"א סבר כר"ע דאמר משיח פטור בכולן דהא מתני' קתני על שמיעת הקול וביטוי שפתים ועל טומאת מקו"ק וכו' והיחיד והנשיא והמשיח חייבין אלא שאין כ"ג וכו' ואי ר"א פוטר משיח בכולהון כר"ע אמאי לא פריך אר"ש דאמר חייב בכולהו בר מטומאת מק"ק ולא אמר בפלוגתיה אלא הנשיא מביא שעיר הו"ל למימר נמי והמשיח פטור מכולן וי"ל דהא לא איצטריך ליה למיתני דמשיח פטו' מכולן כיון דת"ק אמר אין חייבין על שמיעת קול וכו' והא דקתני אין חייבין היינו ב"ד ומשיח כפרש"י ז"ל שם ור"י הגלילי אמר אף הנשיא כיוצא בהן ור"ע פליג עליה ואמר הנשיא חייב בכולן חוץ משמיעת הקול וכיון דתנאי דליעיל כבר תני המשיח פטור בכולן ופליגי אר"ש תו לא איצטריך ליה לר"א למיתדר ולאפלוגי בזה ואמר הנשיא מביא שעיר ולא אמר נמי והמשיח פר לגלויי דעתיה דסבר כר"ע דפטר למשיח בכולן ולא פטר לנשיא ולא כר"י הגלילי דפטר נמי לנשיא בכולן לכך אמר הנשיא מביא שעיר להורות דסבר כר"ע דחייב לנשיא וכעין זה כתב רש"י ז"ל הא דאמר ר"ש אלא שאין משיח חייב וכו' ה"ה דקאמר ר"ש אלא שאין הנשיא חייב על שמיעת הקול אלא לא איצטריך ליה למיתני דהא תנא ליה לעיל ר"ע עוד אפשר לומר דהמקשה סבר הא דקתני מתני' ומה הן מביאין וכו' לאו מילתיה דר"ש היא אלא פלוגתא באנפי נפשה היא ומה הן מביאין לא קאי אלא איחיד ונשיא ור"ע היא ופליג ר"א ואמר הנשיא מביא שעיר אבל במשיח מודה לר"ע שפטור בכולן ודו"ק.

שם א"ל ור"ע מי פטר ליה מפר וכו' פירש"י ז"ל דילמא כי קאמר ר"ע משיח פטו' מכלן וכו' משמע מדבריו דאמר דילמ' כי קאמ' ר"ע וכו' דרב ספא לא פשיטא ליה דר"ע מחייבו בפר אלא דילמא לא פטר ליה מפר ודבר תימא הוא איך רב ספא מכריח הא דקאמר ה"נ מסתברא וכו' בכח דילמא ר"ע לא פטר ליה מפר וקאמר ותו לא מידי כפירש"י ותו ליכא למיקשי ולא מידי כי הבא לקיים דברי תנא או אימורא צריך להביא ראיה ברורה ומפורשת שלא יוכל שום חכם לסותרה אבל מי שבא לסותרה יכול לסותרה אף בלשון דילמא וה"נ נימא דילמ' ר"ע פטר ליה נמי מפר ולכך לא תני נמי ר"א והמשיח מביא פר ועיד דרש"י ז"ל לעיל גבי ר"ע אומר הנשיא חייב בכולן כתב בפשיטות ומביא על כולן פר כדאמרינן בסוף פרקין לכן נ"ל שט"ס הוא ותיבת דילמ' נמחק וכן הגיה הב"ש ז"ל והא דפשיטא ליה רב ספא דר"ע לא פטר ליה מפר נ"ל דהכי הוה קים ליה אבל עדיין ק' לפי סברא זו דרב ספא דר"ע לא פטר ליה מפר מהא דאיתא בריש כריתות דף ב' ע"ב הא דתנן חמשה מביאין קרבן עולה ויורד מניינא ל"ל משום דקתני סיפא נשיא כיוצא בהן חמשה לאפוקי מדר"א דאמר נשיא מביא שעיר עיין פרש"י ז"ל שם אמאי לא קאמר לאפוקי מדר"ע דאמר משיח מביא פר י"ל משום הא דר"ע דאמר משיח מביא פר לא הוזכר לא במתני' ולא בברייתא אלא דרב ספא הכי הוה קים ליה לכך לא קאמר אלא לאפוקי מדר"א דאמר נשיא מביא שעיר דהוזכר בהדיא דמתני' ודע מ"ש רש"י ז"ל שם דמתני' אי ר"י וכו' אי ר"ע ור"ש דמחייבי ליה בעולה ויורד וכו' הא דקאמ' דמתני' אתיא כר"ע היינו לגבי נשיא אבל לגבי משיח לא מתניתין כהותיה דלדידיה מביא פר ודו"ק.

הדרן עלך פ' הורה כהן משיח

כהן משיח פ' שלישי

דף י' ע"א גמ' משום דקתני גבי נשיא דכי עבר מנשיאותו ואח"כ חטא כהדיוט מייתי סד"א כי חטא ואח"כ עבר נייתי נמי כהדיוט הלכך תנא גבי נשי' חטא ואח"כ עבר דמייתי כי נשיא אהכי תנא גבי משיח חטא ואח"כ עבר מביא פר וכו' כצ"ל ליישב הנוסחא שלפנינו והנה רש"י ז"ל כתב תרי לישני והן הם בנוסחת הגמ' שמצא שתי נוסחאות והעתיקן וכתב דנוסחא ראשונ' עיקר אבל אין הפרש ביניהן בפי' כלל זה מה שנ"ל בפשטיות פרש"י ז"ל שלא נכנס בפי' כלל אלא שהעתיק השתי נוסחאו' שמצא ההכריע דלשון א' עיקר אבל ראיתי להב"ש ז"ל שכתב שאין הפרש בין אלו ב' הלשונות בענין נוסחת הגמ' כלל ועיקר אלא הב' לשונות הן ב' פירושים שיש הפרש ביניהן בפי' הקושיא עש"ב.

שם והקריב על חטאתו מלמד שמבי' חטאתו משעבר שיכול וכו' עיין בס' קרבן אהרן דף צ"ג ע"ג ביאור ברייתא זו והנה כת' בפי' והלא דון הוא בפירושא קמא וז"ל ועוד דדין הוא שנא' כך ומה אם נשיא שלא נשתנה באופן החטא אשר עליו יתחייב בעברו מנשיאותו שכמו שעתה שהוא הדיוט מביא על שגגת מעשה כן היה מביא בהיותו נשיא עכ"ז ישתנה קרבנו ואינו מביא אלא כבשה או שעירה כהדיוט משיח שכאשר עבר ממשיחותו נשתנ' באופן החטא שעד עכשיו לא היה מביא אלא על העלם דבר ושגגת מעשה ועכשיו מביא על השגגה לחוד וכו' ע"ש הנה סובר להאי פירושא דמשיח שעבר מביא על שגגת מעשה לחוד ואתמהא הוא דאי נשתנה דינו משעבר איך לא אישתמיט לא במתני' ולא בברייתא ולא בגמ' לאשמועינן האי חידושא אע"ג דעדיין מביא פר אפ"ה מתחייב בשגגת מעשה בלבד ועוד דתנן לקמן אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר י"והך ועשירית האיפה ואי איתא ליתני נמי דיש ביניהן דכהן משמש אינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה וכהן שעבר חייב בשגגת מעשה בלבד ועוד מלישנא דברייתא דקתני ומה נשיא וכו' משיח שאין מביא בשגגת מעשה וכו' משמע דאף אם עבר אינו מביא בשגגת מעשה דהא דקתני שאין מביא בשגגת משמע דקאי אעתה שעבר וכן משמע נמי מדברי הרמב"ם ז"ל שם בפט"ו מהל' שגגות דין ו' שכתב כ"ג שנמשח וכו' ועבר מעבודתו וכו' וחטא בשגגה זו מביא פר וכו' מדכתב בשגגה זו משמע דקאי אשגגה שהזכיר לעיל בהיותו עובד שכתב ועשה המעשה בשגגת הוראתו ועוד דלא הוה שביק מלאשמעינן האי חידושא אלא נראה שפירושו הב' בברייתא הוא העיקר ודו"ק.

שם ומה נשיא שמביא בשגגת מעשה וכו' כתב הב"ש ז"ל תימא הלא איכא למיפרך לא אם אמרת בנשיא שכן אין מביא חטאת על לא הודע תאמר במשיח שהוא מביא חטאת על לא הודע הואיל והוא מביא חטאת על לא הודע יביא חטאתו משעבר וכה"ג ממש פריך בת"כ בפ' ויקרא לענין שאינו יכול ללמוד משיח מנשיא שאינו מביא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת וכו' עכ"ל ונ"ל דל"ק דהא דבעינן למילף בק"ו מנשיא הוא למשיח שעבר וא"כ ליכ' למיפרך לא אם אמרת בנשיא שכן אין מביא חטאת על לא הודע דאף במשיח שעבר נמי דינא הכי שאינו מביא חטאת על לא הודע כדתנן לקמן אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר י"הך ובזה נמי מתיישב מה שהקשה הרב עוד אהא דקתני ומה משיח שאין מביא בשגגת מעשה מביא חטאת משעבר כתב תימא הלא איכא למיפרך מה למשיח שאין מתכפר לו עם הציבור בי"הך והואיל ואין מתכפר לו עם הציבור בי"הך מביא נמי חטאת משעבר תאמר נשיא שמתכפר לו עם הציבור בי"הך לא יביא נמי חטאת משעבר כדפריך לעיל בפ' שלפני זה עכ"ל גם זו ל"ק כיון דהכא במשיח שעבר איירי א"כ הא שאין מתכפר לו עם הציבור בי"הך לא הוי חומרא כיון שאין מביא בי"הך כפרה בפני עצמו ואי משו' דמתכפר בפרו של כ"ג אף נשיא נמי מתכפר לו בי"הך עם הציבור וכיון ששניהם צריכין כפרה אלא שמתכפרין עם אחרים מה לי מתכפר עם כ"ג או מתכפר עם הציבור שקולים הם ויבאו שניהם והא דפריך לעיל שילחי פ"ב א"כ כהנים נמי לא שוו לקהל בכפרה די"הך משו' דקרא כתיב ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל מי שקרבנו שוה לקהל וכו' לכך פריך א"כ כהנים נמי לא שוו לקהל בכפרה די"הך ואין להקשות דאכתי איכא למיפרך מה למשיח שעבר דעדיין אית בי' כמה מעלות של כהונה גדולה דתנן לקמן אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר י"הך ועשירית האיפה אבל זה וזה שוים בעבודת י"הך ומצוות' על הבתולה וכו' הרי כמה מעלו' של כהונה גדולה נשארו בו ולכך מביא על חטאתו משעבר תאמר בנשיא שעבר שלא נשאר בו שום מעלה ממעלות הנשיאות ולכך אינו מביא על חטאתו משעבר די"ל דהגורם שמביא על חטאתו משעבר הוא איפו הבאת קרבנותיו אבל שאר דברים שאינם מענין הבאת הקרבנות אלא מעלות אחרות אינם גורמין שמביא על חטאתו משעבר ודו"ק.

שם וניתי נשיא נמי מק"ו וכו' איכא למידק מאי פריך וניתי נשיא וכו' דהא קתני ברייתא ומה נשיא וכו' אין מביא חטאתו משעבר הרי דפשיטא ליה לתנא וע"כ הוא מהאי קרא דכתיב אשר נשיא יחטא ואם כן מאי פריך וניתי נשיא וכו' וי"ל דהכי פריך אמאי אצטריך קרא אשר נשיא יחטא שאין מביא חטאת משעבר דמהיכא תיתי שמביא עד דאיצטריך קרא לכך לאמר משום דאיכא למימר וניתי נשיא נמי מק"ו וכו' והוא כדרך שדרכה הברייתא גבי משיח ודו"ק.

שם רש"א אם נודע להם וכו' פירש"י ז"ל וה"ה דפליג ר"ש ברישא דקתני נשיא שחטא וכו' דר"ש קאמר נמי דאם נודע לו משעבר דאין מביא שעיר וכו' איכא למידק לפ"ז אמאי איצטריך לעיל למימר משום דקתני גבי נשיא דעבר ואח"כ חטא כהדיוט מיית' ס"ד חטא ואח"כ עבר מנשיאותו נמי ליהוי כהדיוט קמ"ל ואהכי תנא גבי משיח חטא ואח"כ עבר וכו' לימא משום דקתני גבי נשיא חטא ואח"כ עבר מביא שעיר אף דלא ידע אלא לאחר שעבר לאפוקי מדר"ש תני נמי משיח שחטא ואח"כ עבר וכו' י"ל משום דלא קתני מתני' בהדיא ואיכא למידחי דילמא קודם שעבר ידע לכך לא קאמר הכי ודו"ק.

שם שנא' מכל מצות ה' אלהיו שאין על גביו אלא ה' אלהיו לאו ממשמעות אלהיו מפיק ליה אלא מג"ש נאמר כאן ה' אלהיו ונאמר להלן גבי מלך למען ילמד ליראה את ה' אלהיו מה להלן שאין על גביו אלא ה' אלהיו אף נשיא שאין על גביו אלא ה' אלהיו כדאיתא לקמן בברייתא.

שם ומה משיח שמביא חטאתו משעבר וכו' ונשיא שאין מביא חטאתו משעבר אינו דין יביא על הקודמות פי' ול"ל קרא אשר נשיא יחטא למעט שאינו מביא על הקודמות הא אימעיט מק"ו ותימא הוא איך אפש' למיפרך ל"ל קרא דאשר נשיא יחטא משו' דאימעיט מק"ו הא כל בנין הק"ו הוא משום דנשיא אין מביא חטאתו משעבר והא לא נפקא לן אלא מקרא דאשר נשיא יחטא כדאיתא לעיל וא"כ מאי פריך ל"ל קרא לקודמות הא אימעיט מק"ו הא איצטריך קרא לשאין מביא' חטאתו משעבר וכיון דאיצטריך להכי אימעיט מיניה גמי הקודמות אע"ג דלא איצטריך דמק"ו נמי ממעטי כיון דעיקר קרא לאו להכי אתי דאיצטריך לשאין מביא חטאתו משעב' וליכא יתור קרא וצ"ע רב ליישב.

שם אשר נשיא יחטא יכול גזירה וכו' עיין להב"ש ז"ל ולהר"ב קרבן אהרן ז"ל דף צ"ג ע"א.

שם אדם כי יהיה מן הדיבור ואילך וכו' כתב הב"ש ז"ל נ"ל דאפי' לר"ש דאמר קברי ע"א אינן מטמאין באהל שנא' ואתנ' צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין א"ה ע"א קרויין אדם כדאית' בפ' הבע"י ובפ' המקבל איצטריך למעוטי הנגעים שקודם הדיבור מדכתיב יהיה ולא מצ' למעטן מדכתיב אדם אע"ג דקודם מתן תורה נחשבין כל ישראל כע"א ואפי' אברהם אבינו כמו שאכתוב בסמוך בשם התוס' משום דאיתא במדרש מה אקב לא קבה אל שלא הזכיר שמו על פורענות אדם כי יהיה בעור בשרו נגע כי תהיה באדם ולא בישראל משמע דע"א נמי קרויין אדם אלא דגבי פורענות דוקא קרא לישראל אדם ולא ולא בשם ישראל עכ"ל לא הבנתי דבריו אם ר"ל דעכו"ם נמי קרויין אדם ולכך לא מעטינהו מדכתיב אדם אלא מדכתיב כי יהיה א"כ איך מעטינהו ר"ש מטומאת אהל מדכתיב אדם הא ע"א נמי קרויין אדם ואם ר"ל דגבי פורענות דוקא ישראל קרויין אדם ולא ע"א ולכך אימעיטו מדכתיב אדם גבי אהל א"כ גבי נגעים נמי נמעיטנהו מדכתיב אדם ואמאי איצטריך כי יהיה אלא דכוונת המדרש היא דעכו"ם נמי קרויין אדם אלא דגבי פורענות לא הזכיר שמו של ישראל עליו ובמקום שהיה לו לכתוב ישראל כתב אדם וכאילו כתיב ישראל ולכך ממעטי' מאדם דכתיב גבי אהל ע"א דהוי כאילו כתיב ישראל והכי מוכחי דברי ה"ר משולם שכתבו התוס' שם בפ' הבע"י דף ס"א בד"ה ואין העכו"ם ובפ' ד' מיתות דף נ"ט עיין עליהם וא"כ הדרא קושית הרב לדוכתא למאי איצטריך גבי נגעים למעטן מכי יהיה למעטינהו מדכתיב אדם דהוי כאילו כתיב ישראל אלא שלא הזכיר שם ישראל על הפורענו' עיד כתב הרב ועי"ל משום דדוקא אחר מתן תורה איקרי ישראל אדם איכא לפלוגי אבל קודם מתן תורה אין חילוק ובזה נתיישב מה שהקשו התוס' בפ' ח"ה גבי ר' בנאה הוה קא מציין מערתא דהא אין קברי ע"א מטמאין באהל משום דלא איקרו אדם וא"כ למה הוה מציין מערתא ותירצו דאברהם נקרא אדם וכו' ובמה שפי' אין אנו צריכין לתירוץ שלהם עכ"ל ונתכוון הרב לדעת קדושים הן הם דברי התוס' בפ' בתרא דנדה דף ע' ע"ב בד"ה ואין נציב מלח ע"ש עוד כתבו שם וז"ל והרר"ם מפונטויא פי' דבנזיר פ' כ"ג מרבי מאו בקבר קברי מתים שלפני הדיבור אלמא קודם מתן תורה מטמא אע"ג דלא איקרו אדם וא"א לומר כך דהך סוגיא דכ"ג לא אתיא אלא כר"ש דממעטינהו מאדם ועוד או בקבר גבי מגע כתיב ואחר מתן תורה מטמאי' קברי עכו"ם במגע ולא אימעוט לר"ש אלא מאהל והכי מסיק בפ' הבע"י ונראה לפרש דלפני הדיבור היינו קודם שנאמר פ' אהל דהיינו קודם שהוקם המשכן כדאיתא בגיטין פ' הניזקין ח' פרשיו' נאמרו ביום הקמת המשכן וחשיב פ' פרה ופ' טמאין דס"ד כי ימות באהל מכאן ולהבא כתיב ולהכי איצטריך או בקבר וקאי ריבוי אכי ימות ולא באדם וכה"ג ממש פריך בת"כ בפ' דהוריות וכו' עכ"ל וכתב מהרש"א ז"ל שם בחידושיו וליכא לאקשויי אכתי לפי דרכם נמי כיון דאו בקבר גבי מגע כתיב לענין טומאת אהל דליכא ריבוי אימא דמכאן ולהבא הוא דכתיב די"ל כיון דגלי לן קרא לענין מגע דכתיב בהך פרשתא דלאו דוקא מכאן ולהבא הוא דכתיב אית לן למימר ה"ב הכי בטומאת אהל דכתיב נמי כהך פרשתא עכ"ל בדבריהם אלו מתיישב מה שהקשה עוד הב"ש ז"ל דאכתי קשה למה היה קא מציין מערתא אע"ג דאיקרו אדם או אפי' לרבנן דאמרי קברי עכו"ם מטמאין באהל הלא לא מטמא באהל אפי' קברי ישראל אלא אותן שמתו משעה שנאמרה אותה פרשה דאדם כי ימות באהל דכי ימות משמע באותן העתידין למות עדיין דומיא לאדם כי יהיה דאמרי' כאן בשמעתין מן הדבור ואילך דפירושו נמי משעה שנאמרה הפרשה אדם כי יהיה וגו' ומדאיצטריך נמי בנזיר פ' כ"ג קרא או בקבר לרבות קבר שלפני הדיבו' למגע מכלל דבאהל לא מטמא וכן הקשו התוס' בפ' הבע"י וצ"ע עכ"ל דכיון דרבי קרא למגע מרבה נמי לאהל כיון דבחד פרשה כתיבי כמו שכתב מהרש"א ז"ל ובדברי התוס' אלו מתיישב נמי הא דמקשינן אהא דאמרן דנגעים אינן מטמאין אלא מן הדיבור ואילך אבל אם היו בו קודם מתן תורה אף לאחר מתן תור' טהורו' וכדתנן נמי בריש פ"ז דנגעים אלו בהרות טהורות שהיו בו קודם למתן תורה דהיכי משכחת לה הא כשעמדו על הר סיני נתרפאו ואע"ג שחזרו למומן בעגל מ"מ פנים חדשות באו לכאן והוו נגעים דלאחר מתן תורה וא"ת דמשכחת לה בגר שנתגייר לאחר מתן תורה והי' לו צרעת זה קודם מתן תורה הא התם בלאו הכי טהורות אף שלא היה לו אלא לאחר מתן תורה כיון שהיו לו בגיותו וכדתנן גבי אלו בהרות טהורות בעכו"ם ונתגייר ובמה שכתבו התוס' דלפני הדיבור היינו קודם שנאמרה הפרשה ניחא דמשכחת לה כגון שלאחר מתן תורה קודם שנאמרה פ' נגעים נצטרע דהוו לפני הדיבור דהיינו קודם שנצטוו בפ' נגעים והיינו דתנן אלו בהרות טהורות שהיו בו קודם למתן תורה ר"ל נמי קודם מתן תורת פ' נגעים והיינו דמשכחת לה דו"ק עוד כתב הב"ש ז"ל ומיהו הא דממעט בספרא בפ' מצורע וכן בגטין ר"פ המגרש בתי ע"א שאינן מטמאים בנגעים אפי' אחר מתן תורה מדכתיב בבית ארץ אחוזתכם לכאורה נראה דאתיא כרבנן דלא דרשי אדם אתם וכו' דאילו לר"ש ה"מ למעטם מדכתי' אדם עכ"ל ק' דהא גבי נגעי בתים לא כתיב אדם ושפיר אתי' אפי' לר"ש י"ל דסמיך אהקישא דאיתא בת"כ ר' ישמעאל אומר אחוזתכם אחוזתכם מטמאים בנגעים ואין אחוזת ע"א מטמאי' בנגעי' וכשם שאין אחוזתם מטמאי' בנגעי' כך אין בגדיהם מטמאי' בנגעי' הרי דאיכא היקישא וע"כ הוא דכתי' זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ילצרע' הבגד ולבית וגו' הרי דהוקשו כל הנגעים זה לזה תורה א' לכולהו ואי איתא דהאי ברייתא אתי' כר"ש ל"ל אחוזתכם למעט בתי ע"א הא שפיר אימעיטו מאדם דכתיב בנגעי הגוף דהא הוקשו זה לזה אלא ע"כ האי ברייתא לא אתיא אלא כרבנן דלא דרשי אדם אתם וכו' וא"ת אי האי ברייתא אתיא כרבנן א"כ מנ"ל דאין ע"א מטמאים בנגעי הגוף י"ל דמהאי היקשא ממעט להו כמו דמעיט בגדיהם וה"ג בהאי ברייתא כך אין בגדיהם וגופם מטמאי' בנגעים וכך היא גי' הרע"ב ז"ל שם בריש פי"ב ממס' נגעים ומ"ש ע"ז התי"ט ז"ל ויראה לי דלגופן לא צריך שלמדנו מדכתיב אדם כי יהיה בעור בשרו נגע דאיכא למדרש מיניה כדדרשינן בטומאת אהל וכו' ב"ל דלא דק בזה דוקא לר"ש דדריש אדם אתם וכו' אבל לרבנן דלא דרשי ע"כ דגופן ילפי מהאי היקשא וברייתא זו רבנן היא ולא ר"ש כמ"ש הב"ש ז"ל וכמ"ש דהוקשו כל הנגעים זה לזה אתי שפיר הא דפריך הש"ס לר"ש מנגעי הגוף לנגעי בתים משום דהא הוקשו זה לזה ודו"ק.

שם וישב בבית החפשית פירש"י ז"ל דנעשה חפשי מן המלכות כהדיוט דמי ואינו מביא שעיר ודלא כר' יוסי דאמר לעיל וכו' ר"ל שאינו סובר בקרבן נשיא כשנצטרע כמו שסובר ר' יוסי לעיל גבי עולה ויורד דאף שנצטרע פטור מעולה ויורד משום בא לידי ענינות דגזה דידיה מיהא איתיא וה"ג גימא דאף דכשנצטרע מביא נמי קרבן נשיא דהיינו שעיר כיון דגזא דידיה מיהא איתיה אימא דאכתי שם נשיא עליו קמ"ל קרא וישב בבית החפשית שנעשה חפשי מן המלכות אע"ג דאכתי גזה דידיה איתיה מ"מ הר' הוא כהדיוט שאינו מביא שעיר דהא דמביא שעיר אינו מטעם שאינו בא לידי ענינות כמו שסובר ר' יוסי גבי עולה ויורד אלא משום הנשיאות לבדה הוא דמביא וכיון שנצטרע נעשה חפשי ממנה ולעולם אימא לך דאף ר' יוסי מודה הכא דשאני עולה ויורד דתלייה רחמנא במי שבא לידי ענינות ודו"ק זה נ"ל כוונת רש"י ז"ל ולק"מ ממה שהקשה בס' ב"ש ע"ש.

שם אשרי הדור שהנשיא שלו וכו' עיין בס' ב"ש ובס' קרבן אהרן ולי נרא' הא דמפיק האושר לדור הוא מדסמיך לחטאת הקהל הוא דשם חטאת הקהל הוא וכאן אושר הקהל הוא ודו"ק.

שם דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב יש הבל אשר נעשה על הארץ וגו' פי' דק"ל מאי שנא דגבי צדיקים כתיב אשר יש צדיקים וגבי רשעים לא כתיב ואשר יש רשעים אלא כתיב ויש רשעים לכך דריש אשר מלשון אשרי ודריש ויש כמו וי יש וזהו מה שדקדק רש"י ז"ל וכתב אוי כמו וי וכו' ודו"ק ושוב ראיתי למהרש"א ז"ל שכתב כן וכתב הב"ש ז"ל כתב רש"י ז"ל בפירושו לקהלת שאינו מיושב לפי שיטה זו מה שסיים הפסוק שגם זה הבל כלומר שלא יצדק לפרש אשר כמו אשרי כיון שמקנתר לבסוף על דרך זה ואמר שגם זה הבל עכ"ל ולעד"נ שגם זה הבל לא קאי אלא אהא דאמר אוי להם לרשעים וכו' דעל דרך זה אמר שגם זה הבל שטוב הוא שהיה מגיע להם צרות ורבות ורעות בעולם הזה כפי מעשיהם כדי שיזכו לעולם הבא ע"ל דקאי נמי אאשריהם לצדיקים שמגיע אליהם וכו' והוא משום דק"ל אטו צדיקי אי אכלי תרי עלמי מי סגי להו כדאקשי' רבא ולכך אמר שגם זה הבל דצדיק ורע לו רשע וטוב לו אע"ג דהא רע לצדיק הוא להרבות שכרו לעולם הבא מ"מ אם היה לו עושר ג"כ היה ע"י אותו עושר מרבה שכרו לע"הב שהיה עושה בו כמו שעשה רבינו הקדוש שהיה מפרנס ממנו החכמים והעניים והוא לא נהנה ממנו שבשעת פטירתו זקף עשר אצבעותיו וכו' אלא דאכתי קשה לפי מאי דמפרש רבא אשריהם לצדיקים וכו' דהיינו צדיק וטוב לו ואוי להם לרשעים וכו' דהיינו רשע ורע לו לפ"ז אמאי אמר שגם זה הבל וי"ל דאמר זה בשביל רשע ורע לו דגם בע"הב כמ"ש רש"י ז"ל שאין להם טובה לא בעה"ז ולא בע"הב וע"ז אמר שגם זה הבל שאין להם טובה אף לע"הב אעפ"י שסבלו רעות רבות בעה"ז ודו"ק וע"ד הנסתר שגם זה הבל כמו את הכל ראיתי בימי הבלי כלומר שגם זה ראיתי ברוח הקדש ודי למבין.

שם פסח מי לא קאכיל עיין להב"ש ז"ל ולמהרש"א ז"ל בס' חידושי אגדות.

שם והאר"י אמר רב לעולם יעסוק אדם וכו' הכי פריך איך אפשר לומ' גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה הא בכל חדא איכא חדא לטיבותא וחדא לגריעותא דגבי מצוה שלא לשמה איכא חדא לטיבותא שמביאה למצוה לשמה

משא"כ בעבירה לשמה שאין נמשך ממנה מצוה לשמה וחדא לגרייעותא בגופה שעשאה שלא לשמה משא"כ בעבירה לשמה שגופה היה לשם מצוה בפ' רש"י ז"ל בנזיר וא"כ לפחות יהיו שקולות ולכך משני אימא במצוה שלא לשמה ודו"ק.

שם רות בת בנו של עגלון וכו' כתבו התוס' שם בנזיר לאו דוקא נקט בת בנו אלא הרבה דורות היתה אחר עגלון דאמר פ' החולץ מפני מה גרים מעונין בזמן הזה וכו' ע"ש ועיין ג"כ לדבריהם שם בפ' החולץ דף מ"ח ע"ב והנה מהרש"א ז"ל שם בחידושיו לאגדות בפרק ד' וה' דף ל"ח ע"ב כתב על דבריהם אלו זה סותר לדבריהם דהכא שכתבו דהותר לעשות מלחמה בימי עגלון גם הראי' שכתבו שם מפ' החולץ דרות קטנה היתה כשנתגיירה בימי אבצן שהיה ב' מאות שנה אחר עגלון קשה דא"כ איך הותר לעשות מלחמה בימי עגלון כיון שלא נולדה אז רות עדיין עכ"ל לק"מ דלא הזהיר הקב"ה מלעשות מלחמה עם מואב אלא אם לא פרצו הם הגדר תחילה דאז מצוונו הם 'שראל שלא לעשות עמהם מלחמה תחילה בשביל רות שעתידה לצאת אבל אם הם פרצו הגדר תחילה כמו שעשו בימי אהוד שלחצו והכו את ישראל זמן הרבה י"ח שנה כמבואר בס' שופטים פשיטא דהותר להם לעשות עמהם מלחמה להציל את עצמן מהם אעפ"י שעדיין לא נולדה רות וזהו מ"ש התוס' שם בפ' ד' וה' דהותר לעשות מלחמה בימי עגלון הוא מהאי טעמא כדמוכח בדבריהם ולאו מטעמא דכבר נולדה רות דאין סותרים דבריהם מה שכבר כתבו בנזיר ובפ' החולץ ודוק.

דף י"א ע"א גמ' מעם הארץ פרט למשיח מעם הארץ פרט לנשיא עיין להר"ב קרבן אהרן ז"ל.

שם ת"ל מעם הארץ פרט למשיח מעם הארץ פרט לנשיא יש לדקדק כיון דתנא דברייתא לא ביאר טעמא דאיצטריך למעוטי נשיא אמאי איכפל בסיפא נמי לומר פרט לנשיא ועוד אמאי לא ביאר נמי טעם דאיצטריך קרא למעט נשיא כדיהיב טעמא למשיח ונראה דהאי טעמא דנשיא דקאמר הש"ס פשוט היה להם ואינו צריך ביאור אלא משום דהאי טעמא דנשיא יצדק נמי גבי משיח ואיכא למימר דלא מיעט קרא גבי משיח אלא מאי דמיעט גבי נשיא ולעולם אימא לך דמשיח שעשה בשגגת מעשה לחודיה מביא כבשה או שעירה לכך הוכרח התנא להשמיענו זה דקרא דמיעטיה למשיח מיעטיה מכל וכל מכשבה ושעירה אבל טעמא דשוה לתרוייהו לא היצרך להשמיענו ורמזיה במאי דסיים ת"ל מעם הארץ פרט לנשיא מעם הארץ פרט לנשיא לרמוז לנו דמלבד טעמ' דאמר דלא יצדק אלא במשיח עוד איכא טעמא אחרינא דשוה בתרוייהו ומבואר הוא ודו"ק.

שם הכי השתא מומר לאו בר איתויי קרבן הוא האי בר איתויי קרבן הוא משמע אף לר"י דסבר גבי הפריש והמיר וחזר בו הואיל ונדחה ידחה אפ"ה יש לחסתפק בהאי כיון דבר איתויי קרבן הוא וא"כ לדעת רב דסבר אין בעלי חיים נדחין וגבי והמיר וחזר ונרא' ויקריבנה עצמה וכמו שפסק שם הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' שגגות דין ח' ליכא ספיקא דמצטרף ומעתה ק"ל על הרמ' ז"ל שכתב שם בסוף הל' שגגות דהרי זה ספק אם מצטרף או כבר הפסיקה הנשיאות כיון שכבר פסק דאין ב"ח נדחין וא"כ כ"ש דאין הנשיאות מפסקת דלא גרע מהמיר או נשחטה בנתים דאע"ג דלאו בני איתויי קרבן לא מיפסקי כ"ש דנשיאות לא מיפסקא כנראה מסוגיין ונ"ל דאף למ"ד חזר ונראה יש להסתפק דאיכא למידחי שאני התם דליכא הפסק בשיעור האכילה אלא דההפסק הוא בין החיוב לבין ההקרבה ולכך חזר ונראה כיון דליכא הפסק באמצע החיוב משא"כ הכא דאיכא הפסק באמצע החיוב יש להסתפק אם מצטרף ולכך פסק רבינו ז"ל דהרי זה ספק ובזה מתיישב מה שהקשה מהרש"א ז"ל בחידושיו דהיאך ס"ד למיפשט מהא וכו' ע"ש דהמקשה הכי בעי למיפשט בהדרגה דגבי מומר יש חדא לטיבותא דליכא הפסק בשיעור החיוב ויש חדא לגרייעותא דלאו בר איתויי קרבן הוא וגבי אכל חצי זית כשהוא הדיוט וכו' הוי איפכ' וקס"ד כיון דבכל חד איכא חדא לטיבותא וחדא לגרייעותא שקולים הם ויבואו שניהם ודחי ליה הכי השתא מומר לאו בר איתויי קרבן וכו' ר"ל דהאי צד עדיף טפי מאידך ולכך תפסינן ליה עיקר ודו"ק.

שם והא רבא אמר דכ"ע וכו' לה בעי לאקשויי מרבא ארב המנונא דגברא אגברא קא רמית וכ"ש דרב המנונא קדמין הוא מרבא אלא הכי פריך לרבא דאמר דכ"ע מומר וכו' א"כ מאי ביניהו והנה הרמב"ם ז"ל שם בפ' ג' מהל' שגגות דין ז' פסק כת"ק וכאוקמתא דרבא ואע"ג דבפ"ק דחולין פריך סתמא דגמ' מאוקמתא דרב המנונא לאו משום דהלכתא כוותיה הוא דכ"ש הוא דה"מ למיפרך בפשיטות מרבא אלא דבעי למימר דאיכא למיפרך נמי מרב המנונא וכמו שמיישבים שם התוס' ע"ש ודו"ק ועיין בס' ב"ש שוב ראיתי להל"מ ז"ל שם בפ"ב מהל' שגגות דין ב' שהכריח מכח קשיא שרבינו פסק כר"ש וכאוקמת' דרב המנונא ע"ש.

שם ואיזהו מומר דבסתמו צדוקי וכו' ושתה יין נסך עיין לתוס' שם בבכורות שילהי בפרק כל פסולי המוקדשין דף ל"ז בד"ה ביין נסך.

שם פליגי בה וכו' וחד אמר להכעיס נמי מומר וכו' עיין להתוס' שם בפ' אין מעמידין דף כ"ו ע"ב כל מה שכתבו בהאי סוגיא גם עיין בס' ב"ש.

ע"כ א"ל הרי צרתך בבבל פירש"י ז"ל ראש גולה שבבבל דהוי על גבך וכו' משמע דאי לא הוה רבי כייף לראש גולה הוה מייתי שעיר ואע"ג דהו' רבי כייף תחת מלכי רומי מ"ה כיון דאין למעלה ממנו בישראל והכי מוכיחין דברי הרמב"ם ז"ל שכתב שם בפט"ו מהל' שגגות דין ו' איזהו נשיא האמור בתורה זה מלך שאין עליו רשות מאדם מישראל וכו' הרי דייק ותני מישראל אלא דק"ל עליו ז"ל אמאי השמיט להא דנשיא אי לא כייף לשום חד מישראל דמייתי שעיר כדמוכח מהא דבעי רבי מר"ה וליכא למימר כיון שאין עליו רשות מאדם מישראל הוי בכלל מלך שכתב רבינו דהא ליתא דהא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול אבל נשיא כבודו מחול כמ"ש שם בפ' אחרון מסנהדרין דין ו' וא"כ היכי הוי נשיא בכלל מלך ואפשר לומר הא דאמרן דנשיא שמחל על כבודו כבודו מחול היינו בסתם נשיא שיש רשות אחרי' על גביו כגון בזמן שיש מלך או ראש גולה אבל אי משכחת נשיא שאין רשות אחרים על גביו הוי דינו כמי מלך שאין כבודו מחול והוי בכלל מלך שכתב רבינו ז"ל ואכתי יש להסתפק בריש גולה אי מייתי שעיר כיון דלא כייף לחד מישראל או שעירה כהדיוט כיון דלא הוי בכלל ונשיא בעמך לא תאור דלא הוי בכלל אלא המלך או ראש הסנהדרין הגדול הנקרא נשיא כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם פ' כ"ו מסנהדרין והדבר צריך תלמוד.

שם אלא פר הבא על כל המצות פירש"י ז"ל שמרובה בגדים אינו מביא פר העלם דבר לא משלו ולא משל ציבור אבל מביא כשבה או שעירה דיחיד עכ"ל כתב הב"ש ז"ל א"א שכיון לומר שאינו יכול להקריב פר העלם דבר של ציבור דהא מרבינן בת"כ דאפי' כהן הדיוט יכול להקריבו וכ"ש מרובה בגדים אלא מיירי בפר של הכהן המשיח עצמו דכתיב אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם וגו' והא דקראו פר העלם דבר לפי שגם הכהן המשיח אינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה כדתנן לעיל וכו' ע"ש ולפירושו אין מתיישב הא דכתב רש"י ז"ל לא משלו ולא משל ציבור דאי לא מיירי אלא בפר של כהן משיח לבד מאי הא דכתב ולא משל ציבור מהיכא תיתי דפר כהן משיח אתי משל ציבור עד שהוצרך להשמיענו דמרובה בגדי' אינו מביא פר לא משלו ולא משל ציבור אלא משמעות פרש"י שמפרש הא דתנן אין בין וכו' אלא פר הבא על כל המצות היינו בין פר כהן משיח דהיינו אם חטא מרובה בגדים אינו מביא פר המשיח ובין פר העלם דבר של ציבור שאין מרובה בגדים יכול להקריבו אלא המשיח וזהו שכתב אינו מביא פר לא משלו אם חטא הוא ולא משל ציבור אם חטאו ציבור הוא אינו יכול להקריבו וכן מוכיחין דבריו לקמן דף י"ב ע"ב בד"ה ופליג עליה בחדא ע"ש וסברא זו במתני' אשכחן לה לריב"א ז"ל שם בפ' הוציאו לו דף נ"ז גבי אמר ראב"י אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים של פר העלם דבר של ציבור ושעירי ע"א וכתבו התוס' הקשה ריב"א והא בבית ראשון לא הוו פרוכת ובבית שני דהוו פרוכת לא היו מקריבין פר העלם דבר כדתנן בפ"ק דמגילה אין בין כהן משיח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות דכהן משיח מקריבו ולא מרובה בגדים ותירץ דבבית ראשון הוה ובפרוכת דבבי אירי ור"י תירץ דבבית שני הוה והיא דמגילה אירי בהוראת כהן משיח לעצמו דקי"ל הוראת כהן משיח לעצמו כהורא ב"ד לציבור דמייתי פר אם טעה ועשה בהוראת עצמו ודוקא משיח דכתיב אם הכהן המשיח אבל מרובה בגדים הרי הוא כשאר יחיד ומייתי כשבה או שעירה אבל פר העלם דבר של ציבור אפי' כהן הדיוט מצי לאקרוביה כדאיתא בת"כ וכו' הרי לפניך דרי"בא סבר הא דקתני אין בין וכו' אלא פר הבא על כל המצות אירי נמי בשל ציבור שאין מרובה בגדים יכול להקריבו וזו היא דעת רש"י ז"ל כאן אבל ר"י סובר דלא אירי מתני' אלא בהורא' כהן משיח לעצמו דוקא וכ"ה דעתם נמי שם בפ"ק דמגילה דף ט' ע"ב וכ"ה בנזיר בר"פ כ"ג דף מ"ז בד"ה דאילו משיח מביא פר הבא על כל המצות וכ"ה דעת הרמב"ם ז"ל שם בפ"ד מהל' כלי המקדש דין י"ד אבל פר העלם דבר של צבור אפי' כהן הדיוט מצי לאקרוביה ואפי' פר כהן משיח עצמו מצי הדיוט לאקרוביה אלא דלמצוה בעי כהן משיח בעצמו להקריבו כדאיתא בת"כ ולקח הכהן המשיח אין לי אלא המשוח בשמן המשחה המרובה בבגדים מניין ת"ל הכהן אם סופינו לרבות כהן אחר מה ת"ל ולקח הכהן המשיח אלא מצוה שיקבל כהן המשיח ואם קיבל כהן אחר עבודתו כשירה ועי"ש בס' קרבן אהרן דף צ"ה ע"ב ופסקה הרמב"ם ז"ל להאי דת"כ שם בפ"ה מהל' מע"הק דין ט"ו וע"ש בס' משנה למלך ומעתה קשה לדעת רש"י ור"בא ז"ל מהאי ברייתא דת"כ דמה יענו בה וג"ל דהכריחם הא דתנן בפ' קמא דקידושין דף ל"ו הסמיכות וכו' והזאות נוהגים באנשים ולא בנשים וקא בעי הש"ס הזאה דהיכא אי דפרה וכו' אי דפנים הכהן המשיח כתיב בה ופירש"י ז"ל אי דפנים הזאה דפנים וכו' האמורים בפר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור הכהן המשיח כתיב בהן למעוטי הדיוטים וכ"ש נשים וכו' הרי דסתמא דגמ' סובר הא דכתיב גבי הקרבת פר משיח ולקח הכהן המשיח וכן הא דכתיב והביא הכהן המשיח גבי פר העלם דבר של ציבור מיעוטי נינהו למעוטי שאר כהני' דומי' דקרא דכתיב אם הכהן המשיח יחטא דאתי למעוטי ודלא כת"כ דדרשי להו בריבויי ואע"ג דהתוס' שם כתבו בשם הר"ם ליישב הסוגיא בת"כ מ"מ דחיקא הוא ואע"ג דע"כ לפרש כן גבי אי דפרה אלעזר כתיב בה למ"ד בכהן הדיוט מרבינן ליה לדורות כמ"ש התוס' דרש"י ורי"בא ז"ל אינם מפרשין כן אלא סוברים דהפירכא היא למ"ד לדורות בכ"ג דפליגי שם בפ' טרף בקלפי דף מ"ב ע"ב דאיכא דאמרי הכי ואיכא דאמרי הכי העולה מזה דרש"י ורי"בא ז"ל דסמכי אההיא סוגי' דפ"ק דקידושין דפשט משמעותה הוא כפירש"י ז"ל דלא סברא להאי ברייתא דת"כ וסוברת הא דתנן אין בין כהן המשוח וכו' אלא פר הבא על כל המצות היינו פר כהן משיח בין פר העלם דבר של ציבור כפרש"י ז"ל הכא ולכך התוס' שם בפ' הוציאו לו לא אפרוכי מיפרך מההיא דת"כ לרי"בא משום דסוגיא דפ"ק דקידושין מסייעא ליה אבל סיועי מיסייעי מינה לפי ר"י משום דאיכא ליישב ההיא סוגי' דפ"ק דקידושין כהר"ם ז"ל ודו"ק.

שם אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יו"הך וכו' כתבו התוס' שם בפ"ק דמגילה דף ט' ע"ב וז"ל אין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יו"הך ק' אמאי נקט לכהן שעבר דהא אפי' ביו' שאירע בו פיסול לכהן המשמש ושמש זה תחתיו הוי חילוק זה שהפר בא מן המשמש אעפ"י שאין משמש עכשו כדאית' בירושלמי וכו' ע"ש אבל מפרש"י כאן לא משמע הכי שכתב אין בין כהן המשמש וכו' ולאחר שחזר הוי פר יו"הך שלו ועשירית האיפה שלו משמע דלא הוי משל המשמש אלא לאחר שחזר אבל קודם שחזר אין באין אלא משל מי שנתמנה במקומו והכי דייק לישנ' דמתני' דקתני לכהן שעבר ולא קתני לכהן שיעבור כדהקשו התוס' לדעת הירושלמי וסובר רש"י ז"ל דתלמודא דידן פליג אירושלמי והיא סוגיא דסוף פרק קמא דשבועות דדריש אשר לו ולא משל אחיו הכהנים ואי איתא לירושלמי הו"ל לאשמועינן רבותא ולא משל אותו המשמש תחתיו וכן התיא דהקומץ רבה דקאמר דגלי רחמנא שחיטה בבעלים יאי כדעת הירושלמי הא לא הוי שחיטה בבעלים ואע"ג דהתוס' שם בפ"ק דמגילה יישוב מיישבי להו נראה לו לרש"י ז"ל דשינויי דחיקי גינהו ולא סמכינן עלייהו והעיקר דתלמודא דידן פליגא אירושלמי וראיתי להב"ש ז"ל שכתב אבל הרמב"ם בסוף הל' שגגות פסק שהפר בא מן הכהן המשמש תחתיו ולא מן הכהן המשיח ביום שאירע בו פסול עכ"ל ולי נראה שאין מדבריו שם שום הוכחה וז"ל לפי שאין בין כהן משיח המשמש לכהן משיח שעבר אלא פר יו"הך ועשירית האיפה של כל יום שאין מקריב אותן אלא כהן המשמש בכהונה גדולה עכ"ל הרי לא כתב אלא כהן המשמש תחתיו אלא כתב אלא כהן המשמש בכהונה גדולה דהיינו בכל השנה כהירושלמי ועוד שהרמב"ם ז"ל שם אירי במשיח שעבר מחמת מום או זקנה שנפסל לעבודה ע"ש להל"מ ז"ל לכך קאמר שאין מקריב אותן אלא כהן המשמש כו' ודו"ק.

שם שעשה משה במדבר עיין בספר קרבן אהרן במכילתא דמילואים ובס' ב"ש.

שם ומציף עליו שמן מפרש"י גר' שמציף על העיקריים וגר' שהיה גורס ומציף עליהם דקאי על העיקרי' אבל הרמב"ם ז"ל בריש פ"א מהל' כלי המקדש כתב ונתן על המים שמן וכו' נראה שהיה גורס ומציף עליו דקאי אמים והתימא ממרן ז"ל שם שהעתיק פרש"י על דברי רבינו כנראה כאילו הם דעת א' ואינו כן ודו"ק.

שם וכו' נמשחו כהנים גדולים ומלכים היכא רמיזא בתורה משיחת מלכי' בשמן המשחה עיין להרמב"ן ז"ל שם בפירוש התורה בפסוק יהיה זה לי לדורותיכם.

שם מלכי ישראל אין מושחין פרש"י ז"ל שם בכריתות ולא מלכי ישראל משבא דוד אבל שאול נמשח וכ"ה דעת הרמב"ם ז"ל שם בפ"א מהל' מלכים דין ז' וכן מסתבר שהרי לא אימעיט מלכי ישראל אלא מדכתיב קום משחהו כי זה וגו' וכדאיתא לקמן והאי מיעוטא לא כתיב אלא בדוד ועיין בס' ב"ש.

דף י"ב ע"א גמ' שראה הכתוב בתורה יולך ה' אותך וגו' עיין בספר ב"ש.

שם ועל דבר זה היה משה דואג אמר שמא חי' מעלתי וכו' פרש"י ז"ל שם בפ"ק דכריתות שמא מעלתי ששמתי שם יותר מדאי עכ"ל ר"ל ששמתי שמן על ראשו יותר מדאי עד שמפני כך ירד במקום שאינו ראוי למשיחה דהיינו בזקני

והכי דייק שפיר לישנא דקאמר ועל דבר זה היה משה דואג כלומר על אותן שני טיפי מרגליות שהיו תלויות לו בזקנו כי המשיחה היא בתחילה מוצקין לו שמן על ראשו ואח"כ נותנין לו שמן בין ריסי עיניו או איפכא כדאיתא לעיל ולכך היה דואג שמא שם יותר על ראשו ובין ריסי עיניו עד שירד השמן במקום שאינו ראוי ומעל כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' כלי המקדש דין ט' ולא ימשח במקומות אחרות ולא ירבה בשמן ויצאת ב"ק ואמרה מה טל חרמון אין בו מעילה אף שמן המשחה שבזקן אהרן אין בו מעילה כלומר שרצונו יתברך כך הוא אבל כאן פי' שמא ח"ו מעלתי בשמן המשחה שנגעתי בו כשהלבשתיו עכ"ל ק' מהיכא בא לו מגע זה בשעת הלבשה והא לא משחו עד שהלבישו כדמוכחי קראי בין בצואה בפ' תצוה בין במעשה בפ' צו והכי איתא בהדיא במכילתא דמילואים סי' י' וימשח את המשכן ואת כל אשר בו לא כמשחת אהרן ובניו שלאחר שמלבישׁ היה מושחם וכו' ע"ש ובס' קרבן אהרן וא"כ דאגה זו בשעת הלבשה מהיכא נפקא אמנם לזה יש ליישב והוא שיש לחקור אי יציקת השמן היתה לאחר ההלבש' אף לאחר שימת המצנפת כדמוכחי קראי א"כ איך הוי יציקת השמן על ראשו הא מצנפת מפסקת וליכא למימר דהיה על המצנפת דהא כתיב על ראשו ועוד כתיב כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן שיורד על פי מדותיו מוכח ובתחילה היה על ראשו ואח"כ על מדותיו דהייגו השמן בא מראשו למלבושיו כמ"ש במכילתא דמילואים אלא הוא כמ"ש הרמב"ן ז"ל שם בפ' תצוה שהיתה הציניפה סביב סביב ואמצע הראש מגולה ועליו יצק השמן ובזה יש ליישב כרש"י כאן דאמר שמא נגעתי כשהלבשתיו דאין סברא לומר דאמצע הראש נשאר מגולה אלא ע"כ לאחר שיצק השמן חזר וכיסה לו אמצע הראש במצנפת ועל אותו כיסוי אמר שמא נגעתי בשמן אבל אכתי קשה דמברייתא נראה שדאגת משה היתה מאותן שני טיפין דקתני ועל דבר זה דהייגו ב' טיפין דקתני היה משה דואג וכו' ועוד למה אמר דוקא אף שמן המשחה שבזקן אהרן אין בו מעילה הלא לפירש"י כאן היה משה דואג שמא נגע נמי בשמן שבראש וכבר נתעורר בזה הב"ש ז"ל ומה שהקשה עוד דלא מצינו מעילה בנגיעה כי אם בסיכה ובנתינה לבד כדאיתא בפ"ק דכריתות לזה י"ל הא דאמר שמא נגעתי לאו דוקא אלא כלומר דעל ידי הנגיעה בא לסיכה וכ"ש לדעת הראב"ד ז"ל שם בפ"א מהל' כלי המקדש דין ז' שס"ל סיכה בכל שהוא וליישׁ מה שהקשינו והוא דכתיב בפ' תצוה שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו וגו' ופרש"י ז"ל שבעת ימים רצופין ילבשם הכהן אשר יקום מבניו תחתיו לכהונה גדולה כשימנוהו להיות כ"ע הרי שבשעת מינוי כ"ג צריך שילבש הבגדים ז' ימים וכן כתיב בפ' צו כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות ופרש"י ז"ל כל ז' הימים וכן פסק הרמב"ם ז"ל שם בפ"ד מהל' כלי המקדש דין י"ג וז"ל כיצד מרבין אותו בבגדים לובש ח' בגדי' ופושטן וחוזר ולובשן למחר ז' ימים יום אחר יום שנאמר שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו וכשם שריבוי בגדים שבעה כך משיחה בשמן שבעה יום אחר יום עכ"ל ומסתמא כמו שביום א' היתה ההלבשה והמשיחה ע"י משה כך בכל השבעה היו ע"י משה וזהו שכתב רש"י ז"ל כאן שנגעתי בו כשהלבשתיו כלומ' מיום שני ואילך שביום ראשון לא היה דואג שלא היתה חששה זו שלא משחו עד שהלבישו אבל מיום שני ואילך יש חששה זו דנהי דלא חיישי' שמא נגע בשמן שנמשח בו אתמול שבודאי כבר עבר לחלוחית השמן גם מהשמן של היום אינו חושש כיון שאינו מושח עד שילביש אבל חששה שלו היתה כשראה לאותן שני טיפי מרגליות שהיו קיימות בוקנו מיום ראשון חששׁ שמא כשהלבישו מיום שני ואילך נגע בהן וז"ש ועל דבר זה היה משה דואג יצאת ב"ק ואמרה כשמן וכו' אף שמן המשחה שבזקן אהרן אין בו מעילה וטעמא דאין בהן מעילה איפשר כיון דאינן במקומן הראוי יצאו מידי מעילה או נאמר דהני שני טיפי היו קשים וזהו שדייק ואמר כמין שני טיפי מרגליות ר"ל שהיו קשים כמרגליות וא"א שיהיה מהן סיכה ולכן אין בהן מעילה ודו"ק.

שם אבל אני מעלתי פרש"י ז"ל כאן שמא נפל עלי מן השמן במקום שאין ראוי למשיחה ומעלתי ובפ"ק דכריתות פי' שבגדי נהנים מריח השמן שבזקני ור"ל בגדי חול וטעמא דלא מעל משום דלא עשה דבר בידים וגם לא נתכוון להם ודו"ק.

שם יכול מרובה בגדים עיין בס' קרבן אהרן דף צ"ה ע"ב ובס' ב"ש.

שם על העלם דבר יביא פר כת' הב"ש ז"ל אין להקשו' א"כ מאי איכא בין נשיא לכהן משיח כיון דשניהם מביאין פר על העלם דבר די"ל וכו' ע"ש וי"ל דהקשינן מעיקרא ליתא דהא דאמרן דנשיא על העלם דבר מביא פר הוא אי לא הוה כתיב כהן ואי לא הוה כתיב כהן הוה כתיב משיח נמי דינן לשאר הדיוט שמביא כבשה או שעירה וא"ת לפי האי סברא אי לא כתיב כהן ה"א נשיא על שגגת מעשה מביא שעיר ועל העלם דבר יביא פר מ"ט שינתה תורה את שמו דגבי העלם דבר קרייה משיח וגבי שגגת מעשה קרייה נשיא י"ל משום דגבי שגגת מעשה אף מלך ישראל שאין לו משיחה בשמן המשחה ג"כ מביא שעיר כדתניא לעיל מלכי ישראל ומלכי בית דוד אלו מביאין לעצמם ואלו מביאין לשבטם וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו מהל' שגגות דין ו' לכך קרייה נשיא לומ' דנשיא שיהיה אבל גבי העלם דבר קרייה משיח לומר שאין מביא על העלם דבר פר אלא נשיא המשוח בשמן המשחה ודו"ק.

שם מרובה בגדים מניין ת"ל הכהן המשיח פירש"י ז"ל ת"ל והביא הכהן המשיח עכ"ל האי קרא הוא בהקרבת פר כהן משיח ור"מ אירי בהבאה א"כ הו"ל לאיתויי קרא דהבאה אם הכהן המשיח יחטא אלא דרש"י ז"ל אזיל לשיטתיה שפי' במתני' לדעת רבנן דאינו מביא לא משלו ולא משל ציבור כמ"ש לעיל בזה ולכך גבי ר"מ דמרבה מרובה בגדים אייתי קרא דהקרבה כיון דלמ"ד אינו מביא ג"כ אינו מקריב ולמ"ד דמביא כ"ש דמקריב ואית לן קרא בתרוייהו מאן דדריש במיעוט דריש לכולהו במיעוט ומאן דדריש בריבוי דריש לכולהו בריבוי ולכך רש"י ז"ל נקיט חד קרא מתרוייהו ודו"ק.

ע"ב גמ' מעשה ביוסף בן אילם שאירע בו פיסול בכ"ג ועבר ומינו אחר תחתיו ולא הניחוהו וכו' הלשון מגומגם והכי איתא בירושלמי דמכילתין מעשה בבן אלים מציפורי שאירע קרי בכ"ג בי"הך ונכנס בן אילים ושמש תחתיו בכהונה כשיצא אמר למלך פר ושעיר הקריבים היום משל מי הן משלי או משל כ"ג וידע המלך מה הוא שואלו א"ל לא דייך ששימשת לפני מי שאמר והיה עולם שעה א' וידע בן אילים שהיסע מן הכהונה גדולה ע"כ ובפ"ח דיומא דף י"ב ע"ב הכי איתא א"ר יוסי מעשה ביוסף בן אילים בציפורי שאירע בו פיסול בכ"ג ומינוהו תחתיו ואמרו חכמים ראשון תוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט כ"ג משום איבה וכו'.

שם כ"ג משום איבה כהן הדיוט משום מעלין בקדש ואין מורידין עיין להתוס' שם בפ"ח דיומא דף י"ב ע"ב הרמב"ם ז"ל שם בפ' ט"ו מהל' שגגות דין ז' כתב כ"ג שנמשׁח בשמן המשחה ועבר מעבודתו מפני מום או זקנה וכיוצא בהן וחטא בשגגה זו מביא פר על שגגתו לפי שאין בין כהן משיח המשמש לכהן משיח שעבר אלא פר י"הך ועשירית האיפה של כל יום שאין מקריב אותן אלא כהן המשמש בכהונה גדולה אבל פר הבא על כל המצות שוים הם בו עכ"ל מ"ש לפי שאין בין וכו' לכהן משיח שעבר הייגו שעבר מחמת טומאה ושיעור דבריו כך הם כ"ג שנמשׁח וכו' ועבר מעבודתו מפני מום וכו' וחטא בשגגה זו מביא פר על שגגתו ואע"ג דמתני' לא אירי אלא במשיח שעבר מחמת טומא' ומינו אחר תחתיו ולאחר י"הך חזר הראשון לעבודתו ואותו שנתמנה בי"הך קרי ליה שעבר כדמוכח מהסוגיא וכן משמע ממתני' דקתני אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר י"הך וכו' ואי אירי בשעבר מחמת מום איך קתני זה וזה שוין בעבודת י"הך והא פסול הוא לעבודה אלא לא אירי בעבר מחמת מום מ"מ יליף לה רבינו מהא דמצוה על הבתולה דאין חילוק בין עבר מחמת קריו לבין עבר מחמת מומו וכן מהא דתנן ברי"ש פרקין משיח שעבר ממשיחותו ואח"כ חטא מביא פר ומשמע שעבר ע"י מום וזהו שמסיים רבינו לפי שאין בין כהן משיח המשמש לכהן משיח שעבר כלומר שעבר מחמת פיסול טומאה אלא פר י"הך וכו' אבל פר הבא על כל המצות שוים הם בו וכיון שכן אף משיח שעבר מחמת מומו שוה בו שמביא פר שדוקא לעבודה הוא דפסול משום מומו אבל אכתי בקדושתיה קאי ומ"ש לפי שאין בין כהן משיח וכו' אלא פר י"הך וכו' משמע הא בשאר עבודות כל מצות מהונה גדולה עליו הייגו מדינא אבל משום איבה אינו עובד ככ"ג כמ"ש רבינו שם בפ"א מהל' י"הך וסמך רבינו על מ"ש שם והא דלא אוקי גמ' דמתני' אתיא כר' יוסי ומיירי מדינא משו' דלא משמע ליה כן דא"כ היה לה לבאר דלא ניתי למיטעי דאהכא סמכא מתני' דלא ניטעי כן נ"ל ליישב דברי רבינו דלא יקשה עליו מה שהקשה הל"מ ז"ל ע"ש ועוד נר' דכוליה מילתא דרבינו הוא בעבר מהמת מום ואפ"ה לק"מ דרבינו ז"ל לא אירי אלא בחילוק ההבאה ולא אירי בחילוק העבודה וז"ש כ"ג וכו' מביא פר על שגגתו לפי שאין בין כהן משיח המשמש לכהן משיח שעבר ר"ל שאין חילוק ביניהן בהבאה אלא פר י"הך ועשירית האיפה שאין מביא אותן אלא כ"ג המשמש בכהונה גדולה אבל פר הבא על כל המצות שוין הן בהבאתו אבל אח"נ דבעבודה יש חילוק ביניהן דכהן משיח שעבר פסול לעבודה מחמת מומו ובהא לא אירי רבינו והא דלא מוקמי מתני' בהכי דלא אירי אלא בהבאה ואתיא כר' יוסי משום דמתני' קא מסיימא זה וזה שוין בעבודת י"הך ודו"ק.

שם ופליג עליה בחדא פירש"י ז"ל דאילו ר"מ סבר וכו' דהייגו פר העלם דבר של ציבור עמ"ש לעיל.

שם וכולן נהנין במרובה בגדים חוץ מפר וכו' ז"ל הב"ש ז"ל ק"ל אמאי פטור על טומאת מקדש וקדשיו שהרי מרובה בגדים חטאתו שוה ליחידים כשבה או שעירה כדפירש"י בהדיא לעיל במשנה ובסוף פ"ב מפרש רבא טעמא דר"ש מי שחטאתו שוה ליחידים וכו' עכ"ל קשייא הרב תוקה היא ואפשר ליישב בדוחק כיון דתני חוץ מפר המביא על כל המצות שמעינן מיניה דחייב על טומאת מקדש וקדשיו כיון דא"א דמשיח פטור הוא מפני שאין חטאתו שוה ליחידים שפטור בשגגת מעשה וכיון דמרובה בגדים חייב בשגגת מעשה ליחידים דקתני חוץ מפר הכא על כל המצות שמעינן שפיר שחייב על טומאת מקדש וקדשיו ודו"ק.

שם ומחזיר את הרוצח דברי ר' יהודה כתב הב"ש ז"ל פי' ר' יהודה מוסיף על דברי ת"ק ואמר לא בלבד ה' דברים האמורים בפרשה נוהגין בו אלא אף מחזיר את הרוצח והמפרש בע"א טועה הוא עכ"ל מלבד ההכרח המבואר בדברי הרב דת"ק לא אמר אלא ה' גם יש הכרח עצום דאין לפרש דברי ר' יהודה אכולה ברייתא דהא אוקימנא דהאי ברייתא ר"ש היא דמאן שמעת ליה דאמר פטור על טומאת מקדש וקדשיו ר"ש היא וא"כ ע"כ דברי ר' יהודה לא קאי אלא אמחזיר את הרוצח דפליג את"ק דאמר חוץ מה' דברים דוקא אלא דלפ"ז קשה הא דתני וחכ"א אינו מחזיר חכמים היינו ת"ק וי"ל משום דברייתא זו ר"ש היא דשמעינן ליה דאמר פטור על טומאת מקדש וקדשיו והא"א בהא דאמר דאין משוח מלחמה מחזיר את הרוצח לית הילכת' כוותיה אלא כר' יהודה דאמר מחזיר את הרוצח לכך הדר ותני וחכ"א אינו מחזיר למיסתמא כרבנן ויחיד ורבים הלכה כרבים כדאמרן שם בפ' המפלת דף ל' ע"ב וכי תימא למסתמא כרבנן וכו' ע"ש פרש"י ודו"ק.

שם כ"ג פורם מלמטה וכו' כתב הב"ש ז"ל איכא למידק מה טיבן של אלו הפסקות לכאן וכו' וי"ל איידי וכו' אבל אכתי איכא למידק דא"כ הו"ל למיתני ברישא פר המשיח ופר העדה עומדים פר המשיח קודם וכו' ואח"כ הו"ל למיתני כל התדיר מחבירו קודם את חבירו וכו' איידי דרישא אבל למיתני רישא אגב סיפא אין זה דרך המשנה וצל"ע עכ"ל ע"ש וי"ל משום דלא בעי למיפסק בהאי כללא בין פר המשיח ופר העדה עומדים וכו' לבין האיש קודם לאשה וכו' דכולהו פרטי נינהו לכך אקדימה להאי כללא ודו"ק.

דף י"ג ע"א גמ' מה ת"ל הראשון נ"ל מפירש"י דלא גריס הראשון אלא מה ת"ל ותו לא וכוליה קרא יתר הוא ודו"ק.

שם שיהא ראשון קודם לפר העדה וכו' ע"ש בב"ש ובס' קרבן אהרן דף ק"א ע"ב.

שם שעירת יחיד קודם לכבשת יחיד הרמב"ם ז"ל שם בפ"ט מהל' תמידין ומוספין דין ו' פסק כהאי תנא וכתב מרן ז"ל ואע"ג דאמר התם אביי דתנאי היא פסק רבינו כתנא דסתם גמ' כוותיה וכו' ר"ל מדסתם גמ' מיפסק פיסקי להאי ברייתא ויהיב לה טעמא לכל חדא וחדא ש"מ דאסבורי מיסבר לה ולכך מידק דייק לה שפיר ודו"ק.

שם האיש קודם לאשה להחיות לכאורה פי' להחיות היינו למזונות והב"ש ז"ל הקשה לפי' זה ע"ש ופי' הא דקתני להחיות היינו להצילו תחילה אם הם טובעים בנהר וכו' וכה"ג ממש פי' התוס' בנזיר וכו' אבל מלשון הירושלמי אמתני' לא משמע הכי דהכי איתא התם עד כדון כשהיה זה להחיות וזה להחיות זה לכסות וזה לכסות הרי שהיה זה להחיות וזה לכסות נשמעינה מן הדא דמר ר"יבל בשם רחב"א כסות אשת חבר וחיי ע"ה כסות אשת חבר קודם לחיי ע"ה מפני כבודו של חבר לא אמרו אלא כסות אשת חבר וחיי ע"ה אבל אם זה להחיות וזה לכסות אותו שלהחיות קודם ע"כ משמע שמפרש להחיות היינו למזונות דאי להציל הא יכולים לעשות שתיהן דהצלה לא בעי דמי א"כ למה לא יצילו קודם ואח"כ נותנין כסות לאשת חבר ואי"ת כגון שלא יוכלו להציל אלא בשכר ולא יש להם להספיק לשתיהן מ"מ קשה איך מניחין פיקוח נפש ונותנין לאשת חבר מפני כבודו של חבר והא אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש וי"ל בדוחק כגון שהם יכולי' להציל אלא שמתעכבי' בהצל' זו ויש צער לע"ה בזה אבל אין בעיכוב זה סכנה ודמי ממש למזונות דע"כ שאין בו סכנה אלא שמצטער דאלת"ה אין לך דבר וכו' ולכך רוצים לשכור מסייעים שלא יצטער בהצלה זו וקאמר דכסות אשת חבר קודם לחיי ע"ה כיון שאין שם סכנה אלא צערא דגופא ודו"ק.

שם אמו קודמת לכלם כתב הב"ש ז"ל פי' אפי' לדידיה וכו' ע"ש עוד כתב בשם הגהת מרדכי דכתובות שמכאן פסק מהר"ם ז"ל שאם איש ואשתו שבויים

אשתו קודמת לו אע"ג דליתיה קמן פודין יורדים לנכסיו וכו' ע"ש ובאמת שכן נראה מדסתם ואמר אמו קודמת לכלם תשמע אפי' לדידיה דאלת"ה ליתני הוא קודם לאמו ואמו קודמת לרבו וכו' אלא דבירושלמי דמכילתין תני בהדיא דהוא קודם לאמו והכי איתא התם הוא ואמו ורבו ואביו עומדים בשבי הוא קודם לאמו ואמו לרבו ורבו לאביו וכו' ע"ש ואפש' דשיבוש נפל בנוסחת הירושלמי ודו"ק.

שם ואומר שמע נא יהושע הכהן הגדול וגו' כת' הב"ש ז"ל מאי ואומר וכ"ת דילמא שאני צדוק מכהן באורים ותומים והו"ל כהן ונביא וכו' ע"ש ולי נרא' מאי ואומר דילמא שאני צדוק דהוה משוח בשמן המשחה ומביא פר על כל המצות ואמטו להכי עדיף מנביא אבל מרובה בגדים לא עדיף מנביא ת"ש שמע נא יהושע הכהן הגדול ויהושע כ"ג בבית שני הוה שלא נתכהן אלא בבגדים דבבית שני לא היה שמן המשחה שכבר גנזו יאשיהו ואפ"ה הקדים כ"ג לנביאים דכתיב אתה ורעיך ודו"ק.

שם משוח בשמן המשחה קודם למרובה בגדים מרובה בגדים קודם למשיח שעבר מחמת קריו וכו' שם בנזיר בר"פ כ"ג דף מ"ז הכי איתא משיח בשמן המשחה ומרובה בגדי' משוח בשמן המשח' עדיף דאילו משיח בשמן המשחה אביא פר הבא על כל המצו' ואילו מרוב' בגדי' אין מביא משיח שעבר ומרובה בגדים מרובה בגדים עדיף דמרובה בגדים עביד עבודה ואילו משיח שעבר לאו בר עבוד' הוא עבר מחמת קיריו ועבר מחמת מומו עבר מחמת קיריו עדיף דאילו האי חזי לעבודה למחר ואילו עבר מחמת מומו לא חזי לעבודה ופירש"י ז"ל ומשוח שעבר כלומר קודם שנגנז שמן המשחה אירע קרי בכ"ג ומינו אחר תחתיו ומשחוהו ואח"כ כשנטהר כ"ג חוזר לעבודתו ושני עובר לו ומשוח שעבר לאו בר עבודה הוא אלא אותו י"הך כדאמרינן במסכת יומא ראשון חוזר לעבודתו ושני אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט משום דמעלין בקדש ואין מורידין עכ"ל לפי סוגיא זו דגזיר ה' דאמרן משיח שעבר ומרובה בגדים מרובה בגדים עדיף אייתי במשיח שמינוהו בי"הך כשאירע קרי לכ"ג דלאחר י"הך לאו בר עבודה הוא ולכך מרובה בגדים עדיף וזאת ההמצאה לא נזכרה כאן בהוריות אלא נזכר המצאת מרובה בגדים עם משיח שעבר מחמת קריו וקאמר דמרובה בגדים עדיף וזאת ההמצאה לא נזכרה שם בנזיר וע"כ ה' דאמר מרובה בגדים קודם למשיח שעבר מחמת קריו אייתי בי"הך דאי לאחר י"הך מרובה בגדי' מיגרע גרע טפי ממשיח שעבר מחמת קריו דאותו משיח חזר לעבודתו ואילו מרובה בגדים אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט מלבד דמיגרע דאינו מביא פר והתוס' כתבו שם ז"ל משוח בשמן המשחה כ"ג שנמשח בשמן המשחה ומרובה בגדים קרי משנגנז שמן המשחה דיאשיהו גנז שמן המשחה שעשה משה כדאיתא בפ' הוציאו לו ואחריו לא היה כהן משוח בשמן המשחה אלא מרובה בגדים בלא שמן שהיו ממלאין ידיו בח' בגדים וכו' והשתא אחרי יאשיהו לא היה כהן נמשח בשמן המשחה אלא עובד בח' בגדים וכשר בכך בלא משיחה דת"ר בפ"ק דמגילה משיח אין לי אלא בשמן המשחה מרובה בגדי' מנלן ת"ל הכהן המשיח עכ"ל מביאין ראיה דמרובה בגדים כשר בכך מדמרבה קרא אף להביא פר על כל המצות ככהן משיח ואע"ג דזו סברת ר"מ היא אבל רבנן פליגי עליה וממעטיה ליה מפר מ"מ מדאיטצריך קרא למעטיה מפר ש"מ דלשאר מילי שוין הם והעיקר הא ילפי בת"כ והעתיקו רש"י ז"ל בחומש בפ' אחרי מות ואשר ימלא את ידו אין לי אלא המשוח בשמן המשחה מרובה בגדים מניין ת"ל ואשר ימלא את ידו וגו' והם כל הכהנים גדולים שעמדו מיאשיהו ואילך וכו' עוד כתבו התוס' והשתא משוח ומרובה בגדים משכחת לה בדור א' כגון שנמשח אחד לכ"ג ובתוך כך נגנז שמן המשח' ואירע בו קרי בכהן המשוח ומינו אחר תחתיו מרובה בגדים לעשות עבודה בי"הך וק' דא"כ הו"ל למימר משוח חזי לעבודה ומרובה בגדים לא חזי לעבודה דראשון חוזר לעבודתו כדקאמר גבי משוח שעבר ונראה לומר כגון שכ"ג גלה ומינו אחר תחתיו בריבוי בגדי' כגון שנגנז השמן כבר ושימש כמה שנים שאם אף הראשון שב אינו חוזר לעבודתו שהרי שימש זה תחתיו כמה שנים עכ"ל עוד כתבו דאילו משיח מביא פר הבא על כל המצות כדכתיב אם הכהן המשיח וגו' ומרובה בגדים לא דכתיב בפירוש הכהן המשיח דוקא משוח וליכא לפרושי וכו' דאף כהן הדיוט מקריבו הגה"ה וא"ת ואי מיירי לאחר י"הך לא היה לו לקרותו לזה מרובה בגדים אלא שעבר ואי מצאו מת מצוה בי"הך והא קבורת מת מצוה לא דחי י"ט וכ"ש שבת ו"יוהך ו"ל דלעולם ב"יהך עצמו אייתי ולא לקברו אלא לטלטלו מחמה לצל דשרו אפי' בשבת ואהא קאמ' דמשוח בשמן עדיף ומטמא המרובה בגדים מחמה לצל וכו' עכ"ל הגה"ה זו לא ידענא מאי קא מקשה לא היה לו לקרותו לזה מרובה בגדי' אלא שעבר דאימתי עבר לפי מ"ש התוס' כגון שכ"ג גלה ומינו אחר תחתיו בריבוי בגדים וכו' ונראה דהגה"ה זו קאי אמ"ש התוס' תחילה והשתא וכו' כגון שנמשח א' לכ"ג וכו' ואירע בו קרי וכו' ומינו אחר תחתיו מרובה בגדים לעשות עבודה בי"הך ולא דחו פ' זה אלא משום דא"כ הו"ל למימר משוח חזי לעבודה וכו' והשתא הגה"ה זו קא מקשה אמאי לא דחו נמי אי מיירי אחר י"הך לא היה לקרותו לזה מרובה בגדים אלא שעבר וכו' ותירץ דלעולם בי"הך עצמו אייתי ולא לקברו וכו' ואהא קאמר דמשוח בשמן עדיף ומטמא המרובה בגדים וכו' וע"כ דאייתי לאחר שנגמרה עבודת יו"הך דאי קודם איך מטמא המרובה בגדי' דא"כ עבודת י"הך ע"י מי נעשית אלא לאחר שנגמרה העבודה ואעפ"כ לא מיקרי שעבר דכל זמן שכהן משוח לא טבל לקריו והעריב שמשו לא מיקרי שעבר דאכתי בר עבודה הוא עוד כתבו מרובה בגדים ומשוח שעבר וה"ה דמצי למינקט וכו' עדיף ממנו הגה"ה מרובה בגדים ומשוח שעבר לכאורה משמע מרובה בגדי' כגון שכבר נגנז שמן המשחה והוה כ"ג מרובה בגדי' ואירע בו קרי ומינו אחר תחתיו ומשחוהו ועבד י"הך ושוב הראשון שהוא מרובה בגדים חוזר לעבודתו והשתא יש לפנינו מרובה בגדים ומשוח שעבר וא"א לומר כן דאיך נעשה זה שמשחו שני ולא משחו הראשון אלא יש לפרש כגון שיש כאן כ"ג משוח שעבד ואירע בו קרי ומשחו אחר תחתיו ועבד י"יהך א' ושוב המשוח הראשון חזר לעבודתו ועבד כמה שני' אחרי כן ומשוח השני עבד עבודתו (עבר מעבודתו כצ"ל נ"ל) ובין כך ובין כך נגנז שמן המשחה וזה המשיח ראשון שחזר לעבודתו גלה עם יכניה ומינו אחר תחתיו מרובה בגדים אבל משוח שעבר אינו מתמנה תחתיו כל ימי חייו של ראשון אף כי יצא בגולה משום איבה ולהכי ליכא למימר וכו' והשתא המשוח שעבר קודם למרובה בגדים בזמן שעדיין שמן המשחה והשתא שניהם המריבה בגדים והמשיח שעבר מרובה בגדים עדיף שעבד עבודה שראוי לעבודה ואילו משיח שעבר לאו בר עבודה הוא כדאמרינן פ"ק דיומא וכו' עכ"ל וכתב עליהם הרב ב"ש ז"ל וז"ל וכל זה אינו שוה לי כי מ"ש כגון שכ"ג גלה עם יכניה וכו' שאף אם הראשון שב אינו חוזר לעבודתו זה לא היה ולא נברא שא"א לומר כן דשתי תשובות יש בדבר אחד שהרי בפ"ק דיומא פסק ר' יוחנן דהלכה כר' יוסי דאמר אם אירע קרי לכ"ג ומינו אחר תחתיו שהראשון חוזר לעבודתו והשני אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט והקשו התוס' הילכתא למשיחא ותירצו שיש נפקא מינה לפרנס או לשאר ממונה של השררה שעבר מחמת האונס ומינו אחר תחתיו דראשון חוזר לשררתו כשיעבור האונס ומי שאין עיניו תרוטות יראה מזה שאין חילוק בין זמן מרובה לזמן סמוך אלא לעולם חוזר לשררתו כשהיה אונס ואין לך אונס גדול מזה ועוד דלא גרע מרוצח שגלה לערי מקלט שחוזר לעירו במיתת כהן שחוזר לשררה שהיה בה לר"מ ואפי' לר' יהודה דפליג עליה בס"פ אלו הן הגולין וס"ל שאינו חוזר לשררה שהי' בה שאני התם דכתיבי קראי וכו' דוקא התם שעשה עבירה שהרג בשוגג וכו' אבל האי דלא עבר עבירה אפי' ר' יהודה מודה שחוזר לשררתו אם לא שתאמר דמ"ש כגון שכ"ג גלה ר"ל גלה מעצמו כמו שהיה ירמיה גלה מעצמו עד שאמ' לו הקב"ה חוזר וכן אמרו בפ"ק דמגילי' גבי מרדכי אשר הגלה מירושלם שגלה מעצמו אבל זה דוחק גדול שכ"ג גלה מעצמו בשלמא גבי מרדכי מצינו בקרא שגלה מעצמו והיכא דגלי קרא גלי והבו דלא לוסיף עליה וכו' וז"ל שאין כונת התוס' לומר שנמצא שהיה כך שכ"ג גלה מרצונו אלא כונתם לומר שיכול להמצא כך ומשכחת לה משוח בשמן המשחה ומרובה בגדים בזמן אחד ועוד אף את"ל דלא משכחת לה שכ"ג גלה מרצונו אלא באונס מ"מ מדאשכחן שחזר לסוף כמה שנים אלמא שהיה יכולת בידו לחזור כל זמן שירצה וכיון שנשתהה הרבה מלבוא כשחזר איבד גדולתו ובזה ניחא נמי מה שהקש' הרב עוד שהרי שריה כ"ג גלה בגלות יכניה ויהוצדק בגלות צדקיהו כמפורש בסוף מלכים וא"כ היאך אפשר לומר כגון שכ"ג גלה וכו' שאף אם הראשון שב וכו' שהרי מקרא מלא הוא בסוף מלכים ובסוף ירמיה דשריה כ"ג גלה בע"כ ולא שב מעולם אלא נהרג ברבלה כדכתיב ויקח רב טבחים את שריה כהן הראש ואת צפניה כהן משנה וגו' ויך אותם מלך בבל וימיתם ברבלה וגו' גם זה נמי ל"ק שאין כונת התוס' שנמצא כך אלא היה יכול להמצא אם שריה כ"ג גלה מרצונו ולא נהרג וחזר גם מה שהקשה עוד על מ"ש אלא יש לפרש כגון שיש כאן כ"ג משוח וכו' וזה המשיח ראשון שחזר לעבודתו גלה עם יכניה וכו' אין לו קיום והעמדה כלל ועיקר מכמה טעמים חדא שהרי שריה כ"ג גלה עם יכניה כמו שנתבאר והא דאי דשריה לא היה כלל שהרי חלקיה היה כ"ג בימי יאשיה ואחר חלקיהו היה בנו עזריה כ"ג ואחר עזריה היה בנו שריה כ"ג כמפורש בדברי הימים וכבר מת יאשיהו אפי' קודם חלקיהו כמפורש במלכים ג"כ במ"ש שאין כונת התוס' שנמצא כך אלא שהיה יכול להמצא ל"ק שהיה יכול להמצא אם חלקיהו האריך ימים עד שגלה עם יכניה ואחר כמה שנים חזר דהשתא משכחת לה משוח בשמן המשחה ומרובה בגדים ביחד ומרובה בגדים עדיף משום דמישתהא שהי' משוח ולא עלה מיד אעפ"י שהיה יכולת בידו לעלות ולכך איבד גדולתו עוד כתב הרב למה לא מינו תחתיו כ"ג משוח שעבר כי מה איבה שייך אם הראשון גלה וכו' קושייתו זאת תיא בלא סמוכות כי מי הגיד לו כיון שגלה גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה דזה לא נאמר אלא במיתה אבל כל זמן שהוא חי האיבה לעולם עומדת כ"ש כשגלה שתגדל האיבה יותר שחושב בלבו ששש ושמח בגלותו לירש גדולתו ומעלתו ואין לנו אלא מה שאמרו רבותינו בעלי התוס' ז"ל ואין לזוז מהן והפורש מהן כאילו פורש מחיים עוד כתב הרב טפי היה נ"ל ליישב בע"א כגון שכ"ג גלה לערי המקלט ומינו אחר תחתיו בריבוי בגדים שנגנז השמן כבר ושימש כמה שנים שאף אם הראשון שב במיתת כהן שעבר ממשיחתו לרבנן או אף במיתת משוח מלחמה לרבי יהודה בפ' אלו הן הגולין אינו חוזר לשררתו משום דהלכה כר' יהודה לגבי ר"מ דאמר רוצח שגלה אינו חוזר לשררה שהיה בה עכ"ל קשה עליו מהא דתנן בפ' אלו הן הגולין דף י"א ע"ב וכ"ג שהרג אינו יוצא משם לעולם והן אמת שהתוס' שם שילהי פ' בא לו כ"ג דף ע"ג שהקשו אהא מתני' אמאי לא הדר במיתת משיח שעבר אף לרבנן או משוח מלחמה לר"י שגם הם מחזירין הרוצח ותירצו ושמא י"ל דכ"ג עיקר וכיון דהוה כ"ג בשעה שהרג לא הדר במיתת הני או במיתת כ"ג אחר שיעמידו תחתיו והא דקתני דמחזירין הרוצח כגון דלא הוה כ"ג בשעה שהרג א"נ הא דקתני אינו יוצא משם לעולם כגון דלא הוו משוח שעבר ומשוח מלחמה עכ"ל הנה יישוב הרב יצדק לתירוץ השני של התוס' אבל לפי תירוץ ראשון אין לו קיום והעמדה עוד כתב הרב ז"ל וא"א לומר לעולם אימא לך דאייתי קודם מיתת יאשיהו ואייתי שאירע בו קרי בכהן המשוח בי"הך והכהן שהיו מתקינין לו תחתיו שמא יארע בו פיסול נתרבה בבגדים בלבד בי"הך ושימש תחתיו כי אין משיחתו דוחה י"הך בדמשמע בהדיא בפ"ק דיומא דף י"ג גבי ומתקינין לו כהן אחר פשיטא אירע בו קודם פיסול תמיד של שחר מחנכין אותו בתמיד של שחר אלא אירע בו פיסול אחר תמיד של שחר במה מחנכין אותו וכו' ואפליגו התם רב אדא ואביי ורב פפא ולא אישתמיט חד מינייהו לומ' דמחנכין אותו במשיחה וכו' ע"ש ראיה זו שהביא מההיא סוגיא דכהן שהיו מתקינין לו תחתיו לא היה נמשח ראיה נכונה היא דאי היו מושחין אותו מאי קא מתמה במה מחנכין אותו ואיפליגו בזה אימוראי הא שפיר נתחנך בשמן המשחה אלא ע"כ שלא היה נמשך אבל הא דיהיב טעמא דאין משיחתו דוחה י"הך דוחק הוא דהא אין שבות במקדש ואפשר דטעמ' הוא כיון דכהן משוח שאירע בו קרי חוזר לעבודתו אחר י"הך לכך אין מושחין אותו שמתקינין לו תחתיו משום דאין מושחין שני כהנים גדולים כאחת כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' כלי המקדש דין ט"ו אלא שקשה לזה מההיא סוגיא דפ"ק דיומא דף ה' דאמר התם ולדורות מנלן דלא מעכבא דתניא וכפר הכהן אשר ימשח אותו ואשר ימלא את ידו וגו' מה ת"ל לפי שנאמר שבעת ימים ילבשם הכהן וגו' אין לי אלא נתרבה שבעה ונמשח שבעה נתרבה שבעה ונמשח יום א' נתרבה יום א' ונמשח שבעה מניין ת"ל אשר ימשח אותו וכו' משמע דלכתחילה בעינן שבעה ויום א' לעיכובא וכן מוכח מדברי הרמב"ם ז"ל שם בפ"ד מהל' כלי המקדש דין י"ג וכן כתבו התוס' ישנים שם דבנתרבה לחוד לא סגי וכן אמרי' לעיל דף י"א ע"ב אי הוי משיח הוי כ"ג ואי לא לא הוי כ"ג וז"ל דמשיחה לא מעכבא אלא לכ"ג הקבוע אבל זה שמתקינין לו על הספק שמא יארע פיסול בכ"ג ואף אם יארע אינו עובד אלא דוקא אותו י"הך לא בעי משיחה כיון דאינו אאל עראי בעלמא ועבודתו מחנכתו אבל אכתי קשה הניחא לר' יוסי דאמר אינו ראוי לא לכ"ג וכו' אלא לר"מ דאמר כל מצות כהונה גדולה עליו ואוקימנא מתני' דקתני זה וזה שוים בעבודת י"הך כוותיה איך היה עובד עבודת כ"ג כל השנה בלא משיחה י"ל דאה"נ לר"מ היו מושחין אותו ויש סעד לזה מהיא ברייתא דמייתי גמ' לעיל דתניא דברים שבין כ"ג לכהן הדיוט וכו' וכולן נוהגין במשיח שעבר וכו' ואוקימנא ההיא ברייתא כר"ש וסבר לה כר"מ בחדא וקתני וכולן נוהגין במשיח שעבר מדקרי ליה משיח אלמא נמשח והא דבעי גמ' במה מחנכין אותו הוא לר' יוסי אלא דאכתי ק' מהא דאיתא בנזיר בר"פ כ"ג דף מ"ז ע"ב דקתני משוח שעבר ומרובה בגדים מרובה בגדים עדיף דמרובה בגדים עביד עבודה ואילו משוח שעבר לאו בר עבודה הוא על כרחך האי ברייתא ר' יוסי היא מדקתני ואילו משוח שעבר לאו בר עבודה הוא וכן פירש"י ז"ל ואפ"ה קרי ליה משוח אלמא שהיה נמשח וכן פירש"י שם בהדיא וז"ל ומשוח שעבר כלומר קודם שנגנז שמן המשחה אירע קרי בכ"ג ומינו אחר תחתיו ומשחוהו ואח"כ כשנטהר כ"ג חוזר לעבודתו ושני עובר עכ"ל הרי

שכתב בהדי' דכשאירע קרי בכ"ג היו מושחין אותו ומשמע דהמשיח' היתה בי"הך מדקאמר אירע קרי בכ"ג וכו' ומשחוהו משמע דהמשיחה היתה לאחר שאירע בו קרי וע"כ לומר דזה שמתקיגין לו משוח הוא דאי לא נמשח איך תנן אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר י"והך ועשירית האיפה הא פר הבא על כל המצות שוין בו ואי לא נמשח לא הוה עדיף ממרובה בגדי' והשתא הדרא קושיא לדוכתא מאי בעי הש"ס שם בפ"ק דיומא במה מחנכין אותו ואיפליגו אימוראי הא שפיר מחנכין אותו בשמן המשחה אף לר' יוסי וכן סתם מתני' היא בפ' אלו הן הלוקין דף י"א דתנן אחד משוח בשמן המשחה ואחד המרובה בגדים וא' שעבר ממשיחתו מחזירין את הרוצה ופירש"י ז"ל וא' שעבר ממשיחתו שאירע פיסול בכ"ג ושימש אחר תחתיו וכו' ועבר זה ממשיחתו הרי דקרי לי' שעבר ממשיחתו אלמא דהיה נמשח וי"ל אה"נ בזמן דאיכא שמן המשחה היה מתחנך שפיר במשיחתו והא דבעי בפ"ק דיומא במה מחנכין אותו ואיפליגו אימוראי בזה הוא לאחר שנגנז שמן המשחה והנה איתא שם בגמ' בע"ב איבעיא להו במיתת כולן הוא חוזר או דילמא במיתת א' מהן ת"ש גמר דינו בלא כ"ג אינו יוצא משם לעולם ואם איתא ליהדר ביה בדהינך בדליכא פירש"י ז"ל ליהדר בדהינך במיתת מרובה בגדים או בשעבר ממשיחתו אלא לאו ש"מ כולהו עכ"ל גם מכאן קשה דמשמע דמשכחת מרובה בגדים עם כ"ג משוח בשמן המשחה וי"ל דמשכחת לה כגון חלקיהו שהיה כ"ג בימי יאשיהו והוא סוף הכהנים שנמשחו שבימיו גנז יאשיהו שמן המשחה ואירע בו פיסול בי"הך קודם שנגנז שמן המשחה ומשחו אחר תחתיו ושימש אותו י"הך ולאחר י"הך עבר ממשיחתו וחזר הראשון למקומו ולאחר שנגנז שמן המשחה חזר ואירע בו פיסול באותו כ"ג המשוח בשמן המשחה בי"הך והיה אותו כהן שעבר ממשיחתו חולה ומינו אחר תחתיו בריבוי בגדים והשתא איכא קמן תלתא כהני רברבי המשוח בשמן המשחה הראשון שעומד ומשמש וכהן שעבר ממשיחתו וכהן המרובה בגדים ועמד זה בימיהם והרג בשוגג וגלה על זה קא בעי גמ' במיתת כולן הוא חוזר א"ד במיתת א' מהן ושוב ראיתי למהרש"ל ז"ל שנתעורר בזה וכתב ליישב בדוחק ע"ש ומהרש"א ז"ל שם כתב ליישב וז"ל ולי נראה לומר דזדאי קודם יאשיהו נמי אם עדיין לא נמשח ועבד בריבוי בגדים דינו ככ"ג והשתא נגמר דינו בלא כ"ג סבר המקשה מסתמא אייריי בסתם כ"ג דהיינו משוח שעדיין לא נמשח אבל עבד כבר בח' בגדים ויש ג"כ עבר ממשיחתו וליהדר בחד מהינך ומשני דליכא דהאי בלא כ"ג היינו שאין כאן עדיין שכבר עבד בח' בגדי' ואין כאן כ"ג עבר ממשיחתו בשעה שנגמר דינו עכ"ל והנה כבר הזכחתי לעיל דלפחות בעי משיחה יום א' לעיכובא בזמן דאיכא שמן המשחה וא"כ א"א לומר דקודם שנגנז שמן המשחה עבד בריבוי בגדים כמ"ש הרב החלילה לב"ד של כהנים לעשות כן ועוד מ"ש הרב דסבר המקשה מסתמא אייריי בסתם כ"ג שעדיין לא נמשח אבל עבד כבר בח' בגדים ויש ג"כ עבר ממשיחתו כיון שהיה שם עבר ממשיחתו למה מינו כ"ג אחר שעדיין לא נמשה ועבד כבר בח' בגדים למה לא מינו לאותו משוח שעבר הא מודה ר' יוסי שאם מת ראשון שחוזר לעבודתו כדאיתא בפ"ק דיומא דף י"ג שוב ראיתי להר"יטבצ ז"ל שם בשיטתו למכות גבי מתני' א' כהן משוח בשמן המשחה וכו' מחזירין את הרוצה כתב פירש"י ז"ל משוח בשמן המשחה הם כהנים גדולים שהיו עד זמן יאשיהו שנגנז השמן בימיו ומרובה בגדים כהנים גדולים שהיו אחר יאשיהו שלא היה שם שמן המשחה למשוח אותם וכדאיתא במסכת הוריות ולא היתה כהונה גדולה שלהם אלא בריבוי בגדים וכו' ולפ"ז לא משכחת לה כהן משיח וכהן מרובה בגדים בזמן א' ויקשה דהא איבעיא לן לקמן במיתת כולן חוזר או במיתת א' מהן אלמא דמשכחת להו בדוד א' ובמסכת הוריות אמרו משוח בשמן המשחה קודם לפדות למרובה בגדים ואמרינן נמי במס' נזיר יטמא מרובה בגדים ואל יטמא משוח בשמן המשחה לכן י"ל דמשכחת להו כולהו קודם יאשיהו כגון שהלך כהן משוח למקום אחד ונתעכב שם או נשבה שם שממנין אחר תחתיו ואין מושחין אותו שאין מושחין שני כהנים גדולים בדור א' ואם אירע פיסול בזה השני ממנין אחר עד שיעבור פיסולו של שני ואם חזר למקומו השני והוי השלישי כהן שעבר ממשיחתו ומיהו ממשיחתו לאו דוקא אלא לריבויו קרי הכי בדמתרגמינן והכהן המשיח דמיתרבא וגם רש"י ז"ל מודה בזה אלא שתפס במשנתינו פי' מרובה בגדים שהוא כ"ג העיקרי וזה אינו אלא אחר יאשיהו עכ"ל והנה מ"ש וגם רש"י ז"ל מודה בזה וכו' לא מוכח הכי מפירש"י כמ"ש לעיל ומה שנתן טעם שאין מושחין שני כהנים גדולים בדור אחד נ"ל דזה אינו אלא דוקא שיהיו שניהם יחד במקדש לא עבדינן הכי אבל אם אירע עיכוב באותו כ"ג שהיה משמש יכולים למשוח אחר במקומו לשמש במקדש וכ"ש אם יהיה זמן רב משמש דמשיחת יום א' מיהא מעכבת כמו שהוכחתי לעיל ודו"ק אגב יש לתמוה מהאי סוגיא דמכות אתוס' שם בשילהי בא לו כ"ג דף ע"ג וכבר העתקנוהו לעיל אהא דקתני התם וכולן נוהגות במשיח שעבר כתבו תימא דתנן בפ' אלו הן הגולין ההורג כ"ג או כ"ג שהרג אינו יוצא משם לעולם ואמאי לא הדר במיתת משוח שעבר אף לרבנן או משוח מלחמה לר"י שגם הם מחזירין הרוצח ושמא י"ל דכ"ג עיקר וכיון דהוה כ"ג בשעה שהרג לא הדר במיתת הני או במיתת כ"ג אחר שיעמידו תחתיו והא דקתני דמחזירין הרוצח היינו כגון דלא הוה כ"ג בשע' שהרג א"נ הא דקתני אינו יוצא משם לעולם כגון דלא הוו משוח שעבר ומשוח מלחמה עכ"ל דבריהם מתמיהין איך פסיקא להו דבמיתת א' מהן הוא חוזר מאי דמספקא ליה להש"ס ולא איפשיטא ועוד הא דמשנו הא דקתני אינו יוצא וכו' כגון דלא הוו וכו' היא דחיית הש"ס כדבעי למיפשט מינה דבמיתת כולן הוא חוזר דאם במיתת א' מהם חוזר ליהדר ביה בדהינך ודחי ליה בדליכא והוא תירוצם השני אלא שהם כתבו בפשיטות והש"ס קאמר ליה בדרך דחיה גם תירוצם הראשון לא מצינו לו סמוכות שם בגמ' ונראה דהתוס' סברי דאע"ג דהבעיא לא איפשיטא התם מ"מ מהאי ברייתא איפשיטא דקתני ומחזיר את הרוצח משמע דבמיתת א' לבד מחזיר את הרוצח ודומיא דהינך כולהו דקתני בברייתא דנוהגות בכל אחד וא' לחודי' ולכך קא מקשו שפיר ואפשר דסברי הא דקאמ' התם בדליכא לאו דחייה היא אלא פשיטותא היא וסמיך אהאי ברייתא וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שם בפי' המשנה שכתב וכשימות אחד מאלה חוזר ואעפ"י שהאחר חי וכן כתב בחיבורו בפ"ז מהל' רוצח דין ט' וז"ל א' כ"ג המשוח בשמן המשחה ואחד המרובה בגדים וא' הכהן הגדול העובד וא' הכהן שעבד כל א' מארבעתן שמת מחזיר את הרוצח וכו' הרי שסובר דבעיין איפשיטא והא דקתני נגמר דינו בלא כ"ג וכו' אייריי בדליכא כ"ג אחר וכן נראה מדבריו שם בדין י' והיא היא סברת התוס' אבל קשה אמאי לא משני התם במכות כשינויא קמא דהתוס' הא דתנן נגמר דינו בלא כ"ג אינו יוצא משם לעולם כגון דהוה כ"ג בשעה שהרג וקודם שנגמר דינו מת וכיון דהוה כ"ג בשעה שהרג עיקר ולא הדר במיתת הני כמ"ש התוס' וצ"ע והנה מ"ש רבינו ואחד הכהן הגדול העובד וא' הכהן שעבד ובמתני' לא קתני אלא וא' שעבר ממשיחתו נראה דרבינו נתכוון למ"ש בפי' המשנה וז"ל כהן שעבר ממשיחתו הוא כשיארע בו מום או אירע בו קרי בכ"ג בי"הך ומינו אחר תחתיו עכ"ל זהו מ"ש רבינו ואחד הכהן הגדול העובד הוא קאי אכ"ג שאירע בו קרי וקרי ליה העובד משום דכשיטהר חוזר לעבודתו ולכך קרי ליה במי הכהן הגדול ומ"ש וא' הכהן שעבד קאי כשאירע בו מום דשוב אינו עובד ולכך לא קרי ליה הכהן הגדול משום דלא חזי עוד לגדולתו ולפי הנראה מדבריו דכהן שנתמנה במקומו ביוה"ך כשאירע בו קרי דלאחר י"הך עבר זה ממשיחתו כשהראשון נטהר וחזר לעבודתו אינו מחזיר את הרוצח ודלא כפירש"י ז"ל וצ"ע ודו"ק.

שם סגן קודם לאמרכל הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' כלי המקדש דין י"ז חשיב מעלה אחרת בין הסגן לאמרכל שכתב ועוד ממנין קתיקולין להיות לסגן כמו הסגן לכ"ג וכו' וכתב מרן ז"ל שהוא מהירושלמי דשקלים ע"ש.

שם מאי אמרכל אמר ר"ח אמר כולא פרש"י ז"ל שממונה על כולם ואין משיבין על דבריו עכ"ל נראה מדבריו שמפרש אמר כולא ר"ל שהוא אומר הכל שאין משיבין על דבריו וקרוב לזה מפרש הרמב"ם ז"ל אימורי' שכתב בהקדמתו לסדר קדשים וז"ל וכל אלו נקראים אימורים ר"ל הדברים מצוה לשרוף אותן וראיתי בס' הערוך בערך אמרכל שכתב בשם הירושלמי דפ' המצניע ותוספת' דשקלים אמרכל שהוא מר על הכל בערך מר כתב למה נקראו החלבי' אימורי' שהן מורין ואדוני' על כל האיברי' העולי' ע"ג המזבח לחלק אדון העולם וראיתי משנה למלך ז"ל בפ"א מהל' מע"ה הלכה ח"י ז"ל פי' מילת אימורים כתב הערוך בערך מר שהם על שהם מורים ואדונים וכו' והאל"ף היא נוספת ולי נרא' שהוא מלשון את ה' האמרת יתאמרו כל וכן אמרכל אמר כל עכ"ל והנה מה שפי' ר"ח כאן בסוגיין מאי אמרכל אמר כולא הוא דלא כהתוספתא והירושלמי שהם מפרשים שהוא מר על הכל והאל"ף נוספת כמ"ש המש"ל ז"ל ואילו ר"ח שפי' אמר כולא אינו מתפרש הכי אלא הוא כפירש"י ז"ל שהוא אומר הכל או כפי המש"ל ז"ל שהוא מלשון האמרת א"כ הוי ר"ח דלא כהתוספתא ואי דלא ידע לה אמאי מסדר גמ' לא מייתי לה לכן נ"ל דר"ח נמי מפרש כפי' התוספתא והכי קרי' אמיר כולא מ"ם בצ"רי כי בלשון ערבי קורין לאדון אמי"ר ואין צ"ל שהאל"ף נוספת ואפשר שגם רש"י ז"ל נתכוון לזה שכתב שממונה על כולם ודו"ק.

שם לוי לישראל כתב הב"ש ז"ל בירושלמי אמרו לוי קודם לישראל לאו ישראל הוא א"ר אבין בשעת הדוכן שנינו כה"ג איתא בירושלמי דנזיר פכ"ג גבי לוי וישראל יטמא ישראל לוי לאו ישראל הוא א"ר אבין בשעת הדוכן שנינו משמע דהשתא דליכא דוכן אינו קודם ישראל וכן פירש"י וכו' אבל הפוסקים לא חילקו בין זמן לזמן אלא פסקו כסתם משנה שלנו כיון דבגמ' דידן לא חילק בין זמן לזמן וברוש' דברכות וכו' משמע שיש ללוי דין קדימה לברך לפני ישראל במקום שאין שם כהן אפי' השתא דליכא דוכן מדקאמר שם ר"יבל מימי לא בירכתי לפני כהן ולא בירך ישראל לפני ור"יבל לוי הוה אכן הטור א"ח בסוף סימן ר"א כתב בשם מהר"ם מרוטנ"בורג ז"ל שאין לו דין קדימה והא דקאמר שלא ברך ישראל לפניו מצד גדולתו ולא מצד לויה וק"ל על דבריו כיון שאין לו דין קדימה לענין ברכה למה יהיה לו דין קדימה לענין צדקה טפי וכו' ע"ש ולי נראה דמהר"ם ז"ל לא כתב זה אלא להשוות את הירושלמי דסבר דאין לו קדימה אלא בשעת הדוכן ולכך מייתי הירושלמי הא דמייתי הירושלמי הא דרי"בל לא משום דסבר דאף בזמן הזה לוי קודם לישראל אלא מצד גדולתו ולא מצד לויה כי היכי דליהוי הירושלמי שוה בכל דליכא קדימה ללוי כלל אף בברכה אלא דינו כישראל אבל לפוסקים שפסקו שאף בזמן הזה איכא קדימה ללוי מודה מהר"ם ז"ל דאף לענין ברכה נמי אית ליה קדימה ודו"ק.

שם ישראל לממזר עיין להרמב"ם ז"ל בסוף פ"ח מהל' מתנות עניים שמנה מעלות אחרות בין ישראל לממזר והוא מהתוספתא גם בפי' המשנה מנה מעלות אחרות שלא נזכרו במתני' ע"ש.

שם אבל אם היה ממזר ת"ח ממזר ת"ח קוד' לכ"ג עם הארץ איכא למידק אמאי לא נקטינן מתני' רבותא אף בתין גר עבד אם הם ת"ח קודמין לכ"ג ע"ה ולא אישתמיט לשום פוסק לאשמעינן הא כי אם ממזר ת"ח ואי לא מסתפינא אמינא דוקא ממזר ת"ח קודם לכ"ג ע"ה מפני שהוא ישראל שבא מטיפ' כשרה אבל שאר שאינם מבני ישראל אף אם הם ת"ח אינם קודמין לכ"ג ע"ה ודו"ק וצריך חיפוש.

ע"ב גמ' חמשה דברים משכחין את הלימוד וכו' כתב הב"ש ז"ל אע"ג דאיכא בפרטן ששה דברים אפשר שהשוותה מים של שיירי רחיצה והרוחץ רגליו זו ע"ג זו בחדא חשיב להו הואיל ושני' אייריי מעניין רחיצה עכ"ל ואין נראה דזה משכח מחמת שתיה וזה משכח מחמת רחיצת רגליו זו ע"ג זו ותרתי נינהו אלא דהאוכל ממה שאוכל העכבר ומה שאוכל חתול חדא חשיב להו דחתול עצמי אינו משכח אלא מפני שאוכל העכבר ודו"ק.

שם וי"א אף המניח כליו תחת מראשותיו כתב הב"ש ז"ל והא דתנן בריש תמיד ומניחין אותן תחת ראשיהן הא אוקימנא התם דלאו דוקא תחת ראשיהן ממש אלא כנגד ראשיהן ומיהו התם מפרש טעם אחר משום שיש בבגדי כהונה שיש בהן כלאי' כגון אבנט וכו' עכ"ל וב"ל דלא אמרו דמשכח אלא דוקא כליו שהן של חול ושאני בגדי קדש שאין השכחה שולטת בהן ודו"ק.

שם פת פתמין וכ"ש פתמין עצמן כך היא גירסת רש"י אבל גירסת עין יעקב האוכל פת חטים ואין צ"ל חטים עצמן.

שם ת"ר כשהנשיא נכנס כל העם עומדים ואין יושבים עד שאומר להם שבו וכו' כתב הב"ש ז"ל וא"ת דהא אמרינן בספ"ק דקידושין חכם עובר עומד מלפניו ד' אמות וכיון שעבר יושב אב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו וכיון שעבר יושב נשיא עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר והביטו אחרי משה עד באו האהלה כבר תירץ הרא"ש ז"ל דהתם מיירי כשראוהו עובר בשוק כי ההוא דמשה והאי סידורא דהכא מיירי כשראוהו נכנס לבית המדרש ולישנא הכי מוכח וכו' ואיפשר לתרץ בע"א דהאי סידורא דהכא לא הוה אלא דוקא בימי רשב"ג והיינו דא"ר יוחנן בסמוך בימי רשב"ג נשנית משנה זו כלומר שלא נהג כן לא לפניו ולא לאחריו וכו' ע"ש נראה מדבריו דהאי תירוצא בתרא מדעתא דנפשיה קאמר ליה ונתכוון הרב לדעת גדולי' דהאי תירוצא כתבו הר"ן ז"ל שם בספ"ק דקידושין בשם ר"ת גם רמזוהו התוס' שם בפרק הגוזל עצים דף צ"ד ע"ב בד"ה בימי רבי נשנית משנה זו שכתבו בסוף הדיבור וכן ההיא דהוריות ע"ש גם תירוצא קמא שכתבו בשם הרא"ש ז"ל כתבו הר"ן בשם התוס' ז"ל ע"ש והנה הרי"ף ז"ל העתיק להאי ברייתא שם בספ"ק דקידושין נראה דסבר כדעת הרא"ש ז"ל ולא כדעת ר"ת אלא שקשה אמאי לא העתיק להההיא דחכם עובר וכו' והרמב"ם ז"ל העתיק לשתיהן שם בפ"ו מהל' ת"ת ע"ש.

שם כשהחכם נכנס א' עומד וא' יושב וכו' ר"ל כל מי שיגיע לו לתוך ד' אמותיו צריך לעמוד זמי שעובר מלפניו ד' אמות יכול לישב וק"ל.

שם בני חכמים ותלמידי חכמים בזמן שרבים צריכים להם וכו' הנה יש לחקור הני בני חכמים אם הם תלמידי חכמים או לאו אם הם תלמידי חכמים

א״כ אמאי הוצרך להיות נמי בני חכמים הא קאמר ת״ח בזמן שרבים וכו׳ ואם אינם ת״ח מאי שרבים צריכים להם דמה צורך יש להם לבניהם כיון שאינם ת״ח ואפשר לומר הא דקתני בזמן שרבים צריכים להם לא קאי אלא את״ח אבל בני חכמים אעפ״י שאין רבים צריכים להם מפסיעין על ראשי העם משו׳ כבוד אבותיהם ודמיא לסיפא דקתני בני ת״ח שממונים אביהם פרנס על הצבור וכו׳ דהיו משום כבוד אבותיהם או אפשר לומר הא דקתני שרבים צריכים להם לאו צורך הוראה הוא אלא שיש בידם צרכי רבים וקאי אתרוייהו ודו״ק ושוב ראיתי להרב בדרישה ביו״ד סי׳ רמ״ד שהאריך בזה ע״ש.

שם מפסיעין על ראשי העם יצא לצורך וכו׳ גי׳ הרי״ף ז״ל שם בספ״ק דקידושין כך היא מפסיעין על ראשי העם אעפ״י שאמרו אין שבח לת״ח שיכנס באחרונה יצא לצורך וכו׳ וכ״ה גי׳ הרא״ש ז״ל שם וכן נראה שהיא ג״כ גי׳ הרמב״ם ז״ל שם בפ״ו מהל׳ ת״ת דין ז׳ וכן נראה שהיא גי׳ התוס׳ שם בפ׳ מצות חליצה דף ק״ה ע״ב בד״ה מי שצריך לו שהעתיקו האי ברייתא וז״ל מפסיעין על ראשי העם וכו׳ יצא לצורך ולפי גירסתנו לא יש הפסק דברים אחרים בין ראשי העם ליצא לצורך ומאי וכולי דכתבו אלא ע״כ דגירסתם היתה כגי׳ הרי״ף ז״ל מכאן קשה להתיא דפ׳ מצות חליצה דף ק״ה ע״ב גבי ההוא יבמה דאתי׳ קמיה דרבי א״ל רבי לאבדן פוק בדקה לבתר דנפק א״ל ר״י וכו׳ קא מפסע אבדן ואתי א״ל ר׳ ישמעאל בר״י מי שצריך לו עם קדש וכו׳ מי שאין צריך לו עם קדש היאך יפסע על ראשי עם קדש א״ל רבי לאבדן קום בדוכתיך והא אבדן יצא לצורך ז״ל הא דא״ל רבי קום בדוכתיך הוא משום כבודו של ר׳ ישמעאל והראיה דבתחילה א״ל רבי תא לא צריכת ואיך חזר רבי מסברתו מבלי ראיה מר׳ ישמעאל אלא ע״כ משום כבודו של רבי ישמעאל א״ל קום בדוכתיך ודו״ק.

שם בני ת״ח שממונים אביהם פרנס על הצבור וכו׳ ויושבים לפני אביהם וכו׳ גי׳ הרי״ף ז״ל שם בספ״ק דקידושין גריס ויושבים אחר אביהם והופכים פניהם כלפי אביהם אין בהן דעת לשמוע הופכין פניהם כלפי העם וכ״ה גי׳ הרא״ש ז״ל אבל הרמב״ם ז״ל שם בפ״ו מהל׳ ת״ת לא מיכרעא מה היתה גירסתו ע״ש והתימא ממנו שכתב בני חכמים בזמן שיש בהן דעת והשמיט להא שממוני׳ אביהם פרנס על הציבור ואפשר שלא היה בגירסתו וסובר הא דקתני בני חכמים בזמן שיש בהן דעת וכו׳ קאי אריש דברייתא דקתני בני חכמים ות״ח בזמן שרבים וכו׳ וסיפא קא מיפרשא איך סדר ישיבתן ודו״ק.

שם יצא לצורך וכו׳ א״ר פפא לא אמרו אלא לקטנים וכו׳ אמר רבא האידנא וכו׳ אפי׳ לגדולים נמי הנה הרי״ף ז״ל שם בספ״ק דקידושין פסק כר׳ פפא דוקא לקטנים וטעמו משום דרב פפא בתראה הוא אבל הרמב״ם ז״ל שם בפ״ו מהל׳ ת״ת כתב סתם יצא לצורך חוזר למקומו נראה שפסק כרבא דאמר אפי׳ לגדולים נר׳ שטעמו הוא משום דסתמא דגמ׳ מסדר דברי רבא בתר רב פפא אף על גב דרבא רבו דרב פפא הוא לאשמועינן דהילכתא בזה כרבא ולכך מסדר אותו באחרונה דהוי כלישנא בתרא שדרכו של רבינו ז״ל לפסוק כוותה ומכאן קשה למ״ש התוס׳ שם בפ׳ מצות חליצה דף ק״ה ע״ב בד״ה מי שצריך לו שכתבו ובהוריות תניא בני חכמים ות״ח בזמן שהציבור צריכי׳ להם וכו׳ יצא לצורך נכנס ויושב במקומו פירוש לצורך העם ובתוספתא גרסי׳ בהדיא יצא לצורך העם עכ״ל והוא תימא דמהאי סוגיא לא משמע דאיירי לצורך העם דהא פליגי רבא ורב פפא דרב פפא אמר דוקא לקטנים ורבא אמר אפי׳ לגדולים וכבר נתעורר בזה הב״ש ז״ל ע״ש ואפשר לומר דהתוס׳ סוברים כיון דבתוספת׳ תני בהדיא יצא לצורך העם ע״כ הא דתני נמי בהוריות הוא לצורך העם אלא דרבא ורב פפא סברי דצריכין נמי נכללין בהאי דתני יצא לצורך כיון דתני סתם דאין לך אונס גדול מזה דיש בו סכנה ולכך כשיצא נמי לזה חוזר למקומו דהוי כמו לצורך העם אלא דפליגי בזה דרב פפא דוקא לקטנים ורבא סובר אף לגדולים ודו״ק.

שם ר׳ נתן אב ב״ד כי הוה עייל רשב״ג התם וכו׳ כצ״ל.

רש״י בד״ה מתני׳ ליה רבי וכו׳ אילו הוה תמורה וכו׳ כדתנן במס׳ תמורה בפ״ק א״ל אילו היה תמורה לא הוה קרב דכתיב אך בכור שור וכו׳ כצ״ל.

דף י״ד ע״א גמ׳ שלחו להו סיני עדיף כתב הב״ש ז״ל וא״ת דהכא מסיק דסיני עדיף ואילו בפ׳ במה מדליקין משמע לכאורה דעוקר הרים עדיף מדקאמר שם בשעה שמכניסין אדם לדין שואלין אותו פלפלת בחכמה וכו׳ ולא אמר דשואלין אותו אם למדת הרבה דהיינו סיני וכו׳ ע״ש ולי נראה דאדרבא משם ראיה משום דליהוי אדם כסיני לא שכיח דאוקמי שמעתא סייעת׳ דשמיא ואין זה ביד האדם שיכול להשיג מעלה זו ולכך אינו נענש עליה דא׳ המרבה וא׳ הממעיט ובלבד שיכוין לשם שמים ולכך אין שואלין אותו ביום הדין אלא קבעת עתים לתורה אבל פלפול בחכמה יוכל האדם להשיב אותו ע״י שכלו ודעתו שנתן לו האלהים הן מעט הן הרבה כפי יצירתו ולכך שואלין אותו ביום הדין פלפלת בחכמה לפי תדעת שנתן לו השם ואם לא פלפל לפי מה שדעתו משגת נענש משא״כ באוקמי שמעתא עד דליהוי סיני דזה אינו ביד האדם ולכך לא אמר ריש לקיש על ר׳ חייא אלא רבש״ע לא פלפלתי תורה כמותו הוא דוקא שהיה יכולת בידו ודו״ק.

שם אפי׳ אומנא לביתיה לא חליף עיין להב״ש ז״ל שהעתיק פי׳ רב האי גאון ופירש״י והרמ״ה ז״ל וכתב עליהם ואני נפלאתי הפלא ופלא על דברי הגאונים האלה היאך אפשר להו לפרש שלא רצה רב יוסף דוקא להיות ראש ישיבה מפני ענוה שלא רצה לנהוג שררה בפני רבה שהרי בס״פ הרואה משמע בהדיא שלא זה היה טעמו של רב יוסף מדקאמר התם בגמ׳ ש״א מפני דאמרי ליה כלדאי מלכת תרתין שנין ופירש״י ז״ל ואמר אם אמלוך קודם לרבה אמות לסוף שנתים וכו׳ משמע בהדיא לולי שרב יוסף היה חושש שימות לסוף שנתים שנה היה קובל עליו לכן נ״ל וכו׳ ע״ש ולי נראה ליישב לדעת הגאונים האלה לעולם הא דלא קיבל עליו רב יוסף ראש ישיבה הוא מרוב ענוותנותו כמ״ש הגאונים האלה דאיך אפשר לומר הא דלא קיבל עליו רב יוסף הוא משום שפחד ממה שאמרו הכלדאי דאיך לאדם שכמותו חושש לדברי הוברי השמים והא כתיב ומאותות השמים אל תחתו וכתיב תמים תהיה עם ה׳ אלהיך ואיך מצוה גדולה כזו באה לידו שמלמד תורה לרבים והוא דוחה בשביל דברי הכלדאי ושמא חזיונם שוא ודבר כזב וימות קודם רבה ולא יגיע למצוה זו אלא ע״כ הא דלא קיבל עליו הוא משום ענוה יתירתא דהוות ביה כדברי השלמים האלה ולא רצה לגלות ענוותנותו ואמר שטעמו שלא קיבל הוא משום מה שאמרו הכלדאי ולעולם העיקר הוא משום הענוה שהיתה דבוקה ואדוקה בו ולכך בשמעתין לא הזכירו הא דאמרו לו הכלדאי משום דידעי דלאו מהאי טעמא הוא אלא עיקר טעמא הוא הענוה ודו״ק נ״ל.

שם אמרו כל מאן דאמר מילתא ולא מיפריך ליהוי רישא כתב הב״ש ז״ל לכאורה נראה דס״ל דעוקר הרים עדיף מסיני דאל״כ קשה למה לא אמרו כל מאן דאמר מילתא דלא ידע חבריה ליהוי רישא וא״כ ק׳ למה פליגי הם על מה ששלחו מא״י סיני אעדיף דהלא דינא בטעמ׳ אמרו דהכל צריכין למרי חיטיא וע״ק למה מייתי הגמ׳ האי עובדא דאביי ורבא ור׳ זירא ורבה בר מתנא סתם אחר דמסיק דסיני עדיף כאילו אין מחלוקת ביניהן לכן נ״ל וכו׳ ע״ש ולי נראה דטעמא דלא אמרו כל מאן דאמר מילתא דלא ידע חבריה וכו׳ לפי שהיו יודעים שהיו כולם שוים ושקולים בסידור משניות ובריייתות ולא היה אחד מהם כפוף לחבירו ולפיכך אמרו כל מאן דאמר מילתא ולא מיפריך וכו׳ דהוה עוקר הרים ודו״ק.

שם א״ל נחמני פתח וכו׳ עיין בס׳ ב״ש.

תדרן עלך פ׳ כהן משיח

וסליקא לה מסכת הוריות בעזרת אל שוכן ערבות והוא יראנו מתורתו נפלאות ויזכנו לחזות בבית בנוי לתלפיות

הורה גבר

מאת רבנו בצלאל רנשבורג

הסכמת
אדמ״ו הרב המא״הג המפורסם בכל קצוי הארץ סיני ועוקר הרים. נ״י ע״ה פ״ה כבוד מוהר״ר ליב נר״ו יאיר בן הגאון האמיתי המפורסם בדורו מוהר״ר מאיר פישלש זלה״ה שהי׳ ראב״ד דקהילתינו יע״א.

ה׳ נתן חכמה בלב בצלאל, ולהוריות נתן בלבו, ה״ה אהובי ידידי תלמידי הותיק קנקן חדש מלא ישן הרב המופלג החריף והבקי כבוד מוהר״ר ר׳ בצלאל נר״ו, בן הרבני מוהר״ר יואל רנשבורג אשר מנעוריו יגע בתורה בש״ס ופוסקים חכמתו עמדה לו, וכעת יהיב דעתי׳ להדפיס חיבור על מסכת הוריות והראה לי הסכמה מהמנות כבוד הרב הגאון המפורסם מוהר״ר אלעזר קאלליר זצלה״ה שהי׳ אב״ד דק״ק קעללין שהסכים על ידו על שלשה חיבורים שחיבר הרב ר׳ בצלאל הנ״ל כי הוי זוטרא, ובנתיים טרם גמר החיבור הנ״ל על מסכת הוריות נתבקש הגאון מוה״רא הנ״ל בישיבה של מעלה, ואלו הי׳ חי עמנו מסתמא גם על החיבור הזה הסכים, וגם אני ראיתי חיבורו הזה על מסכת הוריות באיזה מקומן של שבחים, ומצאתי בו דברים של טעם ודעת, וראויין הדברים למי שאמרם, והחלק יעיד על הכלל ונוקי גברא אחזקתי׳, לזאת אמרתי האמת ניתן ליכתב ולקרות, שאני מכיר בט״ע שהסכמה שביד תלמידי הרב ר׳ בצלאל הנ״ל הוא כתב וחתימת ידו ממש של הגאון מוהר״א הנ״ל זצ״ל, וגם מאתי ניתן הרשות לפרסם דברי חיבורו זה על הוריות, ויפוצו מעיינותיו תוצה ולעשות רצונו חפצתי, הכ״ד המדבר לכבוד התורה ולכבוד התלמידים הטרוד על התורה ועבודת הקודש, פה פראג יע״א יום ג׳ כ״ג שבט תקס״ב לפ״ק, הק׳ יהודא ליב בן הגאון המפורסם מוה״רר מאיר ר׳ פייבל בומפלא ראב״ד דקהילתינו זצלה״ה.

הסכמת
מחו׳ הרב המא״הג המפורסם והמופלג צנא מלא ספרא לו קראי לו תנאי נ״י ע״ה פ״ה כבוד מוהר״ר אלעזר פלעקלס נרו ראש בית דין בי דינא רבא דקהלתינו פה פראג המפוארה יע״א.

בצלאל ידע לצרף ולברר וללבן שמעתתא דבעי צלותא כיומא דאסתנא, קרקפנא ריש׳ בי׳ עמודי קא חזינא, ריש׳ חד חד נחית לעומקא דדינא, שיננא בבחירתא כוותי׳ תנינא, ביודעי ומכירי קאמינא, מקשטא תכא דרחמנא, ומהדר אפי׳ וגר״ס באורייתא תדירא כל שעתא ושעתא זימנא, הא למיגרס הא לעיונא, וכולי תנויי בגמרא ופוסקים דאיתמר בי מדרשא דרב אשי ורבינא, והוא איש חי ומלא ספרא צנא דקרי ותני ספרי וספרא דבי רב תנא, וסימנך לא פסיק טעמיה וריחיה חמרא במנא דכשר לקנייגא, ומגו דזכי לנפשי׳ זכי גם לאחריגא, בחיבורים רבים וכן שלמים, אשר שם לילות כימים, קרא הרבה ושנה הרבה ושימש תלמידי חכמים, וחבלים נפלו לו בנעימים, ויעש גם הוא מטעמים, ה״ה חד מן חבריא כבוד אהובי ידידי מחו׳ הרב החריף ובקי בחדרי תורה, הגיע להוראה ומורה, מוהר״ר בצלאל בן הרבני המופלג הישיש הנכבד מוהר״ר יואל רנשבורג נ״י, הנה הרה עמל בתורה, ויולד את שם טוב לגבר מבנים ומבנות וקרא שמו בישראל הורה גבר הורתו ולידתו בקדושה, וזאת התורה אשר שם משה מאורשה, ראה זה ספר תולדת אדם וחי לעולם, לאלף דור כבודו יאמרו כולם, ואני הגבר ראה ראיתי החיבור הזה מלא ברכות ה׳ ים ודרום ירשה, ישר וטוב לדרשה, והפרט יהלל הכלל, מה הפרט מפורש ושום שכל טוב בעיני האלהים ואדם, אף הכלל כללו של דבר בצלאל להורות נתן בלבו על מסכת הוריות, והוא מורג חרוץ חדש בעל פיפיות, וכל דבריו בנוים לתלפיות, תחתיים, שנים, שלישים, ולו נתקדשו העליות, על כל מגדל גבוה ועל כל החמדה שכיות, ויפה דן ויפה הורה, כדת של תורה, והגון עליכם בצלאל שיכולו מעיינותיו חוצה, וכל יחיד יאמר הלל נרצה, ואין מליצתי שיהי׳ הקונים נגשים, ואל ישגיחו על המלחשים לחשים, ומספרים בגבוה עשות ספרים חדשים, אין זה כי אם קנאת אישים, כי כל אחד קיבל חלקו מסיני בסוד קדושים, וידעתי שהרעישו גדולים חקרי לב כמו הגאון מוהר״י קנדיא וכמוהו רבים על מלאכת הדפוס, יען המה לא דברו רק על קטני ארץ אשר חשך וחלקלקות דרכם ולא יבינו שפל ערכם, תלמידים שלא שמשו כל צרכם, אבל לא במקום דאיתמחי גברא גבר חכם לב ואמיץ כח גבורתו קנה שם טוב מילדותו, שם בצלאל על שם חכמתו, תורתו אומנתו, והיא תהלתו, אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבותיו שלמדו עמו תורה, אשרי לתלמיד שרבו מודה לו לשבחויי ולאודויי, כמה ידע האי גברא לרצויי, צאו וראו מ״ש עליו רבו הגאון המפורסם המנוח מוהר״א זצלה״ה, בעהמ״ס א״ח וחו״יא על שלשה ספרים הראשונים, שפתותיו שושנים, ואין ספק אצלי שגם רבו הרב הגדול המפורסם בתורה ויראה מנה בן מנה כבוד מוהר״ר ליב נ״י ארי בן ארי בן לאותו צדיק מ״ו הגאון המפורסם המנוח מוהר״ר מאיר פישלש נ״ע יתן מהודו עליו לפרסם דבריו בדפוס, הכ״ד המדבר לכבוד מופלגי תורה העוסקים בגמרא ופוסקים הראשונים והאחרונים יום השני כ״ב שבט הי׳ וי״ו רי״ש הי׳ שהוא נ״ר ז״ש לפ״ק פראג, זעירא דמן חבריא אלעזר בהמנוח כהר״ר דוד פלעקלס ז״ל מפראג.

הסכמת
אדמ״ו הרב המאה״ג הגאון האמיתי המאיר לארץ ולדרים, נ״י ע״ה פ״ה מוהר״ר אלעזר קאליר זצ״ל הכ״מ בעה״מ ספרי אור חדש, וחות יאיר חדש, ושו״ת חקר הלכה אב״ד דק״ק קעלין והגליל קוירשם

ראה קראתי בשם בצלאל בצל אל יתלונן, בד״א של הלכה הוא אומר אמירה נעימה נעימות בימינו נצח קרבא דאורייתא דדלאי דלה דלה מבאר מים חיים הנוזלים מן לבנון, מלבן הלכה בליבון קודם לחידוד, מחודד ושינון שפתותיו שושנים, שונה הלכות בשובע שמחות, שמחה לאיש במעגה פיו יוכיח את אשר יאהב למעלה ולמטה חמיד ורגיג בעמודא דאורייתא קמסהיד עלוי׳ פום ממלל׳ רברבין עובדי׳ ותקיפין וכמה נפיש חילו חולין שנעשה על טהרת הקודש קידשו לשעתו שעת הקושר ומתיר חבל בחבל נימא בנעימה נועם אמריו אימר למאן דשתי מבארי למד אצלי בישיבתי בו ובתורתו שעשעתי ומלא דבר מצאתי זו ראיתי חד מבני עלי׳ עולה ויורד לעומקה עמק סוכות.

בצלאל בן אורי מאיר עיני חכמים, חכמת אדם תאיר פניו פנים יפות יפיפית׳ מבני אדם הוצק חן בשפתותיו שפתותיו שושנים שוגה הלכות הלכתא גבורתא איכא למשמע מינ׳ שמעת מינ׳ תלת בבי בקדמייתא כי שם נפשו בכפו כף מלא נחת, לעשות פירוש מורווחת, ליישב כל דבר הקשה גוד אחית, ואסיק שמעתי׳ אליבא דהלכתא והוא עומד על הבאר, כל חמירא דאיתא ברשותי׳ לבאר, כל הנעלם, וכפתחו של אולם, לבו פתוח בפתחי נדה.

בצלאל על שם חכמתו חכמתו עמדה לו לו עשר ידות ידיו לו רב תני ופליג כיון דאיפלג איפלג פלג אלהים מלא מים זכים זך וישר פעלו, ושם קרנים לו, קרן הוד והדר מפעלו, להעמיד דבר דבר על תילו, תל העומד ברשות רבים קמים אליו יתאספו עדרים בשיעורין דאוריי׳ מיכרך ותני לתרביצאי איהו וגולתי׳ יאי וכהדין אמוראי נחית לתתאי נחית לים הגדול הוא ים התלמוד ודבריו צריכין לימוד שיחתו טהרת חולין.

הכי נכבד השלשה, על אבן אחת, מעומסה מעומס התלאה אשר יגע וטרח תלמידי הותיק בשני׳ מועטות הללו תלמיד המחכים את רבותיו, החכם השלם בהלכותיו, הרב הגדול המופלג בתורה ויראה קודמותיו החריף והבקי משנתו זך ונקי כ״ש מוהר״ר בצלאל בהרבני המופלג מוה״ר יואל רנשבורג נר״ו ליהודים היתה אורו, ואלי שילח את ביאורו חרב חדה מונח על סברו, וישת ידו הדה, על אלה שלשה מ״ס סוכה חולין נדה, תס״ן ישועות נושע ברב חיל חילו לאורייתא תקיף, רמא דיקלא וזקף, ושדר לן חורפי׳ מהני מילי מעליותא וחפני מלא דטיבותא וחזינא גברא ותיובתא ואוקימנ׳ אחזקתא דכולהי בחדא מחתא בסברות ישרות ובכוחות כאז דרכו מאתי לא נסתרה זו תורה זו שכרה להגדילה ולהאדירה לאדפוני אאידרא, אני סומך את ידי עליו יפוצו מעיינותיו החוצה ואנכי אקוה כי לא ימצא ולא יראה שום שמצה ובידעי ומכירי קאמינא שזך לקחו ודרך ישרה בשכלו הזך מאתו תצא ודבריו אלקים ואנשים משמחים כפתורים ופרחים פרח בכולו טהור כי שבילי דנהר דעה לי׳ נהיר אלה הדברים, לכבוד התורה ולומדיה אמורים, אשר בזכותה מהר נזכה לרגלי המבשרים יום שלישי שהוכפל בו כי טוב אמת תקנ״ה לפ״ק פה ק״ק קעלין יצו הק׳ אלעזר קאליר.

כתב
מכבוד אדש״ב הרב הגאון המפורסם נ״י ע״ה פ״ה מ״וה מאיר ווייל נ״י ראב״ד דק״ק ברלין יע״א

בעה״י עש״ק כ״ו שבט תקס״ב לפ״ק בערלין.

לכבוד אהובי ש״ב חביבי וידידי ה״ה הרב המופלא ומופלג החריף ובקי פ״ה כקש״ת מוהר״ר בצלאל, ישפות ה׳ שלומו ויגדל שמו בקרב ישראל, עדי תבנה ההיכל והאריאל, ועינינו תראינה בשובו אל אלים אל.

מדברותיו נאוה מן י״ט דנא המה הרהיבוני שמח לבי ויגל כבודי, כי מלבד אשר כוננו ידיו בעמק סוכות וטהרת חולין ופתחי נדה, עוד הגיף ידו הגדולה על מסכת הוריות לעמוק בה ולהתהלך ברחבה, ואם כי לא שלח ממנו דוגמא אוכל לדון עליו, מאשר ראו עיני דברי חביבי הרב נרו בכמה ענינים, אשר צלל במים אדירים בש״ס ופוסקים, ועתה הנה ש״ב הרב נרו חפץ להעלותו בדפוס ומבקש כתב הסכמה, כמדומה אני אחרי שנודע לכל יושבי עיר הגדולה לאלהים שהרב המנוח הגאון המפורסם המובהק בעהמ״ס א״ח זצ״ל סמך ידו עליו כל תופשי משוט ים התלמוד ידו וידעו כי רבת קנתה ידו ולא יצטרך להסכמה עוד, על ספר אשר נפשו אותה ויעש, אך עכ״ז להפקת רצונו חשתי ולא חששתי מאומה, אם לא שכבר קבלנו עלינו בשנת תקמ״ט והמה בכתובים בהסכמת ספר יתדות אהלים דעת אדמ״ו הרב הגאון המובהק מוהר״ר צבי הירש למשוך יד מתת הסכמה על שום ספר ויהי מה, ואזנים כרה לנו טעמו ונימוקו ואנחנו נלכה באורחותיו, ועיין כל רואה תבחן את אשר הפליא לעשות, ביאור יקר באין ספק ויאמרו ראו קרא בשם בצלאל וימלא אותו רוח חכמה ודעת ויפוצו מעיינותיו חוצה עד תהי׳ לכל מודעת, כ״ד ש״ב א״ע דש״ת הק׳ מאיר במוהר״ר שמחה ווייל זצ״ל.

הקדמה

אמר המחבר הפעם אודה את ה׳ על רוב חסדיו אשר היטיב עמדי מעודי ועד היום הזה, וכי הביאני עד הלום, כי כל ימי בתגדלתי בין החכמים, והייתי מתאבק בעפר רגליהם, ובצמא שתיתי את דבריהם, עד כי תל״י חכמתם עמדה לי, כי כד הוינא טליא ומורכב על כתיפא דאבא מרי החכם השלם הרבני הישיש מו״ה יואל נ״י והייתי כבר שבע, ויואל אבי ויורני ויתמוך לבי ובדברים הנעימים לקחני אל בית הספר, והרגיל לחנך אותי במעשה חידודים לחדד שכלי, ולילה כיום האיר לי, והוציא עלי הוצאות רבות וקנה לי רבנים ומלמדים שונים להועילני, ואף גם הוא בעצמו ובכבודו שם לילות כימים וישב עמי להורני דרך התלמוד מקרא משנה וגמרא, זכרה לי אלהי לטובה, וכאשר הגעתי להיות כבר תריסר שנין, ויאמר אלי, שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך, צר לי המקום שתלין פה כי מה לך פה עוד לשבת לך לך מאהלך, ומולדתך, ומבית אביך, אל הארץ אשר אשלחך, והוליכני למקום תורה לק״ק שוואבאך, וגם שם פיזר עלי מעותיו לתת לי די מחסורי, משך שלש שנים תמימות אשר הייתי מתגורר בישיבת מ״ו הגאון אב״ד דשם מוהר״ר אהרן זצ״ל בעה״מ ההגה״ת מנחת אהרן אשר חוברו יחדיו עם ספר הארוך מהש״ך וקנו, הוא החל להיות משפיע עלי דרכי לימוד הישיבה, ואחרי כלות שם שלש שנים

האלה, אז אמר לי מורי הגאון הנ"ל שמעני בני, אעצך את אשר תעשה ויהי אלהים עמך בכל אשר תפנה, הנה נא ידעתי שהישיבה פה מצער היא, וכבר הגעת לבחרות ללכת לישיבה רבתי וגדולה מזאת, לך נא לק"ק פיורדא הסמוכה, ושמה תרביץ על משכנות הרועים רועי שה פוזרה, ואנכי ארד עמך, ואתן את ידי עליך ולדבר טוב בעדך, ושמעתי בקולו ובאתי שמה אל בית מדרשו של מ"ו הגאון מוהר"ר יוסף, העס, וישת יוסף ידו הגדולה עלי להדריכני להועיל, ואותו שמשתי, עד כי אח"כ נכנסתי לפני ולפנים בבוא שמה מ"ו הגאון החריף והבקי, נ"י ע"ה פ"ה, מו"ה צבי הירש אב"ד דק"ק פוזנא ונתקבל לגאב"ד דק"ק פיורדא, ומשם עליתי ההרה, ובאתי לעיר ואם בישראל, אשר היא כלילת יופי משוש כל הארץ ק"ק פראג המפוארה, וגם פה היטיב עמי מר אבי הרבני נ"י והגדיל חסדו האחרון מן הראשון, את אשר הביאני אל בית קדשו דאדמ"ו הרב המאה"ג החריף האמיתי מוהר"ר ליב פישלס נ"י, ות"ל מצאתי חן בעיניו כי כאשר ישא האומן את היונק, וכאב את בנו הרצני, ונתן מהודו עלי, להעמידני על האמת בפנים מסבירות בסברא ישרה, ולא חשך ממני מאומה מאת אשר חדשים לבקרים חידש יום יום בישיבתו הגדולה כי רבה היא עוד היום, והנני היום ליתן תשואת חן. חן לו על העבר, ההוה, והעתיד כי עוד ידו נטויה להיטיב עמי תמיד, עוד יאריך ה' ימיו ושנותיו לבלותן בנעימים, כי הוא לנו עוד אחד העם אשר הותיר ה' שריד ופליט לקהלתינו מדורות הראשונים הזה קרוב לארבעים שנה אשר מרביץ תורה בישראל והצליח בתורתו האמיתית להעמיד תלמידים הרבה מאד עד כי חדלו לספור ועוד היום תל"י הוא מחזיק ישיבה מפוארה בתלמידים הגונים כשתילי זיתים סביב לו, יוסיף ה' לו ימים ושנים רבות, וגם מבית התורה אשר יאספון שמה כל העדרים עדרי צאן קדשים, ה"ה בית קדושת וגדולת כבוד אמ"ו רשכ"בה המאור הגדול הגאון האמיתי אב"ד דקהלתינו בעל המחבר ספר ש"ות נודע ביהודה, וספרי הצל"ח, ודורש לציון, ודגול מרבבה, מידי שבת בשבתו, ובשבתא דריגלא, וכל יומי דכלה לא מנעתי לשמוע תורה מפיהו, עד כי נתקשרתי בקשר השידוכין עם האשה אשר נתן ה' עמדי בזה (תבורך מנשים, כי לא פנתה מעולם אל רהבים ושטי כזב, רק ביקשה לדור בד' אמות של הלכה, ותגדל חסדה עוד היום, אשר היא יושבת בחנות לפרנס אותי, למען ינוח לי, היא זוגתי מ' פרומט תי') אז נדדתי אהלי מפה, ועד הזמן שהי' מוגבל לאפריוני, הלכתי לק"ק קעללין ויצקתי מים נאמנים ע"י מ"ו הגאון עולם בעה"מ ספרי אור חדש, וחות יאיר, וחקר הלכה, אב"ד דקעללין והגליל קוירשם הכ"מ ושם ישבתי שנתים ימים רצופים, וגם שם הוספתי לקנות שלימות תל"י בדרכי התורה והתעודה, כי מ"ו הגאון הנ"ל זצ"ל לא העלים ממני דבר מחידושיו, ומשם יצאתי ובאתי אל בית מחו' הגביר הקציו והנדיב המהולל בתשבחות ה"ה הר"ר יקותיאל באכלוויטץ בעיר איגר, ושמה החילותי אחת לאחת לכתוב על הספר את אשר חנני ה' לחדש תמיד אחרי העיון והיגיעה והשקידה רבה, וגמרתי שם חיבורי למס' סוכה אשר קראתיו בשם עמק סוכת, ומשם חזרתי הנה, להיות מר חמי הישיש הרבני הר"ר שמואל קלינבורג נ"י אץ עלי למהר ולעשות לביתי ולאפרוני, ומידי דברי בו זכור אזכרנו לטובה, תהי' משכורתו מה' שלימה לשלם לאיש כמפעלו וכמעשהו הטוב, כי כעשר שנים אחרי חתונתי הי' מספיק אותי, ונתן די מחסורי, ומשך אותן השנים ישבתי שליו ושקט ושאנן, ויאספו בחורי חמד ורעים נאמנים, כולם אהובים כלם ברורים, המקשיבים לקולי, אלי, והמתקתי סוד עמהם, עשיתי מהדורא בתרא לחיבורי עמק סוכות הנ"ל, גם עשיתי חיבורי פתחי נדה למסכת נדה, ואף גם חיבורי הגדול טהרת חולין אשר עסקתי בו כשבע שנים, והוא חיבור כולל מסכת חולין מראשיתה ועד סופה, את כל אלה עשיתי אז בהטיבו עמדי להיותי יושב ושונה מבלי דאגת פרנסה, והנמצא כזה איש גבר תמים עם ה' ואנשים?

והנה זה שבע שנים ויותר אשר פקדני קצין עם איש חיל גבר בגוברין הגביר המפורסם הרבני המנוח מוהר"ר שמואל לוקא זצ"ל להיות מחובשי בית מדרשו בישיבת חבירים מובהקים ללמוד כל דברי הש"ס על הסדר, ויהי בהגיעי אל הסדר נזיקין, שמתי אל לבי אחרי כלותי התלתא בבות וכרך סנהדרין, יען מעולם שמעתי וראיתי מסכת הוריות עזובה ונטושה, ומנחת בקרן זויות, עד שכמעט אין דורש ואין מבקש לה, לעוצם החומריות שיחסו לה, עד שנעשית למשל ומרגלא בפומי דאינשי, אם ירצה איש לכנות דבר חומרי ועמוק וסתום, יאמר, ראה נא כהוריות הוא זה, וקנאתי קנאת ה' צבאות ונתתי אל לבי לסקל המסילה ולפנות לה הדרך, להקל על לומדיה המעיינים בה, לבל ילאה בעברו דרך בה, וכאשר ביגותי בספרי קודש אשר לי, וחפשתי אחרי מפרשי המסכת הזאת, ראיתי שחצבו עמודיה שבעה עמודי עולם שבאו לפרשה, וכמעט חשבתי אז להיות נסוג אחור, מלקרב אל המלאכה הזאת, שלמה זה אהי' כסניף לאריות, וכנגס על גבי ענק, ואולי די ביאור מספיק במה שביארו המה, ואהי' כיחודא ועוד לקרא אמנם שבתי וראיתי שלא לחנם תהי' יגיעתי בה, והוא לשני סבות, האחת, כי ספרי המפרשים האלה אינם בנמצאים כלל אשר ספר תמו, וכמעט נמצאים אחת בעיר ושנים במשפחה, ולכן אם תוך חיבורי הזה יבואו דבריהם לפעמים בהעתקה, הן אם אסכים לדבריהם, או אבוא להוסיף עליהם, והן במקום אשר מצאתי לפי קט שכלי להשיג עליהם, איך שיהי' יהיו הדברים שמורי' וכרוכים לפני עין הקורא אשר יהי' מעיין בספרי הזה, ויהי' לו עכ"פ לתרעלת לדעת פירושם ולבחור ולקרב את מי הוא האמת, והסבה השנית, שאף אם אמנם יהיו ספרי המפרשים האלה נמצאים ביד איזה יחידי סגולה מהתורנים, עכ"ז אין די ביאור מספיק בדבריהם, לסבת אשר לפעמים קצרו במובן וצריכין דבריהם ביאור ופי' לפירושם ופעמים אשר כפי שאברר כיד ה' הטובה עלי הניחו מקום לנו להתגדר ולטעון עליהם, או להוסיף על דבריהם דברים המוכרחים, ולואת סעיפי ישיבוני לאמר אל תרף ממלאכתך הזאת אשר כוונתך רצויה בה, ואפת.

והנה ראשונה יצאו התוספת שנדפסו בסוף המסכת: בדפוסי אמשטרדם בפ"ד זולצבאך, ווינא: ואם כי לא נודע מי היה מחברם, האם גם המה מרבותינו נוחי נפש בעלי התוס' הקדמונים שעל כל הש"ס, או היא שיטה אחרת לא נודעת מבטן מי יצאו הדברים, כי מעל גביהן כתוב שמחברם הי' הרב מוהר"ר אלי' איטינגן בעה"מ ספר ברית הלוי, וכפי הנראה מהר"א הנ"ל הביאן רק אל הדפוס לאשר היו גנוזים בבית גנזיו, ולא שהי' הוא הממציא הדברים לאורה, כי בדף ד' ע"ב עשה עליהם הערה שלא יהיו סותרים דברי הש"ס שבדף ג' ע"ב, וכנראה שאף המה מיוחסין לבעלי התוספות הקדמונים, דכך מוכיח קיצור לשונם, אף כי בדף ד' ע"א הביאו דברי ריב"ק ופי' רבינו שמחה, שהם מכת הקדמונים, הוזכרו פעמים רבות אין מספר בלשון המרדכי ושארי פוסקים קדמונים, גם רבו כמו רבו הדברים ממי שיהיו, חזותן מוכיח עליהן, שמדברי גדולים אנשי השם המה, וצריכים ביאור רב בהרבה מקומות, כאשר יבוא בחבורינו הזה לבאר דבריהם באר היטיב, במקומות שצריכין ביאור, וגם לפני מרן דכולי תלמודא המאיר לארץ ולדרים מהרש"א הי' התוספת האלה, שהביאן בדבריו המסולאים מפז פעמיים ושלש, וממרוצת דבריו ולשונו הזהב נראה שאף גם הוא ז"ל חשבם כאלו מה שפה אחת ודברים עם שארי התוס', שעל כל סדר הש"ס.

ואחריהם דברי ספר תוספת הרא"ש שניים יסעו, נדפס פה פראג שנת תפ"ה, חכו ממתקים ודבריו כולם מחמדים והמפורסמות אין צריכין לראי', אמנם גם המה צריכין ביאור רב ורחב מאוד, לרב הקיצור לשון שבהם כדרך הראשונים, אף כי צריכים תיקון רב להיותם משובשי' הרבה בדפוס שלא היתה אז עדן השגחת ההגה"ה כמו בזמנינו עכשיו.

והשלישי הוא חיבור מעלת הגאון בעל באר שבע ז"ל (שהי' תלמיד להגאון מהר"ל מפראג, ולהגאון מהר"ם יפה בעל הלבושים), והאמת שהוא הפליא לעשות מאוד מכל אשר היו לפניו ולאחריו, כי לא הניח דבר קטן וגדול, אשר לא התעורר עליו, לפתוח עיני המעיין, והיטיב את אשר קרא לחיבורו בזה בשם תוספת, כי דרך ממש בדרכי התוס' ז"ל, כי מלבד שמפרש כל הדבר הקשה במקומו, גם מדרכי הבקיאות לא זזה ידו למישקל ולמיטרח ממקום למקום כאשר עשו רבותינו בעלי התוספת ז"ל, אכן על פי הרוב הניח הדברים המוקשיים בצריך עיון ותימה, וכמעט אין כל דף ודף בחיבורו אשר לא מצאו בו שנים ושלשה צריכי עיון ויותר, ואם כי אפריון נמטי לי' שעשה לנו אזנים לתורה, ופתח ומבוא בהלכה, שיהי' הכל גלוי לפנינו, עכ"פ עדן לא הושיע זרועו אותנו מכל, ואיך שיהי' השתעשעתי בדבריו הנחמדים עד מקום שידי מגעת ליישב את כל דבר הקשה אשר הצריך עיון, וחלקי אמרה נפשי, ומי שדעתו רחבה יותר מדעתינו, ליישב עוד באופן יותר מועיל, הלא הרשות נתונה, ואנכי הרואה שראיתי להמציא לו פתח להיות מדבר ערוך, לפניו הדך היטיב, ולהראותו הדרך הנכון אשר ידרוך בו שיהי' עינו פקוחות בכל.

והרביעי בקודש הוא אבי המפרשים האחרונים, אבי התורה והתעודה רבינו הגדול מהרש"א ז"ל, אשר בחמלת ידו הגדולה והנטויה היטיב אתנו לפרש גם המסכת הזאת, אמנם קיצר מאוד כדרכו תמיד, והניח רבות אשר אולי לעוצם השגתו ורב ביגתו הי' הדבר פשוט בעיניו, אבל אנחנו קצרה דעתינו והשגתינו, וצריכין אנו לבוא אחריו עוד, גם נראה שלא למד מסכת הזאת בלימוד התלמידים בישיבה, כשארי המסכתות, כי יש לדקדק אחריו הרבה מאוד כאשר יבואו הדברים ערוכים בחיבורינו הזה, במקומות הצריכין לזה להעמיק אחרי דבריו הקדושים והטהורים והיקרים מפז ומפנינים.

חמישית עלה והצליח וגם עשה פרי הרב הגאון המפורסם בעל ספר פרי תואר, בספרו חפץ ה', ואם כי גם הוא הפליא לעשות מאוד, אמנם כן רובי דבריו רק על דברי הרמב"ם המה בנויים והאריך הרבה מאוד, עד שטורח גדול הוא להמעיין הישר לעמוד על כל דבריו, והי' לי יגיעה עבודה רבה בהשקדתי על חיבורו הזה, ללקוט ממנו לפרקים פרפרת אחת הנוגעת אל הפשט האמיתי ולהביאו תוך דברי, או ללקוט איזה קושיית מתוך דבריו ז"ל הצריכין ישוב, ועיקר חיבורו כולל רק שני פרקים הראשונים מהמסכת הזאת, ובפרק השלישי קיצר, כדרך המחברים בסוף חיבורם.

ששית הגיע אחריו הרב בעל ספר מגן גבורים, לא נטה מדרך חפץ ה', אשר לא חפץ בהצדקו, והשיג עליו בכל דיבור ודיבור עד שכמעט לא הניח לו דבר וחצי דבר, ומרוב תשוקתו להשיג על זולתו שקדמו, האריך והרחיב הדיבור, לא זו בלבד בדברי עצמו אשר חידש, כי אם בכל ענין וענין העתיק והביא דברי הספר חפץ ה', והשיג על כל קוץ ותילה, עד כי יראה עין הקורא הרוצה לעיין ולקרות הדברים ככתבן, כי רבות המה מאוד וגם בדבריו הי' לי יגיעה רבה ויתירה להביט אליו ואל מראהו, עד היכן הגיע במגינו לעזרת השם בגבורים, וכל המפרשים אלה הנזכרים (זולת המהרש"א ז"ל) לא ראו דברי תוס', הנזכרים, ודברי תוספת הרא"ש ז"ל אף למהרש"א לא הי' למראה עיניו, יען לא יצאו עדן מתחת מכבש הדפוס בימיו.

ובשביעית אך יצא יצא הגאון המפורסם בעל ברכי יוסף בספרו שער יוסף למסכת הזאת, ובכל יגיעתי שכתבתי לכל המקומו' אשר בהם מוכרי ספרים המפורסמים, לא הגעתי למחוז חפצי, להגיע הספר הנכבד הזה, וראיתי רק בספרו ברכי יוסף רמז עליו, במקומות שונות, גם בספר שיח יצחק למ"ס יומא ראיתי שהביא דברי בעל הספר הלזה במקומות רבות וכפי הנראה מן הספר שיח יצחק ברמזו על דפי הספר שער יוסף (וכמדומה ראיתי בו פעם אחת שציין עליו דף ק"פ) האריך המחבר הזה יותר מכולם, ומה מאוד נצטערתי, שלא הי' אתי הספר המפואר הזה בעשותי את חיבורי הזה, כי מי יודע אם לא כוונתי אליו לפעמים, או שימצא לי און או סתירה מבוררת מדבריו לדברי או איפכא, ובלי נדר אם מצאתיו דאתי לידי, אחזור ואשנה מסכת הזאת פעם שנית, לעשות מהדורא בתרא לחיבורי הזה, ואף אם כולי האי ואולי ביני וביני יהי' חיבורינו הזה כבר יצא לאור עולם, להיות דעתי לתת לו משפט הקדימה לכל יתר שאר חיבורי, מטעמים האמורים שראיתי בו צורך יותר להפיצו ביעקב ולחלקו בישראל, למען יהי' מבוא הדרך, להמסכת הזאת לעלות לה, במסילה, אולי יזכני ה' ברחמיו ובחסדיו, להוציא גם חיבורי הנשארים כולן או מקצתן, ויחובר אליהן אז החלק מהדורא בתרא לחיבורינו הזה, וכעת אמרתי די בזה לעורר לב המעיין הישר, כי שמתי בו דברים שיהי' שוין לכל אנפין, הן לאת אשר יאהב דרכי הפלפול והסברא, אף כי להמבקשים תפקידם רק במה שנוגע אל הפשט בגמרא פרש"י ותוס', ומעתה הנה נא לפנינו המפרשים מטיבי לכת שקדמוני והתחילו לבאר המסכת הזאת.

ואחרי כל אלה עכ"פ התועליות מחיבורי הזה שתהי' מסכת הוריות גם היא קלה וכלולה ללמוד ככל שארי מסכתות אשר הרימו ידם לפרשם, מהרש"ל, ומהרש"א, ומהר"ם ז"ל ושאר גדולי המפרשים, כי לא הנחתי דבר אשר לא הרימותי ידי בו לפרשו, כיד ה' הטובה עלי, אם מאת אשר המה ילידי שכלי הדל, ואם שלפעמים העתקתי דברי המפרשים הנזכרים

בקצרה, לאשר כבר מלתי אמורה שספריהם המה יוקר הנמצאים אף כי נשאתי ונתתי בדבריהם, ולדעתי יהי' החיבור הזה שוה לכל נפש, כי גם דרכי הפלפול בכל סוגיא וסוגיא מינה ובה, וגם בדרכי הבקיאות לא מנעתי, ובריש כל שמעתא, דרך הפשט הצעתי, ומעתה גם זאת המסכת, לא ירחיקוה לומדי הש"ס על הסדר, לאמר, מי יעלה לנו בהר ה' הוריות החמורה, כי אם בואי קלה יאמרו לה לשגות גם באהבתה כמו בכל שארי המסכתות אשר מסילתם סלולה.

גם על דברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בפירושו למכילתן, ובחיבורו הגדול בהל' שגגות שמתי עיני ולבי, להציץ על דברי קדשו, ללבנם ולבררם כמה דאיפשר, להיות על פי הרוב תתברר לנו ההלכה ופירושה בכל סוגיא, מדבריו הקדושים והטהורים, ולא הנחתי כמעט מקום פנוי מכל המקומות בדבריו הצריכין ישוב ובאור מספיק, וברוב הדברים מקום הניחו לי המפרשים הנזכרים לבארו על דרך האמיתי של תורה, כי רבות המה המבוכות בדבריו, ומעט המקומות אשר ראיתי לו שמספיקין דברי נושאי כליו או דברי המפרשים הנ"ל, רמזתי עליהן והעתקתי לשונם לעת הצורך בקצרה, שיהי' ערוך לפני המעיין הישר, ואז בראותי כי הספיקו בדבריהם, לא הנפתי ידי עוד לבוא אחריהם לאין צורך.

ואף גם בזה פקחתי עיני בכל הלכה לעמד גם על דברי הירושלמי ממסכת הזאת, להיות גם ממנו יצאו לנו תועליות הרבה מאוד בביאור הסוגיות בתלמוד בבלי דידן, ולא לחנם הדפיסו הקדמונים הירושלמי מגמרא הזאת אצל ספרי הש"ס שלנו בסופה, (מה שלא עשו כן בכל יתר המסכתות, זולתי במסכת שקלים, ולבי אומר לי ברור שאין זה כי אם) למען יגיד עליו ריעו, והיו לאחדים לקרב אשה אל אחותה, וכל זה הי' לי לטורח ועמל ויגיעה ועבודה רבה, למען תשלם המלאכה בשלימותה, לא תחסר כל בה לעיני המעיין, אשר יהי' חפצו להביט בחיבורינו הזה.

ואני טרם אכלה לדבר בזה, עוד רגע אדבר לחלות את פני כל המעיין הקורא הנעים, שאל יחשדני חלילה ברמות רוחא, הן בעיקר עשיית חיבורי הזה, והן באם לפעמים אבוא להשיב באיזה מקומן על גדולי המפרשים הנזכרים, אומר שלא הגעתי עדיין לערך הזה לדבר גבוהות על זולתי, אשר דרך כלל לא נכון משום מחבר, ואף אם רב גוברי' ונפיש חילי' לאורייתא, ומכ"ש לפרעוש כמוני היום, ואולם עיקר מגמתי לברר האמת האהוב מכל, ולזאת לא אשא פני גבר, כי אין משוא פנים בתורה והרשות נתונה, ואם שגיתי אתי תלין משוגתי, רק את זה אבקש מהמעיין בדברי, שאל ישליכם מהר אחרי גיוו, אם בתחלת העיון לא ימצאו חן בעיניו כי פן ואולי אחרי שומו הדברים בכור הבחינה היטיב ימצא בהם כל מבוקשו ואיך שיהי' יראה הרואה כי עמלתי ויגעתי רק לשם שמים לבאר את הצריך לענייננו, כי אלו להראות חזותי אתיתי, כמה וכמה פרפראות נאות הייתי יכול להכניס תוך חיבורי הזה מענין לענין משאר חיבוריי הנזכרים, אף כי מתוך הליקוטים הכתובים אתי באמתחתי חדושים על רוב הש"ס, אבל מנעתי בזה האריכות, ולא הבאתי הנה כי אם את אשר ה' מההכרח אל ביאור הגמרא פרש"י, ותוס', והרא"ש ויתר המפרשים הנזכרים, באתרא דצריכין אנו לדבריהם לבוא להאמת המכוון בהלכה, ובחיבור הרמב"ם, וברש"י ותוס' והשאר הנחתי, וזה לך האות כי נתתי משפט הקדימה לחיבורי הזה, מכל שאר חיבורי אשר ידעתי נאמנה שהיו מוצאים יותר מעיינים עליהם, כי לאו כל אדם יחפוץ להשתקע ולייגע עצמו במסכת הזאת, ועכ"ז הקדמתיו, להיות כוונתי רצוי', שיהיו תחילת מעשי עשויין להועיל באופן כזה, אשר לדעתי עדיין לא קדמני בו אדם בביאור נכון כמוהו.

וקראתי לחיבורי הזה בשם **הורה גבר** על כי אני הגבר הריתי הדברים מילידי שכלי הדל, והמה אחד הבנים אשר חנן אלהים אותי, אף כי שם הענין והמסכת רמוז בו, ומה גם באשר שרוב עסקי במסכת הזאת הי' בלילה בעת ישכבו ההמון על ערסותם, ואני פנוי אז מרוב טרדות, ועסקי ביתר דברי הלכות המוטלים עלי יום יום, על כן קבעתי לו השם הזה.

ולמען לא יפלא בעיני הרואים את אשר לא לקחתי הסכמה מגדולי זמנינו, אמרתי לפרש שיחתי, יען תועליות ההסכמה המה על שלשה סוגים, הסוג האחד להגדיל שם המחבר ולפארו בשבחים ותהלות, ורב עלילות, למען יודע שמו בקרב כל הארץ, מקום אשר דבר הספר ידתו יגיע שמה, והסוג השני להגדיל שבח החיבור ותועליותיו ואיכותיו ומהותיו למען יהי' הקונים פרסי ידייהו, וליקפץ עלי' זביגא, והסוג השלישי לשום חק וגבול על המדפיסים משך זמן מה, שלא להשיג גבול המחבר להדפיסו שנית, והנה לשלש אלה לא ראיתי הכרח וחיוב ליקח הסכמה, כי לסבה הראשונה אשר היא לגדולת שבחי המחבר, לא חפצתי באלה, כי לא איש תהלות אנכי, ולמה, זה אבקש גדולות לי, ומה יועילו לי ואדרבה אני בורח מן הכבוד וזה כששה ירחים אשר גבירי וקציני עם קהל עדת ישורון ק"ק ברעזניץ והגליל פראכין קראוני בקריאה של חבה יתירה נודעת להם ממני, להיות להם לרב ומורה, ולא רציתי להטות שכמי ולסבול עול ההוראה, ולסבה השנית בגדולת שבח החיבור לא ידעתי תועלת כלל כי המעיין הישר אשר בינת אדם לו מאליו יבין ויראה אם לרחק ואם לקרב הדברים, ומה יועילנו תפארת שירי המסכימים, אם לא יאירו לו הדברים בעצמותם ותוארם, ואת אשר יבקש שטנה להיות מהקנאים הפוגעים במחנה, אף אחרי כל התהלות והתשבחות אשר יראה, עוד כביר ימצא דופי, תחת תהלת יופי, ולסבה השלישית למען לא ישיגו גבולי בהדפסה שנית כבר קדמני הגאון כרתי ופליתי בהקדמתו בשיחה נאה באמרו: כי בלא"ה כל זמן שספרי אינו נמכר ונתמלא חסרונו בהוצאות הדפוס, מי ידפיסו כתבניתו ויפזר הונו על מגן ספק אתי ספק לא אתי, ואחרי הנמכר גאולה תהיה להם אשר מורשים להדפיסו שנית, ומחזיקנא טובתם במודים דרבנן, וא"כ מה תועלת יש בהסכמה רחוק משכר וקרוב להפסד כו'. עכ"ל הזהב, ולפיכך לא ראיתי להדפיס רק מליצת והסכמת מ"ו הגאון בעל אור חדש זצ"ל הכ"מ, אשר זה כמה שנים שלח לי הסכמה מפוארה, על שאר חיבורי הנזכרים (ואזכירם עוד להלן), ואלו לא נטרפה לו השעה בעו"ה טרם גמר חיבורי הזה, אף עליו הי' בא על החתום כאשר הבטיחני הן בעודנו בחיים עמנו, והבדלו החיים הסכמת מורי ורבי הרב המאה"ג סיני ועוקר הרים, נ"י ע"ה פ"ה, מוהר"ר ליב פישלס נ"י, אשר תחי' לי לעדות נאמנה שנטלתי רשות מאתו, זכן הסכמת הרב המאה"ג נ"י ע"ה פ"ה, ראש בי דינא רבא דקהילתינו מוהר"א פלעקלס נ"י.

ומעתה בפי פרושות השמימה בתפלה קצרה אנא ה' מסכת הוריות הזאת אשר עמלתי ויגעתי בה למען קדושת שמך הגדול הגבור והנורא, תמליצי יושר בעדי לפניך, לנתמני מעלבוני וממעשי ידי, שימצא חבורי הזה חן וחסד בעיני כל רואיו, ואתה בטובך וחסדך הגדול תעורר רחמיך לאיש מבקשיך, ותזכהו לישב באהלי תורה, להיות חלקו וגורלו מחובשי **בית המדרש**, **ותשים גבולו בחבירים ותלמידים הגונים המקשיבים לקולו**, למען ינוח לו, להוציא לאור יומם מחשבתו, להפיץ מעיונותיו חוצה, המה החבורים אשר המה בכתובים אתו **עמק סוכת**, **טהרת חולין פתחי נדה** ואחריהם שלשה החלקים, **שדה צופים**, שהם מפתחות על כל סדר הש"ס לרבותינו הקדמונים, בעלי התוספת והרא"ש, ונושאי כלי הרי"ף הר"ן, והנימוקי יוסף, ורבינו יהונתן, ותלמידי רבינו יונה ולדברי רבינו שמשון מקינין על סדר זרעים וטהרות, והמה יהי' לי לזכרון, למען יהי' שארית בארץ, להולך בלא בנים, נכאה לבב, נלאה ונבזה וחדל אישים, קטינא דארעא וזעירא דמן חבריא: **בצלאל רנשבורג**.

לכבוד קנין מעלת התורה מדברת / ובתוכה התנצלות המחבר על עשותי החיבור הזה נאמרת / היות לאדם עטרת תפארת / את אשר נפשו על התורה תהי' מופקרת / וגם התורה לכל אשר יתפוץ לקחתה למשה מסיני נמסרת / וזאת אומרת.

במדרש רבה פ' במדבר וידבר ה' אל משה במדבר סיני (ולמה במדבר סיני) אלא כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר אינו יכול לקנות את החכמה והתורה, לכך נאמר במדבר סיני עכ"ל, ולכאורה יפלא ומצוה לבאר איככה קיום וקנין התורה והחכמה בהפקרא דאדם דוקא תליא, וכנראה שהרב ידי משה הרגיש בזה, לפיכך כתב בזה"ל, כל מי שאינו עושה עצמו כהפקר אינו יכול לקנות, פי' כהפקר שילמוד אחרים בחנם, אינו יכול לקנות, פי' שאין תלמודו מתקיים בידו, עכ"ל, ולפענ"ד אין לשון המדרש סובל פירושו, דא"כ הל"ל כל מי שאינו עושה תורתו כמדבר הפקר, דאז יתכן כפירושו, דקאי על תורתו שיפקירנה לאחרים, אבל מדקאמר, כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר, משמע דעל עצמו וגופו של אדם קאמר, שיפקיר נפשו על התורה.

ונלע"ד לבאר לשון המדרש כפשוטו וכדאמרן דעל עצמיות גופו של האדם נאמר, ובתחילה אמרתי לפרש המשך הפסוקים בפרשת האזינו, צור ילדך תשי ותשכח אל מחוללך, וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו, ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם כי דור תהפכת המה בנים לא אמן בם, ולא ראיתי להאריך בדקדוקים, ועיין פי' רש"י והאלשיך על מלת תשי.

והנראה בזה בביאור הפסוקים האלה, בהקדם פי' בפסוקים בישעיהו סימן מ"ט ותאמר ציון עזבני ה' ואדני שכחתני, התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך, וקשה דהיינו עזובה היינו שכוחה, וכבר עמדו בזה חז"ל במס' ברכות דף ל"ב ע"ב ואמר ריש לקיש אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רשב"ע אדם נושא אשה על אשתו ראשונה זוכר מעשה הראשונה אתה עזבתני ושכחתני, ימי יתן ואדע עדיין קושי' היינו עזובה היינו שכוחה היאך מתורצת, ועיין במהרש"א בחידושי אגדות שנרגש מזה, וכתב, עזובה כאלו נשאת אשה על הראשונה, ושכוחה שלא זכרת מעשי הראשונה, עכ"ל, גם למ"ו הגאון מו"ה יוסף העס זצ"ל אב"ד דק"ק העסען קאסעל והמדינה, ומלפנים הי' רב"ד בי דינא רבא דק"ק פיורדא ראיתי בספרו בן פורת יוסף על סדר ההפטרת מכל השנה בפרשת עקב ענין נחמד בזה, וקחנו משם, כי דפח"ח וש"י.

ולדרכנו יתכן ליישב קושי' היינו עזובה היינו שכוחה באופן אחר נאה ופשוט, (כי התורה נדרשת במ"ט פנים, וכפטיש יפוצץ סלע). כי ראה זה מצאתי להרב המגיד משרים דק"ק קרעמניץ בספרו שבט מישראל על תהלים סי' ק"ב על פסוקי ישעי' הנ"ל, וז"ל, הפשוט הוא, וכי יארע זה שתשכח אשה עולה, ואם לפעמים גם אלה תשכחנה, אבל אנכי לא אשכחך, זכן פרש"י ע"ש, ויש לדקדק למה תלה בדבר הנמנע בשום פעם והחליט הדבר בתחילה התשכח וגו' משמע שזה אינו מזדמן בשום זמן לשכוח אשה ילדיה, ואח"כ חוזר בו תוך כדי דיבור באמרו גם אלה לפעמים תשכחנה וגו', וא"כ ה"ל לומר ותאמר וגו' שכחני, ואנכי לא אשכחך.

ואמנם מלת התשכח הוא נסתר לנקבה ולפעמים הוא נוכח לזכר כנודע להמדקדקים, ובזה יובן ונקדים משחז"ל במסכת עירובין מאי דכתיב קווצותיו תלתלים שחורות כעורב במי אתה מוצא סדרי תורה במי שמשים עצמו אכזרי על בניו כעורב, כי הא דר' אדא בר מתנא כד הוי אזיל לבי רב אמרה לי' דביתהו מה נעביד לינוקא, אמר לה מי שלימו קורמי באגמא, הרי שזה השלם עשה כמשפט בחירי השבטים שנאמר האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו וגו' כי שמרו אמרתיך ובריתך יצטרוף, אמנם מי שאינו עוסק בתורה לאהבת הבנים עונשו גדול מנשוא, שבניו מתים כמאמרם ז"ל על ביטול תורה תינוקת של ב"ר מתים שנאמ' ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני, הנה ביארו חז"ל בהדיא שגמוליו יתברך מדה כנגד מדה השוכח תורתו לאהבת הבנים אהבתו בטילה, ובהיפוך השוכח בניו לאהבת תורתו בעין ר' אדא דאמרן זה וזה נתקיים בידו.

ובזה יובן ותאמר ציון עזבני וגו' ושכחני קא מתמה כנסת ישראל על שיש שכחה ח"ו לפני כסא כבודו ושכח בני ישראל כדכתיב אשכח בניך, משיבה רוח הקודש ואומר, מה קא מתמה נפשך וז"ש התשכח וגו' ר"ל כלום אתה תשכח אשה וגם עולה שהוא עולל שלה לאהבת התורה, שאז היתה שכחתי עול, אבל אין הדבר כן, אלא אתה שוכח תורתי לאהבת הבנים בדין הוא אשכח בניך גם אני, אך, גם אלה תשכחנה, ר"ל שתכניס חשק התורה בך עד שגם אלה האהובים כמו אשה וילדיה תשכחנה מלבך אז ואנכי לא אשכחך, ואין תימה על וי"ו דואנכי כי היא וי"ו הטפילה כמו ואיה וצבעון ודומיהן, ונכון עכ"ל הזהב.

ומעתה מתורץ כפל הלשון דעזובה ושכוחה, כי מי שנלקה בכילוי בנים נקרא נעזב וזהו שצוותה כנסת ישראל עזבני ה' דהיינו שאנכי עזובה מבנים, וגם שכחני, שגם בי ובעצמי פגעה מדה"ד, ולמה זה לקיתי בכפליים, וע"ז באה התשובה כאמור, שעזיבת הבנים הוא לסיבת שכחת התורה.

וזה פי' הפסוקים הנ"ל בפרשת האזינו כי ידוע מאחז"ל בראשית שלא נברא העולם אלא בשביל ישראל שנקראו ראשית, ולא נבראו ישראל אלא בשביל התורה שנקראת ראשית, וזה דקאמר הכתוב, צור ילדך תשי, ר"ל הקב"ה בראך והולידך בשביל התורה שנקראת תושי', ותשכח אל מחוללך, ר"ל אבל אתה שכחת על מה תוליך והולידך השם, וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו רצה לומר שנאץ ה' בזעם אפו והי' כעסו על

שמאהבת בניו ובנותיו שכח אהבת התורה והי' מהראוי לעשות המדה להיפך, שישכח בניו ובנותיו לאהבת התורה, לכן, ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם, ר"ל שבהסתרת פני מהם שאשכחם גם אני מה יהי' אחריתם, וע"ז מוסיף והולך לומר הטעם והעונש על כי דור תהפוכות המה שמהפכים המידה, כי תחת אשר הי' להם לשכוח הבנים באהבת התורה שוכחים התורה לאהבת הבנים לזאת בנים לא אמן בם, מלשון אומן הדסה וכפרש"י שם, ור"ל שעי"כ הבנים מתים כשהן קטנים ר"ל.

והנה באמת יכבד על האדם להיות אכזרי על יוצאי יריכו ועל אשתו אשר אהב, בשגם דאיכא למיחש למריבה וקטטה בביתו כמאמר חז"ל דשדי תיגרא בביתא מכי ליכא שערי באסינתא, ואולם אם האדם מראה ועושה עצמו אכזרי גם על נפשו, אז פסקה זוהמת המריבה לאשר יאמר אליהם, וכי עדיפו אתון מנאי, ואז שפיר יוכל לשכחם לאהבת התורה וזה וזה יתקיים בידו וינצל מתרעומת אשתו ובניו, וא"כ דברי המדרש מובנים דתליא קיום קנין התורה, במי שמפקיר נפש עצמו כמדבר וכדאמרן, זהו מה שרציתי לבאר בכוונת מאמר המדרש הזה והנלע"ד כתבתי, וה' הטוב יכפר בעדנו.

דף ב מתני' הורו ב"ד לעבור כו' כתב הרמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים בפירושו להמשניות שסידר רבי מסכת אבות אחר מסכת סנהדרין ומה שנלוה אליה לפי שהיא כוללת המוסריים הצריכים ביותר אל הדיינים ולפיכך הי' תחלת דבריו במסכת אבות הוו מתונין בדין כו' וכאשר השלים מוסר הדיינין התחיל לבאר שגיאותיהם כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ולפיכך הי' מסדר רבי הוריות אחר מסכת אבות עכ"ל.

ועפ"ז מיושב מה שיל"ד על רבינו הקדוש שסידר הוריות בסדר נזיקין, ובאמת ה"ל לסדרה בסדר קדשים כיון שכל עניינה מהלכות קרבנות מיירי, וכדפריך הש"ס כה"ג ריש מסכת נזיר, מכדי תנא בסדר נשים קאי, מ"ט תנא נזיר, אבל לפמ"ש הרמב"ם מיושב שפיר עניינה לכאן להיותה ענין הדיינין, וכ"כ בעל באר שבע, ומיושב בזה נמי, האי דשינה התנא מסדר המקרא, שמתחלה ה"ל למתני הורה כהן משיח דאקדמיה קרא, אבל להרמב"ם מיושב דהתנא אמסכת אבות קאי, ורצה לשנות במשנתו ביאור שגיאות הדיינין, אחר שהשלים לבאר מוסרי הדיינין, לזה התחיל בהורו ב"ד שהן הדיינין המיוחדים.

אמנם להתוס' ריש מסכת ע"א דף ב' ע"א ד"ה לפני כו' שנראה מלשונם שבסידור משניות שלהן הי' מסכת הוריות שנוי' אחר מסכת ע"א עדן לא מצאנו מענה לזה, ונהי דלהא דהתחיל בהורו ב"ד, י"ל כדתירץ הב"ש עוד כיון שהתנא בעי למיתני שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת ב"ד לציבור, כדמפרט לקמן ריש פרק שני, הילכך איצטריך להודיע מעיקרא דין הוראת ב"ד לציבור, או כדתירץ עוד הב"ש כיון דהוראת כהן משיח לעצמו הוא גנותן של ישראל, כדרשת חז"ל לאשמת העם, שאשמת העם הוא, לפי שהן תלויין בו לכפר עליהן ולהתפלל בעדם, ונעשה מקולקל וכדדריש בספרי על פסוק ויעשו בני ישראל את הפסח, שלא פתח ספר במדבר בו, מפני שהוא גנותן של ישראל וכפרש"י בחומש, ולפיכך לא רצה גם התנא הכא להתחיל בגנותן, והקרא שהקדימו, הוא להורות דפר כהן משיח קודם לפר העדה, כדתנן בפרק בתרא ויליף לה בגמרא התם מקרא אבל עכ"פ הא דשנה הוריות בסדר נזיקין צריך ישוב לפי סידור המסכתות של התוס' הנ"ל.

ומיהו גם להתוס' י"ל דסברי כהרמב"ם דהוריות שייך בתר סנהדרין, והא דמפסיק במכות שבועות וע"א ביניהן היינו מטעמא דכתבו התוספת ריש מסכת ע"א הנ"ל, ועיין בפתיחת התי"ט ז"ל ריש מסכת ע"א והבן ודוק.

וכראות מר אבי החכם השלם הרבני הישיש מוהר"ר יואל נ"י קונטרס הזה בכתובים ההוא אמר דיש ליישב עוד בלא"ה להתוס' הא דסידר רבינו הקדוש הוריות בסדר הזה, עפ"מ דאיתא בשבת דף ל"א ע"א, דרש ר"ל מאי דכתיב והי' אמונת עתך חסן ישועות חכמה ודעת כו', ישועות זה סדר נזיקין ופרש"י שמרחיק מן ההיזק, וחכמה זה סדר קדשים והנה רוב מסכת הוריות עניינה מיירי מהטעיות שטעו המורי' המה הסנהדרין וכהן המשיח, וא"כ לא מחכמה שאלו על זה, וכ"כ בספר החינוך פ' ויקרא סי' ק"כ, וז"ל, כי בחולשת השכל יגיע להם וראויים לחזקו כו' עכ"ל, וא"כ איך יסדר הש"ס מסכת זו בסדר החכמה, ויותר יאות לסדרה בסדר נזיקין, באשר גורמים היזק בהבאת הקרבנות, הן הסנהדרין ע"פ הוראתם, או להיחיד והקהל מצד עשייתם על פיהם, עכ"ל אבא מארי הרבני נ"י, ודפח"ח וש"י.

בין שעשו ועשה עמהן, כו' וכתבו התוספת (שנדפסו בסוף מכילתן) צ"ע אם ב"ד עצמן חייבין להביא כשבה או שעירה דנהי דאין מביאין אא"כ רוב ציבור עשו על פיהן, מ"מ קרבן יחיד לייתו, או דילמא פטורין לגמרי עכ"ל, ולכאורה מדציינו תוס' על בין שעשו ועשה עמהן, משמע דאפי' על עשיית עצמן של הב"ד נסתפקו התוס' אם חייבין בקרבן יחיד, אבל אין זה בכח המאמר, דב"ד אין חייבין לעולם עבור עשייתן וכדאיתא לקמן דף ג' ע"א, מאן עשו אילימא ב"ד מ"ט דרבנן דמחייבי כו' מעשה תלוי בקהל והוראה בב"ד, וכ"כ הרמב"ם פי"ב מה"ל שגגות הלכה א' שאין משגיחין על עשיית ב"ד בין עשו בין לא עשו אלא על הוראתן בלבד כו' עכ"ל, הרי לפנינו דב"ד לא מחייבי אעשייתן דגזירת הכתוב הוא דלא מחייבי אלא אהוראה, ואף דהך ברייתא לקמן ג' ע"א בהורו לרוב הציבור מיירי ועשו רוב ציבור על פיהן, אבל בהורו ועשה רק היחיד על פיהן, ועשו גם הם, אולי עדיין איכא לספוקי שמא הב"ד חייבין בעשייתן, ז"א דגם בזה ליכא לספוקי, דאז וודאי חייבין, דאטו איתגורי איתגר, וכי גרועים המה משאר יחיד, דהא דאמרינן לקמן ג' ע"א הוראה תלויה בב"ד היינו בהורו לרוב ציבור ועשו, וכן מצאתי להרמב"ם בפירוש המשנה בהקדמתו למסכת הזאת, יעוש"ה שכתב בזה"ל, ואם יחסר מהם אפילו תנאי אחד נסתלק חיוב פר כו' ויהי' דינם כדין היחידין, וכל מי שעבר ועשה בשגגה יביא קרבן יחיד, בין שה' העושה מב"ד עצמו, או משאר העם כו' עכ"ל, וכן סיים הרמב"ם לבסוף, יהי' דין קרבן ב"ד כו' עכ"ל, וכ"כ הרא"ם להדיא בפרשת ויקרא, אמנם הצ"ע של התוס' הוא על ועשה עמהן, דהיחיד פטור שתולה בב"ד, אם יהי' הב"ד חייבין קרבן יחיד, עבור חטאו של היחיד הנעשה על פי הוראתן, וכן שייך ספק זה, בבבא דעשו ועשה אחריהן, ומכ"ש בלא עשו ועשה, וגם להאגודה ראיתי שעמד על הספק הזה, ולא פשטו, וקצת נראה להכריע, מהא דאמרינן בסמוך, אמר שמואל לעולם אין ב"ד חייבין עד שיאמרו להם מותרין אתם כו' ועיקר מילתא דשמואל הוקבעה אמתני' דלקמן ד' ע"ב דפליגי ר"מ ור"י אי ב"ד מביאין פר או הציבור, וכדפרש"י הכא בד"ה לעולם כו' בין למ"ד ב"ד מביאין פר בין למ"ד ציבור כו' וא"כ צריך באור אמאי קבעה הש"ס למימרא דשמואל הכא בריש מכילתן אמשנתינו דאיירי מקרבן יחיד במקום שאין חיוב לב"ד, וכבר הרגישו בזה, הב"ש והחפ"ה, והמ"ג נדחק בזה, דהש"ס מייתי לה הכא לפרושי משנתינו, או משום דמסיק בסמוך אף אנן נמי תנינא במשנתינו, אכן אני אומר דלהכי קבעה הש"ס הכא, ואולי אף שמואל עצמו אמרה להך מימרא דידי' אמשנתינו, משום דשמואל נקט מילתא כוללת בכל אופני החיוב של ב"ד, דגם במשנתינו שייך חיוב לב"ד, על חטאו של היחיד שהוא פטור שתלה בב"ד, והן חייבין וקאמר שמואל לעולם אין חייבין כו' ולזה נוטה לשון רש"י בד"ה לעולם כו' ולגבי יחיד דליהוי תולה בב"ד עכ"ל, ולכאורה יפלא דשמואל מחויב הב"ד מיירי, ולא מתליית היחיד שאין חיוב מצדו של הב"ד, אבל לדברינו א"ש דגם בזה הב"ד חייב, וכן מרומז בדברי שמואל באמרו לעולם כו' לכלול כל אופני החיוב כנלע"ד ברור, ועיין עוד מזה בחידושינו בל' רש"י בד"ה לעולם כו' שהאריך הב"ש בקושיות רבות לפירושו, ושם יתבאר דלדברינו אלה לק"מ על פרש"י, יעוש"ה ודוק.

ומצאתי לי און בזה מלשון הרע"ב במשנתינו בד"ה בין שלא עשו ב"ד עצמן מעשה ע"פ הוראתן הוא פטור והן חייבין, שב"ד אין מביאין קרבן אלא על שגגת הוראה עכ"ל, ור"ל כיון דכל עיקר הבאת קרבן דידהו תולה בשגגת הוראתן, גם אהוראה זאת חייבין בקרבן יחיד, וזהו שסיים הרע"ב שהמעשה תלוי בקהל, וההוראה בב"ד, וזהו מבואר להדיא שדעת הרע"ב הוא כדברינו, ודלא כבעל בית דוד על המשניות, שהשיג בחנם, על הרע"ב, וז"ל כך מצאתי בכל הספרים שלפנינו וא"א להעמידו דאם ר"ל חייבין בפר א"א לומר כן דהא אפילו ר' יהודה לא מחייב פר אלא במעשה תלוי בקהל ולכל הפחות בעי שבט אחד כדמוכח סוף פרקין, ואם ר"ל קרבן יחיד, דהיינו כשבה או שעירה, הא נמי ליתא, דהא לא עשו כלום, ותו מאי קאמר, והן חייבין, ויהיב טעמא שב"ד אין מביאין כו' דהוי טעמא לפטורא, לכך אני אומר דמוכרח להגיה, והם ג"כ פטורין, שב"ד אין מביאין כו' עכ"ל בעל בית דוד, ואף שיש לו בזה הודאת בעל ריבו השושנים לדוד, עכ"ז אתרווייהו אני אומר שרי להו מרייהו, כי אין נכון לשלוח יד מהר להגיה כולי האי, ורבינו תם החרים שלא להגיה הספרים אם לא היכא דמוכרח בברור, וכאן אין הכרח כלל להגיה כי דברי הרע"ב ברורים כדכתיבנא, ויש לו להרע"ב על מה לסמוך דמימרא דשמואל ולשון רש"י הנ"ל הכי משמע ומה גם כיון דהתוספת והאגודה נסתפקו בזה, אטו מי ימחה לאדונינו מרע"ב לפשוט להאי גיסא דחייבין ב"ד קרבן יחיד עבור היחיד שעשה בהוראתן, וכל טענותיו של הבית דוד על הרע"ב כבר נזהרתי מהם בהפירוש שכתבתי לדברי הרע"ב והוא פשוט.

וראיתי להתוספת חדשים שנדפסו בגליון המשניות דפוס א"ד, ווינא, כתבו על דברי הרע"ב הנ"ל בזה"ל, כדברי הרב מפורש בהרמב"ם ריש פי"ב מה"ל, שגגות וז"ל שהיחיד פטור מחטאת הקבוע, אבל הב"ד חייבין מן הכלל אם חטאו רוב הקהל, אע"פ שהב"ד בעצמן לא עשו מעשה, לפי שההוראה תלוי' בב"ד והמעשה בקהל כו' עכ"ל, ולפענ"ד, לא דמו להדדי כעוכלא לדנא דהרמב"ם מיירי מחיוב הב"ד עבור רוב הקהל, והרע"ב מחידושא אחרינא מייתי מחיוב הב"ד בקרבן יחיד עבור היחיד וכדאמרן, גם לשון התוס' חדשים בהעתקתן ללשון הרמב"ם אינו מדוקדק, שהמעיין שם פי"ב הלכה א' לא ימצא שם לשון זה, זולתי כתב שאין משגיחין על עשיית ב"ד כלל, בין עשו בין לא עשו אלא על הוראתן בלבד, ומיירי רבינו מהורו ב"ד לרוב צבור ועשו רוב הציבור על פיהן, יעוש"ה, ולפענ"ד הנכון בדברי הרע"ב כדכתיבנא וכן נוטה לשון החינוך בפ' ויקרא מצוה ק"כ שסיים ויתר רובי הצדדין שהיחיד חייב והן פטורין או הן חייבין והוא פטור כו' עכ"ל, וזהו כמעט מפרש כדברינו אלה והנלע"ד כתבתי ודוק.

ודע שראיתי להבאר שבע בד"ה אבל חכמים אומרים כו' הביא הספק הנ"ל בשם האגודה, וכתב עליו ואני אומר אלו עיין בדברי הרמב"ם ז"ל בפ' י"ב מהל' שגגות ובהקדמתו לפי' מכילתן על המשניות, לא הי' מסתפק לפי שהוא כתב בהדיא שהב"ד פטורים לגמרי מן הקרבן עכ"ל, ואני אומר אחרי המחילה מכבודו כי רב הוא לא דק בזה, שאין מזה השגה כלל על האגודה, דהרמב"ם לטעמי' דפסק שיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב בקרבן, וכיון שהוא עצמו מביא קרבן על שגגת הוראתן, הפוכי מתרתי ל"ל, שיביאו גם הב"ד, וכי יביאו ב' קרבנות אחטא אחד ודוגמת זה בהורו ב"ד לציבור, ועשו הצבור על פיהן, למ"ד דציבור מייתי פר, אין הב"ד מביאין פר, וא"כ ה"ה בחטא היחיד, לא לייתי ב"ד כיון שהיחיד מביא, וא"כ מה שסיים הרמב"ם פי"ב סוף הלכה ב', הרי ב"ד פטורין מן הקרבן, אין מזה ראיי' כלום, דהא סיים וכל מי ששגג ועשה מביא חטאת קבועה על שגגתו עכ"ל, וכיון דהיחיד מייתי, למה יביאו גם הב"ד, אבל האגודה העמיד ספיקו הנ"ל על ציונו בלשון המשנה דידן, הסוברת יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ושפיר יש להסתפק אם הב"ד חייבין, ואף שהאגודה עשה חיבורו ע"ד פסק הלכה, עכ"ז העמידו על סדר הש"ס כמפורש. ואולי ס"ל להאגודה באמת הלכה כסתם משנתינו, דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, דבלא"ה גם רב ור"י הכי ס"ל לקמן בסוגיין לפרש"י שם בד"ה רב אמר פטור כו' ויעוש"ה בחידושיו בד"ה בפלוגתא כו' דבלא"ה נתקשו, הב"ש והחפ"ה והמ"ג על הרמב"ם על שלא פסק כרב ור"י וכסתם משנתינו דפטור, ואף שביארנו שם פירוש אחר בסוגיין לקיים דעת הרמב"ם, עכ"פ האגודה מצי סבר כפרש"י ופסק הכי, ושפיר נסתפק, ואיך שיהי' התוס' ז"ל שהעמידו דבריהם אלשון משנתינו וודאי שפיר נסתפקו למאי דס"ל למשנתינו יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור והנלע"ד כתבתי, ואולי הבין הב"ש הספק של האגודה כדכתיבנא לעיל, אם יהי' הב"ד חייבין קרבן יחיד אם הם לעצמן עשו ע"פ הוראתן וא"כ שפיר הי' משיגו ממ"ש הרמב"ם, שאין משגיחין על עשיית הב"ד, ואם כך היתה כוונת הב"ש טפי ה"ל להשיגו מהש"ס דף ג' ע"א שזכרנו לעיל, אבל באמת גם זה אינה השגה וכאמור דהתם בהורו לרוב צבור מיירי, אבל בהורו עשו הבית דין לבד חייבין קרבן יחיד כמ"ש הרא"ם פ' ויקרא ארמב"ם הנ"ל, סוף דבר הכל נשמע, שדעת רש"י והחינוך מצוה ק"כ, והרע"ב, נוטים בספק הזה שנסתפקו התוס' והאגודה, לדעת אחד, דלמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, אז הב"ד חייבין עבורו בקרבן יחיד, וכדכתיבנא שגם לשון המימרא דשמואל בסמוך משמע הכי, ומה שלא זכר רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל חידוש דין זה בחיבורו הגדול כבר נודע שספק זה שנסתפקו התוס' והאגודה הוא רק למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, אם יהי' הב"ד חייבין עבורו, אבל הרמב"ם בחיבורו פסק יחיד שעשה על פי הוראת בית דין חייב, וא"כ אין מקום לדין זה, וזה פשוט.

ואחרי שכבר הארכנו קצת בזה, וביררנו דיחיד שעשה בהוראת ב"ד דפטור לפי משנתינו, הב"ד חייבין בקרבן יחיד עבורו, ויצא לנו שגם דעת רש"י הכי הוא וכדכתיבנא, נתיישב לנו בזה עוד פליאה נשגבה אחרת שראיתי להרב מגן גבורים שהקשה בסמוך בהא דאמר שמואל לעולם אין ב"ד חייבין כו', וז"ל, יש להקשות לפמ"ש רש"י בד"ה לעולם כו' דלעולם דקאמר שמואל ר"ל בין למאן דאמר ציבור מייתי, בין למאן דאמר ב"ד מייתי א"כ היכי נקט שמואל בלשונו, אין ב"ד חייבין

דמשמע דאליבא דמ"ד ב"ד מביאין הוא דאמר למילתי' וכדדייק הש"ס לקמן ריש דף ג' ע"א בברייתא דועדיין אני אומר דלא מצי מוקמת' לה כר"י דקתני כו' ב"ד מביאין, ואף די"ל, דחייבין לחוד, ומביאין לחוד ואפילו לר"י דס"ל דציבור מביאין ב"ד הוא דמחייבי, וצבור, בעד הב"ד מייתי, וכמ"ש הכ"מ ריש פי"ב מה"ל שגגות על לשון הרמב"ם שכתב הרי ב"ד חייבין כו' והרמב"ם פסק דציבור מביאין, אבל בכוונת רש"י אין להעמיס כך, דהא לקמן דף ז' ע"א בד"ה נתכפר לו עם הציבור כו' כתב רש"י, והא דקתני שאין ב"ד חייבין, ולא קתני שאין צבור חייבין, סתמא כר"מ דאמר ב"ד מביאין, ואי ס"ל לרש"י כמ"ש הכ"מ להרמב"ם הנ"ל, מאי דוחקי' לרש"י לאוקמי מתני' כר"מ, הלא אף כר"י מצי אתיא, דנהי דציבור מביאין הבית דין חייבין, והצבור מייתי עבורם, א"ר לא סבירא ליה לרש"י הכי, וא"כ קשיא לישנא דשמואל דנקט לעולם אין בית דין חייבין כו' ויעו"ש שהניחו בצ"ע, וכן הקשה הב"ש ואוכירו בחידושינו ללשון רש"י יעוש"ה, אבל לפמ"ש ניחא, דאין ב"ד חייבין דקאמר שמואל הכא, היינו אעשה יחיד על פיהם דפטור והן חייבין בעצמן להביא קרבן, וכדכתיבנא דס"ל לרש"י, הכי וא"כ לישנא דאין חייבין נקט שמואל אעיקרא דהך דינא, וכייל במלת לעולם גם הדין, בין למ"ד ב"ד מייתי, ובין למ"ד ציבור מייתי, וזה ברור ודוק.

גמרא אמר אביי אף אנן נמי תנינא כו' הקשה בעל חפץ ה', א"כ מאי קמ"ל שמואל ור' דימי כיון דמתני' קתני לה בשנים ושלשה מקומות להדיא, דבעינן לעשות ויעו"ש שתירץ בדרך רחוק מאוד, ולפענ"ד לא ראה לשון מהרש"א בחולין דף כ' ע"ב בפרש"י ד"ה תיהני לה סכין כו' ואי קשיא לותבי' ממתני' כו' עכ"ל, מלשונו נראה דליישנא דאף אנן נמי תנינא לשון קושיא הוא דמאי אשמועינן כיון דמתני' היא עכ"ל מהרש"א שם, ועיין בחיבורי טהרת חולין מ"ש שם, וכן משמע עוד מלשון מהרש"א בכתובות ט' ע"ב בתוס' ד"ה מאי לאו כו' יעוש"ה, וא"כ קושיית החפ"ה היא בעצמותה ק' הש"ס דמאי קמ"ל כיון דאף אנן נמי תנינא.

ועפ"ז י"ל ק' התוס' בד"ה אמר אביי והא לא תנן הכי, הא דלא פריך הכי ללישנא קמא דשמואל כמו דפריך הכא לר' דימי, דלל"ק מצינו למימר דר' דימי נמי אתי לפרושי דברי שמואל עכ"ל, וכ"כ החפ"ה, והמ"ג השיג עליו, (כי שניהם לא הי' למראה עיניהם התוס' אלה שלא הוקבעו בימיהם עדן בדפוס) ולדרכינו י"ל דאף אנן נמי תנינא קושיא הוא לר' דימי מאי קמ"ל וממילא דמכ"ש דקשיא לשמואל סתירה ממשניות הללו ואולי י"ל דאביי ורבינא ור"א באמת לשני הלשונות הקשו לשניהן, למר מאי קמ"ל, ולמר והא לא תנן הכי, ואולם הש"ס פלגינהו להנהו תרי קושיא, והציג חדא מנייהו ללישנא חדא, ואידך לאידך לישנא, והכל חד, כפי כללא דמהרש"א שזכרנו.

הורו לה ב"ד להנשא כו' כתבו התו' בד"ה הורו לה ב"ד אינו סנהדרין גדולה, שהרי ב"ד של ג' יכולין להתירה לינשא, ומ"מ הני נמי אית להו האי דינא שאם עשתה כמו שהורו פטורה כיון שתולה בב"ד עכ"ל, וכ"כ האגודה, וז"ל, אומר רבי דהאי ב"ד אינם סנהדרין דהכא כל ב"ד יכולין להתיר להנשא עכ"ל, וכן ראיתי זה בכתוב השלישי להרב בעל באר שבע יעוש"ה שכתב ג"כ כדברים האלה, ותחת שלש אלה הפלא ופלא נפלאתי, דאי בב"ד שאינן סנהדרין גדולה נמי מיירי הך משנה, א"כ למה תלה חיובא דידה בהלכה וקלקלה, דמבואר אלו לא קלקלה, היתה פטורה מהקרבן, וכמו שסיימו התוספת הנ"ל להדיא בלשונם, דהני נמי אית להו האי דינא שאם עשתה כמו שהורו פטורה מקרבן כיון שתולה בב"ד, וזה תימה רבתי דמעולם לא שמענו ולא ראינו בשום גמרא בבלית וירושלמי או ספרא, שיופטר העובר מהקרבן, ע"י הוראת ב"ד שאינן סנהדרי גדולה, ואדרבה הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה דמכילתן, ובחיבורו פי"ב ופי"ג מהל' שגגות ביאר להדיא דליכא פטור קרבן ע"י, הוראת ב"ד, כי אם מסנהדרי גדולה, ושיהיו כולם עם הראש והמופלא שבהן מסכימים כאחת, וכדתנן לקמן דף ה' ע"א וחכ"א אין חייבין אלא על הורא' ב"ד הגדול בלבד כו' ואף דלר"י שם אף בהורה ב"ד של השבט אחד נמי דינא הכי, והיינו סנהדרין קטנה, עכ"פ בכל שאר ב"ד של שלשה שאינן סנהדרין ליכא למ"ד דיאמר הכי, דנהי דהדין דין אמת, דכל ב"ד של שלשה יכולין להתירה לינשא, אבל לענין לתלות בהוראתן, לענין הקרבן, הא וודאי דסנהדרין בע', ובדברי האגודה והב"ש הי' איפשר לסבול הדוחק דרק לענין היתר לינשא כתבו הכי, אבל התוס' שפירשו דגם לענין תולה בב"ד אית להו האי דינא דעתם נפלאה ממני, ולא ירדתי לסוף דעתם בזה.

לכן לבי אומר לי ברור דאע"ג דכולהו אינך בבי בהך משנה דיבמות בכל ב"ד של שלשה נמי מיירי וכמ"ש הגאונים הנ"ל דכל ב"ד יכול להתירה, אמנם הך בבא דהורו לה ב"ד לינשא והלכה וקלקלה דחייבת בקרבן דמבואר דאלו לא קלקלה פטורה, דתולה בב"ד, הך בבא מב"ד של סנהדרי גדולה מיירי דזולתם אין לתלות בב"ד להפטר מקרבן, והוי כיחיד ששגג בלא הוראת ב"ד, דחייב לכ"ע, כנלע"ד ברור.

ובזה מצאתי תירוץ מורווח להרמב"ם פ"ה מהל' שגגות הלכה ה', שכתב האשה שהלך בעלה למדה"י, ושמעה שמת כו' וניסת בין ע"פ עצמה ובין ע"פ ב"ד ונודע שבעלה קיים חייבת קרבן א', ואם נשאת לאנשים הרבה, או שזינתה עם אנשים הרבה חייבת על כל אחד ואחד עכ"ל, והקשה הכ"מ אמה דפסק בזינתה חייב דזהו לר' אלעזר שם בימות צ"ב ע"א, אבל לר' יוחנן פטור' בזינתה ותניא כוותי' דר"י התם, ומדוע פסק רבינו כר"א, ואף דהכ"מ והמ"ל תירצו על נכון, ואזכיר דבריהם לקמן בחידושינו בלשון רש"י ד"ה והלכה וקלקלה, עכ"ז נלע"ד ברור ונכון שהאמת יעשה דרכו דבלא"ה לק"מ, ודברי הרמב"ם ברורים דהך משנה דתלתה החיוב קרבן דידה בהלכה וקלקלה, דמבואר, אבל אי לא קלקלה פטורה מקרבן דתולה בב"ד מיירי בב"ד הגדול של ע"א, ולפיכך זינתה פטורה כדאמר התם לר"י דאתון שויתון לה פנוי אבל הרמב"ם לא מיירי בזה לענין קרבן לתלות בב"ד, ולא מיירי מב"ד הגדול, כי אם מכל ב"ד של שלשה דעלמא שיכולין להתיר האשה, ואין כאן תולה בב"ד ולכך אף בזינתה חייבת בקרבן, ובזה אפילו ר' יוחנן מודה כיון דאין כאן ב"ד הגדול, והיינו דכתב הרמב"ם דין זה דזינתה בפ"ה מה"ל שגגות דשם לא מיירי הרמב"ם מהוריית ב"ד הגדול לענין קרבן, כי אם מסתם שגגה ע"פ עצמה או ע"פ סתם ב"ד של שלשה, ובפי"ד מהל' שגגות דין ג' אשר שם מיירי מענייני הקרבנות ע"י ב"ד הגדול שם ביארו לדין זה בפנים אחרות על פי מסקנת הסוגיא דיבמות ריש דף צ"ב ע"א יעוש"ה, וזהו מופת גדול לדברינו ודוק.

והלכה וקלקלה חייבת בקרבן שלא התירוה אלא לינשא לכאורה קשיא לי כיון דדייק הש"ס מהך מתני' דבעינן שיאמרו מותרים אתם לעשות דוקא, וכפרש"י מדקתני הורו לה ב"ד להנשא, ולא קתני התירוה ב"ד ש"מ דלא נגמרה הוראתם עד שיאמרו מותרים אתם לעשות עכ"ל, א"כ מאי האי דתליא המשנה חיוב דידה בקלקלה, הא אף אי לא קלקלה, דין הוא שתתחייב, כיון דלא התירוה באמירת מותר אתה לעשות ולמדתי ליישב זה על פי לשון תוספת הרא"ש למכילתן וז"ל שלא התירוה ב"ד אלא לינשא, דקדק רש"י ז"ל מדקתני הורוה ב"ד לינשא, ולא קתני התירוה ב"ד ש"מ דלא נגמר הוראתם עד שיאמרו מותרים אתם לעשות, והקשה הרמ"ה דמה לי הורוה, ומה לי התירוה אידי ואידי חד הוא, דהא ר' דימי מנהרדעא דהוא מרא דשמעתא במותרים אתם לעשות סגי לי', ועוד הא קתני בהדיא שלא התירוה אלא לינשא, אלמא לענין נישואין בהתירוה לינשא סגי לי', ונרא' לי ליישב לשון רש"י ז"ל מדקתני ברישא הורוה בית דין להנשא ולא קתני התירוה ב"ד כדקתני בסיפא ש"מ שבכל מקום שהוצרכה הוראתם הוי כי"ק עד שיורו לעשות, ולהכי תנא ברישא הורו ב"ד ובסיפא התירוה שיורו להנשא, לאשמועינן דכל הנראה [הוראה, כצ"ל לענ"ד] מותר לעשותה עכ"ל הרא"ש, נקטינן מדבריו דלענין לינש' בהורוה לינשא, סגי, דזה חשוב לענין לינשא כאלו אמרו לה להדיא מותר אתה לינשא וכדאמרו בסיפא שלא התירוה אלא לינשא, ודוקא לענין מה שקלקלה לא נגמרה הוראתם בזה והארכתי קצת בביאור דבר זה, אף דנראה פשוט כדי להטעימך צוף נופת דבש וחלב תחת לשונו הזהב של רבינו מהרש"א בזה בלשון רש"י בד"ה חייבת בקרבן שקיצר קצת במובן ומעתה בין תבין, שכיון גם הוא להזהר מקושיו' הרמ"ה וקושייתי שזכרתי, ורמז בלשונו הצח בקצרה כדברי תוספת הרא"ש הנ"ל, דלענין לינשא בהורוה לינשא הוי כאלו אמרו לה מותר אתה לעשות ודוק היטיב.

ואכא דאמרי כו' שוגג על פיהם הוא דפטור כו' וכתבו התוס' ואין להקשות דלא ליתני כי אם על פיהם וממילא משמע דוקא על פיהם, דשמא ה"א נתחלף לו, להכי תנא שוגג, למימר באיזה שוגג, דוקא על פיהם עכ"ל, וראיתי להב"ש שעמד ג"כ בקושייתם, וז"ל, תימא לפ"ז הדק"ל, וניתני ועשה על פיהם שוגג ל"ל, דמהיכי תיתי אדעתן לומר שיהא פטור אם נתחלף לו חלב בשומן ואכלו, שהרי על פיהם משמע על פיהם ממש עכ"ל, והניח בתימה, לפי שדרך שלילה הסיר הוא בדבריו תירוץ התוס' שזכרנו, ונלע"ד דעכ"ז לק"מ, דה"א כקושיית הש"ס דבסמוך, דלא מיקרי שב מידיעתו, דהא כיון דאלו ידע נמי דחלב הוא הוי אכלו, ולכך ס"ד דפטור, וקמ"ל משנתינו, דשוגג על פיהם הוא דפטור דוקא, אבל בכה"ג דנתחלף לו חלב בשומן שפיר חייב, וכתירוץ הש"ס, דמיקרי שב מידיעתו, דכיון דכי מתיידע להו לבית דין וכו' וק"ל.

בפלוגתא כו' רב אמר פטור ור"י אמר חייב כו' אמר רבא ומודה רב כו' כן הוא גירסת כל ספרי הש"ס שלפנינו, אבל בילקוט שמעוני פ' שלח לך רמז תשמ"ח דף רכ"ז עמוד ג' (בדפוס פפ"ד) הגירסא בהיפוך, רב אמר חייב, ור"י אמר פטור, אמר רבא ומודה ר"י שאין משלים לרוב צבור כו' עכ"ל הילקוט, ועיין בסמוך ודוק.

בפלוגתא כו' רב אמר פטור ור"י אמר חייב, הרמב"ם פי"ג מה"ל שגגות הלכה ה' פסק כר"י וז"ל שם, וכן אם לא ידע שטעו, ונתכוין לאכול שומן ואכל חלב הקיבה שהתירוהו, והוא לא ידע שהוא חלב קיבה ה"ז חייב, משום שאכילתא מפני שגגתו, לא מפני ההוראה, ואינו מצטרף למנין השוגגים על פיהם, שנאמר לכל העם בשגגה, עד שתהי' שגגה אחת לכל, עכ"ל, וכתב הכ"מ דפסק כר"י, ומ"ש דאינו מצטרף למנין השוגגים, פשוט הוא דאמרינן בגמרא דאפילו רב מודה בהא, עד כאן לשונו, והקשה בעל חפץ ה' כיון דפסק רבינו כר' יוחנן דבנתחלף לו חלב בשומן חייב קרבן, איך כתב שאינו מצטרף למנין השוגגין, ופשיטא הוא דאם חייב שאינו יכול להצטרף למנין השוגגים לפטורא, ועד כאן לא הוצרך רבא להשמיענו דבר זה, אלא לרב דס"ל דפטור, אפ"ה מודה רב דלא מצטרף למנין השוגגים, דס"ד מדקפטר לי', ליצטרף נמי למנין השוגגים, קמ"ל מגזירת הכתוב דבשגגה, כיון דאינו בשגגה אחת לא מצטרף, אבל לר"י דחייב, איך יצוייר שיצטרף להשוגגי' לפטור וה"ל הרמב"ם מזכה שטרא לבי תרי דתפס דברי רב ור"י, ובאמת ק' נפלאה מאוד היא ויעו"ש שנדחק בישובו, ואין דבריו מובנים לי היטיב ומצוה ליישב תמי' רבתי הזאת להרמב"ם.

ונלע"ד ליישב בדרך אמת נכון מאוד, דהנה הקשה עוד החפ"ה לר"י דבכה"ג דנתחלף לו חלב בשומן חייב, א"כ ל"ל קרא דבשגגה למעט עד שיהיו כולן בשגגה אחת וזולת זה לא ליצטרף, הא בלא"ה לא שייך צירף כיון דחייב, וא"כ מדאיצטריך בשגגה לוכח לי' ר"י דפטור, ותירץ החפ"ה דאיכא למימר דמצטרף הגם דמייתי אשמו, עכ"ז להא מילתא מיהא דמצטרף לרוב צבור מצטרף, אי לא הוי אמר קרא לכל העם בשגגה, לזה הוצרך הכתוב לומר דלא יצטרף כלל, ומינה מדאמר קרא דלא יצטרף ש"מ דמייתי קרבן על חטאתו לר' יוחנן, אי נמי איפשר דמהכא נפקא לי' לר' יוחנן דחייב מדלא מצטרף לרוב צבור, ועכ"פ אצטרך לאשמועינן לה אפילו אליבא דר' יוחנן ולזה הגם דפסק הרמב"ם ז"ל כר"י פסק להא ודוק עכ"ל, וכמה מהדוחק יש בדברים האלה כאשר יראה הרואה.

והנעל"ד בזה ליישב על נכון, דהנה לכאורה כמו שהקשה החפ"ה על הרמב"ם כה"ג קשה לי על הש"ס עצמו דאמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב צבור, וקשה מאי מודה דקאמר, דהא סוגי' דעלמא היכא דאיתמר בש"ס במשנה ובברייתא או במימרא ומודה כו' הכוונה דמודה לחבירו בעל פלוגתא דידי', וא"כ איך שייך הכא ומודה רב כו' דלמאן מודה, דלר"י הא אין כאן מקום לאשכוחי צירוף, בנדון הזה כיון דחייב קרבן לר"י, וא"כ למאן מודה רב.

לכן נלע"ד בזה לצאת בדבר חדש לשיטת הרמב"ם דעוד קשה על הרמב"ם שהביא הא דר"י בנתחלף לו חלב בשומן דחייב, דלאיזה צורך הביאו, הא פלוגתא דרב ור"י הוא רק למ"ד יחיד שעשה בהורא' ב"ד פטור וכפרש"י בד"ה רב אמר פטור דתולה בב"ד הוי ויחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, עכ"ל, ולפ"ז צ"ל שגם ר"י סבר יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, דהא לא פליגי אלא אם הוא נקרא תולה בב"ד או תולה בעצמו, וא"כ הרמב"ם, דפסק יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, לו יהי דתולה בב"ד מיקרי, הרי הוא נמי חייב, ולאיזה צורך הוצרך הרמב"ם להביא הא דר"י, ולחייבו מטעם דלא נקרא תולה בב"ד, וכעין זה הקשו הלחם משנה והמשנה למלך שם בפי"ג הלכה ה' אתחילת דברי הרמב"ם שם, וכבר ראיתי גם להבאר שבע שהרגיש בזה, ותירץ הב"ש דהרמב"ם לא מפרש כפרש"י, אלא דמפרש פלוגתייהו דרב ור"י דאיירי, שהורו ב"ד לרוב צבור שחלב מותר, וזה שנתחלף לו חלב בשומן ואכלו, הוא הי' מכלל מנין הצבור, ופליגי רב ור"י אם היא ג"כ מיקרי תולה בב"ד ופטור כמו רוב הציבור דפטורין לפי שהבית דין מביאין פר או תולה בעצמו וחייב, אבל אי לאו שרוב הצבור עשו בהוראת ב"ד, מלבד זה שנתחלף לו חלב בשומן, רק הוא בלבד, או אפילו עם מעט הצבור, לא הי' אמר רב דפטור, (דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב) וכן משמע בסמוך דפלוגתייהו מיירי בהכי, מדאמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב צבור, היינו לענין דלהוי תולה בב"ד ופטור, וא"כ שפיר פסק הרמב"ם כר"י הכא, אע"ג דפסק להא דשמואל לקמן דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב עכ"ל הבאר שבע, וכן דרך אחריו בדרך זה ממש החפ"ה (כי לא ראה ספר הב"ש וכיון אליו פעמים רבות) אלא דהחפ"ה הוסיף לבאר גם משנתינו על דרך זה, דמאי דתנן, והלך היחיד ועשה על פיהם, היינו היכא דחטאו הציבור, וכל יחיד ויחיד פטור בכלל הצבור, ונקט התנא הכי משום סיפא דקתני אם ידע אחד מהם שטעו, או תלמיד כו' דאע"פ דכל הקהל פטורים הוא חייב דזה תלה בעצמו ושגג במצוה לשמוע דברי חכמים וכדלקמן, והיינו טעמא דקתני רישא יחיד שעשה על פיהם, ולעולם אם לא עשה כי אם היחיד או מיעוט הקהל ע"פ ב"ד, דחייבים העושים, וזה לסברת ר' יוחנן (דהלכה כסתם משנה, וא"כ גם משנתינו סוברת יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב), משא"כ שמואל אולי סובר דאין הלכה

כסתם משנה בכל מקום, לא ניחא לי' לאוקמי' מתני' בהכי, ומפרש לה כפשוטה, דאתיא כמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור עכ"ל החפ"ה ויע"ש שהאריך ואני העתקתי דברי הב"ש ודבריו רק בקיצור נמרץ, והוצרך החפ"ה לפרש גם משנתינו הכי לרב ור"י, דלא תיקשי לפירושו הנ"ל, האיך מייתי הש"ס פלוגתא דרב ור"י, אהא דרבא ורמב"ה כיון ברב ור"י לפירושו, וברוב צבור מיירי, והא דרבא ורמב"ה אמשנתינו נאמר דמיירי רק ביחיד, לפיכך מפרש החפ"ה גם משנתינו על דרך זה, לקיים פירושו הזה, ולפי שדברי טעם וסברא המה העתקתים.

ובזה מיושב ק' החפ"ה והמ"ג, והב"ש שזכרנו בחידושינו לעיל במתני' שהקשו דמייתי הש"ס להא דשמואל אמשנתינו דהכא דנהי דשמואל אמרו על המשנה דלקמן דף ד' ע"ב, וכדמשמע לכאורה מפרש"י היינו דשמואל לשיטתו מוקי משנתינו כמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, אבל למאי דפירשוה רב ור"י, כפי מ"ש החפ"ה שייך מימרא זאת גם אמשנתינו וזה ברור ודוק.

ומעתה נתיישב הכל דכיון דפלוגתא דרב ור"י מיירי בהורו ב"ד לרוב צבור, וזה שנתחלף לו חלב בשומן ואכלו הוא מצבור הזה, אלא שמבלעדו ג"כ איכא רוב צבור ובהא הוא דקאמר רב דוקא דפטור, דבכלל עמהן, משא"כ היכא דדוקא הוא משלים לעשות רוב הצבור ע"י צירוף דידי' עמהן בזה מודה רב שאינו משלים לרוב ציבור, אלא הייב, כמו אלו הי' הוא לבדו, א"כ ה"ה לר"י מוקמינן קרא דבשגגה לענין כזה, והיינו דלר"י, אפילו אם מבלעדו איכא רוב צבור, מוקי ר"י לקרא דבשגגה שאינו מצטרף עמהן, להיות פטור כמוהם, משום דאינו שגגה אחת לכולם, ורק בזה הוא דפליג רב עלי' וס"ל, כיון דבלאו דידי', איכא בלא"ה רוב צבור הפטורין, גם הוא נגרר אחריהן, ומוקי לקרא דבשגגה שיהי' שגגה אחת לכולם, רק להיכא שהוא ישלים, לעשות רוב הצבור ע"י צירוף דידי', בזה קפיד קרא וממעט מבשגגה, ור"י עדיפא מיני' קאמר דאף דזולתו איכא כבר רוב צבור, ממעט קרא דבשגגה שלא יצטרף עמהם, ומבואר מזה דאף לר"י מורה קרא דבשגגה אבכה"ג, וא"כ שפיר אמר רבא ומודה רב כו' ר"ל דבכה"ג שיהי' ע"י צירוף דידי' רוב ציבור, בזה מודה רב לר"י שלא יצטרף דכמו דמוקי ר"י לקרא דבשגגה להיכא דאיכא רוב ציבור, אפילו בלאו דידי' שלא יהי' מצטרף ונגרר בכלל השוגגים, כה"ג מוקי לי' רב להיכא שהוא ישלים לעשות רוב הצבור ע"י צירוף דידי' שלא יצטרף, לפי שאינו שגגה אחת, ושפיר קאמר מודה רב כו' דלר"י מודה, ומתורץ קושייתי על לישנא דרבא, וגם קו' החפ"ה על הרמב"ם, וזה דבר ברור ונכון באין גמגום ודוק היטיב.

ולפ"ז סוגיין מכרחת כפירוש הב"ש והחפ"ה, דלרב ור"י יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, וכמבואר דזולת זה לא יתורץ מה שהקשיתי בלשון רבא דאמר מודה רב כו' דלמאן מודה וכנ"ל, ולכן אף שראיתי בירושלמי דפרקין הלכה א' ובפני משה שם ד"ה חבריא כו' וכן בהלכה ב' שם בד"ה הפריש, שביאר הפ"מ דלהירושלמי ס"ל לר"י יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור לא נחוש לזה, דסוף סוף סוגיין דבבלי מוכיחה אליבי' דחייב, וכזה אשכחנא פעמים רבות אין מספר דסותר הש"ס בבלי דידן עם התלמוד ירושלמי אליבא דחד תנא, או אמורא, וכתבו נושאי כלי הירושלמי בעל קרבן העדה, והפ"מ, דהוי כאמוראי אליבא דאותו תנא או אמורא ואיך שיהי' לא נזוז מדרכינו כי יש לו ענף שרש ויסוד בסוגיין וכאמור.

סוף דבר הכל נשמע, דגם ר' יוחנן דריש לקרא דבשגגה לענין שלא יהי' מצטרף ונגרר אחרי רוב הציבור דאיכ' מבלעדו, וא"כ מיושב הרמב"ם הדק היטיב שכתב לדר' יוחנן, וכתב נמי דאינו מצטרף למנין השוגגים על פיהם מקרא דבשגגה דאין כוונתו לפ"ז כמ"ש הכ"מ להא דרב אלא כוונתו למאי דאמרנו, שאינו מצטרף אפילו היכא דאיכא רוב ציבור שוגגים בלאו דידי', דבזה פליג ר"י על רב, והיינו שדקדק הרמב"ם בלשונו הצח והטהור לומר דאינו מצטרף למנין השוגגים, ר"ל למנין רוב ציבור שוגגים דאיכא מבלעדי הוא, ולפיכך שינה הרמב"ם מלשון רבא דאמר שאינו משלים לרוב ציבור, דזה לא היה צריך רבנו לאמרו דסברת רב היא זאת וכקו' החפ"ה, אבל נקט למנין השוגגים, כוונתו דאיכא כבר מנין רוב ציבור וכסברת ר' יוחנן שפירשנו, וזה דבר נחמד כפתור ופרח, עד שאני תמה על החפ"ה, כיון דנחית לפרושי פלוגתא דרב ור"י כמו שזכרנו לו, מדוע לא נחית גם בישוב הרמב"ם לזה, כמו שביארנו על פי דבריו האמורים.

וראיה ברורה מצאתי לדברינו אלה בכוונת הרמב"ם מלשון הרמב"ם שם פי"ג באותה ההלכה ה' בתחלת דבריו, שכתב רבינו, כיצד הורו בית דין לאכול חלב הקיבה כולו, וידע אחד מן קהל שטעו כו' ואכלו כו' ה"ז האוכל חייב חטאת כו' ואינו מצטרף למנין השוגגים על פיהם עכ"ל, הרי דנקט בזה למנין השוגגים, ומיד תוך כדי דבור, שינה לשונו ואמר, בד"א כשהי' זה שידע שטעו חכם כו' אבל אם הי' ע"ה ה"ז פטור שאין ידיעתו באיסורן ידיעה וודאית, ומצטרף לכלל השוגגים על פיהם עכ"ל, הרי דפתח במצטרף למנין השוגגים, וסיים, במצטרף לכלל השוגגים, אלא הוא הדבר אשר דברתי, דברישא דמילתא, שידע שטעה, ולא תלה אכילתו החלב בהוראתן, רק במצוה לשמוע דברי חכמים אע"פ שטעו, בזה הי' שגגתו, וא"כ נתמעט מקרא דבשגגה ששגגתו אינה בשגגה אחת עם רוב הציבור, שהן הי' שגגתן בסמיכתן על הוראתן ממש, בזה אמר דאפילו איכא רוב מנין מבלעדי הוא, אינו מצטרף למנין השוגגים, אבל בסיפא דע"ה הוא ואין ידיעתו באיסורין ידיעה וודאית, דמקרי שגגתו שגגה אחת כשארי השוגגין, בזה אמר ומצטרף לכלל השוגגין על פיהם ר"ל לעשות רוב ע"י שנכלל הוא עמהן בתוך הכלל של המנין להעשות רוב ציבור, וכן הא דמסיים שם הרמב"ם בסוף הלכה הזאת, וכל החייב בפני עצמו אינו מצטרף לרוב השוגגים עכ"ל ג"כ כוונתו הכי, דכשחיוב שגגתו הוא בפני עצמו, ר"ל שאינו באופן אחד עם שגגת הציבור, אינו מצטרף לרוב השוגגים דאיכא כבר זולתו, ומכ"ש ואצ"ל שלא ישלים לעשות רוב, ועיין עוד בחידושינו לקמן בעמוד ב' בד"ה סד"א הני מילי כו' ובד"ה תנא משנה יתירא, ובד"ה א"ל אביי כו', וגם שם תמצא, עוד ראיות ברורות מלשון הרמב"ם, שכוונתו לפרש משנתינו על הדרך שכתבנו לעיל בשם הב"ש והחפ"ה, אשר על דבריהם אנו נשענים בזה, באופן שכמעט נראין כל הדברים האלה מוכרחים בכוונת הרמב"ם, ואין ספק אצלי שכיוונתי האמת בזה, בלשון רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל, ולפיכך הארכתי קצת ללבן ולברר הדברים כשמלה באר היטיב, למען דעת כל עם ה', שמשה אמת, ותורתו אמת, וה' אלקים אמת, יעשה עמנו רוממות, ויצילנו משגיאות.

מיתיבי מעם הארץ בעשותה פרט למומר, וכתב בתוס' הרא"ש תימה תיפוק לי' משום דזבח רשעים תועבה, וי"ל דמיירי אחר שעשה תשובה עכ"ל, וכ"כ התוס' בחולין דף ה' ע"ב בד"ה אינו שב מידיעתו כו' והאריכו קצת יותר בלשונם בתירוצם, וז"ל, וי"ל דאיצטריך להיכא דתזר בתשובה אחרי כן, ובשעה שאכל לא הי' שב מידיעתו עכ"ל. והקשה הב"ש דאכתי תיקשי להו כקושייתם הזאת על הברייתא דמייתי התם בחולין דף ה' ע"א מכם ולא כולכם להוציא את המומר שאין מקבלין ממנו קרבן עולה, ומאי יתרצו התוס' בזה, מה צריך למעט הא בלא"ה זבח רשעים תועבה, ובפרט לפמ"ש רש"י להדיא הטעם דאין מקבלין ממנו עולה, משום דכתיב זבח רשעים תועבה, א"כ ל"ל קרא דמכם למעטו, דבשלמא לפרש"י י"ל דמעיקרא ל"ק מ' התוס' הזאת, לרש"י לשיטתו שפירש שם בחולין, הא דהשב מידיעתו מביא קרבן כו' דהיינו הפורש מתחילה ונבדל, ואינו עובר אם הי' יודע שהוא אסור, וא"כ ל"ק מ' תוס' הנ"ל (ואני המחבר מצאתי דמות ראי' וסייעתא רבתי לפרש"י הזה מלשון התו"כ פ' ויקרא בדיבורא דחטאת פרק ט' פרשה ז' הלכה ז', דקתני התם בהא דר' שמעון בן יוסי, היושב לו מדיעתו חייב על שגגתו, יצא מומר שאין יושב לו מדיעתו, וזה כפרש"י שיושב ואינו עושה החטא מעיקרא, ראיתי שוב להק"א שם מסייע לרש"י מזה והנאני), משא"כ להתוס' שם בחולין, אשר זכרנו שפירשו להא דהשב מידיעתו אחרי שעבר חוזר בתשובה, א"כ קשה, ויעוש"ה, וגם בחידושיו לחולין, עכ"ד הבאר שבע, וראיתי למהר"מ לובלין בחולין שם על דברי התוס' הנ"ל שכתב דבברייתא דמכם להוציא את המומר צ"ל נמי כתירוץ תוס' הנ"ל, שכתב דבברייתא דמכם להוציא את המומר צ"ל נמי כתירץ תוס' הנ"ל ולא ירדתי לסוף דעתו, דמלבד דקשה לפ"ז דה"ל להתוס' שם להקדים דבריהם, אהך ברייתא הנזכרת שם בסוגיא מקודם, אלא דלבר מן דין אני תמה דבהך ברייתא, לא שייך תירוץ התוס', דבשלמא בחטאת שבא על חטא ידוע, א"כ כיון דבשעה שחטא לא הי' שב מידיעתו לפי התוס', שפיר אין מקבלין ממנו, אף שאח"כ עשה תשובה, משא"כ בעולה דדורן בעלמא הוא, ואינו בא אחטא ידוע, א"כ אחרי שעשה תשובה, אמאי לא נקבל ממנו, דהא אינו מביא קרבן אלשעבר, ואמאי לא אזלינן בתר עכשיו, אע"כ ברייתא דמכם להוציא את המומר, בדלא שב עדיין מיירי, וא"כ ק' תוס' במ"ע, תיפוק לי' דזבח רשעים תועבה, ולפענ"ד שלזה כיון מהרש"א שם בחולין במהדורא בתרא, שכתב דבהך ברייתא הקושיא דתוס' במ"ע, כיון דמיירי דעדיין הוא מומר, ולא פי' מהרש"א כוונתו מאין יצא לו דמיירי הברייתא דעדיין הוא מומר, ולפמ"ש יובנו דבריו וכדכתיבנא, ומ"ש מהרש"א שם, דס"ד כיון דעולה דורן הוא, אף בעודו מומר, נקבל, נלע"ד דחוק מאוד, דסוף סוף זבח רשעים הוא, וקרא דזבח רשעים תועבה הכל משמע בין חטאת ובין עולה, ואדרבה לדעתי מסברא איפכא מסתברא, דחטאת טפי אית לן לקבל, כדי שיחזור בתשובה, כיון דבא לכפרה, משא"כ עולה דדורן הוא, וודאי דאין חפץ לה' בדורן הרשע המכעיסו על פניו גם להל"מ פ"ג מה"ל שגגות הלכה ז' ראיתי שעמד על ק' הזאת בהך ברייתא דחולין אחרי שהאריך בה הרבה מאוד, וכתב שם דאין לתרץ זבח רשעים לא שייך אלא בחטאת דלכפרה אתי לחטאו, והוא עדיין עומד ברשעו, אבל בעולה לא שייך (וכתירוץ מהדורא בתרא הנ"ל) דז"א דמדברי הצריכותא דעביד הגמרא משמע דיותר שייך זבח רשעים גבי עולה שהוא דורן מלגבי חטאת וכדמשמע מדברי רש"י שם עכ"ל המ"ל, וכוונתו לפרש"י שם בד"ה דלאו חיובא ולאו אורח ארעא לקיבולי דורן מיני' דזבח רשעים תועבה עכ"ל רש"י, ותיתי לי', שטרם שמתי עיוני בדברי המ"ל כוונתי מדעתי לכל דבריו בזה.

ולחומר הנושא ראיתי כי טוב להעתיק הנה, מ"ש ליישב בזה בחיבורי טהרת חולין, וז"ל שם: הנה מקום הניח לי בזה המ"ל ליישב דבר זה על פי דברי עצמו שם, כי מקמי הכי שם כתב המ"ל ליישב ק' תוס' הזאת בפשיטות על פי סוגיא דהוריות לקמן דף י"א ע"א דמייתי ברייתא הנ"ל דמכם פרט למומר כו' ומסיק מאי ביניהו, אמר ר"ה מומר לאכול חלב ואכל דם א"ב, ופריך והאמר רבא דלכ"ע לא הוי מומר לדם, ומשני דמומר לאכול חלב לתיאבון ונתחלף לו חלב בשומן א"ב, דלת"ק כיון במזיד אכל מומר הוא ואין מקבלין ממנו, ולר"ש לתיאבון לא הוי מומר, והוכיח הלח"מ פ"ב מה"ל שגגות הלכה ב' דס"ל להרמב"ם, דלר"ה אף מומר לאכול חלב לתיאבון אין מקבלין ממנו לר"ש כיון דלא שב הוא מידיעתו, ודלא כרבא, וא"כ לק"מ ק' התוס', דאצטרך קרא משום מומר לתיאבון, דבלתיאבון לא מיקרי זבח רשעים, וקמ"ל דאפ"ה אין מקבלין ממנו, והתוס' שהקשו קושייתם, הם ס"ל דר"ה אין חולק בזה על רבא וס"ל נמי אליבא דר"ש דממומר לתיאבון מקבלין, וא"כ ע"כ מיירי רשב"י מלהכעיס, והקשו התוס' שפיר, תיפוק לי' דזבח רשעים הוא, אבל להרמב"ם לשיטתו עכ"פ לק"מ ק' תוס' דס"ל דברייתא דמעם הארץ אף בלתיאבון מיירי עכ"ל המ"ל יעוש"ה, ולפ"ז עכ"פ הרווחנו דבברייתא דמכם ולא מן המומר אף להתוס' מיירי בלתיאבון דלאו זבח רשעים הוא, ואצטרך קרא למיעוטי דאפ"ה אין מקבלין ממנו, ומש"ה לא הקשו תוס' אהך ברייתא, כי נראה להם דבפשיטות לק"מ וכדאמרן, ורק בהך ברייתא דמעם הארץ לרשב"י שפיר הקשו וכמ"ש המ"ל בדעתם וזה ברור ונכון, ותמה אני על המ"ל שלא ירד ליישב גם קושייתו הנ"ל על התוס' ע"פ דרכו הזה, שהרי פיו המדבר כן בעצמו, והנלע"ד כתבתי ודו"ק.

ועפ"ז ישבתי בחיבורי שם ק' המג"א בסי' ל"ט ס"ק ג' לדעת הרמב"ם וסייעתן, הסוברים דבמומר להכעיס אפילו לעבירה אחת הוי כמומר לכה"ת כולה, א"כ למה טרח הש"ס בחולין ה' ע"א שם בברייתא הנ"ל דקתני חוץ מן המומר ומנסך את היין, האי מומר היכי דמי כו' ה"ל לאוקמי במומר להכעיס לעבירה אחת, ומפאת קושי' הזאת דחה המג"א דעת הרמב"ם וסייעתו, והסכים להרשב"א וסייעתו, דמומר להכעיס לעבירה אחת, לא הוי מומר לכה"ת כולה ועוש"ה, ולדרכינו יובן דלק"מ ק' המג"א לשיטת הרמב"ם דאי מומר דסיפא במומר להכעיס איירי, תו קשו' ק' תוס' הנ"ל, דאיך קאמרה הברייתא, מכאן אמרו כו' דמשמע דמקרא דמכם אנו למידין למעט מומר דסיפא דיהי' מיירי בלהכעיס, והא מזבח רשעים תועבה אימעט, ובזה לא שייך תירוץ התו', כיון דבעולה מיירי דדורן הוא, וכמ"ש המשנה למלך ז"ל, א"ו לא מיירי הברייתא ממומר להכעיס בהך בבא, וא"כ שפיר פריך הש"ס האי מומר היכי דמי כו' והדברים ברורים למבין ודו"ק.

ודע דאע"ג דהמג"א ז"ל מיסתם סתם לה לקושייתא דידי' בלשונו הנ"ל, עכ"ז ע"כ כוונתו בקושייתו על הסוגיא דאיתאמרה אהך ברייתא דמכם להוציא המומר כו' אבל אין לפרש כוונת קושייתו אסוגיא דעל הברייתא הקודמת שם, הכל שוחטין כו' ואפילו ישראל מומר כו' וכמו שהבין בדעתו בעל פרי מגדים בי"ד סימן ב' בחלק שפתי דעת סס"ק ב' (ואז לא יספיק תרוצי לק' מג"א הנ"ל), דזה אינו ואי איפשר לאמרו, דזרי להרמב"ם וסיעתו שחיטתו נבילה, וכותי גמור הוא, בלהכעיס לעבירה אחת, וא"כ ליכא לפרושי ברייתא דהכל שוחטין בהכי, דא"כ אפילו עומד על גביו נמי לא מזגי, וכמו שהקשה הרשב"א בחידושיו הנוגעים להסוגיא דידן, תמצאם בחידושי חולין בחיבורי הנ"ל, וקחנו משם, וכאן אין מקום להאריך בזה וכתבתי הנה רק פרפרת הזה איידי דזוטר וחביב בעיני.

השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו כו' גם הת"ק אינו חולק בזה וכמבואר מפרש"י בד"ה רשב"י אומר כו' דפליגי רק במילתא אחריתי דאיכא ביניהו, והיינו דפריך הכא, וביומא דף פ' ע"א בפשיטות מהא דר"ש, ועיין במשנה למלך פ"ב מה"ל שגגות הלכה ב', ובשיח יצחק ליומא שם, ומיהו הכא בסוגיין בלא"ה פריך שפיר לר"י לשיטתו, דהא בשבת דף ס"ט ע"א מבואר בש"ס דר' יוחנן מוקי להאי קרא לכדר"ש להשב מידיעתו וא"כ לחנם טרחו בזה המחברים החפ"ה והמ"ג שהאריכו הרבה ליישב מה שהקשו אקושיית הש"ס דפריך לר"י, ולא משני, דר"י כת"ק ס"ל, ונעלם מהם הסוגיא דשבת הנ"ל דר"י כר' ס"ל וא"כ אף אם לו יהי' דת"ק פליג גם בזה אר"ש עכ"ז כל האריכות בזה אך למותר.

אמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב ציבור כו' וכתבו התו' צ"ע אם רוב ציבור עשו בזה הענין שנתחלף להן, והוי כולן בשגגה אחת אי מחייב בית דין עכ"ל, ולא ירדתי לסוף דעתם בזה, דלפענ"ד אין כאן מקום עיון כלל, דלא מבעיא לדעת

הרמב"ם שכתבתי לעיל בחידושינו בד"ה בפלוגתא כו' שכתבו הב"ש והחפ"ה בדעתו, דמפרש בין לרב ובין לר"י תרוייהו סברי יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ופלוגתייהו מיירי רק בשכבר שגגו רוב הציבור ע"פ הוראת ב"ד, וזה נתחלף לו חלב בשומן, אם גם הוא יהי' בכללם לפטור עם רוב הציבור דלרב פטור ולר"י חייב, אבל אם הוא לבדו שגג בכה"ג או אם מעוט צבור אף לרב חייב, א"כ מה"ת יעלה על הדעת, דאם רוב ציבור שגגו בענין זה שנתחלף להם חלב בשומן, שלא יהי' הבית דין חייבין, בוודאי הב"ד חייבין עבורם, ודוקא היחיד בכה"ג חייב למאי דס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, אלא אפילו לו יהי' דצ"ע של התוס' קאי לפרש"י דסברי רב ור"י יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, א"כ הוי טעמא דרב דפוטר ביחיד לפי מה דס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, (ור"י מחייב לפי שלא מיקרי תולה בב"ד) אבל בשגגו כל הציבור בכה"ג למה לא יהי' הב"ד חייבין עבורם, לרב דס"ל דבכה"ג מיקרי תולה בב"ד, ולר"י דס"ל דלא מיקרי תולה בב"ד פשיטא דב"ד פטורין, והציבור חייבין כל אחד ואחד בקרבן יחיד, שאין להן דין ציבור ששגגו בהוראת ב"ד כיון דלא תלו בב"ד, וכמבואר בהקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות ממסכת זאת, ובחיבורו, דכשיחסר תנאי אחד (מן התנאים שהתנה שם שיהי' אצל הציבור שיתחייבו הם, או הב"ד עבורם בפר העדה) אז יש להן דין היחידים, כנלע"ד נכון ודו"ק.

והנני מוסיף לבאר דאין כאן מקום לצ"ע של התוס' דאיך ס"ד לומר דבשגגו רוב הצבור בכה"ג שנתחלף להם חלב בשומן, שלא יהי' הב"ד חייבין עבורם כדין רוב ציבור ששגגו בהוראת ב"ד, דא"כ מאי קמ"ל רבא דאינו משלים לרוב ציבור ששגגו בענין אחר ממנו, עד שהוצרך לדרוש כך מקרא דבשגגה, הלא אפילו אי איכא רוב ציבור ששגגו כמותו בהחלפת חלב בשומן נמי לא מיקרי רוב ציבור ששגגו ע"פ הוראת ב"ד, והרי זה דוגמת מה דקיי"ל כל הראוי לבילה אין בילה מעכבתו, וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו, והאי אין ראוי לבילה, ופשיטא שאין משלים לרוב צבור אחר, ויותר ה"ל לרבא להשמיענו דאפילו רוב ציבור ששגגו בכה"ג אין ב"ד חייבין עליהם, שלא תטעה לומר, דוקא להיחיד פוטר רב, כדין יחיד שעשה ע"פ הוראת ב"ד דפטור לפרש"י אליבא דרב לפי שהלה בב"ד, אבל רוב ציבור ששגגו בכה"ג ב"ד מחייבי עליהן, שתלו בהוראתן, ולכך ה"ל לרבא להשמיענו, אם כן הוא, דפטורין, א"ו אין נמי דחייבין ב"ד עבורם בכה"ג, דהסברא כך נותנת, וק"ל.

ר"ש"י בד"ה לעולם אין ב"ד חייבין כו' כלומר בין למ"ד ב"ד מביאין פר, ובין למ"ד צבור מביאין כו', ולגבי יחיד דלהוי תולה בב"ד עכ"ל, והקשה הב"ש, וו"ל וקשה בעיני טובא על פירושו, חדא פשיטא, מה"ת שתחלוק שום דיעה לומר, שיהי' חילוק, לענין אימת הוי גמר הוראה, בין למ"ד ב"ד מביאין פר בין למ"ד צבור מביאין, הלא לא פגע ולא נגע ענין זה לזה, ואין לנו לבדות מלבנו מחלוקת חדש, א"כ מה הוצרך שמואל לומ' לעולם עכ"ל, והנה בזה י"ל פשוט לפמ"ש במשנתינו בשם ספר מגן גיבורים, דמשמע לכאורה מדנקט שמואל אין ב"ד חייבין כו' דסובר כמ"ד ב"ד מביאין, לזה נזהר רש"י לומר דא"א לומר כן דשמואל לכ"ע קאי, והייני מדנקט לעולם, אלא דעדיין היא גופא קשיא, ל"ל לשמואל לומר אין ב"ד חייבין, ומש"ה לומר בלשונו לעולם, לשלול זה, הל"ל בפשיטות, לא הוי גמר הוראה עד שיאמרו מותרין אתם, ועדיין ק' הב"ש במ"ע. עוד הקשה הב"ש דא"כ לא ה"ל להש"ס לקבוע דברי שמואל הכא אמשנתינו, כי אם לקמן אמשנה שבדף ד' ע"ב דשם מתניי' עיקר פלוגתא הזאת, ועוד דא"כ הל"ל סתם לעולם אין חייבין כו' ולא ה"ל להזכיר ב"ד, שהרי רש"י עצמו דקדק לקמן דף ז' ע"א בד"ה נתכפר לו כו' והא דקתני שאין ב"ד חייבין, ולא קתני שאין צבור חייבין, סתמא כר"מ דבית דין מביאין פר כו' עכ"ל, וכמעט שדבריו סותרין זא"ז, וכן קשה אמה שסיים רש"י ופירש, לעולם לא הוי גמר הוראה דליחייבו קרבן ולגבי יחיד דליהוי תולה בב"ד עכ"ל, וקשה פשיטא, ומה"ת שיהי' חילוק לענין אימת הוי גמר הוראה, לענין חיוב הב"ד או צבור בפר, או דליהוי היחיד תולה, והרי מפורש בפרקין ובירושלמי, כל הוריי' שב"ד מביאין פר, אין היחיד מביא כשבה או שעירה עכ"ל הב"ש והניח כל זה בצ"ע לפרש"י ועשה פירוש אחר בסוגי' לדברי שמואל דלא כפרש"י, וכבר יעדנו בהקדמתנו שכל מגמתינו ליישב הראשונים.

ונלע"ד להצדיק הצדיק דמעיקרא כי כנים דברי רש"י בפירושו הזה, והוא לפמ"ש כבר באורך בחידושינו במתני' לפשוט הצ"ע של התוס', ושם ביארנו דגם רש"י סובר אליבא דמשנתינו דסוברת לפירושו יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, וכדאמר שמואל לקמן על משנתינו, דהב"ד חייבין בקרבן עבור היחיד ששגה ע"פ הוראתן, שתלה בהן, ובכן נתיישבו כל קושיית הב"ש הנזכרים, דלכך נקט שמואל אין ב"ד חייבין, משום דבאמת גם עבור היחיד חייבין בקרבן, ששגה ע"פ הוראתן, ואמר שמואל דגם בזה לא נגמרה הוראתן עד שיאמרו מותר אתה, וכדי שלא תטעה בלשונו, דנקט ב"ד חייבין, דס"ל כמ"ד ב"ד מביאין פר, לפיכך נקט על לשונו לעולם, וכפרש"י שדבריו אמורים לכ"ע, בין למ"ד ב"ד בין למ"ד צבור מביאין פר, ומיושב נמי דנקבע מימרא דשמואל אמשנתינו, שגם עליה שייך מימרא זו כיון שגם בשגגת היחיד חייבין הן קרבן עבורו, וכדכתיבנא כל זה באורך במשנתינו, וגם הוצרך שמואל לינקט בדבריו בית דין עבור האי חידוש דינא דחייבין ב"ד בקרבן עבור היחיד, ולפיכך סיים רש"י, ולגבי יחיד דליהוי תולה בב"ד, ר"ל שיתחייבו הב"ד על ידו, לומר דכל הני כללי, נשמעין ומבוארין בדברי שמואל, וזה כסות עינים את כל ונוכחת למאי דכתיבנא במשנתינו, שמעתה כל דברינו שם מוכרחים מלשון רש"י להצילו מכל הני קושי' דהב"ש, ובעיקר ישוב ק' קמייתא דהב"ש מאי ס"ד דיהי' חילוק לענין אימת הוי גמר הוראה בין למ"ד ב"ד מביאין ובין למ"ד צבור מביאין עיין בסמוך בחידושינו עוד בלשון רש"י בדיבור הזה ודוק.

בא"ד כלו' בין למ"ד ב"ד מביאין פר ובין למ"ד צבור מביאין פר כו' עכ"ל כתב בספר מגן גבורים, פי' לפירושו דלא מבעיא למ"ד דב"ד מביאין דשפיר איכא לפלוגי בין גמרו הוראה ללא גמרו הוראה, דהא אמאי קא מחייבי, אהוראה, וכל שלא גמרו וודאי דלא מחייבי, אלא אפילו למ"ד ציבור מביאין דאמעשה מחייבי, וה"א אפילו לא גמרו ב"ד ההוראה, קמ"ל, עכ"ל, ובחפ"ה ראיתי בד"ה אף אנן נמי תנינא, עשה פירוש אחר בלשון רש"י הזה, וז"ל, דהא דפלוגתא דר"מ ור"י לקמן דף ד' ע"ב בהא תליא, דמר סבר לא הוי הוראה, אלא עד דאמרו להו מותרים אתם כו' ומר סבר אם הי' נושאים ונותנים בדבר, ואמרו דבר זה מותר, הוי נמי הוראה, ולזה מ"ד דהוי הוראה בהכי, לא מחייבי ב"ד לאתויי קרבן בהכי דלא עבדי מידי, וממילא כשאמר הכתוב שיביאו קרבן פשיטא דלעם הוא דקאמר הכתוב דעשו מעשה, ולמאן דסבר דלא הוי הוראה עד שיאמרו להם לעשות, סובר דקרא דקאמר שיביאו קרבן אב"ד קאי הם המביאין הקרבן, והא בהא תליא, כיון דאמרי להו בהדיא מותרים אתם לעשות אינהו מחייבי, וא"כ הייתי אומר דפלוגתייהו דר"מ ור"י בהכי תליא, לזה אמר שמואל, לעולם, ר"ל, בין למ"ד ב"ד מביאין ובין למ"ד ציבור מביאין, וכמו שפרש"י, כולהו ס"ל דלא הוי הוראה עד שיאמרו מותרין אתם כו' הלכה למעשה, ואפ"ה פליגי, מר סבר ב"ד מייתי, ומר סבר קהל מייתי, ולאו בהכי תליא פלוגתייהו עכ"ל החפ"ה, ודברי המ"ג הנ"ל מסתברין יותר קצת, והעתקתי דבריהם אלה להטעימך ישוב נכון לק' הב"ש הראשונה שזכרנו בדיבור הקודם לזה, אבל עדיין אנו צריכין גם לדברינו הנ"ל שם בכוונת רש"י כדי ליישב כל הני אינך תיובתות דמותיב הב"ש כלפי פרש"י, והבוחר יבחר.

בד"ה והלכה וקלקלה בזנות ואח"כ בא בעלה עכ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד חייבת בקרבן כו'.

בא"ד והלכה וקלקלה בזנות כו' עכ"ל, וכ' מהרש"א ז"ל לא דקדק לפרש כהלכה שבפרק האשה רבה (דף צ"ב ע"א) דאמר ר' אלעזר קלקלה זינתה, ור"י אמר אלמנה לכ"ג כו' אבל זינתה לא, מ"ט דאמרי אתון שויתיה פנוי' ותניא כוותי' דר"י כו' ע"ש עכ"ל מהרש"א ז"ל ובהורמנותי' דמרן מהרש"א ז"ל אמינא דאדרבה רש"י דקדק כהלכה, דהרמב"ם פ"ה מהל' שגגות הלכה ה' פסק נמי כר"א דאף בזינתה חייבת, והקשה עליו הכ"מ שם כק' מהרש"א על רש"י מהא דתניא כוותי' דר"י, ותירץ הכ"מ דלא איתמר להא דר"י אלא אליבא דמתני' דאמרה שאם ניסת ע"פ ב"ד פטורה מן הקרבן. אבל כיון דאסיקנא שם (דף צ"ב ע"א) מקמי הכי, דליתא למתני', אלא אע"פ שהורוה ב"ד לינשא חייבת בקרבן לר"י נמי, א"כ אין חילוק בין זינתה לנשאת לכ"ג כו' דבין בזו ובין בזו חייבת בקרבן עכ"ל הכ"מ, וכן פסק הרמב"ם פי"ב מה"ל שגגות שאין זו הוראה אלא טעות, וא"כ צדקו דברי רש"י על פי ההלכה, ואע"ג דהמשנה הזאת אינה כהלכה כדמסיק הש"ס דיבמות הנ"ל, עכ"ז ניחא לרש"י להעמיד פירושו גם במשנה כפי ההלכה הנקבעת לדידן, ותיתי לי שאחרי כותבי דבר זה ראיתי להב"ש עמד בק' מהרש"א הנ"ל ומתרץ לה הכי כדכתיבנא על פי הסוגיא הנ"ל דליתא למתני' וגם עליו אני תמה שכתב הדברים מדעתי' דנפשי' ולא רמז לדברי הרמב"ם והכ"מ המכריחין הכי.

ועי"ל באופן אחר שכנים דברי רש"י ז"ל, והוא לפמ"ש המ"ל שם ליישב דברי הרמב"ם ז"ל דסוגיא דיבמות הנ"ל בפלוגתא דר"א ור"י, אמתניתין דשם נאמרה, רק למאי דבהכרח סוברת משנה הזאת ביבמות דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור אבל למאי דפסק הרמב"ם פי"ג מה"ל שגגות, דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, א"כ לדידן אין חילוק בין זינתה לנשאת עכ"ל המ"ל, וא"כ גם לפ"ז נכונים דברי רש"י כהלכה. וכל זה כתבתי ליישב פרש"י להצילו מק' מהרש"א, להיות דברי הכ"מ והמ"ל שניהם כאחד היטיבו את אשר דיברו באמרם דסוגיא דיבמות הנ"ל אזלת רק כפי שטחת המשנה שם שאינה כהלכה, אבל בעיקר ישוב דברי הרמב"ם ז"ל הנראה בכוונתו כבר פרשתי שיחתי לעיל בחידושינו בד"ה הורו ב"ד להנשא כו' יעוש"ה ותראה, דעכ"ז שדברי הכ"מ והמ"ל כנים ואמתיים, בכוונת הרמב"ם נראין דברי יותר מדבריהם.

ומידי דברי בסוגיא דיבמות דאתאן עלה, אזכיר הנלע"ד לפשוט ספיקו של המ"ל פ"ה מה"ל שגגות שם הלכה ה' שנסתפק בהא דאמרי' לר' יוחנן דהלכה וקלקלה, היינו דוקא באלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט אם מאי דנקט חלוצה הוי אשגרת לישנא, או דילמא דס"ל דאפילו באיסורין זרבנן חייבת בקרבן, משום דכל טענתה היא אתון שויתן לה פנוי', וכיון דאיכא מיהו אפילו איסורא דרבנן אזדה לה טענתה, ומ"מ כבר הוכחנו מכמה מקומות דשונה התנא לפעמים חלוצה ואין הדין כן בחלוצה עכ"ל המ"ל, ולפענ"ד יש לפשוט זה, מדברי הראב"ד בהשגות פ"א מה"ל אישות הלכה ד' דפסק הרמב"ם דכל הבועל אשה (פנוי') לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה, לפי שבעל קדשה, והראב"ד השיגו, דאין קדשה אלא במזומנת והיא מופקרת לכל אדם, אבל המייחדת עצמה לאיש אחד, אין בה לא מלקות ולא איסור לאו כו' עכ"ל, ומשמע מדבריו דמלקו' ולאו ליכא, אבל איסור דרבנן מיהת הוי, וכן נראין דברי ה"ה שם בכוונת הראב"ד דדוקא איסור תורה ליכא אבל איסור דרבנן מיהת איכא, והשתא אס"ד דאף בקלקלה באיסור דרבנן חייבת בקרבן, מאי האי דאמר הש"ס, ומ"ד אלמנה לכ"ג כו' אבל זינתה לא דאמרי אתון שויתה פנוי', ולא עברה כלום, וקשה הא סוף סוף עברה אדרבנן דגם בפנוי' איכא איסור דרבנן מיהת, א"ו בקלקלה בדרבנן פטורה מקרבן, ודוקא בדאוריי' חייבת.

אמנם לשיטת הרמב"ם דס"ל בבא אפנוי' לשם זנות לוקה משום לא תהי' קדשה, והוי דאורייתא וודאי דקשיא לי' סוגיא הנ"ל איך קאמר הש"ס דלמ"ד אלמנה לכ"ג כו' אבל זינתה פטורה דאמרי אתון שויתה פנוי', וקשה מה בכך סוף סוף קלקלה בדאורייתא במה שלא התירו לה הב"ד, שהרי לא התירוה אלא להנשא, ולא לזנות דאיכא לאו גמור, וא"כ תתחייב בקרבן, וי"ל ודו"ק. ועיין ברמב"ם פ"ב מהל' נערה בתולה הלכה י"ו ובהשגות שם ובדברי הכ"מ שם ודו"ק.

ע"ב גמרא סד"א הני מילי גמיר וסביר אבל גמיר ולא סביר לא כו' וכתב הרמב"ם פי"ג מה"ל שגגות הלכה ה', וז"ל כיצד הורו ב"ד לאכול חלב הקיבה כולו, וידע אחד מהן מן הקהל שטעו ושחלב מן הקיבה אסור, ואכלו מפני הוראתן שהי' עולה על דעתו שמצוה לשמוע מב"ד אע"פ שהם טועים, ה"ז האוכל חייב חטאת קבועה על אכילתו כו' בד"א כשהי' זה שידע שטעו, חכם או תלמיד שהגיע להוראה, אבל אם הי' עם הארץ ה"ז פטור שאין ידיעתו באיסורין ידיעה וודאית כו' עכ"ל, וכתב הלח"מ בד"ה חכם או תלמיד שהגיע להוראה, בגמרא אמרו שם דאפילו גמיר ולא סביר, סביר ולא גמיר, ואולי לזה קרא רבינו הגיע להוראה, כלומר דאינו יכול להורות במוחלט, מ"מ קרוב להוראה הוא, ומ"מ סתם הדברים והי' לו לבאר עכ"ל הלח"מ, ולא ידעתי מה הי' לו, ומה הי' לרבינו הגדול הרמב"ם לבאר יותר, הלא מיד תוך כדי דיבור כתב, אבל הי' עם הארץ ה"ז פטור, וממילא נשמע דדוקא בע"ה פטור, אבל כל דגמיר, ולא סביר, או סביר ולא גמיר הלא זה לא יהי' בכלל עם הארץ, וא"כ לא הי' צריך רבינו לבאר יותר, כי סמך לו אסיפא, וזה פשוט. ואולם יש לי דקדוק אחר על הרמב"ם, אשר דרכו תמיד, כנודע להרגילים בספרו היד החזקה, לאחוז לשון המשנה כהוייתה, אם אינו מוכרח לשנותו לאיזה טעם וסיבה, שרוצה להראות בשנותו את טעמה, וא"כ טעמא בעי מדוע שינה רבינו בזה לכתוב, וידע אחד מהן מהקהל שטעו כו', ובמשנתינו תנן, וידע אחד מהן שטעו, וקאי אאחד מן הב"ד כפרש"י שם, וכדמוכחת גם סוגיין הכא, וכמ"ש רבינו בעצמו בפרק זה הלכה א', ידע אחד מן הסנהדרין כו' ויעו"ש בכ"מ ד"ה ידע אחד כו' ודוק היטיב, דאם היות, דלפמ"ש לעיל בחידושינו בד"ה בפלוגתא כו' יעוש"ה דלהרמב"ם מפורשת משנתינו שהורו ב"ד לרוב ציבור, וכמו שביארנו שם בארוכה בשם הב"ש והחפ"ה, וא"כ היה איפשר לפרש, וידע אחד מהן דקתני משנתינו, אאחד מהן מן הציבור, אבל סוגיין לא משמע הכי, מדאמרינן סד"א הני מילי גמיר וסביר כו' ואי אאחד מהן מן הקהל קאי, איך יהי' ס"ד דמיירי דוקא בגמיר וסביר, דבשלמא אי אאחד מהן מן הב"ד קאי וכפרש"י א"ש, דצריכין להיות כל הסנהדרין גדולה מופלאים גמורים וסבורים, אבל אי אאחד מן העם קאי, איך יעלה על הדעת לפרש דוקא בגמיר וסביר, ואולם י"ל דשפיר ס"ד הכי, דה"א אם אינו גמיר וסביר, אין ידיעתו ידיעה וודאית באיסורין (וכדסיים רבנו השתא על עם הארץ, כך הוי ס"ד לפרש המשנה דבעי דוקא גמיר וסביר דבלא"ה, אין ידיעתו וודאית באיסורין, דשמא טועה בסברא) וקמ"ל משנה יתירה, דאפילו לא גמיר וסביר, אלא גמיר או סביר, נמי סגי, זהו הנלע"ד להטעים דברי רבינו בזה, וא"כ לעולם י"ל דרבינו מפרש לשון משנתינו וידע אחד מהן, אאחד מן העם, וזהו ששינה לכתוב וידע אחד מן הקהל וק"ל.

ואם כנים אנחנו בזה אז גם מלשון הרמב"ם בזה, איכא הוכחה וסייעתא רבא

למה שהעליתי בכוונתו לעיל בחידושינו ד"ה בפלוגתא דמפרש רבינו משנתינו בהורו לרוב צבור, ולפיכך מפרש רבינו וידע אחד מהן, אאחד מן הצבור, ואם כי בלשון הרמב"ם בפירוש המשנה לא משמע הכי, עכ"ז להיות לשונו בחיבורו מכריח כך מכל הלין ראיות שזכרתי כבר, ושאזכיר עוד בסמוך אי"ה בדיבורים הבאים, א"כ לא נזוז מזה, ולא ניחוש למה שיהי' סתירה מפירושו לחיבורו, כי פעמים רבות אין מספר מצינו דחזר בו רבינו בחיבורו מפירושו, ועיין עוד בסמוך הוכחה ברורה לפרש משנתינו הכי כדבריו בחיבורו.

תנא משנה יתירא דאפילו גמיר ולא סביר, וכתבו התוס' תימא דלא ליתני במתני' כי אם תלמיד שאינו ראוי להוראה, וכ"ת דא"כ הוי משמע דלא גמיר ולא סביר דהא מרישא ידעינן דקתני ועשה יחיד על פיהם דפטור, וי"ל דקמ"ל דאפילו גמיר וסביר הוי שוגג, דטעה בדבר מצוה לשמוע דברי חכמי' וחייב, דלא תימא מזיד הוא עכ"ל ותמיהני, כי איך שייך לתרץ ולומר דלכך תנא המשנה יתירא, לאורויי, דאפילו גמיר וסביר הוי שוגג דטעה בדבר מצוה לשמוע דברי חכמים, שלא נקרא מזיד, הא זה מרישא דהך בבא נשמע, מן וידע אחד מהן שטעה דאחד מהן היינו אחד מן הב"ד כפרש"י, וסנהדרי גדולה כולהו גמירי וסבירי הוי, דצריכין להיות ראוין להוראה. וכדאיתא במכלתן וברמב"ם פ"ג מה"ל שגגות הלכה א' יעו"ש, וא"כ עדיין ק' הש"ס במ"ע תרתי ל"ל, כיון דקתני וידע אחד מהן שטעו, דהיינו אחד מן הב"ד, הרי נודע, דגמיר וסביר, וטועה במצוה לשמוע דברי חכמים, שוגג הוי, ולא מזיד, ול"ל תלמיד ראוי להוראה, ואי לאשמועינן גמיר ולא סביר, או סביר ולא גמיר, ליתני תלמיד שאינו ראוי להוראה, באופן דקושיית התוס' עדיין במ"ע ותירוצם אינו מספיק כלל בזה וכדבירנא.

ונלע"ד דגם מזה ראי' ברורה להרמב"ם ז"ל שכתבתי לשונו בדיבור הקודם, דשינה לשון המשנה, ותחת וידע אחד מהן, דקתני משנתינו, נקט הוא וידע אחד מן העם והיינו כדפרישנא דעתו לעיל שהוא מפרש משנתינו באופן שהורו לרוב ציבור, וכמ"ש החפ"ה, וא"כ לדעתו יש לפרש, וידע אחד מהן, אאחד מן העם, דהיינו מרוב הציבור, שהורו להן, וא"כ אלו קתני רק וידע אחד מהן, לא הוי ידעינן, דמיירי מגמיר וסביר (ואפ"ה נקרא שוגג), אבל השתא דקתני תרתי, ידעינן הכל ממשנה יתירה, ונתקיים תירוץ התוס'.

אמנם כל זה יתכן רק בשיטת הרמב"ם, אבל בכוונת תירוץ התוס' א"א להעמיס הכי, דאלו גם כוונת התוס' לפרש משנתינו כפי' הרמב"ם הנ"ל הוי להו לשתוק מזה, ולכן דבריהם לדעתי צע"ג בזה, ועיין בסמוך בחידושינו קצת ישוב לדבריהם, ואיך שיהי' א"ש להרמב"ם, ועוד תמצא הוכחה לו מסוגיין בדברינו בסמוך ועיין ב"ש ד"ה תרתי ל"ל ודוק היטיב.

א"ל אביי כה"ג מזיד הוא כו' והקשה הב"ש, וז"ל, תימה רבתי אדפריך על רבא ה"ל למיפרך על המשנה גופה דקתני וידע אחד מהן (מן הב"ד) שטעו, הא מזיד הוא, ועוד קשה מאי אצטרך רבא לחשיב לו ולטעמך מברייתא הא דתניא לעשותה כו' למה לא השיב לו עדיפא, ולטעמך מהמשנה גופה דקתני וידע אחד מהן שטעו, הא מזיד הוא, אלא מאי אית לך למימר, דטעה במצוה לשמוע דברי חכמים, ושמא י"ל דאביי שפיר ידע דהמשנה גופה דקתני וידע אחד מהן שטעו, איירי שהוא שוגג דקטעי במצוה לשמוע דברי חכמים, אלא שלא הי' מסתבר לאביי לפרש ראוי להוראה כגון שמעון בן עזאי דאין כמוהו בכל הדור, אפ"ה נקרא שוגג, אם טעה במצוה לשמוע דברי חכמים, ולא הוי מזיד זהו הנלע"ד להליץ בעד התוס' ז"ל ע"פ דברי הב"ש, ועדיין א"ע ודוק.

אמנם למפ"ש בשני דיבורים הקודמים, דלהרמב"ם ז"ל נוכל לפרש, וידע אחד מהן שטעו, אאחד מן העם שטעו, כיון דלהרמב"ם משנתינו בהורו ב"ד לרוב ציבור מיירי, וכמבואר כל זה באורך לעיל בעמוד א' בחידושינו בד"ה בפלוגתא כו' יעוש"ה, א"כ מיתרצן תרי תמיהות נשגבות דהב"ש הנ"ל בריוח ולא מדוחק, דהשתא י"ל דמן המשנה דידע אחד מהן שטעו לא מצי אביי לאקשויי כלל, כיון דאאחד מן העם קאי, ואינו מוכרח להיות גמיר וסביר, וזהו אמת נכון וברור מאוד, ולפענ"ד ראי' הזאת היא הראי' הגדולה שבכולן לשיטת הרמב"ם ז"ל בזה, מלבד כל איגך ראיות שזכרנו לעיל לשיטתו הזאת, כי ראי' הזאת תתן עדותה ותצדק, שהוכרח פירוש הזה אשר כתבנו בדעת הרמב"ם, כדי לסלק הני תרי תמיהי דדכירנא להב"ש, הצריכים עיון וישוב רב, והנלע"ד כתבתי, ואולי אף דעת התוס' שזכרנו י"ל קצת בדרך זה, דאף אם לו יהי דלהאמת לא מפרשי התוס' למשנתינו בהורו לרוב ציבור כפירוש הרמב"ם, מדלא זכרו מזה דבר, עכ"ז י"ל בכוונת תירוצם הנ"ל, דעכ"פ הי' איפשר למיטעי ולפרש הכי, לכך קתני משנה יתירה, ותו לא מידי בזה, כי כבר הארכתי יותר מדאי, בסוגיין הזאת בזה.

לאתויי מבעט בהוראה, מלשון רש"י בזה נראה דמפרש שהוא מבעט ממש דרגיל לעשות נגד הוראתן אבל הרמב"ם בפירוש המשנה פירש וז"ל, ואמרו התולה בעצמו ואפילו לא הי' ברור אצלו שטעו, אלא שאין דרכו שיעשה על הוראתם אלא הטוב בעיניו וג"כ לא נתברר אצלו בטולו ונשאר הדבר אצלו כאלו לא הורו, אם עשה חייב עכ"ל, ואחרי פירושו הזה נמשך בפי"ג מה"ל שגגות, וכתב, וכן אם תלה בעצמו כו' לא מפני הוראתן אלא מפני שהוא מותר בדעתו כו' עכ"ל, וכ' שם הכ"מ דנראה דמפרש רבינו דמבעט בהוראה היינו שאומר שלא הי' צריך להוראתן בזה, שכבר הי' הוא יודע שמותר עכ"ל, ותמיהני שלא נסתייע הכ"מ לזה מפירוש המשנה לרבינו ז"ל שכתי' כן להדיא לפרושי משנתינו הכי.

ודע דנראה דג"מ טובא איכא לדינא בין פרש"י לפירוש הרמב"ם, דאלו להרמב"ם דאפילו אם אין דרכו לסמוך על הוראתם וג"כ לא נתברר אצלו ביטולו, אלא סומך על דעתו, נקרא מבעט, א"כ מכ"ש דנקרא מבעט באופן שפרש"י שעושה נגד הוראת' אבל לפרש"י ז"ל דוקא במבעט לעשו' נגד הוראת' בכוונה אז הוא דנקרא מבעט, אבל בכה"ג דפירש הרמב"ם ז"ל, לא נקרא מבעט לרש"י, ועיין בזה ודוק.

במאי אלימא בשגגת מעשה שלא בהוראת ב"ד, ב"ד מי מייתי שלא בהוראה כו' כצ"ל לענ"ד, וכן מצאתי לי און בלשון בעל קרבן אהרן בפ' ויקרא בדיבורא דחטאת פרק ט' פרשה ז' הלכה ה' דף מ"ו ע"ג ובספרי הש"ס שלפנינו נכפלו הדברים ביתור לשון הרבה מאוד.

א' הכי מאי אריא דקמהדר על רובא לחיובא כו' עיין באר שבע האריך בקושיות ותירוצים וירד להגיה, והמעיין בלשון תוספת הרא"ש בזה בפירושו לפרש"י ולסוגיין, ימצא הכל על נכון, ואין צורך להגיה, ולפי שהאריך מאוד, ובהעתקתו יכבד עלינו ועל המעיין לזאת הנחתיו, וסמכתי על המעיין שיקחנו משם ויערב לו.

ממאי דקמייתא ר' יהודה כו' מאן שמעת לי' דדריש מיעוטי כה"ג ר"י כו' ק"ק לי אדהוצרך הש"ס להביא עצה מרחוק לשמוע דר"י הכי ס"ל, טפי ה"ל להביא מהאי ענייננא גופי' מדר"י במס' שבת דף צ"ג ע"א דמבואר שם דר' יהודה דריש הני ג' מיעוטי דאם נפש אחת תחטא בעשותה כו' ומוקי לה התם חד מיעוטא ליחיד שעשה בהוראת ב"ד דפטור, כדמייתי הכא מברייתא דת"כ הנ"ל, וי"ל כיון דהתם לא מיתני' בברייתא הכי להדיא, אלא סתמא דהש"ס מפרש טעמא דר"י בהכי, והש"ס הכא רוצה להביא מברייתא דאיתמר בה דעת ר' יהודה הכי, ואולי יותר י"ל עוד דסתמא דהש"ס בשבת, ידע לפרושי טעמא דר"י התם הכי, לבתר דקים לן הכא במסקנא דהך ברייתא, דאם נפש אחת תחטא כו', ר"י היא.

רש"י בד"ה אם נפש אחת תחטא וכו' הרי אלו ג' מיעוטי כו' עכ"ל, כאן שייך לשון רש"י שהציגו המדפיסים בכל ספרי הש"ס בסמוך דף ג' ע"א בסוף ד"ה וב"ד משלים לרוב ציבור וכו', ואי קשיא הא אמרינן בכל התורה אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות כו' בירושלמי מפרש, ה"מ היכא דליכא אלא ב' מיעוטין, אבל הכא דאיכא ג' מיעוטי בזה אחר זה בחד מקר' כולהו אתו למעט כו' עכ"ל. וכן ראיתי בתוס' הרא"ש ובאר שבע הביאו להא דירושלמי הכא, ולזאת נראה דאף בלשון רש"י מקומו הכא בהאי דיבורא.

ולהיות דבר זה כללא רבא הוא בכולי תלמודא ראיתי כי טוב לפרש שיחתי קצת, והוא דבריש מס' סנהדרין ב' ע"א תנן הקרקעות תשעה וכהן, ובגמרא שם דף ט"ו ע"א, מנה"מ, אמר שמואל עשרה כהנים כתובין בפרשה, חד לגופי' הנך הוי מיעוט אחר מיעוט כו' לרבות דאפילו ט' ישראל וחד כהן, מתקיף לה ר"ה ברי' דר"ג ואימא חמשה כהני' וחמשה ישראלים, קשיא, וראיתי להפנים מאירות בתשובותיו ח"ב סי' ל"ז כתב, די"ל קושי' ר"ה ברי' דר"ג הנ"ל ע"פ הירושלמי וכפרש"י הנ"ל, דבג' מיעוטין לא אמרי' אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, וכולן למעט אתי עכ"ל. ושמעתי דבת רבים אחיכו עלי', באמרם דשתי תשובות בדבר, חדא דלא דמי הא דהתם להאי דהכא, וכפרש"י שם, דהתם שייך לרבות ולמעט בחדא מילתא, אמרי' דפלגא לרבות ופלגא לגופי' ולמעט, וא"כ לאו כולהי מיעוטין הויין בזה אחר זה, אלא דהאחד לגופי' והשני למיעוט אחר מיעוט, והשלישי שוב לגופי' על כהן, והרביעי למעט, וכן כולהו, משא"כ הכא, וכמבואר ברש"י בסנהדרין ובמגילה כ"ג ע"ב, ועוד תשובה אחרת בדבר, שהרי דקדק רש"י הכא בסוגיין לומר, אבל הכא דאיכא ג' מיעוטי בזה אחר זה בחד קרא כולהו אתי למעט כו' עכ"ל. משמע דוקא בדאיכא כולהו תלתא בחד קרא אמרינן הכי, משא"כ בההיא פרשה דקרקעות דלאו בחד קרא כתיבי, ועיין פני משה בפרקין הלכה א' ד"ה שניא הוא, ומו' הגאון בעל אור חדש אב"ד דק"ק קעללין והגליל וז"ל הכ"מ. הראני שהגאון זקנו חזר בו בעצמו, וכתב בגליון ספרו פ"מ הנ"ל שטעות הן הדברים בידו.

ואני אומר דעכ"ז גברא רבא אמר מילתא לא תחיכו עלי' כי מצאתי לו חבר בזה, והוא שראיתי בתוס' הרא"ש וז"ל, אחרי הביאו דברי הירושלמי הנ"ל, דבתלתא מיעוטי לא אמרינן לרבות על זה כתב הרא"ש, ותלמודא דידן לא סבר הכי דבפ"ק דסנהדרין, דריש עשרה כהנים דכתיבי גבי פדיון הקדש למיעוט אחר מיעוט, ומסיק הרא"ש והכי גמירי לן, דכל היכא דאיכא למדרש כולהו כי הכא, דרשינן כולהו למיעוטי, והיכי דליכא למידרש מכולהו מיעוטי, אמרינן אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות עכ"ל, וכ"כ הב"ש כדבריו, הרי דשני נביאי' הרא"ש והב"ש בסגנון אחד מתנבאים כוותי' דהפ"מ לדמות האי דהכא עם האי דהתם בסנהדרין ומגילה, אלא דמסקו בכללא חדתא, דכי איכא למידרש בכולהו למעט לא אמרינן לרבות, אבל בגוף הכוונה שדימה הפ"מ לדמות הענייניים שוין הם אתו, והבן.

ואולם התוס' בשמעתן וודאי מורים דלא כהפ"מ, כי זה לשונם, בד"ה, הרי אלו ג' מיעוטין, בירושלמי פריך בכל מקום הוי מיעוט אחר מיעוט לרבות, והכא למעט, ומשני היינו דוקא במקום שהם זוגות כהאי דספ"ק דסנהדרין, עשרה כהני' כתובין בפרשה דראשון למעט, ושני לרבות, ושלישי למעט, ורביעי לרבות, וכן לעולם עכ"ל. ולשונם הזה וודאי מורה כאותן המשיגים על הפ"מ, ועכ"פ איך שיהי' לא נשוי להפ"מ כטועה ח"ו כקטלא קני' באגמא, כי יש לו על מה לסמוך, שתו' הרא"ש והב"ש הנ"ל הלכו בעקבותיו לדמות הענינים, זולתי שיצאו לידון בכלל חדש, דהיכא דמצינו למעט מכולהו לא אמרי' לרבות, וקרובים דבריהם קצת לנטות למ"ש התוס' הכא עוד בשם הרשב"א, דהיכא דאתי כולהו למעט דבר אחד כמו גבי כהנים כהן ולא ישראל התם אתי לרבויי, אבל היכא דכל חדא אתיא למילתא אחריתי לחודי', כמו האי דהכא דנפש אחת תחט' והאי דזאת היא העולה דבסמוך אז כולהו למיעוטי אתי עכ"ל התו' ואף שהפ"מ לא ראה כל זה מדחזר בו, עכ"ז חכם עדיף מנביא.

ולדרכו של הרשב"א שזכרו התוס' למדתי ליישב תמי' רבתי דקשיא לי במס' שבת דף צ"ג ע"א דקאמר התם אליבא דר"מ דעושה מנפש אחת תחטא בעשותה רק ב' מיעוטין חד למיעוטי זה עוקר וזה מניח, וחד למיעוטי יחיד שעשה בהורא' ב"ד, וקשיא לי טובא כיון דלר"מ רק תרי מיעוטי נינהו, ולא תלתא, א"כ נימא אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, אבל לפמ"ש הרשב"א (וקרובים לזה דברי תוס' הרא"ש והב"ש) לק"מ דהתם כיון דמכל חד איכא למעט מילתא אחריתי, מוקמינן שניהן למיעוטי וזה ברור. ומעתה אתה המעיין, שמור לך את כל הדברים האלה, כי המה כלל, ויסוד ושרש גדול בכולי תלמודן, ליישב בזה את כל הדבר הקשה אשר המצא תמצא, לעשות סתירה להכלל דאין מיעוט אחר מיעוט, וע"פ הכללי' שונים ונפרדים האלה תמצא מרגוע לרוות צמאונך, את כל ונוכחת, ועיין במנחות דף ט"ת ע"ב בפיסקא קמץ בשמאל כו' ארבע שמאליות כתיבי, עד סוף העמוד וברש"י שם ודוק.

דף ג גמרא דתנן ר"י אומר ז' שבטים שחטאו כו' והקשה הב"ש תימא אמאי לא מייתי רישא דהך משנה, ר"י אומר י"ב שבטים מביאין י"ב פרי' עכ"ל, ועיין בתוס' דמייתו באמת ספרים דגרסו הכא הכי, ומייתי לרישא דהך מתני'.

ורב נחמן אמר שמואל זו דברי ר"מ כו' וכתב בספר מגן גבורים, וקשה לכאורה דלקמן דף ג' ע"ב במתני' תנן הורו ב"ד וידעו שטעו והביאו כפרתן והלך אחד למדינת הים ועשה ע"פ ב"ד פטור, ואע"ג דאינו מצטרף עם הציבור אפ"ה פטור, ובהא דהלך למדה"י מודו כולהו הנך תנאי דלקמן דפטור, אלמא דס"ל לכולהו הנך תנאי דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ואמאי קא מהדרי ר"י אמר שמואל, ור"נ

אמר שמואל הכא כמאן אתית משנתינו דהכא, ומהדרי אחר תנא שבברייתא, ולא הביאו מתנאי דמתני' דלקמן דסברי הכי, ונראה דס"ל להש"ס דאפילו אמרינן יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, אפ"ה פטור בהא דהלך למדה"י ואין היחיד חייב אלא כשלא עשו רוב ציבור, אבל עשו רוב צבור פטור, וקל הוא שהקיל הכתוב כשפשטה הוראה ברוב צבור שאין העושין חייבין, וכן מוכרח מהרמב"ם דפסק יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ופסק ג"כ למתני' דלקמן בהא דהלך היחיד למדה"י, אעכצ"ל כמ"ש עכ"ל המ"ג, וקשיא לי עליו דעדיין לא יצא ידי חובתו לגמרי בהיתר קושייתו הזאת, דסוף סוף ה"ל לאמוראי דהכא להביא הא דר"ש ברישא דמתני' שם (בשלא הלך למדה"י) בהורו ב"ד וידעו שטעו וחזרו בהן כו' והלך ועשה על פיהן ר"ש פוטר והא וודאי מטעם יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטר לי' ר"ש וכדפרש"י לקמן שם במשנה וגמרא, שזהו טעמא דר"ש דפוטר, וכמשמעות לשון הש"ס שם, מ"ט דר"ש הואיל וברשות ב"ד הוא עושה, וא"כ הל"ל להאמוראי דהכא לומר זו דברי ר"ש ממתני' דלקמן, והן אמת דרש"י במס' שבת דף צ"ג ע"א דעתו לומר, דלר"ש יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, אבל כבר השיגו עליו התוס' שם מהך משנה דלקמן, בשגם רש"י עצמו סותר זה בפירושו לקמן, ומההכרח היא, דהא לא נשאר לנו טעמא אחרינא בדברי ר"ש, (ועיין לקמן בחידושינו שם), והרמב"ם באמת לא פסק בזה כר"ש בפי"ד מהל' שגגות הלכה ה' יעוש"ה בהשגת הראב"ד, ובכ"מ המבאר שגם דעת הרמב"ם בזה כהראב"ד יעוש"ה, והיינו למאי דפוסק הרמב"ם יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, וליתא לדר"ש, וכן מצאתי עוד מבואר יותר בלשון הת"כ פ' ויקרא בדיבורא דהטאת פרק ט' פרשה ז' הלכה א' דף מ"ו ע"א, דמייתי להא דנפש אחת תחטא להורות דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ובהלכה ב' שם מפרש כיצד כו' ומייתי כי הא דמשנתינו בריש פרקין, והדר בהלכה ג' אומר הת"כ, ור"ש מוסיף, הורו ב"ד וידעו שטעו וחזרו כו' והלך היחיד ועשה על פיהם ה"ז פטור, ור"מ מחייב כו' עכ"ל, יעוש"ה דמסיים הת"כ לכולה מתני' דלקמן, הרי מבואר מלשון הת"כ דר"ש מוסיף לפטור אף יחיד זה שעושה בהוראת ב"ד (לאפוקי מדר"מ שם דמחייב בזה, אף דס"ל נמי, יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור) וא"כ דעת רש"י בזה בשבת צ"ע רב, ואיך שיהי', לדאתאן עלה הדק"ל, דהל"ל זו דברי ר"ש ממתני' דלקמן.

והנלע"ד יותר בזה הוא עפמ"ש בתוס' הרא"ש, וז"ל, אמר ר"נ אמר שמואל [זו דברי ר"מ, והא דלא קאמר] זו דברי ר"ש השנוי במתני' לקמן הורו ב"ד וידעו שטעו כו' ר"ש פוטר אלמא ר"ש פוטר התולה בב"ד אפילו אחר שהביאו כפרתן וחזרו, וכן ר"א, ובן עזאי, ור"ע. כולהו ס"ל התם הכי דתולה בב"ד פטור, י"ל משום דעיקר דברי האמוראים למצוא חכמים דמחייבי, ומש"ה קאמר ר"י אמר שמואל זו דברי ר"י אבל חכמים אומרים, משום דמייתי ב' ברייתות דפליגי עלי' דר"י, וגם ר"נ א"ש אשכח ברייתא, דפליגי בה ר"מ וחכמים אבל לא אשכח תנא דפליג על ר"ש במתני', עכ"ל הרא"ש והוא נכון בישוב ק' הזאת, ואולם מ"ש הרב מגן גבורים הנ"ל בכוונת הרמב"ם, הם דברים נכונים ומוכרחיים, אף שמתנגדים קצת לדברי הרא"ש הנ"ל, בדעת הרמב"ם מיהת מוכרח הכי וק"ל.

אמנם ק"ק דלא מייתי הש"ס, זו דברי ר"ש מברייתא דת"כ הנ"ל שזכרנו, דהא ר"מ חולק עליו שם, ואולי זה עדיף לידע מאן הוא החולק על משנתינו, דחכמים לא ידעינן מאן נינהו, וי"ל ודוק.

ובהא קמיפלגי מר סבר יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור כו', וכתבו התוס' תימא מאי דוחקי' לכך, אימא דר"מ ס"ל דדוקא יחיד שעשה בלא הוראת ב"ד חייב, אבל שנים ושלשה פטורין, ולית לי' ברייתא דועדיין אני אומר כו' דבלא"ה לית לי' (כהאי ברייתא בכולי מילתא) דברייתא אית לה יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ור"מ אית לי' דפטור ומיהו כיון דלא מצינו תנא דמחלק בין אחד לשנים דחיק למימר הכי עכ"ל. ולא ירדתי לסוף כוונתם בזה, דמאי דחיקא להו בהך אוקימתא להס"ד, עד שבקושייתם ותירוצם קראו לה דוחק, גם בעיקר קושייתם לא מצאתי מען לפרש שיחתם בזה, ומי יתן ואדע, מהו קושייתם, ומה רצו להרויח בזה, כיון דהא דהי' ס"ד בהך רישא דברייתא דועדיין אני אומר כו' דיחיד שעשה יה' חייב ולא שנים ושלשה, היינו דוקא בעושין בלא הוראת ב"ד, וכדמייתא לה רש"י ללשון הברייתא הזאת לעיל בדף הסמוך בד"ה ת"ל מעם הארץ כו' יעוש"ה, דהאי קרא מעושה בלא הוראת ב"ד מיירי, וקאמרה הברייתא דהוי ס"ד דדוקא יחיד חייב, ולא שנים ושלשה ומרבי לה מן עם הארץ אפילו מרובין, וא"כ מה רצו התוספת בזה בקושייתם דגימא ר"מ פליג אזה סוף סוף צריך אתה לומר כאוקימתא דהש"ס הכא להס"ד, דפליגי ביחיד שעשה בהוראת ב"ד אי פטור, אי חייב, דהא הורו ב"ד קתני בהך ברייתא, ומיירי שעשה ע"פ הוראת ב"ד ולכאורה צ"ע.

ומיהו אחרי העיון יראה לי כוונתם בזה שקצרו רק במקום שהי' להם להאריך, ורצונם לומר דילמא ר"מ פליג אהך ברייתא דלעיל, וס"ל כקושיית ר"פ לעיל, לא הן ולא ב"ד חייבין בהוראה, וס"ל נמי כדחיית הש"ס דבתר הכי שם, אי הכי מאי אריא כו' וכפרש"י שם בד"ה אי הכי דבשגגת מעשה נמי לא ליחייבו, כי היכי דנפטרו בהוראה, וא"כ עדיין לא מוכח דמשנתינו כר"מ, כיון דמשנתינו מחייבת מיהת בשגגת מעשה בלא הוראה, כדמוכחת סיפא דמשנתינו דחייב בדלא תלה בב"ד, זהו הנלע"ד לכאורה בכוונתם בזה, להיות דבריהם סתומים וחתומים מאוד, ועדיין צ"ע ודוק.

אלא בב"ד משלים לרוב ציבור קמפלגי כו' עיין מהרש"א בלשון רש"י בד"ה וב"ד משלים לרוב ציבור, דמיפלג קפליג דיבורו של רש"י ז"ל בזה לחצאין, והדין עמו מכח קושייתו והוא דבר מוכרח בסוגיין, דמלבד קושיית מהרש"א, קשיא עוד מה שהקשה הבאר שבע, לפי לשון רש"י שלפנינו, דא"כ הא דפטור ר"מ לציבור היינו מכשבה או שעירה, מטעם דהב"ד מביאין פר עליהן, ולפ"ז בע"כ אתה צריך לפרש בכה"ג ומר סבר אין ב"ד משלים, דהיינו שחכמים מחייבים לציבור כשבה או שעירה, לכל יחיד ויחיד בפני עצמו, מאחר שאין ב"ד מביאין פר עליהן, מדלא משלימין להן, וא"כ לא הוי רוב ציבור, ויש להן דין יחידין, וזה תימא דאיך אפשר שמטעם יחידים מחייבי להו חכמים, דהא אסיק רב פפא דלכולי עלמא יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, ורב פפא מוכרח לומר הכי, דאיפכא ליכא למימר, דלכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, דהא להדיא שמעינן לר"מ בשבת דף צ"ג ע"א דפטור, והב"ש הניח זה בצ"ע על רש"י, אבל לפמ"ש מהרש"א ז"ל להפסיק הדיבור א"ש הכל, דהשתא פירוש סוגיין כך היא דר"מ סבר אין בית דין משלים לרוב ציבור, וליכא רוב צבור, רק מיעוט, ויחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור לכך פטור לר"מ, וחכמים סברי ב"ד משלים לרוב צבור, ואיכא רוב צבור, ומחייבו צבור להביא פר, גם הב"ש בעצמו אסיק להאי פירושא בסוגיין אלא שסיים שהוא דלא כפרש"י, והיינו לפי לשון רש"י שלפנינו שהי' גם לפניו, והי' הוא סבור שהכל דיבור אחד, אבל לפי מה שבתרו מהרש"א ז"ל לבתרים, גם רש"י ז"ל מסכים לזה הפירוש המוכרח בסוגיין.

ומעתה שאין מקום לנטות ימין או שמאל בסוגיין, כי אם לפרושי הכי, דחכמים הוא דסברי ב"ד משלים לרוב צבור, ולכך מחייבים, א"כ יגדל התימה על הרמב"ם ז"ל, בפי"ג מהל' שגגות הלכה ב' דפסק שאין ב"ד משלים לרוב צבור, מדוע פסק כר"מ ושבק דעת חכמים, ואף דהכ"מ כתב שם שרבינו מפרש דר"מ סבר ב"ד משלים לרוב צבור וחכמים סברי אין ב"ד משלים, וכתב הלח"מ שהוא פרש"י ומוכרח בגמרא, אבל הלא הראיתיך שאין זה מוכרח, ואדרבה איפכא מוכרח, וכדאמרן, והכ"מ והלח"מ אולי גם המה נמשכו אחרי לשון רש"י שלפנינו, שהכל דיבור אחד, ואז מראין הדברים כך אבל נסתרה דרכם ממני, דאיך יפרשהו סוגיין לתרצה מקושי' מהרש"א והב"ש, שזכרנו, וכבר עמדו על מדוכה הזאת, בעל חפ"ה, והמ"ג, והרבו להאריך בתמי' על הרמב"ם והכ"מ והלח"מ והאריכו למעניתם מאוד, עד שילאה המעיין לעיין על כל דבריה' ולדעתי תיובתא קחזינא, ופורק אין מידם וצ"ע.

ולפע"ד מקום הניחו לי בזה להתגדר ליישב הרמב"ם ז"ל באופן צח ונאה, כי ראיתי להחפ"ה עמד על חקירה נאה, ולא פשטה, והוא שנסתפק בהיכא דלא עשו ב"ד מעשה, כי אם הורו לרוב צבור, ועשו רוב צבור על פי הוראתן ואולם באופן זה הוי רק רוב צבור, אם לא נצטרף הב"ד למיעוט שלא עשו משא"כ אלו נצטרף הב"ד למיעוט שלא עשו יהי' אותן שלא עשו רובא נגד אותן שעשו, מהו ? מי נימא, כיון דהב"ד לא עשו נצרפינהו לאותן שלא עשו והוי הם רובא והעושים מיעוט וליכא חיוב פר, כי אם כשבה או שעירה למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ולמ"ד פטורים אין כאן קרבן כלל, או דילמא כיון דסוף סוף בעלי הוראה אינון, לא יצטרפו למיעוט שלא עשו, ולפטור אותן שעשו, כי אם נסלק להו להב"ד מהכא ונשארו העושין רובא, מיהו הא פשיטא לי' להחפ"ה היכא דעשו עם בעלי הוראה, נהי דלא יצטרפו להשלים לרוב ציבור שעשו, הא מיהת לא יצטרפו לשאינם עושים, אבל חקירה הראשונה שזכרנו לו העמידה בספק מבלי לפותרה.

ולכאורה רציתי לפשוט מהא דלעיל דף ב' ע"א דאמר, רבא מודה רב שאינו משלים לרוב ציבור ומייתי לה מקרא דבשגגה, ואס"ד ב"ד משלים לרוב להמיעוט שלא עשו, א"כ מה יועילנו צירוף דידי', כיון שהוא יחיד, איך ישלים לעשות רוב הא הסנהדרין נפישו מיני' להשלים לאותן שלא עשו לעשותם רובא נגד העושין, א"ר בכה"ג אין ב"ד משלימין לאותן שלא עשו.

אך זה ליתא דהא משכחת להא דרבא משמי' דרב כשישנו יחידים הרבה יותר מן הסנהדרין שנתחלף להן חלב בשומן, וא"כ לו יהי' דנצטרף הב"ד לאותן שלא עשו עדיין יהי' העושין רובא כשנצטרף להן אותן שנתחלף להן חלב בשומן ולכך הוצרך רבא משמי' דרב למעט מקרא דבשגגה דבכה"ג לא ליצטרף מי שנחלף לו חלב בשומן כיון שאינו בשגגת אחת עם שאר העושין, ואת"ל סוף סוף לישנא דרבא סתמא הוא ומשמע נמי דמיירי מיחיד שנתחלף לו חלב בשומן, עדיין אין משם ראי' לפשוט ספק דהחפ"ה, די"ל דרבא אליבא דרב מיירי בשגם הסנהדרין עשו בהוראתן, ובזה הא פשיטא לי' להחפ"ה דלא מצטרפי ב"ד לאותן שלא עשו ועוד יש לדחות דלעיל מיירי שהי' מחצה על מחצה ע"י הצטרפות הב"ד לאותן שלא עשו והיחיד הזה אם יצטרף להעושים יכריע אותם להיות רוב, באופן דמשם אין מקום לפשוט חקירת החפ"ה ודוק.

אמנם נלע"ד לפשוט חקירתו של החפ"ה על דרך נכון וברור. דהנה ראיתי להחפ"ה הרבה לתמוה בסוגיין אחרי דתניא מעשה תלוי בקהל, והוראה בב"ד א"כ איך יצוייר לומר ב"ד משלים לרוב צבור שעשו, הרי לפ"ז יהי' מעשה נמי תלוי בב"ד, ואין לך תלוי במעשה יותר מזה, דהא אי לאו דעבדו נמי הב"ד מעשה להשלים לרוב הצבור לא הוי כאן חיובא והמקרא צוח ואומר הקהל ועשה, דבקהל דוקא תליא המעשה ולא בב"ד, ובאמת פליאה נשגבה היא, ולפיכך רצה החפ"ה לומר דלא פרש"י ד"ה ב"ד משלים לרוב צבור כו' דעשו כו' עכ"ל רש"י אבל הוא אומר דכוונת הש"ס בזה דב"ד משלים לרוב צבור, היינו דלא עשו הב"ד כלום במעשה, רק הוראה בעלמא הוי דהורו, ועשו מיעוט הקהל, וב"ד משלים לרוב צבור, פירוש בהוראתם שהורו נחשב העון כמעשה עצמו, ובהצטרפם עם הקהל ה"ל רובא ולעולם ב"ד לא עשו כלום, ואין מעשה תלוי בב"ד עכ"ל, ותמה אני על רוחב ביגתו ועוצם חכמתו, פה קדוש איך יעלה דבר זה על שפתיו, דאם עשו הב"ד גם המעשה להדי הוראתם לא יצטרפו, ובהוראתם לבד יצטרפו, יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא, דממ"נ אם בהוראה לבד יצטרפו, למה לא יצטרפו גם בעשייתן, דל מהכא מעשה דידהו. הא אכתי נשארה הוראתן וכן ראיתי שוב שהשיגו בעל מגן גבורים, והדין עמו.

והנלע"ד ליישב גם את הדבר הקשה הזה, והוא שאני אומר דמתוך כך למד רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל פירוש אחר בסוגיין, והיינו דס"ל להרמב"ם דודאי להשלים הב"ד לרוב ציבור לחיובא, בין לר"מ ובין לחכמים לא מצטרפין, וכקושיית החפ"ה הנ"ל דמעשה תלוי בקהל ולא בב"ד, וא"כ אפילו בעשו ב"ד עמהן לא מצטרפו להשלים לרוב ציבור, ומכ"ש בדלא עשו רק הורו, דאפילו מעשה אין כאן, וליכא רוב ציבור שעשו, ובזה פלוגתא בין ר"מ וחכמי' דלכ"ע לא מצטרפי, וא"כ מ"ש הרמב"ם והסנהדרין עצמן שעשו בהוראתן אינן מצטרפין לרוב הקהל עד שיהי' הרוב שעשו חוץ מן הסנהדרין עכ"ל, זה די מוסכם לכ"ע, בין לר"מ ובין לחכמי', ולא יצוייר בו פלוגת' כאמור דבזה לא פליגי ר"מ וחכמים דלכ"ע לא מצטרפי שאין מעשה תלוי בב"ד, ומכ"ש שלא יצטרפו בשלא עשו (דזה ממועט לענ"ד מלבד הסברא הנ"ל, מקרא דבשגגה שאינן בשגגה אחת עם הנשארים). וכי פליגי ר"מ וחכמים אם ב"ד יהי' משלים לרוב ציבור לאותן שלא עשו, דהיינו שהב"ד לא עשו רק הורו, באופן דכי סלקת להסנהדרין מהכא, יהי' העושין רובא, וכד מצטרפת סנהדרין לאותן שלא עשו, יהי' אותן שלא עשו רובא, וכחקירתו של החפ"ה הנ"ל, בהא הוא דפליגי ר"מ וחכמי', דר"מ סבר ב"ד משלי' לרוב ציבור שלא עשו, והוי העושין מיעוט, ויחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ולכך פוטר ר"מ, וחכמים סברי ב"ד אין משלימין לרוב ציבור שלא עשו, והוי העושין רובא, ולכך מחייבי חכמים, באופן דנפשטה חקירת החפ"ה, דתליא בפלוגת' דר"מ וחכמים, ומתורצת נמי ק' החפ"ה החזקה הנ"ל דבכה"ג שהקשה הוא באמת לא פליגי ומודים דלא מצטרפי דמעשה תלוי בקהל דוקא, ומה שלא זכר הרמב"ם דין זה אם ב"ד שלא עשו רק הורו, יהי' משלימין לרוב ציבור שלא עשו, או אין משלימין, י"ל דס"ל לרבינו כאוקימתא בתרייתא דבש"ס הכא עיקר דהא מני רשב"א היא, וכמ"ש הלח"מ פי"ב מה"ל שגגו' סוף הלכה א' לדעת הכ"מ שכתב דרבינו פסק כרשב"א, משום דאוקמי סתמא דש"ס הכא לאוקימתא בתרייתא חכמי' דר"מ כרשב"א, ולפיכך עזב אוקימתא דרב פפא כנלע"ד ודוק.

ומאן חכמים ר' יהודה היא דתניא שבט שעשה בהוראת בית דינו חייב, ברייתא היא בלשון הזה לקמן דף ה' ע"ב ותמי' לי מדוע לא מייתא הש"ס דברי ר' יהודא שבמשנה לקמן דף ח' ע"א דתנן התם הורו ב"ד של אחד השבטים ועשה אותו השבט על פיהם אותו השבט הוא חייב כו' דברי ר' יהודא, וצ"ע.

מעותין ונתרבו מאי כו' עיין פרש"י דלפירושו קאי אבעיא הזאת רק אליבא דר"ש, דלרבנן ליכא למיבעי, וליכא נ"מ בהך אבעיא, ומתוך כך האריכו החפ"ה והמ"ג להקשו' על הרמב"ם שפסק כרבנן דר"ש, דה"ל לפסוק כר"ש דקמבעי סתמא דהש"ס הכא אליבי' ולפי דעתם בזה תמיהני דה"ל להקשות נמי אמאי דפסק הרמב"ם כמ"ד יחיד שעש' בהוראת ב"ד חייב, ולפרש"י הכא אין מקום להאבעיא הזאת כי אם למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, אבל בתוספת הרא"ש פירש האבעי' דהש"ס הכא באופן אחר מפרש"י, באופן דקאי האבעיא לכ"ע אף אם יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ואף אליבא דרבנן קמבעי וא"כ א"צ לכל מה שהאריכו המחברים הנ"ל, אמנם אמת הוא מ"ש המ"ג בשם הכללים

מספר לקט יוסף שנדפס אצל ספר כריתות להר"ש דמשכחנא פעמים רבות בש"ס דסתמא קמבעי אליבא דחד תנא אף שאין הלכה כמותו, ודוקא הייכא דשקלו וטרו אמוראי אליבא דחד תנא, אז ע"פ הרוב כללא בידינו דהלכה כי האי תנא, אבל סתמא דהש"ס רגיל לפרש' ולמבעי' אף למאן דלית הלכתא כוותי', לפיכך אף דלפעמים מביאי' הפוסקי' ראי' להלכה, מסתימת הש"ס דפריך או מבעי לחד תנא, עכ"פ אין להקשות עליהן אם לא פסקו פעמים הכי, משום דלפעמים קאי נמי אליבא דחד תנא דלית הלכתא כוותי'.

מיעוט בחלב שע"ג הקיבה ומיעוט בחלב שע"ג דקין מאי כו' כך הי' הגירסא בכל הספרים שלפנינו, ויפה תמה הב"ש דא"כ איך קאמר הש"ס הכא וודאי כיון דבתרי קראי קאתי כו', ואיננו, דלא אתי מתרי קראי, דהא תניא בחולין דף מ"ט את כל החלב אשר על הקרב להביא חלב שע"ג הדקין, דברי ר' ישמעאל, ר"ע אומר להבי' חלב שע"ג הקיבה, ורמינהו את החלב אשר על הקרב ר"ש אומר מה חלב כו' קרום ונקלף אף כל קרום ונקלף, ופרש"י שם והיינו חלב שע"ג הקיבה, וכ"ש חלב שע"ג הדקין עכ"ל, ר"ע אומר מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף אף כל כו', ופרש"י דלר"ש חלב הקיבה לא נאסר מהאי קרא יעו"ש, וא"כ חלב הקיבה דנקט הכא בסוגיין, בהכרח למאן דאסר לי' התם קאי, ואיך קאמר הש"ס דבתרי קראי קאתי, הא באמת מחד קרא קאתי, מקרא דאת כל החלב ושע"ג הדקין מכח כ"ש קאתי וכדפרש"י הנ"ל, וא"כ אין כאן תרי קראי, ולכן הגירסא הנכונה הכא כמ"ש הב"ש מיעוט בחלב המכסה את הקרב ומעוט בחלב שע"ג הדקין כו' והשתא לק"מ, דכיון דבתרי תיבות קאתי אע"ג דבחד קרא הוא, שפיר קרי לי' הש"ס בתרי קראי ואף דמיישב הב"ש גם גירסא שלפנינו והוא לפמ"ש הקרבן אהרן בפ' ויקרא בשם הראב"ד בברייתא שבת"כ שם לפרש דר' ישמעאל דדריש ואת כל החלב לתרי ריבויי, חד לחלב שע"ג הדקין, וחד לחלב שע"ג הקיבה, דשע"ג הקיבה מריבוי ואת ושע"ג הדקין אתי מריבוי דתיבת כל, עכ"ז מלשון רש"י הכא בד"ה או דילמא כו' דבין חלב המכסה את הקרב כו' עכ"ל, נראה כאידך גירסת הב"ש שזכרנו דגרס' בסוגיין, מיעוט בחלב המכסה את הקרב, וכן ראיתי שוב שהיתה גירסת התוס' בד"ה הורו ב"ד שחלב המכסה את הקרב כו' וכן הוא לקמן דף ז' ע"ב, אלא הוא בחלב המכסה את הקרב והן בחלב שע"ג הדקין מהו כו' יעוש"ה בגמרא ובפרש"י שם בד"ה כיון דמתרי קראי קאתו, שפירש דאתי מו"ו יתירא, ואת החלב כו' להביא חלב שע"ג הדקין עכ"ל וההוא פלאי לכאורה שלא מצינו דרשה זו מתוי"ו, לא בש"ס ולא בת"כ, ורש"י עצמו פירש בפרק אלו טריפות דמריבוי דכל החלב מרבינן שע"ג הדקין כו' יעוש"ה וכבר הצריכו עיון הב"ש, ועיין לקמן דף ז' ע"ב בחידושינו בלשון רש"י שכתבתי שם ליישבו על נכון ועיין בשו"ת, כנסת יחזקאל סי' כ"ו דף ל"ו עמוד שני בד"ה עפ"ז כו' יעוש"ה.

מיעוט בחלב ומיעוט בדם מאי כו' או דילמא כיון דאיסורן שוה וקרבנן שוה מצטרף, וכ' הב"ש, כיון דאיסורין שוה לאו שוה ממש, שהרי משנה שלימה שנינו סוף פרק כל הבשר, חומר בחלב מבדם, ותומר בדם מבחלב כו', אלא ה"פ דשניהם אסורין באכילה דוקא, אבל אי אפשר לפרש דאיסורין שוה, דאידי ואידי בלאו וכרת, מדקאמר בסמוך הכא וודאי אין איסורין שוה כו' או דילמא כיון דאידי ואידי כרת הוא, משמע בהדיא דאיסורין שוה דקאמר, לאו פירושו דעונש שניהן שוין עכ"ל, ויותר נכון גירסת מהרש"א בזה, דגריס הכא בסוגיין, הכא וודאי כיון דתרי איסורין גינהו, ואין איסורין שוה לא מצטרף, או דילמא כיון דקרבנן שוה מצטרף, וכדמוכרח מפרש"י בד"ה כיון דתרי איסורי גינהו דחלב אין שוה בכל כו' עכ"ל.

מיעוט בחלב ומיעוט בע"א מהו כו' תיקו, מה שהאריכו בזה המחברים בישוב הרמב"ם פי"ג מהל' שגגות, הלכה ד' ובכ"מ שם שדברינו תמוהים, הנכון מ"ש הלח"מ שם בכוונת אידך תירוצו דהכ"מ דגירסת הרמב"ם הי' באידך אבעיא דבסמוך ואת"ל מיעוט בחלב ומיעוט בע"א מצטרפי, וכמ"ש גם בשם מהר"מ טראני בעל קרית ספר, וכ"כ הב"ש והפני משה יעוש"ה מה שהאריך גם באידך פיסקא דהרמב"ם באבעיא דבסמוך בהורו ב"ד כו' ומת כו' ולפי שבכך האריכו בזה למעניתם, הלח"מ והב"ש, והחפ"ה, והמ"ג, והפ"מ, לא ראיתי להאריך אתריהם, כאשר כבר מלתי אמורה בההקדמה, שבכל מקום שנמצאו דבריהם מספיקים בישוב דברי הרמב"ם לא אנופף ידי, שלא להטריח להמעיין יותר מדאי.

שם מיעוט בחלב ומיעוט בע"א כו' ואין קרבנן שוה כו' מלשון רש"י בד"ה מיעוט בתרא דע"א קרבנן שעירה ולא כשבה עכ"ל משמע דאין קרבנן שוה דקאמר הש"ס היינו משום דמיעוט בחלב אי בעי כשבה, אי בעי שעירה מייתי, והמעיט שבע"א קרבנן דוקא שעירה ולא כשבה, ואני תמה מדוע יקרא לזה אין קרבנן שוה, הלא אי בעי תרווייהו שעירה מייתי? ולזה לולי פרש"י אי לאו דמסתפינא הוי אמינא דיש לפרש אין קרבנן שוה, היינו בהוראת לענין רוב ציבור, דאלו רוב צבור בחלב פר לחוד מייתי, ואלו רוב צבור בע"א פר ושעיר צריכין להביא דוגמת מ"ש מהרש"א ברש"י ד"ה או דילמא כיון דאלו צבור אכלו כו' יעוש"ה שכתב מהרש"א דהמ"ל דבהוראה קרבנן שוה, כמו כן אני אומר הכא, דבהוראה ברוב צבור אין קרבנן שוה ולכך דין הוא דלא ליצטרפו, היות אין קרבנן שוה בציבור, אי איכא רוב צבור בחלב לחוד, ורוב צבור מע"א לחוד והנלע"ד לתבתי.

שם מיעוט בחלב ומיעוט בע"א כו' או דילמא כיון דאידי ואידי כרת הוא מצטרף, כתבו התו' צ"ע מה יביאו כיון שאין קרבנותיהן שווין, אם יביאו קרבן ע"א, וגם דחלב, או לא, עכ"ל, אין לשונם מדוקדק בזה, דכיון שכתבו שיביאו קרבן ע"א, דהיינו פר ושעיר, איך כתבו שוב וגם דחלב, הא דחלב נמי פר הוא, ונהי דפר דחלב פר חטאת הוא, ופר דע"א פר עולה הוא, הא סוף סוף שעיר דמביאין לע"א חטאת הוא, וא"כ עכ"פ חטאת ועולה מייתו ומה להן עוד להביא? כיון דבחלב בחטאת לחוד סגי, ובע"ז עולה וחטאת בעי, והרי מביאין השתא פר לעולה ושעיר לחטאת, וממ"נ יצאו ידי שניהן, ואולי רצו התוס', ז"ל להסתפק אי סגי להו להביא אדחלב פר חטאת, או אדע"א בעו להביא פר ושעיר, אלא שאין שטחת לשונם מורה הכי, אף כי נראה דאין להסתפק בזה, דוודאי כחמור שבהן יביאו ואז יצאו ממ"נ ידי שניהם וכדכתיבנא ועיין בזה ודוק.

ומה שכתבו התוס' ועוד צ"ע, אי דוקא מבעיא דמעיקרא הוי מיעוט, וכן בסוף כו' נראה דחקירתם הזאת אאידך אבעיא דבסמוך קאי, בהורו ב"ד ועשו מיעוט הקהל ומת אותו ב"ד וכו'.

רש"י בד"ה וב"ד משלים לרוב ציבור דעשו עם מעט צבור והשלימו לרוב צבור עכ"ל, והס"ד ואח"כ מה"ד צבור מייתי כו' ור"מ פוטר צבור כו' עכ"ל, כצ"ל וכמ"ש מהרש"א ז"ל ופירוש אוקימתא דהש"ס לפ"ז כתבתיו בחידושינו בגמרא בד"ה אלא בב"ד משלים לרוב צבור כו' יעוש"ה.

בא"ד ואי קשיא כו' אבל הכא דאיכא ג' מיעוטין ו' עכ"ל וכבר כתבתי לעיל דף ב' ע"ב, דלשון רש"י הזה אין כאן מקומו, ושייך לעיל שם בסוף ל' רש"י ד"ה אם נפש אחת תחטא כו', ומה שיש להתעורר בדבריו בזה, כבר כתבתיו שם, יעוש"ה.

בד"ה או דילמא כיון דאלו צבור אכלו כו', השתא נמי כי עשו בהוראה מצטרפי עכ"ל, והס"ד, ואח"כ מה"ד מיעוט בתרא דעבודת אלילים, וקאי ציונו על דברי הש"ס ומיעוט בע"א.

ע"ב גמרא אמר ר' יונתן מאה שישבו להורות כו' הקשה הבאר שבע כיון דסנהדרין גדולה דוקא בעינן בהוראה, א"כ איך אפשר שישבו מאה להורות, והא אין מוסיפין עליהן, על סנהדרין של ע"א ועד כאן לא פליגי ר"י ורבנן בפ"ק דסנהדרין, אלא אי שבעים או שבעים ואחד יהיו אבל טפי לא, ולפיכך לה ממנין הסנהדרין שהי' גבי משה ע"פ הגבורה, וכדכתיב אספה לי שבעים איש, וא"כ, וודאי א"א להוסיף עליהן, ועיין סנהדרין י"ז ע"א, ודף ג' ע"ב שבעים איש אמר רחמנא משעת אסיפה, ותניא נמי בסנהדרין דף מ"ב ע"א, כשם שאין מוסיפין על הב"ד של ע"א כך אין מוסיפין על ב"ד של כ"ג, ונהי דבסנהדרין קטנה לא קיי"ל הכי אלא מוסיפין, אבל בסנהדרי גדולה ליכא הוספה למ"ד, ואין לומר דר' יונתן מיירי בעברו וישבו מאה להורות, אף דלא יאות לכתחילה למיעבד הכי, מנ"ל לר"י זה לפרש מלת כל דכתיב בהאי קרא לכה"ג, וגם תיבת עדת דכתיב בהאי קרא לא איירי אלא בעדה המיוחדין שהן סנהדרין של ע"א, וממילא תיבת כל נמי דוקא בהאי עדה מיירי, ועוד קשה למה לא אמר חידושו, על קו הדין. אין ב"ד חייבין עד שיורו כולם שנאמר, ואם כל עדת ישראל ישגו, עד שישגו כולן, דהיינו הסנהדרין המיוחדין, והוי נמי חידוש לאפוקי מדעת המקשה שדקדק משני המשניות דמייתי בסמוך דלא בעינן שיורו כולן, אפילו הסנהדרין המיוחדין וכדמסיק הש"ס וצ"ע היטב, עכ"ל הב"ש בקצרה יעוש"ה כי האריך למעניתו באומר ודברים הרבה מאוד.

והנלפע"ד בזה לעוצם קושייתו ליישב קצת עפ"מ דאיתא בסנהדרין דף פ"ו ע"ב במשנה שלשה בתי דינין היו שם, אחד יושב על פתח הר הבית, ואחד יושב על פתח העזרה, ואחד יושב בלישכת הגזית, באין לזה שעל פתח הר הבית, ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי, אם שמעו אמר להם ואם לאו באין להן, לאותן שעל פתח העזרה, ואומר כך דרשתי, וכך דרשו חבירי, אם שמעו, אמר להם, ואם לאו אלו ואלו באין לב"ד הגדול שבלישכת הגזית שממנו יוצאה תורה לכל ישראל כו' יעוש"ה בהענין.

ולפ"ז איכא לאשכוחי להא דר' יונתן בכה"ג שהי' זקן ממרא בא לשני בתי דינין הראשונים הנזכרים שעל פתח הר הבית ופתח העזרה, ולא שמעו, שאז אלו ואלו באין עמו לב"ד הגדול שבלישכת הגזית, ואז יצאתה הוראה זו ששגו בה מלפניהן, וצירפו גם לשני בתי דינין האלה, כי היכא דלימטי שיבא מכשורא, דהכי יאות למיעבד, וכדמייתי בסמוך מימרות דרב הונא ודרב אשי דעבדי הכי ומכנפי כולי טבחי ותנאי דבי רב, ולפענ"ד מש"ה הביא המסדר הש"ס להני מימרות הכא להסמיך ענין זה לזה וכדאמרן, וא"כ על ענין כזה שצירפו סנהדרי גדולה גם ב' בתי הדינין הנזכרים להוראתם, על זה אמר ר' יונתן שפיר, מאה שישבה להורות כו', דכיון שנצטרפו כאן להוראה אחת בעינן שיורו כולן, וחידוש זה אתי ר"י להשמיענו, וכדמות ראי' קצת לזה מצאתי בלשון הירושלמי בפרקין דמייתי גם התם מימרא דר' יונתן הזאת משמי' דר' מנא בר תנחום יעוש"ה בהלכה א' והלכה ב' ובהאי לישנא איתא התם נכנסו מאה, עד שיורו כולן, ולשון נכנסו משמע כדכתיבנא שנכנסו לאופן הנ"ל בזקן ממרא, וכיון דאיתנהו תמן דין הוא שיורו כולן לר' יונתן והיינו דנקט הירושלמי על לשונו, נכנסו ומאה דנקט, אע"ג דטפי הוו ב' סנהדרי קטנה וב"ד של ע"א, דמאה ושיבסר הויין, מנין מסויים נקט, דאולי לאו כולהו נכנסו, או יצאו כבר מקצתן, זהו הנלע"ד בישובה דהך מילתא חומרתא.

ועוד הי' איפשר לתרץ דאולי ר' יונתן אמרה למילתי' אליבא דמ"ד לקמן דף ה' ע"א וע"ב, הורו ב"ד של אחד השבטים, ועשה אותו השבט על פיהם, אותו שבט הוא חייב, והאי בסנהדרי קטנה של כ"ג מיירי, דסנהדרין של כל שבט ושבט של כ"ג הי', ובסנהדרי קטנה הא קיי"ל דמוסיפין עליהם, וא"כ נהי דאשכחן לענין דיני נפשות דמוסיפין רק עד ע"א, וכדאיתא במתני' דסנהדרין דף ל"ז ע"א, ושלש שורות של תלמידי חכמים יושבין לפניהם כו' ויעו"ש ברש"י, עכ"ז כיון דרשאין להוסיף אמניינם ה"ה טפי מצי להוסיף בשארי ההוראות ואפילו עד מאה, כנלע"ד לכאורה, ויותר נראה עיקר מ"ש בתחלה.

תנן הורו ב"ד כו' האי הוא דחייב כו' ואף לפמ"ש לעיל דף ב' ע"ב אליבא דהרמב"ם לפרש ההוא, וידע אחד מהן שטעו, דאאחד מן העם קאי, ואינו מן הסנהדרין, אפ"ה פריך שפיר, דהא מסקינן לעיל דבגמיר וסביר מיירי, וכדכתיבנא שם בשם התו', דאתא יתור לשון דמתני' לדיוקי, והיו סבור המקשה דאף אותו צירפו הסנהדרין להוראתם שהי' אתם, או יראה עוד יותר לומר דכל זה כתבתי שם אליבא דהרמב"ם ולמאן דסובר יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב לפרש גם המשנה באופן זה, אבל לר"י אמר שמואל ור"נ אמר שמואל דמפרשי לעיל שם משנתינו כפשוטה למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, א"כ אתיא לשון המשנה כפשוטה וידע אחד מהן, אאחד מן הב"ד וקאי ק' הש"ס הכא אי סובר ר' יונתן כר"י ור"נ משמי' דשמואל, דהכי אשכחן בדוכתי טובא בתלמוד דפריך לאיזה תנא או אמורא, אי סבר בהך מילתא כהאי תנא ואמורא דפריך לי' מיני', ומה גם דפשטות לשון המשנה הכי משמע, ועיין בסמוך.

הכא במאי עסקינן כגון שהרכין ההיא אחד מהן בראשו ופרש"י כגון שהרכין ההיא אחד מהם או תלמיד בראשו דנראה כהודה לדבריהם עכ"ל והקשה הב"ש מה רצה רש"י ז"ל באמרו או תלמיד, שהרי המקשה לא פריך מינ' מידי, אלא מן וידע אחד מהם שטעו, אבל תלמיד לא ישב להוראה, אלא יושב לפני הב"ד, ולהכי דקדק התרצן בלשונו, כגון שהרכין ההוא אחד מהן, כלומר האי מבית דין עכ"ל, ויפה דקדק, וי"ל דרש"י סובר דגם מהתלמיד קשה, והיינו לפמ"ש לעיל בסמוך, דכיון דנכנסו גם אחרים, מהראוי לסנהדרין לצרפן להוראה, ובפרט למאי דמסקינן לעיל דף ב' ע"ב דהאי תלמיד ראוי להוראה כגון שמעון בן עזאי מיירי, שלא הי' כמוהו בכל הדור, ואמרינן נמי בסנהדרין י"ז ע"ב דנין לפני' חכמים שמעון בן עזאי כו' הרי שגם הוא (להיותו רך בשנים) דן לפניהם בקרקע, וא"כ וודאי צירפוהו, וקאי הקושיא גם ממנו, ונהי שדקדק המתרץ לומר שהרכין ההיא אחד מהן, היינו דרצה לרמז שגם מאחד מהן פריך לאפוקי מהפירוש שכתבתי לעיל דף ב' ע"ב ורמזתיו לעיל בסמוך לפרש וידע אחד מהן, אאחד מן העם, דאז ליכא קושיא כולי האי, מידע אחד מהם, ואתא המתרץ לרמז, דאפ"ה גם מידע, אחד מהם קאי הקושיא, וכדכתיבנא לעיל בסמוך בשני אופנים, ומכ"ש דא"ש לרש"י לשיטתו שפיר' במשנתינו אחד מהן מן הב"ד, ודלא כפירושי הנזכר להרמב"ם, אבל וודאי דגם מתלמיד ראוי להוראה קשיא וכדכתיבנא, וא"ש פרש"י ודוק.

הא שתק מישתק חייבין כו' שהרכין בראשו, והקשה בתוס' הרא"ש למאי דסבר השתא דדוקא שתק והרכין בראשו, אבל אי שתק ולא הרכין בראשו פטור, דא"כ אמאי קתני, וא"ל טועים אתם פטור, ליתני רבותא טפי, ונודע לאחד מהם שטעו, ושתק דפטורים, וי"ל משום דלא ליתי למיטעי ולמימר דכל שתיק פטורים אפילו הרכין בראשו עכ"ל, ועיין באר שבע בד"ה הא שתק מישתק חייבים כו' ודוק.

ואמר ר"א בר אהבה מאי קרא במארה אתם נארים כו' הקש' הב"ש אמאי תולה זה ברב אדא ב"א שהוא אמורא, כאלו הוא בודה חידוש זה מלבו, והלא ר'

יהושע שהוא תנא קדמון אמר הכי בברייתא דב"ב סוף פרק חזק' הבתי' דף ס' ע"ב עכ"ל ולכאורה אדמקשה על סתמא דהש"ס הכא דתלה בדר"א ב"א, טפי ה"ל להקשות אדר"א ב"א גופי' מאי קמ"ל כאן דברייתא היא אבל ראה זה מצאתי בלשון העין יעקב שם בבבא בתרא, בהעתיקו גמרא דהתם, לבתר דקתני שאין גוזרין גזירה אלא רוב ציבור יכולין לעמוד בה, גריס הע"י, מאי קרא, אמר ראב"א דכתיב במארה אתם נארי' כו' וא"כ גם שם מייתי לה הש"ס בשם ראב"א וממנו יצאו הדברים לפרש טעמא דהך מילתא, ואע"ג דבאמצע הברייתא הוא התם אין לחוש לזה דכמה פעמי' מייתי הש"ס פירושי האמוראים בתוך דברי הברייתא לפרש מילי מילי, וכמ"ש רש"י ותוס' פעמים רבות אין מספר, וכן בספרי הכללים.

תיובתא דר' יונתן תיובת', כצ"ל, ובספרי הש"ס שלפנינו איתא הכא, תיובתא דר' יוחנן, וטעות הוא, דהא משמי' דר' יונתן פתח לה הש"ס להאי דרשה, ומיהו אין בידי להכריע, היכן נפל הטעות, אם גרסינן לעיל בתחילת המימר' נמי ר' יוחנן, או גרסי' הכא נמי תיובתא דר' יונתן, כי בספרי המפרשים הב"ש והחפ"ה והמ"ג ולהלח"מ ראיתי יש מהם מעלה על לשונו מימרא זו משמי' דר' יוחנן, ויש מהם משמי' דר' יונתן ואיך שיהי' חדא מינייהו טעות הוא בספרי הש"ס שלפנינו.

תיובתא ממאי דאסקינן בש"ס הכא להא דר"י בתיובתא הקשה הלח"מ פי"ג מה"ל שגגו' הלכה א' על לשון רש"י לקמן במשנה דף ד' ע"ב בד"ה ואמר להם טועין אתם לא הוי הוראה מעליא ופטור דבעינן עד שיורו כולן כדאמר לעיל דף ג' ע"ב עכ"ל והקשה והא ר"י איתותב הכא, וכן הקשה התי"ט שם על הרע"ב שפירש התם נמי הכי ולדעתם גם על הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה ממסכת הזאת קשיא הכי, שכתב שם אחד מן התנאים, והוא התנאי השלישי שיטעו כולם, ולא יהי' ביניהן מחלוקת בהתירא מה שהתירו עכ"ל, וזה ממש כפרש"י והר"ב הנ"ל. והנכון בזה מ"ש הב"ש, וכ"כ הפ"מ בירושלמי דפרקין הלכה ב' בד"ה מתניתא כו' יעוש"ה דר' יונתן לא איתותב רק מהא דס"ל אפילו מאה בעינן שיורו כולן בפיהם, או בהרכנת הראש, בזה איתותב, אבל כל הסנהדרין של ע"א המיוחדין צריכין שיורו כולן בטעות ולפחות בהרכבת הראש, מגזיר' הכתוב דכתיב כל עדת וכדפרש"י נמי הכא בד"ה אי איתא לכולהו סנהדרין של ע"א הוי הוראה, אע"פ שלא הורו כל אותן שישבו להורות עכ"ל, הרי מבואר מלשונו, דאף למסקנא, דוקא אותן היושבין נוסף על הב"ד של ע"א, הם אין צריכין שיורו, אבל סנהדרי גדולה כולן צריכין שיורו, וא"כ מבואר דפרש"י הכא, מאי דעסיק הש"ס, ה"ק אי איכא כולם הוי הוראה, רצה לומר כולם בהוראה, או בהרכנת הראש, והלח"מ גם הוא הרגיש בזה והרחיקו באמרו, דא"כ מאי קאמר הש"ס אי איכא כולן הוי הוראה כו' לימא דקרא אתא להיכא שחלק אחד עליהן שאין זו הוראה, וממה שכתבנו בשם רש"י הכא, מבואר דרש"י מפרש באמת הכי, אי איכא כולן ר"ל כולן בהוראה, וכן מורה דקדוק לשון התוס' לקמן דף ד' ע"ב בד"ה או שלא הי' מופלא כו' יעוש"ה שהעתיקו בלשון רש"י כולן בהוראה. ויעוש"ה גם בחידושינו, באופן דרש"י בעצמו נזהר הכא מקושי' הלח"מ, וא"כ נתיישב דעת רש"י והרמב"ם והרע"ב בפשיטות.

אמנם הרמב"ם בחיבורו פי"ב מה"ל שגגות הלכה ב' מבואר בלשונו דחולק בזה וחוזר מדעתו בהקדמתו הנ"ל, דלהדיא כתב שם, יטעו כולן או רובן בדבר זה שהורו בו כו' עכ"ל ולשון או רובן מורה להדיא דאין צריך שיורו כולן, וכ"כ עוד הרמב"ם דבר זה בבירור יותר פי"ג שם הלכה א', וכן אם הורו כו' וא"ל טועים אתם כו' ידע אחד מן הסנהדרין כו' ושתקו כו' הואיל והורו, ולא הי' שם חולק כו' והיינו כדיוקא דהש"ס הכא כדפריך על ר' יונתן.

ואלא מאי כל עדת דקאמר רחמנא כו' דברי הש"ס בזה מוקשים הרבה מאוד, ועיין להב"ש והחפ"ה, והמ"ג, האריכו בזה בקושיות ותירוצם שונים זה מזה, והמחוור שבכולם לענ"ד הוא, מ"ש הב"ש בזה בשם מהרלנ"ח בתשובתו בקונטרס הסמיכות, יעוש"ה שכל דבריו מראשיתן עד אחריתן, תורת אמת היתה בפיהו, ועולה לא נמצא בשפתיו, ולפי שיאריך עלינו הרבה מאוד בהעתקת דבריו לאיזה קונטרסין נלאתי להעתיקו.

בתניתין ר"ש פוטר ור"א אומר ספק איזהו ספק כו' כתב בתוספת הרא"ש ר"א אומר ספק ע"כ ר' אלעזר גורס דהוא בר פלוגתא דר"ש, ובגמרא נמי נחלק בברייתא ר"ש ר"מ ור"א וסומכס, ותימא היכא קתני אמר ר"ע מודה אני בזה, וכי ר"ע על דברי [ר"א] תלמידו אמר מודה אני בזה עכ"ל, ויש ליישב קצת עפמ"ש רש"י בביצה דף כ"ז ע"א בד"ה אלא הכי אמר כו' וכן איפשר שהזקנים נתנו דעתם על דברי הבחורים, ואמרו דברי ר' פלוני נוטין אחרי דברי ר' פלוני שהי' לפניו עכ"ל, וא"כ הכא נמי י"ל על נדון זה שאומר ר"ע שרואה הוא בזה דברי תלמידו ר"א, ומהרש"א ז"ל שם בביצה השיב בזה על לשון רש"י שזכרנו ומכאן נראה לעשות סמוכין קצת לפרש"י ז"ל כנלע"ד לכאורה.

מיהו יותר נכון בזה גירסת הירושלמי בדפוס ישן, וכן הוא בלשון הירושלמי הנדפס אצל הש"ס בבלי דידן, וז"ל, א"ר עקיבא רואה אני בזה שהוא קרוב לפטור יותר, מן החובה. ובזה שקטה תמיהת הרא"ש ז"ל. ובספרי ירושלמי שבידינו עם פירוש הפ"מ הדפיסו כלשון המשנה שבידינו בתלמוד בבלי, והנך רואה שנוסחא הישנה שבלשון הירושלמי נוסחא דוקנית היא.

ועי"ל אף בלשון המשנה שלפנינו דלעולם גרסינן ר' אליעזר ביו"ד, ומה שטען הרא"ש שאותו ר"א אינו בר פלוגתא דר"ש (שהי' קדמן רבו של ר"ע, וחבירו של ר' יהושע) י"ל אין הכי נמי, ומה שהקדים רבי במשנתינו דברי ר"ש קודם דברי ר"א, אף דר"א קשיש מיני' טובא היינו משום דרצה התנא לפרש על דברי ר"א איזהו ספק כו', לפיכך הקדים לדברי ר"ש, ומייתי אח"כ דברי ר"א כדי לפרש מילתי', ולהביא גם דברי ר"ע עליו, והשתא שפיר קאמר ר"ע מודה אני בזה כו' דהיינו שמודה לדברי ר"א רבו, ונסתלקה תמיהת הרא"ש.

אמנם בברייתא דלקמן דלא קתני איזה ספק כו' ואפ"ה הקדים דברי ר"ש לדברי ר"א התם וודאי ר' אלעזר בר פלוגתי' דר"ש הוא, ואולי איפשר לומר גם בברייתא דמאחר דברי ר"א כדי להביא עליו דברי סומכס האומר תלוי והנלע"ד כתבתי.

איזהו ספק פרש"י אמאי הוא חייב כו' עכ"ל, ורצונו לומר על מאי הוא חייב, וכ"כ הב"ש, ולאפוקי מהקרבן אהרן פ' ויקרא שלא הבין כן מפרש"י כי אם הבין כוונת רש"י כאלו הוית מלת אמאי כלשון קושיא, למה הוא חייב, וע"ז מסיק הוא וכתב, ולי נראה לפרש דכוונת התנא, איזהו ספק, על איזה ספק חייב, ובאמת גם רש"י ז"ל כיון לכך ופשוט הוא.

גמרא אמר ר"י אמר רב מ"ט דר"ש הואיל וברשות ב"ד הוא עושה, איכא דאמרי כו' עיין פרש"י דמפרש לשני הלשונות טעמא דר"ש משום דיחיד שעשה ברשות הוראת ב"ד פטור, אבל במס' שבת דף צ"ג ע"א פרש"י דר"ש לטעמי' דס"ל בהוראת יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, וכבר השיגוהו התוס' שם מהא דר"ש הכא, והאיתי להב"ש דעתו לקיים פרש"י דהתם באמרו דלפי לשון האיכא דאמרי כו' מדקאמר ר"ש כל הוראה שיצאה ברוב צבור יחיד העושה אותה פטור. משמע דוקא שחטא אחר שחטאו רוב הקהל על פיהם, שכבר נתחייבו ב"ד בפר, אבל אם עשה עד שלא חטאו רוב הקהל חייב, דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ואפילו ללשון ראשון הכא, הואיל וברשות ב"ד הוא עושה נמי איפשר לומר כן, דאי לאו משום שרוב צבור עשו בהוראת ב"ד, שכבר נתחייב ב"ד כדמשמע לשון המשנה בין שהביאו כפרתן כו' וזה היחיד מצטרף עם הצבור שהם פטורין לא הי' פוטר ר"ש, מטעם הואיל וברשות ב"ד הוא עושה, דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, וכה"ג פי' הראב"ד בהשגה לדברי הרמב"ם סוף פי"ד מהל' שגגות, ובכן תמה הב"ש על רש"י הכא, מדוע פי' לדברי ר' שמעון מטעם דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ולא עוד אלא דא"כ קשה מדוע לא קאמר הש"ס לעיל דף ב' ע"ב ודף ג' ע"א על משנתינו דלעיל שם, זו דברי ר"ש, כמו שאמרו התם, זו דברי ר' מאיר, וזו דברי ר' יהודה וצ"ע עכ"ל הב"ש.

ואומר אני נהי דמילתא דמיסתבר דיבר, וכמו שנראה להדיא מלשון הרמב"ם, בפירוש משנתינו יעוש"ה, וכן בחיבורו פי"ד מהל' שגגות הלכה ה', עכ"ז נראין הן הדברים רק להאיכא דאמרי, וכמו שהעתיק הרמב"ם בלשונו בפירוש המשנה ללישנא דאיכא דאמרי, אבל ללישנא קמא דהכא, משמע פשטות הדברים כמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, באופן די"ל לכאורה דזה תליא בשני הלשונות הכא, ומפרש רש"י בסוגיא דשבת, לפי לשון האיכא דאמרי הכא, ועכ"ז אין השגה על פרש"י הכא שמפרש גם להאיכא דאמרי הכא דברי ר"ש, כמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, שכבר כתבנו לעיל בחידושינו לדף ג' ע"א, דיש לו לרש"י בפירושו הכא על מה לסמוך, והוא לשון הת"כ פ' ויקרא, דמייתי להא דנפש אחת תחטא להורות דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, יעוש"ה בדיבורא דחטאת, פרק ט' פרשה ז', הלכה א' (דף מ"ו ע"א), ובהלכה ב' שם מביא הת"כ לפרש כיצד הוא יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ומביא רישא דמשנתינו דבריש פרקין, ואח"ז בהלכה ג', פתח הת"כ ואמר, ור"ש מוסיף, בהורו ב"ד וידעו שטעו וחזרו כו' והלך היחיד ועשה על פיהן פטור עכ"ל, הרי לפנינו מדנקט הת"כ ור"ש מוסיף כו' ש"מ דס"ל להת"כ אליבא דר"ש יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, והיינו דמייתי, דר"ש מוסיף לפטור אף בזה, ולאפוקי מדר"מ דמחייב בזה, וא"כ פרש"י הכא מוכרח מלשון הת"כ הנ"ל, ואין פקפוק בזה, ומה שהקשה הב"ש דלא קאמר הש"ס לעיל זו דברי ר"ש כבר כתבתי במקומו לעיל שם בחידושינו, לשון תוס' הרא"ש ז"ל שעמד בזה, ותירץ שרצו אותן האמוראים שם להביא טפי מברייתא שנמצאו בה דברי חכמים החולקין ואמרו חייב, דזה לא נמצא בשום משנה וכל זה פשוט.

ואולם הנלע"ד בקיום פרש"י דמס' שבת, הוא שאני אומר דס"ל לרש"י ז"ל שם דתנאי היא אליבא דר"ש, דהאי דת"כ אליבא דר"ש ס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור כדמוכרח לשונו שהבאתי, והאי דר"ש הכא ללישנא דאיכא דאמרי משמע דס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וכמ"ש הב"ש, וכדמוכרח מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה, ולפיכך בסוגיא דשבת הסוגיא נטתה ומראית יותר כפרש"י שם לפרש כהתנא שבת"כ אליבא דר"ש דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ואייתר לי' חד מיעוט למילתי' דדריש התם, כנלע"ד ברור ליישב בזה דברי רש"י הכא והתם ודוק.

מיתיבי כו' בתחילה גובין עליהן דברי ר"ש כו' אמאי כיון דגבי להו ה"ל הודע כו' לכאורה משמע דקושי' הש"ס לפ"ז אמאי פוטר ר"ש, הא ה"ל הודע, מה תימא דאדרבה א"כ פשיטא שהדין נותן שלא יהי' חייב, דכיון דה"ל הודע א"כ לא שוגג הוא אלא מזיד ופשיטא דפטור ? — אבל באמת א"ש דקושי' הש"ס סובבת רק על ר"י אמר רב דרצה לפוטרו, משום שברשות ב"ד הוא עושה, או לפי שלא ניתנה הוראה כו' דמשמע דלולי הני טעמי' הי' חייב, ע"ז פריך הש"ס הא ה"ל הודע, וא"כ פטור מפאת דה"ל כמזיד דהודע הוא ודוק.

ועי"ל דפריך הש"ס נהי דלא ידע ממש, עכ"פ תולה בב"ד לא קחשיב, כיון דה"ל לידע, דה"ל תולה בעצמו וחייב כיחיד העושה בשגגת עצמו, כנלע"ד בזה.

פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"א בתחילה גובין עליהן דברי ר"ש כו' דתניא איפכא כו' עיין במנחות דף נב ע"א שהובאו בש"ס שם שני ברייתות הללו, ומפורש התם טעמייהו ומסיק הש"ס להוכיח שם דאידך ברייתא עיקר, דתניא איפכא, דר"י ס"ל גובין בתחילה, ומה"ט נלע"ד פסק הרמב"ם פ"ד מה"ל שקלים הלכה ב' דגובין להן בתחילה, דר"י ור"ש הלכה כר"י, וכדפרש"י שם במנחות, וכדאיתא בעירובין דף מ"ז. (והש"ס דמנחות הנ"ל נעלם מזולתי) ומה שהקשו שם התוס' בד"ה פר העלם דבר כו' דנקט פר בלשון יחיד, ושעירי בלשון רבים, וכן הקשו התוס' פ"ק דשבועות, גם הב"ש הכא הניחו בצ"ע, עיין על זה בתוס' דסוגיין ד"ה שעירי ע"א כו'.

משל דר"א למה הדבר דומה כו' כתב הב"ש, ומיהו אין משל דומה לנמשל לגמרי, לא בדברי ר"א ולא בדברי סומכס דוק ותשכח עכ"ל, וקיצר במובן ולא פירש שיחתו במשל דידי', אבל כוונתו תהי' מובנת כד מעיינת בתוס' בסוגיין מה שכתבו בד"ה משל דר"א כו' יעוש"ה וק"ל.

רש"י בד"ה איכא ביניהו כו' וליכא למימר שמא תולה בעצמו הילכך לא הוי בר חיוב מעליא, דבשלמא היכא דהוי לפניו חתיכה אחת כו' עכ"ל כנ"ל, וכן העתיקו הקרבן אהרן פ' ויקרא, וכן הציגוהו המדפיסים בספרי ש"ס החדשים בדפוס פפד"מ וז"ב, על הגליון, ומה שדקדק רש"י למנקט בחתיכה אחת כו' אף דסוגיין דעלמא ורובי האמוראים בכריתות י"ז ע"ב, וי"ח ע"א סברי חתיכה אחת משני חתיכות שנינו, משום דהכא לר' אליעזר קיימינן דס"ל חתיכה אחת כדאיתה שם בכריתות י"ז ע"ב, וכ"כ הב"ש, ואף לפמ"ש בשם תוס' הרא"ש במשנתינו דגרס ר' אלעזר בלא יו"ד, איהו נמי ס"ל חתיכה אחת שנינו, כדאיכא שם בכריתות דף י"ח ע"א, ובתוס' שם.

דף ד גמרא דהכא כספק מבע"י ספק משחשיכה כו' כצ"ל, ור"ל דנדון זה דומה ממש להך דספק מבע"י ספק משחשיכה, וכ"כ הב"ש, ובדפוסי הש"ס נפל טעות בספק מבע"י, כו' בבי"ת, וצריך להיות כספק, בכף הדמיון.

אמר ר"י אמר שמואל אין ב"ד חייבין כו' עיין מה שכתבתי בחידושינו לעיל דף ב' ע"א בד"ה בין שעשו כו' יעוש"ה בסוף דבריהם שם, ובמ"ש עוד שם בלשון רש"י בד"ה לעולם אין ב"ד חייבין כו', ובזה גם הכא, יתיישב הלשון אין ב"ד חייבין.

עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו, כתבו התוספ' והא דאצטרך למיעוטי כולי דבר ולא נפיק משום דצדוקין מודין בו, די"ל דצריך קרא למעט, כגון בתו מאנוסתו, דלית להו להצדוקין ג"ש, או אם חמיו ואם חמותו כו' עכ"ל, והעתקתי לשונם, לפי שראיתי להחפ"ה נסתפק בזה בהיכא דהורו בדבר שאין הצדוקין מודים בו, והוא עקירת דבר כל הגוף, מהו ? מי אמרינן הא מיהת הוי דבר שאין הצדוקין מודין בו וחייבין, או דילמא הרי הוא דבר, ורחמנא אמר ותלה הדבר במקצת, והא לאו מקצת הוא ופטורין כו' עכ"ל, יעוש"ה שדעתו נוטה לומר דחייבין, כיון דאין הצדוקין מודין בו, אלולי שמצא משמעות הרמב"ם ריש פי"ד מהל' שגגות שבהורו לעקור גוף מגופי התורה סתם לומר דפטורים ולא חילק וגבי הורו לעקור מקצת חילק. אם הוא מבואר ומפורש בתורה או לא, משמע דברישא בכל גווני פטורים, והנך רואה שגם התו' הנזכרים דעתם נוטה היפך מהכרעתו, וגרם לו לעמוד על חקירת ספק הזה, לפי שלא היו לפניו, תוספת אלו שלפנינו, כי לא ראיתי לו בכל חיבורו

למכילתן שזכרם בשום פעם, וגם להב"ש ראיתי שהאריך להקשות למאי אצטרך קרא דונעלם מכל דבר, להורות ולא כל דבר, תיפוק לי' מהך סברא דזיל קרי בי' רב הוא, וגם להב"ש לא ה'י למראה עיניו תוס' הללו, דהא התו' תירצו לה שפיר וכנ"ל גם לא ראיתי לי בשום פעם שזכר דבר ומקצת דבר מהתוספת הללו, ובוודאי לא ה'י בדפוס בימיו.

אמר רנב"י מצות כתיב, מכאן מקשים העולם על המג"א סי' כ"ה ס"ק ט' שרצה להכריע בברכת התפילין לומר על מצות בפתח, מדמצינו בקרא מצות ה' ברה וקאי על כל המצות עכ"ל, והוא נגד סוגיין דהכא דאמרינן מצות כתיב לומר דמשמעותו לשון יחיד למצוה אחת וכפרש"י בד"ה ארנב"י כו' ולפענ"ד אין זה השגה גמורה למג"א דהרי בלא"ה מדקדק הב"ש אתירוצא דהש"ס בזה שאינו מסכים עם לשון הברייתא דנקטה ונעלם דבר ולא שעוקר המצוה כולה, ואי כחזקי' דיליף ממצות הל"ל בברייתא, ועשו אחת מכל מצות, מכל מצות, ולא כל המצוה, א"ו אין זה דרשה גמורה אלא גלוי מילתא בעלמא הוא, ועיקר הדרשה הוא מונעלם כל דבר, דבר ולא כל הגוף, והש"ס מייתי רק גם זה דמצות לסניף וראי' בעלמא עכ"ל הב"ש, ומעתה שאין זה ראי' ודרשה גמורה, אין להשיג מזה על המג"א ומה גם דהמג"א נמי לא אמר הך מילתא לעיקר ראי', אלא נקטו ג"כ לסניף וראי' בעלמא, ועיין בפרי מגדים שם על המג"א, הביא דברי המדקדק הגדול הרז"ה בסידור שערי תפלה, שדחה דברי המג"א מטעם אחר, ולפמ"ש הפרי מגדים עוד שם בשם האלשך בפירוש המקרא דמצות ה' ברה כו' בלא"ה אזיל לה ראייתו של המג"א בזה, ויש עוד הרהורי דברים לדבר בזה, אלא שעת לקצר.

אחר' כותבי זה אמר לי עמיתי וריעי הרב החריף והבקי מוהר"ר איסרל ליסא נ"י, דוודאי מצות בפתח הוראתו לשון יחיד ולשון רבים, משא"כ בחולם הוראתו רק לשון רבים, וא"כ שפיר כתב המג"א די"ל על מצות בפתח, דהוראתו נמי רבים, ואפ"ה אין סתירה מש"ס דהכא דשפיר משני, מדכתיב מצות בפתח, הוראתו נמי יחיד עכ"ל הרב הנ"ל. וגיסי הרבני הותיק מהור"ר יהודא ק"ב נ"י אמר דלדעתו כוונת המג"א לומר דמצות ה' ברה קאי על כל המצות, ר"ל שכולל כל המצות, לומר על כל מצוה ומצוה לבדה שהיא ברה, ולעולם מצות בפתח לשון יחיד, ואפ"ה מצי לכלול מצות הרבה, וא"כ שפיר משני הש"ס מיהת מצות כתיב דמשמעותו מצוה יחידית, ועיין בכל זה, כי האמת עד לעצמו.

שם עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו כו', קשיא לי מהא דתניא ביבמות דף פ"ז ע"ב ומייתי לה הש"ס במכילתן לעיל דף ב' ע"א, הורוה ב"ד להגשא והלכה וקלקלה חייבת בקרבן, וטעמא דקלקלה, הא לא קילקלה היתה פטורה כדין יחיד שעשה בהוראת ב"ד דפטור, להך מתני' דהתם דסוברת הכי, והשתא קשה הא דבר שהצדוקין מודין בו הוא, שגם הצדוקים לא יכחישו איסור אשת איש המפורש במקרא ואל אשת עמיתך לא כו' ונהי דלא מיקרי עוקר כל הגוף שהרי לא הורו להתיר איסור אשת איש דעלמא, כי אם להך איתתא התירו ע"פ עד אחד שאמר מת בעלה. ונודע אח"כ ששגו בהוראתן הזאת, סוף סוף דבר שהצדוקין מודין בו באיסורו הוא, ואם תאמר שבהיתר ע"י עד אחד אין מודין הלא לא על זה אנו דנין, דעיקר מימרא דשמואל היא רק שצריך שתהי' שגגת הוראת ב"ד, להתיר איסור שאומרים הצדוקים שאיננו איסור כלל, וכדפרש"י כאן בד"ה אין ב"ד חייבין כו', אבל מה דלאו מודים בהיתירא שהורו עכשיו, על זה אין אנו דנין במימרא דשמואל, גם דוחק לומר דמימרא דשמואל נאמרה רק בהורו לרוב צבור, אבל בהורו ליחיד בכל ענין תהי' הוראה, דמה"ת לחלק, ומעולם לא ראיתי ולא שמעתי לחלק בזה ? —

ואיפשר לומר דמיירי התם מאשת איש שנתקדשה בשטר או בקידושי כסף דאתיין מדרשה, דקידושין הללו אינן מפורשין בתורה, דקידושי כסף אתיין מקיחה קיחה מג"ש, וקידושי שטר מהקישא דויצאה והיתה, וא"כ אולי אין הצדוקין מודין בהן בקידושין הללו, זולתי בקידושי ביאה המפרשים במקרא, כי יקח איש אשה ובעלה, ובהיות כן שפיר הוי הוראה, באיסור שאין הצדוקין מודין בו, דלהצדוקין ליכא איסור אשת איש בנתקדשה ע"י קידושי כסף או קידושי שטר כנלע"ד.

הא כתיבא וספרה לה כו' והתוס' והב"ש גורסין יהי' לה, אבל בתוס' הרא"ש ראיתי לקיים הגירסא, שכתב הרא"ש דקים להו לחז"ל שהצדוקים מייתי לה להך מילתא מוספרה לה.

דאמרי כדרכה אסירה שלא כדרכה שריא, הא כתיב משכבי אשה כו' מכאן הקשו התוס' בסנהדרין דף ל"ג ע"ב בד"ה שטעו שלא כדרכה, לפרש"י שם שפירש שאין הצדוקין מודין בהך דרשה דמשכבי אשה אשלא כדרכה, ובסוגיין מפורש דמודו בי', וראיתי כי טוב להעתיק הנה לשון הר"ן בחידושיו לסנהדרין שם, וז"ל, כגון שטעו שלא כדרכה, והוי דבר שאין הצדוקין מודין בו, וקשה דהא אמרינן בהוריות שהצדוקים מודים בשלא כדרכה דמשכבי אשה כתיב, ויעו"ש שבתחילה כתב הר"ן לתרץ כפירוש התוס' שם בסנהדרין ושוב כתב, א"כ איכא למימר דבנואף ונואפת לא מודו בשלא כדרכה, דהא כתיב ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע, וכי אמרינן בהוריות משכבי אשה כתיב באשת נדה קאמרינן דלא כתיב לזרע, וא"כ ברור דגם כוונת רש"י בסנהדרין יש לפרש כך כדברי הר"ן אלה וק"ל.

ואבעית אימא דאמרי זבה לא הוי אלא ביממי כו' יראה לי דלהך ואבע"א י"ל לעולם דאין הצדוקין מודין רק בהעראה שלא כדרכה, אבל בכדרכה מודו, וכדבעי לתרוצי לעיל, ולא תתרץ בכדרכה, ודאמרי העראה באשה דוה הוא דכתיבא ואין הצדוקין מודין אפילו בהעראה כדרכה רק באשה דוה, לזה אין אנו צריכין להך ואבע"א, אלא דמודים הצדוקים בכל ההעראות כדרכה, ורק בשלא כדרכה אין מודין, ואפ"ה לא תיקשה, אי הכי ליתני גבי נדה עצמה הכי, ולענין העראה וכדלעיל, ז"א דבשלמא לשינויא קמייתא, דהוי רצה הש"ס לשנויי טעותם בשומרת יום לענין העראה וכנ"ל, שפיר פריך דאם בכך תפרש טעות הוראתם, ל"ל דנקט' בשומרת יום, ליתני הכי גבי נידה עצמה, אבל להך ואבע"א דמשני טעותייהו באופן אחר בשומרת יום דלא הוי זבה אלא ביממא, א"כ לא שייך לאקשויי, ליתני גבי נידה ולענין העראה, די"ל דניחא לתנא למינקט' טפי בכה"ג להשמיענו בנידה ובשומרת יום מיקרי קיום מקצת וביטול מקצת, וכמ"ש תוס' בד"ה יש נידה כו' יעוש"ה, דבלא"ה ה"מ הנא למינקט כמה גוונין בנדה עצמה, וניחא לי' למינקט בשומרת יום ובנידה, ונזהרו התוס' שם ג"כ לפרש קושיית אי הכי כו' כדכתיבנא, וזה ברור, והארכתי בבירור דבר זה לברר דלהך ואבע"א נשאר קיים הא דאמרינן לעיל להס"ד בשינויא קמא, דמודו הצדוקים בהעראה כדרכה, ואין מודין בהעראה שלא כדרכה, דלפ"ז ניחא כוונת התו' בסוגיין בד"ה שלא כדרכה, נמי כו' משמע דצדוקין מודין בו, ובפרק אחד דיבי ממונות גבי טעה בנואף ובנואפת משמע דאין צדוקין מודין בו, התם בהעראה שלא כדרכה עכ"ל, ולכאורה קשה הא מסיק הכא דאפילו בכדרכה אין מודין אלא באשה דוה, וראיתי בתוס' דסנהדרין שם דף ל"ג ע"ב בד"ה שטעו כו' כתבו נמי כהתוספת דהכא, ונזהרו מזה, וסיימו, ואע"ג דפריך התם אהאי שינויא, מ"מ לפי המסקנא דהתם איתוקם האי שינויא שפיר עכ"ל, וראיתי להב"ש בסוגיין הביא דברי התוס' אלה דסנהדרין, וכתב עליהן, ואני שמעתי ולא אבין את דבריהם, שהרי לפי המסקנא דהכא הדר בי' מהאי שינויא מדקאמר אלא לעולם כדרכה כו' אלא דהצדוקין אינן מודין דהעראה אסור בשאר עריות אפילו כדרכה, וכ"כ הרמב"ם ז"ל להדיא בסוף פ"י מה"ל סנהדרין עכ"ל הב"ש, ולפמ"ש יובנו דברי התוס' בפשיטות מה שכתבו דלפי המסקנא דהכא איתוקם האי שינויא שפיר דכוונתם למאי דכתיבנא דלפי התירוץ דואבע"א נשארו הדברים האמורים לעיל על מקומן, וכדאמרן, וזה ברור, ומה שנסתייע הב"ש מלשון הרמב"ם ז"ל סוף פ"י דסנהדרין, אדרבה מייתי חובה לנפשי' דבכל ספרי דפוסי הרמב"ם שלפנינו, בדפוס א"ד, ויעסנין, ופיורדא, מבואר לשון הרמב"ם כפירוש התוס' דסנהדרין הנ"ל וכמ"ש הלח"מ שם שדברי הרמב"ם כפירוש התוס' (ואולי נוסחא ישינה היתה לו להב"ש בספרי הרמב"ם דפוס ישן, שלא הוגהו, כי בספרי הרמב"ם שבידינו הוגהו הדברים בין שני מרובעים, כזה, [.], והוא הנכון, והעד ומופת לזה דהרמב"ם פי"ד מהל' שגגות הלכה ב' העתיק רק, שאמרו הבא על שומרת יום כנגד יום שראתה דם ביום חייב כו' עכ"ל, והיינו כוהאבע"א ומדלא העתיק לענין הערעה כשינויא קמא ש"מ דס"ל נמי כהתוס' הנ"ל, וכמ"ש הלח"מ, וכנוסחת הרמב"ם שלפנינו בכל ספרי הדפוס, והדברים ברורים.

ואחרי שכבר הארכתי קצת בביאור יושר כוונת התוספת להצילן מהשגת הב"ש, עוד רגע אדבר בו בהב"ש אמינא לי' מטונך, שהוא בדעתו בסתירת פי' התוס' דסנהדרין הנ"ל כתב, ולי נראה לפרש, דהתם מיירי לענין רביעה, דאמרי סנהדרין אשה הנרבעת לבהמה אינה מתחייבת בבעילת אדם כדעת רב ספא בפרק ארבע מיתות דף נ"ה ע"א, אבל המסקנא דהתם לא הוי הכי, אלא אשה הנרבעה לבהמה חייבת אף שלא כדרכה כדרך שהוא מתחייבת בבעילת אדם, כן נראה לי, עכ"ל הב"ש, וכמה מהדוחק הוא להעמיס זה בכוונת הש"ס שם דקאמר טעה בנואף ונואפת, דמשמע דמיירי מנואף ונואפת תרווייהו בני אדם, ולא מאשה ובהמה, דאלישנא דקרא קאי מות יומת הנואף ונואפת, דא"כ דמבהמה מיירי הל"ל בנרבע ורובע, אלא דלבר מן דין יפלא בעיני על הב"ש לדעתו שהבין שדעת התוס' בזה נסתר, משום דלמסקנא דהכא בשינויא קמייתא אף בכדרכה אין הצדוקין מודין בהעראה זולתי באשה דוה ולא בשארי עריות, א"כ ה"ל להקשות אסוגיא דהתם אדמוקי לה בשלא כדרכה, והצורך הב"ש לדחוק לפירושו הנ"ל באשה עם בהמה, שאין הלשון בנואף ונואפת משמע הכי וכנ"ל, טפי ה"ל להש"ס לאוקמי שטעו בכדרכה בהעראה דהוי נמי אין הצדוקין מודין בו להבנת הב"ש, וא"כ מיירי שפיר מאיש עם אשה שהורו הסנהדרין בשארי עריות דפטורין בהעראה כדרכה, והיינו דבר שהצדוקין מודין בו, ולכאורה זהו פליאה נשגבה על הש"ס שם, לשינויא קמא דהכא, אלא מאי אית לך למימר, דסוגיא דהתם קאי להך ואבעית אימא דהכא, דאז אין מוכרח שלא יודו הצדוקין בהעראה כדרכה, וא"כ להך ואבע"א, כ"ש די"ל נמי דנשאר קיים הא דבעי הש"ס הכא למימר לשינויא קמא דבהעראה שלא כדרכה אין הצדוקין מודין ורק בכדרכה מודין, וכמ"ש התוספת דלמסקנא דהכא איתוקם האי שינויא שפיר וכדפריישנא בכוונתם לעיל, באופן שצדקו דברי התוס', ואיך שיהי' הגאון בעל ב"ש נסתר מחמתו ממ"נ, או שדבריו אינם כנים כאשר כתבתי דלדבריו קשיא טפי על הש"ס, או באם נבוא ליישב דבריו כדכתיבנא, א"כ מכ"ש דאתין שפיר דברי התוס', בשגם לישנא דהש"ס בנואף ונואפת מסייע להן לאמר דמיירי מבני אדם ולא מאדם ובהמה, והדברים ברורים ודוק.

ואמאי הוצאה הא כתיבא לא תוציאו משא מבתיכם כו' הב"ש מוחק זה וגריס הא כתיבא אל יצא איש ממקומו, וכן הוא כדבריו בלשון הרמב"ם פי"ד מה"ל שגגות הלכה ב' ודברי הרמב"ם אלה נעלמו מזולתינו, ששקד על הוראה להקדימני בחיבורו, וכתב שם דהרמב"ם בהכרח גריס בסוגיין לא תוציאו כו', דקרא דאל יצא מוקי לי' הרמב"ם לתחומין לפי שיטתו שהוא סובר תחומין דאורייתא, וכל זה גרם לו פחזותו שפחז כמים להוציא חיבורו המעט הכמות והאיכות, מבלי לפתוח ספר הרמב"ם שכתוב בו להדיא קרא דאל יצא, ונעלם ממנו והוא לא ראה וידע לשון הש"ס בעירובין דף י"ז ע"ב ובתוס' שם ד"ה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, שהוכיחו התו' דאף למ"ד תחומין דאורייתא, מוקי נמי קרא דאל יצא להוצאה, והוכיחו כך מסוגיין דמייתי קרא דאל יצא להוצאה.

דאמרי הוצאה הוא דאסיר' הכנסה שריא, וכתב התוס' ותנא הוצאה הכנסה קרי לי' כדאמרי' במס' שבת ובמס' שבועות עכ"ל, ובתו' הרא"ש כתב וז"ל, ואע"ג דבמתני' תנן המוציא מרה"י לרה"ר, תנא הוצאה משום דהוי אב, ולעולם לא איירי בהוצאה אלא בתולדה דידה, הכנסה או זריקה והושטה עכ"ל, ועדיין הוא צריך לסברת התוס' דקרי להכנסה בלשון הוצאה, באופן שדברי התוס' והרא"ש עולין בקנה אחד.

דאמרי הוצאה והכנסה הוא דאסירא כו', וכתבו התוס' אע"ג דהכנסה לא כתיבה, סברא היא, מה לי אפוקי מה לי עיולי עכ"ל, ורצונם לומר כיון דסברא פשוטה כל כך היא, אף הצדוקין מודין בה, וכה"ג מצינו דפריך הש"ס בכמה דיכתי, מכדי סברא הוא קרא ל"ל, אלמא דמידי דאתיא בסברא, אלים כולי האי כאלו פירשו הכתוב להדיא, וכתבתי כל זה לפי שראיתי להב"ש האריך למחוק מלת והכנסה, משום דלא כתיבא אין הצדוקין מודין בה, וברור שאלו היו לפניו התוספת הללו, החריש מלהגיה ולמחוק מהר.

רש"י בד"ה השתחואה בפישוט ידים ורגלים כדכתיב וישתחו לו אפים ארצה עכ"ל וכתב בתוס' הרא"ש דמהא ליכא למשמע מיני' דאמרינן בפ"ב דשבועות קידה על אפים, וכן הוא אומר ותיקד בת שבע אפים ארצה, אלמא כל קידה הוי אפים שמשתחוה בראשו ומרכין פניו כלפי קרקע, ויש השתחואה בלא פישוט ידים ורגלים, כגון אפים ישתחוו לך, וישתחו לאפיו ארצה והוא יותר מקידה שמשפיל פניו עד הקרקע, אבל היכא דכתיב השתחואה סתם הוא פישוט ידים ורגלים, כדכתיב הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה עכ"ל, וכ"כ הב"ש, ועיין שבועות דף ט"ז ע"ב ובתוס' שם בד"ה קידה על אפים ודוק.

ע"ב גמרא בעי ר' יוסף אין חרישה בשבת מהו כו' וכתבו התו' רישא דאבות מלאכות דפרק כלל גדול נקט, אבל חרישה צדוקין מודין בה, כדלקמן אמר לך ר' יוסף כו' משמע דסבר כשמואל עכ"ל וכ"כ מהרש"א בכוונת רש"י הכא בד"ה בעי ר' יוסף כו' אבל בתוס' הרא"ש כתב בד"ה בעי ר' יוסף אין חרישה בשבת מהו כו' תימא תיפוק לי' דהוי דבר שהצדוקין מודין בו, דכתיב בחריש ובקציר תשבות, וי"ל דלית לי' לר' יוסף הא דשמואל דאמר אין חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו, ובריייתא דמייתי ר' ששת לקמן תנא דבי ר"י מפני מה אמרו הורו בדבר שהצדוקין מודים בו דפטורים כו' לא שמיע לי' לר' יוסף עכ"ל הרא"ש, ולפ"ז נראה יותר כוונת רש"י ז"ל בד"ה בעי רב יוסף כו' כדברי הרא"ש אלה, והוא דגם רש"י סובר דר' יוסף לית לי' דשמואל, ולזה נוטה לשון רש"י ז"ל יותר להמעיין בדבריו, ואין צורך למ"ש מהרש"א ז"ל בדעתו.

עוד כתב הרא"ש ז"ל, והרמ"ה תירץ מדלא כתיב מחריש ומקציר תשבות איפשר דמפרשים צדוקים בחריש ובקציר תשבות בימות החמה ובימות הגשמים עכ"ל, ונראה דכוונת הרמ"ה דאצ"ל דפליג ר"י אשמואל אלא שגם ר"י ס"ל דבעי דבר שאין הצדוקין, מודין, אלא דס"ל לר"י דחרישה אין צדוקין מודין בו, ואף דכתיב קרא בחריש ובקציר תשבות ס"ל לצדוקין מדלא כתיב מחריש ומקציר ש"מ דכוונת הכתוב להזהיר אשביתת שבת בין בימות החמה ובין בימות הגשמים, אבל לא לאסור

חרישה וקצירה בשבת זהו הנלע"ד בכוונתו וה"ה דה"מ הרמ"ה למימר דצדוקים מפרשים לקרא דבחריש ובקציר תשבות כדאמר הש"ס בסמוך, דטעו לומר בזמן דאיכא חרישה איכא שבת ובזמן דליכא חרישה ליכא שבת, ועיין בסמוך בחידושינו ודוק.

אין חרישה בשבת מהו כו' האבעיא הזאת לא נפשטה הכא ולפיכך תמה הכ"מ פי"ד מה"ל שגגות הלכה ג' על הרמב"ם שכתב או שעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה הרי אלו חייבין עכ"ל, וה"ל לרבינו לכתוב לקולא דפטורין כיון דלא אפשיטא בעיין, וכן השיג הראב"ד לעיל פי"ג הלכה ד' השגה כזאת, ומה שתירץ הכ"מ להרמב"ם דמייתו ומתנו בנדבה כבר השיגוהו הלח"מ והב"ש ויתר המחברים דקיי"ל אין חטאת בא בנדבה, ומה שתירץ עוד דס"ל להרמב"ם עיקר כי הא דבעי הש"ס בתחילה למיפשט ממשנתינו, דדחיית הש"ס על זה דיחוי בעלמא הוא, ולא שבקינן הפשיטות מקמי הך דיחייא, גם זה אינו להרמב"ם דפסק כשמואל דבעי דבר שאין הצדוקין מודין בו וכדכתב שם באותה ההלכה דבעי שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת בדברים שאינן מפורשין בתורה, והיינו כמימרא דשמואל וכמ"ש הכ"מ עצמו שם, וא"כ הני שינוייא קביעו וקיימי להלכה ליישב כל הני תיובתא לשמואל, ומה שתירץ הלח"מ לעשות אבעיא הזאת שקולה בסברא עם אבעיא דר' זירא בסמוך, ולפשוט חדא מאידך כבר השיגוהו החפ"ה והמ"ג, דאין הדמיונות עולין שוה, ומה גם דא"כ למסקנא הנ"ל, השתא דאתית להכי תפשוט נמי דר' יוסף כדרך הש"ס בכל דוכתי, ועוד השיגו עליו רבות יעוש"ה, והדין עמהם, ומה שהאריכו הם בישוב הרמב"ם, ילאה הקורא לעמוד על כל דבריהם, אף אלו רציתי גם להעתיקם ובפרט שלא מצאתי קורת רוח בדבריהם שאינן מקוטבים על מרכז האמת.

והנלע"ד ברור בזה בכוונת הרמב"ם ז"ל, אחרי שעמדתי עוד על פליאה נשגבה בדברי רבינו אלה, ולא ראיתי לכל המחברים שהרגישו בה, והוא שאני תמה תמה אקרא, מה זה, ועל מה זה, דלגבי הוצאה בשבת ס"ל להרמב"ם שם דאם אמרו אין הוצאה בשבת דמיקרי עקירת כל הגוף, אם לא שאמרו הוצאה אסורה, ומושיט וזורק שרי, דאז נקרא קיום מקצת וביטול מקצת, משא"כ אלו אמרו דרך כללי אין הוצאה אסורה בשבת חשוב לי' להרמב"ם עקירת כל הגוף, ואלו בעקרו אב משארי אבות מלאכות החליט הרמב"ם בפשיטות דחייבין, דמיקרי קיום מקצת וביטול מקצת, והלא דבר הוא, ומילתא דבעי טעמא, מה זכתה ההוצאה טפי מכל שארי האבות מלאכות, לחלק ביניהו כולי האי ואי משום דכתיב בהוצאה אל יצא, בחרישה וקצירה נמי כתיב בחריש ובקציר תשבות, ודבר זה פלא גדול הוא בעיני, על כל נושאי כלי הרמב"ם וגדולי המפרשים הנ"ל שלא עמדו בזה, ולפענ"ד צע"ג.

אשר על כן לולי דמסתפינא מחבראי שלא יגערו בי, הי' לבי אומר ברור לי, דמההכרח גדול הוא לסרס לשון הרמב"ם בזה, ויש כאן מוקדם ומאוחר, וזה שכתוב בכל ספרי הרמב"ם, או שעקרו אב מאבות מלאכות, והורו שאינה מלאכה דבספרי הרמב"ם שלפנינו נדפס זה, בבבא דסיפא, היכא שהם חייבין, ואומר אני דלשון הזה נתאחר ונעתק ממקומו הראוי, שאין לדברים האלה מקום כאן, אבל מקומם הראוי הוא, ברישא דמילתא, היכא שהם פטורין מטעם שעקרו כל הגוף, וכן צריך להיות בלשון הרמב"ם, כיצד, שגגו והורו שמותר להשתחוות לע"ז, או שמותר להוציא מרשות לרשות (וכאן מקום הדברים האלה) או שעקרו אב מאבות מלאכות, והורו שאינה מלאכה, או שמותר לבוא על שומרת יום כו' הרי אלו כו' כמו שעקרו כל הגוף כו' לפיכך פטורין מן הקרבן כו' עכ"ל, וכן צריך להיות לענ"ד, ובכן עלו דברי רבינו הרמב"ם כהוגן להשוות כל המלאכות דשבת עם ההוצאה ופסקה שפיר להך אבעיא לקולא, ואף שקשה עלי להגיה כך, כי ידעתי חומר האיסור ששם רבינו תם ז"ל שלא להגיה הספרים מהר, כי אם בהוכחה וראי' ברורה, עכ"ז שמתי נפשי בכפי לעוצם הקושיא שהקשיתי, מ"ש שארי מלאכות מהוצאה וחלקי אמרה נפשי, ואם שגיתי הבורא ימחול לי, כי לבי אלצני, אף כי קמי שמיא גליא שכוונתי רק לברר קושט דברי אמת של רבינו הגדול, ומי שדעתו רחבה מדעתינו ליישב דברי הרמב"ם בדרך אמת בלי לסרס דבריו ולסלק גם קושייתי הנפלאה הנ"ל, מובילנא מאני' אבתרי' לבי מסותא, והנלע"ד כתבתי.

ואולם עדיין לא פליטנא מכולה, דאם היות דהשתא פסק רבינו האבעיא לקולא, עכ"ז קשה למה כלל זה בחד בבא עם ההוצאה, ושומרת יום, והשתחואה דע"ז, הא לא דמיין להדדי, דהני תלתא מצד הדין ברור דפטורים דהוי דבר שהצדוקים מודין בהו, כמבואר בסוגיין לעיל עמוד א' בכולהו הנך תלתא, ואלו בעקרו אב משארי מלאכות דהוי רק לקולא מפאת שלא נפשטה האבעיא, א"כ לא ה"ל לרבינו הגדול לכללו עמהן בחד בבא, והל"ל דפטורין בזה מצד הספק, וכמו שעשה רבינו בסוף פט"ו מהל' שגגות הלכה יו"ד גבי כהן משוח ונשיא, באכל חצי זית כשהוא הדיוט, ונתמנה ועבר, ואכל חצי זית כשהוא הדיוט ה"ז ספק אם מצטרף כו' עכ"ל, הרי שבזה כתב דה"ז ספק וכמ"ש הכ"מ והלח"מ שם דאבעיא דלא אפשיטה היא, ולכך פטור מספק, וא"כ גם הכא ה"ל לעשותו לבבא בפני עצמו, ולומר דהרי זה פטור לפי שהוא ספק.

ונלע"ד גם בזה דלק"מ, די"ל זה בשני אופנים, האחד, די"ל דעת רבינו הרמב"ם היא כדכתיבנא לעיל בסמוך בשם הרא"ש בתוספותיו, דחרישה הצדוקים מודין בה (וכן י"ל בכל אינך אבות מלאכות) ור' יוסף באבעייתו חולק אשמואל וס"ל דאף בדבר שצדוקין מודין הב"ד חייבין, דתליא פיטורא וחיובא דידהו רק בעקירת כל הגוף, ובקיום מקצת וביטול מקצת, משא"כ למאי דפסק הרמב"ם כשמואל דבעי דוקא דבר שאין הצדוקין מודין בה, א"כ אין כאן התחלה להבעיא דר' יוסף, ואין כאן ספק, כי מצד הדין פטורין ולפיכך קבעו הרמב"ם לוודאי פטור.

ואמנם נראה קצת דחוק בעיני לומר שיודו הצדוקין בכל הל"ט מלאכות, דבשלמא בהוצאה מפורש לעיל בש"ס, דהוי כמעט מקרא מפורש, דאל יצא, ולא תוציאו משא וכן בחרישה דבעי רב יוסף, כתיב בחריש ובקציר תשבות, אבל להרמב"ם, דכלל כל שארי האבות מלאכות אם עקרו אחת מהנה לפטור, קשה קצת בעיני לומר דיה"י סובר דצדוקין מודין בכל ל"ט מלאכות דלא כתיבי.

אבל י"ל עוד באופן פשוט וקרוב אל האמת, והוא שראיתי בתוס' הרא"ש באבעייתו דר' זירא בסמוך, וזה לשונו בעי ר' זירא, אם תימצי לומר, אין חרישה בשבת, דלעקור כל הגוף דמי, ופטורין, אמרו אין חרישה וקצירה בשבת בשביעית מהו, עכ"ל הרא"ש ובסמוך לקמן אי"ה בדיבור שלאח"ז אדבר בו, הרי מבואר מלשון הרא"ש, דאבעייתו דר' זירא באת"ל, אין חרישה בשבת הוי כלעקור כל הגוף ופטורים (ואולי כך היתה גירסת הרא"ש ז"ל בגמרא שלפנינו, כנראה מלשונו שסתם) וידוע כללא דהרי"ף והרמב"ם ורוב הפוסקים, דכל אבעיא דקאי באת"ל, קיי"ל להלכה כאותו האת"ל, וכמ"ש לעיל דף ג' ע"א בשם הלח"מ פי"ג מה"ל שגגות הלכה ד' דכל את"ל פשיטותא היא, וא"כ שפיר נפשטה האבעיא הזאת לקולא דפטורין, דהוי כלעקור כל הגוף וכמ"ש הרא"ש, כנלע"ד ברור באין גמגום ודוק היטיב.

ואחרי שביארתי כוונת הרמב"ם בבירור לענ"ד די ביאור מספיק, חפשתי עוד למצוא לי און במה שאמרתי לסרס דבריו, כי מאוד הי' לבי נבוך, האם כנים דברי, אם לא, והאיר ה' עיני ומצאתי שאהבה נפשי, דהלח"מ העתיק דברי הגאון מהר"מ טראני בספרו הנחמד קרית ספר, וז"ל, ואם הורו שאין חרישה בשבת, או מלאכה אחת מן המלאכות, הוי אבעיא דר' יוסף, אי אמרינן כיון דקא מודו ב"ד בשאר מלאכות דשבת הוי כביטול מקצת וקיום מקצת, או לא, ובעי למיפשט מפשטה דמתני' דמוציא מרשות לרשות, דהוי ביטול מקצת, ודחי לה כדשנין מעיקרא, דהוי בזורק ומושיט, ואע"ג דהוי בלשון דחיי', כיון דהכי מוקמינן למתני' כדאמר לעיל, פשטינן נמי בעיא דר' יוסף דהוי עוקר הגוף, כיון דהורה דאין חרישה בשבת, דכיון דהוי מלאכה באנפי נפשה, היא הוי עקירת כל הגוף כדאמרן, וגבי הוצאה דמושיט וזורק לא הוי עקירת כל הגוף כיון דמודים בהוצאה והני בכלל הוצאה נינהו עכ"ל, ודבריו לכאורה תמוהים מאוד, כאשר תמה עליו הלח"מ, שהוא כותב היפוך דברי הרמב"ם, שבנוסחאות שלפנינו, כתוב בדברי רבינו ז"ל או שעקרו אב מאבות מלאכות חייבין, ולא הוי עיקור כל הגוף ואיפשר דבנוסחאות מהר"ם טראני ז"ל לא הי' כתוב כן בספרו עכ"ל הלח"מ, וששו מעי בראותי כן, דאצ"ל שלא הי' דברים אלו כתובים בספר הרמב"ם שלפני מהר"מ טראני, כי ראיתי שוב בהגיע הקרית ספר לידי, שבהקדמתו כתב שמונה פרקים על ענייני איכות ספרו הזה וכתב שם בפרק ח' שכל דבריו בזה הספר אשר כותב בדרך הלכה על דברי הרמב"ם המה בנויים ומספר הרמב"ם הם לקוחים, וזה מורה להדיא כדכתיבנא שגם בספר הרמב"ם שלפני מהר"ם טראני, הי' דברים הללו כתובין ברישׁ דמילתא דהרמב"ם באותן החשובין עקירת כל הגוף ופטורין, ומעתה נחה ושקטה דעתי בהגהתי הזאת שהיא לאמיתה של תורה.

בעי ר' זירא אין שבת בשביעית מהו כו', כבר זכרתי בסמוך לשון הרא"ש בתוספותיו שכתב, בעי ר' זירא, אם תימצי לומר, אין חרישה בשבת דלעקור כל הגוף דמי ופטורין, אמרו אין חרישה וקצירה בשבת בשביעית מהו, עכ"ל, הנה השמיענו רבינו הגדול הרא"ש חידוש גדול בפירוש האבעיא הזאת, דלפי הפשט הפשוט בש"ס משמע דהאבעיא היא, שאמרו דבשביעית ליכא איסור שבת כלל בשום מלאכה, וכמ"ש רש"י בד"ה בחריש ובקציר כו', ובד"ה בזמן דליכא חרישה דהיינו בשביעית ליכא שבת עכ"ל, וכן נוטה לשון הש"ס אין שבת בשביעית, משמע לגמרי ליכא שבת, ולא כן דברי הרא"ש דמשמע דמפרש דמודו בשבת אף בשביעית, אלא חרישה וקצירה הוא דאמרי דליכא בשבת בשביעית, ולא ידעתי מאין יצא לו להרא"ש לפרושי הכי, אם לא דנימא דאולי כך הי' הדבר להדיא בגירסתו בספר הש"ס שלפנינו, או איפשר דקשיא לי' ק' התוס' שנזכיר לקמן בחידושינו בד"ה ש"מ אין שבת בשביעית כו' יעוש"ה, ורצה הרא"ש ליישבה בפירושו הזה ואיפשר עוד לומר דאולי הי' לפני הרא"ש בספרו דר' זירא בעי להך אבעיא באת"ל דאין חרישה בשבת הוי כלעקור כל הגוף, וסובר הרא"ש דאין שבת בשביעית שקול הוא בסברא, להא דאין חרישה בשבת, וכמ"ש הלח"מ פי"ד מהל' שגגות הלכה ב', וקשיא לי' דא"כ איך בעי להא באת"ל דנפשט אידך הלא שקולין הם, לזה תירץ הרא"ש דהאבעיא היא לא לעקור שבת לגמרי, אלא לעקור חרישה וקצירה בשבת דשביעית כנלע"ד, לולי שכתבתי לעיל דהחפ"ה והמ"ג דחו דברי הלח"מ, ועכ"ז כתבתיו אולי המעיין יבחר ויקרב את הנראה בעיניו, ודוק.

אמר רבינא ת"ש כו' שמע מינה כו' הרמב"ם בהלכותיו השמיט להך אבעיא ופשיטות דידה לגמרי, ולהח"מ בפי"ד מהל' שגגות הלכה ב' תמה על השמטתו, ומה שתירץ לדמותה לאבעיא דר' יוסף, וסגי לי' להרמב"ם במה שהובאת אבעי' דר"י בדבריו, כבר כתבתי לעיל שהחפ"ה והמ"ג דחו דבריו דאין קו הדמיון עולה בשוה, ולא שמעינן, חדא מאידך, וגם לא ה"ל להש"ס לשתוק מזה לפשוט אבעיא דר"י מהך ברייתא דפשיט אבעיא דר"ז, ולבר מן כל דין, לפמ"ש בחידושינו לעיל בסמוך, בישוב הרמב"ם שדעתו כהרא"ש בתוספותיו דאבעיא דר"ז קאי באת"ל אין חרישה בשבת הוי כלעקור הגוף ופטורין, א"כ לא נשמע אבעיא דר"י מהא, דאדרבה באבעיא דר"י פסק הרמב"ם לקולא דפטורין, וכדכתיבנא לעיל במופת ברור מדברי מהר"ם טראני בקרית ספר, לסרס לשון הרמב"ם, ובהך אבעיא דר"י הרי פשטה הש"ס דהוי ביטול מקצת וחייבין, וא"כ ה"ל להרמב"ם להביאה לחיוב.

והנלע"ד בזה ברור בכוונת הרמב"ם דבדין השמיטה, והוא לפמ"ש לעיל בחידושינו בד"ה בעי ר' יוסף כו' ובד"ה אין חרישה כו' בשם תוספת הרא"ש דר' יוסף באבעייתו פליג על שמואל ולא בעי דבר שאין צדוקין מודים, דבחרישה מודים ואפ"ה קבעי לי' לר' זירא, והיינו ע"כ דפליג אדשמואל, א"כ כ"ש באבעיא דר"ז דאין שבת בשביעית דהוי דבר שהצדוקין מודים בו, (ואף שאכתוב בסמוך בשם התוס' דסברי בהך דר"ז שאין הצדוקין מודים בו, התוס' לשיטתייהו, דאף באבעיא דר' זירא כתבו דסובר דבעי דבר שאין הצדוקין מודים בו, אבל הרמב"ם בשיטת תוס' הרא"ש הנ"ל קאי) וצ"ל דר' זירא נמי פליג אדשמואל וסובר דאף בדבר שהצדוקין מודים בו אם הורו בטעות חייבין, וא"כ להרמב"ם לשיטתו דפסק כשמואל דאין חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודים בו, אין התחלה להאבעיא דר' זירא, דבוודאי פטורים כיון דהוי דבר שהצדוקים מודים בו, ולכך לא הביאה כנלע"ד נכון ועיין בסמוך עוד להוכיח כהרמב"ם ודוק.

ש"מ אין שבת בשביעית כביטול מקצת וקיום מקצת דמי ש"מ, וכתבו התוס' משמע דאין צדוקין מודין בהאי דרשא, אע"ג דלעיל דרשי לי' יהי' לה לשומרת יום עכ"ל, ביאור דבריהם לפי מה שהקדימו התוס' כבר בד"ה בעי ר' יוסף כו' לפרושי כל הך סוגיא אף למאי דקיי"ל כשמואל דבעי דוקא דבר שאין הצדוקין מודין בו ואז חייבין, משא"כ אם הצדוקין מודים פטורים, וא"כ כיון דמסיק דש"ס הכא לפשוט דהוי קיום מקצת וביטול מקצת וחייבין, א"כ בהכרח צ"ל דאין הצדוקים מודים דאיכא שבת בשביעית, דאי מודים הצדוקים, מאי אהני לן מה דהוי קיום מקצת וביטול מקצת, סוף סוף פטורין דהא טעו במה שהצדוקים מודין, א"ו אין הצדוקין מודים שיש שבת בשביעית וע"ז קשיא להו להתוס' מאי שנא דמודים לדרוש מיהי' לה לשומרת יום כו' ובפשטות הכתוב דבחריש וקציר תשבות דמשמע לעולם לאו מודים בשגם הוא פשיטה דקרא, וזה הניחו בקושיא.

והנלע"ד בזה בישוב קושייתם משום דקשיא להו להצדוקים יתורא דקרא, בפ' כי תשא, מכדי כתיב ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות, הלא ידענא דלעולם יש איסור שבת בכל עת ועונה, בחריש ובקציר תשבות תו ל"ל, וחז"ל דרשו באמת מזה בר"ה דף ט' ע"א לתוספת שביעית, והצדוקים תוספת לא משמע להו דגם בשבת ויום כפור לית להו תוספת ומה שדרשו עוד שם לקציר מצוה שדוחה שבת דהיינו קצירת העומר, הא וודאי לית להו להצדוקים, דהא אמרי עצרת לעולם אחר השבת, כדאיתא במנחות ס"ה ע"א וא"כ לדידהו עצרת לא חל בשבת, וליכא לאשכוחי לקצירת עומר בשבת, ואייתר להו קרא דבחריש ובקציר תשבות, לפיכך דורשין בזמן דאיכא חרישה וקצירה איכא שבת, ובשביעית דליכא חרישה וקצירה ליכא שבת, כנלע"ד וק"ל. אבל להרמב"ם שכתבתי לעיל בסמוך דבאמת הצדוקי' מודים בזה לק"מ ק' תוס' וא"כ מזה ראי' להרמב"ם במ"ש ליישב דבריו לעיל, ותו לא מידי.

או שלא הי' מופלא של ב"ד שם כו' בירושלמי אמרו אהך מתני' דאתיא כרבי דאמר רבי אין לך מעכב אלא מופלא של ב"ד בלבד, וראיתי להרב מגן גיבורים תמה על הירושלמי דאיך איפשר לאוקמי משנתינו הכי, דא"כ איך קתני או שהי' אחד מהן גר או ממזר או נתין כו' ה"ז פטור, והא אין מעכב אלא מופלא של ב"ד

בלבד, וא"כ מה בכך שיהי' אחד מהן גר או ממזר, לו יהי שהוא חסר לגמרי מן המנין הא אינו מעכב, ולמה לא תהא הוראתן הוראה, דא"ל דס"ל להירושלמי דהיכא דאיתא התם להאי דאינו ראוי גרע טפי, כיון שאינו ראוי להוראה, הא וודאי בורכא דאין זה עדות שתתבטל עדות הכשרים מפני שהוזמנו בהם הפסולים כו' עכ"ל ויעו"ש שלא עלתה בידו ליישב על נכון כי העיד על תירוצו שדחוק הוא, ולפענ"ד נעלם ממנו לפי שעה מימרא דר' זירא בחולין פ"ג ע"ב ועוד בהרבה מקומות בש"ס דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו, וא"כ הכא גמי כיון דקפיד קרא שיה' הסנהדרין כולן השבעים ואחת ראוין להוראה, וכמפורש במשנתינו הכא ובגמרא, א"כ אי איכא בהו חד שאינו ראוי להוראה, אינו ראוי לבילה ובילה מעכבת בו, משא"כ כשיצא אחד מהן שהוא ראוי להוראה, אלא שלפי שעה הלך לאיזה צורך, ראוי לבילה הוי, ואין בילה מעכבת בו, והמעיין בכל סוגיית הירושלמי בזה עד סופה יראה שדברינו נכונים ומוכרחים בסוגיא שם.

ואם תאמר למה לא פירשו רש"י והרמב"ם למשנתינו כהירושלמי דאתא כרבי, ולא יצטרך רש"י לכל הדחוקים שהוצרך לידחק בזה בישוב משנתינו או שלא הי' מופלא של ב"ד שם, יעוש"ה ובפשיטתו אזיל גם הרמב"ם בפירוש המשנה, וי"ל דבתוספתא דפרקין פליגי חכמים עלי' דרבי דתניא התם הורו ב"ד ואחד מהן אינו שם פטורין, ר' אומר, אומר אני עד שיהא מופלא שבהן, וא"כ רצו רש"י והרמב"ם לפרש משנתינו אליבא דכ"ע גם לחכמים דפליגי עלי' דרבי דרבים נינהו, דבהנהו דינין דמשנתינו לא נמצא בהו חולק ובעו למהוי ככ"ע וק"ל.

אמר קרא ונשאו אתך אתך בדומין לך, בעל תורה אור המציין מראה מקומות הפסוקים בתנ"ך בגליון הש"ס ציין פה על פסוק הזה (במדבר י"א) ולא דק ונעלם ממנו לשון רש"י בסנהדרין ל"ו ע"ב בד"ה ונשאו אתך שכתב דמונשאו אתך שבפרשת יתרו דייק הכא, דאלו מהך דונשאו אתך במשא העם (במדבר י"א) ההוא בשבעים זקנים ומשום שכינה, וכן עשה המציין הזה פעם שנית בקידושין דף ע"ו ע"ב, והוא תימה יותר שנעלם ממנו לשון רש"י ותוס' שם במקומו שפירשו, דמונשאו אתך דפ' יתרו קדריש וכנ"ל.

ונשאו אתך בדומין לך. כבר זכרנו בסמוך לשון רש"י בסנהדרין ל"ו ע"ב, דמונשאו אתך בפ' יתרו קדריש, דאלו ונשאו אתך דפ' בהעלותך י"ל משום שכינה, והקשה הבאר שבע דא"כ איך יליף ר' יהודה בסנהדרין י"ז ע"א מהאי ונשאו אתך דפ' בהעלותך, אתך בדומין לך, ואימא אתך משום שכינה אבל בסנהדרין דעלמא לא בעינן שיהא כולן ראוי להוראה ובפרט דר' יהודה עצמו פירש שם הפסוק והתיצבו עמך משום שכינה, א"כ דילמא גם פסוק זה משום שכינה וצ"ע עכ"ל, ולא ידעתי מדוע קשיא לי' רק לר"י, גם לרבנן ה"מ להקשות כן דהא הדרי בהו באמת רבנן מהא דרצו לכתחילה ללמוד מוהתיצבו שם עמך ואת בהדייהו, הואיל שהשיב ר"י עמך משום שכינה, ומש"ה מסיק לרבנן מונשאו אתך במשא העם אתך ואת בהדייהו, וא"כ גם לרבנן תיקשי דילמא ההוא אתך נמי משום שכינה, וכבר הוקשה לו כל זה למהרש"ל שם דף ל"ו ע"ב על לשון רש"י הנ"ל דלא הוי, לא כר"י ולא כרבנן ויעו"ש באורך למהרש"ל ומהרש"א ליישב זה, וקצת ראיי' למהרש"ל, כיון דרש"י בסוגיין הכא חזר ושנה כפירושו שם י"ז ע"א, וכמו שהרגיש מהרש"א ז"ל בעצמו שם בסוף דבריו, ואיך שיהי' לק"מ ק' הב"ש.

הא שוגג דומיא דמזיד חייב והיכי דמי כו' תיפשוט הא דבעי רמב"ח כו', הקשה בספר מגן גיבורים דמאי פשוט מהכא נימא דמחייבין בקרבן ציבור ומשום דמצטרפין לרוב ציבור, ואדרבה יחיד שעשה פטור, מפני שעשה ע"פ ב"ד ודוקא מזיד גמור הוא דלאו תולה בב"ד הוא, אבל זה אע"פ שהוא כעין מזיד הוי תולה בב"ד, ואדרבה הכי משמע דוקיא דמתני', דאין לתרץ דא"כ תיפשוט הא דרמב"ח לאידך גיסא, דהא ליתא דוודאי כיון דלא מכרעה מילתא, אי ר"ל דחייבין, בקרבן יחיד או בקרבן ציבור, א"כ לא תיפשוט מינה מידי, וי"ל דפטורין משמע מקרבן יחיד ולאפוקי ממזידין ועשו שוגגין דאי בין בכשבה ושעירה, וא"כ כי דייקינן הא שוגג דומיא דמזיד חייב היינו בקרבן יחיד משום דמיקרא תולה בעצמו עכ"ל, ותמי' לי עליו דלא ידענא מעיקרא מאי קשיא לי' ומה הי' לו בזה להקשות דנימא דחייבין בקרבן ציבור ע"י צירוף לרוב ציבור, הא אפילו לרב דס"ל לעיל ב' ע"א דבנתחלף לו חלב בשומן חייב, מודה שאינו משלים לרוב ציבור וכ"ש לר' יוחנן שם, וא"כ הי' קשה לרב ור"י ממשנתינו ומקרא דבשגגה דריש לעיל הכי והוי דרשה מוכרחת ואם כוונתו דבלאו האי יחיד שעשה איכא נמי רוב ציבור שנתחלף להם חלב בשומן, רק הוא יגרר עמהן, א"כ מכ"ש דקשיא תיפשוט דבעי רמב"ח, א"ו אי איפשר לדיוקי הכי ודוק.

רש"י בד"ה בעי ר' יוסף כו' לא מבעיא לי' לר"י בדבר שאין הצדוקין מודין כלל כו' עכ"ל עיין מהרש"א, וכבר כתבתי בחידושינו דנראין יותר כוונת דברי רש"י בזה כמ"ש הרא"ש, בתוספותיו, דר' יוסף פליג אהא דשמואל, והכי מסתברא דאל"כ למה נקט חרישה דמודין בו הצדוקים, כמבואר בסוגיא דלעיל ה"ל למינקט מלאכה דלא מודי בה א"ו כמ"ש וק"ל.

ובהכי מתיישב לי לשון רש"י בסנהדרין ס"ב ע"א בד"ה העלם דבר קיום מקצת ובטול מקצת כגון יש ע"א בתורה שלא לזבוח ושלא לקטר אבל המשתחוה שרי עכ"ל, ולכאורה יפלא בעיני פירושו הזה, שקרא קיום מקצת ובטול מקצת לאומר יש ע"א בתורה והשתחואה שרי, הא לכאורה לפי סוגיין משמע דזה מיקרי עקירת כל הגוף, כי אם באומר השתחואה אסורה כדרכה ושלא כדרכה שרי, ואם שיש לומר כמ"ש הכ"מ פי"ד מהל' שגגות הלכה ב' וזכרנו דבריו לעיל, דהני שינויא בסוגיין הכא דחוי בעלמא המה והעיקר כהפשיטות דאף בעוקר השתחואה לגמרי מיקרי קיום מקצת וביטול מקצת, יעו"ש שכתב הכי בישוב נוסחת הרמב"ם שלפנינו, (וכבר ביארנו לעיל דהדברים מופרכים בשיטת הרמב"ם מכח הסתירה שהקשיתי בהרמב"ם עצמו, עכ"פ לרש"י י"ל הכי), סוף סוף הא מצד אחר צריך לומר שמודים שיש השתחואה רק שלא כדרכה שרי, דאי עקרו כל ההשתחואה הא הוי דבר שהצדוקים מודין בו, ואינה הוראה, ומדוע פרש"י בעקירת כל עיקר ההשתחואה, אבל לפמ"ש בכוונת רש"י דר' יוסף חולק אדשמואל בהא, א"כ א"ש פרש"י התם דפירש אליבא דרבא שם כשיטת רבי יוסף אביו דר' יוסף אביו של רבא הי' כדאיתא בחולין מ"ג ע"ב ברש"י ד"ה רבא ברי' דר' יוסף בר חייא הוא, (טעות הדפוס הוא ברש"י כי סתם רבא הוא ברי' דרי' בר חמא עיין תוס' שבת ע"ב ד"ה דאמר רבא וכ"כ בגמ' שם בחולין מ"ג ובעירובין נ"ד מוכח כן בהדי') והוא רבא דכולי גמרא בר פלוגתי' דאביי עכ"ל וסתם ר' יוסף הוא ר' יוסף בר חייא כפרש"י בחולין י"ח ע"ב בד"ה מאן אמרה כו' יוסף בר חייא כו' דהיינו ר' יוסף דכולה הש"ס עכ"ל וק"ל.

בד"ה מי אמרי' כיון דקא מודו ב"ד בכולהו שאר מלאכות דשבת דאסורי כביטול מקצת וקיום מקצת דמי וחייבין עכ"ל והוא סוף הדיבור, ואח"כ מתחיל הדיבור, וכולה כדשנין כו' וכלל רש"י כל שלשה השינוין שבגמרא בזה בחד דיבור ומפרש ואזיל להו לכל חד וחד, ותלתא זימני וכולה דכתיב ברש"י הכא הוי כמו מלת וכו' בכל מקום ברש"י, ואולי וכולה הראשון טעות סופר ושיגרא דלישנא הוא, מתחיל הדיבור כדשנין לעיל דלא הי' עקירת הגוף דשומרת יום וכו' עכ"ל והס"ד, ואח"כ מה"ד כדשנין דמושיט והדרק שרי דלא הוי עקירת כל הגוף וכו' והס"ד, ואח"כ מה"ד כדשנין דהשתחואה שלא כדרכה שרי, ואיך שיהי', אי איפשר להיות הכל דיבור אחד כמו שהוא בכל ספרי הש"ס שלפנינו, דא"כ משמע מלשון רש"י דנקט הכי בלשון האבעיא דר' יוסף כאלו מפרש הכי בצדדי האבעיא, לומר, כאלו אמר, מי אמרי' כיון דמודו ב"ד בשאר מלאכות דשבת הוי כביטול וקיום מקצת, ושלא תיקשו ממתני' נימא כדשנין לעיל כו', וזה תימה דלהאי צד דהאבעיא דנימא דאם מודים בשאר מלאכות, ועוקרים רק מלאכה אחת לגמרי, זה מיקרי קיום ובטול מקצת, א"כ אדרבה לא קשה מידי ממתני' דאו אתיא מתני' כפשטה וכדבעי למימר הפשטן בתחילה, ולא כדשנין, וא"כ אין מקום לדברי רש"י בזה, והי' לו לרש"י לעשות דיבור אחר על אידך צד האבעיא דאמר או דילמא כיון דקא עקריין לי' לחרישה כל עיקר כעקירת גוף דמי, בזה ה"ל לרש"י לפרש דמתני' כדשנין וכדמסיק א"ו ע"כ אין זה דיבור אחד ברש"י כי אם מלת וחייבין בלשון רש"י הוא סוף דיבור וכדאמרן, והנלע"ד כתבתי, והמבין יבין.

בד"ה ואמר להם טועים אתם כו' דבעינן עד שיורו כולן כו' עכ"ל כבר זכרנו לעיל בחידושינו לעיל דף ג' ע"ב בד"ה תיובתא כו' דהלח"מ פי"ג מהל' שגגות הלכה א', והבאר שבע בחידושיו לעיל והכא הקשו עליה, דהא איתותב ר' יונתן לעיל שם, ואיך מפרש רש"י הכא מתני' אליבי', וכן הקשה התי"ט על הר"ב, וכעת ראיתי כאן דגם בתוס' הרא"ש ומהרש"א עמדו בזה על רש"י, ולהיות יש לי לישא וליתן בדבריהם אמרתי להעתיקם.

והנה הרא"ש כתב בשם הרמ"ה לפרש מתני' בענין אחר דלא כרש"י, וז"ל, דכיון שאמר להם טועין אתם ואמר להן טעם, אע"פ שאין נראה להן טעמו איבעי להו לעיוני טפי קודם שיורו היתר וקרובים למזיד נינהו, ולא הוי הוראה, ולכן פטורים מקרבן, עכ"ל הרא"ש.

ועפ"ז הבנתי דברי הלח"מ הנ"ל בהשגתו על רש"י מהא דאיתותב ר' יונתן, וסיים הלח"מ, וכי תימא לא איתותב אלא במאי דאמר דאפילו שתקו האחרים פטורים, אבל אם יש אחד מהן שחלק, וודאי דפטורים מטעמא דר"י דאמר כל עדת ישראל דבעינן שיורו כולם, א"כ אמאי הוצרכו בגמרא לעיל דף ג' בתר דאיתותב ר"י לומר ואלא מאי כל עדת ישראל דקאמר רחמנא הכי קאמר, אי איכא כולם הוי הוראה, ואי לא לא הוי הוראה, נימא דקרא אתא לומר דהיכא דאחד חלק עליהם אין זו הוראה, ואע"ג דבעלמא בטל החולק במיעוטו כאן בעינן שיורו כולם דהא טעמא דמתני' דקאמר דהיכא דאמר אחד טועים אתם שפטורים לא הוי אלא משום דבעינן שיורו כולן לפרש"י ז"ל וצ"ע עכ"ל, ולכאורה יפלא עליו בעיני דלפי דעתו שסתר הוא לפרש"י א"כ איזה טעם יתן למתני' למה לא הוי הוראה כשאמר אחד טועים אתם, ולמה לא יבטל במיעוטו כיון דליתא לטעמא דרש"י, אבל לפמ"ש בשם הרמ"ה, י"ל דגם הלח"מ הכי מפרש למתני', כנלע"ד בכוונתו.

אמנם הרא"ש ז"ל סותר דברי הרמ"ה, וז"ל. ולא ידענא מאי תיקן בפירושו, דאכתי לא הוי הוראה, עד שיורו כולם דאיזה גבול נתן להם עד מתי יעיינו בדברי היחיד, ועוד דלעיל משמע דמאן דלית לי' דר' יונתן הוי הוראה אע"ג דלא השוו כולהון, דמסיק אי איתא לכולהו סנהדרין הוי הוראה, ואזלא בתר רובא דאע"ג דמיעוטא פליגי עלייהו, הילכך נראה פרש"י ז"ל ואע"ג דאותבי' לר' יונתן מברייתא סתם מתני' עיקר עכ"ל הרא"ש ז"ל.

ומי יתן ואדע לירד לסוף דעתו דרבינו הרא"ש ז"ל בזה, כי איך יאמר דסתם משנתינו היא כר' יונתן נגד הברייתא דלעיל דאיתותב מינה ר"י, הלא עיקר התיובתא היא רק במה שאמר ר' יונתן אפילו הן מאה צריכין שיורו כולן, ובזה איתותב מברייתא וכי איזה מקום יש במשנתינו לומר דמסייעת בזה לר"י נגד הברייתא הלא משנתינו מיירי רק ממנין השבעים ואחד דסנהדרי גדולה, ולא כדאיתנהו טפי מע"א, ואיכא תהי' מסייעת לר' יונתן, נגד הברייתא ולעשות מחלוקת בין משנה ובריית בחנם, וגם איך שייך דסתמא דהש"ס אסיק לר"י בתיובתא מברייתא אלו היתה משנתינו מסייעת לו (ואין לפרש כוונת הרא"ש כמו שנכתוב בסמוך בשם הב"ש והפ"מ וכתבתיו כבר לעיל דף ג' בחידושינו, דר"י איתותב מברייתא רק ממה דסובר אפילו מאה הן צריכין שיורו כולן, אבל באותן ע"א סנהדרי גדולה צריכין שיורו כולן, כפשטא דמשנתינו וכפרש"י הכא, ז"א דע"כ אין זה כוונת הרא"ש דא"כ לא הל"ל דמשנתינו עיקר כאלו משנתינו חולקת אברייתא, דהא לפ"ז גם תנא דברייתא מודה דבעינן שיורו הסנהדרין של ע"א כולם, א"ו אין זה כוונת הרא"ש), ולכן כוונת הרא"ש בזה לענ"ד צע"ג.

ומ"ש מהרש"א ז"ל דלאו דוקא פרש"י דבעינן עד שיורו כולן כן בפירוש, אלא בשתיקה סגי ולא אתי אלא לאפוקי אם אמר בפירוש טועים אתם כדקתני הכא עכ"ל, גם זה לא הבנתי דמלבד שדוחק להעמיס כן בלשון רש"י, דא"כ טפי ה"ל לרש"י לפרש להדיא הכי, גם לא ה"ל לסיים כדאמר לעיל, אלא שגם לשון רש"י לעיל דף ג' ע"ב בד"ה אי איתא לכולהו כו' אע"פ שלא הורו כל אותן שישבו להורות עכ"ל, משמע מלשונו הזה בהדיא דדוקא כל המאה שישבו דנקט ר' יונתן הן אין צריכין להורות כולן, אבל הע"א של סנהדרין צריכין כולן להורות וזהו נגד משמעות לשון מהרש"א, אם לא שגם שם נדחק לומר, דלאו דוקא קאמר, ואין הלשון שם ברש"י סובל כך.

לכן האמת נכון בכוונת רש"י כמ"ש הב"ש לעיל והכא, וכ"כ הפ"מ בירושלמי דפרקין הלכה ב' ד"ה מתניתא, והעתקתי דבריהם בחידושינו לעיל דף ג' ע"ב, דלא איתותב ר' יונתן מברייתא אלא במה שרצה לומר דאפילו ישבו מאה צריכין שיורו כל המאה, מזה איתותב, אבל הסנהדרין כולן הע"א צריכין להורות, כפשטא דמתני' הכא וכפרש"י כאן ולזה מסכימין דברי רש"י לעיל דף ג' ע"ב בד"ה אי איתא לכולהו כו' וכן איכא ברייתא מפורשת להדיא בתורת כהנים פ' ויקרא, לא הי' מופלא של ב"ד שם, או אחד מהן אמר להן טועין אתם, יכול יהו חייבין ת"ל כל עדת ישראל ישגו עד שיורו כולן, הרי דלשון משנתינו ממש מפורש בתורת כהנים, ומטעמא דרש"י, עד שיורו כולן, וכן תניא בתוספתא דפרקין, עד שהורו כולן כאחד, וכל זה מבואר באר היטב כפרש"י הכא ועיין בסמוך.

בד"ה או שלא הי' מופלא של ב"ד שם כו' לא הוי הוראה מעליא כדאמר לעיל מאם כל עדת כו' עכ"ל וכצ"ל, וכתבו התוספ' וקשה דהא איתותב לעיל עכ"ל, והמסדר בעה"מ ספר ברית הלוי שהביא תוס' אלו אל הדפוס, כתב על דבריהם, סמוך להם, נ"ל דצריכין לומר דלפני התוס' לא הי' כתוב לעיל הא דמסיק שם ואלא מאי כל עדת דקאמר רחמנא כו' עכ"ל, והדין עמו בהשגתו על לשון התוס' בזה ממסקנת הש"ס דלעיל דהוי ממש כפרש"י הכא, אבל הא וודאי דוחק לומר למחוק כל הספרים ולומר שלא הי' זה בגירסת התוס', וטפי נלע"ד דטעות נפל בציון לשון התוספת, דהי' התוס' מציינן על לשון רש"י בד"ה ואמר להם טועין אתם כו' עד שיורו כולן כדאמר לעיל, ועל זה באו התוס' להשיג כקו' הלח"מ והב"ש ומהרש"א הנ"ל דר"י איתותב, ולזה נוטה לשון התוס' בהעתקת לשון רש"י בסוף, שסיימו בלשונו שיהי' כולן בהוראה, דוק ותשכח והכותב או המדפיס טעה, וציין לשון התוס' אדיבור רש"י שלאחריו זהו הנלע"ד.

עוד נלע"ד יותר נכון שאין צורך להעתיק ציון לשון התוספת, ממקומן ואפ"ה הקשו שפיר לפי לשון רש"י בזה שהי' לפניהם כנראה מלשונם שהעתיקו בסוף לשון רש"י כדאמר לעיל שיהי' כולן בהוראה, ולשון כולן בהוראה משמע שיורו כולן דוקא, וע"ז הקשו התו' כך' המפרשים שזכרנו דהא ר' יונתן איתותב, ולא בעינן שיורו כולן, ולא משמע להתוס' כתירוץ הב"ש והפ"מ שכתבתי, ולכן הניחו בקושיא ומה שלא העמידו תוס' ציון קושייתם על דיבור רש"י הקודם במקום שהקשו הלח"מ והב"ש ומהרש"א, אולי דיבור הזה לא הי' בספרם, איך שיהיה צדקו דברי תוס' מהשגת המביאים להדפוס, וע"ין מ"ש לעיל בסמוך, ולעיל דף ג' ע"ב.

בא"ד ואיכא למימר נצטרך אחד מהן לצאת לדרך ומינו אחר במקומו, א"נ כו' עכ"ל, ורצה לומר דאף שמינו אחר תחתיו כיון שאינו מופלא כל כך כהאי שיצא, לא ה"ל להורות זולתו, וה"ל להמתין עד ביאתו, או לשואלו, אף שהוא זקן ואינו מנוי עוד בסנהדרין, וכ"כ הבית דוד בפירושו על המשניות והייגו דקאמרי בגמרא בסמוך לא הי' מופלא של ב"ד שם נמי פטורין מפני שהי' להן ללמוד כו', ור"ל שהי' להן ללמוד הדבר מעיקרא טרם יורו מהמופלא הזה שיצא, ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם, ותראה שגם לשונו שם יתפרש על דרך כוונת רש"י ז"ל בזה ודוק.

בד"ה או זקן כו' וקשיא לי מפני מה אין ראוי להוראה כו' עכ"ל ביאור כוונת קושיית רש"י, עיין בלח"מ פי"ג מה"ל שגגות הלכה א', וכן הסכים הב"ש בכוונתו.

בד"ה ונאמר להלן עדה ושפטו העדה (במדבר ל"ה) כו' עכ"ל וכנ"ל ובספרי הדפוס נדפס בטעות.

בד"ה אמר ר' חסדא כו' והואיל ומצינו דעדה האמורה כאן כולן ראויין להוראה, שמעינן מינה נמי דהיינו סנהדרין גדולה דתניא בת"כ כו' עכ"ל, יראה דהוצרך לזה, דקשיא לי' כיון דסוף סוף אף לבתר הג"ש דעדה עדה, עדיין לא ידעינן דבעי ראויין להוראה, עד דיליף לה מסנהדרין דמשה מוהתיצבו שם עמך כדמסיק ר' חסדא אהא דבעי, והתם מנ"ל, א"כ ל"ל הג"ש לגמרי, נילף מיני' ובי' הני סנהדרי גדולה שבקרא אם כל עדת ישראל, מסנהדרין דמשה מוהתיצבו עמך (כדיליף נמי השתא סנהדרי קטנה דבעי ראוי' להוראה, מסנהדרי דמשה), לזה תירץ רש"י, דבתחילה בעינן אנו לידע דקרא דעדת ישראל ישגו מיירי מסנהדרין, דאי לאו הג"ש דעדה עדה, לא הוי ידעינן דמיירי קרא דעדת ישראל ישגו בסנהדרין, רק הוי מפרשינן לי' בעדת ישראל ממש לאשמועינן דבעי שישגו רוב הציבור, ולא שבט אחד, ולאפוקי מדר' יהודה דס"ל לקמן דף ה' ע"א וע"ב, דאף שבט אחד ששגג מביא קרבן פר, לפיכך צריכין אנו להג"ש דעדה עדה, לדעת דקרא דעדת ישראל ישגו בסנהדרין מיירי, וז"ש רש"י, והואיל ומצינו דעדה האמורה כאן כולן ראוי' להוראה, א"כ בהכרח בסנהדרין מיירי, (וזה מוכרח מכח הג"ש דעדה עדה), שמעינן מינה נמי דמיירי בסנהדרין גדולה, ר"ל בסנהדרי גדולה ולא בקטנה של כ"ג דהשתא שפיר מצינו למידרש כדדרשי חכמים לקמן במתני' דף ה' ע"א כל עדת ישראל ישגו ולא עדת אותו שבט, וקרוב לזה ראיתי להמחבר מגן גיבורים בכוונת רש"י אלא שחזר בו מצד דקשיא לי', דא"כ לא ה"ל לרש"י לפרושו הכי כאן בדברי ר' חסדא, אלא דה"ל לקבוע דבריו אלו לקמן דף ה' ע"א במשנה, ולפיכך פי' הוא פי' אחר רחוק מכוונת רש"י, גם החפ"ה דרך בדרך אחר, אבל מ"ש נלפענ"ד ברור והוצרך לי' רש"י לפרש הדברים הכא, כדי ליישב קושייתו הנ"ל, כיון דסוף סוף בעינן למילף מסנהדרין דמשה ל"ל הג"ש לילף מיד סנהדרין דהכא מסנהדרין דמשה, ולזה תירץ רש"י דבלאו הג"ש לא הוי ידעינן לפרש עדת ישראל דהכא בסנהדרין כלל, לזה איצטריך הג"ש והדברים ברורים למבין ודוק.

ולפ"ז מבואר דהא דדרשי חכמים במתני' דלקמן ה' ע"א שאין חייבין אלא על הוריות ב"ד הגדול בלבד, שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו, ולא עדת אותו שבט, דרשה זו לא ידעינן אלא לבתר דקים לן מילפותא דהכא דמיירי קרא הכא מסנהדרין, משא"כ טרם דידע לן דמיירי בסנהדרין לא הוי ידעינן למידרש הכי, דהוי מפרשינן לקרא על הציבור, ולאפוקי שבט וכאמור לעיל, א"כ יפה עשה רש"י בזה שפירש דתניא בת"כ עדת ישראל עדה המיוחדת לכל ישראל ואיזו זו סנהדרי גדולה, ונקט רש"י דרשת הת"כ על לשונו, משום דכל כמה דלא איתבררה לן דרשת הת"כ הזאת, ומכח ג"ש דעדה עדה וכנ"ל, לא הוי מצינן למידרש דרשת חכמים הנזכרת לקמן דף ה' במשנה, וא"כ מיושב ק' מהרש"א דבכיון נקט רש"י דרשא הת"כ המפורשת יותר להראותינו דמיירי בהכרח מסנהדרי גדולה ודוק.

אחרי כותבי זה עייתי על לשון הת"כ הנ"ל בפ' ויקרא פרשה ד' הלכה ב' דף מ' ע"א, והנני מעתיק לשונו, עדת ישראל יכול בכל העדה הכתוב מדבר, ת"ל כאן עדה ולהלן נאמר עדה, מה עדה אמורה להלן ב"ד, אף כאן ב"ד, או מה עדה אמורה להלן בכ"ג, אף כאן בכ"ג ת"ל עדת ישראל, העדה המיוחדת שבישראל, ואיזה זו סנהדרי גדולה היושבת בלישכת הגזית עד כאן לשונו דהת"כ, הוי לפניך מפורש ככל הדברים שכתבתי בכוונת רש"י דאי לאו ג"ש דעדה עדה, הוי מוקמינן קרא דעדת ישראל בכל העדה דהיינו הציבור, ומאוד הנאני שכוונתי ת"ל הדברים מדעתי טרם שמתי עיוני בהת"כ ולפיכך רמז רש"י על הת"כ משום דשם מפורשים הדברים באר היטיב כפירושו הכא וכמ"ש ליישב ק' מהרש"א.

דף ה' ע"א במתני' הורו ב"ר ועשו ז' שבטים או רובן על פיהן כו' דברי ר' מאיר, לשון או רובן משמע דנמשך על ז' שבטים, לא זו אף זו קתני לא מבעיא ז' שבטים שלימים, אלא אפילו רובן של ז' שבטים נמי, ומיהו דוקא כשהם רוב ישראל, וכפרש"י בד"ה הורו ב"ד כו' וכגון דהוי רובן של ישראל כו' עכ"ל, ובוודאי דלא שייך לחלק בזה לענין אי השבעה שבטים שלימים, או רובו של כל שבט ושבט, דאם ברובו של כל שבט ושבט בעינן שיהיו רובו של ישראל, ה"ת אף אם השבעה שבטים שלימים צריכין שיהיו רובן של ישראל. באופן דמה שפרש"י וכגון דהוי רובן של ישראל אתרווייהו קאי, והכי מוכח לפענ"ד בגמרא בסמוך דמייתי רשב"א אומר משמו (של ר"מ) ששה והם רובו של קהל או שבעה אע"פ שאינו רוב של קהל מביאין פר, ואס"ד דלת"ק אליבא דר"מ (והיינו נמי ר"מ דמשנתינו) בשבעה שבטים אף שאין בהן רוב ישראל קאמר דמביאין פר, א"כ ל"ל לרשב"א לאהדורי ולומר או שבעה אע"פ שאינו רובו של קהל, הא בזה מודה לו הת"ק אליבא דר"מ, והל"ל רק אפילו ששה שבטים והן רוב ישראל מביאין פר, א"ו דבתרווייהו ופליג ת"ק אליבא דר"מ, וקפיד לעולם ארובן של ישראל, אף בשבעה שבטים שלימין וכפרש"י הנ"ל, והרמב"ם בפירוש המשנה שכתב, ואמרו או רובן ר"ל רוב מנין אנשי ישראל ואע"פ שזה הרוב ממיעוט מנין השבטים לא מרובן עכ"ל נלע"ד דלאו אדר"מ נקט הכי דלר"מ דמתני' כמעט הדבר מוכרח דלעולם רוב ישראל בעי, ורשב"א הוא דחדית לן הך מילתא דברוב שבטים נמי סגי, וי"ל חדא מתרתי תלת או דה"ל להרמב"ם בגירסתו במשנה אף בדר' יהודה ר"י אומר שבעה שבטים או רובן שחטאו כו', או דס"ל להרמב"ם דהשמיט התנא בדר"י הא דאו רובן לפי שכבר הוזכירו בדברי ר"מ, וקאי פירוש דברי הרמב"ם אלה לדברי ר' יהודה וכנראה מדברי הרע"ב שנמשך תמיד אחרי פירוש הרמב"ם והרע"ב נקט לדברים אלו על דברי ר' יהודה, או איפשר עוד כיון דלפמ"ש הכ"מ פי"ב מהל' שגגות הלכה א' פסק הרמב"ם כרשב"א, א"כ נקט הרמב"ם על דרך ההלכה לדברי רשב"א על דברי ר"מ דמתני', אף דר"מ דמתני' לא כיון לכך, ואיך שיהי' מה שכתבתי בדר"מ דמשנתינו מוכרח ויש לזה הכרח עוד בסוגיא דלקמן בעמוד ב' יעוש"ה בחידושינו בד"ה כגון שחטאו ששה שבטים כו' ודוק.

גמרא ת"ל ונודעה החטאת ולא שידעו החוטאין כו' יש בזה שני פירושים ונפקיתא ביניהן לדינא דמפירוש רש"י הכא בד"ה ת"ל ונודעה החטאת כ' מבואר שדעתו שגם העם אינן יודעין בבירור אם על החלב או על הדם הורו להם הב"ד, ומ"ש הש"ס ולא שידעו החוטאין ר"ל דלהעם החוטאין נודע מיהת בב"דור מכח ממ"נ שעשו חטא בהוראת ב"ד דהא תרווייהו אכלו חלב ודם וממ"נ חד מהוראת ב"ד הוא, ובכן משמע שאלו העם יודעין על מה הורו להם הב"ד באופן שהיו העם מודיעין להב"ד ע"ז הוריתם לנו, היתה מיקרי ידיעה מבוררת להב"ד והיו חייבין, אבל להיות שגם העם אין להם ידיעה מבוררת שיוכלו להודיע לב"ד לפיכך הב"ד פטורין, וכל זה מבואר ומוכרח בלשון רש"י בד"ה אפילו תימא ר"א כו' שיודע להם החטא שחטאו עליו ע"פ הב"ד עכ"ל, אבל הרמב"ם פרק י"ד מהל' שגגות הלכה ד' כתב ב"ד שהורו בשגגה ושכחו עצמו של חטא שהורו בו, או"פ שהן יודעין בוודאי שחטאו בשגגה, ואע"פ שהעם מודיעין ואומרי' להן בכך וכך הוריתם לנו פטורים כו' שנאמר ונודעה החטאת כו' לא שיודיעו אותו החוטאים עכ"ל, הרי דלהרמב"ם אף שיש להם ידיעה ברורית ומודיעין לב"ד אפ"ה פטורין מפר, וכתב הלה"מ דלשון ולא שידעו החוטאים משמע כהרמב"ם וכוונתו דלהרמב"ם החוטאים מיהת שפיר יודעים החטא על מה הורו להם הב"ד משא"כ לרש"י גם החוטאים אין להם ידיעה ברורית, כי אם מצד ממה נפשך ואין זה מיקרי שידעו, ולפענ"ד לתנם כתבו הב"ש והתפ"ה דהרמב"ם הוי גריס ולא שידיעו, ביו"ד אחרי הדלי"ת, ואין צורך בזה להגיה הנוסחא שלפנינו בש"ס, דאף שכתב הרמב"ם ולא שידיעו אותו החוטאים היא היא, דכיון שהעם יודעין פשיטא דיכולין להודיע להב"ד, ולא מהני, משום דקפיד קרא אידיעת הב"ד עצמה, ומה שהקשה הב"ש להרמב"ם מסוגיין דבסמוך דקאמר מאן תנא דלא כר"א כו' כבר עמד על זה הלח"מ ומיישבו, אף שהב"ש שכל ידיו בלשון קושייתו כאלו רצה להמלט מתירוץ הלח"מ, עכ"ז דברי הלח"מ נכונים בטעמם.

ומה שהקשה הב"ש לפרש"י בד"ה ידעו כו' ובד"ה ולא שידעו כו' שפרש"י שאכלו לתרווייהו חלב ודם ואינן יודעין על מה הורו להן הב"ד, דמי הזקיקו לרש"י לפרש כך דאכלו תרווייהו חלב ודם, והלא לפי דרכו הי' יכול לפרש שהן יודעין בוודאי שאכלו שוגגין על פי הוראת ב"ד או חלב או דם, רק דשכחו איזה מהם אכלו בשגגת הוראת ב"ד, דכשם שהב"ד שכחו אם על החלב הורו או על הדם הורו, כך איפשר לומר שהעם שכחו אם חלב אכלו אם דם אכלו בהוראת ב"ד וצ"ע עכ"ל, נלע"ד דלק"מ דבשלמא לפרש"י השתא שאכלו חלב ודם, א"כ יודעין מיהת הציבור ששגו בהוראות הב"ד בממה נפשך, אלא שאין יודעין באיזה מהן היתה השגיאה דהוראה, וא"כ קמ"ל קרא אע"ג דהוי ידיעה במקצת להעם שהרי יודעין שעשו להוראת ב"ד, מכ"ז כיון שאין להם ידיעה ברורית להודיע להב"ד לפיכך פטורין מפר, משא"כ באופן שהקשה הב"ש, שהב"ד שכחו אם על הדם או על חלב הורו, וגם העם שכחו אם חלב או דם אכלו, ואין כאן ידיעה כלל אפילו במקצת, דהא יכול להיות שלא שגגו כלל בהוראת הב"ד דשמא הב"ד על הדם הורו והם חלב אכלו, או בהיפך, א"כ מאי קמ"ל פשיטא דפטורין, דגם ביחיד כתיב או הודע אליו חטאתו, דבעי שיתודע לו, או מעצמו או ע"י אחרים, א"ו ע"כ מיירי שאכלו לתרווייהו דיודעים שעברו ועשו בהוראת ב"ד ממ"נ, וכמשמעות לשון הברייתא, ולא שידעו החוטאים, דמשמע שהחוטאים מיהת יודעין וכנ"ל, לאפוקי לפמ"ש הב"ש אף החוטאין אין יודעין וזה בהור, ודוק.

דתנן אמר ר"א ממה נפשך, כתב הב"ש, אע"ג שאין זה משנה אלא ברייתא בתורת כהנים, פרשת ויקרא ומייתי לה בכריתות פרק ספק אכל כו' דתניא א"ר אלעזר ממ"נ כו', מ"מ נקט דתנן הואיל שהדין עצמו נזכר בפירוש במשנה, רק שהברייתא מפרש הטעם ממ"נ, וכן מצינו בחולין דף פ"ז ע"ב דקאמר התם תנן התם כל משקה המת טהורין כו', ואינו משנה בשום מקום כו' (אמר המחבר יעוש"ה בתוס' ד"ה תנן התם כו' וכנראה שהב"ש לפי שעה העלים עיניו מדבריהם, לפי שלא רמז עליהן שהרגישו בזה, גם הל"ל שבדבריו מתורץ תמיהתם שם) שוב מצאתי טעם זה בחידושי הרשב"א בחולין דף י"ד ע"א על הא דמייתי התם דתנן הלוקח יין מבין הכותים כו' וז"ל משנה היא בדמאי פ"ו, ומיהו התם לא מסיים בה דברי ר"מ ור"ש כו' ואורחא דגמרא היא דכל ברייתא דאית לה עיקר במשנה אמרינן עלה דתנן עכ"ל הבאר שבע, והעתקתיו לפי שהו' כלל ויסוד גדול בכל הש"ס ליישב כמה קושיית בזה. ועיין בחולין דף ל"א ע"ב תוס' ד"ה דתנן כו' תימא דאי משנה היא כו' עכ"ל, ודבריהם תמוהים, שכתבו בלשון המסתפק דאולי משנה הוא, ובאמת אינה משנה בשום מקום, ואפ"ה נקט שפיר דתנן על פי כללא דהרשב"א והב"ש הנ"ל, ועיין בחיבורי טהרת חולין בחידושינו שם.

ת"ל הקהל, הקהל חייב, וכל קהל וקהל חייב, כנ"ל.

ור"ש תלתא קהלי כתיבי, הקהל, קהל, הקהל, כו', והקשה התוס' דמנ"ל לסתמא דש"ס אליבא דר"ש הכי לימא דגם לר"ש ד' קהלי כתיבי, ואייתר לי' חד למעשה תלוי בקהל, ולא הוי צריך בסמוך לאהדורי מנ"ל לר"ש דמעשה, תלוי בקהל, ויע"ש שהניחו זה בקושיא.

ולפענ"ד י"ל דלא ניחא לי' להש"ס לומר הכי לר"ש דא"כ אכתי תיקשי מנ"ל לר"ש לאוקמי ההוא קהל יתירא. למעשה תלוי בקהל, דילמא לגרירה, או לשבט שעשה בהוראת ב"ד, ומאי חזית לאוקמא רק למעשה תלוי בקהל לכך צ"ל דלא אייתר שום קהל לר"ש דדריש רק תלתא קהלי, והא דמעשה תלוי בקהל יליף מהא דמייתי הש"ס בסמוך וק"ל ומה שהקשה מהרש"א בהיפוך דה"ל להש"ס לומר לר' יהודא נמי רק ג' קהלי כתיבי, ומעשה תלוי בקהל, והוראה בב"ד יליף נמי מהני קראי דמייתא הש"ס בסמוך לר"ש ולר"מ, עיין ישוב לזה בחידושינו לקמן בד"ה מעיני הקהל, ועיין עוד בדיבור הסמוך, ודוק.

ור"ש תלתא קהלי כתיבי, כך היא הגירסא בכל ספרי הש"ס שלפנינו, אבל התוס' מייתו גירסא אחרת, ולפי שקצרו בלשונם, וסמכו על המובן, ויש לי לישא וליתן בדבריהם הרבה מאוד, לזה ראיתי כי טוב להעתיק לשונם, ולפרש דבריהם, וזה לשונם, יש ספרים דגרסי תרי קהלי כתיבי, וכן נראה, ובעי למימר דחד קרא כולי לאורחא דקרא, וחד קרא דרשינן קהל הקהל, והייגו תרי קהל, ולר"מ חד קהל כולו לאורחא דקרא, ומינ' נמי שמעינן דאיירי בב"ד ולא בציבור, וחד קהל לג"ש, ולפי הגירסא הכתוב בספרים בעי למימר דתרווייהו אתו לג"ש, ולא נהירא, מיהו איפשר דתלמודא בעי למימר לר"ש דקהל האמור למעלה הוא ב"ד עם הציבור, ואי לא כתיב ההוא קהל, ה"א דקהל האמור למטה היינו ציבור ולא ב"ד ולר"מ משמע איפכא, ועוד קשה לר"ש לימא ד' קהלי כתיבי ומייתר לי חד למעשה תלוי בקהל, ולא הוי צריך לאהדורי אקרא אחרינא כו' עכ"ל, ולכאורה צריך ביאור מה כוונתם באמרם על גירסא שלפנינו, ולא נהירא, גם צריך ביאור הך קושיא שהקשו דלימא ד' קהלי כתיבי לר"ש, איך יתורץ זה לגירסתם דנהי דגרסו תרי קהלי כתיבי, הזא גופי' קשיא, נימ' ד' קהלי כתיבי

ולידרוש כולהו מהכא, גם מהרש"א ז"ל כתב כדבריהם, וכתב דלגירסתם ניחא, ולא כיאר לן טעמא במאי ניחא?

והגלע"ד דשיעור דבריהם כך הוא, שבתחילה כתבו דגרא' כדיש ספרים דגרסי תרי קהלי כתיבי, דכיון דמחד הקהל שמעינן תרתי קהלי, א"כ טפי עדיף לומר דמעיני הקהל כולו לאורחא דקרא, כי דוחק בעיניהם לומר דהקהל קמייתא, פלגא לאורחא דקרא, ופלגא לדרשה, ומה גם דלמה לי למימר הכי, כיון דבאמת מצינן למדרש כולהו מהקהל תניג' וכן אמרי' לר"מ דהקהל קמא כולי לאורחי' דקרא, רק דממילא נשמע דבב"ד מיירי, דמעיני היינו הב"ד שהם עיני העדה, וכמ"ש הרמב"ם פי"ג מה"ל שגגות הלכה א', וכן פרש"י בתענית דף כ"ד ע"א ד"ה מעיני העדה זקני' מאירי' עיני העם, עכ"ל, וכן מבואר ברש"י הכא ד"ה כי דריש ר"מ כו' וחד קהל לג"ש והיינו דכתבו בתר הכי דלגירסת הספרים דידן בעי למימר דתרווייהו אתי לג"ש, ולא נהירא, דהקהל קמא כולי לאורחא דקרא, ול"ל למידרשינהו לתרתי, כיון דבחדא סגי, אף כי דדחוק לאוקמי פלגא לאורחי' דקר' ופלגא לדרשה, וכנ"ל, וע"ז כתבו, ומיהו זה אפשר לתרץ להך גירסא דידן שבספרי' שלפנינו דצריך לידרש נמי קהל דלמעלה, דלר"ש משמע לי' ההוא הקהל ב"ד עם הציבור, דמעיני היינו ב"ד, והקהל היינו ציבור, ואי לא כתיב ההוא הקהל, ה"א הקהל דלמטה רק ציבור משמע, לזה בעי נמי פלג' דהקהל דלמעלה לדרשה ללמוד אהקהל דלמט' בג"ש דיהי' נמי משמע ב"ד עם ציבור, כמו הקהל דלמעלה, ולר"מ משמע איפכא דהקהל קמא רק ב"ד משמע מדכתיב מעיני, ויליף כתרא מקמא, באופן שזה יש ליישב לגירסת הספרי' אבל עוד קשה לגירס' הספרים דא"כ גם לר"ש ה"ל להש"ס לומר דדריש ד' קהלי וחד למעשה תלוי בקהל, א"ו מוכרח כאידך גירסא דלר"ש כולי הקהל קמא לאורחיה דקרא ולא למידרש כלל, והכל מהקהל בתרא משמע דתרי קהלי הוא חד לחייב על כל קהל וקהל, וחד להורות דבעי ציבור עם ב"ד, והיינו מיתורא שמעינן הכי, ולא מהג"ש דאין צורך לה, והשתא לא קשה דלימא ר"ש נמי דריש ד' קהלי, דז"א דא"כ אייתר חד דרשה, כיון דמהקהל בתרא ידעינן לחייב על כל קהל ודבעי נמי ב"ד עם הציבור, והקהל קמא נמי ב' דרשות דמחד נדרוש למעשה תלוי בקהל, א"כ אייתר עוד חד דרשה, וה"ל לר"ש למידרש מיני' גרירה, או לשבט שעשה בהוראת בית דינו א"ו לא מצי הש"ס לומר הכי, והא ודאי ליכא, לאקשי לגירסת התוס' דלימא מיהת הש"ס כגירסא דידן השתא, דר"ש ג' קהלי דריש חד למעשה תלוי בקהל, וחד לחייב על כל קהל, וחד לב"ד עם ציבור, ז"א דכבר בררנו, דהתוס' ממאנים לומר אורחיה דקרא לפלגא דהקהל ופלגא לדרשה, אלא או כולי קרא לאורחי' או כולו לדרשה וזה נמי כוונת מהרש"א שכתב דלגירסת התוס' ניחא שלא תיקשי נמי איפכא דלימא הש"ס לר' יהודה דדריש רק ג' קהלי, והוראה בב"ד ומעשה בקהל יליף כדבסמוך לר"ש ור"מ דז"א דא"כ אנו צריכין לומר פלגא דהקהל לאורחא דקרא, ופלגא לדרשה, וזה לא אמרי' לגירסת התוס' וכאמור, באופן שדברי התוס' מבוארים.

אלא דעדיין צריך למודא דלפ"ז מבואר דלגירסת התוס' לא גרסינן בדר"ש ותרי אחריני נאמר למטה קהל ונאמר למעלה קהל מה להלן ב"ד כו' דאי גרסי הכי, א"כ גם לגירסתם יהי' נעשה ג"ש משניהם, והתוספת הא מיאנו בזה והשיגו לספרים דידן דבעי תרתי לג"ש, אע"כ צ"ל דגם זה לא גרסי התוס' להאי גירסא שמסכימים על זה, והוא דחוק קצת, דא"כ גם מלשון הברייתא יהי' צריכין אנו למחקו דהרי כך מפורש להדיא בברייתא דלעיל נאמר קהל למטה, ונאמר קהל למעלה כו', וקשה למחוק הספרים כולי האי, ואולי איפשר דהתוספת לא מחקוהו גם לגירסתם, וקאמרי רק דנאמר על דרך גלוי מילתא השתא דניכתב לאורחא דקרא, אמרינן דגם קהל בתרא מכת יתורא דבעצמו מתפרש בקהל דלמעלה, והתוס' השיבו רק לגירסת ספרים דידן דעושה ג' קהלי לדרשה לר"ש דאז בהכרח שנים מהן לג"ש, דאל"כ אייתר חדא, ועל זה השיגו, כנלע"ד ליישב דבריהם כדי שלא למחוק הספרים.

שוב ראיתי להרא"ש בתוספותיו עמד כמעט על זה לגירסת התוס' לזה ראיתי להעתיקו, אף כי שהוא מסכים לגירסת ספרינו, וז"ל, ה"ג רש"י ור"ש תלתא קהל כתיבי, קהל הקהל, ותרי לג"ש, ובכל ספרי ספרד כתוב ור"ש תרי קהל כתיבי חד לחייב כל קהל קהל, וחד לב"ד, כי היכי דציבור מייתי ב"ד נמי מייתי, מעיני הקהל לא משמע לי', ולגרסא זו לא דרש הא דתרווייהו הקהל (רצינו לומר דלא דרש תרי קהלי לג"ש, וזה מסכים למ"ש לעיל דלגירסת התוס' לא גרסי' כלל נאמר קהל למטה ונאמר קהל למעלה מה להלן כו' הלא מגופי' דקרא יליף מיתורא), ואינה מיושרת גירסת זו, דהא בברייתא דלעיל יליף ר"ש הא דב"ד מייתי מתרי קהל מג"ש, וגם משמע דדוקא הא דמעיני הקהל לא דריש כדאמרי אינשי מעיני דפלניא עכ"ל הרא"ש, ומה שסיים וגם משמע דדוקא הא דמעיני הקהל לא דריש, צריך ביאור קצת, ונראה כוונתו דרצונו לומר כפרש"י בד"ה ג' קהל כתיב כו' ור"ל דהה"א דהקהל קמא שימושית היא, כאלו אמר מעיני של הקהל, כדאמרי אינשי מעיני דפלניא, והוי רק חד קהל לדרשה, ועכ"פ איך שיהי' ג' קהלי הוי וכפרש"י דהא נידרש מיני' מיהת חד קהל לדרשה, (ויש לפרש עוד כוונה אחרת בלשון הרא"ש, במ"ש ולגירסי' זו לא דריש הא דתרווייהו הקהל, וכן במה שסיים וגם משמע דדוקא הא דמעיני הקהל לא דריש כו' אמנם הנכון לענ"ד מה שפרשתי בו) איך שיהי' גם הרא"ש ז"ל עמד להשיג על גירסת התוס' כמו שהקשיתי לגירסתם, ונראה שהבין גם הוא לגירסתם דלא גרסי כי בסוגיין נאמר קהל למטה ונאמר קהל למעלה כו' ולפיכך השיג עליהן מלשון הברייתא שקשה בעינינו למחוק גם שם, ומעתה אף שנדחקתי קצת, ליישב הדברים לגירסתם ולהעמידם מבלי למחוק, עכ"ז נראית גירסת ספרינו עיקרית, בשגם הרא"ש ז"ל מסכים עליה, והנה הארכתי קצת, להיות מגמתי בחיבור הזה לברר דברי רבותינו המפרשים הקדמונים, ולהעמיד הגירסאות שלפנינו על תלן כל כמה שאיפשר שלא למחוק מהר והגלע"ד כתבתי.

מעיני הקהל אורחא דקרא הוא, והקשה מהרש"א לגירסת ספרים דידן (שזכרנו לעיל בסמוך) ל"ל הש"ס למימר דר' יהודה ד' קהל קדריש, לימא דר"י כר"ש רק ג' קהלי דריש, ומעיני הקהל ס"ל לר"י נמי אורחי' דקרא הוא, והוראה תלוי' בב"ד מעשה בקהל יליף נמי כדדריש הש"ס בסמוך לר"ש ור"מ מונעשתה בשגגה, ומלכל העם בשגגה, והניח בקושיא, ויראה לי דלק"מ ודא"ש הא דתניא לעיל דף ג' ע"א הקהל עשה מעשה תלוי בקהל דהוראה בב"ד, אמאן תרמיי' כיון דנימא דכ"ע ילפי להא מילתא מהא דבסמוך מנעשתה בשגגה, ולכל העם בשגגה, וא"כ הך ברייתא כמאן אתיא, א"ו ר' יהודה היא, ועוד דהך ברייתא מתניי' בתורת כהנים בדיבורא דחטאת פרשה ד' פרק ה' משנה י"ד ועי"ש דף מ' ע"ב סתם ספרא ר' יהודא כדאיתא בסנהדרין דף פ"ד ע"א א"כ חזינן דר' יהודה יליף מן הקהל ועשה, לכך מוכרח הש"ס לידרש לר' יהודה ד' קהלי, וזה אמת נכון וברור וק"ל.

אלמא מיעוטא דכתב מעיני הקשה הב"ש, תימא שהרי מעיני קאי על הב"ד ולא על הקהל, דהא לא ידעינן בע"א דמיירי בהוראת ב"ד אלא מן מעיני כדאמרי' לקמן דף ז' ע"ב נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני, מה להלן בב"ד אף כאן בב"ד, א"כ איך איפשר לומר דמעיני אתא למימרא אפילו מיעוט הקהל הלא לא קאי כלל אקהל, וטפי קשה הך קושיא בסמוך ע"ב דקאמר הוראת תלוי' בב"ד לר"מ ור"ש מנ"ל, ויליף מן מעיני העדה נעשתה בשגגה מכלל דקים להו דמעיני קאי על הב"ד, א"כ איך קאמר בתר הכי, צריכי, אי כתב רחמנא נעשתה בשגגה ה"א אפילו מיעוטא דהיינו מיעוט הקהל, הלא מעיני לא קאי כלל אקהל רק אב"ד בלבד ואפילו ר"ש דקאמר ב"ד וציבור מייתי, מודה דתיבת מעיני קאי על ב"ד בלבד, וליכא מאן דפליג בהא, וצ"ע, עכ"ל, ולהיות הפליג בקושיותיו והניח בצ"ע, אמרתי להעתיק לשון הרא"ש בתוספותיו, וז"ל ורשב"א מ"ט כתיב והי' אם מעיני העדה נעשתה בשגגה אפילו מיעוטא פרש"י דמעיני משמע קצת עיני ולא כל עיני, והקשה הרמ"ה ז"ל אם ממ"ם קדריש אמאי דייק ממעיני דכתיב גבי ע"א דלא איירי בה ה"ל למילף מעיני הקהל דכתיב בשאר מצות דמיירי בה, (אמר המחבר, לפענ"ד י"ל בזה הואיל דדייק מסיפא דקרא, כי לכל העם בשגגה למימרא דרובא אין כו' מש"ה מייתי נמי רישא דקרא דהאי ענייניא למירמי להקרא מיני' ובי' בתד ענייניא ותמיהני על הרא"ש ז"ל ששתק להרמ"ה ז"ל בזה), ותו הא מעיני העדה בב"ד הוא דכתיב וגבי הוראת ב"ד, ואנן הא אמיעוטא דקהל קא מהדרינן לענין מעשה ולא אמיעוטא דב"ד ולענין הוראה, ועוד דבהדיא אמרינן בסמוך דהאי מיעוט מונעשתה בשגגה ה"א אפילו מיעוט, ולא מצית למימר דמקרא דמעיני העדה דכתיב קמא קדייק, דהא מעיני העדה בב"ד הוא דכתיב, וא"כ משמע דקהל בהדי בי דינא בעי, ואכן דיקינן מיני' דלבר מבי דינא הוא, וכדקאמר אי אשמועינן כי לכל העם ה"א רובא בהדי בי דינא קמ"ל נעשתה בשגגה, א"ו מ"ם דמעיני לא משמע מיעוט, אלא דריש מפשטי' דקרא, דכתיב נעשתה בשגגה, דמשמע נעשתה מ"מ, ואפילו מיעוטי, והדר כתיב כי לכל העם בשגגה, דמשמע רובא, (אמר בצלאל המחבר, גם בזה יש לנו תמי' על הרמ"ה, דלפירושו קשה, הא להדיא אמר הש"ס הכא אלמא מיעוטא דכתיב מעיני, וזה ממש כפרש"י דמעיני קדריש, וגם בזה לא ידעתי מדוע שתק לו הרא"ש להרמ"ה בזה, ואולי הרמ"ה גריס רק אלמא מיעוטא משמע, ולא גריס דכתיב מעיני, ואיך שיהי' סוגיין לפי גירסתינו מתנגדת לפירוש הרמ"ה), ונ"ל דלק"מ דהא מעיני העדה דכתיב לא דריש לי' הוראה בב"ד, דהא לקמן דף ז' ע"ב אמרינן ת"ל מעיני מעיני לג"ש, מה להלן בב"ד אף כאן בב"ד, ומה להלן העלם דבר עם שגגת מעשה כו' אלמא עיני העדה דכתיב לא אב"ד קאי מדלא כתיב בי' ונעלם, אלא מעיני העדה אנעשתה בשגגה קאי, ותו לא מידי עכ"ל הרא"ש, והנך רואה שבכלל דברי הרמ"ה הם כל ק' הב"ש הנ"ל, והרא"ש מיישבם לקיים כרש"י דסוגיין, ועיין עוד בחידושינו בעמוד ב' בלשון התוס' דלקמן דף ז' ע"ב שהזכרתי שם נגד ק' הב"ש שם, וגם מדברי תוס' התם ראי' לכל מה שכתב הרא"ש ז"ל הכא.

רש"י בד"ה חטאו ב' שבטים כו' וה"ה כו' שבט אחד כו' והא קמ"ל דשני שבטים לא סגי להו בפר אחד עכ"ל, והקשה מהרש"א דהיאך ס"ד למימר בב' שבטים דסגי בפר אחד, הא מסיק לקמן לר"י דאפילו בשבט אחד שחטא מייתו נמי שאר שבטים כל אחד פר ע"י גרירה, וי"ל דלענין שבט שחטא בהוראת בית דינו פי' כן עכ"ל מהרש"א לפענ"ד קשה הוא להעמיס כך בסתימת לשון רש"י דהרי כולי ברייתא מהוראת ב"ד הגדול מיירי, וכדמסיים בהך בבא חטאו שבעה מביאין שבעה ושאר שבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן כו', וזה דוקא בהוראת ב"ד הגדול, ואיך יתכן בחד בבא לפרשה לצדדין, מחציתה בהוראת ב"ד הגדול, ומחציתה בהוראת ב"ד של השבט אתמהה!

והגלע"ד בזה ברור עפמ"ש הרמב"ם והרע"ב בפירוש המשנה דהא דלר"י אף בשבט אחד שעשה בהוראת ב"ד הגדול מייתו שאר שבטים ע"י גרירה, היינו דוקא אם אותו השבט הוא רוב ישראל, וכ"כ הרמב"ם בהיבורו פי"ב מה"ל שגגות הלכה ח' ופי"ג שם הלכה ב', וא"כ דמבואר דהיכא שהשבט אינו רוב ישראל ליכא גרירה, מעתה י"ל דרש"י מפרש הברייתא הכא חטאו ב' שבטים, כשאינן רוב ישראל, דלית בהו גרירה, ושפיר אצטרך לאשמעינן, דלא סגי להו בפר אחד, וזה ברור ונכון, ובחידושינו בכולי סגיין יבואו עוד ראיות ברורות לזה וק"ל.

ומה שפרש"י במתני' דז' שבטים דנקט בדברי ר' יהודה לאו דוקא דה"ה בשבט אחד שייך גרירה, לצדדין קאמר, ורצה לומר דלאו דוקא בז' שבטים דוקא איתא לדין גרירה, אלא דה"ה בשבט אחד שייך גרירה, אבל הא כדאיתא, והא כדאיתא, דבז' שבטים אע"פ שאינן רוב הקהל, ובשבט אחד בעי דוקא שיהי' רוב ישראל, וכמ"ש הרמב"ם והרע"ב, וזה ברור ונכון, (ולא כמו שראיתי למי שאמר דרש"י במשנתינו לא ס"ל בזה כהרמב"ם והרע"ב) ודוק.

ובזה מקום אתי ליישב קושי' עצומה שהקשה הרב מגן גבורים בהך ברייתא, דכיון דקתני חטאו ב' שבטים מביאין ב' פרים, ל"ל תו דקתני חטאו ז' מביאין ז' פרים, דהשתא ב' שבטים דליכא רוב מנין השבטים לא סגי בפר אחד, כ"ש ז' דאיכא רובא, דבשלמא אלו אמרינן דדוקא ברוב שבטים איכא גרירה, ולא במיעוט אצטרך למיתני ז' שבטים משום גרירה, אבל הא מסקינן דאפילו בשבט אחד איכא גרירה, והמחבר הזה נדחק ליישב, דנקטה לרבותא דר"ש דאפילו בז' ליכא גרירה, או לרבותא דר"מ דאפילו בז' מביאין רק פר אחד, וזה דחוק, שישנה התנא לישנא יתירה בדר"י, משום רבותא דר"ש ור"מ, ועוד דהא בדר"ש באפי נפשה קתני ז' שבטים וכן בדר"מ, וא"כ ל"ל למיתניי' בדר"י, אבל לפמ"ש בכוונת רש"י לק"מ דהא לחוד, והא לחוד, דרישא דר' יהודה הא מיירי בדליכא רובא דקתני, וליכא גרירה, וסיפא קמ"ל דין הגרירה דאיכא רובא דשבטים, ואפילו ליכא רוב הקהל, ומתוך קושיא זו נלע"ד פרש"י כפירושו הנ"ל כדי ליישב לשון הברייתא כדכתיבנא, אף כי ליישב עוד הרבה קושיות שאזכיר ודוק.

ועפ"ז יתיישבו לי עוד איזה תמיהות רבות בסוגיין, והוא שראיתי להרב מגן גיבורים הקשה, דהכא דריש בברייתא מאשר חטאו לשני שבטים שמביאין ב' פרים, ובסמוך דריש לה הש"ס מן הקהל לחייב על כל קהל וקהל, ועוד קשה בברייתא עצמה בהך בבא דלאו רישא סיפא, ולא סיפא רישא, דברישא קתני אשר חטאו כו' דמשמע מאשר חטאו הוא דשמעינן להא מילתא לחייב על כל שבט ושבט, והדר מסיים לכך נאמר הקהל לחייב על כל קהל וקהל, דמשמע דמהקהל יתירא דריש לה וכדמפרש בגמרא, וא"ל דמאי דסיים לחייב על קהל וקהל אהך בבא דגרירה קאי, דזה לא נשמע מאשר חטאו, דמאשר חטאו ידעינן רק לחייב על כל שבט ושבט שחטא, ומהקהל דריש גרירא, ז"א דהא מפרש הש"ס בסמוך תרי קהלי, חד לכל שבט ושבט וחד לגרירה, ועוד אשר חטאו למאי אתא למסקנא (ועיין בקרבן אהרן פ' ויקרא אהך ברייתא שבת"כ דכתב להדיא דאשר חטאו קרא יתירא הוא, דמדכתיב ונודעה החטאת, אשר חטאו ל"ל, וא"כ וודאי דקשה למסקנא ק' המ"ג, אשר חטאו למאי אתא), והנה כל הקושיות הללו באמת צריכין ישוב רב והמחבר הנ"ל האריך טדרכו בישובו מאוד מאוד אשר אין הקורא יוכל לעמוד על דבריו בזה ועכ"ז לא עלתה לו כי אם בדוחק הרבה

מאוד, וילאה המעיין לעיין עליו, ואחרי כל זה לא ימצא מבוקשו.

אבל לפמ"ש נתיישב הכל דאשר חטאו קאי לשני שבטים שחטאו שאינן רוב ישראל, וכפרש"י לפי הכוונה שהעמסתי בו בסמוך, ומה דמסיימת הברייתא לכך נאמר הקהל לחייב על כל קהל וקהל ובגרירה, היינו או בדאיכא בחד שבט רוב ישראל, או בדאיכא רוב השבטים אע"פ שאינן רוב ישראל, וכן הא דמסיק סוגיין דהש"ס מדרשה דקהל הקהל היינו נמי דוקא בדאיכא או רוב מנין השבטים ואע"פ שאינן רוב ישראל, או רוב ישראל ואפילו בחד שבט, ואז איכא נמי לגרירה, וא"כ לא אייתר אשר חטאו למסקנא דאיצטריך לי' לשני שבטים או שבט אחד בדליכא רוב ישראל, דלית בי' גרירה, פר מיהת מייתו, וקמ"ל קרא דאשר חטאו דלא סגי לשני שבטים בפר אחד, וה"ה דשבט אחד מייתי פר וכפרש"י הנ"ל, ואע"ג דמייתי הש"ס נמי חד קהל לר"י לשבט אחד שחטא בהוראת בית דינו, עכ"ז איצטריך אשר חטאו, דאי לא כתיב אשר חטאו, הוי מוקמינן האי קהל, לשבט אחד שחטא בהוראת בית דינו, אבל השתא דאיכא נמי קרא דאשר חטאו ידעינן לכולהו, וגם מזה הוכחה ברורה להכוונה שכתבתי בפרש"י כדי ליישב כל הני תיובתא, והדברים ברורים למבין, ועיין תוס' ד"ה ועשה אותו השבט ודוק.

והנה זאת תורת העולה מכל האמור דלפרש"י הנ"ל הא דנקטה ברייתא מאשר חטאו, חטאו שני שבטים כו' הוא לאשמועינן דשני שבטים לא סגי להו בפר אחד, בהכרח צ"ל דמיירי הברייתא בשאינן רוב ישראל, ולכך איצטריך הברייתא לאשמועינן דשני שבטים לא תיסגו להו בפר אחד, דאלת"ה קשה פשיטא דהא אפילו בשבט אחד איכא גרירה וכק' מהרש"א, א"ו הא דגרירה בשבט אחד, היינו דוקא כשאותו השבט הוא רוב ישראל, ומיירי הכא בהאי בבא דחטאו שני שבטים כו' כשאינן רוב ישראל, ולפיכך צריכה הברייתא להשמיענו דלא תיסגו להו בפר אחד, וע"ז מסיימת הברייתא כיצד חטאו ב' שבטים מביאין ב' פרים, חטאו ז' מביאין ז' פרים, ושאר שבטי' שלא חטאו מביאין על ידיהן פר כו', א"כ סיומא דהך מילתא בוודאי דומיא דרישא מיירי אפילו בדליכא רוב ישראל, רק רוב מנין השבטים נמי איכא גרירה, ומדבעי בגרירה רוב מנין השבטים, ש"מ דכי ליכא רוב שבטים והיינו בשבט אחד או יותר בעי רוב ישראל לגרירה, א"כ דמוכרח כל זה לר' יהודה, מה מאוד צדקו דברי רבינו הגדול הרמב"ם בפירוש המשנה דהכא, ובחיבורו פי"ב ופי"ג מהל' שגגות דפסק כר' יהודה דשבט אחד גורר כל השבטים כשהוא רוב ישראל, ורוב השבטים אע"פ שאינן רוב ישראל נמי איכא גרירה, והקשו עליו איך הוא מרכיב לדר' יהודה, ודרשב"א בקנה אחת, והכ"מ תירץ דפסק גם כרשב"א דמסתבר טעמי', ובלח"מ הקשה מנ"ל להרמב"ם דבעי בשבט אחד רוב ישראל לגרירה, גם החפ"ה ובעל מגן גיבורים הקיפוהו בחבילי חבילות אריכות ליישבו בזה, ומעתה הרי לפניך דכל הני חילוקי דינין של הרמב"ם מוכרחין בהך ברייתא ובסוגיין אליבא דר' יהודה דפסק הרמב"ם כוותיה וכאמרן, ועיין עוד בחידושינו לקמן דף וי"ו ע"א בד"ה אי נמי כו' ותמצא שם הוכחה ברורה להרמב"ם בכל זה ודוק.

ודע שנסתפקתי בשחטאו ז' שבטים לר' יהודה ואינן רוב ישראל וגם אינן רוב שבט, שחטאו רק מיעוט מכל שבט ושבט, מאי דינן, אם יהי' נידונין כיחידין, בכשבה או שעירה, כדין שבט אחד שחטא מיעוטו, או נימא כיון דרוב מנין השבטים המה יביאו פר לכל שבט ושבט וסברתי היתה נוטה, לומר שדין יחידין להו, כמיעוט שבט אחד שחטא, אבל מה אעשה, שהבאתי להתוס' במנחות דף מ"ה ע"א בד"ה בשבעה שבטים שחטאו, דבכה"ג כל השבעה שבטים מביאין רק פר אחד, והוא הכרעה חדשה, לא ראיתי לזה שרש בכל מסכת דידן, ולא בפסקי הרמב"ם בחיבורו ובפירושו, ובאמת נפלאה דעת התו' ממני בזה, מה ראו על ככה להמציא חידוש גדול כזה. כדי לאוקמי הסוגיא דהתם גם לר' יהודה, וטפי הי' ניחא לאוקמה כר' מאיר אליבא דרשב"א, דכוותי' אתית כפשוטה ור' יהודה אולי דריש מקרא דיחזקאל בענין אחר (ויעוש"ה בתוספת ד"ה מילואים כו' ודוק היטיב) ומנ"ל להמציא לר' יהודה קרבן חדש וממוצע אשר לא מצאנו לו שרש ויסוד, כי הי' לנו למימר, חדא מתרתי, או בנידונין כיחידין בכשבה ושעירה, או כציבור, ופר לכל שבט ושבט, וצ"ע רב על התוס' לפענ"ד, וכעת הדבר צריך תלמוד אצלי.

בד"ה אף קהל האמור למטה כו' ב"ד עם הקהל עכ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד הכי דריש ר"מ כו' דהא לא כתב ונעלם מקהל אלא מעיני הקהל כו' עכ"ל, וכצ"ל.

ע"ב גמרא רבא אמר מלכל העם בשגגה, פי' מדכתיב לכל משמע בין הב"ד בין הקהל כולם תלויין בשגגה דהיינו שגגת הוראה בב"ד, ושגגת מעשה בקהל, כ"כ הב"ש.

הוי אמינא עד דעבדי ב"ד בהדי רובא, והקשו התוס' תימה השתא אע"פ שמיעוט נשארו מציבור לא חיישינן, כ"ש דלא ניחוש לב"ד כיון דרובא נינהו, בשלמא אי הוי בעינן כולהו ניחא דליבעי ב"ד בהדייהו כו' עכ"ל, ונלע"ד ליישב דהא ילפינן לקמן דף ז' ע"ב מעיני מעיני וכדמסיק בסמוך, וברייתא היא בת"כ פ' ויקרא, מה להלן ב"ד אף כאן ב"ד, דילפינן מעיני דכתיב בע"א דמיירי בב"ד, כי היכי דמיירי מעיני דכתיב בשאר מצות בב"ד, וכמו שזכרנו ברייתא הזאת לעיל בדף הסמוך, ונזכירה גם בסמוך, וא"כ כיון דמיירי גם פרשה זו דע"א מב"ד, ה"א דניבעי ב"ד בהדי ציבור לעשיי', וכמו שמצריך ר"ש ב"ד לפר להדי הקהל, מה"ט, ואף דהשתא עדיין לא מסיק הש"ס מהאי ג"ש דמעיני מעיני, דפריך בסמוך והא כי כתיבי קראי בע"ז הוא דכתיבי, ואהא משני יליף מעיני מעיני, י"ל דוודאי לענין דליבעי ב"ד בע"א ידע הש"ס מג"ש דמעיני מעיני, וכדכתיבנא דברייתא מפורשת היא בת"כ, והא דמסיק בסמוך יליף מעיני מעיני הוא איפכא למילף נמי שאר מצות מע"א, כי היכי דיליף ע"א משאר מצות מהך ג"ש וכמ"ש התוס' לקמן דף ז' ע"ב, ונזכיר דבריהם בסמוך בדיבור שלאח"ז, וא"כ דידע הש"ס מהג"ש דמעיני מעיני לענין ב"ד, ה"א שפיר דאף לענין עשיי' ניבעי ב"ד, לפיכך צריך נמי אידך קרא, וקמ"ל דלא, וק"ל.

ועי"ל דבר זה בסברא יותר עפמ"ש הרא"ש בתוספותיו, וז"ל, ורבא אמר, אמר קרא כי לכל העם בשגגה, דמשמע שכל ישראל שגו בדבר, וב"ד בכלל כל העם הן, ובשגגת מעשה א"א לכלול ב"ד עם הצבור, דהא אמרי בסמוך מדכתיב נעשתה בשגגה, מפקי ב"ד משגגת מעשה, אע"כ שגגת מעשה דכתיב בב"ד בשגגת הוראה איירי עכ"ל הרא"ש ז"ל הרי דבלכל העם אף ב"ד בכלל, וא"כ נהי דנקט הש"ס, הכא ב"ד בהדי רובא, היינו משום דרוב ישראל ככולו, וכדאיתא בספרי פ' שלח לך, רוב ציבור כציבור, אבל ה"א דבאותו הרוב גם הב"ד נכלל מדכתיב לכל ישראל, ומה"ת ניפוק להב"ד דוקא כיון דגם מהב"ד מיירי קרא, וכנ"ל מהג"ש דמעיני מעיני, לפיכך צריך קרא דבשגגה דמפיק ב"ד מעשיי', וכמ"ש הרא"ש וק"ל.

ילפי מעיני מעיני, כ' הב"ש תימא הלא לא ידעינן כלל דמעיני האמור בע"א פירושו ב"ד אלא מן מעיני האמור בשאר מצות כדתניא בספרא, ומייתי לה לקמן דף ז' ע"ב לפי שיצאת ע"א לידון בעצמה כו' נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני מה להלן בב"ד אף כאן בב"ד, ופרש"י דבע"א לא כתיב ב"ד וכו' מה להלן בב"ד דכתיב בפ' ויקרא אף כאן ב"ד עכ"ל רש"י, א"כ היאך מצינן למילף כאן איפכא דהוראה תלוי' בב"ד בשאר מצות בג"ש מע"א, והב"ש נדחק בזה לומר דאולי ברייתא דלקמן ר"י היא דסתם ספרא ר"י, ור"מ ור"ש הכא פליג עלי' עכ"ל, ואלו הי' לפניו התוס' שנדפסו בסוף מכילתן, לא הי' צריך לזה הדוחק ולהמציא פלוגתא חדשה בזה, כי התוס' לקמן דף ז' ע"ב עמדו על קושייתו הזאת, ותירצו שם די"ל דאביי לעיל נמי הכי בעי ליליף כי הכא, דעיני דע"א לא פשוט לן שהוא ב"ד, אלא ה"ק ילפינן מעיני, כלומר האי עיני דע"א ילפינן משאר מצות שהוא ב"ד, והדר ילפינן האי מעיני מהא לענין זה, דכי היכי דגבי ע"א מעשה תלוי בקהל כדמשמע נעשתה ה"נ האי עיני דשאר מצות עכ"ל התוס' ולזה נתכוון גם בתוס' הרא"ש שזכרנו לעיל בעמוד א' בד"ה אלמא וכו' יעוש"ה בחידושינו, וגם כאן בסוגיין פי' הרא"ש בקצרה הכי, שוב פעם שנית, יעוש"ה ותבין בקיצור לשונו של הרא"ש שנתכוון ליישב זה וכתירץ התוס'.

מי אמרינן שבעה שבטים הוא דמייתי שאר שבטים בהדייהו וכו' וכתבו התוס' לר' יהודה דקאמר בברייתא לעיל אפילו ב' שבטים ה"מ למבעי אבל בב' שבטים לא, אלא אמתני' מיבעי לי' דאיירי בז' שבטים עכ"ל, ולפמ"ש לעיל בעמוד א' בחידושינו בלשון רש"י ד"ה חטאו ב' שבטים כו' דמאי דקתני בברייתא שם חטאו ב' שבטים, מיירי בדליתנהו רוב ציבור וליכא גרירה, יעוש"ה דבר זה בביאור נכון והכרח גמור מכח ק' מהרש"א שם בלשון רש"י, א"כ אברייתא לא מצי למיבעי, דהא מה דקתני חטאו ב' שבטים לא מיירי מגרירה, והתוס' איפשר פליגי על שיטת הרמב"ם וס"ל דלר' יהודה אף בדליכא רוב ישראל שייך גרירה בשבט אחד, וכק' הלח"מ והמפרשים שהקשו באמת על הרמב"ם מנ"ל אליבא דר"י דבעי רוב ישראל בשבט אחד לגרירה, שלא נזכיר מזאת החלוקה בדר"י כלום ולפיכך שפיר כתבו התוס' דה"מ למבעי לעיל אברייתא דבסמוך, ולקושיית רש"י לעיל דנקטה הברייתא חטאו ב' שבטים יתרצו התוס' ז"ל כמ"ש בתוס' הרא"ש שם, וז"ל, חטאו, ב' שבטים, ה"ה בשבט אחד מביא פר, אלא אגב דתנא ב' יחידין, תנא נמי ב' שבטים, והדר תנא ז' שבטים דאע"ג דאיכא רובא שבטים ורובא גברי דסד"א כחד קהל דמי ותסגי לי' בפר אחד, אפ"ה כל שבט ושבט מביא פר עכ"ל, ואיך שיהי' לשיטת הרמב"ם ולפרש"י כפי מה שפרשתי כוונת רש"י לעיל, לק"מ ק' התוס' הכא דלא מצי למיבעי אברייתא וכאמור ועיין עוד בסמוך ודוק.

אלא לאו ר"י היא וכגון שחטא שבט אחד וכו', וקשיא לי' לפמ"ש בסמוך לעיל מזה, ולעיל בחידושינו בעמוד א' ללשון רש"י ד"ה חטאו ב' שבטים, יעוש"ה שכתבתי בשיטת רש"י והרמב"ם לפרש הא דקתני ברייתא לעיל שם חטאו ב' שבטים מביאין ב' פרים, דהיינו כשאינן רוב ישראל, וליכא גרירה, רק פר מייתו כל חד וחד שבט שחטא, א"כ מאי קפשיט הכא, דנהי דר"י היא, וקתני רק מה הן מביאין פר, דילמא מיירי בדליכא רוב ישראל בכל השבט, ולפיכך ליכא גרירה רק פר, משא"כ בדאיכא רוב ישראל, איכא נמי גרירה. שוב ראיתי שכעין זה הקשה הרב מגן גיבורים בפשיטות על הש"ס הכא, ותירץ דברייתא סתמא קתני, מה הן מביאין, משמע דבכל גווני מיירי אף בדאיכא רוב ישראל באותו שבט, ונכון הוא, ואף דגם בברייתא דלעיל סתמא קתני חטאו ב' שבטים וכו', ואפילו הכי הא פרישנא לה לעיל לדרכינו בשיטת רש"י בדליכא רוב ישראל ? ז"א דהתם הברייתא כך מכרחת, מדנקטה הברייתא ב' שבטים, ולא נקטה שבט אחד, דצ"ל כמ"ש רש"י שם דקמ"ל דלא סגי לשני שבטים בפר אחד, וק' קושיי' מהרש"א שם, וצ"ל כתירוצי הנ"ל שם דמיירי שאין בהן רוב ישראל, וכדמוכח עוד מכל אלין קושיות שזכרתי שם בשם הרב מגן גיבורים בסוגיא דגמרא שם, ובגוף הברייתא מרישא לסיפא, אף כי מצא יתורא דקרא דאשר חטא למסקנת הברייתא והסוגיא שם, כמ"ש כל זה באורך לעיל שם בלשון רש"י הנזכר, אשר על פי הדברים האלה מתיישבת הברייתא והסוגיא, וא"כ נהי דסתמא קתני, הברייתא בעצמה מכרזת ואומרת הכי אף דסתמא אתני משא"כ הכא הי' סובר הש"ס דמיירי בכל גווני מדקתני סתמא וק"ל.

ועי"ל דס"ל להש"ס דבהכרח מיירי הך ברייתא הכא ברוב ישראל למאי דבעי הפשטן למימר דמיירי בשבט אחד, דאי ליכא רוב ישראל לא הוי ר"ש מחייב, דלר"ש וודאי אף דס"ל שבט אחד מיקרי קהל ומייתי פר כדמסיק בסמוך, אמנם נלע"ד דצריך להיות לדידי' רוב ישראל, והסברא נותנת כך, דהרי אפילו בדאיכא רוב מנין השבטים ואינן רוב הקהל, או רוב הקהל ואינן רוב מנין השבטים מביאין רק פר אחד לר"ש, ולא מייתי כל שבט ושבט פר, אע"ג דס"ל לר"ש כל שבט ושבט איקרי קהל, וכמ"ש רש"י להדיא בד"ה אמרי הכא במאי עסקינן כו' ולקמן בד"ה אלא לאו ר"ש כו' וא"כ ממילא הדין נותן, שאם שבט אחד יביא פר לבדו שיהי' בו מיהת רוב ישראל, ולפענ"ד סברא מעולה היא זאת, וראה זה מצאתי להדיא בלשון הרמב"ם בפירו' המשנה על דברי ר"ש כתב בזה"ל, ור"ש אומר כו' ויראה שאע"פ שלא בא בזה מקרא, שכשיהי' השבט ההוא רוב הקהל שעשו בהורא' ב"ד הגדול, שב"ד הגדול לבדם מביאין פר בלבד עכ"ל (ולקמן אי"ה נדבר בלשון הרמב"ם בזה ובביאור כוונתו) ולא נודע לנו מאין הוציא הרמב"ם כך לר"ש, אם לא כדכתיבנא דמסברא למד הכי כדאמרן, וכדמוכחת גם סוגיין כפי שיטת הרמב"ם מכח הקושיא שכתבנו, דהשתא דנימא דלר"ש רוב ישראל בעי, א"כ כיון דקתני בהך ברייתא, ור"ש מחייב, ע"כ איירי בדאיכא רוב ישראל, ואפ"ה אמר הת"ק שהוא ר' יהודה, להס"ד דהפשטן הזה, דרק פר אחד מביאין, וא"כ שפיר פשיט הש"ס ודוק.

אמרי הב"ע כגון שחטאו ששה שבטים כו' הקשו התוס' תימה א"כ מ"ט דר"ש דלא מחייב אלא פר אחר, הא לא אשכחן דפליג אר"י, אלא דבעי נמי פר לב"ד, אבל מודה מיהא לר"י דשבט אחד איקרי קהל עכ"ל, ולא זכיתי לירד לסוף דעתם שהרי פעמיים נזהר רש"י מזה בלשונו, בד"ה אמרי הב"ע כו' ולקמן בד"ה אלא לאו ר"ש כו' יעוש"ה שביאר רש"י סברת ר"ש בזה באר היטיב, דהא דכל שבט ושבט איקרי קהל, ומייתי כל חד פר לבדו היינו בדאיכא רוב מנין השבטים ורוב גברי, משא"כ היכא דלא הוי רוב מנין ורוב בנין, כחד שבטא הוי ומייתי רק חד פר ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש לעיל פעמיים ושלש, אליבא דרש"י, והרמב"ם דאף לר"י בגרירה בעי, או רוב ישראל או רוב שבטים, וא"כ אין הפלוגתא רחוקה כולי האי.

כגון שחטאו ששה שבטים כו' והקשה הב"ש תימא מה דוחקיה לאוקמי הברייתא הכי, והא הוי מצי לאוקמי הברייתא כדס"ד דהמקשה מעיקרא דמיירי שחטאו ז' שבטים, ואין בהן רוב הקהל ולפיכך מחייב ר"מ פר אחד, ות"ק ר' מאיר היא, ודפריך לר"ש תמניא בעי, הא י"ל דמיירי שחטאו ז' שבטים ואין בהן רוב הקהל, ולפיכך מחייב ר"מ פר אחד, כדקתני במשנתינו, הורו ב"ד ועשו שבעה שבטים או רובן מביאין פר משמע דכשעשו ז' שבטים אע"פ שאינן רובו של קהל מביאין פר וכן פירשו הרמב"ם והרע"ב להדיא בפירוש המשניות, ור"ש סובר כיון דלאו רובא בגברא ובשבטים איכא, כחד שבט דמו, ומביאין פר אחד, פר לבית דין עכ"ל.

ולענ"ד לבבי לא כן ידמה, דלא מבעיא רש"י שאינו סובר בזה כפירוש

הב"ש בדברי ר' מאיר דמתני' דלהדיא כתב רש"י במתני' בד"ה הורו ב"ד ועשו ז' שבטים כו' וכגון דהוו רובא של ישראל כו' עכ"ל, אלא דגם הרע"ב לא מפרש כוותי' דהב"ש, ואני תמה על הב"ש שכתב משמי' דהרע"ב מה שלא נמצא בו, דבדברי ר' מאיר במשנתינו לא פ' הרע"ב הכי, זולתי בדברי ר' יהודה פירש ככה, בד"ה ז' שבטים שהן רוב מנין של שבטים, אע"פ שהן מיעוט של ישראל, או רוב מנין ישראל, ואע"פ שיהי' ממיעוט מנין השבטים, ואפילו עשה שבט אחד, והוא רוב ישראל, מביאין כל שאר שבטים שלא חטאו ע"י אלו החוטאים עכ"ל, וכל זה שייך לר"י דאית לי' גרירה, ולא לר"מ, ואם סובר הב"ש דתחילת דברי הר"ב לכולהו תנאי דמתני' אמורים, ולכך יחס הדברים משמי' דהר"ב אף לר"מ, א"כ יהי' שתי תשובות לדבר, האחת, דא"כ ה"ל להרע"ב להקדים ולפרש כך על דברי ר"מ, והשנית, דאיך איפשר שיהי' פירושו לזה לכולהו תנאי, דא"כ גם לר"ש נימא הכי, והא זה וודאי ליתא, דלר"ש הא בעינן רוב מנין השבטים, ורוב מנין ישראל, ואז כל שבט מיתי פר, אבל בהעדר אחת משתים אלה, בדליכא רוב מנין שבטים או במיעוט ישראל, או כחד שבט דמו, ומביאין רק פר אחד וכפרש"י הכא, בד"ה אמרי הב"ע וכו', ובסמוך בד"ה אלא לאו ר"ש וכו', ושם מוכרח הכי במסקנא ליישב דברי ר"ש בברייתא, וא"כ דלר"ש ע"כ אין דברי הר"ב אלה אמורים, מעתה אלו הי' סבר הרע"ב בדר"מ הכי, הי' צריך לפרש כן על ר' מאיר, ומה גם דכבר היכחתי בחידושינו במתני' לעיל דע"כ א"א לפרש דברי ר"מ במתני' הכי, דרשב"א הוא דחדית לן הכי בברייתא משמי' דר"מ, אבל לר"מ דמתני' שהוא כת"ק אליבא דר"מ בברייתא, ליכא לפרושי הכי, דא"כ לא הי' צריך רשב"א לומר משמו, או שבעה אע"פ שאינן רובו של קהל, אף כי דאם ברוב שבטים ומיעוט קהל סגי לר"מ דמתני' ובברייתא, א"כ הסברא נותנת דה"ה רוב קהל ומיעוט השבטים סגי, וא"כ הי' קשה מאי חדית לן רשב"א בדר"מ.

באופן שדברי הב"ש בכוונת הרע"ב תמוהים ודחויים ומופרכים כדאמרן, ולא נשאר לו להב"ש משען ומשענה בזה, בלתי אם לשון הרמב"ם בזה במשנתינו שכתב בזה"ל, ואמרו או רובן ר"ל, רוב מנין אנשי ישראל, ואע"פ שזה הרוב ממיעוט מנין השבטים ולא מרובן, עכ"ל, וא"כ לכאורה ללשון הרמב"ם הזה שפיר היתה חלה תמיהת הב"ש הנזכרת.

אמנם כבר כתבתי במשנתינו, אחרי שהדבר מוכרח מדברי רשב"א בשם ר"מ דחדית לן הך מילתא, א"כ הת"ק אליבא דר"מ שהוא ר"מ דמתני' לא ס"ל הכי, וא"כ צ"ל דהרמב"ם כתב כך במשנתינו לגלויי הדבר אליבא דר' יהודה דהלכתא כוותי', אבל אין כוונת הרמב"ם לפרש כך לר"מ, והעמיד הרמב"ם דבריו על לשון, או רובן, הנזכר בדברי ר"מ, לפי שבדברי ר"י במתני' לא נזכר או רובן, והשמיטו התנא, שסמך לו על מה שזכרו בתחילת הדברים בדברי ר"מ, אבל לא עלה על דעת הרמב"ם לפרש כך לר"מ אליבא דתנא דמשנתינו שהוא ת"ק דרשב"א, והנלע"ד כתבתי ודוק.

אלא לאו ר"ש היא ש"מ. השתא מסקינן דלר"ש נמי שבט אחד שעשה בהוראת בית דין הגדול, נמי אין צורך למידרש הכי מקרא, דידעינן לי' נמי מהאי דאפילו לגירסת ספרים דידן לעיל בעמוד א' דלר"ש ג' קהלי כתיבי, הא מוקמינן להו חד לחייב על כל קהל וקהל, ותרי לג"ש, ומכ"ש לגירסת התוס' שם דרק תרי קהלי כתיבי לר"ש, וא"כ אין בזה יתור למסקנא בקרא למידרש הכי. ואולם אין צורך להביא זה מן המקרא, דמסברא ידעינן לי', דכיון דדרשינן לעיל לר"ש לחייב על כל קהל וקהל, ובסמוך דרשינן מקרא דגם שבט אחד איקרי קהל, א"כ כך לי קהל אחד כקהלי הרבה, כמו שבהרבה קהלי מביא כל קהל פר, ה"נ שבט אחד דאיקרי קהל מביא פר, וכן לר' יהודה דסבר אפילו גרירה בשבט אחד שעשה בהוראת בית דין הגדול, נמי אין צורך למידרש הכי מקרא, דידעינן לי' נמי מהאי סברא, דכיון דדריש מן המקרא דבסמוך דשבט אחד איקרי קהל, ולעיל דריש נמי מקרא לחייב על כל קהל וקהל, ודריש נמי גרירה מקרא, א"כ לענין חיובא כך לי שבט אחד כשבטים הרבה, כיון דקהל איקרי, ודוקא ר"מ דלית לי' קרא לחייב על כל קהל וקהל, ולא ס"ל נמי דשבט אחד איקרי קהל לענין חיובא, איהו דוקא בעי רוב מנין השבטים, (או רוב מנין ישראל לרשב"א), אבל לר"י ור"ש, כל מה דנתחייבו הרבה, כמו כן חייב שבט אחד, ומה דקבעי הש"ס בתחילה לר"ש מי מייתי שבט אחד בהוראת ב"ד הגדול או לא, היינו מקמי דידע לר"ש דשבט אחד איקרי קהל, אבל לבתר דמסיק הכא לר"ש דשבט אחד נמי מייתי, ומטעמא דמסיק בסמוך, דשבט אחד איקרי נמי קהל, א"כ וודאי א"צ קרא להכי, אלא אתיא מסברא, וכנ"ל, וכל זה שאמרנו פשוט ומוכרח בסברא כנראה בסוגיין.

ולפיכך תמה אני על דברי רבינו הגדול הרמב"ם בפירוש המשנה שכתב, ור"ש אומר וכו', ויראה שאע"פ שלא בא בזה מקרא, שכשיהי' השבט ההוא רוב הקהל שעשו בהוראת ב"ד הגדול, שב"ד הגדול לבדם מביאין פר בלבד וכו' עכ"ל, והוא פלאי שתלה הדבר בסברתו, ואמר ויראה וכו' כאלו מסברתו אומר כך והדבר מפורש ומוכרח בסוגיין הכא למסקנא, גם מ"ש שאע"פ שלא בא בזה מקרא וכו', קשיא לי, מקרא ל"ל, הא הדבר מוכרח ונראה מסוגיין בסברא כדאמרן, שאין לחלק לענין זה לר"ש, בין שבט אחד להרבה שבטים, ועוד דהא גם לר"י לא בא מקרא לשבט אחד בגרירה, והיינו נמי כדכתיבנא, וא"כ מדוע לא הקדים רבינו בדר"י לכתוב הכי, שאע"פ שלא בא בזה מקרא, (דמה דדרשינן לעיל עמוד א' לר"י יחד לשבט שעשה בהוראת ב"ד, מהוראת ב"ד של השבט קאי כדפרש"י שם, והיינו כדכתיבנא דלשבט אחד שעשה בהוראת ב"ד הגדול א"צ קרא וכנ"ל, וא"כ ה"ל להרמב"ם לומר הכי בדברי ר' יהודה) דגורר שבט אחד כל השבטים, ואולי יש לפרש כוונת הרמב"ם בדוחק שדעתו לחדש לן שאף בזה הב"ד מייתי פר לבדן, מלבד פר השבט, ולפי שאין זה מפורש להדיא בש"ס, קאמר הרמב"ם ויראה וכו', אף דגראה דוחק דמה"ת לחלק בזה, כיון דבררנו דאין חילוק לר"ש בין שבטים הרבה לשבט אחד לענין חיובא, עכ"ז כתבו רבינו לפי שלא נתפרש להדיא בגמרא. אלא דעדיין אני תמה שהרי להס"ד דבעי הש"ס לומר בכוונת הברייתא, אלא דחטא שבט אחד וכו' ובהוראת ב"ד הגדול, ודחי הש"ס רק דת"ק מני, אבל בדר"ש דמחייב שני פרים הי' ניחא להש"ס דאחד להשבט ואחד להב"ד הגדול, הרי חזינן דהי' סבור הש"ס להס"ד דאם השבט חייב בפר, אף שהוא רק שבט אחד, גם הב"ד חייבין בפר, ומזה לא חזר במסקנא, וא"כ גם דבר הזה ה"ל כמעט מפורש להדיא בש"ס, באופן שדברי רבינו הגדול הרמב"ם בזה, שגבה דעתו ממני, לא אוכל להבינה, ולפענ"ד צ"ע.

ודע דמ"ש הרמב"ם הנ"ל, שב"ד הגדול לבדם מביאין פר בלבד וכו' עכ"ל, אין כוונתו לומר דרק הב"ד לבדם מביאין פר ולא השבט, דזה לא שמענו, אף כי חכמים דמתני' שהם ר"ש למסקנא מבואר בדבריהם דהשבט וודאי מייתי, אלא כוונתו, דהב"ד לבדם נמי מייתי פר, מלבד השבט, ומה שסיים בלבד, קאי על הפר, דבשאר מצות מיירי דאיכא רק פר ולא שעיר, ולפי שכתב עלה, ובע"א פר ושעיר, נקט הכא פר בלבד, וזה ברור.

ור"י ור"ש שבט אחד דאיקרי קהל מנ"ל, דאף דדרשינן לעיל בעמוד א' לר"י ור"ש מקרא לחייב על כל קהל וקהל, זה שייך אם ידעינן מה איקרי קהל, והיינו לבתר דידעינן דשבט אחד איקרי קהל, אבל כל כמה דלא ידעינן בבירור מדוכתא אחריתי, דשבט א' איקרי קהל, א"כ איך נדע בדרשה דלחייב על כל קהל וקהל, ומאן ניבהו הני קהלי, ולמי נקרא קהל, דדילמא פחות משבט נמי איקרי קהל, וכדאשכחן בפסחים דף פ"ד ע"ב דקרי לעשרה נמי קהל, דומיא דעדה דכתיב גביה, וכן אשכחן בקדושין דף ע"ג דקרי לכהנים קהל, וללוים קהל, ולישראל קהל, לפיכך בעי הש"ס הכא לאהדורי אקרא דשבט אחד איקרי קהל, והוי כאלו אמר הש"ס הכא, הא דפשיטא להו לר"י ור"ש בברייתא דלעיל, דשבט אחד איקרי קהל, מנ"ל הא.

אלא אמר ראב"י דכתיב כו' ונתתיך לקהל עמים, הקשו התוספת תימה אדמייתי מקרא הנאמר בפ' ויחי, אמאי שבק לקרא דבפ' וישלח, דא"ל הקב"ה ליעקב גוי וקהל גוים יהי' ממך ולכאורה לא הבנתי קושייתם שהרי רש"י פי' בפ' וישלח על פסוק גוי וקהל גוים יהי' ממך, גוי בנימן, גוים מגשה ואפרים שעתידים לצאת מיוסף והם במנין השבטים עכ"ל, וא"כ אי הוי מייתי הקרא דגוי וקהל גוים, ה"א תרי שבטים איקרי קהל דקהל גוים אמנשה ואפרים קאי, ותיתי לי שאחרי שהרהרתי דבר זה, ראיתי בתוס' הרא"ש שעמד על ק' התוס' הנ"ל, והרגיש בדברי ונזהר מהם, וז"ל הרא"ש תימה דמייתי האי קרא דליכא למשמע מינ', וה"ל להביא מקרא דכתיב גוי וקהל גוים יהי' ממך, כי זה הפסוק נאמר על לידת בנימן לבד, ומהאי קרא מייתי בירושלמי כל שבט ושבט דאיקרי קהל דכתיב גוי וקהל גוים יהי' ממך, ומה שפרש"י בפ' ויחי ונתתיך לקהל עמים בשרני שעתיד לצאת ממני קהל עמים, לפי שאמר גוי וקהל גוים, על מי אמר גוי לא על בנימן, כשהוא אומר וקהל גוים הרי שנים אמור לבר מבנימין, ושוב לא נולד לי בן, אלא שעתיד אחד משבט ליחלק, ומעתה אותה מתנה אני נותן לך, מה שכתב רש"י כשהוא אומר וקהל גוים הרי שנים, דמשמע דיש ב' אחרים לבר מבנימן, לאו מוקהל קדרים, דע"כ אבנימן קאי דהא מוכיח מיני' רבא דשבט אחד איקרי קהל, אלא מגוים קא דריש עכ"ל הרא"ש ז"ל, (ומ"ש הרא"ש דהא מוכיח מיני' רבא, גלע"ד דטעות סופר הוא, וצריך להיות דהא מוכיח מיני' בירושלמי דוק ותשכח), כנראה דמ"ש הרא"ש, ומ"ש רש"י בפ' ויחי כו' עד סוף דבריו הרגיש במה שכתבתי, ולפיכך הוא אומר דדרשת רש"י לאו מוקהל אתיא אלא מן גוים, באופן שגם הרא"ש הניח בתימה.

ומיהו עדיין לא הבנתיו לגמרי דאם אמנם אמת הדבר דמנשה ואפרים ממלת גוים אתא וכמ"ש רש"י להדיא בפ' וישלח על מלת גוים, סוף סוף מלת וקהל מהיכן נוכיח דאבנימן קאי אדרבה טפי הוא דבוק עם מלת גוים, מלומר שנמשך אדלעיל על מלת גוי דקאי אבנימן, וא"כ אלו מייתי האי קרא הוי איפשר למיטעי, ולומר דתרי שבטים איקרי קהל, אך שאינו יכול לעמוד נגד רבינו הרא"ש ז"ל להיות יסודו בהררי קדש, דמייתי ראי' מקרא הזה דדריש ממנו בירושלמי מגו וקהל גוים כו', ועיין בפני משה שם ליישב ק' התוס', ולפי שאין דבריו נוחין לי, לא העתקתים, ועיין גם במזרחי פרשת וישלח על דברי רש"י הנ"ל, ובספר צידה לדרך להרב בעל באר שבע, ובספר דברי דוד להט"ז פ' ויחי, ובספר אור חדש למ"ו הגאון בעל אור חדש, על התורה פ' ויחי, הכ"מ, ובשו"ת זכרון יוסף דף קי"ח ע"א וע"ב.

ודע שיש לי מקום עיון קצת בלשון רש"י בפסחים דף פ' ע"א בד"ה איקרי קהל כו' בהוריות דף ה' כו' גוי וקהל גוים יהי' ממך כו' עכ"ל, ותימה דהרי הש"ס הכא לא מייתי לה מהאי קרא, כי אם מקרא דבפ' ויחי ונתתיך לקהל עמים, ועיון בלשון רש"י הכא בד"ה אלא מהכא הנני מפרך כו' ובמה שאכתוב שם ודוק.

ומזידי דברי בסוגיא דפסחים הנ"ל ראיתי להתעורר על דברי המג"א בסי' ריי"ח ס"ק ג', הקשה למאי דמסקינן בפסחים שם דלר"י ור"ש אם נטמא שבט אחד עושין בטומאה, והיינו דלטעמייהו אזלי דסברי בסוגיין דהוריות הכא דשבט אחד איקרי קהל, וכפרש"י הנ"ל, וא"כ קשיא הלכתא אהלכתא, דהכא פסק הרמב"ם בפי"ב ופי"ג מה"ל שגגות כר"י דשבט אחד איקרי קהל, והתם בהאי דפסחים לא פסק כוותייהו בפ"ז מהק"פ, ועוד הקשה בשם מידני מלך והב"ח דבירושלמי דברכות פ"ט הלכה א' איתא, דלמ"ד שבט אחד איקרי קהל חייב לברך גם על נס של שבט אחד, וכיון דקיי"ל להלכה דשבט אחד איקרי קהל, וכמ"ש בשם הרמב"ם, א"כ הי' לנו להורות גם לענין ברכת הנס לברך על נס של שבט אחד, ומדוע פסק הרמב"ם שם אשר ממנו לוקחו דברי המחבר דאפילו נעשה ניסא לקצת שבטים, דאין מברכין עליו עד שנעשה לכל ישראל או רובן, וכמ"ש הרמב"ם פ"י מה"ל ברכות הלכה ט' מקום שנעשה בו נס לרבים, וה"ל להרמב"ם לומר אפילו לשבט א', דכיון דקיי"ל דשבט אחד איקרי קהל, ה"ל להורות התם לענין פסח כר"י ור"ש, וכן לענין נס, ותירץ המג"א דדוקא בהוראת ב"ד קיי"ל כוותייהו משום דכתיב בהדיא קהל בקרא, אבל בפסח לא כתיב בהדיא קהל, וההיא דנס לפסח מדמינן לה עכ"ל המג"א, וקשיא לי טובא דהא בפסח נמי כתיב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל כו', וכ"ת דאדרבה ההוא בפסח מצרים כתיב, וכתיב כל עדת ישראל, והתם כולם שמאי מתים היו, דעדיין לא הי' להם פרה אדומה, סוף סוף הא כל הפרשה כולה אף לדורות נאמרה, וכדכתיב בסיפא דהאי ענייא שם, והי' היום הזה לכם לזכרון כו' חקת עולם כו' ואין בין פסח מצרים לפסח דורות אלא הני דקחשיב בפסחים דף צ"ה, ואינך שאר מילי אדרבה ילפינן שם דף צ"ו ע"א מהיקישא דועבדת דכתיב בפסח מצרים, וגם בש"ס, דפסחים דף ס"ד ע"ב דריש מהאי קרא דכל עדת ישראל, לדורות, דבעי ג' כתות קהל ישראל ועדה, וא"כ כיון דקיי"ל שבט אחד מיקרי קהל, ה"ל להורות התם נמי כר"י ור"ש, וכן לענין ברכת הנס, ועדיין קושיא דהמג"א במ"ע וצ"ע, ותו קשיא לי לתירוץ המג"א דסיף סוף הא בירושלמי מדמי ההוא דנס, לתלות בהאי דשבט אחד איקרי קהל, וא"כ מאן ספון לחלוק על הירושלמי בזה בלי ראיי'.

והנה מ"ו הרב המאה"ג המפורסם מוהר"ל פישלס נ"י בהציעי דברי אלה לפניו רצה להליץ בעד המג"א נגד קושייתי השני', אחרי שהציץ והיטיב לראות בלשון המג"א בקושייתו שכתב דבההיא דפסחים פסק הרמב"ם דלא כוותייהו דר"י ור"ש משום דסתם מתני' שם בפסחים דלא כוותייהו, וא"כ אמר מורי הרב דהמג"א בתירוצו נמי כוונתו הכי, דוודאי בהאי דפסחים קיי"ל דלא כר"י ור"ש מכח הסתם משנה דהתם, ודוקא בהוראת ב"ד קיי"ל כוותייהו דמוכיח קרא דכתיב קהל בהדיא, משא"כ בפסח דלא כתיב קהל, סמכינן על סתם מתני' דפסחים ומדמינן האי דניסא לההוא דפסח, והן אמת דמורין דברי המג"א דכוונתו כדברי מורי הרב נ"י, אבל עדן לא נחה דעתי בדברי המג"א עצמן, דהא מיהת הירושלמי לא אמר הכי מדתלה הדבר בפלוגתא דתנאי אי שבט אחד מיקרי קהל, ולדברי המג"א הא יוכל להיות דלפסח מדמינן לה, ואף שהשיב לי מורי הרב על זה דוודאי ר"י ור"ש לא חילקו בדבר וס"ל בכל דוכתי דשבט אחד איקרי קהל בההוא דהוריות כדאיתא בסוגיין, ובהאי דפסחים כדאיתא בש"ס דפסחים, וכן בההיא דניסא כדאיתא בירושלמי, אלא דכוונת המג"א דאנן לדידן להכרעת הרמב"ם והמחבר קיי"ל רק בההיא דהוריות כוותייהו דכתיב קהל בהדיא בקרא, משא"כ בההיא דפסחים אזלינן בתר סתם משנה, וההיא דניסא לפסח מדמינן לה, והיטיב

אשר דיבר, אבל קושייתי הראשונה על המג"א עדיין צ"ע.

והנלע"ד נכון בישוב קושיותיו של המג"א עפמ"ש כבר בארוכה לעיל בחידושינו בלשון רש"י בד"ה חטאו ב' שבטים ליישב דעת הרמב"ם שפסק כר"י דשבט אחד איקרי קהל לענין הוראת ב"ד, ומצריך מיהת שיהי' אותו השבט רוב הקהל, וכמ"ש גם בפירוש המשנה בין לר"י ובין לר"ש דשבט אחד איקרי קהל, היינו דוקא כשהוא רוב ישראל, ועשיתי לו סמוכין מסוגיין דלעיל ממה שהקשו עליו גושאי כליו ושאר מפרשים דמנ"ל להרמב"ם אליבא דר"י דבעי רוב ישראל דלא אשכחן האי סברא כי אם בדברי רשב"א אליבא דר"מ, ושם ביארתי בטוב טעם ודעת דגם לר' יהודה מוכרח הכי בסוגיין לענין שבט אחד דבעי שיהי' רוב ישראל, ומה גם דברוב שבטים אף שאינן רוב ישראל סגי, והוכחתי הדברים שם מתוך לשון הברייתא והסוגיא מתוך כמה תמיהות דדכירנא לעיל שם ובסוגיין בכמה דוכתי בדיבורים הקודמים, ואין מן הצורך להכפיל הדברים כאן תו זימנא חדא, וא"כ נתיישבו כל קושיית המג"א באר היטיב, דהשתא שפיר כתב הרמב"ם בהל' ברכות מקום שנעשה בו נס לרבים, כוונתו רוב ישראל, או רוב מנין השבטים, וכן המחבר בש"ע בסי' הנ"ל שכתב דאניסא דקצת שבטים לא מברכינן, היינו כשאינן רוב ישראל, ולפיכך דקדק המחבר לומר לקצת שבטים, משא"כ בדאיכא רוב מבין השבטים, או אפילו בדאיכא שבט אחד והוא רוב ישראל מברכין אניסא דידהו, וכיון דבירדנו דלר"י ור"ש הא דשבט אחד איקרי קהל היינו דוקא כשהוא רוב ישראל, וא"כ ה"ה לענין קרבן פסח הא דס"ל לר"י ולר"ש התם בפסחים דשבט אחד איקרי קהל ועושה פסח בטומאה אם נטמא, היינו כשהוא רוב הקהל הנמצא בירושלים בעזרה, וכדאיתא בירושלמי בפרקין בהוריות ובירושלמי פ"ז דפסחים, להוראה הלך אחרי רוב יושבי ארץ ישראל, ולטומאה (דהיינו לפסח שיעשה בטומאה) הלכו אחרי רוב הנכנסין לעזרה, וזה שאמרו בש"ס דידן בפסחים דף צ"ד בטמאים הלך אחרי רוב העומדין בעזרה, וכן פסק הרמב"ם פ"ז מהק"פ הלכה ו"י, וא"כ גם הקושיא לענין קרבן פסח לק"מ, דבאמת גם שם פסק הרמב"ם כר"י ור"ש, שהרי בשום מקום לא פרט הרמב"ם לומר דשבט אחד לא איקרי קהל, אלא שהצריך שם בפ"ז מהק"פ רוב הקהל והיא היא, דהא גם שבט אחד דקיי"ל דאיקרי קהל, היינו דוקא כשהוא רוב הקהל, וסמך לו הרמב"ם בזה בשארי המקומות כגון בפסח, ולענין ברכת הנס, אמה שביאר פרט זה באר היטיב בהל' שגגות דאף שבט אחד איקרי קהל כשהוא רוב ישראל, באופן שבירדנו דאין כאן שום סתירה בדברי הרמב"ם והפוסקי' כלל וכלל וכאמור.

ואולם חי אני ; שראיתי שוב להפני משה שיצא לאורה על הירושלמי דברכות, גם הוא דרך בדרכינו הזה, אלא שהוא נטה לדרכו הזה לעשות סמוכין להרמב"ם במה שפסק דשבט אחד איקרי קהל דוקא ברוב צבור מהירושלמי דהוריות, אמנם לא מצא להסתייע דבר זה מהש"ס דידן, ואנכי להיות ת"ל"י זכיתי להוכיח כל דברי הרמב"ם בזה מהאי תלמוד בבלי מלשון הברייתא והסוגיא, ולפיכך אף שבעיקרי הדברים ראיתי להפ"מ שכמעט הרגיש גם הוא בכל מה שכתבתי, אכן להיות הוא הוציא הדברים רק מהירושלמי ואני הראיתי להן יסוד ושרש בסוגיין, אף כי שלא הרגיש הפ"מ על דברי המג"א מה שהקשיתי, לזאת לא נמנעתי מלהציעו דבלא"ה אין ספרו הזה מצוי:

רש"י בד"ה ר"ש תמניא בעי וכו' יפר לב"ד עכ"ל והס"ד, ואח"כ מה"ד אי בהוראת בית דינו וכו'.

בד"ה אי בהוראת בית דינו וכו' דהא לא מייתר לי' קהל להוראת בית דינו עכ"ל, וכתב בתוס' הרא"ש וז"ל, הא לאו ראי' היא, דתלמודא קדריש לעיל הני קהל, אליבא דאינהו תנאי דריש לכל תנא ותנא לפום מאי דשמעינין לי' בקר' האי תנא ואי לאו דשמיע לי' להש"ס בהדיא דר"ש פוטר שבט שעשה בהוראת בית דינו, ה"מ למימר דר"ש סבר כר"י דדריש חד לדרש' זו, כי היכי דדריש לי' ר"י, א"ו אהא קא סמיך דקתני במתני', וחכ"א אין חייבין אלא על הוראת ב"ד הגדול, ומדקתני חכמים מסתמא ומכלל רבנן בני פלוגותייהו דר"י, ור"ש בכלל, ולקמן דדוק' ר"ש הוא ולא ר"מ עכ"ל, ולפענ"ד צדקו דברי רש"י בזה, דמ"ש הרא"ש מהא דמסיק לקמן, דחכמים דמתני' היינו ר"ש, לא ירדתי לסוף דעתו, תינח הכא בסוגיין, די"ל ידע הש"ס ממסקנא דלקמן דחכמי' היינו ר"ש אבל בסוגיין דבסמוך למאי דמבעיא לי' להש"ס אי ר"ש מחייב שבט שעשה בהוראת ב"ד הגדול או לא, והתם נמי קאמר, אי לימא בהוראת בית דינו, ר"ש לית לי', מה יפרש הרא"ש שם, והתם לא שייך לומר דסמך הש"ס אהא דחכמי' היינו ר"ש, או דבכלל בני פלוגתא דר"י הוא, ז"א דהא זהו פושט הש"ס למסקנא, ואלו ידע הש"ס זה בהס"ד, א"כ אין כאן אבעיא, וא"כ בסוגי' דבסמוך הרי פרש"י מוכרח, ומה שהקשה הרא"ש לפרש"י, דמנ"ל להש"ס דלית לי' לר"ש חיובא לשבט שעשה בהוראת בית דינו, דילמא ר"ש נמי ד' קהלי דריש כר"י, ומוקי חד לשבט שעש' בהורא' בי' דינו כר"י, הא כבר כתבתי לעיל בעמוד א' בחידושנו בד"ה ור"ש ג' קהלי כתיבי, ליישב ק' התוס' שם דהל"ל ד' קהלי לר"ש, וחד להוראה תלוי בקהל ומעשה בב"ד, ותירצתי שם דלא מצי הש"ס לומר הכי, דא"כ מנ"ל למידרש מיני' מעשה תלוי בקהל דילמא גרירה נידרוש מיני' או לשבט שעשה בהוראת בית דינו, א"ו ר"ש דריש רק ג' קהלי, וא"כ בהכי מתורץ גם ק' הרא"ש, דא"ל דר"ש דריש ד' קהלי, וחד לשבט שעשה בהוראת ב"ד, דז"א דמאי חזית לאוקמי להכי, טפי נוקמי לי' לר"ש לגרירה, ומאן מוכח, ואדרבה הא דשבט בהוראת ב"ד מסיק הש"ס לעיל באחרונה, ובתחילה מוקי חד קהל לגרירה לר"י, א"ו ר"ש רק ג' קהלי דריש ושפיר פירש"י דלא אייתר לי' קהל לשבט שעשה בהוראת ב"ד כנלע"ד ברור ודוק.

בד"ה אמרי הב"ע כו' ור"ש דאמר ג' פרים [אע"ג] דקסבר פר לכל שבט ושבט דשבט אחד איקרי קהל [הני מילי] כגון שחטאו ז' שבטים כו' עכ"ל וכצ"ל לענ"ד.

בד"ה אלא מהכא כו' והיכא אמר לי' הכי דכתיב כו' פרה ורבה גוי וקהל גוים כו' עכ"ל נלע"ד כ' אתו כדרכו תמיד היכא דמייתי הש"ס איזה פסוק לדרשה, והפסוק עצמו צר' פירוש דמפרש לי' רש"י בקצרה, והכא נמי בקרא דפ' ויחי שאמר יעקב ליוסף אל שדי נראה אלי בלוז כו' ויאמר אלי הנני מפרך והרביתיך ונתתיך לקהל עמים כו' ובא רש"י הכא לפרש זה שאמר יעקב ויאמר אלי כו' והיכא א"ל השם ב"ה הכי ומייתי רש"י קרא דפ' ויחי דכתיב כו' פרה ורבה גוי וקהל גוים כו' כן נ"ל.

בד"ה י"א שבטים לא בתמי' והא אמרת דשני שבטים איקרי קהל יהודה ובנימן כו' עכ"ל וכ' מהרש"א אין זה מוכרח דהא ר"מ אית לי' ב' שבטים לא איקרי קהל, ובפשיטות הוי לי' לפרושי י"א שבט' וודאי איקרו קהל לכ"ע ואפילו לר"מ משו' דרובו ככולו עכ"ל, ולא ידענא שותא דמרן מהרש"א ז"ל, מאי קשיא לי' על פרש"י מדברי ר"מ, על מה שפרש"י לר"י ור"ש, והלא דברי רש"י ז"ל מוכרחין בסוגיא, דפריך הש"ס מעיקרא מנ"ל לר"י ור"ש דשבט אחד איקרי קהל, ובעי הש"ס לילף מקרא דויעמוד יהושפט בקהל יהודה וירושלים, ודאי דהתם מוכח רק דב' שבטים איקרי קהל, סוף סוף עכ"פ מוכרח מיהת מהאי קרא, דעכ"פ ב' שבטים איקרי קהל, וא"כ הדר כדמסיק הש"ס לילפותא מקרא דונתתיך לקהל עמים דאפילו שבט אחד איקרי קהל, דלא ה"ל למילד ההו' שעתא אלא בנימן, ורצה הש"ס לדתות דילמא בהדי בנימן שיהי' י"ב שבטים אז מיקרי קהל, וע"ז שפיר מדחה הש"ס, וכי י"א שבטים לא מיקרי קהל, הא כבר הוכחתי מקרא דקהל יהודה וירושלים דאפילו ב' שבטים מיקרי קהל וכפרש"י, וא"כ יאמר נא מהרש"א ז"ל מאי קשיא לי' בזה ? ואדרבה לר"מ דמתני' ולת"ק דברייתא אליבא דר"מ אנו צריכין להבין באמ' מדוע בעי ז' שבטים דוקא דבשלמא רשב"א אליבא דר"מ יליף לעיל מקראי דסתרי אהדדי, דכתוב אחד אומר מעיני העדה כו' דמשמע מיעוטא, וכתוב אחד אומר כי לכל העם, אע"כ דתליא ברוב מנין השבטים או ברוב קהל ישראל, אבל לת"ק אליבא דר"מ קשה מדוע בעי ז' שבטים, הא מוכרח כאן למסקנא דאפילו שבט אחד איקרי קהל, וצ"ל ע"כ דס"ל לר"מ דנהי דבעלמא שבט אחד איקרי קהל, לענין הוראה בעי רובא שבטים ורוב ישראל יחדיו, דדייק רק קרא דלכל העם בשגגה, ומעיני לא דריש, וכקושי' הרמ"ה שהבאתי בעמו' א' לפרש"י, אבל לר"י ור"ש דסברי חיוב אפילו בשבט אחד דאיקרי קהל, וכדמוכיח הש"ס הכא, הא וודאי א"ש ביאור סוגיין כפרש"י ולק"מ ק' מהרש"א ודוק.

שוב הראני ידידי הרב המאה"ג מוהר"א פלעקלש ראב"ד דק' כי בשו"ת זכרון יוסף דף קי"ז עמוד ד' הרגיש במקצת מזה, אבל ראיתי שלא ביאר דבריו היטיב כמוני.

דף ו"ו ע"א גמרא פרים שנים עשר כו' ר"י אומר על ע"א הביאום כו' דחטאו י"ג שבטים כו', הנה מפורש כאן במקרא הזה להדיא שהביאו י"ב פרי' על ע"א לי"ב שבטי' לר"י ור"ש וכדמפרש בסמוך, וכן הוא במתני' לעיל דף ד' סוף עמוד ב', ובע"א מביאין י"ב פרים וי"ב שעירים ולר"ש י"ג פרי' כו' דחד לב"ד, עכ"פ נתבאר לר"י ור"ש דמחייבי לכל קהל וקהל, דנתחייב כל שבט ושבט להביא פר לע"א, ולכן יש לתמוה על מ"ש רבינו מהרש"א ביומא דף נ' ע"א בחידושיו שם לתוס' ד"ה פר העל' כו' יעוש"ה, שכתב בכוונת התוס', וכן בשם התוס' ישינים שם דאפילו כל שבט ושבט מביא שעיר בע"א, פר מיהא לא מייתי [כל שבט ושבט רק פר אחד לכולם] הלכך נקט פר כו' עכ"ל, והוא פלאי, שהוא נגד משנ' שלימה שזכרנו, ונגד המקרי דמייתי סוגיין הכא שהביאו י"ב פרי', וגם סוגיין סותרת זה להדיא וצ"ע, שוב ראיתי בספר שיח יצחק ביומ' עמד על זה והניח בצ"ע.

אי נמי שחטאו שאר שבטים ושאר בגרירה, וכתב הב"ש, לא ידענא אמאי לא קאמר עדיפא מינה דחטא שבט אחד בהוראת ב"ד הגדול ושארי בגרירה עכ"ל, ובאמת מילתא דתמי' הוא כיון דסוף סוף צריך הש"ס לגרירה, מדוע נקטי בז' שבטים, הא מסקינן לעיל בדף הסמוך דאפילו בשבט אחד אית לי' לר"י גרירה, וא"כ וודאי דה"ל למינקט חידוש ורבותא יתירה.

ונלע"ד בזה, דבלא"ה ק' מאי דאמר הש"ס הכא כגון דחטאו י"ב שבטים א"נ דחטאו ז' שבטים וכו' הא בהוראה קיי"ל דהולכין רק אחרי רוב יושבי ארץ ישראל כדלעיל דף ג' ע"א, ובימי צדקיהו הא לא הי' נמצאים בארץ ישראל, זולת שני שבטים יהודה ובנימין, דעשרת השבטים כבר גלו בימי חזקיהו, וכבר ראיתי להרב מגן גיבורים עמד בזה, והוסיף לומר, הניחא למ"ד ירמי' החזירן ומלך עליהם יאשיהו, אלא למ"ד דעדיין לא חזרו קשה, (אמר בצלאל, ואני אומר דאפילו למ"ד ירמי' החזירן, נמי לא מתורץ דהא כתב רש"י בסנהדרין דף ק"י ע"ב בד"ה עשרת השבטים כו' והא דאמרינן בגמרא דירמיהו החזירן, לא שהחזירן כולן, אלא מקצת החזירן עכ"ל, וא"כ למ"ד נמי ירמי' החזירן, עדיין קשה איך אמר הש"ס לר"י שחטאו י"ב שבטים, ולר"ש שחטאו י"א שבטים, והא בימי צדקיהו לא הוו שבטים כולי האי בא"י, אם לא שנאמר דמ"ש רש"י מקצת החזירן, היינו מקצת מכל שבט ושבט, ואיך שיהי' לאידך מ"ד דעדיין לא חזרו קשה) ותירץ המ"ג דמ"מ אשתייר מינייהו אותם שהיו יושבים ביהודה ובנימן, ואע"ג דרובם גלו לית לן בה, דהא אמרת דבני ח"ל אינן מן המנין, ואותן שנשארו מכל שבט ושבט, הרי הם חלוקים לעצמן, וכל שבט ושבט מהם קרוי קהל, ומחייבי, דחיובא בקהל תלי רחמנא עכ"ל, ולפ"ז לא מצי הש"ס לומר שחטא שבט אחד ע"י גרירה מייתי אינך, ז"א דהא כבר ביארנו לעיל דף ה' ע"א בחידושינו ללשון רש"י שם ד"ה חטאו ב' שבטים כו' ובשולי סוגיין שם בחידושינו, דשיטת רש"י והרמב"ם היא, דהא דשבט אחד גורר כל השבטים, היינו דוקא כשאותו השבט הוא רוב ישראל, והא ודאי דמאותן שבטים שנשארו קצתן ביהודה ובנימן מעשרה שבטים, לא הי' באנשי שבט אחד רוב נגד שארי השבטים, ומכ"ש דנשארו יהודה ובנימן כולן, והי' צריך הש"ס בהכרח לומר דחטא יהודה או בנימן דוקא לחוד, או איפשר דאפי' בשניהם ליכא רובא נגד שאר השבטים הנשארים, ולפי שאין בזה מילתא דפסיקא, בהכרח צריך הש"ס לומר דוקא שחטאו ז' שבטים והשאר מייתי ע"י גרירה, ואו לא בעי רוב ישראל, כיון דאיכא רוב השבטים, וכמ"ש לעיל דף ה' בשם הרמב"ם יעוש"ה בחידושנו וא"כ מהכא ראי' והוכחה ברורה להרמב"ם דבז' שבטים לא בעי רוב ישראל, ובשבט אחד בעי רובא דישראל דוקא בגרירה לר"י, וזה ברור ונכון מאוד.

מנא לי' לר"פ הא כו' הקשה הב"ש איך יתכן דהש"ס מתחיל להקשות מנ"ל לר"פ הא, שקיל וטרי בי' טובא ועדיין תלוי ועומד באויר זאת הקושיא, מנ"ל לר"פ הא, דהא דהה הכל ומסיק דרבים הוו והוי כחטאת שרוב בעליה קיימין, ומש"ה קרבה ותו אין אנו צריכין לתירץ של ר"פ ויליף לי' מעגלה ערופה, משום דלולי דאשכחן גבי עגלה ערופה מיגו דמכפר אחיי' כו' לא היינו אומרי' דחטאת צבור שמתו בעליה קרבה, ואע"פ שלא מת רק אחד מהם בלבד דומיא לחטאת השותפין לקמן בשמעתין דאמר מת אחד מן הב"ד פטורין, וא"כ הוי הדרא הקושיא לדוכתה, והא מייתו להו הנהו דחטאו עכ"ל, ואני שמעתי ולא אבין דעדיין הקושיא במ"ע ולא הועיל כלו' בתירוצו, כיון שעיק' תירוצו דעדיין אצטרך לתירוץ ר"פ שלא יקשה והא מייתו להו הנהו דחטאו, והרי למסקנא דמסיק בלא"ה בהוכחה דהוראת שעה הוי הא דקרבה אע"פ דמייתי ועדיין תיקשי לר"פ מנ"ל הא, דהא הקושיא והא מייתו להו הנהי דחטאו בלא"ה לק"מ למסקנא דהוראת שעה היתה, ותמיהני על הב"ש שהוא עצמו כתב בסמוך דלמאי דמסיק הוראת שעה היתה אין צורך לכל הני תירוצי דמעיקרא, דעל כולם יש לתרוצי הוראת שעה היתה, וכ"כ התוס', וא"כ דבלא"ה לק"מ למסקנא ק' הש"ס והא מייתו להו כו' א"כ עדיין תלוי באויר ועומדת הקושיא מנ"ל לר"פ הא, וצע"ג, ועיין בסמוך, די"ל בדוחק ודוק.

אילימא מדכתיב תחת אבותיך יהי' בניך כו' ה"מ לדחויי דההוא לענין ברכה נאמר ולא לדינא, וכדמסיק הש"ס בב"ב דף קנ"ט, אלא דעדיפא מינה פריך דאפילו את"ל דר"פ יהי' סובר כהס"ד דהתם בב"ב דאף לענין דינא נאמר, א"כ תיקשו, א"ה אפילו ביחיד נמי, אע"פ דאף ר"פ מודה דלא נאמר לדינא, כי אם לברכה, כנלע"ד פשוט. ולחנם הניח הב"ש זה בתימה, דה"לל להש"ס דההוא לענין ברכה נאמר, ולק"מ, דאין הכי נמי קאמר הש"ס, ואפ"ה פריך שפיר וכדאמרן.

אלא דוקיא דר"פ משעיר דר"ח דאמר רחמנ' מייתי מתרומת הלישכה

כו' אבל מהא דפר העלם דבר של ציבור ושעירי ע"ז דאיירינן בהו, לא מצי מייתי, דאין זה מוסכם לכ"ע דאתו מתרומת הלישכה, ופליגי בי' ר"י ור"ש לעיל דף ג' ע"ב אם באין מתרומת הלישכה, או בתחילה גובין עליהן, והסוגיא הכא סובבת לר"י ור"ש ור"מ וכמ"ש רש"י בד"ה בין לר"י בין לר"ש כו'.

כו' דמי, שעיר ר"ח דילמא לא מייתי מציבור כו' והקשה הב"ש תימה דאדרבה הואיל שהוא ספק דילמא מייתי מציבור, לא הי' ראוי להקרבה משו' חשש הבאת חולין לעזרה כו' וצ"ע עכ"ל ופשוט דלק"מ לפמ"ש בתוס' הרא"ש, וז"ל, מי דמי שעיר דר"ח דילמא לא מייתי, ואע"ג דידעינן ודאי דמייתי קצת מישראל, מ"מ אלו מעות שעלו מן הקופה, דילמא מאותן מעות הן שנתנו אותן שהן עדיין חיים, כדתנן בפ"ג דגיטין דף כ"ח, השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותו בחוקת שהוא קיים, אלמא מספק תולין ומקריבין עכ"ל הרא"ש, וא"כ קושיית הב"ש מתורצת, אלא שיש לגמגם קצת על ראיית הרא"ש ז"ל, דשאני התם בההוא דגיטין דמוקמינן להההוא גברא בחזקת שהוא חי וכדמסיק הש"ס שם שמא מת לא חיישינן, והטעם דמוקמינן לי' אחזקת קיים דמעיקרא, וזה שייך רק באדם אחד, אבל בכל הציבור של הכלל ישראל, לא שייך חזקה זו, דלא ימלט דמתים מהם בכל יום ויום, מזקנים וחולים שבהן וכמ"ש הרא"ש בעצמו בלשונו הנ"ל, ואע"ג דידעינן ודאי דמייתו קצת בישראל, וברור דכוונתו כדכתיבנא, דמן הנמנע שלא ימותו מציבור שום איש, דאלת"ה מאי בעי הרא"ש בזה, וא"כ אצל כל הציבור של הכלל ישראל לא שייך חזקה הזאת ומכ"ש דלא שייך חזקה על המעות שהן מן החיים, דאיזה חזקה נתייחס להמעות, אם לא נוכל לומר על הכלל ישראל כולו שהם בחזקת קיימי', וזה בלתי אפשרי ומן הנמנע ועדיין ק' הב"ש במ"ע.

והנלע"ד בזה דק' הב"ש מעיקרא לק"מ, דאם אמנם אמת דסוגיין קאי לר"י ור"ש ור"מ כפרש"י, ולר"ש מסיק הש"ס בקידושין דף נ"ח ע"א דס"ל חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא הן, וכן מסיק הש"ס לר' מאיר בפסחים דף כ"ב ע"א דחש"בע דאורייתא, אבל לר' יהודה מסיק הש"ס בפסחי' דף כ"ב ע"א דס"ל חש"בע לאו דאורייתא, וכיון דסוגיין לכולהו תנאי הנ"ל קיימת וכפרש"י הנ"ל, א"כ דחי הש"ס עכ"פ לר"י דס"ל חש"בע לאו דאורייתא, א"כ אין ראי' משעיר דר"ח, דדילמ' לא מייתי ואת"ל מייתי, דילמא הני זוזי מאותן שבחיים הן, מאי אמרת הא מספיקא הוי חש"בע, ז"א דהא לר"י עכ"פ חשב"ע ל"ד ותיקשי מיהת אליב' דר"י מנ"ל לר"פ הא כנלע"ד נכון ועיין במשנה למלך פ"ב מה"ל שחיטה הלכה ג' בד"ה אשר על כן כו' שהחליט בדעת הרמב"ם דהבאת חולין לעזרה לאו דאורייתא ומייתי שם בשם הלח"מ שצידד לומר להרמב"ם דאף לשחוט חולין בעזרה לאו דאוריית' היא ויע"ש עוד במ"ל בד"ה ודע דאף שכתבנו דאסור להכניס חולין לעזרה זהו דוקא חולין גמורים, אבל כל שהקדישו אף שהוא הקדש בדק הבית מותר להכניסו לעזרה כו' עכ"ל יעוש"ה ומעתה אין גמגו' בדבריהם, דכמו דלר"י חש"בע ל"ד, ה"ה הבאת חולין לעזרה לאו דאורייתא ופריך הכא שפיר לר"י מיהת והדברים ברורים.

ואם כנים אנחנו בזה יש מקום אתנו ליישב סתירת הסוגיות שהקשה הב"ש דהכא מדהה הש"ס הך לפותא משעיר דר"ח, ובמס' תמורה דף ט"ו ע"ב איתא נמי כי הך סוגיין דהכא ופריך התם נמי מנ"ל לר"פ הא, ומשני נמי כי הכא דילף משעיר דר"ח, והתם מניח הש"ס להאי שינויא ולא קמדחה אותו כדדחי הכא, ולכאורה תמיה במאי פליגי הני תרי סוגיות, והב"ש הניח גם זה בצ"ע, ולדברינו מיושב היטיב, דהתם נמי לר' יהודה אזלת הסוגיא, דבמשנה שם אמר ר"י דחטאת צבור מתה, ומסיק שם ר"פ אליבא דר"י דדוקא חטאת צבור שכיפרו בעליה מתה, הי' מתה, אבל חטאת צבור שמתו בעליה קריבה ואינה מתה דאין מיתה בצבור, ואהא קפריך התם מנ"ל לר"פ הא, ומסיק דילף משעיר ר"ח, ומעתה בהא פליגי הני תרי סוגיות, דבפסחים דף כ"ב ע"ב מסיק הש"ס מאי איכא בין ר' אבוהו לחזקי' וקאמ' דאיכ' ביניהו חש"בע ואליבא דר' יהודה, דלר"א חש"בע לר"י לאו דאורייתא ולחזקי' חשב"ע לר"י דאורייתא, וא"כ סוגיא דתמורה י"ל סוברת כחזקי' אליבא דר"י דחשב"ע דאורייתא, לפיכך נשאר קיים שם הילפותא משעיר דר"ח, דאין להקשות כדפריך הכא, ודילמא לא מייתי ציבור, די"ל כק' הב"ש הנ"ל, דמספק אין להביא חולין לעזרה, א"ו מוכח דאין חטאת צבור מתה, אבל סוגיין דהכא סוברת כר' אבוהו אליבא דר"י דחשב"ע ל"ד ולפיכך דחי שפיר לילפותא דשעיר ר"ח, דדילמא לא מייתי, מאי אמרת הא מספק לא מייתי חולין בעזרה, ז"א דלאו דאורייתא הוא, זהו הגלע"ד בישוב דהך מילתא לתרץ סתירות הסוגיות במאי פליגי הני תרי סתמי דהש"ס, והגלע"ד כתבתי ודוק.

ולפי דרכינו בזה, למדנו עוד ליישב איזה פליאות נשגבות שהצריך עיון הב"ש והניחן בתימה, והוא שהקשה דמאי פריך הש"ס מנ"ל לר"פ הא, הא כמה משניו' ובריית' המפורשי' באר היטיב, דאין חטאת צבור מתה, ואמאי לא פריך אהני משניות ובריתות, מנא הני מילי? דהכי תנן ביומא דף ס"ב ע"א דאין חטאת צבור מתה, והכי תנן נמי בתמורה דף ט"ו ע"א במשנה שם, וכן בברייתא דמייתי בסמוך בסוגיין, ומדוע לא הק' בש"ס בכל הני מתנייתא מנה"מ, ולמה בחר להקשות דוקא לר"פ מנ"ל הא, ועוד הקשה דאדרב' איפכא ה"ל להש"ס לאקשויי אדר"פ מאי קמ"ל משניות הן, וכי דרך האמורא לתלות בדנפשיה דברים המפורשים במשניות, ועוד הוסיף לתמוה דביומא דף נ' ע"א אמר ר' עמרם חטאת ציבור היא ולא למיתה אולה, למה לא הקשה הש"ס גם התם מנ"ל לר' עמרם הא, וכן בסמוך דמסיק ר' יוסף דאין צבור מתים למה לא שאלו מנ"ל לר' יוסף הא, ואמאי בחר הש"ס דוקא הכא ובתמורה לשאול מנ"ל לר"פ הא, דבשלמא בסוגיא דתמורה י"ל היתה ק' הש"ס מנ"ל לר"פ הא, להמציא לומ' דאפילו למ"ד חטאת ציבור שכיפרו בעליה באחר מתה, אפ"ה במתו בעליה קריבה, ואינה מתה לכ"ע, ע"ז שאל הש"ס שפיר מנ"ל לר"פ הא, ומהיכן למד לחלק בזה, אבל בסוגיין הכא דלא מיירי מחטאת שכיפרו בעליה כלל, א"כ אדפריך על ר"פ מנ"ל הא וודאי דקשה מדוע לא שאל כך לר' עמרם ביומא, ולר' יוסף בסמוך, ולכל הני מתנייתא דזכרנו, ואם הונח לו בכל הני, מדוע לא יהי' ניחא גם לר"פ, ויעוש"ה בב"ש שהאריך בזה מאוד והניח כל זה בצ"ע, ובאמת התמיהות נשגבות וחזקות, וכראי מוצקות.

ולדברינו יתיישב הכל דעל כל הני משניות ובריתות והאמוראים הנזכרים לא מצא הש"ס מקום להקשות מנה"מ, דידע הש"ס לומר דילפינן משעיר דר"ח וכדמסי' באמת בתמורה, ואין להקשות כדדחי הש"ס הכא, ודילמא לא מייתי ציבור, וז"א די"ל הני מתנייתא ואמוראי סברי כמ"ד חשב"ע דאורייתא, וא"כ לא שייך להקשות דילמא לא מייתי צבור, די"ל כק' הב"ש הנ"ל דמספק לא מייתי חולין לעזרה, ומכ"ש דאתיא זה שפיר במתני' דתמורה הנ"ל ובברייתא, דסמוך דר"ש הוא דאמר בהו אין חטאת ציבור מתה, ור"ש ס"ל במס' קידושין דף נ"ח ע"א חשב"ע דאורייתא, וכן ר' יוסף דבסמוך לר"ש קאי, אבל סוגיין דהכא פריך שפיר מנ"ל לר"פ הא, לפמש"כ כבר שהיא אזלת כר' אבוהו אליבא דר' יהודה דחשב"ע לאו דאורייתא, וא"כ פריך שפיר, כיון דתחילת הקושיא, והא מייתו להו הנך דחטאו לר"י ור"מ ור"ש קאי כפרש"י ור"פ מתרץ על זה לכולהו אין חטאת צבור מתה, ע"ז שפיר פריך מנ"ל לר"פ הא, גם לר' יהודה, וכדמסיק דאין ליליף משעיר ר"ח, דשאני התם דאמרינן ודילמא לא מייתי ציבור, ומביאים שפיר מספק דחשב"ע ל"ד לר"י, כנלע"ד בישוב כל הני חומרי מתנייתא וסוגיין דתלמוד ממקו' למקום ודוק היטיב.

ראוי' כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים כו' פי' אם נמצא חלל ולא הביאו עגלה ערופה מתכפרין בזו, כן כ' הרא"ש בתוספותיו, וקרו' לזה ראיתי בפרש"י דף פ"ו ע"א יעוש"ה דגם שם אמר ר' פפא ראוי כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים.

התם כולהו אתינן מגו דמיכפרא אחיים מיכפרא נמי אמתים אלא הכא וכו', הקשה הב"ש לעיל כי מייתי הש"ס לדיוקא דר"פ משעיר ר"ח ה"ל להקשות הכי, מי דמי התם מגו דמכפר אחיים מכפר נמי אמתים וזה הי' קושיא חזקה טפי, מהא דפריך, ודילמא לא מייתי צבור, דעל זה יש לדחות כמו שהקשה הוא לעיל דמספק לא מייתי חולין לעזרה, ולכן טפי ה"ל להקשות כדפריך הכא, וגם זה הניח הב"ש בצ"ע. והן אמת דבסוגיין הא אין קושייתו אלימא כולי האי די"ל דבלא"ה דחי לה הש"ס לעיל שפיר לילפותא דמשעיר ר"ח, וחדא מינייהו פריך, דמה שאמר הב"ש שפירכא דהכא עדיפא, דאפירכא דלעיל יש להשיג כקושייתו שם דמספק לא יביאו חולין לעזרה, הא תריצנא לה לעיל שם שפיר יעוש"ה, (ועיין בסמוך על לשון תוס' הרא"ש שנזכיר לקמן במה שחולק על פרש"י בפי' דברי הש"ס ודילמא מיעוטא הוי וכו') אבל בסוגיא דתמורה דף ט"ו ע"ב דמייתי נמי ילפותא דשעיר ר"ח, ולא דחי לה כדדחי הכא, התם ודאי קשה טובא דאמאי לא פריך עלה, דדילמא שאני התם דמגו דמיכפרא אחיים, מיכפרא נמי אמתים דנהי דהא דלא פריך עלה כדפריך הכא, ודילמא לא מייתי צבור, זהו תירצנו לעיל שפיר דהכא פריך רק לר"א אליבא דר"י, והתם אזלת הסוגיא לחזקי' אליבא דר"י דחשב"ע דאורייתא, אבל הא קשה מיהת, אמאי לא פריך התם הך קושיא דדילמא מגו דמיכפרא אחיים מיכפרא נמי אמתים, וקושי' אלימתא היא זאת. שוב הרהרתי דגם הכא בסוגיין לא הואלנו כלום, לדחות ק' הב"ש הזאת, דמה שרציתי לומר דהכא חדא מתרתי פריך, כיון דגם הדחיי' דהכא לעיל אלימתא היא, מטעם שדחינו לעיל ק' הב"ש מהא דספק חולין לעזרה, ז"א דעכ"ז טפי ה"ל למיפרך לעיל הך פירכא, דאלו פירכא דלעיל דילמא לא מייתי צבור, הא הוכח בו דאולא רק לר' יהודה למאי דסובלת סוגיין אליבי' חשב"ע ל"ד, אבל לר"ש ור"מ דסברי דאורייתא לק"מ, וא"כ ה"ל לפרוך פירכא דהכא דהוי לכ"ע, ועדיין לא נושענו.

ונלע"ד דבין הכא בסוגיין ובין בסוגיא דתמורה לא מצי הש"ס להקשות הכי אילפותא דמשעיר ר"ח, דהנה ראיתי עוד להב"ש הקשה בהא דמייתי הש"ס ראי' לדוקיא דר"פ מהא דכפר לעמך ישראל כו' ראוי' היתה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים מכדי מאן אמרה להך מילתא דראוי' היתה כפרה זו כו' ר"פ עצמו הוא דאמר הכי במס' כריתות דף כ"ו ע"א, וא"כ היאך ס"ד דרב פפא יביא ראי' לדברינו דהכא, מדברי עצמו שאמר הוא במקום אחר, וכתב הב"ש בזה שמצא שוב דמימרא זו דר' פפא בהא ראוי' היתה כפרה זו כו' שנויה היא בספרי פ' שופטים, וז"ל הספרי, כשהוא אומר אשר פדית, מלמד שכפרה זו מכפרת על יוצאי מצרים. אך הקשה הב"ש דא"כ מה ראה ר"פ על ככה ששינה מלשון הספרי. דהספרי אמר מלמד שכפרה זו מכפרת כו' ומזיע נקט ר"פ לשון ראוי' היתה? (אמר המחבר לפמ"ש לעיל בשם תוס' הרא"ש ורש"י בכריתות מדוקדק קצת לישנא דר"פ ראוי' היתה כו', כלומר אלו נמצא חלל, ולא הביאו עגלה, דהא אין הדבר ברור אצלינו, שהי' נמצא חלל ביוצאי מצרים, אך עכ"ז לענ"ד אין זה מספיק לשנות הלשון) ותירץ הב"ש דבכיון דקד' ר"פ הכי לתרוצי לישנא דספרי, שלא תיקשי, דהא באמת קיי"ל אין כפרה למתים, ומה"ט חטאת שמתה בעליה למיתה אזלת, שאין כפרה למתים, וכמ"ש רש"י בנזיר דף כ"א ע"ב ד"ה והיינו טעמא כו', וכן פרש"י במעילה דף י"ד ע"ב בד"ה ולד חטאת כו' דחטאת שמתה בעליה להכי מתה, שאין כפרה למתים, דמיתתן כיפרה עליהן עכ"ל, ולזה דקדק ר"פ ובא כמתרץ לשון הספרי, ואומר ראוי' היתה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים, כלומר אלו היו צריכין לכפרה, ונלמד מהאי דיוקא דאין חטאת ציבור מתה אבל לעולם אין כפרה למתים, דאין צריכין לכפרה, דמיתתן כיפרה עליהן, עכ"ל הב"ש עם קצת תוספת באור שהוספתי על דבריו להטעימם לעין הרואה, ומעתה מתורץ קושיא הנ"ל באר היטיב, דאילפותא דשעיר ר"ח לא שייך להקשות, ודילמא מגו דמכפרת אחיים מכפרת נמי אמתים, ז"א דהא אין כפרה למתים, ולא שייך בהו כפר' דמיתתן כיפרה, (וגבי יוצאי מצרי' רק באם תימצי לומר קאמר, אלו היו צריכין לכפרה, אבל כיון דבאמ' אין כפר' למתים, דלא צריכין לה) איך נימא מגו דמכפרת אחיים מכפר' נמי אמתים, וא"כ בשעיר ר"ח איך נזכל להקריבו כיון דמתו מצבור וה"ל חטאת שמתו בעליה, א"ו בצבור אין חטאת שמתו בעליה למיתה אזלת, ולא שייך לעיל להקשות הכי, משא"כ הכא דאומ' ר' פפא (בכוונת ברייתא דספרי הנ"ל) ראוי' היתה כפרה זו שתתכפר על יוצאי מצרים, אלו הוי שייך בהו כפרה, על זה פריך שפיר דילמא שאני התם, דהיתה מכפרת אצל יוצאי מצרים אלו שייך בהו כפרה, משום מגו דמכפרת אחיים, היתה נמי מכפרת אמתים ולא תלמד מהכא לחטא' שמתו כל בעליה, ודוק.

ודילמא מיעוטן הוו וכו', ופרש"י וה"ל חטאת שמתו רוב בעליה ולא קרבה והכא כתיב דקרבה עכ"ל, וק"ק דא"כ מאי משני מדכתיב ולא הכירו בקול תרועת השמחה מקול וכו', עדיין תיקשי נהי דמפורש במקרא שהי' ד' רבוא, אלפים שלש מאות וששים, השבים מהגולה והי' רובן מאותן שנשארו מחורבן בית ראשון, דילמא אכתי הנך דמתו בדורו של צדקיהו הוו טפי, מאותן ששבו מהגולה, וכמעט הדבר בידוע דמתו ונהרגו טפי מד' וה' רבוא בחורבן בית הראשון, ואכתי ה"ל חטאת שמתו רוב בעליה, וכן הקשה בתוס' הרא"ש בשם הרמ"ה, ועוד הקשה מנ"ל לחלק בין חטאת שמתו רוב בעליה למתו מיעוט בעליה? לכן פי' הרא"ש בשם הרמ"ה, דהכי פריך, ודילמא מיעוטין הוו, ה"ל ודילמא הנך דלא הוו בימי בית ראשון הוו נפישי, מהנך דאשתייר מבית ראשון, וה"ל הנך דאשתייר מיעוט קהל ולפטרו לגמרי, בשלמא לרבנן דאמרי לעיל דף ג' ע"א, מרובין ונתמעטו כמעיקרא דמיין ודיינינן להו כמעיקרא ניחא, אלא לר"ש דאזיל אף בתר ידיעה, ממאי דבשעת ידיעה רובא דקהל הוי, ומשני מהקרא דמייתי, דעולי גולה רובן היו מאותן שראו בית ראשון עכ"ל, ופי' נעים ונחמד הוא, ושפתים ישק.

אילים תשעים וששה, כבשים שבעים ושבעה וכו', כתבו התוס' צ"ע, אלים וכבשים מ"ט נשרפו שהרי אינן באין על ע"ז עכ"ל, ומי יתן, ואדע לירד לסוף כוונתם בזה, דמאי קשיא להו, הא מוקמינן הכא למסקנא דהכל הוראת שעה הוי, ובזה מיתרצן כל הקושיות דבסוגיין, וכמ"ש התוס' עצמן תוך כדי דיבור הזה, יעוש"ה בלשונם בד"ה הוראת שעה הוא, דעל כל הני קושיין דלעיל הוי מצי לתרוצי הכי, וא"כ מי סגי להו להתוס' לומר, דגם שריפתן הוראת שעה היתה, ואם כונת התוס' דלהס"ד מקמי דמסיק הוראה שעה הוי, למה לא הקשה הש"ס

מדוע נשרפו אלים וכבשים, א"כ מכי תיקשי להו הך קושיא דמסיק הש"ס הכא, בהכי נמי מסתברא, אלים וכבשי' על מה באו, א"ו אין זה קושיא, שדרך הש"ס לתרוצי כל מה דיכול לתרץ, והדר לבסוף על הקושיא שאין לה תירוץ אחר מסיק הש"ס תירוץ האמיתי, באופן שאין אתי יודע עד מה בכוונת התוס' בזה וצ"ע לפענ"ד, ועיין בעזרא סי' ח' פסוק ל"ה בפרש"י שם ודוק.

דהא קאים כולי ב"ד, ה"ה דהמ"ל דאין צבור מתי' דהא ליכ' מאן דפליג בזה עכ"ל הב"ש, ולי נראה דעדיפ' מינה קאמר הש"ס, דנהי דאמת הוא דקיי"ל לכ"ע אין צבור מתים וכדמסיק הש"ס לעיל, ובתמור' דף ט"ו ע"ב, עכ"ז הא פרך הש"ס לעיל ובתמירה מנ"ל לר"פ האי דיוקא, ולא קים לן במסקנא שפיר וכדכתיבנא לעיל בחידושינו בד"ה מנא לי' לר"פ הא יעוש"ה מה שהנחתי שם בצ"ע, אבל בהא דקאים ב"ד ליתי בי' לפקפוקי כלל לר"מ דס"ל ב"ד מייתי כנלע"ד וק"ל.

ונוקמא כר"ש, דכר"מ לא מיתוקמא שפיר, דמאי קמ"ל אי מת אחד מן הצבור שב"ד חייבין, אבל אי מוקמת לה כר"ש א"ש, דקמ"ל אע"פ שמתו מקצת מהמביאין הקרבן חייבי' הנשארים להביא, כ"כ הרא"ש בתוספותיו.

אמר לי' אביי שמעינן לי' לר"ש דאמר חטאת שותפין אינה מתה דתניא פר כו' מה שהקשה הרב מגן גיבורים אביי אדאביי דהכא ס"ל דפר יוה"כ חטאת שותפין מיקרי, וביומא נ' ע"א ס"ל לאביי דחטאת צבור הוי, כבר קדמוהו בזה בתוס' ישיני' שם ביומא נ' ע"א בד"ה ומאי נפקא מינ' כו' ויעו"ש באורך שלא העלו תירוץ ברור בזה, אבל בדיבור שלאח"ז שם והוא בד"ה אימא לפי שאין החטאת השותפין מתה כו' שם שוב הזרו על קושיא זאת מדאביי אדאביי, ומתרצי לה שפיר, אלא שקצרו קצת במובן, ויובנו דבריהם באר היטיב כד מעיינת שם בספר שיח יצחק בפי' להתוס' ישינים ואזכיר הדברים בחידושינו בעמוד ב', ושם תרא' ביאור כוונתם, (וגם מזולתינו נעלמו דברי הת"י אלה).

ימותו כולן דברי ר"י, ופרש"י דהכי ס"ל דאפילו חטאת צבו' מתה עכ"ל, רצונו לומר חטאת צבור שכיפרו בעליה באחר, אבל חטאת צבור שמתו בעליה אף לר"י אינה מתה וכמ"ש התוס' ישינים ביומא דף נ' ע"א, וכמפורש בתמורה דף ט"ו ע"ב וכדכתיבנא לעיל בסמוך בד"ה דהא כו' שאין בזה שום חלק, ומה שהקשה מהרש"א מי הכריחו לרש"י לזה דאימא דמודה ר"י בחטאת הצבור שאינה מתה ולא פליג אלא בחטאת השותפין עכ"ל, דבריו תמוהים מאוד דהתינח בפר י"ל לר"י נמי דחטאת השותפין הוא, אבל שעיר של יוה"כ דקתני בהך ברייתא, הא וודאי חטאת צבור הוא, וכבר ראיתי בספר שיח יצחק ביומא דף נ' ע"א שעמד לתמו' בזה על מהרש"א, ובלא"ה אני תמה עוד מה יענה מהרש"א ז"ל להמשניות מפורשות ביומא דף ס"ב ע"א דתנן התם שאין חטאת צבור מתה, ר"י אומר המות, וכן הוא במשנה דתמורה דף ט"ו ע"א, וצ"ע על מהרש"א ז"ל, ועיין ספר אבן העוזר ודוק.

אמר לי' רב יוסף כו' שאני כהנים דאיקרי קהל דכתיב על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר ופרש"י דאיתקשו כהנים לעם הקהל ואיקרי נמי קהל כו', ולהרא"ש בתוספותיו בזה שיטה וגירסא אחרת מכאן עד סוף סוגיין, ולפי שיש לדבריו קצת משמעות לחד תירוצא בתוס' ישינים דיומא דף נ' ע"א בד"ה ומאי נפקא מינ' כו', לזה ראיתי להעתיק דבריו, וז"ל הרא"ש, אחרי שהגיח לשון הסוגיא ופרש"י הנ"ל, וגירס' זו אינה נכונה דאדרב' מדהוציא הכהנים מכלל עם הקהל, מכלל דלא מיקרי קהל, ונראה כגירסת ספרי ספרד כהנים קאמרת כהנים עם לעצמן מיקרי, מדחלק כהנים מעם הקהל, מכלל דחשיבי עם לעצמן כמו עם הקהל, כי שקולים כנגד עם הקהל, ופריך אלא מעתה כשחטאו בהוראת ב"ד עם הצבור נייתי פר לעצמן, וכ"ת אה"נ, א"כ טפי להו פרים דשבט לוי יביאו ב' פרים, אמר ראב"י שבט לוי אינו קרוי קהל שלא נטלו חלק בארץ, מיהו כהנים קהל הוא דלא מיקרי מ"מ הכתוב קראן עם בפני עצמן, ושקולין עם הקהל וכציבור דמי, ואין תטאת דידהו מתה, אבל חטאת שותפין מתה, ומתוקמא ברייתא שפיר כר"ש, ופריך א"ה חסרי להו י"ב שבטים, והאי אי הכי לא קאי אמילתי' דר' יוסף דהא משני שפיר אע"ג דהכהנים לא איקרי קהל, איקרי עם וקרבנן כקרבן צבור דמי, אלא פריך אהא דשבט לוי לא איקרי קהל א"כ לא הוי אלא י"א פרים לקהל, ומשני אפרים ומנשה מביאין ב' פרים, והדר פריך רבא והא רק לנחלה הוקשו ולא לדבר אחר, והכי מסקינן דאפרים ומנשה לא איקרי שבטים לענין פר אלא שבט יוסף מביא רק פר אחד, ושבט לוי איקרי קהל, ומייתי פר, אבל כהנים נהי דקהל לא איקרי עם איקרי, והשתא שפיר קבעי הש"ס מאי הוי עלה כו' כיון דדברי ר' יוסף מתוקמן ולא איתותבו, קבעי תלמודא הי מינייהו עיקר, דברי ר' יוסף או דברי אביי ומסיק מברייתא דמייתי דדברי אביי עיקר דילמוד סתום מן המפורש גבי צבור וה"ה גבי שותפין אבל לפרש"י דלא מיתוקמן דברי ר' יוסף, דע"כ כהנים לא איקרי קהל, דא"כ נפישי להו פרים, נמצא דסבר ר' שמעון דאין חטאת שותפין מתה, א"כ קשה מאי בעי תלמודא, מאי הוי עלה, עכ"ל הרא"ש ז"ל בקצרה, וכן הקשה מהרש"א קושייתו האחרונה לפרש"י ועיין בחידושינו בסמוך בעמוד ב' ליישב גירסתינו ושיטת פרש"י מקושיית הרא"ש ומהרש"א, ושם יתבאר היטיב.

ע"ב גמרא אלא מעתה נייתי פר בהוראה, וכ"ת ה"נ טפי להו, שבטים והיא גופא ליכא לאקשויי, דאימא אין ה"נ דלייתו באמת י"ג פרים, ז"א דמקרא מפורש אשכחן בעזרא, ומייתי לי' הש"ס לעיל בסוגיין, דהקריבו רק שנים עשר פרים, ומה"ט פריך נמי בסמוך שפיר, א"כ חסרי להו י"ב שבטים, ואף דלר"ש בלא"ה בקרא דעזרא הנ"ל אתה צריך לומר דחטאו רק י"א שבטים ופר אחד לב"ד וכדמפורש הש"ס לעיל, עכ"פ לר' יהודה אתי הקרא כפשוטו דחטאו י"ב שבטים, וא"כ קשיא או דטפי להו שבטים או שחסרו י"ב שבטים והא וודאי דלא אמר ר' יוסף למילתי', רק לר"ש לחוד דהא קרא קמייתי על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר, ומשמע דאליבא דכ"ע אמר הכי.

ורש"י ז"ל פי' בפשיטות דפריך הש"ס לרב יוסף ממשנתינו דלעיל דף ד' ע"ב דתנן לר"ש די"ב שבטים מביאין י"ב פרים, וחלילה אינני בא לחלוק על פירושו רק להוסיף על דבריו, שלא תיקשי על המשנה עצמה, דהא ר' יוסף אמר מילתא דמסתבר מקרא דעל הכהנים ועל כל עם הקהל כו' והנלע"ד כתבתי ודוק.

אלא אמר ראב"י שבטו של לוי לא איקרי קהל כו', לפי ריהטא דסוגיין משמע דגם לראב"י לא מיתוקמן דברי ר' יוסף וכנראה מלשון רש"י בד"ה אלא אמר ראב"י כו' וז"ה לכהנים דלא איקרו קהל כו' ולא מיתוקמא כר"ש עכ"ל, וכצ"ל כפי הגהתו של בעל באר שבע, וכן נדפס בגליון דפוסי הש"ס דפוס א"ד, פפ"ד, ז"ב, ווינא, וא"כ קשיא לי מי הכריחו לראב"י לחדש ולומר דשבט לוי לא איקרו קהל, מה לנו ולדוחק הזה, ומדוע לא הניח כפי הקושיא דלעיל, דאלא מעתה נייתי פר בהוראה, לתוכיח מזה דכהנים לא איקרי קהל, אבל לעולם שבט לוי הוי קהל, וכדמסיק רבא באמת, ומה רצה ראב"י בחידושו הזה, אשר אינני מוכרח לו, כיון דעדיין לא נתקיימו דברי ר' יוסף? ולגירסת הרא"ש דלפירושו בסוגיין שזכרנו לעיל בעמוד א' דלא איתותבו דברי ר' יוסף יתיישב קצת, אבל לפרש"י קשה, ומזה ראי' והוכחה ברורה לדבריו שנזכיר בסמוך בביאור סוגיין, דאף לפרש"י לא איתותבו דברי ר' יוסף לגמרי כאשר יבואר בחידושינו בד"ה מאי הוי עלה כו' יעוש"ה כי ביארנו היטיב לקיים כל נוסחות הישינות שהיו בלשון רש"י ז"ל, ואין צורך להגיה מאומה, דאדרבה ללשון רש"י שהי' לפנינו טרם שהגיהו הב"ש ומהרש"א יתיישב הכל.

אמר רבא והא כתיב כו' לנחלה הקשו ולא לדבר אחר, כתב הב"ש מכאן קשיא לי על פרש"י ביומא דף נ' ע"א, אהא דאמר רבא התם לא תימא שאין חטאת צבור מתה, אלא שאין חטאת השותפין מתה, ופריך התם ומאי נפקא מינה, ומשני דלא מייתו כהנים פר בהוראה, ופרש"י דכהנים לא איקרי קהל אלא אותן שנטלו נחלה כו' עכ"ל והלא מרא דשמעתא דיומא שהוא רבא, איהו גופי' דחה הכא דברי ראב"י דאמר כל שיש לו אחוזה קהל איקרי כו' ומסיק דלא תלה בנחלה דאפרים ומנשה אף שנטלו ב' חלקים בנחלה כשני שבטים, לענין פר מייתי רק פר אחד, אלמא דלרבא לא תליא הבאת פר בנטילת הנחלה וצ"ע עכ"ל, וראיתי להבעל שיח יצחק ביומא שם מייתי לקושי' הב"ש הזאת ומתרץ לה על נכון, דאין כוונת רבא הכא לדחות דאינו תלוי באחוזה כלל, אבל דעתו דשבט לוי נמי בכללות כהנים ולוים איקרו קהל, דגם הם נטלו אחוזה דהיינו ערי מגרש דמה"ט קתני ר"י בסוף מסכת מעשר שני דכהנים ולוים מתודים, ומפרש בירושלמי שם המעם דס"ל ערי מגרש אלו למחלוקת ניתנו כשאר חלקי הכהנים יעו"ש, והכי קיי"ל כמ"ש הרמב"ם סוף הלכות מ"ש, וא"כ בדין הוא דשבט לוי בכללו איקרי קהל, אבל כהנים בפני עצמן לאו קהל איקרו, דהא אין להן חלק מיוחד ורשום בפני עצמן כשאר השבטים, ולכך דין שותפין יש להן, ולא מייתו פר בהוראה, ולפ"ז מה שסיים רש"י ביומא שם, אלא אותן שנטלו נחלה, כוונתו אותן שנטלו נחלה מיוחדת בפני עצמן כשאר השבטים, לאפוקי כהנים, דהגם דיש להן נחלה הרי הם בכלל הלוים והם בפני עצמם וודאי לא איקרו קהל עכ"ל המחבר הנ"ל, ונכונה דיבר, ולזאת אף שהי' לי עוד דרך אחר בזה בישוב פרש"י הנ"ל, לא כתבתיו, כאשר כבר מלתי אמורה שלא ראיתי להטריח המעיין יותר מדאי במקום שמצאתי די ביאור מספיק בדברי מי שקדמני, אף כי שבכלל דבריו יהי' דברי.

ואולם אני ראיתי תמי' אחרת בלשון רש"י הנ"ל ביומא שם שכתב דלא ניחא לי' לרבא לקרותן צבור, כדי שלא יאמרו התלמידים שאם הורו ב"ד של כהנים לעבור על אחת מן המצות, ועשו כהנים על פיהן שיהי' מביאין פר כו' עכ"ל, וזה תימה ב"ד של כהנים מאן דכר שמי' לענין הבאת פר, הא אין מביאין פר אלא על הוראת ב"ד הגדול של שבעים ואחד, וכדתנן לעיל דף ה' ע"א, וחכ"א אין חייבין אלא על הוריית ב"ד הגדול בלבד כו' וכן פסק הרמב"ם פי"ב מה"ל שגגות, דכל שלא הורו ב"ד הגדול של ע"א, אף אם שבט אחד או כל הציבו' הטאו, יש להן דין יחידין ולא מייתי פר, רק כשבה או שעירה, ואפילו לר' יהודה דס"ל לעיל דף ה' במשנה דשבט שחטא בהוראת בית דינו של כ"ג מייתי פר, היינו על הוראת סנהדרי קטנה של כ"ג של אותו שבט, אבל ב"ד של כהנים מעולם לא שמענו הבאת פר על ידי הוראתן, ומי הכריחו לרש"י לזה, מדוע לא פי' בפשיטות שלא יאמרו שהכהנים מייתי פר אם חטאו בהוראת ב"ד הגדול של ע"א אף כי לא שמענו בעולם שיש להכהנים ב"ד בפני עצמן, גם אין לומר דב"ד של כהנים דנקט רש"י, נתכוון לסנהדרי קטנה של שבט לוי, שהם יקראו ב"ד של כהנים, ז"א דא"כ יהי' פרש"י בזה רק לר' יהודה דסבר כך, ומי הזקיקו לרש"י לזה, דהא דברי רבא ביומא שם על דברי ר' שמעון הן סובבין, דבברייתא התם קתני, ר"א ור"ש אומרים ירעו שאין חטאת צבור מתה, ואהא קאמר רבא לא תימא שאין חטאת צבור מתה, אלא אימא שאין חטאת שותפין מתה, ור"ש הא לית לי' פר לשבט שחטא בהוראת בית דינו של כ"ג כדאיתא לעיל דף ה' ע"א וע"ב, וא"כ למה יפרש רש"י על דברי רבא אליבא דר"ש, מילתא דלא ס"ל לר"ש, לכן כוונת רש"י בזה צע"ג.

שוב הערני גיסי היקר הרבני המושלם והותיק כמוהר"י ק"ב נ"י לומר דטעות נפל בלשון רש"י שם ביומא, וכן צריך להיות, שאם הורו ב"ד לכהנים, והשי"ן במלת של נדפסה בטעו' ונכונה דיבר, כי זולת זה אין מובן כלל לפרש"י בזה ותמיהני מאוד על בעל שיח יצחק שלא הניח דבר גדול וקטן שלא הערה בה ברש"י הזאת.

דתניא שלמה עשה ז' ימי חנוכה ומה ראה משה לעשות י"ב ימי חנוכה כו' הלשון בזה תמוה לי מאוד, כי איך שייך לאקשויי משלמה על משה, אדרבה איפכא איכא להקשות, משה עשה י"ב ימי חנוכה, ומה ראה שלמה לעשו' רק ז' ימי חנוכ' ואף די"ל בזה דשלמה עשה רק ז' ימי חנוכה דלמד ממשה שעשה רק שבעת ימי מילואים, א"כ מכ"ש ל"ל לתלות השאלה בשלמה, הל"ל מיני' ובי' ממשה למשה, מה ראה לעשות רק ז' ימי מילואי' וימי חנוכה עשה י"ב, וביותר יש לי לתמוה, מה זו שאלה על משה וכי משה מדעתי' דנפשי' עביד מידי? והלא מאת ה' היתה זאת האמירה אליו להצטוות על ככה, וכדכתיב בפ' נשא, ויאמר ה' אל משה נשיא אחד ליום כו' יקריבו את קרבנ', וראה זאת מצאתי בספרי פ' נשא, ובילקוט שם, ובמדרש רבה פ' נשא סוף פ' י"ב ויקריבו הנשיאים, באו ועמדו לפני המזבח ולא קיבל משה מהם, עד שנאמר מפי הקודש יקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח, ועדיין לא הי' יודע משה, כיצד יקריבו אם למסעות אם לתולדות, עד שנאמר לו מפי הקב"ה יקריבו למסעות, ועדיין לא הי' יודע משה כיצד יקריבו הנשיאים, אם כולן כאחד, או כל אחד ואחד יומו, עד שנאמר לו מפי הקב"ה, יקריבו כל אחד ואחד יומו שנאמ' נשיא אחד נשיא אחד ליום עכ"ל הספרי, הרי דכל ענין הנשיאים והחנוכה שעשה משה נאמר לו מפי הגבורה, ואיך שייך לישאל, מה ראה משה וזה וודאי אינו בכח המאמר לומר דכוונת הברייתא לישאל על הגבורה, מה ראה השם יתברך ב"ה וב"ש הגדול על ככה, דא"כ בכל דברי ספר התורה אשר צוה ה' אל משה לאמר, וכי נשאל, מה ראה שם לצות כן? ועוד דאם כן לא ה"ל לתלות השאלה משלמה, וצל"ע.

מאי הוי עלה, כבר זכרנו לעיל, שהקשה הרא"ש בתוספותיו לפי הנראה מלשון רש"י בסוגיין דלא קיימו דברי ר' יוסף למסקנא, כי איתותבו מהקושיא דא"כ נייתו כהנים פר בהוראה, א"כ איך שייך לישאל מאי הוי עלה, כיון שדברי אביי מוכרחין, וכן הקשה מהרש"א ז"ל, ותירוצו אינו מעלה ארוכה, ומפאת קושיא הזאת פנה הרא"ש לדרכו ושיטתו לעשות גירסת אחרת, ופירוש אחר בסוגיין, ולפרש"י הניח בקושיא, ופניתי לכל המחברי' בזה, ואין עוזר.

ולפענ"ד מקום הניחו לי בזה כל המפרשים, ומן השמים אנהריהו לעיינן לבאר סוגיין לפי שיטת פרש"י על נכון, ולקיים כל נוסחאו' הישינות שבספרי הש"ס שנדפסו פעם ראשונה בעת שנתחדשה מלאכת הדפוס בעול', והו' דברש"י ד"ה אלא אמר ראב"י כו' הנוסחא בכל ספרי הש"ס בלשון רש"י, ה"ה לכהני' דלא איקרו קהל כו' ואכתי נוקמא כר"ש ע"כ והב"ש צוח ככרוכיא שלא יוכל להאמין שיצא דבר זה מפה קדוש רש"י ז"ל שהרי מפשט הסוגיא משמע להיפוך דראב"י בא להקשות על ר' יוסף ולהחזיק תירוצו של אביי דלא מיתוקמא כר"ש, כי הכהנים לא איקרו קהל, לכן פרש"י עצמו בהדיא בתירוץ רבא בד"ה והא כתיב על

שם אחיה כו' וכהני' לא איקרו קהל ושותפין גינהו ולא מתוקמא כר"ש עכ"ל, לכן החליט הב"ש דטעות סופר הוא וצריך להגיה, ולא מתוקמא כר"ש, וכן הדפיסו בדפוס חדש ד' ווינא הגהתו הזאת, ולי נראה לקיים לשון רש"י כפי כל הנוסחאות הישנות, כי מה שנשען הב"ש בראיי' מלשון רש"י בסמוך בדברי רבא שזכרנו, אמת הוא דבספרי הש"ס שלפנינו כך הוא גדפס, והוא על כי הגהתו דמהרש"א ז"ל, אבל בכל ספרי הדפוס הישנים היתה הנוסחא בלשון רש"י בדברי רבא, וכהנים איקרו קהל ושותפין גינהו ומתוקמא כר"ש עכ"ל, ומהרש"א ז"ל גמגם בזה ואמר שהוא קשה להולמו דהוי תרתי דסתרי, דממ"נ אם קהל גינהו, לאו שותפין גינהו, והביא מהרש"א, מי שהגיה בלשון רש"י ולאו שותפין גינהו אלא דגם על זה הקשה מהרש"א, דא"כ תיהדר קושיית הש"ס דלעיל לדוכתה דגייתי פר בהוראה, ולפיכך הגיה מהרש"א, כמו שהוא עתה לפנינו בספרי הש"ס המצויים אצלינו, וכהנים לא איקרו קהל ושותפין גינהו ולא מיתוקמא כר"ש עכ"ל, (וכן היתה הנוסחא גם לפני הב"ש הנ"ל שהעתיקו כך), ומתוך כך נתקשה מהרש"א כנ"ל למסקנא במאי דאמר הש"ס מאי הוי עלה כו' ? וכבר שויתי לנפשי חובה ליישב סוגיין לפרש"י שהוא אבי כל הפרשנים.

לכן אני אומר לקיים כל נוסחאות וגירסאות קדמוניות בלשון רש"י ז"ל, וליישב כל מה שטענו הרא"ש והב"ש ומהרש"א ז"ל לעומתו, ולבאר זה אקדים בקצרה סוגיית הש"ס ביומא דף מ"ט ע"ב ודף נ' ע"א ודברי התוס' ישינים שם, ופירוש דבריהם שם, ואז יערב לך הכל, והכי איתא התם אבעי' להו שחט כ"ג ומת מהו שיכנס אחר בדמו של פר, ופריך שם דף נ' ע"א ותיפוק לי' דהוי חטאת שמתו בעליה דלמיתה אזלה, ואמר ר' עמרם חטאת צבור היא ולא למיתה אזלה, ומייתי התם ראי' ממתני' דפר יוה"כ קרבן צבור מיקרו, ובעי למדחי התם דלא מוכח מהאי משנה דנקרא קרבן צבור, ופריך אביי מהא דפר ושעיר של י"כ שאבדו כו' דאמר ר"ש ירעו לפי שאין חטאת צבור מתה אלמא דמיקרו קרבן צבור, והשיב רבא דלא תימא לפי שאין חטאת צבור מתה אלא לפי שאין חטאת שותפין מתה, ומסיק הש"ס ומאי נ"מ, הא סוף סוף אפשיטא בעיין דפר יוה"כ לא למיתה אזיל, ומשני נ"מ דלא מייתי כהנים פר בהוראה דלאו צבור מיקרו, והקשו התי' שם דף נ' ע"א בד"ה אימא לפי שאין חטאת השותפין מתה, דהתם קרי לי' אביי לפר יוה"כ קרבן צבור, והכא בהוריות קרי לי' אביי חטאת שותפין, ותירצו דהא דביומא התם קראו אביי חטאת צבור היינו לבתר דשמעה מרב יוסף הכא בהוריות דקרי לי' חטאת צבור עכ"ל, ולכאורה יש לתמוה לדבריהם, דהאי מדעתם דאביי הכא בסוגיין דהוריות חזר בו לגבי ר' יוסף וקיבל דברי ר' יוסף שהשיב לו כהנים קאמרת שאני כהנים דאיקרי קהל כו', והוא פלאי מאוד, הא חזינן בסוגיין דלא הדר בי' אביי, דהרי משני אביי לקיים דברי ראב"י, ואמר אביי אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהי' לי, וראב"י הא לסתור דברי ר' יוסף בא כפי הבנת הב"ש ומהרש"א, אלמא דגם אחרי ששמע אביי דברי ר' יוסף שאמר שאני כהנים דאיקרו קהל, אפ"ה הדר אביי להחזיק ולקיים דברי ראב"י שהם דלא כר' יוסף, (הן אמת דלפמ"ש לעיל בשם תוס' הרא"ש לפי גירסת ספרי ספרד, דלראב"י לא אידחו דברי ר' יוסף, י"ל קצת דברי התי' אלה, אבל כבר ראיתי להרב שיח יצחק שם שהחליט במופת חתוך, דלראב"י אידחי דברי ר' יוסף, כי הוכיח בגישור דהתי' שם בשיטת פרש"י דהכא אזלו, והדין עמו כאשר אבאר, אלא שתמיהני עליו שלא הרגיש בקושייתי הואת על התוס' ישינים וצע"ג לכאורה).

ואמנם התי' שם קצרו בזה, וסמכו אדבריהם הקודמים שם בד"ה ומאי נפקא מיני' כו' כי שם האריכו למעניתם, ולהיות עכ"ז גם בדיבור ההוא הקודם עם כל האריכות קיצרו קצת במובן, אעתיק הנה תוכן דבריהם בקיצור נמרץ הצריך קצת לעיונינו, וכפי מה שפירש דבריהם הרב שיח יצחק אשר כל דבריו בזה דברי אלקים חיים, וכיון אל האמת בכוונתם והוא שהתי' הקשו שם מדוע קאמר נ"מ דלא מייתו כהנים פר בהוראה, הא בהאי מילתא גופי' דקאים ביי', המ"ל נ"מ דאי של שותפין הוא מתה לר' יהודה דס"ל שם ביומא דף ס"ב ע"א ובתמורה ט"ו ע"א דחטאת שותפין שמתו בעליה או נתכפרו באחר מתה, ואי של צבור הוא אף לר"י אין מיתה בצבור, דבהא ר' יהודה מודה דאין צבור מתים (וכנפקא לן לעיל בסוגיין דהוריות הכא מכפר לעמך אשר פדית כו' ואפילו לר' יהודה קיימינן לעיל וכדפרש"י, וכן מפורש בתמורה דף ט"ו ע"ב דמודה ר"י בזה), ותו הקשו התי' דאפילו לר"ש נמי נ"מ בהא דנהי דס"ל דחטאת שותפין אינה מתה עכ"פ לא קרבה אלא תרעה, היכא שמת אחד מן השותפין, ואלו בשל צבור אף דמתו, החטאת קריבה וכדאמרן, (ויעו"ש בדבריהם עוד שהאריכו בקושיות ותירוצים לאביי הכא בסוגיין, ולא ראיתי להאריך בהעתקת דבריהם בזה, זולתי הצריך לעניינינו) ובאמצע דיבור שם כתבו לתרץ, וז"ל, ולי נראה דלא קשיא ולא מידי דנהי דוודאי נ"מ בין ציבור לשותפין, היינו (בשותפין) כגון שני בני אדם או שלשה או כגון בית דין שיכולין למות כולן, וכיון שמת אחד מהן נדחה הקרבן, (וכדאמר ר' יוסף הכא בסוגיין דהוריות), **אבל פר הבא על כל השבט** (כגון פר יוה"כ דעל כל הכהנים הוא בא) בהא וודאי לא נ"מ, אי מיקרו שותפין או ציבור, דכי היכי דאין חטאת ציבור מתה לפי שאין מיתה בצבור, ה"ה נמי בשבט אחד מהאי טעמא דציבור גינהו, וכדאמרינן בב"ב דף קט"ו, גמירי דלא כלה שבט, וקרינן בהן שפיר ראוי' כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים, (ושוב פלפלו התי' שם ליישב לפ"ז, הא דאביי בסוגיין דהוריות בכהנים דאפ"ה אומר דשותפין מיקרו לענין אי מתה או אינה מתה, ושקלו וטרו בזה, גם פלפלו בסתירת אביי הנ"ל מסוגיא דיומא לסוגיא דהוריות, והדר חזרו לענייניהם, וסיימו), מיהו שמעתן א"ש, דבעיין דקאמר הכא מאי נ"מ אי קרינן לפר של יוה"כ חטאת שותפין או חטאת צבור, דלענין אין מיתה בציבור לא קשה לן מידי דציבור גינהו, וכן משמע ההוא דהוריות דכהנים קאמרת כו' וזה נראה עיקר עכ"ל התי' הצריך לענייננו, ופירש הרב שיח יצחק בכוונתם שרצו לומר במה שכתבו ומיהו שמעתין א"ש, דסוגיא דיומא התם סוברת כר' יוסף דכהנים צבור מיקרו לענין שאין להן דין בית דין ושותפין, אלא חשיבו כציבור דאין להן דין מיתה, אבל מ"מ לענין פר בהוראה וודאי דלא מיקרו צבור, כי הרי הם מקצת צבור, וזה שאמרו התוס' לבסוף וכן משמע ההוא דהוריות דכהנים קאמרת כו', ר"ל דר' יוסף הי' סבור דלגמרי הוי כצבור אף לענין פר בהוראה, והשתא יש לפרש דראב"י לא בא לסתור דברי ר' יוסף לגמרי, דלעולם כהנים דין צבור יש להם לענין שאין קרבנן מתה, אבל לענין פר בהוראה, לא מיקרו כהנים קהל בפני עצמן, אלא אף כל השבט בכללו לא איקרי קהל משום דלא נטלו נחלה, ומכ"ש לתירוץ רבא דמכריח להכניס שבט לוי לענין מגין הפרים, דבפשיטות נוכל לומר, דכהנים בפני עצמן לענין אין מיתה בחטאת דידהו, חשיבי כצבור, כיון דחשיבי צבור בהצטרפו' לוים לענין, פר בהוראה, וזהו כוונת המשך דבריהם, וכדמשמע מלשונם בד"ה דלא מייתו כהנים כו' (ובספרי הש"ס בדפוסים שלפנינו דברים אלו הם בת"י סוף ד"ה אימא כו', אבל יפה הגיה הרב שיח יצחק דמה שכתבו תרומה חדשה הוא סוף הדיבור, ואח"כ מה"ד דלא מייתו כהנים כו') משום דלאו קהל איקרו אבל ראויים לכפרה גינהו, (ורצונם בזה לומר כדאמרן, דנהי דלאו קהל גינהו דלא מייתי פר בהוראה, מ"מ דין צבור יש להן לענין שאין הנשארין נידחין במיתת אחד מהן, וראויין לכפרה להתכפר באותו קרבן, והרי הוא קרב) עכ"ל התי' עם פירוש דבריהם להרב שיח יצחק הנ"ל, והארכתי קצת למען יובנו דבריהם לעין הקורא המעיין בהם באר היטיב, אף כי המה יסוד ושרש לנדון דידן בסוגיין כאשר יתבאר.

ומעתה שפיר תירצו התי' שם בד"ה אימא לפי שאין חטא' השותפין מתה, דלק"מ דאביי אדאביי, דמה דהתם ביומא קרא אביי לפר יוה"כ חטאת צבור היינו לבתר דשמע' מרב יוסף הכא ואף דאיתותב ר' יוסף, לא לגמרי איתותב, רק במה שרצה ר' יוסף למימר סתם דלכל מילי איקרו קהל כנראה מדבריו שהביא הפסוק דעל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר, על זה איתותב דלענין פר בהוראה וודאי דלא מיקרו כהנים צבור, דלאו קהל איקרו להכי וכדפריך עלי' הש"ס דא"כ טפי להו פרים אבל צבור וודאי מיקרו לענין דלא שייך מיתה בחטאת דידהו, וכדמוכחת סוגיא דיומא, וא"כ מתורץ מה שהקשיתי בתחילת, דיבורינו הזה להתי', דהא אביי מחזיק בהוריות דברי ראב"י, וראב"י הא לסתור דברי ר' יוסף קאתי, דז"א דראב"י לא בא לסתור דברי ר' יוסף לגמרי, רק לענין פר בהוראה סתר דבריו, דבזה יש הוכחה לעומתו, מדלא מייתי י"ג פרים אבל לכל שאר מילי מודו ראב"י ואביי לדברי ר' יוסף דציבור מיקרו כהנים, שלא לסתור לגמרי הקישא דעל הכהנים ועל כל עם הקהל דמייתי ר' יוסף, וזה מוכרח גם מסוגיא דיומא **מדלא צביד הך נפקותא שהקשו התי' הנ"ל, וצ"ל כתירוצם הנ"ל דלענין שאין** חטאתם מתה שפיר מיקרו קהל, ורק לענין פר בהוראה לא מיקרו קהל, וא"כ דלשארי דברים מיקרו כהנים קהל למסקנא דסוגיין בהוריות שפיר אמר אביי התם ביומ' דפר ויה"כ קרבן צבור מיקרי ולק"מ דאביי אדאביי, וכל זה ברור ודוק.

ולפ"ז מתורץ קושייתינו שהקשיתי לעיל בהידושינו בד"ה אלא אמר ראב"י כו' כיון דלכאורה בלא"ה איתותבו דברי ר' יוסף מהקושיא דא"כ נייתי פר בהוראה, וטפי להו פרים א"כ מה רצה ראב"י עוד במילתא דידי', כיון דלכאורה גם הוא מדחה דברי ר' יוסף, אבל לדברינו דלא נידחו דברי ר' יוסף לגמרי וכמ"ש התי' הנ"ל דרק לענין פר בהוראה נדחין דבריו, אבל לכל שאר מילי איקרו כהנים קהל, א"כ שפיר בא ראב"י להטעים הדבר מדוע באמת לענין פר בהורא' לא איקרו קהל, וע"ז קאמר ראב"י דאפילו שבט לוי בכללו לא איקרו קהל לענין זה דבאחוזה תלה רחמנא הדבר ודוקא מי שלקח נחלה, כיון דהא דשבט אחד איקרי קהל יליף ראב"י עצמו לעיל דף ה' ע"ב מקרא דהנני מפרך והרביתיך ונתתיך לקהל עמי', וכתיב ומולדתך אשר תלד אחריהם כו' לכן אמרינן כל שיש לו אחוזה איקרו קהל ושבט ובכללם הכהנים דלא נטלו אחוזה לא איקרי קהל ודוק.

ובהוריות כן מה מאוד מתקו דברי רש"י שלפנינו וככל נוסחאות הישינות בד"ה אלא אמר ראב"י כו' וה"ה לכהנים דלא מיקרו קהל, (ר"ל לענין פר בהורא' דוקא) דכהנים הויין בכלל שבט לוי, (וכל שבט לוי לא מייתי פר שלא נטלו נחלה, אבל לענין שאין חטאת שלהן מתה שפיר איקרו כהנים קהל דבזה לא איתותב ר' יוסף, ונשאר הקישא דידי' מקרא דעל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר וכנ"ל), וא"כ שפיר מסיים רש"י, ואכתי נוקמא כר"ש עכ"ל, דכיון דבזה לא איתותב ר"י. וכאמור, ודלא כהגהת הב"ש שזכרנו.

ולפ"ז גם לרבא דדחי דברי ראב"י, דלא תליא פר הוראה בנטילת אחוזה לא נידחו דברי ר' יוסף לגמרי, דרבא בא רק לדחות דברי ראב"י, אבל מודה לרב יוסף דלענין חטאת הכהנים שאינה מתה כחטאת צבור, בזה שפיר איקרו כהנים קהל ורק לענין פר בהוראה לא איקרו כהנים קהל לבדם, כי אם בכלל שבט לוי הן לענין הפר, דשבט לוי בכללו מיקרו קהל לענין פר בהוראה, וא"כ דנתבאר דלכל שארי העניני' נקראו כהנים קהל א"כ נכונים גירסאות הישינות בלשון רש"י ד"ה והא כתיב על שם אחיהן כו' אלא שמעינן מינה דלוי איקרו קהל (ר"ל לענין פר בהוראה), וכהנים איקרו קהל (ר"ל לענין שאין חטאת דידהו מתה כחטאת צבור שאינה מתה) ושותפין גינהו (ר"ל לענין פר בהוראה שותפין גינהו, אבל לענין שאין חטאת דידהו מתה קהל איקרו כדר' יוסף, ושפיר מסיים רש"י) ומתוקמא כר"ש, ולק"מ ק' מהרש"א לפ"ז, שהקשה לשון רש"י שלפנינו אהדדי מינ', וביה דסותר דבריו תוך כדי דיבור, ולהמגיה שהביא מהרש"א דגרס בלשון רש"י ולאו שותפין גינהו, נמי א"ש על דרך זה, דר"ל, לענין חטאת המתות לאו שותפין גינהו אלא קהל מיקרו, והיא היא ואין צורך להגיה דכפי שכתבתי א"ש הלשון כפי שהיו בנוסחות ישינות הקדמוניות שהעיד עליהן מהרש"א שכך היו בנוסחאות ישינות והרי ביארנו דמעתה הכל נכון בלי שום הגה"ה, ואפ"ה לק"מ ק' מהרש"א והוא ברור ודוק.

ולפי דרכינו הזה שבררנו שיטת פרש"י דאף לפירושו לכל האוקימתות, בין לראב"י בין לרבא לא נדחו דברי ר' יוסף לגמרי. וקיימין הן לענין זה שנקראו הכהנים קהל שאין חטאת שלהן מתה, וכמו שביארנו, דלכל שארי דברים נקראים קהל, זולת לענין פר בהוראה לא מיקרו קהל, א"כ שפיר בעי הש"ס מאי הוי עלה לענין חטאת השותפין אליבא דר"ש, על מי נסמוך, על דברי אביי שאין חטאת השותפין מתה לר"ש, או על דברי ר' יוסף, ומסיק מברייתא דילמד סתום מן המפורש דמבואר דגם חטאת השותפין אינה מתה לר"ש, ובכן צדקה גירסת שיטת רש"י, ופירושה, ולק"מ ק' הרא"ש והב"ש ומהרש"א דשפיר שאל הש"ס, מאי הוי עלה, ודוק.

ואחרי שכבר הארכתי קצת בקיום שיטת פרש"י בסוגיין, ולהעמיד כל נוסחאות וגירסאות הישינות, כפי שנדפסו בשנים קדמוניות בעת יצא הש"ס פעם ראשונה ממכבש הדפוס, וביררתי שאין צורך להגיה בו כלום, אמרתי עוד להביא ראי' ברורה ומוכרחת, כראי מוצקת לשיטת פרש"י דאזיל בשיטת התי' דיומא הנ"ל דלא איתותבו דברי ר' יוסף לגמרי במסקנא, כי ראיתי קושיא נפלאה בספר עצי ארזים לזקנאון מו"ה חיים הירש ברלין שהי' מלפנים אב"ד דק"ק מעכץ, וכעת הי' אב"ד דשלש קהילות אה"ז זצללה"ה יעו"ש סי' ד' ס"ק ל"ו שהקשה רבא אדרבא דהכא מסיק רבא דכהנים לא איקרו קהל, רק שבטו של לוי ביחד איקרי קהל, ואלו במס' קידושין דף ע"ג ע"א דריש ר' יוסי חמשה קהלי, חד לכהנים, וחד ללוים וחד לישראלים שאסורין בממזר וחד למישרי ממזר בשתוקי, וחד למישרי שתוקי בישראל, אבל קהל גרים לא דגרים לא איקרו קהל, דלא אייתר לן שום קהל למידרש עלייהו, ולפיכך ס"ל לר' יוסי שם דגר נושא ממזרת ור' יהודה שם אוסר גר בממזרת, משום דכהנים ולוים מחד קהל נפקא לי', ואייתר לי' חד קהל לגרים דאיקרי קהל ואסורין בממזרת, ומייתי הש"ס התם דדרש רבא גר מותר בממזרת, וא"כ דמתיר רבא גר בממזרת, ע"כ טעמי' דלא אייתר לי' קהל להכי ובהכרח ס"ל לרבא כר' יוסי דמוקי חד קהל לכהנים וחד ללוים, אלמא סבר רבא התם כהנים קהל בפני עצמן הן, והכא מסיק רבא דכהנים לא איקרו קהל בפני עצמן, רק בכלל שבט לוי הן, וקשיא דרבא אדרבא, אבל לדבריהם מתורץ זה, דמאי דמסיק רבא הכא דכהנים לא איקרו קהל בפני עצמן, היינו רק לענין פר בהוראה, וכדהוכחנו לעיל, משא"כ לכל שאר מילי גם רבא ס"ל דאיקרו קהל דבזה לא

איתותב ר' יוסף, ונשאר ילפותא דידי' מקרא דעל הכהני' ועל כל עם הקהל יכפר וא"כ אין סתירה בדברי רבא, ולפענ"ד זהו ראי' שאין עליה תשובה לכל מה שאמרנו בזה בישוב סוגיין לפרש"י, דאלו לשיטת הרא"ש בגירסתו ופירושו בסוגיין שזכרנו לעיל, לא תתיישב הקושיא דרבא אדרבא, וכן להבנת הב"ש ומהרש"א כפי הנהתם בלשון רש"י נמי לא תתיישב הקושיא דרבא אדרבא אף לפרש"י, משא"כ לדברינו בכוונת רש"י בלי שום הגה"ה נתיישב הכל, וכאמור, ויש לדבר עוד בזה לר' יהודה לשיטתו מסוגיין דהוריות לסוגיא דקידושין, אמנם לפי שאינו נוגע אל הפשט, לא עלה על דעתי להציגו ולהטריח המעיין יותר מדאי, אחרי אשר בלא"ה הוצרכתי להאריך בביאור דבר זה, והנלע"ד כתבתי ודוק.

רש"י בד"ה אלא אמר ראב"י כו' וה"ה לכהנים דלא איקרו קהל כו' ואכתי נוקמא כר"ש עכ"ל וכצ"ל כמו שהוא בכל ספרי הש"ס, והיא נוסחא ישינה קדמוניות, והב"ש צוח על זה והגיה ולא מתוקמ' כר"ש, וכבר כתבתי בסמוך בדיבור הקדו' קיום נוסחא הישינה בטוב טעם ודעת.

בד"ה והא כתיב כו' אלא שמעינן מינה דלוי' איקרו קהל וכהנים איקרי קהל ושותפין נינהו ומתוקמא כר"ש, עכ"ל וכצ"ל, וכן היו כל נוסחת הישינות כמו שהעיד מהרש"א ומהרש"א ז"ל הגיה וכהנים לא איקרו קהל ושותפין נינהו, ולא מתוקמא כר"ש, ועל פי הגהתו הזאת נדפסו עתה כל ספרי הש"ס בזמנינו, וכבר בררתי בסמוך בהוכחות וראיות ברורות יתנו עידיהן ויצדקו לקיים נוסחא הישינה, ולסלק טענות מהרש"א מעליה וקחנו משם.

בד"ה הא לא קשיא כו' דכי נצטוו ישראל על ה' חטאת כו' עכ"ל וכנ"ל, ובספרי הש"ס שלפני דפוס פפ"ד נדפ' ד' חטאת, וי"ל בדוחק, למאי דמייתי רש"י בסמוך מימרא דריש לקיש ארבע ניתנו להם דמתות כו', ועיין בתמורה דף ט"ז ע"ב וברש"י שם, ותו לא מידי בפירקן, ודו"ק.

הדרן עלך הורו בית דין: בעזרת האל לאומים במשרים ידין.

הורה כהן משיח פרק שני הוריות

מתניתין מזיד ועשה שוגג פטור, וכתבו התוס' תימא היכי הוי שוגג בלא הוראה, אי אכיל בשתיקה ולא מיקרי הוראה, הא מאחר שאינו מורה לאחרים כי אם לעצמו מה לי בשתיקה ומה לי בדיבור עכ"ל התוספת. ואין לומר דמשכחת לה שוגג בלא הוראה בנתחלף לו חלב בשומן ואכלו, ז"א דק' התוס' לר' יוחנן לעיל דף ב' ע"א דאמר הזרו ב"ד דחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו חייב דלא הוי תולה בב"ד וכפרש"י שם ד"ה זר' יוחנן, וא"כ בהורו ב"ד, דחלב מותר לצבור, ונתחלף להם חלב בשומן ואכלו איכם חייבין בפר דלא תלו בב"ד אלא בעצמן, ודין יחידים להם, וכיון דהוראת משיח לעצמו, כהוראת ב"ד לצבור, וכל היכא דצבור פטורין מפר משיח פטור לגמרי וא"כ אם הורה משיח שוגג דחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו פטור ומקשי תוס' שפיר, דמעתה אין לומר דמיירי הכא בנתחלף לו חלב בשומן ואכלו, דא"כ מאי אריא מזיד ועשה שוגג דפטור, ליתני רבותא טפי, דפה"ג אפילו שוגג ועשה שוגג פטור, והוי רבותא גדולה מאוד, דאע"ג דבריש קתני שוגג ועשה שוגג חייב, אפ"ה משכחת שוגג ועשה שוגג דפטור, א"ר מדקתני דוקא מזיד ועשה שוגג דפטור, ש"מ דלא מיירי בהכי, וא"כ מקשי תוס' שפיר ודוק היטיב.

ונלע"ד ליישב עפמ"ש הרא"ש בתוספותיו בסיומא דמשנתינו שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת ב"ד לציבור, הקשה הרמ"ה למאי אצטרך לי' השתא האי הקישא דמשיח לציבור, אי להוראה שוגג ועשה מזיד, תיפוק לי' משום דמזיד לאו בר קרבן הוא, וכן בכהן משיח גופי' שוגג כתיב, ואי להורה מזיד ועשה שוגג, תיפוק לי' כיון דהורה במזיד וגמר בדעתו לאוכלה באיסור לאו שב מידיעתו הוא, ותירץ דאצטרך כגון שהורה במזיד הטעם שאינו נכון, וכשבא מעשה לידו שכח זדונו וסבר שמטעם נכון הורה, ואכלו בחזקת היתר, שאלו נודע לו שהוא איסור לא הי' אוכלו, ושב מידיעתו הוא, כה"ג גבי שוגג ועשה שוגג מחייב כדמפרש בגמרא. וכתב הרא"ש על הרמ"ה שבחגם דחק, דהא דקתני שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת ב"ד לציבור אחיב קאי ולא אפטור, לאשמועינן דלא מחייב כהן משיח, אם לא שהורה היתר מתחילה וכן משמע מתוך פרש"י ז"ל דלפטורה לא צריך הקישא, כיון דלאו הוראה היא ממילא ידענא דמיפטר, דתניא לקמן כהן משיח לא מחייב על שגגת מעשה עכ"ל הרא"ש, ואם אמנם אמת הוא שיפה השיב הרא"ש על הרמ"ה, עכ"פ נקטינן מיהת מדברי הרמ"ה ליישב תמיהת התוס' הנזכרת דמה דקתני משנתינו מזיד ועשה שוגג, מיירי בכה"ג שכתב הרמ"ה שהורה במזיד בטעם שאינו נכון, וכשבא מעשה לידו שכח זדונו וסבר שמטעם נכון הורה, ולפיכך פטור לפי שסמך ועשה על הוראתו הראשונה דאתיא ממזיד, כנלע"ד נכון ודוק.

גמ' שוגג ועשה שוגג פשיטא, וכתבו התוס' לעיל בפ"ק (דף ד' ע"ב) דקתני משנתינו מזיד ועשה שוגג, מיירי בכה"ג שכתב הרמ"ה שהורה במזיד ליכא לשנויי כדהכא, דהיכי ס"ד למימר דכולהו סנהדרין שכחו מאיזה טעם הורו עכ"ל, נלע"ד דהוצרכו תוס' לומר דלא שייך לשנויי, לעיל הכי, דאלו שייך נמי התם לשנויי הכי, עדיין תקשי דה"ל להש"ס לאקשויי לתרוצי לעיל הכי, ולומר דקתני סיפא אטו רישא, דזה יתכן טפי מלומר דקתני רישא איידי דסיפא, וכדאמרינן בזבחים דף צ"א ע"ב, בשלמא סיפא תני משום רישא, אלא רישא משום סיפא מי תני, ואע"ג דמשני הש"ס התם אין אמרי במערבא תני רישא משום סיפא, עכ"פ מבואר מהתם דלא אמרינן הכי רק מדוחק, היכא דא"א לשנויי בענין אחר לפיכך הוצרכו התוס' לומר דלעיל לא שייך לשנויי הכי, כי אין ס"ד שכל הסנהדרין שכחו הטעם, אמנם קצת קשה לי, הא לעיל דף ה' ע"א תניא ידעו שהורו וטעו מה הורו כו' הרי לפנינו דשייך שכחה בכל הסנהדרין, דהא וודאי אין לומר, דגוף ההוראה אפשר דשכחו כולם אבל לא שייך שישכחו כולם טעם ההוראה, זה וודאי ליתא, דאם זכרו הטעם מה ראו על ככה להורות כך, איך שייך שישכחו גוף ההוראה וצ"ע לענ"ד, ואיפשר ליישב קצת בדוחק, דוודאי אפשר לפעמים על פי מקרה ששכחו כולם הטעם או גוף ההוראה על מה הורו, ולפיכך השמיענו הברייתא דלעיל הדין היאך הוא אם שכחו, אבל להיותו רחוק מן השכל לומר שישכחו כולם, אף דאיפשר דמקרי מיעוטא דמיעוטא הוא, א"כ טפי עדיף לתרוצי דמתניתין דלעיל ברישא איידי סיפא דהכא נשנית, מלומר שישכחו כולם זה הנלע"ד בישוב דברי התוספת להעמיד דבריהם אבל יותר נכון לומר בישוב ק' התוס' הזאת מה שתירץ הב"ש ע"פ דברי התוס' ביבמות דף נ' ע"א בד"ה שנה רבי כו' דכששנה רבי דבר המפור' במקרא לא שייך להקשות פשיטא, דכך סדר התנא לשנות כל חילוקי הדיני', אף דמפורשי' בקרא, ורק היכא דתני התנא מילתא דפשיטא מסבר' שחוש השכל מחייבו, אז שייך להקשות פשיטא, ולפיכך לא שייך לעיל לאקשויי הכי, דהא דבעינן שוגגין בהוראה מפורש בקרא, ואם כל עדת ישראל ישגו כו', אבל הכא בכהן משיח שאינו מפורש בקרא להדי' דבעי שוגג, רק דמסברא הוא, דבמזיד ליכא חטאת, הכא שפיר פריך פשיטא.

שיכול והלא דין הוא כו' הב"ש מחק מלת שיכול, שאינו ככל שארי שיכול בש"ס שהכוונה אי לאו המקר' יכול ללמוד ממקום אחר להיפוך, וכאן הוא איפכא, וכן מחק הב"ש הדיבור רש"י בד"ה שיכול לגמור מדין ק"ץ וכו' שאין זה ק"ץ אלא בנין אב, וקשה למחוק הספרים כולי האי, ובתוס' הרא"ש ראיתי לקיים לשון רש"י, דלאו דוקא נקט ק"ץ וכוונתו לבנין אב, וגם מיישב הרא"ש מלת שיכול, דקאי אדינא בתרא, והכי קאמר שיכול הייתי לומר שיתחייב משיח בשגגת מעש' בלא העלם דבר כדמשמ' בתר הכי, ולהכי אצטרך קרא, וקודם שסיים דבריו אמר אדרבא והלא דין היא אף בלא פסוק עכ"ל הרא"ש, וקצת משמעות יש לדבריו אלה בלשון רש"י לקמן בדף הסמוך בד"ה לאשמת העם ע"כ לא קאמר לי' כו' יעוש"ה, ולא ראיתי להאריך בזה לפי שראיתי בלשון הת"כ שלפנינו בפ' ויקרא, גם שם לא נזכרת מלת שיכול, ואולם מהת"כ שלפנינו אין ראי', כי יכול להיות שהמפרש בעל קרבן אהרן שהביאו לדפוס השמיטו דאולי הסכים גם הוא עם הב"ש בזה כנראה בב"ש במסכת דידן שהריצו איגרות זה עם זה פעמים רבות בעניינים שונים הנוגעים למכילתן שהסכים הק"א עם הב"ש.

דף ז' ע"א גמ' צבור בפר ואין מביאין אשם תלוי כו' כתב הב"ש ק"ק למה לא אמר נמי צבור אין חייבים עליו אלא במופלא, ועד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת וכן המשיח, וכ"ת לפי שכל זה לא נפקא אלא מאשמת העם כדלקמן, והשתא הוא דן אלו לא נאמר לאשמת העם, הלא גם הא דאין משיח מביא אשם תלוי לא נפקא לי' אלא מלאשמת העם כדלקמן עכ"ל הב"ש, ולא ידענא מאי קשי' לי', על הראשונות אנו מצטערים, בהא דנקטה ברייתא הכא אשם תלוי בלשונה דלא ידעינן אלא מלאשמת העם, ואנו דנין השתא אלו לא נאמר לאשמת העם, וכדפריך הש"ס בסמוך, ולא מצא הש"ס לתרוצי בזה, כי אם לומר דכדי נסבא, וא"כ איך ניקו אנן להקשות דלטפי תנא למיתני מילין בכדי, ככל הני דנקט הב"ש בקושייתו, אתמהה!

אי מה צבור הורו ועשו אחריו בהוראתו חייבין כו' כצ"ל, וכן הוא בלשון התורת כהנים פ' ויקרא, ובש"ס דידן הלשון, אימא מה צבור כו', אבל אין זה מדרך לשון הברייתא בתורת כהנים, להרגיל בלשונו.

מה צבור הורו ועשו אחריו בהוראתן כו' כתבו התוס' תימא היאך שייך לדמותו לב"ד דהכתיב לאשמת העם, וטפי מסתבר לומר מה צבור אין חייבין עד שיורו להן אחרים, אף משיח לא יהי' חייב כו' עכ"ל, ולכאורה באמת תמי' אלימתא הוא אכן תמיהני על תמיהתם שנעלם מהם לשון הירושלמי בפרקין על משנתינו יעוש"ה בהלכה א', וז"ל הירושלמי, אית תניי תני העם בית דין (ר"ל הא דכתיב לאשמת העם, האי עם על ב"ד קאמר, והייגו דדריש לה דהקיש הכתוב משיח לב"ד), מה העם (דהייגו ב"ד) הורו הן ועשו אחרים חייבין, אף משיח הורה הוא ועשו אחרים, יכול יהא חייב, ת"ל אשר חטא על מה שחטא הוא מביא, ואינו מביא על מה שחטאו אחרים, ואית תניי תני העם צבור מה העם הורו אחרים ועשו הן חייבין, אף זה הורו אחרים ועשה הוא יכול יהא חייב, ת"ל אשר חטא, על מה שחטא הוא מביא, ואינו מביא על מה שחטאו אחרים, עכ"ל הירושלמי, ומפרש הרב פני משה, דאין בין תנא קמא לתנא בתרא, אלא דמר סבר בית דין מביאין, ומר סבר צבור מביאין פר בהוראה, הרי לפנינו דמשמעות הברייתא דידן בתלמודא הכא כתנא קמא דירושלמי הנ"ל אזלת דמפרש לאשמת העם על ב"ד, ושפיר מקיש משיח לב"ד, ותנא בתרייתא הנ"ל בירושלמי, הוא על דרך מה שכתבו התוס' דטפי מסתבר לומר, מה צבור אין חייבין עד שיורו להן אחרים כו' וא"כ לק"מ ק' התוס', ותמיהני על התוס' שהניחו זה בתימה, והלא למראה עיניהם היה ספר הירושלמי להוריות כמבואר מדבריהם לעיל דף ד' ע"ב בד"ה אחד מהן גר או ממזר כו' שהביאו שם לשון הירושלמי דמכילתן.

מנא לי' דאין מביא אשם תלוי, הקשה הב"ש, אמאי פריך טפי על משיח מנ"ל מביא אשם תלוי, ולא פריך הכי על הבית דין מנ"ל דלא מייתו אשם תלוי, וכי תימא דקים לי' ב"ד מהאי קרא דמייתי הכא וכפר עליו הכהן כו' א"כ גם משיח נפקא לן מהאי קרא עכ"ל, ולפענ"ד לק"מ דבב"ד פשוט היה להש"ס דלא מייתו אשם תלוי מפשטיה דקרא דבאש' תלוי כתיב נפש וצבור לאו בכלל נפש הוי וכמ"ש רש"י בד"ה בד"ה צבור בפר כו' ועוד דצבור אינו בכלל נפש עכ"ל, אבל משיח דאיתי' בכלל נפש כמ"ש רש"י בד"ה ומביא אשם וודאי כו' ומשיח ונשיא בכלל נפש כו' עכ"ל א"כ שפיר פריך מנ"ל דאין משיח מביא אשם תלוי זהו הנלע"ד פשוט וק"ל.

ומה שהקשה הב"ש עוד למה קבע דבריו על הברייתא ולא על מתני' דלקמן בפרקין דקתני נמי אשם תלוי משיח וב"ד פטורים, זהו פשיטא דלק"מ, דאדרבה אלו היה הש"ס מאחר הקושיא עד לקמן, היינו מקשים, אמאי לא הקדימו להקשות כך הכא, על הברייתא דתורת כהנים דשנאה ר' יהודה דסתם ספרא ר"י הוא, וסתם מתני' רבי שנאה.

אלא אשם כדי נסבא, פרש"י אלא עיקר הדין שהוא דן כך הוא צבור בפר ומשיח בפר כו' עכ"ל, והקשה הב"ש א"כ מה השיב התנא במאי דקאמר נראה למי דומה צבור בפר כו' הלא כבר אמר זה בתחילת הדין צבור מוצא מכלל יחיד (והייגו דצבור בפר וכפרש"י) ומה חידש עכשיו, ואין לפרש אלא אשם דהייגו הא דקאמר דכתיב לאשמת העם כדי נסבא לפי דבאמת לא נפקא לי' אלא מלאשמת העם, וא"כ לאו כדי נסבא עכ"ל הב"ש, והניח הקושיא, ובאמת פליאה נשגבה היא, ולחומר הנושא נלע"ד דכוונת הש"ס ופרש"י בזה הכי הוא, דכל הך בבא דנראה למי דומה צבור בפר ואין מביאין אשם כדי נסבא התנא ועיקר הדין הוא מה שהתחיל התנא מתחילה, דצבור מוצא מכלל יחיד, דצבור בפר, ומשיח מוצא מכלל יחיד, דמשיח נמי בפר, או כלך לדרך זו, נשיא מוצא מכלל יחיד, ומשיח מוצא מכלל יחיד, ואיכא למימר הכי, ואיכא למימר הכי, תלמוד לומר לאשמת העם, וכל אידך בבא דנראה למי דומה, דקתני עוד בברייתא, כדי נסבא התנא, כנלע"ד נכון בישובה דהך מילתא חומרתא, ודוק.

מתניתין הורו עם הצבור כו' פי' הרע"ב (וכן נוטין קצת דברי הרמב"ם בפירוש משנה א' ומשנה ב' דפרקין) שהי' הוא אחד מן הסנהדרין ששגגו כו', וכתב הב"ש ולא ידענא מנין להם זו שהרי בגמרא אמר, סבור אביי למימר חטא בפני עצמו היכי דמי דיתבי בשני מקומות וקא מורו בתרי איסורי כו' משמע בהדיא שאין תלוי כלום, אם הי' הוא אחד מן הסנהדרין או לא, אלא הכל תלוי אם מורו בתרי איסורי או בחד איסורא וכפרש"י וצ"ע עכ"ל הב"ש, ונלפענ"ד ליישב על נכון דמהרש"א הקשה בסמוך בהא דמוקי אביי משנתינו דהורה בפ"ע כו' בשוין שהיו שניהן מופלא, כיון דמוקמינן לה בתרי איסורי כדמסיק, א"כ ה"ל להניח סברת המקשה להס"ד דמיירי שהוא מופלא והן אינן מופלאין, אלא דמיירי שהי' עמהן בהוראתן, דהוי הוראתן הוראה, אפילו הכי הוא מביא בפ"ע באיסור אחר עכ"ל, ומעתה י"ל דקושיא זאת דמהרש"א ז"ל קשייתי' להרע"ב (והרמב"ם) ולפיכך סברו לתרץ זה דר' פפא פשטות לשון המשנה הורה עם הצבור שהי' הוא אחד מן הסנהדרין וא"כ דהורה עם הצבור יתפרש שהי' הוא אחד מן הסנהדרין, דוגמת זה בהיפוך מתפרש לשון רישא דמשנתינו הורה בפ"ע, דהיינו

שאינו מן הסנהדרין, ולא הורה עמהן כלל, אפילו באותו איסור אחר שהורו הם לציבור, ולפיכך מוכרח ר' פפא לאוקמי בשניהן מופל' דאי רק הוא לבדו מופלא, אין הוראתם זולתו הוראה ומתורץ ק' מהרש"א, וזה שהכריחו להרע"ב (והרמב"ם) לפרש הכי, ועיין בחידושינו בעמוד ב' עוד ישוב אחר מורה יתר לק' הב"ש בזה **על הרע"ב (והרמב"ם) וגם ק' מהרש"א הנזכרת תתיישב עוד שם באיזה אופנים.**

גמרא ת"ל **על חטאתו אשר חטא כו' פי' מיתורא דאשר חטא מפיק לה,** דה"ל ליכתב על חטאתו לחוד, אשר חטא ל"ל, ש"מ למעוטי שגג עם הציבור דפטור דדוקא אשר חטא בפני עצמו, ומה ד"ת דרשינן לעיל מהאי קרא נמי דפטור אם הורה ועשו הצבור דלא מחייב על עשיית הצבור, היינו מייתורא דחטאתו, דה"ל למכתב על אשר חטא, חטאתו ל"ל, אלא לומר דוקא חטאתו שעושה הוא ולא שעשה הצבור על פי הוראתו ופשוט הוא, כן כותב הרב בעל חפץ ה', ונכונה דיבר, וי"ל עוד בפנים אחרות, אלא שאין להאריך.

רש"י ב"ד נתכפר לו בפני עצמו כו' דאי הורה הוא בפ"ע ולא הורו ב"ד כלל לא אצטריך למיתני דחייב כו' דמקרא מלא הוא כו' עכ"ל, לרש"י לשיטתו אתיא זה שפיר דס"ל ביבמות דף ב' ע"א, דאין דרך התנא לשנות במשנתו מה דמפורש במקרא, וא"כ מוכרח דמיירי בתרי איסורי, אבל להתוס' שם בד"ה שגה רבי כו' דסבר שדרך התנא לשנות מה שנמצא בקרא להדיא, א"כ לכאורה קשה מנ"ל לאביי ורבא בגמרא לקמן לפרושי מתני' בתרי איסורי, אימא דבחד איסור מיירי שהורה הוא לבדו ולא הורו ב"ד כלל וכלל ? וי"ל דהתוס' סברי דאביי ורבא מפשטות לשון המשנה הבינו כן, מדקתני מתכפר לו בפ"ע, משמע שיש כאן עוד כפרה אחרת להציבור, ואפ"ה מתכפר הוא בפ"ע, דאי ס"ד שהורה רק הוא לבדו ואין כאן הוראה אחרת, פשיטא דמתכפר בפ"ע דאטו עם מי יתכפר, דדוחק לומר איידי דקתני סיפא מתכפר עם הצבור נקט ברישא מתכפר בפני עצמו, א"ו הורה בפ"ע דקתני היינו שיש כאן עוד הוראה אחרת שהורו הצבור, כנלע"ד נכון, וכן למדתי מלשון הרא"ש בתוספותיו, שכתב מדקתני מתכפר בפ"ע, משמע שהי' ראוי להתכפר עם אחרים, וה"ד כגון שחטאו גם הצבור בהוראת ב"ד, ואשמועינן דלא סגי לי' לדידי' פר צבור, דאי בדלא הורו צבור כלל, מאי מתכפר לו בפ"ע פשיטא, אלא במאן מתכפר עכ"ל הרא"ש.

ואולם מה שסיים הרא"ש שם עוד, וז"ל, ועוד קרא במאי מיתוקם, אם לא בענין זה שחטא כולי צבור, ובגמ' מוקי לה כגון דאורו בתרי איסורי, הוא בחלב והן בדם עכ"ל דברים הללו לא הבינותים לכאורה, מאי דאמר הרא"ש קר' במאי מיתוקם אם לא שחטא כולי צבור, דאדרבה קרא מיירי, בהורה הוא לבדו וכדפרש"י, וי"ל ודוק.

בד"ה נתכפר לו עם הצבור כו' ומפני מה נתכפר בשל ב"ד עם הצבור כו' הואיל והושוה משיח לב"ד כו' עכ"ל, וכתב בתוס' הרא"ש ולא נהירא, דאין צריך טעם לזה דהא קרא קדריש בגמרא, ונראה לפרש, דהא דקתני מתני' שאין ב"ד חייבין כו' תחילת דיבור הוא, ואע"ג דקתני שאין, כה"ג תנן בריש ביצה שאפר כירה מוכן הוא, ותחילת הדיבור הוא כדמפרש הש"ס שם, כאלו אמר ואפר כירה מוכן הוא עכ"ל הרא"ש, וכדבריו ממש כתב גם התי"ט, ומה שהעליתי בזה בישוב פרש"י מצאתיו אח"כ בספר שושנים לדוד, ולפי שאין ספרו מצוי ביד כל אדם, ראיתי להעתיק דבריו, וז"ל, ולפענ"ד נראה דצדקו דברי רש"י והרע"ב, דאי מטעמא דמתני' לחוד, הוי אפשר למיסק אדעתן, דאפילו הוראה בפני עצמו מתכפר עם הצבור, מה"ט גופי' דהושוו אהדדי, והיא גופי' מאי דמבעיא בגמרא, מנ"ל דכי הורה בפ"ע לא יתכפר עם הציבור, ומשני דת"ר על חטאתו וכו', ואי מהא לחוד, לא הוי שמעינן מינה, אלא דבחטא שאינו מיוחד לו אינו מביא קרבן בפני עצמו, ומיהו שיתכפר עם הצבור ליכא למשמע מקרא, לכך אהני טעמא דמתני' עכ"ל, ונכון הוא ופשוט, ועיין לקמן בעמוד ב' בחידושינו בד"ה ואלו משיח בע"א לא קתני, ושם כתבתי ראי' ברורה הכרחית לפרש"י הכא יעוש"ה.

בא"ד והא דקתני שאין ב"ד חייבין כו' סתמא כר"מ כו' עכ"ל, וכתב הרא"ש בתוספותיו, ותימה דלעיל דף ב' ע"א פרש"י אהא דאמר שמואל התם אין ב"ד חייבין כו' בין למ"ד לקמן ב"ד מביאין פר ובין למ"ד צבור מביאין (ור"ל אלמא דלישנא דאין ב"ד חייבין ס"ל לרש"י שם דסובל נמי לאמרו אף למ"ד צבור מביאין), וי"ל משום דקתני הכא וכן המשיח משמע אין ב"ד חייבין על הבאת קרבן קאי דומיא דמשיח עכ"ל הרא"ש וכבר כתבתי במשנתינו לעיל שם בחידושינו ובלשון גמרא ורש"י שם שגם הרב באר שבע, וחפ"ה, ומגן גיבורים הקשה שם קושיא זו לפרש"י והנלע"ד ליישב בזה כתבתי שם באר היטב בכוונת רש"י וקחנו משם, כי שם הארכתי בזה.

ומיהו לשיטת הרמב"ם ריש פי"ב מה"ל שגגות, כפי שמפר' הכ"מ שם דבריו, דבית דין חייבין, והצבור מביאין עבורם, למ"ד צבור מייתי דפסק הרמב"ם כוותי', א"כ אתית משנתינו שפיר אף כר' יהודה, דנהי דהצבור מייתי, עכ"ז החיוב הוא על הב"ד, ושפיר קתני משנתינו שאין ב"ד חייבין אליבא דכ"ע, וכ"כ הלח"מ פט"ו מה"ל שגגות הלכה ד' יעוש"ה.

ע"ב גמרא אמר ר' פפא כגון שהי' מופלין שניהן, כבר זכרנו קושיית מהרש"א בזה במשנתינו דלמאי דמוקי לה בסמוך בתרי איסורי, אמאי לא קאמר דמיירי דהוא מופלא והן אינן מופלין כדבעי למימר מעיקרא אלא דמיירי שהי' עמהן בהוראתן הוראה, ואפ"ה מביא הוא בפ"ע באיסור אחר עכ"ל, ובמשנתינו לעיל כתבתי ליישבו כפי שיטת הרמב"ם והרע"ב בפירוש משנתינו, אבל לשיטת רש"י דנראה דלא מפרש משנתינו הכי, עדיין תיקשי ק' מהרש"א, וראיתי בספר אחד נקרא הוראת שעה (שנתחבר על כל ויש ליישב הנזכרים בספר מהרש"א) כתב ליישב, דבענין הזה שהקשה מהרש"א ז"ל, לא אשמועינן מידי ומילתא דפשיטא הוא עכ"ל, ואומר אני על הדברים האלה, דהוראת שעה הן ואין למידין מהם דלמה עשה זה לפשיטות יותר משניהן מופלין, ודרך כלל אין דברים כאלו מדרכי הלימוד כלל וכלל, אבל הנלע"ד בישוב ק' מהרש"א בדרך פשוט, דלישנא במתני' הורה בפ"ע סבר ר' פפא דמשמע טפי ויותר לפרש דלגמרי הורה בפ"ע ולא הי' לו עסק כלל עם הצבור אף בהוראה אחרת שהורו, ואולי היינו דמייתי הש"ס סבר אביי למימר כו' דיתבי בשני מקומות, והיינו שלא ישב עמהן כלל אפילו באידך הוראה אחרת שהורו, ואף דרבא אפילו יתבי בחד מקום, אפ"ה נקט ר' פפא בשניהן מופלין, ליישב אף לאביי דסובר דיתבי בשני מקומות, והיינו שלא הורה עמהם כלל א"כ מההכרח לומר ששניהן מופלין, דאל"כ לא הוי הוראתן הוראה, כנלע"ד בפשיטות, ועיין עוד בסמוך בחידושינו לקמן בסוף סוגיין ליישב עוד קושי' מהרש"א באופן אחר.

סבר אביי למימר כו' דיתבי בתרי מקומות, וקא מורי בתרי איסורי, כך היא הנוסחא בכל ספרי הש"ס שלפנינו, אבל להתוס' הי' להם גירסא אחרת, דיתבי בתרי מקומות וקמורי בחד איסורא, ולפיכך הקשו תימה מאי אצטריך ר' פפא לאוקמי בשוין אפילו לא שוו נמי הוראתן הוראה, דהא דבעינן לעיל מופלא בב"ד שהי' להן ללמוד ולא למדו, והכא מאי אצטריכו ללמוד, כיון דבאיסור אחד הורו, ושניהן הורו בשוה, ומפאת זה רצו התוס' להקדים המאוחר, ולאחר המוקדם, ולקבוע דברי ר' פפא לבתר דברי רבא דמוקי לה בתרי איסורי, וכיש ספרים שאיחרו דברי ר' פפא לדברי רבא, ואולם משטחת לשונם נראה בעליל, דמודי התוס' דאף לגירסתם בדאביי דמורו בחד איסורא, אפ"ה יש ספרים דגרסי לדברי ר' פפא קודם דברי אביי ורבא, וצ"ל לאותן ספרים ליישב תמיהת התוס', דאף דבאיסור אחד הורו, ובשוה הורו, עכ"ז אלו הוי הוא מופלא יותר מהן אין הוראתן הוראה, אף שכוונו אתו ופשיטא דמתכפר בפ"ע, דלהציבור דין יחידין להם, דאין הוראתן הוראה, שהי' להם להתאחד עם המופלא, דאולי בהצטרפם עמו, אף הוא לא הי' טועה על פי המשא ומתן שמהן והן עמו, על דרך, ותשועה ברב יועץ ולא ידעתי מדוע החליטו התוס' זה בפשיטות שיהי' הוראתן הוראה בכה"ג ? ועיין בסמוך סייעתא לדבריהם משיטת הרמב"ם שהוכחתי במישור שהי' לו נמי גירסת תוס' הזאת, ומוכרח בשיטתו דפליג בסברא הזאת על התוס' וסובר כדכתיבנא.

וכ"ש הוא בע"א, והן בחלב דחלוקין [לגמרי] בקרבנותיהן, כצ"ל, וכ"כ הבאר שבע.

מי אמרינן בטעמייהו הא פלוגין או דילמא כיון דשוין בקרבן כו', וכתב הב"ש תימא שהרי בעיא זו אפשיטא מכלל דבריו בבעיא ראשונה הוא בחלב המכסה את הקרב והן בחלב שעל הדקין כיון שגם שם הי' יכול בעל האיבעיא לשאול ממש כמו הכא, מי אמרינן בטעמייהו הא פלוגין, או דילמא כיון דשוין בקרבן, בתר קרבן אזלינן ? וכיון דלא בעי הכי, מי אמרינן אע"ג דקרבנן שוה, כיון דמתרי קאתי, הא פלוגין בטעמייהו ש"מ בהדי' דמיסתבר לי' דאזלינן טפי בתר חלוקין **בטעמייהו מן בתר קרבן,** ולולי די"ל **שם חלב אחד הוא,** הוי קים לי' דלא אזלינן בתר קרבן, אלא בתר חלוקין בטעמייהו, א"כ מאי בעי הכא אח"כ הוא בחלב והן בדם מהו, וצריך לי עיון עכ"ל.

ולענ"ד אין כאן צ"ע ולא מידי, דדרך הש"ס לבאר צדדי האבעיא על כל צד ואופן דאיפשר, ולפיכך לעיל לרבותא נקט. אף את"ל שיוכרע לן מאיזה מקום בסברא, דאע"ג דקרבנן שוה, אפ"ה כיון דמתרי קראי קאתי, ופלוגין בטעמייהו זהו עדיף משיווי קרבנן, עכ"ז עדיין יש צד ומקום למבעי, כיון דיש עוד צד וסברא דשם חלב אחד הוא, וא"כ לרבותא ולאלומי לאבעייתו נקט בעל האבעיא לעיל הכי, ולא לסברא חלוטות בבירור, ולפיכך עדן שפיר מיבעי הכא, בהוא בחלב והן בדם, אף דשני שמות הן, ונשארו רק סברא חדא נגד האידך, דהיינו קרבנן שוה נגד פליגי בטעמייהו, עכ"ז שפיר יש להסתפק ולמבעי כנלע"ד ברור ופשוט מאוד בריהטא דאבעיין.

ובזה ממילא סרו מהר דברי הב"ש בד"ה הגה"ה, שרצה לתרץ שם הרמב"ם ז"ל שפסק הוא בחלב והן בדם מתכפר בפני עצמו, והקשו עליו, דהא לא אפשיטא אבעיין ? ורצה הב"ש לתרץ דטעם הרמב"ם כיון דבאבעיא ראשונה, הוא בחלב המכסה את הקרב כו' קאמר הש"ס, מי אמרינן אע"ג דקרבנן שוה, כיון דמתרי קראי קאתי, הא פלוגין בטעמייהו, או דילמא **שם חלב אחד הוא,** ש"מ דמיסתבר לי' לומר, דבמקום דליכא למימר שם איסור אחד הוא, או לא אזלינן בתר קרבן, אלא אמרינן אע"ג דקרבנן שוה, כיון דפלוגין ניהנו בטעמייהו חטא בפני עצמו הוא, ולכן פשט הרמב"ם אבעיא הזאת דלא אזלינן בתר קרבן כיון דליכא למימר שם איסור אחד הוא עכ"ל, ולפמ"ש אין זה מספיק כלל ליישב הרמב"ם דהש"ס לעיל רק לרבותא ולאלומי בעיא נקט הכי, וכדאמרן, ותמיהני מהרב ב"ש, איך יצוייר לו ליישב בזה הרמב"ם, בעוד שלא תירץ מעיקרא תמיהתו על הגמ' שזכרנו שהניח בצ"ע שהיא נראית סתירה בעיניו בדברי בעל האבעיא, ומנ"ג אם קושייתו תמי' קיימת היא על בעל האבעיא שלא נדע דבר בישובה, א"כ אין ליישב בזה הרמב"ם ואם תסתלק תמיהתו על בעל האבעיא, הן באופן שכתבנו, או באופן אחר, אז אין הרמב"ם מתורץ על ידה, וכשל עוזר ונפל עוזר ובעיקר ישוב דברי הרמב"ם עיין בסמוך ענין נחמד בחידושינו.

או דילמא כיון דשוין בקרבנן בתר קרבן אזלינן תיקו והרמב"ם ז"ל פט"ץ מה"ל שגגות הלכה ה' כתב הורה עם ב"ד בשגגה ושגגו הם בדם והוא בחלב, אינו מתכפר לו עם הצבור, אלא מביא פר לעצמו עכ"ל, והוא פלאי דהא אבעיין לא אפשיטא, ונלאו כל אנשי חיל למצוא תרוץ ומזור לזה, דמ"ש הכ"מ דכוונת הרמב"ם שיביא על תנאי דאם פטור הרי הוא נדבה, כבר השיגוהו הלח"מ לעיל פי"ג הלכה ד', והמ"ל כאן, וכן הב"ש בחידושיו הכא, דהא קיי"ל אין חטאת באה נדבה ? ומ"ש הלח"מ על פי הסוגייא דלעיל דף ג' ע"א דבעי התם מיעוט בדם ומיעוט בחלב אם מצטרפין וקאמר הש"ס שם דאת"ל כיון דאיסורן שוה, וקרבנן שוה מצטרף כו' וידוע כללא דהרי"ף והרמב"ם דכל את"ל פשיטותא היא, ולפיכך פשט הרמב"ם להך בעיין מהתם, דכיון דהוי צירוף התם לענין צבור, ה"ה דהוי צירוף לענין כהן משיח זה תורף דברי הלח"מ, ודברים תמוהים הן, דא"כ הי' נפשט האבעיא מהתם לקולא דמתכפר עם הצבור, והרמב"ם הא איפכא פסק דאין מצטרף עם הצבור, ותימה רבתי הוא על הלח"מ ששכח דבריו תוך כדי דיבור דבלשון קושייתו הקשה דה"ל להרמב"ם למיפסקה להך אבעיא לקולא, ולפי תירוצו גם מדלעיל נפשטה לקולא, והרמב"ם הא לתומרא פסקה וצע"ג, שוב ראיתי להרב פני משה, ולחפ"ה עמדו ביה על הלח"מ, ודבר נפלא הוא, ומ"ש הרב באר שבע בישוב הרמב"ם כבר זכרנו דבריו לעיל בסמוך וסתירתן מבואר שם מדברי הגמרא ומדברי עצמו של הב"ש מיני' וביי', גם הרב חפ"ה האריך בישובו, וסיים לבסוף שהוא דוחק, והרב מגן גיבורים בישובה דהך מילתא הופך ושינה סדר האיבעיות ועשה מוקדם ומאוחר, **ואמר שהרמב"ם הי' לו הגירסא בש"ס הכא פשיטא הוא בחלב והן בע"א כו' אלא** הוא בחלב והן בדם כו' ואת"ל כיון דפלוגי בטעמייהו אין מצטרף הוא בחלב שעל הדקין והן בחלב הקרב מהו כו' תיקו, וכל את"ל פשיטותא הוא, ונפשט הך חלוקה דחלב ודם. ומה רב גובריה לחדש מלבו גירס' חדשה ולדעתי בזמנינו אין לנו כח לשנות הגירסאות מה שלא שערום הקדמונים, ועל הראשונים אנו מצטערים, והרב פני משה כתב לולי דמיסתפי הי' מגיה בלשון הרמב"ם אינו מתכפר עם הצבור, ואינו מביא פר לעצמו, ומעתה אתה המעיין, ראה כמה אזלת יד פליאה הנשגבה הזאת !

ולי אני המחבר חנן אלקים איתי בזה בישוב נחמד ונעים לאמיתה של תורה בכוונתו של הרמב"ם ז"ל, והוא בהקדים ליישב עוד לשון הרמב"ם שם **בהלכה ד' וז"ל הורה כהן המשיח עם ב"ד ושגגו הוא והם בהוראה, אע"פ שעשה** על פי ההוראה הואת שטעו בה, הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדו, אלא על הוראתו עם הוראת ב"ד ה"ז פטור, וא"צ להביא כפרה בפני עצמו כו' עכ"ל, והקשה הלח"מ דמשמע מדברי הרמב"ם דהטעם לפי שלא סמוך על הוראתו לבדה, הא אלו לא סמך על הוראת ב"ד רק על הוראתו לבדה, מביא פר לעצמו, והא לא משמע הכי בגמרא, דמפיק לי' מקרא דעל חטאתו אשר חטא, הא כיצד חטא בפני עצמו כו' משמע דבכל גווני קאמר דכשחטא עם הצבור יביא עם הצבור עכ"ל הלח"מ.

והנלע"ד דגם בזה יש לדברי הרמב"ם יסוד שרש וענף בסוגיין המכרחת כדבריו, דכבר זכרנו, דהתוס' גרסי בדברי אביי דיתבי בשני מקומות וקמורי באיסור אחד ולכאור' יפלא דא"כ מה עלה על דעת אביי לומר דתליא מילתא

במקומות ואיך לא אסיק אדעתי' כקושיית רבא דאטו מקומות קא גרמי, דבשלמא לגירסתינו בדברי אביי דיתבי בתרי מקומות, וקמורו בשני איסורין, אינו קשה כל כך, כיון דגם אביי אתרי איסורין קפיד אלא דמצריך נמי שינוי מקומות כדקדוק לשון המשנה הורה בפני עצמו דמשמע לאביי שהי' במקום אחר בפני עצמו, אבל לגירסת התו' שיהי' הדבר תלוי רק בשינוי מקומות ודאי דקשה מהו ס"ד דאביי בהכי, דאטו מקומות קא גרמי, וצ"ע לגירס' התוס'.

אמנם האמת יעשה דרכו, די"ל דאביי ורבא בסברי הרמב"ם הנ"ל פליגי, והוא דאביי סובר ממש כסברת הרמב"ם דתליא הכל באם סמך על הוראתו לבדה, או סמך על הוראת הב"ד נמי, ולפיכך אמר אביי דהעיקר דיתבי בשני מקומות, שלא ידע הוא מהוראתן כלל. ורק סמך על הוראתו לבדו, ולפיכך אף דקמורו שניהן באיסור אחד, מיקרי הורה בפני עצמו, ומתכפר בפני עצמו כיון שסמך על הוראתו לבדה, (ומכ"ש כשהורו בשני מיני איסור דאצ"ל דהוי הורה בפני עצמו, כיון דאין כאן סמיכה לו על הוראתן, אף אם במקום אחד ישבו, אלא דאביי רבותא קמ"ל דאפילו בחד איסור משכחת הורה בפ"ע, והיינו כדאמר דיתבי בשני מקומות) אבל רבא סבר בקושיית הלח"מ דלא תליא כלל בסמיכתו על הוראתו, אלא בחילוק האיסורין תליא מילתא וכל שהורו באיסור אחד אף דסמך על הוראתו לבדו אפ"ה הורה בפ"ע מיקרי, ולפיכך הקשה לו אטו מקומות קא גרמי, דיתיב איהו במקום אחר ולא סמך אהוראתן, אין זה, כי אם איסורי קא גרמי, ובעי דוקא שיורו בתרי איסורי, ואז הוה הורה בפני עצמו וזה ברור.

ולפ"ז דברי הרמב"ם הנ"ל בהלכה ד' כסברת אביי הם ממש, דהי' לו להרמב"ם נמי גירסת התוס' הנזכרת ופסק לגמרי כאביי דתליא בסמיכתו על הוראתו לבדה, ואף דכללא בידינו דאביי ורבא הלכתא כרבא חוץ מיע"ל קג"ם, שתי תשובות בדבר, האחת דקשיא לרב פפא ק' מהרש"א ל"ל לאוקמי בשניהן מופלין, למאי דמסיק דבתרי איסורי הורו, לימא כדס"ד מעיקרא, דרק הוא מופלא והם אינן מופלין, ומיירי שבהוראתן הי' עמהן, דהוי הוראתן הוראה, ואפ"ה הוא מביא בפני עצמו באיסור אחר שהורה, ומתוך קושיא זו הוכיח הרמב"ם (בחיבורו) דר' פפא כאביי ס"ל דתליא רק בסמיכתו על הוראתו, דכשלא סמך אהוראת ב"ד, אף ששניהן הורו באיסור אחד, הורה בפ"ע מיקרו, וכגירסת התוספת הנ"ל דאביי דיתבי בתרי מקומות והורו באיסור אחד, ולפיכך צריך ר"פ לומר ששניהן מופלין, דאי הן אינן מופלין, אף שהורו בשוה לא הוי הוראתן הוראה כלל, וכדכתיבנא לעיל בישוב תמיהת התוספת, (וזה שכתבתי שם שיש לי סיוע מדעת הרמב"ם נגד דעת התוס' בזה), וכן הדין נותן, שהתוספת הקשו לגירסתם תמי' אחרת שזכרנו להם לעיל, וע"כ שינו הסדר בלשון הגמרא, לתרץ תמיהתם ועכ"ז עדן לא הועילו לתרץ ק' מהרש"א, ולהרמב"ם כפי מה שביארנו א"ש, וכיון דר' פפא דבתראה הוא סובר כאביי, ולפיכך הוכרח לומר שניהן מופלין, א"כ שפיר פסק רבינו הרמב"ם ז"ל בזה כאביי, ועוד תשובה אחרת בזה עפמ"ש מהר"י קולן בשרש קס"ו דכל הני כללי דהש"ס דהלכתא כמר לגבי מר, נאמרו רק בדברים הנהוגים בדורינו בזמן הזה, ולא לדיני קדשים וטהרות הבלתי נהוגים בזמנינו, וכ"כ התוס' בשבת דף ע' ע"ב בד"ה נודע כו', וא"כ י"ל דיתר נטתה סברת רבינו הרמב"ם ז"ל בזה לדעת אביי, וכדבעינן למימר לקמן עוד תשובה שלישית בזה על שפסק רבינו כאביי ולא כרבא, וא"כ נתיישבה קושיית הלח"מ הנזכרת הדק היטיב מאוד, אשר מזה נבוא לבאר גם אידך פיסקא דהרמב"ם דפסק להך אבעיא לחומרא, אף דלא נפשטה להדיא בסוגיין, והדברים ברורים.

(**ודברי** מה"ריקו דאתאן עלי' תמוהים לי קצת, שכתב אלה הדברים ליישב נגד מה שהקשו לו על פרש"י פ' תזריע דפירש כר"ש נגד ר' יהודה, ובאמת רש"י ליתא לי' האי כללא במנחות דף כ"ב ע"א ד"ה הי' מיניהו אחריתא כו' דקיי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י עכ"ל ואין כאן מקום להאריך בזה)

הכלל העולה מזה, דאביי ורבא בסברת הרמב"ם הנ"ל פליגי, ואביי ס"ל כדעת הרמב"ם ממש, שהכל נהיה תלוי בסמיכת הוראתו, דכל שסמך על הוראתו, לבדה, ולא סמך אהוראת ב"ד, דשניהן באיסור אחד הורו, מיקרי הורו בפ"ע, ומתכפר בפני עצמו, וא"כ מכ"ש ואין צריך לומר, דכשהורו בשני מיני איסורי לו יהי דיתבי בחד מקום, וידעו זה מזה בהוראתן פשיטא דמיקרי הורה בפ"ע, כיון דהעיקר תולה רק אם סמך על הוראתן או לא, וכיון שהוא הורה באיסור אחד, והן באיסור אחר, איך יצוייר לומר בזה שסמך על הוראתן הא באיסור שהורה הוא לא הורו הם, ואיך יסמוך עליהן כל שלא הורו הם באיסור הזה שתתיר הוא.

ומעתה כל הני אבעיות דבעי הש"ס הכא, אין להן מקום לאביי לספוקי בהם כלל, דמה יועילנו דשוין בקרבנן, הא כיון דחלוקין בטעמן, אין לו מקום לסמוך אהוראתן, לאיסורא שהורה הוא עליו, והגע בעצמך, הא אפילו באיסור אחד ממש, כגון הוא והן בחלב, כל שלא סמך אהוראתן מיקרי הורה בפ"ע, מכ"ש בהני אבעיות, אף אם קרבנן שוה, הא אין טעמיהן שוה, ולא סמך אהוראתן, א"ו כל הני אבעיא רק לרבא אזלי. דלרבא דתלא עיקרן של הדברים באיסור אחד ובתרי איסורי, וכל שהוא איסור אחד, אף שלא סמך אהוראתן מיקרי לדידי' הורה עם הצבור, לרבא לפ"ז שפיר יש למבעי בהני אבעיא אי מיקרי איסור אחד הואיל דקרבנן שוה או לא הוי איסור אחד, הואיל דפליגון בטעמייהו, וא"כ יש לנו תשובה עוד שלישית, למאי דפסק הרמב"ם כאביי, דכללא בידינו מכל הקדמונים בלי חולק, כל היכא דלמר פשיטא לי' ולמר מספקא לי' לא שבקינן פשיטותא דהאיך מקמי ספיקא דאידך, וכמ"ש הרא"ש בפ"ק דב"ק סי' א', וכ"כ הט"ז בא"ח סי' תרמ"ו ס"ק ו"ו, וכיון דלאביי הכא פשיטא לי' הך אבעיא, ולרבא ספיקא, שפיר פסק רבינו כאביי דפשיטא לי', ואין כאן אבעיא כלל, ושפיר פסק הרמב"ם דמביא פר לעצמו, מכל הלין טעמי שכתבתי, וברוך ה' שהנחני בדרך אמת.

ולפי דרכנו למדנו ליישב תו חדא זימנא מ"ש לעיל במשנתינו בשם הב"ש שהניח בצ"ע על שיטת הרמב"ם והרע"ב בפירוש המשנה שפירשו בבא דהורה עם הצבור כגון שהי' הוא אחד מן הסנהדרין ששגגו בהוראה, ותמה הב"ש כיון דאין הדבר תלוי אלא אם הורו בתרי איסורי או בחד איסור, מה לי אם הי' תוך הסנהדרין להורות עמהן או לא ולדבריהם לק"מ דכל זה הוא רק לרבא, אבל לאביי דסובר הרמב"ם כוותי' וכגירסת תוספ' הנ"ל שזכרנו, מעתה לא תלה הדבר, כי אם בסמיכתו על הוראתן או לא, ולפיכך הוצרכו לפרש הורה עם הצבור שהורה עם הסנהדרין שהי' אחד מהן בהוראתן, כי אז סמך לו על הוראתן, ודוקא בכה"ג מתכפר עמהן, משא"כ בדלא הורה עמהן שלא סמך אהוראתן, אף דבחד איסור הורה הוא והן שניהן, מיקרי הורה בפ"ע ומתכפר בפ"ע כנלע"ד בזה ברור ונכון, ונתיישב הכל ת"ל, ותו לא מידי, ודוק היטיב.

מה להלן בב"ד אף כאן בב"ד, כתב הב"ש, דאע"ג דאין זה הדין אשר רצה ללמוד עכשיו. ולא על זה אמר יכול, אפ"ה הוצרך להקדים זה, לפי שאינו יכול ללמוד דבר ולא כל הגוף בע"א עד שילמוד שם ב"ד מקודם, וראיתי מי שהקשה (והוא בעל קרבן אהרן), וז"ל, למה הוצרך ללמוד לע"א ג"ש מעיני מעיני דה"ל דבר הלמד מג"ש, וחזר ומלמד בג"ש, שהרי בשאר מצות גופייהו לא ידעינן ב"ד אלא מכח ג"ש עדה עדה מושפטו העדה כדלעיל דף ד' ע"ב, ה"ל ללמוד לע"א נמי ג"ש, עדה עדה מושפטו העדה כמו שלמד בשאר מצות? וי"ל דהא דלא יליף ג"ש דעדה כיון משום דא"א לפרש עדה דכתיבו בע"א, ב"ד, לפי שסמך לנעשתה בשגגה, ואין מעשה תלוי בב"ד אלא בקהל, ולזה לא יוכלו לסבול ב"ד במלת עדה, ונשאו אותו על מלת מעיני דלא סמך לי' כולי האי לנעשתה בשגגה, אבל בשאר מצות כתיב, ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דסמוך שגגת ההעלם לעדה, הילכך שפיר למדו עדה עדה מושפטו העדה עכ"ל (הקרבן אהרן ז"ל) ואין תירוץ זה נכון בעיני שהרי מדברי רש"י בד"ה מה להלן, נראה דאפילו מלת מעיני דכתיבא בע"א, אי איפשר לפרש ב"ד לפי שסמוך לנעשתה בשגגה ואין מעשה תלוי בב"ד אלא בקהל, ולכך הוצרכו למילף בג"ש, משמע דהשתא תו אין אנו משגיחין, אם מלת מעיני האמור בע"א א"א לפרש ב"ד, כיון דלאו ממשמעות המלה ילפינן אלא מכח ג"ש, א"כ ה"ה ה"מ למילף בג"ש דעדה עדה, ולי נראה דקושיא מעיקרא ליתא, לפי שאין אדם דן ג"ש מעצמו, לכך איכא למימר דג"ש זו מעיני מעיני קיבל מרבו, אבל ג"ש דעדה עדה לא קיבל מרבו, אלא דוקא בשאר מצות ולא בע"א עכ"ל הב"ש, ואם כי נכונה טוען הב"ש בכל דבריו נגד בעל קרבן אהרן, עכ"פ גם בדבריו לא בא תירוץ על שלילת הקושיא של הק"א, דסוף סוף הוי דבר הלמד בג"ש ואיך חוזר ומלמד בג"ש, אמנם מעיקרא לק"מ למאי דקיי"ל בזבחים דף נ' דבקדשים דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש, וגם זה קדשים הוא לענין חיוב קרבן דכהן המשיח, ועיין בדבריגו לקמן דף ח' ע"ב מה שהשגתי שם על מהרש"א ז"ל ודוק.

רש"י בד"ה כיון דמתרי קראי קא אתו כדאמרינן לעיל פרק קמא דף ג' ואת [כל] החלב וי"ו יתירא להביא חלב שעל הדקין עכ"ל וכצ"ל לענ"ד, והוא בפסוק ג' סי' ג' בפ' ויקרא, וכן דריש לה בתורת כהנים פ' ויקרא מהאי קרא ומייתי לה בחולין דף ס"ט, וכן פרש"י שם בחומש, וסובר רש"י דמוי"ו יתירא דואת דריש לה, ובספרים שלפנינו כתוב בלשון רש"י ואת החלב, והוא פסוק ד' שם ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן, ועל זה אי אפשר שכיון רש"י הכא, דהרי אתינן לרבוי לחלב הדקין שיהי' גם הוא נקטר, ואלו בהאי קרא מחלב הכליות מיירי דכתיב בהו יסירנה, א"ו צריך אתה לומר שנשמט מלת כל מלשון רש"י, והנלע"ד כתבתי.

ולפ"ז שקטה תמיהת הרב ב"ש בחידושיו לעיל דף ג' בד"ה מיעוט בחלב כו' יעוש"ה שהביא לשון רש"י דהכא. נכתב עליו, אך תמי' אני טובא, ואיני רואה גילוי לזה כלל לא בקרא, ולא בתורת כהנים ולא בגמרא, אלא מריבוי כל החלב מרבינן חלב שעל הדקין, וכן משמע בהדיא מדברי רש"י עצמו בפרק אלו טריפות וצ"ע היטיב עכ"ל הב"ש, וכבר יעדתי בחידושינו שם דף ג' ע"א, ליישב תמיהתו הזאת הכא במקומה, ולפי האמור אין כאן תימה וצ"ע כלל, דאם כוונת הב"ש לתמוה על מה שהוציא רש"י הדרש הזה מהורי"ו, ולא ממלת כל הא וודאי אינה תמי' כלל דאטו אנן ניקו וניפלג על רש"י ז"ל בעסק ענין הדרשה מהיכא אתית, ויותר הי' גלויים וידועים דרכי הדרשות לרש"י, אף כי לא מצאתי התנגדות זה, לא בתורת כהנים ולא בגמרא, דמייתו רק מקרא הנ"ל, ואמרו להביא חלב שעל הדקין, ושפיר י"ל דמוי"ו קדריש, גם הסייעתא שהביא לו הב"ש מלשון רש"י באלו טריפות לא הביותיה כי המעיין שם דף ס"ט ע"ב בלשון רש"י ד"ה חלב שעל הדקין כו' והכתוב מרבה בכללו מואת כל החלב כו' עכ"ל, (וא"כ אין הכרע אם ממלת כל או מהורי"ו דואת קדריש) ואיך שיהי' מלשון רש"י בחולין הנ"ל ראי' להגהתי הנ"ל בלשון רש"י דהכא, להגיה גם הכא בלשון רש"י ואת [כל] החלב כו', וזה ברור, ואם כוונת הב"ש בהשגתו הנ"ל כפי שהעתיק הוא לשון רש"י שלפנינו ואת החלב, שיהי' כוונ' רש"י על פסוק ד' הנ"ל, ואז שפיר תהי' השגתו מלשון הת"כ והגמרא ולשון רש"י עצמו בחולין שהביאו פסוק ג' הנ"ל א"כ ה"ל להשיג על רש"י כדכתיבנא לעיל דהאי קרא בחלב הכליות מיירי דכתיב בהו יסירנה, ואיך יבוא בזה ריבוי לחלב הדקין, והי' לו להוכיח מתוך כך שנחסרה מלת כל בלשון רש"י וקאי אפסוק ג' הנ"ל וכדכתיבנא, איך שיהי' לק"מ לרש"י וכאמור, וקצת ראי' לזה מלשון הראב"ד שזכרנו בחידושינו לעיל דף ג' ע"א, דמפרש ב' דרשות בהאי קרא דואת כל החלב, מוי"ו וממלת כל, לחלב הקיבה ולחלב הדקין, והב"ש לעיל הביא דבריו גם הוא, וא"כ הא וודאי י"ל דרש"י מפרש נמי כהראב"ד ועכ"פ הא יש גלוי דעת לדרוש גם וי"ו הזאת וכפרש"י כפי הגהתי) והנלע"ד כתבתי ברור, והמעיין הבוחר יבחר ויקרב.

גמרא מנ"ל דת"ר ישגו יכול יהו חייבין על שגגת מעשה כו', וכתבו התוס' תימא למאי אצטריך, הא כבר ילפינן מדבר דמקצת דבר בעינן, והא לא שייך כי אם בהוראה ועוד איך יהי' חייבין על שגגת מעשה למ"ד ב"ד מביאין פר טובי' חטא וזיגוד מנגיד, מה חטאו ב"ד. ועוד תניא בפ"ק דף ב' ע"ב עם הארץ לרבות אפילו רובו ואפילו כולו, דמייתי כשבה או שעיר' (בשגגת מעשה לחוד) ולא פר, וי"ל דאי לאו דמשמע דבעינן העלם דבר (באמת) לא היינו אומרים שב"ד יהי' חייבין אלא צבור דאע"ג דלעיל דרשינן דמעשה תלוי בקהל והוראה בב"ד, השתא מיהו (להך ס"ד שהיינו אומרים דאף בשגגת מעשה יהי' חייבים פר) לא הוי דרשינן הכי, (ומיתרצא קושי' שני'), מיהו הקושיא דדבר (דהיינו קושיא קמייתא) צריך לתרץ דמתחילה צריך למילף הא (דבעי העלם דבר נמי) ואח"כ (שייך) לומר דבר ולא כל הגוף עכ"ל התוס' עם קצת תוספת ביאור שהוספתי על דבריהם, והכנסתיו בין העיגולים כזה (י). ומיהו לקושיא השלישית עדיין לא בא תירוץ בדבריהם דהא דרשינן מעם הארץ לרבו' רובו ואפילו כולו דמייתו רק כשבה או שעירה בשגגת מעשה ולא פר? אמנם בקל יש לתרץ קושייתם הזאת דהא כמה דרשות דרשינן מעם הארץ הא דאפילו רובו ואפילו כולו, ולקמן דף י"א ע"א דרשינן נמי מעם הארץ פרט למשיח, מעם הארץ פרט לנשיא, ועוד מייתי התם ברייתא מעם הארץ פרט למומר, ולכאורה צריך ביאור איך יבואו כל הני דרשות מהאי קרא, ואף שראיתי להרב קרבן אהרן פרשת ויקרא כתב דתרי דרשות נינהו עם הארץ, ומ"ם דמעם הארץ אכתי תרתי הויין, ואנן שלשה וארבעה דרשינן, וצ"ל דהדרשות שקולים הן, וכולהו אתו מיבי', וא"כ מתורצת קו' תוס' הנ"ל דלהך ס"ד דבשגגת מעשה לחוד נמי יהי' צבור חייבים בפר, באמת לא הוי דרשינן הא דמעם הארץ ואפילו רובו ואפילו כולו רק הוי מוקמינן לי' לאינך דרשות שזכרנו למעט משיח ונשיא ומזמר וממילא יזבן שלא הוצרכו תוס' לבאר תירוץ זה להדיא לקושייתם השלישית כי נכלל הוא בתירוצם לקושייתם הראשונה ושני' דכמו שתירצו להנך קושיות דלהך ס"ד דהכא לא הוי דרשינן הכי, מכ"ש דיובן די"ל כך לקושייתם השלישית דלא הוי דרשינן הכי להך ס"ד כיון דאיכא לאוקמי קרא באידך דרשות שזכרנו וק"ל.

ואלו משיח בע"א לא קתני מתני' מני רבי היא וכו' כ' הב"ש תימה רבתי בעיני למה לא דקדק כה"ג מהמשנה שלפני זו דקתני נמי ולא בע"א עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת ואלו משיח לא קתני כו', ועוד הקשה הב"ש על התרצן דמשני ותסברא בזדונו כרת כו' אמאי לא דייק הכי ממשנה דלעיל ולא בע"א עד שיורו לבטל מקצת כו' מי קתני כו', אלא תני הא וה"ה להא וצ"ע עכ"ל הב"ש יעו"ש שמאוד הפליג בתמיהות הללו, ובאמת תמיהות קיימות הן, וכן הקשה התי"ט לקו' השני'.

ונלע"ד ליישב על נכון עפמ"ש בתוס' הרא"ש אהא דדייק הש"ס ואלו משיח בע"א לא קתני כו' וז"ל ולי"נ למימר הא דקתני, ולא בע"א עד שיורו לבטל מקצת כו' דאצבור ומשיח דאיירי בהו מקמי הכי קאי, דז"א דא"כ ה"ל למשבקי' למשיח עד לבסוף, ולתני הכי, אין חייבין כו' ולא בע"א כו' והדר ליתני וכן המשיח, א"ו מדשבקי' למשיח למיתניי' לבסוף משמע דמשיח לא בעי העלם דבר עכ"ל הרא"ש ז"ל.

והנה כבר זכרנו במשנתינו לעיל בחידושינו ללשון רש"י בעמוד א' בד"ה נתכפר לו כו' דרש"י פי' הא דקתני שאין ב"ד חייבין וכן המשיח, טעמא הוא למאי דקתני מקמי הכי, דהורה עם הצבור, מתכפר עם הצבור, דמפני מה מתכפר עם הצבור, הואיל והושוה משיח לב"ד, שאין ב"ד חייבין כו' וכן המשיח, והואיל והושוה לב"ד נתכפר עם הצבור, ובתוס' הרא"ש, והתי"ט שם הקשו עליו, שאין צריך טעם לזה, דהא קרא קדריש בגמרא ולפיכך פירשו הרא"ש והתי"ט, שדיבור בפני עצמו הוא, כאלו אמר אין ב"ד חייבן כו' ולא קאי אדלעיל, וכתבתי שם לתרץ פרש"י דתרווייהו אצטריך, דאי מטעמא דמתני' לחוד, הוי אימשר לומר דאפילו הורה בפ"ע מתכפר עם הצבור, מה"ט גופי' דהושוו אהדדי, והיינו דשאל הש"ס שם בגמרא מנ"ל דכי הורה בפ"ע שלא יתכפר עם הצבור, ומשני דת"ר על חטאתו כו', ומיהו מהמקרא שמעינן רק שיתחייב בפ"ע כשהורה בפ"ע ושאינו מביא בפ"ע בחטא שאינו מיוחד לו, אבל שיתכפר עם הצבור ליכא למשמע מקרא, לכך אהני טעמא דמתני' דהושוה לצבור וכדכתיבנא לעיל יעוש"ה.

ומעתה לק"מ הני קושיין דהב"ש והתי"ט הנ"ל, דאמתני' לעיל לא מצי להקשות, ואלו משיח בע"א לא קתני, מתני' מני רבי היא, דז"א דידע די"ל כקושי' תוספת הרא"ש הנ"ל דהא דקתני ולא בע"א עד שיורו לבטל כו' דאצבור ומשיח דאיירי בהו מקמי הכי קאי, וא"ל כתירוץ הרא"ש דא"כ ה"ל למשבקי' למשיח עד לבסוף, ז"א דהא הוצרך למיתניי' בחד בבא עם הא דקתני שאין ב"ד חייבין, להורות לנו טעמא הנ"ל, ואלו הוי קתני למשיח לבסוף, לא הוי שמעינן הך דיוקא (דהוי מפרשינן מלת שאין ב"ד כו' לבבא בפני עצמה כפי' הרא"ש והתי"ט הנ"ל, לפיכך מקדים התנא להא דוכן המשיח, למסמכיה לשאין ב"ד כו', לגלויי כפרש"י הנ"ל) אבל אמשנתינו הכא דלא שייך למימר הכי, כיון דכבר גילה התנא כך במשנה שלפניו, ומה גם דלעיל הוצרך לזה לתת טעם אמאי דנתכפר עם הצבור, והכא לא צריך לשום טעם, אפ"ה קתני מיד וכן המשיח, ולא קתני לי' לבסוף בתר ולא בע"א, שפיר דיק הש"ס, ואלו משיח בע"א לא קתני כו'.

ולפ"ז ממילא יבון נמי דלא מצי המדהה לעשות ותסברא ממתני' דלעיל, די"ל כך הרא"ש, וכדכתיבנא, אבל ממתני' דלקמן, דה"מ למיתני למשיח לבסוף בתר ולא בע"א ואפ"ה אקדמי' שפיר שייך לדייק ותסברא, ומזה הוכחה לפרש"י דלעיל נגד פי' הרא"ש והתי"ט, דלפרש"י מיתרצא סוגיין דהכא שפיר, אבל להרא"ש והתי"ט תיקשי הני קושייתי דהב"ש והתי"ט ואף דלהא דלא עביד ותסברא ממתני' דלעיל אכתוב בסמוך עוד ישוב אחר, עכ"פ קושי' קמייתא דהב"ש הנ"ל לא מיתורצת רק לפרש"י ודו"ק.

ועפ"ז ממילא מתורצת עוד קושיא נשגבה שהקשה הב"ש דבסנהדרין דף ס"א ע"ב, מיית אביי ראי' מהך ברייתא דרבי שהעובד מאהבה ומיראה חייב, מדמחייב רבי כהן משיח בע"א בשגגת מעשה, האי שגגת מעשה היכי דמי אי דקסבר ב"הכנ הוא והשתחוה לו, הרי לבו לשמים, אלא לאו מאהבה ומיראה, ורבא דחי לי' התם, לא, באומר מותר, ופריך אומר מותר היינו העלם דבר ומודו רבנן, ומשני דאומר מותר, היינו עקירת כל הגוף, והעלם דבר דמחייבי רבנן בביטול מקצת וקיום מקצת, ולפ"ז מבואר התם, דלרבא מחייב רבי משיה בע"א, אף בעקירת כל הגוף, ולאביי מדמייתי ראי' מרבי דחייב באהבה ומיראה, ולא מוקי לי' כרבא באומר מותר, ש"מ דס"ל לאביי אליבא דרבי דבעקירת כל הגוף דהיינו אומר מותר אף לרבי דאף לרבי בעי קיום וביטול מקצת במשיח בע"א, והשתא קשה ממ"נ, למאן אזלת סוגיא דהכא, אי לאביי אליבא דרבי, דמודה רבי במשיח בע"א דבעי קיום וביטיל מקצת, א"כ ה"ל למיעבד ותסברא ממתני' דלעיל, דלא קתני וכן המשיח בע"א, אף דמודה רבי, ומכ"ש דקשה על המקשה, דמקשה אמשנה דהכא, היאך הי' מתרץ אמשנה דלעיל דמודה רבי, ואי אזלת סוגיין לרבא דבעקירת כל הגוף נמי מחייב רבי למשיח בע"א, א"כ כי היכי דדייק אמשנה דהכא, ואלו משיח בע"א לא קתני, ומוקי מתני' כרבי, כה"ג ה"ל לדייק אמתני' דלעיל ולאוקמי לה כרבי, וצ"ע עכ"ל הב"ש, אמנם לפמ"ש לק"מ דבין לרבא ובין לאביי אתית סוגיין שפיר, דאמתני' דלעיל ליכא לדיוקי מידי, די"ל כך הרא"ש הנ"ל, דולא בע"א, אדלעיל קאי אמשיח וב"ד, וכ"ה כתירץ הרא"ש, ה"ל למיתניי' למשיח לבסוף, ז"א דהוצרך למתני' לעיל כפרש"י לתת טעם לדבר למה נתכפר עם הצבור, משא"כ אמשנה דהכא ודלקמן דייק שפיר וכאמור, ועיין עוד בסמוך ודוק היטיב.

ותסברא בזדונו כרת ושגגתו חטאת מי קתני כו' כבר זכרנו בסמוך בדיבור הקודם ק' הב"ש והתי"ט דלא עביד הש"ס הך ותסברא אמשנה הקודמת, וכתבתי שם הנלע"ד בישובה, אמנם בירושלמי בסוגיין ראיתי דפריך נמי כקושיות הש"ס אמתני' דהכא ואלו משיח בע"א לא קתני, ועביד המדהה שם ותסברא ממתני' דלעיל, ותמיהני מהב"ש והתי"ט שלא נתעצמו בקושייתם הנזכרת להקשות מכח הירושלמי ולהזכירו הוי לחו מיהת על לשונם, ואיך שיהי' צריך ביאור וישוב במאי נחלקו הני תרי תלמודא, מדוע עביד הש"ס דידן ותסברא ממתני' דלקמן, והש"ס דירושלמי ממתני' דלעיל, ועיין פני משה.

ונלע"ד דפליגי בפלוגתא דאביי ורבא אליבא דרבי בסנהדרין דף ס"א ע"ב שזכרנו פלוגתייהו לעיל בסמוך בדיבור הקודם, דרבא אליבא דרבי ס"ל דמשיח בע"א חייב אף בעקירת כל הגוף דהיינו באומר מותר לגמרי, משא"כ לאביי דמוקי שגגת מעשה דע"א בדברי רבי במאהבה ומיראה, משום דבאומר מותר מודה רבי דפטור דבעי רבי נמי קיום וביטול מקצת למשיח בע"א, ומעתה היינו פלוגתייהו דתרי תלמודא הנ"ל, דהירושלמי סובר כאביי אליבא דרבי, דמודה רבי במשיח בע"א, דבעי קיום וביטול מקצת, ושפיר עביד הירושלמי ותסברא ממשנה דלעיל דהא מודה רבי בהא דקתני ולא בע"א עד שיורו לבטל מקצת כו' דכן הוא הדין גם במשיח, ואפ"ה לא קתני לי', אע"כ צ"ל תני בהא, וה"ה בהא, והש"ס דידן בשיטת רבא קאי, דבע"א פליג רבי וסובר דמשיח בע"א חייב בעקירת כל הגוף, וא"כ לא מצי למיעבד ותסברא ממשנה דלעיל, דהא הסדר ודרכו של ותסברא בכל הש"ס הוא, על דרך איך תסברא לאידך דמודית לי התם דליכא פלוגתא ואפ"ה לא קתני הכי, וזה לא שייך הכא, כי איך יאמר ותסברא, הא במשנה דלעיל מודה רבי במשיח דבעי קיום וביטול מקצת ולא קתני לי', ז"א, דהא באמת פליג רבי גם שם לרבא ומחייב בעקירת כל הגוף, לפיכך עביד תלמודא דידן ותסברא ממתני' דלקמן דלא שמענו דפליג בה רבי כנלע"ד ברור בישוב הפלוגתא שבין הני תרי תלמודן דידן ודירושלמי.

אך הא קשיא מיהת להירושלמי דהמקשה הראשון דפריך ואלו משיח בע"א לא קתני, ה"ל להקשות כך אמשנה ראשונה דלעיל, דלהירושלמי לא שייך לתרוצי מה שכתבתי לעיל בדיבור הקודם להש"ס דידן, דהא המדהה באמת עביד ותסברא ממשנה דלעיל, וי"ש לייישב גם זה, אלא שלא ראיתי להאריך עוד ולטרוח על המעיין יותר מדאי, כיון דלתלמודא דידן מיהת מיושב הכל, אשר זה כל מגמתינו בחיבורינו.

מאי טעמא דרבי אמר קרא וכפר הכהן כו' הקשה הב"ש לרבא דס"ל בסנהדרין דף ס"ב ע"א אליבא דרבי דבאומר מותר דהיינו עקירת כל הגוף נמי מחייב רבי למשיח בע"א (וכדבירנו לעיל באורך) א"כ תיקשו מ"ט דרבי שיהי' משיח בע"א חייב בעקירת כל הגוף, הא כתיב לאשמת העם דמשיח כצבור, ומה"ט פריך הש"ס הכא מ"ט דרבי לענין שגגת מעשה דמחייב רבי בע"א למשיח, וצריך לילף מקרא, וא"כ הבו דלא לוסיף עלה, הואיל דלא אשכחן בקרא דיהי' חייב בע"א אפילו בעקירת כל הגוף, וכי תימא דרבי סבר דלאשמת העם הרי משיח כצבור, לא נאמר אלא בשאר מצות ולא בע"א, א"כ מה פריך הש"ס הכא מ"ט דרבי לענין שגגת מעשה, ומאי קושיא, תיפוק לי' מה"ט, דרבי' ס"ל דלאשמת העם לא קאי אע"א וצ"ע עכ"ל.

ולכאורה י"ל בפשיטות, דאה"נ דלרבא ס"ל לרבי דלאשמת העם לא קאי אע"א כלל, ודפריך הכא מ"ט דרבי, אליבא דאביי פריך, דס"ל דפליג רבי רק בשגגת מעשה, אבל בביטול מקצת וקיום מקצת מודה רבי, וכדמוכחת סוגיא דסנהדרין לאביי אליבא דרבי כאשר זכרנו לעיל באורך א"כ פריך שפיר מ"ט דרבי דפליג בשגגת מעשה, כיון דבביטול מקצת מודה דבעי והיינו מלאשמת העם, מדוע פליג בשגגת מעשה (ואע"ג דכתבתי בסמוך, דלא עביד הש"ס ותסברא ממתני' דלעיל, משום דלרבא אזיל, אין זה קושיא דהמדהה דלעיל רוצה לעשות ותסברא עדיפא אף לרבא, והכא רוצה הש"ס לבאר מ"ט דרבי מיהת לאביי), זה הנלע"ד לכאורה בפשיטות בישוב קושי' דהב"ש.

אמנם אין צורך לזה, דאף לרבא פריך הש"ס הכא שפיר מ"ט דרבי, דנהי דלא ס"ל לרבי לאשמת העם בע"א, היא גופא טעמא בעי, מדוע נימא הכא הכי אם לא דגלי רחמנא הכי בחד דוכתא, והיינו דפריך אהא גופי' מ"ט דרבי, ומייתי הש"ס מקרא דוכפר הכהן כו' כיון דגלי לענין שגגת מעשה, דלא דרשינן לאשמת העם במשיח בע"א, מעתה אף בעקירת כל הגוף לא דריש לי' רבי אליבא דרבא וזה נכון, ולקמן דף ח' ע"א, בזדונו כרת ושגגתו חטאת, דמשמע דמודה רבי במשיח, שאני התם דלאו מלאשמת העם ילפינן לה, אלא מדכתיב ואם נפש אחת, אחד יחיד, ואחד נשיא, ואחד משיח, כולן בכלל נפש אחת הן, כדמייתי הש"ס התם, ואדרבה משם ראי' לדברינו מדהוצרך ללמוד גם למשיח, בע"א מואם נפש, ולא יליף לי' מלאשמת העם א"ו רוצה לתרץ גם לרבא אליבא דרבי, וזה ברור מאוד, ויעוש"ה בחידושינו ודו"ק.

רבי סבר חטא זה בשגגה יהא, כתב הב"ש לא נקט זה אלא בשביל משיח שאינו חייב בשאר מצות בשגגת מעשה, אלא דוקא בהעלם דבר עם שגגת מעשה, רק בחטא זה בלבד חייב על שגגת מעשה, אבל נשיא לכ"ע חייב על שגגת מעשה בלבד אפילו בשאר מצות, ולכן תמי' אני, מה ענין השוגגת זה נשיא דקאמר רבי, דהא ליכא למימר דאתי לרבויי נשיא שיהי' חייב בחטא זה בשגגת מעשה לחוד, שהרי אפילו בשאר מצות הוא חייב בשגגת מעשה בלבד וצ"ע עכ"ל, והרא"ש בתוספותיו נזהר מזה, וז"ל הרא"ש בד"ה ושוין שבשעירה כיחיד, דכתיב ואם נפש אחת תחטא בשגגה אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח במשמע, ואע"ג דבהאי קרא גופי' כתיב, תחטא בשגגה דמשמע בשגגת מעשה גרידתא, לא אמרינן דמשיח מייתי בשגגת מעשה, דלהכי אהני מיעוט דבחטאה בשגגה, למעוטי משיח בשגגה גרידתא, ואין לומר דמבחטאה בשגגה ממעטינן משיח לגמרי, ומנ"ל דואם נפש אחי לרבויי, דא"כ לא ליכתוב על הנפש השוגגת, אלא הכי ה"ל לכתוב וכפר עליו בחטאה בשגגה, אלא מדכתיב השוגגת לרבות משיח, לאשמועינן דלא ממעטי מבחטאה בשגגה, אלא שאין מביא בשגגה גרידתא, אבל בהעלם דבר עם שגגת מעשה מייתי שעירה, ואגב דכתיב השוגגת כתיב נמי הנפש דלרבות נשיא לא אצטריך עכ"ל הרא"ש בתוספת תיקון קצת שתיקנתי לשונו, כי בדפוס הוא משובש, הרי שסיים הרא"ש באמת, דלרבות נשיא לא אצטריך, ואורחא דקרא למיכתב מלה יתירה כזאת כדאיתא ביבמות דף ע"ד ע"א גבי תלתא ממנו דחדא מיניהו אורחיה דקרא, איידי דכתיב והנותר כתיב ממנו, וכ"כ התוס' במכות דף ח"ת ע"ב ד"ה טמא יהי' כו', וכ"כ רש"י בפסחים דף צ"ה ע"א גבי יעשו אותו, וכן בכמה מקומות, ועכ"פ מבואר דהא דנקט רבי, והנפש זה נשיא [דכך הי' גירסת הרא"ש כמבואר מדבריו], כדי נקטה רבי ואסמכיה אקרא השתא דכתיב הנפש, אבל עיקר מלת הנפש מיותרת, וכתיב רק איידי דכתיב השוגגת, ואורחי' דקרא למיכתב הכי כמ"ש הרא"ש, ואפריון נמטיי' להרב באר שבע, דמתוך קושייתו, הבין אותנו כוונת הרא"ש, במה שסיים דלרבות נשיא לא אצטריך, והיינו מדמחייב נשיא גם בשאר מציה בשגגת מעשה לחוד, וזה פשוט וברור וק"ל.

רש"י בד"ה אין חייבין כו' אבל משיח בשגגת מעשה פטור מכלום כדאמר לקמן כו' מעם הארץ פרט למשיח כו' עכ"ל, ואע"ג דבגמרא הכא ממעט ל' מלאשמת העם, דהרי משיח כצבור דלא מייתי בשגגת מעשה, תרווייהו אצטריך, דמלאשמת העם לא הוי ממעטינן רק דלא מייתי פר, אבל ה"א דלייתי שעירה, ואצטריך למעטו מעם הארץ גם משעירה ומעם הארץ ה"א רק שעירה הוא דלא מייתי כיחיד, אבל פר מיהת יבוא, ואצטריך למעטו גם מפר מלאשמת העם, וזה שדקדק רש"י בלשונו פטור מכלום כו' פרט למשיח דלא מייתי בשגגת מעשה כלל וכו' עכ"ל, ופשוט הוא.

בד"ה ותסברא כו' והא קי"ל דמשיח נמי בע"א אינו חייב כו' כדאמרינן לקמן נאמר כאן עליה כו' לאשמת העם כו' עכ"ל, וכ' הב"ש לא דק שהרי לא מפיק מהכא אלא בשאר מצות, אבל בע"א מפיק לן לקמן דף חי"ת ע"א מדכתיב ואם נפש אחת אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח כולן בכלל נפש הן, וילמוד תחתון מן העליון עכ"ל, ולחומר הנושא יראה לי דרש"י רק תחילת סוגיא דלקמן נקט, ולא סיימה וסמך לו על המעיין בסוף הסוגיא, ובכיון נקט רש"י תחילת הסוגיא, לפי דרבי עצמו אמרה לקמן להך ברייתא, ומשמע דאף בע"א לא פליג, ולאלומי להך ותסברא נקט רש"י הכי, כלומר הא לא שמעינן דפליג רבי בע"א.

דף ח' ע"א גמרא מידי כל כתיב כו' כתב הרב מגן גיבורים נראה דהמקשה הוה ס"ל דלאו קרא יתירא הוא וממשמעותי' דקרא הוא דממעטינן ולכך פריך מידי כל כתיב, וכי משני לי' דקרא יתירא הוא, ע"כ דהכי דרשינן מי שחטאו לעולם בשגגה, ואה"נ דממשמעותי' דקרא איפשר דלא מתמעט, ולכך לא תיקשי לרבנן דס"ל בכולהו בהוראה, ל"ל אשר שגג מהשוגגת לחוד נימעיט, אי נמי איפשר לומר לרבנן, דהאי אשר שגג אורחי' דקרא הוא והיכא דאיכא למידרש דרשינן, ועיין זבחים דף ח' ע"א תוס' ד"ה זריקה כו' דכמה קראי דכתיב בהו על חטאתו ולא דרשינן להו יעו"ש עכ"ל המגן גיבורים ולחנם נדחק, כי שגה בהעלם דבר, ונעלם ממנו והוא לא ראה וידע דוודאי אף לרבנן אשר שגג יתירא דקרא הוא, ואתי לדרשה כדאי' בת"כ פ' זיקרא פרשה י"ב פרק כ"א הלכה א' יעוש"ה דף ס"ג ע"א, מנין אתה אומר שאם בא לפניו ספק חלב דם ונותר ופיגול בהעלם אחד מנין שחייב על כל אחת ואחת, ת"ל על שגגתו, בא לפניו ולא ידע, מנין שאיני

חייב אלא אחת, ת"ל אשר שגג עכ"ל, הרי דכולי קרא לדרשה אתי לרבנן, ואין כאן יתור כלל ואין צורך לדחוקים הנ"ל כלל.

ועפ"י דברי הת"כ הנ"ל, מתורץ לי קושיא נפלאה, והוא דבשבועות דף י"ט ע"ב ובכריתות דף י"ח ע"ב תניא (וכן הוא בתורת כהנים הנ"ל) אכל ספק חלב ונודע ספק חלב ונודע רבי אומר כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת. כך מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד, ר' שמעון בן יהודה וראב"ש אמרו משום ר"ש אינו מביא אלא אשם תלוי אחד שנאמר על שגגתו אשר שגג התורה ריבתה שגגו' הרבה ואשם תלוי אחד, וקשי' לי על הרמב"ם דפסק בפ"ח מהל' שגגות הלכה ד' כרבי, וכתב הכ"מ אע"ג דרבים פליגי עלי' דרבי אפ"ה פסק כוותי', משום דמפרשי אמוראי למילתי' בשבועות ובכריתות בסוגיא הנ"ל, והמשנה למלך יהיב עיד טעמא אחרינא, דסתם מתני' דכריתות י"ז ע"ב משמע דכרבי אתית יעוש"ה, אמנם הא קשיא לי דהרי רשב"י וראב"ש משמי' דר"ש קרא קא דרשי על שגגתו אשר שגג שריבתה התורה שגגות הרבה לאשם תלוי אחד, ורבי מאי קדריש בהאי קרא? אך לרבי לשיטתו לק"מ דהא רב מוקי לי' להאי קרא הכא בסוגיין דהוריו' לומר דעד דאיכא כל חטאו בשגגה, וכדדרש הש"ס הכא לרבי, וא"כ דרבי התם רק לשיטתו דהכא אויל, קשה על רבינו הרמב"ם כיון דהכא פסק כרבנן דרבי, ואייתר קרא דאשר שגג, א"כ לא ה"ל בהאי עניינא דשבועות וכריתות להורות כרבי, דהא לרבנן דרבי הכא אייתר להו קרא דאשר שגג לדרשת רשב"י ורשב"א משמי' דר"ש התם, וה"ל להרמב"ם להורות כוותיהם, כיון דלכאורה הא בהא תליא, אבל לפי האמור משמי' דהת"כ לק"מ דגם לרבנן לא אייתר האי קרא, דאיצטריך לי' לדרשה לשמות חלוקים וכנ"ל, ושפיר פסק רבינו התם כרבי, דאף רבנן דהכא מצי סברי כרבי בהך מילתא כנלע"ד ודוק.

ודע דמ"ו הרב המאה"ג מוהר"ל פישלס נ"י בראותו דברינו אלה כתב עליהן בזה"ל, לא ידעתי למה מקשה על הרב מגן גיבורים מספר התורת כהנים שאינו מורגל כ"כ, ולא הקשה מש"ס דשבועות וכריתות דדריש אשר שגג, א"ו ברור שלא נעלם זה מהרב הנ"ל, ודבריו פשוטים דקשי' לי' אמאי לא מפרש הש"ס כמו בכל דוכתי, ואידך אשר שגג ל"ל, ויתרץ כדרשת הת"כ או כמו דדריש בשבועות וכריתות וע"ז מתרץ ב' תירוצים נכונים וממילא מתורץ קו' הנפלאה דמר ידידי הרב שיחי' עכ"ל הזהב ודפח"ח וש"י.

מתניתין אין ב"ד חייבין עד שיזרו כו' משנתינו הזאת עם סוגיין שעליה, היבאת גם בש"ס דיבמות דף ט' ע"א, אמנם באיזה שינויים קצת מהתם להכא, ואזכירם אחת לאחת בחידושינו בסוגיין, וארא ליישב שינוייהם עד מקום שידי מגעת, ויעוש"ה ביבמות בכל דיבורי תוס' ומהרש"א שם השייכים ונוגעים גם לסוגין דהכא.

לאשמת העם הרי משיח כצבור, וכ' הרשב"א בתשובה סי' שנ"א, וז"ל פלא, אמאי לא קאמר דאתיא מצות מצות, תשובה, חדא דלאשמת העם עדיף טפי דמפורש בהדיא, דאשמת משיח כאשמת העם, והא וודאי עדיף מג"ש, ועוד דליכא לאקשויי אמאי לא ילפינן בג"ש, דהא אין אדם דן ג"ש מעצמו אא"כ קבלה מרבו, ודילמא הכי גמרי בהדא דיחיד וצבור ילפינן בג"ש דמצות מצות, אבל לענין משיח לא גמרי לה מרבי' עכ"ל הרשב"א, וכדברי האלה במתכונתם ולשונם ממש בלי תוס' וגירעון, כתב גם הרב באר שבע הכא, ולא זכר שקדמוהו הרשב"א בזה, ואולי העתיק לשון הרשב"א ושכח להזכיר שמו עליו.

יחיד מנ"ל אמר קרא ואם נפש וילמד תחתון מעליון, והקשו בתוס' וא"ת היכא יליף יחיד מנשיא, והא נשיא גמר מג"ש דמצות, ואינו חוזר ומלמד בהיקש וי"ל דגלוי מילתא בעלמא הוא לא היקש דתרווייהו בכלל יחיד ובכלל נפש עכ"ל, ולכאורה צ"ע דהתינה כאן דאתיא נשיא מג"ש, א"כ אידך דיחיד הוי גילוי מילתא, דאף הוא בכלל נפש דנכלל בו נשיא, ויהי' היחיד כנשיא, אבל בסמוך גבי ע"א, דקאמר אשכחן צבור, יחיד נשיא ומשיח מנ"ל כו', ומשני נמי אמר קרא ואם נפש כו' כולן בכלל נפש אחת הן וילמד תחתון מעליון, והתם הא מילף גמור הוא, דילפינן לכולהו בהקישא דתחתון מעליון מצבור וצבור גופי' אתיא מג"ש דמעיני מעיני, ואיך דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בהקישא? ואולי איפשר לומר דהתם נמי רק גלוי מילתא בעלמא הוא, אחרי שכבר מצינו בשאר מצות שדומין יחיד נשיא ומשיח לצבור, ה"ה בע"א, ואין זה היקש גמור גם שם, כנלע"ד לשיטת התוספת.

אמנם בעיקר קושייתם יראה לי ליישב בהקדים להבין עוד, דהכא יליף הש"ס יחיד בשאר מצות בהקישא מנשיא דילמוד תחתון מעליון, וביבמות דף ט' ע"א יליף הש"ס לתרווייהו יחיד ונשיא מג"ש דמצות מצות, ומה זה, ועל מה זה, נשתנו הני תרי סוגיין זה מזה, וכבר הקשה זה הרב בעל באר שבע, והצריכו עיון, ולפענ"ד י"ל דהני תרי תלמודן מחולקים בפלוגתא דרב פפא ומר זוטרא בזבחים דף כ' ע"א יעיש"ה דנפיק מביניהו פלוגתא, דלרב פפא דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בהיקש בקדשים ולמר זוטרא הדבר לספק עומד, אם חוזר ומלמד או לא, והייבו דקאמר הש"ס בזבחים דף ס' ובמכות דף י"ט ע"ב הניחא למ"ד בתר למ"ד אזלינן, דהייבו רב פפא, אלא למ"ד בתר מלמד כו' דהייבו מר זוטרא, וכמו שביאר כל זה הר"ש מקיצון בספר הכריתות חלק שני כלל ד' וכלל ט"ו יעוש"ה דף י"ג ע"א וע"ב, ודף יד ע"א, ומעתה נאמר דבהא פליגי הני תרי סוגיות, דסוגיא דיבמות כמר זוטרא אזלה, ולכך הוצרכה ללמוד גם יחיד מג"ש דמצות מצות, וסוגיין דהוריות הכא כרב פפא דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בהיקש בקדשים, ושפיר אתי מהקישא דילמוד תחתון מעליון, וא"כ לק"מ ק' תוס' כיון דסוגיין כרב פפא, דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בהיקש בקדשים, ואולם בסוגיא דיבמות גבי ע"א דיליף יחיד נשיא ומשיח, מאם נפש דילמוד תחתון מעליון התם ודאי צ"ה כתירוץ התוס' והכדכתיבנא לעיל דגלוי מילתא בעלמא היא לפמ"ש דסוגיא דהתם כמר זוטרא, והנלע"ד כתבתי ודוק.

בא"ד בתוס' הנ"ל מיהו לעיל קשה דיליף ע"א משאר מצות (ר"ל לעיל דף ז' ע"ב דיליף מה להלן ב"ד אף כאן ב"ד) ושאר מצות יליף מעדה עדה (לעיל דף ד' ע"ב) והלא הלמד מג"ש אין חוזר ומלמד בג"ש, וי"ל דבתר מלמד והמלמד תולין עכ"ל והנה כל דבריהם בזה תמוהים לי ונפלאה ונשגבה דעתם ממני, דבתירוצם קצרו במובן ולא איתברר לי כוונתם שפיר, אבל יותר אני מתפלא על קושייתם, ומי יתן ואדע מאי קשיא לה, הלא להדיא מבואר בזבחי' דף נ' ע"א דבקדשים דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש והכא קדשים הוא, שאנו דנין באיזה אופן בא חיוב קרבן ההוראה ואם אולי לא חשבו התוס' זה לקדשים הואיל דגוף הקרבן מפורש בכתוב מה הוא, ואנו דנין רק על איכות ומהות הקרבן באיזה אופן הוא בא, וי"ל זה כחולין נחשב, א"כ פשיטא ומכ"ש דלא הקשו התוס' מידי, דהרי מסקינן בזבחים דף מ"ט ע"ב ודף נ' ע"א דבכל התורה כולה יליפינן למד מלמד לבר מקדשים, רק דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד אף בקדשים, וא"כ ממ"נ לא מקשי' תוס' מידי, בין אם לקדשים בין אם לחולין מדמינן מילתא דהכא וצ"ע לכאורה, וביותר תמי' לי מה שהוצרכו התוס' להקשות כן מדלעיל ולא הקשו כך בסוגיין הכא בסמוך דיליף צבור בע"א מג"ש דמעיני מעיני משאר מצוות, ושאר מצות גופייהו אתיין בג"ש דעליה עליה, והן אמת דלשון התוס' סתום ויש לכוין איפשר קושייתם הזאת אסוגיין דהכא, אחרי שבלא"ה דבריהם צריכין הגה"ה, מה שכתוב בלשונם בספרי הדפוס, ושאר מצות יליף מזקן מחדא, ואנכי בהעתקת לשונם הכא, תיקנתי לשונם כאן, וכתבתי מעדה עדה (תחת שני המלות מזקן מחדא), וא"כ אולי איפשר גמי לתקן לשונם ולהגיה ושאר מצות יליף מעלי' עלי' באופן שתהי' לפ"ז קושייתם אסוגיא דהכא, אבל לשונם שכתבו, מיהו לעיל קשה, מורה להדיא דאסוגיא דלעיל דף ז' ע"ב נתכוונו התוס' ואיך שיהי' דבריהם צ"ע דעיקר קושייתם לק"מ וכדכתיבנא דהא ילפינן בג"ש דבר הלמד בג"ש בקדשים, ומכ"ש בחולין, ואיפשר יש לומר דסברי התוספת דהא דאמרי' בזבחים שם בכל התורה כולה ילפינן למד מלמד, זה נאמר רק נגד היקש מהיקש כדאיתם התם, אבל דבר הלמד בחולין בג"ש אינו חוזר ומלמד בג"ש בחולין, ודימו התוס' דבר זה לחולין, וכדאמרן, ובכוונת תירוצם איפשר לי לומר דרצונם לומר, דבתר מלמד והמלמד תולין, דדבר המלמד בג"ש, הוא דאינו חוזר ומלמד שוב בג"ש אחרת, אבל הלמד מג"ש שפיר חוזר ומלמד בג"ש אחרת, וזה שכתבו איפשר דבתר מלמד והמלמד תולין, ועיין בחידושינו בעמוד ב' קצת הוכחה וסייעתא לזה, ועדיין צ"ע ודוק

אשכחן צבור, יחיד נשיא ומשיח מנ"ל כו', הקשה בספר מגן גיבורים, דמשמע הכא להדיא, דכי איתקש משיח לצבור מלאשמת העם הייבו רק בשאר מצות, ולא בע"א, (מדהוצרך הכא ללמוד גם למשיח מהאי 'לפותא, ולא יליף לי' מלאשמת העם) וקשה א"כ לפ"ז משיח בע"א מנ"ל דאין מתחייב אלא בקיום מקצת וביטול מקצת, דהא לא איתקש משיח לצבור אלא לשאר מצות, וא"ל דאה"נ דחייב אפילו בעקירת כל הגוף ואינו שוה לצבור בע"א אלא בהוראה דמיעטי' קרא מבחטאה בשגגה, שהרי כתב הרמב"ם בפט"ו דמשיח בע"א בעי ביטול וקיום מצות עכ"ל יעו"ש שהאריך בישוב זה בדוחק רב ללמוד במה הצד ולעשות ילפותא חדתא, ולפענ"ד לק"מ וכמו שכבר ביארתי דבר זה בחידושינו לעיל דף ז' ע"ב דדבר זה תליא בפלוגתא דאביי ורבא אליבא דרבי בסנהדרין דף כ"א ע"ב ודף ס"ב ע"א, דלרבא אליבא דרבי מחוייב משיח בע"א אף באומר מותר לגמרי, דהיינו עקירת כל הגוף, ואה"נ דלרבא לא דריש רבי לאשמ' העם לענין ע"א, אבל לאביי אליבא דרבא אף בע"א בעי ביטול וקיו' מקצת במשיח, ויליף לי' מלאשמת העם, ולפי שהסוגיא דהכא רצתה ליישב טעמא דרבי אף לרבא, מש"ה יליף גם למשיח מהאי ילפותא דואם נפש, ואה"נ דלאביי מצינן ללמוד זה במשיח מלאשמ' העם, כנלע"ד פשוט.

צבור מנ"ל יליף עליון מתחתון, ופרש"י בד"ה צבור מנ"ל כו', מה להלן כו' בין בע"א ובין בשאר מצות דגבי יחיד הוקשו כל התורה כולה לע"א אף צבור כו' בין בע"א ובין בשאר מצות עכ"ל ומבואר מפירושו דכולי מילתא דציבור אף בשאר מצות יליף מהכא מע"א, דכמו דלענין יחיד לא חילקת בין ע"א לשאר מצות, כהאי גוונא צבור לא תחלוק בהן בין בע"א ובין בשאר מצות. ותימה כיון דיחיד גופיה לא ידעינן אלא מהיקש דתורה אחת כו' והו' דבר הלמד בהיקש, ואיך שוב ניליף צבור בהקישא, הא דבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בהיקש בקדשים, ודבר זה מוסכם בלי חולק בזבחי' דף מ"ט ע"ב ודף נ' ע"א יעוש"ה, דנהי דלענין ע"א דילפינן צבור עליון מתחתון זה לא מיקרי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש, דבע"א, גבי יחיד מפורש כרת כפרש"י בד"ה מה ע"א כ' דהכא כתיב הכרת תכרת, ועיקר הקישא דתורה אחת כו' איצטריך רק בשביל יחיד נשיא ומשיח בשאר מצות, וא"כ דביחיד בע"א הכרת מפורש, שפיר נילף מינ' צבור בע"א בהקישא דילמוד עליון מתחתון, אבל הך מילתא דצבור בשאר מצות דנילף בהקישא דעליון מתחתון, ולומר מה התם איתקשו שאר מצות לע"א ביחיד אף בצבור איתקשו וכפרש"י, הא וודאי דהוי זה דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש, ולא קיי"ל הכי בקדשים וכאמור, ואף אם נסבול גם בזה הדוחק לומר דלאו הקישא גמור, אלא גלוי מילתא בעלמא הוא, לומר כשם שלא חילק הכתוב ביחיד, כך לא נחלק בצבור, עדיין לבי מהסס ומגמגם מי הכריח רש"י לזה, הלא ביבמות דף ט' ע"א מפורש התם בסוגיא לבתר דקאמר צבור מנ"ל יליף עליון מתחתון, ומסיק על זה, אלא צבור בשאר מצות מנ"ל, יליף מעיני מעיני, הרי הסוגיא דיבמות צווחת ואומרת מפורש באר היטיב, ללמוד צבור בשאר מצות לרבנן להא מילתא מג"ש דמעיני מעיני, ומה הביא לרבינו רש"י ז"ל להמצא בזה ילפותא אחרת וצ"ע לכאורה!

ואולי י"ל דהיא הנותנת שראה רש"י ז"ל שהסוגיא דיבמות מפרשת כך להדיא, ובסוגיין דהכא שתק מיני' הש"ס, מזה שפט רש"י ז"ל, דלהש"ס דהכא פשוט זה אף מבלי הג"ש דמעיני מעיני, ולפיכך פרש"י דמהאי הקישא גופי' שמעינן לי' כמו שלא חילקת ביחיד בין ע"א לשאר מצות, כה"ג לא תחלוק בצבור, כנלע"ד בישוב כוונת רש"י ז"ל.

אלא דעדיין צריכין אנו למודעא רבא לפ"ז לבאר, במאי נחלקו הני תרי סוגיות מדוע סוגיין דהכא לא יליף לה נמי מג"ש דמעיני מעיני כמו הסוגיא דיבמות וטעמא בעי?

ואיפשר לומר על פי סוגיא דזבחים דף נ' דאבעיא להו התם דבר הלמד בהיקש מהו שילמד בג"ש בקדשי' ונשאר שם הדבר בספק, ומעתה י"ל דבהא פליגי הני תרי סוגיין, דסוגיין דהכא סוברת דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בג"ש ולפיכך כיון דצבור בע"א לא ידעינן אלא מהקישא דילמוד עליון מתחתון, תו לא אתא ומלמד בג"ש לצבור לשאר מצות, לפיכך יליף לה מהאי הקישא גופי' וכפרש"י, ובגלוי מילתא כדאמרן, אבל הסוגיא דיבמות סוברת דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בג"ש אף בקדשים, ושפיר יליף לה מג"ש דמעיני מעיני כנלע"ד.

או יאמר דתרווייהו סוגיות סוברת דאין ללמוד בג"ש מדבר הלמד בהיקש בקדשים, כיון דלא איפשט הדבר בזבחים אלא דבהא גופי' פליגי דסוגיין דהכא מדמה זה לקדשים כיון דעל חיוב הקרבן אנו דנין שיהי' דוקא בדאיכא כרת, וכיון דעניינא דקדשים הוא אין דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בג"ש, והסוגיא דיבמות לא קא מדמית האי עניינא לקדשים, כיון דגוף הקרבן מפורש הוא בקרא, ואין אנו באין ללמוד רק מהות ואופני הקרבן, באיזה אופן יהי' חיוב הקרבן, לא מיקרי זה קדשים, והוי כחולין, ולמידן למד מלמד כשאר כל התורה כולה כדמסיק בזבחים דף מ"ט ע"ב ודוק.

מאי לייתי, נייתי פר, צבור בשאר מצות הוא דמייתי, ובלשון הריף פ"ק דיבמות נראה שהיתה גירסתו בזה, נייתי פר משיח בשאר מצות הוא דמייתי, יעוש"ה.

נייתי פר צבור בשאר מצות הוא דמייתי, נייתי כשבה יחיד בשאר מצות הוא דמייתי כך היא הנוסחא בש"ס דיבמות דף ט' ע"א, ובסוגיין דהכא נשמט זה.

צבור בשאר מצות הוא דמייתו, הקשו הרמב"ן והרשב"א בחידושיהם ביבמות, דמה בכך דצבור בשאר מצות הוא דמייתי, הא כל עיקרא דמילתא הוא שאנו רוצין לחלק שלא יהא קרבנן כקרבן צבור ויחיד בע"א, וכל שאתה אומר לחלקן לשאר קרבן שאינו בע"ז הרי חלקת בקרבנותיהן, ותירצו כיון דבמיתתן ועונשן אתה מחלקן משאר מיתות ב"ד שאלו ממונן אבד, ובשאר מיתות ב"ד ממונן פלט, א"כ בקרבנן אתה צריך לחלקן מכל שאר מחוייבי קרבן עכ"ל, ולזה

נלע"ד נתכוין גם רש"י בסוגייו בד"ה יכול נחלק בשוגג בקרבנותיהן כו' ובד"ה נייתי כו' ובד"ה יחיד כו', וזה נמי כוונת התוס' ביבמות דף ט' ע"א בד"ה מאי לייתי, פר כו' קסבר דכיון שחילקן מכל חייבי מיתות ב"ד דממונן פלט חלקינן להו מכל מתכפרים, וקשיא דלייתי כבש או איל, ואפילו איכא שום מתכפר דמייתי, מ"מ ה"ל לאקשויי עכ"ל.

ונלע"ד פשוט בישוב קושייתם דהש"ס לא רצה להקשות מקרבן שלא מצינו במקום אחר, דאין לנו לחדש קרבן חדש מדעתינו וגם התוס' בעצמם הרגישו קצת בזה כנראה מלשונם, שכתבו ואפילו איכא שום מתכפר, דלכאורה לשונם בזה תמוה קצת שכתבו הדבר כמסתפק אי איכא מתכפר בכבש או איל, והרי אשם תלוי הנאמר בפ' ויקרא איל הוא ובא לכפרה כדכתיב וכפר הכהן על שגגתו, וכן אשם וודאי הנאמר שם בסוף הפרשה איל הוא, וכתיב וכפר עליו הכהן לפני ה', ואולי על כבש אמרו התוס' ואפילו איכא שום מתכפר ואע"ג דמצינו נמי כבש בנזיר בפ' נשיא, ונזיר חוטא הוי, עכ"ז אין עיקר כפרתו באשם הזה כי אם בכבשה אחת לחטאת דמייתי, ואולי לזה דקדקו התוס' לומר ואפילו איכא שום מתכפר, ר"ל שגם האשם מתכפר קצת בנזיר, ועכ"פ גם התוס' הרגישו דלא שייך להקשות מקרבן שאינו בשום מתכפר, ומעתה יאמר דסובר הש"ס דליכא לאקשויי אלא מקרבן שיש לו דמיון קצת הבא על חטאי אלו דהוראה או שגגת מעשה, ולא מקרבן אחר, שאין עניינו כלל לקרבנות מחטאים האלה, דהני אשמות לאו עיקר כפרה נינהו בכל הני מקומות דוק ותשכח, ולזה נתכוין לענ"ד גם הרא"ש בתוספותיו שכתב מאי לייתי פר, צבור בשאר מצות הוא דמייתי, ופשיטא לי' לתלמוד שאין לנו לבדות קרבן חדש שאין מתכפר בו בשום מקום על עבירה, הוי מצי למימר הכי נייתי, נייתי קרבן הבא על עבירה במקום אחר, הא אינם חלוקין בקרבנותיהן, וקרבן חדש ואין מתכפר בו בשום מקום על עבירה, אי איפשר להביא עכ"ל, והלשון מגומגם קצת, וצריך הגה"ה ותיקון, ואיך שיהי' נראה ברור דכיון גם הוא למה שכתבנו.

דבי רבי תנא אמר קרא אשר דבר ה' אל משה כו' במזרחי פ' שלח לך, ובבאר שבע בסוגיין ראיתי בהעתיקם לשון הש"ס בזה העתיקו דבי ר' ישמעאל תנא כו' וטעות דמוכח הוא לענ"ד שהרי מייתי הש"ס בסמוך ליפותא אחרת בשם תנא דבי ר' ישמעאל, וגם איך יתכן הלשון כאן דתנא ר' ישמעאל אנכי ולא יהי' לך כו' והרי תנא דבי ר' ישמעאל הוא ר' ישמעאל כמבואר בתוס' בפסחים דף ה' ע"א בד"ה דברי ר' ישמעאל כו' א"ו הנכון כהנוסחא שלפנינו דבי ר' תנא, כי דוחק לומר בכה"ג תרי תנאי ואליבא דר"י.

דבי ר' ישמעאל תנא למן היום כו', יראה לי דהכא וודאי צריך לומר תנאי נינהו ואליבא דר"י, דבספרי פ' שלח לך ראיתי והביאו הרא"ם שם, וכן הוא בסנהדרין דף צ"ט ע"א ר' ישמעאל אומר בע"ז הכתוב מדבר, כי את דבר ה' בזה, שביזה על דיבור הראשון שנאמר למשה מפי הגבורה, אנכי ה' אלהיך לא יהי' לך אלהים אחרים על פני, ואלו הכא מייתי לה תנא דבי ר' ישמעאל מקרא אחרינא, א"ו תנאי נינהו ואליבא דר"י, (ובזה איפשר לקיים נמי נוסחת הרא"ם והב"ש שזכרתי בדיבור הקדום) ועיין מהרש"א על הגירסא לעיל, ומ"ש על דברי רש"י בד"ה כתיב כל אשר צוה ה' כו', ודוק.

רש"י בד"ה נאמר כאן עליה, ונודעה החטא' אשר חטאו עליה עכ"ל וכצ"ל.
בד"ה נשיא נמי, כי' ונשיא מביא שעיר כו' עכ"ל וכצ"ל.

בד"ה לפי שיצאתה ע"א, דהכא כתיב וכי תשגו ולא תעשו, ולא כתיב הכא כרת עכ"ל, ותמי' לי מאוד, שיקרא לזה יצתה מן הכלל, דלא כתיב בה כרת ואמאי לא פרש"י כפירושו לעיל דף ז' ע"ב בד"ה לפי שיצאתה ע"א מכלל פר העלם דבר של צבור לידון בעצמו בהבאת פר ושעיר עכ"ל, והכי ה"ל לפרושי גם הכא וראיתי להרב באר שבע פי' כן בפשיטות על הגמרא, בחידושיו בד"ה לפי שיצאה ע"א לידון בעצמה, פי' ע"א היתה בכלל כל המצות שהצבור מביאין עליה פר, והרי הכתוב מוציאה מכללן לידון בפר לעולה ושעיר לחטאת עכ"ל, וגם עליו תמיהני שעשה עצמו כאלו לא ידע שרש"י הכא לא פי' כך, וה"ל לעזור על רש"י מדוע לא פי' גם הכא הכי, ושיגה פירושו הזה מפירושו לעיל דף ז' ע"ב, ואיפשר ליישב מדותק שבכיון פרש"י הכא הכי, לברר שלא כתיב כרת בע"א, לפי שבסמוך אליבא, דרבנן פרש"י בד"ה מה ע"א שחייבין על זדונה כרת דהכא כתיב הכרת תכרת כו' עכ"ל, והיינו דרבנן ורבי לטעמייהו, דרבנן סברי כמ"ד בפ"ק דכריתות דמגדף היינו עובד ע"א, וא"כ כתיב האי כרת בע"א עצמה, אבל רבי לטעמי' דס"ל בפסחים דף צ"ג כמ"ד בכריתות מגדף היינו מברך את השם, ולא כתיב כרת בע"א דהאי הכרת תכרת אמגדף קאי דהיינו מברך השם, ולפיכך הכא דהסוגיא לרבי קאי כדמוכח בסמוך, דאמר הניחא, למאן דמפיק לה לעלי' לג"ש, והיינו רבי, אלמא עד כאן לרבי קיימינן מש"ה פרש"י הכא אליבא דרבי לשיטתו לפרש הא דיצתה ע"א מן הכלל, היינו לענין הך מילתא גופה דלא כתיב בה כרת, והיינו שיצתה מן הכלל שארי עבירות של חטאת שהן בכרת דכתיב בהו כרת כנלע"ד לתרץ דברי רש"י ופירושו בזה.

ע"ב גמרא והאמר מר עשר מצות נצטוו ישראל במרה כו' והקשה הב"ש דהא בלא"ה לא ס"ל לר' ישמעאל כהא דאמר מר עשר מצות נצטוו ישראל במרה, שהם ז' שקיבלו בני נח, והוסיפו עליה דינין ושבת וכיבוד אב ואם, שהרי ר' ישמעאל אמר במכילתא, ואלה המשפטים, אלו מוסיפין על הראשונים, מה העליונים מסיני, אף תחתונים מסיני, ור' יהודה אומר ואלה המשפטים במרה, שנאמר שם שם לו חק ומשפט הרי קמן מבואר דר' ישמעאל סבר, דינין במרה נאמרו ולא בסיני, וצ"ע עכ"ל, ולי אין כאן צ"ע כלל, דהרי בלא"ה צריכין אנו להבין, וכי גברא אגברא קרמית, ואיך שייך להקשות מהא דאמר מר עשר מצות נצטוו, על תנא דבי ר' ישמעאל, אבל האמת יורה דרכו שאין הקושיא סובבת על תנא דבי ר"י אלא סגנון הקושיא היא איפכא, למאי דהתחיל הש"ס לעיל לומר דכ"ע מיהת כי כתיבי הני קראי בע"א הוא דכתיבי, מאי משמע כו' ועל זה מייתי הש"ס כולהו הני ילפותא, ומעתה מהדר הש"ס לאקשויי דע"כ להאי דאמר מר דעשר מצות נצטוו אי איפשר לילף הך מילתא דמיירי הני קראי בע"א, מהא דתנא דבי ר"י, ולפיכך אמר הש"ס אליבא דהאי אמר מר, דמחוורתא כדשנין מעיקרא, כנלע"ד פשוט וברור, דלאו לתנא דבי ר' ישמעאל מקשה, אלא כדאמרן וק"ל.

ולפ"ז מקום אתי ליישב מאי דקשה לכאורה על פרש"י בחומש בפ' שלח לך דמייתי כולהו הני תלתא ילפותא דמיירי הני קראי בע"א, ומייתי נמי להא דתנא דבי ר' ישמעאל יעוש"ה במזרחי דמייתי עליו לשון הספרי באופן שפרש"י שם הוא ממש כדרשת תנא דבי ר' ישמעאל הכא, וא"כ קשיא לכאורה הא איתותב הך ילפותא דתנא דבי ר"י הכא, כפי הבנת הרב באר שבע הנ"ל, אבל לדברינו א"ש דלא איתותב לימוד זה, אלא אליבא דמר דאמר עשר מצות נצטוו במרה, ורש"י בחומש י"ל דלא ס"ל כהאי אמר מר, דהרי בפ' בשלח על פסוק שם שם לו חק פירש רק שבת ופרה אדומה ודינין, ולא הזכיר מעשרה מצות, (אף די"ל דאין צורך לו להזכירן, כי אידך שבע הן מה שכבר נצטוו בני נח, עכ"ז מדלא הזכיר הלשון דאמר מר כו' אי פשר דלא ס"ל הכי), זהו הנלע"ד ברור בישוב פרש"י בחומש, ותו לא מידי, ודוק.

מתניתין איזה היא מצות עשה שבנדה פרוש מן הנדה כו' ופרש"י כלומר בסמוך לוותה כו' דכתיב והזהרתם את בני ישראל כו' עכ"ל וכתב עליו בתוספת הרא"ש ז"ל דלא נהירא דההוא קרא אסמכתא בעלמא הוא, דקיי"ל וסתות דרבנן, ועוד דבשבועות דף י"ח ע"ב לא מפרש הש"ס הכי, אלא יליף לה לעשה דנדה מותהי נדתה עליו כו' עכ"ל, ואני אומר דאי משום הא לא אריא דכבר איפלגו רבבתא בהא דוסתות לענין הלכה אי קיי"ל כמ"ד דאורייתא, או כמ"ד דרבנן ודעת ר"ת דוסתות דאורייתא, גם הרא"ש בפסקיו סותר ממסכת נידה למס' יבמות דבמס' נידה פסק וסתות דרבנן ובמס' יבמות פסק וסתות דאורייתא כשיטת ר"ת, והארכתי בישובו בטוב טעם ודעת בחיבורי פתחי נדה אשר הכינותי למס' נדה יעוש"ה בחידושינו שם לדף ט"א, וא"כ י"ל שדעת רש"י הכא להלכה כמ"ד וסתות דאוריי' ומפרש רש"י לסתם משנתינו הכא להך מאן דאמר, והש"ס דשבועות דיליף לה מקרא דותהי נדתה עליו הייגו דרוצה ללמוד ילפותא לדין המשנה שם אף למ"ד וסתות דרבנן, אבל למ"ד וסתות דאורייתא י"ל דיותר יתכן לפרש מקרא דוהזהרתם, כדי להנצל מקושי' התוספת בשבועות דף י"ח ע"ב בד"ה אמר קרא כו', ואף שראיתי גם להר"יטבא בחידושיו במס' שבועות השיג ג"כ על לשון רש"י דהכא כהשגת הרא"ש הנ"ל, עכ"ז נלע"ד נכון מה דכתיבנא בכוונת רש"י, בשגם ראיתי בירושלמי בסוגיין קאמר להדיא, איזה מצות עשה שבנידה, אמר ר' אבין והזהרתם את בני ישראל מטומאתם עכ"ל הירושלמי, ותמיהני על הרא"ש, והר"יטבא ז"ל שהשיגו על רש"י במקום שבירושלמי מפורש להדיא כפרש"י, והנלע"ד כתבתי, שוב ראיתי גם בתוספות חדשים אצל המשניות הביאו ירושלמי הזה יעוש"ה.

שבתי וראיתי דמות ראי' קצת לרש"י גם בתלמוד בבלי דידן, כי ראה זה מצאתי להר"ן בחידושיו במס' שבועות דף י"ח (שנדפסו אצל ספר הגלאנטי) כתב בזה"ל, ומהכא משמע דבית דין שהורו לבעול בסמוך לוסתה אם ראתה בתוך תשמישה חייבין, דהא במתני' חיוב ב"ד בהוראתן תני, וקתני כניסה, וזה מן התימא, והלא במי שבא סמוך לוסתה ליכא אלא עשה, ובעשה לחוד ליכא חיוב ב"ד, ועוד דמשמע דאפילו עשה ליכא, דהאי והזהרתם אסמכתא בעלמא, דהא קיי"ל במס' נידה וסתות דרבנן, וכ"ת כי אמרינן וסתות דרבנן, ה"מ לענין היכא שעבר הזמן דוסת ובדקה ומצאה טהורה לא מחזקינן לה בטומאה כדאיתא בפרק כל היד, אבל מ"מ מצות עשה איכא מדאוריתא לפרוש מן האשה סמוך לוסתה (וכדברים האלה כתב גם מ"ו הגאון בשו"ת נודע ביהודא חלק י"ד סי' נ"ה ותידש הדבר מדעתו, והי' סבור שלא קדמו אדם בזה, ולא ראה הגאון ז"ל שקדמו הר"ן בזה, וכ"כ בספר תפארת ישראל, ותמיהני שנעלם משניהם לשון הר"ן בזה) וכיון שכן אף ב"ד חייבין בהוראתן, שאע"פ שאינן חייבין בהוראת עשה, מ"מ מתוך שטעה זה בהוראתן, עבר זה על לא תעשה כשנטמאה, לא מצית אמרת הכי, דהא אמרינן ביבמות פרק הבא על יבמתו דף ס"ב ע"ב דחייב אדם לפקוד אשתו בשעה שיוצא לדרך, ואפילו סמוך לוסתה, ואי איתא דוהזהרתם הוי עשה גמורה, ביוצא לדרך היכי שרו רבנן, לפיכך נראה לי כו' עכ"ל, הנך ריואה שהר"ן הנ"ל רמז בעצמו שיש לדברים אלו משמעות בגמרא שם, אלא שהר"ן ריחק זה מפאת קושייתו הנ"ל, ובאמת לשיטת האומרים וסתות דאורייתא, כבר תירצו לקושי' הר"ן מהיא דיבמות, דפקידה דהתם אינו תשמיש אלא דברי רצוי בעלמא, וכמ"ש התוס' והרא"ש ביבמות שם משמי' דר"ת, ואפילו אם תימצי לומר דתשמיש ממש קאמר הש"ס דיבמות הנ"ל, כתב הריטב"א בחידושי שבועות, דההיא פקידה דקאמר הש"ס ביבמות נמי מצות עשה דאורייתא היא, ואתי דאורייתא ודחי דאורייתא, ואף שיש לי לגמגם עליו דהא קיי"ל אין עשה דוחה עשה, ועיין בפסחים דף נ"ט ע"א דאמרי' מאי אולמי' דהאי עשה מהאי עשה י"ל דס"ל להריט"בא כשיטת האומרים עשה שהיא בקום ועשה דוחה לעשה שהיא בשב ואל תעשה, [ויעו"ש בפסחים בספר מחנה ראובן הזכיר כל השיטות בזה], וא"כ י"ל אתי עשה דפקידה שהיא בקום ועשה, ודחו לעשה דוסתות שהיא בשב ואל תעשה, ואין להאריך בזה פה, וא"כ שפיר נתקיים פירוש זה, ומעתה גם פרש"י הכא יש לכוין כוונתו כך, שהורו שמותר לבעול סמוך לוסתה, וראתה בשעת תשמיש, דאיכא עשה ולא תעשה, ומכ"ש אם פירש בקושי אבר, באופן דבררנו שדברי רש"י כנים כפי שיטתו להלכה, ויש להם יסוד ושרש בתלמוד בבלי דידן בשבועות כפי שטחת התחלת דברי הר"ן הנ"ל, אף כי דבירושלמי דסוגיין מפורש כפרש"י. ודוק.

והנה הרב המאה"ג מוה"ראפ ראב"ד דקהילתינו נ"י כראיתו דברי אלה, תמה עלי כאלו נעלם ממני מ"ש הרשב"א בשם רש"י להלכה דוסתות דרבנן, ועיין בב"י בי"ד סי' קפ"ד, אבל כבר נזהרתי בלשוני לומר בתחילת דברינו לעיל דרש"י הכא במכילתן ס"ל הכי, ולו יהי' דסותר, הרי כבר כתבתי דגם הרא"ש סותר עצמו ובמ"ש בחיבורי פתחי נדה ליישב סתירת הרא"ש תתיישב גם סתירת רש"י ודוק.

שוב ראיתי דאין כאן סתירה כלל ברש"י, ועל מקומי אני עומד, לקיים מאמרי כדלעיל, די"ל דרש"י סבירא לי' להלכה דוסתות דאורייתא, כי מ"ש לי המאה"ג מו"הרר אלעזר פלעקלש נ"י הנ"ל, שכתב הרשב"א בשם רש"י להלכה דוסתות דרבנן, עיינתי בכל הלכות נדה להרשב"א בתורת הבית הארוך ולא מצאתי שם, ואולם גברא רבא אמר מילתא, וראיתי שלא לחנם טמן ברמז בלשונו הנ"ל לאמר, ועיין בב"י בי"ד סי' קפ"ד עכ"ל, כי בטור שם כתב, היוצא לדרך צריך לפקוד אשתו אפילו סמוך לוסתה, וי"א דאפילו בתשמיש כו', וכתב הרב"י, ומה שכתב שי"א דאפילו בתשמיש חייב לפקדה, כן דעת הרשב"א בת"ה, וכתב שכן דעת רש"י והראב"ד, וכתב שכן ג"ל עיקר, וכן כתב רבינו ירוחם, וכתב הראב"ד בספר בעל הנפש, מ"ט וסתות דרבנן, ובמקום מצוה לא גזור, עכ"ל הרב"י, ולזה כיון הרב המאה"ג הנ"ל בהשגתו עלי, דכיון דפרש"י ביבמו' ס"ב ע"ב תשמיש ממש, והראב"ד יהיב טעם לזה דוסתות דרבנן, ש"מ דס"ל הכי.

ומעתה בין תבין אתה המעיין הישר די"ל לעולם דס"ל לרש"י להלכה וסתות דאורייתא, והא דפרש"י ביבמות, בהא דחייב אדם לפקוד אשתו בשעה שיוצא לדרך, ואפילו בשעת וסתה, דתשמיש ממש קאמר, אצ"ל הטעם כמ"ש הראב"ד משום דוסתות דרבנן, אלא אפילו אי וסתות דאורייתא נמי פרש"י שפיר דתשמיש ממש קאמר, ומטעם שכתב הריטב"א בחידושי מסכת שבועות הנ"ל, דהאי פקידה דקאמר הש"ס ביבמות שם, נמי מצות עשה דאורייתא היא, ואתי דאורייתא ודחי דאורייתא, וכדבירנא טעמו לעיל, דעשה דפקידה היא בקום ועשה, ולפיכך דחיא היא לעשה דוסתות, שהיא בשב ואל תעשה, וא"כ דברי רש"י ברורים וגם דברינו קיימים, ודו"ק.

אמר המחבר אף שראיתי בחיבורי הזה למנוע האריכות כל כמה דאפשר, ושלא להציג הנה דברים משאר חיבורי אשר עודן בכתובים אתי, עכ"ז על דברי הרא"ש שזכרנו, דסותר בהלכותיו בענין פסק ההלכה דוסתות, ראיתי כי טוב להעלית הדברים פה על דברי הספר הזה, להיות הדברים האלה נוגעים לענייננו כאן, אף

כי ליישב עוד פרש"י דהכא בהוריות באופן אחר, גם אם לו יהי דסובר רש"י וסתות דרבנן, וכמה הלכתא גבירתא איכא למשמע מהני מילי מעליותא לזאת אעתיקם, וזה לשוני שם בחיבורי פתחי נדה בחידושינו לדף ט"ז ע"א בתוס' ד"ה ורבנ"י כו' נראה דהלכה דוסתות דרבנן כו' עכ"ל, וכן פסק הרא"ש לעיל בפ"ק סי' א' יע"ש, וביבמות דף ס"ב ע"ב בתוס' ד"ה חייב אדם לפקוד אשתו ביוצא לדרך, אר"ת דאין זה פקידה ממש בתשמיש, דבשבועות מוכיח דסמוך לוסתה דאורייתא מוהזרתם את בני ישראל כו' עכ"ל, והרא"ש שם בפ"ו סי' יו"ד הביא דברי ר"ת אלו לבדן להלכה, משמע דס"ל וסתות דאורייתא, וא"נ דברי הרא"ש סותרין זא"ז, ועמד בזה הגאון בעל תפארת ישראל בסי' קפ"ד והניחו בצ"ע, וכבר הרגיש בזה הרב"י בסי' הנ"ל בד"ה ובשעת וסתה.

ולענ"ד נראה לתרץ דברי הרא"ש ז"ל, ובתחילה אוסיף לדקדק עוד איזה דקדוקים דקשיין לי, האחד ברש"י ד"ה וסתות דאורייתא או דרבנן הא דקיי"ל דבעי בדיקה בשעת ווסתה דאורייתא היא דאם לא בדקה טמאה כו' עכ"ל למה לי' לרש"י לדחוק ולפרושי הכי, ואמאי לא פרש"י בפשיטות וסתות דאורייתא או דרבנן הא שהצריכו חכמים לפרוש סמוך לוסתה, אי אותה הפרישה מדאורייתא או מדרבנן, דהלא עיקר הדרשה דוהזרתם עלה קאי, וכ"ת דמאי נ"מ בזה, כיון דסוף סוף צריכה לפרוש, זה אינו דנ"מ לענין יוצא לדרך וכנ"ל, דאי וסתות דרבנן אז הפקידה תשמיש ממש, ואם וסתות דאורייתא אז אינו פקידה ממש בתשמיש כי אם בדברי ריצוי וכמ"ש ר"ת, (ואף דלפמ"ש לעיל דס"ל לרש"י כהריט"בא, דאף אם וסתות דאורייתא, י"ל דהאי פקידה תשמיש ממש, ומטעם דאתי עשה ודחי עשה, עכ"פ איכא לאשכוחי עוד נ"מ טובא, ואינו מהצורך להעלותם, אף כי דעכ"פ בפשיטות ובקיצור ה"ל לרש"י לפרושי הכי).

וגם לעיל דף ט' ע"א ברש"י ד"ה וסתות דאורייתא, דגם התם האריך רש"י לפרושי הכי, קשיא לי נמי כה"ג מדוע לא פירש בפשיטות כדכתיבנא, דוסתות דאורייתא לענין הפרישה סמוך לוסתה.

ותו קשיא לי אפלוגתא דרב ושמואל גופייהו, למאי דמוקי להו רנב"י דפליגא בוסתות דאורייתא או דרבנן, א"כ אדפליגו באשה שיש לה וסת, והגיע שעת וסתה ולא בדקה ולבסוף בדקה כו', טפי ה"ל לאפלוגי בשעת וסתה אם צריך לפרוש מדאורייתא או מדרבנן, או ה"ל לאפלוגי ביוצא לדרך לפי' ר"ת והרא"ש הנ"ל, דהא השתא דפליגו בהגיע שעת וסתה ולא בדקה כו' אין הכרע בדבריהם דפליגי בוסתות, דהא איכא לאוקמינהו כר' זירא דכ"ע וסתות דאורייתא וכאן שבדקה כשיעור וסת כו', וא"כ טפי ה"ל לאפלוגי בפרישה דבשעת ווסתה, או בפקידה דיוצא לדרך.

עוד קשיא לי בפרש"י לעיל דף ס"ו ע"א ברש"י ד"ה דאורייתא הלכה למשה מסיני דמחזקינן לה בטומאה ספק עכ"ל, וכבר כתבתי לעיל בחידושינו שם שהקשה המעדני י"ט, דהא טומאת וודאי היא אם וסתות דאורייתא, ואני הוספתי להקשות שם דל"ל לרש"י לומר הלכה למ"מ למאן דאמר דאורייתא, תיפוק לי' מקרא דוהזרתם דדרשה גמורה הוא למ"ד וסתות דאורייתא, דלמ"ד וסתות דרבנן הוצרכו הקדמונים לדחוק דאסמכתא הוא, אבל למ"ד וסתות דאורייתא הא וודאי דרשה גמורה היא, וכה"ג קשה ברש"י לעיל אף ט' ע"א ד"ה וסתות דאורייתא פירש נמי מהלמ"מ, ומי הזקיקו לזה ולחדש הלכה למשה מסיני שלא מצאנוה מפורש בש"ס וצע"ג לענ"ד.

ולענ"ד ליישב את כל זה בהקדים מ"ש אמ"ו הגאון בשו"ת נודע ביהודה בחלק השייך לש"ע י"ד בהלכות נדה של דף ס' ע"ג, וז"ל שם, שחידשתי דבר נפלא, דלכאורה להנך דסברי וסתות דרבנן קמה נגדם כחומה אזהרה דוהזרתם כו' וילפינן מיני' פרישה בעונה סמוך לוסתה, והרי עיקר הוסת דרבנן, ואיך הזהירו תורה עליהם, והראב"ד והרשב"א והר"ן באמת דחקו לומר דאסמכתא הוא, אמנם התוס' ביבמות כתבו, וכן מורה שטחת לשון הרמב"ם בפ"ד מה"ל א"ב הלכה י"ב שהוא דאורייתא ואומר אני וודאי שהוא מן התורה, ואעפ"כ וסתות דרבנן, דאף שנחלקו תנאים ואמוראים אי וסתות דאורייתא או דרבנן, אין טעם פלוגתתם למאן דאמר וסתות דרבנן, אז מן התורה לא אמרי' חזקה אורח בזמנו בא, ועיקר חזקה זו תהי' לדידי' מדרבנן, (ז"א דהא חזקה דאורייתא היא) אלא וודאי גם לדידי' חזקה זו ככל חזקת שבש"ס, וחזקה מה"ת הוא כו', אלא דכנגד חזקה זו איכא חזקת האשה שבחזקת טהרה עומדת, ולכך מן התורה אוקמינן חזקה להדי חזקה, וזה טעם המ"ד וסתות דרבנן, והנה כבר נודע אוקימתא דרבא בגיטין דף כ"ח ע"ב דלשמא מת לא חיישינן ולשמא ימות חיישינן, ופרש"י דשמא מת הוא נגד החזקה, אבל שמא ימות לא מרעינן חזקה בהא, ופי' הדברים דאדם יש לו חזקת חיים כמי שהוא חי עד עתה, אבל אין לאדם חזקה שלא ימות, שהרי וודאי ימות פעם אחד ולכך בכל שעה חיישינן לשמא ימות, וכאשר כבר עברה השעה, לא חיישינן שוב שמא כבר מת, וזה פשוט, ומעתה גם גבי אשה, דכל אשה יש לה חזקת טהרה, שהרי עכשיו היא טהורה, ולא חיישינן שמא כבר נטמאה בטומאת נדה שזה סותר החזקה, אבל אין להאשה חזקה שלא תראה נדה אחר שעה, שאין בזה חזקה שהרי בפעם אחת עתידה לראות נדה, שהרי לא תהי' טהורה לעולם, ולכך איכא למיחש בכל שעה שמא תראה, ולכך וסתות לענין לאסור לשמש סמוך לוסתה הוא לכ"ע מן התורה דאמרינן אורח בזמנו יבוא, וליכא למימר העמידה בחזקת טהרה נגד חזקה זו שהרי בזה דחיישינן שמא תראה לא מרעינן עדיין חזקת טהרה, והוא ממש כמו שמא ימות, וא"כ ליכא חזקה הסותר לחזקת אורח בזמנו בא, ולכך אסורה מקרא דוהזרתם כו', דדרשה גמורה הוא, אבל אם כבר עבר וסתה, ליכא למימר וסתות דאורייתא לטמאה לשעבר לומר שראתה בשעת הוסת, נגד זה יש חזקת טהרה הסותר לזה, לכך סברי כמה תנאי וקיימא לן הלכתא הכי דוסתות דרבנן (אמר בצלאל כדברים האלה ממש כתב גם הר"ן בחידושיו למס' שבועות, והבאתי דבריו לעיל בדברינו, אלא שהר"ן ז"ל קיצר בלשונו בזה כדרך הקדמונים, ומה שסתר בזה הר"ן, כבר כתבתי לעיל ליישבו על פי דברי רבינו תם שהביאו התוס' ביבמות, דההיא פקידה דהתם איננו תשמיש ממש, כי אם דברי רצוי, או כמ"ש הריט"בא בחידושי שבועות דההיא פקידה נמי עשה ודחי' עשה דוסתות, וא"כ נתקיימו הדברים האלה) ובזה אמרתי מה דאמרי' בדף ט"ז ע"א היכא דבדקה ומצאה טמאה, לכ"ע טמאה משעת הוסת, אפילו למ"ד וסתות דרבנן, היינו מדאורייתא חוששת לוסתה, דגם מ"ד וסתות דרבנן לפמ"ש מודה, דתזקה אורח בזמנו בא מן התורה, אבל במצאה טמאה, איתרע חזקת טהרה של האשה שהרי טמאה לפניך כדאמרי' בנדה דף ב' ע"ב, וא"כ חזקה דאורח בזמנו בא לא איתרע, וחזקת טהרה איתרע, ולכך שוב מדאורייתא בזה חוששת לוסתה, עכ"ל לשון הזהב של רבינו הגאון זלה"ה, ודפח"ח וש"י:

אמנם כן צריכין אנו להבין לפי דרכו, בעברה וסתה ולא בדקה ובדקה אח"כ ומצאה טהור, דבזה ס"ל למ"ד וסתות דרבנן דטהורה משום חזקת טהרה המתנגדת לחזקת אורח בזמנו בא, ודברי טעם הן, ומה יענה לזה מ"ד וסתות דאורייתא? וטעמא בעי אמאי באמת נימא דגם בהכי הוה וסת דאורייתא, הלא איכא חזקה להדי חזקה, ולכן נ"ל דבאופן כזה ס"ל למ"ד דאורייתא, משום דהוי הלכה למשה מסיני, דוסתות שאסרה תורה יהי' בכל אופן, אף היכא שחזקה מנגדת, ומ"ד דרבנן לא ס"ל הלכתא זו, (וכבר יצאתי לחלק עוד בזה ולומר דתליא בספק דאורייתא באתחזק איסורא אי מדאורייתא או מדרבנן הוא להומרא דתליא זה בפלוגתא לשיטת הרמב"ם, ואולי גם הני מ"ד בהכי פליגי, רק שלא רציתי להאריך בזה עוד כאן).

ולפ"ז מה מאוד מתקו דברי רש"י לעיל דף ט"ו ע"א בד"ה דאורייתא שהוצרך לומר הלכה למשה מסיני, דהרי שם איירי בבעלה הבא מן הדרך, אחרי שעבר הוסת ואפילו לאחרי שעברו ז' ימים, שהיתה יכולה לטבול, (כדמוכח שם בתוס' ד"ה אפילו כו' יעוש"ה) ואיכא ספיקא טובא, שמא לא ראתה בשעת הוסת, דבזה איכא חזקת טהרה, וגם שמא טבלה, ואפ"ה אמרי' התם למ"ד וסתות דאורייתא אסורה עד שיבדוק, ע"ז הוצרך רש"י לומר הלכה למשה מסיני הוא, דאף בהכי הוא דאורייתא, ולזה סיים דמחזקי' לה [כוודאי] בטומאת ספק, ר"ל אף שספק הוא אם נטמאה, וה"ל ליזיל בתר חזקה ואפ"ה מטמאי' לה, והיינו מהלכה למשה מסיני, וכן לעיל דף ט' ע"א, בבעיא דההוא סבא, בהגיע עת וסתה ולא בדקה, דאיכא נמי חזקת טהרה, ובפרטות דמעוברת המסולקת דמים אייר התם, לזה הוצרך רש"י למימר דאי גם בנדון כזה וסתות דאורייתא, היינו מהלכה למ"מ, והדברים ברורים לענ"ד בדברי רש"י הסתומים בזה כספר החתום.

ולפ"ז מיושב נמי רש"י כאן בשמעתין, בבעיא דבעי מיני' מר"ב וסתות דאורייתא או דרבנן כו' דקשה לי' מאי קמבעי' לי', הא מקרא מלא הוא והזרתם כו' (והרא"ש פ"ק סי' א' נראה שהי' לו הגירסא בעי מיני' רבא מר"ב כו' א"נ כ"ש דק' הא רבא עצמו אומר לקמן ס"ג ע"ב ובשבועות י"ח ע"ב, וביבמות ס"ב ע"ב דצריך לפרוש עונה, וקאי רבא אהך קרא וא"כ מאי קמבעיא לי' לרבא?) לזה פרש"י דבעיא דרבא הוא בנדון כזה בלא בדקה בשעת וסת, ובדקה אח"כ ומצאה טהורה, אי גם בזה הוא וסת דאורייתא מהלכתא כנ"ל, או לא, וכנ"ל, ודו"ק.

ולפ"ז ממילא יוצדק פלוגתא דרב ושמואל דפליגי דוקא, בהגיע שעת וסתה ולא בדקה, ובדקה אח"כ כו', דבוסת עצמו בשעת הוסת, אי צריך פרישה, בזה ליכא פלוגתא דלכ"ע דאורייתא, אבל בלא בדקה, ובדקה אח"כ פליגי במצאה טהורה, אי טמאה מדאורייתא או לא, וכנ"ל, דמר אית לי' הלכה למ"מ, ומר לית לי' ודו"ק (ומה מאוד צריך זירוז ביותר לפי הדברים האלה להבין פשט הגמרא בדברי ר' הונא מה דפשיט מעיקרא דברי רב דאורייתא הוא, והדר פשיט איפכא, ועיין היטב ברש"י ומהרש"א וביאור דבריהם שכתבתי לעיל, ואזכיר הדברים בסמוך בדברינו בד"ה ואומר אני כו').

זאת תורת העולה מכל המקובץ, דמבואר לפנינו דפשיטא לן, דבשעת וסתה דצריך פרישה, זהו לכ"ע דאורייתא מקרא והזרתם, ומה דפליגי תנאי ואמוראי בוסת דאורייתא או דרבנן, וקיי"ל דרבנן, היינו היכא דאיכא חזקת טהרה המנגדת לחזקת אורח בזמנו בא, וא"כ סלקין דברי רבינו הרא"ש כהוגן מאוד, דשפיר פסק וסתות דרבנן, ומה שכתב ביבמות ביוצא לדרך סמוך לוסתה דלא יפקדנה בתשמיש דסמוך לוסתה דאורייתא מוהזרתם כו' ג"כ א"ש, דבזה ליכא מ"ד דפליג בסמוך לוסתה דצריך פרישה ואסור לפקדה דחזקה אורח בזמנו בא, וא"כ שמא יבוא האורח, ולזה חיישינן, וליכא מידי המתנגד לזה, והדברים עתיקים וברורים מאוד ודוק היטב.

ודע שראיתי לאדמ"ו הרב המאה"ג, נ"י, ע"ה, פ"ה, מוהר"ר ליב פישלס נ"י, בגליון הספר נודע ביהודה אשר לו, כתב בזה הלשון: לפ"ז קושי' התוס' בד"ה אלמא כו' במ"ע, ועיין בפרש"י ומהרש"א היטב עכ"ל.

ואומר אני דשאלת חכם חצי תשובה, והא לחנם רמז כבוד גדולת חכמת מ"ו הרב נ"י לעיין בפרש"י ומהרש"א, כי על פי שיטת רש"י ומהרש"א ז"ל יתקיימו דברי הגאון נודע ביהודה זלה"ה, כי כבר כתבתי בחידושינו בלשון רש"י ד"ה חוששת כו' וקס"ד דה"ה כו' מצאתה טהורה וחוששת לוסתה כו' עכ"ל וכתב מהרש"א יראה לפי דרכו כו' ומלתא דרב כו' וסתות דאוריי' כו' והשתא שפיר הוה קס"ד הכא דה"ה בלא ראתה דמטמא משעת וסתה, [אבל אי] הוה וסת דרבנן כו' עכ"ל וכצ"ל (כי טעות נפל בלשון מהרש"א דבמקום מלת אפילו הנדפס בספרי מהרש"א צריך להיות אבל אי) ובזה עלו דברי מהרש"א כהוגן מאוד, וכוונתו לתרץ מעל רש"י קושי' התוס' בד"ה אלמא וסתות דאורייתא כו' דתרוצם שם דהוכחת הש"ס מדמקולקלת למניינה, זהו יתכן רק לדרכם בד"ה חוששת כו' שפירשו דחוששת פי' לעניין קלקול מניינה, אבל לרש"י שפירש דחוששת רק לטהרות, א"כ לדרכו ליתא להתירץ תו' הנ"ל וקושייתם במ"ע, איך מוכיח מהכא דוסתות דאורייתא, הא אף אי דרבנן הוא טמאה מספק מזמן הוסת, וע"ז דקדק מהרש"א בצחות לשונו לומר יראה לפי דרכו, (ר"ל לפרש"י לשיטתו) דס"ד השתא דאף בראת' אח"כ אינה מטמאה משעת הוסת, אלא אי וסת דאורייתא, וכ"ת הא רב לקמן ס"ל וסת דרבנן, ואפ"ה נמצאה טמאה טמאה למפרע משעת הוסת, ע"ז תירץ מהרש"א, דס"ד הכא כר"ן, דכ"ע אף רב ס"ל וסתות דאורייתא, וע"ז שפיר אמר מהרש"א, אבל אי הוי וסת דרבנן, ר"ל אי בהך ס"ד אף לרב הוה וסת דרבנן, ואפ"ה טמאה בזמן הוסת בראתה, א"כ לא ה"מ למפשט מידי לשיטת רש"י דוסתות דאורייתא, וכמ"ש התוספת בקושייתם, אלא דלדרך התוס' עדיין שפיר הוה פשוט ממקולקלת למניינה, אבל לפרש"י לא הוה אתי שפיר, אי לאו דקס"ד הכי דלרב נמי וסתות דאורייתא אבל אי הוה דרבנן אינה טמאה משעת הוסת בראתה זהו ברור בכוונת מהרש"א ליישב קו' התוס' לשיטת פרש"י, ואין כאן חיסור לשון מהרש"א כמו ששמעתי רבים אומרים, אלא כדכתיבנא ודו"ק.

ואם אמר יאמר האומר דעדיין יל"ד לפי' מהרש"א בכוונת רש"י דס"ד הכא, דרב ס"ל וסתות דאורייתא הא מרא דשמעת' הכא הוא ר"נ ורש"י ס"ל כנודע, דסתם ר"נ הוא רב נחמן בר יצחק ורנב"י אמר לקמן דפליגו בוסתות, ורב ס"ל וסת דרבנן, וא"כ איך יתכן דכאן לא ידע ר"נ עצמו לפרש דברי רב מה שפירש הוא עצמו לקמן, אף אני אומר דאין זה קושיא כלל, די"ל רנב"י דפי' לקמן הכי, הוא להאיכא דאמרי הכא, דא"ל ר"נ דוסתות דרבנן, אבל ללישנא קמא דהכא באמת לא אמר רנב"י למילתי' דלקמן, תדע דהכא איכא ב' לשונות לר"נ אליבא דרב, ולקמן אמר רנב"י דרב ס"ל וסת דרבנן, א"ו רנב"י לקמן ללישנא בתרא דהכא קאי, וכה"ג ממש כתבו התוס' בד"ה אלמא וסתות דרבנן יעוש"ה ודוק.

ומעתה שהחזקנו שיטת פרש"י ומהרש"א ליישב קושי' התוס' בד"ה אלמא, באופן אחר שתירצו התוס', א"כ גם לשיטת הגאון נודע ביהודה מתורץ קושית התוס' הכי, ואם כי התוס' בד"ה אלמא לא סברי כשיטת הגאון, מה בכך, הלא בלא"ה חידושו דהגאון ז"ל היא שיטה חדשה נגד דעת הראב"ד

והרשב"א והר"ן ועכ"פ נתקיימה שיטתו לפרש"י וכדאמרן ודוק.

ואחרי שהראה אלקים אותנו את כל זה נתיישב פרש"י הכא בהוריות, אף אם לו יהי' דס"ל לרש"י להלכה וסתו' דרבנן אפ"ה פרש"י שפיר דעשה דנדה היא והזרתם כו', לענין לפרוש מן הנדה סמוך לוסתה, ס"ל לרש"י דלכ"ע הוי דאורייתא, מטעם חזקה אורח בזמנו בא, דחזקה דאורייתא היא, וכשיטת הגאון נודע ביהודה ז"ל, וכמ"ש גם הר"ן בחידושי שבועות הנ"ל ואף שהר"ן חזר בו מסברא זו, ודחאה מן הסוגי' דיבמות, ביצא לדרך שצריך לפקוד אשתו, ופרש"י האי פקידה תשמיש ממש, עכ"ז הא כבר כתבנו פעמיים די"ל רש"י ס"ל כשיטת הריטב"א בחידושי שבועות שזכרנו, דהאי פקידה דיוצא לדרך נמי עשה דאורייתא היא, ואתי עשה דפקידה שהוא בקום ועשה, ודחי לעשה דוסתות שהיא בשב ואל תעשה, ודוק היטב.

ועפ"ז הדברים האלה שהקדמנו, תתיישב לנו עוד קושיא אחת אשר נשאלתי עליה אחרי כתבי כל זה מעמיתי וריעי הרב החריף מו"ה מענדל שטיינהרט מהייספורד, אשר יאמר כי הוא זה לשונו: ראיתי להציע לפניו מאי דקשיא לי בהוריות דף ח' ע"ב במתני' איזה היא מצות עשה שבגידה פרוש מן הנדה כו', ופרש"י בד"ה פרוש מן הנדה כלומר בסמוך לוסתה כו' עכ"ל. ולכאורה צ"ע למה מפרש רש"י למתני' דלא כמתני' דשבועות דף י"ד ע"ב דמפרשת להדיא, ואיזה היא מצות עשה שבגדה כו' הי' משמש עם הטהורה וא"ל נטמאתי כו', ואם כי הלשון דמתני' דהוריות פרוש מן הנדה משמע לכאורה קצת טפי כפרש"י סוף סוף הוא נגד מתני' דשבועות.

ואמרתי דלכאורה ק' להיפוך אמתני' דשבועות אמאי לא מפרשת המצות עשה שבגדה כפרש"י הכא בהוריות דהא העשה דוחתי נדתה עליו, כתבו התוס' בשבועות דף י"ח ע"ב ד"ה אמר קרא כו' דמעליו דריש, וקשה לכאורה דהאי עליו הא דרשינן מיני' בגדה דף ל"ג ע"א, מה היא מטמאה אדם וכ"ח, אף הוא מטמא כו', וצריך לדחוק דתרתי שמעת מיני' וא"כ טפי ה"ל למתני' דשבועות לאחוו כפרש"י דנידה, אמנם י"ל דמתני' דשבועות רצתה לפרש הך עשה במשמש עם הטהורה, דסוברת כמ"ד וסתות דרבנן, דתנאי פליגי בי' בנידה דף ט"ז ע"א, ולכן לא מצית מתני' לפרש כפרש"י הנ"ל בסמוך לוסתה, דא"כ למה חייבין עליה, אונס הוא, דהא מדאורייתא אין חוששין לוסתות, אע"כ דאיירי במשמש עם הטהורה ואמרה נטמאתי, וחייא בר רב ורב הונא דס"ל התם דף י"ז ע"ב דחייב שתים אחד אכניסה ואחד אפרישה היינו דלשיטתייהו אזלי דרב הונא ס"ל בנידה דף ט"ז ע"א לחד לישנא וסתות דאורייתא, ורב נמי ס"ל התם וסתות דאורייתא, ואזיל רב חייא בשיטת רב אביו ור"ה בשיטת רב רבו, אבל רש"י מפרש למתני' דהוריות כפשטה וכמשמעות לשון דידה כמ"ד וסתו' דאורייתא. אך לפ"ז קשה על הרמב"ם דפסק וסתות דרבנן בפ"ח מהא"ב הלכה י"ג, ובפ"ה מה"ל שגגות הלכה ז' פסק דחייב שתים? וצ"ל כיון דאף וסתות דרבנן, מ"מ מדרבנן הוי בלא יבעול סמוך לוסתה תו לא הוי אונס אלא שוגג ודוק עכ"ל ודפח"ח.

והנה בסוף דבריו הוצרך ידידי הרב הנ"ל לדחוק קצת ליישב להרמב"ם ונפל ברברבתא, דזה תליא במחלוקת הפוסקים, ועיין במשנה למלך פ"ז מה"ל תרומות הלכה א' שנסתפק בזה ותליא נמי במחלוקת הר"י והרב"י והר"ן שזכר הב"ש בא"הע סי' כ"ח ס"ק ל"ה, ויעו"ש גם בס"ק נ"ב, ויש לי בזה אריכות דברים בהרבה שיטות בש"ס ופוסקים, ופרטות בפסקי הרמב"ם הסותרין בזה ממקום למקום, אבל לפי דבריו הנ"ל בלא"ה נתיישב דנהי דוסתות דרבנן היינו רק בעבר וסתה ובדקה ומצאה טהורה, אבל בהגיע זמן וסתה מקמי הכי לכ"ע דאורייתא הוא מצד חזקת אורח בזמנו בא, וגם הרמב"ם משמע דסובר הכי, וכמ"ש גם הגאון נודע ביהודה הנ"ל.

אמנם בזה ודאי הקשה שפיר ידידי הרב הנ"ל, בשבועות דף י"א ע"א דאמר רב אדא היכי אצית כו', ואם איתא מצות ל"ת הוא, ופרש"י שם בד"ה ואם איתא דבכניסה מיירי, מצות ל"ת הוא, ואין כאן עשה עכ"ל, ולפרש"י בהוריות, הא שפיר יש כאן עשה דוהזרתם, וגם את זה אפשר ליישב אחרי העיון ויעו"ש בשבועות במהרש"א מ"ש בשם הרז"ה והרמב"ן, אלא שכבר האריכתי יותר מדאי בזה.

גמרא ומה צבור בחטאת קבועה אף אשם תלוי כו' כתב מהרש"א ז"ל ק"ק ל"ל למילף אשם מציבור, הא איכא למילף מיחיד גופי' כדיליף מינה צבור, ועוד היכי מצי למילף אשם תלוי מצבור בג"ש, כיון דצבור גופי' אינו אלא מג"ש מיחיד ודבר הלמד בג"ש אינו חוזר ומלמד בג"ש ודוק עכ"ל, והנה בקושייתו השני' דבריו תמוהים מאוד, הלא מפורש בזבחים דף ג' וזכרנוהו לעיל בעמוד ב' בחידושינו (ומהרש"א עצמו הביאו ביבמו' דף ט' ע"א בחידושיו יעוש"ה), דבקדשים דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש, וא"כ מאי קשיא לי' למהרש"א ז"ל בזה, הא וודאי דמילתא דהכא קדשים ממש הוא, וראיתי שוב להגאון בעל באר יעקב בכללי הסוגיות שלו בסוף ספרו כלל מ"מ דף קמ"ג עמוד ג' השיג על מהרש"א בזה, אמנם ק' ראשונה דמהרש"א וודאי צריכי לפנים, וכן הקשה הרב באר שבע והניחה בקושיא.

שוב ראיתי להרב מגן גבורי' עמד ג"כ בקושיא א' דמהרש"א הנ"ל, וכתב לתרץ, וי"ל אין הכי נמי דמצי ללמוד מיחיד גופי', אלא דניחא לי' טפי לאגמורי מצבור בפשיטות לפיטורא, משא"כ כי גמרינן מיחיד דלא גמרינן להדיא פיטורא דהא בעולה ויורד מיהת איתא, אלא דגמרינן דקרא לא מיירי אלא בחטאת קבועה, ופיטורא נפקא ממילא, ולמאי דמסיק בש"ס דגמר אשם ומצות כו' איכא למימר נמי דהיינו טעמא דלא גמר מיחיד, משום דלצבור דמי טפי, דבתרוייהו כתיב כל מצות, משא"כ ביחיד דלא כתיב כל מצות, אלא ממצות הוא דכתיב וק"ל עכ"ל, וכל זה איננו שוה לי בישוב ק' מהרש"א ז"ל בזה.

והנלע"ד בזה ברור, עפמ"ש בחידושינו לעיל בעמוד א' בלשון התוס' שם לבאר דבריהם בתירוצם שם יעוש"ה שהעליתי דרצונם לומר דאף דקיי"ל בזבחים דף נ' דבקדשים דבר הלמד מג"ש חוזר ומלמד בג"ש, היינו דוקא שאותו דבר שהוא הלמד מג"ש, הוא יכול להיות מלמד בג"ש אחרת, אבל הדבר שהוא המלמד בג"ש, אינו חוזר להיות מלמד בג"ש אחרת אף בקדשים, וא"כ מתורץ ק' מהרש"א הדק היטיב מאוד, דמיחיד ליכא למילף, דכיון דהוא המלמד בג"ש לציבור, שוב אינו חוזר ומלמד בג"ש לאשם תלוי ביחיד, לפיכך ילפינן מצבור דהוא הנלמד מג"ש, דהוי דבר הלמד מג"ש, והוא שפיר חוזר ומלמד בג"ש כמסקנת הסוגיא דזבחים דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש בקדשים, ועיין לקמן דף מ"א ע"א וברש"י שם ד"ה א"ר פפא כו' וד"ה ושגגתם כו' ודוק.

זו היא שיבה, זו היא ביאה כו', הקשו הרב באר שבע והמגן גבורים, הא אמרינן בפ"ק דיומא, ובפ"ק דנזיר ועוד בדוכתי טובא, הני מילי היכא דליכא דמי לי', אבל היכא דאיכא דמי לי' מדמי לי' ילפינן, וא"כ מאי פריך הש"ס הכא ותירצו סמוך הש"ס על קושיית ועוד, ולפענ"ד אין צורך לזה (אף דהתוס' בעלמא מתרצים הכי, הכא אין אנו צריכין לכך) דהא השתא עדיין לא דמי ממש, דהרי ביחיד כתיב ואשם, ובצבור כתיב ואשמו, ואף דאי איפשר בענין אחר דבצבור שהן רבים הוצרך הכתוב לומר ואשמו בלשון רבים, סוף סוף איך שיהי' אין המלות דומין ממש, ואם לזה יקרא דדמי לי', אף אנן נאמר דואשם ויאשם נמי דומין זה לזה, דיאשם הוא נמי ענין ואשם אלא שלפי דקדוק הלשון והפעולה אמר ויאשם, כנלע"ד פשוט בזה, ועיין במנחות דף ד' ע"א תוס' ד"ה מאי נפקא מינה שהרגישו בקושי' הב"ש הנ"ל והנלע"ד כתבתי.

וגילף ואשם ונשיאות עון מן ואשם ונשיאות עון כו' עיין מה שהשיג הב"ש בזה על התוס' דמנחות דף ד' ע"א בד"ה ליגמר עונו מעונו כו' כאלו הקשו התוס' שם הך קושיית הש"ס דהכא, ועיין בספר בה"ז שם במנחות דמיישב דברי התוס' על נכון ולא ידעתי מדוע כתב בעל צאן קדשים עליו שדרך בדרך אחר שאינו מובן, והמבין יבין שגם הבה"ז דרך בדרכו של הצ"ק ממש וכיון אליו.

רש"י בד"ה אין ב"ד חייבין קרבן כו' והאי דקתני אין חייבין על עשה כו' לא קמיירי בכהן משיח כו' עכ"ל, מסוף לשון רש"י הזה מבואר, דאף דמתחיל רש"י בלשונו אין ב"ד חייבין כו' לא שכך היתה גירסתו במשנתינו, אלא דמפירושו דרש"י הוא דמפרש לה על הב"ד לחוד, והיינו דקמסיים ואזיל רש"י דלא קמיירי הכא מכהן משיח דפלוגתא הוא כו' אבל בסמוך במתני' שאח"ז מתחיל רש"י ג"כ אין ב"ד חייבין כו' התם וודאי כך הי' גירס' רש"י במתני' להדיא אין ב"ד חייבין כו', וכדמוכח מלשונו תוך הדיבור שכתב אח"כ והאי דקתני הכא אין ב"ד חייבין כו' עכ"ל. ובזה אין מקום לדקדוקו של התי"ט במתני' דלקמן יעו"ש ד"ה אין חייבין כו', ואולי באמת אין כוונת התי"ט לדקדק על רש"י כי אם על הרע"ב שם שלא היתה גירסתו כך כמבואר מדבריו שם, ומה שפרש"י במתני' דלקמן וה"ה למשיח כו' יתבאר כוונתו במקומו שם בדברינו, וגם לדברי הרע"ב עיין ישוב בדברינו במשנה הסמוכה.

בא"ד והאי דקתני אין חייבין כו' לא מיירי בכהן משיח כו' ר"ע לא פטר לי' מפר כו' עכ"ל, אבל בשבועות דף ד' ע"ב פרש"י בד"ה שאין חייבין עליה ב"ד פר בהוראה ולא כהן משיח עכ"ל, ומלבד דהוי קצת כסתירה מבוררת, קשיא עוד דהא באמת לא פטר לי' ר"ע מפר, כפרש"י הכא, וכדמסיק בסוף פרקין, וכבר הוקשה זה להרב באר שבע והניחו בקושיא, ולפענ"ד אפשר ליישב דמ"ש רש"י בשבועות ולא כהן משיח אליבא דר"ש מפרש דכהן משיח פטור לגמרי, וכ"ת הא פרש"י לקמן דף ט' ע"א בד"ה ר"א אומר כו' וג' מחלוקות הן ריה"ג כו' ור"ע כו' ור"ש כו' וא"כ הדין נותן דנגד כל חד הלכה כר"ע מחבירו, ומה גם דכולהו סתימתאי ר"מ ואליבא דר"ע כדאיתא בסנהדרין דף פ"ו ע"א, וה"ל לרש"י לפרש אליבא דר"ע, ז"א די"ל רש"י ס"ל דבזה הלכה כר"ש כיון דחזינן דסתם מתני' בפרק בתרא דפרה משנה ד' סתום כר"ש כמ"ש התי"ט לקמן במשנה ז' דפרקין בד"ה ר"ש כו' יעו"ש, לפיכך פרש"י גם האי סתמא דשבועות לסתמא דמ"ס פרה והלכה כנלע"ד נכון.

ועוד יש לפרש פרש"י דשבועות דלצדדין קאמ', ולא כהן משיח דלר"ע פטור מקרבן עולה ויורד וחייב בפר, ולר"ש פטור לגמרי, ועוד בו שלישי' לבאר פרש"י דשבועות אף לר"ע לחוד, והוא הנכון לענ"ד ותמצאנו בחידושינו ללשון רש"י לקמן דף ט' ע"ב בד"ה א"ל ר"ע מי פטר כו' יעוש"ה ודוק.

בד"ה מתני' אין ב"ד חייבין וכו' וה"ה למשיח כו' עכ"ל, עיין מה שכתבתי במשנה הקודמת בלשון רש"י, ומ"ש רש"י הכא וה"ה למשיח לטעמי' אזיל, שפירש לקמן דף ט' ע"א בד"ה ר"א אומר כו' דשלש מתלוקת הן, וא"כ הא דמסיים המשנה הכא דברי ר' יוסי הגלילי, אכולה בבא דרישא קאי שריה"ג היא דפוטר למשיח לגמרי כדדריש בגמרא, מקרא אבל לפירוש הרמב"ם במשנ' דהכא ודלקמן מבואר שארבע' מחלוקת הן, והך רישא ת"ק היא ופטר לי' רק מפר, אבל בעולה ויורד משיח ונשיא ויחיד חייבין כדקתני במתני' דלקמן, וא"כ מאי דמסיים הכא במשנתינו דברי ריה"ג קאי רק על והנשיא כיוצא בהן, והשאר דברי ת"ק הן, וכן במתני' דלקמן מאי דמסיים דברי ר"ש קאי רק מאי דמקמי הכי, אלא שאין כ"ג משיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו, והשאר דברי ת"ק הן, דחייבין נשיא ומשיח בעולה ויורד, וא"כ ארבע מחלוקת הן, וכמבואר בכ"מ ולח"מ פ"י מהל' שגגות יעוש"ה ודוק.

ולפי דרכינו למדנו ליישב לשון הרע"ב במשנתינו שפירש ג"כ בד"ה ועל טומאת מקדש וקדשיו כו' לא ב"ד ולא המשיח כו' עכ"ל, ודקדק התי"ט בד"ה אין חייבין כו' דלפי מה שפירש הרע"ב במשנה דלעיל בב"ד ולא במשיח משום דר"ע פליג בסוף פרקין, ה"נ לא ה"ל לפרש אלא בב"ד דבכולן פליג עכ"ל, ולפמ"ש לק"מ דרע"ב בכל משניות הללו בשיטת פירוש הרמב"ם אזיל, ולהרמב"ם הא ד' מתלוקת נינהו, ות"ק דמתני' פוטר לנשיא ומשיח, נשיא משעיר ומשיח מפר, אבל בעולה ויורד חייבין כמתני' דלקמן, אבל פר מיהת לא מייתי המשיח, וכיון דמתני' דהכא מפטורא דפר מיירי במשיח, ומפיטורא דנשיא בשעיר, כדי שלא יסתרו סתמא דהכא עם סתמא דלקמן דמחייבת נשיא ומשיח בעולה ויורד, מש"ה מפרש הרע"ב הכא ולא המשיח, באופן שפירושו מכוון עם פירוש הרמב"ם, ועיין תוס' הרא"ש בשם הרמ"ה במשנתינו, ודוק.

דף ט' ע"א גמרא נשיא שנצטרע מהו, אין להקשו' הא תנן לקמן בדף זה עמוד ב' בריש פרק ג' דמכילתן, דנשיא שחטא ואח"כ חטא עבר מגדולתו כו' הנשיא מביא שעיר, וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואח"כ חטא כו' הנשיא כהדיוט, והיינו לענין שאר קרבנות הנשיא, וא"כ מאי קבעי הכא לענין עולה ויורד בנשיא, דממ"נ אי חטא בעודו נשיא ואח"כ נצטרע, כמו דבשאר מצות מייתי שעיר, ויש לו דין דמעיקרא, הכא נמי לא ה"ל להביא עולה ויורד כדמעיקרא ואי חטא כשנצטרע, דהיינו אחר שעבר מגדולתו הא בשאר קרבנות ה"ל כהדיוט, הכא נמי ליהוי כהדיוט, ולייתי קרבן עולה ויורד ז"א דהא אבעיא דהכא אליבא דריה"ג קאי למאי דמפרש ר' ירמי' טעמו וכפרש"י, וא"כ שפיר קבעי כיון דקרבן עולה ויורד בעשירות ועניות תליא ואין זה דומה לקרבנות נשיא דשאר מצות, ולכך שפיר יש לספוקי בנשיא שנצטרע, בין אם חטא מקמי שנצטרע ובין חטא כשנצטרע, אם מדחי דחי או מיפטר פטיר כפרש"י, ואיך שיהי' אבעיא דהכא רק לריה"ג ור' ירמי' שייכא ולית מינה נפקותא להלכתא, דלית הלכתא כריה"ג, ובהיות כן הנך רואה שלא דק בעל עין משפט כאן באות ג' שציין על דברי הרמב"ם פט"ו מה"ל שגגות הלכה ט"ת, ואיננו, שדברי הרמב"ם שם אמורים על פי המשנה דלקמן שזכרנו, ואין עניינן כלל, לאבעיא ופשיטות דהכא דהוי דלא כהלכתא, ועיין לקמן דף יו"ד ע"א ברש"י ד"ה וישב בבית התפשית כו' ובמה שאכתוב שם חידושינו יעוש"ה.

שם נשיא שנצטרע מהו, ה"ה דהוי מצי למיבעי נמי בכהן משיח שעבר מחמת פסול או זקנה שאינו ראוי לעבודה, אלא דחדא מיניהו נקט.

אמר לי' בתוס' או דגזא, ופרש"י כיון דמגזא דידי' בעי אתויי אמטי להכי פטור לגמרי, וכ' בתוס' הרא"ש בשם הרמ"ה ולא נהירא דאע"פ ישיש לו ממון הרבה יכול לבוא לידי עניות כיון שעבר ממלכותו, ואין לו ליקח עוד מסים וארנונות מהעם, לפיכך פי' הרמ"ה, וכי משלך יש לו רשות ליקח, או מאוצרותיו, הוי אומר מאוצרותיו ולא משלך, כיון שעבר ממלכותו הילכך הוי כשאר עשיר וחייב, וכ'

עליו הרא"ש אבל לישנא דגמרא לא משמע כפירושו, אלא כפרש"י דהל"ל מדידך או מדלי' ומה לו להזכיר אוצרו, אלא דסתם מלך יש לו אוצר מרובה וא"א לבוא לידי עניות, הילכך כיון שנפטר כבר מחמת עושרו, עדיין עומד באותו פטור, ולא דמי לעשיר שאין לו אוצרות מרובין שיכול לבוא לידי עניות, ואין לפוטרו משום עושרו שיש לו עתה עכ"ל, וסוף לשון הרא"ש לא הבנתי, דמה פטור איכא בעשיר הלא קרבן עשיר בעי אתויי, וי"ל בדוחק, ואיפשר לי לומר עוד דרש"י פי' האבעיא והפשיטות בחטא בעודו נשיא, ולכך פירש לפטורא והרמ"ה מפרש לה בחטא כשנצטרע ולכך פי' לה לחיובא, ולא ראיתי להאריך בזה, כיון דלא אתי מיני' נפקותא להלכתא דדינא.

מתניתין על שמיעת הקול ועל בטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו ב"ד פטורין והנשיא והיחיד והמשיח חייבין, כבר זכרנו במשנה הקודמת דלפרש"י הכא בד"ה ר"א אומר כו' יהי' כל זה מדברי ר' שמעון, ואין כאן אלא שלש מחלוקת, אבל להרמב"ם בפירושו להמשנה דהכא ובמשנה הקודמ' מבואר דארבעה מחלוקת הן, ומה דמסיימת המשנה הכא אלא שאין כ"ג משיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו, זהו רק מדברי ר"ש, אבל הא דמקמי הכי בבבא הזאת דברי הת"ק הם דמחייב לנשיא ומשיח בכלהון, וכן במשנה דלעיל הא דמסיים והנשיא כיוצא בהם, רק זה הוא מדברי ריה"ג, אבל מאי מקמי הכי, הוא מדברי הת"ק שהוא סתם מתני' וכדי שלא יסתרו סתמא דלעיל ודהכא, דלעיל פטורין מכולהו, והכא מחייב להו, לזה מתרץ הרמב"ם דלעיל פוטר להמשיח מפר (ולנשיא משעיר), והכא מחייב להו בקרבן עולה ויורד, וזהו שכתב הרמב"ם בפירושי משניות אלו שאין הלכה לא כריה"ג, ולא כר"ש, ולא כר"ע והיינו כמבואר שד' מחלוקת הן לדעתו, והלכה כסתם מתני' דנשיא ומשיח חייבין בכולהו בעולה ויורד, והרי זה מבואר היטיב לאמיתו.

ועפ"ז פסק הרמב"ם בחיבורו פ"י מהל' שגגות הלכה ז' דהמלך והכהן משיח מביאין קרבן עולה ויורד על שבועת העדות, או שבועת בטוי, או על טומאת מקדש וקדשיו כשאר הדיוטות כו' והראב"ד שם השיגו דאין המלך חייב על שמיעת הקול ולא המשיח בטומאת מקדש וקדשיו עכ"ל, והיינו שדעת הראב"ד כפרש"י דהוי רק שלש מחלוקת ונחלקו בדעת הראב"ד הכ"מ והלח"מ, דהכ"מ הבין מדעתו שרצונו להורות הלכה כר"ע, והלח"מ השיא דעת הראב"ד להלכה כר"ש, וכן הסכים התי"ט במשנתינו שדעת הראב"ד כר' שמעון ועכ"פ למאי דמבואר דלהרמב"ם ד' מחלוקת הן ופסק כסתם מתני', א"כ אין מקום להשגת הראב"ד על הרמב"ם בזה, וזה נכון ופשוט ומבואר היטיב מכל מה שאמרנו.

אלא שעדיין צריכין אנו למודעא, אף להרמב"ם דארבעה מחלוקת הן, מאי טעמא דת"ק והא שפיר קאמר ר"ע שהמלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין עליו, וכאשר הרגיש הכ"מ, ומה שתירץ בזה הכ"מ ואחריו נמשך התי"ט בקצת ביאור יותר על פי מה שאמרו בסנהדרין דף י"ט ע"א דהא דהמלך לא דן ולא דנין אותו היינו רק במלכי ישראל, אבל מלכי בית דוד דן ודנין, אין זה מספיק כלל כאשר הרגיש הגאון בעל ברכת הזבח בחידושי הרמב"ם למס' מנחות דהא דלא מעיד ולא מעידין אף במלכי בית דוד הוא, וכן מוכחת סוגיא דשבועות דף ל"א ע"א וסוגיא דיומא דף ע"ד ע"א דקאמר למ"ד מלך אבל משחק בקוביא מדאורייתא חזי, וברבנן הוא דפסלוה, אלמא דהמלך מדאורייתא לא מעיד, ובדאורייתא אין חילוק בין מלכי ישראל למלכי בית דוד ודוקא לענין דנין הוי חילוק זה מדרבנן משום מעשה שהי' בסנהדרין שם, משא"כ לענין עדות מדאורייתא וודאי דאין חילוק.

ובהיותי בזה בדרך אגב חזות קשה ראיתי בדברי ספר החינוך פרש' ויקרא סי' קכ"ד שכתב בפשיטות ומלכי ישראל לא מעידים על אחרים, ולא אחרים עליהם משום מעשה שהי' כדאי' בסנהדרין בפרק כהן גדול, אבל מלכי בית דוד מעידין ומעידין עליהן עד כאן לשונו, ונוראות נפלאתי עליו מה יענה לסוגיא דיומא ושבועות הנ"ל שזכרנו דמבואר דמהאורייתא הוי מה שאין המלך מעיד, וא"כ הא וודאי דאין חילוק בין מלכי ישראל למלכי בית דוד בדאורייתא, ורק לענין דן ודנין הוא חילוק זה ומשום מעשה שהיה וצע"ג ליישבו אם לא בדוחק הרבה מאוד, ונחזור לענייננו.

ודבר הגאון בעל תי"ט שרצה לצדד דמאי דמחייב הרמב"ם למלך בשבועות העדות הוא בעדות נפשות דחמירא דשייך בה גם המלך, תמוהים ביותר, כאשר תמה עליהן הגאון בעל כפות תמרים בחידושיו ליומא דף ע"ד ע"א, דבפ"ג מה"ל מלכים כתב הכ"מ עצמו בהדיא לדע' הרמב"ם דהמלך אינו מעיד אפילו בעדו' נפשו' ועוד ביותר דהא קרבן שבועת העדות אינה אלא בעדות ממון כמ"ש הרמב"ם פ"ט מה"ל שבועות הלכה ג' והלכה י"ג, ובאמת תמי' רבתי היא זאת על התי"ט ז"ל, ואיך שיהי' דברי הרמב"ם לא מיתרצן, בשגם אחרי כל זה הקשו התי"ט והבה"ז שדברי הרמב"ם סותרין זה את זה, דהכא מחייב הרמב"ם להמלך בשבועת העדות, ובפ"י מהל' שבועות הלכה א' פסק שאין שבועת העדות שייכא במלך, ואינו ראוי להעיד, וכיון דלאו בר עדות הוא, איך מחייבו בהל' שגגות בקרבן שבועת העדות, ואף כי ראיתי בזה תירוצים שונים, והרב כפות תמרים תירץ ג' תירוצים בזה, אין לבי מתיישב בכולהון.

ולפענ"ד יש ליישב כל פסקי הרמב"ם בזה על נכון, ויתיישב נמי מה שהניחו בצ"ע הרב באר שבע בחידושיו הכא בסוגיין ובחידושיו בכריתות מהא דאמר סתמא דהש"ס שם מה לנשיא שכן אינו בשמיעת קול, הרי סתמא דש"ס מבאר להדיא נגד דעת הרמב"ם הנ"ל בה"ל שגגות, דמחייב הרמב"ם להנשיא בשמיעות קול, ומה יענה לסוגיא הזאת וזה קשה מכולם.

והנלע"ד ליישב בכל זה, כי ראיתי להכ"מ פ"ג מה"ל מלכים הלכה ז' נסתפק בהא דאמרינן שהמלך אינו מעיד, אם לגמרי הוא דאינו מעיד לשום דבר אפילו בעדות נפשו' או עדות איסור, או דילמא דוקא לעדות ממון אינו מעיד, אבל לעדות נפשות או עדות להפריש מאיסור מעיד, משום דבמקום שיש תלול השם אין חילוק כבוד לרב ולא למלך נמי, ולבסוף פשט לו הכ"מ דלגמרי אינו מעיד כדמשמע מדברי הרמב"ם פ"א מה"ל עדות לגבי כהן גדול יעוש"ה בדבריו אבל התוס' בסנהדרין דף י"ח ע"ב ד"ה מעיד כו' ובשבועות דף למ"ד ע"ב ד"ה אבל איסורא כו' העלו התוס' להדי' דבמילתא דאיסורא המלך וכ"ג מעידין, דאין עצה ואין חכמה ואין תבונה נגד ה', וכן העלה הלח"מ פי"א מה"ל עדות הלכה ג' בדעת הרמב"ם להסכים דעתו לדע' התוס' ודלא כהכ"מ וכן הסכים המ"ל בדעתו בה"ל עדות.

ולפ"ז דמוסכם בדעת הרמב"ם דדוקא בעדות ממון לחוד אין המלך וכ"ג מעידין, אבל במילתא דאיסורא מעידין, א"כ אם יקרה עדות ממון שיש בו גם אפרושי מאיסורא, כגון שצריך להעיד לאחד שזיינתה אשתו, דהוי עדות לאפרושי מאיסור שנאסר' על בעלה, והוי נמי עדות ממון שיופטר בעלה מכתובתה, או שיודעין המלך ועוד חד אחרינא בהדיה להזים העדים שהעידו בהוצאת שם רע להבעל, וידע המלך להזיומ, דהוי עדות נפשו' להרוג העדים, ועדות ממון להציל כתובת האשה, ולחייב להבעל מאה סלעים ליתן לאבי הנערה, ועוד הרבה דברים כאלה, אף דבשביל עדות הממון לא הוצרך המלך להעיד, אפ"ה לאפרושי מאיסורא דאית בי', ובפרט להצלת נפש האשה וכדומה צריך המלך להעיד, וממילא שיועיל עדותו גם על הממון דאית בנדון הזה.

ומעתה מתורץ קושיית הבה"ז והב"ש מסוגיא דכריתות דקאמרה שם דף כ"ו ע"א מה לנשיא שכן אינו בשמיעות קול, הנו בעדות ממון לחוד, דבוודאי אינו מעיד, וכעין זה מיירי נמי הרמב"ם פ"י מה"ל שבועות הלכה א' במה שכתב שם שהמלך אינו ראוי להעיד, היינו בעדות ממון לחוד בשאין מעורב עמו עדות איסור, וגם ר' עקיבא במשנתינו דפוטר להנשיא משמיעת קול משום דהמלך לא מעיד, י"ל ג"כ דמיירי רק בעדות ממון לחוד, והא דבפ"י מה"ל שגגות מחייב הרמב"ם להמלך בשמיעת קול היינו בעדות ממון שיש בו ג"כ איסור, שאז הוא צריך להעיד בשביל האיסור, וישייך גבי שבועות העדות נמי על שמיעת הקול דממון, כיון דבממון הזה הי' צריך להעיד, ומתורצי' כל פסקי הרמב"ם בזה הדק היטיב באין גמגום וסתירה, ואל אלהים יודע ועד שאחרי שכתבתי דבר זה מצאתי להרב שושני' לדוד דרך כמעט אף הוא על דרך זה, והנאני שכוונתי לדעתו, ולא נמנעתי מלהציגו הנה, לפי שהוספתי עליו מיהת ליישב קושי' הבה"ז והב"ש מסוגיא דכריתות הנ"ל, שלא עמד בה הוא ז"ל, אף כי שאין ספרו מצוי כלל, למען יהי' הדברים מעתה מצויים לפני המעיין הישר.

גמרא הא גופי' קשיא אמרת שאין משיח חייב כו' כתב הרב מגן גיבורים, מרישא נמי הוי מצי לאקשויי אלא משום דמציעתא מפרשה לרישא דדוקא בשמיעת קול ובטוי שפתים הוא דחייב, לכך הקשה ממנה, והכי אורחיה דהש"ס בכמה דוכתי, ופשוט, עכ"ל.

איכא סיפא כל שהוא בעולה ויורד כו' הקשה הרב מגן גיבורים אמאי לא מותיב מנשיא ג"כ, דקתני נשיא כיוצא בו, משמע דכי היכי דיחיד חייב בכולן ה"נ בנשיא אימא רישא אלא שאין הנשיא חייב בשמיעת הקול כו' עכ"ל והאריך למאוד ליישב דבר זה, והנכון בזה מה שתירץ הרא"ש בתוספותיו דהרא"ש ז"ל עמד ג"כ בזה ותירץ ד"ל מאי דקתני סיפא כל שהוא בעולה ויורד נשיא כיוצא בו, היינו במאי דמחייב, ולאפוקי מר"א דאמר נשיא מביא שעיר עכ"ל הרא"ש ז"ל.

רש"י בד"ה ומה הן מביאין נשיא כו' ומשיח כו' קרבן עולה ויורד עכ"ל, רש"י נמשך בזה אחרי שיטת פירושו בדיבור הקודם, דה"ה דאין המלך חייב בשמיעת קול לר"ש, וכולי הך בבא מדברי ר"ש היא, ואין כאן אלא שלש מחלוקת כפרש"י בדיבור שלאחר זה, וא"כ גם הא דמסיים התנא ומה הן מביאין מדברי ר"ש הוא, וקאי על נשיא ומשיח, וחוזר התנא עליהן, כדי להביא דברי ר"א החולק בנשיא לומר דמביא שעיר, ומש"ה לא דקדק רש"י בפירושו הזה לינקט נמי יחיד, הואיל דעיקר הפלוגתא, ומה צריך להשמיענו מה הן מביאין כו' הוא בשביל נשיא ומשיח, דלא תימא שהנשיא יביא שעיר כדברי ר"א, או המשיח יביא פר כדברי ר"ע לקמן בגמרא, וא"כ פרש"י מדוקדק, באופן שלא הבנתי לפ"ז דברי התי"ט במשנתינו בזה, שכתב בד"ה, ומה הן מביאין, נ"ל דדברי התנא קמא הן, דמהדר על שמיעת הקול ודעמי', וקאי איחיד נשיא ומשיח, ולא הבינותי דברי רש"י בזה. עכ"ל התי"ט, ולפמ"ש דברי רש"י מובנים היטיב, ודברי הת"י שייכין רק לשיטת פירוש הרמב"ם שכתבתי במשנה דלעיל, דמפרש ארבע מחלוקת הן, דהא דעל שמיעת הקול ועל בטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו ב"ד פטורין, והיחיד והנשיא והמשיח חייבין, דברי התנא קמא הן, וא"כ גם במשנתינו הכא שפיר יתפרש כהתי"ט. דמה הן מביאין כו' דקתני הכא דברי הת"ק הם, אבל רש"י לשיטתו מפרש שפיר כדכתיבנא שהוא מדברי ר"ש ודוק.

בד"ה ר"א אומר כו' ושלש מחלוקת בדבר כו' עכ"ל, וכ' הרב מגן גבורים, יש גמגום למה לא מנה ג"כ מהלוקת הא דר"א, ועוד שדבריו אלו אין מקומן כאן, אלא במילתי' דר"ש, ואיפשר שטעות סופר יש בדבריו עכ"ל, ולפענ"ד גמגום וטעות סופר אין כאן דשפיר מנה רש"י רק ג' מחלוקת לענין עיקר החיוב מי חייב, ומי אינו חייב, דלענין זה וודאי רק ג' מחלוקת הויין, וכדמסקינן לקמן בעמוד ב' דר"א כר"ש ס"ל יעוש"ה בפרש"י אבל הא דר"א דמחייב בנשיא שעיר במקום עולה ויורד דר"ש, אין זה חשוב מחלוקת, רביעית כיון דגוף החיוב מי מחייב ומי אינו מחייב, אינו חולק עם ר"ש, ולפיכך נקט רש"י להך מילתא הכא בדברי ר"א להורות דבעיקר החיוב רק שלש מחלוקת הן, ולאפוקי מדע' הרב מגן גבורים הנ"ל, דבאמת ר"א מחולק רק באופן החיוב עם ר"ש כנלע"ד פשוט.

בא"ד ור"ש סבר כו' אלא שאין כ"ג משיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו עכ"ל, גם בזה כתב הרב מגן גבורים הנ"ל, וז"ל, גם בזה יש גמגום למה לא כתב ג"כ אלא שאין הנשיא חייב בשמיעת הקול כדאיתא להדיא בברייתא וכמ"ש הוא עצמו בסמוך, וי"ל וצ"ע כי שמא טעות סופר נפל גם בזה עכ"ל, וגם בזה אינני רואה שום גמגום, צ"ע, וט"ס, כי תשובתו בצדו, בדברי הרב הזה בעצמו, שסמך לר' רש"י בזה אפירושו דמקמי הכי בד"ה אלא כו' מפרש בגמרא וה"ה דקאמר ר"ש אלא שאין הנשיא חייב על שמיעת הקול כו' אלא לא איצטריך לי' למיתני דהא תנא לי' לעיל ר"ע עכ"ל, ולפי שהתנא דמתני' שבקי', ולא הוצרך להזכירו הכא, גם רש"י ז"ל שבקי', וחשיב רק המפורש במשנה הכא, ומכ"ש דסמך לן רש"י אמה שהזכירו בסמוך בדיבור הנ"ל שזכרנו לו, ויותר מתוקן בזה לשון מהרש"א ז"ל שהוסיף נמי על דברי רש"י דהכא כדברי הרב מגן גיבורים הלזה, ולא כתבו דרך השגה על רש"י דבאמת אינו השגה וכדאמרן.

ע"ב גמרא א"כ נשיא נמי אין קרבנו שוה לקהל, ופרש"י הוא מביא שעיר והן מתכפרין בפר כו' עכ"ל, וכתב הרא"ש בתוספותיו ולא נהירא להרמ"ה ז"ל דהא דאפקה רחמנא לנשיא לידון בשעיר, מכלל יחידים הוא דאפקי' דלא לייתי כשבה או שעירה בשגגת מעשה גרידתא, אבל מכלל צבור שחטאו בהעלם דבר לא אפקי' דמתכפר עם הצבור בפר, לכך פי' הרמ"ה דהנשיא נמי הא לא שוה לקהל דאינהו מייתי כשבה או שעירה בשגגת מעשה ואיהו מייתי שעיר בשאר מצות עכ"ל בתוספת תיקו קצת ממה שנשתבש בטעות הדפוס, וחמה אני פה קדוש יאמר דבר זה, דא"כ מאי פריך הש"ס בסמוך משיח נמי הא שוה בשאר מצות דשגגה, דמה בכך, נהי דמתכפר עם הצבור כשהורה עמהן, מ"מ הרי חלוק הוא כשחטאו הצבור בשגגת מעשה לחוד, דמייתי כל חד וחד מנהון כשבה או שעירה כדין יחידין שחטאו, והמשיח בשגגת מעשה לחוד פטור הוא, וכמסקינן הכא להאמת מי שחטאתו שוה ליחידים כו', והשתא אי ס"ד כהרמ"ה דקושי' הש"ס הכא בנשיא היא ממאי שאינו שוה לקהל יחידים דאינהו מייתי כשבה או שעירה, והנשיא מביא שעיר, א"כ ה"ל לאסוקי בזה דמשיח איננו שוה עמהן בזה כדמסיק, ומאי פריך שוב ממשיח וצע"ג הוא זה לענ"ד א"ו האמת עם רש"י, דהא השתא עדיין אנו קיימין לומר מי שקרבנו שוה לקהל, דהיינו קהל צבור, ולא קהל יחידים, ובמסקנא הוא דמסקינן מי שחטאתו שוה ליחידים, מכלל דעד השתא בשוה לקהל צבור אנו קיימין, וא"כ אי איפשר לפרש כפירוש הרמ"ה ז"ל שתהי' הקושיא בנשיא ממאי דאינו שוה לקהל בשגגת מעשה לחוד, דאינהו מייתי כשבה או שעירה, ואיהו מייתי שעיר, דזה בקהל יחידין, ואנן עכשיו בקהל צבור אנו קיימין, אע"כ צ"ל כפרש"י דהקושיא שאינו שוה לקהל צבור שחטאו בהוראת ב"ד ע"י העלם

דבר ושגגת מעשה, דאינהו מייתו פר, ואיהו בשחטא ע"י הוראת ב"ד שעיר הוא **דמייתי, וכ"ת סוף סוף תיקשי כק' הרמ"ה דהא כשחט' עם הצבור באופן הזה מתכפ'** עמהן בפר שלהן יש לומר דכך היא ק' הש"ס לרש"י, נשיא נמי הא לא שוה לצבור, דצבור מוציאין מכלל יחיד, דבמקום דמייתי יחיד כשבה או שעירה, מייתו צבור פר, ואלו נשיא מוציא מכלל יחיד באופן אחר, דבמקום דמייתי יחיד כשבה או שעירה, מייתי הוא כשחטא לבדו שעיר וא"כ אינו שוה לציבור במוצא מכלל יחיד, וא"כ משיח שוה בזה לצבור דאף הוא מוציא מכלל יחיד ומביא פר כצבור כנלע"ד נכון ודוק.

שוה בכפרה דיוה"כ והקשה הרב מגן גבורים, מה תשובה היא זו, דהא משיח נמי שוה בשאר מצות השנה, משא"כ בנשיא, ומאי אולמיה דהאי מדהאי? ואדמקשה לי' מכהנים, ליקשי לי' מנשיא, ובמאי ניחא לי' הך שינויא, ויעו"ש שנדחק בשיטתו שם אשר פי' כמעט כל הסוגיא דלא כפרש"י, אבל לרש"י אין דבריו מספיקין כאשר העיד בעצמו, ולא דרכינו דרכינו אשר כל מגמתינו ליישב דברי רבותינו הראשונים.

ולפענ"ד לא עיין על דברי מהרש"א ז"ל בלשון רש"י בד"ה א"כ נשיא נמי כו' יעוש"ה שהרגיש מהרש"א ממש בקושייתו הזאת, דמאי חזית דאזלת בתר הא דאין המשיח שוה לקהל בכפרה דיוה"כ, ולא ניחא לי' לאוקמי בנשיא דאינו שוה לקהל בשאר ימות השנה, ותירץ מהרש"א דמסתבר יותר לאוקמי במשיח דאינו שוה בכפרה דיוה"כ, דאי מוקמת בנשיא שאינו שוה בשאר ימות השנה, הי' הסברא למעט גם יחיד שאינו שוה בשאר ימות השנה, וא"כ קרא דמעולה ויורד אמאן תרמיי' דמסתמא בסתם יחיד מיירי וזה פשוט.

ועי"ל דבלא"ה נמי לק"מ, דאה"נ די"ל דהיא היא באמת קושי' הש"ס דבסמוך, משיח נמי הא שוה בשאר מצות השנה, וא"כ אין צורך למ"ש מהרש"א, דבאמת זהו גופי' הוא דמקשה הש"ס, מאי חזית דאזלת בתר הא דאינו שוה המשיח בכפרה דיוה"כ, ולא אזלא למיעוטי נשיא, דאינו שוה בשאר ימות השנה, מאי אמרת, דהנשיא הא שוה ביוה"כ, הרי משיח שוה כנגד זה בשאר ימות השנה, ומאי חזית למעט משיח שמא נמעט נשיא, כנלע"ד ברור ופשוט בזה.

ובזה מדוקדק דלא קאמר הש"ס בהך קושיא דמשיח, א"כ משיח נמי, כדקאמר גבי נשיא, א"כ נשיא נמי, משום דהקושיא מנשיא נמשכת אילפותא קמא, משא"כ הקושיא ממשיח היא רק על דרך מאי אולמי' דהאי מדהאי, ולפיכך לא אמר א"כ, ועיין בסמוך ודוק.

א"כ כהנים נמי כו' כתב הרב מגן גיבורים, לכאורה מריהט' דלישנא ד"ש משמע דלמאי דמשני אנשיא שוה בכפרה דיוה"כ, הוא דקשיא לי' א"כ כהנים נמי, וקשה דהא בלא"ה בלאו האי שינויא נמי תיקשי דמ"ש כהנים ממשיח, דבשאר ימות השנה שוים הם דקרבנן שוה, וביוה"כ שניהן אין מתכפרין עם הצבור, והי' נראה לומר, דהאי א"כ כהנים כו' לא מהדר אהאי שינויא דנשיא, אלא אמאי דקאמר יצא זה שאין קרבנו שוה כו', והא דלא קאמר הש"ס א"כ נשיא וכהנים נמי כו' משום דלא ראי זה כראי זה, דמה שאין הנשיא קרבנו שוה, היינו בשאר מצות השנה, ומה שכהנים אינן שוה, היינו ביוה"כ, ועוד דהא דנשיא נמי מיתרצא בענין אחר, וכדמשני שוה בכפרה די"כ, משא"כ הא דכהנים ולכך סדרן הש"ס כל אחד בפני עצמו, אך קשה בעיני דבשלמא אי אשינויא דנשיא מהדר, היינו דמשני אקושיא זו, שוים בשאר מצות השנה, משא"כ בנשיא, אע"ג דמ"מ תיקשו א"כ משיח נמי, (מ"מ קושיא זו שהקשה מכהנים שפיר מתרץ לה) אבל אי אמרינן דאמשיח קמהדר, ומקשה כהנים נמי כו' א"כ מה שייך לשנויי דשאני כהנים ממשיח, דכהנים שוה בשאר מצות דשנה משא"כ משיח כו' (בתמ' הא וודאי שאינו בכח המאמר, דלא משני ש"ס, כלל מה שהתחיל להקשות כיון דאמשיח קמהדר, ואיך לא ידע, דמשיח נמי שוה בשאר ימות השנה, וכדפריך באמת בתר הכי) וליישב דבר זה על נכון לא מצאתי זולת אם נאמר כו' עכ"ל, ומה מאוד נדחק בדרך רחוק בישוב זה שאינו מסכים עם פרש"י בסוגיין ולכאורה צ"ע.

והנלע"ד בזה דוודאי בהכרח ק' הש"ס דא"כ כהנים נמי, לא מהדר אשינויא דנשיא כי אם אמאי דקאמר מעיקרא יצא זה שאין קרבנו שוה לקהל, ואפ"ה שפיר משני כהני' שוה לקהל בשאר מצות השנה כולה, כי הצצתי לראות ולעמוד על דקדוק לשון הש"ס שדקדק הש"ס בתירוץ הזה להוסיף על לשונו מלת כולה, מה שלא דקדק הש"ס כך בלשון הקושיא, משיח נמי הא שוה בשאר מצות דשנה, ולא דייק לומר כולה והכוונה בזה נראה משום דכהנים לגמרי שוו לקהל במצות דשאר שנה כולה שמתכפרין עמהן, הן בקהל צבור מתכפרין עם הצבור, והן בקהל יחידין מתכפרין כיחידין דעלמא, משא"כ משיח אינו שוה במצות דשאר שנה כדלה, דנהי דבהדיה עם הצבור בשאר מצות מתכפר עמהם בע"ז מיהת אינו שוה עמהן, שהצבור בע"ז בפר ושעיר, והכהן משיח בשעירה וכדתניא לעיל ושוין שבשעירה וא"כ שפיר מתרץ הש"ס אהאי קושיא דכהנים שוה לקהל בשאר מצות דשנה כולה אף בע"ז, משא"כ המשיח, והא דפריך אח"כ משיח נמי, הא כבר פרישנא לה לעיל בסמוך דאין קושיא זו סובבת אתירוצא דמשני דכהנים שוה לקהל בשאר מצות השנה אלא אדלעיל מהדר, דמשני נשיא שוה בכפרה דיוה"כ, ע"ז פריך משיח נמי הא שוה בשאר מצות דשנה מיהת, ומאי אולמא דהאי מדהאי, דמאי חזית למעט משיח משום דאינו שוה ביוה"כ, אימא למעט נשיא דאינו שוה בשאר מצות, דמאי אמרת נשיא שוה ביוה"כ, משיח נמי הא שוה בשאר מצות, והיינו דלא דייק הש"ס בלשונו לומר א"כ משיח נמי כו' וכדכתיבנא לעיל בסמוך כנלע"ד נכון ודוק היטיב.

ומצאתי לי און בזה מהירושלמי דסוגיין דאיתא נמי התם כהאי סוגיין לפרש טעמא דר"ש מונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל את שקרבנו שוה לקהל, יצא משיח שלא שוה קרבנו לקהל, ופריך נמי הרי נשיא לא שוה קרבנו לקהל, ומשני נמי שוה ביוה"כ, ושוב פריך הרי אחיו הכהנים לא שוו ביוה"כ, ומשני שוו בשאר ימות השנה ולימוד זה מניחו הש"ס דירושלמי למסקנא ולא פריך עלה כדפריך הכא, משיח נמי כו', והוא הדבר שריברתי דק' משיח נמי אינה סובבת על התירוץ דכהנים שוו בשאר ימות השנה, כי אם אדלעיל סובב, אמאי דאמרינן מי שקרבנו שוה לקהל, ולפיכך לא חשיב הירושלמי זה לקושיא כולי האי, כיון דלאו לגמרי שוה משיח בשאר ימות השנה, דבע"ז מיהת לא שוה שהצבור בפר ושעיר ומשיח בשעיר וכן איתא בירושלמי שם מקמי הכי על קושיא אחרת, יצא משיח שאינו בשגגת מעשה, וא"כ סמך לו הירושלמי על זה בתר הכי, מש"ה מניח הירושלמי לימוד זה למסקנא, ואף דבש"ס דידן דבבלי ראתה סוגיין טוב לומר מהך קושיא מיהת, מי שחטאתו שוה לקהל יחידים, הירושלמי לא אחשיב ליה קושיא זו כולי האי, ולקמן דף י"ב ע"ב בתידושינו בד"ה וכולן כו' יתבאר הוכחה להירושלמי בזה, ואיך שיהי' הרי למדנו מן הירושלמי, דקושיית משיח נמי, אינה סובבת על התירוץ דכהנים שוו בשאר ימות השנה, וגם למדנו מלשון הקושיא הרי אחיו הכהנים, כו' שאין קושיא זו על התירוץ דנשיא שוה בי"כ כי אם אתחילת הלימוד דמי שקרבנו שוה לקהל וזה שדקדק הירושלמי לומר הרי אחיו הכהנים להורות דאמשיח פריך וכדאמרן בישוב קושיית הרב מגן גיבורים והנלע"ד כתבתי ודוק.

כהנים שוה לקהל בשאר מצות דשנה כולה, ופרש"י דמתכפרי עם הצבור בפר, וכ"כ בתוס' הרא"ש, אלא שהוסיף שם הרא"ש לומר, אי נמי שוין לקהל להתכפר בכשבה או שעירה בשגגת מעשה, אבל משיח פטור כדאמרינן לקמן עכ"ל, והוספתו הזאת אינה מובנת לי, דהא אנן השתא קיימינן, מי שקרבנו שוה לקהל צבור, ולא לקהל יחידין ורבא הוא דמסיק מי שחטאתו שוה לקהל יחידין, ומאי ניהו קהל מכלל דעד השתא בשוה לקהל צבור בקרבנן קיימינן, וא"כ מאי אריא הא דשווין לקהל יחידין, והרא"ש בזה לשיטתו אזיל שכתבתי לעיל בשמו גם בקושיית, נשיא הא לא שוה לקהל, שפירש הרא"ש בשם הרמ"ה דאינהו מייתי כשבה או שעירה, ואיהו מייתי שעיר, וכבר דחיתי אלה הדברים לעיל, מפאת דאנן השתא בשוה לקהל צבור אנו קיימין, וא"כ גם הכא אי איפשר לפרש כי אם כפרש"י, ועיין עוד מה שאכתוב בסמוך, דגם שם נמשך הרא"ש בתוספותיו, אחרי שיטתו הזאת דהכא ודלעיל.

משיח נמי הא שוה בשאר מצות דשנה, ופרש"י דכי חטא עם הצבור מתכפר עם הצבור, וכ"כ הרא"ש בתוספותיו, וכתב הרא"ש עוד, ואית ספרים דגרסי משיח נמי הא שוה בשעירה, דכי חטא בע"ז בשגגת מעשה שוה לצבור להביא שעירה עכ"ל, וגירסא הזאת ופירושה בעיני תמוה מאוד, חדא דהא דצבור בע"ז בשעירה, היינו בשחטאו רק בשגגת מעשה לחוד בלא העלם דבר, שאז נידונין כיחידין, וכבר כתבתי פעמיים ושלש דאנן השתא בשוה לקהל צבור קיימינן, ולא לקהל יחידין, דבמסקנא הוא דמסקינן מי שחטאתו שוה ליחידין ומאי ניהו קהל, מכלל דעד השתא בשוה לקהל צבור אנו קיימין, אלא שהרא"ש בגירסתו הזאת נמשך אחרי פירושו דלעיל בסמוך, וכבר כתבתי בדיבורים הקודמים מה דקשיא לי עליו ועל הרמ"ה דפירש נמי הכי, ותו אנפי תמה לגירסא הזאת, דאם כך תהי' קושיית הש"ס, קשה מאי חזית להקשות מהא דשנה בשעירה בע"ז עם הקהל שחטאו בשגגת מעשה לחוד, זיל בתר איפכא, דכשחטאו הקהל בשגגת מעשה העלם דבר מייתו פר ושעיר בע"ז ואלו משיח שחטא בע"ז בהעלם דבר ושגגת מעשה מייתי שעירה, כדתניא לעיל דף ז' ע"ב ושוין שבשעירה, והנני מוסיף להפליא לגירסא הזאת, דאיך שייך להקשות לר"ש דקיימינן הכא אליבי' מהא דשנה בשגגת מעשה בע"ז לצבור להביא שעירה, הא פלוגתא היא לעיל דף ז' ע"ב דפליגי רבי ורבנן בהך מילתא, דתניא התם משיח בע"א רבי אומר בשגגת מעשה וחכמים אומרים בהעלם דבר וא"כ איך שייך להקשות אדרבי שמעון מדעת רבי, אימא דר"ש כחכמי' דרבי ס"ל וזו קשה מכולם, ועל רבי אין להקשות מהא דר"ש, דמאן יימר דסובר כר"ש הכא, באופן דגירסת הרא"ש ופירושו בזה צע"ג מאוד לענ"ד.

והב"ש הביא ג"כ פרש"י הנ"ל וכתב ולי נראה לפרש בענין אחר, דהא משיח מביא פר בשאר מצות דשנה כמו בית דין כדתנן לעיל, ומשיח וב"ד מביאין פר כו' עכ"ל, ועיין בזה היטיב ודוק.

א"ל ור"ע מי פטר לי' מפר והקשה הרב מ"ג למה באמת לא פטרינן לי' מפר מדרשא דלאשמת העם הרי משיח כצבור דהא דרשינן מיני' טובא לעיל בפרקין, דאין חייב אלא בהוראה ובביטול מקצת וקיום מקצת ובדבר שזדונו כרת דוקא כו' והכא נמי דאין חייב אלא בחטאת קבועה כצבור דמאי שנא כו' עכ"ל, ולפענ"ד כבר נזהר מזה רש"י לעיל בעמוד א' בד"ה תניא ר"ע אומר כו' ואיכא לתרוצי דטעמא דר"ע משום דמעולה ויורד הוא דאימעט כדכתיב זה קרבן אהרן אבל מפר לא אימעט עכ"ל, ותדע דאי ס"ד דפטור אף מפר מקרא דלאשמת העם א"כ לישתק ממיעוטא דזה קרבן אהרן, הא איתקש לצבור מלאשמת העם, ומהיכי תיתי נחייבי' במידי דלא חייב צבור, א"ו אצטרך קרא דזה קרבן אהרן להורות דמזה דמעטי', ולא מפר כנלע"ד ברור ודוק.

והאר"י מודה ר"ש שאין מביא אשם תלוי קשיא, וכתב הרב מגן גבורים אע"ג דגברא אגברא לא רמינן, איפשר דקים לי' דסברת ר"י זאת מוסכמת היתה בבית המדרש, ועוד דלפעמים מקשה בש"ס מהאמוראים הראשונים כדאיתא בתוס' בע"ז (ועיין ביצה דף ט' ע"א ברש"י ותוס' דפריך מרב שהי' רבן של בני הגולה) ועוד דכיון דע"כ דלהנך תנאי דפליגי אר"א וס"ל דמדמינן טומאת מקדש וקדשיו ובטוי שפתים ושמיעת קול פשיטא דאין מביא אשם תלוי כו' ולר"א לא מכרעא מילתא דהא ר"י אמר מודה ר"א כו' פשיטא דאין לנו לומר דפליגי נמי בהא דאפושי פלוגתא לא מפשינן ופשוט עכ"ל, ולזה נלע"ד כיון רש"י בד"ה קשיא דמתני' דידך לא מיתוקמא דלא כחד עכ"ל, ועיין בזה בירושלמי דפרקין מה להורות דמזה נמעטי', ולא מפר כנלע"ד ברור ודוק.

ר"ש"י בד"ה א"כ נשיא נמי אין קרבנו שוה לקהל דהוא מייתי שעיר והם מתכפרים בפר כו' עכ"ל, וכתב הרב מגן גיבורים תימא דא"כ כל אחד ואחד מן הצבור נמי לא דמי לצבור שהרי כל אחד ואחד מן הצבור כשחטא בשגגת מעשה מביא כשבה או שעירה ואלו צבור פר הוא דמייתו כו' עכ"ל ויעו"ש שמפאת קושיא זו נטה מפרש"י ובחר לו פירוש אחר בסוגין, והיינו שפי' גם הוא סוגין כמ"ש הרא"ש בשם הרמ"ה קושיא הש"ס בזה והבאתי הדברים לעיל (בחידושינו בד"ה ע"ב גמרא א"כ נשיא נמי כו'), ומה רב גוברי' לדחות מהר פרש"י שהוא מאור עינינו, ואלו הי' לפניו ספר תוס' הרא"ש שהי' לו על מה לסמוך ולהשען ולתלות באילן גדול החרשתי, אבל לדחות פרש"י מדעתיה דנפשי' מבלי משען ומשענה על אחד מן שארי הראשונים, לא ידעתי מי התיר לו, ואף הרמ"ה ז"ל לא דחה פרש"י מפאת קושיית המחבר הזה, דבאמת אין קושייתו הזאת כדאי, ופין הכשילו, כי שגה ברואה כאשר כבר כתבנו בחידושינו בגמרא (בד"ה שוה בכפרה דיוה"כ) שלא ראה המחבר הזה דברי מהרש"א בלשון רש"י הכא שכתב דמיחיד ליכא דאקשויי הכא, דא"כ קראי דקרבן עולה ויורד במאי מוקי לה, דמסתמא בסתם יחיד עכ"ל, וא"כ קושיית המחבר הזה פרחה לה באויר, ולבר מן דין יש עוד שגיאה אחרת בקושייתו הזאת דהא לר' שמעון קיימינן הכא וא"כ בממ"נ במאי מיירי אי ע"י הוראת ב"ד, הא יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור לר"ש כדפרש"י לעיל דף ג' ע"ב ויעוש"ה בחידושינו, ואי שלא ע"י הוראת ב"ד גם הצבור לא מייתו פר כי אם כשבה או שעירה, ועוד דבשגגת מעשה לחוד בלא"ה גם צבור מייתו רק כשבה או שעירה, ומעתה הנך רואי כמה שגג המחבר הזה שביקש לדבר גבוהות נגד אבי המפרשי' רש"י ז"ל והבורא ב"ה ימחול לי אם חלילה הטחתי דברים יותר מדאי נגדו כי רוח הצקתני, והיטיב חרה לי עליו, על שעלה על דעתו לדחות פרש"י ז"ל בקש ולחנם.

בא"ד ואמאי קתני המשיח לחודי' פטור כו' ולא נשיא ויחיד עכ"ל, כתב הרב מגן גבורים פי' דבריו, דלא מצית למימר דאין הכי נמי דנשיא פטור מטומאת מקדש וקדשיו ולא מחייב אלא יחיד, דהא מדקתני משיח לחודי' משמע דדוקא משיח אבל נשיא ויחיד שניהן חייבין, ואמאי הא נשיא נמי אין קרבנו שוה לקהל כו' עכ"ל ויפה כיון בזה, וגם דעת מהרש"א על לשון רש"י איפשר לפרש הכי, שלא כתב דבריו בלשון השגה על רש"י, כי אם בא לפרש רק מדוע לא

הזכיר הש"ס נמי יחיד, וע"ז כ' מהרש"א דבאמת מיתיד לק"מ, דא"כ קרא אמאן תרמיי', א"ו הקושיא רק מנשיא אבל בכווג' רש"י באמרו בלשונו מלת יחיד אולי גם מהרש"א יודה לדברי הרב הנ"ל, אשר כנים המה דבריו בזה.

בד"ה א"ל ור"ע מי פטר נמי למשיח מפר דילמא כי קאמר ר"ע כו' עכ"ל, וכתב הרב באר שבע מלת דילמא נ"ל שהוא טעות סופר, מפני שלשון מי פטר לי' מפר וחו לא מידי משמע דברור לי' דלא פטר לי' ר"ע מפר, דאל"כ אכתי יש להקשות דילמא ר"ע פטר לי' אפילו מפר, וכ"ת אין הכי נמי מ"ל דר"ע לא פטר לי' אפילו מפר י"ל מפני דמסתמא לא בא המיעוט של זה קרבן אהרן למעט, אלא מאי דכתיב בההיא פרשה דהיינו קרבן עולה ויורד, ולא מאי דלא כתיב כלל בהאי פרשה דהיינו קרבן פר עכ"ל וחי אבי שטרם ראיתי דבריו קיימתי כל זה מסברא דנפשאי, והבאתי ראי' לזה מלשון רש"י לעיל דף ח' ע"ב בד"ה מתני' אין ב"ד חייבין כו' ר"ע לא פטר לי' מפר כו' עכ"ל, ועוד שם להלן בלשון רש"י בד"ה ר' עקיבא אומר כו' ומביא על כולן פר, כדאמרינן בסוף פרקין דר"ע לא פטר לי' מפר עכ"ל, ועוד שם דף ט"ת ע"א בלשון רש"י בד"ה תניא ר"ע אומר כו' ואמרינן לקמן דר"ע לא פטר לי' מפר, ואיכא לתרוצי דטעמא דר"ע משום דמעולה ויורד הוא דאימעט כדכתיב זה קרבן אהרן, אבל מפר לא אימעט עכ"ל, הרי דתלתא זימני מחליט רש"י בשלש לשונות הנ"ל, דמייתי פר לר"ע, ותמה אני על באר שבע שלא נסתייע מלשונות רש"י הללו המוכיחין כך להדיא, ויותר אני תמה על הב"ש שסיים בדבריו הנ"ל וכ"ת, אין הכי נמי מנ"ל דלא פטר לי' ר"ע מפר, י"ל דמסתמא לא בא המיעוט של זה קרבן אהרן, אלא למעט ממאי דכתיב בהאי פרשה דהיינו קרבן עולה ויורד כו' עכ"ל, ומדוע כ' זה מדעתי' דנפשי' כאלו מפיו אנו חיין, והרי רש"י בעצמו אומר כן לעיל, וכמו שהעתקתי לשונו לפנינו, וכבר כתבתי הוכחה לפרש"י בזה לעיל (בחידושינו בגמרא בד"ה א"ל ור"ע מי פטר לי' מפר כו') דעכצ"ל הכי דאס"ד אף פר לא מייתי לר"ע, א"כ לישתוק ממיעוטא דזה קרבן אהרן, דמלאשמת העם נדע דפטור משיח לגמרי, דהרי משיח כצבור, א"י אתי קרא דזה קרבן אהרן, להורות דדוקא מזה אימעט ולא מפר וזה ברור.

וראיתי כי טוב לברר ולהזכיר מהיכן נפל טעות הזה בלשון רש"י הכא, דהנה נא ראיתי בלשון הרא"ש בתוספותיו לסוגיין, שמחק לגמרי מספרי הש"ס הך מילתא, דא"ל ור"ע מי פטר לי' מפר, וז"ל הרא"ש, א"ל ור"ע מי פטר לי' מפר, דילמא כי פטר לי' ר"ע מעולה ויורד, אבל פר מייתי הילכך אי כר"ע ס"ל, ליתני משיח מביא פר, א"ו לא אמר ר"א אלא בטומאת מקדש וקדשיו, ובמשיח סבר לה כר"ש, ולא נהירא גירסא זו ולא נמצאת בספרי ספרד, כי איך יתכן שיאמר רב פפא דילמא לא פטר לי' ר"ע אלא מעולה ויורד אבל פר מייתי, כדי לקיים מה שאמר בתחילה הכי נמי מסתברא, כי הבא להביא ראי', לקיים דברי תנא או אמורא, צריך להביא ראי' מפורשת שלא יוכל אדם לסותרה, והבא לסותרה יכול לומר דילמא לא אמר פלוני כך אלא כך, ואין לך ראי' ברורית מכאן, אבל לא יתכן כלל שאדם מביא ראי' מדילמא, ועוד דהאי דילמא לא מיסתבר כלל, דמשיח בפר הוקש לצבור בפר מלאשמת העם, וכי היכי דצבור לא מייתי פר בהשמעת קול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו, הכי נמי משיח לא מייתי עלי' וחו לא מידי, עכ"ל הרא"ש ז"ל בתוספותיו הנ"ל.

והנה תמה אנכי על פה קדוש הרא"ש ז"ל שאמר דבר זה למחוק הספרים לגמרי, ומסיק דבאמת לא מייתי פר לר"ע, וטפי ה"ל להניח הגירסא, ולמחוק רק מלת דילמא, וכמו שכתבנו אנחנו למחוק מלת דילמא מלשון רש"י וכמ"ש גם הב"ש למחקו, ומה שנשען הרא"ש ז"ל על זה בהוכחה דמשיח בפר הוקש לצבור בפר מלאשמת העם, וכי היכי דצבור לא מייתי פר בכל הני ה"ה משיח, לא ידעתי מה יענה הרא"ש ז"ל להוכחתי הברורה שכתבתי דאי ס"ד למעטי' בזה מפר מלאשמת העם, א"כ לישתוק קרא ממיעוטא דזה קרבן אהרן, דמהי תיתי לרבויי משיח בעולה, כיון דאיתקש לצבור מלאשמת העם ממילא ידענא, דכל מה דצבור פטור גם המשיח פטור, א"ו אתא קרא דזה קרבן אהרן לומר דוקא מזה אימעט ולא מפר, וכפרש"י לעיל, לכן דברי רבינו הרא"ש ז"ל בזה צריכין לי עיון רב, ואיך שיהי' עכ"פ על פי דברי הרא"ש ז"ל האלה, למדנו מהיכא נפל הטעות דמלת דילמא בלשון רש"י, דאישתרבובי הוא דאישתרבב מלת דילמא, ללשון רש"י מקצת הספרים שהי' בגירסתם כתוב כך בלשון הגמרא אבל לקיימו אי איפשר בלשון רש"י, אף אחרי עדותו של הרא"ש ז"ל שהיה הגירסא כך במקצת ספרים, דהרי כל הלשונות של רש"י בסוגיין דלעיל שזכרנו בשלש דיבורי רש"י מורין להדיא דבבירור פטר לי' ר"ע מפר לפרש"י בסוגיין ודוק.

ולפ"ז למדנו ליישב לשון רש"י בשבועות דף י"ד ע"ב בד"ה שאין חייבין עליה ב"ד פר בהוראה ולא כהן משיח עכ"ל, וכתבתי לעיל דף ח' ע"ב בחידושינו בלשון רש"י שם שהקשה הב"ש דהא באמת לא פטר לי' ר"ע מפר כדמסיק הכא וכפרש"י עצמו לעיל שם דף ח' ע"ב, ושם כתבתי שני ישובים, ויעדתי שם עוד ליישב בדרך שלישי בסוגיין הכא, והוא הדבר אשר דברתי, דמעתה י"ל דרש"י בשבועות נמי בשיטתו דהרא"ש ז"ל הנ"ל הולך, דמחק להך קושיא, דר"ע מי פטר לי' מפר מסוגיין דהכא, דאה"נ דבאמת פטר לי' ר"ע מפר וכנ"ל, ואף דרש"י הכא בסוגיין לא ס"ל הכי, רש"י בשבועות י"ל שהי' לו אז בפירושו התם הגירסא דהכא הכי, והנלע"ד כתבתי ודוק.

ולפי דרך הרא"ש בזה למדנו עוד ליישב קושיית הלח"מ בפ"י מהל' שגגות הלכה ז' שהקשה על הכ"מ שהבין בדעת הראב"ד שם שסובר דהלכתא כר"ע, א"כ ה"ל להזכיר נמי דמשיח חייב בפר כדמסקינן הכא לר"ע, ואמאי השמיט הראב"ד זה ? ולפי האמור משמי' דהרא"ש ז"ל לק"מ די"ל דהראב"ד נמי כגירסת הרא"ש הוי גריס, ואין הכי נמי דאף מפר פטר לי' ר"ע לגירסא זו, וחו לא מידי בפרקין, ודוק.

הדרן עלך פרק תורה כהן משיח: בעזרת הרים חציר מצמיח

כהן משיח פרק שלישי תוריות

מתניתין כהן משיח שחטא ואח"כ עבר ממשיחתו וכן נשיא שחטא כו' כהן משיח מביא פר, והנשיא מביא שעיר, וכתב הרא"ש בתוספותיו הך דשעיר אתא דלא כר"ש דלר"ש דבעי חטאה וידיעה, ה"ל לפלוגי בין נודע לו עד שלא עבר לנודע לו אחר שעבר עכ"ל, וכ"כ רש"י במשנה שלאח"ז בדף הסמוך, יעוש"ה בד"ה ר"ש אומר כו', ובמה שיתבאר שם בחידושינו בלשון המשנה.

וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואח"כ חטא כו', וכ' בתוספת הרא"ש האי וכן לאו דוקא, דאין דינם שוה אלא אחר החטא, ואיידי דתנא ברישא וכן תני נמי בסיפא וכן עכ"ל, אבל הרב בעל ספר שושנים לדוד ראיתי לו שכתב דקתני הכא וכן לרבותא, דאע"ג דמדין ק"ו הוה ס"ד דלייתי שעיר כדלקמן בגמרא קמ"ל דלא, עכ"ל.

כהן משיח מביא פר, והנשיא כהדיוט, וכתב הרע"ב במשניות בד"ה כהן משיח שעבר ממשיחותו, אע"פ שאינו עובד בקדושתו הוא עומד, שאין בין כהן העובד לכהן שעבר, אלא עבודה ופר יוה"כ, ועשירית האיפה, שמקריב בכל יום כדלקמן כו' עכ"ל, וכתב התי"ט, וכ"כ הרמב"ם בפירושו, וחימה דבמשנה ד' (לקמן דף י"א ע"ב) תנן דזה וזה שוין בעבודת יוה"כ, וכ"ש עבודת שאר הימים כו' והכי תניא בהדיא בגמרא דשוין בהקרבה כל יום, ובמשנה ט' פ"ק דמגילה כתבו דלכל שאר הדברים שוין חוץ מפר יוה"כ ועשירית האיפה, וכ"כ הרמב"ם פט"ו מהל' שגגות כו' עכ"ל התי"ט.

ואומר אני אחרי המחילה מכבודו כי רב הוא, לפענ"ד לא דק בהא מילתא שפיר, ולא שם עיונו היטיב על לשון הרמב"ם בפירוש המשנה הכא, וז"ל הרמב"ם, כהן גדול אם עבר במום או זקן וכיוצא בהן, הוא עומד בקדושתו כו' ואין הפרש בינו ובין כ"ג המשמש בכל הדברים זולת בעבודה ובמה שהוא תלוי בה, ר"ל פר יוה"כ, ועשירית האיפה שמקריב בכל יום כו' עכ"ל, ומעתה בין תבין את אשר לפניך דלק"מ כל הני קושיא דהתי"ט, כי הרמב"ם מפרש מתני' דהכא בגוונא אחריתי ממשנה דלקמן, דאלו מתני' דלקמן מיירי בכ"ג שאירע בו פסול קרי ביוה"כ, ומינו לפי שעה אחר תחתיו, ואחר שנטהר מקריו הרי הוא חוזר לעבודתו והיינו ראשון שחוזר לעבודתו, והשני שהי' מגוי לפי שעה תחתיו נקרא משוח שעבר, וכפרש"י לקמן במשנה הזאת, וא"כ התם וודאי שפיר תנן דזה וזה שוין בעבודת יוה"כ, ומכ"ש בעבודת כל היום כדאיתא התם בגמרא, משום דהתם הך משוח שעבר, לא עבר מחמת פסול גוף שבו, כי אם עבר רק הואיל שהראשון חזר לעבודתו, ופשיטא דאף הוא יכול לעבוד, ובהכי ממש מיירי נמי משנה ט"ת דפרק קמא דמגילה כמ"ש הרמב"ם והרע"ב שם בפירושם, ומש"ה כתבו שם שפיר דלכל שאר הדברים אף לעבודה שוין, זולת בפר יוה"כ ועשירית האיפה, שאי אפשר להביא שתים משא"כ משנתינו הכא, הלא להדיא כתב רבינו הגדול בפירושו הנ"ל לפרשה בכהן משיח שעבר מחמת מום או זקנה, שאינו ראוי עוד לעבודה, ואחריו נמשך גם הרע"ב, דתמיד דרכו לאחוז מן הסתם כפירושי הרמב"ם וכמ"ש הרע"ב בלשונו, אע"פ שאינו עובד והיינו מטעם שעבר מחמת מום או זקנה, וא"כ הא שפיר כתבו הרמב"ם והרע"ב, שאין בין כהן העובד לכהן שעבר, ר"ל לכהן כזה שעבר מחמת פסול הגוף דמום או זקנה, אלא עבודה כו' דהא וודאי הא אינו ראוי לעבודה, ומה שהביאם להרמב"ם והרע"ב לפרושי משנתינו דקתני משיח שעבר בגוונא אחריתי, ממשוח שעבר במתני' דלקמן, יראה לי פשוט דלשון המשנה דייקו, דהכא קתני משיח שעב' ממשיחותו, משמע דלגמרי עבר ממשיחותו באופן שאינו ראוי עוד לעבודה, ואלו במתני' דלקמן ובפ"ק דמגילה קתני רק כהן שעבר משמע להו שעבר לפי שעה, ולא מחמת פסול גופו כי אם עבר לפי שחזר הראשון לעבודתו, ועיין עוד בחידושינו במשנ' שלאח"ז לקמן דף יו"ד ע"א ושם כתבנו הוכחה ברורה להרמב"ם מן הירושלמי לפרש מתני' דהכא במשיח שעבר מחמת פסול הגוף דמום וזקנה, כי גם הירושלמי, שם בהכרח מפרש לה הכי, וכמבואר שם באר היטיב, ואיך שיהי' הלא אין אנו אתראין ליישב שינוי פירושם הזה, שהתי"ט לא הקשה זה, אבל עיקר קושייתו עליהם, הלא עין בעין יראה הרוא' דלק"מ לפמ"ש הרמב"ם להדיא דמיירי שעבר מחמת מום וזקנה דאינו ראוי עוד לעבודה ותל"י שכוונתי אל האמת לענ"ד ודו"ק.

ולפ"ז מקום אתי ליישב לשון הרמב"ם פט"ו מהל' שגגות הלכה ז' שכתב כ"ג שנמשח בשמן המשחה ועבר מעבודתו מפני מום או זקנה וכיוצא בהן וחטא בשגגה מביא פר על שגגתו, לפי שאין בין משיח המשמש לכהן משיח שעבר אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה של כל יום, שאין מקריב אותן אלא כהן המשמש בכהונה גדולה, אבל פר הבא על כל המצות שוים הם בו עכ"ל, והלח"מ שם הבין שדברי הרמב"ם אלה על פי המשנה דלקמן דף י"א ע"ב ועל פי מתני' דפ"ק דמגילה הם אמורים, ולכן הקשה עליו דמשניות הללו מיירי בכהן שעבר מחמת שהראשון חוזר לעבודתו אבל הרמב"ם שכתב שעבר מחמת מום או זקנה, איך כתב שאין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא עשירית האיפה ופר יוה"כ והלא עבודה נמי איכא ביניייהו, שזה שעבר מחמת מום אינו עובד כלל ? ועוד דמשקיל וטרו בש"ס לאוקמי להך מתניתין כר"מ, ש"מ דכפרש"י מפורשת המשנה וכפירוש הרמב"ם עצמו בפ"ק דמגילה, ועוד הקשה דמשנה זו אוקמוה כר"מ שהשני מצות כהונה עליו, ודלא כר' יוסי דאמר שהשני אינו לא ככ"ג ולא ככהן הדיוט, והרמב"ם ז"ל פסק בפ"א מה"ל עבודת יוה"כ הלכה ג' כר' יוסי, שכתב שם אלא שאינו עובד ככ"ג, וכמ"ש הכ"מ שם דהיינו כר' יוסי, וא"כ איך כתב להך משנה דהכא דאתית דלא כר"י, וזה קשה אפילו אם הביא המשנה כצורתה, כ"ש שדבריו מן המתמיהין שאין דבריו כדברי המשנה כלל וכדכתיבנא וצ"ע עכ"ל הלח"מ, אבל לפמ"ש לק"מ דהרמב"ם בזה לא כיון אל המשנ' דלקמן, ולא למתני' דפ"ק דמגילה, דהנך משניות לא מייתי להו בחיבורו וכך' הלח"מ עצמו דהא הנך מתנייתא מיתוקמן בש"ס דידן ודמגילה כר"מ, ורבינו פסק כר' יוסי, כי גם הרמב"ם מפרש להני תרי משניות כפרש"י וכמ"ש הוא עצמו בפירושו בפ"ק דמגילה, אבל כונת רבינו בזה להמשנה דהכא בריש פרקין, וכפי שפירשה רבינו הגדול עצמו בפירושו להמשנה דידן, שזכרנו משמו, דמפרש דמיירי בכהן משיח שעבר מחמת פסול מום או זקנה, ומה שלא ביאר גם בחיבורו להדיא דגם העבודה איכא בינייהו, שמשיח כזה שעבר מחמת מום או זקנה אינו עובד כלל, ז"א שאין צריך הדבר לאמרו דמילתא דפשיטא הוא, כיון שעבר מחמת מום, מי יעלה על דעתו להכשירו לעבודה, הא בעל מום ששימש במיתה הוא, וכבר ביאר זה הרמב"ם במקום אחר, ותדע דמתני' דפ"ק דמגילה דחשיב לכולהו אין בין דמצי לחשוב, אמאי לא תני נמי אין בין כהן המשמש לכהן משיח שעבר מחמת מום וזקנה אלא העבודה כו' שאותו שעבר מחמת מום וזקנה אינו עובד שוב כלל, א"ו דמילתא דפשיטא הוא וא"כ למתני' דבעל מום הא וודאי פשיט' דאינו עובד דבמיתה הוא וכדאמרינן וגם עבר מחמת זקנה הוי מילתא דפשיטא דמסתמא כיון שעבר מחמת זקנה, היינו שתש כחו מפא' זקנתו כולי האי שאי אפשר לו לעבוד עוד דשמא יעלה קלקול בעבודתו א"כ פשיטא נמי שאינו עובד וא"כ אין צורך בזה להשמיענו כלל, ולפיכך לא כתבו גם הרמב"ם כמו דלא שנאו במשנ' לנדון כזה, והא דהוצרך הרמב"ם א"כ לחשוב הא דפר יוה"כ ועשירית האיפה דאיכא ביניייהו, יראה לי דמשום סיפא דמילתיה שנאו' שסיים עליו אבל פר הבא על כל המצות שוים הם בו, ושיעור דברי הרמב"ם לפ"ז כך הם, שאין בין כהן המשמש לכהן שעבר מחמת מום וזקנה שאינו ראוי לשמש אלא פר יוה"כ ועשירי' האיפה שאלו שנים הכהן בעצמו דוקא צריך להקריבן, והוא אינו יכול לשמש שהרי נפסל מעבודה, משא"כ בפר הבא על כל המצות שוים הם בו שהרי אחר יכול להקריבו (ואף דבסיפא דמילתא דהרמב"ם ז"ל הוצרכתי לידחק עצמי קצת, שבקי' להרמב"ם דאיהו דחיק ומוקים אנפשי', דעכ"פ עיקר המובן בדבריו מוכרח הוא כך כדי לתרוצי כל הני קושיא).

ומעתה שביארנו דכוונת הרמב"ם בחיבורו להך משנה דהכ' ולא למשנה דלקמן ודפ"ק דמגילה, שאותן משניות אינו יכול להביאן, שהם שלא כהלכתא

לשיטתו דפסק כר' יוסי, א"כ הלא שקטו וסרו מהר כל קושיות הלח"מ הנזכרים להיות כל קושיותיו אזלן רק אם דברי הרמב"ם רהטן על פי המשנה דלקמן ודפ"ק דמגילה משא"כ לפי מה שסבבנו דבריו דקיימו אמשנתינו דהכא וכפירוש המשנה שלו אמשנתינו הכא א"כ לק"מ כל הני תיובתא, וממילא בין תבין מאת אשר לפניך דלק"מ גמי מה שרמז התי"ט הנ"ל תוך קושיותיו מלשון הרמב"ם בחיבורי ודוק היטב.

ודע דמ"ש רבינו הרמב"ם בפירוש המשנה לקמן דף י"א ע"ב וז"ל, ומה שמבואר שיעבור כהן גדול ממשיחותו, הוא שאירע בו מום, או שימנוהו לעבודת יוה"כ, שמא יארע פסול בכ"ג ביוה"כ ויעבוד אחר יוהכ"פ עכ"ל אין כוונתו דמשנ' דלקמן תתפר' שאירע בו מום, דז"א דא"כ איך קתני התם זה וזה שוין בעבודת יוה"כ, הא בעבר מחמת מום פסול הוא לעבודה וכנ' הלח"מ הנ"ל, א"ו מתניתין דלקמן שם מיירי רק מאידך גוונא שכתב הרמב"ם הנ"ל, שהי' מגוי תחת כ"ג שאירע לו קרי ביוה"כ, והרמב"ם חשיב ונקיט רק אופני המשיח שעבר באיזה אופן הוא נקרא משיח שעבר, אבל המשנה שם ודאי דמפרש לה רבינו כפירושו בפ"ק דמגילה שעבר מחמת שהי' ראשון הוזר לעבודתו והיינו באופן שאירע קרי בכהן גדול ביוה"כ, ונתמנה הוא תחתיו לפי שעה, וכל זה פשוט וברור.

גמרא השתא יש לומר עבר ממשיחותו כו' וכתב הרא"ש בתוספותיו, לא שייך הכא למימר לא זו אף זו קתני דא"כ נערבינהו ונתנינהו בחד בבא ולא ניתני נשיא בהדיא עכ"ל ולחנם האריך הבאר שבע בזה כי דברי הרא"ש פשוטים ונכונים.

רש"י בד"ה השתא י"ל כו' לישנא אחרינא צריכא למימר כו' ולשון ראשון עיקר, דקאמר השתא י"ל כו' עכ"ל, ודבריו חתומים כספר החתום דלכאורה צ"ע מהו ההפרש בין שתי הלשונו' עד שתכריע רש"י לעיקר כלשון ראשון, גם הטעם שנתן רש"י להכרעתו מלשון השתא י"ל כו' צריך ביאור בכוונתו, כי לא פירש רש"י ז"ל כוונתו גם בזה, במה איפוא יודע מזה להוכיח כלשון ראשון.

והנכון מה שראיתי בזה הם דברי הרב באר שבע, וז"ל רבים מן המעיינים נשתבשו שיבוש גדול בהבנת דבריו אלה, מהו ההפרש שיש בין שתי הלשונות, ומוסיפין וגורעין בנוסחת לשון הגמרא (ועיין בזה בספר בית דוד על המשניות), ולי נראה שאין שום הפרש בין שתי הלשונות, בענין נוסחת לשון הגמרא, אלא תרוייהו גרסו, השתא י"ל עבר ממשיחתו כו' בלי תוספת וגירעון אות אחת, וההפרש שיש ביניהן הוא זה, הלשון הראשון הוא מרגיש הרגש במקשן, והוא כי לא מצינו בכל הגמרא קושיא של כ"ש בלשון השתא י"ל, אלא בלי י"ל, ולכן אינו רוצה לפרש שהמקשן מקשה מכח כ"ש, דא"כ ה"ל השתא עבר ממשיחותו כו' בלי י"ל כמנהגו בכל המקומות שמקשה מכח כ"ש, אלא הכי מקשה, השתא י"ל עבר ממשיחתו כו' כלומ' אם זאת החלוקה, עבר ממשיחתו ואח"כ חטא מביא פר, וודאי יש לאומרה וצריכין אנו ללמדה משום חידוש שיש בה, דאע"ג דעבר ממשיחתו ואח"כ חטא, דבכה"ג גבי נשיא דינן כהדיוט, מ"מ האי מביא פר כדין משיח, אבל זאת החלוקה חטא ואח"כ עבר ממשיחתי, מבעיא, ומלת מבעיא דנקט אין פירושו כ"ש, אלא צריכא למימ' ? כי תמיהתו היא, בלי שנלמד מכח כ"ש, פשיטא דמביא פר, כיון שחטא קודם שעבר ממשיחתו, ומאי צריך למימר דין שהוא פשוט מצד עצמו, ומשני נשיא איצטרכא לי' כו', ור"ל אייתי דתני גבי נשיא חטא ואח"כ עבר כו' כמו שפירש בלישנא אחרינא, לפי דבתירוץ הם שוים ב' הלשונות, ואע"ג שלא פירש"י בהדי' בלשון ראשון, ואיידי דתני כו' אין בכך כלום, דלאו כי רוכלא הוא, והלשון השני מפרש הקושיא השתא י"ל עבר ממשיחתו כו' שהוא מקשה מכח כ"ש, והיינו דדייק רש"י באמרו, הא כיון דתני לי' עבר ממשיחתו דמביא פר, כ"ש חטא כו', ובלשון הראשון לא כתב לשון הזה, ומשום דללשון השני אינו מתיישב הלשון י"ל, דהל"ל השתא עבר ממשיחתו וכו' לכן כתב רש"י דלשון ראשון עיקר דקאמ' השתא י"ל, כלומר כיון דאמר השתא י"ל, ולא אמר השתא עבר ממשיחתו כו', כמנהגו בכל המקומו' שמקשה מכח כ"ש, משמע שאינו מקשה מכח כ"ש כו' עכ"ל הב"ש, ונכון הוא, והאריך עוד הב"ש בראיות ברורות יתנו עידיהן ויצדקו מכמה סוגיית הש"ס ודיבורי התוס' שמסייעין לו בזה, ולא רציתי להטריח המעיין להאריך בהעתקתן, כי ניכרין דברי אמת בעצמותן, ולפיכך הבאתי מדבריו, רק את הצריך לנו להבין דברי רש"י על בוריין.

דף יו"ד ע"א גמרא מנה"מ דתנו רבנן והקרי על חטאתו כו' ופרש"י מנה"מ דמשיח שעבר ואח"כ חטא דמביא פר עכ"ל, אבל בהא דמשיח שחטא ואח"כ עבר דמביא פר לא שאל מנה"מ, משום דפשוט הוא בההוא קרא דוהקריב על חטאתו אשר חטא, דכשעת חטאתו הוא מביא, ולפיכך מייתי רק ללמוד דמביא אפילו על חטאתו משעבר ומכ"ש על חטאתו שחטא בעודו משיח, ונשיא גמי דמייתי שעיר בשחטא כשהי' נשיא ועבר מגדולתו, נלע"ד דליף ממשיח וכדהזינן לעיל דף ז' ע"א, דפעמיים קאמר התם, נשיא מוציא מכלל יחיד, ומשיח מוציא מכלל יחיד, ורצה ללמוד, מה נשיא מביא בשגגת מעשה, אף משיח מייתי בשגגת מעשה, ואי לאו דמעטי' קרא למשיח בשגגת מעשה לחוד דלא מייתי, הוי ילפינן לי' מנשיא, וכן עוד להלן שם, נשיא מוציא מכלל יחיד ומשיח מוציא מכלל יחיד, מה נשיא כו' חטא עם הצבור מתכפר אף משיח כו' הרי דיש ללמוד משיח מנשיא זה מזה במה מצינו, מכח מה ששניהן מוציאין מכלל יחיד, אף אנן נימא הכא הכי, משיח מוציא מכלל יחיד, ונשיא מוציא מכלל יחיד, מה משיח חטא ואח"כ עבר מייתי קרבן פר, כדילפינן מקרא דעל חטאתו אשר חטא, אף נשיא חטא ואח"כ עבר מייתי קרבנו שהוא שעיר, ובזה תבין לשון הרמב"ם פט"ו מה"ל שגגות הלכה ט' חטא כשהי' נשיא ועבר מגדולתו ה"ז מביא שעיר, שנאמר על חטאתו אשר חטא כשעת חטאתו הוא מביא עכ"ל, וכ"כ הרמב"ם והרע"ב בפירוש המשנה הכא, והתי"ט תמה עליהן, דהאי קרא במשיח היא דכתיב, ולפמ"ש א"ש דברי הרמב"ם והרע"ב ז"ל, דכוותן' דנשיא יליף ממשיח וכדאמרן, ומשיח אתי מעל חטאתו אשר חטא, ולפיכך הביאו ילפותא דכתיב במשיח לגלוי דאתי נשיא ממשיח ודוק.

והלא דין הוא, ומה נשיא שמביא בשגגת מעשה אין מביא חטאתו משעבר כו' וכתב הב"ש, תימה הלא איכא למיפרך, לא אם אמרת בנשיא שכן אין מביא חטאת על לא הודע תאמר במשיח שמביא חטאת על לא הודע, והואיל והוא מביא חטאת על לא הודע יביא חטאת משעבר, וכה"ג ממש פריך בת"כ פ' ויקרא, פרק א', פרשה ב' משנה ה' יעו"ש דף ל"ז ע"א דרצה ללמוד משיח מנשיא כמו שהנשיא אינו מביא קרבנו אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, כך המשיח, ודחי, לא אם אמרת בנשיא שאין מביא חטאת על לא הודע תאמר במשיח שמביא חטאת על לא הודע, (פירוש של לא הודע, ביאר הקרבן אהרן שם במשנה ב' שהמשיח מביא חטאת על לא הודע שלו, והוא פר יוה"כ שלו, שכל מה ששעיר הנעשה בפנים מכפר על הצבור פרו של כ"ג מכפר עליו ועל אחיו הכהני' עכ"ל) והואיל והוא מביא חטאת על לא הודע, יכול יביא אף על דבר שאין זדונו כרת, ת"ל נפש עכ"ל הת"כ, והב"ש הניח קושייתו הזאת בתימה.

ולפענ"ד איפשר ליישב על פי הכלל הידוע, דאף דפרכינן פירכא כל דהוא אמה הצד ומה מצינו, היינו כדבעינן למילף חדא מתרתי, או חדא מתלת והדר דינא, אבל בחדא מחדא לא פרכינן כל דהו, כי אם קולא וחומרא, וכאשר מבואר זה בספרי הכללים מסוגיא דחולין דף קט"ז ע"ב, והך פירכא שהקשה הב"ש הכא, הא וודאי רק פירכא כל דהוא היא דמה סברא היא זו שיביא המשיח חטאתו משעבר הואיל דמייתי על לא הודע, דבשלמא בתורת כהנים הנ"ל, הוי פירכא אלימתא מצד הסברא המסייעת לזה, דהא חזינן שמביא פר יוה"כ שהוא חטאת על לא הודע, דיכול להיות שלא חטא כלל, ואת"ל שחטא דילמא לא חטא בחטא שיש בו כרת, ואפ"ה מיית' חטאת, א"כ דין וסברא הוא שיביא פר חטאת הבא על כל המצות בהודע אף שאין בו כרת, דהא עכ"פ ידיעת חטא יש כאן, וא"כ הוי זה פירכ' אלימתא ושפיר פריך לה הת"כ, אבל הכא בסוגיין, רק פירכא כל דהוא היא, שאין כאן סברא מועלת, לכך לא פרכינן לה אחדא מחדא, ועיין בסמוך.

ומה משיח שאין מביא בשגגת מעשה מביא חטאת משעבר, גם כאן הקשה הב"ש הלא איכא למיפרך מה למשיח שכן אין מתכפר לו עם הצבור ביוה"כ, והואיל ואין מתכפר לו עם הצבור ביוה"כ, מביא גמי חטאתו משעבר, תאמר בנשיא שמתכפר לו עם הצבור ביוה"כ לא יביא גמי חטאת משעבר, וכדפריך הש"ס פירכא זו ממש לעיל דף ז' ע"א יעו"ש עכ"ל הב"ש, וגם את זה הניח בתימה, ולפי מה שכתבתי לעיל בסמוך, דבחדא מחדא והיכא דלא הדר דינא לא פרכינן פירכא כל דהוא, גם זה לק"מ דאף גם זה רק פירכא כל דהו הוי, שאין כאן סברא המועלת לחזק לומר, בשביל שהנשיא מתכפר עם הצבור ביוה"כ שלא יביא חטאתו משעבר, אבל לעיל דף ז' ע"א דפריך הכי, התם הוי פירכ' אלימתא, דהתם בעי ללמוד משיח מנשיא, מה נשיא חטא בפני עצמו מתכפר בפני עצמו, חטא עם הצבור מתכפר עם הצבור, אף משיח כך, וא"כ שפיר פריך עלה מעין אותה סברא, דמה לנשיא שכן מתכפר עם הצבור ביוה"כ, והואיל דבעלמא אשכחן כבר שמתכפר עם הצבור, אף הכא דין הוא בחטא עם הצבור שמתכפר עם הצבור, תאמר במשיח שלא מצינו שמתכפר עם הצבור ביוה"כ, אף בזה לא יתכפר עם הצבור, והרי זה פירכא אלימתא דוק כי נכון הוא.

שוב ראיתי להרב מ"ג עמד נמי על קושיית הב"ש הזאת ומתרץ לה על דרכינו קצת, דלא הוי זה פירכא דמגופה דאדרבה אשכחן הכא בנדון זה דמשיח קיל טפי שאינו מביא בשגגת מעשה, ודנין חטא מחטא, ואין דנין חטא מכפרה דיו"כ, שאינה באה על חטא ידוע, ואפילו לא חטאו גמי מייתי, ובזה הוא מתרץ מה שהקשה עוד, דניפרך מה למשיח שכן ישנו בשמיעת קול תאמר בנשיא שאלינו בשמיעת קול (זולתי לר' יוסי הגלילי דפוטר לעיל למשיח גמי בשמיעת הקול) ועם האמור הוא מתרץ דגם זה פירכא כל דהו, דמה שאין הנשיא בשמיעת קול, משום דלא שייך בי' דהמלך לא מעיד ולא מעידין אותו כו' עכ"ל הרב הנ"ל, ולי נראה דבלא"ה לק"מ קושייתו הזאת משמיעת הקול, דברייתא הזאת דקיימינן עלה הכא סתם ברייתא היא בתורת כהנים, וא"כ התורת כהנים לשיטתו דבפ' ויקרא פרשה ה' משנה ו"ו דף מ"ב ע"ב סתם לן התי"כ כריה"ג דמשיח פטור משמיעת הקול, וכמ"ש הקרבן אהרן שם, דסתמא כריה"ג וא"כ לק"מ ק' המגן גבורים, וזה נלע"ד יותר אמת מתירוצו שיש לדחות בקל, ובפרט לפמ"ש לעיל באידך פירקא דהמלך גמי שייך לפעמי' בשמיעת הקול כשיש בו נמי דבר איסור שצריך להעיד, ואיך שהי' הוספתי על המ"ג ליישב גם הסוגיא דלעיל דף ז' ע"א.

ת"ל אשר נשיא יחטא כשהוא נשיא כו' כתב הרב מגן גבורים, נראה דמשמעות דקרא הוא דריש, דאלא מאי ה"ל למיכתב עכ"ל, ולי נראה דממלת אשר דריש, מדה"ל למיכתב אם נשיא יחטא, כדכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו, אם הכהן המשיח יחט' ואם נפש כו' והכא שני קרא מדיבורי' וכתב אשר נשיא יחטא, ש"מ דאתא לאורויי דדווקא באשר הוא נשיא אם יחטא, אז מביא קרבן, ואע"ג דלקמן בעמוד ב' דריש ר"י בן זכאי מזה מדשני קרא, אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו, כולהו שמעת מיני', כנלע"ד וק"ל.

ובזה מיושב מה שהקשה המחבר הזה עוד, וז"ל, וא"ת גבי משיח גמי היכי דרשינן מיתורא דקרא דעל חטאתו שמביא משעבר, דהא ממשמעותי' דקרא דכתיב אם הכהן המשיח משמע איפכא דדווקא בעודו משיח כו', עכ"ל, ולפמ"ש לק"מ, דלאו ממשמעותי' דקרא דרשינן, אלא מדשני קרא ליכתב אשר נשיא יחטא ולא כתב אם נשיא יחטא, והא דדרשינן לקמן בסמוך, מאם הכהן המשיח יחטא פרט לקודמת, לאו ממשמעותי' דריש, אלא מה"א יתירה דהמשיח דהוי ה"א הידיעה.

מתניתין חטאו עד שלא נתמנו כו' ר"ש אומר אם נודע להם כו' ופרש"י וה"ה דפליג ר"ש ברישא כו', דחטאת וידיעה בעי כשהוא נשיא עכ"ל וכן כתכתי בריש פרקין בשם הרא"ש ז"ל, וקשיא לי דא"כ הא ה"ל סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם, והראוי להיות ההלכה כר"ש, ובאמת קיי"ל כחכמים דר"ש וכמ"ש הרמב"ם פט"ו מה"ל שגגות הלכה יו"ד, ולא ראיתי מי שהרגיש בזה.

ונלע"ד ליישב על פי מה דאיתא בירושלמי על משנתינו, חברייא אמרין טעמא דר"ש משום שהגדולה מכפרת (על החטאים שעשה מקודם שנתמנה ולא בעי קרבן) אמר ר' יוסי שאין חטאו וידיעתו שוין (משום דר"ש בעי חטאה וידיעה כשהוא נשיא) מה מפקה מביניהון (כלומר מאי בינייהו) רישא דפרקא, כהן משיח שחטא ואח"כ עבר ממשיחתו, וכן נשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו, כהן משיח מביא פר, ונשיא מביא שעיר, (פירו' דלמ"ד משום שהגדולה מכפרת לא שייך האי טעמא ולא פליג ר"ש ברישא, ולמ"ד לפי שאין חטאו וידיעתו שוין פליג גמי ברישא) ומעתה כיון דלטעמא דחברייא אין ר"ש חולק ברישי', א"כ דבהא דרישא כולי עלמא מודים לא הוי סתם ואח"כ מחלוקת, והוי שפיר הלכה כחכמים, דהשתא הדרן לכללן דיחיד ורבים הלכה כרבי', ואע"ג דבש"ס דידן לעיל דף ג' ע"א מסיק אליבא דר"ש כהך מ"ד דידיעה וחטאה בעי, עכ"ז אין לקבוע בשביל כך הלכה כר"ש, ולעשות סתם ואח"כ מחלוקת, כיון דלחברייא הנ"ל בירושלמי, ליכא פלוגתא, ברישא, כוותיהו נקטינן דכללא הוא בידינו דאפושי פלוגתא לא מפשינן כנלע"ד ברור בזה.

ולפ"ז למדנו ליישב עוד קושיא אחריתי להרמב"ם, והוא שראיתי להרב בעל מגן גבורים הקשה לפמ"ש רש"י דה"ה דפליג ר"ש ברישא, א"כ אמאי באמת לא אפליג ברישא, דאדרבה ברישא דפרקין ה"ל לרבי להשמיענו האי פלוגתא, ותירץ משום דלא שייך למיתני לה התם אלא גבי נשיא, לכך נטר עד הכא דמתניי' שפיר בין בנשיא ובין במשיח עכ"ל, והנה אמת נכון הדבר דרש"י הכא נקט על לשונו, דפליג ר"ש ברישא גבי שעיר נשיא, וכ"כ הרא"ש בתוספותיו הבאתי דבריו במשנתינו דריש פרקין דר"ש פליג בשעיר נשיא, אבל הוא מילתא דבעי טעמא לכאורה, מה ראו על ככה לפרש פלוגתא דר"ש ברישא רק בנשיא ולא במשיח נמי, אבל הדבר פשוט הוא שהאמת אתם, דרש"י והרא"ש פירשו למשיח שעבר במתני' דלעיל, כמו משיח שעבר דתנן לקמן במתני' דף י"א ע"ב שהוא משוח שעבר מפאת שהראשון חזר לעבודתו, וא"כ שלא עבר משיח זה מחמת פסול הגוף דמום או זקנה, רק מצד שהראשון חזר לעבודתו, א"כ גם השני שהוא משוח זה שעבר יש לו כל דין כהונה גדולה שעובד ג"כ ביוה"כ ומכ"ש בשאר

שבודה. דכל ימות השנה, כדמפרש במשנה לקמן, ואין בינו לבין כהן המשמש אלא פר יוה"כ ועשיריית האיפה, שאי אפשר להביא שניהן וכיון שכן שכל דין כהונ' גדולה יש לו, לא שייך גבי' פלוגת' דר"ש לומר דבעי חטאה וידיעה כשהוא משיח, דהא באמת עדיין משיח הוא, וכל דין כהונה גדולה עליו לכך פירשו פלוגתא דר"ש רק אנשיא, כל זה ברור ופשוט ומוכרח בשיטת פירש"י והרא"ש לשיטתם ומעתה להרמב"ם שזכרנו במשנתינו דריש פירקין לעיל שפירש המשנה שם במשיח שעבר מחמת מום או זקנה שאינו ראוי עוד לעבודה, וא"כ שייך פלוגתא דר"ש ברישא גם במשיח, והדרא קושיא לדוכתא, אמאי לא קתני התנא פלוגתא דר"ש ברישא, בין במשיח ובין בנשיא אבל לפמ"ש לקמ"ם דהרמב"ם מפרש פירושו הזה אליבא דהברייא בירושלמי, ולחברייא אין ר"ש חולק ברישא וכדכתיבנא בשם הירושלמי, וא"כ א"ש פירושו של הרמב"ם והדברי' ברורים ודוק.

ולפי דרך הירושלמי שזכרנו, למדנו עוד ליישב, מה שהביאו להרמב"ם לשנות פירש המשנ' דריש פרקין ופירש במשיח שעבר מחמת מום או זקנה, ולא פירשה כמתני' דלקמן דף י"א ע"ב במשיח שעבר מחמת שהראשון חזר לעבודתו, והייגו משום שראה רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בלשון הירושלמי הנ"ל דאמר, דלמ"ד דמפרש טעמא דר"ש משום דבעי חטאה וידיעה כאחד, פליג ר"ש גם ברישא, ומייתי הירושלמי על זה כולי רישא, כהן משיח שחטא ואח"כ עבר ממשיחתו, וכן נשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו כו' ואס"ד דמיירי מתני' במשוח שעבר רק מחמ' שהראשון חזר לעבודתו שעדיין כל דין כהן גדול על משיח זה שעבר, הרי לא שייך פלוגת' דר"ש ברישא גבי משיח כי אם בנשיא לחוד וכפרש"י והרא"ש הנ"ל וא"כ לא ה"ל להירושלמי להביא כל הרישא דמשיח נמי, כי אם בבא דנשיא לחוד דפליג עלה ר"ש ה"ל רק לאתויי, ומזה למד הרמב"ם לומר שגם הירושלמי מפרש משנה הזאת במשוח שעבר מחמת פסול הגוף דמום וזקנה שאינו ראוי עוד לעבודה, ושפיר פליג ר"ש ברישא אף במשיח ומש"ה מייתי הירושלמי לכולה רישא להורות כן, והנלע"ד כתבתי ודוק.

אך קצת קשה לאותו מ"ד בירושלמי דטעמא דר"ש בעי חטא וידיעה כאחת ופליג ר"ש ברישא נמי ואף במשיח כפי מה שכתבנו על פי שיטת הרמב"ם, ופירושו במשנה דלעיל דריש' פרקין וא"כ להירושלמי הדק"ל אמאי לא פליג ר"ש ברישא, וכקושיית הרב מגן גיבורים הנ"ל וי"ל ודוק.

איזהו נשיא זה מלך כו' שאין על גביו אלא ה' אלהיו, כתב הרב מגן גבורים ז"ל, לכאורה הי' מקום ספק אם הי' מלך זה כפוף למלכי אומות העולם, אי קרינן בי' שאין על גביו אלא ה' אלקיו כיון דבישראל מיהת אין על גביו אלא ה' אלהיו או דילמא דהא סוף סוף כייף מיהת למלך אתר, וברמב"ם פט"ו מה"ל שגגות דין ו"ו כתב, וז"ל, איזה נשיא כו' שאין עליו רשות מאדם מישראל כו' מוכח להדיא דאע"פ שהוא כפוף למלכי אומות העול' ליח לן בה, וראיה ברורה יש לדבריו ממאי דאיתא לקמן דף י"א ע"ב דבעי מינ' רבי מרבי חייא כו' אם הוא בשעיר או לא, ופשיט לי' דלא, משום דהא איכא ריש גלותא דבבל דהוא כייף לי', משמע להדיא, דהא אי לאו ריש גלותא דבבל הוי מייתי שעיר ואע"ג דהוי כפופים באותה שעה למלכי פרס עכ"ל הרב הנ"ל ודפח"ה וש"י.

גמרא מנה"מ דת"ר אם הכהן המשיח יחטא פרט לקודמת שיכול כו' הבאר שבע מוחק כאן ובסמוך להלן, מלת שיכול, ומרמז על דבריו לעיל ריש פרק ב' דף ו"ו ע"ב שגם שם מחקו, וכבר זכרנו שם דבריו, ודברי הרא"ש בתוספותיו שם דמקיים הגירסא.

לא אם אמרתי בנשיא שכן אין מביא חטאתו משעבר כו', אף למאי שכתבתי לעיל בסוגיא הקודמת דבחדא מחדא לא פרכינן פירכא כל דהו, פריך הכא שפיר, דפירכא אלימתא היא מצד הסברא הנותנת כך, דכיון דחזינן בנשיא דקפיד רחמנא שאין מביא חטאתו משעבר, כי אם דוקא כשהוא נשיא, א"כ ה"ה דמה"ט דין הוא שלא יביא בקודמת דהיא היא, דדוקא כשהוא נשיא קפיד קרא שיביא, תאמר במשיח שמביא חטאתו משעבר כדיליף לעיל, אלמא דלא קפיד קרא כשהוא משיח דוקא, והואיל ומביא חטאתו משעבר, יביא גמי על הקודמת ת"ל המשיח כו' חטא כשהוא משיח מביא כו', ואין להקשות ומה ראית להוציא על הקודמת, ולהביא משעבר, דז"א דמשמעות הכתוב והקריב על חטאתו דמלמד שמביא חטאתו משעבר כך דייק, דהא מיירי בשהי' כבר משיח, כדכתיב אם הכהן המשיח יחטא כו' וק"ל.

כזה למשיח שכן אינו מביא בשגגת מעשה תאמר בנשיא כו' כאן לכאורה הו' רק פירכא כל דהו, וכבר כתבתי בכולי סוגיין דבחדא מחדא לא פרכינן כל דהו, וי"ל דהכא גמי פירכא אלימתא הוי דפריך מסברא דמה למשיח שכן ראינו דאקיל רחמנא עליו שאינו מביא בשגגת מעשה, לכך קיל הוא גמי שאינו מביא בקודמין, תאמר בנשיא דחמיר שמביא בשגגת מעשה לחוד, וה"א דנחמיר עליו להביא בקודמין, וא"כ פירכא זו אתית שפיר בסברא, משא"כ קושיית הב"ש והמגן גבורים שזכרנו בסוגיא דלעיל בראש העמוד אין בהו סברא לפרוך הכי, וכדכתיבנא שם בכל חדא וחדא, במקומו ודוק.

ת"ל אשר נשיא יחטא, ואע"ג דכבר אפיקתי' להאי קרא לעיל לשאין מביא חטאתו משעבר, אפ"ה דריש נמי מיני' הכא שאין מביא בקודמין, דתרווייהו שמעת מיני' שהדרשות שקולין הן, דקפיד רחמנא דדוקא כשהו' נשיא מביא קרבן, ולא בקודמת ולא משעבר וק"ל.

גזירה מהיכא תיתי כו' כתב הב"ש פי' והלא האדם בחיריי והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ומשני אין אשכחן דכתיב ונתתי נגע צרעת בשורה היא להם שהנגעים באין עליהן, כלומר והא וודאי שאין הנגעים באין עליהן בלא חטא, דלא עביד הקב"ה דינא בלא דינא, וא"כ הרי אשכחן גזיר' שיחטאו כן נראה לי, ומיהו אכתי קשה בעיני היא גופא טעמא מאי למה גזר הקב"ה שיחטאו ויביא עליהן נגעים, והלא האד' בחיר, והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וצ"ע עכ"ל.

ולענ"ד איפשר לומר דאינו גזירה שיחטאו, כי אם על דרך מאמר' ז"ל בע"ז דף נ"ה הבא לטהר מסייעין לו, והבא לטמא פותחין לו, והייגו כעין גזירה, דגזירתו יתברך שיפתחו לו, אבל אינו גזירה שיחטא, כי אלו רצה להזהר, הי' הבחירה בידו דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ולפי שזה אינו ירא שמים, ובא בבחירתו לטמא, פותחין לו, והייגו גזירה דקאמר, אבל קרא דנשיא לא רצתה הבריתא במשמעות הזה, ושהי' נמי גזירה על דרך זה, לפי דבסמוך בעמוד ב' דרשינן, אשר נשיא יחטא לדור כו' וא"כ וודאי לא מיירי קרא ברשע שבא לטמא, אם כי דבשוגג מיירי, משא"כ ההיא דנגעים איפשר שעל חטאים דשל מזיד אתיין כנלע"ד וק"ל.

בשורה היא להם כו' מן הדיבור ואילך כו' סוגיין הזאת הובאת בשאלתות דר' אחאי גאון פ' מצורע עם קצת הוספה שהטעים בה ר' אחאי גאון יעוש"ה, ועיין בשאילת שלום להגאון מוהר"י פיק ז"ל שם דף מ"ח ע"א באות צ"ב כולו, ותראה נפלאות מהבקיאות שחידש הגאון הזה בסוגיין, וקחנו משם ואלו הי' הפנאי מסכים אתי כעת הייתי משעשע בדבריו קצת במה שראיתי לדקדק אחריו, אלא שעוד חזון למועד אי"ה כשאעשה מהדורא בתרא, ועת לקצר.

בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, וכ' הב"ש אע"ג דבמדרש רבה (והובא ברש"י בחומש) דריש בשורה זו לטובה, לפי שהטמינו אמוריים מטמונות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, אחרי שהיו יודעין שישראל באין עליהם, וע"י הנגע נותץ הבית ומוציאן, מ"מ טובה שלימה איננו עכ"ל הב"ש והעתקתיו לפי שראיתי להגאון מוהר"י פיק בשאילת שלום אות צ"ב הנ"ל נתקשה בזה והניחו בתימה, ולא ראה שהרב ב"ש קדמו בהדגש זה, ודחאו שפיר.

שוב הגיענו מכתב מעמיתי וריעי הרב החריף מו"ה מענדל שטיינהרט מהייספורד היושב בעיר מיינדן סמוך לקאסיל שעמד ג"כ בזה. ותירץ דברייתא הזאת סוברת כברייתא דלקמן עמוד ב' אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן כו' ואיכא גמי קצת בשורה עכ"ל, ואם כי נמוגה דיבר לכאורה, אין דבריו מספיקין בלשון רש"י בד"ה דכתיב כו' בשורה היא להם כו' אע"פ שדבר רע הוא כו' עכ"ל, ולכן אף גם הוא עדיין צריך לדברי הבאר שבע שהזכרנו ודוק.

אדם כי יהי' מן הדיבור ואילך כו' מה זב מן הדיבור ואילך כו' ופרש"י דכתיב כי יהי' זב מבשרו כו' עכ"ל, דוגמת זה אמרינן גמי בנזיר דף נ"ד ע"א לענין קבר שלפני הדיבור, דאינו מטמא באהל כי אם בנגיעה, והכי איתא התם וכל הנוגע בעצם או בחלל כו' או בקבר, אמר ריש לקיש זה קבר שלפני הדיבור, ופי' המפרש (המכונה בשם רש"י), כלומר שהנכרים מטמאין במגע, אע"פ שאין מטמאין באהל כדתניא (ביבמות דף ס"א ע"א) קברי הנכרים אין מטמאין באהל אלא בנגיעה וכל שהי' קודם הדיבור קודם מתן תורה, בין של נכרים בין של ישראל, קרי לי' קבר בן נח, וקבר הנכרים לאחר הדיבור, כקודם הדיבור שאין מטמאין באהל לפי שלא ניתנה להם תורה ומש"ה קרי לי' קבר שלפני הדיבור עכ"ל, והתוס' שם בתחילת דבריהם גמי הלכו בשיטה זאת וז"ל בד"ה או בקבר כו' זה קבר שלפני הדיבור שקודם מתן תורה, וצ"ע לרבנן דר"ש דאמרי (ביבמות דף ס"א ע"א) אף קברי נכרים מטמאין באהל כו' אמאי אצטרך או בקבר, וי"ל דר"ש היא, ומיהו קשה דהכא גבי נגיעה [כתיב], ומודה ר"ש דקברי נכרים מטמאים במגע ובמשא כדאמר רבינא (ביבמות שם) ודוחק לומר דלא כרבינא (ויצונם לומר, וא"כ או בקבר ל"ל לר"ש), והריב"א פי' קבר שלפני הדיבור גם אותן שמתו [אחר] מתן תורה קודם שנאמרה פרשת טומאת מת, דסד"א אדם כי ימות באהל מפרשה זו ואילך (רצונם בזה, דלהריב"א השתא לק"מ ק' התוס' דלפי דבריו או בקבר קאי אף אקברי ישראל שהרי ס"ד דאדם כי ימות באהל הוא מפרשה זו ואילך, לכן כתב או בקבר ללמד דאף קודם אמירת הפרשה נוהג בין בקברי ישראל, ובין בקברי נכרים, ואתיא שפיר לרבנן ולר"ש, דלרבנן לק"מ אמאי אצטריך או בקבר, לאו משום קודם מ"ת משום דאיקרו בני נח, שהרי אף בקברי ישראל הוי ס"ד דלא מטמא, וגם לר"ש לק"מ מה שהקשו התוס' דהא גבי נגיעה כתיב, ובנגיעה מודה ר"ש דגם קברי גוים מטמאין, ז"א דהלא הוי ס"ד שאפי' קברי ישראל יטמאו בנגיעה, רק מאמירת פרשה זו ואילך, כן פירש דבריהם בעל אורח מישור, ועיין בנידה דף ע' ע"ב בתוס' ד"ה ואין נציב מלח מטמא ובמהרש"א שם) וכיוצא בזה יש בפרק בתרא דהוריות (דף יו"ד ע"א דמצריך פסוק לזב שלפני הדיבור משום [דסד"א] איש איש כי יהי' זב מבשרו מכאן ואילך כו' עכ"ל התוס' והעתקתי דבריהם כדי לתקן לשונם שטעות נפל בדפוס אשר על ידי כך הרבה בעל אורח מישור לתמוה עליהם שלא העתיקו הגמרא דהוריות כראוי, שהרי באמת גבי זב הוא מדיבור ואילך קיים אף לפי המסקנא דסוגיין דהוריות, ולא הביא הש"ס שום פסוק שיהי' נוהג לפני הדיבור עכ"ל והניחו בתימה, ותמיהני עליו אחרי שראה וידע שלשון נזיר משונה בגמרא ופרש"י ותוספת, וכאשר בעצמו כל חיבורו הוא כמעט לתקן הטעיות ולהגיה הקמשונים, שעלו בדפוס, וכאשר בדיבור הזה הוצרך להגיה פעמיים ושלש בלשון התוס', ואיך לא הרגיש שטעות נפל בלשון התוס' הזה, דתחת מלת [דסד"א] צריך להיות בלשונם [דכתיב] ובכן עלו דבריהם כהוגן כפי המסקנא דסוגיין דהוריות, ורצו לומר כדחזינן הכא בהוריות דרשינן באמת מפסוק דכתיב איש איש כי יהי' כו' דאין זב שקודם הדיבור מטמא, כך הוי סד"א גם גבי קבר שלפני הדיבור, אי לאו כתיב או בקבר, זהו הנלע"ד אמת ברור בדברי התוס' דנזיר, כי כך כתבו להדיא גם בנידה דף ע' ע"ב בד"ה ואין נציב מלח כו', ומהתימא מהרב אורח מישור שראה התוס' דנידה, והגיה בסוף דיבור התוס' דנזיר הנ"ל על פי דברי התוס' האלה, ואיך לא ראה והרגיש להגיה גם זה ע"פ דברי התוס' דנידה, והנלע"ד כתבתי.

ועל פי האמור מקום אתי ליישב הרמב"ם פ"א מהל' טומאת מת הלכה י"ג שכתב ואין הגוי מטמא באהל כו' עכ"ל והקשה הכ"מ מדוע פסק כר"ש ולא כרבנן דסברי קברי נכרים מטמאין באהל, ומעתה י"ל דהרמב"ם כפרש"י ותחילת דברי התוס' דנזיר הנ"ל ס"ל דריש לקיש סובר כר"ש ולפיכך פסק כוותי'.

ודע שכעת יצא לאורה חיבור טהרה על המשניות מסדר טהרות נקרא בשם אליהו רבא להתנא האלהי הגאון החסיד רשכב"ת מוהר"א ווילנא זצלה"ה, וטרם פתיחת ביאורו הקדים כללים נפלאים בענייני הטומאות והטהרות, וכתב שם וקבר שלפני הדיבור מטמא במגע כו' עכ"ל, ושמעתי רבים שאלו איה איפוא סודו של הגאון בזה טמון דמטמא רק במגע ולא באהל, והשבתי דיסודו בהררי קודש, דמסוגיא דנזיר הנ"ל על פי פרש"י ותוס' כתב הגאון ז"ל אלה הדברים.

ובהיותי בזה ראיתי דבר נחמד לכבוד ידידי הרב החריף והבקי מוהר"ר ברוך ייטלס נ"י, (בן הרופא מומחא לרבים מו"ה יונה ייטלס אסיא רבא דקהילתינו), בהגהותיו לשער המלך הנקראים בשם טעם המלך ועודם בכתובים אתו, והוא נוגע לענייננו, ואמרתי לקובעו פה על ספרי, וז"ל, יעויין במשנה למלך פי"ד מהל' אבל הלכה כ"א בסוף דבריו שם שמפלפל אי מת גוי מותר או אסור בהנאה ומסיק דמצא בירושלמי דשבת בפ' דמת גוי מותר בהנאה, וכ"כ הרב בה"ז בפ' התערובות וז"ל הירושלמי על המתני' דשבת פ' המצניע דף צ"ג ע"ב את המת במטה חייב, וכן כזית מן המת כו' ור"ש פוטר, דברי הכל, לא כן תני אף ריח כל שהוא, ואמר ר' אילא אף ר"ש מודה, ומודה ר"ש באיסור הנאה ? אמר ר' יודן תיפטר במת עכו"ם ושאין בו ריח רע והוציא לכלבו, תני חצי זית מן המת וחצי זית מן הנבילה, ופחות מכעדשה מן השרץ חייב ור"ש פוטר, מ"ט דר"ש סבר נתמעטה הטומאה מ"ט דרבנן בהאי דר' יודן תיפתר במת עכו"ם ושאין בו ריח רע עכ"ל הירושלמי, ומדברי הירושלמי אלו הוציאו דמת גוי מותר בהנאה, ואף שבביאור לשון הירושלמי הרב בה"ז ובעל קרבן העדה מחולקים מ"מ שניהם מודים דכוונת הירושלמי במאי דאמר תיפתר במת עכו"ם, היינו שמת גוי מותר בהנאה, אלא דלפי דעת הבה"ז לכך מודה ר"ש דחייב כיון דמותר בהנאה והוציאו לכלבו, ולפי דעת המפרש איפכא, דהיינו טעמא דר"ש דפוטר דאם יהי' אסור הי' מודה דחייב כיון דר"ש מודה באיסורי הנאה דהוי הוצאה חשובה כדי שלא יבואו

בני אדם למכשול ליהנות ממנו, ולדעת שניהן מיהת אין הירושלמי עולה כהוגן, והמפרש כ' שבאוקימתא ראשונה לא גרסי' והוציא לכלבו יעוש"ה.

ולי נראה דלא כיון הירושלמי כלל לזה, דהנה וודאי המ"ל הביא לעיל מזה דהאי מתני' המוציא כזית מן המת דחייב פליגא אמתני' דפ' כלל גדול דף ע"ה ע"ב דקתני ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע כו' והא מת אסור בהנאה ואינו ראוי בהנאה ואינו ראוי ליתן לכלבה ושונרא וכ"כ התי"ט, ולפ"ז תמה על הרמב"ם, פי"ח מה"ל שבת הלכה כ"ב שכתב שאין חייבין אלא על דבר הכשר להצניע כו'. ובהלכה י"ח שם פסק דמת ובבילה שיעור הוצאתן בכזית לחייב עליהן, והוא תרתי דסתרי, עיין בכל זה היטיב במ"ל, אשר על כן רוצה המ"ל לומר דמתני' והרמב"ם איירי במת בני שמותר בהנאה והוי כשר להצניע, והנה הוא הביא בענין הזה דברי הה"מ פ' י"ח מה"ל שבת הלכה כ"ב הנ"ל, דהוכיח דמשום שיעור טומאה אין חייבין, מדאמרינן בגמרא לאפוקי עצי אשירה ודם נדה יעויין היטיב בה"ה והמ"ל.

ואומר אני דוודאי מוכח, דמכח שיעור טומאתו לא הוי הוצאה חשובה, דאל"כ חייב מכח הטומאה, דהא נדה ועצי אשירה מטמאין, מ"מ לא מוכח דבכל הטומאת אמרינן כן דיש לחלק בין טומאה לטומאה דבטומאת מגע ומשא וודאי י"ל, לא הוי הוצאה חשובה משום טומאה, דמאי איכפת לי' אם טומאה כזאת היא בביתו, דאטו כל הבא אל האהל יטמא ליגע בו או יטעינו עליו במשא, ואדרבה מסתמא כל אדם ירחיק מהם, אבל בדבר שמטמא באהל, וודאי י"ל דהוי הוצאה חשובה משום טומאה, דכל הבא אל האהל נטמא, ואי איפשר, להשמר מן הטומאה, אם לא שמוציא הטומאה הזאת מחוץ לבית, והוי הוצאה חשובה, וא"כ לפ"ז הכל על נכון, ואין המשניות סותרין זא"ז, וכן פסקי הרמב"ם אין סותרין עצמן, דהא דם נדה וכן עצי אשירה אין מטמאין באהל כי אם במגע ומשא, ולפיכך שפיר אמרי' לאפוקי דם נדה ועצי אשירה, דמשום טומאתן לא הוי הוצאה חשובה, אבל מת דמטמא באהל, הוי שפיר הוצאה חשובה מפני טומאת אהל, ולכך אמרינן במתני' המוציא כזית מן המת חייב, דאף שאסור בהנאה ואין מצניעין כמוהו מצד ההנאה ליהנות ממנו, מ"מ מיקרי שפיר מצניעין כמוהו מצד שיעור טומאתו, וזה כוונת הירושלמי עלה דר"ש דפוטר מאי טעמא דפוטר, ומדמה הירושלמי טומאת מת שלא תיגרע מריח רע, ור"ש סובר דהמוציא משום ריח רע הוי הוצאה חשובה ומכ"ש דהמוציא המת שלא יטמא בו איש בבואו האהלה, ועל זה קאמר הירושלמי תיפתר במת עכו"ם, והייגו דמתני' מיירי במת גוי ור"ש לשיטתו דס"ל (ביבמות דף ס"א ע"א) דעכו"ם אינו מטמא באהל וא"כ לא מיקרי הוצאה חשובה, ורבנן מתייבי דפליגי עלי' דר"ש שם וסברי דעכו"ם מטמא באהל, ושפיר הוי הוצאה חשובה משום טומאת אהל, וידעינן לפי הצעתינו הזאת במאי דפליגי ר"ש ורבנן לענין הוצאת כזית מן המת, ולשיטתייהו אוליי, ועיין בזה היטיב, ואף כי בכל זאת ביאור לשון הירושלמי בכל דבריו לא נייח לן אכתי לא לבאר דברי הירושלמי בכל אופניו באנו, כי אף לכל דברי המפרשים הנזכרים אינו בא על נכון בביאורם, ועדיין צריך תיקון ואנו אין לנו לומר, אלא שאין כוונת הירושלמי בהאי דמת גוי משום היתר הנאה, ולהוכיח מיני' דשני לן בבשר המת בין עכו"ם לישראל, אלא דכוונת הירושלמי לענין טומאה, וזה פלוגתא ישנה בין ר"ש ורבנן, והבוחר יבחר, עכ"ל ידידי הרב הנ"ל, ולדבריו צריך לומר דהרמב"ם דמחייב בהוצאת כזית מן המת במת ישראל מיירי, דאי במת עכו"ם הא אינו מטמא באהל, וכדכתיבנא לעיל דהרמב"ם פסק כר"ש דאין מת גוי מטמא באהל ואף שלא פירש זה הרמב"ם, הרי אף להמ"ל דמיירי במת גוי נמי לא פירש הרמב"ם הדבר, וכתב המשנה למלך, דסמך לו על מ"ש בהלכה י"ח דצריך להיות דבר הכשר להצניע, וא"כ אף לדרך הזה יאמר כן, אלא דהנפקותא דלהמ"ל מיירי הרמב"ם ממת דאיירי בו המשנה, משא"כ לדרך הרב הנ"ל, המשנה בהכרח מיירי ממת עכו"ם מדפוטר ר"ש, והרמב"ם מיירי ממת ישראל דחייב אף לר"ש.

כי הא דר"ג ור"י הוי אולי בספינתא כו' ביאור מאמר זה עיין במהרש"א בח"א, כי דבש וחלב תחת לשונו הזהב, ועליו אין להוסיף, וממנו אין לגרוע.

רש"י בד"ה וישב בבית התפשית כו' ודלא כר"י הגלילי דאמר לעיל דף ט' ע"א מי שבא לידי עניות כו' עכ"ל, לא זכיתי לירד לסוף דעתו דמדמי האי דהכא להא דריה"ג לעיל דהתם מיירי לענין קרבן עולה ויורד דתליא בעניות ועשירו' דמה"ט פטר התם ריה"ג למשיח ונשיא מקרבן עולה ויורד לגמרי כדמפר' הש"ס שם מי שבא לידי עניו' ועשירו', יצא משיח ונשיא כו' וכדכתיבנא שם בחידושינו דדוקא לענין קרבן עולה ויורד נאמרו הדברים שהוא בעניות ועשירות משא"כ בההיא דהכא בקרבן שעיר שאינו תלוי בעניות ועשירות אף ריה"ג מודה וזה ברור, ולשיטת רש"י בזה הכא גם בריש פרקין במשנתינו כבר הי' לו לפרש, דהמשנה דמחייבת למשיח ונשיא בשחטאו בעודם נשי' ומשיח, ועברו מגדולתן, דמשיח מביא פר ונשיא שעיר, דלא אתית משנה זאת כריה"ג, ולמה נטר רש"י עד הכא וצ"ע, ותיתי לי שאחרי שהרהרתי דבר זה, ראיתי להרא"ש בתוספתיו ולרב ב"ש, והרב מגן גיבורים עמדו כולם בזה והניחו בצ"ע.

ע"ב גמרא אשרי הדור שהנשיא שלו כו' כתב הב"ש תימה לפ"ז ג"ש דאשר נשיא יחטא, ואם הכהן המשיח יחטא, מה להלן לכשיחטא אף כאן לכשיחטא דמייתי לעיל, ל"ל, דהא אשר כמו אשרי א"כ גזירה מה"ת, ושמא י"ל דבתר דילפינן מג"ש דלאו גזירה היא פירש ר"י בן זכאי הכא אשר כמו אשרי מדשני קרא בדיבוריה עכ"ל, ועיין בחידושינו לעיל בעמוד א' בד"ה גזירה כו' ודוק.

אשרי הדור שהנשיא שלו כו', כתב הב"ש וא"ת למה תלה האושר בדור ולא בנשיא עצמו, שהרי דור לא כתיבא ולא רמיזה בקרא, וי"ל לפי שאין שייך לתלות האושר בנשי' עצמו לומר אשרי הנשיא שהוא מביא קרבן על שגגתו, משום דכתיב גם בלא דעת נפש לא טוב, ולכן אין האושר מצד עצמו אלא מצד מה שימשוך לדור המונהגים ממנו שילמדו ק"ו ממנו להרגיש על החטא לשוב בתשובה, ועי"ל כיון דכתיב גבי כהן משיח לאשמת העם ודרשו רז"ל כשהכהן גדול חוטא אשמת העם הוא זה שהן תלויין בו לכפר עליהן ולהתפלל בעדם ונעשה מקולקל, לכן נקט כאן אשרי הדור כו' שהוא להיפוך מלאשמת העם. כן נ"ל עכ"ל הב"ש.

רב פפא ור"ה ברי' דר"י אתו לקמי' דרבא, א"ל אוקימתון מסכת פלן כו' איעתריתו פורתא כו' וכתב הב"ש משום דאמרינן לקמן דף י"ב ע"א, א"ל רב משרשיא לברי' כי בעיתו מיעל ומיגמרי קמי רבייכו גרסי מתניתא ועלו לקמי רבייכו, לכן אמר להו רבא אוקימתון מסכת פלן כן נ"ל עכ"ל, ואין הלשון נופל על לשון דלקמן נקט מתניתא, ואלו הכא נקט מסכת, ועוד דלמה כפל רבא בלשונו לומר מסכת פלן ומסכת פלן, ועוד דבשלמא לקמן רב משרשיא הוה א"ל לברי' הכי כדי שיהי' הדברים רגילין על פיהן כד אתו לקמי' דרבייהו ויהי' יודעין לשאול לו וכפרש"י שם, אבל הכא רבא שהוא עצמו הי' רבם של ר"פ ור"ה ברי' דר"י, איפשר דלא יתכן שאמרו על כוונה הזאת, ותו דאף אם נקבל דברי הב"ש בזה עדן לא בא ישוב בדבריו לחבר שני השאלות דרבא דאוקימתון מסכת פלן כו' ואיעתריתו פורתא כו', דמה ענין זה לזה? והקשה שבכולן היא שאלת איעתריתו פורתא, כי היכן שמענו שלומדי תורה יתעשרו? ועיין מהרש"א בחידושי אגדות שהרגיש קצת כעין זה.

ולפענ"ד איפשר לפרש מאמר הזה דרבא ולקרב יחד שני השאלות הנזכרות ששאל להן, והוא דרבא בזה לשיטתו אזיל, דבמס' ברכו' דף ל"ה ע"ב א"ל רבא לתלמידיו במטותא מיניכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא תטרדן במזונייכו כולי שתא, והנה וודאי לא הי' דעתו של רבא חלילה שלא יעסקו בתורה כלל בהנהו תרי ירחי, שהמה החדשים המקודשים כמעט ביותר מכל שאר חדשי השנה, שבהם זכינו לרב טוב, בניסן נגאלו אבותינו ממצרים, ותשרי הוא המקודש ממועדי ה', ר"ה יוה"כ וסוכות, ובפרט שהוא חודש דדינא רבה, וחלילה שיעברו עליהם חדשים האלה בלי תורה, אבל דעתו של רבא הי' האיל דאינון יומי קציר ויומי בציר וכפרש"י שם, לכך צוה עליהן שלא יבואו לפניו לשמוע ממנו הלכות חדשות, דשמעתא בעי צילות' ולא יוכלו לחזור אחרי מזונותיהן לשום טרף לביתם להיות אוגרין בקיץ לחמם בניסן, ועל החורף בתשרי, לפיכך אמר דבחדשים אלו לא תתחזו קמאי, כי אם יחזרו על למודם מה שלמדו ממנו כל ימי הקור והחום, ומתוך שלא יהי' טרודים בלימוד הלכות חדשות יתנו לב לאסוף מזונותיהן על כל הששה חדשים הבאים, ועכ"ז יהי' נקל עליהם לחזור גם על לימודם שלמדו כבר אצלו, וזה וזה עלתה בידם, ומעתה נאמר דמאמר רבא הכא לתלמידיו ר"פ ור"ה ברי' דר"י, ג"כ על דרך זה הי' כשבאו אצלו אחרי יומי ניסן ויומי תשרי, והייגו דשאל להו אוקימתון מסכת פלן ומסכת פלן, ר"ל אם חזרו על המסכתות שלמדו (דאוקימתון לשון אקומי גירסא הוא), ואולי אפשר דכפל המסדר הש"ס בלשון מסכת פלן ומסכת פלן, נגד ב' החדשים ניסן ותשרי, דאחרי כל חודש משני החדשים הנ"ל שאל להו הכי אם חזרו על לימוד המסכת שלמדו אצלו, וכשהשיבו לו אין, שוב שאל להו איעתריתו פורתא, ר"ל אם גם מזה לא הניחו ידם לאזור חיל קצת שהביאו טרף לביתם שיהי' להם מזון להבא, למען לא יטרדון במזונייהו דכולי שתא, כנלע"ד.

א"ל ריש לקיש רשע קרית לי' נהי דלא עביד מצוה מן המובחר פסח מי לא קאכיל כו' לכאורה שפיר קאמר ריש לקיש, וצריך ביאור מה היה דעתו דר' יוחנן בזה באמת להשיב על שאלת ר"ל.

ונלע"ד דר"י ור"ל בהא פליגי, דהמשנה למלך פ"ה מה"ל יסודי התורה נסתפק בהא דקיי"ל דכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן שלא כדרך הנאתן אם נאמר ג"כ במצות עשה דרחמנא אמר תאכל, כגון מצה וקרבן פסח ואכילת קדשים ודומיהן, אם אכלו שלא כדרך הנאתו אם יצא ידי חובתו, ונראה דלא שנא דכי היכי דבמצות לא תעשה דרחמנא אמר לא תאכלו, אמרינן דאם אכלו שלא כדרך הנאתו דפטור משום דלא מיקרי אכילה, ה"נ במצות עשה דרחמנא אמר תאכל, אם אכלו שלא כדרך הנאתו לא יצא ידי חובתו משום דלא שמי' אכילה, אלא שלא ראיתי כעת דין זה בפירוש עכ"ל המ"ל, ולפענ"ד יש לפקפק במה שדימה הפטור באכל מאכלי אסורות שלא כדרך הנאתן, עם מצות עשה באכילתו שלא כדרך הנאתו, דאיפשר לחלק דבמצות ל"ת התורה הקפידה שלא יהנה מאכילת דבר איסור, וכל שאכל ולא נהנה והייגו שלכד"ה דין הוא שיהי' פטור, משא"כ בקיום מצות עשה דקיי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו איפשר דאף שלכד"ה אכילה מיקרי ויצא י"ח, ועוד אני תמה על המ"ל שכתב שלא מצא דין זה בפירוש, ואנכי מצאתיו כמעט מפורש, דהתוס' במס' נזיר דף כ"ג ע"א בד"ה פסח מיהא קעביד, כתבו, משמע דאכילה גסה שמה אכילה, וקשה דביומא דף פ' אמרינן האוכל אכילה גסה ביוה"כ פטור דלא שמי' אכילה, ותירצו דתרי ענייני אכילה גסות יש כו' עכ"ל, והשתא אס"ד דסברי התוס' דאף דאין לוקין במאכלי איסורין שלכד"ה, אפ"ה יוצא ידי קיום מצות העשה באכלו שלכד"ה, א"כ לא הקשו התוס' מידי דלענין אכילות איסור דאסור לאכול ביוה"כ לא מיקרי אכילה, ולענין מצות עשה דפסח מיקרי אכילה, א"ו סברי התוס' שאין לחלק ביניהן, וכל היכי דכתיב אכילה בעי אכילה ממש שיהנה גרונו, הן אם הוא בענין איסורי מאכלות, והן בקיום מצות עשה התלויים באכילה, וא"כ מצאנו דין זה בפירוש להתוס' דסברי הכי בהכרח, וזה ברור באין גמגום כלל.

ולפ"ז י"ל דבהא פליגי ר"י ור"ל, דר"י סבר כסברת התוס' הנ"ל דדמיין להדדי איסור ל"ת וקיום מצות עשה לענין זה דכי היכי דבל"ת אם אכל שלכד"ה לא מיקרי אכילה, הכי נמי לענין קיום מצות העשה לא מיקרי אכילה בשלכד"ה, כי אם בעי אכילה ראויה כדרך הנאתה, ולפיכך באכלו אכילה גסה קרי לי' רשע, אבל ריש לקיש איפשר דמחלק בינייהו וסובר דווקא לענין ל"ת לא מיקרי אכילה עד שיהנה כראוי משא"כ במצות עשה נהי דמצוה מן המובחר לא קעביד אכילה מיקרי מיהת, כיון דמצות לאו ליהנות ניתנו, והייגו דפריך פסח מי לא קאכיל, כנלע"ד נכון וק"ל.

ועי"ל בפלוגתא דר"י ור"ל בזה, על פי מה שראיתי בספר אורח מישור למס' נזיר כתב לתרץ קושית התוס' הנ"ל בפשיטות, דהא קיי"ל אכילה פסחים לא מעכבא כדאיתא בפסחים דף ע"א ע"ב ודף ע"ב ע"א, ויעו"ש בנזיר דף ט"ו ע"ב ברש"י ד"ה ואח"כ ראתה כו', ולפ"ז מדוקדק הלשון בנזיר דקאמר פסח מיהא קעביד, ולא קאמר פסח מיהא קאכיל, אלא קושייתו לא קאי אאכילת פסח, רק אעבודתו של הפסח, דמ"מ פסח מיהא קעביד, ויוצא בו ולא מיקרי רשע דאכילת הפסח לא מעכבא, וכ"כ התוס' עצמם בפסחי' דף ק"ו ע"ב דאמרינן שם ערבי פסחי' סמוך למנחה לא יאכל, משום דילמא אתי למיכל מצה אכילה גסה ולא שמה אכילה, והקשו שם התוס' ג"כ מהכא דאמרינן רשע קרית לי' כו' פסח מיהת קעביד, דמשמע דבאכילה גסה לא נקרא רשע דשמה אכילה, ותירצו לחד תירוצא דהואיל דאכילת פסחים לא מעכבא לא נקרא רשע משא"כ במצה אכילה גסה לא שמה אכילה עכ"ל האורח מישור וזה לענ"ד נמי כוונת התוס' בתירוצם הראשון בב"ק דף ק"ו ע"א בד"ה אכילה גסה כו', ולפ"ז אני אומר דבהא פליגי ר"י ור"ל, דר"י ס"ל אכילת פסח מעכבא ולא קעביד מצוה ולפיכך קרי לי' רשע, אבל ר"ל ס"ל אכילת פסח לא מעכבא, ושפיר הקשה רשע קרית לי', הא פסח מיהת קעביד.

ואולם דברי האורח מישור הנ"ל יתכנו רק לפי לשון הסוגיא בש"ס דנזיר דקאמר פסח מיהת קעביד, אבל בסוגיין דהוריות הכא הלשון, פסח מי לא קאכיל כו' לא שייך זה, וצריך לומר בסוגיא דהכא כדכתיבנא לעיל באופן הראשון, אבל במהרש"א בח"א בסוגיין דהוריו' ראיתי שהיתה לו הגירסא גם הכא פסח מיהת קעביד יעוש"ה בלשונו בד"ה פסח מיהת קעביד, ואיך שיהי' ביארנו יפה פלוגתא דר"י ור"ל שלא איתותב ר"י מקושיית ריש לקיש והדברים ברורים לפענ"ד.

ועפ"ז מצאתי תעלת וארוכה, למ"ש המג"א סי' תע"ו ס"ק ב' בשם הרוקח אל יהי אכילת אפיקומן עליו לטורח, דאמרינן בנזיר אכלה לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו בם עכ"ל, ויעו"ש במג"א בכל דבריו באותו סעיף קטן, ושמעתי מקשים על זה, דהא זה דעת ר' יוחנן הוא הכא ובנזיר, אבל ריש לקיש הא אותבי' דלא מיקרי רשע בהכי, ור' יוחנן לא שמענו שהשיב על קושיית ר' לקיש וא"כ לכאורה איתותב ואיך כתבו הרוקח, ואחריו הרב"י והמג"א בזה דהוי

בכלל ופושעים יכשלו בם, ולפמ"ש לא איתותב ר"י, כי ר' לקיש אותבי' רק על אחד משני הדרכים שאמרנו, אבל לר"י דחולק לענין העיקר דין דאותבי' ר"ל לק"מ לדידי' וכדאמרן וא"ש דברי הפוסקים הנזכרים, כנלע"ד ודוק.

ומיהו כל זה שכתבתי ליישב דברי הפוסקים הנזכרים, הוא רק לדרך המקשה הזה עליהם שדימה בלבבו להיות זה תפיסה גדולה לדבריהם ואמרתי ליישבו בדרך פלפול הסוגיא, אמנם בפשיטות לק"מ ע"ד האמת, כי כוונת הרוקח והרב"י והמג"א ממש, על דרך דברי התוס' בפסחים הנ"ל, דוקא באכילת פסח י"ל דלא נקרא רשע, משום דאכילת פסחים לא מעכבא, אבל במצה אפילו ריש לקיש מודה דאכילה גסה לא שמה אכילה, ושפיר כתבו על זה ופושעים יכשלו בם וזהו אמת נכון לענ"ד וק"ל.

אמר לי' ר"ל רשע קרית לי' כו' אלא משל לשני בני אדם כו' והקשה הגאון בעל שאגת ארי' בספרו טורי אבן למס' ר"ה דף כ"ט ע"א, בד"ה איכוון ותקע לי כו' דבפסחים דף ק"י ע"ב אמר ר' לקיש זאת אומרת מצות צריכות כוונה, ואלו הכא אמר ר' לקיש, פסח מי לא קאכיל, דמשמ' דמצות אין צריכות כוונה דמדאמר ר' יוחנן אחד אכלו לשם מצוה, מכלל דהשני באכלו לשם אכילה גסה לא אכלו לשם מצוה שהיא דבר והיפוכו, והא אע"ג דעביד פסח, אפ"ה מצות אכילת פסח שהוא חייב מן התורה לא קיים, וריש לקיש דס"ל מצות צריכות כוונה, א"כ הא וודאי דפושע ורשע מיקרי, כדאמרינן ביבמות דף ה' ונידה דף י"ב דאפילו באינו מקיים דברי חכמים נקרא רשע, כ"ש באינו מקיים מצוה של תורה וקשיא דריש לקיש אדר' לקיש ואפילו תימא דהיא אכלו לשם מצוה דנקיט לאו דוקא, דתידוק מינה דהשני לא אכלו לשם מצוה, אלא אכלו לשם מצוה דקאמר היינו כדרך מצותו מן המובחר דהיינו לתיאבון, ואידך אכלו באכילה גסה, ומ"מ כיון לשם מצוה, והא' לשם דנקט גבי מצוה ואכילה גסה לאו דוקא)עיין בזה רש"י בנזיר דף כ"ג ע"א) מ"מ תיקשי למה נאדי ר' לקיש לגמרי מהאי ממשל דפסח ומוקי בדבר אחר, הל"ל באכילת פסח גופי' דאיירי בי', אחד אכלו לשם מצוה ממש, ואחד אכלו שלא לשם מצוה, דה"ל רשע לריש לקיש כו' עכ"ל יעוש"ה שהאריך בישוב קושייתו הזאת.

ונלע"ד ליישב דוודאי איפשר לומר כמו שהתחיל הגאון ז"ל בעצמו בדבריו הנ"ל בהיתר קושייתו, דהא' לשם דנקט גבי מצוה ואכילה גסה לאו דוק' הוא, ולא תידוק מינ' דהא' דאכלו לשם אכילה גסה לא אכלו לשם מצוה, ומה שדחה זה הגאון בלשון קושייתו הנ"ל דסוף סוף אמאי נאדי ר' לקיש לגמרי ממשל דר"י, ילא אוקמי' באמת שהאחד אכלו לשם מצוה, והשני לא אכלו לשם מצוה דה"ל רשע לר' לקיש דס"ל מצות צריכות כוונה, יש לומר לזה עפמ"ש כבר בדבריהם הקודמים דהתוס' בנזיר הקשו, דהכא קאמר ר' לקיש רשע קרית לי' בתמי', דמשמע דאכילה גסה אכילה היא, וביומא דף פ' ע"ב אמר ר' לקיש עצמו דהאוכל אכילה גסה ביוה"כ פטור דאכילה גסה לא שמה אכילה, ותירצו דתרי ענייני אכילה גסה ניהו דההיא דיומא מיירי דנפשו קצה מרוב אכילתו וההיא דהכא שאין נפשו קצה באכילתו אלא שאינו תאב לאכול לתיאבון עכ"ל התוס' והקשה מהרש"א בח"א הכא בהוריות דא"כ לוקמי אכילה גסה דהכא בכה"ג שקץ במאכלו דלא שמי' אכילה ולא תיקשי לי' פסח מיהא קעביד, ושפיר קרי לי' ר"י רשע וכן הקשה מהרש"א בחידושי הלכות בפסחים דף ק"ז ע"ב בתוס' ד"ה דילמא כו' וסיים ויש ליישב, ותירץ מהרש"א הכא די"ל דצדיקים יכלו בם ופושעים יכשלו בם מיירי וודאי בענין אחד דאכילה מיהת הוי, ואכילה דיוה"כ לא מיקרי אכילה אלא מזיק כדאמר התם ואע"ג דאכתי לא אסיק דמיירי בדרך אחד דוקא, הא מסיק מיהת דעתיה שפיר דבענין אחד איירו (רצונו לומר דהי' סבור הש"ס מעיקרא אם מיירי רק מענין אחד, לא איכפת לן לפרש בשני דרכים, רק אם השני דרכים בענין אחד הם, ומסיק דענין אחד ודרך אחד בעינן, אבל הא מסיק מיהת גם להס"ד דבעינן מי' ענין אחד) ודוק עכ"ל מהרש"א עם קצת תוספת ביאור לכוונתו, וכן מורה פשטיה דקרא כדבריו, ישרים דרכי ה', ר"ל בדרך וענין אחד אלא שצדיקים ילכו בם, ופושעים יכשלו בם וא"כ לק"מ ק' הגאון ז"ל דלא מצי ר' לקיש לאסוקי שהאחד אכלו לשם מצוה ממש, והשני שלא לשם מצוה דא"כ אינו בענין אחד, וריש לקיש מודה מיהת גם להס"ד דבעי עכ"פ בענין אחד, ולפיכך מוקי לה באשתו ואחותו דהוי בענין אחד וק"ל.

ועי"ל ק' הגאון טורי אבן עפ"מ שראיתי בספר אורח מישור בנזיר שכתב לתרץ ק' מהרש"א הנ"ל, דלא מצי לאוקמי דבכה"ג דזה לא הוי מכשול רק מזיד, דמכשול קרי שוגג כדאיתא סוף יומא גבי וכשלת בעוניך, ואכילה גסה לא שייך למימר שוגג רק מזיד, דהיכי מצינו אכילה גסה, הלא בתחילה אוכל כפשוטו, ולא הוי אכילה גסה, ואמאי פטור ביוה"כ, וצ"ל דקודם בין השמשות אכל כדי שובע, ואח"כ ביוה"כ אכל יותר והוי אכילה גסה (ועיין בספר שיח יצחק ביומא דף פ' ע"ב בד"ה אמר ר' לקיש כו' ודק שם היטב), וא"כ ה"ה הכא גבי פסח הלא בתחילה אכל כדרכו ויצא תיכף בזה, וצ"ל דקודם שאכל פסח, אכל כבר כדי שובעו כולו, ונמצא תיכף כשאכל פסח הוי אכילה גסה עד שקץ במאכלו, וכתיב ופושעים יכשלו, וצריך למצוא מכשול ולא מזיד, וכה"ג אמר גבי אשתו ואחותו דנזדמנה לו אחותו, דזה הוי מכשול, אבל בכה"ג שהקשה מהרש"א בשאכל כבר כדי שובעו הוי מזיד גמור, שלא ה' לו לאכול תחילה כדי שובעו כולי האי, ולאכול תיכף הפסח, אלא ה"ל להמתין עם הפסח שלא יהא אכילה גסה, לכך מוקי לה דמיירי הכא שאין נפשו קצה, אלא שאינו רעב לאכול לתיאבון, וזה הוי שפיר מכשול, דזה אין בידו כל כך לידע שלא יהי' רעב אח"כ לתיאבון, אבל שלא יהי' קץ את"כ במאכלו, זה ה"ל למידע שלא לאכול כולי האי והוי מזיד עכ"ל הרב אורח מישו' ודברי טעם הן לפיכך העתקתי' ככתבם וכלשונם, וא"כ גם קושיית הגאון טורי אבן לק"מ דאי הוי מוקי ר' לקיש בכה"ג שהשני נתכוין לאכלו שלא לשם מצוה, זה לא הוי מכשול כי אם מזיד, לפיכך מוקי לה ר' לקיש בגונא דאשתו ואחותו עמו בבית דהוי שפיר מכשול, והנלע"ד כתבתי ודוק.

ודע דבהתווכחי בזה עם ידידי ורעי הרב החריף מוהרר שמואל ליב קוידר נ"י שדר לי חורפי' בהאי ענייניא, וז"ל מה דבדיק לן מר בהא דאמר ר"ל בהוריות דף י"ד ע"ב נהי דמצוה מן המובחר לא קעביד פסח מי לא קעביד, דמשמע דמצות אין צריכות כוונה לר"ל, והא ר"ל עצמו הוא דקאמר בפסחי' דף ק"ד ע"ב זאת אומרת מצות צריכות כוונה, ואליבא דנפשי' הוא קאמר התם, וכמ"ש הרמב"ן במלחמות פ"ג דר"ה, וכבר עמד על מדוכה הזאת הגאון שאגת ארי' בספרו ט"א, ולענ"ד נראה דהא דאמרינן בכל דוכתי מצות צריכות כוונה, אינו כי אם מדרבנן, וכבר הוכחתי בעה"י הדבר בראיות ברורו' ואפס קצתן אזכיר להודיע חדא דבכ"מ אמרינן קדשים שנזבחו שלא לשמן כשירין, אלא שלא עלו כו' חוץ מן הפסח, משמע הא לא נזבחו שלא לשמן, אין כאן בית מיחוש דמ"ת אצ"כ לשמן, דסתמא כפירושן, וכן משמע נמי מהתוס' והרא"ש בר"ה דמחלקים בענין כוונה בין מצוה דאורייתא לדרבנן, ואי הוי כוונה מן התורה, אין לחלק, דכל דתיקנו רבנן כעין דאורייתא תיקון, ועוד דלמ"ד אצ"כ אף מדרבנן אין צריך, והאיך נעשה פלוגתא רחוקה כולי האי לומר דלמ"ד מצות צריכות כוונה אפילו מדאוריית' ולמ"ד אצ"כ אפילו מדרבנן לא, ומעתה אולה ק' הגאון ז"ל דוודאי בפסחים קאמר ר"ל דמצות צ"כ מדרבנן מיהת, אבל הכא דקאי אקרא, שפיר פריך נהי דמצוה מן המובחר לא קעביד מדרבנן, פסח מי לא קעביד, דמ"ת מיהת בוודאי יצא, ואין לקראו רשע, זהו הנראה פשוט, ואין להשיב מק"ש דלכ"ע צריך כוונה ומשמע אפילו מן התורה, דהתם רק כוונת הלב בדברים צריך, ולא כוונת מצוה וכמ"ש בחידושי הרשב"א, ובזה אתי שפיר הא דאביי ורבא בסוכה דף מ"א ע"א דמוקי להא דר' יוסי שם בשהפכו, או בנטלו על ידי כלי, ועכצ"ל דסברי מצות אצ"כ, ולטעמא דנפשייהו הוא דקאמרי, דר' יוסי גופי' וודאי דסובר מצ"כ כמבואר בר"ה כט ע"א ובפסחים ק"ד ע"ב, וא"כ מהך סוגיא תיקשי לכל הפוסקים דסברי מצ"כ ולפענ"ד הוי שפיר, דכיון דר' יוסי פוטרו מן החטאת, הוצרכו לומר בשהפכו, או ע"ג כלי, דבלא"ה שוב נפיק בי' מ"ת ואין לפטרו מן החטאת, ויתורץ קושיית הת"ט שם על הרמב"ם ודוק.

אמנם לשיטת הרמב"ן דמשמע לכאורה מדבריו בפ"ג דר"ה דמצ"כ מ"ת (יעוש"ה בלשונו כי אינו מפורש להדי' בדבריו, רק דשטחת לשונו כלאחר יד משמע הכי) ואיהו מייתי ראי' מדר"ל, ולדידי' תיקשי ר"ל אדר"ל וכ"ק הגאון הנ"ל, ואמינא דאף לשיטת הרמב"ן (אם סובר הכי) לק"מ, דוודאי אף אי מצ"כ אינן צריכין כוונה מראשיתן עד אחריתן, כי אם בתחילת המצוה צריך כוונה, ושוב סתמא כפירושו, וכן הוא בכל הזבחים שנזבחו לשמן וקיבל והלך וזרק סתמא דהוי הכל לשמו, וכן בכל המצות, ועיין בהלכות תפילין וס"ת ושארי דוכתי, והדבר פשוט, ומעתה אמינא באכילת פסח הואיל ואינו נאכל אלא למנויין, כיון שנתמנה על הפסח, אין לך כוונת מצוה גדולה מזו, וכן כשצלאו בוודאי לשם פסח צולהו, הגע בעצמך בע"פ שחל בשבת דוודאי שחט וזרק לשם פסח, והשתא בשעת אכילה אף בלא כוונה סתמא לשמו, וזהו שדקדק ר"ל, מדאמר ר"י שנים שצלו פסחיהן כו' משמע דכוונת הצליי' היתה שוה בשניהן, ואך באכילה הן מופרדין, שפיר פריך ר"ל דשוב אינו צריך כוונה, ובזה א"ש המג"א סי' תע"ו ס"ק ב' דמייתי הא דר"י, משום דגבי מצה מודה ר"ל והנלע"ד כתבתי ודוק.

אמר המחבר על דברי המג"א אלה עיין בחידושינו לעיל בסמוך בד"ה ועפ"ז ובד"ה ומיהו כו', ומה שכתבתי שם לבסוף נלע"ד אמת נכון וברור לפי פשטות הדברים ככתבם.

והעתקתי דבריו אלה, לפי שיצא לידון בדבר חדש לומר, דמצ"כ הוא רק מדרבנן, ועיין מזה באורך להגאון בעל פרי מגדים בפתיחה כוללת לספרו על הש"ע א"ח, יעוש"ה בחלק השלישי דף ז' ע"ב אות ה' דמסיק דאף דמצות צ"כ דבר תורה ה"מ במצות התלויים בדיבור ועשיי' לחוד, הא במצות התלויים באכילה כמו מצה ופסח וכדומה א"צ כוונה כו' עכ"ל, אמנם מה שרצה לתרץ עפ"ז ק' הגאון ש"א ז"ל לומר דלא יתכן לקרותו רשע כיון דמ"ת יצא, אינו נוח לי דהא להדיא אמרינן בגיד דף י"ב ע"א דאף מאן דלא מקיים מידי דרבנן נקרא רשע, והסברא נותנת כך דכיון דעובר אדרבנן הרי קעבר אלא תסור, ונעשה ממנו דאורייתא, וא"כ אפילו מן התורה נקרא רשע, ועיין להרמב"ם בספר המצות בשרש א, שכתב דכל מילי דרבנן דברי תורה הם מלא תסור והעד על זה מדמברכין וצונו, ולפיכך ק' הגאון לא מתורצת בכלל זה כי אם כדרכו השני הנ"ל בשיטת הרמב"ן או על הדרכים שכתבתי לעיל ומה שכתב ידידי הרב הנ"ל דאביי ורבא בסוכה לטעמא דנפשייהו קאמרי ולא לר' יוסי דס"ל מצ"כ אף שלעומתו קמים דברי הגאון טורי אבן בר"ה שכתב דלר"י קאמרי אביי ורבא ודעת הגאון שם דאף ר' יוסי מצי סבר מצות אין צריכות כוונה יעוש"ה, עם כל זה נלע"ד שאמת ונכון דיבר, וכבר בארתי הדברים היטיב בחיבורי עמק סוכות, אשר עודנו בכתובים אצלי, ואף שאין עת האסיף דברים אלו זה שלא לצאת חוץ לגדרי, בדברים שאינן נוגעין למכילתן, ולא כתבתי הנה רק הצריך לי למסכת הזאת, עכ"ז למען יעמדו דברי ידידי וריעי, ראיתי להציג פה, את אשר כתבתי שם בחיבורי הנ"ל דף מ"ב ע"א בתוס' ד"ה אמר אביי כו' וי"ל דאביי קיבל מרבא עכ"ל, וקשיא לי דסוף סוף הא לר' יוסי קיימינן, ור' יוסי הא ס"ל בפסחים קי"ד ע"ב דמצות צריכות כוונה, וראיתי להגאון טורי אבן בחידושיו לר"ה דף כ"ח ע"ב בד"ה אלמא כו' הרגיש בזה, וכתב דאביי ורבא מצו סברי דטעמא דר' יוסי התם בפסחים אינו משום מצ"כ, כי אם מצוה משום היכירא דתינוקות ויעו"ש קצת באורך, ותמיהני דמה תיקן דהא סוף סוף בסוגי' דר"ה דף כ"ט ע"א שמעי' לר' יוסי דס"ל מצ"כ מדבעי כוונת שומע ומשמיע, והן אמת דלהי"מ שזכרו הרמב"ן והר"ן בר"ה שם דאף למאן דאמר מצות אין צריכות כונה בעי כוונת שומע ומשמיע הי' א"ש, אבל הגאון טורי אבן מדויל ידי' משתלם דבתידושיו שם בד"ה איכוין ותקע לי כו' דחה הוא בעצמו בשתי ידים לדברי הי"מ האלה, ואיך החליט לאביי ורבא לומר דלר"י מצות אצ"כ ודבריו צ"ע.

והנלע"ד בישוב קושייתי הוא בשים לב להבין הא דנטר הש"ס בקושי' והא מדאגבהי' נפיק בי' לבתר שהביא דברי אביי ל"ש אלא שלא יצא בו, כו' ולא פריך כן אמשנה דקתני מפני שהוציאו ברשות, וע"כ בשלא יצא בו דאל"כ לא הוציאו ברשות ותיקשי והא מדאגבהי' נפיק בי', ותו קשיא דמאי אתא אביי לאשמועי' בהך ל"ש, הא כדבריו מפורש בהמשנה עצמה מפני שהוציאו ברשות והיינו ע"כ לצאת בו, ומבואר שעדיין לא יצא, אבל באמת חדא מתורץ באידך, דבמתני' הי' איפשר לומר דרק לר' יוסי לשיטתו שייך דין זה, דס"ל מצות צ"כ, ולא נפיק בי מדאגבהי', אבל למאן דסובר מצות אצ"כ, הי' משמע לכאורה דליתא להך דינא, דהא מדאגבהי' נפיק בי', לפיכך השמיענו אביי דלכ"ע איתא להך דינא ומעתה דוקא לאביי פריך הש"ס כיון דס"ל הכי אליבא דכ"ע, מעת' תיקשי הא מדאגבהי' נפיק בי', אבל על המשנה לק"מ דר' יוסי קאמ' לה, ור"י לשיטתו דס"ל מצ"כ ולא נפיק מדאגבהי' עד שיתכוון לצאת, והכא בדלא נתכוון לצאת וכמ"ש התוס', וא"כ נתיישבו דברי התוס' שפיר דלר"י בלא"ה לק"מ, ורק לאביי היתה הקושיא עכ"ל בחיבורי הנ"ל, ובזה גם דברי ידידי הנ"ל קיימים ותו לא מידי.

רש"י בד"ה לשום אכילה גסה שלא לשום מצוה כו' עכ"ל, אין כוונתו לומר שאכל ממש שלא לשם מצוה, דא"כ תיקשי קושיית הגאון טורי אבן שכתבנו בחידושינו בלשון הגמרא בדיבור הקדום, ויעוש"ה דעכצ"ל כתירוצינו שם, אע"כ צריכין אנו לומר דרש"י ר"ל שלא אכלו לשם מצוה כמו אידך שאכל על דרך מצוה מן המובחר, אבל הא וודאי דגם זהו לא מיירי שנתכוון שלא לשם מצוה לגמרי, אלא שלא אכלו לשם מצוה מן המובחר.

בד"ה אלא אימא גדולה עבירה לשמה כלומר לשם מצוה כו' עכ"ל, לעיל ה"ל לרש"י לפרש הכי בתחיל' המימרא דגדולה עבירה לשמה, כלומר לשם מצוה, וכן ראיתי להרב מגן גבורים תמה בזה על רש"י דה"ל לפרושי הכי לעיל והניחו בצ"ע, אבל ברש"י בנזיר דף כ"ג ע"א הוא על נכון דהתם באמת פרש"י הכי בתחילת בתחילת המאמר יעוש"ה.

דף י"א ע"א גמרא הכא במאי עסקינן כגון שאכל חצי כזית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה והשלימו כו' וה"ה איפכא בשאכל חצי כזית כשהוא נשיא, ועבר והשלימו, וכ"כ הרמב"ם פט"ו מה"ל שגגות הלכה י"ד יעוש"ה.

נשיאות מהו שתיפסק כו' כתב הרב מגן גיבורים, יש אומרים דה"ה דהוי מצי למבעי איפכא אם הי' הדיוט באמצע, ואינו נראה כן דלא מבעיא לי' אלא בנשיאות משום דנשיאות מיעטי' קרא בהדיא, דאם יש בו צד נשיאות אינו מביא כשבה כו' וכדאמרינן בסמוך, ולכך מספקא לי' אי נשיאות מפסקא, אבל כשיהי' נשיא תחילה וסוף פשיטא דמביא כשבה ושעירה, דהא לא מיעטו' קרא לצד הדיוטו' דבהדיוט משתעי קרא לענין כשבה וכו', תדע דהא אי דלאו מיעוטא דמעם הארץ, הוי אמינא דאפילו חציו של זית בהדיוט וחציו בנשיאות מצטרף ומייתי כהדיוט, או שעירה כנשיא, וכן נראה דעת הרמב"ם בסוף הלכות שגגות פט"ו הלכה יו"ד שכתב ז"ל אכל חצי זית כשהוא הדיוט כו' או שאכל חצי זית כשהוא נשיא כו' ופטור, אכל חצי זית כשהוא הדיוט ונתמנה ועבר ואכל חצי זית כשהוא הדיוט הרי זה ספק כו' עכ"ל הרי דקדק הרב ברישא לכתוב שני החלוקות ולבסוף לא כתב אלא חלוקה זו שהנשיאות היתה באמצע, ולא כתב ג"כ או שהי' הדיוט באמצע וק"ל עכ"ל הרב מגן גיבורים, ונכונה דיבר לפיכך העתקתיו.

תיפשוט לי' מהא דאמר עולא אר"י אכל חלב כו' הואיל ינדחה ידחה כו', ואפילו לרב דפליג וס"ל דלא ידחה, היינו מטעמא דאין בעלי חיים נידחים, דהיינו בבהמה דוקא, אבל הכא בגברא דנידחה וודאי תיפשוט דכיון דנדחה ידחה להס"ד השתא.

אכל חלב והפריש קרבן המיר כו' הואיל ונדחה ידחה, וכ' מהרש"א ק"ק דהאיך ס"ד למיפשט מהא דאפילו באכל כזי' חלב וגם הפריש קרבן ונתממר נדחה, והכא פשיטא לן באכל כזית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה ואפילו לא עבר שהוא חייב קרבן ולא נדחה מקרבן (וכדתנן במשנה לעיל חטאו עד שלא נתמנה כו') וא"כ ע"כ היינו טעמא דקא מבעיא לי', משום דספק דאתי לכלל וודאי הוא, אף דרבינו מהרש"א נקט על לשונו קצת קשה, בעיני קושיא אליבא היא, ואין בידי ליישב, זולת לומר, דהך תיפשוט דבעי הש"ס לומר הכא להס"ד, היינו דתיפשוט מיהת לר' שמעון דחולק לעיל במשנה בחטאו עד שלא נתמנו ונתמנו ונודע להם משנתמנו דפטורין, ואף דבנודע להן עד שלא נתמנו מודה ר"ש לרבנן דחייבין, היינו טעמא דהוי חטאה וידיעה קודם הנשיאות, ומאי ענין נשיאות לזה דמה"ת יפטר בזה, ולא דמי בוודאי לאכל חלב והפריש קרבן ונתממר, דבהא וודאי הוה ידע לפלוגי דנתממ' שאני דגברא לא חזי, משא"כ גבי נשיאות דגברא חזי וחטא וידיעה בכשבה ושעירה הוי, ומייתי נמי משנתמנה ובעי רק באכל חצי זית כו' ונשיאות באמצע, דסוף סוף הרי לא בא לכלל חיוב כלל דנשיאות הפסיקתו לאותו חצי זית, כנלע"ד לחומר הנושא ליישב ק' מהרש"א דקפשיט לר' שמעון מיהת, ומדחה דאפילו לר"ש לא תיפשוט דהכי השתא כו', והנלע"ד כתבתי, ועדיין צ"ע ודוק.

אכל ספק חלב כשהוא הדיוט ונתמנה, ונודע לו על ספיקו מהו, הך אבעיא איננה שייכה אלא בנשיא ולא במשיח דכיון דרק לר"ש קמבעיא, ולר"ש חטאה וידיעה כאחת בעי וא"כ משיח דאינו באשם תלוי כלל, כדאמרינן לעיל דף ז' ע"א משיח בפר ואין מביא אשם תלוי כלל, א"כ וודאי לא שייך למבעי במשיח רק בנשיא קמבעי שהוא בר אשם תלוי וכדמפרש לצדדי האבעיא, ולכן אל תטעה בלשון רש"י בד"ה מהו מי מייתי אשם תלוי, ובד"ה מדאישתני לוודאי כו', ובד"ה או דילמא כו' משיח מביא פר כו' עכ"ל, דמכל הני לשונות דרש"י הי' משמע לכאורה דאף במשיח בעי ואינו וכדכתיבנא, ואשיגרא דלישנא הוא דנקט רש"י רק דיני המשיח ונשיא, אבל לא קבעי במשיח רק בנשיא וכדמשמע להדיא לשון רש"י בד"ה אבל הכא כו' ובד"ה דלא אשתני כו' יעוש"ה ודוק.

אמר ר"י הכי קאמר כו' ואיזה מומר דבסתמא צדוקי הוי אומר כו' צ"ע קצת שלא נתבארה חלוקה הזאת היטיב בלשון הרמב"ם פ"ד מהלכות רוצח הלכה יו"ד יעוש"ה, ואחריו נמשך הש"ע בי"ד סי' קנ"ח סעיף ב' ובש"ע ח"מ סי' תכ"ה סעיף ה', ולא ידעתי למה לא ביארו גם זה, ומה זה שביארו הרמב"ם והש"ע רק באכל נבילה להכעיס, וביותר תמוה מ"ש גבי שעטנז להכעיס, דריהטא דסוגיין הכא משמע דחלוקה זו דריב"י בכלאים אריש"א דת"ק קאי דהרי זה מומר, כמו באכל חלב, ועיין מה שאכתוב בלשון רש"י בד"ה ר' יוסי בר יהודה אומר כו', ועיין גם בסמוך בחידושינו בדיבור שלאח"ז, וצ"ע ודוק.

וחד אמר להכעיס נמי מומר הוי, וכתבו התוס' בע"ז דף כ"ו ע"ב בד"ה וחד אמר כו' תימה כו' דלמ"ד להכעיס נמי מומר (איך יפרש הברייתא דלעיל), ואיזה מומר אכל נבלות וטריפות כו' י"ל דמאן דאית לי' הכא דהוי מומר מפרש הברייתא הכי, אכל חלב ה"ז מומר סתמא לתיאבון כו' מכריזין על אבידתו ואין מורידין, ואיזהו מומר שסתמו להכעיס, ואין מכריזין על אבידתו, וגם מורידין אותו לבור, אכל נבילות וטריפות דמאיסי דומיא דשקצים ורמשים עכ"ל ומהרש"א ז"ל הכא הביא לשון קושייתם של התוס' אלה, והבאר שבע העתיק גם תירוצם, וכתב עליהם, ומיהו איכא למידק לפ"ז מאי איכא בין מומר להכעיס למין, וי"ל דחמיר מין ממומר להכעיס לענין ספר תורה שכתבו מין דקיי"ל ישרף, משא"כ גבי מומר להכעיס כדאיתא בפרק השולח עכ"ל.

רש"י בד"ה מדאישתני לוודאי כו' לפי שנשתנה גופם כו' עכ"ל, וכתב הרב מגן גבורים דבריו תמוהים בזה, דבמה נשתנה גופם, ומאי נ"מ אפילו אם נשתנה גופם כיון דבין כך ובין כך מביא אשם תלוי, ומה סברא היא זו, ונראה פשוט דהיינו טעמא דקא מבעיא לי', משום דספק דאתי לכלל וודאי הוא, שהרי אע"פ שהביא אשם תלוי על הספק, אם נודע לו אח"כ דוודאי חטא, אין מתכפר באותו קרבן, ובעי לאתויי קרבן הראוי לו, והיינו דקמבעיא לי', מי אמרינן כיון דאישתני לוודאי אישתני לספק, שהרי אם נודע לו קודם היה מביא כשבה כו' והשתא שעיר, ונמצא שאין חיובו שוה, ולא מייתי, או דילמא כו', והשתא ניחא דקא מבעיא לי' לש"ס בהא דאשם תלוי, ולא מבעיא לי' באשם וודאי וכל הקרבנות דהנשיא שוה בו, מי אמרינן כיון דאישתני גופו כו' (א"ו רק באשם תלוי קבעי וכדאמרן דהוי ספק דאתי לידי וודאי) ואיפשר דלאו בדקדוק כתוב רש"י להאי לישנא, ואין זה עיקר הטעם אלא כמו שכתבתי עכ"ל הספר מגן גבורים, ולפענ"ד גם בלשון רש"י יש להעמיס ולכוון כדבריו דאישתני גופם דקאמר רש"י אקרבן וודאי דשעיר קאמר שנשתנה דינו עכשיו, א"כ דילמא גם לספק לענין אשם תלוי אישתני, ועיין כתובות דף מ"ה ע"א וע"ב בסוגיא דאישתני גופה אישתני קטלא, ובתוס' ושיטה מקובצת שם ודוק.

בד"ה הרי זה צדוקי ומורידין אותו לבור ושחיטתו לע"ז עכ"ל, וכתב הבאר שבע וקשה לי טובא על מה שפיר' ושחיטתו לע"ז שהרי מדברי רש"י עצמו לא משמע הכי בפ"ב דחולין דף ל"ט ע"א דאמרינן התם השוחט בהמה לזרוק דמה לע"א ר' יוחנן אמר אסורה, ור' לקיש אמר מותרת, וכתבו התוס' בע"א דף כ"ו ע"ב בד"ה איהו מין כו' בשם רש"י דהא דמותר לר"ל אף באכיל', ואע"ג דהשוחט מחייב מיתה, הבהמה מותרת מידי דהוי אמשתחוה להר דהר מותר ועובדו בסיף, והוכיחו שם התוס' מזה דאפילו בעובד ע"א אין שחיטתו נאסרת בסתם אע"ג דנקרא מין לכ"ע כדמשמע בסמוך, ואיזה צדוקי הוי עובד ע"א דהיינו דוקא כשהוא כומר לע"ז בתמידות, וא"כ כ"ש באוכל חלב להכעיס שהוא קל הרבה מהעובד ע"א דאין שחיטתו נאסרת בסתם וצ"ע עכ"ל הב"ש.

ולענ"ד לק"מ על רש"י דעד כאן לא כתבו התוס' הנ"ל בשם רש"י הכי אלא אליבא דריש לקיש דקאמר דבהמה מותרת, אבל לר' יוחנן דחולק על ר"ל הא באמת הבהמה אסורה והכא בסוגיין ר' חייא בר אבא אמר ר"י הוא דקמשני הכי, ופרש"י שפיר לר' יוחנן לשיטתו, וכי תימא דא"כ ריש לקיש איך יפרש הברייתא ז"א דר' לקיש יפרש רק לענין מורידין כתחילת דברי רש"י הנ"ל ולא לענין שחיטה, ומה גם דהא איכא עוד אוקימתא אחריתי בברייתא וזכרנוה בחידושינו לעיל בד"ה וחד אמר כו' יעוש"ה.

ועוד נלע"ד דבלא"ה אין בזה מקום קושיא לרש"י הכא די"ל רש"י בפירושו דהכא אזיל בשיטת הרמב"ם פ"ד מהל' רוצח הנ"ל והובאת שיטתו בחידושי הרשב"א פ"ק דחולין דף ד' ודף ה', ובמג"א סי' ל"ט ס"ק ג' דמומר להכעיס אף לעבירה אחת הוי מומר לכל התורה כולה ושחיטתו פסולה, וא"כ לק"מ דגהי דבעובד ע"ז שאינו כומר העובד תמיד אין שחיטתו פסולה, מומר לעבירה אחת להכעיס חמור ממנו, שהרי בזה הוא מומר לכל התורה כולה ואף לע"ז בכללה, משא"כ עובד ע"ז באקראי איננו מיקרי להכעיס, די"ל דכלתיאבון הוי שיצרו תוקפו כנלע"ד ברור ואמת נכון ודוק.

בד"ה אוכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים ושתה יי"ן הואיל והני אוכלין הוי דברים שהנפש קצה בהן וודאי להכעיס הוא עושה כו' עכ"ל, וכתב הב"ש וקשה לי שהרי אי איפשר לומר כן גבי יי"נ דתניא בבכורות דף ל"ז ע"א ואלו הן דברים שהנפש קצה בהן נבילה וטריפות שקצים ורמשים ואלו הן דברים שאין הנפש קצה בהן בכורות טבלים ויי"נ, א"כ למה נקרא מין בסתמא, ועוד דהא בפ"ק דחולין דף ה' ע"א לא קאמר דהוי מין אם שתה יי"נ אלא במנסך יין לע"ז כו' עכ"ל הב"ש והניחו בצ"ע ורצה למחוק מלת ויי"נ מלשון הברייתא ומפרש"י.

ואחרי המחילה מכבוד הרב באר שבע אמינא דלא דק שפיר בלשון רש"י, כי רש"י ז"ל דייק היטיב בלשונו לומר והני אוכלין הוי דברים שהנפש קצה בהן וודאי להכעיס הוא עושה הרי להדיא דרש"י כיון טעם זה רק נגד האוכלין דקחשיב הכא שנפש האדם קצה בהן, משא"כ ביי"נ לא פירש רש"י הטעם דפשוט הוא דמשום חומר האיסור נקרא בזה מומר להכעיס כנלע"ד ברור.

שוב ראיתי שהרב באר שבע שגה גם ברואה שנעלם מכבודו הרב לשון התוס' שם במקומו בבכורות בד"ה ביין נסך, וז"ל התוס' שם, אע"ג דבהוריות קאמר דסתמו הוי אפיקורס ביי"נ כמו בנבילות, מ"מ לא חשיב נפש קצה בו עכ"ל הרי שהתוס' הרגישו בקושייתי, ומתרצי לה כדכתיבנא, דאף דסתמו בלשונם בתירוצם הזה, ברור דכוונתם דשאני יי"נ דהוי חומר איסור, וא"כ כנים דברי רש"י והברייתא.

ועוד תירצו התוס' שם למאי דמסקינן התם בבכורות דע"י תערובות מיירי התם א"ש, וגם תירוץ זה נכון ליישב שיטת רש"י והברייתא הכא, דהכא מיירי שלא ע"י תערובת ושפיר נפש קצה אפילו ביי"נ, ותירוץ זה השני להתוספת מתיישב גם מה שהקשה הב"ש הנ"ל עוד מסוגיא דחולין דף ה' דדוקא במנסך קרי לי' מומר, דמילתא דפסיקא נקט התם, דאלו בשותה יש חילוק בין תערובות לליכא תערובות, לפיכך נקט הש"ס טפי מנסך.

ומיהו מלשון רש"י הנ"ל בסוגיין דהכא נראה דכתירוץ קמא דתוס' הנ"ל ס"ל, מדדייק רש"י לומר והני אוכלין כו', ש"מ דביי"נ ס"ל לא קצה והוי הטעם רק משום חומר איסורו, ודלא כבעל צאן קדשים בבכורות שם שכתב על תירוץ הראשון דהתוס' שם הנ"ל, ורש"י שכתב התם דיי"נ נפש קצה בו, איפשר דס"ל כתירוץ ב' דתוס', דבבכורות ע"י תערובות מיירי ואין נפש קצה בו עכ"ל הצ"ק, וגם הוא לא דק לפענ"ד בלשון רש"י הכא, כי רש"י לא כתב על יי"נ דנפש קצה בו, ואדרבה מדדקדק רש"י ז"ל לומר והני אוכלין כו', ש"מ דרק נגד האוכלין דיבר רש"י ולא נגד יי"נ, ואדרבה ביי"נ טעמו דרש"י משום חומר איסורו, וא"כ נהפוך הוא, ומשמע לפ"ז דרש"י הכא כתירוץ קמא דהתוספת דבכורות סבירא ליה, וכל זה ברור ונכון באין גמגום ודוק.

ודע דכל זה נעלם גם מזולתינו שהקשה ג"כ איך שייך נפש קצה ביי"נ והצריכו עיון, ולא דק נמי בהבנת לשון רש"י הכא בסוגיין אף כי נעלם מאתו לשון הש"ס והתוס' דבכורות הנ"ל, ועוד לי השגות רבות על כל דף ודף מחיבורו הקטן הזה, אלא שלא ראיתי לבלות זמני והנייר והדיו להעלותן על ספרי, כי אין חיבורו כדאי להשיגו, להיות אינו מענין מסכת הוריות, כי אסף רק וליקט אמרים זרים שאינן מענין המסכת הזאת כלל והציגו הנה, כי משולם לא עמק העיון במסכת הזאת, רק קנאתו בערה בו שראה אותי עוסק בחיבורי הזה, וזמם להקדימני, וכבר הוכחתיו על טעיותיו והראיתים לו בכתב, ושתק ולא ענה דבר, כי אין מענה בפיהו, והיה כאבן דומם, מאבני המקום.

בד"ה ר' יוסי בר יהודה אומר אף הלובש כלאים ה"ז מומר עכ"ל וכתב הרא"ש בתוספותיו דמלשון רש"י בזה נראה שדעתו לפרש פלוגתא דריב"י אריש"א, דקאמר ת"ק האוכל חלב הרי זה מומר, ואתי ריב"י למימר אף הלובש כלאים כאוכל חלב, אבל הרמ"ה פירש דאסיפא קאי, עכ"ל הרא"ש, ועיין מה שהקשיתי לעיל בחידושינו בלשון הגמר' בד"ה אמר ר"י כו' על הרמב"ם פ"ד מהלכו' רוצח הלכה יו"ד, ומעתה איפשר לומר דגם הרמב"ם והמחבר בש"ע מפרשים כהרמ"ה דריב"י אסיפ' קאי, והיינו דנקט הרמב"ם להכעיס גם גבי שעטנז, ואולי איפשר לומר נמי בכוונתו דלהכעיס דנקט הרמב"ם היינו דסתמא להכעיס. וכן בנבילה, כנלע"ד ליישבו לחומר הנושא, דלפ"ז שפיר הביאו הרמב"ם והש"ע לאוקימתא דר' יוחנן הכא כנלע"ד ודוק.

בד"ה ת"ק סבר כלאים דאורייתא כו' דהיינו ארוג בי' חוט של צמר וחוט של פשתן יחד כו' עכ"ל, ובד"ה ור"י סבר כו' כלאים דרבנן כו' דהיינו או שוע כו' עכ"ל יעוש"ה, יהרא"ש בתוספותיו כתב כלאי' דרבנן כגון לבדי' שהן שוע ואינו טווי וארוג דמדאורייתא לא הוי כלאים עד שיהא שוע כל אחד לבד, וטווי לבד, ונו דהיינו שזור כל אחד לבד ואח"כ אורגו יחד כפ"רת ועיקר עכ"ל ועיין בפי' רש"י בחומש ובפירש הרמב"ן מה שהשיגו והמזרחי מיישבו יעוש"ה.

ע"ב בגמרא בעא מיני' רבי מר' חייא כגון אני מהו בשעיר כו' וכתב הרא"ש בתוספותיו אע"ג דר' חייא תלמידו דרבי הוי, אפ"ה הי' מגדולי תלמידיו, דהי' נושא ונותן עמו עכ"ל, והב"ש תירץ דאשכחן בדוכתי טובא שהרב בעי מתלמיד חבר שלו, וכדאשכחן בערבי פסחים בעי מיני' ר' הונא מר' חסדא מהו לקדושי אשיכרא, ויעו"ש שמביא עוד מהרבה מקומות בש"ס כזה וכזה, ועוד תירץ דבעי בזה מתלמידו לפי שהי' הדבר נוגע לעצמו, בכבוד גדולתו, אם נשיאות דידי' הוי נשיאות מעליא ולא רצה רבי לסמוך על עצמו ובעי מרבי חייא אף שהי' תלמידו.

כגון אני מהו בשעיר, הבאר שבע האריך בזה לתמוה דמאי קבעי מאי דהוה הוה, דהא אמרינן ביומא דף ה' דלא שייך לישאל על מה דהוה כבר כי אם היכא

דהוה למיסבר קראי, וכמו שתמה הרא"ש בחולין דף י"ז ע"א על פרש"י שם שפירש גבי איברי בשר נחירה דרוש וקבל שכר, והשיגו הרא"ש שם מש"ס דיומא הנ"ל דלא שייך דרוש וקבל שכר בהלכתא למשיחא, כי אם היכא דהוי למיסבר קראי, והאריך בזה הב"ש למאוד בפלפולים שונים בסוגיות שונות ולבסוף סיים דאולי גם הכא הוא למיסבר קראי להבין פירוש נשיא דכתיב בקרא, ועכ"ז סיים בצ"ע, ואני רגיל הייתי לתרץ בזה וכל כיוצא בזה היכא שהקשו התוס' מאי דהוה הוה, דנפקא מינ' לנודר, והיינו על דרך אם אמר אחד הריני נזיר, אם נשיא כרבי הי' מחוייב בשעיר, וא"כ שפיר נ"מ לדינא באבעיא הזאת וכן הראני כבוד מעלת ידידי הרב המאה"ג מוהר"א פלעקלש נ"י ראב"ד פה בחידושי הר"ן חמש שיטות למס' סנהדרין דף ט"ו ע"ב בסוגיא דשור סיני בכמה ליישב ק' התוס' מאי דהוה הוה, אבל הדרנא בי, דא"כ בש"ס דיומא הנ"ל דף ה' דפריך מאי דהוה הוה, ועוד בדוכתי טובא בש"ס דפריך הגמרא הלכתא למשיחא, מאי קושיא אימא דנ"מ לנודר, שאמר הריני בנזיר או בשאר שום דין נדר אם כך הלבישן, או אם ההלכתא בדין זה, שהוא הלכתא למשיחא, כך הוא, א"ו דבשביל דבר כזה דלא שכיח אין לנו לעסוק ולשאול בהלכתא למשיחא, או במאי דהוה, וא"כ עדיין קו' דב"ש במ"ע הכא וצ"ע על הר"ן ז"ל.

ולפענ"ד יש ליישב בפשיטות על פי מה דאיתא בשבת דף י"ב ע"ב מעשה בר' ישמעאל בן אלישע שקרא והט' וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמינה וא"כ גם אבעייתו דרבי יש לפרש בענין הזה דבעא רבי כגון אני מהו בשעיר, דאם יהי' חייב בשעיר ויארע לו חטא בשגגה יכתוב על פנקסו להביא חטאת כשיבנה בית המקד' כי מחכים הין לו בכל יום ויום שיבנה במהרה בימינו אמן.

הכא אנן כייפינן להו, היינו דוקא לענין שאר דברים, לפי שבני בבל איקרי שבט שרודין במקל, אבל לאיסור והיתר אמרינן איפכא בפרק קמא דחולין ובפרק מקום שנהגו דכייפי בני בבל לבני ארץ ישראל דחכימי טפי דאוירא דארץ ישראל מחכים, כן תירצו התוספת בשם רבינו תם, ועוד הביא הבאר שבע לתרץ דההיא דחולין דפסחי' מיירי לקידוש החוד' ולעיבור השנה כדאמרינן בשמעתא בתרא דבכורות, ולדיני קנסות שאין דנין בבבל שאין סמיכה בבבל כדפירש רש"י התם עכ"ל הבאר שבע ז"ל.

במתניתין ואין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יוה"כ כו' וכתבו התוס' במגילה דף ט"ת ע"ב בד"ה אין בין כו' קשה אמאי נקט לכהן שעבר דהא אפילו ביום שאירע בו פסול לכהן המשמש ושימש זה תחתיו הוי חילוק זה שהפר (יוה"כ) בא מן המשמש יאע"פ שאינו משמש (היום) כדאיתא בירושלמי, וא"כ הל"ל בין כהן המשמש לכהן שיעבוד כו' עכ"ל יעו"ש באורך, והבא' שבע כאן הביא דבריהם, וסיים, אבל הרמב"ם בסוף הלכות שגגות פסק שהפר בא מן הכהן המשמש תחתיו, ולא מן הכהן המשיח ביום שאירע בו פסול וצ"ע עכ"ל.

ואחרי המחילה מכבודו כי רב הוא אמינא דכי ניים ושכיב אמר לההא מילתא, דלא דק בזה להשיג מהר על הרמב"ם ז"ל ולהניחו בצ"ע, כי לא נמצא הכי בהרמב"ם, וז"ל הרמב"ם פט"ו מהלכות שגגות הלכה ו', כ"ג שנמשח בשמן המשחה ועבר מעבודתו מפני מום או זקנה וכיוצא בהן וחטא בשגגה מביא פר על שגגתו, לפי שאין בין כהן משיח המשמש לכהן משיח שעבר אלא פר יה"כ ועשירית האיפה של כל יום, שאין מקריב אותן אלא כהן המשמש בכהונה גדולה, אבל פר הבא על כל המצות שוין הן בו עכ"ל, הרי שלא ביאר הרמב"ם כלל לכתוב משל מי הוא בא, אלא שהכהן המשמש מקריבו, ואף אם יאמר האומר דמשמעות הרמב"ם דמי שמקריבו הוא שמביאו מממון דידי', סוף סוף לא קרב זה אל זה, דמשנתינו מיירי מכהן שאירע בו קרי ביוה"כ וגמגה אחר תחתיו לפי שעה ליוה"כ זה, ואח"כ חזר הראשון לעבודתו, והוא החוזר לעבודתו נקרא כהן המשמש, והשני שהי' מבוי תחתיו נקרא כהן שעבר, אבל הרמב"ם לא מיירי מאופן זה, שהרי ביאר להדיא בלשונו, דמיירי מכהן שעבר עבור מום וזקנה (שידיו ואבריו מרתתין) שאינו עובד שוב לעולם, דזה איפשר וודאי דלא יביאו לפר, כיון שאינו ראוי עוד לעבודה, ואינ דומה לנדון משנתינו, דמיירי מכהן שנפסל רק לפי שעה מחמת קרי וחוזר לעבודתו אח"כ שעדיין הוא ראוי לעבודה ובזה הוא דס"ל להירושלמי שמביא פר יום כיפורים זה משלו, וזה ברור, ומה ששינה הרמב"ם מגוונא ונדון דמשנתינו, כבר הצריכו עיון הלח"מ ז"ל ובא ישוב דבריו בחידושינו לעיל בריש פרקין דף ט"ת ע"ב וקחנו משם.

ומה שפרש"י בד"ה אין בין כהן המשמש והיינו ראשון שחוזר לעבודתו ולאחר שחזר הוי פר של יוה"כ שלו ועשירית האיפה שלו עכ"ל, אין כוונתו לומר דקודם שחזר לעבודתו והיינו בשעת פיסולו לא הי' משלו, דז"א דמה"ת יפרש רש"י נגד הירושלמי אבל כוונתו לומר דלאחר שחזר הוי שלו לעניו העבודה שאין מקריבין אלא הוא דוקא כנלע"ד ברור.

ומידי עוסקי בהדפסת חיבורי הזה, הגיעני מכתב מעמיתי וריעי, הרב ההריף מו"ה מענדל שטיינהרט מהייספורד ופלפל בחכמה בדבר זה, ואם היות שאינו מסכים עמי בהבנת דברי רש"י הנ"ל, עכ"ז עריבים עלי דבריו מַאוד, ולזאת ראיתי כי טובים המה לקובעם פה במקום הזה, וזה לשונו: ממה שפרש"י ולאחר שחזר הוי פר יוה"כ ועשירית האיפה שלו עכ"ל, משמע מפירושו דרצונו לומ' דכל זמן שמשמש הכהן שעבר עכ"פ הפר משלו ולא משל הכהן שאירע בו פסול, וזה תמוה שהוא נגד הירושלמי, שהביאו התוס' במגילה דף ט' ע"ב ד"ה אין בין כו'. ודוחק לומר דיצא לו לרש"י כך מכח קושיית תוס' דליתני רבותא טפי דאין בין כהן המשמש לכהן שיעבוד כו', ז"א דהא חזינן דהירושלמי לא חש להך דקדוק, וע"כ הונח לי' להירושלמי כתירוץ התוס' וא"כ ק' על רש"י.

ונלע"ד דרש"י הוכיח מהש"ס דידן דלא כהירושלמי, דעוד הקשו התוס' שם במגילה לפירושם דהפר יוה"כ ועשירית האיפה באים משל הכהן המשמש, אף בזמן שאירע בו הפסול, ואף כשהשני משמש תחתיו, א"כ אדאמר בשבועות דף י"ד ע"א לו ולא משל אחיו הכהנים, הל"ל רבותא טפי, לו ולא משל המשמש תחתיו, ומכ"ש דלא משל אחיו הכהנים, ותירצו התוס' דנוח לי' למנקט מילתא דשכיח בכל שנה כו' עכ"ל, וקשיא לי דעכ"פ אכתי מנ"ל להש"ס דשבועו' שם דלו השלישי לעכב דילמא לו השלישי אתא להורות, לו ולא משל המשמש תחתיו, ולעולם למצוה, ואם הביא כשר ולפענ"ד צע"ג הוא זה על התוס', ועוד קשיא לי היאך איפשר לומר, דלו השני, יורה נמי ולא ממשמש, ולו השלישי לעכב אפילו ממשמש (דהרי כך הם הדברים לשיטת התוס') והלא להדיא אמר ר' יוחנן בירושלמי בסוגיין, דאם עבר זה המשמש (השני הנקרא כהן שעבר), והביא עשירית האיפה משלו כשר בדיעבד, ובוודאי דלאו דוקא עשירית האיפה, אלא ה"ה פר יוה"כ, דר' יוחנן ס"ל דמתני' דקתני אין בין הייני לכתחילה, ומתוך אלו שני הקושיות הוכיח רש"י דהש"ס דידן סובר דכל זמן שמשמש (הכהן שעבר) הפר משלו ולא משל שאירע בו הפסול ושיטת התוס' צע"ג עכ"ל ידידי הרב הנ"ל, וקורא אני עליו דברי פי חכם חן, ואם היות דקושייתו השני' אינה מספקת להכריע כך, דהרי השתא נמי לפרש"י מחולק הש"ס דידן בזה עם הירושלמי, דלהירושלמי הפר מהכהן שאירע בו הפסול, ולהש"ס דידן הפר מהמשמש תחתיו, וא"כ איפה זאת לא ידעתי, מדוע קשה לו כולי האי, לידידי הרב נ' לומר, דלהתוס' נמי מצי הש"ס דידן והירושלמי לחלוק בזה, דהש"ס דידן הוי אפילו לעכב שלא יבוא מהמשמש תחתיו, ולהירושלמי מיהת בדיעבד כשר, אבל קושייתו הראשונה מיהת ראוי היא לאומרה, שהוכיח רש"י מתוך כך דהש"ס דידן לא ס"ל כהירושלמי בזה, אם אמת הוא דכוונת רש"י כהבנתו, כי לפענ"ד איפשר נמי דכוונת רש"י כדכתיבנא לעיל ואיך שיהי' אף אם לו יהי דתהי' כוונת הרמב"ם הנ"ל כפי שהבינו הב"ש נגד הירושלמי, וגם כוונת רש"י אם היא נגד הירושלמי יש להם כסות עינים להוכיח כדברי ידידי החכם שי' והבוחר יבחר.

ואחרי שכתבתי כל זה ראיתי שהן להב"ש כפי הבנתו בהרמב"ם, והן מידידי מוהר"מ הנ"ל בהבנתו ברש"י אשר שניהם הקשו, זה להרמב"ם, וזה לרש"י, מהירושלמי שזכרו בתוס' במגילה, משניהם נעלמו דברי התוס' ישינים ביומא דף י"ב ע"ב בד"ה שני כל מצות כהונה גדולה עליו יעוש"ה בדבריהם שהביאו לשון הירושלמי בזה, ופירשוהו בשם ריב"א כמ"ש התוס' דמגילה דהפר בא מאותו שאירע בו הפסול, ובשם רבינו פירשו בכוונת הירושלמי שהוא בא מהכהן המשמש תחתיו, וא"כ דיש פנים לכאן ולכאן בכוונת הירושלמי, בלא"ה נפל פותא בבירא, ולק"מ בין להרמב"ם (להבנת הב"ש) ובין לרש"י (להבנת ידידי הרב הנ"ל) דאף אם יהי' כוונת דבריהם כפי הבנתם לק"מ, כי גם הירושלמי נוכל לפרש כך וכפירוש רבינו שזכרו התוס' ישינים הנ"ל, ואיך שיהי' תמיהני על הרב בעל קרבן העדה בתוספותיו להירושלמי ביומא דף נ' ע"א בד"ה משלי הן קריבין כו' שהביא דברי התוספת ישינים אלה, וסיים לבסוף ותימה מהרמב"ם שלא ביאר דבר זה ממי הן קריבין עכ"ל, ולא ידעתי מה הי' לו, כי איך הי' לי להרמב"ם להביאו כיון דבגמרא בבלית דידן לא נזכר מזה מאומה, ובירושלמי אין הכרע דיש לפרשו הכי והכי, וא"כ אין הכרע בדבר, ולכך העלימו הרמב"ם שלא הי' לו הכרע, ועכ"פ למדתי מדברי בעל קרבן העדה שהדין עמי בהבנת דברי הרמב"ם שהבאתי ודלא כבעל ב"ש ותו לא מידי.

ומפני מה משחו שלמה מפני מחלוקת של אדוניהו, הא דלא פריך הכא, וכי משום מחלוקת של אדוניהו נימעל בשמן המשחה, כדפריך בסמוך, ומשום מחלוקת של יורם בן אחאב נמעול בשמן המשחה, תירץ הב"ש דשאני מלך בן מלך דמלכי בית דוד, דכי איכא מחלוקת נפקא לן מקרא בסמוך דבעי משיחה אבל מלכי בית ישראל לא חזו למשיחא כלל, ונכון הוא.

המורי מיחסרי והכי קתני מלכי בית דוד מושחין מלכי ישראל אין מושחין, ואם תאמר מפני מה משחו יהוא בן נמשי מפני מחלוקת של יורם בן אחאב, אמר מר מלכי בית דוד מושחין, מלכי ישראל אין מושחין, מנ"ל אמר קרא קום משחהו כי זה הוא כו' כצ"ל וכן הוא בפרק קמא דכריתות וכ"כ הבאר שבע.

מלכי ישראל אין מושחין כו' הקשה הרב מגן גבורים, דא"כ למה נמשח שאול, ותירץ דמחלוקתו בצדו שהוא מקטנן של שבטים, וקרא כתיב לא יסור שבט מיהודה עכ"ל ונעלם ממנו והוא לא ראה וידע שכבר הקשה כקושייתו הזאת הכ"מ פ"א מה"ל מלכים הלכה יו"ד, וז"ל, אך קשה שהרי שאול נמשח אע"פ שלא הי' שם מחלוקת כו' וי"ל שיש לחלק בין מלך ראשון בערך עצמו, לראשון בערך כל ישראל כשאול שלא קדם לו מלך על כל ישראל עכ"ל.

ומיהו גם על כ"מ יש לי הרהורי דברים לתמוה קצת דתירוצו אינו מספיק לגמרי, דהא משה רבינו מלך הי' על כל ישראל, כדאמרינן במס' זבחים דף ק"ב ע"א חמש שמחות היתה אלישבע יתירה על בנות ישראל, יבמה מלך כו', דהיינו משה רבינו ע"ה, ומה גם קשיא לי על הכ"מ שלא היה צריך לכל זה דבלא"ה לק"מ קושייתו, דשאני שאול שעל פי הדיבור נמשח, כדכתיב בשמואל א' ס' י"ת פסוק ט"ז, כעת מחר אשלח אליך איש מארץ בנימן ומשחתו לנגיד על עמי כו', וא"כ לק"מ משאול, דעל פי הדיבור שאני, וכי תימא דא"כ נילף מהתם למשוח כל מלכי ישראל, ז"א דהא ממעט קרא, קום משחהו כי זה כו' זה טעון משיחה ואין אחר טעון משיחה כדאמרינן בסמוך כנלע"ד ברור בזה.

שוב ראיתי בכריתות דף ה' ע"ב ברש"י ד"ה ולא מלכי ישראל משבא דוד, אבל שאול נמשח עכ"ל, וכ"כ התוס' שם בד"ה מלכי ישראל כו' ואיפשר לפרש נמי כוונת רש"י ותוס' מה שכתבו, אבל שאול נמשח, דרצונם לומר כמו שכתבנו דעל פי הדיבור הי', ואיך שיהי' קושיית הכ"מ מתורצת שפיר כדאמרן.

אך קצת קשה לפ"ז מאי פריך בסמוך וא"ת מפני מה נמשח יהוא בן נמשי, ופריך נמי, וכי מפני מחלוקתו של יורם נמעול בשמן המשחה, ומה קושיא הא יהוא נמי על פי הדיבור נמשח כדכתיב במלכים א' פי' י"ט פסוק ט"ז, ואת יהוא בן נמשי תמשח למלך על ישראל כו', אעכ"צ דהשאלה היתה על מאמר השם גופיה מדוע צוה על ככה וצ"ע.

והרב המאה"ג מוה' אלעזר פלעקלס ראב"ד פה אמר לי דבפשיטות י"ל דמצות השם יתברך שאין למשוח מלכי ישראל הי' רק מדוד ואילך, וכן משמע ברש"י ותוס' בכריתות וא"כ ק' הכ"מ מעיקרא דדינא לק"מ. אך דעדיין לבי מגמגם דהא לא מצינו שנמשח משה שהי' ג"כ מלך וכדאמרן, א"ו אין משיחה למלכי ישראל לעולם רק היכא דהוי על פי הדיבור, והנלע"ד כתבתי.

שם מלכי ישראל אין מושחין, כבר זכרנו בסמוך דמה שנמשח שאול על פי הדיבור הי', או כדתירץ הכסף משנה והרב מגן גיבורים, וקצת קשיא לי על הרמב"ם פ"א מהל' מלכים הלכה ז' שכתב כשמעמידין המלך מושחין אותו בשמן המשחה שנאמר ויקח שמואל את פח השמן ויצק על ראשו וישקהו כו' עכ"ל, ולא ידעתי מדוע מייתי רבינו לקרא דגבי שאול שהיה ממלכי ישראל, שאין זה לדורות רק בשאול לבד הי', דהא אין מושחין מלכי ישראל לדורות וה"ל להביא קרא דכתי' גבי דוד בשמואל א' סי' ט"ו פסוק י"ג, ויקח שמואל את קרן השמן וימשח אותו כו'.

רש"י בד"ה אין בין כהן משוח כו' שמרובה בגדים אינו מביא פר העלם דבר לא משלו ולא משל צבור כו' עכ"ל, וכתב הב"ש, אי איפשר שכיון לומר שאינו יכול להקריב פר העלם דבר של צבור, דהא מרבינן בת"כ דאפילו כהן הדיוט יכול להקריבו, וכ"ש מרובה בגדים אלא מיירי בפר של כהן המשיח עצמו, דכתיב אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם כו' והא דקרא פר העלם דבר לפי שגם הכהן המשיח אינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה כדתנן לעיל דף ז' ע"ב, וכן אשכחן לרש"י בזבחים דף פ"ג ע"א גבי נשרפין אבית הדשן כו' דפרש"י ונשרפין אבית הדשן כדי נסבא דהא עיקר על שפך הדשן ישרף בפר העלם דבר כתיב, אלא משום כו' עכ"ל, והתוס' שם בד"ה ונשרפין כו', השיגו עליו וכתבו ולא דק, דלא בפר העלם דבר כתיב אלא בפר כהן משיח כו', ואני תמה מאוד על התוס' בזה היאך חשבו על רש"י שלא ידע עיקר מקומו של הפסו' על שפך הדשן ישרף, ולפי דבריהם שם גם כאן לא דק רש"י מה שפירש שמרובה בגדים אינו מביא פר העלם דבר, אבל לפי מה שפרשתי עולין דברי רש"י בדקדוק, והדברים נאים וראוים למי שאומרם עכ"ל הבאר שבע, ודברי טעם הן ולפיכך העתקתים, ועיין בחידושינו לקמן דף י"ב ע"ב בד"ה ופליג עלה בחדא כו' ודוק.

דף י"ב ע"א גמרא ומ"ד משיחה עדיפא מ"ט קסבר שכן אתה מוצא אצל כלי שרת דפרש"י דבכלי שרת הוי משיחה ולא יציקה, ואין להקשות דא"כ דמכלי שרת יליף מנ"ל דאיכא יציקה כלל, אימא רק משיחה הוי, ז"א דהא קרא כתיב ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח כו', ואין לומר תינח גבי כהן אבל במלך מנ"ל דבעי תרוייהו יציקה ומשיחה, אימא דבמשיחה לחודה סגי כמו גבי כלי שרת דיליף מיניה"ו, ז"א דהרי במלך נמי כתיב ויצוק גבי שאול בשמואל א' סי' י"ד פסוק א' ולגבי יהוא בן נמשי במלכים ב' סי' ט"ת פסוק ו"ז ויצוק השמן כו', וכתיב נמי משחתיך בהני קראי, לפיכך נחלקו הני תנאי אי יציקה או משיחה ברישא, ועיין ברמב"ם פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ט"ת ובכ"מ שם.

כשהוא מספר עולות ויושבת לו בעיקר וקנו כו' רש"י הכא פירש מספר לשון דיבור, כשהיה מדבר עם אחרים אבל הרא"ש בתוספותיו בשם הרמ"ה פירשו מלשון תספורת כשהיה מגלת וקנו, וכן פרש"י לחד לישנא בכריתות דף ה' ע"ב, והו' נכון יותר שתיישבו לפירוש זה כמה קושיות שהקשו הבאר שבע ועמד בהם גם מהרש"א בחידושי אגדות לפרש"י דהכא.

ועל דבר זה הי' משה דוגמא אמר שמא ח"ו מעלתי בשמן המשחה פרש"י שגגעתי בו כשהלבשתיו עכ"ל, ותמוה קצת שלא מצינו מעילה בנגיעת שמן המשחה, ועוד הקשה הבאר שבע כמה קושיות לפרש"י הכא אבל בכריתות דף ה' ע"ב פרש"י שמא מעלתי ששמתי שם יותר מדאי עכ"ל, ורצונו לומר שנתתי יותר מדאי כולי האי, עד שנטפו על זקנו הני טיפין, ובזה שפיר שייך מעילה, כי אין ראוי ליתן הרבה יותר מדאי לחנם, וכמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' כלי המקדש ולא ימשח במקומות אחרות ולא ירבה בשמן כו' עכ"ל וזה נכון יותר מפרש"י הכא. ועיין מהרש"א ז"ל בחידושי אגדות בביאור מאמר זה ותראה נפלאות ויעו"ש באורך.

אי חזי בבואה דבבואה, פירש צל צלו, וכ"כ רש"י בכריתות דף ו"ו ע"א, ולהבין הענין על בוריו מה זה צל צלו, קיצר רש"י ז"ל, ולא ביארו, וראיתי כי טוב להעתיק מ"ש הבאר שבע בשם הרמ"ה, וז"ל כשהצל נוטה נראה לאדם שני צללים, אחד חזק ואחד חלוש שאינו ברור וגלוי כל כך, וההזק נקרא בבואה והחלש נקר' בבואה דבבואה עכ"ל.

ולאו מילתא היא דילמא חלש דעתיה, מלשון רש"י בכריתות דף ו"ו ע"א שפירש דלא ליעבד איניש הכי דילמא הוי סימנא בישא ומצער נפשיה ומיתרע מזליה עכ"ל משמע דכולי חדא מילתא היא שאין ראוי לעשות כן, שאם לא יראה בבואה דבבואה ויחשוב שלא הדר אתי ומיתרע מזליה, אבל רש"י הכא כתב, ולאו מילתא היא דזימנין דאע"ג דלית לי' בבואה דבבואה, הדר אתי, ואפ"ה לא ליעבד הכי דדילמא לא חזי בבואה דבבואה חלשא דעתיה ומיתרע מזליה, ולא הדר אתי הילכך לא ליעבד עכ"ל, מלשונו הזה הכא משמע, דתרי מילי נינהו, דמתחילה קאמר הש"ס, דלאו מילתא היא, רצה לומר שאין זה סימן מובהק, דאף דלא חזי בבואה דבבואה, אפ"ה זימנין דהדר אתי, והדר קאמר הש"ס שוב דילמא חלש דעתיה, פירש שלא ליעבד הכי, אף שאינו סימן מובהק, דדילמא חלש דעתיה, ואהני צעריה דאיתרע מזליה, ולא הדר אתי, ולא ידעתי מנ"ל לרש"י הכא לפרושי הכי, ומה הזקיקו לפרשו לתרי מילי, דאדרבה פשטות לשון הש"ס מורה כפרש"י הנ"ל בכריתות, דלפרש"י הכא הכי ה"ל להש"ס לומר, ולאו מילתא היא, ולא ליעבד הכי, דילמא חלשא דעתיה, אבל לפי לשון הש"ס שלפנינו עיקר חסר מן הספר לפרש"י דהכא, ועיין מהרש"א בח"א בזה, ואיפשר דקשיא לי' לרש"י הכא קושיית מהרש"א שלא יהי' כניחוש, לזה בא רש"י בפירושו הכא לומר, כאלו מתרץ הש"ס זה באומרו, ולאו מילתא היא, ר"ל כיון שאינו סימן מובהק דאף דלא חזי בבואה דבבואה, זימנין הדר ואתי, וא"כ לא הוי הסימן לרעה רק לטובה לאידך גיסא כד חזי לי', ולטובה אין ניחוש וכמ"ש מהרש"א ז"ל יעוש"ה, זהו הנלע"ד בישוב פרש"י דהכא.

אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא כו' כתב הב"ש בשם הרמ"ה ז"ל, דמייתי לה הכא, דקאי אמתניתא דלעיל דקתני אין מושחין את המלכים אלא על המעיין כדי שתימשך מלכותן אלמא סימנא מילתא היא, וכתב עליו הב"ש דא"כ זה"ל, דאינו מוכרח לומר דקאי על הברייתא דוקא, אלא איפשר לומר דקאי על ר' אמי דאמר האי מאן דבעי למידע אי מסיק שתא כו' עכ"ל ואני אומר שעדיין אנו צריכין לדברי הרמ"ה ז"ל, דערבך ערבא צריך דהיא גופי' טעמא בעי, מאי עניין הא דר' אמי להכא, לפיכך צריכין אנו גם בזה לדברי הרמ"ה דקאי אברייתא דמושחין המלכים על המעיין שתימשך מלכותן, אלמא דסימנא מילתא היא, ולהכי מייתי כל הני דסימנא מילתא היא, והיינו דמייתי נמי לדר' משרשיא דא"ל לבריה כו' גרסו על נהרא דמיא כו' משכן שמעתייכו, דקאי נמי על הברייתא דלעיל כמו שמושחין למלכים על המעיין שתימשך מלכותן, והנלע"ד כתבתי, וק"ל.

אי כהן יכול מרובה בגדים ת"ל משיח כו', וכתב הרא"ש בתוספותיו בשם הרמ"ה ז"ל, ואע"ג דגבי עשירית האיפה נמי כתיב המשיח, כתיב בי' נמי ביום המשח אותו ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות עכ"ל, ונוראות נפלאתי על האדונים האלה הרמ"ה והרא"ש ז"ל, אשר עיניהם שטו בכולי תלמודא, איך נעלם מעינם הבדלת לשון רש"י ביומא דף ע"ב ע"ב בד"ה יכול כו' דמייתי רש"י התם בשם התורת כהנים דקתני גבי עשירית האיפה, והכהן המשיח אין לי אלא משיח מרובה בגדים מנין ת"ל והכהן כו' עכ"ל, וכ"כ רש"י עוד שם דף ע"ג ע"א בד"ה חוץ מפר הבא על כל המצות דמשיח כתיב בי', ואע"ג דגבי עשירית האיפה נמי כתיב משיח איתרבי נמי מרובה בגדים מהכהן בת"כ עכ"ל, הרי דרש"י עצמו מקשה קושיית הרמ"ה והרא"ש הנ"ל, ומייתי עלה דרשת התורת כהנים מוהמשיח, ולא כהרמ"ה והרא"ש שהמציאו לימוד חדש לומר דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ואף אם נבוא להתנצל בעדם שלא הי' לפניהם פרש"י הנ"ל, איך שיהי' נעלם מהם לשון התורת כהנים הנ"ל לפי שעה וצ"ע.

מ"ט דר"מ וכו' ת"ל הכהן המשיח, וכתב הרא"ש בתוספותיו, ת"ל המשיח דה"א דהמשיח משמע נמי מיעוטא כדאמרינן המיומנת שבירך, ומיעוט אחר מיעוט לרבות מרובה בגדים, ורש"י ז"ל גריס ת"ל הכהן כו' משמע דמיתורא דהכהן דריש עכ"ל, ובספרי' שלפנינו הוא כגירסת רש"י ת"ל הכהן המשיח, וכן נראה עיקר דלעיל דף ה' ע"א אמרינן, ור' מאיר קהל הקהל לא דריש, משמע דר' מאיר לא דריש ה"א.

ומיהו בלא"ה הקשו התוס' בסוטה דף י"ז ע"א בד"ה האלות כו' דברי ר"מ אהדדי יעוש"ה, ועיין במנחות דף י"א ע"ב בתוס' ד"ה ור"ש כו' ובדבריהם שם מתורצת תמיהת התוס' הנ"ל במס' סוטה, וא"כ נתקיימו גם דברי הרא"ש ז"ל הנזכרי' ודוק.

רש"י בד"ה מרובה בגדים מנין ת"ל והביא הכהן המשיח עכ"ל, ותימה דהאי קרא בפר העלם דבר של צבור כתיב, ואנן הכא בפר הבא על כל המצות של הכהן המשיח אנו קיימין: ועוד דללשון רש"י הי' משמע דיהי' קאי הריבוי שיכול מרובה בגדי' להקריב פר העלם דבר של צבור, ול"ל קרא להכי דהא אפילו כהן הדיוט יכול להקריב כדמייתי בתורת כהנים מקרא וכמ"ש התוס' במגילה דף ט"ת ע"ב (ואף דלזה יש לומר דרש"י לשיטתו דס"ל על פי הש"ס דידן דדוקא כהן משיח יכול להקריבו, ולא מרובה בגדים אפילו, וכמו שאבאר שיטתו בעמוד ב' לקמן בחידושינו, מ"מ קושייתינו הראשונה מיהת וודאי קשיא), לכן לולי דמסתפינא הייתי אומר ברור להגיה בלשון רש"י ת"ל ולקח הכהן המשיח כו' דההוא קרא בפר כהן המשיח כתיב, וכן ראיתי שוב להרב מגן גיבורים שבתב להגיה הכי, והנאני מאוד.

ע"ב גמרא והשני כל מצות כ"ג עליו דברי ר"מ כו', לאו דוקא כל מצות כ"ג דהרי וודאי מודה ר"מ דאינו מביא פר יוה"כ ועשירית האיפה, דאל"כ גם כר"מ לא אתית משנתינו ועוד דאחד אמר רחמנא ולא שנים, וכמ"ש רש"י ביומא דף ע"ג ע"א ובמגילה דף ט"ת ע"ב, א"ו מודה ר"מ בזה ולא הוצרך לפרשו לרוב פשיטתו וכדאמרן, אבל ר' שמעון בברייתא דבסמוך קחשיב פר יוה"כ ועשירית האיפה, משום דר"ש קחשיב פר יוה"כ ועשירית האיפה בהדי שאר דברים הנהגים בכהן משיח, ועלה אמר וכולן נוהגין במשיח שעבר, לפיכך הוצרך לפרש חוץ מפר יוה"כ ועשירית האיפה, וכ"כ הב"ש.

רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי, רבא אמר ר"ש היא וסבר לה כר"מ בחדא כו' והקשה הגאון בעל טורי אבן בחידושיו למגילה דף ט"ת ע"ב, כיון דלכולהו הני תלתא אוקימתא הכא אתית סתם משנתינו כר"מ דשני כל מצות כהונה גדולה עליו, א"כ קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דאמר רבב"ח אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, וביומא דף י"ג ע"א אמר רבב"ח א"ר יוחנן הלכה כר' יוסי וכה"ג פריך הש"ס בשבת דף קנ"ז ובדוכתי טובא דר"י אדר' עכ"ל, והניח בקושיא וסיים ובחידושי למס' הוריות יתבאר דבר זה, ועדיין לא זכינו לאורו על מסכת זו.

ולפענ"ד שלש תשובות בדבר, דפשוט יש לומר דשאני הכא דמעשה רב דר' יוסי מביא הלכה למעשה מההוא דיוסף בן אילי' בציפורי, וקי"ל בכל דוכתי דמעשה רב, ועדיף מסתם ועיין ביומא י"ב ע"ב במעשה הזה, כי התם הוא קצת בלשון אחר מדהכא.

ועי"ל עפמ"ש הרא"ש בתוספותיו, ז"ל, ור' היא ונסיב לה, אליבא דתנאי, ולאו משום דסבר כר"מ בחדא, אלא סבר בכולה מילתא כרבנן, אלא בחדא נסיב לה כר"מ כדי לאשכוחי טובא אין בין, דאליבא דר"מ מצי למיתני אין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה, אבל לא אליבא דרבנן דסברי דשני אין לו דין כהן גדול כלל עכ"ל הרא"ש ז"ל, וא"כ אין זה סתמא דלא סבר רבי כוותיה דר"מ ונסיב לה רק משום אין בין דרוצה למיחשב הכא ובפרט במגילה דכולהו אין בין דקחשיב התם גם זה בהדייהו, הם באו רק דרך אגב, משום דבעי למיתני אין בין אדר ראשון לאדר שני שהוא עיקר במסכת מגילה, ואינך כולהו באו רק דרך אגב, ולא להילכתא פסיקתא, ומתורצת קושי' הטורי אבן פעם שנית.

ועוד בה שלישיה על פי הכלל המחודש שלמדתי מדברי התוספת ביומא דף נ"ח ע"א בד"ה ר' יונתן אומר כו' יעוש"ה שהמציאו התוס' לומר דהיכא דאמר הש"ס על איזה משנה, מתני' מני ר' פלוני אז הפירוש שאותה הסתם משנה נשנית אליבא דהך פלוני וסוברת כוותיה וחשובה סתם משנה משא"כ היכא דדייק הש"ס לומר על המשנה ר' פלוני היא, אז משמעות מלת היא, הוראתה תורה לומר דאותה המשנה או הברייתא פלוני התנא בעצמו אמרה כלשונה, ואז אינה חשובה כשאר סתם משנה, כיון דתנא פלוני ופלוני אמרה, וכלל גדול הוא בש"ס, ומעתה לק"מ דהכא קאמר ר"ח רבי היא כו' ורבא נמי אמר ר' שמעון היא כו' וא"כ אין זה חשוב סתם דגימא בה הלכה כסתם משנה כיון דיחידאה היא דר' שמעון עצמו אמרה ומתורץ ק' הטורי אבן כנלע"ד ברור וק"ל.

ולפי דרכינו למדנו עוד ליישב מה שיש לדקדק על ר' יוחנן לאיזה צורך הוצרך לומר הלכה כר' יוסי, הא כבר כללא כייל ר' יוחנן בעירובין דף מ"ז ודף מ"ז דר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי, ואף דכבר כתבנו בפרקים הקודמים משמיה דמהר"י קולי"ן שרש קס"ו דהני כללי דהילכתא כמר לגבי מר נאמרו רק בדברים הנוהגים בזמן הזה, ולא בדברים הבלתי נהוגים בכל עת, הא כבר כתבנו לעיל דף ה' ע"ב בחידושינו בשם המג"א סי' רי"ח ס"ק ג' שכתב בשם התוס' בזבחים דף ו"ו ע"א בד"ה אחד מימר כו' דפליגי אמהר"י קולין וסברי דהני כללי נאמרו אף בדברים הבלתי נהוגים בזמן הזה וכן ראיתי שוב ברש"י במס' מנחות דף נ"ב ע"א בד"ה הי מינייהו אחריתא כו' דקיי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"ש כו' עכ"ל, וא"כ גם רש"י ליתי לי' האי כללא דמהריק"ו וא"כ לרש"י ותוס' אכתי תיקשי ל"ל לר' יוחנן למימר הלכה כר' יוסי, אבל לפמ"ש א"ש דהוצרך ר' יוחנן להורות בזה להדיא הלכה כר' יוסי משום דסתם מתני' דמגילה ודהכא כר"מ אתית לכאורה, לכך השמיענו ר' יוחנן דאפ"ה הלכה כר' יוסי, ומהני טעמי דאמרן.

ובהיותי בזה דרך אגב ראיתי להזכיר מה שישבתי פליאה נשגבה על פי הכלל שלמדתי מהתוס' דיומא שזכרנו דהיכא דאומר הש"ס מתניתין ר' פלוני היא, אין זה סתמא, כי הפירוש שאותו התנא עצמו הוא שאמרה להך משנה או ברייתא והוא דבמס' כתובות דף למ"ד ע"א כתבו התוס' בד"ה הכל מודים כו' דסובר ר' חסדא דליכא תנא דסובר כרבי נחוניא בן הקנה שהי' עושה יוה"כ כשבת לתשלומין, והקשה הפני יהושע שם דהא במגילה דף ז' ע"ב קאמר הש"ס אמתני דאין בין שבת ליוה"כ אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בכרת, ואמר הש"ס, הא לענין תשלומין זה וזה שוין מתניתין מני ר' נחוניא בן הקנה היא כו', אלמא דאיכא סתם משנה כר' נחוניא בן הקנה, ויעו"ש שהניח בצ"ע, ואני ראיתי בשיטה מקובצת בכתובות שם שקדמו להפ"י בתמי' הזאת על התוספת שם, ולפי הכלל האמור מהתוס' דיומא לק"מ, דמדאמר הש"ס במגילה ר' נחוניא בן הקנה היא, הכוונה דר' נחוניא עצמו אמרה להך משנה, וא"כ לא מצאנו תנא אחר דסובר כר' נחוניא בן הקנה וזה ברור, ומעתה אתה המעיין שמור לך וידעת את הכלל הזה, כי רבו התמיהות אשר יש ליישב בכולי תלמודא על פי הכלל הזה, ועתה דע לך.

ופליג עלי' בחדא ופרש"י דאלו ר"מ סבר מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצות דהיינו פר העלם דבר של צבור, ואלו ר"ש סבר דאינו מביא כו' עכ"ל, ודבריו תמוהים בזה מאוד, מ"ש, פר הבא על כל המצות דהיינו פר העלם דבר של צבור, כי איך איפשר לפרש הכי דהא אפילו כהן הדיוט, יכול להקריב פר העלם דבר של צבור ומרבינן לה מקראי בת"כ וכמ"ש התוס' במגילה דף ט' ע"ב, ובנזיר ריש פרק כהן גדול, ורש"י עצמו פירש לעיל דף י"א ע"ב בד"ה אין בין כהן משיח כו' ובמגילה ט"ת ע"ב דפר הבא על כל המצות היינו פר שמביא כהן המשיח על חטאו בשגגת מעשה והעלם דבר, אבל פר העלם דבר של צבור, היינו פרים מביאים צבור כשחטאו בשגגת מעשה ע"י הוראת ב"ד הגדול, וכן תמה הבאר שבע על רש"י, וכתב למחוק זה מלשון רש"י ז"ל באמרו שתלמיד טועה כתב זה בלשון רש"י, כי אין לו שחר כלל.

ואומר אני דבשביל הא אין צורך למחוק כולו מלשון רש"י כי איפשר להגיה, ולמחוק רק השני תיבות של צבור, ויהי' לשון רש"י כך פר הבא על כל המצות דהיינו פר העלם דבר עכ"ל, או להגיה משיח תחת מלת צבור, ויהי' לפ"ז

כוונת רש"י לפרש ענין פר הבא על כל המצות, דהיינו פר העלם דבר של משיח, וכדפרש"י לעיל במשנה דף י"א ע"ב בד"ה אין בין שזכרנו, ויעוש"ה בחידושינו שכתבתי משמי' דהב"ש עצמו דרש"י קורא לפר הבא על כל המצות פר העלם דבר, דהיינו פר העלם דבר של משיח שאף הוא על העלם דבר בא, כל זה כתבתי לפי שיטת והבנת הבאר שבע שלא הי' צריך למחוק כולו מלשון רש"י רק לקיימו על דרך שאמרנו.

אמנם שוב ראיתי שאין צורך להגיה כלום או למחוק אות אחת מלשון רש"י ז"ל, כי שפתיו ברור מלולו, דרש"י ז"ל בזה לשיטתו דס"ל דה"ה פר העלם דבר של צבור צריך דוקא כהן להקריבו דהיינו כהן משיח ולא כהן הדיוט, ואפילו מרובה בגדים לא, שכך כתב רש"י להדיא בקידושין דף ל"ו ע"ב בד"ה אי דפנים כו' כגון כו' בפר כהן משיח ופר העלם דבר של צבור, ובד"ה הכהן המשיח כתיב בה למיעוטי הדיוטים וכ"ש נשים ומאי אצטריך לי' לתנא למיתניי' עכ"ל, וכ"כ התוס' ביומא דף נ"ז ע"א בד"ה אני כו' בשם ריב"א דבבית שני לא הוי פר העלם דבר של צבור שלא הי' כהן משיח בבית שני, וא"כ דברי רש"י הכא אתיין שפיר לשיטתו ועיין היטיב במשנה למלך פ"ה מהל' מעה"ק הלכה ט"ו ובמ"ל פ"ד מהל' כלי מקדש הלכה י"ד ודוק היטיב.

וכולן נוהגין במרובה בגדים, וכתב הב"ש קשה לי אמאי פטור על טומאת מקדש וקדשיו שהרי מרובה בגדים חטאתו שוה ליחידים כשבה או שעירה כדפרש"י לעיל בהדיא במשנה דף י"א ע"ב בד"ה אין בין כו' ולעיל דף ט"ת ע"ב מפרש רבא טעמא דר"ש לענין פטור מטומאת מקדש וקדשיו, מי שחטאתו שוה ליחידים כו' עכ"ל הרב באר שבע, והניחו בקושיא ולכאורה באמת צע"ג מאוד.

ומזה נלע"ד ברור למד הירושלמי שהבאתי לעיל שם דף ט' ע"ב בחידושינו בד"ה א"כ כהנים נמי כו' לפרש טעמא דר"ש כהס"ד דש"ס דידן שם, וכדאמר חזקי' התם מי שקרבנו שוה לקהל יצא זה שאין קרבנו שוה לקהל בכפרה דיוה"כ וא"כ מהאי טעמא אף מרובה בגדים פטור שפיר מטומאת מקדש וקדשיו, ואף דש"ס דידן פריך על זה התם ומסיק טעמא אחריגא מי שחטאתו שוה ליחידים, כבר כתבתי שם דהש"ס דידן דוקא חשב זה לקושיא אבל הש"ס דירושלמי לא חש לקושיית משיח נמי דפריך הש"ס דידן שם, וא"כ הרי לפנינו הוכחה ברור' להירושלמי מהברייתא דהכא דמוקי לה הש"ס כר"ש, וקתני דגם מרובה בגדים פטור מטומאת מקדש וקדשיו, מדתני סתמא, וכולן נוהגין במרובה בגדים, כנלע"ד ברור לשיטת הירושלמי הזה והוא אמת נכון, וכאשר יעדתי לעיל בחידושינו שם להוכיח שיטת הירושלמי מהכא.

אך להש"ס דידן לעיל שם רבתה התימה, דרבא הוא דמסיק שם מי שחטאתו שוה ליחידים, והכא בסוגיין רבא הוא דקאמר ר"ש הוא וסבר לה כר"מ בתדא כו' וא"כ לרבא לשיטתו דלעיל ודאי תיקשי ק' הב"ש הנ"ל וקשיא דרבא אדרבא וצע"ג.

והנלע"ד בזה לחומר הנושא, עפמ"ש לעיל בסמוך בחידושינו (בד"ה והשני כל מצות כ"ג עליו דברי ר"מ) דלאו דוקא קאמר ר"מ כל מצות כ"ג דהרי מודה ר"מ דאינו מביא פר יוה"כ ועשירית האיפה, דאל"כ גם כר"מ לא אתית משנתינו, והש"ס מוקי לה כר"מ בזה, וכתבתי שם בשם הרב באר שבע, דוודאי מודה ר"מ בזה, אלא שלא הוצרך לפרשו לרוב פשיטותו, משום דאחד אמר רחמנא ולא שנים, וזה מוכרח באופן דמה שכלל ר"מ, דהשני כל מצות כ"ג עליו בהכרח לאו דוקא הוא, וא"כ אף אנן ניקו ונימא, דמה שאמר ר' שמעון בברייתא הזאת וכולן נוהגין במרובה בגדים, לרבא לאו דוקא הוא, ואינו מן הצורך לפרש, דזיל בתר טעמא דמדוע כהן משיח פטור מן טומאת מקדש וקדשיו, משום דאין חטאתו שוה ליחידים כדמסיק רבא לעיל, וא"כ מרובה בגדים דחטאתו שוה ליחידים, אין הכי נמי דחייב בטומאת מקדש וקדשיו, באופן דמה דנקט וקתני וכולן נוהגין במרובה בגדים, היינו רק אותן היכולין לנהוג בו, כמו כל מצות כ"ג דנקט ר' מאיר, דהוא נמי לאו דוקא ואין למידין מן הכללות, ואפילו במקום שנאמר בהן חוץ, זהו הנלע"ד ברור ליישב לפי הש"ס דידן דלא תיקשי דרבא אדרבא ודוק.

וכולן נוהגין במשיח שעבר כו' עיין בזה בתוס' במס' יומא דף ע"ג ע"א בד"ה וכולן כו' מה שהקשו ותירצו בזה מסוגיא דמכות, ודבריהם תמוהים דלכאורה נעלם מהם הסוגיא דמכות דף י"א ע"ב דאבעיא להו במיתת כולן הוא חוזר כו', ולא ראיתי להאריך בזה אחרי שכבר ראיתי להרב בעל אורח מישור ריש פ"ז דנזיר עמד בזה יעוש"ה, וכן הרגיש כמעט המשנה למלך סוף פ"ז מהלכות רוצח יעוש"ה, ועיין מה שתירץ בזה הרב שיח יצחק ביומא.

משוח שנצטרע מהו באלמנה וכו' מחמת מומין מנין ת"ל והוא, ותמי' לי קצת על הרמב"ם פי"ז מהל' איסורי ביאה הלכה א' שלא ביאר שם אבעיא הזאת ופשיטות דידה להדיא תוך דבריו, ודוחק לומר שכללו במ"ש סתם דמשוח שעבר אסור באלמנה, דכל כי האי מילתא ה"ל לבאר להדיא.

ולכאורה יש ליישב קצת עפמ"ש הרא"ש בתוספותיו דהך אבעיא רק לענין מלקות קא בעי, דבלא"ה מצורע אסור בתשמיש המיטה, אי נמי כמ"ד במועד קטן דף ז' ע"ב דמצורע מותר בתשמיש בימי חלוטו עכ"ל הרא"ש, ואם היות דהרמב"ם בפרק יו"ד מהלכות טומאת צרעת הלכה ו"ו פסק כמ"ד דמצורע מותר בתשמיש בימי חלוטו, מ"מ י"ל דהרמב"ם כתירוץ קמא דהרא"ש ס"ל דקבעי לענין מלקות, ומעתה י"ל דהרמב"ם פי"ז מהל' א"ב הלכה א' לא מיירי לענין מלקות, רק לענין איסור, וא"כ אין צורך לבארו דבלא"ה אסור מצורע בתשמיש המטה, אלא דכל זה איננו שוה לי בישוב הרמב"ם דעדיין ה"ל להרמב"ם להביאו לענין ימי חלוטו דאז מותר בתשמיש המטה להרמב"ם וכדאמרן וא"כ עדיין צ"ע.

והנלע"ד בזה דהרמב"ם לשיטתו דהלא מאי דפשיט הש"ס הכא להך אבעיא מהא דאין לי אלא שעבר מחמת קריו עבר מחמת מומין מנין ת"ל והוא, הן הן דברי ר' עקיבא בברייתא דבסמוך לעיל מזה דמייתי כתנאי, אבל לר' ישמעאל שם דמוקי והוא לרבות כהן משוח מלחמה שמוזהר על הבתולה, ואסור באלמנה, הוא פליג על ר' עקיבא ולית ליה דעבר מחמת מומין יהי' מצוה על הבתולה ומוזהר על האלמנה באופן דפשיטות הך אבעיא תליא בפלוגתא דר"י ור"ע, דלר"י משוח שנצטרע מותר באלמנה, ולר"ע אסור באלמנה, והרמב"ם שם בפ"ז הלכות איסורי ביאה הלכה א' הנ"ל פסק כר' ישמעאל, דגם משוח מלחמה מצווה על הבתולה ואסור באלמנה, והטעם שפסק כר"י נגד ר"ע, אע"ג דקיי"ל בעלמא הלכה כר"ע מחבירו, י"ל חדא לפמ"ש לעיל בשם מוהר"י קולי"ן דהני כללי לא נאמרו אלא בדברים הנוהגים גם בזמן הזה, ולא בדברים הבלתי נהוגים בזמנינו, ואפילו אם תימצי לומר כיש מי שאומר דהרמב"ם לית ליה האי כללא דמוהרי"ק, (ועיין בכסף משנה ומשנה למלך פ"ג מהלכות עבדים הלכה י"ד, ומשמע התם דהמ"ל לא ס"ל כללא, הדין בשיטת הרמב"ם דהא עבד עברי אין נוהג בזמן הזה שאין היובל נוהג), אפ"ה א"ש מה שפסק הרמב"ם בזה כר"י נגד ר"ע, משום דהך ברייתא דקתני בה ואחר שחילקו הכתוב יכול לא יהא מצווה על הבתולה ת"ל והוא, הרי סוברת הברייתא זאת כר"י, וכן ראיתי ברייתא בתורת כהנים פ' אמור דדרשה נמי מן והוא לרבות משוח מלחמה כר' ישמעאל, וא"כ הני תנאי רבים גינהו נגד ר"ע ואין הלכה כר"ע מחביריו, לכך פסק הרמב"ם כר"י וכיון דפסק רבינו כר"י שפיר עשה שהשמיט מלכתוב שיהי' עבר מחמת מומין אסור באלמנה, דבאמת מותר, ולא הוצרך לכתוב להדיא דמותר, כיון שפרט מי הוא האסור בה, ש"מ דמה שלא פרט לאיסור מותר כנלע"ד ברור ודוק.

ואמנם עדיין צריך למודעא קצת מה שסתם הרמב"ם וכתב ואחד כהן הגדול שמנוהו ועבר, דלכאורה הוי איפשר לפרש לשון ועבר סתם בין עבר מחמת קריו ובין עבר מחמת מומין שנצטרע וכדומה, ואף שהעליתי דכיון דפסק הרמב"ם כר' ישמעאל דמוקי והוא לרבות משוח מלחמה, ולא אייתר לעבר מחמת מומין, מ"מ אם אמר יאמר האומר דעכ"ז לא ה"ל להרמב"ם לסתומי במקום דאיפשר למיטעי בדבריו ולפרש בכל גווני דעבר, אף אני אשיב ואומר, כי ראה זה מצאתי בלשון הרא"ש בתוספותיו שכתב בד"ה ר"ע אומר אין לי אלא שעבר מחמת קריו מחמת מומין מנין ת"ל והוא, פי' הרמ"ה דר"ע דריש שתי דרשות מן והוא דכולו יתירה, והכי קאמר אין לי אלא דמרבה מן הוא אלא עבר מחמת קריו, עבר מחמת מומין מנין ת"ל והוא, פי' וי"ו יתירה דוהוא, ולא נהירא דמשמע דר"ע אוהוא דדריש ר"י קאי, וכי היכי דר"י לא דריש מיני' אלא חד דרש ה"ה ר' עקיבא לא דריש מיני' אלא חד דרש, והכי פירוש אין לי דמיסתבר למימר שלא תיפחת קדושתו בפיסולו אלא שעבר מחמת קריו שבידו לחזור קדושתו כשירצה לטבול ושמשא ממילא ערבא, עבר מחמת מומו שאין בידו לחזור לקדושתו מנין עכ"ל הרא"ש ז"ל, ומעתה גם דברי הרמב"ם יבנו שפיר כפירש הרא"ש ז"ל, דכיון דוהוא מוקי לי' לרבות משוח מלחמה וכר", וליכא יתורא למעט בעבר אלא מסברא דהיינו בעבר מחמת קריו שבידו לחזור לקדושתו ולא בעבר מחמת מום שאין בידו לחזור לקדושתו כנלע"ד נכון בזה ודוק.

רש"י בד"ה תלמוד לומר כו' אבל כו' מרובה בגדים כו' בכלל כהונה כו', עכ"ל נראה מלשון רש"י בזה דהיה ס"ד נמי למעט מרובה בגדים, כמו דממעטינן משוח מלחמה מכי נזר שמן משחת אלהיו עליו ולא על חבירו, ולפיכך הוצרך רש"י לומר מסברא דמרובה בגדים לא אתמעט דבכלל כהונה הוא, ותמה אני על מאור עינינו רש"י ז"ל שלא הי' צריך לזה כלל, דבהדיא מרבינן לי' למרובה בגדים מקרא בתורת כהנים פ' אמור בפרשה ב' משנה ז"ו דף ר"ב ע"ב, וז"ל הת"כ כי שמן משחת אלהיו עליו, אין לי אלא משוח בשמן המשחה, מרובה בגדים מנין, ת"ל כי שמן משחת אלהיו עליו אני ה' להגיד מה גרם, ופירש בעל קרבן אהרן, אין לי אלא משוח כו' שנוהג בו כל האמור בענין מרובה בגדים מנין, ת"ל שמן משחת אלהיו עליו, ומפיק לי' מאומרו ה' אלהיו עליו, מי שאין עליו אלא ה' אלהיו, וזה יאמר על המשיח וגם על המרובה בגדים עכ"ל, ר"ל דמרובה בגדים שהוא בבית שני שלא הי' שמן המשחה הרי גם עליו אינו אלא ה' אלהיו, שיש לו החשיבות כהכהן המשוח בשמן המשחה ולאפוקי משוח מלחמה, הרי דהת"כ מרבה למרובה בגדים ממקרא מלא ויעוש"ה בקרבן אהרן שמוסיף נמי להגיה מלת נזר בלשון הת"כ כדאיתא בש"ס הכא בהביאו מקרא הזה, ואיך שיהי' פרש"י דהכא לפענ"ד צע"ג.

בד"ה מי אמרינן כו' או דילמא כו' מיפטר פטר לי' להאי מאלמנה כו' עכ"ל הרבה מאוד יגעתי ולא עלתה בידי, כי לא מצאתי סברא נכונה בזה לפרש"י, למה נאמר דמיפטר פטר לי' מאלמנה, והמקרא מלא צוה ואומר להדיא שאלמנה לא יקח, ומה ראית לחלק בכה"ג, והרא"ש בתוספותיו הביא פרש"י בזה, וכתב עליו ולא נהירא דלפירושו צדדי האבעיא אינן בענין אחד, דמידחי דחי הוא קודם שנצטרע ומיפטר פטור אחר שנצטרע, ואין זה שיטת התלמוד אלא בכל מקום ב' צדדי האבעיא בענין אחד הם, ועוד כשהוא אומר או דילמא מיפטר פטור, אינו נותן שום טעם למה לא נימא הואיל ונדחה ידחה (וזה כמעט ההרגש הנ"ל שהרגשתי בו) ועוד לישנא דמיפטר פטר לא ניחא, דהל"ל, מישרא שרי ונראה לפרש מידחי דחי מי אמרינן משיח שנצטרע מידחי ידחה מכהונה גדולה לפי שנצטרע, ואי איפשר לי' לשמש כל זמן שהוא מצורע, ומהשתא ע"כ לא מידחי אלא מדברים שאי איפשר לקיימן כשהוא מצורע, אבל מאיסור אלמנה וכיוצא בה דאיפשר לקיימן כשהוא מצורע לא מידחי, או דילמא מיפטר פטור מכל דין כהונה לגמרי, והרי הוא מותר באלמנה, הרמ"ה ז"ל, עכ"ל הרא"ש, ועכ"ז אני אומר אף שפירוש הזה נוחה קצת יותר מפרש"י להזהר מכל הני קושיית הנזכרים שהקשה הרא"ש ז"ל, עדיין לא מצאתי גם לפירוש הזה, סברא וטעם מעולה ומבורר מאין תצא לנו ההוראה לפוטרו מכל דין כהונה לגמרי ולהתירו באלמנה וכיוצא בזה וצ"ע כעת.

דתנא דבי ר"י וקדשתו כו' לפתוח ראשון כו' עיין בכל זה באורך בבאר שבע שהאריך מאוד בקושיית ותירוצים ומסיק לבסוף בקושיא, ויארכו עלינו הדברים אם אמרנו להעתיקן ולהביאן הנה.

וליטול מנה יפה ראשון, בנדרים דף ס"ב ע"ב פרש"י בד"ה וליטול מנה יפה ראשון כשתולק עם אחיו הכהנים בלחם הפנים עכ"ל, ומשמע דמפרש רש"י קרא וקדשתו בכהן הגדול, וכ"כ הר"ן במגילה בפרק הקורא את המגילה עומד ומסיק ורש"י ז"ל פי' אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר לאחר שחלקו בשוה יאמר לו ברור וטול איזה מהן שתרצה, אע"ג דקרא וקדשתו גבי כ"ג כתיב ילפינן מיני' דכהן הדיוט נמי ראוי שיהא מקודש מישראל עכ"ל הר"ן ז"ל יעוש"ה, וזה לי שנים רבות נפלאתי על רש"י והר"ן ז"ל איך עלה על דעתם הרמתה לפרש קרא דוקדשתו בכהן גדול, והענין מוכיח דקאי אכהן הדיוט, דהרי בתר הכי כתיב והכהן הגדול מאחיו כו' ש"מ דעד השתא בכהן הדיוט הכתוב מדבר, ובעת ראיתי להבאר שבע עמד בזה, והוסיף להוכיח דמיירי קרא דוקדשתו בכהן הדיוט ומצוה לישראל שיקדשו, כדכתיב הטעם כי את לחם אלהיך הוא מקריב ואי משום דכתיב בתחילת הפרשה אמור אל הכהנים כו' ולא נזכר ישראל, מה בכך, די"ל דקרא דוקדשתו נאמר בצווי למשה לנוכח ולכל ישראל הנגררים אחריו, ויעו"ש בב"ש שהאריך עוד בקושיות רבות כאלה.

דף י"ג ע"א גמרא ת"ל הראשון שיהא ראשון קודם לפר העדה, כתב הבאר שבע ברייתא היא בתורת כהנים, ואיכא למידק שהרי בת"כ מפיק הך דרשא גם מיתור הויו דכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו, וא"כ תרי קראי ל"ל, וז"ל הת"כ ואם ה"ז מוסיף על ענין ראשון שתימצי לומר פר משיח ופר עדה עומדין פר משיח קודם לפר עדה לכל מעשיו, ויש לומר דתנאים חלוקים בדבר, מר יליף לה מהכא ומר יליף לה מהכא, ותדע שהרי בסמוך מייתי הש"ס דעת שלישית דיליף לה מדינא הואיל ומשיח מכפר ועדה מתכפרת כו' עכ"ל הב"ש, וכ"כ הקרבן אהרן בתורת כהנים פ' ויקרא פרשה ד' בפרק ה' משנה א', אבל בפרק ו"ו שם משנה ח' דף מ"א ע"ב תירץ דמחד קרא לא הוי ידעינן שקודם לו בכל מעשיו, אלא ה"א דבמקצת ממעשיו יקדם, לכך אצטריך תרי קראי, והא דאמר בש"ס שזה מכפר וצבור מתכפר הוא רק טעמא לדבר יעוש"ה.

וקיי"ל דאפילו חטאת עוף קדמה לעולת בהמה, וכתב הבאר שבע ק"ק הלשון דמאי קאמר וקיי"ל כו' הלא כל עצמו של הבנין אב הזה לא בא ללמוד

אלא דחטאת עוף קודם לעולת בהמה כדאיתא להדיא בזבחים דף צ' ע"א, ואיפשר דהכי קאמר, וקיי"ל, כלומר בזבחיב שם דהאי בנין אב לא אצטריך אלא לחטאת העוף שהיא קודמת לעולת בהמה, וכן פרש"י בפסחים דף נ"ט ע"א, ולכן לא כתוב בברייתא במקומה בזבחים ובת"כ זה הלשון, וקיי"ל, עכ"ל הב"ש, ועיין בפסחים דף נ"ט ע"א בתוס' ד"ה זה בנה אב, ובזבחים דף צ' ע"א בד"ה חטאת העוף כו' בתוס' שם שעמדו בקושיית הבאר שבע הזאת, ולא תירצו בה כלום.

מתניתין האיש קודם לאשה להחיות האי, להחיות אין פירושו לענין אכילה דבראה דאשה קודם כמו לכסות, וכדתניא ביבמות דף ק' ע"א דבמקום שחולקין מעשר עני נותנין לאשה תחילה משום זילותא, ותניא בכתובות דף ס"ז ע"א יתום ויתומה שבאין להתפרנס מפרנסין היתומה ואח"כ היתום שהאיש דרכו לחזור על הפתחים כו' אלא צריך לומר דלהחיות דהכא היינו לענין הצלת נפשות דהאיש קודם שהוא חשוב מהאשה, משום דהאיש חייב בכל המצות שבתורה ואין האשה חייבת בכל המצות כי פטורה היא ממצות עשה שהזמן גרמא, (וכ"כ הרמב"ם הכא בפירוש המשנה טעם זה) וכ"כ התוס' בנזיר פרק כהן גדול אהא דרבינא בסמוך דאמר כי תניא ההיא להחיותו, וכ"כ הבאר שבע, וכ"כ הרב"י סי' רכ"א והביאו הש"ך שם ס"ק י"א, ועיין ט"ז שם סי' רנ"ד ס"ק ו"ו שפירש כטעמו של הרמב"ם הנ"ל מצד סברא דנפשי', ולא ראה שהרמב"ם קדמו, ואני אומר שלא הי' צריכין הרב"י והבאר שבע והש"ך לשנות לשון להחיות דהכא רק לענין הצלה כשטובע בנהר וכדומה, דה"ה לענין אכילה יש לפרשו בכה"ג, וכגון שאין מספיק רק לאחד, דאז האיש קודם, והני בריתות הנזכרות כשמספיק לשניהן, דאז האשה קודמת, והכי מדוקדק לשון המשנה הכא, והאשה קודמת לאיש לכסות, ולא נקט נמי לאכילה, משום דלא פסיקא לי' דהואיל ואם אינו מספיק כי אם לאחד, אז אף לאכילה האיש קודם, והנלע"ד כתבתי.

הוא קודם לרבו, דוחי אחיך עמך כתיב, חייך קודמין לחיי אחיך, ועוד סברא הוא כל לגבי נפשי' עדיפא לי' דאי פריק נפשי' יכול לעסוק בתורה ובמצות, ואי פריק לרבי', וקאי איהו בבית האסורים מאי אהני לדידי' זכותה דרבי' עכ"ל הבאר שבע בשם הרמ"ה.

ורבו קודם לאביו, ואם אביו חכם פודה אביו ואח"כ רבו כדתנן בב"מ דף ל"ג ע"א, וכתב הבאר שבע בשם ספר חסידים הא דרבו קודם לאביו היינו שרבו לומד עמו בחנם, אבל אם אביו שוכר לו רבי ומלמדו, אביו קודם לכל דבר, וסברא נכונה היא, אלא שלא חילקו הפוסקים בכך ע"כ, ולא ידעתי מדוע שם אחרי הדלת לשון הרמ"א בי"ד סי' רמ"ב סעיף ל"ד בהג"ה שמביא דין זה במפתו אשר פרס על השולחן ערוך?

שם ורבו קודם לאביו, בב"מ דף ל"ג ע"א נחלקו תנאי בזה, דת"ר רבו שאמרו רבו שלמדו חכמה, ולא רבו שלמדו מקרא ומשנה דברי ר' מאיר, ר' יהודא אומר כל שרוב חכמתו הימנו, ר' יוסי אומר אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זהו רבו, ופסק שם ר' יצחק בר יוסף א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה, ורב ששת פסק הלכה כר' יוסי, ופריך ומי אמר ר' יוחנן הכי, והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן ורבו שלמדו חכמה, ומשני מאי חכמה רוב חכמתו, והקשה הבאר שבע שהרי משנה שלימה בלא מחלוקת שגינו בסוף כריתות דף כ"ח ע"א כר"י כמו שפירשתי שם (והיא דתנן התם וכן בתלמוד תורה אם זכה הבן לפני הרב, הרב קודם את האב בכל מקום מפני שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו, ופי' הב"ש בחידושיו שם אם זכה הבן לפני הרב פי' שקיבל ממנו רוב חכמתו, ויהו כדעת ר' יהודה עכ"ל הב"ש שם, ולא מפיו אנו חיין שכבר פי' שם הרמב"ם הכי בפירוש המשנה יעוש"ה), וא"כ אמאי לא מייתי הש"ס והפוסקים ראי' לר' יהודה מהך משנה שלימה, וכן תמה הבאר שבע בחידושיו לכריתות והנית בצ"ע התם והכא.

ולעפנ"ד לא ראה הגאון באר שבע דמשנה דכריתות לאו סתמא היא ור' שמעון הוא דקאמר לה שכן מתחלת המשנה שם, ר' שמעון אומר כו' יעוש"ה דמבואר ריהטא דמשנה כולה דר' שמעון אמר לה מרישא עד גמירא, וא"כ אין מזה ראי' דהלכה כר' יהודה, דנהי דר"ש סובר כותי' עכ"ז הי' איפשר להורות הלכה כר' יוסי וכדפסק רב ששת, ומשום דר' יוסי נימוקו עמו דקיי"ל הלכה כר' יוסי ואפילו מחביריו מהאי טעמא, לפיכך הוצרך ר' יוחנן להורות להדיא הלכה כר' יהודה וגם הפוסקים לא יכלו להביא ראי' מהך משנה דכריתות וכן סתמא דהש"ס לא, ועיין בש"ך י"ד סי' רמ"ב ס"ק ס"ג, וסי' רנ"א ס"ק י"ז, וסי' רנ"ב ס"ק ח' וצ"ע ודו"ק היטיב.

ודע דיש לי פליאה נשגבה בש"ס דב"מ הנ"ל דפריך מי אמר ר"י הכי, והאר"י הלכה כסתם משנה כו' ומאי קושיא הא מרא דשמעתין דב"מ הוא ר' יצחק בר יוסף א"ר יוחנן, ובחולין דף מ"ג ע"א א"ר יצחק ב"ר א"ר יוחנן הלכה כדברי האומר כזית, ופריך ומי אר"י הכי והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן ניטלה הכבד ולא נשתייר הימנה כלום הא נשתייר הימנה כשירה אע"ג דלא הוי כזית, ומשני אמוראי גינהו ואליבא דר"י, ופרש"י דר' יצחק בר יוסף משמי' דר"י ליתי לי' האי כללא דהלכה כסתם משנה, וא"כ מאי פריך בב"מ שם על ר' יצחק בר יוסף משמי' דר"י, הא איהו ליתי לי' האי כללא אליבא דר"י ולאיזה צורך הוצרך הש"ס שם לשנויי מתני' דוקא כר' יהודא כיון דסתמא קתני, ומצי אתית ככולהו תנאי וצ"ע לפענ"ד.

ומיהו דברי בכלל זה, לא אמנע מלהציע עוד מאי דקשיא לי כה"ג על התוס' בב"מ דף צ"ח ע"א בד"ה משכחת לה כו' דתירצו על קושייתם לר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן היכי פסק דלא כסתם משנה, דתרי אמוראי גינהו ואליבא דר' יוחנן, ורצונם לומר דרחב"א אליבא דר' יוחנן ליתי לי' דהלכה כסתם משנה, וקשיא לי לדבריהם מאי פריך הש"ס בשבת דף קמ"ז ע"ב ומי אר"י הכי והאר"י הלכה כסתם משנה כו' והא התם הוי מרא דשמעתא רחב"א א"ר יוחנן דליתי לי' האי כללא, וכן קשה לי עוד לדבריהם מהש"ס דתענית דף י"ח ע"א דפריך נמי התם הכי, ומה התם רחב"א משמי' דר"י הוא בעל המימרא דליתי לי' להאי כללא וצע"ג.

ובהתוכחי בזה עם אלוף נעורי החכם השלם הרב מו"ה משה האג נ"י שעומד על ההוראה כעת בק"ק פעטשוי ואגפיה, ההוא אמר להקשו' עוד קושיא אחריתי כוותא, והוא דבגיטין דף פ"ד מרה דשמעתא הוא רבב"ח א"ר יוחנן, ואיך משני התם אמוראי גינהו ואליבא דר"י, הא רבב"ח הוא דאמר להמציא האי כללא משמי' דר"י דהלכה כסתם משנה, וא"כ לא משני הש"ס מידי, ויפה הקשה, ועל כל אלה צ"ע רב כעת.

ובהיותי בזה דרך אגב עוד רגע אדבר, ואולי יהי' לתועלת המעיין להציע הנה רוב המקומות ואולי כמעט יהי' כולם מכל הש"ס היכא דאיתא להאי סוגיא, ומי אר"י הכי האר"י הלכה כסתם משנה כו', והמה, במס' שבת דף מ"ו, ודף פ"א, ודף קי"ב, ודף קמ"ו, ודף קמ"ח ודף קנ"ז עירובין דף צ"ב, ביצה דף ל"ז, תענית דף י"ח, יבמות דף ט"ז, ודף מ"ב, בבא קמא דף כ"ט ודף ל"ב, ודף ס"ט, בבא מציעא דף ל"ג, סנהדרין דף ל"ד, שבועות דף ג', גיטין דף פ"א, מנחות דף נ"ב ע"ב, חולין דף ל"א, ודף מ"ג, נידה דף נ'.

אמו קודמת לכולם פירוש אפילו לדידי' ואע"ג דחייו קודמין לחיי אביו ורבו אפ"ה להוציא מבית השבי אמו קודמת לכולהו דדילמא עבדי בה איסורא, והא דתנן בפרק בתרא דכריתות האב קודם לאם בכל מקום לאו דוקא בכל מקום אלא לענין כיבוד וכיוצא בו ולא לענין פדיון (ואין למידין מן הכללו' אפילו במקום שנאמ' בהן חוץ) ועיין בש"ך י"ד סי' רנ"ב ס"ק יו"ד.

ואומר שמע נא יהושע וכו' מייתי ואומר, שלא תאמר דילמא שאני צדוק דהוי כהן ושואל באורים ותומים, וה"ל כהן ונביא ביבמות דף ק' ע"א דבמקום שחולקין מעשר עני נותנין לאשה תחילה משום זילותא, ותניא בכתובות דף ס"ז ע"א יתום ויתומה שבאין להתפרנס מפרנסין היתומה ואח"כ היתום שהאיש דרכו לחזור על הפתחים כו' אלא צריך לומר דלהחיות דהכא היינו לענין הצלת נפשות דהאיש קודם שהוא חשוב מהאשה, משום דהאיש חייב בכל המצות שבתורה ואין האשה חייבת בכל המצות כי פטורה היא ממצות עשה שהזמן גרמא, (וכ"כ הרמב"ם הכא בפירוש המשנה טעם זה) וכ"כ התוס' בנזיר פרק כהן גדול אהא דרבינא בסמוך דאמר כי תניא ההיא להחיותו, וכ"כ הבאר שבע, וכ"כ הרב"י סי' רכ"א והביאו הש"ך שם ס"ק י"א, ועיין ט"ז שם סי' רנ"ד ס"ק ו"ו שפירש כטעמו של הרמב"ם הנ"ל מצד סברא דנפשי', ולא ראה שהרמב"ם קדמו, ואני אומר שלא הי' צריכין הרב"י והבאר שבע והש"ך לשנות לשון להחיות דהכא רק לענין הצלה כשטובע בנהר וכדומה, דה"ה לענין אכילה יש לפרשו בכה"ג, וכגון שאין מספיק רק לאחד, דאז האיש קודם, והני בריתות הנזכרות כשמספיק לשניהן, דאז האשה קודמת, והכי מדוקדק לשון המשנה הכא, והאשה קודמת לאיש לכסות, ולא נקט נמי לאכילה, משום דלא פסיקא לי' דהואיל ואם אינו מספיק כי אם לאחד, אז אף לאכילה האיש קודם, והנלע"ד כתבתי.

משוח משמן המשחה קודם למרובה בגדים, ועיין סוגיא זאת כולה מבוארת יותר בטעם וסברא בש"ס דנזיר דף מ"ז ע"א וע"ב, ובתוס' שם שביארו כל פרט ופרט באר היטיב. וכתב בתוספת הרא"ש, ותימה היאך הוו שני כהנים גדולים כאחד (והא אין ממנין ב' כהנים כאחד כדאיתא בירושלמי וכמ"ש גם הרמב"ם פ"ד מהלכות כלי המקדש), ויש מפרשים שאירע טומאה לכהן משיח אחר שגנז יאשי' המלך השמן המשחה, ומינו מרובה בגדים תחתיו לשמש, ולא נהירא דא"כ הל"ל משוח בשמן המשחה קודם למרובה בגדים שעבר, כדאמרינן מרובה בגדים קודם למשוח שעבר (ועיין בתוס' דנזיר דף מ"ז ע"א בד"ה וכן משיח וכו' שעמדו בקושיא זאת דהרא"ש, ותירצו דמיירי ביום הכיפורים עצמו ולטלטל המת מאמה לצל דשרי, ואהא קאמר דמשוח עדיף, ויטמא המרובה בגדים, וקצת קשיא לי המחבר לדבריהם דאיך יטמא המרובה בגדים, הא בעי למיעבד עבודה, ומיהו בזה יש לומר דכוונתם דמיירי אחרי שגמר עבודתו, אמנם איך שיהי' תירוצם מספיק רק לסוגיא דנזיר התם, דמיירי לענין לטמא משא"כ בסוגיא דהכא דהוריות, דמיירי לענין להחיותו ולפדותו, זה לא שייך ביום הכיפורים עצמו, כיון דשניהם קיימים לפנינו, והקשה הרא"ש שפיר והבן זה) ועוד דהתם בנזיר הל"ל משוח בשמן המשחה עדיף דחזי לעבודה, ומרובה בגדים לא חזי לעבודה, כדאמר התם מרובה בגדים ומשוח שעבר, מרובה בגדים עדיף דעביד עבודה, ומשוח שעבר לאו בר עבודה, דאינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט, (וגם בזה עמדו התוס' שם בנזיר בדיבור הנזכר ובתירוצם הנ"ל שזכרנו דמיירי ביה"כ תורץ גם זה ויעוש"ה בדבריהם), ופירש הרב ר"מ מאיבירא, כגון שחלה כהן גדול ומינו אחר תחתיו, וכיון ששימש ימים רבים בכה"ג מסתמא אין מעבירין אותו, אף כששב או נתרפא הראשון דדוקא באירע קרי שהשני אינו משמש אלא לפי שעה, חוזר הראשון לעבודתו עכ"ל הרא"ש ז"ל, עם קצת תוספת שהוספתי על דבריו בין העיגולים כזה (').

ועוד ראיתי ומצאתי לתרץ בזה עפמ"ש הרמב"ן בפירושו על התורה בפ' אחרי מות על דברי רש"י שם בד"ה ואשר ימלא את ידו, ואין הכוונה להרב שלא יהא במקדש כהן גדול מרובה בגדים אלא מיאשיהו ואילך, שהרי בגמרא אמרו משוח בשמן המשחה ומרובה בגדים איזה מהן קודם, ואמרו בגמרא דמכות י"א ע"ב במיתת כולן הוא חוזר או במיתת אחד מהן, הרי שכולן נמצאים בזמן אחד, אבל בכל הזמנים אם נתרבה בבגדים כשר לעבודת יום הכיפורים, שהרי לעולם מתקיינין כהן אחר ביוה"כ, ואין מושחין אותו, ואם אירע פסול בכ"ג משמש זה תחתיו שהוא כשר ברבוי בגדים בלא משיחה עכ"ל הרמב"ן וכ"כ בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' ק"ב יעוש"ה, ועיין באורח מישור בנזיר מ"ש על דברי הרמב"ן אלה, ואיך שיהי' גם לדברי הרמב"ן אלה מיושב קושיות התוס' והרא"ש הנ"ל, ולפיכך אני תמה על הרב באר שבע כאן בסוגיין שהאריך והעמיק והרחיב הדיבור בקושיות רבות על הברייתא והמה קושיית התוספת והרא"ש הנ"ל, ולא הונח לו בישוב שתירצו התוספת בזה, ולכן כתב דלית נגר ובר נגר דיפרקינה לברייתא הזאת, ולא ידעתי מדוע לא חזר לראות אחרי דברי הרמב"ן הנ"ל המספיקין בישוב הקושיא, ועיין במהרש"א במכות דף י"א ע"ב ודוק היטיב.

מרובה בגדים קודם למשיח שעבר מחמת קריו, עיין רש"י ותוספת בנזיר דף מ"ז ע"ב בד"ה מרובה בגדים ומשוח שעבר כו', וכתב הרא"ש בתוספתיו, וז"ל, מרובה בגדים קודם למשוח שעבר, כגון שאירע קרי לכ"ג ביוה"כ קודם שנגנז שמן המשחה, ומשחו אחר תחתיו, ומת כה"ג, ומינו אחר תחתיו אחרי שנגנז שמן המשחה, ומה שלא מינו משוח שעבר (עיין תוס' דנזיר הנ"ל שעמדו בזה, ולפיכך לא רצו לאוקמי במת כה"ג כי אם שגלה עם יכניה כו' יעוש"ה), איפשר שהאחר, (דהיינו המרובה בגדים שמינו) נתחכם ונתעלה יותר או שמא על פי מלך מינוהו, כמו שמצינו שהיו נתמנו על פי מלך בבית שני ברבוי דמים עכ"ל הרא"ש ז"ל, ולהתוס' בנזיר דרך אחרת בזה יעוש"ה דף מ"ז ע"ב, ואיך שיהי' בין לתירוץ התוס' ובין לתירוץ הרא"ש האמורים יש מקום לדבריהם רק ללשון הש"ס בנזיר, דקאמר התם משוח שעבר ומרובה בגדים, מרובה בגדים עדיף אבל ללשון הש"ס דהכא דנקט מרובה בגדים קודם למשוח שעבר מחמת קריו מדנקט מחמת קריו משמע דקאי על הכהן שראה קרי ביוה"כ, שעבר רק לפי שעה ביוה"כ שראה קרי, והוא פלאי, דמלבד דלפי הנוסחא דהכא אין מקום לתירוץ התוס' והרא"ש הנזכרים, גם לא יתכן הטעם דיהיב בזה הש"ס דנזיר שם, דמרובה בגדים עביד עבודה ואלו משוח שעבר לאו בר עבודה היא, ולפי לשון הש"ס דהכא שעבר רק מחמת קריו, אינו כן, דאדרבה המשוח שעבר בר עבודה הוא אחרי שטבל לקריו שחוזר לעבודתו דא"ל דמיירי ביוה"כ עצמו, ז"א דזהו בבא הקודמת משוח בשמן המשחה קודם למרובה בגדים לדעת התוס' בנזיר שם דף מ"ז ע"א, ולכן צריך לומר לדעת התוס' והרא"ש הנ"ל, דהני תרי מלות, מחמת קריו, בש"ס דהכא טעות הדפוס הוא, ומאשגירת לישנא דבתר הכי, דנקט משיח שעבר מחמת קריו קודם לעבר מחמת מומו, אישתרבובי הוא דאישתרבוב להכא, וכן מורה לשון הציון שציין הרא"ש בתוספתיו הנ"ל שהשמיט הני תרי מלות, מחמת קריו, וגם פירושו שזכרנו מכריח הכי, דללשון הש"ס כפי שהוא בספרים שלפנינו אינו סובל לפירושו וכאמור, והנלע"ד כתבתי.

אחרי העיון שבתי וראיתי דלולי פירוש התוס' דנזיר, ופירוש הרא"ש ז"ל בתוספותיו הכא, יש לקיים אף נוסחת הש"ס שלפנינו, והוא דוודאי בסוגיא דנזיר לענין טומאה מי עדיף שלא יטמא, הא וודאי דצריך לפרושי, או כפירוש התוס' התם, או כפירוש הרא"ש בתוספותיו הכא, אבל בסוגיין דהכא דמיירי להחיותו ולהחזיר אבידה, יש לפרש כך, והוא דבבבא קמייתא משוח בשמן המשחה קודם למרובה בגדים, וודאי נפרש כפירוש הרא"ש הנ"ל בשם הר"מ מאיבירא שזכרנו בדיבור הקודם, שחלה כהן גדול ואוקימנא אחר תחתיו מרובה בגדים אחרי שנגנז שמן המשחה, וכיון ששימש ימים רבים אין מעבירין אותו,

וא"כ אחר יוה"כ אם אירעו שניהן לפנינו משוח בשמן המשחה עדיף, ואף שאינו עובד שוב, אפ"ה עדיף משום דמביא פר הבא על כל המצות משא"כ מרובה בגדים, ובבבא תניינא מרובה בגדים קודם למשיח שעבר מחמת קריו מיירי ביום הכיפורים, דאז באותו יום הכיפורים המרובה בגדים עדיף, ואף שאינו מביא פר הבא על כל המצות לפי שהוא עובד עבודת יום כיפורים זה החשובה, והמשיח שעבר מחמת קריו לפי שעה אינו עובד היום, כנלע"ד ברור כדי ליישב גירסת הספרים שלפנינו, להיות קשה עלי להגיה ולמחוק שני תיבות שלימות, ואף דלהרא"ש שכתב פירושו לסוגיין דהכא וודאי דלא היו לפנינו שני מלות אלו וכאמור, עכ"פ אנן לדרכינו יש מקום אתנו לקיימם, והבוחר יבחר.

שוב ראיתי ראי' ברורה לזה מלשון הרמב"ם פ"ד מהל' כלי מקדש הלכה י"ט, וז"ל, כה"ג המשיח קודם למרובה בגדים ומרובה בגדים העומד לשרת קודם למשוח שעבר מחמת קרי עכ"ל, וזה מכריח בבירור כדברינו שהי' להרמב"ם הגירסא כמו שהיא בספרים שלפנינו, והיינו שכתב דמרובה בגדים העומד לשרת (דהיינו ביוה"כ זה) קודם למשוח שעבר מחמת קרי והיינו כהפירוש שלנו הכא והדברים ברורים ודוק היטב.

כהן קודם ללוי שנאמר ובני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן כו' ובגיטין דף נ"ט ע"ב מייתי עוד ממקראות אחרות ועיין במנ"א סי' ר"א ס"ק ד.

לוי קודם לישראל כו' עיין באר שבע ובמג"א סי' ר"א ס"ק ד' ובפרישה ואלי' רבה שם.

שנאמר בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי וגומר, כצ"ל, ומלת מתוך טעות הוא שלא נמצא כן בפסוק הזה (בדברים יו"ד) וכן בלשון הרע"ב במשנה שכתב מתוך בני ישראל, אם אינו טעות סופר, הוא מדברי עצמו שהוסיף לפרש המקרא שהבדיל שבט הלוי שההבדלה היתה מתוך בני ישראל, וכן כתב הרב באר שבע ז"ל.

ע"ב גמרא תנו רבנן חמשה דברים משכחין את הלימוד, וכתב הרב באר שבע אע"ג דבפרטן אתה מוצא ששה דברים, איפשר שהשותה מים של שיורי רחיצה והרוחץ רגליו זו ע"ג זו כתדא חשיב להו הואיל ושניהן איירי מענין רחיצה עכ"ל הב"ש, ולא נהירא לי לחשוב שתי' ורחיצה כאחד, הואיל דמענין רחיצה מיירו שניהן, סוף סוף זהו בשתי' וזהו ברחיצה, ויותר נראה לי לומר דהאוכל ממה שהעכבר אוכל, וממה שהתול אוכל כחדא חשיב להו, דשניהן מאכילה קאתו, והתנא לא זו אף זו קתני דאם אוכל ממה שהתול אוכל משכח, מכ"ש ממה שעכבר אוכל, דהא דהתול עצמו, מכח שאוכלת עכברים קאתי וכדאמרינן לעיל בעמוד א' בסופו, דשכחת התול אתיא ממה שאוכלת עכברים, ודוגמת זה פרש"י בד"ה האוכל פת כו' והעובר תחת אפסר גמל כ"ש תחת גמל עצמו כחדא חשיב להו עכ"ל, וא"כ ה"ה בנדון דידן הכא, נימא הכי.

כשם שהזית משכח לימוד של ע' שנה כו' כתב מהרש"א בח"א מזה יש לתת טעם בכל ז' מינין דהשיב בתורה חשיב הפירות עצמן דכתיב חטה ושעורה וגפן כו' חוץ מזית דנקט היוצא ממנו דכתיב זית שמן, משום דהזית גופי' אין בו שבח ארץ ישראל, ואדרבא שהוא משכח הלימוד, אבל שמן היוצא ממנו הוא משיב התלמוד ושבחו של ארץ ישראל הוא עכ"ל, ולא ידענא א"כ מה יענה רבינו מהרש"א על ודבש דנקט בהדי' דהוא דבש תמרים וכפרש"י בחומש, ומדוע נקט בזה המשקה היוצא מן הפירי ולא נקט הפירי עצמה כדנקט בשאר המינין, זולת בזית שמן דאית בה טעמא דמהרש"א ז"ל.

ואשר הי' נ"ל לכאורה ליישב בזה, הוא עפמ"ש חז"ל בכתובות דף יו"ד ע"ב אכל תמרים אל יזרה לפי שמשכרין ומטרדין את האדם, וא"כ י"ל דלא נקט הכתוב תמרים מהאי טעמא משום שהדבש מהתמרים הוא טפי שבח מהתמרים עצמן, ועל דרך שכתב מהרש"א ז"ל בהזית, ניחא השתא לדרכינו בתמרים, אך דעדיין אין זה מספיק בכולו דהא אמרינן ביומא דף ע"ו ע"א סנהדרין דף מ' ע"א, ושבועות כ"ג ע"א ובנזיר ד' ע"א, ובכריתות דף י"ג ע"ב, דאכל דבילה קעילות ושתה דבש או חלב ונכנס למקדש ושימש לוקה לר' יהודה, והיינו משום דמשכרי, וא"כ דבש נמי משכר כמו תמרים ויע"ש בכתובות ובכריתות בתוס' ד"ה אמר רב כו', אם לא דאיפשר לומר שדבש הנזכר שם הוא דבש דבורים, ולא דבש תמרים, ואיך שיהי', טפי ה"ל למהרש"א ז"ל לומר דבר זה, כי דקדוקו על זית שמן בלא"ה אינו מדוקדק, כי פירושו הוא זית ששמנו אגור בתוכו וכפרש"י בחומש, וא"כ על הפירי דזית קאי קרא ולא על השמן, והנלע"ד כתבתי.

מסיע לי' לרבא דאמר רבא חמרא וריחני פקחין נראה לי פירושו דלפקחין ראוי חמרא וריחני, דתיעלויתם הוא מועיל להשיב לימודם, אבל לא נאוה לכסיל בהם, דלא נפיק לו תועלת מיניהו.

וסימנך קמיצה, והא דלא אמר וסימנך אמה שאם תכפוף אצבע א' הארוך ששמו אמה, ישארו כמו כן אצבע מכאן, וזרת וקמיצה מכאן, משום דדרך לכפוף הקמיצה כדי לקמץ נקט קמיצה, אי נמי דלא הוי סימן מסויים כל כך דאיכא למימר אגודל מן המנין ויהא שתים מכאן ושתים מכאן, אבל בשתיכפף הקמיצה וישאר רק הזרת מצד אחד ממילא ידענא דאין אגודל בכלל, דא"א לומר אחד ולא שלש עכ"ל הרא"ש בתוספותיו, ועיין בפרש"י.

אסיקו לי' לר"מ אחרים, ולר' נתן י"א, כתב מהרש"א בח"א נקט אחרים לשון רבים, וכן יש אומרים ולא קאמר אחד, ויש אומר, מפני גירסת התלמידים, שלא ישאלו על שמותם, משום דכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, ולכן נקטו להם בלשון רבים כאלו אין שמם מפורסם, שיצא דבר מאחד מתוך רבים, ואין ידוע מי הוא האחד עכ"ל מהרש"א, והרב באר שבע כתב דלא קראו לר"מ אחר שהי' גנאי יותר מדאי, דהכי אסיקו לאלישע בן אבוי' רבו בשם אחר, וכתב עוד שקראו למו בלשון רבים, לפי שהיו באמת אחרים עמהן, רק שלא הוזכרו בתחילה משום כבודם של ר"מ ור"נ, ולפיכך לבתר מעשה דהכא דקנסום קראו להם אחרים ויש אומרים, על שם הרבים שהיו עמהן עוד, וזה שלפעמים משכחת בתלמוד שקראום על שמותם ר"מ ור"נ היינו באותן הדברים שאמרו קודם מעשה דהכא.

רש"י בד"ה מתני לי' רבי לר"ש ברי' וכו' והא קיי"ל דאין תמורה עושה תמורה כדתנן במס' תמורה בפ"ק (דף ה') אך בכור שור קודש הם וכו' הן קריבין ואין תמורתו קריבה וכו' עכ"ל, וכ' מהרש"א וז"ל, לא מצאתיו שם, אבל יליף לי' התם מותמורתו ולא תמורת תמורתו ע"ש עכ"ל, והנה וודאי לפי הלשון של רש"י ז"ל כמו שהוא לפנינו יפה כתב מהרש"א שלא מצא דבר זה שאין תמורת תמורה קריבה ללמוד מקרא דאך בכור שור וכו' קודש הם וכו' דהך מילתא יליף לה בתמורה דף י"ג ע"א מקרא דותמורתו ולא תמורת תמורתו וכמ"ש מהרש"א, ומהאי קרא דאך בכור שור וכו' קודש הם וכו' ילפינן בתמורה דף ה' ע"ב גבי בכור דהם קריבין ואין תמורתן קריבה, ואף דהדר בי' רבא התם ויליף מקרא אחרינא, מ"מ בזבחים דף פ"א ע"ב איכא פלוגתא דתנאי ואיכא תנא התם דיליף לה מהאי קרא, וכבר עמדו התוס' שם בתימה מדוע חזר רבא בתמורה מהאי ילפותא כיון דתנאי איכא ויש תנא דילף לה מהכא, וכן בתמורה דף כ"א מייתי לה מהאי קרא.

אמנם תמה אני על גדולת חכמת אדונינו מהרש"א ז"ל ועוצם בינתו, דלפי הבנתו בלשון רש"י, יותר ויותר ה"ל לתמוה על רש"י דפתח בכך וסיים בחבית. דרש"י פתח והא קיי"ל דאין תמורה עושה תמורה, ולבסוף סיים רש"י הן קריבין ואין תמורתן קריבה דקאי אבכור ומעשר, והרי זה ענין אחר הוא ותרתי דסתרי, אבל הדבר ברור דחסרון הניכר יש כאן בלשון רש"י, ולפיכך ראיתי להעתיק המשנה דמס' בכורות אשר ממנה לוקחו דברי רש"י הכא, וז"ל המשנה שם דף ס' ע"א, קרא לתשיעי עשירי, ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשיר, שלשתן מקודשין, התשיעי נאכל במומו, והעשירי מעשר, והאחד עשר קרב ועושה תמורה דברי ר"מ, א"כ יהודה וכי יש תמורה עושה תמורה, ופרש"י והרע"ב שם דאחד עשר שקרא עשירית הייניו תמורת מעשר, ובמס' תמורה דף י"ג גמרינן דאין תמורה עושה תמורה דכתיב ותמורתו ולא תמורת תמורתו עכ"ל, אמרו משום ר"מ אלו הי' תמורה לא הי' קרב, ופרש"י והרע"ב דאותו האחד עשר לא הי' קרב דתמורת מעשר אינה קריבה כדגמרינן בתמורה דף כ"א מעשר מבכור, ובבכור דרשינן הם קריבין ואין תמורתן קריבה וכו' עכ"ל. יעוש"ה, ויעוש"ה גם בתוס' י"ט ד"ה אלו ובתוס' חדשים שם שבמשניות דפוס אמסטרדם ווינא.

ומעתה נראה בעליל דחסרון קצת יש בלשון רש"י הכא, שרצה רש"י ז"ל להביא גם דברי ר' מאיר שבסוף משנה הנ"ל, וכן צריך להיות לשונו של רש"י בזה א"ל ר"י וכי יש תמורה עושה תמורה והא קיי"ל דאין תמורה עושה תמורה כדתנן במס' תמורה בפ"ק (דף י"ב ע"א) ואמרו משום ר"מ אלו הי' תמורה לא הי' קרב דתמורת מעשר אינה קריבה דכתיב אך בכור שור וכו' קודש הם הם קריבין ואין תמורתן קריבה וכו' עכ"ל וכצ"ל, וזה ברור דאל"כ היו דברי רש"י סותרין זא"ז תוך כדי דיבור מלבד קושי' מהרש"א ז"ל וכדכתיבנא לעיל דלאו רישי' סיפי', ולאו סיפי' רישי' א"ו כדאמרן, ולית דין צריך בשש, כי כל המעיין הישר, יראה שהאמת עמדי בזה.

וחי אני ששוב אחרי כותבי זה כמו ששה ירחים מצאתי להגאון בעל אבן העוזר בחידושי הש"ס שנדפסו ממנו הגיה לשון רש"י כדכתיבנא, ושמחתי מאוד, ויעוש"ה שכתב בקיצור נמרץ, ואני ביארתי הדברים באר היטיב.

ומידי דברי בזה ראיתי לעורר פליאה נשגבה אשר לי בזה הענין, דקשיא לי דאביי אדאביי, דבסוגיא דתמורה הנ"ל דף ד' ע"ב פריך הש"ס לאביי דאמר כל מילתא דאמר רחמנא לא תעבד אי עביד מהני, והרי בכור דאמר רחמנא לא תפדה, ותנן יש להן פדיון ולתמורותיהן פדיון חוץ מן הבכור ומן המעשר אלמא לא מהני ותיובתא דאביי, ומשני אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא הם בהווייתן יהו, ולרבא האי הם ל"ל, הם קריבין ואין תמורתן קריבה, ולאביי האי סברא מנ"ל, אם שור אם שה לה' הוא וכו' ואין תמורתו קריבה הרי דאביי לא יליף הך מילתא דאין תמורתו קריבה מקרא דקודש הם, ואלו בתמורה דף כ"א ע"א אמר אביי עצמו הם קריבין ואין תמורתן קריבה, וקשיא דאביי אדאביי, ואין בידי ליישב כי אם לומר דאותו אביי הנזכר בתמורה דף כ"א איננו סתם אביי חבירו של רבא, כי אם אביי קשישא הקדמון, וכדאשכחן כמה פעמים בש"ס דתני אביי קשישא, וגם התוס' ושארי גאוני קדמאי כתבו דתרי אביי הוו, אביי קשישא הקדמון, ואביי ינוקא האחרון חבירו של רבא, שוב ראיתי להצאצן קדשים בתמורה דף כ"א עמד ליישב תמי' הזאת אשר ראיתיה שוב בתוס' בזבחים דף ל"ז ע"ב בד"ה קודש הם שעמדו בה, והנלע"ד כתבתי.

ודע שהרמב"ם פ"ג מהלכות תמורה הלכה א' כתב תמורת הבכור והמעשר אינם קריבין לעולם שנאמר בבכור להשם הוא, מפי השמועה למדו הוא קרב ואין תמורתו קריבה, ודין המעשר כבכור עכ"ל, וכ' הלח"מ, וז"ל, במס' תמורה דף כ"א ע"א יליף לה בגמרא מקודש הם ורבינו ז"ל דמפיק לה מהאי קרא (דלה' הוא) אולי הי' כן בגירסתו עכ"ל, ולפענ"ד נעלם ממנו לפי שעה סוגיא דתמורה הנ"ל דף ה' ע"ב דאביי ורבא תרוייהו דבתראי אינון ילפי לה מהאי קרא דלה' הוא, ופסק הרמב"ם ז"ל כוותייהו, ומה גם דבסוגיא דזבחים דף פ"א ע"ב איכא תנאי דפליגי בהכי איכא דיליף לה מהאי קרא, ואיכא תנא דיליף לה מאידך קרא, ותמי' רבתי על הלח"מ שעלה על דעתו לשנות הגירסא מהר, ולא זכר להני תרי סוגיות המפורשות כהרמב"ם, וכן ראיתי שוב שהרגיש בעל מחנה ראובן ז"ל בחידושיו למס' תמורה, ותו לא מידי בזה.

דף י"ד ע"א גמרא הדר אתני לי' אמרו משום ר' מאיר כו', והיינו דתנן בבכורות דף ס' ע"א, בלשון המשנה, אמרו משום ר' מאיר כו'.

שלחו לתמן איזה מהן קודם שלחו להן סיני עדיף כו' ואפ"ה לא קיבל ר"י עלוי' כו' אפילו אומנא לביתי' לא חלף, נאמרו בזה טעמים ופירושים רבים, דרש"י פי' לחד פירושא שלא רצה לנהוג שררה כו', ועוד פי' שלא הי' לו שעתא שעסק כל שעה בתורה לפני רבו, והרא"ש בתוספותיו, וכן הרב באר שבע הביאו עוד פירושים אחרים משמי' דרבי האי גאון ובשם הרמ"ה יעוש"ה, והנראה שבכולם נכון הוא מ"ש הבאר שבע על פי הש"ס דסוף ברכות דף ס"ד דטעמו של ר' יוסף הי' דאמרו לי' כלדאי מלכת תרתין שנין, ופרש"י התם דאמר ר' יוסף אם אמלוך תחילה קודם רבה אמות לסוף שנתים שנה, ולפיכך לא קיבל עליו אז, ומילתא דמסתבר הוא זה.

ואולם לפירוש רב האי גאון ופרש"י דהכא שמצד ענוות לא קיבל ר' יוסף עליו כולהו שני דרבה, צריך לומר דלא ניחא להו בהאי טעמא דמאמר כלדאי שחשש להן ר' יוסף, לפי שלא נתפרש הך מילתא גם בש"ס הכא, לכך פירשו עוד טעמים אחרים בדבר, והיינו מפאת הענוה יתירה שהיתה ברב יוסף, כי לא הי' לו לחוש לדברי הכלדאי, כי לא בנבואה ולא במראה, רק בחידות ידברו.

ואף אני אמרתי אענה חלקי בזה בנתינת טעם לשבח שלא קיבל ר' יוסף עליו אף אחרי ההכרעה דשלחו מתם דסיני עדיף, משום דמסקינן בסנהדרין דף י"ג ע"ב דשלחו מתם היינו ר' אלעזר, ור' אלעזר עוקר הרים הי', דקרי ר' יוחנן עלי' דר' אלעזר ביבמות דף ע"ב ע"ב, ראית לבן פדת יושב ודורש כמשה מפי הגבורה. וחשש ר' יוסף דאולי ר' אלעזר שלח מתם דסיני עדיף, כי לא רצה לאחזיק טיבותא לנפשי' להיותו עוקר הרים, שלא יאמרו לכבוד עצמו הוא דורש ולכך לא חשש רב יוסף להכרעתו, ולא קיבל עלוי' דשמא עכ"ז עוקר הרים עדיף, ואף דלא מפורש הכא שלחו מתם, עכ"ז הלשון שלחו לתמן כו' שלחו להו כו' היינו כמו ששלחו מתם ומסתמא ר' אלעזר הוי, מרא דארעא דישראל אז כנלע"ד ועיין בסמוך.

אמרי כל דאמר מילתא ולא מיפרך ליהוי רישא, כתב הרב באר שבע לכאורה נראה דסבירי להו דעוקר הרים עדיף מסיני, דאל"כ קשה למה לא אמרו כל מאן דאמר מילתא דלא ידע חבירו ליהוי רישא, א"ו סברי עוקר הרים עדיף וא"כ קשה למה פליגי הם על מה ששלחו מארץ ישראל דסיני עדיף, הא מילתא בטעמא אמרי דהכל צריכין למרי חיטי, ועוד קשה למה מייתי הש"ס האי עובדא

דאביי ורבא ור״ז סתם אחרי דמסיק דסיני עדיף, כאלו אין מחלוקת ביניהם כו׳ עכ״ל הבאר שבע.

ולפענ״ד אפשר ליישב לפי מה שכתבתי לעיל בסמוך שלא השגיחו על ההכרעה ששלחו מארץ ישראל, כמו שלא חשש רב יוסף להכי, ולא רצה לקבל עליו השררות כל זמן שרבה חי, משום דשלחו מתם היינו ר׳ אלעזר שהי׳ מרא דארעא דישראל, וסברי גם המה דר׳ אלעזר לפי שהי׳ עוקר הרים לא החזיק טיבותא לנפשי׳ לאמר עוקר הרים עדיף, שלא יאמרו לכבוד עצמו הוא דורש, ואף דאמר טעמא למילתי׳ הכל צריכין למרי חיטי, והכי אמרינן נמי בבבא בתרא בפרק מי שמת דף קמ״ה, יש לומר דהיינו על דרך שאמרו חז״ל, ברישא ליגמר והדר ליסבר, ועל כי האי גוונא הכל צריכין למרי חיטי, היינו כדי למיגמר ברישא, אבל לענין למנות לרישא ולנשיאות אולי עוקר הרים עדיף, למען יוכל להשיב שולחיו דבר ודבר, כי לא יאות למנות בראש את אשר לא ידע להשיב ולתרץ מהר לחברייא את אשר ישאלוהו, והיינו דמייתי הש״ס הך עובדא דאביי ורבא ור״ז, אחרי הא דלעיל דשלחו מארץ ישראל סיני עדיף ללמדינו שאין זה מוחלט דסיני עדיף, דהא הני אמוראי נמי הי׳ סברי דעוקר הרים עדיף ובלא״ה הרי פליגי בזה רשב״ג ורבנן לעיל בסמוך, והביא הש״ס זה לבסוף לבאר טעמו דרב יוסף שלא רצה לקבל השררות והנשיאות כולהו שני דרבה, על דרך שאמרנו שלא סמך אהכרעה ששלחו מארץ ישראל ומטעמא דאמרן, והנלע״ד כתבתי.

ובזה אמרתי ליישב סתירת הסוגיות שהקשה הר״ן דבמס׳ מכות דף כ״ב ע״ב אמר רבא כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה, ולא קיימי מקמי גברא רבא, דאלו בספר תורה כתיב ארבעים יכנו, ואתו רבנן בצרו חדא משמע מזה דכבוד גברא רבא עדיף מכבוד ספר תורה ובקידושין דף ל״ג ע״ב אבעיא להו מאי לעמוד מפני ספר תורה ר׳ חלקי׳ ור׳ סימון ור׳ אלעזר אמרו קל וחומר מפני לומדיה עומדין מפניה לא כל שכן, משמע דכבוד ספר תורה עדיף מכבוד גברא רבא ולפמ״ש מיושב, דהני תרי סוגיות לשיטתייהו אזלי, דרבא לשיטת דהכא אמר לי׳ רבא לאביי נחמני פתח ואימא, אלמא סבירא לי׳ לרבא עוקר הרים עדיף וכמ״ש הרב באר שבע הנ״ל, ולפיכך סבירא לי׳ לרבא בסוגיא דמכות הנ״ל דכבוד גברא רבא עדיף, מכבוד ספר תורה, דגברא רבא היינו עוקר הרים לדידי׳, והספר תורה רק לסיני נדמית שבאו בה הדברים כפשטן בלי הפלפול והויות, אשר הגברא רבה יוציאם ממנה, והני אמוראי בסוגיא דקידושין דגם ר׳ אלעזר הוי בהדייהו ור׳ אלעזר סבירא לי׳ סיני עדיף כדשלח מתם, וכדאיתא נמי התם בקידושין דאמר ר׳ אלעזר דאסור לעמוד בפני רבו בשעה שעוסק בתורה, דאין תורה עומדת מפני לומדיה, והיינו משום דס״ל דתורה הנקראת סיני עדיפא, לפיכך אמר שפיר מפני לומדיה עומדין מפניה לא כ״ש כנלע״ד דרך הדרושי. ותו לא מידי.

אדרת אליהו

מאת רבנו רפאל עמנואל חי ריקי

ב, א זו ואצ״ל זו קתני פירוש אף כאן שמר סדר בדבורו מלמעלה למטה וא״כ אין לתמוה למה שנאם כלהו דה״ל כאילו קאמר בפירו׳ ואצ״ל זו דאז לא הוה קשי מידי משא״כ אם לא היה שומר שום סדר והוה תני אותו ענין דאית ביה רבותא מכולהו או הפשוט מכלהו באמצע דאז הוה קשה למאי מניהו לכולהו מאחר דבחד הוה סגי וצ״ל דניחא ליה עתה בהאי סדרא דזו ואצ״ל זו משום דהוי סדר הנזכר ברישא אע״ג דהתם הוי בסדר מרווח והכא הוא בסדר דחוק.

ח, ב דנין אשם מן אשמו ואין דנין אשם מן יאשם תימא לי דהא אשם ויאשם שניה׳ יחיד ואשמו הוא רבים וא״כ איך ניחא ליה ללמוד יחיד מרבים יותר מללמוד יחיד מיחיד ובדוחק י״ל דמשום דואשם הם האותיות עצמם של אשמו משא״כ יאשם דיש בו יו״ד ואי הוה בעי קרא שילמוד ואשם מיאשם הוה ליה לכתוב כמו כן ויאשם דומיא דכי יאשם מדכתב ואשם דומיא דואשמו ש״מ דבעי דנילף מיניה לבד ולא מיאשם דאי בעי דנילף מתרויהו לכתוב כלהו ביו״ד.

י, א גזירה מהיכא תיתי הלא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים כמשחז״ל.

בשורה היא אע״ג דעל עבירות נגעים באים כמשאז״ל והאי גזירה נמי בשורה היא דמסתמא אתי לידי כך כי מסתמא הנשיא רם לבבו וכתיב ורם לבבך ושכחת את ה׳ אלהיך וכן מסתמא בבואם אל הארץ וישיבתם בטח בה קל הוא שיחטאו באותם העבירות שעליהם נגעים באים כדכתיב וישמן ישורון ויבעט נמצא דמאי דקאמר גזרה לאו גזירה ממש קאמר אלא בשורה דומיא דההיא דנגעים דבשורה קאמר.

יא, א נשיא שבט כנחשון בן עמידנב שהוא נשיא שבט החשוב שבכלם שממנו יוצאים ויצאו המלכים ומשיח שהוא המלך אשר יהיה לעולם וכשנתמעט זה נשיאי שאר השבטים נתמעטו מק״ו כי הם גרועים ממנו.

יב, א מאי טעם ויצוק ולא נקרא מועל משום דוימשח דאי לא נמשח מקדם היה מועל ביציקה וצ״ל דמשום דביציקה יורד יותר שמן מבמשיחה לפיכך מקדים קרא ליציקה אע״ג דהא מאוחרת ואפשר דמהאי טעמא היה משה דואג וכו׳.

היה משה דואג ח״ו שמא מעלתי וכו׳ במה שיצקתי לו שמן הרב׳ עד שנשארו שני טיפין אלו ורש״י ז״ל לא פירש כן.

היה אהרן דואג וכו׳ מאחר שאני נהנה בשמן הזה היתר.

מאור עינים

מאת רבנו יאשיהו פינטו

ב פרק ב אמר קרא את כל אשר צוה ה׳ אליכם ביד משה איזו היא מצוה שצוה בדיבורו של הקב״ה וצוה ביד משה הוי אומר זו ע״ז וכו׳ ואע״ג שכל המצות אשר צוה ה׳ היו ביד משה נר׳ דדייק הכי דהיל״ל אשר צוה ה׳ ביד משה אליכם ומדכתיב אשר צוה ה׳ אליכם משמע שהצווי שצוה ה׳ היה אליכם ואיזהו זה דיבור אנכי ולא יהיה לך דמפי הגבורה שמענום והיינו צוה ה׳ אליכם וגם אח״כ ביד משה בא הצוי של ע״ז כמה פעמים בתורה כגון כי לא תשתחוה לאל אחר דלא שמעו אלא מפי משה.

ו פרק ג דרש רב נחמן בר יצחק מאי דכתיב יש הבל נעשה על הארץ וכו׳ צריך לבאר מה הוקשה לו בכתוב זה וע״ק דמשמע דדריש אשר יש צדיקים מלשון אושר אשרי הצדיקים וכו׳ וסמיך ליה אשר נשיא יחטא דדרשינן אשרי הדור שהנשיא מביא קרבן מתקיף רבא אלא מעתה ואשר חטא מן הקדש הכי נמי באשרי וגבי ירבעם דכתיב אשר חטא ואשר החטיא הכי נמי באשרי הוא ומשני אלא מדשני קרא דבוריה ופירש״י דכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו אם הכהן המשיח יחטא והכא כתיב אשר נשיא ודאי אשרי הדור משמע ואם כן היכי דריש הכא אשר יש צדיקים מלשון אשרי הצדיקים ועוד קשה דבשלמא לרב נחמן דאמר אשרי הצדיקים שיש להם צרה בעה״ז כמו שעתידין הרשעים להיות מצרין בעה״ב ואוי להם לרשעים שיושבים בשלוה בעה״ז כמו שעתידין להיות הצדיקים בעה״ב יש ליישב מש״ה גם זה הבל לפי שאין להתפעל מייסורי הצדיקים בעה״ז וגם לא משלות הרשעים בעה״ז כי הכל הוא הבל שהעה״ז אין בו ממש וכל ענייני עה״ז הבל המה שהעיק׳ של שכר והעונש הוא לעה״ב אבל לדרשת רבא שאמר אשרי לצדיקים שזוכים גם בעולם הזה כמו שנהנים הרשעים בעולם הזה שהקב״ה משלם לשונאיו אל פניו משפיע להם טובה בעה״ז להאבידם לעה״ב ואוי להם לרשעים שבאות עליהם צרות גם בעולם הזה שאין להם מנוחה לא בעה״ז ולא לעה״ב א״כ ה״ק גם זה הבל שהרי מה שאוכלים הצדיקים שני עולמות והרשעי׳ שמצטערים בשני עולמות אין זה הבל אלא שכר כפול ועונש כפול ונראה דדייק בהאי קרא דכתיב יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם שיש ג״פ כתוב אשר בענין אחד וכך הול״ל יש הבל אשר נעשה על הארץ יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעי׳ כמ״ש ברשעים ויש רשעים שמגיע להם כמעשה הצדיקים ולא כתיב התם אשר כדכתיב בצדיקים ומדשני קרא בצדיקים למכתב בהו אשר איכא למדרשיה מלשון אושר ואמר ויש רשעים דרשינן מלשון ויי והיינו אוי לרשעים ואמר שגם זה הבל כי אין לצדיקים להצטער ביסוריהן וגם אין לשמוח הרשעים בשלותן כי כל ענייני עה״ז הבל ואדרבה הצדיק שהוא בעה״ז בצער ואוי הוא גרמא לאושר בערך עה״ב שהוא העיקר והרשעים שנראים בעה״ז שהם מאושרים אדרבה אוי והוי להם בבחינת עה״ב כי עולם הזה הבל ולדרשת רבא ה״ק אשר יש צדיקים אשר מגיע כאושר כפול הוא לצדיקים להיות אוכלים שתי עולמות ואין הקב״ה מנכהו להם לעה״ב לצדיקים בשביל מה שאכלו בעה״ז כי אכילת עה״ז הבל היא ואינה נחשבת משכר העיקרי לעה״ב וגם אוי לרשעים שמצטערים גם בעה״ז ואין להם מנוחה לא בעה״ז ובעה״ב ואל תאמר שמא ינכה הקב״ה מענשם של עה״ב תחת מה שנצטערו בעה״ז כי גם זה הבל העונש שנצטערו בעה״ז הוא הבל לערך ענשם העיקרי בעה״ב. ועוד יש לדרוש לרבא אשר יש צדיקים אשר מגיע וכו׳ שאמר ב״פ אשרי הא׳ על הצדיק ורע לו בעה״ז וחזר ואמר אשר מגיע שהוא אושר לצדיק שיש לו טובה בעה״ז במעשה הטוב שעשה המקום לרשעים בעה״ז דהיינו צדיק וטוב לו ואמר ויש רשעים אוי לרשעים שענשם כפול בעה״ז ובעה״ב ואמרתי שגם זה הבל כלו׳ שחזרתי ואמרתי שהעונש לרשע גם בעה״ז הוא הבל ואין לקונן עליו הוי אלא על עונש של עה״ב ראוי לומר הוי ואוי וכן בצדיקים שאמרתי קודם אשרי לצדיק שאוכל בעה״ז וטוב לו בשני עולמות חזרתי ואמרתי שגם זה הבל אין לאשרו על טובת עה״ז כי הבל היא אלא האושר עיקרי הוא על טובת עה״ב המזומן לצדיקים.

מאי דכתיב ישרים דרכי ה׳ הוקשה לו מ״ש ופושעים יכשלו בם דכיון שהם ישרים היאך יכשלו בם דהיל״ל ודרך רשעי׳ כאפילה ופושעים יכשלו בו או יאמר ופושעים יכשלו בדרכם אבל לא יצדק לומר יכשלו בם בדרכי הישרים לזה דרשו למה הדבר דומה לב׳ שאכלו פסחיהם א׳ אכלו לשם פסח וא׳ אכלו לשם אכילה גסה וקץ במאכל ונק׳ חוטא.

ח ומשום מחלוקתו של יורם נמעול בשמן המשחה פירש רש״י דאמרי׳ לעיל דמלכי ישראל אינם טעוני׳ משיחה וקשה דלעיל דאמר מפני מה משחו לשלמה מפני מחלקתו של אדוניה יהואש מפני עתליה יהואחז מפני יהויקים נימא נמי מפני מחלוקתן נמעול בשמן המשחה דהא אמרינן אין מושחים מלך בן מלך וצריך לחלק בין מלכי ב״ד שניתן להם למשוח מלך ראשון ואין מושחין מלך בן מלך דכתיב יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו שבנו מולך אחריו ואינו צריך להמשח ולפיכך כשיש מחלוקת בין הבנים ומעכבים שלא למנותו לזה למלך אם כן נפרדה חבילת זיקתו של מלכות מצד אביו מה שהיה ראוי למלוך תחת אביו והרי הוא כאחד מבני

דוד שאין בו זיקת מלכות מצד אביו וכשממליכין אותו הוא כמלך ראשון לבית דוד אבל במלכי ישראל שאין מושחין אפילו למלך ראשון כ"ש שאין מושחין לבן המלך מפני המחלוקת דלא עדיף ממלך ראשון למלכי ישראל.

ויסב שמו צדקיה ואמר לו יה יצדיק עליך את הדין אם תמרוד בי וכתיב וגם במלך נבוכדנאצר מרד אשר השביעו באלהים צריך ליישב למה הביא פסוק זה דכתיב וגם במלך נבוכדנצר מרד כיון ששם צדקיה קראו נבוכדנאצר היה על היותו חושש אם ימרוד בו ולכך קראו צדקיה לומר יה יצדיק עליך את הדין מה לנו עוד לומר אם מרד אח"כ או לא מרד כי אין לו ענין כאן ואפשר שכפי טעם זה שאמר נבוכדנאצר יה יצדיק עליך הדין היה צודק לומר לקרותו יצדיקי' ולא צדקיה לזה אמר שאעפ"י שלדבריו של נבוכדנאצר אינו צודק שם צדקיה מ"מ יש כתוב א' שאומ' וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים וא"כ צדק יה בעונש הבא עליו לפי שהשביעו באלהים ולא קיים שבועתו וצדק יה בגזירתו וכיון ששם צדקיה צודק לזה לכך נפל בפי נבוכדנאצר לקרותו צדקיה אעפ"י שהוא היה אומר יה יצדיק הדין בלשון עתיד.

מ ועל דבר זה היה משה דואג שמא ח"ו מעלתי בשמן המשחה פי' רש"י ועל דבר זה על ב' טיפין התלויות לאהרן בזקנו היה משה דואג שמא מעלתי בשמן כשהלבשתיו ודילמא איכא הנאה שוה פרוטה יצאה בת קול ואמרה כטל חרמון מה טל אין בו מעילה אף שמן שבזקן אהרן אין בו מעילה שכל דבר שנעשית מצותו אין בו מעילה. וצריך לבאר פי' רש"י שהוקשה לו כיון שהקב"ה צוה למשה ולקחת משמן המשחה ומשחת אותו וכן עשה ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו איך היה חושש משה שמא מעלתי בו לכך פי' שתינח שלא מעל כשמשחו לאהרן אבל היה חושש שמא נגע בשמן המשחה שבזקנו כשהלבישו אבל קשה לי לפירושו שקודם שמשחו לאהרן הלבישו הבגדים כמו שכתוב בפ' צו ואח"כ כתיב ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו ואם כן היאך אפשר שנגע בשמן המשחה שבזקנו כשהלבישו לאהרן וצ"ע וע"ק כיון שיצאת בת קול ואמרה למשה שאין בשמן זה מעילה כיון שכב' נעשית מצותו איך עדיין היה אהרן דואג שמא מעלתי והלא כבר נעשית מצותו ולתירוץ זה פי' רש"י שמא נפל מהשמן במקום שאינו ראוי למשיחה ומעלתי כלו' שהשמן שנפל במקום הראוי למשיחה כבר נעשה מצותו ואין בו מעילה אבל השמן שנפל במקום שאינו ראוי למשיחה עדין הוא בקדושתו שהרי לא נעשה בו מצותו ועליו אמר אהרן שמא מעלתי ויש לפרש בפשט הברייתא שכשראה משה שהיו ב' טיפין שמן בזקנו של אהרן עולות כשהיה מספר ויושבות בעיקר זקנו ואח"כ היו על זקן אהרן תלויות כמין ב' טיפין מרגליות אמר משה שמא ח"ו מעלתי להציק משמן המשחה יותר משיעור הצריך למשיחת ראשו של אהרן שהרי מהעודף ירדו ב' טיפין אלו משמן המשחה ומעלתי בזה העודף יצאת בת קול ואמרה כטל חרמון מה טל אין בו מעילה כלומר כשהטל יורד אינו יורד במקום א' בלבד כך השמן ביציקתו יורד לכאן ולכאן ועדיין היה אהרן דואג לומר נהי דלא מעל משה ביציקת השמן אבל אני נהנה בטיפין שמן שעל הזקן שלי שאינם במקום מצוה לפי שהוא בזקן ואמר לו הקב"ה הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד מה משה לא מעל כך אהרן לא מעל זה נראה לעניות דעתי.

יב חכם שמת אין לנו כיוצא בו אף על גב דאמרינן במדרש וזרח השמש לא שקעה שמשו של צדיק א' עד שזרחה שמשו של צדיק אחר שמא בחכמתו שאני שאין כיוצא בו אי נמי אין לנו באותו פ' שיהיה כיוצא בו ממש אלא מזריח צדיק וחכם אחר וצריך זמן להיות גדול כמוהו.

מה"מ א"ר אבא בר חנינא דאמר קרא יקרה היא מפנינים יקרה היא מכ"ג שנכנס לפני ולפנים. ויש לדקדק מנ"ל דמיירי בת"ח ממזר דילמא בת"ח הגון שאינו ממזר אמר שהוא יקר מכ"ג ונראה דמדקאמ' מפניגים הנכנס לפני לפנים ולמה הזכיר בכהן הגדול תואר זה ביחוד שנכנס לפני ולפנים ולא הזכיר גם כן שבח שהוא משמש בח' בגדים אלא לומר שאעפ"י שהממזר הוזהר בלא יבא ממזר בקהל ה' והכ"ג נכנס לפני ולפנים אעפ"י כן יקרה היא התורה שלומד הממזר שהוא בלא יבא מכ"ג הנכנס לפני ולפנים וזהו דקרינן מפניגים וכתיב במסורת מפניים שהוא רמוז לפני במסור' ונרמז לפנים במקרא דקרינן פנינים.

ישרש יעקב

מאת רבנו חיים אבואלעפייא

סי' ב' וכי תשגו בע"ז מדבר ששקולה ככל המצוות ר"י תנא מן אשר ציוה ה' לדורותיכם איזו מצוה שנא' תחי' זו ע"ז וה"א מר עשר מצוות נצטוו במרה אלא מחוורתא כדמעקרא ע"כ והק' בת"ל דבפ"ד אמרי' ויצו אלו דינין רבי יצחק אמר ויצו ע"ז ואימא דר"י ס"ל כר' יצחק ואמאי הדר לדמעיקרא וצ"ע.

וליתא דכוונת ר"י באו' מצוה שנ' תחי' היינו לישר' ולא לב"נ שכבר נשנו בסיני ותחי' המצוות אנכי ל"י לך דהיינו ע"ז ומש"ה פריך שקודם ע"ז שנאמרה בסיני לישׂ' קדמו במרה עשר מצוות דהיינו ז' שציוה להם וג' נתוספו שבת ודינין וכבוד או"א ולפ"ז ע"ז אינה מצוה א' ומש"ה אמרי' מחוורתא כדשנין מעקרא והבן.

סי' ד' נתן עיניו להושיבן בראש פרש"י שיהיו מתפרנסין מאותה שררה וכ' הרמ"ה ול"ב דלהושיבן בראש בישיבה או' כמ"ש ר"ח ישב בראש ובישיבה מאי פרנסה איכא ע"כ וכת' בת"ל וליתא דת"ח נוטל חלק בראש כמ"ש בנדרים סי' מ"ב ובסוטה ר"א חזייה לר"א דתפסי ליה ב"ח א"ל אית לי רבה ופרש"י שיעשרוהו במתנות שישמעו דבריו כמ"ש והכהן הגדול גדלהו משל אחיו ע"כ.

סי' ח' אין מושחין מלך בן מלך שנא' הוא ובניו בקרב ישראל מלכי ישר' אין טעונין משיחה שנא' קום משחהו כי זה הוא זה טעון משיחה ולא אחר תנא אף יהוא לא נמשח אלא מפני מחלוקתו של יורם ומפני מחלוקתו נמעול בשמן המשחה כדאר"פ באפרסמונא ע"כ.

א"ל מנ"ל לו' ואין אחר שהוא מלך ישר' אימא ואין אחר מדוד טעון משיחה דאין מושחין מלך בן מלך וכ"ת הא מבקרב ישר' ילפינן לה ליתא דנביאי וכתובי תורה מהדרי ובת"ל כתב דבירוש' תרוייהו מפקיה מכי זה הוא שאין מלך אחר טעון משיחה ושאין מלך ישר' טעון משיחה וקשה דתרתי מנ"ל וי"ל דהל"ל קום משח ואמר משחהו הוי חד מיעוט שני כי זה הוי מיעוט שני אי נמי תיבת זה חד מיעוט תיבת הוא מיעוט שני וכי תימא אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות היכא דאיכא למדרש דרשינן ע"ק למה לא הק' עמ"ש דשלמה נמשח מפני מחלוקת אדוניהו ומפני המחלוקת נמעול בשמן וי"ל דשאני מלכי ב"ד שראויין למשיחה ליכא מעילה מפני המחלוקת כמ"ש הרמב' פ"ב דכלי מקדש הנותן על מלך וכ"ג שנמשחו פטור אשר יתן על זר ואינן זרים א"ק דדמי למ"ש שם הסך אפי' לכהנים חייב ובכלל נתינת השמן הוי סיכה ורש"י ריש כריתות כ' דמלכי ב"ד איתרבו למשיחה מפני המחלוקת מבקרב ישר' ע"כ.

וכמ"ש דמי למ"ש הסך לכהן גדול חייב ובכלל נתינה הוי סיכה ליתא דא"ה הנותן למלך וכ"ג שנמשחו אמאי פטור והלא בכלל הנתינה הוייא סיכה אלא סיכה בשאר גופו שאין ראוי למשיחה ונתינה הוייא בראשו שראוי למשיחה ובלאו קרא נמי במלכי בית דוד לא שייך מעילה מאחר שראויין למשיחה וקרא להתירן לכתחי' אתא ומשום הכי לא הקשה בשלמה נמעול בשמן המשחה דבמלכי בית דוד שראוין למשיחה לא שייכא מעילה והבן.

פרק שלישי

סי' ט' ת"ר כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן כמין ב' טיפי מרגליות תלויות בזקנו של אהרן תנא כשהוא מספר עולות ויושבות בעקר זקנו וע"ד זה היה משה דואג שמה ח"ו מעלתי בשמן המשחה יצאת ב"ק ואמר כטל חרמון מה טל אין בו מעילה אף שמן שבזקן אהרן אין בו מעיל' ועדיין אהרן דואג הוא לא מעל שלא נהנה בו אני מעלתי שנהנתי בו יצאת בת קול הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד מה משה לא מעל אף אתה לא מעלת ע"כ ופירש רש"י כשהוא מספר עם אחרים עולות בעקר זקנו שלא יפולו והרמ"ה פירש ל' תספורת וגילוח שלא יגזזו עם השיער ע"כ ופירש רש"י מה טל אין בו מעילה אף שמן אין בו מעילה שכל דבר שנעשה מצותו אין בו מעילה עד כאן.

וא"ל דבריש כריתות אמרינן ופ' הרמב' פ"א דכלי מקדש כהן גדול שנטל שמן המשח' מראשו ונתן במיעיו חייב כרת וילפינן מדכתיב על בשר אדם לא יסך הרי דגם אחר שנעשה מצותו חייב כרת ואיך אמרינן כטל שאין בו מעילה אחר שנעשה מצותו וצריך עיון.

ובהני קראי א"ל (תהלים סי' קל"ג) הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן שיורד ע"פ מדותיו גם ב' ירידות למה וכבר אמר יורד על הזקן מת"ל פ"ב שיורד גם מהו ע"פ מדותיו גם מהיכן מפקי רז"ל שכשהיה מספר עולות בעקר זקנו ויראה עמ"ש הרמב"ם כיצד מושחין את הכהן צק השמן על ראשו וסך ממנו ע"ג עיניו כמין כי יונית ולא ימשח במקו' אחרות ולא ירבה בשמן ע"כ.

ז"א כשמן הטוב על הראש כלו' דווקא ע"ג ראשו הוי טוב ולא במקומות אחרות ואף שלא סכו משה רק ע"ג ראשו מאליו יורד על זקן כב' טיפי מרגליות שמ"ת שנשארו שם ת"ל זקן אהרן שעולות כשהוא מספר בעקר זקנו ופ"ב שיורד ע"פ מדותיו ר"ל כפי מדותיו של אהרן עולות ויורדות כשהוא מספר עולות כשאינו מספר יורדות א"ש או' זקן פעמים וירידה פעמים לרמוז דיש בזקנו ב' מקומות למטה ובעקר זקנו ויש ב' ירידות שאחר שעולות חוזרות לירד כמ"ש מטפס ועולה מכלל דיש ירידה ה"נ או' ב' ירידות ביחד מכלל דיש עליה בנתיים.

גם רמז באו' שיורד ע"פ מדותיו שאלו עשאו במתכוון חייב כרת כמ"ש כ"ג שנטל מראשו וסך במיעיו חייב כרת רק שיורד מאליו ולא משכחת בכ"ג אחר שיעש' לו נס זה רק אהרן שיורד מאליו על פי מדותיו הטובות עשה לו השי"ת נס זה מה שלא נעשה לכהן גדול אחר.

כתב בת"ל דראה בדברי רש"י גיר' מתחלפו' א' שדאג משה שמא נגע בשמן המשח' כשהלבישו ע"כ וק' דא"ה איך אמרו מה טל אין בו מעילה אף שמן שבזקן אהרן אין בו מעילה והלא מה שנגע כשהלבישו יש בו מעילה וגיר' אחרת שמא נגע בב' טיפין התלויות בזקנו וגם זו ק' דמאחר שבנס תלויות איך יתכן שנגע בהם ויש גירס' היה דואג על ב' טיפין התלויות בזקנו ואינו כתי' שמא נגע וזו גיר' אמיתית כמ"ש הרמב' שלא ירבה בשמן דאג שמא הרבה עד שירד בזקנו ומעל השיבו אף שמן שבזקן אהרן אין בו מעילה כי מאתי היה שיצא מהפך ב' טיפי הללו ע"כ.

וליתא דגם שהרבה עד שירד על זקנו אין בו מעילה כמ"ש הרמב' הנותן ע"ג כ"ג שכבר נמשח פטור שאינו זר אם לא שנא' דשם לא נתן יותר משיעורו מה שא"כ כאן שמא נתן ביותר שלא במתכוון ומעל ואכתי לא שייך מעילה במשה שלא נהנה ש"פ שהוסיף כזית וי"ל דבמעילה עשה המהנה כנהנה כמ"ש הרמב' פי"ז דמעילה דיש שליח לדבר עבירה במעילה.

סי' יא ממזר קודם לנתין נתין לעבד משוחרר בזמן שנ' שוין אבל ממזר ת"ח קודם לכ"ג ע"ה ע"כ הק' בת"ל דלשמועינן רבותא דגם ת"ח נתין ועבד דזילי טפי קודמין לכ"ג ע"ה דאטו בקרא רמיז דווקא ממזר וצ"ע ע"כ.

סי' יו' מלך רבה כ"ב שנין והדר מלך ר"י כולהו שני דמלך רבה ר"י אפילו אומנא לביתיה לא קרא ע"כ וכ' הרמ"ה פרש"י לא רצה לנהוג שררות אפי' לקרוא אומנה בשעה דמלך רבה וליתא דמאי שררות יש אפי' הדיוט קורא אומנא לכן נר' כיון שהשפיל את עצמו שלא לנהוג שררות בפני רבה הגיבה זכותו שלא הוצרך אפי' אומנא להקיז לו דם מחמת חולי ע"כ ובת"ל הק' דלא מחמת ענוה לא נהג שררות רק שפחד שלא ימות כמ"ש בברכות סי' קל"ה דלא קבל דא"ל כלדאי שימלוך ב' שנים וימות מלך רבה כ"ב שנין וצ"ע ע"כ.

ולק"מ דאה"נ שלא רצה למלוך קודם רבה שפחד שימות מ"מ אחר שמלך רבה יכול היה לנהוג שום שררה ולא ימות מחמת ענוה לא רצה לנהוג שררה בפני רבה זכה שלא הוצרך לאומנא שלא נחלה שום אדם מביתו והבן.

בית דוד

מאת רבנו דוד חיים קורינאלדי

פרק א הר״ב ד״ה הורו וכו׳ מותרים אתם לעשות דאי לא אמרו לעשות אעפ״י שאמרו מותרים אתם פטורין כדאמרינן בגמ׳ וטעמא מפני שלא נגמרה הוראה והכי דייקנא מכמה משניות ומכללם הא דתנן בפ׳ הנחנקין גבי זקן ממרא חזר לעירו וכו׳ הורה לעשות חייב ורבינא דייק לה ממתניתין גופה דקתני הורו ב״ד לעבור וכו׳ ופירש״י דמשמע הורו ב״ד לעשות דאינה גמורה הוראתם עד שיאמרו מותרים אתם לעשות.

ד״ה והלך וכו׳ ע״פ ב״ד רוב יושבי וכו׳ כצ״ל ומ״ש ואז ב״ד וכו׳ אבל אם יחסר אחד מאלו התנאים נסתלק חיוב פר וכל מי שעבר יביא קרבן יחיד בין שהיה העושה מב״ד או משאר העם וכל מי שלא יעשה אינו חייב כלום כ״כ הרמב״ם בהקדמתו לזאת המסכתא.

ד״ה בין וכו׳ והן חייבין שב״ד אין מביאין וכו׳ כך מצאתי בכל הספרים שלפנינו וא״א להעמידו דאם ר״ל חייבין בפר א״א לומר כן דהא אפי׳ ר׳ יהודה לא מיחייב פר אלא במעשה תלוי בקהל ולכל הפחות שבט אחד בעי כדמוכח בס״פ ואם ר״ל קרבן יחיד דהיינו כשבה או שעירה הא נמי ליתא דהא לא עשו כלום ותו מאי קאמר והן חייבין ויהיב טעמא שב״ד אין מביאין וכו׳ דהוי טעמא לפטורא לכך אני אומר דמוכרה להגיה והם גם כן פטורין שב״ד אין מביאין וכו׳ :

תי״ט ד״ה בין וכו׳ זו ואצ״ל זו קתני דהכי משמע לא מיבעיא זו דעשה עמהן לא הוי תלה בב״ד ואצ״ל זו דעשה אחרי כן דודאי לא תלה בב״ד וחייב קרבן וכל שכן דאין צריך לומר היכא דלא עשו ועשה דחייב כ״כ רש״י אבל רישא לא זו אף זו קתני דהכי משמע ל״מ זו דעשה עמהן דהוי ודאי תולה בב״ד ופטור אלא אף זו נמי דעשה אחריהן הוי תולה בב״ד ופטור ולא זו בלבד דעשה אחריהן דפטור אלא אף זו דלא עשו ב״ד ועשה אפ״ה תולה בב״ד הוי ופטור והכי אמרינן בגמרא ולפיכך ר״ל דאיידי דתני רישא כה״ג תני נמי סיפא הכי ולא קפיד אע״ג דבסיפא הוי זו ואצ״ל זו.

ב אר״ע מודה אני בזה נראה דמשום דבכל מקום רגיל ר״ע לחלוק על ר׳ אליעזר הכא דלא פליג עליה נקט האי לישנא כלומר בפעם הזאת מודה אני לך ובספ״ט דב״ב אשכחן האי לישנא זימנא אחריתי לר״ע גופיה ועמ״ש שם התי״ט בשם רשב״ם וההוא פירושא לא סליק הכא ולפיכך משמע לפרש כדכתיבנא.

שהוא קרוב לפיטור דודאי תולה בב״ד שלא ידע חזרתו והלך למדינת הים רש״י.

ג תי״ט ד״ה אבל וכו׳ דירמיה י״ז כ״כ ומשני דאמרי הוצאה והכנסה הוא דאסירא מושיט וזורק שרי ומ״ש הר״ב וכו׳ כצ״ל ופירש״י מושיט וזורק שרי ומושיט וזורק לא כתיבי בהדיא.

ד תי״ט ד״ה או וכו׳ ואפי׳ היה מגינם שלם וכו׳ וכ״כ רש״י וז״ל או שלא היה מופלא של ב״ד שם אע״ג דלא הוי מסנהדרין עצמן דאילו הוי מסנהדרין עצמן אפי׳ קטן שבכולן לא היה שם לא הויא הוראה מעליא כדאמרינן בגמ׳ מאם כל עדת איתא לכולה סנהדרין הויא הוראה ואי לא לא ע״כ וכתב עוד דמשכחת לה כגון שהוצרך לצאת לדרך ומינו אחר במקומו אי נמי זקן שאין לו בנים הוה לכך נתמנה אחר בסנהדרין וצריך לומר דאע״פ שאינו ראוי עוד לסנהדרין מ״מ הוה להו ללמוד ממנו דאל״ה אמאי פטורים הא כשהוא זקן שאין לו בנים אינו ראוי כלל לסנהדרין.

ה שבעה שבטים או רובן פירש״י או רובן של כל שבט ושבט דשבעה שבטים וכגון דהוי רובן של ישראל ע״כ והר״ב נמשך אחר פי׳ הרמב״ם שכתב או רובן ר״ל רוב מגין אנשי ישראל וכו׳ ועמ״ש לפנינו בס״ד.

ריא וכו׳ שאר שבטים שלא חטאו מביאין פר פר על ידיהן כך היא גירסת רש״י ומפרש כלומר פר לכל שבט ושבט וכתב עוד וז״ל וקאמרינן בגמ׳ דשבעה דאמר ר״י לאו דוקא דה״ה לשבט אחד שחטא על הוראת ב״ד הגדול ששאר השבטי׳ שלא חטאו מביאין על ידיהן פר פר ואיידי דקאמר ר״מ שבעה דאיהו בעי רובא ממש קאמר ר״י נמי שבעה ע״כ וטעמיה דר״י מפרש בברייתא משום דכתיב קהל לחייב על כל קהל וקהל דשבט א׳ מיקרי קהל כמ״ש הר״ב ורש״א דשבע׳ שבט׳ שחטאו מביאים שבעה פרים וב״ד מביאים ע״י פר שנא׳ למטה קהל ונאמר למעלה קהל מה קהל האמור למעלה ב״ד עם הקהל דתרויהו כתיבי למעל׳ ב״ד עם הקהל דכתיב ונעלם דבר מעיני הקהל דהאי מעיני היינו ב״ד אף קהל האמו׳ למט׳ והקריבו הקהל ב״ד עם הקהל ור״מ אומר שבעה שבטים שחטאו ב״ד מביאים על ידיהן פר והם פטורים נאמר קהל למטה ונאמר קהל למעלה מה קהל האמור למעלה ב״ד ולא צבור דאיהו הכי דריש ונעלם דבר מעיני הקהל ב״ד ולא קהל כלומר דההוראה תלויה היא בב״ד ולא בקהל דהא לא כתיב ונעלם מקהל אלא מעיני הקהל דמשמע מב״ד של קהל ולא מקהל אף קהל האמור למטה והקריבו הקהל ב״ד ולא צבור ומפרשינן בגמ׳ דר״י סבר ארבעה קהלי כתיבי קהל הקהל קהל הקהל חד לחייב על כל קהל וקהל וחד להוראה תלויה בב״ד ומעשה תלוי בקהל וחד לגרירה וחד לשבט שעשה בהוראת בית דינו כדתנן בסיפא דמתניתין הורו ב״ד של א׳ מן השבטים וכו׳ ור״ש תלתא קהלי כתיבי קהל הקהל קהל מעיני הקהל אורחיה דקרא הוא כדאמרי אינשי מעיני דפלניא והכא נמי מעיני הקהל משמע מעיני של קהל וחד הוא אבל והקריבו הקהל דרשינן ביה תרי דלכתוב קרא והקריבו קהל מאי הקהל תרי. הא תלת. חד לחייב על כל קהל וקהל דר״ש נמי ס״ל דשבט א׳ איקרי קהל אייתרו ליה תרי לג״ש דנאמר קהל למטה וכו׳ ור״מ קהל הקהל לא דריש הלכך תרי קהלי כתיבי ומיבעו ליה לג״ש דנאמר למטה קהל וכו׳ ובברייתא יש עוד דעת רביעית דרשב״א אומר משמו של ר״מ חטאו ששה שבטים והם רובו של קהל או שבעה אע״פ שאינם רובו של קהל חייבין ומעיני אתא למיעוט קהל ברוב שבטים והאי דכתיב כל דבעינן רוב קהל במיעוט שבטים ואע״ג דהני קראי בע״א הוא דכתיבי יליף מעיני מעיני והארכתי בזה מפני שראיתי להר״ב ולהתי״ט בפי׳ דברי ר׳ יהודה דברים זרים מאד דהר״ב מפרש או רובן דרוצה לומר או רוב אנשי ישראל ואע״פ שיהיו מיעוט שבטים וזה אינו במשמעות הלשון ועוד שכתב ואפילו עשה שבט אחד והוא רוב ישראל וכו׳ ודבר תימא היא דהא ר׳ יהודה לא בעי רוב ישראל דלא אשכחן מאן דבעי רוב ישראל במיעוט שבטים אלא רשב״א ויותר אני תמה על התי״ט שכתב עליו בד״ה שאף וכו׳ דהכי תני בגמרא וליתא דבברייתא לא תניא אלא שבט שעשה בהוראת בית דינו אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורין ובהוראת ב״ד הגדול אפילו שאר שבטים חייבין ולא שמעינן מינה אלא דר׳ יהודה מחייב שאר השבטים ע״י שבט אחד אבל דבעי רוב באותו השבט לא קאמר וגם מ״ש ודייקינן נמי וכו׳ הא נמי לא מיירי ברוב ישראל כלל דלא דייקינן ממתניתין אלא דבהוראת ב״ד הגדול אפי׳ שאר שבטים חייבים אבל שאותו השבט יהיה רוב ישראל לא בעינן כלל לר׳ יהודה ואדרבה לדידיה כל שהוא שבט אחד איקרי קהל ואע״פ שאינו רוב ישראל ובהדיא מפורש בסוגיא דר״מ הוא דבעי רובא אבל ר׳ יהודה לא ואמנם הר״ב נמשך אחר פירוש הרמב״ם דמפרש או רובן או רוב מגין אנשי ישראל וכו׳ וכמו כן לדעת ר׳ יהודה שבט א׳ וכו׳ כשהיה רוב הקהל והעתיקו התי״ט בסד״ה ועשה אותו וכו׳ ואחריו נמשך גם התי״ט ואחרי המחילה אני אומר דלא דקדקו בזה דזה שכתב הרמב״ם לפירוש או רובן דר״ל רוב מגין אנשי ישראל וכו׳ הוא חוזר אל הרישא דתני ועשו כל הקהל או רובן וה״נ מה שהצריך בשבט א׳ רוב הקהל לאו לדעת ר״י הוא אלא דעת רשב״א ולפי שפסק אח״כ כר״י הקדים להתנות בדבריו כשהיה רוב הקהל וראיה לדברי שבחבורו בפי״ב מה׳ שגגות כתב וז״ל בין שעשו רוב ישראל אע״פ שהם מיעוט מגין השבטים בין שעשו רוב השבטים אע״פ שהם מיעוט כל ישראל מביאים כמנין כל השבטים פר לכל שבט ושבט ובע״ז פר ושעיר לכל שבט ושבט שאף אלו שלא חטאו מביאין ע״י החוטאים אפי׳ עשה שבט אחד בלבד והוא רוב הקהל הרי כל הצבור מביאין וכו׳ ע״כ והא דקמן דפוסק כרשב״א דבעי רוב שבטים או רוב ישראל וכר׳ יהודה דאפי׳ שבט א׳ איקרי קהל והוא שיהיו בו רוב ישראל כרשב״א וכ״כ הכ״מ שם ואיברא דלשון הרמב״ם בפירושו משמע לכאורה דלדעת ר׳ יהודה הוא דבעי רוב ישראל מיהו דברי הגמרא ודבריו שבחיבורו מכריחים לנו לומר שכוונתו כדכתיבנא.

והכ״א אין חייבין אלא וכו׳ אבל שבט א׳ בהוראת בית דינו כשגגת מעש׳ לחודיה דמי ומביאין כל א׳ כשבה או שעירה רש״י.

פרק ב תי״ט ד״ה הורה וכו׳ והוא מופלא דאי לאו מופלא הוראה דידיה לאו כלום היא דכיון דאינו מופלא לא ידע מאי קא מורי ולא הוי הוראה מעליא וכשגגת מעשה לחודיה דמי ואשכחן דמשיח בשגגת מעשה גרידתא פטור לגמרי כדאמרינן בס״פ שאין חטאו שוה ליחידים כ״כ רש״י בדף ז׳ ועיין מ״ש התי״ט בסוף מכלתין בד״ה וכ״ג עם הארץ וכו׳.

ד״ה מביא וכו׳ פשיטא וכו׳ פירש״י פשיטא דכי הורה בשוגג ועשה שוגג דהוי שוגג מעליא ומביא פר קרבן מהו דתימא כיון דאי מתידע ליה מאיזה טעם הורה שמא היה חוזר בו מאותו הטעם וכי שכח ההוא טעמא ואעפ״כ הוא עושה ותולה בהוראתו הראשונה אימא כמזיד דמי ולא מיחייב קרבן קמ״ל.

ג תי״ט ד״ה אין חייבין וכו׳ והוה מצי למיתני ולא בע״ז אלא וכו׳ וכדתנן לעיל וכן לקמן לא ידענא מאי קאמר דלעיל וכן לקמן לא תני ולא בע״ז אלא וכו׳ אלא ולא בע״ז עד וכו׳ והכא לא מצי למיתני כההוא לישנא ולא בע״ז עד וכיון דלא מצי למיתני הכי הו״ל כענין חדש ושפיר תני ולא בע״ז אין חייבין וכו׳ ומהאי טעמא נמי תני בתריה אין ב״ד חייבין עד שיורו וכו׳ כאילו הוי תחילת ענין ולא תני אין חייבין סתם דומיא דהנך ותמיה לי על התי״ט דדייק הכא ולא דייק נמי בהא דבתרה ומ״ש פליג רבי וכו׳ כדתניא משיח בע״ז ר׳ אומר בשגגת מעשה וחכמים אומרים בהעלם דבר ופירוש רש״י רבי אומר בשגגת מעשה לחודיה וחכ״א בהעלם דבר כלומר עם שגגת מעשה כשאר מצות ומ״ש ואיכא למידק אמאי נתיב מסיפא ולא מרישא כלומר מרישא דתני ולא בע״ז עד שיורו לבטל וכו׳ והא ודאי דיוק נכון הוא וי״ל דסיפא אלימא ליה טפי משום דתו לא תני בתרה בשום דוכתא וכן המשיח משא״כ רישא דאשכחן דתני בבבא דבתרה וכן המשיח והוה מצי למידחי דהאי וכן המשיח דבתרה קאי נמי עלה וליכא למימר דא״כ וכן המשיח דסיפא דמתניתין נמי נימא דקאי אולא בע״ז אין חייבין וכו׳ חדא דהא אפסקיה במאי דתני אין ב״ד חייבין ולא תני אין חייבין סתם כמו רישא ועוד דהכא דאיכא מאן דפליג הו״ל למתני בדידיה גופיה וכן המשיח אבל בהאי דרישא שפיר הוה מצי מדחי ליה ודוק.

ד על עשה וכו׳ כתב הרמב״ם ומבואר הוא שעשה זה שבמקדש ועשה שבגדה אינו מצות עשה גרידא אבל היא מצוה מדרך הקבלה כמו שנצוה מי שיש לו בגד שעטנז פשוט זה הבגד שזה הצווי סיבתו מצות לא תעשה ע״כ אבל הר״ב בפ״ב דשבועות מפרש עשה שבמקדש מקרא דוישלחו מן המחנה ועשה שבגדה מפורש בגמרא מותהי נדתה עליו כמ״ש התי״ט שם ואפשר דס״ל להרמב״ם דאסמכתות בעלמא ניהו. איזו היא מ״ע שבגדה הא דלא פריש נמי מ״ע שבמקדש משום דלא שייך לפרש במכלתין אלא מילי דחייבין עליהו ואין לומר דהיינו טעמא משום דכבר תני לה בפ״ב דשבועות דהא האי דבגדה נמי תני לה התם.

הר״ב ד״ה על עשה שבגדה וכו׳ עד שימות האבר ואם הוציא שכבת זרע אין בכך כלום שהוצאת שכבת זרע בעריות אינו מוסיף איסור ולא גורע הרמב״ם.

תי״ט ד״ה ואין מביאין אשם תלוי וכו׳ כתב הר״ב שכל דבר שחייבין על שגגתו וכו׳ יליף לה בגמ׳ וכו׳ כצ״ל.

ה דברי ר׳ יוסי הגלילי אנשיא לחודיה קאי אבל רישא אין חייבין וכו׳ ועל טומאת מקדש וקדשיו סתם משנה היא ועיין בתי״ט ד״ה רע״א וכו׳.

הר״ב ד״ה ר״ע וכו׳ ומכל קרבן האמור בענין דקדק לכתוב האמור בענין משום דדוקא מעולה ויורד פטר ליה ר״ע ולא מפר כמ״ש בסמוך.

תי״ט ד״ה ואין וכו׳ ולפי מאי דפירש במתניתין דלעיל וכו׳ ז״ל שם והאי דקתני אין חייבין על עשה ועל ל״ת שבמקדש לא קא מיירי בכהן משיח כלל משום דהוי פלוגתא דר״ש ור״ע ר״ע לא פטר ליה מפר על טומאת מקדש וקדשיו ור״ש פטר לה לגמרי כדמפרש בגמ׳ בס״פ ע״כ והכי אמרינן התם בהדיא דהא דתני בברייתא ר״ע אומר משיח פטור מכולן דהיינו מכל הקרבנות דעולה ויורד דוקא מעולה ויורד פטר ליה ולא מפר וכתב רש״י בסוגיין דהכא דאיכא לתרוצי בטעמא דר״ע משום דמעולה ויורד הוא דממעיט כדכתיב זה קרבן אהרן אבל מפר לא אימעיט ע״כ ומ״מ נראה בעיני דל״ק כלל מאי דמפרש הך דהכא דבמשיח נמי איירי דהא הכא תנן בסיפא רע״א הנשיא וכו׳ ומדסיפא ר״ע רישא ודאי לאו ר״ע היא אבל בההיא דלעיל דמיתניא סתמא ניחא ליה לרש״י לפרש לה כר״ע.

ד״ה רע״א וכו׳ ושניהם שוים לדידיה ולהכי קשיא נמי על הר״ב דלא פירוש דלדידיה שניהם שוים ואין לומר וכו׳ כך נראה דצ״ל וכלומר דהו״ל להר״ב לפרש דלרבי יוסי שניהם שוים כי היכי דלא נטעה לומר דנשיא פטור אבל משיח חייב

ואין לומר דלא איכפת ליה לפרש משום דכי נמי תדוק הא משיח חייב הוי לחומרא דהא ליתא וכו׳:

ד״ה שהמלך וכו׳ הרי כתבתי גם שם דלא אמעוט וכו׳ אלא בעדי נפשות דחמירי הא ליתא דמלכי בית דוד נמי מכל עדות אימעיטו וכך הם דברי התי״ט עצמו שם בסנהדרין וברפ״ד דשבועות והכי איתא בהדיא בגמרא דהתם דמלך מדאורייתא הוא דאינו מעיד ואין בזה חלוק בין מלכי בית דוד למלכי ישראל דדוקא גבי לא דן ולא דנין דתקנתא דרבנן היא מצינן לפלוגי בהו אבל בעדות דהוי איסורא דאורייתא לא וא״כ דברי ר׳ עקיבא נכונים בטעמם וליכא דפליג ולא מאן דמצי פליג עליה דהא משום דהויא מילתא בטעמא ולפיכך אדרבה יש לתמוה על הר״ב והרמב״ם דפסקו דלא כר״ע ויפה השיג עליו הראב״ד בפרק יו״ד מה׳ שגגות ועל הכ״מ אני תמה טובא שהליץ בעד הרמב״ם וכתב דהא דר״ע לא מכרעא דהא אמרינן בפ׳ כהן גדול ל״ש אלא מלכי ישראל אבל מלכי בית דוד כתיב בהו דינו לבקר משפט ע״כ ושותיה דמרן לא ידענא דר״ע אסיפא דתני לא מעיד ולא מעידין עליו סמיך וההיא אפי׳ במלכי בית דוד נמי היא וכדאמרן.

בא״ד הלכך לא שייך שמיעת קול אפי׳ בעדות שיכולין להעיד הייגו לפי דרכו בעדי נפשות כדכתב לעיל בסמוך דלא אמעוט מן לא מעיד אלא בעדי נפשות וזו ודאי קשה מן הראשונה דשבועת העדות דהיינו שמיעת קול לא שייכא אלא בממונא כדתנן בפ״ד דשבועות משנה ח׳ שאין חייבים אלא על תביעת ממון כפקדון.

ז תי״ט ד״ה ומשיח וכו׳ שוה כמ״ש הר״ב לקמן אבל וכו׳ כצ״ל. ד״ה וב״ד וכו׳ במשנה ג׳ דאין וכו׳ כצ״ל. ד״ה דברי וכו׳ שממשנה זו יצא לו כך הוא ודאי וטעמו מהא דתני אלא שאין כ״ג חייב וכו׳ דברי ר״ש ולא תני רש״א אין כ״ג חייב על טומאת מקדש וקדשיו.

פרק ג כהן משיח שחטא ואח״כ עבר וכו׳ מביא פר בגמרא פריך עלה השתא יש לומר עבר ממשיחתו ואח״כ חטא מביא פר כדתנן לקמן חטא ואח״כ עבר ממשיחתו מיבעיא ומשני נשיא אצטריכא ליה סד״א הואיל ועבר מנשיאותו ואח״כ חטא הוי כהדיוט חטא ואח״כ עבר מנשיאותו נמי ליהוי כהדיוט קמ״ל ויש לשון אחר וזה תפס רש״י עיקר ומפרש משום דקתני גבי נשיא כי עבר מגדולתו ואח״כ חטא כי הדיוט מייתי סד״א כי חטא ואח״כ עבר מייתי נמי כהדיוט הלכך תני נשיא שחטא ואח״כ עבר דמייתי כי נשיא ואיידי דתני גבי נשיא חטא ואח״כ עבר תני נמי גבי משיח חטא ואח״כ עבר ממשיחותו מביא פר.

ח הר״ב סד״ה ממזר וכו׳ מפנינים מכ״ג וכו׳ גמרא ונראה דהוכרחו לפרש כן משום דאי כפשוטו מאי קאמר תו וכל חפצים לא ישוו בה דאי יקרה היא מפנינים כל שכן דכל חפצים לא ישוו בה.

שושנים לדוד

מאת רבנו דוד פארדו

מסכת הוריות פתיחה ד״ה כאשר וכולי אפשר להמתיק סמיכת הוריות לאבות משום דתנא באבות ששגגת תלמוד עולה זדון ועוד אמרו חכמים הזהרו בדבריכם מש״ה סמך מס׳ הוריות לומר למה צריכים הת״ח כ״כ זהירות לפי שדבריהם עושים רושם גדול ועל פיהם יסעו הכל ונמצא הקולר תלוי בהם כדחזי׳ מהד מכילתין דמיירי בפר העלם דבר של צבור.

פרק א׳ משנה א׳ הר״ב ד״ה שוגג וכו׳ שחלב וכו׳ לאו דוקא דא״כ ת״ל שאין זו נכללת בדין הוראת ב״ד כלל שזה לעקור את כל הגוף וכדלקמן משנה ג׳ אלא כלומר באיזה חלב מן החלבים. ד״ה בין וכו׳ והן חייבים וכו׳ הא ודאי לא מתוקם לא לר״י ולא לרבנן וכבר עמד ע״ז בעל ב״ד ויפה כתב ע״ש.

ב׳ מודה וכו׳ י״ל דבריו דה״ק אע״ג דאני מודה ובא כר״א רבי דהיושב בביתו חייב מ״מ מודה אני שיש מי שהוא כמו יושב בביתו דהייגו החזיק בדרך שהוא קרוב לפיטור וכולי ולפי׳ א״ל ב״ע מ״ש זה מן היושב בביתו.

ג׳ שנאמר צריכא ללמד דמ״ם דונעלם שדיא אדבר וכו׳ כמ״ש התי״ט א״ג לכדרב אשי בש״ס דיליף דבר מזקן ממרא ע״ש.

ה׳ שנא׳ צריכא לר״ש דאיהו ניהו הני רבנן כדאי׳ בשיתא סדרי ואיהו דריש הקהל דכתיב בהך קרא לשבט א׳ דאיקרי קהל מש״ה איצטריך לומר דשאני הכא דכתיב ישראל ושבט א׳ קהל איקרי כל ישראל לא מיקרי.

הר״ב ד״ה שבעה וכו׳ והוא רוב וכו׳ אע״ג דלא אשכחן דר״י בעי רוב ישר׳ כלל אלא דשבט א׳ בכל גוונא חייב מ״מ כיון דמצינו רשב״א בברייתא דס״ל הכי והלכתא כוו׳ ודברי ר״י סובלים כן לא חשו הרמב״ם וכן הר״ב להאריך ולבאר דאין הלכה כר״י לגמרי דלדידיה אפי׳ בשבט קטן חייבים ודאין כן הלכה אלא כרשב״א דאיתיה בברי׳ בש״ס וכו׳ ולפי׳ התנה בדברי ר״י והוא רוב וכו׳ לומר והלכה כר״י מאחר דסוף סוף דברים הללו שייכי שפיר אף לסברת ר״י ואינם נגד סברתו דהא פשי׳ וכ״ש הוא דחייב לר״י ברוב ישראל אלא דטפי מזה ס״ל לר״י דאפי׳ בלא רוב חייב לפי האמת אלא מיהא להבנת דברי המש׳ אין הכרח לידע זה דס״ל הכי לר״י ותדע דהא בסיפא פסק הר״ב דהלכה כחכמים ולפי מה שנתבאר בש״ס דהנך חכמים ר״ש היא פשיטא דלית הלכתא כוותיה אלא ע״כ ה״ט כיון דהך דאוקמוה כר״ש אינו אלא משום מאי דאיכא למידק בדבריהם הא בהוריית ב״ד הגדול חייב אף בלא רוב ש״מ דר״ש היא ואם היה הר״ב מפ׳ כן היה צריך להאריך ולומר דלית הלכתא בהך לא כר״י ולא כרבנן אלא דבהוראת ב״ד חייב דוקא ברוב ולא חש לדקדק בזה כיון שאינו הכרח להבנת המש׳ וה״נ לא שנא וסרו מהר כל תלונות הב״ד שנתחכם להביא כל סוגית הש״ס בארוכה ולהשיג על הר״ב שלא דק בזה ע״ש.

תי״ט ד״ה שנים וכו׳ וליכא וכו׳ ק״ק דלימא לעולם תרי הוא דהוו קהל חד לא מיקרי קהל וכדמוכח מההיא דיהושפט וקרא דהכא ה״ק לכי אתייליד לך בנימין ייתוסף לך נמי שבט א׳ מיוסף דחד הוה ויתחלק לשנים אזי יהיה לך קהל א׳ טפי ומיהו למאי דמסיק שלא נאמר ע״ש אחיהם אלא לנחלה וכו׳ אתי שפיר דאין כאן ב׳ שבטים.

ד״ה שאף וכו׳ הכי תניא וכו׳ אע״ג דלאו בדר׳ יהודה מיתנייה כבר אמרנו לעיל שהר״ב לא חש אלא להשמיענו הדין בקיצור וזוהי נמי כוונת רבינו התי״ט.

פרק ב׳ משנה ב׳ תי״ט ד״ה שאין וכו׳ אלא ג״ל וכו׳ ולע״ד נראה דצדקו דברי רש״י והר״ב דתרוייהו צריכי דאי מטעמא דמתני׳ לחוד הוה אפ׳ למיסק אדעתין דאפי׳ הוראה בפ״ע מתכפר עם הצבור מהך טעמא גופא דהושוו אהדדי והיא גופא מאי דמיבעיא בגמ׳ מנ״ל דכי הורה בפ״ע לא יתכפר עם הצבור ומשני דת״ר על חטאתו וכו׳ ואי מהא לחוד לא הוה שמעי׳ מינה אלא דבחטא שאינו מיוחד לו אינו מביא קרבן בפ״ע ומיהו שיתכפר עם הצבור ליכא למשמע מקרא לכך אהני טעמא דמתני׳ ולפי דרכו של התי״ט ז״ל דחיקא מלתא דנקט לענין ב״ד ברישא כיון דלא תנייה אלא איידי דכהן המשיח דלענין ב״ד כבר תנן לעיל.

ג׳ תי״ט ד״ה אין חייבים וכו׳ והו״מ וכו׳ פי׳ דכי היכי דבמש׳ דלעיל תנן ולא בע״ז עד שיורו וכולי והכי נמי במש׳ דלקמן ולא הזכיר בהו חייובא למיתני ולא בע״ז אין חייבין עד שיורו וכו׳ ה״ה נמי דהו״מ למיתני הכי בהך ולימא ולא בע״ז אלא עם העלם דבר וכו׳ אלא מש״ה איכפל ותני אין חייבים לומר דקאי אתרווייהו בין אב״ד ובין אמשיח דכולהו צריכים העלם דבר עם שגגת מעשה והב״ד נר׳ שנתלבט בזה ולא הבין דברים הברורים שכתב וז״ל לא ידענא מאי קאמר דלעיל וכן לקמן לא תני ולא בע״ז אלא וכו׳ אלא ולא בע״ז עד וכו׳ והכא לא מצי למיתני כי ההוא לישנא ולא בע״ז אין חייבים וכו׳ ותמיהא לי על התי״ט דדייק הכא ולא דייק נמי בהא דבתרא ע״כ ואין ממש בדברים אלו דהיינו אלא דהכא היינו עד דלעיל ודלקמן אלא דהתם שייך לישנא דעד וכדתנן נמי ברישא דההיא שאין ב״ד חייבים עד שיורו וכו׳ ולא קתני בלישנא דאלא והכא שייך אלא וכדתנן ברישא דהך דאין חייבים אלא על העלם וכו׳ ומה שתמה על התי״ט דלא דייק נמי בהא דבתרא דברי תימא הן דמאי הו״ל למידק בהא דבתרא דהתם היא בבא בפ״ע דשלש בבות הן ובכל חדא מינייהו תנן בהו ולא בע״ז ובראשונה ובשלישית לא הזכיר אין חייבים אצל ע״ז והכי יאה להיות גמר הבבא ובהך מציעתא הזכיר אין חייבים ועל הא הוא דדייק התי״ט ודיוקו אמת.

בא״ד ואיכא למידק וכו׳ תירץ הב״ד דסיפא אלימא ליה טפי משום דתו לא תנא בתרא בשום דוכתא וכן המשיח משא״כ רישא וכו׳ והו״מ למידחי דהאי וכן המשיח דבתרא קאי נמי עלה וכו׳ ע״כ ובכ״ז נמשך אחר שיבושו דלעיל דהיכא הוה אפ׳ למיסק אדעתין דוכן המשיח דבבבא השנייה קאי ג״כ על ולא בע״ז דבבבא ראשונה ואין זה דרך אפי׳ לדברי הדיוט כ״ש במאמר התנא ואם היה כך דעתו לא הו״ל למיתני וכן המשיח באמצע בבא ראשונה אלא אחר שאמר ולא בע״א וכו׳ התם הו״ל לומר וכן המשיח והוה קאי שפיר אכולהו מילי דאותה בבא א״כ קושית התי״ט כדקיימא קיימא ולא ידענא מאי אדון בה.

וכן המשיח נקט הך לישנא במשיח בכלהו בבי לרבותא דאע״ג דאית ביה תזמרא אליבא דר״ע ומתני׳ י״ל דסתמא כוותיה דהא סתם מתני׳ אמרי׳ שהיא ר״מ אליבא דר״ע והייגו דחייב פר על טומאת מקדש וקדשיו משא״כ בב״ד כדאיתא בגמ׳ וכמ״ש רש״י ז״ל במתניתין דלקמן אפילו הכי בהא מיהא שוה לב״ד לגמרי.

ד׳ מביאין בכל שאר הקרבנות נקט חייבין משום דכי מייתי הקרבן מתכפר לו לגמרי אבל הכא גבי אשם תלוי שאינו אלא להגן עליו מן העונש כל זמן שלא ידע ולכי מתידע ליה חייב להביא קרבנו מש״ה לא תני ביה לישנא דחייובא אלא אין מביאין וע״ל דלעיל דמיירי במשיח וב״ד שגה בהו לישנא דחייובא דשייך טפי גבייהו דלפום גמלא שיחנא ולפי׳ הכא שינה את טעמו ותני אין מביאין להודיע דבהדיוט מיירי כמ״ש רש״י.

תי״ט ד״ה פרוש וכו׳ דההיא מלתא וכו׳ עדיפא מינה הו״ל להק׳ דהא וסתות דרבנן ואם כן בע״כ ההיא דאזהרה סמוך לוסתה אסמכתא בעלמא ומדרבנן היא וכמ״ש הכסף משנה פ״ד מה׳ איסורי ביאה והיכי נימא דב״ד חייבין עליה ומיהו נראה באמת דרש״י לא פי׳ אלא לפי הס״ד דהכי נמי גבי מ״ע שבמקדש לא דקדק לפ׳ שנטמא במקדש וכו׳ כמ״ש הר״ב ונר׳ דהייגו טעמא דאיכפל תנא הכא לפ׳ מ״ע ול״ת שבגדה אע״ג דכבר תנא לה בפ״ב דשבועות שלא עשה כן במ״ע שבמקדש אלא דבהא היא גופה קמ״ל כי היכי דלא תיסק אדעתין דבנידה איכא נמי עשה אחר בר מההוא דתנן בשבועות (דהוא פי׳ הר״ב) והייגו ההוא שדרשו על והזהרתם את בני ישראל לפרוש סמוך לוסתה והא ליתא דההוא דרבנן כדאמרן מש״ה תני איזו היא מ״ע שבגדה פרוש מן הנדה כלומר מגדה גמורה משא״כ סמוך לוסתה דמדרבנן ואפ׳ עוד דהייגו דכפל בלישניה פרוש מן הנדה ולא תבא אל הנדה והנ״מ למימר פרוש ממנה ואל תבוא אליה אלא לרמוז דכשהוא בתוך הנדה ממש שייך ביה הך חייובא לומ׳ פרוש מלצאת ומליהנות מן הנדה ולזה הב׳ נר׳ שכיון הרמ״ז ע״ע.

הי תי״ט ד״ה אין וכו׳ וכן פירש״י וכו׳ עמו הסליחה הפרש יש בין זה לזה דרש״י נר׳ בהדיא מלשונו דהוה גריס בפי׳ במתני׳ אין ב״ד חייבין וכולי ומש״ה כתב אח״כ מדידיה בסוף הדבור וה״ה למשיח והייגו טעמא דכתב אח״כ ור״ע במשיח מה דינו לא פי׳ במתני׳ ופי׳ בברייתא כדאמרי׳ תניא ר״ע אומר משיח פטור וכו׳ ע״כ אבל הר״ב לא גריס במתני׳ אלא אין חייבין וכגי׳ הספר וסתמא מפ׳ דקאי אתרווייהו אב״ד ומשיח והא דפי׳ אח״כ כדי שלא ידחק במה שנדחק רש״י דר״ע לא פי׳ דין המשיח במש׳ דהשתא שפיר פירשו דת״ק אמר דב״ד ומשיח אין חייבין ור״י הגלילי מוסיף דהנשיא כיוצא בהם ואתא ר״ע ואמר הנשיא חייב בכולם מכלל דבב״ד ומשיח מודה ליה לת״ק ובזה מסולקת ג״כ קושית הר״ב תי״ט מע״ל הר״ב לקמן בד״ה ר״ע אומר וכו׳ דלא דייק בלישניה דאכתי לא שמענו דס״ל דפטור וכתב והאי וכו׳ וזה נראה דל״ק לפי׳ הר״ב דלדידיה שפיר שמענו מכלל דבריו אלא שהתוי״ט נמשך אחר פירש״י ומש״ה הוה קשיא ליה.

ד״ה ועל וכולי ויראה לי וכולי ולי נראה משום דטומאת מקדש כבר תנא לה לעיל בסמוך על עשה ועל ל״ת שבמקדש מש״ה לא שנה הכא אלא באחרונה אגב אידך ובכריתות מסרך סריך בלישנא דהכא.

ד״ה והנשיא וכו׳ ולא בעינן וכו׳ לישנא לא דייק כ״כ והכי הול״ל ולא נקט הרב שהורה גבי מלך כמו דנקט באינך לפי שהמלך אין שגגתו תלויה בהוראה והיכא דחייב קרבן אינו חייב על הוראה אלא על שגגת מעשה אלא דהכא אם שגג ועשה באלו פטור לר״י הגלילי.

בא״ד שאין ע״ג וכו׳ ואף אם נצטרע שאז עובר ממלכותו אפ״ה פטור דגזא דידיה מיהא כדקאי קאי ואינו בא לידי ענינות. ש״ס.

שושנים לדוד

ד"ה שהמלך וכו' דלא אמעוטי וכו' כתב הב"ד הא ליתא דמלכי ב"ד נמי מכל עדות אמעיטו וכך הם דברי התי"ט עצמו שם בסנהדרין וכו' דדוקא גבי לא דן וכו' דתקנתא דרבנן היא מצינן לפלוגי בהו אבל בעדות הוי איסורא דאוריי' לא וא"כ דברי ר"ע נכונים בטעמן וכו' ולפי' אדרבא יש לתמוה על הר"ב והרמב"ם דפסקו דלא כר"ע ויפה השיג עליו הראב"ד בפ"י מה' שגגות ועל הכ"מ אני תמה טובא שהליץ בעד הרמב"ם וכתב דהא דר"ע לא מכרעא וכו' ושותיה דמרן לא ידענא דר"ע אסיפא דלא מעיד וכו' סמך וההיא אפי' במלכי ב"ד ע"כ ואי לאו דאישתמיטתיה להב"ד דברי התו' דסנהדרין דף י"ח ה"נ בשבועות דף ל' לא היה מחריד עלינו את כל החרדה הזאת דבהדיא כתבו דהא דתנן דמלך לא מעיד וכולי מיירי במלתא דממונא דאילו באיסורא אין חכמה ואין תבונה וכו' וסמוכות שלהם מש"ס דשבועות שם דחילקו הכי בצורבא מרבנן ע"ש והיינו נמי מ"ש התי"ט התם בפ"ב דסנהד' מש' ב' שהק' שם בד"ה לא דן וכו' וז"ל וא"ת והא אמרי' ברפ"ד דשבועות שאינו מעיד לפי שאינו רשאי לעמוד וכו' ואף במלכי בית דוד היא וכו' וי"ל כמ"ש התוס' דשאני דיני נפשות דחמירי ע"כ וכוונתם לומר דחמירי משום דהוי מלתא דאיסורא וא"כ לא משגחי' על כבודם בהא וכיון שכן יכולים להיות נדונים ולהעיד בדיני נפשות דהוי מלתא דאיסורא ולעמוד דאין חכמה וכולי וההיא דלא מעיד אינו אלא במלתא דממונא וכמו שכתבו לעיל כדאמרן אלא דעכ"ז לא עלתה ארוכה לעיקר חלוקו של התי"ט במ"ש אח"כ דס"ל לר"ע דכיון דאין הנשיא בכלל עדות הלכך לא שייך בהו שמיעת קול אפי' בעדות שיכולין להעיד דהיינו בעדות נפשות ומסיק דלא ק"ל כר"ע אלא דהיכא דשייך דהיינו בעדות נפשות אה"נ דחייב הנשיא על שמיעת קול והא ודאי תמיהא מלתא טובא שזה נגד מש' ערוכה וכמו שהק' ג"כ הב"ד וז"ל זו ודאי ק' מן הראשונה דשבועת העדות לא שייכא אלא בממונא כדתנן בפ"ד דשבועות מש' ח' שאין חייבין אלא על תביעת ממון כפקדון ע"כ ומיהו בהא נמי י"ל דמשכחת לה כדתנן במש' ו' פ"ד דשבועות שחבל בי חבירי ושהדליק את גדישי ביה"כ הרי אלו חייבין ע"כ והיינו מלתא דאיסורא ודממונא דאיסורא שהרי חייב כרת וכיון שכן יכול המלך להעיד עליו כדי שיחזור בתשובה וילקה כדי להפטר מידי כריתתו ואית בה תביעת ממון ובהא הוא דחייב לדידן הנשיא על שמיעת הקול ולר"ע פטור כיון דפטור בכל שאר מילי דשמיעת קול שאין שם אלא ממונא בלבד כן ג"ל ליישב אלא שאם לזה כיון התי"ט קיצר הרבה במקום שהי"ל להאריך ולפרש דבריו והשתא דאתאן להכי ג"ל שבזה יתורץ גם כן הצ"ע שהניח התי"ט לקמן בסוף הדיבור על הרמב"ם דק' מיניה וביה והיינו דמ"ש בהלכות שבועות דמלך ליתיה בשבועת העדות היינו בסתם שבועת העדות שאינה אלא בממון ומ"ש בה' שגגות שהמלך מביא קרבן על שבועת העדות שאינו במקום שיוכל להעיד כגון ההיא דאמרן ולא הוצרך הרמב"ם לפסוק בהדיא שהמלך מעיד בדיני נפשות לפי שסמך על מ"ש בה' סנהד' ההיא דאין חכמה ואין תבונה וכו' ולכך סתם ג"כ בההיא דאמרן בה' שגגות וסמך על המעיין דכבר ידוע מן הכלל באיזה דבר שייך עדות במלך והיינו דסיים שם וז"ל וכבר ביארנו בה' שבועות אימתי יהיה על שבועת העדות וכו' כלו' דוק התם ותשכח אימתי יהיה מציאות שיתחייב המלך על שבועת העדות והיינו ההיא דאמרן דפסקה הרמב"ם שם.

שוב ראיתי להר"ב ה"ע ז"ל שהק' גם הוא על התי"ט מההיא מתני' דשבועות הנז' ובחר לו דרך בפ"ע ליישב פסקי הרמב"ם בדרך ארוכה וכללות דבריו דלר"ע המלך כשנצטרע שעובר ממלכותו כדילפי' בגמרא וראוי להעיד או חייב על שמיעת הקול והרמב"ם לעולם אימא לך דפסק בחבורו כר"ע ומ"ש בה' שגגות שהמלך מביא קרבן על שבועת העדות מיירי דוקא כשנצטרע ומ"ש בה' שבועות שהמלך אינו בשבועת העדות היינו בשבתו על כסא ממלכתו שאינו מצורע זהו תמצית דבריו ז"ל ועמו הסליחה א"א לומר כן דז"ל הרמב"ם בה' שגגות המלך וכהן משיח מביאין קרבנן על שבועת העדות וכו' כשאר ההדיוטות שלא חילק הכתוב קרבן מלך מקרבן הדיוט וכו' אלא במצות שחייבים על שגגתן חטאת קבועה כמו שביארנו אבל בקרבן עולה ויורד כלן שוין ע"כ הרי שאפי' אם נרצה לידחק ולפ' דהמלך סתם דקאמר מר ר"ל כשנצטרע לא מצינן בע"כ לפרש כן דבהדיא מוכח מלישניה דבזמן שהוא חלוק מן ההדיוט בחטאת קבועה באותו זמן עצמו שוה בקרבן עולה ויורד דבכללו שמיעת הקול והא ודאי לא מתוקם כשנצטרע שאז הוא שוה להדיוט גם לענין חטאת קבועה כמ"ש שם הרמב"ם בהדיא בספט"ו לכך נ"ל דמחוורתא כדשניין מעיקרא.

ז' שאין כ"ג הול"ל שאין המשיח וכלישנא דכלהו מתני' אלא שבזה רמז הטעם דפטור לפי שאינו שוה לקהל שאינו חייב אלא בהוראת עצמו ואין זה אלא כשהוא באמת כ"ג דהיינו גדול מאחיו בחכמה דהיינו חכם מופלא וכמ"ש הר"ב לעיל בר"פ.

ת"ט ד"ה דברי וכו' ואני תמיה וכו' נ"ל דמשום ה"ט גופה הדר תנא במתני' ומה הן מביאין וכולי למסתם כת"ק דומה למ"ש התו' בספ"ק דמנחות אמתני' וחכ"א וכו' ע"ש וה"נ סתם דלא נשגיח בסתמא דפרה דאתיא כר"ש מש"ה סתם הכא דלא כוותיה לומר דלית הלכתא כוותיה דסתמא דבתרא עדיף.

פרק ג משנה א' וכן הנשיא ל"מ כ"ג דאף שעבר ממשיחותו אינו כהדיוט לגמרי דהא תנן אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט דמעלין בקדש וכו' אלא אפי' הנשיא דכשעבר כגון מחמת צרעת עבר לגמרי ודינו כהדיוט ממש וכדלקמן אפ"ה בהא מביא שעיר.

ב' תי"ט ד"ה והנשיא וכו' מק"ו וכולי והיינו דתנן וכן דקמ"ל רבותא דאע"ג דמדין ק"ו הוה ס"ד דלייתי שעיר קמ"ל דלא.

ג' שנאמר וכו' הוצרך לאתויי קרא להודיע שאין הדבר תלוי בבית דוד אלא ה"ה לכל מלך שאין בישראל מושל עליו ולאפוקי אם היו מלכים רבים וא' מהם עובד את חבירו שאין השני מביא שעיר כדאי' בגמ' וכ"פ הרמב"ם בפט"ו מה' שגגות ע"ש.

ו' בכל מעשיו גר' דביתור זה אשמעי' הטעם דכ"ג קודם דה"נ הוא בכל מעשיו כדאשכחן נמי ביה"כ וכפר בעדו וכו' כמ"ש הר"ב.

ז' הר"ב ד"ה האיש וכו' חייב וכו' כ"פ הרמב"ם והט"ז בסי' רנ"ב כ"כ מסברא דנפשיה ע"ש.

ח' ממזר ת"ח אע"ג דלא אשכחנא גילוי בדברי הפו' י"ל נ"ל פשוט דהה"נ אם הגר או המשוחרר הוא ת"ח והא דלא נקטא מתני' אלא ממזר י"ל דרצה לרמוז מ"ש בירוש' דסברין מימר לפדות ולהחיות וכולי אבל לישיבה לא א"ר בון אף לישיבה מ"ט יקרה היא וכו' ע"כ וידוע דגר לא שייך בישיבה דהא אינו ראוי לא לדיני נפשות ולא לדיני ממונות כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מה"ס אבל ממזר ראוי מיהא לד"מ כמ"ש בפ' הנז' ומש"ה כדי להודיע דמתני' מיירי נמי בישיבה לא נקט גר אלא ממזר דשייך בישיבה לד"מ אבל אה"נ דבשאר מילי דשייך גר נמי קדים דזיל בתר טעמא יקרה היא וכו' המקום יאיר עינינו באור תורתו אכי"ר.

תולדות יצחק

מאת רבנו יצחק חדאד

דף ז' פרק ב' משנה ג' אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעש' וכן המשיח ולא בע"א אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה ע"כ. יש לראות אמאי אצטריך למתני' עוד פעם אחרת אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה ולא הוה ליה למתני' אלא וכן בע"א ותו לא כדתני' גבי משיח וכן המשיח וזה הקושיא גם על מתני' דלעיל ומתניתין דלקמן. גם יש לדקדק על אומרו אין חייבין דגם שנסבול אומרו אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה עכ"ז אומרו אין חייבין יתר הוא והוה לי' למתני' הכי ולא בע"א אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה כדתני' במתניתין דלעיל ודלקמן. ולקושיא קמייתא נוכל לומר משום דבגמרא קאמרי ולא בע"א מנא לן דתנו רבנן לפי שיצאת ע"א לידון בעצמה יכול יהו חייבין על עקירת מצוה כולה נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני מה להלן בב"ד אף כאן בב"ד ומה להלן דבר ולא כל הגוף אף כאן דבר ולא כל הגוף. ופירש"י ז"ל לפי שיצאת ע"א מכלל פר העלם דבר של צבור לידון בעצמו בהבאת פר ושעיר ע"כ. להכי חזר תנא פעם אחרת ולא בע"א וכו' לומר אע"ג דיש חומרא בע"א בצד מה לומר דחייב בה אף בלא האי גוונא אעפ"י כן אינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה מה שאין כן במשיח דלא מצינו ביה צד חומר לעצמו להכי וכן המשיח ותו לא מה שאין כן בע"א, ולקושיא שני' כתב הרב בעל תוספות יום טוב ז"ל וז"ל אין חייבין אפשר לי לומר דהא דדייק תנא למתני' אין חייבין והוה מצי למתני' ולא בע"א אלא וכו' וכדתנן לעיל וכן לקמן משום דבשגגת מעשה פליג ר' כדתני' בגמ' וה"א דמתני' ר' היא ומש"ה לא קתני וכן משיח קמ"ל במאי דתני אין חייבין כלומר דאף כהן משיח אבל בגמ' דייק לה וכו' וליכא מאן דפליג אלא הוא הדין הכא נמי הוא הדין. ואיכא למידק אמאי נסיב מסיפ' ולא מרישא עכ"ל.

ולפי עניות דעתי נוכל לומר הא דדייק מסיפא ולא מרישא משום שבסיפא מצינו רבי גופיה יליף טעמא מדכתיב עליה לגזרה שוה מה להלן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת אף כאן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. ורבנן ילפי לה מדכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה. א"כ אי הוה יליף מרישא ואמר ותסברא ביאורו לבטל מקצת ולקיים מקצת מי קתני אלא תני להא והא. יש להשיב ולומר אין הכי נמי דמשיח בע"א חייב על עקירת מצוה כולה אית ליה לר' ולהכי לא קתני וכן המשיח בע"א. אבל השתא דדייק מסיפא שפיר דייק דהא ר' גופיה יליף טעמא מקרא דגם משיח בע"א אין חייב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ואפילו הכי לא קתני וכן המשיח בע"א אלא ודאי מוכרח לומר דתני להא והא. ה"ה להא הכא נמי תני הא וה"ה להא ודוק והוא ז"ל כתב וז"ל אבל בגמרא דייק לה וכו' משמע דאית ליה ילפותא שפיר מאומרו אין חייבין יותר מילפותא דגמ'. ולדעתי נראה אי לאו ילפותא דותסברא וכו' ליכא למילף מידי מאומרו אין חייבין דנוכל לפרש דאומרו אין חייבין אתא לאתויי יחיד ונשיא ובית דין כדילפי להו בגמר' וליכא הכרח לומר דלאו ר' היא. אבל השתא דאית לן ילפותא דותסברא וכו' אתי שפיר לדייק ולומר דאומרו אין חייבין לאתויי משיח אתא.

ראש משביר

מאת רבנו משה בירדוגו

דף ב גמ' וא"ד שוגג על פיהם הוא דפטור וא"ת א"כ לא לתני אלא ועשה על פיהן י"ל דאי תני הכי הו"א אפי' נתחלף לו מיקרי ע"פ כיון דאפי' ידע שהוא חלב לא היה נמנע אבל כיון דהאריך לו' שוגג על פיהם משמע מיעוטא איזה שוגג אמרתי לך היינו על פיהם דהיינו על פיהם ממש.

רש"י ד"ה על פיהם ממש וכו' ועשה על פיהם הס"ד ומ"ש בספרי' לאשמועינן דבשוגג ע"פ הוא דפטור לא שייך כאן אלא בסמוך גבי וא"ד חדא קתני לאשמו' דשוגג וכו' ואף שבס' ק"א הביא הלשון כמ"ש בספרים אגב ריהטא העתיק לשון רש"י.

ע"ב גמ' תרתי ל"ל ר"ל אמאי תני וידע א' מהם שטעו וחזר ואמר או תלמיד וכו' ובס' ק"א מפרש תרתי ל"ל הייגו שאמר תלמיד וחזר ואמר וראוי להוראה ע"ש ולא נהירא לי דא"כ הוו תלת שכבר אמר וידע א' מהם ועוד דהיכי פרי' דהול"ל תלמיד ולא לימא וראוי להוראה דמאי קו' דהא אי תני תלמיד משמע אפי' לא הגיע להוראה להכי דייק לומר שהוא ראוי גם לשון רש"י שכתב ולעולם תלמיד ראוי להוראה גמיר וסביר משמע דחלוקה א' היא ולא תרתי ק"ל.

שם א"ל אביי כה"ג מזיד הוא ק"ק דמשמע לרבא דאמר כגון שמעון בן עזאי פרי' ובלא"ה תקשי ליה אמתני' ושי"ל דאמתני' גופה מצי' למ' דאע"ג דראוי להוראה אפשר דשוגג הוי דסבר מצוה לשמוע דברי חכמים אבל השתא דאמרת כגון שמעון ב"ע אין לו' דטעה במצוה לשמוע לו"א וליטעמיך אלא הא דתניא אלא ודאי עכ"ל דטעה במצוה לשמוע וכו'. ומ"ש בספרים לדידי נמי אין לו שחר דהא דברי רבא הם דברי הברייתא גופה ולא שייך בזה לו' לדידי נמי ומצאתי קונטריס אחד מפרש למסכת הוריות בעל ס' ברית הלוי ז"ל וכתב דט"ס הוא וגם בס' מדוייק הבא מא"י ליתא עכ"ל.

שם רוב קהל שחטאו יהיו פטורין וכו' ת"ל מעם הארץ בת"כ ל"ג מעם אלא ת"ל ע"ה וכ"כ בקונטרי' הנז' וג"ל דהוא דומיא דדרשי' במס' שבת אחת מאחת הנה מהנה ה"נ דרשי' עם ודרשינן מעם ובס' ק"א כתב דהכי דריש דכיון דלא אצטריך מעם למעוטי הצבור דהא נפקא לן מדמחייבי בהוראה ה"נ בשגגת מעשה חייבין א"כ לא אתא מעם אלא לרוב קהל דאף רוב קהל מיקרי קצת עם ועיין במ"ש בסמוך.

גמ' אלא לאו מדמהדר על רובא וכו' כצ"ל והשאר נמחק וצ"ע דהא כבר נפקא לן מיעוט צבור ברישא דברייתא דקתני יכול יחיד שעשה חייב ב' יהיו פטורים ת"ל מע"ה והיכי קא' דמהדר ארובא ושביק מיעוטא והא לא שבקיה ולשיטת ק"א שכתבתי מתישב דהכי פרי' דתנא דברייתא לא מוקי מע"ה ברוב צבור אלא משום דמיעוט נפקא ליה מדמחייב מיעוט בהוראה ה"נ חייבים בשגגת מעשה אייתר ליה מע"ה מוקמינן לה ברוב צבור אבל לדידך דבהוראה פטורים א"כ המיעוט לא נפקא ליה דחייבים בשגגת מעשה והו"ל למהדר על המיעוט למילף דחייבין בשג"מ ואז הו"מ למילף רובא מקרא דע"ה כיון דלא אצטריך למיעוט אבל השתא דלא יליף מיעוטא מנ"ל דחייבין בשג"מ היכי מהדר ארובו ולאוקומי מע"ה ברוב ואכתי לא יליף למיעוט כנ"ל אבל בקונ' הנז' מצאתי נר' כגי' הספרים דגרסי מאי אירייא מיעוט מרובא כלומר לדבריך דלא הן ולא ב"ד פטורי' א"כ אמאי מהדר ארובא כיון דגם במיעוט בהוראה פטורים כמו רוב א"כ מהי תיתי לחלק בשג"מ בין רוב למיעוט ואמאי פשיטא ליה מיעוטא מרובא אלא מדאצטרי' למילף רובא ש"מ דמיעוט פשיטא ליה דבהוראה חייבים ומש"ה קא' רוב צבור יכול וכו' וזו גירסא נכונה אלא שדוחק למחוק כל הספרים וגם רש"י גריס לה ודו"ק.

ד"ה הא ל"ק וכו' דהכי משמע לא מבעיא וכו' שיעור דבריו דהכא בסיפא קאי לא מבעיא לסוף דבריו דה"פ לא מבעיא דסיפא זו ולא מבעיא זו מהרש"א.

רש"י ד"ה שאין ב"ד וכו' בהוראת ב"ד חייב וכי היכי וכו' כצ"ל.

ד"ה אמר רב פפא וכו' וה"ק מיעוט קהל שחטאו וכו' עכ"ל ק"ק לפ"ז דהוא והן פטורין היכי יהיב טעמא בברייתא למיעוט שחייבים בשגגת מעשה משום דבהוראה פטורין ואין לו שחר וי"ל דלפי קושיית רב פפא לא יהיב טעמא למילתיה אלא ה"ק מיעוט קהל חייבים יכול רוב יהיו פטורי' שהרי מצינו חילוק ביניהם שבמיעוט אין ב"ד מביאין עליהם פר בהוראה אבל רוב מביאין עליהם ב"ד וכי היכי דחלוקין בזה ה"נ בשגגת מעשה אף דמיעוט חייבים יכול רוב יהיו פטורים ודו"ק.

דף ג' רש"י ד"ה וב"ד משלים לרוב צבור וכו' ר"מ פוטר צבור וכו' ק"ק דא"כ רבנן דמחייבי ס"ל אין ב"ד משלים לרוב וא"כ הקהל הוו מיעוט ואמאי מחייבי רבנן לצבור כיון דהוי מיעוט והא דקא' דכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור לכן בהכרח לומר דכן צ"ל והשלימו לרוב צבור הס"ד ואח"כ ר"מ וכו' שייך גבי ואב"א מאן חכמים ר"ש וכו' והשתא להאי תירוצא קמייתא ר"מ פוטר ב"ד דקסבר אין ב"ד משלים ורבנן מחייבי לב"ד דקס' ב"ד משלים וכ"כ מהרש"א וק"ל.

גמ' ומאן חכמים ר"ש היא דקא' צבור מייתי וב"ד מייתי אין להק' לוקמה כר"י דאמר צבור מייתי ור"מ פוטר צבור די"ל כיון דבין למר ובין למר יש חיוב ופיטור דלר"מ ב"ד חייבין ולא צבור ולר"י צבור חייבין ולא ב"ד א"כ אמאי תלי פיטור בר"מ וחיוב בחכמים.

גמ' הכא ודאי כיון דתרי איסורי ניהו וכו' גי' רש"י היא הכא ודאי כיון דחלב אין שוה בכל לא מצטרף וק"ל. שם וחזרו והורו ועשו מיעוט אחר כצ"ל.

רש"י ד"ה ואי קשיא הא אמרי' בכל התורה אין מיעוט וכו' תי' הירוש' קשה בעיני דבפ"ק דסנהדרין אמרי' עשרה כהנים כתובים בערכין לרבות אפי' ישראל דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. חסר כאן וחבע"ד.

דף ה' ע"ב גמ' דכתיב ויאמר הנני מפרך וכו' תימא דשביק קרא הקודם בתורה גוי וקהל גוים וי"ל בהקשות עוד דמהאי קרא דמייתי אין ראיה דהא קהל עמים על אפרים ומנשה קא' כדכתיב אח"ז ועתה ב' בניך וכו' אלא ודאי צ"ל דה"ק קהל ועמים קהל הוא בנימין ועמים הם אפרים ומנשה כדפירש"י בחומש וא"כ מש"ה לא אייתי קרא דגוי וקהל גוים משום דדילמא ה"ק גוי הוא בנימין קהל גוים הם אפרים ומנשה דה"ק קהל של גוים וא"כ לא איקרו קהל אלא שני שבטים לזה מוכרח למילף מהאי קרא וק"ל.

דף ו' גמ' א"נ דחטאו ז' שבטים הומ"ל דחטא שבט א' דהא לר"י אפי' בשבט א' שחטא גורר את השאר כדלעי' אלא קושטא קאמר דלא נחרב בימי חזקיה ב"ה אלא בחטא הרבים כדכתיב בירמיה עשותה המזמתה הרבים וק"ל.

שם מנ"ל לרב פפא הא אין להקשות דהא בהדיא אמרי' בסמוך דחטאת צבור אינה מתה ומשנה היא בהדיא במס' תמורה וא"כ מאי פריך לרב פפא די"ל משום דר' יהודה ס"ל דחטאת צבור מתה כדאמר בסמוך וקאמר ר"ף דאע"ג דר"י סבר מתה מ"מ בחטאת שמתו בעליה גם ר"י מודה דאינה מתה לזה פריך מנ"ל לר' פפא הא ובזה ניחא נמי דלא תקשי דר"י אדר"י דהכא קא' על ע"ז שעשו בימי צדקיה הביאום אלמא אינה מתה ולקמן בשעיר יוה"ך של צבור קא' ר"י מתה אלא ודאי דשאני שמתו בעליה מודה ר"י דקרבה ולקמן בכפרו בעליה קא' מתה כנ"ל וה"ה דהומ"ל הוראת שעה היתה וכדמתרץ בסמוך וכ"ה בקונטריס הנז' וק"ל.

רש"י ד"ה אף חטאת וכו' כדכתיב כל חטאת אשר יובא מדמה וכו' אין זה מדוקדק דהאי קרא בחטאת חיצונה מיירי שהכניס דמה לפנים ונפסלה כדאי' בפסחים וכדפירש"י בחומש וטפי הו"ל לאתויי קרא דמיירי בחטאות פנימיות ושרף את הפר בויקרא ע"ש.

פרק הורה כהן משיח

ע"ב שוגג ועשה שוגג פשיטא הא דלא פרי' הכי לעי' גבי הורו ב"ד שוגגין ועשו שוגגין י"ל דהתם טובא אשמו' דאין חייבי' פר אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה דהוראה תלויה בב"ד ומעשה בקהל.

רש"י ד"ה אלא א"ר אחא וכו' ואכתי לא נוקמה כר"ש כצ"ל וכ"ה בס"א ב"ד והא כתי' על שם אחיהם וכו' ולא מתוקמא כר"ש הוס"ד והשאר נמחק וכ"ה בס"א.

ד"ה בנחלתם וכו' הארץ כדכתיב איש על דגלו וכו' כצ"ל. בד"ה הא ל"ק וכו' וקא דייק ר"ש הנך כלהו כצ"ל. ד"ה שוגג ועשה שוגג וכו' מעליא ומביא פר קרבן הס"ד ואח"כ ד"ה מה"ד וכו' ולא מחייב קרבן קמ"ל כצ"ל.

דף ז' רש"י ד"ה צבור בפר וכו' ושגגתו שוה שחייב וכו' כצ"ל. ד"ה ומביא אשם וכו' זדון הוא מביא אשם פי' אף על הזדון דהא יש אשם מעילות שהוא על השוגג ולשון רש"י לק' שבא על המזיד כשוגג.

ד"ה אי דהוה מופלא וכו' הואיל ולא היה שם עמהם וכו' ק"ק ודילמא דמתני' איירי שהיה עמהם בהוראתן דהויא הוראתן הוראה וא"כ אצטריך לאשמועי' דאפ"ה מתכפר לו בפני עצמו וכן הק' מהרש"א ע"ש ולעד"נ דאפי' היה עמהן מ"מ פריך תלמודא פשיטא שמתכפר לו בפ"ע הואיל והורה לעצמו ועיקר ההוראה תלויה בו א"כ הוראה דידיה הוראה מעליא וז"ש רש"י כי הורה בפ"ע והוא לא היה שם עמהם פשיטא פי' לא איכפת לן מידי אם היה עמהם בהוראתן אלא כיון שכשהורה לעצמו היה לבדו והוראה דידהו בעלמא אם לא היה שם מופלא לאו כלום ועיקר ההוראה דידיה היא א"כ פשיטא דאינו נטפל בכפרתן וכיון דהוראה דידיה הוראה והיה לבדו בהוראת עצמו פשיטא דמתכפר לו בפ"ע וק"ל.

ע"ב גמ' מה להלן בב"ד אף כאן וכו' וא"ת והא קא' רבא דמעיני העדה דע"ז ילפינן הוראה תלויה בב"ד כדפירש"י ע"ש ואתו שאר מצות וילפי מע"ז והכא אמרי' איפכא דע"ז ילפא משאר מצות וי"ל דלעי' אירי אליבא דר"מ ור"ש וברייתא דהכא היא אליבא דר"י דס"ל ד' קהלי כתיבי בשאר מצות וחד מיניהו להוראה תלויה בב"ד כדלעיל ע"ש וראיה לזה דהא ברייתא היא בת"כ וסתם ספרא ר"י כדאיתא בסנהדרין ואע"ג דמתני' ר"מ היא דהא קא' אין ב"ד חייבין וכו' ומאן שמעת ליה דאמר ב"ד מייתי ר"מ וכיון דר"מ היא היכי מייתי הך ברייתי' שהיא אליבא דר"י י"ל דלא אייתי הך ברייתי' אלא ללמוד ממנה מה להלן דבר ולא כל הגוף וכו' דבזה שוין ר"מ ור"י.

גמ' ואלו משיח בע"ז לא קתני ק"ק אמאי לא דייק הכי אמתני' דלעי' שאין ב"ד חייבין עד שיורו לבטל מקצת וי"ל דמשום דהכא אשכח תנא דס"ל הכי דקא' מתני' מני רבי היא ויש לו הכרח להאי דיוקא דכיון דלא תני משיח בע"ז ואשכחן ר' דס"ל האי סברא הוי הכרחה דמש"ה לא תנייה במתני' משום דר' היא אבל לעיל לא מצי למידק משום דאין לו הכרח וק"ל. רש"י ד"ה א"ר פפא וכו' בפ"ע ומשום וכו' הד"א.

דף ח' רש"י ד"ה אין בית דין חייבין וכו' ועוד דבאשמות אין דין העלם דבר ק"ק דהא משיח נמי בעי העלם דבר ואפ"ה מחייב אשם ומאי אירייא משיח מצבור וי"ל דמשיח כתי' בהדיא ואם נפש דמשמע נמי משיח אלא כי היכי דלא תיקשי דליתו צבור וגילף ממשיח שיהיו ג' חייבים אשם מקרא דלאשמת העם הרי משיח כצבור לז"א רש"י האי טעמא דבאשמות אין בהם דין העלם דבר פי' דבשלמא משיח חייב אשם על שגגת מעשה שעשה הוא עצמו ואף שבאשם אין דין העלם דבר לא איכפת לן דס"ס יתחייב עליו דהא אשם על המעשה אתי אבל ב"ד אין מביאין אלא על הוראתן ולא על המעשה שעשו הן עצמן וכיון דבאשם אין דין העלם דבר הוי כאלו לא הורו ודו"ק.

ע"ב גמ' ומה צבור בחטאת קבועה אף אשם תלוי וכו' הק' מהרש"א אמאי לא יליף אשם תלוי מיחיד גופיה כי היכי דילפי' צבור מיחיד עכ"ל וי"ל דלא מצי' מדה זו בתור' שתהא תיבה א' נדרשת לב' ג"ש למילף צבור מיחיד וכן אשם תלוי מיחיד ועי"ל דטפי עדיף למילף מצבור דלעולם אין מביאין אלא בחטאת קבועה דהוי דומיא דאשם תלוי דלעולם אינו בא אלא במקום חטאת קבועה אבל יחיד מביא בכל גוונא אלא דבאשם דיחיד כתי' בחטאת קבועה וילפי' מינה וק"ל. עוד הק' הרב ז"ל דהא קי"ל דבר הלמד בג"ש אינו חוזר ומלמד בג"ש והיכי יליף אשם תלוי מצבור עכ"ל וכלל זה לא נתברר לי' דהא בכמה דוכתין אשכחן בכה"ג דחוזר ומלמד בג"ש ולעיל ילפי' דבר דבר מזקן מה התם דבר ולא כל הגוף אף בשאר מצות דבר ולא כל הגוף והדר ילפי' לעיל משאר מצות לע"ז מג"ש דמעיני מעיני וכן בת"כ גבי נגעי בתים יליף זו היא ביאה זו הא שיבה והדר יליף ואם בא יבא מובא הכהן והביאו רש"י בפי' החומש ע"ש וטובא איכא בגמ' ובמס' שבועו' דף ט' פירש"י בכל המדות למדין למד מן הלמד חוץ מן הלמד בהיקש שאין חוזר ומלמד בהיקש בקדשים וכ"ה שם בגמ' ועיין במ' זבחים דכ"א.

דף ט' ע"ב, רש"י ד"ה א"כ נשיא נמי וכו' ולא נשיא ויחיד עכ"ל זה מגומגם דהיכי מצי למתני נשיא ויחיד דא"כ קרא דמחייב בטומאת מקדש וקדשיו במאי מוקמת ליה ושי"ל דה"ק נשיא או יחיד והשתא מוקמי' קרא בחד מיניהו. ד"ה א"ר יוחנן וכו' ה"ג אין מביאין אשם תלוי על ספק וכו' כצ"ל.

פרק כהן משיח

דף י' רש"י ד"ה השתא י"ל וכו' ומ"ש בספרי' תנא גבי משיח עבר ואח"כ חטא וכו' כצ"ל. בא"ד ולשון א' עיקר דקא' השתא י"ל עכ"ל נר' הטעם דלהאי לישנא דגרסי' צריכא למי' לא שייך האי לישנא אלא כשהדבר פשוט בעצמו אז שייך למפרך צריכא למי' אבל הכא אין הדבר פשוט בעצמו אלא פריך מיתורא דמתני' דמסיפא שמעי' לרישא ולזה אף שרש"י יישב הגי' דצריכא למי' שהכוונה היא דמשנה יתירא היא ומסיפא שמעי' לה ולאו דפרי' דרישא גופה פשטא מצד עצמה מ"מ לשון צריכא למימר דחוק ולז"א דלשון א' עיקר ועי"ל דלשון א' עיקר דקא' רש"י לא קאי על לשון השתא י"ל אלא קאי למ"ש דמ"ש בספרי' עבר ואח"כ חטא לא מתרצתא היא אלא העיקר הוא כלשון א' דגרסי' חטא ואח"כ עבר ונתן רש"י טעם לדבר דמ"ש לשון א' עיקר הוא משום דהא קא' השתא י"ל א"כ הקושיא היא על הרישא דמסיפא שמעי' לה ואח"כ מסיים תנא עבר ואח"כ חטא כיון שאין בסיפא זו קו' אם כן לשון א' עיקר דגרסי' חטא ואח"כ עבר וק"ל. ומ"מ לא הוה צריך רש"י למחוק גי' זו דהא יש ליישב דמ"ש בספרי' תנא גבי משיח עבר ואח"כ חטא שיעור הלשון כך הוא תנא גבי משיח הוא סוף ענין ואח"כ מתחיל הפסקא עבר ואח"כ חטא וכו' וק"ל.

ע"ב גמ' אוי להם לרשעים וכו' דריש הכי מדכתי' גבי צדיקי' אשר יש צדיקי' מלשון אשריהם ואלו גבי רשעים כתיב ויש רשעים וכו' דריש ויש כמו וי יש וז"ש רש"י אוי כמו וי וק"ל.

שם והא קא מתהניא מעבירה וכו' ק"ק מה ישיב בתמר עם יהודה דהא מתהניא מעבירה וי"ל דשאני תמר ובנות לוט שהיתה כוונתן לפריה ורביה שזהו עיקר המצוה לא מיקרי מתהניא מעבירה אלא אדרבא היא צורך המצוה לקיום המין אבל יעל שלא היתה כוונתה לקיום המין שהוא תכלית מצות עונה פריך שפיר הא מתהניא מעבירה ודו"ק.

דף י"ב גמ' ועל דבר זה היה משה דואג לא ידענא איך תלוי זה בזה

בן משק

מאת רבנו שלמה קאמונדו

ד"ב ע"א אמר שמואל לעולם אין ציבור חייבין עד שיאמרו כו' ופירש"י כי עשו הקהל או רובו על פיהם כלומר בין למ"ד ב"ד מביאין פר בין למ"ד ציבור מביאין פר ולא ב"ד לעולם לא הוי גמר הוראה דלחייבו קרבן ולגבי יחי' דליהוי תולה בב"ד עכ"ל וי"ל דלאו סיפיה רישיה ולאו רישיה סיפיה שבתחילה פירש דהאי לעולם קאי בין למ"ד ב"ד מביאין פר ובין למ"ד ציבור מביאין פר ולבסוף כתב לעולם לא הוי גמר הוראה דלחייבו קרבן ולגבי יחי' דליהוי תולה בב"ד ע"כ דהיינו בין ב"ד בין יחי' וראיתי בספר שער יוסף מה שכתב על הרב ב"ש והש"ח והוא העלה שכונת רש"י היתה להסמיך מימרא דשמואל למאי דקמן דיחי' תולה בב"ד ולשון אין ב"ד חייבין אינו מוכרח כ"כ ומצי אתי אפילו כר"י ע"ש ואינו נראה מדברי רש"י שבא להסמיך מימרא דשמואל ומה שהתחיל עם מה שסיים נראה דחדא מילתא היא וגם מה שכתב שלשון ב"ד אינו מוכרח כו' ע"כ קשה דל"ל למנקט כי האי לישנא כיון דמצי למנקט לשון מרווח דהיינו לעולם אין חייבין ויש במשמע בין ב"ד בין ציבור לכן נ"ל דרש"י ודאי שהוקשה לו אמאי נקט ב"ד דפסק כר"מ כמו שפירש הש"ח דהר"ל למנקט אין חייבין סתם ולזה תיקן רש"י דודאי כונת שמואל לאשמועינן דבין אי טעו רובם או יחי' לא הוי גמר הוראה עד שיאמרו וכו' והוצרך לזה משום דהר"א דביחי' לא בעינן גמר הוראה מדפלגי תנאי וחד סבר דפטור ואידך דחייב ואי בעינן גמר הוראה אמאי ס"ל שחייב הא ב"ד גמרו ההוראה והוא עשה כגמר הוראתם מש"ה הוה ס"ד למימר דלא בעינן גמר הוראה ומש"ה חייב ומאן דפטר ס"ל שאפילו הכי תולה בב"ד הוא ולא בעצמו וזה לא היה יכול שמואל לאשמועינן בלשון אחר דאי הוה אמר אין חייבין לחוד הו"א או למ"ד ב"ד מביאין או אליבא דמ"ד ציבור מביאין ואי הוה ק"ל דלית הלכתא כר"מ הו"א דאליבא דמ"ד צבור חייבים קאמר דינו ואפילו אם היה אומר לעולם אין חייבים לחוד הייתי נמי אומר בין למ"ד ב"ד מביאין בין למ"ד צבור מביאין משום דהוא ס"ד דלמ"ד צבור מביאין לא בעינן גמר הוראה דכיון דחטאו לא ליתו קרבן כמ"ש בתחילה רש"י ומש"ה אמר לעולם לכלול את כולם אבל יחי' לא בעינן גמר הוראה לזה הוצרך שמואל למנקט לעולם אין ב"ד חייבין דהשתא ע"כ לא מצינן לכלול בין למ"ד ב"ד דהא ב"ד קאמר וע"כ צריכין אנו לומר דהאי לעולם הוא לאתויי יחי' דבין למ"ד ב"ד מביאין פר בין למ"ד צבור מביאין יחי' נמי דינו הכי ומאי דנקט ב"ד לאו למפסק כר"מ אלא משום דרישא דמתני' הכי הוא כדלקמן דתנן הורו ב"ד מביאין כו' מש"ה נקט ב"ד וה"ה דלמ"ד צבור מביאין הוי נמי דינא הכי דיחי' בעי גמר דין והשתא א"ש מה שפירש"י דבין למ"ד ב"ד מביאין ובין למ"ד צבור מביאין אליבא דכ"ע אמר שמואל לעולם אין חייבין עד שיהא גמר הוראה ולא נקט ב"ד אלא משום דהוי רישא דמתני' שכל מגמתו דשמואל אינו אלא לרבו' יחי' דבעי גמר הוראה ואתי נמי שפיר הא דנקט הא דשמואל הכא דמתני' ביחי' איירי והוא נמי חידושו איחי' ודוק.

שם בגמ' לעיל אף אנן נמי תנינא כו' ע"כ וי"ל אמאי לא קאמר ותנן נמי הכי דאנן תנינן משמע ולא כל בני הישיבה ועו' הקשה הררא"א אמאי לא הקשו לשמואל ומה שתי' דוחק גדול הוא דאי הוה אמר אמר רב דימי ניחא דבא לפרש אבל ר"ד אמר ע"כ דלחלוק הוא והרח"ה הקשה דא"כ מאי קמ"ל מתני' היא ול"נ דהא דקאמר אף אנן נמי תנינא משום דבכולהו הני מתניתין מצינו לפרש שהורה מותרים אתם דהורה לעשות היינו שהורה מותרים אתם דהא לא קתני הורה פטור הורה לעשות חייב ושלא הורו לו אלא להנשא פירושו שהתירוה גם מתני' הורו לעבור שהורת' מותרים אתם וכן פירש"י במתני' ואיכא למימר נמי דלעשות דוקא והם ס"ל דלעשות דוקא ומש"ה אמרו אף אנן נמי תנינא כלומר דאנן תנינן דוקא מש"ה לא הקשו לשמואל דמצי לשנויי דהוא לא משמע ליה הכי וק"ל.

שם בגמ' והא לא תנן הכי כו' ופרש"י כולהו מקשו לר"ד וקשה דמה בא ללמדנו פשיטא ועו' י"ל דלעיל קאמר אף אנן נמי תנינא והכא קאמר והא לא תנן הכי לכן נ"ל דהא נמי איכא בין הא דלעיל לא"ד דהכא דהא לא תנן הכי משמע דכולהו בני הישיבה לא תנו כר"ד ואנ' תנן הוא שה' תנו הכי ולרש"י ק"ל דהא לא תנן הכי משמע דלא תנן הורה לעשות וגם לא תנן הורו לעבור וגם לא תנן שלא התירוה אלא להנשא ומקשה לשמואל והיה ס"ד למימר הכי משום דלעיל קאמר אף אנן נמי תנינא כו' דהוה משמע שהם תנו הורה לעשות והורו לעבור אבל בני הישיבה לא תנו הכי מש"ה הוצרך רש"י לפרש דלר"ד מקשה דהא שפיר מצינן לפרש הא דלעיל כדפרישית שהם ס"ל דדוקא הוא לעשות כדקתני כיון דלא מצינו בשום משנה דקתני באופן אחר מהא דתנינא השתא ונקט נמי מקשו כלומר בלא בלשון מתיבי משום דאעפ"י דכל בני הישיבה ס"ל דלעשות דוקא קתני מצי לדחו' דלא כי אם הא דתני לעשות הוא שאמרו להם מותרין אתם וכמו שפי' רש"י במתני'.

שם בגמ' וא"ד שוגג על פיהם הוא דפטור והקשה הרר"א א' דא"כ לתני ועשה על פיהם שוגג ל"ל ותי' יעו"ש ול"נ דבהא פליגי וא"ד דלישנא קמא ס"ל על פיהם הוא על פיהם ממש והא"ד ס"ל דאי תנא על פיהם לחוד הו"א בין על פיהם בין נתחלף לו דעל פיהם אינו ע"פ ממש מש"ה הוצרך למתני שוגג ע"פ וק"ל.

שם ע"ב בגמ' ל"ל תרתי כו'. ממשנה יתירה דגמיר ולא סביר כו' ע"כ והקשה מהרר"א א' דלתני תלמי' שאינו ראוי להוראה לחו' וא"ל דהו"א דלא גמיר ולא סביר דמרישא ידעינן ליה ותי' ע"ש וק"ל דא"כ לתני הכי וידע א' מהם או תלמי' ואינו ראוי להוראה דע"כ דגמיר ולא סביר הוא וכן הקשה הב"ש ותי' מה שתי' ע"ש ועו' כתב דלא וכה להבין דחיית מהרר"א א' דודאי יחי' דרישא פטור משום דתלה הכל בב"ד וסובר שהדין כן אבל הכא שידע דטעו חייב שהרי ידע כו' ע"ש ול"נ שקושייתו הוא פי' דחיית הר"א שכונתו הוא דאם הכא בדלא גמיר ולא סביר בא לאשמועי' דחייב משו' דידע דטעו הא מריש' שמעי' לה דבריש בדלא גמי' ולא סבי' איירי והא דפטו' משו' שתל' בב"ד אבל הכא שידע דטעה באיז' אופן שיהיה שידע חייב אף בדלא גמי' ולא סביר משו' דהרי ידע ולא תלה בב"ד וזה לא הוה צריך לאשמועי' וע"כ מאי דהוה שמעינן הוא דגמיר ולא סביר סביר ולא גמיר והוצרך לאשמיענו דלא נידוק מרישא דהיכא שידע אפי' דלא גמיר ולא סביר חייב קמ"ל גמיר ולא סביר סביר ולא גמיר אמנם קושית דלתני ידע א' מהם ותלמי' שאינו ראוי להוראה לא מתרצא לכנ"ל דודאי הומ"ל הכי אלא משום דקמ"ל האי חידושא דמשום יתורה דמתני' מרבינן ההיפך ממאי דמשמע מינה דודאי תלמי' וראוי להוראה משמעותו דגמיר וסביר ומשום דמיותר הוא אמרינן דמרבה גמיר ולא סביר סביר ולא גמיר ומינה נילף האי כללא לדוכתא אחריתי מש"ה תני הכי וק"ל.

שם בגמ' כגון מאן כגון שב"ע כו' אביי כה"ג מזיד הוא ולטעמיך וכו' לדידי נמי דטעו בלשמוע דברי חכמים ע"כ וי"ל דמאי קא קשיא לתו דבעי כגון מאן וכי לא ידעינן איזה תלמי' ראוי להוראה והרב"ש הקשה דהא תלמי' כו' אינו גמיר כו' כדלעיל ועו' י"ל אמאי המתין אביי להקשות זה עד לבתר דאמר כגון כו' לפרוך אמתני' שידע א' כו' ועו' הא דקאמר ולטעמיך הא דתני' כו' התם נמי ת"ל הכי וכי משום דמפרש בה שב"ע כו' לא מצי להקשות ועו' דמצי למימר דמשבשתא היא ועו' שלשון לדידי נמי כו' לא א"ש כיון דבהדיא תניא הכי ורש"י גורס נמי לכנ"ל שכונת הגמ' בתחילה היתה לתקן שהמשנה דלא משבשתא היא וכיון דראה אביי דתיקנוה הקשה קושייתו יאפי' אידע דטעו לחוד ולא גמיר ולא סביר ומה שפירש"י כה"ג דטעו שמעון בן עזאי ע"כ לאו למימרא שהם טעו אלא משום דהא דתני שב"ע הוא מיותר למילף דלא גמיר ולא סביר נקט הכי ומאי דק"ל כגון מאן משום דכיון דתני ידע א' מהם דהיינו א' מן הסנהדרין ותלמי' וראוי להוראה קאמר דמשנה יתירה היא א"כ האי תלמי' כו' הוי שוה לסנהדרין דאי אינו שוה אינו מיותר משו"ה בעי היכי אשכחן תלמי' כזה והשיב כגון שב"ע כו' והשתא שפיר הקשה אביי כיון דמתני' לא משבשתא היא והא דקאמר ולטעמיך הא דתניא דלא מצי למימר דברייתא משבשתא היא שאפילו אי נימא דהא שידע א' כו' או תלמי' כו' שיבוש הוא ופטור קתני מ"מ ברייתא מפיק ליה מקרא דע"פ עצמו חייב והיכי משכחת ע"פ עצמו שיהא חייב כיון שידע אלא ע"כ לומר דטעה בלשמוע א"כ לדידיה נמי לאו משבשתא היא וטעו בלשמוע וק"ל.

שם בגמ' דלמא לא הן ולא ב"ד א"ה ניהדר ברישא אמיעוטא וכו' ע"כ יפרש"י א"כ מיעוטא לפטור כו' עד סוף וק"ל חדא דבגמ' קאמר ניהדר ברישא אמיעוטא לחיובא והוא פירש לפטור ועי' דלשון א"ה לעולם הוא אא"ב כפירושי ניחא אבל לפירושך ק' ולדידיה חיובא הוא ולא פטור ועו' קשה על הגמ' דקאמר א"ה ניהדר ברישא אמיעו' לחיובא איך מצי למהדר אחיובא כיון דבהוראת ב"ד פטורים הכל ועו' לר"פ תקשה דמאי קאמר ועדיין אני אומר מיעוט חייבין שאין ב"ד חייבין הול"ל שפטורים הם שאפילו אי ב"ד היו חייבין בהוראה בשגגת מעשה דליכא ב"ד לחייבו הם ואמאי תלה בב"ד ועו' קשה על פירוש רש"י דאח"כ פירש אא"ב. וראיתי מה שפירש הרב"ש ולא הונח לי שהוא פירש דניהדר כו' פירושו דניהדר אמיעוטא וזה אינו יכול דאיך מצי למיהדר כו' יעו"ש והרש"י פירש דנשדי מעם הארץ למיעוטא ומקרא אחרינא נדרוש לרובא כו' ע"כ וכת' שלמד כן ממה שכת' הר"ב ק"א ואינו נרא' כן דלמאי אצטרי' הק"א לאתויי א"כ מיעוטא לפטור ועו' תימה עליו מה שכתב שהקושיא היא דלדרוש מקרא אחרינא מנ"ל דאית ליה קרא אחרינא דאי הו"ל קרא אחרינא לא הוה מיהדר לדורשו מעם הארץ ומהרר"א א' הקש' הא לא אצטריך למיהדר דמיחיד ילפינן כו' ע"כ ולכנ"ל דה"פ דניהדר יכול יחי' יהיה פטור כו' דעדיין אני אומר יחי' חייב בשגגת מעשה מדכתב רחמנ' נפש אחת בעשותה אבל מיעוט יהיו פטורים כיון דבהוראת ב"ד אינן חייבין לא הן ולא ב"ד ת"ל מעם הארץ והוקשה לרש"י ז"ל דאיך מצי למימר ועדיין אני אומר יחי' חייב בשגגת מעשה אבל מיעוטא פטורין דהא אין ב"ד חייבין בהוראה דהא יחי' נמי אין ב"ד חייבין בהוראה והוא חייב בשגגת מעשה לזה הקדים רש"י ז"ל א"כ לפטור כי היכי דפטורים בהוראה ע"כ כלומר דאעפ"י דיחי' חייב בש"מ אע"ג שאין ב"ד חייבין בהוראה ודאי אין ללמו' ממנו כיון דבהוראה ב"ד פטורין ע"כ ממה שחייבו הכתוב בש"מ אין ללמו' ממנו כיון דהסברא היתה לפיטור ע"כ שגזרת הכתוב הוא ביחי' וא"כ השתא בעי א"ה ניהדר דבשלמא כו' אלא לדידך שפיר הומ"ל יכול יחי' כו' ועדיין אני אומר יחי' יהא חייב אבל מיעוטא יהיו פטורים מסברא כיון שאין ב"ד חייבין בהוראה וכו' כתב רחמנא מעם הארץ ואפילו רבים אלא ע"כ מדלא מהדר הכי ש"מ שבהוראה חייבין דיחי' בהוראה ס"ל שחייב ואין להקשות דא"כ ל"ל קרא ביחי' בש"מ כיון דבהוראת ב"ד חייב ה"ה בש"מ די"ל דס"ל לתנא דמדחייב בש"מ קמ"ל שבהוראה חייב והשתא לק"מ ממה שהקש' מהר"א איטינגין דנהי דס"ל לתנא הכי אבל אסמכתא מקרא מנ"ל דמכאן נ"ל וק"ל וגם הרב ק"א נ"ל דכיון להא דפרישית.

שם בגמ' דלמא ר"י היא כו' ע"כ אין להקשות דאיך ס"ד דמקשה דמצי אתי כר"י כיון דר"י ס"ל דצבור מביאין ולא ב"ד ובריייתא תני שהרי ב"ד מביאין פר כו' ועו' לקושטא דמילתא דר"י סובר דציבור מביאין מעם הארץ ר"י מאי עבי' ליה די"ל דאי לא הוה כתיב מעם הארץ הוה ס"ד דר"י נמי הו"א ס"ד דב"ד מביאין ולא צבור ובש"מ נמי היו פטורין מש"ה אצטריך מעם הארץ בש"מ והשתא כיון דבש"מ צבור חייבין דריש ליה ר"י להקהל דבהוראה צבור מיתי וק"ל.

שם בגמ' מ"ס יחי' שעשה בהוראת ב"ד פטור כו' ע"כ והיינו ר"מ והקשה מהרר"א דלמא ר"מ ס"ל שיחי' כו' חייב אבל מיעוטא פטורין ע"ש ורש"י השיב עליו דהסברא ימאן זה דהא טעמא דיחי' חייב משום שאין ב"ד מביאין פר מיעוט' נמי אין ב"ד מביאין דע"כ ול"נ עפ"י דהסברא ימאן זה מ"מ מברייתא דעדיין אני אומר שהוכיח לעיל שיחי' בהוראה חייב ע"כ דה"ק יכול יחי' חייב שכן בהוראת ב"ד יחי' חייב שנים ושלשה יהיו פטורים כו' ע"כ ואיך מצי למימר דמיעוטא יהיו פטורים כיון דיחי' חייב משום שיחי' בהוראה חייב א"כ מעוטא נמי אלא ע"כ אעפ"י שיחי' בהוראה חייב מיעוטא פטורים ואעפ"י שהסברא לא היתה הכי אי לא הוה כתיב אלא נפש אחת הו"א דחד יהיה חיי' אבל שנים ושלשה לא וא"כ הכי ס"ל לר"מ

דף י"ג רש"י ד"ה נתקין מילתא וכו' ואית דגרסי נתקין מילתא כי ליתנן וכו' פי' כמו לית אנן שהאל"ף נבלעת ברוב דברי חכמים ור"ל כשלא נהיה בעולם נתקין השתא מילתא שיזכרונו לטובה וק"ל.

דקושטא דמילתא ולא דריש מעם הארץ להכי אלא לרובא שכיון דס"ל דברובא ב"ד מביאין פר ולא צבור הו"א דהכא נמי פטורים כתב רחמנא מעם הארץ לחייב רובא אבל מיעוטא לא ואפילו מהר"א סובר הכי אלא דק"ל דלמה לא יליף לה מיחי' לגירסתינו דאי לגרסתו תקשה מיניה וביה דהא מכח קושייתו הנצרך להגיה וא"כ ע"כ דיחי' ומיעוט חדא מילתא היא אלא ודאי דלפי גרסתינו ק"ל וק"ל אלא דקושייתו נמי דנילף מיעוטא מיחי' לדידיה נמי אינה קושייא דמפני מה סליק אדעתיה בברייתא הכי ע"כ משום דהו"א דגזרת הכתוב הוא א"כ לק"מ.

ד"ג ע"א בפרש"י פשיטא מרובין ונתמעטו כו' ה"נ חייבין פר כבתחילה רש"א כו' ה"נ אם נודע להם עד שלא נתמעטו פטורי' מיעוטין ונתרבו מאי וכו' דיחי' שעשה בהוראת ב"ד פטור כו' דהני מועטין ונתרבו ל"ד ממש לחטאו עד שלא נתמנו כו' לאו בני קרבן ניהו דיחי' שעשה בב"ד פטור אבל כי חטאו כ"ע ונשיא עד שלא נתמנו נעשו בני קרבן כו' ואמעיטו להכי קאמר במרובין ונתמעטו דהוי פלוגתא דר"ש ורבנן אבל במיעוטין ונתרבו אבעיא לן אי דמי לפלוגתא דר"ש ורבנן או לא כו' דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור עכ"ל ועיין מה שהקשה מהרא"א וגם מה שהקשה בש"י ומכלל קושיותיו חדא מינייהו היא דהלכתא כרבנן דיחי' שעשה בהוראת ב"ד חייב ומצינן למימר דבעיין לכ"ע ובחיובא דפר עסקינן והאריך שם ולבתר הכי כתב דהדרא קושיין לדוכתייהו ע"כ וק"ל דא"כ דיחי' שבב"ד ס"ל דחייב אדקא מבעיא ליה במיעוטין ונתרבו תבעי ליה במרובין ונתמעטו גופה דנהי דמרובין ונתמעטו פשיטא להו דפטר ר"ש מפר היינו משום דבין אי אזלינן בתר חטאו וחיובא בין אי אזלינן בתר ידיעה נפטרו מפר אבל אי יחי' שבב"ד חייב תבעי להו אי חייבין כשבה או שעירה כשנתמעטו דבתר ידיעה אזלינן או בתר חטאה וידיעה אזלינן ופטור דחטאה לאו בחיובא דכשבה ושעירה הוא אלא ודאי מדלא בעו הכי ובעו מעוטין ונתרבו ע"כ משום דס"ל דיחי' שעשה בהוראת ב"ד פטור והיינו דהצרי' לרש"י לפר דיחי' שעש' בהורא' ב"ד פטור ולאפוקי מה שהיה ס"ד לפרש דמרובין ונתמעטו דפשיטא דהוי כפלוגתא דרבנן ור"ש דלרבנן חייבין פר כשעת החטא ולר"ש אם נודע קודם שנתמעטו חייבין פר ואם נודע משנתמעטו פטורין מפר אבל לא ידעינן אי הא דחייבין לר"ש כשנודע קודם הוי משום ידיעה לחוד דהא ידיעה בחיוב או משום דחטאה וידיעה בחיוב וגם כשנודע אח"כ דפטור בהא נמי לא ידעינן אי משום דאזלינן בתר ידיע' לחוד וידיע' בפיטו' או משו' דבעינ' חטאה וידיעה בחיוב וליכא ומש"ה מבעיא להו במועטין ונתרבו דאי אזלינן בתר ידיעה לחוד לר"ש חייבין בפר ואי בעינן חטאה וידיעה בחיוב כיון דבחטאה לא היו חייבין פר כי אם כשבה או שעירה פטורין מפר ולעולם יחיד שבב"ד חייב והיה ס"ד לפרש הכי משום דלפלוגתא דכ"ע ונשיא דמדמה לה התם בני קרבן ניהו בשעת חטאה ה"נ הכי ולאפוקי הך פירושא פירש בתחילה הא דמועטין דיחיד שבב"ד פטור ומשום דלא תימה דחייב הוא דס"ל דהא מדמה לו לכ"מ ונשיא פירש ול"ד דכי מועטין דהני מועטין מיירי דפטורין וזהו פי' דברי הבעיין לא פירוש צד מהבעיא אלא לאפוקי אידך פירושא ואח"כ הכריח זה ופירש דפשיטא ליה במרובין ונתמעטו דהוי כפלוגת' דר"ש ורבנן בכל גוונא דלר"ש פטור מכל וכל בין מפר ובין מכשבה ואבעיא להו במועטין ונתרבו אי אזלינן בתר ידיעה וחייבין בפר או פטורין וע"כ מדאבעיא להו הכי ע"כ אי פטורין מכל וכל קאמרי דיחיד שבב"ד פטור דאי ס"ל דחייב לא הו"ל למבעי הכי דבהיא גופא דמרובין ונתמעטו הו"מ למבעי ומדהתם פשיטא ליה בכל גווני ומבעי להו במיעוטין ונתרבו ע"כ ס"ל דיחיד שבב"ד פטור.

מה שהקשה רש"י דר"ש גופיה פירש במצניע דס"ל יחיד שבב"ד חייב והכא ס"ל דפטור לק"מ דהם למאי דס"ל דפטו' מבעי' להו מועטין ונתרבו מאי אי אזל' בתר ידיעה או בתר ידיעה וחטאה בחיובא ואי שמעינן דר"ש בעלמ' אזיל בתר ידיע' א"כ לדידהו דס"ל דיחי' שבב"ד פטור הוי מועטין ונתרבו פלוגתא ולא איכפת לן במאי דס"ל לר"ש דיחי' שבב"ד חייב דהם למאי דס"ל קא מבעיא להו דהך דיחי' שבב"ד בעלמא פטור או חייב אינו תלוי אי בתר ידיעה אזלינן או לא דהך לחוד והך לחו' והשתא הותרו כל קושייותינו וגם קושיית מהרר"א וגם מה שהוצרך נמי כמה פעמים למיהדר ולפרש דיחי' שבב"ד פטור דבתחילה פירוש וב"ד לא הוי כדמיון הפלוגתא והג' הכרעה ודוק.

ד"ד ע"ב אבעי' להו הורו ב"ד כו' ועשה מיעוט כו' מהו כיון דשתי ידיעות גינהו לא מצטרפי או דילמא כיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף ואת"ל כיון דאידי ואידי חלב הוא ומצטרף מיעוט כו' עד מיעוט בחלב ומעו' בדם מהו הכא ודאי דתרי איסורי גינהו ופרש"י כיון דחלב אין איסורו שוה בכל כו' לא מצטרפי עכלה"ג וק"ל דבמיעוט בחלב שעל גבי דקין אמאי לא קאמר או דלמא כיון דקרבנן שוה מצטרף דאילו צבור אכלי האי חלב שעל הקרב והאי שעל הדקין בש"מ שלא בהוראה מיתו כל חד אי בעו כשבה אי בעו שעירה די"ל דכיון דהו"מ למכתב חד קרא דהא חלב סתם אקרי וכתב רחמנא תרי קראי ע"כ הך צד אלים טפי שלא יצטרף דלהכי הוצרכו תרי קראי מצד דקרבנן שוה ומש"ה הוצרך דכיון דאידי ואידי חלב הוא והשתא א"ש מה שהוצרך רש"י לפרש במיעוט בחלב ומיעוט בדם כיון דאין איסורן שוה דאי משו' דתרי שמות גינהו ע"כ דקרבנן שוה עדיף דתרי קראי דאתו מיגיה ע"כ צריכי דמדם לא אתי חלב ומחלב לא אתי דם וא"כ לא הוי אלא משום שתי שמות וכיון שכן קרבנן שוה עדיף דהא לעיל דלא קאמר או דילמא קרבנן שוה משו' דמתרי קראי קאתו כיון דהוה מצי לאתויי בחד וכ"כ בהדיא בפרק ב' דקא' אע"ג דקרבנן שוה כיון דמתרי קראי קא אתו הא פליגין בטעמייהו ע"כ אלמא תרי קראי עדיפי מקרבנן שוה אבל אי לא הוה מצי למיתי מחד קרא דהוו שתי שמות ודאי דקרבנן שוה עדיף והא דאמתי' לקמן הוא בחלב והם בדם מי אמרינן בטעמייהו הא פליגין ע"כ פירושו דחלב אין איסורו שוה בכל דודאי משום דמתרי קראי נפקי לא הוו אמרי' דפליגן דאיך יכתוב רחמנא בחד קרא לא מצי לאשמועינן הייינו דרש"י בתרי פליגן בטעמייהו פי' חלוקים בפסוקים והכא לא פירש דסמך אדלעי' והשתא אזדא ליה קושיית הש"י.

שם בגמ' משל כו' לאדם כו' ופרש"י והא הכא מפני דב"ה לית ביה חיוב מעלייא כו' ע"כ הקשה מהרש"א מ"מ כיון דב"ה אינו רק כהרף עין למה תולין מהך טעמא כפרתו ביום טפי מבלילה גמורה וי"ל דבין יממא ולילה לא טעו אינשי אלא אי יממא אי ב"ה וכיון דאינו אלא כהרף עין למתלי ביה ע"כ.

וק' דא"כ אינו משום דלית ביה צד חיוב מעליא אלא משום דהוי כהרף עין ליכא למיתלי ביה כלל אלא תולין מבעוד יום ול"ד לדהכא דהא איכא למתליה ביה אלא דלא תלינן משום דכבר הורו ב"ד ונראה דכונתו הוא דבסתם אדם דהביא כפרתו נימא דילמא הביא כפרתו ב"ה וספק הוא ויביא אשם תלוי ומדפטר משום דכהרף עין הוא ואין יכולים לעמוד עלה ודבר דלא שכיח הוא דמייתי ב"ה ומשו"ה אינו צד הטוב מעליא אבל אי איתרמי דהביא ב"ה חייב אבל אנן לא מספקינן בהכי וק"ל.

בגמ' אלא אפי' למ"ד ציבור מביאין כו' ואי שאיל הוא אמרי' ליה דהכא בספק כו' לא אשכח כו' אבל הכא אי שאיל הוא אשכח אפ"ה פטור דלא סלי' אדעתיה למשאל כו' ע"כ וא"ש פירוש רש"י אבל לפי' הרב"ש לא אתי שפיר וק"ל.

שם ואת"ל כיון דקרבנן שוה מצטרף כו' ע"כ וקשה למ"ד דואת"ל פשיטותא היא הא פשיט ליה הכא ומאי קא בעי בפ"ב וי"ל דלענין צירוף ודאי דמצטרפי אף דהוו תרי איסורי כיון דהמורה חד הוא אבל בכ"מ וביה דין דתרי בינהו המורים עדיין מספקא ליה ובחילוק מעט דאין איסורן שוה לא מצטרפי בפירש"י דקרבנן שוה דאי ציבור אבל"י כו' ומצו אשווי קרבנן כו' ע"כ ונראה לי דזה מוכרח דאי קרבנן שוה היינו רוב ציבור בהוראה מאי ראייה מייתי למיעוט אחר מיעוט דמצטרפי נהי דרובא בין אכלו חלב או דם קרבנן פר הא בעיין הוא במיעו' אחר מיעוט דכל חד לחודיה פטור דהשתא קיימי למ"ד דיחי' שבב"ד פטור ואי מצטרפי ונעשין רובא יהיו חייבין וכי משום דרובו שוים יצטרפו המועט דפטורין עם מיעוט דאחר אבל אי בעלמא המיעוטין שווים בקרבנן ומייתי מיעוט דדם שעורה ומיעוט דחלב שעורה להשוות קרבנן ה"נ סברא הוא דיצטרפו המיעוט עם המיעוט ומהרש"א כתב דהא דלא פירש בהוראה כו' דניחא ליה כו' ע"כ ע"ע ולדידי אין סברא כלל לפרש הכי ומה שכתב דניחא ליה דדמי טפי לדהכא דברוב מצטרפין כיון דקרבנן שוה ע"כ ק' דהרוב אינו מצטרף ושמא ט"ס הוא וצ"ל דמיעוט מצטרפין וק"ל.

שם ע"ב בגמ' אמרי' מאי שישבו להורות אין חייבין עד שישגו כולם שנא' אם כל עדת כו' תנן כו' הא אחר חיוב ואמאי הא לא נגמרה הוראה כו' ע"כ ובש"י הביא משום גדול אח' דהקש' דמאי פריך ודאי אחר פטור כיון שהסכימו רוב ב"ד והוי הוראה כדכתיב אחרי רבים כו' אבל להביא פר גזרת הכתוב עד שיורו כולם ומשנתנו כמ"ד יחיד שעשה בב"ד פטור עכ"ל ול"נ לתרץ דא"ה ע"כ רוב הציבור שעשו על פי הורא' רוב ב"ד חייבין הם להביא פר דהכי דייק זה חייב ולא אחר אבל רוב ציבור חייבים להביא פר אע"ג דלא הורו כולם ואם הורו כולם ב"ד מביאין ולא ציבור וזה ליתא דא"כ מעם הארץ ל"ל לחייב רוב ציבור בש"מ דהרי תנייא ומייתי לה לעיל עדיין אני אומר מיעוטא כו' רוב קהל שחטאו יהיו פטורין שהרי ב"ד מביאין עליהם פר ת"ל מעם הארץ ע"כ וע"כ ר"י נמי ס"ל דמעם הארץ איצטריך כדפירישית לעיל וא"ל דנימא דציבור פטו' מפר היכא דהיה רוב בהורא' דאינו הורא' מעליא דא"כ מתני' דלקמן דתני הורו ב"ד שוגגין ועשו הקהל שוגגין מביאין פר כו' כולה מתני' לית בה חידושא דהוו כולם שוגגין ועשו הקהל שוגגין פשי' דחייבין פר דהוראה מעליא היא ומודים ועשו שוגגין פשי' דמביאין כשבה דהא דלא הויא הוראה שוגגין ועשו מזידין הא נמי פשיטא דפטורין דמזי' לאו בר קרבן הוא ואמאי לא תני שוגגין רובא ועשו הקהל פטורין דאע"ג דהורו לאו הוראה גמורה היא לגבי פר ולגבי כשב הוו כיחי' דתולה בבית דין דהוי הוראה וזה חידוש ומה שתירץ הש"י אינו חדא דאי משום ההיא ריבותא הא שמעינן לה מתלמי' הראוי וידע דע"כ בלעדו נגמרה הוראה דהוא אינו מן המנין ועו' דאיך הו"מ למתני ואח"כ ידע א' מהם דע"כ צרי' נמי למימר אי תלמי' וראוי כו' משום משנה יתירה לאשמועינן דלא גמיר ולא סביר אי הוה תני הכי הוה משמע דהתלמי' נמי ידע אח"כ וע"כ בתלמי' אפי' אי ידע כ"ש הורו נמי דינא הכי דהוא אינו מן המנין וא"ת דע"כ דחק ומוקי אנפשיה דבתלמי' אייתי דידע כשהורו א"כ ל"ל למיתני לישנ' דחוקא כיון דהאי ריבותא הא שמעינן לה מתלמי' ועו' נ"ל לתרץ דע"כ אינה כקושיית הרב האשכנזי הנז' דא"כ למה לי למיתני הורו ב"ד והלך היחי' כו' פטור דמיירי כשהורו כולם ומדתני בתריה ידע א' מהם כו' מכלל דרישא בדלא ידעו כולם לתני הורו ב"ד וידע א' כו' והלך אותו שיד' כו' חייב הא אחר פטור דהוי הוראה משום דאחרי רבים להטות ול"ל הא רישא כלל דפשיטא אלא ודאי דלר"י אין לחלק בין אי הוי הוראה לפר ובין אי לא הוי כי אם ליחיד כמי שאינו ומשו"ה הקשו לו הא אחר פטור ואע"ג דלא הוו כולם ומשני בהרכין כו' וק"ל.

שם בפירש"י אלמא מיעוטא הוא דמעיני מקצת כו' ע"כ הש"י הביא דהרמ"ה סובר דמעיני ב"ד הוא ורשב"א דריש מיעוטא מונעשתה כו' והרא"ש הליץ בעד רש"י דס"ל דמעיני לאו ב"ד הוא כו' וקאי אונעשתה כו' ע"כ ובזה ישב הירושלמי דר"מ ס"ל כסברת הרמ"ה דמעיני ב"ד ומינה יליף הוראה תלויה בב"ד ומונעשתה כו' יליף דמעשה תלוי בקהל ור"י סובר כסברת הרא"ש דלאו ב"ד הוא וקאי אונעשתה כו' עי"ש באורך. ולע"ד לא העלה ארוכה לר"מ דירוש' דסובר דב"ד מביאין פר אף על גב דמעיני דע"ז לא מצי למילף דלאו ב"ד הוא אלא ב"ד בע"ז בג"ש משאר מצות ומינה יליף דב"ד מביאין ור"י סובר דצבור מביאין דכיון דבג"ש יליף בע"ז ב"ד כמאן דלא כתיב בקרא דמי א"כ יצא מזה מחלוקת חדש דר"מ ס"ל דכיון דאתי בג"ש כמה דכתיב דמי ור"י ס"ל כמה דלא כתיבה דמי ואיך מצי למימר הכי דהא ק"ל דג"ש מופנית כמה דכתיבה נקרא בהדיא דמיא וכמו שפי' רש"י בפרק בן סורר ומורה דע"ג ואינו נראה דמשום דסתמא כר"מ דהא ר"י נמי הוזכר בברייתא ולא פליג.

וגם מה שתירץ לקושיית הרמ"ה דאמאי לא יליף מעיני הקהל נ"ל דליתא דקושיית הרמ"ה הוא דאמאי דייש מעיני מקצת הא מעיני הקהל שאינו מקצת ואמאי לא יליף מהתם שאינו מקצת ואי כתירוצו מאי הו"מ למילף מהתם הא התם אינו מקצת דהא אחרי רבים כתיב אלא ודאי כדכתיבנא. ומ"ש דמע"ז יליף הוראה תלויה בב"ד כו' גם זה אינו דהא רש"י פי' לעיל דר"מ יליף הוראה כו' מעיני הקהל ומאי דמהדר למילף הוא מעשה תלוי בקהל דדילמא מעשה נמי תלוי בב"ד וזהו מ"ש רש"י לר"מ דלא אייתר ליה חד קהל הוראה תלויה בב"ד מנ"ל ע"כ כלומר הוראה תלויה בב"ד לחוד מנ"ל דלמא מעשה נמי.

ומה שתי' לקושיית הרב"ש שהקשה דאיך יליף הכא מעיני דע"ז כו' דהא לקמן יליף ע"ז ממעיני כו' וכמו שפירש"י עכ"ל והוא תירץ שאחר דיליף ע"ז משאר מצות הדר יליף קהל מע"ז עי"ש ושכ"כ מהר"א איטנגין עכ"ל הן אמת שכ"כ מהרא"א אבל תירוצם אינו עולה יפה דהא רש"י פירש בפ"ב ואי ס"ד ב"ד הא מעשה אינו תלוי בב"ד אלא בקהל והכא נעשתה כתי' דמשמע מעשה כו' ע"כ הרי דכל כחו הוא דבשאר מצות הוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל משום הכי ליכא לפרושי הכא מעיני העדה ב"ד דא"כ מעשה תלוי בב"ד וזה אינו דהא משאר מצות ילפינן דמעשה תלוי בקהל ואי מעשה תלוי בקהל מע"ז בעי למילף הכא דהכא לא ידעינן ליה א"כ התם נמי נימא ב"ד ול"ל ג"ש ואי קאי אונעשתה ליקום דמאי קושיא הא לא ידעינן בשום דוכתא דמעשה תלוי בקהל ולא בב"ד וא"כ שפיר הקשה הרב"ש אבל במה שתי' הרב"ש דההיא ר"י היא כו' ע"כ ק"ל דהא מתניתין דהתם כר"מ דס"ל דב"ד מביאין כמו שפירש"י וא"כ מאי מייתי מדר"י ושי"ל דבעי להוכיח מברייתא הרי דדריש ג"ש וכיון דר"י דריש ג"ש בדר"מ נמי אמרינן דגמיר ג"ש כמו שפי' הכא הגמ' לענין מעשה תלוי בקהל דגמרי' ג"ש מעיני מעיני וכיון דגמרינן לענין מעשה תלוי בקהל מע"ז גמרי' נמי משאר מצות לע"ז לענין מקצת מצוה ולא כולה אבל ק"ל דהרי לרבא ולאביי גמרינן שפיר הוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל מונעשתה לשגגה דלשגגה דייקא שעשו הצבור השוגה ששגגו הב"ד וא"כ לר"י ל"ל קהל יתירה בשאר מצות להוראה תלויה בב"ד ומעשה בקהל ניליף לה מע"ז בג"ש דמעיני מעיני ועו' ב"ד בע"ז ל"ל למילף בג"ש הא מגופא דקרא דלשגגה נפקא וצריך ליישבו וק"ל.

ד"ו ע"א בגמרא כיוצא בו וכו' עד לא מצית אמרת דכתיב כו' עכ"ל הגמ' ופירש"י והא מייתי מישראל בין לר"י ובין לר"ש ובין לר"מ פריך.

וי"ל דאי קושייתו לר"מ נמי לא משני מידי דאי מב"ד מתו תו לא קרב' דלמיתה אזלה ואי מצבו' הא לר"מ ב"ד מביאין ולא צבור ולא חייש למיתה דצבור ועו' ק"ל על מה שראיתי מי שפירש דס"ד דמקשה דדורו של צדקיהו מתו כולם ועיין בש"י ול"נ לי דהא קרא כתיב בהדיא שבאו מהם לבית שני.

ותב"ש הקשה מנ"ל לר"פ הא נימא מהאי קרא גופה דהבאים כו' ועו' הקשה דהכא מדחה הא דשעיר ובתמורה קיימא הא תירוצא ולי קשה עו' דנימא שהראי' משעיר הוה דלמא מתו רובא אבל רש"י פירש והנך דנפישין היכי מייתי וע"ק לי דבתמורה אמאי לא מייתי הא דע"ע בדרך אב"א ועו' דהכא אמאי לא משני כי התם דילמא אחיי אקרובינהו. וע"ק לי אמה דפריך ודלמא מיעוטא הוו דלרבנן מאי קושיא וכי משום דמתו רובם ונשארו המיעוט מהם אינם חייבים הא ציבור הוו ועו' שאפילו נימא שיש כאן מרובין שלא חטאו הא ס"ל לרבנן דמרובין ונתמעטו חייבין דבתר חטאה אולינן ואין לומר דלא פריך אלא לר"ש. וע"ק לי דרש"י פירש הכא דילמא מיעוטא הוו דורו של צדקיהו הבאים והו"ל כחטאת שמתו רוב בעלים ובתמורה פירש דלמא מיעוטא הוו ופטורים דכיחידים דמו עכ"ל ולמה זה שייכא ועו' מאי והו"ל כחטאת האי ודאי הכי הו"ל ושי"ל דהוה ס"ל למקשה דגהי דב"ד מביאין לר"מ היינו היכא דצבור קיימין אבל היכא דמתו אין כפרה למתים וכיון שאין כפרה להם גם הב"ד אין מביאין דחטאת צבור היא ומתה ומשני דהא דמתה היינו חטאת יחי' אבל חטאת צבור אינה מתה וא"כ שפיר מייתו ב"ד.

וגם נראה דהמקשה ידע קרא שבאו דורו של צדקיהו אלא שסובר דודאי לא יבצר שמתו מקצתם וס"ד דמקשה כפי' התוס' בתמורה דר"י מודה דקרבה היכא דכולם מתו אבל היכא דמקצתם מתו אזיל למיתה כך ס"ל בהא דה' חטאות מתות לר"י והקשא דאיך קרבו הבאים דודאי מתו מקצתם ושני ר"פ דה"מ ביחיד אבל לא בצבור כלומר דבכל ענין קרבה ס"ל לר"י והקשה מנ"ל לר"פ הא דאי משום דקרבו מנ"ל לפרש הא דה' חטאות מתות דאי מתו צבור בין כולם בין מקצתם קרבה הא מציגן לפרש ההיא דה' חטאות מתות כס"ד דמקשה ומאן מוכח ומשני דיליף לה משעיר דר"ח דהא ודאי התם נמי מתים מקצת ודחי לה דדלמא הא דמתו מהני דלא אייתו עדיין שקליהם כמו שמבואר בשקלים שלא היו כולם מביאין כא' ועדיין הקשה להבאים איך הביאו כיון דאיכא לפרש הכי והכי ואע"ג דע"כ ר"י דאמר דבנתכפרו מתה ל"מ למימר דכלול בה מתה בעליה דכולה חדא מילתא היא דהא בספק נתכפרו מתה ודאי ובספק מתו קרבה מדקרב שעיר דר"ח וא"כ ע"כ לא איירי ר"י, בהא דנתכפרו כי אם דוקא בו ולא במתו מ"מ בהא דה' חטאות מתות מציגן שפיר לפרש דמתו בעליה דקאמ' הייגו כולם או מקצתם ובין בצבור בין ביחיד איירי ונולד חטאת ותמור' חטאת לחוד איירי ביחיד דוקא דא"א בצבור ומנ"ל דקרבה שהקריבו הם ומשום דהכא קושייתו הוא היאך קרבו השבים מהדר לתרוצי איך קרבו משום הכי הדר להקשות דלמא וכו' ואיך קרבו אמתים ויליף מע"ע כו' דהשתא ש"מ דקריבין אמתים ודחי התם העיקר חיים ומה שמכפר נמי אמתים הוא במגו אבל הכא ליכא מגו דממיעוטא ארובא לא אמרינן מגו ומשני דרבים הוו ומכפרין במגו דכתיב כו' ומהדר להקשות דילמא מיעוטא הוו חיים וכדי דלא תקשה וכי אם נשארו המיעוט אינן חייבין משו"ה פרש"י שיש כאן רוב שלא חטאו ואע"ג דכי איכא נמי רוב מיעוטא חייבין לרבנן היינו שהם חייבין לחוד אבל הכא הביאו נמי רובא שלא חטאו וא"כ חלק החוטאים מיעוט הוא ואע"ג שהרוב דהשתא קיימין כיון שהם לא חטאו והביאו הו"ל כחטאת שמתו רוב בעליה שאינה מכפרת במגו על המתים כיון דמיעוט ניגהו החיים דהשתא משום מגו הוא דאתינן עלה ומשני דרובא הוו מהחוטאים וא"כ שפיר איכא מגו ואע"ג דמשמע מקרא דהיו הבאים מרובים ס"ד דמקשה דלמא היו חזקים וקולם חזק מאד ואף דהוו מיעוטא והשיב דלא מצית אמרת דמלתא דלא שכיח הוא שיהיו כ"כ חזקים שקולם יהיה חזק יותר מתרועות נמי וכיון דשני דהוו רובא פשיטא דמצינן למימר דאחיי אקרובינהו ולא אמיתי ולא שני ליה משום דפשוט הוא אבל התם דקא מקשה ומי איכא למ"ד דמתה הא הקריבו השבים וע"כ מתו מקצת ומשום דקס"ד דנתכפרו ומתו בעלים חדא מילת' היא לר"י ובנתכפרו כלול מתו בעלי' פריך ליה ומשני ר"פ דאפי' למ"ד נתכפרו מתה ס"ל מתו בעלים קרבה ופריך מנ"ל הא דאינו בכלל נתכפרו לר"י דילמא כסברת המקשה הוא דבכלל הוא וכיון דאיכא לפרש הכי והכי אין לומר דמהא דקרבו השבים מוכרת הכי דהיא גופא תיקשה להו דמנ"ל זה כיון דאיכא לפרש הכי והכי איך קרבו ומייתי משעיר דר"ח דע"כ לא איירי ר"י במתה כלל כדפרישית וא"כ לא קשה על ר"י מה דקרבו השבים דדילמא הוא סובר נמי נקרבים וכיון דשדי ליה לר"י ותו ל"ק לדידיה כלל מש"ה לא פריך דילמא כו' דזה הקושיא שייכא להשבים איך קרבו והכא קיימין לתרוצי לר"י וכ"ש לאב"א משום דלא ידעינן עדיין אי רובא הוא הוצרך לתרץ ולפרש דרובא הוא וכיון דהך אב"א הוא היפך מהא דתירץ רב פפא ולאו לקיומא תירוץ דר"פ אלא למימר דודאי מתו מקצתן מתה כס"ד דמקשה דאינו מכפר אמיתי ולא משום מגו נמי אלא דהכא אחיי אקרובינהו דהא ס"ל לרבנן דחייבין ומק' דילמא מיעוטא הוא ואע"ג דלרבנן חייבין לר"ש בעי חטאה וידיע' בחיוב וכיון דהשתא לאו משום מגו נגעו בה ע"כ צריך לפרש דלא כהכא ומש"ה פירש התם הכי ולא כמו שפירש הכא וק"ל.

וראיתי מה שכתב השער יוסף משם הר"ר בצלאל ז"ל ע"ש ואינו נ"ל דודאי דוחק הוא לומר דהמקש' לא ידע פסוק וגם מה שהעמיס הוא עלה דע"כ הא דס"ל למקשה מנ"ל דר"י סובר דבמתו כולם מתה אבל מתו מקצתם קרבה דאי בכל גוונא אית ליה דקרבה ואפי' במתו כולם א"כ יליף לה מולד חטאת ותמורת חטאת וא"כ אמאי ס"ל בציבור שנתכפרו דמתה התם נמי ניליף מולד חטאת כו' ולבסוף נמי פירש הכי לפרוקי הקושי דקשה ליה להרב"ש דנימא דמהאי קרא גופיה נ"ל עש"ב ול"נ דהא שפיר מצינן לפרש דה' חטאות סתמא תני להו היכא דמצי קאי איחי' ואציבור קאי והיכא דלא מצי קאי איחי' לחוד דהייגו כפרו בעליה ועברה שנתה קאי בין איחי' בין אציבור ומתה מתו בעליה ולד חטאת ותמורת חטאת ביחי' מתים דא"א בציבור ולא יליף מתו בעליה מולד כו' דהא ר"ש נמי דס"ל דמתו בעלים ביחי' דברים אמורים לא יליף לה מולד ור"י נמי לא יליף לה מהתם אלא דחולק על ר"ש וס"ל דכפירו ועברה שנתה בין ביחי' בין בציבור מתה ולא יליף אפשר משאי אפשר וא"כ הדרא קושיית הב"ש לדוכתא.

ומה שרצה נמי לתרץ דקושי' מנ"ל הוא דילמא אחיי אקרובינהו כדתריץ בתמורה ומש"ה קרבה ולא כמו שתי' ר"פ וזהו מנ"ל דפריך גם זה ליתא דהא התם אי מתחילה היה ס"ד דמצינן למימר דאחיי אקרובינהו לא הו"ל לגמ' למימר אלא רובא מדורו של צדקיהו הוו ל"ל למימר אחיי אקרובינהו דהא ודאי הא ידעינן ליה אלא דהוה קשה לן דהא רובא מתו לשיטתו וק"ל.

וגם מה שרצה לתרץ דהא דע"ע אצטריך דאע"ג דרובא הוו אפשר דמ"מ מיעוט דדורו של צדקיהו הוו אלא דהוו רובא דבית שני ולהכי הוצרך הא דע"ע עיש"ב גם זה ליתא דע"כ אי הוו רובא דבית שני מכ"ש דהוו רובא דדורו של צדקיהו דהא ודאי הנולדים בגלות היו מרובין מן המתים דהכי הוא נוהג שבעולם כנר' לחוש וזה לא צריכה רבא וא"כ אי החיים מדורו של צדקיהו היו רובא דבית שני כ"ש דהוו רובן של המתים דהא הנולדים שהם מיעוטא דידהו הוו רובא לגבי מתים ואע"ג דהרמ"ה הקשה כן לפרש"י מ"מ פירוש רש"י הוא האמת וק"ל.

שם בגמ' שמעינן לר"ש דחטאת שותפין קרבא דתנא כו' ר"ש אומר ירעו כו' ע"כ וכתב מהרא"א דאע"ג דל"ד כו' ואפ"ה אמר ירעו ע"כ והקשה הרש"י דאכתי נוקמיה כר"ש ופטורין ב"ד משום דלא חזי להקרבה ע"כ ע"ע ול"נ דכיון דאזיל לרעיא עד שיסתאב כו' א"כ ע"כ דחייבים הם להפריש ולהשליך לרעיא ואיך מצי למתני פטורין כו' וק"ל.

פרק שני

גמרא מנה"מ דכתיב לאשמת העם כו' נר' למי דומה ציבור כו' אינם מביאים א"ת וכ"מ כו"ע אמר מר כו' ע"כ לא קאמר לאשמת העם כו' ע"כ וק' דמאי ס"ד דסתמא דתלמו' דמשמע ליה מהך ברייתא דאינו מביא א"ת אף דלא הוה כתוב לאשמת העם ועו' דרש"י פירש מי שחייב כו' יצא משית שאינו חייב אלא על העלם דבר כו' ועו' דצבור אינו בכלל נפש ע"כ וקשה דלמאי אצטריך האי ועו' ולכן נ"ל דרש"י ז"ל הרגיש הא דהקשיתי ובא לתרץ דסתמא דתלמו' ס"ל דמדאצטריך למעוטי שאין חטאתו ושגגתו שוה ע"כ דמשית אינו מביא א"ת דמשית הוא דאמעוט דאי צבור אע"ג דבהם כתיב ונעלם מ"מ לא אצטרי' למעוטי דהא בלאו הכי אינו מביא א"ת דנפש כתיב בא"ת א"כ אין לנו למעט אלא משית וא"ל דממעט נשיא כיון דבלא אשמת קיימינן ואימא דנשיא בעי העלם וש"מ ולא מייתי א"ת דטפי מסתבר דמשית הוא דממעט דהוא הוי בהעלם וש"מ כיון שהוא מופלא ומקודש וחשוב יותר מנשיא אבל הגמ' בעי מנ"ל מקרא הא דמסברא ודאי אין לחייבו לנשיא קרבן א"ת דדלמא גזרת הכתוב הוא וקרא בעי וע"כ מלאשמת העם הוא א"כ קשה ע"כ לא קאמר כו' וק"ל.

שם משנה הורה כ"מ לעצמו ועשה לעצמו מתכפר לעצמו הורה עם הצבור מתכפר עם הצבו' ופי' רש"י הורה לעצמו שהורו בתרי איסורי הוא בע"ז וב"ד בחלב מתכפר לעצמו מביא פר ע"כ וקשה דבהורה כ"מ בע"ז מביא שעירה ועו' פירש"י דאי בהורה הוא ולא הורו ב"ד פשיטא כו' ע"כ וקשה שאפילו בהורו ב"ד כיון דתרי איסורי הוא דקא מורו וכ"מ הורה לעצמו ועשה לעצמו נמי פשיטא דמתכפר בפני עצמו דמאי עביד ליה הוראת ב"ד כיון דבאיסור אחר הוא ועו' ר"פ דמשני דהוו תרי מופלין ופירש"י ואע"ג שהוראת ב"ד הוראה אפי"ה מתכפר לעצמו כו' ע"כ וקשה דמאי אפי' הא כיון דהוי בתרי איסורי פשיטא דמתכפר לעצמו לכן נ"ל שכונתו הוא דכ"מ הוראתו בע"ז לעצמו ועשייתו לעצמו בחלב הוא וקמ"ל דלא חשיב כמי שלא סמך על הוראתו ועשה ע"פ הורא' ב"ד דפטור דכיון שהורה בפני עצמו בע"ז הרי חזינן דסמך על הוראתו וכיון דחזי' דבע"ז סמך על הוראתו והיה עם הב"ד כשהורו בחלב דחשיב כמי שהורה רש"י פירש כן בתחילה ועש' בפני עצמו בחלב אמרינן נמי דעל הוראתו בחלב סמך ולא על הוראתם ומביא פר לעצמו אבל כשהורה הוא עמהם בחלב ועשה עמהם אמרינן ודאי דלא סמיך על הוראתו שהרי הורה ועשה עמהם מש"ה אמרינן דמתכפר עמהם והוא אינו מביא והשתא קשה מה שהקשה הב"ש דמדיוקא דרישא דייק הא אם הורה לעצמו בע"ז ועשה עם הצבור בחלב מתכפר עם הצבור וסיפא דייק איפכא הא אם הורה לעצמו בע"ז ועשה עם הצבור בחלב אינו מתכפר עם הצבור ותירוצו דאמרינן נעשה טוב ויפה הוא וראיה מדאמרינן בירושלמי אר"י פשיטא דאם חזרו ב"ד ואח"כ הורה הוא דאינו מביא בפני עצמו והקשה דפשיטא מתני' היא מדקתני הורה לעצמו ועשה לעצמו ופירש הר"ב פני משה הא אם הורו ב"ד בתחילה אעפ"י שחזרו בהם לאו הוראה בפ"ע היא ואינו מביא לעצמו ודחי אר"מ אימור דבתרא ופרש הרב הנז' דמסיפא דייק איפכא ע"כ ולפי זה תקשי מנ"ל לר"י הא עכ"ל דהא קמ"ל דאמרינן נעשה דיוקא דרישא כסיפא וק"ל והשתא לא קשיא מה שהקשה על הב"ש הש"י.

שם בגמ' מה נשיא כו' אף כ"מ מתכפר עם הצבור מה לנשיא שכן פר של יוה"כ מכפר עליו וכו' ע"כ וקשה דהא רש"י פירש כן בתחילה ועו' שנשיא וכו' וא"כ איך בעא בתחילה לדמויי לנשיא ונראה שכונתו היא דלא תקשה איך לא ס"ד זה בתחילה לכך פירש דודאי ידע זה אלא שהוא הוה יליף הכי שנשיא מתכפר עם הצבור מדמייתי על ש"מ לחוד ואע"ג שאינו בהוראה ומשיח בהוראה על ש"מ לחוד ואע"ג שאינו בהוראה ומשיח בהוראה הא גלי לן קרא דלאשמת העם דמשית כצבור אע"ג דצבור אינן בהוראה והשתא לק"מ מה שהקשה מהרא"ה ולא הש"י ואין צורך לדחוקי ועו' ראיה שהוא מתכפר עם הצבור מיוה"כ ודחו ליה דאימא דכולה חדא היא דהא דמתכפר הכא עם הצבור היינו משום דמתכפר עמהם ביוה"כ וק"ל.

שם בגמרא אי דהוא מופלא וכו' הוראה דידהו לאו הוראה היא כו' אר"פ בב' מופלין סבר אביי כו' אמר רבא כו' כיון דב' איסורי נינהו חטא בפ"ע הוא ע"כ הקשה מהרש"א דל"ל תרי מופלין בחד סגי כדס"ד מעיקרא עי"ש. ול"נ שזהו מה שתי' רבא דבתחי' הקשה הש"ס אי שהוא מופלא לחוד כיון שלא היה שם הוראתם לא הויא הוראה כו' ושני ר"פ בב' מופלין ואביי משום דחזא דאוקומה בב' סבר דסברת המקשה הוא אמת שלא היה עמהם וסבר דבתרי דוכתי קיימי ורבא השיב שאין צורך לומר זה כלל דנצטרך לומר בב' מקומות דמקומות לא גרמי אלא בתרי איסורי ובחד מקום ומשי' לחו' מופל' וק"ל.

ד"ו ע"ב מתני' מני ר' היא ה"נ תני הא וה"ה וכו' עכ"ל הגמ' והקשה הרב"ש דבסנהדרין בעי אביי להוכיח מכאן דהעובד מאהבה ומיראה חייב וכו' ע"ש והש"י רצה לתרץ דאביי ס"ל כרבא דאומר מותר לגמרי חייב דמשיח לא בעי קיום מקצת וביטול מקצת דליתיה בהוראה כו' והא דלא מוקי הא דר' באומר מותר לגמרי משו' דס"ל לאביי דנעל' דבר הוא כו' יעש"ב. וק"ל על דבריו דכת' דמשיח ליתיה בהורא' דא"כ ל"ל לר' קר' דוחטא' בשגגה למימר דחטא זה בשגג' יהא הא ליתיה בהורא' וכיון דליתיה בהוראה אפי' באומ' מותר לגמרי חייב משום דליתיה בהוראה ול"ל קרא ואי מהאי קרא נ"ל אימא דדוק' בקיום מקצת וביטול מקצת חייב דהיינו בעובד מאהבה ויראה שהוא העלם שלא בגופו דלא בעינן בע"ז העלם בגופו אבל מותר לגמרי לא אבל לעולם איתיה בהוראה דהא בפ"ק מפקינן דשבת בשביעית הוי קיים מקצת וביטל מקצת אף על גב דבב"ד בעינן הוראה והוי העלם ושגגה אע"ג דלא הוי בגופו דבמשיח בע"ז דוקא ס"ל לר' הכי אבל משיח בשאר מצות בעי העלם בגופו דהכי מפיק לה מקרא דחטא זה דע"ז דוקא בשגגה יהיה דהיינו העלם שלא בגופו ושגגת מעשה אבל בשאר מצות לא זרבנן ס"ל דבין ב"ד ובין משיח בין בשאר מצות בין בע"ז בהעלם דגופו דוקא אבל העלם שלא בגופו לא דחשיב שגגת מעשה לחוד והא דמסקינן בפ"ק בב"ד בשאר מצות שאפילו שלא בגופו הוי הוראה בביטול מקצת וקיום מקצת ע"כ אליבא דר' הוא. וע"ק אמ"ש דאומר מותר לגמרי הוי העלם ע"כ דליכא למ"ד הכי שאם טעו בכל הגוף דיקרא העלם דבה כי אם שגגת שכחה. ועו' דאיך קרי ליה העלם כיון דבהעלם בעי

תעלה מחשבה זו, ואמנם לפעמים יבוא לידי כך, שיאמר בלבו: אם אין הקב"ה מקפיד על הדברים הללו, למה הקפידה עליהם התורה? ולמה הזהירה עליהם כל כך? אלא שאין הדבר כן, שהרי אין לך דבר בעולם שאין הקב"ה מקפיד עליו, שנאמר: "כי כל זבח תקריב מלח" (ויקרא ב, יג), ואמרו חכמים: אין לך דבר בעולם שאין בו מליחה, ואין לך דבר בעולם שאין בו מעילה, ואין לך דבר בעולם שאין בו מעשר, ואין לך דבר בעולם שאין בו מנחה, ואין לך דבר בעולם שאין בו לחם הפנים, ואין לך דבר בעולם שאין בו נסכים, ואין לך דבר בעולם שאין בו שתי הלחם, ואין לך דבר בעולם שאין בו שיריים, ואין לך דבר בעולם שאין בו תודה, ואין לך דבר בעולם שאין בו שלמים, ואין לך דבר בעולם שאין בו פסח, ואין לך דבר בעולם שאין בו חגיגה, ואין לך דבר בעולם שאין בו עולה, ואין לך דבר בעולם שאין בו חטאת, ואין לך דבר בעולם שאין בו אשם

אינו שוה ליוה"כ ולא ליחידים ושוה לבד לצבור בשאר ימות השנה ומאי אולמיה דמשיח דמיעט מנשיא וק"ל.

שם בגמ' דילמא ר"א אכולהו קאי כתב הש"י ק"ק וכו' עד ש"מ דמודה לת"ק דמביא עולה ויורד וא"א דקאי אכולהו לפלוג ולימא דמשיח מביא פר וכו' ע"כ ע"ע וליתא חדא דהוה ליה לרבי עקיבא לחלוק דהוא מאריה דהאי אבל כיון דפליג בברייתא לא הוצרך לחלוק במתני' ועו' דאי ר"ש ס"ל דמביא עולה ויורד מאי פריך ואי אכולהו קאי לימא משיח בפר הא משיח ס"ל דבעולה ויורד אבל הגמ' דבעי הכי משיח דס"ל דר"ש פטר ליה מעולה ויורד וק"ל.

פרק ג' כ"מ

ד"ה ע"א משום דקתני גבי נשיא כו' עיין מ"ש השער יוסף עד ולפי דברי ר"ש סבר ליה דסתמא דלא כר"ש הול"ל דמשום דקתני גבי נשיא חטא ועבר כו' לסתום דלא כרבי שמעון תנא משיח איידי כו"ע והא ודאי לאו קושיא דאידי ואידי איידי ניבהו מ"ל האי או האי עוד כתב דלא הוה צריך לאיידי דבא משיח לגלות אנשיא דמה משיח חטא ואח"כ עבר כו' אפי' כשנודע אח"כ כו' ה"ה נשיא אף דנודע לו אחר שעבר ודלא כר"ש כו' ע"ע וגם זה ליתא דא"כ ה"ל למתני בקיצור נשיא שחטא וכשעבר נודע לו מביא שעיר ל"ל להאריך ולמתני בבא חדא דמשיח לגלוי וק"ל.

ועו' קשה לפירושו דבירושלמי דפרקין איתא חבריא אמרי טעמא דר"ש דגדולתו מכפרת אמר ר"י שאין חטאו וידיעתו שוין מה מפקת מביניהון ריש' דפרקא כהן משוח שחטא כו' ע"כ הרי דהנפקותא הוא משיח שחטא ואח"כ עבר דלטעמא דחברייא חייב ולר"י פטור וא"א דאיכא לפרש למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לא הו"ל למימר רישא דפרקא אלא לפרש היכא דנודע לו אחר שעבר אלא ודאי דרישא בהכי איירי עוד ק' דכיון דנודע לו קודם איירי למר אבל נודע לו אח"כ אע"ג דחטא כשהוא נשיא כ"ש כשחטא לאחר שעבר ול"ל למתני בסיפא דנשיא שעבר ואח"כ חטא פטור וא"ל דאגב משיח נקט נשיא דהרי משיח חייב ונשיא פטור ולא הול"ל פטור אגב חייב והיא גופא תקשה למאי דהקשה הוא דמסיפא משמע דמשו' שעבר וחטא פטור הא אי חטא קודם חייב אע"ג דלא נודע לו קודם ותי' דאגב משיח נקט ואינו כדהקשיתי וק"ל שם בגמ' והקריב על חטאתו מלמ' שמבי' חטאתו משעבר כו' וליתי נמי נשיא מק"ו כו' ת"ל אשר נשיא כו' ע"כ הקשה הש"י דאיך מצי למימר וליתי נמי נשיא כו' דהא פשיטא ליה לעיל דאין מביא משעבר וע"כ דמאשר נשיא כו' למד כן ותי' כו' ע"ע ול"נ דמעיקרא קושיא ליתא דכונת הש"ס הוא הכי ל"ל דכתב רחמנא מיעוט בנשיא וריבוי במשיח לשעבר ליכתוב והקריב כו' גבי משיח ואנא אמינא דוקא משיח ריבה אבל לא נשיא מדכתב לריבויא גבי משיח או לכתוב מעוטא דנשיא ולא לכתוב ריבוייא דמשיח ואנא אמינא דוקא נשיא אמעיט אבל משיח לא להכי קאמר אי כתב גבי נשיא ולא במשיח הו"א דמשיח לא ליתי מק"ו ואי כתב והקרי' ולא כתב מיעו' בנשיא הו"א נמי דניתי נשיא מק"ו משום הכי הוצרך מיעוט גבי נשיא שאינו מביא משעבר ובתר הכי דמייתי הא דתניא גבי נשיא כה"ג פרט לקודמות והלא דין הוא כו' ע"כ אין להקשות דאי לא כתוב אשר נשיא מנין הוה ידעינן דאינו מביא משעבר די"ל דלא בעינן גבי נשיא כי אם ילפותא דאינו מביא משעב' וזה הו"מ ללמדנו בענין אחר דלכתוב גבי משיח אשר חטא הוא והו"א הוא מביא ולא נשיא או מיעוט אחר בקיצור ול"ל למכתב אשר נשיא כו' וקאמר דאצטריך למעוטי קודמות וכיון דנפיק קודמו' ומשעבר מאשר נשי' עדיף טפי למכת' אשר נשיא.

שם פרט למשיח מעם הארץ פרט לנשיא ע"כ הקשה הש"י מאחר דלא מפרש לימו' נשיא מאי קאמר מעם כו' פרט לנשיא ע"כ ול"נ דקוש' מעיקרא לית' דתחילת מאמר הוא מעם הארץ פרט לנשי' תינח כו' ולא סיין' מאמר דומיא לאמר מר וק"ל.

עוד כתב הש"י ותו דלמאי דאסקינן נימא דמשיח אמעיט כמעוטא דנשיא ולעולם בשגגת מעשה מייתי כשבה ושעירה כו' ע"ע שהאריך ולי מעיקרא קושיא ליתא דהרי לעיל באידך פירקא אמעיט משיח מאשם תלוי מוכפר על שגגתו כו' מי שחטאתו ושגגתו שוה יצא משיח שאין חטאתו ושגגתו שוה ואי מייתי בש"מ כשבה או שעירה קרא דוכפר מה בא למעט אלא ע"כ דהתם אמעיט מכשבה נמי והכא אמעיט מיעוטא דנשיא וה"ה דהו"מ למפרק בתחיל' דאיך מצי למימר דס"ד דכשבה כו' מביא בש"מ מהא דוכפר אלא עדיפ' מינה פרי' דבנשיא אין לאומרו כלל דהרי על ש"מ הוא דמבי' והת' מה שאינו מביא הוא ממיעוט' לא מפשט הכתו' וק"ל.

שם בגמ' הב"ע שאכל כזית כו' הביא גירסת הרא"ש וכתב לא זכיתי להבין אמרי קדוש כו' ע"ע ול"נ דפשוט הוא דהא דכתב דאשר נשיא יחטא משמע דאתא למעוטי שאכל כשהוא נשיא ע"כ ר"ל דחצי זית הראשון אכל כשהוא נשיא וחצי זית האחר דהוה העיקר אכל משעבר אינו מבי' שעי' דדוק' כשעיק' האכיל' הוא בנשיאות מביא אבל כשעיק' אכיל' דהיינו אכל חצי זית הא' בהיותו נשי' לא מקרי עיק' אכיל' בנשיאו ולא מייתי שעי' אב' לגרסתנו ממע' מאש' נשי' דאינו מבי' כשאכ' החצי דהיינו כשהוא הדיוט דהיינו הא דבעי למימ' מעיק' דאכ' חצי זית כשהו' הדיו' וזה לא משמ' מאשר נשי' שמיע' החצי כשהוא הדיוט והחצי האחר כשהוא נשיא דהרי העיקר אכל כשהוא נשיא והיכי מצי ממעט ליה הרי נשיא הוא ומשום הכי גירסתו הוא עיקר וק"ל.

ד"ט ע"ב בפירוש רש"י השתא י"ל עבר ממשיחותו ואח"כ חטא כו' קמ"ל כו' עד ולשון ראשון עיקר דקא' השתא י"ל כו' עכ"ל הרב"ש טרח להמציא מאי איכא בין לשון ראשון ללשון אחרון והש"י הרבה להשיב עליו ע"ש ול"נ דכוונת הש"י היא לשון השתא י"ל עבר ממשיחותו ואח"כ חטא כו' לא א"ש דזה הוה א"ש אי הוה תנן איפכא סיפא ברישא ורישא בסיפא דכיון דתני רישא כ"ש הסיפא ול"ל סיפא אבל השתא דלא תנן הכי לא שייך למימר כיון דתנא משיח שעבר כו' דהא עדיין לא תני ליה ובתחילת מועד קטן ובפרק דו"ה דל"ז ובנדרים פרק נער' המאורסה דקא מקשה השתא י"ל כו' משום דקתני היותר מחודש ברישא אבל הכא החידוש הוא בסיפא מש"ה הביא אית דגרסי צריכה למימר לחוד וקאי ארישא דל"ל רישא כיון דקתני סיפא כ"ש רישא אבל לא בלשון השתא י"ל כו' ולבסוף שכתב דלשון ראשון עיקר משום דכבר מצינן בגמ' דפריך נמי בזה הלשון אע"ג דהחידוש הוא בסיפא כדאיתא במעילה פרק קדשי מזבח ומה שהוצרך לפרש דלשון ראשון דקאמר השתא י"ל משום דהא כתיב דעל מה שאמרו בגמרא תני כו' איתא גירסא אחרת וכתב דלא מתרצתא הי' הוצרך הכא לפרש דמ"ש דלשון א' עיקר קאי ראשון דהשת' י"ל וק"ל.

די"א ע"ב מתני' ואיזהו משיח פרש"י שמביא פר בהורא' כו' אין בין כו' שמרובה בגדים אינו מביא פר העלם דבר לא משלו ולא משל ציבור כו' ע"כ הרש"י הרבה להקשות מפרש"י זה להרב"ש דרצה לפרש דהא דקאמר בגמרא ופליג עלה בהדא ופרש"י דר"מ ס"ל דמביא פר העלם דבר של ציבור כו' ע"כ דהיינו פר העלם דכ"מ מהו דפירש דלא יביא לא משלו ולא משל ציבור דליכא למימר דלא יביא משל ציבור הוא מממון דציבור דאיך ס"ד דהוא חטא וביא משלהם על חטאתו ועו' דלישנא דיביא לא א"ש ע"ש באורך ונ"ל דאי מהא לא אריא דהרי בסוף פרק שני דשבועות תניא לו משלו והביא ולא מביא משל ציבור כו' הרי דאי לא הוה ממעט קרא הו"א דמייתי משל ציבור כו' עלה אצטריך לו למעט וגם לישנא דמביא גראה דשייך שפיר דהכי תניא מביא משלו ולא מביא משל ציבור דהיינו מממון דצבור עליו ועל עיקר הקושייא מת"כ נ"ל להליץ בעד רש"י דמדתנן הכא ואיזהו המשיח זה כו' ועו' תנן אין בין כו' ודייק תלמוד' על אין בין מתני' דלא כר"מ ע"כ וע"כ דאפר העלם של ציבור הוא דקא' תלמודא הכי דלא כר"מ דאי אפר כ"מ ברישא דהו"ל לומר הכי ע"כ דברישא ל"פ ר"מ דודאי מרובה בגדים אינו מביא על עצמו פר אבל על הציבו' מקרי' ומתני' סתמא דלא כר"מ דהאי אין בין ע"כ דאציבור נמי קאי דאי אריש הול"ל שאין בין כו' ומדקתני לה באנפי נפשה מתני' דהכא ע"כ לסתוי' דאפי' אציבור איננו מקריב ומש"ה פרש"י במתני' תחילה ואיזהו משיח שמביא פר בהוראה ולבתר הכי באין בין פירש תרווייהו אבל במגילה כיון דתנן אין בין לחר' פירש אפר כ"מ וכן בנזיר דקאמר דכ"מ עדיף פירש פר דכ"מ דהוא אליבא דכ"ע דאי בציבור פליג ר"מ ואמאי קאמר משיח עדיף בפשיטות אמנם הירושלמי פליג אדידן ולא פירש מתני' כי אם בפר כ"מ דוקא ור"מ פליג וס"ל דמביא ולא חש הירושלמי לדיוקא דתלמודא דידן ובת"ה דס"ל דמרובה בגדים מקריב דציבור אליבא דהירושלמי אתי אפי' כרבנן דלא פליגי אלא אי חייב על דידיה או לא אבל דאחרים מקריב ולתלמודא דידן אתיא כר"מ והתוס' דכתבו במגילה ובנזיר דבפר דידיה איירי ולא דציבור דהא מרבה בת"כ אפי' הדיוט כותנתם דכיון דבת"כ סתם דמקריב ואפי' הדיוט אין לנו לומר דהאי סתמא דמגילה מיירי דבציבור ומכח דאין לומר זה ס"ל דהכא נמי הוי הכי דכיון דאין להם כח אחר להדיחו פ' ריב"א מפני הא דת"כ דודאי מצינן למימ' כפי' ריב"א והוה ניהו פרש"י דהכא והת"כ הוא כר"מ אלא הם סברי דאין לפרש כן כיון דמצינו סתם בת"כ אבל רש"י וריב"א ס"ל דמפרשינן הכי כדיוק לעיל וק"ל.

די"ב ע"א ת"ר משיח יכול מלך כו' ע"כ הרב"ש הקשה דמאי איכא בין מלך למשיח ותי' והש"י הרבה להקשות עליו דכיון דלא הוה כתוב כהן משיח הוי כשאר העם דמהיכא תיתי לחלק ע"ש שהאריך בקושיות ותירץ ול"נ שכל מה שהקשה ותי' אינו כלום דודאי משיח אינו כשאר העם מאחר שהוא מקודש ואדרבא הוא חשוב יותר מנשיא דהרי לעיל בפרק ב' תנן משיח הורה לעצמו מביא לעצמו הורה עם הצבור מביא עם הציבור ואמרי' בגמ' מנה"מ דת"ר נשיא מוצא כו' מה נשיא כו' אפי' כו' ופריך מה לנשיא שכן כו' תאמר במשיח שאינו מתכפר עם הציבור וכיון דאינו מתכפר כו' יביא פר לעצמו ת"ל כו' ע"כ הרי דמשום דאינו מתכפר עם הציבור די"כ הו"א דמביא פר ועדיף מנשיא אי לאו על חטאתו וא"כ ע"כ דמשיח מביא פר על העלם דבר אבל בש"מ לחו' אינו מביא אבל מלך בשגגה מביא שעיר ובהעלם דבר מבי' פר ושפיר הקשה ותי' הב"ש ועו' דלמאן דדריש לקמן דף י"ג ע"א דפר כהן משיח ופר העדה עומדים פר משיח קודם מדכתיב ושרף את הפר הראשון דבא ללמ' שכל מעשיו ראשון ע"כ וא"ה דאי לא הוה כתיב כהן הו"א דמשיח הוא מלך דוקא אבל משיח כשאר העם א"כ ע"כ הוה צריך למימר דפר מלך קודם לפר העדה ואיך הוה ס"ד זה דהא מלך יחיד חשיב מדפשיטא ליה אח"כ דשעיר ע"ז ושעיר נשיא שעיר ע"ז קודם דהאי ציבור והאי יחי' אלא ע"כ דמשיח כולל שניהם הו"א דהיינו כהן משיח ומלך וק"ל.

מאבני המקום

מאת רבנו ליזר קרפלס

דף ב' מתני' הורו ב"ד וכו' נראה לר"י א"ש לקמן ע"ב דאמר זו דברי ר' יודא וא"כ מתני' ר"י א"כ פירש ב"ד אפי' של כ"ג ב"ד של אותו שבט אבל לר"נ א"ש דף ג' דאמר זו דברי ר"מ א"כ מתני' ר"מ ופירש ב"ד סנהדרי גדולה של ע"א כמו דפליגי במתני' דף ה' והא דנקט מתני' והלך היחיד ולא נקט רבותא טפי והלכו מיעוט הקהל ואין לומר דמתני' פליג אריש דת"כ לקמן ע"ב ברש"י ד"ה ת"ל מע"ה זכו' ומתני' ס"ל דווקא יחיד שעשה חייב שגים פטורים כמו דמתני' פליג אסיפא דת"כ וס"ל תולה בב"ד פטור זו דוחק דלא מצינו דפליג וכן הוא בתוס' דף ג' ד"ה ר"מ סבר וכו' וגם דוחק לומר דנקט ברישא יחיד לרבותא דסיפא וגם אי מתני' ר' יודא עכ"פ בעינן דאותו שבט הוא רוב הקהל וכן הוא בפירוש משניות לרמב"ם משנה ה' ונראה לתרץ דהנה יש לדקדק ג"כ על סדורא דפרקין דנקט ברישא דין הציבור ואח"כ באידך פרקין בכהן משיח דמביא פר ואי דלא רוצה לפתוח בפלוגתא דפליגי מי המביאין הא הך דינא דתולה בב"ד פטור ג"כ הוא בפלוגתא ונ"ל דמתני' סדורא דקרא בפרשת ויקרא נקט דפתח הקרא בלשון יחיד נפש כי תחטא כן מתני' נקט פטור היחיד בהך פרקין ופטור כהן משיח באידך פרקין.

אמר אביי וכו' נראה דאביי דיליף מז"מ ס"ל כרב אשי דף ד' דיליף דבר דבר ובחדושי הר"ן בסנהדרין דף פ"ז ד"ה ר"י אומר וכו' ובסופו מקשה על הרמב"ם פ"ד מהל' ממרים שכ' אפי' הם מתירים והוא אוסר ומק' שכאן צריך הב"ד לומר מותרים

אתם לעשות ואביי אמר אף אנ"ת א"כ גם בז"מ ע"כ צריך הוראה של היתר ותירץ דרמב"ם סמיך על פרקים הקודמים דאי להאי גיסא קשרי חמץ בפסח ע"ש ולי נראה דבלא"ה אינו שוה ז"מ להורה ב"ד דהכא עשו ב"ד פטורים דמעשה תלוי' בקהל והוראה בב"ד לקמן דף ג' ואילו בז"מ איתא בסנהדרין דף פ"ח ע"ב אם עשה כהוראתו חייב וגם אין ב"ד חייבין אלא על דבר שזדונו כרת לקמן דף ח' ואילו בז"מ אפי' גוף הדבר שהורה אין בו כרת אלא שבא כרת ע"י סיבות הרבה כמו דאי' פ"ז בהנ"ל נמי חייב גם בז"מ אם טעה וחולק בעיבור שנה חייב ואילו בב"ד אם טעו בעיבור שנה פטורים כדאמרינן בר"ה דף כ"ה אתם אפי' שוגגים א"כ לא בעינן דומי' לכל רק דאביי יליף דבעינן לעשות ובזו מתורץ קושי' תוס' דף פ"ז ע"ב ד"ה בפלוגתא וכו' דכמו הך גז"ש העלם דבר מז"מ דיליף רב אשי דבר דבר והוא למחצה ה"ה להיפך נמי וכמו דלא בעינן בז"מ גוף הוראה על זדונו כרת ה"ה נמי בעולה ויורד ועיי' לקמן דף ח' תירץ אחר.

אמר ר' אבא וכו' רש"י ד"ה והלכה וקילקלה וכו' עיי' במהרש"א דכ' רש"י לא דק וע"ל דרש"י הוכיח דאי ס"ל קלקלה בנשואין כר' יוחנן א"כ דלמא נקט להנשא לאשמעי' דאפ"ה זינתה פטורה א"ו דס"ל לר' אבא קלקלה זינתה וע"ל דלכך פסק הרמב"ם דלא כר' יוחנן.

אמר רבינא וכו' לקמן דף ג' ע"ב איתותב ר' יוחנן ומסקינן בהוראה עד דאיכא כולא ומותרין אתם לעשות די אפי' רובן אומרים וא"כ קשה האיך כיילא מתני' בחדא מחתא ולשיטת הרמב"ם דהוראה צריך להיות בהסכמת כולם בלי חולק א"כ הורו ב"ד פירש כולא ולעבור אפי' רובא וצריך לתרץ דהורו ב"ד פירש רובא והוא ככולא והא דהוראה צריך להיות כולם סומך התנא על משנה לקמן דף ד' ע"ב היכא שידע א' שטעו דפטורים. ובדברינו הנ"ל נוכל לתרץ הא דאילו אמוראים כל אחד הביא ממשנה אחרת וביותר אילו דהביאו ממשניות אחרים ושבקו מתני' דידן ובהנ"ל מתורץ דבכל אחד יוכל לפקפק כנ"ל וק"ל.

והא לא תנן וכו' הא דלא מקשה הך אמוראים לל"ק לשמואל נ"ל דהנהו תרי לשונות קמפלגי בהך פלוגתא לקמן ר"י א"ש ור"נ א"ש ולישנא קמא הוא אליבא דר"י אמר שמואל א"כ נוכל לומר דסבירא לי' דר"מ ורבנן לקמן דף ג' פליגי אי בעינן הורה לעשות ובברייתא קתני הורו ועשו א"כ ר"מ פוטר דס"ל הורה לעשות בעינן וחכמים מחייבין דס"ל דלא בעינן לעשות וא"כ לא יוכלו אמוראים להקשות דשמואל יכול לתרץ אנא דאמרי כחכמים אבל לל"ב קאי אליבא דר"נ א"ש דאמר זו דברי ר"מ וא"כ ס"ל דר"מ וחכמים פליגי בתולה בב"ד ולכך ס"ל לשמואל דבעינן הורה לעשות ושפי' מק' ארב דימי.

מתיבי מע"ה וכו' קשה למה לא מק' על רבא לל"ק ונ"ל דלכאורה ק' מאי מק' הא שב מידיעתו עכשיו ומנ"ל דבעינן שב בשעה שחטא ונראה דמוכח אליבא דר"ש עיין בתוס' חולין דף ה' ע"ב בד"ה אינו שב וכו' אבל מנ"ל להק' דלמא ר' יוחנן ס"ל כת"ק ונ"ל דר"י במס' שבת פ' כלל גדול דף ס"ט ס"ל כר"ש ושפיר מק' ר"י לשיטתו אבל רבא דאמר התם טעמא דר"ל לא נוכל להקשות דלמא כר"ל ס"ל.

וביומא דף פ' מקשה המ"ל פ"ג מהל' שגגות דלמא ר"א ס"ל כת"ק דר"ש והניח בצ"ע ובפשטות יוכל לתרץ דר"א תלמיד דר"י יבמות דף צ"ו ור"י ס"ל בשבת דף הנ"ל כר"ש אמנם המ"ל בפ"ב מהל' הנ"ל מק' דלמא ר"א איירי במזיד וכעין קושי' זו הניח הכ"ת ביומא בצ"ע והמ"ל תי' דסוגי' קאי לרב דס"ל נתחלף פטור דלא נקרא שב וק' ממ"נ אמנם לתירץ אי נמי במ"ל לכשיבנה וודאי לא מיקרי שב וא"כ שפיר ס"ל לר"א כר"י ודו"ק.

מע"ה וכו' הנה ר"ש דפליג את"ק והוא דריש מע"ה פרט למשיח ונשיא לקמן דף י"א וכן מפורש לקמן דף ט' ע"ב בתרוצא דרבא ולפ"ז הא דמק' בחולין דף ה' מהתם נפקא לא מק' אברי' דמכם די"ל דדרשי מע"ה כנ"ל ולא ס"ל לא כת"ק ולא כר"ש אלא דקושי' אהך ברייתא דהכא ל"ל מכם ולפ"ז תירץ הגמרא צריכא בחטאת וכו' ג"כ קאי אברי' דהכא אבל בברי' דמכם הניח סברת המקשן דאין חילוק דעולה נמי מכפר ולפ"ז מתורץ קושי' הפני יהושע בחולין וכן מק' המ"ל על רשב"א בתדושיו דמק' אגמ' לוקמי בסיפא לאותו דבר וצווחו כולם הא בעולה כתיב ובהנ"ל יתורץ ומהפני יהושע הנ"ל הי' בעלם ממנו גמרות הנ"ל דרשא דמע"ה והוא כתב דלא מצא שום דרשא. דלמא שוגג וכו' ק' למה נקט שוגג כלל ונ"ל לאפוקי מזיד כמו לקמן דף ד' ע"ב ותני והדר מפרש א"כ לר' אליעזר דף ג' ע"ב דמחלק בין יושב בביתו והלך למדה"י וא"כ שוגג בנתחלף לו והלך למדה"י דהוי לא שב מידיעתו ועל פיהם אפי' יושב בביתו אבל לפ"ז דזה הכלל דרישא לאתויי שחזרו נמי צ"ל כר"א ותני והדר מפרש והרמב"ם פסק כר"א לקמן פי"ד מהל' שגגות הל' ה' ופי"ג הל' ה' פסק כר"י סתם ונר' דהוא פסק כת"ק דר"ש בפ"ג מהל' מעשה קרבנות עיי' בכ"מ שם ומוכח דלא כלח"מ רפ"ב מהל' שגגות.

לא זו א"ז וכו' יש לדקדק למה נקט במתני' רישא וסיפא בתרי לישנא ונ"ל דבזה הכלל דסיפא בעצמו חייב לאתויי מבעט א"כ הוי בסיפא לזא"ז ל"ז שעשו ועשה עמהן ולא מבעט בם חייב אפי' אחריהן ואפי' בפ"ע דיותר הי' לו לבעט בעשייתם וזה הכלל דרישא לאתויי אם הב"ד חזרו ובעשה עמהן יותר הי' לשמוע שחזרו מעשייתם ואפ"ה פטור ואצ"ל אחריהן ובפ"ע והוי זו ואצ"ל זו וגם לשיטת הרמב"ם פי"ג מהל' שגגות הל' ה' דס"ל פירש מבעט בהוראתם דלדעתו ג"כ מותר בלא הוראתם ג"כ לזא"ז בסיפא דהיכא דעשה בפ"ע בוודאי יותר נ"ל דתולה בדעתו.

ע"ב תנא ראוי' להוראה וכו' קשה לל"ק דרבא דנתחלף לו שומן פטור ופירש במשנה או שוגג או על פיהם א"כ דלמא או שטעו א' מהן קאי אשוגג דנתחלף לו שומן וחייב דהוי שב מידיעתו הואיל וידע שטעו וראוי להוראה קאי אהך בבא על פיהם וטעה במצוה לשמוע ד"ת ומנ"ל ממשנה יתירה אפי' גמיר או סביר וא"ל דלא הוי שב דהוי טעה במצוה לשמוע ז"א דאם ידע דאינו מצוה בטעו הוי שב דמה"ט ראוי להוראה חייב וצ"ל דזה פשיטא דאם ידע שטעו ועשה בשוגג דחייב ואיכא להק' להיפוך לר"י ולל"ב דרבא דנתחלף לו חייב דהוי שב מידיעתו אילו ידע שטעו וא"כ ל"ל סיפא לאשמועינן בטעה לשמוע ד"ח דחייב הלא שמעינן מרישא דווקא שוגג על פיהם פטור הא לא"ה חייב מטעם דשב מידיעתו מכש"כ בידע דטעו דהוי שב אילו ידעו הם ג"כ דטעו אמנם נ"ל דה"א רישא או שוגג או על פיהם. אך ק' תפשוט דרמב"ח מסיפא דחייב בטעה במצוה לשמוע וע"כ מטעם דהוי שב וכ"כ בנתחלף ז"א דהתם ש"מ אילו הוי ידע בטעו לאו מצוה לשמוע אבל הך נ"ל אילו הוי ידעו דטעו הדרי בהו זה לא נקרא ש"מ.

אר"י א"ש זו דברי וכו' הרמב"ם פ"א מהל' שבת הל' ט"ז פ' כר"י שבת דף צ"ג ופסק בפ' י"ג מהל' שגגות דיחיד בהוראת ב"ד חייב ומק' הלח"מ דתרתי דסתרי ותירץ דרמב"ם ס"ל דר"י אי' לי' תרי מעותי ולכאורה ק' מנ"ל לרמב"ם ונר' דסמך אתירץ גמ' ואב"ע כאן ולכאורה ק' מאי זה ואב"ע דמשמעות דר"י ל"ל תלתא מעותי וק' הא ע"כ ר"י אי' לי' א"ו הוכיח הרמב"ם דהך ואב"ע סתמא דגמ' קאמר אפי' אי ר"י אי' לי' תרי מיעוטים וס"ל דיחיד בהוראת ב"ד חייב ובריי' דלעיל לאו ר"י וכר"מ בשבת דס"ל תרי מועטים ויחיד בהוראת ב"ד פטור וקאמר הגמ' דאכתי הך בריי' דס"ל חייב הוא סתמא כחכמים ודלא כר"י וא"כ הסוגי' דשבת קאי אליבא דר"י א"ש כתירץ ראשון והרמב"ם פסק כאב"ע וק"ל.

דף ג' אמר ר"פ וכו' והא דלא אמר דכ"ע יחיד וכו' חייב ז"א דהא ר"מ ע"כ ס"ל בשבת דף הנ"ל דיחיד וכו' פטור והרמב"ם פ' י"ג הנ"ל פסק כאוקמתא דר"פ אף שאמר דרך דיחוי ונ"ל דהרמב"ם הוכיח מהך ברייתי' דת"כ לעיל דף ב' דא"א דב"ד משלים עדיין דלמא דרשה מע"ה אתי למיעוט הקהל דאי ב"ד משלים אייתי עליי' פר והם פטורין ואצטרך מע"ה לשגגת מעשה במיעוט הקהל ועדיין להדר ברישא אמיעוט א"ו דאין ב"ד משלים.

באפ"א נ"ל דלכאורה במאי פליגי ונ"ל דרבנן ילפי מהקהל ועשה מעשה תלוי' בקהל והוראה בב"ד וכיון דמעשה תלוי' בקהל דווקא אין הב"ד משלים אבל ר"מ דיליף לקמן דף ה' ע"ב מעיני העדה וגו' וכת' לכל העם וגו' ומעיני אפי' מעוטא ולכל העם דווקא רובא ונ"ל דב"ד משלים לכל העם והרמב"ם פסק כר"י מהקהל ועשה ממילא נשמע דאין ב"ד משלים ובזו מתורץ קושי' תוס' דף ה' בד"ה עד דעבדי ב"ד וכו' ובזו מתורץ דה"א כמו דב"ד משלים לרובא ה"ה היכא דאיכא רובא בלא ב"ד נמי עד דעבדי ועיי' במהרש"א בד"ה ב"ד משלים.

ואב"ע שבט וכו' והא דלא קאמר שבט שעשה בהוראת ב"ד הגדול וחכמים היינו ר"י ור"ש כדלקמן דף ה' ע"ל אבל ז"א דא"כ לא הוי מחייבין דחכמים דומי' דלר"י שאר שבטים בגרירה ור"ש גרירה ל"ל אבל ק' למה לא אמר בהוראת ב"ד הגדול וחכמים היינו ר"י ונ"ל מדלא אמר הורו ב"ד ואמר סתם הורו לכך מוקי בב"ד של שבט אבל ק' למה לא נקט ב"ד הגדול ואפ"ה ר"מ פוטר וצ"ל דנקט לרבותא לר"י וא"כ כחה דהיתרא עדיף דגבי קדש כו' החיוב ג"כ כחה דהיתרא דלא הוי חולין לעזרה ואב"ע כגון שהטאו וכו' הנה הכ"מ פ' י"ב הל' א' ב' דהרמב"ם פ' כרשב"א ועיי' לח"מ שם ואם כדעת הכ"מ ע"כ מה"ט פ' כחכמים דבריי' היינו כרשב"א ופ' כהך אוקמתא אבל הרמב"ם פ' כאוקמתא דר"פ לעיל ובאפ"א הנ"ל יתורץ ועיי' לקמן דף ה' תירץ אחר על הרמב"ם.

א"ר אסי וכו' לרבנן בגיטין דף ח' הסימן מלבוא חמת עד נחל מצרים הוא הסימן באורך וברוחב אבל לר"י שם צ"ל דהסימן רק מצפון לדרום ע"ש. פשיטא מרובין וכו' רש"י פ' הסוגיא למ"ד יחיד שעשה בה"ב פטור והוא מוכרח לבעל אבעי' דלא ידע מהך ותסברא ומאי קמבע"ל אבל לשיטת הרמב"ם דפסק דחייב דוחק לומר דסוגי' קאי שלא אליבא דהל' אמנם ר"ש ס"ל דף צ"ג בשבת דיחיד שבהב"ד פטור וכאן רש"י סותר לגי' שלו שם בפ' המצניע ועיי' לקמן בע"ב.

והורו ועשו מיעוט וכו' ביבמות דף צ"ב אמר רבא אלו הורו ב"ד בחלב להתירא והדר חזי טעמא לאסורא כי הדר ואמרי להיתרא לא משגחינן בהו ולשיטת רש"י שם ה"ט דלא משגחינן כיון דלא אמרי טעמא בהוראה אחרונה רק באמצעית א"כ הכא איירי דחזי טעם מובהק בהוראה אחרונה אבל בחדושי רשב"א מביא בשם הר"ם בר יוסף אפי' חזי טעמא בהוראה אחרונה אוקי אחזקה קמייתא והרשב"א שם חולק עליו ולא חולק מגמ' מפורשת דלא כוותי' וצע"ג.

מיעוט בחלב וכו' לכאורה אם הורה ב"ד חלב קיבה והם אכלו חלב דקין גם אר"ל דשם חלב חד הוא לא מספקא לי' דלא הוה תולה בב"ד ואפי' לר' יוחנן ביבמות דף הנ"ל דס"ל דאפי' זינתה פטור ש"ה כיון דשווי' פנוי' אבל הכי הוי שב מידיעתו וק"ו הוא השתא בנתחלף לו שומן ס"ל לר"י לעיל דחייב דשב מידיעתו מכש"כ בשגגת דבר אחר ואפי' לרב דס"ל לעיל דפטור מודה הכא דחייב דזה וודאי הוי שב ואפי' לרבנן דר"ש דף י"א התם לרב המנונא אליבא דת"ק לא הוי שב כיון דאסורן שוה אפי' חלב ודם אבל הכא הוי שב כיון דב"ד לא הורו אלא בחלב קיבה.

ע"ב הלח"מ פ' י"ג הל' ב' משגגות והת"ט משנה ג' כולם מקשים דר"י איתותב בתיובתא אמנם ר"י איתותב רק על מה שאמר עד שתפשוט הוראה בכל ישראל אבל מה דאמר עד שישגו כולם לא איתותב ומה"ט אי כולם הוי הוראה דצריך שיהי' בהסכמת כולן וכן הוא בפי' משניות לרמב"ם וכן פרש"י דף ד' ע"ב עד שיורו כולן דהיינו דצריך שיהי' בהסכמת כולן וכן הא דכ' הרמב"ם פ' י"ב, הל' ב' ויטעו כולן או רובן בדבר זה שהורה בו ויורה בפירש וכו' ולכאורה הוא פסק בפ' י"ג עד שישגו כולן וק' האיך כ' לעיל או רובן אלא דלעיל פי' כך ר"ל כולן לאפוקי יודע שטעו וא"ל טועין אתם או רובן ומעוטן שידעו שטעו שתקו והנך רובן יורה בפירש דלא צריכין שיורה כולן ק"ל.

מתיב רב משרשי' וכו' קשה למה לא מק' מפר העלם דבר גופא דתנן במתני' דף ד' ועשו כל הקהל או רובן וכתיב לכל העם בשגגה ור"מ יליף גז"ש מעיני דף ה' ע"ב אלמא רובא ככולא אבל לא קשיא דהתם דכתיב מעיני אפי' מיעוט וע"כ לכל העם פי' רובא ובגמ' דף ה' דעביד צריכא אחרת היינו לבתר דאיתותב ר' יוחנן.

מתני' אבל הבא וכו' ק' למה לא נקט ל"ת שבנדה כמו לקמן דף ח' ע"ב ופי' הרמב"ם שם אם נטמאה תחתיו והתירו לפרוש בקושי' כמו במס' שבועות דף י"ח וזו דבר שאין הצדו' מודה בו ולמה הוצרך למנקט זבה וכן הרמב"ם פ' י"ד הל' ב' נקט הא ונ"ל דאתי לאשמעי' דאפי' עוקרין הוראה בזבה או זבה דיממא דלא הוי עקירת כל הגוף וה"ה דה"מ למנקט דם ירוק כמו בסנהדרין גב' ז"מ דף פ"ז אלא נ"ל מתני' ר"א אומר וכו' ק' ביבמות דף צ"ב קאמר בגמ' ודלמא ר"א סבר יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וקשה הא ס"ל לר"א כאן דפטור מדאמר ספק וצ"ל דחד מניהו ביו"ד ר' אליעזר.

אר"י אמר רב וכו' בשבת דף צ"ג תוס' ד"ה ור"ש מקשים על גירסת רש"י שם מהכא דס"ל לר"ש דפטור ומביא רשב"א בחדושיו יש מתרצים דש"ה כיון שחזרו ידיעתן כידיעתו וכמי שנזכר הוא דמי והר"ם בר יוסף תירץ דהתם הוא דאיכא כפרה והכא ליכא כפרה אבל קשה הא רב הוא דאמר טעמא דר"ש דפטור מטעם תולה ברשות ב"ד ונ"ל דרב לשיטתו שפיר מוכח דר"ש ס"ל תולה בב"ד פטור דהנה א"א תולה בב"ד חייב עכצ"ל אליבא דר"ש לשיטתו דהוי שב מידיעתו אילו מתיידע לב"ד כר"פ לעיל אליבא דר"י דף ב' אבל רב דל"ל הך ס' לעיל ע"כ מוכח לר"ש דס"ל פטור אמנם לר"י לעיל שפיר מתרץ הרשב"א.

ועוד מק' הרשב"א עדיין לא שייך לומר ר"ש לטעמי' ונ"ל דהנה מסקינן רב הוא דאמר כאידך תנא אבל לתנא דס"ל גובין בתחלה דברי ר"ש עכצ"ל דס"ל דר"ש מחייב ור"מ פוטר קתני בבריי' ומתני' ר"מ פוטר דס"ל בפי' בשבת כנ"ל דפטור וא"כ ר"ש מחייב ושפי' הוא לטעמי' ולגי' תוס' התם לר"ש לא צריך קרא ק' הא אצטריך להיכא דמתיידע לב"ד וחזרו דפליגי עליו כמה תנאי.

מתיבי פר וכו' ולכאורה בלא רב קשה אמתני' ר"ש אדר"ש ומכאן הוכחה לתרץ היש מתרצים דהוי כנזכר הוא והוי מזיד או כתירץ הר"ם בר יוסף הואיל ואיכא כפרה ולא הוי יוכל להק' אבל על רב דאמר טעמא דר"ש ברשות ב"ד מקשה שפיר.

מתיבי פר ה"ד וכו' עיי' בתוס' יומא דף נו"ן ד"ה פר העלם דבר וכ' שם מהרש"א בשם תו' ואפי' אם יביא כל שבט שעיר בעכו"ם פר מיהא לא מייתי וצ"ע דמשנה שלימה דף ה' לר"י י"ב פרים וי"ב שעירים ולר"ש י"ג ועכצ"ל דר' יעקב ס"ל בשעירים כר"י ור"ש ובפר כר"מ אבל ק' כאן דפליגי ר"ש ור"י וק' קושי' תוס' ובתוס' ישנים לפנינו תרצו דפרים העלם דבר אינו לשון יפה ונראה לתרץ הואיל ואיכא פר כהן משוח דדינו כצבור והוא בא משלם והוי קרבן יחיד לכך לא נקטי

מאבני המקום

פרים העלם דבר הכי והתם משום דלא פסיקא להו אח"כ מצאת כעין תירץ זה בתוס' יומא דף ס"ה ד"ה וכן וכו' ומהתימא דלא תירץ תוס' בדף נו"ן הנ"ל והגם דבפר העלם דבר נכלל הכל שאר מצות ועכו"ם ובכהן משוח ליכא פר כמו דאיתא לקמן דף יו"ן ושווין בשעירה כביחיד אמנם לא פסיקא בשאר מצות וק"ל, הרמב"ם פ"ד דשקלים פסק בתחלה גובין והוא כרב וכאידך תנא וקיי"ל ר"י ור"ש הל' כר"י ועיין לעיל בד"ה אר"י אמר רב וכו'.

דף ד' ספק משחשיכה וכו' מכאן הוכחה לתירץ תוס' ביומא דף כ"ט ע"ב דהא דתני בתוספתא פסול היינו הבשר מלאכול אבל בעלים נתכפרו והרמב"ם השמיט הך דינא מביא כפרתו בה"ש וא"ל משום דס"ל דאסור להקריב אפי' מבע"י לאחר תמיד של בין הערבים קשה הלא הוא ס"ל בפ"א מהל' תו"מ שאין בו פסול וצ"ל שהשמיט מפני שהוא פשוט הך דינא ובדברינו הנ"ל מתורץ קושי' השאגת ארי' בתשובה דיני תפלה סימן י"ז דמק' על תוס' בזבחים דף נ"ו ד"ס"ל שדם נפסל בתחלת שקיעה ומקשה מת"ש עד צאת הכוכבים הוי ארבע מילין ובין השמשות הוא שלשה חלקי מיל לכל היותר וא"כ כבר הדם נפסל מת"ש ואף את"ל דב"ה י'ממא מה ענין אשם תלוי בוודאי לא נתכפר ובהנ"ל בתוס' יומא מתורץ דצ"ל דנפסל דאם זרק הבשר אסור אבל הבעלים נתכפרו וכ"ל דלכך השמיט הרמב"ם מכח הקושי' ש"א. אר"נ ב"י וכו' לשיטת רש"י בגיטין דף ל"א ע"ב דסתם ר"נ הוא רגב"י ובכריתות דף י"ח ס"ל לר"נ דטעמא דרב דאקבע אסורא ולא מטעם מצות דס"ל יש אם למסורת כנ"ל, ר"א אמר דבר דבר וכו' והא דלא יליף דבר דבר מג"ש והתם דבר ולא חצי דבר עיי' סנהדרין דף צ' ברש"י וצ"ל דהך גז"ש גמירא לי' כמו בסנהדרין דף פ"ז הא נמי כתיב וכו' קשה למ"ד ביבמות דף נ"ה הערה זו נשיקה ונראה לתרץ הכנסת עטרה אסור נשיקה מותר וצ"ל דהסוגי' קאי לר' יוחנן אבל זו דוחק דמרא דשמעתי' ר"י אמר שמואל וה"ל לתרץ אליבא דשמואל ונ"ל דהכנסת עטרה לשמואל הוי גמר בי'אה וכן הוא במסקנא דיבמות ר"י פליג אשמואל א"כ עקר הסראה לגמרי והא כתיב מקורה הערה.

כי אסירא השתחווי' וכו' עיין ברש"י סנהדרין דף ס"ב ד"ה העלם דבר וכו' שקיצר בלשונו והא דנקט במתני' השתחווי' טפי משאר עבודות ז"ל לר"ל דף ס"ג בהנ"ל דסתם מתני' כר"ע דלרבנן אין בו מעשה ואינו חייב בהעלם דבר אלא ע"ד שזדונו כרת ושגגתו חטאת א"ר דמתני' כר"ע וכן מוקי סתם מתני' סנהדרין דף ס"ו כר"ע ולר"י אפי' לרבנן כפיפת קומה הוי מעשה והא דמק' מפסוק שני ולא מפסוק ראשון נ"ל מזה הפסוק מרבה שלא כדרכה בסוגי' הנ"ל.

הוצאה כתיבא וכו' הרמב"ם פ' כ"ז מהל' שבת פסק י"ב מיל דאוריי' ומקשין העולם משבת דף ס"ט דמשני ידע בתחומין ולא אמר י"ב מיל לכ"ע ונ"ל דהתם קאי הסוגי' אליבא דר"ל אליבא דר"ע ולשיטתו מק' שפי' דהנה בשבת דף קנ"ג ע"ב שתי תשובות בדבר ומשני הבערה אליבא דר' יוסי ותחומין אליבא דר"ע ולכאורה קשה האיך משני קושי' ראשונה הא הוקשה כל התורה כולה ונ"ל דתוס' כתבו בדף הנ"ל ד"ה מה וכו' דר"ע אית לי' הוקשה כה"ת למגדף ור"ל ס"ל מגדף הוי מעשה דעקימת שפתיו הוי מעשה כדאמרי' לעיל וא"כ מחמר דאוזיל מחמת קלי' גמי הוי מעשה והא דקתני אבות מלאכות מ' חסר אחת נ"ל דמחמר הוי תולדה דהוצאה עיי' בחדושי רשב"א פ' הזורק גבי מעביר ד' אמות בר"ה גמרא גמיר לה וא"כ לפ"ז שפיר נ"ל דלרבנן דר"ע נ"ל דידע שבת במחמר ורק ר"ל אליבא דר"ע מחמר חייב שפיר מק' אליבי' ותירץ אליבא דר"ע ונ"ל נמי דגי' הרמב"ם הי' הכי אל תוציאו משא ואל יצא לתחומין הוא דאתי וק"ל.

ע"ב ת"ש יש וכו' ונ"ל ר' יוסף לשיטתו דס"ל בסנהדרין דף ס"ב השתחוואה לחלק יצאת ואפי' ר' יוסי מודה ונוכל לומר דמתני' נקט המשתחווה דלא תימא ללאו יצאת.

רש"י ד"ה ובעכו"ם וכו' והכי מתרץ לי' ר"ח וקשה דרש"י נקט ר"ח ושביק רבא דמתרץ התם כר"ה ונ"ל שכ' הלח"מ דר"ח רבי' דר"ה כדאמרינן בעירובין דף ס"ג ע"ש תוס' ד"ה ר"ה והלח"מ פ"ט מהל' יסודי התורה ופ"ה מהל' עכו"ם הרבה להקשות על הרמב"ם דפסק דלא כמאן ונ"ל דרמב"ם ס"ל עוקר כל הגוף היינו לעולם וקיום מקצת היינו לפי שעה ובדף ס"ו בסנהדרין רבינא מתרץ לזא"ז ופירש"י דרישא ר"ש וכן הוא בפירש המשניות לרמב"ם וכן בבע"ט שם והנה במדיח לא אמר במתני' זה הדיוט וע"כ ה"ה נביא וע"כ לחלק מסית הדיוט אפי' ביטול מקצת בסקיל' אבל הנביא בחנק כר"ש סתם רבי בביטל מקצת היינו רק היום אבל בעוקר כל הגוף אפי' נביא בסקילה ולרבים אפי' נביא שוה להדיוט ונ"ל נמי לזא"ז ברישא דקתני לא זו מ' ביטול מקצת אפי' מ' את ההדיוט היינו אפי' נ' ובעוקר כל הגוף והנה כן בנ"ש אפי' לא שינה כלום נמי בח' כסתם מתני' דף פ"ט וכן פסק בפ"ה וא"כ האיך קאמרו ר"ח ור"ה שביטל מקצת פטור אבל הם מיירי לפי שעה דומי' דעכו"ם ואין זה נ"ש וכן כ' פ"ט הל' ד' אמנם אם מגרע מצוה לעולם בין כל הגוף ובין מקצת אין חילוק דאפי' כל הגוף לא עדיף מביטול מקצת בעכו"ם דסתם כר"ש וכן פסק ב"ח ובזו מתורץ כל קושי' של לח"מ וא"כ נ"ל דרמב"ם פסק כר"ה ועיקר גו"ש דהדחה היינו בעוקר כל הגוף דעכו"ם וכן סתם רבי אליבא דרבינא אבל קיום מקצת דעכו"ם ועוקר כל הגוף דשאר מצות שווין בחנק וק"ל.

רש"י ד"ה או שלא וכו' עיין תוס' סנהדרין דף ט"ו ע"ב ובלח"מ פ"א מהל' סנהדרין הל' א' ולכך הוצרך רש"י לומר ואיכא למימר נמי דאי מתני' ר' יודא היא כדברי תוס' קשה לחשב נמי אכזרי דס"ל לר"י בסנהדרין דף ל"ו ע"ב דאין מושיבין בסנהדרין.

ונשאו אתך וכו' עיין סנהדרין דף י"ז ע"א והרמב"ם פ"א מהל' סנהדרין נקט ע"ן א' מעמך ובפ"ב דנקט מעמך בדומין לך ולכאורה הוא נגד הגמ' דמשמע דאי צריכי לדומין לך לא שמעי' עין א' ונ"ל ע"פ הגמ' דף ל"ו ונ"ל דלרמב"ם הי' הגי' ונשאו אתך במשא ומה שמוחק רש"י בקדושין ועיין מהרש"א דרש"י לשיטתו בפירושו ודלמא התם משום שכינה דלא כפרושו לעיל אמנם הרמב"ם הוכיח מכח הגי' שע"כ הפי' משום שכינה כדלעיל והקושי' לר' יודא וק' למה לא הביא הגמ' דרשא דרבנן והקל קרא דיתרו א"ו הוכיח לרבנן יליף מעמך ול"ל קושי' משום שכינה וא"כ שפי' ילפינן מעמך תרתי וק"ל. מתני' הורו ב"ד וכו' הא דלא מקשה פשיטא כמו לקמן ברישׁ פרק כהן מ' נ"ל דאשמעי' דהוראה תלוי' בב"ד ומעשה בקהל כמו בריי' דלעיל דף ג' א"כ אשמעי' דינא דרבא לעיל דף ב' דאינו משלים עד שישגו כולן בשגגה אחת.

דף ה' מתני' ולא עדת וכו' עיין מהרש"א דף ד' ע"ב ברש"י ד"ה אמר ר"מ וכו' ונ"ל דמתני' נמי סמיך על דרשא דת"כ עדה המיוחדת לכל ישראל ולא לאותו שבט.

ולא שידעו החוטאין וכו' הרמב"ם פירש ולא שידעו החוטאין לב"ד וק' ל"ל הך קרא הא בכריתות דף י"א ע"ב גבי יחיד כתיב או הודע ולא שיודעהו אחרים ולשיטת תוס' שם אפי' אם אינו יודע ודווקא בשתק יש ריבוי אמנם הרמב"ם בפ"ט מהל' גזירות ס"ל אפי' באינו יודע יש ריבוי ודלא כלח"מ פ"ח מהל' שגגות הל' ג' שנעלם ממנו דעת הרמב"ם הנ"ל.

רב אשי אמר וכו' בירושלמי תירץ אפי' תימא ר"א בשהורו ואינו ידעו אם ב"ע או בשאר מצות ובשינוי קרבן אפי' ר"א מודה ולכאורה במאי מוחלק כו' גמ' דידן עם הירושלמי ונ"ל דגמ' דידן ר"א רוצה לתרץ ולאוקמי הברייתא הכל בשאר מצות אבל תי' ר"א היינו אליבא דרבנן דף ח' אבל לרבי אצטרך עלי' לגז"ש והוי מופנה מצד אחד ושמעינן לי' לר"א בשבת דף קל"א וביבמות דף ק"ד דמופנה מצד א' למידין ומושיבין והכי איכא למפרך התם מזיד והכא שוגג וע"כ תי' ר"א קאי אליבא דרבנן והירושלמי רוצה לתרץ אפי' לרבי וק"ל.

רש"י ד"ה בה וכו' תמוהא קא חזינא זו אליבא דאביי כריתות דף י"ט ע"ב אבל אליבא דרבא אפ' נתכוונין לחתוך התלוש ומהתימא דפי' אליבא דאביי ושביק רבא ושבועות דף י"ט נקט רש"י אליבא דרבא וכן צ"ע על הרמב"ם פ"ב מהל' שגגות הל' ז' נקט להגביה כרש"י הכא דפטור ובסוף פ"ז מהנ"ל כרבא כרש"י דשבועות ועיין בכ"מ תרוצו דחוק ונ"ל ע"פ תוס' בשבועות דף הנ"ל ד"ה פרט למתעסק ורש"י בכריתות דף הנ"ל מחולק עם תוס' שם ד"ה מבע"ל פרט למתעסק וכו' כתב רש"י דר"א יליף מבה מאי דיליף שמואל ממלאכת מחשבת וא"כ לפ"ז הרמב"ם ס"ל כרש"י והא דנקט הל' ז' להגביה התלוש ותחך המחובר הייני דנמצא מחובר ואם הי' מכוון לחתוך זה הי' נעשה מחשבתו ולכך נקט להגביה דלא מכוון לחתיכה ולא נעשה מחשבתו דוגמא דרישא דמה שזה רוק הוא והרי הוא חלב ובזו מתורץ דנקט רוק ולא שומן ולכאורה דסבר רוק הוא הייני אליבא דאביי שבת דף ע"ג וקשה דהא הוא פסק כרבא ובהנ"ל יתורץ דנקט רוק דלא מכוון לאכילה כדי לנקוט דוגמא להגביה התלוש דלא מכוון לחתיכ' ובסוף פ"ז מיירי לחתוך התלוש זה וחתך מחובר היינו מחו' אחר הא אם הי' מכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר חייב וכן הוא מפורש ברש"י בשבועות דפטור נקט לחתוך תלוש וחתך מחובר אחר ובחיוב נקט לחתוך תלוש ונמצא מחובר דרש"י ס"ל דאם מכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דחייב וכן הוא בתוס' בשם רש"י שבת דף ע"ב ע"ב וא"כ לפ"ז מתורץ רש"י כאן דמאי שכתב להגביה התלוש וחתך את המחובר היינו בנמצא מחובר ואליבא דרבא וק"ל.

ק"ם ארבעי קהלי וכו' המהרש"א בפ' רש"י ד"ה ר"ש ור"מ וכו' מק' לר"י גימא ג' קהלי כתיב ולדברינו הנ"ל דף ג' ע"א ד"ה מס' וכו' לאוקמתא דר"פ דחכמים ילפי מעשה תלוי בקהל מהקהל ניחא לגמרא למימר דחכמים דרבי מאיר היינו ר"י ולא ילפי מעיני ומתורץ קושי' מהרש"א אך ק' לרשב"א אליבא דר"מ מנ"ל דמעשה תלוי בקהל ואין לומר דס"ל ג' קהלי כתיב ז"א דתוס' הוכיח אליבא דר"מ דקהל דלעיל בב"ד מיירי ולא בצבור ועכצ"ל לרשב"א דיליף מעשה תלוי בקהל ג"כ מגז"ש דהתם כתיב מעיני העדה נעשתה והא דמקשה הגמ' לקמן והא כי כתיבי הני קראי וכו' הך קושי' נמי ארשב"א ונטר עד לבסוף.

ע"ב אמר ר"א מתני' וכו' הרמב"ם בפ' המשניות פירש במתני' עשו ז"ן שבטים או רובן בדברי ר"מ היינו כרשב"א דאמר משמו או רוב שבטים שבעה אפי' אינו רובן של קהל או רובן היינו מיעוט שבטים והן רובן של קהל ונ"ל דלכך פסק כרשב"א דסתם מתני' כוותי' ובדברי ר"י פי' שבעה שבטים בלא רובן של קהל ושבט אחד היינו רובן של קהל הוא בגרירה כמו לרשב"א כן לר"י בגרירה אבל רש"י פירש במתני' בדברי ר"מ כמו ר"מ דבריי' ואו רובן קאי על רוב מהשבט ובדברי ר"י פירש דשבעה לאו דווקא ואיידי דר"מ וכו' והנה לשיטת רש"י לר"י שבט א' בגרירה באמת לא בעינן רובן של קהל ולכך לא פירש כרמב"ם ונ"ל דס"ל לרש"י דכמו בב"ד של אותו שבט היינו בלא רובא של קהל כן שבט א' בגרירה בלא רובן של קהל אבל וודאי רש"י מודה דב"ד של אותו שבט אפי' רובן של קהל ליתא בגרירה דגרירה ליכא אלא בב"ד הגדול ואפי' שבעה שבטים והם רובן של קהל בהוראת בית דינם ליכא בגרירה דאל"ה מנ"ל לרב אשי שבט א' בהוראת ב"ד הגדול בגרירה דלמא הדיוק קאי לשבעה שבטים ורובן של קהל בהוראת בית דינם ולעיל מיירי ר"י שבעה שבטים בלא רובן של קהל בהוראת ב"ד הגדול דומי' דר"מ א"ר דגרירה ליכא אלא בהוראת ב"ד הגדול ומכש"כ שבט א' בהוראת בית דינו אפי' רובן של קהל ליכא גרירה והבע"ט צע"ג.

אר"י שחידשו דברים המשך הר"י הכא ונ"ל דרמב"ם פ' י"ב מהל' שגגות הל' א' נקט קרא דיהושפט ומקשה הלח"מ דבאמת יליף מקרא דלקהל עמים ונ"ל דראב"י דמק' זה הקושי' הוא דס"ל בדף וי"ו לקמן דכהנים ולוים לא איקרי קהל וזו מרמז דאל יכנס למחנה לוי' ולא איקרי קהל ומק' רק משבט בנימין אבל רבא דס"ל לקמן שבט לוי איקרי קהל איכא לאקושיי' ה"ה נמי שבט לוי וע"כ צריך לתרץ דשבט דהוי רוב קהל קחשיב וממילא מבנימין נמי לא קשי' דהם לא הי' רוב קהל ושפיר נקט קרא דיהושפט ולענין פר העלם דבר נמי בענין שבט א' והיא רוב הקהל ובזו מתורץ דמקשה לכי מתיילד בנימין הוא דהוי י"ב שבטים ולא אמר י"ג אבל קאי לראב"י דשבט לוי לא איקרי קהל וק"ל.

מהרש"א בד"ה י"א שבטים דבריו אינו מוכרחים דגם לר"מ י"א שבטים אי ליכא רובן של קהל לא איקרי קהל זולת לרשב"א אומר משמו ועיין לעיל בפירש המשנה לרמב"ם ולרש"י כל חד כדאית לי'.

דף ו' אר"פ כי גמירא וכו' הא דמסיק דספק חטאת שמתו בעלים מקריבין כן מפורש ביומא דף נ"ה ע"ב ע"ש ולפ"ז לכאורה קשה מסוגי' דתמורה דף ט"ו ומלבד דסוגי' סותרת מסוגי' דהכא דהכא חזר מהוכחה דשעיר דר"ח ודרגלים והתם קיימת עוד יתירה הקושי' דהתם אמר ר"פ אפי' למ"ד והוא ר"י דמתני' שם ולר"י מסיק ביומא משום חטאת שמתו בעלי' וודאי ונ"ל דסוגי' דהכא ס"ל כסברת התוס' ישנים ביומא דף כ' ועיין שם פלפול ארוך בסוגי' דהכא וכתבו לחלק בין חטאת מבורר לחטאת חלב ודם ובין חטאת שעיר ר"ח ועיקר הוכחת ר"פ דלמא כל המעות שלו וכה"ג וודאי קפדינן וא"כ על זה שפי' קאמר הכי דלמא לא מייתי אבל הסוגי' בתמורה ס"ל דעיקר החשש משום שיש לו חלק בו וכן הוא ברש"י שם וא"כ וודאי א' מציבור מיית ויש לו חלק בו גם נ"ל דר"פ ס"ל כקושי' תוס' ביומא דף נ"ה ד"ה אלא וכו' דחיישי' שמא ימות לר"י ור"פ ובסוגי' דתמורה ס"ל כתוס' וסוגי' דהכא קאי כתירץ רב דימי ביומא ובזו באתי להעיר ירושלמי בשקלים פ"א אר"י העיד בין בוכרי וכו' ומק' וכי מושיבין לאדם דבר שאינו מודה בו ולר"פ הנ"ל תשובת חכמים מחטאת הציבור שמתו בעלים דמודה בו ר"י שמקריבין כדמוכח משעיר דר"ח אבל קשה דהוא מותיב דהוי נדבת יחיד א"כ תקשי' לנפשי' משעיר דר"ח ובהנ"ל יתורץ דירושלמי ס"ל כתי' רב דימי דיומא וכן הוא בירושלמי פ"ו משקלים הל' ו' וא"כ ס"ל כסוגי' דכאן אבל ר"פ לפי סוגי' דתמורה דס"ל כקושית תוס' ל"ל הירושלמי הנ"ל רק דפליגי בכל העובר בימא כדאיתא בירושלמי הנ"ל ודוק.

רש"י ד"ה מת א' מן וכו' דאין שנים מביאין קרבן עכ"ל ובמס' כריתות דף כ"ג ס"ל לר' שמעון שניהם מביאין חטאת אחד נ"ל דהתם בתנאי אמנם עכ"פ משכחת לה חטאת השותפים שמת א' מהן דאינו קריבה ונ"ל דר"מ ס"ל כר"ש.

רש"י ד"ה ר' יודא אומר וכו' דהכי ס"ל וכו' ונעלם מעין המהרש"א דכן מפורש בתמורה דף ט"ו במשנה שם.

א"ל אביי שמעי' וכו' ק' לאביי דס"ל דשותפין כצבור א"כ ביומא דף ס"ה ע"ב אמרוהו רבנן קמי' דאביי גזירה משום חטאת שמתו בעלי' וקשה הא אין חטאת

צבור מתה אפי' לר' יודא ונ"ל דאביי ס"ל כסוגי' דהכא ופליג על ר"פ בסוגי' דתמורה הנ"ל.

ע"ב אלא אמר ראב"י וכו' בחולין דף קל"א ע"ב פלוגתא דתנאי אי לויים בכלל עם הקהל וקשה לאביי ודאי תנאי דס"ל כהך תנא יכפר אלו לויים ולרבא מי לימא תנאי דס"ל כמ"ד יכפר אלו עבדים ואמר לך אנא דאמרי כמ"ד יכפר אלו הלויים ולא נקרא עם ורב דהתם דמספקא לי' ע"כ ס"ל כרבא דלויים איקרי קהל דאל"ה מנ"ל דממועט מעם דלמא ממועט משום דלא איקרי קהל והנה בחולין דף קל"ב ע"ב דרש רבא מאת העם ולא כהנים ומדכתיב על הכהנים ועל כל עם הקהל לא מוכח דלא הוי בכלל עם דלמא פרט הכתוב הכהנים משום דלא הוי בכלל הקהל דהא ס"ל לרבא כאן דלא הוי בכלל הקהל ודוק.

לא איקרי קהל וכו' ק' סוף מעשר שני במתני' ר' יוסי ס"ל מתוודין במעשר כהנים ולווים מפני שיש להם ערי מגרש וא"כ יש להם אחוזה וצריך לתרץ דס"ל כר"מ והנה הרמב"ם בהל' בכורי' פ"ד הל' ג' פסק כר' יוסי הגם דרבא פליג ורמב"ם בהל' שגגות פי"ג הל' ב' פסק כרבא אבל קשה מנ"ל דרבא פליג בהא הא ל"ל לרבא כלל הך דרשא דאחוזה דהא הוא ס"ל לוי איקרי קהל ולא כהנים וצ"ע.

ואגב אזכיר המשנה למלך בהל' בכורי' הנ"ל הביא תירץ הכפות תמרים על הך פסקא דגר ותרוצא ליתא דאיתא במס' ב"ב דף קכ"ב כהנים ולווים לעתיד יטלו חלק בארץ וא"כ ל"ל לרמב"ם גבי כהנים ולווים טעמא דערי מגרש תיפוק לי' מהאי טעמא דגרים ודע דספרי הובא בפ' שופטים בקרב אחיו זו נחלת חמשה ונחלת שאר לרבות קני וקניזי וקדמוני עכ"ל הך ספרי הוא מחולק על גמ' הנ"ל דק' וק' המה נחלה לעתיד כמבואר ברש"י פ' לך וכן בהרבה מקומות ברש"י.

והנה ברש"י במס' יומא דף נו"ן סוף עמוד א' כ' לרבא כהנים לא איקרי קהל דלא נטלו נחלה וקשה דהא רבא ל"ל דרשא דאחוזה כלל כנ"ל דא"כ למה סבירא לי' דלוי איקרי קהל וצ"ע.

סליק פרק ראשון בע"ה אחרון וראשון

מתני' הורה כ"מ וכו' אמר אביי וכו' הנה לר"י בדף ב' לעיל דס"ל בנתחלף לו שומן חייב וכאן במשוח בשגגת מעשה בלא הוראה פטור כדאי' לקמן דף י"א א"כ נ"ל דאשמעי' שוגג ועשה שוגג היינו ע"פ הוראתו לאפוקי הורה שוגג ונתחלף לו פטור מפר אבל לרב דס"ל בנתחלף לו נמי איקרי תולה בהוראה א"כ גם בנתחלף לו חייב להביא פר ואביי משני דלא תפשוט דרמב"ח כדלעיל אבל עדיין ק' תפשוט מדינקט ועשה מזיד כמו לעיל דף ד' ע"ב וכאן אין שייך התירץ איידי דהכי רישא איידי דסיפא אבל יוכל לשנות איידי דמתני' לעיל והא דמקדים כאן שוגג למזיד דנקט דין השוגג קודי לחיוב ולפטור. בתו' מקשים איך שייך מזיד ועשה שוגג וגרא' דלאחר שיודע לו חטאו אינו תולה בהוראתו שיודע מקדם שטעה בהוראתו וכן הוא ברמב"ם.

דף ז' ת"ל לאשמת העם וכו' ר"ל דרק ממעט מפר דהא בדף י"א ממעט מע"ה פרט למשיח.

אימא מה צבור כו' ולפ"ז קשה למה לא משני אביי לעיל דמתני' אשמעי' הורה שוגג ועשה שוגג לאפוקי הורה לעצמו ועשו אחרים בהוראתו כמו הך דינא דברייתא ונוכל לתרץ דזה אשמעינן ממשנה אחריתא הורה בפ"ע ועשה בפ"ע ובזו מתורץ דלא מקשה לקמן פשיטא כמו לעיל. רש"י בד"ה צבור בפר כו' הרמב"ם בפ' י"ב מהל' שגגות הל' ב' ב"ד שנסתפק וכו' והל"מ ומ"ל כולם צווחו על כ"מ דהך בריתא דנקט דף ה' מיירי רק בתרי אסורים אבל נעלם מהם הפירוש משניות לרמב"ם סוף פרק ב' דכתב בפירוש כדברי כ"מ וס"ל דפטור הצבור מאשם תלוי גמי ונפקא לי' מהודעה דצריך שיהי' בבירור וכן במשוח יליף מלאשמת העם וכן מפורש פ' ט"ו הל' י"ו והא דיליף מי שחטאתו ושגגתו שוה היינו בעכו"ם וכרבנן דף ח' והנה לפירש"י דצבור נמי ממועט מחטאה בשגגה ק' כמו דמק' לקמן דף חי"ת לרבי כמו כן קשה לרבנן דצבור מייתי בשגגת מעשה בלא הוראה א"ו מוכח כרמב"ם דצבור יליף מקרא ונודעה וק"ל.

מתני' הורה בפ"ע וכו' הרמב"ם פ' ט"ו הל' ד' פסק אם לא סמך על הוראת ב"ד מכפר בפ"ע ולא עם הצבור ולח"מ מק' דבגמ' משמע דחטא עם הצבור מביא עם הצבור משמע בכל גוונא אפי' סמך על הוראתו ונ"ל דרמב"ם הוכיח מדלא מ"ק ה"נ פשיטא כמו לעיל אריש א"ו דאתי לאשמעי' בריש דאם הורה בפ"ע ולא סמך על הוראת ב"ד ועשה בפ"ע על הוראתו מכפר בפ"ע ולא עם הצבור ובזו מתורץ דלכאורה ק' הדיוקים סתרו דבריש משמע דווקא תרתי בפ"ע מכפר בפ"ע הא בהורה בפ"ע לבד ועשה עם הצבור מכפר עם הצבור ובסיפא משמע דווקא תרתי עם הצבור ובהנ"ל יתורץ שעשה בפ"ע פי' על הוראתו ואפי' עם הצבור ובגמ' נמי כיצד חטא בפ"ע היינו סומך על הוראתו הוי כמו חטא בפ"ע ועיי' לעיל.

ע"ב אמר ר"פ כו' מהרש"א בד"ה אר"פ כו' ויש ליישב דאם הי' שם אצלם ממ"נ אי חולק על דבריהם לא הוי הוראתן כלום ואי שתק הוי כהורה.

ולא כל הגוף וכו' הנה בסיפא לא נקט וכן המשיח דלית לן לימוד בעכו"ם דלאשמת העם כתי' בשאר מצות ובעכו"ם הוא בשעירה כביחיד אבל הרמב"ם פט"ו הל' ג' פסק בביטול מקצת בעכו"ם ג"כ ולא ידעתי מנ"ל וצ"ע.

ותסברא בזדונו כרת כו' התי"ט מדקדק דלמה לא מדייק מרישא מביטל מקצת וכבר כתבתי לעיל דליכא לימוד על זה אמנם ראיתי בירושלמי דמדייק באמת מקדמייתא ועל זה סמך הרמב"ם הנ"ל אבל ק' מנ"ל הלימוד על זה והניחא לרבי דף ח' דלמד תחתון מעליון ונ"ל דיליף משוח גם לענין זה לענין ביטול מקצת מצבור אבל לרבנן דיליף עליון מתחתון או לסוגי' דיבמות צבור בשאר מצות מעיני ק' מנ"ל וצ"ל דיליף מעיני מה להלן בשאר מצות משוח כצבור אף כאן משוח כצבור זולת בשעירה כביחיד דהוא בכלל נפש אחת.

דף ח' מתני' אין ב"ד חייבין כו' והא דתנן בר"פ קמא לעבור אחת מכל המצות תני והדר מפרש דברישא מפרש לעבור לענין ביטול מקצת וכאן איזה מכל המצות.

בתוס' יבמות דף חי"ת ע"ב בסופו וז"ל אין חייבין וכו' למעוטי ח"ל ועל שגגתו חטאת למעוטי פסח ומילה ולא בעכו"ם למעוטי מגפף ומנשק ושגגתו חטאת למעוטי שאין בו מעשה עכ"ל והמגיה במ"ל פי"ג מהל' שגגות פירש בתוס' דהי' קשה להם מ"ט פליגנהו מתני' לתרי בבי ולא כיילנהו בחדא וכן במ"ש וכן בעכו"ם ומחלק בשאר מצות דווקא ממעט ח"ל שאין בעיקר כרת כגון כלאים ונבילה אבל אם יש בעיקרו כרת כגון חלב דקין אפי' אין בו כרת ובעכו"ם יש חילוק בין ב"ד לצבור דב"ד אפי' בגיפוף ונישוק אין חייבין אלא על דבר שגופו זדונו כרת ופרושו פירש זר ולא מצא מקום לנוח דהיכן מצינו חילוק דצבור מביאין ולא ב"ד דלר"מ בכל פעם ב"ד מביאין ולר"י כל פעם צבור מביאין ולר"ש שניהם גם מה שכתב מדמחלק בתרי בבי לדבריו מה יאמרו התוס' באידך מתני' לענין ביטול מקצת ולענין העלם דבר דג"כ מחלק בתרי בבי גם מה שמביא ראיי' דיליף דבר דבר מז"מ כבר כתבנו דהכא צריכין לומר מותרים אתם לעשות והורה ב"ד לעבור תנן והתם אפי' הוא אוסר וע"י סיבה יבוא היתר באיסור כרת ואינם שווים.

אבל נ"ל הפירש בתוס' פשוט דלענין שאר מצות משכחת ח"ל בלא כרת אבל בעובד עכו"ם לא מצינו דממועט מכרת אלא גיפוף וג' שלא כדרכה וכן מפורש בגמ' דסנהדרין דף נ"ו ע"ב והוא אסורא בעלמא רק ל"ת כדאי' בסנהדרין דף ס' ע"ב וגם בשגגתו חטאת לא ממועט אלא בדבר שאין בו מעשה וזה לו כפליים וכן שגה ברואה פ"ד מהל' ממרים הל' ב' וז"ל א"ה עיי' בתוס' יבמות עכ"ל וכוונתו דתוס' כתבו למעוטי פסח ומילה ולא כתבו למעוטי עולה ויורד אבל ז"א דזה מפורש במשנה לקמן ע"ב.

מנ"ל דתני' כו' לתרץ שינוי הסוגי' כאן וביבמות דף ט' הנה תוס' שם בד"ה בעכו"ם מקשי' לר' ל"ל גז"ש מעיני ת"ל גז"ש מצות משאר מצות ותרצו דכל מצות איצטריך לגלות ששקולה ככל מצוה עכ"ל וקשה הא הכי דבי' ר' יליף מאשר דבר והנה קושי' תוס' לרבי בלא"ה מתורץ דגבי עכו"ם כתי' המצות ולא יליף ממצות דאל"ה גבי יחיד כתי' ממצות ולמה צריך לרבי גבי יחיד ילמד תחתון מעליון אמנם בסוגי' דיבמות מק' תוס' שפיר דהתם באמת אמר יחיד לנשיא יליף מצות והתם לא מייתי הך דבי' רבי ונ"ל דבי' רבי לאו היינו רבי וא"כ שפי' כתבו תוס' דרבי דיליף בשבועות דף י"ג דבר ד' בזה להנך שלשה ובפסחים דף צ"ג ס"ל מגדף מברך השם וע"כ ס"ל דאלה המצות ששקולה כריב"ל הכא וסוגי' דהכא דמייתי בי' רבי שפיר אמר גבי יחיד דילמד תחתון מעליון ולא יליף ממצות מצות מכח קושי' תוס'.

ואגב אזכיר תוס' בסנהדרין דף ס"ד ע"ב ד"ה וכי כו' כתבו דר"ע כרבי דדריש דבר דבר' להנהו ג' וביומא דף פ"ו כ' דר"ע דריש לעכו"ם ונר' דדברי תוס' דיומא מוכרחים דאי ס"ל לר"ע כרבי קשה דתוס' בשבת פ' כלל גדול כתבו דר"ע ס"ל הוקשו כה"ת למגדף וא"כ לא בעינן לאו כמו לרבנן דרבי כמו שכ' תוס' ביבמות דף ט' וביומא וא"כ קשה לר"ע דאמר בריש כריתות מגדף ע"ש דף זי"ן וא"כ ק' למה לא מני הך שלשה ותירץ תוס' ליתא א"ו מוכח דס"ל לר"ע כר' ישמעאל בסנהדרין דף צ"ט וכן הוא ברש"י פ' שלח דנקט תרווייהו.

צבור מנ"ל יליף עליון כו' הנה במתני' לא נקט בסיפא וכן המשוח ולרבנן שפי' דהוי משמע משיח כצבור ובאמת לרבנן ילמד עליון מתחתון צבור ממשיח אמנם היאך קתני וכן המשיח בשאר מצות לזאת איצטרך הסוגי' דיבמות לומר דיליף שאר מצות מעיני דס"ל דמתני' דהכא כרבנן אבל הסוגי' דהכא לעיל דף זי"ן ע"ב דהי' ס"ל במתני' דלעיל דאתי' כרבי א"כ מתני' דהכא נמי כרבי ושפי' קאמר למה לא נקט בסיפא נמי וכן המשוח אלא צ"ל ה"ה אם אתי' כרבי א"כ מתני' דלעיל אתיא כרבנן ונמי ה"ה וא"כ לפ"ז נ"ל דסוגי' דכאן ס"ל דמתני' דהכא אתי' כרבי ושפיר אמר לרבנן דיליף הכל עליון מתחתון ובזו מתורץ קושי' תי"ט דלעיל דדייק מסיפא ולא מרישא אבל בהנ"ל יתורץ דאמר הגמ' לשיטתו דאי הך סיפא רבי נמי צ"ל ה"ה והנה ק' בסוגי' זו דאמרינן בזבחים דף מ"ט דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש ולא בגז"ש ועיין תירץ בתוס' זבחים דף מ"ח ד"ה מה להלן וכו' ותוס' זו הי' בהעלם דבר מעיני המהרש"א יבמות דף ט' ד"ה גמ' יחיד וכו'.

ע"ב נצטוה ישראל במרה כו' באתי להעיר בכרתי ופלתי סי' א' תירץ קושי' הט"ז דלמה לא אמר כאשר צוויתך במרה ותירץ הנ"ל דבמרה לא נצטווה רק מצות שינהגו תיכף אבל מצות שלא חל עליהם תיכף מהיכא תיתי להקדימו במרה ובמדבר קי"ל כר"ע דהותר להם בשר נחירה וא"כ מה טיבו להצטווה במרה עכ"ל ולכאורה דבריו תמוהים דהא כתיב מקרא מלא פרשת משפטים ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים והאי קודם מ"ת הוי כדאי' בכריתות דף ט' ועיין בחגיגה דף וי"ו דר"ע ס"ל עולת תמיד הוי ובחולין דף י"ז משני הגמ' דבקדשים ר"ע מודה וא"כ הוצרך לומר במרה דבר הנוהג תיכף בבואם לסיני ואין מושיבין את הר"י וכו'.

אמר ר"י בר אבדימי וכו' הא דיליף ואשמו בצבור מאשם ביחיד ע"כ זה לרבי דיליף מעלי' ושגגתו חטאת מנ"ל דהתם גופא יליף מהעלם דבר עיי' תוס' יבמות דף ט' אבל לרבנן דהוקשה כה"ת והתם חטאת קבועה אינו צריך ראיי' ובזו מתורץ קושי' תוס' סנהדרין דף פ"ח ע"ב על רש"י דס"ל ז"מ בעולה ויורד הא ילפינן דבר דבר אמנם דבר הלמד בהיקש בפר העלם גופא ילמד עליון מתחתון ואינו חוזר ומלמד בגז"ש ור"מ כרבנן אמנם ריש כריתות תני מגדף דברי ר"מ משמע דר"מ ס"ל מגדף מברך השם והוא כרבי עיי' תוס' יבמות דף ט' ד"ה וילמד אבל בשבת דף ס"ט כ' תוס' דהוקשה כה"ת למגדף והוא דבר הלמד בהיקש ולא ס"ל לרש"י דברי תוס' בזבחים כנ"ל.

רש"י בד"ה פרוש מן הנדה כו' פי"ד מהל' שגגות הל' ב' כ' המ"ל בשם הר"ן דלמ"ד דקרא והזהרתם אסמכתא פשיטא דאין ב"ד חייבין אלא אפי' שהוא דרשא גמורה אין ב"ד חייבין כיון שלא הורו אלא בעשה ובעשה ליכא חיוב וכאן פירש הרמב"ם פרוש באבר מת ואל תפרוש חי וכן פי' תוס' שבועות דף י"ז ע"ב ד"ה אבל חייבין וכאן פירש"י פירוש והזהרתם וס"ל דהוא דרשה גמורה ומשמעות דבריו דברייתא דדריש סמוך לוסתה נמי יליף מלא תקרב ג"כ סמוך לוסתה כמו באידך ברי' דאל תפרוש.

מתני' לא מעיד כו' התי"ט מק' על הרמב"ם פ"י מהל' שבועות דמלך פטור שאינו ראוי להעיד ובפ"י מהל' שגגות פסק דמלך חייב בשבועות העדות ותרתי דסתרי ונ"ל ע"פ תוס' שבועות דף למ"ד ע"ב ד"ה אבל אסורא וכו' דגבי אסורא אפי' מלך מעיד ובדף ל"ב אמרי' ה"מ בעד סוטה דחייב ועיי' בדף הנ"ל ע"ב ד"ה ש"מ וא"כ נ"ל דת"ק דר"ע ס"ל משביע עד קרקע חייב ור"ע ס' פטור אמנם הרמב"ם נקט דינו היכי דתפסי מטלטלים ועיי' כתובות דף פ"ד ע"ב לר"ע לא מהני תפיסה מחיים והרמב"ם פ' י"ח מאישות פ' תפיסה מהני ובזו מתורץ דלא אמר תנאי היא לר"י דף ל"ט בשבועות או דנ"ל דת"ק דר"ע ס"ל כר"מ כתובות דף פ"א מטלטלי משתעבדי לכתובה ודוק.

אמנם בכריתות דף ב' אמר לאפוקי מר"א דס"ל נשיא מביא שעיר וסמי מקדש וקדשיו וק' לימא לאפוקי מר"ע שנשיא חייב חוץ משמיעת קול וסמי שמיעת קול וקמ"ל כל המביאין חייב בחמשה א"ו דליכא מאן דפליג דלא כרמב"ם.

אבל בשבועות דף כ"ד ע"ב מוקי סתם מתני' דכריתות דף י"ג כר"א דנשיא מביא שעיר ובדף ב' מוקי סתם מתני' דלא כר"א ונ"ל דאב"ע בשבועות באמת ס"ל מניגא למעוטי דר"ע.

אבל עיי' בכריתות דף כ"ו ע"א דסתם גמ' ס"ל דנשיא אינו בשמיעת קול והכ"ת יומא דף ע"ד תירץ דפלוגתא דת"ק ור"ע פליגי אי משביעין אותו כשהוא הדיוט ואח"כ נתמנה ות"ק אזיל בתר מעיקרא ור"ע בתר השתא וזה ליתא דא"כ בכתובות דף מ"ה לימא הנך תנאי היא ומחוורתא תירץ בתרא של כ"ת דמלך לא קאי אשמיעת קול.

דף ט' אשר יוצק כו' ביומא דף י"ח הא בבית ראשון הא בבית שני ונ"ל דדרשי סיפא דקרא אשר יוצק הייני דווקא בזמן שמן המשחה לאפוקי מרובה בגדים ובבית שני נגנז שמן המשחה ונ"ל דהמ"ט הביא סיפא דקרא אבל ז"א עיי' לקמן דף י"ב ע"ב.

אלמא תנן רע"א כו' הכ"מ בפ' יו"ד מהל' שגגות תירץ דסתם מתני' דס"ל

דנשיא בשמיעת קול היינו מלכות בית דוד ובאמת כן שיטת הרמב"ם בפ"א מהל' עדות ע"ש בלח"מ וכן הוא בפ' י"א מהל' עדות אמנם התי"ט משיג וס"ל דמלך מדאורייתא אינו ראוי להעיד מטעם שתהא אימתו עליך עיי' ברש"י שבועות דף ל"א עיי' בתי"ט כאן גם מק' דא"כ ר"ע במאי חולק אמנם ג"ל דאם עמידה רק למצוה ועיי' בב"י ח"מ סי' י"ז א"כ לגבי יקרא דמלכא הוי כמו ת"ח מיושב אבל אם אפי' בדעבד פסול אפי' מלכות בית דוד אינו מעיד ולפ"ז בזו מוחלקין ר"ע עם הסתם מתני' ובזו מתורץ דסוגי' דזבחים ריש פרק שני קאי לר"ע דיושב פסול לעדות והא דמשמע דמלך מדאורייתא אינו ראוי להעיד היינו אליבא דר"ע אבל אליבא דהל' דפסקינן דיושב לכתחלה א"כ רק מלכי ישראל מדרבנן אינו ראוי להעיד ובפ"י מהל' שבועות מיירי הרמב"ם במלך ישראל וא"כ לפ"ז מתורץ הסוגי' דכריתות דף כ"ו נמי מיירי במלך ישראל ומתורץ כל הקושי' וק"ל.

תני' ר"ש כו' קשה למה לא נקט ר"ש צבור בכל אלו דלר"ש ב"ד וצבור מייתי' ועל מתני' לא קשה לשיטת רש"י דף זי"ן סתם מתני' ר"מ ולשיטת הרמב"ם ב"ד לאו דווקא וצבור מביאין בשביל הוריות ב"ד וכן כ' הלח"מ והא דמדייק בדף ג' אי ר"י האמר צבור מייתי צריך לתרץ דשם נקט מביאין על ידיהן אבל בבריי' קשה למה לא נקט ר"ש צבור ונ"ל דגם דצבור פטורין באשם תלוי ובאשם וודאי כמו שכ' רש"י דף זי"ן אמנם רבא דמשני לקמן ע"ב מי שחטאתו שוה ליחידים ומאי ניהו קהל א"כ ס"ל לר"ש דצבור בלא העלם דבר חייבין בשגגת מעשה כמו יחידים א"כ הצבור נמי בעולה ויורד ולכך לא נקט צבור דלא פסיקא אבל קשה מנ"ל לר"ש דצבור חייבין דהא ל"ל לימוד דת"כ דף ב' דמע"ה ריבוי הא ס"ל מע"ה מיעוט אמנם נ"ל דס"ל מצד הסברא בהעלם דבר בהוראה מביאין פר ובלא הוראה הם כיחידים ובבריי' דת"כ דצריך ריבוי דס"ל ב"ד מביאין והם פטורי'.

ע"ב א"כ כהנים כו' הך קושי' לר"ש לשיטתו שבועות דף י"ב.

אר"ל מודה ר"א כו' קשה בכריתות דף כ"ה ע"ב ס"ל לר"א אשם תלוי בא על הנבילה ולא יליף מצות מצות ומנ"ל לר"י הכא וכן התנא דתני קמי' דר"ש קשה וצ"ל דחד מנייהו ר"א ביוד.

פליג פרק שני בע"ה אחד ואין שני

מתני' והנשיא מביא כו' הרמב"ם סוף הל' שגגות מביא פסוק על חטאתו אשר חטא כשעת חטאתו הוא מביא והתי"ט מק' דהך פסוק הוא גבי משיח ולא בנשיא ורוצה להגיה גם כתב דאין צריך לימוד על זה עכ"ל והנה מה שכתב דאין צריך לימוד קשה מנ"ל לרבנן דאם נודע לו משעבר דמביא נשיא שעיר דלמא כמו שחטא משעבר הוא כהדיוט גם בנודע לו כמו לר"ש דפטור לגמרי כן לרבנן מביא שעירה או כשבה א"ו צ"ל דתורה ממעט רק מאשר נשיא כשהוא הדיוט לא היינו חטא כשהוא הדיוט אבל בנודע לו איכא קל וחומר ממשיח דכתיב על חטאתו משעבר כשחטא ואשר חטא בשעת חטאתו והמיעוט בנשיא רק מעל חטאתו אבל מאשר חטא ק"ו שנשיא בשגגת מעשה דמביא כשעת חטאתו ואיכא הוכחה לדברי הרמב"ם דלמה לא אמר הגמ' דף י"א דאיצטרך מע"ה לרבנן דחטא כשהוא נשיא ואח"כ עבר דמועט מכשבה ושעירה ומביא שעיר א"ו דאיכא ק"ו ממשיח אבל קשה דא"כ לדברי הרמב"ם דצריך לימוד על זה דאם נודע לו משעבר דמשיח מביא פר מאשר חטא ל"ל השתא על חטאתו מביא כקושית הגמ' ז"א דה"א דעל חטאתו כשעת חטאתו אך קשה בדף זי"ן איכא דרשא אחריתא מפסוק זה על מה שחטא הוא מביא וחטא עם הצבור ובפשטות דרשא דלעיל הכל מאשר חטא ותרתי ש"מ ודרשא דהכא מעל חטאתו וצ"ל דג' דרשות הרמב"ם שמעת מיני' ועיי' לקמן דף י"ב ד"ה ת"ר.

דף י' בכתובות דף מ"ה ארנב"י אשתני גופא תנאי כו' ונ"ל דר"נ הי' ס' מדלא פליג ר"ש ארישא דנשיא פטור משעיר בנודע לאחר שעבר א"ו דס"ל דמביא כדהשתא ולכך ס' דאזיל בתר ידיעה והא דפטר הכא משנתמנו היינו ממעוטא מע"ה דף י"א והתרצן משני דעדיין מדרשא מע"ה נמי נוכל למעט מהדיוט אבל מביא כדהשתא א"ו דר"ש ארישא נמי פליג ועיי' בתמורה דף כ' דמקשן ותרצן שם הי' ג"כ מחולקין בזה ואגב אזכיר הערה רש"י שם בד"ה לפרו פר יה"כ והרמב"ם פ"ד מהל' פה"מ נקט פר כהן משיח כמו אידך ונראה דלכאורה קשה לשיטת רש"י דהא מסקינן ביומא דף נו"ן ע"ב דפר יה"כ אין עושה תמורה דהוי דשותפין ושותפין אין עושין תמורה א"כ למה לי' לגמ' לשנות בדק הבית אין עבדי תמו' ת"ל מטעם שותפין אמנם נ"ל דגמ' נקיט אליבא דר"ש האמת דס"ל בפ' אין מעמידין דף כ"ג ע"ב דפרה קדשי ב"ה ואי דק' לרבנן דס"ל חטאת קרי' רחמנא נ"ל דלא עבדי תמורה מטעם שותפין והסוגי' קאי לר"ש ובפר כהן משיח לרבנן עבדי תמורה דס"ל לרש"י כשיטת הראב"ד דסוגי' קאי לר"ש ולהרמב"ם דעת אחרת עמו בפ"א מהל' תמורה הל' כ"א והלכה זו נתעלמה מהגאון המחבר צל"ח פסחים דף צ"ו שם בחבורו דף ק"ט ע"ד ע"ש ולשיטת הרמב"ם בחטאת גם לרבנן אינו עושה תמורה ולהכי נקט פר כהן משיח דלרבנן אין עושה תמורה מטעם דמשנה בחטאת ודוק.

המשיח יחטא כו' וקשה ל"ל על חטאתו מדאיצטריך פרט לקודמת והלא הדין הוא אלא ע"כ צ"ל תאמר במשיח שמביא משעבר ונשיא אינו מביא ונ"ל דה"א מלתא דאתי' בק"ו טרח וכתב לי' קרא והגמ' אומר אליבא דאמת.

מן הדיבור ואילך כו' בתוס' נזיר דף נ"ד ד"ה או בקבר וכו' וכיוצא בזה יש בפ"ב דהוריות דמצריך פסוק לזב שלפני הדיבור ודברי תוס' צריכין הג"ה כמו דהביא בתוס' נדה דף ע"ן ע"ב ד"ה ואין כו' ובדברי תוס' הנ"ל מתורץ דמ"ק.

ולר"ש כו' והא תני' כו' וקשה דהא קיי"ל סתם ספרא ר' יודא ומאי מק' אר"ש ובדברי תוס' הנ"ל יתורץ דאו קבר לר"ש דה"א אדם כי ימות מן הדיבור ואילך ומהיכא תיתי א"ו דר"ש דריש גבי נגעים וזב נמי מן הדיבור ואילך וע"כ ר"ש היא ומק' שפיר.

ע"ב אמר רבא אטו צדיקי כו' קשה בברכות פ' הרואה דף ס"א ע"ב אמר רבא לא נברא עלמא אלא בשביל אחאב בן עמרי ור"ח ב"ד לאחאב העה"ז ולר"ח בן דוסא העה"ב וא"כ רבא עצמו אמר כר"נ ב"ח הכא וק' רבא אדרבא ונ"ל בקדושין דף ל"ט ע"ב מוקי רבא הבריי' כר' יעקב דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא ומתני' דלא כר' יעקב וא"כ נ"ל דרבא בברכות קאי אליבא דר' יעקב והכא אליבא דתנא דמתני' בקדושין.

משל לב' ב"א שצלו כו' יש לדקדק לענין מאי נקט שצלו פסחיהן ונ"ל דהנה הכ"ת ביומא דף פ' מקשה אתירץ ר"ת בפסחים דף ק"ז מנ"ל לר"ל דלמא ר"י מיירי שנפשו קצה ועוד ל"ל לאוקמי בלוט ה"ל לאוקמי בנפשו קצה ונ"ל מדנקט ר"י שצלו פסחיהם ולא נקט דינו במצה דשייך בזה"ז א"ו מצה נפשו קצה כסברת רשב"ם ונקט פסח שרק אינו מתאוה ור"ל נ"ל דס"ל אכילת פסחים לא מעכב וא"ל דלמא ר"י ס"ל מצה בזה"ז דרבנן וכראב"י בפסחים דף ק"כ ז"א הא נמי נקרי רשע ביבמות דף כ' ובמס' נדה דף י"ב רשע נמי מיקרי אבל הא קשיא לי מאי מק' ר"ל רשע קרית לי' הא אנן פסקינן סי' ר"ד בש"ע א"ח אנסוהו לאכול אע"פ שנהנה אינו מברך והוא דעת רשב"א אוכל בי"ה אינו מברך וא"כ מברך ברכה שאינו צריכה ואף שאינו אלא מדרבנן בסי' רט"ו בש"ע הנ"ל עדיין נקרא רשע כנ"ל אמנם ר"י נקט שצלו פסחיהן ותנן אין צולין ב' פסחים כאחד א"ו חבורה אחת ונאכל בבית א' וקי"ל עשרה שעושין מצוה א' א' מברך לכולן ונ"ל דלכך נקט ר"י שצלו דלא תימא דנקרא רשע בשביל ברכה שא"צ וק"ל.

משל ללוט וכו' בנזיר דף כ"ג תוס' ד"ה ללוט כו' כ' כמ"ד בסנהדרין דף נ"ח ב"ג אסור בבתו ולכאורה קשה האיך קאמר צדיקים ילכו בה הא לתנא דבי' מנשה דף נ"ז נשים נמי מצווים על העריות הי' עיי' רש"י ד"ה ותשחת מדאי ענוש עליי' ש"מ אפקוד עליי' ונשים נמי נענשו ודוחק לומר דס"ל כר"י שם דף נ"ו ע"ב דיליף מדרשא רצו דמנ"ל דר"י פליג בהא דנשים לא מפקדי ונ"ל דס"ל כרנב"י גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה ושפיר צדיקים ילכו והא דלא יליף רנב"י מלוט דלמא ס"ל מותר בבתו.

אר"י מנין שאין וכו' העולם מקשין אכ"ל דמואב שרי אנגרי' מטעם שיחה נאה דלמא משום ק"ו דמלחמה אסור משום פרידה אבל אנגרי' שרי מק"ו שבאו לעזור ונ"ל עפ"י קושי' תוס' ב"ק דף ל"ה דמק' ל"ל קרא בעמון לאסור מלחמה הא ליכא ק"ו ותירץ לאסור אנגרי' וא"כ מוכח דאנגרי' במואב שרי מטעם שיחה נאה דאל"ה מטעם ק"ו ל"ל בעמון לאסור אנגרי' מה"ת דשרי הא ליכא ק"ו.

דף י"א אר"י אכל חלב בזבחים דף י"ב ע"ב פליגי רש"י ור"ת ע"ש והנה קשה למה פתח ר' יוחנן בדחויים בזו הדין בנראה ונדחה ולא נקט בדיחוי מעיקרא דהא ר"י ס"ל בקדושין דף ז' בהקדיש חציו אפי' דיחוי מעיקרא וא"כ לפתח ולנקט הורה ב"ד שחלב מותר ואכל חלב בשוגג דהיינו שנתחלף לו בשומן והפריש קרבן וחזרו הואיל ונדחו ידחה דהא ר"י ס"ל לעיל דף ב' דחייב והנה תוס' בקדושין דף ז' מקשה תוס' כמו הך קושי' על הך דינא דר"י הכא דנקט ואח"כ המיר וע"ש תרוצם ולא שייך על קושי' שלי ונ"ל בנקדים לתרץ קושי' תוס' בסנהדרין דף מ"ז דמקשה תימה על ר"י דהכא באכל חלב ס"ל ירעה מדלא אמר ימות ובעיר הנידחת ס"ל ימותו אמנם נ"ל דבאמת ס"ל לר"י דלא ירעה מדלא אמר אינו קריבה כמו הקדש חציו א"ו דלשון אינה קריבה משמע אבל ירעה ויביא בדמיו והכי אמר ר"י הלשון הואיל ונדחה ידחה משמע דידחה לגמרי דאפי' אינו ירעה ונדחה אפי' מלהביא בדמיו והטעם הדבר שסברא לחלק בין הקדש חציו דהוי דיחוי מעיקרא ודי לאסור אותו קרבן להקרבה אבל ירעה ודמיו מותרים אבל הכי בחלב הוי נראה ונדחה ואידחי אפי' מדמיו וזו הואיל ונדחה גוף הקרבן ידחה נמי מדמיו וכן מוכח הך סברא לחלק דאל"ה הנה סתם מתני' סוף סנהדרין דקדשי' ימותו ולרב יוסף דף מ"ז הטעם הואיל ונדחו ור"י ור"ל בחלק פליגי א"א לענין דמיו נמי הואיל ונדחו וכן הוא בחדושי ר"ן בסנהדרין דף מ"ז וא"כ אליבא דר"י סתם מתני' כנ"ל דיש דיחוי אפי' לענין שלא ירעו ודמיו אסורים ובפסחים פ' מ"ש טמא דף צ"ז סתם מתני' המפריש נקיבה ירעו וא"כ תרי סתמא דסתרי אהדדי א"ו בפסחים דהוי דיחוי מעיקרא ובסנהדרין נר' ונדחה. ובזו מתורץ קושי' תוס' בזבחים דף י"ב הנ"ל דמק' מאי קמ"ל ר"י הכי בחלב דהוא דיחוי בידים הלא מתני' היא בפסחים כנ"ל ולדבריהן יתורץ דבמתני' קתני ירעה ור"י אשמעי' בנראה ונדחה דאפי' אינו ירעה מדלא אמר אינה קריבה כנ"ל אלא הואיל ונדחה אבל בפסחים הוי דיחוי מעקרא ולפ"ז מתורץ קושיית הנ"ל דלכך פתח ר"י בדחויין בהורו ב"ד בנר' ונדחה לאשמעי' דאינו ירעה אפי' וממילא מתורץ נמי קושי' תוס' בקדושין דלא נקט ר"י הכי בחלב בדיחוי מעיקרא דזה מתורץ קושי' תוס' חדא בחברתא דדיחוי מעיקרא כבר אשמעי' ממתני' דפסחים והוא ורוצה לאשמעי' בנר' ונדחה שאינו ירעה ובדיחוי מעיקרא ס"ל רק אינה קריבה וק"ל.

ואין להקשות הלא ביומא דף ס"ד ס"ל לר"י שני שבזוג ראשון ירעה והתם הוי נר' ונדחה ונ"ל דאע"ג דמתחלה אמר בגמרא הלשון דנר' ונדחה היינו נגד מחוסר זמן דה"א דיליף ממחוסר זמן אבל אליבא דאמת יליף ממום בם וכן מפורש בתוס' תמורה דף כ"ו ועיי' ברש"י יומא ד"ה בעידנא דאתחזי' קמייתא כו' דמסקינן אליבא דאמת דהוי דיחוי מעיקרא ובזו מתורץ דלכאורה קשה רבא אדרבא דבמס' יומא דף הנ"ל ע"ב אמר רבא מתניתין נמי דיקא כוותי' דרב דייקא א"כ משמע דרבא ס"ל כרב וכן כ' הכ"מ בפ' ט"ו מהל' מעשה קרבנות הל' ד' דמה"ט פ' הרמב"ם כרב דב"ח אינו נדחים וק' בזבחים דף ע"ג ס"ל לרבא דב"ח נדחים ובדברינו הנ"ל יתורץ דבזבחים נראה ונדחה ולכך ס"ל דנדחים אבל ביומא דיחוי מעיקרא ס"ל דאינו נדחים זאע"ג דרב בזבחים דף נ"ט גבי מזבח שנפגם גם בנר' ונדחה ס"ל ב"ח אינו נדחים נ"ל דרבא ס"ל בחדא ופליג עלי' בחדא דמתני' כוותי' דייקא רק בדיחוי מעיקרא.

ובזו מתורץ קושי' תוס' בזבחים דף י"ב ע"ב דמק' ר"א אדר"א סוף כריתות דף כ"ח דמתחלה בעו מיני' ואיהו גופא אמר ב"ח נדחים אמנם נ"ל דבעי מיני' בדיחוי מעיקרא אי נדחה לגמרי אפי' מירעה והשיב ר"י דאינה קריבה בלבד אבל ירעה ובזו מתורץ דגמ' בכריתות הביא דווקא הך דר"י דהקדש חצי' ולא הביא אידך דר"י דחלב ושארי.

והנה בדברי תוס' דזבחים בדף הנ"ל בהך סברא בידו לתקן וכן הוא בתוס' סוכה דף ל"ג וסותר עצמו בזבחים דף ל"ד ע"ב ובהך ס' מתורץ נמי הך קושי' על ר"י דהכא דהוי דיחוי בידים ומקמל"ן ונ"ל דמפריש נקבה לפסחו אין בידו לתקן ובזו מתורץ הלח"מ בפ"ג מהל' שגגות דמתרץ דרמב"ם ס"ל תי' תוס' הך ס' דדחוי' בידי' ונקשה לפ"ז למה פסק באכל חלב דלא כר"י ובהנ"ל מתורץ בחלב בידו לתקן.

ובזו מתורץ דרמב"ם פ' כסתם מתני' דסוף חלק דקדשים ימותו בפ"ד מהל' עכו"ם ונקשה דהא הוא פסק דב"ח א"נ ומ"ל בפ"ג מהל' שגגות מתרץ דס"ל כאביי בסנהדרין דף מ"ז והוא דוחק דפסק דלא כרבא ובדברינו הנ"ל יתורץ דשם הוי דיחוי בידים ואין בקל לתקן דשאני דאך הוא לבדו בידו לתקן והתם רבים. ועיי' בתוס' חולין דף ק"מ ד"ה למעוטי כו' א"כ לפ"ז איכא סברא דהוי בידו אם עבר והקריב כמו גבי הדס בסוכה דף ל"ג בעבר ולקטן ודוק ועיי' במס' נגעים פי"ד משנה ה' בתוס' שם ובדבריהן האלה מתורץ קושי' מהרש"א הכי על המקשן דנ"ל דמקשן הי' ס' דאינו בר קרבן מטעם זבח רשעים והיכא דאשתני ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו אותו קרבן א"כ הוא בר קרבן והתרצו משני דאינו בר קרבן ואפי' נדחה מירעה כנ"ל וכר"י בסוף חלק וק"ל.

רבא אמר כו' בחולין דף ה' מביא גמ' דרה"מ ושביק הא דרבא והכ"מ בפ"ג מהל' מעשה קרבנות כ' דרמב"ם פסק כרבא ונ"ל דאליבא דרבא נ"ל דת"ק ור"ש כולם ס"ל לאותו דבר אין מקבלין ממנו וע"כ דפליגי אבריי' דמכם ס"ל לאותו דבר דמקבלין ממנו דרק הוא לדבר א' והיינו לפי תירץ שני של הרשב"א בחדושיו שם ע"ש ובזו מתורץ דמק' הביא שם להא דרה"מ ולמה לא מק' בלו"ז ובהנ"ל נ"ל לאפוקי אוקימתא דרבא דע"כ פליגי.

והנה ק' לאוקימתא דרבא ר' יוחנן בשבת דף ס"ט ס"ל כר"ש וא"כ לתאבון א"מ וק' דר"י משני לקמן הכי קאמר ס"ל דהוי לת"מ ונקשה ר"י אדר"י וע"כ צריך לחלק בין קרבן לשאר דברים ועיין בפ' אין מעמידין דף כ"ו דר"י גופא לענין אבידה ס"ל דלה"מ ועיין שם תוס' ד"ה סמי כו'.

אף הלובש כו' בתוס' דף הנ"ל כ' דלמ"ד להכעיס צריך לתרץ הבריי' הכי ואיזה סתמא להכעיס אכל דבר מאוסים שקצים ורמשים ונקשה דלמה לא אמר הבריי' דשבק התירא ואכל אסורא אמנם הבריי' רוצה לאשמעי' גם אם לא ידעינן דשביק

התירא כיון דאכל דברים מאוסים מסתמא שביק התירא נמי אבל קשה הא בבריי' נקט נמי שתה י"נ גם ק' מאי קאמר א"ב כלאים דרבנן דלמא הת"ק ס"ל בכלאים לאו סתמא להכעיס דמנין דשביק התירא ודווקא בדברים מאוסים הוי סתמא וצ"ע.

דאכור אטעום כו' שם בדף הנ"ל אי' בגמ' התם בעו למטעם וזו שני תרוצים בתוס' שם והכא מפורש כתי' ראשון דברי' דלעיל מיירי באכל סתם וסוגי' דהתם ס"ל דאכל הרבה והנה לאידך מ"ד לא צריך להך תרוצא דאמר אטעום אבל ע"כ צריך להך ס' דאל"ה למה נקט הברי' לעיל רבים והכי אפי' פרעוש א' א"ו כהך ס'.

ע"ב התם שבט כו' לכאורה משמע שהוא כלישנא קמא דכייפי אהדדי לענין דיני ממונות וא"כ יש לו על גביו וק' בפסחים דף נ"א ע"ב מבבל לא"י וצ"ל במלתא דממונא מיקרי יש לו על גביו עכ"פ ולא הוי כשני מלכים דע"כ התורה מקפיד במלתא דדיני ממונות נפשות שהרי על גביו במלתא דאסורא הסנהדרין דכתיב ע"פ התורה אשר יורך והא דתני' לקמן דף י"ג חכם קודם היינו לענין התמנות ע"ש בפי' המשניות לרמב"ם.

מאי המשוח קמ"ל כו' במנחות דף נ"א ע"ב דריש ר' יודא אם לא מינו כהן אחר תחתיו מביאין משל יורשין ודריש בניו ומבניו וביומא דף ע"ב ובת"כ דריש תחתיו מבניו למעט משיח מלחמה מעשירית האיפה דכתיב תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו וסתם ספרא ר' יודא וכן מוכח דהוא ר"י דדריש התם המרובה בגדים מרבוי והכהן וע"כ ר"י הכי דלא ממעט מרובה בגדים מהמשיח ע"כ אי' לי' ריבוי הנ"ל וא"כ אצטרך בניו תחתיו למעט משוח מלחמה ומנ"ל יורשין וצ"ע ועיין בתוס' סוטה דף כ"ג ד"ה כהן ולא כהנת.

דף י"ב ת"ר יכול וכו' קשה ל"ל כהן למעוטי תיפוק לי' דכתיב אשר חטא וילפינן מיני' לעיל דף ז' חטא עם הצבור מביא עם הצבור ובשלמא בכה"ג אצטריך דה"א הואיל ואין מתכפר בי"ה עם הצבור מביא פר לעצמו אבל בנשיא ל"ל ואי"ל דאצטרך אשר חטא על מה שחטא הוא מביא דהאי מחטאתו יליף ומאשר חטא יליף בפ"ע וצ"ל כמו שכתבתי לעיל דתרתי שמעת מיני'.

כדאמר רבא הירך כו' ואפי' לרבנן חולין דף צ"א דלא דרשי המיומנת עכ"פ דרשי ה' דהירך הגדול שבירך וכ"כ הכי הגדול במשוח והנה מוכח דר"י לעיל דדריש מהמשיח דבן כ"ג טעון משיחה ע"כ ס"ל דרשה דת"כ דאל"ה לדרוש המשיח המיומן למעט משוח מלחמה א"ו דס"ל דממועט מתחתיו מבניו ולפ"ז אי הוי כתיב תחתיו בניו לא הוי דרשינן יורש כו' אלא למעט משוח מלחמה וצ"ע.

ע"ב אמר ר"ח אין כו' הלח"מ סוף הל' שגגות הל' ז' הרבה להקשות על הרמב"ם ע"ש וע"ל דרמב"ם פירש במשנה שעבר היינו זה שאירע בו פסול ומשמש היינו העובד ואפ"ה הפר מאותו שעבר כמו דאי' בירושלמי וכן בתוס' מגילה דף ט' והוכרח לפרושו דשם במגילה אמר בגמ' הא לכל דבריהם שווין וכאן במתני' נקט ושווין בעבודת יה"כ וכן קשה לתרץ רבא ר"ש היא א"ו דמתני' כאן רבותא אשמעינן דאפילו אם הראשון חוזר לעבודתו באותו יום והוי אמינא הואיל והפר משלו דווקא הוא עובד ואתי לאשמעינן דאפילו הכי שווין בעבודה דאם רוצה השני עובד וממילא אשמעינן דשווין לכל דבריהם ומתני' ר"מ והרמב"ם נקט המשנה כצורתה לענין זה דפר עשירית איפה משעבר אמנם לענין זה דשני כהונה גדולה עליו סמך עצמו דפסק כר' יוסי בהל' עבודת יה"כ ובדעבד אם עבד השני כשר אפי' אם הראשון חוזר ובזו מתורץ קושי' התוי"ט על פי' המשניות דנקט וחוץ מן העבודה היינו כר"י דפסק כמותו ואם הראשון חוזר לעבודתו השני אינו עובד לכתחלה ובהנ"ל מתורץ דגמ' מייתי הכא תירץ רבא ובמגילה השמיט הגמ' תי' דרבא ובהנ"ל יתורץ דגמרא מייתי הכא תירץ דרבא דכאן במתני' נקט ושווין בעבודת יה"כ וה"א דהך דלא כר"ש דלדבריו שווין לכל דבריהם ולזאת הביא תירץ דרבא דאפ"ה אתי' כר"ש דמתני' רבותא אשמעינן והתם במגילה ליתא להך ושווין וק"ל.

כתנאי והוא כו' המשנה למלך פ"ה מהל' כלי מקדש הל' ו' מתמיה על הרמב"ם דפסק בהל' אסורי ביאה פ' י"ז דמשוח מלחמה אסור באלמנה ומוזהר בבתולה והשמיט הדינים פריעה ופרימה וטומאת קרובים דנוהגין במשוח מלחמה ונראה לתרץ דפסק כר"ע דריבוי והוא קאי בעבר מחמת מומין והוא פליג על ר' ישמעאל דאמר לאחר שחילק הכתוב ריבוי והוא ס"ל דכתוב לא מיירי ממשוח מלחמה כלל רק דבת"כ הובא בכסף משנה פ' י"ז הנ"ל דממעט מלך ונזיר והוא לריבוי למשוח מלחמה ע"ש וג"ל דלא פליג ר"ע דמרבינן נמי משוח מלחמה וקחזינן דאמוראים בתראים סבירא להו כר"ע ר"פ והונא ברי' דר"ג לכך פסק כר"ע וק"ל.

מתני' כה"ג מקריב כו' ביומא דף י"ג ע"ב תוס' ד"ה הי' עומד כו' מביא תוספתא שמחלל עבודה וליכא מאן דפליג וכן משנה מפורשת זבחים דף ט"ו ולפ"ז ק' למה נקט המשנה והדיוט אינו מקריב דמשמע רק לכתחלה ונ"ל דאיכא משוח שעבר לר' יוסי דאינו ככה"ג ולא מקריב אונן אבל אם עבד וודאי לא חילל וכן הוא במגיה במ"ל פ"ב מהל' כלי מקדש הל' ו' וכן הדין עמו דהא ביומא דף י"ב אר"י שאם עבד עבודתו כשירה ובוודאי באונן לא חילל ונ"ל דלכך נקט המשנה הדיוט אינו מקריב אפי' משוח שעבר דלא חילל.

תנא דבי ר"י וקדשתו המג"א בסי' ר"א מק' אתוס' חולין דף פ"ז דכתבו דהוא רק אסמכתא ובגיטין דף נ"ט אמר אביי ורב יוסף דהוי דאורייתא והניח בצ"ע ומהתימא על המג"א שלא הביא דברי הרא"ש שגם הוא כ' דאם מכתא הוא כמו ליטול מנה יפה דאין יכול לגבות בב"ד עכ"ל אמנם נ"ל דרב אשי דמביא התם מדברי קבלה וכן מביא סתמא דגמ' לקמן דף י"ג על מתני' כהן קודם ללוי קרא דד"ה ואם הוא דאורייתא הא קי"ל ד"ת מדברי קבלה לא ילפינן א"ו דס"ל לסתמא דגמ' דהוא דרבנן וכן רבא בגדרים דף ס"ב דיליף ת"ח ובמס' מ"ק דף כ"ח יליף חתן וכולם הוי אסמכתא והמה פליגי אר"י ואביי.

כל המקודש מחבירו התוי"ט במס' זבחים פרק יו"ד משנה ו' כתב למקודש לית לן קרא יתירה אבל לכאורה הכי דיליף מוקדשתו ושם בזבחים בנין אב ואיכא קרא יתירה והדבר צריך תלמוד.

דף י"ג ת"ר פר כ"מ כו' תוס' יומא דף כ"ז מחולק הריב"א עם ר"י דריב"א ס"ל דפר העלם דווקא כהן משיח צריך לעשות ור"י ס"ל אפי' כהן הדיוט וכן בתוס' מגילה דף ט' ועיי' ביומא דף ע"ג רש"י ד"ה פר כהן משיח ל"ג דהיינו פר כו' אמנם לשיטת ריב"א הנ"ל גרסי' שפיר ולכאורה מבריית' דהכי משמע דכהן משיח עביד תרווייהו דאל"ה האיך שייך וכפר בעדו הלא לשיטת הר"י יכולים לעשות הציבור ע"י כהן אחר ובזו מתורץ קושי' משנה למלך פ"ה מהל' מעשה הקרבנו' הל' ט"ז דמק' על הרמב"ם דס"ל בפר כהן משיח המצוה בו ובדעבד בכהן אחר כשר וכתב דמשמע מהרמב"ם בפר העלם דבר ליכא קפידא לכתחלה ומק' הנ"ל מגמ' דקדושין דף ל"ו ע"ב דלוקמי מתני' בפר העלם דבר של ציבור ואני אומר אדרבה דרמב"ם ס"ל בשל ציבור אפי' בדעבד איכא קפידא וסמך עצמו אברי' זו וכפר בעדו והוא מביא דין זה בפ"ט מהל' תו"מ הל' ז' ונוכל לומר נמי דהנך תרי ברייתות ברייתא ראשונה דיליף מן הראשון וברי' שניי' דיליף מן וכפר בעדו פליגי בהך דינא דריב"א ור"י כנ"ל וק"ל.

שכן נתרבה באלי' כו' קשה ממשנה סוף כריתות דף כ"ח ת"ל אם כבש מלמד ששניהם שקולין ק' למ"ד כאן שעירה עדיפא דלמא לכך הקדים שעירה שכן נתרבה בעכו"ם ולמ"ד כבשה עדיף שנתרבה באלי' דלמא נמי בכל מקום מה"ט כבשים מובחרים וצ"ע.

קודם לדבר הבא כו' וכן פ' הרמב"ם בפ"ט מהל' תו"מ וק' במנחות דף ט"ו איפכא תנן דתנן התם הכבשים מפגלין את הלחם ואין הלחם מפגלין את הכבשים וקאמר בגמ' טעמא לחם בגלל כבשים ואין כבשים בגלל לחם שכבשים מתירין את הלחם ומתירין בפ"ע וכן פסק הרמב"ם בפ' י"ז מהל' פסולי המוקדשין ולכאורה דוחה תלי' בפלוגתא במנחות דף מ"ה ר"ע ור"ש דר"ע ס"ל דלחם מתירין בפ"ע ואין הכבשים מעכבין את הלחם ולחם מעכב הכבשים ואם כן הך ברייתא הכא כר"ע אמנם בפ"ח מהל' תו"מ כ' הכ"מ דרמב"ם פסק כר"ע וא"כ תרתי דסתרי ולא ראיתי מנושאי כליו שהרגישו בזה וצ"ע ויש ליישב בדוחק דלחם אם באין בפני עצמו הן מתירין בפני עצמם. וכשבאו עם הכבשים הכבשים מתירין אותן ואין הלחם מתירין הכבשים ועיקר כבשים בגין לחם ואינם באים בפני עצמן אבל לר"ש דסבירא לי' דלחם אין מעכב הכבשים חולק אהך ברייתא דהכא ונוכל לומר דלכך פסק הרמב"ם כר"ע דהך ברייתא דהכא הוא בהלכתא פסיקתא ועיי' כ"מ דדחק למה הרמב"ם פסק התם כר"ע וק"ל.

מתני' האיש קודם לאשה כו' ופירש הרמב"ם לענין להצילו מפני הסכנה וכן כתבו תוס' בנזיר דף מ"ז לענין לפקח הגל ונ"ל דומי' דתירץ רבינא כי תני' ההיא להחיותו והתם בוודאי מיירי לענין סכנה כי לענין פרנסה לא שייך בהני ועוד דבריי' דכתובות דף ס"ז דלענין פרנסה האשה קודמת.

ת"ר הי' הוא כו' הך קודם פירש אפי' אם אין סיפק בידו אלא לפדות אחד וכן מוכח מדקתני אמו קודמת ובמתני' דאשה קודמת לאיש להוציא בוודאי הפירש אפי' אם אין סיפק כנ"ל ה"ה בברייתא וא"כ הא דרבו קודם לאביו דווקא רבו אבל חכם אחר דלאו רבו מובהק אינו קודם וא"כ לפ"ז לכאורה מוכח כדעת הש"ך בסי' רנ"ב סעיף ט' ס"ק י"ז בש"ע י"ד ודלא כלחם משנה פ"ה מהל' ת"ת שדעתו דאם אין סיפק אלא לאחד חכם אחר קודם לאביו ומתני' בב"מ דף ל"ג מיירי כשסיפק לשניהם ומענין הקדימה ונוכל לומר דברייתא כאן מיירי אם אביו חכם ואפ"ה נגד רבו אם לא סיפק אלא לאחד רבו קודם ומתני' דב"מ אם אביו חכם הוא קודם לרבו היינו לענין קדימה בסיפק לשניהם ובזו מתורץ דברי' לא נקט הדין אם אביו חכם כמו במתני' בב"מ והא"ש דברי' מיירי אפי' באביו חכם ולא סיפק וא"כ שפיר דווקא רבו קודם ולא חכם אחר אפי' גדול מאביו וא"כ באין אביו חכם אפי' חכם אחר קודם אם לא סיפק אלא לאחד ודברי לח"מ קיימים ומברייתא דהכא הוציא הרמב"ם דינו בהל' מתנות עניים פ"ח הל' י"ח ואע"ג דהוא קודם לרבו היינו אפי' בשסיפק לשניהן יש לו הקדימה אבל הברייתא נקט הכי לאשמעינן דאמו קודמת לו עיי' בש"ך סימן רנ"א.

ת"ר משוח בשמן כו' עיין בתוס' נזיר דף מ"ז ע"ב ד"ה מרובה כו' דמשכחת הנך בהדדי והנה אזכיר המהרש"א במס' מכות דף י"א ע"ב ד"ה להדר באינך כו' נעלם ממנו דברי תוס' הנ"ל מדדחק בתוס' ולא משכחת כה"ג משוח שעבר ומרובה בגדים כדברי מהרש"א שעדיין לא נמשח א"ו היכי שכה"ג מת משוח משמש תחתיו ולא אצטרך מרובה בגדים אמנם גם על המהרש"ל יש לתמוה דמשכחת היכי שגולה כה"ג ומינו תחתיו מרובה בגדים ויש משוח שעבר וצ"ע על הנך עמודי עולם הללו שנעלם מהם דברי תוס' הנ"ל אבל על המהרש"ל נוכל לתרץ דבמשנה שם ר' יודא חולק אף משוח מלחמה וסתם בר פלוגתא דר"י הוא ר"מ ור"מ ס"ל דמשוח שעבר הרי הוא ככ"ג ולית לי' אביה א"כ לא משכחת מרובה בגדים ובין לר"ח לעיל דף י"ב דמוקי סיפא ר"מ ולקתני ומחזירים את הרוצה א"כ מתני' ר"מ ובין לרבא דמשני ר"ש היא א"כ מתני' דמכות ר"ש בר פלוגתא דר"י וס"ל בהא כר"מ דלית לי' איבה אמנם ר' יוחנן ביומא דף י"ב פסק הלכה כר' יוסי וע"כ לית לי' תי' דר"ח דא"כ קשה הא ר"י ס"ל הלכה כסתם מתני' וס"ל או כתי' דרב יוסף או כתירץ רבא דמתני' יחידאה היא אבל אי הך מתני' דמכות ר"מ ותוס' ברייש ביצה דף ב' ס"ל דרבים הוי כסתם וק' ר"ל אדר"י אבל כאשר כתבנו לעיל דף י"ב ע"ב ד"ה מתני' נוכל לומר ר"י סתמא אחריבא אשכח.

ת"ש סגן ומשוח הרמב"ם פ"ד מהל' כלי מקדש הלכה כ"א פוסק דמשיח מלחמה משמש בארבעה כלים ומקשה הכ"מ דסותר סוגי' דיומא דף ע"ג ודחק בתרוצי מדלא מייתי הגמ' לעיל הך ברייתא דלא משמש בשמנה בגדים ולא בארבעה אלא וודאי דהיא דלא כהלכתא ולי נראה דרמב"ם הוכיח מדאמר כאן ואל יטמא סגן שאם אירע בו פסול ולמה לא אמר דמה משמש בכל יום בעבודה ומשוח מלחמה אינו משמש כלל א"ו דס"ל לסתמא דגמרא דזה נמי משמש בארבעה כלים ורבינא דמשני להחיותו ס"ל כהך ברייתא מדמשני עלה ובנזיר דף מ"ז הגירסא שם ת"ש אין בין משוח מלחמה לסגן אלא שאם הי' מהלכין כו' ולכאורה מהך גירסא נמי מוכח דזה וזה משמשים בעבודה מדלא תני חילוק אחר ביניהם אבל זה אינו דנוכל לומר תני ושייר דסגן אם אירע פסול עובד דהא וודאי תני ושייר ומכאן קשה בתענית דף י"ג דמקשה סתמא דגמ' והא אין בין קתני ואת אמרת תני ושייר דהתם בנזיר נמי אין בין קתני וע"כ תני ושייר.

ע"ב רש"י ד"ה מתני כו' כדתנן בפ"ק דתמורה כו' וכתב מהרש"א דלא מצא זה שם זולת דף י"ג שם ובמחילה מכבודו שגה ברואה דהוא סבר דהאי כדתנן קאי על ר' יודא ולא דק דקאי על ר"מ אילו הי' תמורה לא הי' קרב ועל זה כתב רש"י כדתנן כו' ורש"י מביא ר"י דהתם לידע על מה קאי ר"מ ואחר שסיים דברי ר"י חזר על דברי ר"מ וכן פירש"י בכורות דף ס' אבל זה קשה דפרק קמא דתמורה דף ה' המסקנא דאביי ורבא יליף מדרשא ל"ד הוא וכן הוא ברמב"ם פ"ג דתמורה הל' א' ועיין בלח"מ שם שנעלם ממנו הגמ' הנ"ל והם אצטרך לאביי בהוויתן יהי' ולרבא היכא שנתערב דמן והאיך כ' רש"י דלא כמסקנא והנה רש"י בבכורות נקט תמורה דף כ"א והתם אביי בעצמו אמר דרשא דהם וכבר הקשו תוס' בזבחים דף ל"ז ע"ב ד"ה קדש הם הך קושי' אביי אדאביי ונראה לתרץ קושי' תוס' דאליבא דאמת דמשני בתמורה שאני הכא דיליף עברה עברה מבכור נ"ל דאביי נמי ס"ל מהם דאין תמורתן קריבה ויליף בהווייתן יהי' מעשר גאולה גאולה מחרמים ובכור עברה עברה ממעשר דדבר הלמד בגז"ש חוזר ומלמד בג"ש כדאי' בזבחים דף מ"ט ועיין בתוס' תמורה דף ה' ע"ב ד"ה ולרבא וכו' וא"כ לריה"ג בזבחים דיליף הם אבכור ומעשר דאין תמורתן קריבה ס"ל כנ"ל וא"כ בתמורה דף כ"א קאי אביי אליבא דריה"ג ולריה"ג דדריש בשרם יהי' לך על בכור בעל מום שניתנה לכהן באמת ס"ל דאינו נמכר ולא קשה קושי' תוס' דף ה' ע"ב הנ"ל ובדף ה' קאי הגמרא אליבא דר' ישמעאל ויליף בכור מדרשא לד' הוא ומעשר גז"ש עברה עברה ובזו מתורץ בדף כ"א לא מייתי הגמרא הגז"ש עברה עברה דהתם קאי לריה"ג ולפ"ז מתורץ קושי' תוס' בזבחים אבל על רש"י דהכא הקושי' קאי דנקט הם וגם גז"ש עברה עברה וזו דלא כמאן וצ"ע.

ת"ר כשנשיא כו' לכאורה קשה מגמרא דקדושין דף ל"ג ע"ב אמר ר' אבוהו כו' וכבר תירץ הרא"ש שם ע"ש.

אמר רב פפא כו' תוס' ביבמות דף ק"ה ע"ב ד"ה מי שצריך לו וכו' ובסופר

כתבו פירש לצורך העם וכן הוא בתוספתא עכ"ל קשה דפירש נגד גמרא מפורשת כאן דלא ס"ל כן וכן הוא בראי"ש בקדושין ולא ראיתי מי שהרגיש בזה וצ"ע.

אר"י בימי רשב"ג כו' נ"ל דכוונתם הי' דרשב"ג הי' ס' נשיא שמחל על כבודו אינו כבודו מחול והוא פלוגתא בקדושין דף ל"ב והיינו למ"ד רב שמחל על כבודו אין כבודו מחול ותוס' בסנהדרין דף י"ט ד"ה יצאי כו' כתבו הוכחה דרב שמחל על כבודו כבודו מחול ממס' עכו"ם דף י"ט מדרשא דרבא מתחלה כתי' תורת ה' והדר ובתורתו דתורה דילי' היא ומצי מחול אנל לפי אידך דרבא התם לעולם ילמד ואחר כך יהגה נ"ל בשעה שלומד הוא נקרא תורת ד' ואחר כך הגיון בתורתו נקרא ונ"ל דרב שמחל אין כבודו מחול וזו מדסבר רשב"ג דאין כבודו מחול ע"כ ס"ל כאידך דרבא וצריך ללמוד הכל מקודם ולכך אמרי גלי עוקצין דלית לי' וילמד ואח"כ יהגה א"ו דס"ל כרבא ראשון וממ"נ באו עליו.

דף י"ד חד אמר סיני כו' ונ"ל דרשב"ג ור"מ ור"נ לעיל בזה הי' מחולקים דרשב"ג נ"ל לסבור עוקר הרים עדיף ור"מ ור"נ המה כרבנן דס"ל דסיני עדיף ולכך אמרו גלי עוקצין דל"ל והם מרי' דחיטי' ועיי' בתוס' גיטין דף ס"ז ד"ה חכם כו' ולכאורה קשה לדברי תוס' האיך הסיק הכא בתיקו ולא פשיט מברייי' דמונה שבחן וקמני חשוב חשוב יותר ואם כן מתון ומסיק עדיף ועיי'.

יד יהודה

מאת רבנו יהודה אשכנזי

חידושי מסכת הוריות תוספי הרא"ש בספר לשון חכמים הנדפס מחדש שיטה להרב הגדול כמוהר"י אזולאי ז"ל הנקר' שער יוסף ובס' פתח עינים ס' מגן גבורים למוהר"א אב"ילה ז"ל ס' חק נתן מדף קצ"ב ע"ד ר"ט, שיטה יקרה ומפוארה להרב הגדול מוהר"ר בצלאל אשכנזי זה שמו הורה גבר הזכירו הרב הגדול כמוהר"י אזולאי ז"ל בס' מראית העין בחידו' לקמא דל"ה ע"ב ובחי' הוריות שם דס"א ע"ד.

פרק ראשון

ד"ב ע"א גמ' עד שיאמרו להם מותרים אתם כו' נ"ב שער יוסף בהשמטות דק"ך א'.

שם גמ' רב אמר פטור כו' נ"ב דברי' אחדי' בקונ' אחורי תרעא דק"ע ע"ג.

שם גמ' בשלמא רישא לא זו אף זו קתני כו' נ"ב דברים אחדים שם דק"ע ע"ד.

ד"ג ע"א גמ' ובהוראה הלך אחר יושבי א"י כו', נ"ב שער יוסף דמ"ט ע"ד.

שם גמ' ואת"ל דקרבנן שוה מצטרף כו' נ"ב חק"ל חי"ד ח"א דרל"ז ע"ב.

שם רש"י א"ד ור"מ פוטר כו' נ"ב יצחק ירנן דט"ל ע"ב.

ע"ב גמ' מאה שישבו להורות כו', נ"ב חק"ל חי"ד ח"א דקכ"ה, חיים שאל ח"ב סי' מ"ב דברים אחדים דקע"ב ע"ד.

שם גמ' דבכל התורה קי"ל רובו ככולו כו', נ"ב מח"ב סי' תקפ"ב אות וא"ו.

ד"ד ע"ב גמ' בעי ר"י אין חרישה בשבת כו' נ"ב ודברי הרמב"ם פי"ד מה' שגגות נ"ב בירך יצחק דנ"ט ע"א.

ד"ה ע"ב גמ' אמר רב אשי מתני' נמי דייקא כו' נ"ב דברים אחדים דקע"ה.

שם גמ' ור"י ור"ש שבט א' דאיקרי קהל מנ"ל כו' נ"ב זכרון יוסף דקי"ז ע"ד בית לוי אשכנזי ד"ן ע"ד ט"כ דקע"ד ע"א ודרכ"ד ע"ב דברים אחדים דקע"ה.

שם גמ' אלא אמר רב אחא ב"י דכתיב כו', נ"ב זכרון יוסף דקי"ח ע"א.

שם גמ' מאי חדשה כו' נ"ב זכרון יוסף שם ע"ב פני דוד ס' ויחי דל"ה ע"א דברים אחדים דקע"ו.

ד"ו ע"א גמ' א"ה אפי' יחיד נמי כו' נ"ב ככר לאדן דקצ"ט ע"ב מראית העין דפ"א ב' שם גמ' והנך דפיישי כו' נ"ב חק"ל חי"ד ח"א דקנ"ו ע"ג.

ע"ב גמ' שבטו של לוי לא איקרי קהל כו' נ"ב בית לוי אשכנזי דנ"א ע"א.

שם גמ' אמר אביי אפרים ומנשה כו' נ"ב מנחת בכורים דז"ן ע"א.

שם גמ' דתניא שלמה עשה ז' ימי חנוכה כו', נ"ב מראית העין דס"א ע"ד.

פרק חורה כהן משיח פ"ב

ד"ח ע"ב גמ' אף אשם תלוי נמי כו', נ"ב חק"ל חי"ד ח"א דקצ"ו ע"ד.

ד"ט ע"א גמ' מי שאין על גביו אלא ה' אלהיו כו' נ"ב מראית העין דס"א ע"ד.

שם מתני' על שמיעת קול כו' נ"ב מראית העין דס"ב ע"א.

פרק כהן משיח פ"ג

ע"ב מתני' משיח שעבר כו' נ"ב פרה"א ח"ג דמ"ח ע"ד חק"ל חא"ח דרמ"א ע"ב.

ד"י ע"א גמ' אדם כי יהיה בעור בשרו מן הדבור ואילך כו' נ"ב בתי כנסיות בדרשו' דכ"א ע"א ודכ"ב ע"ב ככר לאדן דקצ"ט ע"ב מראית העין דס"ב ע"א.

שם גמ' פרט לנשיא שנצטרע כו', נ"ב ככר לאדן ד"ר ע"א מראית העין דס"ב ע"א.

שם גמ' עד שאתה תמה עלי כו', נ"ב ככר לאדן ומראית העין שם שם.

ע"ב גמ' ר"פ ור"ה כו' נ"ב מראית העין דס"ב ע"א.

שם גמ' גדולה עבירה לשמה כו' נ"ב ט"כ דקנ"ג א'.

שם גמ' אמר ר"י ז' בעילות כו', נ"ב ככר לאדן ד"ד ע"א מראית העין דס"ב ע"א.

די"א ע"א גמ' ושתה יין נסך כו' נ"ב דברי אמת בקונט' דצ"א ע"א.

שם גמ' הוי אומר אוכל נבלה וטריפה כו' נ"ב חק"ל חי"ד ח"א דף י"א ע"ב.

שם רש"י ד"ה ת"ק סבר כו' נ"ב מגילת ס' ח' לאוין דקנ"ד ע"ב.

ע"ב גמ' ירושה היא כו' נ"ב חק"ל חא"ח די"ז ודכ"ד וסי' י"ט וסי' כ"ד.

שם גמ' דכתיב והכהן המשיח כו' נ"ב חק"ל חא"ח דל"ד.

שם רש"י ד"ה אין בין כהן כו' נ"ב יצחק ירנן דק"ח ע"א.

שם רש"י ד"ה ירושה כו' נ"ב חק"ל חא"ח סי' י"ט דל"ג.

די"ב ע"א גמ' ת"ר כיצד מושחין את המלכים כו' נ"ב מז"ה בס' ל"ע דט"ל ע"ב.

שם גמ' כמין ב' טיפי מרגליות כו' נ"ב מז"ה שם בס' ל"ע דמ"ט ע"ב, בירך יצחק דמ"ח ע"א וע"ג ט"ך דקס"ג ע"ב.

שם תנא כשהוא מספר כו' נ"ב יקרא דשכבי דקצ"ב.

שם גמ' האי מאן דבעי לידע אי מסיק שתיה כו' נ"ב בארות המים דס"ג ע"א.

שם רש"י ד"ה שמא ח"ו כו' נ"ב ט"ך דקס"ד ע"ב.

ע"ב גמ' רבי היא כו' נ"ב חק"ל חא"ח סי' קי"ד.

שם גמ' לפתוח ראשון כו' נ"ב בתי כנסיות בדרשו' דכ"ג ע"א.

די"ג ע"א גמ' מלך שמת כו' נ"ב חק"ל חא"ח סי' ק"ך דרמ"ז.

שם מתני' כהן קודם ללוי כו' נ"ב חק"ל חי"ד ח"ג דק"ג ע"ב.

שם מתני' ממזר ת"ח כו' נ"ב פרי האדמה ח"א ד"ט ע"ב חק"ל חא"ח ד"מ ע"א.

שם גמ' יקרה היא מפנינים מכ"ג כו' נ"ב ט"כ ד"ב ע"ד ודר"ט ע"ש.

שם גמ' מ"מ הכל מושלים בעכברים כו' נ"ב יוסף אומץ בדרשו' דכ"ג ע"א.

שם רש"י ד"ה שעירת יחיד כו' נ"ב חיים שאל ח"ב סי' מ"ב אות כ"ה.

ע"ב גמ' והטובל אצבעו במלח כו', נ"ב מח"ב סימן קע"ט אות ב'.

תם ונשלם מס' הוריות, שבח לאל בוחן לבות וכליות

פתוחי חותם

מאת רבנו אברהם אנג'יל

ד"ג ע"א איבעיא להו הורו ב"ד חלב מותר ועשו מיעוט הקהל וחזרו והורו ועשו מיעוט אחר מהו כיון דשתי ידיעות נינהו לא מצטרף או דילמא דאידי ואידי חלב הוא מצטרף כו' ואת"ל שם חלב הוא ומצטרף מיעוט בחלב ומיעוט בדם הכא ודאי תרי איסורין נינהו לא מצטרף או דילמא כיון דאיסורן שוה וקרבנן שוה מצטרף ואת"ל מצטרף מיעוט בחלב ומיעוט בע"ז מהו הלא ודאי אין איסורן שוה ואין קרבנן שוה או דילמא כיון דאידי ואידי בכרת מצטרף תיק"ו ויש להבין מאי שנא גבי שחטו לשמו חשיב ליה כולהו הני בר מיני דאי' בזבחים ד"ג סע"ב רב יוסף ב"א רמי שנוי קודש אשנוי בעלים ומשני מי אמר רב חטאת ששחטה לשם חטאת כשירה לשם עולה פסולה אלמא דלאו מיניה מחריב בר מינה לא מחריב בה והא אמר רב חטאת ששחטה על מי שמחויב חטאת פסולה על מי שמחויב עולה כשירה אלמא דבר מינה מחריב בה דלאו בר מינה לא מחריב בה ומשני התם ושחט אותה לחטאת אמר רחמנא הרי שחיט' לשם חטאת הכא לכפר עליו כתב עליו ולא על חבירו חבירו דומיא דידיה שמחוייב כפרה כמותו עכ"ל ושם בד"ט ע"ב בסתפקו אם שחט חטא' חלב על מי שמחוייב חטאת טומא' מקדש וקדשיו מהו מי אמרי' כרת כמותה או דילמא אין קבוע כמותה אבל שאר חטאות חלב ודם וע"ז כלהו הני לא מחריב זה את זה דכלהו בר מיניה קרינן ביה א"כ אמאי לענין צרוף מספ"ל לכפר עליו של קרבן אבל הכא לא ידעינן אזיל בתר שמו של איסור או בתר האונס דהייגו הכרת ועי' בזבחים בד"ט מה שאכתוב שם.

שם די"א בעא מיניה רבא מר"ן נשיאות מהו שתפסיק ה"ד כגון שאכל חצי זית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה ועבר והשלמו התם הוא דלא מצטרף דאכליה פלגא כשהיה הדיוט ופלגא כשהוא נשיא אבל הכא דאידי ואידי כשהוא הדיוט אכליה מצטרף או דילמא לא שנא תיק"ו והנה במתני' תנן חטאו עד שלא נתמנו הרי אלו כהדיוט ר"ש אומר אם נודע להם עד שלא נתמנה הייבים ואם לאו פטורי' והנה נסתפקתי אם אכל כזית כשהיה הדיוט ולא נודע לו ונתמנה לנשיא ואכל כזית אחר ואח"כ נודע לו על שתיהם דאינו חייב אלא קרבן אחד על שתיהם כמו שכתב הרמב"ם פ"ו מה' שגגות דכל דהוי משם אחד והעלם א' אינו חייב אלא חטאת א' א"כ אליבא דחכמים דאזלי בתר שעה שחטא א"כ נתחייב כשבה או שעירה וחייב שעיר כדין מלך ואינו מביא אלא א' איזה מהם מביא כשבה או שעיר ולכאורה ממה דכתבו שם מע"ה פרט לנשיא כו' אלא כגון דאכל חצי זית בהדיוט וחצי לאחר שנתמנה ונודע לו סד"א נצטרף נייתי כשבה או שעירה קמ"ל דמדנקט כשבה או שעירה כדין הדיוט אע"פ דאכל חצי כשנתמנ' משמע כדין הדיוט מביא וה"ה לנ"ד דמביא כשבה כמו הדיוט אבל מדברי רש"י דכתב דה"ה דהוה מצי לומר ס"ד אמינא נייתי שעיר אלא נקט כשבה ושעירה משום דקרא דמייתי משתעי בהכי כו' א"כ לפי זה אף בנ"ד איזה מהם שירצה או כשבה או שעיר יביא ועדיין אינו ברור כ"כ.

סוף המסכתא איבעיא להו רבי זירא ורבה בר מתנה הי מינייהו עדיף רבי זירא חריף ומקשה ורבה בר מתנה מתון ומסיק מאי תיק"ו ופי' רש"י ר"ז היה מקשה ומתרץ אבל רבה לא פריך כ"כ אלא מתוך שהוא שוהה ומעיין יפה יפה מסיק אליבא דהלכתא עכ"ל ותימה לפי זה מאי קא בעי אם ר"ז לא היה מסיק אליבא דהלכתא ורבה היה מסיק הא ודאי אי אפשר דאיתא בפ"ח דצ"ג יודע נגן גבור לשאול ולהשיב ויש מלחמה שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה איש תואר שמראה פנים בהלכ' וגבון דבר שמבין דבר מתוך דבר ה' עמו שהלכה כמותו והייגו דמסיק שמעתתא אליבא דהלכתא הרי דמסיק הלכתא היא הגדולה שבכולם וכן עוד שם לקמן דואג ואחיתופל דכתיב בהו איה סופר איה שוקל כו' לא הוה מסיק להו שמעתא אליבא דהלכתא ואי ר"ז ג"כ היה מסיק הא ודאי ר"ז עדיף כמו איש מלחמ' וכן ההיא דמציעא דפ"ד דא"ל תנא דמסייע לך א"ל את כבר לקיש' דהוא הוה מקשי לי כ"ד קושייתא כו' עי"ש ונר' דנפקא מינה איזה עדיף להשים אותו לראש ישיבה או לילך ללמוד תורה ממנו.

זרע אברהם

מאת רבנו אברהם כטורזא

דף ב' ע"א מתני' הורו ב"ד וכו' כתב ה' באר שבע ז"ל וז"ל איכא למידק טובא מכדי תנא בס' נזיקין קאי מ"ט תני הוריות וכו' ע"ש ונראה דלקו"מ דכוליה ס' נזיקין שייך לדיינין וזאת המסכתא ג"כ היא שייכא לדיינין שמחמת הוראתן באין הקרבנות הנז' במסכתא זו וכיון שהם העיקר והם סיבה ראשונה להבאת הקרבנות הללו שאלמלא הוראתן אין הקרבנות הללו באים כלל לכך תני לה בסדר הזה שהעיק' בכ"מ הוא הסיבה לא המסובב ומזה הטעם התחיל בהוראות הדיינין שהם עיקר מסכתא זו בס' הזה ואח"כ תני הורא' כהן משיח ונשיא דאגב דתני הוראת הדיינין תני נמי הורא' כהן משיח ונשיא ומזה הטעם עצמו נק' מסכת זו הוריות בל' רבים שר"ל מסכת' זו היא הוריית הב"ד והוריית כהן משיח והורי' הנשי' ומה שנתן טעם ע"ז הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לס' זרעי' הוא על ס' המסכתו' דהיינו למה הוריו' אחר אבות לא על מה נשנית בס' נזיקין וזה פשוט ודו"ק.

עוד כתב איכא למידק אמאי לא נקט הורו ב"ד שוגגין וכו' ע"ע נראה דל"ק משום דסתם הוראה הנזכ' במסכת' זו היא הוראה בשוגג ולא אצטריך למנקט בשום פעם בשוגג חוץ מאותה משנה דלקמן (דף ד' ב') משום דבעי לפלוגי בין הוראת שוגג ועשה מזיד לבין הוראת מזיד ועשה שוגג וכו' ולאו דוקא במשניות אלא בברייתות ובגמ' דוק ותשכח.

כתב עוד אמאי נקט מכל מצות ולא אמר בקיצור לעבור על מצוה א' וכו' ע"ע נר' דאי נקט מצוה א' הו"א כל מצוה ומצוה שבתורה ואינו כן שהרי בת"כ דרשו מכל מצות ולא כל מצות ואסיקו דאין חטאת באה אלא על דבר שוזדונו לאו וכרת ושגגתו חטאת והם ל"א מצו' שזכר הרמב"ם ז"ל בהקדמתו למכילתין ואפשר שלזה רמז באומרו האמורות בתורה דקאי על ב' תיבות אלו מכל מצוה שר"ל תדע באיזה אחת אמרתי לך היא אחת מאותן המצות הנדרשים בב' תיבות אלו שהם מכל מצות האמורו' בתורה הם על אותם מצות שחייבים על זדונם לאו וכרת ושגגתם חטאת אבל על שאר מצות לא שייכי בהוראה כלל ובזה מתרצא למה אצטריך למנקט האמורות בתורה.

עוד דקדק למה נקט והלך וכו' ע"ע נר' דרצה לרמוז לנו כר"א ור"ע דבמשנה לקמן דאם לאחר שהורו ידעו שטעו דאם ישב לו בבית חייב אשם ואם הלך למה פטור ולכך סתם לן תנא הכא כר"א ור"ע וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפי"ד מה' שגגות וזה אומרו והלך דר"ל תדע אימת פטור לגמרי דאם הלך ר"ל הלך למקום אחר שלא היה אפשר לו לידע שטעו והא דנקט לר"ש במשנה דלקמן והלך ולר"ש אפי' ישב לו בביתו נמי פטור אפשר דגם לר"ש דוקא אם הלך לביתו הוא דפטור אבל אם עודנו שם בלשכת הגזית לא היה פוטר ר"ש כיון שנתעכב שם ודאי ידע בחזרתן ג"ל ודו"ק.

גמ' אמר שמואל לעולם אין ב"ד חייבין עד שיאמרו להם מותרין אתם ע"כ נר' דשמואל לא נחית הכא לפסוק הלכה כר"מ אלא לענין גמר הוראה ולזה קאמר לעולם ר"ל בכל אופן הוראה שתהיה לעולם לא הוי גמר הוראה אלא בזה האופן שיאמרו להם מותרים אתם לאפוקי אם בדרך למודם דשקלי וטרו ואסיקו דחלב מותר לא הוי גמר הוראה או אם בא א' ושאל להם אם החלב מותר ואמרו לו מותר לא הוי גמר הוראה עד שיאמרו מותרים אתם ומ"ש ב"ד חייבים רש"י ז"ל נתכוון ליישב זה ולזה הוזקקתי לפ' ל' רש"י דתחילה בא רש"י לשלול שלא תאמר כיון שהוקבעה מימרא זו כאן על משנתנו ואת אפשר למעון ולומר דב"ד חייבי' בהוראתן ליתיד ועשה על פיה' לכך קאמר כי עשו הקהל או רובו על פיהם וכדי שלא תאמר דדוקא למ"ד a"ד מביאין הוא דבעינן גמר הוראה בזה האופן אבל למ"ד צבור מביאים גמר הוראה הוי בכל אופן שיהיה ולזה ק' דמ"ש לכך קאמר כלומר בין למ"ד וכו' דהא דקאמר שמואל אין ב"ד חייבים הכוונה בזה דכל חיוב התלוי בהורא' ב"ד שבא מהמתם יקרא ע"ש ב"ד לאפוקי משגגת מעשה גרידתא שחייב העושה כשבה או שעירה מצד עצמו ולא מצד ב"ד וכדי שלא תקשי א"כ הי"ל לקבוע מימרא זו לקמן (דף ד' ב') גבי משנת הורו ב"ד ועשו כל הקהל או רובם ע"פ וכו' ולזה סיים ולגבי יחיד דלהורי תולה בב"ד ר"ל כדאמרי' בירוש' כל הוריית שב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה או שעירה וכל הוריית שאין ב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה או שעירה ע"כ הרי שתליית היחיד בב"ד הוא תלוי בחיוב פר בהוראתן לצבור וכיון שבחיוב פר לצבור לא הוי עד גמר הוראה דהייגו בזה האופן שיאמרו להם מותרי' אתם ה"ה ליחיד לא הוי תולה בב"ד עד שיאמרו לו מותר אתה וכיון שנוגעת מימרא זו למשנתנו נקבעה כאן על משנה זו ובזה נתיישבו דברי שמואל על מכונ' ודברי רש"י ז"ל בדבור זה.

אבל באמת ק' טובא על ל' רש"י ז"ל לקמן (ד' ז' א') דכתב וז"ל והא דקתני הכא שאין ב"ד חייבי' ולא קתני צבור חייבים סתמא כר"מ וגו' אמאי לא פי' כדפי' הכא גבי שמואל דלעולם לא סתם כר"מ והא דקתני ב"ד חייבים כוונתו החיוב שתלוי מצד הוראת ב"ד למר כד"ל ולמר כד"ל וצ"ע.

הכלל העולה שדברי שמואל ומה שפירש"י כאן טובים ונכוחים ואין בהם שום פקפוק ולא נותר שום קו' מקו' הב"ש ודו"ק היטב נ"ל ובזה אני מיישב דברי הרמב"ם ז"ל בפי"ב מה' שגגות דכתב וז"ל כל דבר שחייבי' וכו' אם שגגו ב"ד הגדול וכו' ושגגו העם בהוראתן וכו' ואח"כ נודע לב"ד שטעו הרי ב"ד חייבי' להבי' קרבן חטאת על שגגתן בהוראה וכו' עכ"ל משמע מזה שפסק כר"מ דאמר ב"ד מביאין ואח"ז כתב ומה הוא הקרבן שמביאים וכו' אם בע"ז וכו' מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת מכל שבטי ושבט וכו' ואם בשאר כריתות וכו' מביא כל שבט ושבט פר לחטאת עכ"ל משמע מזה שפסק כר' יהודה דאמר צבור מביאים וא"כ לאו דישיה סיפיה אמנם בדברינו אלה יבואו דבריו על נכון דלעולם רבי' פסק כר"י דצבור מביאים ולא ב"ד אלא החיוב שבא מצד הוראתן לצבור יקר' על שמם ולכך בדבר שחייבי' הצבור פר בכללו' מצד הוראת ב"ד קורא אותו ע"ש ב"ד ובדבר שחייבים הפרטים כל א' כשבה או שעירה קורא אותו ע"ש העם או ע"ש העושים וז"ש בדין זה ושאר כל העם פטורים ר"ל כיון שנתחייבו בכללותם פר מצד הוראת ב"ד נתפטרו שאר כל העם בפרטות דהיינו פטורים מלהביא כל א' וא' כשבה או שעירה ועז"הד הולך בפרקים אלו וז"ש בסוף הפ' וז"ל אבל אם חסר אחת וכו' הרי ב"ד פטורים מן הקרבן וכל מי ששגג ועשה מעשה מביא חטא' קבועה על שגגתו עכ"ל דכוונתו הצבור פטורים מלהביא פר בכללות מצד הוראת ב"ד דזה לא מקרי שגגת ב"ד אלא שגגת מעשה גרידתא ולכך כל מי ששגג ועשה מעשה חייב להבי' חטאתו בפ"ע בפרטות והא דקתני מתני' לקמן (דף ו א') שאין ב"ד חייבים מפ' לה רבי' ז"ל נמי הכי דלא סתמה כר"מ אלא דר"ל דהחיוב דבא מצד הב"ד אינו עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת ולעולם למר כד"ל ולמר כד"ל וכן נמי הא דקאמר שמואל הכא אין ב"ד חייבים לאו דוקא כדפרישית ודו"ק.

שם אמר אביי והא לא תנן הכי ע"כ כתבו התוס' הנמצאים בדפוס קטן וז"ל הא דלא פריך אלי"ש קמא לשמואל כמו שפריך הכא לרב דימי דלל"ק מצינן למימר דרב דימי אתא לפרושי דברי שמואל עכ"ל וזה ודאי דוחק דהא ר"ד מנהרדעא אמר נקט הש"ס ולא נקט אמר ר"ד משמע דלחלוק בא לכך נ"ל דלא פריך אלי"ש קמא משום דאיכא למימר דכוונת שמואל נמי היא שיאמרו להם

שהרי הוא עתיד לשלם, ואין לו לשלם אלא מן הגזל, ואם אינו יודע למי לשלם, יתן לעניים ויתכוין שיהא לבעלים אם יבואו, ואם לאו יהא לו שכר בלבד. ואם אבד הגזל, אם יש לו אונס כגון שנגנב או שאבד בלא פשיעה, פטור. ואם פשע בו, חייב. ואם אמר לו הבעלים אל תשלם לי, אלא הרי הוא שלך, אינו יכול לחזור בו ולשלם, שהרי מחל לו. ואם מת הבעלים, אין היורשים יכולים למחול, שאין הגזל ירושה. ואם מת הגזלן, אין היורשים חייבים להחזיר, אלא אם כן ידעו שהגזל בידו. ואם אין לו יורשים, הרי הגזל מוטל על בית דין עד שיבוא אליהו ויודיע לבני אדם למי הגזל. ואם אין אליהו יודיע, הרי הגזל מוטל עד שיבוא משיח צדקנו, שהוא יודיע לבני אדם למי הגזל. ואם אין משיח יודיע, הרי הגזל מוטל עד שיבוא אלוהים בעצמו, שהוא יודיע לבני אדם למי הגזל. ואם אין אלוהים יודיע, הרי הגזל מוטל עד שיבוא יום הדין, שהוא יודיע לבני אדם למי הגזל. ואם אין יום הדין יודיע, הרי הגזל מוטל עד שיבוא עולם הבא, שהוא יודיע לבני אדם למי הגזל. ואם אין עולם הבא יודיע, הרי הגזל מוטל עד שיבוא עולם הזה, שהוא יודיע לבני אדם למי הגזל. ואם אין עולם הזה

הי שם רוב צבור ששגגו בהוראת ב"ד חייב להביא כשבה או שעירה. וכן דין מי שנתחלף לו חלב בשומן ואכלו חיובו מצד עצמו מקרי ולא מצד ההוראה כר' יוחנן ולכך אינו מצטרף למנין השוגגים על פיהם ומחוייב להביא בפ"ע. וכן דין המבעט חיובו מצד עצמו מקרי ולא מצד ההוראה ולכך אינו מצטרף עם הצבור בקרבנ' אלא מחוייב להביא בפ"ע ואח"כ כת' זה הכלל כל התולה בב"ד פטור ר"ל דאם היה שם רוב צבור שחטאו בשגגת ב"ד נפטר הוא בכללם וא"צ להביא קרבן בפ"ע והוא שיהיו שם כל הדרכי' שמנינו ר"ל תדע על איזה אופן התולה בב"ד נפטר עם הצבור הוא שיהיו התנאים שמנינו בפי"ב שאז יתחייבו הצבור פר ויפטר זה בכללם אבל אם חסר א' מדרכים הנ' שאז לא יתחייבו הצבור בכללם פר ה"ז התולה בב"ד וחייב להביא כשבה או שעירה. ולפ"ז א"ש מה שסיים וכל החייב בפ"ע אינו מצטרף לרוב השוגגים דזה ממש דבר והופכו מאחר שכונתו בתחלה שכתב בזה הכלל לומר לנו שיצטרף עם רוב הצבור כיון שתולה בב"ד כתב לנו דכל שחיובו מצד עצמו אינו מצטרף לרוב צבור. וכן מ"ש בס"פ י"ד אבל מי שראה ההוראה והלך למדינה אחרת אע"פ שעשה אחר שטעו פטור מפני שתלה בהם עכ"ל דר"ל זה חיובו מצד ב"ד ולכך הוא פטור דנפטר מכל קרבן שמביאים הצבור ונסתלק' השגת הראב"ד ז"ל ואחרי כותבי כל זאת מצאתי להל"מ ז"ל שפ' כן דעת רבי' ז"ל אלא הוא בא בקצרה ואני בארוכה ת"ל ודו"ק.

שם ל"ל למתני כל הני ע"כ הק' הב"ש ז"ל דלכאורה נר' דלאו רישיה סיפיה וכו' ע"ע ונראה דעיקר כוונת המק' הוא על הסיפא דווקא וה"ק ל"ל למתני כל התלוקות בסיפא כיון דאפי' עשו ועשה עמהן קרית ליה תולה בעצמו ב"ש דעשה אחריהן ולא עשו כלל וכ"ת אמאי לא מק' ברישא ולכך אמר בשלמא רישא תדע אמאי איני מקשה משום דלא זו אף זו קתני וכיון דהולך ומחדש שפיר דתני כל התלוקות אבל סיפא דהחידוש הוא ברישא דמלתיה לכך אני מק' דלמאי אצטריך לסיים שאר תלוקות ביון דמכ"ש עשו ותירץ דע"כ סיפא זו ואצ"ל זו ודו"ק.

שם הורו ב"ד שחלב מותר ונתחלף לו בשומן וכו' רבי יוחנן אמר חייב מיתיבי וכו' ר"ש ן' יוסי וכו' ואם איתא הא לא שב מידיעתו הוא ע"כ וק"ל בגווה טובא מדקאמר ואם איתא הא לאו שב מידיעתו הוא מכח דלא פריך לר"י אלא מדר"ש ן' יוסי דאית ליה האי סבר' דמחלק בין שב מידיעתו ללא שב מידיעתו וא"כ מ"ט דלא פריך אלא מדר"ש ולא פריך מת"ק דהכי עדיף טפי חדא דרבים גינהו ולא מדר"ש דיחידאה הוא וכמו שפס' הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' מעה"ק ובפ"ג מה' שגגות וכתב שם מרן דפסק כרבנן. ועוד דמדרבנן הו"ל לאקשויי דהם מקילין בכולה מילתא אליבא דרב המנונא דלאקמתא דידיה קפריך הכא כמ"ש רש"י דהיינו בין אוכל חלב להכעיס בין אוכל לתיאבון בין מומר לחלב הוי מומר לדם משא"כ לר"ש ן' יוסי חדא לחיובא מיהא אית ליה דמומר לחלב לא הוי מומר לדם וכיון שכן אפשר ליה לרבי יוחנן לדחויי ולדמות זה הדין דהורו ב"ד שחלב מותר ונתחלף לו בשומן למומר לאכול חלב ואכל דם זיסתייע מניה דזיל בתר טעמ' הוא דמאיזה טעם חייב על הדם אע"ג דלא פריש מחלב אי הוה ידע ביה משו' דלגבי דם שב מידיעתו מקרי כיון דאי הוה ידע ביה הוה פריש מניה ה"נ אע"ג דאי הוה ידע ביה דחלב הוא לא הוה פריש מניה מ"מ כיון דהא דלא פריש מניה אלא מצד הוראת ב"ד הוא שהטעוהו ולא מצדו א"כ השת' מיהא שנתחלף לו בשומן ואכלו שב מידיעתו קריגן ביה כיון דאי לאו ב"ד היה סובר דאסור הוא והיה פורש ממנו והא דלא פריש מניה כשידע בו דחלב הוא מצד האונס שהטעוהו ב"ד ולא מצדו א"כ הוי דומה בדומה משא"כ מרבנן קשיא אלימתא לרבי יוחנן דלית ליה המלטה כלל ועיקר. אבל אחר התיפוש לקו"מ דמוכרח לא מצי למפ' לרבי יוחנן מת"ק אלא מדר"ש ן' יוסי משום דאשכחן בהדיא דרבי יוחנן ס"ל כר"ש ן' יוסי בפ' כלל גדול (דף ס"ט א') ותו לא מידי אמנם כ"ז חוץ מדרך רש"י אבל לדרך רש"י שיטה אחרת כמ"ש אחר זה בע"ה ודו"ק.

רש"י בד"ה והלכה וקלקלה בזנות וכו' עכ"ל הק' הב"ש ז"ל וז"ל דהאי דפ' זינתה הוא ר"א בפ' האשה רבה אבל ר"י פ' אלמנה לכ"ג וכו' ותי' וי"ל הא דפירש"י קלקלה בזנות כר"א היינו משום דלא אתמר דר"י וכו' אבל כיון דאסיקנא שם דליתא למתני' וכו' אף לר"י אין חילוק בין זינתה לנשאת דבין בזו בין בזו וכו' עכ"ל וק"ל טובא דרש"י דמפ' וקלקלה בזנות אמתני' קא מפ' דחילקה בין נישואין לקלקול ועדין קושייתו במקומ' עומדת איך שבק ר"י דת"כ וזנקט ר"א ועוד כיון דאסיקנא דליתה למתני' איך רבי אבא מייתי סייעתא מינה ללישנא קמא או פריך מינה ללישנא בתרא אבל מהרש"א ז"ל כתב דרש"י לא דקדק ע"פ ההלכה דהתם ואפשר זהו התירוץ שתי' הב"ש לחד שינוייא וז"ל ועוד י"ל דרש"י תפס פי' הלשון קלקלה שבכל הש"ס דהיינו בזנות מפני שהוא קרוב יותר לפשוטו וכו' ע"ע דכוונתו אע"ג דפי' דלא כר"י דהלכה כוותיה לגבי ר"א ועוד דת"כ אפ"ה רש"י לא דקדק כאן כפי אותה ההלכה דהאשה רבה משום דרדפו אחר פשט הלשון ולי נר' אע"ג דלית הלכתא כההיא מתני' כדאסיקנ' התם אפ"ה ליכא בין ההיא מתני' ובין המסקנא אלא דוקא לענין אם יש חילוק בין הנישואין והקלקול או לא אבל לענין גמר הוראה לא אשכחן מאן דפליג ולכך ר' אבא מייתי מינה לענין שאמרה שלא התירוה אלא לינשא דלפו' מאי דס"ל דיש חילוק בין נישואין להקלקול ל"ל למתני לינשא דלא הו"ל למתני אלא והתירוה ב"ד לינשא ל"ל אלא ש"מ דלא מקרי הוראה אלא עד שיאמרו מותרים אתם לעשות ואפי' לא קיימא ההיא מתני' לפי המסקנא ההוא דווקא לענין ההוא דינא דהתם דאנן לא איכפת לן לענין נדון דידן אבל לענין גמר הוראה דקאמרה מתני' דהתם לפי דרכה קושטא הוא ולכך מייתי ר' אבא מינה ורש"י לא נחית הכא אלא לאורויי לן מהו פי' קלקלה כדי שלא תפרש קלקלה היינו גשאת דנישואין כה"ג קלקול מקרי כיון שלא התירוה אלא ע"פ עד א' ולכך אמר דקלקלה היינו זינתה כוונתו או דבר הדומה לזנות שאינו נישואין דהיתר דהכא לא נפקא לן מידי בפי' קלקול בדקדוק זהו מה שנ"ל ודו"ק.

בד"ה ר"ש ן' יוסי וכו' ואמרינן לקמן בפ' בתרא מומר שאכל חלב וכו' זהכא נמי כי הורו ב"ד עכ"ל נתקשיתי בלשון זה טובא חדא למאי נ"מ ולאיזה צורך הא דאיתי הכא מאי דאוקי הש"ס התם במאי בינייהו ובפשיטות הו"ל לאקשויי מברייתא וכמו שתביאה הש"ס ועוד האי אוקמתא דאייתי רש"י הכא דהיא אוקמתא דרב המנונא לא קאי התם אלא אוקי לה במומר אוכל נבלות לתיאבון דהיא אוקמתא דרבא דהיא האמתית והלכתא כוותיה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' מעה"ק ובפ"ג מה' שגגות וכתב מרן ז"ל וז"ל כאוקמתא דרבא עכ"ל וא"כ הלא דבר הוא דשביק אוקמתא דרבא ונקט אוקמתא דרב המנונא ובשלמא לדברי הל"מ ז"ל שכתב בפ"ב דה' שגגות דרבי' פוסק כרב המנונא ניחא אלא לדברי מרן הכ"מ ז"ל שכתב שרבי' פוסק כאוקמתא דרבא והיא הסבר' האמתית כמו שאכתוב שם בע"ה מא"ל ע"ש ואח"כ מצאתי שהק' קו' זו הב"ש ז"ל לקמן במקומה ואי לא מסתפינא הו"א דט"ס יש כאן ברש"י וכצ"ל ואמרי' לקמן בפ"ב באוכל נבלה לתאבון ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו איכא ביניהו וה"נ כי הורו ב"ד וכו' ההכוונה דלכאורה ת"ק ור"ש ן' יוסי פליגי אי תלינן הדבר כשב מידיעתו אי לא דלת"ק אמר לך בעלמא אפי' לא שב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו ומומר דיצא מכלל כפרה לאו היינו טעמיה משום דלא שב מידיעתו אלא היינו טעמא משום דמעטיה קרא דכתיב מע"ה פרט למומר וגו' הכתוב הוא דהמומר אינו מביא קרבן על שגגתו ור"ש ן' יוסי סבר דאף המומר הוי טעמיה משום דלאו שב מידיעתו הוא ולכך א"צ קרא דמע"ה למעוטי מומר. ולפ"ז ק' מאי מותיב לרבי יוחנן דאמר חייב בנתחלף לו חלב בשומן ואכלו מדר"ש ן' יוסי אמר לך רבי יוחנן אנא דאמרי כת"ק דאפי' לא שב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו וה"נ בנתחלף לו חלב בשומן מביא קרבן משום דלאו תולה בב"ד היא ואי משום דאי הוה ידע דהוה חלב לא הוה הדר ביה מ"מ השתא מיהא שוגג הוא וא"כ מאי מותיב לרבי יוחנן ולכך כתב ואמרי' לקמן בפ"ב באוכל נבלה לתאבון ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו איכא ביניהו ר"ל דהתם כ"ע סברי דשב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא אלא באוכל נבלה לתאבון ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו קמיפלגי דת"ק סבר דלא' כזה איצטריך קרא למעוטי מע"ה פרט למומר ר"ל דאם אדם א' מומר לאכול נבלה במזיד לתאבון וקדה מקרה שפעם א' אכלו בשוגג כגון שנתחלף לו אינו מביא קרבן ור"ש ן' יוסי סבר דלזה לא אצטריך קרא למעוטי כיון דאלו אשכח התירא לא אכל איסורא לאו מומר הוא ושב מידיעתו קריגן ביה ובזה א"ש דגרסינן אינו צריך כדברי ר"ש ן' יוסי דהכוונה דת"ק סבר דלאדם כזה אצטריך קרא למעוטי דלא תימא דכל אכילתו באיסור במזיד הוא משום דלא משכח התירא אבל אי אשכח התירא לא אכיל איסורא א"כ מביא קרבן על שגגתו לזה אצטריך קרא למעוטי אדם כזה ור"ש סבר א"צ ר"ל לא איצטריך קרא למעוטי אדם כזה דודאי מביא קרבן על שגגתו כיון דאי אשכח התירא לא אכל איסורא הרי הוא בכלל שב מידיעתו ואשכחן דתלה הכתו' חיוב הקרבן בשב מידיעתו דהרי הוא אומר אשר לא תעשנה וכו' הכלל העולה דפי' אינו צריך שאמר ר"ש אין הכוונה אינו צריך מהאי קרא דהא נפקא לן מדוכתא אחריתי כפי' אינו צריך האמור בכ"מ אלא הכוונה כלפי שאמר ת"ק דלאדם כזה אצטריך קרא למעוטי אמר ר"ש אינו צריך ר"ל דודאי לא בא הכתוב לזה ולא אצטריך לזה זה בכלל שב מידיעתו.

נחזור לרש"י דהכוונה לו כיון דכ"ע סברי דשב מידיעתו הוא דמביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא ה"נ אפי' נתחלף לו חלב בשומן הוי שוגג גמור מ"מ כיון דאלו ידעי שהוא חלב ודאי לא הדר ביה מחמת שהורו ב"ד א"כ לא שב מידיעתו הוא ולכ"ע פטור וקשיא לרבי יוחנן וכו' זהו משגלע"ד ודו"ק.

א"נ רש"י מפ' לה נמי כפירושינו דלא מק' אלא מדר"ש ן' יוסי דס"ל כוותיה כדאמרינן לעיל וס"ל לרש"י דעיקר האוקמתא כדאוקי לה רב המנונא משום דסתמא דגמ' בפ"ק דחולין לא אייתי אלא דרב המנונא והוק' לו לרש"י דמאי פריך מדר"ש ן' יוסי דמאן לימא לן דר"ש בכה"ג לאו שב מידיעתו הוא עד דפריך מניה לרבי יוחנן ודילמא בכה"ג דאייתי ר"י ס"ל לר"ש ן' יוסי דשב מידיעתו הוא וחייב כר"י לזה השיב ואמרינן לקמן בפ"ב מומר וכו' ר"ל דאם איתא דר"ש בכה"ג אית ליה שב מידיעתו מקרי א"כ הו"ל לרב המנונא לישמעינן רבותא טפי והוה מוקי לפלוגתייהו כגון שהורו לו ב"ד שחלב מותר ונתחלף לו בשומן ואכלו דאפי' כה"ג דאלו ידע ביה שהוא חלב לא הוה פריש מניה משום שתולה בב"ד הוא ועכ"ז כיון שנתחלף לו בשומן ואכלו בשוגג חייב אלא מדנקט מומר לחלב לא הוי מומר לדם משמע דוקא בכה"ג שהם ב' מינים הוא דחייב כיון של דם מיהא אי הוה ידע ביה שהוא דם הוה פריש מניה אבל כה"ג אי הוה ידע ביה שהוא חלב לא הוה פריש מניה מצד הורא' ב"ד לאו שב מידיעתו קריגן ביה וקשיא לרבי יוחנן מדר"ש ן' יוסי דס"ל כוותיה דלא כמ"ש רש"י זה"ל לקמן ואמר לקמן וכו' מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם איכא ביניהו ר"ל דוק שפיר דלא אוקי לה רב המנונ' אלא במומר לחלב ושגג בדם הא מומר לחלב עצמו ופעם א' קרה מקרה ונתחלף לו בשומן אפי' ר"ש פוטר משום דלאו שב מידיעתו הוא וא"כ ה"נ כי הורו ב"ד שחלב מותר וכו' לאו שב מידיעתו הוא דכוותה ולפיכך אינו חייב וכו' וקשיא לר"י וכו' ודו"ק.

בד"ה שאינו משלים לרוב צבור וכו' ע"פ ב"ד הס"ד.

ע"ב גמ' תרתי ל"ל בזה נתכוונתי לפי' הב"ש ז"ל ודלא כמשתבשין.

שם ויהדר ברישא על מיעוטא דמחייבי וכו' ע"כ הק' הב"ש ז"ל שהרי אה"נ שהוא מהדר ברישא על מיעוטא דמחייבי בשגגת מעשה ולבסוף הוא מהדר על רובא דהכי איתא וכו' ע"ע ונראה דלעולם לא מהדר ברישא על מיעוטא להיובא דפי' הברייתא כך מדכתיב בעשותה לא תטעי דדוקא יחיד הוא דחייב אבל ב' וג' שעשו פטורים זה אינו דהא כתיב מעם הארץ אפי' מרובי' ר"ל מרובים על א' שהם מיעוט דקהל ועדיין אני אומר מיעוט קהל שחטאו וכו' רוב קהל שחטאו יהו פטורים וכו' ר"ל וכ"ת מנא לך הא דפשוט לך דפי' מע"ה לחייב מיעוט קהל יותר מרוב קהל דאי משום דרמו קראי אהדדי כתיב בעשותה דמשמע א' וכתיב מע"ה דמשמע אפי' הם רבים ולכך פירשת דלאו דוקא א' אלא אפי' הם יותר מא' דהיינו מיעוט קהל חייבים דילמא דפי' מע"ה היינו מקצת ע"ה דהיינו א' ולא רובם ולא אפי' מקצתם אלא דוקא א' דתפשת מועט תפשת או לאידך גיסא דמע"ה אפי' רובם דהיינו רוב צבור לזה אמר תדע מנין לי פי' זה דפי' מע"ה למיעוט צבור לא משום דרומיא דקראי ולא ממשמעותיה דקרא אלא כיון דמצינו שהם חייבים בהוראת ב"ד א"כ חייבים הם ג"כ בשגגת מעשה גרידתא ולכך פשוט ליה דפי' מע"ה הוא על המיעוט אבל רוב צבור ס"ד דאינו נכלל בכלל מע"ה משום דפטורים הם בהוראת ב"ד וכיון שכן פטורים הם ג"כ בשגג' מעשה גרידתא ת"ל מע"ה ואפי' רובא שכן בא בקבלה פירוש' ואי כדברי רב פפא דהמיעוט ג"כ פטורים בהוראת ב"ד א"כ מנ"ל לתנא דפי' מע"ה ופשוט לו יותר למיעוט ולא קא מהדר אלא על רובא והרי שקולים הם דאלו ואלו פטורי' הם בהוראה וא"כ עד דישכח קרא לחיובא דמיעוט והדר יהדר בסיפא על רובא לחיוב' אלא מדקא מהדר ברישא על רובם לחיובא ושביק מיעוטא ש"מ דמיעוטא קים ליה לתנא דחייבים הם בהוראה ולכך פשוט לו דפי' מע"ה היינו מיעוט דחייבים בשגגת מעשה ובהא מיתרצא נמי קו' התו' הנמצאים בדפוס קטן וז"ל ועיד היכא משמע ליה מהך ברייתא דאי משום דלא מהדר ברישא אמיעוטא הא לא אצטריך דהא מיחיד ילפינן כי היכי דהוא חייב ה"נ מיעוט קהל עכ"ל ואחר המחי' מכת"ר איך קאמר הא דלא מהדר ברישא אמיעוט' משום דמיחיד ילפינן והא ברישא דברייתא קתני בעשותה יכול יחיד שעשה חייב ב' וג' שעשו פטורים וכו' ואיך תיסק אדעתין דב' וג' פטורים כיון דיחיד חייב משום דכתיב בעשותה ה"נ ב' וג'. ועוד למה צריך קרא דמע"ה לתייב המיעוט תיפוק לי' מיחיד דחייב. ועוד דמעם הארץ גופה לא הוה מצי לפרושה על המיעוט אלא משום דאשכחן שהם חייבים בהוראת ב"ד הא לא"ה לא הוה מפרשינן דמע"ה על המיעוט ואמאי כיון דמיחיד ילפינן לה אפי' אינם חייבים בהוראת ב"ד יהיו חייבים בשגגת מעשה

אבל לפי מה שפירשתי הברייתא א"ש הא דמוכח מדלא מהדר ברישא דמיעוט' ש"מ משום דפשוט הוא לו דחייבים בהוראׁ ב"ד והא דמשמע בת"כ דב' וג' יש להם דין יחיד היינו לבתר המסקנא דאית לן קרא דמע"ה אפי' לרובא דלא מחייבי בהוראה ומחייבי בשגגת מעשה כ"ש מיעוטא דחייבי' בהוראה ודאי שחייבים בשגגת מעשה א"כ הוה להו דין ב' וג' כדין יחיד. ויראה לי דהוא ניהו ג"כ כך הוא כוונתו שסיים וז"ל ונראה כגי' הספרים דגרסי מאי אירייא מיעוט מרובא כלומר מ"ש מיעוט מרובא ומאי פשיטא מיעוט מרובא למאי דקאמרת לא הן ולא ב"ד אי לדבריך אלא מדאיצטריך למילף רובא ש"מ דמיעוט פשיט' ליה משום דמייתי גמי בהוראה כשבה או שעירה עכ"ל דוק ותשכח. אלא הוא פי' כן על גי' הספרים. אבל קו' קמייתא שהקשה וז"ל תימא מהיכא תיתי דאפי' אי מברייתא משמע הכי מ"מ אסמכתא מקרא לא חזינן שיהיו חייבים במקום הוראה עכ"ל ודאי קו' אלימתא וצ"ע.

שם במאי אילימא בשגגת מעשה שלא בהוראת ב"ד ב"ד מאי עבידתייהו ב"ד מי מייתו שלא בהוראה וכו' כצ"ל.

שם אלא לאו מדמהדר על רובא לחיובא בשגגת מעשה וכו' כצ"ל ומתיבת על עד תיבת מהדר הכל נמחק וכן מוכח מל' רש"י ז"ל וז"ל אלא מדקא מהדר על רובא ושביק מיעוטא עכ"ל ואי איתא להאי גירסא מה חידש רש"י בזה שכתב ושביק מיעוטא אלא ודאי ליתא ולכך הוק' לו וכי משום דקמהדר על רובא לחיובא שמעינן דמיעוטא חייבים הם בהוראה לכך כתב ושביק מיעוטא ר"ל, לאו מדקא מהדר על רובא לחיובא שמעינן ליה אלא מדקמהדר על רובא ושביק מיעוטא ואין אנו צריכים להגהת מהרש"א ז"ל ואח"כ מצאתי שהגיה כן הב"ש וז"ל בהסכמת ה' ק"א וז"ל ע"ש ודו"ק.

רש"י בד"ה הא ל"ק דסיפא וכו' דהכי משמע זו דעשה וכו' כצ"ל ותיבת לא מיבעיא נמחק ומה שפי' מהרש"א ז"ל בזה נ"ל דוחק אחר המחילה מכת"ר ודו"ק היטב.

בד"ה תולה בב"ד פטור וכו' בין הביאו כפרתן בין שלא הביאו כפרתו והלך היחיד וכו' כצ"ל.

בד"ה אם נפש אחת וכו' בהוראת ב"ד דפטור הס"ד ואח"כ מ"ה ועדין אני אומר וכו' פר על ידיהם וכו' הס"ד ואח"כ מ"ה מביאן על ידיהם וכו'.

בד"ה שאין ב"ד וכו' דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וכי היכי וכו' כצ"ל ובד"ה א"ר פפא וכו' בהוראת ב"ד פטור הס"ד ואח"כ מ"ה א"ה וכו' גרידתא נמי ליפטרו כי היכי דליפטרו בהוראה וכו' כצ"ל.

דף ג' ע"א גמ' זאת תורת העולה היא העולה הרי אלו מיעוטים ע"כ הקשה הב"ש וז"ל וז"ל דלפי הירוש' דאמר היכא דאיכא ג' מיעוטי' בזה אח"ז בחד קרא כולהו אתו למעט הא אמרינן בפ"ק דסנהדרין אמר שמואל י' כהנים כתיבי בפרשה חד לגופיה הנך הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דאפי' ט' ישראל וא' כהן וכו' והא ודאי אין לחלק בין ג' מיעוטים בזא"ז ובין י' מיעוטים בזא"ז עכ"ל הוא הבין דכוונת הירוש' מחלק בין ב' ובין יותר על ב' בין אם הם ג' או ד' או י' דלא אמרי' אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אלא דוקא בב' מיעוטים אבל יותר על ב' לא אתו כי אם למעט ולכך הק' מהיא סנהדרין אבל התוס' הנמצאים בדפוס קטן פי' דחילוק הירוש' הוא בין אם זוגו' או אם הם נפרדין דאם הם זוגות כגון ב' או ד' או י' וכן כל כיוצא בזה אז הם לרבות דא' למעט וב' לרבות ג' למעט ד' לרבות וכן לעולם אבל אם הם נפרדים או כולהו אתו למעט כגון אם הוא א' או ג' או ה' וכן לעולם ובזה נסתלקה קו' הב"ש ז"ל. עוד הק' היאך אמרינן בכל התורה דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דא"כ לישתוק מיניהו לגמרי ומהיכא תיתי למעוטי עד דאצטריך מיעוט אחר מיעוט לרבות עכ"ל אחר המחילה מכת"ר דמיעוט קמא מוכרח הוא עכ"פ אלא דלא תימא דוקא הוא לכך אתא מיעוט אחר כדי לרבות דבר אחר עם אותה הדבר הא' דאי לא אתא מיעוט הב' הו"א דוקא לא יהי כי אם בדבר א' ואי קשיא א"כ ההיא דט' ישראלים וכהן א' צריכים להיות ה' כהנים דהא ה' אתו לגופייהו ולמימר דוקא כהנים וכדי דלא תימא בעינן כולהו כהנים לכך איצטריכו ה' כהנים אחריני כדי לרבות ה' ישראלים עם ה' כהנים כבר הק' זה הש"ס במגילה ובסנהדרין ואסיק בקושיא וכ"כ שם רש"י ז"ל בהדיא אתא דפריך ואימא ה' כהנים וה' יש' בעינן כ' וז"ל דקמא לגופיה וב' להוי מיעוט אחר מיעוט וג' הדר אצטריך לגופיה דנהוי כהן דכיון דאיתרבי ממיעוט אחר מיעוט דאפי' יש' כי הדר כתיב כהן דוקא כתביה דלאו מא"מ הוא דהא ב' לאו מיעוט היה אלא ריבוי וכן כולם חד דוקא וחד הוי מא"מ עכ"ל וכה"ג כתב במגילה (דף כ"ג ב) הרי לך דאפי' במיעוט אחר מיעוט אמרי' מיעוט קמא דוקא הוא ולא סגי בלא"ה ואתא מיעוט תנייבא כדי להכשיר דבר אחר עם אותו דבר הא' דאי לא אתא מיעוט אחריבא הו"א אין כשר אלא באותו ענין הא' שהזכיר בתחי' דוקא וכן מוכח מהירוש' דמגילה הביאו התוס' הנמצאות בדפוס קטן דפריך מעתה לא יצטרך שום כהן ומשני דבחנם לא הזכיר כהן ע"כ הרי לך דאפי' איתרבו ישראלים ממיעוט אחר מיעוט אפ"ה בעינן כהן משום דבחנם לא הזכיר כהן ועיין בהרב הגז' שהביא תי' אחר משום הרשב"א ז"ל בנדה ודו"ק.

שם ואי רב יודא האמר צבור הוא דמייתו ולא ב"ד דתניא ר"י אומר ז' שבטים וכו' ע"כ הק' הב"ש ז"ל אמאי לא מייתי רישא דהך משנה ר"י אומר י"ב שבטי' מביאים י"ב פרים עכ"ל והניח בתימא וחתו' דדפוס קטן כת' דאית ספרים דגרסי הכי דתנן ר"י אומר י"ב שבטים וכו' וכן נר' דהכי תנן ברישא ולא שביק רישא דמתני' למנקט סיפא עכ"ל ולי נראה ליישב גירס' הספרים דלא מצי לאתויי מרישא דהו"א ע"כ לא קאמר ר"י שהצבור מביאי' ולא ב"ד דוקא אם חטאו כל השבטים אבל אם חטאו רובם אפי' ר"י מודה דמביאים ב"ד ולא צבור וזבברייתא דעדיין אני אומר רוב קהל הוא דנקטה ושפיר מצינן לאוקמה כר"י לכך אייתי מסיפא דאמר בהדיא ז' שבטים שהם רובא ואפ"ה קאמר צבור הוא דמייתו ולא ב"ד ולא מצית לאוקומי ברייתא דעדיין אני אומר כר"י ודו"ק.

שם אלא ב"ד משלים לרוב צבור קמיפלגי וכו' כתב רש"י ז"ל וז"ל וב"ד משלים לרוב צבור וכו' ר"מ פוטר צבור דהא קמייתו ב"ד וכו' עכ"ל נתקשיתי בזה הל' טובא דלפ"ז ר"מ הוא דסבר ב"ד משלים לרוב צבור וב"ד הוא דמייתו פר דר"מ אזיל לשיטתיה דס"ל רוב צבור שעשו בהוראת ב"ד הם פטורים וב"ד חייבים וחכמים הם דסברי אין ב"ד משלים וא"כ יהי' פי' חייבים הצבור דאו הוו מועטי' וחייב כל א' להביא כשבה או שעירה וזה לא יתכן דהא ר"פ קאמר דכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור וא"כ אי לאו ב"ד משלים לרוב צבור הוו להו יחידים ופטורי' הם וכן מצאתי שהק' כן הב"ש ז"ל והניח בצ"ע לכן נ"ל להגיה דוהשלימו לרוב צבור הס"ד ואח"כ מ"ה ר"מ פוטר וכו' וא"כ הסוגיא דמ"ס דהיינו חכמים ב"ד משלים לרוב צבור והוי רוב צבור שעשו בהוראת ב"ד ומחוייבי' להביא פר אי ס"ל כר"י או ב"ד מייתו אי ס"ל כר"מ או תרוייהו מייתו אי ס"ל כר"ש ומ"ס דהיינו ר"מ אין ב"ד משלים לרוב צבור והוו להו מועטים ופטורי' דיחיד שעשה בהוראׁ ב"ד פטור ואבע"א הוורו ב"ד ועשו רוב קהל ומאן חכמים ר"ש וכו' ועל אוקמתא זו כתב רש"י ז"ל ר"מ פוטר צבור דהא קא מייתו ב"ד וכו' ר"ל דפי' פוטר דקאמר ר"מ לאו פוטר לגמרי קאמר אלא כוונתו יש בו צד פטור אלא כלפי שאמרו חכמים חייבים לגמרי דתדע מאן חכמים ר"ש הוא דאית ליה ב"ד מייתו וצבור מייתו לכך נקט ר"מ פוטר דר"ל יש בו צד פטור דהיינו הצבור פטורים והב"ד בלבד הם החייבים ואח"ז מצאתי כן במהרש"א ז"ל בשם מי שהגיה ופי' כדכתי' וששתי בעל כל הון.

והרמב"ם ז"ל בפי"ג מה' שגגות דין ב' כתב וז"ל והסנהדרין עצמ' שעשו בהוראתן אינן מצטרפי' לרוב הקהל וכו' עכ"ל וכתב מרן הכ"מ ז"ל וז"ל שם אהא דתניא וכו' מוקים ר"פ דבב"ד משלים וכו' ומפ' רבי' ר"מ פוטר לצבור מפני שב"ד מביאים עליהם כיון שרוב הצבור עשו וחכמים מחייבי' לצבור שאין ב"ד מביאין עליהם כיון דבלאו ב"ד אינם רוב והלכה כחכמים ואע"ג דר"פ בדרך דחייה אמרה משמע לרבי' דאי לאו דס"ל דקושטא דאינא הכי הוא לא הוה מוקים לה בהכי עכ"ל משמע מדבריו דחכמים דמחייבי' לצבור היינו כל א' וא' מביא כשבה או שעירה וא"כ ק' הא ר"פ קאמר דכ"ע יחיד שעש' בהורא' ב"ד פטור ואיך מצי לאוקומי דפלוגתייהו בב"ד משלים ולחכמים אין משלים ואז הצבור יביאו כל א' וא' חטאתו אבל הגראה דלעולם רבי' מפ' כפירש"י לפי מה שיישבנו דלפי אוקמתא זו חכמים הוא דאית להו ב"ד משלים ור"מ הוא דאית ליה אינו משלים אבל כיון דרבי' פוסק כבר דיחיד שעשה בהורא' ב"ד חייב כחכמי' דפליגי אר"י וכמ"ש הכ"מ ז"ל ובברייתא זו דבעי ר"ן לאוכיחו מינה דחכמים ס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ודחה ר"פ לעולם כ"ע ס"ל דפטור והכא בב"ד משלים קמיפלגי ואח"כ בעי לאוקימה בגווני אחריני ואמר ואב"א הורו ב"ד ועשו רוב וכו' ומאן חכמים ר"ש וכו' וכוונתו דאת"ל לא מוקמינן לה כהאי אוקמתא דב"ד משלים לרוב צבור מצינן לאוקומי בגווני אחריני ותיכול לומר חדא מתרתי או כוונתו את"ל דכ"ע ס"ל ב"ד משלים או כוונתו דאת"ל דאין ב"ד משלים ומפ' רבי' דכונתו מוכרח הוא דאת"ל דאין ב"ד משלים לכ"ע והטעם דלא מצינן למימר אפכא דהא קי"ל בהוראה תלויה בב"ד והמעשה תלוי בקהל ואין מעשה ב"ד כלום וכמ"ש רבי' ז"ל בדין א' וז"ל שאין משגיחין על עשיית ב"ד כלל וכו' אלא על הוראתן בלבד ואי כוונת ר"פ דאת"ל דכ"ע ב"ד משלים א"כ הרי השגחנו על מעשה ב"ד דבלאו ב"ד הוו פטורים ומצד מעשה ב"ד בא החיוב ע"י הצטרפות אלא ודאי מוכרח הוא דכוונתו דאת"ל דאין ב"ד משלים וכיון דנדחית ההיא אוקימתא קמייתא ואמרינן דלעולם כ"ע ס"ל דאין ב"ד משלים א"כ הדרינן להלכה דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ולכך אותם מועטין יביא כל א' חטאת קבועה. וא"ת איך בעי ר"פ מעיקרא לאוקומי ברייתא בב"ד משלים וס"ל לחכמים דב"ד משלים ויהיו חייבים הא אין משגיחין על עשיית ב"ד כלל וי"ל דכל מגמת ר"פ לא נתכוון אלא לדחות דברי ר"ן דבעי לאוכוחי מהאי מתניתא דס"ל לחכמים דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וקאמר אי מהא ליכא לאוכוחי דלעולם כ"ע ס"ל דפטור והאי מתניתא אפשר לאוקומי כה"ג ואת"ל לא מצית לאוקומי בה"ג מטעם דא"כ משגיחין על עשיי' ב"ד אפ"ה ליכא לאוכוחי מינה ליחיד שעשה בהורא' ב"ד דמצינן לאוקומי בגווני אחריני זהו מה שנ"ל ליישב הסוגיא ודעת רבי' ז"ל ודו"ק.

שם מיעוט בחלב שע"ג הקיבה וכו' גבי הדקין וכו' דבתרי קראי וכו' הק' הב"ש ז"ל שהרי בת"כ ומייתי ליה בפ' א"ט ואת כל החלב וכו' ר"ש אומר להביא את החלב שעל הקיבה רע"א להבי' את החלב שעל הדקין ופירש"י שעל הקיבה וכ"ש שעל הדקין וכו' ולר"ע דדריש ריבויא וכו' דדוקא אותו שעל הדקין וכו' אבל אותו שעל הקיבה וכו' מותר הרי קמן מבאר דלרי"ש שאסר חלב שעל הקיבה מרבה מאותו קרא עצמו חלב שעל הדקין דהיינו מריבוי כל החלב ולר"ע מותר חלב ש"ג הקיבה א"כ איך אמר הכא כיון דבתרי קראי כאתו והא ליתי שהרי למאן דאוסר תרוייהו מחד קרא כאתו וכו' אכן יותר נכון בעיני גי' רש"י וכן יש להגיה מיעוט בחלב המכסה את הקרב ומיעוט בחלב ש"ג הדקין והכי איתי' לקמן בפ"ב ע"כ"ל ואף לגי' זו אכתי ק' טובא מה שהק' התו' דדפוס קטן דאמרינן לקמן אין ב"ד חייב עד שיורו בדבר שאין הצדוקים מודים בו ובשלמא חלב שעל הדקין דאתי מריבוי' ניחא דאין הצדוקים מודים בו אלא חלב המכסה את הקרב וכן דם מאי איכא למימר וכו' עכ"ל והרמב"ם ז"ל בפרקי' אלו לא נקט אלא חלב שעל הקיבה ולדידיה אפשר דמפ' להההיא ברייתא כהרא"בד ז"ל שהביא הב"ש ז"ל דרי"ש דריש ואת כל החלב לתרי ריבויי חד לאתויי חלב שעל הקיב' וחד לאתויי חלב ש"ג הדקין ההשתא שפיר קאמר כיון דבתרי קראי דחד אתי מריבוייא דאת וחד אתי מריבוייא דכל ושפיר הוי דבר שאין הצדוקים מודים בו כיון שאינו מפו' בהדיא אלא אתי מדרשא וכן הא דנקט נמי דם הלב ולא נקט דם סתם הוא מזה הטעם דאי דם סתם והוא דם הנפש דבר שהצדוקים מודים בו ולא הויא הוראה לכך נקט דם הלב דאז הוי דבר שאין הצדוקים וכו' וכ"כ הלח"מ ז"ל אבל לרש"י ק' טובא דממ"נ ק' דאי גריס שעל הקרב הוי דבר שהצדוקים מודים בו ואי גריס שעל הקיבה הא לא נפיק מקרא אלא מכ"ש ולא שייך למימר כיון דבתרי קראי כאתו וצ"ע אבל אדם ל"ק דמפרשי' לה דם הלב כהרמב"ם ז"ל והוא דבר שאין הצדוקים וכו'. ושו"ר ברש"י לקמן (דף ז' ב') שכתב וז"ל בחלב המכסה את הקרב דהוי דבר שאין הצדוקים וכו' דהא לא מפ' קרא מאי ניהו דאפי' אמוראי פליגי בחולין מאי ניהו כרס הפנימי א"נ דהורו בחלב שעל הקרב בין כזית לפחות מכזית והוי דבר שאין הצדוקין וכו' עכ"ל ובזה א"ש גי' רש"י כאן ובהגהת הב"ש ותו ל"ק מה שהקשינו ודו"ק.

שם מיעוט בחלב ומיעוט בע"ז וכו' כתב הרמב"ם ז"ל פי"ג מה' שגגות דאם הורו ב"ד למיעוט בחלב ולמיעוט בע"ז הרי אלו מצטרפין עכ"ל ובהשגות א"א בעיא דלא איפשיטא לא ב"ד מייתו ולא צבור מייתו עכ"ל כוונתו משום דלא איפשיט' א"כ שמא הצבור חייבי' פר ואם יביאו כל א' כשבה או שעירה מייתו חולין לעזרה דכל השעירות או הכשבות שיביאו כולן חולין ואם יביאו פר שמא אין מצטרפין והו"ל אותו פר חולין ולכך לא ב"ד מייתי ר"ל פר בכללות כשאר הוראות ב"ד לצבור ולא צבור מייתי ר"ל כל א' כשבה או שעירה כיחידים וכן פי' הרב מטראני בס' קריית ס' לחד פירושא וכן הלח"מ ז"ל גם הכ"מ ז"ל הניח הדבר בצ"ע. ולדידי חזי לי דסבר רבי' כיון דזאת הבעיא נמשכת מבעיות הראשונות באת"ל ובהנהו נפשטו כולם באת"ל דמצטרפין בכלל שבידינו דכל את"ל פשיטותא הוא לרבי' וכיון שכן גם זאת הבעיא אינה נופל' מהם כיון שהיא נמשכת מהם ואמרינן בה ג"כ דמצטרפין ואח"ז מצאתי שיישב כן הב"ש וה' ק"ס הביאו הרב הנזכר והלח"מ אלא שהם הוסיפו וז"ל ואע"ג דמיעוט בחלב ומיעוט בע"ז אין איסורן וקרבנן שוה אפ"ה מוטב שיצטרפו ויביאו פר כל שבט ושבט משיביאו כל אחד קרבן חטאת דאיכא חשש טפי בהבאת חולין לעזרה כשיביאו כל א' חטאת ממה שיביאו כל השבטים י"ב פרים עכ"ל וק' כיון דכבר כתבו דבעי לה בעיא זו באת"ל דחלב ודם מצטרפין והאי נמי מצטרפין דומיא דהני מיעוטי אחריני דחלב ודם מצטרפין א"כ מה חזרו לומר מוטב שיצטרפו ויביאו פר משיביאו כי' דאיכא חשש טפי בהבאת חולין לעזרה דאפי' אי איכא חשש בהבאת פר בכללות אפ"ה מוכרחי' אנו למפשט כן משום דדמי' להאי מיעוטי אחריני דאמרינן בהו דמצטרפין. ועוד אי איכא למיחש בהבאת חולין

לעזרה מ"ל פר א' לכל שבט או כשבה ושעירה לכל א' וכן הק' הלת"מ על ה' ק"ס. אבל אי אמרי' הא דפסק רבי' בהאי בעיא דמצטרפין משום דנמשכת באת"ל מהבעיות קמייתו' יהי' מוכרח כן ואע"ג דאיכא למיחש להבאת חולין לעזרה ועיין להל"מ ז"ל שיישב באופן אחר ודו"ק.

שם ועמד ב"ד אחר החזרו והורו ועשו מיעוט וכו' כצ"ל.

רש"י בד"ה זאת תורת וכו' יוצא דופן ואי קשי' הא אמרינן וכו' בל"ב מדות מצאתי עכ"ל כצ"ל ואח"כ מ"ה ז' שבטים וכו'. ובד"ה וב"ד מושלים וכו' דהא קמייתו ב"ד כדאמרינן לקמן וכו' כצ"ל. בד"ה מועט ונתרבו וכו' דר"ש ירבנן אי לא מי אמרי' ר"ש וכו' כצ"ל. בד"ה או דילמא כיון וכו' סתם מקרו הס"ד. ואח"כ מ"ה כיון דחלב וכו' עכ"ל וקאי אהא דקאמר הש"ס כיון דתרי איסורי גינהו דהוק' לו בתחילה קרי להו תרי איסורי גינהו ולבתר דאיסורן שוה קרי להו לכך קאמר הא דקרו להו תרי איסורי הוא דחלב אינו נוהג בחיה אלא בבהמה אבל דם נוהג בין בבהמה בין בחיה ולהכי מקרו תרי איסורי אבל הא דקא' דאיסורן שוה הוא ר"ל דתרוייהו מידי דאכילה ושיעורן בכזי' לאפוקי מחלב וע"ז אין איסורן שוה דזה מידי דאכילה וזה מידי דעבודה ודו"ק נ"ל.

ע"כ גמ' או דילמא הודעה דהתוא ב"ד דהורו בעינן תיקו כצ"ל וכן הגיה הב"ש ומ"ש מהרש"א ז"ל שמדברי רש"י ז"ל נראה שחסר הגמ' וכצ"ל או לא בעינן עכ"ל אחר המחי' מכת"ר זה אינו דאי היינו צד הא' דאי לא בעינן הודעה דהתוא ב"ד ועכ"ז יתחייבו הוא מוכרח מטעם דהא צבור קאי לכן נ"ל דט"ס יש בדברי רש"י וכצ"ל או דילמא בעינן וכו' כלומר בעינן דתהוי להו וכו' קמא נמי ומצטרפי וכוונתו לתקן הל' דמל' הש"ס דקאמר הודעה דהתוא ב"ד דהורו בעינן משמע דלא הורו אלא חד ב"ד וזה אינו דהא כולהו הורו בין ב"ד קמא בין ב"ד בתרא לכך כתב דהורו להם מעיקרא ר"ל דהתוא ב"ד דהורו דקאמר ר"ל ב"ד קמא כאלו אמר הודעה דב"ד קמא בעינן ומשום דאכתי איכא למשמע דלא בעינן אלא הודעה דב"ד קמא דוקא לכך קאמר כלומר בעינן דתהוי להו ידיעה לב"ד קמא נמי ר"ל בעינן ידיעה לב"ד קמא ולב"ד בתרא ואו מצטרפי משא"כ השתא דליכא אלא חד ידיעה דב"ד בתרא זהו מה שנלע"ד ודו"ק.

שם א"ר יונתן ק' שישבו להורות וכו' ת"ש הורו ב"ד וכו' הגוי כולו ויובא ככולא דמי וכו' כצ"ל.

שם ואלא מאי כל עדת דאמר רחמנא ה"ק אי איכא כולם הויא הוראה לכאורה דלפי המסקנ' דהש"ס ליכא קפידא אלא על ישיבת כל הסנהדרין אבל אהוראה לא בעינן דיסכימו כולם אלא אפי' רובם הויא הוראה דלא כסברת רבי יונתן דהא איתותב על האי סברא ולפ"ז ק' טובא דהא רש"י כתב במשנה דלקמן ואמר להם טועים אתם וכו' דבעינן עד שיורו כולם כדאמר לעיל עכ"ל והא האי סברא היא סברת רבי יונתן וכבר איתותבי ולא עוד אלא שבל' שאחר זה כתב אפי' קטן שבכולם לא היה שם לא הויא הוראה מעליא כדאמר לעיל מאם כל עדת אית' לכולה סנהדרין וכו' כמסקנת ש"ס הכא וזה נראה דארכבה אתרי רכשי וכן מצאתי שהק' כן מהרש"א ז"ל לקמן על פירש"י קו' א' והב"ש הק' ב' הקושיות וכן הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות כתב במשנה דלקמן וז"ל ואנו צריכים להסכמת כולם על ההוראה שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו עכ"ל וזה כרבי יונתן וכן בפ' י"ג מה' שגגות דין א' ע"ש לכן הנראה דפי' האי שמעתא בין ר' יונתן ובין המסקנא דהש"ס דכ"ע אית להו דבעינן כל הסנהדרין שהם ע"א כולם יושבים בהוראה ואם יחסר א' מהם לא הויא הוראה וכן נמי דכ"ע אית להו דלא הויא גמר הוראה עד שיורו כולם ר"ל כל הע"א. או יסכימו כולם לדעת א' או יורו המורים ואחרים שותקים ואעפ"י דאיכא מקצת מהם יודעים שטעו בזה הויא גמר הוראה ואיכא ביניהו אם יש שם אחרים יתרים על מנין הע"א וישבו עמהם בהוראה דלרבי יונתן בעינן דיהיו כולם מסכימים ואפי' אותם היתירים על מנין הע"א דעיקר קרא כי אתא להכי הוא דאתא לומר עד שישגו כולם וז"ש רש"י ז"ל עד שתפשוט הוראה וכו' דהיינו אותם שישבו להורות ר"ל כל אותם שישבו עם הע"א סנהדרין אפי' הם חוץ למנין צריכים כולם שישגו ותתפשט ההוראה בכל היושבים ואם א' מהם ידע שטעו ולא הסכים בלבו עמהם לא הוי גמר הוראה והק' לו ממתני' דתנן הורו ב"ד וכו' ר"ל דלפי דברי ר' יונתן ב"ד דקתני היינו כל מה שישבו עם הב"ד להורות כולם בשם ב"ד מקרו וקתני אם ידע אחד מהם שטעו ועשה חייב האי הוא דחייב משום דתולה בעצמו הוא הא אחר שעשה ע"פ אותה הוראה וידע א' מהם שטעו פטור משום שתולה בב"ד ואמאי כיון שידע אחד מהם שטעו ולא הסכים לדעתם הרי לא נתפשטה אותה הוראה בכל הישבי' ולא הוי גמר הוראה והו"ל אותו יחיד תולה בעצמו ולא בב"ד ואמאי פטור. ודע דקו' זו ליתא כי אם בהנחת דפי' ב"ד היינו כל אותם שישבו להורות ואפי' הם יתירים על מנין הע"א ואותו א' מהם שידע שטעו דייקינן מינה הא אחר פטור היינו אותו הא' הוא מהיתירים על מנין הע"א אבל אי הוי פי' ב"ד היינו הע"א דוקא לא הוה מק' ליה כדבעינן למימר לקמן ותי' כגון שהרכין בראשו אותו היודע שטעו ובזה הוי גמר הוראה אעפ"י שבלבו אינו מסכים עמהם כיון שהרכין נתפשטה ההוראה בכל העדה אבל אם שתק ולא הרכין לא הוי גמר הוראה ואותו יחיד השושה ע"פ אותה הוראה חייב דלאו תולה בב"ד הוא אלא ע"פ עצמו וזה החילוק שבין הע"א שהם גופם של סנהדרין ובין היתירים על המנין שאם א' מן הע"א ידע שטעו אפי' שתק ולא הרכין הוי גמר הוראה אבל אם הוא חוץ מן המנין בעינן עד שירכין בראשו. והק' לו ג"כ ממתני' דאמר להם טועים וכו' וכמו שפי' זה דעת רבי יונתן אבל סתמא דהש"ס ס"ל דעיקר קרא כי אתי לישיב' הסנהדרין אתא לומר דלא הויא הוראה עד דאיתא לכולהו סנהדרין וליכא קפידא אלא על הע"א דאם יחסר א' מהם לא הויא הוראה אבל היתירים על מנין הע"א לא מעלין ולא מורידין וז"ש רש"י אי איתא לכולה סנהדרין של ע"א הוי הוראה אע"פ שלא הורו כל אותם שישבו להורו' עכ"ל ר"ל דליכא קפידא אלא על אותו הע"א דבעינן שישבו כולם ויורו כולם ר"ל דיסכימו לדעת א' דאי לא"ה מאי אהני לן ישיבתן אלא ודאי לישיבתן והוראתן בעי' דישבו כולם ויורו כולם אבל אותם שהם חוץ מהמנין אע"פ שלא הורו ר"ל דלא הסכימו עם הע"א לא איכפ' בהו ומעתה מ"ש רש"י ז"ל על אותה משנה דלקמן יפה כוון דוודאי כן הוא אפי' למסקנא דהש"ס דבעינן שישבו כל הסנהדרין דהיינו ע"א ויורו כולם דהיינו שיסכימו כולם ואפי' א' מהם ידע בהם שטעו ושתק הוי גמר הוראה עד שיאמר להם טועים אתם ולא כתב כן אליבא דרבי יונתן כדמשמע לכאורה אלא כמסקנת הש"ס דהכא ותדע דכתב אח"ז בד"ה או שלא היה מופלא וכו' דאלו הוי מסנהדרין עצמם אפי' קטן שבכולם לא היה שם לא הויא הוראה מעליא כדאמר לעיל, וכו' וכן יתיישב דברי רבי' ז"ל בפי' המשנה ובחיבור ולפ' דרך זו א"ש דלא הקשה הכא לסתם הש"ס מההיא מתני' דאמר להם טועים אתם פטורים ואמאי פטורים כיון דישבו כולם ואיתא לכילה סנהדרין הוי גמר הוראה בכך ומא איפכת לן באמר להם טועים אתם אלא ודאי לאו דוקא ישיבת סנהדרין אלא בעינן נמי דיורו כולם דהיינו יסכימו כולם ולכך אם א' מהם אמר להם טועים אתם לא הויא הוראה דוק מינה הא אם שתק חייבים ומזה תבין דאם א' מהע"א סנהדרין גופה ידע שטעו ושתק הוי גמר הוראה ולא בעינן הרכנת ראש לרבי יונתן אלא אם הוא דוקא חוץ ממנין הע"א ודו"ק נ"ל ואח"ו מצאתי שפי' כן הב"ש ז"ל לקמן באותה משנה אלא אני הרחבתי ת"ל.

שם הב"ע כגון שהרכין ההוא מהם בראשו ע"כ ויש לדקדק טעמא דהרכין ולכן היחיד פטור משום דנגמרה הוראה בכך והוי תולה בב"ד הא אם לא הרכין ועשה יחיד ע"פ אותה הוראה חייב דלא נגמרה הוראה בכך ותולה בעצמו הוא וא"כ אדשמעינן באחד מהם או תלמיד שהגיע להוראה דתולה בעצמו הוא וחייב לישמעי' רבותא טפי דבלא הרכין אפי' יחיד שאינו א' מהם או שאינו תלמיד בכה"ג חייב דתולה בעצמו הוא ועוד יש לדקדק דבלא הרכין אותו אחד מהם או תלמיד שהגיע להוראה פטור משום דלא נגמרה הוראה וליכא למטעי במצות לשמוע דברי חכמים וא"כ מזיד גמור הוא ולאו בר כפרה הוא וא"כ לישמעינן רבותא טפי דאפי' א' מהם או תלמיד פטור ולזה י"ל דלא הוי חידוש בכה"ג דפשוט הוא דמזיד לאו בר כפרה הוא וכה"ג תי' הב"ש ז"ל לעיל במתני' גבי והלך ועשה ע"פ וכו' ע"ש ודו"ק.

שם ת"ש הורו ב"ד וכו' כגון שהרכין בראשו ע"כ וי"ל דלפ"ז אם שתק ולא הרכין נמי פטורים דלא הויא גמר הוראה וא"כ לישמעינן רבותא טפי דאפי' שתק ולא הרכין פטורים ואמאי נקטה המתני' וא"ל טועים אתם הא אפי' שתק נמי פטורים ואפשר דאי הוה נקיט ושתיק הו"א בכל גוונא פטורים אפי' הרכין לכך נקט ואמר להם כדי דנידוק מינה טעמ' דא"ל טועי' הא אם שתק וכגון שהרכין חייב ודו"ק.

שם ואלא מאי כל עדת וכו' אי איכא כולם הויא הוראה וכו' הק' הב"ש ז"ל וז"ל הלא לפ"ז הוי כל עדת דוקא כל ולא רובא א"כ הדרא קו' רב משרשיא וכו' והשתא מ"ל אם פירושו עד שיורו כולם או עד דאיכא כולם סוף סוף הוי כל עדת דוקא כל וכבר איתותב רבי יונתן בזה עכ"ל ומהרש"א ז"ל נתכוון להרץ את זה וז"ל ג"ל לפרש דהתם גבי הגוי כולו אצטריך למכת' רובו ורובו ככולו אבל הכא לא אצטריך למכת' כלל כל עדת לאשמעי' רובו ככולו דלענין הוראה ודאי רובו ככולו דכבר כתיב אחרי רבים להטו' ולה"ק מאי כל עדת וגו' דא"צ רובו ככולו לא אצטריך ליה וקאמר אי איכא כולם עכ"ל ושותיה דמר לא ידענא דא"כ גם לר' יונתן נימא הכי ואמאי סליק בתיובתא מכת קו' רב משרשיא ועוד דלפי דבריו לא אתא האי כל עדת להוראה אלא לישיבת הסנהדרין א"כ אכתי נימא לישיבת רובא דסנהדרין ולא כולם כפי' הגוי כולו וכסברת המק' אמנם לפי הפי' דפרישית בסוגיא דאפי' לפי המסקנא דהש"ס צריך שיורו כולם ולא סגי בישיבת הסנהדרין כולם ולא פליגי אלא היתירים על מנין הע"א א"ש דה"ק דאי כוונת התורה בהאי כל עדת הוה על רובא פשיטא כיון דבשאר דינין צריך רובא כדכתיב אחרי רבים להטות לא נופלת היא ההוראה מהם, ועוד למה בהוראה כתב כל ולא כתב רוב כמ"ש בשאר דיני סנהדרין אחרי רבים להטו' אלא ודאי לא אתא קרא אלא לו' עד דאיכא לכולה סנהדרין ור"ל ישיבת והוראת כל הסנהדרין או הויא הוראה ושניא היא ההוראה משאר דיני הסנהדרין משא"כ לר' יונתן דאמ' דהאי כל עדת אתא אפי' ליתירים על מנין הע"א וצריך שיסכימו כולם לכך הק' לו מהגוי כולו דפי' התם מוכרח הוא רובו ולא כולו והטעם הוא משום דלא אשמעי' בדוכת' אחריתי דאולינן בגזרה בתר רובא אלא הכא בהאי קרא היא התחלת האי דינא ולכך אנו מפרשים אותו על הרוב, ולא על הכל ה"נ פי' כל עדת רוב ולא כל כיון דאכתי לא שמעינן בדוכתא אחריתי דאולינן בתר רוב היושבים בדין ואפי' היתירים על מנין הסנהדרין דקרא דאחרי רבים להטות מסתמא לא קמיירי אלא בסנהדרין עצמם א"כ ניתא דאתא האי קרא לומר דאולינן בתר רוב היושבים בהוראה ואפי' היתירים על מנין הע"א אבל לומר דאתא לכל היושבים בהוראה ואפי' הם ק' מנא לך הא ואח"כ מצאתי קרוב קצת לזה בב"ש ודו"ק.

שם אמר רב מ"ט דר"ש הואיל וברשות ב"ד הוא עושה ע"כ ויש לדקדק מאי אתא רב לאשמעינן דפשיטא הוא דטעמיה דר"ש משום הכי הוא אלא מ"ט איכא למימר במלתיה דר"ש ועוד מ"ש דלא פריך מהא דבתחילה גובין עליהם אלא לרב בלאו מילתיה דרב הר"מ למרמי לה מרמא אמתני' ונר' דאי לאו מלתיה דרב הו"א דטעמיה דר"ש הוא משום כיון דאותה הוראה שעשה על פיה אותה יחיד הויא לרוב צבור איכא קרבן ולכך כל מי שיעשה ע"פ אותה הוראה פטור כיון דחדא הוראה היא ויש בה קרבן, ולפ"ז אין לחלק בין ידע שטעו או לא ידע דבכולהו פטור ולכך לא הו"מ למרמי מאותה ברייתא דמתני' אבל רב שפי' דטעמא דר"ש הוה מטעם דברשו' ב"ד הוא ותולה בהם הוא אבל אי ידע דחזרו בהם חייב דתולה בעצמו הוא ולכך מותיב ליה מההיא דבתחי' גובין עליהם דמוכרח הוא שידע דעב"ד מילתא לאגלויי וכיון שכן אמאי קאמר ר"ש דפטור ודו"ק.

שם א"ד וכו' אומר היה ר"ש וכו' ע"כ נ"ל דהחילוק שבין ליש' קמא לא"ד הוא זה דללי"ק רב קמפ' טעמיה דר"ש אבל לא"ד רב לא נחית לפ' טעמיה דפשוט הוא אלא כוונתו בדרך שמועה אמרה והוא ע"ד שאומר הש"ס בכ"מ זאת אומרת שר"ל דלפום מה שאמרה כך מוכרח דס"ל כל הוראה שנתפרסמה ברוב צבור יחיד העושה אותה פטור והחידוש הוא דאפי' האי יחיד לא שמע מפי ב"ד עצמה אותה הוראה אפ"ה פטור דתולה בב"ד קרינן ביה ודו"ק.

שם בתחילה גובין עליהם ע"כ מה שפי' בזה הב"ש ז"ל הוא דוחק גדול למעיין בדבריו אחר המחילה מכת"ר אבל האמת הוא כיון דשאר קרבנות הצבור כגון תמידין ומוספין הם באים מתרו' הלשכה שכבר גבויים ועומדי' מאדר לכך בפר העלם ושעירי ע"ז שהם של צבור ס"ד דבאים גם הם מתרו' הלשכה כיון שהם של צבור וכמ"ש רב יודא לכך קאמר בתחילה גובין עלי' ר"ל מחדש גובין ועושין גבייה חדשה ולא מתרו' הלשכה וזה פשוט ודו"ק.

רש"י בד"ה ר"ש פוטר וכו' הלכך פטור הס"ד.

בד"ה ואיזה הוא הספק כלומר אמאי הוא חייב אשם תלוי עכ"ל כתב הב"ש ז"ל דאל"ף של אמאי הוא במקום על וכו' ע"ע וזה דוחק גדול דדרכו של רש"י לפ' דבריו ולא לסתום. ועוד צריך תהיה התשובה על אותו דבר חייב ועל אותו דבר פטור אבל לא שייכא התשו' על שאלת על מה הוא חייב בחילוקי הגופות לומר דאותו היושב בביתו חייב ואותו שהלך למ"ה פטור אבל ט"ס יש ברש"י וכצ"ל כלומר במה הוא חייב אשם תלוי עיין בכף נחת. והכוונה דהוק' לו דמה זו שאלה לר"א איזהו ספק הרי כבר אמר ספק וקאי על מ"ש ר"ש דיחיד שעשה אחר חזרת ב"ד פטור ואתא ר"א למי' דזה ספק הוא ר"ל ספק תולה בב"ד ספק תולה בעצמו וא"כ מה הכוונה בשאלה זו ושד מה תשובה זו שהשיב ישב לו בביתו וכו' הרי לא ידענו בזה איזהו ספק לכך אמר כלומר במה הוא חייב וכו' ר"ל דכוונת ר"א היא במ"ש איזהו ס' כלומר במה הוא חייב אשם תלוי ר"ל במה עסקינן דחייב אשם תלוי משום ס' והשיב ישב לו בביתו וכו' ר"ל דלאו בכל

אדם עסקינן דיקרא ס' ויתחייב אשם תלוי אלא דוקא אותו היושב בביתו ב"ל ודו"ק.

בד"ה כל הוראה וכו' ב"ד פטור ל"א לא נתנה הוראת וכו' כצ"ל וכן מצאתי שהגיה הב"ש ז"ל החילוק שבין ב' הלשונות דלל"ק שוגג ומזיד דקאמר הוא באדם א' שלא תאמר כיון דזה ידע שהוא חלב ודאי ואכלו מזיד גמור הוא ומזיד דלאו בר כפרה ויתחייב כרת לכך באה ההוראה והודיעה והבחינה לנו שזה שוגג הוא שע"פ ב"ד הוא אוכל ואע"ג דידע ביה שהוא חלב ודאי וללב"ב הוא בב' בני אדם א' אכלו בשוגג גמור, כגון שנתחלף לו חלב בשומן וזה חייב קרבן וא' ידע בו שהוא חלב ודאי ואכלו במזיד ואפ"ה שוגג מקרי כיון שאכלו ע"פ הוראת ב"ד שזה כח ההוראה דשושה המזיד שוגג ופטור הוא וכאלו אמר לתבחין בין שוגג לשוגג אלא כדי להפריש בין שוגג ע"פ עצמו לבין שוגג ע"פ ב"ד לכך נקט שוגג ומזיד ודו"ק.

בד"ה ואב"א דלא הוי במתא וכו' על פיהם הס"ד. ואח"כ מ"ה ר"ש אומר וכו' ותנא דמתני' הכי ס"ל אליבא דר"ש מתרו' הלשכה הם באים עכ"ל ויש לדקדק למאי אצטריך לסיים ותנא דמתני' וכו' כאלו ר"ל במה שיישבנו לרב ה"נ נימא למתני' והלא כל עיקר היישובים שישבנו לרב הוא למתני' דלפי מה שמפ' רב למתני' הוי כל הישובים הם למתני' וגר' דבא לשלול שלא תפרש הא דקאמר הש"ס רב כאידך תנא ס"ל היא סברא לנפשיה דסבר כך דא"כ תקנת לרב אלא לתנא דמתני' סתמ' ס"ל כאידך תנא דס"ל בתחילה גובין עליהם לר"ש דהתינה אי אמר רב שמועה בפ"ע אליבא דר"ש ומקשינן עליה מההיא ברייתא דסברה ר"ש אית ליה בתחילה גובין עליהם מצי למהדר דסבר כאידך תנא דס"ל בהפך אבל השתא דרב קא מפ' למתני' מאי אהני לן דאיהו סבר כאידך תנא ולכך קאמר ותנא דמתני' וכו' ר"ל רב אמר לך דתנא דמתני' סבר כאידך תנא בענין דהאי ותנא דמתני' דכתב רש"י הוא מדברי רב כאלו אמר הש"ס רב סבר דתנא דמתני' הכי ס"ל אליבא דר"ש וכו' ודו"ק.

דף ד' ע"א גמ' מביאין דמפרסמא מילתא לא אשכח איניש דמשייליה כצ"ל וכל אותה השיטה המתחלת הוו ומסיימ' שאל נמחק וכן מוכח מל' רש"י למעיין היטב ודו"ק.

שם שפיר קאמר ליה ר"מ לן' עזאי ע"כ וק' מדקבע' דבריו על תשו' ן' עזאי משמע דשפיר קא"ל הוא קאי אהא דקאמר ר"ע מודה אני בזה שהוא קרוב וכו' וזה אי אפשר דלא שייך קו' שפיר קא"ל אלא על הטעם אי אמר חד לחבריה טעם ועכ"ז עדיין בר פלוגתיה חולק עליו ואו שייך להקשות שפיר קא"ל דמאי חזית דזה שפיר קאמר דילמא ההוא בר פלוגתיה שפיר קאמר טפי וא"כ הכא ודאי אינו מק' על מ"ש ר"ע מודה אני וכו' אלא קאי אדמהדר ליה ר"ע שהיושב בביתו אפשר היה לו שישמע וא"כ לפ"ז ק' מאן לימא לן דלא קיבלה ן' עזאי מר"ע עד דמק' שפיר קא"ל וכו' כיון דחזינן דשתק נימא דקבלה מר"ע לכך נראה דלעולם קאי אדברי ר"ע דרישא דאמר מודה אני בזה וכו' וקס"ד דאהלך למ"ה ממש קאמר ר"ע דפטור וע"ז חלק עליו ן' עזאי ואמר מ"ש זה וכו' ולכך פריך שפיר קא"ל ר"ע ר"ל כיון דלא פטר ר"ע אלא בהלך למ"ה זה טעמו מפורסם וגלוי הוא דמשום שאי אפשר לו שישמע משא"כ בישב בביתו אפשר לו שישמע וא"כ למה חלק עליו ולכך אמר רבא החזיק בדרך וכו' דר"ע דקאמר מודה אני בזה שהוא קרוב לפטור מן החובה לא על שהלך למ"ה ממש אלא אפי' עודנו בעיר והחזיק בדרך ודימהו להלך למ"ה ולכך קא"ל ן' עזאי מ"ש זה מן היושב בביתו ודימהו ליושב בביתו ודו"ק.

שם גמר ביאה הוא דאסירא העראה נמי כתיב וכו' ואבע"א דאמרי זבה לא הויא וכו' ואבע"א דאמרי השתחויה גופה כו' כצ"ל.

שם אי הכי אפי' נדה נמי ע"כ ויש לדקדק אמאי לא פריך הכי לעיל כדשני ליה העראה שריא גמר ביאה הוא דאסירא וכן נמי אשינוייא דאמרי כדרכה אסורה וי"ל דאה"נ אי הוו קאי הנהו שינויי הוה פריך ליה אלא כיון דאידחו מחמת קושיות אחרים לכך לא פריך, אבל אהאי שינוייא דאמרי כדרכה אסירא אפי' העראה דקאי לכך פריך א"ה אפי' נדה נמי אבל אכתי ק' בלאו מלתיה דשמואל הו"מ פריך הכי אמתני' דלפום מאי דס"ד דלא בעינן אלא קיום מקצת וביטול מקצת הו"מ לחלק בנדה עצמה ויאמר יש נדה בתורה אבל בהעראה שריא או בשלא כדרכה אפי' גמר ביאה מותר' או בהעראה שלא כדרכה מותרת ואמאי נקט שומר' יום וכן נמי ק' בבבא דשבת אמאי נקט הוצאה בהוצאה עצמה הו"מ לאשכחי בטול מקצת וקיום מקצת וכגון דאמרו הוצאה אסירא אבל המושיט והזורק שרי וכן בבא דע"ז אמאי לא פריך אלא אמילתיה דשמואל ואוקי הנהו אוקמתות אליביה דבלא"ה הו"מ לאוקומי הנהו אוקמתות אמתני' בלאו מילתיה דשמואל וי"ל דאי לאו מלתיה דשמואל לא הוה פריך אמתני' משום דמתני' רבות' קמ"ל דאפי' עקרו דבר שלם כגון שומר' יום אפ"ה מקרי בטול מקצת כיון שהודו בנדה וכן בבבא דשב' אפי' עקרו דבר שלם כגון הוצאה מקרי בטול מקצת וכן בע"ז אבל אמלתיה דשמואל דאמר שומרת יום עצמה הודו בה מקצ' ולא כולה משום דבעינן דבר שאין הצדוקים מודים בו א"כ אמאי נייד התנא מנדה לשומרת יום דבנדה גופה הו"מ לחלק ומשכח בה ב' עניינים בטול מקצת ודבר שאין הצדוקים מודים בכיון דלא הויא חידושא בשומרת יום וכן בהגך ודו"ק.

רש"י בד"ה אלא אפי' למד וכו' אפ"ה אמר תולה בב"ד היא וכו' כצ"ל.

בד"ה דאמרי כדרכה אסירא גמר ביאה הס"ד בא לשלול שלא תאמר כיון דכבר נודע לנו דהעראה נמי אסירא וכמו שהק' העראה נמי הכתיב את מקורה הערה א"כ מוכרח הוא הא דאמר דאמרי כדרכה אסירה היינו בהאי גוונא דהיינו בהעראה ותידוק מינה הא בשלא כדרכה העראה הוא דשריא א"כ מאי מותיב ליה הא כתיב משכבי אשה דר"ל ב' משכבות יש באשה נימא בשלא כדרכה אה"ן דאסירה אבל בגמר ביאה דוקא אבל בהעראה שלא כדרכה מותרת וכמו דמסיק בתר הכי. ועוד מאי משני ליה בתר הכי דאמרי כדרכה אסור אפי' העראה דר"ל אבל בשלא כדרכה בהעראה שריא והא כבר שני האי שינוייא גופיה ועכ"ז פריך ליה ממשכבי אשה לכך כתב כדרכה אסירא גמר ביאה ר"ל דאה"ן בכדרכה כבר ידעינן אסורא בכל דבר בין בהעראה בין בגמר ביאה אבל לענין ההוראה לא נחתי אלא לחלק בין ב' המקומות דהיינו ענין הביאה דנקראת ביאה סתם שהיא גמר ביאה ואמרי כדרכה אסירא ר"ל בסתם ביאה שהיא גמר ביאה אבל שלא כדרכה מותרת ר"ל בדרך ביאה סתם שהיא גמר ביאה ולכך פריך ממשכבי אשה ומשני דאמרי כדרכה אפי' בהעראה אסיר ור"ל דמחלקי בהעראה עצמה בין בדרך לשלא כדרכה דהאי דכתיב את מקורה הערה בכדרכה הוא דכתיב אבל בגמר ביאה בתרוייהו אסור ודו"ק.

בד"ה ואבע"א דקאמרת וכו' וה"ה לשומרת יום דכי א' הוא דקחזיא בימי זיבה וכ' כצ"ל וכוונתו שלא תאמר דיש חילוק בין זבה לשומרת יום וא"כ אם הורו בזבה דלא הויא אלא ביממא משום דכתיב ימי זובה א"כ מה עניינו לשומרת יום לכך קאמר וה"ה לשומרת יום ר"ל דההוראה דמורים בזבה הוי כאלו הורו בשומרת יום דכי א' הוא דהאי שומר' יום עניינה שרואה בימי זיבה דהיינו בי"א יום שבין נדה לנדה ולא שייכא שומרת יום אלא באותם הימים ודו"ק.

ע"ב גמ' א"ר יוסף אין חרישה בשבת מהו ע"כ כתב רש"י וז"ל הכא לא מבעי לרב יוסף בדבר שאין הצדוקים מודים בו וכו' עכ"ל ומוכרח הואי דאלת"ה מאי מיבעי ליה לרב יוסף בחרישה דאפי' הוה בטול וקיום מקצת מה בכך הרי הצדוקים וכו' ודאי שהרי ל"ת כל מלאכה כתיב ואי חרישה לא הוי' מלאכה איזה היא הנק' מלאכה ומאחר שכן למאי ג"מ אי הויא ביטול מקצת כיון דסוף סוף לא הויא הוראה מאחר דהצדוקי' מודים בה ועוד אי סבר רב יוסף כשמואל מוכרח דמפ' להנהו בבות דמתני' כדשנינן לעיל לשמואל וא"כ מאי ס"ד דהפשטן דבעי למפשט מהנהו בבות דמתני' דחרישה הויא בטול מקצת והא מוכרח דפי' דמתני' לא שעקרו איתם לגמרי דהו"ל דבר שהצדוקים וכו' אלא דאמרי לא הויא זבה אלא ביממה והמושיט והזורק הוא דשרי והשתחויה דלית בה פשוט ידים ורגלים הוא דשריא וא"כ דקרי לה מאי קרי לה אלא ודאי רב יוסף לא ס"ל כשמואל כלל ולכך בעי בחרישה אי הויא בטול מקצת ושפיר הוכיח לו הפשטן ממתני' דהויא בטיל מקצת דמפ' לה למתני' כפשטה ועכ"ז דחה לו אמר לך רב יוסף שומרת יום כדשנינן ר"ל דאפי' לא ס"ל כשמואל אפ"ה אפשר דפי' דמתני' היא כדשני' לעיל והיא גופה בעיית רב יוסף שומרת יום דקתני מתני' פי' דעקרין לה לגמרי ועכ"ז נק' ביטול מקצ' וא"כ ה"ה לחרישה אי הוי פי' דעקרי קצת מינה דאמרי לא הוי זבה אלא ביום ואז נק' ביטול מקצת אבל אי עקרין לה לגמרי לא הוי ביטול מקצת וא"כ ה"ה לחרישה וכן בשאר בבות דשבת וע"ז ולעולם רב יוסף לא ס"ל דשמואל ומזה תמיהא לי מילתא על התוס' דדפוס קטן שכתבו וז"ל חרישה צדוקים מודים בה ולרב יוסף נמי בעי דבר שאין מודים בו כדלקמן א"נ רב יוסף יכו' משמע דסבר כשמואל עכ"ל כיון שכתבו דחרישה הוי דבר שהצדוקים וכו' א"כ איך אמרו דלרב יוסף בעי דבר שאין מודים בו כיון שרב יוסף מודה לשמואל מאי בעי בחרישה אי הוי קיום מקצת הא דבר שהצדוקים מודים בו ולמאי נ"מ אי הוי בטול מקצת ואי משום הוכחה דלקמן אמר לך רב יוסף אין מזה ראיה דכוונת המדחה אפי' לא ס"ל לרב יוסף כשמואל אפ"ה י"ל דלמתני' כמו שמפ' לה שמואל לענין דבר שהצדוקים מודים בו והיא גופא בעיית רב יוסף וג"כ תמיהא על מהרש"א ז"ל שכתב וז"ל ר"ל דלפי אבעייתו דהכ' לא בעי רב יוסף דליחייב דוקא בדבר שאין הצדוקי' מודים בו דהא חרישה בשבת וכו' מיהו לענין דינא ודאי דבעינן דבר שאין הצדוקים מודים בו דמסתמא לא פליג אברייתא דרי"ש עכ"ל וק' כיון דרב יוסף מודה לענין דינא דבעי' נמי דבר שאין הצדוקים מודים בו א"כ מאי קמיבעייא ליה בדבר שהצדוקים מודים בו אי הויא קיום מקצת ובטול מקצ' כיון דלא ב"מ מידי לענין דינא מאחר דאפי' הויא חרישה קיום מקצ' סוף סוף לא הויא הוראה מה לו למבעי בדבר שאינו ואי משום דסתמא לא פליגי אברייתא דרי"ש אפשר דלא שמיעא ליה לשמואל דאי לא"ה מאי אתא לאשמעינן וכן להמקשן לעיל ולהפשטן דהכא ודאי כולהו לא שמיע' להו והיא ברייתא ואת"ל שמיעה לו לא סמכינן עלה כיון דלא מיתניא בי רבי חייא ור' אושעיא וגם התו' הנז' לא הוכיחו מהיא אלא מרב יוסף גופיה דאמר כדשנינן לכך הנראה דרש"י ודאי יפה כוון וכן הוא האמת.

ואכתי פש גבן לבאר דברי הרמב"ם ז"ל בפי"ד מה' שגגות דין ב' וז"ל לעולם אין ב"ד חייבי' עד שיורו לבטל מקצת וכו' בדברים שאינן מפורשי' בתורה ומבואר' וכו' אבל אם טעו והורו וכו' או שעקרו אב מאבו' מלאכות והורו שאינה מלאכה הרי אלו חייבים עכ"ל וק' כיון דפסק כשמואל דאין חייבי' עד שיורו בדבר שאין הצדוקי' מודים בו וכן עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצה א"כ אב מאבות מלאכות הרי עקירת כל הגוף הוא ומ"ש מהוצאה מרשות לרשות דפסק דפטורים ועוד כיון שהיא מלאכה שלימה הרי דבר שהצדוקי' מודים בו בהוצאה מרשו' לרשו'. ומ"ש הכ"מ ז"ל לחד שינוייא דגמ' בעא למפשטה מתלת מתני' והשואל דחה וכיון שכן לא שבקי' מאי דבעא הש"ס למפשט משום הנך דיחויי עכ"ל אחר המחילה מכת"ר דהפשטן דבעא למפשטה מתלת מתני' הוא משום דסבר דהמתני' כפשטה וזה אינו אליבא דשמואל אלא הפי' העיקרי אליבא דשמואל הוא כדשנינן לעיל ומאחר שפסק רבי' כשמואל דברי המדחה עיקר שכן הוא האמת בפי' המשנה למאן דס"ל כשמואל. ועוד ק"ל על רבי' למה השמיט הא דבעי רבי זירא אין שבת בשביעית ופשטינן לה דבקיום מקצת דמי ואת"כ ראיתי להל"מ ז"ל שהקשה ב' קושיות אלו דהיינו מה שהקשיתי על הכ"מ והקו' האחרונה ומ"ש הרב הנז' משם הר"ב ק"ס ז"ל ותמה עליו ואת"כ כ' דאפשר דבנוסחאות שלו לא היה כן בספרו זה דוחק גדול דכוונתו היא שהיה כתוב בספרו פטורים במקום חייבי' וזה אינו שהרי בבא זו כתב רבי' בהדי חיוב דכתב וז"ל אבל אם טעו וכו' המוציא מהשות לרשות וכו' אבל הזורק או המושיט מותר או שעקרו אב וכו' אלו חייבים עכ"ל הרי מוכרח שהנוסחא האמתית היא חייבים דאלת"ה הו"ל למתניה למילי גבי פטורי ויאמר או שמותר להוציא מרשו' לרשות בשבת או שעקרו אב וכו' לפיכך פטורין מן הקרבן וכו' וכן מה שסיים דרבי' סובר דתרוייהו שוים ורב יוסף בעי הא ורבי זירא בעי הא וכו' וכדפשטיה בגמ' להההיא דאין שבת בשביעית דהוי קיום מקצ' ועקירת מקצ' ממיל' נפשטה בעיא דחרישה בשבת דהוי קיום מקצת ועקירת מקצת וכו' עכ"ל ק' נמי מ"ש אב משאר אבות מלאכות מהוצאה דמקרי עקירת כל הגוף, אבל הנראה דלעולם רבי' מפ' הא דרב יוסף כפירש"י וכמו שפירשנו ולא נגע ולא פגע בההיא דרב יוסף ולא פסק אלא כשמואל, אבל דע שכל אבות מלאכות נכללים כולם בפסוק א' ל"ת כל מלאכה והוי כל המלאכות מצוה אחת יקראו כיון דבחדא אזהרה נאמרו, ועוד אנן לא ידעינן מי הנקראי' אבות אלא מהמשכן מי שמצינו דכוותה במשכן היא הנקראת אב מלאכה ולכן כשעקרו אב מאבו' מלאכות נק' קיום מקצ' כיון שהורו במצות ל"ת כל מלאכה ובטלו א' מהם נקרא ביטול מקצת והוי נמי דבר שאין הצדוקים מודים בו וכיון שכל המלאכות אינם מפורשים בתורה ומבוארים אלא ממשכן ילפינן להו תוץ מהוצאה שכתובה בתורה בפסוק בפ"ע הוי כאלו היא מצוה בפ"ע ואינה נכלל' בכלל אבות מלאכות לענין זה ולכך כשעקרו אותה לגמרי, הוי עקרו כל הגוף וגם הוי דבר שהצדוקי' וכ' כיון שמפורשת בתורה בהדיא דכתיב אל יצא איש ממקומו ואע"ג דהאי קרא לא כתיב אל יוציא איש בהדי' אלא אל יצא אלא אנן הוא דדרשי', אל יוציא מ"מ יש גילוי לזה בדברי קבלה לא תוציאו משא מבתיכם וא"כ הרי הוא מפו' בהדיא ומודים הצדוקים בו וזמ"ש רבי' בפי' המשנה וז"ל אבל כששכחו מקרא ממ"ש בתורה או דבר שיש לו סמך גדול במקרא הם פטורי' וכו' וזה אומרו עד שיורו בדבר שאין הצדוקי' וכו' עכ"ל דכוונתו כמ"ש או דבר שיש לו סמך גדול במקרא לרמוז על פסוק אל יצא איש שהוכיח ממנו דכתובה בתורה בהדיא מקרי ולכך הצדוקים מודים בו וזה אי אפשר דפשטיה דקרא הוא על יציאת גופו לא על הוצאת חפץ וא"כ איך מקרי מפורש בהדיא וצדוקים מודים בו לזה אמר לאו דוקא עד שיהיה כתו' בתורה בהדיא אלא אפי' יש לו סמך במקרא כגון ההוצאה שכתובה בתורה אבל אינה מפורשת בהדי' מ"מ יש לו סמך במקרא (בירמיה סימן י"ז) וגילה על אל יצא שפי' יוציא וזהו שדקדק ואמר במקרא ולא אמר בתורה כמ"ש בתחילה ב"ל ודו"ק. והא דלא הזכיר

דר' זירא משום דהא דמיא ממש למה דאמר דלא הוי זבה אלא ביום אבל בלילה מותרת נמצא דדבר שאסרוהו בזמן והתירוהו בזמן מקרי קיום מקצת וביטול מקצת ה"ה אין שבת בשביעי' דומיה בדומה הוא וכיון שרבי' כתבה לההיא דזבה ה"ה לשאר מצות והא דבעי לה ר' זירא נוכל לומר חדא מתרתי או דלא ס"ל דשמואל כרב יוסף ולכך מפ' שומרת יום דמתני' כפשטה ולכך בעי אין שבת בשביעית או את"ל ס"ל דשמואל דלא כרב יוסף מוקי לשומרת יום דמתניתין כגון דאמרי הפראה כדרכה מותרת דהפראה באשה דוה הוא דכתיבא אבל רבי' דתפס אוקמתא בתרייתא לא אצט' לאשמעי' ההיא דשביעית ודוק היטב.

רש"י בד"ה או שלא היה מופלא וכו' כדאמר לעיל וכו' ואיכא למ' נצטרך לצא' לדרך וכו' או זקן שאין לו בנים היה לכך נתמנה אחר בסנהדרין וכו' כצ"ל ונראה דכוונתו לא מיבעיא לרבנן דהמופלא הוא מכלל מנין הע"א דפשיט דלא הויא הוראה דת"ל משום דליכא לכולה סנהדרין דאפי' קטן שבהם לא היה שם לא הויא הוראה אלא אפי' לרב יודא דאית ליה דהמופלא אינו מכלל החשבון וזולתו איתא לכולה סנהדרין אפ"ה לא הויא הוראה מצד שכך צריך להיות המופלא בסנהדרין וז"ש אע"ג דלא הוה מסנהדרין עצמה דאלו הוה וכו' דהוק' לו דאי אליבא דרבנן קאמר מ"ש דנקט מופלא. הא אפי' קטן שבהם לא היה שם לא הויא הוראה אלא ודאי לרב יודא נקט דאפי' לר"י דהמופלא אינו מכלל הסנהדרין אפ"ה לא הויא הוראה ולכך סיים דאלו הוה מסנהדרין עצמה ר"ל דאי אליבא דרבנן קאמר מ"ש דנקט מופלא אפי' קטן וכו' והוק' לו אפי' לא הוי מסנהדרין לא אצט' לאשמעינן דפשיטא הוא דאי לא הוה המופלא שם אינה נק' סנהדרין ומהיכא תיתי דהויא הוראה וסיים ואיכא למ' נצטרך ר"ל המופלא לצאת לדרך ומנו מופלא אחר במקומו לצורך שעה אפ"ה לא הויא הוראה כיון דהמופל' העיקרי לא היה שם. א"נ יש לפ' הא דקאמר ואיכא למימר רצה ליישב אפי' לרבנן וה"ק דאפי' לרבנן אצטריך לאשמעי' וכ"ת דאי לרבנן מ"ש דנקט מופלא אפי' קטן נמי כיון דליכא כולה סנהדרין לזה אמר ואיכא למימר דנצטרך ר"ל המופלא ומנו אחר במקומו להשלים המנין א"כ אי מטע' דאיתא לכולה סנהדרין איכא אבל מטע' שלא היה מופל' שם ליכא דאפי' היה שם כמאן דליתיה דמי כיון שאין לו בנים אינו ראוי יהוי כסנהדרין שאין בה מופלא ולא הויא הוראה וזה א"ש טפי לפי' הב' שפירשתי דאי לפי' הא' לא אצטריך ליה לרש"י לומר נתמנה אחר במקומו כיון דזולת המופלא איכא לכולה סנהדרין דהיינו ע'. וכן נמי כוונת הרמב"ם ז"ל בפ' המשנה שכתבו וז"ל ואפי' היה מניינם שלם ר"ל ע"א עכ"ל מדכתב מניינם שלם ע"א מוכח דמפרשה למתני' אליבא דרבנן ולזה הוקשה לו מ"ש דלא היה המופלא שם דאפי' קטן שבהם לא היה שם לא הויא הוראה לכך אמר אפי' זולת המופלא היה מניינם שלם ר"ל ע"א והיכי דמי מוכרחים אנו לומר כפירש"י שנצטרך לצאת לדרך ומנו אחר במקומו להשלמת המנין אבל ק"ל טובא על האי א"נ דכתב רש"י דבין לפי' הא' בין לפי' הב' שפירשתי מ"ש מופלא דנקט הא אפי' קטן שבהם ואינו ראוי לבנים לא הויא הוראה וכמו דסיימה המתני' לולא מסתפינא הו"א האי א"נ עד במקומו כולו נמחק וצ"ע.

בד"ה או זקן שאין לו בנים וק' לי מפני מה אין ראוי להוראה הס"ד. ואח"כ מ"ה נאמר כאן עדה וכו' ושפטו העדה והצילו העדה דהיינו סנהדרין כדתנן בפ"ק דסנהדרין מה להלן ראויים להוראה וכו' כצ"ל לכאורה. אבל ק' וכי נעלם מעיניו הטעם הפשוט לפי מי שאין לו בנים יהיה אכזרי ואנן בעינן דיהיה רחמן וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ' המשנה וכן מצאתי שהקשה זה הל"מ והב"ש ז"ל ומה שתי' בזה הל"מ וז"ל ואולי דמשמעו' זקן שאין ראוי לבנים משמע דאפי' יש לו בנים כיון שאין ראוי עוד להוליד אינו ראוי להוראה לכך הוק' לו לרש"י ז"ל דמה לנו שאין ראוי להוליד הא כיון שיש לו בנים סגי ואע"ג דהוא זקן וכו' היינו מופלג בזקנה וכו' אבל מי שאינו מופלג בזקנה כ"כ לא ומתני' דתלה הדבר וכו' משמע דאעפ"י שלא יהיה מופלג בזקנה הרבה אינו ראוי להוראה מכיון שאינו ראוי להוליד וכו' עכ"ל וק' על דבריו כיון שאינו ראוי להוליד ודאי שזקן מופלג הוא בזקנה כ"כ דאיך אפשר שאינו ראוי להוליד ועדין אינו מופלג בזקנה הוא וא"כ אכתי ק' מה מק' רש"י ואמאי אינו ראוי להוראה כיון דאינו ראוי להוליד מוכר' דזקן מופלג הוא בזקנה כ"כ וכיון שכן כבר שכח צער גידול בנים ויהיה אכזרי. לכן הנראה לי דאין להגיה ברש"י כלום והאי דכתב ושפטו העדה והצילו העדה הוא התירוץ עצמו הפשוט ור"ל תדע מ"ט אינו ראוי להוראה הוא משום דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה דבעינן עדה שופטת ועדה מצלת ועדה היינ' סנהדרין כדתנן בפ"ק דסנהדרין וא"כ בעי' דהסנהדר' עצמם יהיו רחמנים כדי שתהא שייכא בו הצלה ומי שאין לו בנים יהיה אכזר ולא שייך בו הצלה זהו משנ"ל ודו"ק.

כתב הרמב"ם ז"ל בפי"ג מה' שגגות דין א' וז"ל ומנין שעד שיהו כולם ראויים להוראה שנאמר ואם מעיני העדה עד שיהיו להם כעינים ולהלן הוא או' ושפטו העדה עכ"ל ולא ידענא מנ"ל האי מילתא עד שיהיו להם כעינים דהא במתני' לא יליף לה אלא מג"ש דעדה ולא עוד אלא הוא עצמו מפיק לה מג"ש דסיי' ואמר ולהלן הוא אומר וכו' והל"מ ז"ל נדחק בזה והיא עצמו הרגיש בדוחקו ואפשר דט"ס הוא וכצ"ל שנא' ואם מעיני העדה ולהלן הוא אומר ושפטו העדה ואותם הד' תיבות נמחקים וצ"ע וכן מ"ש עד שישגו כל הסנהדרין וכו' ושתקו וכו' הרי ב"ד חייבי' עכ"ל עיין מ"ש בזה לעיל (בד' נ"ב) בגמ' ד"ה ואלא מאי כל עדת וכו' שיישבנו דעת רש"י ודעת רבי' ז"ל. ואין אנו צריכים לדברי מהר"שא ז"ל ולא לדחיות הל"מ ז"ל. ומ"ש בפ' המשנה קרא דוהתיצבו שם עמך ואלו בגמ' דתו לה ואימא עמך לשכינה אלא אמר רבב"י אמר קרא ונשאו אתך אפשר דלא היה בגירסתו האי קושיא ולא דברי רבב"י ודו"ק.

רש"י בד"ה ואימא עמך משום שכינה וכו' קמ"ל עמך לשון אחר משום שכינה וכו' כצ"ל.

בד"ה והתם מנא לן וכו' להוראה הס"ד ואח"כ מ"ה א"ר חסדא וכו' הכי נמי בעינן דסנהדרין וכו' והואיל ומצינו וכו' שמעינן מינה נמי וכו' עכ"ל ר"ל כשם שמצינו באותם של משה דבעינן שיהיו כולם ראויי' להוראה מדכתיב אתך בדומין לך ה"נ דסנהדרי דעלמא שאינם של משה בעינן דיהיו כולם ראויים להוראה במה מצינו בשל משה וה"נ בהוראה בעינן דיהיו כול' ראויי' להוראה דילפי' בג"ש דעדה עדה וכ"ת א"כ דילפת מעדה האמורה בסנהדרין נימא דוקא בסנהדרין של כ"ג הוא דבעי' שיהיו ראויים להוראה דאותה עדה האמורה בסנהדרין הם של כ"ג אבל של ע"א לא בעינן עד שיהיו ראויי' להוראה לכך, קאמר והואיל ומצינו וכו' ר"ל אחר שלמדנו דעדה האמורה כאן בעינן שיהיו ראויי' להוראה מג"ש יפש גבן דמאן לימ' לן אסנהדרי דע"א קאי אפ"ה שמעי' מינה נמי ר"ל ממ' עדה האמורה כאן דהיינו סנהדרי גדולה דתניא בת"כ וכו' והק' מהרש"א ז"ל וז"ל דנקט הך דרשא דת"כ ושביק דרש' דתנן במתני' לקמן וכו' עכ"ל שותיה דמר לא ידענ' דהאי דרשא דת"כ היא עצמה דרשא דמתני' דלקמן דחד קרא הוא ואי כוונתו אמאי לא קאמר דהיינו סנהדרי גדולה כדתנן במתני' דלקמן ואם כל עדת ישראל ולא עדת אותו שבט מדקתני ולא עדת אותו שבט משמע דעדת ישראל היינו סנהדרי גדולה אפ"ה אין זו קושיא דמתני' גופה מנא לה דעדת ישראל היינו סנהדרי גדולה עד דאמר ולא עדת אותו שבט ולכך אייתי מתני' דגילה לנו דפי' סנהדרי גדולה מדכתיב עדת ישראל עדה המיוחדת לכל ישראל ואיזו זו סנהדרי גדולה ודו"ק.

דף ה' ע"א גמ' ת"ר ידעו שהורו וכו' ולא שידעו החוטאים וכו' ת"ל הקהל הקהל לחייב על כל קהל וקהל כיצד וכו' כצ"ל.

כתב הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהל' שגגות דין ב' וז"ל ב"ד שנסתפק וכו' שנאמר ונודעה החטאה עד שתתודע ואח"כ יתחייבו בקרבן כמו שיתבאר עכ"ל וכתב מרן הכ"מ ז"ל שהוציא רבי' דין זה מברייתא זו ומפרשה רבי' שהורו ונסתפק להם אם שגגו אם לאו עכ"ל. וכבר השיגו עליו הל"מ והב"ש והברה"ז ז"ל בסוף חיבורו והמש"ל ז"ל שדין זה הוציאו ממשנה שלימה לקמן בפ"ב אבל הברייתא זו מוכח מסוגיא דתלמודא היא כפירש"י ע"ש בספריהם. ועוד אני תמיה ממרן הכ"מ ז"ל דאם דין זה הוציאו רבי' ז"ל מברייתי' זו א"כ דין ב"ד שהורו בשגגה ושכחו עצמו של חטא שכתב רבי' לקמיה בפי"ד דין ד' מהיכן הוציאו ואנה מקורו דבשלמא לדברי המחברי' הנז' ז"ל א"ש דאותו דין הוציאו מברייתא זו ודין זה הוציאו ממשנה דלקמן פ"ב אבל הל"מ ז"ל הק' דמהאי קרא דונודעה החטאת לא מפיק שם ברייתא אלא היכא דלא ידעי ב"ד על מה הורו אי על חלב או על דם וכו' ואין מיעוטו אלא מקר' דוכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג וכו' ומה"ט נתמעט צבור וכו' וכ"ש רש"י ז"ל וכו' עכ"ל ולדידי חזי לי דרבי' לא מפ' לה כפי' רש"י דהתם דמהאי קרא דוכפר עליו הכהן וגו' דממעטינן משיח מאשם תלוי נתמעט הצבור בכ"ש דרבי' מפ' לה דדיקא אותו קרא לא אתא אלא למעט משיח דוקא דקאי ביחיד ממעט יחיד דכוותיה אבל צבור לא א"כ מנ"ל להש"ס דצבור אינו בכלל אשם תלוי לכך מוכרחים אנו לומר דמקרא דונודעה הוא דקאי בצבור וסובר רבי' דב' דרשות אלו דהיינו אם ידעו שהורו אבל לא ידעו מה הורו אם חלב אם דם וכן אם נסתפק להם אם שגגו בהוראה אם לא תרוייהו נפקי מונודעה החטאת דשקולים הם ויבואו שניהם, דהאי קרא דונודעה החטאת בבירור וידעו שחטאו ובאיזה דבר חטאו אז והקריבו יתחייבו בקרבן הראוי להם אבל אם לא נודעה החטאת שהורו בה וכן אם לא נודע שחטאו אינם חייבים בקרבן כלל לא חטאת על שידעו שהורו אבל לא ידעו אם חלב אם דם ולא אשם תלוי על לא הודע שלהם זהו מה שנ"ל ליישב דעת רבי'.

ומה שמסיים רבי' באותו דין דפי"ד וז"ל ואע"פ שהעם מודיעים אותם וכו' לא שיודיעו אותו החוטאי' עכ"ל צ"ל שגירסתו בבריית' ולא שיודיעו החוטאי' אבל לרש"י ולא שידעו וקאי אב"ד ר"ל ולא שידעו דהיינו לא סגי שידעו שמציאות החטא איכא בעולם בא מחמת הוראתם דממ"נ או חלב או דם אבל אם ידעו החוטאים עצמם מה אכלו בהוראת ב"ד אה"נ דמתקרי ידיעה וחייבים וכן כתב בהדיא לקמן בד"ה אפי' תימא ר"א וכו' וז"ל דמשמע שיודע להם החטא עליו ע"פ ב"ד עכ"ל הרי דאפי' ידיעת צבור מקרי ידיעה ודו"ק.

שם בהוראת בית דינו ר"ש תלתא הקהל כתיבי הקהל קהל הקהל מעיני וכו' כצ"ל.

שם ורשב"א מ"ט כתיב והיה אם וכו' דכתיב מעיני וכתיב כי לכל העם וכו' הק' הב"ש ז"ל שהרי מעיני קאי על הב"ד ולא על הקהל וכו' ע"ע ונ"ל דאה"נ תיבת עיני קאי על הב"ד אבל מ"מ דמעיני דרשינן לה אקהל באא"ע דלא מצינן למימר דקאי אב"ד דמשמע מקצת ב"ד והא לא אפשר דהא אמרינן לעיל עד שיורו כולם מדכתיב כל עדת ישראל ישגו וכדאסיקנ' לעיל בפי' אותה סוגיא דעד כאן לא פליג סתמא דתלמודא א"ר יונתן אלא ביתירים על הע"א אבל בע"א שהם גופא דסנהדרין כ"ע מודו דבעינן כולהו ולכך דרשינן לה אקהל. וא"ת ומה ראית מאיזה טעם אמרי דלא קאי אב"ד משום דכתי' כל עדת אקהל נמי לא מצית אמרת דכתיב כי לכל העם וכ"ש הוא דמאי דכתיב בגופיה לא אמרינן דמהדר עליה משום רומיא דקראי ניקים אנן ונהדר ליה למילתא אחריתי וסוף סוף איכא רומי' דקראי וי"ל דאב"ד לא מצי לאוקמי דלא אפשר שיתקיימו שניהם בב"ד דתרתי דסתרן אהדדי אבל אקהל מצו שיתקיימו שניהם כיצד עשו ו' והן רובו של קהל או ז' אעפ"י שאינן רובן של קהל. ועוד הקשה דבסמוך דקאמר ור"ש ור"מ דתוראה תלויה בב"ד וכו' מכלל דקים להו דמעיני קאי על הב"ד א"כ איך אמר אח"כ וצריכא וכו' הו"א אפי' מיעוטא דהיינו מיעוט הקהל הלא מעיני לא קאי כלל אקהל רק אב"ד בלבד וכו' עכ"ל עשה עצמו כאלו לא ידע את רש"י ז"ל שהרי רש"י פי' שתעשה שגגה ע"י אחרי' דהיינו ע"י הוראת ב"ד דהוראה תלויה בב"ד עכ"ל הרי לך בהדיא דהאי דמפקינן דהוראה תלויה בב"ד לאו ממלת מעיני אלא מדכתיב נעשתה ולא כתיב עשו דמשמע מאליהם אלא נעשתה דמשמע ע"י אחרים שעשו אותם שקבלו הקהל הפעולה מאחרי' דהיינו ב"ד שהורו להם וע"כ עשו הא לא"ה לא היו עושים והא דקאמר אח"כ דאי כתב מעיני וגו' הו"א אפי' מיעוטא ר"ל כיון דמ"מ דמעיני דמשמע קצת לא קאי אב"ד אלא אקהל באא"ע א"כ שפיר מצינן למימר אפי' מיעוטא דהיינו מיעוט הקהל ויהיה פי' הכתוב כך אם מקצ' הקהל נעשתה להם ע"י אחרים שעשו אותם או ועשו הקהל פר וגו' ודו"ק.

רש"י בד"ה ר"ש אומר וכו' ומפ' בגמ' הס"ד ובד"ה רב יודא וכו' קאר"י נמי הס"ד ובד"ה ד' קהלי וכו' והרי ד' חטאת הקהל לא קחשיב וכו' ובד"ה רשב"א מ"ש דכתיב וכו' מעיני משמע מקצת עיני וכו' ככולו ומיעוטא לא הס"ד כצ"ל.

ע"ב גמ' ילפי מעיני מעיני ע"כ הק' הב"ש ז"ל תלא לא ידעי' כלל דמעיני האמור בע"ז פירושו ב"ד אלא מן מעיני האמור בשאר מצות וכו' א"כ היאך מצי למילף כאן אפכא וכו עכ"ל אפריין נימטייה דנתכוין להקשות כקו' התו' דדפוס קטן דהקשו קו' זו לקמן בפ"ב ותירצו האי עיני דע"ז ילפינן משאר מצות שהוא ב"ד והדר ילפינן ההוא מעיני (ר"ל דשאר מצות) מהאי (ר"ל דע"ז) לענין זה דכי היכי לגבי ע"ז מעשה תלוי בקהל כדמשמע בעשתה ה"נ האי עיני דשאר מצות עכ"ל ע"ש.

שם כגון שחטאו ו' שבטים וכו' ורשב"א הוא ע"כ הק' הב"ש ז"ל וז"ל תימא מאי דוחקי' לאוקומי הברייתא הכי והא הו"מ לאוקומי הברייתא כדס"ד דמק' וכו' וכן פי' הרמב"ם והרע"ב וכו' עכ"ל ולכאורה דברי הרמב"ם ז"ל קשים להולמם דזאת הסברא שמפ' בר"מ היא סברת רשב"א בברייתא אבל ר"מ רובא ממש בעי דהיינו רובא בגברי ורובא בשבטים כדמוכח מן הגמ' דקאמר אלא ר"מ היבא בעי ומוכרח דפי' רובא ממש מדקאמר בתר הכי אמרי הב"ע כגון שחטאו ו' שבטים והן רובן של קהל ורשב"א היא ואי ר"מ רובא כל דהו בעי' א"כ מאי דוחקיה, לאוקומה רשב"א היא ולימא ר"מ היא וכסבר' המק' וכדהק' הב"ש ואיך לא הרגיש בזה הרמב"ם ז"ל ומהתימא על הב"ש ז"ל איך לא הרגיש בזה ואדרבה עשה סבר' זו עיקר וקא מק' אהש"ס וכן פירש"י ז"ל כמש' וז"ל הורו ב"ד וכו' או רובא של כל שבט ושבט דו' שבטים וכגון דהוי רובם של ישראל מביאים פר וכו' דר"מ וכו' עכ"ל וכן בדבור שאח"ז כתב וז"ל ואיידי דקאמר ר"מ ז'

דאיהו בעי רובא ממש עכ"ל וזה מוכרח מן הגמ' כמ"ש ונראה לפרש דרבי מפ' דר"מ דמתני' היינו סבר רשב"א דאמר משמו דברייתא' רצוני לומר דתנא דמתני' ס"ל בסברת' ר"מ כסברת רשב"א דאמר משמו בברייתא וה"פ דמתני' הוה"ב"ד ועשו ז' שבטים ר"ל אעפ"י שאינם רוב ישראל כיון שהם רוב שבטים או רובם ר"ל רוב ישראל בגברי אף עפ"י שהם ממיעוט השבטים דהיינו ו' שבטים או פחות דהא' או רובם לא קאי אז' שבטים שהזכיר כפירש"י אלא אישראל ותנא דברייתא סבר דר"מ לא קפיד אלא אז' שבטים ואעפ"י שאינם רוב ישראל אבל אם היו מיעוט שבטים אעפ"י שהם רוב ישראל אינם חייבים ורשב"א סבר משמו כסברת תנא דמתני' דר"מ קפיד ארובא איך שיהיה או רובא בגברי או רובא בשבטים ולכך כדבעי לאוקומי ברייתא דהכא דמה הן מביאים וכו' דחטא שבט א' קאמר מני אי ר"מ רובא בעי ר"ל רוב השבטים ואוקמה רב יודא דחה לעולם שחטאו ז' שבטים והן רובן של קהל ואתיא כר"מ דתדע מאן ר"מ לא ת"ק דברייתא אלא רשב"א היא דאמר משום דבעי רובא כל דהו והכריח זה הפי' הוא מדקאמר במתני' ועשו ז' שבטים או רובם דאי כפירש"י דהאי או רובם רובא של כל שבט ושבט פשיטא דלא בעינן ז' שבטים כולם אלא אפי' רובם דרובו ככולו וכן ברישא דמתני' דקתני ועשו כל הקהל או רובם על פיהם אין פירושה דרובם של כל הקהל שהזכיר דהיינו רובא בשבטים ורובא בגברי דא"כ פשיטא הוא דהא רובו ככולו. ועוד אמאי תנא דברייתא' לא הזכיר בדברי ר"מ או רובם כדקתני במתני' ולא הזכיר אלא ז' שבטים ותו לא אלא ודאי האי דקתני במתני' או רובם הוי פירושא רוב ישראל אעפ"י שאינם רוב שבטים וכהונתו או רובא בשבטים או רובא בגברי וכן ברישא דמתני' דקאמר רובם הוי פי' או רוב בגברי או בשבטים זהו משנ"ל ליישב דברי רבי' ז"ל.

ומעתה תו ליכא לאקשויי קו' הב"ש ז"ל דהקשה אי ר"מ ר"ל ר"מ דהוזכר בדברי ת"ק דברייתא הא רובא בעי ר"ל רוב השבטים אלא לאו ר"י והדר דחי לעולם ר"מ היא ותדע מאן ר"מ דרש"בא דאמר משמו דרובא כל דהו קאמר ודו"ק. וכן נמי ס"ל לרבי' דאף לר"י נמי דאית ליה כל קהל וקהל חייב ואפי' שבט א' גריר שאר שבטים היינו דאותו שבט הוי רוב קהל שכ"כ בפי"ב מה' שגגות דין א' וז"ל בין שעשו רוב ישראל אע"פ שהן מיעוט השבטים בין שעשו רוב השבטים אע"פ שהן מיעוט כל השבטים עכ"ל אתאן לרשב"א ואח"כ אמר מביאין וכו' פר לכל שבט ושבט וכו' שאף אלו שלא חטאו מביאים ע"י התוטאים עכ"ל אתאן לר"י. ואח"כ אמר אפי' עשה שבט א' בלבד והוא רוב הקהל עכ"ל אתאן לרשב"א וא"כ סתור דידיה אדידיה כיון שפסק כר"י אפי' שבט א' חייב וגריר שאר שבטים עמו אעפ"י שאינו רוב קהל ולמה כתב שצריך שיהיה רוב קהל אעפ"י שהם מיעוט השבטים או רוב השבטים אעפ"י שהם מיעוט השבטים כרשב"א וכ"כ בפי"ג דין ב' כה"ג וכ"כ בפי' המשנה וזו היא סברת מרן בכ"מ דרבי' פסק כרשב"א במסתבר טעמיה ופסק כר"י וזה דוחק גדול אחר המחילה מכת"ר כמ"ש לכן הנר' אפי' הל"מ ז"ל דרבי' סובר דגם לר"י בעינן ששבט א' הוא רוב ישראל אבל לא מטעמיה דרבי' מפ' להבעיא כך דע"כ לא שמעינן ליה לר"י במתני' ובברייתא דאמר גרירה אלא בז' שבטים ולכך בעי מי אמרינן ז' שבטים הוא דמייתו שאר שבטים בהדייהו משום דאינה רובא ר"ל רוב שבטים כיון דהבא הפרים הוא כמנין השבטים דפר לכל שבט א"כ מי הגורם והגורר דוקא אי איכא רוב שבטים דאז הוי רובא ככולה וכאלו חטאו שאר השבטי' נמי אבל שבט א' אעפ"י שהוא רוב ישראל בגברי לא גררי שאר השבטים דמה ענין רוב ישראל בגברי אצל מנין השבטים דבשלמא אי הבאת הפרים הוא כמנין אנשי ישראל לכך כשחטא שבט א' והוא רוב ישראל הוי רובו ככולו וכאלו חטאו אותם המעט אנשים הנשארי' אבל כיון דהבאת הפרים כמנין השבטים בעינן דיהיו רוב השבטי' החוטאים לגרור שאר השבטי' שלא חטאו ואע"פ שהם מתי מעט ולא שבט א' אעפ"י שהוא רוב ישראל והאי דקאמר אבל חד שבט דליכא רובא ר"ל דליכא רוב השבטי' דאל"תה איך פסיק ותני בז' שבטים דאיכא רובא ומאן לימא לן דבז' שבטים איכא רובא דילמא ה"ה שבטים הם הרוב וכמ"ש רשב"א ז' שבטים אעפ"י שאינם רובו של קהל וכן מ"ש חד שבט דליכא רובא מאן לימ' לן דליכא רובא דילמא הי"א שבטים הם המיעוט וחד שבט הוא מרובה יותר מהם אלא ודאי דאיכא רובא וליכא ריבא דקאמר היינו רוב השבטים ואין משגיחין על מנין האנשים כלל והטעם כדכתיב או דילמא לא שנא ר"ל ל"ש רוב שבטים ואעפ"י שאינם רוב קהל ולא רוב אנשים ואעפ"י שהם שבט אחד רובא כל דהו גורר שאר שבטים ואז יתחייבו כל קהל וקהל פר ובאה המסקנא דאפי' שבט א' לר"י גריר שאר השבטים ובתנאי דאיכא רוב ישראל באותו שבט דהתשובה מעין השאלה ומזה יצא לו להבי' דבעי' לר"י או רובא בגברי או בשבטים לגרירה ודו"ק נ"ל.

שם אלא א"ר אחא בר יעקב דכתיב ויאמר אלי וגו' ונתתיך לקהל עמים וגו' ע"כ הרמב"ם בזה הדין הנז' כתב וז"ל כל שבט ושבט קרוי קהל שנאמר ויעמוד יהושפט בקהל יאודה עכ"ל וק' הרי הש"ס דחה ראיה זו ואיתי קרא דונתתיך לקהל עמים וכן מצאתי שהק' הל"מ והב"ש ז"ל וירא לי דע"כ לא דחה הש"ס ראיה זו אלא מקושי' דידעינן קרא דונתתיך לקהל עמים אבל בתר דידעינן מקרא דונתתיך וגו' דשבט אחד אקרי קהל א"כ ההוא קרא דויעמו' יהושפט דקרי קהל משום יאודה להודיה משום דקר' דויעמוד יהושפט הוא דמחזק לן דפי' ונתתיך וגו' הוא על בנימין לחודיה דאי לאו האי קרא דויעמוד יהושפט הו"א דת"ק רחמנא דלכי מתייליד לך בנימין דהוו י"ב שבטים או נק' קהל אבל כיון דחזינן קרא דביעמוד יהושפט אפי' ב' שבטים אקרו קהל א"כ איך אמר קרא עד דהוו לך י"ב שבטים תתקרי קהל אבל י"א לא אקרי קהל וכמ"ש רש"י ז"ל א"כ האי קרא הוא עיקר ולכך מייתי מניה ודו"ק.

רש"י בד"ה מתני' וחכ"א וכו' זה הדיבור שייך לע"א בסוף המשנה. בא"ד כשבה או שעירה הס"ד. ובד"ה אלא הב"ע וכו' זה הדבור כולו נמחק נ"ל.

בד"ה אלא לאו ר"ש וכו' והכי ס"ל לר"ש דהיכא דאיכ' וכו' עכ"ל יש משתבשי' ואומרים האי דכתב והכי ס"ל לר"ש וכו' היינו לאמר המסקנא דאסיקנא דר"ש שבט א' חייב והוק' לו לרש"י א"כ ההיא ברייתא דמה הן מביאין מוכרח דת"ק הוא רשב"א דאמר ו' שבטים והם רוב או ז' אעפ"י שאין רוב ועלה קאמר ר"ש ב' פרים אחד להם ואז' לב"ד והרי אסיקנא דלר"ש אפי' שבט אחד חייב יתירץ דהכי ס"ל לר"ש דהיכא דאיכא רובא בגברי וריבא בשבטים אז מביאים פר לכל שבט ושבט אבל היכא דאיכ' רובא כל דהו אז הוי כולהו כחד שבט ואין מביאי' אלא פר א' ופר לב"ד וזה אינו דהא בבעיא פירש"י וז"ל מי אמרינן כי אמר ר"ש לחייב על כל קהל וקהל דשבט א' אקרי קהל כגון שחטאו ז' שבטים דהוו רובם אבל היכא דליכא רובא כיחיד דמו ופטירי דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור א"ד דס"ל דשבט א' אקרי קהל ל"ש שבט א' ול"ש ז' מביאין פר לכל שבט ושבט ופר לב"ד עכ"ל הרי דבצד הא' הוי מן הקצה אל הקצה או דמביאין פר לכל שבט או איכא רובא דהיינו רובא בגברי ובשבטים ופטורים לגמרי אלא אי ליכא אלא רוב כל דהו דהוו ביחידים והצד הב' אפי' שבט א' חייב כיון דאקרי קהל אבל הצד הג' דהיינו אי איכא רוב כל דהו הוו כשבט א' ולא יתחייבו אלא פר א' ופר לב"ד זו לא שמענו ולא נכנסה בכלל ספק הבעיא וא"כ כדמסיק אפי' כי חטא שבט א' חייב לר"ש מוכרח פי' אפי' שבט א' ולא חטאו שום שבט אחר עמו ואפי' אינו רוב אפ"ה חייב לר"ש אלא טעות נפל ברש"י כצ"ל הא מני רשב"א היא והכי ס"ל לר"ש היכא וכו' עד ופר לב"ד ואח"כ מ"ה אלא לאו ר"ש וכו' עד ופר לב"ד הס"ד ואח"כ מ"ה מדכתיב קהל ועדה וכו' וכוונתו כשהקשה הש"ס ותסברא ת"ק מני ואוקמה רשב"א היא וכדתניא הוקשה לו לרש"י א"כ האי ברייתא איירי כו' והם רוב או ז' אעפ"י שאינם רוב וא"כ מ"ט דר"ש אינו מחייב אלא פר אחד ופר לב"ד הא אית ליה כל שבט אקרי קהל והיא היא מה שהוק' לו בד"ה אמרי הב"ע וכו' דכתב וז"ל ור"ש דאמר ב' פרים קסבר אימת מביאים פר לכל שבט וכו' וכן הקשו התוס' להדיא והניחו בתימא אבל רש"י תי' דלפי מאי דדחינן דת"ק דברייתא' היא רשב"א מוכרחי' אנו לומר דר"ש סבר אימת דמביאים פר לכל שבט היינו דוק' היכא דאיכ' רובא בגברי ורוב בשבטי' אבל אי ליכא אלא רוב כל דהו אפי' הם ו' שבטים או ז' אינם מביאים אלא פר אחד ופר לב"ד אבל בתר דאסיקנא דר"ש ס"ל דאפי' שבט אחד ואפי' ליכא מקצת רוב א"כ הא דאמר ר"ש בברייתא ב' פרים לרשב"א קאמר ליה וליה לא ס"ל וה"ק לדידי' מביאים ז' פרים אי הם ו' או ח' אי הם ז' אבל לדידך דאמר' בעינן רוב כל דהו אודי לי מיה' דבעינן נמי פר לב"ד זהו משנ"ל ליישב דברי רש"י ודו"ק היטב.

שם בגמ' יכול נאכלת חטאת ללויים ע"כ כ' מהרש"א ז"ל כל חטאת נמי וכו' ואפשר דנקט לוים דהיינו כהנים וכו' עכ"ל וזה אינו אחר המחילה מכת"ר הא דנקראים כהנים לויים היינו דוקא בקרא אבל בדברי חז"ל לא אשכחן בשום דוכתא דקרו לכהנים לויים וכן מ"ש א"כ הלוים היו מביאים חטאת וכו' ראויים לאכילה עכ"ל ק' מהיכ"ת דחטאת זו נאכלת ללוים מ"ש חטאת זו משאר חטאות דעלמא דאין שום א' מהם נאכלת ללוים אלא פשיטא דהש"ס ר"ל דחטאת לויים זו יכול נאכלת ור"ל לכהנים כשאר חטאות החיצונות דנאכלים לכהנים וכו' ודוק.

שם אם ללמד שהם שנים וכו' וק' וכי אין אנו יודעים שהם שנים אלא עד דכתב שני והלא קרא כתיב ולקחו פר ן' בקר וגו' ופר ן' בקר וגו' וא"כ אפי' אי לא כתיב שני אנו יודעי' שהם שנים וכן מ"ש והלא כבר דאמר ועשה את האחד חטאת ואת הא' עולה וגו' למה לא הוכיח שהם שנים מקרא גופיה ולקחו פר ן' בקר וי"ל דאי מתהוא קרא הו"א דחד פר הוא דאיכא וסיפיה דקרא מפ' לריישיה וה"ה ולקחו פר ן' בקר ואותו פר ן' בקר שאמרתי לך תקח אותו לחטאת ולכך כתיב שני להודיע שהם שנים ופריך אם ללמד שהם שנים והלא כבר נאמר ועשה את הא' עולה וכו' ודו"ק.

רש"י בד"ה הכל עולות ס"ד והכתיב צפירי חטאת כצ"ל וכן צריך להגיה בתמור' בגמ' ורש"י שם (דף ט"ו ב') דכן הוא הפסוק בעזרא (סי' א').

דף ו' ע"א גמ' כיוצא בו א"ר יוסי וכו' הקשה מהרש"א והב"ש והברה"ז ז"ל בתמורה (דף ט"ו ב') על מ"ש רש"י שם כיוצא בו לא אתפרש היכא עכ"ל והא חזינן הכא דקאי על הא דדריש ר"ש שני לעולה וכו' ע"כ וי"ל דרש"י לית ליה בגרסתו הכא רישא דברייתא הכי כיוצא בו א"ר יוסי וכו' כמו התם בתמורה ותדע גם התוס' שם כתבו על הא דכתב רש"י לא נתפרש הכי תניא בת"כ וכו' והביאו כמ"ש כאן ולמה לא כתבו דהכי תניא בהוריו' אלא ודאי בין לרש"י בין לתו' אין בגירסתם הכא בהוריית רישא דברייתא. וא"ת סוף סוף הא איכא הכי בת"כ וי"ל דגם גירסת רש"י בת"כ לית בה ברישא דברייתא הכי אלא רישא דברייתא כיוצא בו אבל על מ"ש הרבנים הנז' על הא דתניא התם' התם דאתיא כמ"ד צבור בע"ז כל שבט ושבט מייתי פר ושעיר וכו' שהרי הגמ' הכא מהדר ומסיק דאתיא אליבא דכ"ע ע"כ. ודאי קו' חזקה היא על התוס' שבקיאים בכל סדרי התלמוד איך אישתמטתייהו סוגיא דהכא ואפשר להמליץ בעד רבותי' בעלי תוס' ז"ל דאין בגירסתם הכא האי בשלמא לרב יודא וכו' עד תריסר זמני כמו התם בתמירה דאין כל זה שם וק"ל. וא"ת לפי דעת התוס' א"כ לר"מ ור"ש לא הביאו קרבנות הללו על ע"ז א"כ החטאות הללו למה אינם נאכלים כעולה הרי לא מצינו דחטאות הצבור הנשרפי' אלא דוקא שעיר יוה"כ ופר העלם דבר של מצות ושעיר ע"ז כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' מעה"ק וי"ל דהני תנאי בת"כ וכו' שעה היתה וכ"כ רש"י בפי' עזרא (סימן ח') וז"ל הכל עולה הוראת שעה היתה עכ"ל ופלוגתא היא בירוש' וז"ל רב יודא אומר על ע"ז הביאום רבי תוקיה ורבי ירמיה ורבי חייא בשם רבי יוחנן הוריית שעה היתה א"כ גם ר"מ ור"ש סברי לדעת התו' דהוראת שעה היתה וק"ל.

שם אלא הכל כעולה וכו' ע"כ וק' וכי לא ידעינן דשעירי ע"ז אינם נאכלים אלא נשרפים עד דאתא עזרא וליכא לשנויי הכא כדמשני הש"ס בפ"ק דמ"ק גבי ציון קברות וערל שמתו אחיו מחמת מילה דגמ' גמירי לה עד דאתא יחזקאל ואסמכיה אקרא דבשלמא התם אין לו רמז ולא סמך בתורה כלל אלא הל"מ בע"פ ואת' יחזקאל ואסמכיה אקרא אבל הכא כבר אתקש בפר העלם דבר דכתיב ביה החטאת ודרשינן בזבחים בפ' ב"ש דאתא לשעירי ע"ז דאתקש לפר העלם לשרפה ולכל דיניו וא"כ מאי אתא לאשמעינן עזרא וי"ל דלא נחית לאשמעי' דינא אלא בא להודיע לנו בהכל עולה מה עולה לא נאכל' דעל ע"ז הביאו אלו הקרבנות ובזה כמה א"ש גירסא דתמורה דגרס התם שהיה רבי יוסי אומר על ע"ז הביאום דהכוונה רבי יוסי הוק' לו מה שהקשינו דמאי אתא עזרא לאשמעי' ולזה אי' שעל ע"ז הביאום ר"ל דכל כוונת עזרא לא נחית לאשמעינן דינא אלא לרמוז לנו דעל ע"ז הביאום משום דלא אשכחן שעירי חטאות הצבור דנשרפים אלא שעיר יה"ד ושעירי ע"ז ומשום דאלו י"ב שעירים מסתמא לא הביאום אלא על ע"ז וג"כ א"ש גי' התוס' דגרסי הכא בשם ת"כ וז"ל וכן היה רב יודא אומר על ע"ז הביאום ואתא לפרושי דרבי יוסי עכ"ל דהכוונה דהוקשה לו לבעל הברייתא מאי אתא לאשמעינן ותי' וכן היה ר"י אומר וכו' דר"ל בדברי ר"י מיתרצא הא דכל עקרו של עזרא לא אתא אלא להודיענו דעל ע"ז הביאום אבל הגי' שלנו דכתוב דתניא רב יודא וכו' ק' להולמה דמשמע דמייתי ראיה מברייתא אחרייתי לברייתא זו דפרישה זה הפי' בקרא דהכל עולה וכי אי לאו ההיא ברייתא לא יתאמת לנו זה הפי' והא מוכרח הוא מכח קו' הכל עולה ס"ד אבל לפי אותם הגירסאות שכתבתי אדרבה מכח זה הפי' נמשך לנו זה דאי לא"ה תקשי מאי אתא לאשמעינן ודו"ק נ"ל.

שם אמר ר"פ וכו' מנ"ל לר"פ הא ע"כ נתכוונתי בזה להקשות כמו הב"ש ז"ל וגם לדידי צ"ע.

שם מי דמי שעיר ר"ח דילמא לא מייתו מצבור ע"כ הק' הב"ש ז"ל וז"ל אדרבה משום שהיא ספק וכו' לא היה ראוי להקריב משום תשש הבאת חולין לעזרה עכ"ל ול"ק דכיונת הש"ס היא דאין להוכיח משעיר ר"ח משום כיון שהוא ספק אין נמנעי' מלהקריב משום חשש הספק דמוקמינן להו אחזקתייהו שהם חיים אבל הכא ודאי מייתו עוד הק' וז"ל דעדיפא מינה הו"מ למפ' וכו' עכ"ל ולפי מ"ש ניחא דלא אצטריך לההוא מילתא אלא אראיה דבעי לאתויי מע"ע דמכפרת על

יוצאי מצרים שיראו מתו כולם כבר ולכך קאמר מי דמי התם מגו דמכפרה אחיים מכפרה נמי אמתי' אבל הכא רצה לעקור המתה דמוקמי' להו אחזקתייהו שהם חיים ודו"ק.

שם ודילמא מועטין היו וכו' דכתיב ולא הכירו וכו' ע"כ תימא ודילמ' דאה"נ דרבים הוי לגבי הבוכי' אבל מועטים הם לגבי המתים וצ"ע.

שם הוראת שעה היתה ע"כ ובהא מיתרצא נמי דאותם שעבדו ע"ז בימי צדקיהו לאו בהורא' ב"ד הוי ודו"ק.

שם דהא קאים כוליה ב"ד ע"כ כתב הב"ש ז"ל ה"ה דהו"מל דאין צבור מתים וכו' עכ"ל והא ליתא אחר המחילה מכת"ר דהא לר"מ קיימינן הכא דעיקר החיוב והפטור הוא תלוי בב"ד ולכך קאמר מת אחד מן הצבור חייבים דהצבור לא מעלים ולא מורידים כיון דעיקר ההבאה היא לב"ד והא קאים כוליה ב"ד אבל מת א' מב"ד פטורים דהו"ל חטאת שמת א' מן השותפים וזה פשוט ודו"ק.

רש"י בד"ה והנך ישראל דפיישי וכו' ובד"ה ודילמא מיעוטי וכו' דבית א' הוו וכו' כצ"ל.

בד"ה ר"י אומר כולן ימותו דהכי ס"ל וכו' עכ"ל כתב מהרש"א ז"ל וז"ל לא ידענא מי הכריחו לזה דאימא דר"י ודאי מודה בחטאת הצבור דאינה מתה וכו' ע"ש ולא ידענא איך יעשה בשעיר יה"ך שהוזכר בברייתא שהוא חטא' צבור וקאמר ר"י דימותו דהיינו הפר והשעיר וזהו שהכריח רש"י וצ"ע בדברי הרב ז"ל.

ע"ב רש"י בד"ה אלא א"ר אחא וכו' של לוי ולא נוקמה כר"ש כצ"ל.

בד"ה כראובן ושמעון וכו' ושמעון הס"ד.

בד"ה והכתיב על שם וכו' אלא שמעינן מינה דלוי אקרי קהל וכהנים אקרו קהל ולא שותפים נינהו ומתוקמא כר"ש ע"כ כנ"ל להגיה ואי משום קו' מהרש"א ז"ל דתהדר קו' לדוכתה אלא מעתה נייתו פר בהוראה וטפי להו שבטים נוכל לומר דאי חטא שבט לוי כולו בין כהנים בין לוים לא מייתו אלא פר דכולהו חד קהל אקרי והוו להו י"ב שבטים ואי לא חטאו אלא כהנים לחוד חייבים נמי בפר תדע דהא כשהק' לעיל אהא דאמר כהני' אקרו קהל אלא מעתה נייתו פר בהוראה וכו' א"ר אחא שבטו של לוי לא אקרי קהל ופירש"י וה"ה לכהנים דלא אקרו קהל וכו' הרי דהכהנים תלויים בשבטו של לוי אי אקרו קהל גם הכהנים אקרו קהל ואי שבטו של לוי לא אקרו קהל גם הכהנים לא אקרו קהל א"כ רבא דבעי למימר דשבטו של לוי אקרי קהל דאי לאו חסרי להו י"ב גם הכהנים אקרו קהל כל זה נ"ל בתחילה אבל כשראיתי להב"ש ז"ל שהק' מהכא דפ' הוציאו לו לפי מה שפירש"י שם לרבא הכא מוכרח הוא דרש"י הכתוב לפנינו הוא אמת וכהגהת מהרש"א ז"ל וכוונתו דהוק' לו דלפום מאי דדחי רבא דברי אביי דאמר אפרים ומנשה נחשבים כב' שבטים לענין זה וקאמר איהו לנחלה הוקשו ולא לדבר אחר א"כ חסרי להו י"ב שבטים ומוכרח דמכניס הוא שבט לוי כדי להשלים מנין הי"ב שבטים וא"כ איך יעשה בקרא ונתתיך לקהל עמים וגו' כל שיש לו אחוזה אקרי קהל וכל שאין לו לא אקרי קהל ועוד דהוק' לו ג"כ קו' הב"ש ז"ל דהא רבא בפ' הוציאו לו דכהנים שותפים הם ולא צבור ומוכרח הוא משום דאין להם אחוזה כמו שפ' הוא עצמו התם והכא ס"ל דכהנים, לא אקרו קהל כיון דשבט לוי אקרי קהל דהא בהא תליא ולכך תי' דשבט לוי נמי אקרי קהל דאינו נופל הוא משאר שבטים מיהו דוקא השבט כולו בכללו אבל כהנים לחוד, לא אקרו קהל וההוא קרא דונתתיך לקהל עמים לא אתא אלא למעט כהני' ובזה מתיישב הכל שפיר ושמעינן מינה דלא מיתוקמא כר"ש ודו"ק ומה שסיים דקרא הכי משמע ומולדתך אין לו שחר ולא משמעות לכך נ"ל דנמחקים תיבות אלו.

בד"ה כנחלתם וכו' כנחלתן כך חנייתם הס"ד. ואח"כ מ"ה מאי הוי עלה וכו'.

בד"ה הא לא קשיא וכו' וקא דייק ר"ש אי אפשר בצבור הנך כולהו דהא ליתנהו יחד בצבור וכו' כצ"ל.

בא"ד והכי אמרינן במ' תמורה וכו' עכ"ל לא ידענ' למאי אצטריך דמייתי ההיא דתמורה והרי מדברי התוס' שם משמע דלפי גירסת הכא דגרסי' ר"ש בחד מקום גמיר לא אצטריכינן להההיא דר"ל ולא איצטריכ' אלא להתם דפריך וכי דינין, אפשר וכו' ומהדר אמר ר"ל וכו' משום דלא משני התם בחד מקום גמיר כדהכא וצ"ע.

הדרן עלך פ' הורו כ"ד

הורה כהן משיח פ"ב

שם גמ' שוגג ועשה שוגג מביא פר פשיטא ע"כ הק' הב"ש ז"ל למה פריך כאן טפי פשיט' מלעיל פ"ק וכו' ע"ע אפריין נמטייה שנתכוון להקשות כקו' התו' דדפוס קטן ותירצו וז"ל וצ"ל אגב דתני הכא (ר"ל דהתם בב"ד אה"נ דלא אצטרי' למתני הורו שוגגי' ועשו שוגגי' אלא אגב דתני הכא תנא ליה נמי התם) דהת' ליכא לשנויי כמו הכא בדשכחו דאין סברא לומר דכולה סנהדרין שכחו מאיזה טעם הורו עכ"ל ובזה אין אנו צריכי' לדוחקיה של הרב ע"ע.

שם ובשעה שעשה אמר הריני עושה על דעת הוראתי וכו' כצ"ל.

רש"י בד"ה שוגג וכו' שוגג מעליא ומביא פר קרבן הס"ד ואח"כ מ"ה מהו דתימא וכו' ולא מחייב קרבן קמ"ל כצ"ל.

דף ז' ע"א גמ' אשם כדי נסבה ע"כ הק' הב"ש ז"ל א"כ מה השיב התנא במאי דקאמר נראה למי דומה וכו' הלא כבר אמר זה בתחילה וכו' ע"ע וי"ל דכונ' התנא היא בתחילה אמר שיש לפנינו ב' דרכים דרך לצבור ודרך לנשיא ולא ידעינן באיזה דרך נלך וקאמר דבאותו דרך שהוא דומה לצבור עדיף טפי משום דבמילתא דדמי לצבור היא לענין ההבאה, דצבור מביאין פר ומשיח מביא משא"כ בדרך שהוא דומה לנשיא הוא העדר דהנשיא אינו מביא כשבה או שעירה ובודאי נקיש משיח לצבור דתרוייהו הם מציאות ולא נקיש משיח לנשיא משום דבמילתא דדמיין להדדי הם העדר ואלו בהבאה משונים הם שזה מביא שעיר וזה מביא פר ולכך מהדר זמנא אחריתי או כלך לדרך זו נשיא מביא שעירה בע"ז וכו' ר"ל דאי משום דדמי משיח לצבור לענין ההבאה אדרבה דמי משיח לנשיא בענין ההבאה טפי דנשיא מביא שעירה בע"ז ומביא אשם ודאי וכן המשיח נמצא דבענין ההבאה דמי לצבור בחדא דאל לנשיא בשתי הבאות דמי ליה ולכך איצטריך קרא לאשמת העם ודו"ק.

עוד הק' הרב הנז' וז"ל בברייתא דקתני צבור בפר וכו' למה לא אמר נמי צבור אין חייבים אלא במופלא וכו' ע"ע ונראה דכל מגמת התנא לא נחית אלא במלתא דדמיין להדדי בענין מהות הקרבן דבתחי' אמר דדומה לצבור שמציא מכלל יחיד ואין מביאים קרבנם כשבה או שעירה וכן המשיח וכן דומה לנשיא שמוציא מכלל יחיד ואין מביא קרבנו כשבה או שעירה וכן המשיח לבסוף אמר דדומה לצבור בשאר מצות שקרבנם פר וכן המשיח ודומה לנשיא בע"ז שקרבנו שעירה וכן המשיח וג"כ הנשי' מחוייב בקרבן אשם ודאי וכן המשיח אבל לא לשאר דברים וא"ת היא גופא תק' אמאי לא נקט התנא אלא בדמוי' הקרבן ולא בדברים אחרים כגון מופלא וקיום מקצת וי"ל דכוונ' התנא היא אתא לפרושי אמאי אצטרי' קרא דלאשמ' העם וקאמר דאצטריך דאי לא כתביה הוה ילפינן במה מצינו או מצבור ולא יתחייב המשיח עד שיהא העלם דבר עם שגגת המעשה או מנשיא ויתחייב המשיח אפי' בשגג' מעשה גרידתא ואותם הדימויים הם בלאו קרא דלאשמת העם ידעינן להו שהרי הפר כתיב בו בהדיא ושעירה בע"ז מדכתיב נפש אחת דהמשיח והנשיא בכלל אחת הם אבל לענין המופל' וקיום מקצת לא ידעינן להו אלא בתר דאתא קרא דלאשמ' העם ואי משום אשם תלוי הא פריך לה הש"ס בהדיא עד כאן לא קאמר ליה ואסיק כדי נסכה והדברים ברורים ופשוטים ודו"ק.

שם אילימא הוא מופלא וכו' פשיטא דמתכפר וכו' ע"כ נר' דסוגיית הש"ס השתא היא סברת אביי ממש דלא מקרי חטא בפ"ע אלא היכא דיתבי בב' מקומו' וקא מורו בתרי אסירי אבל בחד מקום ואפי' בתרי איסורי או בחדא איסורא ואפי' בב' מקומות מקרי עם הצבור ולכך פריך אי איהו מופל' והם אינם מופלי' פשיט' דמתכפ' לו בפ"ע כיון דבב' איסורים ובב' מקומו' יושבים הוראתן אינה הוראה ולא מחייבי פר כיון דליכא בהו מופל' והוראתו הוראה גמורה ומחייב בפ"ע ואי אפכא אמאי מתכפר לו בפ"ע הוראה דידי' לאו כלום היא וכיון דאיהו אינו מופלא ואינו יושב עם הסנהדרין דאית בהו מופלא ותרי איסורי גינהו אינו מתחייב כלום אבל אי היה בחד מקום ואפי' בתרי איסורי מתכפר לו עם הצבור שפיר כיון דממ"נ הוי מופלא באותם הסנהדרין הוי הוראתן הוראה או אי הוה בחד איסור אפי' יתבי בב' מקומות הויא אותה הוראה הוראה כיון דממ"נ המופלא הסכים על איתה הוראה ויתחייבו הצבור פר והמשיח מתכפר לו עמהם ואוקמה ר"פ כששניהם מופלי' הלכך אצטריך למתני' כי חטא בפ"ע אע"ג דהוראתן הויא הוראה מעליא אפ"ה מתכפר לו בפ"ע משום דקא מורה בתרי איסורי ובב' מקומות הם יושבים הוי כל א' הוראתו בפ"ע ולא ישתתף עמהם וכי חטא עם הצבור דהיינו בחדא איסורא ואפי' יתבי בב' מקומו' וכ"ש אי הוו חד מקום ואפי' הוראתו הוראה מעלי' דהא מופלא הוא מקרי עם הצבור וישתתף עמהם כיון דחדא איסורא הוא. וכן מוכח מרש"י שכתב בד"ה היכי דמי וז"ל דכי הורה משיח בפ"ע דמורו בתרי איסורי וכו' ובדיבור שאח"ז כתב וז"ל הכא נמי כי הוי הוא מופל' וכו' כי הורו בפ"ע היאיל ולא היה שם עמה' פשיטא וכו' עכ"ל הרי דבב' איסורי וב' מקומות פסקי' והא דכתב בד"ה א"ר פפא כו' משום דקא מורו בתרי איסורי ולא כתב בב' מקומות משום דב' מקומות ודאי הוא מדאיצטריך לאוקומי בשניהם מופלים ואי בחד מקום אמאי שניהם מופלי' בחד מופלא מינייהו סגי דהוי הוראתן הוראה ולכך תלה טעמא בתרי איסורי אבל מסוף דבור זה מוכח כדבריה' דכתב מתכפר עם הצבור משום דקא מורו בחד' איסורא עכ"ל הרי לא תלה טעם דמתכפר עם הצבור אלא משום דקרא איסורא משמע דבמקומות לא איכפת לן אי הוו בחד מקום או בב' מקומות אבל רבא חידש אפי' בחד מקום ותרי איסורי חטא בפ"ע מקרי ומתכפר בפ"ע אבל אי הוו חדא איסורא בין בחד מקום בין בב' מקומות עם הצבור מקרי ומודה לסברת אביי ולא פליג אלא בתרי איסורי בחד מקום דלאביי ג"ז עם הצבור מקרי ולרבא בפ"ע מקרי ומאחר שכן גם לרבא צריכי' שיהיו שניהם מופלין כיון דבחד איסורא אפי' הם בב' מקומות עם הצבור מקרי ומתכפר עם הצבור א"כ אי הוי איהו מופלא ואינהו לאו מופלין איך מתכפר עם הצבור הא הוראתן לא הויא הוראה והוו להו כיחידי' ואי אינהו מופלין ואיהו לאו מופלא פשיטא דמתכפר לו עם הצבור כיון דהוראתו לא הויא הוראה א"כ כשעשה על הוראת ב"ד עשה ודאי דשניהם מופלין בעינן גם לרבא. ובזה נסתלקה קו' מהרש"א ז"ל ובתחלה עלה בדעתו ליישב ישוב אחר על קו' מהרש"א ז"ל אבל זה נ"ל יותר נכון ודו"ק.

רש"י בד"ה צבור בפר וכו' ואם נפש כי תחטא וכו' מי שחטאתו ושגגתו שוה דהיינו בשגגת מעשה בלא העלם דבר חייב יצא כהן משיח וכו' ואין חטאתן ושגגתן שוה וכו' כצ"ל.

בד"ה דכתיב באשם וכו' אשר שגג מי שחטאתו וכו' כצ"ל.

בד"ה לאשמת העם ע"כ לא קאמר ליה כלומר מאשמת וכו', עכ"ל כצ"ל ור"ל דמהיכן ילפי' דמשיח אינו באשם תלוי מדכתיב על שגגתו אשר שגג מי שחטאתו ושגגתו שוה יצא משיח שאין חטאתו ושגגתו שוה ומהיכן ידעינן דמשיח אין חטאתו ושגגתו שוה מדכתיב לאשמ' העם וא"כ איך אמר אי לא הוה כתיב לאשמת העם הוה ילפינן במ"מ מצבור דאינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה מצד הדימוי שביניהם דזה וזה דינם באשם תלוי והא אשם תלוי לא ידעינן דאינו במשיח אלא בתר דאתא לאשמ' העם ולמד דמשיח כצבור לענין העל' דבר ואחר שידענו ממקרא זה דמשיח אינו חייב אלא בהעל' דבר ידעינן מקרא על שגגתו אשר שגג שפי' מי שחטאתו ושגגתו שוה דמשיח אינו באשם תלוי א"כ מעיקרא דאכתי לא קמא ליה הקישא דלאשמת העם דידעינן מינה דמשיח כצבור א"כ איך בעי למימר דמשיח דומה לצבור דאינו חייב באש' תלוי ובזה הדימוי ליף מצבור לענין העל' דבר ומשני אלא אשם כדי נסבה ודו"ק.

ע"ב גמ' וקא מורו בתרי איסורי וכו' ע"כ כתב הרמב"ם ז"ל פט"ו מה' שגגות דין ד' וז"ל הורה הכהן המשיח עם ב"ד וכו' ע"ש הק' הב"ש ז"ל שהרי בגמ' וכו' משמע בהדיא שאין תלוי כלום אם היה הוא א' מן הסנהדרין או לא אלא הכל תלוי אם קא מורו בתרי איסורי או בחד איסורי וצ"ע עכ"ל ונראה דהיא היא כוונת רבי' כמ"ש עם ב"ד ר"ל דבאיסור א' כפי' הורה עם הצבור דקתני מתני' ואוקמה רבא דפי' דקא מורו בחד איסורא. ומה שסיים הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה ר"ל שלא היה זה איסור אחר בפ"ע שלא הורו בו ב"ד בענין כשיעשהו אינו סומך אלא על הוראתו עם הוראת ב"ד ובזה נסתלקה קו' הל"מ ז"ל ודו"ק.

עוד כתב רבי' ז"ל שם דין ה' וז"ל הורה עם ב"ד בשגגה ושגגו הם בדם והוא בחלב אינו מתכפר לו עם הצבור אלא מביא פר לעצמו עכ"ל עיין מ"ש הל"מ ז"ל והב"ש ז"ל תירץ תירוץ אחר. אבל הנ"ל דרבי' ז"ל סובר כיון דבחלב ודם אית בהו תרתי לריעות' חדא דפליגין בטעמייהו ועוד דלאו שם א' הוא וחדא לטיבותא דשוין בקרבנן ודאי אזלינן בתר רובא ואינו מתכפר בשל צבור אלא חטא בפ"ע הוא ודו"ק.

שם ואלו משיח בע"ז לא קתני מתני' מני ר' היא ע"כ וק' למה לא דקדק כן במתני' דלעיל גבי עד שיורו לבטל מקצת וכן מצאתי שהק' כן הב"ש ז"ל ועוד הק' מפ' ד"מ דמייתי אביי הך ברייתא דבסמוך וכו' אלמ' לדעת רבא סבר ר' משיח בע"ז חייב אפי' בעקירת כל הגוף ולדעת אביי סבר ר' משיח בע"ז אינו חייב עד שיאמר לבטל מקצת ולקיים מקצ' והשתא ק' וכו' ע"ע ולא ידעתי איך הבין הבנה זו דהא מסוגיא דהתם משמע למעיין בה היטב דבין לאביי בין לרבא דלר' חייב בשגגת מעשה בלא העלם דבר ואפי' בעקירת כל הגוף ועדיפא מינה דלאביי אפי' לא עקר מינה ולא כלום חייב דהכי כתב רש"י ז"ל התם וז"ל והאי אומר מותר כה"ג דידע ליה לאסור ע"ז בכל עבודות שלה לאו העלם דבר קרו לה אעפ"י שנעל' ממנו אסור אהבה ויראה וכו' כסבור שעבודה זו מותר בה עכ"ל הרי לך בהדיא דבאו' מאהבה ומיראה אינו מגוף האיסור בענין דלא בטל

שום דבר מע"ז ואפ"ה חייב משום דשגגת מעשה מקרי לאביי וכ"ש באומר מותר לגמרי דנר' חייב לסברת אביי והא דלא אוקי לה אביי באומר מותר משום דאביי סבר באומר מותר העלם דבר מקרי ואה"נ דאפ"ה לרבנן פטור משום דבעינן ביטול מקצת אבל מ"מ כיון דר' קאמר דמשיח בע"ז בשגגת מעשה אפי' בלא העל' דבר לכך לא מצינן לאוקומה אלא מאהבה ומיראה דלאו העלם דבר הוא ורבא ס"ל דמאהבה ומיראה לאו שגגת מעשה היא אלא ה"ד שגגת מעשה כגון באו' מותר ונעלם דבר היכי דמי בביטול מקצת וקיום מקצת נמצא דבין לאביי בין לרבא לא יתחייב לרבנן עד שנעלם ממנו עבודה מגוף עבודו' ע"ז דאז באים כא' העלם דבר וביטול מקצת דהא בהא תליא דלא שייך העלם דבר עד שיורה לבטל מקצת ולעולם המק' הכא סבר כב"ע ולכך נטר ליה עד השתא ולא פריך לה לעיל גבי ביטול מקצת משום דשניהם באים כא' דלא שייך ביטול מקצת עד דאיכ' העלם ולא שייך העלם עד דאיכא ביטול מקצת ודו"ק.

שם ושוים שבשעירה כיחיד מנלן דאמר קרא ואם נפש אחת וכו' כצ"ל וכן הגיה הב"ש ז"ל.

שם השוגגת זה נשיא ע"כ הק' הב"ש ז"ל דלמאי אצטריך לרבות הנשיא הא אפי' בשאר מצות חייב בשגגת מעשה גרידתא עכ"ל ויש מי שתי' דאצטריך דאי לא כתב השוגגת הוה דרשינן הנפש זה נשיא השתא דאתא השוגגת לנשיא אייתר לן נפש למשיח וזה אינו דא"כ היה לו לדרוש הנפש זה הנשיא השוגגת זה משיח שכן דרך לדרוש הפשוט תחילה ואח"כ מיתורא דרשינן המחודש לא בהפך. ועוד דמהכ"ת לדרוש הנפש זה הנשיא דר"ל דהנשיא בע"ז אינו בהעלם דבר פשיטא הוא דאפי' בשאר מצות חייב בשגגת מעשה גרידתא כ"ש בע"ז החמורה מקילין גביה ונימא עד דיהא בהעל' הוא דחייב לכן אמר דאצטריך השוגגת לנשיא כדי לגלות שפי' הנפש הוא משיח דאי לאו השוגגת הוא דהנפש זה יחיד כפי' נפש אחת ונפש כי תחטא דסתמייהו איחיד והוה מפרשינן ליה לקרא כרבנן מי שחטאתו בשגגה אף בשאר מצות יצא משיח שאין חטאתו בשגגה בשאר מצות השתא דאתא השוגגת קרא יתירה דרשינן ליה לנשיא א"כ מוכרח דהנפש לא קאי איחיד דאי איחיד למאי איצטריך השוגגת לנשיא הא בכלל הנפש הוא דאפי' בשאר מצות שוה הוא ליחיד שמתחייב בשגגת מעשה גרידת' בע"ז החמורה לא יתחייב עד דיהא בהעל' דבר וא"כ מהי"כת עד דאצטריך קרא לנשיא אלא ודאי מדכתב השוגגת לנשיא איגלאי מילתא דהנפש הוא המשיח ולפ"ז מוכרח דפי' בחטאה בשגגה חטא זה בשגגה יהא ואתא להחמיר על המשיח בע"ז דחייב בשגגת מעשה גרידתא וזהו שאמר הנפש זה המשיח תדע מנא ליה מדכתיב השוגגת קרא יתירה פירושו זה הנשיא ואי הנפש הוא יחיד אמאי אצטריך קרא לנשיא אלא ודאי לא אתא אלא לגלות על הנפש שהוא המשיח וא"כ לפ"ז יהי' פי' בחטאה בשגגה חטא זה בשגגה יהא אבל ק' השתא דאתא קרא יתירא נימא הכי הנפש זה יחיד ובכללו הנשיא כסתם נפש האמורה בענין והשוגגת זה משיח וי"ל דא"כ קרא יתירא הוא דהו"לל וכפר עליה הכהן לפני ה' וגו' הנפש השוגגת למ"ל דהא עלה קאי דהוזכרה ברישא ואם נפש אחת אלא לדרשא אתי. וא"ת א"כ השוגגת ל"ל כיון דהנפש יתירה מנא דרשי' המשיח. וי"ל הא אורחיה דקרא הכי הוא שכן מההכרח לומר אליבא דרבנן השתא דאתא השוגגת דהוו יתיר' בתרתי א"כ גילה לנו דתרוייהו לדרשא אתו ורבנן מוכרחים אנו לו' לשום דרשא אתא ודו"ק.

רש"י בד"ה אמר ר"פ וכו' בפ"ע משום דקא מורי וכו' הד"א.

בד"ה ואלו משיח וכו' שגגת מעשה ולא קתני זכן, וכו' כצ"ל ובדבור שאחריו צריך להתחיל מתני' מני ר' היא וכו'.

בד"ה ותסברא וכו' כדאמרינן לקמן נאמר כאן עליה, וכו' לאשמת העם וכו' עכ"ל הכא שפיר מייתי מהנהו קראי דר' משום דבעי למדחי האי אוקמתא דאוקי לה למתני' ר' היא דאי ס"ד דמתני' ר' היא משום דלא קתני וכן המשיח הא לקמן נמי גבי דבר שזדונו כרת וכו' לא קתני נמי וכן המשיח ובההיא אפי' ר' מודה ולכך מייתי רש"י ראיה דמנ"ל דר' מודה בההיא וכתב כדאמרינן לקמן נאמר כאן עליה וכו' אבל לקמן (דף ט' א') במתני' כתב רש"י וז"ל כל המצות שבתורה וכו' כדאמרינן לעיל נאמר כאן עליה וכו' ונשיא יליף ממצות ויחיד ואם נפש וכו' עכ"ל ק' דכל זה הוא אליבא דר' והתיא סתמא לכ"ע ואמאי שביק ראיה דרבנן דילפי לה מהקישא דרי"בל ונקט ראיה דר' וצ"ע.

דף ח' ע"א גמ' יצא זה שאין כל חטאו בשגגה כצ"ל וכן הגיה הב"ש ז"ל וע"ע בה' הנז' ובמהרש"א ז"ל שהגיהו לא בע"ז ולא בשאר וכו'.

שם מתני' אין ב"ד וכו' ושגגתו חטאת וכו' ע"כ הק' התוס' דדפוס קטן וז"ל תימא אמאי קאמר על שגגתו חטאת הא היא גופא חטאת היא ומה שייך לומר אין חייבי' חטאת אלא על דבר ששגגתו חטאת וכו' עכ"ל ע"ש שתי' ב' תירוצים ולא ידענא מאי קא מקשו דאי לא אמ' על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטא' הו"א בכל הוראה שיורו על מצוה ממצות התורה בין אם המצוה היא מדברים שחייבים עליה קרבן איך שיהיה בין חטאת בין אשם ודאי בין אם המצוה מדברים שמענישים עליה מיתה בי"ד או כרת או מלקות או מיתת ב"ד על כל א' מהם אם הורו ושגגו חייבים להביא פר לחטאת לכך אצטריך לומר אין ב"ד חייבים בהוראתן אלא דוקא על דבר שזדונו כרת לאפוקי דבר שחייבים עליו אשם ודאי וקרוב לזה נתכוין רש"י ז"ל אין ב"ד וכו' ואם הורו בדבר שחייבי' אשם ודאי פטורים וכו' עכ"ל דהוק' לו דמאי אתא התנא לאפוקי דאמר אין חייבים אלא על דבר ששגגתו חטאת דפשיטא הוא דהא חטאת הוא דחייבים בהוראתן לכך אמר ואם הורו וכו' אשם ודאי פטורים ר"ל דאי לא תנא ושגגתו חטאת הו"א דב"ד חייבים על הוראתן אפי' אם הוא דבר שאין חייבים עליו חטאת אלא אשם ודאי לכך תנא שאינם חייבים אלא על דבר ששגגתו חטאת אבל על דבר שחייבי' עליו אשם ודאי פטורים ונתן ב' טעמים ע"ז ומזה משמע ג"כ דאי לאו טעמים הללו הו"א שב"ד חייבים חטאת בהוראתן אפי' אם הורו בדבר שחייבים עליו אשם ודאי ודו"ק.

שם גמ' יחיד אמר קרא ואם נפש ע"כ הק' הב"ש ז"ל למה לא יליף יחיד מצבור עצמו מג"ש מצות מצות וכו' ע"ש והתוס' כתבו דאה"נ דהו"מ למילף אלא דהכי ניחא ליה למילף עכ"ל ר"ל דהכי ניח' ליה למילף בוי"ו דואם נפש דמוסיף על ענין א' דאז כאלו כתוב בו בהדיא מלמילף בג"ש ממקום אחר והדר הקשו היכי יליף יחיד מנשיא והא נשיא גמיר מג"ש ואינו חוזר ומלמד בהיקש ותירצו דגילוי מלתא בעלמא הוא ולא היקש דתרוייהו בכלל יחיד ובכלל נפש עכ"ל ר"ל לפי מה שתירצו דהכי ניחא ליה למילף דאז כאלו כתוב בו בהדי' אם תקשי היכי יליף יחיד מנשיא י"ל דלאו היקש גמור הוא אלא גילוי מלתא וכו' דתרוייהו בכלל יחיד וכל הדינין שאתה מוצא בא' מהם הוא נוהג בחברו ולא יצא מכלל יחיד אלא לענין שינוי הקרבנות שזה כשבה או שעירה וזה שעיר וכמ"ש בריש פרקין נשיא מוציא מכלל יחיד וכתב רש"י ז"ל דבכלל אם נפש א' הוא ומוציא מכללו דיחיד מביא כשבה וכו' ונשיא מביא שעיר אבל לשאר עניינים כל מה שאתה מוצא שנוהג בא' מהם נוהג בב' וא"כ לאו היקש גמור אלא גילוי מלת' במה שכתוב' בוי"ו שלא תאמר דהנשי' יצא מכלל יחיד לגמרי אלא דוקא לענין קרבן. והדר הקשו וז"ל ומיהו לעיל ק' דיליף ע"ז משאר מצות ושאר מצות מזקן ממר' והלא שלמד מג"ש אין חוזר ומלמד בג"ש וי"ל דבתר מלמד והמלמד תולין עכ"ל ולא ידעתי הבנת תירוצם זה וע"ל להגיה דבתר מלמד להמלמד תולין ור"ל דהא דילפינן ע"ז משאר מצות מעיני מעיני לא לענין דבר ולא כל הגוף דעיק' ענין לא יליף ע"ז אלא מזקן ממרא שהוא המלמד להמלמד ר"ל שאר מצות שהם מלמדים לע"ז אלא יליף ע"ז משאר מצות מעיני מעיני מה להלן בשאר מצות דבר אף כאן האי מעיני כאלו כתוב בה דבר ואתר שהבאנו מלת דבר לע"ז בג"ש דמעיני הרי יליף דבר הנאמר בע"ז מדבר הנאמר בזקן ממרא מה להלן דבר ולא כל הגוף אף כאן בע"ז ודבר ולא כל הגוף זהו מה שנ"ל בהבנת דברי' ובזה מיתרצא מאי דאקשיא לן איך יליף נשיא מצות מצות מצבור הא צבור גופיה לא יליף לה אלא בג"ש דעליה עליה מאחות אשה. אבל בזה שכתבנו בפי' דברי התוס' מתרצא הא דמצות מצות ליפינן דעליה כתוב בנשיא ואחר שהבאנו מלת עליה בנשיא מג"ש דמצות הדר יליף נשיא מאחות אשה בעליה עליה ודו"ק ב"ל.

שם אלמא לא אצטריך ס"ד וכו' ע"כ מהרש"א מחק אלמא לא מתוך הסוגיא דיבמות ולדידי אין צורך דכוונתו בתמיה ור"ל וכי משום דלא משכח במה תחלק קרבנם לא אצטריך קרא דתורה אחת אצטריך ואצטריך דס"ד וכו' ודו"ק.

רש"י בד"ה וילמוד וכו' יחיד מנשיא הס"ד ובד"ה אלא לרבנן דמפק' וכו' אל אחותו וגו' עליה מת"ל וכו' הד"א.

ע"ב גמ' נאמר ואשם בחטאת ונאמר ואשמו בצבור וכו' בצבור בחטאת קבועה ונאמר ואשם באשם תלוי ונאמר ואשמו בצבור מה צבור בחטא' קבועה וכו' כצ"ל ונתקשיתי בזה מה שהקשה מהרש"א ז"ל ע"ש.

רש"י בד"ה ונאמר ואשמו וכו' דאלו עשאו יחיד לא הוי בעולה ויורד ונאמר ואשם באשם תלוי וכו' ולא הוי חטאת קבועה ותרתי מפקינן מדר"י וכו' דאין אשם תלוי בא אלא וכו' כצ"ל.

בד"ה אין ב"ד חייבים על שמיעת קול וכו' וה"ה למשיח עכ"ל כתב הב"ש ז"ל דהאי וה"ה למשיח דקאמר רישא הוי פירושה בהוראה שאם הורה לעצמו שוגג ועשה שוגג שדינו שמביא פר בשאר מצות אבל על שמיעת קול וכו' אינו חייב להביא פר כדין כהן משיח אבל חייב הוא להביא קרבן עולה ויורד כשאר ההדיוטים וכ"כ הרע"ב וכו' עכ"ל וליתא דהא קאמר וה"ה למשיח דר"ל דזה הדין עצמו האמור בצבור ה"ה עצמו נוהג במשיח והדין דצבור הוא פטור לגמרי בין מפר בין מעולה ויורד כדכתב רש"י עצמו בהדיא במתני' דלעיל וז"ל הלכך פטור לגמרי עכ"ל וא"כ מוכרח מ"ש וה"ה למשיח משמע לגמרי קאמר ועוד דקא סיים רש"י עצמו והנשיא כיוצא בהם דאינו בקרבן עולה ויורד עכ"ל משמ' דכל מי שנדמה ונתלה בצבור הוי כוותייהו לגמרי וא"כ מ"ש וה"ה למשיח הוי פירושה כדין הצבור לגמרי דאלת"ה הו"ל לפ' בהדיא וה"ה למשיח שאינו מביא פר בהוראת עולה ויורד אבל הוא חייב בקרבן עולה כדפ' בדברי ר"ע שכתב וז"ל ור"ע במשיח לא פי' במתני' ופי' וכו' ומביא על כולן פר עכ"ל. ועוד דהא במתני' לקמן כתב רש"י וג' מחלוקות בדבר ר"י הגלילי סבר נשיא ומשיח פטור מכולן עכ"ל למה לא פי' דבריו דהמשיח פטור מכולן מפר כמו שפי' דבריו בר"ע שכתב ומשיח פטור מכולן מעולה ויורד הרי שדקדק בדבריו וכתב מעולה ויורד דדוק' מעולה ויורד הוא דפטר ליה אבל לא מפר ועוד דלפי דבריו ד' מחלוקות בדבר ת"ק סתמא דתרי מתני' ס"ל דהנשיא והמשיח חייבים בכולן בעולה ויורד ולא פטרי' למשיח אלא מפר ורי"הג סבר דהנשיא פטור מכולם מעולה ויורד ור"ע סבר הנשיא חייב בכולן חוץ משמיעת קול והמשיח חייב בכולן פר ולא פטריה אלא מעולה ויורד ור"ש סבר דהנשיא ומשיח חייבים בכולן בעולה ויורד חוץ מטומאת מקו"ק במשיח וא"כ אמאי נקט ג' מחלוקות בדבר ולא נקט ד' ע"כ אני אומר דרש"י לא ס"ל כפי' הרע"ב ז"ל והרמב"ם בפ"י מה' שגגות אלא דת"ק הכא הוא ריה"ג וסבר ריה"ג בין נשיא בין משיח פטורים מכולם מעולה ויורד וה"ה שאין משיח מביא פר ולא נשיא שעיר וזה יצא לו לרש"י מדקאמר אין חייבים סתם משמע דקאי אב"ד והמשיח הנז"ל במשגיות שעבדו ועוד מדמפ' בברייתא דר' ירמיה בגמ' מי שבא לענינית ועשירות יצא נשיא ומשיח וכו' זו מחלוקת א' והב' סברת ר"ע והג' היא סברת ר"ש דמ"ש המשנה דלקמן על שמיע' קול וכו' והנשיא והמשיח חייבים אלא שאין כ"ג וכו' הוא כולו מדברי ר"ש ואח"ז מצאתי שפי' כן הל"מ ז"ל אבל הרע"ב ז"ל ס"ל דרישא דהאי מתני' היא סתמא ולא מדברי ריה"ג דדוקא הנשיא כיוצא בהם הוא דברי ריה"ג וכן הא דקא' במתני' דלקמן על שמיעת הקול וכו' והנשיא והמשיח חייבים הוא ג"כ סתמא ולא מדברי ר"ש דדוקא אלא שאין כ"ג וכו' הוא דברי ר"ש ולכך כתב והא דתנינן אין חייבים על שמיעת קול וכו' דמשמע לא ב"ד ולא כהן משיח היינו אינו חייב פר הבא על שאר מצות אבל חייב קרבן עולה ויורד עכ"ל דכתב כן משום דלא תק' סתמא אסתמא וכמ"ש התי"ט ז"ל. וזו היא ג"כ סברת הרמב"ם ז"ל בפ"י מה' שגגות דין ז' וז"ל המלך וכהן משיח מביאין קרבנן על שבועת העדות וכו' כשאר ההדיוטות שלא חלק הכתוב וכו' אבל בקרבן עולה ויורד כולם שוים עכ"ל שהוא מפ' לה כפי' הרע"ב ז"ל שד' מחלוקות בדבר ופסק כסתם מתני' וכמ"ש הכ"מ והל"מ ז"ל. ויש לדקדק בדברי מרן הכ"מ שכתב וז"ל ולענין דברי ר"ע סובר רבי' שאין הלכה כר"ע משום דמשמע דיחידאה הוא ואין לומר דהיכי אפ' דפליגי אר"ע דהא דינא בטעמא קאמר שהמלך לא דן ולא דנין אותו י"ל דהא לא מכרעא דהא אמרינן בפ' כ"ג ל"ש אלא מלכי יש' אבל מלכי ב"ד כתוב בהו דינו לבקר משפט עכ"ל דא"כ למה לא חלק רבי' בדבר ויאמר בד"א במלכי ב"ד אבל במלכי ישראל אינו חייב על שמיעת קול וי"ל כיון דאינו בשמיעת קול לא שייך ביה למימר דאינו חייב בקרבן עולה ויורד בשמיעת קול והוי סתמו כפירושו דכל מי ששייך בו אלה הדברים חייב בקרבן עולה ויורד וא"כ מלכי ישראל דלא שייך בו שמיעת קול לא הוי בכלל חיוב ופטור דבשלמא אי הוא שייך בו שמיעת קול ועכ"ז פטור בו מקרבן עולה ויורד הוה מפרש לה ויאמר דפטור אבל כיון דאינו בכלל שמיעת קול לא שייך לומר בו חייב ופטור. ומ"ש התי"ט ז"ל על דברי מרן ז"ל ואי אפשר דתסגי לן בהכי דא"כ תק' אדר"ע דלאו ראיה היא כלל דהא קרא כתיב דינו לבקר משפט עכ"ל איני רואה בזה שום תפיסה על דברי מרן ז"ל כיון שכתב איהו גופיה דמלכי ב"ד עצמ' יש חילוק דבד"נ מעידים אבל לא בשאר עדות משום דצריכים לעמוד וכתיב שום תשים עליך מלך וס"ל לר"ע כיון דאין הנשיא בכלל עדות ר"ל שאינו בכל העדות כי אם דוקא לעדות נפשות הלכך לא שייך בהו שמיעת קול אפי' בעדות שיכולים להעיד עכ"ל א"כ זו היא סברת מרן עצמה דר"ע בכל המלכים קאמר וטעמא שהמלך לא מעיד ולא מעידים שייך אפי' במלכי ב"ד ור"ל כיון שהמלך אפי' דבית דוד לא שייך ביה עדות וכגון עדות דממון א"כ אינו בשמיעת קול כלל אפי' בדבר השייך בו כגון עדות דנפשות

ע״ז פליגי עליו דלא מכרעא כלל דאותו טעם לא שייך אלא במלכי ישראל דאינם בכל העדות אבל מלכי ב״ד דישנם מיהא בעדות דנפשות שייך בהו קרבן עולה ויורד דשמיעת קול דעדות נפשות. וא״ת א״כ אמאי לא פליג רבי במלכי ב״ד עצמם בין עדות דנפשות לעדות ממון וי״ל כמו שתירצנו לעיל כיון שאינו בשמיעת קול דממון לא שייך למי׳ ביה דאינו בקרבן עולה ויורד וסתמו כפירושו כמ״ש למעלה. ומה שהקשה התי״ט ז״ל דהכא פסק הרמב״ם דהמלך חייב דלא כר״ע דאלמ׳ ישנו בעדות ובפ״י מה׳ שבועות כתב דהמלך אינו ראוי להעיד והניח בצ״ע תמה אני עליו כיון דאיהו גופיה כתב דיש חילוק בין עדות דנפשות לעדות ממון א״כ בזה מתרצא דהכא בעדות דנפשות והתם בעדות דממון קאמר וראיה מדסיי׳ התם באותו דין שאלו הודו והעידו לא היו מתייבין אותו ממון הרי דבממון מיירי התם ושאר הקושיות שהקשה מרן ז״ל על הראב״ד ז״ל עיין בהתי״ט ובהב״ש ז״ל ודו״ק.

דף ט׳ ע״א גמ׳ כדכתיב וכפר הכהן וכו׳ המתכפר באחת וכו׳ אלא מעתה וכו׳ ע״כ ויש לדקדק אמאי לא פריך הכא נימא אפכא כדפריך לעיל אקרא דוהיה כי יאשם לאחת מאלה וגו׳ וכן נמי יש לדקדק מהאי קרא גופיה דוהיה כי יאשם אמאי לא פריך ביה הכא כדפריך לעיל בהאי קרא גופיה ואח״כ מצאתי שכתב הב״ש ז״ל אהאי דקדוק בתרא דה״ה דהו״מ למפ׳ הכא אלא עדיפא מניה פריך. והנראה לי דלעיל לא מצא לסתור ראייתו אלא מכח סברא ממאי דפי׳ דקרא הכי נימא אפכא אבל הכא רצה לסתור ראייתו בכח מר״ע גופיה וה״ק כיון דמפרשת ליה לקרא דמאשר חטא מאחת מאלה דמתכפר באחת וכו׳ מוכרח נמי לפ׳ ג״כ קרא דוהיה כי יאשם מאח׳ מאלה הכי המתכפר בא׳ מאלה וכו׳ א״כ אמאי אר״ע דהנשיא חייב בכולן חוץ משמיעת קול והא כיון דאינו בשמיעת קל אינו חייב בכולן ודו״ק.

שם דכתביה רהמ׳ לבסוף גבי עשירית האיפה ע״כ ויש לדקדק הא גם קרא דוהיה כי יאשם לאחת מאלה נמי כתיב לבסוף אחר שבועת ביטוי ונימא הכי מי שמחוייב בזו האחרונה מחוייב בכולהו והאי נשיא כיון שמחוייב בשבוע׳ ביטוי יתחייב בכולן ואמאי אר״ע דפטור משמיעת קול וי״ל דהתם אה״נ דהכי הוא משום דמחוייב בשבועת ביטוי חייב בכולן ושאני שמיעת קול דפטור משום טעמא רבא דאית ביה שהמלך לא מעיד ולא מעידין אותו ואה״נ אלו היא שמיעת קול לבסוף הוה הנשיא פטור מכולהו ודו״ק.

שם הא גופה קשיא וכו׳ הוא דפטור אבל וכו׳ וביטוי שפתים חייב וכו׳ ע״כ הק׳ ה׳ בני שמואל וז״ל תימא לי אמאי אצטריך להקשות מדיוקא הא בהדיא קתני דבשמיעת קול וביטוי שפתי׳ הנשיא והמשיח חייבים עכ״ל ואין זו קו׳ דהש״ס רצה להקשות מן האמת דאי הק׳ ממאי דתני ומשיח חייבים הוה משמע הכי דהמשיח חייב בכולן אימא סיפא משיח וכו׳ אף משיח פטור מכולהו ואז הוי הקו׳ מן הקצה אל הקצה ואין זה אמת דהמשיח דתני ברישא חייב לאו בכולן קאמר דהא פטור מטו״ק מקו״ק לכך פריך מחלוקת ולא משיח בטו׳ מקדש וכו׳ ודייק מינה לפי שהוא כך האמת.

עוד הק׳ וז״ל ועוד תימא בדיוקא דסיפא נמי אמאי אצטריך לדיוקא וכו׳ דאי אטו׳ מקדש וכו׳ לחוד הא ע״כ וכו׳ צריך לדחוקי דלאו כללא הוא אלא אביטוי שפתים וכו׳ מאי שנא דנשיא דהכניסו התנא בסוג החיוב והמשיח בסוג הפטור דתרוויהו שוים וכו׳ עכ״ל וב״ל דאה״נ דאי הוה פריך מינה הוה מדחי ליה דפי׳ פטורים דמשיח היינו מטו׳ מקדש וכו׳ בלחוד הוא דקאמר וכ״ת מ״ש מנשיא דע דטו׳ מקו״ק הם תרי מילי דמקדש היינו כניסה למקדש וקדשיו היינו אפי׳ קדשים וכיון שכן הנשיא הוי ג׳ לחיובא וחדא לפטורא ולכך כיון דהוי רובא לחיובא הכניסו עם סוג החיוב אבל המשיח דאית ביה תרי לפיטורא דהיינו מקו״ק שפיר הכניסו עם סוג הפטור ואעפ״י דתק׳ לך מה ראית כיון ששקול הוא מ״מ הדוחה ידחה משום דלגבי הנשיא דאית ביה רובא לחיובא ומזה הטעם הכניסו עם סוג החיוב במשיח ששקול הכניסו עם סוג הפטור ולא תק׳ הא גופה משו״ה הק׳ מן הדימוי ודו״ק.

רש״י בד״ה ונשיא יליף ממצות הס״ד והא דהפך הסדר שהתחיל במשיח ואח״כ ב״ד וסיים בנשיא והדר יחיד ואלו מתני׳ התחילה ביחיד והדר נשיא ומשיח וב״ד משום דעיקר הילפותא דחייבין על זדונן כרת ושגגתן חטאת הוא בב״ד דיליף מג״ש מעליה עליה ומשיח מדכתיב ביה לאשמת העם הרי משיח כצבור ומזה הטעם כללן רש״י והדר יליף נשיא מצבור מצות מצות והדר יליף יחיד מנשיא מואם נפש וילמוד תחתון מעליון ומתני׳ נקטה סדר מדרגותיהם מלמטה למעלה ודו״ק ג״ל.

בד״ה אשם ודאי וכו׳ והא דתנא לעיל אין ב״ד חייבים וכו׳ ושגגתו חטאת וכן המשיח ואשם ודאי אין שגגתו חטאת הכי משמע וכו׳ כצ״ל וכ״ה בהדיא ל׳ רש״י שהעתיק התי״ט ז״ל או נראה להגיה כך ושגגתו חטאת ואשם ודאי אין שגגתו חטאת וקתני וכן המשיח וכו׳ כצ״ל.

בד״ה וב״ד פטור וכו׳ דפטורים לגמרי וכו׳ עכ״ל כצ״ל נ״ל שלא תפרש וב״ד פטורים מקרבן המיוחד להם דהיינו פר אבל יביאו אשם ודאי כהדיוט דומיא למאי דפרישית במשיח ולכך כתב דפטורים לגמרי הטעם דאינם בכלל נפש א׳ משא״כ במשיח בכלל נפש א׳ הוא ודו״ק.

בד״ה ומה הן מביאין וכו׳ וביטוי שפתים קרבן עולה ויורד כצ״ל וכן הגיה מהרש״א ז״ל.

בד״ה ר״א אומר וכו׳ ור״ש סבר נשיא ומשיח חייבים וכו׳ אלא שאין כ״ג ומשיח חייב על טומ׳ מקו״ק עכ״ל תמיהא מילתא אמאי לא קאמר נמי ולא נשיא חייב בשמיעת קול דהא ר״ש מודה בהא לרע״ק כדכתב רש״י עצמו לעיל מזה. וראיתי למהרש״א ז״ל דכתב וז״ל דה״ה שאין נשיא חייב בשמיע׳ קול ולא נקטיה הכא דהא תנא ליה ר״ע לעיל עכ״ל ואחר המחילת מכת״ר דלא אמרי׳ הכי אלא לתנא דאמאי לא נקטיה הכא משום דכבר תנא ליה לעיל אבל רש״י שהוא מפרש וקא׳ החולקים שבין אלו התנאים כל אחד ואחד ומאי דס״ל אמאי שמטיה לכך נראה שטעות נפל בספרים וכצ״ל הלא שאין נשיא חייב בשמיעת קול ולא כ״ג משיח חייב על טומ׳ מקו״ק וכו׳ נ״ל ודו״ק.

ע״ב גמ׳ אמר חזקיה מ״ט דר״ש וכו׳ שוה לקהל וכו׳ א״כ נשיא נמי וכו׳ א״כ כהנים נמי וכו׳ משיח נמי וכו׳ אלא אמר רבא וכו׳ ע״כ ראוי לחקור ולידע מהו פי׳ שוה לקהל ואינו שוה לקהל דקאמר דמדברי רש״י בד״ה מי שקרבנו וכו׳ ובד״ה יצא משיח וכו׳ מוכח שפי׳ שוה ואינו שוה היינו מתכפרים עם הקהל בקרבנם דר״ל א״צ להביא קרבן בפ״ע אלא משתתף עמהם בקרבנם ואלו מד״ה א״כ נשיא וכו׳ מוכח דפי׳ שוה ואינו שוה היינו לענין שינוי המין בקרבן שכ״כ דהוא מביא שעיר והם מתכפרים בפר וא״כ לאו רישיה סיפיה וגם מל׳ הש״ס משמע דפי׳ היינו על השיתוף שכן הק׳ א״כ נשיא נמי וכו׳ ומשני שוה בכפרה די״ה דפי׳ שוה בכפרה די״ה היינו שמשתתף עמהם בשעיר חטאת שלהם א״כ מה שהקשה נשיא נמי קרבנו שוה לקהל היינו שאינו משותף עמהם בקרבנם ולא על שינוי המין. וכן ממה שהקשה כהנים נמי וכו׳ משכח נמי וכו׳ מכל זה משמע שהוא על שתוף הכפרה עמהם ולא על שינוי המין א״כ מי הכריחו לרש״י ז״ל לפרשה על שינוי המין לכן הנראה דרש״י ז״ל הוק׳ לו האי נשיא במאי עסקינן אי חטא בפ״ע שמביא קרבן בפ״ע א״כ אין כאן קהל כדי שתאמר עליו אי קרבנו שוה לקהל אפי׳ א׳ מן הקהל שחטא כה״ג בשגגת מעשה גרידתא כדיניה הרי הוא חייב נמי בקרבן ואי חטא עם הצבור הרי הוא מתכפר עם הצבור ואמאי קרי ליה אין קרבנו שוה לקהל לזה פי׳ דפי׳ הסוגיא היא אזלא ע״ז הדרך שפי׳ שוה ואינו שוה היא על ב׳ דרכים שהוא שוה לקהל דהיינו שיתכפר בשלהם אם היו מחוייבי׳ הוא והם בקרבן ואם אינם מחוייבים כי אם הוא לבדו בעי׳ שיהא קרבנו שוה להם במין דהיינו שיביא הקרבן עצמו שיביאו הקהל אם היו הם מחוייבים. וקס״ד דבעינן שוה לקהל בכל מילי אבל אם אינו שוה לקהל אפי׳ בדבר א׳ אפי׳ בשאר דברים שוה להם דהיינו שמתכפר עמהם אינו שוה מקרי וחלוק הוא מן הקהל. ולזה פי׳ מתחילה יצא זה שאין שוה דמשיח היינו דאין מתכפר עמה׳ בכפר׳ ז״ה משום דכל התנאים בית חדא דאינו משתתף עמהם בחטאת שלהם ועוד דיביא מין אחר שאינו ממין הקהל דהוא יביא חטאתו פר והם חטאתם שעיר ועוד דאפי׳ אם בשאר ימות השנה שוה להם כגון שחטא עמהם מ״מ הרי בדבר א׳ אינו שוה להם ולכך פטור מטו׳ מקו״ק ולזה הוק׳ לו א״כ נשיא וכו׳ ר״ל אא״כ דלא מקרי אינו שוה לקהל עד שיהי בכל מילי אינו שוה אבל אם בדבר א׳ שוה הוא להם אעפ״י שאינו שוה בשאר דברים מ״מ שוה לקהל מקרי וחייב בטומ׳ מקו״ק וכו׳ אינו מק׳ לך מן הנשיא דאעפ״י שאינו שוה בשאר ימות השנה מ״מ שוה הוא להם בכפר׳ י״הך אבל השתא דאמרת דאפי׳ אם בדבר א׳ אינו שוה לו מקרי שוה לקהל ופטור מטו׳ מק׳ וכו׳ א״כ נשיא נמי אינו שוה לקהל בשאר ימות השנה דאע״פ שלא חטא עמהם מתכפר עמהם ואם חטא בפ״ע לא מקרי אינו שוה כיון כאן קהל שמחוייבים במה שחייב הוא כגון בתרי איסורי כדאמרן לעיל מ״מ הרי הוא חלוק במין דהוא מביא חטאתו שעיר והם אם חטאו באותו מין עצמו שחטא הוא מתכפרים בפר. ולזה הוכרח רש״י לפ׳ כאן אינו שוה לקהל היינו בשינוי המין דאי אפשר לפרש כאן הא דהק׳ המק׳ דנשיא נמי אינו שוה לקהל היינו שאינו מתכפר עמהם מטעם שכתבנו לעיל והא דדקדק וכתב דהוא מביא שעיר ל׳ הבאה ובקהל כתב והם מתכפרים בפר וכו׳ ולא כתב והם מביאים פר נתכוון למ״ש (ד״ז) במשנה בד״ה ונתכפר לו וכו׳ והא דקתני שאין ב״ד חייבים ולא קתני שאין צבור חייבים סתמא כר״מ דאמר לעיל בפ״ק ב״ד מביאים על ידיהם פר והן פטורים עכ״ל לזה כתב כאן והם מתכפרים דהקהל לא שייך בהו הבאה אלא כפרה שהב״ד הם שמביאים עליהם והם פטורים וא״כ כיון שנשיא חלוק מן הקהל במין הקרבן יהי פטור מטומ׳ מקו״ק יהשיב לו שוה בכפרה דיה״ך ר״ל הא דאמרן יצא זה שאין קרבנו שוה לקהל היינו שאין שוה בשום פעם אלא לעולם בכל דבר הוא חלוק מן הקהל דומיא דמשיח דבשאר ימות השנה הוא מביא בפ״ע ואינו משתתף עמהם בקרבנ׳ וביה״ך ג״כ חלוק מהם בתרתי חדא שאינו משתתף עמהם בקרבנם אלא מביא קרבן בפ״ע והם בפ״ע ועוד שהוא חלוק במין שהוא פר והקהל שעיר אבל נשיא אעפ״י שהוא חלוק בשאר ימות השנה מ״מ שוה הוא להם בכפרה דיה״ך. והא דלא הק׳ מעיקרא מכהנים והו״ל לערבינהו ולומר א״כ בשיא וכהנים נמי אינם שוים לקהל זה בשאר ימות השנה וזה ביה״ך הוא דכותא קפריך לא מיבעיא משיח דאינו שוה לקהל בי״הך וקריב הוא לומר שהם כמשיח אלא אפי׳ נשיא שהוא שוה לקהל ביה״ך ורחוק הוא מן המשיח אפ״ה אינו שוה בשאר ימות השנה אבל כשתירץ לו על קו׳ נשיא שוה הוא בכפרה דיה״ך הבין המק׳ הא דקאמר שוה בכפרה דיה״ך דר״ל העיקר תלוי ביה״ך דאם הוא משתתף עמהם ביה״ך בקרבנם שוה לקהל מקרי דומיא דמשיח ואם אינו משתתף עמהם ביה״ך אינו שוה לקהל מקרי ולהכי הק׳ כהנים נמי לא שוו לקהל בכפרה דיה״ך ר״ל בשלמא אי תרצת לי דנשיא היינו טעמא דמקרי שוה לקהל משום דשוה בדבר א׳ להם איני מק׳ לך מכהנים דכהנים אעפ״י שאינם שוים לקהל בכפרת יה״ך מ״מ שוים הם בשאר ימות השנה ולכך לא מפטרי מטו׳ מקו״ק אבל השתא דתרצת לי טעמא דנשיא משום דשוה לקהל בכפרת יה״ך א״כ תק׳ נמי הא אינם שוים לקהל בי״הך וכיון שכן ליפטרו מטו׳ מקדש וכו׳ והשיב לו אתה לא הבנת כוונתי הא דאמינא שוה בכפרת יה״ך רצוני לומר לא מקרי חלוק מן הקהל עד שיהא חלוק מהם בכל זמן כמו המשיח דחלוק הוא בשאר ימות השנה וחלוק הוא בי״הך ואז אינו שוה לקהל מקרי אבל אם בדבר א׳ אינו חלוק מהם ומשתתף עמהם בקרבנם שוה הוא להם מקרי ומחוייב בטו׳ מקדש וכו׳ דומיא דרישא דאע״פי שהוא חלוק מן הקהל בשאר ימות השנה שוה הוא להם בכפרת יה״ך ולכך שוה לקהל מקרי ולאו דוקא דבעינן שיהא שוה לקהל ביה״ך אלא כך אשכחן בנשיא והה״נ אם אינו שוה להם ביה״ך אבל הוא שוה להם בשאר ימות השנה אה״נ דשוה הוא להם מקרי ומחוייב בטו׳ מקדש וכו׳ ומזה הטעם כתנים אעפ״י שהם חלוקים מהקהל ביה״ך שוים הם להם בשאר ימות השנה. הק׳ לו משיח נמי שוה לקהל בשאר מצות דכל השנה וכו׳ כמ״ש רש״י והכי כוונתו אא״כ כדס״ד מעיקרא דאם אינו שוה לקהל בדבר א׳ ואפי׳ בשאר דברים הוא שוה להם אינו שוה מקרי וחלוק הוא מן הקהל איני מק׳ לך מן המשיח שאעפ״י שהמשיח שוה הוא להם בשאר מצות דכל השנה דכי הורה עם הצבור מתכפר עם הצבור מ״מ חלוק הוא ביה״ך ומש״ה אינו שוה מקרי ופטו׳ מטו׳ מקדש וכו׳ אבל השת׳ דאמרת דלא מקרי אינו שוה אלא עד שיהא חלוק מהם לגמרי ואין שוה להם בשום פעם אבל אם הוא שוה להם אפי׳ בדבר א׳ לא מקרי חלוק מהם א״כ משיח נמי תק׳ אלא אמר רבא אימא הכי וכו׳ עיין פירש״י ודו״ק.

רש״י בד״ה מ״ט דר״ש דאמר ולא משיח חייב בטו׳ וכו׳ כצ״ל.

בד״ה א״כ נשיא וכו׳ ולא נשיא הס״ד ותיבת ויחיד נמחק ואעפ״י שהנשיא ויחיד שוים הם בשאר ימות השנה שבשגיהם אם חטאו בפ״ע בשגגת מעשה גרידתא שלא ע״פ הוראת ב״ד חייבים בקרבן כל חד בדיניה זה שעיר וזה כשבה או שעירה ואם עשו ע״פ הוראת ב״ד פטורים וא״כ כשתקשה על הנשיא שאינו שוה לקהל משום שינוי המין תק׳ נמי איחיד שאינו שוה לקהל בשינוי המין ויפטר מטו׳ וכו׳ מ״מ הש״ס לא הק׳ מינה והטעם כדכתב מהרש״א ז״ל דא״כ חיובא דטו׳ מקדש וכו׳ אמאן תרמייה אלא ודאי איחיד נימא גזירת הכתוב הוא והתימא ממוהרש״א ז״ל שלא מחקה מל׳ רש״י אלא הביא ל׳ רש״י כאשר הוא ונתן טעם להש״ס למה לא הק׳ כך על היחיד וא״כ היה לו למוחקה מל׳ רש״י ודו״ק.

בד״ה כהן משיח וכו׳ דכי הורה עם הצבור מתכפר עם הצבור עכ״ל כתב הב״ש ז״ל ול״נ לפ׳ בענין אחר דהא משיח מביא פר בשאר ימות השנה כמו ב״ד וכו׳ עכ״ל ונראה דרש״י אה״נ הו״ל לפרש כך וחדא מיניהו נקט לפום מאי דפרישית הסוגיא אלא משום כשתירץ הש״ס על הנשיא שוה בי״הך דהיינו שווי השיתוף והק׳ לו ע״פ דרכו זה א״כ כהנים נמי לא שוו ביה״ך דהוא שווי השיתוף ותי׳ לי ע״פ דרכו זה שוים לקהל בשאר ימות השנה דהוא ג״כ שווי השיתוף

לכך פי' ג"כ ה"ה דמקשה משיח נמי הא שוה בשאר ימות השנה ע"פ דרך זו דהיינו בשווי השיתוף וזה ברור.

בד"ה א"ל ר"ע מי פטר וכו' דילמא כי פטר וכו' עכ"ל כתב הב"ש וז"ל מלת דילמ' נ"ל שהוא ט"ס מפני של' וכו' ע"ע ואני אביא לו סייעתא מל' רש"י לעיל בע"א בד"ה תניא ר"ע וכו' וז"ל ואמרינן לקמן דמפר לא פטר ליה ר"ע ואיכא לתרוצי וכו' אבל מפר לא אמעיט עכ"ל הרי דכתב במונה דמפר לא פטר ליה ר"ע ולא כתביה בל' ספקא ומזה הטעם אצטריך לתרוצי לר"ע מה שיקשה עליו והא מעטיה רחמנא מדכתיב זה קרבן וכו' מזה מוכח דהאי תיבת ודילמא נמחק ודו"ק.

בא"ד וביטוי שפתים כגון להביא וכו' כצ"ל.

הדרן עלך פ' הורה כהן משיח

כהן משיח פ"ג

דף י' ע"א גמ' ולר"ש נגעי אונסין מי לא מטמו והתניא וכו' תאמר בנגעים שמטמאין באונס וכו' ע"כ וק' מאי פריך מהאי ברייתא דילמא ר"י הוא דלית ליה האי דרשא בפסוק ונתתי נגע וכו' דהוא דריש ליה לבשורה וא"כ אית ליה דנגעי אונסים מטמו וא"כ ר"י היא וי"ל דמוכרח דההוא ברייתי' כ"ע היא דהא דריש מקרא דכי יהיה מן הדבור ואילך ומוכרח למדרש כך דאלת"ה מאי יהיה ל' עתיד דזהו כח דרשת הברייתא וא"כ מוכרח הוא לומר והלא דין הוא וכו' עד שמתגלגלים הדברים עד תאמר בנגעים שמטמאים באונס וכו' א"כ הרי כ"ע היא ולכך פריך לר"ש ודו"ק.

רש"י בד"ה השתא י"ל וכו' ומ"ש בספרים תני גבי משיח עבר ואח"כ חטא לאו מתרצתא הוא כצ"ל והטעם דלאו מתרצתא היא דאי גרסי' אהכי תנא גבי משיח עבר ואח"כ חטא יראה כאלו הקו' היא על הסיפא ל"ל למתני משיח שעבר וכו' ואח"כ חטא מביא פר וזה אינו דהא חידוש גדול דאצטריך לאשמעינן במשיח שאע"פ שעבר ומן הראוי היה לנו לומר ה"ז הדיוט גמור ואינו מביא פר קמ"ל דאפ"ה מביא פר אבל הקו' היא על הרישא דתני שחטא ואח"כ עבר ממשיחותו שמביא פר למאי אצטריך לאשמעינן וכמו שהקשה המק' בהדיא לכך מחק גירסא זו ומה שהגיה מהרש"א ז"ל בגמ' אהכי תני גבי משיח חטא ואח"כ עבר כצ"ל הוא לפי האמת מאי דגרס רש"י ודו"ק.

בא"ד ולשון ראשון עיקר וכו' עכ"ל נ"ל דלעולם יש חילוק בגירסאות ודלא כמשתבשין דלב' הלשונות קרי להו ל' ראשון אלא הם חלוקים לל' א' גרסינן השתא י"ל וכו' ולל"א אין כתוב בה השתא י"ל אלא מתחל' הגמ' צריכא למימר וכו' ומה שבחר בל' א' ולא רצה בל"א משום דלל"א הוא פריך ארישא למאי אצטריך הא כיון דתנא ליה סיפא דעבר ואח"כ חטא דמביא פר כ"ש הריש' דחטא ואח"כ עבר ודאי אנא ידענא דמביא פר ובזה לא בחר רש"י דמאי קו' זו כך דרך התנא לאשמעינן דלא זו אף זו אבל ל' א' אין כוונתו למאי אצטריך רישא הא כבר שמעינן מסיפא אלא כך היא כוונתו דאי לאו הסיפא דאשמעינן חידוש גדול דאפי' עבר ואח"כ חטא מביא פר לא הייתי מק' על הריש' למאי אצטריך דהו"א דלאו לגופיה אתא אלא לדיוקא אתא לומר דוקא בכה"ג הוא דמביא פר אבל אפכא הרי הוא כהדיוט אבל השתא דחזינא הסיפא שיש בה חידוש גדול שדבר רחוק מן הסברא ואין אדם יכול לאומרו שעבר ואח"כ חטא הרי הוא עדיין במשיחותו ומביא פר זה לא יעלה על דעת אדם ולא יכול לאומרו אפ"ה השמיענו התנ' שכך דינו ויש לך רשות לאומרו כיון שכן רישא למאי אתא כיון דלאו לדיוקא אתא מוכרח הוא דלגופיה הוא דאתא ולמאי אצטריך אנא ידענא מסברא דמביא דבתר חטא אזלינן לזה דקדק רש"י ואמר ול' א' עיקר דקאמר השתא י"ל דאין כוונתו להודיע לנו איזה הוא הנק' ל' א' הוא האומר השתא י"ל דלאו קטיל באגמא הוא אלא כוונתו הכרח וה"ק תדע למה אני אומר ל' א' עיקר משום דקושייתו לאו למאי אצטריך רישא הא כבר ידעינן לה מסיפ' דאין זו קו' שכן דרך התנ' להשמיענו הפשוט תחלה ואח"כ ישמיענו החידוש בלא זו אף זו. אבל ל' א' קפריך מכח השתא י"ל ר"ל בלא הסיפא אנא ידענא הרישא מסברא דבתר חטא אזלינן אלא אי לאו הסיפא איני מק' ארישא ואע"פ שדבר פשוט הוא דהו"א לדיוקא אתא אבל השתא דהשמיע' הסיפא די"ל עבר ואח"כ חטא מביא פר א"כ אני מק' על ארישא ל"ל כיון דלאו לדיוקי אתא אלא לגופה אתא אנא ידענא ליה מסברא וזה נ"ל נכון ועיין בהב"ש ז"ל שפי' דרך אחרת ודו"ק.

ע"ב גמ' אשר נשיא וכו' אשרי הדור שהנשיא שלו וכו' ע"כ כתב הב"ש וז"ל תימא לפ"ז ג"ש דאשר נשיא וכו' אם הכהן וכו' יחטא מה להלן וכו' דמייתי לעיל ל"ל דהא אשר כמו אשרי א"כ גזירה מהיכ"ת עכ"ל סותר דבריו דלעיל בד"ה אשר נשיא וכו' כתב בתי' הב' וז"ל ועי"ל דלא מק' יכול גזירה מכח מלת אשר כדפי' רש"י שהרי בת"כ גבי משיח יחטא נמי מק' יכול גזירה אע"ג דלא כתי' אשר והיינו ע"כ מדאמר יחטא לעתיד שנר' הודעה ממה שנגזר עליו שיחטא ה"נ י"ל כאן גזירה מהי"כת וכו' הרי שכתב בהדיא הא דקאמר לעיל יכול גזירה לאו ממלת אשר נפקא אלא מדקאמר יחטא והכא מק' ג"כ גזירה מהי"כת דהא דרשי' הכא אשר כמו אשרי ודוחק לומר דהכא קא מק' לפום תי' הא' שכתב שם דהא מכח ההכרח שהביא מת"כ דאפי' גבי משיח קאמר התם יכול גזירה אע"ג דלא כתי' אשר והיינו ע"כ מדאמר יחטא אין אנו צריכי' לתי' הא' ולא יאמר עוד שזה התי' הב' הוא העיקר. וא"כ מה מק' תו הכא אין מקום לה. אבל הנ"ל דלא קשו אהדדי דלעיל קא דריש לפום דינא דקרא אבל הכא קדריש לפי האגדה שכן דרך התנאי' והאמוראי' לדרוש המקראות לפי הדין המקובל להם מסיני ודורשים אותם המקראות עצמם לפי האגדה והרמזים שמרמזים המקראות הללו ולא פליגי אהדדי שזה מיירי בענין וזה מיירי בענין ודו"ק.

שם מי דמי אנן קאמרינן חדא דרך וכו' ע"כ כתב הב"ש ז"ל מדלא קאמר א"ל ר"י אנן וכו' וגם מדקאמר וכו' צ"ל דלא פריך הש"ס קו' זו אנן דקאמרינן וכו' על ר"ל בלבד אלא גם על ר"י דכיון שזה אכיל' גסה לא אכל מאותו פסח עצמו שאכל זה שאכלו לשם מצוה הרי הכא ב' דרכים עכ"ל לא ידענא מה הכרח הוא זה מדלא קאמר א"ל ר"י אנן קאמרינן וכו' וכי משום דלא א"ל ר"י מוכרח דקו' זו תק' גם על ר"י אי ר"י לא הק' לו או משום דהודה לקושייתו וחזר בו או משום דלא חש ליה ליכא בעולם מאן דמק' אר"ל לחוד ולא גם לר"י. וגם ההכרח הב' דכתב וז"ל וגם מדקאמר אלא משל ללוט וכו' ולא ישר בעיניו מ"ש ר"י משל לב' בני אדם שצלו וכו' צ"ל דלא פריך וכו' על ר"ל בלבד אלא גם על ר"י וכו' עכ"ל לא ידענא מה הכרח הוא זה וכי אם נדחה ר"ל מכח קו' או חדא דרך וכו' מוכרחים אנו להעמיד דברי ר"י וישרו בעינינו הלא דברי ר"י נדחו מכח קו' ר"ל והשתא גם דברי ר"ל נדחו מכח קו' אחרת ועוד מאי האי דקאמר דכיון שזה אכילה גסה לא אכל מאותו פסח עצמו שאכל זה שאכלו לשם מצוה הרי הכא ב' דרכים עכ"ל וכי אכילת הצדיק שאכל מזה הפסח לשם מצוה גורמת לכל מי שיאכל מאותו הפסח עצמו לא יאכלנו כי אם לשם מצוה עד מכח זה נצטרך לומר שרשע זה שאכל לשם אכילה גסה מפסח אחר הא אכיל ויהיה הכא ב' דרכים אלא לפי האמת שיטת הש"ס כך היא רבי יוחנן אוקי לקרא בב' בני אדם שצלו פסחיהם ר"ל פסח א' שנתמנו עליו שניהם והראיה דקא' דנקט ל' אכלו בכינוי א' אכלו וא' אכלו דמשמע לאותו פסח עצמו שצלו שניהם דאי לא"ה הול"ל א' אכל את פסחו וא' אכל את פסחו או לפחו' יאמר את שלו אלא ודאי משמע לפסח א' קאמר בענין ששניהם בדרך א' מתעסקי' ור"ל פריך ליה רשע קרית ליה נהי וכו' ודחה דברי ר"י מכח קו' זו דאיך קרי ליה רשע והיא באמת קו' חזקה שאין לה תשובה ולזה אוקמה ר"ל באופן אחר באשתו ואחותו והכא לא שייכא אותה קו' שהק' הוא על ר"י דהכא שפיר מקרי רשע דבא על אחותו אין לך רשע גדול מזה והמק' הק' לו נהי דנדחו דברי ר"י מכח קושייתך דאיך קרי ליה רשע כיון דמצוה קעביד ואעפ"י שלפי דברי ר"י הוא דרך א' מ"מ נדחה מכח קושייתך לדבריך נמי מי ניחא נהי דלדבריך א"ש דמקרי רשע אבל מ"מ גם דבריך נדחים מכח קו' אחרת אנן אמרינן חדא דרך והכא ב' דרכים אלא משל ללוט וכו' ר"ל לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא פי' הכתוב הוא משל ללוט וכו' ודו"ק.

שם למה נקוד על וי"ו שבקומה של בכירה ע"כ כ' הב"ש ז"ל לומר לך דהכי הוא כמאן דליתא דבקומה ידע כ"כ התו' וכו' וק' בעיני אם הנקוד בא לעקור תיבת ובקומה כמאן דליתא א"כ הו"ל לנקוד על תיבת ובקומה כולה ולא על הוי"ו בלבד וכו' עכ"ל וק"ל על דבריו דאי ינקוד על כולה להורו' שרוצה לעקור ולבטל תיבה זו א"כ ל"ל למכתביה כלל כיון דבקומה לא ידע למה כתבה ולאיזה ענין כתבה וחזר ובטלה בניקוד אלא ודאי לא כוונו התו' לומר כמאן דליתא לגמרי אלא הכוונה דידיעה חסרה איכא ר"ל דהאמת הוא שלא ידע בקומה אלא הות ליה קצת ידיעה ולא כשעת שכיבה שלא ידע כלל ועיקר ודו"ק נ"ל.

שם א"ר יוחנן ז' בעילות וכו' ע"כ כתב הב"ש וז"ל כתב הרד"ק בפירושו שהוא דרש רחוק וכו' ואני אומר אחר המחילה שרי ליה מאריה וכו' ונראה דאפי' לר"ל וכו' ומה שדרש בשמיכה שמי הוא כאן וכו' היינו שמעיד על כוונתה שהיתה לש"ש כדי להתיש כחו ותהא יכולה להורגו אבל לא שבא לו' שלא בא עליה כלל עכ"ל ואחר המחילה מכ"תר שלשון שמעיד על יעל שלא נעשה בה עבירה משמע על הפועל לא על הכוונה אבל הן אמת מ"ש רד"ק ז"ל ומה שכתבו למעלה במלת שמיכה מכחיש זה הדרש אחר המחילה מכת"ר דלמה מכחיש ההיא ר"ל אמרה והכא רבי יוחנן הוא ופליגי אהדדי ור"י מפ' שמיכה סודרא כסברת רבנן דויקרא רבא או משיכלא כאידך רבנן שהביא רד"ק ז"ל למעלה בפסוק ותכסהו בשמיכה ומ"ש ר"ל חזרנו בכל המקרא ולא מצאנו כלי ששמו שמיכה אמר לך ר"י אין זו ראיה כדי לדרוש מלת שמיכה שמי כאן שהרי כמה מקומו' וכמה כלים וכמה עניינים לא הוזכרו בכל הכ"ד אלא פעם א' ולא יותר ולא באה השאלה עליו לא מצינו בכל המקרא דוגמאה בל' הקדש אינו מוכרח שיהיה כולו נזכר בכ"ד ספרים בענין שלא יחסר תיבה א' מן לה"ק שלא הוזכרה בכ"ד ספרים כי לא נשתמשו אלא במה שצריך להם לענין שהם בו וא"כ כאן נצטרכו לתיב' שמיכה ולא במקום אחר לכך לא הוזכרה אלא כאן. וא"ת הא ר"י גופיה על פסוק תופל ולבן אמר חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן וכו' ולפי דברינו מה מתמה חזרנו על כל המקרא וכו' אימא משום דלא נצטרך המקרא בשום מקום להזכירם אלא כאן לכך לא הוזכרו במ"א וי"ל דכוונ' ר"י התם אינה משום דלא הוזכרה במ"א אלא משום דהתם המקרא מזכיר כל המקומו' שהכעיסו לפני המקום בהם כדכתב רש"י שם ולכך הק' חזרנו וכו' דר"ל בשלמא שאר המקומו' שהזכיר מצינו במקראו' אחרים שהוזכרו הם וההכעסו' שנעשו בהם במדבר וערבה שהוא ערבו' מואב ומול סוף דהיינו ים סוף ופארן וחצרות כל אלו נזכרו במקומו' אחרים וההכעסו' שנעשו בהם אבל תופל ולבן ב' המקומו' הללו לא מצינו שמם במקום אחר ומה נעשה בהם עד שיזכירם מרע"ה בתוכחותיו לכך פי' על דברים שתפלו בהן שהוא לבן ע"ש וכ"ש כאן שכתוב ותכסהו בשמיכה משמע שכלי א' שהוא עשוי להתכסו' בו. והא דקא מתמהי נמי בפסוק מצפון להר געש ואמר חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו הר געש והתם ר' ברכיה ור' סימון בשם ריב"ל הם דמתמה ולא ר"ל כאשר הביא מדרש זה רד"ק ז"ל בסוף ס' יהושע התם נמי דמל' מצפון להר געש דקא מסיים מקום קבור' יהושע ומודיע לנו תדע איה מקום קבורתו הוא בצפון להר געש שמורה כאלו הר געש ידוע הוא לנו מפני שהוזכר במקום אחר ועכשיו בא להורו' לנו שקבור' אותו צדיק הוא בצפונו של ההר מזה הידוע לך ולכך מתמהי חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו מקום ששמו הר געש עד שבהודעה קלה כזאת אנו יודעי' מקום קבורתו לכך דרשו שגעש עליהם ההר וכו' ועוד פשטיה דקרא מסייע לרבי יוחנן חדא דלמה כפל כל אלו הלשונו' כרע נפל שכב וכו' ואעפ"י שהרגיש בזה רד"ק י"ל וכתב כן מנהג הלשון לכפול הדברים כדי לחזקם עכ"ל אחר המחילה מכת"ר דדרך הכתוב כדי לחזק הענין הוא כופל הדבר ב"פ בלבד ולא כ"כ כפלים עד ז'. ועוד דבשלמ' מלת נפל יכולנו לפרשה על הנפילה וההשפלה אבל מלת כרע ושכב אין לשונו' הללו מורים על ההשפלה. ועוד דאי הענין כי כרע כריעה שלא היתה לו תקומה כדכתב הוא ז"ל א"כ מה זה הלשון בין רגליה זה פעמים ואם הכוונה שנפל והושפל לפני רגליה היל"ל לפני רגליה או אצל רגליה מאי לשון בין רגליה מזה משמע דכריעתו ונפילתו ושכיבתו בדבר שהוא מפריד בין רגליה דהיינו הבעילה וזה סמך גדול לדרשת רבי יוחנן ודו"ק נ"ל.

שם שהטיל מדינים בין ישראל וכו' בקהל ה' ע"כ וק"ל טובא מה חטא לוט בזה הענין שלא יבא עמוני וכו' הא קרא מפ' טעמא בהדיא משום שלא קדמו בלחם ובמים וכדאיתא ביבמו' אבל לוט לא נגע ולא פגע בענין זה. ואפשר דשלם לו הקב"ה מכ"מ הוא פירש מאברהם לפי' סבב הקב"ה שלא יקדמו בניו לבני אברהם בלחם ובמים כדי שעי"כ יהיו נפרדים זרעו מזרע אברהם אבל ק' סוף סוף הוא לא חטא בזה שהרי לא נפרד בבחירתו אלא אברהם הכריחו לכך שאמר לו הפרד נא מעלי וי"ל דהוא ג"כ גרמא בזה בשביל שהיו רועיו גזלנים ורועים בשדו' אחרים ורועי אברהם היו עמהם במריבה וקטטה לזה הוכרח אברהם לומר לו אל נא תהי מריבה ביני וביניך וגו' הפרד נא מעלי נמצא הוא סבב לפרוד אבל ק' למאי אצטריך יסבב הקב"ה שלא יקדמו בניו בלחם ובמים כדי לאסור תערובתם יאסור להדיא ויאמר לא יבא עמוני וגו' בלא נתינ' טעם על דבר אשר לא קדמו אתכם וכו' ואנן ידעינן הטעם העיקרי שהוא בשביל שפירש מאברהם וי"ל כדי שלא ליתן פתחון פה לבני לוט לומר מה נשתנינו מכל אומה ולשון וכי משום שקרובים אנו לכם יאסר תערובותינו והם אינם יודעים טעמו של דבר לכך סבב הקב"ה שלא יקדמו כדי שהם עצמם יודו האמת ודו"ק.

רש"י בד"ה אוי כמו ווי דהכא לא כתיב אשר עכ"ל ר"ל דלא תק' בשלמא גבי צדיקים דקאמר אשריהם לצדיקים מפיק לה מדכתיב בקר' אשר יש צדיקים אבל מלת אוי דקאמר גבי רשעים היכא רמיזא ומהיכא מפיק לה לזה כתב אוי

כמו ווי ר"ל מפיק לה מדכתיב ברשעים ויש רשעים דוי"ו י"וד דכתיב בתיב' ויש מרמזן למל' י"י ואוי היא ווי וכ"ת איך דרשינן מתיב' ויש ווי הא צריך למכתב ויש כנגד תיב' יש האמור בצדיקים כדי שיהיה יש ויש יש צדיקים וכו' ויש רשעים וכו' לזה כתב דהכ' לא כתיב אשר ר"ל תדע הדרש' מנין מהשינוי דגבי צדיקי' כתיב אשר ואלו גבי רשעים לא כתיב אשר דמן הראוי הי"ל לכתוב אשר יש צדיקי' ואשר יש רשעי' מדלא כתיב הכי ש"מ לדרשא אתא ולרמוז אשרי לצדיקים וו"י לרשעים ואח' מצאתי למהרש"א ז"ל בח"א שפי' כן וק"ל.

בד"ה מקרית עז עז כמו עץ אברהם כדכתיב אל צור חוצבתם עכ"ל דהוק' לו דעוז הוא שם דבר של העוז ואיך יפול על שם העצם לומר דעוז הוא אברהם דאי אפשר לומר חכמה זו פ' או גבורה זו פ' דאין פ' הוא עצמו חכמה הוא עצמו עושר ולא יפול ע"ש העצם אלא ע"ש התואר לומר חכם זה פ' או עז זה פ' כמו שדרשו בב"ר ע"פ בקש לץ חכמה וכו' אלו חכמי פרעה שדרשו לץ שהוא תואר על חכמי פרעה וכן בסיפיה דקרא ודעת לנבון נקל זה יוסף שדרשו נבון שהוא תואר על יוסף והרבה כיוצא בזה במדרשים דוק ותשכח לכך כתב דעוז שמורה ע"ש דבר דריש לה כמו עז דיש אם למסורת דלהכי כתיב חסר וי"ו ואז יהיה שם התואר ולומר עז שפירושו תקיף ודרשינן זה אברהם שהוא נק' כן כדכתיב אל צור חוצבתם שפי' תקיף והיינו אברהם שזה מוסכם בפה כל המחברים שפי' צור הוא אברה' ויגיד עליו ריעו קרא דבתריה הביטו אל אברהם אביכם ודו"ק.

בד"ה יצאה ממנו וכו' שיצא ממנה דוד וכו' עכ"ל דהוק' לו מדקאמר שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב וכו' זכה ויצאה ממנו רות משמע שבא השכר מכוון מכ"מ וק' איך הוא מכ"מ לזה פי' שיצאה ממנה דוד שריוה וכו' ר"ל השתא מכ"מ הוא הקריב מ"ב קרבנות שריוה להקב"ה בקרבנות דמ"ב הוא דבר גוזמא שהפליג כ"כ להקריב כל אלו הקרבנות לפיכך זכה ויצאה ממנו רות שיצא ממנה דוד שריוה להקב"ה בשירות ותשבחות ולזה נקט רות ע"ש הריוי כדאמרינן בברכות אבל ק"ל סוף סוף מה מכ"מ יש כאן הוא ריווה בקרבנו' זכה ויצא ממנו מי שריוהו בשירות ותשבחות ולולי דבריו הייתי מפ' כאן שיצאה ממנו רות שיצאה ממנה שהע"ה שריוהו לקב"ה בקרבנות כדכתיב אלף עולות יעלה שלמה וגו' ואז הוי מכ"מ הוא ריווה להקב"ה בקרבנו' לפיכך זכה ויצא ממנו אדם שריוהו ג"כ בקרבנות. ואע"ג דבפ"ק דבכרו' ובפ"ק דבתרא דרשו למה נק' שמה רות שיצא ממנה דוד שרוותו וכו' שאני התם לא נחית אלא שכר קרבנות בלק אלא לשם רות בעלמא למה נקראת בזה השם ונקט דוד שהוא הא' בריווי אבל הכא נחית אל שכר קרבנו' בלק שבשכר שהקריב קרבנו' הרבה לכך זכה ויצאה ממנו רות שיצא ממנה שלמה שריווהו בקרבנות מכ"מ בענין שכאן מפ' טעם אחר אל קריא' שם רות לפי הענין כי ע' פנים בתורה. ולפי' דברי מהרש"א בח"א פ"ק דבתרא שכתב וז"ל ויש לפרש דהכא לא שאלו על שמה למה הוא רות אלא על ס' רות למה נק' שמה רות ולא נעמי דתחילת הענין ועיקרו מדבר בה ואף שמלת ס' הוא ל' זכר קאמר הכא שמה בל' נקבה ע"ש שנקראת רות וקאמר דלכך נק' הס' רות שזה הוא עיקר ועניינו שיצא ממנה דוד שהוא האחרית ותכלית הגמור שריווהו וכו' עכ"ל א"ש טפי לפי פירושינו דהתם שאלו על הס' והכא נתנו טעם על רות עצמה שיצאה מבלק וא"כ מצינו לפרושי על שלמה ויבא על נכון. אבל מה שנדחק מהרש"א ז"ל שמלת ס' הוא ל' זכר ואיך אומר שמה שהוא ל' נקבה לא ידעתי למה לא יפרשה על המגלה וא"ש ל' נקבה וק"ל.

דף י"א ע"א גמ' תפשוט ליה וכו' הק' מהרש"א ז"ל וז"ל ק"ק דהיאך ס"ד למפשט מהא דאפילו באכל זית חלב וגם הפריש קרבן והימר נדחה והכא פשיטא לן באכל כזי' חלב כשהיא הדיוט ונתמנה ואפילו לא עבר שהוא חייב ולא נדחה מקרבן וא"כ ע"כ היינו טעמא כדמסיק דמשומד לאו בר אתויי קרבן וכו' עכ"ל וז"ל דאה"נ דהמק' ידע זה החילוק דמומר לאו בר אתויי קרבן והנשיא בר אתויי קרבן אלא סבר דזה החילוק לא יועיל אלא למה שנתחייב כבר כגון שאכל כזית חלב וחל עליו החיוב והומר נדחה ואפי' חזר בו אמרינן כיון שנדחה בשעה שהומר שאינו ראוי להקרבה באותו זמן דזבח רשעים תועבה נדחה גם שחזר בו אבל אם אכל כזית חלב כשהוא הדיוט וחל עליו החיוב ונתמנה לא ידחה כיון שכבר נתחייב בו והרי הוא בר הקרבה שאם חטא והוא נשיא הרי הוא מביא קרבנו ולפי' לא ידחה ממה שנתחייב בו כבר דמי פטרי. אבל אם אכל חצי זית כשהוא הדיוט שעדיין לא חל עליו החיוב משום שאין בו כשיעור ונתמנה ועבר והשלימו בזה הוא להימר משום דכיון דנדחה בשעת נשיאותו שהרי אם השלימו בשעת נשיאותו לא יצטרף בתרא עם קמא ולא מייתי כשבת או שעירה ולא קמא עם בתרא ולא מייתי שעיר וא"כ כיון שבא לו זמן ביני ביני של הפסקה ונדחה מלצרף נימא נמי נדחה גם הם השלימו בהדיוטות שלאחר הנשיאות בענין שסברת המק' שרצה לדמות זה הענין להימר היינו בדבר שנדחה בו אז אמרינן כיון שנדחה נדחה דומיא להימר דמאיזה טעם אמרינן אפילו חזר בו ידחה משום שעבר עליו כבר זמן שנדחה בו דהיינו ההמרה ה"נ נימא כיון שכבר עבר עליו זמן דהיינו הנשיאו' שאינו מצרף להשלמת הדיוטותו אמרינן שידחה אפילו השלימו בזמן הדיוטותו ודחה לו דמה ענין זה לזה דמומר לאו בר אתויי קרבן הוא כלל ועיקר ולכך אמרינן כיון שנדחה נדחה אבל הכא אעפ"י שאינו מצרף עתה למה שכבר אכל בזמן הדיוטותו אפ"ה בר אתויי קרבן הוא שהרי אם אכל כזית קודם שנתמנה ונתמנה חייב להביא קרבנו השייך לו ואם חטא בנשיאותו מביא קרבנו השייך לו ודו"ק.

שם והא רבא אמר וכו' ע"כ נתקשיתי בזה טובא וכי גברא אגברא קא רמית דבשלמא אי הוה אפכא מרב המנונא פריך לרבא כך הוא אורחיה דהש"ס דפריך מגברא רבא שהיה קדום בזמן לאמורא דבתריה משום דקים ליה להש"ס דהוה דייש מילתא בפי הכל ומסתמא שמעה האמורא דבתריה וכמ"ש ה' ה"ע בפ"ב מהש' הב' אבל אפכא כי הכא דפריך מרבא לרב המנונא לא שייך ומצאתי שהקשה כן הב"ש ז"ל. ואפשר לפ' דהכי כוונתו דאי איתא לדברי רב המנונא ר"ל שרב המנונ' תירץ כמו שאמר' והאמר רבא דכ"ע וכו' וכי לא שמע רבא דברי רב המנונא מה שתירץ שהוא הפך דבריו אלא ודאי מעולם רב המנונא לא תירץ זה אלא הכא באוכל נבלות וכו' ר"ל רב המנונא כשתירץ הכי תירץ זה ג"ל בתחיל' העיון. אבל זה א"א דא"כ ה"ילל אלא כי אתמר הכי אתמר א"ר המנונא הכא באוכל וכו' אלא ודאי מדלא קאמר הכי משמע דזה התירוץ סתמא דתלמודא הוא דמתרץ הכי לפי אוקמתא דרבא ולעולם דברי רב המנונא כדקאי קאי וא"כ עדין הקו' במקומה עומדת דאיך פריך מרבא לרב המנונא וראיתי לה' כני שמואל שכתב וז"ל והא רבא אמר וכו' ע"כ פי' וא"כ לרבא דס"ל דלכ"ע לא הוי מומר הדרא קושיין לדוכתין דמאי ביניהו ומשני וכו' עכ"ל ע"ע ואין זה אמת משום דאין זו שיטת הש"ס דאי כדבריו הו"ל להש"ס למימ' בזה הל' ולרבא דאמר דכ"ע מומר וכו' מאי ביניהו אבל השתא דאמר בזה הל' זהא רבא אמר דכ"ע וכו' מוכח דבא לסתור דברי רב המנונ' וזה פשוט אפילו לדרדקי דבי רב. ועוד לא הו"ל להמתרץ לומר בזה הל' אלא הכא באוכל נבלה וכו' כיון שלא בא לסתור לדברי רב המנונא אלא לתרץ מה שהק' לדברי רבא א"כ הו"לל בזה הל' באוכל נבלה וכו' דר"ל דגם לדברי רבא לא תק' מאי ביניהו דהכא באוכל נבלות וכו' קמיפלגי אבל מה שיראה אמת בזה הוא דקי"ל להש"ס דהלכה כרבא ואז פריך ש"ט מניה ולא נימא גברא אגברא קא רמית כמ"ש ה' ה"ע שם ומטעם זה דחה דברי רב המנונ' ואצטריך לאוקומי פלוגת' דבריית' באוכל נבלות וכו' לפי שקי"ל להש"ס שדברי רבא הלכה הם וקי"ל כוותיה והא דמייתי בפ"ק דחולין (דף ה' א') ואייתי עלה דברי רב המנונא לאו משום דקי"ל כרב המנונ' ולא כרבא הוא כמו שהבין הל"מ ז"ל בפ"ב מה' שגגו' וגם הב"ש ז"ל כך הבין אלא במה שיש לדקדק אמאי הביא התם דברי רב המנונא דלא אצטריך ליה דמגוף הברייתא לחוד הו"מ לאקשויי בלא מלתיה דרב המנונא דהא התם אפיק ולא מומר מכי יקריב מכם ופריך והא מהכא נפקא מהתם נפקא ואייתי האי ברייתא דהכא דמשמע מינה דמעם הארץ נפקא לת"ק או מאשר לא תעשנה ואשם לרשב"א וא"כ למאי אצטריך למימר התם ואמרינן מאי ביניהו וא"ר המנונא אלא הכוונה משום דלא תימא ברייתי' משבשתא היא ולא מיתניא בי רבי חייא ולא פרכינן מינה לכך אצטריך למייתי הא דאתמר עלה והביא דברי רב המנונא כדי להוכיח שברייתא אמתית היא ומתניא בי ר"ח מדמפ' בה האמורא כמ"ש ה' ה"ע שם וה"ה דהו"מ לאתויי דברי רבא אלא חד מיניהו נקט בענין דלא מייתי התם דברי רב המנונא אלא כדי לאלומי קושייתו מברייתא דמתניא בי רבי חייא.

והשתא א"ש מה שפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' מעה"ק דין ד' ובפ"ג מה' שגגות דין ז' כרבא אליבא דת"ק מטעם שכתבנו מדפריך הש"ס מרבא דבתראה לרב המנונא דקדמון הוא מכלל דהלכה כוותיה ועוד דנדחו דברי רב המנונ' מכח דברי רבא ואוקי הש"ס לברייתא באוקמתא אחריתי ש"מ דהכי הלכתא.

פ"ש גבן מה שהקשה הל"מ ז"ל בפ"ב מה' שגגות וז"ל והשתא תימא כיון דאמרינן בפ' כלל גדול (ס"ט א') דר"י סבר כר"ש והוא פסק כאן כר"י איך פסק כרבנן בפ"ג מה' מעה"ק וכו' עכ"ל וכ' הדיני' הללו שפסק רבינו ז"ל אין בהם שום סתירה ויבואו הכל מכווני' הא דפסק בפ"ב דה' שגגות דין ב' עבר וכו' שהוא בל"ת אבל וכו' ה"ז שגגה ומביא חטאת עכ"ל שפיר פסק שם כר"י דר"י ור"ל הל' כר"י ובמה שפסק כאן במומר לאכול חלב ושגג ואכל דם מקבלין ממנו עכ"ל נהי דפסק כרבנן אליבא דרבא וכמ"ש מרן הכ"מ ג"ל בפ"ג דמעה"ק דין ד' מ"מ אין ר"י מנגד לזה דאיתו נמי הכי ס"ל שהרי לרבא זה הדין מוסכם לכ"ע בין לת"ק בין לרשב"א ולרב המנונא נמי דר"י אתי כוותיה דינא נמי הכי אליבא דרשב"א א"כ שפיר פסק כיון דאין ר"י מנגד לזה ובההיא דמומר לאכול חלב לתאבון ונתחלף לו בשומן ואכלו דאין מקבלין ממנו קרבן אין ר"י מנגד לזה נמי שהרי לרב המנונ' דאוקי פלוגתייהו במומר לאכול חלב והביא על הדם מוכרח הוא דבמומר לאכול חלב אפילו לתאבון ואכלו בשוגג אפילו לרשב"א לאו שב מידיעתו הוא ואינו מביא קרבן תדע לך שהרי לרבא דאוקי פלוגתייהו באוכל נבלות וסברי רבנן דמומר הוי ואינו מביא קרבן מודו דבמומר לאכול חלב לא הוי מומר לדם ומביא קרבן על הדם א"כ גם לר"י ס"ל אליב' דרשב"א דבמומר לאכול חלב אפילו לתאבון ונתחלף לו בשומן דאינו מביא וא"כ מה שפסק רבינו ז"ל בהא כרבא ואליבא דרבנן אין ר"י מנגד לזה ויבואו דברי רבינו על נכון ודו"ק.

ע"ב גמ' בעא מניה ר' מר"ח כגון אני וכו' ע"כ כתב הב"ש וז"ל אע"ג דאמרינן בעלמא אם ר' לא שנאה וכו' מ"מ אין תימא דבעה מניה ר' מר"ח וכו' עכ"ל ול"ב דאין צורך לכל זה אחר המחילה דהא דבע' מניה ר' לאו משום דמעדיף ר"ה עולווה בענין הדין דהוא ידע טפי מר' בהאי דינא אלא הענין הוא משום דר"ח הוא מבבל בתחילת ימיו ובסוף ימיו עלה לא"י ולמד אצל ר' וכמעט לא הוו ישראל באותם הימים אלא בבבל ובא"י ור' ידע דנשיאותו מקריא נשיאות ויבא שעיר ואעפ"י שיודע היה שאנטונינוס על גביו מ"מ נשיאות גוי לא מקריא נשיאות דהעיקר הוא ישראל דמקרו על גביו כמ"ש הרמב"ם פט"ו דין ו' וז"ל איזהו נשיא האמור בתורה שאין עליו רשות מאדם מישראל עכ"ל והיה שואל מר"ח אתה שהיית בבבל ובאת לא"י וידעת בישראל כולם הגיד לי אם יש נשיא אחד בישראל עדיף ממני ואז אין נשיאותי נשיאות ואבי' כשבה או שעירה כיחיד או אין שוה לי בעול' ונשיאותי נשיאות שאין על גבי אלא ה' אלהי ואביא שעיר וא"ל ר"ח הרי צרתך בבבל דהיינו ראש גולה שבבבל וכוונתו היא דר"ל דהוי על גבך כפירש"י וא"כ אין נשיאותך נשיאות ור' הבין דהרי צרתך בבבל דקאמר ליה דר"ל שוה לך ולכך אותיביה מההיא ברייתא דמלכי ישראל ומלכי ב"ד שאלו מביאים וכו' והשיב לו ר"ח אתה לא הבנת כוונתי במה שאמרתי לך צרתך וכו' היינו דאנן כייפי' להו יהכוונה דהוי ע"ג. וזה שנתכוון רש"י דכתב וז"ל כגון אני מהו בשעיר כלומר נשיאו' דידי מי הוה נשיאו' מעליא וכו' עכ"ל דהוק' לו וכי מספקא ליה לר' בנפשיה אם הוא נשיא אם לאו לכך כתב כלומר נשיאות וכו' ר"ל לא בעי ר' אלא אם נשיאות דידיה נשיאות מעליא ר"ל דליכא נשיא אחר בעולם עדיף מניה וע"מ דאלו הוינא בזמן בית המקדש מייתינא שעיר או יש נשיא אחר בעולם טפי עדיף מנו ואייתינא כשבה וכו' כיחיד ודו"ק.

שם רב ספרא מתני' הכי וכו' ע"כ לפום מאי דמתני רב ספרא תהיה תשובת ר' חייא דלא מקרי נשיא כלל לזה הענין דעיקר הנשיאות לראש גולה שבבבל דהוא שבט שרודה ושופט את ישראל במקל כמלך ישראל בזמנו אבל הכא מחוקק דהיינו חכם שמלמד תורה לישראל והא דמקרי נשיא היינו על צד ההשאלה ולא בעצם לפי שהמחוקק אין מי שירים ידו ורגלו זולתו בתורה וגזרותיו ותקנותיו במשפטי התורה מתפשטו' בכל ישראל ולא ימרו את פיו כמו גזירת המלך בענייני המלכות וכמו שהיה המנהג בבית ב' שכתב בס' הקבלה להרא"בד ז"ל וז"ל שהמלך מבני חשמונאי או מעבדיהם בני הורדוס הוא היה המוציא והמביא במלחמה ובכל דברי המלכות אבל כל דברי תורה חוקים ומשפטים ע"פ הנשיא מבית דוד היו עושים וכו' ע"ש ה"ב דכוותה לאחר החרבן שהיה ראש גולה בבבל הנק' בתורה שבט הוא כמו מלך ממלכי בית חשמונאי או מבני הורדוס בזמן הבית והנשיא שבא"י כמו ר' הנק' בתורה מחוקק הוא כמו נשיא שבזמן הבית ובזמן הבית אם חטא א' מנשיאים אינם מביאי' שעיר אלא כשבה או שעירה דאין זה נשיא הכתוב בתורה לענין זה אבל אם חטא א' ממלכי בית חשמונאי מביא שעיר דזהו הנשיא הנק' בתורה לענין זה ודו"ק.

שם מתני' אין בין כהן משמש לכהן שעבר וכו' ע"כ כתב הב"ש וז"ל וז"ל ומ"ש הר"ב שאין בין כהן העובד לכהן שעבר אלא עבודה וכו' וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפירושו ותימא דמתני' ד' תנן דזה וזה שוין בעבוד' "הך וכו' עכ"ל ע"ע ופליאה דעת ממני איך פה קדוש יוציא זה מפיו ויתמה תמיהא זאת ולא השגיח במ"ש בתחילת דבריו וז"ל כ"ג אם עבר במום או זקן וכיוצא בהם הוא עומד בקדושתו לפי ששמן המשחה שנמשח בו אינו מבטל מעשהו ואין הפרש בינו ובין כ"ג המשמש בכל הדברים זולתו בעבודה בלבד ומה שהוא תלוי בה ר"ל פר י"הך וי' האיפה וכו' עכ"ל הרי לך בהדי' שמפ' עבר ושעבר הנז' במשנה דריש פרקין היינו שעבר לגמרי לחלוטין ואיך אפשר זה כיון שעלה שוב לא ירד מעלין בקדש ולא מורידין אלא מוכרח בכה"ג שכתב רבינו דהיינו מחמת מום או זקנה שאינו חוזר לעולם והיינו מום קבוע דומיא דזקנה וזה מוכרח הוא לפ' באידך משנה

חדא דנקטה עבר ממשיחותו שעבר ממשיחותו דזה הל' מוכח דעבר לגמרי דאי עובר מחמת קרי הרי הוא למחר חוזר לעבודתו ולשיריותו ועדיין משיחותו כדקאי קאי איך אמר עליו עבר ממשיחותו עבר סתם הו"ל למנקט כל' דנקטה בהאי מתני' ועוד דאי עבר מחמת קריו פשיטא הוא דיביא פר כיון שעדיין כ"ג הוא ומשמש לאחר שיעבור קריו ולמאי אצטריך לאשמעינן דיביא פר ועוד דומיא דנשיא קתני דקתני ואח"כ עבר מגדולתו והתם מוכרח הוא דעבר לגמרי הוא דלא שייך בנשיא שעבר לצורך שעה וכיון שכן מוכרח הוא דיש חילוק ביניו ובין כ"ג המשמש בעבודה דהרי פסול הוא לעבודה מחמת מום או זקנה ושפיר כתב רבינו בעבודה וזה כוונת הרע"ב ז"ל ג"כ אעפ"י שלא פירש דבריו דזה פשוט הוא לו מחמת ההכרחיים שכתבנו ולזה כ' אע"פ שאינו עובד בקדושתו הוא עומד עכ"ל מדנקט שאינו עובד משמע מזה דנפסל לעבודה לגמרי. וכן סיים וז"ל שאין בין כהן העובד לכהן שעבר אלא עבודה עכ"ל הרי לכהן המשמש קרי ליה העובד מכלל לכהן שעבר דקאמר הייגו דעבר לגמרי ואינו עובד עוד ולזה שפיר כתב אלא עבודה דזה שעבר דאירגין ביה הייגו לגמרי אבל כהן שעבר דנקט בהאי מתני' תייגו שעבר מחמת קריו ושפיר קתני בה זה וזה שוים בעבודת י"הך ואו שייך לדייק וכ"ש עבודות שאר ימים ודאם רצה כ"ג להקריב מקריב וא"ש נמי מה דתניא בהדיא בגמ' דשוין בהקרבה כל יום ושפיר ג"כ מ"ש בפ"ק דמגילה דלכל שאר הדברי' שוים חוץ מפר י"הך וי' האיפה ודו"ק.

ומה שסיים התי"ט ז"ל וז"ל ובפ"ק דיומא פסק רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי וכו' עכ"ל זה ענין בפ"ע וקאי אמשנתינו זאת דקתני זה וזה שוים בעבודת י"הך וע"ז כתב ובפ"ק דיומא פסק ר"י וכו' ר"ל דלא סמכינן אהאי סתמא דהיא ר"מ בדקאמר בגמ' משום דפסק ר"י ביומא דהלכה כרבי יוסי כנ"ל.

אבל ק"ל ממ"ש הרמב"ם ז"ל בפי' משנה זו ג"כ וז"ל ומה שמבואר שיעבור כ"ג ממשיחותו הוא שאירע בו מום או שימנוהו לעבודת י"הך שמא יארע פסול בכ"ג בי"הך ויעבור אחרי י"הך וכו' עכ"ל הרי שפי' ג"כ שעבר הנז' במשנה זו גם שעבר מחמת מום וזה אי אפשר דהא מתני' קתני דזה וזה שוים בעבודת י"הך וזה שעבר מחמת מום פסול לעבודה וג"כ כתב בתיבור פט"ו מה' שגגו' דין ז' וז"ל כ"ג שנמשח בשמן המשחה ועבר מעבודתו מפני מום או זקנה וכיוצא בהם וחטא בשגגה זו מביא פר שגגתו לפי שאין בין כהן וכו' אלא פר י"הך וי' האיפה וכו' אכל פר הבא על כל המצות שוים הם בו עכ"ל והשתא בשלמא מ"ש ברישא כהן שעבר מחמת מום או זקנה מביא פר ניחא דזה לקוח מן המשנה הא' וכמו שפירשנו. אבל מה שסיים לפי שאין בין וכו' לכהן שעבר אלא פר י"הך וכו' מדנקט תיבת לפי משמע דקאי הטעם על כהן שעבר מחמת מום או זקנה המוזכר ברישא וא"כ איך יאמר אין בין כהן המשמש לעבר אלא פר י"הך וי' האיפה הא לעבוד' שוים הם וכשרים. בשלמא אי כתב ואין בין כהן משיח המשמש לכהן משיח שעבר אלא פר י"הך וי' האיפה אז א"ש דנימא דרביגו נקט כאן ב' דינים לענין הבאת פר על שגגתו שוים הם כהן משמש לכהן שעבר מחמ' מום וזקנה או מחמת קריו ולענין דשוים הם לעבודת י"הך וכ"ש שאר עבודות שו' הם וכהן משמש לכהן שעבר מחמת קריו ואין הבדל ביניהם אלא פר י"הך וי' האיפה אבל השתא דנקט לפי וסיים עלה דאין ביניהם אלא פר י"הך וי' האיפה משמ' דקאי אכל כהן שנמשח דינא הכי וזה ליתא מכח המשניות וכן הק' הל"מ ז"ל וז"ל דברי רבינו מתמיהים אצלי דבפ"ג דהוריות וכו' והייגו כהן שעבר מחמת קריו וכו' אבל מ"ש רבינו ז"ל כהן שעבר מחמת מום וכו' והלא פסול וכו' לא אייתי מתני' כלל וכו' עכ"ל ולי נראה דאה"נ מתני' לא אייתי אלא בההוא גוונא דהייגו שעבר מחמת קריו אלא כשראה רבינו המשנה הא' דהשוותה דין שעבר מחמת מום וכו' לדין המשמש לענין פר הבא על שגגתו משום דאמרינן עדין הוא במשיחותו ועוד ראה בגמרא ההיא ברייתא דהשוותה עבר מחמת מום לעבר מחמת קריו לענין האלמנה והייגו טעמא משום כיון דנמשת מעיקר' לכהונה גדולה נדחה מאלמנה דהכוונה אפילו נעשה בעל מום ועבר מעבודתו אפ"ה משיחתו מעיקרא דחאתו מאלמנה כל ימיו סבר רבינו ה"ה נמי בכל מצות כהונה גדולה כך דינו דמאי שנא גלתה התורה באלמנה וה"ה בשאר מצו' כהונה גדולה ועוד שראה רבינו דין כהן שעבר דהייגו השני ששימש בי"הך ועבר אח"כ ששוה הוא לכהן המשמש לכל דבר חוץ מפר י"הך וי' האיפה סבר כל דין כהן שעבר כך דינו בין עבר מחמת מום בין עבר משום צורך שעה דמ"ש ולא עוד אלא כ"ש הוא השתא ומה כהן שעבר שלא שמש אלא פעם א' כל ימיו אמרינן ביה כל מצו' כהונה גדולה עליו והייגו טעמא משום מעלין בקדש ולא מורידין וזה כיון שעלה לא ירד זה שהיה משמש כל ימיו אלא עבר מחמת אונס לא כ"ש דאמרינן ביה כיון שעלה שוב לא ירד ואה"ן לענין עבודה כל חד כדאיתיה זה ששייך בו עבודה עובד וזה דלא שייך ביה עבודה מחמ' אונס שאירע לו אינו עובד בענין זה שאינו עובד לאו משו' דנתבטלה משיחותו ואזלא לה אלא משום אונס שאירעו דהא אפילו כ"ג המשמש ואירע לו מום עובר אינו עובד ולא אמרינן ביה כיון שנדחה זמן מה נדחה לגמרי אלא עד שיעבור המום חוזר לשמושו הא' ה"נ לא ידחה מחמ' מומו ואפילו הוא קבוע אלא הרי הוא בכהונתו כל ימי חייו אלא שאינו עובד מחמת האיסור ולא מחמ' דחייה דלעולם לא נדחה. ומ"ש רבינו כאן לפי שאין בין כהן וכו' אלא פר י"הך וכו' לא תדוק מניה הא לשאר דברים שוים הם שכולל בזה גם העבודה דא"כ הו"לל הכא כמ"ש בפ"א ד"ה ע"יהך דין ג' שכתב שם וכל מצות כהונה גדולה עליו אלא שאינו וכו' ואם עבד עבודתו כשרה ואם מת הא' זה הב' מתמנה תחתיו עכ"ל אלא לא כתב כאן אלא פר י"הך וי' האיפה דלא נחי' הכא רבינו אלא לענין דברים שמביא כ"ג משלו דוקא והם ג' דברים פר י"הך וי' האיפה ופר הבא על כל המצות אם חטא בשגגת הוראה ולהכי כתב דאין ביניהם אלא פר י"הך וי' האיפה אבל פר הבא וכו' שוים הם והכי כוונתו בפי' זאת המשנה שכתב ומה שמבואר כ"ג וכו' בו מום או שימנוהו לעבודתו וכו' דכוונתו שואת הבבא היא כוונתה כן לענין שעבר מחמת מום בין לענין שעבר לצורך שעה יאצטריך להודיענו זאת כדי שלא תטעה לפ' זאת הבבא כמו בבא דסיפא דזה וזה שוים בעבודת י"הך דפי' התם מוכרח הוא לפרש שעבר מחמת קריו דליכ' לפרושי שעבר מחמת מום דהא פסול הוא לעבודה וא"כ הוה ס"ד לפרש נמי הכא הכי ול' המשנה מורה כן דהכי תנן אין בין כהן וכו' אלא וכו' זה וזה שוים וכו' דמשמע זה כהן המשמש וזה כהן שעבר שהזכרתי לך שוים בעבוד' וכו' וא"כ משמ' מאי דתני ברישא אין בין וכו' אלא פר י"הך וכו' הייגו כהן שעבר מחמת קריו והא ליתא דגם שעבר מחמ' מום דינו גמי הכי דאין ביגו ובין כהן המשמש לענין ההבאה אלא פר י"הך וי' האיפה לכך הוצרך לפ' הכא דעבר דהכא לענין שאין ביניהם אלא פר וכו' כולל שתיהם אבל בסיפא דזה וזה שוים בעבוד' וכו' ודאי ליכא לפרושה אלא שעבר מחמ' קריו וזה פשוט הוא לו ולא אצטריך לבאר זה ודו"ק נ"ל.

שם גמ' ת"ר שמן המשחה שעשה משה במדבר וכו' ע"כ כתב הב"ש ז"ל לא אמר זה להורו' באיזה שמן הוא מדבר שהרי לא היה ולא נעשה אלא זה וכו' עכ"ל ולי נר' הא דנקט שעשה משה במדבר לאפוקי מאפרסמא דכיא הנו' לקמן דגם הוא הייתי קורא אותו שמן המשחה כיון שמושחים בו מלכים יהוא ויהואחז גם שאול לשיט' רד"ק שהביא הרב לקמן וגם לשיט' רש"י דפ"ק דכריתו' שהביא הרב לקמן שכתב אבל שאול נמשח עכ"ל הייגו באפרסמא דכיא כפי' רד"ק כי אי אפשר לפ' שאול ויהוא שנמשחו מן הפך הייגו כל חד כדאיתיה שאול בשמן המשחה ויהוא באפרסמא דכיא חדא דהא בחדא מחתא אתתינהו ואיך אפשר לחלק ביניהם ונאמר כל חד כדאיתיה ועוד דדוחק הוא לומר ששמן המשחה נחלק בב' כלים בקרן ובפך ועוד כיון ששאול נמשך בשמן המשחה למה לא נמשכה מלכותו כדוד וכי הכלים גורמים זה דבר דחוק מן השכל ומה שהכריח הרב ממה שקראו דוד משיח ה' ואי באפרסמא דכיא מאי רבותיה עכ"ל אין זה הכרח כי שנמשח בציוי' ודאי נקרא משיח ה' דמ"ל אם נמשח ע"פ ה' בשמן המשחה או נמשח ע"פ ה' באפרסמ' דכיא וכן מוכרח לומר כן לשי' רד"ק וכן ג"כ שי' מוהר"ם אלשיך ז"ל בפי' על שמואל ב' (סימן א') גבי קרא בלי משוח בשמן ע"ש ודו"ק.

שם יהורם ממלא מקום וכו' יהויקים לאו ממלא וכו' ע"כ נתקשיתי בזה איך שייך מילוי מקום גבי יורם דבשלמא גבי יהויקים שייך למימר ביה לאו ממלא וכו' דאביו היה צדיק והוא רשע אבל יורם רשע ן' רשע היה וראיתי לרש"י ז"ל שהרגיש בזה וכתב וז"ל יורם וכו' דכי מלך אכתי הוה צדיק ממלא מקום אבותיו הוה ואח"כ החמיץ עכ"ל ואחר המחילה מכת"ר לא הבנתי דבריו תינח לגבי יורם אבל גבי אחאב אביו שהיה רשע מה מילוי מקום שייך גבי דידיה ולי נראה דמילוי מקום דנאמר אצל הרשעים הייגו לענין נימוסי המלכות והנהגת המלחמו' שמכל בני אחאב לא היה בהם א' שראוי למלכות בענייני המלחמות והמלכות כאביו אלא יורם אבל גבי צדיקים מילוי מקום הייגו בצדקות נ"ל ודו"ק.

רש"י בד"ה מה להלן וכו' דבמלך קא משתעי קרא וכו' עכ"ל דהוק' לו דמאי אולמיה דה' אלהיו הכתוב כאן בפסוק למען ילמד וגו' מה' אלהיו הכתוב גבי נשיא עד שיבא אותו פסוק וילמד על פסוק זה שפי' ה' אלהיו הייגו שאין על גביו אלא ה' אלהיו לזה כתב דבמלך קא משתעי וכו' ר"ל דהת' מוכרח הוא לפ' שאין על גביו אלא ה' אלהיו משו' דבמלך משתעי ודו"ק.

בד"ה זה וזה וכו' שמיגו תחתיו דלאחר שנטהר הא' מעבירין הב' כצ"ל וז"ל דמאיזה טעם מינו הב' תחתיו שמא יארע לו קרי בי"הך ואו הב' משמש באותו יום תחתיו ולמחר שכבר נטהר הא' בהערב שמש דאתמול אז מעבירין הב' שנתמנה תחתיו לצורך שעה ומטעם זה נק' הב' עובר כנ"ל ודו"ק.

בד"ה ואין אחר שאינו ממלכי ב"ד וכו' כצ"ל מס"א.

בד"ה משלם וכו' דצדיק גמור וכו' בעל וכו' עכ"ל יש לדקדק כיון דכתב צדיק גמור הוא למה חזר וכתב בעל מעשים טובים הייגו הך ונראה דבתחילה פי' הענין דהכוונה דמשולם במעשיו הייגו צ"ג ואח"כ הוק' לו מה ענין צ"ג למשולם במעשיו ר"ל למה הצדיק נקרא משלם במעשיו לזה סיים בעל מעשים טובים ועל שם המעשים נקרא משולם במעשיו וק"ל.

דק ר"ב ע"א גמ' יכול מרובה בגדים ת"ל משיח ע"כ וק"ל איך ס"ד מדכתיב כהן נשמע מינה מרובה בגדים אדרבה מכהן משמע אפילו כהן הדיוט. וי"ל דלא הו"ל למכתב אלא אם כהן יחטא בלא ה"א כיון שהוא תחלת ענין כדי להבדיל במאן משתעי דר"ל דלאו בישראל עסיקי' אלא בכהן דומי' דאשר נשיא יחטא ואו הו"א אפי' הדיוט אבל השתא דכתיב הכהן בה"א משמע הכהן הידוע דהייגו כ"ג ולכך ס"ד דהאי כ"ג דמשמע מהה"א הו"א אפילו מרובה בגדים ודו"ק.

שם יכול מרובה בגדים וכו' הק' הב"ש ז"ל וז"ל תימא דהכתיב ולקח הכהן המשיח מדם הפר וכן גבי י' האיפה נמי משיח כתיב ואפ"ה אתרבי נמי מרובה בגדים מהכהן בת"כ א"כ למה לא אתרבי נמי מרובה בגדים מהכהן דכתיב גבי פר הבא על כל המצות וכו' עכ"ל וה' ק"א ז"ל הק' הפך מזה וכתב גבי הכהן המשיח דכתיב בהקרבה רבינו

והיא אבן תחתיה הנז' בפ' הוציאו לו ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן ובעת שבנה שלמה את הבית וסופו ליחרב ר"ל ראה ברו"ח בנה מקום לגנוז בו את הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות והאבן הזאת היתה מכסה למקום ההוא ויאשיהו המלך צוה וגנזו את הארון באותו מקום שבנה שלמה שנאמר תנו את ארון הקדש וגנזו עם הארון מטה אהרן וצנצנת המן ושמן המשחה עכ"ל ודו"ק.

בד"ה אין לכם משא וכו' שוב אינכם מחזירים אותו בכתפיכם צוה לגנזו עכ"ל דהוק' לו דבשלמ' לפי פשוטו כפי מה שמפ' רש"י שם יחא דהאי אין לכם משא וכו' אינו נתינת טעם למאי דסליק מניה אלא תחלת מלה היא ר"ל הצעה שאמר להם אין לכם שום טורח משא בכתף מכל כלי בית ה' שתוכלו לומר משום טורח משא בכתף אין אנו יכולין לעבוד את ה' ועמו לפיכך מעתה עבדו את ה' אלהיכם בשיר ואת עמו ישראל לשחוט ולהפשיט את פסחיהם, עכ"ל רש"י שם אבל השתא לפום דרשת רז"ל שהיא טעם על צווי גניזת הארון שכן מוכח ל' הברייתא שסיימה כל הפסוק מה נתינת טעם הוא זה לזה כתב ואמרי' בירוש' דשקלים אמר להם אם גולה וכו' שוב אינכם וכו' ר"ל שלא תאמרו אפי' יגלה עמנו לבבל מה בכך הרי סופנו לחזור לסוף ע' שנה והוא חוזר עמנו לזה אמר להם יאשיהו אם גולה עמכם אפי' אם אתם חוזרים הוא אינו יכול לחזור דמי מחזירו אתם אינכם יכולי' להחזירו בכתפיכם דמשעה שנבנה בית עולמי' ונכנס הארון לבית קה"ק נאסר עליהם משא בכתף וא"כ מי מחזירו הרי אין לו תקנה אם יגלה לבבל וישאר בח"ל לפיכך צוה לגנזו. אבל יש לדקדק לפ"ז מהו זה שסיים קרא עתה עבדו את ה' ונראה דה"ק קרא לא תאמרו כיון שגלית לנו רז זה שמעותדים אנו לגלות מכאן וסוף הבית ליחרב א"כ מה לנו ולעבודת ב"ה כל העומד ליגנז כגנוז דמי ומה תועלת לנו בזה אמר להם בהדי כבשי דרחמנא למה לכו כל זמן שב"ה קיים אתם חייבים לעבוד את ה' ואת עמו לזה ידוקדק תיבת עתה דלכאורה מיותרת היא אלא הכוונה עתה בהווה שב"ה עדיין קיים עבדו את ה' וגו'. או יאמר שלא תחשבו בדעתכם שעבודת ב"ה תלויה בכלי' אם הכלים כולם בשלימות הרי אנו חייבים בעבודת ב"ה אבל אם יחסר כלי מכלים ובפרט הארון שעיקר ב"ה הוא על השראת שכינה כמ"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם והשראת השכינה היא על הכפרת בין בדי הארון כמ"ש ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת אין אנו חייבים בעבודה א"כ כיון שצותה עלינו לגנוז הארון הרי העיקר חסר מעתה אין לנו חלק בעבודה לזה אמר עתה עבדו וגו' ר"ל עתה אעפ"י שאין לנו ארון אפ"ה מחוייבים אתם בעבודת ה' ועמו וק"ל.

בד"ה דאתיא שמה שמה דכתיב בארון אשר אועד לך שמה וכתיב בצנצנת המן ותן שמה וכו' כצ"ל ברש"י בפ' הוציאו לו.

בד"ה משמר' דכתיב בצנצנ' המן למשמר' לדורותיכ' וכו' הצ"ל.

בד"ה נותנים וכו' עיניו ומושחין לכהן וכו' כצ"ל.

בד"ה מרובה וכו' ת"ל ולקח הכהן המשיח כצ"ל

ע"ב גמ' אתאן לר"מ וכו' ע"כ הק' הב"ש וז"ל תימ' דהא גם לר"מ לא אתאן שהרי ר"מ אמר והב' כל מצות כהונה גדולה עליו משמע אפי' פר יה"ך וי' האיפה מדקאמר כל עכ"ל ונראה דהא דקאמר ר"מ דהב' כל מצות כהונה גדולה עליו היינו לשאר דברי כהונה גדולה וכן הרגיש רש"י כאן שכתב וז"ל אלא פר יה"ך וכו' הא לכל שאר דבריהם זה וזה שוים דשבי נמי כל מצוה כהונה גדולה עליו וכו' עכ"ל דהוק' לו קו' זו בעצמה דאיך קאמר הש"ס דסיפא אתאן לר"מ דסיפא דמתני' חילקה ביניהם לענין פר יה"ך וי' האיפה ור"מ קאמר סתם והב' כל מצות כהונה גדולה דברי ר"מ לזה אמר הא לכל שאר דבריהם וכו' ר"ל הא דקאמר הש"ס דסיפא אתאן לר"מ שפיר קאמר דסיפא דמתני' קאמר דאין ביניהם אלא פר יה"ך וי' האיפה דקדק מינה הא לכל שאר דבריהם זה וזה שוים וכן ר"מ נמי ה"ק דהב' כל מצות כהונה גדולה ר"ל לכל שאר דברי כהונה גדולה והא דלא נקט חוץ מפר וכו' משום דלא נחית ר"מ הכא בברייתא אלא לאפוקי מדרבי יוסי דסבר דהב' אינו ראוי לכ"ג לזה בא ר"מ ואמר דהב' כל מצות כהונה גדול' עליו ולא נחית הכא לאשמועינן החילוק שבין כהן המשמש לכהן שעבר דהיינו פר יה"ך וי' האיפה משום דלא אצטריך כיון שהם חובה קבועה וחד אמר רחמנא דיקרב ולא ב' כמ"ש רש"י ז"ל ביומא (ע"ג א') אבל לכל שאר דברי כ"ג זה וזה שוים וכ"כ רש"י שם (י"ב ב') וז"ל כל מצות וכו' לא פורע ולא פורם ואינו מטמא לקרובי' ומוזהר על האלמנה ומשמש בח' בגדים עכ"ל דנתכוין שלא תאמר דכל מצות כהונה גדולה עליו דקאמר ר"מ היינו לכל מילי ואפי' לפר יה"ך וי' האיפה דזה לא אפשר דהם חובה קבועה חד אמר רחמנא ולא ב' וכה"ג תי' הב"ש ז"ל והא דנקט בברייתא דלקמן וכולם נוהגים במשיח שעבר חוץ מפר יה"ך וי' האיפה שאני בברייתא דנקט כל החילוקים שבין כ"ג לשאר כהני' ונקט תחילה החילוקי' שבינו להדיוט ואח"כ החילוקי' שבינו למרובה בגדים ואח"כ החילוקים שבינו למשיח שעבר ואח"כ החילוקים שבינו למשוח מלחמה וא"כ צריך לפרט בכל א' החילוקים שהוא חלוק מכ"ג משיח המשמש ודו"ק.

שם א"ר יוסי מעשה ביוסף ן' אילם וכו' שאירע בו פיסול בכ"ג ומינוהו תחתיו ואמרו חכמים ראשון חוזר לעבודתו ב' אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט ע"כ כצ"ל כן הוא בגמ' דיומא (י"ב ב') וכן ראיתי להב"ש ז"ל שהגיה כן.

שם וכולן נוהגין במרובה בגדים ע"כ הק' הב"ש ז"ל אמאי פטור על טו' מקדש וכו' חטאתו שוה ליחידים וכו' עכ"ל ואפשר דמ"ש ר"ש כאן בברייתא חוץ מפר הבא על כל המצות היינו פר הבא על כל המצות והנסרך עמו והנתלה בו דהיינו טו' מקו"ק דהא בהא תליא ולא הצריך להזכירו דממילא משמע ודו"ק.

שם ומחזיר את הרוצח וכו' ע"כ פי' ר' יודא מוסיף על דברי ת"ק וכו' אלא אף מחזיר וכו' והמפרש בענין אחר טועה הוא עכ"ל כונתו משו' דהוק' לו דקתני רישא חוץ מה' דברים היינו ת"ק והא דסיים ומחזיר את הרוצח דהיא ששית היינו ר' יודא שמוסיף על דברי ת"ק והמפ' בע"א וכו' היינו שמפ' הרישא כולה הוא ר"י ולא פורע ולא פורם מני להו בחדא והא דקרי ליה טועה הוא משום דזה דוחק כיון שהם ב' לאוין אמאי מני להו בחדא ואני אומר דדברי המפ' אמת דאל"כ תק' סיפא דקתני וחכ"א אינו מחזיר חכמים היינו ת"ק ולמה לא הק' הש"ס כאן כדרכו בכ"מ אלא ודאי כדכתי' והא דמני להו לפריעה ולפרימה בחדא אעפ"י שהם ב' לאוין אפשר כיון דלא נחית הכא למנין המצות אלא הדברים שנוהגים במשוח מלחמה מני פריעה ופרימה בחדא דהם ב' ענייגים בענין האבלות ואע"ג דמוזהר על הבתולה ואסור באלמנה הם ב' ענייגים בענין הנישואין מ"מ התם אי אפשר למנותו באחת כיון דחדא בעשה יחדא בלאו כנ"ל ודו"ק.

שם ומצווה על הבתולה ואסור באלמנה כצ"ל נ"ל.

שם ת"ל והוא ע"כ ליכא לאקשויי אדרבה ממלת והוא משמע מיעוטא דקאי אעליו הנז' דלאו ממלת והוא כולה דריש אלא מוי"ו יתירה דריש ריבוייא א"נ ממיעוט אחר מיעוט דריש דמיעוט קמא מיעט משוח מלחמה שלא יהא מקריב אונן ואתא מיעוטא בתרא שלא תאמר דאמעיט נמי גם מאוהרת הבתולה ואיסור האלמנה לזה חזר וכתב והיא לומר לך דלא אמעיט מכאן ואילך ממה שעתיד להזהיר. אבל הנראה דדרך הא' עיקר דאי לדרך הב' לא אתי לר"ע דבעי לרבות מוהוא לעבר מחמ' מומו דהיינו דקר' לא איירי אלא בכ"ג ולא במשוח מלחמה דלר"ע כיון שנחלק תו לא הדר אלא בכ"ג איירי קרא וכיון שכן מתי אמעיט כ"ג כדי שנאמר דמיעוטא דוהוא אתא למיעוט אחר מיעוט לרבות כ"ג שעבר מחמת מומו אלא ודאי מוי"ו יתירה דריש ריבוייא נ"ל.

שם מתני' כ"ג פורם וכו' מקריב אונן וכו' ע"כ כת' הרמב"ם ז"ל בפי' המש' וז"ל מצאנו שאמר יום מות נדב ואביהוא והוא אונן ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' הנה כי הוא לא ראה עבירה לעצמו זולתי אכילתה כשהוא אונן לא הקרבתה והוא בלבד שהוא כ"ג יש בו זה דין אבל בניו לא מקריבין ולא אוכלין עכ"ל ותמיהא לי מילתא דמשמע דהקרבת כ"ג אונן לאו בפי' אחמר אלא מכללא מדלא קפיד אהרן אלא על האכילה ולא על ההקרבה ואמאי והא קרא בהדיא כתיב ומן המקדש לא יצא וכתב רש"י ז"ל בפי' החומש מכאן למדו רבותינו שכ"ג מקריב אונן וכן משמעו אף אם מת אביו ואמו וכו' שאינו מחלל בכך את העבודה וכו' עכ"ל הרי לך בהדיא שהתיר הכתוב הקרבת כ"ג אונן ואיסור אכילה מהאי קרא דאיתי הרמב"ם ז"ל נפקא. בענין דתרוייהו בהדיא כתיבי וכ"ת דעיקר ראייתו אינו אלא על ההדיוט כמ"ש וז"ל והוא בלבד שהוא כ"ע יש בו זה הדין אבל בניו לא מקריבין ולא אוכלין עכ"ל הא נמי מקרא דומן המקדש לא יצא נפקא ההקרבה מדיוק' כמ"ש רש"י ז"ל שהבאתי וז"ל הא כהן הדיוט שעבד אונן חלל עכ"ל וכ"כ רבי' ז"ל עצמו בפ"ב מה' ביאת המקדש דין ו' וז"ל אבל כ"ג עובד כשהיא אונן שנאמר ומן המקדש וכו' כלומר ישב ויעבוד עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת עכ"ל הרי דהקרבת כ"ג אונן נפקא מקרא דומן המקדש לא יצא ובדין ח' כתב וז"ל ואע"פ שכ"ג עובד אונן אסור לאכול בקדשים שנאמר ואכלתי חטאת היום וכו' עכ"ל הרי דאכילת הקדשים לכ"ג אונן דאסור מן ואכלתי חטא' ביום נפקא ולא לדיוק' אתא להתיר ההקרבה דהקרבה נפקא מקרא דומן המקדש והאי קרא לגופיה אתא לאיסור אכילה בענין שדברי רבי' בפי' המשנה צ"ע טובא.

שם גמ' מה"מ אמר אביי וכו' אשר לעולת התמיד וכו' כל המקודש וכו' מנלן וכו' ע"כ דקדקו התלמידים למה שינה הש"ס לשנו דבבעיא קמא נקט ל' מה"מ ובבעיא בתרא נקט ל' מנלן ונראה דע כי ס' ה"ע כתב כל מנלן או מנה"מ שייך בדברים שיש להם עיקר מן התורה אבל בדברים שאין להם עיקר מן התורה אומר מאי קראה וכו' וכן אמר הרמב"ן בהשגותיו לס' המצות וכן דקדקו התוס' ז"ל ביומא גבי ה' עינויין כנגד מי ולא קאמר מנ"ל משמע דרחיצה וסיכה לאו מן התורה הם אלא מדרבנן וקרא אסמכת' בעלמא עכ"ל וכתב עליו ה' י"ש וז"ל וצ"ע שלא דקדק כלל מן התורה כי הם ז"ל לא כתבו ביומא רק דבכל דוכתא שאומר כנגד מי שאינו בדבר מן התורה כי בדבר מן התורה נאמר לעולם מנלן ומה"מ ומנין אמנם אין משם ראיה לו דבדבר שהוא מדרבנן לא יאמר בין כנגד מי בין מנלן או מה"מ ומנין אימא במלתא שהוא מן התורה לא נאמר כנגד מי רק מה"מ ומנין אבל בדבר שהוא מדרבנן נשתמשו בכל הלשונות בין מנלן ובין כנגד מי והיכא רמיזא. וע"ק דאף בל' מנין הביא המחבר לקמן וז"ל פעמים במשנה ובברייתא מייתי קרא ואינו דבר תורה ממש רק מדרבנן וקרא אסמכתא ביבמות אין לי אלא גרושה חלוצה מנין. ואין לדחות דשאני ל' מנין מל' מנלן ומה"מ שהרי הכל א' אלא שאלו ל' משנה מנלן ומה"מ ל' גמ' ועוד דאף במה"מ מצינו בפ' י"ט שחל קאמר הש"ס מה"מ ופירש"י ז"ל אהיכא אסמכוה עכ"ל הכלל העולה מדברי ה' י"ש ז"ל דלא סמכינן אכללא דכייל ה' ה"ע ז"ל אלא ל' מנלן יאמר אפי' אדרבנן והכוונה דקרא אסמכתא בעלמא ומשמע מדבריו ז"ל מנלן רגיל טפי שיאמר אמילתא דרבנן מל' מה"מ מדקאמר בסוף דבריו וז"ל ועוד דאף במה"מ מצינו בפ' י"ט שחל קאמר גמ' מה"מ וכו' עכ"ל מדנקט ל' אף משמע דרגילות ל' מה"מ לא יאמר אלא אדאוריית' וקאמר דאף בל' זה מצינו שיאמר אף אדרבנן ועוד דלא אשכח אלא חד בגמ' משא"כ בל' מנלן דאשכחן כמה פעמים בגמ' ואינו מתפלא אם ימצא ל' זה אף במילתא דרבנן ומעתה א"ש הכא בבבא דכל התדיר מהבירו קודם את חבירו שהוא מדאורייתא מדכתיב עולת התמיד יתירה לכך נקט ליה בל' מה"מ מפני שהיא דאורייתא אבל בבבא דכל המקודש וכו' שאינו אלא אסמכתא ורמז בעלמא נקט ליה בל' מנלן דההיא דרשא דוקדשתו לכל דבר שבקדושה אינה דרשא גמורה דעיקר קרא אתא בגירושי הפסולות שאם לא רצה לגרש הלקהו ויסרהו עד שיגרש אלא בדרך אסמכתא אסמכוה לענין לכל דבר שבקדושה לפתוח א' וכו' וכן מוכח מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ד מה' כלי המקדש דין ב' וז"ל וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהם כבוד הרבה ולהקדי' אותם לכל דבר שבקדושה לפתוח בתורה א' ולברך א' וליטול מנת יפה א' עכ"ל הרי שלא כתב מ"ע על כל אדם מישראל לנהוג בהם כבוד וכו' ולא הביא שום קרא ע"ז כמו שהביא שם בדין ד' וה' אלא ודאי ס"ל דקרא דאיתי הש"ס אינו אלא אסמכתא בעלמא. ובזה יתורץ מה שיש להק' על פירש"י פ' אמור וז"ל וקדשתו ע"כ שאם לא רצה לגרש הלקהו ויסרהו עד שיגרש עכ"ל הרי דקרא דוקדשתו פי' אותו על גירושי הפסולות ולא על דבר שבקדושה ואח"כ כתב בפ' קדוש יהיה לך נהוג בו קדושה לפתוח א' וכו' הרי דשנה מל' הש"ס דהש"ס דריש מוקדשתו לכל דבר שבקדושה והוא מפיק לה מקרא דקדוש יהיה לך אבל כמה שכתבתי ניחא כיון דדרשא אינה אלא אסמכתא בעלמא ורש"י רודף אחרי פשוטו של מקרא ולכך קרא דוקדשתו דפשטיה דקרא קאי אדסמיך ליה אשה זונה וכו' וקדשתו משמ' דקאי עליה אבל קדוש יהיה לך דקרא יתיר הוא דריש ליה לאסמכתא ואח"כ ראיתי להרא"ם ז"ל שכ"כ. אבל ק' דהכא מפיק לה מקרא דוקדשתו ולקמן מפיק לה מקרא דובני עמרם אהרן ומשה וי"ל דהכא מפיק לה לענין שהכהן קודם אבל אם אחריו לוי או ישראל לא ידענא אלא מקרא דלקמן מפיק לה דאחר הכהן לוי ר"ל אנן ידעינן דכהן קודם לכל אבל לא ידענא מי יבא אחריו ולכך הביא קרא דובני עמרם אהרן ומשה כדי ללמדנו דאחר הכהן לוי. ובזה ידוקדק ל' רש"י לקמן דכתב וז"ל דכתיב ויבדל אהרן אלמא כהן עדיף מלוי עכ"ל דק' מאי קא מחדש לן רש"י אלא ודאי הוק' לו דאי לענין דכהן קודם הא כבר נפקא מקרא דוקדשתו לזה כתב אלמא כהן עדיף מלוי ר"ל דאה"ן לענין קדימת הכהן כבר נפקא לן מקרא דוקדשתו אבל הכא לא נחית קרא אלא לענין דאהרן קודם ללוי אבל ק' כיון דלקמן אייתי קרא דבעת ההיא וגו' דהלוי קודם לישראל וישראל קודם לממזר מטעם שזה מיוחס וכו' וכן נתן טעם לכל א' ואייתי קרא דויבדל דאהרן קודם ללוי א"כ ידעינן דכהן קודם לכל אדם א"כ למאי אצטריך קדא דוקדשתו לכל דבר שבקדושה. וי"ל דניחא ליה לאתויי קרא דאורייתא ואפי' שהוא אסמכתא בעלמא א"נ משום דאייתי קרא דאורייתא בבבא דריש אייתי נמי קרא דאוריי' בבבא דסיפא אע"ג דהוא אסמכתא א"נ רצה להודיענו היכא רמיזא באורייתא דליכא מילתא דכתיבא בכתיבי ולא רמזה משה באורייתא כדאמרינן בפ"ק דתענית ודו"ק.

רש"י בד"ה ופליג עליה בחדא וכו' דהיינו פר העלם דבר ואלו ר"ש וכו' כצ"ל וב' תיבות של צבור נמחקים ור"ל דאינו חייב אלא בשגגת מעשה

שע"י הוראה שהורה וטעה בהוראתו ועשה זה מקרי העלם דבר בין בצבור בין בכהן משוח לאפוקי הנשיא דחייב בשגגת מעשה גרידתא וכמ"ש השי"ס לעיל (ז' א') בהדיא אף משיח לא יהא חייב אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה וכ"כ רש"י שם בריש פרקא. אבל אכתי צריך לידע למאי אצטריך הא למכתביה ולומר דפר הבא על כל המצות דהיינו פר העלם דבר ואת"ל כדברי הב"ש ז"ל דלא יצא דבר זה מפה קדוש רש"י ז"ל אלא איזה תלמיד טועה פי' כן וכו' עכ"ל דלפי דבריו כצ"ל ברש"י על כל המצות ואלו ר"ש וכו' מ"מ אכתי למה לעיל במש' בד"ה אין בין וכו' כתב בל' זה שמרובה בגדים אינו מביא פר העלם דבר וכו' ולא כתב כמו שהתחיל במשיח וצ"ע.

דף י"ג ע"א גמ' ת"ל הראשון שיהא א' קודם לפר העדה וכו' ע"כ כתב הב"ש ז"ל וז"ל ברייתא זו וכו' ואיכא למידק שהרי בת"כ מפיק הך דרשא ג"כ מיתור הוי"ו של ואם כל עדת וכו' עכ"ל ע"ע וע"ל דהדרשא דואם כל עדת אתי ששניהם עומדים לפנינו ואנו באים לידע איזה קודם לזה בא הוי"ו להשמיענו ששוחטי' פר כהן משיח וזורקין את דמו ומקטירים אימוריו וגומרים כל ענייניו ואח"כ שוחטים פר העדה וגומרים כל ענייניו. ולזה ידוקדק ל' הברייתא דקאמר שתמצא אומר פר כהן משיח ופר העדה עומדים פר כהן משיח קודם לפר העדה וכו' הרי דנקט ל' עומדין מאי דלא נקט באידך ברייתא אבל הדרשא דהראשון שיהא א' קודם לפר העדה היינו ששניהם נשחטו ובאנו לידע מי הם הקודם בקבלה ובזריקה והקטרה וגמר כל ענייניו לזה בא קרא דהראשון ללמדנו שיהא פר כהן משיח קודם לפר העדה בכל מעשיו שלא תאמר שיהא דינ' כדין דם החטא' קודם לדם העולה איברי עולה קודמין לאיברי חטא' שפסק כן הרמב"ם ז"ל פ"ט מה' תו"מ דין ה' שכתב מרן הכ"מ ז"ל בשם הרי"ק ז"ל דדין זה היינו כשנשחטו שניהם וב' הדמים לפנינו וכו' שזורק של חטאת ואחר שזורק ב' הדמי' ואיברי שניהם לפנינו וכו' אז מקדים של עולה וכו' ע"ש לזה בא קרא דהראשון דאם פר כהן משיח ופר העדה נשחטו שניהם דינם שקבלה והזריקה וההקטרה פר כהן משיח קודם ולא תדמהו לדם חטאת ודם עולה ואיברי חטאת ואיברי עולה. וא"ת לימא קרא דנשחטו שניהם וכ"ש אם עומדים שניהם וי"ל דאי ליכא אלא חד קרא הוה מוקמינן ליה במאי דמסתבר טפי דהיינו ששניהם עומדי' אבל אם נשחטו שניהם הוה מדמינן ליה לדם ואיברי חטא' ודם ואיברי עולה והוה מקדמינן זריקת דם חטאת אבל בהקטרה הוה מקדמינן איברי עולה לזה איצטריכו תרי קראי ודו"ק נ"ל.

שם ת"ר פר כהן משיח וכו' הואיל ומשיח מכפר וכו' ע"כ וק' דע"כ האי ברייתא פליגא אברייתא קמא בטעמא דלברייתא קמא מפיק ליה מקרא דהראשון ולברייתא בתרא מפיק ליה מסברא דהואיל ומשיח מכפר וכו' א"כ אמאי לא אמר הש"ס בל' תניא אידך כדרכו בכ"מ דאם הברייתא בתרייתא נקיט הנושא בעצמו הנז' בברייתא קמייתא יפליג עליה בטעמא או בראייה אומר הש"ס בל' תניא אידך אבל אי ברייתא בתרייתא איירי בנושא אחר שאינו מענין הנושא עצמו הנז' בברייתי' קמא אומר בל' ת"ר ואי לא מסתפינא הייתי מגיה שכצ"ל תניא אידך פר וכו' הואיל ומשיח מכפר וכו' וצל"ע.

שם אמר אביי תנאי היא וכו' שכן נתרבתה אצל ע"א ביחיד ע"כ ר"ל דבשאר עבירות אי בעי כשבה מייתי ואי בעי שעירה מייתי אבל בע"א לא מייתי אלא שעירה דוקא אבל אינו יכול להביא כשבה במקום שעירה כשאר עבירות וא"כ מאחר דהקפיד הכתוב אשעירה ולא אכבשה נמצא דהיא עדיפא. ומ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ט מה' תו"מ דין ז' וז"ל שהשעירה ראויה לבוא על הכריתו' שמביאים עליהם חטאת והכבשה אינה באה על שגגת עכו"ם עכ"ל ר"ל שהשעירה ראויה לבוא על כל הכריתות שמביאים עליהם חטאת בין בשאר עבירות בין בע"א אבל הכבשה אפי' באה על שאר עבירות אינה באה על ע"א וזה לקחו מהכא וטעמא דפסק כהאי תנא כבר ביאר מרן הכ"מ ז"ל ע"א אבל מה שסיים מרן וז"ל ונראה שרבי' מפ' דה"ק שכשנכתבה אצל ע"א ביחיד לא לענין זה לבדו נתייחדה שהרי לחטאות אחרות היא באה ונתרבית לבוא גם על עכו"ם ביחיד עכ"ל לא ידענא מה דוחק נראה לו בדברי רבי' עד שכתב זה ועוד מדבריו הללו משמע דאין זה המובן מדברי הש"ס כפי מה שמפ' רבי' דלפום פשטא דגמ' שכן נתרבתה אצל ע"א ביחיד היינו פירושה דוקא אצל ע"א לבד הוא שנתרבתה ולא בשאר עבירות אלא רבי' ז"ל מפ' לה באופן זה שכתב הוא וזה אינו שהרי מקרא מלא בתורה הוא דכתיב בפ' ויקרא ואם נפש אחת תחטא וגו' או הודע וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה וגו' וכן במתני' לעיל (ט' א') קתני היחיד מביא כשבה ושעירה וא"כ איך תיסק אדעתין לפ' שכן נתרבתה אצל ע"א ביחיד היינו דוקא אצל ע"א לבד וצ"ע בדברי מרן ז"ל.

ובמ"ש רבי' ז"ל ופר עכו"ם קודם לשעיר שלה אעפ"י שהפר עולה והשעיר חטאת שכך היא סדר הכתוב בתורה עכ"ל ק' לי הא כבר תנא ליה רישא וז"ל וכן בשגגת צבור בעכו"ם שהן מביאין פר עולה ושעיר חטאת הפר קודם שנאמר בו כמשפט עכ"ל וא"כ למה חזר וכפל הענין וכן ראיתי להמש"ל ז"ל שכתב וז"ל לא ידעתי למה חזר רבי' וכתב דין זה שהרי כבר כתבו לעיל וכן בשגגת צבור וכו' עכ"ל וגם הל"מ ז"ל הרגיש בזה וכתב וז"ל כאן סיים לפ' הדבר ואמר שכך הוא וכו' עכ"ל הכוונה שהראיה דכמשפט שהביא בתחילה לא נתפרשה יפה לכך חזר כאן וסיים לפ' הדבר ואמר שכך וכו' ר"ל דפ' כמשפט הכתוב בפר דע"א היינו כמשפט הכתוב בפרש' כך תהי סדר הקרבתן ועולה ברישא כתיבה כמ"ש רש"י ז"ל ואין זה מספיק לאחר המחילה דא"כ הי"ל לרבי' לפ' זה לעיל כשכתב שנאמר בו כמשפט היה לנו לסיים שם וגומ' כלומר כמשפט הסדר הכתו' בתור' בענין של' רבינו צ"ע טובא.

שם מלך קודם לכ"ג ע"כ וק' דהא כ"ג חכם הוא דהגדול מאחיו שיהא גדול מאחיו בחכמה וכו' וא"כ ת"ל שיהא קודם למלך משום חכמתו דהא קתני ריש' חכם קודם למלך אבל מ"ש הברייתא כ"ג קודם לנביא אע"ג דהנביא ג"כ חכם הוא דאין הנבואה שורה אלא על חכם מ"מ בחכמה הם שוין שזה חכם וזה חכם אבל לענין המעלו' שיש להם מעל' כהונה גדולה היא גדולה ממעל' הנבואה והטעם בזה נ"ל דכהונה גדולה נוגעת לעבודת הבורא שהוא עומד ומשמש לפניו יתברך משא"כ בנבואה לית בה שום מעלה מצד בחירתו ולא קיום שום מצוה אלא הי"ת מודיע לו העתידות ומגיד לו הנעלמות ולכך כ"ג קודם לנביא אבל מה שהמלך קודם לכ"ג ק' ואפשר דהכא איירו בכ"ג שאינו חכם דהכי כתב הרמב"ם ז"ל פ"י מה' כלי המקדש דין ח' וז"ל כ"ג צריך וכו' בחכמה ובמראה ובדין ב' כתב ואין א' מכל אלו מעכב אלא כ"ז למצוה אבל אם נתרבה מ"מ נתרבה עכ"ל הרי דאפשר שייך כ"ג ואינו חכם ובזה א"ש דקאמר מלך שמת כל ישראל ראויים למלכות ע"כ משמע דכל ישראל ואפי' ע"ה ראויים למלכו' וא"כ מאיזה טעם יהי' המלך שאין לו מעלה א' קודם לכ"ג שיש לו ב' מעלות חכמה וכהונה גדולה אלא ודאי הכא איירי בכ"ג ע"ה ובא להורות שמעלת המלכו' גדולה ממעלת כהונה גדולה אבל זה נ"ל דוחק דא"כ לענין דינ' יש חילוק בין כ"ג חכם לכ"ג ע"ה והש"ס סתמא קאמר מלך קודם לכ"ג וצ"ע. ע"ק מה שהביא ראיה שכ"ג קוד' לנביא מקרא דומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למה לא הביא קרא דלעיל מניה דכתיב ויאמר המלך קראו לי לצדוק הכהן ולנתן הנביא בשלמא מקרא דלעיל מיניהו דכתיב וצדוק הכהן וגו' ונתן הנביא ל"ק דההוא קרא לא נחית לסדר המעלות והראיה דהקדים בניהו ז' יהוידע שהוא שר צבא לנתן הנביא ובודאי אין זה הסדר דלא אשכחן שיהא שר הצבא קודם לנביא. וכן מקרא דולי אני עבדך ולצדוק הכהן וגו' ל"ק אפכא דמשמע מזה דהנביא קודם לכ"ג דשאני התם משום דנתן עצמו מדבר בעדו וכן הוא הדרך כשאדם מדבר על עצמו ומפרט אחרים עמו מזכיר עצמו תחלה ואח"כ האחרים באחרונה כמו גם לי גם לך ת' שקל כסף ביני ובינך יצף ה' ביני וביניך והרבה כיוצא בזה אלא מקרא דויאמר המלך קראו לי לצדוק וגו' ק' אמאי לא מייתי מניה ולית אפשר לומר דלא בעי לאתויי ראיה מההוא קרא משום דבעי לאתויי ראיה מפועל חשוב הנעשה שהיה משיחת שלמה שהוא דבר גדול שעל ידם נעשה מלך על כל ישראל ומלך על העליונים והתחתונים ובזה מצאנו שדקדק דהע"ה ונתן הקדימה לצדוק מקודם נתן ש"מ שכ"ג קודם לנביא אבל ההוא קרא דלעיל לית ביה שום מעלה ולא שום דבר של חשיבות אלא הקריאה בלבד ואפשר לדוחה ידחה שלא דקדק אדונינו דוד הע"ה בסדרן. וכן מקרא דשמע נא יהושע וגו' מייתי ראיה שפיר דהתם המלאך רצה לבשר להם בשורה טובה מבי' הגואל כמו שסיים כי הנני מביא את עבדי צמח שהוא דבר חשוב ונעלה מאד ונתן קדימת שמיעת הבשורה הזאת ליהושע ש"מ דכ"ג קודם לנביא. ואגב זה ראוי לדקדק מאי ואומר ואפשר דאיכא למדחי דילמא שוים הם והא דאקדמיה אדונינו דהע"ה לצדוק משום אהבה יתירה שיש לו עליו ואגב תביבותיה אקדמיה ת"ש שמע נא יהושע וגו' דהת' לא שייך אהבה בזה יותר מזה דהמלאך הוא דקאמר הכי דכל אפייא שוין הם אצלו ואפ"ה אקדמיה ליהושע ש"מ דינא הכי ואי מהתם הו"א דלעולם שוים הם והא דאקדמיה ליהושע משום דהמלאך היה מדבר עמו דכתיב לעיל מניה ויעד מלאך ה' ביהושע וגו' אם בדרכי תלך וגו' ונתתי לך מהלכים וגו' שמע נא וגו' וכיון שהיה מדבר עמו מוכרח לומר לו שמע נא יהושע אתה וריעך לזה הביא קרא דדוד דהתם לא שייך האי טעמא ודו"ק.

שם משוח בשמן המשחה קודם למרובה בגדים ע"כ ויש לתמוה איך אפשר זה שיהיו שניהם בזמן א' הא משוח בשמן המשחה לא הוה אלא בבית א' עד זמן יאשיהו שבימיו נגנז שמן המשחה כדאמרי' לעיל (י"ב א') ומאז והלאה עד סוף חרבן בית א' וכל ימי בית ב' לא היה אלא מרובה בגדים בלבד וכה"ג הק' הב"ש ז"ל וי"ל דמרובה בגדים דתני הכא היינו כהן שעבר וככ"ע דלר"מ איכא ליה שני כל מצות כתונה גדולה עליו ופירש"י ביומא (י"ב ב') וז"ל כל מצות וכו' לא פורע וכו' ומשמש בח' בגדים עכ"ל ולר' יוסי נמי דאמר ב' אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט הרי אמרינן התם ומודה ר"י שאם עבר ועבד עבודתו כשרה ופירש"י ז"ל שאם עבר ועבד בח' בגדים ככ"ג עבודתו כשרה דהא כ"ג הוא אלא וכו' אבל בד' ודאי פסולה דהו"ל חסר בגדים עכ"ל הרי לך דכ"ע ס"ל דכהן שעבר אינו יכול לשמש אלא בח' בגדים וא"כ א"ש דשייכי בזמן א' ובזה א"ש דקאמר מרובה בגדים קודם למשיח שעבר מחמת קריו וק' דמשיח שעבר מחמת קריו היינו כ"ג המשמש וא"כ איך אפשר שיהיה בזמנו כ"ג אחר בריבוי בגדים ואנו אין לנו אלא כ"ג א' בדור אבל לפי מה שפירשתי א"ש דמרובה בגדים דנקטה הברייתא היינו כהן שעבר דהיינו הב' שנתמנה לצורך שעה שאם יארע פסול בכ"ג יכנס זה תחתיו בי"הך וישמש ומעבירין אותו אח"כ כשיטהר כ"ג המשמש ומיירי בי"הך שעבודת אותו יום אינה כשרה אלא בכ"ג ובאותו יום ראה קרי וזה נכנס ומשמש תחתיו בח' בגדים ועל אותו יום הוא אומר מרובה בגדים קודם לכהן שעבר מחמת קריו לפי שזה משמש בכהונה גדולה והמשוח אינו משמש באותו יום והרי הוא כא' מישראל דאי ביום אחר למה מרובה בגדים קודם למשוח דמאי רבותיה שהוא אינו חייב לעבוד והרי הוא כא' הכהנים. ואפשר דאפי' ביום אחר קמיירי וטעמא כיון שהוא ראוי לעבוד שאם רצה להקריב בכל יום שיהיה הרשות בידו ואין המשמר מעכב עליו ככ"ג ממ"ש כדתנן ביומ' (י"ד ב') ושאר כל הימים אם רצה להקריב מקריב שכ"ג מקריב חלק בראש וכו' ופירש"י ז"ל וז"ל ושאר כל הימים אם רצה להיטיב ולהקריב את כל קרבן שירצה מקריב ואין המשמר יכול לעכב ע"י מקריב חלק בראש הוא להקטיר ולהקריב כל חלק שיבחר עכ"ל וביום שאירע פסול בכ"ג ה"ז שנתמנה תחתיו במקומו עומד לכל דבר וכיון שאם היה כהן המשמש טהור היתה לו זאת המעלה כיון שנפסל באותו יום זה שנתמנה תחתיו יכנס תחתיו לכל דבר. איך שיהיה הא דקאמר הכא מרובה בגדים קודם למשיח שעבר מחמת קריו היינו דוקא ביום שאירע פסול במשוח מפני שאינו יכול לשמש ולעבוד והמרובה בגדים הוא דעבד באותו יום וא"כ הרי הוא כ"ג באותו יום ונותנים לו דין הקדימה על המשוח שאינו ראוי לשמש והרי הוא כא' העם.

ובזה יובן מ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' כלי המקדש דין י"ט וז"ל כ"ג המשיח קודם למרובה בגדים ומרובה בגדים העומד לשרת קודם למשיח שעבר מחמ' קריו וכו' עכ"ל דיש לדקדק למה כתב העומד לשרת דפשיטא דמרובה בגדים עומד לשרת הוא אלא ודאי רבי' הוק' לו מה שהקשינו איך אפשר שיתחברו שניהם בזמן א' ולזה מפ' דהמרובה בגדים הנז' כאן היינו שנתמנה במקו' כ"ג אם יארע בו פסול שהוא משמש בח' בגדים אבל דוק' בזמן שהוא משמש דהיינו ביום שאירע פסול בכ"ג שאז הוא נכנס ומשמש באותו יום דוקא הוא דקודם לכ"ג וז"ש ומרובה בגדים העומד לשרת ר"ל לא אמרתי שמרובה בגדי' קודם למשוח אלא העומד לשר' דהיינו בזמן שעומד ומשרת דהיינו ביום שיארע פסול בכהן המשוח ואז באותו יום הוא דקודם למשוח שעבר מחמת קרי כנ"ל. אבל לפ"ז מוכרח דאותו כהן אחר שמשמש במקום כ"ג אם יארע בו פסול לאו היינו סגן מדקאמר בתר הכי משוח מלחמה קודם לסגן. וכן מוכח מדברי הרמב"ם ז"ל בפ' הנז' דין י"ו כתב וז"ל ממנין כהן א' יהיה לכ"ג כמו המשנה למלך וכו' וזה כבוד הוא לו וכל הכהנים מתחת יד הסגן עכ"ל הרי שכתב שאין התכלית הסגן אלא לכבוד כ"ג כמו המשנה למלך אבל לא לשמש תחתיו וכן בפ"א מה' ע"ז הך דין ג' כתב וז"ל ז' ימים קודם לי"הך וכו' ומתקינין לו כ"ג אחר שאם יארע בזה פסול יעבוד האחר תחתיו עכ"ל הרי שלא כתב כאן הסגן יעבוד תחתיו אלא כ"ג אחר משמע אחר שלא היה לו שום מעלה מקודם ועוד מדכתב ומתקינין לו דאם הוא הסגן מא' ומתקינין לו דקאמר דמשמע שבאותם הז' ימים הוא דמתקינים לו והרי הסגן נתמנה מיום שנתמנה כ"ג כיון שהוא לכבודו כמו המשנה למלך מוכרח שתכף ומיד שנתמנה כ"ג נתמנה עמו הסגן שאם נתמנה לאחר זמן א"כ יהיה הזמן דביני ביני בלא כבוד. וכן מוכח ממשנה ומברייתא דלעיל דלא הזכירו שם סגן אלא קרו ליה כהן שעבר וא"כ ק' דקאמר לקמן ואל יטמא סגן שאם יארע בו פסול בכ"ג נכנס הסגן ומשמש תחתיו ע"כ הרי שהסגן הוא שמשמש במקום כ"ג ואפשר דב' עניינים הם הסגן משמש במקום כ"ג אם יארע בו פסול בשאר ימות השנה וכהן שעבר היינו שמתקינין כהן אחר חדש בשביל י"הך והא דמשוח מלחמה קודם לסגן היינו משום דליכא עדיפו' בסגן בענין עבודה כיון דאינו משמש במקום כ"ג

אלא בשאר ימים ובשאר ימים לא נתייחדה העבודה לכ"ג וא"כ ליכא עדיפו' בסגן על כהן הדיוט ומזה הטעם משוח מלחמה קודם לסגן והא דקאמר לקמן ואל יטמא סגן וכו' נכנס הסגן ומשמש תחתיו דהיינו דיש בו קצת עדיפות על שאר הכהנים דמשמש בכל עת שירצה כ"ג ואין המשמר יכול לעכב עליו והא דמרובה בגדים קודם לכהן משוח שעבר וכו' משום דיש בו עדיפות גדולה דאיהו משמש בי"הך שאינה כשרה אלא בו ודו"ק.

רש"י בד"ה פרשת פר כהן משיח וכו' עכ"ל נ"ל דהוק' לו מאי קאמר מה ת"ל הא' הא לא סגי בלא"ה אי לא כתב הראשון הוה משמע דהעד' מביאים פר ומין אחר עמו ומש"ה כתב קרא ושרף אותו ר"ל לאותו מין אחר כאשר שרף את הפר וזה אינו דהעדה אינם מביאים אלא פר לזה כתב הפר הא' כדי להודיע דאפר הנז' למעלה קאי וא"כ מה מק' מת"ל הא' לזה כתב פרשת פר כהן משיח כתיבא ברישא וכו' ר"ל שפיר קאמר מת"ל הא' כיון דפ' פר כהן משיח כתיבא ברישא והדר כתיבא פר העלם דבר של צבור וכתב בההיא פרשת' ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת דהיינו לפר כהן משיח וא"כ כיון דבהאי פרשתא הזכיר פר כהן משיח א"כ מסתמא כשיאמר ושרף אותו כאשר שרף את הפר ותו לא ידעינן דהאי הפר היינו הפר הנז' למעלה דהיינו פר כהן משיח א"כ הא' ל"ל אלא בא ללמד שיהא א' קודם לפר העדה בכל מעשיו. אבל יש לדקדק מנלן דקודם לפר העדה בכל מעשיו דילמא אינו קודם אלא בשרפה ולא בשאר מעשיו וי"ל מדכתביה להאי הא' גבי שרפה שהיא עבודה האחרונה שבפר להורות שהוא א' וקודם לכל מעשה הפר משחיטתו עד שרפתו ודו"ק נ"ל.

בד"ה פר דע"א הוי עולה עכ"ל נראה דהציע זה כדי שלא תטעה על המק' דאמר אמאי האי חטאת והאי עולה ל"פ דקאי ראשון וראשון ואחרון אאחרון ר"ל דבתחילה קאמר פר ע"א קודם לשעיר ע"ז הרי שהזכיר הפר תחילה והשעיר לבסוף וא"כ כשאמר אמאי האי חטאת הייתי מפ' דקאי אפר שהזכיר תחילה וכשאמר האי עולה קאי אשעיר שהזכיר לבסוף וא"כ ק' דזה סותר למ"ש למעלה פר העלם דבר וכו' קודם לפר ע"א מ"ט האי חטא' ר"ל פר העלם והאי עולה ר"ל פר של ע"א הרי דפר ע"א הוא עולה וכ"ה בהדיא בפ' שלח לך בענין ע"א כתיב והיה אם מעיני העדה וגו' ועשו כל העדה פר ן' בקר א' לעולה וגו' ושעיר עזים א' לחטאת לזה כתב פר דע"א הוי עולה וא"כ לפ"ז המק' לא נקט כסדר אלא מ"ש האי חטאת קאי אשעיר הנז' באחרונה ומ"ש האי עולה קאי אפר הנז' ראשונה נ"ל.

ע"ב גמ' ת"ר ה' דברים משכחים וכו' ע"כ ויש לדקדק והרי ו' דברים הם אח"כ מצאתי להב"ש ז"ל שכתב אע"ג דאיכא בפרטן ו' דברים אפשר ששתותה מים של שיורי רחיצה והרוחץ רגליו זו ע"ג זו כחדא חשיב להו הואיל ושניהם אירדי מענין רחיצה עכ"ל ואחר המחילה ליתא דמה ענין זה לזה ששתותה מים של שיורי רחיצה היא שתיה והרוחץ רגליו זו ע"ג זו הוא רחצה א"כ איך קרו להם שתיהן מענין רחיצה אבל דבר פשוט הוא שהאוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל חתול כחדא חשיב להו דתרוייהו מידי דאכילה וחד טעמא אית להו דתרוייהו מחמת אכילת עכבר והראיה מדקאמר והאוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל חתול ולא קאמר והאוכל ממה שאוכל חתול וק"ל.

שם וי"א אף הקורא כתב שע"ג הקבר ע"כ קבלה בידינו דדוקא אם הכתב בולט אבל לא שוקע.

דף י"ד ע"א גמ' א"ר יוחנן פליגי בה וכו' ע"כ כתב הב"ש ז"ל וז"ל מייתי לה הכא אעובדא דר"מ ור' נתן וכו' ופליגי רשב"ג ורבנן אם סיני עדיף וכו' עכ"ל ע"ש גם לי נראה לומר כן דר"מ ור"ן פליגי הם מדאמרי נימא ליה גלי עוקצין דלית ליה ורשב"ג עוקר הרים הוא ולא סיני והראיה דלית ליה עוקצין דר"ל שאין סדור לו כדכתיב רש"י ז"ל לעיל. אבל ק"ל מדקאמר הש"ס חד אמר וח"א אלמא לא מסיימא ליה מילתא ולפי פירושינו אמאי לא מסיימא ליה הא ודאי תסתיים דרשב"ג הוא דאמר עוקר הרים עדיף ור"מ ור"ן אינהו דאמרי סיני עדיף ומוכרח לו' כן דהא אשכחן דר"מ ור"ן היה סדור להם עוקצין א"כ מסתמא הם סיני ורשב"ג דלא היתה סדורה לו א"כ מסתמא לאו סיני הוא וודאי דעוקר הרים הוה דאי לא"ה א"כ במאי הוה נשיא וא"כ ק' אמאי לא מסיימא ליה מלתא ואפשר לומר דאה"נ הוה ידע הש"ס זה הענין דפשוט הוא אפילו לדרדקי דבי רב אלא רבי יוחנן כך קבל מרבותיו בזה הל' והם קצרו דבריה' מרוב פשיטות הענין ולא רצו להאריך דלעולם ישנה אדם לתלמידיו בדרך קצרה ורבי יוחנן לא רצה לשנות מדברי רבותיו אלא כשקבל כך אמרה בב"ה והש"ס ג"כ לא רצה לומר תסתיים כיון דפשוט הוא כן נ"ל וצ"ע.

שם שלחו להו סיני עדיף דאמר מר הכל צריכי' למרי חיטייא ע"כ וק"ל דמכאן מוכח דרב יוסף עדיף טפי מרבה ואלו בכתובות (מ"ב ב') כתב רש"י ז"ל בד"ה עשרין ותרתין שנין וז"ל וישב רב יוסף בראש וסייעוהו מן השמים לפרקה להיות לו לשם לפי שהיה רבה חריף לכך קראוהו עוקר הרים ורב יוסף בעל שמועות וכו' עכ"ל משמע מזה דרבה עדיף דהוק' לו שם למה לא פירקה רבה כל אותם הימים שנהג שררותו או רב יוסף בימי רבה ולמה לא פירקא אלא רב יוסף ואחר פטירתו של רבה. לזה כתבו וישב רב יוסף בראש וסייעוהו מן השמים וכו' דר"ל דזה לא תרצי רב יוסף מצד שכלו ורוח מבינתו יחלוף עד שתקשה למה לא תרצה בחיי רבה או רבה למה לא עלה בדעתו בחכמתו לתרצה אלא הדבר יצא מאתו ית' ועכב הדבר עד שישב רב יוסף בראש ואז סייעוהו מן השמים לפרקה להיות לו לשם והכוונה כדי שיגדל בעיני החכמים ולא יתבזה בעיניהם ולא יחשבוהו לרב ויאמרו כי זה ראוי להתמנות במקום רבה שהוא אדם גדול זכל מאן דמיתיב ליה הוה מפרק מרוב חכמתו וחריפותו לכך עכבו מן השמים בימי רבה ולא איפרקה עד שנפטר רבה וישב רב יוסף בראש ופירקה כדי להיות לו לשם לכבוד ולתפארת וישבחוהו הכל ויאמרו זה ראוי להתמנות במקום רבה והראיה קו' חזקה כזאת שלא יכול רבה לתרצה כל ימי שררותו וזה תכף ומיד תרצה הכלל העולה מזה דרבה עדיף והש"ס כאן משמע הפך מזה וי"ל דלעולם רב יוסף עדיף דכן הוא האמת לענין פסק ההלכה דהמשניות והברייתו' סדורו' לו כנתינתן מסיני דמשנה וברייתא אבותהון דהלכה כמ"ש רש"י כאן אבל חריפותו של רבה לא אתני לן ולא מידי לענין ההלכה דמאי אתני לן ומאי נ"מ איפריק חד קושיא או תיובתא לענין פסק ההלכה אלא בימי רבה היו ב' עניינים דאם א' היה מק' שום קו' היה רבה מתרצה מרוב חריפותו ואם היה רב יוסף מביא משנה או ברייתא היה רבה מק' ברייתות או משניות אהדדי וטוחנן זה בזה עד שמיישבן ואם היו צריכי' לפסק ההלכה הרי רב יוסף מזומן בשגירות המשניות והברייתות דהן אבותהון דהלכתא אבל הכא היה נקרא על שם רבה דכל העולם אינם יודעי' אלא רבה שהוא הוא המלך אבל אחר שנפטר רבה לא היה שם כ"א ענין א' דהיינו פסק ההלכה אבל אם היו צריכים לענין החריפות כדי לתרץ קו' א' זה נעדר מהם וא"כ זה היה חסרון לרב יוסף שיאמרו העולם אוי גא לנו מה אבדנו שבזמן רבה היתה התורה בשלימות מב' חלקים ועכשיו נאבד אותו שלימות ולא נשאר לנו כ"א חלק א' לכך עכב הי"ת אותה קו' עד שישב רב יוסף בראש וסייעוהו מן השמים כדי להיות לו לשם ואז כל העולם יחזיקוהו שהוא שלם בב' חלקי התורה. ונ"ל שזהו שדקדק רש"י ז"ל שם וז"ל הן היו ימי שררותו של רבה ומת וכו' דלמה וכתב ומת מאחר שכתב הן היו ימי שררותו של רבה תו לא צריך מידי אלא הכוונה תדע למה הזכיר כאן הש"ס סכום השנים דקשאי בה רבה ורב יוסף ואמר עשרין ותרתין ואמר משום דהן היו ימי שנותיו של רבה ומת וכיון שמת רבה מוכרח רב יוסף להתמנו' וישב בראש וא"כ כיון שישב בראש ימשך מזה העדר כבוד לרב יוסף כמ"ש דבשלמא אלו עדין רבה חי לא נמשך מזה שום העדר כבוד לא' מהם דבהצטרפות שניהם יתמלא חסרון החכמים אבל השתא דמית רבה וישב רב יוסף הרי נעדר חלק א' מחלקי התורה ויש חסרון כבוד לרב יוסף ולכך סייעוהו מן השמים כדי להיות לו לשם לכבוד ולתפארת ודו"ק.

שם איבעיא להו ר' זירא וכו' ר' זירא וכו' ורבה בר מתנה מתון ומסיק מאי תיקו ע"כ וק' דמאי מספקא להו הא אסיקנ' לעיל דסיני עדיף וטעמ' כמו שפירש"י ז"ל דהמשניו' והברייתות סדורות לו כנתינתן מהר סיני דמשנה וברייתא אבותהון דהלכתא עכ"ל הרי דטעמא דסיני עדיף משום פסק ההלכה משא"כ עוקר הרים דחריף ומפולפל בתורה כיון דלא נ"מ מידי לענין ההלכה וא"כ רבה בר מתנה כיון דמתון ומסיק מתוך שהוא שוהה ומעיין יפה יפה מסיק אליבא דהלכתא כמ"ש רש"י ז"ל א"כ ודאי עדיף מר' זירא כמו רב יוסף לגבי רבה. וגראה דיש לחלק דהלכתא דרב יוסף אלימתא כ"כ ויש לסמוך עליה כיון דמכח המשניות והברייתות היא וניתנו מסיני וא"כ אין לגמגם בהם ולא להסתפק בהם משא"כ בהלכתא דרבה בר רב מתנה כיון דמכח העיון היא אפשר שיש לו לאדם לגמגם ולהסתפק בהם ואין לו לסמוך עליהם בלב בטוח וא"כ אפ' דחריף ומקשה עדיף מניה או אפשר לאידך גיסא כיון דסוף סוף מסיק אליבא דהלכתא הוא עדיף טפי ודו"ק.

רש"י בד"ה א"ל האויב וכו' אעפ"י שכבר מתו חרבות לנצח וכו' עכ"ל ר"ל אעפ"י שהאויבים כגון ר"מ ור"ן שהיו אויבים לרשב"ג כבר מתו מ"מ החורבה שרצו לעשות שהוא לעקור נשיאות מבית רשב"ג היה נשאר לנצח ולא לזמן מה וכיון שכן אין יפה להזכירם ולזה השיב לו ר"ש ברייה כהוגן ה"מ היכא דאהנו מעשייהו ר"ל קרא לא קאמר אלא אם עשו החורבה בפועל שעשו אשר זממו אותם אין יפה להזכירם אבל רבנן דלא אהנו מעשייהו שלא יצאה כוונתם לפועל לא קאמר קרא וטוב להזכירם וק"ל.

בד"ה אפילו אומנא לביתיה לא קרא עכ"ל הא דשינה רש"י מל' הש"ס דקאמר הש"ס לא חליף והוא כתב לא קרא דמלישנא לא חליף משמע שהאומנא מאליו לא עבר לביתיה דרב יוסף וא"כ מאי רבותיה דרב יוסף כי מה עשה הוא זה מצד האומנא שלא בא לביתו לכך קאמר לא קרא ר"ל הא דלא חליף אומנא לביתו של רב יוסף הוא מצד שלא קראו והטעם שלא רצה לנהוג שררה וכו' אבל מה שסיים ואית דגרסי שלא רוצה וכו' לא ידענא מאי גירסא היא זו דהיא היא הגירסא הא' עצמה ולי"ל ביניהו אלא פירושא וא"כ הול"ל ואית דמפרשי ואי לא מסתפינא הייתי אומר ט"ס וצ"ל ואית דמפרשי ואח"כ ראיתי בל' רש"י שהעתיק הרמ"ה ז"ל שהביא הב"ש ז"ל וכתוב בו ואית דאמרי ושמחתי ודו"ק.

בד"ה דחזייה לאביי וכו' כלומר ראה לו הרמת ראש עכ"ל בא לשלול שלא תפרש דגבה רישא הייגו שנתגאה דא"כ איך אמר ליה פתח ואימ' דר"ל לפתח ואמור דרשא דמשמיא פסקו ליה רבנותא כמ"ש רש"י ז"ל אחר זה שזה מורה שהודה לו לגדולתו לכך קאמר ראה לו הרמת ראש דהכוונה ראה לו גדולה ושררה אבל לאית דאמרי שכתב בדבור שאה"ז דבל' גנאי קרא ליה נחמני מוכרח דגבה רישא הכוונה שראה שנתגאה ולכך קאמר ליה בל' גנאי אבל מה שסיים כלומר עדיין אתה תלמידו של ר"ן עכ"ל איני יודע מתי היה תלמידו של ר"ן דבר ידוע הוא דתלמידו של רבא הוא. ועוד דזה המעשה מוכרח הוא שהיה אחר פטירתו דרב יוסף דאלו בזמנו למה הוו צריכי' רישא הא רב יוסף רישא הוא ורב יוסף מלך אחר פטירתו של רבה היה שהוא רבו של אביי וא"כ איך קורא לו נחמני שעדיין תלמיד הוא. ונ"ל שט"ס הוא וכצ"ל עדיין אתה תלמידו של רבה בר נחמני שעל שם אביו של רבו היו קורין לו נחמני. ומ"ש עדיין אתה תלמידו וכו' לאו דוקא אלא הכוונה עדיין לא הגעת להיו' לראש שאין חכמתך שלימה למה גבהת ראשך. אבל ק' לפי אית דאמרי שהיה מוכרח הוא שלא קראו והטעם שלא רצה לנהוג שררה וכו' אבל מה שסיים ואית דגרסי שלא רוצה וכו' לא ידענא מאי גירסא היא זו דהיא היא הגירסא הא' עצמה ולי"ל ביניהו אלא פירושא וא"כ הול"ל ואית דמפרשי ואי לא מסתפינא הייתי אומר ט"ס וצ"ל ואית דמפרשי ואח"כ ראיתי בל' רש"י שהעתיק הרמ"ה ז"ל שהביא הב"ש ז"ל וכתוב בו ואית דאמרי ושמחתי ודו"ק.

בד"ה דחזייה לאביי וכו' כלומר ראה לו הרמת ראש עכ"ל בא לשלול שלא תפרש דגבה רישא הייגו שנתגאה דא"כ איך אמר ליה פתח ואימ' דר"ל לפתח ואמור דרשא דמשמיא פסקו ליה רבנותא כמ"ש רש"י ז"ל אחר זה שזה מורה שהודה לו לגדולתו לכך קאמר ראה לו הרמת ראש דהכוונה ראה לו גדולה ושררה אבל לאית דאמרי שכתב בדבור שאה"ז דבל' גנאי קרא ליה נחמני מוכרח דגבה רישא הכוונה שראה שנתגאה ולכך קאמר ליה בל' גנאי אבל מה שסיים כלומר עדיין אתה תלמידו של ר"ן עכ"ל איני יודע מתי היה תלמידו של ר"ן דבר ידוע הוא דתלמידו של רבא הוא. ועוד דזה המעשה מוכרח הוא שהיה אחר פטירתו דרב יוסף דאלו בזמנו למה הוו צריכי' רישא הא רב יוסף רישא הוא ורב יוסף מלך אחר פטירתו של רבה היה שהוא רבו של אביי וא"כ איך קורא לו נחמני שעדיין תלמיד הוא. ונ"ל שט"ס הוא וכצ"ל עדיין אתה תלמידו של רבה בר נחמני שעל שם אביו של רבו היו קורין לו נחמני. ומ"ש עדיין אתה תלמידו וכו' לאו דוקא אלא הכוונה עדיין לא הגעת להיו' לראש שאין חכמתך שלימה למה גבהת ראשך. אבל ק' לפי אית דאמרי שהיה מוכרח הוא שלא קראו והטעם שלא רצה לנהוג שררה וכו' אבל מה שסיים ואית דגרסי שלא רוצה וכו' לא ידענא מאי גירסא היא זו דהיא היא הגירסא הא' עצמה ולי"ל ביניהו אלא פירושא וא"כ הול"ל ואית דמפרשי ואי לא מסתפינא הייתי אומר ט"ס וצ"ל ואית דמפרשי ואח"כ ראיתי בל' רש"י שהעתיק הרמ"ה ז"ל שהביא הב"ש ז"ל וכתוב בו ואית דאמרי ושמחתי ודו"ק.

הדרן עלך פ' כהן משיח וכולה כמ' הוריות בעזר כוחן לבות וכליות

בנין שלמה

מאת רבנו נתן ברבי שלמה

דף ד' בגמרא ונעלם מדבר הקשו בתוס' מ"ש הכא דדרשינן מדבר וגבי עדות דרשינן דבר ולא חצי דבר וכו' ע"ש עד וה"נ הכא ולהכי כתיב הכא דבר למעוטי כל הגוף עכ"ל הנה לכאורה לא (הי') הוצרכו תוס' להקשות בקושי' שני' מכח כ"ש אלא בלא"ה קשה אימא תרוויהו כתיבן בקרא ונעלם מדבר למקצת ועוקר כל הגוף מאחת מכל מצות, אלא דזהו לאו קשי' הא דודאי בפשיטות מפרשינן האי מדבר ואחת ביחד דתיינו דנעלם מקצת דבר מאחת מכל המצות לכן הוצרכו להקשות מכח כ"ש, והנה לכאורה י"ל דודאי בגביא שקר יש כ"ש דודאי לא גרע עוקר כל הגוף מביטול מקצת ועדיף מק"ו דקיי"ל אין עונשין מן הדין, אבל זה הוא בכלל דלא גרע, אבל הכא גבי הוראות ב"ד י"ל איפכא דבעוקר כל הגוף יש חומרא כיון דציבור כל אחד מחויב להביא כשבה או שעירה וכיון דציבור חייבין ב"ד פטורין, אבל בביטול מקצת קיל דציבור פטורים וב"ד חייבין, אמנם יש להעמיד תמיהתם דודאי הך דינא דבהוראות ב"ד בעינן דוקא ביטול מקצת הוא אליבא דכ"ע ואין כאן מחלוקת, א"כ לר' יהודה דסבר בריש פרקן יחיד שעשה בהוראות ב"ד פטור, לדידי' בעוקר כל הגוף כל הקהל ודאי פטורין כיון שעשו בהוראות ב"ד, א"כ ודאי קשה לדידי' נימא דב"ד חייבין בעוקר כל הגוף במכ"ש מביטול מקצת, וגם לר"ש דאמר לעיל דף ג' שב"ד וציבור מייתי א"כ בעוקר כל הגוף שהב"ד פטורין היא קולא, אך ק"ק לי על תירוצם דמ"ש דהכא נמי הכא היינו דלא ליכתוב כלל לא ליכתוב כלל לא דבר ולא אחת דודאי אי לא כתיב דבר לחודא הוי דרשינן אחת עוקר כל הגוף כמ"ש מקודם, אע"כ כוונתם דלא לכתוב לא דבר ולא אחת ותקשה לך השתא לפי האמת דל"ל אחת דע"כ צריכין אחת לשום דרשא, א"כ האיך שייך לומר דלא לכתוב לא דבר ולא אחת, וישוב תמיהתם איישב אי"ה בסמוך בגמרא אמר שמואל כתבו תוס' הא דאיצטריך למעוטי כולה דבר ולא נפיק משום דצדוקים מודים בה, דאיצטריך כמו בתו מאנוסתו דלית להו גז"ש או אם חמיו ואם חמותו, ומתניתן דנקט נדה ושבת וע"ז לאו משום דהני דוקא קאי, אלא רק לפרש קיום מקצת וביטול מקצת נקטינהו עכ"ל, מדבריהם משמע דשמואל דינא באפי נפשי' קאמר דודאי עיקר דינא דמתניתן בעוקר כל הגוף פטור וביטול מקצת חייב אלא דשמואל מחדש דין חדש דאפי' בביטול מקצת אינו חייב אלא בדבר שצדוקים אינו מודים בה, ומפרש מתניתן דמשכחת ביטול מקצת בשומרת יום ואינך כדמוקי לה בגמרא אמנם לשון הרמב"ם פי"ד מהלכות שגגות וז"ל לעולם אין ב"ד חייבין עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת בדברים שאינן מפורשי' ומבוארי' בתורה וא"כ יהי' הב"ד חייבין והעושים על פיהם פטורין, כיצד שגגו והורו שמותר להשתחוות לע"ז או שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת או שמותר לבוא על שומרת יום כנגד יום הרי אלו כמו שאמרו אין שבת בתורה או אין ע"ז בתורה או אין נדה בתורה שעקרו כל הגוף, ואין זו וכיוצא בזה שגגת הוראה אלא שכחה, לפיכך פטורין מן הקרבן וכל העושים על פיהם חייבין חטאות בפני עצמו עכ"ל, משמע לי מדבריו שעיקר טעמא דעקירת כל הגוף דפטרה תורה הוא מטעם שאין בה הוראה אלא שכחה, ולכן בהשתחואה והוצאה בה אף שהיא קיום מקצת מ"מ כיון שהוא מפורש בתורה הוי שכחה ופטור כמו עוקר כל הגוף, ולזה כתיב שם אח"כ אם עקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינו מלאכה הרי אלו חייבין וטעם הוא כיון ששאר אבות מלאכות גמרינן ממשכן ואינן מפורשים בתורה לא הי' שכחה אלא הוראה וחייבין, ומוכח מדבריו שלית לי' סברת תוס' אלא בתו מאנוסתו ואינך שכתבו תוס' חייב לשיטתו, דאין דינו כעוקר כל הגוף כיון שאינם מפורשים בתורה והוי הוראה, והיינו מדמה זה לזה ותלה הדבר מטעם שכחה וקאי ג"כ אעקרת כל הגוף דהוא מטעם שכחה, וכן משמע נמי מפי' המשניות שלו שמפרש המשנה הכל מטעם שכחה, אבל אם נאמר דגם הרמב"ם סבר בבתו מאנוסתו ואינך שכתבו תוס' פטור אע"ג דהוי הוראה וע"כ מטעם גזירת הכתוב, א"כ האיך תלה הרמב"ם השני דיניו זה בזה, ונראה לדעתי שמפרש הקרא ונעלם דבר אחת מכל מצות ה' ודרשינן מדבר ולא כל הגוף היינו מכל מצות ה' שהן מפורשים בתורה שהמה נמנים לתרי"ג מצות, משא"כ בתו מאנוסתו ואם חמיו ואם חמותו שאינו נמנים עם המצות אלא בתו מאנוסתו היא בכלל בתו ואם חמיו ואם חמותו היא בכלל חמותו ואינו נמנה למצות בפני עצמו, ועיין ברמב"ם ריש הלכות איסורי ביאה שמנה המצות ולא חשיב כל הני מצות באפי' נפשי', יראיתי בבאר שבע שהקשה ג"כ קשיות תוס' דל"ל ונעלם דבר תיפוק לי' מהך סברא דזיל קרי בי' רב הוא, וכתב וכ"ת דשמואל דריש טעמא דקרא, דא"כ הל"ל לשמואל לקבוע אמתניתן טעמא דמתני' ע"ש שהאריך עוד בקושיות, אבל הנראה דודאי (שמואל) אין עיקר כוונתו לפרש טעם הקרא, דאין זה מהצורך מאי דממעט הקרא בהדיא, אלא דשמואל בא ליישב תמיהת תוס' שכתבתי למעלה מדבר אתא לקיום מקצת וכ"ש בעוקר כל הגוף, וע"ז בא שמואל לומר דאין כאן כ"ש דתורה אינו מחייב רק בדבר שאין הצדוקים מודים בה, משא"כ בדבר שצדוקים מודים בה הוי שכחה, ואין זה הוראה כמ"ש הרמב"ם א"כ אינו יכולין למילף עוקר כל הגוף במכ"ש מביטול מקצת, והנה לכאורה יש לי ראי' לשיטת הרמב"ם ממאי דגרסינן בסנהדרין דף ס"ב דפליגי אביי ורבא בעובד ע"ז מאהבה וירא אביי אומר חייב ורבא אומר פטור, ואמרינן שם אמר אביי מנא אמינא לה דתניא כתו המשיח בע"ז וכו' עד אלא לאו מאהבה וירא ורבא אמר לך וכו' עד באומר מותר לגמרי וכו', והנה צריך להבין מאי ס"ד דאביי, הא משנה שלימה שנינו הכא דאומר מותר היינו עוקר כל הגוף דהב"ד פטורין, וא"כ למה לא מוקי אביי פלוגתא דר' ורבנן בהכי בכהן המשיח אי דינו כציבור או כיחיד, אבל הנראה לפמ"ש דאביי ס"ל כשיטת תוס' דעוקר כל הגוף, פטור אפי' היכא דלא הוי שכחה כגון הני שכתבו תוס' וא"כ גזירת הכתוב הוא דעוקר כל הגוף פטור אע"ג דהוי הוראה וא"כ לא שייך לשון שגגת מעשה דנקט ר' לכן מוקי לה מאהבה ומיראה, אבל רבא ס"ל כדעת הרמב"ם דעוקר כל הגוף דפטור היינו מטעם דלא הוי הוראה אלא שכחה א"כ שפיר קרי לה שגגת מעשה, אך שעדיין קשה, למה לא מוקי אביי בשגגת מעשה כדינו דשמואל, והיינו בהשתחואה י"ל דאביי לא ידע כלל הא דשמואל, והי' מפרש מתני' כפשטא דאין ע"א בתורה פטור מגזירת הכתוב אף דהוי הוראה והשתחואה חייב ודוק.

בגמרא והא כתיבא לא תוציאו משא מבתיכם, והרמב"ם מביא הקרא אל יצא איש ממקומו, נראה אף לפי גרסתינו סמך הגמרא על האי קרא דאל יצא, רק דגמ' מביא האי קרא דבלאו האי קרא אינו מוכח דדורשין הצדוקין האי קרא לא יצא אל תוציא, אבל מכח האי קרא דנביאים שאין מכחישין אותו מוכח שדרשו אל יוציא.

בגמרא בעי רב יוסף, כתבו תוס' דאבות מלאכות בפ' כלל גדול נקט, אבל חרישה צדוקים מודים בה, ולרב יוסף בעי דבר שאין הצדוקין מודים בה כדלקמן אמר לך רב יוסף משמע דסבר כשמואל עכ"ל, ונראה דאין כוונתם דלא שייך כלל ספיקא בחרישה רק בשאר אבות מלאכות, דא"כ ודאי הוי לי' למינקט חרישה בשביל האי טעמא דרישא דאבות מלאכות נקט, אלא נראה דתוס' אזלי לשיטתם דבעוקר כל הגוף אפי' אין הצדוקים מודים בה כגון בתו מאנוסתו נמי פטור דבהני עוקרת כל הגוף דתנא מתני' יש שני פטורים מטעם עקירת כל הגוף ומטעם שצדוקים מודים בה, ומבעי' לי' השתא אי אין חרישה בשבת ג"כ יש בזה שני פטורים מטעם שצדוקים מודים בה ומטעם עקירת כל הגוף, או די' רק חד פטור ומטעם שצדוקים מודים בה, ואע"ג דאין נפקותא בחרישה בזה דסוף סוף ב"ד פטורים, בזה שייך תירוצא דתוס' דרישא דאבות מלאכות נקט, עכ"פ שייך הספק אחרישה גופה, אמנם לפי מה שפירשתי לשון הרמב"ם לעיל בגמרא דהוא סבר דטעם דעקירת כל הגוף פטור מטעם שצדוקים מודים בה דאין זה הוראה אלא שכחה, ולדעתו בתו מאנוסתו וכדומה, אע"ג דהוי עקירת כל הגוף חייב כיון שאין בה שכחה, וא"כ צריך ליישב מאי ספיקא דרב יוסף בחרישה אין כאן ספק דהוי שכחה, ובשאר אבות מלאכות ג"כ אין כאן ספק דלא הוי שכחה, א"כ מאי ספיקא דר' יוסף, ובודאי דוחק לומר דר' יוסף פליג אשמואל רבי' או דלא ידע הא דשמואל, והנראה לדעתי דודאי רב יוסף ידע הא דשמואל אלא מצינו כמה פעמים רב יוסף חלה ושכח תלמודו, וכן הכא נמי ידע הא דשמואל דפטור בשכחה והי' מפרש שמואל כפי' תוס' ולכן שפיר מיבעי' לי', וצריכין עוד לפרש דברי תוס' דכתבו רישא דאבות מלאכות נקט, הלא הזורע הוא ראשונה כמבואר במתני' פ' כלל גדול וכבר אמרינן שם דף ע"ג ע"ב דתנא דמתני' דתנא החורש בתר הזורע קאי אחרישה שני' ושמעינן אף אחרישה שני' חייב כמ"ש רש"י שם, אבל באמת החרישה היא קודם זריעה והיא ראשונה במלאכות, הנה באמת על פי' תוס' ק"ק כיון דאמרו אין חרישה בשבת, משמע אבל בשאר מלאכות יודעים שהם אסור, אלמא דיודעין שגמרינן ממלאכות המשכן א"כ במאי טעו בחרישה, ודוחק לומר שהי' יודעין שהי' חרישה במשכן אלא שוגרין בלי חרישה, ומשכחת לה כדאמרינן בב"ב דף ל"ו ע"א תפתיחא לא הוי חזקה, וכפי' רשב"ם שם בשם ר"ח (וצריכין לפרש שבאמת נעלמה להם כל מלאכות דלא ידעו דגמרי ממשכן אלא דמ"מ ראשונה נקט) אמנם לולי דבריהם הייתי מפרש דדוקא נקט אין חרישה בשבת היינו לפי מה דאמרינן ריש מועד קטן ובכמה דוכתא ר' ישמעאל דרש בחריש ובקציר תשבות על שביעית אלא כיון דלשביעית לא צריך שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע דרשינן חרישה של ערב שביעית שנכנס לשביעית וקציר של שביעית שיוצאת למוצאי שביעית, ומעתה י"ל דהב"ד טעו שהיו מפרשין הקרא הכי ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות בשביל שביעית, אלא דלזה לא צריך כיון דאפי' בחול אסור בחריש ובקציר, אלא לאשמועינן דבשאר שבתות בשאר ימות השנה מותר בחריש ובקציר, דדוקא אותו שנה אסור בחריש ובקציר לפי שהיא של שביעית, ובשביל שהיו מפרשים הקרא כפשטות עכ"פ דקאי בשביעית, לא הוצרך הגמרא לפרש במאי טעו, ובאמת לפ"ז הב"ד טעו בחרישה ובקצירה, אלא דש"ס נקט חרישה דשאלה שבא לפניהם הי' על חרישה לבדה (גם י"ל כיון דטעותם הי' בקרא בחריש ובקציר נקט ראשית הקרא ועוד דרשו ראשון לקצירה) עוד יכולין לפרש לולי דבריהם בעי' דרב יוסף לא היתה כלל על דינא דמתני' רק על גביא שקר דפטור בביטול מקצת ומיבעי' לי' אי חרישה הוי ביטול מקצת, והש"ס מביא הכא כיון דאתא למיפשט בעי' דלי' מהך מתני' דהכא, ולהכי נקט נמי לשון מודו לשון רבי' וגם יש נפקותא בדין דהכא לענין שאר אבות מלאכות, אבל רב יוסף דנקט חרישה היתה ספיקא אנביא שקר ולהכי לא פריך הגמ' הכא במאי טעו.

ברש"י ד"ה רב יוסף, הכא לא מיבעי' לי' וכו' בדברים שאין הצדוקים מודים בה עכ"ל, נראה דכוונתו ג"כ כמ"ש תוס' לא מיבעי' לי' לרב יוסף אי בעינן דבר שאין הצדוקים מודים בה, אלא אי הוי ביטול מקצת וקיום מקצת מיבעי' לי' ונקט חרישה רישא דאבות מלאכות בפ' כלל גדול נקט, וכן משמע לי מדברי מהרש"א אלא שט"ס יש בדבריו.

בגמרא בעי ר' זירא, הרמב"ם השמיט איבעי' זו ובלחם משנה הקשה למה השמיט הרמב"ם בעי' דר"ז, גם הקשה הכ"מ למה פסק בבעי' דרב יוסף לחומרא דחייב, ותירוצו ודאי צ"ע כאשר השיג עליו בבאר שבע דאין חטאות בא נדבה, ונראה ליישב דרמב"ם מפרש בעי' דר"ז בדרך את"ל על בעי' דרבי יוסף, והיינו בודאי אם עקירות מלאכה אחת בשבת או בע"ז עבודה אחת, ובנדה שעוקרו שומרת יום הוי עקירת מקצת אע"ג דעוקרו דין זה לדורות אפ"ה הוי רק ביטול מקצת כיון שמקיים גוף המצוה כשאר דינין, ומכ"ש כשאין שבת בשביעית דהוי רק ביטול מקצת, אע"ג שעקרו כל מצות שבת, מ"מ הוא רק לפי שעה, ופשיטא דהוי רק ביטול מקצת, רק אי בעי דר"ז באת"ל דאם עוקרו רק דין אחד מאבות מלאכות או עבודה אחת מע"ז וכיוצא בזה הוי עקירת כל הגוף, בזה הוא ספיקא דר"ז דעוקר המצוה לזמן דזה קיל יותר כיון שאינו לדורות רק לפי שעה, זו הו"ל סברת הרמב"ם, והוכחת סברה זו וגם ספיקא דרב יוסף למסקנא דנפשיט הכל מוכח מלשון הברייתא, והנה בברייתא תנא לקיים מקצת ולבטל מקצת ר"ש אומר פטור ובע"א אפי' אמר וכו', וצריך לפרש מהו כוונת הברי' בקיום מקצת וביטול מקצת דרישא דלית לן לפרושי ג"כ היום לא תעשה ולמחר תעשה, וא"כ מאי לשון אפי' וכו' דאמר אח"כ בע"א דהא מתני' איירי ברישא בסתמא הו"ל למיתני ובע"א חייב, ולית לן למימר דאתא לפרושי במה שתנא ברישא לקיים מקצת בדומי' דהיום עבדה דזה הוי קיום מקצת ופטור בשאר מצות דלא תימא בדומי' דהיום עובדה דהיינו היום אל תעשה ולמחר תעשה הוי עוקר כל הגוף לכך תנא אפי' אומר היום עובדה דבשאר מצות פטור אפ"ה בע"ז חייב, זה ליתא דא"כ למה תנא זה בע"ז, דבע"ז אין בזה שום צד רבותא בין שהוי עוקר כל הגוף בין שהוי ביטול מקצת, בטפי הו"ל למיתני ברישא בשאר מצות לקיים מקצת ולבטל מקצת אפי' אומר היום אל תעשה ולמחר תעשה

פטור ובע"ז חייב, אלא ודאי כוונתו לאשמעי' רבותא בע"ז וא"כ קשה בודאי אם פי' הרישא קיום מקצת כגון היום לא תעשה וכו' הדר הו"ל למיתני רק ובע"ז חייב, אלא ודאי ע"כ צריכין לפרש קיום מקצת דרישא לא איירי בהיום לא תעשה וכו' אלא באופן אחר ועל זה קאי סיפא לא מיבעי' באופן זה דתנא ברישא חייב, אלא אפי' בהיום עובדה דקיל יותר אפ"ה חייב, ומעתה צריכין לראות מהו אותו אופן דתנא ברישא, דלית לן למימר דאותו אופן כגון מושיט וזורק דא"כ נצטרך לומר מלשון אפי' דתנא בע"ז דהיום לא תעשה יהי' קיל ממושיט וזורק וזה ודאי ליתא, מלבד שהוא נגד הסברא, מוכח כן — מאיבעי' דר' זירא גופה, דהא לר"ז ודאי פשיטא לי' דמושיט וזורק הוי ביטול מקצת כדתנן במתניתן ואפ"ה מיבעי' לי' באין שבת בשביעית אי הוי עוקר כל הגוף, אלמא זה חמיר יותר, והאיך שייך לפרש השתא הברייתא, ולומר דזה קיל יותר ממושיט וזורק, ובי פליגי רב זירא והברי' בסברות הפוכות, אלא לפי המסקנא ודאי מפרשינין הברייתא עוקר מלאכה אחת מאבות מלאכות או מעבודות דזה מקרי נמי קיום מקצת וע"ז תנא וב"א אפי' אומר היום עובדה דזה קיל יותר אפ"ה חייב, וא"כ הרי להדי' דנפשיט איבעי' דרב יוסף גם מברייתא דזה מקרי עקירת מקצת, ומזה מוכח נמי דאיבעי' דר' זירא לא הוי אלא באת"ל דזה מקרי עקירת כל הגוף על זה מיבעי' לי' אין שבת בשביעית דזה קיל יותר אי הוי רק קיום מקצת או אפ"ה הוי עקירת כל הגוף, אבל אי אמרינן דאיבעי' דר' זירא יהי' אי אמרינן הבעי' דרב יוסף הוי עקירת מקצת אפ"ה הוי אמרינן דאין שבת בשביעית חמור יותר, ובברייתא אי אפשר לפרש אלא דקיל יותר, א"כ הדר פליגי הברייתא ור' זירא בסברות הפוכות אלא ודאי איבעי' דר' זירא הוי באם תמצא לומר דזה מקרי עוקר כל הגוף ומיבעי' לי' באין שבת בשביעית דזה קיל יותר מעקירת מלאכה אחת, וע"ז למסקנא נפשיט איבעי' דרב יוסף דלקיים מקצת דתנא היינו שעוקר מלאכה אחת ופטור, על זה אשמועינן ובע"א אפי' אומר היום עובדה דזה קיל יותר אפ"ה חייב, ומהשתא מוכרח מלשון הברייתא דהיום לא תעשה דהוא קיל יותר מעוקר מלאכה אחת ומעתה כיון שהרמב"ם פסק דבעוקר מלאכה אחת בדברים שאין מפורשים בתורה הוי לך ביטול מקצת, א"כ פשיטא דאין שבת בשביעית כגון היום לא תעשה פשיטא דהוי רק ביטול מקצת ואין מן הצורך להביאו כי איבעי' דר' זירא הוא רק אי אמרינן דהוי עוקר כל הגוף ודוק היטב.

חידושי רבנו עקיבא איגר

דף ב' ע"ב הא בהדיא קתני לה תני והדר מפרש. ק"ל הא ממה דאמרינן לקמן ד' ע"א ולא מיבעי' למ"ד צבור מייתי דמפרסמא מילתא אלא אפילו למ"ד ב"ד מביאי' וכו' וברש"י שם שהרי הי' בידו לישאל מפני מה ב"ד מביאי' פר, משמע להדיא דטעמא דר"א דהוי ספק משום פרסום מילת' דהביאו פר הצבור או הב"ד, ומשמע באמת דר"א אומר ספק קאי רק על בין שהביאו כפרתן או אפשר דגם בלא הביאו מ"מ מיפרסם דהב"ד מחויבים להביא קרבן, אבל בהורו ב"ד רק למיעוט דליכא קרבן ולא מיפרסמא גם ר"א מיקרי תולה בב"ד, ואם כן מתניתין דהכא דלא מיירי כלל בעשו ציבור רק בעשה היחיד דליכא קרבן פר העלם דבר לכ"ע אתי' והו"ל לש"ס לומר דבתחלה קתני מה דלכו"ע מקרי תולה בב"ד יהדר תני באידך מתנ' דבעשו ציבור וחזרו ואח"כ עשה היחיד בזה פליגי, ר"ש ור"א, וצ"ע.

דף ד' ע"א תד"ה שהביא כפרתו וכו' ושמא הכא איירי במחוסר כפורים בע"פ, קשה לי כיון דס"ל דבעלמא אפילו דיעבד פסול מדאורייתא איך מחוסר כפורים דע"פ מביא דעשה דפסח דכרת דוחה עשה דהשלמה הא הקרבן בעצמותו פסול, וזהו נראה כוונת רש"י במ"ש דהכי אמר בפ' תמיד נשחט, והיינו כנ"ל. ועיין בתוס' ערובין ד' ע"א דכתבו לחד תירוצא דהתוספתא פסולין היינו מדרבנן, וגם בזה קשה אמאי לא הוכיחו כן בחזקה מההיא דמח"כ בע"פ דאם מדאורייתא פסול אם כן הפסול [בעצם] הקרבן. וצ"ע.

בא"ד וקשה בתוספתא משמע וכו' ולא משני הא לכתחלה, ותמוה לי דהא בדיעבד אף אם הקטירם אחר בוקר מה שייך פסול, הא ההקטרה אינו מעכב כלל, ואיך שייך לומר בזה ענין פסול דיעבד.

ובאמת בעיקר דינא דתוספתא דקתני כל הזבחים שהקריבן קודם לתמיד של שחר או עיכבן אחר תמיד של בין ערבים פסולים דס"ל לתוס' בהוריות דמדאורייתא הוא, [ודלא כתוס' ריש ערובין ד"ה שלמים] קשה גם כן הא הזריקה ליכא איסור מדאורייתא כדאמרי' בפסחים (דף נט) הכא בחטאת עוף דאין למזבח אלא דמה, ומצד ההקטרה דעבר על עליה השלם מאי נפקא מניה דבדיעבד פסול, הא בלא הקטיר כלל ג"כ הקרבן כשר ואיך שייך ענין פסול מחמת ההקרבה. ולתוס' עירובין י"ל דכיון דמ"מ אסור ג"כ לזרוק מדרבנן דשמא יקטיר כמ"ש תוס' שם י"ל דקאמר התוספתא דבזרקן אפילו דיעבד פסול הזריקה ואם הוא נדר צריך להביא קרבן אחר, אבל לתוס' מנחות דפסולין היינו מדאורייתא קשה כנ"ל, וצע"ג.

דף ז' ע"ב ברש"י ד"ה והן בדם כגון בדם המובלע באברי', תמוה לי הא אין זהנו כרת דדם אברי' בלאו וצ"ע.

דף ח' ע"ב ברש"י במתני' ד"ה רע"ק וכו' ומביא על כולן פר כדאמרינן בסוף פירקין, תמוה לי דמשם אין ראיה דהתם אמרי' לפי הס"ד דר"א ס"ל דנשיא מביא שעיר על כולהון דשעיר במקום יחיד לחטאת אף בשמיעת קול דאין זדונו כרת ע"ז אמרי' דכהן משיח נמי דאף אם ס' כרע"ק דאינו בעולה ויורד מ"מ נימא דיביא פר דהוא במקום חטאת דיחיד, אבל לפי דמסיק דר"א ל"א אלא בטומאת מקדש ומטעם דנאמר בו כרת כבקבוע' ה"נ במשוח ואינו מביא פר לרע"ק רק במקדש וקדשיו אבל לא בשמיעת קול וביטוי שפתים, וצלע"ג.

וביסוד הדבר גם בטומאת מקדש וקדשיו דמביא פר לר"ע תמוה לי הא הב"ד אין מביאי' פר ובכל דיני פר אמרינן לעיל דלמידי' כהן משיח מצבור דכתיב לאשמת עם וה"נ לענין טומאת מקדש וקדשיו וצ"ע.

דף י' ע"א שיכול והלא דין הוא ומה נשיא, תמהני דמה פשוט בנשיא יותר מכהן משוח דבנשיא ילפי' מקרא דאם נשיא יחטא כשהוא נשיא וה"נ כתיב אם הכהן המשיח יחטא וכדדרשי' לקמן לענין על הקודמת, ה"נ לולי ריבויא על חטאתו היינו ממעטי' גם משעבר כמו דממעטי' תרוייהו מקרא דאשר נשיא.

וכן קשה בסוגיא בסמוך ותניא נמי [גבי] נשיא כה"ג אשר נשיא יחטא פרט לקודמת וכו' והלא דין הוא ק"ל הא אלו לא כתיב אשר נשיא יחטא נופ' לא היינו יודעי' שאין בשיא מביא חטאת משעבר, וצל"ע.

דף י"א ע"א פלוגתא דרב אחא ורבינא במומר להכעיס. וקשה אמאי לא מוקי הברייתא במומר להכעיס לדבר אחר וכרבינא דלהכעיס נמי הוי מומר, וצע"ג.

בכ"מ פרק י"ג ה"ה מהלכות שגגות וכן אם לא היו שוגגין וכו'. בריש הוריות איכא לישני וכו' ופסק כר"י. קשה לי היכן נזכר דין זה בדברי רבינו דהא בדין זה שכתב רבינו דאינו מצטרף למנין השוגגין זה גם רב מודה וכמ"ש הכ"מ מיד אח"ז אבל מפלוגתא דרב ור"י לא כתב רבינו כלום, והטעם דפלוגתייהו רק למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, אבל למה דקיי"ל דחייב אין נ"מ בפלוגתייהו. ואולי יש נ"מ באם נתחלף להציבור חלב בשומן ואכלו דלרב דס"ל דמקרי תולה בב"ד מביאין פר ולר"י דלא מקרי תולה בב"ד אין מביאין פר, וכל אחד מביא כשבה או שעירה, או דנ"מ אם קהל חטאו בהוראת ב"ד והלך עוד היחיד ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו דלרב פטור דנגרר אחר הציבור והוי הוא בכלל הקהל ונפטר בפר שלהם, ולר"י דלא מקרי תולה בב"ד חייב הוא בכבשה או שעירה (ודבר זה צ"ע אם אמרינן הכי לרב דאולי י"ל דכמו שאינו משלים להציבור, ה"נ אינו נגרר עמהם אף דהרוב חטאו מבלעדו כיון דאינו עמהם בשגגה אחת), ואם הדבר כי מלבד דליכא משמעות מזה בדעת רבינו דפסק כר"י, גם משמע בהיפוך מדכתב ואינו מצטרף למנין השוגגים דזהו גם רב מודה ולא נקט יותר רבותא דבנתחלף להצי ציבור חלב בשומן ואכלו דאין מביאין פר דלרב בזה חייבים בפר, עיין בתוס', או אף דיש מנין השוגגין ומבלעדו אינו מצטרף עמהם והוא חייב כשבה או שעירה ודברי הכ"מ צל"ע. [ובהתחלת דיבור זה כתב הגרע"א בכתי"ק וז"ל „דיבור זה צ"ל בנוסח אחר והוא בהשמטת". עכ"ל. יצ"ע בכוונתו]

קרן אורה

מאת רבנו יצחק מקארלין

משנה בין שעשו ועשה עמהן כו' התוספות נסתפקו אם הב"ד חייבין להביא כשבה או שעירה, היכא דעשו המיעוט, ומקום הספק לא הבנתי וכי בשביל שעשה יחיד עמהם הם לא יביאו ומה אלו עשו הם בעצמם ודאי חייבין להביא חטאת יחיד, וכן משמע קצת לקמן דאין ספק בזה, מדלא מוקי לקמן פלוגתא דר"מ ורבנן בהורו ועשו בהאי מלתא, וק"ל, וגם בשביל המיעוט שעשו אם הם לא עשו גם כן פ' שאין מביאין.

גמרא אמר שמואל לעולם אין ב"ד חייבין עד שיאמרו להם מותרין אתם, רב דימי מנהרדעא אמר עד שיאמרו להם מותרין אתם לעשות, לכאורה נראה דשמואל ורב דימי בהא קמיפלגי, דלשמואל די אם ישיבו על שאלתם ששאלו חלב אם מותר או אסור, ואמרו להם מותרין אתם זה ג"כ הוראה גמורה, וכי עשו על פיהם פטורים, ורב דימי אמר דצריכים שיאמרו להם מותרים אתם לעשות, אבל באמת לא מסתבר לומר כן דודאי אם שאלו הלכה למעשה והם השיבו מותר וודאי הוראה גמורה היא לכ"ע, אלא העיקר נראה דלשמואל אפילו לא שאלו למעשה אלא סתם שאלו חלב מותר או אסור, והם השיבו דחלב מותר הוי הוראה, והעושה על פיהם פטור משו' דהוי תולה בב"ד, ורב דימי אמר דא"ן זו גמר הוראה עד שיאמרו מותרים אתם לעשות היינו שיורו להם למעשה ולא דרך הלכה דמה שנאמר דרך לימוד אין זו גמר הוראה, ולפ"ז שפיר מביא ראיה לרב דימי מהא דתנן בזקן ממרא חזר ושגה ולימד פטור, וכן מהא דתנן הורו לה ב"ד להנשא, וממתניתין דתנן הורו ב"ד לעבור דמשמע מכולן דצריך שיורו הלכה למעשה, ולא הלכה לחוד, וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל פי"ג הלכה א' שכתב וכן אם נשאו ונתנו בדבר ואמרו דבר זה מותר ולא הורו לעם ולא אמרו מותרים אתם לעשות. משמע דרב דימי לא בא למעט אלא דרך לימוד, וכהא דתנן גבי זקן ממרא, אלא דלפ"ז יש לדקדק מאי קאמר שמואל לעולם אין חייבין עד שיאמרו מותרים אתם. ולדידיה אפילו דרך הלכה סגי, ואם כן פשיטא דאין חייבין באופן אחר ומאי אתי לאפוקי, ונראה דאתי לאפוקי אם לא אמרו מותר אלא אמרו פטור אפ"ה חייב העושה כיון דלא ע"פ עשה, ומצאתי זאת מבואר בירושלמי בריש מכילתין שמואל אמר והן שהוא מותר, אבל אם הורו פטור לא בדא, וראיתי במשנה למלך שנסתפק בזה בפי"ב ע"ש. ולענ"ד הדברים מפורשים הם בדברי הירושלמי דלאו הוראה היא וכנ"ל, וראיתי שם בדבריו ז"ל שהעיר ע"ז מהא דאמרינן ביומא אי נימא דמחייבי ב"ד אכזית קטן והתניא השב מידיעתו כו' וביאר שם ובפ"ב מהנ' אלו דהיינו משום שתלה בב"ד אלמא דאפילו איכא איסור דחצי שיעור אסור מה"ת חשיב תולה בב"ד, ויצא לחלק דשאני דבר שפשט בכל ישראל דבזה אין צריך כל התנאים האמורים בהוראת ב"ד עיין בדבריו ז"ל שם ובפ"כ, ולא הבנתי דהא אמרינן שם ביומא דהפטור הוא משום־דאינו שב מידיעתו והאי טעמא לחוד, ותולה בהוראת ב"ד טעמא לחוד כמו שיבואר אי"ה לקמן, וא"כ מנ"ל לחלק בהוראת ב"ד בין דבר שנתפשט בכל ישראל או לא. ימהא דתנן ביבמות הלכה וקלקלה חייבת משמע לכאורה דאין לחלק דהא התם הוראה שנתפשטה בכל ישראל היא, ואפ"ה בעינן שיורו לעשות דוקא, אלא ע"כ ביומא עיקר הטעם הוא משום דאינו שב מידיעתו הוא, וכ"ת דהא מוכח לקמן אליבא דרבי יוחנן דזה לא חשיב לא שב מידיעתו, וע"כ צריך לחלק גם כן כנ"ל בין דבר שנתפשט בכל ישראל אי לא, וכמו שכתב המשנה למלך ז"ל שם בפ"ב, י"ל דלענין שב מידיעתו שפיר יש לחלק דבדבר שנתפשט בכל ישראל ודאי אינו שב מידיעתו, אבל לענין הוראת ב"ד מנ"ל לחלק ולומר דבדבר שנתפשט בכל ישראל פטור אפילו לא הורו לעשות, מאיזה טעם יפטר כיון דלא תלה בב"ד ועשה שלא ברשות, ולא עדיף מאומר מותר כמו תינוק שנשב' לבין הנכרים, וגר שנתגייר בימי' הקדמוני' לבין הנכרים דקיי"ל דחיי', ע"כ נ' דהא דיומא שאני דאפי' יבוא ב"ד אחר וימעט בשיעורין, מ"מ אין ההוראה ראשונה הוראה בטעות דבכל דור צריך לילך אחר ב"ד שבימיו, וכשאכל לא היה בו שיעור לקרבן. ומש"ה חשיב לא שב מידיעתו. אבל לענין נשואין על פי עד אחד אף על פי שההוראה פשוטה היא, אפ"ה אינו פטור אא"כ הורו לעשות, אבל לא היכא דאיכא איסורא, כמו הלכה וקלקלה דהיא חייבת, והנה ביבמות פליגי ר"א ור' יוחנן מאי קלקלה, ר"א אומר קלקלה בזנות, ורבי יוחנן אמר אלמנה לכה"ג אבל פנויה לא משום דאתון הוא דשויתוה פנויה, ולדעת הרמב"ם ז"ל הא איכא בפנויה ג"כ איסור תורה לאו דלא תהיה קדשה וגם עשה דכי יקח, ואפ"ה פטורה לרבי יוחנן אלמא דאפילו היכא דאיכא איסורא פטור משום דהוי תולה בב"ד, וי"ל דשאני התם כיון דהורו לעשות היינו להנשא, אם כן ממילא חשיבא הוראה גם לזנות, כיון דשוינהו פנויה בהוראתם לענין נישואין, אבל לענין נישואין של איסור לכ"ע לא חשיבא תולה בב"ד דלהנשא למותר לה שריוה ולא לאסור לה, ועדיין צ"ע דלכאורה מסוגיא זו דיבמות משמע דליכא איסורא דאורייתא בפנויה, ועיין מהרש"א ז"ל ברש"י ד"ה והלכה וקלקלה.

שם ומודה רב שאינו משלים לרוב צבור, מ"ט אמר קרא בשגגה עד שיהיו כולם בשגגה אחת, משמע דלא איצטריך קרא אלא לרב דס"ל דפטור הוא משום דהוי תולה בב"ד, ומש"ה ה"א דליצטרף עם רוב צבור קמ"ל דבעינן שיהיו כולן בשגגה אחת, אבל לרבי יוחנן דאמר חייב משום דלא הוי תולה בב"ד פשיטא דאינו מצטרף לרוב צבור כיון דלא ע"י הוראת ב"ד עשה, ולפ"ז קשה לי קצת לשון הרמב"ם ז"ל בפי"ג שכתב הטעם שאינו מצטרף לרוב צבור משום שנאמר בשגגה, וכיון שפסק כרבי יוחנן דחייב מפני שאכילתו לא מפני ההוראה היא, תיפוק ליה בלא"ה יחיד שעשה שלא בהוראת ב"ד חייב ואי לענין איצטרופי הא לרב נמי לא מצטרף, ולזה י"ל דנפ"מ לענין אם עשו רוב ציבור ע"ז האופן, דלרב היו הצבור מביאין פר ולרבי יוחנן כל יחיד ויחיד חייב, והתוס' ז"ל נסתפקו בזה אי מחייב ב"ד אי רוב צבור עשו בזה האופן ולא הבנתי מקום הספק בזה, דאי נימא דאין ב"ד חייבין על פי רוב צבור בכה"ג א"כ פשיטא דאין יחיד מצטרף, אלא דאכתי יש מקום להסתפק

דהא עכ"פ עיקר המעשה לא היה ע"פ ב"ד, והתורה אמרה ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו, ולפ"ז היכא דעשו רוב צבור כולם פטורין הב"ד והצבור, ולקמן דייק הש"ס מהא דתנן שוגגין ועשו מזידין פטורין, טעמא דעשו מזידין הוא דפטורין אבל שוגג דומיא דמזיד חייב היינו שנתחלף לו חלב בשומן דהוי דומיא דמזיד דלא עשו על פי ב"ד תיפשוט דרמי בר חמא, ופירש"י ז"ל שם תיפשוט דהוי כשגגת מעשה וחייבין בכשבה או שעירה, ולכאורה נראה יותר לפרש הא שוגג דומיא דמזיד חייבין בית דין להביא פר ותיפשוט לאידך גיסא דהוי תולה בב"ד, אלא דאם כן ליכא למיפשט כלל דמש"ה נקט מזידין פטורין, אבל שוגג דומיא דמזיד חייבין, אבל לא ידעינן אי חייבין כשבה או שעירה כיחיד, או ב"ד חייבין להביא, אבל אי נימא דב"ד לכ"ע פטורין אם כן שפיר שמעינן מדנקט מזידין ולא נקט שוגג דומיא דמזיד פטורים לגמרי, ש"מ דהוי כשגגת מעשה וחייבין בכשבה או שעירה ודו"ק.

ע"ב תנא ראוי להוראה ממשנה יתירא כו', נראה ממסקנת דברי רבא דראוי להוראה משמע גמיר וסביר, וממשנה יתירא שמעינן דהיה יודע אחד מהן שטעו היינו אפילו לא גמיר וסביר והא דלא משני הש"ס דלא זו אף זו קתני' דאפי' הגיע להוראה חייב ולא הוי כמזיד וכדמסיק הש"ס לקמן משום דהא נמי שמעינן מרישא דאחד מהן היה יודע שטעו וע"כ לא עשה אלא משום דמצוה לשמוע דברי חכמי', ולא הבנתי מש"כ התוס' דלעניין זה הוי רבותא טפ' הגיע להוראה מלא הגיע, ואי משום דלא הגיע להוראה שייך בי' יותר מצוה לשמוע דברי חכמים, אם כן היה לו להפטר דהא עשה בהוראת ב"ד, אלא דלפי מאי דס"ד דאביי דפריך כה"ג מזיד הוא, משמע דיש לחלק דשאר תלמיד שהגיע להוראה ואינו מחודד כשמעון בן עזאי ושמעון בן זומא לא הוי דומיא דמזיד, אבל אשמעון בן עזאי קשיא ליה, אלא דע"כ לא קשיא ליה אלא אשמעון בן עזאי, אבל שאר גמיר וסביר לא קשיא ליה, ואם כן ליכא למימר דהא קמ"ל מתניתין דהא סתמא קתני והגיע להוראה, ורבא רבותא קמ"ל דאפילו כשמעון בן עזאי נמי לאו מזיד הוא, ורש"י ז"ל פירש במתניתין וידע אחד מהן שטעה היינו אחד מהב"ד ולכאורה לא שייך בזה מצוה לשמוע דברי חכמים כיון דהוא עצמו מן הב"ד, וצ"ל דסבור הוא מצוה לילך אחר הרוב, אבל מלשון הרמב"ם ז"ל נראה וידע אחד מהן היינו מן הקהל, ולקמן בגמרא מוכח כפרש"י ז"ל ודו"ק.

ולפי שיטת הש"ס דילן אתי שפיר הא דתנן לקמן שוגגין ועשו מזידין פטורים לגמרי כיון דעשו מזידין, אבל בירושלמי ראיתי שיטה אחרת בזה לענ"ד דפריך התם וכי יש זדון לשגגה ליחיד אצל הוראת ב"ד, וכיון דבטלה דעת היחיד נגד הוראת ב"ד אמאי חייב כי ידע שטעו או תלמיד שהגיע להוראה הא אין דעתו כלום ועליו לעשות כהוראת ב"ד, ומשני רבי אמי בשם רשב"ל מתניתא כגון שמעון בן עזאי דיש לו דעת להורות כהלכה ולא בטלה דעתו אצל הוריית ב"ד, ומש"ה לא חשיב עושה על פי ב"ד כשגגה וחייב ופריך במה אנן קיימין אי ביודע כל הוראה ואינו יודע איזה דבר לאו שמעון בן עזאי הוא וליפטר משום עושה בהוראת ב"ד בשגגה, ואם יודע הוא אותו דבר שמעון בן עזאי הוא, והוי מזיד גמור ואכתי ליפטר, ומשני דטעה באחריהם, פירש דסבר מצוה לילך אחריהם, ופריך א"כ לאו שמעון בן עזאי הוא, והוי שפיר עושה בהוראת ב"ד כיון דטעה באחריהם וליפטר, וקאמר מא' כדון פי' במאי נזקים למתניתין דממ"נ אם עשה ע"פ איזה טעות ליפטר משום עושה ע"פ ב"ד ואי כשמעון בן עזאי הרי מזיד הוא, ומסיק דבכל התורה שוגג חייב ומזיד פטור וכאן אפילו מזיד חייב, כיון שתלה בב"ד דאפילו ידע בבירור שטעו לא חשיב מזיד גמור וחייב חטאת, ומש"ה פריך התם בירושלמי על מתניתין שוגגין ועשו מזידין פטורים, לית הדא פליגא על רשב"ל דאמר כגון שמעון בן עזאי ואפי' עשה במזיד חייב חטאת ומשני כגון שלא קבלו רוב צבור עליהם הוראתם וכיון דלא קבלו עליהם הרי הם מזידין גמורים ומש"ה פטורים, זה מה שנראה לי לפרש בדברי הירושלמי ועיין בפ"מ מה שפירש בזה והדברים דחוקים מאד לפירושו, ודו"ק היטב.

שם מאי ר' יהודא דתניא אם נפש כו' הרי אלו ג' מיעוטים כו' וכתבו התוס' בשם הירושלמי דהא דלא אמרינן אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות משום דהכא איכא ג' מיעוטין, ולשיטת הש"ס דילן ליכא למימר הכי דהא מסקינן בשבת פ' המצניע לר"מ ליכא אלא ב' מיעוטי חד לזה עוקר וזה מניח, וחד ליחיד שעשה בהוראת ב"ד ואפ"ה לא אמרינן אין ריבוי כו' אלא למעט, וכן הוא לדידן דקיימא לן יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ע"כ ס"ל דליכא אלא ב' מיעוטי חד לזה עוקר וזה מניח וחד לזה יכול וזה יכול וקיימא לן בהא כרבי יהודה בשבת שם, אלא ודאי העיקר כדברי הרשב"א דהיכא דאיכא למעוטי כל חדא למלתיה לא אמרינן אין מיעוט כנ"ל, והנה לקמן פרכינן ממאי דקמייתא ר"י כו' אימא איפכא ומשני מאן שמעת ליה כו' ואיבעית אימא עדיין אני אומר לא מצי מוקמית ליה כרבי יהודה כו' ובהאי תירוצא לא נתיישב אלא דלא מצינן למימר איפכא אבל אכתי אין הכרח דמתניתין ר' יהודה דלמא ר"מ היא, דודאי ס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור דנהי דליכא לדידיה אלא ב' מיעוטי מ"מ לא מצינן למעט אליביה אלא זה עוקר וזה מניח ויחיד שעשה בהוראת ב"ד, וע"כ צ"ל דהא דקאמר זו דברי ר"י כו' היינו משום דשמעינן ליה בעלמא דדריש ג' מיעוטי גבי זאת תורת העולה כו', והכא נמי דריש ג' מיעוטא, וע"כ ס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ויפלא בעיני ד' הלח"מ ז"ל בפי"ג שם שכתב דהא דאמרינן בשבת דר"י אית ליה ג' מיעוטי וחד ליחיד שעשה בהוראת ב"ד היינו משום דבעינן למימר דר"י ס"ל כר"ש, דאיכא ג' מיעוטי, אבל לפי האמת לר"י ליכא אלא ב' מיעוטי, והלא גמרא ערוכה היא במכילתין דר"י ס"ל דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, ועל הרמב"ם ז"ל לא תיקשי דהוא ז"ל פסק כחכמים.

והנה באמת צריך לדקדק במאי פליגי רב יהודא ור"נ דמר אמר זו דברי רבי יהודה, ומר אמר זו דברי ר"מ דמשמע מזה דחד מודו לחבריה, ולרב נחמן ז"ל דלא מודי לרב יהודה וס"ל דאליבא דרבי יהודה נמי יחיד שעשה חייב ולא דריש הכא אלא ב' מיעוטי אבל רב יהודה מ"ט לא אמר כר"נ דמתניתין ר"מ היא, ועדיפא לאוקמי מתניתין כר"מ כדקיי"ל בכל דוכתא סתם מתניתין ר"מ היא, וי"ל דרב יהודה אתי לאשמעינן דברייתא דאם נפש אחת כו' אתיא כר"י, דאל"כ אמאן תרמיי' כר"מ לא מצינן לאוקמא דאליביה ליכא ג' מיעוטי וכר"ש נמי לא מצינן לאוקמי דאליבי' איצטרי' לג' מיעוטי בלא הך מלתא דיחיד שעשה בהוראת ב"ד וכדאיתא בשבת שם, וע"כ אתיא כר' יהודה, וה"נ יש לומר דר"נ מודה לרב יהודה דרבי יהודה נמי ס"ל יחיד שעשה כו' פטור, אלא לדידיה ניחא ליה לאוקמי מתניתין כר"מ דסתמא אתיא כוותיה, ועכ"פ מדברי רב יהודה ורב נחמן הא שמעינן דחכמים זולת ר"מ ור' יהודה כולהו ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ומכאן סיוע קצת לדברי רש"י ז"ל בשבת אליבא דר"ש דס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב דאי כשיטת התוס' א"כ כל הני תנאי דאתניהו לקמן במתני' דהורו ב"ד וידעו שטעו כולהו ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ומאן חכמים דמחייבי, אלא ע"כ לקמן במתני' שאני כיון דכבר יצאה הוראה ברוב צבור פטור הוא דכ"ע מטעם דאנוס הוא, וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל דפסק דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ואפ"ה כתבה למתני' דלקמן בסוף פרק י"ד, ועיין בדברי הראב"ד ז"ל שם, והמגיני שלמה ז"ל בשבת כתב להכריח דר"ש ס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב דע"כ ברייתא דעדיין אני אומר כוותיה אתיא, דכר"מ לא מצי אתיא דאמר ב"ד מייתי משום דר"מ ודאי ס"ל דיחיד שעשה כו' פטור, וע"כ אתי כר"ש דאמר ב"ד וציבור מייתי, וש"מ דס"ל דיחיד שעשה כו' חייב, וקצת קשה לפ"ז לקמן דף ג' דקאמר ואיבעית אימא הורו ב"ד ועשו רובו, ומאן חכמים ר"ש וכיון דאוקים חכמים היינו ר"ש אם כן אמאי לא ניחא ליה לאוקמיה בפלוגתא דיחיד שעשה בהוראת ב"ד, דהא ר"ש ודאי ס"ל דחייב, וכהוכחת המגיני שלמה ז"ל, וי"ל דהך ואיבעית אימא רב פפא קאמר לה, ואיהו אזיל לטעמיה דאמר לעיל ממאי דלמא לא הן ולא ב"ד, ותו לא מוכח מברייתא דועדיין אני אומר דאיכא מ"ד דס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, וכן משמע מהא דקאמר דכ"ע ס"ל יחיד שעשה כו' פטור, משמע דאליביה ליכא תנא דס"ל לחיובא, אבל למסקנת הש"ס דבריי' דועדיין אני אומר ס"ל יחיד שטעה כו' חייב, ע"כ לא מצי אתיא אלא כר"ש, וכמו שכתב המגיני שלמה ז"ל, אלא דאכתי קשה קצת הא מסקינן לקמן אליבא דר"ש דחד שבט נמי מייתי בהוראת ב"ד הגדול, אם כן לא מצי אתיא ברייתא דועדיין אני אומר גם כר"ש דהא קתני בה מיעוט קהל שחטאו שאין ב"ד מביאין ע"י פר, ולר"ש הא מיעוט קהל נמי ב"ד מביאין פר כגון שבט אחד, אם לא שנאמר דמיעוט קהל היינו מיעוט שבט, אבל באמת בלא"ה משמע מסוגין דחוץ מר"מ ור"י כולהו תנאי ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, וכמש"כ, ולשיטת התוס' בשבת שפ' טעמא דהגי תנאי דלקמן משום יחיד שעשה בהוראת ב"ד ודאי קשיא טובא אותן חכמים מאן ניהו ועוד דלשיטתם צ"ל דטעמי' דר"ש דפוטר הוא מסברא מטעם דאנוס הוא ע"פ ב"ד וכדאמר רב לקמן הואיל וברשות עשה, וע"כ צריך לחלק בין זה לאומר מותר בעלמא דחייב משום דהתם עושה מעצמו והכא עושה ע"פ הוראת ב"ד, והוי כמו טעה בדבר מצוה, וכן מדמי' לה בירושלמי ריש מכילתין, א"כ תיקשי הא ר"מ מיקל טפי בטעה בדבר מצוה ואפילו לא עשה מצוה פטור, וכדאיתא בפסחים פרק אלו דברים, ואפ"ה איצטריך קרא אליביה לפטור יחיד שעשה כו', ולר"ש דמחמיר בטעה בדבר מצוה פשיטא ליה ביחיד שעשה כו' מסברא לפטורא, אבל התוס' ז"ל לא הוצרכו לומר דלר"ש מסברא פשיטא ליה, אלא י"ל דיליף מקרא דאו הודע אליו חטאתו, דבעינן דוקא שב מידיעתו לאפוקי ע"פ הוראת ב"ד, דלאו שב מידיעתו הוא, אלא בידיעת ב"ד הדבר תלוי, והכי ילפינן לה בהדיא בירושלמי מהאי קרא, וי"ל דלא ניחא להו להתוס' לומר כן משום דלעיל בריש שמעתין אמר רב פפא דרבי יוחנן ס"ל כיון דאי מתידע ליה לב"ד כו' שב מידיעתו הוא, ולקמן בשמעתין יבואר עוד בזה אי"ה.

וחנה בעיקר הדבר מה שפסק הרמב"ם ז"ל דיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב וכשמואל יש לדקדק אמאי לא פסק כרב ור' יוחנן דתרוייהו ס"ל דיחיד שעשה כו' פטור כדמוכח מפלוגתייהו גבי נתחלף לו חלב בשומן, וכן איכא סתמא דמתני' ביבמות פרק האשה רבה ניסת על פי ב"ד פטורה מן הקרבן, וכל הסוגיא שם בגמ' רהטא, בהאי שיטתא דיחיד שעשה כו' פטור מהא דאמר זעירי ליתא למתני' מקמי דתני בי מדרשא, ואי נימא דהלכה דחייב א"כ ליכא נפ"מ כלל בזה אי הוראה או טעות הוא, וכן מפלוגתא דר"א ור"י בפי' דקלקלה, משמע נמי דס"ל דפטור, אלא דרב נחמן נמי שקיל וטרי התם בהאי סוגיא ור"נ משמע בשמעתין דס"ל דחייב כדאמר זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים יחיד שעשה כו' חייב, וצ"ל דנפק"מ נמי בהא דהוראה היא או טעות היא אפי' למ"ד יחיד שעשה חייב לענין להשלים לרוב צבור לפי מאי שפסק הרמב"ם ז"ל דאפי' שני הוראות מצטרפין, ובזה מיושב נמי קושיית המשנה למלך על הרמב"ם ז"ל לענין מאי כתב דטעות הוא ולא הוראה כיון דקי"ל יחיד שעשה חייב (ועי' לח"מ שם ובח"מ באה"ע סי' י"ז בתשובה). ולפי הנ"ל ניחא דנפ"מ להצטרף להוראה שניה, ומסוגיא דיבמות נ"ל סעד לשיטת רש"י ז"ל דפלוגתא דמתניתין דלקמן לא שייכא להא דיחיד שעשה כו' דלשיטת התוס' ז"ל ע"כ ר"א דאמר במתני' ספק ס"ל נמי יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור דאל"ה אין כאן ספק, והשתא מאי פריך הש"ס שם ביבמות ודילמא ר"א ס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, הא ממתני' מוכח דס"ל דפטור וע"כ התם גרסינן ר' אלעזר ולא ר' אליעזר דר"א ס"ל בברייתא שם דדוקא קלקלה חייב, אבל ניסת פטורה, ובברייתא ר' אליעזר קאמר לה דס"ל בעלמא שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתים, ובברייתא דיקוב הדין את החר גרסינן ר' אלעזר, והכא במתני' דלקמן נמי ר' אלעזר הוו בר פלוגתא דר"ש, וש"מ דלא שייכא דינא דמתני' דלקמן לדין יחיד שעשה בהוראת ב"ד, ודו"ק היטב בכל הנ"ל, ולקמן יתבאר עוד אי"ה.

וראיתי בירושלמי דפרקין שיטתא אחריתי לענ"ד והכי איתא התם, חברייא בשם שמואל יחיד משלים לרוב ציבור היא מתניתא פי' דהא דתנן ועשה היחיד ע"פ פטור היינו אם עשו אח"כ רוב צבור אבל כל יחיד ויחיד שעשה בפני עצמו מביא כשבה או שעירה כצ"ל והוא כשיטתו בשמעתין דס"ל יחיד שעשה חייב, אלא דבשמעתין מוקי למתני' כר' יהודה, ובירושלמי מפרש למתני' נמי כחכמים ור' יוחנן אמר אפי' כל יחיד ויחיד נמי פטור כצ"ל ולטעמיה אזיל דס"ל נמי בשמעתין דיחיד שעשה כו' פטור, ופריך וקשיא על דעתיה דשמואל לא נמצא כל יחיד מתכפר לו בשני חטאות כיון דבשעה שעשה עדיין יחיד היה ונתחייב בכשבה או שעירה אח"כ כשנשלם רוב צבור צריכין להביא פר, ונמצא היחיד מביא ב' חטאות ומשני היחיד תלוי ועומד, אכלו רוב ב"ד מביאין אכלו מיעוט היחיד מביא, ומייתי הש"ס התם ברייתא דתני בה כל הוריות שב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה ושעירה, וכל הוראה שאין ב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה, שמואל פתר לה ברוב ומיעוט אכלו רוב דב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה כו' כצ"ל, אבל אכלו מיעוט דאין ב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה, דיחיד שעשה כו' חייב, ור' יוחנן פתר מתני' בהוראת ב"ד, הורייה שאין ב"ד מביאין פר כגון הורו לעקור כל הגוף היחיד מביא כשבה כצ"ל, אבל הוריי' שב"ד מביאין פר כגון הורו לבטל מקצת אין היחיד מביא כשבה בכל גוונא אפי' לא עשו אלא מיעוט, ומייתי תו התם ברייתא דועדיין אני אומר שמואל פתר מתניתא עדיין אני אומר מיעוט הקהל שעשו חייבין שאין ב"ד מביאין פר, אבל רוב הקהל פטורין שב"ד מביאין פר ת"ל עם הארץ אפי' רובו, ר' יוחנן פתר מתניתא מיעוט הקהל שעשו בלא הוריי' חייבין שכן בהורייה אין ב"ד מביאין, שמואל אמר אפי' (בירושלמי איתא אבל) הן מביאין כשבה וכדדייקינן בש"ס דילן, ור' יוחנן לא הן מביאין כשבה כרב פפא, ומסיק על דעתיה דשמואל יליף חיוב מחיוב וניחא, פי' דיליף מיעוט בשגגת מעשה ממיעוט בהוריית ב"ד, וכי היכי דמיעוט חייבין בהוריית ב"ד ה"נ חייבין בשגגת מעשה, על דעתיה דר' יוחנן דיליף חיוב מפטור פי' דיליף מיעוט בשגגת מעשה דחייבין מפטור דב"ד הגדול פטורין גם במיעוט בהורי', וקאמר עוד מתניתא פליגא על שמואל או הודע אליו חטאתו יצא המומר, וה"נ אימעוט יחיד שעשה בהוראה דלאו שב מידיעתו הוא, מתניתא פליגא על שמואל, נפש כי תחטא בעשותה הרי אלו מיעוטין התולה בב"ד פטור הדא פליגא על שמואל ולית לה קיום פי' דאין לזה ישוב וכתבתי כל דברי הירושלמי בזה כי ראיתי בספר פני משה שפירש בזה בדרך אחר ול"נ כמ"ש.

דף ג **אמר** רב אסי ובהוראה הלך אחר רוב יושבי א"י שנאמר ויעש שלמה את החג כו' קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים מכדי כתיב וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת כו' למה לי, ש"מ הני הוא דאיקרי קהל כו' ובירושלמי איתי'

אמר ריב"ל לראיה הולכין מלבוא חמת עד נחל מצרים ונראה פירושו דחיוב לעלות לראיה אינו אלא ביושבי א"י דקרא דשלמה נאמר בראיה היינו בחג וש"מ דאין מחוייבין בראיה אלא מלבוא חמת עד נחל מצרים, ואם נאמר דש"ס דילן ס"ל הכי א"כ קשה קצת מנ"ל למילף מהאי קרא לענין הוראה דהא איצטריך מלבוא חמת כו' לראיה גופא וי"ל דאכתי קהל גדול יתירא הוא דליכתוב וכל ישראל עמו מלבוא חמת עד נחל מצרים, קהל גדול למה לי אלא למילף דכל היכא דכתיב קהל בתורה לא מיקרי קהל אלא היושבים בא"י, וא"כ גבי פסח נמי דכתיב ושחטו אותו כל קהל ישראל היינו קהל היושבים בא"י וע' תוס' ריש פסחים ד"ה מאליה מי קספו לך שכתבו דהדר בח"ל פטור מפסח וראיה ותמה ע"ז המשנה למלך ז"ל, ומכאן קצת סיוע לדבריהם ז"ל, ויש לדקדק עוד מדאיצטריך לריב"ל למילף דהדר בח"ל פטור מן הראיה מקרא דלבוא חמת כו' ש"מ דלא ס"ל להא דרבי אמי דאמר כל מי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל מלא יחמוד איש את ארצך, דאי ס"ל כר' אמי א"כ תיפוק ליה מלא יחמוד איש את ארצך נמי ליושבי ח"ל דהא לא קרינן בהו לא יחמוד איש את ארצך דח"ל לאו ארצך, ואפילו יש לו קרקע בא"י כיון דאינו דר בה לא שייך לא יחמוד כו' בעלותך לראות כיון דבלא"ה אינו דר בה, ועפ"ז יש ליישב קצת מה שהשמיט הרמב"ם ז"ל להא דר' אמי אלא דגם זה לא מצאתי בדברי הרמב"ם ז"ל דיושבי ח"ל פטורים מן הראיה (אה"כ, עיין בספר קהלת יעקב להגאון המנוח מהר"י אבד"ק קארלין בחידושיו לפסחים שכתב טעם נכון לדברי הרמב"ם ז"ל בזה, וראיה מפורשת מבבלי וירושלמי לדברי התוס' דהדר בח"ל פטור מן הראיה ע"ש).

מרובין ונתמעטו פלוגתא דר"ש ורבנן לרבנן דאזלי בתר חטאה חייבין להביא פר, לר"ש דאזיל בתר ידיעה, והידיעה היתה לאחר שנתמעטו פטורין מועטין ונתרבו מאי, דממתני' לא שמענו אלא דאזיל בתר ידיעה לפטורא, והיינו במרובין ונתמעטו, אבל במועטין ונתרבו מי אזיל בתר ידיעה לחייבם פר או לא, וכן פי' התוס'. וע"כ צ"ל דסוגיא דאיבעיות אלו אזיל כמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור. ולפ"ז א"ש דליכא למיבעי במרובין ונתמעטו אי אזיל ר"ש בתר ידיעה לחיובא היינו בכשבה או שעירה, כיון דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ומש"ה במרובין ונתמעטו ליכא לספוקי כלל, אבל במועטין ונתרבו איכא לספוקי אי אזיל ר"ש בתר ידיעה לחיובי פר או לא, ומסיק דאין כאן פלוגתא דר"ש נמי אזיל בתר חטאה ולכ"ע פטורין, וגם מזה מוכח דס"ל להש"ס יחיד שעשה כו' פטור, דאל"ה גם במועטין ונתרבו איכא פלוגתא דלרבנן חייבין בכשבה או שעירה ולר"ש פטורין לגמרי דאזיל בתר ידיעה לפטורא, ומכאן קצת סעד לשיטת התוס' בשבת דר"ש ס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, אלא דבמועטין ונתרבו י"ל דאפילו לר"ש לא אזלינן בתר ידיעה לפטורא, דבשלמא בנשיא שנודע לו לאחר שנתמנה לאו בר הכי הוא להביא כשבה או שעירה, ע"כ אזיל בתר ידיעה לפטורא, אבל רוב צבור נמי בני אתויי כשבה או שעירה הם כגון בשגגת מעשה, א"כ י"ל דבהוראה נמי כיון דאין הב"ד מביאין פר מחוייבין הם להביא כשבה או שעירה עכ"פ וצ"ע.

הורו ב"ד שחלב מותר ועשו מיעוט וחזרו ב"ד כו' היה נראה לפרש דע"כ לא מיבעי לן כל הני בעיא אלא למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, א"כ המיעוט הראשון לא היה עליהם שום חיוב קרבן להכי כי חזרו ועשו מיעוט שני יכולין שפיר להצטרף לחיובי פר, אבל למ"ד יחיד שעשה כו' חייב א"כ כי חזרו ב"ד כבר נתחייבו המיעוט קמא להביא כשבה או שעירה מסתבר לומר דאפי' עשו אח"כ עוד מיעוט מ"מ לא יצטרפו כיון דבשעת חטאה וידיעה מיעוט הוי וכבר נתחייבו בכשבה או שעירה, והנה לפי גרסתינו דגרסינן בש"ס מיעוט בחלב שעל הקרב כו' ובאידך בעיא מיעוט בחלב ומיעוט בדם ולא גרס' וחזרו כו' אפשר לפרש דע"כ לא מיבעי לן אלא היכא דלא נודע לב"ד בינתיים, ודווקא בחד איסורא הוא דבעינן חילוק הידיעות אבל בתרי איסורי אפילו בלא חילוק ידיעות שפיר מיבעיא לן אי מצטרפי, אבל אם נודע לב"ד בנתים בתרי איסורי אפשר דפשיטא ליה דלא מצטרפי, אבל מדברי התוס' ז"ל נראה דגם במיעוט בחלב ומיעוט בדם גריס וחזרו בהן, אלא דכתבו דה"ה דקמיבעי ליה נמי אפי' לא ידעו בנתים, עכ"פ נראה לי מילתא דמסתבר דלא מיבעי לן אלא למ"ד יחיד שעשה כו' פטור, אבל למ"ד חייב כיון דכבר נודע למיעוט קמא שאכלו חלב ונתחייבו חטאה יחיד תו לא מצטרפי. וכן הא דמיבעיא לן לקמן בהורו ב"ד ועשו מיעוט הקהל ומת אותו ב"ד ועמד ב"ד אחר והורו מהו היינו נמי אם לא נודע לראשונים חטאם, אבל אם כבר נודע לראשונים וחזרו בהן הב"ד הראשון תו לא מצטרפי למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב משום דכבר נתחייבו בחטאת יחיד, וע' מש"כ לעיל בדברי הירושלמי בהא דפריך אליבא דשמואל לא נמצא כל יחיד מתכפר בשני חטאות כו', אבל אחר העיון נראה דבבעיא קמייתא דההוראה בחד איסורא היתה אפי' למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב קמיבעיא ליה דנהי דחזרו בהם, אבל כי חזרו והורו להתירא בטלה החזרה הראשונה ושוב אין על הראשונים חיוב חטאת, ואחר שחזרו בהם פעם שני אז יכולין להצטרף להובא.

והנה בדברי הרמב"ם ז"ל יש כאן תרי תמיהי, חדא מאי דפסק אפי' במיעוט חלב ומיעוט עבודת כוכבים דמצטרפי ובש"ס סלקא בתיקו, ועוד מה שפ' בהוראת ב"ד אחר דאין מצטרפין, ומשמע דחייבין בחטאת יחיד וגם זה סליק בתיקו, ומן הדין אין מביאין לא פר ולא חטאת יחיד, וכבר עמדו על דבריו ז"ל הראב"ד וגם נושאי כליו ז"ל, ולקושיא השניה יש ליישב קצת ע"פ מ"ש דלא קמיבעי' לן אלא למ"ד יחיד שעשה כו' פטור, אבל למ"ד חייב פשיטא דאין מצטרפין, וא"כ הרמב"ם ז"ל לשיטתו שפיר כתב דאין מצטרפין וחייבין בחטאת יחיד, כיון שפסק יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ועוד דאפי' נאמר דלמ"ד חייב נמי קמיבעי' ליה מ"מ אין לפטור מחמת ספק למיעוט קמא כיון דכבר נתחייבו בחטאת יחיד מיד כשנודע לב"ד הראשונים, אלא דלפ"ז יש לחלק בין מיעוט קמא למיעוט בתרא, וזה לא נראה, אבל אם נאמר דלמ"ד חייב לא מיבעי ליה שפיר י"ל כמ"ש, אבל אכתי תיקשי אמאי לא כתב הרמב"ם ז"ל היכא דלא נודע לב"ד קמא דספיקא הוי, אם לא שנאמר היכא דלא נודע לב"ד קמא ודאי דלא מצטרפי משום דלא נודעה החטאת להם היינו לב"ד הראשון שהורו, ולכאורה המיעוט הראשון פטורים לגמרי, דחזרת ב"ד האחר אינו מועיל אלא להוראתן, אבל לא להוראת ב"ד הראשון, וכעין שכתבתי לעיל בריש מכילתין גבי הא דאוכל חלב בזמה"ז, תדע דאטו אם עשו רוב צבור ע"פ ב"ד ומתו אותו ב"ד ולא נודעה להם החטאת, כי עמדו ב"ד אחר ואמרו להם שטעו הראשונים אטו יביאו הצבור פר, וא"כ אמאי לא קמיבעיא ליה להש"ס בכה"ג, אלא דלישנא דהש"ס לא משמע כן דמסיק או דלמא ידיעה דההיא ב"ד דהורו בעינן, וע' רש"י ז"ל משמע דהא גופא מספקא ליה אי בעינן ידיעה דההוא ב"ד או לא, ועדיין צ"ע.

ועל קושיא קמייתא בהא דפסק במיעוט בחלב ומיעוט בעבודת כוכבים דמצטרפי, נראה לי קצת סיוע לדבריו ז"ל מהא דאמרינן לקמן במכילתין ונודעה החטאת ולא שיודעו החוטאין, ופריך הש"ס כמאן דלא כר"א דאמר אם חלב אכל חייב אם נותר אכל חייב, ואי נימא דחלב ועבודת כוכבים לא מצטרפי מאי קושיא דלמא מייירי בכה"ג וכן הקשו התוס' שם, אלא ש"מ דחלב ועבודת כוכבים נמי מצטרפי לפר, וא"כ אכתי קשה ממ"נ חייבין, ולפרש"י שם אין מזה ראיה דאי מיירי בחלב ועבודת כוכבים א"כ למה לי קרא דונודעה החטאת בלאו קרא נמי ידעינן דלא מצי מייתי קרבן מספק כיון דאין קרבנן שוה, אבל בחלב ודם דקרבנן שוה איצטריך קרא דלא ליחייבינהו בממ"נ אבל לפי מה שפי' הרמב"ם ז"ל ולא שיודעו החוטאים היינו דקרא אשמועינן דאפי' אם החוטאים מודיעים להם באיזה חטא חטאו אפ"ה פטורים א"כ שפיר הוי מצי לאוקמי בחלב ועבודת כוכבים, וקמ"ל קרא דאין ידיעת החוטאי' מועלת, אלא ש"מ דחלב ועבודת כוכבים נמי מצטרפי להביא פר, ואכתי תיקשי ממ"נ, ובירושלמי בפרקין מוקי לה באמת כר"א ובחלב ועבודת כוכבים. ולא ידענא מאי מספקא להו להתוס' אם יביאו קרבן עבודת כוכבים וגם דחלב, ולפענ"ד פשיטא לי דאין מצטרפין אלא להביא פר לחוד דבזה שניהם שוין, והא דקרי להו אין קרבנן שוין היינו דבעבודת כוכבים איכא נמי שעיר או כפרש"י ז"ל דקרבנות היחידים אינן שוין, אבל לענין פר לחוד ודאי מצטרף איסור עבודת כוכבים דחמיר לאיסור חלב דקיל. ומדברי התוספת בד"ה והמרו שעבודת כוכבים מותר דמספקא להו היכא דעשו מיעוט בתחלה ולבסוף רובא או איפכא, נראה דמפרשי להני איבעיות אפי' למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, דאל"ה ליכא נפקא מינה כלל בהאי ספיקא כיון דאיכא רובא והמיעוט ממ"נ פטור ומש"כ בפשיטות אי הוי מתחלה רובא ולבסוף מיעוטא אין המיעוט מצטרף לרוב לדידי מספקא לי בחד איסורא וכמו שכתבתי לעיל דכיון דחזרו והורו דחלב מותר בטלה תורה הראשונה ובטל גם חיוב הפר שנתחייבו וכי חזרו בהם פעם שני יצטרפו כולם יחד בהבאת פר וכה"ג מיבעי לן בזבחים דף י"ב ביחיד שאכל חלב והפריש קרבן ואח"כ הורו ב"ד דחלב מותר אי נדחית חטאתו, והיינו משום דבשעה שהורו דמותר לאו בר קרבן הוא, וה"נ ע"י הוראתו להיתר אין צבור בני חיובא בפר הם, וע' פרש"י שם בזבחים שפי' דלא מיבעי ליה אלא למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור דאם אכל השתא לאו בר קרבן הוא, וא"כ בצבור ליכא למימר הכי, אבל לא הבנתי דברי רש"י ז"ל נהי דר' יוחנן דפתר בדיחוים ס"ל דיחיד שעשה כו' פטור וכמו שכתבתי לעיל מ"מ גם לר' יוחנן בר קרבן הוא בכה"ג שנתחלף לו חלב בשומן כדאמר ר' יוחנן בריש מכילתין דחייב, אלא ודאי אע"ג דבר קרבן הוא מ"מ הוי דחוי כיון דהשתא אין להביא קרבן על חלב כיון שהורו שמותר, והשתא לאו בר קרבן הוא, וע' שם בזבחים בפרש"י ותוס' ז"ל בהא דמחלקינן התם דגברא אידחי קרבן לא אידחי כו' יע"ש.

והדרינן למלתא קמייתא דהיכא דחזרו והורו שחלב מותר מצטרף המיעוט לרוב, וראיתי בזה שיטה עמוקה בירושלמי הלכה ב' ומפני שנצרכה לענייננו אבאר אותה כאן בעז"ה דאית' התם פלוגתא דר"י ור"ל באכל חלב והפריש קרבן והורו ב"ד שחלב מותר ר"י אמר נדחית חטאתו ור"ל אמר לא נדחית חטאתו ואיתא התם מאן דמחליף דר"י אמר לא נדחית כי היכא דלא תקשה דברי ר' יוחנן אהדדי בהא דאמר דגוסס זורקין עליו מדם חטאתו אע"ג דאינו ראוי עתה להבאת קרבן דלאו בר מצות הוא, ולכאורה אין זה דמיון גמור דגוסס שאני דמחמת אונס הוא דלא חזיא תדע דאטו חילה שיש בו סכנה דהויתר לו כל האסורין דחוי הוא מהקרבת חטאתו ואשמו, אע"ג דיש לחלק דחולה עימד הוא להתרפאות ורוב חולים לחיים, לאפוקי גוסס, מ"מ הא לא דמיא להוראת ב"ד והרי הוא כחי לכל דבריו כדאית' בכמה דוכתין ובאמת איכא מ"ד דלא מחליף, ולית ליה האי קושיא, וקאמר התם כמ"ד לא נדחית חטאתו מי מקבלה ממנו ימתין עד שיחזרו בהן ב"ד פי' וכי צריך הוא להמתין עד שיחזרו בהן ב"ד דקודם חזרת ב"ד לאו שעת הקרבה היא, וקאמר אלא כשהיה כהן עבר והקריב וכפר, פי' דאם עבר והקריב כפר, ומשמע מדברי הירושלמי דלמ"ד לא נדחית חטאתו מקריבין אותה אפי' בשעה שהוא שוטה או בשעת המרתו וכן בשעת הוראת ב"ד כיון דכבר הפרישה, ופריך היה שמעון בן עזאי מי מקבלה ממנו ע' מה שפי' הפ"מ, ול"נ דה"פ היה שמעון בן עזאי בתמיה וכי שמעון בן עזאי היה הכהן שהעמיד על דעתו להקריב נגד הורית ב"ד אלא מי מקבלה ממנו ימתין עד שיחזרו ב"ד ובעי התם תולדות הוריה כהוריה כו' היך עבידא אכלו צבור חלבים והפרישו קרבנותיהם, פי' ואח"כ הורו ב"ד דחלב מותר ופטרום מקרבנותיהם וכמאן דאמר נדחית חטאתו, והרי זו תולדות הוריה דמחמת הוראתן נדחו הקרבנות, אין תאמר כו' ומסיק כיני פשיטא לך תולדות הורית כהוריה, וחייבין ב"ד אח"כ להביא פר, והוא דין מחודש דלפי סוגית הש"ס דידן אין ב"ד חייבין עד שיורו לעשות והכא לא הורו לעשות, ואמר עוד שם הורי' בהורי' מהו שיצטרפו, היך עבידא הורו ב"ד חלב כוליא של ימין מותר ושל שמאל אסור חזרו והחליפו ואכלו רוב בראשונה ורוב בשני' אין תימר מצטרפין חייבין אחת ואין תימר כו' שתי הוריות בעבירה אחת מהו שיצטרפו, היך עבידא אכלו רוב על דעתיה דר"מ חייבין אחת על דעתיה דר"ש חייבין שתים, והוא מאמר סתום, ופי' הפני משה דחוק מאד כי מה ענין זה למחלוקת ר"מ ור"ש, וגם מש"כ דאכלו רוב היינו שאכלו שחוטי חוץ הוא תמוה ואין זו הוראה כיון דאין בזה כרת ע"כ נראה לי לחלף הנוסחאות וה"ק שתי הוריות בעבירה אחת היינו דמעבירה אחת נולדו שתי הוראות כגון אכלו רוב והפרישו קרבנותיהם והורו ב"ד שחלב מותר שחטו הקרבנות בחוץ, והוי שתי הוראות דחלב מותר, וממילא אין איסור לשוחטן בחוץ והכל עבירה אחת מהו שיצטרפו, ומסיק אין תימר מצטרפין חייב אחת ואין תימר אין מצטרפין חייב שתים הוריה בהורי' מהו שיצטרפו היך עבידא שהורו תחלה בחלב של ימין והחליפו והורו היתר בשל שמאל ואכלו רוב בראשונה ורוב בשני' ע"ד דר"מ דלא אזיל בתר ידיעה מצטרפין ואין חייבין אלא אחת, ע"ד דר"ש דאזיל בתר ידיעה הידיעה מחלקת וחייבין שתים, אכלו מיעוט בראשונה ומיעוט בשניה ע"ד דר"מ דאין ידיעה מחלקת חייבין, ע"ד דר"ש דידיעה מחלקת פטורים כיון דאין מצטרפין ליכא רובא, וזה ברור לפענ"ד, ומדלא קמיבעי ליה בחד מין חלב גופא וכהא דמיבעי' ליה בש"ס דילן נרא' סייעתי' למש"כ לעיל דכי חזרו והורו להתירא בטלה חזרתן הראשונה ולכ"ע חד הוראה היא ואפי' ר"ש מודה בה, ולגמרי בתרי איסורי נמי לא מיבעי ליה משום דפשיט' ליה דאין מצטרפין ודו"ק היטב.

תום' בד"ה אלא כי תיבעי לך כו' צ"ע אי הוי מצי למיבעי נמי למ"ד ב"ד מייתי אם מתו מיעוט צבור הראשונים ולא נודע כ"א אל אלו החיים כו', דבריהם ז"ל אינן מובנין דלר"ש הא אמרינן לעיל דפטורים במרובין ונתמעטו כי נודע להם לאחר שנתמעטו, ובין הב"ד ובין צבור פטורים, דהא לר"ש הב"ד והצבור מביאין ולרבנן פשיטא לן דאפילו נתמעטו חייבין, וצ"ל דהיינו דוקא היכא דבשעת החטא היו כולם קיימין, אבל הכא דמתו הראשונים קודם שחטאו השניים אם כן למ"ד צבור מייתי פשיטא דפטורין כיון דלא הוי רוב צבור בשעת החטא בבת אחת, אבל למ"ד ב"ד מייתי מספקא להו כיון דמ"מ על פיהם עשו רוב צבור שלא כדת, ולי נראה דגם זה פשיטא דב"ד נמי פטורים דאל"כ לר"ש במרובין ונתמעטו אמאי הב"ד פטורין אפילו כי נודע להם בשעה שנתמעטו הא כבר עשו רובן על פיהם שלא כדת, אלא ודאי בעינן שיהיה רוב צבור או בשעת החטא לרבנן או בשעת ידיעה לר"ש בין למ"ד ב"ד מייתי בין למ"ד צבור מייתי וק"ל.

ע"ב גמ' אמר ר"י נכנסו מאה עד שיורו כולן ומסיק טעמיה מדכתיב כל עדת דמיותר הוא דבלא"ה קיי"ל בכל התורה דלא הוי הוראה אלא ע"פ רובן של סנהדרין, ומדכתב רחמנא כל ש"מ דבעינן שיורו כולן ולא אזלינן הכא בתר רובא והואיל

זכך אפילו מאה שנכנסו אין חייבין עד שיורו כולן, ומשמע מסוגייו דלר"י בעינן שיורו כולן להתיר בפירוש או ע"י הרכנת הראש, אבל אם שתק אחד מהם לאו הוראה היא והיינו כפשטיה דקרא דצריך שישגו כולם אבל אם אחד שותק ולא הודה לדעתם לא הוי כל העדה בשגגה, ופריך ממתניתין דריש מכילתין וממתניתין דלקמן דמשמע דסגי שיורו רובן והמיעוט אפילו בשתיקה ומשני דהתם איירי שהרכין בראשו, ויש לדקדק אכתי תיקשי במתניתין דלקמן מאי דתנן דוקא באמר להם טועים אתם והא אפילו בשתיקה לחוד נמי לאו הוראה היא, ואפ"ל דלקמן הכי פירושא דהיכא דאמר להם טועים אתם אפילו הרכין בראשו אחר כך לאו הוראה היא, אבל היכא דלא אמר להם טועים אתם אם הרכין בראשו בשעת הוראה הוי הוראה, אבל אי שתיק לא הוי הוראה, משום דבעינן בשעת הוראה להיתר שישגו כולם, וכ"ת מנ"ל דרבי יונתן הכי ס"ל דלמא ר"י נמי לא אתי למעוטי אלא דלא יאמר אחד טועים אתם וכדתנן במתניתין דלקמן וכ"ת מאי קמ"ל ר"י מתניתין היא הא קמ"ל דאפי' מאה שישבו להורות ואחד אומר להם טועים אתם לאו הוראה היא, וממתני' לא שמעינן אלא אם זה שאומר להם טועים אתם הוא ממספר הע"א, וקמ"ל ר"י דאפי' איכא ע"א המתירין וא' שישב עמהם אמר להם טועים אתם לאו הוראה היא וי"ל דלישנא דר"י אין חייבין עד שיורו כולם משמע דאליבא צריכין כולן להורות להתיר בפירוש, אבל אם שתק אחד מהם לאו הוראה היא, והיינו משום דמפרש כל עדת ישראל ישגו על שעת הוראה להיתר, ומסיק הש"ס להא דר' יונתן בתיובתא מברייתא דהגוי כולו אע"ג דכתיב הגוי כולו, מ"מ הוי רובו ככולו, ואלא מא' כל עדת דקאמר רחמנא דבשלמא בגוי כולו לא קשיא דצריך למכתב כולו לאשמעי' דאיצטריך רוב צבור ורובו ככולו, אבל הכא כל למה לי דהא בלא"ה ידעינן דצריך שיהיה רוב בהוראה, ומשני דה"ק אי איכא כולו כו' היינו דצריך שישבו כולם בשעת הוראה, אבל אינו צריך שיורו כולם, ולפ"ז צריך לדקדק מנ"ל דאי אמר אחד מהן טועין אתם דלאו הוראה היא, ואמאי לא נימא רובו ככולו כמו בכל הוראות, כיון דכל עדת דרשינן לענין שיהיו כל הסנהדרין יושבין ולא יחסר אחד מהן, אבל היכא דישבו כולם ליזיל בתר רובא, ומש"כ הפני משה דהיינו טעמא דצריך שיהיו כולם משום שמא יאמר אחד מהם טועים אתם, וש"מ דאם אמר אחד טועים אתם לאו הוראה היא לא נהירא לי, דמידי דהוי אכל מילי דבעינן דוקא סנהדרי גדולה ולא שיחסר אחד מהן ואפ"ה כי ישבו כולם אזלינן בתר רובא, וראיתי בדברי הרמב"ם ז"ל שכתב דילפינן להא מלתא דאם אמר אחד טועים אתם לאו הוראה היא מקרא דאם כל עדת ישראל ישגו שיהיו כולם בשגגה, וכן מבואר בת"כ דאם אמר אחד איני יודע או שאמר טועים אתם לא הוי הוראה משום דכתיב כל עדת ישראל ישגו, ולפ"ז לא איתותב ר' יונתן אלא במאי דבעי שתפשוט הוראה בכל עדת ישראל, דבעי שיורו כולם, אבל בהא מודים ליה דאם אמר אחד טועים אתם שפיר ילפינן מכל עדת, וא"כ קשה לפ"ז מאי מותבינן עליה מקרא דהגוי כולו דרובו ככולו, הא לדידן נמי תיקשי דהתם הוי רובו ככולו והכא לא הוי רובו ככולו, דאם אמר אחד טועים אתם לא הוי הוראה מקרא דכל עדת, וע"כ צריך לחלק דהתם כולו לאו מיותר הוא, וכמ"ש מהרש"א ז"ל ג"כ והכא כל מיותר, וא"כ לר"י נמי לא תיקשי, ונראה לומר דר"י לא איתותב אלא בהא דאמר אפי' מאה והיינו מסברא בעלמא הואיל והקפידה תורה על כל העדה נגד הכלל דקי"ל בכל התורה רובו ככולו, וא"כ ה"ה במאה שישבו צריך שיורו כולם, ע"ז איתותב דהא התם נמי כתיב הגוי כולו ואפ"ה רובו ככולו, וה"נ לית לן לאפוקי מכללא, ונהי דמנין של סנהדרין צריך שיהיו כולם בשגגה מדכתיב כל, אבל אם ישבו יותר ממנין סנהדרין בזה אמרינן רובו ככולו ואין האחד מעכב, והיינו הך דמסיק הש"ס דיתורא דכל לא אתי אלא למנין סנהדרין שיהיה בשלימות בשגגה, אלא דלפ"ז בהא דאמר ר"י דשתיקה לאו הוראה היא לא איתותב, ומדברי הרמב"ם ז"ל לא נראה כן שכתב דשתיקה דאחד מהן חשיבא הוראה, ויש לומר עוד דהא בהא תליא דלר"י דבעי שתפשוט ההוראה מכולן בפירוש להתיר ע"כ אפי' מאה שישבו כולן צריכין שיורו, דאל"ה אכתי לא נגמר ההוראה כיון שיש מהן שותקין, אבל לדידן דלא בעינן שתפשוט הוראה מכולן ואפי' יש מהן שותקין נמי מהני, תו לא איכפת לן באלו שהן יותר ממנין הסנהדרין, וכיון שיש שבעים ואחד בשגגה הוי הוראה אפי' אם הנוסף על המנין אמר טועים אתם וכן משמע קצת מהא דלא תנן לקמן במתניתין דאמר להם טועים אתם תלמיד שהגיע להוראה משום דלא איכפת לן ביה כיון דלאו ממנין סנהדרין הוא, וכן משמע קצת מדברי הרמב"ם ז"ל שלא כתב להאי דינא דמאה שישבו לענין אם אמרו להם טועין אתם, וכן משמע לקמן במתניתין דתני לה דומיא דהיה אחד מהן גר או ממזר דמסתבר דזה אינו מבטל ההוראה אלא אם הוא במנין הסנהדרין אבל אם הוא נוסף על המנין ודאי נראה דאינו מבטל ההוראה כיון דאיכא עדה שלימה זולתו, אלא דהא דתני התם או שלא היה מופלא ב"ד עמהם ע"כ מיירי דהמנין שלם זולתו וכמו שכתב רש"י ז"ל שם במתניתין, ובאמת גם בזה צ"ע מהא דאית' בתוספתא במכילתין פלוגתא דרבי ורבנן בהא דתני התם הורו ב"ד ואחד מהם אינו שם פטורין, רבי אומר אומר אני עד שיהא מופלא שבהן, משמע מזה דפלוגתייהו בחסר אחד מן המנין דאל"ה מ"ט דת"ק דאמר אם לא היה אחד מהן פטורין כיון דאיכא אחר במקומו, ורבי מיקל דאפילו חסר אחד הוי הוראה אם לא כשאין שם מופלא ב"ד, וכן הוא דעת התוס' לקמן במתניתין, אבל מ"מ לא נראה לומר כן כפי גירסת הש"ס בסוגיין אי איכא כולן כו' וכמו שכתב המגיה שם בתוס', וכן משמע מגופא דמתניתין מדגר או ממזר מבטל הוראה, ואי נימא דחסר אחד מהם אינו מבטל הוראה א"כ יהיה הגר כאלו אינו, אלא ש"מ דצריך שיהיה המנין בשלימות, וכן מוכח מדברי הירושלמי דמוקי למתניתין דלקמן דתנן שלא היה מופלא לב"ד כרבי, דלת"ק אפילו חסר אחד מהן שאינו מופלא לאו הוראה היא, ואי נימא דלת"ק לא מבטל אלא בחסר אחד מן המנין אם כן הוי מצי לאוקמי מתניתין אפילו כת"ק, וכגון דאינו חסר מן המנין אלא ש"מ דלת"ק נמי מבטל בכל גוונא, אלא דעדיין לא הבנתי טעמו של דבר לפ"ז.

ולענין גר או ממזר מצאתי בזה מחלוקת בירושלמי לקמן במתניתין בהלכה ד' רבי חנינא ורבי מונא חד אמר בתוך שבעים, וחרנא אמר חוץ לשבעים, מאן דאמר חוץ לשבעים ניחא, ומאן דאמר בתוך שבעים, אבל חוץ לשבעים לא, פי' אינו מבטל ההוראה, ומפרש טעמא כיון שאינו ראוי להוראה נעשה כאבן, ואינו נחשב למנין כלל, והא דמשמע דדוקא מי שאינו ראוי להוראה הוא דלא מבטל אם הוא חוץ לשבעים, משום דהרי הוא כאבן אבל מי שהוא ראוי להוראה שפיר נחשב במנין לבטל ההוראה אפילו אם הוא חוץ לשבעים, ושמעינן מינה דלא כמש"כ לעניין אם אמר להם טועין אתם דבעינן נמי שיהיה דוקא תוך שבעים, אבל אין מזה ראי' דהירושלמי לטעמיה דמייתי להך מימרא דר"י והתם מתנו לה בשם רבי תנחום לענין טועין אתם כדאיתא התם בהלכה ב' רבי אמי בשם רשב"ל מתניתא כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהם והוא כמו אמר מר דרבי אמי אמר בריש מכילתין דתלמיד שהגיע להוראה כגון שמעון בן עזאי שנחלק עליהם והוא חייב והצבור פטורין, ע"ז פריך במה אנן קיימין אם בשסילקו תבטל הורייתן אם בשסילקו אותו תבטל הורייתו, וגם הוא יפטר, אלא כינן קיימין כשזה עומד בתשובתו, וזה עומד בתשובתו, הורייתן אצלו אינה הוריה שלא סילקו אותו והוא עומד בתשובתו ולהכי חייב, אצל אחרים הורייתן הוריה שלא סילקו והם עומדין בתשובתו ופריך ליתי הדא פליג' שיהיה בשלימות בשגגה, אלא דלפ"ז בהא דאמר ר"י דשתיקה לאו הוראה היא לא איתותב, ומדברי הרמב"ם ז"ל לא נראה כן שכתב דשתיקה דאחד מהן חשיבא הוראה, ויש לומר עוד דהא בהא תליא דלר"י דבעי שתפשוט ההוראה מכולן בפירוש להתיר ע"כ אפי' מאה שישבו כולן צריכין שיורו, דאל"ה אכתי לא נגמר ההוראה כיון שיש מהן שותקין, אבל לדידן דלא בעינן שתפשוט הוראה מכולן ואפי' יש מהן שותקין נמי מהני, תו לא איכפת לן באלו שהן יותר ממנין הסנהדרין, וכיון שיש שבעים ואחד בשגגה הוי הוראה אפי' אם הנוסף על המנין אמר טועים אתם וכן משמע קצת מהא דלא תנן לקמן במתניתין דאמר להם טועים אתם תלמיד שהגיע להוראה משום דלא איכפת לן ביה כיון דלאו ממנין סנהדרין הוא, וכן משמע קצת מדברי הרמב"ם ז"ל שלא כתב להאי דינא דמאה שישבו לענין אם אמרו להם טועין אתם, וכן משמע לקמן במתניתין דתני לה דומיא דהיה אחד מהן גר או ממזר דמסתבר דזה אינו מבטל ההוראה אלא אם הוא במנין הסנהדרין אבל אם הוא נוסף על המנין ודאי נראה דאינו מבטל ההוראה כיון דאיכא עדה שלימה זולתו, אלא דהא דתני התם או שלא היה מופלא ב"ד עמהם ע"כ מיירי דהמנין שלם זולתו וכמו שכתב רש"י ז"ל שם במתניתין, ובאמת גם בזה צ"ע מהא דאית' בתוספתא במכילתין פלוגתא דרבי ורבנן בהא דתני התם הורו ב"ד ואחד מהם אינו שם פטורין, רבי אומר אומר אני עד שיהא מופלא שבהן, משמע מזה דפלוגתייהו בחסר אחד מן המנין דאל"ה מ"ט דת"ק דאמר אם לא היה אחד מהן פטורין כיון דאיכא אחר במקומו, ורבי מיקל דאפילו חסר אחד הוי הוראה אם לא כשאין שם מופלא ב"ד, וכן הוא דעת התוס' לקמן במתניתין, אבל מ"מ לא נראה לומר כן כפי גירסת הש"ס בסוגיין אי איכא כולן כו' וכמו שכתב המגיה שם בתוס', וכן משמע מגופא דמתניתין מדגר או ממזר מבטל הוראה, ואי נימא דחסר אחד מהם אינו מבטל הוראה א"כ יהיה הגר כאלו אינו, אלא ש"מ דצריך שיהיה המנין בשלימות, וכן מוכח מדברי הירושלמי דמוקי למתניתין דלקמן דתנן שלא היה מופלא לב"ד כרבי, דלת"ק אפילו חסר אחד מהן שאינו מופלא לאו הוראה היא, ואי נימא דלת"ק לא מבטל אלא בחסר אחד מן המנין אם כן הוי מצי לאוקמי מתניתין אפילו כת"ק, וכגון דאינו חסר מן המנין אלא ש"מ דלת"ק נמי מבטל בכל גוונא, אלא דעדיין לא הבנתי טעמו של דבר לפ"ז.

ולענין גר או ממזר מצאתי בזה מחלוקת בירושלמי לקמן במתניתין בהלכה ד' רבי חנינא ורבי מונא חד אמר בתוך שבעים, וחרנא אמר חוץ לשבעים, מאן דאמר חוץ לשבעים ניחא, ומאן דאמר בתוך שבעים, אבל חוץ לשבעים לא, פי' אינו מבטל ההוראה, ומפרש טעמא כיון שאינו ראוי להוראה נעשה כאבן, ואינו נחשב למנין כלל, והא דמשמע דדוקא מי שאינו ראוי להוראה הוא דלא מבטל אם הוא חוץ לשבעים, משום דהרי הוא כאבן אבל מי שהוא ראוי להוראה שפיר נחשב במנין לבטל ההוראה אפילו אם הוא חוץ לשבעים, ושמעינן מינה דלא כמש"כ לעניין אם אמר להם טועין אתם דבעינן נמי שיהיה דוקא תוך שבעים, אבל אין מזה ראי' דהירושלמי לטעמיה דמייתי להך מימרא דר"י והתם מתנו לה בשם רבי תנחום לענין טועין אתם כדאיתא התם בהלכה ב' רבי אמי בשם רשב"ל מתניתא כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהם והוא כמו אמר מר דרבי אמי אמר בריש מכילתין דתלמיד שהגיע להוראה כגון שמעון בן עזאי שנחלק עליהם והוא חייב והצבור פטורין, ע"ז פריך במה אנן קיימין אם בשסילקו תבטל הורייתן אם בשסילקו אותו תבטל הורייתו, וגם הוא יפטר, אלא כינן קיימין כשזה עומד בתשובתו, וזה עומד בתשובתו, הורייתן אצלו אינה הוריה שלא סילקו אותו והוא עומד בתשובתו ולהכי חייב, אצל אחרים הורייתן הוריה שלא סילקו והם עומדין בתשובתו ופריך ליתי הדא פליג' על ר' מנא בר' תנחום דאמר נכנסו מאה עד שיורו כולם ואם כן אפילו לא סילקן לאו הוראה היא כיון שהוא חולק עליהם ואין כאן הוראת כולם, ואמא' אחרים פטורים, ולא ניחא ליה בשינויא דש"ס דילן כגון שהרכין כו' כיון דלשיטתו לא מיירי בשותק אלא בעומד בתשובתו ואומר להם טועין אתם, ומשני בשלא נכנס פי' שלא נכנס לישב עמהם, אלמא דאפילו בטועים אתם ס"ל נמי דכל הנכנס מצטרף לבטל ופריך עוד אי בשלא נכנס מעכב, וקושיא זו לא הבנתי דהא תלמיד שלא נכנס ודאי אינו מעכב, וצ"ל דהקושיא קאי על הא דתני ברישא וידע אחד מהן שטעה דע"כ צריך לפרש נמי בשלא נכנס, ואם כן מעכב כדברי ת"ק בתוספתא, ומשני פתר לה כרבי דאמר אין לך מעכב אלא מופלא שבב"ד בלחוד, ולפ"ז מחולקין המה ש"ס דילן עם שיטת הירושלמי לפי שיטת הש"ס דילן מוקמינן רישא דמתניתין בשותקין ומש"ה הוי אצל אחרים הוראה, ומתניתין דלקמן מיירי באומר להם טועין אתם, ולא הוי הוראה כלל, ולשיטת הירושלמי מתניתין דריש מכילתין נמי מיירי באומר להם טועין אתם ואפ"ה אצל אחרים הוראה דמיירי בשלא נכנס עמהם ומתניתין דלקמן מיירי בשנכנס דלאו הוראה היא כלל, וזה ברור ולא הבנתי דברי הפני משה ז"ל שפי' להא דר' אמי אמתניתין דלקמן ומש"ה דחיק לפרש דמתני' דלקמן לצדדים קתני כמו שהאריך שם, ודבריו תמוהין למעיין, ואין צורך לכ"ז, כי הדברים ברורים כמ"ש דכל שיטת הירושלמי אריש דמתניתין קאי, ודו"ק.

שם הא אחר פטור כו' מכאן שמעינן דלענין יחיד שעשה בעינן גם כן כל אלו התנאים דבעינן לענין חיוב הפר לב"ד או לצבור, וצריך לעיין מנ"ל הא, כיון דברשות עשה, דהא בכל התורה אזלינן בתר רובא כדכתיב אחרי רבים להטות, וא"כ אפי' כי אמר אחד טועין אתם למה לא יפטר היחיד כיון דברשות עשה, וכן הבאת' לעיל דברי הירושלמי דר' יוחנן מפרש לברייתא דכל הוריי' שאין ב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה, היינו בהורו לעקור כל הגוף, אלמא דלענין הוראת יחיד לפוטרו גם כן בעינן כל דיני הוראה כמו לענין חיוב ב"ד או צבור, ולא עמדתי כעת על טעמו של דבר בבירור, והתוס' בריש מכילתין בד"ה הורוה ב"ד להנשא, כתבו דלפטור את היחיד לא בעינן דוקא סנהדרי גדולה אלא כל ב"ד שהורו לה להנשא הרי היא פטורה, וקשיא לי טובא מ"ש האי תנאה דלא בעינן לענין יחיד, ושארי תנאים בעינן, והיה נראה לי דלהכי פטורה היא התם בהוראת כל ב"ד כיון דכבר נתפשטה הוראה זו בכל ישראל הרי היא חשיבא כהוראת ב"ד הגדול, ולפ"ז מצינן לאשכוחי הא דמיבעי לן לעיל בהוראת ב' בתי דינין אפילו בלא מת הב"ד הראשון כגון בכה"ג דב"ד הגדול הורו למחצית הצבור דחלב מותר ועשו ע"פ וחזרו והורו ב"ד אחר לאשה להנשא, ואחר כך חזרו בהן הב"ד הראשון וגם נודע שבעלה קיים ונמצא שרוב צבור עשו ע"פ הוראת ב' בתי דינין מהו שיצטרפו, ודבר פשוט הוא דלענין זה הכל מצטרפין לרוב צבור אנשים ונשים.

שם אמר רב יהודה אמר רב מ"ט דר"ש הואיל וברשות עשה, א"ד כו' אומר היה ר"ש כל הוראה שיצאה ברוב צבור יחיד העושה אותה פטור, נראה לפרש דהני תרי לישני דרב פליגי אליבא דר"ש, ללישנא קמא טעמיה דר"ש הואיל וברשות ב"ד עשה והוי כיחיד שעשה בהוראת ב"ד דפטור, ולאידך לישנא ס"ל לר"ש דיחיד שעשה כו' חייב, והכא פטור משום שיצאה ההוראה ברוב צבור ולא היה צריך לשאול כלל, וכל יחיד העושה אחר שיצתה ברוב צבור פטור, והיינו דקאמר שלא נתנה הוראה כו', לאפוקי היכא דכבר נתפשטה ברוב צבור תו אין צריך להוראה, ופטור הוא, ובכלל ציבור יחשב, וכמו שהם פטורים כן גם היחיד פטור, ולפי האי לישנא סברת ר"מ ור"ש הפוכים, ר"מ פוטר יחיד שעשה כו' ור"ש מחייב, ובעושה אחר חזרת ב"ד ר"מ מחייב ור"ש פוטר, ולפ"ז ניחא הא דפריך הש"ס לרב מברייתא דמתחלה גובין להם, והיינו אלישנא בתרא דטעמיה דר"ש מפני שיצאה ההוראה ברוב ציבור, וע"ז פריך כיון דגבו להו הוי ליה הודע, אבל ללישנא קמא דטעמא דר"ש הוא משום יחיד שעשה בהוראת ב"ד לא תיקשי כיון דעכ"פ עשה ברשות, אלא דמהא דמשני כגון דלא הוי במתא משמע דמתחלה מקשי דהוי ליה ידיעה, ואם כן אפילו ללישנא קמא תיקשי אמאי פטור, כיון דהוי ליה הודע, ומאי פריך לרב ליפרוך אר"ש גופיה מ"ט, ואפ"ל דהוי ס"ד דטעמיה דר"ש משום דהוי כמזיד, כיון דהוי ליה הודע ולהכי לא פריך אלא לרב דאמר הואיל וברשות עשה, עכ"פ נראה כמ"ש דהני תרי לישני פליגי, ובהכי א"ש מ"ש התוס' בד"ה כל הוראה שיצתה ברוב צבור, שכתבו למעוטי דאם חטאו חצי צבור וחטא גם הוא חייבים, ולכאורה דבריהם אלו סותרים למש"כ בשבת פ' המצניע דר"ש ס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור מהך דאמר ר"ש הכא דחייב, ולפי הנ"ל ניחא דבשבת כתבו ללישנא קמא וכאן כתבו ללישנא בתרא, ובזה נראה נמי טעם מחלוקת ר' אלעזר וסומכוס דר"א מחייב באשם תלוי ומדמי לה לאדם שאכל ספק חלב ספק שומן, והיינו משום דר"א לטעמיה דס"ל ביבמות יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ולהכי הוי דומיא דאכל ספק חלב ספק שומן, וה"נ ספק הוא אי ברשות ב"ד עשה ופטור או שלא ברשות וחייב, וסומכוס ס"ל דאין טעם לפוטרו אלא מפני שיצתה הוראה ברוב ציבור וגם הוא נגרר אחר הציבור להפטר מכשבה ולהתכפר ע"י פר להכי מדמי לה למי שהביא כפרתו ביה"ש ספק נתכפר או ספק לא נתכפר וה"נ ספק נתכפר בכלל הציבור ספק לא נתכפר ואין מביא אשם תלוי, אבל מדברי הרמב"ם ז"ל לא נראה כן דהא הוא ז"ל פסק דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב והכא הוא דפטור משום שיצתה הוראה ברוב ציבור, וכמבואר בלשונו בפירוש המשניות וזה שעשה בכלל רוב ציבור מה שעשה ע"ש ואפ"ה פסק כר"א דחייב באשם תלוי, ובעיקר חיובא של הא"ת יש לדקדק לכאורה הא ר' זירא ס"ל בכריתות דבעינן אפשר לברר איסורו והכא אי אפשר לברר, וי"ל דאליבא דר"א קאמר ור"א לא בעי אפשר לברר איסורו כדאיתא שם בכריתות דמחייב על כרי א"ת, ומר"ע דמשמע במתניתין דמחייב אשם תלוי נמי לא תיקשי דר"ע נמי לא בעי אפשר לברר איסורו כדתנן בפרק דם שחיטה דמחייב ר"ע אשם תלוי בס' מעילות באכל אחד את הראשונה והשני אכל את השניה, וזה חשיב לא אפשר לברר כדאיתא שם בפרק ס' אכל, וכן צ"ל לרבא דאמר דהא דבעינן ב' חתיכות משום דכתיב מצות, ולפ"ז נמי צ"ל לר"א ור"ע לטעמייהו דמחייבי אפילו בחתיכה אחת דהכא נמי ליכא מצוות, אבל לטעמיה דרב נחמן דקיימא לן כוותיה דבעינן איקבע איסורא יש לדון בדינא דמתניתין אי חשיב איקבע איסורא אי לא, אי נימא כיון דוודאי חלב אכל חשיב איקבע איסורא או דילמא כיון דאי ברשות אכל פטור גם זה לא חשיב איקבע איסורא דהא איכא נמי צד היתר, ומסתברא דזה חשיב איקבע איסורא משום דר"ע משמע דס"ל דבעינן איקבע איסורא ואפ"ה מחייב כאן אשם תלוי ביושב בביתו, וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל, ועפ"ז א"ש הא דר' זירא לא מפרש אלא מלתא דר"א ולא מפרש מלתיה דסומכוס, משום דלסומכוס אפילו הוי דומיא דספק אכל חלב כו' אינו חייב אשם תלוי, כיון דא"א לברר, ורבי יוסי בר' אבין ס"ל כהלכתא דהטעם משום איקבע איסורא, להכי איצטריך ליתן טעם לדברי סומכוס דמש"ה פטור משום דצד הפטור קרוב יותר, כיון דלא אשכח אינש למישייליה, ודו"ק היטב.

דף ד א למה הדבר דומה כו' ספק מבעוד יום נתכפר כו' ספק משחשיכה כו' פרש"י ז"ל דהיינו משום דביה"ש ליתי ביה צד חיוב מעליא, דליכא למימר שמא משחשיכה נתכפר דהרי ביה"ש כהרף עין כו', עיין מהרש"א ז"ל שכתב דבין יממא

לליליא לא טעו אינשי, ולא מספקא ליה אלא ספק מבעוד יום ספק ביה"ש, וקשה דהא בכה"ג איכא ס"ס לפטורא, ספק מבעוד יום, ואפילו את"ל ביה"ש שמא מן היום, ונהי דכה"ג לא הוי ס"ס גמור מ"מ לישניה דהש"ס לא משמע הכי, וגם על מה שפרש"י ז"ל דהמשל הוא כי היכי דבספק מבעוד יום כו' הצד פטור עדיף ה"נ הכא, קשה לי דמשמע דלרבי יהודה דיש שיעור לביה"ש, ואיכא נמי צד חיוב מעליא הוא חייב באשם תלוי, וזה לא שמענו, וכן בשאר ספק שאירע בכפרתו, אטו יתחייב אחר כך להביא אשם תלוי זה ודאי אינו, ונראה לפרש דר"ז בא ליתן טעם בהא דר"א מדמי לה לספק חלב כו' אע"פ דעשה ברשות והיה לנו לומר דיגרר אחר הצבור להתכפר בכפרתן, לזה קאמר לא מיבעי כו' וכיון דאי הוי שאיל הוי אמרין ליה מש"ה דייניגן לספק מצד עצמו וחייב באשם תלוי, וסומכוס ס"ל דהוי כס' נתכפר בכלל הציבור או לא, ומש"ה פטור מאשם תלוי כמו כל ספק בכפרה, והיינו דאמר סומכוס תלוי היינו דתלויה כפרתו ולא נודע אם נתכפר אם לא, ודו"ק.

לאדם שהביא כפרתו כו' עיין תוס' ז"ל שהקשו מהא דבתוספתא משמע דפסולין, ותירצו דהכא נמי איירי במחוסרי כפרה בע"פ, ולא משמע כן דמה ענין אשם תלוי אצל מחוסרי כפרה, אבל כבר האריכו בזה התוס' בכמה דוכתי דקודם התמיד של שחר ואחר התמיד של בין הערבים אינו אלא למצוה, ועיין במנחות פרק התכלת, וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל, וצ"ע מכאן על שיטת ר"ת בזבחים דף נ"ו דהא דדם נפסל בשקיעת החמה הוא תחלת שקיעה, וכבר מפורש שיטתו בכמה דוכתי דביה"ש הוא סוף שקיעה וא"כ בלא"ה כי הביא כפרתו ביה"ש כבר נפסל הקרבן ע"י שקיעה. ואין כאן ספק, וצ"ע.

ונעלם דבר ולא כל הגוף, ומסיק דילפינן ודרשינן מדבר מקצת דבר, והקשו בתוס' בד"ה קרי ביה מג"ל למדרש הכי דלמא דבר דווקא כמו גבי עדות דמצינן נמי למידרש יקום מדבר ואפ"ה לא דרשינן הכי אלא דבר שלם משמע, וה"נ מג"ל למדרש הכי, ותירצו דא"כ למה לי כלל האי דבר הא כבר כתיב מכל מצות ה' דמשמע מצות שלימה, למאי הלכתא כתיב דבר ש"מ למדרש ונעלם מדבר בביטול מקצת, והקשו עוד דלמא אתרווייהו חייב רחמנא בעקירת כל הגוף ובביטול מקצת ויתקיימו שני המקראות כמו גבי נביא המדיח בעבודת כוכבים דמרבינן שניהם, ותי' דדווקא התם איצטריך לרבות שניהם משום דמצינו בשאר מצות דמיעוטה התורי ביטל מקצת, מש"ה איצטריך לפרש בעבודת כוכבים דבתרווייהו חייב, אבל הכא אי בתרווייהו חייבים לכתוב רחמנא סתם' ולא נכתוב לא דבר ולא מצות וממילא נאמר דחייבין בכל גווני ומדכתיב רחמנא ונעלם מדבר ש"מ למעוטי דאין חייבין אלא על ביטול מקצת ולהכי איצטריך תרווייהו דבר ומצות דאי לא כתב אלא חד הוי דרשינן לכל הגוף דווקא, והשתא דכתיב תרתי ש"מ דאין חייבין אלא על ביטול מקצת, ולא הבנתי מש"כ בסוף דבריהם, אבל איפכא ליכא למימר, דתניא בת"כ כתיב הכא מכל מצות כו' ולא ידענא מאי קשיא להו איפכא לא מצינן למימר דא"כ לא לכתוב אלא חד קרא או דבר או מצות, ודברי הת"כ שהביאו לא מצאתי כעת זה הלשון בת"כ, ולפענ"ד נראה לומר דהכי' איכא למימר דדווקא בעקירת כל הגוף חייביה רחמנ' משום דעקרו כל הגוף, וכן איכא למימר איפכ' דדוק' בביטול מקצת חייבה רחמנ' משום דזה הוראה היא, אבל עקירת כל הגוף זיל קרי בי רב הוא, ומש"ה ליכא למילף חדא מחבריה, ואי כתב רחמנא דבר ה"א דדוק' בעקירת כל הגוף חייבין וכן השתא דכתב רחמנא ונעלם מדבר בביטול מקצת תו לא מצינן למילף מינה עקירת כל הגוף דזיל קרי בי רב הוא, אבל גבי נביא המדיח שפיר יש למילף עקירת כל הגוף מכ"ש מביטול מקצת, אלא דהתוס' לשיטת' לא מצו לפרש הכי, דלשיטתם תרווייהו כתיב עקירת כל הגוף מכל מצות, וביטול מקצת מונעלם דבר, ואימא תרווייהו לחיובא, וכבר הרגישו התוס' ז"ל למה לי קרא למעוטי עקירת כל הגוף הא הוי דבר שהצדוקין מודין בה, ולא אשכחן אלא בתו מאנוסתו ואם חמותו ואכתי קשה למה לי גז"ש בע"א לקמן דאינו חייב על עקירת כל הגוף תיפוק ליה דהוי דבר שהצדוקין מודים בו, ומדברי הרמב"ם ז"ל נראה דהא דשמואל דאמר אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקים מודים בו אתי לפרושי הא דממעטינן עקירת כל הגוף, וגלי שמואל הטעם משום דכל דבר המפורש בתורה לאו הוראה היא אלא טעות, ולא הוי הוראה אלא בדבר שאינו מפורש בתורה, וכל שמפורש בתורה נקרא עקירת כל הגוף, אע"פ דלא עקרו כל המצוה כמו הוצאה בשבת או השתחוואה בע"א, כיון דגוף ההוצאה וההשתחוואה נאמר בתורה הרי זו עקירת הגוף, וביטול מקצת נקרא אם הורו בדבר היוצא ממדרש הכמים כמו דם הלב והשתחוואה שאינה בפישוט ידים ורגלים, וכן מושיט וזורק בשבת דלא נאמר בפירוש בתורה לאיסורא, ולפ"ז יש לומר אם הורו בבתו מאנוסתו להתירא הוי הוראה כיון דאין זה מפורש בתורה, אבל התוס' ז"ל כתבו כך שכתבו דהא דאיצטריך ונעלם דבר כו' לבתו מאנוסתו דאע"פ שאין הצדוקין מודים בה מ"מ עקירת כל הגוף היא, וקשה לי על דבריהם ז"ל דהא אמרינן בהדיא בפ' הנחנקין גבי זקן ממרא, דאם הורה בבתו מאנוסתו חייב אלמא דלא חשיבא עקירת כל הגוף והוראת ב"ד ילפינן מזקן ממרא, ובאמת יפלא בעיני מדוע יחשב בתו מאנוסתו עקירת כל הגוף כיון דמודו דבתו אסור ומאנוסתו הורו לחיתר, וזה ממש כמו שהורו דחלב הקיבה מותר, ובאם חמותו ואם חמיו שפיר יש לומר כדבריהם דחשיב עקירת כל הגוף, אבל לדעת הרמב"ם ז"ל מספקא לי גם בזה כיון דאינו מפורש בתורה, אלא דלא יתיישב לפ"ז הא דבעי רב יוסף אין חרישה בשבת מהו, והשת' ממ"נ אי חרישה מפורש בתורה פשיט' דהוי עקירת כל הגוף כמו הוצאה דלאו הוראה היא, ואי אינה מפורשת בתורה א"כ פשיט' דהוראה היא אלא ש"מ דאפ' אינה מפורשת בתורה כל שהיא עקירת כל הגוף לאו הוראה היא, ושפיר קמיבעי ליה לרב יוסף אי מלאכה אחת חשיבא עקירת כל הגוף, אבל הרמב"ם ז"ל פסק דאם הורו על אחת מאבות מלאכות לאו עקירת כל הגוף היא, והקשו מפרשי דבריו ז"ל דהא בעיא היא ולא אפשיטא, ע"כ נראה לומר איפכא דרב יוסף לא מיבעי ליה אלא בחרישה משום דמפורש בתורה וכמ"ד בחריש ובקציר אשבת קאי, וכדאמרי' לקמן בבעיא דר' זירא, ומיבעי ליה גם בדבר המפורש בתורה אי בעינן דווק' עקירת כל הגוף או עקירת מלאכה אחת הוי כעקירת כל הגוף, ולא אפשיטא ומ"מ כבר אפשיטא האי מימרא ממימר' דשמואל דכל דבר שהצדוקין מודים בה הוי כעקירת כל הגוף, אבל הרמב"ם ז"ל לשיטתיה שכתב בריש הלכות שביעית דבחריש ובקציר אשביעית קאי, להכי כתב בריש הלכות שביעית בשאר אבות מלאכות חשיבא הוראה כיון דאינן מפורשין בתורה, אלא ממשכן ילפינן לה.

אלא דאכתי צ"ע אמאי לא הוציא מן הכלל הבערה דהיא נמי מפורשת בתורה שנאמר לא תבערו כו', וכ"ת כיון דלא נאמר אלא ל"ת לאו מפורש היא, הא בהוצאה נמי לא נאמר אלא ל"ת אל יצא איש ממקומו, וגרסא זו נראה יותר מהגירסא דגרסינן קרא דלא תוציאו משא מבתיכם, דדברי קבלה הם, וע' בדברי הרמב"ם ז"ל בפ' המשניות ותראה שכן הוא הדברים לדעתו כמ"ש דשמואל מפרש למתני' דזה נקרא עקירת הגוף דבר שמפורש בתורה, אלא דזה קשה קצת לומר דחרישה חשיבא סמך בתורה כיון דאיכ' פלוגת' דתנאי בזה, ובירושלמי נמי הקשו על מתני' ולא נמצאת עוקר כל הוצאה או כל דין שומרת יום ומשני בהוצאה שהורו כגרוגרית מותר, ומסיק נמי שם דאם הורו להתיר היום לאו עקירת כל הגוף הוא, וי"ל נמי דלא פריך בירושלמי אלא אהוצאה דכתיבא בהדיא אבל מלאכה אחרת דלא כתיבא הוא ביטול מקצת, וכן נראה מדברי התוספת' דאיתא התם לא שהורו שחלב מותר אלא יש חלב בתורה אבל אינו אסור אלא הקרב לשלמים דאיסור חלב נאמר בעניגא דקדשים, וכן איסור דם ופיגול והרי זה עוקר כל הגוף איסור חלב מחולין, ואי נימא דמלאכה אחת חשיבא עקירת הגוף ה"נ היתר חלב חולין ליחשיב עקירת כל הגוף, אלא ש"מ דהכל תלוי בדבר הכתו' בתורה וכשמואל דמפרש למתני' בהאי טעמ', אלא דבחלב נראה מל' הרמב"ם ז"ל דלא הוי הוראה אלא בחלב הקבה וכחד נוסח' בש"ס דילן לעיל דף ג' ע"א, וגם זה לא נעלם ממני שיש לחלק בין חלב חולין למלאכה אחת בשבת דהתם קיימו במקצת איסור חלב, ובשבת כל מלאכה איסור בפ"ע הוא, אבל מ"מ העיקר כמו שכתבתי, וע' בת"כ דגרסינן התם אבל המוציא מרשות לרשות והמוציא מרה"י לר"ה פטור, ונראה דזה היה נמי גירסת הירושלמי וכמו שהגיה בעל פני משה, ולא נמצא עוקר הושטה, ואמר ר' שמואל בר' בא כשאמרו אמה אחת מותר' ב' אמות אסורו', ע"ש.

ע"ב במאי טעו בהדין קרא כו' בזמן דאיכ' חרישה איכא שבת ובזמן דליכא חרישה כו' ק"ק לפי מאי דדרשי בחריש ובקציר אשבת א"כ ליכא קרא לאסור שביעית בחרישה, והכי קיי"ל דאין לוקין על החרישה רק איסור דאוריית' איכא מקרא דבחריש ובקציר, וכיון דטעו ודרשי אשבת א"כ לא אסירא חריש' בשביעית כלל, וי"ל דקצירה ודאי אסירא בשביעית וקטעו בקציר, ויש ליישב עוד בכמה אנפי וק"ל, וע' בטעם המלך בהל' שביעית שהביא גירסת הרא"ש ז"ל אין חרישה בשבת בשביעית, ולא הבנתי גרס' זו דהא בעינן שיורו לעשות והכא א"א דהא איכא איסור' מחמת שביעית, ותוספת הרא"ש אין נמצאין בגבולינו לעיין בו.

לביטול מקצת ולקיום מקצת, ר"ש פוטר, ע' בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ט מה' יסודי התורה, ומבואר מדבריו ז"ל שם דלעיקר הדין אינו דומה ביטול מקצת של נביא השקר לביטול מקצת של הוראה, דבהוראה הוי ביטול מקצת כל שהורו בדבר שאין מפורש בתורה כמו דם הלב וחלב הקיבה או איזה מלאכה מותר בשבת, משום דיש לתלות דבר זה כהוראה, אבל לענין נביא השקר אפילו נתנבא בשם ה' להתיר כה"ג הרי הוא חייב, דנביא אינו יכול לעקור דבר מן התורה לעולם בין מתורה שבכתב בין מתורה שבע"פ, דמצות התורה אינן זמניות שיבוא השינוי בהן, והא דפטור לביטול מקצת היינו דווקא אם אמר להתיר האיסור לפי שעה ולצורך שעה בזה אנו יכולין לסמוך על הנביא משום דכזה אפשר שיתנבא בשם ה' באמת להתיר דבר לצורך שעה כדי לקדש שמו, כמו מעשה אליהו בהר הכרמל, ועכ"פ שפיר ילפינן מינה לענין הוראה דאין שבת בשביעית חשיבא ביטול מקצת וקיום מקצת כי היכ' דמצינו לענין נביא דקרו לה ביטול מקצת וקיום מקצת, אף דלדברי הרמב"ם ז"ל יש לחלק דהתם קרינן לה שפיר ביטול מקצת כיון דאינו מתיר אלא לפי שעה, אבל אין שבת בשביעית דהוראה עולמית היא בכל שביעית, אלא דמ"מ שפיר שמעינן דלפי שעה לא חשיב עוקר כל הגוף, וע' בלח"מ שם.

תוס' בד"ה בעי רב יוסף כו' יש חסרון בדבריהם וצ"ל אבל קשה דחרישה כו'.

וראיתי בפני משה בריש מכילתין על הא דאמר שמואל התם והן שהורו מותר שכתב להוכיח מהא דתנן במתניתין אבל אמרו שומרת יום כנגד יום פטור דהוי הוראה אלמא דאין צריך שיורו דווקא להיתר אלא אפי' הורו הני הוראה ובמחילת כ"ת נשמט ממנו לשון הרמב"ם ז"ל ששינה לשון המשנה וכתב במקום פטור לשון מותר והיינו דמתני' נמי פטור ומותר קתני, ואיידי דתני בנדה עצמה חייב תנא הכא פטור, אבל באמת פטור ומותר קתני.

ומהא דמיבעיא ליה לרב יוסף בהוראת חרישה בשבת, יש קצת ראיה ג"כ למה שכתבו התוספ' בריש שבת דהא דאמר איסי בן יהודה דאינו חייב על אחת מהן היינו סקילה, אבל כרת וחטאת חייב אכולהו, דאל"ה אלא כרת נמי ליכא א"כ אין לחייב הוראת ב"ד ע"ז משום דדלמא ליכא כרת על מלאכה זו וק"ל.

משנה הורו ב"ד וידע אח' מהן כו' כבר כתבתי לעיל ביאור המשנה וע' לשון רש"י בד"ה או שלא היה מופלא כו' ואיכא למימר נצטרך אח' מהן לצאת לדרך ומינו אחר במקומו, ואינו מובן למה הוצרך לזה, וע' בלח"מ שכתב לפרש מה דקשיא ליה לרש"י ז"ל מפני מה אין ראוי להוראה, משום דגרסתו דחדא קתני זקן שאין ראוי לבנים, ע"ש, ובדבור שלפניו נראה דגירסת רש"י נמי זקן או שאין ראוי לבנים, ונראה דקושית רש"י היא מפני מה אינו ראוי להוראה כיון דפסול זקן ושאין לו בנים אינו אלא משום שהוא אכזרי והיינו בדיני נפשות, אבל לענין הוראה מפני מה אינו ראוי להורות באיסור והיתר, וגר וממזר שאני דפסולין בגופן, וכן מצינו בזקן ושאין לו בנ' דראויין להוראת דבר שאין צריך רחמנות כמו במסית כדאית' שם בסנהדרין.

או שלא היה כו' מנלן אמר רב ששת כו' ובירושלמי ליף לה מדכתי' מעיני העדה מי שהוא להם לעינים, היינו מופלא שבב"ד דבעינן שנעלם דבר ממנו, ודברי הירושלמי אלו נשמטו מעין רואה של הלח"מ ז"ל שתמה על הרמב"ם ז"ל שכתב ומנין שעד שיהיו כולם ראוין להוראה שנאמר ואם מעיני העדה עד שיהיה להם כעינים, ולהלן הוא אומר ושפטו העדה מה להלן כו' ותמה הלח"מ למה הביא דרשה זו דעד שיהיה להם כעינים, ע"ש מה שכתב ליישב בדוחק, ופשוט הוא דכוונת הרמב"ם ז"ל לדברי הירושלמי למילף מינה דצריך שיהיה מופלא שבב"ד שם, ואף ע"פ שבש"ס דילן לא ילפינן מהא מ"מ דרכו של הרמב"ם ז"ל להביא דרשת הירושלמי היותר פשוטה וק"ל.

הורו ב"ד ועשו כל הקהל או רובן כו' קודם שנבאר דברי הרמב"ם ז"ל שצריכין עיון בזה צריך לבאר תחלה מחלוקת ר"מ ור"י ור"ש דמתני' לפי פרש"י ז"ל ופשטיה דסוגיא, וממילא יבואר דבריו ז"ל בס"ד, והשי"ת יאיר עינינו.

הנה ברישא דמתני' תנן אם עשו כל הקהל או רובו היינו רוב י"ב שבטים, בזה ס"ל לר"מ דאין מביאין אלא פר אחד מפני שב"ד לבד מביאין, ור"י ס"ל דהצבור מביאין וכל שבט איקרי קהל, מש"ה מביאין י"ב פרים, ור"ש סבירא ליה דהבית דין ג"כ חייבין וא"כ מביאין י"ג פרים י"ב פרים לצבור (דאיהו נמי ס"ל שבט אחד איקרי קהל) ופר לב"ד, ובתר הכי תנא בבא אחריתי אם עשו ז' שבטים או רובן והוי נמי רוב ישראל כמו שפרש"י ז"ל, לר"מ חייבין ב"ד בפר כיון דאיכ' רובא בשבטים ורוב ישראל, אבל אם חסר אחד מהן היינו דהוי רוב שבטים אבל לא רוב ישראל או רוב ישראל ולא רוב שבטים פטורין, ור"י ס"ל בהא נמי כיון דאיכ' רובא נגררין כל השבטים אחריהן וחייבין להביא י"ב פרים, ור"ש לית ליה גרירא ואין מביאין אלא ז' פרים ופר לב"ד, ואם לא עשה אלא שבט אחד בלבד בהוראת ב"ד הגדול לא נתבאר במתני' בהדיא מה דינו לר"י ור"ש, אבל שמעינן לה אליבא דר"י דחייבין מאידך בבא דשבט אח' בהוראת בית דינו חייבין לר"י וכ"ש בהוראת ב"ד הגדול, ובברייתא קאמר ר"י בהדיא חטאו שני שבטים מביאין ב' פרים חטאו שלשה מביאין ג' פרים, ומפרשינן בגמ' טעמא דלר"י אייתר ליה תרי קהלא חד לחייב על כל קהל וקהל וחד לגרירה, ולר"ש לא אייתר אלא חד קהל לחייב על כל קהל וקהל וגרירא לית ליה, ואכתי לא שמעינן דין גרירא לר"י אם לא עשו אלא שבט אחד, ומיבעי לן האי מלת' בגמ' אליבא דר"י ואיפשיט' דלר"י נמי אית לי' גרירא בזה ג"כ, וכיון שעשה שבט מחוייבין כל הי"ב שבטים להביא י"ב פרים, ולפ"ז לר"י

שבט אח' לבד הוי דינו כרוב ישראל, והיינו כיון דאיתרבי לחייב על כל קהל וקהל ממילא שמעינן דשבט אחד לחוד נמי בר חיובא הוא וכי איתרבי תו דין גרירא ממילא איתרבו שיגררו אפי' אחר שבט אח' לבד, ולר"ש לא מצינו מפורש אלא בז' שבטים שחטאו חייבין להביא ז' פרים משום דהוי רובא אבל שבט אח' שעשה לא שמעינן אליביה אם הם עצמן מביאין משום דשמא לא איתרבי אליביה לחייב על כל קהל וקהל אלא אם רוב שבטים עשו, כמו שנאמר כי לכל העם בשגגה, ומיבעי לן בגמ' אליבא ואיפשיטא דבזה ס"ל כר"י דשבט אח' נמי חייב אם עשו בהוראת ב"ד הגדול, אלא דאכתי אין דעתו שוה לגמרי עם ר"י גם בזה לשיטת רש"י ז"ל, דלר"י בכל גוונא צריכין להביא לפי מספר השבטים שעשו, ולר"ש אין מביאין לכל שבט ושבט, אלא אם עשו ז' שבטים דהוי רובא, אבל אם לא חטאו אלא ששה אין מביאין כולן אלא פר אח' כמו שבט א' ומוכרח לומר כן מבריית' דמה הן מביאין דלא מיתוקמא אלא בהכי, והתוס' ז"ל תמהו ע"ז דהיכן מצינו מחלוקת זו בין ר"ש ור"י ולקמן יבואר עוד מזה.

והנה לר"י לשיטת רש"י ז"ל דאפי' אחר שבט א' נגררין כל הקהל, א"כ הא דאמר ר"י בבריית' חטאו שנים מביאין ב' חטאו ג' מביאין ג' למאי נפקא מינה קאמר האי תושבנא, הא אפי' ע"י שבט א' כל השבטי' מביאין וצ"ל דקאי אהוראת בית דינו.

והא דבמתני' משמע דר"מ בעי תרתי רובא, רוב שבטים ורוב ישראל, איתמר בבריית' פלוגתי' ע"ז, דרשב"א אומר משמו דחד רובא סגי, או רוב שבטים או רוב ישראל, ובאמת צריך להבין טעמו של ר"מ במתני' דבעי תרי רובא, כיון דאליביה שבטים לא רמיזא הכא, וסתמא נאמר כי לכל העם בשגגה היינו רוב ישראל, ומנ"ל דבעינן נמי רוב שבטים, וצ"ל דמסברא קאמר הכי דלא חשיב רוב קהל אלא אי איכא גם רוב שבטים, תדע דלרשב"א נמי דווק' חטאו ששה שבטים והן רובו של קהל חייבין, אבל מיעוט שבטים אפי' הן רובו של קהל אין מביאין דאלת"ה אלא לאו דוקא ששה א"כ למה הוצרך לאוקמי' בריית' דמה הן מביאין כו' בחטאו ששה שבטים, דקשיא ע"ז מ"ט דר"ש וכמו שהקשו התוס' לוקים בחטא שבט אחד והוא רובו של קהל, אלא ודאי גם רשב"א לא קאמר אלא בחטאו ששה שבטים דווק' ומספקא ליה ג"כ בהא דאמר או חטאו ז' אע"פ שאינו רובו של קהל אי דווק' קאמר שאינו רובו אבל מחצה בעי כמו בשבטים או דלמא אפי' הוי מיעוט הקהל חייבין, ומצאתי בירושלמי מפורש דתרוייהו דווק' רוב קהל ומחצית שבטים, או רוב שבטים ומחצית קהל, זו היא שיטת רש"י ז"ל ומאי דקשיא ליה לשיטתו הא דאמרי' לקמן בשלמ' לר"י משכחת לה שנים עשר פרים כגון שחטאו י"ב שבטים או ז' שבטים ואינך ע"י גרירה ולמה ליה ז' שבטים אפי' אחר שבט אח' נגררין אליב' דר"י, ועוד קשה ר"י מאי עביד ליה בקרא דכל העם בשגגה כיון דאליביה לא בעינן רובא דכל ישראל וברוב שבט אח' סגי, ועוד קשה קצת הא דאמר רב אסי לעיל ובהורא' הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל, ולשיטת רש"י ז"ל ע"כ כר"מ אתיא, ואנן קיי"ל ר"מ ור"י הלכה כר' יהוד', ונראה דמטעם זה לקח לו הרמב"ם ז"ל דרך אחרת בסוגיין שכ' בפי' המשניות ובחבורו דהא דאמר ר' יהודה דכל ישראל נגררין אחר שבט אח' היינו אם השבט הוא רוב ישראל דוק', ולפ"ז פלוגתייהו במתני' הכי הוא דר"מ בעי דווקא רוב ישראל ורוב שבטים והכי דווקא הוא דאיקרי קהל, ור"י ס"ל דשבט אח' נמי איקרי קהל היכא דהוא רוב ישראל, אבל שבט אח' בלא רוב ישראל אפי' לר"י אין הצבור נגררין אחריהן, ולא עוד אלא נראה דאף הן עצמן אין מביאין כיון דהוי מיעוט, וכן נראה מדבריו ז"ל בחיבורו דפסק כר"י ולא כתב לחייב אלא ברוב שבטים אפי' מיעוט ישראל או רוב ישראל ואפי' שבט אחד, אבל שבט אחד והוא מיעוט ישראל משמע דפטור לגמרי אלא דלפ"ז הא דשבט אחד חייב לר"י בהוראת בית דינו ע"כ ג"כ דווקא אי הוי רוב ישראל, דאל"כ יקשה השתא ע"י הוראת ב"ד חייבין אפי' הוי מיעוטא, כ"ש ע"י הוראת ב"ד הגדול, אלא ודאי גם בזה בעינן שיהיה רוב ישראל, וא"כ איך יפרש הא דתניא אליבא דר"י חטאו ב' מביאין ב' פרים, ואמאי כיון דע"כ ליכא בחד שבט רוב ישראל א"כ אמאי הן חייבין דלא מסתבר לומר שיצטרפו שני שבטי' לרוב ע"פ הוראת בית דינם, ולפי הנ"ל הא דפשטינן לקמן לר"ש דשבט אח' מייתי היינו נמי דווקא אם הוא רוב ישראל, וכן משמע קצת בלשונו ז"ל בפי' המשניות שכתב שם ויראה שאף ע"פ שלא בא בזה מקרא שכשיהיה השבט ההוא רוב קהל שעשו בהוראת ב"ד הגדול שב"ד לבדם מביאין פר והיינו לר"ש אלא שאין מדוקדק לשון ב"ד הגדול לבדם הא אותו השבט נמי חייב, ויש לי עוד לדקדק בלשונו ז"ל שם בפי' המשנה, אלא שלא רציתי להאריך.

ויש להביא ראיה עוד לשיטת הרמב"ם ז"ל מהא דאמרי' לעיל דף ג', ואיבעית אימא בשבט שעשה בהוראת בית דינו קמיפלגי, ומאן חכמים ר"י דקשה לכאורה הא דתני ר"מ פוטר, ומאי אריא בהוראת בית דינו אפי' בהוראת ב"ד הגדול נמי פליג ר"מ כיון דליכ' אלא שבט אחד, אבל לפי הנ"ל דמיירי שאותו השבט הוי רוב ישראל יש לומר דהא ר"מ פוטר הוא דווקא בהוראת בית דינו אבל לא בהוראת ב"ד הגדול, והיינו ר"מ אליבא דרשב"א, ולאו דווקא ששה שבטים קאמר אלא אפי' שבט אחד, וכדמשמע מלישנא דש"ס דילן דמעיני משמע מיעוט', ובתר הכי מוקי התם בחטאו ששה שבטים ומאן חכמים רשב"א, וה"ה דהוי מצי למימר מאן חכמים ר"י.

ולפי שיטה זו ניחא נמי תמיהת התוס' בהא דמוקי לקמן בריית' דמה הן מביאין בחטאו ששה כו', ואמאי לא יביאו ששה פרים לששה שבטים, כיון דס"ל לר"ש דשבט אח' מייתי ולפי הנ"ל ניחא דע"כ לא קאמר ר"ש דשבט אחד מייתי אלא אי הוי רובו של קהל, ומש"ה ששה שבטים והן רובו של קהל נמי אין מביאין אלא פר אח', ועי' בכ"מ ובלח"מ ז"ל שלא ביארו כל הצורך בזה.

וראיתי בת"כ דגרסינן התם בדברי ר"י חטאו שנים מביאים ב' פרים חטאו ג' מביאין ג', ושאר כל השבטים שלא חטאו מביאין ע"י פר, ולפ"ז א"א לפרש דמיירי בהוראת ב"ד של השבט וא"כ הדק"ל מנינא למה לי, הא אפי' בשבט א' כל השבטי' מביאין ואי לאו דמיסתפינא הייתי אומר דשבטים שלא חטאו אין מביאין למנין השבטים, אלא כולן מביאין פר אחד, דדווקא אותן השבטים שחטאו כ"א מיקרי קהל וכל שבט בפ"ע מביא פר, אבל אותן שלא חטאו אין מביאין כולן אלא פר אח', והכי משמע לישנא דמתני' ובריית' אלא דלקמן לא משמע כן בהא דאמרי' באנשי הגולה שחטאו ז' שבטים ואינך ע"י גרירא אלמא דגם אותן שלא חטאו מביאין לכל שבט ושבט.

וראיתי בתוס' מנחות פרק התכלת דף מ"ה בד"ה בז' שבטים כו' שכתבו והא דלא כר"י דבעי פר לכל שבט ושבט, ונראה דאפי' לר"י ניחא דמיירי במיעוט שבט עכ"ל, ודבריהם ז"ל תמוהין אצלי דמיעוט שבט כמאן דליתא הוא, ובהדיא תנן במתני' ז' שבטים שחטאו או רובן, ולכ"ע בעינן רוב שבט, אלא דבאמת קשיא טובא כמאן אתיא מימרא דר' יוחנן שם במנחות אי כר"מ ב"ד מביאין פר אחד לבד, ואי כר"ש הא איכא ח' פרים, דפר לב"ד והתם איתא שבעה, ועוד לשיטת רש"י ז"ל בכה"ג דשבעה שבטים ולא הוי רובא של קהל גם לר"ש אין מביאין אלא פר אחד, ולא מצאתי דרך ליישב זאת אם לא ע"פ שיטת הרמב"ם ז"ל דאין גרירא לר"י בשבט אח' אלא אם הוא רובו של קהל, ונאמר אליביה דשבט עצמו חייב אפי' אם הוא מיעוט הקהל ודלא כמו שכ' לעיל, וא"כ תו לא איצטריך לן לאוקמי בחטאו ששה כו' אלא מיירי בשבט אחד, והוא מיעוט הקהל, ות"ק ר"י הוא דאין מביא אלא פר אח', ור"ש אמר ב' פרים, אבל היכא דהוי ז' שבטים ואפי' מיעוט הקהל מודה ר"ש דכל שבט ושבט מביא, ואתיא הא דמנחות כר"ש, או שנאמר דהא דכתיב וכפרתם שבעה לאו ז' פרים קאמר אלא אשבעה שבטים קאי, ועי' פירושו ז"ל שם, אבל דברי התוס' ז"ל לא זכיתי להבין, ובירושלמי ראיתי דאמרי' התם מאן תנא רוב ר"מ דתני ר"מ אומר הוא מחצית כל השבטים הוא מחצית כל שבט ושבט ובלבד רוב, ר"י אומר חצי כל שבט ושבט ובלבד רובי שבטים שלמים, ומשמע קצת מזה דלר"י לא בעינן רוב כל שבט ושבט, אלא חצי כל שבט רק שיהיה ז' שבטים מ"מ במיעוט שבט ליכא למ"ד והדברים עתיקים, שוב ראיתי במ"א סי' ר"ח שהעיר בזה ע"ש מש"כ.

והנה יש לדקדק למאי דפסק הרמב"ם ז"ל הכא כר' יהודה דשבט אחד איקרי קהל, א"כ אמאי לא פסק כוותיה נמי לענין פסח הבא בטומאה דאמר ר"י התם דאפי' בשביל שבט אח' עושין כולן בטומאה וכן אית' בירושלמי כדרך שחלוקין כאן כך חלוקין לענין פסח, וי"ל דלסוגית הש"ס דילן לא שייכין להדדי דהא אמרי' הכא דהיינו טעמ' דר"י דכתיב הקהל יתירא לחייב על כל קהל וקהל, אבל אי לאו קרא יתירא לא הוי מחייבינן על כל קהל וקהל וא"כ התם גבי פסח מנ"ל, ועוד דלשיטת הרמב"ם ז"ל לא מחייבין הכא על כל קהל וקהל אלא אם הוא רוב ישראל או רוב שבטים אבל שבט אחד והוא מיעוט הקהל פטורין לגמרי, וא"כ אמאי קאמר ר"י גבי פסח דבשביל שבט אח' עושין הכל בטומאה, אלא ש"מ דלא דמיין אהדדי, והכא בקראי פליגי דמסברא בעלמ' לא הוי מחייבינן על כל קהל וקהל, אי לאו דכתב רחמנא הקהל יתירא לר"י ור"ש, ור"מ נמי מודה דשבט אחד איקרי קהל אלא דלא דריש קרא דהקהל לחייב על כל קהל וקהל, והתם לענין פסח בסברא פליגי במאי דכתב רחמנא איש כי יהיה טמא איש נדחה ואין צבור נדחין, ת"ק ס"ל אע"פ דשבט אחד איקרי קהל מ"מ לא מסתבר שידחה את הטומאה אלא ברוב ישראל, ור"י ס"ל דשבט אחד נמי לאו בכלל איש הוא ודוחה את הטומאה, ולפ"ז א"ש דגבי פסח קיי"ל כת"ק וכדסבירי להו לכל אמוראי שם בפסחים והכא פסקינן כר' יהודה דדריש הקהל לחייב על כל קהל וקהל, ודו"ק היטב.

ויש להסתפק לענין פסח אי רוב שבטים טמאים ולא הוי רוב ישראל מה דינו, אי נימא כי היכי דלענין הוראה רוב שבטים הוי כרוב ישראל, או דילמא התם בעינן דווקא רוב צבור ומסתברא דהתם בתר רוב ישראל אזלינן וכדמשמע כולי סוגיא דפסחים שם.

ודרך עיוני בסוגיין ראיתי בירושלמי פסחים דבר נוסף מה שלא נאמר בירושלמי דמכילתין דקאמר התם טעמ' דר"י דאית ליה גרירא שנאמר ונסלח לכל עדת בני ישראל משמע דכולן צריכין סליחה אפי' אלו שלא חטאו, ור"ש דלית ליה גרירא יליף מלכל העם בשגגה דאין חייבין אלא אלו שהיו בשגגה וקאמר התם ר"ש מאי עביד ליה בקרא דונסלח פרט לנשים וקטנים משמע מזה דנשים נמי לא שייכי למנין רוב צבור גבי הוראה, והוא דלא כמו שכתבתי לעיל בפשיטות דנשים משלימות לרוב, וע' בק"ע שם, וגבי פסח אמרו בהדיא דלמ"ד נשים חובה משלימות לרוב.

ע"ב רש"י בד"ה י"א שבטים לא כו' ע' מהרש"א ז"ל שכתב דאין דבריו מוכרחים דהא ר"מ ס"ל דב' שבטים לא איקרו קהל, ולפי מ"ש לעיל דברי רש"י נכונים דלא פליגי בזה כלל, ור"מ נמי מודה דאיקרי קהל אלא דאפ"ה כיון דליכ' קרא יתירא לא מחייבינן אכל קהל וקהל אלא ב"ד לבד מביאין, אבל באמת נראה דהא דאמרי' לעיל דלמא שאני ירושלים דהוי נמי בנימין לאו למימרא דב' שבטים איקרו קהל אלא כיון דאיכ' נמי בנימין שייך לומר קהל יהודה וירושלים היינו אסיפת שני השבטים, ועפ"ז יש ליישב קושית התוס' ז"ל שלא הביא הש"ס מקרא דגוי וקהל גוים דהתם נמי הפירוש אסיפת גוים, וע"כ קאי אמנשה ואפרים וגוי קאי אבנימין, וכן פרש"י ז"ל בחומש וכדאית' במדרש, אלא דא"כ מונתתיך לקהל עמים נמי אין ראיה דקאי אמנשה ואפרים כמו שפרש"י ז"ל שם, ובירושלמי ילפי מקרא דגוי וקהל גוים ע"ש.

שם תוס' בד"ה ה"א עד דעבדי ב"ד תימא כו' ולא הבנתי תמיהתם דק"ו פריכא הוא, דה"א דאין חייבין אלא אם ב"ד נמי עשו בהדי צבור ונהי דמיעוטא שלא עשו לא מעכבי אע"ג דכתיב כי לכל העם בשגגה רובא ככולו, אבל ב"ד שהורו ה"א דגם הם יעשו עם הצבור.

דף ו' ע"א גמרא והא מייתי להו הנהו דחטאו, לפי מאי דס"ד השתא דכל הדור ראשון כדאמר לקמן הכא מי הוי חיים, צ"ל הא דפריך והא מייתי להו היינו כיון דמתו כל הראשונים הוי ס"ד דחטאת צבור נמי מתה, והא דתנן במתניתין בתמורה דאין חטאת צבור מתה היינו אם מתו מקצתן ומשני רב פפא דאין מתה בצבור כלל, והוי בעי למימר מתחת אבותיך כו' ואיפרכא, וקאמר אלא דיוקא דרב פפא משעיר דר"ח דלמא מייתו מישראל, ופריך מי דמי שעיר ר"ח ספק הוא, ואינו מובן אטו אי ידעינן שמתו כמה אנשים לא נקרבו השעירים, ונראה לפרש דהתם ליכא לספוקי אלא במיתת מקצתן אבל הכא ודאי מתו כולן, ובזה יש שינויא בין סוגיא דהכא לסוגיא דתמורה דהתם לא פרכינן להאי פרכא כאשר יתבאר, ומסיק אלא טעמא דרב פפא מדכתיב כפר לעמך כו' ראוי כפרה זו, ופריך עלי' מי דמי התם מגו דמתכפרא אחיים מכפרא נמי אמתים, אלא הכא מי הוי חיים, ומשני אין הכי נמי כו' ופריך ודלמא מיעוטא הוי, ואכתי הוי חטאת שמתו בעלי' ואין כפרה למתים, ומשני דחיים רובא הוי, ומשמע מסוגיין דדברי רב פפא קאי אדוכתי', וקשה לי כיון דמסיק דחיים הוי רובא א"כ תו אין צריך לומר דכי גמירי כו' הא בלא"ה הכא לא מתו בעלי' כלל, והיה נראה לומר דמ"מ איצטריך לסברת רב פפא דמשום חיים לחודייהו לא היו צריכין להביא כיון דלא הוי עתה בימי עזרא רק ב' שבטים יהודה ובנימין, ויתר השבטים בח"ל היו, ואם כן איך הביאו י"ב פרים לר' יהודה, אלא כיון דהיו צריכין לכפרה צירפו נמי בכפרת המתים הדור שהיו בימי צדקיהו שהיו אז כל הי"ב שבטים שהחזירן ירמיה, כן היה נראה לכאורה אלא דכבר נחלקו הראשונים בזה אי היו בימי עזרא כל הי"ב שבטים, עיין תוספות גיטין פרק השולח, ובעירובין דף ל"ב ובדברי הרמב"ם ז"ל פ"י מהל' שמיטין, וכל סוגיא זו איתא נמי בתמורה דף ט"ו בסגנון אחר, דקאמר התם קס"ד למ"ד חטאת ציבור שנתכפרו בעליה מתה, חטאת שמתה בעליה נמי מתה והא הכא דאיכא דמתו בעליה וקרבה, משמע מזה דלמ"ד כיפרו בעליה אינה מתה בציבור מתו בעליה נמי לא איכפת לן, ולא פריך אלא לר"י דאית ליה כיפרו בעליה תמות אפילו בציבור, ומשני רב פפא אפילו למ"ד נתכפרו מתה אבל מתו בעליה אינה מתה לפי שאין ציבור מתה ומסיק התם דיליף משעירי הרגלים ור"ח ודלמא מייתי מרייהו דהני זוזי אלא ש"מ אין הצבור מתים, ולא פריך התם מי דמי כו' ונראה דשקלא וטריא דהתם אזלא דחיים היו מקצת מאותן שבימי צדקיהו גם למאי דס"ד, ומש"ה לא פריך מי דמי, ועיין בתוס' שם בתמורה ד"ה וקא קרבה, ובתר הכי אמרינן ואיבעית אימא כי אקרבינהו להנהו חטאות אחיי אקרבינהו, ולפ"ז תו לא איצטריך לדרב פפא, אלא דלמ"ד נתכפרו בעלים תמות אפי' בצבור, ה"ה נמי מתו בעליה, אלא התם אחיי אקרבינהו ולא הוזכר שם קרא דכפר לעמך ישראל, ואפ"ל דסוגיות אלו מחולקים המה בזה, אי עלו כולם בימי עזרא, סוגיא דהכא ס"ל דעלו כולם, וא"כ א"צ לקרא דכפר לעמך דבלא"ה אחיים לחוד היו יכולין להביא, וראיתי ברש"י ז"ל שם שפי' על הא דפריך

דלמא מיעוטא הוי ואימעוטא לא מקריבין כמרובין אלא כיחידים כשבה או שעירה, והוא נגד מ״ש לעיל מרובין ונתמעטו ופרש״י שמתו מקצתן חייבין להביא כשעת חטאן, אלא נראה עיקר פרש״י הכא משום דמתו רוב בעלים הוי חטאת שמתו בעליה ולקמן יתבאר עוד אי״ה.

הא מזידין הוי כו׳ הוראת שעה היתה כו׳ וכתבו התוס׳ דעל כולהו הוי מצי לתרוצי הכי, ומלישנא דהש״ס משמע דצרכינן לשינויא דלעיל משום דאל״ה על מי הביאו כפרה זו, וכן משמע מהא דאמר רבי יהודה על עבודת כוכבי׳ הביאום, אבל בירושלמי ראיתי דמיבעי׳ ליה לרבי יוחנן במת אחד מן הצבור מהו שיביא תחתיו ורוצה לפשוט מהאי קרא דהבאים משבי הגולה ודחי דהוראת שעה היתה.

שם מת אחד מן הצבור חייבין כו׳ עד סוף הפרק, והנה רב יוסף בעי לאוקמי כר״ש ומת אחד מן הצבור חייבין, דאין צבור מתים והיינו דילפינן משעיר דר״ח או מבני הגולה, דודאי מתו כמה מהם, ואפ״ה אינה מתה כיון דרובן נשתיירו, אבל מת אחד מן הב״ד פטורין דשותפין גינהו, ובשותפין אפילו מת אחד מהן הוי חטאת שמתו בעליה, ודחי אביי דהא מצינו לר״ש דאמר גבי פר יוה״כ שאין חטאת צבור מתה ופרו של אהרן אינו אלא דשותפין, ואפ״ה קאמר ירעו, אלמא דבשותפין נמי לא גמירי לה לחטאות המתות, וא״ל רב יוסף כהנים קאמרת, שאני כהנים דאיקרי קהל, והוי של צבור, אבל של שותפין אפילו נתכפרו בעלים נמי מתה, ולפ״ז ס״ל לרב יוסף דבשותפין נמי נאמרו הני חטאות המתות שישנן בשותפות, וצריך להבין מ״ש בצבור דלא גמירי למיתה אפילו אלו שישנן בצבור כיון דלא ס״ל לרב יוסף אליבא דר״ש דבחד מקום גמירי מדאיתנהו בשותפין, א״כ מ״ש בצבור דליתניהו, ובשלמא לענין מתו בעלים יש לחלק מסברא בין צבור לשותפין, משום דאין צבור מתי׳ וכדילפינן לעיל משעיר דר״ח, או מבני הגולה דאפילו מתו מקצתן מביאין, אבל בנתכפרו בעלים מ״ש בין צבור לשותפין, וצ״ל דמסברא בעלמא ס״ל לרב יוסף לחלק בין צבור לשותפין, וכיון דבצבור אין בעליו מיוחדין לא איכפת לן אם נתכפרו בעליו או מתו בעליו, אבל שותפין דבעליו מיוחדין הוי כיחיד, אלא דלפ״ז לא יתישב הא דקאמר שאני כהנים דאיקרי קהל ומאי מועיל הא דאיקרי קהל מ״מ בעליו מיוחדין המה כמו שותפין, ע״כ נראה דס״ל לרב יוסף אליבא דר״ש דדוקא בצבור לא נאמרה הלכה דחטאות המתות אבל שותפין כיחידים דמו, וע״ז קאמר דכהנים נמי איקרי קהל ובכלל צבור הם, ופריך אלא מעתה נייתו פר בהורא׳, וכ״ת ה״נ א״כ טפי להו שבטים, י״ב שבטים וכהנים הרי י״ג, אלא אמר רב אחא בר יעקב שבט לוי לא איקרי קהל מפני שאין להם אחוזה, וכיון דשבט לוי לא איקרי קהל כהנים נמי לא איקרי קהל, ופרו של אהרן הוי של שותפין אלמא דשמעינן לר״ש דאפילו בשל שותפין לא גמירי למיתה ותו ליכא לאוקמא כר״ש ובהגהת הר״ש, ומוכח מכאן דבפרו של אהרן לא נתכפרו אלא הכהנים ולא הלוים, מדהוצרך רב יוסף למימר דכהנים איקרי קהל, ועיין בתוס׳ שבועות סוף פ״ק ובתוס׳ מנחות דף צ״ב, ופריך הש״ס א״כ דשבט לוי לא איקרי קהל חסרי להו י״ב שבטים, אמר אביי אפרים ומנשה נחשבין לשנים, ורבא פריך עליה לנחלה הקשו ולא לדבר אחר, ואם כן כל חד לנפשיה לא מיקרי קהל, ואם כן ע״כ ס״ל לרבא דשבט לוי איקרי קהל, והיה נראה לכאורה כיון דשבט לוי איקרי קהל כהנים נמי איקרו קהל, ושפיר מצינן לאוקמא כר״ש דלא שמעינן ליה בשל שותפין, ורש״י ז״ל לא פירש כן, אלא רבא נמי ס״ל דכהנים לא איקרי קהל והדין עמו, דאל״כ יקשה נייתו פר בהוראה וטפי להו שבטים, אלא ודאי הא דאמר רב יוסף כהנים איקרי קהל פריכא היא, ולפ״ז איפשיטא שפיר דר״ש אפילו בשל שותפין לא ס״ל דתמות ואם כן מאי קמיבעי מאי הוי עלה הא שפיר איפשיטא.

וראיתי ביומא פרק הוציאו לו דשקיל וטרי הש״ס התם נמי בפרו של אהרן אי של ציבור הוא או קרבן יחיד לענין שנכנס אחר בדמו של פר, ומותיב אביי התם לרבא דאמר דהוי קרבן יחיד מברייתא זו דפר ושעיר שאבדו כו׳ דאמר ר״ש ירעו לפי שאין חטאת צבור מתה, אלמא דקרבן צבור הוא, והכא קאמר אביי איפכא דשל שותפין הוא, וראיתי בתוס׳ ישנים שם ביומא שעמדו ע״ז וכתבו דלבתר דשמעה מרב יוסף קבלה, והוא תמוה דא״כ הדק״ל נייתו פר בהוראה, ואביי מסיק הכא דאפרים ומנשה נחשבים לשני שבטים, אבל כהנים ודאי לא איקרו קהל ע״כ נראה דאביי לא פריך אלא אהא דדחי רבא לתירוצא דרב עמרם דאמר דחטאת צבור היא ולא למיתה אזלא, ומביא ראיה מהא דאמר לו ר׳ מאיר כו׳ מכלל דאיכא למ״ד דצבור, ורבא קדחי דכ״ע ס״ל דקרבן יחיד הוא, ומשמע לענין דינא דימות, ע״ז פריך ליה אביי דהא בהדיא אמר ר״ש דירעו, והשיב לו רבא דלא אעיקר דינא דרב עמרם פליגנא, אלא אנא נמי ס״ל כרב עמרם דלא אזלא למיתה, משום דשותפין הוא, ולא פליגנא עליו אלא במאי דבעי למימר דתנאי פליגי בזה אי קרבן יחיד הוא, או קרבן צבור, וע״כ למ״ד של צבור הוא היינו לגמרי של ציבור, דאל״ה אין כאן מחלוקת דלכ״ע של שותפין הוא, ובזה פליגנא עליה דלכ״ע לאו של ציבור הוא, ומסיק הש״ס למאי נפ״מ דלא מייתו כהנים פר בהוראה וכדפריך הש״ס הכא עליה דרב יוסף, ויפלא בעיני על רש״י ז״ל שם שכתב דמש״ה לא מייתו כהנים פר משום דלא איקרי קהל, אלא אותן שנטלו נחלה, והוא פלא דהא רבא ס״ל הכא דשבט לוי איקרי קהל, כיון דאפרים ומנשה כחד חשיב להו, אלא כהנים לבדן ס״ל לרבא דלא איקרי קהל, ודלא כרב יוסף, וראיתי בתוספות ישנים שם בד״ה ומאי נפ״מ שהקשו אמאי לא קאמר דנפ״מ אליבא דר׳ יהודה דאי חטאת השותפין היא כי מת כהן גדול החטאת תמות כמו במת אחד מן הבית דין. אבל אי חטאת הצבור היא גם לר״י אינה מתה וכדאמר רב פפא לעיל דר״י נמי מודה במתו בעליה דאינה בצבור, ולמ״ש ניחא דקאמר הנ״מ דמחמת זה מוכרח דלאו חטאת צבור הוא, דאל״כ טפי להו שבטים, והתוס׳ שם כתבו לישב דע״כ לא אמרינן דלר״י בחטאת השותפין תמות במת אחד מהן אלא גבי ב״ד דהפר בא על חטא ידוע אבל פרו של אהרן שאינו בא על חטא אינו נדחה בשביל מיתת אחד מהן אפילו לרבי יהודה, והקשו ע״ז מהא דדייקינן לעיל משעיר דר״ח ומאי דוקיא הא שעיר דר״ח אינו בא על חטא, וכתבו דהתם איכא למיחש שמא כל המעות שלו, ולא הבנתי דהא בפרו של אהרן וודאי כל המעות של כה״ג הוא והיכי כתבו דמודה ר״י בזה, עוד כתבו שם בד״א דר״י מודה בפרו של אהרן דלא אזלא למיתה משום דבא על כל השבט וכי היכי דאין ציבור מתים ה״נ גמירי דלא כלה שבטא ומלשונם משמע דלוים נמי מתכפרין בו, וכבר כתבתי לעיל להוכיח דאין לוים מתכפרין בו, ולענ״ד נראה איפכא דבפרו של אהרן אפילו למ״ד של ציבור הוא, לר״י אזלא למיתה, וע״כ לא מודה ר״י אלא היכא דאיכא חיים והם מביאין מתכפרין נמי בו המתים, וכדאמרי׳ ראויה כפרה זו כו׳, אבל היכא דהופרש בשביל כל הכהנים ומת אחד מהן הוי בכלל חטאות המתות אלא דמשעיר דר״ח משמע דכ״ע מודים דאפילו מת אחד לא אזלא למיתה אפי׳ הופרש בשבילו כמו מעות תרומת הלישכה שיש לו חלק בהם, אבל יש לדקדק על האי דיוקא משעיר דר״ח אמאי לא יבטל ברוב המעות של כל ישראל אשר הם חיים, ועיין במשנל״מ הלכות מעילה, ולמש״כ לעיל לפי הגירסא דתמורה דבמסקנא לא סלקא הא דרב פפא ודאי אין חילוק לר׳ יהודה במת אחד מהן לאחר הפרשה בין ציבור לשותפין כיון דאין שום ראיה לזה, אבל היכא דלא הופרש פשיטא לי לאידך גיסא דלכ״ע חייבין להביא אפילו מת אחד מהן כיון דאלו החיים שנשארו חייבין להביא מחמת עצמן מאי איכפת לן במיתת אחד מהן, וכי בשבילו יבטל החיוב מהרבים, ואדרבה קשה לי על הא דאמר רב יוסף טעמא על מת אחד מן הציבור חייבין משום דאין ציבור מתים בלא״ה הם חייבים מצד עצמן כאלו לא היה ביניהם זה שמת כלל, ובשלמא במת אחד מב״ד שפיר אמרינן דהוי חטאת שמתו בעליה אפילו לא הופרש מתחילה משום דצריכין זל״ז והחטא נעשה ע״י כולן, וע״כ זה שמת צריך שיצטרף להבאת כפרתן, ושפיר הוי מתו בעליה, אבל במת אחד מן הציבור קודם הפרשה פשיטא דלא חשיב מתו בעליה כיון דבלעדו נמי חייבין מחמת עצמן אם לא שנאמר דקמ״ל אפילו אם כבר גבו מכולם ואח״כ מת אחד מהם נמי מביאין ממעות אלו שגבו כבר, וי״ל עוד דהכא דבלעדי זה שמת לא הוי רובא, א״כ ע״כ צריך הוא ג״כ להצטרף בכפרה זו שפיר הוי חטאת שמתו בעליה ולזה איצטריך לטעמא דאין ציבור מתים ולישנא דהירושלמי שהבאתי לעיל נמי מסייע לו דמיבעי ליה לר״י במת אחד מהן מהו שיביאו תחתיו, משמע דלא קמיבעי ליה אלא אם יביאו גם בעדו, אבל הציבור וודאי חייבין, ועדיין אין הדברים מבוררין אצלי וצ״ע.

והרמב״ם ז״ל פסק כרבא דאפרים ומנשה חד שיבטא הוא, ועיין בלח״מ ז״ל שכתב דלרבא לא קיימא הוכחה מברייתא דפר ושעיר שאבדו כו׳ משום דאליביה ע״כ שבט לוי איקרי קהל, וכבר כתבתי לעיל דלרבא נמי מוכח מברייתא דלעיל דחטאת השותפין אינה מתה משום דכהנים ע״כ לא איקרו קהל, וכמו שפירש רש״י ז״ל, ויש לדקדק בלשון סדר העבודה דאתה כוננת שבוודוי אומר אני וביתי ובני אהרן עם קדשיך לאפוקי לוים ולבסוף מסיים ואתה בטובך מעורר רחמיך וסולח לשבט משרתיך מזה משמע דכל השבט מתכפרין בו וכעת לא ראיתי מי שהעיר בזה ודו״ק בכל הנ״ל, ועיין מהרש״א ז״ל, וראיתי דבר פלא בדבריו ז״ל על רש״י ד״ה ר״י אומר ימותו שכ׳ דר״י ס״ל דחטאת ציבור מתה, וכתב ע״ז לא ידענא מי הכריחו לזה דאימא דר״י מודה בחטאת ציבור כו׳, והוא תמוה דמשנה מפורשת היא בתמורה דלר״י חטאת ציבור נמי תמות בנתכפרו בעליה ע״ש, וגם מה יאמר על שעיר דברייתא.

והא דפריך רב יוסף ונוקמא כר״ש, ומאי עדיף ליה ר״ש מר״מ נראה דלטעמיה אזיל דאמר כהנים הואיל ונאמר קהל גבייהו מיקרי ציבור, א״כ לר״מ ב״ד נמי איקרי קהל כיון דדריש והקריבו הקהל זה ב״ד ושפיר הוי לר״מ חטאת ציבור, ומסתבר לומר כן כיון דליכא כפרה אחרת אלא זו של ב״ד, אבל לר״ש הוי חטאת השותפין, כיון דישראל מתכפרין בשלהם ושל ב״ד אינו בא אלא עליהם לבדם, וגם לא מיקרי קהל, ומאן דס״ל דלר״מ נמי הוי חטאת השותפין י״ל משום דלר״מ אין הציבור צריכין כפרה לטעמיה דיחיד שעשה בהוראת ב״ד פטור, ועפ״ז ניחא הא דפריך הש״ס ביומא שם ולטעמיך הא דאמר רבי יעקב והלא פר העלם ושעירי עבודת כוכבי׳ וחגיגה דקרבן ציבור הם ואין דוחין את השבת מכלל דאיכ׳ למ״ד של יחיד ומאי קושיא דילמא כר״מ ס״ל דב״ד מביאין ולא הוי אלא קרבן יחיד לענין לדחות את השבת, ודוחק לומר דמחגיגה לחוד פריך ולמש״כ ניחא דלר״מ נמי קרבן ציבור הוא, וא״ש בזה נמי מה שהקשו התוס׳ ישנים מחביתי כה״ג דוודאי קרבן יחיד הם לכ״ע, ולפי הנ״ל ניחא דס״ל לרב עמרם דאליבא דת״ק חשיב קרבן ציבור, כיון דלא בשביל כה״ג לחוד קריבה, אלא חובת היום הוא בשביל כל ישראל אע״ג דהכה״ג מביאה משלו, אבל פר יה״כ דכל ישראל יש להם כפרה אחרת, וכן לר״ש פר של ב״ד דישראל מתכפרין בשלהם זה הוי קרבן יחיד, ובתוספתא תמורה ראיתי דר׳ יהודה אמר להאי כללא דקרבן ציבור דוחה את השבת, וקרבן יחיד אינו דוחה, ולפ״ז בלא״ה פריך שפיר מכלל דאיכא למ״ד של יחיד היינו ר׳ יהודה וזה א״א דהא לר״י ב״ד לא מייתי כלל וציבור הוא דמייתי, ולפי מאי דס״ד לרב עמרם דת״ק ס״ל דפר של כה״ג קרבן ציבור הוא י״ל דאזלי לטעמייהו בזה דת״ק הוא ר״י ס״ל דכהנים איקרי קהל וקרבן ציבור הוא, ור״מ לטעמיה דס״ל דאפילו שבט אחד לא איקרי קהל כש״כ כהנים לחודייהו, ולהכי קרי לה קרבן יחיד אלא דכבר כתיבנא לעיל דאין הכרח לומר דר״מ ס״ל דשבט לא איקרי קהל, וכמו שהארכתי לעיל וע״ש ביומא והאי דבעי ר״א פרו של אהרן אי עושה תמורה לדברי האומר קרבן יחיד, ופי׳ התוס׳ שם דר״א מיבעי ליה דילמא דווקא קרבן יחיד הוא ולא של שותפין, והיינו משום דשמא אחיו הכהנים מקופיא מכפרי, ואם כן לא הבנתי דבריהם שם בד״ה תמורת חטאת היא כו׳ שכ׳ ולא מצי לשנויי ר״ש הוא דלית ליה מיתה בחטאת השותפות, ומאי שינויא הוא כיון דס״ל השתא דעושה תמורה משום דמקופיא מכפרא. אם כן לענין זה נמי חשיב קרבן יחיד ותמורתו מתה, וצ״ל דסבירא ליה מדלא מיבעי ליה לר״א לענין מיתה אי תמות אי לא במתו בעליה או נתכפרו דלענין זה פשיטא ליה דחטאת השותפין היא, וע׳ בתוס׳ ישנים שם, אלא דלפ״ז תיקשי היכי דייקינן מדברי ר״ש דשל שותפין נמי אינה מתה מהאי דיוקא דלא מצינו ולד תמורה בשותפין, ולפי הנ״ל אין כאן הוכחה דהא מצינו תמורה בשותפין וליכא למימר דמולד גמרינן לה דליכא בשותפין דהא אמר ר״ל בתמורה הוא דגמירי לה למיתה ביחד, והשתא לענין צבור א״ש דע״כ איכא בינייהו הני דליתניהו בצבור ומינה ילפינן לכולהו דליתניהו בצבור אבל שותפין מנ״ל דלמא כל הארבעה הוי אלו שישנן בשותפות תמורה ומתו בעליה ונתכפרו בעליה ועברה שנתה אלא ש״מ דאי הוי חטאת יחיד לענין לעשות תמורה הוי נמי חטאת יחיד לענין מיתה, ודברי התוס׳ צ״ע ומאי דלא מיבעי ליה לר״א לענין מיתה י״ל דס״ל בלא״ה חטאת השותפין מתה, וכדאמר רב יוסף הכא, ויש לישב דבריהם ז״ל לדברי ר׳ נתן שם בתמורה, ואין כאן מקומו להאריך בזה, ועפ״ז ניחא הא דפסק הרמב״ם ז״ל בפשיטות דאין עושה תמורה, אע״ג דלא איפשיטא בעיא דר״א משום דכל אמוראי ס״ל התם דלא אזלא למיתה אלמא דשל שותפין היא והוי נמי של שותפין לענין תמורה ודו״ק.

הדרן עלך פרק הזרו בית דין

פרק חורה כהן משיח

במשנה שוגג ועשה מזיד מזיד ועשה שוגג פטור, יש לדקדק בשלמא גבי ציבור שייך שפיר חלוקות אלו דב״ד היו מזידין בהוראתן והציבור היו שוגגין במעשה כי סמכו על הב״ד, וכן איפכא דב״ד היו שוגגין בהוראתן והציבור מזידין היו במעשה כי ידעו שטעו, אבל הכא בכהן משיח לעצמו היכי משכחת לה, ע״כ צריך לפרש דבשעת הוראה שוגג היה וסבור שמותר לזרוק מרשות לרשות ועשה במזיד ע״כ הייגו שנזכר שאסור ואפ״ה עבר וזרק, וא״כ פשיטא דפטור כיון דעשה במזיד, וגבי ציבור שפיר הוי רבותא אפי׳ עשו מזידין משום דה״א דסמכו על הוראת ב״ד חשיבא שגגה אע״פ שידעו שטעו, אבל הכא בהוראת עצמו כיון דנזכר שטעה א״כ פשיטא כי עשה במזיד פטור וכן אידך בבא מזיד ועשה שוגג הייגו שהיה מזיד בהוראה א״כ עשה שוגג היכי משכחת לה, כיון דמזיד היה, וכן הקשו בתוס׳, ונראה לפרש שוגג ועשה מזיד לא מיירי שנזכר בשעת מעשה דאסור לזרוק אלא הכוונה דהעשייה לא היתה בשגגת הוראה לסמוך על הוראתו אלא בדעתו לזרוק אפי׳ אם היה אסור וכיון דלא מחמת סמך הוראתו עשה חשוב כמזיד גמור ופטור, ומזיד ועשה שוגג היינו שבדין והוראה היה מזיד וידע שאסור לזרוק אלא שעשה בשוגג

בשגגת מעשה לבד נמי פטור. דכהן משיח אינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה ע"י העלמו, ולפ"ז משמע דאם היה שוגג בהוראה ובדעתו שמותר לזרוק ועשה המעשה בשגגה אחרת הרי זה חייב, ותיקשה תפשוט דרמי בר חמא, וכ"ש למה שכתבו התוס' לעיל דצבור ודאי אין חייבין בכה"ג א"כ כהן משיח נמי פטור.

וראיתי מדברי הרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו מה' שגגות שביאר כל החלוקות שם ודבריו ז"ל צריכין ביאור וז"ל שם הלכה ב' אבל אם לא תלה בהוראתו אלא שגג וזרק בשגגה כו', או ששגג בהוראתו לבטל מקצתו ולא עשה והוא סומך על הוראתו אלא עשה בשגגה אחרת או שהיה מזיד בהוראה ושגג במעשה הרי זה פטור עכ"ל, וצריך לפרש כוונתו בבבא ראשונה דלא תלה בהוראתו ועשה בשגגה, ונראה דהיינו שלא היה בדעתו לסמוך על הוראתו אלא עשה בשגגה אחרת ובבבא שני' רבותא קמ"ל אפי' אם היה סומך על הוראתו אלא דעשה בשגגה אחרת נמי פטור, ובבא דמתניתין שוגג ועשה מזיד לא כתב כלל, ונראה דמפרש הכי לבבא זו שגג בהוראה ועשה מזיד היינו דעשייתו היתה בגדר מזיד כי לא רצה לסמוך על הוראתו ואפי' רצה לסמוך כיון דבשגגה אחרת עשה מזיד קרי לה כיון דהוי דומיא דמזיד שלא עשה על סמך הוראתו, ולפ"ז איפשיטא מאי דמספקא להו להתוס' לעיל לענין צבור אי מייתי בכה"ג בעשו בשגגה אחרת, והכא מוכח דפטור, אלא דקשה לפ"ז אמאי לא מפרש הש"ס נמי הכי לעיל בשוגגין ועשו מזידין וי"ל דהיינו דקמשני לעיל איידי דתנא שוגגין ועשו שוגגין תנא שוגגין ועשו מזידין פי' דזה קורא התנא מזידין כשלא עשו על סמך ההוראה, ובבא ג', או שהיה מזיד בהוראה ושגג במעשה הייגו דלא נעלמה ממנו הוראה כלל אלא עשה בשגגת מעשה לבד בכל זה פטור, כן נראה לי לפרש דבריו ז"ל ופלא בעיני על נושאי כליו שלא דברו מזה כלל.

שוגג ועשה שוגג פשיטא, וכתבו התוס' ז"ל הא דלא פריך הכא לעיל גבי ציבור צ"ל דתנא התם אגב הכא, ותירוצם דחיק דלא תני רישא אגב סיפא אבל לא ידענא מאי קשיא להו דהתם הא דהוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל לא פשיטא כ"כ וצריכין למילף הכי מקראי כדאיתא לעיל בפ"ק אבל הכא מלתא דפשיטא דחייב דשוגג גמור הוא וק"ל.

דף ז' ע"א מה ציבור אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה כו', לפי מה שנראה מברייתא זו דס"ל כר"מ דב"ד חייבין מדבעי למילף מלאשמת העם דהורה הוא ועשו אחרים יהא חייב, משמע דבציבור החיוב על המורים, וה"נ בעינן למילף שנתחייב הוא בהוראתו לאחרים, א"כ לא אתיא שפיר האי מה מצינו דהתם ניחא דאין ב"ד חייבין אלא על העלם דבר ולא על שגגת מעשה של הקהל דב"ד מאי חטאו, אבל כהן משיח מנ"ל לפוטרו בשגגת מעשה, וי"ל דאפי' למ"ד ב"ד מייתי מ"מ עיקר החיוב הוא מפני חטאת הציבור, ואם עשו הציבור בשגגת מעשה אין מביאין פר, אלא דאין פר בא אלא על העלם דבר, ושפיר ילפינן לכהן משיח במה מצינו דלא יתחייב אלא על העלם דבר ואכתי איכא למיפרך דציבור אין חייבין על שגגת מעשה להביא פר אבל חייבין כשבה או שעירה והיכי מצינן למילף לכהן משיח לפוטרו לגמרי דכהן משיח לאו בר כשבה הוא, וי"ל דאת"ג דהוי מצי לאקשויי הכי אלא דבלא"ה איפרכא.

מה ציבור הורה ועשו אחריו חייבין אף משיח הורה ועשו אחריו חייב, והקשו בתוס' היאך שייך לדמותו להוראת ב"ד הא כתיב לאשמת העם, וכבר כתבתי בזה, ומצאתי בירושלמי בפרקין דפליגי ביה אית תנויי תני העם ב"ד ובעי למילף הכי לחייבו על הוראתו לאחרים, ואית תנויי תני העם ציבור, ובעי למילף הכי אי מה ציבור אין חייבין אלא ע"י הוראת ב"ד אף הוא אינו חייב אלא בהוראת ב"ד, ופלא בעיני על התוס' ז"ל שלא יישבו תמיהתם מדברי הירושלמי הלז.

משנה הורה בפ"ע ועשה בפ"ע כו' הנה בגמר' נחלקו אביי ורבא בפי' דמתני' אביי מפרש לה הורה בפ"ע כו' אפי' בחדא איסורא אלא דהורו בשני מקומות, ורבא פריך אטו מקומות גרמי אלא הורה בפ"ע היינו בתרי איסורי, ויש להבין במאי פליגי אביי ורבא, ונראה דבמתני' מצינן למימר תרי טעמי בהא דהורה עם הצבור מתכפר עם הצבור, או משום דכיון דהורה עם הצבור ביחד א"כ לא סמך על הוראתו לחוד, אלא הרי הוא בכלל כל העושים וכולם מתכפרין עם הציבור אלא דהוי ס"ד דאינו מתכפר עמהם וצריך כפרה בפ"ע כמו ביוה"כ דאין מתכפר עם הציבור, להכי צריך קרא דעל חטאתו אשר חטא, ולפ"ז אפי' אין הציבור מביאין פר כגון אם לא עשו אלא מיעוט הקהל, אפ"ה הכהן פטור מכלום כיון דלא עשה מחמת הוראתו לבד אלא עם הוראת צבור, ויש לומר עוד טעם אחר דכל שהורו הציבור אלא דהוי ס"ד דאינו מתכפר עמהם וצריך כפרה בפ"ע כמו ביוה"כ דאין מתכפר עם הציבור, להכי צריך קרא דעל חטאתו אשר חטא, ולפ"ז אפי' אין הציבור מביאין פר כגון אם לא עשו אלא מיעוט הקהל, אפ"ה הכהן פטור מכלום כיון דלא עשה מחמת הוראתו לבד אלא עם הוראת צבור, ויש לומר עוד טעם אחר דכל שהורו הציבור ג"כ וחייבין בפר אין הכהן המשיח נפרד מהם ומתכפר עמהם אפילו אם מה שעשה הוא מחמת הוראתו לבד כמו הוא בחלב שעל הקרב והם בחלב שעל הדקין כיון דחד איסור הוא יוכל להתכפר עמהם, דהכל חטאת חלב הוא, ולפ"ז אם לא עשו ע"פ הוראת ב"ד אלא מיעוט הקהל דאין הציבור מביאין פר הכהן המשיח חייב, כיון דאין לו במה להתכפר, ובזה פליגי אביי ורבא אביי ס"ל דטעמ' דמתני' בהורה עם הציבור כו' היינו משום דהוראתו היתה ביחד עם הציבור ולא עשה ע"פ הוראתו לבד, אבל אם הורו בשני מקומות ולא סמכו זע"ז מיקרי חטא בפ"ע ומתכפר לו בפ"ע, ורבא פריך עליה אטו מקומות גרמי אלא כל שחטאו חטא אח' מתכפר עמהם אפי' הורה הוא לבדו והם לבדן, ולפנינו הנוסחא בש"ס בדברי אביי דיתבי בב' מקומות וקמורו בב' איסורי, ונוסחא זו קשה לישבה מאד דבתרי איסורי מה לי במקום אח' או בב' מקומות, ולקמן יבואר עוד.

והנה בברייתא בעי למילף במה מצינו מנשיא דמתכפר לו עם הציבור, ולמה לי קרא, ולאביי ניחא דבכה"ג בנשיא שעשה בכלל הצבור וודאי מתכפר לו עם הציבור, אבל לרבא דאפי' הורה בפ"ע נמי מתכפר עמהם ביחד, א"כ היכי בעי למילף מנשיא הא בנשיא נמי כה"ג שלא עשה מחמת הוראתו אינו מתכפר עמהם, ולא גרע כהן משיח שלא סמך על הוראתו מהדיוט שאינו סומך על הוראתן דאינו מתכפר עמהם, וי"ל דלמאי דס"ד שהכהן יביא לעצמו אפילו הורה עם הציבור, היינו אפי' אם הורה עמהם ביחד, וע"ז בעי למילף במה מצינו מנשיא שיתכפר בכלל הציבור, ואיפרכא משום דביוה"כ הכהן המשיח מתכפר לעצמו, וה"א דה"נ יתכפר לעצמו להכי ילפינן מקרא דעל חטאתו אשר חטא, וכיון דילפינן מקרא דעל חטאתו דדוקא חטא לעצמו, ילפינן נמי אפי' היכא דהורה לבדו כיון דאיסור אחד הוא מתכפר עמהם ביחד, וע' תוספת ד"ה לא אם אמרתי כו'.

ופרכינן בגמרא חטא בפ"ע כו' היכי דמי אי דהוא מופלא והן אינן מופלין פשיטא דמתכפר בפ"ע דהוראתן לאו כלום הוא, ואי דהוא לאו מופלא והן מופלין הוראתו לאו כלום הוא, ומזה נמי משמע דרישא דהורה עם הציבור כו' מיירי שהורה ביחד עם הצבור דאם נפרש בשתי הוראות זה לעצמו וזה לעצמו רק בחד איסור' א"כ ארישא נמי הוי מצי למיפרך למה לי קרא דעל חטאתו שלא יביא לבדו, ממ"נ אי הוא מופלא והן אינן מופלין אמאי לא יביא לבדו דהא הציבור פטורין כיון דלא היה מופלא בהוראתן, ואי הן מופלין והוא לאו מופלא אין צריך כפרה כלל כיון דלאו מופלא הוא, אלא ש"מ דרישא מיירי נמי כגון שהורו ביחד ובכל גוונא, סד"א שהכהן יתכפר לעצמו כמו ביוה"כ להכי איצטריך קרא דעל חטאתו, ומש"ה לא פריך אלא על סיפא דחטא בפ"ע כו', וצריך לדקדק למאן קאי הך פרכא, אי לאביי דמוקי לה בחד איסורא או לרבא דמוקי לה בתרי איסורי, והתוס' כתבו בד"ה דיתבי דהך פרכא קאי אליבא דרבא אבל לאביי מאי פריך הוראה דלהן לאו כלום הוא כיון דגם הוא הורה כן ולא שייך הטעם דהיה להם ללמוד ולא למדו, ולפענ"ד נראה איפכא דעיקר הפרכא הוא לאביי דמוקי לה בחד איסורא אבל לרבא דמוקי לה בתרי איסורי לא תיקשי בכל גוונא דאי הוא מופלא והן אינן מופלין לא תיקשי הוראה דלהון לאו כלום הוא משום דמצינן לאוקמי כגון שהיה עמהם בהוראתן וכקושית מהרש"א ז"ל, נהי דאפ"ל דבזה פשיטא דאינו מתכפר עם הצבור דא"א להתכפר שני חטאים בכפרה אחת, כיון דהיה עם ב"ד בהוראתן ג"כ הוי זה כאלו חטא בעצמו ב' פעמים דצריך להביא ב' פרים אכתי מאי פריך הוראה דילהון לאו כלום היא דילמא אין הכהן ממנין סנהדרין, ואטו אם יש בישראל אחד גדול בחכמה מן הסנהדרין הוראתן לאו כלום היא, דע"כ לא אמרי' היה להם ללמוד אלא אם נחסר ראש ישיבה שלהם היינו גדול שבסנהדרין, אבל אם הסנהדרין הם בשלימות אמאי הוראתן לאו כלום הוא, הן אמת דע"פ התורה מצות סנהדרין בכהנים כמש"כ הרמב"ם ז"ל ומסתמ' הכהן המשיח הוא הראש שבסנהדרין מ"מ לא הוי ליה להש"ס לאקשויי מחמת זה דדילמ' מיירי שהוא אינו מן המנין, וכן הא דפריך אי דהם מופלין והוא לאו מופלא הוראה דידיה לאו כלום הוא, וגם זה מנ"ל אטו משום דסנהדרין גדולים ממנו הוראתו לעצמו לאו כלום היא, כיון דגם הוא ראוי להוראה היכן מצינו זאת דבעינן דווקא שיהיה המשיח גדול מכל ישראל, וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל דלא בעינן אלא שיהיה מופלא וראוי להוראה, אבל לא שיהיה גדול מכל ישראל, אבל לאביי דמוקי לה בחד איסור', אלא דכ"א הורה לעצמו א"ש אי הוא מופלא והן אינן מופלין הוראתן לאו כלום היא פי' דהוראתן בטלה נגד הוראתו כיון דהוא גדול מהם, וגם הוא הורה להיתר אין לחייבו בפר על הוראתו ואי הם מופלין והוא אינו מופלא הוראתו לאו כלום הוא דבטלה הוראתו נגד הוראתן הוי כמו שאכל בהוראתן לתוד דפטור, ומשני בשוין ומש"ה הוראת שניהם הוראה היא לעצמה, ויש לישב שיטת התוס' דהפירכא קאי אליבא דרבא והיינו למאי דמוקי לה בדיתבי בחד מקום, וא"כ אפי' בתרי איסורי פריך שפיר אי דהוא מופלא כו' משום דכיון דבחד מקום יתבי, א"כ היה צריך כ"א ללמוד זה מזה בשעת הוראתו וכיון דלא למדו לאו הוראה היא.

ומעתה נבוא לביאור דברי הרמב"ם ז"ל במה שעמדו ע"ד הכ"מ והלח"מ במאי דפסק דהוא בחלב והם בדם מתכפר לעצמו, ומה שכתב הכ"מ כבר הקשו ע"ד ז"ל הלח"מ והמשנ"מ ודברי הלח"מ ג"כ נפלאו כי הוסיף קמחא להגדיל הקושיא ע"ש, ובספר פני משה, ולפענ"ד נראה ברור דהרמב"ם ז"ל פסק כסברא דאביי דמתני' דהורה עם הציבור מיירי שהורה עמהם ביחד, וכמבואר בדבריו להדיא הטעם דמש"ה פטור משום דלא סמך על הוראת עצמו אלא גם על הוראת ב"ד, וע' בפי' הרע"ב במשניות, והיינו משום דפשטי' דבריית' דבעי למילף במה מצינו מנשיא בהכי מיירי וכמש"כ לעיל, וגם קושית הש"ס היכי דמי אזלא אליביה דאביי ורב פפא דמשני בשניהם שוין משמע נמי דכאביי ס"ל, ומש"ה פסק כאביי וגם משיטת הירושלמי מוכח כאביי כמו שאבאר, ולפ"ז א"ש בפשיטות מש"כ דהוא בחלב והם בדם מתכפר לו בפ"ע, דע"כ לא מיבעי לן אלא אליבא דרבא אבל לאביי לא מיבעי לן כלל אלא דאי קשיא הא קשיא לי לשיטתו מאי אריא הוא בחלב והם בדם דמתכפר לעצמו אפי' בחד איסור' נמי מתכפר לעצמו כי הורה כ"א לעצמו, ולזה י"ל כיון דלא משכחת לה אלא בשוין לא כתבה, אבל אכתי תיקשי לאשמועי' רבותא דאפי' הוא בחלב שעל הקיבה והם בחלב שעל הדקין נמי מתכפר לעצמו, וקצת יש ליישב ע"פ מה שהאריך המל"מ בפרק י"ב דלדברי הרמב"ם ז"ל אין כאן כרת בחלב שעל הקיבה ושעל הדקין, והא דחייבין ב"ד עלי' היינו משום דיש באיסורו איסור כרת, וכתב שם הטעם משום דב"ד ילפינן מזקן ממרא וזה דוקא לענין ב"ד אבל לא לענין כהן משיח דלא חמיר מיחיד דאינו חייב אלא בדבר שחייבין על זדונו כרת, אבל כבר נפלאתי הפלא ופלא על דברי המל"מ בחי' בחולין כי הוא נגד דברי הרמב"ם ז"ל, ונגד דברי הש"ס במכילתין, כדאמרי' לקמן דציבור ומשיח ונשיא ויחיד כולן שוין הן בדין זה וחד מחבריה ילף ויתבאר עוד לקמן אי"ה, עכ"פ זה נראה ברור דלשיטת הרמב"ם ז"ל אזלא כאביי, וי"ל עוד לסמך לזה דלפי מאי דפסק הרמב"ם ז"ל דמיעוט בחלב ומיעוט בעבודת כוכבים מצטרפי להביא פר וכמו שהארכתי לעיל בזה, א"כ אמאי לא יצטרף נמי כהן משיח בכה"ג עם הציבור, וא"כ למאי דפשיט' ליה לעיל גבי ציבור תו ליכא לפרושי מתני' כלל בשיטתיה דרבא ומש"ה פסק כאביי, ובירושלמי מבואר להדיא דמשיח שעשה בהוראת ב"ד פטור וילף לה מדאיתקש ליחיד מה יחיד פטור אף משיח פטור, ונראה דבטעמ' דמתני' קאמר לה דמש"ה עשה עם הציבור מתכפר עם הציבור משום דהוראתו בטלה לגבי הוראת ציבור, והוי כמו שלא עשה אלא בהוראת ב"ד לבד, ומיבעי להו התם אם אכל משחזרו בהן ב"ד וקאמר דחייב, ופריך עליה ולא מתני' היא הורה בפ"ע ועשה בפ"ע מתכפר בפ"ע אבל אם הורה עם הציבור וחטא בפ"ע מתכפר לו עם הציבור ואמר ר' מנא אמור דבתרה הורה עם הציבור וחטא עם הציבור הוא דמתכפר לו עם הציבור, אבל אם הורה עם הציבור וחטא בפ"ע היינו אחר שחזרו בהן ב"ד מתכפר לו בפ"ע, ואע"פ שלפנינו בירו' הנוסחא לא כן הוא מ"מ נראה להגיה כמ"ש מכל זה שמעינן דטעמ' דמתני' דמתכפר עם הציבור היינו משום דהוראתו היתה עם הוראת ב"ד, אבל בתרי איסורי דלא שייכא כלל הוראת ב"ד ודאי מתכפר לו בפ"ע, ואמרי' עוד שם עשה בהוראת משיח אחר חייב והוא שהורה כיוצא בו והיא הלכה מחודשת ולא נמצא שורש לזה בשיטת הש"ס דילן וע"כ צריך לפרש דאין חיובו בשביל הוראת משיח האחר, אלא החיוב הוא מחמת הוראתו וכדאמר והוא שהורה גם הוא כיוצא בו אלא דקמ"ל דאין הוראת משיח אחר מבטלת הוראתו, ומש"ה חייב מחמת הוראתו ודו"ק היטב.

ע"ב אלא אפי' יתבי בחד מקום וקמורו בתרי איסורי כו', לישנא דאפי' אינו מדוקדק לגירסת התוס' דלאביי הוי חטא בפ"ע אפי' בחד איסור' בתרי מקומות ולרבא דווקא בתרי איסורי, וא"כ מאי אפי', ולגירסא אשר לפנינו ניחא דאביי בעי תרתי תרי איסורי ותרי מקומות, ולרבא סגי בחדא בתרי איסורי, אבל מקומות לא גרמי כלל, אלא דכבר כתבתי לעיל דקשה לומר דאביי תרתי בעי כיון דתרי איסורי הוי למה לי תרי מקומות, אם לא שנאמר כמו שכתבתי לעיל דאביי מוקי לה בשאינן שוין וא"כ אי בחד מקום הוי יתבי אפי' בתרי איסורי לא הוי הוראה של אח' מהן הוראה, משום דהוי ליה ללמוד וכנ"ל, אבל העיקר נראה כגירסת התוס' ז"ל.

רש"י בד"ה והם בדם כגון בדם המובלע באברים עכ"ל, וקשה הא דם האברים אין בו כרת, ואין ב"ד חייבין עליו, והרמב"ם ז"ל כתב באמת דם הלב ומיירי בשל בהמה דאיכ' כרת, אלא דאכתי יש לדקדק דלכאורה הוא דבר שהצדוקים מודי' בו כיון דהוי דם דאתי מעלמ' והוא דם שהנשמ' יוצאה בו כדאית' בחולין ובכריתות, ואפילו לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דחיוב כרת הוא בדם דידי' נמי תיקשי כיון דמסברא בעלמ' הוי בכלל דם לענין כרת בלי שום ריבוי א"כ הוי כדבר שהצדוקים מודי' בה, וי"ל דמ"מ אין דין זה פשוט כ"כ כיון דאיכא דם בלב שאין חייבין עליו כרת, אבל לשון רש"י ז"ל צ"ע, גם מה שכ' רש"י ז"ל לעיל דאמוראי פליגי מאי ניהו כרס הפנימי לא הבנתי דמה ענין מחלוקת זו לענין חלב המכסה את הקרב דחלב שעל הקרב הוא שעל המסס ובית הכוסות כדאית' בפ' גיד הנשה.

בד"ה מה להלן ב"ד כו' ובעבודת כוכבים לא כתיב ב"ד דכתיב ואם מעיני

העדה נעשתה כו' דהיינו מעשה עכ"ל, אין זה מובן דהא אביי יליף מהא לעיל בפירקא קמא דהוראה תלוי בב"ד דנעשתה משמע שע"י הוראתן יעשו הקהל, וע' תוספת בד"ה נאמר כאן מעיני.

שם גמרא משיח בעבודת כוכבים רבי אומר בשגגת מעשה כו' **בסנהדרין** פ' ד"מ אמר אביי מנא אמינ' דמאהבה ומיראה חייב מהא דאמר רבי בשגגת מעשה האי שגגת מעשה ה"ד כו', אלא לאו מאהבה ומיראה, ופירש"י ז"ל כסבור דמותר לעבוד מאהבה ומיראה, ואין זה העלם דבר שאין זה מגוף האיסור, ולא חשיב העלם דבר אלא כשנעלם ממנו גוף האיסור אחת מעבודותיה, ורבא מוקי לה באומר מותר, ופריך אומר מותר היינו העלם דבר ומשני העלם דבר הוא בקיום מקצת כו' ואומר מות' מיירי בכל הגוף, ויש לדקדק לרבא מאי דייק הש"ס ואלו משיח לא קתני מני רבי היא הא לרבי נמי אינו חייב אלא (בהעלם דבר) באומר מותר, וי"ל דזה לא נקרא העלם דבר דאפי' לא היה לו ידיעה כלל מתחלה באיסור נמי שוגג הוא אבל העלם דבר לא הוי אלא שידע בתחלה ונעלם ממנו, כדאית' בירושלמי בפירק' קמא והוי מצי למימר הכי בסנהדרין אלא דנקט חד גוונא, ועוד איכ' לאשכוחי כמה גווני כגון שהורו לו אחרים דמותר הוא ועפ"ז א"ש נמי הא דילפינן תרי זימני מעיני מעיני לציבור חדא בעבוד' כוכבי' דאינו חייב על שגגת מעשה, וחדא דאין חייבין על עקירת כל הגוף משמע דעקירת כל הגוף לחוד ושגגת מעשה לחוד, ולכאורה לרבא כיון דאימעיט שגגת מעשה היינו אומר מותר א"כ ממילא אימעט נמי עקירת כל הגוף דאל"ה היינו שגגת מעשה, ולפי הנ"ל ניח' דתחלה ממעטינן אומר מותר ע"י עצמן או שלא ע"י ב"ד הגדול, ואכתי ה"א דע"י ב"ד הגדול חייבין אפי' בעקירת כל הגוף להכי הדר יליף מעיני מעיני למעט עקירת כל הגוף, ואי קשיא לי' הא קשיא לי' מש"כ רש"י ז"ל לאביי דמוקי לה מאהבה ומיראה ובאומר מותר דזה לא חשיב העלם דבר מפני שאינו מגוף האיסור ולא זכיתי להבין טעמו של דבר ומה בין זה לאם הורו דכזית מותר וב' זיתים אסורים או דגמר ביאה אסור והעראה מותרת, או אם הוסיפו על שיעור אמות לזורק ברה"ר דכל אלו חשיב' הוראה אע"ג דמודים בגוף האיסור ומ"ש התיר' דמאהבה ומיראה דלא חשיב' הוראה ולא נעלם ממני שיש לחלק קצת דכל הני חשיב' העלמה בגוף האיסור, כמו העראה שלא כדרכה או ד' אמות ברה"ר, אבל הכא ההיתר הוא מצד אחר, מפני שעובדה מאהבה ומיראה עכ"ז בעיני יפלא מנ"ל לחלק בהכי הא הלכה פסוקה היא דכל שהיחיד חייב כרת על זדונו מביאין הצבור פר והיחיד כשבה או שעירה, ודרך אגב אכתוב כאן מה שראיתי בדברי מהרש"א ז"ל שם בסנהדרין דף ס"ד שכתב על דברי התוס' בד"ה ואע"ג דמתכוין לבזוי' שכתבו דהיינו דמתכוין לעובדה בביזוי, אבל אם נתכוין ממש לבזוי' פטור דלא עדיף מאהבה או מיראה ואפי' דאביי דאמר התם הייב הכא מודה דפטור, וכתב המהרש"א ז"ל דהיינו דפטור ממיתה, אבל חטאת בשוגג וודאי חייב, וכן כתב הכ"מ שם כמו שהביא המהרש"א ז"ל בשמו, ותמיה לי א"כ מאהבה ומיראה נמי חייב חטאת, במכש"כ מנתכוין לבזותו, וא"כ מאי קאמר אביי מנא אמינא לה כו' הא רבא נמי מודה דחייב חטאת כמו בפטור ונתכוין לבזותו, אלא ודאי אם פטור הוא ממיתה במזיד ה"ה דפטור מחטאת בשוגג, וע' בזה בכ"מ פ"ג מה' עבודת כוכבים באורך בזה ומש"כ שם בשם הריב"ש ז"ל, ואין כאן מקומו להאריך בזה, עוד נראה להביא ראיה דהוי העלם דבר בכל גווני מהא דפליגי תנאי בימות בהורו ב"ד ששקעה חמה אי הוראה הוא אי טעות הוא, וע"כ לא פליגי אלא משום דטעות היא, ולדברי רש"י ז"ל תיפוק ליה בלא"ה לאו העלם דבר הוא דמה שהתירו הוא מפני שלדעתם חול הוא, אבל לא נעלם מהם גוף האיסור, אלא דלכאורה דברי רש"י ז"ל מוכרחים, דאל"כ אלא שפיר חשיב העלם דבר, א"כ אמאי פליגי רבנן עליה דרבי ופטרי בשגגת מעשה היינו באומר מותר לעבוד מאהבה ומיראה הא העלם דבר הוא, וי"ל כמש"כ לעיל דמיירי באומר מותר מתחילתו ולא היה לו ידיעה, אבל רבא דמשני באומר מותר בע"א ממש זה לא מסתבר לאוקמי שלא היה לו ידיעה מעולם, להכי פריך היינו העלם דבר ועדיין צ"ע, ויש לדקדק עוד כיון דלא מצינו שגגת מעשה בעבודת כוכבים אלא באומר מותר לאביי כדאית ליה ולרבא כדאית ליה, א"כ למה ליה להש"ס למימר לקמן לרבי מי שכל חטאו בשגגה הא אפי' לרבי ליכא במשיח שום חטא בשגגה דהא בעבודת כוכבים נמי לא מצינו אלא באומר מותר, וי"ל דשפיר מיקרי חטא בשגגה כל שאין בו העלם דבר בביטול מקצת ודו"ק, ולשון הרמב"ם ז"ל צריך ביאור שכתב אבל אם שגג במעשה לבד בלא הוראה בין בעבודת כוכבים בין בשאר מצות פטור ושגגת מעשה בלא הוראה בע"א היכי משכחת לה דמאהבה ומיראה פסק כרבא דפטור, וע"כ באומר מותר, וא"כ איך כתב בלי הוראה.

דף ח' ושוין שאין מביא אשם תלוי צריך לדקדק אשם תלוי בעבודת כוכבים לכאורה היכי משכחת לה כיון דעיקר האיסור הוא אחר כוונת לבו, ואם השתחוה לצורה ולא נודע לו אם עבודת כוכבים הוא אי לא תקשה ממ"נ אם השתחוה לשם עבודת כוכבים הרי קבליה לאלוה וחייב חטאת ואם לא השתחוה לשם עבודת כוכבים א"כ ודאי פטור כיון דלא היה בלבו לעבודת כוכבים, וי"ל כגון שהיה לפניו פעור ומרקוליס וזרק אבן לאח' מהן ולא נודע לו אם למרקוליס וחייב או לפעור ופטור דהוי עבודה שלא כדרכה.

יחיד אמר קרא ואם נפש וילמד תחתון מעליון, וכתבו התוס' דהוי מצי למילף מצות מצות כו', וביבמות אית' באמת הכי נשיא ויחיד יליף מצות מצות, וי"ל משום דהא מילת' מספקא לן בזבחים אי דבר הלמד בגז"ש חוזר ומלמד בהיקש להכי קאמר הש"ס ביבמות מילת' דפשיטא דאתיא בגז"ש ודבר הלמד בגז"ש ודאי חוזר ומלמד בגז"ש, והכא קאמר הש"ס הקישא משום דהקישא עדיפא, וכמ"ש התוס' דגילוי מילת' בעלמא הוא, אלא דאכתי קשה לדבריהם היכי יליף משיח בהיקש מציבור הא ציבור גופא יליף בגז"ש מאחות אשה, וכן לקמן לרבנן דילפי כל המצות ביחיד מהקיש' דעבודת כוכבים, ובתר הכי ילפינן ציבור מיחיד בהיקש דילמד עליון מתחתון, ודבר הלמד בהיקש ודאי אינו חוזר ומלמד בהיקש, וכש"כ דיקשה למאי דאמרי' ביבמות דציבור בעבודת כוכבים יליף בגז"ש מעיני מעיני, והתו' הקשו מהא דיליף עבודת כוכבים משאר מצות מגז"ש ושאר מצות מזקן ממרא ולא ידענא למה הביאו ממרחק מהא דלעיל לענין קיום מקצת, ולמה לא הקשו כנ"ל מסוגין גופא, וגם עיקר דבריהם אינן מובנים כמבואר בהג"ה, דדבר הלמד בגז"ש חוזר ומלמד בגז"ש, ע"כ נראה עיקר כמ"ש התוס' בזבחים דף מ"ח גבי הא דילפינן התם אשם תלוי בגז"ש מחטאת דאינו בא אלא על דבר שזדונו כרת, ושגגתו חטאת, והקשו שם נמי הא חטאת גופא יליף בהקיש דתורה אחת ותירצו שם דאין זה חשוב דבר הלמד בהיקש כיון דבלא הקישא ה"א דחייבין בכל איסורין, וההיקש אתי למעט שלא יבא אלא על דבר שזדונו כרת, אלא דסבר' זו צ"ע מהא דאמרי' התם לא יאמר צפונה באשם כו', לאו למימרא דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בגז"ש, והתם נמי אי לאו הקישא כל הרוחות כשירים ומהיקש ילפינן דווק' צפון, וי"ל דהתם ילפינן דבדרום פסול והוי שפיר דבר הלמד בהיקש אבל הכא לא ילפינן אלא לפוטרו מקרבן ולא חשיב דבר הלמד בהיקש.

נפקא להו מדמתני כו' ע' בתוס' ביבמות שהקשו א"כ נילף נמי דבעינן דוקא דבר שזדונו סקילה כמו עבודת כוכבים והוא קושית הירושלמי במכילתין, אלא דשם איתי' דרבנן יליפי שאר מצות מעבודת כוכבים בגז"ש דמעיני מעיני, ע"ש שקלא וטריא באורך אי רבי ס"ל גז"ש דמעיני, ורוצה לדייק מהא דאמר רבי דמשיח בעבודת כוכבים בשגגת מעשה ש"מ דלא יליף מעיני מעיני, ודחי' לה התם ע"ש, וש"ס דילן לא ניח' ליה בילפותא דמעיני מעיני, משום דבעבודת כוכבים גופא נמי איכא מילי דלית בהו אלא לאו גרידא כגון מגפף ומנשק, ומש"ה איצטריך למימר דרבנן ילפי מתורה אחת, וסמיך ליה והנפש אשר תעשה כו' אלא דאכתי לא איצטריך לתורה אחת ללמד על כל המצות, כיון דעבודת כוכבים ביחיד שמעינן מדכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה דאינו חייב אלא בדבר שזדונו כרת וציבור בעבודת כוכבים ילפינן עליון מתחתון וציבור בשאר מצות מצינן למילף מעיני מעיני ויחיד בשאר מצות מאם נפש ילפינן תחתון מעליון.

וראיתי בתוס' בפ' כלל גדול ד' ס"ט בד"ה עבודת כוכבים שחייבין על זדונו כרת, וא"ת מ"מ הקישא דשוגג למזיד למה לי דאפי' לא הוי כתיב התם והנפש אשר תעשה ביד רמה ילפי' שפיר מעבודת כוכבים שחייב על זדונה כרת, ותירצו דלית לן לאקושי אלא במאי דכתיב בהאי פרשה, ולא הבנתי קושייתם ז"ל דאי לא כתב רחמנ' והנפש אשר תעשה כו' לא הוי שמעינן בעבודת כוכבי' גופא אי בעינן דוקא דבר שחייבין על זדונו כרת דהא איכ' נמי בעבודת כוכבים חיובי לאוין גרידא, וכדאית' הכא בסוגיין, ואפ"ל דהכי קשיא להו דע"כ מדהקישה התורה שאר מצות לעבודת כוכבים ש"מ דלהכי איתקש דדוק' על דבר שזדונו כרת ליחייב, וממילא שמעינן דבעבודת כוכבים נמי אינו חייב אלא בדבר שזדונו כרת, דאל"ה אלא אפי' בלאו גרידא כמו מגפף ומנשק חייב, א"כ הקישא למה לי דהא בלא הקישא נמי אמרינן דחייב בכל גוונא אלא דלפ"ז לא איצטריך למש"כ שם לתרץ דלית לן לאקושי לעבודת כוכבים אלא במאי דכתיב בההוא פרשה, ומחמת זה יצאו לחלק בין רבי לרבנן דלרבי בעינן עד שישגוג בלאו וכרת משום דכתיב לאו ואשה אל אחותה כו' ולרבנן לא בעינן שגגת לאו משום דלא כתיב לאו בפרשה דעבודת כוכבים דלפ"ז קשיא טובא הא תרוויהו צריכי גז"ש עלי' עלי' לענין דצריך שישגוג בלאו, והקישא דתורה אחת דצריך שישגוג בכרת דזה לא שמעינן מגז"ש דעלי' דכרת לא כתיב התם בקרא דואשה אל אחותה וכ"ת דלא איצטריך עלי' דכתיב גבי ציבור לשגגת לאו, דבלא"ה ידעינן בציבור שישגו בלאו משום דבעינן שיאמרו מותרים אתם, דא"כ לרבי נמי מנ"ל דביחיד בעינן שגגת לאו דהא גז"ש דעלי' בציבור נאמרה ולכרת איצטריך ולא לשגגת לאו, אלא ודאי העיקר דלימוד הגז"ש לרבי והקישא לרבנן אינו אלא לענין חומר האיסור דאינו חייב בשוגג אלא אם יש בו כרת במזיד, ולרבי דיליף מעלי' ודאי אין צריך אלא חומר כרת ולרבנן נמי דילפי מעבודת כוכבים לא ילפינן אלא כרת דלהכי איתקיש כדכתיב והנפש אשר תעשה, והא דאמר ר' יוחנן דלא בעינן שגגת לאו הוא מסבר' כיון דשגג בכרת שהוא דבר המחייבו הטאת מיקרי שוגג לענין קרבן, ואע"ג דיחיד איתקיש לציבור ובציבור בעינן שוגג בלאו היינו משום דהתם עיקר החיוב הוא מפני שעשו ברשות ב"ד מש"ה בעינן שיאמרו מותרים אתם אבל בשגגת יחיד לא איכפת לן בשגגת לאו כלל בין לרבי בין לרבנן.

וראיתי עוד בתוס' ביבמות דף ט' שכתבו דלרבי בעי אזהרה לקרבן א"כ לרבי ליכא מלקות בחייבי כריתות דהא לאו שניתק לקרבן הוא, וכדאמרי' במכות שם, וא"כ קשה הא דאמר ר' יוחנן סוף מכות חלוקין עליו חביריו על ר' חנינא בן גמליאל דאמר כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן פשיט' דחלוקין דהא אליבא דר' יוחנן ליכא מלקות כלל בחייבי כריתות דאיהו ס"ל כרבי דיליף מעלי' כמש"כ התוספ' בפ' כלל גדול דר"י ס"ל כמונבז דמתורה אחת יליף לשוגג דומיא דמזיד וע"כ יליף מגז"ש דעלי' כמ"ש התוס' שם למונבז אלא דאין דבריהם ז"ל שם מוכרחים די"ל דר"י לא ס"ל כמונבז בהקישא דתורה אחת, ולא ס"ל כוותיה אלא בתינוק שנשבה בין עובדי כוכבים לפטור, או משום דיליף במה מצינו שוגג ממזיד כדאית' התם בברייתא' או משום דס"ל אומר מותר אנוס הוא כפרש"י שם ואפשר אזיל לטעמיה דסבר במכילתין יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור וכמש"ל בריש מכילתין. ובזה יתישבו דברי הרמב"ם ז"ל שפסק בתינוק שנשבה דלא כר"י אלא כרב ושמואל דמחייבי וכן כתב הפני יהושע שם בשבת, וע' בלח"מ פ"ח מה' סנהדרין שעמד על דברי הרמב"ם ז"ל במה שפסק דחייבי כריתות בני מלקות הם מדבריו ז"ל בט' המצות ובפי' המשנה שכתב גבי כרת נמי לא ענש אלא א"כ הזהיר, וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל בחיבורו פ' ח"י מה' מעה"ק דבכרת נמי לא ענש אלא א"כ הזהיר, וא"כ אמאי איכא מלקות בח"כ הא לאו שניתן לאזהרת כרת הוא, ותי' שם דפסק כרבינא ע"ש באורך, ודבריו צ"ע כיון דפסק דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין אפי' אם התרו בו למלקות ע"כ ליכא למימר אליבי' דטעמ' משום כדי רשעתו אלא משום דהלאו נאמר לענין מיתה וא"כ ה"נ בח"כ הלאו נאמר לחייב כרת, וי"ל דיליף לעיני מלעיניך לענין כרת, ולענין מיתה לא יליף משום כדי רשעתו, וכיון דליכא מלקות אם התרו בו למיתה מש"ה אין לוקין עליו אפי' התרו בו למלקות דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא ודברי המגיה שם במשנל"מ צ"ע.

והנה לפי דברי התוס' ביבמות שהבאתי לעיל דלרבי איכא כרת אפי' היכא דלא נאמר בהן לאו כגון פורק עול ומגלה פנים בתורה, א"כ איכא למימר דפלוגת' דתנאי היא לרבי לא בעינן אזהרה לעונש כרת, ולרבנן בעינן אזהרה אלא דלא מצאתי מקום מפורש כעת נגד דברי רבא דאמר כרת לא בעי אזהרה, אם לא מדברי רבא גופא בריש פ' השוחט והמעלה דמשמע התם דבכרת נמי לא ענש אא"כ הזהיר, וע' בתוס' שם שהקשו על פרש"י שם שפי' דבעינן אזהרה בשביל קרבן והקשו דרבא אדרבא דאמר במכות שם דקרבן נמי לא בעי אזהרה, ולפי מש"כ התוס' דפליגי בזה רבי ורבנן י"ל דרבא קאמר הכי במכות אליבא דר' עקיבא דיליף מתורה אחת ומש"ה לא בעי אזהרה, ורבא בעצמו ס"ל כר' דיליף מעלי' וקרבן בעי אזהרה, חשיב לרבי בשלשים ושש כריתות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה דס"ל לרבי דחייבי כריתות הם משום דליכא בהו אזהרה, ומאי דחשבו מפר ברית בהדי הני דלא תני להו אינו מובן דהא חשיב התם פסח ומילה וכמו שכתבו הם בעצמם בימות ד' ע"ב דמפר ברית היינו שלא מל כלל גם מש"כ דלהכי לא חשיב לפורק עול ומגלה פנים בתורה משום דלית בהו אזהרה ג"כ צ"ע דהא קחשיב התם פסח ומילה אע"ג דלית בהו אזהרה, ועוד בלא"ה לאו בני קרבן הם דהא לית בהו מעשה, ויותר נראה דלהכי לא חשיב להו משום דלא חשיב אלא מצות פרטית לאפוקי פורק עול דהוא כופר בעיקר ומגלה פנים בתורה הרי הוא ככופר בכל המצות מש"ה לא חשיב להו.

והנה לדבריהם ז"ל שכתבו דלרבי בעי אזהרה לקרבן א"כ לרבי ליכא מלקות בחייבי כריתות דהא לאו שניתק לקרבן הוא, וכדאמרי' במכות שם, וא"כ קשה הא דאמר ר' יוחנן סוף מכות חלוקין עליו חביריו על ר' חנינא בן גמליאל דאמר כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן פשיט' דחלוקין דהא אליבא דר' יוחנן ליכא מלקות כלל בחייבי כריתות דאיהו ס"ל כרבי דיליף מעלי' כמש"כ התוספ' בפ' כלל גדול דר"י ס"ל כמונבז דמתורה אחת יליף לשוגג דומיא דמזיד וע"כ יליף מגז"ש דעלי' כמ"ש התוס' שם למונבז אלא דאין דבריהם ז"ל שם מוכרחים די"ל דר"י לא ס"ל כמונבז בהקישא דתורה אחת, ולא ס"ל כוותיה אלא בתינוק שנשבה בין עובדי כוכבים לפטור, או משום דיליף במה מצינו שוגג ממזיד כדאית' התם בברייתא' או משום דס"ל אומר מותר אנוס הוא כפרש"י שם ואפשר אזיל לטעמיה דסבר במכילתין יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור וכמש"ל בריש מכילתין. ובזה יתישבו דברי הרמב"ם ז"ל שפסק בתינוק שנשבה דלא כר"י אלא כרב ושמואל דמחייבי וכן כתב הפני יהושע שם בשבת, וע' בלח"מ פ"ח מה' סנהדרין שעמד על דברי הרמב"ם ז"ל במה שפסק דחייבי כריתות בני מלקות הם מדבריו ז"ל בט' המצות ובפי' המשנה שכתב גבי כרת נמי לא ענש אלא א"כ הזהיר, וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל בחיבורו פ' ח"י מה' מעה"ק דבכרת נמי לא ענש אלא א"כ הזהיר, וא"כ אמאי איכא מלקות בח"כ הא לאו שניתן לאזהרת כרת הוא, ותי' שם דפסק כרבינא ע"ש באורך, ודבריו צ"ע כיון דפסק דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין אפי' אם התרו בו למלקות ע"כ ליכא למימר אליבי' דטעמ' משום כדי רשעתו אלא משום דהלאו נאמר לענין מיתה וא"כ ה"נ בח"כ הלאו נאמר לחייב כרת, וי"ל דיליף לעיני מלעיניך לענין כרת, ולענין מיתה לא יליף משום כדי רשעתו, וכיון דליכא מלקות אם התרו בו למיתה מש"ה אין לוקין עליו אפי' התרו בו למלקות דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא ודברי המגיה שם במשנל"מ צ"ע.

והנה לפי דברי התוס' ביבמות שהבאתי לעיל דלרבי איכא כרת אפי' היכא דלא נאמר בהן לאו כגון פורק עול ומגלה פנים בתורה, א"כ איכא למימר דפלוגת' דתנאי היא לרבי לא בעינן אזהרה לעונש כרת, ולרבנן בעינן אזהרה אלא דלא מצאתי מקום מפורש כעת נגד דברי רבא דאמר כרת לא בעי אזהרה, אם לא מדברי רבא גופא בריש פ' השוחט והמעלה דמשמע התם דבכרת נמי לא ענש אא"כ הזהיר, וע' בתוס' שם שהקשו על פרש"י שם שפי' דבעינן אזהרה בשביל קרבן והקשו דרבא אדרבא דאמר במכות שם דקרבן נמי לא בעי אזהרה, ולפי מש"כ התוס' דפליגי בזה רבי ורבנן י"ל דרבא קאמר הכי במכות אליבא דר' עקיבא דיליף מתורה אחת ומש"ה לא בעי אזהרה, ורבא בעצמו ס"ל כר' דיליף מעלי' וקרבן בעי אזהרה,

ומש"ה איצטריך למילף אוהרה לשוחט בחוץ אלא דבריש פרק מי שהחשיך קאמר הבא בהדיא דילפינן מתורה אחת, וכן קשיא לי מסוגיא דפ' מי שהחשיך אדברי התוס' שהבאתי לעיל דר' יוחנן ס"ל כמוגבז, וע"כ ס"ל גז"ש דעלי' כמו שכתבו התוס' שם ובהדיא אמרי' התם בפ' מי שהחשיך לר' יוחנן דילף מדאיתקש לעבודת כוכבים.

והנה בדברי הרמב"ם ז"ל יש מקום עיון לברר דבריו מהיכן למד האי דינא דאין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת, ורואה אני דילף מגז"ש דעלי' דליכא למימר מתורה אחת דהא כת' לדרשא דתורת אחת שלא לחלק בין יחידים למרובים, ועוד דהא הוא ז"ל פסק דמגדף הייגו מברך ה', כמש"כ הכ"מ בה' ק"פ והלח"מ בריש הל' שגגות, ובמגדף ליכא קרבן, וא"כ ליכא למילף מהיקשא דתורה אחת, וצ"ל אליביה דילף מגז"ש דעלי', ועפ"ז יש ליישב הא דכתב בה' יבום למילף איסור צרות מקרא דאשר לא יבנה משום דעלי' איצטריך לכדר', ובזה ניחא נמי הא דלא פסק כרבא במכות דכרת וקרבן לא בעי אוהרה משום דרבא לטעמיה דילף מתורה אחת מדאיתקש לעבודת כוכבים, אבל למ"ד מגדף הייגו מברך ה' לא מצינן למילף מתורה אחת אלא מגז"ש דעלי' וע"כ קרבן נמי צריך לאוהרה, וכמ"ש התוס' וא"כ ליכא למימר כשינויא דרבא, ויש להאריך עוד בזה, ותן לחכם וכו' ודו"ק היטב, וע' בת"כ דילפינן התם נמי כל התורה מעבודת כוכבים וגם מריבויא דכל מצות ע"ש באורך ותמצא נחת.

ע"ב אין חייבין על עשה ול"ת שבמקדש כו' נראה דבמשנה זו בא לפרש הא דתנן לעיל אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת והא דבעינן זדונו כרת ילפינן לה מגז"ש דעלי' או מדאיתקש לעבודת כוכבים והא דבעינן נמי שיתהיה ביחיד על שגגתו חטאת קבועה בא למעט טומאת מקדש וקדשיו דאע"פ שחייבין על זדונו כרת מ"מ ציבור פטורין, והייגו דתנן במתני' אין חייבין כו', ובעי הגמ' מנה"מ והייגו משום דלא ילפינן לעיל מהקיש' דתורה אחת או מגז"ש דעלי' אלא לענין חומר האיסור שיהיה זדונו כרת, וכיון דבטומאת מקדש נמי זדונו כרת מנ"ל דאין הצבור חייבין וכן מיבעי ליה אהא דתנא אין מביאין אשם תלוי מנ"ל דאין חייב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת וקאמר הש"ס נאמר אשם בחטאת ונאמר ואשם בצבור ובאשם תלוי, מה ואשם דיחיד בחטאת קבועה, אף ואשמו בצבור בחטאת קבועה ומה צבור בחטאת קבועה אף אשם תלוי בחטאת קבועה, ונראה דאשם תלוי לאו בצבור גמר לה דהא מצי למילף שפיר מיחיד דכתיב ביה אשם, אלא ה"פ ומה צבור בקבועה הייגו דבמה שאנו למידין דצבור בקבועה בהאי לימודא גופא אנו למידין אשם תלוי דבקבועה, ומלשון רש"י ז"ל לא משמע כן, ונראה כמ"ש וכמו שיתבאר, ופריך אי הכי קרבן עולה ויורד נמי הא כתיב ואשם משמע דבעי למימר שיתחייבו על כל אלו שהן בעולה וירד כמו שמיעת קול וביטוי שפתים וצריך לומר דפרכא זו לא קאי אלא לאשם תלוי, אבל איבור לא מצי למיפרך הכי דהא כבר ילפינן מהיקשא דתורה אחת דאין צבור חייבין אלא על דבר שזדונו כרת, ושמיעת קול וביטוי שפתים שאין בזדונו כרת, ומש"ה פרש"י ז"ל דהאי פרכא קאי על אשם תלוי, ומסיק דילף ואשם ומצות ה' אשר לא תעשינה מואשם ומצות ה', ופרש"י כשיטתו דאשם תלוי ילפינן מצבור ולא ידעתי למה פי' כן דבהדיא אמרי' בזבחים פרק איזהו מקומן ובכריתות דילפינן אשם תלוי מחטאת חלב ושם איתא דעיקר הלימוד הוא מגז"ש דמצות מצות, ובאמת צריך להבין למה לי' להש"ס הכא למימר כל הני דהאי גז"ש דמצות מצות פשוטה היא וכדילפינן לעיל נשיא מצות מצות מצבור לענין דבר שזדונו כרת, וי"ל דלא ניחא ליה להש"ס למימר דציבור ילפינן מיחיד בגז"ש דמצות מצות דדוקא בקבועה משום דיחיד גופא מציבור ילפינן לענין דבר שזדונו כרת, ומשום הכי קאמר דילף מואשם, אבל לענין אשם תלוי באמת סגי בגז"ש דמצות לחוד, אלא דאכתי גם ציבור הוי מצי למילף בגז"ש דמצות מצות דאין גז"ש למחצה ועוד נילף מהיקשא דואם נפש וילמד עליון מתחתון דבקבועה ובירושלמי נמי קאמר דילפינן מצות מצות, ולענין דבר שזדונו כרת אי בעינן באשם תלוי פליגי בזה ר"ע ורבנן ולר"ע לא בעינן דבר שזדונו כרת לענין אשם תלוי ומחייב נמי אספק מעילות אשם תלוי, וע' מהרש"א ז"ל שהקשה למה ליה למילף מצבור לאשם תלוי ולמ"ש ניחא, ומש"כ דדבר הלמד בגז"ש אינו חוזר ומלמד בגז"ש, הלך בזה אחר דברי התוס' והדבר תמוה, כמבואר לעיל בהגה"ה בדברי התוס' ז"ל.

שם אין חייבין על שמיעת הקול כו' והנשיא כיוצא בהן, ע' פרש"י ז"ל דלהכי הדר תני אין חייבין אע"ג דכבר שמעינן לה ממתני' דלעיל משום דבעי אפלוגי ריה"ג ור"ע, ונראה דהיא גופא אתי לאשמועי' דאין חייבין ב"ד ומשיח על שמיעת הקול, וקמ"ל דמשיח אינו חייב גם בקרבן עולה ויורד, דנהי דשמעינן מהא דלעיל דאין מביאין פר, אבל קרבן עולה ויורד לא שמעינן דמשיח פטור דהא דנאמר מעם הארץ פרט למשיח הייגו לפוטרו מחטאת קבועה, אבל מעולה ויורד לא שמעינן קמ"ל במתני' דגם מעולה ויורד פטור אלא דלמאי דמפרש בגמ' לעולא טעמיה דריה"ג מקרא דוהיה כי יאשם לאחת מאלה משמע דריה"ג לא פטר אלא הנשיא משום דליתא בשמיעת הקול, אבל משוח משמע דחייב בעולה ויורד וכן משמע קצת מדלא הזכיר ריה"ג משיח כלל ולמאי דמפרש הש"ס טעמיה דריה"ג מלא תגיע ידו דמזה נלמד לפטור גם משוח צ"ל הא דלא הזכיר משוח משום דבכללא דרישא הוא בהא דקתני אין חייבין דלא צריכא אלא לאשמועינן דמשוח פטור גם מעולה ויורד, וע' בירושלמי במתניתין משמע קצת דריה"ג לא פליג אלא אנשיא דקאמר התם טעמא מקרא זאם לא תשיג ידו פרט לנשיא שאינו בדלות התיבון והרי משיח שאינו בדלות כצ"ל משמע דפריך להאי טעמא אמאי לא אמר ריה"ג דמשיח נמי פטור מכולן, ופריך עוד על האי טעמא א"כ לא יטמא הנשיא בצרעת מפני שאינו בדלות, ומייתי נמי התם טעמ' דעול' וקרא דכי יאשם לאחת מאלה כל שמתחייב בכולן, ופריך עליה אלא מעתה אשה לא תתחייב על ביאת מקדש מפני שאינה חייבת בכולן דאשה אינה מעידה, והיה נראה לישב קושיות אלו דלא ממעטינן מקרא דכי יאשם או מקרא דלא תגיע ידו, אלא נשיא ומשוח דמצינו בכל הקרבנות דחלוקי' המה משאר העם, ולהכי כיון דשמעינן מקרא דכי יאשם או מקרא דלא תגיע ידו דהפרשה לא איירי בהם תו לא מצינן למילף אותם לחיובא משאר העם כיון דחלוקים המה בשאר קרבנות, אבל לענין אשה שפיר ילפינן לענין טומאת מקדש ולביטוי שפתים מאיש לחיובא דהשוה הכתוב אשה לאיש דלא איכפת לן במה שאינה בשמיעת הקול, וכן לענין קרבן צרעת דאין באים לכפרה אלא לאישתרויי בקדשים בזה שוה נשיא ומשוח לכל ישראל, ושפיר נוהג בהן כל דין צרעת כמו בכל ישראל, ומש"ה לא הוזכרו הנך פירכי בש"ס דילן, עוד נראה לומר דבאשה אשכחן קרבן שבועת העדות, כגון להעיד באשה שזינתה אחר סתירה דאשה נאמנת להעיד ע"ז, כדאמרינן בשבועות הכל מודים בעד טומאה דחי"ב, אלא דלפ"ז גם בנשיא מצינו שבועת העדות בכה"ג לפי מה שכתבו התוס' בסנהדרין ובשבועות דלמילתא דאיסור' גם הנשיא מחויב להעיד, ועדות טומאה הוי מילת' דאיסור', וע' בהל' מלכים פ"ג שנסתפק בזה הכ"מ לדעת הרמב"ם ז"ל אי נשיא ואפי' כה"ג מחויב להעיד במילת' דאיסור' ולקמן יתבאר עוד מזה.

דף ט ע"א נשיא שנצטרע מהו ופירש"י ז"ל דמיבעי ליה אי מחויב בעולה ויורד, וע"כ לא קמיבעי אלא אם נתחייב אחר שנצטרע דאי נתחייב קודם שנצטרע הא קיי"ל כרבנן דאולי בתר חטאה, וא"כ קשה מאי קמיבעי ליה הא כיון שנצטרע הרי הוא כהדיוט ופשיטא דחייב בקרבן עולה ויורד, וגם מה שפי' רש"י דפשיט ליה דפטור משום דגזה דידיה כדקאי קאי ג"כ צ"ע דהרי הוא כהדיוט עשיר, ואפשר לפרש דמיבעי ליה בעולה ויורד שנתחייב קודם שנצטרע מהו מידחא דחי' היינו שנדחה מקרבן עולה ויורד, אבל לא נפטר לגמרי וכיון שנצטרע ועבר מנשיאותו חייב או פטור ואפי' לאחר שנצטרע ופשיט ליה דחייב, ועוד קשה לי לפירש"י איכא מחלוקת בין ריה"ג ור"ע גם בשמיעת הקול דלריה"ג פטור אפי' אחר שנצטרע, ולר"ע וודאי אחר שנצטרע אין לו דין נשיא שלא להעיד, והיה נראה עוד לפרש דמיבעי ליה לענין קרבן מצורע וכהא דפריך בירושלמי שהבאתי לעיל אי נימא כיון דבשעה שנצטרע נשיא היה ולא היה בכלל מי שלא הגיע ידו פטור הוא או דילמא כיון דע"י צרעתו עבר מנשיאותו ונדחה הרי הוא חייב ולא נתברר אצלו פי' הל' זו וצ"ע. ולקמן מיבעי לי' ג"כ לענין משוח שנצטרע.

על שמיעת הקול כו', היחיד ונשיא ומשוח חייבין אלא שאין כה"ג משוח חייב על טומאת מקדש וקדשיו ובבריי' בגמ' מסיק נמי דאין הנשיא חייב על שמיעת הקול ודעת ר"ש היא דעת שלישית דנשיא ומשוח חייבין בעולה ויורד לבד נשיא בשמיעת הקול וכה"ג בטומאת מקדש וקדשיו דפטורין, והרמב"ם ז"ל בפי' המשניות כתב דמתני' דלעיל דתנן אין חייבין על שמיעת הקול לא פליגא אהך דהתם מיירי לענין העלם דבר ואין חייבים בפר, והכא מיירי לענין קרבן עולה ויורד, ולפ"ז קשה קצת הא דפריך בגמ' אימא סיפא כל שבעולה ויורד נשיא כיוצא בו משיח וב"ד פטורין ומאי קושיא לימא דהא דתני משוח וביח דין פטורין הייגו מפר, אבל בעולה ויורד חייבין, וי"ל דא"כ נשיא נמי ליתני דפטור משעיר, אלא ש"מ דפטורין מקרבן עולה ויורד קאמר, ובחיבורו פסק כדתנן בהאי מתני' דנשיא ומשוח חייבין בכולן, והשיג עליו הראב"ד ז"ל לענין נשיא בשמיעת הקול ולענין כה"ג בטומאת מקדש וקדשיו, משום דלפשטי' דמתני' ליכא מאן דמחייב באלו דלריה"ג נשיא ומשוח פטורין בכל ולר"ע משוח פטור בכל ונשיא פטור משמיעת הקול, ור"ש דמחייב בנשיא ומשוח מודה דנשיא פטור משמיעת הקול ומשוח מטומאת מקדש וקדשיו, וא"כ נשיא בשמיעת הקול ומשיח בטומאת מקדש וקדשיו ליכא למ"ד לחיובא אבל הרמב"ם ז"ל מפרש הא דתנן הכא על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו יחיד ונשיא ומשוח חייבין הם דברי ת"ק מסתמא דמתני' דנשיא ומשוח חייבין בכולן, אלא שאין משוח חייב בטומאת מקדש וקדשיו לדברי ר"ש, אבל לת"ק חייבין בכולן, וכן משמע קצת מסיפא דמתני' דר"א אומר נשיא מביא שעיר בטומאת מקדש וקדשיו משמע דלת"ק חייב בעולה ויורד בין משוח בין נשיא דתני מה הן חייבים, אלא דלקמן בסוף פירקין לא משמע כן דאמרינן שם דמש"ה לא תני ר"א משנה משום דפטור בטומאת מקדש וקדשיו ולא קאמר הש"ס דס"ל כר"ש משמע דלכ"ע פטור הוא בטומאת מקדש וקדשיו, ויש להביא קצת ראיה לשיטת הרמב"ם מהא דאמרי' לקמן מאן תנא דפטור על טומאת מקדש וקדשיו ר"ש היא משמע דאיכ' מאן דמחייב דאל"ת הוי ליה למימר מאן תנא דלא פטר אלא בטומאת מקדש וקדשיו והתי"ט הקשה מסיפ' דמתני' דפרה פ' י"ב דתנן התם שאין כה"ג חייב על ביאת מקדש, ומה שיקשה יותר מה שפסק דנשיא חייב בשמיעת הקול והוא נגד משנה דשבועות דאין שבועת העדות נוהגת אלא בראוין להעיד, ואמרי' דאתי לאתויי נשיא דלא מעיד ואין שבועה חלה עליו וכמו שכתב הוא בעצמו בהל' שבועות, וע' תוי"ט, ומה שכתב הכ"מ דהא דלא מעיד הייגו דווקא כו' לא משמע כן בשבועות דקרי ליה לא חזי לעדות מדאוריי', אלא וודאי מה"ת פטור הוא להגיד עדות שאין זה כבגדו ואין בידי לישב דבריו ז"ל כעת אם לא ע"פ מה שכת' לעיל בשם התוס' דבמילת' דאיסור' מחויב להעיד, וא"כ מצינו גם בנשיא שבועות העדות כגון להעיד על אשה שנטמאה או שמת בעלה והא דתנן דאין נוהגת בנשיא היינו ברוב עדויות ואי קשיא ר"ע היכי ליף דנשיא אינו בשמיעת הקול כיון דאינו מעיד, ולפי מש"כ גם בנשיא אשכחן עדות י"ל כמו שכתב התוי"ט כיון דרוב עדות ממון לא אשכחינן ביה לא מיירי קרא מיניה, ומאשה שמת בעלה בלא"ה לא קשיא דעדות זו מדרבנן היא, אלא דיש להסתפק כיון דהנשיא אינו מחויב להעיד בשביל הממון אלא בשביל האיסור א"כ מדוע יתחייב בשבועת העדות, ובירושלמי משמע נמי כשיטת הראב"ד ז"ל דאית' התם כיני מתני' שאין הנשיא מביא על שמיעת הקול ד"ה ואין המשיח מביא על טומאת מקדש וקדשיו דברי ר"ש, כן נראה לי להגי', ושמעינן דבנשיא בשמיעת הקול ליכא פלוגתא כלל, ודברי הרמב"ם ז"ל צ"ע, אלא דבסוף פרקין בירושלמי מייתי ברייתא דתני התם לא נחלקו ר"א וחכמים על שמיעת הקול וביטוי שפתים שאין מביא שעיר אלא שעירה מזה משמע דאיכא מאן דס"ל דנשיא ישנו בשמיעת הקול, ויותר נראה דהרמב"ם ז"ל לישנא דמתני' נקט וסמך על מה שכ' בה' שבועו'.

ע"ב לא אמר ר"א אלא בטומאת מקדש וקדשיו הואיל ונאמר בו כרת כבקבועה, ואמר רב פפא ה"נ מסתברא מדלא תני נמי משוח מביא פר ש"מ דלא אייריי אלא בטומאת מקדש וקדשיו משמע מזה דאי לאו דאימעיט משוח מטומאת מקדש וקדשיו היה חייב פר, וקשה הא כתיב לאשמת העם, וכיון דצבור אין חייבין ה"ה משוח, ועוד מאי פריך ניתני נמי משוח מביא פר בשמיעת הקול הא בשמיעת הקול לא שייך העלם דבר כיון דחייב אפי' במזיד, וי"ל דס"ד השת' אליבא דר"א דכל היכא דיחיד חייב חטאת הנשיא מביא שעיר ומשוח פר דמשוח לא גרע מיחיד אע"ג דבשגגת מעשה קי"ל דפטור מכלום היינו היכא דמיעטה תורה בהדיא אבל באלו שבעולה ויורד דליכא מיעוט' ס"ד דמשיח חייב פר אפי' בשגגת מעשה כי היכי דחייב נשיא בשעיר, ומש"ה פריך ניתני נמי כו' וכיון דלא אמר אלא בטומאת מקדש וקדשיו תו לא מצי למיתני משיח דפטור הוא, ופריך ודלמא ר"א אכולהון קאי ובמשוח סבר לה כר"ע דפטור מכולהון א"ל ר' עקיבא מי פטר ליה מפר דלא אימעיט אלא מקרבן עולה ויורד. אבל מפר לא אימעיט. והא דמשמע ליה דלר' שמעון דפוטר משיח מטומאת מקדש וקדשיו פטור הוא אפילו מפר נראה דלר"ש אימעוט אפי' מזיד מכרת או משום דמיעוטי' דונכרתה מתוך הקהל לא כתיב גבי קרבן עולה ויורד להכי אימעיט מכל קרבנו' אבל לר"ע לא אימעוט אלא מעולה ויורד האמור בפרשה, ורש"י ז"ל פי' במתני' דלפי האמת ר"ע מחייב בפר בכולן, ולענ"ד הוא דבר תמוה שיפלוג ר"ע על כל הני מתני' דלעיל דאין כהן משוח חייב אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ועוד דלא עדיף מנשיא דאינו מביא שעיר אלא עולה ויורד, אלא וודאי לר"ע פטור לגמרי, ולא קאמר הש"ס הכא אלא לר"א דאמר בנשיא דמביא שעיר, א"כ במשיח יביא נמי פר אפי' אי סבר לה כר"ע משום דלא אימעוט אלא מקרבן עולה ויורד, וע' בלח"מ שכתב נמי דלר"ע מביא פר והוא פלא, ובירושלמי ראיתי דמייתי נמי התם הא דר' יוחנן דלא אמר ר"א אלא בטומאת מקדש וקדשיו הואיל בהכרת, ופריך ר' אושעיא אלא מעתה אפי' כן בקבועה פי' דלר"א מצינו בטומאת מקדש וקדשיו חטאת קבועה, ואמאי אימעוט מהורייתא ב"ד ומאשם תלוי, א"ר יונה מיסבר סבור ר' אושעיא שנעקר מכל הפרשה פי' הא דמחייב ר"א לנשיא שעיר לאו מפני שנאמר בפ' חיוב קרבן אלא מחמת שהוא

בכרת דומה הוא לכל איסורין ומביא שעיר, ומש"ה פריך אפילו כן בקבועה, אבל לא כן הוא אלא כהדיוט עשיר חשיב ליה, היינו דלא נעקר מכל הפרשה אלא דחיובו בשעיר הוא כמו הדיוט עשיר בשעירה, ומש"ה לא חשיב קבועה כיון דהוא בכלל עולה ויורד, ופריך אם כן דכהדיוט עשיר חשיב ליה אפילו שמיעת הקול וביטוי שפתים, ותני לא נחלקו על שמיעת קול וביטוי שפתים שאין מביא שעיר אלא שעירה, על מה נחלקו על טומאת מקדש וקדשיו ולמה אינו מביא שעיר אלא שעירה על שמיעת הקול אם כהדיוט עשיר חשיב ליה והחיוב הוא מחמת מה שנאמר בפרשה א"כ בשמיעת קול וביטוי שפתים נמי הוה ליה למימר הכי, אלא ש"מ דלאו כהדיוט עשיר חשיב ליה ונעקר מכל הפרשה במה שמחייבו שעיר כי הוא מחייבו במפני שהוא בכרת, ושפיר פריך ר' אושעיא מעתה אפי' כן בקבועה, ופריך עוד הרי משיח ועבודת כוכבים הרי אינו מביא שעיר אלא שעירה, ופרכא זו קאי אפי' לטעם דמפני שהוא בכרת א"כ מ"ש דמשיח מביא שעירה, וכן נשיא בעבודת כוכבים שהוא בכרת מביא שעירה ולא שעיר וסלקא טעמיה דר"א בתיובתא, ודברים אלו בעצמן הוא מאי דשקיל וטרי הש"ס דילן לר"א אי חייב באשם תלוי על טומאת מקדש וקדשיו משום דס"ד דחשיב בקבועה, ולפי המסקנא דאינו חייב באשם תלוי היינו דס"ל דטעמיה דר"א דנשיא מביא שעיר הוא מחמת ב' הסברות חדא שהוא בכרת וגם החיוב הוא מפני שחשוב הוא כהדיוט עשיר, וא"כ לאו קבוע הוא, אלא דאכתי לפי הנ"ל לא אתי שפיר הא דאמרי' בסוגיין ר"ע מי פטר ליה מפר כיון דלמאי דלס"ד השתא דר"א מחייב נמי בשמיעת הקול ע"כ הוא משום דאינו מוצא מכלל הפרשה אלא כהדיוט עשיר חשיב ליה וא"כ כי ס"ל במשוח כר"ע דאינו בכלל הפרשה מאין לנו לחייבו בפר ודו"ק היטב בכל הנ"ל, וע' בפני משה שפי' דברי הירושלמי הנ"ל בדרך אחרת, והבזיחר יבחר.

הדרן עלך פרק שני.

כהן משיח פרק שלישי

דף י' גמ' שיכול והלא דין הוא ומה נשיא כו', יש לדקדק מאי ק"ו הוא זה הא משוח שעבר עדיין בקדושתו קאי לכל דיני כהונה גדולה כדתנן לקמן, ומש"ה מביא פר אפילו אחר שעבר אבל נשיא שעבר הרי הוא כהדיוט והיכי מצינן למילף חד מחבריה, ועוד למה לי קרא כלל למשוח שמביא לשעבר ולנשיא שהוא כהדיוט תיפוק ליה מסברא כיון דזה בקדושתו קאי וזה בטלה קדושתו, ואין לומר דהא גופא בעי למילף אי בקדושתו קאי אי לא דא"כ מאי מועיל לזה חומר של שגגת מעשה, והרמב"ם ז"ל כ' באמת בטעמא דמתניתין דמש"ה משוח שעבר מביא פר לפי שאין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יוה"כ, ונשיא שעבר הרי הוא כהדיוט, וכן משמע בירושלמי בפרקין דטעמא דמתניתין כן הוא, דאמר משיח שחטא אין מעבירין אותו ויליף מקרא דכי נזר שמן משחת אלהיו עליו אני ה' מה אני בקדושתי אף אהרן בקדושתו לעולם, ועיין בקרבן אהרן דף ל"ז מה שפירש באלו הק"ו, ומה שנראה קצת מתוך דבריו לחד פירושא דמשוח שעבר מביא על שגגת מעשה הוא תמוה דלא מצינו פר בשגגת מעשה, ובאמת לא ידענא מנ"ל דאין משוח שעבר מביא כשבה על שגגת מעשה, וע"כ צ"ל כיון דבקדושתו קאי הרי הוא ג"כ בכלל מיעוטא דמעם הארץ פרט למשוח, והרמב"ם ז"ל כתב הטעם בפי' המשניות דכהן משוח שנמשח בשמן המשחה קדושתו אינה בטילה, אבל נשיא אינו נמשח אלא הראשון, ולפ"ז לר"מ דאמר מרובה בגדים נמי יביא פר אשו אם עבר יהיה דינו כהדיוט, כיון דלא נמשח, אלא נראה דכהונה גדולה שקדושתו לשמים אינה בטילה ממנו לעולם, וכיון שעלה לא ירד, אבל נשיאות שהיא התמנות על הציבור ואין בה קדושה כ"כ כי עבר ממנה בטלה לגמרי והרי הוא כהדיוט, והיינו הא דאמרינן ביומא ובמגילה לר' יוסי שני אינו ראוי לכהן הדיוט משום מעלין בקדש ולא מורידין דאין קדושתו מסתלקת ממנו, והתוס' שם הקשו כיון דמדאורייתא הוא כה"ג, למה לי טעמא דמעלין בקדש, וכתבו דכה"ג מסתלק בפה להחשב ככהן הדיוט, והביאו ראיה לזה מירושלמי דמכילתין, וקשה לי א"כ משוח שעבר מחמת מומו אמאי הוא ככה"ג לטומאה ולהזהר על האלמנה יסלקוהו ויותר בכולם, ועוד כיון דבע"מ הוא ממילא הוא מסולק, אלא ודאי משמע דקדושתו אינה מסתלקת ממנו לעולם, ולפמ"ש ניחא דהיינו טעמא משום מעלין בקדש ולא מורידין, והא דאמרינן בירושלמי וידע בן אלם שהוסע מן הכהונה היינו שלא לעבוד עבודת כה"ג אבל קדושתו נשאר עליו, והנה בענין שלא להוריד כתב הרמב"ם ז"ל בהל' כלי המקדש דבכל שררה אין מורידין מגדולה לקטנה משום מעלין בקודש, אלא דבדבר של שררה אם הורידוהו בטלה מעלתו, אבל בכה"ג כיון שהוא קדוש אין קדושתו מסולקת ממנו אפילו אחר שעבר, וכמ"ש בירושלמי בפירקין דיליף מקדוש יהיה לך כביכול מה אני בקדושתי אף אהרן בקדושתו, ולקמן בשמעתין יתבאר עוד אי"ה.

ר"ש אומר אם נודע להם כו' בירושלמי איכא למ"ד דמש"ה משנתמנו פטורין משום שהגדולה מכפרת, ולפ"ז לא פליג ר"ש אריש בנשיא שחטא ונודע לו לאחר שעבר, אבל לאידך מ"ד שם דהטעם הוא משום דאין חטאו וידיעתו שוין, פליג נמי אריש וכמו שפירש"י ז"ל וכן מבואר בש"ס דילן דהאי טעמא עיקר כמבואר לעיל במכילתין ובכתובות.

רבא אמר פרט לנגעי רוחות, לא מצאתי דבר זה מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל, ונראה דמפרש דר' יהודה פליג בזה עליה דר"ש וס"ל דנגעי אונסין נמי מטמא.

פרט לנשיא שנצטרע, פירש"י ז"ל דלא כר' יוסי דאמר לעיל מי שבא לידי עניות ונשיא שנצטרע לא בא לידי עניות, ולא הבנתי דהתם לענין שמיעת הקול וביטוי שפתים שפיר י"ל כיון דאינו בא לידי עניות פטור הוא, אבל מנ"ל דפליג ר' יוסי לענין שעיר נשיא דנעשה חפשי מן הנשיאות והרי הוא כהדיוט, וכבר כתבתי לעיל דבעיא דרבינא לעיל לא נתבררה אצלי, ועוד יתבאר בזה לקמן.

כוכב אחד לשבעים שנה כו' עיין מהרש"א ז"ל בח"א, ויש לפרש עוד כי בא להורות איך דרכי ה' ישרים וכל הולך בה יגיע למחוז חפצו לקנין השלימות ובמלאת לו שבעים שנה יגיע לשלום למחוז חפצו בסגולתו אשר סיגל בתורה ומע"ט מה שאין כן עניני הזמן וחמדתו אשר העיקר הוא לאסוף הון המדומה ולתאותו יבלה כל ימיו לרדוף אחריו לירד הימה אולי ימצא שמה כל תאותו, אבל אחר כל יגיעתו הגדולה לא ישיג תאותו כי יבא כוכב המתעה וישיבנו לאחור, ויהיה להבל ולריק כל עמלו אשר עמל כל ימי חייו, ולזאת אין טוב לאדם כי אם לעמול בתורה ובמצות, ומיום אל יום יתקרב אל מחוז חפצו הטוב וזכות תורתו היא כאניות סוחר להביא ממרחק לחם ללומדיה כדי שיחיו פנוים ללומדה, ולזה שאל ר"ג את ר' יהושע כ"כ חכמה יש בידך ואתה עולה בספינה כי למה נצרכת לירד באניות אחר פרנסתך אם כ"כ חכמה יש בידך, וכבר נאמר והחכמה תחיה את בעליה והיא היתה כאניות סוחר לכלכל את לומדיה, והשיב לו ר"י אל תתמה על החפץ כי כבר אמרו ז"ל מזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא, כי שני תלמידים יש לך ביבשה ויודעים לשער כמה טיפות יש בים יכוין כי גודל התמדתם בתורה היא עד שהם משערים כל טיפה וטיפה מהים, היינו שסופרין כל רגע ורגע ולא יפנו לירד אל ים חמדת הזמן אפילו על רגע אחת ואין להם פת לאכול ולא בגד ללבוש אלא שאין לתמוה ע"ז שכל זה נעשה כדי שיקבלו שכרם משלם בעוה"ב, ולא כל אדם זוכה לשתי שולחנות, ומעטים המה אשר יהיו במדריגה הזאת שלא יצטרכו לבוא לידי שום נסיון אפילו בעוה"ז ויראו עולמם הטוב בחיי העוה"ז ג"כ, ואלו הדברים דרש רב נחמן בר רב חסדא אשרי הצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים כו' היינו שזה שבח הוא לצדיקים שיעברו עליהם נסיונות בעוה"ז כדי שיותן להם שכרם משלם לעוה"ב, ולזה אמר רבא מי סני להו לצדיקי דאכלי תרי עלמא כי השבח היותר גדול הוא מי שזוכה לראות עולמו הטוב גם בחייו, וכמו שמצינו בגדולי הראשונים ז"ל אשר לסוף ימיהם באו למדריגה הזאת כמו ר"ע שהיה עולה בסולמות של זהב.

ע"ב מאי דכתיב כי ישרים דרכי כו', אחר שביארו ז"ל דרכי העוה"ז איך הם קרובים להתעות באו לבאר עוד כי גם בדרכי ה' לא כל אדם ילך בטח כי אם הצדיקים אשר הולכים בתום, אבל פושעים יכשלו גם בהם כי גם בדרכיהם הטובים עיניהם לבוא אל מחוז חפץ תאוותן ומשל ללוט ושתי בנותיו, ועולא ורב נחמן בר יצחק באו לבאר שבח הצדיקים כי הוא בתכלית ההיפוך כי צדיקים אפילו בלכתם בדרכי הרשעים במחשבתם הטובה ינהם ה' ויבאו אל מחזז חפצם הטוב, וכמעשה תמר ויעל אשת חבר הקיני, וכמו הרשעים מרוב אוות נפשם ברע לא ירגישו בטוב אפילו בעשותם מעשה הטוב כמו לוט, כן להיפך הצדיקים אפילו בעשותם מעשה הרע כמו יעל אשת חבר הקיני לא ירגישו ברע מרוב תפצם בתכלית הטוב, וזהו שאמרו טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים, והנה רב נחמן בר יצחק דרש מקרא דיעל דעבירה לשמה גדולה ממצוה שלא לשמה מדכתיב תבורך מנשים כו' משמע דעדיף מעשה יעל אף דהפועל לא טוב היה מ"מ כיון שעשתה זאת לשמה בלי הרגש שום דבר רע מדרך כל הנשים אע"פ שמצוה היא מ"מ יעלה לרגל המצוה איזה הנאה גשמית אשר זה יקרא שלא לשמה, ופריך והאמר רב יהודה לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות כו' ומשני אימא כמצוה שלא לשמה, ולכאורה קשה הא מקרא דתבורך מנשים כו' משמע דעבירה לשמה עדיפא, אבל הדברים מבוארים כי באמת יש בעבירה לשמה מעלה וחסרון, ובמצוה שלא לשמה מעלה וחסרון, בעבירה לשמה המעלה היא שאינו מרגיש בנפש שום רע, אבל יש חסרון ג"כ שאם ח"ו ירגיל בזה תפעל בו פעולות הרעות טבע הרגשת הרע בנפש, ומצוה שלא לשמה הוא להיפוך כי בראשית פעולתו יש לו מעט הרגש רע, אבל אם יתמיד בפועל הטוב תהפך טבעו והרגשת נפשו רק בטוב, ובזה יובן כי לא ניחא להש"ס למימר דגדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה כיון שיש מעלה במצוה שלא לשמה להרבות בפועל טוב, משא"כ בעבירה לשמה, ומש"ה אמר אימא כמצוה שלא לשמה, כי בזה יש מעלה וחסרון ובזה ג"כ כמו כן וקרא דתבורך מנשים נמי ניחא דבפעם הראשון גדולה מעלת עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה בהרגש הפנימי, אבל לענין זה מצוה שלא לשמה עדיף שפעולת הטוב מצד עצמה תהפך טבע עושיה לטוב כי ע"י פועל הטוב יקנה בחי' הטוב בנפש, ובלק יוכיח שעשה עבודה לשמים אם כי היתה בתכלית הכוונה שלא לשמה עכ"ז קנה לעצמו מעט טוב עד שזכה שיצתה ממנו רות.

דף יא הניחא לר"ש דאזיל בתר ידיעה כו', נראה דלאו למימר דהא דאזיל ר"ש בתר ידיעה יליף מקרא דמעם הארץ דזה וודאי פשיטא ליה מסברא דהיכא דהידיעה היתה בשעת פטור אולינן נמי בתר ידיעה לפוטרו, אלא הכי קאמר דקרא דמעם הארץ אתי לאשמעינן דנשיא לאו בר כשבה הוא, דהוי ס"ד דהתורה באה להחמיר עליו להביא שעיר, אבל היכא דאינו יכול להביא שעיר כגון שחטא קודם שנתמנה ה"א דבר חיובא הוא בכשבה ושעירה ואפילו ר"ש מודה בזה כיון דבר חיוב כשבה נמי הוא קמ"ל קרא דמעם הארץ דלאו בר כשבה הוא כלל, ואולינן בתר ידיעה לפוטרו לגמרי לר"ש, וכן מתפרש אידך שינויא כגון שאכל חצי זית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה והשלימו דהוי ס"ד דמחויב להביא כשבה, כיון דאינו יכול להביא שעיר והתורה באה להחמיר עליו ולא להקל קמ"ל מעם הארץ פרט לנשיא דבשעת נשיאתו לאו בר כשבה הוא כלל, ובזה א"ש הא דדרשינן פרט למשיח למעטו לגמרי בשגגת מעשה, ואמאי לא דרשינן נמי כמו בנשיא על העלם דבר שאכל חצי זית כשהוא הדיוט בהעלם דבר וחצי זית כשנתמנה דלא מצטרפי, אבל בשגגת מעשה חייב בכשבה ושעירה משום דאי נימא דבר כשבה הוא בשגגת מעשה, א"כ כי אכל בהעלם דבר לא גרע, ושפיר מצטרפי, אלא ע"כ לאו בר כשבה הוא כלל וק"ל.

קמ"ל כו' ופירש"י דה"ה דהוי מצי למימר ס"ד נצטרף וניתי שעיר, ואין זה מובן דזה לא הוי ס"ד כלל כיון דבחצי זית ראשון לאו בר אתויי שעיר הוא, אלא לענין כשבה שפיר הוי ס"ד משום דלא גרע מהדיוט וכמו שכתבתי.

תיפשוט ליה מהא דאמר רבי יוחנן אכל חלב והפריש קרבן והמיר דתו הואיל ונדחה ידחה, והקשה מהרש"א ז"ל מאי ס"ד למיפשט מהא דר' יוחנן דהא הכא דאם אכל כזית כשהוא הדיוט והפריש קרבן ונתמנה ודאי אינו נדחה, והיינו משום דבר קרבן הוא, וי"ל דלזה לא נדחה כלל להביא מה שנתחייב בשעה שהיה הדיוט, אבל בחצי זית דלא חל עליו החיוב כשהוא הדיוט אלא אחר שעבר נגמר החיוב ובין כך היה שעת פטור מכשבה שפיר חשיב דיחוי, תדע דהא בהמיר דתו גופא לא נדחה ממה שאכל קודם שהמיר וכי חזר בתשובה חייב להביא חטאתו דלא אמר ר' יוחנן אלא בהפריש קרבן דקרבן אידחי, אבל אם לא הפריש קרבן גברא ודאי לא אידחי וחייב להביא אחר שיחזור בתשובה, והיינו משום דכבר נתחייב קודם שהמיר תו לא פקע חיובא מיניה, ולא קרי ליה הש"ס דיחוי אלא בחצי כזית דבאמצע החיוב היה שעת פטור ולפ"ז היכא דאכל חצי זית ואח"כ המיר וחזר בו, ואכל חצי זית ודאי פטור הוא ונדחה, כיון דבנתיים לא היה בר קרבן, וכן בנשתטה בנתים, ועיין במל"מ בהל' שגגות שהאריך בפרטי דינים אלו ומצדד שם לומר דלאחר שעשה תשובה יתחייב גם על מה שחטא בעודו מומר, והוא פלא דזה פשוט אם בשעת החטא פטור הוא מחטאתו שוב לא יתחייב לעולם, אלא דאני נבוך אפילו בהא שחטא בשעת כשרות ונדחה בנתים וחזר ונראה אולי יש דיחוי ופטור הוא לעולם, ומר' יוחנן דנקט והפריש קרבן אין ראיה די"ל דרבותא קמ"ל דה"א כיון דכבר הפריש הקרבן שוב לא ידחה קמ"ל דאפ"ה נדחה, אבל אם לא הפריש קרבן ודאי דנדחה בימים שבנתיים, אלא דנראה דבגברא לא שייך דיחוי, והראיה לזה מרבנן דמתני' דאמרי חטאו עד שלא נתמנה הרי אלו כהדיוטות, וחייב כהן משיח להביא אפילו על שגגת מעשה שחטא כשהיה הדיוט, אלמא דאינו נדחה אפילו אי לאו בר קרבן הוא, דהא משיח בשגגת מעשה לאו בר קרבן הוא כלל, ומש"ה נראה דלא מיבעי ליה אלא נשיאות מהו שתפסיק אבל משיח פשיטא ליה דמפסקת בשגגת מעשה כיון דלאו בר קרבן הוא כלל בשגגת מעשה, אבל אין צורך לזה דבלא"ה משיח שעבר ג"כ אין עליו חיוב בשגגת מעשה כמ"ש לעיל, עכ"פ זה נראה ברור ופשוט דלא מיבעי ליה הכא אי מפסיק אי לא אלא בחצי שיעור דצריך שיצטרפו, ומיבעי ליה כיון דהיה בנתים ימים של פטור אי מפסיקין אי לא, וע"כ לא מיבעי ליה אלא בנשיאות דבר קרבן הוא, אבל בשאר דיחוין כמו המרה או נשתטה

או נתחרש בנתים פשיטא ליה דמפסקת ולא מצאתי כעת דין זה מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל, והנה יש להסתפק בהא דפשיטא ליה להש"ס דחצי זית עד שלא נתמנה וחצי זית משנתמנה בהעלם אחד לא מצטרפי, ובחצי זית לאחר שנתמנה מספקא ליה אי מפסיק לענין שני זיתים שלמים מה דינן אם אכל כזית עד שלא נתמנה, וכזית משנתמנה ע"י העלם אחד, ואח"כ נודע לו על שניהם, ולכאורה נראה דחייב שתים, כשבה או שעירה על מה שאכל כשהוא הדיוט, ושעיר על מה שאכל בנשיאות, זכן לענין הפסקה אם אכל כזית קודם שנתמנה וכזית לאחר שעבר מנשיאות אם נאמר כי היכי דמפסקת לענין צירוף ב' חצאי זיתים, ה"נ מפסקת לענין שיביא ב' חטאות על העלם אחד ובזה דאין מביא אלא אחת מביא שעיר ומתכפר נמי מה שאכל קודם שנתמנה, ועיד כמה הלכתא גוברתא אתמר בירושלמי בפירקין לענין ידיעת ספק, ואין כאן מקום להאריך.

ויש להעיר מהא דאמרינן בכריתות כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת זו חייב לחד מ"ד, והא התם היה בנתים שעת פטור, אלא דלא דמי דגברא בר חיובא הוא וימות החול לאו זמן חיוב הוא כלל ושבת האחר עתיד לבא, ועיין במשנל"מ בפ"ה מה' שגגות שנסתפק אם אכל חצי זית ספק חלב ביוה"כ עם חשיכה וחצי זית במוצאי יום הכיפורים אם מצטרפין ומסיק דלמאן דאמר דאין יום הכיפורים מכפר על חצי שיעור מצטרף, ולכאורה הא דמיא להא דאם אכל חצי זית כשהוא הדיוט וחצי זית כשהוא נשיא דלא ומצטרפי כיון דבשעת החצי זית ראשון היה שעת פטור משעיר ה"נ כיון שאכל ספק חלב ביוה"כ דשעת פטור הוא מאשם תלוי תו לא מצטרף, וי"ל כיון דאינו מכפר על חצי זית לא מיקרי שעת פטור.

אכל ספק חלב ונודע לו על ספיקו כו' כי תיבעי אליבא דר"ש, נראה מדלא מיבעי ליה נמי אליבא דרבנן לענין צירוף כגון אכל חצי זית ספק חלב כשהוא הדיוט ונתמנה ואכל זית אחר בספק אי מצטרפי לענין חיוב אשם תלוי כיון שלא נשתנה לענין חיוב א"ת, משמע דפשיטא ליה דלא מצטרפי דלא חמיר ספק מודאי, וכיון דלא מצטרף לודאי לא מצטרף נמי לספק, וכי קמיבעי ליה לר"ש דאזיל בתר ידיעה וכיון דהשתא נמי חייב אשם תלוי הרי היתה הידיעה בשעת חיוב ולא נשתנה לענין זה, או דלמא הואיל ואישתני לודאי אישתני נמי לספק, אבל בירושלמי בפירקין איתא דלענין אשם תלוי מצטרפי חצי זית קודם שנתמנה וחצי זית אחר שנתמנה, וקאמר דמצינו ספיקו חמור מודאי, ולכאורה מבעיא דרבא נראה דלא כקושית הרשב"א ז"ל בכתובות דף מ"ב ע"ב בד"ה אימור שכתב דדוקא בקרבן אזיל בתר ידיעה לפטור משום דלא ידע הי קרבן לאתויי, דאפילו יביא גדול לא יתכפר אם הוא מחוייב קטן, והא הכא דיכול להביא אשם תלוי דהשתא נמי בר חיובא הוא באשם תלוי ואפ"ה הואיל ואישתני לודאי אישתני נמי לספק, והתם נמי הואיל ואישתני לפוטרה מסקילה אישתני נמי מחנק, אף שהיא בת חיובא השתא בחנק, וצ"ל דהכא אתינן עלה מטעם שלא יהא ספק חמור מודאי ודו"ק.

והרמב"ם ז"ל כתב להאי דינא דאכל ספק חלב ונודע לו לאחר שנתמנה לענין כה"ג וע"ש בלח"מ שכתב על לשון הרמב"ם ז"ל לפיכך כו' דלר"ש מספקא ליה ואין זה מובן דבכה"ג ליכא ספיקא לר"ש כלל, דהא אישתני נמי לספק, דכה"ג אינו מביא אשם תלוי, ולכאורה יש לדקדק אפילו לרבנן אמאי לא ניזל בזה בתר השתא כיון דאי הוה אכל ספק חלב השתא היה פטור לגמרי, וע"כ לא קאמרי רבנן דחטאו עד שלא נתמנו הרי הן כהדיוטות ואזלינן בתר מעיקרא אלא לענין ודאי חלב דהשתא נמי בר קרבן הוא, ואזלינן בתר מעיקרא בתר שעת חטאו שיביא כשבה, אבל היכא דהשתא שעת פטור הוא מנ"ל דאזלינן בתר מעיקרא לחיובא, וי"ל דע"כ רבנן אזלי בתר מעיקרא אפילו אי הוי עביד השתא הוי פטור לגמרי דהא סתמא קתני חטאו עד שלא נתמנו הרי הן כהדיוטות וחייבים ומשמע אפילו חטא משיח בשגגת מעשה דהשתא שעת פטור הוא אי עביד בשגגת מעשה ואפ"ה אזלינן בתר מעיקרא וחייב, אלא דיש להקשות מהא דתנן בסנהדרין פ' בן סורר ברח עד שלא נגמר דינו ואח"כ הקיף זקן התחתון פטור הואיל ואי עביד השתא היה פטור אלמא דלכ"ע אזלינן בתר השתא לפטורא אם עתה הוא שעת פטור, וצריך לחלק דדוקא לענין מיתה אזלינן בתר השתא לפטורא משום דעיקר החיוב הוא בשעת גמר דינו ואי עביד השתא פטור הוא מש"ה אין לגמור דינו לחיובא, אבל לענין קרבן לרבנן עיקר חיובא הוא אשעת חטאו אלא דמחסר ידיעה ומש"ה לא אזלינן בתר השתא אפי' אם עתה שעת פטור הוא, אלא דבכתובות גבי הא דתני שילא סרחה ולבסוף בגרה תידון בחנק משום דאזיל בתר השתא ופריך עלה ממוציא שם רע דתניא היא וזוממיה בסקילה אפילו לאחר שבגרה, ומשני רב נחמן בר יצחק דתנאי היא רבנן ור"ש דהכא, והשתא לפי הנ"ל אין ראיה מדברי רבנן דאזלי בתר מעיקרא לענין קטלא, דהא אזלי בתר מעיקרא לענין קרבן אפי' אי עביד השתא פטור הוי, ובקטלא כה"ג, לכ"ע לא אזלי בתר מעיקרא כדתנן בסנהדרין, וצ"ל כמו שכתבו התוס' שם דרב נחמן בר יצחק לא בא לשנויי אלא ברייתא דתני שילא דאזלינן בתר השתא בזה שפיר קאמר דתנאי היא דכיון דאזיל ר"ש בתר השתא אפילו גבי קרבן כש"כ דאזיל בתר השתא לענין קטלא, אבל הא דאזלינן בתר מעיקרא גבי מוציא שם רע אתיא דלא כר"ש אלא סברא בעלמא הוא דאזלינן בתר מעיקרא אע"ג דאישתני מיתתו כל היכא דהשתא בר חיובא הוא נמי באיזה מיתה שיהיה, ולמסקנא שם בכתובות מקרא דהנערה יליף לה הגערה שהיתה כבר, אלא דאכתי צ"ע ליישב דברי הרמב"ם ז"ל שפסק לענין סרחה ואח"כ בגרה דאזלינן בתר מעיקרא ולא אמרינן הואיל ואשתני אישתני, וגבי ב"ג שבירך את ה' ונתגייר בימים הקדמוני' פסק דאזלינן בתר השתא והואיל ואישתני אישתני ופטור לגמרי, וי"ל דהתם אישתני דינו ואישתני מיתתו בזה לכ"ע אזלינן בתר השתא נמי ופטור הוא, וכי פריך הש"ס התם לר' חנינא מהרג ב"י דחייב ולא אמרינן הואיל ואשתני הוי מצי לשנויי דר' חנינא ס"ל כר' שמעון דאזיל בתר השתא אפילו גבי קרבן לפוטרו לגמרי אלא דניחא לי' להש"ס לאוקמא מילתא דר' חנינא אליבא דהילכתא, והיינו נמי טעמא דב"נ אם הרג קודם שנתגייר דחייב כי השתא משום דאישתני דינו ומש"ה דיינינן ליה כי השתא וכמו שכ' הלח"מ בפ"ו מה' מלכים ודו"ק.

מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם איכא בינייהו ת"ק סבר כיון דהוי מומר לחלב הוי נמי מומר לדם עיין בתוס' בחולין דף ה' שהקשו הא לכ"ע מומר לדבר אחד לא הוי לכל התורה ותירצו ב' תירוצים הא' דמומר לאכול חלב היינו לכל איסורים והב' משום דחלב ודם נאמרו בחד קרא וסבר ת"ק כיון דהוי מומר לחלב הוי נמי מומר לדם, והא דלא אוכל דם משום דנפשו קצה בו, ויש לדקדק לתירוצ הב' דפליגי אי הוי מומר נמי לאכול דם א"כ אכתי תיקשי מאי בינייהו דהא לת"ק אי הוי דריש נמי קרא דשב מידיעתו ג"כ אינו מביא על הדם כיון דמומר הוא לאכול דם לא הוי שב מידיעתו דהא מה שאינו אוכל במזיד היינו משום דנפשו קצה בו ולר"ש נמי דס"ל דלא הוי מומר לאכול דם אפילו הוי דריש מקרא דמעם הארץ פרט למומר נמי היה מביא על הדם כיון דלאו מומר היא לדם, ולתי' הראשון נמי קשה כיון דהוי מומר לכל האיסורין אמאי לא הוי נמי מומר לדם, ע"כ נראה לפרש דהש"ס דפריך מאי בינייהו הכי פריך כיון דדרשא דשב מידיעתו כולי עלמא מודי כדאמרינן בכמה דוכתי, א"כ למאי נ"מ יליף ת"ק מקרא דמעם הארץ ואמר רב המנונא מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם איכא בינייהו ת"ק דיליף פרט למומר, וכיון דהוי מומר לחלב לאו בכלל עם הארץ הוא וחשיב מומר נמי לענין קרבן על הדם, ור"ש ס"ל דלא הוי מומר לדם כיון דשב מידיעתו הוא גבי דם ולא ממעטינן אלא מומר דאינו שב מידיעתו, ות"ק מחמיר הוא דאפילו שב מידיעתו נמי אימעיט כיון דהוי מומר לחלב, ומה שהקשו התוס' והא לא הוי מומר לכל התורה כדתניא שם דמקבלין מהם נדרים ונדבות, י"ל דשאני הכא כיון דמומר הוא לאיסור אחד ממחויבי חטאת ס"ל לת"ק דה"ג מומר לכל איסורי חטאת, ופריך הש"ס והאמר רבא דכ"ע מומר לחלב לא הוי מומר לדם אפי' גבי חטאת, ומסיק דפלי' במומר לתאבון לאותו דבר לת"ק הוי מומר ואימעיט מע"ה, ולר"ש בר חיובא הוא כיון דאי משכח התירא אכיל חשיב שב מידיעתו, והנה בחולין אמרינן דמומר לעבודת כוכבי' ולחלל שבת בפרהסיא הוי מומר לכל התורה כולה ולא מקבלין מיניה נדרים ונדבות, ונראה דגם ר"ש מודה בזה דכיון דמומר לעבודת כוכבי' הוא לא חשיב שב מידיעתו לכל איסורים, אבל במומר לדבר אחד משאר איסורים בזה לכ"ע לא הוי מומר לכל התורה אפילו להכעיס מדלא תני בברייתא אלא עבודת כוכבים ושבת, אבל לתיאבון גם לאותו דבר פליגי ת"ק ור"ש לת"ק מומר הוא ולר"ש גם לאותו דבר בר חיובא הוא כיון דשב מידיעתו וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' מע"ק ובפ"ג מהלכות שגגות דלדבר אחר לא הוי מומר אפילו להכעיס ולאותו דבר פסק כת"ק דאפילו לתיאבון הוי מומר, וכמו שכ' הכ"מ בפ"ג מהל' מעה"ק והיינו לחומרא דכיון דמומר הוא לאותו דבר אימעיט מעם הארץ אע"פ דשב מידיעתו הוא, אבל מ"מ היכא דלא הוי שב מידיעתו אע"ג דלא הוי מומר בהא ק"ל נמי כר"ש דאינו מביא חטאת, וכדאמרינן בכמה דוכתי והיותר מפורש דהילכתא הכי הוא בשבועות דף כ"ו דמיבעיא להו התם בנשבע על ככר שלא לאכלה אם מצטער עליה ואכלה בשגגה מהו ואמר רבא תנינא השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן אלמא דהכי הילכתא, וכן פסק הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"ג מהל' שבועות, ובזה מיושב קושית הלח"מ בפ"ב מהלכות שגגות הלכה ב' שהקשה על מה שפסק הרמב"ם כר' יוחנן דאין צריך שישגוג בלאו, וע"כ קרא דאשר לא תעשינה אתי לדרשא דשב מידיעתו כדאיתא בפ' כלל גדול, וכיון דפסק כת"ק אלמא דלא דרשינן קרא דאשר לא תעשינה להכי, וע"כ אתי למילף דבעינן שגגת לאו ע"ש, ולפמש"כ ניחא דתרווייהו צריכי מקרא דמעם הארץ ילפינן היכא דהוי מומר לאותו דבר אפילו שב מידיעתו דפטור ומקרא דאשר לא תעשינה ילפינן היכא דלא הוי מומר אלא דלא שב מידיעתו כהאי גוונא דשבועות אלא דמה שפירש הרמב"ם ז"ל התם בעיא דמצטער הייינו שדומה שמותר לאוכלו מפני הצער וזה חשיב לא שב מידיעתו, כיון דלא שגג בעיקר האיסור אלא דימה דמפני הצער מותר וכמו שכתב הלח"מ צ"ע טובא א"כ העובד מאהבה ומיראה אמאי חייב לאביי הא לא שב מידיעתו הוא כיון שידע באיסור ע"א, אלא שדימה דמיראת אדם מותר ומה בין זה לאוכל ככר מפני הצער.

והנה בהא שפסק הרמב"ם ז"ל דלהכעיס נמי מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה, יש לדקדק כיון דהוא ז"ל פסק בפ' ד' מהלכות רוצח דמומר להכעיס אפיקורוס הוא משמע דהוי מומר לכל התורה כולה, וי"ל לענין קרבן לא הוי מומר לכל התורה כולה, ולפיכך נראה דה"ה לענין שחיטה אפילו הוי מומר להכעיס בדבר אחד לא חשיב מומר לענין שחיטה ואם עמדו ע"ג וראו ששחט יפה שחיטתו כשירה, אבל בש"ע סי' ב' פסק דמומר להכעיס אפילו לדבר אחד שחיטתו פסולה, וכן כתב הר"ן ז"ל בריש חולין, אלמא דחשבינן ליה כעובד כוכבים לכל דבר, וא"כ אמאי לא יחשב מומר לכל התורה גם לענין קרבן, ובאמת דברי הרמב"ם ז"ל מוכרחים דמומר להכעיס לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה מדלא תני בברייתא אלא המנסך ומחלל שבת, ומגי' הברייתא חוץ מן המומר לנסך כו', ולא משני התם בחולין דהא דתני חוץ מן המומר הייינו להכעיס בדבר אחד דהוי מומר לכל התורה, אלא ש"מ דאפילו להכעיס לא הוי מומר לכל התורה בדבר אחד, וא"כ מ"ש לענין שחיטה דחשיב כעובד כוכבים, והכ"מ בפ"ד מהל' שחיטה כתב על מה שפירש"י מומר לערלות היינו שמבעט במצוה וכתב שם דדעת הרמב"ם ז"ל אינו כן דמבעט הוי אפיקורוס ושחיטתו גבילה כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם, ואין דבריו ז"ל מוכרחים דהא כתב שם באלו האפיקורסין שכתב בהל' תשובה ושם לא כתב דנקרא אפיקורוס אלא מומר וא"כ אין שחיטתו גבילה, ועיין בלח"מ ז"ל שם בהל' תשובה שהאריך ליישב דברי הרמב"ם ז"ל מהא דאמר ר' יוחנן דמומר להכעיס אפיקורוס הוא, ועיין בטור זב"י בזה ובדברי הש"ך ז"ל, והיה נראה לומר דלענין קרבן שאני דאם הוי מומר להכעיס בדבר אחד מ"מ שב מידיעתו הוא בשאר איסורין, אבל לענין שחיטה כיון שהוא מומר להכעיס לאו בכלל ישראל הוא, אבל זה אינו לא מיבעי למ"ד הטעם בשחיטת עובד כוכבים הוא משום לאו בר זביחה הוא א"כ אי נימא דמומר להכעיס נמי לאו בר זביחה הוא פשיטא דגם לענין קרבן הוי מומר לכל איסורין, אלא אפי' לטעם הרמב"ם ז"ל משום דסתם מחשבתו לעבודת כוכבים ה"נ במומר כיון דחיישינן למחשבתו לעבודת כוכבים אמאי לא יחשב מומר נמי לענין קרבן לכל איסורין, ומדברי פי' המשנה להרמב"ם ז"ל בפ"ק דחולין משמע כדברי הכ"מ דכל שהוא עובר על המצוה אחת דרך קלות הרי הוא אפיקורס ושחיטתו גבילה, והיה נראה דהייינו מדרבנן וכשיטת הב"ח ז"ל, אבל מה"ת ודאי לא הוי מומר לכל התורה, והר"ן ז"ל בריש חולין כתב דשלשה מיני מומר הם אוכל נבילות לתיאבון, ושלא לתיאבון ושלא להכעיס, ולהכעיס, לתיאבון סגי בבדיקת סכין שלא לתיאבון ושלא להכעיס בעינן עוד שיעמוד מתחילה ועד סוף ושחיטתו כשירה דבר זביחה הוא, אבל להכעיס אפילו לדבר אחד לאו בר זביחה הוא, ושחיטתו פסולה בכל גווני, נראה מדבריו ז"ל, דהא דמחלקינן בברייתא בין שאר איסורין לעבודת כוכבים דבדבר אחד בשאר איסורין לא הוי מומר לכל התורה, ובעבודת כוכבים הוי מומר לכל התורה, היינו שלא לתיאבון ושלא להכעיס, אבל להכעיס אפילו בדבר אחד משאר איסורין הוי מומר לכל התורה, וכמ"ד דלהכעיס אפיקורוס הוא, וגם לדבריו ז"ל תיקשי אמאי לא אוקים הש"ס בחולין הא דתני חוץ מן המומר היינו להכעיס ובדבר אחד משאר איסורין, ועמ"א סימן י"ט, ועוד דלשיטתו הא דאמרינן לקמן איזהו מומר דסתמו צדוקי הוי, הוי אומר זה האוכל נבילות וטריפות כו', ונהי דמשום שנפשו קצה בהן אינו עושה לתיאבון, אבל אכתי מנ"ל דעושה להכעיס אלא משמע דכל שאינו עושה לתיאבון מסתמא להכעיס הוא עושה, וכן משמע מהא דאמרינן בע"א אהא דקאמר ר"י שם אני שונה, ולשני כאן במומר לתיאבון כאן במומר להכעיס, ומשני מומר להכעיס אפיקורוס הוא, ולשיטת הר"ן ז"ל אמאי לא משני דהייינו במומר שלא לתיאבון ושלא להכעיס, ויש לומר דלא ניחא ליה למימר כל שאינו להכעיס, מ"מ מפשטיה דהש"ס נראה דליכא אלא ב' חילוקים או לתיאבון או להכעיס.

והנה הרמב"ם ז"ל כתב דלענין שחיטה אפילו מומר לתיאבון בדבר אחד צריך בדיקת סכין, משום דחשוד גם על השחיטה, וכבר עמדו הראשונים ז"ל ע"ד מה טעם הא לתיאבון ודאי לא הוי מומר לכל התורה, וע"כ צ"ל כמו שכתב הרא"ש ז"ל כיון דמומר הוא לדבר אחד אפילו לתיאבון תו לא טרח אהיתרא אפילו בשאר איסורין במידי דאית ביה טרחא, אלא דיש להקשות מהא דאמרינן שם בריש חולין אביי לא אמר כרב אשי דלא ס"ל הא דרבא, ולדבריו נהי דלא ס"ל הא דרבא

היכא דהוי מומר לאותו דבר, מ"מ אמאי לא מוקי במומר לדבר אחד, דבזה כ"ע מודים דסגי בבדיקת סכין, ובשלמא אי נימא דמומר לדבר אחר שוחט אפילו לכתחלה א"ש דלא מצי למימר דאתי לאתויי ערל כדתניא בברייתא משום דלא אשכחן ביה דיעבד, ולא יתיישב הא דתני ושחיטתן כשירה, אבל לדברי הרמב"ם ז"ל שפיר אשכחן ביה לכתחילה ודיעבד, וצ"ל דמילתא דפשיטא היא ולא איצטריך לאתויי אע"ג דבברייתא תני לה, וע"כ צ"ל כן לפי מה שנראה מדברי התוס' בעירובין ריש פרק הדר דאביי ס"ל כר"מ דאמר מומר לד"א הוי מומר לכל התורה כולה וכדמוקמינן לאביי דאמר אוכל נבילות להכעיס כר"מ גבי עד זומם, וא"כ אביי ודאי הוי מצי לאוקמי לאתויי ישראל מומר לדבר אחד, ודוחק לומר דלר"מ לא מהני בדיקת סכין, אלא דכבר כתיבנא בסנהדרין פרק זה בורר דאביי לא ס"ל כר"מ בהא דחשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה, ע"ש, ונראה דגם לר"מ דס"ל חשוד לדבר אחד הוי חשוד לכל התורה כולה הוא אינו אלא משום חשדא ומדרבנן, דאל"כ מאי עביד בקרא דמן הבהמה להביא בני אדם שדומין לבהמה לקבל מהן קרבנות, כיון דס"ל מומר לדבר אחד הוי מומר לכל התורה, אלא ש"מ דמדרבנן בעלמא קאמר אבל מה"ת לא הוי מומר לכל התורה, אלא דבעירובין לא משמע כן בהא דקאמר איזהו מומר זה המחלל שבת בפרהסיא, ופריך אי ר"מ הא אמר חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה אפי' באחד משאר איסורין נמי ומאי קושיא דלמא איזהו מומר מה"ת קאמר, וי"ל דהכי פריך כיון דאמרת דמחלל שבת מומר הוי ע"כ היינו משום דס"ל דלר"מ בדבר אחד הוי מומר לכל התורה, א"כ בכל אסורין נמי, אבל למסקנא גם לר"מ לא הוי מומר לדין תורה אלא חשוד וכן משמע מלישנא דרבא דאמר דכ"ע מומר לחלב לא הוי מומר לדם, משמע דליכא למ"ד דמומר לדבר אחד הוי מומר לכל התורה, העולה מכל הנ"ל דבין מומר לתיאבון בין מומר להכעיס לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה, ודין האמור בש"ע דשחיטתו פסולה בכל גווני צ"ע, ולמאי דפסק הרמב"ם ז"ל דאפיקורוס הוא יש לדקדק קצת מאי טעמא דרבא דאמר דמומר להכעיס כשר לעדות, הא כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות עדות דהאפיקורסין לא הוצרכו חכמים למנותן בפסולי עדות ופשיטא שהן פסולין, ולקמן יבואר עוד בזה אי"ה.

ואכתי נשאר לבאר מ"ש להרמב"ם ז"ל דלא נקרא מומר אלא אם הוא מפורסם בה והורגל לעבור עליה כמ"ש בהל' מעה"ק, ומשמע דבפעם אחת לא נקרא מומר, ולא נודע מקורן של דברים, ונראה דיצא לו מהא דממעטינן מומר מקרא דמעם הארץ ומומר אינו בכלל עם הארץ, ומשום חד זימנא לא מיקרי יוצא מן הכלל, אלא דוקא אם הורגל ומפורסם בה, אז הוא אינו בכלל עם הארץ, אלא דלכאורה זה אינו אלא לת"ק דיליף מקרא דמעם הארץ, אבל לר' שמעון דהטעם הוא משום דלא הוי שב מידיעתו א"כ אפילו בחד זימנא נמי לא הוי שב מידיעתו, ולמאי דכתיבנא דהרמב"ם ז"ל ס"ל לתרווייהו לדרשא דמעם הארץ וגם שיהיה שב מידיעתו א"כ בשלמא במומר לתיאבון א"ש דבעינן שיהיה רגיל בה משום דחשיב שב מידיעתו, א"כ בשלמא במומר לתיאבון א"ש דבעינן שיהיה רגיל בה משום דחשיב שב מידיעתו. ואין מקבלין ממנו אלא מטעם מומר ומומר לא הוי אלא אם רגיל בעבירה, אבל להכעיס אפילו בחד זימנא לא יקבלו ממנו דלא הוי שב מידיעתו, וי"ל דבחד זימנא לא מיקרי נמי לא שב מידיעתו דשמא עשה תשובה ובשעה שאכל פ"ש בשוגג שמא שב מידיעתו הוא, אבל כיון שהורגל בה ודאי לא שב מידיעתו הוא, וכ"ז אינו אלא היכא דעבר פעם אחת ואח"ז עבר פ"ש בזה אמרינן שמא עשה תשובה, אבל היכא דבאותו פעם שעשה במזיד נעלם ממנו הדבר ועשה בשוגג ודאי חשיב לא שב מידיעתו, כיון דבשעה זו עשה במזיד, ובזה א"ש דברי התוס' בשבועות דף י"ז ד"ה טימא עצמו במזיד שכתבו דאם שכח אח"כ לא הוי שב מידיעתו, ועיין במל"מ ז"ל פ"ג מהל' שגגות שכתב להוכיח מדברי התוס' דשבועות דלאותו דבר לא בעינן ג' פעמים והוא נגד מה שכתב בכמה מקומות דלא מיקרי מומר אלא בג' פעמים ובעירובין מוכח מ"ד דאפילו לאותו דבר לבטל רשות לא הוי מומר בפעם אחת שחלל שבת, עיין בריש פרק הדר, ע"כ כמ"ש דמומר לא מיקרי אלא בכמה פעמים, ובשבועות הוא מחמת דלא שב מידיעתו הוא בשעת מעשה, אלא אי קשיא לי הא קשיא לי מש"כ הרמב"ם ז"ל גם לענין שחיטה כן דלא בעינן בדיקת סכין אלא במומר, ולא ידענא טעמא מאי כיון דהתם מטעם חשוד אתינן עלה, וחשוד ודאי הוי אפילו בפעם אחת, ובשלמא בחשוד לשאר עבירות דבעי בדיקת סכין להר"מ ז"ל יש לומר דדוקא היכא דהוי מומר לשאר עבירות אז חיישינן ליה גם לשחיטה, אבל בפ"א שנחשד לשאר עבירות לא הוי חשוד לשחיטה, אבל אכל נבילות פ"א דהוי חשוד לאותו דבר למה יוכשר בלא בדיקת סכין הא הוי חשוד לאותו דבר, והב"י כתב באמת דלאותו דבר לא בעינן כמה פעמים, ומדברי הרמב"ם ז"ל פי"א מהל' עדות נראה דהא דבעינן מומר דוקא היינו שלא יהא נאמן אפילו על של אחרים אלא ע"י בדיקת סכין, אבל אם לא עבר אלא פעם אחת נאמן הוא על של אחרים כיון דגם בעיניו לאיסור יחשב.

והנה המל"מ ז"ל צידד לומר בדעת הרמב"ם ז"ל דבעבודת כוכבי' ובחילול שבת הוי מומר בפעם אחת ודלא כשיטת התוס' ז"ל ובאמת יש לדקדק לפמש"כ דהא דבעינן ג' פעמים לענין שחיטה היינו שלא יהיה נאמן כלל אפילו בשל אחרים, א"כ בעבודת כוכבים ושבת דהוי חשוד לכל התורה הוי כחשוד לאותו דבר, א"כ הראיה שהביאו דבעינן ג"פ מהא דא' ר"ל השוחט לזרוק דמה לעבודת כוכבים דמותרת ופירש"י ז"ל דמותר באכילה אלמא דלא הוי מומר בפעם אחת, ולפי הנ"ל אמאי מותרת באכילה אפילו בפעם אחת כיון דחשוד הוא לעבודת כוכבים חשוד הוא נמי לקלקל בשחיטה, וי"ל דמיירי שראו אחרים ששחט כהוגן, ועפ"ז יש ליישב דברי התוס' בע"א דף כ"א בד"ה איזהו אפיקורס וכו' שכ' דהא דתניא שחיטת אפיקורוס אסורה היינו באדוק בעבודת כוכבים ביותר, אבל ישראל העובד עבודת כוכבי' אין שחיטתו שחיטת אפיקורוס, והביאו ראיה מהא דר"ל דאמר מותרת, והוא תמוה דהא קי"ל דמומר לעבודת כוכבים אסור לאכול משחיטתו אפילו אינו אדוק ודלא כרב ענן, וכן הקשה ידידי ורעי הרב הגדול מוהר"ר יעקב מאיר נ"י, ולפירוש הנ"ל ניחא דנהי דקי"ל אסור לאכול משחיטתו היינו משום דהוי מומר לכל התורה, אבל מ"מ בר זביחה הוא ואם עמדו אחרים ע"ג וראו ששחט כהוגן שחיטתו מותרת, ובהכי מיירי הא דר"ל אבל אם אדוק ביותר הוי אפיקורוס ולאו בר זביחה הוא ושחיטתו פסולה בכל גוונא אלא דאכתי דבריהם צ"ע דכיון דאפילו עובד עבודת כוכבים לא מיקרי אפיקורוס אלא באדוק ביותר א"כ כש"כ בשאר דברים להכעיס למ"ד דהוי אפיקורוס דבעינן שיהי' אדוק בהם, ומהא דפריך מברייתא דאכל פרעוש או יתוש לא משמע כן דמאי קושיא דהא דהוי אפיקורוס היינו באדוק בהן, והא דתני דהוי מומר היינו בפעם אחד וכדתניא אכל פרעוש אחד, ומברייתא זו תיקשי נמי לדברי הראשונים דלא הוי מומר אלא בכמה פעמים והכא תניא בהדיא דאפילו בפרעוש אחד הוי מומר, ויש להאריך עוד בזה הרבה אבל לא רציתי כי אין נמצאין כעת ספרי הראשונים ת"י לעיין ע"כ לא כתבתי בזה אלא הערות דברים בעלמא.

איתמר מומר דבסתמו צדוקי הוי אומר אכל נבילות וטריפות כו', וכ' התוס' בע"א שם דנבילה היינו שמתה מחמת חולי וטריפה היינו נשברה מפרקתה ולא משמע כן בבכורות סוף פ' כל פסולי המוקדשים דלסתם טריפה קרי ליה רשב"א שם דבר שנפשו קצה בו וי"ל חשיב לה התם בדברים שאין הנפש קצה בהם, ועיין בתוס' שם שדקדקו מהא דאמרינן כאן דיי"ל סתמו אפיקורוס הוי, והיה נראה דבכל אלו סתמו להכעיס משום דשכיחי התירא, וכיון דהוא רגיל באיסור סתמו להכעיס, ובתוספתא חשיב נמי אוכל בשר חזיר והמחלל שבת והמנסך בהדי כל הני, ועיין בתוס' בע"א שם שהקשו למ"ד דלהכעיס הוי מומר מהאי ברייתא דמפרש לה ר"י דהוי צדוקי, ותירצו דמפרש איזהו מומר להכעיס לענין הכרזה ולמאי דכייל לה בתוספתא בהדי מחלל שבת ומנסך א"א לפרש כן דהא במנסך אפיקורוס נמי הוי ויש ליישב, ומהא דתני לה להאי ברייתא בתוספתא דמכילתין משמע קצת דאמומר האמור לענין קרבן קאי דאימעיט מעם הארץ וחשיב כל הני שב"א פרושים מהם והרגיל בהם לאו בכלל ב"א הוא והוי מומר לכל הקרבנות אבל לא משמע כן בגמרא.

גמרא איכא ביניהו כלאים דרבנן, עיין בתוס' בעירובין פרק הדר דף ס"ט שכ' לפירש"י שם בדרבנן הוי מומר, והקשו ע"ז מהא דכותים היו מבטלים רשות קודם שגזרו עליהם אע"ג דלא זהירי במילי דרבנן, ותמיה לי שלא הביאו סוגין דפליגי תנאי בהא אי הוי מומר במילי דרבנן, ומשמע דאפילו צדוקי הוי לריבר"י, ובאמת צריך עיון גם משחיטת כותי דכשר כשישראל עומד ע"ג קודם גזירה, ועיין בדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' שחיטה ובלח"מ שם.

יכול נשיא שבט כנחשון ת"ל מכל מצות ה' כו' מי שאין על גביו אלא ה' כו', נראה דנשיא שבט לא אימעיט אלא היכא דאיכא מלך על גביהם, אבל אם אין מלך אפילו נשיא שבט מביא שעיר, דבשבטו אין ע"ג אלא ה' כו' ולא בעינן דווקא מלך כדמוכח מהא דבעי רבי כגון אני ורבי לא היה אלא נשיא וכן אמרה תורה אשר נשיא יחטא, וגם לא בעינן שיהיה מושל על כל ישראל אלא כל שהוא מושל בשבטו ואין עליו מושל אחר מיקרי נשיא לענין זה, וכדמוכח מהא דתניא מלכי ישראל ומלכי בית דוד אלו מביאין לענין כו', והנה התוס' כתבו בסנהדרין פ' כה"ג לחד תירוצא דכל האמור בפרש' שופטים לא הותר אלא למי שמלך בא"י על ישראל ויהודה ומאת המקום, אבל כגון אחאב שמלך על ישראל לבד ושלא מאת המקום לא הותר בכל אלו הדברים האמורים בפרשת מלך, ולכאורה לא משמע כן מסוגין דלדבריהם דלא נאמרה פרשת מלך במלכי ישראל, א"כ האימה מפניהם לאו מצוה היא ולא קריגן ביה אין ע"ג אלא ה' כו', אלא נראה דהדבר תלוי בעם וכל שקבלו עליהם אותו למלך מחוייבים לסור אל משמעתו, וגם בהם הדבר תלוי להורידו מגדולתו כדאיתא בירושלמי שדוד כל הימים שברח מפני אבשלום היה מתכפר בשעירה כהדיוט אע"פ שנמשח תחילה ע"פ הדיבור, וכן משמע פשטיה דקרא מקרב אחיך תשים עליך מלך דשימת המלך תלוי בעם, אבל בירושלמי במכילתין איתא דהא דמלכי ישראל מביאין שעיר הייגו עד יהוא בן נמשי שנאמר בני רבעים ישבו לך על כסא, אבל מכאן ואילך בלסטיות נטלוהו, משמע דמלך ישראל שמלך בחזקה לא נאמר בו כל דיני מלך וחשיב כהדיוט, ומדברי הרמב"ם ז"ל בהל' מלכים נראה דלא נקרא מלך ישראל לכל הדברים הנאמרים בפרשה אלא מלך שהועמד ע"פ נביא כמו ירבעם, ומבואר בדבריו שם בפ"א הלכה ח' נביא שהעמיד מלך מישראל כו' הרי זה מלך, משמע דמלכי ישראל שעמדו שלא ע"פ נביא אין להם דיני מלך, וכן מסתבר דהמלוכה נתנה לזרע דוד המלך ע"ה לבד וכל המורד בו ובזרעו כאילו מורד בשכינה ע"כ לא היה להם בארץ ישראל רשות מצד עצמ' להמליך מלך אחר אם לא ע"פ נביא כמו ירבעם ויהוא בן נמשי דמשמיא הוא דאסכימו, ומה שפי' רש"י ז"ל בד"ה מה להלן שאין על גביו וכו' דבמלך משתעי קרא דכתיב שום תשים עליך, מדבריו ז"ל נראה דקרא לא מיירי אלא במלך ממש דנאמר בו שום תשים, ולפ"ז צ"ע בנשיא דאין עליו דין מלך, ואם מחל על כבודו כבודו מחול למה יתחייב בשעיר, וצ"ל דמ"מ אין על גביו כו' אע"פ שיכול למחול ודו"ק.

ע"ב מלכי בית דוד מושחין, מלכי ישראל אין מושחין, ומפני מה משחו את יהוא מפני מחלוקתו של יהורם, והקשה הכ"מ בפ"א מהלכות מלכים ממשיחת שאול, והוא תמוה דע"כ לא אימעיטו ממשיחה אלא לאחר שנתנה המלוכה לדוד ולזרעו עד עולם, ומלכות ישראל היא מלוכה שאינה קיימת לדורות, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מלכים ע"כ אין צריכה משיחה בשמן המשחה ואפילו משיחה בשמן אפרסמון לא עשו אלא מפני המחלוקת, אבל שאול המלך שהוא הוכשר למלוכה ראשונה ע"פ הדיבור ודאי שהיה צריך משיחה גמורה בשמן המשחה, ועיין רש"י ז"ל בכריתות, אלא דממה שאמרו ז"ל רמה קרני ולא רמה פכי שאול ויהוא שנמשחו בפך לא נמשכה מלכותן, נראה דשאול ג"כ לא נמשח בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון, והיינו דאמרו ז"ל ולא רמה פכי כי הפך הוא כלי חרס ופסול הוא לכלי שרת ולא ניתן בו שמן משחת קודש אלא שמן אפרסמון, ע"כ לא נמשכה מלכותם כי לא היתה משיחה גמורה, אבל דוד ושלמה שנמשחו בשמן המשחה כמו שכתב זיקח את קרן השמן מן האהל משיחתן היתה משיחה גמורה לעד ולדורות.

אי הוי משיח הוי כה"ג ואי לא לא הוי כה"ג, נראה דל"ד קאמר דלא הוי כה"ג דוודאי אין משיחה מעכבת אלא ה"ק דבלא משיחה לא הוי כה"ג מחמת ירושה.

דף יב ע"א ומי הוה שמן המשחה כו' אמר רב פפא באפרסמא דכיא, עיין בלח"מ פ"א מהלכות מלכים שהקשה על לשון הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות כלי המקדש דמשמע שם מדבריו ז"ל דיהואחז נמשח בשמן המשחה, והוא נגד דברי הש"ס הכא ולדידי לא קשיא דהש"ס לא פריך אלא דר' יהודה אדר"י דר' יהודה אית ליה ביומא דארון נגנז ויאשיהו גנזו, א"כ לטעמיה לא היה אז בימי יהואחז שמן המשחה, אבל לסתמא דמתניתין דיומא דארון גלה לבבל לא קשיא דשפיר היה שמן המשחה עד החורבן ומלשון הרמב"ם ז"ל מהלכות עבודת יוה"כ נראה שדעתו כמ"ד ארון גלה לבבל שכתב כל ימי בית שני שלא היה ארון משמע דכל ימי בית ראשון היה הארון, וכן כתב בפ"א מהלכות בהמ"ק דבבית שני לא היה שמן המשחה, אבל כל ימי בית ראשון היה שמן המשחה וק"ל.

אמר רב פפא באפרסמא דכיא, נראה דהא דלא משני רב פפא הכי אברייתא דיהוא, דהתם פשיטא דלאו שמן המשחה היה דמשיחתו היה בשבטי ישראל ומאי בעי שמן המשחה התם הלא היה מונח אצל הארון בירושלים וק"ל.

בתחלה היו יוצקין על ראשו ואח"כ נותנין לו שמן בין ריסי עיניו, משמע דהיו נותנין שני פעמים שמן פ"א על ראשו ואח"כ נותנין שמן בין ריסי עיניו כמו למ"ד משיחה תחלה דהיו ב' מתנות שמן, אבל הרמב"ם ז"ל כתב דמאותו השמן עצמו שיצקו על ראשו מזה היה מושחו בין ריסי עיניו, ע"ש בפ"א מהל' כלי המקדש, וגם משמע מדבריו ז"ל דהמשיחה כמין כי לא היתה כמו שפירש"י ז"ל אלא מהשמן שיצק על הראש היה מושח ממנו ע"ג עיניו כמין כי, והטעם נראה כי עיני הכהן הם עיני כל ישראל להאיר להם הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון כמו שנאמר יורו משפטיך ליעקב גו' וגם עיני הכהן יראו כל נגע, ועליו הדבר מוטל לטהר את ישראל מכל טומאה, ע"כ היה נמשח משמן שעל הראש על גבי העינים, שגם העינים יומשחו בשמן משחת קודש כי המשיחה בשמן הקודש רומזת לאור הקדושה אשר ישכון על ראש המלך וכהן בחינת כתר כהונה ומלכות, וע"כ המלך לא היה נמשח אלא כמין נזר על הראש לבד לרמוז כי הוא הראש כמש"נ ראש שבטי ישראל

אתה, אבל להמשיך האור הגדול הזה למטה לכל ישראל היא פעולת הכהן הגדול, ע"כ היה השמן יורד מן הראש על העינים, ומשם היה יורד אל הזקן כמין שני טיפי מרגליות, ומשם יורד ע"פ מדותיו כי אור השמן היה מתפשט על כל ישראל שהם בחינת מלבוש אל מעלת הכה"ג כנודע שכל מדריגה עליונה מתלבשת במה שלמטה הימנו, ולגודל קדושת השמן אין כח ביד כולם לקבל אור עצמותו ע"כ כשהיה מספר היה עולה בעיקרי זקנו ולא היו מקבלים אלא מריחו הטוב, וזש"א ז"ל שהיה משה רבינו דואג שמא ח"ו מעלתי בשמן המשחה במה שירד למטה על זקן אהרן, ואולי מעילה היא זו לרוב קדושתו יצא ב"ק כטל חרמון כו' מה טל אין בו מעילה בירידתו כן שמן המשחה אין בו מעילה כי כן הוא חפצו יתברך להיות אור השמן מאיר לכל, ועדיין היה אהרן דואג שמא אני מעלתי במה שהוריד ע"פ מדותי יצא ב"ק ואמרה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, כשם שמשה לא מעל כך אתה לא מעלת כי נחת רוח הוא לפני שע"י שניכם יתגלה טוב ונועם העליון על כל עמי ישראל וכל הארץ האירה מכבודו יתברך כרצונו הק'.

האי מאן דבעי למידע כו' עיין מהרש"א בח"א שהאריך בזה ותוכן דבריו דלטובה אין בו משום ניחוש וכל הני דתני בסנהדרין הם ניחוש לרעה וזה אסור, ולא משמע כן בחולין פרק גיד הנשה גבי הא דאמר רב מברא אתי לאפאי יומא טבא לגו, וקאמר התם אלא משום דנחיש והאמר רב כל ניחוש שאינו כאליעזר כו' אינו ניחוש, ולדברי המהרש"א ז"ל תיפוק ליה דמותר לעשות סימן לטובה, והא דאליעזר נמי אמאי היו ניחוש הא עשה סימן לטובה, כמ"ש והיה הנערה כו' ועיין בדברי הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות ע"א ובדברי הראב"ד שם ובנושאי כליו, ועוד מ"ש דגבי לא תעוננו אסור ליתן עונה אפילו לטובה כדאיתא התם בפ"ד מיתות, ולענין ניחוש אינו אסור אלא לרעה, ונראה דלעשות לו סימן לדבר מותר ואינו בכלל ניחוש, ושורש של דבר זה הוא ממשיחת מלכים על המעיין, דילפינן מינה דסימנא מילתא היא, וכה"ג נמי סימן הגר והתרנגולת הוא דבר שאין בו ניחוש אלא סימן בעלמא מעין הדבר, כי הדלקת הגר הוא סימן מעין חיות האדם על האדמה כמ"ש וגר אלהים טרם יכבה כו' וכן גידול התרנגולת הוא סימן להצלחת העסק ומ"מ דברי המהרש"א ז"ל נכונים דלרע ח"ו אין לחוש לשום סימן וכמו שאמרו ז"ל על ליקוי המאורות מאותות השמים אל תחתו.

מ"ט דר"מ כו' מרובה בגדים מגין ת"ל הכהן המשיח, נראה דהא דלא איצטריך לר"מ הכהן למעוטי מלך כמו דאמרי רבנן משום דס"ל כיון דבאותו הפרשה קראו התורה בשם נשיא ולא בשם משיח אלמא דלא הוזכר בתורה משיחת המלך וגם אינה מחוייבת היא אלא במלך ראשון, ע"כ אפילו אם לא נאמר כהן לא הוי מרבינן מלך ממשיח, ובאמת קשיא לי למה ליה להש"ס למימר לעיל לרבנן דס"ד על שגגת מעשה יביא שעיר כו' ואמאי לא קאמר דהוי ס"ד דמלך שנמשח בשמן המשחה מביא פר ונשיא הוא מלך שלא נמשח מביא שעיר, וצ"ל דבלא"ה שפיר משני וק"ל.

ע"ב אימא סיפא אין בין המשמש כו' אתאן לר"מ כו' כבר העירותי לעיל במכילתין דתרי גווני איכא בכהן שעבר הא' הוא משיח שעבר מחמת זקנה או מחמת מום ומשחו כהן אחר, והב' הוא בגוונא דפליגי ר"מ ור"י שאירע פסול בכה"ג ומינו אחר תחתיו ואח"כ חזר הראשון לעבודתו והשני נקרא כהן שעבר, והיה נראה דבמשיח שעבר מחמת זקנה או מחמת מום לכ"ע הרי הוא כה"ג לכל דבריו, ולא פליג ר"י בזה אלא דלא מצי לאוקמא מתניתין בהכי משום דמתניתין סתמא קתני, משמע דמיירי בכל כהן שעבר, ועוד דבעבר מחמת מום לא שייך למיתני אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה [כיון דהוא פסול לעבודה] אבל לכל דיניו הרי הוא ככה"ג וכשעבר מחמת זקנה ודאי משמש בח' בגדים, ולית ביה משום איבה ולא פליגי אלא בכהן שנתמנה בשעת פסולו של ראשון ואח"כ עבר בזה ס"ל לר' יוסי דאינו ראוי לכה"ג משום איבה, וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה את שני הפירושים בכהן שעבר, ובזה יתיישב נמי לשון הרמב"ם ז"ל בסוף הל' שגגות שכתב על משוח שעבר מחמת זקנה או מום כלישנא דמתניתין שאין בין כו' אלא דבכהן שעבר אחר שחזר הראשון פסק כר' יוסי אבל בזה כ"ע מודים, ועיין בלח"מ ז"ל שם, וא"כ קשה היכי מוכיח רבא דר"ש סבר לה כר"מ מדאמר וכולן נוהגין במשוח שעבר, דלמא מיירי במשוח שעבר מחמת זקנה דמודה בה ר"י וכדמשמע לישנא דמשוח שעבר, דאילו כהן שנתמנה בשעה שאירע פסול בראשון אינו נמשח, וי"ל דכיון דלר"י נמי הרי הוא ככה"ג לענין טומאת קרובים ולענין אלמנה ובתולה א"כ הו"ל למינקט נמי וכולן אין נוהגין בכהן שעבר חוץ מה' דברים, אלא ש"מ דבכלל משוח שעבר הוא וכר"מ, (ועיין בפ"מ שכתב לדעת התוס' דלר' יוסי אם שימש בד' בגדים עבודתו כשירה והא ליתא דא"כ אינו מוזהר על האלמנה). ובמשוח מלחמה נמי אמרינן ביומא בסוף בא לו כ"ג דאינו משמש בד' משום מעלין בקודש כו' ואפ"ה מוזהר על האלמנה אם לא שנאמר דשאני משוח מלחמה דילפינן לקמן מקרא דמוזהר.

וכולן נוהגין במרובה בגדים חוץ מפר הבא על כל המצות, הקשה הב"ש ז"ל הא כיון דאינו מביא פר א"כ הרי הוא כהדיוט בכשבה או שעירה, ואמאי יפטור על טומאת מקדש וקדשיו הא חטאתו שוה ליחידים וקושיא אלימתא היא, והיה נראה דנהי דאימעיט מרובה בגדים מפר מדכתיב המשיח עכ"פ אימעיט נמי מקרא דמעם הארץ פרט לכה"ג דאינו מביא כשבה, וא"כ אין חטאו שוה ליחידים, אלא דלא מסתבר לומר דלא יהא למרובה בגדים שום כפרה, וע"כ צ"ל דלא ממעטינן מעם הארץ אלא משיח ונשיא דחלוקים הן בדינן משאר עם הארץ, אבל מרובה בגדים הרי הוא בכלל עם הארץ, וצ"ל כיון דפטורו על טומאת מקדש וקדשיו, הוא מפני שמביא על שגגתו פר, א"כ ממילא ש"מ דמרובה בגדים שאינו מביא פר חייב בטומאת מקדש וקדשיו, ומש"ה לא תני לה בהדיא.

וכולן נוהגין במשוח שעבר חוץ מפר יוה"כ ועשירית האיפה, גם כאן קשה אמאי לא קאמר נמי חוץ מפר הבא על כל המצות, למאי דמפרשינן משוח שעבר הייני זה שנתמנה בשעה שאירע פסול בראשון, וזה ודאי לא נמשח כדאיתא בירושלמי, וא"כ פר נמי אין נוהג בו, וי"ל כיון דאיכא נמי משוח שעבר שחייב בפר כגון עבר מחמת זקנה או מום מש"ה לא תני לה, ובמגילה לא הביא הש"ס שם שינויא דרבא דר"ש הוא, ואפשר הייני משום דיש לפרש משוח שעבר לר"ש הייני מחמת זקנה וכמו שכתבתי לעיל, והנה לפי דבריו אלה מצינו מחלוקת בין ר"ע וריה"ג ור"ש דכולהו פטרי כהן משיח מטומאת מקדש וקדשיו, ואפ"ה יש ביניהם מחלוקת, דלר"ש דאמר הטעם דכהן משיח פטור על טומאת מקדש וקדשיו מפני שאין חטאו שוה ליחיד, משוח שעבר נמי פטור כיון דחייב בפר, ומרובה בגדים חייב כיון דאינו מביא פר, ולר"ע דפוטר מטעם שנאמר זה קרבן אהרן כו' זו באה חובה כו' הוי איפכא דמרובה בגדים פטור כיון דבר עשירית האיפה הוא, ומשוח שעבר חייב כיון דאין עשירית האיפה באה חובה לו, ולריה"ג דילפי מפני שאינן בעניות ודלות כולם פטורים דאין בהם עניות ודלות אפילו אחר שעבר, והוא דבר פלא ולא מצאתי מי שביאר דברים אלו, ולישנא דמתניתין בד' ר"ש לעיל הכי משמע דתנן אלא שאין כה"ג משוח חייב על טומאת מקדש משמע דוקא כה"ג משוח אבל לא מרובה בגדים, אלא דבמתניתין פי"ב דפרה תנן סתמא שאין כה"ג חייב על ביאת מקדש וצ"ע, וגם בהכלל שנתן ר"ש לעיל יש לדקדק דמה שאמר ברישא אלא שאין משוח חייב על טומאת מקדש היינו דוקא משוח ולא מרובה בגדים ומה שאמר בסיפא כל שהוא בעולה ויורד משוח וב"ד פטורין ומסיק הש"ס שם דפטורין מדלי דלות כר"ע ובזה לאו דוקא משוח אלא ה"ה מרובה בגדים כיון דבר עשירית האיפה הוא.

כתנאי והוא אשה בבתוליה יקח כו' ר"ע אמר אין לי אלא שעבר מחמת קריו, מחמת מומו מניין ת"ל והוא, נראה דהא דקאמר כתנאי הייני דפליגי תנאי במשוח מלחמה אי מוזהר על הבתולה דר' ישמעאל מרבה מוהוא לרבות משוח מלחמה, וא"כ לא שמעינן לדידיה עבר מחמת מומו כיון דאינו חוזר לעבודתו, ולר"ע דמרבי עבר מחמת מומו לא שמעינן אליביה משוח מלחמה שמצווה על הבתולה, ולפ"ז נתיישב מה שהקשיתי לעיל דלמא ר"ש מיירי בעבר מחמת זקנה משום דכיון דהוא יליף מוהוא משוח מלחמה א"כ לא שמעינן אליביה עבר מחמת זקנה או מום שאינו חוזר לעבודתו שמוזהר על הבתולה אלא דהרמב"ם ז"ל פסק כתרווייהו דעבר מחמת מום ומשוח מלחמה שניהם מוזהרין על האלמנה ומצווין על הבתולה, וצ"ל לדבריו ז"ל דתרווייהו איתרבו מוהוא, וא"כ לא אתי שפיר הא דקאמר כתנאי כיון דלא פליגי כלל ר"י ור"ע, והנה למאי דבעי ליה לרבא משוח שנצטרע אי מותר באלמנה, והיינו משום דבטלה קדושתו, א"כ לפ"ז נראה דגם לענין פר בטלה קדושתו, והא דתנן לעיל חטא אחר שעבר מביא פר הייני בעבר מחמת קריו, או השני שעבר כשחזר הראשון לעבודתו, דכה"ג הוא לכל דבריו וכרבנן דלא בעינן משוח דוקא וא"כ אפילו לבתר דמרבינן מוהוא, דמוזהר על האלמנה אכתי מנ"ל דבקדושתו קאי לענין פר, ולמאי דכתיבנא לעיל דילפינן מהא דמביא חטאתו משעבר ש"מ דבקדושתו קאי לענין זה א"ש עכ"פ לישנא דהש"ס דאמר כתנאי לא נתיישב אצלי לפי שיטת הרמב"ם ז"ל.

אין לי אלא שעבר מחמת קריו, משמע דמרבי ליה מאיזה קרא ולא נודע לי כעת מאין, ועיין לשון רש"י ז"ל דמשמע קצת דמסברא פשיטא ליה, ואפ"ל דקאי אדרשא דכי נזר שמן משחת אלהיו כו' אני ה' ודרשינן מינה בירושלמי מה קדושתי קיימת אף קדושת כה"ג קיימת, וע"ז אמר אין לי אלא עבר מחמת קריו כו'.

משיח שנצטרע מהו באלמנה, נראה דלא מיבעי ליה אלא לענין אלמנה, והייני משום דקרא דומן המקדש לא יצא שנאמר קודם לא מיירי בעבר מחמת מומו, ומש"ה מיבעי ליה נמי בקרא דוהוא אשה בבתוליה יקח, אי קאי אעבר מחמת מומו אבל לענין פריעה ופרימה וטומאת קרובים פשיטא ליה דהרי הוא ככה"ג.

כל המקודש מנא הני מילי דתנא דבי ר"י וקדשתו בזבחים פרק כל התדיר תנן נמי הכי, כל המקודש מחבירו ולא מייתי התם קרא דוקדשתו משום דהתם מיירי בקדושת הקרבן לקדם כל המקודש, והכא מיירי בקדושת המתכפר, ובעי מנלן דאיש הקדוש מחבירו כל מעשיו קודמין לחבירו ומייתי שפיר מדתנא דבי ר"י וקדשתו לפתוח ראשון ולברך ראשון, אלמא דהוא ראשון גם בעשיית מצוה, ואכתי לא ידענא למאי איצטריך הא דוקדשתו דליקדם פר משוח לפר העדה יליף לקמן מקרא דושרף את הפר וכל הני דיני קדימה דחשיב לקמן בקרבנות לכולהו לא איצטריך קרא דוקדשתו, אם לא לקדימת שעיר נשיא לשעירת יחיד ולקמן יתבאר עוד בזה, ושמעינן מהכא דכל המקודש מחבירו הוא קודם לחבירו בכל מעשיו, וכדאיתא בירושלמי לענין נדבה דנדבת משוח קודמת לנדבת ציבור, ומכאן נראה דכהן וישראל שהיה להם שתי תינוקות למול ביום אחד, דהכהן מוקדם לעשות מצותו תחלה לישראל, כי היכי דנדבתו קודמת לשל ישראל.

דף יג שעירת יחיד קודמת לכבשת יחיד, וכן פסק הרמב"ם ז"ל, ולענין נדבה פסק דכשבה קודמת לשעירה, והייני דלענין נדבה לכ"ע כשבה קודם שנתרבתה אצל המזבח באליה, אבל לענין חטאת שעירה קודמת מפני שנתרבתה לע"א באותו ענין שעשה בשגגה וק"ל, וראיתי בירושלמי דאמרינן התם קרבן איש וקרבן אשה איש קודם, בד"א שהיו הקרבנות שוין אבל האשה פר והאיש שעיר של אשה קודמת, משמע מזה דחשיבת הקרבן עדיף מחשיבת איש המביאו, ולא משמע כן מהא דמייתי התם לעיל בירושלמי נדבת משיח ושעיר ע"א שעיר ע"א קודם מפני שנכנס דמו לפנים, משמע הא לשאר חטאת יחיד נדבת משיח קודם, אלמא דחשיבת האיש המביאו עדיף, דהא חטאת חובה עדיף מנדבה ואפ"ה נדבת משיח עדיף, ואפ"ל דחשיבת משיח נגד יחיד עדיף יותר מחשיבות איש נגד אשה וצ"ע, וכ"ז הוא כשבאו שניהם כאחד אבל אם בא שאינו מקודש ותחלה ואח"כ בא המקודש שאינו מקודש קודם כיון שהוא הביא תחלה, ואם כן ה"ה לענין הילדים הנ"ל אם הביא הישראל תחלה שלו קודם לשל כהן, ועיין בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות תמידין ומוספין.

חכם קודם כו' וא"כ כ"ש דקודם לנביא, ויש לדקדק קצת לכאורה דתיפשוט להו מהכא דחכם עדיף מנביא בריש בבא בתרא דמספקא להו, ואולי י"ל דלענין מעלת הנביאות נמי קאמר דחכם עדיף.

משיח קודם למרובה בגדים, כבר כתבתי בנזיר פרק כה"ג במה שהקשו התוס' שם היכי תימצי שיהיו ביחד משיח ומרובה בגדים, וכתב שם דמרובה בגדים הייני כהן שנתמנה בשעה שאירע פסול בראשון וכר"מ, וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב מרובה בגדים העומד לשרת קודם למשוח שעבר מחמת קריו אלא דתחלת דבריו צריך ביאור שכתב משוח קודם למרובה בגדים וע"כ מיירי במשוח העובד, א"כ המרובה בגדים אינו עומד לשרת כיון דהוא ז"ל פסק כר' יוסי דאינו ראוי לא לכה"ג ולא לכהן הדיוט, וי"ל כיון דעומד הוא לשרת בכל עת שיארע פסול במשיח, וקדושתו חמורה ממשוח שעבר שפיר נקרא מרובה בגדים, ועוד דהא מיירי הכא לפדותן משבי וא"כ שפיר מצינן לאשכוחי כגון שנשבה המשיח ונכנס תחתיו המרובה בגדים ואח"כ נשבה גם הוא, וקמ"ל דהמשיח קודם לפדותו, ועיין בב"ש שהאריך בזה.

כהן קודם ללוי שנאמר ובני עמרם כו' יש לדקדק הלא כבר למד לעיל מוקדשתו לכל דבר שבקדושה, ומינה שמעינן דכהן חשיב במעלה מכל, ובגיטין פ' הגיזקין אהא דתנן התם כהן קורא ראשון פליגי אמוראי התם מר יליף לה מקרא דוקדשתו ומר יליף מקרא דובני עמרם כו' ועיין בפי' המשניות להרמב"ם ז"ל שהוסיף עוד כמה מעלות בגדר החשיבות, ולא ידעתי כעת מפני מה לא נחשבו בש"ס ובחבורו פ"ח מהלכות מתנות עניים לא הוסיף על מנין לשון המשנה אלא חלל שהוא קודם לממזר, אבל גר לא חשיב אלא מעלה אחת, ולא חילק בין מצרי ואדומי ועמוני ומואבי לשאר גרים כאשר חילק בפירוש המשניות, וי"ל משום דעכשיו כולם כשירים לבוא בקהל וכמבואר בדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות א"ב.

מפני מה הכל מושלים בעכבר כו', עיין בתוספתא ושם איתא מפני מה הכל נשאלין בעבד מפני שעסקו רע עם הבריות, ואגב זה מייתי נמי שאלה זו מפני מה הכל מושלים בעכברים והוא נמי מטעם שסורו רע, כי שניהם שונאים לבעה"ב אשר הם שוכנים בביתו כי העבד ג"כ שונא לאדוניו כאשר צוה כנען לבניו שנאו את אדוניכם, ע"כ שנאת כל הבריות גם עליהם כמדתם, וזה ששאלו ג"כ מפני מה הכלב מכיר את קונו והחתול אינו מכיר כי הטבע לכל להכיר ולאהוב את קונו ואדונו, והשיב מפני שאוכל עכבר וזה מוליד לו טבע השכחה לשכח את קונו כטבע העכבר אשר סורו רע, וזה הוא שאמרו שעבד הוא בכלל ארור כי הכל אוררים אותו מפני לבבו הרע לשנוא את אוהבו, וכראשית מעשה כנען שראה ערות אביו ושש בקלון הורו, ע"כ קללו נח שיהיה ארור בפי כל ומה שחזר ואמר בשם ויפת ויהי

כנען עבד למו אחרי שכבר אמר עבד עבדים יהיה לאחיו הוסיף לו בזה קללה כי שם ויפת אינן שוין במעלתן תמיד פעם זה עולה ופעם זה עולה, שכאשר העולם מתנהג בשם הוי"ה ב"ה זרעו של שם במעלה ובני יפת כבושים ת"י וכשיוגרם החטא ח"ו ומדת הדין מתגבר' בני יפת מושלי' על זרעו של שם וזה שנאמר ברוך ה' כו' יפת אלהים ליפת כו' ואיך שיהיה יהיה כנען עבד למו, לשניהם אפילו למי שאינו כ"כ במעלה ומפני כך צונו ה' שלא להתחבר עם הכנענים בא"י שום התחברות שלא יחטיאו אותנו כי ע"י התחברות עמהם יולד ח"ו טבע הרע לשכח את קונו כטבע הכנענים האלה כאשר גרם לאבותינו ההתחברות עמהם ולא זכו לנער אותם מן א"י.

ע"ב רש"י בד"ה מתני' ליה רבי כו' כדתנן במסכת תמורה פ"ק קודש הם הם קריבין ואין תמורתן קריבה כו' עיין מהרש"א ז"ל שכתב לא מצאתיה שם, ופשוט הוא שחסר בלשון רש"י ז"ל כמה תיבות וקאי אדברי ר"מ דאמר אלו היה תמורה לא היה קרב, ובתמורה דף ה' ילפינן מכי קדש הם דאין תמורת מעשר קריבה.

גמרא אמר רשב"ג לא בעו למיעבד היכרא בין דידי לדידהו, הנה רשב"ג היה מפורסם בענוה כדאיתא בבבא מציעא, וח"ו לומר שלכבוד עצמו תיקן תקנה הזאת, אלא נראה דחכמינו ז"ל הביאו המעשה הזה אחר המשנה הנישנית בסדר המעלות מי הקודם לחבירו, וענין אלו המעלות כי אתם קרוים אדם כי כל ישרים יחד בכלל הם בצורת אדם וכמו אשר באדם כל בניינו הוא בסדר מדרגה זה למעלה מזה והחיות משתלשל בקרבו מראשו ועד רגליו וכל אבר מקבל מאשר למעלה ממנו, ואם יתהפך ח"ו סדר בנינו יחלש כחו ותפסוק חיותו ח"ו כן הם כל ישרים בכלל מחוייבים להתנהג על סדר המדרגה, ויש שהם בחינת ראש ויש שהם בחינת שאר המדרגות, ע"כ צריכין שישמרו בחינת מעלתן וסדרם כמו שהמה, וכל היותר במעלה הוא קודם לחבירו ע"כ תמצא מנין מעלת ישרים בשררה מספר עשרה כנגד כחות האדם בכלל שהם במספר עשרה, ואלו הן סדר מספר המעלות מלך, וכה"ג, ונביא, ומשוח מלחמה, וסגן, ואמרכל, וגזבר, וראש משמר, וראש בית אב, וכהן, כל אלו יש להן מעלה וע"ז, ולוים על ישראל אין להם מעלה אלא בשעת הדוכן, וכדאיתא בירושלמי והחכמה קודמת לכולן, וזה שנאמר החכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר, וכשהן מתנהגין על סדר המעלות, הן במעמד ומצב טוב כי ישכון כבוד עליון על הראש ומשם יגיע ממדרגה למדרגה עד סוף וכולם חיים וקיימים, אבל אם ח"ו איש הישר בעיניו יעשה וכל אחד אומר אני הראש זה מהרס ח"ו כל מצבן כמבואר בדברי זוה"ק, כי כן הוא טבע הנחש שיקדים הזנב ללילך לפני הראש, ובכל הקללות שקלל ישעיה הנביא ע"ה לא נתקררה דעתו (כי לא נודע לו מדוע עשה ה', כפה לעם הזה להסיר משען ומשענה ושארי הקללות) עד שאמר ירהבו הנער בזקן, כי דבר זה מביא לידי כל הקללות ח"ו וכמו שכאשר ישמרו סדר קומתם וצלמם והם בכללם אדם השלם הם מתברכין בח"י ברכות נגד י"ח חוליות שבשדרה אשר הם מעמד ומצב כל קומת האדם, כן הוא ח"ו אם אין הקומה שלימה אז יבוא ע"י זה י"ח קללות, ובזה יש לכוין מה שאמרו ז"ל כי בכל דור לא יהיה העולם חסר מל"ו צדיקים, ורמינן קראי אהדדי ממה שנאמר סביב ח"י אלף, ומשני הש"ס הא דמסתכלי באספקלריא שאינה מאירה הם שמונה עשר אלף והא באספקלריא המאירה הם ל"ו, והוא כי האדם נברא בחומר וצורה וקומת החומר דוגמת קומת הצורה, והתכלית בבריאתו הוא לזכך קומת חומרו להיות שניהם לאחדים בידו רק אל הטוב, וידוע דברי הרמב"ם ז"ל מה שהיה ענין אספקלריא מאירה ושאינה מאירה כי המאירה הוא מי שגזדכך חומרו ולא יהיה למסך מבדיל מראות בכבוד שמים, ושאינה מאירה הוא מי שלא נזדכך עדיין בתכלית ע"כ לא יוכל לראות ראיה שלימה מפני מסך חומרו המבדיל, ע"כ אלו שהם בבחינת אינה מאירה הם במספר ח"י לבד כי לא נשלם אצלם קומת החומר, אבל אלו שהם בבחינת מאירה שני הקומות אצלם בשלימות, ע"כ מספרם ב' פעמים ח"י כנגד שני הקומות, וזה שהבטיח לנו ה' בסוף כל הברכות ואולך אתכם קוממיות, כי להיות ימות המשיח נהיה כולנו שלימים בשתי הקומות ונזכה לחזות כולנו באיספקלריא מאירה, והנה נודע כי הנשיא והחכם והאב"ד כ"א יש לו מעלה נודעת, והנשיא קודם לחכם והחכם לאב"ד, ע"כ אמר רשב"ג לא בעו למעבד היכרא כו' וח"ו לא דרש לכבוד עצמו כי ודאי ביניו לבין עצמו התנהג עמהם כמצות הנשיא להתנהג עם ת"ח לחלוק להם כבוד ולאהוב אותם כנפשם, אבל בקרב העם הוא הראשון לכל, וכולם מחויבים לחלוק לו כבוד כי כן הוא סדר ההנהגה להיות ראשון ראשון ואחרון אחרון, וע"ז היה כוונת רשב"ג לעשות היכרא בקרב העם שלא לשנות הסדר המחויב, שהמאוחר במעלה מחויב להיות כפוף אל שלמעלה הימנו כדי לקבל ממנו ההשפעה האלהית, ור"מ ור' נתן בקשו לומר לו מי ימלל גבורות ה' כו' כי אין ראוי להיות צינור ההשפעה וראש בחכמה אלא מי שאין בו שום חסרון כי אם אין לו מה יתן לאחרים, ע"כ ביקשו לומר לו גלי עוקצין ואיסתייע מילתא וגמר.

דף יד אמר ליה האויב תמו כו' נראה דקאי אירישא דקרא שמם כו' אע"ג דהאויב תמו, ואמר ליה רבנן לא אהנו מעשיהו.

וכל שני דמלך רבה רב יוסף אפילו אומנא לביתיה לא קרא, עיין פירש"י ז"ל, ולענ"ד נראה לפרש דאמרו ליה כלדאי דמלכת תרתין שנין ואח"כ תמות, להכי קאמר דזה הזכות שלא קבל עליו להיות ראש חיה כל הכ"ב שנים חיים טובים ולא נצטרך אפילו לאומן להזיק דם כי היה כחו חזק ובריא, כי מדת הענוה הוא מרפא לגוף וחיים לנפש.

הדרן עלך מסכת הוריות. בעזר יוצר כל יצירות. ומהזה כל הויות.

מתת אלהים

מאת רבנו יעקב שמשון שבתי סיניגאליה

דף ג' ע"ב גמ' אמר ר' יהונתן מאה שישבו להורות אין חייבין עד שיורו כולן שנא' אם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כולן אמר רב הונא בריה דרב הושעיא הכי נמי מסתברא דבכל התורה כולה רובו ככולו והכא כתיב כל העדה חואיל וכך אפי' הן מאה ע"כ איכא להקשות הלא טפי משבעים סנהדרין לא ממנינן בב"ד וכן ראיתי דהקשה הרב הגדול בעל באר שבע והניחו בצ"ע והרב שער יוסף דחק לתרץ עיי"ש. עוד כתב הרב הנו' בעל ב"ש דלאו דוקא בכל התורה כולה רובו ככולו דבסוף מסכת נגעים שנינו שלשה מגלחין וכו' ואם שיורו ב' שערות לא עשו כלום ועוד הביא ראיות אחרות עיי"ש.

דף י"ב ע"א גמ' על דבר זה היה משה דואג אמר שמא ח"ו מעלתי בשמן המשחה פירש"י שנגעתי בו כשהלבשתיו עכ"ל רבים מקשים על פירושו איך אפשר לומר כן דכשהלבשתו נגע בשמן והא מקראי מוכח דבתחילה היה מלבישו ואח"כ היה יוצק השמן על ראשו וכן כתיב בפרשת תצוה והלבשת את אהרן את הכתנת ואח"כ כתיב ולקחת את שמן המשחה וכן בפ' צו כתיב ויקח משמן המשחה אחר לבישת בגדים והיאך קאמר שדאג מרע"ה שמא נגעתי בשמן כשהלבשתיו הא כשהלבשתו עדיין לא היה השמן על ראש אהרן והנכון לגרוס ברש"י הכא כמו שפי' איהו עצמו בכריתות דף ה' סוף ע"ב ד"ה שמא מעלתי ששמתי שם יותר מדי ועיין בספר באר שבע במסכתין ובס' תאוה לעינים כאשר כתב ג"כ הרב שער יוסף בדף ק"ה ע"ב וכ' דנוחסא אחרת איכא לגרוס ברש"י דהיה דואג על הב' טיפין שהיו תלויות בזקנו והביא שם מה שפלפלו שאר מחדשים זלה"ה עיי"ש הכל כאשר רמזתי בספרי הקטן אביר יעקב דף כ' ע"א ד"ה ת"ר שמן המשחה וכו'.

והן עתה ראיתי בס' טירת כסף דף קס"ד ע"א דהקשה כן והביא מכילתא דמלואים להתזיק הקושיא דתני וימשח את המשכן ואת כל אשר בו לא כמשחת אהרן ובניו שלאחר שמלבישם היה מושחם יכול שמשחם ואח"כ הלבישם ת"ל שיורד עפ"י מדותיו וכתב הרב ק"א ז"ל באופן שמהשמן אשר יוצק על ראשו יהיו נמשחים מדותיו היינו הבגדים וחתר לתרץ אליבא דהראב"ע שכתב בפ' תצוה על פסוק ולקחת את שמן המשחה ויצקת על ראשו קודם שימת המצנפת דכתיב כשמן הטוב על הראש כי על הראש לבדו יוצק וכיון שהצקת השמן היה קודם המצנפת כ"ש שהיה קודם לבישת האבנט והמעיל והאפוד דהא סדר לבישת הבגדים לדעתו תחילה הכתנת ואח"כ המצנפת ואח"כ האבנט והמעיל ואפוד כמ"ש שם על פסוק ואלה הבגדים אשר יעשו וכו' וא"כ לדעתו דהצקת השמן היה קודם שימת המצנפת אתי שפיר שעל זה דאג מרע"ה שמא נגע בשמן כשהלבישו האבנט והמעיל והאפוד ואפי' לדעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"י דהל' כלי המקדש שהמצנפת היה לובשה לבסוף מ"מ כיון שהצקת השמן היה קודם שימת המצנפת אתי שפיר שדאג שמא נגע כשהלבישו דהיינו המצנפת וכדי שלא נאמר מי יאמר שקודם שימת המצנפת היה הצקת השמן ועל זה היה דואג מרע"ה שמא נגע כשהלבישו והא מקראי מוכח שלאחר לבישת כל הבגדים היה הצקת השמן והיאך אפשר לומר שדאג מרע"ה שמא נגע כשהלבישו הא כשהלבישו עדיין לא היה השמן על ראש אהרן הכהן מש"ה דקדקו לומר בתחילת דבריהם כשמן הטוב על הראש דמשמע מזה דדוקא על הראש ממש היה הצקתו והיינו קודם שימת המצנפת וכדדייק הראב"ע וא"כ מעתה י"ל שהיה דואג מרע"ה שמא נגע כשהלבישו או כשהלבישו המצנפת והאבנט והמעיל והאפוד לדעת הראב"ע ז"ל או כשהלבישו המצנפת לדעת הרמב"ם ז"ל דכיון דהצקת השמן הוא קודם שימת המצנפת כדכתיב כשמן הטוב על הראש מעתה אתי שפיר ולא קשה ולא מידי לומר שדאג מרע"ה שמא נגע בשמן כשהלבישו לאהרן הכהן אכן לדעת המכילתא הדרא קושיא לדוכתה ומה גם שאר קושיות שהקשה הרב באר שבע לכן אפשר לומר דהיה דואג מרע"ה מפני שראה שני טיפין שנשארו בנס על זקן אהרן והיו שם תמיד כדמשמע מלשון דכשהיה מסתפר היו עולות למעלה כמ"ש הרב יפ"ת על זה היה דואג בשאר ימים כשהלבישו בשבעת ימי המילואים שמא נגעתי בו משא"כ בשאר השמן בשאר ימים לא היה דואג לפי דכבר עבר לחלוחית השמן וכן ביום הראשון עצמו לא היה דואג כיון דמשחו אחר הלבשה רק מפני שני טיפין היה דואג ובשאר ימים עיי"ש.

הרחמן יזכנו לראות כהנים בעבודתם ואהרן הכהן בראש הוא כהן לאל עליון דומה למלאך ה' צבאות ויראו עינינו וישמח לבנו לחזות בנועם אור פני מלך חיים.

תוקפו של יוסף

מאת רבנו יוסף אלמאליח

פרק ראשון

דף ב׳ ע״א ד״ה חייב כו׳ עד דאמרי׳ בגמ׳ העושה מפי עצמו חייב וכו׳, קצת קשה דלמאי אצטריך לזה דהא במתני׳ גופה קתני התול׳ בעצמו חייב וכו׳ ויש ליישב קצת ודו״ק.

רש״י ד״ה עד שיאמרו ב״ד לצבור וכו׳ פי׳ לאפוקי אם אמרו ליחיד לא מהני לגבי ציבור, מיהו אם אמרו לצבור מהני לגבי יחיד נמי ודו״ק.

רש״י ד״ה רב דימי אמר לעולם, פי׳ דרב דימי נמי קאי אדלעולם דאמר שמואל וכמש״ל ברש״י ד״ה לעולם וכו׳ עד בין למ״ד ב״ד מביאין וכו׳, ועוד נראה דכוונת רש״י היא דמאי דקאמר בש״ס לפי שלא נגמרה הוראה לא אצטריך הך טעמא אלא לרב דימי ודו״ק.

רש״י ד״ה חייב בקרבן וכו׳ עד מדקתני הורו לה ב״ד להנשא וכו׳, ק״ק דגימא דהא דקתני במתני׳ תיבת להנשא היינו משום דאי לא״ה הלכה וקלקלה פטורה ויש ליישב קצת ודו״ק.

בש״ס ותו לא מידי. הוצרך לזה משום דלא נימא דליכא הוכחה כ״כ דמאי דקתני לעשות לישנא דמתני׳ הוא וכן מאי דקתני להנשא ומאי דקתני לעבור לישנא דמתני׳ הוא. לכך קאמר דליכא למימר הכי וכן יש לפרש לקמן דכוונתו לומר דאין לו׳ דליכא לאקשויי משום דיש לדחות כמ״ש אלא דאיכא לאקשויי מהנך מתנייתא וכמ״ש במהדורא קמא ודו״ק.

בש״ס שוגג למה לי, הוה מצי לאקשויי איפכא דליתני שוגג על פיהם למה לי ודו״ק.

בש״ס אבל נתחלף וכו׳ עד ואכלו חייב, אין להקשות דא״כ ל״ל למיתני שוגג דהא ודאי לא קשה מידי דאי לאו דתני שוגג הו״א דנתחלף נמי מיקרי על פיהם.

בש״ס שוגג על פיהם ל״ל, פי׳ דל״ל למיתני תרתי ועיין במ״ש לעיל בד״ה שוגג ל״ל ודו״ק.

בש״ס בפלוגתא וכו׳ עד רב אמר וכו׳ ר׳ יוחנן אמר וכו׳, ק״ק כיון דפליגי אמוראי קמאי רב ור׳ יוחנן מאי קא מיבעיא ליה לרמי בר חמא, ויש ליישב ודו״ק.

בש״ס דבעי בר חמא וכו׳ עד רב אמר פטור ר׳ יוחנן אמר וכו׳, נראה דאף למאי דמסיק לקמן שמואל דחכמים פליגי אר׳ יהודה וס״ל דיחיד התולה בב״ד חייב והכי הלכתא מ״מ נ״מ בהך פלוגתא דרב ור״י וכו׳ לענין אם עשו רוב צבור כהוראת ב״ד דלדעת רב דאותו יחיד שנתחלף לו הוי תולה בב״ד א״כ מתכפר בקרבן צבור ואינו חייב להביא כשבה ושעירה, ולדעת ר״י חייב להביא וכו׳, א״נ נ״מ לענין רוב צבור עצמם אם נתחלף להם והא דקבעו דבריהם רב ור״י אמתני׳ דהוייא כר׳ יהודה היינו משום דממתני׳ איכא סייעתא לכל מר כדאית ליה וכמש״ל שוגג לאתויי הורו ב״ד וכו׳ עד ע״פ הוא דפטור אבל נתחלף וכו׳ חייב ודו״ק.

בש״ס ר״ש בן יוסי אומר משום ר״ש אינו צריך עיין במ״ש במהדורא קמא, ובס׳ ח״ה ראיתי שכתב וז״ל דר״ש קאמר לה לסברתו דלא הוה ממעט מעם הארץ אי לאו קרא דאשר לא תעשינה אלא מומר לאותו דבר דלא הוי שב מידיעתו וכו׳ יעויין בדבריו, דלכאורה דבריו סותרין למ״ש הוא עצמו בדיבור הנז׳ וז״ל דטעמא דר״ש הוא דבתר דתלה הכתוב טעם הדבר בשב בידיעתו וכו׳ עד משא״כ השתא דפי׳ הכתוב טעם המיעוט תו לא מצי למעוטי היכא דשב מידיעתו וכו׳ יעויין בדבריו ודו״ק.

ע״ב בש״ס זו ואצ״ל זו קתני, פי׳ אגב רישא דאיצטריך למתני׳ הנך בבי קתני להו נמי בסיפא אע״ג דהוו בתורת זו ואין צריך לומר וכו׳ ודו״ק.

רש״י ד״ה הא לא קשייא וכו׳ עד דהכי משמע לא מיבעיא זו וכו׳ הלשון מגומגם ועיין במהרש״א. ויותר נלע״ד להגיה לא מיבעייא אלא זו וכו׳ וכוונתו היא דלא איצטרכינן לומר אלא זו וכו׳ ודו״ק.

בש״ס תנא ראוי להוראה ממשנה יתירה וכו׳, אין להקשות דלא הוה ליה למתני אלא תלמיד שאינו ראוי להוראה גרידא, דהא ודאי לא ק״מ דהוה אמינא דראוי להוראה דהיינו גמיר וסביר מזיד גמור הוא ולאו בר קרבן ודו״ק.

בש״ס כגון מאן וכו׳, ק״ק דמה שאלה זו דהא אמרינן לעיל דגמיר וסביר היינו ראוי להוראה וי״ל ודו״ק.

רש״י ד״ה וקא טעי במצות לשמוע וכו׳ עד אפילו למעבד איסורא, והא דאמרינן בעלמא לא תסור וכו׳ אפי׳ אומרים לך על ימין שהוא שמאל וכו׳, היינו כגון אליהו בהר הכרמל שהוא לצורך שעה ולמגדר מילתא ודו״ק.

בש״ס הא בהדיא קתני לה וכו׳, ק״ק דלכאורה נראה דהוי סתם ואח״כ מחלוקת וא״כ קשה דאמאי פריך הכא טפי מכל שאר מקומות דיש בהם סתם ואח״כ מחלוקת וי״ל ודו״ק.

בש״ס מאי ר״י דתניא וכו׳, עיין במה שאכתוב בדיבור שאח״ז ודו״ק.

דף ג׳ בש״ס ואי בעית אימא עדיין אני אומר לא מצית מוקמת לה כר״י וכו׳, פי׳ דהך ברייתא דעדיין אני אומר יש לתרץ עליה תירוץ ב׳ כמ״ש דלא מצית מוקמת לה כר״י דקתני רוב קהל וכו׳ ואי ר״י האמר ציבור הוא דמייתי וכו׳, מיהו על כרחין דצריכין לישנוייא קמא דמאן שמעת ליה דדריש מיעוטי כהאי גוונא וכו׳ כדי לומר דהך ברייתא דאם נפש אחת תחטא וכו׳ הרי אלו מיעוט״ן וכו׳ היינו ר״י דאל״ה מנ״ל דר״י היא ודילמ׳ תנא אחרינא הוא ודו״ק.

בש״ס דתניא ר״י אומר צ״ל דתנן דהא מתני׳ היא לקמן מיהו קשה דאמאי לא מייתי מרישא דמתני׳ ודו״ק.

רש״י ד״ה וב״ד משלים וכו׳ עד דהא ב״ד קא מייתו כצ״ל ועיין במ״ש במהדורא קמא ודו״ק.

בש״ס אמר ר״פ דכולי עלמא יחיד שעשה וכו׳ פטור וכו׳, פי׳ דמהך ברייתא דר״מ אין להוכיח כמ״ש רב נחמן דאיכא למימר כמ״ש כ״ע יחיד שעשה וכו׳ פטור וכו׳ כסתם מתניתין ור״מ סבר אין ב״ד משלים וכו׳, מיהו מהך ברייתא דעדיין אני אומר דמוכח מינה רב יהודה לעיל דחכמים פליגי אסתם מתני׳ דהויא כר״י כמ״ש רב יהודה זו דברי ר״י וכו׳ א״כ נימא דגם ר״מ ס״ל כחכמים דיחיד התולה בב״ד חייב, והא דקא פטר הכא היינו משום דס״ל דב״ד משלים לרוב ציבור וחכמים דפליגי עליה ס״ל דאינו משלים ולכך קתני חכמים מחייבין דהיינו כל א׳ ואי׳ חייב להביא קרבן דיחיד התולה בב״ד חייב ולכך פסק הרמב״ם דאין ב״ד משלים דהיינו כמ״ש חכמים לשיטת ר״י זהו מה שנלע״ד ודו״ק.

בש״ס ואי בעית אימא שבט שעשה בהוראת ב״ד וכו׳ עד ואי בעית אימא כגון שחטאו ששה וכו׳, לכאורה נראה דקאי אמ״ש לעיל דכולי עלמא יחיד שעשה בהוראת ב״ד פטור דר״מ ס״ל פטור מיהו לחכמים דהיינו ר״י כמ״ש ומאן חכמים היינו ר״י ליכא למימר הכי כדמוכח מהך ברייתא דעדיין אני אומר דלעיל וכו׳ ועוד י״ל בע״א ודו״ק.

ע״ב בש״ס תא שמע הורו ב״ד וידע א׳ מהן שטעו וכו׳ עד הרי אלו פטורין וכו׳, לכאורה נראה דהיינו דוקא א׳ מהם, אבל תלמיד והוא ראוי להוראה הרי אלו חייבין ועוד אפשר לומר דאורחא דמילתא נקט דאין דרך תלמיד לומר להם טועים אתם ודו״ק.

בש״ס טעמא דאמר להם טועים וכו׳ הא שתק וכו׳ חייבין עד דרובו ככולו דמי תיובתא דר״י וכו׳, קשה כיון דרובו ככולו א״כ אפי׳ אמר להם נמי טועים אתם יהיו חייבין, וצ״ל דכיון דאמר להם טועים אתם הוי כמו שלא ישבו כולם דלא הויא הוראה ודו״ק.

שם במשנה ד״ה בין שהביאו כפרתן ובין שלא הביאו וכו׳ הביאו לרבותא לר״ש לא הביאו וכו׳ לרבותא דר״א ועיין עוד במ״ש במהדורא קמא ודו״ק.

שם אמר ר״מ מודה אני בזה וכו׳, ק״ק כיון דר״מ מודה לר״א מה הלשון אומרת מודה אני בזה ויש ליישב ועיין בדף י״ד בגמ׳ דבני מערבא ועי״ל בע״א ודו״ק.

שם אמר לו בן עזאי וכו׳ הא דלא אמר בן עזאי לר״א אפשר דלא שמיע ליה אלא הא דר״מ ועי״ל דהחזיק בדרך לא הזכירה אלא ר״מ ועיין לקמן דף ד׳ ע״א בש״ס שפיר קא״ל ר״מ וכו׳ ולפי גמרא דבני מערבא שהזכרתי לעיל בלא״ה אתי שפיר ודו״ק.

רש״י ד״ה כל הוראה וכו׳ עד לישנא אחרינא לא ניתנה הוראה לפטור יחיד וכו׳, כצ״ל ופשוט.

בש״ס ואי בעית אימא רב כאידך תנא וכו׳, משמע דבלא דברי רב לא תיקשי ליה אמתני׳, ולפ״ז מ״ש רש״י בד״ה ואי בעית אימא וכו׳ ותנא דמתניתין הכי סבירא ליה אליבא דר״ש וכו׳ לא אצטריך להכי אלא אליבא דרב דקאי אמתני׳ דאמר מאי טעמא דר״ש וכו׳, אך קשה דאמאי לא תיקשי לן בלא דברי רב אמתני׳ הך קושיא דכיון דגבי להו הו״ל הודע ויש ליישב קצת ודו״ק.

בש״ס ד״ה אשם תלוי איכא ביניהו וכו׳, ק״ק דאכתי תיקשי מה בין ר״ש לסומכוס כיון דלא נפקא מינה לעניין קרבן דלכ״ע אינו מביא ודו״ק.

בש״ס ד״ה משל דר״א למה״ד וכו׳ עד אלא אפי׳ למ״ד ב״ד מביאין וכו׳, עיין ברש״י ד״ה ולא מיבעיא למ״ד ציבור מביאין דכי הביאו כפרתן וכו׳ עד מפני מה ב״ד מביא פר וכו׳ ותימא לפ״ז דהא ניחא היכא דהביאו וכו׳ אבל היכא דלא הביאו דפליג בה נמי ר״א כדמוכח במתני׳ מאי איכא למימר ודו״ק.

דף ד׳ בש״ס ד״ה אמר עולא קרי ביה ונעלם מדבר, פי׳ דאל״ה הו״ל למיכתב ונעלם מעיני הקהל דבר ועיין עוד במ״ש במהדורא קמא ודו״ק.

בש״ס חזקיה אמר וכו׳, עד מצות כתיב, אין להקשות לחזקיה אמאי אצטריך דבר הא ודאי לק״מ דאי לאו דבר הוה דרשינן כתיבה וקריאה, אבל השתא דכתיב דבר גלי לן דדרשינן כתיבה ולא קריאה, דהא אין לומר איפכא דא״כ לא הו״ל לרחמנא לחסר וא״ו מתיבת מצות ואצטריך להכי למיכתב דבר אלא ע״כ דמאי דגלי לן דבר היינו דלא דרשינן אלא כתיבה, ועי״ל בע״א ודו״ק.

בש״ס דאמרי׳ הראה באשה דוה הוא דכתיבה וכו׳, פי׳ דהא ודאי הוה מצי למינקט בנדה גופה קיום מקצת וביטול מקצת בהראה שלא כדרכה אלא לרבותא נקט דאפי׳ כדרכה משכחת לה קיום מקצת בשומרת יום וכו׳ ודו״ק.

בש״ס ואי בעית אימא דאמרי זבה לא הוי אלא ביממי וכו׳, פי׳ ונקט בברייתא שומרת יום דהוי זבה קטנה וה״ה זבה גדולה ועיין ברש״י ד״ה ואי בעית אימא וכו׳ עד בשומרת יום ובובה וכו׳ וק״ל.

ע״ב בש״ס בעי רב יוסף אין חרישה בשבת וכו׳, ק״ק דאמאי לא קאמר בש״ס במאי טעו כמ״ש לקמן בבעייא דר׳ זירא וי״ל ודו״ק.

שם במשנה או זקן שלא ראוי לבנים עיין בתוספת יום טוב ודו״ק.

רש״י ד״ה והתם מנ״ל וכו׳ עד והואיל ומצינו וכו׳ עד שמעינן מינה וכו׳ דתניא בת״כ וכו׳, קשה דאמאי איצטריך לפרש הכי הכא, ועוד ק׳ דאמאי איצטריך לאתויי לה מת״כ דהא בהדייא קתני לה דף ה׳ במשנה וחכ״א אין חייבים וכו׳, ועוד ק׳ דאמאי תלייא הא בהא דהך דרשא דסנהדרי גדולה דרשינן לה מדכתיב עדת ישראל ולא עדת אותו שבט כמ״ש לקמן, וא״כ בלא הך דרשא דראויים להוראה איכא למדרש הך דסנהדרי גדולה דהא אין לומר דאי לאו הך דרשא דראויים וכו׳ ליכא למימר סנהדרי גדולה כיון דבעינן כולם ראויים להוראה כדדרשינן מעמך דהא סנהדרי קטנה נמי בעינן כולם ראויים להוראה וכמ״ש רש״י לפני זה הכי נמי דסנהדרי דעלמא בעינן דליהוי ראויים וכו׳ וע״כ לומר דאע״ג דבעלמא בעינן ראויים מ״מ לעניין דאם טעו בהוראה דמביאין קרבן לא בעינן דלהוו כולם ראויים אלא ברובא סגי אי לאו דילפינן מג״ש דעדה וכו׳ ויש להתיישב בכל זה ועיין בספר מגן גבורים ודו״ק.

שם במשנה או שהיה אחד מהם גר או ממזר וכו׳, כגון שעברו ומינוהו דמי שאינו ראוי להוראה נעשה כאבן כן הוא בתוס׳ בשם הירושלמי ודו״ק.

שם במשנה הורו ב״ד שוגגים ועשו כל הקהל שוגגין וכו׳, עיין במ״ש בריש פרקין דלקמן דף ו׳ ע״ב במהדורא קמא ודו״ק.

דף ה׳ רש״י ד״ה הוי וכן עד וכגון דהוי רובא ישראל וכו׳, הכי משמע ליה מדקתני בברייתא דבתר הכי רש״א משמו וכו׳ עד או שבעה וכו׳ דמשמע דת״ק אליבא דר״מ לית ליה הכי ודו״ק.

שם במשנה פר ושעיר לכל שבט ושבט פר ושעיר לב״ד, ק״ק דלמאי איצטריך למיתני הכי מכיון דכבר תנא י״ג פרים ו״ג שעירים, ויש ליישב, ועיין לקמן בסוף פרקין דף ו׳ ע״א וב׳ ודו״ק.

רש״י ד״ה חטאו ב׳ שבטים מביאים ב׳ פרים וכו׳ עד והא קמ״ל דשני שבטים לא סגי להו וכו׳, אע״ג דמסיק לקמן דאפי׳ בשבט א׳ שחטא מייתו נמי שאר שבטים כל א׳ פר ע״י גרירא היינו לפי האמת דשמעי׳ ליה לר׳ יהודה דשבט א׳ מביא פר דשבט אחד נמי איקרי קהל וכמ״ש במתני׳ ובברייתא דהכא דקתני חטאו ב׳ שבטים מביאים ב׳ פרים וכן בברייתא דלקמן ע״ב, אבל אי לא אשמועינן הכי תנא דמתני׳ ודברייתא הו״א דלא איקרו קהל אלא ב׳ שבטים וליכא גרירא דכל א׳ מייתי אלא דכל ב׳ שבטים מייתו פר א׳ בגרירא היכא דחטאו ב׳ שבטים, ועיין לקמן

ע"ב בש"ס אמרי דכתיב ויעמוד יהושפט וגו', ומהרש"א כתב ליישב קושייא זו בע"א יעויין בדבריו ודו"ק.

שם בברייתא אשר חטאו חטאו ב' שבטים וכו', לאו מאשר חטאו דריש הכי, דהא מקהל הוא דדרשי' הכי וכמ"ש בתר הכי לכך נאמר קהל וכו' וכן הוא לקמן בש"ס טעמא דר' יהודה, אלא דתנא דברייתא פרושי קא מפרש ואזיל דאשר חטאו דקאמר קרא ליכא למימר ב' יחידים וכו' ודו"ק.

בש"ס שאני הכא דכתיב אשר חטאו עליה, והא דקתני בברייתא ת"ל ונודעה החטאת וכו' רישא דקרא נקט וכן הוא ברש"י לעיל בד"ה ת"ל ונודעה החטאת אשר חטאו עליה וכו' ודו"ק.

ע"ב רש"י ד"ה וחכ"א אין חייבין פר וכו' קאי אמתני' דלעיל ע"א וק"ל.

בש"ס אלא לאו ר' יהודה וכגון שחטא שבט א' לפ"ז גם בעייא דלקמן דבעי' לר' שמעון תפשוט לן דמייתי לר"ש שבט א' שחטא וכו' וק"ל.

בש"ס כגון שחטאו ששה והן רובם וכו' עד רשב"א אומר משמו חטאו ו' והן רובו, עיין ברש"י ד"ה אמרי הכא במאי עסקי' וכו' ור"ש דאמר וכו' עד כחד שבט דמו הא דאצטריך ש"ס לשנויי הכא ולא משני בפשיטות דהכא מיירי שחטא שבט א' והוא רובו של קהל דמביא נמי פר לרשב"א כיון שהוא רובו של קהל וממילא לא אצטרכינן לדחוקי כמ"ש השתא לר"ש כמ"ש רש"י בדיבור הנז' היינו משום דס"ל לש"ס דרשב"א נמי דסגי ליה ברובא אע"ג דליכא ו' שבטים היינו דוקא היכא דאיכא ו' שבטים שחטאו דלית לן רוב דמנגיד להך רוב שיש בששה שבטים שחטאו אבל פחות מששה שבטים שחטאו אינם מביאים אפי' פר א' וכדמשמע לישנא דרשב"א נמי דקאמר ששה שבטים וכו' וכן הוא בירושלמי בהדיא וז"ל תני רשב"א אומר חטאו ו' והן רובו וכו' אמר ר"א לא אמרו אלא ו' והן רובו הא ה' אפי' שהן רובו הרי אלו פטורין ודו"ק.

בש"ס איבעייא להו שבט א' לר"ש מי מייתי וכו', אבל ו' והן רובו פשיטא ליה לש"ס דמייתו לר"ש פר א' ופר א' לב"ד כדמוכח ממאי דדחי בת"ה הא מני רשב"א היא ועיין כמ"ש לעיל בדיבור שלפ"ז ועיין עוד במ"ש במהדורא קמא ודו"ק היטב.

בש"ס ד"ה ויאמר אלי הנני מפרך וכו', קשה דאמאי שביק קרא דא"ל הקב"ה ליעקב גוי וקהל גוים וכו', שוב ראיתי להתוס' שהקשו קושיא זו ודו"ק.

שם בברייתא ד"ה יכול נאכלת וכו' עד ללוים וכו', קשה דהא חטאת אינה אלא לזכרי כהונה וי"ל ודו"ק.

דף ו' ע"א שם בברייתא וכן היה ר' יהודה אומר על ע"ז הביאו וכו' דר"י אתא לפרושי דברי ר' יוסי כר' בתו' ודו"ק.

בש"ס ואידך לב"ד עד דר"מ דאמר ב"ד וכו', קשה דמה שייך ב"ד הכא כיון דמזידין הוו, וי"ל ועיין לקמן ודו"ק.

בש"ס היכי משכחת לה כגון דחטאו והדר וכו', הוה מצי לשנויי דהוראת שעה היתה כמ"ש לקמן אלא דעדיפא מינה קא משני ודו"ק.

בש"ס אמר רב ר"מ היא וכו' עד דהא קאים כוליה ב"ד וכו', משמע דאי לאו הך טעמא חטאת שמתו מקצת בעליה פטורין, וק"ל דהא רב פפא קאמר לעיל ה"מ ביחיד אבל לא בציבור, וי"ל דכוונת הש"ס הכא הוא דברישא ליכא למימר כמ"ש בסיפא מת א' מב"ד פטורין דהא קאים כוליה ב"ד ואין הכי נמי דמצי לאוקמי רישא כר"י נמי אלא דמשום דסיפא לא מתוקמ' אלא כר"מ לכך מוקי' רישא נמי כר"מ ודו"ק.

רש"י ד"ה ר"י אומר וכו' עד דהכי ס"ל דאפילו חטאת ציבור מתה עיין במ"ש מהרש"א, וק' על דבריו דמה שהכריח לרש"י הוא מהא דשעיר דהוי חטאת ציבור, ונראה לומר עוד דמ"ש רש"י דר"י הכי ס"ל היינו דוקא בהך גוונא שכפרו בעליה וכמ"ש לעיל ר"פ כי גמירי חטאת שמתו בעליה ה"מ ביחיד אבל לא בציבור ודו"ק.

ע"ב רש"י ד"ה כראובן ושמעון וכו' עד דלא מתוקמ' כר"ש, עיין במ"ש לעיל ברש"י ד"ה אלא אמר רב אחא בר יעקב וכו' ועיין מ"ש במה"ק ודו"ק.

רש"י ד"ה שאין תמורה בציבור וכו' עד שאין תמורה בשותפין, עיין לעיל ברש"י ד"ה מת א' מב"ד וכו' עד דקרי להו שותפין וכו' ודו"ק.

פרק שני

בש"ס שוגג ועשה שוגג פשיטא וכו' עיין במ"ש במהדורא קמא, וראיתי להתוס' שכתבו וז"ל צ"ל דאגב דתני הכא תני התם, אבל ליכא לשנויי כדשני הכא דאין סברא לומר כולם שכחו וכו' ודו"ק.

רש"י ד"ה הורה כהן משיח וכו', עד מעם הארץ פרט למשיח וכו', פי' אבל אי לאו קרא דמעם הארץ הו"א דהוי כיחיד בשגגת מעשה לחודיה ומאי דאמר קרא דמביא פר היינו בהעלם דבר עם שגגת מעשה ועיין עוד במ"ש במהדורא קמא ודו"ק.

רש"י ד"ה שיכול לגמור מדין ק"ו וכו', ק' דמאי ק"ו הכא דהא לא ילפי' הכי אלא מהך דמשיח מוציא וכו' וציבור מוציא וכו' וכמ"ש בברייתא ודו"ק.

דף ז' בברייתא או כלך לדרך זו וכו' עד מה נשיא מביא בשגגת מעשה וכו', דהא ליכא למימר דנשיא גופיה נילף מציבור דפשיטא ליה דלא ילף נשיא מציבור כיון דצבור בפר ונשיא בשעיר ודו"ק.

שם בברייתא נשיא מביא שעירה וכו' ומביא אשם ודאי וכו' ת"ל וכו', פי' דמאחר דדמי משיח לנשיא בתרתי דהיינו שעירה ואשם ודאי לכך ס"ל דליכא למילף משיח אלא מנשיא ולהכי איצטריך קרא דלאשמת העם, ועיין במ"ש במה"ק ודו"ק.

רש"י ד"ה הורה כהן משיח וכו' עד ב"ד בחלב, והוא בע"ז וכו' עד דמביא פר וכו', קשה דאמאי לא קאמר איפכא דהוי רבותא טפי וכמ"ש לקמן ע"ב בש"ס פשיטא הוא בחלב וכו' עד וכ"ש הוא בע"ז וכו', וי"ל להגיה בדבריו ב"ד בע"ז והוא בחלב, ולפ"ז אתי שפיר מאי דק' דמביא פר וא"צ להגיה שעירה במקום פר כמ"ש במה"ק ודו"ק.

רש"י ד"ה מורה עם הציבור וכו' עד לפי שבדברים הרבה שוה משיח לב"ד וכו', פי' דאעג"ב דמקרא דאשר חטא ילפינן הכי כמ"ש בברייתא דלקמן מ"מ מהך קרא לחודיה לא ידעינן אם כוונת קרא לאשמועינן דהוא לאו בר קרבן או דמתכפר עם הציבור דהא אשכחן דבשגגת מעשה גרידא לאו בר קרבן הוא וא"כ הכי נמי נימא בהך גוונא דלאו בר קרבן הוא אבל מהך טעמא בדברים הרבה שוה משיח לב"ד אמרינן בודאי דמאי דאשמועי' קרא הוא דמתכפר עם הציבור, ועיין במ"ש במהדורא קמא ודו"ק.

רש"י ד"ה מהנשיא וכו' עד הוא כיחיד דעלמא, פי' דהוי בר קרבן לאפוקי משיח דלאו בר קרבן הוא ועיין במ"ש במה"ק ודו"ק.

שם במשנה ולא בע"ז עד שיורו לבטל מקצת, עיין לקמן בש"ס ע"ב וכו' ותסברא בזדונו כרת מי קתני וכו', וק' דאמאי לא מוכיח מהא מתני' דהכא, ועיין עוד במ"ש במה"ק ודו"ק.

שם בברייתא לא אם אמרת בנשיא שכן מתכפר לו עם הציבור וכו' עד ת"ל על חטאתו וכו', הא דלא פריך בפשיטות שכן הנשיא דומה ליחיד דעלמא וכמ"ש ברש"י ד"ה מה נשיא וכו' היינו דאי אמרינן הכי א"כ למאי איצטריך קרא דמעם הארץ למעט משיח דאינו מביא קרבן בשגגת מעשה דהיינו כשבה וכו' דהא מהך קרא דעל חטאתו וכו' דאיצטריך לאשמועינן דמתכפר עם הציבור ידעינן דמשיח אינו מביא בשגגת מעשה גרידא דלהכי איצטריך קרא דעל חטאתו וכו' ולא ילפינן ליה מנשיא משום דאיכא למיפרך דמשיח אינו דומה ליחיד לכך ע"כ לומר דאי לאו קרא דמעם הארץ הו"א דמשיח אפשר דדומה ליחיד נמי ומביא כשבה וכו' וליכא למיפרך, השתא מה לנשיא שכן דומה וכו' והא דאיצטריך קרא דעל חטאתו היינו משום דאיכא למיפרך כמ"ש מה לנשיא שכן מתכפר לו ביוה"כ, ועיין עוד במ"ש במה"ק ברש"י ד"ה מה נשיא וכו' ודו"ק היטב.

רש"י ד"ה מה נשיא וכו' עד משום וכו', פי' דאל"ה נשיא גופיה מנ"ל דמתכפר עם הציבור וק"ל.

שם בברייתא הא כיצד וכו', לישנא דהא כיצד הוא מגומגם ונ"ל דכוונתו לומר דלא ידעינן מאי אשמועינן קרא אי לאו בר קרבן הוא או דמתכפר עם הציבור ואהא קאמר דמאי דאשמועי' הוא דמתכפר עם הציבור לפי שבדברים הרבה שוה וכו' וכמ"ש לעיל במתניתין וברש"י ודו"ק.

בש"ס אי נימא דהוא מופלא וכו' פשיטא דמתכפר לו וכו', עיין ברש"י ד"ה היכי דמי וכו' עד דמורו בתרי איסורי ועיין עוד במ"ש לקמן ע"ב בש"ס אמר אביי וכו' שם בתוס', וקשה לפ"ז דכיון דהמקשה דהכא ס"ל דמורו בתרי איסורי וכדמטיק רבא לקמן א"כ מאי ק"ל דבעי אתויי כשבה וכו' דנימא דמיירי שהיה עמהם בהוראתם דהוי הוראתם הוראה ומייתו פר והיינו דאשמועינן תנא דהגם דאינהו מייתו פר איהו נמי מייתי וכו' כיון דתרי איסורי נינהו, שוב ראיתי למהרש"א שהקשה קו' זו ודו"ק.

ע"ב רש"י ד"ה אמר ר"פ וכו' עד משום דקא מורו בשני איסורי אבל חטא עם הציבור וכו' כצ"ל והוא דיבור א' ודו"ק.

בש"ס ד"ה סבר אביי למימר וכו' עד דיתבי בתרי מקומות וקא מורו בתרי איסורי התוספות גרסי בחד איסורא וז"ל דיתבי וכו' עד וקא מורו בחד איסורא וכו' תימא מאי איצטריך בשוין אפי' לא שוו נמי הוראתן הוראה, דהא דבעינן לעיל מופלא היינו משום שהיה להם ללמוד ולא למדו והכא מאי איצריכין ללמוד כיון דבאיסור א' הורו שוה ונראה כספרים דגרסי מילתא דר"פ בתר דמוקי בתרי איסורי ע"כ ביאור דבריהם, דקשה להו לגירסתם דאמאי איצטריך ר"פ לשנויי לעיל שהיו מופלאים שניהם דאפי' אם אינם מופלאים הוראתם הוראה כיון דגם הוא הורה כמותם, ואהא כתבו דמילתא דר"פ גרסי' לה בתר דברי רבא וכוונתם לומר דאנה"נ דאביי מוקים לה אפי' כשהן אינם מופלים והיינו דקאמר בש"ס סבר אביי למימר, כוונתו לומר דאין כאן קושיא דחטא בפ"ע היינו בב' מקומות ובחד איסורא וא"כ אפי' אינם מופלים הוראתם הוראה כיון דבאיסור א' הורו שוה, אך לדבריהם אלו תגדל הקושיא שהקשינו לעיל בש"ס פשיטא דמתכפר וכו' ועיין עוד במהרש"א ודו"ק היטב, ואפשר לו' דס"ל לש"ס דרישא דומיא דסיפא דקתני הורה עם הציבור וכו' וכיון דבסיפא לא מיירי אינה הוראה אלא א"כ דהיינו מה שהורה עם הציבור ה"נ ברישא דקתני הורה בפ"ע אחרת אינה אלא אותה הוראה שהורה בפ"ע ודו"ק.

בש"ס אע"ג דקרבנם שוה כיון דמתרי קראי קא אתו הא פליגי וכו' עד או דילמא כיון דשוים בקרבנם בתר קרבן אזלינן, קשה כיון דפשיטא ליה לש"ס בבעיא קמייתא דלא אולינן בתר הך דקרבנם שוה כיון דפליגין בטעמייהו ולא קא מבעיא ליה אלא משום הא דשם חלב חד הוא, א"כ מאי קא מבעיא ליה בתר הכי גבי חלב ודם דדילמא אזלינן בתר קרבן, דהא פשיטא ליה דלא אזלינן בתר קרבן כמ"ש כיון דפליגין בטעמייהו וכ"ש הכא דפליגין בשמא נמי, ונראה לענ"ד לו' דלא גרסי' להך בעיא בתרייתא דחלב ודם דפשיטא ליה לש"ס דלא אולינן בתר קרבן כמ"ש, וזוהי דעת הרמב"ם דפסק בחלב ובדם דמביא פר לעצמו וע"כ דטעמא דידיה כמ"ש דקשיא ליה מה שהקשינו ומכח קושיא זו לא גריס להך בעיא בתריית' והכי גריס בבעיא קמייתא או דילמא שם חלב חד הוא, שם חלב אחד הוא, דכוונת הש"ס לפשוט הבעייא במאי דקאמר עוד שם חלב א' הוא ולכך פסק גבי חלב ודם דמביא פר לעצמו וממיל' שמעי' היכא דהוי שם א' דאינו מביא פר לעצמו ובס' מגן גבורים פי' בע"א ומה שנלע"ד כתבתי ודו"ק.

רש"י ד"ה מה להלן ב"ד וכו' עד דהא כתי' מעיני העדה נעשתה עיין לעיל ד' ה' ע"ב ברש"י ד"ה מעיני העדה נעשתה וכו', ועמ"ש במה"ק ודו"ק.

בש"ס וכן המשיח מנ"ל דכתיב לאשמת העם, וכצ"ל גבי ע"ז דבתר הכי דמשיח ילפינן ליה מדכתיב לאשמת העם ועיין במ"ש לעיל במתני' בד"ה ולא בע"ז וכו', אך קשה דלקמן דף ח' ע"א דקאמר בש"ס אשכחן ציבור וכו' עד ומשיח מנ"ל אמר קרא אם נפש וכו', דמאי אצטריך ליה למילף משיח מהך קרא דהא בלא"ה ילפי' לה מהאי קרא דלאשמת העם כמ"ש הכא ויש ליישב ודו"ק.

שם בברייתא יכול יהיו חייבים על שגגת מעשה, ק"ק דהיאך נוכל לו' כן דהא לעיל בריש פ' א' תניא מעם הארץ לרבות אפי' רבו וכו' דמייתי שעירה וכו' ולא פר, שוב ראיתי להתוס' שהקשו קושיא זו יעויין בדבריהם ודו"ק.

בש"ס ותסברא בזדונו כרת וכו' עד אלא תני הא וה"ה להא, עיין מ"ש לעיל במתני' בד"ה ולא בע"ז ועמ"ש במה"ק, ועיין עוד מ"ש לעיל בד"ה וכן המשיח מנ"ל דכתי' לאשמת וכו' ודו"ק.

בש"ס מ"ט דרבי אמר קרא וכפר וכו', פי' דהא כתיב לאשמת העם, אך ק' דא"כ מאי קאמר בתר הכי ורבנן סברי וכו' עד יצא משיח דא"כ תיקשי לרבנן דלמאי איצט' בחטאה בשגגה לאשמועי' הכי דבלא"ה ילפי' דיצא משיח מקרא דלאשמת העם, ואם נאמר דהכא שאני דכתי' הנפש וכו' דאחד יחיד וכו' ואחד משיח בכלל, א"כ תיקשי לן אליבא דר' דלמאי אצטריך בחטאה בשגגה לאשמועי' דחטא זה בשגגה יהא, אלא ע"כ לומר דמקרא דהנפש לא שמעינן הכי דאיכא למימר דמאי דקאמר קרא וכפר הכהן על הנפש וכו' היינו כל אחד בדיליה ולכך אצטריך אליבא דר' קרא דבחטאה בשגגה וא"כ הדרא קושיא לדוכתה דלרבנן למאי אצט' בחטא בשגגה ויש ליישב קצת ודו"ק.

בש"ס השוגגת זה נשיא, ק"ק דלמאי אצטריך לרבות נשיא דהא בכלל הנפש הוא כמ"ש בתר הכי ואם נפש אחת א' יחיד וא' נשיא וכו' ודו"ק.

בש"ס ושוין שבשעירה וכו', מנ"ל דאמר קרא ואם נפש וכו' כצ"ל.

דף ח' בש"ס ושוין שאין מביא אשם תלוי מנ"ל דכתיב וכפר הכהן, פי' דאי לאו קרא הו"א דכיון דכתי' באשם תלוי נפש, משיח נמי בכלל ועיין מ"ש בדיבור שלפ"ז ודו"ק.

רש"י ד"ה ורבנן סברי וכו' עד וכ"ש צבור וכו' ועוד דצבור אינם בכלל נפש וכמש"ל דף ז' ע"א ברש"י ד"ה צבור בפר וכו' ועיין מ"ש בדיבור שלפ"ז ודו"ק.

בש"ס ומשיח מנ"ל אמר קרא ואם נפש אחת, עיין מ"ש בדף שלפ"ז בד"ה וכן המשיח וכו' וק"ל.

רש"י ד"ה יכול נחלוק בשוגג וכו' עד כי היכי דחלוק צבור מיחיד דקרבן צבור בע"ז לא דמי וכו' הוצרך לזה דאל"ה אע"ג דחלוקים לעניין מזיד מ"מ אי לאו דחלוקים בעלמא צבור מיחיד לעניין קרבן לא הוה מפלגינן הכא בין אנשי עיר הנדחת ליחיד לעניין קרבן אע"ג דחלוקים לעניין מזיד ודו"ק.

רש"י ד"ה נייתי פר ציבור בשאר מצות וכו' עד ולא הוי חלוק וכ"ש דבעינן חלוק בין אנשי עיר הנדחת לציבור וכו', פי' דאי אמרינן נייתי' פר א"כ לא הוי חלוק ואת אמרת דנחלוק בין רבים ליחידים כיון דרבים בסייף וכו' וכ"ש דנחלוק בינם לציבור כיון דציבור אינם נעשים עיר הנדחת וכו' ועיין לעיל ברש"י ד"ה יכול נחלוק וכו' עד דלא להוי דמי לעולם לשום קרבן לא לציבור וכו' ודו"ק.

ע"ב בש"ס והאמר מר עשר מצות נצטוו ישראל במרה, מהני דכתי' בהדיא כגון מילה לאברהם ושפיכות דמים דכתי' שופך דם האדם וכו' וג"ע דכתיב ודבק באשתו וכו' לא קשיא ליה משום דהכא נצטוו ישראל והתם בני נח כן הוא בתוס' וק"ל.

בש"ס אי הכי קרבן עולה ויורד נמי הא כתיב והיה כי יאשם, עיין ברש"י ד"ה אי הכי וכו' עד אף ואשם דכתיב באשם תלוי וכו', קשה דאמאי לא קשיא ליה נמי על ואשמו דגבי ציבור דנילף להו מן והיה כי יאשם וכו', וע"ל דאמאי לא קשה ליה לש"ס מקרא דקמי הכי דכתיב והוא ידע ואשם לאחת מאלה והשתא ליכא לשנויי כמ"ש בתר הכי ודו"ק.

רש"י ד"ה אין ב"ד חייבין וכו' עד וה"ה למשיח וכו', היינו לטעמא דרבי ירמיה דילף מלא תשיג ידו וכו' אבל לטעמא דעולא צ"ל דנשיא דנקט ר' יוסי הוא בדוקא ודו"ק.

דף ט' בש"ס ד"ה יצא נשיא ומשיח שאין באין לידי עניות וכו', עיין במה"ק ועיין בס' מגן גבורים, אך אכתי ק"ק דנשיא מנ"ל דפטור לגמרי דדילמא דלא פטר ליה קרא אלא מעולה ויורד אבל מביא שעיר ודו"ק.

רש"י ד"ה נשיא שאין על גביו וכו' עד דלהוי לעולם עשיר פי' דאם הוא עני יעשירוהו ישראל וק"ל.

בש"ס ד"ה שהוא גדול מאחיו בנוי ובכח וכו', דריש הכי מתיבת מאחיו ד"מ כל הנהו דאל"ה תיבת מאחיו למ"ל, ואחרים דרשי ליה גדלהו משל אחיו ודו"ק.

רש"י ד"ה נשיא שנצטרע לר"י וכו', פי' דטעמא דר"י הוא דאיכא למיבעי כיון דאע"ג שנצטרע לא בא לידי עניות, אבל לטעמא דעולא פשיטא דליכא למיבעי כלל דכיון דנעשה חפשי ממלכותו דן ודנין אותו ומעידין אותו ועמ"ש במה"ק ודו"ק.

רש"י ד"ה ר"א אומר וכו' עד וג' מחלוקות בדבר, אבל ראשונה לא קא חשיב לה כיון דס"ל או כר"ע או כר"ש אלא דפליג במהות הקרבן מהו ודו"ק.

בש"ס הא גופא קשיא וכו', אבל מנשיא לא קשיא ליה דאע"ג דקתני כל שהוא בעולה ויורד נשיא כיוצא בו היינו בתרי מנייהו וכו' וכמ"ש בריש' וק"ל.

ע"ב רש"י ד"ה יצא משיח וכו' עד ולא נשיא ויחיד, לכאורה נראה לומר דכוונתו לומר דש"ס דפריך אנשיא, איחיד נמי פריך אלא דחדא מנייהו נקט, וקשה לפ"ז א"כ קראי דמקדש וקדשיו במאי מוקמינן להו, לכן נראה דכוונת רש"י לומר דכיון דנשיא ויחיד תרתי נינהו תו ליכא למימר דנקט התנא משיח וה"ה נשיא דפטור אלא דחדא מנייהו נקט דהא הנך תרתי נינהו ובשלמא אי ליכא אלא נשיא נוכל לו' כמ"ש דנקט חדא מינייהו אבל כיון דהנך תרתי נזכרו במתני' א"כ מסתברא לן לומר דהא דנקט משיח לחודיה היינו בדוקא לאפוקי נשיא ויחיד ולכך קשיא לן אנשיא מיהא שוב ראיתי בח"ה שהניח דברי רש"י בצ"ע ודו"ק.

רש"י ד"ה א"ל ר' עקיבא מי פטר וכו' עד דילמא כי קאמר ר' עקיבא, הלשון מגומגם דמאי דילמא דקאמר דא"כ לא קא משני מידי דהדרא קושייא לדוכתה דדילמא ר' אליעזר אכולהו קאי וכו' דדילמא ר' עקיבא פטר ליה מפר נמי ובש"ס נמי דלא קאמ' דילמא וכו' מוכח בהדיא דס"ל לש"ס דר"ע לא פטר ליה מפר וכן מוכח נמי לעיל דף ח' ע"ב ברש"י ד"ה אין ב"ד חייבים וכו' עד ר' עקיבא לא פטר ליה מפר וכו' ודו"ק.

בש"ס ור' עקיבא מי פטר ליה מפר, פי' וא"כ הדרא קושיא לדוכתה דא"כ נתני נמי משיח מביא פר וכו' וכמ"ש רב פפא ה"נ מסתברא וכו', וק"ק דכיון דר' עקיבא לא פטר ליה מפר א"כ נימא דלהכי לא תני משיח מביא פר היינו משום דלא אצטריך ליה למתני כיון דר' עקיבא ס"ל הכי ואיהו ס"ל כר' עקיבא ולא אצטריך ליה למיתני אלא נשיא דר' עקיבא ס"ל דמביא קרבן עולה ויורד לכך קאמר איהו דמביא שעיר ויש ליישב ודו"ק.

רש"י ד"ה א"ל ר' עקיבא וכו' עד מטומאת מקדש וכו' וביטוי שפתים כגון להביא וכו' כצ"ל.

פרק שלישי

דף י' שם ברייתא ת"ל והקריב על חטאתו, ק"ק דהא לעיל דף ז' ע"א דרשינן דאצטריך קרא לאשמועי' דאין מביא על מה שחטאו אחרים וא"כ מנ"ל למילף הך דרשא נמי דהכא ויש ליישב ודו"ק.

שם ת"ל אשר נשיא יחטא וכו' כשהוא נשיא אין וכו', אע"ג דגבי כהן משיח נמי כתי' אם הכהן המשיח יחטא וכו' מ"מ הא כתיב והקריב על חטאתו וכו' וכמש"ל, ועוד י"ל בע"א ודו"ק.

רש"י ד"ה וישב בבית החפשית וכו' עד ודלא כר' יוסי, פי' דהך ברייתא דהכא דקתני פרט לחולה אתייא כר' עקיבא או כר"ש דס"ל דהנשיא חייב ולא ס"ל כר' יוסי דפטר ליה מכולן מקרא דלא תשיג ידו וכו' כמש"ל בש"ס דף ט' ע"א ד' ירמיה ודו"ק.

בש"ס אמרי אין, אשכחן דכתיב ונתתי נגע צרעת וכו', ק"ק דאכתי תיקשי דכיון דגזירה היא א"כ למה צריך להביא קרבן על חטאו וי"ל קצת ודו"ק.

ע"ב שם בברייתא אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן וכו', דהא אין לומר דקאמר קרא על הנשיא גופיה דא"כ למאי אצטריך קרא להכי דפשיטא דאשריו שהוא מרגיש בחטאו ודו"ק.

בש"ס אטו צדיקי אי אכלי תרי עלמי מי סני להו, פי' דמדקאמר קרא אשר נעשה על הארץ אשרי צדיקים וכו' משמע שאין אושר לצדיקים בארץ ההיינו העוה"ז אלא א"כ מגיע אליהם כמעשה הרשעי' של עוה"ב בעוה"ז והא ודאי דלא וכ"ש אי אכל תרי עלמי וכו' דיש להם ג"כ אושר בעוה"ז ודו"ק.

בש"ס וישא לוט את עיניו עד ויאמר שמשון וכו', ק"ק דמהך קרא דותשא אשת אדוניו את עיניה איכא למילף נמי עיניו דכתיב בלוט דהיינו לשם עבירה ולמאי אצטריך ליה להביא קרא דשמשון ודו"ק.

שם למה נקוד על ו' שבקומה של בכירה לומר לך וכו', לכאורה יש לדקדק בזה מהא דאמרינן כ"מ שאתה מוציא כתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב, שוב ראיתי למהרש"א בחידושי אגדות שנתעורר בזה יעויין בדבריו ודו"ק.

בש"ס גדולה עבירה וכו' עד מאן נינהו שרה רבקה וכו', עיין בפירש"י בנזיר שפירש שאמרו לבעליהן לבוא על שפחתן ולא לשם מצוה, ובתוס' פי' במקום אחר שהיו נהנות מן הביאה. אבל יעל וכו', ועיין עוד במהרש"א בח"א ודו"ק.

רש"י ד"ה נתכוונה לשם מצוה ע"ס הדיבור, דיבור זה צריך להיות לעיל בד"ה אלא אימא גדולה עבירה לשמה כלומר לשם מצוה וכו' שנתכוונה לשם מצוה כדי להתיש וכו' וק"ל.

רש"י ד"ה אמר אל תצרם וכו' עד ולא עוד דבכירה דקריתיה אב וכו' עד פרסמה דכתיב ותשכב את אביה וגבי צעירה כתיב וכו', כצ"ל ופשוט.

שם בברייתא לא אם אמרת בזב שכן אין מטמא באונס וכו', אין להקשות לפי האמת למאי איצטריך קרא בזב דנילף ליה מק"ו די"ל דאיצטריך קרא כי היכי דלא נילף זב מבעל קרי שהוא טמא אפי' קודם הדיבור וק"ל.

דף י"א בש"ס אמר רב זביד משמיה דרבא וכו' עד סד"א ניתי כשבה וכו', גבי משיח ליכא למימר הכי ונימא דמביא על שגגת מעשה לחודיה כשבה כמו נשיא דמביא על שגגת מעשה כשבה וכו' א"כ אמאי פטר ליה קרא בהך גוונא דפטר ליה לנשיא דהא משיח מביא בשגגת מעשה כשבה וכו' כמ"ש אלא ע"כ לומר דמאי דפטר ליה למשיח הייני כמ"ש דאינו מביא על שגגת מעשה ודו"ק.

בש"ס הא ניחא לר"ש וכו' עד מאי איכא למימר, לכאורה נראה דמלישנא דהך ברייתא דקתני פרט לנשיא ר"ש היא אלא דעדיפא מינה קא משני ודו"ק.

בש"ס שאכל חצי כזית וכו' עד סד"א ניצטריך וכו', ק' דלר"ש מנ"ל לו' דאפי' אכל כזית חלב עד שלא נתמנה ונודע אחר שנתמנה דפטור דנימא דלא מיעט קרא לנשיא אלא בהך גוונא דאכל חצי כזית חלב וכו' כמ"ש לרבנן ואם נאמר דר"ש דס"ל דחטאת וידיעה בעינן וכו' לאו מהך קרא ילף אלא מקרא אחרינא א"כ ק' דמאי קאמר לעיל הניחא לר"ש וכו' דאכתי תיקשי דכר"ש גופיה לא אתיא ברייתא דא"כ אמאי איצטריך תנא למעט נשיא מקרא דעם הארץ בהך גוונא דאמר רב זביד דהא פשיטא דממועט ועומד הוא כיון דר"ש בעי חטאת וידיעה כשהוא נשיא ויליף לה מקרא אחרינא כמ"ש ויש ליישב קצת ודו"ק.

בש"ס תפשוט ליה מהא דאמר עולא וכו', פי' דאע"ג דהיכא דאכל כזית חלב עד שלא נתמנה לא דמייא להא דעולא היינו משום שאחר שנתמנה חזי הוא להביא כשבה וכו' לאפוקי מומר לא חזי להביא קרבן אבל הכא דלא אכל אלא חצי זית קודם שנתמנה ואחר שנתמנה לא חזי להביא קרבן כיון דלא אכל אלא חצי זית ס"ד דש"ס דדמיא להא דמומר דאמרי' ביה כיון שנדחה וכו' ודו"ק.

בש"ס ואיזהו מומר דבסתמו צדוקי הוי אומר אוכל נבילה וכו' עיין במ"ש במהדורא קמא, שוב ראיתי להתו' בע"ז בפ' אין מעמידין דף כ"ו ע"ב בד"ה חד אמר להכעיס וכו' שישבו הכל על נכון יעויין בדבריהם שם ודו"ק.

ע"ב בד"ה בעא מיניה רבי מרבי חייא כגון אני וכו' עד איתיביה וכו' אע"ג דידע דמלכי ישראל וכו' מביאין וכו', מ"מ מספקא ליה דאיהו אינו מביא מאחר דכייף לריש גלותא וכמ"ש ליה ר"ח, ועי"ל בע"א ודו"ק.

בש"ס איתיביה וכו' עד התם לא כייפי וכו', לפ"ז נצטרך לומר דריש גלותא גופיה מייתי שעיר אע"ג דאיהו כייף למלך א"ה ודו"ק.

שם במשנה ד"ה אין בין כהן משמש לכהן שעבר וכו' עד זה וזה שוים וכו', צ"ל דמיירי דאינם משוחים דאל"ה הו"ל נמי דשוים בפר הבא על כל המצות ודו"ק.

רש"י ד"ה התם שבט וכו' עד כמו כי תכנו בשבט, ק"ק אמאי לא קמייתי קרא דכתיב כי יכה איש את עבדו וכו' בשבט וכו' עד לא יוקם וכו' וי"ל קצת ודו"ק.

בש"ס מפני מה משחו את שלמה מפני מחלוקתו של אדוניהו וכו', אבל אי לאו הך טעמא אעפ"י שאחיו היו גדולים ממנו לא היה צריך משיחה כמ"ש לקמן כל מאן דבעי מלכא מוריש מלכותא לבניה ודו"ק.

דף י"ב שם בברייתא ת"ל והכהן המשיח וכו' עד הכא נמי המשיח המיומן וכו', ק"ק דה"א דהכהן מאי דדריש בה ודו"ק.

ע"ב רש"י ד"ה משיח שנצטרע כלומר כה"ג אבל משוח מלחמה ליכא למימר כמ"ש בתר הכי וכו' עד עבר מחמת מומו וכו', דהיינו כר"ע דס"ל מותר באלמנ' כמ"ש לעיל כתנאי וכו' ודו"ק.

(לעיל) בברייתא דמקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש, הך נוטל דקאמר היינו אע"ג שאינו מקריב וכו' ועיין עוד במה"ק ודו"ק.

דף י"ג שם במשנה האיש קודם לאשה להחיות וכו', עיין בי"ד סי' רנ"א ס' ח' ודו"ק.

שם בברייתא אמו קודמת לכולם, פי' אפי' ממנו גופיה ועיין בי"ד סי' רנ"ב ס"ט ובש"ך שם ודו"ק.

שם חכם קודם למלך וכו' עד ומלך לכהן גדול וכו', פי' היכא דשניהם חכמים כמו דוד וצדוק אבל כהן גדול חכם, ומלך אינו חכם חכם קודם למלך כמ"ש לעיל וק"ל.

בש"ס איבעיא להו סגן ומשוח מלחמה איזה מהם קודם, אבל אהנך אחריני לא קא מיבעיא ליה דפשיטא ליה דמאן דעדיף לגבי שביה עדיף לגבי טומאה ולא קא מיבעיא ליה אלא גבי סגן כמ"ש דאם אירע בו פיסול כה"ג נכנס הסגן לשמש וכו' ודו"ק.

בש"ס כי תניא ההיא להחיותו, ק"ק דהו"ל כי תניא ההיא לגבי שביה דהא גבי שביה מיתניא וי"ל ודו"ק.

בש"ס מפני מה הכל רצין לישא גיורת וכו', פי' דאדרבא משוחררת יותר טוב דהא גדלה עמנו בקדושה וק"ל.

ע"ב שם בברייתא וסימנך קמיצה, ק"ק אמאי לא קאמר נמי אמה ודו"ק.

רש"י ד"ה מתני ליה הכי לר"ש וכו' עד כדתנן במס' תמורה בפ"ק והן קריבין ואין תמורתן קריבה כדכתיב אך בכור וכו' קדש הם וכו', כצ"ל ודו"ק.

בש"ס אמ"ל רשב"ג נעיילינהו וכו', כצ"ל.

דף י"ד שם ושמותם אין אנו מזכירין, כצ"ל.

רש"י ד"ה סיני עדיף וכו', פי' דהא דקרי ליה סיני משום דסדורים לו כנתינת מהר סיני ופשוט.

רש"י ד"ה נחמני פתח עד תלמידו של רבה בר כצ"ל.

בש"ס אביי ורבא ורבי זירא ורבה בר מתנה וכו', עד כל דאמר מילתא ולא מפריך, אין להקשות דתפשוט הך בעייא דקאמר בת"ה בש"ס מהך עובדא דרבא דע"כ לא עדיף חד מחבריה דאי חד מנייהו עדיף א"כ לא היה נכנס ה"ד בתנאי זה שעשו דהא ודאי דלא קשה מידי מאחר דאיכא למימר אינהו גופייהו קא מבעייא להו כמ"ש בתר הכי, ועוד י"ל דבזמן הך עובדא רבה בר רב מתנה לא היה מתון ומסיק אלא חריף ומקשה כמו ר' זירא מיהו בתר אביי ורבא, רבה בר רב מתנה נשתנה וחזר להיות מתון ומסיק ולכך קא מבעייא ליה הש"ס בתר הכי הי מנייהו עדיף ולא פשיט ליה מהך עובדא דאביי ורבא וכו' ודו"ק.

סליק מסכת הוריות

משמרת כהונה

מאת רבנו אברהם הכהן יצחקי

דף ב׳ ע״א מתני׳ בין שעשו ועשה עמהם וכו׳, כ׳ בתוס׳ צ״ע אם ב״ד מביאין כשבה ושעירה ע״ש ומפשט לשונם נראה דהספק הוא אם כשעשה היחיד עפ״י הוראתם אם מביאין ב״ד כשבה או שעירה כמו אם חטאו רוב ציבור דב״ד מביאין ע״י פר אך מהגמ׳ לקמן יש להוכיח דב״ד פטורין כה״ג והוא ממאי דאמרי׳ זו דברי ר״מ אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת ב״ד חייב ומייתי מדתניא הורו ועשו ר״מ פוטר וחכמים מחייבים ומוקי לה ביחיד שעשה בהוראת ב״ד ואם איתא דב״ד חייבין מאי קאמר ר״מ פוטר הא מ״מ ב״ד חייבין שהרי כל היכא דאיכא חיובא לחד מנייהו לא מתני פוטר כדמוכח מדפריך אי ברוב ציבור מ״ט דר״מ דפוטר הרי דאע״ג דאיכא למימר פוטר הציבור כיון דב״ד חייבין לא מתני פוטר כיון דר״מ פוטר הציבור ומחייב ב״ד ורבנן איפכא ובמסקנא כי מוקי לה ברוב ציבור מוקי לה כר״ש דרבנן מחייבי ב״ד וציבור ור״מ פוטר לחד מינייהו אבל אי אפי׳ רבנן לא מחייבי אלא לחד אי ר״מ לא פטר אלא לחד מינייהו לא מתני פוטר ואין לומר דאה״נ הספק של התוס׳ הוא אפי׳ למ״ד יחיד שעשה בהוראת ב״ד חייב אי מחייבי גם ב״ד דהשתא רבנן מחייבי ב״ד ויחיד ומתני ליה שפיר ר״מ פוטר לחד מינייהו שהרי אי איכא לספוקי ביחיד שעשה בהוראת ב״ד דמחייבי גם ב״ד אינו אלא לר״ש דברוב ציבור מחייבי ציבור וב״ד אי גם ביחיד י״ל כן אבל אי ברוב ציבור ל״מ תרוייהו אין מקום להסתפק ביחיד והגמ׳ כי מוקי לה ביחיד אכתי לא ס״ד לאוקמה כר״ש עד לבסוף וא״כ למ״ד יחיד בהוראת ב״ד חייב אין ב״ד חייבין וא״כ היכי קאמר ר״מ פוטר אלא ע״כ ב״ד ל״מ על היחיד העושה בהוראתן וכ״נ מגמ׳ לקמן דקאמר מתקיף לה ר״פ ודילמא לא הז ולא ב״ד הרי דיחיד שעשה בהוראת ב״ד אין ב״ד חייבין ע״כ נראה דספיקן של התוס׳ הוא אי ב״ד עשו הן עצמן על פי הוראתם אי מחייבי כשבה ושעירה כיחיד ד״ל דאנוסין הם כיון שעפ״י הוראתם עושים ואע״ג דמחייב קרבן באומר מותר מ״מ עפ״י הוראה גרע טפי.

גמ׳ הורה לעשות חייב וכו׳ וברישא ה״ה דהו״מ למתני הורה בלא לעשות פטור דהוי רבותא טפי מלמד כדרך שהיה למד.

גמ׳ הורו לה ב״ד להנשא והלכה וקלקלה. פירש״י מדקתני להנשא דייק, וכ׳ מהרש״א די״ל דמ״ש להנשא כדי לחייבה בקלקלה אלא משום דב״ד לא היה להם לחוש לזה וכו׳ ע״ש וקושיתו אינה אלא אי פי׳ קלקלה בזנות אבל אי אלמנה לכ״ג אי ב״ד נחתי להכי הול״ל להנשא בהיתר שהרי אלמנה לכ״ג נמי בת נישואין ולפ״ז ניחא מ״ש רש״י קלקלה בזנות דלא כר״י דת״כ ומהרש״א עמד ע״ז ולפי״ה י״ל דרש״י נחית לומר דאפי׳ למ״ד מתה א״ש מאי דדייק בגמ׳ מדקתני להנשא וע״ל דס״ל לרש״י דאי הגמ׳ כאן ס״ל כמ״ד אלמנה לכ״ג לא הול״ל אף אנן נמי תנינא אלא הול״ל תנינא ומאי קמ״ל ר״ד ועוד דהו״ל להקשות אשמואל אלא ע״כ דס״ל כמ״ד זנתה ומשום די״ל דלהנשא הוא לחייבה בזנות להכי לא נקט לה בלשון קשיא אלא בלשון סיעתא דמ״מ לא הי״ל לב״ד לחוש וכו׳ וכמ״ש מהרש״א.

גמ׳ מיתיבי מע״ה פרט למומר וכו׳, משמע ליה להגמ׳ דליכא מאן דפליג אדרשא דבעי׳ שב מידיעתו ות״ק דאצט׳ למדרש מקרא דמע״ה היינו דבעי למיפטר אפי׳ מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם ולכך הוצרך רש״י להביא הביניא דא״כ מומר לאכול חלב וכו׳ ואפי׳ למ״ד לקמן יחיד שעשה בהוראת ב״ד חייב לפ׳ אהך דבעי שב מידיעתו אלא דס״ל דשאני עתה בהוראת ב״ד משום דאי מתיידע להו לב״ד וכו׳ ואע״ג דהשתא לא ס״ד הגמ׳ לשנויי הכי גבי נתחלף חלב בשומן מ״מ בעשה בהוראת ב״ד ממש ידע לה להך סברא דאי מתיידע להו לב״ד וכו׳.

ע״ב גמ׳ תרתי למ״ל בתוספי הרא״ש במתני׳ כ׳ דמתני׳ לא זו אף זו קתני לא זו אחד מהם דחייב משום דכיון דהוא ידע בנפשיה דטעו בודאי לא הסכים עמהם ובעי׳ עד שיסכימו כולן אלא אפילו תלמיד וראוי להוראה ולא זו אלא אפי׳ גמיר ולא סביר ע״ש ולפ״ד מה דפריך תרתי למ״ל היינו תלמיד א׳ וראוי להוראה שני דרישא דאחד מהם לא זו אף זו קתני ומ״מ מ״ש דבעי׳ שיסכימו כולן רבי יונתן הוא דאמר הכי לקמן ואיתותב ומסקנא דגמ׳ לא בעי׳ עד שיסכימו כולן איברא דהר״מ בה״ש פ׳ דבעי׳ שיסכימו כולן וע״ש להלח״מ.

גמ׳ הרי אלו ג׳ מיעוטין כ׳ בתוס׳ מהר״א איטנגין דהיכא דאיכא למידרש לא דרשי׳ במיעוט אחר מיעוט ע״ש ואין להקשות מדאמרינן בגמ׳ בפ״ק דמנחות ד״ט ע״ב דהא דכתיב שמאלית למידרש דכ״מ שנא׳ כף אינו אלא ימנית יפריך דילמא אין מיעוט אחר מיעוט ע״ש דשאני התם דמאי דאיכא למידרש אינו לגופיה אלא לעלמא כ״מ שנא׳ כף וכו׳ ולכך פריך דטפי עדיף למידרש אין מיעוט אחר מיעוט דאתי לגופיה מלמידרש לעלמ׳ אבל כל היכא דאיכ׳ למידרש לגופיה לא דרשינן ליה במיעוט אחר מיעוט.

גמ׳ ש״מ מיעוט בהוראת וכו׳ הקשו בתוס׳ מהר״א איטנגין מנ״ל מקרא דיחיד בהוראה חייב ע״ש ול״ק דדוקא למ״ד פטור הוא דבעי קרא כדמוכח בפ׳ המצניע דצ״ד ע״א אבל למ״ד חייב מסברא דכיון דשוגג עפ״י הוראתם הוא הוי כשגגת מעשה דחייב.

דף ג׳ ע״א גמ׳ ר״מ סבר יחיד שעשה בהורא׳ ב״ד פטור הק׳ בתוס׳ דילמא ר״מ סבר דוקא יחיד אבל ב׳ וג׳ פטורין ופליג אברייתא דת״כ ע״ש ואע״ג דברייתא דת״כ בשגגת מעשה מתניא מ״מ למ״ד יחיד שעשה בהוראת ב״ד חייב טעמיה הוא משום דס״ל דבכלל שוגג דקרא הוא דמ״ל שגגת מעשה מ״ל שגג עפ״י ב״ד ולמ״ד פטור הוא דאצט׳ ליה קרא לפטור בפ׳ המצניע וא״כ אי ס״ל כברייתא דת״כ דגבי שגגת מעשה אפי׳ ב׳ וג׳ כיחיד דמו ה״ה בהוראה מיהו מדברי התוס׳ עצמן לעיל נראה דלא ס״ל הכי ועמ״ש בדיבור הקודם.

גמ׳ מ״ס ב״ד משלים לרוב ציבור לפי גירסת ס״י בפירש״י ר״מ הוא דס״ל ב״ד משלים לרוב ציבור וחייב ופיטור דקתני ברייתא אכשבה ושעירה קאי ול״ד למאי דפריך אי ברוב ציבור מ״ט דר״מ ולא מוקי לה ר״מ פוטר הציבור ורבנן מחייבי הציבור דכיון דכולהו בפר מיירי הו״מ למינקט נמי איפכא ר״מ מחייב ב״ד ורבנן פטרי ב״ד אבל השתא ר״מ ורבנן אכשבה ושעירה דקרבן יחיד קאי ועמ״ש מהרש״א.

גמ׳ אלא כי תבעי לך, כ׳ התוס׳ צ״ע אי הוה מצי למבעי נמי למ״ד ב״ד מייתי וכו׳ אם מתו מיעוט ציבור וכו׳ ע״ש, ומאי דאמרינן לעיל מרובים ונתמעטו היינו פלוגתא דר״ש ורבנן לאו דמתו מקצת ציבור אלא דנתוספו על הציבור שבאו מח״ל לארץ וע״כ מה שהיו רוב חזרו להיות מיעוט.

ע״ב גמ׳ אלא מאי כל עדת וכו׳, כ׳ מהרש״א דל״מ למי׳ דכל עדת היינו רוב דא״כ למ״ל קרא הא כתיב אחרי רבים להטות ע״ש, וק׳ דא״כ מאי פריך מדתניא אין גוזרין וכו׳ א״ר יונתן לישני דשאני הכא דאי לרוב לא אצט׳ קרא וע״כ כולו קאמר ע״כ נר׳ דהגמ׳ לאו מכל פריך כיון דכבר שמעי׳ מההיא דאין גוזרין דרוב ככולו אלא מעדת פריך דכיון דממעטינן אחד מהם גר מג״ש דעדה עדה כדתנן לקמן נילף נמי מהך ג״ש דכולו קאמר ומשני קושטא הוא דכולהו איתנהו אלא דהוראה לא בעינן דהורו כולן אלא רובו מתוך כולו.

גמ׳ בתחלה גובין עליהן כ״פ הר״מ בפ״ד מהלכות שקלים ובפי״ד מה׳ שגגות פ׳ כר״א דמתניתין דספק הוא ולא פירש דבגבו סתם או דלא הוה במתא ועיין להח״ן, ונר׳ דס״ל להר״מ דע״י שגבו ממנו אינו אלא ספק אי יהיב דעתיה וידע והגמ׳ לא פריך אלא לר״ש דפטר לגמרי אבל מ״מ אינו אלא ספק דשמא אפי׳ אמרו לו כשגובין ממנו לא יהיב דעתיה.

דף ד׳ ע״א גמ׳ אי שאיל הוו אמרינן ליה לפ״ז דוקא בהביאו כפרתן קאמר דהא לא שאיל אלא ע״י שהביאו כפרתן כפירש״י ובפירש״י בד״ה לא מבעיא יש ט״ס וכצ״ל דכי הביאו כפרתן דמי לספק אכל חלב.

גמ׳ ס׳ משחשיכה וכו׳ דברי רש״י כאן באו שלא בדקדוק דבגמרא בפ׳ ת״נ פריך מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה ועי״ז משני שינוי ע״ש.

גמ׳ קרי ביה ונעלם מדבר וכו׳, עיין בתוס׳ במ״ש ול״ל איפכא וכו׳ וכוונתם דהשתא אחר שתי׳ דהכא דלא אמרי׳ דלחייבו בתרווייהו כמו נביא השקר משום דא״כ ליכתוב סתמא ע״כ דאין לו׳ דאחת מכל מצות משמע כולה מצוה כמ״ש בתחלה דאם כן אכתי קשה ליחייבו בתרוייהו מדכתיב אחת מכל מצות ודבר ולכך הוק״ל דהשתא נימא איפכא וכו׳.

ע״ב גמ׳ אין חרישה בשבת, כ׳ התוס׳ דהחרישה צדוקים מודים בה וכ״כ מהרש״א ולא נתפרש בדבריה׳ טעמא מאי ובתוס׳ הרא״ש כ׳ מדכתיב בחריש ובקציר תשבות ע״ש, וא״ל דעשה הוא דאיכא ולא כרת ואין הצדוקים מודים בכרת דמהגמרא לעיל דפריך הוצאה בהדיא כתיב לא תוציאו משא נראה דאין הצדוקים מחלקין בזה, מיהו קשה נימא דהצדוקים מפרשי׳ דאיכא חריש איכא שבת לומר אין שבת בשביעית כדבסמוך וי״ל דע״כ הצדוקים לא מפר׳ כן דהא חרישה לא כתי׳ בהדיא בשביעית ואיך יפרשו בזמן דאיכא חריש הא אינהו לא משמע להו דחרישה אסורה בשביעית ועיין בתוס׳ בבציא דבסמוך דאין שבת בשביעית.

דף ה׳ ע״א גמ׳ מביאין ב׳ פרים וכו׳ פירש״י דקמ״ל דב׳ שבטים לא סגי להו בפר אחד ועמ״ש מהרש״א ועיין להתוספות לקמן בד״ה שבעה שבטים ע״ש.

גמ׳ עשו ששה והן רובו של קהל משמע דוקא ששה אבל מיעוט שבטים לא וכ״ה בירוש׳ אבל רש״י בד״ה רשב״א מ״ט כ׳ אפי׳ במיעוט שבטים והח״ן כ׳ דמהגמ׳ לעיל גבי אבע״א שבט שעשה בהוראת ב״ד יש הוכחה דאפי׳ במיעוט שבטים והיינו מדלא מוקי לה בשבט שעשה בהוראת ב״ד הגדול וחכמים דמחייבים אתי אפי׳ כר״ש ור״מ דפוטר משום דבעי רובא אלא ע״כ משום דלרשב״א משמיה דר״מ אפילו במיעוט שבטים מחייב ולית׳ דמ״מ קשיא לוקמה בשבט שעשה בהוראת ב״ד הגדול ובדליכא רובא דקהל דרשב״א ל״מ אלא בהן רובו של קהל.

גמ׳ ור״ש ג׳ קהלי כתיבי וכו׳ הקשו בתוס׳ אמאי לא קאמר דר״ש ס״ל ד׳ קהלי כתיבי ודריש חד להוראה תלויה בב״ד ומעשה תלוי בקהל וכן לר״מ ע״ש וג״ל דכיון דמדכתיב לכל העם בשגגה משמע דבעי׳ דעבדי ב״ד עם הקהל כדאיתא בסמוך א״כ אי אית להו ד׳ קהלי כתיבי מסתבר טפי לדרוש לגרירה מלדרוש להוראה תלויה בב״ד דלא מפקי׳ קרא דלכל העם בשגגה מפשטיה אלא אי נ״ל הוראה תלויה בב״ד מקרא דלא אתי מיניה גרירה ועפירש״י לקמן גבי מאי דפריך אי בהוראת ב״ד ר״ש ל״ל ע״ש.

דף ו׳ ע״א גמ׳ שעיר דר״ח דילמא לא מייתי וכו׳ ואפי׳ ידעי׳ דאיכא דמתו מן הציבור מ״מ דילמא לא מייתי רובא ואין להקשות כיון דספיקא הוא נזיל לחומרא דס׳ חולין בעזרה די״ל דאוקי רוב ציבור בחזקת חיים כדתנן בגיטין השולח חטאתו ממ״ה מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים.

ע״ב גמ׳ ת״ש דתניא רש״א ה׳ חטאות וכו׳ יל״ד אמאי לא מייתי ממתני׳ בתמורה דט״ו ע״א דיליף ר״ש נתכפרו ועברה שנתה מולד ותמורה ומתו בעליה וה״נ יש ללמוד שותפות מתו ועברה שנתו ונתכפרו מולד ותמורה, וי״ל ממתני׳ דהתם י״ל דאין דנין אפשר משא״א ועיקר הלימוד דר״ש אינו אלא ממתו בעליה ומיירי במתו מקצת ציבור דהוי אפשר ואפי״ה אינה מתה דיליף מכפר לעמך ישראל כדלעיל אבל ממתו כל הציבור לא יליף משום דהוי אפשר משא״א וע״ש בתוס׳ בגמ׳ גבי מאי דקאמר קס״ד כי היכי דפליגי בנתכפרו פליגי במתו ע״ש וא״כ שותפין דליכא למילף אלא מולד ותמורה לא ילפי׳ דהוי אפשר משא״א אבל מברייתא הלזו מייתי שפיר מדקתני שאין מיתה בציבור משמע משום דלא שייכא והוי אי אפשר ומשמע דיליף ממתו כל הציבור וא״כ ע״כ דיליף אפשר משא״א וא״כ ה״ה שותפין.

גמ׳ שאין תמורה בציבור, פירש״י דכתי׳ לא יחליפנו לשון יחיד, וקשה דהכא אליבא דר״ש קיימינן ובספ״ק דתמורה יליף ר״ש ממעשר ואיך שבק דרשא דר״ש ונקט דרשא דת״ק וי״ל משום דלס״ד דגמ׳ דבמה מצינו יליף ולאו משום דבחד מקום גמיר הו״ל דבר הלמד בהיקש שאינו חוזר ומלמד בב״א דהא תמורה ילפא ממעשר מדבר שהיה בכלל דהוי כמו היקישא ולכך הוכרח לומר דר״ש מודה בדרשא דת״ק ולא אצט׳ היקיש׳ למעשר אלא למעוטי קב״ה.

דף ז׳ ע״ב כגון שהיו שניהם מופלאין, עיין למהרש״א מה שהק׳ ועיין בתוספות ובתוספי הרא״ש.

גמ׳ הוא בחלב שע״ג הקיבה, פירש״י והוי דבר שאין הצדוקין מודין בו כגון שטעו בין כזית לפחות מכזית ור״ל שטעו בשיעור הזית שאמרו ששיעור זית הוא גדול ואכלו פחות מן השיעור שאמרו והוא באמת כזית וכה״ג איתא בר״פ יוה״כ ע״ש ועיין במפרשים.

גמ׳ ישגו יכול יהיו חייבין על שגגת מעשה, הקשו בתוס׳ הא מדכתיב דבר ולא כל הגוף ע״כ לאו בשגגת מעשה ועוד ב״ד אמאי מייתו טוביא חטא וכו׳ ע״ש, וי״ל דיכול דקתני היינו ר״ל דיכול יהא חייב גם בשגגת מעשה ויהא חייב בשגגת מעשה או בהוראה ודבר ולא כל הגוף אהוראה קאי וב״ד דחייבין נמי היינו אהוראה ת״ל ישגו ונעלם דבר למעט שגגת מעשה דאי חייב בשניהם למ״ל קרא הא מדבר ולא כל הגוף נפקא עוד הקשו בתוס׳ הא נ״ל לעיל מע״ה אפי׳ רובא ואפי׳ כולה ע״ש וי״ל דאי לא כתיב אלא ישגו בע״כ היינו אומרים דדרשא דע״ה לרובא לחוד ולא לכולה כיון דכתיב ישגו.

פירש״י בד״ה ותסברא וכו׳ לאשמת העם וכו׳ עכ״ל, וקרא דנפש דלקמן

לא אתי אלא לנשיא ויחיד וגמ' דנקט משוח אגב הנך נקטיה דמשוח מלאשמת העם נפיק.

דף ח' ע"א מתני' אין חייבין אלא ע"ד שזדונו כרת ושגגתו חטאת מפי' רש"י נר' דעל שגגתו חטאת הוא דאתי לאפוקי אשם וק' דמזדונו כרת לחודא מפקי' אשם דאפי' אשם מעילו' א"ח על זדונו כרת דאפילו לר' הזיד במעילה במיתה ב"ש הוא ולא כרת ועיין בכריתות דכ"ב ע"ב.

גמ' וילמוד תחתון מעליון עיין בתוס' שכ' דדבר הלמד בג"ש א"ח ומלמד בג"ש וכ"כ מהרש"א לקמן בע"ב והוא תימה דבגמ' בפ' אז"מ אמרי' דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש וי"ל דהיכא דלא אתי ג"ש אלא להך מילתא למדין אבל היכא דאיכא למילף בג"ש מאי דכתיב בגופיה לא ילפינן מאי דאתי מג"ש וכה"ג אמרי' בפ' אלו הן הגולין להלכותיו לא איתקש ע"ש והכא ילפי' כהך ג"ש דמעיני מעיני להעלם דבר עם השגגת מעשה וכן לקמן איכא לאוקומי ג"ש ציבור מיחיד.

ע"ב גמ' ומה ציבור בקדומה אף אשם תלוי כו' עיין בכריתות דכ"ב דילפינן הך מילתא בג"ש דמצות מצות דלא כסוגיא דשמעתין דאפי' למסקנ' דאמרי' ילפי' ואשם ומצות לאו היינו ג"ש אלא דג"ש אינה אלא ואשם אלא דילפי' טפי מאי דשוין במצות ואשר לא תעשינה כמ"ש הח"ן ביישוב דברי התוס' דמנחות ע"ש.

מתני' חוץ משמיעת קול שהמלך לא דן וכו' הר"מ בפ"י מה' שגגות פ' הנשיא חייב בכולן ובה' שבועות פ' דשבועת העדות א"נ בשאינן ראוין להעיד כגון מלך וכבר דשו בו רבים וי"ל כיון דטעמא דמלכי ב"ד אין מעידין בד"מ משום שצריך עדים בעמיד' ובמלך כתיב שום תשים שתהיה אימתו עליך א"כ אם המלך הוא חכם שמעיד בישיבה חייב בשמיעת קול ובכה"ג איירי בה' שגגות ועיין להתי"ט במ"ש שהטעם אינו מוכרח די"ל בדבר שיכול להעיד חייב ע"ש ולא פי' היכי מ"ל דמעיד דאי בד"נ לא שייכא שמיעת קול ואולי כוונתו היכא שהוא חכם דיכול להעיד בישי'.

דף ט' ע"ב גמ' ורע"ק מיפטר ליה מפר וכו' לאו דחיה בעלמא היא אלא דקושטא היא דרע"א לא פטר ליה מפר דהא לקיומ' הראיה דה"נ מסתברא קאי וכ"מ מפירש"י לעיל אמתני' דאין חייבין על עשה ועל ל"ת שבמקדש ע"ש ואין להק' מאי קאמר ה"נ מסתבר' נימא כריה"ג ס"ל דמשיח פטור מכולן די"ל דא"כ נשיא נמי פטור מכולן דחד טעמא לתרווייהו שאין ע"ג אלא ה' אלהיו ואין באין לידי עגיות.

דף כ' ע"א: **מיתיבי מעם הארץ, מעם הארץ פרט למומר, רשבא"א משום ר"ש אשר לא תעשינה בשגגה ואשם השב מידיעתו מביא פרכו על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא ק' וכו'.**

כבר כתבי' שבא הכתוב מסורס שהי' צורך לומר ואם נפש אחת מעם הארץ תחטא, ודריש לה שמ"ש מעם הארץ הוא נשוא המאמר בכללו שנפש אשר תחטא צריך שתהיה מעם הארץ לא מומר שנבדל מן העם וכן דריש בחולין (דף ה') על אדם כי יקריב מכם פרט למומר, שממה שלא אמר אדם מכם כי יקריב כדין הלשון כי מלת מכם תואר לאדם כמו איש איש מזרעך, איש איש מבית ישראל, ואז היה מכם לגושא המאמר והשתא דכתיב מכם מאוחר כי יקריב מכם ונצרף אל נשוא המאמר כי יקריב, ור"ל המקריב יהי' מכם ולא מומר. ושם הבאתי דרושים רבים כמו אלה, וכבר כתבתי בהמאמר ההוא שדרש מזה שם דרשה אחרת, אך סתמא דספרא שהוא ר"י דס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור לדידיה א"צ לדרשה דשם ור"ש לשיטתו דסבר דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וכמו שמבואר בשבת (דף צ"ג) לגי' רש"י שם וצריך הסיפוס לדרוש מעם הארץ אפילו רובו ואפילו כולו, ולמד למעט מומר ממ"ש אשר לא תעשינה בשגגה ואשם או הודע, שרק אם הידיעה חידש אצלו תרטה ותשובה כמ"ש או הודע לא המומר. שאינו יושב מידיעתה מגיר' הספרא היושב משמע שדרש מן בשגגה, שפי' לא אם היה עושה זאת גם במזיד (ובגמרא שבת דף ס"ט וכאן ולקמן דף י"א, חולין ה' ע"ב, יומא דף פ') גריס השב מידיעתו ודריש מן או הודע כנ"ל.

דף כ' ע"ב: **דתניא בעשותה אחת יחיד העושה מפי עצמו חייב בהוראת ב"ד פטור וכו'.**

הנה חלוקה זאת היא מוגבלת נגד חלוקות הראשונות. שנגד חלוקה הראשינה ואם כל עדת ישראל ישגו, אומר כאן ואם נפש אחת תחטא. ונגד החלוקה של אם הכהן המשיח יחטא ואשר נשיא יחטא, אומר ואם מעם הארץ ר"ל שאינו כהן ונשיא, ונגד מה שבחטא הכהן והציבור צריך שיהי' בשגיאה שהיא שגיאת הוראה, אמר פה בשגגה שהיא שגגת מעשה. אולם אחר ההשקפה אין ההגבלה מכוונת כלל כי ההפך של חלוקת אם כל עדת ישראל ישגו, אינו נפש אחת, כי הפוכו הוא אם לא שגו כל עדת ישראל רק מקצתם, ולא זאת כי אחר שתגאי חטא העדה היא שיהי' שגגת הוראה, הפוכה היא, שיהי' בשגגה שהיא שגגת מעשה. או עם הארץ שהוא חטא העם בלא הוראת הסנהדרין, והיה ראוי לומר ואם עם הארץ יחטאו בשגגה, וא"כ מ"ש נפש אחת מלבד שהוא למותר הוא מפסיד כוונת המקרא, זאת שנית מבואר אצלנו שבכ"מ שבא שם היחיד א"צ שיבא עמו שם המספר אחד או אחת, וכ"מ שבא שם המספר אחד כמו כבש אחד איל אחד וכדומה דרשוהו חז"ל וא"כ יש פה ב' יתורים א) מלת נפש שבא למותר, ב) מה שבא עמו מספר אחד למותר ודרשוהו חז"ל למעט שלא ישתתפו שנים במעשה החטא, כי יען שבחטא העדה בפרשה הקודמת משתתפים רבים בחטא אחד, כי חטא שגיאת הוראה יוצא מכלל הסנהדרין, וה"א שגם בחטא יחידים כן. ולכן התנה ואם נפש אחת תחטא, ובארו (בשבת דף צ"ג) דחד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי שנים אוחזים במלגז ולוגזים דאע"ג דכל חד מינייהו מסייע בכל המלאכה אפ"ה פטורים. וא"כ אינו ממעט אם כלל עם הארץ חללו שבת שבזה חייבים אם רק כל אחד עשה מלאכה שלמה בפ"ע בלא צירוף אחר שזה ממעט מן נפש אחת. והנה יש הבדל בין אם יבואו הפעלים סמוכים זה אחר זה בדרך הפעל, כמו כי יחטא ועשה ובין כשבא הפעל השני בדרך המקור עם שימוש בכל"ם שאז הפעלים מקושרים זה בזה והפעל הראשון נתלה בפעל הבא בדרך המקור כמסובב מהסבה או בקישור זמני, כמו ודל לא תהדר בריבו,

דף כ' ע"א גמ' והלא דין הוא ומה משיח שמביא חטאתו משעבר וכו', ר"ל והלא דין וא"צ לדרוש מקרא לקודמות אלא דעיקר קרא לא אתא אלא לשאין מביא חטאתו משעבר ול"ק מ"ש החי"ן.

גמ' דברי ר"י רש"א פרט לנגע' אונסין, נר' דמר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ דכולהו דרשות משתמעי מקרא דונתתי נגע צרעת ולהכי כי פריך מברייתא דאדם כי יהיה לא מוקי לה כר"י.

ע"ב גמ' בשכר מ"ב קרבנות וכו', זכה ויצתה ממנו רות נ"ל בקרא דוישלם ה' פעלך עד אשר באת לחסות מ"ב אותיות להורות דבשכר מ"ב הוא הגורם אשר באת לחסות תחת כנפיו.

דף י"א ע"א גמ' תפשוט ליה מההיא דאמר עולא וכו' הקש' מהרש"א לפום סברא דהשתא דמדמה לדעולא אמאי באכל כזית כשהיה הדיוט ונתמנה חייב הא כיון שנתמנה אידחי ליה כמו אכל כזית חלב והמיר ע"ש ל"ק דבאכל כזית כשהוא הדיוט פשיטא דלא דמי להמיר דהא השתא יכול להביא קרבן על מה שאכל קודם אבל אכל חצי זית כשהוא הדיוט והשלימו אחר שנתמנה כיון דבשעה שהשלימו לא היה ראוי לקרבן של הדיוט דהא נשתנה דין קרבנו ס"ד דדמי להמיר כיון דאידחי ליה מקרבן דהדיוט ודחי דמ"מ בר קרבן הוא אם אכל שיעור שלם השתא ולא דמי להמיר דלאו בר קרבן כלל.

דף י"ב ע"ב גמ' כיון דבעלמא הוי קרע קרי כאן ובגדיו לא יפרום וכו' הא ודאי דמתני' דקתני כ"ג פורם למטה היינו לענין קריעה דקורע על מת שלו ויוצא ידי קריעה וכ"כ הר"מ בפי' המשנה ואפ"ה לא ק"ל קרי כאן ובגדיו לא יפרום כיון דכ"ג דוקא דיוצא ידי קריעה בכה"ג ודוקא אי גם בעלמא הוי קרע הוא דק"ל קרי כאן וכו' וכ"כ הר"מ ברפ"ח מה' אבל דדוקא כ"ג הוא דיוצא ידי קריעה בכה"ג ע"ש.

דף י"ג ע"א גמ' צדוק הכהן ונתן הנביא הקדים צדוק וכו' ק' דילמא שוין הן וא"א לכתוב ב' שמות בדיבור אחד דהא לעיל גבי ע"א קאמר משום דכמשפט כתיב ואי לא כתיב כמשפט לא הוה ידעי' לה מדכתיב עולה קודם חטאת וכ"מ לעיל גבי כאשר שרף הפר הא' ע"ש בפירש"י ואפשר מה"ט קאמר ואומר שמע נא יהושע וכו'.

תם ונשלם מסכת הוריות

חידושי רבנו מלבי"ם

וקדשה את המזבח בכפרך, בבואם אל א"מ ירחצו מים. בענני ענן ונראתה הקשת וכדומה וכן פה שאין כתוב כי תחטא ועשתה. רק כי תחטא בעשותה ידובר בדרך התנאי, רק בעשותה, אם הוא העושה לא אם סומך עצמו על הב"ד. והנה מצאנו פעמים הרבה שהמקור יבוא בלא כיבוי, כמו לבלתי עשות מחוקות התועבות. ומה יכלתי עשות ככם. וכן בשימוש הב' בהפוך את הערים. בשאת אתו (שמות כ"ז) כראות את הנגע, בשאת מתנותיכם (יחזקאל כ'), בשפוך סוללה ובבנות דיק, בעוזו עינות תהום (משלי ח'), בשגם במקום שכבר נזכר הגוף. וע"כ אמרו בברכות (דף י"א) נימא קרא בשבת ובלכת מהו בשבתך ובלכתך, כי הכינוי הנלוה אל המקור בא לדייק כינוי הגוף, וכן פה דייק בעשותה בעצמה, וממעט אם עשה שלא מדעת עצמו רק מדעת הב"ד, וז"ש (במשנה א' נפש תחטא וכו' הרי אלו מעוטין. ר"ל יש פה ג' מעוטים, והנה שני מעוטים של נפש ושל אחת יבואר לקמן משנה ח' ט' ומיעוט הג' בעשותה מבאר פה שממעט העושה ע"פ ב"ד ובאר (במשנה ב') שאם הורו ב"ד והיחיד עשה שוגג על פיהם, בין שעשו הב"ד עמו בין שעשה אחריהם ואף שהב"ד לא עשו (כן פי' בגמ' דלא זו אף זו קתני) פטור מפני שתלה בב"ד ור"ש מוסיף דאף לאחר שחזרו בהן הב"ד מקרי תולה בב"ד ור"מ מחייב בזה ורא"א שהוא ספק ומביא אשם תלוי, דהוה ספק אם הוה תולה בעצמו או בב"ד שהוא יכול לשאול, וסומכוס ס"ל שהוא תלוי, ר"ל שדינו כמו שכבר הביא אשם תלוי שאין לו לדאוג מן היסורין כן זה. ודמי לאדם שהביא כפרתו בה"ש ספק ביום נזרק ספק בלילה דפטור מלהביא א"ת על ספיקו, (כ"פ בהוריות דף ג' ע"ב ודף ד' ברייתא זאת) וכן מבואר מן בעשותה שאם תלה בעצמו חייב אף שהורו הב"ד וכמו שביאר במשנה שאם הורו הב"ד וידע אחד מן הב"ד שטעו או תלמיד (אף דגמיר ולא סביר או סביר ולא גמיר) כשמעון בן עזאי שהיה יושב ודן לפני חכמים כמ"ש בפ"ק דסנהדרין (דף י"ז ע"ב) והלך ועשה על פיהם (משום דטעה דמצוה לשמוע דברי חכמים אף שטעו) בזה חייב שתלה בעצמו.

באותו חדף: אמר ר"י אמר שמואל זו דברי ר"י אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב כאן ר"י דתניא אם נפש אחת תחטא בשגגה בעשותה הרי אלו ג' מעוטין העושה מפי עצמו חייב בהוראת ב"ד פטור (וזו היא המחלוקת דשלקת מנה) מאי רבנן דתניא עדין אני אומר מיעוט קהל שחטאו חייבין וכו'.

הפסוק הוא ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ, הכתוב מסורס שראוי לומר ואם נפש אחת מעם הארץ תחטא. ויסוד מוסד שלא נמצא עוות וסירוס במקראי קודש. וכבר בארנו (בחולין דף ה', שבת ס"ט, מנחות נ"א ובכמה מקומות) שבכ"מ שנעתקה המלה הבאה לבאר שם הנושא ממקומה יש בה דרוש שעל פיו תפורש כפשוטה, כי כפי הלשון משמע שאומר ואם נפש אחת תחטא ואם תחטא מעם הארץ. ר"ל ואם עם הארץ יחטאו וכן פרשוהו חז"ל שבא ללמד שלא לבד אם תחטא נפש אחת, כי גם אם יחטאו עם הארץ (שכולל הרבה מהם וגם כולם) יביאו חטאת ובארו שצריך להבות זאת מפני שיש פה מקום לטעות כי כבר בארנו למעלה שמ"ש ואם נפש אחת בא שלא בדיקדוק, כי ההפך של החלוקה הקודמת ואם כל עדת ישראל ישגו הוא באם לא חטאו העדה שהב' הסנהדרין, רק עם הארץ, והיה לו לומר ואם עם הארץ יחטאו, ומזה דרשו שמ"ש אם נפש אחת בא למעט שני מעוטים כנ"ל. אבל הלא יש לומר שבאמת מ"ש ואם נפש אחת הוא כפשוטו שדוקא אם חטא אחד מביא חטאת לא אם חטאו שנים. וזה נוכל לטעות א) מפשט הכתוב שמפורש נפש אחת, ב) יש לטעות מצד הסברה שרק אם חטאו מיעוט הקהל חייבים משום דאם חטאו מיעוט הקהל ע"פ הוראת ב"ד אין

ב"ד מוציאין עליהם פר רק הם מביאים כשבה או שעירה כיחיד, ולכן גם אם חטאו בשגגת מעשה חייבים, אבל אם חטאו רוב הציבור כיון שאם חטאו על פי הוראת ב"ד, ב"ד מביאין עליהם פר והם פטורים, ה"ה שאם חטאו בשגגת מעשה פטורים. לכן אמר כי תחטא בשגגה מעם הארץ, שמפורשינן שגם אם יחטאו עם הארץ כולם או מקצתם הם חייבין להביא חטאת, מדלא כתיב ואם נפש אחת מעם הארץ תחטא. וביאר הגמרא דברייתא זו ע"כ ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, דאם במ"ש מיעוט קהל שחטאו חייבים שאין ב"ד מביאין עליהם פר, ר"ל והם חייבים שמדבר בשחטאו בהוראת ב"ד, וסותר לברייתא דלעיל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, ומוקי לה כר"י סתמא דספרא ובברייתא זאת אתיא כחכמים. והנה בתולין (דף ה') דריש מ"ש בשגגה מעם הארץ לדרשא אחרינא פרט למומר וזה לר"י דס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ואין צריך לדרוש דפה. וחכמים דפה יסברו כר"ש שלמד מומר מן אשר לא תעשנה בשגגה ואשם.

דף ג' ע"א: התניא יכול הורו ב"ד ועשו ב"ר יכול יהו חייבין ת"ל הקהל ועשו מעשה תלוי בקהל והוראה תלויה בב"ד.

הפסוק ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת וכו' יסוד מוסד שכ"מ שנזכר שני נושאים ואחריהם פעל נשוא. אז הפעל מוסב תמיד על הנושא האחרון וכמ"ש באיה"ש (כלל קכ"ג) וכאן שנזכרו שני שמות. עדת ישראל וקהל בודאי פעל ועשו מוסב על השם האחרון שהוא הקהל לא על השם הקודם שהוא עדת ישראל, ופירושו ועשו הקהל. ואינו מוסב על שם הראשון שהוא עדת ישראל וז"ש בספרא (מובא בהוריות דף ג') הורו ב"ד ועשו (ב"ד) יכול יהו חייבין ת"ל הקהל ועשו, ר"ל שפעל ועשו בודאי מוסב אל שם הקהל הסמוך לו.

דף ד' ע"א: ת"ר ונעלם דבר ולא שיעקר המצוה כולה כיצד אמרו אין נדה בתורה אין שבת בתורה יכול יהו חייבין ת"ל ונעלם דבר ולא שתתעלם מצוה כולה וכו' אבל אמרו יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור, יש שבת בתורה אבל המציא וכו' פטור. יש עכו"ם בתורה אבל וכו' יכול יהו פטורין ת"ל ונעלם דבר ולא כל הנוף אמר מר יכול יהו פטורין וכו'.

הפסוק עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל. באור דבריהם כי מלת דבר מצאנו לפעמים שמורה על דבר שלם כמו וישיבו אותנו דבר (במדבר י"ג כ"ו) הבו לכם דבר ועצה (שופטים כ'), הנני עושה דבר בישראל (שמואל א' ג'), שפירוש דבר שלם ולפעמים יורה על דבר קצתי, אך לאנשים האל אל תעשו דבר. (בראשית י"ט כ') כי אין נגרע מעבודתכם דבר (שמות ה' י"א) ולנערה לא תעשה דבר (דברים כ"ב כ"ו) שפירושו אל תעשה כל מאומה אף דבר כל שהו. ואחרי העיון יש בזה הבדל בין מאמרים שוללים ובין מאמרים מחייבים. שבמשפט מחייב יבואר מלת דבר דבר שלם, ובמשפט שולל יבואר דבר כל שהו כמו שיש סגולה ואת במלת כל שבמשפט מחייב הוא מחייב כללי ובמשפט שולל הוא שולל כללי כמו כל שאור בל תקטירו דמרבה חצי שיעור, ובזה לא קשה מה שהקשה התו' ממ"ש על פי שנים עדים יקום דבר דאמרינן דבר ולא חצי דבר, כי שם הוא משפט מחייב, (עיין מנחות דף נ"ח), אולם פה יש להסתפק במלה זאת, כי המשפט הזה הוא בצורתו משפט מחייב כי מיחס את הנשוא שהוא ההעלמה אל הנושא שהיא העדה בחיוב. אבל ענינו הוא משפט שולל כי ההעלמה היא שלילת הידיעה. ופי' ונעלם דבר מעיני הקהל שהקהל לא ידעו את הדבר, שהיא שלילת הנשוא מן הנושא. וידוע בהגיון כי משפטים כאלה שיורו חיוב מצד צורתן, ושלילה מצד ענינם, דינם לפעמים כמשפט מחייב ולפעמים דינם כמשפט שולל. ולפ"ז יש להסתפק פה אם נלך אחר צורת המשפט שבא בצורת משפט מחייב וא"כ פירוש מלת דבר, דבר שלם. כמו שכן פירושו במשפט מחייב, או נלך אחר כוונת המשפט שההעלמה היא ענין שולל שלא ידעו את הדבר, וא"כ פירוש דבר, מקצת דבר כי כן פירושו במשפט שולל.

וזה ספיקו של חז"ל. בספרא שתחלה אמרו ונעלם דבר לא שתעלם מצוה כולה החליטו שדינו כמשפט שולל (כי השקיפו על כוונת המאמר שפירוש שלא ידעו את הדבר שהיא שלילה) שמלת דבר יפורש בו מקצת דבר, ואח"כ אמרו, אבל אמרו יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום נגד יום פטור וכו' יכול יהיו פטורין. דאימא דבר כולה מלתא משמע, ר"ל הלא נוכל לומר שנלך אחר צורת המשפט שהוא משפט מחייב וממילא פירוש מלת דבר, דבר שלם. ולברר ספק זה השיבו ת"ל ונעלם דבר. ונחלקו בגמרא בפירושו, עולא אמר קרי ביה ונעלם מדבר ר"ל שכבר נראה מגוף המשפט הזה שאין פירושו ונעלם דבר דהיינו דבר שלם רק ונעלם מדבר דהיינו מקצת דבר, כי בכ"מ שבא פעל העלים נקשר תמיד עם מ"ם כמו לא היה דבר נעלם מן המלך (מ"א י'), וה' העלים ממני (מ"ב ד'), אעלים עיני מכם (ישעי' א'), וכן פה ונעלם דבר מעיני הקהל, וזה סימן השלילה שנקשר עם מ"ם, ששולל הנשוא מן הנושא, שמוכח מן הפעל עצמו שבא אחריו מ"ם שאתה צריך לקרות בו ונעלם מדבר ר"ל מקצת דבר כי המ"ם שבא על מעיני העדה הוא עד שהיא שלילת הנשוא מן הנושא והוא עד שפירש דבר, מדבר ר"ל מקצת דבר, וגם יש עוד הכרח לדבריו כי מלת דבר מוסב גם לפעל ישגו, שנעשה שגיאה והעלמה באיזה דבר ממצות ה', ופעל שגה נקשר תמיד או בב' או במ"ם, והוא שאם יציין הפעול שעשו אותו ע"י שגיאה יצייגהו בב', וגם אלה ביין שגו (ישעי' כ"ח), באהבתה תשגה תמיד ולמה תשגה בני בזרה (משלי ה'), וברוב אולתו ישגה (שם), ואם יציין הפעול שלא עשו אותו ע"י שגיאה יציינהו במ"ם כמו אל תשגני ממצותיך, (תהלים קי"ט) לשגות מאמרי דעת (משלי י"ט), סלית כל שוגים מחוקיך, (תהלים שם) וא"כ פה ששגו ולא עשו כמצות ה', דינו להקשר במ"ם, ופירושו ואם עדת ישראל ישגו ונעלם מדבר, כי מצד שמלת דבר מוסב גם לפעל ישגו דינו כאלו כתוב מדבר, וכן מצד פעל ונעלם עצמו, רצוף ג"כ במלת דבר קצת מן הדבר, וכ"ז כיון במ"ש קרי ביה ונעלם מדבר (לא כמו שכתבי המפו' שמ"ם ונעלם שייך אל דבר שאיך נגרע מ"ם השורש ונעתקהו ממקומו אל מלה אחרת) וחזקו' הוכיח זה מפנים אחרת, אמר קרא ועשו אחת מכל מצות ולא כל מצות ר"ל כי מלת דבר הבא בתנ"ך לפעמים יפול על כל הדברים הנמצאים בעולם, כמו היפלא מה' דבר ר"ל שום ענין בעולם, ולפעמים הוא מוגבל ויובן מן הפעל שלו מאיזה סוג מן הדבר ידבר כמו אין נגרע מעבודתכם דבר (שמות ה') שפי' שום דבר מעניני עבודתכם, לאנשים האל אל תעשו דבר (בראשית י"ט) שפי' שום דבר רע, ולפעמים יוסיף איזה תואר לבאר מאיזה סוג ידבר, וגשמרת מכל דבר רע, (דברים כ"ג) כל דבר אשר ירשך, (שם שם) כי מצא בה ערות דבר (שם כ"ד) וכדומה. ופה שאמר ונעלם דבר א"א שכולל כל דבר שבעולם, שבודאי אינו מדבר אם נעלם מעיני העדה איזה דבר בחכמת התכונה והכוכבים, או במלאכת חרש וחושב וכדומה, רק סמך עצמו עמ"ש ועשו אחת מכל מצות ה', שפירוש ונעלם דבר מכל מצות ועשו אחת מכל מצות. וכיון ששם דבר נמשך על מכל מצות מבואר שפירוש דבר כל שהוא. שכן גדר מלת דבר הבא בסמיכות אל השם ביחוס שממנו שפי' דבר כל שהוא כמו לא תסיר דבר מכל אשר צוה (יהושע ח'), אל תפל דבר מכל אשר דברת (אסתר ו') ובגמרא מקשה ע"ז מצות תרתי משמע, ארנב"י מצות כתיב, ר"ל שמקשה הלא יש לומר דבר שלם מכלל המצות, ר"ל מצוה אחת מכלל המצות הרבים. ומנ"ל לפרש גם כל שהוא ממצוה אחת שע"ז היה לו לאמר דבר ממצות ה' בפתח, ומשיב שבמ"ש מכל מצות פירוש מכל מצוה ומצוה, ופירוש דבר מכל מצוה ומצוה שפירוש דבר כל שהוא מאיזה מצוה שתהי', וז"ש מצות כתיב ר"ל שהכוונה על כל מצוה בפ"ע. ובירושלמי (פ"א דהוריות הלכה ג') אמר על זה ר"ח אמר מדבר ולא כל דבר ר' הילא אמר ממצות ולא כל מצות, וכתוב כן, אמר ר' אמי בשם ר' יוחנן גורעין לדרוש מתחלת הפרשה עד סופה. ר"ל שמקשה והא כתיב ועשו ממצות ולא כתב ונעלם מכל מצות. ומשני שממשיכין מלות מכל מצות גם אל פעל ונעלם, וז"ש גורעין לדרוש מתחלת הפרשה עד סופה. ורב אשי אמר ליף דבר דבר מזקן ממרא דכתיב ביה בזקן ממרא כי יפלא ממך דבר, לא תסור מן הדבר, מן הדבר ולא כל דבר אף בהוראה דבר ולא כל הנוף. רב אשי בחכמתו הנפלאה חקר ומצא למלה זו ריע כמוה בתורה, שבא מלת דבר על משפט שהוא כפי צורתו משפט מחייב וכפי ענינו הוא משפט שולל, והוא כי יפלא ממך דבר, ששם ג"כ צורת המשפט הוא חיוב. שמיחס נשוא ההפלאה אל הנושא שהוא העם בחיוב שנפלא מהם הדבר, אבל ענינו באמת הוא שולל כי פירוש כי יפלא ממך דבר, שלא תדע את הדבר, כי ההפלאה היא שלילת הידיעה. ושם מבואר שדינו במשפט שולל שפירוש דבר הוא דבר משהו, דהא אח"כ אמר לא תסור מן הדבר שהוא משפט שולל גמור, ופי' מן הדבר אף ממקצת דבר, (ובתוספתא הוכיח עוד, וז"ל, אתה אומר מקצתו ולא כולו או אינו אלא כולו ת"ל בין דם לדם ולא כל דם בין דין לדין ולא כל דין ובגמרא הדא מתרתי נקיט.) הרי מבואר שבמשפט כזה שצורתו מחייב וענינו שולל דינו לענין מלת דבר כדין משפט שולל שפירוש דבר מקצת דבר. ומבואר שה"ה מ"ש ונעלם דבר פירוש מקצת דבר. ואמר עוד לקמן (דף ז' ע"ב) ולא בעכו"ם מגל"ן דת"ר ולפי שיצאה עכו"ם לדון בעצמה יכול יהו חייבין על עקירת מצוה כולה נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני מה להלן בב"ד אף כאן נמי בב"ד ומה להלן דבר ולא כל הנוף אף כאן נמי וכו', שעדיין יש לטעות שבעכו"ם חייבים על העלם מצוה כולה, אך כיון דלמדינן ממ"ש מעיני העדה דצריך שיהי' הוראת הסנהדרין כמו בפר העלם דכתיב מעיני, ממילא בודאי גם הוראת זו דומה לזו שיורו מקצת ולקיים מקצת.

דף ד' ע"ב: משנה הורו ב"ד וכו' או שהי' אחד מהם גר או ממזר או נתין או זקן שלא ראוי לבנים ה"ז פטור שנאמר כאן עדה ונאמר להלן עדה מה להלן כולם ראויין להוראה אף עדה האמורה כאן עד שיהי' כולו ראוין להוראה.

הפסוק ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל, יש הבדל בין שם עדה ושל קהל ובין פעל מקהיל, יעד, שהמקהיל מקבץ עם רב ע"י קול או דבור או חצוצרות (ונבדל מפעל אסף, קבץ, כנס העיז שנופל גם על דברים שאין בם דעת שיתאספו עפ"י קולו, אבל המקהיל הוא אל בני אדם שנאספים לקול) ועל ויקהל משה את כל קהל עדת ב"י (שמות לה) פרש"י ויקהל לשון הפעיל שאינו אוסף אנשים בידים רק עפ"י דבורו. ולפי זה לשון מקהיל בהפעיל לא יצדק רק על איש שהנקהלים שומעים לפקודתו. וזה ההבדל בין ויקהל משה ויקהל שלמה ובין ויאסוף לבן את כל אנשי המקום. וז"ש בתנחומא עמ"ש הקהילו אלי כל ראשי שבטיכם שנגנזו החצוצרות לקיים מ"ש אין שלטון ביום המות, ר"ל לכן אמר הקהילו כי לא פקד הוא עצמו ביום מותו, ובא פעל נקהלו העם בנפעל אם איש את רעהו יקרא בקול להקבץ יחד, אבל פעל מיעד מציין שמזמינם בסדר ובהזמנה למועד שמור, וזה ההבדל בין קהל ובין עדה. הנקהלים אין שומרים הסדר לא בזמן ולא במדרגה, אבל הנועדים יהי' לזמן מיועד ועפ"י הסדר זקניהם בראשיהם. ולכן בפרשת קרח קראם בשם עדה כי היו קרואי מועד זקניהם בראשיהם, עד שכסתה עליהם הארץ ובטל היעוד ואז כתוב ויאבדו מתוך הקהל, וכן בפ' מרגלים קראם בשם עדה. וברבה (בהעלותך פט"ו) ותבער אש בעדתם אין עדה אלא סנהדרין ושם (שלח פט"ז) ויאמרו אליהם כל העדה אלו סנהדראות. ובתנחומא (חקת) כיון שראה אותם באים אמר משה לאהרן מהו כינוס זה א"ל אהרן באו לגמול חסד עם מרים אמר לו משה אין אתה יודע להפריש בין כינוס לכינוס, אין זה כינוס של תקנה אלא של קלקלה, שאלו היה של תקנה היה צ"ל בראשים שרי אלפים ושרי מאות, מיד הטיחו דברים כנגדו שנאמר וירב העם עם משה עכ"ד, והוציא זה ממש"ש ויבואו כל העדה מדבר צין ותמת שם מרים ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ויבוא משה ואהרן מפני הקהל. וכן במי מריבה א"ל ה' הקהל את העדה וכתיב ויקהילו משה ואהרן את הקהל, ועל פי זה בעת יכנה בשם קהל ועדה שלא בשעת אסיפה, יקראו המון העם בשם קהל, והזקנים והסנהדרין בשם עדה, על שדרך העם להקהל ודרך הזמנים להודע להם קרואי מועד, וכמ"ש יומא (דף ע"ג, סנהדרין י"ז), וכל העדה זו סנהדרין וכן אמר ושפטו העדה שהם הסנהדרין, ובספרא פה עדת ישראל ישגו אלו הסנהדרין הדא פה א"א לפרש על היעוד והזמנה דאין צריך שיהיו מזומנים אל השגיאה, וגם שבאו פה שם עדה ושם קהל גרדפים, וע"כ שכיון בשם עדה על הסנהדרין ועיין באילת השחר (כלל רס"ז רס"ח) וז"ש נאמר כאן עדה ונאמר להלן ושפטו העדה, ויש הבדל בין עדה סתם ובין עדת ישראל, שעדה סתם כוללת גם סנהדרי קטנה שעליהם אמר ושפטו העדה (כמ"ש בסנהדרין דף ב') אבל עדת ישראל היא העדה הגדולה העומדת בראש כלל ישראל שהם סנהדרי גדולה וגם צריך שתהי' ההוראה בעת שיושבת בלשכת הגזית, ופי' בירושלמי ריש הוריות דאתיא מזקן ממרא ומטעם זה אמר (במשנה ב') מובא בהוריות דף ד' ע"ב שאם היה אחד מהם גר או ממזר כגון שעברו ומינו אותו כ"פ בירושלמי ה"ד או זקן שלא ראה בנים וברמב"ם כתב זקן או שלא ראה בנים שכל אלו אין ראוים לסנהדרין כמ"ש בסנהדרין (דף ל"ב ודף ל"ג ע"ב) אין חייבים, לאחר שאין ראוים להוראה אינם בכלל עדת ישראל.

אם כל עדת ישגו, ממ"ש מלת כל שמורה הכללות, מוכיח שצריך שיורו כולם. והנה במשנה (דף ד' ע"ב) לא נזכר רק אם לא היה מופלא של ב"ד שם, או שאמר להם טועים אתם ולא נזכר שאמר אחד מהם איני יודע, ומשמע שזה כר' יונתן לעיל (דף ג' ע"ב) דס"ל דמאה שישבו להורות עד שיורו כולם, אמנם ר' יונתן אתיתב שם, דרובו ככולו, אמנם רש"י והרע"ב במשנה (שם) פי' על אמר להם טועים אתם דבעינן שיורו כולם, וכ"כ הרמב"ם (בהקדמתו בתנאי השלישי) שיעשו כולם ולא יהי' ביניהם מחלוקת, ובדברי הרמב"ם בחבורו (פי"ב מ"ה שגגות ה"ב ופי"ג ה"א) לא משמע הכי, ולפי זה צ"ל דיש חילוק בין אם שותק וחבין אם אומר בפירוש איני יודע שזה כחולק, ולדעת רש"י והרע"ב משמע שר' יונתן לא אתיתב רק במאה שישבו להורות, אבל סנהדרין של ע"א צריך שיורו כולם וכ"כ הפ"מ בירושלמי (ה"ב) עיי"ש, ולי נראה שהספרא לא דייק מן מלת כל דהא אמר ת"ל עדת ישראל ישגו רק דבריו מוסד על פי ההבדל שמצאתי בשמות הקיבוץ עדה, מחנה, שלפעמים יבא בם הפעל בלשון יחיד ולפעמים בלשון רבים, ותשא כל העדה, ויבואו כל העדה, וירב העם, וילונו העם, וכמ"ש במכות (דף כ"ג) ויאמר עד, ויאמרו מבע"ל. יצאה ב"ק וכו' מתקיף לה רבא דלמא כל ישראל קרי להו בלשון יחיד כדכתיב ישראל נושע. ויש הבדל ביניהם, כשיבוא הפעל בלשון יחיד דבר על כללותם, וכשבא

בלשון רבים מדבר על כל פרט, ובמכלתא פ' בשלח (דף כ"א) והנה מצרים נוסע, נוסעים אין כתיב אלא נוסע מלמד שנעשו תורמיות תורמיות כאיש אחד ושם וירדפו מצרים אחריהם שלא נכשל אחד מהם, ר"ל לכן אמר וירדפו בלשון רבים שכל אחד רדף ולא נכשל. וכן ממ"ש ישגו בלשון רבים מבואר שישגה כל אחד מהם. מה שאין כן אם היה אומר תשגה הי' ר"ל ששגתה העדה בכללה שבזה רובא ככולא, ולכן ר' יונתן שדייק מן מלת כל שמורה כל הנמצאים במעמד אף מאה אתותב דרובו ככולו. אבל הספרא דייק פעל ישגו שמותב על עדת ישראל שהם סנהדרין של ע"א, ומ"ש שלא היה מופלא של ב"ד שם אמר בירושלמי דהוריות דמתניתן רבי הוא דאין מעכב אלא מופלא שבב"ד, ר"ל כי בתוספתא (שם) ס"ל לת"ק דאם הורו ב"ד ואחד מהם אינו שם פטורים ורבי אומר עד שיהי' מופלא שבב"ד. ואף שגם אחד מעכב אם אמר איני יודע וכ"ש באינו שם. יש לומר דמופלא שבב"ד מעכב אף שאינו ממנין הסנהדרין דסתם ספרא ר"י והוא ס"ל דסנהדרי גדולה שבעים ומופלא לא ממנינא רק ממונה על כולם כמ"ש בפ"ק דסנהדרין.

דף ח' ע"א: ת"ר ידעו שהורו ושעו מה הורו יכול יהו חייבין ת"ל ונודעה החטאת אלא שיודעי ההוראין.

הפסוק ונודעה החטאת אשר חטאו עליה. פעל חטא יבא אחריו למד או ב', חטא שאחריו למד, מציין העצם שאליו חטא כמו וחטאתי לה' וחטאתי לאלקים, חטא שאחריו ב' מציין הדבר שבו חטא, אשמרה דרכי מחטא בלשוני (תהלים ל"ז), ולמה תחטא בדם נקי (ש"א י"א), ובמ"ש גבי חטאת נשיא או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה דעת ר"י בספרא (פ"ז מ"ץ) דצריך שידע החטא שחטא בה לאפוקי אם חלב ונותר לפניו ואכל אחד מהם ואין יודע מה אכל, כי חטא בה מציין הדבר שבו חטא בפרטות, אמנם פה כתוב תחת חטא בה מלת עליה, כי יש הבדל בין שימוש הב' ובין שימוש מלת על, שהב' מציין הכלי עצמו כמו ותכת את רעתו באבן או באגרוף, ומלת על מציין הסבה כמו הנך מת על האשה אשר לקחת. ואחר שפה עקר החטא של הסנהדרין היא ההוראה שכשהורו שחלב מותר לא חטאו בחלב, רק שבסבת הוראתם חטאו העם לכן אמר אשר חטאו עליה ר"ל בסבתה, ופירושו שצריך שידעו החטאת אשר בסבתה חטאו העם, והיינו שצריך שידעו מה הורו אם בחלב אם בדם וז"ש ידעו שהורו ושעו מה הורו (כגון שהורו ב"ד וקהל אכלו חלב ודם ואינם יודעים באיזה מהם הורו היתר אם בחלב אם בדם) יכול יהו חייבין ת"ל ונודעה החטאת ר"ל וסוף הכתוב אשר חטאו עליה, שצריך שידעו החטאת שבסבתה חטאו לא שיודעו החוטאים הגם שידעינן שממ"נ חטאו העם כי עכ"פ הורו באחד משני האסורים שאכלו, פטורין כי לא ידעו החטאת עשמ, ולכן אמר בגמ' לחד תי' דאתי כר' יהושע שדרש כן ג"כ מ"ש גבי נשיא אשר חטא בה, כי מלת עליה בא פה תחת מלת בה.

שם: אשר חטאו, חטאו שני שבטים מביאין שני פרים חטאו שלשה מביאין שלשה אין אינו אומר אלא חטאו שני יחידים מביאין שני פרים חטאו ג' מביאין ג' ת"ל הקהל חייב וכל קהל והקהל חייב כיצד חטאו שני שבטים מביאין שני פרים חטאו ז' מביאין מביאין ז' ושאר שבטים שלא חטאו מביאין על ידיהם פר פר שאפילו אלו שלא חטאו מביאין ע"י החוטאין, לכך נאמר קהל לחייב על כל קהל וקהל דברי ר"י ר"ש אומר ז' שבטים שחטאו מביאין ז' פרים וב"ד מביאין על ידיהן פר שנאמר למשה קהל ונאמר למעלה קהל מה קהל האמור למעלה ב"ד עם הקהל אף קהל האמור למטה ב"ד עם הקהל ר"מ אומר ז' שבטים שחטאו ב"ד מביאין על ידיהן פר והם פטורין נאמר קהל למטה ונאמר קהל למעלה מה קהל האמור למעלה ב"ד ולא ציבור אף קהל האמור למטה ב"ד ולא ציבור רשב"א אומר משמו, חטאו ששה שבטים והם רובו של קהל או ז' אעפ"י שאינו רובו של קהל מביאין פר.

הפסוק ונודעה החטאת וכו' והקריבו הקהל. יש בזה מחלוקת בשני ענינים. א) מי המביא את הקרבן שלדעת ר"י ציבור מביאין ולדעת ר"מ ב"ד מביאין ולדעת ר"ש שניהם מביאין ב"ד וציבור. והנה פה כתוב והקריבו הקהל וזה כדעת ר"י, ובפרשת שלח כתיב ועשו כל העדה וזה כדעת ר"מ כי סתם עדה הם הסנהדרין, ור"ש מקיים שניהם שהקהל והעדה יביאו, ולדעת ר"מ לא יביאו אלא פר אחד, ולר' יודא יביאו פר לכל שבט, ולדעת ר"ש יביאו פר לכל שבט ופר אחד לכולם יביאו הב"ד. ויש לומר דר"י לשטתיה דסבר דשבט שעשה בהוראת בית דינו חייב להביא פר אחד, ושבט אחד שעשה בהוראת ב"ד הגדול גורר כל השבטים וחייבים להביא י"ב פרים, וא"כ מ"ש פה והקריבו הקהל, שהוא שיביא כל קהל וקהל משום דפה מדבר בהוראת ב"ד הגדול כמ"ש ואם כל עדת ישראל ישגו שפירוש העדה המיוחדת, ושם שאמר עדה סתם שכולל גם עדה קטנה סנהדרי שבט אחד. לכן אמר ועשו כל העדה כי או אין מביאין אלא פר אחד, ויש עוד מחלוקת אחרת מתי יביאו וכמה יביאו שלדעת ר"י אם חטא שבט א' בהוראת ב"ד הגדול גורר כל השבטים וכולם מביאין י"ב פרים, ור"ש ס"ל ג"כ דשבט אחד איקרי קהל ומביאין אבל ס"ל דרק שבט שחטא מביא ואינו גורר יתר השבטים. ור"מ ס"ל דרק כל ישראל או רובן איקרי קהל לא שבט אחד, וכן מפורש בירושלמי (פ"א ה"ו), בגמרא אמר מ"ט דר"י קסבר ארבעה קהלי כתיבי קהל הקהל קהל הקהל חד לחייב על כל קהל וקהל וחד להוראה תלויה בב"ד ומעשה תלויה בקהל וחד לגרירה וחד לשבט שעשה בהוראת ב"ד. ר"ל שס"ל שמ"ש ונעלם מעיני הקהל ועשו ולא אמר ונעלם מעיניהם. בא להורות דמעשה תלויה בקהל דלא נפרש ונעלם מעיניהם ועשו היינו הב"ד כדלעיל (דף ג' ע"א), ומה שלא אמר ונעלם מעיני קהל ישראל כמ"ש ואם עדת ישראל ישגו מזה מבואר שאין צריך קהל ישראל כולם רק הקהל ר"ל שבט אחד דאקרי קהל. ומ"ש והקריבו הקהל ולא אמר והקריבו סתם ולמה כפל את השם, ומבואר אצלנו שדרך חז"ל לדרוש שהשם הנכפל בלי צורך ירמז על נושא אחר חוץ מנושא הנרמז בשם הראשון. כמ"ש באיה"ש (כלל קל"ח) וכן פה יכוין שגם קהל אחר שלא חטאו יקריבו ע"י החוטאים, אולם שע"ז היה יותר נכון לומר והקריבו קהל לא הקהל ב"ה" שמרמז על השם שנזכר ראשונה, אך שבא לדייק התבדל בי' פה ובין מ"ש בפ' שלח והקריבו העדה, שהקהל דפה שהם הנזכרים שעשו בהוראת ב"ד הגדול הם חייבים על כל קהל וקהל, לאפוקי קהל אחר שהוא שבט שעשה בהוראת ב"ד, שעליו אמר ועשו כל העדה לא יקריב רק אותו שבט בלבד, וז"ש קהל הקהל חד לגרירה וחד לשבט שעשה בהוראת ב"ד. ור"ש תלתא קהלי קהל הקהל קהל מעיני הקהל אורחא דקרא הוא כדאמרי אינשי מעיני דפלניא חד לחייב על כל קהל וקהל ותרי אחרינא נאמר למטה קהל ונאמר למעלה קהל מה להלן ב"ד עם הקהל אף כאן ב"ד עם הקהל (זהתוס' גרסי בדר"ש תרי קהלי כתיבי, וכן הביא בתוספת הרא"ש שמצא כן בכל ספרי ספרד והוא עולה היטב כפי מה שפרשתי) ר"ל שממ"ש והקריבו הקהל ר"ל כל קהל וקהל, וממה שלא אמר והקריבו קהל שירצה כל קהל, שזה גדר השם שבא בלא ה' הידיעה להורות כל מי שיהי', הוא להקיש שכמו שמ"ש ונעלם מעיני הקהל, פירוש הקהל ע"י עיניהם שהם הסנהדרין, שזה גדר פעל העלם שנסמך אל העינים, (וכ"כ רש"י בתענית (דף כ"ד ע"ב ד"ה מעיני העדה) וקנים מאירים עיני העם) כן מ"ש והקריבו הקהל היינו עם עיניהם שהם הב"ד ששניהם יקריבו. ובזה אין סתירה ממ"ש פה והקריבו הקהל ושם אמר ועשו כל העדה כי בשניהם פירוש שיקריבו הקהל עם עיניהם בראשיהם והעדה עם עדתם שגם כלל העם נקראו בשם עדה בעת שהסנהדרין בראשיהם כמו שגדרתי זה היטב בהוריות (דף ז' ע"ב ד"ה דת"ר ישגו) ור"מ קהל הקהל לא דריש הלכך תרי קהל כתיב, מבע"ל נאמר למטה קהל ונאמר למעלה קהל מה להלן ב"ד ולא ציבור אף כאן ב"ד ולא ציבור ר"ל דלר"מ יכוין בשם קהל על כלל ישראל לא שבט אחד ולכן קהל הקהל לא דריש כי מוכרח לכתוב הקהל בה' הידיעה על הקהל הנודע שהוא כל קהל ישראל לא שבט אחד, והוא ס"ל דעקר הוא מ"ש בפ' שלח ועשו כל העדה שהם הב"ד, וכן מ"ש והקריבו הקהל הוא נמשך עמ"ש ונעלם מעיני הקהל שעיני הקהל הם הסנהדרין שהם עיניהם הרואות ומורות, וכן מ"ש והקריבו הקהל הם עיני הקהל שהם הסנהדרין. ומפרש בגמרא דלר"ש ור"מ דס"ל שמ"ש ונעלם מעיני הקהל הוא הב"ד למדו שמעשה תלויה בקהל ממ"ש והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה מן העם, כי אצל הב"ד לא יצדק שם שגגה רק שגיאה כמו שבארתי זה היטב (דף ז' ע"ב). והנה ר"ש מודה לר"י שגם שבט אחד שחטא בהוראת ב"ד מביא ומ"ש שבעה שבטים שחטאו הוא לרבותא שאף שחטאו שבעה אין גוררים יתר שבטים להביא עמהם, ור"מ ס"ל דצריך דוקא שבעה שבטים או רוב כל אחד משבעה שבטים, ורשב"א בשם ר"מ דדי בששה שבטים והם רובו של ציבור בגברי, שדי או ברובא דשבטים או ברובא דגברי אף שהם מחצה דשבטים.

והנה הרמב"ם פסק הכל כר' יודא, שמ"ש הכ"מ (פרק י"ב מהל' שגגות ופי"ג) דדברי הרמב"ם כרשב"א אינו מוכרח וכמו שברר זה בפ"מ בפי' ירושלמי (פ"א ה"ו ד"ה ר"י"א) ובפי' לירושלמי פרק הרואה, עיי"ש דדברי הרמב"ם עולים לר"י וכן דברי הרמב"ם (פ"י מהל' ברכות, ופ"ז מ"ה ק"פ) עולים אליבא דר"י וכמ"ש בזה במק"א, לבד ממה דסבירא ליה לר' יודא דשבט אחד שעשה בהוראת ב"ד חייב לא פסק כוותיה ויפלא מאוד מה יעשה בדרשות הכתובים הלא כפי דברי אביי הנ"ל לר"י ד' קהלי כתיבי וחד לשבט שעשה בהוראת ב"ד וחד לגרירה, וכיון דבגרירה ס"ל כר"י ע"כ דריש הכתובים כוותיה, ובהכרח דשבט שעשה בהוראת בית דינו חייב, והמפרשים העלימו עין מזה, אולם למה שכתבתי הנה דריש זה דשבט שעשה בהוראת בית דינו נשען על מ"ש בקרבן עכו"ם ועשו כל העדה, ולהרמב"ם יש לישב הכתובים במ"ש שגם לר"י הב"ד הם המביאין מכל שבט ושבט, שפירוש מ"ש ר"י שהציבור מביאין ר"ל שב"ד המביאין בעד הציבור, דהא הב"ד הם הסומכין על הקרבן והם בעלי הקרבן, ושפיר נכון מה שפה אמר והקריבו הקהל ושם אמר ועשו כל העדה, כי יש הבדל בין לשון הקרבה ובין לשון עשיה אצל הקרבנות, שעל מביאי הקרבן ישמש בלשון הקרבה או לקיחה או הבאה, על שמקדישים ולוקחים ומביאים אותו, ועל המקריבים אותו כשידבר על מעשיו ותקוניו ישמש בלשון עשיה כמ"ש זה האשה אשר תקריבו לה' את הכבש האחד תעשה (במדבר כ"ח) והקרבתם אשה עולה וכו' כאלה תעשו ליום, (שם) וגם פה הקהל הם המקריבים והזקנים הם העושים ר"ל שהם סומכים עליו ובכנסים בעד הציבור להיות בעלי הקרבן, אמנם בירושלמי (פ"א דהוריות ה"ת) אומר מאן דאמר חובת ב"ד הוא ב"ד סומכין, מ"ד חובת ציבור הוא מי סומך, תניא שלשה מכל שבט וראש ב"ד על גביהם סומכין, דברי ר"י וכן תרגם יונתן ויסמכון סבי כנישתא דאתמנין אמרכילין על תריסר שבטיא וס"ל לרמב"ם דמ"ש אביי דחד הקהל מורה לשבט שעשה בהוראות בית דינו שפירוש שבזה מבדיל בין מ"ש פה והקריבו הקהל ובין מ"ש בפ' שלח ועשו העדה הוא לתרץ כפי שטה זו דנשיאי השבטים סומכין והם העושים ר"ל בעלי הקרבן, ולמה אמר ועשו כל העדה, וע"כ מדבר בשבט שעשה בהוראת ב"ד כנ"ל אבל אחר שמבואר שלר"י סנהדרי גדולה סומכין, בלא זה נכון מ"ש ועשו כל העדה, שהעדה שהם סנהדרין הם העושים והסומכין, לפ"ז מ"ש ר"י דשבט שעשה בהוראת ב"ד חייב, ע"כ טעם אחר יש בו ואינה נתלה ונקשר עם יתר ההלכות שאמר בזה ולכן פסק בפרט זו כדברי חכמים ויש לי עוד ענינים הרבה בסוגיא זו ואכמ"ל יותר, כי לא באתי פה אך לקרב הדרושין האלה אל הפשט, ויסודי הלשון מסכימים על הדרך שסללתי בחבור זה.

דף ה' ודף ו': תניא רש"א מת"ל ופר שני בן בקר תקח לחטאת אם ללמד שהם שנים והלא כבר נאמר ועשה את וכו' (עיין זבחים פ"ש) יכול תהא נאכלת חטאת ללוים ת"ל ופר שני לעולה מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת כיוצא בו אר"י הבאים מחשבי הגולה וכו' הכל עולה וכו' עד בימי צדקי'.

רש"א שמ"ש פר שני בא ללמד שיהי' דומה לעולה, שהמספר הסדורי יבא לרוב לדברים הדומים במעשיהם. שגם חטאת זה היה נשרף, דה"א שתהי' נאכלת לכוהנים כיון שהיתה חטאת חיצונה, וכיוצא בו אר"י לפרש הפסוק בעזרא (ח' ל"ה) שסיים על החטאת הכל עולה, מפני ששרפוה בחוץ, ומצד זה היה לה שיתוף עם העולה שהוא כליל. וכן היה ר"י אומר שעל עכו"ם שעשו בימי צדקי' הביאום והיו חטאת פנימית שדינם לישרף ועז"א הכל עולה וכן אמר פה פר בן בקר שני, שני לעולה, מפני שיש לה דימוי מצד זה שאינה נאכלת, (הגם שאינה שוה לגמרי כי אינה כליל על המזבח רק בחוץ, הרי הכתוב אמר ע"ז הכל עולה ויצדק המספר שני). ולא דריש כריה"ג שפירש פר בן בקר שני בן שתי שנים כי עגל הנאמר בתורה הוא בן שנה, כי לא נמצא עגל בתורה סתם רק במלואים ושם מפורש ועגל וכבש בני שנה, ומקום שנאמר עגל בן בקר הוא בן בן שתי שנים, וזה לא נמצא בתורה רק גבי עגלה ערופה שאמר עגלת בקר, ובמלואים ביום השמיני שאמר קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים, ומבואר מדפירש אח"כ ועגל בן שנה שעגל בן בקר הנאמר קודם הוא בן שתי שנים וכשאמר פר סתם הוא מג' שנים ואילך עיין ר"ה דף י'.

דף ז' ודף ז': מה"מ דת"ר לאשמת העם הרי משיח כציבור והלא דין הוא ציבור מוצא מכלל יחיד ומשיח מוצא מכלל יחיד מה ציבור אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה אף משיח לא יהא חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה או כלך לדרך זו נשוא מוצא מכלל יחיד ומשיח מוצא מכלל יחיד מה נשוא מביא בשגגת מעשה בלא העלם דבר אף משיח וכו' ת"ל לאשמת העם. אימא מה ציבור הורה ועשו אחריו בהוראתו חייבין אף משיח כשהורה ועשו אחריו בהוראתו יהא חייב ת"ל והקריב על חטאתו אשר חטא על מה שחטא הוא מביא ואינו מביא על מה שחטאו אחרים וכו'.

הפסוק אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא. פרשו חז"ל שמ"ש לאשמת העם הוא תואר אל פעל יחטא, שצריך שיהי' חטאו דומה לאשמת העם היינו לחטא הציבור שיבואר אחר זה, שצריך שימצא בחטאו התנאים המחויבים בחטא הציבור שיהי' סבת החטא שגגת הוראה, ושיורה לבטל מקצת ולקיים מקצת, ובדבר שאין הצדוקין מודים בו, וממילא צריך שיהי'

חכם מופלא מורה הוראה, ואין הבדל ביניו לבין חטא העדה רק מה ששם צריך שיעשו העם בסבת הוראת הסנהדרין, ופה צריך שהוא עצמו יעשה כהוראתו, ומכוונת התורה היה שהקבלה והוראה תהי' ביד הכהן הגדול בציווף הסנהדרין, כמ"ש ובאת אל הכהן ואל השופט אשר יהי' בימים ההם, (דברים י"ז) יורו משפטיך ליעקב, (שם ל"ג) כי לא תאבד תורה מכהן, (ירמיה י"ח) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו. (מלאכי ב') וכ"כ הרמב"ם (פ"ג מ"ה סנהדרין) שצריך שימצאו כהנים בסנהדרין, וסדר הכתוב תחלה תקנת החטא הצומח ע"י טעות הוראה בין ע"י כהן העומד לשרת בין ע"י סנהדרין. שהכהן הגם שהוא עצמו העושה הוא לאשמת העם כולו. כי הוא המכפר ושליח הציבור ושלוחו של אדם כמותו, וטעות השופטים הוא רק אם עשו העם כהוראתם, ושניהם קרבנם שוה בכל פרטיהם, לבד בחטאת עכו"ם שדין המשיח כדין היחיד. ויש לתת טעם בזה, מפני שכשעבד עכו"ם אף בשוגג ואף שעשה תשובה נפסל מהיות כהן לאל עליון כמ"ש הרמב"ם סוף ביאת מקדש לכן השוותה התורה דינו אל היחיד. ובארו של"ל קרא הלא יש ללמוד זה מן הדין כמו ששוה לציבור במה שקרבנו משוגה מקרבן היחיד כן ישוה בחטאו אליהם שיהי' בסבת הוראה, והשיבו שי"ל הלא גם נשיא קרבנו משוגה מקרבן יחיד שמביא שעיר ואעפי"כ חטאו הוא שגגת מעשה ואמרו שבצד אחד דומה יותר לציבור שמביא פר כמוהם ואינו מביא אשם תלוי כמוהם דציבור אינו מביא א"ת דכתיב (שם י"ח) ואם נפש (ויקרא ה' י"ז) ולא ציבור, ומשיח אין מביא אשם תלוי דכתוב וכפר עליו על שגגתו אשר שגג מי שחטאתו ושגגתו שוים יצא משיח שאין חטאתו ושגגתו שוה שחטאתו במעשה השגגתו בהוראה ולהכי אמר לקמן דאשם תלוי כדי נסבה דהא עדיין לא ידעינן ששגגתו בהוראה, ובצד אחר דומה לנשיא שבשגגת עכו"ם מביא שעירה כמוה' אף על שגגת המעשה ומביא אשם כמוה', וא"כ לא נדע אם נדמהו לציבור לכן צריך קרא.

וכמ"ש אימא מה ציבור הורה ועשו אחריו וכו' בחטאת נשיא וכן בחטאת יחיד כתיב והביא את קרבנו וכן הלשון בכ"מ, כמו בחטאת עולה ויורד (ויקרא ה' ז') והביא את אשמו וכל בכל האשמות (שם פסוק ז' וי"א וט"ו וי"ח) וכן תמיד ורק בחטאת כהן משיח כפל דבריו והקריב על חטאתו אשר חטא והביא את הפר, וכן בפר העדה והקריבו הקהל וכו' והביאו אותו. ומלבד שהוא כפל לשון כבר בארתי שבכ"מ שידבר על הבאת קרבן לא ישמש בלשון הקרבה רק בלשון הבאה, וכ"מ שבא לשון הקרבה יש בו דרוש. והנה יתבאר לעיל (דף ח') שלכן אמר והקריבו הקהל משום דבפר העדה הב"ד הם בעלי הקרבן והעושים אותו, היינו שהם הבעלים הסומכים עליו, והקהל הם המקריבים ומקדישים אותו כי גובים אותו פר מכל שבט ולכן אמר בפרשת שלח ועשו כל העדה עי"ש, ולכן אמר פה והקריב על חטאתו ללמד אהוא המקריב ומקדיש אותו על חטאו לא על חטא הקהל שעשו כהוראתו שאז הוא העושה והסומך לא המקריב. וז"ש אימא מה ציבור אם הורה וכו' יכול אף משיח וכו' ת"ל והקריב על חטאתו אשר חטא כן הגירסא בגמרא ועקר הלימוד מן והקריב, כי מ"ש אשר חטא צריך לדרוש שיתבאר לקמן, ר"ל דסתם ספרא ר' יודא והוא ס"ל גבי ציבור שכל שבט ושבט מביא פר, ופי' שהב"ד גובים פר מכל שבט. וה"מ למה שנטעה דגם המשיח חייב אם חטאו אחרים על פיו היינו שיגבה פר מכל שבט, ולפ"ז לא היה לו לאמור והקריב על חטאתו רק ועשה על חטאתו שירמוז על שהוא הסומך עליו כמ"ש בפרשת שלח ועשו כל העדה, או יאמר והקריבו הקהל, ובזה מלמד שהוא המקריב והמקדיש כי חייב על חטאו, ובירושלמי למד לה מן אשר חטא. והוא הלמוד הפשוט שמבואר שעל חטאו מביא. אבל לפי מה שבאמת צריך אשר חטא לדרשה אחריתא צ"ל שזה ידעינן מן והקריב ומיתר אשר חטא להדרוש. ולכן מביא בגמרא כל הפסוק כי לפי מה שמסיק בברייתא דצריך אשר חטא לדרשא אחריתי להודיע שזה שפטור בהורה ועשו אחרים נודע ממ"ש והקריב ודו"ק.

דף ז' ע"א : מה"מ דת"ר הורה עם הציבור ועשה עם הציבור יכול יביא פר לעצמו ודין הוא וכו' הואיל ואין מתכפרים הציבור ביוהכ"פ יכול יביא פר לעצמו ת"ל על חטאתו אשר חטא הא כיצד חטא בפ"ע מביא בפ"ע חטא עם הציבור מתכפר לו עם הציבור וכו'.

הפסוק בפר כהן משיח והקריב על חטאתו אשר חטא. מ"ש אשר חטא מיותר ואמרו חז"ל שבא ללמד שרק אם חטא לעצמו, אבל אם הורה עם הציבור ועשה עמהם כגון שהורו ב"ד שחלב מותר והוא הורה עמהם ועשה כהוראתו אינו מביא פר בפ"ע ומתכפר לו עם הציבור. ואמרו שא"ל שנדע זה מן הדין מנשיא שג"כ מוצא בקרבנו מדין קרבן יחיד (ובגיר' הספרא מוצא מכלל הציבור ר"ל גם כן מכלל יחידיהם) ובכ"ז מתכפר לו עם הציבור וכן יש להיות במשיח, כי על זה יש לדחות דשאני נשיא שביוהכ"פ מתכפר עם הציבור משא"כ המשיח שמביא ביוהכ"פ פר בפ"ע כמ"ש והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו (ויקרא ט"ז) ואין מתכפר ע"י שעיר הציבור לכן אמר אשר חטא לדייק רק אם חטא לבדו לא אם חטא בחטא אחד עם הציבור (ואם חטא עמהם בשני חטאים מחולקים בטעמיהם או בשמותיהם מבע"ל בגמ' ועיין ברמב"ם פט"ו משגגות).

דף ז' ע"ב : מנלן דת"ר ישגו יכול יהו חייבין על שגגת מעשה ת"ל ישגו ונעלם דבר אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה.

הפסוק עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל. דע שיש הבדל בין שגג מפעלי הכפל ובין שגה מנחי ל"ה, שגה מנחי ל"ה הוא טעות עיוני, ושגג מפעלי הכפל הוא נטיה מעשיית כמו ומה שגיתי הבינו לי (איוב ו'), שגו בריאה (ישעי' כ"ח), לשגות מאמרי דעת (משלי י"ט), הנה הסכלתי ואשגה תרבה מאוד (שמואל א' כ"ו), כולם הם שגיאה וטעות עיוני שטעה אם ע"י עיונו או ע"י החושים, כי סבות השגיאה העיונית הם הרבה מאוד. לא כן כי תחטא בשגגה, כי יאכל קודש בשגגה, מכה נפש בשגגה הם שגגה מעשיית, וזה יסובב לפעמים ע"י שגיאה עיונית קדמה לה. למשל אכל חלב יען שגה קודם לכן בעיונו שהחלב מותר. או בזולת שגיאה אכל חלב סבר ששומן הוא. והנה והמקריב לא יחטאו בשגיאה רק בשגגה, כי הם לא ניתן להם לעיין ולהורות, ואם חטאו מפני שהשבר מותר הוא שגגה מעשיית כי היה להם לחקור אצל המורים. אבל הסנהדרין שהם המורים בהם יצויר שיחטאו בשגיאה. ולכן אמר תחלת נפש כי תחטא בשגגה שמדבר משגגת מעשה, וכן בנשיא ויחיד אמר בשגגה כי הם אינם המורים, אבל אצל עדת ישראל שהם הסנהדרין כדלעיל (דף ד') אומר ישגו שהיא שגיאת הוראה, ובכולם הזכיר חטא, נפש כי תחטא, אשר נשיא יחטא ופה לא הזכיר חטא כי רק שגו והורו לבד אף שלא עשו חייבים וכבר אמרנו לעיל ששם עדה יאמר או על כלל העם עם הסנהדרין בראשיהם. וזה המבדיל ביניו ובין קהל שיהובר שלא בבחינה זו שהסנהדרין בראשם. או שיאמר שם עדה על הסנהדרין לבד המיועדים לשפוט ולהורות, ושם קהל על העם כולו, ופה שנרדפו יחד עדת ישראל, מעיני הקהל. יכוין בעדת ישראל על הסנהדרין ובשם קהל על העם, ואמר שהסנהדרין ישגו כי הם חשוגים בהוראה, והעם נעלם מהם הדבר, ודע שיש הבדל בין שגיאה בין העלמה ובין הפלאה, שבעת ידרוש ויחקור לדעת הדבר ואינו יכול לדעתו ישמש בלשון הפלאה כמו כי יפלא ממך דבר למשפט, ובעת שעיין ועלה בעיונו משפט כוזב הפך האמת נאמר ששגה, ואת"כ נאמר שנעלם ממנו הדבר בבחינת שאינו יודע את הדבר, כי העלמה כוללת כל דבר נעלם שאינו יודע אותו יהי' מאיזה סבה שיהי' ולרבותינו יש עוד הבדל בין כשבא פעל העלים סתם ובין כשסמך ההעלמה אל העינים. כשאמר נעלם מעיניו ירמו שהיה לו עינים לראות את הדבר כמו ונעלמה מעיני אישה (במדבר ה' י"ג) שאמר בספרי (פיסקא ז') להוציא את הסומא, ר"ל שע"כ היה לו עינים לראות ולדעת. ונעלמה מעיני כל חי (איוב כ"ח) כי יש להם עינים פנימים להכיר ולהשיג. ובספרא קדושים (פרשה י' משנה י') על ואם העלם יעלימו ע"ה את עיניהם דריש לה על העלמת הב"ד, כי הם עיני עם הארץ המשגיחים להעניש את העובר, ולא יצדק העלמת עין על עם הארץ מצד עצמם רק מצד עיניהם המשגיחים שהם הב"ד, בזה נבא אל הבאור הספרא שאם היה אומר ואם כל עדת ישראל ישגו ועשו הקהל אחת מכל מצות ה'. הגם שהייתי יודע שצריך שהעדה שהם הב"ד ישגו בהוראה שזה גדר פעל שגה. בכל זה הייתי טועה שהקהל חייבים על שגגת המעשה, והיינו אם הורו ב"ד שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו. והוה אמינא שחייבים על שגגת המעשה אף שלא תלו בב"ד. לכן אמר ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל, שצריך שהב"ד ישגו בהוראה ובסבתם נעלם דבר מהקהל ועשו בסבת ההעלמה הזאת, לא אם עשו בסבת שגגת מעשה שנתחלף להם חלב בשומן. התו' ומפו' גבוכו בפירושה והקשו כמה קוש' ולמ"ש הנהו נכון.

דף ז' ע"ב : ולא בעכו"ם מנלן דת"ר לפי שיצאה עכו"ם לדון בעצמה יכול יהו חייבין על עקירת מצוה כולה נאמר כאן וכו'.

התבאר היטב לעיל דף ד' ע"א ד"ה ת"ר ונעלם דבר.

דף ח' ע"א : ולא בעכו"ם דת"ר לפי שיצאה עבודת כוכבים לדון בעצמה יכול יהו חייבין על שגגת מעשה נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני מה להלן אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה וכו'.

והנה בשם הקהל יקראו העם כולו וגם האנשים מן הסנהדרין כשהם כל אחד לבד בלתי נועדים להורות הם בכלל הקהל ואמר ונעלם דבר מעיני הקהל, כי בבחינה זו שהיה להקהל עינים לראות ע"י הב"ד המורים יצדק שנעלם זה מעיניהם, ובפרשת שלח גבי עכו"ם אמר וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות וכו' והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה, אמר וכי תשגו. כי גם שם התנאי הראשון שיהי' בסבת שגיאת הוראה ושם קיצר בדבר ואמר אם מעיני העדה נעשתה לשגגה. שכיון שלא נזכר שני השמות עדה, וקהל, יכוין בשם עדה על העם כולו בבחינה זו שהמורים המיועדים להורות הם בראשם. ואמר שבסבת עיני העדה שהם הסנהדרין שטעו בהוראה נעשתה מכללם לשגגה בשגגת מעשה. וסמך עצמו על שנלמד הפרטים מפה וז"ש לפי שיצאת עכו"ם לידון בעצמה יכול יהיו חייבין על שגגת המעשה דהא שם אמר נעשתה לשגגה. אמנם למדין מפה שכמו שמ"ש פה ונעלם הבר מעיני הקהל היתה ההעלמה בסבת הב"ד וע"ז דייק מלת מעיני שמיותר. כן מ"ש שם מעיני העדה נעשתה היינו שיהי' המעשה בסבת הב"ד, וא"כ כמו שפה מפורש העלם דבר עם שגגת מעשה. ר"ל שתהי' השגגה בסבת העלם הב"ד כן מפרשינן שם שסמך עצמו ע"מ שמפורש פה.

דף ח' ע"א : מהיכן אתה דן מנחה ת"ל לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשה כל התורה כולה לעכו"ם מה עכו"ם שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף כאן שחייבין וכו'.

ממשמעות הלשון הכתוב מכל מצות ה' אשר ל"ת משמע שעל כל חטא במצות ל"ת חייב חטאת דהא אמר מכל מצות שהיא מלה כללית. ולפ"ז ימצאו שס"ה חטאות על שס"ה מצות ל"ת. אמנם בפ' שלח (ט"ו כ"ט) עמ"ש שאם חטא יחיד בעכו"ם יביא חטאת אמר תורה אחת יהי' לכם לעושה בשגגה וקבלו פירושו, שר"ל שכל העושה בשגגה יהי' תורה אחת לענין חטאת כמו עכו"ם, שכמו שהמעשה שמביא עליו חטאת בעכו"ם זדונו כרת כן כל דבר שזדונו כרת יביא על שגגתו חטאת. אמנם הלא י"ל שבא לומר שידמה בכל פרטים לעכו"ם, או שידמה ברוב פרטיו לה, כי בעכו"ם יש ארבעה חומרות. א) שמשנאסרה לא הותרה. ואוציא אשת איש ונערה המאורסה שי"ל היתר בגט ובמיתת הבעל. ב) שלא הותרה מכללה ואוציא את השבת שהותר גבי עבודה. ג) שחייבים עליה מיתת ב"ד ואוציא את חייבי כריתות. ד) שאיסורו נוהג בב"נ ואוציא מצות שאינו נוהג בב"נ, ויש לומר שצריך שידמה לעכו"ם בכל ד' צדדים אלה או עכ"פ בג' או בב' מהן. לכן כתבה התורה כאן מכל מצות ה', ד' פעמים, וג' פעמים כתוב מכל מצות בכהן משיח ובציבור ובנשיא. ובחטאת יחיד כתוב ממצות ה'. ושם מצות בלשון רבים אין פחות משנים ויש כלל במלת כל שגם אם בא על שם בלשון יחיד אינו פחות משלשה, כמ"ש התוס' בכתובות (ד' ז') והרא"ש (פ"ק דברכות דלר"ת יש לגרוס בברכות (דף י"א ע"ב) גבי בה"ת הלכך נימרינהו לתרווייהו ולא גרסינן לימרינהו לכולהו דאז הוי משתמע מלישנא דג' ברכות הן וכ"כ הרמב"ן בספר הזכות (ספ"ב דמכות) ומהא לא מחוור לי הא דאמרינן לקמן במיתת כולן הוא חוזר דהא ליכא בזמן אחד אלא שנים מהן וכו', אלא כיון שיש זמן ששלשתן קיימין משום הכי אמר במיתת כולן הוא חוזר וכו', וכ"כ התוי"ט (סוף פרה) ועיין באילת השחר (כלל תקפ"ג) והגם שאחרי החיפוש ימצא בגמרא ומשנה לשון כל על שנים כמו שביקרו ע"ז האחרונים, בכ"ז בלשון הכתוב כלל זה דווקא שעל שני נושאים ישמש בלשון שניהם כמו וילכו שניהם יחדיו. ויכרתו שניהם ברית ולא יצדק לשון כולם כלל, רק על מספר שלשה יוכל לתפוס מלת הכללות כולן (או יוכל לומר צאו שלשתכם אם יש לו איזה כוונה לספור הנושאים כמו ויפלו ארבעתן וכדו') וברבה מצורע (פ"י י"ט) מאן דאמר י"ג חופות עבידי כל אבן יקרה מסוכתך תלת הרי מלת כל מורה שלשה בבראשית רבה (פ"ד) ויהי רעב בכל הארצות, בשלוש ארצות בפנקי ובערבי ובפליסתיני וברש"י יתרו את כל אשר עשה בירידת המן ובבאר ובעמלק. ולפ"ז אם בא מלת כל על שם שבא בלשון רבים והי' יכול לומר השם בלשון יחיד בהכרח יהי' לא פחות מארבעה כמו פה שהיה יכול לומר כל מצות ה' בפתח בלשון יחיד והי' גם כן משמעותו שלשה שאין כל פחות מג' כשאמר מצות, מוכרח משם הרבים שהוא ג"כ לא פחות משנים שמדבר בארבעה ועל יסוד זה בנו הדרושים בהלכה זו, שאם היה אומר ארבעה פעמים מצות ה' בלא מלת כל היינו למדין ארבעה מיני מצות. שכל זוג הם שנים, שהם שמונה מצות חלוקות, וכשאמר בשלשה מהם כל מצות, מלת כל מוסיף שנים, הרי עוד שלשה זוגות, שכל זוג שני מצות, נפרדות. סך הכל שבעה זוגות, שכל זוג יש בו שני מיני מצות לפ"ז שאם יאמר רק פעם אחת מצות ה' נאמר שצריך שידמה לעכו"ם בכל ארבע צדדים הנזכרים. וכשאמר מכל מצות מרבה זוג שני משני מיני מצות. והם אם ואשת אב והכלה שדומים לעכו"ם בג' צדדים מוסיף עליהם במין השני בתו ובת בתו ובת בנו שהם דומים ג"כ לעכו"ם בג' צדדים. וכשאומר בחטאת צבור מצות ה' מרבה זוג שלישי משני מיני מצות והן (מין א') בת אשתו ובת בנה ובת בתה שהם במדרגה אחת עם המין לפניהם

שהם בשרפה, רק קלים מהם במה שאיסורם בא ע"י אישות (מין ב') מוסיף עליהם חמותו ואם חמותו ואם חמיו. כריבא בפרק הנשרפין דף ע"ו אליבא דר"ע דחמותו לאחר מיתת אשתו איסורא בעלמא ואין בו כרת. וא"כ חמותו ואם חמותו יש היתר לאיסורם דאחר מיתת אשתו אין בו כרת, וכשאומר מכל מצות מרבה זוג רביעי משני מינים והם נערה המאורסה ומחלל שבת ששניהם אין דומים לעכו"ם רק משני דברים וחלוקים זמ"ז נערה המאורסה יש היתר לאיסורו בגט או במיתת הבעל, ושבת הותר מכללו. וכשאומר בחטאת נשיא מצות ה' מרבה זוג חמישי משני מיני מצות, והם אשת איש ובדה ששניהם לא הותרו מכללם כעכו"ם רק א"א מיתת ב"ד רק שאינה אסורה לכל אדם כעכו"ם ובדה אינה מיתת ב"ד ואיסורה לכל אדם, וכשאומר מכל מצות מרבה זוג ששי משני מיני מצות והם אשת אחיו ואשת אחי אביו ששניהם בכרת והם גבדלים ששאת אחיו מותרת אם אין לו בנים, ואשת אחי אביו מן האם מותרת משא"כ אשת אחיו מאמו שהיא בכרת הגם שאינו בעריו, וכשאמר בחטאת יחיד ועשתה אחת ממצות ה' מרבה זוג שביעי משני מיני מצות שאינם דומים לעכו"ם אלא בדבר אחד שיש בהם כרת. עפ"ז ריבה כל חייבי כריתות, ועל פי זה קשה א"כ למה לי ההיקש מעכו"ם אחר שכולם למדין מהכתובים האלה ומוכרח שבא ההיקש דצריך שידמה לעכו"ם בפרט זה שיהי' זדונו כרת אולם הלא יש לומר שצריך שתדמה לעכו"ם שיהיו חייבים מיתת ב"ד ואין משגיחים על כרת והשיב ת"ל תורה אחת יהי' לכם לעושה בשגגה ר"ל וכתיב בתריה והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה שצריך שיהי' בו כרת ואז יתחייב חטאת. ועיין שבת (דף מ"ח ומ"ט) יותר באריכות.

דף ח' ע"א : דכ"ע מיהת כי כתיבי הני קראי בעכו"ם וכו' מאי משמע אמר רבא ואי תימא ריב"ל ואמרי לה כדי א"ק וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה איזה מצוה שהיא שקולה ככל המצות וכו'.

וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה, שטחיות הלשון משמע שאומר שאם לא קיימו שום מצוה ופרקו עול כל המצות מעליהם אז מחויבים בקרבן זה, אך ממ"ש והיה אם מעיני העדה נעשתה משמע שמדבר בשיעשו איזה דבר לא בשלא עשו, וכן לשון נעשתה לשון יחיד מדבר במצוה אחת, ואיך אמר את כל המצות, וע"כ קבלו חז"ל שמדבר במי שעבר על מצוה אחת שהוא עובר בזה על כל המצות, וזה יצוא רק בע"ג, והוא כי לא יצויר ישמע האדם מצות מצוה רק אם מאמין שה' משגיח על בני האדם ונתגלה לנביאיו לצוות ולהזהיר על מעשיהם, אבל אם יכחיש ההשגחה והנבואה תורה מן השמים לא יצויר שיעשה שום מצוה מפני צווי ה', וגם אם לא עבר שום עבירה אינו מפני אזהרת ה'. וא"כ אם עובד ע"ג שאו כופר בהשגחה וכ"ש שכופר במצות ה' ואזהרותיו ממילא אינו חושש לכל המצות הגם שלא עבר עליהם בפועל, כי הקוצץ את השורש כורת את הענפים ג"כ, לז"א שכמו שהעובר על כל המצות פורק עול ומפר ברית ומג"פ כן העובד ע"ג כי שניהם שוים שזה עבר בפועל וזה מוכן לעבור בפועל מצד שמכחיש את היסוד אשר כל המצות נשענים עליו ותלויים בו. ולהבין מ"ש דבי רבי ר"ל שכבר בארתי (צו סי' א נשא סי' א) שיש הבדל בין הדבור ובין הצווי שהמצוה מכריח את המצווה לשמוע פקודתו והמדבר הוא בלא הכרח, המלך מצוה והמוכיח מדבר, הצווי לא תצויר רק אם נקבע בלב המצווה שי"ל איזה הכרח או חיוב לקבל הצווי, מפני המורא או הכבוד או התועלת, וכשיבא איש מוכיח להוכיח לו בראיות מן השכל שראוי הוא לעשות כן זה נקרא מדבר לא מצוה, כי לא התחיל הצווי טרם יצויר בלבו ההכרח ע"י הדבור והוכחה וראיות השכל, והנה שני דברות הראשונות אנכי ולא יהי' היו בבחינת דבור לא בבחינת צווי, כי בהם באר להם ההכרח שבעבורו יתקשרו לקיים מצותיו, שזה ע"י שבירר להם שיש מצוי ראשון ממציא כל נמצא משגיח ומומל ושהוא אלקי לבדו ואין זולתו ובידו להעניש ולגמול ואין מעכב בידיו, ואחר שברר להם הפנות האלה שכ"ז נקרא דבור כמ"ש וידבר אלקים את כל הדברים האלה, אז החל לצוות, ומה שציוה על ע"ג מכאן ואילך נקרא ציוי, כי כבר ידעו שמוכרחים לשמוע פקודתו, וז"ש את כל אשר דבר ה' אל משה אשר צוה ה' אליכם ביד משה, וז"ש איזה מצוה שהוא בדבורו של הקב"ה וצוה ע"י משה, וכאשר תעיין על סדר הכתובים מן פ' ואתחנן עד פ' ראה תראה כי כל הפרשיות שבאו ממ"ת ואילך מדברים מן אזהרת ע"ג, שאחר שיאמר ענין מתן תורה אמר שמע ישראל שצוה על האמנת האחדית וצוה בל ישכחו את ה' ושלא ילכו אחרי אלהים אחרים, ושלא ינסו את ה' וכן כסדר, ולפ"ז פירוש הכתובים אם תשגו ולא תעשו המצוה הידועה שהוא שורש לכל המצות שתחלה דבר אותה אל משה בעשרת הדברות בבחינת דבור ואח"כ צוה בבחינת ציוי, וכן קדמה ציוי זו מן היום אשר צוה ה' בפעם הראשון לאדם הראשון כמ"ש ויצו ה' אלקים על האדם על עכו"ם וכן והלאה ר"ל שמצוה זו שצוה על ע"ג נשארה קיימת לעולם, וכן לדורותיכם הוא מצות הנביאים בכל דור ודור, וז"ש איזה מצוה שנאמרה בתחלה זו ע"ג, ר"ל שמצוה זו נשאר קיימת והלאה, וע"ז מקשה והאמר מר עשר מצות וכו' ר"ל שמקשה עמ"ש שמ"ש והלאה הייבו שמצוה שצוה לאדם ולנח קיימת גם הלאה והא עשר מצות נצטוו במרה ובתוכם ז' מצות בני נח מבואר שמצות ב"נ לא נאמרו לישראל שא"כ למה הוצרך לאמרם במרה, ובזה תבין מ"ש בקדושין (דף כ"ט) וימל אברהם וכו' כאשר צוה אותו אלקים לדורות מגלן תנא דר' ישמעאל שנאמר למן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם ותמהו המפרשים הא הלמוד שכ"מ שנאמר ציוי הוא לדורות למד לה בספרי נשא (סי' א') משלוח טמאים ונדות, אך כונתו שממ"ש אשר צוה ה' והלאה מבואר שציוי של האבות קיים להלאה לדורות וה"ה מצות מילה שנצטוה בה אברהם קיים לדורות ור' ישמעאל שם כשטת דר"י פה.

דף ח' ע"ב : משנה, אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבגדה וכו'.

הפסוק מכל מצות ה' אשר לא תעשינה. מ"ש אשר לא תעשינה בא לבאר באיזה מצות מדבר, כי בין עשין בין ל"ת קרוים מצות ה'. לכן פירש רק אם עבר על ל"ת, אמנם זה נכפל ד' פעמים בפרשה זאת והי' די לכתבו פעם ראשון שהוא התנאי הכולל לכל הפרשה ואמרו רבותינו בספרא שאם יכתוב רק פעם אחת אשר לא תעשינה ואח"כ יכתב סתם מכל מצות ה', נאמר שמה שהתנה אשר ל"ת שממעט מ"ע הייבו מ"ע הקלה, ומ"ש את"כ סתם מכל מצות ה' שכולל גם העשין, הוא במ"ע החמורה, כמו מ"ע של ונתצתם את מזבחיתם שהוא בעכו"ם, ואם יאמר שני פעמים אשר לא תעשינה נמעט גם מ"ע החמורה, ועדין נאמר שמ"ש בשני פעמים מכל מצות אף מ"ע הייבו מ"ע שיש בה כרת, ואם יכתב ג"פ אשר לא תעשינה שנמעט גם מ"ע שיש בה כרת, נאמר שמ"ש פעם אחת סתם מכל מצות מרבה מ"ע של מילה שהוא בכרת והוא תדיר (ועיין פרק תדיר זבחים צ"א פירוש תדיר זה) לכן הוכרח לכתוב ד"פ אשר לא תעשינה, ובכל זאת אל תטעה להוציא גם מ"ע שבגדה איזה מ"ע שבגדה פרוש מן חנדה (שאם היה משמש עם הטהורה וא"ל נטמאתי לא יפרוש באבר חי) ומפרש בירושלמי מ"ע והזהרתם את בני ישראל מטומאתם, ובשבועות (דף י"ח) ותהי נדתה עליו, כי כבר רבה ממ"ש כל מצות ה' אף מ"ע שבגדה מפני שיש בה ל"ת כמ"ש בשבועות שם, ל"ת מג"ל א"ר פפא לא תקרב לא תפרוש.

דף ח' ע"א : מה"מ דת"ר והקריב על חטאתו מלמד שמביא חטאתו משעבר שיכול והלא דין הוא וכו'.

הנה יש הבדל בין תואר משיח ובין תואר נשיא, ששם משיח הוגת על שנמשח בשמן המשחה בין שעובד בין שאינו עובד, שגם אחר שעבר מחמת מום או זקנה, שמן משחת אלקיו על ראשו, אבל בשם נשיא לא יקרא רק בעת שהוא נשיא עמו, לא אחר שעבר מנשיאתו. כי הוא שם מצטרף כמו אדון עבד וכדומה. וכמ"ש אשר נשיא יחטא כשהוא נשיא אין כשהוא הדיוט לא. אמנם יש סברה לומר שטעם קרבן המשיח הוא מפני שהעם למדין ממנו וסומכין עליו כמ"ש לאשמת העם, ולפ"ז כשעבר מכהונתו אין העם סומכין עליו רק על הכהן אשר יהי' בימים ההם וא"צ להביא פר, ובזה יש ק"ו מנשיא שמביא על שגגת מעשה וא"כ מביא בעבור עצמו ובכ"ז נשתנה דינו כשעבר כ"ש משיח שאינו מביא רק על שגגת הוראה שבזה יש סברה שאחר שעבר לא ילמדו העם ממנו שכ"ש שראוי שישתנה דינו, לכן כתוב והקריב על חטאתו. שזה מיותר שהיל"ל והקריב פר בן בקר ותו לא, כמ"ש בחטאת הציבור ובנשיא וביחיד, אך שבא ללמד שיקריב על חטאתו לבד לא על שהעם נכשלים בסבתו, ובזה מבואר שמביא גם משעבר, כי לענין חטאתו אין הבדל בין העת שעובד ובין אחר שעבר.

דף ח' משנה ע"א : איזה נשיא זה מלך שנאמר מלכ כצות ה' אלקיו שאין על גביו אלא ה' אלקיו.

אחרי העיון ראיתי שלא נמצא שם אלוקים לכינוי אל היחיד, רק אז שידבר כן אל הכלל, או אל יחיד שהיה מיוחד בקורבה לאלקים מזולתו, כמו הנזיר והכ"ג והנביא. כמו כי נזר אלקיו על ראשו, שמן משחת אלקיו עליו, וכדומה. וזולת זה לא נמצא שידברו כן לשר וכ"ש להדיוט רק אל המלך לבדו שהיו רגילים ליחס אליו האלהות בכינוי, ויתחזק דוד בה' אלקיו, (שמואל א' ל') ויקרא אסא אל ה' אלקיו (דה"ב ט"ו) ודומיהם הרבה, אבל אל שר ומושל לא דברו כן (רק אם בא על הכוונה להוציא אלהים אחרים במקום שהמדבר מאמין באלהים אחרים) מזה תראה איך השכילו חז"ל ממ"ש מצות ה' אלקיו שמדבר במלך לבדו לא בנשיא שבט, שלא בא עליו לשון זה בשום מקום, ומוציא זאת בספרא מפסוק למען ילמד ליראה את ה' אלקיו שמזה נוציא שידבר בשם אלוקות בכינוי אל המלך אף בשאינו מאנשי הרוח ככ"ג ונזיר ונביא דהא אמר שילמד ליראה ה' שעדיין אין היראה קנין אצלו, וכן פה מדובר בשעבר על המצוה ובזה לא יתכן ליחס אליו שם אלקים מצד הנבואה והקדושה רק מצד שהוא מלך.

דף ח' ע"א : מה"מ דת"ר אם הכהן המשיח יחטא פרט לקודמות שיכול והלא דין הוא וכו' ת"ל המשיח יחטא חטא כשהוא משיח מביא כשהוא הדיוט אינו מביא, ותניא נמי גבי נשיא פה"ג וכו'.

אחרי הדרישה ביותי כי דרך הלשון שבמאמר תנאי עתידי יבוא הפעל הראשון (הסמוך למלת כי) בלשון עתיד, אבל הפעלים שאחריו בין הבאים לפרש את הפעל בין המגבילים לו בחלוקה יבואו בלשון הוה או בלשון עבר, לפי כוונת המדבר בכ"מ. למשל, נפש כי תחטא וכו' והוא עד או ראה או ידע, (ויקרא ה') עוד נפש כי תחטא וכו' או עשק או מצא אבדה, (שם כ"א) ואם בכלי ברזל הכהו ואם באבן יד הכהו (במדבר ל"ה). כי יקח איש אשה ובא עליה ואם אמת היה הדבר (דברים כ"ב) וכו'. כל אלה באו בלשון עבר. אם זבח שלמים קרבנו (ויקרא ג'). אם מן הבקר הוא מקריב באו בלשון הוה. וכ"מ שנלוז מן החק הזה דרשוהו חז"ל וכן פה היה ראוי לאמור אם הכהן המשיח חטא, אחר שבא לפרש החלוקות של פעל נפש כי תחטא שבראש הפרשה. וז"ש משיח יחטא מת"ל והשיבו שבא ללמד שלא יביא פר רק על מה שחטא אחר שנתמנה לא על מה שחטא בעודו הדיוט שמתכפר כהדיוט. ואם היה אומר אם הכהן המשיח חטא היינו טועים שאף שחטא בעבר קודם שנתמנה מביא פר, והנה כן גם במ"ש בנשיא אשר נשיא יחטא והיל"ל אשר חטא. למד ג"כ שאינו מביא על הקודמות. עפ"ז הלא נילף מק"ו מנשיא שלא נשתנה דינו ממה שהי' קודם שנעשה נשיא לענין שגגה שמביא על שגגת המעשה כהדיוט. ואעפ"כ אינו מביא על הקודמות וכ"ש כהן משיח שאינו מביא על שגגת המעשה דהא כתיב ביה לאשמת העם, שלא יביא על הקודמות, ומשיב שיש לדחות דשאני נשיא שאין מביא שעיר אחר שעבר מנשיאותו משא"כ כהן משיח שמביא פר גם כשעבר מכהונתו הוה אמינא שיביא גם על הקודמות קמ"ל. והנה לת"ק פר הוא דלא מביא אבל מביא כשבה או שעירה כהדיוט. ור"ש ס"ל שאם נודע לו אחר שנתמנה לא יביא כלל הבעינן שיהי' חטאתו וידיעתו שוים (וכן תנא בספרא פרשה ה' מ"ג) ובירושלמי שם יש טעם אחר לר"ש.

דף ח' ע"ב : ת"ר אשר נשיא יחטא אריב"ז אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו, אם נשיא שלו מביא קרבן צריך אתה לומר מהו הדיוט ואם על שגגתו מביא קרבן צריך אתה לומר מהו זדונו מתקיף לה רבא בריה דרבה אלא מעתה דכתיב ואת אשר חטא מן הקודש ישלם ובירבעם בן נבט דכתיב ביה את אשר חטא ואשר החטיא הכי נמי דאשרי הדור הוא שאני הכא דשני קרא בדיבוריה.

מלת אשר בא פה תחת מלת אם שלא כמנהג, וכמוהו את הברכה אשר תשמעו, ויסוד מוסד אצלנו שלא תכנס שום מלה בגבול חברתה. ויש הבדל ביניהם. שמלת אשר הבא במקום אם מורה שרוצה שצד זה יתקיים, ועז"א הברכה אשר תשמעו והקללה אם לא תשמעו, וכ"כ בערוך לר' שלמה פרתון את הברכה אשר תשמעו חובה עליכם לשמוע. וז"ש שלכן אמר אשר נשיא יחטא שמוסב על והביא קרבנו, שרוצה שנשיא החוטא ומביא קרבן, שממנו ילמד ההדיוט והחוטא במזיד מק"ו. וכבר כתב הראב"ע במאזנים (דף מ"א) שכל מה שיוכל המפרש לחבר ענין המלות לדבר אחד הוא הטוב וכן עשה רב האי גאון שאמר כי נקרא פרד בעבור שלא יוליד והוא נפרד, והביא שם כמה דוגמאות משם בוקר שמשתתף עם לא יבקר ושם ערב עם ויתערבו בגוים על עירוב הצורות וכדומה וחז"ל הלכו בדרך זה במקומות הרבה כמו שדברנו בזה בכמה מקומות, וידעו שמלת אשר יש לו איזה שיתוף עם פעל אושר, אשרי האיש, ועם ישר, שכולם יצאו ממרכז אחד ואמרו בשבת (דף פ"ז, ב"ב דף י"ד) ובכמה מקומות אשר שברת ישר כוחך ששברת, דג"כ שינוי לשון דהיצ"ל לוחות השבורים וכן תפס ריב"ז הלשון אשרי הדור שדריש כן משום שינוי לשון ר"ל שבא מלת אשר במקום מלת אם.

דף ח' ע"א : מעם הארץ פרט למומר וכו'.

התבאר לעיל דף ב' ע"א, ועיין ע"ב ד"ה דתניא בעשותה.

דף ח' ע"א : ת"ר מעם הארץ פרט למשיח מעם הארץ פרט לנשיא וכו'.

דע כי בשם עם יכללו כל אישי האומה אף השרים והסגנים והכהנים ואף הכהן המשיח שכבר בארתי (בפי' ישעי' ס' א'), ששם עם הוא מצד הממלכה אשר תנהיגם, והמלך יקרא לכל העם בשם עמי אף לשריהם וכהניהם שכולם תחת משטרו. ואם ירצה להבדיל בין דלת העם ובין שריהם וכהניהם או יקרא דלת

העם בשם עם הארץ. כמ"ש (מ"ב א') והשרים וכו' וכל עם הארץ (ושם) (י"ט) ויקח את שרי המאות ואת כל עם הארץ, (ושם) (כ"ד) והגלה את כל השרים וכו' לא נשאר זולת דלת עם הארץ וכן (ירמי' ל"ד), (יחזקאל כ"ב) ודומיהם וז"ש מעם הארץ פרט למשיח פרט לנשיא. ר"ל מן שם עם ממועט הנשיא, ומן שם עם הארץ ממועט המשיח. שנגד שאמר בפרשות הקודמות אם הכהן המשיח יחטא, אשר נשיא יחטא, אמר שאם יהי' החוטא מעם הארץ לא מלך ולא כ"ג ובאר שהיה מקום לטעות שמה שמשיח מביא פר הוא כשהיה החטא ע"י שגגת הוראה אבל כשחטא בשגגת מעשה לבדו יביא כשבה או שעירה כהדיוט. ותירץ זה אין מספיק על נשיא שמביא שעיר בשגגת מעשה. ומפרש בגמרא דאיצטריך למעט פרט לנשיא אם אכל חצי זית חלב כשהיה הדיוט ונתמנה לנשיא והשלימו לכזית, שה"א שמה שיצא נשיא לידון בשעיר דוקא אם אכליה כולה כשהוא נשיא אבל אכל מקצתו כשהיה הדיוט אף שהיה נשיא בעת שהשלימו יהי' נידון כהדיוט. קמש"ל שאינו מביא כשבה או שעירה רק אם האוכל הוא מעם הארץ, לא כשהוא נשיא, ובזה כמו שאינו יכול להביא שעיר דכתיב אשר נשיא יחטא והוא היה הדיוט בעת שאכל חצי זית, כן אינו יכול להביא כשבה או שעירה דכתיב מעם הארץ והוא אינו מעם הארץ בחצי זית השני.

דף י"ב : ת"ר כיצד מושחין את המלכים כמין נזר ואת הכהנים כמין כי מאי כמין כי א"ר מנשיא בר גדא כמין כף יתי וכו'.

י"ש הבדל בין לשון יציקה ובין לשון נתינה כשבא אחריהם מלת על שיציקה שאחריו על מורה שיצק בשפע רב על דבר הניצק, כמו אשר יוצק מים על ידי אליהו, כי אצק מים על צמא ולכן אמרו פה ובכריתות (דף ה') שמושחים את המלכים כמין נזר ואת הכ"ג כמין כ' יונית שלשון יציקה מורה שיצק סביב ראשו. לא כן לשון נתינה שישמש גם אם נתנו על חלק מן הדבר, כמו ונתת על המערכת לבונה זכה ונתן אהרן על שני השעירים גורלות לכן אמרו שיצק עליה שמן הוא על כולה ונתן עליה לבונה על מקצתה, שגם אם נותן על מקצתה יצדק לשון נתינה (עיין ספרא התוה"מ סימן צ"ח).

דף י"ב ע"א : ת"ר משיח יכול מלך ת"ל מהן אי כהן יכול מרובה בגדים ת"ל משיח אי משיח יכול משיח מלחמה ת"ל והכהן המשיח שאינו משיח על גביו הכי. **ובכריתות שניה מרבה מן כהן מרובה מגדים והוא תמוהא ושני הברייתות פתמי דספרא הם.**

דבר מבואר ששני תוארים הבאים על נושא אחד בהכרח שתואר אחד לבדו לא יספיק, כמו עבד עברי, מזבח הזהב, עגל מסכה וכדומה, עבד לבדו כולל גם הכנעני ועברי לבדו כולל גם הבן חורין, וכן פה שאמר הכהן המשיח, משום שתואר אחד לבדו לא יספיק, שאם יאמר משיח לבד בטעה שהוא המלך שג"כ נמשח בשמן המשחה ונקרא בכ"מ בשם משיח סתם, ואף שאמר אח"כ שנשיא שהוא המלך מביא שעיר, הייתי טועה לאמור שפה מדבר אם חטא המלך בשגגת הוראה שאז מביא פר, ואח"כ מדבר אם חטא בשגגת מעשה שאז מביא שעיר, וז"ש בברייתא משיח יכול זה המלך ת"ל הכהן וכן אם יאמר הכהן לבד אף שנדייק מן ת' הידיעה שהוא מורה על הכהן המיוחד והנודע בשם, נאמר שהוא המרובה בגדים, לכן צריך לומר הכהן המשיח בזה תבין מ"ש לקמן על ולקח הכהן המשיח מדם הפר והביא אין לי אלא המשיח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין ת"ל הכהן וכ"כ בפרשת צו (פ"ה) על והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה, וזה סותר אל הנאמר פה שהוציא מרובה בגדים, אך כי שם תואר כהן מיותר דאם יכתב משיח לבד נדע שהוא הכ"ג המשיח לא המלך שהוא זר ועבודה לא יעבוד. ומזה מוכרח ששם משיח שם לא בא על הבגתו המדויק שהוא הנמשח בשמן הקודש, רק בהבנתו המורחב ששם משיח כולל כל גדולה וריבוי כמו למשחה בהם ולמלא בם את ידם שהוא ענין הריבוי וכן למשיחו לכורש וכמו שפרש"י ופי' הכהן המשיח הכהן הגדול. וז"ש מרובה בגדים מנין ת"ל הכהן רצ"ל שזה לעד שפי' משיח גדול, שאם יאמר משיח בשמן היל"ל שם משיח לבד, שוב ראיתי בירושלמי (פ"ק דמגילה הלכה י') וז"ל תניא כהן משיח מביא פר ואין המרובה בגדים מביא פר ודלא כר"מ דאמר מרובה בגדים מביא פר מ"ט דר"מ משיח מת"ל כהן לרבות את המרובה בגדים. מ"ט דרבנן משיח יכול זה המלך ת"ל הכהן אי כהן יכול אף מרובה בגדים ת"ל משיח או יכול שאני מרבה אף משיח מלחמה ת"ל המשיח, מחלפיא שטתי' דרבנן הכא כתיב משיח והכא כתיב משיח ר"ל גבי עשירית האפה בפרשת צו והכהן המשיח מבניו יעשה אותה, הכא אינון אמרין לרבות מרובה בגדים, והכא אינון אמרין להוציא את המרובה בגדים, א"ר אילא כל מדרש ומדרש מעניני, תמן כל הפרשה אמורה באהרן לאיזה דבר נאמר כהן, לרבות את המרובה בגדים, ברם הכא אין הפרשה אמורה באהרן, אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר זה המלך ואם תאמר כבר קדמה פרשת המלך (יש שם יתור) וצ"ל הייתי אומר על העלם דבר מביא פר, ועל שגגת מעשה מביא שעיר, הוי צורך הוא שיאמר משיח, וצורך הוא שיאמר כהן, והן הן הדברים אשר כתבתי ת"ל, ולפ"ז הברייתא המובא ג"כ מגילה (דף ט') דתניא א"ל אלא משיח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין ת"ל הכהן המשיח כיון על הפסוק דלקמן והביא הכהן המשיח שהוא גבי עבודה. ואין לטעות שהוא המלך ויכול לכתוב תואר משיח לבד וכתב הכהן לרבות מרובה בגדים וקראו משיח על שם גדלו שהוא הכ"ג כנ"ל, ומ"ש מ"ט דר"מ דאמר מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצות מברייתא זאת והלא ברייתא זאת מיירי בעבודת אך ר"ל דס"ל לר"מ אחר שהמרובה בגדים מביא את הדם בהכרח שגם הוא מביא פר ודו"ק.

והנה בילקוט גרס כהן הדיוט מנין ת"ל הכהן. ונראה שי"ל שני הגירסות מרובה בגדים מנין ת"ל הכהן כהן הדיוט מנין ת"ל הכהן והכי פי' כי הנה מ"ש בפר העלם דבר ולקח הכהן המשיח שפי' הכהן המרובה בגדים ניחא, כי משכחת לה בעת שנגנז שמן המשחה ולא היה כהן משיח רק מרובה בגדים, אבל מ"ש פה ולקח הכהן המשיח יקשה איך משכחת שיהי' כהן מרובה בגדים הא מיירי בעת שיש כהן משיח בשמן כמ"ש אם הכהן המשיח יחטא שהוא דוקא הנמשח בשמן, ואז היו כל הכהנים משוחים, ואף שהתו"ס בנזיר כתב דמשכחת שניהם כאחד א"א שתדבר התורה בציור רחוק כזה. וא"כ בודאי מ"ש פה ולקח הכהן המשיח ר"ל הגדול הוא לאו דוקא כי גם ההדיוט כשר, שעקר בא ללמד שאין צריך הנמשת דוקא כי מ"ש פה משיח אינו הנמשח בשמן דאז תואר הכהן מיותר דדי בשם משיח לבד כנ"ל וז"ש כהן הדיוט מנין ת"ל הכהן ר"ל שממ"ש הכהן המשיח בפר העלם דבר ששם כהן מיותר ומלמד שמשיח אינו הנמשח רק פי' משיח גדול מלמד שכשר מרובה בגדים וממ"ש פה הכהן המשיח שמשם הכהן מוכח ששם משיח לאו דוקא מלמד שכשר גם הכהן הדיוט כי בזמן שיש כוהנים משוחים לא היה מרובה בגדים וע"ז שאל בספרא בסוף הברייתא השניה אם סיפיני לרבות כהן אחר מת"ל ולקח הכהן המשיח ר"ל אחר שממ"ש פה הכהן המשיח מוכרח שגם כהן הדיוט כשר למה אמר המשיח ולמה לא אמר הכהן סתם, ומשיב שבא להורות שמצוה במשיח ועל צד זה אמר ולקח הכהן המשיח שהוא עצמו יקבל דמו לכתחילה ובצד זה דייקינן שם משיח שהוא הנמשח, ובדיעבד כשר בכהן הדיוט ובצד זה דייקינן שם הכהן, וגם לגירסת הספרא שבידינו י"ל כן שמ"ש מרובה בגדים מנין ת"ל הכהן עקר ההוכחה מן ולקח הכהן המשיח דגבי פר העלם, כי בפר כהן משיח לא היה נמצא כהן מרובה בגדים ועל כרחך מרבה הדיוט ועיין תוס' יומא (דף נ"ז ד"ה אני), מגילה (דף ט' ד"ה אין), ובמ"ל (פ"ד מ"ה מעה"ק הט"ו), מה שפלפל בדבריהם, וכפי מה שכתבתי תראה שעקר הלימוד דמצוה במשיח ובדיעבד כשר גם בהדיוט נמצא בפר כהן משיח, ובכ"ז כבר למדינן שה"ה בפר העלם הדין כן כמו שמוכח בקדושין (דף ל"ו) דדרשת הספרא נשענן על שני הכתובים.

דף י"ב ע"ב : מה"מ דת"ר והכהן הגדול מאחיו זה כ"ג אשר יוצק על ראשו שמן המשחה זה משיח מלחמה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים זה מרובה בגדים על כולן הוא אמר ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום ועל כל נפשות מת לא יבא יכול ובו'.

הכי פירושו שבמה שכתוב והכהן הגדול מאחיו וכו' נכלל גם המשיח מלחמה שהומשח בשמן המשחה, אמנם במ"ש כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, אין משיח מלחמה בכלל, וזה מבואר עפ"י היסוד שבארנו לעיל (דף י') שלא נמצא שם אלקים בכינוי על היחיד רק אל הנזיר והכ"ג והנביא שהיו מיוחדים בקדושה ובקורבה לאלקים מזולתם, ואל המלך לבדו שאין עליו אלא ה' אלקיו, ומזה הוכיח שם שמ"ש אשר נשיא יחטא אינו נשיא שבט רק מלך, כי לא נמצא כינוי אלקיו אל שום שר ומושל רק אל המלך לבדו עיי"ש, וא"כ במ"ש שטעם שמקריב אינן משום שנזר אלקיו על ראשו, לא נכלל משיח מלחמה שלא יבא עליו שם אלקים בכינוי, כיון שהכ"ג הוא על גביו וגבוה ממנו בעניני, ואם היה כתוב ואשה בבתוליה יקח, היה במשך על הפסוק שלפניו שמדבר רק בכ"ג לבדו, וכן היה נכלל גם המלך והנזיר, שנמצא שמיחס אליהם שם אלקיו בכינוי והנזיר ג"כ נזר אלקיו עליו והמלך שמן משחת אלקיו עליו, אבל היה מוציא המשיח מלחמה, לכן אמר והוא שנמשך על הנושא הנזכר בראש הענין שכולל גם המשיח מלחמה, ומוציא מלך ונזיר דהא אמר הכהן, דמבואר אצלנו שכ"מ שכפל מלת הגוף על סימן הגוף הנכלל בפעל בא לדייק או למעט או ליחד איזה דבר, שהיל"ל ואשה בבתוליה יקח בלא הוא ובארו חז"ל מובא גם בירושלמי הוריות (פ"ג) שבא מלת והוא ליחד את השם שהזכיר בראש הענין, כי מלת והוא ר"ל הוא הנזכר למעלה, כי במ"ש הכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, נכלל גם משיח מלחמה כמ"ש עמ"ש וכולן אין נוהגים במשיח מלחמה חוץ מחמשה דברים האמורים בפרשה לא פורע ולא פורם ואין מטמא לקרובים ומוזהר על הבתולה ואסור באלמנה.

דף י"ב ע"ב : והא תניא אילו נאמר ראש לא יפרע ובגד לא יפרום הייתי אומר בראש ובגד של פוטה הכתוב מדבר ת"ל את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום שאינו בפריעה ופרימה כל עיקר דברי ר"י רבי ישמעאל אומר וכו'.

דברי ר"י מבוארים על הכלל שכתבתי (בסדר תזריע טי' קע"ד) שהגם שיש הבדל בין פרימה וקריעה במה שקריעה כולל כל קרע אף כל שהוא ואף בכ"מ, בכ"ז במקום שנזכר הפעול אחריו, ויקרע את בגדיו היינו קריעה גמורה כדרכו וא"כ אין ראיה ממ"ש כאן לא יפרום ולא כתב לא יקרע שרק פרימה אסור וקריעה מותר, שגם אם היה כתוב בגדיו לא יקרע היה ג"כ פירוש קריעה גמורה שכיון שכתוב הפעול קרע בגדיו, היא כדרך קריעת בגדים הנוהג, אולם שעדיין יש להשיב אם איתא שגם קריעה למטה מקמי שפה אסור, היה לו לכתוב לא יקרע סתם, שקריעה שלא בא הפעול אחריו כולל אף קרע כ"ש, ומדלא כתב הכי וכתב בגדיו לא יפרום יש ראיה לר"מ שקרע כ"ש מותר, ע"ז השיב אם היה כתוב ראש לא יפרע ובגד לא יפרום, ר"ל בלא הכינוי וה"ה אם היה כתוב לא יפרע ולא יפרום סתם בלא הפעול הייתי טועה לפרש שלא יפרע ראש הסוטה ולא יקרע בגדיה (כמ"ש במשנה שהכהן סותר את שערה ואוחז בבגדיה אם נקרעו נקרעו וכו' והייתי מפרש שמזהיר שהכ"ג לא יפרע ראשה) וא"כ מוכרח לכתוב ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום הפעול עם הכינוי, ועתה גם אם היה תופס לשון קריעה פירושו כלשון פרימה כיון שמוכרח לכתוב בגדיו לא יפרום, וא"כ אין ראיה להתיר קריעה למטה מ"ש ת"ל את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום שאינו בפריעה ופרימה כל עיקר. ודעת ר"מ (ר' ישמעאל) שלא יפרום קריעה גמורה כדרך שאר אדם אבל פורם מלמטה מקמי שפה שאינו קריעה אצל יתר בני אדם, ודעתו בנוי על ההבדל שיש בלשון בין קריעה לפרימה שקריעה כולל כל מקום ובכל אופן שיקרע, אבל הפרימה היא רק הקריעה במקום השפה שקורע את האימרא ודוקא בבית הצואר למעלה ומזה מוכיח שלא הוזהר רק מלפרום לא מלקרע למטה מקמי שפה שא"כ הי"ל לתפוס לשון קריעה ללמד שגם בזה אסור, ור"י השיב לו כנ"ל.

דף י"ב ע"א : מה"מ דת"ר ושוח אותו כאשר שרף את הפר הראשון מתי"ל הראשון שיהא ראשון קודם לפר העדה בכ"מ ת"ר פר כ"מ ופר העדה עומדים פר כהן משיח קודם לפר העדה בכל מעשיו הואיל ומשיח מכפר ועדה מתכפרת דין הוא שיקדים המכפר למתכפר וכו'.

הפסוק ואם כל עדת ישראל ישגו וכו' והוא תיכף אחר פרשת כהן משיח וכבר בארתי שכל דברות המחוברות בויו החבור יש להם קשר זל"ז ואחרי שבארנו (בשבועות דף מ"ט) כי פרטי התלוקות שבפרשה שהם מצוינים תמיד במלת אם מחוברים לוענין שילמדו זה מזה א"כ אם באו בויו החבור ואם הם מקושרים ונלמד אחד מחברו. וזה ענין ויו מוסיף על ענין ראשון. וכן פרשת פר העדה מחוברת לפרשת פר משיח, ודיניהם והלכותיהם למדים זה מזה כמו שיבואר, ובפירוש אמרה תורה ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת, וכן אמר ושרף אותו כאשר שרף את פר הראשון. אמנם הלא לפי הסדר היה ראוי להקדים דיני פר העדה ואחריו דיני פר משיח, דהא במשיח אמר לאשמת העם ללמד שצריך שיהי' שגגת הוראה כמו פר העם, וא"כ מהראוי להקדים דיני פר העדה שהוא הקודם במעלה ובלימוד. מזה הוכיחו שאם פר משיח ופר עדה עומדים לקרב פר משיח קודם בהקרבה. וכן אמר בספרא פ"ו מ"ח על ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון ר"ל שממה שהקדים בדבורו פר משיח ופר העדה נכתב בקיצור מה שהי' ראוי בהפך. הוכיחו שבין לענין הקרבה בין לענין שרפה פר משיח קודם דדין הוא שיקדם המכפר למתכפר. וכן כי ראשון מספר סדורו הוא. ולא יצדק רק על דברים שאחד קודם לחברו בזמן או במקום, לא בשני דברים נפרדים, שלא יצדק בהם מספר ראשון ושני, מזה הוציא שפר משיח הוא קודם בהקרבה לפר עדה והוא ראשון לו בזמן.

עיני כל חי

מאת רבנו חיים פאלאג'י

ד"ב ע"א הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה, בזה אמר אלי בני הגדול הוא אברהם נר"ו דהאלקים ה' אינה לידי לסדר הוריות בין מס' גהינם ובין מסכת זבחים כי גלמד מזה מוסר לדיינים דטמו"ן ברמ"ז כמאמרם ז"ל לעולם יראה הדיין כאילו חרב מונחת על צוארו ולפי הגי' דמעותד למען זבוח בחרבו הקשה וזבחים על הראש דחרב מונחת על צוארו לפי הגי' דמעותד למען זבוח בחרבו הקשה של מלה"מ ס"מ ולא ע"י מלאך רחמים בנחת כדכתיב זבח לה' בבצרה וכן זבחי אדם וכדומה ומכ"ש שלא יזכה בגדר הצדיקים דהם בנשיקה פה זת"ד יהי שמו לעולם אמן, וכבר מצינו בכמה מסכתות דיהבו בה רבנן טעמה מהם בגמרא מהם במפרשי המשניות למה באו זה אחר זה כיע"ש כדבריהם ועיין בס' זרע אברהם כטרוזא ד"א ע"א.

מכל המצות, מה שדקדק הרב בני שמואל עדאוי ז"ל ותי' ב' תי' לא ראה להרב ב"ש בזה וכמ"ש הרב ש"י שם כיע"ש ועיין זרע אברהם כטרוזא ד"א ע"א.

עד שיאמרו מותרים אתם קשה מאי שנא ממ"ש גבי ר"מ דאינו די במה שאומר חייב אתה ליתן אלא צריך שיאמר צא תן לו ולפי"ז הגירסא דלעשות היא נכונה ועיין בס' מגן גבורים ובס' חפץ ה' וחק נתן שם וזרע אברהם כטרוזא ד"א ע"ב וג' ובס' אמר יוסף ודו"ק.

מעם הארץ פרט למומר הק' הרב באר שבע דהא איצטריך לקמן פרט למשית וע"ש מה שתי' וקושיא זו היא בהרא"ש בתוספותיו ומבואר נמי בתורת כהנים דמהמ"ם של מעם הארץ מפיק מומר וע"ש להרב קרבן אהרן ומה שתי' הרב באר שבע אינו מובן לע"ד, וכבר ראיתי להרב הגדול בשע"ר הגבוה ד"ז סוע"ד מה שהשיב עליו יע"ש ועוד לו שם דצ"ז ע"ג וד'.

ע"ב וקטעי במצוה לשמוע ד"ח, עיין להרב באר שבע מה שהק' מהירוש' אפי' על ימין שהוא שמאל, ועיין להרב חפץ ה' מה שחילק דזהוא במילתא דלית בה איסורא א"נ בשוא"ת שלא לאכול אלא דמדברי הראשונים עיין מרן ב"י יו"ד סי' קי"ד ותשו' מור"ם סי' נ"ד מבואר דאף בשוא"ת איכא משום לא תסור ולדברי הרמב"ן הוא דאם ישב עמהם וסתרו דבריו מחוייב לשמוע להם אך כשלא ישב ורואה שטעו אין לו חיוב ועיין להרב חפץ ה' דה"ן ע"ג מ"ש יע"ש ומג"ן דקי"ז ע"א וכבר האריך בזה הרב שער יוסף ד"י ודי"א וחילק עוד שם דכשהוציאוהו טועה והוא כסברתו חייב לשמוע אך אם לא מצא סתירה כ"א דעומדים כסברתם אינו חייב לשמוע ע"ש ועיין בספרו פתח עינים שעשה ויכוח בזה עם הרב חסדי דוד ז"ל יע"ש.

ד"ג ע"ב הלך לו למדה"י, עיין להרב שער יוסף וכמ"ש עליו הרב למנצח לדוד דכ"ה ע"ג ואילך ויוס"ק עוד דוד בקונ' אחורי תרעא דעק"ב ע"ג ואילך דחזר לקיים דבריו הראשונים.

ד"ד ע"א החזיק בדרך, עיין להרב ט"ז סי' ק"י ולהטור ולהרפ"ח לענין תפלת הדרך דהחזיק בדרך היינו שגמר בדעתו לילך אפי' שעדיין לא יצא ועיין מג"ן דקנ"ג ע"ד ועיין להרב שבות יעקב ח"ב סי' מ"ז.

שם דאית בה פישוט ידים ורגלים פירש"י כדכתי' וישתחו לו אפים ארצה והק' הרב באר שבע אמאי לא הביא מקרא דהבא נבא כדהביא בשבועו' די"ו ותו דבמקום דכתיב אפים משמע באפים לבד ולא פי"ו ע"כ וקושיתו היא בתוס' הרא"ש כמו שיר' הרואה וה"ה בס' שער יוסף דל"א ע"ד שם דרך לישב דברי רש"י במונח שהניח ע"ש ועוד לו אחורי תרעא דקע"ד ע"ב ועמ"ש הרב סם חיי בליקוטיו ולהרב אהלי יאודה אמאדו ז"ל ודוק.

ע"ב מתני' ועשו כל הקהל שוגגין עיין לה"ה חק נתן בריש מכילתין לד"ב ע"א דארי נעשה שוא"ל אמאי לא התחיל התנא ממשנה זו דפתח בהו קרא ותי' דלא רצה לפתוח בגנותן של ישראל שעשו כולם שוגגין בשגגת הוראת ב"ד ולכן פתח והלך היחיד זת"ד, וליכא למדחי לזה דבפ' איזהו מקומן פתח בחטאת הציבור דהתם הם בכללות כל ישראל ובקרבנות עצמן דאתו לכפרה לא במהות החטא עצמו ודוק ועיין לרב אחאי הרב נח"ל ח"ד דק"ל ע"ב וג' וד' ודקל"א ע"א שהאריך בזה ועיין להרב עיון יעקב בזבחים לדמ"א דק"ב סוע"ג ולהרב מראית העין שם.

שם או זקן שלא ראוי לבנים עיין להרמב"ם פ"ב דסנהדרין ה"ג ועמ"ש מוהר"י קורקוס בהל' שגגות פי"ג ולמוה"ר דינא דחיי ח"ב דק"ח ולהרב"ש שם ובני שמואל עדאוי דס"ט ע"א והרב הגדול בס' שער יוסף דל"ו ע"א ואילך דשם הביא ספק הרב מעיל שמואל היכא דנסתרס או הזקין בעודו בסנהדרין ומני"ר נסתפק אם נולד בו מום יע"ש ועוד לו אחורי תרעא דעק"ד ע"ב ועיין למוה"ר נשמת חיים בדרשותיו ובסו"ס ברך את אברהם בדרוש ב' למילה ועיין מוהרשד"ם יו"ד סי' קל"ב וברכ"י ח"מ סי' ז' משם הלק"ט ודוק ועיין להרב זרע אברהם כטרוזא.

ד"ה ע"א ת"ר ידעו שהורו וטעו מה הורו עיין למרן כ"מ סופ"ב מהל' שגגות דעליו ישאגו כפירים הלח"מ והרב תגא בס' מש"ל והרב באר שבע והרב ברכת הזבח והרב חפץ ה' והרב מגן גבורים דקל"ב ע"ג והרב חק נתן והרב שער יוסף שם והרב זרע אברהם כטרוזא ועמ"ש הרב בני שמואל עדאוי דס"ט ע"ב ואילך וכנראה דלא ראה לכלהו רבנן קדישי המדברים בזה.

ע"ב יכול תהא חטאת נאכלת ללויים עיין במוהרש"א בחי' הלכות ולהרב באר שבע ודברי הרב קרבן אהרן ס' שמיני תמוהים ביותר וכבר עמד עליו הרב הגדול שער יוסף ד"ן ע"ד ועמ"ש הרב זרע אברהם כטרוזא ד"ח ע"ג.

ד"ו ע"א אקרי קהל, הרב באר שבע הק' לרש"י ביומא ד"ן והרב עיון יעקב כ' עליו דלק"מ דאם יש להם נחלה אף מקצת שבט אקרי קהל ועיין ח"ן וזרע אברהם כטרוזא ועיין להרב שער יוסף דו"ן ע"ד מ"ש עליו ועוד באחורי תרעא דקע"ה ע"א ואילך ובני שמואל ומגן גבורים שם.

שם ראויה כפרה זו וכו' עיין כריתות דכ"ו וירוש' פ"ט דסוטה ודברי הרב יפ"מ שם תמוהים לעין כל חוזה ועיין להרב בית דוד סי' תל"ה מה שהקשה להמרדכי דיומא דהביא ראיה מהספרי מה שנודרין בעד המתים לכפרה דהא אין דנין אפשר משאי אפשר והרב הגדול בס' שער יוסף עמד וימודד אר"ש טובה בדד"ן ע"ב לישב דברי המרדכי יע"ש ועיין מה שכתבתי בהקדמתי לקונ' כפר לחיים ובסה"ק רוח חיים בא"ח סימן תרכ"א אות ג'.

ד"ו ע"ב שיכול והלא דין הוא בזה היה לו ויכוח להה"ה חיד"א עם הרב בעל בית דוד על המשניות דכתב בגליון ס' שער יוסף דתיבת יכול לא שייכא אצל והלא דין הוא דהוא תרי לישני דסתרי ובספרו פתח עינים הרבה להשיב עליו יהתקין עצמו לדבריו שכתב בשע"ד הגבוה ד"ס ע"ד והביטה וראה מ"ש בס' שער יוסף שם דפ"ט ע"ג ודוק ובני שמואל עדאוי ז"ל דע"ב ע"א.

שם ומה ראה משה, עיין שער יוסף מה שהקשה דהי"ל לומר ומה ראה שלמה ועוד הק' על ענין אין משב"ח ועל כל זה עמד הרב חק נתן ויישב כיע"ש.

ד"ז ע"א נשיא מוצא מכלל יחיד ובת"כ גריס מוציא מכלל צבור והרב באר שבע כתב דט"ס הוא והרב ק"א הביא כן הנוסחא ועיין שער יוסף דס"א ע"א.

ע"ב ושוין שבשעירה ושוין שאינו מביא אשם תלוי, קשה דלא על חנם חנני תרי זמני ושוין דתיסגי בחד וכיוצא מדקדקים בלישנא יתירה דבא בחלוקות דלאשמועינן אתי והכל י"ל דכל חד חידושא לבר פלוגתיה ובא החידוש לכל אחד בפני עצמו ואינו לסברה חדא וכן הבין בפשיטות הרב ש"י דס"ט ע"ג.

ד"ח ע"א אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום עיין לרש"י ז"ל בחומש דסיים אחת דבר אלהים ועיין להרא"ם ונחלת יעקב ובס' באר שבע ושם כתב דכל עשרת הדיברות שמעון מפי הקב"ה וההפרש הוא דאנכי ולא יהיה לך דבר עם ישראל לנכח והשאר דבר עם משה וישראל שומעין יע"ש ול' הגמרא שלפנינו דאמר שמענום יורה דהשאר לא שמעו וכלישנא דקרא זו שמענו ותו דאי אזלת על ל' לנכח הרי גם בשאר דברות תמצא לנכח כמה וכמה ואם אנו באים בשביל לנכח אדרבה מצא משה פתחון פה גם באנכי ולא יהיה לך לי צויות ולא להם ואם דבר עם כל ישראל איך יתכן דיהיה פתחון פה למשה במה שדבר עם ישראל ושוב דיבר עמו שיאמר לי צויות הרי ההפרש היה לעינים דלא יחד הדיבור אליו והרב הגדול שער יוסף דע"ג ע"ד עמד בזה ולא ערער על הב"ש כזאת וכזאת ועיין לה"ה חק נתן מה שהאריך בזה.

ע"ב דנין אשם מן אשמו ואין דנין אשם מן יאשם, עיין מה שהקשה הרב אדרת אליהו ז"ל וכ' ובדוחק י"ל וכו' ולא הבנתי לא קושייתו ולא תירוצו דהרי במשפט הלשון כיון דשוים הם לא משגחינן בין יחיד לרבים בזה ועיין בס' שער יוסף דע"ח רע"א.

שם על שמיעת קול וכו', הרב שבות יעקב ח"א סי' קמ"ז עלה ונסתפק במי שקבלוהו עליהם קרובים להעיד והקרוב אינו רוצה להעיד אם עובר על אם לא יגיד והביא ראיות ע"ז דעובר יחלק על הרב הלק"ט ח"א סי' ק"כ דס"ל דאינו עובר על אם לא יגיד והרב הגדול בס' שער יוסף דפ"א ע"ד ודפ"ב הרבה להשיב על ראיותיו ולבסוף כתב דנהי דלית ליה איסורא דאם לא יגיד עכ"פ מצוה דג"ח עושה כשיעיד עי"ש ולי הפעוט לא הבנתי דבריהם מאחר דלקרוב פסלוהו אפי' לחובתו דמשלח מדנים במשפחה כאומרם ז"ל ואם כן זה הקרוב אומר מצד עצמי אדם קרוב אצל עצמו דאיני רוצה להכנס בתגר קרובי כיון דהתורה פסלני וכיון דבעבורו נמנע דחייך קודמין להיות בשלוה עם קרובין היכי דמי שיהיה איסור דאם לא יגיד זה האיסור הוא אי ליכא סיבה ובשביל שלא לעשות חסד כובש עדותו בלתי אמתלא ודאי דאסור אך כשיש במה לתלות דהתורה פטרתו והוא חושש דמטי ליה פירוד מהיכא תיתי איסורא ואפי' מצות ג"ח ליכא בזה כנלע"ד דטעמו ונימוקו עמו של הרב הלכות קטנות ז"ל ועי"ש בס' שער יוסף ד"ף ע"ג דביקש להביא ראיות לסברת הלק"ט ובאמת הדבר פלא איך לא הביאו משנה שלימה בשבועות דל"ה אמר לב' או שהיה אחד מהם קרוב ופסול פטורין ומפורש בהר"ן מהרמב"ן דאפי' קבלוהו עי"ש ושו"ר בקונ' אחורי תרעא דקע"ז ע"א וב' וכד הוינן בה יש מקום לדחות קצת ודוק.

ד"ט ע"א בנוי ובכח ובחכמה ובעושר עיין להרב ב"ש ולהרב שער יוסף דפ"ה ע"ד ודפ"ר ע"א לענין מראה ובעל קומה ע"ש ועיין לעיל במס' עדיות מ"ש שם בס"ד וע"ע בחי' לנדרים לדל"ח ע"א לענין בעל קומה ועוד בחי' למ"ק לדח"י ע"א וע' בתעני' לדט"ז ע"ד התוס' וע' בס' אהל"י בסנהדרין ד"ט ע"א ודוק.

שם נשיא שנצטרע מהו וכו' דילך או דגוא בזה רבו הפי' עיין רש"י והרא"ש והרמ"ה והרב שער יוסף דפ"ו ע"ד ועוד לו שם דצ"ג סע"א וב' וח"ן דד"ר ע"ב ואמר אלי בני אברהם נר"ו בזה דרך צורה ורמז במאמר דב"ב בפ"ק די"א במעשה דמונבז המלך דבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת וחברו עליו אחיו ובית אביו אמרו לו אבותיך גנזו אוצרות והוסיפו על של אבותם ואתה בזבזת אוצרותיך ואוצרות אבותיך א"ל אבותי גנזו למטה אני גנזתי למעלה, אבותי גנזו שאין עושה פירות ואני גנזתי דבר שעושה פירות וכו' והוא דידוע דמבית חשמונאי היו אלו והיו כהנים ומלכים ולא טוב עשו לאחוז שתים בידם וכאומרם ז"ל עיין בס' מת"ל וא"כ מעותדים היו להיות בהם מצורעים כענין עוזיהו ואיכא למיחש בדבר ובאנו לבית הספק אם הוא בעולה ויורד והפשיטות תלוי אם הוא מדיליה או מאוצרותיו והכא דכלייא קרנא מאוצרות ואפס כסף בודאי דיהיה כמו אדם דבעלמא לזה חברו עליו אחיו ובית אביו דמעותדין להיות מלכים כמוהו אחריו ובההוא פחדא יתבי דעלולים להיות מצורעים ונידונין בעולה ויורד והוא יותר חרפה והוא השיב ברמז אבותי גנזו בגדר להיות למטה דהיינו יורד ואני גנזתי למעלה דאני בגדר עולה תמיד כדאי' בטוש"ע הל' צדקה דאין אדם מעני מן הצדקה ואדרבא עשר בשביל שתתעשר ורודף צדקה ימצא צדקה והיינו דקאמר אבותי גנזו במקום שאינו עושה פירות וכי תבאו מלחמה או איב' יוציאהו ממלכותו ויעני אך אני גנזתי במקו' שעושה פירות ועושר רב אני משיג מהצדקה זת"ד ישל"א.

דיו"ד ע"א והקריב על חטאתו מלמד שהוא מביא חטאתו משעבר, עיין להקדוש מהר"ם נאג'ארה זי"ע בס' הגכבד לקח טוב הנק' פסיקתא זוטרתי דכתב וז"ל והקריב על חטאתו אשר חטא ללמדך שאם הורה לעצמו וחטא בהוראתו ואח"כ עבר ממשיחתו שהוא מביא ג"כ פר עכ"ל והיינו דבתר שעת החטא אזלינן ולא בתר שעת הבאת הקרבן וע' להרב שער יוסף דפ"ט ע"ג דכתב עליו דאגב שטפיה לא דק דהא הדרשה היא אפי' אם חטא אחר שעבר ממשיחתו דלזה לא צריך קרא ואם שכתב עליו אחרי התאבקי בע"פ אפ"ה הוא חידוש בעיני דשלח בו יד להשיג עליו לפי מ"ש מני"ר בספרו שה"ג על פרשת גדולת הדין ספר"א רבה כי לקח טוב ולפי מה שפלפל אחרי כ' שם ובד"ן ע"א ורע"ב ע"ש ודצ"ח ע"ב והבן וע' בס' דברים אחדים דח"ן ע"ב וע' בס' חק נתן דר"ג ע"ב.

שם אדם כי יהיה מן הדיבור ואילך עיין תוס' נזיר דד"ן ע"א ולמוה"ר ישרש יעקב בפ"ק דברכות ד"ג ולהרב חק נתן שם ושער יוסף דצ"א סע"ב ואילך ובנימוקי הרב אדוני אבי ז"ל אשר הובא בסה"ק חיים ומלך כיע"ש.

שם עד שאתה תמה עלי, עיין להר' עיון יעקב לענין היודע שם המפורש דאסור ליהנות ומ"ש עליו הרב שער יוסף דצ"ג ע"ב וג' ולמדנו בזה כמה חילוקי חדא דאפי' שיודע שם המפו' דאסור ליהנות באכסנייא שאני דמוכרח לסעוד אצל

אחרים וכענין עני היה באותה שעה זאת ב' דבגדול הדור כר' יאושע לא חיישינן שיהרוג ומותר ליהנות ועד הג' דבאדם גדול דבלא"ה בעקימת שפתיו ותגזר אומר ויקם לך הרי אינו תלוי בידיע' שם המפו' ועל ד' דדוקא בדרך צדקה אך מתנה בכבוד ודורון אין קפידא וע' בספרו אחורי תרעא דקע"ח ע"ד וחמש את אר"ש דבהלואה ושאלה פשיטא דהותר לו הגם דבדיין לא התירו דרך שאלה וכל הגי שייכי לו' באברהם אע"ה וע' בס' כסף נבחר מה שפי' במאמר שהדרך ממעטת ג' דברים ולפי דברינו אלה יומתק יותר דרכו דרך הקדש ויפורש נמי וילך למסעיו שפרע הקפותיו ואעשך לגוי גדול ואגד'לה שמך ודוק.

שם נתן דעתו להושיבן בראש עיין להרמ"ה בחי' ומ"ש עליו בס' שער יוסף דצ"ג ע"ד ועיין בס' שמע אברהם סי' ס"ה בארוכה בזה שהביא תורת חכם בן פורת יוסף הי"ו.

שם שלח להם ולא באו, עיין להרב עיון יעקב ז"ל מ"ש ולא ידעתי מה בא לחדש דשם הרב ב"ח ושאר מחברים שקדמוהו כבר הביאו זה ועיין בס' שער יוסף דצ"ג ע"ד.

שם שאין על גביו אלא ה' אלהיו הטעם שנתן בזה הרב עיון יעקב ז"ל אינו נח לי לפי קוצר שפלות דעתי דהרי עשיר יענה עוות עם העני וכן כל אחד עם שלמטה הימנו אך עשיר יש מופלג יותר דמצפה ממנו או יש לו פחד דיביאהו עד השברים בהפסד סחורה או שימעט בכבוד עושרו כי אין אמונה בו ונמצא דההווה הוא דאפי' עשיר כאחאב יהיה לו פחד מהעשיר היותר גדול או מהשררה כי בעלילה באים עליו אך מי שהוא מושל בממשלה ומלכות ויש לו גנזיו מעושר רב לזה דוקא יקרא נשיא שאין על גביו אלא ה' אלהיו ופשוט ושו"ר מ"ש הרב הגדול בס' מראית העין ישמ"ח בראותי דהלכתי בעקבותיו ועיין בספרו שער יוסף ד"ץ סוע"ב ובדצ"ט ע"ב ועיין להרב מגן גבורים דנסתפק אי כפוף למלך הגוים ופשיט ליה דכלא חשיב מלך מאומות העולם יע"ש ובלא"ה הגזרת שוה מיהא יורה כן עיין ח"ץ יע"ש וע' בס' ח"ן דפשיט ליה מדיליה דדוקא מיש' יע"ש בדר"ה ע"א והם דברי הרב חס"ד שם דק"ד ע"ב.

שם אם הכהן המשיח יחטא, הק' הרב עיון יעקב מאי שנא גבי נשיא דלא כתיב אם ותירץ דכהן אסור לשתות יין וכו' ע"ש ולא הזכיר דכבר דרשו תיבת אשר לקמן ד"י ע"ב ועיין נמי בת"כ ע"פ דאשר נשיא יחטא ע"ש וע' להר' ז"ל שם אחר זה ד"ה אלא ולהרב חפץ ה' דס"א ע"א וב' וע' בס' שער יוסף ד"צ סע"ג ואילך ודצ"ד ע"א וב' וזרע אברהם כטורזא שם ונח"ל ח"ד דקל"ה, ובתירוצו אין לדחות דהא כתיב נמי אל למלכים שתו יין דההוא לעצה טובה מאם שלמה ולא מדינא דאסור ופשוט.

כמדומין אתם ששררות אני נותן לכם נראה לומר דכוותה דהמינוי אשר ביד ב"ו למנות לאחר הוא בידו לשום את משא העם שיטפל בדיניהם ובריבם טוען ונטען טמא וטהור כשר ופסול וכאי וחייב כך השררה עצמה אינה תלויה ביד האדם ליתנה כ"א התכסיסין לבד דהן כלים של השררה לא הכבוד עצמו כי בא מאת מלך הכבוד דלפעמי' ינשאו לאדם אחד להיות שופט בארץ וטרם ימנו אותו ה"ל כבוד יותר ושוב אין לו מזל ומבזין ומואסין אותו וע"כ יתיב ע' פנ"ד ס' פנחס אך מי שהולך בדרך ישר ומשפטו את אלהיו אז יגדל כבודו בעיני כל העולם כי ה' חולק לו כבוד ולכך כל שרוח המקום נוחה הימנו רוח הבריות נוח"ה ונמצא דשררה אין אני נותן לכם דלך ה' הגדולה אלא עבדות לבד הוא מה שאני נותן לכם ואם תזכו יתן ה' לכם שררה וכבוד.

ע"ב ז' בעילות עיין ב"ש וזרע אברהם וע' בחי' לנזיר לדכ"ג מ"ש ועיין לבמות דס"ג ע"א ובזוה"ק ח"ג דרע"ו ע"א ופת"ע בסנהדרין לדצ"ו ע"ב ולקט שכחה דקפ"ד ע"ב ופני מבין ח"ב דקס"ט ע"ג ודק"ע ע"ד ובס' יערת הדבש ודברים אחדים דל"ב.

שם רש"י ד"ה נפשע וכו' שפירש ממנו הק' הרב מגן גבורים דהרי אברהם דאמר הפרד נא מעלי וע"ש שתי' ב' תירוצים ויותר נר' דמפורש בקרא ויבחר לו לוט דאמרו מקום זימה וכן ויסע לוט מקדם מקדמונו של עולם וזהוא הפרישה ולכך נענש מידה כנגד מידה.

שם לעולם יעסוק אדם וכו' עיין להרב הקדוש בספרו הנורא חפץ ה' דס"א ע"ב מה שהק' דמאי לשמה שייך בבלק ותי' בב' דרכים ועיין בחי' לפסחים לד"ן ע"ב ובב"ק לדל"ח ועיין להרב מגן גבורים דקנ"א ע"ד מה שהשיב על הרב חפץ ה' בזה ואחהמ"ר לא משמע כן כונת המאמר כמ"ש הרו', וע' ח"ן מה שפי' עוד ראיתי להר' מגן גבורים דהק' דלמה ל"א בשכר עגלון, ותי' דאינו מדה כנגדה מדה ובזה דחה פירש"י דפי' שריוה להקב"ה בשירות דאינו מדכ"מ יע"ש ולפי המד' דחשוב לפני הקב"ה שירות ותשבחות כפרים ואלים וגם דתיקן דוד שיר על הקרבן ומינה המשמרות הרי הוא מדה כנגד מדה ועיין בס' זרע אברהם די"ג ע"ב וג' ודוק.

שם מגין שאין הקב"ה מקפח שכר ע' להר' חפץ ה' ז"ל שהק' דילמא משום שהפקירו בנותיהם ותי' והוסיף תי' אחר אך מה שכתב בתי' א' הוא האמת ומלתא כדנא תמצא ברז"ל גבי אחאב עם מלך ארם דבשביל שכיבד את התורה זכה למלכות וע"ש בס' כלי יקר ועיין להרב פת"ע בב"ק לדה"ל ע"ב ומגן גבורים שם.

די"א ע"ב זה טעון משיחה הק' הרב ת"ל אימא זה טעון משיחה דהוא מלך א' ולא בנו וע"ש מה שתירץ והרב שער יוסף תי' דהדרשא היא מלתא פסיקתא בין מלכי ב"ד למלכי ישראל אך בבנו לאו מלתא פסיקתא יע"ש ותמהני איך לא עלה על דל שפתיו דהירוש' דפ"ג דשקלים ופ"ח דסוטה ופ"ג דהוריות שדרשו מהאי קרא דאין מושחין מלך בן מלך דזה טעון משיחה ואין בנו טעון משיחה וע"ש ביפ"מ פ"ו דשקלים ולחכם בני רב יצחק נר"ו בספרו אבות הראש ח"א דג"ל ע"ב, ומאי דפשט"ל להרב עיון יעקב דשאול נמשח בשמן המשחה כאילו הוא דבר מוסכם הרי רד"ק והרב גופי הלכות והרב כלי יקר כתבו דלא היה בשמן המשחה כי אם באפרסמון יעיין בס' שער יוסף דק"ג ע"ג ודו' ובספרו דבש לפי יע"ש ועוד לו אחורי תרעא דקע"ט ע"ג ובס' בני שמואל עדאוי דע"ה ע"א ומה שהק' הרב מגן גבורים דקנ"ב סוע"ב אמאי נמשח שאול ותי' יע"ש מעיקרא היה מלך ראשון ועדיין לא אמר ה' כי זה הוא ונתחדש אחר מלכות שאול ופשוט וכ"כ לפי דרכו בס' חק נתן שם.

די"ב ע"א כדי שתמשך מלכותו הק' הרב עיון יעקב דלא מצינו דנזהרו בזה בשאר מינויי מלכות וע"ש מה שתי' ויותר פשוט לו' דהא מלך אדוניהו ואיכא למיחש דאחרי מות דוד וגבר אויב עם המסייעים שהיו עמו שהיו רבים ונכבדים כמו שהזכירם הכתוב במלכים א' סי' א' א"נ משום דראה ברוה"ק ענין אשמדאי ונחלקו אי היה מלך והדיוט או מלך והדיוט ומלך וזה לא אירע בשום מלך ישראל ויאודה כ"א בנ"ג מלך גוי בסיגנון אחר ולכן ביקש דוד לעשות סימנים טובים אולי ישתנה המזל ואם היא גזירה שיתבטל הגזירה, ועיין לבני חכם גר"ו בספרו אבות הראש ח"א ד"ל ע"א דאסף איש טהור בענין זה דצריך על המעין דמלכי ב"ד בלבד ועי"ש לענין כ"ג, ועמ"ש הרב שער יוסף דק"ה ע"ג ולהרב נח"ל נר"ו ח"ג דע"ו ע"ב.

שם שמא ח"ו מעלתי פירש רש"י שנגעתי בו כשהלבשתיו עיין בסו"ס מתת אלהים וזו היא קושית הרי"ף באגדתיה ועיין להרב חק נתן דר"ה ע"ד ולהרב מוהרי"ן ז"ל בס"ה שמחת יאודה ועיין בס' שער יוסף דק"ה ע"ב וג'.

שם מרובה בגדים מנין ת"ל הכהן המשיח ופי' רש"י ת"ל והביא הכהן עיין להרב מגן גבורים דנתקשה בפי' רש"י וצדד לו' ט"ס ולא הונח לו ועי"ש מ"ש ולא ידעתי מה כל החרדה הזאת דדברי רש"י הם בא"ר לח"י רוא' וכאשר מצאתי כדברי להרב חק נתן תראנו משם ועיין נמי בס' זרע אברהם כטורזא.

שם ת"ר משיח יכול מלך וכו' הרב באר שבע הקשה דמאי איכא בין מלך למשיח ועי"ש מה שתי' והרב מופת הדור והדרו בס' שער יוסף תירץ עוד ופלפל בחכמה ע"ש וראיתי להר' בן משק דב"ן ע"ג דכתב והש"י הרבה להקשות עליו וכו' ע"ש שהאריך בקושיות ותי' ולי נראה דכל מה שהק' ותי' אינו כלום וכו' ע"ש וכמה נפיש חיליה דמר ניהו דנקיט בידיה תורה וגדולה והביאו לכתוב בנוסח זה למאיר עיני הגולה אשר מפיו אנו חיים בכל פינות ומי כמוהו מורה ואפי' גדולי דורו מביאין אותו כרוב גודלו ולא כן ידמה הרב נהרות דמשק ובכל המסכתא בתר דידיה קא אזיל ולא ראה מ"ש מני"ר בקונ' אחורי תרעא ומי לנו גדול מיוסף רבין חסידא זיע"א דבחר במשנתו הראשונה להוציא ס' הנורא הזה שער יוסף זה יצא ראשונה בהיותו בין ל' לכ"ח דכנר' דבראותו דלא נמצא תוס' כשאר מסכתות וגם מרבני תוניס ורבני אשכנז דרוב חיבוריהם היה על ים התלמוד לא דיברו במסכתא זו ואח"ז הוא דיצא ספר הנחמד הורה גבר, לכך בחר לו מני"ר לעשות שיטה נוראה עליה כדברי ריא"ח בסה"ח כנודע זכותו יגן עלינו וע"כ ישראל אמן.

שם כי היכי דמשכן מייא, עיין בס' עיון יעקב מה שפי' ויותר נראה לומר דהכונה דכמו המים יש להם המשך עד שכל הנחלים הולכין אל הים כן מש"ך תורה עד יום מותו ולא יפרש מהתורה כל ימי חייו וגם שילמוד מן המים לילך בדרך ענוה ולפי מה שיתגדל בתורה יהיה מוסיף בתורה כי כך היא דרכה של תורה כדרשת רז"ל ע"פ הוי כל צמא לכו למים.

ע"ב משיח שנצטרע מהו באלמנה מדחא דחי עיין בפי' רש"י ובהרא"ש וע"ל ד"ט גבי נשיא שנצטרע בתרי לישני דרש"י ובהרא"ש שם ודוק היטב וע"ל ד"ד ע"ב גבי זקן בסנהדרין ע"ש.

מעשה ביוסף וכו' עיין תוס' ישנים ביומא דכ"ח ד"ה ולא אירע ולהרב לחם שמים בפ"א דיומא בענין אין סומכין על הנס ולהרב מ"מ בס' מקראי קדש דנ"ו ע"א ולהפר"ח פ"ח מהל' עיה"כ ה"ו ועיין להרב התשב"ץ ח"ג סי' ל"ז וכמה שהאריך הרב שער יוסף דק"ו וק"ז ואחורי תרעא דק"ף ע"ב וג'.

די"ג ע"א האיש קודם לאשה, עיין למרן ב"י ביו"ד סי' רנ"א דפי' דלהחיותו היינו מטובע בנהר והרב עיון יעקב כתב דהפשט יורה על מזונות ושם קא ק"ל על הטור ח"מ סי' רס"ד ושאר פוסקים ראשונים דהשמיטו דבהשבת אבידה נמי האיש קודם לאשה דהוא סתם מתני' בלתי חולק והצ"ע ע"ש וע' להרב שער יוסף דקי"ג ע"א וב' דפלפל בחכמה ע"ד הרב עיון יעקב במאי דכתב דלהחיותו בכל מקום הוא מזונות עי"ש וע' להרב חק נתן שם ולהר' נח"ל ח"ד דקל"ו ע"ד.

שם אמו קודמת לכולם, הרב ב"ש הבין דאפי' לדידיה ומוה"ר כנה"ג בסי' רנ"ב חלק עליו ועיין בס' שער יוסף דקי"ד ע"ג ודי' ע"ש ובס' חק נתן שם וחס"ד דק"ד ע"ד ולא ביארו היכא דאמו בחזקת טריפה אי קודמת או לא ולכאורה נראה דאינה קודמת ובזקנה מופלגת לא תבעי לך דודאי לא שנא וצריך תלמוד.

שם קודם לכ"ג ע"ה כתב הרב ב"ש לאו דוקא ע"ה אלא דלגבי גדול בחכמה יותר יקרא ע"ה והרב עיון יעקב תי' דאיירי בבית ב' דהיה ע"י שוחד ע"ש והרב ת"ל הק' דליתני אפי' עבד ונתין ועיין להרב שושנים לדוד והר' שער יוסף דקי"ז ע"ד וע"ש מה שהביא מרבינו המאירי ז"ל ועיין להרב חק נתן ז"ל דפשפש ולא מצא בשום ס' בזה ועיין משחת אהרן דס"ה ע"א.

שם משוח בשה"מ קודם למרובה בגדים היינו כאשר פתר להם יוסף צדיק' הר' שער יוסף דקט"ז ע"ד היכא דחלה המשוח ומינו אחר ולא היה שמן המשחה ושוב נתרפא דחוזר לעבודתו ע"ש בחס"ד ח"ב דק"ה ע"ג שהאריך ליישב הסוגייאות דהכא ובזיר ודפח"ח וע' זרע אברהם כטורזא ז"ל ועיין בקונ' החפץ חיים.

שם מפני שסורן רע עיין כ"ל ובספרו מראית העין במס' גרים פ"ד ה"ב ובמ"ש בספרו שער יוסף דקי"ח רע"א והרב ש"י ס' משפטים ע"ש.

שם מכ"ג הנכנס לפני ולפנים אפש"ל דה"ט דהת"ח העוסק בתורה הוא גדול מכ"ג עפ"י מ"ש בתיקונים תיקון כ"א דמ"ו ע"א דת"ח העוסק בתורה עושה לבושים למטרוניתא ח' בגדי כהונה ד' בגדי זהב וד' בגדי לבן עי"ש א"כ לפ"ז הרי הוא גדול מכ"ג הנכנס לפני ולפנים שאינו לובש כ"א בגדי לבן לבד וק"ל. א"נ כי הגם כי הצדקה וג"ח ות"ת קודם לעשיית המצות כדרז"ל ע"פ ותורת חסד ע"ל כי גדולה צדקה וג"ח מת"ת תדע שמבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה וכמ"ש בס' מעיל צדקה, מ"מ התורה גדולה בערך הזכות והמעלה והרי הוא דומה ללחם ומים שהן חיות האדם שאם אינו אוכל ימות, עם כל זה האבנים טובות ומרגליות הם בערך גדול יותר מאד כמו התורה והראיה שהרי כ"ג מכפר ביוה"כ לכל עון ולכל חטאת בשוגג והתורה מכפרת גם על המזיד כמ"ש במדרש משלי סי' ו' ע"ש וכן ת"ח כפרה לישראל בכל מקום מושבותיהם כמ"ש בתדב"א ובילקוט ויקרא ע"פ ואם תקריב מנחת בכורים.

ע"ב דברי חלומות עיין בסה"ק צדקה לחיים דרוש כ"ח ובקונ' החפץ חיים בס"ד ועיין לעיל בגטין לדב"ן ע"א.

שם המניח כליו תחת מראשותיו, עיין להרב ב"ש ז"ל שהק' מההיא דתמיד ומניחים אותן תחת ראשיהם ותי' דלאו דוקא אלא כנגד ועוד דבלא"ה איכא טעמא אחרינא משום כלאים והרב ח"ן תי' בין בגדי קדש דאינו משכח לבגדי חול דמשכח ע"ש וכבר ראינו דגרסי בההיא דריש תמיד ומניחים אותם כנגד ראשיהם, ומה שעושין מלבושים לתינוק הנולד ליום המילה ודאי דאקרו בגדי קדש ולתינוק אם יניחוהו תחת מראשותיו אין קפידא דעדיין לא למד ויש לו ח' ימים ששכח הכל ולגבי גדול יתכן מלבושיו דידיה כמידתו יהיה שכחה ונפקא מינה דבגדיו שאינם שלו ומכ"ש כשאינן כמידתו אין להקפיד משום חשש שכחה יהי רצון שתהיה תורתו שמורה בלבנו שלא נשכח דבר מתלמוד תורתו וזכרנו לחיים.

יפה תלמוד

מאת רבנו רחמים נסים פאלאג'י

ד"ט ע"א גדול מאחיו בנוי בכח וכו' עיין מ"ש בסה"ק אבות הראש ח"א דף ל"ו ע"א.

פ"ג ד"י ע"ב נקוד על וי"ו שבקומה כו' נ"ב עמ"ש בסה"ק אב"ה ח"ב ד"מ ע"ב וג'.

זימרי זינה נפלו כמה רבבות מישראל עיין מש"ל בחי' לסנהד' לדק"ו ע"א.

שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע כו' עיין פירש"י ועי"ל בחי' לנזיר לדכ"ג ע"א דמ"ד ע"ד ולפי מדרז"ל ע"פ אשמעה מה ידבר האל דאמרו וז"ל אמרו אוה"ע לבלעם למה אמר הקב"ה ליש' שיביא קרבנות ולנו לא אמר לנו אמ"ל הקרבנות אינן אלא שלום ומי שקבל התור' שהם כתובים בה צריך שיקריב קרבנות אתם מתחילה פסלתן את התורה ועכשיו אתם רוצים להקריב מי שקבלה הוא מקריב שג' ח' עז לעמו יתן וגו' וה"ד בס' פי שנים ק"ק ערך קרבן אות ל"ב וזה רמז הכתו' בסוף הקרבנות (ויקרא ז') זאת התור' לעולה למנחה ולחטאת וגו' כלו' מי שקבל זאת התורה הוא המקריב כל הקרבנות לעולה למנחה ולחטאת וגו' וק"ל וא"כ איך אמר בלעם אל בלק בגה לי בזה ז' מזבחות והכן לי בזה ז' פרים כו' ויעש בלק כאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם פר ואיל במזבח כי ח"ן נסת"ר מחמת'ו מתשובתו שהשיב לאוה"ע כנז' וע"א שם באות ל"ד מדרז"ל וז"ל ידמה לה' בבני אלים כו' אמר בלעם את שבעת המזבחות ערכתי אמ"ל הקב"ה רשע הירצה ה' באלפי אלים ברבבות נחלי שמן אם הייתי מבקש קרבן הייתי אומר למיכאל ולגבריאל והיו מקריבין לפני שנא' כי מי בשחק וגו' ידמה לה' בבני אלים בבני אי"ו שהם אילי עולם ואין אני מקבל קרבנות אלא מישראל יע"ש ובהיות כן איך הקב"ה פרע להם שכר ע"ז ושפיר קראו דהו"ל כדין עני המהפך בחררה כו' דנק' רשע ואדרבה הי"ל לענשם כמו שענש אותם על שתפסו אומנות ישראל לקללם בפה כאז"ל.

בת בנו של עגלון בן בנו של בלק ע' מ"ש התוס' בנזיר דכ"ג ע"ב ד"ה בת יע"ש וכן י"ל בעגלון עצמו וק"ל ועמ"ש בחי' לסוטה לדמ"ז ע"א דג"ן ע"ג.

די"א ע"א רש"י ד"ה וקדמתם ד' דורות בישראל עובד כו' נ"ב ע' מ"ש בסה"ק יפה ללב ח"ד ד"ה ע"א וכמו שרשמתי לעיל דד"ן ע"ד.

ע"ב שמן המשחה שעשה משה במדבר כמה נסים כו' עמ"ש בסה"ק אב"ה ח"א דף י"ד ע"ד ואילך.

וכו נמשחו כהנים גדולים ומלכים כת' הר' שמחת יאודה נג'אר ז"ל בחי' לכריתות לד"ה ע"ב וז"ל כהנים גדולים מקרא מלא הוא והכהן המשיח תחתיו מבניו כדלקמן ומלכים שמא ילידי זה, זה שמן משחת קדש יהיה זה וכן בדוד הוא אומר קום משחהו כי זה הוא א"נ ילידי לי לי יהיה זה לי ונאמר כי ראיתי בבניו לי מלך עכ"ד וטפי היה לו למילף ממה שנא' שם ומשחת לי דנאמר שמן משחת קדש יהיה זה לי ונאמר בדוד ומשחת לי ותו קשה דלא זכר דברי הראשונים הרמב"ן ורבי' בחיי בפ' כי תשא שם וע' מ"ש הר' מהרש"י בויק"ר פ' צו פ"י סי' ח' ובירוש' פ"ו דשקלים סי' ד' ומז"ה חק"ל חא"ח סי' קי"ט דרמ"ר ע"ב וג'.

ומלכים שעמדו ראשון כגון שאול ודוד כן פירש"י בע"י ועיין בסה"ק אבות הראש ח"א דל"ט ע"א וע"ע לרש"י בחבקוק סי' ג' בפ' לישע עמך לישע את משיחך דפי' ז"ל לישע את משיחך שאול ודוד ע"כ דלשיטתיה אזיל דפי' בש"ס שם ובכריתות שם דמשיחת שאול היה בשה"מ כדוד ולכך מחתינהו להו קרא לתרוייהו כחדא מחתא דכמות זה כמות זה היו משיחתם בשה"מ וכמ"ש שם דמ"א ע"א וזה מדוייק נמי מדקאמר נביא משיחך בכינוי נכח כלפי מעלה כאומרו דכל אחד מהם משיח ה' הוא דהיינו משוח בשמן משחת קודש וכמ"ש שם דל"ט ע"א ודוק.

מפני מה משחו את שלמה מפני מחלוקתו של אדוניה ואת יואש כו' בכל אלו לא פריך הגמ' כדפריך בסמוך ומשום מחלוקתו של יורם נמעול בשמן דשאני מלך ז' מלך מב"ד וכדכת' רש"י בהדיא בכריתות ד"ה ע"ב בד"ה ומפני מחלוקתו של יורם כו' וז"ל דבשלמא מלך ן' מלך דב"ד כי איכא מחלוקת נפק"ל מקראי דהדר למילתיה קמייתא למשיחה אבל מלכי ישראל לא חזו למשיחה כלל ע"כ ולכך שלמה ויואש ויהואחז שהיו מב"ד לא פריך בהו כמו שפריך ביהוא ן' נמשי שהיה ממלכי ישראל ודברי רש"י הנז' נעלמו מהר' באר שבע והר' הורה גבר והר' מהרש"י שם ביפ"ת בויק"ר פ"י סי' ח' ובפי"מ פ"ו דשקלים ס' ד' ועיין להר' ת"ל.

רש"י ד"ה ממלכתו הוא ובניו כו' נ"ב עיין מ"ש בסה"ק אבות הראש ח"א דף ל"ג ע"ב.

רש"י ד"ה יורם ממלא מקום אבותיו הוה דכי מלך אכתי הוה צדיק כו' והתוס' פ"ק דכריתות ד"ה ע"ב ד"ה ממלא מקום אבותיו הוה כתבו וז"ל ואעפ"י שרשע הוא שמא באותה שעה היה צדיק יע"ש והיינו כדאמרי' בקידושין המקדש את האשה ע"מ שהוא צדיק אפי' שהוא רשע גמור הרי זו מקודשת שמא הרהר תשו' בלבו כמ"ש באה"ע סי' ל"ח סל"א ועמ"ש בסה"ק אב"ה ח"א דל"ד ע"ד ע"ד הרז"א ז"ל.

די"ב ע"א כמין כף והטעם עמ"ש בסה"ק אב"ה ח"א דמ"ה ע"ד.

א"ד משיחה עדיפא וא"ד יציקה כו' נ"ב ע' בסה"ק אב"ה ח"א דמ"א ע"ג ד'.

רש"י ד"ה שמא ח"ו מעלתי בשה"מ שנגעתי בו כשהלבשתיו וכן פי' הר' מוהרש"י בויק"ר פ"ג סי' ז' משם הרמ"ה ז"ל והשיג עליו ז"ל שהרי מפורש בכתו' שהלבישה קדמה למשיחה בפ' תצוה ובפ' צו ומנלן דהכתובין שלא כסדרן ויעש"ב וכן הק' הר' יקרא דשבבי ז"ל דקצ"ב ע"א על רש"י ולא זכר ממהרש"י וע"ע יש לתמוה שלא נסתייע ממכילתא דמילואים בח"כ סו"פ צו דאיתא כן בהדיא וימשח את המשכן כו' לא כמשחת אהרן ובניו שלאחר שמלבישם היה מושחם וכה"א כשמן הטוב על הראש יכול שמשחם עד שלא הלבישם ת"ל וכו' ופירש הרב ק"א ז"ל דלאחר שמלבישם היה משחם שכ"א קרא שהלבישם ראשונה ואחכ"א שיצק שמן על ראשם באופן דמהשמן אשר ע"ר היו נמשחים הבגדים וכה"א לפי שאין דבר זה מבואר כאן דאחר שהפסיק במשיחת המובת הייתי יכול לו' דקודם הלבישה היתה המשיחה לזה הביא ראיה מהכתו' דאמר כשמן הטוב על הראש וגו' שיורד עפ"י מידותיו ומדותיו הן בגדיו אלמא דמהשמן אשר על ראשו יורד על בגדיו וא"כ לאחר שהלבישם משחם יע"ש.

אלא שדבריו מגומגמים כמ"ש שכ"א קרא דהלבישם ראשונה ואחכ"א שיצק שמן על ראשם לשון רבים דש"מ לאהרן ובניו דביציקה שהוא על הראש לא נאמר אלא על ראשו דהיינו על אהרן לבד שהיה כהן הראש שהוא הכהן הגדול ראש לכהנים כולם שנוטל חלק בראש וכמ"ש בראש אמי'ר בסה"ק אבות הראש ח"א דט"ו ע"ד ודט"ז עש"ב וקצת תימה על הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' כלי המקדש הי"ב שכת' וז"ל וממנין כ"ג הוא ראש לכל הכהנים ומושחין אותו בשה"מ ומלבישין אותו בגדי כהונה כו' דלמה שינה מסדר הכתובים ומפו' במכילתא דמילואים שהלבישה הוא קודם משיחה כנז', ברם כד הוינן בה לא ק"מ כי תנא אקרא קאי דכתי' והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים דקדים משיחה ברישא ואח"כ לבישה וזה מוכרח כיון דקאי בה' המקדש נקט כסדר שבמקדש ראשון היה הכ"ג מתרבה במשיחה ובמקדש שני היה מתרבה בבגדים וכמ"ש בסמוך ואם אין שם שה"מ מרבין אותו בבגדי כהונה גדולה בלבד שנא' אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים כשם שמתרבה בשה"מ כך מתרבה בבגדים וכמש"ל בפ"א ה"ח בבית שני שלא היה שם שה"מ היה כ"ג מתרבה בלבישת בגדים בלבד שהיה לובש בגדי כהונה ויע"ש בדברי מרן הכ"מ ורש"י בפ"ה דמגילה ד"ט ע"ב והר' ק"א בפ' צו פ"ה או"א די"א ע"ג ובילקוט שם פ' צו דרל"ח ע"א וכמפ' שם והר' ז"ר שם.

הגם הלום ראיתי להר' מוהרש"י שם שכת' ז"ל וטעם דאגת משה רבינו ע"ה שמא מעל יראה שמא יצק יותר מדאי יע"ש וכן פי' רש"י ז"ל בכריתות ד"ה ע"ב ולא ידעתי מדוע רש"י שם שינה את טעמו ולא פי' כהכא ואפ' לו' דרש"י חזר בו ממה שפי' כאן מפני מראית העין כי עינו ראה אח"ז לשון המכילתא הנ"ל וק"ל ועיין להריף ז"ל באגדתיה שהק' לרש"י ז"ל ממ"ש בפ' צו והניחו בצ"ע וגם הוא לא זכר ממ"ש במכילתא דמילואים כנז' וגם דרש"י עצמו בפי' לכריתות הדר ביה כאמור ועיין מ"ש הר' חק נתן בחי' כאן וי"ל ע"ד ודוק ועיין להרב נחלת בנימין במצוה ק"ט וק"י ולהר' עיר דוד בקונ' בית המלך חדר י"ד.

דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותם וכו' ועמ"ש הרב חזה ציון במז' כ"ג בפסוק תערוך לפני שלחן נגד צוררי דשנת בשמן ראשי טעם בזה ועפד"ק יבא על נכון כי ר"ת 'שלחן 'נגד גימטרייא קר"ן תערוך לפני שלחן מלכים להאריך בה נגד צוררי והוא שאול ודין הניין לי כי דשנת בשמן ראשי בקרן כי אני נמשחתי בקרן ולא בפך כמו שאול שנמשח בפך וכדברי הר' ז"ל יע"ש וק"ל.

לא נמשכה מלכותן ובפ"ב דיומא דכ"ך סע"ב לשאו"ל הגיעו ט"א למה לא נמשכה מלכותו ע"ש.

ע"ב מעשה ביוסף בן אילם מציפורי שאירע בו פיסול בכ"ג וכו' נ"ב עמ"ש בסה"ק אב"ה ח"ב ד"ן ע"ג וד'.

די"ג ע"א האי ציבור והאי יחיד עמ"ש הרב שער יוסף משם הרא"ש עמ"ש הרשב"א בתשו' ח"א סי' קמ"ח ובס' גנזי חיים מער' מ' אות פ"ו.

מתני' האיש קודם לאשה להחיות עמ"ש בסה"ק יפה ללב ח"ג בי"ד סי' רנ"ב אות י"ד דע"ט ע"ג ואילך.

והאשה קודמת לאיש לכסות נ"ב יפה ללב ח"ג בי"ד סי' רנ"א אות ב"ך דף ע"ד ע"א.

בזמן שעומדין בקלקלה האיש קודם לאשה נ"ב יפה ללב ח"ג בי"ד סי' רנ"ב אות י"ג.

אמו קודמת לכולם נ"ב יפה ללב ח"ג בי"ד סי' רנ"ב אות ט"ז וטו"ב.

חכם קודם למלך חכם כו' מש' מכאן דחכם עדיף ממלך ואולם ממ"ש בברכות די"ב ע"ב אם ת"ח הוא צריך שיחלה עצמו עליו מ"ט אילימא משום דכתי' ואין חולה מכם עלי וגולה את אוזי דילמא מלך שאני אלא כו' ע"ש ש"מ להפך דמלך עדיף מחכם ועמ"ש הרמב"ם בפיה"מ דאח"ז כהן קודם ללוי כו' והרב יפ"מ פי"ב דשבת סי' א' ד"ה סברין מימר כו' והר' כבוד חכמים שם והר' חסדי דוד ח"ב דק"ה ודק"ו ומ"ב הרב קה"י פארדו ז"ל דצ"ו ע"א והרב בן אברהם בפ' קרח דצ"ד ע"ב.

מלך קודם לכה"ג שנ' ויאמר המלך כו' וכ"מ ממ"ש בפסחים דקי"ט ע"ב עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל כו' לאחר שאוכלין ושותין נותנין לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך ואו' כו' עד אומר לו לדוד טול וברך אומר להם אני אברך כו' דז"ל ואהרן מה הוא כי מסתמא גם הוא יהיה באותה סעודה בכלל כל הצדיקים ואמרינן נמי מעולם לא ברכתי לפני כהן ולמה אין אומרין לו טול וברך אלא כיון דלענין כבוד מלך קדים לכולם וכמ"ש הר' עיון יעקב ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפיה"מ דבמעשה אין להקדים על כבוד המלך שום דבר כו' וכמש"ל משום הכי בתחילה הקדים ברישא לאבות ומשה ויהושע ודוד שהיו מלכים כנודע מרז"ל והרמב"ם רפ"א מה' מלכים וכמ"ש בסה"ק אב"ה ח"ב ד"ף ע"ב ע"ש ולכן א"א לאהרן טול וברך היות שם מלכי' ושו"ר במ"ר פ' בשלח פכ"ה סי' יו"ד דאיתא וז"ל ד"א הוא מרומים ישכון הה"ד כי ה"א מביאך אל ארץ טובה ורחבה לראות שלחן שהוא ערוך בג"ע שנא' אתהלך לפני ה' בארצות החיים כביכו'ל מיסב למעלה מן האבות וכל הצדיקים בתוכו שנ' והם תכו לרגליך והוא מחלק להם מנות כו' ומי מברך תחילה הכל חולקין כבוד להקב"ה שהוא יצוה לברך והקב"ה אומר למיכאל ברך והוא או' לגבריאל וגבריאל לאבות העולם והן חולקין כבוד למשה ולאהרן והם לזקנים והם חולקין כבוד לדוד ואו' המלך שבארץ יברך את המלך שבשמים ונותנין לדוד הכוס ואו' כו' יע"ש.

וכן דוד הוא אומר ג"כ בית ישראל ברכו את ה' בית אהרן ברכו וגו' דפי' הרב יעב"ץ ז"ל בסידורו עמודי שמים דצ"ב ע"א בית ישראל הוא המלכות כמד"א ובית יבנה לך ה' התחיל מהגדול ואחריו כסדר כי המלך אין על גביו אלא ה' אלהיו כי"ש.

כה"ג קודם לנביא כו' עמ"ש הר' זרע אברהם מרבני תוניס בחי' כאן דף י"ז ע"א ועמ"ש בסה"ק אב"ה ח"ג בסומכי נפשי נפש היפה בקונ' נפש שפלה ס"ק ק"ו דקכ"ג סע"ב ודקכ"ד עש"ב ומ"ש אממור"ר בס' נפש חיים מע' נו"ן אות וי"ו משם מהרי"א ז"ל הנביא יש לו מעלה יותר מכהן היינו מכהן הדיוט וצ"ל דצדוק הכהן כבר היה כ"ג מזמן דוד הע"ה וזה פשוט והדברים ק"ו דמלך קודם לנביא דהרי הכה"ג קודם לנביא ומלך קודם לכ"ג כנ"ל ותימא על מ"ש הר' פני דוד בפ' מסעי אות ו' משם ספר אמרי נועם דנביא עדיף מנשיא כיעש"ד וצ"ע דנשיא במקום מלך כמ"ש הרב ז"ל בס' מראות העין בחי' לסוטה לדכ"ז דף ל"ב ע"ד וכדאמרי' לעיל שעיר נשיא קודם לשעירת יחיד מ"ט האי מלך והאי הדיוט ומ"ש עוד הר' מראית העין שם ואמרו בזוה"ק דמלך וכהן לא יתכן שיהיה רק משה ושמואל דזכו בזה כו' עש"ב אשתוממתי על המראה דכך הם דברי הזוהר והוא בפ' תרומה

דקנ"ד ע"א וז"ל דהא תרין אלין (מלכו ונבואה) לא אתמסרו כחדא בב"נ בעלמא בר ממשה מהימנא עלאה דזכה לנבואה ומלכו כחדא ולא אתיהיב לב"נ אחרא תרוייהו כחדא ואי תימא הא שמואל דזכה לתרוייהו לנבואה ומלכו לאו הכי לנבואה זכה דכתיב וידע כל ישראל מדן עד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא ולא למלך נביא ודיין הוה דאי מלך הוה לא שאלו ישראל מלך אבל איהו לא הוה אלא נביאה מהימנא והוה דאין כו' ע"ש ואיך גמ' חסיד משם דהוה נמי מלך כמשה ותלי תניא כדלא תניא דמחתיגהו להו כחדא וצ"ע.

שנא' ומשה אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא הקדים צדוק לנתן ואומר כו' וק"ק דביאושע סי' י"ד וטו"ב וי"ט וכ"א מקדים אלעזר ליאושע שהיה מלך כמ"ש הרמב"ם פ"א מה' מלכים ומז"ה חק"ל חא"ח סי' ק"כ עש"ב והיל"ל ליאושע שהוא מלך קודם אלעזר שהיה כ"ג ומדכתי' בפ' מסעי אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ אלעזר הכהן ויאושע ן' נון ל"ק דזה בימי משה כתיב ועדיין לא יצא טבעו של יאושע לפרסם מלכותו ושו"ר להר' קה"י פארדו ז"ל שם ביאושע י"ד דנרגש מזה וכת' דלהיות דהעיקר היה ע"י או"ת שזהו עיקר הגורל לזה הקדימו הכתו' לאלעזר שהרי כך אמר הקב"ה ולפני אלעזר הכהן יעמוד א"כ תלה הגדולה באלעזר ולא הוצרך לו זולתי בחלוקת הארץ ע"כ הפעם הזאת הקדימו במעלה י"ש וכל הני קראי שזכרתי בנחלת הארץ איירי ומ"ש מוהרי"א שם ז"ל ואתה תראה שבכל מקום שיזכיר אלעזר ויאושע תמיד יזכיר ראשונה אלעזר ואחריו יאושע והיה זה למעלת הכהונה ולפי שאמר האל יתברך ולפני אלעזר הכהן יעמוד כי"ש היינו בקראי דאילו במדרז"ל אתה תחזה במדר' חזית דאמרו ועל ידי מי עברו ישראל את הירדן ע"י שני שדיך אלו הן יאושע ואלעזר וכת' הר' יפה קול דקו"ז ע"א שהן מלך וכ"ג תפארת ישראל כשדים שהן הוד ויופי והן מלמדים תורה לישראל כשדים המגיקים חלב יע"ש והראב"ע ז"ל שם פ' מסעי בפ' אלה שמות האנשים וכו' כתב וז"ל אלעזר ראשונה כי על פיו יצא יאושע גם הוא בן אהרן ועיין בממ' אשר עליו ויוס"ף אברה"ם ט"א על שהיה בן אבות ועיין בא"ח סי' קל"ו ועוד ראיה מן הכתובים ירמיה סי' ב' ול"ב דמלך קודם לכ"ג וכ"ג לנביא שנ' המה מלכיהם שריהם כהניהם ונביאיהם ודוק ועיין מ"ש הרב יפה קול בדצ"ז ע"א.

מתני', לוי לישראל ישראל וכו' ע' מ"ש בסה"ק יפה ללב ח"ג בי"ד ס' רנ"א אות כ"ד כ"ה כ"ו כ"ז כ"ח כ"ט.

מכוז ת"ח קודם לכ"ג ע"ה עיין מ"ש הרב ראשון לציון דק"ה ע"א ועל מ"ש עליו הרב מוהרי"ע ז"ל בס' בני יאודה דף ז"ן ע"א י"ל ודוק ועמ"ש בסה"ק אב"ה ח"ב ד"ט ע"א וב'.

ע"ב ת"ר חמשה דברים משכחין את הלימוד וכו' עמ"ש הרב מג"א בא"ח סי' ב' סק"ג ובסה"ק יפה ללב ח"ג בקונ"א בי"ד סי' ק"ך אות יו"ד דק"כ ע"ג.

וי"א אף המניח כליו תחת מראשותיו עמ"ש בספרי זוטא יפה ללב ח"א בא"ח סי' ב' או"ג.

כשם שהזית משכח וכו' כך שמן זית משיב לימוד וכו' כי יפה כח הבן מכח האב ומה שאין נוהגין ליזהר מזיתים אף הגוהרים מדברים המביאין לידי שכחה ואו' דרך צחות אין שכחה לזתים (פאה רפ"ז) מצאתי להן תרופה כזית הנטופה מדברי הר' מר"ק בא"ח סי' ק"ע וממ"ש בסידור תפלה שערי רחמים דע"ג ע"ב כמ"ש שם על לוח לבי ח"ג דק"כ ע"ג עש"ד.

אסיקו לר"מ אחרים נ"ב עמ"ש בסה"ק אב"ה ח"א ד"ק ע"א וב'.

די"ד ע"א רב יוסף סיני ופירש"י עיין מ"ש בספרי זוטא אבות הראש ח"ג דקא"כ ע"א.

זרעו של אברהם

מאת רבנו אברהם חג'אג'

דף ב ע"א מתני' פטור וכו' דקדק ה' בארי שבע דלא תני הרי זה פטור כדקתני בסיפא יע"ש ונ"ל דאי הוה תני הרי זה הוה משמע הא ב"ד חייבין להביא כשבה ושעירה ולכך קתני פטור סתמא לכלול גם הב"ד שפטורין ובתוס' מהר"א איטנגין נסתפקו בזה יע"ש ובהכי ניחא מאי דאמרינן בסמוך שוגג לאתויי הורו ב"ד ונתחלף וע"פ ע"פ ממש דלכאורה לפ"ז הוי זו ואצ"ל זו וכמו שדקדק הב"ש ע"ש ולפמ"ש ניחא דכיון דפטור דמתני' כולל אף לב"ד א"כ לגבי ב"ד הוי לזא"ז.

שם אמר אביי אף אנן נמי תנינא וכו' קשה אמאי לא פריך ללישנא קמא לשמואל ומ"ש בלישנא בתרא נקט להו בלשון קו' לרב דימי ואפשר דכ"ז הוא כונת הש"ס במאי דקאמר איכא דאמרי דר"ל דלאיכא דאמרי הם קושיות לרב דימי אמנם ללישנא קמא לאו בלשון קושיות אלא בלשון אף נמי תנינא מיהו אכתי ק' ללישנא קמא אמאי תני לה בלשון אף אנן ולא בלשון קושיא וכן הקשה בתוס' הנז' יע"ש ואפשר דמשום דלשמואל איכא לפרושי הא דקתני הורה לעשות ר"ל דמתוך הוראתו ניכר שהורה לעשות וכן לכולהו איכא לפרושי הכי אמנם הנהו אמוראי דקא מייתו מינה ראיה משום דמשמע להו דמתני' בדקדוק דהורה לעשות ממש, ובזה אפשר ליתן טעם לרש"י דנקט כמ"ד דקלקלה בזנות דלכאורה הוא תימא דהא בפ' האשה אסיקנא כמ"ד דקילקלה היינו אלמנה לכ"ג ואמרי' תניא כותיה וכבר עמד בזה מהרש"א ולפי האמור יש קצת ישוב והוא דכיון דע"כ הנהו אמוראי דקמייתו ראיה ממתני' ע"כ דס"ל דמתני' היא בדקדוק א"כ ע"כ ס"ל כמ"ד דקלקלה בזנות דהכי דייקא לישנא דמתני' דקתני קילקלה משמע דשהוא זנות וגם הכי דייקא לישנא דלא התירוה לינשא דמשמע דלאפוקי זנות אמנם לאמוראי דס"ל דמתני' דקתני קילקלה הוא אלמנה לכ"ג א"כ לא אתיא מתני' בדקדוק א"כ ודאי כיון דהנהו אמוראי ס"ל דמתני' בדקדוק א"כ ודאי ע"כ דס"ל דקילקלה דמתני' הוא בדקדוק דהיינו בזנות וזהו טעם הרמב"ם דפסק בהל' שגגות דקילקלה בזנות דכיון דהנהו אמוראי דקא מייתו מינה ראיה בסוגיין ס"ל דקילקלה בזנות הכי נקטינן.

והנה יש לדקדק לאביי דקא מוכח מהא דחזר לעירו דבעינן הורו לעשות א"כ הא דקתני רישא ולימד כדרך שלימד פטור ליתני עדיפא מינה ואמר להם מותרין אתם ולא אמר להם לעשות דפטור וי"ל דכיון דה"ט דבעינן מותרין אתם לעשות משום הכא דלא אמר לעשות לא הוי גמר דין אלא הוי כלימוד בעלמא א"כ היינו דקתני ולימד כדרך שלימד פטור והיינו דכיון דלא אמר לעשות אינו אלא לימוד בעלמא.

וע"פ האמור ניחא מה שפסק הרמב"ם בפי"ב מה' שגגות דאין חייבין עד שיאמר להם מותרין לעשות וכתב מרן ז"ל שפסק כלישנא בתרא ולכאורה הוא קשה דאמאי איצט' למתלי פסק הרמב"ם בלישנא בתרא דהא אף ללישנא קמא ודאי דהכי הילכתא כיון דכל הנהו אמוראי פסקו הכי דעד שיאמר להם מותרין אתם לעשות ולפי האמור ניחא דכיון דאשכחן דל"ק קאמר להו בלשון אף תנן נמי תניא עכ"ל משום דלשמואל איכא לשנויי כדכתי' דהא דקאמר דהורה לעשות היינו מדתוך הוראתו ניכר שהוא הורה לעשות א"כ אין מזה ראיה לפסוק דלא כשמואל וע"כ הוצרך לומר דפסק כלישנא בתרא, ואפשר דמזה יצא לו להסמ"ג דפסק כשמואל דאמר עד שיאמר להם מותרין ולא בעי לעשות והוא תימא, אמנם לפי האמור ניחא דכיון דשמואל עצמו לא ק"ל מכל הנך מתני' א"כ ודאי תפיס' כותיה, וחמיד לבאי מאור עיני ימין החו"ש והכולל בנש"ק מהר"א הכהן יצחקי הי"ו יש"ל נתן טעם לפסק הסמ"ג והוא ע"פ מאי דאפליגו אמוראי במציעא די"ז אי חייב אתה ליתן לו הוי גמר דין או לא וקי"ל דהוי גמר הוראה ולא בעינן צא ותן לו ובודאי דהא בהא תליא דמאן דס"ל הכא דבעינן לעשות התם נמי בעינן צא ותן לו דאז הוי דומיא ולמאן דס"ל דלא בעינן לעשות לא בעינן צא ותן לו וכיון דהתם קי"ל דלא בעינן צא ותן לו א"כ קי"ל כשמואל דלא בעינן לעשות.

אמנם אם הדבר כן יקשה עלינו על הר"ם דפסק בהלכות שגגות כרב דימי דבעי לעשות ואילו בהלכות טוען פסק דלא בעי צא ותן לו ולפי האמור סתראי גינהו וע"כ לומר דהר"ם ס"ל דיש לחלק בין ממונא לאיסורא ועיין בתו' מהר"א איטנגין אמנם הסמ"ג ז"ל ס"ל דהא בהא תליא ונכון.

שם ע"פ ממש ה' ב"ש הק' עמ"ש התו' בב' תיבות לא אמרינן ל"ז א"ז וה"ה לזו אצל"ז יע"ש ול"ק משום דהכא לא אפשר דע"כ צריך למיתני תרתי וכמ"ש הוא עצמו.

שם מיתיבי מעם הארץ וכו' יש לדקדק אמאי נטר לאקשויי אר"י ולא הק' לל"ב דרבא וגם לרמב"ח דקמבע"ל ונראה ע"פ מאי דק' עוד דמאי פריך אר"י דאימא כת"ק ס"ל ונראה משום דאשכחן לר"י גופיה פ' כלל גדול דכ"ט דס"ל כר"ש והשתא ניחא דלא פריך ארבא וארמב"ח משום דאיכא למימר דלא ס"ל כר"ש ומיהו מדברי רש"י נראה שנרגש מזה שכתב ואמרינן לקמן דא"ב וכו' דר"ל דליכא ביניהו אלא הא אבל כ"ע מודו דבעינן שב מידיעתו והכי מוכח מטוף יומא דפריך שם הש"ס הכי בפשיטות, ודע דיש לדקדק ע"ד רש"י דלקמן אדחייא לה הך א"ב ומוקמי' לה במומר א"נ ע"ש והנראה דרש"י תפס לסוגי' דפ"ק דחולין עיקר ע"ש.

שם דכיון דכי מתידע וכו' וקל"ט דמקמי דלא אסיק אדעתיה האי שינוייא דכי מתידע אמאי לא ק"ל לדידן דקי"ל דיחיד שעשה בהורו' ב"ד חייב דהא בעינן דשב מידיעתו הוא דמייתי קרבן וי"ל דאיכא למימר דאה"נ דחכמים ס"ל דהיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב לית להו דבעינן שישוב מידיעתו (א"ה עיין להמ"ח ז"ל בלשון הקודם לזה) אמנם אר' יוחנן ק"ל שפיר דהא אמרינן במס' שבת דכ"ט דר"י אית ליה הא דשב מידיעתו ובזה ניחא לי מה שהק' המפרשים משם הרב באר שבע דאמאי לא פירש רש"י לשמעתא הכי דלעולם רב ור"י ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב אלא דהכי קמיפלגי כגון דהורו ב"ד דחלב שרי והלכו ועשו ע"פ רוב ציבור דקי"ל דפטורין הצבור והלך היחיד ונתחלף לו שומן בחלב דרב ס"ל דהוי כהוראת ב"ד ממש ולכך פטור דהוי בכלל צבור ור' יוחנן ס"ל דלא הוי הוראת ב"ד וחייב, ולפי האמור דניחא דמשום דאי ר"י ס"ל דיחיד דעשה בהוראת ב"ד חייב אדק"ל הש"ס אמילתיה דר"י בנתחלף תק"ל אעיקרא דמילתא במאי דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב אלא ודאי דס"ל לר"י דפטור, וליכא למימר דהא דלא ק"ל להש"ס אעיקרא דמילתא אמאן דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב משום דפשיט"ל להש"ס האי שינוייא דכיון דכי מתידע ליה אמנם אר"י ק"ל שפיר דאי אית ליה הא דמתידע חשיב שפיר שב מידיעתו אמאי ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור דאי משום דלא הוי שב מידיעתו הא אי מתידע וכו' שב מידיעתו קרינן ביה וע"ז משני הש"ס דלעולם אית ליה לר"י הא מילתא דאי מתידע ליה שב מידיעתו קרינן ביה מיהו דוקא בנתחלף הוא דאמרינן הכי וכדכתב רש"י דהא ודאי ליתא דהא דיחיד דעשה בהוראת ב"ד פטור הוא נפק"ל מקראי וכדכתב רש"י לקמן וכדאיתא בפ' המצניע דצ"א ועכ"ל כדכתיבנא ולכך רש"י פירש כן.

ועוד נראה דטעמא דלא פירש רש"י ז"ל הכי הוא משום דקשיתיה מה שהקשינו בפשטא דשמעת' דאמאי לא ק"ל הש"ס מעיקרא לחכמים דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ומזה הוכרח רש"י ז"ל לומר דודאי ר"י דס"ל דיחיד דעשה בהוראת ב"ד פטור וא"כ ודאי דר"י ס"ל דמעולם לא נחלקו ר"י וחכמים בדבר זה וכסברת ר"פ דקאמר לא הן ולא הוא ובודאי דר"פ ס"ל דליכא פלוגתא בזה ולכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור והמקשה והמתרץ דהכא הוא מר ניהו ר"פ וכדאמרינן אר"פ קסבר ר"י ובודאי דאי ס"ל לר"י דפליגי חכמים ור"י לא הוה שביק חכמים ועבד כר"י וא"כ עכ"ל דס"ל לר"י דליכא פלוגתא בזה והשתא לא מצינן לאקשויי דאמאי לא הקשה הש"ס מעיקרא אמאן דס"ל דיחיד דעבד בהוראת ב"ד חייב אמנם אי הוה מפרש כשיטת הב"ש ז"ל אז עדיין קושיתנו במקומה עומדת דאמאי לא ק"ל הש"ס מעיקרא אמאן דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב כיון דר"י עצמו ורב הכי ס"ל ואמאי ק"ל בנתחלף וגם אמאי לא ק"ל כי אם אדר"י.

ועוד נראה דס"ל לרש"י דלא שייך למימר דר"י ס"ל דיחיד דעשה בהוראת ב"ד חייב דכיון דסתם מתני' דילן ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור א"כ תיקשה היאך יסבור ר"י דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור דהא ר"י ס"ל בכמה דוכתי דהלכה כסתם משנה וסתם משנה אתיא כמ"ד דיחיד דעשה בהוראת ב"ד פטור אלא ודאי דס"ל לר"י דפטור וא"כ ע"כ דאין לפרש כשי' הר' ב"ש וכן מצאנו הדבר מפורש בירושלמי דר"י ס"ל דיחיד דעשה בהוראת ב"ד דפטור.

הן אמת דע"פ פירוש הב"ש ז"ל קצת י"ל מזז דק"ל במאי דאמרינן בסמוך אמר רבא ומודה רב דאינו משלים לרוב צבור דהתינח לאידך לישנא דס"ל דרבא ס"ל דנתחלף לו שומן בחלב ואכלו דחייב ולכך קאמר דאף דרב ס"ל דפטור אזיל ומודה דאינו משלים לרוב ציבור אמנם לאידך לישנא דס"ל דרבא ס"ל דנתחלף לו פטור היאך קאמר ומודה רב דכיון דהוא ס"ל הכי הו"ל לומר ומודינא ולשיטת הרב"ש ניחא דכיון דמילתא דרבא לאו מילתא דרב ור"י לכך קאמר בהאי לישנא אמנם לשיטת רש"י קשה.

שם עד שיהיו כולן בשגגה וכו' נסתפקו בתו' מהר"א אם רוב ציבור עשו

בזה הענין שנתחלף להם חלב בשומן אי מחייבי ב"ד ואתמהא דמאי ספיקא איכא דזה תלוי בפלוגתא דרב ור"י והנר' ודאי דקא מספק"ל אליבא דמ"ד פטור והיינו דוקא לגבי יחיד אבל לגבי ציבור למ"ד דב"ד חייבין להביא עליהם אפ"ל דמודה רב דפטורין כיון דלא עשו ע"פ ממש וכ"כ החק"ן אלא דק"ל דהוא עצמו נסתפק לעיל ביחיד העושה בהוראת ב"ד אי ב"ד חייבים להביא כשו"ש והשתא אם אתיא דחייבין ואפ"ה קאמר רב ביחיד דפטור וממילא ב"ד חייבין א"כ מאי מספק"ל לגבי ציבור ואולי דקא מסתפק הכא באת"ל לגבי יחיד פטורין לגמרי ועמ"ש בסמוך ד"ה במאי.

שם ל"ל למיתנא וכו' נראה דהמקשה מעיקרא ס"ל דשקולין הן ובחדא סגי ואת"ל דאיכא בהו שום חידוש התינח רישא דהוי לזא"ז אלא סיפא אם איתא דאיכא שום חידוש איפכא מבע"ל ומשני דסיפא זו ואצל"ז ואידי דרישא נקיט להו הכי ועיין להב"ש והשת' יתיישב שפי' לשון בשלמא דכללא הוא דהיכא דהש"ס אומר בשלמא יש לומר בדבר והשתא זהו הדוחק משום דס"ל להמקשה דשקולין הן, ועונ"ל לשון בשלמא הוא ע"פ מ"ש הב"ש דלל"ק דרבא לעיל דהלך ועשה שוגג ע"פ תרתי קתני א"כ הרי זו ואצל"ז א"כ השתא דחיקא ליה להש"ס לומר דרישא לזא"ז כיון דכבר פתח התנא בזו ואצל"ז.

רש"י ד"ה חייבת וכו' מדקתני הורו לה ב"ד לינשא וכו' ע"כ ול"ל למימר דתני הורה לינשא לאפוקי קלקלה בזנות וכמ"ש מהרש"א ע"ע ונראה דלא הוצרך מהרש"א לכ"ז אלא אליבא דמ"ד זינתה מה שאין כן למ"ד אלמנה לכ"ג ודאי דלהנשא לא ממעט נישואי איסור דגם הם נקראים נישואין ואיכא למימר דהש"ס הכא ס"ל כמ"ד דקילקלה אלמנה לכ"ג ואולי דלאפוקי זה הוצרך רש"י לפרש דקלקלה בזנות דלא נימא דסוגי' דהכא לא אתיא כי אם למ"ד דקילקלה אלמנה לכ"ג וע"ז כתב רש"י דקילקלה בזנות לומר דאתיא אף כמ"ד דקילקלה בזנות וכמו שתי' מהרש"א (א"ה עיין להמחבר ז"ל בגמרא ד"ה אמר אביי).

ע"ב גמרא כה"ג מזיד הוא הקושיא מפורסמת דהוי ליה למיפרך אמתני' דאחד מהם שטעה או תלמיד וכו' והנראה דלאביי עצמו לא קשיא דאיכא לאוקמי למתני' בהכי אחד מהם שטעה ותלמיד חדא דגמיר ולא סביר וחדא דסביר ולא גמיר ואע"ג דקתני ראוי להוראה יש במשמע נמי גמיר ולס' ול"ק ליה לאביי לעיל להוראה גו"ס משמע אלא לרבא דס"ל דיתורא דמתני' אתא לגול"ס לא הו"ל למיתני ראוי להוראה דיש במשמע נמי גמי' וסבי' והשתא שפיר פריך אביי לרבא דמוקי ראוי להוראה בגו"ס א"כ הו"ל מזיד ועיין להב"ש.

שם לאתויי מאי לרב דס"ל דהורו ב"ד ונתחלף לו פטור הומ"ל דזה"כ דסיפא לאתויי הא ולר"י דחייב הומ"ל דזה הכלל דרישא לאתויי הא אלא משום דהא שמעינן לה מדיוקא דרישא דשוגג ע"פ למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ועוד כי היכי דלא תיפשוט בעיא דרמב"ח.

שם הרי אלו ג' מיעוטין וכו' ברייתא היא בת"כ והק"א פ"י דהוצרך לומר ג' מיעוטין כי היכי דלא נימא אמא"מ אלא לרבות ע"ש (א"ה עיין לקמן ד"ה ממאי וכו' ע"ש) וקל"ט שהרי שם סיים ותני כיצד הורו ב"ד והלך וכו' בין שעשו וכו' ת"ל נפש תחטא אחת תחטא בעשותה תחטא הרי אלו מיעוטי ע"ש והשתא לפי' כיון דלא דריש הכא אלא חד מנהון והוא בעשותה תחטא למה הוצרך לאתויי הני תלת מיעוטי בשלמא רישא כי היכי דלא נימא אמא"מ אלא לרבות אלא סיפא ל"ל לאתויי לכולהו ואי לא מסתפינא אמינא דהאי תנא דת"כ דריש להני ג' מיעוטין כולהו ליחיד שעשה בהוראת ב"ד וחד לעשו ועשה עמהן וחד לעשו ועשה אחריהן וחד ללא עשה ועשה והשתא מדוקדק לשון הברייתא שפיר והש"ס לעיל דפריך ל"ל למיתני כולהו ר"ל כיון דמתני' לא מייתי להו מקראי לא הו"ל למיתני אלא מה שהוא חידוש יותר מיהו מסוגיא דפ' המצניע לא משמע הכי.

שם במאי אילימא וכו' וליכא לאקשויי דאמאי לא קאמר דלעולם דחכמים ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור וה"ק עדיין אני אומר ר"ל מיעוט קהל שחטאו דהיינו הורו ב"ד לאכול חלב ואם הוחלף להם חלב בשומן דבהא חייבין משום דלא עשו ממש ע"פ ב"ד אבל רוב ציבור דאם נתחלף להם חלב בשומן פטורין כיון דב"ד מייתו עליהן ת"ל מעם הארץ דהשתא מיושב שפיר בשגגת מעשה די"ל דאכתי תקשה דהא מעם הארץ כי כתיב בשגגת מעשה גרידתה הוא דכתיב אמנם מה שקשה אצלי הוא דאמאי לא מפרש לה הכי דה"ק דיחיד דעשה בשגגת מעשה דחייב משום דבהוראת ב"ד ונתחלף לו חייב אבל ציבור בשגגת מעשה אימא דפטורים הואיל ואם נתחלף להם פטורין וכאשר נסתפק בזה מהר"א איטגניין אם ציבור נתחלף להם מהו וא"כ לעולם דחכמים ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ודוחק לומר דהאי סוגיא אתיא דלא כר"י ואפשר לומר דהא דס"ל לר"י דיחיד דנתחלף לו חייב הייגו דוקא לבתר דאית לן דיחיד חייב בשגגת מעשה וא"כ נתחלף חשיב כשגגת מעשה אמנם לפום מאי דדגין השתא מעיקרא דמילתא במיעוטא דקהל אם חייבין בשגגת מעשה או לו א"כ ליכא למימר דהא דחייבין בשגגת מעשה הואיל וחייבין בנתחלף דנתחלף גופיה נימא דפטור כיון דבעיקר הוראה יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ולפמ"ש לעיל משם ה' חק"ן דלא נסתפק הר"א הנז' אלא אליבא דמ"ד פטור ניחא בלא"ה ודו"ק.

שם ממאי דקמייתא היא ר"י וכו' ואיכא למידק דאיך אפשר לומר דבתרייתא ר"י היא דהא אמרינן בשבת דצ"ג דלר"י תלתא מיעוטי כתיבי חד לזה עוקר וזה מניח וחד לזה יכול ולזה אינו יכול וחד למעוטי יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור והנראה לומר דקדק עוד בסוגיא דהתם דאמאי הוצרך הש"ס לומר דלר"י תלתא מיעוטי כתיבי ולא קאמר דר"י ס"ל דליכא אלא ב' מיעוטי וכדקאמר שם הש"ס לר"מ וא"כ חד לזה עוקר וחד לזה אינו יכול וכו' ויחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ועכ"ל דהש"ס התם דהוצרך לומר תלתא מיעוטי היינו משום דאשכחן דדריש ר"י כה"ג תלתא מיעוטי וכדאמרי' הכא גבי זאת תורת העולה ולכך קאמר תלתא מיעוטי כתיבי ואף שאינו מוכרח ומעתה שפיר קפריך הש"ס הכא מקמי דלא ידע דר"י דריש תלתא מיעוטי כתיבי דלעולם אימא לך דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וס"ל לר"י דליכא אלא ב' מיעוטי וכס' ר"מ וע"ז שני ליה דהא אשכחן דדריש ר"י כה"ג תלתא מיעוטי, ובזה ניחא מה שפסק הרמב"ם בפי"ג מה' שגגות דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וקשה דהא הוא פסק ברפ"א מה' שבת כר"י דזה אינו יכול וזה אינו יכול חייב ומפשטא דשמעתא נראה דמאן דס"ל הכי ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור אמנם לפמ"ש ניחא דהש"ס לא הוצרך לומר הכי דר"י ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור אלא משום דשמעינן ליה דדריש תלתא מיעוטי אבל הוא אינו מוכרח ואף דשמעי' ליה להר"ם דפסק בה' פסולי המוקדשין בהך דזאת תורת העולה כר"י מ"מ אינו מוכרח לומר דהא בהא תליא ואפשר דלדידן אה"נ דאע"ג דהתם דרשי' תלתא מיעוטי אין הכרח דנידרוש הני נמי בתלתא מיעוטי, ובזה ניחא נמי מה שראיתי להלח"מ שתי' דמאי דאמרי' בגמ' דר"י ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור משו' שרוצה ליישב דר"י דריש תלתא מיעוטי כר"ש ולכאורה דבריו תמוהים דמפשטא דשמעתא מוכח הא דאמרינן דר"י דריש תלתא מיעוטי הוא מוכרח וכדאמרי' הכא דר"י הוא דס"ל הכי מדדריש תלתא מיעוטי ולפמ"ש ניחא דאף דבאמת דאמרי' הכי לר"י מ"מ לענין הילכתא אינו מוכרח דלדידן דדרשי' בהך דהעולה תלתא מיעוטי ניידרוש ה"נ תלתא מיעוטי ועיין להלח"מ בפ"ו מה' שבת מ"ש עוד בזה.

הגה הירושלמי במכילתין הק' בכל אתר אתמר אין מיעוט אלא לרבות וכאן אתמר מיעוט אחר מיעוט למעט אמר רב מתנה שניא היא דכתיב מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט והכונה דליכא למימר על מיעוט שלישי מיעוט אחר מיעוט דהא שני לאו מיעוטא הוא אלא ריבוייא דאיתרבי במיעוט אחר מיעוטא הילכך אין אנו אומרים גם על ב' מיעוטי קמאי אין מיעוט אחר מיעוט וכפ' המפרשים וקל"ט דאכתי קשה למאי דאמרינן בהמצניע דר"מ ס"ל דליכ' אלא ב' מיעוטי חד לזה עוקר וזה מניח וחד ליחיד שעשה בהוראת ב"ד שהוא פטור א"כ קשה דאמאי לא דרשינן ליה במיעוט אחר מיעוט כיון דליכא אלא ב' מיעוטי אלא ע"כ דתלמודא דידן ס"ל כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא דרשינן ליה במיעוט אחר מיעוט ועיין להח"ן, ומ"ש החק"ן בשם י"א דלא אמרינן אין מיעוט אחר מיעוט לרבות אלא דוקא היכא דלא כתיבי בחד קרא יע"ש ק"ל מפ' הזרוע דאמרינן דב' פעמים כהן דכתיב גבי מתנות הוא לרבות כיון דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ואע"ג דכתיבי בחד קרא ע"ש בפי' רש"י (א"ה עיין להחק"ן שדחה דבריהם ממ"א יע"ע ואי לאו דמסתפינא אמינא דכונת הי"מ דבעי' תרתי ג' מיעוטי וכתיבי בחד קרא כמו האי קרא דהכא דאם נפש וכהחיא דזאת העולה וכההיא דמן הבקר ובהא דלא אמרינן אמא"מ אלא לרבות אבל היכא דיחסר חדא מתרתי אז אמרינן אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ובזה יתורץ הכל והכי דייקי דברי רש"י ממש שהביאו תנא דמסייע ודו"ק).

והנה הרמב"ם בפי"ג מה' שגגות פסק דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ולכאורה ק"ל ממ"ש שם הלכה ד' וכן אם לא ידע שטעו ונקבעו לאכול שוגגין ואכל חלב הר"ז חייב מפני שגגתו לא מפני הוראה והשתא אמאי הוצרך לפסוק דבנתחלף חייב כיון דהוא פסק דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ור"י דהוצרך לאשמעינן האי דינא היינו משום דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ומהתימא ממרן ז"ל שכתב דפסק כר"י והנראה דהר"ם ז"ל מפרש לשמעתא כמו שפירשנו לעיל משם הרב ב"ש ז"ל דלעולם דר"י ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, אבל אכתי ק"ל מה שפסק עוד ואינו מצטרף למנין השוגגים וק"ל דהש"ס לא הוצרך לומר כן אלא דוקא לרב דס"ל דפטור וכדאמרינן מודה רב דאינו מצטרף אמנם לר"י דס"ל דחייב ודאי דאינו מצטרף ואמאי הוצרך להביאו ומרן כתב דפשוט דאפי' רב מודה בזה והוא קשה דאדרבה דכיון דאפי' רב מודה בזה ולא הוצרך לדין זה אלא לרב א"כ לא הו"ל להביאו וצריך להתיישב בזה, ולפי מאי דכתבנו לעיל דהרמב"ם מפרש הסוגיא כפי' הב"ש ניחא מאי דק"ל על הרמב"ם דפסק דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב דהא אמרינן לקמן דר"פ אמר כ"ע מודו דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור אמנם לפי האמור ניחא דכיון דאשכחן דרב ור"י ס"ל דחייב לכך פסק כן.

דף ג ע"א גמר' ובהא קמיפלגי ק"ל אמאי לא אוקמא בהורו ב"ד ועשו רוב קהל בשעת מעשה שנתחלף להם חלב בשומן דר"מ פוטר ב"ד דס"ל כר"י דלא הוי ע"פ וחכמים ס"ל כרב וכן נמי קשה בלא"ה דאמאי לא אוקי פלוגתייהו בהכי בהורו ב"ד ועשו מיעוט קהל ונתחלף להם שומן בחלב דר"מ פוטר דס"ל דהוי בהוראת ב"ד ופטור ורבנן מחייבי משום דס"ל דלא הוי בהוראת ב"ד ולעולם כולם ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ולהא י"ל דלא ניחא ליה למימר דפלוגתא דאמוראי היא פלוגתא דתנאי דא"כ לימא מר וכו' אמנם קמייתא קשה ולכאו' מזה יש להוכיח דלא איפלגו רב ור"י אלא ביחיד אבל אם עשו רוב ציבור אפי' למאן דפטר התם אפשר דלחייב ב"ד פר לא וכמו שיסתפקו התו' לעיל כפמ"ש בכונתם ויש לדחות משום דלישנא דברייתא דקתני הורו ועשו משמע מה שהורו עשו ולא בהחלף כלל, הק' מהר"א איטגניין ז"ל וז"ל דמאי דוחקיה בכך דילמא ר"מ ס"ל דדוקא יחיד דעשה בהוראת ב"ד חייב אבל שנים ושלשה דעשו פטורין ולית ליה ברייתא דעדיין אני אומר דבלא"ה לית ליה ומיהו כיון דלא מצינו תנא דמחלק בין שנים לשלשה דחיק ליה לומר הכי עכ"ל ואיכא למידק טובא דהיכי אפשר לומר דר"מ ס"ל דיחיד דעשה בהוראת ב"ד חייב דהא בפ' המצניע אמרי' דר"מ ס"ל דב' מיעוטי כתיבי חד לזה יכול וכו' וחד ליחיד דעשה בהוראת ב"ד פטור וא"כ היכי אפשר לומר דר"מ ס"ל דיחיד דעשה בהוראת ב"ד חייב ואפשר דהכי קא מקש' דלעולם ר"מ ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וס"ל לר"מ דלא הוי אלא חד מיעוטא דכמו דאמרינן דר"מ ס"ל דלא הוי תלתא מיעוטי איכא למימר נמי דלא הוי אלא חד מיעוטא ולעולם דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ועוד אפשר דכונתו היא דהר"ל להש"ס לומר דמהא ליכא למשמע מינה דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור דאיכא למימר לעולם דחייב ודוקא באחד ולא בשנים ושלשה, אמנם אכתי לא ידענא מאי קא מקשה דאי על ר"פ אמאי לא דחי הכי י"ל דמשום דאי אמרינן דכ"ע ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור א"כ מתני' דקתני דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור דלא כחכמים ודלא כר"מ ועוד דסתם מתני' לא אתיא כר"מ ועוד איכא למימר דטעמא דרב פפא דלא דחי הכי משום דהוא ס"ל דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור לכך לא ניחא ליה למימר דכ"ע ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ומה שהק' החק"ן דהא דמחלקינן בין יחיד לב' הוא דוקא בשגגת מעשה ע"ש אפשר דה' ז"ל הכי קא מק' דכי היכי דאשכחן דהאי תנא דלעיל הוצרך לאתויי קרא לשגגת מעשה כי היכי לחיובי לשנים א"כ י"ל דדוקא בשגגת מעשה הוא דגלי קרא אבל בהוראה לא.

ודע דק' לגירסת רש"י בפ' המצניע דס"ל דר"ש ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב אמאי לא קאמר הש"ס אמתני' דזה דברי ר"מ אבל ר"ש ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וי"ל.

שם מ"ס ב"ד משלים לרוב צבור פרש"י ר"מ פוטר דהא קא מייתי ב"ד וכו' נראה לפום ריהטא בדברי רש"י דטעמא דר"מ פוטר צבור משום דב"ד משלים לרוב צבור וחכמים מחייבי משום דליכא רוב דסברי מרנן דאין ב"ד משלים לרוב צבור וזה תימא דא"כ היאך קאמר הש"ס דכ"ע סברי דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור והן אמת דלפי מה שהגיה מהרש"א בדברי רש"י ניחא דהשתא הוי איפכא דר"מ סבר דאינו משלים לרוב צבור ולכך פטור וחכמים ס"ל דב"ד משלים לרוב צבור ולעולם דכ"ע מודו דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור אמנם יש לתמוה על מהרש"א דמקמי דלא ידע גי' זו בדברי רש"י איך לא הרגיש בזה וראיתי לה' ח"נ שכתב דאפשר דגריס רש"י הכי בגמ' אר"פ כ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ע"ש ואני תמיה דאיך אפשר לומר דרש"י הכי קא גריס דהא לקמן ע"ב אמר תניא ר"מ מחייב ור"ש פוטר ופרש"י דר"מ מחייב דתולה בעצמו הוי משמע אי הוה תולה בב"ד הוה פטור נמצא דר"מ ס"ל דיחיד דעשה בהוראת ב"ד פטור וכדמוכח כולה סוגיין ואף אם נפסוק ולומר דכונת ר"פ הכי דמהאי בגמ' דר"י ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור משו' שרוצה ליישב דר"י דריש תלתא מיעוטי כר"ש ולכאורה דבריו תמוהים דמפשטא דשמעתא מוכח הא דאמרינן דר"י דריש תלתא מיעוטי הוא מוכרח וכדאמרי' הכא דר"י הוא דס"ל הכי מדדריש תלתא מיעוטי ולפמ"ש ניחא דאף דבאמת דאמרי' הכי לר"י מ"מ לענין הילכתא אינו מוכרח דלדידן דדרשי'

מה״ב מ״ס ב״ד משלים וכו׳ עיין פרש״י וכבר תמהו עליו מהרש״א והב״ש ז״ל ואפשר לפרש לפי שיטת רש״י דהכא איירי כגון דחצי צבור אכלו בשגגת מעשה שנתחלף להם וב״ד אכלו ע״פ הוראתם דחלב מותר ובהא פליגי דר״מ סבר דב״ד משלים לרוב צבור וא״כ צבור פטורין דלטעמיה אזיל דס״ל דב״ד מביאין וחכמים מחייבי צבור דס״ל דבית דין אינן משלימין וא״כ הו״ל כיחידים וחייבין להביא כשבה או שעירה ואע״ג דלעיל אמרינן שאינו משלים לר״ץ דבעי׳ כולן בשגגה אחת ס״ל לר״מ דדוקא יחיד משא״כ ב״ד וק״ל.

שם מעוטין ונתרבו וכו׳ מפרש״י נראה דמפרשה לענין אי צבור חייבין ואליבא דמ״ד דיחיד שעשה בהוראת ב״ד פטור דאלו למ״ד חייב כך ליה מעוטין ונתרבו כמו מרובין ונתמעטו דאשתני מחיוב לחיוב ובדין הוא דהו״מ לאוקמא אליבא דמ״ד חייב והבעי׳ היא לגבי ב״ד אם חייבין או לא אלא כיון דעד השתא אכתי לא ידעי׳ דאיכא תנא דמחייב, מיהו הא דלא פי׳ רש״י אליבא דמ״ד דיחיד שעשה בהוראת ב״ד פטור ולענין אי ב״ד חייבין או לא נראה להוכיח מזה דס״ל לרש״י דלמ״ד פטור ב״ד מחויבין להביא כשבה ושעירה ודלא כהתוס׳ ריש מכלתין שנסתפקו בזה א״כ כיון דב״ד חייבין להביא כשו״ש הו״ל מעוטין ונתרבו כמרובין ונתמעטו דאשתני מחיוב לחיוב, כתב רש״י מועטין ונתרבו ל״ד וכו׳ נראה ודאי דכ״ז הוא לרבנן אבל לר״ש אתיא מכ״ש וכמו שמבואר מתוס׳ הרא״ש אלא דק״ט למאי דמסיק הש״ס וקאמר ותסברא נהי כסברת ר״ש ליכא לאסתפוקי אבל בסברת רבנן עדין יש להסתפק דשאני התם דאשתני מחיוב לחיוב ומדברי רש״י בסמוך נראה דלמאי דקאמר הש״ס ותסבר׳ לד״ה פטורין וצ״ע.

מה״ב פשיטא מרובין ונתמעטו וכו׳ רש״י פי׳ לה אליבא דמ״ד דיחיד שעשה בהוראת ב״ד פטור והוא לשיטתו דפי׳ במאי דאמר מעוטין ונתרבו דבעית הש״ס היא כיון דמעיקרא לא היו בני קרבן ולפי שיטה זו ע״כ דבעית הש״ס אליבא דמ״ד דיחיד דעשה בהוראת ב״ד פטור אמנם כבר מהר״א איטנגין ז״ל דחה דברי רש״י דגם במרובין ונתמעטו נמי השתא דנתמעטו לאו בני קרבן ופי׳ פירוש אחר בבעיא ולפ״ד בעית הש״ס אתיא אליבא דמ״ד דיחיד דעשה בהוראת ב״ד חייב וזה אפשר פי׳ הרמב״ם בפי״ג מה׳ שגגות שכתב היו עושין מרובין ונתמעטו או מעוטין ונתרבו הכל הולך אחר שעת מעשה וע״כ דמפרש לבעית הש״ס אליבא דמ״ד דיחיד דעשה בהוראת ב״ד חייב ודע דיש לעמוד בענין זה מהא דקי״ל דנראה ונדחה וכו׳ ועיין בפ״ק דזבחים וכעת צריך להתלמד בזה.

שם מיעוט בחלב שע״ג הקיבה עיין להב״ש מ״ש בזה וקיים הגי׳ מיעוט בחלב המכסה ע״ש ונ״ל לקיים גירסתינו דהש״ס נקיט לחלב הדקין וחלב הקיבה חדא אליבא דרי״ש וחדא אליבא דר״ע והכל עם מיעוט בחלב המכסה.

שם כי תיבעי לך אליבא דמ״ד דצבור מייתו וכו׳ נר׳ דבעית הש״ס היא אליבא דמ״ד דצבור לחודיה הוא דמייתו מדקאמר או״ד הוראה דההוא ב״ד בעינן ואי בעיא זו אליבא דמ״ד ג״כ דב״ד וצבור מייתו הו״ל לומר ודילמא כיון דאידך ב״ד לא מייתו קרבן וכו׳ ובזה ניחא מה שפסק הרמב״ם בפי״ג מה׳ שגגות דבעיא זו דאין מצטרפין דלכאורה קשה כיון דבעיא לא אפשיטא ולפי״ה ניחא דס״ל דבעיא זו אינה אלא למ״ד דצבור לחודייהו מייתו אמנם לדידן דקי״ל דצבור וב״ד מייתו אה״נ דליכא בעיא דפשוט הוא דאין מצטרפין,

ע״ב גמרא מאה שישבו להורות וכו׳ הב״ש תמה היאך משכחת לה עש״ב ונ״ל דאפשר דלאו כולם ממנין הב״ד אלא בכללות התלמידין היושבין לפני הב״ד וקאמר ר״י דאפ״ה בעי׳ עד שישגו כולן אפי׳ התלמידין ובהכי יתיישב מ״ש רש״י ד״ה כגון וכו׳ או תלמיד וכו׳ שדבריו תמוהים ולפמ״ש ניחא.

שם מתני׳ וידעו שטעו וכו׳ רש״י פי׳ ועשו רוב צבור וכפי׳ כן מוכח מהש״ס ויש לדקדק דאמאי לא תני לה כולה ביחיד דהורו ב״ד והלך היחיד ועשה ע״פ וידעו שטעו ולאחר שידעו הלך היחיד ועשה ע״פ ובשלמא להנך שנויי קמאי דמשני הש״ס כגון שגבו סתם או דלא הוו במתא איכא למימר דתני לה גבי צבור ולרבותא דלא נימא כיון דגבי להו הו״ל הודע אלא לאידך שנויא דרב כאידך תנא ס״ל קשה ומזה נ״ל להוכיח דלמ״ד יחיד דעשה בהוב״ד פטור ב״ד נמי פטורין מכשו״ש ולהכי תני לה גבי צבור כי היכא דנימא בין הביאו כפרתן בין לא הביאו ודלא כתו׳ ריש מכילתין שנסתפקו בזה.

שם מתני׳ ר״ש פוטר וכו׳ הנה לפי פרש״י מבואר להדיא דר״ש פוטר משום דיחיד דעשה בהוראת ב״ד פטור ומסוגיא זו תמהו התוס׳ בפ׳ המצניע דצ״ג על רש״י דגריס הכי ור״ש לטעמיה דאמר דיחיד דעשה בהוראת ב״ד חייב ותימא דמבואר הכא דיחיד דעשה בהוב״ד פטור ובאמת שהדבר מתמיה מלבד דרש״י עצמו פי׳ כן יתר ע״כ דכנראה דפירושו מוכרח ואין לפרש עוד פי׳ אחר האמנם חשבתי דרכי דאפשר דרש״י בשבת מפ׳ למתני׳ הכי דהורו ב״ד וטעו וחזרו בהן והלך היחיד ועשה ע״פ פטור משום דכיון דהצבור מביאין קרבן א״כ הוא נכלל עם הצבור ואין חייב להביא עוד קרבן על דעשה בהוב״ד ולעולם דיחיד דעשה בהוב״ד חייב אלא דהכא ה״ט כיון דברשות ב״ד הוא עושה א״כ נכלל עם הצבור אלא דשו״ר דקשה ע״ז דהתינח קודם שהביאו כפרתן אבל לאחר שהביאו כפרתן א״כ כיון דכבר הצבור נתכפרו מהיכא תיתי דנכלל עמהם והדק״ל על רש״י ז״ל אשר ע״כ נראה ודאי דרש״י בשבת מפ׳ למתני׳ כמו שפי׳ הרמב״ם ס״פ י״ד מה׳ שגגות שהוא העתיק למשנה זו וכתב הראב״ד ז״ל דאיירי דאחר דחטאו רוב הקהל דכבר יתחייבו ב״ד וכו׳ מבואר דמפרשים (כאן חסר וחע״ד).

ובהתוכחי בזה עם ידי״ן הנז״ל הי״ו ההוא אמר די״ל דעת רש״י בשבת והוא ע״פ מאי דאסקינן הכא ואב״א דרב ס׳ כאידך תנא דמתני איפכא א״כ לפ״ז למאן דמתני כר״ש דבתחי׳ גובין עליהן א״כ ודאי דלא מתני הכי דר״ש פוטר דכיון דגבו להו הו״ל הודע והאי תנא אמר לך האי תנא דר״ש דפטר הוא בדלא הביאו כפרתן ופי׳ דמתני׳ הוא כדכתי׳ א״נ כפי׳ הראב״ד ולעולם דלהאי תנא סבר ר״ש דיחיד דעשה בהוב״ד חייב ולהאי תנא דס״ל כר״ש מתרומת הלשכה הן באין ס״ל דלא אמר ר״ש בפרק המצניע וכו׳ א״נ דלהאי תנא ס״ל דלר״ש דיחיד דעשה בהוב״ד ל״צ קרא ורש״י דנקיט הכי הוא לאידך תנא ונכון.

שם ור״א וכו׳ מדברי הב״ש נראה דהגי׳ היא ר׳ אליעזר ע״ש ותמהני דא״כ ס״ל לר״א דיחיד שעשה בהוב״ד פטור ואלו בפרק יש מותרות אמרינן ודילמא ר״א ס״ל דיחיד שעשה בהוב״ד חייב ועיין להתו׳ בפרק המצניע מה שהק׳ על רש״י שם כנז״ל וכמפ״ש הרשב״א שם ליישב דברי רש״י ניחא קושיין מיהו כבר כתב הרא״ש בתוס׳ כאן דר׳ אלעזר גרסי׳ ע״ש.

שם ואב״א כגון שגבו סתם וכו׳ הנה הרמב״ם בפ״ד מה׳ שקלים כתב דפר העלם דבר אינן באין מתרומת הלישכה ובפ״ד מה׳ שגגות פסק כר״א דמביא אשם תלוי ותמה ה׳ ח״נ דאמאי לא הביא כגון שגבו סתם או כגון דלא הוה במתא דאי לא״ה הו״ל וחייב קרבן והצ״ע ושמעתי מיד״ן והוא ע״פ מאי דאיכא למידק עוד בגמ׳ דמאי קפריך הש״ס כיון דגבו הו״ל הודע דאימא דאע״ג דגבו ממנו מ״מ מצי למימר אשתלין אלא די״ל דקו׳ הש״ס היא דאכתי היאך קאמר ר״ש דפטור מכל וכל דניחוש שמא ידע והול״ל דחייב א״ת אמנם לר״א דס׳ דחייב אשם תלוי אפי׳ אם נאמר דגובין מהעם והו״ל הודע מ״מ חיישי׳ שמא אשתלין ומ״מ מידי אשם תלוי לא פליט והרמב״ם דפסק דמביא אשם תלוי א״כ א״צ לומר דלא איירי במת׳ א״נ דגבו סתם אע״ג דהוא פ׳ דגובין מהעם ג״ז נכון.

שם משל דר״א וכו׳ הק׳ מהר״א איטגנין דהתם הס׳ לו ולכ״ע וכן ק׳ לסומכוס וכו׳ ולא ידענא לסומכו׳ מאי קו׳ דאדרבא המשל הוי מכ״ש ומה התם גבי בה״ש דהס׳ הוא לכ״ע אפ״ה פטור הכא דליכא ס׳ אלא לעם ולא לו לכ״ש וצ״ע.

דף ד ע״א גמר׳ משל דסומכוס וכו׳ איכא למידק דאמאי לא קאמר הש״ס דפלוגתא דר״א וסומכוס בפלוגתא דאפליגו תנאי אי בעי׳ חתיכה מב׳ חתיכות וסומכוס ס״ל דבעינן חתיכה מב׳ חתיכות ולכך אינו מביא אשם תלוי וצ״ע.

שם אמר עולא קרי ביה ונעלם וכו׳ הק׳ מהר״א איטגנין ז״ל אמאי לא דרשי׳ הכי גבי דבר דעדות דבר ולא חצי דבר ואמאי לא אמרינן התם יקום דבר אפי׳ מקצת דבר ונראה לתרץ דע״כ לא דרשי׳ הכי אלא היכא דהוי כי הכא דדרשי׳ ליה מקצת הדבר דוקא ולא דבר שלם אבל לגבי עדות לא שייך לומר דדוקא עדות חצי דבר הוא דהויא עדות אבל כולי עדות לא דהא ודאי ליתא וא״כ במקום דאיכא כולי דבר לא דרשי׳ ליה.

שם רב אשי אמר יליף דבר וכו׳ הקשה הח״נ משם הב״ש למאי דתניא בנביא השקר אפי׳ כולי הוראה אמאי לא ילפי׳ הוראה מנביא השקר ע״ש ולק״מ דא״ה א״כ ל״ל ג״ש כלל כיון דטעמא דנביא השקר עצמו הוא משום דכתיב כולי דבר א״כ לישתוק מהג״ש.

שם אב״ד חייבין וכו׳ ק׳ שמואל מאי אתא לאשמעי׳ דכבר תנא לה תנא דרי״ש וכדלקמן ע״כ ועוד דהש״ס דפריך אשמואל וכי לא ידע מהך ברייתא ועוד שמואל קאמר זיל קרי בי רב משמע דקאי ע״ז שעשה בהוראת ב״ד דהוי כמזיד ואלו תנא דרי״ש קאמר מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו משמע דקאי אב״ד וכדמוכח לקמן דזהו הטעם אם לא היה שם מופלא והנראה לומר דא״כ דהיכא דמספק״ל אם צדוקין מודים כו׳ או אין מודים דשמואל קאמר אב״ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודים בו ודאי אבל בדבר שאפשר להיות דצדוקין יודו בזה פטורין משום דזיל קרי בי רב כיון דיש לו סמך מן המקרא אפשר דיודו בו ומעתה שפיר פריך שמואל ממתני׳ דאם איתא אמאי חייבין הא כתיבי ואפשר דהצדוקין מודין בו אבל תנא דרי״ש קאמר דהורו ב״ד בדבר שהצדוקין מודין בו ודאי פטורין אבל אם הוא ס׳ מודים בו או לאו אה״נ דחייבין והשת׳ א״ש מאי דק׳ לכאורה לר״י לקמן דבעי אין חרישה בשבת דמשמע דחולק אדשמואל וכי יחלוק על תדרי״ש ולפמ״ש ניחא.

שם הא כתיב משכבי אשה וכו׳ התוס׳ בסנהדרין דל״ג הק׳ אמאי דאמרינן שם כגון שטעה בשלא כדרכה ופרש״י ואין הצדוקין מודין כו׳ והא מהכא מבואר דבדבר זה מודים וכו׳ וכתב וי״ל דהכא איירי בהעראה דאמרי בכדרכה אפי׳ בהעראה אסור בשלא כדרכה בגמר ביאה הוא דאסור ואע״ג דהתם פריך על האי שנוייא מ״מ לפי המסקנא דהתם מתוקם האי שינוייא שפיר ודבריהם תמוהים דהא במסקנא דהכא הדרינן מהך שנויא וכדאמרי׳ אלא בכדרכה ואמרי העראה באשה דוה הוא דכתיב לפ״ז מוכח דהצדוקין אית להו דלא אסירה העראה אלא דוקא באשה דוה וא״כ אמאי לא מוקי לה התם בהעראה וראיתי להח״נ ז״ל שכתב דט״ס נפל וכונתם היא דהתם לא פריך על האי שנויא אלא משום דלא מתיישבה מתני׳ וכו׳ דברים תמוהים הם דודאי לפי המסקנא עכ״ל דאף הערא׳ בשלא כדרכה ס״ל להצדוקין דאסור דאי לא תימא הכי הו״ל למתניתין לאשמעי׳ בנדה עצמה והורו דהמערה בשלא כדרכה דנדה דשרי א״ו מדלא תני מתני׳ הכי ש״מ דאף הצדוקין מודין בזה דאסור ומעתה אתה תחזה דליתא נמי למה שתי׳ עוד ה׳ ח״נ דכונת התוס׳ היא ר״ל להך שינויא דאבע״א ע״ש דלפי האמור ליתא דודאי דלמסקנא העראה בשלא כדרכה כ״ע מודו דאסור מדלא אשמעי׳ מתני׳ האי דינא בנדה עצמה וכשלא כדרכה לכן נראה עיקר בכונת התוס׳ דהכי כונתם דהכא מיירי בהעראה ושלא כדרכה ודוקא בכדרכה הוא דאפי׳ בהעראה אסור אבל שלא כדרכה לא ואע״ג דפריך התם על האי שנויא וממילא משמע דלפי האמת אף העראה בשלא כדרכה אסור מ״מ לפי המסקנא דאסיקנא דהעראה באשה דוה הוא דכתיב א״כ ה״ה בשאר עריות דס״ל לצדוקין דהעראה שריא וא״כ מעתה מיתוקמא הך דסנהדרין דטעה בנואף ובנואפת הוא דטעה בהעראה כיון דהוי דבר שאין הצדוקין מודין בו ולא צריכנא לאוקמא בטעה שלא כדרכה והש״ס דמוקי לה בשלא כדרכה הוא לפי הס״ד דהש״ס דהוריות אבל למסקנא מוקמי׳ לה דטעה בהעראה וזה עיקר בכונתם.

ובעיקר קו׳ התוס׳ נ״ל לתרץ דע״כ לא ס״ל לצדוקין דכשלא כדרכה אסור אלא דוקא לגבי נדה דכיון דאשכחן דאסר בה הכתוב אפי׳ העראה א״כ לא גרע שלא כדרכה מהעראה משא״כ בשאר העריות דלא אסר הכתוב בהו העראה אה״נ דגם שלא כדרכה נמי לא מיתסר, ושו״ר בחי׳ הר״ן ז״ל לשם שתי׳ כעין זה דדוקא גבי נדה משום דלא כתיב ביה שכבת זרע משא״כ בשאר עריות דכתב בהו ש״ז א״כ אה״נ דממעטינן שלא כדרכה.

איברא דהרואה יראה דיש לדקדק טובא הן אדברי הר״ן הן למאי דכתיבנא דהא בסוגיין אמרי׳ שלא כדרכה הא כתיב משכבי אשה והשתא הו״ל להש״ס לומר הא לא כתיב ביה ש״ז דהא מהאי קרא דמשכבי אשה ליכא ראיה דכיון דהאי קרא הוא כתיב בשאר עריות והם לא משמע להו האי דרשה בשאר עריות ודוקא לגבי נדה משום דלא כתיב ש״ז וכן נמי קשה למה שכתבנו דדוקא בנדה משום דכיון דאשכחן דאסר קרא אף העראה א״כ היאך קאמר הש״ס דהא כתיב משכבי אשה אם לא שנאמר דלאו דוקא א״נ הש״ס נקט לה לדידן דקושטא הוא דנפק״ל מהאי קרא ובודאי דזה דעת התוס׳ דלא ניחא ליה בהאי שינויא דהר״ן ז״ל.

מה״ב משכבי אשה כתיב יל״ד דהאי קרא דמשכבי אשה לא כתיב גבי נדה ומי יימר דצדוקין מודין בו ואפ״ל דהש״ס הכי קפריך כיון דאשכחן בעלמא דגלי קרא דשלא כדרכה דאסור א״כ ודאי דגבי נדה דאשכחן דאסר בה העראה כ״ש שלא כדרכה ולרווחא דמילתא נקיט האי קרא דמשכבי אשה, ובזה ניחא מה שהקשו התוס׳ בסנהדרין דל״ג ע״ד רש״י שם, ועל מה שתירצו התוס׳ שם תמה הב״ש דלפי המסקנא אין הצדוקין מודים בהעראה אפי׳ כדרכה ע״ש לק״מ דדעת התוס׳ דדוקא בשומרת יום הוא דלא משמ״ל דהיא קילה מנדה אבל בשאר עריות מודו.

אבל מאי דק״ל ע״ד הוא במ״ש דלפי המסקנא וכו׳ דהיאך אפ״ל הכי דא״כ תיקשי א״ה נדה נמי וי״ל דס״ל לתוס׳ דלא פריך הכי אלא מעיקרא דס״ל דנדה ושומרת יום כי הדדי נינהו א״כ פריך שפיר א״ה נדה נמי אבל למאי דמסיק דהעראה בשומרת יום אפי׳ כדרכה לא משמע להו א״כ השתא ל״ק א״ה נדה נמי דניחא ליה להתנא לומר בהעראה כדרכה בשומרת יום מלמתני בהעראה בשלא כדרכה גבי נדה ועוד נראה לתרץ הכל דכונת התוס׳ כך היא דמעיקרא כתבו דהכא מיירי בהעראה בשלא כדרכה העראה שריא ואח״כ כתב אע״ג דפריך התם אהך שנויא דמשמע דלפי האמת אף העראה שכ״ד אסור מ״מ לפי המסקנא דהתם דאמרינן דהעראה באשה דוה הוא דמשמע להו וא״כ משמע דצדוקין לית להו העראה בשאר עריות א״כ מיתוקמא הך דסנהדרין דטעו בהעראה גרידתה והש״ס דמוקי לה דטעו בשלא כדרכה הוא כפי הס״ד דהש״ס דהוריות אבל לפי המסקנא מיתוקמא שפיר דטעו בהעראה והשתא ס״ל להתוס׳ כסברת הרמב״ם שכתב הב״ש ועיין בחי׳ הר״ן שם.

שם הוצאה הא כתיבה מכאן ג"ל להוכיח מה שנסתפ' המש"ל בפ' מה' שגגות היכא דב"ד הורו בדבר שיש בו כרת והורו שאין בו כרת כי אם לאו מי הויא הוראה ע"ש והשתא מאי קפריך הש"ס הוצאה כתיבה דאימא כגון דאמר דהוצאה לית בה אלא לאו בעלמא א"ו דאב"ד הייבין עד שיורו היתר ממש.

ע"כ גמרא בעי ר"י אין חרישה בשבת וכו' ופ' רש"י הכא לא מיבעיא ליה לר"י בדבר שאין הצדוקין מודין בו אלא בביטול מקצת וקיום מקצת מפירושו נראה לפום ריהטא דר"י ל"ל הא דבעי' עד שיהא דבר שאין הצדוקין מודין בו וכ"כ הח"נ ובזה ניחא מאי דאיכא למידק על הפשטן דקאמר ת"ש יש בנדה בתורה וכו' ודחי ליה כדשנין דלכאורה קשה לפי מאי דמשמע ליה למפשט ממתני' תק"ל מתני' והא בעי' דבר שאין הצדוקין מודין בו ועכ"ל דפ' דמתני' כדשנין וא"כ מאי ראיה קא מייתי ממתני' לבעית ר"י אמנם לפי האמור הנה נכון דראית הפשטן היא לשיטת ר"י עצמו כיון דר"י ל"ל הא דשמואל ולא בעי דבר שאין הצדוקין מודין בו א"כ ודאי מתני' מיתוקמא כפשטא וא"כ מאי קא בעי ר"י דהא מתני' היא וכו' וע"ז דחי לה דבעית ר"י היא משום דאיכא לפ' מתני' כדשנין.

והנה הרמב"ם פ' בפי"ד מה' שגגות דאם טעו ב"ד ועקרו אב א' מאבות מלאכות הרי אלו חייבין ותמהו עליו דהא בעיא דלא איפשיטא והו"ל לפסוק לקולא וז"ל לתרץ ע"פ מאי דאמרי' בסמוך בעי ר"ז אין שבת בשביעית מהו וכו' וא"ד כיון דעקרינן ליה וכו' ואיכא למידק אדמבעיא ליה לר"ז בעקרו את השבת כולה אמאי לא מיבעיא ליה בעקרו מלאכה א' לזמן א' מי אמרינן דכיון דמקיימי ליה בשאר שני שבוע כביטול מקצת או"ד דהא עקרינן ליה וא"כ כיון דאפשר למבעי הכי אמאי בעי בעקרו כל השבת אלא עכ"ל דס"ל לר"ז דבעקרו מלאכה א' כיון דמ"מ מודו בכולהו מילתא הו"ל כביטול מקצת וקיום מקצת וא"כ שפיר פסק הרמב"ם ז"ל לחומרא דס"ל דלר"ז ע"כ דפשיט"ל דהוי כקיום מקצת.

ועוד י"מ דעת הר"מ והוא ע"פ מאי דאיכא למידק על הש"ס דלעיל דקא פריך ממתני' לשמואל דס"ל דבעי' דבר שאין הצדוקין מודין דהא בלא"ה תק"ל מתני' דהא עקרי ליה לכולי מילתא והו"ל כעקירת הגוף וע"כ לפרושי למתני' כדמשני הש"ס אלא עכ"ל דס"ל להש"ס דכיון דקא מודו בכולהו מילתא כביטול מקצת וקיום מקצת דמי ומאי דמבע"ל לר"י פשיט"ל לדידן וא"כ שפיר פסק הרמב"ם דהוי כקיום מקצת וביטול מקצת ובאמת דז"א מוכרח דלעולם איכא למימר לפום מאי דאסיק אדעתיה לאקשויי ממתני' לשמואל אה"נ דס"ל דכיון דקא מודו בכולי מילתא הו"ל כקיום מקצת דמי ולבתר דשני ליה מתני' לשמואל אה"נ דעדין יש מקום בראש להסתפק בזה אי הוי כעקר כולי מילתא או כמודה מקצת ומבטל מקצת.

שם בעי ר"ז אין שבת בשביעית וכו' הרמב"ם בפ' י"ד מה' שגגות השמיט ד"ז דר"ז ותמה הלח"מ ע"ש ולק"מ כיון דכבר כתב היכא דעקרו אב מלאכה משאר מלאכות חשיב כביטול מקצת וקיום מקצת א"כ כ"ש בהא דבעי ר"ז א"נ דסמך לו אמה שפסק בהל' יסודי תורה להך דנביא השקר ואין להאריך.

שם מתני' וא"ל טועין וכו' פירש"י דבעינן עד שיורו כלן ע"כ ודבריו תמוהים והנ"ל דרש"י מפ' דר' יונתן תרתי קאמר אין חייבין עד שיורו כולן לאפוקי ידע א' מהן שטעה ובעי נמי עד שתתפשט הוראה ולא סגי בשותק דס"ל לר"י דכל דקרא קאי אעדת ישראל וקאי אישגו ועלה הא דקאמר דעד שתתפשט הוא דאתותב אבל בהך דעד שישגו כולן לא איתותב והשתא ניחא מאי דקאמר שם הש"ס ואלא מאי כל עדת ועיין למהרש"א שם ודברי מהר"א איטיגנין בכאן תמוהים.

שם או נתין וכו' הח"נ הק' משם הב"ש כיון דנתין אית ביה תרתי לריעותא אמאי איצטריך למתני' ותי' דנתין אינו אלא מדרבנן ע"ש ותמהני שלא זכר דבר זה במחלוקת הוא שנוי בין הראשונים דהתוס' ז"ל בר"פ אלו נערות הוכיחו מכמה דוכתי דאיסור הנתין הוא מדאורייתא וא"כ עדיין קו' הרב במקומה עומדת ועכ"ל דלא רצה התנא לשנות דרכו משום דבכמה מקומות רגיל הוא למתני' ממזר ונתין בהדי הדדי.

שם זקן שלא ראוי לבנים וכו' והק' רש"י דאמאי אינו ראוי להוראה והק' הלח"מ רפי"ג מהל' שגגות דנימא דאינו ראוי להוראה משום דאין לו בנים ע"ע וז"ל דלק"מ דכונת רש"י מדקתני מתני' זקן שאינו ראוי לבנים משמע דדוקא הכא לגבי הוראה בעי' תרתי ואין לו בנים לחודיה לא מפסיל א"נ זקן לחודיה לא מפסיל וא"כ שפיר קא ק"ל לרש"י א"כ מפני מה אינו ראוי להוראה כשהוא זקן ואינו ראוי לבנים.

והוא ז"ל תי' דמשמע ליה לרש"י זקן ואינו ראוי לבנים זקן שאינו ראוי להביא בנים אע"ג דהשתא מיהא יש לו בנים ולכך הוקשה לו לרש"י דמה לנו מה שאינו ראוי לבנים כיון דמ"מ אית ליה ואע"ג דזקן פסול דוקא זקן מופלג ומתני' דתלה באינו ראוי להוליד משמע אע"ג דלא אפליג ושפיר ק"ל לרש"י ז"ל א"ד ע"ש וז"ל דאם רש"י ק"ל הכי נ"ל דל"ק והוא ע"פ מאי דאמרי' בפ' עגלה ערופה מאי פירות אילימא פ"ו אלא מעתה זקן וסריס ה"נ דלא ומקשים דמהכא משמע דזקן אינו מוליד ואילו במסכת שבת דף קי"ט אמרינן אילימא זקן והא אר"י הן הן שהחזירוני וכו' משמע דזקן מוליד ע"י רפואה ועכ"ל דהא דאמרינן דזקן מוליד ע"י רפואה הוא בזקן שאינו מופלג אבל בזקן מופלג הרבה אה"נ דאינו מוליד ע"י רפואה והש"ס התם בשבת דלא אוקמא בזקן כ"כ דמופלג משום דודאי דזקן מופלג לא יוליד שתיית כוס עיקרין וכן תי' המפרשים ומעתה אם נאמר דקו' רש"י היא כמ"ש הלח"מ ז"ל א"כ לק"מ דאדרבא לזה כיון התנא במאי דנקט זקן שאינו ראוי לבנים דאינו ראוי עוד לבנים אפי' ע"י רפואה וא"כ השתא ודאי דמתני' איירי בזקן מופלג.

שם גמרא מפני מה אמרו וכו' איכא למידק דמאי קמ"ל שמואל לעיל דבעינן דבר שאין הצדוקין מודין בו כיון דאפי' מופלא דבסנהדרין אינו שם ב"ד פטורין משום דהיה להם ללמוד ולא למדו א"כ כ"ש בדבר שהצדוקין מודין בו וגם ק' אמאי דכתיבנא לעיל דרב יוסף חולק בזה ע"ש מ"ש מדין מופלא.

איך שיהיה הנה מבואר מכולי סוגיין דלכ"ע בעי' דבר שאין הצדוקין מודין בו ומזה תמה מהר"א איטנגין לעיל אמאי דאיבעיא לן מיעוט בחלב ומיעוט בדם מהו דהיכי משכחת לה הורו בדם דהא בעי' דבר שאין הצדוקין מודין בו ועלה בדעתי ליישב ע"פ מה שהעלינו במ"א דדם שבישלו הוא מדאורייתא וא"כ אפשר דהורו ב"ד דדם שבישלו מותר דאפשר דדבר זה אין הצדוקין מודין בו וס"ל דדוקא היכא דהוי דם בעיניה שלא נתבשל ואע"ג דאנן בעי' אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ובודאי אפי' למ"ד דדם שבישלו הוא דאורייתא פשוט הוא דאין בו כרת אפי"ה י"ל כיון דמ"מ הורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת דעיקר דם מיהא שגגתו חטאת אע"ג דהשתא דבישלו לית ביה כרת מ"מ שם דם אית ביה ודבר זה מוכרח לאומרו בשמעת' דהתם דקאמר מיעוט בחלב שע"ג הקיבה וכו' ולכאורה קשה דהא חלב הקיבה אין בו כרת ואנן בעי' עד שיורו בדבר שזדונו כרת אלא עכ"ל כיון דמ"מ שם חלב מיהא אית ביה כרת וכן ראיתי לה' ח"נ לעיל שכ"כ משם מהר"י כולי המגיה ס' המש"ל ז"ל והוא ז"ל דחה ס' זו מסברה. ואני תמיה על הח"נ איך לא זכר מה שהביא הוא עצמו בד"ר ד"ה הערא משם הב"ש דהק' בפשטא דשמעתא דאמאי לא קאמר הש"ס דאמרו נשיקת העטרה שריא ותי' כיון דמ"מ נשיקת העטרה לית בה כרת ואנן בעי' עד שיורו בדבר שזדונו כרת ע"ש מבואר מדבריו דלא אמרינן כיון דעיקר דבר זה זדונו כרת אע"ג דהאי מיהא לית ביה לא קפדי' ודלא כמהר"י כולי ומעתה הדרא קו' מהר"א איטגנין לדוכתי' ואפשר לתרץ עוד דהורו ב"ד בשאר דם דאפשר דהצדוקין ס"ל דדוקא דם שהנשמה יוצאה בו דהיינו דם הנפש ושו"ר להרמב"ם ז"ל בפי"ד מה' שגגות שכתב וז"ל וכן אם אמר שהאוכל דם דיצא בשעת שחיטה הוא דחייב והאוכל דם הלב מותר הרי אלו חייבין וזה מבואר להדיא כמ"ש ועוד אפשר דטעו ואמרו דדוקא דם קדשים אסור אבל דם חולין לא ועיין בפ"ק דכריתות דף ה' ע"ב ואין להאריך כעת.

שם או לא היה מופלא שב"ד וכו' והק' רש"י דלמה לי מופלא ת"ל אפי' קטן לא הויא הוראה מעליא וכו' ותי' אע"ג דלא היה מהסנהדרין עצמן ע"ש ותמהני דבירושלמי דמכלתין איתא להדיא אמתני' דמתני' כר' דאמר אין לך מעכב אלא מופלא שבסנהדרין ועיין בתו' סנהדרין דט"ז ד"ה א' ממונה וצ"ע.

דף ה ע"א גמר' או אינו אלא חטאו ב' יחידים מביאין ב' פרים וכו' והא דאמרינן לעיל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור כונת התנא הכי או אינו אלא חטאו יחידים מביאין ואתא קרא לומר דיחיד דעשה בהוב"ד חייב אמנם לפום מאי דאמרינן דהאי קרא הוא בצבור א"כ יחיד שעשה בהוב"ד פטור ועיין להח"נ.

שם חטאו ששה שבטים וכו' הח"נ כתב משם הב"ש דל"ד ששה אלא אפי' ד' או ג' והשיג עליו הח"נ מהירושלמי ע"ש ועוד נראה להוכיח כן מהא דאמרינן לקמן ע"ב אמרי הב"ע כגון דחטאו ששה שבטים ורשב"א ואם איתא דששה ל"ד א"כ אמאי אוקמא באוקימתא אחריתא ולא אוקמא כדמעיקרא וכגון דחטא שבט א' ורובו של קהל ומני רשב"א א"ו דששה דוקא.

ע"ב גמרא איבעיא להו שבט א' לר"י מהו וכו' צריך להבין הא דקא בעי הש"ס בשבט א' לר"י אי אותו שבט הוי רוב הקהל היא דקא מיבעיא ליה אבל אם אותו השבט לאו רובא הוא פשיט"ל להש"ס דאינו גורר או"ד איפכא דע"כ לא קא מיבעי ליה אלא היכא דלא הוי רוב הקהל אבל היכא דהוי רובא פשיטא ליה דגורר או"ד דבעית הש"ס היא בתרוייהו בין היכא דהוי רובא בין היכא דלא הוי רובא והנרא' ודאי דבעיית הש"ס בתרוייהו דאם איתא דלא קמבע"ל אלא היכא דאותו שבט הוי רובא אבל אי לא הוי רובא פשיט"ל דאינו גורר א"כ מאי קא מייתי הש"ס מהך ברייתא דמה הן מביאין דמשמע דשבט א' אינו גורר דילמא דהתם איירי היכא דאותו שבט לאו רובא א"ו דבעית הש"ס היא בתרוייהו ושניהם כאחד טובים וכן יש להכריח שלא כאותו צד שכתבנו דבעיית הש"ס היא היכא דאותו שבט אינו רוב אבל אם הוא רוב פשוט דגורר דא"כ מאי ראיה קא מייתי לקמן מדקתני ר"א שבט שעשה בהוראת ב"ד חייב דש"מ דגורר דאימא דהתם איירי שאותו שבט הוי רובא אלא מוכרח דפירושא דשמעתא כדכתי' דהבעיא היא בתרוייהו ושניהם שקולין.

והנה הרמב"ם בפי"ב מה' שגגות פסק כר"י וכתב עוד עד שיהא השבט רובו של קהל ועיין למרן והלח"מ כתב דרבינו מפ' דבעיית הש"ס היא כשהשבט רובו של קהל ולכך מייתי ראיה הש"ס ממתני' דמשמע דר"י מחייב בהוראת שבט וכו' ע"ש ולפי מה שנתבאר דבריו תמוהים דלפי שיטה זו דבעית הש"ס היא כשהשבט רובו של קהל א"כ מאי ראיה מייתי מאותה ברייתא דמה הן מביאין דמשמע דס"ל לר"י דשבט א' אינו גורר דילמא התם מיירי דאותו שבט לאו רובא הוא אלא עכ"ל כדכתי' דבעית הש"ס היא בתרוייהו. והכ"מ כתב דרבינא פסק כר"י וכרשב"א וכתב הלח"מ הטעם שפסק כן משום דלעיל דף ג' אוקמוה לסברת חכמים דמחייבו ופליגי אר"מ דפוטר כרשב"א וראוי לפסוק כחכמים וההיא אוקמתא בתרי"ת היא ע"ש וק"ל שהרי הך סוגיא ודאי דלא כהילכתא כיון דר"פ בעא לאוקמא פלוגתא דתנאי דכ"ע מודו דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ופליגי ברשב"א והרמב"ם פסק דיחיד שעשה בהוב"ד חייב מיהו לפמ"ש המפרשים דגי' הרמב"ם והכ"מ דכ"ע מודו דיחיד שעשה בהוב"ד חייב ניחא.

שם אי בהוראת בית דינו ר"ש לית ליה וכו' ופרש"י דהא לא אייתר קהל להוראת ב"ד וכו' יש לתמוה דא"כ מאי קפריך דאימא דר"ש דריש ד' קהלי וכר"י וא"כ אייתר חד קהל להוראת ב"ד ועלה בדעתי לומר דאי ר"ש דריש ד' קהלי א"כ ודאי מסתבר לאוקמא להוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל מלאוקמיה להוראת בית דינו א"כ ע"כ ר"ש ל"ל הוראת ב"ד דלא מייתר קרא ושו"ר להח"נ שכ"כ ומ"מ אינו מחוור דלעולם הוא דריש ד' קהלי וחד מהנהו קהלי לומר דבהוראת ב"ד נמי חייב וטעמא דלא אוקמיה להוראה תלויה בב"ד משום דנפק"ל מקרא דואם מעיני העדה ומ"מ בפשט"א דשמעתא י"מ עוד פי' אחר שלא כדברי רש"י אלא הא דקאמר הש"ס ר"ש לית ליה הוא מדקתני מתני' דברי ר"י ולא קתני דברי ר"י ור"ש ומדלא קתני הכי ש"מ דר"ש לית ליה הוראת ב"ד ועפ"ז העלינו אני וחד צורבא מרבנן ליישב סוגיא דלעיל דקא פריך הש"ס ור"ש הוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל מנ"ל וכו' דלכאורה סוגיא זו תמוה דמאי קו' דאימא דר"ש דריש ד' קהלי וכר"י אייתר חד להוראה תלויה בב"ד ומעשה בקהל ולפי"ה ניחא דס"ל להש"ס דאם איתא דר"י דריש ד' קהלי א"כ מנ"ל לר"ש דשבט דעשה בהוראת ב"ד פטור דמסתבר טפי לאוקמא לשבט שעשה בהוראת ב"ד מלאוקמה להוראה תלויה בב"ד.

שם כגון שחטאו וכו' הק' הב"ש דאמאי לא אוקי לה שחטאו שבעה ות"ק ר"מ וכו' ולק"מ דא"ה הא כבר אפליגו בה דר"מ ס"ל דב"ד מייתו ור"ש ס"ל ב"ד וצבור בשלמא למאי דמוקי לה הש"ס א"ש להודיעך כחו דר"ש דלא אמרינן דהוי רובא ומביא כל שבט ושבט.

שם איבעיא להו שבט א' לר"ש וכו' פרש"י מי הוי כיחיד דעשה בהוב"ד ופטור או"ד הוי כצבור ולכאורה ק' לפמ"ש לעיל דרש"י בפ' המצניע דצ"א ס"ל דר"ש ס"ל דיחיד דעשה בהוב"ד חייב וכן הוא דעת הרמב"ם והראב"ד וכדכתיבנא לעיל דלכאורה בעיא זו הויא תיובתייהו דמבואר מהכא דר"ש ס"ל דיחיד שעשה בהוב"ד פטור ואפשר לפ' דבעית הש"ס כך היא דשבט א' שעשה בהוראת ב"ד לר"ש מי מייתו ב"ד או לא כיון דר"ש ס"ל דצבור וב"ד מייתו א"כ היכא דחטאו שבט א' אי הוי כרוב צבור ומייתו ב"ד וצבור או"ד הו"ל כיחידים וכ"א וא' מייתי כדין היחידים ולא ב"ד.

שם מאן חכמים אילימא ר"מ וכו' ק' ולוקמא כגון דחטאו ז' שבטים כל חד בהוראת בית דינו ולהכי קאמר ר"מ דאינן חייבין דבעינן הוראת ב"ד הגדול.

שם בקהל יהודה וכו' ולכאורה ק' ר"מ דס"ל דשבט א' לא איקרי קהל מה יענה בהני קראי ו"ל דס"ל לר"מ דקהל יהודה איקרי וקהל עמים איקרי קהל סתמא לא איקרי וכן תי' הח"נ איברא דק' ע"ז מהא דגרסי' בכיסוי הדם דפ"ח אין מכסין אלא בעפר דב"ש וב"ה אומרים מצינו אפר שקרוי עפר שנאמר ולקחו לטמא מעפר שריפת וכו' וב"ש עפר שריפה איקרי עפר סתמא לא איקרי והשתא לפ"ז א"כ היאך אתי ר"מ כב"ש ולא כב"ה כיון דב"ה ס"ל דהיכא דמצינו דאיקרי עפר אע"ג דהוא עפר שריפה לא איכפת לן ודוחק לומר דר"מ ס"ל דמעולם לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה וכה"ג כתבו התוס' ברייש ביצה ואפשר לתרץ ולומר דלעולם ב"ה מודו הכא כר"מ דקהל יהודה איקרי קהל סתמא לא איקרי אלא דטעמא דב"ה התם דלא ס"ל הכי משום דמלת מעפר דקאמר רחמנא יתירא היא דהול"ל ולקחו משריפת

ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך ופרי אדמתך דגנך ותירשך ויצהרך שגר אלפיך ועשתרות צאנך על האדמה אשר נשבע לאבתיך לתת לך: ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך: והסיר יהוה ממך כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שנאיך: ואכלת את כל העמים אשר יהוה אלהיך נתן לך לא תחוס עינך עליהם ולא תעבד את אלהיהם כי מוקש הוא לך: כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם: לא תירא מהם זכור תזכר את אשר עשה יהוה אלהיך לפרעה ולכל מצרים: המסות הגדלות אשר ראו עיניך והאתת והמפתים והיד החזקה והזרוע הנטויה אשר הוציאך יהוה אלהיך כן יעשה יהוה אלהיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם: וגם את הצרעה ישלח יהוה אלהיך בם עד אבד הנשארים והנסתרים מפניך: לא תערץ מפניהם כי יהוה אלהיך בקרבך אל גדול ונורא: ונשל יהוה אלהיך את הגוים האל מפניך מעט מעט לא תוכל כלתם מהר פן תרבה עליך חית השדה: ונתנם יהוה אלהיך לפניך והמם מהומה גדולה עד השמדו אותם: ונתן את מלכיהם בידך ואבדת את שמם מתחת השמים לא יתיצב איש בפניך עד השמדך אתם: פסילי אלהיהם תשרפון באש לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך פן תוקש בו כי תועבת יהוה אלהיך הוא: ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמהו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא: כל הדבר אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון ורביתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע יהוה לאבתיכם: וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך יהוה אלהיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענתך לנסתך לדעת את אשר בלבבך התשמר מצותו אם לא: ויענך וירעבך ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבתיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי יהוה יחיה האדם: שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה: וידעת עם לבבך כי כאשר יסר איש את בנו יהוה אלהיך מיסרך: ושמרת את מצות יהוה אלהיך ללכת בדרכיו וליראה אתו: כי יהוה אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר: ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש: ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת: ואכלת ושבעת וברכת את יהוה אלהיך על הארץ הטבה אשר נתן לך: השמר לך פן תשכח את יהוה אלהיך לבלתי שמר מצותיו ומשפטיו וחקתיו אשר אנכי מצוך היום: פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה ושבת: ובקרך וצאנך ירבין וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה: ורם לבבך ושכחת את יהוה אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים: המוליכך במדבר הגדל והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים המוציא לך מצור החלמיש: המאכלך מן במדבר אשר לא ידעון אבתיך למען ענתך ולמען נסתך להיטבך באחריתך: ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה: וזכרת את יהוה אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבתיך כיום הזה: והיה אם שכח תשכח את יהוה אלהיך והלכת אחרי אלהים אחרים ועבדתם והשתחוית להם העדתי בכם היום כי אבד תאבדון: כגוים אשר יהוה מפניכם כן תאבדון עקב לא תשמעון בקול יהוה אלהיכם: שמע ישראל אתה עבר היום את הירדן לבא לרשת גוים גדלים ועצומים ממך ערים גדלות ובצורות בשמים: עם גדול ורם בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתיצב לפני בני ענק: וידעת היום כי יהוה אלהיך הוא עבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם אתם מהר כאשר דבר יהוה לך: אל תאמר בלבבך בהדפ יהוה אתם מלפני לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך: לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע יהוה לאבתיכם לאברהם ליצחק וליעקב: וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את הארץ הטבה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה: זכר אל תשכח את אשר הקצפת את יהוה אלהיך במדבר למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם יהוה: ובחרב הר בעבר הקצפתם את יהוה ויתאנף יהוה בכם להשמיד אתכם: בעלתי אל ההר לקחת לחת האבנים לחת הברית אשר כרת יהוה עמכם וארד מן ההר והלחת בוערת באש ושני לחת הברית על שתי ידי: והנה חטאתם ליהוה אלהיכם עשיתם לכם עגל מסכה סרתם מהר מן הדרך אשר צוה יהוה אתכם: ואתפש בשני הלחת ואשלכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם: ואתנפל לפני יהוה כראשנה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי על כל חטאתכם אשר חטאתם לעשות הרע בעיני יהוה להכעיסו: כי יגרתי מפני האף והחמה אשר קצף יהוה עליכם להשמיד אתכם ויענני יהוה גם בפעם ההוא: ובאהרן התאנף יהוה מאד להשמידו ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההוא: ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל לקחתי ואשרף באש וכתת אתו טחון היטב עד אשר דק לעפר ואשלך את עפרו אל הנחל הירד מן ההר: ובתבערה בקברות התאוה את יהוה להכעיסו: ובשלח יהוה אתכם מקדש ברנע לאמר עלו רשו את הארץ אשר נתתי לכם ועברתם את פי יהוה אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקולו: ממרים הייתם עם יהוה מיום דעתי אתכם: ואתנפל לפני יהוה את ארבעים היום ואת הלילות אשר התנפלתי כי אמר יהוה להשמיד אתכם: ואתפלל אל יהוה ואמר אדני יהוה אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלתך אשר הוצאת ממצרים ביד חזקה: זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו: פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלתי יכולת יהוה לבאתם אל הארץ אשר דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמתם במדבר: והם עמך ונחלתך אשר הוצאת בכחך הגדול ובזרעך הנטויה: ואתה משה הן אנכי מצוך היום לאמר הנך עבר את הירדן אתה ובאת

רש"י הללו וקיימתיה מדעתאי. עוד כתב רש"י ז"ל א"ב דהורו פתוח מכזית דאין הצדוקין מודין בו כיון דלא כתיב בהדיא ואע"ג דלית ביה כרת ואנן בעינן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת מ"מ כיון דאם היה בו כזית אית ביה כרת חשיב דבר שזדונו כרת ומזה לכאו' יש להביא ראיה לסברת מוהר"י כולי ז"ל שכתבתי לעיל דס"ל דחלב שע"ג הדקין לית ביה כרת ואע"ג דאנן בעי' דבר שזדונו כרת מ"מ עיקר שם חלב אית ביה כרת ומהכא לכאורה יש ראיה לזה דהא חצי שיעור נמי לית ביה כרת ואפ"ה אמרינן הואיל דעיקר שם חלב אית ביה כרת דבר שזדונו כרת קרינן ביה אמנם הא ודאי בורכא הוא דשאני הכא משום דבדבר זה עצמו אם היה בו כזית אית ביה כרת ולכך חשיב השתא אע"ג דלית ביה כזית דבר שזדונו כרת אמנם גבי חלב שע"ג הדקין אי דלית ביה כרת א"כ ודאי לא חשיב דבר שזדונו כרת כיון דהאי חלב עצמו לא ימצא בו כרת בשום אופן וכי מפני ששאר חלבים אית בהו כרת א"כ למי שיכונה בשם חלב חשיב דבר שיש בו כרת זו אין סברא ומלבד שהסברא נוטה לזה יתר ע"כ ק"ל על סברא זו מהא דאמר לקמן דף ח' ע"א מנ"ל דת"ר לפי שיצאת ע"ז לידון בעצמה יכול יהא חייב אף על דבר שאין זדונו כרת נאמר כאן מעיני ונאמר וכו' ופרש"י דבר שאין זדונו כרת כגון מגפף ומנשק וכו' ואם איתא לדברי מהר"י כולי הא מגפף חשיב דבר שזדונו כרת כיון דעיקר ע"ז מיהא דבר שזדונו כרת ולא גרע מגפף מחלב שע"ג הדקין דחשיב דבר שזדונו כרת כיון דשם חלב חד הוא ואית ביה כרת. (א"ה עיין במ"ש שם המחבר ז"ל ליישב לזה עכ"ה).

שם דת"ר מתוך שיצתה וכו' בתוס' הרא"ש הקשה משם הרמ"ה ת"ל דבגופיה כתיב נעשתה בשגגה ודרשי' מניה דמעשה תלוי בקהל והוראה בב"ד ותי' דסוגיא דלעיל אליבא דר"מ אבל לר"י דדריש ליה מקהל יתירא ל"ל האי דרשה וסתם ספר' ר"י ע"ש ובהכי ניחא מה שהק' מהרש"א לעיל דף ה' דמנ"ל להש"ס דר"י דריש ד' קהלי דאימא דס"ל דג' קהלי והוראה תלויה בב"ד ומעשה בקהל מייתי לה מהנך דרשות דאביי ורבא ולדברי הרא"ש ניחא.

שם ואילו משיח וכו' מתני' מני ר' וכו' טעמא דלא דקדק כן אמשנה דלעיל דקתני ולא בע"א עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת ואילו משיח בע"א לא קתני משום כיון דלא אשכחן פלוגתא בזה א"כ ודאי מתני' לאו דוקא וה"ה דקאי נמי אמשיח משא"כ הכא דאשכחן פלוגתא בזה א"כ מדקתני וכן המשיח והדר קתני ולא בע"א א"כ ודאי מתני' ר' היא אלא דאכתי קשה ע"ז א"כ כד מהדר הש"ס וקאמר ותיסברא בזדונו כרת מי קתני וכו' ואמאי לא מייתי מרישא והכי הול"ל ותיסברא בביטול מקצת וקיום מקצת מי קתני וכו' אלא תני הא וה"ה להא ואמאי הוצרך להכריח מסיפא ואפש' לתרץ והוא ע"פ מ"ש רש"י ז"ל לעיל דמאי דקתני מתני' שאין ב"ד חייבין הוא נתינת טעם למה אם עשה עם הצבור מתכפר לו עם הצבור וע"ז קתני מפני שכמה דברים אשכחן דשוה כהן משיח לצבור וא"כ ודאי מאי דקתני מתני' ולא בע"א וכו' לבתר מאי דקתני וכן המשיח הוא ל"ד אלא דקאי נמי אמשיח דהא כיון דהיא נחתא לאשווי משיח לצבור א"כ אין סברא למתני בהדייהו מלתא דחלוקין בה כהן משיח מב"ד והא דלא קתני בהדיא וכן המשיח משום דבסיפא נמי שגגת מעשה דקתני וכן בע"א ולא תני נמי וכן המשיח משום דלא שוו לכך לא קתני לה נמי ברישא והשתא ניחא דלא דייק הש"ס אמתני' דלעיל.

דף ח ע"א גמר' נשיא יליף מצות וכו' ואע"ג דהוי דבר הלמד בג"ש וחוזר ומלמד בג"ש הא אסיקנא בפ' איזהו מקומן דחוזר ומלמד ודלא כמהרש"א בע"ב ואין להאריך.

שם לפי שיצאת ע"א וכו' לעיל הקשיתי מכאן על מהר"י כולי ז"ל ע"ש ואפשר לתרץ דשאני חלב שע"ג הדקין אע"ג דלית ביה כרת מ"מ הואיל ושם חלב אית ביה כרת והוא קרוי נמי חלב לכך חשיב דבר שזדונו כרת משא"כ מגפף הוא עבודה אחרת ומגפף יקרא ואין להאריך.

ע"ב גמרא א"ה קרבן עולה ויורד וכו' לשון אי הכי ק' להולמו ומאי אי אמרת בשלמ' שייך הכא ונראה לתרץ ע"פ מאי דאיכא למידק במאי דאמרי' לעיל בסמוך ומה צבור בחטאת קבועה אף אשם תלוי וכו' דאמאי לא יליף אשם תלוי מן ואשם דכתיב גבי חטאת קבועה דודאי עדיף טפי למילף יחיד מיחיד וגם התיבות דומין להדדי דבתרוייהו כתיב ואשם משא"כ בצבור דכתיב ואשמו ועכ"ל דהש"ס אתא לאשמעינן דיכולין ללמוד למד מלמד אע"ג דצבור גופיה יליף מחטאת דיחיד אפ"ה יכולין ללמוד לאשם של יחיד ממנו ועיין בח"נ ז"ל ומעתה מתפרש שפיר לשון א"ה דהכי קפריך אי אמרת בשלמא דילפינן אשם של יחיד מחטאתו של יחיד ואשם ואשם דהשתא המלות שוות אם כן ליכא לאקשויי אי הכי קרבן עולה ויורד דהא ודאי לא קשה מידי משום דילפינן ואשם ואשם טפי ממה דנילף ואשם מן יאשם אבל השתא דילפת אשם תלוי דהיינו ואשם מן ואשמו דצבור דהם אינן שוין א"כ הא דילפת מהתם נילף מעולה ויורד וע"ז משני דאפ"ה טפי עדיף לן למילף ואשם מן ואשמו מלמילף ואשם מן יאשם. ולכאורה איכא למידק לפ"ז דהש"ס אתא לאשמעי' דילפי' למד מלמד דהא כבר השמיענו הש"ס הא מילתא לעיל גבי מאי דקאמר דצבור יליף עליה מעליה ונשיא יליף מצות מצות מהתם וא"כ מזה ילפי' דילפי' למד מלמד ונראה דמהתם ליכא ראיה דאיכא למימר דשאני התם דבתר מלמד אזלי' ועיין במהר"א איטגניז ז"ל לעיל שם וא"כ ליכא למילף מהתם דילפי' למד מלמד בקדשים כיון דבתר מלמד אזלי' והמלמד חולין הוא ולכך הוצרך הכא למיהדר ללמדנו דאפ"ה ילפי' למד מלמד.

עוד נראה לתרץ כל הקושיות ונקדים עוד מה שהק' התוס' במנחות ד"ד ע"א דאמאי לא ילפי' אשם עון מעולה ויורד ועיין לה' ח"נ ז"ל שם במנחות מה שבאר בכוונתם והנראה דע"ז הוא דהוצרך הש"ס למילף אשם תלוי מואשמו דצבור דלעולם ודאי דילפינן אשם תלוי מואשם דיחיד דחטאת קבועה אלא דאי מהתם לחודה הוה ילפי' אז הוה מקשינן שפיר הא דילפת אשם מחטאת נילף עון עון מעולה ויורד וע"ז הוצרך הש"ס למילף עוד אשם תלוי מואשמו דצבור דהשתא הו"ל ב' מלמדין וא"כ ליכא לאקשויי דנילף עון עון מעולה ויורד דודאי עדיף לן טפי למילף דאשם תלוי אינו בא אלא על חטאת קבועה מואשם דחטאת יחיד מן ואשמו דציבור דהשתא הו"ל ב' מלמדין מלמילף מעון עין דעולה ויורד והשתא ניחא קושית מהרש"א דהו"ל דבר הלמד בג"ש ואינו חוזר ומלמד בג"ש דהשתא ניחא משום דעיקר הלימוד לאו מואשמו דצבור לחוד אלא דעיקר הלימוד הוא ל"ד אלא דקאי נמי אמשיח דהא כיון דהיא נחתא לאשווי משיח לצבור א"כ אין סברא למתני בהדייהו מלתא דחלוקין בה כהן משיח מב"ד והא דלא קתני בהדיא וכן המשיח משום דבסיפא נמי שגגת מעשה דקתני וכן בע"א ולא תני נמי וכן המשיח משום דלא שוו לכך לא קתני לה נמי ברישא והשתא ניחא דלא דייק הש"ס אמתני' דלעיל.

דף ח ע"א גמר' נשיא יליף מצות וכו' ואע"ג דהוי דבר הלמד בג"ש וחוזר ומלמד בג"ש הא אסיקנא בפ' איזהו מקומן דחוזר ומלמד ודלא כמהרש"א בע"ב ואין להאריך.

שם לפי שיצאת ע"א וכו' לעיל הקשיתי מכאן על מהר"י כולי ז"ל ע"ש ואפשר לתרץ דשאני חלב שע"ג הדקין אע"ג דלית ביה כרת מ"מ הואיל ושם חלב אית ביה כרת והוא קרוי נמי חלב לכך חשיב דבר שזדונו כרת משא"כ מגפף הוא עבודה אחרת ומגפף יקרא ואין להאריך.

ע"ב גמרא א"ה קרבן עולה ויורד וכו' לשון אי הכי ק' להולמו ומאי אי אמרת בשלמ' שייך הכא ונראה לתרץ ע"פ מאי דאיכא למידק במאי דאמרי' לעיל בסמוך ומה צבור בחטאת קבועה אף אשם תלוי וכו' דאמאי לא יליף אשם תלוי מן ואשם דכתיב גבי חטאת קבועה דודאי עדיף טפי למילף יחיד מיחיד וגם התיבות דומין להדדי דבתרוייהו כתיב ואשם משא"כ בצבור דכתיב ואשמו ועכ"ל דהש"ס אתא לאשמעינן דיכולין ללמוד למד מלמד אע"ג דצבור גופיה יליף מחטאת דיחיד אפ"ה יכולין ללמוד לאשם של יחיד ממנו ועיין בח"נ ז"ל ומעתה מתפרש שפיר לשון א"ה דהכי קפריך אי אמרת בשלמא דילפינן אשם של יחיד מחטאתו של יחיד ואשם ואשם דהשתא המלות שוות אם כן ליכא לאקשויי אי הכי קרבן עולה ויורד דהא ודאי לא קשה מידי משום דילפינן ואשם ואשם טפי ממה דנילף ואשם מן יאשם אבל השתא דילפת אשם תלוי דהיינו ואשם מן ואשמו דצבור דהם אינן שוין א"כ הא דילפת מהתם נילף מעולה ויורד וע"ז משני דאפ"ה טפי עדיף לן למילף ואשם מן ואשמו מלמילף ואשם מן יאשם. ולכאורה איכא למידק לפ"ז דהש"ס אתא לאשמעי' דילפי' למד מלמד דהא כבר השמיענו הש"ס הא מילתא לעיל גבי מאי דקאמר דצבור יליף עליה מעליה ונשיא יליף מצות מצות מהתם וא"כ מזה ילפי' דילפי' למד מלמד ונראה דמהתם ליכא ראיה דאיכא למימר דשאני התם דבתר מלמד אזלי' ועיין במהר"א איטגניז ז"ל לעיל שם וא"כ ליכא למילף מהתם דילפי' למד מלמד בקדשים כיון דבתר מלמד אזלי' והמלמד חולין הוא ולכך הוצרך הכא למיהדר ללמדנו דאפ"ה ילפי' למד מלמד.

עוד נראה לתרץ כל הקושיות ונקדים עוד מה שהק' התוס' במנחות ד"ד ע"א דאמאי לא ילפי' אשם עון מעולה ויורד ועיין לה' ח"נ ז"ל שם במנחות מה שבאר בכוונתם והנראה דע"ז הוא דהוצרך הש"ס למילף אשם תלוי מואשמו דצבור דלעולם ודאי דילפינן אשם תלוי מואשם דיחיד דחטאת קבועה אלא דאי מהתם לחודה הוה ילפי' אז הוה מקשינן שפיר הא דילפת אשם מחטאת נילף עון עון מעולה ויורד וע"ז הוצרך הש"ס למילף עוד אשם תלוי מואשמו דצבור דהשתא הו"ל ב' מלמדין וא"כ ליכא לאקשויי דנילף עון עון מעולה ויורד דודאי עדיף לן טפי למילף דאשם תלוי אינו בא אלא על חטאת קבועה מואשם דחטאת יחיד מן ואשמו דציבור דהשתא הו"ל ב' מלמדין מלמילף מעון עין דעולה ויורד והשתא ניחא קושית מהרש"א דהו"ל דבר הלמד בג"ש ואינו חוזר ומלמד בג"ש דהשתא ניחא משום דעיקר הלימוד לאו מואשמו דצבור לחוד אלא דעיקר הלימוד הוא ל"ד אלא דקאי נמי אמשיח דהא כיון דהיא נחתא לאשווי משיח לצבור א"כ אין סברא למתני בהדייהו מלתא דחלוקין בה כהן משיח מב"ד והא דלא קתני בהדיא וכן המשיח משום דבסיפא נמי שגגת מעשה דקתני וכן בע"א ולא תני נמי וכן המשיח משום דלא שוו לכך לא קתני לה נמי ברישא והשתא ניחא דלא דייק הש"ס אמתני' דלעיל.

רש"י ד"ה אל תבא על הנדה דכתיב ואל אשה וכו' פרוש מן הנדה וכו' וב"ל דהכל דבור אחד ורש"י ז"ל קאי לפרש מצות ל"ת ועל מ"ע לא פי' כלום ודלא כהח"ן ז"ל.

דף ט ע"א גמר' מה ב"ד וכו' הקשה הח"נ ז"ל דאיך ס"ד למימר דקאי אטומ"ק דא"כ אמאי קתני נשיא כיוצא בו דהא נשיא נמי פטור משמיעת קול ע"ש וי"ל נשיא דליתיה כלל בש"ק ושפיר קתני נשיא כיוצא בו דבמאי דאיתיה לעולם הוא חייב משא"כ במשיח דהוא איתיה בטומ"ק ולא נתמעט כי אם מעולה ויורד.

ע"ב גמרא א"כ נשיא וכו' ופרש"י ולא נשיא ויחיד וכו' ולפי' צ"ל דהש"ס הכי קפריך דהשתא דאמרת דמשיח פטור משום דאינו שוה לקהל א"כ נשיא ויחיד נמי מזה הטעם יהיו פטורין וא"כ קרבן עולה ויורד דאמר רחמנא אמאן תרמייה ועיין מהרש"א.

גמרא השתא י"ל וכו' ואין להק' דאימא דלא זו אף זו קתני כיון דזה בכלל זה לגמרי לא הו"ל למתני וכ"כ התוס' בכמה דוכתי אבל בתוס' הרא"ש תי' דא"כ הו"ל לערבינהו וליתנינהו ע"ש ובזה אפשר ליישב גי' הספרים דגרסי תנא גבי משיח עבר ואח"כ חטא ורש"י דחאה ולפ"ד הרא"ש י"ל דעיקר קו' הש"ס דהו"ל לערבינהו וליתנינהו וע"ז משני משום דתני גבי נשיא וכו' לכך תני גבי משיח עבר ואח"כ חטא דמה"ט שפיר דלא ערבינהו ורש"י לא ניחא ליה בזה משום דס"ל דהכא לא שייך לומר לזא"ז כיון דזה הוי בכלל זה לגמרי וזהו שכתב רש"י ול"א עיקר דקאמר השתא י"ל דלשון השתא י"ל מורה דהקו' היא משום דזה הוי בכלל זה לגמרי.

דף י ע"א גמ' ומה נשיא וכו' ומה משיח וכו' ת"ל וכו' איכ' למידק דאמאי איצ' קרא לומר לעיל דמשיח בעי שגגת מעשה והעלם דבר הא מהכא ידעי' דמדאיצטריך והקריב על חטאתו ללמד שמביא חטאתו משעבר וכן מדאיצטריך אשר נשיא יחטא לומר כשהוא נשיא אין כשהוא הדיוט לא עכ"ל משום דהייתי עביד ק"ו ממשיח שאין מביא בשגגת מעשה וכו' א"כ ידעי' מזה דכהן משיח אינו מביא אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה ואפשר ליישב דהק"ו דנקיט הברייתא והגמ' הוא לרווחא דבלאו ק"ו נמי ילפינן במה מצינו דנשיא מוציא מכלל יחיד ומשיח יצא מכלל יחיד מה משיח מביא לשעבר ה"ה נמי נשיא וכן נמי איפכא (א"ה ול"נ דלק"מ דקרא דלאשמת העם דילפי' מניה לעיל דמשיח בעי הוראה איצטריך לכמה דברים לענין דאינו חייב עד שיורה לבטל מקצת ולקיים מקצת ובדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת כדלעיל בפ"ב עכ"ה).

בה"ב שיכול וכו' פי' הק"א דאילו לא נאמר קרא הייתי אומר שאינו מביא אלא על מה שחטא בעודו משיח דמשמעותי' דקרא הכי הוא כאשר משיח יחטא ועוד ק"ו מנשיא וכו' ע"ש ובזה ניחא מה שיש להק' דאמאי איצטריך קרא גבי משיח דלא נילף מנשיא ש"מ דנשיא אינו מביא כשהוא הדיוט ולפ"ד הק"א ניחא דקרא איצטריך בלא"ה משום דמשמעותיה דקרא הכי דייק.

שם נשיא שמביא וכו' מדברי הק"א נר' דהא דעביד ק"ו משגגת מעשה משום דהיא גורמת דנשיא לא נשתנה אופן החטא ואפ"ה קרבנו נשתנה ע"ש ב' פירושים ובזה ניחא מה שהק' הב"ש דאימא מה לנשיא שכן אינו מביא על לא הודע וכן באידך ק"ו הק' ג"כ דמה למשיח שאינו מתכפר ביוה"כ ע"ש ולפי"ה לק"מ דכ"ז אינו גורם לזה והק"ו דעביד הש"ס הוא משום דשגגת מעשה ראויה שתגרום וכדברי הק"א, ומה שהק' הח"נ על פי' הא' של הק"א ע"ש שמעתי דלא כ"כ הק"א אלא לס"ד דברייתא דאכתי לא ידעי' דמשיח מייתי פר אבל אחר האמת דגלי קרא דמייתי פר ודאי דבעי' העלם דבר עם שגגת מעשה דפר זה לא חייבו הכתוב אלא דוקא באופן זה.

שם רש"א וכו' כתב רש"י וה"ה דפליג ברישא וכו' מה שהק' הח"נ דא"כ אמאי לא משני לעיל דאיידי דתני נשיא לאפוקי מדר"ש וכו' ע"ש לק"מ דבלאו הכי משני דנשיא איצטריך ליה אפי' לרבנן.

שם ותניא גבי נשיא כה"ג וכו' והלא דין הוא וכו' הקשה הח"נ ז"ל דמאי קאמר דלמה לי נשיא יחטא תיתי מק"ו דהא הק"ו הוא דהנשיא אינו מביא חטאתו משעבר והיא גופה לא ידעי' אלא מקרא דנשיא יחטא ע"ש ולפמ"ש לעיל ניחא דהק"ו דנקיט בבריי' הוא לרווחא דמילתא דבלאו ק"ו נמי איכא למילף במה מצינו דמשיח מוציא מכלל יחיד ונשיא יצא מכלל יחיד מה משיח אינו מביא על הקודמין אף נשיא אינו מביא על הקודמין וע"ל דכונת התנא הכי הא דהוצרכתי להביא קרא למעוטי לקודמות ולא אתיא מק"ו משום דאיכא למיפרך וכו' איברא איכא למידק דלמה לי קרא דלעיל דוהביא על חטאתו ללמד דמביא על חטאתו משעבר הא מדאיצטריך הכהן המשיח יחטא לומר שאינו מביא על הקודמין והא ע"כ לומר דלא איצטריך קרא אלא משום דלא ילפי' מנשיא משום דאיכא למיפרך דמה לנשיא שכן אינו מביא חטאתו לשעבר וא"כ ש"מ דמשיח מביא חטאתו משעבר וא"כ ל"ל קרא.

שם יכול גזירה וכו' כתב רש"י מדלא כתיב ואם נשיא נראה מפרש"י דהא דס"ד גזירה הוא מדלא כתי' ואם ולאו מדכתי' אשר והדין עמו דבת"כ גבי משיח דריש נמי הכי ודלא כהב"ש. מיהו ק' דאמר לקמן אשר נשיא אשרי הדור וכו' א"כ מהיכא תיסיק אדעתין שהיא גזירה וי"ל דמ"מ אע"ג דנפיק מינה טיבותא מ"מ אינה בערך הבשורה שבישר לנשיא שיחטא וע"ז מייתי שפיר מבשורה דנגעים של הבתים דאע"ג דנפיק מינה טיבותא דע"י נתיצת הבית מוצאים מה שהטמינו האמוריים ועיין להב"ש בכאן ולקמן.

שם מן הדיבור ואילך וכו' הק' הח"נ משם הב"ש דלר"ש דס"ל דממעטי' כותים מאדם א"כ אמאי איצטריך כי יהיה למעוטי קודם הדיבור ת"ל דהכא כתיב אדם ונ"ל דאי מדכתיב אדם הו"א היכא דעדין אותם נגעים בו לאחר הדיבור הם מטמאין כיון דהשתא מיהא אדם מיקרי אמנם מכי יהיה ממעטי' שפיר דה"ק קרא דוקא כי יהיה לאחר הדיבור אבל היכא דהיו קודם הדיבור לא, ומה שהק' עוד הח"נ דהא כשעמדו על ה"ס נתרפאו י"ל דמשכחת לה בגר שנתגייר לאחר מתן תורה ומה שהק' דהא מתני' וכו' ל"ק דאיכא למימר דהיא גופא מהכא הוא דידעינן לה.

ע"א גמרא א"ל ר"ל נהי דלא עביד מצוה מן המובחר וכו' מכאן נראה להביא ראיה למה שנסתפק המש"ל בפ"ה מה' יסודי התורה דמי שאכל מצה או קרבן פסח וכיוצא שלא כדרך אכילתו אי קיים מ"ע או לא והשתא אם איתא דלא קיים אמאי לא אוקמא בהכי כגון דזה אכלו כדרכו וזה אכלו שכד"א וכיון דלא קיים מ"ע לכך רשע יקרא אלא ודאי דקיים מ"ע.

ודע דהתוס' בפ' הגוזל דק"י הק' ע"ז מהא דאמ' שם דאכילה גסה לאו כלום היא ותי' דב' מיני אכילות גסות הן א"נ דכונת הש"ס דאינו אוכלו לשם פסח אלא להיות מושבע ועומד ע"ש ואיכא למידק דא"כ אמאי לא אוקמא ר"ל בהכי דאירי בק"פ וכגון דאכלו אכילה גסה שנפשו קצה ממנו ואפשר לומר דאפי' את"ל דאירי באכל אכילה גסה ביותר אפ"ה לא לזאת יקרא רשע דאפשר דהוא אהשבי' לאכילתו אע"פ שהיא אכילה גסה מ"מ הא הוא אחשביה להאי אכילה אמנם בההיא דהגוזל לא אמרינן הא אחשביה כדי להיות זוכה בעורה ועבודתה דודאי לא מהני האי דאחשביה לזכות בשל אחרים ולכך בהך דהאוכל אכילה גסה ביוה"כ פטור דודאי אינו מחשבה כדי להתחייב על אכילה זו כרת ועוד נראה דמהך דיה"כ דהק' התוס' י"ל דשאני יה"כ דביתוב דעתא תלי רחמנא ולכך אכילה גסה ביוה"כ פטור מיהו זה ליתא דהא ביבמות ד"מ פרכי' ואכילה גסה מי שמה אכילה והא אר"ל האוכל אכילה גסה ביוה"כ פטור ואם איתא מאי קו' דאימא דשאני יוה"כ משום דביתוב

דעתא תלי רחמנא א"ו ליתא (א"ה ומכאן יש לסתור ג"כ תי' הא' של המחבר ז"ל וכמו שיראה המעיין עכ"ה) וגם מסוגיא דיבמות הנז' נרא' דיש לה"ר למה שנסתפק המש"ל באוכל מצה שכד"א אי הויא אכילה ומכאן תשובה דאם איתא דשכד"א לא הויא אכילה אמאי לא קאמ' דרצה כדרך אכילתו אוכלה רצה שכד"א אוכלה א"ו דשכד"א הויא אכילה וקיים ידי מצוה כנ"ל.

ד"ה ע"א גמר' לייתי אשם תלוי וכו' י"מ מכאן על התוס' דכריתות ד' כ"ה ע"ב גבי אשם תלוי בא על הנבלה וכתבו דאף על ודאי לאו מביא דאלת"ה איך אפשר על ודאי לא יביא ועל ס' יביא והא הכא דכי מתידע ליה לא מייתי כלל וכי לא ידע מייתי וי"ל דלא כתבו התוס' כן אלא דוקא גבי נבלה דלא משכחת לה בשום אופן דמייתו על ודאה קרבן משא"כ הכא דגוף הודאי הוא ראוי לקרבן אלא בהאי גוונא הוא דכי מתידע ליה לאו בר קרבן.

שם אלא הכא באוכל נבלה וכו' לכאורה איכא למידק על רש"י ריש מכילתין דלא נקיט מסקנת הסוגי' דכתב ואמר לקמן דא"כ מומר לאכול חלב ומביא קרבן על הדם ואפשר משום דהש"ס בחולין פריך סתמא מרב המנונא.

ד"ה ב ע"ב גמרא ומחזיר את הרוצח דר"י עיין מה שהק' הח"נ דחכמים הייגו ת"ק ואפשר דר"י וחכמים פליגי במה יסבור ת"ק אי מחזיר הרוצח או לא.

ד"ה ג ע"ב גמר' וממה שאוכל חתול וכו' ואיכא למידק דאמאי לא קאמר בלשון כ"ש והכי הו"ל למימר והאוכל ממה שאוכל עכבר וכ"ש ממה שאוכל חתול וכדקתני לקמן וכ"ש פחמין עצמן ובודאי דמה"ט הוא דנקיט התנא חמשה דלכאורה בפרטן אתה מוצא אותן ששה א"ו כיון דהאוכל מאכל חתול אתיא מכ"ש לכך נקיט ה'.

ד"ה ד ע"א גמר' סיני עדיף עיין מה שהקשה הח"נ משם הב"ש מהא דאמרי' בפ' במה מדליקין פלפלת בחכמה ואם איתא דסיני עדיף הכי הו"ל לומר למדת הרבה ונראה דהא דאמרי' דסיני עדיף הוא דוקא לענין צורך בני אדם למי ממנין אותו גדול על הצבור להיות מורה הוראות הוא ודאי סיני עדיף כיון דהרבה משניות שגורות בפיו אבל בשמים ודאי דמי שהוא חד"ד ותימא ודאי דהוא עדיף טפי כיון דקב"ה חדי בפלפולא ועוד נראה דרוב העולם דלא יזכה אדם להיות חכם ומפלפל הרבה אלא ע"י לימוד הרבה כיון דבתורתו יהגה יומם ולילה כיום יאי"ר ולא טועם טעם מיט"ה אז ודאי זוכה להא להיות עוקר הרים וטוחנן וחד"ד ותימ"א ולכך אין שואלין אלא פלפלת בחכמה דבכלל הא ודאי ידעינן דאם הוא מפולפל ודאי דלמד הרבה אמנם הכא קא מבעיא לן אי איתרמי מי שהוא עוקר הרים ולא סיני וגם יש סיני ולא עוקר הרים הי מינייהו עדיף.

שם כל מאן דאמר מילתא ולא אפרוך וכו' דקדק ה' ח"נ ז"ל כיון דסיני עדיף הו"ל לומר כל מאן דידע מילתא טפי מחבריה ואפשר לומר משום דבהא לא מצו למבדק משום דכל חד וחד אומר בלבו דמי ימר דהא מילתא שאני אומר אין חבירי יודע בה לכך רצו למבדק עצמן במאן דאמר מילתא ולא מיפרך דבהא יכולין לידע.

הגה מבואר מהכא דסיני עדיף מעוקר הרים ובזה אפשר לפרש כונת הכתוב בתהלים מ' לעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי בשרתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא והכונה הוא ע"פ מאי דאמרינן דאע"ג דסיני עדיף הוא דוקא בהאי עלמא כיון דאית ביה צורך בני אדם אבל בשמים אדרבא קב"ה חדי בפלפולא וע"ז קאמר לעשות רצונך אלהי דהיינו הפלפול דהוא רצונו של הקב"ה דחדי ביה הוא אינו אלא בתוך מעי ואינו ראוי להיות בזה גדול ברבים להורות הוראות אבל היכא דבשרתי צדק בקהל רב דהיינו סיני דהמשניות סגורות בפי אז שפתי לא אכלה וזכ"ה בלבי צפנתי אמרתך וכו' והכונה דצפנתי בלבי אמרתך ולמדתי חכמת הפלפול ולא עשיתי עצמי סיני למען לא אחטא לך כיון דקב"ה חדי בפלפולא.

פליק מספת חוריות, בעזר יוצר המאורות, יפתח לבנו בב' תורות, להבין ולהורות, וכשם שזכינו להשלים מסכת הוריות, כן יזכנו להשלים כל המסכתות, בחיי כל ישראל הם וחכמיהם, והאל ברחמיו יפלק חרון אפו מעלינו ומעל עמו בית ישראל אכי"ר. בריך רחמנא דסייען, מריש ועד כאן.

שמחה לאיש

מאת רבנו יעקב שאול אלישר

ד' ב' ע"א למה לי למתני כל הני בשלמא רישא לא זו אף זו קתני אלא סיפא דלחיובא איפכא מבעי ליה זו ואצ"ל זו קתני ע"כ, נ"ב הרב שער יוסף ז"ל בשיטתו הקשה דהלשון דחוק דהתחיל להקשות למה לי למתני כל הני וסיים איפכא הו"ל למיתני, והביא משם הרב באר שבע שפי' כוונת הקו' לפי רוחב גאונו והוא ז"ל פירש לפי רוב חכמתו, ואני עני ב"א נלע"ד בדרך פשט דהש"ס מק' ב' קושיות קושיא הראשונה והיא חזקה למה לי למתני כל הני כיון דלחיובא הוה סגי בחדא אי הוה תנא שלא עשו ועשה היה די וכ"ש השאר וכמו שפי' רש"י ז"ל ועוד הק' קו' אחרת איפכא מיבעי ליה למיתני כמו רישא דתני ויותר מחויב ברישא הכי הו"ל למיתני לחיובא, ומשני הש"ס הא לא קשיא זו ואצ"ל זו קתני.

שם ע"ב תרתי למה לי, נ"ב בפי' קושיא זאת הביא הרב שער יוסף ז"ל דיש שפירשו תלמיד וראוי להוראה למה לי וה' ב"ש ז"ל השיב עליהם כמה קו' וגם הוא ז"ל הוסיף נופך להק' על פי' זה. ושוב פי' ה' ב"ש ז"ל דעיקר קושיית הש"ס היא תרתי דהיינו ידע אחד מהן שטעו ותלמיד ראוי להוראה

וגו', הרי להדיא דהא בהא תלייא ולא נוכל לשנות פי' הכתובים בכל מקום פי' אחד ובפי' ויחי פי' אחר ודו"ק.

ד' ו' ע"א רש"י בד"ה הכל עולות סלקא דעתך והכתיב שעירי עזים לחטאר עכ"ל, נ"ב לא מצאתי כתוב שעירי עזים לחטאת בקרא רק צפירי חטאת שנים עשר, ואולם צפירי פירושו שעירי כאשר תרגם אונקלוס שעיר עזים אחד לחטאת צפיר בן עזין חד לחטאתא, אבל עזים ליכא בקרא.

שם שם גמ' ה"נ מסתברא דאי לא תימא הכי אילים תשעים וששה כבשים שבעים ושבעה כנגד מי אלא הוראת שעה היתה ע"כ, נ"ב הרב מופת הדור בר' יוסף בשי' להוריות בד' הנז' כתב דאילים צ"ו כנגד ע"ז וכבשים ע"ז כנגד עבודה זרה ר"ת יע"ש, ולא זכר שר שבגמ' כנגד מי ולא מצא מענה רק שהיתה הוראת שעה ולמטוניה הרי שמספר הקרבנות היו כנגד ע"ז שעבדו בימי צדקיהו וכדאמר ר"י על ע"ז הביאום יע"ש ודו"ק.

ד' י"א ע"א רש"י בד"ה אמר אל תצורם וכו' ואפי' צערא לא ליעבד להם ולא עוד אפי' בכירה דקריתיה אב הכתוב פרסמה וכו', נ"ב תיבת אפי' אין לה מובן, ולענ"ד הוא ט"ס וכצ"ל ולא עוד אלא בכירה דקריתיה אב וכו'.

שם רש"י בד"ה קתני אכל חלב שחוטה זהו ממר וכו', נ"ב תיבת שחוטה אין לה מובן והיא מיותרת וצריך למוחקה לע"ד.

חידושי רבנו אליעזר משה הורוויץ

דף ד' ע"ב. רש"י ד"ה בעי רב יוסף. שאין הצדוקין וכו'. נראה כוונתו דבכה"ג לא איכפת לן אפילו צדוקין מודים. דאטו צדוקין גרמי חיבא ופטורא. אלא שאם נשכח מהם איזה דבר המפורש בתורה עד שגם הצדוקים מודים לאו הוראה היא שהיה להם ללמוד. אבל אם טעו בסברא או דרשא אף שהצדוקין לא ס"ל כוותייהו אינו ענין לפטור מקרבן. כנ"ל אף שהוא נגד דברי התוס' : תד"ה ונעלם. אלא בתו מאנוסתו. עי' סנהדרין פ"ז רע"ב ובתוס' שם וצע"ג.

דף ה' ע"ב. גמרא תלוי בקהל מנ"ל וכו'. נ"ל דכל הלמוד אינו אלא אהא דל"ב ב"ד במעשה ככהן משיח וכנשיא. ויליף מדכתיב מעיני וכו' נעשתה נראה דלא הם העושים. וז"ש דאי הוה כתיב לכל העם לחודיה ה"א דאתי להוסיף דבעינן רובא דעם בהדי ב"ד. ומתישבא קושית התוס' : רש"י ד"ה אמרי הכא במ"ע. דכי הויא רובא וכו'. דבב' גווני יש לדרוש הך דעל כל קהל וקהל. או דשבט אחד מייתי או דבחטאו רובן מייתי כל שבט ושבט. ואתיין תרוייהו דהי מניהו מפקת. ומ"מ תרוייהו בהדדי לא דרשינן. להכי היכי דליכא אלא רוב גמור לא מייתי אלא חדא.

תד"ה הנגי. תימא דשביק וכו'. ונ"ל דאי מהתם ה"א דקהל קאי על יוסף שיחלק לשנים. ולהכי קרי ליה קהל גוים דב' שבטים איקרו קהל וחד לא מיקרי אלא גוי. אבל הכא כתיב הנגי מפרך וכו' דלא שייך רק על העתיד להולד. ועוד נראה דאי מההוא קרא ה"א דבנימין לחודיה הוא דהוה קהל. ולא ניליף מיניה שאר שבטים. להכי מייתי הא דאמר יעקב ליוסף אודות מנשה ואפרים שעושה אותם כשבטים דליקרו קהל. כמ"ש לו הקב"ה על בנימין ויהיו גם הם כראובן ושמעון אלמא דילפינן כל השבטים מבנימין. ומקשי דלמא דוקא כולם ביחד מיקרו קהל ואמר יעקב ליוסף דגם חד מבניו יעכב. ומשני וכו'.

דף ו' ע"א. גמרא שאין מיתה בצבור. נראה פירושו לפי שא"א לצבור בכלל חלילה. עי' תמורה ט"ו תוס' ד"ה קס"ד.

תד"ה אילים. צ"ע וכו'. לא בנתי דבריהם. דאינהו וודאי הוו עולות דאין במינן חטאת וקושית הגמ' רק משעירים כפרש"י ז"ל : ע"ב רש"י ד"ה הא כתיב. וכהנים לא איקרו וכו'. לר"ד ה"ג דהשתא י"ל דכהנים איקרו קהל. ומ"מ לא טפו שבטים. דלא חשיב להם לקהל כיון דלא הוה להם חלק בארץ. והייגו דבעי מאי היה עלה : שם ד"ה וכי דנין וכו'. כבר כתבתי במ"א והוכחתי בראיות ברורות דהא דא"ד אפשר משא"א בהיקש היינו דוקא ממה שא"א מצד הדין. אבל ממה שא"א מצד מציאות טבעו דנין בהיקש. ולפ"ז אי לא הוה אמר ר"ש אלא בצבור ה"א משום דמיתה ל"ש בצבור. אלא כדדייקינן דבשותפות גמי אמר משום וולד תמורה פריך שפיר. א"נ ה"א דסבר המיתה אפשר בצבור כיון דאפשר בקצתן. ומ"מ הא חזינן מדיוקא דר"פ דקרבין. עי' בתמורה שם דקאי דיוקא דר"פ לקושטא דמילתא.

דף ט' ע"ב. גמרא מי פטר ליה מפר. צ"ע מנא פשיט ליה כ"כ דמחייב ר"ע בפר. הא ריה"ג ודאי פטר לגמרי דדומיא דב"ד קאמר דפטורין לגמרי. ולולא פרש"י ז"א דה"ק לר"ע ליכא קרא בפ"ע למפטר מפר. ואם איתא לסברת ר"ע בנשיא דלייתי שעיר ה"נ במשיח.

דף י' ע"ב. גמרא והאמר ר"י אמר רב וכו'. ר"ל וע"כ האמהות אף אם כוונו מתחלה שלא לשמה אח"כ באו למצוה לשמה שאין למעלה ממנה. ואיך אמר קרא יותר מנשים באהל. ואמר אימא כמצוה שלא לשמה הייגו שתבוא ע"ז למצוה לשמה. ומנשים הייגו מעין ברכת האמהות שבאו לידי מצוה לשמה.

דף י"ב ע"א. גמרא השתא דאמרת וכו'. נראה לי דקאי אולאו מילתא היא. ור"ל כיון דע"י פעולתו מתרע מוליה ה"ה לטובה. דממתניתא ה"א דהא דמושחין על המעיין הוא להראות שחפצים אנו שתתמשך מלכותו ומברכים אותו בזה.

בן יהוידע

מאת רבנו יוסף חיים

פרק ראשון

דף ג' ע"ב אין גוזרין על הצבור אא"כ רוב הציבור יכולין לעמוד בה, נ"ל בס"ד הטעם דמדתו יתברך לדון את העולם אחר הרוב, וקי"ל בעלמא רוב ככל, ולכן צבור למפרע רוב צ' כלומר רוב צדיקים, כי צד"י צדיק, כמ"ש בגמרא דשבת בפרק הבונה, והיינו אם יש רוב צדיקים אז יש להם דין צבור, ולכן אין גוזרין גזרה אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה, דאז אם המיעוט לא קיימו לא יצא מזה תקלה שיקטרגו עליהם להעניש העולם בעבור אותם המיעוט שלא קיימו אותה, דהעולם נידון אחר רובו וכאלו כולם קיימו וכאלו כולם צדיקים, ועי"כ אותם המיעוט יצלו ושאר הציבור וכללות העולם לא ילקו.

שם עשרה שיושבין בדין קולר תלוי בצואר כולן, הא דתלה הקולר בצואר, נראה לפרש בס"ד דארז"ל לעולם יראה הדיין חרב מונחת לו בין ירכותיו ונהינם פתוחה מתחתיו, ולפ"ז צריך שיהיה הדיין עיניו רואות למטה ולא למעלה, ימי שתולין לו קולר בצוארו מוכרח שיהיו עיניו רואות למטה, כי הקולר מכביד על ערפו ומרכין ראשו למטה, לז"א עשרה שיושבין בדין צריכין לצייר בדעתם כאלו יש קולר תלוי בצואר כולן, דאז ראשם ועיניהם מסתכלים למטה לראות כאלו חרב בין ירכותם וגיהנם פתוחה מתחתם.

ועוד נ"ל בס"ד ענין הקולר הזה דבקיט הכא, דארז"ל במדרש בראשית רבא פרשה י"ג אין קול אלא גשמים שנאמר תהום אל תהום קורא לקול צנוריך, גם ארז"ל בגמרא אין הגשמים נעצרים אלא בשביל עוות הדין ולהפך בדין אמת חיים באים לעולם, גם איתא באותיות דרבי עקיבה אין ר"ש אלא חולי ומכה שנאמר כל ראש לחולי, נמצא העדר ומניעת הגשמים שהם מכונים בשם קול, וביאת החולי שמכונה בשם ר"ש כל זה תלוי בצואר הדיינים שהם מסבבים העדר המטר שנקרא בשם קול וביאת החולי שרמוז באות ר' וצירוף שניהם הוא קולר שהוא קול ר', וז"ש עשרה שיושבים בדין צריכין לצייר ולחשוב בדעתם כי הנזק שיהיה בקול ר' שהוא עצירת הגשם וביאת החולי, תלוי בצואר כולם, כי הם המסבבים שתי נזקין אלו שהם צירוף קולר, ואם ידונו אמת תהיה להפך שבזכותם ירד הגשם שהוא קול ויסתלק החולי שהוא ר'.

והא דנקיט עשרה, נראה כי השלשה הם ב"ד, וא"כ כל היתר על שלשה כאלו ליתיה וכבטול דמי, ולמה יצטרפו לענין העונש, אך אם הם עשרה שיש צורך בשבעה זיתרים בשביל השראת שכינה, כי על ידם שכינתא שריא עלייהו, להכי הקולר תלוי בצואר כולן, כי כיון דהוצרכו השבעה להצטרף עם השלשה בשביל השראת שכינה יצטרפו גם לענין העונש שיהיה הקולר תלוי בצואר כולם ביחד בהשואה אחת.

שם מייתי עשרה טבחי, הא דבחר במספר עשרה נ"ל בס"ד ע"פ מ"ש הרב נ"ב ז"ל בשם חסד לאברהם דלכך היו מערבים בסימני הקטורת חלבנה שריחה רע עם עשרה סמנים טובים, להורות כי כח רשע אחד יתבטל בעשרה צדיקים שיצטרף עמהם ע"ש, ולכן חש פן ח"ו ישגה ויתיר את האסור דנמצא כח איסור איכא בהוראה זו, לכך מביא צירוף עשרה כדי שזכות העשרה יבטל כח האיסור אם ישנו באותה הוראה והיה כלא היה, והוצרך לפרש ממתא מחסיא לומר שהיה מביא טבחי שהם חכמים דאפשר אלו טבחי דמתא מחסיא היו ידועים לכל שהם חכמים.

דף ו"א ע"ב כל שיש לו אחוזה אקרי קהל, וכל שאין לו אחוזה לא אקרי קהל, י"ל מה טעם יש בזה ולמה יגרעו כהנים ולוים משם זה של קהל, ונ"ל בס"ד כי כהנים לוים וישראלים כל אחד יש לו תואר אדם, וכמ"ש אדם אתם, וארז"ל אתם קרוים אדם ואין העכו"ם קרוים אדם, וידוע דהם בחג"ת דהיינו כהן בחסד לוי בגבורה ישראל בתפארת קו האמצעי, וידוע כי בקו האמצעי כלולים גם השני קוין ימין ושמאל שהם חו"ג, ולכן כהן ולוי אין להם אחוזה בארץ, כי רק ישראל שהם בתפארת שהוא נקרא גופא וחשיב גופא יש להם אחוזה בארץ כי גופא שליט בכל, אבל כהן ולוי שהם אחוזים בימין ושמאל בלבד שהם ענפים ולבר מגופא אין להם אחוזה בגוף הארץ, נמצא ישראלים יש להם תואר אדם לעצמן, וכלולים בהם גם כהנים ולוים, והרי בישראל כלול גם כהן ולוי שכל אחד מהם נקרא בשם אדם, הרי בישראל איכא תלת אדם חד שלהם ושנים של כהן ולוי הכלולים בהם, ושלש פעמים אדם עולה מספר קהל, ולכן כל שיש לו אחוזה בארץ מפני שהוא אחוז בגופא שהוא התפארת, דמלבד שיש לו אדם לעצמו יש בו ב"פ אדם מצד הקוין הכלולין בו אקרי קהל כי ג"פ אדם עולה קהל, וכל מי שאין לו אחוזה מפני שהוא רק אחוז בענפים שהם יד ימין ויד שמאל, ואין לו אחיזה בגופא לא אקרי קהל, כי הוא אין לו רק תואר אדם אחד.

פרק שני

דף ט'. בכח ובנוי בעושר ובחכמה, י"ל הלא החכמה גדולה מכולם והול"ל ברישא, ונ"ל בס"ד כפי סדר ביאתם לאדם נקטינהו, כי תחלת הכל יתגלה בו הכח והגבורה, אח"כ נוי הפנים שהוא הזקן דכתיב הדרת פנים זקן, כי בלא זקן נראה כמו צורת הנקבה ואין לו נוי איש ואחר שנעשה לו זקן יצא מבית הספר ויעסוק בסחורה ויתעשר כי קודם זה היה אוכל משלחן אביו ולית ליה מגרמיה מידי ואח"כ יגדל בשנים יותר וישתלם בחכמה כמ"ש אמרתי ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה.

פרק שלישי

דף י"ד. הכא נמי אימא גזרה היא, קשה בשלמא נגעים אית בהו טעמא כמ"ש הרמב"ן ז"ל דענין נגעי בתים מורה על מעלת ישראל ששלח להם הקב"ה

סימן על חטאם בנגעי הבתים כדי שישובו, אי נמי כמ"ש הרב אה"י ז"ל להודות כי ישראל וארץ הקדושה גוף אחד הם, אבל חטא הנשיא מה טעם יש בגזרה, וי"ל כדי שיקחו העולם מוסר מזה, וכדאיתא לקמן ואע"ג דאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך, היינו דוקא במזיד, אבל בשוגג לא אתמר האי כללא:

שם. א"ל כוכב אחד יש שעולה לשבעים שנה, פירוש כי הקב"ה ברא ב' כוכבים בעולם שהם קבועים ואין זזים ממקומם, והם אחד בקוטב הצפוני, ואחד בקוטב הדרומי, ונקראים בלשון ערבי בשם גידי וכל מהלך עוברי דרכים הן בים הן ביבשה בלילה הכל הוא ע"י הכוכב הזה ובלתי כוכב זה היו תועים במהלכם בלילה ורק על ידי כוכב זה הם הולכים ובאין בלילות, והיושבים בצד צפון אינם רואין אלא כוכב הצפוני, וכן אנחנו יושבי עיר בגדאד אין רואין אלא כוכב הצפוני ועליו הוא מהלך עוברי דרכים בלילות, וכן היושבים בצד דרום אינם רואין אלא כוכב הדרומי דוקא ועליו הם הולכים ובאים בלילות בים וביבשה ורק אותם שהם יושבים תחת קו המשוה של מהלך השמש ותקופתו הם רואין את שני הכוכבים הנז', האחד בשפולי השמים לצד דרום, והאחד בשפולי השמים לצד צפון, כנודע זה לכל, והנה רבי יהושע היה חכם גדול גם בחכמת התכונה והיה יודע לפי חשבון התוכנים שיש כוכב אחד אשר כמותו ואיכות זיו והדרו דומה ממש לצורת כוכב הנז"ל שעליו הולכים כל עוברי דרכים בלילות בים וביבשה, וזה הכוכב נראה במקום אחד מכוון ממש כנגד הכוכב הנז"ל הנקרא בערבי גידי וזה מתעה את עוברי דרכים, כי דרך משל הספן רוצה לילך למקום אחד בים באופן שצריך להיות הכוכב הנז' הנקרא גידי בימין הספינה, וכשרואה הכוכב הדומה לכוכב גידי בשמאל הספינה חושב שזה הכוכב הוא הכוכב הנקרא גידי, ודן בדעתו שנהפכה הספינה והולכת בחזרה, על כן מחזיר הספינה לאחור בידים, ונמצא הוא תועה, ומחמת כן יסתובב שיתעכב בדרך הים כמה ימים ולילות על חנם, כי מתבלבל מחמת כוכב הדומה הזה ואמר שהכוכב הזה הדומה לכוכב הנז"ל דרכו להתראות פעם אחת בכל שבעים שנה, אך אינו יודע באיזה חודש באותה השנה עולה, וחש רבי יהושע פן יעלה באותו הזמן שהם בספינה ויטעה הספן בו ויתעה, וממילא יסבב להם עכבה כמה ימים בים, לכך הביא סולת שמתקיים ימים הרבה, ורבן גמליאל תמה כיון שיש לו חכמה גדולה בחכמות הטבע, איך לא מצא לו פרנסה במקומו להיות נשכר ללמד ולהורות לבעלי העסקים שצריך להם דברים אלו וכיוצא בהן, והשיב לו שכל זה תלוי במול, דהראיה יש פ' ופ' שהם חכמים גדולים בחכמות הטבע, ותכונה והנדסה, ואין להם לחם לאכול, ואז נתן ר"ג עיניו בהם להושיבם בראש כדי שיהיה להם פרנסה מן השררה שלהם.

שם ע"ב אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו, מקשים העילם מנ"ל לפרש אשרי על הדור, לימא אשרי הנשיא שהוא נותן לב להביא קרבן על שגגתו, וי"ל בס"ד דהכתוב נקיט תרתי על הנשיא, חדא ענין החטא שחטא, וחדא ענין הבאת הקרבן, והחטא נקיט לה בראשונה סמוך לאשר נשיא, ואם נפרש אשרי על הנשיא, משמע דמשבח ליה אתרווייהו, אשרי הנשיא שיחטא, ואשריו שמביא קרבן, וזה לא יתכן, דודאי הלואי שלא היה חוטא ולא היה מביא קרבן, על כן לא דרשינן אשרי על הנשיא כלל, אלא אמרינן אשרי על הדור, ועוד נ"ל בס"ד דריב"ז כיון דדריש אשרי על הדור, גם הנשיא הוא נכנס בכלל השבח, כי כיון דאמרת אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו, כ"ש שיגיע השבח גם להנשיא עצמו שהוא המביא, דהא אין השבח הזה מגיע לאנשי הדור, אלא מכח שבח הנשיא, דאם אין שבח לנשיא אין שבח לדור, והא בהא תליא, ובכלל מאתים מנה, אבל אם היה דורש אשרי הנשיא אינו נכנס שבח הדור בכלל הדרשה הזאת.

שם ומה על שגגתו מביא קרבן צריך אתה לומר מזדונו, פירש רש"י אם על שגגתו מרגיש כ"ש שהוא מרגיש על זדונו וחזר בתשובה, וי"ל מאי קל וחומר הוא זה, שגגתו שאני שאם היתה שגגתו באיסור שאינו ערב לו לפי טבעו ומזגו, כמו אכילת נמלים או דם וכיוצא בדברים דלא ניחא ליה בהו, הרי זה מתחרט בודאי כשנודע לו שגגתו ומביא קרבן לכפרה, אבל המזיד א"א להיות אלא בדבר שערב לו ועשהו, וכיון דערב לו והזיד לעשותו, לא יתחרט ולא יחזור בתשובה עליו, וי"ל בס"ד הכי קאמר דהמלך כבודו גדול, ואם יביא קרבן צריך לזלזל בכבודו לבא כשאר הדיוטות לפני הכהן וקרבנו בידו לסמוך עליו ומבקש כפרתו מן הכהן, כי תשובה של השוגג תלויה בהבאת קרבן, ואינו יכול לעשות תשובה בינו לבין עצמו, וא"כ יש בה זלזול מלכות, ועכ"ז עשה תשובה והביא קרבן חטאת ולא הקפיד על כבוד מלכות, וכ"ש שיעשה תשובה על המזיד דלא אתרו ביה וליכא מלקות, וגם קרבן ליכא במזיד, ואז התשובה היא לבינו לבין עצמו דאין שום אדם מכיר ויודע בו.

שם. א"ל וכ"כ יש בידך ואתה יורד לספינה, מקשים וכי אם הוא חכם גדול בחכמות העולם ויש לו עסק בעיר אחרת בכרכי הים אינו יורד לספינה אלא יפרח באויר או יעוב העסק שלו ולא ילך לשם, וי"ל בס"ד דדרכם של הולכי בים בספינה, **אם הם מתפחדים מן הים וגליו העצומים יורדים לירכתי הספינה כדי שלא יראו** בעיניהם תוקף הים וגליו, ואפשר שראה ר"ג את ר"י שירד לירכתי הספינה ולא עמד למעלה עם בני הספינה, וא"ל מזה מוכח שאתה מפחד הרבה מן הים וגליו, ובאמת מי שהוא חכם בכל מיני חכמות לא יפחד מן הים כי יודע המקרים הטבעיים אשר תהיינה.

שם. נתן עיניו להושיבם בראש. מקשים מאי פרנסה יש לראש ישיבה משאר חכמים. וי"ל דאיכא הרווחה לראש ישיבה יותר בהיכא דאם אחד נדר ממון ואמר זה יהיה מתנה לראש ישיבה וחביריו, וכמ"ש בגמרא על קטיעא בר שלום שאמר כל נכסיו לרבי עקיבה וחביריו ונפק רבי עקיבה ודרש ממ"ש לאהרן ולבניו ודרשינן מחצה לאהרן ומחצה לבניו והכא נמי מחצה לו ומחצה לחביריו וכאן נמי מחצה לו ומחצה לחביריו. ומ"ש להם עבדות אני נותן לכם שנאמר אם תהיה עבד לעם הזה, הקשה בשער יוסף ז"ל אמאי לא הוכיח להם מדכתיב בית החפשית ע"ש וי"ל לא רצה להוכיח להם מפסוק המדבר בצרעת אע"ג דמשם הוי הוכחה טפי.

שם. אוי להם לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הרע המגיע לצדיקים בעוה"ז, קשא למה אוי אדרבה טוב להם שרואין יסורין בעוה"ז ותהוי להו כפרה, וי"ל דכאן איירי ברשעים דכתיב בהו על מה תוכו עוד תוסיפו סרה שמבעטים וכופרים יותר, אי נמי כיון דהם אינם מקבלים אותם לכפרה לא תהני להו, ונמצא זה יצא קרח מכאן ומכאן.

שם. א"ל אוקימתון מסכתא פלן אעתריתו פורתא, ג"ל בס"ד סמך שתי שאלות אלו יחדיו זע"ז דתרווייהו חדא נינהו, והוא כי ידוע דהממון מרחיב לבו של אדם ומפקחו בתורה וכמ"ש על ר"ת שהיה מניח לפניו על השלחן כלי גדול מלא זהובים ויושב ועוסק בתורה, באומרו כי הזהובים מרחיבים לב האדם ויתפקח בעסק התורה משא"כ אדם דחוק יהיה שכלו מבולבל ואינו מיושב בלימוד התורה, וכאן שאל אותם על מסכתא פ' ומסכתא פ' שהם מסכתות חמורות, וא"ל דגמרי היטב מזה ידע דגמירי להו כלהו מסכתות, ולכך רצה לדעת מהיכן בא להם סיוע זה שהצליחו בלימודם כ"כ בשנים מועטות, כי סתם חכם יש לו דוחק פרנסה, וע"כ שאלם אעתריתו פורתא דאפשר העושר גרם לכם הרחבת הלב כדאמרן, או שמא הצלחה נסית היה לכם בעסק התורה שלמדתם הרבה גם מתוך דוחק, וא"ל אין נתעשרנו, ומזה היה עזר וסיוע לעסק התורה שהיה לנו הרחבת הלב. והא דאמר אעתריתו פורתא ולא אעתריתו בסתם היינו בשביל שלא להטיל עיה"ר בדבר העושר כי אם יאמר אעתריתו בסתם היה משמע נמי עושר רב, או אמר כן לפי לשון בני אדם, כדכתיב יוקח נא מעט מים.

שם. דזבנינן קטינא דארעא, הא דאמרו קטינא כדפרשנו לעיל שלא להטיל עיה"ר, כי אם יאמרו ארעא סתם, אפשר לומר היא קרקע גדולה רחבת ידים, או יובן בס"ד הוצרכנו לפרש שהיא קרקע קטנה כי הקרקע היא נגדיית לעסק התורה שצריך לאבד זמנו בה לעבדה ולשמרה, ואיך עלה בידם הצלחת לימודם בתורה אם קנו קרקע, לכן א"ל קטינא דארעא כי לרוב קוטנה אין צריך לאבד זמן על עבודתה וטיפול שלה. או יובן א"ל קטינא דארעא ולא אמרו ארעא קטינא, היינו רצונם לומר שלקחו קרקע בזול מהזולים שבקרקעות, ולכן לא היה צריך לה ממון סך הרבה לקנותה, ולז"א קטינא ר"ל מקום הדל וחלוש שבקרקע.

דף י"א ע"ב תחלתו לא היו אלא י"ב לוגין, נ"ל בס"ד טעם למספר י"ב כנגד י"ב שבטי ישראל שיצאו מן שלשה אבות, כן שמן המשחה הוא י"ב לוגין שהם שלשה קבין, והא דנרמזו י"ב לוגין באותיות זה דכתיב זה לי לדורותיכם, נ"ל בס"ד כי הנס שנעשה בו תחלתו י"ב וסופו י"ב שלא חסר כלום אע"פ שנמשחו בו דברים רבים היה הנס הזה בזכות מרע"ה שנתנבא בזה, כמ"ש רז"ל כל הנביאים נתנבאו בכה ומרע"ה נתנבא בזה, דכתיב זה הדבר אשר צוה ה', ובזה יתורץ דקדוק א', דאמר רבי יהודה שמן המשחה שעשה מרע"ה במדבר, ומקשים למה הוצרך לפרש שעשה משה, והלא לא נעשה שמן המשחה עוד על ידי זולתו, וכפי האמור ניחא דנקיט הכי להודיע מה שזכה השמן לגם זה הוא בזכות מרע"ה אשר עשאו בידו.

שם הכא נמי באפרסמונא דכיא, קשה אם זה אינו שמן המשחה במאי אהני להו לשכך המחלוקת, וי"ל דהמון העם היו חושבין שזה שמן המשחה, ועי"כ תשקוט המחלוקת כי המחלוקת היתה מהמון העם הנוטים אחר יורם.

דף י"ב. כיצד מושחין את המלכים כמין נזר, נ"ל בס"ד הטעם דאמרו בגמרא דשבת, נו"ן נו"ן נאמן כפוף נאמן פשוט, פירוש יהיה נאמן בעוה"ז, אז הוא נאמן פשוט לעוה"ב, ולכן מושחין את המלך כמין נזר לומר לו אם לא יהיה נאמן כפוף בעוה"ז, אז יחסר מן נזר את נו"ן כפופה וישאר אותיות זר בלבד שיהיה הוא כאדם זר במלכות, שתעקר המלכות ממנו ולא תמשך לו, וכ"ש לזרעו כי מלך זר מעבירין אותו.

שם. ואת הכהנים כמין כי, פירש רש"י ז"ל שמתחיל למשוח באצבעו בין רסי עיניו ומושך באצבעו על הראש והולך עד שמגיע לעורף ככף יוני ע"כ, וי"ל בס"ד הטעם בזה שיתחיל כנגד פנים ויסיים כנגד אחור, לרמוז לו שכה"ג צריך לעשות עבודת הקודש בסילודים שיהיה לבו נרתע ברצוא ושוב שסולד לאחור מחמת גודל האימה שיהיה לו מכבוד שכינתו יתברך, והנה אותיות שלפני אותיות כהן הן אותיות סלו, ואותיות שאחורי אותיות כהן הם אותיות דים, הרי פנים ואחור הם צירוף סלודים, ולכך משחו מצד פנים ומסיים בצד אחור לרמוז לו על זאת, ועוד יובן ג"כ רמז לו בזה שיביט תמיד מאין בא, ויביט ג"כ לאן הולך, והיינו הבטה של קודם והבטה של אחור, וע"כ ילבש ענוה ולא יתגאה במה שרואה כפרת ישראל תלויה בו.

שם. בתחלה יוצקין שמן על ראשו ואח"כ נותנין שמן בין רסי עיניו, נ"ל בס"ד דרומזים לו בזה על שתי ראיות שצריך לראות ויביט לטובת ישראל, הא' היא ראיה שכלית שהיא במוח שבראשו, ולכן יוצקין השמן על ראשו, והב' ראיה חושית וטבעית שהיא בעין החושית שלו, ולכן נותנין שמן בין רסי עיניו.

שם. א"ד יציקה עדיפה וא"ד משיחה עדיפה, נ"ל בס"ד תרווייהו צריכי, ביציקה רומזים לו יקיצה משנתו להיות לבו ער בעבודת הקודש אשר יעשה, והיינו כי יציקה בהפוך אתוון יקיצה, ובמשיחה רומזים לו שיעשה עבודת הקודש בשמחה כי משיחה בהפוך אתוון ישמחה.

שם. כמין שתי טפות מרגליות היו תלויות בזקנו של אהרן, נ"ל בס"ד נעשה נס זה לאהרן הע"ה להעיד שהוא נמשח ע"פ הדיבור ולא כאשר חשבו קרח ועדתו, והיה הנס בשתי טיפות כי על פי שנים עדים יקום דבר ונראה כי לכך נזדמן שקרח שהיה חולק על כהונת אהרן ע"ה היה בן יצהר שהוא שמן כדי שילמוד מנס שהיה בשמן ועכ"ז הוא לא למד אע"פ שראה בעיניו הנס בשני טיפות דעל פי שנים עדים יקום דבר, או יובן בס"ד שהיה הנס בשתי טיפות של שמן, דידוע השמן רומז לחכמה שהוא אבא וידוע דאהרן הע"ה הוא מבחינת שתי אחוריים הפשוטים והמלאים דיסוד אבא, והם ע"ב וקפ"ד שעולים מספר אהרן, וכמ"ש רבינו האר"י ז"ל בשער הפסוקים, ולכן נעשה לו הנס בשתי טיפות השמן לרמוז לשתי הארות הנז' שהם ע"ב וקפ"ד, גם י"ל נרמז בשתים אלו על סוד הפסוק הם אהרן ומשה, הוא משה ואהרן ודוק.

שם. כשהוא מספר עולות ויושבות בעיקר זקנו, פירוש רש"י ז"ל נראה דוחק עצום מאחר כי באמת הם בנס היו עומדים, ופירוש הרמ"ה ז"ל ג"כ קשה לפ"ד רבינו האר"י ז"ל האמתיים דאין לגלח בשום מקום מן הזקן ורק להסיר משער השפה את המעכב האכילה הוא דשרי, וי"ל כוותיה דהרמ"ה ז"ל ולא מטעמיה, דלעולם מספר ר"ל מגלח, ומה שעולות ויושבות בעיקר זקנו היינו כדי שלא יגע בהם המגלח בשעה שמגלח לו ראשו שהוא עומד נגד פניו ואוחז בראשו ומגלחו דאז נדבק בזקן שלו, ולכן יסתרו בעיקר הזקן שאין נראין חוצה ולא יגע בהם המגלח לא בגופו ולא במלבושיו.

ועוד נ"ל בס"ד מספר ר"ל משמש מטתו וכמוהו הרבה בתלמודא דקרו לתשמיש המטה בשם מספר, וכמ"ש אימא שלום על בעלה כשהוא מספר עמי וכו' וכן הרבה נמצא בתלמוד לשון זה על תשמיש המטה, ומאחר כי המשמש פנים כנגד פנים יחדיו ידובקו דאז נדחקים השני טיפות אלו התלויות בזקנו, לכן בשעת תשמיש עולות ויושבות בעיקר זקנו להסתר שם בתוך שער הזקן כדי שלא יהיו טיפות השמן הקדוש נוגעים בבשר אשתו, לכך יושבות בעיקר זקנו להתכסות שם בתוך השער, יה"ר זכות אהרן הע"ה יגן בעדינו אכי"ר.

שם. שמא ח"ו מעלתי בשמן המשחה, הקשה הרב עיון יעקב ז"ל מאחר דהשמן לא היה חסר כלום במה שמושחין ממנו, דעדיין הוא י"ב לוגין שלמים א"כ למה חושש משום מעילה, והלא אמרינן בפ"ה דמעילה דלא מעל עד שיפגום דהיינו חסרון ע"ש, וי"ל בס"ד דודאי כיון שלוקח ממנו נעשה בו חסרון בעת שלוקח, אלא שעל ידי נס יהי' חוזר ומתמלא החסרון תכף ומיד, וכאשר היה בקמח ושמן של הצרפית, ע"י ברכת אליהו זכור לטוב, ולז"א יהיה זה לי לדורותיכם דהיינו מספר זה שהוא י"ב לוגין נעשה בו תמיד הוייה חדשה שבכל פעם שלוקחין איזה שיעור ממנו מתהווה במקומו שמן חדש למלאת הפחת שנפחת ממנו.

שם. יצתה בת קול ואמרה לו כטל הרמון מה טל חרמון אין בו מעילה וכו', קשא מעיקרא מה שייכות יש למעילה בטל כדי שמדמה דבר זה אליו, ולמה תפס טל יאמר גשם או מי נהרות וכיוצא, וי"ל בס"ד דידוע שהטל הוא גוטף ויורד מן האדים, שעולים מן הארץ וכשיעלו למעלה יורד מהם טל, וידוע מ"ש בגמרא קרקע בהמ"ק נתקדשה עד התהום, ועל כן מאחר דקרקע בהמ"ק קודש עד התהום איכא טעמא למימר שהטל היורד מן קרקע בהמ"ק ימעלו בהם כי קודש הם, אך באמת אין בו חשש מעילה ונהנים העולם מאותו הטל היורד מן אידים שעולים מקרקע

הר הבית כולו, והנה מצינו בזוה"ק ובמדרש שארז"ל חרמון זה הר סיני מה חרמון זה כל טובו גנוז בתוכו כך הר סיני וכמ"ש בקה"י ז"ל ע"ש, ולפ"ז גם בהמ"ק יקרא חרמון דטובו גנוז בתוכו, ולז"א מה טל חרמון הוא הטל היורד מן אידים העולים מהר הבית כולו שנקרא חרמון אין בו מעילה, אף שמן שבזקן אהרן אין בו מעילה.

שם. אין מושחין את המלכים אלא על המעיין, נ"ל בס"ד עיקר הסימן הטוב של המלכים הוא מצד המים אשר במעיין שיש בהם רמז על גאולה תמידית מדור לדור, והיינו מים במילואם כזה מ"מ יו"ד מ"ם המלוי היא מספר מים, ותחזור ותמלא אותיות מים היוצאין מן מלוי מים ויהיה ג"כ בהם מלוי מים, וכן עזה"ד כמה וכמה, וזה סימן להמלך הנמשח על המים שתהיה מלכותו לזרעו וזרע זרעו ע"ס כל הדורות.

והנה מ"ש שנאמר והורדתם אותו על גיחון, פירש בפ"ק דכריתות גיחון זה הוא מעין קטן אצל ירושלים, ולא זה הוא גיחון היוצא מעדן ע"ש, ומ"ש הרמ"ה ז"ל שזהו גיחון היוצא מעדן, זהו דבר תימה מכמה טעמי שאין צורך לפרשם, אך יתכן לומר שזה מעין הקטן שאצל ירושלים מים שלו באים מן גיחון היוצא מעדן ע"י מחילות תחת הקרקע וקים להו בכך ועל שם זה קראו את המעין הזה ג"כ בשם גיחון, או אפשר קראוהו גיחון מפני שהמים שבו הם קשים ורודפים בטבען, ועיין גט פשוט סי' קכ"ח ס"ק ל"ז שכתב שהיה גיחון נחל שוטף בימי חזקיה הע"ה ע"ש, ונ"ל בס"ד דהן אמת ששלחם דוד הע"ה למשוח את שלמה על מעין זה של גיחון לסימנא טבא, עכ"ז נראה כי מן השמים שמו בלבו כן לעשות רמז בזה על העתיד שבימי רחבעם תתחלק מלכות ב"ד ויבא ירבעם שהיא משבט אפרים בן יוסף שנתברך וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדיו, ויקח מידו עשרת השבטים, לכן היתה משיחתו על גיחון שהוא לשון נגוח, ועיין להגאון חיד"א ז"ל בשם הגדולים, מעשה נורא שהיה בזמן מהרח"ו ז"ל בענין סתימת גיחון שסתמו חזקיהו הע"ה ע"י שם, ורצה ממנו שר א' לפתחו על ידי שם, וברח לדמשק בקפיצת הדרך שעשה ע"י שם, ומדברי רבינו האר"י ז"ל שהגיד למהרח"ו ז"ל בחלום תבין שפתיחתו של גיחון נוגעת במלכות בית דוד ואתחלתא דגאולה יהיה בפתיחתו ודו"ק היטב.

שם. לתלי שרגא בהדי עשרה יומי, נ"ל בס"ד הנשמה קרויה נר, לכן עושין הסימן בנר, אך ענין ההצלחה הנוגעת לגוף עושין הסימן בתרנגול, כי התרנגול נקרא גבר שהוא שם הגוף, לכך עושין העולם כפרות הזכר בתרנגול, והנקבה בתרנגולת.

שם. יהא רגיל איניש למיכל בריש שתא קרא ורוביא. נקיט לשון רגיל לרמוז שיעשה זה הסימן בשני ימים של ראש השנה בלילות ובימים, דאז נמצא עושה זאת ארבעה פעמים וידוע לשון רגיל לא שייך בעושה בפחות משלשה פעמים, והא דנקיט קרא ורוביא ברישא, ולא נקיט תמרי ברישא, מפני כי אלו הם דברים הבאים בתוך הסעודה ואינו מברך עליהם, ולכן בפעם ראשונה שלוקחם בידו מן השלחן לאכלם הוא פותח פיו ואומר הבקשה של הסימן הטוב, משא"כ תמרי צריך לברך על הפרי תחלה ולאכלו, ואח"כ יקח בידו פרי שני ויאמר עליו הבקשה ואין הסימן עולה בזה כהך סימנא.

שם. אקיקולי דמתא מחסיה תיבו וכו', נ"ל בס"ד כי במתא מחסיא המון העם הם בני תרבות ובעלי דרך ארץ ועושין כבוד לת"ח ומכירין בכבודן, משא"כ בפומבדיתא, אי נמי במתא מחסיא מקום בהמות הרבה כמ"ש בגמרא בסוף מסכת יומא, וא"כ הבשר שם שמן ובזול ויכול החכם לקנות בשר בכל יום לחזק גופו לעמל תורה, משא"כ בפומבדיתא צריך לאכול ירקות.

שם. דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן, נ"ל בס"ד שמא גרים, כי קרן לשון אור כמו קרנים מידו לו, קרן עור פני משה, גם אות קוף של קרן עולה מספר מקום שהוא מספר שם הוי"ה ב"ה כנז' בתיקונים ונשאר אותיות נר לרמוז בשם הוי"ה ב"ה שהוא נר שמאיר להם, ובזה יובן שם אצמית קרן לדוד, ערכתי נר למשיחי, גם קרן בגי' חסד לאברהם, גם קרן הוא מגיפ וממית כחרב, וזה יורה על תוקף מלכות שממית את אויביו, אבל פך בהפוך כף, יורה שכופה את אויביו, אבל לא ימיתם ויאבדם מן העולם, נמצא יורה על רפיון מלכותו, ולכן משחו אותו ג"כ על גיחון שהוא לשון נגוח בקרן שממית את אויביו.

ועוד נ"ל בס"ד קרן עולה מספר אלף, כי נו"ן דמנצפ"ך בת"ש, וזה המספר של אלפים הוא כנגד עולם האצילות אשר שם השפעה גדולה, אך פך אין בו מספר אלפים אלא הוא במספר המאות בלבד שהוא כנגד הבריאה שהשפעתה קטנה מן אצילות, רמז לדבר האלף לך שלמה שנמשחת בקרן שהוא מספר אלף, ובזה יובן בס"ד כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו, ובזה יובן רמה קרני בה' ששם הוי"ה הוא בחי' אחדים עשרות מאות אלפים, והנשפע מן אלפים כל שכן דנשפע מתחת האלפים ג"כ, ולז"א הקטון יהיה לאלף, כי דוד הע"ה כתיב ביה ודוד הוא הקטן נמשח בקרן שהוא מספר אלף משא"כ שאול הע"ה נמשח בפך.

דף י"ב. שנאמר ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא, קשא מג"ל דכה"ג עדיף דילמא שוים הם, אך כיון דשנים הם מוכרח להזכיר אחד קודם חבירו, ועוד קשא למה לא הביא מפסוק שקדם לזה דכתיב ויאמר המלך קראו לי לצדוק הכהן ולנתן הנביא, ונ"ל בס"ד חדא מתרצא בחברתה, כי באמת בהזכרת שמם בזא"ז ליכא ראיה כיון דמוכרח להזכיר אותם זה אחר זה אע"ג דהם שוים, ולכן לא הביא מפסוק הראשון דקראו לי לצדוק הכהן, אך מפסוק הב' שפיר איכא הוכחה דאי איתא דשוים הם הו"ל להזכירם בפסוק השני נתן קודם צדוק, דאז בזה ידעינן דשוים הם, כיון דבמקום א' הזכיר צדוק קודם, ובמ"א הזכיר נתן קודם, ע"ד שארז"ל בפסוק הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם הם המדברים אל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן, וכיון דפעם מקדים לאהרן ופעם מקדים למשה ללמדך דשקולים, והכא נמי הו"ל להזכיר בפסוק שני נתן קודם לצדוק ללמד דשקולים ושוים הם, אלא ודאי ש"מ דכה"ג עדיף מנביא.

שם. מפני מה הכלב מכיר את קונו וחתול אינו מכיר את קונו, פירש הרמ"ה ז"ל האי קונו דאמר הכא אינו ר"ל בוראו אלא ר"ל בעליו כדכתיב ידע שור קונהו וכן אמר הכתוב וחשב עם קונהו, וכן הדרך שהכלב מכיר את בעליו והולך אחריו לכל מקום שהוא הולך ומשמרו משא"כ בחתול עכ"ד, והנה הכרת הכלבים לבעליהן ותוקף החברה והאהבה שביניהם רבו הסיפורים בהם וכולם פלאות המה פלאי פלאות, ובספר תולדות הטבע הביא כמה סיפורים על זאת, ובכלל הביא דבר אחד פלא על זמן הייניריך מלך צרפת שהיה אוהב כלבים הרבה ויבחר בשלשה כלבים קטנים להיות הם שומרי ראשו, והם אהבו מאד את אדונם ולימדום לעמוד על המשמר כאנשי חיל אצל מטתו של המלך, והיה שם מונח כלי מראה השעות שהיה בו פעמון המכה בכל שעה ושעה וכאשר הא' עומד על משמרתו אז האחרים ישנים ובעת שמכה הפעמון יבא זה המקיץ ונושך לאט באזן חבירו הנרדם להודיעו כי הגיעה עתו על פי הסדר לעמוד אחריו על המשמר, וכן עזה"ד ככה המה עומדים על משמרתם כל הלילה חליפות עד הבוקר, ומעולם לא היה למלך שומרים נאמנים כמותם, ויהי היום ויבא כומר גדול להרוג את המלך בסתר, ויבא אל חדר המלך למסור לידו מכתב אחד אשר זה היה לו כסות עינים למחשבתו הרעה ותרמית לבו, וקם הכלב מן שלשה הכלבים הנז' העומדים בחדר המלך וישתער על הכומר ממקום משמרתו לגלות חטאתו הצפונה בלבבו, והיה דבר זה לפלא כי הכלב הזה תמיד לא עשה רעת לכל איש הבא חדרה אל המלך, והנה עתה התמרמר פתאום בחמה שפוכה התגעש וחרץ לשונו, והמלך לא הרגיש להתבונן בחדוש הזה, ולא שם לב מה זה ועל מה זה עשה הכלב ההוא ככה, אלא אדרבה אמר לסגור את הכלבים בחדר השני כדי שימתיק סוד עם הכומר הבא אליו, ולא תבלבלהו בביתת הכלב ההוא, וכן עשה עבד המלך הוליך הכלבים ההם לחדר השני וסגר בעדם, אך עכ"ז חמת הכלב ההוא לא שככה, ויוסף לנבוח בקול גדול ולא יסף, ומה דבני ובני בעת ההיא עשה הכומר מגמת לבבו ודקר את המלך בחרבו פעמים ויפול שדוד מתגולל בדמו, ע"כ. ועל זה הדבר הנפלא שנמצא בהרגשת הכלב אמרתי כמה גדולים דברי רז"ל שאמרו כלב כולו לב, שהרגיש מרתיחת דם פני הכומר שבעבור שופך דם נפש אדוניו המלך הוא בא, ולכך עשה מה שעשה בהשתערותו על הכומר, ובחריצת לשונו, כדי שירגיש המלך ברעה הבאה אליו מאת הכומר וישמר ממנו.

ועוד יספר בספר הנז' בכלל הסיפורים המדברים בנאמנות הכלבים ואהבתם לאדוניהם ובהרגשתם ושקידתם לטובת אדונם, כי השר אויבר"י היה ידיד המלך קארל החמישי, ויקנא בו שר אחד משרי המלך וישנא אותו בלבבו, ויהי היום וילך השר אויבר"י לשוח ביער עם כלבו, וירדפהו השר ההוא על סוס קל ויהרגהו, אמנם כלב הנרצח לא עזב את היער ולא חדל מנבוח ולזעוק זעקת שבר עד כי אכף אליו פיהו לשוב פאריזה אל בית אחד מאוהבי אדונו השר הנרצח, ואך אכל שם לשובע נפשו שב שנית היערה, ככה היה עושה הכלב ההוא כמה ימים עד אשר שמו אנשים לבם ללכת בעקבותיו, וימצאו את גוית אדונו המת ביער ההוא, ויהי מקץ ימים ויפגוש הכלב ההוא את השר המרצח בהיותו עומד בין צבא חיל המלך ויתמרמר אליו בחמת רוחו וינשכהו, ומהרו כל הנצבים להבריח את הכלב ולהכותו, אולם לא במהרה הניסוהו, ויהי מהיום ההוא ומעלה הלוך הלך הכלב ההוא לבקש את הורג אדוניו בכל מקום ויחרוץ לו לשונו וינשכהו, אז החל החשד להתעורר בלבות אנשים כי אמרו לא דבר ריק הוא, ובודאי זה השר הוא אשר רצח אויבר"י אדון הכלב ההוא, והשמועה באה אל המלך, ויצוה המלך את השר ההוא להתיצב בין אנשי חילו ונתן אומר להביא את הכלב ההוא, ויהי בבואו ויבקש את השר המרצח וישתער עליו בחרון אפו, ויאמר המלך אל השר ההוא תן תודה והגד נא לי מה עשית, ויקשה את לבו וימאן להתוודות, ואז חרץ המלך משפטו ויצוהו להלחם עם הכלב ברחוב העיר נפש מול נפש, ובצאת השר ההוא המרצח למלחמה היה לבוש שריון ובידו שוט, והנה רגעים אחדים התהלך הכלב מסביב בעל ריבו חרץ לשונו ויהמה בקול יליל נורא ובפתע פתאום השתרע בסופה ואחז בעורף אויבו בכל תעצומות עוזו וישליכהו ארצה, ויתן השר ההוא את קולו בבכי ויתחנן למלטהו מן הכלב האכזרי המבקש נפשו לספותה ויודה על פשעו בקהל עם, ואחרי אשר התודה חטאתו המיתוהו שמה ע"פ מאמר המלך לעיני כל העם ע"כ, ויספר עוד ספורים נפלאים בהכרת הכלבים ונאמנותם באהבת אדוניהם לנקום נקם מאויבי אדוניהם.

על כן יפים ונכונים ונבונים דברי התלמידים של ר"א שאמרו הכלב מכיר את קונו שהוא ר"ל בעליו, ע"פ ביאור הרמ"ה ז"ל הנז"ל, אמנם אומרם שאין החתול מכיר את בעליו הוא דבר תימה על פי הסיפורים אשר יספר בספר תולדות הטבע הנז' על החתולים בהרגשתם ואהבתם וחברתם עם בעליהם, ואזכיר בזה כאן סיפור אחד וממנו תדע, והוא כי שם מביא מעשה אחת אשר ספר החוקר הנכבד בספרו הנקרא למודי טבעי נפש חיה, והוא בבית אחד מריעיו היה חתול יפה מראה אשר גדלו בנו הבכור, ודאג לספק כל מחסוריו, וידבק החתול מיום ליום באותו הבן ואהבהו עד מאד, ויט שכמו לסבול באהבה אפילו אם הילד ההוא מרר ועצב את רוחו, ולא היה נפרד מן הילד ההוא כל היום, כי אם רק איזה רגעים אחדים למען עשות עבודתו לצאת ידי חובת הצידה של העכברים המוטלת עליו, והיו שנים אחדות אסורים בכושרות אהבה, אותו הילד והחתול, ויהי היום והילד ההוא חלה מחלת האבעבועות, וגם אז לא מש החתול מאהובו החולה עד אשר בראות קרוביו התגברות החולי עליו לקחו החתול וסגרוהו בחדר לבדו, ואחר איזה שעות מת הילד ב"מ, והחתול נמלט ביום השני מן החדר המוסגר בו, ויחפוז אל מטת רעהו אשר קוה למצאו שם, ובראותו כי הנער איננו, אז רץ בהול ומשמים בכל הבית ויעורר זעקת שבר עד בואו אל פתח החדר אשר שמו גוית המת בו כמנהגם לעכבו כ"ד שעות קודם קבורה, וישכב החתול אצל המת דומם ומתאבל עד אשר באו ולקחוהו בחזקה ויסגרוהו שנית. ויהי אך נקבר הילד והחתול שולח חפשי ויצא מן הבית בחפזה ויתעלם, וישב לבית אחר י"ד יום דל ורע תואר מאד וימאן לאכול שמה ויברח שנית בקול מר צורח, אכן כאשר הצקוהו הרעב היה בא יום יום לבית לעת מאכל הצהרים וישוב ללכת תמיד אחרי אכלו ולא ידע איש את מקומו, עד נמצא פעם אחת אצל קבר הילד ההוא בתוך החור אשר עשה לו לבדו בקיר החומה של הקבר, וככה נתאבל על אוהבו ולא שכחו אשר עד בצאת אבות הילד המת לגור בעיר אחרת אחרי חמש שנים, לא שינה את מגורו ולא רחק מקבר אוהבו לשבת במקום אחר וזולתי כאשר גבר עליו מאד קור וחורף, ע"כ.

והנה לפי הסיפור הזה ושאר סיפורים כיוצא בו, מוכח שגם החתול מכיר את בעליו ואין לו שכחה ממנו, ואיך יאמרו כאן שהחתול אינו מכיר את קונו, על כן נראה דטעמו של ר"א הוא אמת דסיבת שכחת החתול שאינו מכיר את קונו הוא מפני שאוכל עכברים, ולכן כל חתול שאינו אוכל עכברים אלא אוכל משלחן בעליו בשר בהמה וחיה ועוף ודגים אשר יתן לו בעליו בכל יום בעת הסעודה, ואינו אוכל העכברים אלא צד אותם ומשליכם, אין לו שכחה מכל דבר שבעולם, ותלמידי ר"א בן צדוק לא אמרו אלא על חתול האוכל בשר עכברים.

שם. מפני מה הכל מושלים בעכברים, נראה דקאי על החתולים, למה כל החתולים שולטים בעכברים דאפילו חתול קטן שולט בעכברים רבים, והשיב מפני שסורן רע, ואם לא היה נותן הקב"ה שליטה גדולה וחזקה עליהם מצד החתולים לא היו בני אדם יכולים לדור בעולם מפני רשעתם של עכברים וכאשר יספר בספר תולדות הטבע הנז' מעשה שהיה בארץ הודו שלא נמצא בארץ ההיא חתול והיו חייהם קשים ומרים מחמת רשעת העכברים עד שבא אחד גר מארץ אחרת וחתולו בידו ובזה ניצולו וכו'.

שם ע"ב חמשה דברים משכחין, מקשים והלא בפרטן הם ששה, ועיין פ"ע ובאר שבע, ונ"ל בס"ד כי נקיט מנין החמשה על דברים שהם אכילה ושתיה הנכנסים לתוך הגוף, אך האחרונה עניין סדר רחיצה בעלמא אין זה בכלל המנין, והוכרח למנקט מנין חמשה בזה כנגד מנין של חמשה היפים ללמוד, ונמצא יש חמשה יפים ללימוד וחמשה להפך, לכן תמצא בששה סדרי משנה יש חמשה מסכתות בלבד שמתחילים באות אל"ף והם פאה ופסחים וראש השנה וקמא וכלים, והיינו דאות אל"ף הוא לשון לימוד כמו אלופי ומיודעי ואאלפך חכמה, והיינו להורות דהלימוד יש חמשה יפים לו וחמשה להפך.

שם כשם שהזית משכח תלמוד וכו', הנה מלתא בפומייהו דרבנן אמרי אב משכח בן מפקח, ונ"ל בס"ד אם תסיר מן האב שהוא הזית מספר ז"ך ישאר שמך

שהוא הבן וז"ש ויקחו אליך שמן זית זך כתית ר"ל ויקחו אליך מספר שמן מן מספר זית, ע"י זך כתית לשון חסרון כמו כתותי מכתת שיעוריה.

והנה ידוע דהזית אינו משכח אלא למי שרגיל בו, וידוע דאיכא דס"ל בעלמא לא מקרי רגיל בשני פעמים אלא רק בשלשה פעמים והביא ראיות לזה, ובזה יובן בס"ד רמז המשנה כל הזותים שנים אינם שכחה שלשה שכחה, רבי יוסי אומר אין שכחה לזתים, והכונה אם רק שתי פעמים אכל אין גורמין שכחה דאין נחשב רגיל בשתים, אבל שלשה פעמים חשיב רגיל, ורבי יוסי אומר אין שכחה לזתים ר"ל אפילו רגיל יש לו תקנה שלא יגרום לו שכחה כמ"ש המקובלים ז"ל שיכוין בעת אכילתו השמות א"ל אלהי"ם מצפ"ץ שעולה מספרם ז"ת.

שם וסימניך קמיצה, כתב רבינו חיד"א ז"ל בשם הרא"ש ז"ל הא דלא אמר סימניך אמה שאם תכפוף אצבע הארוך שנקרא אמה ישארו כמו כן אצבע מכאן וזרת וקמיצה מכאן משום דדרך לכפוף הקמיצה כדי לקמוץ ע"ש, ואנא עבדא נ"ל בס"ד, שבזה הסימן עשה בו סימן לענין אחר והיינו שלא תטעה למנקט דברי רבי יהודה על שם רבי יוסי ודברי רבי יוסי על שם רבי יהודה, לכך אמר וסימניך קמיצה דנמצא האחת היא בראשונה והשתים באחרונה, ובזה עשה סימן שרבי יהודה שנזכר תמיד קודם רבי יוסי בכ"מ הוא אשר אמר אחת, ורבי יוסי שדרכם לזכרו אחר רבי יהודה הוא אמר שתים שהם באחרונה, ועוד נ"ל בס"ד דאי הוה אמר וסימניך אמה היינו חשובין הסימן נאמר על דבר זה, והוא דרבי יהודה דאמר אחת ולא שתים ר"ל דוקא אמה שהיא ארוכה ולא שתים קמיצה ואצבע שהם שכיני האמה, ורבי יוסי דאמר שנים ולא שלשה ר"ל שנים אלו אצבע וקמיצה שכיני האמה ששניהם שוים בקומה, ובאמת לא כן הוא דרבי יהודה דאמר אחת אין כונתו על אמה בלבד אלא כונתו על כל אצבע שתהיה ורק קפד שלא יהיו שתים, וכן רבי יוסי סבר שנים על כל אצבע שתהיה ורק קפיד שלא יהיו שלשה, אבל השתא שעשה הסימן בכך שאמר וסמניך קמיצה ליכא למטעי לפרש פירוש הנז' דאחת קאי על קמיצה דוקא דמה טעם יש בדבר זה והלא יש דוגמתה זו אצבע שהיא כמדתה, וכן בדברי רבי יוסי ליכא למטעי לפרש השנים על שכיני הקמיצה דוקא שהם זרת ואמה דמה טעם שנבחרו שתים אלו, והלא אין שוים במדתם ודוק.

שם אמר רבא בחיי אביהם ובפני אביהם, י"ל למאי הוצרך לפרש בחיי אביהם, כיון דקאמר בפני אביהם משמע דאביהם חיים הן, וג"ל דבלא"ה הוה משמע אפילו שנפטר האב אם יש לו בן גדול ממלא מקומו יושב שם חשיב בחיי אביהם דהוי כאלו אביהן חי ממש ובפניו הם יושבים.

שם רבי מאיר חכם, פירוש ראש ישיבה והוא כמו ענין הצוואה שצוה רבינו הקדוש דר"ח בר חמא ישב בראש והוא יש לו מעלה יותר מן אב"ד, ואין כונת ר"מ משום גדולה ולא הלך לבו אחר מעלות אלא כדי לחזק כבודן של ת"ח ולא יתנהגו הנשיאים בגדולה יתירה על החכמים, ולכן לא אמר שיהיה הוא הנשיא אע"ג דאיהו גדול מן רבי נתן שהיה אב"ד, ואם היה רשב"ג נמלך עמהם כסדר שעשה יתכן שהיו מסכימים עמו ורק זאת היתה קשה כנגדם שעשה תיקון לכבודו ואפילו עמהם לא נמלך, מיהו יש ללמד עליו זכות שלא רצה לגלות להם דבר ולתקנו ע"פ עצתם מפני שתקנה זו היא ממעטת בכבודן שהיה להם מכבר בסדר הקימה והעמידה.

שם נימא ליה תני לן עוקצין, נ"ל בס"ד אמרינן בגמ' ר"מ בדיק בשמא, וכן כאן בדיק בשמא להורות במסכתא זו דשמה עוקצין נוכל לעקור אותו ויעלה דבר זה בידינו כאשר אנו מציירים אותו בדעתינו.

שם ותהוי את נשיא ואנא אב ב"ד, נ"ל בס"ד דאין כונתם שיעבירו אותו לגמרי עד עולם והם יהיו נשיא ואב"ד לעולם, אלא רצונם לעשות ד"ז לפי שעה למדת ימים או שבוע עד שיסתרו החוקים שלו שעשאם בברייתא החדשה, והם יסדו תיקון שלם וחזק להרבות כבודן של החכמים, ואחר שיתקנו הדבר כרצונם יחזירו לו הנשיאות והם ישמשו כאשר היו בתחלה, ומה שאמרו להם בחלום זילו פייסו לרשב"ג אע"פ שכונתם לש"ש מ"מ חטאו לו במה שעשו לו אופן שהיה בא לידי ביוש ובושת פנים חמירא טובא, ור"מ סבר אע"פ שחטאו לו בד"ז כבר נתכפר להם במה שעשה להם בפועל ביוש גדול להוציאם מבית המדרש אע"פ שהם לא עשו ביוש בפועל, ודע כי תלמודא לא אמר שא"ל בחלום בפירוש אלא אמר אחזי לי דהיינו הראו להם ברמז על דבר זה.

שם אסיקו ליה לר"מ אחרים, נראה מן השמים נתנו בלב רשב"ג לאסיק לר"מ בשם אחרים, כי בשם זה נמצא שמו הטוב כולו ונוסף אות ח' כי הוא היה חכם כמ"ש תלמודא, והיינו אותיות אחרים הם אותיות מאיר ח' ואות ח' הוא ר"ל חכם, וכמ"ש ר"י ר"מ חכם רבי נתן אב ב"ד, ונמצא בשם זה של אחרים נתעלה יותר דגרמו מעלתו באות ח', ולכן אמר אסיקו ליה לר"מ, אסיקו ר"ל העלו דבזה השם היה לו עליה, גם אחרים עולה מספר יד רמה שהיה לו יד רמה במלחמתה של תורה, ומ"ש בקשו לעקור כבודך וכבוד בית אביך אע"ג דבאמת כונתם לש"ש ולא בקשו לעקור לגמרי אלא היתה כונתם ע"מ להחזיר א"ל כן כי לעיני הרואים כך היו דנים בדעתם, ולכך הוא הקפיד הרבה ואסיק להו שם אחר כדי לפרסם הדבר שלא יבא אח"ז אדם אחר לעשות כזאת.

דף י"ד. חזיא רבא לאביי דגבה רישא, א"ל נחמני פתח ואימא, נ"ל בס"ד ע"פ מ"ש רבינו האר"י ז"ל דאביי היה משורש קין הן מצד נפשו הן מצד רוחו הן מצד נשמתו, בשלשתם היה משורש קין שהוא היה הראש כי הוא הבכור, וכנז' בשער הגלגולים ע"ש, ונראה מחמת כן זכה לומר מלתא דלא מפרך כדי שישב בראש, כי כן ראוי להיות לו מצד שרשו שהוא מן קין שהיה הבכור שהוא ראש, ורבא חזייא לאביי ראיה שכלית וסודית שראה בסוד השורש דגבה רישא, שמצד שראוי להיות לו דבר זה, וא"ל נחמני פתח ואימא רמז לו בשם נחמני על קין כי נחמני עם כולל האותיות עולה מספר קין, פירוש כיון שאתה קין, לכך פתח ואימא לשהוי רישא בתורת חיים.

שם רבי זירא ורבה בר מתנה הי מגייהו עדיף, י"ל דודאי הסברה מכרחת דמתון ומסיק עדיף מחריף ומקשי, כי מה תועלת בקשיות אם לא יש תרוצים, ונ"ל בס"ד הענין כך שזה כלל גדול בתורה דכל שמעתתא שירבו בה הקושיות יותר תתברר יותר ויוצא ממנה כמה וכמה הלכות חדשות ע"י התירוצים שיתרצו בהם הקושיות, ולכן אמר ר"א הרבה תורה למדתי מרבותי ויותר מחבירי ומתלמידי יותר מכולם, כי ברבוי החברים, וכ"ש ברבוי התלמידים ירבו הקושיות, ועי"כ ירבו אופני הסברות אשר יתחדשו לתרץ בהם הקושיות, ומכל סברה יוולד הלכה חדשה ונפקותא לענין דינא בעלמא, ולכן אחר שנפטר ריש לקיש והביאו במקומו את ר"א בן פדת להיות משנה לרבי יוחנן בישיבה בבהמ"ד כי הוה אמר ר"י שמעתתא הוה א"ל ר"א הא תנא דמסייע לך, וא"ל ר"י ס"ד שתהיה ממלא מקומו של ר"ל שהיה מקשי לי כ"ד קושיות על השמעתתא והייתי מוכרח לתרץ לו הכל ועי"כ רווחא שמעתתא, אבל אתה אומר לי תנא דמסייע לך אטו לא ידענא דשפיר קאמינא, וכן הענין כאן דר"ז חריף ומקשי כי מרוב חריפותו מוליד קושיות הרבה בשמעתתא, ורבה מרוב הרחבת שכלו מוליד סברות ולתרץ בהם הקושיות ההם, ונמצא ר"ז צריך לרבה ורבה צריך לר"ז, ברם תלמודא מבעייא להו מי הוא הצריך לחבירו יותר, שהבעיין יודע דתרוייהו צריכי זה לזה אך בע"י מי הצריך יותר ומסיק בתיקו עד שיבא אליהו זכור לטוב ויאיר עינינו בתורת חיים.

מרומי שדה

מאת רבנו נפתלי צבי יהודה ברלין

בעזה"י מס' הוריות

דף ב' א' במשנה. הורו ב"ד לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה כו'. ופי' התוס' הם סנהדרי גדולה כו'. לא כתבו התוס' הכי אלא בכלל המסכת דמיירי בחיוב ב"ד קרבן. אבל בבבא זו דמיירי בהוראת ב"ד, ויחיד התולה בהוראתם פטור להאי תנא דס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, בזה א"צ סנהדרי גדולה וכמוש"כ התוס' בסמוך ד"ה הורו לה ב"ד להנשא כו' האי ב"ד אינו סנהדרי גדולה כו'. והחלקת מחוקק סי' י"ז ס"ק ע"ח כתב, דהא דתנן ביבמות דף פ"ז ניסת עפ"י ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן, דב"ד זה היינו ב"ד הגדול, דהא ב"ד בעלמא אינם פוטרין האשה מן הקרבן וכמבואר בגמ' בהוריות דף ה' א' וברמב"ם פי"ב מהל' שגגות. וטעה במח"כ, דהרמב"ם שפסק יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, לא משכחת לפטור יחיד מן הקרבן בהוראת ב"ד, אלא א"כ עשו רוב הצבור בהוראה זו ומביאין קרבן ציבור, וזה אינו אלא בסנהדרין גדולה. משא"כ לתנא דיבמות שם, דס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, אפילו איזה ב"ד שהורו פטור וכמוש"כ התוס' כאן, וע"ע בסמוך, ועי' בפי' המשניות יבמות פ"י ודו"ק.

שם במשנה. בין שעשו ועשה עמהן כו'., כתבו התוס' צ"ע אם ב"ד עצמן חייבין להביא כבשה או שעירה כו', ולכאורה הא מפורש בסיפא וידע אחד מהם שטעו כו' ה"ז חייב, הא בל"ז פטור, ועי' מש"כ בס"ד לתרץ זה להלן בחי' לדף ג' ב', גבי הא דמקשה בגמ' האי הוא דחייב הא אחר פטור כו', וע"ע מש"כ בדף ג' א' בישוב פסק הרמב"ם בענין ב"ד משלים לרוב ציבור.

שם בגמ'. אמר שמואל לעולם אין ב"ד חייבין עד שיאמרו להם מותרין אתם. ופירש"י כי עשו הקהל או רובו על פיהם כלומר בין למ"ד ב"ד מביאין פר בין למ"ד צבור מביאין פר כו' ולגבי יחיד דליהוי תולה בב"ד עכ"ל, כוונת רש"י ז"ל, שלא תפרש אין ב"ד חייבין להביא פר כלשון המשנה להלן דף ז' א' שאין ב"ד חייבין כו', ופירש"י סתמא כר"מ דב"ד מביאין קרבן, דא"כ מאי שייכי הא דשמואל לכאן, דמיירי בפטור היחיד אפילו באופן שאין ב"ד מביאין קרבן כלל, וא"כ הכי הוי ליה למימר אין היחיד פטור, משו"ה פירש"י דכאן הפי' אין האשמה במעשה העברה על ב"ד, ובזה נכלל גם קרבן פר במעשה רוב הצבור, וגם פטור היחיד במה שתולה על הוראת ב"ד. וע"ע בסמוך.

שם רב דימי מנהרדעא אמר עד שיאמרו להם מותרין אתם לעשות, ופי' רש"י ז"ל לעולם לא נגמרה הוראה לחייבן קרבן עד שיאמרו כו', והאי לחייבן קרבן מיותר, שהרי בהכי מיירי שמואל, ונראה דבא רש"י ליישב קושית התוס' ד"ה אמר אביי, הא דלא פריך לל"ק לשמואל כו'. דלל"ק מצינו למימר דרב דימי אתא לפרושי דברי שמואל, ומלבד שהוא דוחק, עוד קשה לשון רב דימי מ"ט לפי שלא נגמרה הוראה, הא דשמואל ג"כ מהאי טעמא קאמר. לכן נראה דודאי רב דימי מודה דשמואל הלכה היא, אבל לא קאי לענין קרבן כלל, אלא לענין שיהא רשות ליחיד לילך ולעשות עפ"י הוראה, בזה דוקא עד שיאמרו להם מותרים אתם, ותו לא צריך. וממילא כיון שרשות ליחיד לילך ולעשות, אם טעו בהוראה האשמה על ב"ד, אע"ג שאין היחיד נפטר מקרבן עד שיאמרו לעשות, מפני שמכ"מ לא נגמרה הוראה, והיינו דדייק דדברי ר"ד ודאי רק לענין חיוב קרבן, אבל הא דשמואל אין ב"ד חייבין, היינו האשמה על ב"ד, אלא בלא הא דרב דימי, פירשנו הא דשמואל גם לענין קרבן כפירש"י, אבל לרב דימי ע"כ הא דשמואל לא בחיוב קרבן מיירי.

והנה התוס' בד"ה הכא כו' כתבו וה"ה בעלמא גבי הוראה דאין לתלמיד לסמוך ע"ד רבו עד דא"ל הכי. וזה דלא כדברינו. ונראה דהתוס' מפרשים הכי הא דאי' בב"ב דף ק"ל ב' עד שיאמרו לו הלכה למעשה, שילכו ויעשו. אבל רש"י ס"ל כפירשב"ם שם, עד שיאמרו להם הלכה בשעת מעשה שבא לידם, ואינם צריכים שיאמרו לכו לעשות, והיינו כפירש"י כאן, וכ"כ הרמב"ם בהל' שגגות שאם לא אמרו ב"ד מותרים אתם לעשות היחידים חייבים קרבן, הרי דמכ"מ מיקרי שגגה, אלמא דמותרין לעשות. ועי' להלן דף ג' ב'.

שם א"ר אבא אף אנן נמי תנינא הורו לה ב"ד להנשא והלכה וקלקלה חייבת בקרבן כו', כבר כתבנו דהעיקר ודאי כמוש"כ התוס', דפי' ב"ד דכאן אינו סנהדרי גדולה כהח"מ ז"ל, ומסוגיין מבואר דהכי הוא, דאי הפי' האי ב"ד סנהדרי גדולה שהתירו בעד אחד, האיך אפשר לדקדק מכאן שצריכים לומר מותרים אתם לעשות, הא סנהדרי גדולה לא פירשו מאומה רק שמותרת עפ"י עד אחד. אלא הפי' הורו לה ב"ד, היינו שבאותו דור, ומכאן מוכח שצריכה לילך לב"ד דוקא, כמבואר בשו"ע סי' י"ז, והתוס' דייקו הכי ר"פ האשה רבה ביבמות דף פ"ז ב' מדקאמר ברשות ב"ד, וכתבו שם ד"ה מכלל, שצריכה לשאול לב"ד להתירה להנשא, ולפי הפשט כוונת התוס' שצריכה היתר מפי ב"ד, אלא שהחל"מ שם היסב דבריהם לד"א, היינו דדי לה בשאלת ב"ד כו', אבל לשון התוס' להתירה להנשא לא משמע כהחלמ"ח, דא"כ כך מיבעי להו לישאל לב"ד אם היא מותרת להנשא, אלא מיבעי שהם יתירוה.

אלא שהקשו האחרונים הב"ש ועוד מהא דיבמות דף קכ"א ב', מאן איכא בי חסא טבע חסא, וא"נ האלקים אכלו כוורי לחסא כו' ואינסיבא ולא אמרו לה ולא מידי, ונראה דבאמת בדיעבד מותרת אפילו שלא בהוראת ב"ד שבאותו דור וכמוש"כ בשם י"א, והיינו משנה דר"פ האשה רבה ניסת עפ"י ב"ד פטורה מקרבן, ניסת שלא עפ"י ב"ד תצא וחייבת בקרבן, והפי' לפי דעת התוס', דברשות היינו ב"ד שבאותו דור, דאם ניסת שלא עפ"י ב"ד שבאותו דור והרי נשואיה נשואין, רק אם בא בעלה תצא וחייבת קרבן, ואח"כ תנן יותר רבותא, דאפילו בהוראת ב"ד אלא שאמרו לה להנשא והלכה וקלקלה ג"כ חייבת קרבן, הרי למדנו דבדיעבד מותרת בלי ב"ד, אלא שרש"י ז"ל לא פי' כן הא דתנן ואם ניסת שלא עפ"י ב"ד, אלא היינו בעדים, ואפשר באמת דרש"י ז"ל אינו מפרש ברשות ב"ד שבאותו דור, אלא ברשות סנהדרי גדולה היינו חכמי המשנה שהתירו עפ"י עד א', וא"צ הוראת ב"ד שבאותו דור כלל, ומשו"ה פי' ואם ניסת שלא עפ"י ב"ד, היינו במפורש בתורה והן העדים, וכ"ז כתבנו לענין דיוק הלשון ברשות, אבל מבבא זו הורו לה ב"ד להנשא, פשיטא דמיירי בב"ד שבאותו דור, הרי דבעינן הכי וכהשו"ע.

מיהו לכאורה אין מכאן ראיה כ"כ, דכמו דהא דתנן הורו שתנשא ע"כ הפי' אם היה לשון ההוראה כך, אבל אם אמרו לה בלשון שהיא מותרת לכל אדם והלכה וזינתה ודאי פטורה מקרבן, אלא שאם אירע שאמרו לה בלשון שתנשא, וא"כ אפשר כמו כן דבאמת לא בעינן הוראת ב"ד כלל, אלא שאם לא ידעה אם היא מותרת והלכה לב"ד והורו לה שתנשא כו', אלא דא"כ יש להבין הוכחת ר' אבא, דגמר הוראה היא מותרין אתם לעשות, מדתנן שתנשא, הא ע"כ מהני אם יאמרו לה שהיא מותרת לכל אדם, אלא שאם הורו בזה הלשון והלכה וקלקלה חייבת, וא"כ אין ראיה דבעינן שיאמרו כלל לעשות, אלא צ"ל דאם אין הצורך כלל שיאמרו לעשות למאי יאמרו לה ב"ד שתנשא, יאמרו לה שמותרת היא, ולמאי פי' המשנה דין שא"צ להיות כך כלל, אלא ודאי מחוייבין ב"ד לומר מותרת את לכל אדם, או מותרת את להנשא, משו"ה תנן שאם אמרו לה שתנשא כדרך ב"ד שלא יתירוה לזנות והלכה וקלקלה כו', וא"כ חזרה ההוכחה שצריכה הוראת ב"ד שבאותו דור, דאי לא למאי תנן שאמרו לה להנשא דוקא, הלא אין צריכים הוראתם אלא שתבין דעתם שמותרת היא, אלא ע"כ בעינן הוראת ב"ד בפי', שיאמרו לה הרי את מותרת לכל אדם או מותרת להנשא וכהשו"ע.

איברא לפירש"י שכתבנו לעיל, דלענין היתר היחיד ודאי דא"צ לומר לעשות, וע"כ משנתינו אינו ג"כ אלא דלכתחילה יש לב"ד לגמור הוראתם ולומר מותרת את להנשא או לכל אדם, אבל בדיעבד אפילו אמרו מותרת את סתמא והלכה ונשאת אין מוציאין, דהוראה היא, ואחר שכן אפשר דאפילו בלא ב"ד כלל אם נשאת עפ"י עד א', שריא לבעלה שני, ורק לכתחילה בעינן הוראת ב"ד, וגמר הוראה שיאמרו לה מותרת את להנשא, אבל בדיעבד גם בלי גמר הוראה, וגם בלי הוראת ב"ד כלל אין מציאין, נמצא דבין לפירש"י ובין לתוס' מבואר כהשו"ע, דלכתחילה בעינן הוראת ב"ד שבאותו דור, ובדיעבד אינו מעכב, אלא שהתוס' דייקי הכי מלשון נשאת ברשות ב"ד, ואפשר ללמוד דבדיעבד מותר מלשון המשנה ואם ניסת שלא עפ"י ב"ד, ולא כפירש"י, אבל מסיפא אין להוכיח דבדיעבד אינו מעכב, שהרי לפי דעתם ההוראה לעשות ג"כ לעיכובא, שאין לתלמיד לסמוך עד שיורו לעשות, וא"כ אפשר הא דבעינן הורו ב"ד ג"כ לעיכובא, משו"ה ההכרח להוכיח דבדיעבד אינו מעכב מדתנן ולא ניסת שלא עפ"י ב"ד, אבל לפירש"י מריש אינו מוכח כלל דבעינן הוראת ב"ד, ורק מסיפא הורו לה ב"ד שתנשא, מכ"מ כמו דלשון שתנשא אינו לעיכובא לפי שיטתו, ה"נ אפשר דהורו לה ב"ד ג"כ אינו לעיכובא, אלא לכתחילה בעינן שיהא ב"ד, ושיהיו גומרים הוראתם.

שם אמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב ציבור מ"ט אמר קרא בשגגה עד שיהו כולן בשגגה אחת, וכתבו התוס' צ"ע אם רוב ציבור עשו בזה הענין שנתחלף להם והוי כולן בשגגה אחת אי מיחייב ב"ד, ולי נראה דלא שייך שגגה אחת אלא בשכולם תלו בהוראה, אבל אם בשגגת מעשה של כל אחד, מילתא בפני עצמו היא ולא שגגה אחת מיקרי. וראיה ברורה לזה יבואר בדף ג' ע"ב בסוגיא דשוגגין ועשו מזידין, וע"ע מש"כ בד"ז.

שם ע"ב אמר רבא כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא, וצ"ע לכאורה דבלא דידיה נמי קשה אתלמיד וראוי להוראה, ומכש"כ אחד מהן הלא מזיד הוא, וצ"ל דהייתי אומר דמיירי דהוא קטן מהם ולמד מהם, אף דכעת הוא בסנהדרין מ"מ במעלה הוא תלמידם, כי היכי דתנן בסנהדרין דף ל"ז א' בוררין אחד מן השורה כו', ומתחילה דן לפניהם בקרקע, ולכן טעה באסור לחלוק על רבו, אבל שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא, שלא היה ב"ע אפילו תלמיד דר"ע כדאמרינן סוף פ' מי שמת דף קנ"ח ב', ומה שלא ישב בסנהדרין, הוא מחמת איזה מניעה שלא היו לו בנים, דלא נשא אשה כדאמרינן בסוטה דף ד' ב' ובכ"מ, וכדומה גם בן זומא, שפיר מקשה הש"ס, ודבר זה למדתי מן השיעור.

שם מאי רבנן דתניא עדיין אני אומר מיעוט קהל שחטאו חייבין כו', אין להקשות לפי ספיקו של התוס' לעיל, דאם הרוב עשו בשגגת מעשה והיה כאן הוראה להיתרא אי חייבין פר, ונימא דה"ק דיחיד בשגגת מעשה לחוד חייב, שכן חייב בשגגת מעשה כשיש הוראה, משא"כ ציבור אם יש הוראה פטורין אפילו בשגגת מעשה משום דהוי שגגה אחת, אבל ל"ק מידי, דספק התוס' אינו אלא לרב דפטר יחיד שנתחלף לו, ומכ"מ מודה שאינו משלים לרוב ציבור, בהא נסתפקו התוס', אבל לר' יוחנן דיחיד חייב, פשיטא דרבים ג"כ לא מיקרי שעשו בהוראה.

שם ונהדר ברישא על מיעוטא דמיחייב בשגגת מעשה כו' וכה"ע, התוס' תמהו על זה הנוס', חדא מה"ת, דאפילו אי מברייתא משמע הכי, מכל מקום אסמכתא מקרא לא חזינן שיהיו חייבין במקום הוראה, כיון קושיתם אינו מגלן מקרא דיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, דלזה לא יישבו מאומה בנוסחא אחרת, ובאמת לא בעינן קרא לזה, דמאן דלא דריש תלתא מיעוטא ממילא ס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, אלא קושית התוס' לפי נוס' זו, דע"כ רוצה הגמ' לחלק בין יחיד למיעוט מאיזה סברא שיהא, א"כ מאי קאמר דהמיעוט חייבין בהוראה, מגלן שכן הוא באמת, הלא מסברא לא ידענו אלא דיחיד שעשה בהוראת ב"ד דחייב ולא מיעוט, ואם אין מקום לחלק בין יחיד למיעוט, מאי קא מצרכת ריבוי למיעוט בשגגת מעשה.

ואח"כ הקשו התוס' באמת מאי נפ"מ בין אחד למיעוט, משו"ה מחקו התוס' כל הסוגיא, וגרסי בקיצור מאי נפ"מ בין מיעוט למרובין.

ולי נראה לקיים נוס' דילן, והא ודאי שאין שום נפ"מ בין יחיד למיעוט, והגמ' מקשה דגיבעי ריבוי גם ליחיד, וכ"ת א"כ חטאת היכי משכחת לה, הא ל"ק, דאכתי יש לומר שאין היחיד חייב בשגגת מעשה, אלא באופן שאין בזה אפשרות לשגגת הוראה, כמו שנתחלף חלב שעל הקרב דא"א להתיר בהוראה דזיל קרי בי רב הוא וכדתנן בפרקין, אבל אם נתחלף חלב שאפשר שיהא ניתר בהוראה פטור אפילו בשגגת מעשה, וה"ק ויהדר ברישא על מיעוטא דמיחייב בשגגת מעשה, פי' היכא דנפטר בשגגת הוראה.

תוס' ד"ה תנא כו', וי"ל דקמ"ל דאפילו גמיר וסביר הוה שוגג דטעה במצוה לשמוע דברי חכמים כו', וקשה לי הא למדנו הכי מדתנן וידע אחד מהן שטעו, ואחד מסנהדרין ודאי גמיר וסביר, איברא כמו כן קשה הסוגיא דבסמוך א"ל אביי כה"ג מזיד הוא, וליקשו על משנתינו וידע אחד מהן, אלא צ"ל דאחד מהן היינו שישבו בסנהדרין ובאותו מנין, עליו מוטל לבטל דעתו מפני הכתוב אחרי רבים להטות, שעיקר פירושו היינו בין אותם היושבים במנין אחת, כמוש"כ בפתח העמק השלישי של חיבורי העמק שאלה, [והא ל"ק א"כ כדין עשה, אין ה"נ וכן מצוה לשמוע דברי חכמים אפשר ג"כ שעשה כדין, אבל מכ"מ לא מיקרי טעה בהוראת ב"ד, שהרי מכ"מ ידע זה הדין, ואזיל כל מה שהאריך הב"ש בזה, ועיקר זה החילוק כתב ג"כ הרמב"ן בהשגות על ספר המצות שורש א'. אבל מי שאינו מאותו ב"ד אין עליו מצ"ע זו אחרי רבים להטות, משו"ה מקשה שפיר, ומתיישב דברי התוס' ג"כ.

אבל לפי דברינו אינו מדויק לשון הגמ' תרתי, דמשמע דהיינו אחד מהן או תלמיד, והרי תרי מילי ניהו, ואי תנא אחד מהן לא ידענו תלמיד שאינו מהן, ואי תנן תלמיד לא ידענו אחד שגדול כמותן, להכי נראה עיקר הנוס' במשנה או תלמיד וראוי להוראה, ולא תלמיד שהוא ראוי להוראה, והיינו תרתי, תלמיד, וראוי להוראה, ומשני דמיתורא למדנו, פי' תלמיד שהוא גמיר ולא סביר, דמכ"מ אפשר לו לדעת שטעו בהוראה זו, משא"כ לא גמיר ולא סביר לא שייך שידעו שטעו, ואח"כ ראיתי בבאר שבע שהמעיינים מפרשים כמוש"כ, וכן ראה נדפס בספרים, והוא דחה, והעיקר כמוש"כ, והב"ש נדחק בפי' הקושיא דלהלן כה"ג מזיד הוא עיי"ש.

דף ג' א' אר"פ דכו"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, וא"א לומר חייב, שמפורשת בשבת דף צ"ב ב' דר"מ ס"ל זה יכול וזה יכול חייב, ס"ל בע"כ יחיד שעשה בהוראת ב"ד דפטור, אלא ע"כ כנוס' דילן, וא"כ ע"כ לא פליגי אלא בחיוב פר, ור"מ פוטר ס"ל דאין ב"ד משלימים, וחכמים מחייבין פר משום דב"ד משלימין לר"ע. וא"כ קשה פסק הרמב"ם דפסק שאין ב"ד משלימין לרוב ציבור, וישוב הכ"מ שמפרש להיפך, תמוה.

ונראה דבאמת יש מקום לפרש הברייתא כמשמעו, דפליגי בחיוב כשבה או שעירה, ובספקו של התוס' לעיל דף ב' א', אם הב"ד עשו בעצמן למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, אם חייבין כשבה או שעירה או לא, איברא זה תליא אם שגגתן כמעשה חשוב או כהוראה, ונפ"מ לדידן אם משלימין לרוב ציבור, ומעתה י"ל דהגמרא כיון לזה, אלא שהעלו היוצא לדינא, דקיי"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ומעתה פי' הגמרא ר"מ ס"ל ב"ד משלים לרוב ציבור, ממילא אם עשו בעצמן פטורים מכשבה או שעירה, וחכמים ס"ל דאין ב"ד משלים לרוב ציבור, וממילא אם עשו בעצמן חייבין, והלכה כחכמים.

שם ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל שנא' ויעש שלמה וגו' קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים וגו', עיקר הפסוק בא ללמד לענין ראיית פנים ברגל, שאין יושבי חו"ל חייבין במצות ראיה, וכמבואר בירושלמי הוריות פ"א, ריב"ל אמר לראיה הלכו מלבא חמת עד נחל מצרים, ר"ת בשם רב הונא טעמא דריב"ל דכתיב ויעש שלמה את החג וגו', הרי דעיקר קרא בראיית פנים בעזרה בחג מיירי, והיינו שכתבו התוס' פסחים דף ג' ב' ד"ה מאליה כו', א"נ נציבין מחו"ל, פי' וכיון שכן פטור היה מלעלות לירושלים לראיה, וממילא נפטר מקרבן פסח, שלא נתחייב אלא מי שהוא בירושלים, ולא שהוא ברחוק מקום, וכ"ה בפסחים דף ע' ב', ביהודא ודורתאי בנו שפירשו וישבו בדרום, ופירש"י רחוק מירושלים שלא לעלות לרגל ויתחייב בפסח ובחגיגה כו', וכ"ז למדנו מהאי קרא, והכא דרשינן רק מלשון קהל גדול, והכי מיבעי וכל ישראל עמו מלבא חמת עד נחל מצרים, קהל גדול למ"ל, אלא ללמד למקום דכתיב במקרא הקהל והיינו בהוראה, וא"כ בגמרא הכי מיבעי, מכדי כתיב וכל ישראל עמו מלבוא חמת עד נחל מצרים, קהל גדול למ"ל, ש"מ הני הוא כו'.

שם מיעוט בחלב שע"ג הקרב ומיעוט בחלב שע"ג הדקין מהו, כ"ה הגירסא ברש"י ותוס', והוא פשוט דקיבה ודקין מחד קרא מתרבי, אלא דפליגי ר"ע ור"י בחולין דף מ"ט, והכא קאמר דבתרי קראי קאתי, אלא עיקר הנוס' חלב שע"ג הקרב, ופירש רש"י היינו חלב המכסה את הקרב, וכן הוא בגמרא להלן דף ז' ב', ואף על גב דמפורש בקרא, וא"כ הוי דבר שהצדוקים מודים בו, וכקושיית התוס' כאן, כבר יישב רש"י שם בתרי אופני, והא דנקיט הגמ' שם חלב המכסה ולא נקיט חלב שעל הקרב, לשון המקרא תחלה נקיט.

אבל הא שפירש"י בחלב שעל הדקין, חלב המכסה את הדקין, לכאורה תמוה, שאינו לשון הגמרא כלל לא כאן ולא בחולין, ועוד קשה לשון רש"י בדף ז' ב', ואת החלב ואו יתירא להביא חלב שעל גבי הדקין, ופשטא דסוגיא דחולין מרבינן מאת כל החלב אשר על הקרב, וכבר תמה ע"ז בס' באר שבע ונשאר בצ"ע.

אבל הכל מבואר עפ"י מה שביארתי דעת רש"י בהע"ש סי' ס"ח, דפי' המכסה את הקרב היינו טילא, ואשר על הקרב היינו הדבוק בקרב, ומואת כל החלב אשר על הקרב מרבינן חלב הדבוק ומחובר לשני חלבים אלו, והיינו דד הטחול מחובר לחלב שדבוק בכרס, כמבואר בפירש"י שם דף צ"ג ד"ה חות ביה טפי כו' שהוא מחובר שם לכרס ולחלב, ושעל הקיבה ודקין פירש"י שם דף מ"ט ב' שהוא מחובר לטילא, והכתוב מרבהו לכללו והכי פירש בדף צ"ג א' לענין חלב המסס ובית הכוסות, ולא זהו עיקר חלב המכסה את הקרב, אבל אותו חלב המכסה דבוק לחלב של בית הכוסות, מבואר דחלב הדבוק בדקין והמסס ובית הכוסות באמת מותר, וכפסק הרמ"א ז"ל בסימן ס"ד, ואף על גב דחלב הדבוק בכרס אסור, והיינו חלב שעל הקרב, וכדעת רבינו אפרים, אבל חלב שעל הדקין אינו אסור אלא המכסה, ולא כר"א בזה, ומעתה מבואר פירש"י כאן, שכ' חלב המכסה את הדקין דוקא ולא חלב הדבוק, ומבואר ג"כ הא שפי' בדף ז' דמואו יתירא מרבינן, דבאמת מהא דכתיב ואת כל החלב, א"א להרבות זאלא הדבוק ומחובר לחלב שעל הקרב, והיינו דד הטחול, ולא שייך זה הריבוי להא דלקמיה היינו חלב המכסה את הקרב, אבל לשון ואת ואו יתירא, לרבות הדבוק בחלב המכסה ג"כ, והכל מבואר בעז"ה.

וראוי לדעת, שמש"כ המגיה במל"מ הל' שגגות פי"ג, דחלב שעל הדקין שאין בו חיוב כרת, וכחצי שיעור דמיא דמרבינן מכל לאיסורא ולא למלקות וכו', והא דאי' הכא שחייבין בהוראת ב"ד, היינו משום דלא בעינן בהוראת ב"ד אלא דבר שיש בו זדון כרת, אפילו אין באותו דבר כרת, וכ"ז הוא שגגה גדולה, ובדברי הרמב"ם שם שכ' בזה"ל כיצד הורו ב"ד לאכול חלב הקיבה כולו [פי' דאקשותא ג"כ דמודי כו"ע דאסור], וידע אחד מן הקהל שטעו ושחלב הקיבה אסור ואכלו מפני הוראתן כו', ה"ז האוכל חייב הטאת קבועה על אכילתו עכ"ל, הרי מבואר דגם יחיד מביא על אכילת חלב דאקשתא חטאת, דהוא מודה שיחיד אינו חייב אלא על חיוב כרת ממש, אלא פשיטא ריבוי דכל החלב הוא דומה לאשר על הקרב, והרי לדעת רבינו אפרים עיקר אשר על הקרב הוא חלב הדבוק, והא דאמר שמואל בחולין דף צ"ג המסס ובין הכוסות זהו חלב שעל הקרוי, גם הוא חלב שעל הקרב ומרבוי דכל, דעיקר קרב הוא הכרס, ומכ"מ מבואר דחי בין כרת, איך שהוא כל דבריו בזה מוטעין, וכ"כ הרש"ש ז"ל, ובתוס' הרא"ש הביאו נוס' חלב שעל הקיבה, וכ' בזה"ל דחלב שעל הקיבה דאקשתא נפ"ל בפ' אלו טר פות מאת החלב המכסה את הקרב,

וחלב שע"ג הדקין דריש ר"ע התם מאת כל החלב אשר על הקרב עכ"ל, וצריך תלמוד.

שם מיעוט בחלב ומיעוט בדם, בתוס' איכא הנוס' וחזרו בהן וחזרו והורו שדם מותר, וכתב שהוא לאו דוקא, ובאמת אפילו לא חזרו בהן הכי הוא, אבל הלח"מ כתב בשם מהר"מ, דכל האיבעיות אינו אלא באופן שחזרו והיה להם ידיעה בינתיים, אבל אם היה בהוראה אחת שני עניינים ומיעוט עשו בזה ומיעוט בזה, ודאי דמצטרפי אפילו חלב וע"ז, וכתב הלח"מ שגם הראב"ד מודה לזה, ונראה שלמדו הכי, מדמערב הגמ' שני בעיות אלו דחזרו בינתיים עם שני הוראות בשני דברים, והרי אין נוגע בעיא זו לזו שיהא שייך ואת"ל על זה, אלא הא פשיטא דהאיבעיות דשני הוראות אינן אלא באופן דחזרו ונודע להם שטעו.

שם כיון דתרי איסורי ניתהו, לפי הפשט ה"פ שני חייבי כריתות ניתהו, ואם אחד אכל בהעלם אחד חלב ודם חייב שני חטאות, משא"כ אחד שאכל חלב המכסה וחלב שעל הדקין בהעלם אחד חייב קרבן אחד, או דילמא כיון דאיסורן שוה פי' דשניהם אינן אלא חייבי כריתות, וקרבנן שוה בכבשה או שעירה, ואת"ל כיון דאיסורן שוה וקרבנן שוה מצטרף, מיעוט בחלב ומיעוט בע"ז מהו, הכא אין איסורן שוה, פי' שזה בכרת וזה במיתה כו', וה"ה דהוי מצי לחלק הספיקות באת"ל חלב ודם דאיסורן שוה וקרבנן שוה מצטרף, חלב ושבת מהו, דאיסורן אין שוה וקרבנן שוין, אלא בעי חלב וע"ז דחלוקין בתרוייהו ג"כ, וכיוב"צ כתב הר"ז בנדרים דף ע' א' ד"ה ואת"ל, דהוי מצי למיבעי בינתיים, אלא דלישנא קטיע נקט, אבל לפני רש"י היה נוס' אחרת, ופי' דתרי איסורי ניתהו שאין איסורן שוה דחלב אינו שוה בכל, וכ"כ בתוס' ד"ה וחזרו כו' משום דשני מינים ניתהו דם שוה בכל ולא חלב כו', ומכש"כ דם וחמץ בפסח וכדומה, ולא גריס או דילמא כיון דאיסורן שוה, ובא ליישב הא דלא בעי בינתיים דם ושבת, אלא משום דהיינו דם וחלב שאין איסורן שוה.

שם או דילמא כיון דאידי ואידי כרת הוא מצטרף, וכתבו התוס' צ"ע מה יביאו הא אין קרבנותיהן של ציבור שוין, בע"ז פר לעולה ושעיר לחטאת ובש"ד פר לחטאת, וקושיא חמורה היא, ונראה שלא מתפרש בעיא זו לענין קרבן ציבור, דזה ודאי אי אפשר, אלא למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ולא פטרי אלא בשהיה בכלל רוב, ואז אפילו לא הביאו ציבור כפרתן, מכ"מ כיון שרוב טעו בהוראת ב"ד פטורין מחטאת יחיד, וכדמוכח מדתנן להלן, שחזרו ב"ד והלך ועשה על פיהם, אפילו כבר הביאו ב"ד כפרתן וא"כ לא יכופר לאותו יחיד בכפרה דידהו, מכ"מ פטור אפילו לדידן דקיי"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ואי לא מצטרפי הוי להו יחידים, וחייבין כל אחד קרבן שעירה או כשבה, ונראה כוונת רש"י הכי הוא, דפי' אין קרבנן שוה היינו קרבן יחיד, דזה כשבה או שעירה, ובע"ז דוקא שעירה, ולכאורה יותר מתפרש דקרבן של ציבור אינן שוה, אלא ודאי דבזה אין להסתפק אי מייתי קרבן ציבור, אלא אי היחידין פטורין.

והנה הרמב"ם פסק בכל האיבעיות אלו דמצטרפות, והנה בהא דחזרו ונודע בינתיים, ניחא בזה שפסק דמיצטרפין מטעם דהוי בתורת את"ל, אבל בזה בדם וזה בע"ז פסק דמצטרפין, תמה הראב"ד ז"ל דהוי בעיא דלא אפשיטא ולא היחידים מביאין ולא הציבור, והכ"מ כתב דמייתי ומתנה, ותמהו על הכ"מ מכמה סוגיות דא"א להביא חטאת על הספק ולהתנות, וע"ז י"ל דידע מרן דבחטאת ראשונה שנאכלת א"א להתנות בעולה, ורק בחטאת פנימי שכולה נשרפת וגם נקראת עולה בדאי' להלן דף ו' א', מכ"מ אין הדברים נראים שיהא אפשר להתנות, ועי' מש"כ האחרונים והבאר שבע.

ונראה דלפי מש"כ דלענין קרבן ציבור ודאי אין מקום להצטרף, ולא מיבעי לן אלא אי מצטריף לענין פטור יחיד, ואחר שהוא בעיא דלא אפשיטא ממילא פטורים מקרבן יחיד, והיינו מצטרפין, אבל בקרבן ציבור ודאי אין מצטרפין.

רש"י ד"ה ור"מ פוטר ציבור כו' כדאמרינן לקמן רמ"א שבעה כו', עי' מש"כ להלן דף ד' ב' במשנה הורו ב"ד ועשו.

שם ע"כ או דילמא ידיעה דההוא ב"ד דהורו בעינן תיקו, והרמב"ם כתב בפשיטות אין אלו מצטרפין לאלו, ולא נודע טעמו של דבר, והנה אח"ז כתב הרמב"ם בזה"ל, אפילו הורו שני בתי דינין בדבר אחד כגון חלב וחלב או דם ודם כו', וקשה דלמאי כתב חלב וחלב, דמשמע דמכ"מ בשני הוראות, הא אי היה בהוראה אחת ממש אפשר דמצטרפי, אלא צ"ל דדייק הרמב"ם מדלא עירב הגמ' בעיא ראשונה דחזרו והודו שטעו ואח"כ חזרו והורו, ובעיא אחרונה שמתו, שלכאורה שתי הבעיות האלו מעין ענין הוא, אח"כ היה להש"ס לעשות שני ספקות אלו בכמה אופנים, והיינו בהוראה אחת מעשה ממש, ואח"כ בחלב וחלב, ואח"כ בחלב ודם, ואח"כ בחלב וע"ז, אלא ודאי במתו ב"ד ראשון לא אסתפק אלא בהוראה אחת, אבל בחלב וחלב פשיטא דלא מצטרפי, משו"ה מביא הרמב"ם מאי דפשיטא להגמ' דלא מצטרפי וחייבין קרבן יחיד, משא"כ בהוראה אחת ממש לא הזכיר, והיינו משום שנשאר בספק, והדבר מובן שא"א להביא שום קרבן מספק, ומשו"ה לא הביא זה הדין כלל.

שם אמר ר' יונתן מאה שישבו להורות אין חייבין עד שיורו כולן שנא' כו'. דהא דתניא בסנהדרין דף מ"ב א', ר' יוסי אומר כשם שאין מוסיפין על ב"ד של שבעים ואחד כך אין מוסיפין על ב"ד של כ"ג, פירושו שא"צ להוסיף, אלא כל דין שבעולם לצורך אותה שעה נגמר בשבעים ואחד, אבל ודאי אפשר להיתוסף, וכמו שנחלקו ב"ש וב"ה כשהיו ביחד כדאי' בשבת דף י"ז א' והיו למאות, ודלא כהבאר שבע שתמה בזה.

שם שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כולן, עד שתפשוט הוראה בכל עדת ישראל, נוס' רש"י עד שתפשוט כו' וכצ"ל, והאי עד שישגו כולן, הוא הנהת מי שהוא עפי"ד הרמב"ם הל' שגגות פי"ג ה"א, שכ' וידע אחד מהן שטעה ואמר להם טועים אתם כו', שנא' ואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כולן, אבל באמת הנוס' כאן היא בטעות, וכ"כ בבאר שבע, ולהלן לפי המסקנא קיימא, ולא לפי דעת ר' יונתן, אלא צ"ל עד שיורו כולן, ופי' הגמ' מאי עד שיורו כולן עד שתפשוט הוראה בכל ישראל, והפי' לא דבעינן גמר הוראה בכולן שיאמרו כולן מותרים אתם לעשות, שהרי לכו"ע בהרכין אחד בראשו סגי, אלא שיהא מיהת נפשטת הוראה בכולן, דכבר ביארנו שאין הכוונה לעיל עד שיאמרו מותרים אתם לעשות, דבל"ז אינו הוראה כלל, אלא ודאי דהוי הוראה, והיחיד רשאי לעשות עפ"י הוראה זו, אלא לא מיקרי נגמרה הוראה לענין חיוב מיתה או קרבן, והכא ביחיד שבין הסנהדרין, לא בעינן אלא שיהא חל עליו שם הוראה.

שם דבכה"ת כולה קיי"ל רובו ככולו, אינו ענין להא דנזיר דף מ"ב א' וכדומה כלל, דהכא מיירי לענין דעות, דבכה"ת לא בעינן בשינוי דעות אלא רוב, ואחרי רבים להטות, בין לענין הוראה שהיחיד ילך ויעשה, ואפילו מיעוט אומרים שהרוב טעו מכ"מ הכלל אחרי רבים להטות, ואפילו לענין שומא הכי הוא כדאי' ביומא דף פ"ג א' ובתמורה דף כ"ז ב'. וכאן לענין חיוב קרבן ציבור, בעינן שלא יהא אומר אחד מהן שטעו, הרי דלענין חיוב קרבן שאני, וה"נ בעינן שיהא נפשט ההוראה בכולו, וממילא אפילו מאה שישבו, אע"ג דלענין שינוי דעות שנחלקו הסנהדרין איך לעשות, אין לנו חובה להוסיף על שבעים ואחד, כדתנן סו"פ היו בודקין דף מ' א' דנין אלו כנגד אלו כו', אבל כ"ז הוא לענין איך לעשות, משא"כ לענין חיוב קרבן שאני.

שם תנן הורו ב"ד וידע אחד מהם שטעו כו' האי הוא דחייב כו', תימה מאי קושיא היא זו, וכי לא יודה ר' יונתן דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, אף דלא פשטה ההוראה בכל ישראל, והלא משנה שלמה ביבמות דף פ"ז ב' דפטורה מן הקרבן, ועי' בתוס' דף ב' א' ד"ה הורו לה, ודברים פשוטים הם, ונ"ל לפרש דהנה התוס' דף ב' א' ד"ה בין נסתפקו באם עשה אחד מן הדיינים עצמו אם פטור מן כשבה או שעירה, ודבריהם תמוהים, הלא מתניתין היא וידע אחד מהם שטעו, הא אם לא ידע שטעו ועשה פטור, אף אם הוא מן הדיינים, כדמוכח בסוגיא דר' יונתן, דהאי אחד מהם הוא מן הדיינים, אך צריך לבאר סברא דתוס' מה"ת דיתחייבו.

ונראה פשוט דסברא גדולה היא, דבשלמא אחד מישראל שעשה בשגגת הוראה פטרו הכתוב אף בלא ב"ד הגדול כדמוכח מיבמות שם, אבל מורה אחד בפני עצמו אם יטעה בדין ויעשה כהוראתו, הא ודאי חייב, א"כ קשה באמת למה אחד מן הסנהדרין שעשה בשגגת הוראה פטור כדמוכח ממתניתין, וצריך לומר כיון שפשטה הוראה בכל ישראל, ואם היו עושים רוב ישראל על פיהם והם עמהם, היו נפטרים בפר, לכן אף אם לא עשו רוב ישראל ועשה אחד מן הדיינים בעצמו פטור, ובזה ניחא קושית הש"ס על ר' יונתן, האי הוא דחייב הא אחר, ר"ל אחד מן הדיינים שלא ידע שטעו פטור, וע"כ צריך לומר דאם היו עושים רוב ישראל על פיהם, היו נפטרים בפר, אף אם ידע אחד מהם שטעו.

אולם נוכל ליישב דברי התוס', דזה לא נסתפקו אם באמת חטאו רוב הצבור, דלא גרעו מכה"ג שמתכפר עם הצבור, אבל אם לא חטאו רוב הציבור ואין מביאין פר, והיחיד פטור משום דתלה בדעתם, אבל אחד מהם ספק, והמשנה מיירי דחטאו רוב הצבור, מכ"מ אם ידע שטעו חייב, ודייק הש"ס הא מני ר"מ היא, מן זה הכלל דמיירי שידעו שטעו, דלא הוי כתלה על דעת ב"ד.

שם ואלא מאי כל עדת דקאמר רחמנא ה"ק אי איכא כולם הויא הוראה כו', והא דכתב הגוי כולו ג"כ ודאי אתי שפיר, שהמיעוט נגרר אחר הרוב שיכולין לעמוד בה, וקאי הגוי כולו על שאתם נארים וקובעים שפיר, ומכ"מ דרשינן מכאן יפה דוקא שהרוב יכול לעמוד בה, דהא ודאי אי היה הדין שגוזרין גזירה אפילו אי אין רוב הציבור יכולין לעמוד בה, לא היה עולה עה"ד שיחול הגזירה על אותם שאין יכולין לעמוד בה, אלא על המיעוט שיכולין לעמוד בה, ואין הרוב נגרר אחר המיעוט. וע"ז למדנו מהאי קרא, שא"א להיות נארים אלא א"כ תפשוט הגזירה בגוי כולו, מיהו במה שרוב הציבור יכולין לעמוד, שפיר נפשט בגוי כולו, במה שהמיעוט נגרר אחר הרוב, והיינו דמקשה, הרי שאין הפי' הגוי כולו דבעינן שיהיו שוין לגמרי הגוי כולו, אלא דבעינן שיהא נפשט הגזירה בגוי כולו, ה"נ לא בעינן שיהא נפשט הוראה בכל הסנהדרין, אלא מאי כל עדת כו'.

שם אי איכא כולם הויא הוראה ואי לא לא הויא הוראה, לפי הלשון משמע דקאמר שלא יהא חסר אחד משבעים ואחד, ואי אפשר לומר כן, דזה ידענו מדתנן להלן או שהיה אחד מהם גוי או נתין כו' שנאמר כאן עדה כו', והרי לא גרע אם לא היה ראוי לסנהדרין משאם היה חסר כלל, וכדאי' בירושלמי שם והובא אפס קצהו בתוס' שם, דמי שאינו ראוי להוראה הוי כאבן, אלא ע"כ למדנו מגז"ש עדה עדה, דבעינן שבעים סנהדרין בשלימות כמו שהיה בימי משה, ולא נצרכנו לרבוי דכל עדת, אלא אי איכא כולם בשגגה, והיינו לאפוקי אם אמר אחד מהם טועין אתם, ונמצא שלא שגה מאומה, דמה היה לו לעשות ולא עשה, משו"ה פטורין מן הקרבן, אע"ג דמכ"מ היה להצבור לתלות מעשיהם אחרי רבים, מקרבן מיהא לא נתחייבו כי אם ששגו כולם, אבל אם אותו יחיד שתק, נמצא ששגג בזה מיהא במה ששתק ולא אמר טועין אתם, הרי היה שגגת כולם, ולא בעינן שהיא נתפס הוראה בכולם, והיינו מש"כ הרמב"ם הנ"ל עד שישגו כולן. [עי' לעיל בחידוש המתחיל שנאמר ואם כל עדת כו']. מיהו נוס' רש"י כאן ולהלן במשנה הנוס' אי איכא כולם כו', צריך ליישב דהא דתנן או שהיה אחד מהן גר כו', היינו חוץ לשבעים סנהדרין, ויבואר שם בכלל ביאור סוגיא זו.

שם כי היכי דנימטיין שיבא מכשורא, עי' מש"כ בהע"ש סי' ב"ח אות ח' בס"ד.

שם במשנה הורו ב"ד וידעו שטעו וחזרו בהן בין שהביאו כפרתן ובין שלא הביאו בפרתן כו', ולכאורה הפי' שגבו אלא שלא הביאו, בזה אמר ר"א שהוא ספק, וכדאי' בגמרא בטעמא דר"א, ל"מ למ"ד ציבור מייתי דמפרסמא מילתא, אלא אפילו למ"ד ב"ד מביאין כו', הא בעינן שיהיו מביאין, ודבר זה גורם לישאל, משא"כ אי לא גבו כלל מהיכי תיתי יביא לידי שאלה, אבל הרמב"ם כתב בזה הלשון, ה"ז מביא אשם תלוי והי' לו לישאל על דברים שנתחדשו בב"ד ולא שאל, ה"ז כמי שנסתפק לו אם חטא או לא חטא, ולא הזכיר הרמב"ם עסק הגביה כלל, משמע דגם בלא זה רק שמצד הסברא, כיון שחזרו ב"ד בהן מסתמא שלחו והודיעו לכל ישראל לפרוש מן האיסור כי טעו בהוראה, ואם שמן הנמנע שתגיע הידיעה לכל יחיד, מכ"מ בזה הוא ספק אם הוא חייב בדבר, שהיה לו לחקור על השנוים שמגיע מב"ד הגדול, זהו דעת רמב"ם ז"ל.

ולכאורה הא לשון הגמ' משמע דגביה מיהת בעי, מיהו יש להוכיח מהמשנה עצמה כדעת הרמב"ם, שהרי פשוט לעיל בריש מכילתין, דדרך המשנה למיתני בלשון לא זו אף זו ולא בדרך זו ואצ"ל זו, והנה לר"ש ודאי להיפך, ל"מ לא הביאו כפרתן הוא פטור, מחמת שהכפרה שיביאו ב"ד יהא גם עליו, אלא אפילו הביאו כפרתן ושוב לא כופר בפר הצבור מכ"מ פטור, וא"כ איפכא מיבעי, בין שלא הביאו כפרתן בין שהביאו, וע"כ צ"ל משום דר"א אמר ספק תנן הכי, ואי איתא דלא הביאו ומכ"מ גבו, א"כ ההקרבה אינה נותנת ידיעה כלל, דמי מיושבי אה"ק יודע מה שנעשה בביהמ"ק, ומה זה רבותא לר"א, ואדרבה גם לר"א יותר רבותא בשהביאו כפרתן ושוב לא יכופר ליחיד, מכ"מ אינו מביא קרבן בפני עצמו, אלא ע"כ פי' לא הביאו, היינו לא גבו כלל ומכ"מ הרי זה ספק.

שם במשנה ונעלם דבר דבר ולא כל הגוף, וקשה תיפוק לן שכל הגוף הוא דבר שהצדוקים מודים בו, וראיתי בתוס' דף ד' א' ד"ה בדבר, שכ' דלא ס"ד להייב אלא בבתו מאנוסתו וכדומה, והא דנקיט המשנה נדה ושבת וע"ז הוא ל"ד, ומלבד שהוא דוחק, עוד קשה הא תינח נדה ושבת אפשר שהוא לאו דוקא, אבל ע"ז היא פרשה בפני עצמה, ואי נימא דחיוב פר היא בכל הגוף ה"ה בחיוב פר ושעיר דע"ז, והקל"ד.

אלא נראה דמתחילה לק"מ, דדוקא לפי האמת דמסקינן דנעלם דבר היינו הוראה שלא כדין, שפיר קאמר שמואל דבדבר שהצדוקין מודין בו אינו בגדר הוראה כלל, והרי הוא כנשכח גוף התורה, ובזה ב"ד פטורים, אבל אי נימא ונעלם דבר היינו כל הדין, ע"כ הפי' שנשכח פרשה אחת בתורה מב"ד, וא"כ מכש"כ שנשכח מצדוקין, ואין אדם מעדת ישראל זוכר פרשה בתורה וב"ד הגדול בירושלים יהיו שוכחין, ולא שייך לומר דפטור מפני שהצדוקין מודין בה, וזה פשוט, ותו דבשלמא לפי האמת דנפק"ל דבר דבר מזקן ממרא, והתם בתיב בפירוש לשון הוראה, לאפוקי

דבר שהצדוקין מודין, אבל אי לא גז״ש, לא בעינן כאן הוראה כלל, וע״ע להלן בהא דר״י א״ש.

שם בגמ׳ אר״י א״ר מאי טעמא דר״ש הואיל וברשות ב״ד הוא עושה, לשון זה אינו מובן, הלא הלשון ברור דס״ל יחיד שעשה בהוראת ב״ד פטור, וכאן הוא עושה ותולה עצמו בב״ד, ויותר קשה הא״ד אומר היה ר״ש כל הוראה שיצאה ברוב צבור יחיד העושה אותה פטור כו׳, לפי פירש״י דס״ל תולה בדעת ב״ד פטור, כ״ז מיותר, והרמב״ם בפי׳ המשניות כתב לפי שזה בכלל רוב ציבור, והכי משמע מלשון התוס׳ ד״ה כל, אלא הענין הוא דבמס׳ שבת דף צ״ג א׳, הביא הגמ׳ דר״ש לית ליה דרשא דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, ואי׳ התם תרי נוסחי, חדא אי׳ דס״ל לר׳ שמעון יחיד שעשה בהוראת בית דין לא צריך קרא, ופירשו התוס׳ משום דאנוס הוא, והכי אי׳ בפירש״י אלא שיש שם טה״ד בפירש״י, וחד נוס׳ אי׳ דס״ל לר״ש יחיד שעשה בהוראת ב״ד חייב, והתוס׳ שם הקשו על נוס׳ זו, דבפי׳ תנן דר״ש פוטר, והיינו משנתינו, אבל באמת תרי נוסחא הן הן תרי לישני דרב, לישנא קמא אמר רב הואיל וברשות ב״ד הוא עושה, ולא משום רוב הציבור אלא מחמת שתולה בב״ד, אבל לא כדרשא דר״מ דמיעטה מקרא, אלא סברא הוא דפטור דברשות ב״ד הוא עושה, וה״ז אנוס כמו בדין אומר מותר לגבי גלות, וה״נ ס״ל לר״ש רשות ב״ד לגבי קרבן, אבל ל״ב ס״ל כאידך נוס׳ שם, דס״ל יחיד שעשה בהוראת ב״ד חייב, ורק כאן שהוא מצטרף לרוב צבור, ואע״פ שכבר הביאו כפרתן, וא״כ לא היה נפטר הוא בכפרה דידהו, ומכ״מ פטור. וע״ז הוא נותן טעם, דלא ניתנה הוראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, ולא דמשו״ה פוטר הוראה שנתפשטה ברוב ציבור, משום שהם יביאו קרבן שיפטור את היחיד, אלא משום שהוא מבחין בין שוגג למזיד, דכיון שנתפשטה ברוב ציבור שוב לא יחוש היחיד בשגגת ב״ד, והוא עושה בשאט נפש והוא קרוב למזיד.

והנה ביבמות צ״א ב׳ אי׳, בישוב הברייתא דתניא ר״ש אומר עשו ב״ד בהוראתן כזדון איש באשה עפ״י עדים כשגגת איש באשה, רבינא אמר לענין קרבן קתני עשו ב״ד בהוראתן כזדון איש באשה ולא מתיא קרבן כו׳, ופירש״י דיחיד שעשה בהוראת ב״ד פטור, והתוס׳ הוסיפו דזדון איש באשה הוא לאו דוקא וסימנא בעלמא היא, דליכא למימר דמשו״ה פטורין מקרבן משום דכזדון דמיא משום דהוי להו למידק, דא״כ קשה מהא דתנן הורו ב״ד לינשא והלכה וקלקלה חייבת בקרבן כו׳, וכ״ז דוחק, דא״כ יותר הו״ל למיתני עשו ב״ד בהוראתן כאונס איש באשה דפטורין מקרבן, אלא רבינא ס״ל דר״ש אית ליה יחיד שעשה בהוראת ב״ד חייב, והתם פטורין משום דכזדון דמיא, דלא התירו ב״ד אלא משום דסומכין על אשה דייקא והיא לא דייקא, והא דתנן הורו לה ב״ד לינשא כו׳, לא אתי כר״ש אלא כתנא דס״ל דהא דפטורה מקרבן הוא מדרשא דקרא, וה״נ הוא בכלל דרשא דקרא דפטורה, אבל אי שינתה חייבת ולא משום דזדון הוא, אבל טעמא דר״ש שפטורה, משום דהוי כזדון ממש שהרי אוסרה לבעלה, ועפ״י עדים שריא לבעלה לר״ש, וע״כ משום דעפ״י ב״ד נידונית כזדון, ומעתה תרי לישני דסוגיין תליא בפירוש׳ הברייתא דיבמות, אי מתפרש כרבינא ע״כ ס״ל יחיד שעשה בהוראת ב״ד חייב, ורק משום זדון פטירי, ולאידך לישני ס״ל הל״ק בסוגיין, דלר״ש יחיד פטור משום דברשות ב״ד הוי כאנוס.

ועפ״י משכ״ה מתפרש יפה הא דמקשה בסוגיין מיתיבי פר העלם דבר כו׳, ומאי מקשה על רב, נירמי דר״ש אדר״ש, אבל לדברינו מקשה על ל״ק, דלפי אותו לשון הוא משום דברשות ב״ד עושה והוי כאנוס, ואמאי כיון דגבי ליה הוי ידיעה, אבל לל״ב דטעם הפטור משום דהוי בכלל ציבור וקרוב למזיד, א״כ ניחא שפיר, כיון דגבו והוא עושה דסומך מכ״מ על ב״ד הוי מזיד.

דף ד׳ א׳ לאדם שהביא כפרתו ביה״ש כו׳, לטעם רש״י ז״ל צ״ע, דבתוספתא כריתות פ״ב תניא המביא חטאת ושחטה ספק נזרק הדם ספק לא נזרק הדם יצא, מחוסר כפרה ספק חשיבה ספק אינה חשיכה ה״ז מביא חטאת העוף ספק, ונראה דט״ס הוא, וכצ״ל ברישא ספק נזרק הדם ספק לא נזרק הדם ספק חשיכה ספק אינה חשיכה יצא, ומחוסר כפורים ה״ז מביא חטאת העוף ספק, עכ״פ איך שהוא, לטעם רש״י קשה למה אינו מביא אשם תלוי בספק נזרק הדם, לכן נראה דהטעם שלא שגג הוא אלא הכהן, משא״כ במחוסר כפורים לא משום כפרת עון אלא טהרתה בכך, ומדמי הש״ס דלסומכוס ה״נ לא שגג בזה במה שחטא ואכל.

שם החזיק בדרך איכא ביניהו, וא״ת מגליה לבן עזאי דר״ע פוטר אפילו רק החזיק בדרך, וי״ל משום דקאמר קרוב לפטור מן החובה, למד בן עזאי דלא מיירי ר״ע כשהוא כבר בדרך, דא״כ ודאי הוא פטור.

שם אמר עולא קרי ביה ונעלם מדבר, עי׳ תוס׳ שזה אינו אלא משום איזה הכרח ודיוקא דקרא, אמנם התוס׳ נדחקו בדיוקא דהאי קרא, ולי׳ נראה משום דהוי למיכתב ונעלם מעיני הקהל דבר, כמו דכתיב ונעלם ממנו והוא טמא, אלא כדי לסמוך ממ מן ונעלם לדבר.

שם חזקיה אמר א״ק ועשו אחת מכל מצות, מכל מצות ולא כל מצות, ולכאורה תמוה, הא משנתינו ובריייתא דתו״כ מונעלם דבר נפק״ל, ותו מאי ראיה מעשיה להוראה, אולי ההוראה בעינן שיעלם כל הפרשה, למשל שיורו דחלב מותר, ועשיה לא בעינן שיאכלו הקהל כל חלב אלא איזה חלב שהוא, וכו הקשה בבאר שבע, אלא נראה דודאי מדבר נפק״ל, מיהו באמת לשון דבר אינו מבואר מאי היא, ובאיזה דבר נעלם, בשלמא יקום דבר הפי׳ כל דבר שמעידין, משא״כ בהוראה באיזה ענין מיירי קרא, אם בהעלמה בדבר ה׳, אם בהעלמה בדבר דר״א ועצה, וכדומה, וע״כ סמיך קרא על הא דסמיך ליה ועשו אחת מכל מצות, נמצא דבפי׳ הכתוב דבר סמך על קרא דעשיה.

שם ר״א אמר כו׳ כי יפלא כו׳ מה ממרא מן הדבר כו׳, זה נוס׳ רש״י, אבל בתוס׳ משמע דלא גרסי הכי, אלא מדבר גופא ידענו הכי, והביאו התוספתא ע״ז, ועי׳ בבאר שבע שם שכ׳ עוד מכי יפלא עצמה מוכח הכי, ועי׳ להלן בהא דבעי רב יוסף שם ישוב נוס׳ זו.

והנה גז״ש זו מבוארת בסנהדרין דף פ״ז א׳, בטעמא דר״מ דאמר אין זקן ממרא חייב אלא בדבר שזדונו כרת, ואע״ג דלא דמי דין זקן ממרא להוראת ב״ד לגמרי אפי׳ לר״מ, שהרי זקן ממרא חייב אפילו בדבר שאפשר לבוא לידי חיוב כרת, משא״כ בהוראת ב״ד, הא ל״ק, דבהוראת ב״ד לא נגמר החיוב אלא במעשה הקהל, ובעינן שיעברו על דבר שזדונו כרת ממש, משא״כ התם אותו הממרה חייב אפילו לא נעשה כלל על פיו, א״כ אפילו דבר שאפשר לבוא לידי חיוב כרת חייב, דלא גרע מלא נעשה כלל ומכ״מ חייב, משום שעפ״י הוראתו אפשר שיעשה אחד על פיו בדבר שזדונו כרת.

והא דפליגי הכא אמוראי אי למדין מגז״ש זו, אינו אלא אליבא דברייתא דתו״כ דסתמא כר״י, ור״י קאמר התם הזק״מ חייב אפילו בתפילין, משמע דחולק על ר״מ, ובאמת פליגי בזה הרמב״ם והראב״ד בהל׳ ממרים פ״ד ה״ג, דהרמב״ם ס״ל דר״י אית ליה גם כן גז״ש זו, ורק בתפלין חייב, ודבר זה הלכה מקובלת, והראב״ד חולק על זה, ולפי דבריו היא מחלוקת אמוראי, חזקיה ועולא ס״ל כהראב״ד, ומשו״ה שקלי וטרי בטעמא אחריני, אבל במשנתינו מודי לדרשה דר״א וסתם משנה ר׳ מאיר, אבל בברייתא דתו״כ פליגי, ור״א ס״ל כהרמב״ם דכו״ע מודי לר״מ וגז״ש זו.

שם אר״י אמ״ש אין ב״ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודים בו, כבר פירשנו דזה אינו אלא לפי המסקנא דנפק״ל מזקן ממרא ושם כתיב הוראה בפירוש, משא״כ אי לא הוי גז״ש זו, לא היה שום נפ״מ אם בדבר שהצדוקים מודים, והשתא נראה דכ״ז אינו אלא לרב אשי דנפק״ל מזקן ממרא, אבל לחזקיה ועולא דלא בעינן אלא מדבר ולא כל דבר, באמת אין נפ״מ בזה שהצדוקין מודין, וע״ע מש״כ להלן בהא דרב יוסף.

שם הא כתיב וספרה לה מלמד שסופרת אחד לאחד, הכי הגוס׳ בתוספות הרא״ש, וכתב ע״ז בזה״ל קים להו דצדוקים דורשים דרשה זו מיתור דלה עכ״ל.

שם הא נמי כתיב את מקורה הערה כו׳ הא כתיב משכבי אשה, הקשו התוס׳ כאן ובסנהדרין דף ל״ג ב׳ בד״ה שטעה, דמפורש בנואף ונואפת דשלא כדרכה הוי דבר שאין הצדוקין מודין, וישוב התוס׳ דתרווייהו קאמר היינו הערה ושלא כדרכה, חסר מן הספר, והרמב״ם בהל׳ סנהדרין פ״י ה״ט כתב דהערה לחוד הוי דבר שאין הצדוקין מודין, והוא להיפך מסוגיין, ונראה דבאמת בכל העריות מודין, ורק בנואף ונואפת שהיא אשת איש, משום דכתיב שכבת זרע, כדאי׳ ביבמות דף נ״ה ב׳ שכבת זרע דכתיב באשת איש כו׳, וסתם שכבת זרע בא למעט הערה לכו״ע ושלא כדרכה לר״י, כדאי׳ שם דף ל״ד ב׳ שכבת זרע פרט להעראה כו׳, ור״י סבר הערה ושלא כדרכה משכבת זרע נפקא, וניחא הכל, וגם מה שהביא הרמב״ם בהל׳ סנהדרין שטעו בהעראה ולא הביא שטעו בשלא כדרכה, היינו כת״ק דר״י.

שם הערה באשה דוה הוא דכתיבא, הא דשינה הגמ׳ לשון דוה ולא קאמר נדה, בא בזה ליישב אמאי תנן בשומרת יום ולא בזבה, משו״ה קאמר משום דכתיב באשה דוה, ובזבה כתיב כימי נדת דותה תטמא, והא דמיישב עוד דאמרי זבה לא הוי אלא ביממי כו׳, לא קשה אמאי תנן שומרת יום ולא תנן זבה, דבאן ודאי ניחא דפליגי בתחילת זיבה דהיינו שומרת יום בראיה דלילה, וממילא אינה זבה.

שם דאמרי זבה לא הויא אלא ביממי כו׳, משמע דאמרי בלילה טהורה לגמרי, ובשלהי נדה אי׳ א״ל ר״א לר״ש אימא ביממא תהוי זבה בליליא תהוי נדה, ודבר זה מבואר יפה בעו״ה בהע״ש סי׳ פ״ו אות ד׳, דתליא בהא דפליגי ר״ע וראב״ע בי״א שבין נדה לנדה עיי״ש.

שם ואמאי הוצאה הא כתיבא, לא תוציאו משא מבתיכם, התוס׳ סופ״ק דעירובין דף י״ז ב׳ כתבו דיש גורסין אל יצא וגו׳, ונוס׳ דילן מתבאר שפיר, דבאמת מקראי דאל יצא אפשר לומר דצדוקין אין מודין, ופי׳ אל יצא היינו תחומין, וכן דרשה דר״פ הזורק בשבת דף צ״ו ב׳, ודאי שאינו מבואר כ״כ, ומכש״כ לנוס׳ דילן שם דגמרי גז״ש העברה העברה ודאי שאין צדוקין מודים, מיהו מדהזהיר ירמיה הנביא על זה, הרי מובן דפי׳ אל יצא היינו הוצאה, שהרי לא בא הנביא לחדש דבר, משו״ה הביא הגמ׳ קרא דירמיה, אבל א״כ אי אפשר לקיים נוס׳ חדשה דילן, דאמרי הוצאה הוא דאסור הכנסה מותר, והרי ירמיה הזהיר בפי׳ על הכנסה אל תשאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים, ואדרבה הוצאה לא כתיבא, דהא דכתיב לא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת, אינו אלא תקנת שלמה לעשות עירובין כמוש״כ בה״ג והסמ״ג, כמבואר בהע״ש סי׳ ק״ז אות ז׳ בס״ד, אלא עיקר הנוס׳ דאמרי הוצאה והכנסה הוא דאסירי כו׳, ומכש״כ לפי לשון משנה דילן אבל המוציא מרה״י לרה״ר פטור, הרי מבואר דלא כישוב הראשון, ומאן דגריס הכי בגמ׳, ע״כ היה לפניו הנוס׳ במשנה אבל המוציא מרשות לרשות, ונכלל בזה תרווייהו כדאי׳ ריש מס׳ שבת ובפ׳ כלל גדול, אבל העיקר כנוס׳ ישנה, וקראי דירמיה מכריח לכך, והכי לשון הרמב״ם בהל׳ שגגות פט״ו, ואמרו המוציא מרשות לרשות חייב, אבל הזורק או המושיט פטור, הרי דהכנסה הוא דבר שהצדוקין מודים.

אבל בתוספי הרא״ש אי׳ נוס׳ זו, וכתב בזה״ל ואע״ג דמתניתין תנן המוציא מרה״י לרה״ר, תנא הוצאה משום דהוי אב, ולעולם לא איירי אלא בתולדה דידה הכנסה זו זריקה והושטה עכ״ל.

שם ואיב״א דאמרי השתחויה גופה כדרכה הוא דאסור דאית בה פישוט ידים ורגלים, הא השתחויה דלית בה פישוט ידים ורגלים שריא. ופירש רש״י השתחויה בפישוט ידים ורגלים כדכתיב וישתחו אפים ארצה, כבר ידוע הקושיא שיש בזה, והכי הביא בתוספי הרא״ש והקשה ע״ז, ולי נראה שטה״ד הוא וצ״ל השתחויה בלא פישוט ידים ורגלים, פי׳ דלדידן קיי״ל אפילו בל״ז חייב, דאע״ג דסתם השתחויה הוא בפישוט ידים ורגלים, מכ״מ בע״ז חייב אפילו בלי זה, כדאשכחן דגם זה מקרי השתחויה.

והא דלא משני דטעו בהדין קרא לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב, כי אסירי השתחויה לע״ז דכסף וזהב וכדאי׳ בכריתות דף ג׳, ב׳, לק״מ דהוא דבר שהצדוקין מודין בו, והתם לא מיירי בהוראה.

שם ע״ב בעי ר״י אין חרישה בשבת מהו כו׳, עי׳ תוס׳ שכתבו שהוא ל״ד, שהרי הוא דבר שהצדוקין מודים בו, ונראה ברור, דר״י ס״ל כחזקיה ועולא דלא דרשינן האי גז״ש ורק בעינן דבר מדבר, [אח״כ מצאתי בתוספי הרא״ש על הוריות שכתב כן, והוסיף דהאי דבריתא דר׳ ישמעאל לא שמיע לרב יוסף, והביא עוד בשם הרמ״ה, דצדוקים מפרשים בימות החמה ובימות הגשמים תשבות אבל לא קאי על חרישה], וראיה לזה מהירושלמי פ״א הל״ג, ר׳ חזקיה אמר מדבר ולא כל דבר, אמר ר׳ הילא ממצות ולא כל מצות כו׳, ולא נמצאת עוקר כל שם שומרת יום בנגד יום כו׳, הרי דמקשי לדרשה דחזקיה ועולא, ומעתה נוכל לומר דרב אשי ושמואל דגמרי גז״ש, לא איכפת להו בהא דר״י כלל, דאפילו כל דבר רק שיהא אין הצדוקין מודין חייב.

ובזה מבואר פסק הרמב״ם שם, שפסק בפי״ד משגגות הל״ב בפשיטות בזה״ל או שעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינו מלאכה ה״א חייבין, ותמהו נו״כ הא בעיא דלא איפשטא הוא, ולק״מ דאנן קיי״ל כר״א ושמואל, ורבינו שכל את ידיו וכתב סתם אב מלאכה ולא כתב חרישה, שהרי אנן קיי״ל דבעינן דבר שאין הצדוקין מודין, ובחרישה מודים כדכתיב בחריש ובקציר תשבות.

ובזה נתבאר ג״כ הא שלא הביא הרמב״ם בעיא דר׳ זירא, דאחר שאין נפ״מ כלל בביטול מקצת או כולו, ולא איכפת לן אלא שאין הצדוקין מודים בו, תדע דר״ז לא בעי כלל שיהא אין הצדוקין מודין בו, שהרי צדוקין שומרים שבת בשביעית, תדע דאי׳ במס׳ ע״ז דף כ״א ב׳, לא ישכור אדם מרחצו לגוי אבל ישכיר לכותי, אימור עביד מלאכה בחוש״מ, בחוש״מ אנן נמי עבדינן, ואי איתא דעבדי מלאכה בשבת שבשביעית ניחוש שמא עביד בשביעית, אלא ודאי גם המה שומרי שבת בשביעית, ומכ״מ אפשר דסנהדרי גדולה יורו בכך ומיקרי הוראה, אלא כמוש״כ, וכ״ה משמעות דעת רש״י בד״ה בעי ר״י כו׳ הכא לא מיבעי ליה לר״י בדבר שאין הצדוקין מודים כו׳.

איברא נראה דעת רש״י, דכו״ע מודי להא דרב יוסף דבעינן שלא יהא עקירת כל הגוף אפילו אין הצדוקין מודין בו, והיינו דגריס לעיל בהא דרב אשי, דבזקן ממרא כתיב מן הדבר ולא כל דבר, ולא משום דבעינן דבר שאין הצדוקין מודין בו נצרכנו לזה כמוש״כ לעיל, אלא אפילו אין הצדוקין מודין, מכ״מ בעינן שלא יהא

כל דבר, והיינו בתפילין, שהצדוקין אינן מודים שצריך להניח תפילין, ומפרשים וקשרתם לאות על ידך דהיינו זכרון בלב, כמו קשרם על גרגרותיך וכדומה, ומכ"מ בז"מ פטור מחמת שהוא כל הגוף, וה"ג דתנן במשנתינו ונעלם דבר ולא כל הגוף, לא בא למעט דבר שאין הצדוקין מודין בו, אלא בא למעט כל דבר אפילו אין הצדוקים מודים בו, וזהו לשון ולא כל הגוף, ומשו"ה בעינן ראיה בזקן ממרא ג"כ למעט מדכתיב מן הדבר ולא כל דבר, זהו דעת רש"י, אבל הרמב"ם בפי' המשניות לא הביא אלא הכלל דבר שאין הצדו' מודין בו, ומסתמא לא היה לפניו הגוס' מן הדבר ולא כל דבר וא"כ פליגי בהוראה חזקיה ועולא עם ר"א ושמואל בתרתי, וקי"ל כרב אשי, ועי' מש"כ להלן דף ז' ב' הוכחה נפלאה לדברינו דר"ז לטעמיה, וש"ס דילן סתים כר"א.

שם במשנה הורו ב"ד וידע אחד מהם שטעו ואמר להם טועין אתם, ופירש"י לא הוי הוראה מעליא ופטור דבעינן עד שיורו כולן כדאמר לעיל עכ"ל, ועי' מהרש"א ובבאר שבע, ונראה דרש"י נקט לשון ההו"א אפילו לפי האמת דלא בעינן הוראת כולן שיהיו בראשו, דלא איפרך ר' יונתן אלא ממה שאמר מאה שישבו להורות אין חייבין עד שיורו כולן, ועפ"י הסבר רהבדר"י דכמו דחידוש הוא בהוראה זו דבעינן שיהא כל הסנהדרין נגררין בהוראה שירכינו ראש מיהת, ה"נ מאה שישבו, שהרי בעינן גם במאה שלא יהא בהם אחד שאינו ראוי להוראה כמו ממזר כו', וכאשר יבואר בסמוך, ה"נ בעינן שיהו נגררין בהוראה, ובזה איפרך דלא בעינן שיהו נגררין בהוראה, אלא אפילו שתקו חייבין, ולא בעינן שיורו כולן אלא לאפוקי אם לא שגו כולם, והיינו כשאמר אחד טועים אתם וא"כ לא שגה מאומה, משא"כ אם שתק נהי שלא היה בהעלם דבר, מכ"מ בכלל כל עדת ישראל ישגו הוי במה ששתק ולא התריז כנגדם, מיהו ממילא איפרך עיקר דינו של רב יוסף, דבמאה שישבו להורות אינו כן, אלא אפי' אמר אחד מהם טועים אתם ה"ז הוראה לחייבם פר, שהרי האומר טועים אתם וחסר בשגגה, ה"ז דומה למי שלא היה כלל ולא שגג, וא"כ בשלמא שבעים סנהדרין כמו דנפק"ל מכל עדת, אי איכא כולם הוי הוראה ואי לא לא הוי הוראה, ה"נ אי איכא כולם בשגגה הוי שגגת הוראה, ואי לא לא הוי הוראה, אבל ביותר משבעים מאי איכפת לן דלא הוי בשגגה, הרי לא גרע מאי לא הוי כלל, בשלמא לפי הס"ד דבעינן שיהו כל השבעים בכלל המורים, ואי לא הרכין ראש אינו שגגת הוראה, א"כ ה"ז חידוש וממילא אפילו מאה, אבל לפי המסקנא דלא בעינן אלא שלא יהיו נעדרי השגגה, ושוין כאילו אינן כאן כלל, וא"כ במאה שישבו לא איכפת לן אפילו לא היה בכלל שגגה ואמר להם טועים אתם, נמצא דלשון עד שיורו כולם נשאר לפי המסקנא ג"כ, רק בכוונה אחרת היינו עד שישגו כולם, וממילא דוקא סנהדרין ולא מאה, מיהו כ"ז לנוס' רש"י ויבואר בסמוך, ובתוספי הרא"ש כתב, דאע"ג דאותביה לרב נתן מברייתא סתם מתניתין עיקר, וזה פלא.

שם במשנה או שלא היה מופלא של ב"ד שם, ופירש"י אע"ג שלא היה מסנהדרין עצמן כו' ואיכא למימר נצטרך לצאת לדרך כו', כצ"ל, וכוונת רש"י, דבסנהדרין דף ב' א' פליגי רבנן ורבי יהודא, דחכמים סברי דסנהדרין שבעים ואחד, ונפק"ל מאספה לי שבעים איש ומשה על גביהן, ור' יהודא אומר שבעים דלא היה משה בכלל סנהדרין, והנה לר"י לא ידענו כלל דבעינן שיהא מופלא, ואתי המשנה כמשמעה, דבהוראה בעינן מכ"מ שיהא מופלא שם, וכ"כ התוס' בסנהדרין שם דמתניתין כר"י, אלא דהתוס' לשיטתייהו שם דגם ר"י ס"ל שצריך להיות מופלא, ואינו חולק אלא שאינו ממנין סנהדרין, אבל עיקר הפי' דוחק דמשנתינו דלא כתכמים, להכי פירש"י עוד, דגם לרבנן דבעינן שבעים ואחד, מכ"מ לא תנן בסנהדרין שם דבעינן שיהא בהם אחד מופלא דוקא, ובאמת אפילו בלא מופלא כלל מיקרי סנהדרין לכל דבר דבעינן סנהדרי גדולה, ורק לענין הוראה בענין שיהא מופלא דוקא, וזהו שכתב כגון שנצטרך לצאת ומינה אחר תחתיו שאינו מופלא, ומכ"מ הוויין בשם סנהדרי גדולה, אלא שאינן בהוראה.

שם במשנה או זקן שאינו ראוי לבנים, וכתב רש"י ז"ל וקשיא לי מפני מה אינו ראוי להוראה, ולא שנעלם מרש"י ז"ל הא דסנהדרין דף ל"ו ב', שאין ממנים בדיני נפשות זקן ושאינו ראוי לבנים, אלא דמכ"מ קשה שפיר, בשלמא ממזר וכדומה שפסולין בעצם מלהיות בסנהדרין משום דבעינן ונשאו אתך, ה"נ דפסולין להוראה, אבל זקן שראוי להיות בסנהדרין בכל דבר, וכמו שכשר לשור הנסקל דבעינן סנהדרין של כ"ג כדאי' שם בסנהדרין, ה"נ מפני מה אין ראוין להוראה, ומה שייך בזה רחמנות, ואם היה פסול לכל הוראות היה פסול גם לשור הנסקל.

אמנם לכאורה קשה הא דלמד במשנתינו בגז"ש עדה עדה, ואמאי בעינן גו"ש זו, הא מדכתיב עיני העדה גופא ידעינן שיהיו סנהדרין, וכדאי' בירושלמי הוריות כאן שהם עינים לעדה, וללמד דאפילו אחד מהם ממזר יפסול ג"כ א"צ, וכמו דחסר ממנין, למדנו מכל עדת עד דאיכא כולם הוי הוראה ואי לא לא הוי הוראה, ה"נ אי אחד מהם ממזר, וכדאי' בפי' בסנהדרין שם דאין הכל כשרים ועשרים ושלשה חדא הוא, אלא ע"כ עיקר הגז"ש הוא לפסול אפילו זקן שאינו ראוי לבנים, דאע"ג דכשר לסנהדרין מכ"מ נפק"ל מד"נ דפסולין משום ושפטו והצילו, ומיושב קושית רש"י.

אבל רש"י ס"ל דבאמת הא דתנן או אחד מהם ממזר כו', מיירי שהיו יותר משבעים ואחד, וכדאי' בירושלמי על משנתינו, ניחא גר ממזר ב"ד ממנין ממזרין, רב הונא אמר בשעברו ומינו, ר"ח ור"מ חד אמר בתוך שבעים פי' בעברו ומינו, וא"א בחוץ לשבעים, מ"ד חוץ לשבעים ניחא, מ"ד בתוך שבעים, הא חוץ לשבעים לא מכיוון שאינו ראוי להוראה נעשה כאבן, וס"ל לרש"י דלפי סוגיא דלעיל דחסר א' נפק"ל מכל עדת, וסוגיא דסנהדרין דא' מהן ממזר הוי כחסר ממנין ואינן כ"ג, ע"כ צ"ל דמיירי משנתינו שהיה אחד מהן גר או ממזר חוץ לשבעים, ומכ"מ אינו הוראה, והיינו דלמדין מעדה דכתיב בד"נ, דאע"ג דמוסיפין על כ"ג בעינן שיהיו כולן ראוין להוראה, וה"נ אפילו מוסיפין על שבעים בעינן מכ"מ שיהיו כולן ראוים להוראה, ומעתה שפיר מקשה מנ"ל לפסול גם זקן שאינו ראוי לבנים, והיינו שכתבנו לעיל לשיטת רש"י, דגריס בדרשה דכל עדת אי דאיכא כולן, וה"ה גר או ממזר, וגז"ש דעדה עדה בעינן ליתר משבעים.

אבל שיטת הרמב"ם, דהא דגר או ממזר פסול להוראה, היינו אם הם מחשבון שבעים, הא יותר משבעים כשר דהוי כאבן, כאידך מ"ד בירושלמי, והא דבעינן כל עדת, לא בא אלא ללמדנו שבעינן שישגו כולן, לאפוקי אי שתק, וא"כ לא צטרכנו הגז"ש כלל בשביל ממזר וכדומה, שהרי אינן ראוין לסנהדרין, והיינו דאי' בלשון הירושלמי והביאו הרמב"ם והיה אם מעיני העדה, מי שהוא עשוי עיני לעדה, וכתיב והתיצבו שם עמך וגו', ולא נצרכנו גז"ש מד"נ אלא לפסול זקן ושאינו ראוי לבנים, שבאמת כשר הוא להיות עינים לעדה, אלא שמכ"מ פסול להוראה.

שם בגמ' מפני מה אמרו הורו בדבר שהצדוקין מודין בו פטורין מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו, לא היה מופלא של ב"ד שם נמי פטורין מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו, זה הדמיון הוא מפליא, התם הטעם משום שאין זו הוראה, דזיל קרי בי רב הוא, והכא מנלן דבעינן שיהא המופלא כאן, וכי בלא מופלא אסורין להורות, הרי כולם ראוין להוראה גמירי וסבירי, ומנלן דבעינן שיהא המופלא כאן, וכבר כתב הב"ש על זה דלא פנע ולא נגע הדמיון.

ולי נראה דפי' ללמוד היינו עיון בהוראה, ולפי שיש שני מיני הוראה, הא' עפ"י סברא ודמיון מילתא למילתא, והוראה כזו אינה אלא לשעה, ואפשר שיבא רעהו וידמה באו"א, ויש הוראה הבאה במלחמתה של תורה, שא"א להורות באו"א, ושני הוראות אלו נזכרים בפרשה כי יפלא ממך דבר וגו' אל השופט או אל הכהן. ופירשנו בקדמת העמק הראשון, דאם נחלקו בפלפול באים אל השופט, והוא המופלא והנשיא שבסנהדרין, ואי נחלקו בדמיון ובהוראה לשעה, באים אל כה"ג שכתוב בו ולהורות את בני 'שראל.

ומעתה הוראה זו שבסנהדרין, בעינן שיהא יוצא בתורת הכרח לחלוטין ולא בתורת סברא ולשעה, ע"כ בעינן שיהא המופלא שהוא החותך הלכה לדורות עפ"י עומק פלפולא ויושר עיונו יותר מהכל, משא"כ שאר הסנהדרין, אע"ג שכולן ראוים להוראה, מכ"מ רק בהוראה לשעה ולא לקבוע מסכת לדורות, [ובתוספות הרא"ש בדף ז' א' דאי' שם ה"ד אילימא דהוא מופלא והם אינם מופלאים כו' כתב שם ואפשר דמושיבין בסנהדרין אע"פ שאינו ראוי להוראה א' לא משכח ראוי להוראה, ואותן הראוים להוראה נקראים מופלאים עכ"ל, וכ"ז דוחק]. וקאמר ע"ז ראיה דבעינן שיהא הוראה כזו, דכשם שבדבר שאין הצדוקין מודים פטור, משום דבעינן ענין שיש בו צורך ללמוד, משא"כ דבר שהצדוקין מודים בו, נהי דנעלם מהם מכ"מ אין בו כדי ללמוד, ואי היו מעיינים מעט היו מוצאין את הדבר, שהרי הצדוקים אין מודים אלא בדבר שא"צ הרבה הקישים וסברות, ורק מה שהוא קרוב לפי' המקרא, הרי דבעינן שתהא הוראה זו בתורת לימוד, ה"נ בעינן שיהא המופלא שם שהוא הראוי כך ללמוד, וכיון שלא הי' מופלא שם הרי לא למדו פי' לא עיינו בהוראה זו, אלא הורו מסברא קלה, וזה לא נקראת הוראה גמורה לענין חיוב קרבן, אע"ג שבאמת גם היא הוראה, מכ"מ לענין קרבן שאני כמוש"כ כ"פ, ולפי דברינו לעיל, דלחזקיה ועולא ורב יוסף לא בעינן שיהא דבר שאין הצדוקים מודין בו, מכ"מ הטעם ניחא, דבעינן שיהא הוראה גמורה וחתוכה לדורות מה שא"א בלי מופלא. ואפילו חייבין בדבר שהצדוקין מודין בו אם נעלם מהם והורו לדורות, מכ"מ אם הורו שלא לדורות אלא לפי שעה לא מיקרי הוראה שב"ד חייבין.

שם הא שוגג דומיא דמזיד חייבין וה"ד שהורו ב"ד שהלב מותר ונתחלף לו בשומן ואכלו, לימא תפשוט הא דבעי רמי בר חמא כו', וקשה לי היכי תפשוט, הא אם נימא דלמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור דרב"ח מיירי אליביה, והוא שוגג דומיא דמזיד פטור ג"כ כרב לעיל, א"כ כאן בשעשו רוב ציבור בזה האופן ב"ד חייבין פר והמה פטורין, ואי נימא דיחיד חייב וכר' יוחנן, הכא בשעשו רוב צבור חייבין כל אחד כשבה או שעירה, ומעתה הא דתנן שוגגין ועשו מזידין הרי אלו פטורין גם מפר גם מכשבה או שעירה, והאיך ידענו לדקדק הא שוגגין דומיא דמזידין אי ב"ד חייב פר וכרב, אי היחידים חייבין וכר' יוחנן, ורש"י פי' וחייב בשגגת מעשה קרינא ביה וכר' יוחנן, אבל באמת האיך ידענו דהכי הדיוק ולפשוט.

אבל באמת לק"מ, דאפילו לרב דפוטר יחיד שעשה בהוראת ב"ד, מכ"מ מודה שאינו משלים לרוב צבור משום דבעינן שיהא בשגגה אחת, ופירשנו לעיל דה"ה אפילו כלם עשו בשגגת מעשה אין ב"ד מביאין מזה הטעם, ולא בספיקן של התוס' שם, משום שכל שבא משגגת מעשה, אין אחד נתלה בחבירו וכל אחד מיקרי מעשה בפני עצמו, ומעתה מיושב שפיר, דלרב אפילו שוגגין דומיא דמזידין כלם פטורין, היחידים משום שהם נתלים בב"ד, וב"ד משום שאינן בשגגה אחת, אלא ודאי כר' יוחנן, וכפירש"י שהיחידים חייבין בשגגת מעשה, והיינו שכתבתי שם שיש הכרח לפשוט ספיקו של התוס', ובתוספות הרא"ש פי' לענין פר, ותפשוט דבעי רב"ח דמיקרי הוראה ויחיד פטור, וצ"ע א"כ מנא ידעינן איך הפשיטות.

שם במשנה הורו ב"ד ועשו כל הקהל או רובן על פיהן מביאין פר, ופירש"י ב"ד ולא צבור, ומכ"מ לא הביא רש"י לעיל דף ג' א' ד"ה ור"מ, ממשנתינו דר"מ ס"ל דב"ד מביאין ולא צבור, אלא לשון התו"כ שהובא דף ה' א', דאי ממשנתינו אין ראיה דכך הוא, ואפשר לומר דצבור מביאין, אלא דלא ס"ל דכל קהל וקהל חייב להביא, אלא כולן מצטרפין לפר אחד, משו"ה הביא רש"י לשון הברייתא.

איברא קשה לשון רש"י במשנה זו עצמה בסיפא, הורו ב"ד ועשו ז' שבטים כו', ופירש"י דברי ר"מ דס"ל ב"ד מביאין פר ולא צבור, משמע דמגוף המשנה אפשר להוכיח הכי, והאיך מוכח הכי, ונראה משום דקשה דנהי דלית ליה לר"מ דרשה דכל קהל וקהל חייב בפע"צ, אבל מכ"מ מנלן דאין שבט אחד שנקרא קהל כדכתיב ויעמוד יהושפט בקהל יהודא [דהי"ב כ' ה'] מביא ג"כ פר, כמו לר"י ור"ש דכל שבט מביא בפע"צ, ה"נ לר"מ שבט זה שחטא או שנים בצירוף יביאו פר, ומנלן דדוקא שבעה, וכי תימא שהוא מוכח מדכתיב כי לכל העם בשגגה, אלמא דבעינן דוקא רוב ישראל, הא לר"י ג"כ קשה, וצ"ל דבאמת אינו חייב בחטאת שבט אחד אלא א"כ הי' אותו שבט האחד רוב ישראל, וכדמבואר בפי' המשניות ובחיבור הרמב"ם פי"ב מהל' שגגות הלכה א', וא"כ לר"מ נמי אמאי לא ס"ל הכי, שהרי תנן דוקא שבעה שבטים או רוב של שבעה, וגם הן רובן של ישראל כפירש"י, מבואר דמיעוט שבטים אפילו רובן של ישראל אינן מביאין, ואמאי, ומשו"ה פירש"י דלטעמיה קאי דב"ד מביאין, ולגבי ב"ד הגדול אין נחשב כל שבט בפע"צ אלא רוב השבטים, ודוקא השבט בפע"צ הוא נחשב לקהל, אבל לא לפני ב"ד הגדול דכל ישראל.

וכיוב"ז ישבנו קושית התוס' בפסחים דף ס"ו ב' ד"ה ואין, שהקשו אמאי ממעטינן לענין עשיית פסח בטומאה איש ולא רוב ישראל, ובסנהדרין סופ"א דף ט"ז ב' דרשינן איש ולא עיר, וישבנו דבירושלים אין חשיבות לעיר בפע"צ, שהרי כלם נקבצו ובאו לעשות פסח, משא"כ בעיר הנדחת שהיא במקומה אינה איש, וה"נ גבי שבט עצמו הוא מיקרי קהל, משו"ה לר"י שבט א' שהוא רוב צבור מביא פר, וגם גורר אחריו לר"י כל השבטים, ולר"ש את הב"ד, משא"כ לר"מ דב"ד בעצמן מביאין, ולא נחשב כי אם רוב שבטים שהם רוב ציבור.

רש"ל ד"ה אר"ח כו' דתניא בתו"כ כו', דאי מהמשנה דתנן ולא עדת מאותו שבט, עדיין י"ל שדי בהוראת ב"ד של כ"ג שבהר הבית, משו"ה הביא לשון תו"כ עדה המיוחדת.

דף ה' א' במשנה, הורו ב"ד ועשו ז' שבטים או רובן, פירש"י רוב ז' שבטים והם רוב ישראל, ואם כן אתיא דלא כרשב"א, אבל הרמב"ם מפרש או רובן של ישראל. ואם כן תרי מילי נינהו או שבעה שבטים ולא רוב ישראל, או רוב ישראל ולא רוב שבטים, והכי משמע בברייתא דתו"כ, דתנא קמא ס"ל דלא כרשב"א משמו של ר"מ קתני שבעה שבטים ולא תני רובן, אלא משנתינו כרשב"א, ועפ"י זה נשתנה פי' המשנה גם בדר"י, דרש"י כתב הא דתנן שבעה שבטים לאו דוקא, ואיידי דקאמר ר"מ ז' כו', וזה דוחק, ומכש"כ בברייתא דתו"כ דקדים הא דר"י ומכ"מ תני שבעה שבטים, אבל לדעת הרמב"ם ניחא דשבעה שבטים דוקא בדר"י, והיינו כשאינן רובן של ישראל, והא דרשב"א אתיא ככו"ע, ששה או אפילו שבט אחד שהוא רובו של ישראל, או שבעה ואינן רובן של ישראל, וכמו לר"מ דוקא אז מביאין פר אחד, ה"נ לר"י דוקא אז מביאין כל שבט פר, וגורר את שאר השבטים, אבל רש"י אינו יכול לפרש הכי, שהרי זה לשון שבעה שבטים בדר"מ היינו רוב ישראל ה"נ בדר"י, וע"כ איידי כו', ועי' מש"כ בס"ד להלן בסוגיא

דאיבעיא להו, שנשתנה עפ"י אלו הפירושים הרבה.

וראיה ברורה לשיטת הרמב"ם מסוגיא דמנחות דף מ"ה א', שבעה אר"י אלו שבעה שבטים שחטאו ואע"פ שאין רובה של קהל, ולא הוצרך ר"י לומר אע"ג כו' לר"מ אלא לר"י דברובה של קהל אפילו שבט אחד, אלא שבעה אפילו אינם רובה של ישראל, הרי דלא כרש"י דשבעה דר"י הוא לאו דוקא, ועיי"ש בתוס' שיש טה"ד בדבריהם לענין ר"י, ודע דבפירש"י על יחזקאל הביא דרשה זו, וסיים שהיה רובו של קהל, וזה נגד הגמרא.

שם בגמ' ונודעה החטאת ולא שיודעו החוטאין, ופירש"י דהא אכלי לתרווייהו חלב ודם, ולכאורה קשיא למאי פירש"י הכי, ולא פי' בפשיטות שאכלו בהוראה או חלב או דם ושכחו, וכבר עמד על זה בבאר שבע ולא יישב, ונראה דזה פשוט דמיעוטים שבמקרא הלז, היינו שנתמעטו מפר וחייבין בקרבן יחיד, וכ"כ הרמב"ם פי"ד הל"ד ב"ד שהורו כו', והעושים על פיהן חייבין בפע"צ, אלא שהרמב"ם מפרש באו"א, הא מיהא גם לרש"י לא נצרכנו למעט מפר, אלא באופן שבקרבן יחיד היו מחייבין אילו היה יחיד ולא רוב ציבור, ואי איתא שאכלו חלב או דם, אפילו לא היה מעשה ברוב צבור אלא ביחיד היה פטור לר' יהושע בכריתות גבי חלב ונותר לפניו, וא"כ פשיטא אי הוי ברוב צבור ב"ד פטורין מפר, משו"ה פי' שאכלו שניהם, ואי הוי ביחיד היה מביא ב' קרבנות על חלב בפע"צ ועל דם בפע"צ, ומכ"מ בצבור אין ב"ד חייבין.

ועל פי זה מדויק לשון הברייתא ולא שיודעו החוטאין, ולכאורה לפירש"י הכי מיבעי ולא שיודע שחטאו, היינו שיהיה איזה דבר שיהיה מכ"מ חטאו בהוראה, ולשון החוטאין אינו מדוקדק, אבל לפירש"י ופירושנו ניחא, דאפילו להציבור אין נפ"מ בזה הספק, שהרי אכלו שניהם וצריכים להביא שני קרבנות יחיד, והיינו ידיעת החוטאין, שהעושין חטאו בבירור באופן שחייב קרבן, מכ"מ ב"ד פטורין, אע"פ שידיעת העושים ברורה שחייבין קרבן יחיד, וכ"ז פירש"י, אבל הרמב"ם שלהי הקדמה בפי' המשניות דמכילתין וכן בה"ש שם כתב, אעפ"י שהם יודעין בודאי שחטאו בשגגה ואע"פ שהעם מודיעים אותן כו', שנאמר ונודעה החטאת אשר חטאו עלי' ולא שיודיעו אותן החוטאין, מבואר שמפרש ברייתא זו בשני דינים, וטעו מה הורו מיעוט אע"ג שידעו שחטאו או בחלב או בדם, מכ"מ פטורין מפר עד שידעו איזה דבר הורו, ולמדנו זה הדין מדכתיב אשר חטאו עליה כדאי' בגמרא, ולא שידעו החוטאין הוא מיעוט, אע"ג שהחוטאין הודיעו שחטאו ובמה חטאו, ונתמעט מדכתיב החטאת אשר חטאו דוקא ב"ד לבדן שחטאו יהיו יודעים, והיינו כעין אותה ברייתא בכריתות דף י"א ב' והובא ביבמות דף פ"ז ב', אם הודע אליו פרט לשיודיעוהו אחרים, יכול אע"ג שאינו מכחיש ת"ל או הודע מכ"מ, והנה כאן נתמעט מאשר חטאו ולא נתרבה באופן שאינם מכחישין, ולעולם לא מהני לחייב פר עד שידעו בעצמם, מיהו לשון הברייתא ונודעה החטאת ולא שיודעו החוטאים, משמע דדייק מלשון החטאת, ותו אינו מדויק לשון החוטאים, והכי מיבעי ולא שיודיעו אחרים, אלא מתיישב חדא בחברתה, דמלשון חטאו ודאי שהיינו ממעטים הודעת אחרים ואפילו אין מכחישים, שהרי ליכא ריבוי, אבל עדיין לא היינו ממעטים אלא הודעת אנשים שלא נכנסו בכלל החטא של מעשה כלל, והוי דומיא דהודיעו אחרים דשגגת מעשה הנ"ל, אבל הודעת החוטאים עצמן ס"ד דמהני, קמ"ל עוד מיעוט החטאת ולא שידעו החוטאים, וא"כ הרי לפנינו שלשה דרשות, חדא דבעינן ידיעת ב"ד איזה חטא, שנית למעט הודעת אחרים, שלישית הודעת החוטאים עצמן, וממילא נתמעט ידיעת אחרים, והגמ' דשקיל וטרי מאן תנא, מיירי לענין מיעוט הראשון דבעינן שידעו מה הורו, ומדרשה דהחטאת אפשר למעט דלא מהני שידעו החוטאין שטעו, באופן שאין ב"ד יודעים כלל אם הורו בטעות, אבל השתא שנתמעט אפילו ידעו ב"ד ג"כ שטעו בבירור אלא שלא ידעו באיזה חטא, בהא שקיל וטרי מאן תנא.

והנה הרמב"ם פי"ב מהל' שגגות כתב בזה"ל, ב"ד שנסתפק להם אם שגגו בהוראה או לא שגגו, אינן חייבים באשם תלוי, שנאמר ונודעה החטאת עד שיתודע להם ואח"כ יתחייבו בקרבן כמו שיתבאר עכ"ל, וכן כתב הרע"ב בפרק ב' מ"ז, והוא תמוה, הא אי' בדף ז' א' שנתמעטו מאשם תלוי מדכתיב על שגגתו יע"ש, ונראה דס"ל להרמב"ם דא"א למעט משם אלא כשיש ספק במעשה האכילה, שהוא כעין שגגת מעשה, אבל אם היה ספק אם שגו בהוראה לא נתמעט בזה, ובא רבינו לבאר מדכתיב ונודעה החטאת, הרי בעינן שידעו שחטאו, ואע"ג שלא נתמעט מכאן אלא מפר ולא מאשם תלוי, מכ"מ ע"כ לא נצרך למעט ספק הוראה מפר, שהרי ספק אם טעו, ולא נצרכא למעט אלא מאשם תלוי, אלא שעדיין קשה, הא בעינן ונודעה החטאת למעוטי ידיעת החוטאים בבירור החטא מפר, ומנלן למעט ספק ידיעה מאשם תלוי, וצ"ל דזה וזה נדרש שפיר.

שם ור"ש תלתא קהלי כתיבי כו', וצ"ל דאנן דקיי"ל כר"י בכל פרטי דמשנתינו זולת בהא דהוראת ב"ד של אותו שבט, סבירא לן ג"כ דתלתא קהלי כתיבי, חד לחייב על כל קהל, וחד לגרירה, וחד להוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל.

שם ורשב"א מ"ט כתיב והיה אם מעיני העדה כו', אע"ג דפי' מעיני היינו ב"ד ולענין הוראה, מכ"מ זה אינו אלא מגו"ש דונעלם דבר מעיני הקהל, אבל לפי פשט לשון המקרא דכתיב בע"ז, קאי מעיני העדה נעשתה על מעשה התלוי בעדה, ומאן דפליג על רשב"א ס"ל דמעיני העדה קאי רק בהוראה ולא במעשה כלל, והא דקאמר בסמוך, דאי כתב רחמנא והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה הוי אמינא אפילו מיעוטא, לא דמשמעות מעיני קאמר דר"מ ס"ל דמעיני קאי רק בהוראה, שהרי לפי האמת ס"ל דבעינן דוקא רוב ישראל ורוב שבטים, אלא מלשון נעשתה ס"ד באיזה מעשה כל דהו סגי, והרמ"ה מפרש דרשב"א מנעשתה דריש דמשמע נעשתה מכ"מ ואפילו מיעוט, והרא"ש כתב כמו שכתבתי.

שם ע"ב אמרי הב"ע כגון שחטאו ששה שבטים והן רובן של קהל ורשב"א היא כו', פירש"י ור"ש ס"ל דהיכא דאיכא ששה והן רובו של קהל או שבעה ואינן רובא, כיון דלאו רובא בגברי ורובא בשבטים כחד שבט דמי כו', ולכאורה דוחק גדול הוא וכתמיהת התוס' הרי לא אשכחן דפליג אר"י כו', ויותר היה מקום לפרש דמיירי בשבט אחד והוא רובו של קהל, ורשב"א ל"ד ששה קאמר, אלא אפילו אחד והוא רובו של קהל, ר"מ מחייב פר, ור"ש לטעמיה שני פרים, אלא שקשה לרש"י לשון הגמרא הב"ע כגון שחטאו ששה כו', ולא נצרך הש"ס אלא הא מני רשב"א הוא, ויותר קשה לפרש להלן באיבעיא להו שבט אחד לר"ש כו', ודחי הגמ' פשיטות הברייתא דת"ק ע"כ רשב"א הוא, ומה זה דיחוי, הא סוף סוף נפשט דלר"ש בשבט אחד והוא רובו של קהל בהוראת ב"ד הגדול מביא שני פרים, אלא ע"כ פשיטא להש"ס דרשב"א דוקא ששה שבטים קאמר, הא חמשה והן רובו של קהל לכו"ע לר"מ אינו חייב פר, דהא מיהא בעינן שלא ישאר רוב שבטים שלא חטאו, והכי מפורש בירושלמי הל"ז, אר"א לא אמרו אלא ששה והן רובו הא חמשה והן רובו לא, ומעתה שפיר דחי הגמרא להלן שלא נפשט לר"ש בשבט אחד, וכן שפיר דייק הגמ' כאן הב"ע כגון שחטאו ששה כו', ומכ"מ לר"ש אינו מביא אלא פר אחד, וכן פירש"י לפי המסקנא בד"ה אלא לאו ר"ש ע"ש, וזו ברייתא מכרחת לכך, דא"א לאוקמי ת"ק אלא כרשב"א ודוקא בששה, וע"ז תני רש"א שני פרים, כ"ז מתפרש לרש"י, ומשנתינו ודאי דלא כרשב"א, וכפירש"י במשנה בדר"מ שבעה שבטים והם רובו של קהל, והא דתנן בדר"י שבעה שבטים לפי המסקנא אינו אלא איידי, שהרי אין שום נפ"מ בין שבעה לא', רק שיהא רובו של קהל.

אבל הרמב"ם מפרש שבעה דר"י הוא דוקא ושאין רובו של קהל, וכרשב"א, וכמו שמפרש בדר"מ שבעה או רובן, דהיינו שבעה ואין רובו של קהל, או רוב קהל אף שאין רוב שבטים, א"כ הא לא תנן ששה שבטים אלא רוב קהל, וע"כ הא דתני בברייתא דרשב"א ששה שבטים הוא לאו דוקא, והירושלמי לא גריס במשנה דר"מ או רובן, ור"מ דמשנה כר"מ דברייתא, דוקא שבעה והוא רובו של קהל, והכי נוס' ר"ח בפירושו, ומעתה כי איבעיא להו לר"י אי שבט אחד והוא רובו של קהל גורר או לא, א"א לפרש בדיחוי כגון שחטאו ששה שבטים בדוקא, דלרשב"א ודאי דלאו דוקא.

וקרוב לומר דהרמב"ם ז"ל לא גריס כ"ז הלשון הב"ע כו', אלא אמרי הא מני רשב"א היא, וכדאי' זה הלשון להלן באיבעיא אליבא דר"ש, וא"כ יש להבין הדיחוי דשם הא מני רשב"א היא, סוף סוף נפשט דשבט אחד בהוראת ב"ד הגדול מייתי לר"ש, מיהו הא ניחא, דע"כ אליבא דרשב"א דמחייב שבט אחד והוא רובו של קהל לר"מ פר, פשיטא דחייב לר"ש פר לשבט ופר לב"ד, ולא איבעיא לן אלא דת"ק אליבא דר"מ דבעינן שבעה שבטים דוקא, ושפיר דחי דהברייתא ע"כ רשב"א היא, וא"כ לא נפשט לת"ק, אלא הא קשיא דהדר פשיט מדתנן וחכ"א כו', ואכתי קשה לשיטה זו מאי קא פשיט, הא לשיטת הרמב"ם משנתינו כרשב"א.

ולכאורה הייתי רוצה לומר, דהא ודאי פשיטא דלר"ש שבט אחד והוא רובו של קהל שמביא פר לו ופר לב"ד, וכתמיהת התוס' דלא פליג ר"ש אדר"י בהא דשבט אחד איקרי קהל, וע"כ לא נסתפק אלא בשאינו רובו של קהל, וכן לר"י בהוראת בית דינו, ודאי לא בעינן רובן של ישראל, וכמוש"כ הר"ע ברטנורא, וה"נ לר"ש בהוראת ב"ד הגדול, או לא, מיבעי למפשט מהברייתא, ודחי דהא מני רשב"א היא ומיירי ברובן של קהל, כמו דלר"מ מחייב פר א', ומשו"ה קא פשיטא מלשון המשנה דבאותו אופן דתנן ריש"א לחייב על הוראת בית דינו, מסיק וחכ"א אינו חייב אלא על הוריית ב"ד הגדול, הרי דשבט אחד והוא אינו רובו של קהל חייב מיהא פר אחד, כה היה נראה בפי' סוגיא זו לדעת הרמב"ם ז"ל, והנראה שהכי מפרש הרע"ב, דקאי בעיקר פי' המשנה כהרמב"ם, אבל דעת הרמב"ם בזה לא נראה הכי, דא"כ היה ההלכה שאם הטא שבט אחד והוא אינו רובו של קהל בהוראת ב"ד הגדול חייב בפר א', ולא נזכר דין זה בפסקי הרמב"ם, וכן בפי' המשניות בפי' דברי ר"ש כתב הרמב"ם, ויראה שאע"פ שלא בא בזה מקרא שכשיהיה השבט הזה רוב קהל שעשו בהוראת ב"ד הגדול, שב"ד הגדול לבדם מביאים פר, ודברים אלו כתבן הרמב"ם לדעת ר"ש שהן החכמים החולקים על ר"י בהוראת בית דינו, הרי דמפרש דמיירי שהשבט רוב הקהל, ועוד העלה שב"ד לבדן מביאין ולא צבור, ומנ"ל להרמב"ם כל זה.

אלא נראה שהרמב"ם מפרש דאיבעיא בשבט אחד שהוא רוב הקהל דוקא, דבל"ז ודאי פטור דמקרא מלא כתיב כי לכל העם בשגגה, ואולי גם ר"י דמחייב שבט אחד עפ"י בית דינו, מיירי דוקא שהוא השבט רוב קהל, ודלא כהרע"ב, [ובאמת א"א לומר כן, דא"כ מאי מקשה הגמ' ת"ק מני כו', אי ר"י שאר שבטים נמי מייתי, נימא שבט אחד ואינו רוב קהל והוא בהוראת ב"ד הגדול, ומשו"ה ס"ל לר"ש שני פרים, אלא ע"כ דבאינו רובו של קהל לכו"ע אין מביאים פר, דמקרא מלא כתיב כי לכל העם בשגגה], ומכ"מ שפיר איסתפק הגמ' לר"ש, דלא לחנם נקיט ר"ש בברייתא שבעה שבטים, בשלמא לר' יהודה אע"ג דאיפשט דה"ה שבט אחד והוא רובו של קהל גורר ניחא, שהרי באמת תניא שני שבטים שחטאו מביאים שני פרים, ולא איסתפק הגמרא אלא אי קאי דין דגרירה רק על שבעה שבטים דסמיך ליה, או גם על שני שבטים וה"ה שבט אחד, ופשיט דה"ה שני שבטים וכן שבט אחד, והיינו כשהוא רובו של קהל, ושבעה דנקיט ר"י היינו כשאינו רובו של קהל, וכמבואר במנחות דף מ"ה א', אבל ר"ש דנקיט שבעה שבטים ותו לא, הרי מבואר דבפחות משבעה שבטים אין הדין כן, ושקיל וטרי אי מכ"מ מביאין קרבן או לא, ואי נימא דמביאין קרבן, נימא דהא דתניא שבעה שבטים הוא לאיזה דיוק שאינו שוה כשאינו שבעה שבטים לשבעה, והיינו כמוש"כ הרמב"ם בפי' המשניות, שאין מביאין שני פרים אלא ב"ד מביאין פר אחד.

מיהו זהו לפי האמת דפושט הגמ' מן משנתינו, אבל לפי הפשיטות מהברייתא דתניא רש"א שני פרים, ע"כ אאל"כ, והחילוק דעד שבעה אין מביאים אלא שני פרים, היינו לכל השבטים פר אחד וב"ד אחד, ולא לכל שבט פר בפע"צ, ודחי הגמ' דע"כ הברייתא רשב"א, ולרשב"א פשיטא דכמו לר"מ מביא פר ה"נ לר"ש שני פרים, ולרשב"א אליבא דר"ש, באמת אם היו שני שבטים והן רובו של קהל מביאין שלשה פרים, דכלל לרשב"א דמיעוט שבטים והן רובו של קהל דומה לשבעה שבטים ומיעוט קהל, אבל משנתינו והברייתא דנקיט ר"ש שבעה פרים ולא כרשב"א כמו כל הברייתא לר"מ אתי דלא כר"מ, ופשיט ממשנתינו, וע"כ ר"ש דמשנתינו דלא כרשב"א, מדלא נקיט אלא שבעה כמו בברייתא, אלא דוקא שבעה הא פחות מכאן אין מביאין, ומכ"מ תנן דבהוראת ב"ד הגדול מביאין, וע"כ כמוש"כ הרמב"ם דב"ד לחוד מביאין, וממילא לפסק הלכה אין חידוש, דהא קיי"ל כר"י דשבט אחד בהוראת ב"ד הגדול גורר ומביאין י"ב.

היוצא מכל זה דלרש"י לרשב"א דוקא ששה, וכשנדחה הברייתא מני רשב"א דוקא ששה, ור' יהודה אתי דלא כרשב"א כלל, ושבעה דנקיט במשנתינו הוא אייד', ואין תלוי לר"י אלא ברובו של קהל, ולר"ש דוקא שבעה, אבל שבט אחד או ששה מביאין שני פרים ותו לא, אבל לדעת הרמב"ם, ר' יהודה דמשנה וברייתא ס"ל כרשב"א, דאו אחד ברובו של קהל או שבעה ואינו ברובו של קהל גורר להביא י"ב פרים, אבל פחות משבעה ואינן רובן של קהל אין מביאין כלל פר, ולר"ש דמשנה ודברייתא דאתי דלא כרשב"א, מדנקיט שבעה ולא זכר שני שבטים כמו ר"י, הא בפחות מזה ב"ד לחוד מביאין.

שם ור"י ור"ש שבט אחד דאיקרי קהל מנ"ל כו', יש לדקדק למה נטיר עד הכא להקשות, ותו קשה לי דבמס' פסחים דף פ' א' אמרינן בפשיטות לר"י ולר"ש, דאם שבט אחד נטמא נחשב כרוב ישראל, וכאן בעי קרא דהקהל לרבויי, ונראה לומר דבאמת מתחילה הו"א דר"י ור"ש לא ס"ל דשבט אחד איקרי קהל רק דמקרא מרבי, והשתא פשיט מהברייתות, דלר"י ור"ש שבט אחד נידון כרוב ישראל, היינו לר"י לגרירה ולר"ש להביא קרבן בפע"צ, שפיר מקשי מנ"ל זאת, ומסיק דלהא לא בעי קרא, דגילוי מילתא בעלמא דקהל א' נמי איקרי קהל לכ"ד, רק דבעי קרא לחייב על קהל וקהל, דה"א דא' ושבעה אינם שוים בקרבן אחד, ולר"י בעי קרא לגרירה ולהוראת בית דינו, אבל להוראת ב"ד הגדול למר כדאית ליה לא בעי קרא, ומפשטא דקרא נפקא דנידון כרובו, ואתי שפיר ההיא דפסחים, [ודבר זה למדתי מן השיעור].

שם לפני החצר החדשה, הדרש הוא שהחצר ודאי שהיה מכבר, ולא כן בירמיה פ"ו י', פתח שער בית ה' החדש, והיינו פתח שער החדש, שעשו שער חדש.

שם ונתתיך לקהל עמים, והקשו התוס' אמאי לא הביא המקרא דקודם גוי

וקהל גוים יהיו ממך, ולק"מ דפי' גוי וקהל גוים כפירש"י בחומש, גוי זהו בנימין וקהל גוים היינו אפרים ומנשה, וא"כ שני שבטים איקרו קהל, וכ"ה בב"ר שם, אבל המקרא ונתתיך לקהל עמים, ע"כ ה"פ לקהל זה בנימין, עמים תרי זה אפרים ומנשה, והכי פירש"י בחומש קהל ועמים, הרי דלבנימין לחוד קרא קהל, מיהו בירושלמי איתא, ר"א בשם ר' בנימין בר לוי קרא מסייע למ"ד כל שבט ושבט איקרו קהל, דכתיב גוי וקהל גוים יהי' ממך, ועדיין לא נולד בנימין, והיינו משום דהירושלמי אינו מחלק בין שבט אחד לשנים, דכיון דשני שבטים איקרו קהל ממילא ה"ה שבט אחד, דמה לי שנים או אחד, אבל תלמוד דילן דמקשה על ההוכחה דקהל יהודא וירושלים, דילמא שני שבטים שאני, [והא דמקשה באמת, הוא משום דאמאי הביא מקהל יהודא ולא מדכתיב גוי וקהל גוים], ומשו"ה א"צטריך לקרא דונתתיך לקהל עמים, והרמב"ם הביא מקרא דקהל יהודא, והיינו כהירושלמי שאינו מחלק בין שבט אחד לשנים, והוי מצי להביא קרא גוי וקהל גוים, אלא דא"כ היה נצרך להאריך ולפרש, דא"א לומר דה"ק רחמנא דעם בנימין יהיה נקרא קהל וכקושית הגמרא והישוב, משו"ה הביא מקרא פשוט בקהל יהודא וירושלים, שהוא הוכחה פשוטה לולא קושית הגמ' דהוי שני שבטים, ובזה תפס דעת הירושלמי שאין נפ"מ בזה.

שם אם ללמד שהם שנים והלא כבר נאמר ועשה את האחד חטאת וגו', אינו מדוקדק, שמגוף זה המקרא מבואר שהם שנים, שהרי כתיב ולקחו פר בן בקר ומנחתו סלת בלולה בשמן ופר בן בקר תקח לחטאת, הרי דהראשון לעולה שיש לו נסכים, והשני לחטאת, ותו הי' להגמ' להביא רישיה דקרא דועשה, דכתיב והלוים יסמכו את ידיהם על ראש הפרים, לכן נראה דאע"ג דנוס' זו אי' גם בתו"כ גם בזבחים דף פ"ט ב', מכ"מ יש להגיה אם ללמד שהוא שני והלא כבר נאמר כו', פי' שיהא זה החטאת אחר העולה, לא ככל החטאות שקודמות לעולה, אלא כעולה וחטאת של העלם דבר של ע"ז כדאי' בזבחים דף צ' ב', ע"ז מקשה דאאל"כ, דכבר נאמר את האחד חטאת ואת האחד עולה, הרי דחטאת קדים.

והנה בזבחים דף פ"ט ב', הביא ג"כ ברייתא דתו"כ ללמד שיהא עולה קודמת להקטרה דחטאת, ומזה יש לדחות פי' הר"ח שם דף צ' א' בתוס' ד"ה למקראה הקדימה הכתוב, דהיינו הקדישה תחילה וההקרבה להיפך, דא"כ דאפשר להיות כך, מנ"ל לחלק בין עשיה להקטרה, דנימא כמשמעו בקיחה שהיא ההקדש עולה תחילה, ובעשיה חטאת תחילה, אלא ודאי אאל"כ, והרי מזה למדנו במשנה דשם וכן בהקדשה שלא מצינו במקרא, אלא פשוט דהקדש תלוי בהקרבה.

שם יכול תהא נאכלת חטאת ללוים, כן הגיה בבאר שבע, ובתו"כ אי' חטאת זו, והיינו הך.

דף ו' א', דתניא ר' יהודא אומר על עבוד"ז הביאום, משמע שהביא ראיה להא דר' יוסי מדר' יהודא, וכפירש"י דמשו"ה אינה נאכלת, ובתמורה דף ט"ו ב' אי' אף חטאת א"נ שהיה ר' יוסי אומר על עבוד"ז הביאום, הרי מוכרח דר' יוסי קאי בשיטתיה, וקשה לי דא"כ למאי צריך הקישא ודרשה, וכי בל"ז לא ידענו דחטאת הפנימי אינו נאכל, וי"ל דמשום דבפירוש לא כתיב בתורה בפ' שלח דשעירי ע"ז המה חטאות פנימיות, וסתם חטאת היא חיצונה ונאכל, אלא שנדרש בשחיטת קדשים מדרשי דקראי שהוא פנימי, ומשו"ה כתיב בס' עזרא בפי' שהוא כעולה, זהו הנראה ליישב נוס' הגמרא, אבל בתו"כ אי' אחר דברי ר' יוסי, ר' יהודא אומר על ע"ז הביאום, ונראה דר' יהודא חולק על ר' יוסי, ר' יוסי ס"ל שלא היה אלא שעירי חיצון, ומכ"מ עפ"י הוראת שעה היה דינו כעולה כמו חטאת הלוים, אבל ר' יהודא ס"ל שהיו על ע"ז, וא"כ לא נצרכנו לכתוב עולה לזה, וא"כ עכ"פ יש דרשה אחרת לזה, ואולי ללמד שהעולה קודמת וכדאי' בזבחים דף צ' ב' בדין שעירי ע"ז, אבל ר' יוסי ס"ל דלא של ע"ז היו, ועכ"פ בסמוך.

שם א"נ דחטאו שבעה שבטים, ה"ה דהוי מצי לומר שהיה שבט אחד ורובו של ישראל, אלא שזה קשה לומר שידעו דרובו של ישראל היו, משו"ה אמר שהיה בזה שבעה שבטים.

שם כגון דחטאו והדר חטאו והדר חטאו עד תריסר זימני כו', קשה לפרש דמיירי בע"ז, וכי אפשר דמחייבי קרבנות לפי סך השתחוואות או העלמות היו מחלקות, וצ"ל דשבו וחזרו וחטאו, וזה דוחק, ויותר נראה דלר"מ באמת על חטאים אחרים וידוע להם שחטאו בי"ב עבירות ח"כ, והיינו כר' יוסי לפי דבריהם שהיו חטאות חצוניות, ועפי"ז יובן מש"כ התוס' בתמורה שם, דהא דקאמר על ע"ז אתי לר"י ולר"ש ולא לר"מ, ותמהו מהרש"א ובבאר שבע ע"ז, ולדברינו מיושב שפיר, ולא תקשה הא על שארי ח"כ מביאים פר לחטאת, הל"ק שהרי באמת לא היה בהוראת ב"ד, אלא דנו אותם כשגגת מעשה, והשעיר מכפר על הציבור כמו שעירי מוספין על חטא טומאת מקדש וקדשיו, ואם שלא נזכר בצבור קרבן חובה כזו, מכ"מ לא יפלא שעשו בהוראת שעה דוגמא דמוספין.

ונראה עוד, דהא דכתיב בחזקיהו המלך דבה"י ב' כ"ט שהביא שבעה שעירי חטאת, והתם כתיב בפירוש שהיו על מזבח החיצון, שהרי כתיב בעולות ובחטאות המובת סתם, וגם לא נזכר הבאה לפנים להתיות הפרכת, אלא היו שעירים במזבח החיצון, וע"כ לא היו בשביל ע"ז לכו"ע, ותו דחשבון שבעה לר"י ולר"מ לא אתי שפיר אם לא נימא ג"כ דחטאו וחזרו וחטאו, והרי לא נזכר כלל, אלא ודאי היה בשביל עונות הצבור ובהוראת שעה דומיא דמוספי צבור.

שם והא מייתי להו הנהו דחטאו, על הא דר"י אמר שמואל פריך, דבל"ז הייתי אומר דעבדו בבבל, אבל שמואל ידע דבבבל לא עבדו ע"ז אלא בימי צדקיהו, משו"ה מקשה.

שם אלא דוקיא דר"פ משעיר דר"ח, יש להבין אמאי קאמר ראש חדש יותר משארי מוספין, הן אמת דבתמורה דף ט"ו ב' אי' משעירי רגלים ור"ח, אבל עוד יש שנויים באופן הקושיא, דשם הכי איתא ואייתינהו מתרומת הלשכה ודילמא מתו מרייהו דהני זוזי, והכא ליתא הכי, וגם שם נשאר בהוכחה וכאן דחי, וגם הדיחוי אינו מובן ודילמא לא מייתי, וכי אפשר שלא מת אחד מישראל שנתנו לתהל"ש, אלא כך הענין, דחשש מיתה יש בשני אופנים, חדא אם כבר הפריש קרבו ושנית אם עדיין לא הופרש, ובאמת הא בהא תליא, כמוש"כ התוס' תמורה שם בד"ה והא, אבל מכ"מ אי היה עולה עה"ד דיש מיתה בצבור, יש נ"מ בין ב' אופנים אלו, אי כבר הפרישו הצבור קרבן ומתו אפילו המיעוט, אין תקנה להקריב שהרי גם לאותו המיעוט יש חלק, משא"כ אי עדיין לא הופרש, הרי אפשר להפריש בשביל הרוב שנשארו, מעתה בתמורה מביא ראיה מהא דבמעות שבתרומת הלשכה יש מכמה אנשים שמתו, והאיך אפשר להקריב שעירי רגלים ור"ח, הא המעות הוא מאנשים שמתו, ואין מקום ליישב דילמא לא מייתי דוזה א"א כמוש"כ, ומשו"ה נשאר בהוכחה.

איברא כ"ז אינו אלא למ"ד אין ברירה, והיינו לר' יהודא דמסיק הגמ' ביומא דף נ"ו ב' דס"ל אין ברירה, משא"כ למ"ד יש ברירה, אפשר לומר דהוברר דמעות החטאת אזלי מהני דבחיים, וכמו דאי' התם ונברור ארבעה זוזי ונשדי במיא והנך נשתרי, וה"נ מעות המתים קרבין עולות הצבור, והחטאות אזיל מהני דבחיים.

אבל הכא מקשי אפילו לר"ש דס"ל בגיטין דף כ"ה ב' יש ברירה, מכ"מ קשה ביחוד משעירי ר"ח, לפי דס"ל בשבועות דף ב' א' דשעירי ר"ח אינם מכפרים על טומאת מקוק"ד אלא על טהור שאכל את הטמא, ובשלמא שעירי רגלים דמכפר על טומאת מקוק"ד שאירע במקדש, שנטמא עפ"י סיבה שנגע שרץ בקדשים שפיר, דאע"ג דאפשר דאנשים שחייבין על טומאת מקוק"ד מתו, מכ"מ איכא כפרה על שאירע טומאה בלי אנשים, משא"כ ר"ח שאינו מכפר אלא על טהור שאכל את הטמא, ודילמא אותם אנשים מתו, והאיך אפשר להפריש קרבן עבורם, ועל מה כפרה זו אזיל, ודחי שפיר ודילמא לא מייתי צבור, דמה"ת נימא דאותם אנשים שאכלו טמא מתו.

שם דאי לא ת"ה אילים תשעים וששה כבשים שבעים ושבעה כנגד מי, קשה לי מאי ראיה מהני דהוי עולות וכמה שרצו הקריבו, משא"כ חטאת, ונראה דקשה להגמ' דע"כ הוויין בתורת עולת חובה, כמו פרי ע"ז דקודמין לחטאת, משא"כ עולת נדבה החטאת קודמת, ואחר דכתיב הכל עולה לה', ופירשנו דקמ"ל דחטאות אלו דינם כמו עולות, דפרים וכבשים קודמין לשעירים, אבל עולת נדבה האיך אפשר שיהיו קודמין לחטאת, אלא ודאי היו לשם חובה כמו הפרים, ושפיר מקשה הגמ' כנגד מי.

שם אמר רב חסדא א"ר זירא, נראה דצ"ל אר"ז אר"ח, דר' זירא היה בימי אביי ורבא תלמידייהו דרב חסדא, והאי רב ירמיה הוא ר' ירמיה בר אבא תלמיד"ה דרב, ובפי' ר"ח אי' הנוס' אר"ז ואמרי לה אר"י בר אבא.

שם מת אחד מב"ד פטורין דהו"ל חטאת שמת אחד מן השותפין, תמוה לי נהי דאי הוי מיפרשו קרבן בשותפות ומת אחד מהם אזיל למיתה, מכ"מ לא מיפטרי אידך להביא קרבן אחר, ואמאי תניא פטורין, מכש"כ אי עדיין לא הפרישו כלל, אמאי לא יביאו החיים קרבן הא רוב הסנהדרין חיים, וביומא דף נ' א', דמקשה הגמ' ותיפוק ליה דחטאת שמתו בעליה ולמיתה אזלא, לא ס"ד דלא לייתי שום קרבן במיתת כה"ג אלא אותו פר שהפריש ליזיל למיתה, אבל ודאי חייב להביא קרבן, ואמאי הכא פטורין לר"מ, ואי נימא דהכא לא דמי לכהנים, דאפילו מת אחד מכהנים הרי אין שיעור לכהנים, וכמה כהנים דהוי מייתי קרבן, משא"כ בסנהדרין דשותפין בחיובן, ואי מת אחד מהן לא מצי הנותרים להביא קרבן, אבל א"כ מאי שייטיה דר' שמעון דאמר חטאת שותפין אינה מתה לכאי, הרי לא אמר אלא מאי דס"ל לת"ק יתום מצד הללמ"ס, ס"ל לר"ש יקרב זה החטאת אם אפשר להקריב, כמו בסוגיא דיומא שם דלכו"ע מצי להקריב קרבן אחר, בזה ס"ל לר"ש דאפשר להקריב זה הקרבן, או במקום שא"א להקריב כלל, ה"ז רועה ובא עולה, והכא לת"ק אי אפשר להקריב כלל אפילו להפריש מתחילה, ומה"ת דלר"ש יכולין להקריב, הרי גם לר"ש אם כבר הפרישו ירעה ויביא עולה, ואם לא הפרישו פטורין כמו לת"ק.

ובדרך המצאה י"ל, עפ"י שנבא ליישב עוד דבר תמוה בסוגיא זו, דשקיל וטרי מנ"ל לר"פ דאין ציבור מתים, ולבסוף לא קיימא ומסיק דבאמת אם מתו רוב ציבור לא מהני, ורק משום רוב חיים מייתי קרבן, והרי בפי' תניא בדר"ש ואי אתה יכול לומר בחטאת שמתו בעליה דאין צבור מתים.

והנה התוס' בתמורה דף ט"ו ב' בד"ה קס"ד הקשו בזה"ל, וא"ת תקשי למתניתין דבהא ליכא מאן דפליג דחטאת שמתו בעליה ביחיד דברים אמורים ולא בצבור, ור"ל משום דלא תנן ברישא אלא חטאת הצבור שנתכפרו בעליה ימותו דברי ר"י, וישוב התוס' לא זכיתי להבין ואכ"מ, והנה באמת אין מוכרח כ"כ דת"ק לא פליג גם במתו בעליה, והא דלא נזכר אלא שנתכפרו בעליה, הלא ה"נ לא נזכר שעברה שנתה, אלא הא קשה, אמאי שקיל וטרי הגמ' טובא בדר"פ מנ"ל דאין מיתה בצבור, ולא במאמר ר"ש שאמר בפשיטות וא"א יכול לומר כו' שאין צבור מתים, דמנ"ל לר"ש הא, וצ"ל דס"ד דהא דאמר ר"ש היינו במתו מקצת בעלים, דלפי הכלל חטאת שמתו בעליה למיתה, ברור דבצבור שהפרישו קרבן ומת אחד מהן ה"ז קרב, ומזה דן לנתכפרו בעליה ועברה שנתה, ואפשר דה"ה דהוי צריך לומר אף שמתו רוב צבור שאין קרב מכ"מ אינו מת אלא ירעה, ובזה שקיל וטרי הגמ' טובא לר"פ.

נחזור לענין, דבמתו מיעוט ברור לר"ש דקרב ממש בשביל הרוב, ומזה הוא דן לכל החמש חטאות, ואחר שהביא הגמ' ראיה דר"ש ס"ל חטאת השותפין אינה מתה כמו של צבור, ממילא מוכח דס"ל בשל שותפין דאם אחד מת קרב בשביל הרוב כמו בצבור, דאי איתא דבשותפין אינו כן כמו שאמרנו לר"מ, א"כ לא הוי לר"ש להזכיר וא"א יכול לומר חטאת שמתו בעליה בצבור שאין צבור מתים, שהרי אתה רוצה לדון הכי בשותפין, ובשותפין איכא שמתו בעליה, אלא ודאי באמת ברור לר"ש דאם מתו מקצתן קרב בשביל הרוב, אבל לר' יהודא לא שמענו שברור לו דמיתת שותף אינו מעכב הקרבה לגמרי.

שם שאני כהנים דאיקרו קהל, פי' דאיתקשו לקהל כמבואר בפירש"י, ור"ל כמו דאיתקשו לכפרה ה"נ איתקשו לקהל לענין חטאת שלהם דמיקרי חטאת צבור, ופריך אלא מעתה נייתי פר בהוראה, פי' דאין הקש למחצה, ונימא דהוקשו ג"כ לענין הוראה, וזה א"א, וע"כ אתה צ"ל דלא הוי היקש כלל, ובריייתא דלא כר"ש, ודחי ראב"י דלעולם ברייתא כר"ש ומצד היקש דכהנים איקרי קהל, מ"מ לענין הוראה אפילו איקרי קהל לא אלימא מכלל שבט לוי, אבל מכ"מ איתקיש לענין דמקרי חטאת צבור, ודחי הגמרא דשבט לוי ודאי איקרי קהל בהוראה, וע"כ הא דכהנים לא מייתי פר בפע"צ, משום דלא איתקש כלל לציבור, וא"כ לא מתוקמא כר"ש, זהו תוכן פירש"י, ודלא כהגהת הבאר שבע, ובמחכ"ת לא ירד לפי' הסוגיא, ובתוס' הרא"ש הביא ספרי ספרד, דדחיית רב יוסף דכהנים איקרי עם, ושקיל וטרי אי מהני במאי דאיקרי עם, ומסיק דאע"ג דמיקרי עם קהל לא מיקרי לענין הוראה.

שם ע"ב שלמה עשה ז' ימי חנוכה ומה ראה משה לעשות י"ב ימי חנוכה, לכאורה אינו מובן מה זה מקשה על משה אמאי לא עשה כשלמה ולא להיפך, אבל באמת שלמה עשה כהוגן חנוכה לכל יום מימי השבוע, אבל משה עשה חנוכה עם כמה חידושים, והיינו דאי' במנחות דף מ"ה א', עזרא עשה מילואים כדרך שעשה משה, ואינו מדוקדק למאי נקיט הא דמשה יותר משלמה, ותו אינו מדוקדק לשון כדרך שעשה משה, אלא הענין, דחנוכת שלמה היה בלי שום חידוש בהקרבת הקרבנות, שהי' רק עולות ושלמים לרוב, משא"כ דעזרא היה כפי הכתוב ביחזקאל חטאות שלא עפ"י דין, מש"ה העלה בכדרך שעשה משה שלא עפ"י דין, שהיה חטאות לכל נשיא, והיה קטרת על מזבח החיצון, והיה קרב קרבן יחיד בשבת, והכל בהוראת שעה למילואים, וכן היה של עזרא, ובפירושנו על התורה בפ' בהעלותך בי'ארנו, דבשביל שכתוב וביום שמחתכם ובמועדיכם איתקיש חנוכה למועד או יום אחד או שבעה ימים.

שם במשנה שוגג ועשה מזיד מזיד ועשה שוגג, יש להבין אם הוא מזיד בשעת הוראה אינו שוגג בשעת מעשה, שהרי לא סמך על הוראה שלו, אבל הענין דכבר ביארנו לעיל לדף ד', ב', דהוראה זו אינו אלא מה שיוצא עפ"י עיון והלכה קבועה לדורות, ומשו"ה בעינן שיהא כה"ג מופלא בחכמה כדאי' להלן דף ז' א', ואם לא עיין היטב בכל צד, ע"ז נאמר שגגת תלמוד עולה זדון, ופירש"י בב"מ דף ל"ג ב' אם שגית בהוראה בשגגת תלמודך כו', והיינו מזיד ועשה שוגג שלא בירר וחש לקמחיה, ואח"כ עשה ע"ז הסמך שיצא בדעתו או, ושוגג ועשה מזיד, היינו

שאחר שברר ההלכה בכל כחו והיינו שוגג, ראה איזה סתירה וקושיא על עיונו, ולא חש לדבר ומכ"מ עשה כפי שיצא אז בשעת הוראה, ה"ז מיקרי מזיד, שראוי היה לחזור על עיונו, משא"כ אם שכח מאיזה טעם הורה, וכדאי' בסנהדרין דף ל"ה א' ליבא דאינשי אינשי, מכ"מ רשאי לסמוך על מה שהוציא בשעת עיונו.

שם בגמ', שוגג ועשה שוגג מביא פר פשיטא, והא דלא מקשה התם פשיטא, לק"מ, דהתם הדבר מובן דלא נימא דבעינן שיודיעו סנהדרין טעם הוראתן לקהל, ובזה יהיו נקראים שוגג, קמ"ל דהקהל א"צ לדעת כלל, אבל על הכה"ג בעצמו שפיר מקשה, הרי שוגג בשעת מעשה כמו בשעת הוראה, ומשני אפילו שכח וכו'.

והא דלא שקיל וטרי בגמ' על לשון שוגג ועשה מזיד, הא שוגג דומיא דמזיד חייב תפשוט דבעי רב"ח כו', לא קשה כלל, דכבר פירשנו שם דלא עלה עה"ד לחייב בשוגג דומיא דמזיד אלא כשבה או שעירה או לפטור לגמרי, אבל לחייב פר ש"צ בודאי לא אפשר, וממילא בכה"ג ליכא לכו"ע קרבן כלל, ובזה ניחא כאן דמקדים שוגג ועשה מזיד למזיד ועשה שוגג, דהתם בעינן אליבא דרב לומר איידי דתנן מזידין ועשו שוגגין תנן שוגגין ועשו מזידין, וזה א"א ליישב כאן שהוא להיפך, ולא שנינו רישא אטו סיפא, אבל באמת א"צ לומר כן, אלא איידי דתנן התם הכי תני במשנתינו הכי, מיהו זה ניחא לרב, אבל לר' יוחנן אין מקום לשנות נוס' המשנה דכאן מפרק א', והכי משמע בציון הגמ' מזיד ועשה שוגג כו' מהנ"מ כו'.

רש"י ד"ה שיכול לגמור מדין ק"ו כו', בתוס' הרא"ש הביא פירש"י זו, וכתב ק"ו לאו דוקא אלא בנין אב, וע"ש עוד.

דף ז' א' אלא אשם כדי נסבה, וא"כ יש להבין מה זה חזר ודן ונראה למי דומה צבור בפר ומשיח בפר, הרי כבר דן צבור מוצא מכלל יחיד כו', אבל ניחא, מתחילה דן מטעם השינוי שיצא במעשה הקרבן בכלל, ואח"כ דן בתכונת הקרבן בפרט, אחר שיהא פר כמו בצבור, יש לדון שגם השגגה כמו בצבור, וחזר ודן אחר שאנו מוצאים שבע"ז דומה ליחיד, יש לדון דכמו"כ דומה ליחיד בכל דבר.

שם במשנה הורה בפני עצמו ועשה בפני עצמו, שני דברים הם, בשעת הוראה ובשעת עשיית החטא, וא"כ ע"כ שני הבבות אחד דוקא והשני או זה או זה, דאי נימא רישא דוקא הורה בפע"צ וגם עשה בפע"צ, שאנו מתכפר בפ"ע, א"כ הסיפא ה"פ הורה עם הצבור או עשה עם הצבור, מתכפר עם הצבור, ואי נימא סיפא דוקא רישא מתפרש או.

והיינו מחלוקת אביי ורבא בע"ב, סבר אביי למימר חטא בפע"צ ועשה בפע"צ ה"ד דיתבי בשני מקומות, א"כ בשעת הוראה לא דברו ביחד ולא סמכו זה על זה, וקא מורו בתרי איסורי, א"כ המעשה היה שלא עם הצבור, ואז מביא בפע"צ, ורישא דוקא, וא"כ סיפא מתפרש הכי, הורו עם הצבור במקום אחד אפילו בתרי איסורי, או עשו עם הצבור שהיה חד איסור, אבל בשני מקומות ולא סמכו זה על זה מתכפר בפע"צ, וא"ל רבא אטו שני מקומות גורמין אלא אפילו יתבי בחד מקום וכיון דקא מורו בתרי איסורי כו', ולא ביאר רבא פי' המשנה, מהו הורה בפע"צ ועשה בפע"צ, ליתני עשה בפע"צ לחוד או להיפך, ולכן נראה דלרבא מתפרש להיפך, סיפא דוקא הורה במקום אחד ועשה עם הצבור בחד איסורא, מתכפר עם הצבור, ורישא או תנן הורה בפע"צ בתרי מקומות אפילו חד איסורא, מכ"מ הלא לא נסמך על ב"ד הגדול כלל, או אפילו יתבי בחד מקום אבל תרי איסורי, א"כ עשה בפע"צ מתכפר בפע"צ, והא דמקשה רבא אטו שני מקומות גורמין, אינו אלא בתרי איסורי, דכיון דבתרי איסורי הוא, מה לי שישב בפני סנהדרין גדולה או בפע"צ, הרי לא נסמך על הוראתם, משא"כ בחד איסורא ודאי נפ"מ, אי יתבי בחד מקום מיקרי נסמך על הוראתם, שהרי בלי ספק נדברים יחד, אבל אי יתבי בשני מקומות הרי אינו נסמך כלל על הוראתם, ומיקרי הורה בפע"צ, ואפילו עשה עם הצבור מתכפר בפע"צ.

ובזה יבואר פסק הרמב"ם בפט"ו מהל' שגגות הל"ד, הורה הכה"מ עם ב"ד ושגג הוא והם בהוראה, אע"פ שעשו עפ"י הוראה זאת שטעו בה, הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה, אלא על הוראתו עם הוראת ב"ד ה"ז פטור, מבואר דדוקא בחד מקום, אבל בשני מקומות ולא ידע מהוראתם אפילו היה חד איסור מביא בפע"צ, ולכאורה תמוה מנליה להרמב"ם זה, הא בגמ' לא תלי אלא בתרי איסורי, והכי פירש"י הורה בפע"צ בתרי איסורי, אבל באמת פי' הרמב"ם מוכרח, דא"כ מהו עשה בפע"צ, אלא הורה בפע"צ פירושו לכו"ע בתרי מקומות כאביי, ורק אביי ס"ל אימתי הוא מביא בפע"צ, דיתבי בתרי מקומות וגם מורי בתרי איסורי, וע"ז מקשה רבא דמה מועיל מקום אחד לתרי איסורי שיהא בזה כה"ג נסמך על ב"ד, אלא להיפך אפילו בחד מקום בתרי איסורי חטא בפע"צ הוא, וע"כ צ"ל דהורה בפע"צ אפילו עשה עם הצבור מתכפר בפע"צ, והיינו משום שלא נסמך על ב"ד, והיינו פסק הרמב"ם, וכן פי' הרע"ב הורה עם הצבור שהיה אחד מן הסנהדרין.

אבל לפירש"י צ"ל דנחלקו אביי ורבא בפי' הורה בפע"צ, דאביי מפרש בשני מקומות ג"כ, ורבא ס"ל דלא תליא אלא בשני איסורי, וא"כ יש לפרש מהו כפל לשון ועשה בפע"צ דרישא ועשה עם הציבור דסיפא דרבותא נינהו, ברישא תנן עשה בפע"צ, ולא שהצבור חטאו עפ"י הוראתו, מכ"מ מביא פר בפע"צ, וה"ה דאם הצבור עשו ג"כ על פיו, אלא שאינו תלוי כלל בזה, ובסיפא תנן עשה עם הצבור דוקא שהצבור עשו בשגגת הוראת ב"ד ומביאין פר, הכהן מתכפר עמהם, אבל אם לא עשו הצבור בהוראת ב"ד אלא הכה"ג עפ"י הוראתו עם ב"ד, מביא בפע"צ שהרי אין הצבור מביאין פר, והיחידים שחטאו מביאין כשבה או שעירה, וכ"כ בתוספות הרא"ש, וכתב עוד דרישא משנה שא"צ היא ואגב סיפא תניא, אבל הרמב"ם כתב ואם היו העושים הם המביאים קרבן, פי' כגון שלא היה רוב קהל, הוא אינו מביא קרבן שהרי אינו מביא כפרה בפע"צ עכ"ל, הרי דלא מפרש עשה עם הצבור דוקא שרוב הצבור חטאו, אלא במעשה אחת עם הצבור היינו חד איסורא, וע"כ פי' הורה בפע"צ היינו שני מקומות כאביי, ורבא ג"כ מודה בעיקר הפי' דבעינן שיהא נסמך על ב"ד או מיקרי הורה עם הצבור, ולדעת הרמב"ם פי' מתכפר לו עם הצבור, אפילו היו יחידים וא"צ כלל הבאת קרבן לדעת המשנה, דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, וזהו כפרתם מה שעשו עפ"י ב"ד, ובזה הכה"ג מתכפר עמהם, שגם הוא נסמך על ב"ד, וממילא לדידן דקיי"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, הם חייבים והוא פטור.

וראוי לדעת, דבירושלמי מפרש ועשה בפני עצמו שחזרו ב"ד ואח"כ עשה, ומחולק ר' יוסי ור' מנא אי יש לדקדק הרישא דוקא הורה בפע"צ ועשה בפע"צ, הא הורה עם הצבור או עשה עם הצבור מתכפר לו עם הצבור, וא"כ אפילו עשה אחר שחזרו ב"ד מתכפר עם הצבור, ור' מנא מדייק להיפך, ע"ש.

רש"י ד"ה נשיא מוצא מכלל יחיד, דבכלל ואם נפש אחת הוא, לא ידעתי למאי פי' הכי, והרי בצבור תנן ג"כ בזה הלשון, ונראה שצ"ל דברים אלו בסמוך אחר ד"ה מה נשיא בשגגת מעשה בלא העלם דבר, דבכלל נפש אחת היא. ור"ל דהתם ביחיד כתיב בעשותה על שגגת מעשה הוא חייב, ובנשיא לא כתיב לשון זה, וס"ד דהוא גם כן בהוראה, משום הכי פירש"י שהוא בכלל אם נפש אחת שכתוב אחר פרשת נשיא, אבל בתוס' הרא"ש כתוב גם על צבור שהיו בכלל ואם נפש אחת, שהרי מייתי בשגגת מעשה כל אחד כשבה או שעירה, וע"ע שם נוס' אחרת.

רש"י בד"ה ומביא אשם ודאי כו', דב"ד הוא דא"ח כלל כו', עי' מש"כ להלן דף ט' א' במשנה אשם ודאי כו' וב"ד פטורין, כש"מ.

שם ע"ב אלא הוא בחלב המכסה את הקרב והז בחלב שעל הדקין מהו, מי אמרינן אע"ג דקרבנן שוה כיון דמתרי קראי קאתו הם פליגין בטעמייהו כו', אינו מדויק דיותר הו"ל למימר אע"ג דשמן שוה כיון דמתרי קראי קאתי כו', ובזה יבא לאת"ל שם חלב אחד הוא מכ"מ ספק בקרבנן שוה, אבל לפי נוס' דילן אינו מובן, החל בקרבן שוה וסיים בשם חלב אחד הוא, ובאמת גם סדרי הע"בעיות משונין, החל בחלב וע"ז המפולגין ביותר מהדדי, ואח"כ לחלב וחלב הקרובין ביותר, ואח"כ לחלב ודם, ולא כן דרך הגמ' לעיל דף ג' א' תחלה מיירי בחלב וחלב, ואח"כ בחלב ודם, ואח"כ בחלב וע"ז.

לכן נראה ברור דכצ"ל אחר ואינהו פר, אלא הוא בחלב ואינהו בדם מהו, מי אמרינן בטעמייהו הא פליגין, או דילמא כיון דשוין בקרבן בתר קרבן אזלינן, ואת"ל כיון דתרי איסורי נינהו הא פליגין, הוא בחלב המכסה את הקרב והן בחלב שעל הדקין מהו, מי אמרינן אע"ג דשמן שוה כיון דמתרי קראי קאתי הא פליגי, או דילמא שם חלב אחד הוא תיקו, וזה היה נוס' הרמב"ם, ומשו"ה פסק בפשיטות בחלב ודם שמביא קרבן בפע"צ, לפי הכלל את"ל.

שם במשנה אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, קשה לי דמשנה שא"צ היא, שהרי כבר תנן אין ב"ד חייבין עד שיורו לבטל מקצת כו', הרי בהוראה מיירי ולא בשגגת מעשה לבד, ובאמת בתו"כ ויקרא סדרא דחטאת פרשה ד' תניא להיפך, תחלה תני בהל"ד ישגו יכול יהא חייבין על שגגת המעשה כו', ובהל"ז ונעלם דבר ולא שתעלם מצוה כולה, וה"ג אי תנן להיפך היה ניחא, תחלה הא דאין ב"ד חייבין אלא על העלם דבר כו', ואח"כ הא דאין חייבין אלא בביטול מקצת כו', היינו שההוראה תהא דוקא ע"ז האופן, אבל אחר דתנן עד שיורו לבטל מקצת, שוב לא צריך למיתני שיהיה בהוראה.

וצ"ל דקמ"ל, דמזה דתנן דבעינן ביטול מקצת, לא הוינן ידעין דדוקא בהוראה מיירי, ומשו"ה נצרך לכתוב ונעלם, דאי כתיב ישגו בדבר ס"ד דב"ד והקהל בשגגת מעשה, ודוקא במעשה שאינו אלא ביטול מקצת, אבל כל זה אינו אלא למ"ד דרשה דבר, היינו מגוף אותה פרשה ולא כל הגוף, א"כ שפיר י"ל דס"ד דגזה"כ הוא דצבור אינן חייבין בפר בשגגת מעשה אלא במקצת ולא כולה, משו"ה כתיב ונעלם, אבל לרב אשי דמפרש דנפ"ל דבר דבר מזקן ממרא, והיינו הוראה, ומכאן ידענו דבעינן דוקא דבר שאין הצדוקין מודים בו, כדי שיהא שייך בזה כי יפלא ממך, כמו שכ' לעיל דשמואל כרבי אליעזר ס"ל, ואם כן אחר דתנן דבעינן דוקא ביטול מקצת שיהא חל על זה שם הוראה, א"כ למאי תנן עד שיהא בהעלם דבר, וגם ונעלם למה לי, ונראה דר"א ושמואל מפרשי משנתינו דלא שבא ללמד דמיירי בהוראה, אלא בא ללמד דלא נימא דתרי מילי נינהו, ואם כל עדת ישראל ישגו היינו שגגת מעשה, ונעלם דבר היינו שגגת הוראה ומעשה הקהל, ובזה הפרט בעינן דבר ולא כולו, אבל בשגגת מעשה ג"כ חייבין פר, משו"ה תנן שאין חייבין אלא בשגגת הוראה, וה"נ ברייתא דתו"כ ג"כ הכי מתפרש, יכול יהו חייבין על שגגת מעשה ג"כ ת"ל ישגו ונעלם, פי' ולא כתיב או נעלם, אלא דוקא בזה האופן, ועי' בסמוך.

ואל תקשה עלי מהא דתניא בתו"כ והובא להלן דף י"א א', מעם הארץ פרט למשיח שאינו בשגגת מעשה, דבאמת מאותו דרשה לא הוינן ממעטינן אלא כמו בנשיא שם, ועי' מש"כ שם.

שם בגמ' ואילו משיח בע"ז לא קתני מתניתין מני רבי היא, לפי הפשט קאי על שני המשניות, היינו הקודמת בביטול מקצת ודילן, ולרבי דס"ל בשגגת מעשה ה"ג דלא בעי במשיח ביטול מקצת, ומשו"ה דחי הגמ' ממשנה דלהלן ותסברא בזדונו כרת כו', ולא כהבאר שבע ותוי"ט שנתקשו בזה אמאי לא פריך לעיל, ולק"מ דקושיא זו קאי על שני המשניות.

איברא בירושלמי מבואר להיפך וז"ל, ר"י בעא קומי ר"ז מה כרבי כו', אמר ליה מה בגין דלא תנינן משיח והא קדמייתא לא תנינן משיח ומשיח בכלל, וכא אע"ג דלא תנינן משיח ומשיח בכלל, הרי מבואר דגם לרבי משיח בכלל דבעינן דוקא ביטול מקצת, וא"כ קשה על ש"ס דילן אמאי הוכיח ממשנה דלהלן ולא ממשנה דלקמיה, אבל מבואר יפה למש"כ לעיל דף ד' ב', דיש מחלוקת בביאור המשנה דתנן ולא כל הגוף, דר"א מפרש לאפוקי שאין הצדוקין מודין, הא דבר שאין הצדוקין מודין לא איכפת בכולה או במקצתה, ור"ז ס"ל כחזקיה ועולא, והכי שיטת הירושלמי שם דלא כל הגוף אפילו שאין הצדוקין מודין, וגזה"כ היא שנתמעט מפר ולא משום שאין בה הוראה, ומעתה לר"ז ודאי אפילו לרבי דס"ל דמשיח בע"ז בשגגת מעשה, מדרשה דקרא שהביא הגמ' בחטאה בשגגה חטא זו בשגגה יהא, אבל מכ"מ לענין דבר ולא כל הגוף לא נתמעט משיח בע"ז מכל ח"כ, והוי כמו ציבור, אבל לר"א והכי קיי"ל, דפי' דבר ולא כל הגוף היינו דבעינן שיהא הוראה כמו בזק"מ, א"כ לרבי דמשיח בשגגת מעשה ממילא אפילו בביטול כל הגוף, משו"ה מביא משנה דלהלן, ומכאן הוכחה גדולה לדברינו.

שם משיח בעבודת כוכבים רבי אומר בשגגת מעשה, בסנהדרין דף ס"ב א' שקיל וטרי ה"ד בע"ז שגגת מעשה, ומוקי לאביי באהבה יראה, ורבא מוקי באומר מותר, ומקשה א"כ היינו הוראה, ומשני אומר מותר כולה והוראה ביטול מקצת, ותמה אטו לא משכחת שגגת מעשה, בסבור שהוא שלא כדרכה ונמצא ע"ז זו כדרכו כהא דרב מנשה שם שזרק אבן לע"ז ונמצאת שהיא מרקוליס, ותדע עוד דלעיל דף ב' א' אי' אמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב צבור, מ"ט אמר קרא בשגגה, עד שיהו כולן בשגגה אחת, והרי זה המקרא בע"ז כתיב, והאיך משכחת ליה כמו בחלב, אלא ודאי כמ"ש שלא מיירי בהשתחויה או בעבודת פנים, אלא בעבודתה בכך, וכ"ת א"כ לא משכחת הוריה במקצתה, הא ל"ק דמשכחת שפיר שהיה עבודתה במקל, ואי' בעבוד"ז דף נ' ב' ע"ז שעבודתה במקל שבר מקל בפניה חייב, וב"ד טעו בכך והורו שמותר, ונתחלף ע"ז שעבודתה במקל בע"ז שאין עבודתה במקל ושברו.

ורנו קשה לרבא בסנהדרין שם דמוקי באומר מותר, מקשה היינו הוראה, לימא שלא היה בר הוראה, שבהוראה הרי בעינן דוקא מופלא, משו"ה לרבנן משיח שלא היה מופלא פטור, ולרבי חייב כמו כל יחיד, דאומר מותר הוי שגגת מעשה, ולכן נראה ברור דודאי לא הוצרך רבא לכך משום ברייתא זו, אלא משום ברייתא שהובא שם ובכריתות דף ג', א', דהנה שהיא אחת משכחת בע"ז שיהא שגגת עבוד"ז וזדון עבודות, וע"כ לא מיירי בעבודתה בכך, דא"כ אין בה הרבה חיובים, אלא עבודת פנים שיש בה זביחה והקטרה וניסוך, ובזה שפיר שקיל וטרי ה"ד שגגת ע"ז, ומשני רבא באומר מותר לעבוד ע"ז והוי שוגג בזה ובזה, והייבו אחת שהיא הנה, כדאי' התם, ועי' פירש"י בסנהדרין שם ד"ה אלא בא"מ כו', מיהו קרא דקאמר הנה שהיא אחת בהכי מוקים לה, והפלא על תוס' שם ד"ה העלם זה וזה, שכ' בסוף וה"ג הוי מצי לאוקמא במגפף לע"ז שדרכה בגפוף כו', דא"כ היכי משכחת הנה, ומשו"ה קאמר רבא אומר מותר כולה, דבזה אי' הנה שפיר.

שם ותסברא בזדונו כרת ובשגגתו חטאת מי קתני כו', לכאורה יש להקשות למה לא פריך מרישא, אבל ניחא מאד, דאמרינן בסנהדרין דף ס"א העובד מאהבה

ומיראה אביי אמר חייב כו', אמר אביי מנא אמינא לה דתנן כהן משיח בעכו"ם כו' עיי"ש, נמצא דלרבא שגגת מעשה הוא עקירת כולו, והעלם דבר הוא ביטול מקצת וקיום מקצת, וקושית הש"ס הוא מהשני בבות דאתיין כרבי ובעקירת הכל, ודחי מבבא תליתאה, ולאביי באמת ראיה מהראשונה, אבל סוגיין כרבא ופשוט, ועיין בירושלמי הוריות, וצע"ג.

שם הנפש זה משיח, פי' שהוא בעל נפש יתירא, קדוש לה'. השוגגת זה נשיא, שעלול להיות שוגג, כדכתיב ביה אשר נשיא יחטא, ולא כתוב אם, משום שעלול לכך מפני שררותיה, והא דכתיב כאן נשיא, לא כדי ללמדינו שהוא בשגגת מעשה, דפשיטא, אלא ללמד שאינו בשעיר אלא בשעירה ככל יחיד, ובתוס' הרא"ש הביא, הנוס' להיפך והנפש זה נשיא, שוגגת זה משיח, ונוס' דילן עיקר.

רש"י ד"ה כיון דמתרי כו' ואת החלב ואו יתירא כו', עומק כוונת פירש"י בזה מבואר לעיל בס"ד.

רש"י ד"ה והן בדם, כגון בדם המובלע באברים כו', אינו מובן הרי בהא ליכא כרת כדאי' בכריתות דף כ"א ב', ואפשר שהורו דדם הלב דומה לדם אברים, ואי' שם דף כ"ב א' דחייבין עליו, ולכאורה קשה הא אפילו דם איברים אינו מותר ואיתנהו בל"ת, וצ"ל דמיירי שהורו שמותר לגמרי, והכי צ"ל מש"כ רש"י ביו כזית לפחות מכוית, פי' שהורו שהשיעור הוא דוקא שני זיתים, ופחות מזה הוי כמו חצי זית, והרי אנן קיי"ל דחצי שיעור ג"כ אסור מה"ת, וצ"ל ג"כ כמוש"כ שהורו דפחות מכשיעור מותר.

דף ח' א' מנלן דתניא רבי אומר נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה כו', קשה לי מנליה להגמ' דמתני' כרבי אתיא, ואח"כ שקיל וטרי לרבנן מנליה ומסיק מדריב"ל, נימא מיד מדריב"ל, שהרי משנה ראשונה דיבמות מוקי הגמ' דדריש עליה לצרות ועריות, וע"כ סת"מ כדריב"ל, והכי קיי"ל, כמבואר בסוגיא דשבת ר"פ כלל גדול דף ס"ח דקיי"ל כרב ושמואל, דתינוק שנשבה לבין הגוים חייב, והא לא אתי אלא דלא כרבי, ועוד כמה סוגיות, כמו במכות דף י"ג ב' דמסיק קרבן לא בעי אזהרה, אינו רק לרבנן וריב"ל דנפק"ל מע"ז דלא כתיב בהא פרשה אזהרה, אבל לרבי דנפק"ל מעליה וכתיבי גבי אזהרה בעינן אזהרה, ומשו"ה שקיל וטרי ריש לקיש ביומא דף פ"א א' אזהרה ביוה"כ מנלן, והיינו משום דס"ל בשבת שם כרבי, וממילא בעינן אזהרה לחטאת, הא מיהא לא קיי"ל כרבי, ואמאי סתים הגמ' משנתינו כרבי.

ונראה דפשיטא להגמ', דכמו לרבנן דנפק"ל מע"ז לא בעינן דוקא שיהא חייבי מיתה כע"ז משום דבהאי פרשה לא כתיב אלא כרת, כמוש"כ התוס' בשבת שם וביבמות דף ט' א' ד"ה מה ע"ז כו', ה"נ לרבי לא בעינן אלא מה שכתוב באותה פרשה דעליה, והיינו אזהרה וכרת דכתיב בהאי פרשה דעריות, כי כל אשר יעשה וגו' ונכרתו וגו', אבל לא בעינן כל הפרטים דומיא דאחות אשה, וע"כ אתה צריך לומר כן, לשיטת התוס' בריש מס' יבמות דף ב' א' ד"ה אשת, דלא כתיב ערירי אלא בעריות, א"כ נימא שאין חייבים חטאת אלא בדבר שזדונו ערירי, אלא צ"ל כמוש"כ וערירי לא כתיב בהאי פרשתא דאחרי מות אלא בפ' קדושים, ומעתה מתיישב שפיר, דהגמרא מכריח דמשנתינו ע"כ כרבי, מדתנן במשנה דבסמוך אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, ולכאורה הא בבא זו מיותר, שהרי כבר תנן דבעינן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ועשה ול"ת שבמקדש בקרבן עולה ויורד קאי, וצ"ל דס"ד דזה ג"כ בכלל חטאת אע"ג שאינו קבוע, איברא זה לא קאי אלא אליבא דרבי, דנפקא ליה מעליה דלא כתיב בפרשה זו חטאת, משו"ה לא מצינן למילף הוקא דומיא דעריות דהוי בחטאת קבועה, ובעינן לימודים אחרים למעט וכדאי' בגמ' שם, אבל לרבנן דילפי מע"ז דכתיב בהאי פרשתא חטאת קבועה וכרת, וכשם שלמדנו מכאן דבעינן זדונו כרת, ה"נ למדנו שגגתו חטאת קבועה, וא"כ לא הוי לתנא למיתני אין חייבין על עשה ול"ת שבמקדש, וכ"ז ביארנו יפה שיטת ש"ס דילן, ודעת רבותינו התוס'.

והנה בירושלמי אי' טעמא דרבי דלא יליף מע"ז ודרשה דמעיני מעיני, אמר ר' יוסי אין ידרוש רבי מעיני מעיני, מה מעיני שנאמר להלן דבר שיש בו מיתת ב"ד, אף מעיני שנאמר כאן דבר שיש בו מיתת ב"ד, לפום כן לא דריש רבי מעיני מעיני, פי' דרבי לא ס"ל סברא דרבנן דלא מקשינן לע"ז אלא במש"כ באותה פרשה, אבל לרבי לא ס"ל סברא זו.

ומעתה קשה טובא, דכמו כן לרבי א"א לומר דלא מקשינן לרבי מעליה אלא לענין מש"כ באותה פרשה, והדרא קושיא לדוכתא נימא לרבי דבעינן דוקא ערירות דכתיב בהו ערירי, אלא מכאן מבואר כמוש"כ בקדמת השני, דלהירושלמי דס"ל דערירי אינם בכל חייבי כריתות, ה"נ דס"ל שאין ערירי אלא בהני תרי דכתיב בהו ערירי, משא"כ אחות אשה אינה בערירי, ושפיר יליף מעליה, אבל שיטת ש"ס דילן דלרבי כל חייבי כריתות בכלל, כמו שהוכחנו שם, ממילא א"א להקשות דילמא דוקא דומיא דעריות בערירי, כיון שכל חייבי כריתות בערירי, מכ"מ מתיישב שפיר מש"כ, דע"כ משנתינו כרבי מדבעינן מיעוטים בפני עצמן למעט עשה ול"ת שבמקדש, ומדתנן במשנה בפני עצמה אין ב"ד חייבים על עשה ול"ת שבמקדש.

שם יחיד אמר קרא ואם נפש וילמד תחתון מעליון, ביבמות דף ט' א', יחיד ונשיא אתיא מצות מצות, וכן הקשו התוס' כאן, ולק"מ דהתם אי' מצות מצות וביחיד כתיב ג"כ מצות, אבל כאן אי' כתיב גבי נשיא אחת מכל מצות ה' וגו', וזה הלשון מכל מצות לא כתיב אלא בצבור ונשיא, וביחיד כתיב אחת ממצות, משו"ה ניחא למילף מהיקשא דואם נפש אחת.

שם ולא בע"ז כו' מנלן דת"ר לפי שיצאה כו', הקשו התוס' ביבמות שם, תיפוק ליה דכתיב התם כרת בהדיא, ויישבו דלרבי ההיא כרת במברך את השם כתיב, והביאו גמרא דפסחים דף צ"ג ב', ואינו מיושב בזה כלל, שהרי גם רבנן דרבי היינו ר' עקיבא כדאי' בשבת דף ס"ט דר"ע תולק על מונבז, ס"ל דרשה דריב"ל, ור"ע אית ליה ג"כ בכריתות דף ז' ב' דהאי קרא דמגדף במברך את השם כתיב, ובאמת כתבו התוס' שם בשבת, דלישנא דנקיט ריב"ל הוקשה כה"ת לע"ז לאו דוקא, אלא לר"ע צ"ל הוקשה כה"ת למברך את השם, וה"נ לרבי הרי ידענו דבע"ז מיירי קרא דפ' שלח כדאי' להלן, אלא שלא ידענו מנלן דבכרת דילמא במגדף וכדומה דבאזהרה, ובזה אפשר לאקושי להא דכתיב באותה פרשה בזדון כרת אף השגגה כרת, אלא הישוב ע"ז הוא, משום דבשבת שם איתא דמונבז דאית ליה כרבי סבר היקשא שוגג דומיא דמזיד לענין אחר, מה מזיד שהיתה לו ידיעה אף שוגג כו', משו"ה קאמר דהא דמיירי בכרת לא בעינן הקישא כלל, אלא מגז"ש דשארי עבירות, דלכו"ע נפק"ל גז"ש מעיני מעיני, כדמוכרח מהא דבטול מקצת והוראת ב"ד ועוד כ"ד, ודלא כהירושלמי דרבי לא דריש גז"ש זו כלל, ובאמת ברייתא דתו"כ דאתיא כרבי יוכיח, דנפק"ל בע"ז דמיירי בכרת מגז"ש מעיני מעיני, ולא מהיקשא שוגג למזיד.

שם צבור מנלן יליף עליון מתחתון, פירש"י דה"ה לענין תורה אחת, ומפי' המשניות להר"מ נראה דנפק"ל גז"ש עיני עיני מעיני.

שם ורבי הא דריב"ל מאי עביד ליה כו' לכדתניא, והקישא דשוגג למזיד, כבר ביארנו מסוגיא דשבת דס"ל כמונבז, דתינוק שנשבה לבין העכו"ם פטור.

רש"י ד"ה תורה אחת, בע"ז משתעי קרא דתניא בספרי כו', כ"ז תמוה, שהרי להלן שקיל וטרי מנלן דבע"ז משתעי, ומש"כ המהרש"א דאכתי לא ידענו רישא דפרשה דבע"ז מיירי, אינו מיושב כלל, שהרי גם הא נילף בהקישא שוגג למזיד כמו דנפק"ל דבכרת מיירי, ותו הרי לר"ע באמת לאו דוקא קתני הוקשה כה"ת לע"ז, כמוש"כ התוס' הנ"ל בשבת שם, אלא באמת לא נצרכנו כלל לדעת דבע"ז מיירי קרא, אלא מה זדון מיירי בכרת אף שגגה דהאי פרשתא בכרת, והא דנקיט מה ע"ז, היינו משום דבאמת הא דשגגה מיירי בע"ז ומההוכחות דלהלן, ואדרבה סוגיין דלא כר"ש דספרי, דלר"ש דמיירי בע"ז לא היינו נצרכים להלן להוכיח מנלן דבע"ז משתעי קרא וכמוש"כ, וביבמות ליתא פירש"י דא, וכאן אינו מרש"י.

שם ע"ב איזו היא מצוה שהיא נאמרה בתחלה, פירש"י מוקשה הרבה, דהול"ל מפ' החודש שנאמרו תחילה, וגם מצות שבת נאמרה ברפידים, אלא עיקר כפי' הב"ש, דקאי על ציווי הראשון שנצטוה אדם הראשון, וס"ל להאי תנא כר"י דויצו זו ע"ז כדאי' בסנהדרין דף נ"ו ב', ועדיין לא יישב הב"ש קושית הגמ' והאמר מר כו', ולי נראה דעיקר הוכחת תדר"י, מדאזהר ע"ז בלשון ציווי ויצו ה"א וגו', והכא כתיב למן היום אשר צוה, ומקשה והאמר עשר מצות נצטוו כו', והתם נמי בציווי נאמר שהרי דרשינן בסנהדרין שם מדכתיב בכ"א כאשר צוה במרה, וה"נ בשבת כתיב כאשר צוך, וא"כ מנלן דהאי אשר צוה קאי על ציווי הראשון לאדם, דילמא ציווי הראשון לישראל.

שם במשנה אין חייבין על עשה ועל ל"ת שבמקדש, כבר פירשנו דמסוגית הגמ' נראה דמשנתינו כרבי, דמשו"ה איצטריך למיתני בפע"צ, וכאן נוסיף דבזה מבואר הא דאי' בשבועות די"ח ב', אזהרה לבועל נדה ומשמש עם הטהורה מנלן, וכתבו התוס' בד"ה ל"ת מנלן, דלא מיחייב חטאת אלא א"כ יש בה לאו מ"ד אפסח ומילה, ולכאורה הוא נגד סוגיא דמכות דף י"ג ב' דקרבן לא בעי אזהרה, ופסח ומילה דפטורי משום דהויין בקום ועשה, והתוס' ז"ל בעצמם בשבועות שם בדף י"ז ב' בד"ה אבל הביאו סוגיא זו, ולדברינו ניחא, דבשביל דמשנתינו רבי היא דנפק"ל מעליה עליה, להכי בעינן אזהרה כמו עליה דכתיב במקום אזהרה, וכ"כ התוס' ביבמות דף ט' א', משא"כ לרבנן לא בעינן אזהרה, ומכ"מ שפיר מקשה התוס' שבועות דף י"ז הנ"ל, על עשה דבנדה הא הוי בקום ועשה ואינו דומה לע"ז, דאע"ג דמתניתין רבי דלא מדמה לע"ז, מכ"מ בזה הדין לא פליגי רבי ורבנן.

והנה עוד אי' בשבועות דף ט"ז ב' טומאה בעזרה מנלן, ולכאורה הא הלממ"ס היא כפירש"י שם במשנה, ומאי מקשה מנלן דבכרת כמוש"כ התוס', אימא באמת שאינו בכרת, אבל ניחא, דאי אינו בכרת אינו בקרבן, ואע"ג דמצינו קרבן עולה ויורד בחייבי לאוין, הא לאו בעינן מיהא, והיינו שכתבו התוס' שם ד"ה תנהו, אזהרה מנין, ומנ"ל להקשות דילמא באמת אינו בלאו, אלא כמוש"כ דאתיא כרבי דלאו בעינן ודאי לקרבן.

וכ"ז פירשנו לפי הנראה מהסוגיא ודעת התוס', אבל פירש"י בד"ה מנה"מ, דצבור לא מיחייבו שום קרבן בעולם, ומה זה דייק רש"י הכי, ולא פי' דלא מיחייבי פר, וגם במשנה פי' הלכך פטור לגמרי כדמפרש בגמרא, וע"כ נראה דרש"י מפרש הא דחזר ושנה משנה זו לא משום פר הוא, דזה ודאי למדנו מע"ז או מגז"ש דעליה עליה, אלא חזר ושנה, דלא נימא דב"ד בהוראה חייבי קרבן עולה ויורד, שהרי לענין אשם, הוצרך רש"י לעיל דף ז' א' ד"ה ומביא אשם ודאי, ובדף ח' א' בד"ה אין ב"ד חייבין כו', ולהלן בדף ט' א' בד"ה וב"ד פטורים, ליתן טעם דפטורים מאשם ממש משום דאינו נפש, וגם שיש בהם זדון כשגגה, ויבואר להלן דף ט' אי"ה, הרי דאע"ג שלמדנו לפטור ב"ד מפר במקום אשם שאין בהם זדונו כרת, מכ"מ איצטריך לפוטרם מכרת, וה"ב ס"ד דמיחייבי מיהא קרבן עולה ויורד, מיהו בהא דקול אלה פשיטא דפטורים, שהרי חייב בזדון כשגגה, ובשבועות ביטוי ג"כ אימעיטו שפיר מדכתיב נפש, אבל טומאת מקדש וקדשיו, אע"ג דכתיב או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו', מכ"מ הא במקרא שלאחריו כתיב או כי יגע בטומאת אדם וגו', וס"ד דבהוראת ב"ד ומעשה קהל חייבין על זה קרבן עולה ויורד, משום הכי תנן דאין חייבין כלל.

שם במשנה, אזו היא מצות עשה שבנדה פרוש מן הנדה כו', פירש"י כלומר בסמוך לוסתה כו', ולכאורה תמיה, דבפי' תנן בשבועות דף י"ב ב' היה משמש כו', ופי' בגמרא שבאה המשנה לפרש משנה זו דהוריות, וא"כ לא מיירי כלל בסמוך לוסת, וכן תמה בתוספי הרא"ש, ודחה פירש"י ז"ל, אבל הענין, דקשה לרש"י לשון פרוש מן הנדה, והא להיפך תנן במס' שבועות, היה משמש עם הטהורה וא"ל נטמאתי ופירש מיד חייב, הן אמת שהרמב"ם בפי' המשניות פי' פרוש מן הנדה לאחר שמת האבר, ומכ"מ אינו מיקרי שהוא בקום ועשה, והסביר הרמב"ם, שדומה ללובש כלאים שאומרים לו שיפשוט ומכ"מ הוא בל"ת דלא תלבש, אבל סברא זו אינה אלא לאביי בשבועות דף י"ח א', דס"ל משמש מת בעריות חייב, ומשו"ה אם לא פירש חייב, אבל לרבא אין בזה אלא איסור לא תקרב, ומשו"ה פירש"י שהוא עשה דסמוך לוסתה, והא דמוכח מפירש"י דאסור לשמש מה"ת בסמוך לוסת, ואע"ג דקיי"ל וסתות דרבנן, כבר ביארנו בהע"ש שאילתא פ"ט אות ד' שיטת רש"י בזה.

ועדיין קשה טובא, שהרי בפירוש אי' בשבועות דף י"ז ב' דכניסה אינה עשה אלא ל"ת, והאיך פירש"י שהוא עשה, וי"ל דגם זה תליא במחלוקת רבי ורבנן, שהרי הא דתנן אבל חייבין על עשה שבנדה, הוא רבותא, דאע"ג שאין חייבין חטאת על עשה מכ"מ חייבין על עשה שבנדה, משום שעיקרו ל"ת, והנה לרבי תלוי בעשה ול"ת דכתיבי בתורה דומיא דעליה, ולרבנן תליא בקום ועשה ושב ואל"ת, כדאי' במכות דף י"ג ב', וא"כ לרבי אין שום רבותא בנטמאתי ובפרשה, שהרי הוא בל"ת ולוקין ע"ז, אבל הרבותא היא בכניסה שאינה אלא עשה, אבל לרבנן להיפך, סמוך לוסת אינו רבותא שהרי היא בלא תעשה, ואין רבותא אלא בפרישה שהוא בקום ועשה, ומשו"ה משנתינו דאתיא כרבי כמוש"כ לעיל, משו"ה פירש"י אליבא דרבי, אבל סתמא קיי"ל כרבנן, משו"ה שפיר מקשה הגמ' אם אל תעשה הוא.

אגב ראיתי לפרש, כמו שאנו מחייבים על עשה שבנדה לרבנן משום שעיקרו באל תעשה, ה"נ במילה אפילו במושך ערלה בכרת שהוא בשב וא"ת, מכ"מ אינו בחטאת, משום שעיקר מילה בקום ועשה, ודלא כתו"י בגליון ביבמות דף ט' א', שיישבו דלרבי דמפרש מושך ערלה בכרת, ניחא הא שאינו בחטאת משום שאין בו לאו, ולרבנן באמת אינו בכרת, אבל הרמב"ם הרי פסק כחכמים דרבי, וגם פסק דמושך ערלה בכרת, כמבואר בהל' תשובה ובפ"ג מהל' מילה, וא"כ אמאי אינו בחטאת, אלא הוא כמוש"כ, משום דעיקר מילה בקום ועשה, ובזה מתיישב עוד פסק הרמב"ם ריש הל' מילה, דערל אינו בכרת עד שמת, וקשה הרבה קושית התוס' במכות דף י"ד א' ד"ה לאפוקי, האיך אפשר לחייב קרבן על מילה, והרי כ"ז שהוא חי אינו בכרת, ולדברינו ניחא, דהוא משום מושך בערלה.

שם בגמ' ומה צבור בחטאת קבועה כו', מבואר דהלמוד באשם תלוי תליא בצבור, והכי דייק בפירש"י בד"ה ונאמר ואשמו, באשם תלוי כתיב כו' הלכך אמרינן מה צבור כו', וכבר תמה בזה מהרש"א והבאר שבע, ונראה דבאמת מאשם

תלוי הייגו א"ל בן שתי שנים, הייתי ממעט מגו"ש זו גם בלי צבור, אבל עדיין הייתי אומר, דבטומאת מקדש וקדשיו חייב על הספק כעל הודאי קרבן עולה ויורד, ואל תתמה שהרי בחטאת קבועה המור ספקו מודאי, ואפשר דבטומאת מקדש וקדשיו אינו חמור, אבל בודאי חייב מיהא, והא דבעינן ידיעה תחילה וסוף, הידיעה שהוא בספק היינו ידיעה, משו"ה גמרינן מצבור, דכשם דהתם אימעוט מקרבן בעולם, לא פר ולא קרבן עו"י, ה"נ בתלוי אימעוט לגמרי, גם מאיל לאשם גם מכבשה או שעירה הבאה על הודאי, ופי' ואין מביאין אשם תלוי, לגמרי אין מביאין על הספק, ולמד הגמ' כ"ז, מדהביא התנא משנה דאשם תלוי לקאן, יותר מלעיל במשנה אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת, והו"ל למ"תני אין מביאין אשם תלוי כו', אלא בשביל שאינו ענין דמשנתינו דמיירי בהוראה, והא דנשנה כאן אלא בשביל שלמדין זה הדין, מהא דאין ב"ד חייבין כו'.

שם במשנה, אין חייבין על שמיעת קול כו', הנה משנה זו ודאי קאי על משיח ג"כ, שהרי הגמרא מפרש בדריה"ג משיח ונשיא, וע"כ הא דלא תנן משיח היינו שנכלל בכלל אין חייבין, ואע"ג דבמשנה דלעיל פרש"י דע"כ אין משיח בכלל שהרי ר"ע חולק, וא"כ ה"נ יש להקשות הכי, ולק"מ דהכא כולה ריה"ג היא, כמוש"כ הלחם משנה פ"י מהל' שגגות לדעת רש"י, ובפי' הרא"ש במס' פרה פי"ב מ"ד, נראה שהיה נוסחת המשנה והנשיא והמשיח כיו"ב.

אבל הרמב"ם בפי' המשניות שלהי פרקין כתב להיפך, שהקשה רומיא דמשנה זו, על משנה דלהלן על שמיעת הקול כו' והיחיד והנשיא והמשיח חייבין, ויישב דהכא מיירי בפר, והתם מיירי לענין עולה ויורד, הרי דלא מפרש משנתינו דריה"ג היא, וא"כ אמאי נכלל בכאן משיח יותר ממשנה הקודמת, ע"כ מפרש הרמב"ם גם משנה דלעיל משיח בכלל ב"ד, ורש"י לטעמיה דפי' משנה דלעיל דפטורין גם מפר גם מעולה ויורד, כמוש"כ לעיל בשיטת רש"י, אבל לדעת הרמב"ם הדרא הקושיא, הא ר"ע אית ליה דמשיח מביא פר, ונראה דהרמב"ם לית ליה כדעת רש"י, שפשיטא ליה דר"ע מחייב פר על הגי שלשה, אלא ר"ע פוטר לגמרי, שהרי לא נזכר בפירוש שמחייב פר, והא דקאמר להלן ור"ע מי פטר ליה מפר, אינו אלא לשיטת ר"א דנשיא מביא שעיר, וע"כ לית ליה דגז"ש דמצות מוציא מלחייב נשיא בדברים שהיחיד חייב איזה קרבן, ה"נ משיח מביא פר, אבל לדידן דנשיא מביא קרבן עולה ויורד, ה"נ משיח פטור לגמרי לר"ע, ומצאתי שהרש"ש ז"ל כתב כן, ובתוספי הרא"ש כתב דבספרי ספרד ליתא כלל גירס' זו, ותמה ג"כ על נוס' דילן מה"ת לימא דלר"ע מחייב בפר מה שלא זכר כלל.

שם במשנה שהמלך לא דן ולא דנין אותו, במשנה ליתא לא מעיד ולא מעידין אותו, תדע דבירושלמי מסיק ע"ז כיני מתניתא שהמלך לא מעיד ולא מעידין אותו, ואי כך נוס' המשנה מאי קמ"ל בירושלמי, אלא במשנה ליתא, ולא כהב"ש שמביא ראיה מהירושלמי שצריך להיות כך במשנה.

איברא יש להבין אמאי באמת לא מסיק ר"ע העיקר שהמלך לא מעיד, ונראה דר"ע לא קאמר דלא משכחת חיוב בנשיא כלל, דודאי אינו כן, שהרי נשיא מביא שעיר אינו מלך דוקא, אלא מי שאין מי שהוא על גביו במקום שהוא, כמבואר בדף י"א ב' כגון אני מהו בשעיר כו', אלמא אין צריך שיהיה מלך, וכ"כ הרמב"ם פט"ו מהל' שגגות, ולא נתמעט נחשון בן עמידנב אלא משום שהיה משה רבינו על גביו, והנה נשיא כזה ודאי דן ודנין אותו, אך עדות ס"ד שאינו מעיד, שהרי שייך בו והתעלמת משום שאינו לפי כבודו, מכ"מ אינו כן דמעיד לנשיא חבירו, וכדאי' כיוב"ז לענין כהן גדול בפ"ב דסנהדרין דף י"ח ב' שמעיד למלך, ומעתה ניחא דלהכי דייק ר"ע שהמלך לא דן, ללמד שאינו פוטר אלא מלך שלא דן ולא דנין, משא"כ באופן שדן ודנין איתו מצד שלא הגיע למלוכה ודאי מעיד, ובזה ניחא פסק הרמב"ם שפסק שהמלך ישנו בשמיעת קול, ובפי' פסק בהל' שבועות פרק י' הל"א שהמלך אינו בשמיעת קול, אלא כמוש"כ דנשיא שבשעיר אי"צ שיהי' מלך בישראל שפטור משמיעת קול.

רש"י בד"ה ר"ע אומר כו', ומביא על כולן פר כדאמרינן בסוף פרקין דר"ע לא פטר ליה מפר, ולכאורה לא נזכר להלן אלא בטומאת מקדש וקדשיו שחייבין כרת, משא"כ באינך, מיהו באמת גם בטומאת מקדש וקדשיו קשה, הא לאשמת העם כתיב והיכי נאמר שחייב פר, וע"כ כפירש"י להלן דף ט' א' בד"ה תניא רע"א כו', ואיכא לתרוצי דטעמא דר"ע משום דמעו"י הוא דאימעוט כדכתיב זה קרבן אהרן אבל מפר לא אימעוט, ואחר שכן למדנו בהני תלתא דחייב פר.

דף ט' א' נשיא דכתיב ועשה כו' ועדיין לא נתבאר מנלן שמחויב להיות עשיר, איברא ברשב"ם במס' ב"ב דף צ"ט ב' ד"ה דרך הביא בשם הספרי, והוסיף מדכתיב לבלתי רום לבבו מאחיו שצריכים לגדלהו משל אחיו, וכאן לא הביא הגמ' אלא דמיירי במלך, ועי' מש"כ בהע"ש שאילתא ל' אות א' בפי' איבעיא דרבינא, דשקיל וטרי הגמרא בזה שאינו בא לידי עניות, אי מחמת שהוא בעצמו עשיר, או שכל צרכיו באין מקפת הצבור, וצבור לא מיעני יער"ש, ובתוספי הרא"ש בשם הרמ"ה הקשה ג"כ על פירש"י דידך או דגזא כמו שכתבתי שם, והרא"ש יישב בדוחק.

וראוי לדעת, דאע"ג שפשוט מהני קראי שאין נשיא ומשיח באין לידי עניות, מכ"מ אפשר שיהיו באותה שעה שנצרך לקרבן עניים, שהרי בסמוך דרש ר"ע זה קרבן אהרן ובניו כו' ואין אחרת באה חובה, הרי אפשר שיהיה בדלי דלות, וכן שקיל וטרי בגמ' אבל עניות לא מיעטיה רחמנא, אלמא דאפשר דבאותה שעה עפ"י סיבה הוא עני, ועדיין לא העשירו אותו מן הצבור, ודוד המלך בשעה שברח מאבשלום נידון בשעירה כהדיוט, הוא משום שהעבירו אותו כל ישראל, הא אפשר שאינו בזה הגדר ועדיין שם מלך עליו, ומכ"מ הוא עני, אלא ריה"ג קאמר דיצא נשיא ומשיח שאין דרכן לבא לידי עניות, תדע דלהלן בברייתא דר"ש היה אומר כו' כל שהוא בעו"י נשיא כיו"ב, משיח וב"ד כטורין, ומפרש בגמרא דמיירי רק בדלי דלות, והרי תני דנשיא ישנו בדלי דלות, אלא כמוש"כ.

שם במשנה אשם ודאי היחיד והנשיא והמשיח חייבין כו', פירש"י בד"ה וב"ד פטורי' כו' דאינן בכלל נפש אחת, לעיל בדף ז' א' כתב בד"ה ומביא אשם ודאי כו' שאם הורו בשחייבין על זדונו כרת ושגגתו אשם פטו' לגמרי, ועוד דבאשמות אין בהם דין שוגג דעל זדון הוא מביא אשם, וכ"ז פלא שאין כרת באשמות, אולי לענין שפחה והוא בכלל דאי' בסנהדרין דף פ"ב א' בבא על הנכרית דכתיב יכרת ה' וגו', אבל עדיין אינו דומה נכרית שהיא בת אל נכר, לשפחה שהיא כישראלית למצות, ואולי הכוונה לענין אשם גזילות, שהוא הנשבע לשקר, ואי' ר"פ שבועת הדיינין דף ל"ט א' שהוא חמור מכל עבירות שבתורה, ונפרעין ממנו לאלתר והיינו כרת, ומשום חה"ש כמוש"כ בהע"ש סי' נ"ג אות א'.

איברא בדף ח' א' בד"ה אין ב"ד חייבין כו', כתב ועוד דבאשמות אין בהן דין העלם דבר דחייבין אשם ודאי על המזיד כשוגג, וקשה הא אכא אשם מעילות שאינו אלא בשגגה, וי"ל דבדבר שאין בו כרת לא איצטריך, אלא בהני שמשכחת כרת וכמוש"כ, משא"כ במעילה שאינו אלא בלאו או במיתה.

רש"י ד"ה על שמיעת קול כו' דאמר לעיל אין חטאת צבור אלא בקבועה והני עולה ויורד גינהו, מבואר שנתמעט כל זה מדתנן במשנה אין ב"ד חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ולא מדתנן אין חייבין על עשה ועל ל"ת שבמקדש, והיינו כמוש"כ לעיל שיטת רש"י, דלא איצטריך משנה זו אלא לפטור משום קרבן בעולם.

שם ע"כ אמר חזקיה מ"ט דר"ש דכתיב ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל מי שקרבנו שוה לקהל כו', מבואר דר"ש לא מיירי אלא במשוח, ולא במרובה בגדים שדומה הוא ליחיד לכל דבר בזה כפירש"י דף י"א ב' במשנה שמרובה בגדים כו', אבל מביא כשבה או שעירה כיחיד, וא"כ קשה טובא דבפי' תניא בדף י"ב ב', וכל עבודת יוה"כ אין כשרה אלא בו ופטור על טומאת מקדש וקדשיו וכולן נוהגין במרובה בגדים חוץ מפר הבא על כל המצות, מבואר דפטור גם הוא על טומאת מקדש וקדשיו, וכלשון המשנה פרה פי"ב שאין כה"ג חייב על טומאת מקדש וקדשיו, דמשמע אפילו מרובה בבגדים, וכבר נשאר בבאר שבע דף י"ב בקושיא ע"ז, והנראה ליישב עפ"י שקשה עוד, והרי לא נתמעט מדרשה זו אלא מכרת, ומ"ל שאינו באזהרה ובקרבן, ולא תאמר שאין קרבן אלא באיסור כרת, שהרי בפי' אי' בשבועות דף ו' ב' ואימא תרומה שהזהיר ועגש לא אשכחן עון מיתה דחייב עליה קרבן, אימא הנ"מ קרבן קבוע אבל עולה ויורד נייתי מ"ד אשמיעת קול כו', שאינן אלא באזהרה.

אלא נראה עפ"י הירושלמי במכילתין פ"ב ה"ח, א"ר יוחנן ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אם יצא אינו מחלל כו' והכתיב אלמנה גרושה וחללה זונה את אלה לא יקח הא אם לקח אינו מחלל, מאי כדון תני חזקיה ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל את שקרבנו שוה לקהל כו', והנה לפי דרשה דר' יוחנן מבואר שאינו אפילו באזהרה, וגם מרובה בגדים בכלל המיעוט, אלא שדחה שאין הכרח לזה הפי', ממקרא דאלמנה וגרושה וגו' ולא יחלל וגו', אבל אחרי שנתמעט משיח מכרת, מסתבר לפרש מקרא דלא יצא ולא יחלל כדרשה דר"י אפילו יצא לא חלל, שהרי אינו דומה לכל ישראל לענין טומאת מו"ק, ומאחר שכן אפילו כהן מרובה בגדים נתמעט שפיר.

שם אמר ר' יוחנן מודה ר' אליעזר שאין מביא כו', פי' בתוספות הרא"ש דקאי בנשיא, דאע"ג דלר"א הרי הוא בחטאת קבוע, מכ"מ דומה ליחיד.

שם במשנה, וכן נשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו כו', ולכאורה היה למתני מחלוקת ר"ש וחכמים, א' בעינן חטא וידיעה בעת שהיה נשיא, והנראה דמשו"ה ס"ל לחד מ"ד בירור, דר"ש לא מיירי אלא בקודמות ומשום שהנשיאות מכפרת כשנודע, וא"כ ברישא מודה ר"ש, וי"ל עוד דמשו"ה עלה על הדעת לעיל דף ג' א' דלר"ש תליא בידיעה לחוד, וא"כ חטא ואח"כ עבר ונתודע משעבר לר"ש מביא כשבה או שעירה, ורק בסיפא ס"ל לר"ש דפטור לגמרי ולא יכול להביא שעיר כנשיא, דבפי' כתיב אשר נשיא יחטא ולא שחטא ועודהו הדיוט, משא"כ להיפך קרבן הדיוט תליא בידיעה לחוד, ומשו"ה לא תנן ברישא ר"ש פוטר, אבל לפי האמת צ"ל דלהכי לא תנן ברישא, משום שעדיין לא תנן ברישא דנשיא שעבר ואח"כ חטא הנשיא כהדיוט.

שם בגמ' השתא י"ל עבר ממשיחותו כו', ואין לומר כדרך המשנה לא זו אף זו, שהרי בכה"ג לא שייך זה הדין כלל, כיון שאפילו עבר הרי זה בגדולתו ומביא פר, וכיוב"ז פירשנו בנדרים ר"פ נערה דף ס"ז א', ואצ"ל שקיים אחד מהן, ומקשה בגמ' פשיטא השתא לא הפר כו', והקשו הראשונים והרי תנן ואצ"ל, אבל אנו פירשנו הא דתנן הפר האב ולא הפר הבעל, לא כשעבר היום בשלימותו ולא הפר, דא"כ לא קשיא פשיטא שהרי במקרא ג"כ כתיב הקמה, אע"ג דשתיקה כל היום לחוד מהני להקים נדר, מכ"מ מהני הקמה לבו ביום, וה"נ במשנתינו, אלא פי' הפר הבעל ולא הפר האב בו ביום עד שלא הפר השני, וא"כ שפיר מקשה מאי ואצ"ל, כיון שקיים הרי היינו לא הפר עדיין והיינו הך.

דף י' א' ת"ל אשר נשיא יחטא כשהוא נשיא אין, אי מלשון יחטא, ה"נ כתיב אם הכהן משיח יחטא, מכ"מ כתיב והקריב על חטאתו לרבות שמביא חטאתו משעבר, ונשיא נילף מק"ו, אלא צ"ל דלשון אשר דריש, בשעה שהוא נשיא שגורם שיחטא מצד נשיאותו, לאפוקי כשהוא הדיוט.

שם ת"ר אשר נשיא יחטא יכול גזרה ת"ל אם הכהן המשיח יחטא מה להלן לכשיחטא כו', פי' בתוספות הרא"ש, יכול שהכתוב מבשרך שעתידין הנשיאות לחטוא, ת"ל יחטא דמשמע במקרה, ומקשה מי כתב קרא הכי לבשר על הרעה, אין אשכחן דכתיב ונתתי נגע צרעת כו', וכתב שם עוד ואע"ג דלא דמי כולי האי דאותה בשורה טובה היתה כדאי' במדרש שהאמוריים הטמינו כו', ונראה לי דהא שהיה עולה על הדעת שהיא בשורה, היינו שיהיה המלך בהצלחה שיגרום לחטוא, ואע"ג שהחטא בעצם ודאי אינו בשורה, מכ"מ היא בשורה עבור הסיבה, ומקשה מי כתיב בשורה כזאת, הא באמת לענין ברכה על הטוב ועל הרע אין הולך אלא שעת מעשה ולא על המסובב, כדתנן בברכות דף נ"ד א' מברכין על הטובה מעין הרעה כו', ומשני דמכ"מ מצינו בנגעים דמיקרי בשורה, אע"ג שעצם הצרעת הוא ודאי רע, אבל בשביל הסיבה לזה הוא בשורה, וה"נ אפשר שהיא בשורה, ת"ל אם הכהן המשיח יחטא מה להלן לכשיחטא אף כאן לכשיחטא, ואינו בשורה כלל, ואינו דומה צרעת שהיא רעת הגוף, שפיר מיקרי בשורה משום דהסיבה לזה הוא טוב, משא"כ חטא שהיא רעת הנפש אינו בשורה לעולם, וכל טוב עוה"ז אינו כדאי להקרא בשורה נגד החטא שבאחריתה.

והנה בתו"כ תניא גם בכהן המשיח יכול גזרה, וגם התם יש לפרש יכול שהיא בשורה שיהיה הכה"ג מופלא בחכמה, ויבא לידי שגגה בהוראתו, וכדאי' בגיטין דף מ"ג א' על הפסוק והמכשלה הזאת ת"י, אין אדם עומד על ד"ת אלא א"כ נכשל בה.

שם תאמר בנגעים שמטמאין באונס כו', ופירש"י וה"ה לנגעי בתים, והשאילתות בפ' מצרע סי' פ"ח מפרש, דאם אינו ענין לנגעי בתים דלאו בני אונס נינהו תנהו ענין לאדם, והכי פי' הרמ"ה והביאו בתוס' הרא"ש, אבל בישוב נחלקו, דהשאילתות מפרש גם לפי הישוב דמשני פרט לבא ע"י רוחות וכשפים קאי לנגעי אדם, כמוש"כ בהע"ש שם אות כ"ג, והרמ"ה מפרש דלפי המסקנא קאי בנגעי בתים שאינו מטמא אלא בבא ע"י הקב"ה בלבד, פרט לבא ע"י כשפים ורוחות, וכ"כ בש"ש שם.

רש"י ד"ה וישב כו' ואינו מביא שעיר ודלא כרבי יוסי דאמר כו' מי שבא לידו עניות כו', כבר תמהו ע"ז הרמ"ה בתוספי הרא"ש ובבאר שבע, דמה ענין שעיר נשיא לקרבן עולה ויורד, ונראה עפ"י מה שביארנו לעיל, דודאי באמת משכחת נשיא שיגיע לדלי דלות, אלא משום שאינו ראוי לכך נתמעט לר' יוסי, והנה כאן ע"כ אין הפי' פרט לנשיא שנצטרע היינו שעבר באמת, דא"כ פרט לנשיא שעבר מיבעי, ואי קמ"ל שמצרע אינו ראוי למלכות, זה לא שמענו מדיוקא דהאי קרא, אלא ה"פ מדכתיב אשר נשיא למדנו שראוי לכך, פרט לנצטרע שאינו ראוי להיות עובד המדינה, ונהי דהשתא אין על גביו אלא ה', בשביל שכבר הוא מלך ואין בידינו להעבירו, מכ"מ אי היה בידינו היינו מעבירים אותו, אחר שאינו ראוי לעבודת המדינה, ומעתה שפיר פירש"י דזה דלא כר"י, דקאמר דאע"ג שהוא מצרע אינו ראוי להיות עני, ואמאי הא להיפך אינו ראוי להיות מלך, ובשלמא אי היינו

מפרשים לענין קרבן עולה ויורד, פרט לשאינו בדלי דלות שא"א בשום אופן, ניחא, אבל אחר שהפי' שאינו ראוי להיות כן אע"ג שבאמת הוא דל בשעה זו, א"כ שפיר קאמר הרי אינו ראוי להיות מלך כלל, שהרי משו"ה נתמעט מאשר נשיא.

שם ע"ב עבדות אני נותן לכם שנא' וידברו אליו לאמר אם היום תהיה עבד לעם הזה, אין שום ראיה מזה שאמרו לרחבעם אם היום וגו', שכן ראוי להיות לעולם לאחר שהחזיק במלוכה, אלא הראיה היא מסיפא דקרא, ועבדתם ועניתם ודברת אליהם דברים טובים, והענין דהא ודאי הבינו מעצמם דעבודת הצבור אין לך עבדות גדולה מזו, אלא שלפעמים ההכרח להעניש למי שממרה בו או מיקל בכבודו, וזה נראה כשררות, והסביר ר"ג דגם זה אפשר להיות בתורת עבדות, וההפרש בין מי שעושה בתורת שררות, ובין מי שעושה בתורת עבדות שמוכרח להראות אימת מלך או נשיאות, היינו בלשון שאומר בשעה שמצוה להעניש, אם אומר לכבוד עצמו, הרי הוא בכעס וכנוקם לכבודו, אבל אם עושה בתורת עבדות אומר ברכות הלשון, הרי אתה מוכרח להעגש כך וכך, כמו שמצוה בדבר שאין נוגע לו כלל, וזהו דבר חכמה שהורו חכמי רחבעם, ועבדתם ועניתם ודברת אליהם דברים טובים בשעה שתענישם יהא בתורת עבודה, והיינו שתענה בשעת עונש דברי פיוס כי מורכח לכך, הרי דזהו ג"כ עבדות.

שם אמר רבב"ח אמר ר"י מאי דכתיב כי ישרים דרכי ה' וגו', א"ל ר"ל רשע קרית ליה כו', במס' נזיר דף כ"ג א' ביארנו בס"ד, דכו"ע ס"ל מצות צריכות כוונה, אלא מכ"מ אינו מכשול אלא דהוי כמו שלא עשה מצוה, ור"י ס"ל דמכ"מ אכל קדשים דמשלחן גבוה קזכי לתיאבון, והיינו עבירה ומכשול, ור"ל ס"ל דנהי דמצות אכילה לא קיים, מכ"מ פסח קא עביד ואכילת פסחים לא מעכבא, וגם מקיים בזה שלא בא לידי נותר, וגם ביארנו שם, דר"ל ס"ל דאפילו בלא שום מצוה אין איסור לאכול.

שם מאי דכתיב אח נפשע מקרית עוז וגו' זה לוט שפירש מאברהם, עוז זה התורה כידוע, ואברהם אבינו היה כקריה מלאה תורה, וכדאי' בע"ז דף ט' א' שני אלפים תורה התחיל עם אברהם.

שם אימא כמצוה שלא לשמה, פי' ממילא מצוה שלא לשמה עדיפא מעבירה לשמה, כדאי' במס' ערכין ט"ז ב' לענין עונה שלא לשמה ותוכחה לשמה, מי לא מודית דעונה לשמה עדיפא, וה"ה שלא לשמה, אלא עבירה דומה למצוה שלא לשמה.

דף י"א א' ת"ר מעם הארץ פרט למשיח כו', והלא כבר יצאו משיח לידון בפר כו', קשה הרי נשיא אי אפשר ליישב בזה האופן אלא כמו שיישב רבא, א"כ למאי תני במשיח ישוב אמר, ונראה דמשו"ה יישב רב זביד משמיה דרבא אליבא דר"ש, וזה הישוב לא אתי אלא לנשיא דהחטא הכל אחד רק שהקרבן חלוק, ושפיר ס"ד לר"ש דאזיל בתר ידיעה, והידיעה מחייב הקרבן, אלא שאינו יכול להביא שעיר ממיעוטא אשר נשיא יחטא, וס"ד דמכ"מ אפשר להביא על הידיעה כשבה או שעירה, אבל במשיח דהידיעה הוא בזמן שאינו מביא על שגגת מעשה כלל, מה"ת ס"ד שיהא מביא כשבה או שעירה על שגגת מעשה, אם לא דס"ד דאפילו חטא בשגגת מעשה כשהוא משוח חייב כיחיד, משו"ה תני הכי, אבל לרבנן דר"ש דס"ל דהידיעה אינו גורם מאומה, ואי אפשר ליישב בנשיא אלא משום הצטרפות, שפיר אפשר ליישב במשיח בזה האופן, כגון שהורה בשעה שהיה הדיוט, ואכל חצי זית ונתמנה ואכל חצי זית, וס"ד שמצטרף למיחשב הכל בחטא אחד ויביא כשבה או שעירה, ועי' מש"כ לעיל דף ז' ב', דלמ"ד בטול מקצת וקיום מקצת היינו דבר שאין הצדוקין מודין, לא נצרכנו למעט שגגת מעשה אלא שלא נימא שחייבין בשגגת מעשה ג"כ, וא"כ לא נצרכנו האי דרשה מעם הארץ פרט למשיח אלא משום הצטרפות, ולשון הברייתא דתו"כ ס"ל פי' ביטול מקצת, היינו כעולא וחזקיה דלא יהא עקירת הכל.

שם תפשוט ליה מהא דאמר עולא אמר ר"י אכל חלב והפריש קרבן והמיר וחזר בו כו', לכאורה תמוה, התם רק אם הפריש קרבן נדחה, לאפוקי אם לא הפריש והמיר וחזר מביא קרבן שהאדם לא נדחה, ואיזה דמיון הכא לאכילת האדם חצי זית, וצריך לומר דאכילת חצי זית מצטרף לחצי השני, וזה נדחה שלא יצטרף, וכ"כ הרש"ש ז"ל, ובאמת אם אכל חצי זית והמיר וחזר ואכל חצי זית, באמת אינו מצטרף.

שם והא רבא אמר דכו"ע מומר לאכול חלב כו', בל"ס הוא טה"ד וצ"ל רבא אמר, ולאו קושיא היא, אלא רבא חולק על רב המנונא, וכ"כ הרש"ש ז"ל, ובאמת הא דלא בעי ר"ה למימר כרבא, היינו משום דס"ל דמומר לאותו דבר לא מיקרי שב מידיעתו, דכיון דקל בעיניו לתיאבון שוב אינו מדקדק כלל, ורבא לטעמיה בחולין דף ג', דמומר לאכול נבילות לתיאבון בודק סכינו ונותן לו דלא שביק היתרא ואכיל איסורא, וקיי"ל כרבא, והא דמקשה בחולין דף ה' א' על הא דתניא דמכם ולא כולכם דמומר לכה"ת, והא מהכא נפקא מהתם נפקא, דתניא מעם הארץ פרט למומר, רש"א אשר לא תעשינה בשגגה ואשם השב מידיעתו כו', וא"ר המנונא כו', משמע דמקשה מדרב המנונא, לא שהלכה כרב המנונא, אלא דכמו כן קשה מדרבא, דלפי הפשט הקושיא אליבא דר"ש, דלפי שחולק על ת"ק דממעט מומר, וע"כ לא נתמעט מהאי קרא מעם הארץ אלא מומר לכה"ת, והיינו דמקשה דזה כבר נתמעט מדכתיב מכם, ואי לא דרב המנונא, הייתי אומר דכו"ע מודים בדרשא דלהוציא את המומר לדבר אחד ולא פליגי אלא מדרשא דשב מידיעתו, אבל ר"ה אמר להיפך דכו"ע מודי דבעינן שב מידיעתו, ולא פליגי אלא במומר, קשה לר"ש, וה"ה דלרבא קשה הכי.

שם ושתה יין נסך, הקשו התוס' בבכורות דף ל"ז א' ד"ה ויי"נ, הא אי' התם דהמוכר יי"נ מיקרי דבר שאין נפש של ב"א קצה בהן, ויישבו דמכ"מ הוי מומר להכעיס, ולפי אשר ביארנו בהע"ש פ' האזינו סי' קס"ב אות א', שיטת השאילתות והרמב"ם ויראים דשני אופני יין נסך יש מה"ת, חדא שנתנסך ממש לעובד"ז, והוי כשאר תקרובות וזריקה המשתברת, שחייבין עליו משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ועוד, ויש עוד ניסוך ששכשך לעבוד"ז, וע"ל מדכתיב ישתו יין נסיכם שהיו רגילים לשתותו, וזהו אסור בשתיה מהאי קרא, ובהנאה מהיקשא דומיא דזבחי מתים, ואינו אלא אסמכתא, ומעתה מיושב שפיר, דהתם המוכר יין נסך ע"כ לא בשכבר נשפך לפני עבוד"ז, דהאיך אסף מן הארץ ושיהא נקי וראוי למכר, אלא בשכשך מיירי, ובזה ודאי אין דעתו של אדם קצה, והכא מיירי בשתה יין נסך שכבר נשפך על הארץ לעבוד"ז.

שם להכעיס ה"ז צדוקי, פירש"י ושחיטתו לע"ז, וא"כ לא מהני עומד על גביו, והא דפירש"י בחולין דף ג' ב' ד"ה חוץ מחשו"ק, ודוקא אוכל לתיאבון, אבל להכעיס אפילו נמצאת סכינו יפה לא דעומד לגבל בכוונה בידים עכ"ל, משמע דבעומד על גביו שרי, היינו לפי המסקנא דפליגי ר"א ורבינא, וח"א דלהכעיס נמי מומר, והנה התוס' בע"ז דף כ"ו ב' ד"ה וחד כו' כתבו, דלהכי מ"ד דלהכעיס מומר מיישב הברייתא הכי, אוכל נבילות סתם ה"ז מומר להכעיס ומורידין ולא מעלין, דס"ל להתוס' דלא פליגי ר"א ורבינא לענין מורידין ולכו"ע מורידין, ולא פליגי אלא אי מיקרי צדוקי או לא, וגפ"מ לענין שחיטה כשאחד עומד על גבו.

והנה כבר הבאתי בהע"ש סי' י' אות ג' נוס' בה"ג בסוגיא דע"ז, ולמ"ד אוכל נבילות להכעיס נמי מומר לישני כאן באוכל נבילות להכעיס כאן באוכל נבילות לתיאבון, ומשני קסבר משומד אוכל נבילות לתיאבון לא צריך קרא לרבוי, וא"כ פליגי ר"א ורבינא לענין מורידין, וכבר עשינו סמוכים לנוס' זו יעוי"ש, וכאן נראה להוסיף, דבאמת במומר אוכל נבילות לתיאבון, אין צריכים קרא לרבות מלכל אבידת אחיך לרבות את המומר דמחזירין אבידתו, שהרי מקרא מלא כתיב כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וגו', ומפרשינן בפסחים דף קי"ג ב' דמיירי בשונא ישראל וכגון שהוא בעל עבירה, ואין לדחות דהתם רק בפריקה ומשום צער בע"ח דאורייתא, שהרי התם קאמר אי בשונא נכרי הא תניא שונא שאמרו בשונא ישראל ולא בשונא נכרי, ואי משום צער בע"ח מה לי של ישראל מה לי של נכרי, כקושית הגמ' בב"מ דף ל"ב ב', אלא ע"כ ס"ל סוגיא דפסחים שצער בע"ח לאו דוקא, או דקרא מיירי אפילו בטעינה, וכ"כ באמת הרמב"ם שלהי הל' רוצח ושמירת הנפש, וא"כ ממילא ה"ה אבידתו מחזירין, ולא צריך לרבות מלכל אבידת אחיך מומר לתיאבון, וע"כ בלהכעיס מיירי, ומכ"מ מחזירין אבידתו, ומכש"כ דמעלין אותו, וא"כ קשה על הרמב"ם שפסק דלהכעיס ה"ה כצדוקי ומורידין.

איברא לטעמיה שכ' שם בטעמא דטעינה למומר לתיאבון, משום דיש חשש שיסתכן הוא בעצמו בשביל זה שיעמוד על ממונו, וא"כ שפיר איצטריך לרבות אבידת מומר לתיאבון, אבל להכעיס באמת מורידין, אבל אי נימא דהא דטוענין לשונא ישראל הוא משום השבת אבידה, וע"כ לא נצרכנו לרבות מלכל אבידת אחיך אלא מומר להכעיס, ומכש"כ שמעלין והוא כבה"ג, ולא תקשה א"כ איך ניישב ברייתא דילן, דמכ"מ יש נפ"מ, דלתיאבון בודק סכינו, ולהכעיס לא מהני עד שיהא עומד על גביו.

שם ע"ב אלו בניו של הלל שמלמדים תורה לישראל ברבים, כבר פירשנו בקדמת העמק הראשון, דדריש מבין רגליו של מחוקק, והכי פי' הספורנו, ופי' מחוקק היינו מפולפל ומחדש בעיון, וכבר אמרו בתענית דף ז' א' ומתלמידי יותר מכולם, ובב"מ דף פ"ד ב' אי' דמנהגם היה שהתלמידים היו יושבים על הארץ והרב על הספסל, וזהו שלא יסור מיהודה מחוקק היינו מפולפל בעיון מבין רגליו, מכח התלמידים שיושבין בין רגליו, ואלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים.

שם במשנה ומצוות על הבתולה כו', קשה לי לשיטת הרמב"ם ז"ל בפי"ז מהל' איסורי ביאה, דכהן גדול אסור לקחת שתי נשים בכל השנה, א"כ אמאי לא תנן במשנה ובברייתא דלהלן דף י"ב ב' בדברים שבין כהן גדול לכהן הדיוט, דכה"ג אסור בשתי נשים, ובאמת איתא בסוגיא דיומא דף י"ג א' ביתו אחת ולא שתים, אבל אי משם הייתי אומר דדוקא בשעת כפרה, ונהי דלאו דוקא ביוה"כ אלא אפילו בכל השנה, מיהא דוקא בשעת כפרה, הא בלא זה שרי, אבל הרמב"ם כתב טעם האיסור מדכתיב יקח אשה אחת ולא שתים, והוא מפרש כך לשון הגמ' יבמות דף ב"ט א' אשה אחת ולא שתים, וא"כ לעולם אסור, ואמאי לא תני הכא בין כה"ג לכה"ד.

ובאמת כבר הוכיח המל"מ בפ"ג מהל' עבדים, דע"כ עיקר הדיוק לא מדכתיב ביתו, דא"כ בעבד עברי כתיב ואת ביתך ודרשינן בקדושין דף כ"ב א' שיהיה לבעה"ב אשה, ונימא דוקא בית א' ולא שתים, אלא ע"כ מכאן לא מוכח כלל, וצ"ל דלא דמי להא דדרשינן ביבמות דף מ"ד א', בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים, דהתם אינו צריך לכתוב כלל בית, וע"כ למעוט' שתים הוא דאתי, משא"כ כאן בעבד עברי ובכה"ג, בעינן מקרא שיהא להם בית דוקא, ומהיכי תיתי למעט שנים, והרי א"א למיכתב בתיך או ובעד בתיו, דא"כ הו"א שיהא להם דוקא שתים, וע"כ עיקר המיעוט בכה"ג הוא מדכתיב אשה שהוא מיותר, שהרי כתיב כי אם בתולה מעמיו יקח, והא לא קשיא א"כ נימא לראב"י ביבמות דף ס' דס"ל יש חלל מחייבי עשה, שיחלל בני השניה, הא ל"ק, כיון דהיה ראויה לו ויש היתר לאיסורה אם תמות או יגרש הראשונה, נתמעט מדכתיב אלה, כמו נדה שאינה מתחללת מזה המיעוט, והיינו משום שיש היתר לה לאחר שתטהר, והא ג"כ לא קשיא, נימא דאם היה כבר נשוי שתי נשים ונתכהן בכה"ג דשרי בהן, כמו לענין אלמנה, דרק באלמנה הדין הכי, מדכתיב יקח אשה דמשמע שהיתה לו אשה כבר, ושריא ליה, אבל אחת ולא שתים נתרבו כאן, כדאי' שם דף נ"ט.

אבל הא קשה, א"כ אמאי לא תני בברייתא בדברים שבין כהן גדול לשל הדיוט, שכה"ג אינו נושא שתי נשים, ואולי תליא במחלוקת התלמודים ותנאי, דאי' ביומא דף י"ג א' והא כמה דלא כניס לה לאו ביתו היא, ולא כן אי' בירושלמי שהובא בתוס' שם ע"ב ד"ה לחדא, אלא מקדש לה ביוה"כ, ותליא בהא דאשה איכלת בתרומה, בספרי פ' קרח תניא מדכתיב כל טהור בביתך, ובתו"כ והובא ביבמות דף ס"ו א' נפ"ל מדכתיב וכהן כי יקנה נפש, וביארנו בהע"ש סי' נ"א דפליגי אי מיקרי אשה קנין, ולא כמוש"כ התוס' דברייתא דספרי אסמכתא, ממילא לשיטת הספרי ארוסה מקרי בית וזהו דעת הירושלמי, וש"ס דילן כתו"כ דלא מיקרי בית, ומעתה להירושלמי והספרי, ע"כ לא דרשינן כלל מדכתיב אשה אחת ולא שתים, דא"כ אמאי בעינן מיעוט ובעד ביתו, הא כבר למדנו דצריך ליקח אשה וארוסה בכלל אשה, ודוקא אחת, אלא ודאי לא דרשינן כלל למעט מדכתיב אשה, אלא לרבות אירס את האלמנה, ולפ"ז לא נתמעט כה"ג אלא ביוה"כ בשעת כפרה, אבל לש"ס דילן והתו"כ דרשינן כמו כן יקח אשה אחת ולא שתים, ואפילו בקדושין אסור, ומכ"מ בעינן ובעד ביתו, שיהא לו דוקא בית דהיינו נשואה, וממילא נתמעט שמעכב הכפרה אם יש לו שתים, שהרי כבר למדנו מדכתיב אשה, דדוקא אחת, דרשינן בגילוי מילתא דבדיוק כתיב ביתו אחת ולא שתים, ולא דמי לעבד עברי שאין הוכחה לדייק הכי, כמוש"כ לעיל.

ומעתה נימא דהאי תנא ס"ל כתנא דספרי, ואנן קיי"ל כסוגיא דיומא דף י"ג דלא מיקרי בית אלא נשואה, מסתמא דגמ' יבמות דף נ"ט א' דאשה משמע אחת ולא שתים, ועדין הדבר צריך תלמוד.

דף י"ב א' מאי כמין כי אמר רב מנשיא בר גדא כמין כף יוני, היינו רגל אחד ארוכה מחבירתה ומשו"ה לא נמצא ציור באותיות אשורית.

שם מ"ט דמ"ד יציקה עדיפא דכתיב ויצק משמן המשחה על ראש אהרן וגו', וקשה לי אמאי לא הביא קרא דפ' תצוה כ"ט ז', ולקחת את שמן המשחה ויצקת על ראשו ומשחת אתו, וגם הישוב אינו שהרי לא כתיב כאן לקדשו, ונראה די"ל דמשיחה קודם ואשמעינן קרא דבשעת יציקה מיקרי ג"כ לקיחה, דלא נימא דמשמעות לקיחה אינו אלא בשעה שמגביהו קמ"ל דכ"ז שאוחזו בכח היד מיקרי לקיחה, ונפ"מ ללולב, ובתשובה הארכנו בזה.

שם ועל דבר זה היה משה דואג כו', שיצק יותר מכשיעור עד שירד מראש אהרן על זקנו, ומעלתי לאו דוקא, שהרי לא נהנה בזה אלא הזיק, והמזיק אין בו מעילה, אלא כעין מעילה, שלא נזהר בקדושה כראוי, ופירש"י דחוק, שהרי מדייק על דבר זה, ומסיים אף שמן המשחה שבזקן אהרן, והיינו שאהרן היה דואג שמא לא נזהר כ"כ בכל ימיו שהטפות תלויות עליו, ונגע באצבע שהידים ממשמשות, משא"כ באותה שעה שהיה על ראשו, היה אפשר להזהר, מיהו בתו"כ במכילתא דמילואים אי' כ"ז העניו על עיקר המשיחה.

שם מלך פר הוא דמייתי שעיר הוא דמייתי, ואע"ג דיש נשיא שאינו משוח, וא"כ היה אפשר לחלק בין משוח מלך לבין נשיא שאינו משוח, מכ"מ הא בכלל נשיא הוא המשוח ג"כ שצריך להביא שעיר.

שם ע"ב ופטור על טומאת מקדש וקדשיו, אפילו מרובה בבגדים, ועי' מש"כ לעיל סוף פרק שני.

שם בעא מיניה רבא מרב נחמן משוח שנצטרע מהו כו', עי' מש"כ בהע"ש סי' ל' אות א' בס"ד.

שם במשנה כהן גדול פורם מלמטה, מיירי בבגדיו, ולא בבגדי כהונה, שהרי כתיב בהם לא יקרע, וזה פשוט, אבל א"כ קשה מש"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' ביאת מקדש הל"ד, דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא, שנא' ראשיכם אל תפרעו וגו', הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב מיתה בידי שמים אע"פ שעבודתו כשרה ולא חללה עכ"ל, והוא תמוה דמאי שייטיא דהני בגדים לעבודה, והרי הוא מיותר בגדים דמחלל עבודה, ואין לומר דמיירי בב"כ, חדא דאיך אפשר לקורען, ותו דא"כ ודאי דמחלל עבודה, אלא עיקר דעת הרמב"ם, דלא הוי מיותר בגדים אלא בשתי כתנות וכדומה ולא בבגדי חול, ויש לזה ראיה מפסחים סוף פרק מקום שנהגו דף נ"ז א', דלא עבד ההוא כה"ג איסור במה דכריך ידיו בשיראי אלא בזיון קדשים, ולא משום יתור בגדים, איברא הא קשה טובא לכאורה לפרש הסוגיא דזבחים דף י"ח א' ושלהי עירובין דף ק"ג ב' ע"ש, אבל קרוב לומר דרבא אר"ח דאמר שלא במקום בגדים שלש על שלש חוצצת, הוא כפשוטו, ולא משום יתור בגדים כפרש"י ז"ל, וכ"כ הרמב"ם ז"ל שם, ולא כפי' הכ"מ ז"ל, אלא משום חציצה, ולהכי דייק הרמב"ם וכתב כרך על בשרו בגד כו' משמע על בגדיו לית לן בה, והיינו משום חציצה, ולא עוד אלא אפי' ר' יהודא בר"ח ור"י דנקטי לשון יתור בגדים, ה"פ משום דהוא בגד בפ"ע חשוב חציצה על בשרו אפילו שלא במקום בגדים, ומחלוקת הראב"ד ורמב"ם לא תליא בפירש"י ז"ל כדעת הכ"מ, אלא דדעת הראב"ד ז"ל דלרבא אר"ח שלא במקום בגדים בעינן שלש על שלש, ל"ש במקום עבודה או שלא במקום עבודה, ורק ר' יוחנן דלית ליה חציצה כלל, מקשי הש"ס דבמקום עבודה מיהא תהוי חציצה פוסלת, אבל לרבא ודאי פוסל בשלש על שלש, והרמב"ם ז"ל סובר דרבא לא פליג במקום עבודה דחוצץ בכ"ש.

שם במשנה כל התדיר מחבירו קודם את חבירו, לא הובא משנה זו לכאן אלא משום פר המשיח קודם לפר העדה בכל מעשיו, ולפנינו יבואר דעיקר דין כל המקודש מחבירו קודם, נפק"ל מפר כה"ג.

שם בגמ' דא"ק מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד כו', ביומא דף ל"ד א' הקשו התוס', דבכ"מ הביא הגמ' הא דכתיב העולה עולה ראשונה, והעלו דהתם לענין הקטרה, ואינו מובן, שהרי מדכתיב אשר לעולת התמיד למדנו בכל התורה כולה אפילו שלא בקרבנות כלל, דתדיר קודם לאינו תדיר, וא"כ ממילא הקטרה דתמידין קודמין למוספין.

ונראה עפ"י דאיבעי לן בזבחים צ"א א', תדיר ושאינו תדיר וקדם ושחט לשאינו תדיר ברישא וכל הסוגיא שם, ומסיק להוכיח ממשנה דפסחים דאי קדם יגמור לשאינו תדיר ברישא, וא"כ ס"ד דאם קדם ושחט למוספין לפני התמיד, תהא הקטרה ג"כ קודם, משו"ה בענין העולה עולה ראשונה, אמנם אם נאמר דבכ"מ הדר לתדיר, לא נצרכנו להא דכתיב העולה אלא שלא היינו יודעים פי' מלבד עולת הבקר אי קודם או להיפך, כמו מלבד איל הכפורים וכדאי' בב"ק דף ק"א, משו"ה כתיב העולה עולה ראשונה, ומזה למדנו דפי' מלבד שהוא קודם ומשום שהוא עולת התמיד, ללמד בכל מקום דתדיר קודם.

שם מגלן דתדבר"י וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון, וקשה לי מה הביא מזה המקרא ראיה דמקודש קודם, דילמא להיפך וקדשתו שיהא אחרון לחביב לכל דבר, ואי באמת הסברא שהקודם חשוב, א"כ א"צ לראיה דהמקודש קודם, והרי לא למדנו מדכתיב וקדשתו אלא שיהא כהן מקודש, ונראה דעיקר ראיה הוא מדכתיב כאשר שרף את הפר הראשון, ודרש שיהא ראשון לכל דבר, הרי למדנו דפר כה"ג קודם, ומעתה למדנו מדכתיב וקדשתו דכל המקודש קודם, והיינו שהביא בדף י"ג א' עוד ברייתא, ת"ר פר כהן משיח כו' הואיל ומשיח מכפר כו', ולא למד מדכתיב הראשון, אלא משום דקשה למאי כתיב בשריפה ולא בעבודת הכפרה הקודם, והיינו אומרים דגלי לן קרא שלא יהא קודם אלא משריפה ואילך ולא בשחיטה וזריקה, וממילא אי אפשר ללמוד בכלל מקודש קודם, משו"ה תני דבשחיטה וזריקה דין הוא שיקדים המכפר למתכפר, ולא משום קדושה, ולא נצרכנו אלא בשריפה, ומזה שפיר למדנו לכל דבר.

רש"י ד"ה ת"ל כי כו', אבל כה"ג מקריב אונן כו', עי' מש"כ בקדמת העמק השלישי אות ז'.

דף י"ג א' וקיי"ל דאפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה, לכאורה כ"ז מיותר, ומאי שייטא לכאן, ונראה משום דאפשר לומר דשעיר ע"ז קודם לפר משום דעולה עמו, משו"ה הביא דאפילו חטאת העוף קודם לעולת בהמה, ומכש"כ דחטאת בהמה קודם לעולה שבא עם החטאת.

ועדיין קשה לי, הא לא שמענו אלא בחטאת הבאה עם העולה מענין אחד כמו זב ויולדת וכדומה, משא"כ כאן דשני עניינים הם, ואולי בזה נתיישב קושית התוס' בזבחים דף צ' א' ד"ה חטאת העוף על לשון וקיי"ל, שהרי עיקר זה בנה אב הוא משום חטאת העוף קודם לעולת בהמה, ותו הקשו על לשון כל חטאות, ולדברינו י"ל דעיקר בנין אב אתי אפילו בשביל שני עניינים, וקיי"ל דאפילו חטאת העוף, ובפי' הרא"ש ראיתי דהא דאפילו חטאת העוף קודם לעולת בהמה, היינו משני אנשים, שאין באדם אחד חטאת העוף עם עולת בהמה, ותמוה מיולדת.

שם ומר סבר כבשה עדיפא שכן נתרבתה באליה, והא דתנן שלהי מס' כריתות דף כ"ח א' רש"א כו' מלמד ששניהם שקולין, היינו בתחילת הבאה שיכול להביא מה שירצה, אבל אם שניהם עומדין כבשה עדיפא.

שם שתי הלחם קודמים לכבשים הבאים עמהם, תמוה הא ליכא שום מעשה בשתי הלחם זולת תנופה שעם הכבשים, ובמאי קדמה, וצ"ל דהאי קודמין פי' אם שאין לצבור לקנות לחם וכבשים, וסתמא כר"ע בפ' התכלת, ומזה למדנו ישוב על פסק הרמב"ם ז"ל כר' עקיבא נגד השגת הראב"ד, שהרי סתמא דגמ' כר"ע.

שם במשנה, האיש קודם לאשה להחיות ולהשב אבידה כו', לא משום דאשה פטורה ממצות עשה שהזמן גרמא, וא"כ איש מרובה במצות, כמוש"כ בבאר שבע, דא"כ נימא בהא דכהן קודם ללוי זה הטעם משום שיש בו מצות יתירות, אלא הטעם דאיש איקרי קדוש לגבי אשה שלא מיקרית אלא טהור, כדמוכח ביומא דף מ"ג א' טהור להכשיר את האשה, והיינו שאינה אלא בגדר טהרה ולא בקדושה כמו איש, והיינו משום שאיש חייב בת"ת ולא אשה.

שם במשנה להחיות ולהשב אבידה, להחיות היינו בפקוח נפש ממש, דאי שלא יצטרכו להדורי אפיתחא, היינו מה שנוגע לבושת ולכבוד, ובזה האשה קודם, והכי תניא בכתובות דף ס"ז א', יתום ויתומה שבאין להתפרנס מפרנסין את היתומה כו' שהאיש דרכו לחזור כו'. אלא מיירי בפקו"נ, ולהשב אבדה, הוא הנאה בעלמא, דבשניהם שוה ערך ההנאה, משו"ה האיש קדוש וקודם.

שם במשנה, והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציא מבית השבי, יש לפרש על שני אופנים, או שדבר זה נוגע לפקו"נ בשניהם, שיוכל להיות שימותו מפני הבושה, או בשביה דכולהו איתנייהו ביה כדאי' בב"ב דף ח' ב', ומכ"מ האשה קודם מפני שהיא יותר עלולה למות מפני הבושה מאיש, וכן בשביה פגמא דידה קשה כמות, כמוש"כ כי כאשר יקום איש על רעהו וגו', וא"כ פקו"נ דידה עלול יותר משלו, משו"ה היא קודם, ויש לפרש באופן שאינו נוגע כלל לפקו"נ, רק צער בושה בלי כסות וצער שביה, ובזה צערה מרובה משל איש, ומשו"ה היא קודם, כדתניא בסנהדרין דף ל"ב ב', צדק צדק תרדוף אחד לדין ואחד לפשרה, כיצד שתי ספינות עוברות בנהר כו' תדחה שאינה טעונה מפני הטעונה, והיינו משום שההיזק מרובה, וה"ג בושתה מרובה.

והנה בירושלמי איתא עד כדון להחיות ולהחיות לכסות ולכסות להחיות ולכסות מאי, נשמעינה מן הדא דאריב"ל בשם רחב"א כסות אשת חבר וחיי עם הארץ כסות אשת חבר קודם לחיי עם הארץ מפני כבודו של חבר, לא אמרו אלא חיי עם הארץ, אבל זה להחיות וזה לכסות אותו שלהחיות קודם, וע"כ מפרש דמיירי בכסות שנוגע לפקו"נ, דאי לא תימא הכי, פשיטא דלהחיות עדיף דפקו"נ דוחה הכל, וכבר פירשנו דלהחיות פירושו פקו"נ ממש, ותו הא ודאי פקו"נ דע"ה דוחה עשה דכבוד תורה, אלא מיירי דגם בזה יש חשש פקו"נ, וא"כ היה עולה על הדעת דכסות אשה שיש חשש מיתה מפני הבושה, דוחה חשש פקו"נ מן להחיות וע"ז פשט, דדוקא בכסות אשת חבר וחיי עם הארץ, דבשניהם איכא מצוה דפקו"נ, ועשה דכבוד תורה עדיף, אבל תלמוד דידן אינו מפרש כך כאשר יבואר, וע"ע מש"כ בדף י"ב א' בד"ה מהנ"מ כו'.

שם בגמ' אמו קודמת לכולם, משמע אפילו לעצמו, וכ"כ בס' באר שבע והביא הש"ך יו"ד סי' רנ"ב, והרי בירושלמי מבואר להיפך, דאי' שם הוא ואמו ורבו ואביו בבית השבי הוא קודם לאמו, אלא הירושלמי לטעמיה דמפרש באופן שאפשר לפקו"נ, משו"ה ספק סכ"נ של עצמו דוחה אפילו ודאי פקו"נ של אחרים, כמוש"כ בהע"ש פ' ראה סי' קמ"ז אות ד', מהא דר"ע ובן פטורא בב"מ דף ס"ב א', וה"נ פקו"נ דידיה דוחה לכבוד האם, משא"כ גמרא דילן מפרש כפי' השני, ומשו"ה כביד האם דוחה לכבוד עצמו.

שם חכם קודם למלך ישראל, חכם שמת אין לנו כיוצא בו כו', אפילו יש גדולים בישראל, מכ"מ כמותו אי אפשר להיות בכל פרט, משו"ה חייו דוחה הרבה, ומכ"מ כתב הרמב"ם בפי' המשניות שזה אינו אלא באמונה שתועלתו גדול משל מלך, אבל לא למעשה שנא' שום תשים עליך מלך כו', ונראה דלהכי כתיב באותות אשר נתן שמואל הנביא לשאול בתחילת המלוכה, אשר יפגוש בשלשה אנשים נושאים שלשה גדיים ושלשת ככרות לחם ונבל יין, ונתנו לך שתי לחם ולקחת מידם, דאנשים הללו הלכו להקריב הגדיים הללו לקרבן, והככרות הללו היו לסעודותיהן, והיה סעודה שאינה מספקת והיה אסור לקבל, אבל שאול באשר עומד למלוך הרי חייו קודם לכל אדם, והאנשים הללו שהלכו להקריב גדבות היו ת"ח, ועי' במד"ר ריש פ' ויקרא אדם כי יקריב מכם קרבן ה"ד אדם אחד מאלף מצאתי, כמוש"נ הבן יקיר לי אפרים, ביוקר עמד לי, אלף נכנסין למקרא יוצאין מהם מאה למשנה, מאה נכנסין למשנה יוצאין מהם עשרה לתלמוד, עשרה נכנסין לתלמוד יוצא מהם אחד להוראה, והוא המכונה בשם אפרים אשר הוא יקר מאד, ועליו נאמר אדם אחד מאלף מצאתי, שהוא האדם הראוי להקריב נדבה עולה לה', והטעם, דתכלית הבאת עולה הוא להשיג ידיעת ה', כדכתיב בהושע י' כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלקים מעולות, פי' דתכלית זבח שלמים למצוא שלום הבא ע"י חסד, וטוב בעיני ה' שיעשה חסד ולא יהיה נצרך לזבח, ותכלית הבאת עולה היא להשיג דעת אלקים, וטוב בעיני ה' להשיג בלא קרבן עולה, והדברים עתיקים, הא מיהא אין ראוי להביא נדבה אם לא שראוי להשיג דעת אלקים מדבקות, וכמו שאין ראוי להתפלל תפלת ש"ע בנדבה אלא מי שיודע בעצמו שתפלתו זכה, הרי היו האנשים הללו ת"ח, ומכ"מ צוה שמואל לקבל מהם סעודתם.

שם ואומר שמע נא יהושע הכהן הגדול וגו', כתב הרמ"ה שהביא עוד ראיה, משום שמצדוק אין ראיה כל כך משום שהשתמש באורים ותומים והרי כמו נביא, משא"כ יהושע, וי"ל עוד, דקמ"ל דאפילו מרובה בגדים שאינו משוח קודם לנביא.

שם משוח בשמן המשחה קודם למרובה בגדים, כבר הרעישו העולם ע"ז בתוס' ריש פרק כהן ונזיר במס' נזיר דף מ"ז א' להקשות, איך אפשר זה, הרי אם המשוח עבר מחמת איזה דבר ונגנז שמן המשחה ומינו מרובה בגדים, השני הוא המשמש וקודם למשוח, ואם שב המשוח לעבודתו הרי בל"ז קודם להשני מחמת שהשני עובר, והעלו שהראשון גלה כמה שנים, משו"ה אפילו כשחזר אין השני עובר אפילו לר' יוסי, וכ"כ בתוספי הרא"ש כאן בשם הר"מ מאיברא, דכגון שחלה כה"ג ואוקמא אחר תחתיו, וכיון ששימש ימים רבים בכה"ג מסתמא אין מעבירין אותו אף כששב או שנתרפא, דדוקא בשאירע קרי שהשני אינו משמש אלא לפי שעה חוזר ראשון לעבודתו עכ"ל, והק' הב"ש בזה מצד הסב', שאין נפ"מ בין זמן מרובה לזמן סמוך, אלא לעולם חוזר לשררותיה כשהיה אנוס, ואין לך אונס גדול מזה כשגלה או חלה, ועוד לא גרע מרוצח שגלה לעיר מקלט, שחוזר לעירו במיתת כה"ג שחוזר לשררותיה שהיה בה לדברי ר"מ כו', ובמח"כ אין כדאי הדברים האלו לדחות דעת הראשונים, דודאי יש חילוק בין עבר מחמת קרי שהשני ג"כ יודע שהראשון ישוב, ואינו עומד לכתחילה אלא על דעת כן, בין שהראשון חלה או גלה והשני כסבור לעמוד בשררותו לעולם, משו"ה יש לחוש גם לו, ושניהם ישמשו בשוה, והרי לר' מאיר גם בשימש יום אחד נשאר בכבודו לעולם, ונהי דקיי"ל כר' יוסי, דהשני אינו ראוי לכה"ג משום איבה, מכ"מ זה לא שייך אלא באותו אופן שעמד השני על דעת זה, ומשו"ה אין אנו חוששים לאיבה שלו רק לשל ראשון, משא"כ אם שהה זמן מרובה, כשם שאנו חוששים לאיבת הראשון כך יש לחוש לאיבת השני.

ומה שהביא הב"ש ראיה ממס' מכות, במח"כ אינו ענין, דשם לא מיירי שמינו אחר תחתיו, אלא אם ראוי למנותו לשררותו אע"ג שלא העמידו אחר תחתיו, וזה ברור למעשה לענין שאר שררות, כמוש"כ התוס' ביומא דף י"ג א', אמנם אם לדין יש לדחות וליישב סוגיא זו באופן פשוט, דהיינו שהי' משוח ועבר ומינו מרובה בגדים וגם הוא עבר, ומינו אחר שהוא מרובה בגדים, השתא משוח ומרובה בגדים הראשון שניהם שוים, והמשוח קודם למרובה בגדים זה, אבל השני שהוא המשמש קודם למשוח שעבר.

שם מרובה בגדים קודם למשיח שעבר, גם בזה נתקשו הראשונים, התוס' שם בנזיר כתבו כגון שהמשוח עבר מחמת קריו ומינו משיח אחר תחתיו, ואח"כ גלה הראשון ומינו מרובה בגדים משום שנגנז שמן המשחה, וא"א לחזור המשוח השני משום איבת הראשון שגלה, והב"ש הקשו על זה לומר, מה איבה שייך אם הראשון גלה, ולי לא קשה, שהרי יש מקום לחשוד את השני שהיה בסיבת גלות הראשון, ומשו"ה תקנו שאינו רשאי לעבוד בכה"ג עד שימות הראשון, ובתוספי הרא"ש כאן כתב, כגון שהאחר נתחכם ונתעלה יותר והוא קודם להמשוח כיון שעדיין אינו מנוי, וייש עוד או שמא עפ"י מלך מנוהו כמו שהיה בבית שני, ולולא דבריהם

הייתי אומר, דביוה"כ מיירי, משו"ה מיקרי משוח שעבר, ומרובה בגדים עביד עבודה.

שם כי תניא ההיא להחיותו, ובנזיר מסיק הגמ' בזה"ל דתלו ביה רבים, ומכ"מ כה"ג עדיף אפילו שאינו משמש כלל, אחר שהוא מקודש הוא קודם מטעם המקרא, ועוד י"ל דכה"ג תלו ביה רבים בברור, שהרי עובד עתה, ומשו"ה הוא קודם למשוח מלחמה שאינו אלא כשיהיה מלחמה, ובאמת בשעת מלחמה משוח מלחמה קודם להחיותו, שזה נוגע לפקו"נ הכלל, אך שלא בשעת מלחמה אינו אלא ראוי לצרכי רבים, וכן סגן אינו בר עבודה, אלא ראוי לשמש אם יטמא כה"ג, משו"ה להחיותו משוח מלחמה קודם, ולטומאה שנוגע לעבודה סגן קודם להיות טהור.

שם במשנה כהן קודם ללוי לוי לישראל, בירושלמי איתא דדוקא בשעת הדוכן שנו, וכבר כתב המג"א בסי' ר"א דמשמעות השו"ע ביו"ד, דאפילו בזה"ז הכי הוא, ודלא כהירושלמי, והנה עוד הקשה המג"א שם, אמאי בפ' הנזקין דף ג"ט ב' לענין קה"ת פליגי אמוראי טובא, והכא לא נצרכו אלא לפסוק אחד, ופירשנו שם, דבאמת רק הכהן מקודש, אבל הלוי מצד עצמו אין בו קדושה כמבואר בירושלמי, רק התם עם הכהן בשעת קריאת התורה הנהו ג"כ מכובד, ומשו"ה הביאו מקראות הרבה, ומבואר שם בס"ד ביאור הדרשות, הא כל זה כשהכהן עמו, אבל בלי כהן נתפרדה החבילה, אבל הכא מיירי כשהלוי והישראל ביחד להחיותו ולכסות שהוא לכבוד, משו"ה הביא מקרא דלוי מובדל, אבל זה אינו אלא בשעת דוכן, מיהו לענין להחיותו אפילו בזמן הזה הוא קודם, שלמחר יבנה ביהמ"ק ויהיו נצרכים לו לדוכן, ובזה מיירי ביו"ד, משא"כ לכבוד אין בלוי שום כבוד בזה"ז וכדאי' בירושלמי.

ואע"ג שפירשנו לדעת הירושלמי דבכל המשנה מיירי בחשש פקו"ג, וא"כ אמאי אמרו דבשעת הדוכן שנו, ולק"מ דשיטת הירושלמי דאין לחוש בזה"ז בדברים כאלו לשמא יבנה ביהמ"ק ויהיו נצרכים לו, וכדאי' בתענית דף י"ז א', רבי אומר אומר אני אסור לשתות יין לעולם, אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו, ופירש"י דהרי כמה שנים שלא חזרה בירה כו' ולשמא יבנה לא חיישינן, וא"כ אפילו מכיר משמרתו ובית אב שלו רשאי לשתות יין לעולם, והכי דעת הראב"ד בהל' ביאת מקדש פ"א הל"ז, וכן דעת הירושלמי, אבל הרמב"ם מפרש הא דרבי משום שאינו מכיר מותר לשתות יין, ופי' תקנתו קלקלתו במה שאינו יודע ומכיר משמרתו ולא יהא יכול לעבוד כשיבנה ביהמ"ק, הא כשמכיר באמת אסור, ולפ"ז גם ללוים יש לנו לשמור חייו מכל ישראל, אבל לכבוד בעלמא ודאי שאין שייך בזה"ז.

שם במשנה אימתי בזמן שכולם שוים אבל אם היה ממזר ת"ח וכה"ג עם הארץ ממזר ת"ח קודם כו', לכאורה סותר רישא לסיפא, דברישא משמע דוקא שניהם שוין, אבל אם אחד גדול מחבירו הוא דוחה כהונה, ובסיפא דוקא שהכה"ג עם הארץ הא גדול בעלמא לא, ונראה דכהונה לא גרע ממעלת הזקנה, דאי' בב"ב דף ק"כ א' בישיבה הלך אחר חכמה במסיבה הלך אחר זקנה, א"ר אשי והוא דמפליג בחכמה והוא דמפליג בזקנה, והעלה הרשב"ם דמופלג בחכמה ואינו מופלג בזקנה קודם בכל דבר, ומופלג בזקנה ואינו מופלג בחכמה קודם, אבל אם שניהם מופלגים יש נפ"מ, וכתב הרא"ש בפ"א דקדושין והובא בשו"ע יו"ד סי' רמ"ב, דדוקא אם אותו הזקן אינו עם הארץ לגמרי, אבל אם הוא עם הארץ החכם קודמו, והנה כבוד כהונה לא גרע מכבוד זקנה, שהרי מקרא מלא כתיב וקדשתי, והנה הוא דומה למופלג בזקנה, וא"כ בשלמא לענין להחיות ודאי הת"ח קודם מצד הסברא דרבים צריכים לו, ואם ימות לא במהרה נמצא כמותו, אבל מה ששייך לכבוד, הרי מופלג בזקנה עדיף וה"ה כהן, משו"ה דוקא אם הוא עם הארץ החכם קודמו, וכבר פירשנו במשנה דלכסות ולהוציאו מבית השבי, דלתלמוד דילן אינו נוגע לענין פקו"ג, והכי יבואר עוד בסמוך, וא"כ יש לנו לפרש המשנה הכי, בד"א לענין להחיותו שכולן שוים, אבל אם אחד חכם מהשני, ה"ה קודם משום דרבים צריכים לו יותר, משא"כ לכסות ולהוציא מבית השבי, אבל אם היה כהן גדול עם הארץ, ממזר ת"ח קודם לכה"ג עם הארץ, ודוקא אם הוא עם הארץ, כ"ז לתלמוד דילן, אבל להירושלמי דגם לכסות מיירי בפקו"נ כאשר יבואר בסמוך עוד, יש לנו לפרש באו"א, אלא משום דכה"ג מיקרי ג"כ רבים צריכים לו לעבודה כמו ת"ח, וא"כ ברישא דמיירי בשארי יחוסים דוקא בשניהם שוין, אבל בכה"ג דוקא אם הוא ע"ה, דאז לשניהם צריכים להם רבים, וחכמה עדיף, משא"כ אם אינו ע"ה, הרי כהונה דומה למופלג בזקנה, ועדיף מחכמה אם אינו מופלג בחכמה.

שם בגמ' מנה"מ א"ר אחא בר"ח דאמר קרא יקרה היא מפנינים מכה"ג שנכנס לפני ולפנים, מבואר דדרשה זו מיבעי לן לפי' משנתינו, ובירושלמי איתא סברין למימר לפדות ולהחיות ולכסות, הא לישיבה לא, [פי' לכבוד בעלמא, כההיא עובדא שהביא בירושלמי שם בתרין זרעין דהוי בצפורי דהוי עליין ושאלין בשלמא דנשיא, ולא כמו שהבין בב"ש בד"ה לפתוח ראשון, דפי' ישיבה היינו כמו ההיא דב"ב דף ק"כ הנ"ל בתלמודין], א"ר אבין אף לישיבה מ"ט יקרה היא מפנינים אפילו מזה שהוא נכנס לפני ולפנים, הרי מבואר דלפי' משנתינו לא נצרכנו לדרשה זו, אלא היינו שכתבתי לעיל דתלמוד דילן מפרש לכסות אינו אלא לכבוד, ותלמוד ירושלמי מפרש שהוא נוגע ג"כ לסכנה, משו"ה פשיטה דת"ח קודם משום דרבים צריכים לו.

שם וזו לא היתה בחזקת שמור, לפרש"י בפי' ראשון יש להקשות מהא דיבמות דף ל"ה א', דגם שפחה מנטרא נפשה כמו גיורת אם לא יוצאת בשן ועין, ואולי ה"ק דסתם שפחה יוצאת עפ"י סיבה דשן ועין, שהרי בחנם אסור לשחרר.

שם מפני שסורן רע, פי' וכיון שהם מזיקין בלי הנאה, כן נתן הקב"ה בטבע שהכל רודפין אותן בלי שום טעם והנאה, והכי דרך הנהגת העולם גם בב"א, וכדאי' בשבת דף קנ"א ב', כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמים עליו מן השמים, וכמו כן יש נפ"מ באופן שאינו מרחם על הבריות, אם הוא להנאתו אין מרחמים עליו בני אדם שנוגע להם רעתו, ואם אדם רע להרע בלי שום הנאה, כן בני אדם מריעין לו גם בלי שום הנאה, וזה למדנו הטבע של עכברים כענין מלפנו מבהמות הארץ.

שם ע"ב והרוחץ רגליו זו על גבי זו, לא תקשה מהא דאי' בזבחים דף י"ט ב' דריבר"י ס"ל מצות קידוש ידים ורגלים שתי ידיו ושתי רגליו זה על גבי זה, והאיך נצטוו לעשות מה שמזיק ללימוד, הא ל"ק דאחר שאינו אלא דבר סגלייי ושומר מצוה לא ידע דבר רע, וכן לדעת י"א המניח כליו תחת מראשותיו, לא קשה מהא דתנן בתמיד פ"א שהכהנים מקפלין בגדי כהונה ומניחין תחת ראשיהן, ולחד לישנא בגמ' שם וביומא דף ס"ט א' דפי' תחת ראשיהן ממש, די"ל בגדי כהונה שאני.

והא שהוא מונה חמש, היינו דחשיב האוכל ממה שאוכל עכבר וחתול בחדא, ולא כב"ש.

שם וסימניך קמיצה, הקשה בתוספי הרא"ש אמאי לא קאמר כמו כן וסימנך אמה, ויישב משום שיש לטעות לחשוב הגודל, ולי נראה משום דקשה לכוף את האמה בלי הקמיצה, ורגילין לכוף את הקמיצה לחוד.

שם והמסתכל בפני המת, דוקא מסתכל הרבה ולא ראיה לחוד, ועי' מש"כ בהע"ש סי' נ"ב בהשמטות לחלק ראשון אות כ', [בהוצאה שני' נדפס בפנים במקומו].

שם עד שאומר להם שבו, פי' אע"ג שהוא עומד עדיין, והטעם דמהני משום דנשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, והיינו שסמך הרמב"ם בהל' ת"ת פרק ו' שני הדינים זה לזה, והנשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, כשהנשיא נכנס כל העם עומדים ואינן יושבים עד שיאמר להם שבו, אבל אם ישב הנשיא במקומו פשיטא שרשאים לישב, וכהא דאי' בקדושין דף ל"ג ב', ברואה נשיא עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו. נמצא זה הדין של נשיא ודאי שוין סוגיא דקדושין ודכאן.

שם כשאב ב"ד נכנס עושים לו שורה אחת מכאן ושורה אחת מכאז עד שישב במקומו, הא פשיטא דאם אמר שישבו שמותרים לישב, וק"ל מנשיא, ולא נצרך אלא ללמדנו דאסורים השורות לישב עד שיגיע למקומו וישב, ולא נימא דאחר שעבר רשאים האנשים שמאחוריו לישב עד ד"א, וכדאי' בקדושין שם הרואה אב"ד עובר מלפניו מלא עיניו וכיון שעבר ד"א מותר לישב, אבל טעם השינוי נראה, משום דהתם החכם עובר והולך לו, משו"ה לאחוריו סגי בד"א, משא"כ הכא כשאב"ד יגיע למקומו ויהפוך פניו קודם שישוב, הרי נמצא הוא עומד וכל מלא עיניו יושבים, משו"ה הכל עומדים עד שישב במקומו, וזה טעם ברור ופשוט.

שם כשחכם נכנס אחד עומד ואחד יושב, לשון הרמב"ם בהל' ת"ת חכם שנכנס כל שיגיע לו בארבע אמות עומד מלפניו, אחד עומד ואחד יושב עד שנכנס וישוב במקומו, והיינו כדאי' שם בקדושין חכם עובר עומד מלפניו ד"א, וא"כ פי' הא דתנן כאן אחד עומד ואחד יושב, לאחר שכלה ד"א מדי עברו אחד עומד מלפניו ואחד יושב מלאחריו, נמצא שני סוגיין אלו שוין.

והנה הרא"ש ז"ל בקדושין הביא סוגיא זו, וכתב לחלק בין יושבין שורות בביהמ"ד ובין ברה"ר, ולפי דברינו אין שום נפ"מ בדבר, זולת בהא דאב"ד, ולא משום שהוא רה"ר אלא משום שהוא חלף הלך לו, ולא יהפוך פניו, וצ"ל דהרא"ש אינו מפרש כהרמב"ם, אלא מפרש אחד עומד ואחד יושב בשעה שהחכם עובר אצלו, וא"צ כדי ד"א, משו"ה הוצרך לחלק בין יושבי ביהמ"ד בין הולכים בשוק, אבל לדעת השו"ע שהוא כלשון הרמב"ם א"צ לחלק כלל, והפלא על הגר"א ז"ל שהביא דברי הרא"ש ז"ל בביאורו על השו"ע.

שם בני חכמים ת"ח כו', יצא לצורך יכנס וישב במקומו, פי' התוס' ביבמות דף ק"ה ב' ד"ה מי כו' לצורך היושבים, ואע"ג דבגמ' איתא לא אמרן אלא לקטנים כו', ומכ"מ דקדקו התוס' יצא לצורך ולא אמר לצרכיו, משמע לצורך הבריות ג"כ.

שם אמר רבא האידנא דחלשא עלמא כו', בריי"ף ליתא, ובל"ס אין זה רבא מחכמי הש"ס, אלא מגאוני קמאי, כדאי' ביומא דף ג"ג ב' רב מרדכי אמר כו', והוא גאון, כמוש"כ בהע"ש שאילתא א' אות ו', ובשמושא רבא הובא כמה מאמרים בשם רבא והוא גאון.

שם מי שיכול להשמיע כל תהלותיו, היינו ד"ת, וכנה ד"ת בשם תהלות כמו דאי' בע"ז דף ג' ב', כל הלומד תורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנא' יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי, וה"נ במס' תמיד דף ל"ב ב' עה"פ קומי רוני בלילה, הרי דקרא למוד תורה רנה, וה"נ קרא אותן תהלות.

שם אסיקו לר"מ אחרים, כלומר שיוצא מאחר, ועי' תוס' סוטה דף י"ב א'.

שם נהי דאהני לך קמרא דאבוך, היינו שאביו היה ר"ג בבבל, כ"כ בבאר שבע.

דף י"ד א' אמר ליה האויב תמו חרבות לנצח, פירש"י דוחק, והנראה דאויב משמעו שמבקש לעשות רע אבל אינו עושה, וזהו פי' מש"כ ואיבתי את איביך וצרתי את צוררייך [שמות כ"ג כ"ב], ות"א ואסני ית סנאך ואעיק לדמעיקין לך, הרי דאויב ושונא הוא בלב, וצר הוא המעיק בפועל, ובזה מתפרש ברבה פ' תצוה עה"פ איש צר ואויב, צר למעלה ואויב למטה, צר לאבות ואויב לבנים, צר לי ואויב לך, וטה"ד הוא, וצריך להיות צר למטה ואויב למעלה, צר לבנים ואויב לאבות, ולא כהגהת הרד"ל שם, ובאשר שקשה הלשון צר ואויב, ולהיפך מיבעי' מתחילה אויב ואח"כ צר, משו"ה פי' אפילו למי שאינו יכול להצר ה"ז אויב בלב, ועוד ביארנו בספרי פ' בהעלותך עה"פ וכי תבאו מלחמה בארצכם וגו'.

ומעתה מפרש הרמז במקרא זה תשובה על דבריו, גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה, וע"ז השיב אמת שהאויב תמו אבל חרבות לנצח, פי' איבה שבלב באמת אין לזכור, אבל מה שהחריב בפועל זה עומד לנצח, והשיב ר"ש דמאחר שלא אהני מעשיו אינו אלא בכלל אויב.

שם פליגו בה רשב"ג ורבנן, משום דמיירי בהקדמה מחד לחבירו, קאמר דפליגי מי הוא אשר צריכים הרבים אליו יותר, דבזה תליא עיקר ההקדמה, כמוש"כ לעיל במשנה דאימתי שכולן שוין.

שם סיני ועוקר הרים, עי' פירש"י, ונראה כלפי שפירשנו בקדמת השלישי, דמשה רבינו למד ולימד לישראל באוהל מועד תורה שבע"פ הלכות פסוקות, וזה מיקרי הכל מסיני, דשם קיבל ההלכה כאשר היא ולמדן באוהל מועד, והכי כתיב סוף ספר ויקרא אלה המצות וגו' בהר סיני, ואע"ג שנאמר באהל מועד, אבל בערבות מואב הואיל משה באר את התורה, והיינו פלפולה של תורה כמו שפירשנו שם, וע"ז כתיב אז ישיר ישראל וגו' באר חפרוה שרים וגו' במחוקק במשענותם, והנה התחלת זה הענין החל אחר עקירת הרים את והב בסופה, שמה כתיב שירה על פלפולא של תורה, וכדאי' בנדרים דף נ"ה א' על הא דכתיב וממדבר מתנה וכו', משו"ה נקרא בקי בהלכות פשוטות סיני, וחריף עוקר הרים.

שם ואפ"ה לא קביל רב יוסף עליה כו', קשה האיך קביל רבה במקום דאיכא עדיף מיניה, ונראה דזה שאמרו דסיני עדיף מעוקר הרים, אינו אלא כשיהיה זה או זה, והשני לא יהיה אצל הראש ישיבה, כמו בעובדא דלוי ור"ח, אבל זה היה ענוותו של רב יוסף שישב במתיבתא אצל רבה ככל התלמידים, וא"כ באמת רבה עדיף, ובאמת לחד פי' ברש"י וכ"ה בתוספי הרא"ש בשם הרמ"ה, דכל כ"ב שנין היה רב יוסף תדיר בבית רבה, נמצא דכשאין הבקי יושב אצל החריף הבקי עדיף, ואם יושב אצלו החריף עדיף, ואח"כ הביא עובדא דאביי ורבא, דאע"ג דרבא הוי חריף יותר כדאי' בב"ב דף כ"ב א' ובחולין דף ע"ז א', מכ"מ משמיא אוקמיה לאביי.

סליק מסכת הוריות בסיעתא דשמיא

חידושי רבנו משה יהושע לייב דיסקין

סודר והועתק אות באות מכתב יד קדשו ע"י הרה"ג רבי רפאל קצנלבוגן שליט"א

(כל מה שיש בתוך סוגריים כאלה () מאת המסדר)

תו' ד"ה בין שעשו. צ"ע דהא תני סיפא דוקא כשידע שטעו, ואפי' אכלו כולם, מאי נ"מ כ"א (כל אחד) סומך על הוראת חבריו. וד"ל (ודוחק לומר) דבא לאשמעינן דטועה במלד"ח (במצוה לשמוע דברי חכמים) לא הוי מזיד, או דלדיוקא אתי דלעלמא הוי הוראה גם שידע, כיון שהורכין בראשו. ואולי י"ל דקאי למ"ד (לקמן בעמוד ב) יחיד בהוראת ב"ד חייב, אבל ב"ד עצמן אולי עדיפי. או י"ל דעיקר הס' (הספק) למ"ד לקמן (ג ע"ב) כולי' סנהדרין בעינן, ולגבי עצמו כשידע שטעו ודאי לאו הוראה היא, — רק לעלמא כשהורכין בראשו מהני — א"כ מיקרי תולה בד"ע (בדעת עצמו) דאילו ידע לא הוי הוראה כלל. א"כ דין התו' (התוספת) נצמח באמת מהך דינא דסיפא, דכשידע הוי תולה בד"ע (בדעת עצמו). דו"ק.

גמ' מותרין אתם. משמע דאפי' איסור ד"ס (דברי סופרים) מעכב, דאיסור פנוי' לרוב פו' (פוסקים) מד"ס (מדברי סופרים) ובקלקלה חייבת. שוב ראיתי במל"מ (במשנה למלך) (בפי"ב מה' שגגות, הלכה א).

תו' ד"ה הורו לה. טעמא כיון שהב"ד לא טעו ל"צ (לא צריכין) בדה"ג (בית דין הגדול).

ד"ה עד שיהיו. לכאורה הטעם דהב"ד מדחין עצמם, לפי שגם זולתם היו אוכלין מחמת החילוף, א"כ לא נ"מ מרוב ציבור. ואולי למ"ד (לקמן, ג, ע"א, ה—ה, ע"א) צבור מביאין גרע, — אך נראה דל"מ (דלא מיקרי) כלל שגגה א' (אחת) כיון שכל ח' (חתיכה) חלב בפ"ע (בפני עצמה), וכ"א (וכל אחד) טעה על שלו דשומן הוא. וע' (ועיין) לקמן, ג, א, תו' ד"ה וחזרו.

ע"ב (דף ב, ע"ב) ד"ה (תוספת) תנא. למש"ל (לפי מה שכתבנו לעיל) אתו' ד"ה בין שעשו, בהדחק לומר, א"כ ל"ק (לא קשיא) דעכ"פ צריך לגונא דא' (דאחד) מהן לידע דלעלמא מיקרי הוראה, — ערי"ל, דה"א (דהוה אמינא) מאי יחיד, ת"ח (תלמיד חכם), ע' (עיין) תענית, י, ב, וע' (ועיין) יומא פ"ב (פרק ב) (כג, א), והיחידין מוציאין ב' (בי"ת, כלומר שתים).

(גמרא) מזיד הוא. צ"ע בא' (באחד) מהן ודאי מזיד הוא, דאטו טועה א' (אחד) וסובר שמחויב לשתוק לחבריו, זה לא יתכן. וי"ל דמיירי שידע בזמן ההוראה, ואח"כ שכח ועשה כהוראה, ומ"מ (ומכל מקום) לגבי דידי' לאו הוראה הויא כלל — גם שהורכין בראשו — רק לאחרים, וכשנזכר אח"כ חייב קרבן, אבל תלמיד ששכח ודאי פשוט דתולה עכשיו בב"ד. דו"ק.

(גמרא) מזיד הוא. לא בעי לאוקמי כששגג בכרת, וידע בלאו, דל"מ (דלא מיקרי) תולה בב"ד כיון דעכ"פ אסור לו כדלעיל (בעמוד א) בקלקלה, וצ"ל, דעכ"פ כיון שהב"ד היו מתירים לו לעשות שהרי הם התירו לגמרי, א"כ בהוראתם עשה. — אך הומ"ל (הוה מצי לומר) כשנתחלף לו חלב בשומן — וי"ל טעי במלד"ח (במצוה לשמוע דברי חכמים). ק"ק א"כ לר' יוחנן לעיל (בעמוד א) אפי' לא ידע שטעו, מ"מ כיון דאפי' הי' יודע הי' אוכל, א"כ חייב, א"כ ל"ל דנקיט ידע שטעו, וצ"ל דכיון שעכ"פ גם טעותו זה נצמח מהוראת ב"ד פטור, לולי שידע שטעו. דו"ק.

בת' ג' מיעוטין. וע' מנחות ט, ב.

ד"ה ש"מ. יותר ק' איך ס"ד דמיעוט יוכיח בשגגת מעשה לחייב מדמחייבינן בהוראה — דכצ"ל לפירש"י — והלא אי נימא דמיעוט בשג"מ (בשגגת מעשה) פטורין, בהוראה ודאי פטירי. דו"ק. וי"ל דה"ק דעכ"פ אין בירור לפטור בהוראת ב"ד.

(גמרא) אימא איפכא. ק"ק הא ר' יודא הוא דפוטר בזה יכול וזה יכול. צ"ע למ"ד יחיד בהוראה פטור, אם אגב הזיק ממון, אי מיקרי ח"מ (חייבי מיתות) שוגגין, ונפטר בקלב"מ (בקים ליה בדרבה מיניה), או דפטור ממש הוא. וכן י"ל (יש לעיין) מי שאונסין אותו על ע"ז (עבודה זרה) ג"ע (גלוי עריות) וש"ד (ושפיכות דמים), וקי"ל (רמב"ם, בפ"ה מהלכות יסודי התורה, הלכה ד) דאינו נהרג, אי מיקרי קלב"מ לגבי ממון, ונראה דפטור.

ג. א. (גמרא) הורו ועשו ב"ד. להתו' ריש מכילתין (ד"ה בין שעשו), א"כ הומ"ל (הוה מצי לומר) דפליגי אם ב"ד גופא חייבין כשבה — כדמוקי כה"ג (כהאי גונא) ביחיד — ומנ"ל דלרבנן יחיד בהוראה חייב. דו"ק.

רש"י, ד"ה פשיטא. ק"ק דלא צייר בהגדילו ביגתים אחרים שלא חטאו, גם דבעיקר ציור דמתו, ע' (עיין) סוף פרק מש"ש (מה שכתבתי שם), דהעיקר אף דמתו קודם הפרשה תליא בסוגיא דשם, רק במתו מקצת קודם ידיעה. עיקר טעם הש"ס דהוי בפטור לא נת' (נתבאר) דכ"ז (דכל זמן) שלא נודע אילו חטאו עוד היו מצטרפין — גם בגונא קמא, הא כ"ז שלא נודע ליכא חיובא, ואילו הי' נודע להם מעיקרא היו פטורין משום כ"ז בעלי'. גוף המנין דישראל, לא נת' (נתבאר), אם מונין כמה היו בעת הוראה, או כמה היו בעת גמר החטא, באותו זמן שנוכל לבחור אז רוב שחטאו.

תו' ד"ה והורו. י"ל דקאי למ"ד יחיד חייב, רק כאן אולי ציבור מיקרי ואה"נ (ואין הכי נמי) ב"ד צריכין ואין להם תקנה, כדלקמן ח, ב (א).

ספיקם יש לפשוט. מספ"ג (מספ"ב) (לא, א) דויקץ כישן הפיגול, עש"ה (עיין שם היטב) דכאן עיקר ספיקם דודאי לא עשו הרוב יחד בצמצום, וקמא קמא מצורף.

תו' ד"ה אלא. עיקר יסודם ל"מ (לא משמע) כן כל שלא היו רוב בפ"א (בפעם אחת) ל"מ (לא מיקרי) רוב כלל. ודע שצ"ל אף דלעיל חייבו במרובין ונתמעטו היינו שהיו ראוין להתודע, משא"כ (מה שאין כן) כאן דהנך מתו קודם שחטאו אילו (אלו) ואלו (ואילו) נתודע לראשונים, לא היו מצטרפין אחרונים לרובא כלל, גם לא היו חוטאין.

ע"ב. שהרכין בראשו. צ"ע דאכתי ק' ל"ל שאמר להם שטעו אפי' שתק נמי, וד"ל (ודוחק לומר) שבינם לב"ע (לבין עצמם) אמר להם שטעו, ואח"כ הרכין, דא"כ הומ"ל שהסכים אח"כ בעית הפסק כדקי"ל דאסור לו ליחיד לערער על הפסק, ואולי כשהסכים אח"כ בפירוש, גם לגבי עלמא הוי הוראה מעליתא דאמרינן הדרת בך. אך בת"ש (בתא שמע) קמא דמיירי בדידי', לכאורה הו"מ לאוקמי שהורה בפי' כחבריו, ואיהו בנפשי' ידע שלא הסכים בלבו, ואולי אינו נאמן ע"ז (על זה) להביא חולין בעזרה.

הוראה שיצאה בר"צ (ברוב ציבור). לכאורה נ"מ בין הלשונות דאם לא עשו רוב ציבור ע"פ (על פיהם) לר"ש גופי' דפוטר יחיד בהוראת ב"ד פטור גם כאן ללישנא קמא, משא"כ ללי"ב (ללישנא בתרא) חייב, וזהו כונת התו'. ותיבת חייבין, ט"ס (טעות סופר), וצ"ל חייב. וע' (ועיין) לקמן משל דסומכוס, ועכ"פ דינא דמשנתנו אפי' למאן דמחייב יחיד בהוראת ב"ד, מ"מ כיון שבאמת עשוהו ציבור נפטר גם הוא.

ודע דק"ל מאי הק' הש"ס לעיל ב, ב, הא בהדיא קתני לה, דהא התם מיירי אפי' ביחיד ממש שנפטר אפי' כשנתודע לב"ד, ואולי קאי התם ללי"ב (ללישנא בתרא) כאן, או דה"ק איפכא סיפא, וי"ל.

מיתיבי. לא הק' במשנתנו דמפורש אפי' הביאו כפרתן, דה"א (דהוי אמינא) שנודע להיחיד אחר שהביאו ציבור כפרתן, א"כ ל"ש (לא שייך) כאן קרוב למזיד, דכשעשה לא ידעו מאומה, משא"כ לרב פריך שפיר.

תו' ד"ה, שעירי. ועתו' (ועיין תוספת) יומא דף ג, א, (ד"ה פר) תי' (תירצו) בע"א (בענין אחר) ושיעור דבריהם שם, דשבטים שלא חטאו אין מביאין פר העולה, דעיקר לשון רבים נצמח משבטי גרירה שע"י שחטא שבט הז' (הז"יין) מביאין ו' פרים, דאי משום שבטים שעברו לחודם הוי כמו רבים דעלמא, וא"כ לינקיט שעבדו ציבור ב"פ (בי"ת פעמים) — וד"ל (ודוחק לומר) דמשום דבהוראה אחת עשו השבטים כלליהו —. הן אמת זה י"ל דא"ש (דאתי שפיר) לר"ש ואליבא דרשב"א דשבט לחודי' או שנים ושלשה מביאין רק פר א' וז' מביאין כנגד כולם, — אבל האמת יורה דרכו כמ"ש.

אשם תלוי א"ב (איכא ביניהו). כולהו הני תנאי ס"ל דל"צ (דלא צריכין) ח' (חתיכה) משני (משתי) חתיכות.

קרי לי' סומכוס תלוי, משמע שמסופק אם חייב א"ת (אשם תלוי). ונ"מ כשהפריש דינו לרעות עד שיסתאב.

ד, א, תו' ד"ה שהביא. תי' במחו"כ, (במחוסר כפורים) צ"ע דא"כ מאי אשם תלוי שייך שם, דלאו לכפרה אתיין כ"א (כי אם) לאשתרויי בקדשים, ואי כשנכנס לקודש, והוא עדיין ס' (ספק) מחו"כ (מחוסר כפורים) מ"מ הא קיי"ל (לקמן, ט, ב) דל"ש (דלא שייך) א"ת (אשם תלוי) בטומ"ק (בטומאת מקדש וקדשיו), ועוד דמחו"כ לית בי' כרת כ"א (כי אם) עשה, ומחוורתא כרש"י.

ד"ה, קרי ביי. ע' (עיין) סנהדרין, פו, א, בתוס' שם (בד"ה, דבר), י"ל (יש לתרץ) קו' למ"ש (למה שהקשו) תו' כאן.

ש"ס (גמרא) דהכא בספק. לכאורה לרש"י נכון לגרוס „כספק" והיינו דגם שם אין מי שיודע, וה"ה כאן מי יודע שחזרו הב"ד — ונצטרך לומר דמיירי שגבו סתם מכל העולם — אבל רש"י אינו מפרש כך ע"ש, ועוד דכבר ביאר הטעם שאין זה ספק שעשוי להתודע בעולם, ול"ש ע"ז אשם תלוי ומה זה האריכו הש"ס עוד. וע"כ דחוור לפרש דלא נימא דאית בי' צד חיוב מעליא, ויתחייב חטאת דודאי לאו תולה בב"ד הוא, ומאריך להטעים דמיקרי תולה בב"ד, ע"כ (על כן) נכונה כ' (כתב) בהגהת הב"ח, דמתיבת בספק עד תיבת משחשכת ט"ס (טעות סופר) — אך עיקר פירש"י צ"ע, ואטו ספק מבעו"י (מבעוד יום) פטור מאשם תלוי, יהלא עושה מלאכה בהשמ"ש (בין השמשות) חייב, והעיקר כ"ל דסומכוס בא לומר דזהו מין ס' (ספק) אחר, שמא כבר הביא קרבן, אבל העבירה ודאי עשאה, לא על ס' (ספק) כזה נאמר א"ת (אשם תלוי), וה"ה כאן אם תולה בב"ד נתכפר בחטאת הב"ד ואף שכבר הביאו כפרתן משמע דנכלל עמהם. — ואף למ"ש לעיל לל"א (ללשון א) אף שאין הציבור מביאין כפרה כלל פטור למ"ד יחיד שע' (שעשה) בהב"ד (בהוראת ב"ד) מ"מ אולי ג"ז (גם זה) דרך כפרה הוא — ודע דמשמע דמאן דמחייב א"ת (אשם תלוי) רק בהביאו כפרתן.

תו' ד"ה קרי ביי. מ"ש (מה שהקשו) מנביא שקר י"ל דשם נהרג על נבואתו ודאי כל שמתנבא להקל יותר נהרג, אבל כאן הפר על המעשה שעשו הצבור בא, ואטו הציבור עשו בכל מיני גוונות שיתכן דנימא דעקירת כה"ג (כל הגוף) עדיף, הא עברו אפרטיתא, ע' דף ז, ב, תו' ד"ה דת"ר, ורק על ההוראה אנו דנין פשיטא דמצד הסברא דקיום מקצת נקרא הוראה טפי, ורק אי הוי מוקמינן קרא להכי דדוקא בעוקרין כל הגוף חייבין.

תוס' הנ"ל. נמשך לע"ב (לפי דפוס ווארשא ועוד). ונ"ל דמתיבות „ליכא למימר איפכא" הוא דיבור אחר, ומציין עצמו אתי' (אתירוץ) חזקי', — ומ"ש דא"כ הא עוקר כל הגוף והצמ"ב (והצדוקין מודין בו) ומ"מ צ"ל דהתורה לא אפקא למצות שאין מפורשין מכלל הוראה, אלא דגם בדידהו מיירי, וא"כ מיכה דדוקא בקיום מקצת, — ולפ"ז צ"ל דחזקי' סמיך נמי אדבר, אלא דמיישב קו' ש"ס אולי אתא קרא לאיפכא, אבל להא ל"ל ראי' אולי בשניהם חייבה התורה ונ"מ בבתו מאנוסתו ליחייב גם בעוקר כל הגוף, ועכנ"ל. וי"ל.

ד"ה רב אשי. משמע דס"ל דתיבת „מן" לא מוכח גבי זקן ממרא דקאי א„לא תסור מן" — סוף דבריהם נ"ל ט"ס, וצ"ל „והני דילפו הכא מטעמי אחרינא לא שמיעא להו ברייתא דילן". ר"ל דודאי ג"ש זו אמיתית היא, כדילפינן מינה בהנחנקין (סנהדרין פז, א) לענין זדונו כרת, וא"כ ק' ל"ל בין דם לד' (לדם) ניל"ף ז"מ (זקן ממרא) בג"ש מהוראה, ובשלמא לר"א (לרב אשי) א"ש (אתי שפיר) דהוראה גופא מז"מ (מזקן ממרא) אתיא, אבל לאינך ק'. ע"כ כ' דאינהו ס"ל דתוספתא זו לא מתניא בי' ר"ח (ר' חייא) ור"א (ור' אושיעא), ואה"נ ז"מ מהוראה יליף.

ע"ב, רש"י ד"ה מופלא שבב"ד. שיעזר דבריו, א"נ המופלא הוא מן החשבון, אך כשהולך א' (אחד) מכולם, ממנין אחר מקומו לפי שעה, אבל כשהילך המופלא נהי שמינו אחר מקומו, מ"מ הא הוא אינו מופלא, וה"ל להמתין על המופלא, ותי' (ותירוץ) הב' כשהמופלא לא הי' ראוי להיות מן המנין, והוכרחו למנות אחר להשלים המנין, ומ"מ הי' הוא המופלא, וכשהלך והורו בלעדו מזידין הם. כנ"ל.

ד"ה, מי שא"ל בנים. י"ל משנה קשיתי' למה אינו ראוי להוראה, אבל לד"נ (לדיני נפשות) ודאי פסול כמבואר בסנהדרין פ' אד"מ (אחד דיני ממונות) (לו, ב) ועמ"ש רש"י לקמן (בד"ה אמר רב חסדא) בשם תו"כ (תורת כהנים)

דבעי ב"ד של ע"א דוקא, ממילא לא יתכן שיהא בהם מי שא"ל בנים, דזקן ק' ממ"נ או שזה בעצמו פסול, ומה צרפו שא"ר לבנים.

ד"ה אר"ח (אמר רב חסדא). צ"ע למה לא פי' כפשוטו דקרא אתי דממזר ואינך פסולי לד"נ וכדדריש מיני' בסנהדרין (לו, ב). — וגם מאי זה ס"ד דושפטו העדה לאו כשרים להוראה, הא דנין הם ד"נ. וד"ל (ודוחק לומר) דס"ד דא' מהם עכ"פ יכול להיות ממזר — גם מאי זה קישור דרק עכשיו דידעינן דכולם כשרים דרשינן לסנה"ג (לסנהדרין גדולה) ואטו מי הגיד לנו דסנה"ג צריך להיות כולם כשרים, הא ג"כ רק מהאי קרא ידעינן, וגם הכל ק' כיון דיליף דכל סנהדרין צריך להיות כשרים כולם, מנין מסתבר עכשיו יותר לדרוש על סנהדרי גדולה. — ודע דזקן ול"ל בנים ודאי רק מסברא ילפינן, דמאחר לא נפיק כמ"ש התוס' בע"ז דף ו, א, גבי מחוסר אבר, ע"ש. וי"ל דכיון דאיכא סברא שוב ילפינן מאחר, דו"ק.

מזידין ועשו שוגגין. אלה"ק דא"כ נפסלו הב"ד ובודאי לאו הוראה היא, שעברו בלאו דלפני עור, וי"ל דכ"ז שלא עשו ע"פ (על פיהם) לא נפסלו, עסמ"ע סס"י לד, — ומה"ט ב"ל דל"ש (דלא שייך) מלקות בלפ"ע (בלפני עור) דסופו אין בו מעשה, וי"ל, גם הוי התראת ספק —, אך הא ק"ל למ"ד ציבור מביאין, איך נאמנין הב"ד לומר שמזידין היו הא אין אמע"ר (אדם משים עצמו רשע), ואולי כיון שצריך סמיכת זקנים, ובמקום שא"א בסמיכה סמיכה מעכבת, ולמ"ד סמיכה בכל כתו, א"כ א"י (אינו יכול) לסמוך דעבדו עבודה בקדשים, אלא דו"א (דזה אינו) דממ"נ לדבריהם אינו קדוש, וי"ל.

ה, א, אפי"ת ר"א עכ"פ צריכין להביא כ"א (כל אחד) כשבה ושעירה (צ"ל, או שעירה) על חטא הב' שאינו מן ההוראה, לשיטת ר"א (רבי אליעזר).

ע"ב, עד דעבדי ב"ד. לא נת' (נתבאר) אם כשנבא למנין מונין גם סנהדרין, וע' תו' ול"י (ולא ידעתי) מאי ק"ל, ואטו מעשה ב"ד גופייהו מי לא חשיב טפי כמו כהן משוח, אך ג"ל דפי' דצריך רובא וגם ב"ד. וע"ז הק' למה צריך רובא ממש, למה לא יתחשבו ב"ד לצירוף. — אך באמת י"ל דכונת הש"ס רק דבעינן דגם הב"ד ימצאון בין רוב שעשו.

תוס' ד"ה הנני. י"ל דה"א דהמלאך רמז על אפרים ומנשה, וגם בנימין הוזכר ב' שבטים, וב"ב (ובני בנים) הרי הם כבנים, אבל בויתי משמע דחלוקת מו"א (מנשה ואפרים) מדעתא דנפשי' עבד יעקב, לפי שחטא ראובן מסר הבכורה ליוסף כמבואר בדה"י (בדברי הימים) ובפ' (ובפרק) י"נ (יש נוחלין), א"כ לא נרמז במלאך רק על שבט א', דו"ק. וערש"י בחומש.

דיקא נמי. (אולי הכונה, למתניתין נמי דיקא) ק"ק לימא לר"י (לר' יהודא) דס"ל (לעיל, ג, ב) מתרומת הלשכה, כה"ג (כהאי גוונא) ודאי גובין מאיתו שבט.

ר' א, א"ב ז' שבטים. ק"ק הא אסקינן דגם בשבט א' כולם חייבין בהוראת בדה"ג (בית דין הגדול), ואם בהוראת בית דינם לא גו' (נזכר) בשום מקום דבו' שבטים מחייב ר"י לאינך בגרירה.

תי' ר"פ צ"ע עכ"פ לר"ש ולר"מ לא א"ש דב"ד מתו, ואולי כמסקנא לקמן דלדידי' של שותפין נמי קרבה, או דהב"ד אולי היו עדיין, או דבאמת לתי' זה מיירי גם לר"ש שחטאו כל י"ב שבטים.

חטאת שמתו בעליו. עמש"ל ג, א, דנחית הש"ס למחשב דנודע לכולם תחלה קודם שמתו, ונתחייבו כולם קרבן א', א"כ ל"ש לחייב הנשארים, אם לא בסברת ש"ס כיון דרוב חיים והם מתכפרים, מתכפרים גם המתים עמהם, א"כ לא הוי מתו בעליו, — אך ק"ל מאי צריך רוב בית שני, הא רוב בית ראשון בע', וא"כ גם מקרא דאייתו הש"ס לא מוכח זה. — ולולי רש"י, דקו' ש"ס מיעוטא, היינו דאיך אפשר לקחת מתרומת הלשכה לקרבן מיעוט והוי א"ש.

ודילמא מועטין. ק"ק איך מקשה אקרא בודילמא מועטין, ואולי דהוה מיתינן ראי' מהא לר"ש או לר"מ והב"ד קיימין, וחטאו והדר חטאו י"ב פעמים, והם ודאי מכיסם מביאין.

א' מב"ד. חטאת שותפין, צ"ע מאי ראי' מיוה"כ שהופרש כבר לשם השותפין, אבל כ"ז (כל זמן) שלא הופרש איך יפטרו מקרבן בשביל שמת א'. אולי מ"מ הנשארים חייבים, ואפי' ר' יודא יודה בזה. וי"ל, ועת"ל יומא, ב, א, (ד"ה חטאת צבור).

ע"ב. ניתן פר בהוראה. ק"ק נימא דלוים וכהנים כחדא ניתנו, א"כ ליכא י"ג שבטים, דאם חטאו תרוייהו נחשבין כא'. — נהי דהא ליכא למימר דלוים לחודם לא נקראו קהל וכהנים איקרו קהל כדמשמע בכמה דוכתי —.

לוי לא איקרי קהל. באמת ק"ל לר"ש לחד לישנא לעיל (ג, ב) דלדידי' מלשכה מביאין, והרי כהנים איכא למ"ד (שקלים, פ"ק, משנה ג) דאין שוקלין, וי"ל.

מאי הוי עלה. היינו דמקו' (דמקושיא) ניתי כהנים פר בהוראה משמע דלאו קהל ניתנו, ומקרא, משמע דנקראו קהל, וע' פ' (פרק) הזורע והלחיים (חולין, קלא). — ודע דאביי לא אודי לרב יוסף, ממה שהביא הפסוק דאפרים ומנשה, ובעי לאוכוחי דכהנים ודאי לא נקראו קהל ומ"מ צ"ע לתרץ לדידהו, הפסוק דעם הקהל יכפר.

ס"פ (סוף פרק) למסקנא דממקום גמיר. צ"ע מנ"ל דשותפין גמר ר"ש למקום בפ"ע, אולי בכלל יחיד איתנהו. וע"ת יומא שם.

עיקר הדין לא נת' (נתבאר) בשעירי ע"ז, אף שמת א' מב"ד, מ"מ עולה לייתו, וי"ל, ואפי"ת (ואפילו תימא) דעולה זו דין החטאת יש לה, מ"מ ק' לייתו דליתני בנדבת א', דהא לר"ש חד מינייהו רועה ואולי הך דמתה בעליו רועה. וי"ל דגם כיון שהקרבן רועה ע"כ דאין צריך הפרשה לכתחילה, ורק במקום שנתכפרו אי אמרינן שם רועה, א"ר (איכא ראי') דבמת א' מפרישין לכתחלה, וכמ"ש רש"י, אבל אי נימא בהא גופי' הוי דינא דרועה, ודאי פטורין. דו"ק.

תו' ד"ה מזיד. י"ל ע"ד (על דרך) תי' הש"ס דכשהורה הי' מזיד ושוב שכח, וסבור שה"ל (שהיה לו) טעם על הוראתו, וע"כ עשה כן ושוב נזכר שהזיד בהוראתו, או יתכן שידע הדין רק שעשה בשגגת מעשה, ואיהו פטור בשגגת מעשה, וע' ריש מכלתין בעי רמב"ח (רמי בר חמא) כה"ג.

ד"ה שוגג. י"ל דקו' ש"ס פשיטא, אמעט"ה (אמעשה טעות הוראה) גופא קא ק"ל, דמאי תרי שוגג דנקיט, הא הוא הוא שטעה בדין ואכלו, ע"כ (על כרחך) מיקי לה שהיו שני (שתי) שגגות, ומסיים למה נקט מתני' בכה"ג, ותי' דקמ"ל רבותא, אבל בפ"ק א"ש (אתי שפיר) דהב"ד טעו, והצבור ג"כ לא ידעו, וכסבורין שכתורה הורו. דו"ק.

ז, א, אין מתכפר ביו"כ. ק"ק ההומ"ל כהנים יוכיחו, שמתכפרין עה"צ (עם הצבור) ואעפ"כ לא איקרי קהל לנפשייהו, עי' לקמן ט, ב. וי"ל.

הורה בפ"ע. קצת יש לפשוט מכאן בעית הש"ס בפ"ק (ג, א,) בהורו ב"ד בשני איסורין דמביאין א', מדלא קתני כאן רק המשית שהורה בפ"ע מביא בפ"ע. וי"ל.

ע"ב ת' ד"ה דיתבי. ג' (גירסא) משונה משלנו, ולדידן ניחא. — ק' י"ל דמ"מ כיון שלא ידעו זמ"ז (זה מזה) לאו הוראה היא, אף שיבוא המומחה אח"כ ויסכים עמהם, ועוד דא"כ תפשוט הבעיא לקמן דחלב ודם ודאי א"א לצייר כלל שיתכפר עה"צ (עם הצבור). דו"ק.

רש"י ד"ה הוא בחלב, פחות מכזית. צ"ל כגון שטעו להתיר גם ח"ש (חצי שיעור) לגמרי, דאל"כ כיון דקיי"ל ח"ש אסור מה"ת א"כ לא אמרו להם מותרין אתם. ערפ"ק (עין ריש פרק קמא), וע' סוף הקונ' (בסוף החידושים על מס' הוריות האלה, מבאר רבנו דברי רש"י, והם יבואו בסוף).

ד"ה והן בדם. צ"ע הא דם האברים באזהרה, ול"ש (ולא שייך) בו פר, ואולי בדם דלב דאתי לי' מעלמא. ע' כריתות פ' דם שחיטה (כב, א).

ערש"א (עין מהרש"א, הכונה בהמהרש"א ז, ע"ב, ד"ה אמר רב פפא). ול"נ כמו דלא מקשי להיפוך שהב"ד מופלין ושאל מהם דא"כ נפטור גם בדין אתר למאן דפוטר יחיד בהוראת ב"ד, א"כ גם כשהוא מפלא עכ"פ למה לי באותו שנפטר בקרבן ציבור, תיפוק לי' שהרי הסכימו עמו, מה בכך שהוא המופלא עכ"פ נפטר משום יחיד בהוראת ב"ד, וד"ל (ודוחק לומר) שעשה קודם הוראת הב"ד, דנ"ל דכה"ג אינו מצורף עם ציבור הב"ד, הגם שגודע לו אח"כ, ע' דף ג, א.

תו' ד"ה דת"ר. לכאורה הומ"ל (הוי מצי להקשות) הא ילפינן לעיל מכמה פסוקים הוראה תלוי' בב"ד, גם ילפינן דל"צ ב"ד לעשי', והמרש"י (והכי מפרש רש"י) שם (לעיל, ה, ב, רש"י ד"ה מעיני העדה) שהשגגה תהי' ע"י אחרים. ונ"ל דה"א דבשני האופנים חייבים פר, ובע"ז (ובעבודה זרה) פרט חד גוונא ובאידך גוונא תנינא, וא"כ א"ש (אתי שפיר) (כלומר, קושית התוספת טובי' חטא) טובי' חטא, דה"א אה"נ (אין הכי נמי) דצריך גם עשיית ב"ד בהדי רובא, ורובא מתכפרין בקרבן ב"ד, וא"ש גם קו' מדבר, דבהוראה צריך דוקא מקצת, ואולי בכל הגוף גרע משגגת מעשה, או דאי נבא לשגגת מעשה צריך שיעשו גם ב"ד, דו"ק וקרא דמעם הארץ מיירי בשלא חטאו הב"ד — ודע דלתי' תו' צריך לדחוק ליישב קו' מעם הארץ דקמ"ל לקרבן פר ידציבור מביאין והוא דוחק עצום.

פשיטא הוא בחלב. ק"ק דנראה דלא תליא בקרבן, דא"כ איך נתכפר בעכו"ם (בעבודה זרה) כשעשה עמהם, הא דינו בשעירה, ואולי כיון דשוה ליחיד מתכפר עמהם.

ה, א, רש"י, במשנה ד"ה אין ב"ד. א"ר (אין ראי') דנהי דאשם ליכא עכ"פ פר איכא, ומנ"ל דל"ש חטאת במקום שאין אשם. — ותדע דמשית פטור מחטאת בשגגת מעשה, ואשם חייב, וזה י"ל לפי שנוהג בזדון —, טעם ב' ג"כ א"ר (אין ראי') דעכ"פ לולי הוראת ב"ד לא היו עושין, ושייך שפיר לחייב הב"ד, וי"ל, — ותדע דנ"ל דיחיד שעשה עבירת אשם בהוראת ב"ד הסברא נוטה דפטור. — והעיקר מקראי דילף בש"ס.

תו' ד"ה עכו"ם. תי' א' צ"ע, דמלקות לא תלי בחטאת כלל, ואולי ט"ס הוא, וצ"ל ממרא, והיינו ז"מ (זקן ממרא) ע' פ' הנחנקין (סנהדרין, פז, א). — תי' ב' צ"ע דהא אדרבא חיוב חטאת דיחיד ילפינן מדציבור דרק בזדונו כרת ע' בסוגיא.

ד"ה ילמוד. באמת צ"ע לקמן דילף מהוקשה כהת"כ (כל התורה כולה) לעכו"ם (לע"ז) נהי דמ"מ ילף שפיר ציבור בעכו"ם (בע"ז) מהיקש דיחיד דלמטה, עכ"פ ציבור בשאר מצות מנ"ל, או מהיקש דיחיד דשאר מצות דויקרא, או מן ציבור דעכו"ם, א"כ בין כך ובין כך הוי היקש מן ההיקש דקי"ל דאינן למידין, ואולי קרא דתורה עדיף מהקישא, או כיון דעכ"פ הוקשה כהת"כ ע"כ ציבור דשאר מצות דמי לציבור דעכו"ם, וחד היקש הוא, וי"ל.

ע"ב, ת' ד"ה והא אמר. י"ל דסמיך אילפותא דלעיל דקאי אמצות שנאמרו ביד משה.

ערש"י סוף המשנה, (ד"ה פרוש מן הנדה) צ"ע איך חייבין על עשה זו, ואין בה כרת, ע"ש בשבועות (יח, א) דאפי' אם עבר עליו במזיד ליכא כרת, ואולי מיירי שהתירו נדה ביממא ממש כדלעיל בפ"ק (ד, א), אבל הקהל לא עשו כהוראתם ממש, רק בעלו סל"ז (סמוך לוסתה) על סמך שהתירו הב"ד לגמרי, ופרסו נדה חייבין פר — אך ג"ל כיון דמשמע דבלא עשה דוהזהרתם היו פטורין דאונסין מיקרי, א"כ כשהתירו ב"ד עשה זו לחוד נפטרו כולם ג"כ למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, דעל עיקר הנדה אנוסין הם, וא"כ כשבעלו רוב הקהל סל"ז (סמוך לוסתה) ופירסו נדה אפשר לחייב הב"ד שהם שעשאום אנוסים, ויהיו דברי רש"י כפשוטן — אבל מה נעשה והש"ס בשבועות (יז ב) ביארו משנתנו אם פרסה נדה ואמרה לו נטמאתי, ופי' באבר חי, וכ"כ הת' כאן (בד"ה חייב על עשה) — שוב ראיתי שהתי"ט הרגיש בזה, והת"ח (התוספת חדשים) (שם במשנה) ה"ר (הביא ראי') מירושלמי.

מנת"מ. צ"ע הא בעמוד הקודם ילפו או מעלי', או מע"ז או א"כ למה הוצרכו כאן לדרשות אחרות, ואולי לא נחית שם רק למילף דבעי כרת, — ומ"מ אפי' שמיעת קול ס"ד דש"ס כאן למילף כיון דמ"מ פי' בו התורה קרבן.

שהמלך לא דן. עתי"ט. ל"י תי', ובש"ס משמע דבכולי עניינים מעיד, וא"א לומר דבד"נ (דבדיני נפשות) דוקא קאי ובד"נ ל"ש שבועת העדות, דהא דן פי' התוס' שם (סנהדרין, יט, א, ד"ה אבל) דוקא בד"מ (בדיני ממונות), ואולי להעיד פטור מקרא דהתעלמת, דל"ש תי' ש"ס (סנהדרין יח, ב) דגבי כ"ג, ואם דבד"נ יכולין ב"ד למחול ולהושיבם, מ"מ למלך ההליכה להעיד ג"כ זילותא לגבי', ובאמת קו' תי"ט יש להעמידה על תי' דעולא, איך ס"ד דנפטר משארי ק"נ מדפטור בשמיעת קול, הא, הא גופא מתקנ"ח (מתקנת חכמים) ואם נ"מ כיון דא"ר (דאינו ראוי) להעיד נפטר שוב מה"ת (מן התורה), א"כ גם אשה תפטר מקרבן דטומ"ק (דטומאת מקדש וקדשיו) — שוב ראיתי בירושלמי (הוריות פ"ב הלכה ו) (שמקשה על אשה). !

כל הני דמשנה אם היחיד חייב עליהן בהוראת ב"ד, עמש"ל עמוד הקודם, — גם צ"ע איך ס"ד לחייב הב"ד בשמיעת הקול, הא קי"ל דחייבין על זדון השבועה, ע' ג"כ מש"ל.

ט, א, מדהא דחי. ערש"י, תרי לישני פליגי, אם היתה תבעיא גם אם חטא כשגצטרע, או דוקא על מה שחטא קודם. — ולפי הפשיטות ודאי אפי' אח"כ פטור.

עיקר החקירה. ל"י למה צריך קרא למפטר משוח מקרבן עו"י (עולה ויורד), הא דומיא דקהל הוא, ואולי לאשמת העם, כעין היקש הוי, ולמ"ד בג"ש אינו חוזר ומלמד בהיקש. — לענין אשם ודאי דל"ש למילפי' מציבור דהא מביא על הזדון, ובזה א"ש גם לחטאת דשמיעת הקול דמביא ג"כ על הזדון.

ע"ב, מי פטר לי' מפר. לכאורה בלא"ה קרא דר"ע ל"ל, הא כיון דפוטר ר"א נשיא מקרבן עו"י (עולה ויורד) שיצא לידון בשעיר, ה"נ משיח יצא לידון בפר. — ודע דהא דמשמע דמפר לא פטר לי' ר"ע י"ל ג"כ לפי

תאמת רק בטומ"ק (בטומאת מקדש וקדשיו), דאית בי' כרת, בהי דעו"י ל"ש בי', עכ"פ פר חייב, אבל בשמיעת קול וב"ש (וביטוי שפתים) פטור לגמרי —, ודע עוד דלקושטא י"ל דס"ל לר"א כר"ע, דפוטרו למשיח מעו"י ומ"מ בטומ"ק חייב בפר, לולי דס"ל גם דרשה דר"ש, אי יתכן דס"ל כריה"ג, ומ"מ מוקי לי' אדיני' בשעיר שיצא מכללו, ורק במידי דזדונו כרת ככל הת"כ (התורה כולה), אבל מ"מ דין ר' יוחנן אמת.

אין מביא א"ת (אשם תלוי). צ"ע אולי נשיא מביא א"ת (אשם תלוי) דלדידי' טומ"ק (טומאת מקדש וקדשיו) קבוע.

גוף הענין, ע' סוף כריתות (כה, ב) איכא למ"ד דלר"א א"ת בא אנבלה.

עיקר כל דינים במשיח לא נת' (נתבאר) אי דוקא בהוראה או ה"ה דמחייב לי' בעו"י (בעולה ויורד), אף בשגגת מעשה מחייב לי'. — אלא דלמאי דמשמע שבועות כו, ב, דבא"י (דבאינו יודע) כלל מאיסור שבועה ל"מ (לא מקרי) כלל אדם בשבועה, ורק כסבור אין בה קרבן, א"כ איך משכ"ל פר במשוח, הא איתקש הוראתו לשל ציבור שיסבור היתר ממש הוא, ואם בלהבא, הא משמע דבעי להבא כלשעבר, וכל דלית' בלעבר לית' בלהבא, וגם דבלהבא גופי' א"ר (אין ראיה) אם סובר שמותר לישבע שקר, ל"ב (לא בעי) האדם בשבועה, אך י"ל כגון שבשעה שנשבע ידע, וכשעבר טעה, וע"כ דשגגת מעשה נמי מחייב לי', אפי' בפר. וצ"ע.

י, א, מה זב. ק"ק שאני צרעת דקיימת עתה אחרי הדיבור.

גוף הענין ק' למ"ש במדרש (שיר השירים, רבה, פ' ד, ז) דכל המצורעים נתרפאו בהר סיני, ואיך משכ"ל לפני הדבור, וכהן לא טימאם קודם מ"ת (מתן תורה).

רש"י ד"ה וישב. צ"ע שאני התם לענין קרבן עו"י (עולה ויורד) דפטרינין לי', שאינו בא לידי עניות, גם כשנצטרע פטור, משא"כ כאן בקרבן קבוע, לענין שעיר ושעירה, אשר נשיא כתיב, תדע דאטו פליג בעיא דשם אברייתין ואמתניתין כאן דנשיא שעבר מביא כהדיוט.

ע"ב. ערש"א (עין מהרש"א, ד"ה פסח), בח"א (בחידושי אגדות). נקי באכילה גסה שקץ, ולק"מ (ולא קשי' מידי) דהא שני דרכים הויין, דאף אי בעי למיכל לשם מצוה לא מהני לי', ורק כדנקיט בש"ס דכל עיקרו של פסח לאכול על השובע, וי"א (וזה אוכל) לשם מצוה, וזה לשם אכילת גסה, — כדי נקיט, רק דהאמת אכילה גסה היא, אך העיקר שעושה מעשה טוב, ומתכון לאכול דרך זוללות שזהו לאו בתורה (לא תאכלו על הדם, ויקרא, יט, כו, ספר המצות להרמב"ם לא תעשה, מצות קצה, ובספר החינוך, מצות רמ"ח) — והמעשה דומית (דומים) וכוונות מתחלפות.

יא, א, תפשוט לי'. צל"ע חדא דלא נז' (נזכר) בר"י (בר' יוחנן) שהמומר פטור, רק שהקרבן נפסל, ואה"נ (ואין הכי נמי) כשחוזר אח"כ צריך להביא קרבן אחר, ועוד דכאן בחצי זית ל"ש (לא שייך) דיחוי כלל שעדיין לא הי' חייב, ואולי יש לתלות זה במחלוקת (שבת, קה, א) דאי יש ידיעה לחצי שיעור.

לייתי אשם תלוי. אלה"ק (אפשר להקשות) דאינו בא רק לתלות עד שיודע, וכאן כשיודע יפטר, י"ל דאם יעבור מנשיאותו ויתודע לו, י"ל דלכו"ע חייב, ול"ש דיחוי על הידיעה, וצ"ע, שוב ראיתי בירו' (בירושלמי) (הוריות, פ"ג הלכה ג) (ששם מקשה הירושלמי קו' זו „מצינו דבר שעיקרו פטור וספיקו חייב" ?).

לובש כלאים. צ"ע למאי דמסקינן דמחלב לדם לא הוי מומר כ"ש מכלאים לזדונו כרת, א"כ מאי נפ"מ שהוא מומר לכלאים הא אין קרבן על כלאים, ואולי להחזיר אבידתו, או לענין אין מעלין (עבודה זרה, כו, ב), — ומה גם לתוס' פ"ק דחולין (ה ב, ד"ה מעם הארץ) דאפי' לת"ק ולר"ה (ולרב המנונא), בד"א (בדבר אחד) ממש אינו מומר רק לו.

ע"ב, רש"י ד"ה אין בין. ל"י (לא ידעתי) מ"ק (מאי קאמר) דציבור אין מביאין, פשיטא, וכי בשביל חטאת הכ"ג (הכהן גדול) יביאו הציבור, ואם לומר כיון שלא הי' כהן משוח גם כשחטאו ציבור א"מ (אין מביאין) פר (כי הכהן המשוח צריך להקריבו, להוות הדם בפנים, שכן כתוב בתורה „והביא הכהן המשיח מדם הפר"), (ויקרא ד, טז), ודאי ליתא, ע' מגילה ט' ובט"א (ובטורי אבן) שם, וע' דף יב, ב רש"י ד"ה ופליג.

כל דבעי מלכא. משמע דבאמת כיון שנפל מחלוקת אין שומעין גם לבנו גם למה שצוה המלך. — ועיקר הדבר צ"ע, אם נפל מחלוקת שרוצים להמליך אחר ממש מהו, דאולי כיון דלאו כדינא אמרי א"צ (אין צריך) משיחה, אך מעתלי' (שרצתה למלך) ילה"ר (להביא ראי') קצת.

יב, א, באפרסמא. משמע דבמלכי ב"ד (בית דוד) לא הקשה, נמעול, דהשמן בשבילם, רק כשהוא בן מלך, שא"א (שאי אפשר) ליטול ממנו, א"צ (אין צריך) משיחה, אבל כשיש גדול ממנו, צריך משיחה, — ודע דרחוק מלך ב"ד (בית דוד) שאינו מלך בן מלך.

יב, א, יציקה עדיפא, דכתיב. ק"ק אי נתכהן אהרן מראשונה, א"כ מנ"ל דצריך עכשיו תרוייהו.

אצל כלי שרת. לכאורה הא לא ילפינן משעה, וכ"ש (וכל שהוא) לדורות קי"ל (שבועות, טו, א) דעבודתן מחנכתן.

שמא מעלתי. משמע דמתעסק שייך נמי מעילה, ע' פסחים, לג, א.

כשהוא מספר. ערש"י בכריתות (ה, ב), פי' ל' תספורת, אך א"כ הו"ל מסתפר.

על המעיין. בכ"ג (בכהן גדול) ל"ש (לא שייך) זה, דהעיקר כדי שיוריש מלכותו לבניו, ובכ"ג (ובכהן גדול) קי"ל דבנו בעי משיחה שנית. — שוב ראיתי בח"א (בחידושי אגדות) רש"א (מהרש"א), (ד"ה אין מושחים, שאומר כך).

דבין ר"ה (ראש השנה) ליו"כ. לכאורה אולי ביו"כ נקרע גז"ד (גזר דין) כדקי"ל בבינוני, ולכל האופנים לא אתי כר' יוסי (ראש השנה, טז, א) דנידון בכל יום.

ע"ב, ר"ש היא. נ"ל דלריה"ג (דלר' יוסי הגלילי) (לעיל, ח, ב) חייב משוח שעבר על קרבן עו"י (עולה ויורד) דאתי לידי עו"ע (עניות ועשירות), עיקר הש"ס צ"ע, אי ר"ש הא יליף לה (לעיל ט, ב) רק דאינו שוה לקהל, והיינו דמביא פר, א"כ מרובה בגדים חייב על טומ"ק (טומאת מקדש וקדשיו), ואמאי קתני דא"ב (דאין בין) יותר מפר, אך י"ל דברייתא זו אתיא גם כר"ע דפטר כה"ג (כהן גדול) מקרבן עו"י (עולה ויורד), ובודאי גם מרובה בגדים פטור, דגם איהו מביא חביתין, דמינ' נפקא לר"ע (לעיל ט, א) פטורא דעו"י — ולא קאמר בש"ס הא מני ר"ע, דכולהו סתימאה כר"ע (סנהדרין פו, א), בלא"ה, —. ולא קתני בברייתא דמשוח פטור משאר עו"י דהא אסיקנא לעיל (ט, א), דמ"מ מפר לא פטר לי', וזהו קרבן הנוהג בכ"ג (בכהן גדול). — אך למ"של דר"ע לא מחייב בפר רק בטומ"ק לא יתכן זה, — ורק טומ"ק פטור לגמרי מדרשת ר"ש, וממילא א"ש דגם מרובה בגדים פטור מטומ"ק, דקרבן עו"י ל"ש בי', ופר בלא"ה ליכא במרובה בגדים, ואדרבא איהו פטור גם בכל שארי עו"י, דפר לית בי', ופטור לגמרי, דו"ק. עו"ל דזדאי לר"ש בעי למילף מיוה"כ ודחי כהנים נמי, וליף מן שגגת מעשה, ולכאורה הכל ק' כהנים נמי, וצ"ל דמאי נ"מ סוף סוף מתכפרין בפר, משא"כ כ"ג (כהן גדול) בשגגת מעשה פטור לגמרי, וחלוק ממש מקהל, — והנה משוח לית בי' תולה ביש בה ידיעה בתחלה ואב"י (ואין בה ידיעה) בסוף (שבועות, ב, א), לר"ש דלא אתי לכלל חטאת ופטור לגמרי, וא"כ אחיו הכהנים תלי' מנין להם, והלא איהו מקיבעא והם מקופיא (זבחים, ז, ב), ומנין להם כפרה זו, וצ"ל כמ"ש הכ"מ ריש הל' תשו' דתלי' בכהנים בשעיר של צבור (הלח"מ, בפ' יא מהל' שגגות הל' יא, „דעל השוגג דכהנים, שעיר הנעשה בפנים מכפר"). ועדיין ק' למאי דמשמע התם (שבועות, ח, ב), דשתי כפרות ליכא בקרבן א', והיינו כל שהקרבן קרב בלא"ה, אין כוללין בו כפרה אחרת כשאירע, וא"כ מרובה בגדים לסברתנו אי נימא דחייב בטומ"ק תלי' מנין לו, והלא פרו הי' קרב גם במשוח דלית בי' תלי', וא"א לומר שמתכפר בשל צבור, כיון דלא חסר בי' מדעם, כדמוכח ספ"ק דשבועות (יד, א), ורק כהנים דגלי קרא בדידהו דמתכפרין בשל אחרים, ובכ"ג (ובכהן גדול) הא לא גלי, וע"כ נימא להא"א זו דלר"ש ליכא כלל קרבן לתלות למרובה בגדים, — וא"כ גם אנו נימא דמ"ב (דמרובה בגדים) אינו שוה לקהל שהרי חסר לו כפרה תלי' לגמרי וממילא פטר מטומ"ק, ואף דאי נימא דפטור בטומ"ק שוב א"צ כלל תלי', עכ"פ א"א לומר דחייב בטומ"ק דא"כ אין קרבנו שוה לקהל, דו"ק. ורק הש"ס תחלה על כהן משוח הוצרכו ללמוד משגגת מעשה, דאל"כ ה"א דחייב אטומ"ק, ופרו דיה"כ נקבע לכתחלה גם על תלי', ולא הוי ב' כפרות, דו"ק. אבל למסקנא דמשוח פטור והוי ב' כפרות, ממילא ע"כ גם מ"ב (מרובה בגדים) מיקרי חלוק מקהל, דו"ק. עו"ל, דעכ"פ המצוה למשחו ולהוציאו מכלל הקהל, אלא דליכא שמן, אך צ"ע מי שנתכהן כבר, אם ימצא שמן המשחה, אם צריך למשחו, ואולי כיון דאיכא נ"מ לדינא לחייבו בפר, דאי חייבין, אך א"כ לר"מ ליכא חיובא, ויו"ע דאיכא חיובא לכ"ע.

כתנאי. ל"י למה פסק הר"ם (הרמב"ם) (בפי"ז מה' איסורי ביאה, הלכה א) לאיסור במשוח מלחמה, ולר"ע (ולר' עקיבא) שרי, וקי"ל הלכה כר"ע (עובין, מו, ב) לגבי רי"ש (ישמעאל).

יג, א, שעיר ע"ז ושעיר נשיא. אין זה ענין למ"ש פ"ק דר"ה (ראש השנה, טו, א) לאו אורח ארעא למיקם מלכא אבראי.

שעירא עדיפא. ע' סוף כריתות (כה, ב).

כה"ג קודם לנביא. ע' רש"א (מהרש"א) בח"א (בחידושי אגדות), וי"ל ששניהם ת"ח.

ואומר שמע נא. זימני דפריך מאי ואומר, — לכאורה גם יהושע נביא הוי, שהרי המלאך דבר בו. וי"ל.

משוח קודם. ע' נזיר ר"פ (ריש פרק) כ"ג (מז, א) בתוס' (ד"ה וכן משוח) הא לא הוו בזמן א' (אחד).

נתין לגר. אף דנתין גופי' גר הוא, שאסורין לבא בקהל, מ"מ עכ"פ הוא בן גרים, אלא דלפ"ז הומ"ל בן גרים קודם לנתין. וי"ל.

רש"י ד"ה משוחררת. ע' כתובות לו, א.

יג, ב, רש"א (מהרש"א) **ד"ה מתני'.** ל"נ (לי נראה) דדיבור בפ"ע הוא ברש"י, וקאי על תמורת בכור ומעשר, דו"ק.

קמרא דאבוך. ענותנותא דרשב"ג, שלא בשביל חכמתו זכה לנשיאות, אלא מצד ירושה, ואפי' אינו בקי בעוקצים.

לעיל, יא, ב, יהואחז מפני יהויקים. אף שהי' עדות לישראל הנזר אם הולמתו (עבודה זרה, מד, א), ודמי לשלמה שהי' ע"פ נביא, ערש"א, צ"ל שהיתה הולמת גם ליהויקים. לפי שהי' עתיד למלוך.

שילהי מכילתין (איבעיא להו, ר' זירא ורבה בר מתנה הי' מנייהו עדיף... חריף ומקשה... מתון ומסיק, מאי) נ"ל נ"מ לדינא מן הני בעיות לענין מופלא, אך ק"ל איך אפשר ששניהם בקיאים בשוה — וע' לעיל, ז, ב — והלא הבקיאות תכריע, ואולי צריך בקיאות יתירה, ויו"נ כשא"א לידע מי בקי יותר. אם מכריעין בחריפות, אך לפ"ז לענין מופלא דנוגע בקרבן, א"א להביא בשום אופן עד שיסכימו שניהם — ומאי נפ"מ מבעיא.

(לעיל) ה, ב, מה תלמוד לומר ופר שני. אף דר"פ כל התדיר (זבחים, פט, ב) דרשינן מיני' לאברי עולה שקודמין לשל חטאת, אולי ממילא ש"מ, דאי ס"ד דנאכל ללוים, א"כ לא הי' ק"ק רק קדשים קלים ול"צ קרא לאקדומי עולה, או י"ל דשם (בזבחים) מעיקר המעשה ליף — וס"ל יליף שעה מדורות, וע"ש (בזבחים) תי' רבינא — וכאן, מתיבת שני. שוב ראיתי בת"כ (פרשת ויקרא, דבורא דחובה, פ' ג) ויקרא, מחלוקת תנאים הוא.

עכוש"ל כה"ג קודם לנביא. — מאי ואומר. ומצאתי בע"י (בעין יעקב, בסוגיא זו) עשתננת (מחשבה) דנ"מ אף בליכא או"ת (אורים ותומים), עו"ל דנ"מ אף באינו משוח — דהא לקמן מקדמינן לי' למרובה בגדים, ואיהו יהושע הא הוי בתר דגנוז שמן המשחה ואעפ"כ קדים לנביא — בעיקר ואומר, במחלוקת שנוי' סנהדרין צג, א, דדריש אנשי מופת על חנני' מו"ע (מישאל ועזריה), ואינהו לאו נביאי דאפי' דניאל דנפיש זכותי' לא הוי גביא, ע' ריש מגילה, ול"ח (ולא חשיב) להו במ"ח נביאים — זה י"ל.

(לעיל, יא, ב) כהן שעבר. ע' לח"מ (לחם משנה) סוף הל' שגגות (פרק טו, הלכה ז) תמה אר"מ (ער"מ) (על הרמב"ם) מנ"ל דאפי' נעשה ב"מ (בעל מום) מ"מ חשיב כהן, — ול"נ דכיון דדינו בע"ז (בעבודה זרה) ג"כ כבדה"ג (כבדהלכה ג) ובעשה כהוראתו, והא ק"ל דקרבנו פסול אפי' בשחיטה — איך שיהי' אין קרבנו ריח ניחוח, ע' ר"מ במקומו (פרק ט מהלכות ביאת המקדש, הלכה יג), א"כ ע"כ מעבירין אותו ואינו ראוי עוד לכ"ג, ואעפ"כ מביא פר ושעיר, וד"ל (ודוחק לומר) לפי שע"י אותה עבירה הוא שנפסל. (לעיל), ז, ע"ב, עמש"ש ברש"י, אבל צריך לשבש הגי' ולומר שטעו ביותר מכזית לשוי' ח"ש כדי להקל. ויו"נ שהתירו לתולה שצריך לאכול ח"ש, והתירו לו כזית, שלפי טעותם גם פמ"כ (פחות מכזית) שיעור שלם הוא, ואש"ה (ואתי שפיר היטב). אך הא ק"ל דבעינן שיעור, הרי חלב ודם טעות א' (אחת) הי"א, וד"ל (ודוחק לומר) שאסרו ח"ש (חצי שיעור) — היינו לפי טעותם — רק בחלב ולא בדם.

אור הישר

מאת רבנו שמואל יצחק הילמן

במשנה תורו ב"ד לעבור על א' מכל מצות האמ' בתורה ההלך היחיד ועשה שוגג על פיהם כו' פטור, ופירש"י כגון שאכל דם או חלב פטור מלהביא כשבה ושעירה כו' ע"כ, ואפ"ל בכוונתו מש"כ כשבה ושעירה שהיא החטאת קבועה דכתיב בויקרא בפרשת ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ, אבל עדיין לא פלט מעבירה דהא אכילתו זו ע"פ הוראת הב"ד דמיא ממש לנתכוין לאכול בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר דאמר קרא ונשא עונו כדאמרינן בנזיר כ"ג ע"א, אולם ג"ז הוא רק למ"ד דלא בעינן חתיכה אבל לפ"מ דקיי"ל דבעינן חתיכה מב"ח כדפסק הרמב"ם בפ"ח ה"ב משגגות, והאי קרא באשם תלוי כתיב והכא הרי לא היתה אלא חתיכה אחת משו"ה אפשר דפטור לגמרי, ואכתי איכא לספוקי דכל טעמא דבעינן חתיכה מב"ח הוא משום דבעינן איקבע איסורא כדכ' הרמב"ם שם וזה לא יתכן בחתיכה אחת, משא"כ הכא הרי היה ודאי איקבע איסורא לפי האמת הגמור, רק לדידיה היה נעלם ע"פ הוראת ב"ד אפשר דהכא לכו"ע, עבירה היא בידו, ואף דאשם תלוי אינו חייב מפני שכל עיקרו לא בא אלא להגן עליו מן היסורים בשעת הספק כדאמרינן בכריתות כ"ו ע"ב, והכא שעשה ע"פ הוראת הב"ד לא בא לכלל ספק מאומה דהא תלה בב"ד, ומשו"ה בהא דתנן פטור אפשר דפטור לגמרי משמע אף בתר דאתיידע ליה, ואולי עכ"פ למ"ד ר"פ ספק אכל יש אם למסרת מצות כתיב ועל חתיכה אחת נמי חייב או משום דאפשר לברר איסורו וה"נ אפשר לברר איסורו ע"י ב"ד אחר ועדיין צ"ע.

שם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו, עמש"כ בחידושי לחולין ד"ה ע"ב.

שם אר"פ קסבר ר' יוחנן כיון דכי מתידע להו לבי דינא הדרי בהו והוא נמי הדר ביה שב מידיעתו קרינא ביה וחייב, ע' גבורת ארי ליומא ד"פ ובהשמטות שם.

שם אמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב צבור מ"ט א"ק בשגגה עד שיהא כולן בשגגה אחת, ע' משך חכמה לפ' שלח בפסוק וכפר הכהן.

תוד"ה הורו לה ב"ד להנשא. האי ב"ד אינו סנהדרי גדולה כו', ע' לח"מ פ"ה ה"ה מה' שגגות ובמל"מ שם פי"ד ה"ג ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' צ"ו.

ע"ב א"ר יהודא אמר שמואל זו דברי ר' יהודה אבל חכ"א יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב כו', ע' מל"מ פי"ב ה"א מה' שגגות.

שם דתניא ר' יהודא אומר זאת תורה העולה היא הרי אלו שלשה מיעוטין, ע' זבחים ס"ח ע"א תוד"ה מלק בשמאל ובמש"כ בחידושי שם כ"ז ע"ב.

דף ג' ע"א ור"נ אמר שמואל זו דברי ר"מ אבל חכ"א יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב כו', ע' נוב"ת חי"ד סי' צ"ו.

שם אמר רב אסי ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל כו', בירושלמי דפרקין ה"ב ובפסחים פ"ז סוף ה"ו הוא בשם רבי אמי בשם רשב"ל, וע' ברמב"ם פי"ג ה"ב משגגות ובפ"ד הי"א מה' סנהדרין ובת' באר יצחק חא"ח סי' י"ד.

שם שנאמר ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים וגו', ע' מנחת חינוך מצוה ק"כ.

רש"י ד"ה ור"מ. בירושלמי מפרש ה"מ היכא דליכא אלא ב' מיעוטין אבל הכא דאיכא ג' מיעוטין בזה אחר זה בחד קרא כולהו אתו למעט כו', ע"ל ד"ה ע"ב תוד"ה הרי ובמש"כ בחידושי לזבחים כ"ז ע"ב ולמנחות ד"ט ע"ב.

ע"ב א"ר יונתן מאה שישבו להורות אין חייבין עד שיורו כולן שנאמר אם כל עדת ישראל ישגו כו', בנוגע לחשבון המאה והילפותא מהאי קרא ע' מל"מ ספ"ט מה' סנהדרין ובת' משיב דבר ח"ד סי' ד' וסי' ז'.

שם דבכל התורה כולה קיי"ל רובו ככולו כו', הנה האי קיי"ל דרובו ככולו הוא מדאורייתא כמבואר בנזיר מ"ב ע"א, ועפ"ז מובן בחולין ד"ע ע"א דהש"ס פריך בפשיטות אילימא רובו ממש עד השתא לא אשמעינן דרובו ככולו.

שם והא הכא דכתיב הגוי כולו ורובא ככולא דמי ע' במיוחסות סי' ר"פ ובת' הריב"ש סי' רמ"ט ובתשב"ץ ח"א סי' קכ"ג.

שם תיובתא דר' יונתן תיובתא ואלא מאי כל עדת דקאמר רחמנא ה"ק אי איכא כולם הויא הוראה ואי לא לא הויא הוראה, ע' בת' הרי"מ חי"ד סי' ט'.

שם כי היכא דגימטיין שיבא מכשורא, ע' רש"י סנהדרין ד"ז ע"ב ד"ה דנמטיין ובהעמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' נ"ח אות י"ב.

במשנה הורו ב"ד וידעו שטעו וחזרו בהן כו'. ע' פתח השער לת' חמדת שלמה.

שם אומר היה ר"ש כל הוראה שיצאה ברוב צבור יחיד העושה אותה פטור, ע' ברש"י ותוס' שבת צ"ג ע"א ד"ה ה"ג ור"ש ובחוט המשולש חלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' י"ג.

שם פר העדש"צ ושעירי עכו"ם בתחילה גובין עליהן דברי ר"ש ר' יהודה אומר מתרומת הלשכה הן באין כו' ע' מנחת חינוך מצוה ק"כ ובאור שמח פ"ד ה"י מביאת מקדש ובת' דגל ראובן ח"א סי' י"ג.

דף ד' ע"א משל דסומכוס למה"ד לאדם שהביא כפרתו ביה"ש ספק מבעוד יום נתכפר לו ספק משחשיכה נתכפר לו שאין מביא אשם תלוי, ע' שאג"א סי' י"ז שיצא נגד דעת הראשונים, והוכיח מהכא דדם אינו נפסל עד צאת הכוכבים שהיא לילה.

שם אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו כו', ע' רמב"ן לסה"מ שרש ראשון.

שם ואב"א דאמרי זבה לא הויא אלא ביממא דכתיב כל ימי זובה, יל"ד לפ"ז בשילהי נדה בהא דרב שמעיה מקשה אימא ביממא תיהוי זבה כו' פירש"י שם כדכתיב ימים רבים ע"ש, ואמאי נטה מלשון הש"ס דהכא דנקטו בזה קרא דכל ימי זובה, וע"ע בהעמק שאלה לשאילתות פ' תזריע סי' פ"ז אות ד' ובמש"כ בחידושי לנדה שם בהדרן לש"ס.

שם ואיב"א דאמרי השתחואה גופא כדרכה הוא דאסור דאית בה פישוט ידים ורגלים הא השתחואה דלית בה פישוט יד"ר שריא, ע' בת' עין יצחק חי"ד סי' ט"ז אות ז' וע"ע בת' הרמב"ם הנדפס בשנת תרצ"ד סי' שס"ה ובתשב"ץ ח"ג סי' שט"ו.

רש"י ד"ה החזיק בדרך לילך למדינת הים ועדיין ישנו בעיר כו' ע' בת' שבית יעקב ח"ב חא"ח סי' מ"ו.

רש"י ד"ה השתחואה בפשוט ידים ורגלים כדכתיב וישתחו אפים ארצה ע"כ, וקשה הלא בברכות ל"ד ע"ב ובשבועות ט"ז ע"ב ובמגילה כ"ב ע"ב בכל המקומות יליף הש"ס דהשתחואה זו פשוט ידים ורגלים מדכתיב הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה, ומדוע נאיד רש"י ממה דיליף בגמרא, ואם נ'חא ליה לרש"י ללמוד מקרא המוקדם בפ' וירא, א"כ מה מצאו בכל המקומות בש"ס לדלג אהאי קרא שהביא רש"י ולמילף מקרא דפ' וישב וצ"ע.

תוד"ה קרי ביה. וי"ל דודאי דבר כולה דבר משמע כו' ע' סנהדרין ד"צ ע"א רש"י ד"ה פטור.

ע"ב בעי רב יוסף אין חרישה בשבת מהו כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' י"ג ובמנחת חינוך מצוה ק"כ.

במשנה או שהיה אחד מהן גר או ממזר כו', בירושלמי דפרקין ה"ד פריך וכי ב"ד ממנין ממזרין וע"ש במה"פ ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' קפ"ב.

שם או זקן שלא ראוי לבנים ה"ז פטור, וכ' הרמב"ם בפיה"מ דלהכי אינו כשר לדיני נפשות לפי שהוא אכזרי ולא ירחם על בני אדם לפי שאינו יודע אהבת הבנים, וכן פירש"י נמי בסנהדרין ל"ו ע"ב ע' וע' באר שבע בסוגיין, ולפ"ז י"ל"ד קצת אמאי לא חשיב נמי סריס כדחשיב בתוספתא ובריית' דסנהדרין וכדפירש"י שם דחד טעמא הוא לשניהם, ואפשר דלפ"מ דדייק במשנה זקן שלא ראוי לבנים, שהוא מורה על זקן מופלג בשנים וכדדייק בבאר שבע הכא בפי' רש"י דהתם שכ' זקן ששכח כבר צער גדול בנים ע"ש, לפ"ז ממילא נכלל בזה גם סריס כנ"ל, משא"כ בסנהדרין דקתני סתם זקן להכי צריך למיתני גם סריס ורש"י הוכרח לפרש שם דהאי זקן הוא ששכח כבר צער גדול בנים כנ"ל, וע"ע בת' שבות יעקב קמא חא"ח סי' כ"ט.

שם א"ר חסדא א"ק והתיצבו שם עמך עמך בדומין לך ואימא עמך לשכינה אלא אר"ג בר יצחק א"ק ונשאו אתך בדומין לך, והנה בירושלמי דפרק"ן ה"ד קאמר והתיצבו שם עמך מה את לא גר ולא נתין ולא ממזר אף הן לא גרים ולא נתינים ולא ממזרים ע"ש, הרי דלא דריש מקרא דונשאו אתך ולא חש נמי לקושית הש"ס דהכא ואימא עמך לשכינה.

אמנם אכתי איכא למידק איך בעי למימר דהאי והתיצבו שם עמך הוא משום שכינה הלא זהו לפינן מקרא דונשאו אתך במשא העם דפ' בהעלותך, והאי ונשאו אתך דקאמר רנב"י הכא הוא דפ' יתרו, כדפירש"י בסנהדרין ל"ו ע"ב ובקידושין ע"ו ע"ב וע"ש בתוד"ה והקל וצ"ע כעת.

במשנה הורו ב"ד ועשו כל הקהל או רובן על פיהם מביא"ז פר כו' דר"מ ר"א י"ב שבטים מביאין י"ב פרים כו', ע' בת' דבר אברהם סי' ט"ו.

דף ה' ע"א התם נמי הא כתיב אשר חטא בה ההוא מבע"ל פרט למתעסק, הארכתי בזה בחידושי לכריתות דף י"ט.

שם מ"ט דר' יהודה קסבר ד' קהלי כתיבי כו' חד לחייב על כל קהל וקהל כו', ע' דורש לציון דרוש א'.

שם ור"ש תלתא קהלי כתיבי כו' מעיני הקהל אורחיה דקרא הוא כדאמרי אינשי מעיני דפלניא, ולכאורה אזיל בזה ר"ש לטעמיה בב"מ ל"א ע"ב דרבנן ס"ל דתעביטנו מבע"ל על יש לו ואינו רוצה להתפרנס ולר"ש דס"ל יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו תעביטנו ל"ל דברה תורה כלשון ב"א ע"ש, אלא דלפ"ז צע"ק בתוס' שם ד"ה דברה תורה ועמש"כ שם עה"ג.

ע"ב מאי חדשה א"ר יוחנן שחידשו דברים ואמרו טבול יום אל יכנס במחנה לויה, ע' פסחים צ"ב ע"א תוד"ה טבול יום וברש"ש כלים פ"א מ"ח וע"ע תוס' ובהים ל"ב ע"ב ד"ה שחדשו ובמש"כ בחידושי שם ובתשב"ץ ח"ג סי' קל"ז.

שם דכתיב ויאמר אלי הנני מפרך והרבתיך ונתתיך לקהל עמים וגו' מאן אתיליד ליה ההיא שעתה בגימן כו', ע' בס' לפלוגת ראובן ח"ו דף ס"ו ע"א.

דף ו' ע"א כיוצא בו א"ר יוסי הבאים מהשבי בני הגולה כו' ע' תמורה ט"ו ריש ע"ב ברש"י ובתוס' ד"ה כיוצא בו ובת' פנים מאירות ח"ג סי' כ"ד.

שם כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים כו', ע' ספר חסידים סי' תתשע"א.

שם ה"ג מסתברא דאי לא תימא הכי אילים תשעים וששה כבשים שבעים ושבעה כנגד מי אלא הוראת שעה היתה כו' ע' משך חכמה לפ' שלח בפסוק ונסכו כמשפט ובהעמק דבר שם בפסוק והם הביאו את קרבנם.

ע"ב א"כ חסרי להו י"ב שבטים אמר אביי אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, הנה בפדר"א פל"ו יליף מהאי קרא דבני בנים הרי הן כבנים, וביבמות ס"ב ע"ב דלא יליף מהכא מסתמא סבר כמסקנא דהכא דלגחלה הוקשו ולא לדבר אחר כדכ' שם בביאור הרד"ל ובמק"א הארכתי בזה.

שם אמר רבא והא כתיב על שם אחיהם יקראו בנחלתם לנחלה הוקשו ולא לדבר אחר, ע' דורש לציון דרוש א'.

שם שלמה עשה ז' ימי חנוכה ומה ראה משה לעשות שנים עשר ימי חנוכה כדי לחלוק כבוד לנשיאים, ע' בביאור הרחב דבר לפ' בהעלותך יוד יוד.

שם וכי דנין אפשר משאי אפשר, עי' מנחות פ"ב ע"ב תוד"ה והשתא ובבכורות נ"ו ע"א תוד"ה ומה בנך ובמש"כ בחידושי שם. יע"ע בת' פני יהושע ח"א סי' ב' ובטו"א מגילה ד"ט ע"ב.

שם ר"ש בחד מקום גמיר, ע' תוס' תמורה ט"ז ריש ע"ב ובמש"כ בחידושי שם.

שם הב"ע כגון שהורה ושכח מאיזה טעם הורה כו' ע' העמק דבר לפ' נצבים ל' ח'.

רש"י ד"ה שאין תמורה בצבור. דכתיב לא יחליפנו ולא ימיר דלשון יחיד הוא ולא צבור ושותפין כו' ע' בת' דבר אברהם סי' י"ד.

דף ז' ע"א לאשמת העם הרי הוא משיח כציבור כו' ע' בתשובות הרשב"א סי' תקנ"ג.

שם אילימא דהוא מופלא והן אינן מופלין פשיטא דמתכפר לו בפ"ע הוראה דלהון ולא כלום כו', ע' משך חכמה לפ' תצוה בפסוק וכפר אהרן.

ע"ב ותסברא בזדונו כרת ובשגגתו חטאת מי קתני אלא תני הא וה"ה להא כו', ע' מה"פ לירושלמי דפרקין ה"ג.

שם והנפש זה משיח השוגגת זה נשיא כו', ע' העמק דבר לפ' שלח ט"ו כ"ח.

רש"י ד"ה הוא בחלב. א"נ דהורו בחלב שעל הקרב בין בכזית לפחות מכזית דכזית לא כתיב בהדיא והוי דבר שאין הצדוקין מודין, ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' ל"ב.

דף ח' ע"א תורה אחת יהיה לכם כו' הוקשה כל התורה כולה לעכו"ם מה עכו"ם שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת אף כאן שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, ע' סה"מ שרש שביעי ושם ל"ת קצ"ו.

שם דתנא דבי ר' ישמעאל אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום, חנה מכאן מוכח דדברי ר' שמלאי ורב המנונא במכות כ"ג ע"ב כ"ד ע"א נוסדו ג"כ אהא דתנא דבר"י, וע' בזוהר הרקיע בפתיחתו ובתשב"ק ח"א סי' קל"ט ובעקידה שער מ"ה.

רש"י ד"ה איזו היא מצוה. דאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום כו' ע' מגילת אסתר לסה"מ עשה א'.

ע"ב והא אמר מר עשר מצות נצטוו ישראל במרה כו' ע' בת' ברית יעקב סי' ע"ב.

במשנה ומביאין אשם תלוי על עשה ועל ל"ת שבגדה, ע' כריתות י"ז ע"ב בתוד"ה ותני ובמש"כ בחידושי שם.

שם אזו היא מ"ע שבגדה פרוש מן הנדה ופירש"י כלומר בסמוך לוסתה כו' דכתיב והזרתם את בני ישראל כו', ע' משך חכמה ס"פ מצורע בפסוק והזרתם את בנ"י משומאתם ובת' משיב דבר ח"ב סי' ל"ג ושם ח"ד סי' ל"ח.

במשנה והנשיא כיוצא בהם דברי ריה"ג ר"ע אומר הנשיא חייב בכולן חוץ משמיעת הקול שהמלך לא דן ולא דנין אותו כו', ע' ראב"ד ומפרשים פ"י ה"ז משגגות ובש"ש שמעתא ז' ובמש"כ הגאון בעל נה"מ בספרו קהלת יעקב בחידושיו לאה"ע ה' אישות סעיף ג' ובחמדת שלמה תא"ח ס' י"ז.

רש"י ד"ה למן היום. איזו היא מצוה שנאמרה בתחילה הוי אומר זו עכו"ם, דכתיב בתחילת עשרת הדברות אנכי ולא יהיה לך דהיינו עכו"ם, ע' מגילת אסתר לסה"מ עשה א' וברמב"ם פ"א ה"ו מה' יסוה"ת ובהתוה"מ פ' צו סי' א'.

רש"י ד"ה ר' עקיבא. ומביא על כולן פר כדאמרינן בסוף פרקין כו', ע' בת' הגרע"א ס"ס ר"ט.

תוד"ה והא, הא דלא מייתי מהני דכתיב בהדיא כגון מילה לאברהם שפיכת דמים כו', ע' סנהדרין נ"ו ע"ב תוד"ה עשר מצות ובמל"מ פ"י ה"ז מה' מלכים.

דף ט' ע"א נשיא דכתיב ועשה אחת מכל מצות ה"א מי שאין על גביו אלא ה"א, פי' והיינו מלך וע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ד'.

שם והכהן הגדול מאחיו כו' אחרים אומרים מגין שאם אין לו גדלהו משל אחיו כו', ע' תשב"ץ ח"א סי' קמ"ב, וע"ע בתוספתא יומא פ"א ובספרא אמור פרשה ב' דשם ליתנייהו תיבות אחרים אומרים, רק דברי האחרים כלולים בדברי הת"ק.

במשנה על שמיעת הקול ועל בטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו ב"ד פטורין והיחיד ונשיא והמשיח חייבין אלא שאין כ"ג משיח חייב על טומאת מקו"ק דברי ר"ש, ע' אור שמח פ"י ה"ז מה' שגגות.

רש"י ד"ה א"ל ממאי. האי נשיא שנצטרע נמי אינו בא לידי עניות דגזא דידיה כדקאי קאי כו', ע"ל ד"י ע"א ברש"י ד"ה וישב בבית החפשית ובהעמק שאלה לשאילתות פ' מקץ סי' ל' אות א'.

ע"ב אלא שאין כ"ג משיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו דברי ר"ש אמר חזקיה מ"ט דר"ש כו' ע' מה"פ לירושלמי דפרקין ה"ז.

שם תני תנא קמיה דרב ששת אשם תלוי בא על טומאת מקדש וקדשיו א"ל דאמר לך מני ר"א היא דאמר הואיל ונאמר בו כרת כבקבועה כו' ע' בת' הגרע"א סי' ר"י"ט ובת' מנחת ברוך חא"ח סי' ט'.

במשנה משיח שעבר ממשיחותו ואח"כ חטא וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואח"כ חטא כהן משיח מביא פר והנשיא כזהדיוט, ע' גבורת ארי ליומא י"ב ע"ב.

דף יוד ע"א במשנה איזהו נשיא זה מלך שנאמר מכל מצות ה"א שאין על גביו אלא ה"א, הנה מה"ט אמרינן בירושלמי דפרקין ה"ב דכל אותן ששה חדשים שהיה דוד בורח מפני אבשלום שעירה הוות מתכפר לו כהדיוט ע"ש, והטעם משום שהיה עליו מורא בר"ד, וע' מה שהאריך בזה בהקדמת עונג יו"ט.

שם ולר"ש נגעי אונסין מי לא מטמו והא תניא כו', ע' בשאילת שלום על השאילתות פ' מצורע סי' פ"ח אות צ"ב.

שם ת"ר אשר נשיא יחטא כו' פרט לנשיא שנצטרע כו', ע"ל ד"ט ע"א ובהעמק שאלה לשאילתות פ' מקץ סי' ל' אות א' ובמש"כ בחידושי לסנהדרין ק"ז ע"ב.

שם נתן דעתו להושיבם בראש כו', פי' שעי"ז תהיה להם פרנסה מן הצבור וע' תשב"ץ ח"א סי' קמ"ח.

ע"ב עבדות אני נותן לכם שנאמר וידברו אליו לאמר אם היום תהיה עבד לעם הזה, ע' ב"ב קכ"ב ע"א וברשב"ם ד"ה העובד העיר וע"ע מסלת ישרים פכ"ב ובת' משיב דבר ח"ב סי' א'.

שם מאי דכתיב כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם משל לשני ב"א כו', ע' חובת הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה.

שם זה שנזדמנה לו אשתו צדיקים ילכו בם כו', בזה יפה פ' בעקידה שער כ"ח מש"א יהודא צדקה ממני, ר"ל אף שבאמת נזדמנה לי אשתי אבל אנא מיהא לאיסורא איכווני כדאמר רב חייא בר אשי בקידושין פ"א ע"ב, משא"כ איהי כל כוונתה מתחילה לשם שמים היתה, ובזה צדקה יותר ממני.

שם גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה שנאמר תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תבורך מאן נינהו נשים באהל שרה רבקה רחל ולאה, ע' בתוס' הרא"ש בסוגיין וברש"י נזיר כ"ג ע"ב ד"ה דכתיב תבורך, וע' במשך חכמה ס"פ בשלח דהסביר בטוטו"ד דאף שהאמהות כוונו להעמיד שנים עשר שבטים אבל על מצות פו"ר לא הוזהרו נשים, משא"כ יעל במלחמת מצוה גם נשים מצוות כדתנן בסוטה מ"ד ע"ב אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, לכן נקראת עבירה לשמה.

שם לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה כו', ע' בהקדמת שב שמעתתא ובעקידה שער צ"ב.

שם והא קא מיתהניא מעבירה א"ר יוחנן משום רשב"י אפילו טובתם של רשעים רעה היא אצל צדיקים, ע' בת' משיב דבר ח"ב סי' ט'.

שם דאילו בכירה דקרייה מואב א"ל רחמנא למשה אל תצר את מואב כו', ע' מד"ר וירא ס"פ נ"א ובת' מקום שמואל סי' ל"ח.

דף י"א ע"א לעולם יקדים אדם לדבר מצוה שבשכר לילה אחת שקדמה בכירה לצעירה זכתה וקדמתה ארבעה דורות למלכות ע"כ, והיינו נמי דאמרינן ביבמות מ"ז ע"ב גבי גר קיבל מלין אותו מיד מ"ט שהוויי מצוה לא משהינן וע"ש ל"ט סוף ע"א, וכן בכל המצות גדולה מעלת הזריזות כדחשיב ר' פנחס בן יאיר בע"ז ד"כ ע"ב, ואבוהון דכולהו וישכם אברהם בבקר כדאמרינן בפסחים ד"ד ע"א, והיינו דאמרינן הכא לעולם, ובשביל זה תפסו נקודה זו בטור ושו"ע או"ח ר"ס א' להזהיר ראשונה כשיקום משנתו על הזריזות, משום שזהו עיקר גדול בכל חיי האדם ומכש"כ לעבודת הבורא.

שם אכל חלב והפריש קרבן והמיר וחזר בו הואיל ונדחה ידחה, ע' אבני מלואים ר"ס י"א ובמש"כ בארוכה בחידושי לזבחים י"ב.

שם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו כו', ע' חולין ד"ה ע"ב ובמש"כ בחידושי שם ובתשב"ץ ח"ג סי' מ"ז.

שם ר' יוסי בר"י אומר אף הלובש כלאים מאי ביניהו א"ב כלאים דרבנן מ"ס מדאורייתא הוה מזמר מדרבנן לא הוי מומר ומ"ס כו', ע' באוצר הגאונים לביצה י"ד בחלק התשובות.

שם פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א לתיאבון מומר להכעיס מין וח"א להכעיס נמי מומר אלא איזהו מין כל העובד עכו"ם, והנה בח"ס אה"ע ח"ב סי' סמ"ך כ' דמומרים שבזמנינו אינם אלא למלא תאותם ואע"פ שחטאו ישראלים הם ע"ש, ואיני יודע איזה מומרים שבזמנים אחרים אתא בדבריו לאפוקי, ואפשר אלו שבזמן חכמי התוס' דהא כתבו בע"ז כ"ו ע"ב ד"ה אני שונה וז"ל ומיהו מומרים של עכשיו להכעיס הן דשבקי היתירא ואכלי איסורא ע"ש, ועכ"פ הי"ל להח"ס להעיר מדברי התוס'.

ולע"ד הנני נבוך אחרי דרש"י בתשובה המובא במרדכי פ' החולץ רמז כ"ט כ' דאע"פ שחטא ישראל הוא וכ"כ הרא"ש לקידושין פ"א סי' כ"ג ובת' מהר"מ ב"ר ברוך סי' תתקכ"ח, ועצם מאחז"ל אע"פ שחטא ישראל הוא אמרו על עכן בסנהדרין מ"ד ע"א במקום שאמרו עליו שם שעבר על חמשה חומשי תורה ע"ש, א"כ מאן מפיס להורות כללים על המקומות והזמנים, לכן לולא דברי התוס' והח"ס היה נלע"ד דמחלוקתם דבסוגיין ובכה"מ בש"ס בין מומר להכעיס ולתיאבון אינו תלוי כלל בזמני הדורות אלא דקאי על כל פרט ופרט במקומו ובזמנו כל חד וחד לפי מה שהוא, אם אנו רואין בו שעושה לתיאבון או עושה להכעיס, אבל אין לכלול את הפרט בזמן מן הזמנים, כאשר יורה הנסיון גם בדורנו שישנם שעושים לתיאבון ומהם להכעיס, ואין מקום להחליט בזה אכשור דרא או חלילה להיפוך, רק הכל לפי מה שהוא אדם דוגמא דתנן במשנה כלים פי"ז מי"א וצ"ע.

שם אכל פרעוש אחד או יתוש אחד ה"ז מומר כו'. ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' ס"ז ובקונטרס עץ שתול סי' ל"ב.

ע"ב בעי מיניה רבי מר"ת כגון אני מהו בשעיר א"ל הרי צרתך בבבל כו', ע' בת' הריב"ש סי' רע"א.

שם לא יסור שבט מיהודה זה ראש גולה שבבבל כו' ומחוקק מבין רגליו אלו בניו של הלל כו', ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ה' ובת' הרא"ש סוף כלל י"ח ובדרשות הר"ן דרוש שביעי.

במשנה ואין בין כהן משמש לכהן שעבר כו', ע' בת' פמ"א ח"ב סי' נ"א.

שם ומחזירין הרוצח, אע"ג דכבר שנינו הכי במשנה מכות י"א ע"א מ"מ רגילות הוא במשנה לכפול הדברים, כדאשכחן במשנה אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד דכפלו בביצה ל"ו ובמגילה ד"ז וכבר האריכו התוס' בכעין זה במנחות צ"ג ובש"מ, כן משום דבמכות עיקר, להכי מסיק נמי התם ר' יהודה אומר אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצח, והכא תנינן לפלוגתא דר"י וחכמים בזה בברייתא לקמן י"ב ע"ב.

שם ת"ר שמן המשחה שעשה משה במדבר כו', בכל הענין הארכתי בחידושי לכריתות ד"ה.

שם ואפילו כה"ג בן כהן גדול טעון משיחה מנלן דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו כו', ע' בת' הרשב"א סי' שי"ן.

שם למען יאריך ימים על ממלכתו וגו' ירושה היא לכם. ע' ר"ה ד"ב ע"ב וברש"י ד"ה ומלך בן מלך.

דף י"ב ע"א תני חדא בתחילה מוצקין שמן על ראשו ואח"כ נותנין לו שמן בין ריסי עיניו ותניא אחריתי בתחלת נותנין לו שמן בין ריסי עיניו אח"כ מוצקין לו שמן על ראשו תנאי היא כו', ע' בת' משיב דבר ח"א ס"ס מ"ם.

שם אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא לעולם יהא רגיל למיחזי בריש שתא קרא ורוביא כו', בכריתות ד"ו ע"א הגרסא למיכל בריש שתא כו', וע' באוצר הגאונים לפסחים קי"ב ע"א ולר"ה ל"ב.

רש"י ד"ה אתיא שם שם. מה ארון נגנז אף צנצנת המן נגנז, ע' גבורת ארי ליומא נ"ב ע"ב במלואים ושם נ"ג ע"ב.

ע"ב דתניא אירע בו פסול בכה"ג ועבר ומינו כהן אחר תחתיו כו', ע' מג"א ס"ס קנ"ג ובח"ס חא"ח סי' מ"א.

שם מעלין בקודש ואין מורידין, עמש"כ בחידושי למנחות צ"ט ע"א.

שם וכל עבודת יוה"כ אינה כשרה אלא בו, עמש"כ בחידושי לחולין כ"ט ע"ב ע"ד התוד"ה ל"ל למרק.

שם וכולן נוהגין במשוח שעבר כו', ע' בת' הרא"ש סוף כלל י"ג.

שם כי נזר שמן משחת אלהיו עליו ולא על חבירו, ע' רמב"ן לסה"מ שרש חמישי.

שם ר"ע אומר אין לי אלא שעבר מחמת קריו מהמת מומין מניין ת"ל והוא כו', ע' מה שהאריך בזה בס' תשובות רבי אליעזר סי' ט"ו ובמשך חכמה פ' אמור בפסוק וקדשתו.

שם משיח שנצטרע מהו באלמנה מידחא דחי או מפטר פטר כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' מקץ סי' ל' אות א'.

במשנה כהן גדול מקריב אונן, ע' פדר"א פל"א ובביאור הרד"ל שם אות מ"ד.

במשנה כל התדיר מחבירו קודם את חבירו כו', הארכתי בזה בחידושי לזבחים ר"פ כל התדיר.

דף י"ג ע"א הואיל ומשיח מכפר ועדה מתכפרת דין הוא שיקדים המכפר למתכפר כו', ע' גבורת ארי ליומא מ"ד ע"א ושם נ"ז ע"א במלואים.

במשנה האיש קודם לאשה להחיות, וכ' בת' באר יצחק סוף חא"ח בשם שאילת יעב"ץ דה"ה בעניני מצוה דכיון דלהחיות גוף איש קודם לאשה כש"כ בחיות הנפש.

שם ת"ר היה הוא ואביו ורבו בשבי הוא קודם לרבו ורבו קודם לאביו. הנה הטעם מבואר במשנה ס"פ אלו מציאות גבי השבת אבידת רבו דקודמת להשבת אבידת אביו. שאביו הביאו לעוה"ז ורבו מביאו לעוה"ב, ומטעם זה יצא התשב"ץ בח"א סי' קכ"ב לדון ק"ו, דאם על אביו אומר בתוך יב"ח לפטירתו הריני כפרת משכבו כדאמרינן בקידושין ל"א ע"ב מכש"כ על רבו ע"ש.

במשנה כהן קודם ללוי לוי לישראל כו' אימתי בזמן שכולם שוים כו', ע' מיוחסות סי' ר"ד.

שם ממזר ת"ח קודם לכה"ג עם הארץ, ע' בת' דבר אברהם ס"ס כ"ו.

ע"ב בני חכמים ותלמידי חכמים בזמן שרבים צריכים להם מפסיעין על ראשי העם, בלשון זה מועתק בשו"ע סי' רמ"ד סט"ז וע"ש בש"ך וט"ז ובקונטרס עץ שתול סי' מ"ד.

שם וכיון דלא גמר נימא ליה מי ימלל גבורות ה' כו' עמש"כ בחידושי למכות ד"י ע"א ולמגילה י"ח ע"א.

שם שמעינהו רבי יעקב בן קרשי, בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ד' הגרסא בן קרושאי.

שם מיהו נקנסינהו דלא נימרו שמעתא משמייהו אסיקו לר"מ אחרים ולר' נתן יש אומרים כו', כתבתי בס"ד דבר נחמד בזה באריכות בחידושי לבכורות ד"ס ע"א.

שם ר"מ לא אזיל אמר דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, לכאורה ר"מ לטעמיה בזה בגיטין נ"ב ע"א גבי ההוא אפוטרופוס דקאמר דברי חלומות כו' אבל י"ל מהא דיומא פ"ג ע"ב דאע"ג דר' יהודא ור' יוסי לא חשו מ"מ חייש ר"מ לחלמא וצע"ק, וע' סנהדרין ד"ל ע"א ובשאילתות ר"פ מקץ ובתשב"ץ ח"ב סי' קכ"ח קכ"ט.

דף י"ד ע"א א"ל גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה, ע' בת' שבות יעקב ח"ב ח"ד סי' צ"ו.

שם רב יוסף סיני רבה עוקר הרים שלחו לתמן איזה מהם קודם שלחו להו סיני עדיף דאמר מר הכל צריכין למרי חטיא, ע' מה שהאריך בזה בת' מהרי"ק סי' קס"ט ע"ע בהקדמה לת' לחם שלמה.

אלף המגן

מאת רבנו מרדכי גימפל יפה
ורבנו נתן נטע לוריא

הקדמה

מכתב אוהבים ידידים לכל שנים עדים. וד.ל לפ״ק

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. במכילתין (י״ב א׳) לרבותינו ז״ל באהרן ומשה. ותיבת יחד מעמקת כוונת אחד ושיחוי הפשוט וכן עוד לרבותינו ביבמות (כ״ד א׳) במלת יחדיו, ונבא אחריהם ומלאנו דבריהם בכוונת תי׳ גם. אשר בהשקפה ראשונה מיותר לדרז״ל. יען מצאנו למשה ואהרן ע״ה הלבישו יחד ומד׳ שה״ש תאומי צביה. ע״ש. והנה אף שטוב שכן קרוב מאח רחוק. וכמו שאבאר אך אם יהי׳ מתדמה כי הרוח לא תתקשר במעדנות הגוף גם בן ואח אין לה. אבל תשכון לאהבת נפש נשתוה אליו. וזה הטוב האמיתי. אבל יגדל הנועם להרבות הטוב ונוסף גם הוא. באשר יהיו החכמים השלמים בעלות הנפשות הדומים. נקשרים גם בצמיד פתיל. אשר הוחרזו מידי הטבע הגוף. [וע״ד הדרש הארכתי בזה בס״ד בהמון חוגג במדרש קהלת טוב שם כו׳ חייך אחיך הוא. ואין די באר ועולה על הגליון פה]. ועז״א כי מה נעים כי בהיות שנים יחד ר״ל מתאחדים בנפשותם בדמיון הגמור גם אחים מבטן. והיו אחדים כרוח וגויה. וכשאני לעצמי הי׳ אפ״ל כוונה שניה בעומק פשט המקרא ותי׳ גם. ואשא משלי. כי יען אשר לא תאלץ אהבה לבעלי היותם חוסים במקום יחד. עדי לא תשכון בלבבם זולתה. אף כי אה״ח (משלי כ״ז יו״ד) טוב שכן קרוב כו׳ לא יאמין כל נלבב ישר הולך. כי קרבת המדורים בפיו. ומה בצע באשר ישכנו יחדיו שור ומריא. כי לא כגויות בשר הנפשות כי חיות הנה. כל גשם לא יערכנה. וכל מקום לא יחברנה. עבותות אהבתה מפשתה לא משזר. עד לא יוכלו הכיל במקום זולת מקום. כי יקצר החבל. לא כן צמיד המושכליות לא ירחק מהם הדרך, כי לא יוכלו הפרד בקצה ארץ ואיים רחוקים לא ישטפוה מים כבירים, ולא ינחוה הרי אררט. ולולי היותם כלואים יחד בחדר הגופות. חיש מהר עפו יחדיו. ותתאחדנה לאחד הפשוט. וגם עתה כי עבים סתר לה ובחומה היא יושבת. תציץ מן החרכים בעד אשנבי שכלה אשר מבעד לצמתה תכסוף תביט ופניה אל אחותה. אף לא יכלו עליו הזמן כאמור (ש״ב א׳ כ״ג) הנאהבים והנעימים בחייהם כו׳. אבל יאמר קרוב על הלב [וע׳ מדרש קהלת ודברתי אני עם לבי]. וכמ״ש ולבו רחק. עקוב הלב. ולאשר גזרו אומר. גדולים חקרי לב. לאהבה השלימה הבלתי שבה אל אביה כי אם בהתדמות אהוב ואוהב. כאשר ירבה ההדמות כן ירבה וכן יוסיף תת אהבתם. וע״כ גם אהבה היותר נמצאת לזכרון לדור דור ההוללה לרבותינו באבות. איזה אהבה שאינה תלויה בדבר כו׳ דוד ויהונתן. מצאנו כתוב (ש״א כ׳ מ״א) עד דוד הגדיל. וכוונה שניה להמקרא שם נראה. עד הגדיל למלוך יהיו שוין. ולא בשבתו על כסא מלכותו הגדיל לעשות, אז נפלה השיווי וע״כ אמר (ש״ב י״ט ו׳) אתה וציבא תחלקו כו׳ הפיר ברית מאס חוק אחים כיאות (משלי כ״ז יו״ד) רעך ורע אביך כו׳ ותהי׳ להפך בניני ריעו (משלי כ״ז י״ט) כמים הפנים כו׳. וע״כ הן צדיק ישולם לזרעו אחריו כמרז״ל (שבת נ״ו) רחבעם כו׳. (ישעיה כ״ז ח׳) בסאסאה כו׳ זאת מצאנה וע״כ דע לך. ולהיות רוב מהאחים ליושר הורם [ועפ״ב דעדיות מ״ט] ישתוו הרבה מאד במעלות המדות ותפול עי״ז הרבה אהבה הבלתי נפסקת. ולזאת יצוייר האוהב המתדמה בלתי ספק. בשם מושאל. ואח יקרא. הרע (משלי י״ז נ״ז) ואח לצרה כו׳. ודומיו הרבה. וע״כ אמר הח׳ (שם י״ח כ״ד) ויש אוהב דבק מאח. כפי דימוי המוזרים ושינוי האחים. ואמר (שם י״ט ז׳) כל אחי רש (ר״ל חסר השלימות), שנאוהו, מפני מיעוט ערך דמיונו לאחיו. בני אמי נחרו בי. וע״כ כי כן רבות ידענוה באחים אהובים. אם ירחק ביניהם למקומותם למושבותם, יצירי הכוסף בלבבם. זפניהם איש אל אחיו. לא יסבו בלכתן. עם כל זה לאוהבים כאלה. יכסף הנועם בהיותם משולבים. גם בקרבות הגופות. ולא יבצר אם לא לזמן רב המשך. ירח ימים או עשור ישכנו רגליהם יחדיו לא יתפרדו. עדי יצמדו אל השיווי הממצעם ומקרא א׳ (קהלת ד׳ ט׳) טובים השנים כו׳ גם אם ישכבו כו׳. וע״ז הרצון יהי׳ בעניני רוח ונפש. או גוף וגויה יגדל המועיל היות שנים יחדיו. וע״ז הכוונה יתכן אמרו כי מה טוב מה נעים שבת אחים (ר״ל מקורבי הגוף משתוי הנפש). גם יחד במקום א׳, אם תהי׳ אהבתם שלימה בלעדה יגדל נועם ויוסיף טוב גם בזה [ויהיה מלת גם כמו גם אותכה הרגתי דומיו רבים]. ככל החזיון הזה וכוונת ב׳ הענינים, יחדיו עלינו היו כולנה. דמיון וכוסף נפשי. ואחרי הביאני להתקשר מעדנות. היותינו אחים. [ערש״י שבת כ״ג ב׳ ד״ה נפק]. מה יקרו לנו התרועעו מבחר האוהבים ומה נעמו לנו הזמן צוף העתים. ימים אחדים היו לנו שבתנו יחדיו בצל התורה באהבתנו.

אמנם עם זה יאתה בימי היותם יחדיו יתקעו להם יתד במקום נאמן. כי יהיה זה להם האות בהפרדם גם כי יסתר איש מאחיהו כאמור עד הגל הזה. ושבע כבשות וכמ״ש הראשונים על ולא זכר שר כו׳ לציין זכר למו ועי״ז וישכחהו. וכן בציצית אמר (במדבר ט״ו ל״ט), וזכרתם את כו׳. ואם לא יושכל קיום מצבת רוחני אשר דבר אין לו עם החמריים. נעדר המקום משולל הזמן. בשפל ממנו אשר מקום גבולו וזמן יסודו נערך מהחושים אשר במורד מצבתם. הבט אל רוח ב״א העולה היא הנפש המשכלת חיי גויתנו. אם זך וזוהר מראי׳ ובעפר לא תתחשב. הרחק מאד ומעלה מנהם. עכ״ז לא תנכר תום דרכי׳ יושרה וטובה כי תהלך מופשטה. רק לאלהא שמיא די מדרהי׳ עם בישרא לא איתוהי (דניאל ב׳ י״א). ולא לנו. אפס באשר תדרוש למשכן לה בגויה מחומר קרוץ. כי תהי׳ גברת שלטת בעיר קטנה תנחהו

קראתיו שבת אחים

בנתיבה או אז יוודע כי רוח אלקים מרחפת. וזאת האשה וזה בנה השקיפה השמים וראה גם בגבוה עלי׳ תוה״ק באותה הוודע זיו יקרה ביניינו לחיותנו כיום הזה לא באה בלבוש מלכות בעודה בהגליות כוונתה בהילה נר אלקים בראשה. עדי תתכס בצעיף ותלבש בגדי חומר נאחזת בקלף נכתבת ביד. ותרד פלאים לפי מדריגותינו כאשר תשוח האם ליונק משדיה הרוותו מדדיה. כן עיני מישרים תחזינה במצותיו אשר לפי הראות שפל ישבו. ואורם גנוז מבית ובחוץ. מצופה תפוחי זהב במשכיות כסף. אחת מהנה אותו אציג לבדנה להיותה מכוונת לדברינו אשר עליו יריבו מטרת מחשבתינו במכתב הזה. והי׳ פת לחם המצוה עליו הנית בבית א׳. יאכל מאנשי העיר המערבת בכחה בתי העיר ואנשי׳ לאחדים. מודעת זה גם ללב בשר אשר לא על פתותי לחם נקודים יתחבר גבר עם רעהו. ולא ישכנו רגלי עם רב המשכונ׳ בבית א׳ צר. אבל ירמזון מילי׳ בעד חלונותיו נשקפו כי המצוה הזאת ומצוי׳ המה חוט החורז הלבבות יחד כפנינים עלי׳ ולולאות אשר בהמה ירכסו קרסי אהבתם [וע׳ מ׳ שה״ש ואיכה רבתי. מסגולת העירוב]. לזאת רובי מגדנות לאיש בביתו לבדו רב מבבית הרכס לא באלו יפרד. ולא יאמר אדם צר לי המקום בבית עירובי כמרז״ל (סנהדרין ז׳ א׳) כד רחימתין כו׳. ועד״ז יתכן טעם לשירי עירוב שכשר בכ״ש. שהכוונה הא׳ בעצם וראשונה לא יפיל דברו כאשר ימעט מהיות הלחם רק אם אפס קצהו תהיה למזכרת למו להזכר בו ענינם. ויגיד זה על רעיו יתר מצות פקודיו. כי המה מסתתרים בחותם טיט. ולעד לפני החושים. לשלוח זכרונם אל נפש האדם. ואין אתנו יודע עד מה בגבוה על גבוה צור עשנו. אבל מה שהורשינו מפי הנביא לומר (ישעיה מ״ה ט״ו) אכן אתה אל מסתתר. וע׳ נח״ח (שער א׳). וע״כ מצאנוהו עת כרת בריתו את יריאיו תת גם קחת מצאנוהו. קשתו נתן. בתריו לקח. והנה כי כן לב משכיל אל יתמה על החפץ אם גם אנחנו נלך בעקבות צורנו ואבותינו. ותורתנו הקדושה אם כל חי המקשרת אשר אחת היא המקשרת לבותינו כאחים יחד מקושרים יחד אסירי התקוה תקות חוט היורד משורשינו יעקב חבל נחלתו. אם יהי׳ מפרי כפי לנו לעד עולם למשמרת. עד דור ודור למזכרת. אזכרתה אהבה לזרענו אחרינו. גם לנו כי נסתר איש מאחיהו. ואל המטרה הזאת יסובו חצי מכתבי עלינו המשל ימשול. ועל זה אצלנו איזה ירח ימים. על המסכת הקטנה בהיותנו מתאחדים גם בקירוב הגופות בדיבוק חברים המקשיבים זא״ז בהלכה. ובחסד ד׳ בטחנו בדיל דאבהתנא. ימצאו בו המעיינים דברים טובים יבין הנבון ויוסיף לקח בין בתרי המשל. עיניו יחזו כי זה, ידענו שנינו כי כהנה וכהנה הרבה נוסף מאד על כמות ואיכות מהחיבור הלזה ביד איש איש מאתנו כת״י תורה בעזה״י. אשר הולידו רעיונינו מכבר. אף כי אחר יובאו דברינו למסכת זו תחת מצרף הבחינה בקורת יהיה. יפלו הרבה מהאמור ובע״ה יתרבו תחת זה כפלים לתושיה באשר יהיה גם דברינו למסכתא הלזאת רובה נחברת בהיותנו נפרדים. לא יפלו עי״ז הכוונה הראשיית. להיות זה רק מקור נפתח לכל חי׳ אשר יצא מאתנו אי״ה. אשר בהפיצם ע״פ תבל יהי׳ עליהם שנינו. כי נפש אחת לשנינו ולדוגמא ומופת בתוכנו הגאונים המפורסמים מלבוב נ״י (כוונתו על בעלי מפרשי הים). ולא ימלט כי לא מבטן א׳ יצאו כל הדברים אחד לא נעדר ואין ב׳ מתנבאים בסגנון אחד ואין דעות ב״א דומה. עכ״ז כתאומים הנה הנם. כן נפשנו אותה ויעש גם אנחנו כמתכונתם וכן יעשה לדורות. אולי נבנה גם אנחנו ע״ז לראות בעת צאת ח״י לאור. אחת שאלנו מאתו יתברך אותה נבקש. שבתנו בבית ד׳ לאורך ימים כמרז״ל ביום שכולו ארוך. וכל שאומרים דבר הלכה משמו כו׳. מודעת זאת כי החפץ המושג ע״י רוב כעס ועמל יוסיף אהבתו בקנותו. וע״כ גם זה אהבת בצוע בצע ואבני יקר. כי יקר לאדם השיגו אותם. והוטבע ע״ז גודל אהבת האם לצאצאיה. ע״י רוב התלאות העמוסות עליו מעת צאתו מרחם. נוסף ממולידו הרבה. והן אנחנו שנינו ידענו בשם ד׳. מהתלאה והיגיעה אשר מצאתנו. בלמדנו מס׳ זו. כי לא יכולנו הגות בה כחפצנו רק שעות אחדות ביום. ובחפזון נמרץ כתבנוהו. עינינו ראו ולא זר. רק זה פרי האהבה כי יוסיף תת זכרונו, באשר ביגיעה יריגו אבן פינתו. והיה אם ראשיתו מצער אחריתו ישגא. ויהי נועם ד׳ ומעשה ידינו כוננהו לאורך ימים. וגם בחי׳ זולת המס׳ יפוצו מעיותינו ולזאת עד המכתב הלז ועדה המחברת הלזאת אשר החלנו והכלנו יחדיו. אשר גם הזמן ברכב וסוסי עת יפרידו בין שנינו. יהי׳ עם זה פי שנים ברוחינו איש איש ע״פ הגליון בתת איש מכתבו וקחת מכתב ריעו אליו. כי אחים היינו וכן נהיה גם אחר עלות נפשותינו בשובם אל המקום אשר משם חוצבו. ראה קראנו בשם חיבורנו זה **אלף ״ה ״מ ״ג ״ן** כי אלף הוא שם השלימות ולימוד החכמות ודומיו רבים פן תאלף ארחותיו. ובתלמוד אלף ביגה (שבת פ׳ הבונה דף ק״ד א׳). ויורה לימוד האחים **ממרדכי גימפל נטע**. והכינוי נתן נטע הנהו נרמז בנו״ן עצמו ושמו המתכפל באות א׳ ושמה נו״ן. כוונה שניה אלי׳. יען המסכת הלזאת דורש אין לה ומכלל דבעי דרישה. כי היא חמורה ועמוקה בכמה שי׳ עצומות. ולולי הגאון הגדול בעל ב״ש ז״ל דלה דלה לנו ממימיו וימתקו המים. בתוספותיו אשר פעל ועשה הגדיל לעשות. היינו מגששים כעורים באפלה. עכ״ז לא עלתה לרוות צמאון המתאוים לעסוק בה ולרדת בעומקה של הלכה כאשר בשארי מסכתות אשר רבו דורשיהם וחוקריהם. והיא בירכתים תרדם אין דורש ומבקש, ומה בצע בהשגות דברי באר שבע להקדמתו במסכת זו, מי גבר יראה ולא תאחזנו רעד ולא יצא

לעזרת ד׳ בגבורים, לחזק מגן לקראת נשק, וע״כ אזרנו חלציגו להגין ולסוכך עליה ולייסבה באפשרות הע״פ רוב ימצאו כולו קמשונים, וקיימנו בעז״ה הרבה מגי׳ הישנות ברוך העוזר החונן דעת ויח״ש. והמסכת הזאת נקראת **תורית** ג״כ לשון לימוד והוראה בעניגה, וע״כ נקרא המגן על אלף שהוא הודאה כנ״ל היותנו סוככים ופניגו איש אל אחיו, אוהבים לפרוק ושונאים לטעון, והיישוב טוב בכ״מ, אך ליישב דרז״ל, ולמשכוני נפשין אדרבותינו, והיה זה לנו לעד עולם, ברית אחים לא תופר חוקה, ואיש את אחיו יאמר חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד תורת אלהינו הנתונה כעת בעז״ה בסתר המדרגה בין עליזי תבל הלזו, ד׳ ירחם, כי נגרע חוקה ועונתה, ולכל העם בשגגה, ואנחנו נלך בשם ד׳ בטח ולא נכשל, כי בדרך האמת נלך לא נט מנתיבתה, וברוך ד׳ שהנחנו בדרך אמת, אנחנו רצים והם רצים כו׳ ואם צר הזמן וגליו יסובו הפריענו ממלאכת ד׳, כי כוכב הכבוד בגליל העושר קבועה, ועמדו כל שפל גאה גאה וזולתו האיש משתאה, מת נשבר ואין רואה, לא כן אחי לא זאת המנוחה והמרגעה, כל גבהו הדדו והדרו אך לשעה, ואנחנו יחדיו נלך בשם ד׳ ותורתו, אותו נעבור ובתורתו נדבק כי היא חיינו, ועתה מה לנו עוד, כי אם לזעוק אל בית המלך ד׳ צבאות יהיה עם פינו, יורינו, ויראנו, ויאירנו באור תורתו, להאיר נר שכלנו להנצל מהשגיאות והטעיות, אשר זה ארז״ל מן הבורות והפחתים, ואז נקדמה פניו בתודה, על אשר הוליכנו בדרך אמת, באורייתא קשוט דכתיב ביה אמת, לשם מאן דחדי בפלפולא דחותמו אמת, וזאת המטה בקנה נרשמת, וזאת הצמיד ופתילים לעד קיימת, וזאת שמנו וזה החותמת.

יום ו׳ כ״ד תשון עש״ק **וגם הקמתי** [לפ״ק] **את בריתי**.

מרדכי גימפל בהרב הגאון מוהר״ר **דובער** זצוק״ל מאוטיאן.

נתן נטע בהרב ה״ג מוהר״ר **משה מישל לוריא** מקראקינאוו
פה אוטיאן.

הקדמת בן המחבר

ראו הרואים ויבינו המבינים. אשר לי יש הבנה ודעת יפה. להבין מה שיאמרו הבריות, ואנשים המתחכמים. בשעה שאגיש לפניהם את חבורי זה מה לנו עוד חבור חבוש על ראשינו ? הלא נודע להמביא לדפוס. שבימים אלו די לנו אף לכל לומדי ש״ס כסדר את ספרי הפשט וחילוקי דרבנן. לקלות דעתנו על דרך הישר והפשוט ? אף למסכתות המורגלים ונלמדים לרוב ? ומה לנו לעיין בדברי פלפול של תורה ? ומה גם על מסכתא אשר לא ימשמשו בו אף ידי לומדי ש״ס בעת בואם בסדר למודם גם כן. ואז עוברים על מסכתא זו רק בקופיה ולא בעומקה ? !

הנני באתי היום להשיב להמתלוננים, דברי אמת וצדק דברים נכונים, ושאלתם היא הנותנת תשובה על דבריהם: שכבר נמנו וגמרו בעלי הגמרא, וישבי על מדין, שכל אדם יעסוק במצוה ובלימוד מסכתא העוסבה והעלובה שאין עליה דורשים, ובכל דבר שמונח בקרן זוית ואין משימין עין עליו הן במצוה והן במסכתא, מצוה לבקר ולדרוש אחריו (כמבואר בספר חסידים סי׳ ק״ח. וזה לשונו כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה תדרשנה לפי שהיא כמת מצוה ומצוה שאין לה רודפים רדוף אחריה לעשות שהמצוה מקטרגת ואומרת כמה גרוע אנכי שנתעלמתי מכל וכל עכ״ל) ומהראוי שישתדל ויעסוק וילמוד ויעיין בה, והנותן שכר בעד המצוה, יכפיל שכרו כפלים לתושיה, א׳ על עצמות לימוד ועשיית המצוה. ב׳ על דרישתו למצוה ולימוד העוסבה מרוב לומדיה ועושים. ואינם מביטים עליהם, ואחרי ראי שנמצא בכ״י אבי זצוק״ל פירוש על מסכתא זו. ואותי זכני ד׳ לקיים הבטחתי שבקשתי מאתי ית״ש, שיעוררוני להוציא לאור את תעלומות סתרי התורה אשר הם בכתובים, הפרושים, והחידושים, והדרושים, ותשובות ופלפולים, שבאו לידי אחר רוב יגיעה. אמרתי: מקודם לקיים בדבר הזה עוד אחת, להוציא לאור להדפיס בראשונה דבר אשר בלעדי בודאי לא יבא לידי דפוס, ומצאתי בזה המצוה לבד מצות כבוד אב גם למצוה שאין עליה דורשים [לדעתי סמך למצוה זו מקרא שבתורה אשר היא קודמת מדברי קבלת הנביאים שמצוה העוסבה גדולה במעלה ממצוה העשויה לכל לדעתי רמוזה באורייתא במצות „מת מצוה״ (וראיתי שגם הס״ח קורא בשם זה) שנדחה בעבור מצוה הזאת כמה לא תעשה ועשה. ורמוזה התורה בזו המצוה למצוה שאין עליה דורשים, עד שחז״ל גידלו מצות מת מצוה אף מעבודה ומקריאת שמע ותפלה ואף ממצות דרבנן זה מקרא מגלה אם לא יעבור זמנם] כל אלה הביאני שאביא חבור זה לידי הדפוס. וכאשר לא ברצון לבד יוגמר אף מצוה קטנה ובפרט מצוה הגדולה ככבוד אב, ובצל הכסף החכמה תגוח. ונתעוררו לזה עוזרים להחזיקני להוציא הדבר לאור עולם לזכות את הרבים שגם הם יקנו מצוה להיות לחכמי לבב, ע״כ אצלתי ברכה לכל העוזרים שעזרוני ויעזרוני אי״ה לחבורים אשר יבואו בעזרת ה׳. ולו לא קבלתי מהעוזרים בקשה שלא אזכיר את שמם בפרט. אז בודאי רשמתי פה את שמותם בפרט. אך ב״ה מעולם לא עברתי על רצון רעי ואוהבי, לכן הנני נותן את ברכתי סתם שד׳ יהיה בעזרם בכל אשר יפנו בעסקם ויצלחו וה׳ הטוב יזמין פרנסתם. וזרעם יהיו מבורכים עד עולם בזה ובבא ושכרם יהיה מכופל מאת ה׳ לטובה.

גם זאת מצאתי לעשות תיקון בחבור אשר הובא על ידי שלא להוציא דבר שאינו מתוקן. בהגישי לפני הקונים והעוזרים המעיינין. לפרש את ראשי תיבות שבחבור „**אלף המגן**״ בכדי שירוץ הקורא בו, ודי לו שיעיין ויחשב בפלפולה של תורה ואל יהיה לו בלבול ועכוב לעצור המחשבה והרעיון באמצע דרך למודו, ואקוה להתברך מפי לומדי ומעייני הספר הזה בכל טוב בברכה משולשת על פעולתי הטובה. עם כותבי הספר ולומדיה שהברכות אשר אצלתי להם אלי תשוב.

ממני בן המחבר.

אליהו יפה בהגאון מו״ה **מרדכי גימפל** זצוק״ל.

כדי להקל על הלומדים סידרנו פיענוח **רוב ראשי התיבות בתוך הספר גופא.**

הורו ב"ד בספר ב"ש נתקשה אמאי לא התחיל בכהן משיח דקדם בקרא, זלע"ד יובן בהקדם הלשון בית דין לפי מ"ש התוספות ד"ה הורו דבעינן דוקא סנהדריה גדולה והול"ל סנהדרין, רק לולא דמסתפינא אפ"ל כיון דאשכחן (סנהדרין פ"ז א') דילפינן בגו"ש זקן ממרא מהוראת ב"ד בשגגה. וה"ה דאפ"ל להיפך ב"ד מז"מ, וכיון דבי' אמרינן שם שהמקום גורם עי' (שם י' ב'). ולפי"ז אפ"ל גם כאן דאין הוראה אא"כ שיהיה במושב לשכת הגזית כי שם ביתם. וכדיליף בסמוך לענין עד שיורו לעשות מזקן ממרא, ובוה יובן הלשון לקמן (ד' ב') במשנה עד שיהיה מופלא של ב"ד שם. ואיה המקום אשר אמר עליה שם והל"ל עמהם רק שלשון ב"ד מורה על ביתם ומקומם עי' גיטין ל"ב ב' תוספות ד"ה לתרי כו'. ולפי"ז י"ל להכי אקדמי' כדאמרינן ריש יבמות אתי מדרשא חביבא לי' לאקדומי' וק"ל.

האמורות בתורה עי' בס' ב"ש, ולע"ד קשה להיפך הא אמרינן לקמן (ד' ב') אין חייבין בדבר שהצדוקים מודים מבמפורש בתורה מודים, כדמוכח שם, ועיין תוספות (מנחות ס"ה א') ד"ה מה כו' ובתוספות (ר"ה ה' א') ד"ה אמרה כו' וצ"ע מהא דב"ק (ק"ז א') מפני מה אמרה תורה מודה במקצת כו'. ואפ"ל בצירוף קושית הב"ש פשיטא אמורות בתורה כו' ואפ"ל הא דאמרינן לקמן (ח' א') הוקשה כל התורה לעכו"ם כו' וזדונם כרת כו', ואיזהי שקולה ככל המצות זה עכו"ם א"כ אי לאו הוי תני האמורות בתורה ה"א מאי כי אחת מכל מצות לא כל אחת ואחת רק אחת מכולן שהיא שקולה ככולם, ואע"ג דכתיב מכל ולא כל היינו משום דבקרא מצות כתיב מה שא"כ התנא וד"ל, להכי תני האמורות בתורה בלשון רבים וע"כ ע"כ אחייבי כריתות קאי ודוק.

באופן אחר ליישב כל הקושי', ועוד קושית הב"ש לשון מכל והא אינו חייב אלא על דבר שנדונו כרת כו', ב' מקשה אמאי לא תני במשנה בבטול מקצת וקיים מקצת, ותירץ מכל מצות ולא כל מצות משמע, ולע"ד אפ"ל שרצה התנא לרמוז במשנה כלל דין הוראת ב"ד וכמו דילפינן מעכו"ם ע"כ רמוז עכו"ם באופן א' כמ"ש לעיל, ובטול מקצת כו' מרמו במ"ם דמכל כמ"ש הב"ש, והי' לתנא זה דוחק, וגם הי' ק"ל בשלמא בקרא אמרינן לקמן (ד' א') מצות כתיב, וע"כ אמר האמורות בתורה ר"ל כמו שהפשט מכל מצות האמורות בתורה וכמו שבתורה הפי' מצות ומכל ולא כל וגם האחת המפורש בתורה הוא רק חייבי כריתות ועיין (ח' א') במכילתין, עשה א' מכל כו' קאי אחייבי כריתות, וזה שרמזו באמרו ג' מלות על אחת ר"ל חייבי כריתות כדלקמן (ח' א') דר"ל באחת דקרא חייבי כריתות, והא דכתב מכל ר"ל ולא כל מצות בפת"ח, וז"ש הכל ר"ל כל התבות אחת, מכל, מצות האמורות בתורה כמ"ש בתורה ודו"ק.

והלך כוונתו אפ"ל למסקנא לקמן (ג' ב') ידעו ב"ד שטעו וחזרו בהם דפטור דוקא בהלך למדה"י ע"ש, ובסמוך אמרינן לא תני הורו ב"ד וידעו שטעו כו' תני והדר מפרש, ולפי"ז א"ש הרבותא דלא תימא דוקא דהיו עמהם ביחד וראו שלא חזרו קמ"ל יהלך, ולא מבעי' שבאותה שעה עשו ג"כ שבודאי לא חזרו, אלא אפי' אחריהם, ואפילו לא עשו כלל ולא חיישינן דלמא חזרו תיכף ובסיפא קמ"ל אפי' באמת חזרו פטור וק"ל.

היחיד לא ידענו מה בא ללמדנו במלת יחיד, ועוד הא מיעוט צבור גם כן כיחיד לענין זה, ואפ"ל הכונה עפ"מ דאי' (תענית י"ד ב') איזהו יחיד כל שראוי למנותו כו', ור"ל דאפילו ראוי להוראה כגון שהוא נקרא יחיד מ"מ כיון דבדבר זה עשה על פיהן פטור וק"ל.

באופן אחר י"ל בהקדם מ"ש התוס' ד"ה בין כו' צ"ע כו' מ"מ קרבן יחיד ליית', ולכאורה אינו מובן מהיכא תיתי דנימא אם יחיד יחטא יביאו ב"ד ע"י פר, ואפ"ל כונת דבריהם שנסתפקו בחטא יחיד מב"ד עצמם אם מביא קרבן יחיד דאף דמתניתין סובר דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור מ"מ בהיחיד מהם עצמם יש להסתפק דאמרינן לקמן (ג' ב') עד שישגו כולן ואיך נצרף סברתו להוראת עצמו. ולפי"ז י"ל שזה כונת הגמרא בתיבת היחיד ר"ל שאפי' יחיד מב"ד עצמו מ"מ פטור כיון שעשה ע"פ ב"ד מיהו בעשו כולם יש להסתפק ועיין ח"מ סי' ס"ו ס"ק כ"ב ובאה"ע סי' י"ב ס"ק א' וצ"ע.

ועפ"ז הי' אפ"ל באופן ג' קצת דחוק עפ"מ"ש התוספות ד"ה הורו לה כו' כיון שתלוי בב"ד עכ"ל, וא"כ אינו מוכרח מ"ש התוספות לעיל ד"ה הורו ב"ד דבעינן דוקא סנהדרי גדולה והא דדריש בת"כ היינו לענין קרבן צבור אבל יחיד מיפטר אף בב"ד ג' כיון שעשו ברשות ודמי ממש למ"ש התוספות (שבת ד' א') ד"ה קודם כו' וע"ש, ולפי"ז אפ"ל ביחיד דוקא באותו היחיד מהם דאל"כ רק ב' מהם עשו ודאי חייבים שתולים בעצמם. ובהכי מיושב מ"ש בב"ש הורו לה כו', ובזה יובן מה שפתח בהורו ועיין מ"ש לעיל ב"ה ד"ה הורו כו', ולהני ב' אופנים מיושב הלשון יחיד וגם הלשון אחד מהם שטעה, דאף בב"ד עצמם אינו חייב רק בידעו שטעו, ובהכי יובן דברי רש"י ז"ל ד"ה הרי זה כו', ואמרינן בגמרא העושה מפי כו' בהוראת ב"ד כו', ונשתוממנו הא בזדי' קתני במתניתין זה הכלל כו' התולה כו', רק לפי מ"ש לעיל מיושב דלשון המשנה קשיא לי' דקתני לשון התולה בעצמו משמע דאף באינו יודע שטעו אם הוא מאותו ב"ד שהרי עכ"פ תולה בעצמו ג"כ דהא בעינן עד שיורו כולן ולחייב, ולכן מפרש שהרי יודע שטעו והביא הגמרא העושה מפי"ע ולא התולה כו' ובהוראת ב"ד פטור ואף שהוא ג"כ מאותו ב"ד, וראשון נראה עיקר ודברי רש"י ז"ל צ"ע, ומ"מ אפ"ל ע"פ פשוטו, שרצונו באמרו שלא תלה ממש היה קל דהא לקמן ע"ב מוקים בטעה במצוה לשמוע ד"ח וא"כ מ"מ תולה בב"ד הוי וז"ש ממש, ועדיין היה ק"ל הלשון והתולה בב"ד פטור שג"ז תולה בב"ד הוי יכן הלשון תולה בעצמו, וע"כ דקדק מלשון הגמרא העושה מפי עצמו ר"ל שלא ע"פ שתולה בב"ד מ"מ זה ההוראה גופא במצוה כו' אף בטעות עושה מפי"ע, ואם רק בהוראת ב"ד, לא לבד הוא תולה בב"ד אז פטור ודו"ק.

רש"י ד"ה הורו כו' כגון כו' עכ"ל, כוונתם דאפשר לטעות שהורו לעבור מהכתוב בתורה שידעו שהתורה אסרה להורו שמותר לעשות לא ככתוב וק"ל.

[ד"ה הרי זה כו', עמש"ל בד"ה היחיד וק"ל].

בא"ד חלב או דם כו' עכ"ל כוונתו ע"פ מ"ד (כריתות י"ח ב') אלא מעתה חטאת חלב ועיין בספר ב"ש ואו תבין היטב ודו"ק.

ד"ה או תלמוד כו', והלך אותו כו' עכ"ל, כוונתו דאפ"ל והלך אחר והא דחייב כיון דידע א' שטעו אינו עד שיודו כולן, וכההוי אמינא דגמרא (ג' ב') ובאמת ז"א כדמוקי שם כגון שהרכין בראשו מאחר חייב, ובקצרה אפ"ל דל"ג דקאי איחיד הקדום כמש"ל באופן א' ד"ה היחיד, מדלא פי' כאן מי הלך וכדלעיל, וביותר הי' מטעים לפרש כן דא"כ לא הוי ק"ל במאי טעו וז"כ באמרו והלך אותו אחד כו' ואי דק"ל במאי טעו במצוה כו' וק"ל.

גמרא חזר לעירו כו' עיין ב"ש מאי ראיה מזקן ממרא דשם תלוי במעשה דכתיב אשר יעשה ולא אשר יורה כו' ולא ידענא אנה מצא שצריך עשיה ולא סגי בהוראה מסתמא תנן (סנהדרין פ"ו ב') הורה לעשות, וכן פסק הר"מ ז"ל פ"ג מה"מ ה' ו', רק בעצמו לא שייכי הוראה צריך עשיה ועיין לקמן רפ"ב ודו"ק ובאחרים עקימת שפתיו הוי מעשה וזיל בתר טעמא שכ' הר"מ שם, שלא ירבו מחלוקת, וגם לדבריו מ"מ מדייק הגמרא שפיר דהול"ל הורה ועשה ומאי לעשות ש"מ דצריך לגמור ההוראה עד שיאמר לעשות, ובזה ידוקדק לשון רש"י ז"ל ד"ה חזר כו' וק"ל.

שם שלא התירוה אלא להנשא עי' בש"ל שמקשה דאפ"ל באמת גם אם לא אמרו להנשא מותר להנשא אך להכי קאמרו להנשא שלא יהיה פנוי', לכל דבר והייגו מטעמא דאמרינן (יבמות פ"ח א') חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת בתחלה, וכיון דאין עושה מעשה עמך ל"ל הכי, דכיון דטעם התירה להנשא הוא מטעם דייקת, ועיין כתובות (י"ד א') אשה נשאת בודקת אשה מונה כו' וע"ש, ולע"ד אפ"ל מדקתני אלא להנשא ולא קתני שהתירוה להנשא, וז"ש רש"י ד"ה הורו לה כו' משמע הורו ב"ד כו', והייגו ג"כ מדקתני הורו ולא אמרו ב"ד משמע דצריך להוהראה ודו"ק.

באופן אחר אפ"ל בהקדם רש"י ז"ל ד"ה והלכה כו' בזנות כו' ועיין ברש"א ז"ל דהוא כהד מ"ד ביבמות שם, ואפ"ל לרש"י ז"ל היה ג"כ ק"ל מנ"ל דמוכח כן דאפ"ל כנ"ל משום דדייקת, וע"כ צ"ל בעד אחד כמ"ש אי בשני עדים ל"צ ב"ד אמנם אפ"ל דאיירי באיש שהלך למדה"י, עם צרתה ושביק חד צרה בביתו ולאחר זמן באותה הצרה ממדה"י, עם חד עד שמת בעליהם דהדין דמותרת ג"כ צרה השניה בעדות צרתה ממדה"י והייגו משום דלדידה בודאי אין מקלקלות ועיין (יבמות ק"כ), אבל דאפ"ל דלא מהימנת עדותה לשני, דאפשר שגירשה ההיא [וצל"ע לפי"ז לכאורה הוי צריך למהני עדותה כיון דלאו צרה וצל"ע ביבמות], והצרה הב' עדיין א"א, אבל אפ"ל דאיירי בגישאת לכהן וע"כ לאו גרושה, ולפי"ז ל"ק דאפ"ל דלא דייקית ובאומרת בהדיא דלא דייקת, אמנם א"א דאיירי בגרושה לכהן ואיך היא גרושה, א"א דבעלי' היה כהן, ולפי"ז אפ"ל גם כן דהצרה הב' ג"כ גרושה מבעלה אחר ואין ראיה במה דלא נסיב לכהן, ואודא קושי' הנ"ל ולכן פי' בזנות ואפ"ל כנ"ל, ועפי"ז מיושב הר"מ ז"ל מה"ש פ"ה דפוסק כר"א ולא כר"י דמשמע דסתמא דגמרא ס"ל כן, ול"ב רק על דרך החדוש ודוק.

שם השב מדיעתו כו' ק"ל מהא דאמרינן (קדושין מ"ט ב') (האומר לאשה הרי את מקודשת לי) ע"מ שאני צדיק אפי' רשע גמור מקודשת א"כ הכא ג"כ צריך לחוש שמא אם ידע שהוא חלב יהיה חוזר בתשובה, וי"ל באמת זה הוא ספק ואזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא, ומספיקא אינו מביא חוב"ע, ועוד י"ל עפימ"ד (יומא פ"ו א') עבר על חייבי כריתות כו' (מיהו זה נגד ד' הגמ' (יבמות ק"ב ב') השתא מיהת) ויש ליישב דבריו וק"ל וכו' מיתה ממרקת כו' ופשוט וק"ל.

[רש"י ד"ה והא כו' לר"ד כוונתו למ"ש התוד"ה אמר אביי וע"ש] :

שם הורו ב"ד שחלב מותר כו' ר"א ח' עיין רש"י ז"ל ד"ה ור"י כו', דלא הוי ממש תולה בב"ד כו', ושם ד"ה אמר ר"פ כו', ובקשה א"כ אמאי אר"י (יבמות צ"ב א') אלמנה לכה"ג כו' אבל זינתה לא כו', הא לאו תולה ממש בב"ד כמו כאן נהי דנימא דס"ל לר"י יחיד שעשה כו' פטור [מכאן תשו' על מ"ש הב"ש ד"ה רב אמר כו', דרב ור"י ס"ל יחיד כו' דחייב א"כ מה יענה לסוגי' דשם דאי אפשר לפרש שם כתירוץ הלח"מ מה"ש פי"ג מהי"ש ה"ה ע"ש] וכמ"ש רש"י ז"ל מ"מ ולאו תולה ממש בב"ד הוי דנהי דבב"ד שוינהו פנוי' לזנות מי התירוה, ולע"ד אפ"ל בזה גופי' דר"א ור"י אזדו לשיטתייהו, דר"א ס"ל (תמורה ל' ב') פנוי הבא על הפנויה, עשאה זונה, והרמב"ם מהי"א פסק כוותיה עיין מ"מ שם, והטעם דפסקינן הכי י"ל קצת ראיה מתוס' (סנהדרין נ' ב'), ד"ה ת"ל כו' וצ"ל דס"ל כר"א עכ"ל, והנה ר"י משמע משם (ק"א ב') דפריך הגמרא מר"י יחוד דאורייתא כו' דס"ל דלא כר"א, דאל"כ לפרוך גם מפנוי', ועיין במ"ל פ"ב מה"ש ה' ב' לענין חצי שיעור וע"כ לר"א גם בזנות מיקרי אינו תולה בב"ד דמ"מ עברה על לאו דלא תהי' קדשה, ור"י אמר כיון דשוינהו פנויה מיקרי ממש תולה בב"ד כיון דאין בזה איסור לאו, ומצד האיסור דרבנן לא קרינן תולה בעצמו כסברת המ"ל הנ"ל, ובהכי מתיישב ג"כ הרמב"ם מה"ש פ"ה ה"ה בתמיהת הכ"מ לבד דברי הלח"מ שם, ובזה יתיישב גם דברי רש"י ז"ל ד"ה והלכה וקלקלה כו' בזנות כו' קושי' הרש"א ז"ל וב"ש ז"ל, ובזה מתורץ קצת מה שהקשה הלח"מ מה"א פ"א סוף ה"ד להרמב"ם ז"ל, ובהכי יתיישב קושית הלח"מ (מה"א פ"א) על ר"א (יומא פ' א') באוכל חלב כו' מיבמות שם דס"ל אפי' זינתה א"כ גבי חלב ביומא ג"כ יש איסור עכ"פ בחצי שיעור דפסקינן מ"מ חצי שיעור אסור מהתורה, רק לפי מש"ל מיושב דבזנות אזיל לשי' דס"ל דעובר בלאו, משא"כ בחצי שיעור אע"ג דאיכא איסורא לאו ליכא וכמ"ש המ"ל הנ"ל ועיין במ"ש בס' באר יעקב בח"מ סי' פ"ב ודו"ק.

שם מיתביה כו' עיין (שבת ס"ט א') דר"י ע"כ כר"ש בר"י ס"ל וק"ל.

רש"י ד"ה לעולם כו' עשה הקהל כו' כלומר כו' לגבי יחיד כו', עי' ב"ש שהאריך ולע"ד כוונתו פשוט לפי הסוגיא תמוה (א') דאמתניתין הי' שמואל צ"ל לעולם אין היחיד פטור (ב') דמשמע דאין ב"ד עד שאמרו כו' הא אמרו חייבין ב"ד ולקמן (ד' ב') פליגי בזה ר"מ עם ר"י ולר"י פטורין ב"ד ואיך הכריעו שמואל ממשנה זו דלא כר"י (ג') לישנא לעולם (ד') לישנא דחייבין והול"ל אין ב"ד מביאין ע"כ ג"ל שלשון חייבין כולל בין חיוב קרבן ובין חיוב הוראה כמו דאמרינן (ג' ב', קולר תלוי בצואר מלם), וז"ש שמואל כלל לעולם אין חיוב על ב"ד ובעשו רוב קהל קרבן, וביחיד שיהי' קולר תלוי משום דתולה בהו ואוזו כל הקושי' גם מ"ש הב"ש ויובן הר"מ ז"ל שפסק כר"י ועי' (ז' א') פי' רש"י ז"ל דאתי כר"מ ועמ"ש התוס' פ"ב מ"ב ע"ד רש"י ז"ל אלו, והייגו משום דהזכיר מתחילה צבור ובחיוב ישנו הלשון ב"ד ולא צבור או' כר"מ משא"כ כאן דלא איירי בצבור ולא בחיוב קרבן לבד רק גם בקולר תלוי ועמש"ל שם בס"ד ודוק.

ד"ה רשב"י כו' ואמרינן כו', לקמן פ"ב מומר שאכל חלב כו' עיין בש"ל (י"א א') תמה ע"ד רש"י ז"ל דהכא דפי' לא כמסקנא שם (ב') ק"ל אמאי הוצרך כלל להביא זאת לעניננו. (ג') עי' רש"א ז"ל שמחק גירסא א"צ, (ד') תמיהני הלשון ואם איתא כו' והול"ל והא לא שב מידיעתו, ואפ"ל הכל בחדא מחתא, דהנה לר"י מקשה ולדידי' ע"כ ס"ל כרשב"י כמש"ל (שבת ס"ט א'), ולפי"ז אאפ"ל לדידי' כאוקימתא דרבא דפליגי בלתאבון דע"כ לפי"ז רשב"י ס"ל לתאבון לא הוי מומר ושם לקמן אמרינן ארבב"ח אר"י אכל חלב לתאבון ה"ז מומר וע"כ דס"ל כאוקימת דע"ה מ' והי' ק"ל לרש"י ז"ל הלשון ואם איתא כקושי' (ב') וע"כ פי' שלכאורה בל"ז ק' בלא גירסת א"צ מאי קשי' לר"י הא ת"ק דס"ל פרט למומר ואפשר לר"ש למילף השב מידיעתו כו', מאשר לא ת', ואע"ג דכתיב מע"ה פרט למומר בא אשר ל"ת לרבות מומר להלב והביא קרבן לדם לקרבן, וא"כ ה"ה אפ"ל להיפך לכן צריך לע"ה בא מאשר לא תעשינה האמ"מ גם בכה"ג שהורו ב"ד חלב מותר ונתחלף בשומן דפטור דהא לא שב מידיעתו, קמ"ל מעם הארץ פרט למומר שאין שב מידיעתו דוקא מצד המרתו ומאי פריך על ר"י אימא כי היכא דלר"ש מאשר כו' מרבה מומר לחלב וכנ"ל ה"ה מעם הארץ מרבה הורו ב"ד וכנ"ל, וע"ז בא הקושי' שהרי רשב"י אמר הלשון א"צ שהרי הוא אומר אשר כו', דכיון דמומר בחלב והביא על הדם מקבלין ממנו א"צ לקרא מעם הארץ, ודי' מאשר לא תעשינה, ואם איתא להא דר"י דבכה"ג חייב א"כ אמאי א"צ לפסוק מע"ה הא [דהורו כו'] לא שב מידיעתו וא"כ מהך קרא מאשר ל"ת הוי ממעטינן ג"ז איצטריך קרא לע"ה לרבוי אלא וודאי לא כר"י וז"ש רש"י ז"ל ממומר דווקא דוק ותשכח כל הלשונות מרש"י ז"ל ויומתק לחכך ועמש"ל עוד מזה ודוק היטב. אח"כ מצאתי בספר עטרת שאול (חולין ח' ב') בתוספות ד"ה ע"ה עמוד ג"כ בסגנון לקיים הגירסא אין צריך כאן וע"י מה שהאריך ודו"ק. ולרוב

הקיצר אכפיל בקצרה, דהי' קשה לרש"י ז"ל קושית רש"א ז"ל, מ"ש דגריס הכא אין צריך טפי ממשום דיכתינו, ועוד כיון דע"כ ר"י כרשב"י ס"ל למה הוצרכה כלל להביא התי"ק והלאה הקושיא לדידי' אלא מרשבר"י, ועוד קשי' ואם איתא, ע"ז תירץ אחר שגירס לא כרש"א ז"ל רק אין צריך ולמה צריך לזה ע"ז פי' דפ"ב מוקי כו' וא"כ בל"ז אין קושיא מר"ש על ר"י, רק דאין צריך כו' ואם איתא כו' וכנ"ל ודוק היטב. במש"ל לתרץ רש"י ז"ל ורש"א ז"ל אפ"ל עוד קושי' במה דהביא מרשב"י הא כ"ע מודים בזה דצריך שב מידיעתו ועי' במים עמוקים (חולין ה' ב') והיינו משום דהי' אפ"ל דמיתורא דקרא קדריש וכנ"ל ע"ש, אבל לפי גירסת אין צריך לרשב"י קשה דהא ראינו דלא קדריש הכי וכנ"ל ודוק היטב. ולענ"ד אפ"ל רש"י ז"ל דהביא מימרא דרב המנונא כלל הכא, ועוד קושי' מרשב"י דהביא בהקדם מה שהקשה המ"ל פ"ג מה"ש ה' ז', לדעת האומרים דשב מידיעתו מיקרי במומר שעשה תשובה לאח"כ, והאף בשעת אכילה הי' יודע שחלב מ"מ מיקרי שב מידיעתו, א"כ קשה חדא מאי פריך הכא על ר"י דהא בהורו ב"ד אם יודע לאח"כ דחלב יהי' שב מידיעתו, אבל במומר איירי ע"כ דאין עושה תשובה אל"כ נקרא ש"מ, ב' קשה על רב המנונא (י"א א') אמאי לא קאמר ג"כ הנפ"מ שבין הת"ק לרשב"י במומר שעשה תשובה לת"ק נקרא מומר אבל לרשב"י הרי שב מידיעתו עכ"ל, ועוד הלשון אם איתא אינו מובן כנ"ל, ועפי"ז אפ"ל באופן אחר הכל בחדא גוונא ג"כ, דהנה דלא הי' להקשות מסתמא דקי"ל דצריך שב מידיעתו, דהי' אפשר ליישב כמ"ש הלח"מ הנ"ל וכדעת האומרים דשב מידיעתו מיקרי בשעשה תשובה כנ"ל, לכן מביא מרשב"י והיינו כמ"ש רש"י ז"ל דרב המנונא דמפרש כו' ולא פי' עוד נפ"מ ע"כ צ"ל דס"ל כדעת ההיפך דאין מיקרי שב מידיעתו בשעשה תשובה א"כ קשה הא הכא ג"כ אינו שב מידיעתו קודם ואפילו אם הי' ידע דחלב מ"מ הי' אוכל, ומיושב הכל בעזה"ש ודו"ק].

גמרא מודה רב כו' אמר קרא כו', הרמב"ם מה"ש פי"ג ה' ה' הביא גם הלמוד מרב, ותמיהני ל"ל הא פוסק כר"י דשם, ואפ"ל לפי דפוסק ביחיד שעשה בהוראת ב"ד דחייב ושם מצטרפין לכן צריך ללמדנו הכא, אבל ר"י פוסק דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור א"כ ס"ל דבמקום שחייבין אין מצטרפין ולא הוצרך כלמוד דרב וק"ל.

רש"י ד"ה הורו חלב כו' עי' תוספות לקמן (ג' א') ד"ה הורו ב"ד כו' אין חייבין אלא על הקרב לשלמים כו' עכ"ל, וכבר הביא הראב"ע על התורה בס' צו על הפסוק כל אוכל חלב מהבהמה כו' שנשאל מצדוקי אחד מנין לאיסור חלב מבהמת חולין וגם דעתו לולי הקבלה לא הי' חלב באמת נאסר מדאורייתא, וכבר התרעמו רבים עליו ולא ידעתי מאי חידש שהלא דבריו ממש מפורשים באלי' רבה (פרק ט"ו) שנשאל מע"ה אחד והשיב מן הגוי"ש כל חלב וכל דם, מקיש כו', ונודע מ"ש הרמב"ם ז"ל כל המצות הנלמדים מהדברים שהתורה נדרשת בהם קורין מד"ס וז"ש הרב אבן עזרא לולי הקבלה ר"ל ההיקש, עי' כריתות (ד' ב'), ולפ"ז בחלב ניחא פשוט שאין הצדוקים מודים, ויש להוסיף תבלין שהרי גם לדידן דרשי' אשר יקריב להתיר חלבו של שליל מאחר שאינו קרב בפ' בהמה המקשה וא"ש מאוד דאשר יקריב אינו יוצא מידי פשוטו ונודע דצדוקין לא דרשי בבהמה להתיר השליל עצמו וא"כ אי אפשר לומר כן להתיר חלבו כיון דכולו אסור ועכצ"ל כפשוטו דחלב מותר, וק"ל, ובדם משום דאפשר להקיש להיפך דם לחלב, ובפשוט אפ"ל שניהם עפ"ד הגמ' קדושין (ל"ז ב') גבי חלב ודם סד"א בזמן דאיכא קרבן כו', ואפ"ל דב"ד ידרשו כן באמת, ועיין עוד לקמן ח' ב' רש"י ד"ה והם בדם כו' ע"ש, ובזה יובן מ"ש רש"י כגון חלב כו', ואמאי לא פי' כגון אחד מחייבי כריתות כדלקמן (ח' א'), אבל לפי"ז מיושב והיינו דהי' קשה לו הלשון אחת והול"ל על מצוה כו' (אף שב"ה לעיל תירצתי אבל לפי דרכנו הכל מיושב ע"ד זה ג"כ) ולזה כתבו דקמ"ל על אחת מכל חייבי כריתות והיינו כגון חלב או דם ור"ל שאף שהורו שחלב אסור ודם מותר שלא נימא דכיון שהורו שחלב אסור ממילא הוי דם זיל קרי בי רב שכל הסברא דיש להצדוקים דדם מותר היינו מחלב והם פסקו דחלב אסור א"כ מאן נימא דדם מותר, קמ"ל דגם בכה"ג הוי הוראה ונלמד מהלשון אחת מכל א"כ גם דם לחוד בכלל אל"כ הוי דם אינו הוראה אא"כ עם חלב אינו אחת מכל ודוק.

שם גמרא וקתני ועשה ע"פ כו', עי' ב"ש דהו"ל להקשות בהיפך כסדר ושם ד"ה שוגג כו' עי', וי"ל בהקדם קושי' הב"ש ד"ה ע"פ כו' ממש כו' א"כ זו ואצ"ל זו קתני כו', ואפ"ל דהכי פריך הגמרא דהמקשן הי' סובר דבוודאי בע"פ היתה רבותא טפי אל"כ הוי זו ואין צריך לומר זו א"כ ל"ל למתני כלל שוגג ע"ז תירץ דלהיפך בשוגג יש רבותא טפי בנתהלף כו' ואי קשה באמת על פיהם ל"ל י"ל כמ"ש הב"ש ע"ש א"נ בשוגג גופי' הוי טעינן וה"א דהפי' שוגג ע"פ שהדין כן, וביותר יש להעמיק לולי דמסתפינא מרש"י ז"ל יען ראיתי בכל ספרי הגמרא שלפנינו מנוקד כעין פיסקא בתיבת על פיהן לפניהם ולאחריהם וגם ע"פ בנון כדיקדק בתיבת על פיהן בסיפא דמתניתין וע"כ אפ"ל דהמשך הגמרא לתרץ קושית הב"ש השני, דכיון דהמקשה ידע מסברא זו ואצ"ז אל"כ מאי פריך שוגג בתחילה כנ"ל א"כ תיקשה באמת לפי' רבא דהוי זו ואצל"ז, וע"כ תירץ דכיון דמציינו בסיפא על פיהן ממש ר"ל ע"י פיהן ודבריהם וכמ"ד (ע"ב) שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים א"כ אי לא הוי קתני ברישא על פיהם ה"א מאי שוגג ע"פ, ובסיפא דקתני ע"פ חייב היינו בע"פ ממש, ורישא כע"פ שסברו שדייקו כן, משא"כ אי לא הוי קתני בסיפא ע"פ ממש תקשה קושית הב"ש ליתני שוגג גרידא ואי דה"א ע"פ ליתני ע"פ, משא"כ השתא ודוק, ובהכי אפ"ל גם קושית הב"ש הג' דלהתי' שוגג ע"פ הוא דפטור ניתני ע"פ גרידא, דהאמ' ע"פ ממש שטעו כו' וד"ל.

באופן אחר אפ"ל ג"כ הקושיא הנ"ל עפ"מ שדקדקתי למה ציין המקשה אמתניתין בתיבת והלך היחיד שהם לכאורה אך למותר רק עפמש"ל ד"ה והלך כו' א"כ הרבותא דוהלך לא שייכי רק על לשון על פיהם ובזה ניחא דבאמת צריך לשון ע"פ דבנתהלף לו לא שייך שום רבותא בהלך או לא ויש לדחות וק"ל, וגם עפי"ז י"ל קצת קו' הב"ש הג' הנ"ל, ודו"ל.

באופן אחר אפ"ל עפ"מ שרוצה בשו"ת רע"א (סי' ל"א) להדמות לענין ספירת עומר בכתיבה דיוצא כמו ע"פ, ותחילת ראיתו מהרהור כדבור עי' (ברכות ט"ז) כו' ע"ש, ולכן בתחלה אינו קשה לו ע"פ ל"ל דהוי אפ"ל על פיהם ולא על פי כתבם, כמ"ד בגמרא (יבמות ל"א, ב'), אבל עתה דרבא מתרץ כו' מקשה שפיר לדידי', וע"י רבא בשו"ת שאג"א (ססי"ז) בענין הרהור כדבור א"כ אין שום נפ"מ בין על פי כתבם בין עפ"ד דעכ"פ בעכ"פ א"ל הרהור וכמ"ש בשו"ת רע"א הנ"ל ודוק. ובזה מיושב קושית הב"ש ד"ה שוגג ע"פ הוא כו', והיינו בלא שוגג ה"א על פיהם אתי ללמדינו ולא על פי כתבם, אבל עתה משמע דמלת שוגג קאי אעל פיהם ולא אעשה אע"פ ודוק, והאי א"ד ס"ל כמ"ש בשו"ת פני ארי' (סי' פ"ז) ע"ש היטב כוונתי דלא תלוי בהרהור כדבור ודוק.

תוספות ד"ה עד כו' צ"ע כו', עי' לקמן (ד' ב') שציינו המגיהים דפוס ווילנא צ"ע להתוספ' מגמרא שם, ולע"ד אפ"ל דשם כ"ש דיש לפשוט מרמב"ח דא"ב דרבים שוגגים דומי' כו' חייבין כ"ש יחיד שנתחלף, ואולי לפום רהיטא דימי דחייב דשם קאי אב"ד ועי' רש"י שם ופירושו מוכרח מדשינה הגמרא הלשון הא שוגג כו' בלשון יחיד והול"ל הא שוגגין כו', רק באמת סיפא דמתניתין ע"כ גם ביחיד מיתני דכ"ש דמביא כשבה כו', ואם תקשה דמ"מ לישנו שוגגין דומי' דמתניתין ונפרש על יחידים כמו מתניתין רק ע"כ כפי' רש"י ז"ל ושינה בלשון יחיד כדי שלא יטעה הב"ד ודוק.

גמרא בין שעשה ועשה עמהן כו' ל"ל למתני כל הני בשלמא רישא כו' אלא סיפא כו', לכאורה קשה מאוד כיון דעיקר הקושיא מסיפא ורישא ג"ל אמאי מקשה הגמרא על פיסקא רישא דמתניתין, וע"כ אריש קאי מדמציינן אח"כ אוידע א' מהן כו' ראוי להוראה כו', ולענ"ד אפ"ל ע"פ דקדוק רש"י ריש ע"ב ד"ה הא לא קשיא כו' שלשון אינו מובן דמשמע אבל קושיא אחרת קשה והלא הוא שהתירוץ אינו מושך אחרי' קו', עוד קושית רש"א ז"ל שנדחק ברש"י ז"ל הלשון לא מבעי שאין פי' כלל כו' יע"ש, ועוד קשה לי בגמרא ע"ב תרתי ל"ל סד"א הנ"מ גמיר וסבר כו' וטפי הול"ל דקמ"ל רבותא אף בגמיר וסבר אינו מזיד הוא, [ועי' תוספות ד"ה תנא] ויש לדחות, וע"כ הנ"ל ליישב הכל בעז"ה דהנה לקמן (ג' ב') מוקי למתניתין כגון שהרכין בראשו וע"כ הוי אחד מהם חייב טפי בהוראה יותר מתלמיד שהרי ע"י הסכמתו נעשה ההיתר ואילו לא הרכין בראשו לא התירו וכ"ש אם א"ל טועים אתם כדעתו, משא"כ בתלמיד שאין צריך הסכמתו ואולי גם באמר להם טועים אתם יגמרו ההוראה כיון שיש המון מסנהדרין בשלימות, ולפי"ז באחד מהם אין שום קולא טפי לפטור אותו יותר בעשו ועשה אחריהם, כיון דגם מה שעשו הם הי' על פיו וע"י במה שהרכין בראשו, ואדרבה טפי יש סברא לחייבו בכה"ג, וע"כ הי' אפשר לאוקמי גם סיפא בלא זו אף זו, דבעשו טפי יש לחייבו, ואם היינו אומרים כן ממילא הי' ניחא הצריכותא באחד מהם לתלמיד, דלא נימא באחד מהם מזיד הוא, ואי תני אחד ה"א אבל תלמיד תולה בב"ד, ויותר יש להמתיק דאפשר הי' לפי' סברא זו בסיפא להיות לא זו אף זו דהא יש סברא לומר בכה"ג מזיד הוי כיון דבי' הי' הדבר תלוי עד שבאמת קשה מאוד הא מזיד הוא בשלמא בתלמיד מוקי' בטעה במצוה לשמוע כו' אבל באחד מהם לא שייך זה דהא כיון דידע בנפשו שאינו מסכים עמהם ואינו הוראה נגמר עד שיראה כולם א"כ מאי ד"ח איכא, רק ע"כ מוכרחים לומר דבהא גופי' טעה דסבר דכיון דאחרי רבים להטות מיקרי הוראה גם אם לא יסכים, וע"כ לא זו אף דעשו ועשה אחריהם דלא הוי מזיד דטעה כו' כנ"ל, אלא אף זו לא עשו כו', מ"מ לא הוי מזיד, וכיון שמוכרחים לסברא דמזיד בלא זו אף זו דסיפא ממילא אין התחלה לקושית הגמרא אח"כ תרתי ל"ל דאפ"ל כמו שהקשיתי לעיל ע"פ סברת התוס' ד"ה תנא כו' דה"א בגמיר וסבר מזיד כדאמר לקמן בשמעון בן עזאי כו', וע"כ לא הי' יכול הגמרא לציין מקודם על וידע א' כו' או תלמיד כו' דהוי אפ"ל כנ"ל, וע"כ מקשה ל"ל למתני כל הני בשלמא רישא כו' [ועפמש"ל ד"ה היחיד במתניתין דקאי אב"ד מיושב מאוד לפי"ז אם נימא בסיפא לא זו אף זו א"כ יהי' ברישא זו ואין צ"ל זו וע"כ מקשה בהנחה בשלמא רישא כו' וע"כ סיפא כו' וד"ל], אלא סיפא דלחיובא ר"ל דלפי"ז הי' יותר ניחא לפטורי וכנ"ל ומתרץ זואצל"ז קתני וע"כ לא ס"ל להגמרא סברא זו דזה אין סברא כלל להגמרא דליקרי מזיד א"כ קשה תרתי ל"ל כו' על וידע כו', ואאפ"ל כקושיא הנ"ל א"כ למה צריך לתרץ בדוחק זו ואצ"ל זו קתני, ובזה אפ"ל כוונת רש"י ז"ל הא לא קשיא ר"ל וע"כ כיון דמתני' זואצל"ז ע"כ ל"ל האי סברא כנ"ל א"כ קשיא תרתי כו' והא לא קשיא אבל קשי' קושית הגמרא וכנ"ל, ובזה מיושב גם לשון לא מבעיא דר"ל דלכאורה למה באמת ברישא תני לזא"ז ובסיפא זואצל"ז רק דכיון דהא כל הסיפא מיותר דהא נשמע מהרישא מדיוקא דקתני היחיד כו' הא אחד מהן או תלמיד והגיע כו' וידע כו' חייב, וצ"ל ע"כ דתני טיפא בדרך אצ"ל וע"כ נקט כוליה בהיפך בדרך זואצל"ז רק דאי נימא דאפ"ל סברא דמזיד לא מוכח סיפא מרישא מידי בכדי דלא לטעות בסיפא דמזיד הוא וכנ"ל, וא"כ תקשה למה תני זואצל"ז וע"כ דלזא"ז קתני ולא קשה מידי קושית הגמרא כנ"ל, וע"כ בא רש"י ז"ל בלשונו הא לא קשיא דסיפא זו ואצ"ל זו קתני ולא תקשה למה מפיק דהכי משמע דלא מיבעיא זו כו' ר"ל דגם רישא דסיפא דעשו עמהם מוכח מרישא דמתניתין א"כ כולה בדרך ואצ"ל וע"כ קשה קושית הגמרא שפיר ודו"ק היטב, ובזה אפ"ל דבסברא זו פליגי אביי ורבא בשני הפיסקות דלרבא פשיטא דמזיד הוא אינו סברא דטעה כו', משא"כ לאביי, ודו"ל.

גמרא כה"ג מזיד כו' עי' ב"ש אדפריך על רבא לפרוך במתניתין, ועוד אמאי לא קאמר וליטעמיך ממתניתין דקתני הוראה להוראה כו' ע"ש, ולענ"ל אפ"ל עפמ"ד (קדושין מ"ט ב') ע"מ שאני תלמיד כו' לא כשמעון בן עזאי כו', אלא דבר הלכה כו', וההבדל אם נאמר כשמעון בן עזאי יוכרח שידע דבר הלכה בכל מקום היינו כל הש"ס ואם לא כמותם דבר הלכה לקולא אפילו דבר הלכה חדא, בכ"מ שהיא ועי' רש"י ז"ל ותוספות (שבת קי"ד), והנה עפי"ז הי' אפ"ל במתניתין תלמיד והוא ראוי להוראה הנ"ל חדא בלשון הוראה, א"כ בפשוט אפ"ל דטעה בל' דברי חכמים, דהא הך נמי הוראה היא ומפני מה ידע הך יותר מכל הוראות, משא"כ עכשיו דא"ד בשמעון בן עזאי ושמעון בן עזאי כו', היינו להוראה בכל מקום משמע ובכולה ש"ס א"כ מזיד הוא, והי' דוחק לי לומר דבהך הוראה טעה במצוה לשמוע ד"ח דמ"ש הך מכולה וע"כ הביא ראיה מברייתא דשם מפורש כן, ובהכי מיושב מה שציין הגמרא על תיבת הוראה להוראה ולא על תיבת תלמיד עי' ב"ש שהאריך, רק שהספק על לשון הוראה אם כל הוראה שיראם לפני חכמים כמ"ש רש"י ז"ל שמעון בן עזאי ובן זומא דנים לפני חכמים הי' בכל הוראה אי חדא הוראה משמע וע"כ הביא ראיה מברייתא דשם מפורש יושבין לפניהן ומ"מ הלשון הוראה וע"כ כנ"ל, ודוק, ועיין תוס' ד"ה ולטעמיך כו'.

באופן אחר אפ"ל עפמ"ד (סנהדרין ה' ב') אי גמר רשותא למה לי' למשקל כו' משמע בלא גמיר טובא הוי ניחא, ולא קשה למה הב"ד מתנין, ולפי"ז בלא ר' ה"א דפשטי' הוראה להוראה ר"ל דראוי ליישב בפני ב"ד, ולא ר"ל הוראה דגמר טובא, אבל עתה דאמרת כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא והם לא היו ראוים ליישב בפני ב"ד דלא הי' להם סמיכות כמ"ש רש"י ז"ל (קדושין מ"ט ב') ד"ה ב"ז כו', א"כ ע"כ צ"ל פשטי' דהוראה ר"ל בגמור טובא א"כ דוחק למימר דטעו במצוה כו', וע"ז מתרץ דע"כ צ"ל הכי מתבררייתא דתני כגון שב"ע וב"ז כו' משמע אבל מי שאינו חכם כמותו לאו והא ליתא שהרי לא הי' בימיהם כמותם בתורה ע"כ, אבל להנ"ל מיושב דר"ל דלא אמרינן דוקא מי שראוי ליישב בפני ב"ד ודוקא בכמ"ז וכנ"ל, ולעולם אפילו לא כהם נמי, ודוק, [וצע"ק הא בעת מתניתין לא הי' צריך סמיכות, ואפ"ל קצת בע"א ודו"ק]

גמ' ע"ב בפסקא זה הכלל תולה בעצמו חייב לאתויי מאי לאתויי מבעט כו' תולה בב"ד פי', עי' רש"י ז"ל ד"ה הא כו' במתניתין ר"ש פוטר ועי' תוספות ד"ה תנא כלל כו', רצונם ועוד קשה טובא ממאי דאוקמי' כר"ש ובפלוגתא טפי הל"ל בהלך למדה"י וככולי עלמא (ג' ב') שם. רק לרש"י ז"ל אפ"ל מדלא תני בגמרא הלך א"כ תקשה להגמרא גופי' ל"צ לאוקמי' בפלוגתא, ועוד הלשון לאתויי מאי בראשונה ולא בסיפא, ועוד לשון רש"י ז"ל ד"ה הא לא קשיא משמע אבל אחריתא קשה, וגם הלשון דתני כללא זה הכלל והדר מפרש במתניתין וכן כתבו התוספות

זמה רצונם בזה, ונלע"ד עפמש"ל ד"ה והלך במתניתין דשם רמזו למתניתין לקמן א"כ קשה טובא לפי"ז ב' קושיות, א' דהו"ל לאוקמי התולה בעצמו חייב בלא הלך ותולה בב"ד כהלך ומבעט מאי אירי הכא במתניתין, ודלמא מבעט מוזד הוי ופטור מטעם אחר, וכ"ש לפי מ"ש הר"מ ז"ל דמבעט פי' בהך הלכה באמת קשה. עוד קשה לפי"ז דמצינו למימר תני והדר מפרש במתניתין גופי' מעיקרא תני ברמיז והלך ואח"כ מפרש בזה הכלל, רק באמת הי' להגמרא הכרח מהלשון דמתניתין זה הכלל מתחילה תולה בעצמו דלא כסידרא דרישא דתני בתחילה התולה בב"ד, וע"כ הורינו בזה לרבויי מילתא אחריתא דלא הוזכר במתניתין וע"כ פריך לאתויי מאי וע"כ לאתויי מבעט כו', דאי בלא הלך ותלה בב"ד ליתני הלך א"כ תני במתניתין והו"ל לאו כסדר וכנ"ל, וא"כ ע"כ תולה בב"ד לאתויי הורו כו' בלא הלך, א"כ ע"כ הקושיא בהדיא קתני לה היינו לר"ש, ובלא הלך, וא"כ ע"כ הפי' תני כללא כהך מתניתין והדר מפרש כאידך לקמן (ג' ב') רק לפי"ז קשה על מתניתין לפי מאי דאוקי בגמרא דלא כהלכתא עד הכא בסיפא דמתניתין דאוקמינן זה הכלל דלא כהלכתא ובזה מסייע חדא לאינך, ובזה מיושב לשון רש"י ז"ל והא לא קשיא בהדיא קתני לה דאפ"ל תני והדר מפרש לר"ש, אבל אחריתא קשה דלא כהלכתא ע"ז מתורץ בריא"ש ומדוקדק נמי לשון רש"י ז"ל ד"ה תולה היתור הלשון במאי דהביא כל המתניתין לקמן רק להורות שלא לדקדק לשון והלך כנ"ל, מביא דשם נמי קתני והלך מ"מ הפי' לר"ש אף בשב בביתו, וע"כ פי' ד"ה הא בהדיא קתני דר"ש פוטר ר"ל דאם הוי מקשה הא קתני לה הי' אפשר לומר דקאי אוהלך ותני והדר מפרש במתניתין גופי' וכנ"ל, אבל כדנקט בהדי' ע"כ לקמן ולר"ש, א"כ ל"ל לאוקמי במתני' וכנ"ל, וזה שפי' ד"ה הא לא קשיא דתני זה הכלל בזה הכלל היא כללא והפי' באידך מתניתין, ובזה מיושב בעז"ה כל הקושיות והדקדוקים למכון אתן להחכם, ובדברי הרמב"ם שהקשיתי לעיל דמזיד הוא מוכח דמאי דמבעט להתוספות לעיל במתניתין ד"ה בין כו' פשיטא להר"מ ז"ל דב"ד חייבין כשב כו' דאומר מותר שוגגין ועי' יו"ד סי' צ"א ס"ק א' בט"ז ואין כאן מקום להאריך ודו"ק.

גמרא אר"י אר"ש זו דברי ר"י כו' מאי ר"י הרי אלו ג' מיעוטים עד דאיבע"א עדיין כו' ורש"י ז"ל, הדקדוקים רב מאוד ולשון הגמרא קשה להולמו, ואפרש קצת, א' יתור הלשון הרי אלו ג' מיעוטים כיון דהך יחיד שעשה כו' לא מוכח מהכא, שהרי ר"מ דס"ל (שבת צ"ג) דס"ל ב' מיעוטים מודה נמי דיחיד כו' פטור, ב' קושית התוספות ד"ה מעם כו' ע"ש, ג' קושית הירושלמי מאין מיעוט אחר מיעוט, הדרי' לר"מ דס"ל ב' מיעוטים, ד' קושית התוספות ד"ה ש"מ כו' ועי' ב"ש ותירוץ התוספות צריך ביאור, ה' לר"מ דשבת מי כתיב נפש תחטא אחת תחטא בעשותה כו', א"כ מנ"ל ב' מיעוטים דהא לא כתיב בהך קרא גם ב' מיעוטים דחד תחטא כתיב, [ועי' שבת ל"ב ב' דוק], ו' מאי פריך ואימא איפכא כו' ומתרץ מזאת תורת כו', הא בהדיא אמרינן בשבת דר"י סובר ג' מיעוטים ויחיד שעשה כו' חייב, ז' קושית הב"ש על לשון הגמרא ויהדר ברישא כו', ותי' דחוק לרש"י ז"ל, הא באמת מהדר, ח' למה הוצרך לרש"י ז"ל ד"ה ת"ל כו' רישא דברייתא להביא רק דאפ"ל דאיכא לפרש לשון עדיין בגמרא אבל להגמרא גופי' תקשה למה הוצרך להביא האי ועדיין הו"ל אני אומר כו', ט' ועוד הוו"ל לציין ברישא תיכף להגמרא עדיין כו', י' קשה קושית הב"ש לקמן (ג' א') בגמרא מאי ר"מ כו' והו"ל משבת דהכריח הגמרא משם דס"ל יחיד כו' חייב עכ"ל, י"א קשה מנ"ל דמעם הארץ קאי עכ"פ על רובו אימא על מיעוט, לבד קושיא ב' לע"ל מתוספות, ודבריהם צ"ע דתירצו דה"ג בת"כ עם אמנם קשה הא עכ"פ בקרא כתיב מעם, י"ב קשה לפי ההוי אמינא דס"ל כל כמה דל"ל סברא לחלק מאי עדיף מיעוט מרובו א"כ בין יחיד למיעוט באמת אין חילוק וא"כ תקשה באמת להברייתא למה אמר יכול שעשה ב' כו' מנ"ל לחלק בין ב' לא', י"ג קשה, מנ"ל דהפי' ב' שעשו כו' פטורין דמעם הארץ אפילו מרובים, שכל אחד עשה מלאכה שלימה, אימא דהפי' ב' שעשו ר"ל מלאכה אחת וא"כ לפי"ז יהי' הפי' בעשותה מעם הארץ היינו רבים יעשו מלאכה אחת, ולעולם, דלא קאי על הוראת ב"ד כלל, והנראה בעז"ה לתרץ הכל בהקדם לחדש דפליגי בב' קראי, א' בריש הפרשה ד' נפש כי תחטא בשגגה, והב' בסוף הך קרא דמאי יליף ר"י מאם נפש עד בעשותה והכי כתיב ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה, וס"ל לר"י ג' מיעוטי כתיב והנה מעם הארץ יש לפרש ב' אופנים או דמ"מ מעם הארץ קצת מעם וכדרשה למעוטי מומר, או דקאי על בשגגה מעם הארץ ור"ל לא בשגגת ב"ד בהוראה, והנפ"מ גם בתיבת בעשותה לפי' א' בעשותה קאי על נפש אחת, דבעשותה לשון יחיד, ולפי' הב' קאי על מעם שר"ל על כלל העם. ולפי"ז אפ"ל שעשו גם רובה או על כולה, ופי' ג' אפ"ל על בעשותה ג"כ דקאי גם על מעם הארץ רק הא דלא כתיב בעשותם לשון רבים לאשמועינן שהרבה עשו מלאכה אחת וקאי בעשותם על מלאכה אחת, רק אם נימא לפרש כן כקושי' (אות י"ג) א"כ בעשותה אינו מיעוט רק רובו ונשאר ב' מיעוטים וא"כ אין מיעוט א"מ אלא לרבות וכקושי' (אות ג') וא"כ מנ"ל למיעוט יחיד שעשו בהוראת ב"ד מהך קרא, רק לר"מ דשבת דלדידי' הא קשה כקושי' (אות ה') מנ"ל ב' מיעוטים כו', וע"כ צ"ל לדידי' דהאי מיעוטי דנפש כי תחטא כוון לריש הפרשה א"כ ממילא מתורץ קושי' (אות ג') כיון דבלאו חד ענינא כתיב הב' מיעוטים, משא"כ לר"י דדריש ג' מיעוטים מהך קרא דבריש פרשה, דל"ל ד"ב מריש פרשה, וחדא מאינך, דא"כ אמאי לא ילפית ג' מחד קרא מנ"ל משום מי כתיב א"כ קשה גם על ב' כמ"ש בקושי' (אות ה') לר"מ, אע"כ צ"ל מהך קרא ריש פרשה לא מוכח מידי [דבעי לר"י להא לקמן (ח' א') מגז"ש ילמוד עליון מתחתון כו'] א"כ ע"כ לא ס"ל הא דאידך כפי' ג' בעשותה לשנים שעשו מלאכה אחת, [לבד משבת מוכח דלא ס"ל הכי], אל"כ נשאר ב' מיעוטים לדידי' וא"כ הדרן קושי' אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, וע"כ צ"ל דר"י ס"ל כאחד מב' הפירושים הראשונים, וא"כ לפי' ב' דמעם הארץ קאי על בשגגה דאפ"ל גם כולה וכנ"ל, א"כ ממילא ג"כ אי אפ"ל דבעשותה קאי על מיעוטי לר"י להוראת ב"ד, דרבים שעשו בהוראת ב"ד פשיטא דפטור הא מפורש בקרא מעיני העדה כו', ועוד ר"י ס"ל דצבור חייבין, א"כ הדר הו"ל ב' מיעוטים וכנ"ל, כיון דבעשותה לא הוי מיעוט, ואי כפי' א' דמעם מקצת משמע וקאי בעשותה על נפש אחת וכנ"ל בזה אפ"ל הך סברא דג' מיעוטים, רק הך ברייתא דועדיין ע"כ אאפ"ל כן דלפי"ז תקשה כקושי' (אות י"א) דדילמא קאי על מיעוטי וכנ"ל, אע"כ ל"ל הך פי', וגם כפי' ג' משום קושי' מנ"ל רובו שעשו חייבין בשגגות מעשה, דנהי דאאפ"ל דמיעוט פטורין בשגגות מעשה בעשה כל אחד ואחד דוודאי מסברא לא עדיפא יחידים שעשו כל או"א מלאכה בפ"ע מעשו ביחד מלאכה א', אבל על רבים מנ"ל, אע"כ דהך ברייתא סברא כפי' ב' והפי' בעשותה על עם קאי, וז"ש אפילו רובה ואפילו כולה כלשון הכתוב בעשותה, ומיושב קושי' (אות ב'), אבל למאי דקאמר הגמרא שהפי' ועדיין כו' מיעוט כו' שחייבין בהוראה אאפ"ל כפי' הב' דמע"ה בעשותה קאי אהך דבהוראה דהיאך יהי' הפי' אפילו רובה ואפי' כולה משמע דגם מקצתו דהא כעת ס"ל דיחיד בהוראה באמת חייב וא"כ הא דכתיב מע"ה בעשותה ולא מד"ס ע"כ דוקא ארובה, ואם נימא באמת סברת הגמרא דגם יחיד שעשה ב' ב"ד פטור יהי' להיפך ממאי דמייתי, רק באמת זה אאפ"ל, דא"כ אם נימא, דיחיד פטור א"כ מנ"ל דקאי בעשותה על עם דלמא על נפש וג' ממעוטי וכר"י, וע"כ בגמרא למאי דמוקמי הך ברייתא דת"כ ולאקשויי אינו מפרש לן מקדם בהוראת ולא שהפי' בפסוק בשגגה מעם הארץ אהוראה וכנ"ל, אלא שהלמוד דברייתא בהוראה וכמפורש וע"כ נקט רובו להורות שלשון הברייתא רובה וכולה אמקרא קאי לדרשו רק יליף רובא, אל"כ מעם הארץ ל"ל דמיעוט שזה ליחיד וא"כ רובו ככולו וד"ל, ובזה מיושב דקדוק י"ד מה שקודם אמר רובה כולו ואח"כ אמר רובו לחוד, ועתה נבוא ליישב ג' דקדוקים של לשון רש"י ז"ל ד"ה ת"ל דמייתי כל חד וחד מאי בעי בזה ואי לאשמועינן שלא בהוראת ב"ד פשיטא כקושית הגמרא שלא בהוראת ב"ד מאי עבידתייהו, ועוד למה לא פי' כדלעיל בברייתא עצמו, א' מאי מקשה הגמרא ע"כ דיחיד שעשה חייב אל"כ מאי פשיטא מיעוט מרובא דילמא כקושי' (אות י"ג) דר"ל קמ"ל אפילו מרובים דעשו מלאכה א' וא"כ ודאי דפשיטי מיעוט מרבים לחיובא כמו דפשיטא יחיד מב' וע"כ אומר ליישב כולה בחדא מחתא בעז"ה, דבאמת הפי' ברישא בברייתא ב' שעשו מלאכה א', וכקושי' י"ג רק דאאפ"ל יכול מיעוט קהל וכנ"ל לחיובא רובו במלאכה א' כקושית (אות י"ז) דא"כ היינו הך וע"כ מיושב קושי' (אות י"א) דאי על מיעוטי לחוד הדרא קושיא חדשה לא לכתוב לא מע"ה ולא בעשותה דהו"ל ב' מיעוטי וממילא ליכא מיעוט לב' שעשו, וע"ז לא פי' רש"י ז"ל הקושיא דועדיין כו', משום שאפ"ל על ג' פנים וכנ"ל, וא"כ באמת הק"ל ל"ל להביא ועדיין ועוד כקו' (אות י"ב), ויותר יש להמתיק כיון דחזינן עכ"פ דיליף שנים בתר א' אע"ג דאין חילוק בין ב' לא' ה"נ אפ"ל דאין חילוק בין רוב למיעוט לענין בהוראה וכקו' ר"פ, וע"ז מקדים לשון הברייתא שע"ז יש לדקדק עוד חי', מ"ש דלענין שנים אמר שעשו וברבים שהטאו אע"כ שאין הפי' שוה דבשנים הכונה שעשו ר"ל מלאפה א' וברבים ר"ל שחטאו כאו"א, וז"ש רש"י ז"ל ת"ל כו' כל חד וחד ר"ל של"ב דחייבין חטאת אחת וקאי על עשאו כולם מלאכה א' וא"כ תקשה כקו' (אות י"ג) ויצורף לזה כיון דנימא דבחד גוונא צריך תרי קראי א"כ גם השתא אין ראיה שאע"פ שרוב אינו פשוט טפי ממיעוט מ"מ הי' ההוי אמינא מצד מ"מ דמעם כקו' (אות ב') מהתו', אבל כשפי' כל חד וחד ברוב ע"כ הפי' שעשאו כאו"א מלאכה בפ"ע, וא"כ תק"ל באמת מנ"ל הא דילמא כקו' (אות י"ג ז"ל) וע"כ צ"ל דהיינו הך וא"כ הוכחת הגמ' שפיר וז"ש רש"י אלמא שמעינן כו' רישא דמתני' הכי איתא בת"כ ר"ל כקו' (אית י"ח) וז"ש מדמהדר ר"ל למה התחיל בסברא הפשוטה מיחיד ובעשותה אנפש דילמא להיפך ובעשותה ארוב שרוב יש להם מעלה טפי דב"ד מביאין לפתות, אע"כ דאא"ל אריב שהרי פטורין בהוראה וא"כ הסברא פשוטה אמיעוט ויחיד וא"כ דגם יחיד פטור הדרא קושיא לדוכתא ומיושב קו' (אות ד') מהתוס' ד"ה ש"מ וב"ש, שם. (בדברינו יתורץ בעז"ה עוד קו' י"ט, לפי דברינו הנ"ל דא"כ הול"ל מרישא דברייתא כגון דב' שעשאוהו חייב ממילא ע"כ ב' מיעוטי ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות וממילא יחיד בהוראה חייב, רק דמ"מ הי' אפ"ל כמו שכתבתי בראש דברי לר"מ דמ"מ יחיד פטור ותרי מיעוטי מתרי פסוקי משמע ואין כאן מיעוט אחר מיעוט לרבות, וגם מדרישא לבד אין מוכח לפרש כן בשנים שעשו מלאכה א' רק בזה בפ"ע וזה בפני עצמו, וקמ"ל אף מילתא דפשיטא בלי שום סברא רק מלשון אחת משמע רק א' קמ"ל מעם אף ב' ואימא גם ב' שעשאו פטורים וג' מיעוטי כתיבי, אבל עכשיו מסיפא מהלשון מוכח מדשני בלישנא ע"כ שהפי' כנ"ל וק' באמת מנ"ל וע"כ משום דהיאך אפ"ל תרי זימני אחד ענינא בלי סברא לחלק וע"כ יחיד כו' חייב א' שהרי ב' שעשאו כו' חייבין וכנ"ל וב' דא"כ מאי פשיטותי' בסיפא רבים מיחיד וע"כ כנ"ל דבל"ז הדרא קושיא לדוכתא, והנה בסנהדרין פ"ו אמרי' ספרא ר"י, וע"כ מקשה דילמא איפכא דאף דס"ל בשבת צ"ג זה יכול וזה יכול פטור מ"מ אפ"ל דס"ל יחיד בהוראה חייב וב' מיעוטי מתרי קראי לא ג' מיעוטי מהך קרא חד לזו' וחד לעוקר ומניח ויחיד בהוראה חייב וז"ש ובתרייתא רבנן ר"ל אליבא דר"י, וכמו דמוקים בע"א ג', מתני' רשב"א והיינו אליבא דר"מ, וע"ז תי' דשמעי' לר"י דדריש מיעוטי כה"ג וע"כ ג' מיעוטים ויחיד כו' פטור, [ובמ"ש מיושב ג"כ קו' (אות ז') מהב"ש דבאמת לא מהדר כלל אמיעוטא לחיובא רק בשנים שעשאוהו], ואולי לזה כוון רש"י ז"ל באמרו ברייתא היא בת"כ, ומיושב ג"כ קו' (אות י') למ"ש אאפ"ל מר"מ דשבת דדילמא באמת לס"ל יחיד כו' ורק חד מיעוטא ואידך לדלקמן ח' כדמש"ל לר"י, ובזה מיושב קו' כ', מתוד"ה ר"מ ותי' אינו מובן במ"ש דלא מצינו חילוק בין מיעוט לא' דהלא להוי אמינא דברייתא מפורש לחלק אין לי אלא א' כו', רק לפי מש"ל דבריהם מבוארים דלא מצינו הוי אמינא ששנים יהיו פטורים רק בשנים דעשאוהו קמ"ל, ובזה יש לכוון בכפלת קו' הגמ' לעיל ועל ר"פ לב' האופנים ואין להאריך רק בקצרה ארשום כוונת קו' ר"פ לפי דברינו, דהנה מ"מ י"ל"ד שהנה אם נפרש שנים שעשו על מלאכה א' אא"ל רבים בזה דא"כ היינו הך, וא"ב שנים שעשו כא' יהי' ניחא רבים שמחולקים בפר אבל קשי' רישא דהיינו יחיד ומ"ש, וכמש"ל ומתרוייהו מוכח, אבל מקשה מ"מ דילמא הך גופא כוונת ת"כ שהי' אפשר לטעות בב' שעשו מא' לפטור, וקמ"ל מעם הארץ בעשותה רק דהי' אפ"ל טעות אחר דמיעוט חלוק ממרובים לענין עשו כאו"א בפ"ע וקמ"ל מע"ה אפילו מרובים שהפי' בעשותה אעם, וא"ל מנא ידעינן תרוייהו דילמא לב' שעשו לחוד ז"א דא"כ ל"ל לא מעם ולא בעשותה, ויש לפלפל בזה הרבה, ר"ל שמדחה של"ל להת"כ למימר ועדיין מיעוט כו' שלאידך סברא דב' שעשו היינו בפ"ע טפי הול"ל יכול כולם או רובם כו' דחייבים ב"ד פר ובעשותה אעם וכנ"ל, וע"כ יחיד כו' חייב וממ"נ כנ"ל, ובזה מיושב בעזהי"ת דקדוק כא', גדול בעיני שרש"י ג' א' ד"ה צבור מייתי בסוף כו' ואי קשיא כו' בירר, מאי שיאטי' לכאן [ועיין גליון הש"ס לרע"א], רק דהוקשה לו קו' (אות י') מהב"ש ועכצ"ל כמש"ל דמב' קראי יליף ומחד קרא יליף רק חד מיעוטא, ומיושב לדידי' גם קו' (אות ג'.) ולזה קשה דילמא גם ר"י ב' מחד קרא וחד מאינך ומאי הכרח דיליף חד קרא לכולהו, לזה הביא הירו' בקושיתו על אלו ג' מיעוטים ולא על ב' שע"ז באמת לכאו' תשאר הקו' לר"מ כנ"ל וע"כ צ"ל דלדידי' מתרי קראי אבל מחד קרא ב' לרבות ורק ג' מחד קרא למעט וז"כ רש"י ויומתק לחכך, ומיושב הכל בעזהי"ת, ובחפזון כתבתי ע"כ איגם מסודרים כהוגן והמעיין הישר אחר העיון יבין כי נכון הוא למוצאי דעת, ודו"ק היטב, ולפי מ"ש לקמן בס' ב"ש הגי' דכ"ע יחיד שעשה כו' חייב כנ"ל קישור דברי הירו' ברש"י בע"א קצת ואכמ"ל ועמ"ש לקמן דף ג' א' ודו"ק.

ג' ע"א דתנן ר"י אומר כו' עי' ב"ש שהקשה אמאי לא מייתי רישא דמתניתין ר"י אומר י"ב שבטים כו', ולענ"ד אפ"ל עפימש"ל דה"א דהפי' מע"ה משמע מקצתו וע"ז קאי בשגגה ממקצת ע"ה דאז יבואו כולם אבל בשגגתם מהוראת ב"ד ב"ד מביאו אבל בשחטאו כולם גם בשגגות ב"ד צבור מביאן וא"כ לא מוכח מהך רישא דמתניתין דלא אתי הברייתא כר"י דהא ברייתא איירי ברוב וע"כ הביא

מו' שבטים דגם הרוב כן, ועי' מש"ל באריכות היטב וק"ל.

שם גמרא ור"ג א"ש זו דברי ר"מ כו', עי' ב"ש למה לא דחה ר"ג למתניתין (יבמות פ"ח) דקתני ניסת ע"פ ב"ד כו' פטורה מקרבן דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור כמו שדחה אותה זעירי מטעם אחר כו', ולענ"ד אפ"ל עפ"מ שהקשה הריטב"א שם כו' מפני שהחמרת עליה בסיפא הקלת בתחילתו בעד א', ותירץ לחד תירוצו דהחכמים אפקי' לקדושין ואין כאן קדושין אפילו אם יבא הבעל, ולפי"ז ג"כ ליכא קרבן, אמנם לתירוץ הריטב"א צע"ק לפי"ז אמאי קאמר בגמרא (שם צ"ב א') לר"א דמחייב קרבן וע"ש ודו"ק, לימים מועטים מצאתי בנו"ב מהדורא תנינא בחו"מ סי' ס"ב כעין זה.

גמרא דתנן הורו כו' ר"מ פוטר כו', עי' ב"ש אמאי לא מייתי ברייתא דשבת דקתני זה יכול וזה יכול ר"מ מחייב ומפרש בגמרא בעשותה למעוטי יחיד כו', ב' קושיות הב"ש ד"ה מר סבר כו' שפי' רש"י ז"ל ר"מ פוטר צבור כו' יקשה היאך מצי למימר דר"מ פוטר צבור ר"ל לכל יחיד ויחיד להביא כשבה ושעירה מאחר שהב"ד מביאין כו' א"כ ע"כ צ"ל לחכמים דפליגי ס"ל דמחוייבין כו' מאחר שאין ב"ד מביאין כו', וזה אאפ"ל דר"פ גופי' אמר דכ"ע ס"ל יחיד כו' פטור, ול"ל דגרסינן בר"פ חייב הא ר"מ ס"ל בהדי' בשבת לפי מ"ש בגמרא שם דפטורי ג' קושי' לעיל מאי פריך לר"י ואימא איפוך כו' הא בהדי' ס"ל שם דפטור, ד' קושי' איך דריש ר"מ בשבת ב' מיעוטים למעט ולא קאמר אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ה' קושית המל"מ להרמב"ם מה' שגגות פי"ג דפוסק זה יכול וזה אינו יכול חייב, ופוסק יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב א"כ מאי דריש הני ג' מיעוטים, ותירץ דס"ל ב' מיעוטים כר"מ וזה יכול וזה יכול כר"י, ולקשה לי ג"כ הא אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ו' קושית המרכבת המשנה בה' שבת פי"ב ה' א', ז"ל ואין דבריו מספיקים לגירסת התוספות דגרסי ור"ש כו' לא צריך קרא כו' דא"כ הו"ל לאוקים לר"י דס"ל גם אלא ב' מיעוטים ויחיד כו' לא צריך קרא, ז' ציין רש"י ז"ל בד"ה צבור מייתי הא דירושלמי כו', ונלע"ד ליישב בעו"ה הכל בחדא מחתא, בהקדם קושי' ח' בתשובת ר' בצלאל (סי' ד') הא דאמרינן (סנהדרין נ"א מ"ו) שהרי דחתה עבודה בשבת כו', ואמאי לא אמרינן גם בנשים שהרי דחתה שחיטה דמותר לשחוט בקרבן, אמנם אם נימא כהלכות א"י דנשים אין לשחוט כלל ניחא כו' עכ"ל, והנה בס' כתנות אור (פ' בהר) כתב אין אומרים זה יכול וזה יכול פטור.

והנה (חולין ל' א') ב' שוחטים זבח א', א"כ לא אמרינן שהרי דחתה שחיטה דיכול לקיים בב' שוחטים עכ"ל לענינינו, ולפי"ז גם לא קשה קושית רבי בצלאל, ועכ"פ לפי"ז מוכח הני מיעוטי דשבת לא אתי לרבויי זה יכול כו' אל"כ הדרן קושית רבי בצלאל, לפי"ז מיושב קושית המרכבת המשנה (אות ו') דר' יהודא ע"כ ס"ל כהלכות א"י בהקדם מ"ש בשו"ת מקום שמואל ביו"ד (סי' א') ז"ל מאן דס"ל נשים אין סומכין ס"ל ע"כ כהלכות א"י בהקדם תוספות (קדושין ל"ו א') ע"ש כו' מה שהאריך, והנה ר"י ס"ל (ר"ה ל"ג א') נשים אין סומכין, ולפי"ז לא מוכח מסנהדרין דזה יכול וזה יכול פטור דאפ"ל כהלכות א"י כנ"ל, ואם אמרינן דב' מיעוטים כמ"ש המרכה"מ הדרן קושי' (אות ב') מנ"ל למעט, ולכן ס"ל דג' מיעוטים וכמ"ש הירושלמי בג' מיעוטים ליכא הכלל דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ובזה מיושב קושי' (אות ה') דהרמב"ם ס"ל דנשים מותר לשחוט א"כ מוכח דע"כ למעט, וכמ"ש המל"מ אבל לר"י לא כנ"ל, ובזה מיושב קושי' (אות א') דמשבת הא דר"מ ס"ל בזה יכול ובזה יכול חייב, ובזה אינו יכול כו' דחייב לא מוכח דס"ל הני ב' מיעוטים חד לעוקר ומניח, וחד ליחיד כו' דפטור' דהי' אפ"ל לר"מ דס"ל לעולם דיחיד כו' דחייב ומנ"ל מהני ב' מיעוטים וכמ"ש משום דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ואת"ל לרבויי יחיד כו', וזה עיקר יליף כמו רבי (שבת ג' א') בעשותה כו' עי' תוספות שם, וזה יכול כו' וזה אינו יכול כו' דחייב, ידעינן ממילא כמו עתה לר"מ דשבת, אבל דמצינו ברייתא דהכא בהדי' דס"ל יחיד כו' דפטור עכצ"ל דס"ל ב' מיעוטים וחד ליחיד כו' ולא ס"ל כרבי לעיל, מאי משום הקושי' מאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אפ"ל דס"ל לא כהלכות א"י וכנ"ל, בזה מיושב קושי' (אות ב') דלר"י הי' אפ"ל ג"כ דב' מיעוטים נקרא ואתי לרבויי ליחיד כו', ועוקר ומניח מרבי בעשותה, ולחלק בין זה יכול כו' דפטור, ובין זה אינו יכול דחייב הי' אפ"ל בהקדם תוספות (שבת ג' א') ד"ה בעשותה כו' מדאיצטריך קרא לפטור כו' משמע דהי' במשכן כו' עכ"ל משמע מה דלא הי' במשכן הוי פטרינן מצד הסברא לפי"ז הוי ידעינן ממילא, דהנה רש"י ז"ל פי' (בפ' פקודי) ויביאו את המשכן אל משה שלא הי' אדם יכול להקימו מפני כבדם של הקרשים, ועי' בפ"י (שבת צ"ג ב') דכתב גם כן, ועי' בס' אור הנערב, לפי"ז הוי אמרינן זה יכול כו' פטור משום דלא הי' במשכן וזה אינו יכול חייב כו' משום דהי' במשכן, דהני ב' מיעוטים אתי לרבויי יחיד כו' דחייב, ואין להקשות לפי"ז הדרן קושי' (אות ד') לר"מ כו' דאין לומר דב' מיעוטין אתי לרבויי, א"כ מנ"ל דזה יכול כו' (וזה אינו יכול) דחייב, כיון דלא הי' במשכן, אבל אפ"ל בהקדם הטעם דמצד הסברא הי' לפטור כמ"ש התוספות (שבת ב' א') ד"ה פשט כו' משום דמלאכה גרוע כו' ותדע מדאיצטריך ב' קראי כו', ועי' מהרש"א ז"ל שם בשבועות מדייק מחד קרא כו', ועי' בס' אור הנערב דא"א דידו של אדם חשיבה כד' על ד', וקשה מנ"ל כמו דפריך (שבת ד' א') הא בעינן עקירה כו', או מכח סברא דמסתמא לא הי' במשכן כו' התוספות שם, ואפ"ל משום דבאמת במשכן הי' ד' על ד' כמו עגלה שהיתה רחבה ד', לכך איצטריך חד קרא ויכלו כו' ליד עושה מלאכה להורות דהנחה ע"ג יד חייב משום דיד חשיבא, והנה גם א"א דהכנסה תולדה כמ"ד (שבת צ"ו ב') צריך גם חד קרא אל יצא להורות דדוקא הוצאה אב ולא הכנסה ועי' בזה בס' פני ארי' בשבת ע"ט, ולפי"ז הוי אמרינן דר"מ ס"ל ידו של אדם כו' והכנסה תולדה כו', א"כ לאו מלאכה גרוע ולא צריך קרא לחיוב, ולעולם דב' מיעוטים אתי לרבויי יחיד כו', ולר"י ה"א דס"ל דמלאכה גרוע וכנ"ל לחלק בין זה יכול כו', אבל עתה דמצינו בהדי' דר"מ ור"י ס"ל דיחיד כו' פטור ע"כ צ"ל לר"י דס"ל כהלכות א"י, דג' מיעוטים, ולר"מ אפ"ל דב' מיעוטים ולא ס"ל כהלכות א"י וגם ס"ל דהכנסה אב, ובזה מתורץ קושי' (אות ז') דאפ"ל כמ"ש הב"ש דגרסינן חייב, אתי משום דלר"מ צ"ל דס"ל דפטור כמ"ד בשבת לא מוכח דאפ"ל כמ"ש, בזה מיושב קושי' (אות ז') דהנה לרש"י ז"ל הי' ג"כ קושית הב"ש איך מצי למימר כפי' רש"י ז"ל בעצמו כקושית הב"ש, אמנם אפ"ל דגרסינן חייב אבל קשה כקושית הב"ש מר"מ דשבת, אך דאפ"ל כמ"ש דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ס"ל ר"מ לרבויי יחיד כו' וזה אינו יכול כו' כנ"ל, אמנם איך אפ"ל הכי הא הב"ש מקשה איך אמרינן אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות הא הכא דרשינן ג' מיעוטי כו', ותירץ דבכ"מ זהי' לנו למעט לא אמרינן הך כללא דלרבויי, א"כ אזדא כל הבנין איך מצי למימר דר"מ ס"ל דחייב הא אפשר למעט זה יכול וזה יכול כו' לר"מ וזה אינו יכול כו' ומנ"ל לרבויי יחיד כו', א"כ הדרא קושית הב"ש לפי' רש"י ז"ל, ע"ז הביא הירושלמי לא ס"ל הכי והראי' דמתרץ בג' מיעוטי לא אמרינן הך כללא ולא מתרץ כמו הב"ש כנ"ל, ע"כ ס"ל לא כהב"ש, לפי"ז אפ"ל כמ"ש רש"י ז"ל בעצמו, וגירסת חייב ולר"מ ס"ל ב' מיעוטים לרבויי וכנ"ל ודוק היטב.

רש"ל ד"ה הוראה כו' דכתיב כו' מעיני הקהל היינו ב"ד עכ"ד, דברי רש"י ז"ל מפליאים בעיני שהוא נגד הגמרא כאן שפי' הקהל ועשו דקאי קהל למטה אעשו, והוא פי' דקאי קהל על מעיני, ועי' לקמן (ה' א') דמאן דס"ל מעיני הקהל וכדאמרי אינשי מעיני דפלוני, ל"ל מפסוק זה דהוראה תלוי בב"ד ומעשה כו', וכן פי' רש"י ז"ל (פ' ויקרא) הקהל יעשו שעשו צבור ע"פ בפשט הכתוב וצע"ג, וע' לקמן ז' ב' רש"י ד"ה מה להלן משמע מדבריו דהקהל ודריש לראשו וגם לסופו, ואולי דקשה לרש"י ז"ל מנ"ל דהוראה תלוי בב"ד דהא מקרא לא מוכח אלא דמעשה תלוי בקהל וע"ז פי' דזה לא מוכח לכאו' דדוקא הוראה תלוי בב"ד ולא מעשה דדילמא בקהל דוקא מעשה ובב"ד הוראה ומעשה, וע"כ כתב דזה מוכח לפי הפשט בפסוק ולא צריך לזה שום דרשה, דזה אין מקרא יוצא מידי פשוטו ודוק, אבל על הגמרא ק"ק למה נקט מקרא זה ולא מקרא דלקמן ה' ב' גם לר"מ ולמה לעשות עוד פלוגתא.

שם רש"י ז"ל ד"ה וב"ד משלים ערש"א ז"ל האריך וכוונתו פשוט, ולענ"ד אפ"ל לקיים הגי' בהקדם מה שיש לדקדק שהרי ר"מ פוטר והול"ל ברישא מ"ס אין ב"ד משלים דוגמת מ"ש מקודם מר סבר יחיד כו' פטור וע"כ פי' מר סבר הראשון על ר"מ דר"מ ס"ל ב"ד משלים, ומ"מ ר"מ מיקל, דהא אף אם ס"ל יחיד בהוראת ב"ד פטור מ"מ הב"ד עצמו חייבים לכאו', דהא תולים בעצמם הויין, וא"כ לרבנן דלא מיצטרפי לרוב חייבין כל הב"ד כשבה או שעירה ולר"מ חייבין כולם רק פר א', והנה הי' אפ"ל גם מ"ש רש"י ז"ל בלשון ור"מ פוטר ציבור קאי על הב"ד, דכיון דאין הוראתם כלום הויין כמיעוט ציבור שעשו ע"פ עצמם, ומיושב ג"כ קו' רש"א ז"ל שלעולם ר"מ מיקל, אבל מ"מ זה ב"ל קצת דוחק בלשון דהא קא מייתי ב"ד ועב"ש שהאריך קצת בזה, וע"כ ג"ל בעזה"י לקיים ג"כ הגי' שדחה ב"ש, דכ"ע יחיד בהוראה חייב [וקו' משבת לק"מ בצירוף מש"ל ביישוב קו' הב"ש], ומ"ס ב"ד משלים ופוטר ציבור וחכמים מחייבים ציבור כאו"א כשבה או שעירה, [וכמדומני הי' הגי' שם לפני מאור עינינו הרש"א ז"ל שאל"כ יש להפליא עליו למה הקשה על רש"י ז"ל רק דהוי מצי לאשכוחי פלוגתייהו, טפי הול"ל על רש"י ז"ל כקו' הב"ש דא"כ לחכמים ס"ל אין ב"ד משלים לרוב פטורים לגמרי דיחיד כו' פטור, ובדרך הפשוט בעיני ח"ו דהמהרש"א מפרש לגי' רש"י ז"ל שציין בד"ה וב"ד משלים מה שלא נמצא בגמרא הלשון וב"ד, אשר ע"כ ס"ל שהי' גורס שהגמ' מוקי פלוגתייהו לא בזה גופא דאי ב"ד משלים או לא, רק בגוונא דב"ד משלים קא מיפלגי ר"מ פוטר וב"ד מחייבים וע"ז פי' רש"י דכיון דלכאורה ע"כ כ"ע ס"ל ב"ד משלים דאל"כ לכ"ע הא ס"ל יחיד כו' פטור וא"כ גם לר"מ מחוייבים ב"ד וע"כ פי' רש"י ז"ל דר"מ פוטר ציבור וחכמים ב"ד וע"כ הקשה רש"א ז"ל כן, שלא הי' לפי"ז ברש"י ז"ל הגי' מ"ס ב"ד משלים כו', ודבריו מ"מ צ"ע] והי"ל לרש"י ז"ל הגי' כן מוכחת ממה שדקדקתי דאל"כ הו"ל להקדים מ"ס אין ב"ד משלים, וע"כ תי' לו שא"א לומר כן כלל שעכ"פ ב"ד עצמם חייבים ועדיין ר"מ מחמיר ומזה הוכיח לו שהגי' דכ"ע חייב ביחיד כו' ומ"ס היינו ר"מ משלים הרוב כנ"ל ופוטר ציבור, ואולי הוכחה זו הי' לו להר"מ ז"ל וע"כ פסק יחיד בהוראה חייב וגם אין ב"ד משלים לרוב ציבור, ומיושב כל מה שדקדק בס' באר שבע.

ועפי"ז מיושב מאוד ג"כ דברי רש"י ז"ל בענינינו ד"ה רשב"א משמו של ר' מאיר כו' ערש"א פי' פשוטו, שכוונת רש"י ז"ל דלכאורה כאן אינו מפורש משמו רק אדר"י ור"ש המפורשים למעלה וע"כ פי' שלקמן שם מפורש מתני' אחר דר"מ וע"כ תרי תנאי אליבא דר"מ וחכמים רשב"א אליבא דר"מ, דאל"כ הי' קשה על רש"י ז"ל מנ"ל לאוקמי אליבא דר"מ ויוכרח תרי תנאי מה שזה דוחק, לוקמא משמו של ר"ש או ר"י ואתי כפשוטי' ר"מ פוטר וחכמים דהיינו ר"י או ר"ש מחוי' וע"כ פי' שכן מוכח לקמן, ע"כ כוונת רש"י ז"ל ומהרש"א ז"ל לדבריו, ואני בער לא אבין שלפ"ד עדיין למה הוצרך רש"י ז"ל לכאן לפרש מה שאין שום ב"מ לענינינו ושיהי' ע"ז קו' ויתרץ ולה"ר ע"ז הלא כאן ניחא גם בל"ז, וגם אם נפרש משמו של מי שהוא, רק לפע"ד דקדק רש"י ז"ל שלפי' רש"א הנ"ל כדמשמע לכאורה מהגמ' הי' צריך להיות הלשון מאן חכמים רשב"א הוא ויהי' הפי' דחכמים דר"מ היינו רשב"א משום ר"מ וכמו שאמר מקודם מאן חכמים ר"ש היא, רק שבאמת לפי הגי' דכ"ע יחיד כו' חייב, אי אפשר לומר כלל דמ"ס הראשון היינו ר"מ עצמו סבר אין חייבים בששה והם רובו כו', וחכמים היינו רשב"א סברי חייבי', דא"כ עדיין לר"מ חייבים כל הציבור ואי דר"מ פוטר ב"ד איכא למימר איפכא וכקו' רש"א הנ"ל, וע"כ פי' שזוהי כוונת הגמ' מתני' מני רשב"א ר"ל מתני' דר"מ אינו ר"מ בעצמו רק רשב"א משמו וס"ל שזה הוי רוב ציבור וב"ד מביאין וחכמים ס"ל דהוי יחידי' וכ"ע חייבי' וכאן א"ל כקו' רש"א וכמש"ל דמ"מ חכמים מחמירים לחייב קרבנות הרבה, ולפי מ"ש הכוונה בגמ' העיקר חסר דמוקי מתני' דר"מ כרשב"א, וע"כ פי' משמו דגמ' היינו משמו של ר"מ ואף כי כל כה"ג שעיקר האוקימתא והפשט תלוי בזה הו"ל לפרשה וע"כ פי' כי זה מפורש בלקמן וכאן סמך א"ע על תי' משמו, וברור בעיני.

אבל מה דקשה אלי טובא לגי' זו באוקימתא דחכמים ר"י היא, וא"כ חכמים ס"ל דהוי הוראה בב"ד וב"ד חייבים ולא ציבור ולר"מ פטורי' ב"ד חדא דהא לר"מ חייבים כל השבט כאו"א כשבה או שעירה והדרא קושיא לדוכתא מה שהק' הרש"א ז"ל, ועוד דע"כ ר"מ מחמיר טפי דהא גם לר"י עצמו ס"ל ציבור הוא דמייתי, וא"כ כל השבט מביאין פר א' ולר"מ כאו"א חייב קרבן, וקצת הי' אפ"ל דהפלוגתא לגרירה דשאר שבטים, אבל לקמן ה' ב' מפורש לר"י דרק בהוראת ב"ד הגדול גוררין, ועוד דא"כ למה א' שבט א' דווקא, וצ"ע, ובדוחק אפשר לחלק בין הך דקו' על הרש"א ז"ל שמ"מ גם ב"ד עשו וממ"נ גם הם חייבים ומנ"מ אם בשביל עצמם או בשביל ציבור וכמש"ל, אבל עתה אע"פ שגם לר"י ציבור מביאין מ"מ הב"ד הם החייבים רק שהדין שהציבור מביאין עבורם כמ"ש הכסף משנה רפי"ב מה"ש, שהרי כתיב וסמכו זקני העדה על כו', שפיר אפ"ל דר"י מחייב ב"ד בתורת הוראה ור"מ פוטר ב"ד כלל, רק ציבור חייבים ואין שום שייכות לב"ד בהך חיובא, ועוד יש יותר להסביר סברא זו, דב' מיני קרבנות הם כאן ומשא"כ כאן שהקרבן זה עצמו על הוראה ורק מי המביא, ואכמ"ל, ודו"ק.

שם גמרא ובהוראה הלך אחר רוב יושבי א"י [עי' ב"ש דלשון ובהוראה את למעט עשיית הפסק בטומאה שתהי' אלא ברוב העזרה, כדאיתא בירושלמי עכ"ל] שנאמר ויעש שלמה בעת ההיא כו', ז' ימים וז' ימים ארבעה עשר יום, מכדי כו' קהל גדול מלבוא כו' למה לי, ש"מ הני כו', הקושי' הנופלות בסוגין המה א' קושי' ב"ש האיך רמיזא בפסוק זה ענין הוראה ותירוצו אינו נראה דכתב דע"כ אין דרשה גמורה שלא מצינו בביהמ"ק שיהי' צריך רוב קהל, ועי' (שבועות י"ד א') דגם בהוספת העזרות בעי סנהדרין וכל ישראל מכל שכן לקדשו בתחילה וכתיב קודם הך קרא (מלכים א' ח') ביום ההוא קידש המלך, ב' נשאר הב"ש בצ"ע להירושלמי על הגמרא, מנ"ל דהך קרא קאי לענין הוראה נהי דהך קרא אסמכתא, מ"מ דילמא הך קרא אתי לאורויי לענין עשיית פסח בטומאה, ג' הקשה הב"ש למה לא אמרי' בקדושין לרבות יושבי חו"ל דאיקרי קהל לענין יחוס, ד' קשה למה בגמרא דידן מביא הך קרא (דמלכים א' ח'), ובירושלמי מביא קרא

(ד"ת ב' ז'), ה' למה לא אמרינן לענין ראי' דתלוי ביושבי א"י כדאמרי' באמת ביורו', וזה אפ"ל קצת ע"פ דברי המ"א סימן תרי"ח ססק"ג ע"ש, וכן ק' על הירו' מג"ל לענין ראי' למה לא אמר לענין הוראה, ו' דהול"ל קהל גדול ל"ל למה מאריך קהל גדול מלבוא כו' ל"ל, וביותר דהא על מלבוא כו' לק"מ דאפ"ל דלא היו רק יושבי א"י, רק דלפי"ז קשה הלשון וכל ישראל, ואי באמת דסותרים, הול"ל בקושי' למה אמר מלבוא כו' הלא אמר כל ישראל ובאמת דפסוק זה לדברי הגמרא דהי' גם יושבי חו"ל הפסוק סותר וא"ז, ז' לפי"ד בסמוך עדת ישראל סנהדרין לפי"ז אי לא הוי כתיב קהל גדול מלבוא כו', ה"א דכל ישראל קאי אסנהדרין וכמו דכל עדת קאי עליהם, ח' דקודק עצום קשה בעיני שהלא הוכחות הגמרא רק מדכתיב קהל גדול מלבוא כו' ולמה הוצרך להביא כל הפסוק מלפני ד' עד סוף [וע"ד החידה תירצתי קושי' זאת ע"פ מ"ש במועד קטן ט' א' אין מערבין שמחה כו' מהך קרא דילמא דלוים מעבדתם כו', אלא ז' ימים כו', ובשבועות ט"ז אמרינן דקידוש סנהדרין בעי בריש הבנין כדמשמע שם, ולכאו' קהל גדול ל"ל, דא"א לומר דקאי על סנהדרין א"כ ל"ל ז' וז' לאורויי על אין מערבין דהא אאפ"ל דלוים מעבדתי' אע"כ מדכתיב ז' וז' ש"מ דהוי כסף הבנין מקהל ישראל כפשטי' ול"ל קהל גדול, וניחא קושי' (אות ו' ז' ח') דוק. ועוד אפ"ל על דרך החידוש עפמ"ש התוספות (חגיגה כ"ו א') היאך עלו לרגל אותן שבת"ל, נעי' שו"ת שער אפרים (סי' ל"ו) שאפ"ל שהיו הולכין באמת מקודם ז' ימים והי' שם אליהם הזאה, לפי"ז היו צריכין לבוא אותן שבת"ל ז' ימים קודם מאותן שבא"י, ולפי"ז א"ש קושית הגמרא כיון דכתיב ז"י וז"י מלבוא חמת ל"ל כו' דאי לאפוקי סנהדרין סגי בקהל גדול, ואי דרק יושבי א"י סגי בז"י וז"י וכנ"ל, רק י"ד יום והול"ל ליושבי חו"ל כ"א יום, ומיושב מאוד כפל הפסוק י"ד יום, כקושית הגמרא במ"ק שם, ואף דאמרינן (שבת ט"ו א') טומאת ארץ עמים אח"כ גזרו, ו"ל קצת דממילא היו טמאי מתים מספק דגם בא"י אמרינן (שם ל"ז ב') רשב"י טיהר, ובל"ז היו טמאים מספק שמא יכשלו אוכלי תרומה היו מציינין על קברי א"י כמ"ד (מ"ד בפ"ק) וא"כ אפ"ל דליכא תרומת כו' היו מעולם טמאי מתים מספק והא דגזרו היינו בגושא כו' עי' שבת שם, מ"מ במאוזנים המה לעלות מהבל יחד ודו"ק], ובעזהי"ת נ"ל בדרך אמת נחני ד', שהנה התוס' פסחים ג' ב' ד"ה מאלי' כתבו ויושבי ח"ל פטורים מראי' ומפסח ועמל"מ ראש הקרבת פסח תמה עליהם באורך, ע"ש שכתב ואף במצות ראי' לא ידעתי' וראיתי למי שדר בח"ל שיפטרו עכ"ל ת"ד, והנה בענין פסח לא אאריך מה שי"ל ד' התו' למ"ד קדושין ל"ז מושבותיכם לאחר ירושה וישיבה משמע, ואולי ריב"ב ס"ל כן, אבל בהא דראי' לכאו' במחכ"ת אישתמיט מיניי' לפי שעה ירו' דמכילתין ומנ"ל דתלמודין חולק עליו בלי ראי' מפורשת, וכן נקשה על רבינו הר"מ ז"ל שלא הזכיר דין זה דירו' בהל' חגיגה פ"ב, ואומר לכאו' כי מקרא דד"ה ב' ז' משמע לכאו' דיושבי ח"ל פטורים מראי', דאל"כ ק' למה חילק הנך ז' מהנך ז' והו"ל לספר כסדר ז' ימים דחנוכת הבית שהי' קודם ובקרא כתיב רק הנך דחג קודם מדכתיב וביום השמיני וע"כ ניתן להאמר דז' ימי חנוכת הבית עשו כל ישראל אף יושבי ח"ל משא"כ ז' ימי החג דהנך דח"ל פטורים מראי' לא עשו כולם רק כל יושבי א"י וז"ש ויעשו כו' החג ז"י כו' קהל גדול מאוד מלבוא כו' היינו יושבי א"י, כי חנוכת המובח עשו קודם כו' וכנ"ל והיינו דלא כיי"לינהו כחדא י"ד יום דהנך כדא"י כל יושבי ח"ל וסוכות רק יושבי א"י, וע"כ הך מ"ד דירו' דקאי אראי' הביא ויעש שלמה את החג בעת ההיא והיינו קרא דד"ה ב' ז' דקרא דמלכים א' ח' מתחיל להיפך ויעש שלמה בעת ההוא את החג וע"כ לא הוצרך להביא כל המקרא דבהך קרא דד"ה ל"כ רק ז' ימים דחג הסוכות, והנה (בשבת ל' א' ובמ"ק ט' א') אמרי' אותה שנה כו' לא התענו יו"כ כו' ע"ש, א"כ הוי' אותו דבר הוראה גמורה דהוי' חייבי כריתות כדאמרי' שם, וא"כ ניתן לנו ריוח דגם זה אשמעינן קרא בז' וז' י"ד יום דבל"ז הוי אמינא דאע"ג דהחנוכ"ב עשו ז"י והחג ז"י מ"מ היו שם ט"ו דיוה"כ הפסיקו מצד איסור כרת ועו"א י"ד יום להורות שאכלו גם ביו"כ וזה דבר תלוי בהוראה כדאמרי' שם מאי דרוש כו', וקמ"ל קהל גדול שמכל ישראל הא"מ אסנהדרין קאי דבהוראתם הי' וכמש"ל במוסגר, והנה אי ניחא כפי' א' דאא"י קאי א"כ ניחא

לקמן (ז' ב') דשם מוקי כגון שהיו מוהלין ב' כו' ולא תלה בהוראה כלל רק שגזה"כ דבחטא א' מתכפר עם צבור, וע"כ כשחטאו חטא אחר איך יצטרף עם צבור כיוון דלא עשו בהוראה כלל, ובהג"ל מיושב גם קושית (אות ה') דכיון שאין הידיעה כלום וכנ"ל איך יפטור אותם הידיעה כלום, בזה מיושב קושיא (אות ו') דלא דמי לאיבעיא קודם דשם ליכא ידיעה מחלקת משא"כ כאן כיון דב"ד אחר הם וקרבנות לב"ד וכמ"ש קצת מזה במרכה"מ, בזה מיושב קושיא (אות ז') וס"ל בלא מיבעיא וכנ"ל.

ובזה מיושב קושיא (אות ח') כמ"ש במוסגר, וחומר מדם מבחלב כ"ש דלא איכפת לן וכנ"ל, ומיושבים בעזה"י כל הקושיות למבין, עוד נדבר בזה אי"ה (דף ז' ב') ע"ש ודוק, וזה כוונת התוספות לענ"ד במ"ש דתלוי בב"ד כמש"ל, ואל תשיבני דהוראה חדא שגגה מדף (ה' א') ונודעה ההטאת כו' שלפי מ"ש הר"מ ז"ל בהלכותיו פי"ד ה' ד' שהר"מ מפרש אעפ"י שכל הצבור זוכרין איזה הוראה, וע"כ אינו כפירש"י ז"ל שם והוא גזה"כ וא"ל, וד"ל, וראיה לס' זו מצאתי בתוד"ה והורו לחלק בין מיעוט ראשון כו', ומה שהק' התוס' מה יביאו [וכן הק' להר"מ בעל מרכבת המשנה בתימה, ולא ראה שקדמו התוס'], לפי סברא שכ' אפ"ל שהחמור יצטרף לקל לענין פר ע"כ וכמ"ש בשבת פב"מ העור והשק כו', ואם לכאו' אינו מוכרח הרי לפני עד נאמן ד' הגמ' דלקמן ז' ב', ואעפ"י ששם אמרי' בחלב וע"ז חלוקין בטעמייהו היינו לגבי מופלא וכמש"ל, וקצרתי, ודו"ק.

ר"ש"י ד"ה או דילמא כו' עי' רש"א ז"ל, ובגירסות ש"ס החדשים הס"ד תיבת בהוראה ומצטרפי הוא דבור בפ"ע, לפי זה מיושב קושית רש"א ז"ל דה"פ דמצי אשווי קרבנן, השתא נמי כו' ור"ל בין דעשו יחידים ובין רוב צבור שהכל שוה קרבנן רק לשון דמצי אינו מדוקדק שהרי ע"כ שוה קרבנן בהוראה רק שבד"ה מצטרפין הראיתי לפי"ז שלא תקשה כ"כ קושית התוספות ד"ה והורו כו', ועי' לקמן (ז' ב') דחלוקין בקרבנותיהן לגמרי לגירסת הב"ש שם, ובל"ז דברי רש"י ז"ל אינם מובנים לכאו' ואין להאריך וק"ל.

ע"ב רש"י ד"ה או לא בעינן ערש"א שפי' דלרש"י ז"ל הי' גירסא אחרת ולפי דבריו דברי רש"י ז"ל אינם מובנים דא"כ הך או דילמא כו' היינו הך דקודם צבור הא קאי דמ"מ מצטרפין, ולענ"ד עפמ"ש ב"ש להגיה בגמרא במקום מלת הוראה, ידיעה, ולפי הנראה שגירסת הוראה הי' להתוס' ז"ל ואל"כ מאי הקשה הא דנקיט מת ולא הורו ב"ד אחר דהא מ"מ השתא הא אייתי להו ידיעה גם לקמא, ובאמת שתי' אינו מספיק מה שתי' סנהדרין גדולה כי הא מדס"ל ציבור מייתי היינו ר"י וס"ל שבט בהוראת ב"ד מיחייבי, [ומ"ש בעל המחבר מרכבת המשנה שאיבעיא לר"ש דחוק דהול"ל הלשון קרבן ב"ד כו' כי מיבעיא קרבן ציבור], וא"כ אפ"ל דאותו שבט עברו ב"ד שלהם ועמד ב"ד אחר, רק שבאמת לכאו' צ"ע מאי מספקא להו הא באמת הציבור מביאין בעד הב"ד, רק באמת סברא זו שכתב הכ"מ והמרכה"מ ברפי"ב אינה פשוטה עדיין, ועמש"ל להביא ראי' לסברתם מסמיכה, וכ"ש דר"י עצמו ס"ל סמיכה בכל כהו בעינן (ערה"ש ל"ג א' ועוד עירובין צ"ו), אבל מ"מ ניתן להאמר דזה עצמו אולי ספיקו של הגמ' דאליבא דמ"ד ב"ד מייתי ודאי עבור עצמם א"כ הא ליתנהו, אבל למ"ד ציבור כו' מאי ציבור הא קאי ועבורם מביאין ולא הו"ל חטאת שמתו בעליו, או דלימא כסברת הכ"מ דעבור ב"ד מביאין, רק מ"מ אין שייך לומר מתו בעליו כיון דמ"מ משל ציבור קרב, כדמוקי לקמן (ו' א') לר"מ דאמר ב"ד מביאין כו' רק דמ"מ הנ"מ דלסברא דהציבור מביאין בעד הב"ד א"כ בעינן לפחות שכל החוטאים ידעו, אבל אי הו"ל ידיעה די אף דמיעוט עשו ע"פ ב"ד אחר, וז"ש רש"י בגי' או לא כו' והגי' ג"כ ידיעה במקום הוראה ופי' כלומר מפני הקו' שאינו מובן כיון דלא בעינן ופי' שכלומר או לא, רק דבעינן ידיעה לב"ד קמא ואז מצטרפי, אבל במתו כיון שלא הי' להם ידיעה כלל לא מצטרפי, ולפי"ז ממילא מתורץ קו' התוס' דמ"מ מצטרפי וכנ"ל, וגם נפשט צ"ע הראשון של התוס', וזה לפי שהי' הגי' או לא וע"כ צ"ל ידיעה במקום הוראה וע"כ ק"ל דאכתי ל"ל לגמ' לומר זה רק דאל"כ מ"ש אי ציבור מייתי על זה כוונו דרק דלפי"ז מצטרפי, והי' לרש"י ז"ל הכרח לגרוס כן מפני קו' התוס' דאל"כ ל"ל מתו, אבל זה דוחק בעיני לפרש ד' רש"י ז"ל שדבריו סתומים לפי"ז יותר מהגמ'.

אבל אם היינו אומרים דהגי' הי' לפני רש"י ז"ל כגי' הלח"מ את"ל אידי כו' והדא איבעיא הי' אפ"ל דהפי' ציבור הא קאי ר"ל קאי בספק הקדום ומיירי הכל בחדא גוונא דסתמא כמפורש בנודעו ב"ד הראשון מהמיעוט ואף בהורו הם עצמם אח"כ מספקא דוגמת כל הלשון בדם ועכו"ם וכ"ש שהלשון מורה כן ועמד כו' וחזרו והורו, ולפי"ז יהי' הפי' הא קאי ולא מצטרפי מ"ס, או לב' ידיעה וידיעתם אינו מעלה ומוריד רק ידיעת ב"ד השני שהשלימו לרוב בעינן, דהוראתם השני' עוקר ידיעת ב"ד הראשון וכמש"ל בדיבור הקדום באורך יותר מבאותו ב"ד, וגם זה דוחק, ודברי המהרש"א ז"ל צ"ע, וע' גי' ב"ח ז"ל וניחא.

גמ' אר"י מאה שישבו להורות כו', עד שיורו כולן כו', עי' בלח"מ פי"ג מה"ש למה פסק הרמב"ם ז"ל כר"י הא בגמרא איפרך, וצ"ע, ולכאו' רציתי לומר עפמ"ד [סנהדרין ו'] שבהרבה דיינין צריך דעת כולם וע"כ אמר מאה ובהא איתותב אבל הרמב"ם לא כתב מאה כו', ולהרמב"ם לא מחלק בין שבעים וא' למאה בענין איסור והיתר, דדוקא בדיני ממונות מחלקינן בין ע"א ליתר אבל לא באיסור והיתר בין שישבו מאה ובין ע"א לא בעי רק שיהי' ע"א להוראה, אבל הלשון אפילו מאה לא משמע לפי"ז, וע"כ הנראה ליישב בעזה"י בצירוף קושית הב"ש שהאריך בענינו, והיא, (א') איך אפשר למאה להורות הא בסנהדרין בפ"ק פליגי רבנן ור' יהודה אם ע"א כו', [ולולי ד"ק הי' אפשר לחלק בין דיני ממונות לאיסור והיתר]. (ב) מאי אמר הנ"מ כו' מסברא ולא הביא מב' ברייתות שלימות א' בתוספתא דמכילתין דקתני תומר בהוראה כו' עד שיורו כולן, ב' מת"כ פרשת ויקרא דקתני ולא הי' מופלא כו' ת"ל עד ישראל עד שיורו כולן כו'. (ג') קשה איך אמר בכל התורה רובו ככולו הא כתיב וכל זקני העיר כו' ושם רובו לאו ככולו. (ד') מאי פריך מרב אדא ולא פריך מברייתא בהדיא (ב"ב דף ס"ב ע"ב). (ה) מאי פריך והא הכא דכתיב הגוי כולו כו' ולא פריך מלכל העם בשגגה לקמן (ד' ב') ילפינן דרובו ככולו. (ו') למאי פריך מברייתא ולא פריך ממתניתין הורו ב"ד כו' וידעו א' פטור כו'. (ז') מאי מקשה על ר"י ולא מקשה על הברייתות הנ"ל כקושי' ב'. (ח') אמאי לא פריך אלא מאי הגוי כולו ואמאי פריך ואלא מאי כל עדת. (ט') מאי פריך והא לא הורו כולן הול"ל וליטעמך דכל לאו דוקא למה אמר במתניתין כאן פטורין הלא אחרי רבים להטות. (י"ד) קשה למה אמר הגי' איכא כולו כו', א"כ הדרן כל דוקא א"כ הדרן קושיא מהגוי כולו כו'. (י"א) קשה לרש"י ז"ל ד"ה כגון כו' או תלמיד כו', למה הוצרך להזכיר תלמיד כו', [ולע"ד מוסיף עוד לכאו' מוכח מגמרא דדוקא א' מהן בעי שהרכין כו' ולא תלמיד מדשני הגמרא בתירוץ ראשון כגון שהרכין ההוא א' מהן ובתירוץ ב' בסתמא כגון שהרכין אלא ודאי דבברייתא א' דכתב ג"כ תלמיד אתי לאפוקי משא"כ בשני ודוק]. (י"ב) לקמן (ה' א') מיעוט דכתיב מעיני ה"א עיני קאי אסנהדרין ובסנהדרין ודאי דבעי רובא וצ"ע, עכ"ל. (י"ג) קשה לי ממ"ש הלח"מ פ"ב מה' קרבן פסח ה"ב, אי מהסברא ידעינן כולה על זה אתי הכל להורות על כל שהיא א"כ קשה אימא דאתי הכל עדת להורות אפי' מיעוט, ומכ"ש דקשה להרמב"ם ז"ל דפוסק כל דאתי לכ"ש א"כ אמאי פסק הכא עד שיורו כולן, (י"ד) קשה השייכת הא דר"י י' שיושבין אפילו תלמיד לכאן, ולכאו' הי' אפשר לדקדק עוד לקמן (ה' א') מאי פריך אלמא מיעוטי כו' וכתיב כי לכל העם כו', אימא כל כל דהוי משמע, ועפי"ז הי' אפשר ליישב איזה קושיות אחרונות בחדא מחתא בשנדקדק למה הביא הגמרא מלת כי כו' והו"ל אלא לכל העם כו', ואפ"ל דהגמרא גופא הוקשה לו בל"ז אין להקשות דילמא כ"ד במשמע רק לפי"ז מאי נתינת הטעם באמרה כי לכל כו' שבמקצת חטאו אדרבה יותר סברא לכפר להגר כו' אם כל העם חטאו, והרי בא מלת כי ללמוד על תיבת לכל דכולה משמע וא"ש קושית הגמרא דכתיב מעיני משמע מיעוט ב"ד א"כ כל עדת כ"ד משמע וכקושיא (אות י"ג) א"כ לכל העם ג"כ כל דהו א"כ קשה מאי כי לכל כו' אלא לכדרשא"א כו', בזה מיושב קושיא (אות ה') דמ"ש שם למימרא דרובו כו' לאו משום דכל משמע רובו ולא כולה, אלא דעיקר הוכחה קאי אל"כ קשה מכל דהכא היינו כל עדת דמשמע מיעוטי [בסמוך אי"ה אבאר] מדכתיב מעיני ע"כ לא אמרינן כולה א"כ ע"כ הכל עדת לא כולה א"כ הכא, והנה כל זה לההוי אמינא דשם דמעיני משמע מיעוטי וכנ"ל, אבל למסקנא דמעיני קאי על רובה ולפי דקי"ל הכא אאפ"ל הכל עדת אפילו מיעוטי כדאמר ח"נ מסתברא דבכל התורה קי"ל רובו ככולו ר"ל אחרי רבים להטות דאולינן אחר הרוב כאילו אין חילוק וע"כ דכל כולה משמע, בזה מיושב קושיא (אות ח') דמהגוי כולו לא קשה דאפ"ל באמת דקאי ארוב, אבל כל עדת ל"ל דקאי ארוב א"כ ידעינן מאחרי רבים כו' וע"כ קאי עד דאיכא כו', ואמיעוט ל"ל כנ"ל, משום אחרי רבים כו', [ויותר יש להמתיק במ"ש בגמרא בכל התורה רובו ככולו ר"ל וא"כ המיעוט כמאן דליתא ואף כל דהוי ליכא למיקרי המיעוט], והנה איתא (סנהדרין ל"ו ב') בי' סיפרי הדיינים (ושם פ"ו ב') מוסיף אסנהדרין א' בלשכת הגזית כו', והנה בהצטרף סנהדרין הגדול עם אלו השלשה ועשרים שעמהם הרי תשעים ושישה (שם י"ז ב') אמרינן הדן לפני הכמים שמעון בן עזאי, ובן זומא, וחנן, וחנניא, הרי ק', רק שאילו הד' הדנין לפניהם היו תלמידים ולא חכמים מכל מקום הי' נותן ונותנים בדין רק שאסור למנות, וראיה לדבריי דתלמיד מצורף ע' ירו' פרקין ה"ב בשמעון בן עזאי כו' בשנכנס כו' מנא בת' מאה כו' וד"ל, בסנהדרין יותר מע"א, וע"ז רמוז לפי דעתי במספר מאה, ומיושב קושיא (אות א') ודצה להוכיח מכל עדת היושבין וע"כ הקשה גם מתלמיד והוכרח רש"י ז"ל לפרש הרכין בראשו קאי אתלמיד דוגמי' למאה דוקא אל"כ קשה קשיא א' איך אפשר ליישב, וע"כ מיושב השייכות לר"י י' כו' אפי' תלמיד כו', ובזה מיושב קושיא (אות ג') דהא אמרינן (שם בסוטה) זקניך שנים א"כ סתם זקני ה"א ג"כ ב' ואתי כל להורונו דכולה כמ"ד הלח"מ דהכל אתי להוציא מהסברא, בזה מיושב קושיא (אות ב') דאפ"ל עד שיורו כולן קאי על ע"א ואתי להוציא מאה דאי אפ"ל המיעוט לגמרי כנ"ל מאחרי רבים כו' וגם ל"ל בסתמא הרוב הא ידעינן ממילא, אע"כ דקאי אסנהדרין ע"א ומ"מ אתי לאפוקי מאה, א"כ אפ"ל כי לכל מלקמן (ד' ב') אתי על רבוי ולא קשה מהאי כל עדת, א"כ מהברייתות ל"ק מידי דשם לא הוזכר מאה כלל, בזה מיושב קושיא (אות ז') דעל הברייתות ל"ק מידי דאפ"ל דלא איירי ממאה וכנ"ל והאי כל לא כולה, בזה מיושב (אות ט') דעכ"פ ע"א צריך מכל ולכן פטורין אבל באמת יותר מע"א לא פטורין, ובזה מיושב (אות י"ג) דהאף כל כ"ד במשמע מ"מ הכא ע"כ צ"ל עכ"פ דע"א בעי דעל מיעוטי ל"ל כנ"ל, ועל רובו לא בעי וכנ"ל, וא"כ מיושב ג"כ הר"מ ז"ל מהא דפוסק בכל מקום כל דהו וכנ"ל, בזה מיושב קושיא (אות ד') דמברייתא לא קשה דאפ"ל דס"ל כמו הלח"מ דתלוי כל הכל בש"ס אי כ"ש או וס"ל כמ"ד (סנהדרין ט' ב') דכל כולה משמע, וכמ"ש הלח"מ דתלוי כל הכל לזה ולכן כנ"ל ג"כ הכא עד דאיכא כולה שישבו, אבל עתה חביא דר"א מפרש על רשב"ג, ורשב"ג ס"ל לקמן (י"ג א') הכירא לדידי ולדידהו, ועי' בשו"ת רשמי שאלה (סי' ק"ב) דכתב דע"כ ס"ל כמ"ד דכל דכולה משמע א"כ סובר כל גבה לב ר"ל דכולה אסור, אבל מקצת מותר א"כ קשה איך אמר הכא דהגוי כולו ר"ל רובו, וע"כ צ"ל דלא אמרינן כמש"ל הלח"מ דתלוי כל הכל לתדדי אלא כמ"ש התוספות [פסחים ס"א ב']. א"כ קשה איך מצינו מאן דאמר עד שיהי' כולה המאה, ואי המ"ד מסנהדרין הנ"ל דע"כ לא תלוי זה בזה וכנ"ל, עי' לקמן בסיומא דהוריות מ"ש באריכות ודוק.

שם גמרא אר"י עשרה שיושבין בדין כו', פשיטא כו', יש לדקדק הא ב"ד שקול הם, ואיך רשאי לישב בדין, עוד קשה מאי פשיטא זו הא י"ל אפי' הגי המיעוט דהלקו ונגמר הדין עם רוב מ"מ קולר תלוי על מיעוט, ואפ"ל ע"פ י"ל למה אמר בדין ולא קאמר כמו י' שישבו בהוראה כו', רק עפמש"ל מיושב דבהוראה אולינן בתר רובו ורק דבחיוב קרבן בעינן עד שיורו כולן וכנ"ל, אבל בל"ז ודאי אחרי רבים כו' משא"כ בדין אמרינן בסנהדרין כדשיימו ארבע עד דשיימו כולה וע"כ ביותר מג' יוכל להיות גם ב"ד שקול כיון דלא אזלינן בתר רובא בזה, וע"ז מקשה פשיטא ודוק.

שם שיבא מכשורא, עפי"ז אפ"ל מ"ש חז"ל טול קיסם וטול קורה שלכאו' תהלה מוכיח להקטן ואיך להגדול שלו יותר עון רק לפי"ז א"ש שהגדול מוכיח להקטן שגם הוא נצטרף בדין והגיע לו גם שיבא, והוא מיסיף קורה שאתה עוקר ועליך כשורא וק"ל.

מתני' רש"י ד"ה ישב כו' אשם תלוי כו', תמיהני ממ"ש רש"י ז"ל (שבת ס"ז ב') ד"ה חייב כו', אע"פ שלא נודע בינתים כו', ועי' תוספות ד"ה כלל כו', א"כ ג"כ הכא ליחייב חטאת ולהוי ג"כ ידיעה כמו שם, ואפ"ל דלא דמי דשם ידע עכ"פ שצריך להיות שבת בז' ימים, והו"ל לשאול אימתי שבת, וע"כ כיון דתלי בימים אפ"ל דבימים הו"ל לידע, ומדלא שאל מזיד הוא, והוי כמו ידיעה אבל הכא לא שייך, אמנם לפי מ"ש בס' מגנת שלמה בשבת דשם גזה"כ הם ועי' מהר"מ מ"ש רש"י ז"ל שא"א שלא שמע כו' ובפי' שם לא קשה כלל ודוק.

[לעיל גמרא אמר ר' יונתן כו', עי' לעיל מה שהארכתי, ועי' (אות ב' ה' ז' ח' ט' י'), ועוד י"ל בלשון הגמרא והכא כתיב כל העדה, (בגליון הגיה באמת כל עדת) ואמאי לא הביא מכל עדת, עוד י"ל מ"ש רש"י ז"ל כולו סנהדרין ע"א משמע מ"מ שהסנהדרין ע"א בעי ומג"ל, ולענ"ד בעזהי"ת עפי"י מה דמפורש בירושלמי בפרקין (ה' ב') בחזרה דיו אפי' רוב, וע"כ אפ"ל דהאי כל העדה הוא קרא (במדבר ט"ו) לגבי עכו"ם ואת"י כל העדה פר כו' כדאמרינן לקמן (ח' א') גמר מעיני כו', והנה לענין קרבן בוודאי כל אינו אלא כולו או רובו אע"ג שנגרס הכא כהב"ח ר' יוחנן והוא ס"ל (יומא פ"ג א') חצי שיעור מתורה דכל כל דהוי במשמע, מ"מ ודאי לענין קרבן אינו מיחייב עד דאיכא שיעור שלם, דכל חלב כפשטי' בכזית לענין קרבן, והנה נחזי אנן אם נימא כל עדת רובו, א"כ כיון דרק רובו הוראה ומיעוט לא תורו כן, א"כ יהי' בתורה גם אם הרו המיעוט מהרוב שהורו קודם בטל הוראה וצריכין להביא קרבן, (עד"מ שהורו ל"ץ להיתר ול"ה לאיסור ואח"כ כשחזר א' כו' צריכין להביא קרבן) ובכה"ג הנה המיעוט שהורו קדם לאיסור בודאי אין צריך להביא קרבן, והמיעוט שעמדים גם עתה להיתר אין צריך ג"כ להביא קרבן כיון שעדיין אינם אומרים שחטאו, ונודע החטאת כתיב כמ"ד לקמן (ה' א'), אע"כ מדכתיב גבי קרבן כל העדה כו' ואם נימא בהוראה סגי רוב א"כ המביאים קרבן

רק מיעוטי דמיעטי כנ"ל, אע"כ דכל עדת דכתיב בהוראה עד שיורו כולן, וא"כ אפ"ל דכל העדה גבי קרבן רובו, ולהכי אפ"ל דס"ל ר"י מאה דוקא כולם ומנ"ל הא, רק דס"ל כיון דכל עדת בהוראה דוקא כולה כנ"ל, א"כ אם נימא דכל העדה דלקרבן רובו לא דמי להדדי, ואם נימא דכולה כמו גבי הוראה, לא משמע הכי לישנא דכל העדה משמע עדה המיוחדת כמ"ד חולין פכ"ה תירך המיומנת כו', ועי' לקמן (י"ב א') וכמ"ש הב"ש דע"כ קרא לא משתעי בנוספת על ע"א, רק דכל עדת בהוראה אפ"ל דמ"מ קמ"ל באם ישבו מאה בעי עד שיורו כולן, אבל בכל העדה בהא א"א לפרש כן, וגם בירושלמי מפורש בחזרה סגי ברוב, וא"כ דכל עדת על ע"א, וכל העדת ברוב דחוק, דלא דמי להדדי הנך כל, וע"כ ס"ל דכל עדת איירי במאה שישבו להורות דעד שיורו כולן וחזרה לא בעי כל המאה רק כל העדה והיינו ע"א, ודמי להדדי הנך כל, רק דכאן כתיב עדת משמע אפילו אינה עדה המיוחדת היינו ע"א ומשמע כולה, וכאן כתיב העדת משמע דאיירי בע"א וע"ז קאי כל על ע"א, וע"כ אמר הכא נ"מ ולא מייתי ראיה מברייתות דתקשה מנ"ל להברייתא כמ"ש על ר"י וע"ז אמר הנ"מ בכל התורה ק"ל רובה ככולה והכא כתיב כל העדה גבי קרבן ואי ס"ד רובו מיותר הכל כיון בכל התורה כו' אע"כ כולה וממילא ש"מ דגם גבי הוראה פשיטא שיורו כולן אל"כ לא שייך חזרה בכולן וכנ"ל, ואלא מאי כתב כל גבי הוראה, הואיל וכן קמ"ל אפילו מאה וכצ"ל, ופריך שהרי מצינו שכל רובו ג"כ, א"כ ע"כ לא דמי כולה כל דכתיב בתורה, ולפי"ז הדרן מנ"ל לר"י על מאה ומסיק תיובתא דר"י, ומ"מ כל העדה ע"כ רובו והא דבעי כל דבל"ז ה"א בהוראה די ברוב סנהדרין כמו בכל התורה רובו ככולה, וא"כ חזרה די' במיעוט קמ"ל כל וא"כ על כל העדה ל"ק להגמרא ואלא מאי כל העדת דכתב אגוי כולו דכתב, דשפיר ידע דאפ"ל לרובו דרובו ככולו ומ"מ אינם מיותר כנ"ל, אבל ק"ל לפי"ז א"מ כל עדת כו' דאפ"ל דכל קאי ארוב דא"כ תקשה כל גבי קרבן איירי במיעוט זה אינו בוודאי כנ"ל, וע"כ מטעם זה א"א לפרש עד דאיכא כולן אע"פ שלא יורו א"כ אכתי קשה כל העדה כנ"ל על מעוטי, וע"כ צ"ל כמ"ש רש"י ז"ל דאיכא כולן קאי על כולה סנהדרין וכשיורו כולן דוקא, וכל העדה נשאר כפשטי' ארובו כמו בכל מקום, ומיושב כל הקושי' בעזה"ת, ובהכי מתיישב עוד קושיא דה"ל להביא ראיה מחזרה דכתיב כל העדה וסגי ברוב ולהנ"ל ניחא דאדרבה משם ראי' דכל דהוראה כולה דוקא, ובהכי מתיישב קושיא (אות ט' י' לעיל) דאע"ג דכל דהכא כולה שהרי באמר להם טועים אתם מ"מ ל"ק מהגוי כולו דשם אפ"ל ארובו משא"כ כאן וכנ"ל, דהא דסגי בשהרכין כו' דע"ז מ"מ כשיחזרו הרוב חייב גם כן בקרבן, ואעפ"י שהוא יהי' ג"כ מהרוב והוא לא הורה מתחילה כיון שמ"מ ע"י ג"כ נעשה ההוראה שאם אמר להם פטורין, ואכמ"ל ודוק.

שם גמרא, הנ"ל הודע כו', קשה דהא אפ"ל כיון דעכ"פ לא ידע, וע"כ צ"ל דפריך כיון דהי' ראוי לידע אמרינן כמו בשבת דימים מחלקים וכמש"ל, אמנם אפ"ל דלא דמי כמש"ל וכמ"ש המפרשים בפ"י (בשבת ס"ז) מצד גזה"כ, וע"כ צ"ל כמש"ל באופן א' ולפי"ז דמי לשבת דהו"ל לשאול כיון דר"ש ס"ל לא מתרומת הלשכה והוי כמו שם, בזה מתורץ קושית התוספות ד"ה משל כו' אבל הכא לו אין ספק, עכ"ל, ואפ"ל דר"ל משל דר"א כו' כלומר דמספקינן אי דמי לשבת וכנ"ל, או דלא דמי וכמ"ש הפ"י ולפי"ז ספקינן אי קורה תלוי בעצמו אף דידעינן בוודאי דלא ידע אמנם כיון דהי' לו לשאול, או לאו כנ"ל ודו"ק.

שם גמרא, אר"י א"ר כו' א"ד כו' ואיבעי"א רב כו', ועי' רש"י ז"ל ד"ה לפי כו' ויחיד כו' פטור כו', והתוספות (שבת צ"ג א') ד"ה ה"ג מה שמקשה לרש"י ז"ל, ועוד קשה לי אמאי לא פי' רש"י ז"ל ויחיד כו' קודם בהואיל ברשות כו', ג' קשה מאי מקשה הגמרא דוקא לרב ובלא רב היאך מצי לפרש, ולענ"ד אפ"ל עפימ"ש [הב"ש לעיל בגמרא הא שתיק מישתק חייבין, תימא מנ"ל דילמא לרבותא נקיט וא"ל טועין אתם וכ"ש אם שתיק דכיון שא"ל טועין אתם ה"א שהן חייבין דאינהו אפסדי אנפשייהו שלא רצו לקבל דבריו קמ"ל אפ"ה פטורין, וי"ל דאדרבה כל שהם קרובין למזיד הרי הם פטורין כדאיתא לקמן מפני שהי' להם ללמוד ולא למדו כו'] עכ"ל, ולפי"ז הי' אפ"ל גם הכא דלהכי פוטר משום דמזיד הוא וכדאמרינן בסמוך דהו"ל לשאול, ולהכי לא פריך על ר"ש גופי' דאפ"ל דאדרבה להכי פוטר משום דלא מתרומת הלשכה מביאין, והו"ל לשאול, אבל עתה דקאמרת להבחין בין שוגג כו' א"כ קשה הא לאו שוגג הם, בזה מתורץ קושיא ד' למה להאריך לרש"י ז"ל ולומר בד"ה ואמאי כו' הואיל וברשות ב"ד כו' והו"ל אלא מאי קאמר ר"ש דפטור כו', אבל לפי"ז מיושב דהא ל"ק אמאי פוטר ר"ש דאפ"ל מטעם מזיד וכנ"ל, אבל הא ק"ל מאי קאמרת הואיל ברשות ב"ד הא לאו ברשות ב"ד היא, בזה מתורץ גם מ"ש רש"י ז"ל באו"ד דקודם הי' אפ"ל דר"ל הואיל ברשות מ"ד עפימ"ד ביו"ד (סי' א') ובנו"ב מ"ת (סי' א') מי שטועה בדין נקרא שוגג ע"כ ע"ש, לפי"ז אפ"ל דר"ל הואיל ברשות ב"ד לכן אינו נקרא שוגג דבשלמא אם הי' עושה בעצמו לא הי' לו לשאול על ב"ד על מה הביאו פר, אבל עתה דתולה בב"ד הי' לו לשאול על ב"ד, ומדלא שאל מזיד הוא, ולהכי לא פי' רש"י ז"ל קודם דיחיד כו' פטור, דאפ"ל דחייב והכא מצד מזיד, אבל באו"ד להבחין בין שוגג כו' וכמ"ש רש"י ז"ל, אלמא דנקרא שוגג ומ"מ פטור ע"כ צ"ל מטעם יחיד כו' פטור, בזה מתורץ גם קושית התוספות משבת, בהקדם מה דקשה לי למה צריך קרא בשבת לר"ש למעט זה יכול וזה יכול לפטור, דהנה התוספות (שבת ג' א') ד"ה בעשותה כו' מדמצרכינן קרא לפטור משמע כו' דהי' במשכן כו' עכ"ל, לפי"ז משמע מזה דלא הי' במשכן לא צריך קרא לפטור, וזה יכול וזה יכול לא הי' במשכן כמ"ש רש"י ז"ל (פ' פקודי) [ועי' לעיל מ"ש בעזה"י באריכות בענין זה ודו"ק]. אמנם אפ"ל דהתוס' לשיטתו דס"ל דהוצאה מלאכה גרועה ולכן צריך שיהי' במשכן ועי' תוספות (שבת ב' א') ד"ה פשט כו' תדע מדאיצטריך ב' קראי כו' ובתולדה דהוצאה בענין שיהי' במשכן כו' עכ"ל. והנה הגמרא גופא מדייק דמלאכה גרועה מדבעינן ב' קראי ע"ש בתוספות, ורש"א ז"ל מקשה הא בחד קרא סגי וכמ"ש התוספות (שבועות כ' ב') וי"ל ודוק עכ"ל, והמפרשים רוצים ליישב לפי דקיי"ל תחומין מדאורייתא וי"ב מיל לכ"ע א"כ צריך חד קרא לתחומין לפי' רש"י ז"ל לעיל (עירובין י"ז ב'), והנה בס' אור הנערב ריש שבת כתב ז"ל הטהור, הנה [ר"י ור"ב פליגי (בשבת צ"ח ב') ר"ג ס"ל דהקרשים כשם שלמטן כו' וי"ל לדידי' דלא הי' הוצאה כלל במשכן אף דהורידו קרשים מעגלה כו' י"ל דלא הי' מניחן על הארץ מפני הטורח כו' ועי' תוספות שם ד"ה הניחא כו', רק היה מעמידן וזוקפין אותן, וא"כ לאבי' דס"ל היכי הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדדי קאתי לא הוי הנחה עי' (שבת ח' א') תוספות ד"ה רחבה ו' כו', לא הי' הוצאה במשכן, ובריייתא דבמה טומנין אתי' כר"י דס"ל כלין והולכין כו' א"כ לא הוי הקרשים רה"י, דהא מן הצדדין אינו ראוי להשתמש כשהן עומדין רק על גביהם ושם לא הי' רחבו ד' טפחים כו' כו', אך קשה דאף לר"י דס"ל כלין כו' לא הוי הנחה ברה"ר דהא אוגדין למעלה מי' דהוא מקום פטור, עכ"ל ודוק] עכ"ל, ולפי"ז לאביי לא הי' הוצאה במשכן וצריך קרא חד לאסור, ואידך קרא לתחומין ואף דאביי ס"ל תחומין מדרבנן כמ"ד (עירובין מ"ז א') מ"מ י"ב מיל לכ"ע, ולפי"ז לא מוכח לדידי' כלל דמלאכה גרועה, ולפי"ז לא צריך שיהי' במשכן כנ"ל, ואמרינן דחייב בלאו הכי. [ואי משום דצריך חד קרא בהוצאה הי' אפ"ל להורות דאב הם ודוק]. ולהכי ניחא בשבת דצריך קרא לר"ש בזה יכול וזה יכול לפטור משום דשם תני אביי ולאביי לשיטתו מוכרחים למימר כן א"כ צ"ל דיחיד כו' דחייב דלא מצינו למעט ביחיד דבעי הג' מיעוטי, ואי משום קושיות התוספות ה"ג מהוריות אפ"ל כנ"ל משום מזיד, אבל באמת לר"י א"ר דשם דתני הברייתא דר"ש לא פריך מ"ט דר"ש דאפ"ל דס"ל בזה יכול וזה יכול לא צריך קרא כמ"ש רש"י בפ' פקודי, וחד למעוטי יחיד כו' כמו דאמר בהוריות טעמא דר"ש, אבל לאביי פריך שם ואי משום ג' מיעוטי קשה ליחיד כו' מנ"ל, והוצרך לומר דס"ל דיחיד כו' חייב דלא כר"י א"ר, ומ"ש רש"י ז"ל ר"י לטעמו בהוריות דהא עכ"פ לא כתיב בהדיא עי' בס' מגנת שלמה בשבת שם ודוק היטב.

שם אר"י כו' מ"ט דר"ש כו' א"ד כו', כבר הארכתי לעיל והנראה להבין במה מחולקים הב' תירוצים, דרב בטעמא דר"ש, ב' אמאי לא פי' רש"י ז"ל בלישנא א' דיחיד כו' פטור, ג' תמוה דברי רש"י ז"ל מ"ש בלישנא ב' דיחיד כו' פטור, שהוא נגד הגמרא שיצא ברוב ציבור דוקא, אלא באמת לא על רש"י ז"ל לבד תלונתי רק גם על דברי הגמרא עצמו שסוף הטעם סותר ראשיתו, שמטעם לפי שלא נתנו הוראה משמע כפי' רש"י ז"ל, אפי' ביחיד פטור, וא"כ למה התחיל שיצא ברוב צבור, והנראה עפ"י מה שביארתי לעיל הסברא על מה שלא מקשה תיכף על מתניתין מפר העלם, והיינו משום דהי' אפ"ל דאולי טעמא דס"ל דפטור משום דנקרא מזיד וכנ"ל משום דב"ד חזרו בהם ולא חוי תולה בב"ד וכדאמרינן לעיל (ב' ב') א"ה מזיד כו', וא"כ כ"ש דר"ש לטעמי' ניחא (משום דה"ל הודע פטור, ובהקדם מה שתירצתי בסברא מה דהוי קשה לי על הר"מ ז"ל והגמרא למ"ד יחיד כו' חייב, מסברת התוספות (שבת ד' א') ד"ה קודם כו' דכיון שאנו מצווין אותו אין בו חיוב א"כ ה"נ אינך שייך לחייבי חטאת מה שעושה ע"פ ב"ד, [וחוץ לדרכנו יישבתי בעזה"י להר"מ ז"ל לטעם פ"ב ה"א מה' שגגות דפסק אהך (דשבת קל"ז א') דדוקא בטרוד במצוה פטור וניחא מאד לפי"ז דר"א דכאן לטעמו שם והוא בכלל דבריו בסמוך ודוק]. רק שבאמת יש לחלק בין היכי שהב"ד מצווין אותו לעשות ומצוה קעביד בוודאי אין לחייבו משום זה כסברת התוספות שם בשבת ד' שם, משא"כ היכי שב"ד מרשים אותו אם שגגו חייב וכמו שהקשה בירושלמי ריש פירקן מה בין סבר שהיא חלב כו', בין סבר שהוא מותר כו' שבין כך ובין כך שוגג הוא, וסברא זו מפורשת (ב"ק ל' א') מאי לאו רשות ב"ד לא רשות מצוה והכי פסק הרמב"ם ז"ל שם, הרי דרשות ב"ד קרי מה שהם מרשים אותו ובזה אם הזיק או עבד איסורי חייב משא"כ היכי שהם מצווים וכנ"ל, ולפי"ז פשוט דללישנא קמא דרב דאמר מפני כו', א"כ כיון דהוי רק רשות ב"ד ויחיד כו' חייב, והא דפטור הכא היינו משום שעשאה אחר הרוב דוקא, ולאיכא דאמרי ע"כ צ"ל דיחיד כו' פטור, בזה מתורץ גם למה הוצרך לרש"י ז"ל להביא הך דיחיד כו', רק לרש"י ז"ל הי' ג"כ קשה סתירות דברי הגמרא כנ"ל, וכן למה הוצרך להגמרא לטעם לפי שלא נתנו תיפוק לי' משום הוראה שיצא ברוב לחוד ומטעמא דמצטרף לרוב, וע"כ הכריחו לפרש שמכאן ראיה שטעמא דר"ש שהוא קרוב לאונס נקרא משום דתולה בב"ד וכמ"ש התוספות (שבת צ"ג) ד"ה ה"ג בסוף, וע"ז הי' קשה לי' מנ"ל באמת כן דילמא טעמא דר"ש משום מזיד וכנ"ל, וע"ז הביא ראיה מדברי ר"ש בעצמו שאומר הי' ר"ש כל הוראה שיצא ברוב צבור כו', ואי ס"ד דטעמא משום מזיד כיון דב"ד חזרו בהם והא ודאי אין לומר להיפך דע"כ הוי מזיד משום דגבי להו דהא במתניתין אמר בין לא הביאו כו' אע"כ כיון דחזרו בהם הו"ל מזיד דהו"ל להודע, וכסברת הגמרא לר"א בסמוך, ולפי"ז כ"ש יחיד דפטור דהו"ל טפי מזיד לסברא זו, אע"כ מדנקט כל הוראה שיצאה ברוב כו' ע"כ טעמו מטעם אונס ודוקא ברוב כו' אבל ביחיד בחזרה חייב, רק דאפשר לדחות דדילמא מטעם מזיד והא דלא נקיט יחיד גרידא היינו משום דרוב כל הוראה כו' פטור יחיד העושה, בין קודם חזרה מטעם דמצטרף לרוב ובין לאחר חזרה מטעם מזיד משא"כ יחיד בהוראה אע"ג דלאחר חזרה כ"ש דהו"ל מזיד ופטור וכנ"ל, מ"מ קודם חזרה יחיד כו' חייב, וע"ז מסיק לפי שלא ניתנה הוראה כו' וכפי' רש"י ז"ל שלטעם זה גם יחיד כו' פטור, והדרא קושיא לדוכתי' אי ס"ד מטעם מזיד כ"ש יחיד דלעולם פטור, ולמה אמר רבים, אע"כ מטעם אונס וע"ז מקשה שפיר מפר כו', ובהכי מתיישב קו' הב"ש לעיל למה לא אמר זו דברי ר"ש כיון דתלי בב' לישני לא פסיקא לי', ועפי"ז ניחא מאוד לשון הגמ' רב כאידך תנא סבר ר"ל לפי"מ דס"ל הטעם משום אונס כאידך תנא כנ"ל.

ולא יכולתי למנוע מלרשום קצת בהך ענינא אע"פ שהוא על דרך החידוש והוא שדברי רש"י ז"ל סותרים משבת צ"ג ע"ש תוד"ה ת"ג, ובס' ב"ש כאן, שנית התוס' בכמה דוכתי והב"ש בכאן הפליאו על הלשון פר העלם לשון יחיד ושעירי לשון רבים, ואני מוסיף למה א' בפר של ציבור ול"כ בשעירי ע"א ולכל הפחות הול"ל בסוף פר כו' ושעירי של ציבור וקאי אכולהו, ועוד יש לבאר דעתו למה הוצרך לאבע"א הג' להיפך הברייתא אליבא דרב, וע"כ לולי דמסתפינא הוי אמינא דקאי איחידים ג"כ דבע"א קרבנם שעירה ולא כשבה, ונשיא שעיר דוקא והא דגובין אע"פ שהוא של יחידים הכי תיקן כדי שיודעו שחזרו ב"ד ולא יחטאו עוד דבמיעוט קהל כיון דב"ד לא מייתי מנין יודעו הנשארים שחזרו ב"ד וע"כ תיקן שיקבצו הממון דשעירי יחידים, ואין לתמוה להסברא היאך יתחייבו ציבור ליתן הקרבן של זה שחטאו עי' כה"ג (יומא ג"א) בפרו של אהרן, וע"כ מקשה הגמרא על רב הקושי' מברייתא וזו הקו' משולשת א' מהדקדוק פר כו' ושעירי ע"כ יחיד בהוראת ב"ד חייב ואזדא לי' הוכחת רב מדברי ר"ש עצמו והא דנקט ציבור משום דבציבור בכל גוונא יחיד פטור וכנ"ל, ועוד דבאמת אמאי גובין עליהם על קרבנות יחידים ואע"כ משום דהו"ל הודע עי"ז, ומאז יהי' העושה מזיד, הג', דכיון דלפי"ז אא"ל מטעם אונס ע"כ אמאי פטור משום דהו"ל הודע ומשום מזיד וכנ"ל, רק דלכאו' אפשר לשדות נרגא בזה דהיאך אפ"ל שעירי ע"א לכוונה זו דהא ר"י ס"ל (לעיל ב' ב' שבת צ"ג א') יחיד כו' פטור, רק דבאמת ז"א ראיה דזה דברי ר"ש בת"ק אבל ר"מ לא ס"ל כן דבו אינו מפורש לשון זה, וע"ז מתרץ ג' אבע"א, הא' לקו' א', כגון שגבו סתם והיינו דאדרבה מזה יש להוכיח בהיפך ממש עפ"י מש"ל דכיון דיחיד כו' פטור יהי' להיפך בחזרה של הב"ד יתחייב והיינו דע"כ תיקן לקבץ חטאות היחידים, משא"כ בציבור כיון דמעיקר הדין משל ציבור ואפשר שיקבצו סתם ולא יודיעו למה, משא"כ ביחיד כיון דעיקר התקנה בקיבוץ בשביל זה אא"ל דגבו סתמא ומוכח להיפך מדלא נקט ביחיד רק בציבור אע"כ בכה"ג דגבו סתם ומשום אונס וע"כ אא"ל ביחיד דל"ש זה ולקו' ב', אמר שזה אינו מכריח דהו"ל הודע שאפשר דלא הו"ל במתא וע"כ בכה"ג איך אפשר לפטור אע"כ מטעם אונס דכל דלא ידע אונס הוא, ואפי' בתוך ביתו הי', וכסברא שמצאתי בירור, אפי' הם בעליה והוא בבית פטור לר"ש עד שישמע ממש, והי' קשה לי מאוד דא"כ מאי הקו' לגמ' על ר"ש הו"ל הודע כיון דמ"מ לא ידע ולהירו' וכן תני בהדיא ע"ש בפרקין ה"ב, ב' הי' ק"ל דאיך אפ"ל כגון דלא הו"ל במתא דוקא פטר ר"ש והא ר"א פליג במתני' רק בישב תוך ביתם ש"מ דר"ש אפי' כה"ג פליג, רק דלפי מש"ל הפי' בדברי ר"ש אכל גווני רק רב א' תי' לקו', שאא"ל מטעם מזיד דבלא הוי במתא אמאי פטור, ועפי"ז מיושב ג"כ קו' הג' דכיון דיחיד כו' פטור א"כ ע"

הטעם משום מזיד ועז"א דרב כאידך תנא כו' דת"ק ר"י ור"ש בסיפא א"כ לס"ל שעירי וע"כ כמו דבהא"מ אמרנו כן לר"י כן עתה לר"ש.

והנה בס' מגיני שלמה שבת צ"ג א' שם הוכיח דר"ש ס"ל יחיד כו' חייב מברייתא דלעיל (ב' ב') דתני' עדיין אני אומר דכר"י לא אתי' כדאמר שם בגמרא וכר"מ נמי לא ס"ל בשבת שם יחיד כו' פטור אע"כ כר"ש וש"מ יחיד כו' חייב, ואימר אני דלפי מש"ל בסוגיא דשם באמת גם לר"מ לא מוכח דילמא באמת לא ס"ל יחיד כו' פטור רק חייב וחד קרא אית לי' דמי כתיב גם כן תרי קראי [ועמש"ל בד"א ולא תקשה ליה וי"ל], רק דלסברא דשבת דר"י ס"ל יחיד כו' פטור מנ"ל לעשות פלוגתא חדשה בין ר"מ ור"י, משא"כ אי נימא דר"י ס"ל חייב וכהא"מ דרב באמת דר"מ ס"ל ג"כ כן, ואני מוסיף עוד דע"כ לרב ר"מ ס"ל יחיד כו' חייב, דכיון דלר"ש לדידי' יחיד כו' פטור וכנ"ל כפירש"י א"כ הברייתא כמאן אתי' וע"כ כר"מ הרי ס"ל חייב, וע"כ בסוגיא דשבת דמוקמינן ר"מ ס"ל יחיד כו' פטור ע"כ לשמואל הוא כדאמרי' לעיל א' דברי ר"מ, וא"כ ע"ש ר"ש הוא ס"ל חייב וזש"כ רש"י ז"ל שם ור"ש לטעמי' משא"כ כאן לרב קיימינן ומוכרח כאן הפי' להיפך דר"ש ס"ל פטור וא"כ ע"כ תנא כאידך ברייתא וע"כ ר"י ס"ל חייב ושעירי כנ"ל, והדרן מנ"ל לעשות פלוגתא בין ר"מ לר"י וס"ל יחיד כו' חייב, ומיושבים כל הקושיות בעזהי"ת על דרך החידוש.

ולפי"ז אפ"ל במה שפסק הרמב"ם ז"ל יחיד כו' חייב נגד ס"מ דראש מכילתין וגמ' דכאן לכאו' וכן נגד הגמ' שבת שם, ולפי"ז כיון דהוא מחלוקת דר"י ור"ש וזה תלוי דלרב ר"י ס"ל, חייב ור"ש ס"ל פטור ולשמואל להיפך ממש וכנ"ל וע' עירובין (מ"ו ב') ר"י ור"ש הלכה כר"י ורב ושמואל הלכה כרב באיסורי ולרב אליבא דר"י חייב והכי קי"ל, וע"כ פסק הר"מ ז"ל דחייב ואכמ"ל, וק"ל.

ובדברי הירו' שהבאתי יתיישב לי קושיא עצומה בעיני לפום רהיטן, שמשמע מתלמודין דלפי' דאם נימא בתחלה גובין הו"ל הודע וכדפירש"י והו"ל תולה בעצמו וחייב חטאת לא אשם תלוי, והר"מ ז"ל פ"ד ה"ב מה' שקלים פסק מתחלה גובין עליהם וכאן פי"ד מה' שגגות פסק באשם תלוי, רק דבירו' מפירש דר"ע הכי ס"ל עד שידעו ושישמע הוי ספק ולר"ש פטור וידוע דהלכה כר"ע מחבירו וא"ש, ועוד אפ"ל כיון דר"מ מחייב לגמרי ור"ש פוטר וכן סומכוס הו"ל ר"ע מכריע, מיהו ע' ספ"ק דפסחים שאין זה מכריע בכה"ג, ועוד נדבר אי"ה בלשון מתני' דר"ע ובן עזאי, ואכמ"ל יותר, וק"ל.

שם ר"א אומר ספק כו' משום סומכוס אמרו תלוי כו', אר"ז משל כו', דברי הגמרא כאן חזון סתום וצריך ביאור. בצורך המשלים במה שלא הי' מבינים בהעדר המשל, ב' קושיא על רש"י ז"ל מנ"ל בחתיכה א' מב"ח דלא כהלכתא, וזה קושית הב"ש ב' קושית התוספות ד"ה משל כו' ע"ש, ג' קושיא לרש"א ז"ל לקמן ברש"י ד"ה ספק כו' (ד' א') למה הוצרך לסברא כהרף עין ואי"ה מקומו בנמשל דסומכוס, רק עב"ש כתב דר"א ס"ל אף בחתיכה א' ולא מב' חתי' וזולתו אין מ"ד רק בחתיכה אחת מב' חתיכות דאיתחזק איסורא, והנה לכאו' כאן רובא לפטור ומ"ט דר"א ס"ל חייב אשם תלוי, דהרי אא"ל תולה בעצמו ממש כלל, ובתולה בב"ד מספקינן דילמא תולה בב"ד ממש הוי או לא ועכ"פ תולה בעצמו לא הוי והוי ס"ס לקולא, וק אומר ר"א משל בחלב שבשעת מעשה סובר היתר גמור ועכשיו עדיין לא ידע לאיסור גמור רק ס' לאיסור וב' חלקים להיתר רק מ"מ כיון דעי"ז הספק שבשעת איגלאי מילתא דס' הוי למפרע, וה"נ כן עכשיו מספקינא איך הי' המעשה, וסברת סומכוס כפירש"י ז"ל דבשלמא בחלב מ"מ עבר לגמרי בספק משא"כ כאן כיון דהא גם העבירה בספק זה א"כ ס"ס לקולא וכנ"ל, וע"כ מדמה לספק משחשיכה ועפימ"ש הרש"א לפירש"י ז"ל לקמן דבוודאי לילה לא מספקינן רק ספק מבעוד יום, ספק בין השמשות ובין השמשות גופא ספק והוי ס"ס לקולא וע"כ אף דאיתחזק היוב קרבן לגבי' פטור מס"ס, [ואל תשיבני (מב"ק ל"ה מ"ע ב') דס"ל לסומכוס חולקין ע"ש דאין הולכים בממון אחר הרוב), ועוד דלסומכוס אף בחתי' א' לבד פיטר ורק ר"א לטעמי' שם בכוי, אבל באמת לכאו' ק' על ר"ז מנ"ל פי' ר"א וסומכוס הכי כמש"ל דילי' דילמא הפי' להיפך ר"א ספק אם חייב או לא ואם הי' חייב הינו חטאת או פטור לגמרי וע"כ פטור מספק דחולין בעזרה, וכמ"ש במרכבת המשנה פי"ג ה"ד ע"ש, וסומכוס ס"ל תלוי היינו דחייב אשם תלוי, ואין לומר דפסיקא לי' לר"א ממתני' שאמר ספק וקאמר חייב ז"א דאפ"ל דהפי' ספק קאי אמדינת הים וישב בתוך ביתו חייב חטאת גמורה דתולה בעצמו ממש הוי והלך פטור מס' ומנ"ל שהספק אביתו וחייב תלוי, והפי' תלוי פטור וכפירש"י שהוא דוחק לכאו', ועז"א ר' זירא משל דר"א למהד"ד ספק חלב כו', וע"כ אין המשל דומה לנמשל רק בחתיכה א' לגמרי ולא מב"ח וע"כ תיקשי ליה דבכה"ג באמת פטור ואמאי חייב לסומכוס אשם תלוי וע"כ דלר"א חייב אשם תלוי ור"א לטעמי' שם וע"כ סומכוס תלוי כפירש"י ופטור קאמר וע"כ משל דסומכוס למהד"ד כו', שלכ"ע בהס"ס לקולא ולא לו לבד, ולהיפך לר"א דמי ממש לחלב שהיה מתחילה ברור לו שהוא שומן ועכשיו מספק וכאן נמי א"י כעת אם מה שלא שאל הוא עון או לא דומיא דכ"ע, ובזה מובן היטב לשון ר"ע במתני' מודה כו' שקרוב לפטור מן החובה, וע"כ הוי אדם תלוי וכנ"ל, ועפי"ז יש ליישב ג"כ דברי הר"מ ז"ל שפסק באשם ת' ולפמ"ש בפ"ח מהלכות שגגות דבחתיכה אחת מב' חתיכות דוקא לא הי' לו לפסוק כר"א לפי דברינו, [וכבר דברנו לעיל בד' הר"מ ז"ל ע"ש], לפי המשל, אבל נ"ל שהטעם דבעי חתיכה א' מב"ח שיהי' איתחזיק איסורא ובלי זה מנ"ל לחייבו מספק, וה"ה בכל איתחזיק, ורק דלדידהו ס"ל יחיד כו' פטור וע"כ דומה לחתיכה אחת לגמרי אבל להר"מ ז"ל דס"ל יחיד כו' חייב הוי חזקה לחומרא, דקודם שנעשה הרוב הי' בחזקת חיוב עצמו ואח"כ בכלל חיוב ב"ד, ואפשר לכוון זה בדברי הר"מ ז"ל ספק אם חטא או לא באחד מב' פנים או דנימא להיפך דאם חטאו היינו מזיד או פטור מטעם מזיד, ואם לא חטאו חייב, או אולי הפי' כפשט' וחטא היינו שוגג והספק אם חטאו בשוגג או לא רק במזיד וע"כ מחייב אשם תלוי דהוי חזקת איסור וכנ"ל, וגם יש חזקת כשרות לפי"ז, ודמי לח"א מב"ח, ובזה נתיישבו בעזה"י כל הקושיות ואכמ"ל ודוק היטב.

[לעיל משנה אבל המוציא מרה"י כו' לקמן (ד' ב') בעי ר"י אין חרישה בשבת כו', ופי' שם התוספות משום דהוי ראשונה מאבות מלאכות נקטי, ולכאו' הו"ל למינקט גם במתניתין ומכ"ש לפמ"ש הב"ש לקמן דשם אפשר דאין הצדוקין מודין ולא הוי מקום לקושיא הא כתיבא, ואפ"ל דנקיט הוצאה עפימ"ד (שבת ו' ב') הא מהנך דלא מיספקין דהא בהוראה בעי זדונה כרת כו' והא דנקט ר"י חרישה אע"ג דמספקא לן מיהו ע"כ לדוגמא בעלמא נקיט, שהרי להתוספות לקמן צדוקין מודו בחרישה ולא נקטי ר"י אלא לדוגמא בעלמא, ומכאן קצת תשובה למה שחקר הב"ש לקמן (ג' א') ד"ה אבל בדבר כו' לענין אם יש ספק אם הוא תורה שבכתב או בע"פ דחייבין דאזלינן בתר רובו וא"כ הדרן קושיא אמאי לא נקט כל אבות מלאכות וכנ"ל, ואולי כאן שאני כיון שע"כ יש ביניהם א' דאין חייבין עליו בוודאי, אולי שיש לדמות קצת לקבוע לענין חיוב מיתה מיהו צ"ע מסנהדרין הנסקלין בנשרפין ועי' (תוספות חולין י"א) ותוספות סנהדרין (פ' ב') ד"ה הנסקלין וצע"ק, ואולי אפ"ל כיון דרוב תורה אין מחייבי כרת א"כ בהספק יש לנו למיזל דילמא הוא מהרוב, ודב"ש שאני דשם ידעינן בוודאי דח"כ ויצא מהרוב זה דאיח"כ ודו"ק].

דף ד רש"י ד"ה מאי משמע כלומר כוונתו לכאו' למה לא פריך תיכף אמתניתין רק לכאו' מלישנא דמתני' מלשון דבר מדייק דבר ולא כל הגוף, אבל הברייתא לפי"מ דמפרש בגמרא תנא הכי קא קשי' אימא דבר כולה מילתא משמע ת"ל ונעלם דבר א"כ אאפ"ל דהדיוק מתיבת דבר דמאי תירץ על קושי' אימא דבר כו', ועוד ל"ל להביא תיבת ונעלם לכאן, אע"כ דהפי' שתירץ לו מונעלם מוכח ולא כל הגוף וז"ש רש"י ז"ל במאי משמע שלא קשה רק היכי משמע האי ונעלם, ע"ז תירץ ונעלם מדבר וכמ"ש רש"י בד"ה אמר כו' מ"ס דונעלם כו' וק"ל, ועוד יש להוסיף קמחא עפימ"ש אפ"ל לקמן (ה' א') מעיני העדה אלמא מיעוטי ולמה לא מדייק כן ממעיני הקהל דכתיב בויקרא דקודם, וע"כ הייתי אומר ע"פ ירושלמי דמכילתין (ה' ג') דמשמע דמ"ם דמעיני שדיא אדבר דומיא דממצות מ"ם דמכל שדיא אמצות, וע"כ אמר שם ר"א בשם ר"י גורע מתחילת הפרשה עד סוף וע"כ בירושלמי לא הביא הג' תיבת דונעלם רק מדבר והיינו מ"ם דמעיני, וע"כ בא רש"י ז"ל לאפוקי מדכתיב ונעלם לא כפי' הירושלמי רק דמ"ם דונעלם שדיא, ואין להקשות א"כ מוכח ממתניתין דמונעלם ולא מדבר גרידא יליף על ר"א דיליף דבר דבר מזקן ממרא וי"ל א"כ קשה על חזקי' כמ"ש הב"ש, אבל אפ"ל דכולה צריכא עפמ"ש הב"ש מנ"ל דילפינן דבר דבר מזקן ממרא דילמא מנביא השקר (בעמוד ב'), עוד קשה לי מאי מוכח מכל מצות ולא כל למאי דבעינן למימר בע"ב באין חרישה בשבת כעקירת כל הגוף ואף אם אמרינן מכל ולא כל מ"מ דילמא קאי על מלאכה שלימה ואת"ל למעוטי כל המלאכות משבת דלא נימא דאינו חייב אא"כ בעשה כל המלאכות ומטעם ספק כמש"ל בדמור הקודם, עוד קשה לי בירושלמי מפיק מחזקי' לעולא ומעולא לחזקי' (והא דר"ה ג"ל דהוא ר"ע בהרבה מקומות נתחלף בלשון הירושלמי) וע"כ אמינא דלכולא א"ל פירכא זה בל"ז דמונעלם מדבר כבר האריכו התוספות וב"ש דלאו בכל דוכתי גורעין ומוסיפין ודורשין, ומה גם הפשט להיפך כדאמרינן במכות דבר ולא חצי דבר, ומכל מצות קשה קושיא הנ"ל מהרישה וגם קושית הב"ש הניחא למ"ד יש אם למסורת כו' ומדבר דבר מזקן ממרא קשה דילמא מנביא שקר וכנ"ל, וע"כ כולהו מפרשי המתניתין דמדבר גרידא אפ"ל דילמא נביא שקר רק השתא דמוכח מכל מצות ואף אם נימא כמש"ל מחרישה, מ"מ אי אפשר לדמות לנביא שקר דשם בעינן שיעקר כולה [וצע"ק דאפ"ל דגם שם ר"ל בחרישה וכנ"ל ודוק] וע"כ צ"ל לדמות דבר דבר מזקן ממרא רק לכאו' תקשה לן כיון דדבר משמע ולא חצי דבר טפי יש לדמות להך דנביא השקר ועוד דאמרינן (ביומא ו' ב') דלא דמי' ממש א"כ גילף דבר מדבר ממש ולא מהדבר, וע"כ בא לתרץ דכאן דמ"ם דונעלם שדיא אדבר והוי כאילו כתיב מדבר ודמי לזקן ממרא דכתיב מן הדבר וא"כ הא דכתב במתניתין שנאמר ונעלם דבר אין הוכחה דיליף מהכא, אלא רק סילק הקושי' דיליף מזקן ממרא ולא מנביא שקר משום דמ"מ מונעלם אמנם מכאן לא מוכח דוקא, ע"ז מפרשים מכל מצות א"כ אי אפשר ליליף מנביא וכנ"ל, א"כ צריך המכל מצות דלא ילפינן מנביא, ונעלם צריך בחרישה וכנ"ל, וזה פי' הגמרא תנא כו' אימא דבר כולה מילתא כו' ר"ל כקושית הב"ש דניליף דבר דבר מנביא השקר, וע"ז תירץ ונעלם כו' רק ע"ז אינו הכרח כקושית התוספות וב"ש, על זה תירץ חזקי' מכל מצות רק ע"ז קשה קושי' מחרישה וקושית הב"ש מיש אם למסורת ע"ז תירץ דכיון דאאפ"ל מדבר דבר מנביא השקר ע"כ יליף דבר דבר מזקן ממרא ושם כתיב כי יפלא, ובהכי מיושב עיד ב' קושיות הב"ש, א' מרישא דקרא הו"ל להוכיח מלא יפלא מוכח כדאמרינן בסנהדרין, ועוד קשה לשון הסרה דמן הדבר משמע כל הדבר אף בלשון מן, ולענ"ד קשה עוד לפמ"ש הב"ש ל"ל להגמרא להכא רישא דקרא הול"ל מה זקן ממרא כתיב מן הדבר כו', וע"כ שהפי' כן דלכאורה על זקן ממרא תקשה דאפשר ליליף מנביא השקר ודוקא כולה, וב"ש בקושי' מהספרי ע"ז מפורש הגמרא דהא אאפ"ל כן דכתיב כי יפלא וכנ"ל בקושית הב"ש, וע"כ הפי' מן הדבר ולא כל הדבר א"כ י"ל יליף דבר מזקן ממרא, ודוק. ועוד יש מקום לומר דהני ג' קראי באו ללמדנו על ג' מיני כריתות דנקיט במתניתין, שבת, נדה, ועכו"ם, ואכמ"ל ודוק.

ולא אמנע מלציין דרך אגב שהתוספתא שהביא הב"ש כאן בד"ה מה ובהתוספות ע"ב ד"ה רב אשי הולכים בשיטת רש"י ז"ל בחומש פ' שופטים בפסוק בין דם טמא לדם טהור ועי' לקמן בב"ש בחלק שו"ת שלו שתמה מאוד על דברי רש"י ז"ל ונדחק ולפי"ז פשוט שדבריו כהתוספתא כאן שגם לפי התוס' ע"כ צ"ל בין דם טמא לדם טהור שאל"כ אין ראיה לביטול מקצת ולקיים מקצת, וע"כ הגמרא דידן לטעמי' בנדה בפ' כל היד דלא פי' כן בין דם לדם, וע"כ אין ראי' לכאן לביטול מקצת כו' ויליף מקרא דלא יפלא וכנ"ל ודוק.

[לעיל גמ' משל כו' כפרתו בין השמשות, כבר כתבתי לעיל בביאור המש"ל וכאן אכתוב בקצרה לכאורה ל"ל להביא זה המשל ענין ביה"ש, ולא פשיט שספק הביא או לאו, רק עפ"ק התוספות ד"ה שהביא דע"כ מיירי בע"פ וא"כ תקשה לכאו' איך יאכל פסה מספק רק דע"כ טפי א"ל מספקא לאכול פסח איסור לאו משלא לאכול דהוי ספק כרת דילמא הוא טהור א"כ ה"ג האיך נחייבי' מספיקא דילמא לאידך גיסא והוי חולין בעזרה וק"ל].

גמרא אבע"א הוצאה והכנסה הוא דאסור כו', עי' ר"ש דמקשה הא הכנסה דאסור אינו אלא מצד סברא כמ"ד בחורק סברא היא מה לי הוצאה ומה לי הכנסה כו' ואיך מודים בזה ע"כ, ולענ"ד אפ"ל עפמ"ש הכ"מ והלח"מ פי"ב מה' שבת להרמב"ם דפוסק הכנסה אב ובהזורק קאמר הכנסה תולדה כו', ולענ"ד אפ"ל עפמ"ש הרש"א ז"ל (שבת ב' א') בתוספות ד"ה הוצאה כו' תדע מדאיצטריך ב' קראי כו', ובשבועות הביא חד קרא, ואפ"ל בשבת הוא למ"ד הכנסה אב א"כ צריך חד קרא כו' ועי' בס' פני ארי' שהאריך, והנה א"א תחומין מדרבנן א"כ קאי הפסוק אל יצא על הוצאה ול"ל קרא אידך בהזורק, וצ"ל דקאי על הכנסה ג"כ, אך בהזורק קאמר לפי"מ דקיי"ל דתחומין מדאורייתא וא"כ צריך אל יצא על תחומין וצ"ל מצד הסברא, אבל הצדוקין ס"ל ע"כ תחומין מדרבנן בהקדם מ"ש בשו"ת בית אפרים (סי') דהצדוקין מודים ולפינן גם מקבלה, והב"ש כתב לדידן לא גמרינן מקבלה כו' וע"ש ע"כ, ולענ"ד לומר כמו דלא יליף ביצה י"ב מלא תוציאו משא כו' ע"ש, דאמרינן מצד סברא מתוך כו', אבל הצדוקין ס"ל להיפך הסברא לא אמרינן כמ"ש הב"ש ומקבלה ילפינן כמ"ש בית אפרים, ובהקדם מ"ש בשו"ת זכרון יוסף (סי' ה') ז"ל הנה התוספות כריתות מקשה מדחה רפרם בדותא ובמקום אחר לא קאמר ועי' מ"ש בזה באריכות ותוכן דבריו ז"ל הנה רפרם לא נדחה א"א תחומין מדרבנן ולא שייך למימר שהרי הוכשרה כו' דיכול ליליך כו', אמנם ס"ל כהדרש ביצה י"ב מל"ת משא כו' משמע הוא הדין יהכ"פ כו' עמ"ש, וא"כ הצדוקין דס"ל כהדרש הפסוק ס"ל ג"כ תחומין מדרבנן א"כ חד קרא מוקמינן להכנסה וח"ק להוצאה, וא"כ מתרץ הגמרא איבע"א ור"ל כיון דפריך מלא תוציאו כו' א"כ משמע דהצדוקין מודו בקבלה א"כ ע"כ דריש גם מ"ש בביצה א"כ מוכח דתחומין מדרבנן א"כ אפ"ל דח"ק קאי על הכנסה א"כ בהדי' כתיב בקרא ואסרו, ואכמ"ל ועמ"ש בעזה"י בשבת ודוק].

גמ' לא תוציאו כו', עי' ב"ש למה לא הביא הפסוק אל יצא כו' ולענ"ד אפ"ל ע"פ קושי' דחיק לתרץ במושיט וזורק מה דלא מפורש במתניתין לוקמי בב' שהוציאו בזה אינו יכול ובזה אינו יכול דהא במכילתין ס"ל יחיד ששה בהוראת ב"ד פטור וע"כ זה אינו יכול כו' חייב, ע"ז מקשה מקרא לא תוציאו ור"ל מאל יצא הי' אפ"ל כיון דנקיט איש בלשון יחיד אומרים הצדוקין בב' וזה אינו יכול פטור, אבל בקרא דירמי' כתיב לא תוציאו בלשון רבים ומשא לשון יחיד משמע דאף בב' שהוציאו מ"מ חייב, מיהו בל"ז אאפ"ל בב' שהוציאו מלשון המוציא לשון יחיד, ולהמתניתין גופי' אפ"ל דסומך על לא תוציאו כו' וכנ"ל וק"ל, מיהו בל"ז אין ראיה ממתני' דהא בגמ' מוקים דאמרי כו' ביממא והורו בליליא מותר ובמשנה מפורש שומרת יום, רק דע"כ לא נקט' אלא לגוונא כמ"ש התוד"ה בדבר ע"ב, וק"ל.

גמ' דאמרי השתחוי' גופא כדרכה הוא דאסור דאית בה פישוט כו' ערש"י ד"ה השתחואה כו' אפים ארץ, כבר תמה הב"ש, א' למה לא מביא מקרא דהבוא נבוא אני ואמך דמייתי בשבועות ט"ז ב', (מגילה כ"ב ב'). ועוד ב', דילמא היכא דכתיב אפים אינו בפישוט ידים ורגלים, ואני מוסיף תמה דהלא בגמרא משמע בהדיא דאפים מילתא אחריתא הוא דא' שם קידה על אפים, וע' תוס' שם ד"ה קידה הקשו מפסוק זה שהביא רש"י ז"ל, ויותר אני תמה ג', הלא באמת קיי"ל בשם דהשתחוואה האמורה בתורה הוא בפישוט יו"ר דוקא וכ"פ הר"מ ז"ל בה' ע"ז פ"ו ה"ע, שוב ראיתי שזה טעות דזה אינו רק לענין השתחואה לשמים, אבל לע"ז ע' שם ה' ח' ומכאן הוציא מקורו וכבר הרגיש בזה בירו' הגר מערבי ע"ש, ואיך אמר דטעו בהכי, ד', הירו' בפרקין ה"ג ולא נמצאת עוקר כל שם השתחואה בשאמרו מותר להשתחוות ואסור לשוח והוא נגד תלמודן, וראיתי להב"ח ז"ל שמביא גי' ומהפך תי' הוא אחר תי' דאסור וכ"ה כדרכה דאסור והוא דאית בה כו', וצריך להבין רצונו, וע"כ הנני מוכרח ג"כ להגי' תי' אחת ברש"י ז"ל [שבל"ז ע"כ ט"ס נפל בו במקום בראשית י"ה צ"ל מ"ה, ובמקום אפים צ"ל לאפיו], בראש הדיבור וכצ"ל השתחוואה שלא בפישוט כ', וזה שלפענ"ד הפי' כן, והוא זה, דאמרי השתחואה גופי' כדרכה אסור והיינו לשוח בעלמא אבל בפישוט ידים ורגלים שרי, והוא ר"ל שבאמת אינו כך בפישוט ידים ורגלים הוא דאסור לפי האמת הא לית ב' פישוט ידים ורגלים שרי', ולרש"י ז"ל הי' קשה האיך סברי השתחוואה שלא בפישוט ידים כו' שרי' מאין יצא טעותם הא במילתא ד'מפורש בקרא מודים ובשבועות יליף מקרא וע"ז פי' השתחוואה שלא בפישוט ידים ורגלים ג"כ יליף מקרא כדכתיב וישתחו לאפיו ארצה וכקושיית התוספות בשבועות שם, וא"ש בעוה"י הכל, שהירושלמי סבר כתלמודן ואתינן לדינא, וע"כ פסק הר"מ ז"ל לאמת דפישוט אסור ודוקא בכרת. וק"ל.

אלא שעדיין צריכין אנו למודעי בדברי הר"מ ז"ל בפי' המשניות ז"ל וכן ג"כ בעכו"ם שיאמרו המשתחוה הוא חייב שנאמר לא תשתחו וענין השתחוואה שיפשוט ידיו כו', הנה כשיהיה הטעות כו' ע"כ, משמע לכאורה מדבריו שזה הי' טעותם אל"כ עיקר חסר במה טעו, אבל אחר העיון יראה שדבריו כדברי הגמרא והמה קילורין לעינים, לכאו' לפי הב"ח ולפי מ"ש בדברי הגמרא יקשה למה שינה כאן להשמיענו דין השתחוואה לאמת מה שלא עשה כן באידך בשבת ונדה ללמדנו דין לאמתו, היינו דהוצאה והכנסה אסור כו' וכה"ג באידך, ועוד עיקר חסר לפי מש"ל בדרכה והיאך מיקרי כדרכה אז לא כדרכה, ועוד לשון השתחואה גופי' כדרכה, ע"כ נ"ל שמלת השתחואה נגזר מלשון שחי' וע"כ מסברא טפי א"ל למימר כסברת הצדוקין כדרכה ר"ל כדרך השחי' שהוא לא בפישוט ידים כו' שהיא אינה שחי', ובאמת האיסור להיפך, וז"ש רש"י ז"ל זה הפסוק, [ואם היינו מגיהים ברש"י ז"ל על הפסוק הבוא נבוא הי' ניחא ג"כ ורצונו למה באמת השתחואה אינו כפשטי' ומביא הפסוק דשבועות שם ולא היינו צריכין להגה"ה הנ"ל] לפי"ז פי' השתחוואה לכוונת הצדוקין אינו צריך לשום ביאור רק הגמרא מפרש לכאו' באמת הפי' השתחואה כפי' וע"ז מפרש והיא כו', שבאמת אינו כן והא דמייתי קרא לראיה למ"ש התוספות שבועות שם שהעיקר מהגמרא וזה כוונת הר"מ ז"ל וכן בעכו"ם שיאמרו המשתחוה הוא שהוא חייב ור"ל בשחי' שנאמר לא תשתחוה וכפשטי' ומ"ש וענין השתחוואה היא פי' איך שלפי האמת אינו כן ובזה יומתק לך לשון הר"י ז"ל מ"ש המשתחוה הוא שהוא חייב שהרי באמת כן לפי הפשט רק שאנו מחולקים בפי' המשתחוה, והול"ל שיאמרו המשתחוה שהוא חייב שיפשוט כו' ורק הדברים מאירים שזה עצמו הפי', וד"ל.

אבל הר"מ ז"ל בפסקיו פי"ד מפי"ש ה' ב', אאפ"ל כמש"ל בפי' דבריו בפי' המשנה, ומצאתי וראיתי שהלך לשיטתו בה' ע"ז פ"ו ה', דשם ס"ל אע"ג דלענין תפלה ולענין אבן משכית, השתחואה דוקא פישוט ידים ורגלים מ"מ לענין ע"ז בכל גוונא מיתסר ולא ידעתי מאין לו זה ונושאי כליו שם מקורו לא הורו ורחוק בעיני שיהי' המקור ממכילתין נגד כל הנך סוגי' דמגילה ושבועות הנ"ל ומכ"ש שגם במכילתין הירושלמי כנגדו, ואולי דהנך רבויי דסנהדרין (ס"א א') לשלא כדרכו ס"ל גם בהשתחואה גופי' של"כ לדוחק וצ"ע לע"ע וק"ל.

גמרא שם כדרכה הוא דאסור כו' עמש"ל בראיכות ואפ"ל קצת בע"א ליישב קושי' על רש"י ז"ל דלא הביא הפסוק משבועות, ואפ"ל דלרש"י ז"ל הי' ג"כ קשה קושי' הנ"ל הא בשבועות אמרינן באמת דאין ס"ל כן השתחואה זו פישוט ידים כו', ע"ז בא לתרץ דר"ל השתחואה בפישוט ידים ורגלים כדכתיב וישתחו אפים ארצה, דשם ע"כ צ"ל כפשטי' דיש שחי' בפישוט ידים ולא פישוט ידים לחוד, והיינו דשם נאמר אפים ובהקדם מ"ש הב"ש ז"ל במקום דכתיב אפים כמו ויוצא יוסף אותם כו' וישתחו לאפיו ארצה כו' כהנה רבות משמע שהשתחויה באפים לבד ארצה בלא פישוט ידים כו' ע"כ, א"כ קשה הפסוק משבועות משמע השתחויה ר"ל זו פישוט ידים כו' והכא משמע על פניו וצ"ל דלשון השתחויה יורה על שחי' בפישוט ידים ולא כפוף ידים ורגלים וכמ"ש הר"מ ז"ל מה' תפלה בשמונה עשרה צריך לכפוף הרגל ואח"כ הראש, א"כ ניחא הא דהביא הפסוק הזה דר"ל דהכא כתיב אפים ארצה משמע דאינו אלא פניו לארץ, ומשם משמע דלשון השתחויה ר"ל פישוט ידים ועכצ"ל דבאמת הוא כן דר"ל לא תשתחוו היינו שחי' לחוד ואיך הרגל אינו כפוף וקל].

ע"ב גמרא בעי רב יוסף אין חרישה, עי' תוספות וב"ש רישא דאבות מלאכות דפרק כלל גדול נקיט, והוא תמוה דנקט ברישא גרוע, ואף שעל דרך הפשוט אפ"ל עפי"מ דפריך שם (ע"ג ב' תוד"ה) מכדי מסרב כו', תנא בא"י כו', ור"י הי' מבבל כדאמרינן בשלהי מכילתין שלחו מתמן כו', ע"כ נקיט מלאכה ראשונה דפת בבבל ופשוט, אמנם הב"ש כתב ז"ל שהיא ראשונה ממנין ל"ט מלאכות המנוים בפ' כלל גדול ע"כ, ודוחק לפרש בדבריו כן, ובל"ז דברי מאור עינינו הב"ש ז"ל תמוהים מאוד דמה שהוחלט דחרישה לא כתיבי ואין הצדוקין מודין משום דלא גמרי ממשכן, הלא מקרא מפורש בשבת בחריש ובקציר תשבות דמה שאנו דורשים לאידך דרשה לענין תוספת שביעית (ר"ה ט') היינו משום לדידן מיותר כדאמרינן (שבת ע' א') דכל אב מלאכות ילפינן ממשכן אבל לצדוקין כיון דלא ילפי ממשכן בזודאי דקחל לגופי' ללמדנו דעל חרישה וקצירה דאסור בשבת ילפי"ז תסתור עלינו יותר קושי' א' דהול"ל גריע דהוא אב מלאכה ראשונה וצדוקין אין מודים כנ"ל ודו"ק.

אמנם בהקדם מה שאפ"ל דבאמת הצדוקין מודים שיש ללמוד גם ממשכן עפימ"ש הפסוק מאדונינו הגאון מוהרי"ץ נ"י אב"ד ור"מ דוולאזין (ויקהל) זה הדבר אשר כו' במלאכת המשכן סמוך לאזהרת שבת וגם מאין למדו ל"ט מלאכות מאלה הדברים ודילפינן במשכן וגם דאין מלאכת המשכן דוחה שבת כו' לכאו' אסמכתות רחוקות, וכן דקדק אשר צוה ד' לעשות והלא העדר העשי' במצות השבת, וע"כ פי' בזה כן אלה הדברים ר"ל כל המלאכות אשר צוה ד' לעשות אותם והיינו במשכן רק ששת ימים כו', וע"כ אמר אח"כ זה הדבר, ושפתים יישק. ולפי"ז הדרשה מפורש בפסוק שיש ללמוד ממשכן, עוד דהתוספות דמכילתין ד"ה א"ד כו' כתב דא"ל גם הסברא, והב"ש מדייק דל"ל א"כ קשה גם למושיט וזורק מנ"ל לחלק בין הכנסה למושיט, והתוספות לא ס"ל הכי, אמנם עיקר קושית הב"ש יש ליישב עפימ"ש התו' (שבת ה' ב') בד"ה בשלמא כו' בתוספות שם, ז"ל הא ליכא כו' א"כ מושיט וזורק נמי לפטור כו', ואפ"ל דכן ס"ל באמת הצדוקין, ובעיקר קושית הב"ש מזורק כו' קשה לי מאד הא בתלמודן (שבת צ"ו ב') מסיק דהי"מ והצדוקין אינם מודים בהי"ג, כמ"ש רש"י לקמן (ז' ב') ד"ה הוא בחלב כו'.

ועתה אקדים עוד קושיא מה שנלע"ד, א' מ"ש רש"י ז"ל ד"ה בעי כו' הכא לא מיבעי כו' אלא בביטול מקצת כו', הא להגמרא באיבעיא עתה הוא ספק אם נקרא ביטול מקצת, ועי' מ"ש רש"א ז"ל שהרגיש בזה, ב' קושית התוספות וב"ש למה נקיט חרישה באיבעיא, ג' קושיא הנ"ל איך מצ"ל על חרישה בהדיא כתיבי, ד' קושית הכ"מ והלח"מ על הרמב"ם מה' שבת פי"ד ה' ב', דפוסק דנקרא ביטול מקצת ובגמרא שביק באיבעי', ואפ"ל לענ"ד הכל בחדא מחתא בעוה"י, בהקדם קושיא ה' ברש"י ד"ה כדשנין מושיט וזורק שרי כו' ע"כ, וקשה לי אמאי לא הביא התירוץ א' הכנסה מותר כו', וע"כ הנ"ל ליישב בהקדם ליישב קושית הרא"ם בדברי רש"י ז"ל (יבמות י' ב') ד"ה לחלק כו' עד שיחלל שבת בכל מלאכות (פסחים ה' ב') פי' רש"י ז"ל שלא נאמר העושה ד' או ה' מלאכות אינו חייב אלא א', ולענ"ד אפ"ל עפימ"ש בס' קול יהודא (שבת ע' א') חילוק מלאכות פי' רש"י ז"ל דהא כתיב אלה הדברים רמז על ל"ט מלאכות שאינו חייב אלא חטאת אחת ת"ל בחריש וקציר כו', ת"ל ל"ת כו', וקשה כיון דכתיב חריש וקציר נסתר מנין אלה כו' ול"ל עוד קרא, וי"ל דס"ל כר"י (שבת ע"ג ב') ר"י מוסיף ב' כו', עכ"ל הגאון מוה' הילמן נ"י דק"ק מאנהיים ודפח"ח, והנה התוספות יבמות ד"ה טעמא כתב דהך סוגיא אתיא כר"י ולכן כתב משום הרמז אלה כו' דלדידיה ליכא למילף מחריש, ובפסחים הוא לר"ע והנה הסתם דשבת לא אתיא כר"י (סנהדרין פ"ו) כולהו אליבא דר"ע וליכא רמז לדידי' ודוק, [ועי' מ"ש בעוה"י עוד בזה ביבמות שם]. והנה התוספות בשבת שם ד"ה על כו' מקשה מנ"ל דחייב ב' נימא דלא מחייב אלא א' כו' ע"כ, ואפ"ל דהכי קא מיבעי לרב יוסף אין חרישה בשבת ור"ל על חרישה לחוד לא מחייב אלא דזקא על ב' חרישה וקצירה ביחד כמ"ש התוספות בקושי', ואפ"ל דזה כוונת רש"י ז"ל לא מיבעי' בדבר שאין הצדוקין מודין כלל ור"ל היינו שאין מכחישים כלל חרישה הא כתיב בהדיא כנ"ל אלא בביטול מקצת קמבעי' אי נקרא ביטול מקצת במה דאומרים אין חרישה בשבת לחוד, ור"ל דאומרים אין חרישה לחוד, וכיון דאין חרישה א"כ יש המנין ל"ט ולזיכא למימר כמ"ש הגאון הנ"ל והיינו לפי"ז צ"ל דס"ל הכנסה ג"כ אסור א"כ מה דחסר חרישה חשבינן הכנסה וכמו קושית התוספות (שבת) למה לא חשיב ג' היינו הכנסה, ומשיט וזורק, אסרי כתירוץ ב' מהגמרא, וס"ל כר"י משבת דמוסיף ב', וקמיבעי' אי נקרא ביטול מקצת והיינו משום דצריך קרא למעט דוחייב על כל אחת ואחת, אבל באמת נקרא כל ל"ט מלאכות כחדא או לאו, ונמצא לפי"ז גבי הצדוקין נחשב כל ל"ט מלאכות כחדא והיינו דאינו חייב אא"כ אם עושה כולם, והכי קמבעי' כיון דלגבי הצדוקין נחשב חד א"כ אם פוסקים אם עושה מלאכה א' פטור, אם נקרא ביטול מקצת, והא דתני חרישה ר"ל דעיקר על מה דסומכין על אלה הדברים וכנ"ל, והנה אם נאמר דחריש וקציר, ר"ל ב' דמחייבים הדרן קושית הגאון הנ"ל, ואי משום תירוצם כר"י דשבת הא לדידי' ל"ל משום מושיט וזורק כנ"ל, וזה שאמר חרישה אין בשבת א"כ ע"כ ס"ל כהמנין הנ"ל א"כ מאי דינא [אמנם צריך למסירת מודעה מ"ש הב"ש הא דתני שמואל אין חייבין אלא בדבר שהצדוקין מודין אפ"ל קצת דבא ליתן טעם למה צריך ביטול מקצת במתניתין ע"ז אמר משום דצריך שהצדוקין לא יהיו מודים וע"ש במ"ש בע"א הא דשמואל] לפי"ז ג"כ הכא כיון דהצדוקין ס"ל דחדא חשיב אין שייך למימר זיל קרי בי רב ולא נחשב כמבטל כולו דבר [עוד ראיה מ"ש הב"ש בגמרא מ"ט זיל קרי בי רב כו', תימא א"כ למה אצטריך ונעלם דבר ולא כל הגוף תיפוק לי' משום סברא זיל קרי בי רב כו', ויש לומר דיש דברים שאין הסברא פשיטא כ"כ וצריך הפסוק להשמיענו הסברא עכ"ל], לפי"ז מיבעי ג"כ הכא כנ"ל כיון דאין חרישה א"כ ס"ל המנין ל"ט לשיטתם א"כ ס"ל הצדוקין דאין נחשב מלאכה שלימה א"כ נקרא ביטול מקצת האף לדידן חשיב כל חד מלאכה שלימה אמנם כיון דעיקר הטעם בביטול מקצת משום צדוקין והכא ג"כ אינם מודים, וכמ"ש בב"ש דוק בזה הסברא, ופשיט מנדה מכ"ש, ואח"כ פשיט משבת וקאמר כדשנין ולא קאמר כמו מקודם א"ל ר' יוסף, משום בהקדם מ"ש התוספות ד"ה דאמרי כו' הוצאה הכנסה קרי לי', וקשה לי דהתינח למ"ד (שבת ב' ב') הוצאה הכנסה כו' אבל לאידך רשויות קתני קשה, ואפ"ל עפימ"ש הרמב"ן ז"ל דלמ"ד דס"ל הכנסת אב ס"ל הוצאה הכנסה קרי, והנה רב יוסף ס"ל דהכנסה תולדה עי' (שבת צ"ו ב'), והנה לפי"ז אפ"ל למ"ד דהכנסה אב כאידך תירוץ ולא קשה על שמואל הנ"ל דאפ"ל הכנסה לא כתיבי גבי צדוקין והיינו אל יצא ס"ל לתחומין וכמ"ש רש"י ז"ל (עירובין י"ז ב') והא דיליף (שבת צ"ו ב') אפ"ל לדידהו כמו שפריך בגמרא ממאי דשלימו עבידתייהו כו' וההיקש דשם לא ס"ל, ואף דהתוספות דשם לא ס"ל כהגירסא זו, אמנם רש"י ז"ל עי' (שבת ב' א') ד"ה הוצאה כו' ובים השבת כו', ועי' בשו"ת ר' בצלאל אשכנזי (סי' מ"א), ואך דילפי מלא תוציאו הנ"ל, וגם הכנסה אב א"כ לפי"ז מוכח להר"מ ז"ל דפוסק מה' שבת פי"ב הי"ד דהכנסה הוא אב לדידן אינו מוכח לומר בדוחק דקאי על מושיט וזורק מהא דשמואל הנ"ל, אלא כתירוץ הכנסה, ולהרמב"ם הכנסה אב, ועי' ירושלמי פ"א ה"ג ברם כמ"ד הכנסה והוצאה ב' הן ודו"ק, א"כ אין שייך למימר דמיקרי ביטול מקצת באותו דבר אלא אפילו שלא באותו דבר, ואלא משום קושי' כתיבי צ"ל דקאי על הכנסה א"כ מוכח ע"כ משום דאפ"ל דהצדוקין ס"ל משום המנין ל"ט מ' משמע דוקא כל ל"ט כמו אלה הדברים הנ"ל לכן אף הכנסה אף דהוא אין שייך למימר דמיקרי ביטול מקצת כמו מושיט וזורק, דהם תולדה דהוצאה וכיון דמודה בהוצאה הוי כמו מושיט וזורק, אבל הכנסה לא שייך להוצאה כלל, בזה מתורץ רש"י ז"ל דקאמר מושיט כו' משום דלא שייך לר"י דקאי על הכנסה וכנ"ל, אבל להר"מ ז"ל קאי באמת על הכנסה ולא דוחקין דקאי אמושיט, בזה מתורץ הר"מ ז"ל, בזה מיושב א"ל ר"י במאי דקאמר דר"ל דוקא לר"י הוכרחנו למימר לשמואל כתירוץ מושיט כו' א"כ אינו מוכח אבל לדידן אמרינן באמת דקאי על הכנסה לשמואל, ואב הוא ומוכח דמיקרי ביטול מקצת, ומיושב דפתח בחרישה ודוק היטב].

באופן אחר אפ"ל כמה קושיות מהנ"ל ובתוכה יתיישבו דברי הר"מ ז"ל, כי הלח"מ כתב דס"ל לרבינו דהך בעי' דר"י ור"ז תלוי זה בזה וכשנפשטי' דר"ז נפשט גם ר"י וע"כ השמיט דר"ז אף שנפשטי' משום דסמ"ך אדר"י, ומנין אלא אלין דברי נביאות דמנ"ל דתלוי זה בזה ועיד דנימא דבפשיטות סמך עצמו דר"י אדר"ז, ובפסק לא הביא הא דר"ז וסמך אדר"י, והמרכבת המשנה בפי"ד מה"ש ה' ב', כתב דהר"מ ז"ל ס"ל דמלת דשמואל פליג אדר"י ור"ז דלשמואל רק בדבר שאין הצדוקין מודים אף שיהיה אב מלאכה כגון בורר כו' חייב וגם זה אינו מבואר מנ"ל להר"מ ז"ל הא ולא כפי' רש"י ותוספות וב"ש דר"י נקט חרישה רק לדוגמא וכמו במתניתין נקט הוצאה לדוגמא, וע"כ לענ"ד לקיים דבריהם קצת בביאור דברי ר"י, שהר"מ ז"ל לקח עצמו מלשון חרישה וכקושי' הנ"ל וגם אבאר כוונת רש"י ז"ל ד"ה בעי הכא לא מבעי' כו' כוונתו בזה דאיך אפ"ל שיהיה האיבעי' באין צדוקין מודין ועי' רש"י ז"ל ולדבריו הי' לומר כהתוספות וב"ש שם, והלשון ל"מ לא משמע כדבריו רק שהי' לההוי אמינא איזה פי' באיבעי' באין הצדוקין מודין, וגם הנך ת"ש אין להם שום ביאור דהא מושיט קודם בהנך אוקימתא ועי' ב"ש ד"ה תנן כו' ובד"ה ת"ש כו' נדחק בזה וכן הלשון א"ל ר' יוסף, וכן קשה למה לא מקשה במאי טעו אדר"י כמו אדר"ז, ועי' ב"ש ד"ה הא כתיבי וספרה נדחק מאד דהא שומרת יום מיהו גמרינן בנדה פ' התינוקת, וע"כ נקדים מ"ש מכבר בחידושי וזה לשוני.

בתוד"ה ש"מ אין שבת בשביעית מקשה בשומרת יום מודין הצדוקין ובשבת בשביעית לא מודו ואפ"ל לענ"ד בשלמא לדידן דס"ל עצרת יכול להיות בשבת עי' (חגיגה י"ז א') א"כ להצדוקין דס"ל דעצרת לעולם אחר שבת כדאמרינן שם במנחות א"כ ל"ל על קצירת עומר כיון דאין יכול להיות העומר בשבת וע"כ נשאר הפסוק לדידהו מיותר להורות בזמן דאיכא חרישה כו', ע"כ מכבר, אחר כתבי זמן רב מצאתי בס' שאגת אריה על מכות ח' א' ב' קרוב לזה ממש, ולכאו' לפמש"ל נפל סברא זו דאכתי לדרשי לגופייהו לחרישה וקצירה וכס' ב"ש הנ"ל דממשכן לא גמרי מלאכות ומנ"ל לאין שבת בשביעית והנה בל"ז צריך להבין לרב יוסף, וכפי שפי' המפרשים בדבריו, א"כ קשה ל"ל להמשנה לומר בהוצאה דכתיבה הול"ל בשאר אב מלאכה [ועמש"ל בזה במשנה, אבל מ"מ כיון דאיכא למיטעי בדין ל"ש תי' הנ"ל]. ואין לומר דאי הוי אמר בשאר אב דלא כתיבא הו"א אף בעוקר כולה קמ"ל הוצאה דת"ק בלא זה הא הצדוקים מודים וע"כ במקצתה וה"ה לשארי אבות, זה אינו דהא הצדוקים מודים ג"כ לא מפורש במשנה רק דברי שמואל וכמ"ש בב"ש ולא טעמא דמתני', אע"כ דהמשנה סמכה עצמה אהאמת אבל שהקשה למה נקט הוצאה טפי הול"ל רבותא גם בהנך דלא כתיבי, וע"כ נלע"ד בעזהי"ת ומה' אשאל עזר כי אע"פ ששמואל החליט במה שהצדוקים מודים פטור רב יוסף פליג אדשמואל וכן ר"ז והראיה מדקט חרישה כקו' התוד"ה בעי כנ"ל ואומר דס"ל דהא טעמא שהצדוקין כו' פטור משום דזיל קרי כו' וא"כ אף אי אינהו מודים רק לא מטעם האמת רק מדרשה פשוטה בעיניהם ולדידן הדרשה אינו כן רק לדבר אחר והאיסור מידריש מטעם אחר א"כ אין שייך לומר זיל קרי כו' ויותר י"ל דלס"ל כתנא דר' ישמעאל לקמן בגמ' ס"ל שהי"ל ללמוד וזה חלוק לפי סברא זו מזיל קרי כו' ודוק. כיון דהקרא הפשוט ידע שי"ל באופן אחר, והנה הוצאה אנן גמרי' מאל יצא וכמ"ש התוספות ספ"ק דעירובין דהוי כאילו כ' אל יצא עם הכלי שבידו מ"מ אינו פשיט לצדוקים כמש"ל בגמרא מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב, ורק אינהו מודים רק מלא תוציאו וכן וספרה לה וא"ש קו' הב"ש הנ"ל, והסברא נכונה מאוד בעיני, וע"כ אפ"ל דסברת הגמ' לשמואל דלא ס"ל כן רק כל שהצדוקים מודים כפשטי' יהיה מאיזה טעם שיהי' פטור, וע"כ פריך הגמרא מקראי דוספרה ולא תוציאו שהרי עכ"פ מודים, ולרב יוסף בעי הרישה וע"כ הטעם משום דכתיבי בחריש ובקציר וגם הצדוקים מודים, אבל באמת אין הטעם משום זה רק ממשכן גמרי' ובחריש קאי לתוספת שביעית וער"ה דף ט', וע"כ אפשר לפרש האיבעיא לרב יוסף אי מיקרי כה"ג צדוקים מודים, (דהנה הר"מ ז"ל בפי"ד ה"ב שם פי' הטעם בצדוקים כו' פטור שאינו שגגה רק שכחה וכל שיחוייב לשי' במקום אחר קרי שכחה כמ"ש המפרשים בפסחים שכחו ולא ידעו בפסחים פ' אלו דברים, שכחו דברי עצמם לשיטתם), וזה איבעיא להו לשי' אם סוברים דשאר מלאכות אסור ע"כ ממשכן כו' וחרישה ג"כ אסור והוי שכחה ולהיפך הוי עקירת הגוף וא"כ תק"ל במאי אבע"ל רק ע"כ צ"ל דמחריש וקציר יצא טעותם וע' שבת ע' תוד"ה על דילמא תרווייהו ביחד, וזה א"א לפרש טעותם דא"כ ליבעי נמי אקצירה אע"כ דס"ל בחריש היינו בזמן דאיכא קצירה וע"ז ניחא הלשון בזמן דאיכא חרישה וד"ל, ואז תשבות בקציר ועי"ז בשביעית ליכא שבת והיינו בעיא דר"י ודר"ז רק דמר מיבעי' לפי הפי' הנ"ל בחרישה ומר מיבעיא לענין שבת בשביעית, וע"כ לרב יוסף דל"ל חריש ע"כ מ"מ ל"ש מלאכות דרשי וכנ"ל כר"י דמוסיף השובט והמיסך, ורק חריש מעטי קרא וכן קציר לחלק ומיושב קו' התוד"ה על בשבת ואיכא בעיא בב' דברים, א' אי מיקרי צדוקים מודים, כיון דל"ש טעמא דזיל קרי בי רב וזה הפי' מהו וסמך אדליעיל בצדוקים מודים, ב' מבע"ל אי מיקרי ביטול מקצת, כיון שלפי"ד החרישה מפסוק בפ"ע ולא בכלל ל"ש מלאכות, (וז"כ רש"י ז"ל שציין על תי' בעי כו' מהו, ויש הו"א לפ' כן ועז"א דלא מיבעיא כלל לר"י בדבר כו' אלא בביטול מקצת לבד), וע"כ להר"מ ז"ל אומר שבאמת כן מפרש, וע"כ לרב יוסף אינו מוכרח לפרש במשנה כנ"ל בהוצאה כיון דהא ל"כ הוצאה בהדיא הך לא תיציאו לא גמרינן אנן מיני' רק ממשכן, ולרב יוסף מדלא מבעי לי' רק בחרישה ודאי דבאינך מלאכות דשבת כיון דכולהו ממשכן גמרינן הוי ביטול מקצת כו' רק בחרישה מיבעיא ליה וע"כ אפשר דמתני' כפשטי' ובהוצאה חשבי' ביטול מקצת באמת, ובזה י"ל דקדוק קצת במאי דשינה תי' ת"ש יש שבת כו' התם נמי, ולא הוצאה נמי כו' כמ"ש שומרת יום כו' השתחויה כו', אבל לכאורה לפי"ז הי"ל לרב יוסף למיבעי על הוצאה גופי' והפי' במשנה אם כנ"ל, רק שבאמת היכא שיש האיסור גם לדידן ממקרא מפורש אע"פ שלהצדוקים ממקרא אחר מ"מ שייך ממ"נ זיל קרי כו' גם לר"י, ורק בחרישה מבעיא ליה שלדידן אינו כלל ממקרא וע"ז רמז התם נמי, ר"ל בהוצאה אף לדידיה א"ל כסברא הנ"ל וזה הלשון אמר לך רב יוסף שלדידי' לכאו' אפ"ל שלא נצטרך לסברא הנ"ל ועל זה אמר שמ"מ באופן הנ"ל מודי ול"מ כנ"ל, וע"כ לא בעו במאי טעו, שהלא באמת לדידן ג"כ אינו מדרשא מפורש מבחריש רק ממשכן, משא"כ לר' זירא, רק דחנה על ר"י יש קו' שהקשיתי לעיל א"כ ל"ל למיתני הוצאה דגם לדידן מקרא ליתני חרישה, אע"כ דמתני' סברה כסברת רב יוסף דכאן שני ול"מ דבר שהצדוקים מודים, ואע"ג דלא נפשטה מכ"ש מהוצאה מ"מ מדיוקא איפשטה וכ"ש לר"י לשיטתו הדבר מוכרע, שלכאו' הקשיתי לשאול למה הוצרך לדחוק בהשתחויה שלא כדרכה טפי הוול"ל כדרכה וכגון דאמרי אין חילוק מלאכות ועבודות וכמ"ש בסנהדרין (ס"ב א') דמיבעיא ליה השתחויה לחלק, וחד לשלא כדרכה וכשם דאמר כעת דלא דמי השתחויה לשלא כדרכה, אה"נ דאפ"ל דלא דמי לחלק, ולא נצטרך לדוחק להשתחויה דמתני' אשלא כדרכה דהוי קידה, רק דלפי"ז תק"ל עוד קו' גדולה בעיני למה נקט במתני' השתחויה שהיא רביעית במשנה דסנהדרין הנ"ל ס' ב', ולמה לא נקט זיבוח וכה"ג, רק רב יוסף אמר שם דהשתחואה ודאי לחלק יותר סברא משלא כדרכה ע"ש ס"ב א', וע"כ נקט השתחויה, דבל"ז הו"א בלחלק משא"כ כעת אא"ל דטעו בהכי דמ"ש השתחויה אע"כ דנקט השתוחו' משום דהיא ודאי אתי לחלק ולא טעי בהכי [ובל"ז אא"ל דעכ"פ לאו איכא והוראה עד שיאמרו מותרי' ועמל"מ רפי"ב מהש"ג דג"ז מימרא דשמואל ריש מכילתין ומנ"ל דילמא לא גמרי דבר כו' מזקן ממרא ושם גלי קרא כקו' הב"ש שם, וא"ש מתני' כפשטי'], וא"כ לרב יוסף עצמו מוכרח מהמתני' כסברתו בפשיטות דבחרישה שאני והוי בכלל שאר מלאכות דאל"כ לימא טפי רבותא בחרישה, וכמו בהשתחויה דלא נטעי, ור"י מיבעי לי' משום דאיכא למימר מהשתחויה להיפך דבאמת בחרישה ג"כ הוי עקירת כל הגוף, והא דלא נקט חרישה ונפרש כמו בהוצאה דוקא במקצתה, כשם דנקט השתחוי' דנדע דבביטול מקצת ובל"ז הו"א לחלק כמו כן נקט הוצאה דמחרישה הו"א דבעינן כולה דזה אינו מיקרי צדוקין מודין ולא כולה מילתא וכאיבעיא דרב יוסף, רק דבאמת זה אינו אכתי הוי ידעינן, אל"כ ליתני זורע דכתיבי ברישא ואין לומר הנא בבל קאי דמ"מ ליתני זורע דליכא למיטעי וכמו בהשתחוי' אע"ג דכתיב אתי"כ ע"כ מוכח ממתניתין ומגמרא דמוקי בהשתחויה שלא כדרכה ולא לחלק דחרישה כשאר מלאכות גינהו ואף בביטול ממקצת, הכלל היוצא למד מענייננו דכל היכא דכתיב גם לדידן ולצדוקים מפסוק אחר מיקרי צדוקים מודים אבל היכי דלדידן ל"כ רק הצדוקים מטעם ב' ל"מ מודים וגם לא הוי עקירת כל הגוף, וא"כ נפשט להר"מ ז"ל בעי' דר"י וכ"ש בעי' דר"ז דל"כ כלל בתורה לדידן טעות זה וגם להצדוקים ז"א כקו' הנ"ל על מ"ש בתוד"ה ש"מ הנ"ל דדילמא לגופי', ואי' דזה נקרא ביטול מקצת זה כבר נלמד ממ"ש בה' יסוה"ת פ"ט, וא"ש דברי הלח"מ דזה בזה תלוי, וד' המרכבת המשנה דשמואל פליג, אבל לא מטעמייהו, ובזה יהיה מובן לשון הר"מ ז"ל מאל יצא כו' וכנ"ל, דק' ליתני מלא תוציאו וכמ"ש בגמרא ביצה ט"ו, וכן מ"ש שם בהשתחויה שלא כדרכה עפי"ז, וכן מה שהק' במאי טעו אדר"ז ר"ל דממ"נ לא הי' להם לטעות בזה וכמש"ל דלהצדוקים הול"ל לגופי', וא"ש הכל בעזהי"ת, אך שהוא קצת בלי סידור, ואחר, העיון א"ש הכל ודו"ק.

שם רש"י ד"ה נביא כו' שתחילתו של אמת אינו מובן לכאו' מאי בעי בזה להך ענינא, ובד"ה לקיים כו' וה"ה לרבנן ג"כ צריך להבין זה, ובד"ה בעכו"ם והכי מתרץ ר"ח ועי' בסנהדרין שם דמתרץ רב המנונא בענין אחר והיינו דלרבנן בסקילה אף בשארי דברים, ורבא כרה"מ ואביי כר"ח וע"כ צ"ע לרש"י ז"ל שהשמיט אוקימתא דרה"מ ועוד למה צריך כלל לענייננו לפרש אוקימתי דשם בסוף ד"ה נביא ד"ה בחנק, וכן במ"ש רש"י ז"ל בסוף ד"ה בעכו"ם והיום עובדה כו' וק"ל ביטול מקצת אין לו שום ביאור וקשר שלפניו וכן עי' בלח"מ מה' יסודי התורה דפ"ט ה' ח' דפוסק בהיום עובדה ולמחר ביטלה בחנק ובאמת לרבנן הוא בסקילה כו' ע"ש, ובפרט בכ"מ קי"ל כרבא נגד אביי, וע"כ נ"ל שלקח עצמו מסוגיין, דהנה יש לדקדק ב' דברים, א' הלשון ר"ש פוטר, ב' בע"ז אפילו אמר כו' כיון דלסברת הגמרא הוא בטל כו' ול"ל אפי' והול"ל בעכו"ם חייב ואנן ידעינן דעל ביטול מקצת הקודם קאי אל"כ גם בכל מצות חייב ואי דכאן בחנק ובעכו"ם בסקילה עיקר חסר, וע"כ י"ל לאוקימתא רב המנונא דשם דאף בשארי מצות ס"ל לרבנן בסקילה ולר"ש בחנק א"כ אפ"ל דילפי' לה מאידך קרא לדבר דבר (דברים י"ח) והיינו דרשינן דבר ולא חצי דבר וע"כ לכל א' נחתינן דרגא ולרבנן דבכולה ס"ל בסקילה בביטול מקצת בחנק ולר"ש בכולה בחנק בביטול כו' פוטר מכל ויהי ר"ש פוטר כפשטי' אבל חכמים מחייבי היינו חנק וע"כ עכ"פ דילפינן מאידך קרא (דברים י"ג) דכתיבי מן הדרך כו' אפילו מקצת אין צריך לומר לרבנן דמחייבי בביטול מקצת כו' דבכה"ג אפי' בשארי מצות מחייבין רק דשם דאיכא מיעוטי בחנק ובעכו"ם דליכא מיעוטי בסקילה רק קמ"ל דאפילו באמר היום עובדה כו' דאין זה ביטול מקצת כו' מ"מ חייב בע"ז וא"ש בלא דוחק, ולפי"ז מוכח להיפך דהיום כו' גרע מביטול מקצת וכאן ליכא למשמע מיני' מאי דשם מפרש רבא גם לרב המנונא ר"ש פוטר וה"ה לרבנן מזה אין להביא ראיה על סתמא דגמרא לר"ז, וע"כ דזה אין סברא להגמרא לחייבי חכמים על שארי מצות סקילה רק כר"ח שם בד"ה בחנק וא"כ ע"כ ר"ש פוטר וה"ה לחכמים א"כ ממילא קשה למה לא השמיענו הדין בע"ז בביטול כו' דג"ז עדיין לא ידענו כיון דבשארי מצות פטור לכ"ע, וע"כ דבע"ז היום עובדה כו' היינו ביטול מקצת וממילא ידעינן הך דינא דביטול כו', וא"כ תקשה לן למה נקט כאן בעכו"ם הלשון בביטול מקצת היום עובדה ובשארי מצות סתם בביטול מקצת כו' וע"ז הוכרח רש"י ז"ל לתרץ דנביא שנתנבא כגון שתחילתו של אמת וא"כ בכה"ג בשארי מצות היום לבטל ולמחר לקיים באמת אנו מחויבים לשמוע בקולו כגון אליהו בהר הכרמל וע"כ כגון שעקר מקצת לעולם משא"כ בע"ז אף בכה"ג אין אנו רשאים לשמוע אותו, וא"ב לר"ח ראית הגמרא שפיר וע"כ הברייתא דחיק ומוקי אנפשי' כנ"ל, ומש"ה נקט אפי' ר"ל דבשאר מצות ליכא כה"ג, וע"כ הכריח הר"מ ז"ל מסתמא דגמרא דמכילתין דמייתי ראיה מברייתא דשם ש"מ שהי' פשיט לו כר"ח וע"כ פסק כן וכחכמים לדידי' וע"כ ניחא מאי דמסיק רש"י ז"ל אחר דמסיים והכי מתרץ ר"ח א"כ היום עובדה כו' ולפי"ז ממילא נלמוד בדין ב"ד שגם בשארי מצות אין אנו צריכין לשמוע להם בטעות אף בהוראת שעה אין שבת בשביעית בביטול מקצת כו' ובל"ז אין שבת בשביעית לא דמיא להוראת שעה כיון שבכל שביעית עוקרים אותו לעולם גם בנביא כה"ג אין אנו צריכין לשמוע לו וא"ש הכל בעזהי"ת וברור, ודברי הר"מ ז"ל שפסק בביטול מקצת דע"א חנק ובשארי מצות ג"כ חנק, כבר האריך שם הלח"מ בפ"ט מה' יסוה"ת ובפ"ה מהע"ז, ואין כאן מקומו אף כי לפענ"ד מקורו ממכילתין, ובדברי המחבר ס' בנין שלמה על סנהדרין האריך בדפ"ט מאד על דברי הר"מ ז"ל ולפע"ד במח"כ דבריו מופרכים ממילא שבנה יסודו של משנה שם (ס"ז א') ורצה לומר דהמשתחוה הוי ביטול מקצת ולא עיין בגמרא דמכילתין, ודברי רש"י ז"ל לפענ"ד כמשכ"ל, וע"ש בפ"ט מהיסה"ת בס' מרכה"מ יישב הר"מ ז"ל אל נכון ואז תראה שדברי ברורים בעוה"י וגם שע"כ הוצרך רש"י ז"ל להביא נביא של אמת ואכמ"ל עוד ודו"ק.

ולפי דברי בעהמ"ס בנין שלמה הנ"ל אפ"ל גם דברי רש"י ז"ל בענין אחר, וזה תוכן דבריו [הר"מ ז"ל פסק בעכו"ם א"א היום עובדה כו' או דעוקר כו' בחנק כו' והלח"מ מה' יסודי התורה פ"ט מקשה דהוא פוסק כר"ה בשאר מצות בחנק כו' והגמרא קאמר למר כדא"ל ולמר כו', נמצא דרבנן ס"ל בסקילה ע"כ, ולע"ד י"ל אף אמנם שכתבתי דמשמע דהדיוט המסית פטור בביטול מקצת כו' אמנם כבר הקשיתי למה לא יליף מסית מנביא מגז"ש דהדחה הדחה, בשלמא לרה"מ בשאר מצות כו' ניחא כו', אבל בע"ז קשה, אף שתירצתי כו', לכן נ"ל דכן ס"ל הר"מ ז"ל דבאמת חייב, ויליף ממשנה (סנהדרין ס"ז א') האומר כו' אעבוד כו' ואזבח כו' אקטיר כו', וקשה ל"ל למיתני הכל, האף די"ל דאשמועינן בין כדרכה כו' ובין אזבח אפילו של"כ, אבל הר"מ ז"ל לא ס"ל דקשה דאף אם תני אעבוד אלך ואעבוד לחוד הוי ידעינן בשאר עבודות אפילו שלא כדרכה, כיון דאם עבד הניסת תני עבודות חייב א"כ פשיטא דמיקרי מסית וחייב, לכן בוודאי למדונו עוד רבותא אפילו אינו עוקר כל הגוף אלא אמר אזבח דזביחה מותר ושאר עבודות אסור, אפ"ה חייב, וזה לא שמעינן באימר אעבוד והיינו כדרכה דעיקר כל הגוף, בשלא כדרכה אין

כאן חיוב מיתה אף לניסת, אלא לאו לא תעבדם ולכן קתני אזבח כו' ור"ל בביטול מקצת וכנ"ל ומוכח לפי"ז דהדיוט חייב בביטול מקצת בהמסית, א"כ קשה למה לא תני רבותא טפי במתניתין בהיום עובדה דזה רבותא יותר כיון דנביא בשאר מצות מצוה לשמוע ש"מ דס"ל באמת כה"ג פטור הדיוט המסית וכן מוכח ג"כ ממתניתין מדלא תני המסית לעבוד של"כ שאינו ע' פנים דחייב המסית מוכח דס"ל ג"כ פטור מטעם כיון דאם עבד הניסת אינו ע' אלא לאו, וכיון שמוכח דבהדיוט המסית בהיום ע' כו' וכן אם הסית בל"ת שבע"ז פטור וסובר הר"מ ז"ל דכן בנביא אל"כ לילף הדחה הדחה, ופליג המתניתין על ר"ח דמחייב על ל"ת ועשה בנביא מחייב לרבנן סקילה, והמתניתין ס"ל דאינו חייב על ל"ת, וגם לרבנן בחנק, והנה הברייתא הוכרחנו למימר דפליגי אמתניתין כו' ע"כ תוכן דבריו] ע"ל, והנה כל זה הוכרחנו למימר משום קושיא הנ"ל דהו"ל ללמד בגו"ש, אמנם הא אמרינן אין אדם דן גו"ש מעצמו, אבל מ"מ דבריו נכונים דרש"י ז"ל פי' בסנהדרין (פ"ט ב') ד"ה מיתה כו' והך גז"ש לא גמר מרבי', וע"ש רש"י ד"ה ור"ש כו', לפי"ז קושיא הנ"ל בתקפה אמאי לא יליף הדיוט מנביא כו', והוצרך לרש"י ז"ל לזה עי' בס' הליכות עולם (מ"ב ב') ובס' בנין שלמה, מ"ש בשם של"ה ז"ל [יש פעמים שנמסרו המקומות לבד כלומר פלוני ילמוד מפלוני ונשארו התיבות גז"ש לדון איזה מהם כו', ופעמים נמסרו התיבות סתם מלה פלונית תלמד ממלה פלונית, ומעתה לא הי' אפ"ל לר"ש הי' קבלה על תיבת הדחה הדחה א"כ קשה גילף ג"כ נביא ממסית הדחה הדחה, ע"כ פי' רש"י ז"ל דקבלה הי' מקומות והיינו עיר הנדחת לחוד אבל לא כמו דמשמע בשאר דוכתי דמפרשים ב' מקומות דא"כ מאי מקשה הש"ס ולגמור ממסית כו', ולולא פי' רש"י ז"ל הי' אפ"ל לר"ש נמי קבלה היתה הדחה הדחה כו', והא דלא יליף כו' ע"כ תוכן דבריו], והנפ"מ לפי' רש"י ז"ל ולפי' הבנין שלמה בזה הנ"ל אם אפשר ליליף בגז"ש הדחה הדחה מסית מנביא דוק ותשכח, לפי' רש"י ז"ל הי' אפשר ליליף ולפי' הב"ש אין, ואפ"ל דהב"ש מקשה לפי' רש"י ז"ל וכן ס"ל להר"מ ז"ל, ועתה נבוא לביאור דברי רש"י ז"ל בעז"י, דלרש"י ז"ל היה קשה איך למדו מהברייתא דמיקרי ביטול מקצת בהיום עובדה כו' א"כ קשה קושית הב"ש הנ"ל הו"ל במתניתין דסנהדרין רבותא טפי בהיום עובדה כו', דאין לומר דהמתניתין לא איירי בביטול מקצת א"כ קשה קושית הבנין שלמה הנ"ל היתור המשנה וצ"ל בביטול מקצת איירי, א"כ קשה ליתני בהיום עובדה כו', וע"כ צ"ל דהמתניתין ס"ל דזה מיקרי ביטול כולה, והנה עיקר הוכחה הנ"ל דהמתניתין ס"ל ביטול מקצת חייב מקושי' לילף מגז"ש וצ"ל דס"ל התמניתין דעל ל"ת לא מיחייב ודלא כר"ח ובאמת פסקינן כר"ח לגבי רב המנונא ועי' בלחם"מ הנ"ל, ת"כ רש"י ז"ל בעכו"ם הוא דכתיב, לפי"ז קשה קושית הגמרא מרה"מ וצ"ל דעל עשה ול"ת מחייבין (ועוד דמוקי לרבנן בסקילה כו') ואא"ל משום קושי' גז"ש א"כ קשה על ר"ח איך קאמר דמיחייב, וע"כ צ"ל באמת דאין זה קושיא מיתור הלשון אפ"ל כנ"ל, ואי משום הגז"ש כמ"ש רש"י ז"ל א"כ איירי באמת שם בביטול כולה ולהכי לא קתני בהיום עובדה כו' וכנ"ל א"כ מוכח דהמתניתין ס"ל ג"כ דמיקרי ביטול מקצת ודו"ק].

משנה רש"י ד"ה וא"ל עד שיורו כולן כו' עי' ב"ש תמה מאד מלעיל ועי' רש"א ז"ל ותירוצם דחוק לאו דוקא נקט רש"י ז"ל, ולענ"ד אפ"ל בצירוף קושית הב"ש לעיל (ג' ב') ת"ש הורו ב"ד וידעי א' מהן כו' אמאי לא אמר ת"ש ממתניתין דידן, ועוד י"ל במשנה הלשון הר"ז פטור ולכאו' כיון דאסנהדרין קאי הול"ל פטורין לשון רבים כמו ברייתא לעיל, ועוד ק"ל למאי דקאמר בירושלמי דמכילתין (ה' ד') הובא בתוספות ד"ה אחד כו' דמי שאין ראוי להוראה נעשה כאבן וא"כ תיפוק לי' דהי' חסר ממנין סנהדרין ועוד תקשה לרש"י ז"ל דהו"ל לפרש כאן כמ"ש בד"ה או שלא היה מופלא, וע"כ נראה דכל הך מתניתין איירי ביותר מע' ואחד ואפילו מאה וכגון שעברו והוסיפו כמ"ש בירושלמי לענין גר וממזר, והעד ע"ז מופלא שבב"ד כמ"ש רש"י ז"ל וה"ה נמי בגר וממזר שיש יותר על ע"א, ולא תקשה קושית הב"ש לעיל איך אפשר להוסיף במנין ע"א דהא כיון דנימא דהוי מצומצם ע"כ צ"ל בשעברו והושיבו גר א"כ ה"ה ג"כ הכא בשעברו ולא עוד אלא לפי"ז א"ל בזה לא עברו רק שהיה הגר כתלמיד כו' כנ"ל (ג' ב') לפי"ז א"ש דנימא דהמשנה ס"ל כר"י דמאה כו' עד שיורו כולן, וע"כ בין לא היה מופלא כו' או שא"ל א' טוען לא הוי הוראה כלל וכולם פטורין רק משום דכיילינהו בחדא בבא עם גר הרי זה לבדו פטור כוון לפי הירושלמי הרי הם כאבן אינו מצטרף וההוראה טוב והב"ד חייבין רק שבכה"ג בכשר אף בתלמיד הקולר תלוי כו' ובגר כיון דהרי הוא כאבן פטור, וא"כ ע"כ משנה ס"ל כר"י דבעינן מאה, וז"ש בדבור שאח"כ דע"כ צ"ל נוסף על ע"א אל"כ תקשה לא הי' מופלא דהא עכ"פ גם בלא ר"י עד שיהיו כולן מכל עדת, וא"כ אכתי תקשה תיפוק לי' הא חסר מהמנין וכנ"ל וצ"ל באמת דיש נוסף, וע"כ תני הלשון פטור ולא פטורין שההוראה קיימת וא"כ תקשה מאי פטור כיון שהרי הוא כאבן וסנהדרין זולתו אע"כ צ"ל כה"ג בכשר כולם חייבין אפי' תלמיד ובהכי ניחא מ"ש מאה כמש"ל באריכות, וא"כ ע"כ ס"ל משנה עד שיורו כולן וכר"י וע"כ לא מייתי ת"ש מיני' דמוכח להיפך, ובזה יובן מחלוקת הירושלמי ח"א בתוך ע' כגירסת במשנה הגירסא פטורין וז"ש למ"ד תוך ע' כו', וע"כ הוכרח לירושלמי לאוקמי' כגון שעברו ומינו, משא"כ לתלמודן אפ"ל שאותו גר הוא תלמיד ולא עברו וכנ"ל, וא"ש דברי רש"י ז"ל ודוק, ובזה מובן מ"ש רש"י ז"ל ואיכא למימר נצטרך א' מהם לצאת ור"ל לאידך סברא דירושלמי דרק ע' וגרסינן פטורין א"ל גם כה"ג ודו"ק.

שם ד"ה או זקן עב"ש ולח"מ שהקשה מסנהדרין (ל"ו ב') פי' רש"י ז"ל הטעם דמשום אכזרי, ולענ"ד אפ"ל דשם תני בברייתא לחודא זקן וסריס כו' ר"י מוסיף אכזרי ש"מ דטעמא משום הכי, אבל כאן דכיילינהו בחדא במתניתין ועלה מפרש מ"ט משום עמך בדומה לך וע"ז יש לבעל דין לחלוק דהא משה רבינו הי' מצווה על פרישות ד"א מואתה פה עמוד, ואינו ראוי לבנים, ואע"פ שאפ"ל דזה מיקרי ראוי לבנים אינו מוכרח, (ובדרך הדרוש אפ"ל שזה הי' ענין לא נס לחה שלא נפסל מסנהדרין באינו ראוי ממ"ש מצד הטבעית) ודוק. ושם לולא דבריהם אמינא ע"ד הפשוט ליישב קושית הב"ש והלח"מ, שכותבת רש"י ז"ל שאע"פ ששם בסנהדרין פסול זקן מצד אכזר מ"מ קשה לו מפני מה אינו ראוי להוראה והיינו באיסורי קמייתי הכא דדיני נפשות מיקרי דין ולא הוראה ושאני בדיני נפשות דבעינן והצילו מה דלא שייך הכא בהוראה וזה פשוט, רק דמ"מ לכאו' הא גמרינן עדה עדה מסנהדרין ושם עכ"פ פסיל מצד טעם הנ"ל רק דמ"מ קושית רש"י ז"ל שפיר לפי"ז הי' להקיש מה עדה כו' שיהיו כולן ראויין לד"נ, ואמאי קאמר להוראה מהיכי טעמא פסול זקן בהוראה כו' וק"ל.

גמ' מפני שהי' להם ללמוד כו' לא הי' מופלא כו' עי' ב"ש תמה מאד מלעיל ועי' זל"ז דלהא הצדוקין מודין, ובעיני פשוט דכמו בדבר המפורש הוו מזידים שהיה להם לעיין כן במופלא הוי להם מזיד כאילו לא עיינו בדבר המפורש שהי' להם לחשוב שיודע וזה"כ הירושלמי מעיני ועי"ש וק"ל.

רש"י ד"ה אמר ר"ח כו' עי' רש"א ז"ל ולענ"ד אפ"ל לפי מ"ש רש"י ז"ל לא דגמר מלשון עדה לב"ד הגדול וע"כ אין ראיה ממתניתין דלקמן דשם מפורש דידן, ועוד י"ל במשנה הלשון הר"ז פטור ולכאו' כיון דאסנהדרין קאי הול"ל פטורין לשון רבים כמו ברייתא לעיל, ועוד ק"ל למאי דקאמר בירושלמי דמכילתין (ה' ד') הובא בתוספות ד"ה אחד כו' דמי שאין ראוי להוראה נעשה כאבן וא"כ תיפוק לי' דהי' חסר ממנין סנהדרין ועוד תקשה לרש"י ז"ל דהו"ל לפרש כאן כמ"ש בד"ה או שלא היה מופלא, וע"כ נראה דכל הך מתניתין איירי ביותר מע' ואחד ואפילו מאה וכגון שעברו והוסיפו כמ"ש בירושלמי לענין גר וממזר, והעד ע"ז מופלא שבב"ד כמ"ש רש"י ז"ל וה"ה נמי בגר וממזר שיש יותר על ע"א, ולא תקשה קושית הב"ש לעיל איך אפשר להוסיף במנין ע"א דהא כיון דנימא דהוי מצומצם ע"כ צ"ל בשעברו והושיבו גר א"כ ה"ה ג"כ הכא בשעברו ולא עוד אלא לפי"ז א"ל בזה לא עברו רק שהיה הגר כתלמיד כו' כנ"ל (ג' ב') לפי"ז א"ש דנימא דהמשנה ס"ל כר"י דמאה כו' עד שיורו כולן, וע"כ בין לא היה מופלא כו' או שא"ל א' טוען לא הוי הוראה כלל וכולם פטורין רק משום דכיילינהו בחדא בבא עם גר הרי זה לבדו פטור כוון לפי הירושלמי הרי הם כאבן אינו מצטרף וההוראה טוב והב"ד חייבין רק שבכה"ג בכשר אף בתלמיד הקולר תלוי כו' ובגר כיון דהרי הוא כאבן פטור, וא"כ ע"כ משנה ס"ל כר"י דבעינן מאה, וז"ש בדבור שאח"כ דע"כ צ"ל נוסף על ע"א אל"כ תקשה לא הי' מופלא דהא עכ"פ גם בלא ר"י עד שיהיו כולן מכל עדת, וא"כ אכתי תקשה תיפוק לי' הא חסר מהמנין וכנ"ל וצ"ל באמת דיש נוסף, וע"כ תני הלשון פטור ולא פטורין שההוראה קיימת וא"כ תקשה מאי פטור כיון שהרי הוא כאבן וסנהדרין זולתו אע"כ צ"ל כה"ג בכשר כולם חייבין אפי' תלמיד ובהכי ניחא מ"ש מאה כמש"ל באריכות, וא"כ ע"כ ס"ל משנה עד שיורו כולן וכר"י וע"כ לא מייתי ת"ש מיני' דמוכח להיפך, ובזה יובן מחלוקת הירושלמי ח"א בתוך ע' כגירסת במשנה הגירסא פטורין וז"ש למ"ד תוך ע' כו', וע"כ הוכרח לירושלמי לאוקמי' כגון שעברו ומינו, משא"כ לתלמודן אפ"ל שאותו גר הוא תלמיד ולא עברו וכנ"ל, וא"ש דברי רש"י ז"ל ודוק, ובזה מובן מ"ש רש"י ז"ל ואיכא למימר נצטרך א' מהם לצאת ור"ל לאידך סברא דירושלמי דרק ע' וגרסינן פטורין א"ל גם כה"ג ודו"ק.

שם ד"ה או זקן עב"ש ולח"מ שהקשה מסנהדרין (ל"ו ב') פי' רש"י ז"ל הטעם דמשום אכזרי, ולענ"ד אפ"ל דשם תני בברייתא לחודא זקן וסריס כו' ר"י מוסיף אכזרי ש"מ דטעמא משום הכי, אבל כאן דכיילינהו בחדא במתניתין ועלה מפרש מ"ט משום עמך בדומה לך וע"ז יש לבעל דין לחלוק דהא משה רבינו הי' מצווה על פרישות ד"א מואתה פה עמוד, ואינו ראוי לבנים, ואע"פ שאפ"ל דזה מיקרי ראוי לבנים אינו מוכרח, (ובדרך הדרוש אפ"ל שזה הי' ענין לא נס לחה שלא נפסל מסנהדרין באינו ראוי ממ"ש מצד הטבעית) ודוק. ושם לולא דבריהם אמינא ע"ד הפשוט ליישב קושית הב"ש והלח"מ, שכותבת רש"י ז"ל שאע"פ ששם בסנהדרין פסול זקן מצד אכזר מ"מ קשה לו מפני מה אינו ראוי להוראה והיינו באיסורי קמייתי הכא דדיני נפשות מיקרי דין ולא הוראה ושאני בדיני נפשות דבעינן והצילו מה דלא שייך הכא בהוראה וזה פשוט, רק דמ"מ לכאו' הא גמרינן עדה עדה מסנהדרין ושם עכ"פ פסיל מצד טעם הנ"ל רק דמ"מ קושית רש"י ז"ל שפיר לפי"ז הי' להקיש מה עדה כו' שיהיו כולן ראויין לד"נ, ואמאי קאמר להוראה מהיכי טעמא פסול זקן בהוראה כו' וק"ל.

גמ' מפני שהי' להם ללמוד כו' לא הי' מופלא כו' עי' ב"ש תמה מאד מלעיל ועי' זל"ז דלהא הצדוקין מודין, ובעיני פשוט דכמו בדבר המפורש הוו מזידים שהיה להם לעיין כן במופלא הוי להם מזיד כאילו לא עיינו בדבר המפורש שהי' להם לחשוב שיודע וזה"כ הירושלמי מעיני ועי"ש וק"ל.

רש"י ד"ה אמר ר"ח כו' עי' רש"א ז"ל ולענ"ד אפ"ל לפי מ"ש רש"י ז"ל לא דגמר מלשון עדה לב"ד הגדול וע"כ אין ראיה ממתניתין דלקמן דשם מפורש

כל עדת ואפשר דעיקר ילפותא יצא מתיבת כל כאילו הוי כתיב עדת כל ישראל, ויסתור לפי"ז דעת ר' יונתן לעיל עד שיורו כולן וד"ל. משא"כ בת"כ לא מייתי בהך דרשה תיבת כל דקרא וע"כ מתיבת עדת מוכח, ואפשר להמתיק יותר ויבואר עי"ז גם לשון רש"י ז"ל הואיל כו' שהוא מגומגם קצת, רק דהי' ק"ל קושית הגמרא (סנהדרין י"ז א') דושפטו העדה בסנהדרין קטנה כתיב ואין הוראה אלא בב"ד הגדול ואכתי מניין דאם עבד הי' א' מהן אינו ראוי להוראה ואימא דוקא עד דלא יהי' גם כ"ג כשרים כמנין סנהדרין קטנה, רק דזה נלמוד מתיבת כל עד שיורו כולן ושיהיו כולן ראויין להוראה, רק לפי"ז אין לימוד מכל לסנהדרי גדולה וז"כ דזה מוכח מעדת לחוד כמו בת"כ ומשום דסנהדרין דעשה משה רבינו אף סנהדרין גדולה כולן ראויין להוראה היו וה"ה לכל סנהדרין ופשוט ודו"ק.

גמ' עמך לשכינה עב"ש מאי ראי' מאתך יותר, וכ"ש לל"א דרש"י ז"ל, ואף אם נפרש אהקל מעליך ונשאו כו' מ"מ דילמא א' משום שכינה, ורק לשנימא דקאי אאידך דיתרו וזה עיקר הכוונה עיקר חסר, רק לפענ"ד עפ"י עומק הפשט לרש"י בין אתך לעמך שתיבת עמך מיחד יותר שיווי השיתוף מן תי' אתך וכן תי' עם מתיבת את וד"ל.

שם או שלא היה מופלא, עי' מש"ל על הב"ש ואולי אפ"ל במאי שחסר בגמרא שלפנינו הציון על תיבת נאמר שם עדה כו' על מתניתין, וא"כ אפ"ל דהטעם בלא מופלא פטורין שהוא כמו במשה אם הי' בית דינו מורים בדבר חדש בלתי ידיעתו בוודאי היו פטורין שהרי הוא היה כותב ונותן התורה כן גם עתה זה בזה גלמוד ממשה מה עדה כו' וקאי הך תיבת נאמר שם עדה למעלה ולמטה, ואולי בזה ניחא תיבת מנ"ל שנדחק הב"ש וגם מזה נילף לדבר שהצדוקין מודין, ועפ"ז הי' אפ"ל גם דברי הרמב"ם ז"ל במ"ש מופלא של ב"ד הוא הראש הישיבה הגדול וחוץ לחשבון סנהדרין ועי' ב"ש ד"ה או שלא הי' כו' שתמה מאד עליו ודו"ק.

משנה רש"י ד"ה הורו ב"ד כו' ב"ד מביאין פר ר"מ כו', יש לדקדק דלאו רישא סיפא מ"ש בר"מ וסיים ר"י כו' והוא ס"ל בסמוך צבור מביאין, ועוד דפשטי' דמתניתין טפי מסתבר דקאי אצבור, דומיא דמביאין כו"ש במצעתא, ואפ"ל הא דכתבו ב"ד מביאין ר"ל שהקרבן עבורם וכמו לשון הרמב"ם בריש פי"ב מה"ש ואע"ג דהוא פסק כר"מ דצבור מביאין ועי' כ"מ שם וק"ל, ועי' לקמן ז' א' רש"י ד"ה נתכפר כו' סתמא כר"מ כו' ל"מ כן לפי' וק"ל.

שם ד"ה הורו ב"ד מזידין כו' דלאו הוראה מעלי' כו', כוונתו לתרץ מה דמקשה הב"ש בסמוך בגמרא [הא שוגג כו' למה לא דייק מרישא להיפך מזידין ועשו שוגגין מביאין כשבה ושעירה, הא שוגג דומיא כו' מביאין פר והן פטורין, ותירץ דכיון דהורו ב"ד מזידין הרי הם פטורין בכל האופנים עכ"ל]. וז"ש רש"י ז"ל דלאו הוראה כו' פשוט וק"ל.

גמרא הא שוגג עי' לעיל מ"ש (דף ב' א') בתוס' ד"ה עד כו', ועתה יש להוסיף עוד לכאו' מ"מ לפשוט ספיקא מהתוספ' דרבים שווי ליחיד דגם אם רוב ציבור עשו בזה הענין שנתחלף כו' פטורין, והיינו דהא כולה מתניתין איירי ברוב צבור ובא דרישא אין צ"ל, והמצעתא ג"כ איירי ברוב דאי ביחידים פשיטא דקרא אתי לאשמועינן רק ברוב צבור קמ"ל כבברייתא לעיל (ב' ב') עדיין אני אומר כו', וא"כ גם סיפא דשוגגין כו' פטורין ג"כ אם ארוב ציבור ולפי"ז צ"ע מאי מדייק הגמרא שוגגין כו' הא שוגג כו' חייב מאי ראי' דילמא בשוגג יחיד פטור והטעם דהוי כיחיד בהוראת ב"ד ס"ל מתניתין דידן דפטור, א"כ ברוב חייב ב"ד כה"ג כרוב צבור שעשו בהוראה, ומתניתין רוצה להשמיענו דפטורין בין יחיד ובין ברוב, א"כ מאי מדייק הא שוגג כו' לשון יחיד דאפי' יחיד פטור מנ"ל, אלא ודאי דאם נימא דיחיד כה"ג פטור ה"ה לרוב והטעם דהא אאפ"ל דחייבין כשבה ושעירה דהא לא שב מידיעתו וגם ליכא לחייב ב"ד דהא לאו תולה ממש בב"ד הוויין, והא דיחיד פטור ג"כ משום דלאו שב כו', ולפי"ז ג"כ מדוייק הלשון שדקדקתי לעיל הא שוגג לשון יחיד דהא נמי גופי' קמ"ל הגמרא דאם נימא דרבים כה"ג חייבין ע"כ יחיד כה"ג ג"כ חייב, וא"כ מאי שביק התוספות לעיל בצ"ע לרב דס"ל לעיל פטור ביחיד א"כ ס"ל בודאי ברוב ג"כ פטור משום דלא שב מידיעתו וכנ"ל, רק מ"מ אפ"ל לקיים ספיקא כיון דטפי משמע מלשון רב לעיל רק שיהי' כו' בשגגה א' דמשמע בכה"ג מצטרפין ברוב, וגם כאן יש לדייק לכאו' מאי תירץ א"ל משום דתני רישא כו' שפי' רש"י ז"ל לכאו' דחוק, כדי נסבא כו', וע"כ אפ"ל להיפך שזה ודאי ידע הגמרא שרוב כה"ג ממנ"פ חייבין צבור, רק הא גופי' מבעי במאי דתני ועשו מזידין דפטורין לא קמ"ל מידי דפשיטא מזיד לאו כקרבן, וטפי הו"ל לאשמעינן בשוגג ועשו שוגג דומיא כו' לשון יחיד דפטור והוי קמ"ל רבותא וקס"ד לפי"ז דגם במזידין ועשו שוגגין לאו דוקא ברוב צבור איירי, וע"ז תירץ דכיון דאאפ"ל בלשון רבים שוגגין ועשו שוגגין דומיא דמזידין דפטורין דכה"ג בודאי חייב היל"ך לא תני לשון יחיד איידי דתני כו' מזידין וז"ל אע"ג דאפ"ל גם דינא דשם לשון יחיד ותני בלשון רבים משום רישא תני נמי סיפא כו', ובזה יש לכוון רש"י ד"ה טעמא כו' דמזיד לאו בר קרבן לא צבור ולא יחיד ולכאורה מאי בעי בזה רק דר"ל דבזה לא קמ"ל מידי בין ברבים כו' וטפי הוי לאשמועינן ביחיד וכנ"ל, וכן בד"ה א"ל כו' וג"כ ניחא לשון הגמרא הא שוגג לשון יחיד ומוכח להיפך ונשאר ספיקות התוס' במקומן וצ"ע ודוק.

אבל לענ"ד אפשר לפשוט קצת מלקמן (ה' א') ידעו שהורו כו' ת"ל כו' ולכאו' כיון דמספקא להו על מה הורו ולפי' רש"י ז"ל גם להצבור מסתפק ולכאו' ע"כ צ"ל שעשו ב' בשגגת מעשה רק שב"ד הורו על א' ובאותו שהורו מצטרף שגגות מעשה עם הוראה ומוכח דכה"ג ברוב חייבין ב"ד ביודעים מה הורו, ואולי אפ"ל שאחד עשה בזדון ע"פ ב"ד וא' בשגגת מעשה ושכחו איזה הוא, מיהו מלשון רש"י ז"ל לא משמע קצת כן, וגם דחוק לפרש כן, בל"ז להר"מ ז"ל סוגיא אחרת א"ל כמו שאפרש אי"ה בסמוך וק"ל.

ועוד יש להביא ראי' ממתניתין דידן ברוב כה"ג חייבין מלישנא רישא דמתניתין הורו כו' כל הקהל כו' ועי' ב"ש למה לא כתב רובן וכתב לאו דוקא, מיהא הא גופי' צ"ע למה כתב כאן לאו דוקא ולא ככל הני משניות שלפנינו ולאחריו שכתב ככולן או רובן, וגם לכאורה יש לדקדק שרש"י ז"ל הוסיף הלשון שוגגין על פיהן ולמה לא כתב ע"פ במשנה ואין לומר דסמך על מתניתין ריש מכילתין דהא במשנה שאח"ז כתב ע"פ בכל בבא, וע"כ ניתן להאמר ליישב חדא באידך שהורו ב"ד ועשו כל הקהל דאז חייבין פר בממנ"פ גם בשלא ידענו שהי' ע"פ ממש דהא אי אפשר לצמצם ולומר שמחצה עשו כן ומחצה עשו כן, כמ"ש התוספות בכמה דוכתין, וא"כ כיון שכל הקהל עשו ממנ"פ אי רוב עשו ע"פ ממש חייבין ואי בנתחלף רוב ג"כ חייבין דהא עכ"פ הוי בשגגה א' וע"כ ניחא מה דלא דייק הגמרא הא שוגגין כו' דזה אאפ"ל דכה"ג פטורין כלל דזה כבר מוכח מבבא דרישא וכנ"ל ודו"ק.

דף ה' משנה ד"ה הורו ב"ד כו', וכגון דהוי רובן של ישראל עכ"ל, רצונו דאאפ"ל דרובן של ז' שבטים בלא רוב ישראל סגי א"כ היינו רשב"א משמה, ומיושב קו' הב"ש לקמן (ע"ב ד"ה) כגון ששה כו' דמצי לאוקמה כר"מ ע"ש, ואולי דגם רשב"א לקח עצמו הדיו שלו מלשון ר"מ ז' שבטים או רובן דלפי' רש"י ז"ל מיותר

הלשון או רובן כיון דרובן ככולן ומ"מ איכא רוב ציבור ברוב שבטים וכ"ש לר"מ כל מיקרי כל כלל ישראל ואין נפ"מ בשבטים כלל רק ברוב קהל אע"כ הפי' חטאו ז' שבטים אע"פ שמיעוטן ולפי"ז סגי אפילו רובן וקמ"ל דמסתמא בהצטרף ה' מאינך שבטים בצירוף מיעוט מהשבעה יהי' רוב קהל שלא חטאו מ"מ חייבין, ועוד אפ"ל דהפי' או רובן קאי אצבור היינו רוב צבור אע"פ שאינו רוב שבטים וכן מצאתי בפי' המשנה להר"מ ז"ל, ומפורש דין רשב"א בדברי ר"מ, ולפי' א' הייתי אומר ליישב קצת דברי הב"ש בסמוך בגמרא בד"ה חטאו ו' שבטים כו' לאו דוקא אלא ה"ה ה' אפי' ד', והן רובן מישראל כו', ותמיהני על דבריו שהם נגד הירושלמי במכילתין (ה' ז') פרק א', אמר ר"א לא אמרו אלא ששה הא ה' אע"פ שהן רובן פטורין, אר"א כו' מתניתא אמרה כן מחצה שבטים כו' ר"ל שהוכיח מדרך הפשט שהפי' בדברי רשב"א כר"א אל"כ למה אמר חטאו ששה והם רובו הול"ל טפי רבותא חטאו ה' או ד' והם רובן או דוקא ששה וה"ה הך סיפא דז' ואינו רובן ג"כ כשהם מחציתן עכ"פ דוק ותשכח שהפי' מהירושלמי כדברי, וכן משמע מהלשון אע"פ שאינם רובן והול"ל בקצרה אע"פ שהן מיעוטן אלא שבאמת שלא על הב"ש לבדו תלונתי רק גם על רש"י ז"ל לקמן בסיפא העמוד ד"ה ורשב"א שכתבו דמיעוט קהל כו', ועי' מ"ש לקמן אי"ה שי"ל כן מהגמרא שם וע"ש, אבל לפי"ז אפ"ל דמלשון ר"מ דייק הכי דתלמודן חולק על ר"א כנ"ל וק"ל.

גמ' ת"ר ידעו שהזרו וטעה כו' עי' רש"י ז"ל והב"ש תמה עליו למה צ"ל בחטאו בשנים ה"ה באחד, ולכאו' מאי הזרו בחלב או דם בצבור כמו לב"ד, ועל דרך הפשוט אפ"ל דכיון דהב"ד שכחו וגם הצבור א"כ אולי ספק הצבור באמת שאכלו חלב והב"ד באמת הזרו בדם משא"כ עכשיו שאכלו ב' וק"ל. רק שאע"פ שנאמר שהקושי' עצומה לכאו' לא על רש"י ז"ל תלונתו כי אם על הגמרא עצמה מתניתין (כריתות י"ט) חלב ונותר לפניו והול"ל חלב או נותר ולקמן פריך מיני' רע"כ מפרש רש"י ז"ל כאן כמשל דשם רק על הגמרא גופי' אולי אפ"ל דלכאו' יכולים אנו לדמות מהך חלב ונותר כמו ספק היתר ואיסור כיון דקרבן זה אי אפשר לפרש להקריב ע"ז חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם פסולה א"כ לגבי כל חד הספק אם חטאו או לא והנה אע"ג לר"א בחתיכה א' לגמרי מחייב בכריתות ולא בעי מב' חתיכות מ"מ לר' יהושע דבעי דוקא האמב"ח בחלב או נותר בל"ה לר"י פטור בלא קרא דאשר חטאו בה דדמי לחתיכה א' לגמרי וכנ"ל ודוגמא לזה מצינו בחולין פ' גיד הנשה ובמשנה דתרומות פ"ז איסורין מבטלין זה את זה, וע"כ לא מצי להשמיענו לר"י דפטור משום קרא דחטאו בה רק בכה"ג דחלב ונותר, וה"נ אשמועינן כאן רבותא בכה"ג שאכלו שניהם ואיתחזק איסורי הוראה מ"מ פטורין ואולי זה כוונת רש"י ז"ל ד"ה ממנ"פ ע"ש ודוק ועפ"י ה' אפ"ל ליישב גם ד' הכ"מ בפי"ב שתמהו עליו הכ"מ והב"ש, דעכ"פ בכה"ג הויין חייבים אשם תלוי אם לא דב"ד פטורים, ומ"מ צע"ק וק"ל.

שם גמרא ונודעה החטאת כו' עי' וש"י ז"ל והר"מ ז"ל מפרש ולא שיודיעו החוטאים ולרש"י ז"ל שיוודעו ועי' לח"מ פי"ד ה"ד מה"ש הקשה להר"מ ז"ל איך יפרש קושית הגמרא לקמן דלא כר"א, והב"ש הקשה עוד מנ"ל דרבים משונים מיחיד בדין זה דאם הודיעו אותם אחרים פטורין ולענ"ד פשוט דלהר"מ ז"ל היה קשה א' על חיבור הברייתא לא לחטאו ב"ש, ב' דהא כה"ג גם לר"א דמחייב ממנ"פ עי' (שבועות י"ח) מטעם דמרבינן מאשר חטא מ"מ א"כ כיון דאשר חטאו ילפינן לחטאו ב' שבטים כו' למה לי קרא ונודעה החטאת לכה"ג וע"כ מפרש, באמת קרא לא צריך להכי רק לולא שיודעו החוטאים ועכ"פ מוכח מברייתא זו דדריש בנודעה החטאת אחוטאים וא"כ ממילא מוכח בכה"ג שאינם יודעים מה שחטאו אע"פ שיודעים שחטאו בוודאי פטורין וע"ז הקשה הגמרא שפיר מתניתין דלא כר"א דקרי לו ידיעה ותירץ כו' ובזה מדויק לשון הר"מ ז"ל שם ה' ד' שהעתיק כל הפסוק שנאמר ונודעה החטאת כו', ואי תקשה לכאורה הוי מצי לאוקמי גם כר"א וכאן שאני דאשר חטאו בעי לב"ש דהא לר"א מיקרי ידיעה ועכ"פ היכי ממעטינן מונודעה ועי' לח"מ שם וק"ל.

רש"י ד"ה חטאו ב' שבטים ערש"א מה שתי' ולפעד"נ לכאורה דא"א לפרש כן דא"כ בכה"ג ז' שבטים בהוראת ב"ד שלהם ומ"מ נימא דגוררים וזה לא שמענו, ועוד דא"כ ל"ל לרש"י ז"ל במתני' למדחק לאו דוקא ז' לר"י אלא אפי' שבט א' דילמא נקט ז' שבטים משום דכה"ג אפי' בהוראת בית דינם גוררים, ודוחק לומר משום דהוראת בית דינו לר"י נזכר אח"כ במשנה, דה"ה דב"ד הגדול לא נזכר עדיין, וקצת מזה מצאתי בס' מרכבת המשנה על הר"מ ז"ל רפי"ב מה' שגגות וב"ה שכוונתי לדעתו ברש"י ז"ל כאן ובדיבור המתחיל הורו ב"ד במשנה לר"מ אלא שקצת חלוקים דברי מדבריו, וע"ש שהאריך ובכלל דבריו לר"מ דדי אף במיעוט קהל או מיעוט שבטים דחוק בע"ב, ועוד ק"ל רשב"א מ"ט כתיב מעיני כו' ועדיין קשה מנ"ל להחמיר דדוקא מחציתו וכמ"ש בירו' אליבי' וק"ל, ורק בדברי רש"י ז"ל פשוט שכאן עדיין לא אירי מדין גרירה בשבט א' ורק גופא קמ"ל דב' שבטים לא די בפר אחד רק בעינן ב' פרים והא דנקט ב' ולא סגי בז' גרידא לפי המסקנא דב' שוים לז' היינו דממשמעותי' אשר חטאו דרש ומיעוט רבים שנים וק"ל.

רש"י ד"ה מה הקהל האמור למעלה ב"ד עם הקהל כו' דהאי מעיני היינו ב"ד, צע"ק דלר"ש אמרי' לקמן אורחא דמילתא מעיני דלפניא וא"כ אין כאן קהל אמור וכמו לר"מ דדריש מה קהל האמור למעלה ב"ד לבד משום דמעיני היינו ב"ד, ואולי שהפי' לר"ש כיון שעכ"פ הוזכרו קהל, כמו שאם אומרים מעיני דפלני' עכ"פ הוזכר פלוני, וע"כ ברש"י ד"ה אף קהל כו' מסיק ר"מ הכי דריש [ועפי' הב"ח והכי דריש ר"מ] ור"ל דהיה ק"ל ג"כ כנ"ל ועכצ"ל הסברא כן, וא"כ היכי אמר ר"מ מה קהל ב"ד ולא קהל שהרי עכ"פ הוזכרו קהל ועז"א ור"מ דריש כו' כלומר דהוראה עכ"פ ב"ד לחוד וע"כ האריך שם וכנ"ל, ופשוט.

גמ' מאן תנא כו', עי' מש"ל במה דמקשים על הר"מ ז"ל מנ"ל פשטי' ונודעה החטאת דלא כהגמרא מדקאמר מאן תנא כו', ולענ"ד אפ"ל דקשה לו בהקדם מ"ש [הלח"מ מהי"ש פי"א ה' ב' ז"ל קשה לר"ע ממנ"פ אי מדמה הך דהכא לשם א"כ אפילו בתחילה אין זו ידיעה דהא אמרינן שם דמדקאמר קרא בה כו' משמע דבעינן ידיעה פרטית באותו החטא כו' עכ"ל] ועי' בס' נחלת עזריאל (שבועות י"ח ב') מ"ש בזה, אמנם לפי"ז קשה א"א כמ"ש בגמרא א"כ קשה גם לר"ע דע"כ צ"ל דהגמרא ס"ל לא כרא"ש א"כ דרשינן בה א"כ קשה מהנ"ל בשלמא על בה מתרץ בס' נ"ע ע"ש דלא שייך על הנ"ל, אמנם הגמרא לא קאמר קשיא דר"ע משום דאפ"ל באמת דר"ע ס"ל דלא בעינן כלל ידיעה שם וכמ"ש לדידי' בפ' המפלת כמו שהקשה הלח"מ עליו, [אבל לר"א קושיא גמורה] אמנם הר"מ ז"ל פוסק דבעינן חדא ידיעה וס"ל דכן ס"ל ר"ע א"כ קשה מונודעה החטאת כמו מבה וליכא לתרץ כמו בה, ע"כ נקיט פשטי' אחרינא בפסוק, ול"ל דכתיב אשר חטאו עליה א"כ קשה גם בבה צריך לומר כן א"כ גם ידיעה בתרייתא ל"צ, וכמו שהקשה הלח"מ ודוק].

שם אלמא מיעוטי דכתיב מעיני עיי' ב"ש שהקשה דהא מעיני קאי אב"ד ועוד תמה בעמוד ב' דקאמר ואי מעיני העדה ה"א אפילו מיעוטי כנ"ל ע"ש, ולענ"ד דהגמרא כאן סמיך על עמוד ב' מדצריך קרא דנעשתה אבל בל"ז ה"א שעשה ב"ד בלבד אף דהוי מיעוטי נגד צבור וכן כמרבה צבור כה"ג מרבה מיעוטי ואידך קרא לכל העם היינו דמשמע ב"ד בהדי רובא כמ"ש בעמוד ב' אשמע לכל הפחות רובו אין מיעוטי לא, ועוד פשיט דהאי קרא מעיני דקאי אב"ד בגז"ש דלקמן (ז' ב') לא ס"ל לר"מ ולר"ש דקאי אב"ד וע"כ טפי מסתבר לומר דקאי אקהל דכתיב נעשתה כמ"ש רש"י ז"ל לשם דמנעלם משמע אב"ד אבל נעשתה קאי אצבור וא"כ ניחא פשוט, והך דרשא לשם ר"י קאמר כמ"ש הב"ש בדבור שאה' זה ועפי"ז מתורץ מאד קושית רש"א ז"ל ברש"י ד"ה ור"ש כו' על ל"ל ד' קראי לר"י כו' והוראה כו' יליף כו' לפי"ז ר"א לטעמיה בספרא שם הרי מעיני קאי אב"ד ואא"ל למיעוטי כמ"ש הב"ש, ואולי הי' להם שום דרשא אחרת למילף עכו"ם בהוראת ב"ד וק"ל.

ועוד היה אפ"ל פשוט מעיני אלמא מיעוטי ר"ל במיעוט ב"ד והיינו בב"ד של א' מהשבטים א"כ ממילא מיעוט צבור וכתיב לכל העם כו' לפי"ז ג"כ ניחא קושית רש"א ז"ל דלר"י א"א לפרש כן דהא לר"י באמת אף בב"ד של א' מהשבטים סגי וקושית הב"ש ד"ה אלמא כו' י"ל גם בע"א דהא גם בל"ז יליף מעיני מעיני בעמוד ב' עוד גז"ש והיא סותרת הגז"ש לקמן (ז' ב') וד"ל] ולפי מש"ל מיושב רש"י ז"ל בכריתות דכתבו דר"א ל"ל הא דשמואל ועי' ב"ש שתמה, בזה מיושב למה קאמר הכא לאפוקי מר"א ולא קאמר לאפוקי מר"ע לפי"מ דמהפך ר"ש בשביעית, משום דלר"ע לא הוי שייך תירוץ הגמרא אלא משמעות דורשים איכא בייניהו א"כ לא הוי שייך למימר דלא כר"ע כמ"ד הגמרא שאני הכא דכתיב אשר חטאו, אך לר"א יהיה רבותא האף דאמרינן דס"ל כר"י משום בה פרט כו' וכנ"ל דס"ל סמוכין בא ללמדנו, אמנא לר"ע לא מצ"ל הכי כנ"ל א"כ אין זה רבותא כנ"ל והוי קשי' מאן תנא כמ"ש הב"ש הנ"ל ודוק.

גמרא פרט למתעסק כו', עי' ב"ש תיפוק מטעמא דשמואל דבעינן מלאכת מחשבת, וג"ל לומר ליישב בהקדם מ"ש בס' נר תמיד (כריתות י"ט ב') ז"ל [נ"ל א"א מטעם מלאכת מחשבת אין שום נפ"מ בין חישב לחתוך מחובר אחר דהוא באיסור, או תלוש דהוא בהיתר, אבל אם דרשינן בה אמרינן דממעטינן דוקא ההיתר כו' ע"כ ע"ש], א"כ קשה יותר כיון דס"ל מטעם מחשבת א"כ בכל גוונא מותר מאי צריך בה ועי' ב"ש בזה נדחה, ע"כ אפ"ל בהקדם מ"ש בשו"ת שמן רוקח (ס' ו') ז"ל ק"ל למה צריך למימר ר"י (בשבת ק"ו) מקלקל בהבערה פטור מטעמא דשם דהא אפ"ל מטעם מלאכת מחשבת, וי"ל דעיקר הטעם מלאכת מחשבת משום דילפינן מסמוכין כמ"ד (שבת ס"ה ב') ור"י ל"ל סמוכין (יבמות ו' א') עכ"ל, ע"ש מה שהאריך, והנה הכא פריך מספרא דהוא ר"י לימא דלא ס"ל כר"א ע"ז מתרץ לעולם דס"ל כר"א והיינו לשיטת ר"י דלא ס"ל מלאכת מחשבת כנ"ל, בזה מתורץ עוד מ"ש הב"ש בד"ה מאן תנא כו' [פי' מאן תנא דפליג עד שהוא צריך לאשמועינן דין זה ומשני דלא כר"א ר"ל שאין פשוט והוצרך לאשמועינן לאפוקי מר"א עכ"ל] א"כ יש לדייק קצת לר"א דמשני לעולם ר"א כו' [הוא ד"ל דזה גופיה בא ללמדנו דעיקר חסר מדברי ר"י דוק]. אבל להנ"ל ניחא דבא ללמדנו דעכ"פ דאין דורשים סמוכין ובממה נפשך יש רבותא, בזה מיושב היטב לשון הגמרא (שבועות י"ט א') וכן אמר ר"א משמעות דורשים כו' דרב אשי כו', מאי נתינת הטעם הן [פשוט מיושב כיון דקאי על משמעות אין נפ"מ בדין ע"ש], ולהנ"ל מיושב דהנה לפי"מ דאמר קודם צ"ל למ"ד אם אכל חלב כו' או נותר כו', דבה פרט למתעסק לפי"ז צ"ל ע"כ דהם דברי ר"א ולא ר"ע דר"ע ס"ל ע"כ סמוכין כמ"ש התוספות (סנהדרין ס"ב ב') וי"ל דהכי דייק מר"י כו' עכ"ל, ור"ע דלא קאמר בזה הלשון ע"כ דורש כו', עוד ע"ש בספר בנין שלמה דע"כ ר"ע דרשי סמוכין, לפי"ז ס"ל ע"כ מלאכת מחשבת כו', א"כ א"א דהם דברי ר"ע הוי קשה בה למעוטי מאי, אי למתעסק הוי ידעינן מכ"ש ממלאכת מחשבת אבל עתה דמשמעות דורשים א"כ כל מ' לא דורשים בה א"כ אפ"ל דהם דברי ר"ע, בזה מיושב דק' לי' לרש"י ז"ל פעמים הוי שנה כו' מנ"ל הא, ואפ"ל דתיה קשה לו הנתינת הטעם וצ"ל כנ"ל א"כ לא מוכח עכ"פ דכ"ע ר"ע אלא דאפ"ל כר"ע עז"כ פעמים כו' ודו"ק.

ע"ב גמרא רבא אמר מלכל העם, ערש"י ז"ל כאן ובד"ה הוא"מ, ולולי ד"ק הייתי אומר עפי"מ דקשה לי דרבא גופי' א"ל (ב' א') עד שיהיו כולן בשגגה א' ואיך אפ"ל כפי' רש"י ז"ל ולכולם בשגגה ב"ד בהוראה וצבור במעשה א"כ אין זה שגגה א', רק לפי"ז אפ"ל דאין ה"נ דזה מדיק רבא דכתיב לכל העם בשגגה וע"כ לכל העם לבד ב"ד דאי בב"ד ליכא שגגה א' דאי בצבור מייתי לחוד ובב"ד מייתי עם הוראה וע"ז אמר וצריכא כו' הא עד דעבדי בב"ד בהדי כו' ר"ל דהייתי אומר בהיפך דאי כשאין הב"ד עושין אין זה שגגה א' משא"כ כשעשו עם הב"ד ג"כ שוין עכ"פ בשגגה דעשיה ולכל העם אב"ד נמי קאי וק"ל.

הר"מ ז"ל פסק דשבט א' איקרי קהל כר"י ודוקא השבט הוא רוב קהל ועי' לח"מ ומרכבת המשנה האריכו שהוא סובר כן בדעת ר"י ועמש"ל על המרכה"מ שדעתו דר"מ מחמיר טפי מרשב"א לדידיה ולא כן מוכח מתלמודן לעיל וגם בסוגיא ע"ב אי ר"מ רובו בעי וע"כ א"א לפרש כקושית הב"ש דנוקמי' כר"מ וז' שבטים והם מיעוט קהל לר"מ דע"כ תרתי בעי כפי' רש"י במתניתין ועוד קצת ראיה מכרעת מדאמרינן דר"ש ס"ל דאף שבט א' בהוראת ב"ד הגדול חייב ומאן חכמים דמתניתין היינו ר"ש א"כ חזינן אליבי' אף במיעוט קהל [אם לא נפרש כהר"מ ז"ל] ובמיעוט שבטים חייבין ולא איכפת לן כלל ברוב קהל א"כ הך רישא דבריית' דמוקמינן כרשב"א וכן אם גם נפרש כקושית הב"ש דרישא ר"מ והיינו בז"ש לר"מ ושאה לרשב"א א"כ תקשה לר"ש דליחייב ז' או ח' פרים, וזה היה דוחק לי' כמ"ש רש"י ז"ל דהיכי דחטאו ששה או ז' ואינו רובם כשבט א' דמי אמאי כיון דשבט א' חייב אף שהם מיעוט קהל ומאי יגרע ב' שבטים או שלשה, וכ"ש דחזינן דמחייב בשביל שבט א' אף לב"ד פר, ע"כ כדאוקמי הכמים דמתניתין כר"ש ות"ק דברייתא דר"ש רשב"א הוא, ע"כ צ"ל דר"ש חד רוב בעי עכ"פ או רוב קהל או רוב שבטים וא"כ ע"כ כר"ש דמתניתין דמחייב שבט א' ע"כ בשהם רוב קהל ודוגמא דהכי איירי ר"י ע"כ ג"כ איירי בשבט א' והם רוב קהל כהר"מ ז"ל ולפי"ז לר"ש כל שבט ושבט לא מחייב אלא בתרתי רוב קהל ורוב שבטים וא"ש.

ובדברי הר"מ ז"ל מיושב מה שתמה בס' ל"ח ריש פ"ט דברכות על פסק ש"ע (סי' ר"ח) דאין מברכין אא"כ ברוב ישראל הי' הנס כו', ובירושלמי תנא למ"ד דשבט א' מיקרי קהל צריך לברך כו' ולמ"ד דשבט א' לא מיקרי קהל א"צ לברך ואנן פסקינן דשבט א' איקרי קהל, ולהר"מ ז"ל מיושב דעכ"פ בשבט צריך להיות רוב ישראל וע"ש בלח"מ דבכ"מ שצריך גרירה כהכא צריך רוב קהל ואפ"ל דהיינו שם כנ"ל וק"ל עכ"ד, שוב מצאתי בספר פני משה על הירו' התעורר בזה.

רק לכאורה ק"ל דמנ"ל להר"מ ז"ל בשהשבט דוקא רוב דהא עכ"פ עיקר ילפותא מקרא דיהושפט או דבנימין ושם לא נזכר התנאי שיהיו רוב ישראל, וע"כ הנראה בעזהי"ת, בשנדקדק בסוגיין, שיש כמה קו', א' מ"ש הלח"מ וב"ש על הר"מ ז"ל שהביא קרא דיהושפט הדחוי, ב' קו' הזכרון יוסף שרש"י ז"ל שינה מלשון הגמ' ודילמא שאני שבט יהודה, ג' ק"ל מאד ברש"י ד"ה אלא כו' דכתיב כו' גוי וקהל גוים, והוא אינו קרא דגמרא, ד' קו' התוד"ה הנני דאמאי לא מייתי באמת קרא דרש"י ז"ל הקדום בקרא ומאמר השי"ת עצמו ליעקב, ה' בירו' מייתי באמת

מקרא דגוי כו', וא"כ אא"ל דאין ראיה כלל מאותו פסוק כמ"ש בס' זכרון יוסף שאביא דבריו, ו' קו' הזכרון יוסף דילמא קאי אאפרים ומנשה כפי הפשט, ז' קושית הב"ש וזכרון יוסף למה לא הביא הגמ' ראיה מקרא דד"ה ב', ל' דשם ל"כ ירושלים, ועתה אדקדק בעזה"י כמה דקדוקים בגמרא, ח' דקדוק עצום בעיני מ"ש ודילמא שאני ירושלים דהוי גמי בנימין, מ"ש בנימין דנקט, וע' זכרון יוסף הרגיש קצת בזה, [וכמדומה שגם רש"י ז"ל זה דחקו לפרש ודילמא שאני יהודה שהיה ק"ל לפי הל' מ"ש דבנימין בכלל ירושלים טפי משאר שבטים ועל זה אמר שהפי' דילמא שאני יהודה ולפי הפשט מחולק בלשון המקרא יהודה שם כולל לב' השבטים עם בנימין וישראל לעשרת השבטים הנותרים, ועפי"ז היה מיושב קו' ז' דגם בהך קרא הייתי אומר בנימין מ"מ לפי הגמרא שא' ודילמא כו' ירושלים אינו מיושב, וכן גם לשון רש"י ז"ל דהוי עמי' בירושלים שבט בנימין ל"ל להזכיר ירושלים כלל], דמאי שייכות לבנימין טפי עם ירושלים, ט' לשון הגמרא ויאמר אלי הנני מפרך מיותר לגמרי הך רישא דקרא דהול"ל ונתתיך לקהל עמים לחוד דזה עיקר הראיה, יו"ד לשון הגמרא מאן אתילד לי' כו' שהפי' לפי הפשט מי גולד לעבר ורש"י ז"ל נדחק והשיב תיבת הוי בגמרא ופי' כלומר מאן כו', י"א דקדוק עצום בעיני השייכות דר"י שחידשו כו' לכאן ומצאתי בס' זכרון יוסף שעמד ע"ז, ואין לומר דאגב דמייתי קרא אייתי דרשא עלי' דלמה לי' להביא כלל הך סיפא דקרא מירושלים עד גמירא והלא עיקר הראיה מקהל יהודה וכן הר"מ ז"ל לא הביא כולה קרא, י"ב קושית הדל"צ (דרוש א') וקושית זכרון יוסף דילמא קאי ירושלים על כהנים ומשום דכהנים איקרי קהל.

[והנה על קושיא ז' היה אפ"ל דהך קרא כתיב לענין עשיית הפסח דקהל דשם אינו רוב ישראל כדאמרינן (פסחים נ"ד) וגם בירושלמי לעיל (הלכה ב') בפסח הלכין אחר רוב עזרה וכתב שם בפסוק דריב המטהרים הוי מיהודה וא"כ אין ראיה דשבט א' איקרי קהל גם בשאר דוכתי], י"ג מאי ראיה מיהודה דשבט א' מיקרי קהל הא אמרינן (מגילה י"ג א') דכל ישראל נקראים ע"ש יהודה.

ע"כ היה נ"ל ליישב דברי הגמרא על ב' אופנים, האחד פי' רש"י ז"ל ולפי מ"ש הגאון בעל ז"י וע"ז דבריו אוסיף בעזה"י קמחא דובשא, והוא ז"ל בעל ז"י בחידושיו בסוף הספר [גמרא אלא אמר ראב"י כו', ע' קישית התוספות ד"ה הנני כו', ויש ליישב בהקדם קושי' דקהל עמים אאפרים ומנשה קאי כדפי' רש"י ז"ל בחומש וע"כ כן היא אל"כ למה סיפר לה ליוסף [אי קאי אבנימין] והרא"ם ז"ל פ' ויחי פי' דברי רש"י ז"ל בחומש ב' פי' א' קהל ועמים והיינו קהל בנימין, ועמים אאפרים ומנשה, ולבסוף מסיק דתרווייהו אאפרים ומנשה ולא הוזכר בנימין שכבר נולד אז עכ"ל, וקשה דאפרים ומנשה נ"כ נולדו אז, ועוד דילמא יסבור יוסף שהכוונה על בנימין וע"כ נ"ל כפי' א' דהרא"ם, וקהל אבנימין ועמים אפרים ומנשה ובמקום דברי קוב"ה בתיבת גוי, פי' יעקב תיבת קהל, לאורויי דשבט אחד איקרי קהל, ולכך לא מייתי הש"ס קרא דגוי דשם למ"צ דאיקרי בנימין קהל רק אפרים ומנשה ולכך מייתי קרא דהנני כו', דקהל קאי אבנימין לחודא, וא"ש ע"כ תוכן דבריו], ונראה ברור שזה כוונת רש"י ז"ל בד"ה אלא כו' והיכי א"ל כו' ר"ל דהיה ק"ל עוד קושיא דילמא כפי' הרא"ם ב' דתרווייהו קאי אאפרים ומנשה ורק ב' שבטים איקרו קהל ועל זה כתב שהרי יעקב כו' גוי כו', וא"כ קאי על בנימין גרידא ע"כ. וע"כ הוכרח הגמרא להביא כל הקרא ויאמר אליו כו' שר"ל שהעתיק מאמר ד' וע"כ העתיק הנני מפרך כו' דאכתי לא דילמא לא סיפר יוסף רק מה שיגיע אליו, ועו"א שהרי סיפר לו כל מאמר ה' במקום פרה ורבה א"ל הנני כו' וע"כ דתיבת קהל במקום תיבת גוי וקאי אבנימין, ומיושב קושיא ג' ד' ה' ו' ט' שע"כ הביא הירושלמי אידך קרא דתרווייהו צריכין ומר אמר חדא ולא פליגי, אמנם לפי' רש"י ז"ל עדיין תקשה בלשון הגמרא קרשי' (יו"ד) ועוד דקדוק י"ד במ"ש דילמא ה"ק לי' רחמנא, דהגמרא לא הביא אלא קרא דיעקב.

אשר לזה לולי דברי קדשו של רש"י ז"ל ובעל זכרון יוסף ז"ל הייתי אומר שעיקר כפי' ב' שהסכים אליו הרא"ם קהל עמים במקום קהל גוים ומה שלא א"ל תיבת גוים והשמיטו מפני שכבר נולד בנימין וע"ש הזכרון יוסף שאפרים ומנשה ג"כ נולד או, מפני שהוצרך לספר לו שאיך אפשר לי' לחלק שבט לב', רק ע"פ מאמר ד', דוק ותשכח שזה כוונת רש"י ז"ל שכתב אע"ג שאמר גוי וקהל גוים ר"ל ולמה לא אמר תיבת גוי רק דקאי אבנימין וכבר נולד [מתיבת לי אינו מדוקדק כ"כ וע"ש], וע"כ נ"ל דראית הגמרא מכאן וכן הוא דכתיב ויאמר אליו כו', והנה בזה נ"ל לא כבעל זכרון יוסף מאי ראיה מתיבת קהל טפי דשבט א' איקרי קהל יותר מתיבת גוי ובאמת לענ"ד מתיבת גוי ג"כ נלמוד כן והדרן קושית התוספות, רק דאז היה אפ"ל דתרווייהו אאפרים ומנשה וע"כ לא מוכח רק מהך קרא דא"ל ונתתיך כו' והשמיט תיבת גוי וקהל עמים רק במקום קהל גוים ותיבת גוי השמיט אע"כ דתיבת גוי שאמר ד' קאי אבנימין וכבר נולד ומוכח דשבט אחד איקרי קהל, ואפ"ל דזכה"ג מאן אתילד כו' [ר"ל שע"כ השמיט יעקב תיבת גוי] בנימין ש"מ הק' רחמנא [ר"ל בתיבת גוי] מתיליד לך קהל, וע"כ אמר אח"כ י"א שבטים לא איקרי קהל דהלא עכ"פ אפרים ומנשה בוודאי איקרי קהל וזה מוכח גם מאידך קרא לחוד דקאמר רחמנא [וזה באמת ק"ל לרש"י ז"ל ולפי מ"ש בס' זכרון יוסף למה הוצרך להביא מקרא דויהושפט דב' שבטים איקרי קהל כיון דע"כ מתחילה סמיך על אידך קרא והו"ל להביא ראיה מאידך קרא דעכ"פ אפרים ומנשה איקרי קהל, ואולי ניחא לי' למימר דסמיך אקרא המפורש לעיל בגמרא] ומיושב כל הקו' הנ"ל בצירוף קו' (יו"ד י"ד) ויתיישב ג"כ דקדוק י"א, אלא אמר ראב"י דעדיין צריך קרא לדלעיל וכבר הרגיש הזכרון יוסף בזה ולפי מ"ש א"ש דמהך מוכח וכנ"ל.

והנה ק"ל עוד קו' ט"ז למה לא הוי ס"ד דהמקשן דירושלים הוי בנימין והלא מפורש מקרא (יהושע ט"ו) דיבוסי היא ירושלים בחלקו של בנימין רק דבקרא (שם ט"ו) מפורש דיהודה הי"ל ג"כ בירושלים, ובזבחים (נ"ד א') אמרינן מזבח בחלקו של יוסף וכן כל בהמ"ק ושאר ירושלים בחלק יהודה. וע"כ זה ידע גם המקשן שאפ"ל דבכלל ירושלים הוי בנימין כנ"ל [ומיושב קו' ח'] דכיון דכתיב לפני החצר אלמא דהוי בחלק יהודה בש"מ זולת המקדש וע"כ הכינוי וירושלים קאי על בנימין ועו"א דאר"י שחידשו דברי', ולעילם כי קאי בעזרת המקדש קאי, וע"כ לא ה"ל למימר ובנימין כקו' זכרון יוסף [ובזה אמינא לתרץ עוד קו' י"ז מזכרון יוסף היכא רמיזא טבול יום כו', ולפי מש"ל ניחא דכתיב ויעמוד בקהל יהודה היינו חוץ לעזרה וירושלים היינו בנימין בעזרה וע"כ קשה אהדדי אע"כ שגזרו טהיל יום כו' והיו מהם חוץ לעזרה ג"כ], והנה ע' ביומא (י"ב א') דר"י ס"ל ירושלים נתחלקה לשבטים וע"כ קו' ראב"י שפיר דעכ"פ לר"י מנ"ל ששבט אחד איקרי קהל, וע"כ לא הו' ק"ל מאידך קרא (דה"ב כ' ה') דשם אפ"ל כקו' (י"ג) דכל ישראל נקראים ע"ש יהודה כמ"ש במגילה פ"ק משא"כ כאן דכ' וירושלים וא"כ אם הויין כל ישראל בכלל למה הוצרך להוסיף, אלא ודאי דיהודה דוקא שבט יהודה וירושלים קאי על העם שהיו בעזרה ועל המקום ועל זה אמר דילמא שאני ירושלים ר"ל דוקא בתרווייהו קרי קהל, ועפי"ז מיושב קו' (י"ב מדורש לציון וזכרון יוסף) דדילמא על כהנים דהאיך נגדרו כהנים בתי' ירושלים, ולפי"ז אפ"ל דר"ש ס"ל ג"כ ירושלים נתחלקה לשבטים [ועי' משכנות יעקב סי' פ"ד אפ"ל כן ואכמ"ל], וע"כ רבינו הר"מ ז"ל שפסק (בהלכות בית הבחירה פ"ז ה"ד) ובכמה דוכתי סתמי דגמ' בסוטה לענין עגלה ערופה, דירושלים לא נתחלקה לשבטים א"כ לק"מ דילמא הפי' בירושלים בנימין דלפי"ז אין נכלל בנימין יותר על כל השבטים, וע"כ אין להקשות על ר"מ מהך קרא דיהושפט דדילמא יהודה בכלל ישראל כולם, [ואע"פ שדחוק הלשון וירושלים בוי"ו דהול"ל בירושלים, ולהר"מ ז"ל ניחא דוירושלים קאי על שאר העם דהיו שם מתושבי העיר וכיון דלא נתחלקה לשבטים ה' שם מעט מכל שבט ושבט ואין מצטרפין לקהל רק רוב שבט למדס"ל שבט א' איקרי קהל משא"כ לר"מ וע' ירושלמי בפרקין ה"ו שהוא כן, לא מפני כן נקשה עליו ומיושב קצת קו' הזכרון יוסף לרש"י ז"ל אליבא דר"מ וע"ש ודוק]. וע"כ הר"מ ז"ל לטעמיה הביא ראי' דא"ש הראיה מקרא דיהושפט שאין עלי' תשובה דגמ' דל"פ רק לשי' לר"י ולר"ש ומשא"כ לדידן וכמש"ל.

ומה שלא הביא הר"מ ז"ל הראיה מקרא דהנני דמייתי הגמ' שלכאורה ג"כ נכון נ"ל שלהר"מ ז"ל אין ראיה מפסוק זה להביאו בחיבורו דהנה ע"כ צ"ל תירוץ על קושית התוספות דלא מייתי מפסוק ראשון משום מקרא קמא ה"א דקהל גוים אתרווייהו אאפרים ומנשה קאי והיינו דוקא מייתי ראב"י דלקמן ס"ל (י' ב') כהנים ושבט לוי לא איקרי קהל וא"כ ע"כ אפרים ומנשה לתרתי ולא ידעינן דשבט א' איקרי קהל רק מהך קרא משא"כ להגמרא דס"ל לקמן כהנים איקרי קהל וע"כ אפו"מ כחדא וא"כ הראיה גם מאידך קרא קמא, ועוד לפי הך סברא דאפרים ומנשה כחדא א"א לפרש כסברתי דותיבת גוי כתיבת קהל דא"כ גוים שנים ותרי קהלי כתיב א"א לפרש על אפרים ומנשה דהוי כחד קהל, וא"כ כתיב רק חד פעם קהל ובלשון יחיד וא"כ אפ"ל דקאי אתרווייהו אבנימין ואפרים ומנשה וע"כ גם מהך קרא דהנני מפרך אין ראיה אחד שבט טפי מקרא דמיהושפט, דא"ל ממה שהשמיט תיבת גוי וקאי על בנימין וכמש"ל כיון דגוי אינו כלל קהל וחד פעם תיבת קהל אינו ראיה דאפ"ל אתרווייהו אפרים ומנשה עם בנימין, וע"כ לפי הר"מ ז"ל מוכרחים לומר דט"ל הפי' גמ' וליישב כל הנך שדקדקתי כפירושי, וע"כ דייק הגמ' מתיבת גוי שהשמיט ומאן אתילד כנ"ל, ועל כרחך דז"א רק לראב"י לשי' דכהנים לא איקרי קהל רק דאכתי קשה דילמא כפי' הרא"ם הא' שהסכים אליו בזכרון יוסף, וכתיב גם בנימין בהך קרא ואימא תרווייהו ועז"א דא"כ הול"ל גם תיבת גוי, ועוד דל"ל לספר ליוסף כסברת הגמ' מאן אתילד כו' ר"ל שכבר נולד, וע"ז קשה עדיין שהרי ע"כ סיפר ליוסף גם במה שאינו נוגע לו דוקא שהרי תי' פרה ורבה תירגם הנני מפרך והרביתיך. רק שע"כ צ"ל מזה כשי' הר"מ ז"ל ששבט א' לא איקרי קהל רק ברוב ישראל וע"כ פרה ורבה מעיקר התנאי שה"מ שיהיה שבט אחד מיקרי קהל והיינו הנגי מפרך והרביתיך ואז היית לקהל עמים. הרי לפנינו הוכחת הר"מ ז"ל גם מקרא דבעי רוב קהל.

ולפי"ז א"ש הר"מ ז"ל שלא הביא הך קרא דהנני מפרך בממנ"פ א"כ דתיבת גוי כתיבת קהל יש ראיה גם מקרא דמאי אמרת דתרווייהו אאפרים ומנשה הא להר"מ ז"ל דאפרים ומנשה כחד חשיב עכ"פ מוכח דשבט אחד איקרי קהל, וא"כ דגוי אינו כקהל גם מאידך קרא לא מוכח דדילמא קהל קאי אתרווייהו אפרים ומנשה עם בנימין, ורק דעכ"פ קשה גם כעת להגמ' דס"ל כמש"ל גוי כקהל והראיה מדהשמיט גוי אבנימין בממ"נ אי נימא הנני מפרך קאי אבנימין הרי בנימין אמור ומנ"ל לשבט אחד איקרי קהל דילמא דוקא שנים וא"כ דהנני מפרך סיפור בעלמא הדרא קושיא לדוכתא למה השמיט תיבת גוי וע"כ צ"ל כפי' הא' של הרא"מ דקהל ועמים ומנ"ל דשבט אחד איקרי קהל שהרי כאן כ' תרווייהו ואימא דוקא ביחד, ומזה מוכח דין הר"מ ז"ל הנ"ל דהנני מפרך סיפר לו הפי' שיהי' שבט אחד קהל היינו בתנאי שיהיו רוב ישראל, ועכ"פ גם לסברת הגמרא דגוי כקהל לפי"מ דקיי"ל לקמן (י' ב') דלא כראב"י ולוי איקרי קהל וכ"פ הר"מ ז"ל דאפרים ומנשה כחדא חשיב הראיה טובה לדידן על פסוק ראשון דגוי כו', וא"כ אם היה הר"מ ז"ל מביא ראיה מתורה ע"כ הי' צ"ל ממקרא ראשון כדי שלא יקשה עליו כקו' התו' ואא"ל כמש"ל אליבא דראב"י, ולהביא מקרא קמא אין דרכו להביא דבר חדש שלא נזכר בגמ' משם, וכיון דהך קרא דיהושפט מוזכר בגמ' והך דחי' דשם כבר מוכח ממש"ל דאין זה להרמב"ם ז"ל, ע"כ צ"ל הך קרא דלדידי' הראיה מוצק משם, ומלבד מש"ל אם היינו אומרים דבנימין ג"כ בהך קרא וכמש"ל גם בל"ז אין ראיה מפסוק זה גם בצירוף קרא קמא דשבט אחד איקרי קהל, רק מקרא דיהושפט וכמש"ל, וע"כ צ"ל עכ"פ להגמרא דרצתה להוכיח מהנני דשבט אחד איקרי קהל ומכאן ע"כ צ"ל כשהשבט הוי רובא ומנ"ל למיעוטא, ובל"ז גם מראי' דיהושפט דילמא הי' רוב ישראל, א"ו דבאמת כן הוא דרק שבט אחד איקרי קהל בדהוי רובא לבד וכנ"ל.

ובמש"ל במוסגר סד"ה והנה ק"ל מיושב לי ג"כ קושיא עצומה על הר"מ ז"ל שפסק בפי"ג ה"ב מה"ש מנשה ואפרים חשובים כשבט א' ולכאו' לשי' דשבט אחד דוקא רוב וברוב סגי גם מכמה שבטים מנ"מ, ואף שלפי"ד הנ"ל א"ש מ"מ אין שם מקומו, ועוד דהול"ל כהנים איקרי קהל, רק להירו' דשם ניחא דב' חצאי שבטים אין כלום למדס"ל ששבט אחד איקרי קהל וקמ"ל דמנשה ואפרים ברוב ישראל ומשניהם ביחד רוב סגי. ודוק היטב.

שם גמרא ויעמוד יהושפט כו' אל יכנס במחנה לויה כו' עי' בספר זכרון יוסף בחידושיו (דף) דמקשה היתר הבאות הא דר"י כו', מה ענין לזה, עוד מקשה אמאי לא פריך אימא דקאי על כהנים דאיקרי קהל ולא על שבטים כו' עכ"ד וע"ש מה שהאריך בזה, ולענ"ד אפ"ל בהקדם קושיא ג' לקמן (י' ב') בגמרא מאי הוי לה כו' מאי פריך הא מסיק קודם דכהנים איקרי קהל אל"כ חסר להו ועי' במהרש"א ז"ל, ובספר אור הנערב, ואפ"ל בהקדם מה דקשה לס' דורש לציון (דרוש א') [הנה לכאו' מ"ד לנחלה הוקשה ולא לד"א כו', מנ"ל דהאי מנחלתם ממעט ד"א, ואי משום דלא כתיב סתם על שם אחיהם איצטריך לגז"ש (יבמות ק"ז א') יקום ע"ש אחיו לנחלה, ואפ"ל עפימ"ש התוספות (יבמות ח') ד"ה מלמד כו' ותימא כו', ולענ"ד י"ל אי לאו קרא לאשה ה"א דבריאה אינה אסורה כיון דמצוה כבר עברה, אבל עתה אפילו אם להחזירה מותר, ומחד קרא נפיק כיון דבעשית כאתא, ובדף כ' כתב התוספות אם ביאה ב' אסורה גם גמר ביאה אסורה, דהמצוה נתקיימה בהעראה, ולפי"ז אי לא דכתיב לאשה לא היה מותר רק העראה והעראה אין ראוי להזריע א"כ לא משכחת שהיבמה תוליד ליבם, [ועי' מ"ש בעז"ה בענין זה ביבמות נ"ט] א"כ מוכח דיקום ע"ש אחיו אפיקתי' לגמרי דל"ל ע"ש שמו כיון דאין לו בן, אמנם קשה לעולם לא אפיקתי' ובלא אשה הוי ידעינן דביאה ב' מותר, אך לאשה צריך ללמוד אחר כו' והיינו (דף י"ז) קאמרינן איצטריך למיכתב אחים כו', נילף אחיה מלוט כו', וקשה לעולם דילפינן מלוט ותתייבם אשת בן אחיו ג"כ, ואי הוי כתיב אחים לחוד ה"א דדוקא באשת בן אחיו מיבם, לכך כתיב יחדו אפילו באחים גמורים דשייך בנחלה המיוחדים, ולסתור טעות זה נ"ל דלהכי כתיב לאשה שמחזירה אחר גרושין ע"כ אי הוי כתיב אחים לחוד הוי ידעינן דקאי על אחים גמורים אל"כ ליכא ערוה כלל ולאשה ל"ל, לפי"ז אייתר יחדו דלא ילפינן מלוט משום דכתיב לאשה, אמנם קשה ג"כ ליכא למיטעי לומר שאין יבום רק במקום שאין ערוה דהרי בשיטה דעלי' מסיק דאיצטריך עלי' אפי' אין ע"ד ל"ת שאין בו כרת דלא נימא הואיל ואשתרי כו', ואי ס"ד דאחים מלוט דוקא, ואין יבום אלא במקום שאין ערוה דוקא א"כ ל"ש הואיל ואישתרי כו' עכ"ל ודוק היטב וע"ש.

ובזה אבאר בעזה"י סוגיין וחדא מתורצת בחברתה דלהכי הביא מר"י דלהגמרא הי' ג"כ ק' קושית הזכרון יוסף דאפשר לפרש דקאי על כהנים ואיקרי קהל כו', אמנם לפ"ז צ"ל דאפרים ומנשה כחדא נחשב כמ"ד לקמן (י' ב') משום הקושי' הגמרא טפי להו כו', אבל לפי"ז מנ"ל הא וצ"ל לנחלה הוקשה כו' ולפי"ז קשה קושית הדורש לציון דצריך לגז"ש ביבמות ביבם, אמנם אפ"ל כמ"ש הדל"צ מולאשה נפקא ל"ל להתיר ביאה ב' הא מיקום ע"ש אחיו מוכח דצריך שיהיה שם הבן כאחיו, אע"כ בלא"ה ידעינן לנחלה כיון דעל שם לא קאי, אבל קשה הא לאשה צריך דלא ילפינן מלוט ואיירי דוקא בערוה כנ"ל, ואפ"ל א"כ עלי' ל"ל מאי שייך הואיל ואשתרי כו' כנ"ל, א"כ מוכח דכהנים איקרי קהל, א"כ קשה מנ"ל אימא דקאי אכהנים, ע"ז מתרץ הגמרא אר"י [וצ"ל א' רבי עי' בגליון הש"ס ביבמות ה' ב'] שחדשו בה דברים כו', ור"ל דהנה צ"ל הואיל כו' א"כ הדרן הקושי' ע"ז מתרץ שחדשו כו' ור"ל עפימ"ש התוספות (ביבמות ח' א') ד"ה רבא כו' ועוד אור"י דיש לחלק כו', ושם עמוד ב' ד"ה מאי ולקחה כו' ולמ"ד ערוה ל"צ קרא ניחא כו' עכ"ל, ולפי"ז ע"כ צריך לחלק דהדין גופי' שחידשו כו' אמר רבי, ורבי ס"ל כרבא ולרבא ע"כ צריך לחלק והנה רבי הוא ר"י ור"ל דהנה לרבי גופי' צריך ע"כ לחלק א"כ ניחא ר"י א"כ אפ"ל ג"כ לר"ש דשם ודוק.

רש"י ד"ה י"א שבטים כו' דב' שבטים איקרי קהל יהודה ובנימין אלא כו' עכ"ל, עי' רש"א ז"ל אינו מוכרח דהא ר"מ כו', ובפשיטות הול"ל כו' עכ"ל, עי' בספר זכרון יוסף (דף קי"ח) ז"ל ויש להפליא עליו דמ"ש אין זה מוכרח כו' תקשה לי' אליבא דאמת דילפינן מקרא דהייגו מפריך כו' לר"מ דדוקא רובו די"ב שבטים מיקרי קהל האי קרא היכי מתרץ לי' וכן קשה אליבי' קרא דויעמוד יהושפט כו' עכ"ל ולענ"ד אפשר ליישב דלרש"א ז"ל היה קשה עוד קושי', ובהקדם עוד מה דק"ל מאי מקשה הרש"א ז"ל, ובפשיטות כו' משום דרובו ככולו אפילו לר"מ כו', דהנה הרמב"ם ז"ל פי"ג מה"ש פוסק דשבט א' איקרי קהל ומ"מ פוסק דצריך באותו שבט דיהי' רוב ישראל ועי' בלח"מ דמקשה עליו, אלא למ"ד דשבט א' איקרי קהל אפילו במועט, והנה לפי"מ דרוצה הלח"מ אפ"ל דר"מ מודה ברוב ישראל אפילו בשבט א' חייב, אך דפליגי בשבט א' במועט ישראל, אם מיקרי קהל אבל ברוב ישראל מודה משום דאזלינן בתר רובו ורובו ככולו, ולפי זה קושית רש"א ז"ל היטב בפשיטות כו', אבל א"א לדעת הר"מ ז"ל למ"ד, דשבט א' מיקרי קהל צריך רוב [והר"מ ז"ל פוסק ע"כ שבט אחד מיקרי קהל כר"ש כמ"ש הל"ח ברכות פ"ט] א"כ לר"מ דס"ל דשבט א' לא מיקרי קהל אלא דצריך ז' שבטים ורוב ישראל וכמ"ש רש"י ז"ל בהדיא במתניתין לר"מ, א"כ אין מקום לקושית רש"א ז"ל דר"מ ס"ל דוקא רוב שבטים ורוב קהל אבל מיעוט ישראל אפילו ברוב שבטים אין מיקרי קהל, א"כ אפ"ל אי לאו פסוק דויהושפט ה"א לעולם דשבט א' לא מיקרי קהל, והפסוק הנני מפרך כו' קאי אם יהי' י"ב שבטים דוקא יהיה קהל, ואי משום קושית רש"א ז"ל דל"ל הכי הא עכ"פ הי"א שבטים רובן הוי, דאפ"ל דבעינן דוקא רוב ישראל ואם יהי' הני י"א שבטים מיעוט ישראל באמת אין מיקרי קהל והוי כמו מיעוט וע"ז אמר הפסוק והנני כו' ור"ל אם מתייליד לך בנימין ויהי' י"ב שבטים אז בוודאי נקרא קהל אבל הי"א שבטים לחוד אפשר שיהי' לא נקרא קהל אם יהי' י"א מיעוט, ולעולם שבט א' לחוד לא מיקרי קהל א"כ מאי מקשה רש"א ז"ל, אמנם איך מצי למימר דר"מ ס"ל דבעי רוב ישראל ורוב קהל א"כ תקשה לדידיה הפסוק דויהושפט כו' מה יענה, בשלמא אי אמרת ברוב ישראל מודה אפילו במיעוט שבטים א"כ אפ"ל דבפסוק ויהושפט כו' איירי שהי' שם רוב ישראל [ועי' מש"ל באריכות היטב] [ורבנן אפ"ל דדוחק להו למימר דאיירי דהשבט פי' רוב ישראל], אבל א"א דר"מ צריך תרתי רוב ישראל ורוב שבטים מה יענה לפסוק ויהושפט כו', אע"כ צ"ל דלר"מ ס"ל רוב ישראל אפילו במיעוט שבטים, או רוב שבטים אפילו במיעוט ישראל, א"כ ס"ל דקאי האי ויהושפט ארוב ישראל, א"כ ס"ל רוב ישראל או רוב שבטים סגי א"כ צ"ל לפי"ז ע"כ דשבט א' ג"כ מיקרי קהל מפסוק הנני מפרך כו', דאין לומר דקאי על י"ב שבטים הא אפילו ר"מ מודה משום רובו ככולו ואין לומר דס"ל ר"מ דבעי תרתי א"כ ליכא ראיה מזה כנ"ל א"כ קשה מה יענה לפסוק ויהושפט, ולפי"ז אפ"ל דכן כוונת רש"א ז"ל ור"ל לרש"א הי' ק"ל למה לי' לרש"י ז"ל לדחוק ולמימר [דב' שבטים איקרי קהל יהודה ובנימין] משמע דעיקר הראיה מהא דמוכח מפסוק ויהושפט דיהודה ובנימין איקרי קהל אבל אם הי' אמרינן בגוונא ליישב הפסוק דאין ראיה מזה הפסוק והיה אפ"ל באמת דהפסוק ס"ל יהודה ובנימין לא מיקרי קהל ג"כ אין ראיה מפסוק הנ', הר"מ מקשה בפשיטות הל"ל ור"ל אף דא"א דהפסוק ס"ל דב' שבטים איקרי קהל מוכח ע"כ להיפך מהפסוק הנ', והיינו כמש"ל דא"א דס"ל ב' שבטים לא איקרי קהל א"כ הוי צ"ל דרובא הויין א"כ מוכח דרוב ישראל או ז' שבטים חייב, וע"כ לא קאי על י"ב שבטים משום דמאי ג"כ חייב משום רובו ככולו, א"כ מי דוחק לרש"י ז"ל למימר דיהודה ובנימין לא איקרי קהל מהך קרא לחוד הא אף א"א מהך קרא לא מוכח, מוכח היטב מאידך קרא, וז"ש רש"א ז"ל בצחות לשונו [אין זה מוכרח דהא ר"מ אית ליה ב' שבטים לא איקרי קהל], א"כ אפ"ל דקאי ארוב ישראל דהיו שם, אך לפי"ז קשה מאידך קרא ומשום רובו כו' כנ"ל א"כ עיקר הראיה מאידך הפסוק הנ' ואמאי לא קאמר רש"י זאת וז"ש אח"כ [בפשיטות הול"ל כו' ומשום רובו ככולו עכ"ל] א"כ בממה נפשך קשה לר"מ אבל עתה מדלא הוזכר הך רובו ככולו [אין זה מוכרח] ג"כ מפסוק זה, והא דקאמר המהרש"א ז"ל [דהא ר"מ א"ל ב' שבטים לא איקרי קהל] זה קאי על [ובפשיטות הול"ל כו'] אר"ל [אין זה מוכרח] לפרש כפי' רש"י ז"ל דוקא משום דמוכח מיהושפט דיהודה כו' מפסוק ויהושפט לחוד מטעם הנ"ל, אמנם היה ק"ל לרש"א ז"ל איך מצי לפרש בענין א' ע"ז אמר [דהא ד"מ כו'] ור"ל דר"מ ס"ל ז' שבטים אע"ג דליכא כולו, א"כ ס"ל רוב שבטים הויין ככולו, א"כ ל"ל עד שיהי' י"ב שבטים אמנם אפ"ל דס"ל כנ"ל דבעי תרתי רוב ישראל ורוב שבטים א"כ אפ"ל דהפסוק הנני כו' ר"ל אם יהי' י"ב שבטים או יהי' בוודאי קהל אבל י"א שבטים והם המיעוט ליכא נקרא קהל, ע"ז אמר [א"ל ב' שבטים לא איקרי קהל], א"כ מה יענה לויהושפט וצ"ל דס"ל רוב שבטים או רוב ישראל סגי א"כ למה הנני כו' הא י"א שבטים ג"כ סגי אפילו במיעוט ישראל כיון דס"ל רוב שבטים ככולו, ואין לומר דבעינן ב' הא ס"ל ב"ש לא איקרי קהל, אמנם א"א דבעינן כל השבטים במועט א"כ אפשר ליישב הך קרא הנני כו' ג"כ ול"ל משום רובו ככולו כיון דמועט שבטים לא חשיב ככולו, אבל עתה דס"ל ב' דברים אחד ברוב שבטים אע"ג דהם מיעוט, כמו דס"ל ז' פרים ואין לומר דוקא רובו, א"כ קשה מויהושפט כנ"ל, וע"כ צ"ל דז' אפילו מועט, ורוב ישראל אפילו מועט שבטים גם כן מויהושפט א"כ ס"ל דרובו ככולו או שבטים או רוב ישראל א"כ מוכח מפסוק והנני כו' דקאי אבנימין לחוד ולא דוקא על כל י"ב שבטים דהא רובו ככולו אפי' בשבטים לחוד, וכ"ז מוכח מפסוק זה דאם אמרינן מפסוק ויהושפט אינו מוכרח דוקא, על זה אמר רש"א ז"ל [אין זה מוכרח לפרש כפי' רש"י ז"ל] דאפ"ל דאין זה ראיה וכנ"ל ועוז"א איך מצי לפרש יותר טוב עוז"א [דהא ר"מ א"ל ב' שבטים לא איקרי קהל] והוא ס"ל דרוב שבטים סגי וגם צ"ל דס"ל בחדא סגי כנ"ל א"כ [בפשיטות כו'] ומדלא פי' רש"י ז"ל הכי משמע דלא ס"ל הך סברא א"כ אפ"ל כנ"ל אבל לפי מ"ש רש"א ז"ל הוא בפשיטות יותר וכנ"ל, בזה מתורץ קושית הזכרון יוסף הנ"ל דאיך מתרץ לדידי' באמת אין מייתי ראיה ר"מ אלא הך דפסוק יהושפט כו' ומ"ש דהא לר"מ אין קאי נתינת טעם על אין זה מוכרח אלא קאי כנ"ל ודוק היטב.

אמנם אפ"ל לעולם ר"מ ס"ל דבעינן תרתי רוב קהל ורוב ישראל ואי משום הקושי' ויהושפט אפ"ל על פי מה שכתבתי לעיל דא"א דכהנים איקרי קהל א"כ לא מוכח וע"ש בזה מתורץ קושית הלח"מ הנ"ל להר"מ ז"ל דפוסק דשבט א' כו' משום דהר"מ ז"ל לשיטתו ס"ל דילף מיהושפט א"כ אפ"ל דוקא ברוב ישראל וע"כ צ"ל כן משום דלא יקשה לר"מ כנ"ל כמ"ש המהרש"א ז"ל וס"ל לר"מ דב' בעי, ולרבנן בשבט א' ועכ"פ רוב ודוק.

שם גמרא יכול תהא נאכלת חטאת ללוים, ערש"א ובאר שבע הגי' מת"כ חטאת הלוים, ואולי היה אפ"ל גי' רש"א אבל לא מטעמי' שהוא דוחק, דהיכא הו"א שיהיה הוראת שעה כן, רק דתי' שני אפ"ל ג' פי' א' ששניהם חטאות ב' כפי' הגמ' מה עולה כו', ג' שתהא נאכל ללוים שכל חטאות לכהנים ותנן לקמן (י"ג א') כהן קודם ללוי, וע"כ ק"ל שני, שבלא א' מהפי' ק' שהלא חטאת קודם לעולה בכ"מ, ואין לומר דבזה נלמד עוד פי' ד' שהי' הוראת שעה שאו תהיה ראשונה, ועז"א מה תלמוד לומר ופר שני כו', ואין לומר ששניהם חטאות כפ"א, או כפי' ד' שהיא אחרונה (ואם נגרוס שהיא שני' טוב יותר), והלא כבר נאמר ועשה הא' חטאת והב' עולה ומזה ממועט שניהם וע"כ הוצרך להביא כל המקרא, אלא יכול כפי' ג' שנאכל ללוים, ועז"א שאין הפי' כן רק מה תלמוד לומר מה עולה כו' כפי' ב', ובזה הי' ההוראת שעה, והראיה לזה ולא כפי' ג', כיוצא בו דשם לא כ' בלשון שני כלל וק"ל.

דף ו' גמרא א"נ דחטאו ז' שבטים ואינך בגרירה עב"ש, ועי' מרכבת המשנה בפי"ב ה"ב שזה דוחק לומר דשבט אחד יהי' רוב קהל ורחוק המציאות, ולפענ"ד עדיין חסר תבלין, דלמה לא כיון דקי"ל לעיל (ג' א') בהוראה הלך אחר רוב יושבי א"י, ובא"י לא היו כל ישראל כמרז"ל אלמלא עלו כחומה בימי עזרא, ואולי הי' הרוב שעלו משבט א', ובל"ז להול"ל כלל מנין השבטים רק א"נ דחטאו רוב ישראל ואינך בגרירה, רק לפעד"נ קצת, דע"כ מקשה הגמ' לקמן בפשיטות, והא מייתי הנך דחטאו ומנ"ל וחלא באמת מסיק איפכא, וכן אח"כ דפריך מי הוו חיים כו', רק דדייק מלשון הבאים משבי בני הגולה משמע דדוקא בניהם באו, רק דמ"מ מו' שבטים עכ"פ ס"ד שישאר עכ"פ שבט אחד שלם שהוא רוב קהל, מיהו קשה לפי הירו' ה"ו שהבאתי לעיל מספקינא אם מצטרפין שני חצאי שבטים, ולפי מש"ל (ג' א') בסוגיא דמרובים ונתמעטו כגון שהלכו מקצתן לחוץ לארץ, יש ליישב באופן אחר, דאע"ג דס"ל לר"י דשבט אחד איקרי קהל מ"מ בהיו החוטאים כמה שבטים ויצאו מקצתם גרעי טפי, ועוד דוחק לומר דלא עבד ע"ז אלא שבט א', ואותו השבט עלה אח"כ והוי רוב ישראל אבל בשעבדו ע"ז רוב ונתחייבו כולם שאני וק"ל.

רש"י ד"ה בין לר"ש כו', ולולי דברי קדשו הי' נ"ל לכאו' דלר"ש לק"מ דס"ל בסמוך חטאת השותפים וכ"ש חטאת צבור, וע"כ היה נראה בהקדם מה שתמה הב"ש מאי פריך מנ"ל לר"פ הא הא ב' ברייתות שלימות דס"ל אין חטאת צבור מתים והו"ל להקשות מאי קמ"ל ר"פ, רק לפי"ז אפ"ל דהוי ס"ד דהא אין מיתה בצבור הייבו במת א' מהצבור, ומטעם דרובן קיימין, וכמו שהקשה בגליון הש"ס יומא (ס"ה ב') בתוספו' ד"ה גזרה, וע"כ קס"ד דאין מיתה בצבור דהא חטאת שמתה בעלי' היינו לאחר הפרשה בסתמא כמ"ש הב"ש בד"ה והא מייתי כו' ע"ש, וא"כ לא שכיח בזמן מועט שבין הפרשה להקרבה ימותו רוב צבור, וע"כ אפ"ל דבמילתא דשכיח אמר ר"ש אין מיתה בצבור והיינו דוקא במועט, אבל בכה"ג בדורו של צדקי' דקס"ד לגמרא דמתו כולם או לכה"פ רובן מקשה מנ"ל לר"פ הא, ובזה מתורץ דברי רש"י ז"ל דלהה"ו אמינא ס"ד דמתו כולן א"כ קשה גם לר"ש, אך לפי"ז לא ידעתי מאי מייתי ראיה משעיר ר"ח [ודוחק למימר בהקדם מה שי"ל לומר על קושי' דב"ש ברש"י ד"ה מ"ד כו' דספק כו', ואהכי קרבה כו' מספק חולין בעזרה לא הי' להקריב, ועוד דנימא מיגו דמכפרה אהיים כו' בשעיר דר"ח עכ"ל, והיה אפ"ל שהפי' כך דמייתי אם ח"ו דמייתו רוב ישראל אחר תרומת הלשכה, (אלא שלשון הא בפשיטות לא משמע כו'). ומ"מ אמרה תורה להביא בכל גונא על זה משני. ודילמא לא מייתי ר"ל דוקא בכה"ג וזה נודע ח"ו דמייתי רוב קהל וליכא ספק חולין בעזרה ובמיעוט ל"ל בה ומיגו דמכפרה כו' ומיושב חדא בירך חברתה]. מיהו בל"ז צל"ע על הך דמייתי ראיה משעיר דר"ח מחולין (נ"ט ב') הביאו עלי כפרה כו', וד' חי וקיים ומיגו דמכפרה כו', מיהו לפי מה דאמרינן ריש שבועות שעיר דר"ח מכפר כו' א"כ הוי כפרה ג"כ לישראל ואי נימא דהקבה"ה חשיב לחד כדאשכחן בסדר וירא בב"ר גבי ט' צדיקים וא"כ לא אמרינן מיגו כו' רק ברוב חיים כמ"ד בגמרא, מ"מ צ"ע איך אפשר שבזמן מועט ומייתי רוב צבור וצע"ק.

גמ' תחת אבותיך כו' עי' ב"ש שהקשה ב"ב פ' מי שמת כו' דתחת שם אבותיך בדינא לאו כתיבי רק בברכה ולענ"ד דהא גם שקל וטרי בההוי אמינא וא"כ אפ"ל דגם הכא פריך בגמרא בדרך ה"א דשם דא"נ דר"פ ס"ל כההוי אמינא דשם א"כ תיקשי ביחיד נמי כו' וק"ל.

רש"י ד"ה ר"א כולן ימותו דהכי ס"ל דאפילו חטאת צבור תמות ערש"א ז"ל, ומ"ש לר"י אינו מוכרח לכאו' דאפ"ל בהא עצמם מחולקים כו' עם ר"ש אי כהני כו', ואינו הוספת ראיה דלכאו' להההוי אמינא דלא ס"ל הוראת שעה כו' ור"י עצמו אמר על עכו"ם הביאן וע"כ ס"ל דאין חטאת צבור מייתי רק חטאת השעיר דאל"כ תקשה מדידי' אדידי' ומנ"ל למימר השתא לר"י דלא ס"ל כן רק באמת יש להפליא בהך ברייתא מפורש יומא (נ' א') ושם (ס"ה א') ובשבועות (י"א ב') ומפורש שם הלשון גם בשעירי עכו"ם דר"י אמר ימותו ושם הוא צבור ובל"ז פשוט דר"י לטעמיה שבועות (י"ג ב') דכהנים מתכפרים גם בשעיר, והוי שעיר קרבן צבור בוודאי וכן לר"ש עכ"פ כל ישראל יחשב קהל וק"ל, א"כ מוכח דחטאת צבור ג"כ ימותו לר"י בדברי רש"י ז"ל נכונים וקל.

גמ' ונוקמי' כר"ש צ"ע, למה אמר נוקמי' כר"ש ולא כר"י דהא לר"י צבור מייתי בעד ב"ד וכמ"ש הכ"מ פי"ב ופי"ד מהלכות שגגות, ולפי מה דקיי"ל תמורה (ג' א') מתכפר עושה תמורה לכאו' נוכל לקראותם חטאת השותפים ומכ"ש כאן שהמצוה כך דצבור יקריבו בעד ב"ד וכדאמרינן ביומא (נ"א ב') בי גוא דאהרן אפקרי' רחמנא כו', אמנם אם נימא דאע"פ שמביאים עבורם לא מיקרי כחטאת השותפים א"ש והוי ניחא ג"כ מה שהקשיתי לעיל משעיר דר"ח דאע"פ שמביאים עבור כל בית ישראל לא קשה מידי אבל מהך דתמורה צע"ק, ואולי כיון דר"י ס"ל אף בציבור ימותו ואיכא למימר כיון דהתורה רמי' עלייהו הקרבן הול"ל אף במת א' מן הציבור תמות, ואכמ"ל וק"ל, ולפי"ז צע"ק בפרו של אהרן שהצריכתו לכה"ג דוקא לקנות וק"ל חטאת השותפים, וערש"י ד"ה שמעינן וק"ל.

גמרא א"כ ביחיד נמי כו', יש לדקדק קצת לפי מ"ש ברש"א בחא"ג ב"ב

(קנ"ט א') ז"ל [בברכה כתיב כו' דיש לדקדק אמאי לא כתיב אביך כו' וכתיב אבותיך לשון רבים כו' עכנ"ל דקאי על ישראל שירשו ארץ, דהיא הצווי לאברהם וליצחק וליעקב כו' ע"כ] א"כ אמאי פריך הכא א"כ יחיד נמי דקאי על כלל ישראל שירשו אבותיו בקרבנות צבור ולא על יחיד ואפ"ל דהא גופי' פריך אם אמרינן דהכא ג"כ מדייק לשון אבותיך א"כ מנ"ל על צבור דאפ"ל דקאי על ברכה וכמש"ל הב"ש, אע"כ לא דייקינן הכי ואפ"ל דקאי אבותיך על אביו ואבי אביו כו', א"כ יחיד נמי כו' וק"ל].

שם רש"י ד"ה ודילמא כו' ורבים מהכהנים והלוים כו', מיעוטי דציבור כו' צ"ע לפ"מ דאמרינן לקמן כהנים איקרי קהל ומשמע דלשון רבים עכ"פ רוב כהנים, [וזה דוחק דדוקא כהנים ולוים ביחד הוי רובו האף דאתי שפיר בזה לשון רש"י ז"ל] ואולי רבים יבינו הפי' רוב רק מרובים ולעולם מיעוט גם מכהנים, וגם אפ"ל דלהו"א לא עדיפי כהנים משאר ציבור אף למאן דס"ל שבט אחד איקרי קהל מ"מ רק בשבט שהוא רוב ישראל וכמש"ל להר"מ ז"ל, וק"ל. ובהך ענינא אני נפלא על רש"י ז"ל יומא (נ' א') ד"ה דלא שאם הורו ב"ד של כהנים, דהא זה קאמרינן לר"ש ור"ש לס"ל גם בשבט אחד אף בדקיי"ל דאיקרי קהל הייגו מ"מ בהוראת ב"ד הגדול ובהוראת אותו שבט ר"ש ל"ל, ואולי אם הו"מ דאיקרי קהל משום קרא דעל עם הקהל איתקש נמי להא דב"ד דידהו כב"ד הגדול דכל ישראל, או לר"י שם דאולי בהא ס"ל כר"ש דציבור גינהו ובהך לשי' דאף בהוראת ב"ד של אותו שבט חייבים, מ"מ לא ידענא מי הכריחו לזה ולא בהוראת ב"ד הגדול ולכ"ע, וקצ"ע].

גמרא דילמא לא מייתי מצבור כו', עי' ב"ש ק"ל אדרבה משום שהוא ספק לא הי' להקריב משום חשש חולין בעזרה עכ"ל, ואפ"ל דעכ"פ ל"ד ובוודאי מתים ואפ"ל דדוקא בספק התורה הי' מתיר ולא בוודאי, וכה"ג מצינו קדושין (ל"ט א') בגמרא אימא כך נאמר ספיקא מתיר, ומשום הביאו הפוסקים ראיה דספיקא אסור מהתורה מדצריך היתר ועכ"פ ודאי אסור א"כ ג"כ כאן אפ"ל הכי וקל.

שם לא מיית כו', עי' ב"ש עדיפא הו"א לפרוך אפי' ודאי מתו מצבור אפ"ה לא דמיא דגבי שעיר דר"ח א"ל מיגו כו', מכפרה נמי אמתים, כדפריך בסמוך ע"כ, ולענ"ד אפ"ל בהקדם להבין איך אמרינן מיגו כו', לפי מ"ש ברש"י ז"ל במעילה ריש פרק ולד חטאת, דאין כפרה למתים דמיתתם מכפרת עליהם כו', א"כ הוי חטאת הקצת דשייך למת חולין א"כ הוי קצת חטאת חולין בעזרה, ואפ"ל באמת המיתה אינה מכפרת כולה אלא שיור מקצת וכמו דמשמע יומא (פ"ו א') מלשון הגמרא מיתה ממרקת כו', ובהקדם האי מיגו כו' כמ"ד זבחים (ל"ב ב') הואיל ואשתרי כו', ואפ"ל דכן מונת הגמרא דכאן מיגו דמכפרה אחיים מכפרה נמי אמתים הקצת חולין בעזרה כיון דהתורה התירה לכפר אחיים האי עון אשתרי נמי השון חולין בעזרה הקצת דמיתה מכפרת, ואמרינן כל הקרבן דשייך למתים מכפרת על הקצת החטא כיון דעל החיים מכפרת על כל החטא התורה התירה גם המקצת חולין בעזרה ואמרינן דמכפר על המתים, אמנם דבר זה בהואיל ואשתרי כו' צריך להקדים מ"ש בספר טו"א מגילה (ג' ב') ד"ה ולאחות כו', אם אמרינן הואיל דוקא מחמירתא לקילתא למשל אם התורה הי' מתיר החומרא יותר אמרינן גם כן דהקילתא מזה מותר ג"כ מצד הסברא, אבל אם התורה הי' מתיר קילתא לא אמרינן על חמור בהואיל כו' ע"ש, ואפ"ל בקודם בשעיר לא היה להקשות משום מיגו, דאפ"ל דהגמרא לא ס"ל מיגו הייגו הואיל מקילתא לחמירתא ובשעיר הוא מקילתא לחמירתא, דכפרת השעיר על טהור שאכל הטמא כו' דליכא כרת, א"כ ל"ל הואיל ומתכפרת על קילתא ג"כ מותר חולין בעזרה דהם בכרת כמ"ד פסחים (ק"כ א') ומתכפרת על המתים וכנ"ל, אבל בעגלה ערופה מכפרת על רציחה דהם איסור מיתה ומ"מ מכפרת החמירתא א"כ אמרינן מכפרת על המתים ג"כ והתורה התירה הך וכנ"ל וק"ל].

שם אר"י פהנים קאמרת שאני כהנים דאיקרו קהל כו' עי' רש"י ז"ל דאיתקש לקהל דרצונו לכאו' דהא מקרא משמע להיפך, דכיון דכתיב על הכהנים וע"כ עם הקהל משמע דכהנים לא מיקרי קהל ע"כ כתב דאיתקש לקהל, ומ"מ דוחק דהא בגמרא כתיב איקרי קהל וכן בע"ב דפריך אלא מעתה בייתו פר והיינו משמע בהך קרא איקרי בהדיא קהל וכן אלא אמר ראב"י עי' רש"י ז"ל ד"ה והא כתיב כו', לב"ש שם על הגירסא ואכתי נוקמי' כר"ש וכן ברש"א ד"ה והא כתיב כו' בסיפא ולא מתוקמי' כר"ש שנדחקו מאד, ולכאו' היה אפ"ל בפשוט דכהנים לההוי אמינא דכהנים איקרי קהל רק לענין קרבן דידהו ולא דהוי קרבן צבור ולא לענין הוראה ולוי איקרי קהל לענין הוראה ומנשה ואפרים ל"ח לב' שבטים וע"כ כדאמר ראב"י שבטו של לוי לא מיקרי קהל כו' אפ"ל דכהנים איקרי קהל גם לענין הוראה ואין צ"ל דאפרים ומנשה כראובן ושמעון ורק המקשה לא הבין דבריו וסברי דכל שבטו של לוי לא מיקרי קהל אפילו כהנים והקשה א"כ חסרי כו' ולאוקימתא דרבא דס"ל לנחלה הוקשה ולא לדבר אחר באמת כהנים איקרי קהל ולא לוי א"כ אתי' כר"ש משא"כ לאביי דאפרים ומנשה כב' כהנים לא מיקרי קהל וע"כ ניחא בפשוט מאי דפריך מאי הוי עלה שנדחקו המהרש"א ז"ל לב"ש ואור הנערב, ולפי"ז פשוט הנפ"מ בין תירוץ לאביי כהנים לא מיקרי קהל, ולרבא להיפך, ועוד יש להמתיק רק בפשוט אפשר להסביר עפימ"ד חולין (קל"ב ב') דמיבעיא לן אי לוים איקרי עם או לא ובכהנים פשיטא לן בשבועות (י"ג ב') אשר לעם שאין כו' דכהנים לא מיקרי עם, ולפי"ז קשה א' דהאיך נאמר כפרת הלוים בקרא דבכלל כהנים אינם אע"פ שבכ"ד מקומות מצינו דכהנים נקראים לוים אבל לא לוים כהנים, וא"נ דלוים אינם בכלל עם והיכי כתיבי בהך קרא לוים, ב' כמש"ל כיון דכהנים איקרי קהל ל"ל דכתיב על הכהנים לחוד לכתוב על הקהל יכפר, רק דלפי מ"ש מהך דחולין אפ"ל חדא באינך, דע"כ מוכח דחד מינייהו לא מיקרי קהל או כהנים או לוים, והיינו דאא"ל תרווייהו מיקרי קהל דל"ל לאפלוגי כקו' ב' לכתוב רק על הקהל יכפר, שגם אא"ל דתרווייהו לא מיקרי קהל וא"כ קשה קושיא א' דאיפוא לוים במקרא, רק דאם נימא לסברא דלויים מיקרי עם, וכתיבי במלת עם וא"כ ע"כ צ"ל דקהל לא מיקרי דאל"כ הדרא קושיא לדוכתא ל"ל למכתב עם הא הוי בכלל קהל, אע"כ דקהל לא מיקרי ואז עכצ"ל דעם מיקרי, ולפי"ז אפ"ל דכהנים מיקרי קהל, והא דלא כיילינהו כיון דלוי ל"מ קהל ועכצ"ל עם משום לוים וא"כ א"א למכלל כהנים בהדי עם הקהל דהו"א להיפך דלוים איקרי קהל ג"כ ועם למעוטי כהנים מכפרה וניחא עם וכהנים לחודייהו ומיושבים ב' הקו' זו בזו, משא"כ אי נימא להיפך דלויים לא מיקרי עם הדרא קושיא לדוכתא קו' א' איפוא לוים ועכצ"ל דמיכללי בתיבת קהל ולפי"ז עכצ"ל דכהנים לא מיקרי קהל דאל"כ קשה קו' ב' למה אפלגי', וביישוב ב' הקו' זו בזו ע"כ מוכרחים לומר דא' מהם יחשב קהל ולא השני, רק דאפשר לנו לומר או כהנים או לוים, והנה בשבועות שם פריך מהך קרא לר"ש דמקיש כהנים לישראל ומתרץ כי אקיש כו' ולכאור' עדיין קשה למה הוצרך כלל למפרטי' לחוד דאיכא למטעי כר"י שם, רק דעוד יש לתרץ דא"נ דכהנים נחשבים קהל וכן לוי לחוד א"כ גם כן לק"מ הא דאפלגי' לאשמועינן הא דמייתו כהנים בהוראה, וע"כ אמר ר"י שאני כהנים דאיקרו קהל והביא ראיה מהך קרא ולכאו' אפשר לפרש להיפך כנ"ל בפן הב', וע"כ לפי השתא לס"ד לא ידע סברא דלוי עדיף משאר שבט, וא"כ אס"ד דכהנים בכלל קהל למה אפלגי', וע"כ בפן השלישי דכהנים נחשב קהל לחודי' וע"כ מקשה א"כ טפי להו וכ"ת כו', וע"כ אמר [אלא] דלא כפן הג' דשניהם מיקרי קהל, רק דא' מהם לא מיקרי קהל והיינו לוים, וע"כ אפ"ל כר"ח וכהנים איקרי קהל, וכיון דלוים לא מיקרי קהל איצטריך עם לרבויי, וא"כ איצטריך כהנים דלא נימא להיפך, ועוד דלהך מיעוטא מכל שיש לו נחלה איקרי קהל א"כ הו"א מזה הטעם עצמו למעוטי כהנים וע"כ מבע"ל קרא לגופי' לרבויי כהנים, וע"ז מקשה האיך ס"ד כלל למעוטי כהנים ולוים ביחד דא"כ חסרי כו', וע"כ אמר אביי דה"א מהך קרא אפרים ומנשה כראובן כו' ועל זה אמר רבא והא כתיב כו' לנחלה הוקשו ולא לד"א, נמצא לרבא דלא אפשר למטעי בהאי קרא, מוכרח לתרץ הקו' דא"כ חסרי כו' דאו כהנים או לוים מיקרי קהל ומשא"כ לאביי דס"ל אפרים ומנשה כו' לא ס"ל כראב"י לגמרי וגם דלא כר"י, וע"כ פ' הר"מ ז"ל כרבא, ומשום דלרבא עדיין יש להסתפק אם כהנים איקרו קהל או לוים, וגם יש להסתפק אם כאביי או כרבא, ע"כ פריך מאי הוי עלה בב' פנים וכנ"ל, ויש כאן דברים ארוכים ועת לקצר, רק ארמוז בקצרה, דלר"י ור"ש בשבועות (נ"ג ב' שם), אפשר לומר דע"כ פליג כהנים לאשמועינן דינא דכפרה אי בשעיר או לא, ועפ"י דבריגו הנ"ל היה אפ"ל דרבא ואביי לטעמייהו שם באוקימתא דברייתא, ודוק היטב.

ועפי"ז היה אפשר ליישב דברי רש"י ז"ל ביומא (נ' א') ד"ה דלא מייתי מ"ש דכהנים לא מיקרי קהל הואיל כו' נחלה ורבא גופיה קאמר כאן דל"ל הך טעמא דהא לוי איקרי קהל ועב"ש, והקו' עצומה מאד, רק לפי מ"ש היה אפ"ל, דאפי' א"נ דמטעם שלא נטלו אחוזה לוי לא איקרו קהל מ"מ כהנים איקרו קהל, ומטעם דאיתקש לקהל, רק דהנ"מ א"נ מטעם דהוי בכלל קהל או דאיתקש עפי"מ שהק' לעיל ל"ל לרש"י שם לומר ב"ד של כהנים, וכ"ש דע"כ שם לר"ש אתי' וע"ש תוד"ה ונ"מ, רק כיון דהא קשי' למה אפליג כהנים מקהל אי הוי בכלל קהל וא"נ דלוי איקרו קהל דמי לשאר השבטים, ואם כהנים איקרו קהל ולא לוים משום אחוזה ע"כ כהנים משום היקש, ואע"פ שבל"ז אע"ג ששבט איקרי קהל מ"מ לענין ב"ד בעי הוראת ב"ד הגדול דמעיני הקהל סמיך אכל עדת משא"כ אם כהנים איקרו קהל דהקיש לולכל עם הקהל שפי' כלל ישראל סגי ג"כ בב"ד שלהם, ועפי"ז יש לכוון היטב לשון רש"י ז"ל שכתב אהגמ' דלא מייתי פר כו' ולכאורה איך יש הו"א לטעות דא"כ טפי להו כו' עו"א דהו"א ב"ד של כהנים כו' ותק"ל כנ"ל דלר"ש ב"ד של שבט א' לא מייתי, ורק על זה אמר שאא"ל מטעם שבט יהיו כהנים יותר עדיפי משאר שבט, רק דהו"א אע"פ ששאר שבטים נקרא קהל מ"מ לוי וכהנים מטעם זה ל"מ קהל כו' נחלה ר"ל מטעם זה הו"א דל"מ קהל רק מטעם דאיתקש ומטעם זה הו"א אפילו ב"ד של אותו שבט ומיושב קו' הנ"ל בהך קו' של הב"ש הנ"ל ודוק, [ולפי"ז אדרבה רבא לטעמי' שם כאן בהוריות דס"ל לנחלה כו' ולא לדבר אחר, וע"כ חד מהני איקרו קהל או כהנים או לוים, וא"נ כהנים ע"כ רבא ס"ל כראב"י דכל שיש לו אחוזה כו' דאל"כ לוים למה ל"א קהל ודוק].

אחרי כתבי בסוגיין כל הנ"ל מצאתי בס' תפארת צבי על חומש בס' ויחי ובס' פנחס כתב איזה דברים בסוגיין, ולפעד"נ איזה דבריו תמוהים, אציין במ"ש לפרש על המהרש"א הנ"ל ברש"י ד"ה ר"א כולן כו', שקו' דילמא ר"י לא פליג רק אפר ותמוה לפענ"ד דהלשון ר"י אומר כולן ימותו לא משמע וכן שם בהדיא ביומא כולן ימותו עוד הפעם על שעירי עכו"ם, גם מ"ש דנוקמי' כר"י דס"ל ב"ד מביאין קרבן עם הצבור תמוה לענ"ד דר"י בהדיא ס"ל צבור מביאין ולא ב"ד, דא"א לפרש די"ב פרים לר"י היינו י"א שבטים וחד לב"ד ושבטו של לוי וכהנים לא איקרו קהל בהדיא אמרינן לעיל (ג' א') לר"י צבור מייתי ולא ב"ד, וצע"ק וק"ל.

ע"ב והא חלוקין בדגלים כו' והא חלוקין בנשיאי כו' לחלוק כבוד לנשיאים, לכאו' תמוה מאי שייך לחלוק כבוד כיון דמקשה למה עשה נשיאין שנים, והא גופי' תקשה, וכן איני מבין לכאו' הגמרא שלמה עשה ז' כו', מאי ראיה כו' דפריך משלמה על משה ותלי תניא בדלא תניא, ע"כ נ"ל לפרש חלוקין בדגלים היינו בנשיאים כדמצינו שעל כל דגל היו ג' שבטים עם נשיאיהם וע"ז מתרץ בנחלתן כו' וכדי לחלק כבוד כו' לכאו' ב' ל"ל כיון דמתרץ כנחלתן ומאי אמר ג"כ לחלק כו', רק שהפי' כנחלתן היינו שהיה צ"ל בדגלים ג' שבטים לכל רוח, רק דע"ז תקשה דיהיה אפרים ומנשה נחלק לענין דגלים לב' שבטים ויהיה רק עוד א' עמהם אבל לא יהיה רק ב' נשיאים ועל אפרים ומנשה יהיה רק נשיא א' וע"ז מתרץ לחלק כו' שאין כבוד לדגל של אותו רוח שיהיה רק ב' נשיאים וע"ז מקשה והא חלוקין בנשיאים שע"כ לפי"ז אין הכוונה להקשות ע"מ היה להם ב' נשיאים שזה כבר מתורץ למעלה כדי לחלק כו' וע"כ הקושיא רק על שהקריבן ב' ימים והוי חולין בעזרה כדאשכחן לענין קטורת שעל המזבח החיצון כמ"ד (—) ועז"מ שהרי כל הי"ב פ' נשיאים לא היה על פי הדבור רק לחלק כבוד וא"כ כיון שהיו להם ב' נשיאים וכנ"ל חלק גם להם כבוד וע"ז מביא ראיה שהרי שלמה עשה ז' כו' וא"כ תקשה עליו ממשה אע"כ ס"ל דמשה לא עשה ע"פ הדבור רק מה ראה משה כו' וזה הטעם לא הי' שייך לשלמה ודוק.

בריך דמייעו עד כעו, לסיים פרק
הורו בית דין, בעזרת גומל חסדין.

פרק שני

הורה כהן משיח, עי' ב"ש ריש מכילתין דהקשה אמאי לא תני כהן משיח קודם הורו ב"ד כדכתיב בקרא. ולענ"ד אפ"ל עפ"י מ"ש הר"מ ז"ל בפי' המשניות ריש קדושין מה דפתח בגיטין קודם קידושין אע"פ שלפי המקרא והיאות היה לו להקדים קידושין מאחר שפרק מפרקי הקדושין נלמד מויצאה והיתה ע"כ אחרוהו, וכן כאן למה שנלמד במזיד ועשה שוגג מציבור לאשמת העם, ע"כ אחרוהו להנלמד וק"ל.

שוגג ועשו שוגג עי' גמרא פריך פשיטא ועי' ב"ש ותוספות ד"ה שוגג, מ"ש לעיל פ"ק (ד' ב') לא פריך פשיטא, וע"ד הפשוט היה אפ"ל דשם באמת לאו פשיטא מנ"ל בזה חטא ובזה מתחייב, שצבור חוטאין והב"ד מחייבין משא"כ כאן שהורו ועשו בעצמם פריך פשיטא, וביתר ביאור היה אפ"ל דהקושיא מסיפא דמתניתין כיון דאמרינן שהוראת כהן משיח כו' כהוראת ב"ד כבר ידעינן זאת ממתניתין לעיל, בזה מדוקדק לשון הקושיא שוגג ועשו שוגג מביא פר פשיטא האי מביא פר ל"ל דזה אינו פשיטא דהא ביחיד בשוגג בעלמא מביא כשבה ושעירה והוא מביא פר, אע"כ דפריך דהא ידעינן מסיפא דמתניתין וממשנה לעיל, ומלשון רש"י ד"ה שוגג כו' משמע כמש"ל דהקושיא כיון דאותו הוי בעצמו הוי שוגג מעליא וק"ל.

מזיד ועשו שוגג כו' עי' תוספות תימא כו', ולע"ד לק"מ דכמו דמשני בגמרא בשוגג ועשו שוגג כגון שהורו ושכח מאיזה טעם הורו ה"נ אפ"ל כגון שהורו במזיד ובשעה שעשה שכח מפני מה הורה וסבר שהיה לו איזה טעם ואמר על דעת הוראה ראשונה עושה, ובזה יש ליישב מה דלא דייק שוגג ועשו מזיד פטור,

הא שוגג דומיא דמזיד חייב כדדייק לעיל (ד' ב') תפשוט הא דרמי ב"ח כו', אבל לפי"ז אינו מוכח דהכא הוא תולה בעצמו ואין ראיה להא דרב"ח ועי' ריש מכילתין דמאן דמחייב הא דרב"ח, היינו אם מתידע לו ולב"ד הדר בו, ולמ"ד דפטור ס"ל כיון דעכ"פ אם לו מתידע לא הדר בו, ואפשר דכאן יודה דחייב, כיון דתולה בעצמו הוא והדר בו כשידע א"כ שב מידיעתו קרינן ביה, והא דלא מדייק מרישא שוגג ועשו שוגג חייב הא שוגג דומיא דמזיד פטור תפשוט כו', דבזה פשוט אין ראיה לרמב"ח דהא דרמב"ח מחייב בשוגג דומיא דמזיד אע"ג דביחיד בהוראת ב"ד פטור היינו משום דלא מיקרי בהוראה ולא תולה בב"ד הוי רק תולה בעצמו ושגגת מעשה גרידא ומטעם זה פטור כאן, דשגגת מעשה בלא הוראה במשיח פטור כדיליף בגמ' משא"כ לעיל מדייק שפיר בממה נפשך לחייבו או כשבה שעירה או פר כמש"ל, ולהיפך ג"כ אין לפשוט ברמב"ח דמפטור כאן ש"מ לאו תולה בהוראה הוי וחייב ברמב"ח, דא"א דפטור והטעם משום דתולה בהוראה הו"ל לחייב כאן גם בשוגג דומיא דמזיד, זה אינו, א' דזה גופיה לא פשיטא דכה"ג הכא שב מידיעתו קרינן ביה כיון דצריך ידיעה בב' דברים בהאיסור ובדין, ואפ"ל דכה"ג בשני פטור מטעם זה, ב' כיון דמרישא א"ל הכי, ומסיפא אפ"ל להיפך ליכא למשמע הכי או הכי, ועי' בש"ל (ד' ב').

ואולי שע"כ כפיל להך מתניתין אחר שבאמת מוכח ממתניתין לעיל כמ"ש התוספות ד"ה בהוראת ב"ד, רק לפי הנ"ל יש לדון ביה טובא לחייב ולפטור וכנ"ל מפני שיש בו ב' צדדים, צדדי החיוב ופטור של המורים ושל מי שהורו להם.

ולולא דמסתפינא הייתי דן בזה דבר חדש מפני קושית התוספות ד"ה מזיד שהיא עצומה עלי, ועוד עמדתי עפי"ז איך שייך למיקרי בכה"ג הוראה ובריש מכילתין אמרינן אין הוראה עד שיאמרו להם מותרין [והאי שבנקל לחלק בין הוראתו לאחרים או לעצמן מ"מ אין זה שייך למקרי הוראה רק טעות] וע"כ אפ"ל לקיים פי' הר"מ ז"ל לקמן במשנה (ז' א') עד שיורו פי' בתוך סנהדרין ועי' ב"ש תמה עליו מנ"ל הא ועוד נאריך אי"ה, ולפי"ד אתי שפיר שהורו כהן משיח גם לאחרים ויהיה הפי' לעצמו כמו לבדו רק על שעשו אחרים בהוראתו פטור כמ"ד בסמוך בברייתא רק שעל עצמו חייב וע"ז אתי שפיר הלשון מזיד ועשו שוגג שההוראה לאחרים היה במזיד ושכח מפני מה הורה להיתר לאחרים וסמך ע"ז עתה כנ"ל וק"ל, וא"ש לשון הגמרא בשעה שטעה כו' ע"ד הוראתו ועב"ש נדחק].

דף ז מה צבור אין חייבין אלא על העלם דבר, עי' רש"א ז"ל גריס מה צבור אין מביא ולא גריס אין חייבין, כוונתו פשוט דק"ל הא עפ"כ בכשבה ושעירה חייבין גם בשגגת מעשה גרידא, אמנם מדברי רש"י ז"ל ד"ה אלא התם כו' נראה דגריס אין חייבין כו' ע"ש, ועוד דבאמת אכתי תקשה מנ"ל מלאשמת העם דפטורין בשגגת מעשה גרידא גם בכשבה ושעירה דילמא הרי הוא כצבור לגמרי מה צבור בהוראה בשגגת מעשה בפר, ובלא הוראה בכשבה ושעירה, כדאמרינן לעיל (ד' ב') גם ברוב צבור, כן בכהן המשיח, ובאמת כן הוא בגמרא לקמן (י"א א') עם שגגת מעשה מביא פר כו', ואין לומר דסמיך על הגמרא שם א"כ עיקר חסר, ועוד אכתי תקשה מאי בעי מאשמת העם הא ידעינן מעם הארץ פרט למשיח בשגגת מעשה גרידא פטור לגמרי כמ"ד שם א"כ על מה יצאו בפר אע"כ בשגגת מעשה עם העלם דבר, א"כ ל"ל לאשמת העם, רק דשם אמרינן מעם הארץ פרט לנשיא ופריך נשיא בשגגת מעשה מייתי אמר ר"ז כו' כגון שאכל כו' ובתמנה כו' א"כ אכתי הו"א לומר דמ"מ משיח בשגגת מעשה גרידא מביא, ומעם הארץ דממעטי למשיח היינו כשחטא כשהי' הדיוט כמ"ד שם בנשיא, רק בדף (יו"ד א') אמרינן אם הכהן המשיח יחטא והלא דין הוא מה נשיא כו', א"כ א"א לומר דמעם הארץ פרט למשיח הקודמת דהא ידעינן מק"ו מנשיא [ואף שיש לדחות כדאמרינן בשם דאיכא ק"ו גם להיפך ויליף שם מקרא מ"מ לחדודי אפשר לפרש דברי רש"י ז"ל עפי"ז וצע"ק] וא"כ הדרא הקושיא לדוכתה למה בעי לאשמת העם וע"כ ביישוב הקושיא יש ליישב גם קושית הב"ש לעיל (ו' ב') רש"י ד"ה שיכול כו' לגמור מדין ק"ו כו', הייתי למד מן הדין כו' עכ"ל. ותמה אי' הק"ו הכא הא אלא במה מצינו רוצה הגמרא ללמוד, וכתב איזה תלמיד טועה כתב כן, ומחק כלל תיבת שיכול ע"ש ע"כ, ולענ"ד כל קושי' וקושי' הב"ש נכנס בפי' הגמרא ורש"י ז"ל, דבוודאי הגמרא ידע מסוגי' לקמן (י"א א') וע"ז קאי והלא דין הוא צבור מוציא מכלל יחיד דיחיד כשבה ושעירה כפי' רש"י ז"ל ומשיח מוציא מה צבור אין חייבין ר"ל הצבור כולן ביחד פר וכמ"ש רש"י ד"ה ומביא כו' ע"ש, וצ"ע על מהרש"א ז"ל שעפ"י רש"י פשוט ליישב, ולפי מה שאכתוב לקמן על תוספות ד"ה מה כו' בשם הירושלמי ניחא בלא זה לשון חייבין] ואף משיח רק דע"ז קשה דילמא בלא זה מחייב כשבה ושעירה רק דזה אינו דזה ידעינן מעם הארץ, אמנם אכתי יש לתלות מע"ה על קודמת וכמו בנשיא וע"ז אמר הגמרא שיכול כו' ר"ל מדין ק"ו בדף (י"ד א') וא"כ הייתי למד מלאשמת העם מן הדין ר"ל מהיקש ולא הוי קשה הנ"ל רק דע"ז דחה הגמרא נשיא מוציא מכלל יחיד ר"ל דשם מע"ה ממעט ג"כ נשיא ומחייב בשגגת מעשה ואע"פ שאפ"ל במשיח וחייב בשגגת מעשה ולאוקמי' פרט למשיח אקודמת וכנ"ל ומ"מ נוקמי' להיפך מעם הארץ למעט הוראה, וע"ז אמר בלא זה אין שוה לנשיא, וא"ש הגירסא חייבין וכנ"ל ומיושב הכל בעזה"י ודוק.

שם מה צבור הורו ועשו אחריהם, עי' תוס' ד"ה מה כו' וטפי מסתבר כו' ולענ"ד ליישב ע"פ הירושלמי בפרקין הלכה א' אית תניי תני העם ב"ד כו' : אית תניי תני העם צבור כו' ע"ש, כוונתו פשוט דהעם כמו הקהל ומציגו לעיל (ה' א') ר"מ ס"ל העם והקהל בית דין ור"י ס"ל צבור וכמו כן הכא בהעם, ואפשר לומר לאשמת העם על ב"ד וכן לאשמת הקהל ותרווייהו מימעטי מהך קרא אשר חטא על מה שחטא כו' דכיון דאינם מביאים על מה שחטאו אחרים ממילא בין שעשה בהוראת אחרים ובין שחטאו אחרים ע"י פטור, דאם יתחייב כיון דעכ"פ אין חייב רק בהוראה עם מעשה אם לא נחייבנו הרי מצטרפין לחייבו מה שחטאו אחרים. והנה אידך בבא דירושלמי דהעם צבור מה העם הורו אחרים כו' חייבין וכמ"ש התוספות וטפי מסתבר, הוא עצמו אמר בגמרא לקמן אחר אידך מתניתין דהורו בפ"ע כו' מנה"מ כו' ת"ל על א' חטאתו כו', וע"כ אמר רק אידך בבא דהעם ב"ד ולא קשה מידי קושית התוספות, רק מה שכתבו התוספות מה צבור אין חייבין עד שיורו להם אחרים אינו מובן דהלא גם בשגגת מעשה גרידא חייבין עכ"פ כשבה ושעירה וק"ל.

רש"י ד"ה לאשמת העם כו' כלומר [מה שנדפס בגמ' בדפוס סגור כלום ט"ס]. מאשמת העם קאמר דנפקא לי' כו' והא אכתי כו' עכ"ל, כוונתו במ"ש הב"ש על הגמרא אשם תלוי מנ"ל כו' ז"ל [קשה אמאי לא פריך על מתניתין לקמן בפרקין דקתני דאין משיח מביא אשם תלוי כו', ואפ"ל על מתניתין ל"ק דהי' ידע מלאשמת העם כו', אבל הכא פריך מנ"ל דאין מביא כו' כלומר כיון דלא ק"ל כו' אלא מקרא לאשמת העם א"כ קשה מנ"ל כו' עכ"ל] פשוט וק"ל.

גמ' אלא אשם כדי נסבה, עב"ש דא"כ היינו הך שלמעלה צבור מוציא מכלל יחיד, ולפי מה שכתבתי לעיל הפי' צבור מוציא כו' דמעם הארץ ממעט לכאו' ציבור ג"כ וע"ל (ב' ב') מעם הארץ אפילו כולה ואפילו רובה ומ"ש שם, ומוצא משיח עפ"י הגמרא דלקמן (י"א א') מעם הארץ למעוטי משיח, רק דע"ז ק' כנ"ל דמשם ממעט ג"כ נשיא, ועל זה אמר שדומה יותר לציבור שהרי הוא בפר כציבור וק"ל.

משנה שאין ב"ד חייבין עד שיורו לבטל כו', ע' רש"י ז"ל ד"ה ונתכפר כו' לפי שבדברים הרבה כו' ועי' בתוספות יו"ט שדחה זה במאי דקאמר מנה"מ ולפי הטעם רש"י ז"ל מפורש ג"כ ב

משום בשגגת מעשה כו' ע"כ, [וכ"ש דר"י ס"ל שבועות (י"ג ב') בשאר עבירות גם כהנים מתכפרים בשעיר המשתלח, ואף דבגמרא אמרינן תאמר במשיח שאין מתכפר הכוונה שעכ"פ יש עבירה שלא דמי ליחיד בכפרה, מ"מ יש לדחות דע"כ לאו בטומאת מקדש וקדשיו איירי הא אמרינן לקמן (ח' ב') אין חייבין כו' על טומאת מקדש, ולפי"ז ע"כ צ"ל שכן מתכפר כו' אף בשאר עבירות שאין שייך להוראה וזה אפ"ל גם על ע"ז, וצע"ק] וע"כ נקט פר, דאף במשיח דוקא בשאר מצות יש לטעות, מיהו בל"ז אפ"ל דנקט שאר מצות דיש ללמוד דמתכפר עם הצבור מנשיא שמוציא ג"כ מכלל יחיד בשאר מצות דוקא ודוק.

רש"י ד"ה מה נשיא כו' משום דבשגגת מעשה כו' עכ"ל, תמוה א"כ א"א דעיקר הטעם מצד דתלוי בשגגת מעשה כו', א"כ קשה אמאי לא דחי הגמרא במשיח אמרינן לקמן (י"א א') ע"ה פרט למשיח וכן לעיל, ואפ"ל דלרבי דס"ל לקמן בעכו"ם דמחייבין בשגגת מעשה בע"ז א"כ עכ"פ בע"ז צריך להיות שוין לצבור ולהכי פריך מיה"כ, וכה"ג הקשה התוספות ד"ה לאו כו', בזה מיושב, ובל"ז קושית התוספות אפ"ל למ"ד דיחיד בהוראת ב"ד חייב ובהוראת עצמו בוודאי ג"כ חייב דהא לא גרע משגגה בעלמא.

מיהו בל"ז דברי רש"י ז"ל לכאו' אינם מובנים ומהופכים לפי"מ דס"ל בההוי אמינא הטעם בנשיא משום דהוי כיחיד בשגגת מעשה ומתכפר ביה"כ א"כ איך בעי למילף משיח, וע"כ לא ס"ל הסברות רש"י ז"ל בההוי אמינא, ואפ"ל קצת דהא חזינן סברת הגמרא טפי כ"כ דא"ל למימר שיביא קרבן בפני עצמו אמרינן שיביא בפני עצמו, דהא בגמרא פריך מנה"מ על כל מתניתין בין על הורה בפני עצמו ובין עם הצבור, ומסיק מת"ר הורה עם הצבור כו' יכול יביא פר בפני עצמו כו' ואכתי מנה"מ בהורה בפני עצמו כו' ואף די"ל דזה ג"כ מוכח מהך קרא על חטאתו אשר חטא כו' ר"ל שיהיה יחיד רק בחטא זה מ"מ כל כה"ג הו"ל למיפרך ולתרץ, אע"כ דזה סברא פשוטה להגמרא דמסתברא ח' לע' כ"כ דלא ידעינן מקרא להיפך, וא"כ הוי קשה לרש"י ז"ל איך הוי פשיט להגמרא כ"כ בנשיא דמכפר עם צבור ביון דגם נשיא, מוציא מכלל יחיד כו' וע"כ כתב טעם הפשיטות בנשיא ומ"מ יליף מזה למשיח דמ"מ שוה נשיא למשיח דמוציא מכלל יחיד ומ"מ מכפר עם צבור וק"ל ודוחק ממנ"פ קשה בסברת הרא"ש דהסברות סותרות זו את זו הא דפשיט לו בנשיא ובא למילף משיח מיני' ודוק.

גמרא ה"ד אלימא דהוא מופלא כו', תמוה א' למה תלה הגמרא הקושיא עתה ולא על מתניתין גופי', ב' קושי' רש"א ז"ל בע"ב בגמרא דמוקי בב' מופלין מקשה וז"ל [ק"ק למאי דמוקי בב' מופלין אמאי ל"ק דאיירי דהוא מופלא והן אינן מופלין כו' אלא דמיירי שהיה עמהן בהורתן כו' וי"ל עכ"ל], ולענ"ד י"ל בחדא מחתא דעל מתניתין לא הוי מקשה, דאפ"ל כמ"ש רש"א ז"ל, אבל על הבריתא ע"כ לא אפ"ל כן בהקדם מ"ש רש"י ז"ל ד"ה כשבה כו' דהא תנן לעיל כו', ועי' ב"ש לעיל (ד' ב') דמדייק מזה דמופלא דשם היינו כמו מופלא דהכא לפי' רש"י ז"ל, אמנם בהא דקמתרץ הגמרא ב' מופלין ע"כ ל"ל כן דהם היו מב"ד דצריך אלא חד מופלא בב"ד וע"ש, והנה ר"פ (ג' א') מוקי ר"מ ס"ל דב"ד משלים לרוב צבור, ות"ק ס"ל דאין משלים כו' [ועי' במש"ל באריכות בס"ד], ובהקדם מה דאיתא שם (ב' א') בגמרא מדה רב כו' עד שיהיה בשגגה א' כו', והנה רש"י ז"ל כתב כאן במשנה דמתניתין ר"מ, ולפי"ז היה אפ"ל כמ"ש רש"א ז"ל דאיירי דהוא היה מופלא שבב"ד וכמ"ש רש"י ז"ל ד"ה ה"ד כו' מופלא ב"ד כו', וכמ"ש רש"א ז"ל באמת נוקמי' כה"ג, אמנם דבר זה תלוי א"א דב"ד משלים לרוב צבור והיינו אם הוי הצי צבור היה עושה בהוראת ב"ד והב"ד משלים לרוב הוי כמו דעשו רוב צבור והביא ב"ד פר א"כ ניחא החילוק בין אם הורה משיח עם הב"ד בחד איסורא לב' איסורים, והיינו בחד איסורא משלים לרוב ודומה ב"ד כמו יחידים והוי רוב, [ונתחלקה הב"ד לתרי היינו לענין עשי' כמו יחידים ולענין הוראה ב"ד דמביא פר] אבל כל זה דוקא בחד איסורא אם עשה ב"ד עם צבור, אבל בב' איסורא לא מצטרפין שמד"ל (ב' א'), א"כ ניחא פשוט דמשנה זו כר"מ והוא ס"ל דמשלים א"כ אפ"ל באיירי דהוא מופלא מב"ד והחילוק שבין בעשה בפני עצמו לעושה עמהם היינו לענין חד איסור ולענין ב' איסורי וכנ"ל, וכמ"ש רש"א ז"ל בהוא מופלא והן אינן מופלין, [וקתני במשיח להורות דדמי לצבור ולב"ד כמו דילף טעמא] ושלא נאמר דל"ד מטעמא דגמרא ביה"כ ל"ד וק"ל] והגמרא יליף דהוא דמי ליחיד א"כ תלי בזה בחד איסורא למ"ד ב"ד משלים והוי ג"כ דמי לזה כמו יחידים א"כ ג"כ במשיח והוא מופלא דמי ליחיד אם בחד איסור מצטרפין, ובב' איסורים לא מצטרפין וכנ"ל, אבל למ"ד דב"ד אין משלים לרוב ציבור גם בחד איסורא, א"כ ל"ל דהוא היה מופלא והן אינן מופלין א"כ הוא מב"ד וכנ"ל, א"כ זה שפריך הגמרא פשיטא דמכפר בפ"ע כיון דאם הוי מחצה היו עושים ע"פ הוראתם לא הוי מצטרף האי מופלא והוי דומה כמו דעשה בהוראה ע"פ עצמו מתכפר בפר של הב"ד, א"כ גם כה"ג הוי נקרא בהוראת עצמו היה עושה כיון דהוא מב"ד וב"ד אין משלים וגם הוא כהן משיח א"כ צ"ל בזה דאין מכפר עם ב"ד בפר משום דנקרא תולה בעצמו וגם הוא משיח והוי דומה כמו משיח שעושה ע"פ עצמו, [אמנם צע"ק במ"ש רש"י ז"ל ד"ה כשבה כו' הואיל והוא לא היה שם עמהן עכ"ל, ולפי מ"ש אין נפ"מ בזה, והדרן קושית רש"א ז"ל לפי' רש"י ז"ל ודוק]. ולהכי מוקי בב' מופלין והוא אינו מב"ד אפ"ל כיון דהם מופלין ולפי"ז אפ"ל דהוא אינו מב"ד והם מופלין ולפי"ז אפילו למ"ד דאין ב"ד משלים לרוב צבור ניחא כיון דהוא אין מב"ד ואע"ג דהוא משיח להכי מרבה קרא, אבל כ"ז אינו אלא להברייתא משום דהוא בוודאי ס"ל כחכמים דר"מ, אבל המתניתין ע"כ ר"מ היא וכנ"ל, ולפי"ז מתורץ קושית רש"א ז"ל וקושיא א', והא ליכא להקשות לאוקמי' דהוא מופלא ולא מב"ד והם אינן מופלין דהא צריך בסנהדרין להיות מופלא הדא כמ"ש ברמב"ם מה"ס בפ"ק ודוק].

באופן ב' ליישב ב' קושיות הנ"ל בצירוף עוד כמה קו', ג' רש"י ד"ה ה"ד דכי הורה כו' בהרי איסורי כו' מיותר לגמרי דהא בהכי איירינן, ד' הרש"א הנ"ל מלבד קו' שהיא עצומה [ואני בעוה"י הוספתי קו' לדס"ל אפילו בחד מקום אפ"ל כן ובשהרכין ומטעם מופלא חייבין ב"ד שהרי אין כאן הי' להם לימלך, והוא פטור מב' טעמים א' שלא הורה בלשון מותרים כו' ואיתקש לב"ד, ועוד דהא אימעט לעיל והקריב כו' ע"מ שחטא מביא כו'], ק' עליו עוד בלשונו למאי דמוקי לה, והלא לא ס"ד באופן אחר לכאו' וכמ"ש רש"י ז"ל גם במתני', וביישוב אלו הד' קו' זו בזו, דפשטי' דמתני' לכאו' ל"מ בפ"ע בתרי איסורי רק בפ"ע [וחזון לעניננו היה אפ"ל עפימ"ש רש"י ז"ל דאי בלא הורו כלל הא קרא הוא ומאי קמ"ל, רק דאכתי אפ"ל אע"ג דהוא לאו מופלא ובכה"ג לא הי' מופלא ב"ד כו' לאו כלום ובדידי' הו"א דהוי הוראה, רק לפי"ז הורה עם הצבור בחד מקום וחד ענינא א"כ פשיטא דתולה בהו הוי' כיון דאיהו לא הוי מופלא, וע"ז סובב הממ"נ דגמרא דזה לא היה סברא בב' מופלין לס"ד דלא ידע מתרי איסורי וק' ממ"נ כנ"ל...] ממש בלא ב"ד, ועם הציבור היינו עם הסנהדרין, וא"כ לא הוי קשה מידי קו' הגמרא דהו"א שפיר דהוא מופלא דאל"כ הא אין הוראתו כלום, וע"כ עם הציבור היינו הסנהדרין הא הוראתם שפיר כיון שהוא מופלא, והוא עמהן כמ"ש רש"א ז"ל, וע"כ לא פריך מגה"מ רק אסיפא בהורה עם הצבור דבהורה בפני עצמו כיון דלס"ד דב"ד לא הורו כלל ל"צ קרא ואדרבה פשיטא דמביא פר כנ"ל, רק כיון דמייתי מקרא ומסיק ג"כ חטא בפני עצמו, ועוד דהא לא מוכח רק מאשר חטא, והיכן כתיב בפני עצמו או עם ב"ד וע"כ הפי' כמש"ל על חטאתו חחטא שלו יהיה אשר חטא לבדו ולא עם הציבור, וע"כ הפי' בפני עצמו בתרי איסורי, וא"כ א"א לומר בשישב עם הב"ד ובלאו איהו ליכא מופלא דא"כ כיון בתרי איסורי קאמר ע"כ החטא האחר ג"כ הורה רק עם הסנהדרין א"כ לא שייך לישנא דהורה בפני עצמו שהרי הורה גם עם הצבור והול"ל רק עשה בפני עצמו וע"כ קס"ד דע"כ הפי' כשהוא לבד מהב"ד לבד וע"כ פריך ה"ד כו', וזה כוונת רש"י ז"ל ה"ד דכי הורה משיח בפני עצמו דמורה בתרי איסורי ר"ל לפי' מאי דילפית לה מקרא בב' איסורי ומלשון הורה בפני עצמו ע"כ שהוא לבד מהב"ד, וז"ש רש"י ז"ל בד"ה כשבה כו' הואיל והוא לא היה שם עמהם כו', ר"ל אחר שכתב הוא מופלא והורה כו' בפני עצמו כו' ע"כ לא היה עמהם, דאי היה עמהם לא הול"ל הורה בפני עצמו אלא עשה בפני עצמו לחוד דהרי הוראה היה גם עמהם בהוראה שני' רק העשי' היה בפ"ע הול"ל, וע"כ מתרץ ר"פ כגון שהיו מופלין ב' והיה קשה לאביי כקושית רש"א ז"ל וע"כ היה סבר למימר דדוקא בב' מקומות דלא הוי ס"ד לתרץ כנ"ל מלישנא דמתניתין דעל מתניתין גופי' תקשה למה נקט הך לישנא, וע"ז אמר רבא שא"א לומר כן כו', דבשלמא כדהוי ס"ד מעיקרא בחד איסור אתי שפיר לשון בפני עצמו כפשטי' במקום אחר ועם הצבור היינו במקום ב"ד אבל בב' איסורי אין נפ"מ במקום ב"ד למקום אחר אלא אפילו ישבו בחד מקום כו', ואתי שפיר הכל כנ"ל, ולפי"ז שכתבתי הפשטי' דמתני' ועלי' לא תקשה כלל רק אברייתא ניתן לומר דהפי' דר"פ ואביי ורבא הכל על הברייתא אבל המשנה אינה יוצאת מידי פשוטה דעם הצבור ב"ד ממש ובחד מקום ובפני עצמו היינו ב' מקומות, ועפי"ז י"ל עוד ב' קו' על הר"מ ז"ל, א' קושית הב"ש על הרע"ב שפי' עם הצבור בסנהדרין וכ"מ מהר"מ ז"ל, והקשה מגמרא זו דאפילו בתרי מקומות וחד איסורא, ב' קו' הלח"מ על הר"מ ז"ל פט"ז מהלכות שגגות ה"ד שמשמע שאם הורה בחד מקום הוא דחייב באיסור א' שסמך עליהם משא"כ בב' מקומות, ולפי"ז ניחא מאד ג"כ לשון הברייתא ,,חטא בפ"ע ובמשנה ,,הורה בפ"ע, והיינו שבמשנה באיסור א' רק שההוראה היה בב' מקומות והברייתא חטא בפ"ע בב' איסורי, ואפילו יתבי בחד מקום כיון דבתרי איסורי, ר"ל בב' איסורי אפילו בחד מקום ובאיסור אחד יש ג"מ בין המקומות, [וחוץ לדרכנו היה אפ"ל ביישוב הר"מ ז"ל ליישב קו' חדא באידך שלפ"ד כשהיה עם סנהדרין לכאו' באמת מנ"ל לפטור גם בשלא היה עמהם דילמא דוקא בשהיה עמהם וכדאמרינן בירו' ה"א בפרקין, רק דרבא ור"פ לעיל לשיטתייהו דס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור וא"כ למה איצטריך קרא למשיח, משא"כ הר"מ ז"ל לטעמי' דיחיד כו' חייב וכמש"ל באריכות בעוה"י, א"כ אין ראיה בפ"ע גם בחטא א' דפטור, ופטור אתי רק להיותר מסתברא בהוראה ומטעם שסמך עצמו עליהם, ויש לפלפל בזה ג"כ בפי' הברייתא והמשנה לפי"ז, וכן יש סברא לומר להיפך כיון דהוי כה"ג בכלל יחיד כו' ולהר"מ ז"ל הוי זה שגגה וממעט בכלל מע"ה, מ"מ אפ"ל זה ביישובו] ודו"ק.

שם רש"י ד"ה כשבה ושעירה כו' דהא תנן כו' דלא הוי הוראה כו' עכ"ל, קשה אמאי לא ציין בהוראה דידהו לאו כלום, עוד למה הביא כלל, ואפ"ל דק"ל לרש"י ז"ל אמאי נאמר כשבה ושעירה הא כל הסוגיא ס"ל יחיד שעשה ב' ב"ד פטור, ולפי"ז דילמא גם בכה"ג שלא היה ב"ד כהוגן נהי דלא הוי הוראה לענין דב"ד אין מביא פר מ"מ דצבור פטור מכשבה שעירה, דהא עכ"פ הם ע"פ הוראתם עשו [אף די"ל כמ"ד שם היה להם ללמוד כו' והוי קרוב למזיד והוי כמו שהורו ב"ד מזיד ועשו שוגגין כו', מ"מ י"ל דהא גופי' דאין הוראה בלא מופלא עצמו הוראה הוא וכיון בשוגג עשה שלא ידע זה דצריך מופלא הוי שגגה לגבי צבור דתולה בב"ד], וע"כ רש"י ז"ל דלא הוי הוראה כלל כו' ובעי כשבה ושעירה בצבור, והגמרא גופי' דהביא מהאי דכשבה ושעירה, משום דא"ל הוי צריך כו"ש הי' אפשר לחלק כנ"ל א"כ לא הוי ראוי למשיח שהרי מ"מ חטא עם הצבור היינו ב"ד שהרי הצבור פטורין מפני שעשו בהוראה, אבל עתה דצריך כו"ש אלמא גם לענין זה לאו הוראה כלום אל"כ לא הוי צריך גם לצבור להביא כו"ש וק"ל.

בא"ד לא היה שם מופלא של ב"ד עכ"ל ר"ל דאי ממתניתין ל"מ באין בתוך הב"ד עצמו מופלא רק משמע שיש מופלא בתוך הב"ד רק שלא היה בביתו אבל כשיש מופלא אחר חוץ לב"ד לא ידענו דאין הוראתם זולתו כלום שמופלא של ב"ד יש ב' פירושים כמ"ש הבש"ל (ד' ב') א' פי' הרמב"ם ז"ל שהוא ראש ישיבה מב"ד, ב' פי' חכם גדול, וע"כ בא רש"י ז"ל לאפוקי שלא נפרש כפי' הרמב"ם ראש ישיבה מופלא שבתוך הב"ד שכאן אאפ"ל כן כמ"ש הב"ש, וגם דאין ראיה לפי"ז באין בתוך הב"ד מופלא דאפ"ל דלא שייך טעם דהיה להם ללמוד מאחר לגמרי, וע"כ שונה קצת לשון מהמשנה והקדים תיבת שם למופלא כו', ר"ל שמופלא של ב"ד היינו חכם ולא הי' בתוך הב"ד חכם, משא"כ או כמ"ש במשנה תיבת שם לאחר מופלא כו' משמע כהרמב"ם, והיינו לא היה מופלא של ב"ד שם היינו בביתו אבל הי' עכ"פ מופלא בסנהדרין, וע"כ כתב רש"י ז"ל ד"ה או כו' מופלא ב"ד כו' ר"ל חכם גדול שהרי אין מופלא שבתוך הב"ד וקרי לי' מופלא ב"ד, וע"כ הוכיח רש"י ז"ל משם דאף בלא סנהדרין אם יש מופלא אחר אין הוראתם הוראה וק"ל.

ד"ה והא הוראה כו', דאינו מופלא כו' לא ידע כו', ואשכחן משיח כו' בסוף פרקין שאין חטאתו כו' עכ"ל, דברי רש"י ז"ל מופלאים ואינם מובנים, חדא דל"ל מסברא כיון דאינו מופלא כו' הול"ל משום לאשמת העם וכמ"ש התוספות ד"ה ואי כו', וכ"כ הר"מ ז"ל בפט"ו ה' א', [ואף שי"ל ע"פ הירושלמי בפרקין הלכה א', ויש שיטים מורים ג"כ מצד סברא ולא מקרא מ"מ על הירושלמי גופי' צ"ע], ועוד למה הביא רש"י ז"ל מסוף פירקין ולא מלעיל ומלקמן (י"א א') כמ"ש רש"י ז"ל לעיל בריש פירקין, ומה גם בסוף פירקין גופי' הביא רש"י ז"ל הראיה מלקמן וצע"ג. ואולי היה אפ"ל עפמ"ש רש"י ד"ה הקודם ואי הן מופלאים כו' מאי הוסיף על הגמרא, וע"כ אפ"ל שלכאו' הגמ' אינו צריך שום ביאור אמאי באין מופלא הוראתו לאו כלום, דאיתקיש מלאשמת כו', רק שהקושי' הי' אם הי' כתוב במשנה שמביא פר אבל בדכתיב סתמא מכפר בפ"ע ל"ק כ"כ ע"פ הירושלמי הלכה א' ואית תנא העם ב"ד וא"כ אם נקשו לב"ד וכמו בב"ד בהורו בלא מופלא ועשו צריך להביא כל א' מהם כשבה ושעירה, ה"נ נהי דאקשינן לב"ד דלענין דצריך להיות מופלא היינו לענין פר אבל עכ"פ אם לא הוא מופלא צריך כשבה ושעירה, שהרי עכ"פ ע"פ הוראה היה עושה, וזה לא ידעינן מע"ה דקאי אצבור דדילמא כיון דע"פ הוראה היה עושה והאף דההוראה אינה טובה מ"מ מקשינן לו לב"ד בההוראה שאינה טובה ועשו הם עצמם, דמביאים כשבה ושעירה, וע"ז אמר מסברא כיון דאינו מופלא כו' לא הוי הוראה כו' מסברא, ומה שהב"ד מביאן היינו וכשגגת מעשה להודו דמי ואשכחן משיח בשגגת מעשה פטור לגמרי גם בכה"ג וע"ז הביא ראיה שאין לדמותה גם להב"ד בשגגת מעשה כדאמרינן בס"פ

שאין חטאתו כו' ואם נימא דעכ"פ שוה לב"ד הי"ל למיכרך א"כ ב"ד נמי כמ"ד א"כ כהנים כו', אע"כ דפטור בכל גוונא רק ע"י הוראה טובה ודוחק קצת וק"ל.

ד"ה כשבה כו' אפילו קטן כו' עכ"ל, כוונתו עפ"י מה שאמרו דהכא קאמר לר"י, ור"י ס"ל (סנהדרין ט"ו ב') סנהדרין סגי בע' וסמך משום שכינה א"כ בכל סנהדרין לא בעי כמשה על גבי' ומנ"ל להגמרא דר"י בעי מופלא, רק ע' תוספות שם ד"ה אחד כו' ונראה דלא הוי מחשבין כו' אפילו אחד מאחרים כו' ומתניתין ר"י כו' עכ"ל, ולפי"ז מוכח דר"י ס"ל דעכ"פ בעי מופלא לבר מחשבון אל"כ מתניתין כמאן אתיא, וז"ש רש"י ז"ל אפילו קטן נמי כו' א"כ ע"כ לאו רבנן היא דס"ל דבעי מופלא בחשבון כמ"ש התוספות שם וע"כ ר"י היא א"כ פריך שפיר וק"ל].

ד"ה והא הוראה כו' עי' מש"ל ועוד אפ"ל דהא כיון דאמר נתכפר לו בפ"ע ולא נקרבן בפ"ע א"כ מאי ק"ל הא הוראה כו' דילמא דאיתקש לב"ד מלאשמת העם וכמו בב"ד בחדא מיעוט קהל א"צ קרבן מ"מ חטא יש עליהם וצריכין כפרה וע"כ לא הביא רש"י ז"ל מלאשמת כנ"ל, וז"ש רש"י בדבור הקודם כי הורה בפ"ע כו' כוונתו ר"ל כי הורה בפ"ע ממנ"פ אינו מתכפר עם הצבור אם הוראתו הוראה מתחייב פר בפ"ע וא"ל הוראה אלא שגגת מעשה בוודאי אין מתכפר כקרבן צבור שהוא פר שבא על הוראה ואף שפטור בשגגת מעשה מע"ה היינו מקרבן אבל כפרה בעי וע"ז הביא ראיה דפטור לגמרי ר"ל ואין זה חטא כלל נחשוב לו מלשון דסוף פירקין שאין חטאתו שוה ליחידים והול"ל אין קרבן חטאתו כו' אע"כ כנ"ל וק"ל.

ע"ב ד"ה אמר ר"פ, בשאין כו' חטאו עם הצבור כו' עכ"ל, הוצרך לרש"י ז"ל לפרש בבא דסיפא ולא מפרש כמו קושית הגמרא על חד בבא, דלאו פשיטא היא וניחא הדין, ואפ"ל דבא לאפוקי מקושית התוספות ד"ה דיתבי כו' תימא כו', וע"כ תירץ שאאפ"ל כן משום בבא דסיפא האף משום רישא היה אפ"ל כן כגון שהוא מופלא והן לאו מופלין ובחד איסורא וב' מקומות וקמ"ל דמביא בפ"ע דלא נימא מ"מ הוראתם הוי הוראה כקושית התוספות קמ"ל דלא רק לפי"ז יהיה נשאר על הסיפא קושיא פשיטא דע"כ לפי"ז סיפא בחד איסור וחד מקום וא"כ הי' ג"כ מופלא ביניהם כיון דהוא היה עמהם ופשיטא דהוראתם הוראה וע"ז כתב רש"י ז"ל בשאין ר"ל דע"כ שלא יהיה אחד מהם גדול מחבירו מטעם שהיה לו לשאול, ומ"מ דהוא מופלא והן מופלאין ולא בהוא מופלא לב"ד וכנ"ל עש"כ צ"ל דמיירי בקא מורי בתרי איסורי וא"כ אאפ"ל בהוא מופלא לבדו שבהורה באיסור אחר פשיטא דאין הוראתם הוראה דלא שייך סברת התוספות, ועו"כ רש"י ז"ל חטאו עם הצבור כו' ר"ל משום סיפא ע"כ צ"ל בב' איסורי, ונראה דרש"י ז"ל גריס דיתבי בב' מקומות וקא מורו בתרי איסורי, אי כהתוספות ע"כ אאפ"ל דהאי ס"ד דאביי למימר בחד איסורא א"כ תקשה סיפא פשיטא כקושי' על רישא אע"כ כנ"ל.

ועפ"י גי' התוספות דיתבי בב' מקומות ובחדא איסורא מיושב הב' קושי' שהבאתי לעיל בר"מ ז"ל מהב"ש והלח"מ בעמוד א' ד"ה בא"א, דהנה לאביי ע"כ צ"ל כרה"מ ז"ל דאף בחדא איסורא רק בב"ק חייב וא"כ צ"ל גם לרבא דמוקי בב' איסורא מודה לאביי דגם בחד איסורא וב' מקומות ג"כ חייב בפ"ע מלשון הגמרא אלא אפילו ישוה בחד מקום כו' והול"ל אטו ב' מקומות גרמי' כו' אלא ב' איסורי, ומאי אפילו ש"מ לא מבעיא ליה ב' מקומות דהוי בפ"ע אלא אפ"ל בחד מקום א"כ אפ"ל דסמך על סנהדרין שלא אמרו טועה אתה קמ"ל כיון דבב' איסורים ג"כ חייב, ועפי"ז פשוט הורה עם הצבור דוקא בחד מקום וחד איסורי היינו עם סנהדרין כפי' הר"מ ז"ל והרע"ב, ומדוקדק מאד לשון רש"י ז"ל [למאי דמוקי בב' איסורי כו'] ר"ל דהלא אאפ"ל כלל בב' איסורים ובחד מקום רק בחד איסור וב' מקומות, רק לפי מש"ל אפ"ל כיון דבעי למיתני במתניתין ג"כ הך דינא דחד איסורא וב' מקומות וכהר"מ ז"ל וע"כ איצטריך למימר בב' מופלין אל"כ לא א"ש על חד איסור, ועפי"ז נכון מאד הקושי' סבר אפי' למימר כו' אחר הך דר"פ ר"ל דסבר מדמוקי ר"פ בב' מקומות ע"כ בב' מקומות וחד איסורא כנ"ל וע"כ אמר רבא דאפ"ל עכ"פ גם בב' איסורים וכנ"ל ודוק וניחא מאד ליישב קושית התוספות ד"ה דיתבי דלוקמי' במופלא א' וכסברת התוספות דזה לא יתיישב לסברת רבא בב' איסורים וחד מקום וכנ"ל ודוק היטב.

ד"ה בשני כו' משיח במקום א' כו', הוצרכנו לפרש זאת, משום דהיה אפ"ל כקושית רש"א ז"ל שמשיח הורה עם הב"ד במקומן ואח"כ הורה באיסור אחר במקום אחר, רק לפי"ז תקשה דא"כ ל"ל בב' מופלין להכי פי' משיח כו', רק בלא"ה א"א לומר כן מהלשון דיתבי כו' וק"ל.

גמ' אלא הלא לגמרי כו', כאן יש שגגת המגיה דתיבת לגמרי צ"ל בקודם וכצ"ל חלוקין בקרבנותיהן לגמרי וכן הוא בס' ב"ש ובהגהות הב"ח ז"ל וק"ל.

ר"ש"י ד"ה הוא בחלב כו' בין בכזית לפחות מכזית כו' והוי דבר שאין הצדוקין מודין עכ"ל, עי' בשו"ת נו"ב מ"ת (סי' ל"ב חיו"ד) דהגאון בעל או"ח הי' מקשה על דברי רש"י ז"ל דבר נפלא [דמשמע דהיו מורים על פחות מכזית דמותר ועל פחות מכזית אינו מביא קרבן, אף דחצי שיעור אסור, והשיב לו דהא דכתב רש"י ז"ל והוי דבר שאין הצדוקין מדים קאי גם על כזית משום דכזית לא כתיבי והפי' בין כזית כו' ר"ל בכזית כו' וכתב לו דמשמע מדבריו דהצדוקין מודין גם בפחות מכזית ולהכי קשיא, ע"כ תוכן דבריו], ולענ"ד אפ"ל לעולם כמ"ש הבעל או"ח דהצדוקין לא ס"ל דוקא כזית אלא הסברא גם לפחות מכזית, ואי משום הקושיא אפ"ל בהקדם מה דמקשה בשו"ת בית אפרים באו"ח (סי' ל"ו) בהא דמדייק הגמרא כריתות (ק"ד ב') במקודשין חל איסור על איסור מדחל איסור מעילה על חלב לפי"מ דס"ל ר"פ (פסחים ל"ג א') בשוה פרוטה חל איסור מעילה א"כ אפ"ל דאיירי בשוה פרוטה ופחות מכזית דליכא איסור חלב ע"כ, וכן מצאתי בשו"ת בשמים ראש (סי' ק"ד), והנה לפי"ז אפ"ל דהכא איירי ג"כ בכה"ג שהיו פוסקים בחלב דפחות מכזית ג"כ אסור א"כ לא חל איסור מעילה משום דאין איסור מעילה חל על איסור חלב א"כ ליכא קרבן על מעילה בחלב וע' כריתות היטב, ולפי"ז היו פוסקים דאין אסור משום מעילה בפחות מכזית ושוה פרוטה יש קרבן במעילה כנ"ל, ואל תשיבני דא"כ עכ"פ חל איסור חלב בפחות מכזית א"כ אסור משום חלב חייבים ממנ"פ, אבל אפ"ל עפי"מ שרוצה החכם צבי (סי') דלקטן אין איסור כרת חל עליו וחטאת חייב כו' ע"ש, ובשו"ת שיבת ציון (סי') ולפי"ז אפ"ל דהורו דעל פחות מכזית אין איסור מעילה והיינו מטעמא דס"ל דאיסור חלב חל גם לפ"מ וכנ"ל, ועשו ע"י הוראה זו קטנים מבני י"ג עד כ' ואכלו חלב קודש מצד הוראת ב"ד דמעילה דהוא במיתה אין חל, ואף שרחוק שיהי' רוב צבור קטנים כאלו עד שיתחייבו ב"ד פר ע"י עי' בר"מ ז"ל פט"ו מה"ש סוף ה"ד שאף אם העושים המביאים קרבן המשיח פטור, ולפי"ז אפ"ל שהיו יחידים הקטנים, אף דאחיו הכהנים לא היו מניחין לעבוד עד כ' ואיך הוא עושה עמהן וכמ"ש הר"מ ז"ל מה' כלי המקדש פ"ה ה' ט"ו, מ"מ אין זה אלא מדרבנן כמ"ד חולין (ק"ד ב') ע"ש א"כ אפ"ל דהמשיח ג"כ פחות מכ' והורו ג"כ על דרך זה ועשה בהוראתו ואכלו חלב קודש, א"כ אפשר ליישב דכוונת רש"י ז"ל קאי לתרץ מה דאמרינן לעיל (ג' ב') אין הב"ד א"ח כו' אא"כ שהצדוקין מודין וכן המשיח ועו"כ דאפ"ל בכה"ג דס"ל הצדוקין גם בפ"כ אסור א"כ אפשר להוציא לענין מעילה וכנ"ל, ואל תשיבני מדברי הב"ש לעיל (ג' ב') במשנה ד"ה אכל כו' וז"ל [לא שיאמרו להקהל פטור דלעיל מסקינן שאין ב"ד חייבין עד שיאמרו מותרין אתם כו' ולא פטורין דמשמע פטור אבל אסור כו' עכ"ל] וכאן עכ"פ יש איסור גם לקטן דאף דאונס ליכא אבל איסור איכא והאף דקטן ממש קודם י"ג קי"ל רק אין ב"ד מצווין להפרישו אבל לא מתירין לו לאכול א"כ הכא ע"כ לא אמרו מותרין אתם כו', מ"מ כבר הבאתי לעיל דברי המל"מ ריש פי"ב מהלכות שגגות דלא כהב"ש והבאתי ראיה לדבריו מהירושלמי, וע"ש במל"מ היטב ובמש"ל עליו, רק בצדה תברה דאי נימא כן דבקטן חל איסור מעילה על א"ח בפחות מכזית עפ"ד החכם צבי הנ"ל א"כ ליכא איסור מעילה על א"ח לכ"ע באיסור מוסיף לגבי קטן, אמנם אפ"ל באמת באיסור מוסיף פליגי תנאים א"כ ל"ש למימר ג"כ שהצדוקין מודין, אמנם מעיקר דדינא יש להקשות הא לעיל קאמרינן דאין הוראה אלא בחייבי כריתות ובמעילה ההוראה לפ"ז ולי"כא כרת ועוד מאי קאמר כיון דמב' שמות קאתי כו' כיון דעיקר ההוראה הי' בשם א' והיינו במעילה ויש לפלפל ואכמ"ל וי"ל ודוק היטב].

באופן ב' ליישב קושית או"ח, ועוד שלא יקשה מ"ש כזית ל"כ בהדיא משמע דעיקר הוראה להתיר בכזית, בהקדם דטעם דאיסור אכילה דוקא בכזית, עי' יומא (ע"ד א') אכילה בכזית, והנה ר"י ס"ל שם חצי שיעור אסור משום דחזי לאצטרופי והיינו לאכילת כדי פרס, והנה טעם בכדי אכילת פרס עי' משנה ט' פי"ג דנגעים ועי' סוכה (ה') ודוכתי טובא דשיעור דואכל דכתיב בקרא שיעור אכילה בכדי אכילת פרס, והנה דשיעור אכילה רק בכזית א"כ חצי שיעור אסור מותר לגמרי דהא לא חזי לאיצטרופי בב' פעמים ופשוט, ורק אי הוי כזית כתוב בהדיא לאסור הוי מצינן למימר מ"מ דסתם אכילה בקרא הוי כדי אכילת פרס ושיעור כזית לאו באכילה תליא מילתא רק גזירת הכתוב א"כ חצי שיעור אסור דחזי לאצטרופי בכדי אכילת פרס, רק כיון דכזית לא כתיב בהדיא [יהא דקי"ל אכילה בכזית אינו אלא הלמ"מ כמ"ד יומא (ע"ט ב') שיעורין הלמ"מ כו' ואין הצדוקין מודין] א"כ אפ"ל שהורו בפחות מכזית מותר לאכול בשלמא כזית בבת אחת מספקי' דילמא סתם אכילה בכזית משא"כ פחות פחות מכזית מותר ממנ"פ אי אכילה בכזית הרי לא חזי לאצטרופי וכנ"ל ואי סתם אכילת פרס א"כ גם כזית מותר לאכול לכתחילה ול"ש כלל חזי לאצטרופי לסברת הצדוקין ועשו הצבור על פיהם שאכלו שני חצאי כזית בכדי אכילת פרס ע"פ הוראתם, וז"ש רש"י ז"ל שהורו בין כזית לפחות כו' ובפחות אמרו שהוא מותר לכתחילה ועו"כ שהכזית לא כתיבי בהדיא וא"כ מותר בפחות מכזית ממנ"פ לפי"ז משום דלא חזי לאצטרופי לסברתם וכנ"ל ועי' תוספות שבת (ע"א א') ד"ה מב' מינין כו', וע"כ מבע"ל טפי בחלב ודם משום דב' מינין אין מצטרפין לקרבן, ועי' תוספות (שם פ"ט) ד"ה אסורין ודו"ק.

באופן ג' אפ"ל עפ"י דרך פשוט, עפי"מ דאמר ביומא (פ' א') שמא יבוא ב"ד וירבה בשיעורין כו' ע"ש, א"כ הכא אמרו להגדיל שיעור הכזית וז"ש בין כזית לפחות כו' ר"ל שהוסיפו מכזית לפחות, דכזית לא כתיבי בהדיא שיעורו וע"כ הרבו בשיעורו דאמרו שהוא פחות, וע"ש גמ' הנ"ל ותראה שהוא פשוט וברור וק"ל.

גמרא פשיטא עי' לעיל בחי' (ג' א') הארכנו בעזה"י, וכאן נ"ל בקיצור דלא היה אפ"ל כאן בעי' בחלב ועכו"ם דא"כ קרא למאי אתי ול"ל דדוקא הוא בעכו"ם ודן בחוב א"כ בעשו בלא הוראה קרבנו שוה לצבור דהן כשבה ושעירה כל הצבור וגם הוא בעכו"ם בהוראה מייתי שעירה ולמה קתני דוקא בהורה ועשה עם הצבור כמש"ל במשנה, וביישוב דעת הר"מ ז"ל מה"ש פט"ו ה' ה' ע"ש בלח"מ ובמש"ל, וכעת נ"ל לפי מש"ל דס"ל להר"מ ז"ל גם בחד איסור וב' מקומות חייב א"כ טעם הפטור דוקא משום שסמך על הסנהדרין וכמ"ש שם ה' ד', וא"כ פשיטא בחלב ודם אע"ג דשוין בקרבנות מ"מ כיון דהא לאו בתר קרבן אזלינן דהא בחד איסורא וב' מקומות ודאי שוין בקרבן ומ"מ חייב ע"כ דתלי בסברא שסמך עליהם א"כ כ"ז בחלב ודם, וע"כ לא מיבעי' לגמ' רק לסברת רבא דאיסורין גורמין ולא מקומות ש"מ דלאו בסברא תליא מילתא אלא בקרא ודילמא קאי רק אחלוקין בקרבן, והיינו דסברת רבא אליבא דברייתא דת"כ, משא"כ למתני' דידן וכמש"ל במתני', והא דלא כתב הר"מ ז"ל גם בהן בחלב שעל הקרב דאין מצטרפין כו' אפ"ל בפשוט דמ"מ איכא למילף חד מהדדי בחלב וחלב כגון שהורו רק בחלב שמקריבן וכן לפי מש"ל על רש"י בין כזית לפחות מכזית ג"כ יש ללמוד זה מזה ואפ"ל שסמך עליהן כיון דבחד מקום יתבי דאי בב' מקומות אפילו בחד מין חלב ס"ל להר"מ ז"ל דחייב ועכ"ש כתב רק בדם וחלב דלפי סברתו בב' מקומות וחד איסורא חייב לפי סברתו בהלכה הקודמת כ"ש דבב' איסורא אפילו בחד מקום חייב ופשוט ודו"ק.

ר"ש"י ד"ה הוא כו' אפילו אמוראי פליגי כו' עכ"ל, לכאורה תמוה דהא בחלב שעל הדקין פלוגתא דתנאי ר"י ור"ע בפרק אלו טריפות, וכן הוא בת"כ, ובחלב שעל הקרב כ"ש דאסור אליבייהו דמפורש קרא ואת כל החלב אשר על הקרב כו', ונראה שגם לרש"י ז"ל היה ק"ל הלא מפורש קרא ע"כ תלה זה בפלוגתא דאמוראי דאע"ג דידעינן דאסור מ"מ לא ידעינן מאי ניהו פשוט וק"ל.

באו"ד ר"ש"י ד"ה הוא כו' עמש"ל, ואעתיק מ"ש בס' נר תמיד כריתות (ט"ו) במשנה צירף מעילה וז"ל הב"ש מקשה צ"ל למ"ד דאין ידיעה לח"ש הא תמעול מעל רבוי, ול"ל דאין ידיעה לח"ש הוי כמו בהעלם א' מ"מ דוקא בכדי אכילת פרס, זה ידעינן בל"ז דל"ש להדמות לאכילה ודו"ק.

ר"ש"י ד"ה כיון כו' כדאמרינן לעיל כו' וי"ו מיותר עי' בש"ל (ג' ב') מקשה מת"כ ומחולין ע' הגהות הגרי"ב ז"ל שמגיה שם עפי"ד ר"ש"י ז"ל דכאן בוא"ו, מיהו הגהתו מוכרח לע"ד גם בלא דרש"י ז"ל אלו רק כיון דא' כל חלב לא נמצא את כל בלא וי"ו וע' ע"ז כי כן הוא ומ"מ לא הספיק לשיבוי תי' כל אשר השמיט רש"י ז"ל כאן, וע"כ צ"ל כמ"ש דס"ל לרש"י ז"ל דסוגיין דפ"ק פליג אסוגיא שם וכמ"ש בפנים פרק אלו טריפות (מ"ט א') דאף מאן דס"ל חלב שעל הדקין היינו מיתורא דכל אלא מו"ן כו', ולדידן תמוה יותר במ"ש לעיל הא לעיל אינו מפורש כלום יותר מהכא וצע"ג וד' יאיר עיניך, ואולי היה אפ"ל קצת עפ"י קושית הב"ש שם הלשון תרי קראי ומ"ש על תי' כל החלב אינו נכון לפענ"ד דזה מקרו מב' תיבות ולא מב' קראי, והנה בניח הך יתורא דאתין דהך קרא (דויקרא ג') דע"כ לא מידרשי כולהו דג' אתין כתיבי בחד קרא (שם ג' ג') וב' באידך קראי (שם ד') וע"כ ר' ישמעאל ור"ע בהך כל מדרשי, ועט"ז יו"ד סי' ע"ה סק"א אי בכלל מעים הוי כרס וע"ש דלא הוי בכלל זה, ובכ"מ דמרבינן מכל צריך להיות לפחות דדמי לי' וע"ש חולין (ס"ו ס"ז א') רי"ש ור"ע שם לשי', ועפ"ב דעירובין, או בכללו וסגי א', וע"כ האיך אפ"ל דמכל דקרב דהיינו כרס נרבה דקין, וע"כ דקדק רש"י ז"ל דלאו מהך קרא דואת כל רק מקרא שאח"ז ואת החלב בלא כל דכתיבי בכלליות דהוי בכלל בני מעיים ושפיר אפ"ל דקין, וע"כ מיושב בזה ב' דקדוקים, א' מה שכתב רש"י ז"ל מפסוק ואת החלב ולא מואת כל כמוזכר בת"ק, הב' ע' רש"י ז"ל לעיל שגרס ג"כ מיעוט כו' הקרב כו' ומיעט בדקין ולמה לא בקיבה ודקין דתרוייהו מריבוי, ועל כרס הא דחק

אנפשי' כמ"ש בדיבור שלפ"ז דלא ידעי' הי כרס הפנימי דק"ל הלא כרס מפורש במקרא הקרב', רק שרש"י ז"ל הגי' כן בכוונה דא"כ תרוייהו בחד קרא הביאו מעל הכליות ולא א"ש הלשון מב' קראי וע"כ הגי' שם קרב דקין, וכאן פי' הכוונה דמב' קראי כו' כדאמרינן בפ"ק ר"ל דשם גריס ג"כ חלב הדקין והיה ק"ל דהאיך יליף מהך קרא דואת החלב כיון דל"כ כל והו"א לעטות מאידך קרא ותק"ל כנ"ל ועו"א דדוקא מהך קרא ואת החלב רק דוי"ו יתירא דיק להביא הדקין מקרא דעל הכליות וא"ש היטב, ועם דוחק קצת מ"מ ליישב דרש"י ז"ל התמוהים נכון וק"ל.

גמרא מי אמרינן בטעמייהו הא פליגין או"ד כיון דשוין בקרבן, עי' ב"ש תימא שהרי איבעי' זו איפשטא מכלל דבריו בבעי' א' הוא בחלב המכסה כו' הי' לישאול ג"כ מי אמרינן בטעמי' הא פליגין או דילמא כו' ואמר אע"ג דשוין בקרבן כיון מב' קראי כו' משמע דב' קראי עדיף משוין מקרבן, ע"כ תוכן דבריו, ולכאורה היה אפ"ל שהוא כדרך את"ל הנאמר בסוגית הש"ס אף שמתחילה החליט הסברא מ"מ לבסוף בעי', רק שהלשון דחוק, ולענ"ד קשה יותר דלסברת הגמרא גם בחלב פליגי בטעמי' רק דשם החסרון דשם א' וע"כ הול"ל בחלב ודם עיקר דב"ש הם, ואף שי"ל ע"פ הדקדוק מתחילה בחלב וחלב הא פליגין בטעמי' ובחלב ודם היפך בטעמי' הא פליגי ע"כ אפ"ל זה בצירוף קצת קושית הב"ש דזה תפס מעיקרי' לקצת סברא פשוטה דאם פליגין בטעמי' אין מצטרפין לחד הוראה רק זה גופי' מיבעי' לי' א"א כיון מב' קראי מקרי פליגן בטעמי' או דילמא כיון דשם חלב א' ל"מ פליגין, ולזה אמר הלשון כיון מב' קראי הא פליגי ר"ל דנימא דפליגין משא"כ אח"כ שינה מי אמרינן בטעמי' הא פליגין כלומר הא בוודאי פליגין בטעמי' וא"כ הא דשם חלב א' אינו גריעותא בפ"ע רק ע"י זה אינו פליגי כו' וא"כ פי' אח"כ המעלה בחלב ודם בוודאי הא פליגן, רק מפני שהסוגיא הלז באיבעי' ואת"ל יצתה מכלל כל את"ל אחר פשיטא שבש"ס שמתחיל מתחילה בצד הקרוב לפשיטא ואח"כ בעי על היותר רחוק בדרך את"ל וכאן להיפך מתחילה בעי בחלב וחלב שרחוק מאד מחלב ועכו"ם ואח"כ בחלב ודם הקרוב קצת יותר לחלב ועכו"ם וע"כ לולא דמסתפינא הייתי אומר שהגירסא היה להיפך מעיקרי' בחלב ודם מי אמרינן בטעמי' כו' או דילמא כו' ואת"ל בטעמי' הא פ' כו' הוא בחלב הקרב כו' מ"א כיון מב' קראי כו', ה"פ וניחא קושית הב"ש דלסברא זו באת"ל בעי דס"ל דפליגין בטעמי' עדיף מקרבן ועז"א הלשון ה"פ כו' ור"ל דהא לסברא דהשתא קיימ"ל דפליגא עדיף מקרבן או דילמא שם חלב א', ונשאר בתיקו ועפי"ז מיושב מאד הר"מ ז"ל דפסק כדרכו וכהגאונים דכל את"ל הלכה היא, ועי' מש"ל באריכות היטב ודו"ק.

רש"י ד"ה מה להלן כו', ואי ס"ד ב"ד הזן כו' דהא כתיב מעיני העדה נעשתה כו' עכ"ל, משמע דוקא משום דכתיב נעשתה כו', הא עכ"פ ב"ד ל"ל למילף מעיני כו' ואפ"ל שנתכוין למ"ש בס' ב"ש ז"ל ראיתי מי שמקשים ל"ל למילף מעיני כו' הול"ל כמו דילפינן בשאר מצות עדה כו' בת"כ עדת ישראל יכול בכל העדה כו' ת"ל כאן עדה ונאמר להלן עדה מה להלן ב"ד כו' אף כאן, א"כ בעכו"ם ג"כ כתיבי עדה והו"ל לילף מושפטו העדה כו', וי"ל מדכתיב בעכו"ם ונעשתה ע"כ לא קאי הך עדה דעכו"ם על ב"ד דאין מעשה תלוי בב"ד כו', אמנם מלת מעיני אינו סמוך לונעשתה כו' עכ"ל, וז"ש רש"י ז"ל דכתיב מעיני העדה נעשתה ור"ל העדה מפסיק בין נעשתה למעיני א"כ העדה קאי על נעשתה ולא מעיני, פשוט וק"ל.

גמרא לפי שיצא עכו"ם כו' מה להלן בב"ד כו' עכ"ל, עי' ב"ש לא ע"ז אמר יכול כו', דאין זה הדין אשר רצה ללמוד כו' ע"כ, ועי' תוספות ד"ה נאמר כו', ותירוצם אינו מובן דשם לא הוזכר הך גז"ש מעיני מעיני רק למילף שאר מצות אבל על עכו"ם שהפי' מעיני ב"ד משמע דמגופי' דקרא משמע נעשתה על ידי אחרים, גם עי' לעיל (ה' א') קושית הב"ש על מעיני אפילו מיעוטי ועמש"ל לתרץ בס"ד, וכעת לענ"ד לתרץ בחדא מחתא דמ"ם דמעיני יש לפרש בב' פנים, א' על ידם והיינו אם נפרש עיני ב"ד ומעיני ע"י הב"ד ר"ל אחרים עשו על פיהם, ב' אם נפרש עיני קהל וע"כ מ"ם מעיני והלשון נעשתה צ"ל דמ"ם לסימן המיעוט מקצת עיני עשו ר"ל מקצת ציבור עשו דעיני העדה בסתמא היינו כל הקהל ועז"א רק מעיני מקצת מהם עשו, ועפי"ז אפ"ל על ב' פנים טעם למה שהחמיר בעכו"ם בפר ושעיר משאר מצות בפר לחוד, א' מכאשר נעשתה שלא בהוראה ועם ב"ד וע"ל ה' ב' הו"א עד כו' ב"ד בהדי כו' היינו לפן ב' דמעיני קאי על ציבור, [וצע"ק הא גם בשאר מצות אפילו בשלא בהוראה אינן מביאין פר] ולפן א' דמעיני ב"ד אפ"ל טעם אחר והיינו בעכו"ם צריך עקירת כל הגוף דהא דבר ל"כ בעכו"ם, ועפי"ז אפ"ל לעיל דרשב"א ס"ל פשטי' דקרא מעיני לא משמע ע"י כפן א' רק מקצת כפן הב' ועז"א מעיני העדה אלמא מיעוטי ואביי ס"ל כפן הא' ע"י, ועז"א צריכא שם דבאמת מעיני העדה לחוד לא ילפינן דאפ"ל כפן הב', ועז"א שם ה"א אפילו מיעוטי ר"ל דה"א דהפי' מעיני קמ"ל מיעוטי כפן הב', אבל כדכתיב לכל העם א"א לפרש כפן הב' דלא סגי במיעוט דכתיב לכל כו' וע"כ צ"ל מעיני היינו ב"ד, ואפ"ל דזה כוונת הגמרא דע"מ שיצא עכו"ם לידון בעצמו הי' אפ"ל ב' פנים, והנה כיון דא"א דהוי בפ"ע ולא שוה לשאר מצות א"כ מעיני היינו ציבור וכפשטי' דקרא, ועוד י"ל באופן הב' מחמת שחייבין על עקירת מצוה כולה עז"א מתחילה נאמר כאן מעיני כו' לאפוקי טעם א' שלא נימא הפי' מקצת וכרשב"א, ואח"כ מה להלן דבר שלא נימא כטעם הב' וכנ"ל, בזה מתורץ קושית הבנין שלמה דכאן מרומז ב' הסברות ופליג המ"ד הנ"ל, וקושית הב"ש דהכא, וקושית התוספות דלעיל אמר אביי לאפוקי מרשב"א מאידך קרא מלכל העם רק דאכתי אין מוכרח מגופי' דקרא מעיני דאפ"ל כרשב"א שם ע"ז בא הגז"ש מעיני הפי' ב"ד ודוק. ורואיה לסברא זו מעיני אפ"ל צבור מירושלמי פ"ק ה' ח' מה מעיני העדה צבור כו' ע"ש לר"י ס"ל הכי וא"כ אפ"ל כן גם לרשב"א וכנ"ל ודו"ק.

רש"י ד"ה או"ד כו', והורה עם הצבור כו', ובד"ה בתר כו' והורה עם הצבור עכ"ל, כוונתו בזה למ"ש התוספות לעיל (ג' א') ד"ה וחזרו כו' עד שיהיו כולן בשגגה א' כו' וי"ל כו' עכ"ל פשוט ודוק.

משנה אין חייבין כו', עי' רש"י ז"ל אין ב"ד חייבין, כוונתו ע"פ הירושלמי בפרקין הלכה ג', מתניתין כר"מ דס"ל ב"ד מייתי כו', ולכאו' אינו מובן, ואף דאפ"ל ע"פ התוספות ד"ה דת"ר כו' למ"ד ב"ד מייתי כו' מ"מ וכי ר"ש ור"ש לא ס"ל דבעי העלם דבר עם שגגת מעשה, רק דלישנא דמתניתין קשה להו"א נקיט ב"ד כמו במשנה לקמן (ח' א') רק דע"כ צ"ל דממתניתין עצמו מוכרח דקאי אב"ד דאי נימא אצבור איך אפ"ל אין חייבין אלא כו', וכי על שגגת מעשה פטורין והלא עכ"פ חייבין כשבה ושעירה כמ"ש רש"י ז"ל, וא"נ פטורין מפר הול"ל אין חייבין פר ועיקר חסר אע"כ צ"ל ב"ד ובשגגת מעשה פטורין לגמרי, רק לפי"ז לא יתכן לישנא דאין חייבין סתמא למ"ד דצבור מייתי דהדרא קושיא לדוכתה הול"ל אין חייבין פר, אע"כ מתניתין כר"מ, אך מ"מ אפ"ל בדוחק אין חייבין סתמא היינו פר ואצבור וע"ז יש ראיה מתיבת וכן המשיח ואי אצבור לא דמי משיח לצבור דבציבור מייתי בשגגת מעשה לחוד עכ"פ כשבה ושעירה ומשיח פטור, וזה כוונת רש"י ז"ל שע"כ צ"ל אין ב"ד חייבין כו' וכן המשיח ר"ל מוכן המשיח מוכח דקאי אב"ד שהרי צבור כו' אבל משיח כו' וכנ"ל, רק גם ע"ז לכאו' קשה דגם ב"ד בשגגתן חייבין כשבה ושעירה בעושים בעצמם ומ"מ לא א"ש וכן המשיח, ואולי שזה סמך שהוראת משיח לעצמו כו' ועז"א מנ"ל דת"ר כו' שבוודאי ב"ד פטורין על שג"מ של אחרים א"כ אמשיח בלא הוראה דומיא דעשו אחרים בלא הוראת ב"ד דפטורין לגמרי, וק"ל.

שם אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה כו', עי' תוספות ד"ה דת"ר תימא כו' טובי' חטא כו', ולענ"ד אפ"ל קושיא זו בכמה פרטים עפמ"ש שהנראה לענ"ד לתרץ קושית התוספות ד"ה וחזרו כו' (ג' א') עד שיהא בשגגה א' כו' כיון שעשו ע"פ הוראה עכ"ל, ולכאו' דחוק שיהי' עושה ע"פ הוראה שני מעשים שונים נקרא שגגה א' יותר מהמעשה עצמו כנתחלף, ועי' מש"ל באריכות בס"ד, ועי' תוספות (ב' א') ד"ה עד כו' צ"ע כו' וכבר הארכנו לעיל שם (שם ד' ב') ואפ"ל דבשגגה א' אפ"ל ב' פנים, א', ב' חטאים כגון חלב ודם על ב' אנשים שאין השגגה, ב' שגגה א' ולא ב' שגגות בדבר א' כגון נתחלף איכא ב' שגגות הוראה ושגגת החילוף וכמ"ש שם ידעו ב"ד כו' וידע כו', הרי צריך ב' ידיעות ומטעם זה מספקא לתוספות כנתחלף ברוב צבור מטעם א' חייבין פר דשוו בכולן, משא"כ לטעם ב', הרי עכ"פ מחשב לכל העם לב' שגגות, ועפי"ז אפ"ל פשוט קושית התוספות יכול כו' על שגגת מעשה ר"ל בכה"ג שהורו ב"ד ונתחלף כו' וברוב צבור ת"ל ישגו ונעלם אלא העלם דבר עם שג"מ ר"ל שהשגגה יהי' רק עם ההעלם ולא זולתו ול"ק קושית התוספות, ועפי"ז אפשר לכוין במשנה הלשון עם כו' וכן הלשון המעשה בהא הידיעה ר"ל מעשה א' ע"י ההעלם, ודו"ק.

ובד' התוספות אפ"ל קושיא זו בצירוף קושית התוספות אינך תימא כו' ועוד כו' ועוד כו' ע"ש, עפ"י מה דאמרו מכות (י"א א') במשיח הי' לו לבקש כו' ומ"ש בדבר מקצת כו' אינו מוכרח עי' ירושלמי (פ"א ה' א') פלוגתא דשמואל ור"י דלחד מ"ד אף בביטול מקצת חייב יחיד אף בלא הוראה, ובלא זה אפ"ל לילף דבר דבר מנביא השקר כמש"ל (ה' א') מב"ש ע"ש באריכות בס"ד, ועוד אפ"ל כגון שעשו הב"ד בעצמם וע"י כן עשו הצבור אחריהן ולא ע"פ הוראתם שהרי לא נגמר הוראה עד שיאמרו מותרים כו' (לעיל ב' א'), רק בשגגת מעשה, ועפי"ז אפשר לכוין הלשון ברייש מכילתין הורו ב"ד כו' בין שעשו כו' ר"ל דאפילו עשו מ"מ אין הוראה עד שיאמרו כו' וכה"ג אתי קרא למעוטי כאן וק"ל, ועוד אפ"ל ביישוב הקושיא דה"א כצבור דוקא הוראה עם שגגת מעשה חייב פר אבל בב"ד עצמם גם שגגת מעשה לבד חייב פר משא"כ הצבור אאפ"ל פר ברובן בלא שגגת הוראה דהא מרבינן לעיל (ב' ב') אפילו רובן ואפילו כולן כשבה ושעירה וע"א יכול יהא חייב בשגגת מעשה ר"ל הב"ד במעשה עצמן ודבר או דיליף כל הגוף מנביא השקר או דמחייבין מקצת כהירושלמי הנ"ל ע"א ישגה ונעלם שא"א בשום אופן בעולם לחייב על מעשה לבד בלא הוראה וכיון דידעינן מעשה והוראה דרשינן ג"כ להוראה תלוי בב"ד כו', ומיושב בעזה"י ודוק.

גמרא ואלו משיח בעכו"ם ל"ק כו', עי' ב"ש קשה שהרי בפ' ד"מ מייתי אביי להך ברייתא ומוקי בביטול מ"ק כו' ג"כ חייב, א"כ קשה אמאי ל"ק במשנה לעיל דקתני וכן בעכו"ם עד כו' וכן המשיח ומדל"ק ש"מ דלא מקפיד ע"כ א"כ מאי פריך הכא, ולרבא דס"ל שם דיבר ס"ל באומר מותר לגמרי אמאי ל"ק רבי היא על משנה דלעיל ע"כ וצל"ע עכ"ל, ב' קושית התוספות ד"ה דת"ר כו' תימא כו', ג' קושית התוספות ועוד כו' ועוד כו' עכ"ל ע"ש, ד' קושית הב"ש ד"ה וכן כו' קשה הא תנן לעיל שהוראת כהן משיח כו' כלומר מה הוראת ב"ד לצבור אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה כו' ע"כ, ולענ"ד בעז"ה ית' ליישב בהקדם מה שחקר בס' בנין שלמה, (עי' לעיל ה' ב' רש"י ד"ה בעכו"ם במש"ל בס"ד) (סנהדרין צ' ב') מה מקרי ביטול מקצת ויש ב' מיני ביטול מקצת, א' בהשתחויה גופיה הורו למשל כדרכה אסור ושלא כדרכה מותר כמו לעיל (ד' א'), ב' דאמרו זביחה אסורה השתחויה מותרת כו', אפילו גם כזו מיקרי ביטול מקצת כו' ע"ש ע"כ, ע"כ אפ"ל דהקושיא מתורצת חדא בירך חברתה, והיינו לפי"ז היה אפ"ל לרבא פריך הכא, ובהקדם מ"ש התוספות לעיל (ד' א') ד"ה קרי ביי כו', וי"ל דבוודאי דבר כולה דבר משמע כו', והכא מכדי כתיב כו' משמע מצוה שלמה כו' למה כתב דבר ע"כ אפילו דבר א' מן המצות כו' עכ"ל, ולפי"ז אפ"ל דמן המצוה ה"א דוקא בעוקר כולה עכו"ם, ע"ז נאמר דבר אפילו לא עוקר כולה עכו"ם אלא אפילו באופן ב', זביחה אסורה כו', א"כ הא דקתני במשנה עד שיורו לבטל מקצת כו' ר"ל גם ע"ז האופן הב' חייב, אבל במשיח בעכו"ם ס"ל לכ"ע גם לרבנן דמחייבין בהעלם דבר היינו דוקא בעוקר בהשתחויה גופיה כאופן א', והיינו משום דבאמת דבר משמע כולה דבר וכנ"ל, אך דבא לאפוקי מאחת מכל מצות כו' כמ"ש התוספות וכנ"ל דבא לאפוקי דוקא מצוה כולה, ולעולם דגם זה מיקרי שגגת מעשה, א"כ דממעטינן לקמן (י"א א') ע"ה פרט למשיח ממעט ג"כ הך שגגת מעשה האופן ב', כיון דנקרא ג"כ שגגת מעשה והא דממעטינן מדבר היינו משום דדבר באמת כולה משמע ואך דבא לאפוקי מאחת מכל מצות משמע מצוה כולה בכל עכו"ם כו' כנ"ל, ולפי"ז מתורץ קושיא א' מב"ש דבמשנה ביטול מקצת ר"ל כנ"ל על ב' אופנים, ובמשיח בעכו"ם גם לחכמים דוקא בביטול מקצת בהשתחויה גופי' כאופן א' וכנ"ל, א"כ לא אפשר למינקט וכן המשיח דלא הוי דומיא וכנ"ל, א"כ פריך שפיר אמאי ל"ק הכא וכן המשיח, בזה מתורץ קושית התוספות וקושית הב"ש הד' חדא באידך, והיינו דבאמת לא היה להקשות להגמרא מנ"ל דאפ"ל כמ"ש התוספות והיינו משום דבר ממעט כולה דבר ע"כ בהוראה היא כו' אמנם אם נימא כמש"ל דמדבר ממעט בעוקר כולה היינו בכולה עכו"ם ניחא כמש"ל דבא לאפוקי מאחת מכל כו' כמ"ש התוספות, אבל א"א דמדבר ממעט גם באופן ב', ולא מיקרי ביטול מקצת אלא כאופן א', א"כ קשה מנ"ל הא אימא דגם בשגגת מעשה היינו כאופן ב' ג"כ חייב והא דממעטינן מדבר היינו לאפוקי מאחת וכנ"ל, ולפי"ז אפ"ל דהכא פריך על שגגת מעשה כה"ג כאופן ב' מנ"ל כו' וז"ש יכול יהא חייב על שגגת מעשה ר"ל לעולם בהוראת ב"ד אך בעוקר כאופן ב' ג"כ חייב עז"כ ונעלם דבר כו', ור"ל עפ"מ שהקשה התוספות למאי איצטריך כו', אבל עתה ניחא משם לא מוכח אלא כאופן א', א"כ מתורץ גם הקושיא ועוד כו' דבאמת בל"ז הוי ידעינן דקאי אהוראה אך אלא ע"ז האופן א', אבל כל זה ידעינן מהמשנה ס"ל גם על כאופן ב' אלא משום יתור המשנה כקושית הב"ש, אבל בלא"ה הוי אפ"ל הא דהעלם דבר דוקא כאופן א', בזה מיושב הא דפריך הכא מנ"ל, ומיושבים בעזה"י כל הקושיות ודו"ק.

אמנם רש"י ז"ל פי' בסנהדרין (ס"ב א') ד"ה העלם דבר כו' כגון יש עכו"ם כו' שלא לזבוח כו' אבל המשתחוה כו' עכ"ל, משמע דגם הם מיקרי ביטול מקצת כו', אמנם אפ"ל עפ"מ דמפרש רבא (סנהדרין צ' א') ע"ש ומשם מוכח דמיקרי ביטול מקצת בהקדם מ"ש בס' בנין שלמה שם ז"ל [ונ"ל שמוכרח דמיקרי במקצת כו', דא"א דלא אלא בהיום ע' ודכוותיה בשאר מצות כו' הול"ל בקיצור בע"ז ד"ה חייב, אלא ודאי משכחת קיום מקצת בשאר מצות כגון שחטו חוץ שחיטה אסורה זביחה מותרת, לזה תני בע"ז אפילו אמר היום כו'] עכ"ל פשוט, ועמש"ל (דף ד' ב') רש"י ד"ה ובע"ז במ"ש בס"ד ודוק).

רש"י ד"ה וחכ"א כו' כלומר כו' ושוון כו' עכ"ל, פלא בעינינו דברי רש"י הלז, ואפ"ל כוונתם ע"פ ב' דקדוקים במאי דקאמר ב' ושוין כו' הול"ל ושוין שבשעירה ושאין כו', ב' עי' ב"ש הפי' ושוין שבשעירה הרבותא לחכמים אע"ג

דשוין בהעלם דבר לשאר מצות מ"מ מודים בשעירה, ושוין באשם תלוי הרבותא לרבי אע"ג דחלק לדידי' משאר מצות מ"מ אין מביא כו' ע"כ ע"ש, ועפי"ז אפ"ל קצת הלשון ושוין הנ"ל אך לפי"ז תקשה דהא רבי קאמר קודם לחכמים בברייתא כן הול"ל הרבותא דושוין שאין מביא כו' קודם לרבי, ועוד לכאו' דהא ושוין שאין כו' קאי אשאר מצות ג"כ ואין שייכות להך ענין דאיירי בע"ז ועפי"ז מהפך רש"י ז"ל הגירסא ושוין שאין כו' קודם ושוין בשעירה וסמך תיכף אחר דברי חכמים, ועפי"ז אפרש וחכמים כו' כלומר כו' בשאר מצות ור"ל שלדברי חכמים נזכר גם שאר מצות ועפי"ז יאמר בסמוך ושוין שאין מביא כו' ר"ל שום אשם תלוי גם בשאר מצות וא"ש המקרא דאשם תלוי מוכפר הכהן דאיירי בשאר מצות ומנ"ל בעכו"ם וק"ל, וז"ש רש"י ז"ל כלומר עם שגגת מעשה ר"ל דאפ"ל לכאו' להיפך דחכמים ס"ל העלם דבר ר"ל לחוד בהוראה לחוד ורבי ס"ל שגגת מעשה ר"ל עם העלם דבר, א"כ לא הוי צריך להפוך הגירסא דיהי' הרבותא ושוין בשעירה לרבי בהיפך הקודם, עז"כ כלומר כו' דאין סברא לומר בהעלם דבר לחוד דיהיה קשה מאי טעמא דחכמים כו' ע"כ צ"ל ושוין כו' כנ"ל וק"ל.

ד"ה ותסברא כו' לאשמת העם כו' עכ"ל, עי' ב"ש דתמה מלקמן (ד' א') יליף הגמרא יחיד כו' משיח מנ"ל אמר קרא ואם נפש כו' ע"כ, ולענ"ד אפ"ל בהקדם מה ש"ל בלקמן שם פריך בגמרא משיח מנ"ל כו' ואח"כ פריך על נשיא, ובעכו"ם פריך להיפך יחיד נשיא משיח, ותו אמאי לא משני באמת על משיח מלאשמת העם, וע"כ אפ"ל באמת על משיח גרידא לא פריך דהוי ידע מלאשמת כו', רק ע"קר הקושיא על יחיד נשיא כו', רק לפי"ז לא היה אפ"ל במשיח מלאשמת דתיפוק ליה מנפש, וע"כ ברישא יחיד ונשיא ומשיח להורות רק משום אגב אינך נקט משיח מהך קרא וע"כ כתב רש"י שפיר מלאשמת גם בעכו"ם, ויותר יש להמתי' ע"פ קושית ב"ש כאן מאי ראיה מלקמן דל"ק וכן המשיח דילמא משיח דשם גם יחיד ונשיא בכלל להכי לא קתני, ותירץ א"כ רישא גמי, ולכאו' באמת קשה על רישא אמאי ק' והול"ל וכן המשיח יחיד ונשיא, כדאמרינן לקמן (ח' ב') והנשיא כיוצא כו', רק לענ"ד דע"כ קתני וכן המשיח משום דמוכח מלאשמת כו' דמשיח כצבור ממש וע"כ נקט וכן המשיח משא"כ יחיד נשיא מגז"ש אחריתא יליף וע"כ אפ"ל דהוי קשה לרש"י ז"ל קושית הב"ש וכתירוצנו דלפי מ"ש דהטעם מלאשמת כו', א"כ היה קשה לי' מסיפא דעכו"ם דמפרש הגמרא קרא אחר א"כ אין כאן התחלת קושיא אמאי ל"ק וכן המשיח ואדרבה תקשה להיפך כקושיתנו וכאן ל"ש למימר התירוץ הנ"ל כיון דמחד קרא ממעטינן כולה וע"כ הוכרח רש"י ז"ל דע"כ א"ל מלאשמת כו' גם בעכו"ם משיח כצבור, דאל"כ תקשה הלשון בגמרא והו"ל למתני במתניתין, וז"ש רש"י ז"ל לאשמת כו' משיח כצבור ואפילו הכי ל"ק במתניתין ר"ל דכיון א"ל מלאשמת כו' והוי מצי למתני וכן המשיח אע"ג דגם יחיד נשי' בכלל ולא תקשה קושית הב"ש הנ"ל אע"כ הני בהא כו' ודוק.

באופן אחר אפ"ל על מה דבגמרא יליף מנפש כו' ולא מלאשמת כו' ע"פ התקדם מה דתקשה הב"ש לרבא דס"ל בסנהדרין ס"ב באומר מותר חייב ס"ל לרבי א"כ אמאי ל"פ מ"ט דרבי דהא לאשמת העם כו', ובצבור דוקא בביטול מקצת, ואין לומר דלאשמת ל"ק על עכו"ם א"כ מאי פריך הכא מ"ט דרבי בשגגת מעשה כו' עכ"ל ע"ש, ולפי"ז צ"ל דהכא פריך לאביי א"כ ס"ל לאשמת קאי גם על ע"ז, אבל הגמרא יליף שם אפילו לרבא דע"כ ל"ק לאשמת על ע"ז, אמנם צע"ק קושית הב"ש גם לאביי ל"ל דפריך הכא, ועי' מש"ל באריכות בס"ד בד"ה מנ"ל כו' ואכמ"ל וק"ל].

רש"י ד"ה ה"נ כו' ודלא כרבי כו' עכ"ל, הוצרכה לזה אפ"ל לכאו' עפימ"ש הב"ש שכל המשנה זו מפרש משנה א' דקתני שהוראת כהן משיח כו' כהוראת ב"ד כו' ע"ש, א"כ לפ"מ דקאמר הגמרא דשם ע"כ תני הא כו' ושייר בזדונו כרת במשיח דדמיא לב"ד לפי"ז ע"כ צ"ל דלא כרבי, דאל"כ הוי קשה על מתניתין לקמן מאי שיור לפחות עוד בבא במה שדומה משיח לב"ד, דשיור הך בבא דדומה ול"ק, וע"כ צ"ל דכחכמים ס"ל ע"כ א"כ שאר ב' דברים שדומה משיח ולא חשיב, אבל לא ידענא אם נכנס זה בגדר שיור דהפי' היכא דשייר כל הדין אבל כאן שהדין אמר לגבי ב"ד ומשיח ל"כ עכצ"ל חדא מתרתי או כיון דכל הנך מתניתין חשיב דברים ששוה משיח לב"ד וכדי שלא נטעה גם בעכו"ם כן אמר בעכו"ם דוקא ב"ד ולא משיח והיינו דוקא כרבי או להיפך ממש דגם זה חשיב בהנך דמשיח דומה לב"ד וכחכמים דוקא וע"כ צ"ל דחד מהנך משמיענו המשנה דזה אאפ"ל דלא איירי בהו כלל חדא דא"כ למה נקט כלל בבא דעכו"ם ועוד א"כ כדמקשה הגמרא כמאן כרבי הול"ל דלא איירי כלל משיח בעכו"ם אלא ודאי דזה אאפ"ל כלל דלא איירי כיון דאיירי כאן במשיח וב"ד וממנ"פ אי איירי בעכו"ם הול"ל תרוויהו אי כחכמים והיפך ראי' לרבי וזה פשוט, ועפי"ז נ"ל כוונת רש"י ז"ל עפמ"ש ברי"ש הדבור ה"ג תנא הא וכוונתו לכאו' הוא כפל יתור הלשון והול"ל אלא תנא הא ומשמע בין אלקמן ולכאן וע"ז פי' דכוונת הגמרא להוכיח שע"כ צ"ל כאן כמו שם ודוקא דלא כרבי דאאפ"ל כרבי הדרא קושיא לדוכתה אמאי ל"ק שם וכן המשיח ולא שייך תירוץ תנא הא כו', דאכתי מ"מ היה צ"ל וכן המשיח שם כדי שלא נטעה כחכמים דע"כ זה משמיענו המשנה אי כרבי וכנ"ל אע"כ צ"ל דלא כרבי, ותנא הא ג"כ כאן כמו שם וזה מוכח משם וכנ"ל ודוק.

רש"י ד"ה מ"ט בפ' שלח לך כו' עכ"ל, כוונתו למ"ש הב"ש ז"ל דא"ק וכפר הכהן על שגגתו כו' שיבוש הוא שזה הפסוק בפ' ויקרא כו' אצל אשם תלוי כו' לכן נראה שצריך להגיה דא"ק ואם נפש אחת, אחד יחיד כו', ויותר נראה דהגי' ב"ש קאי על סוף עמוד אחד יחיד כו' וק"ל, ואפ"ל דזה כוונת רש"א ז"ל לאפוקי מגי' שהי' להב"ש ואין צריך להגיה יותר וק"ל.

רש"י ד"ה יצא כו' בשאר מצות כו', לרבנן קיימינן ולדידהו גם בעכו"ם דוקא עם העלם דבר, מ"מ אאפ"ל הפי' בעכו"ם דהרי בהא קיימינן עתה, והשתא בעי למילף בעכו"ם דפטור בשגגת מעשה לחוד וק"ל, ומ"ש כלומר כוונתו לכאו' היכי מימעט משיח שאין חטא בשגגה ואטו עושה בהוראה לא שגגה והול"ל יצא כו' שאין חטא בשגגת מעשה ועוד באמת איך יליף מקרא וע"כ אפ"ל עפימ"ש על בשגגה א' שהכוונה דעושה בשגגת מעשה לחוד הוא שגגה א' ובשגגת הוראה הוי ב' שגגות א' לו וא' לב"ד רק מ"מ לדידי' הוי שגגה א' משא"כ בנתחלף כו' ע"ש (ב' א' ד' ב') וע"כ כאן דאמר רחמנא בחטא בשגגה שיהא רק שגגה א' ורק לו ולא זולתו וע"כ בשגגת מעשה דוקא דבהוראה יש ג"כ שגגת ב"ד, וז"ש שאין חטאתו בשגגה בשאר מצות כלומר בשגגת מעשה דזה הוי שגגה א' אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה א"כ הוי ב' שגגות וכנ"ל ודוק.

דף ח משנה שגגת חטאת כו', עי' תוספות ד"ה בעכו"ם ועי' תוס' יבמות ט' ב' מתרץ קו' וק"ל.

שם וכן המשיח, עי' רש"י ז"ל אינו מביא פר כוונתו בזה מבוארת, ושפיר אפשר לכוין בזה לתרץ קושית הב"ש לקמן בגמרא יחיד כו' א"ק ואם נפש תימא אמאי ל"ק במשנה וכן הנשיא והיחיד כו', ולפי' רש"י ז"ל א"ש מאד דלכאורה קשה מאי וכן הא מביאין גם אשם ואינו שוה לצבור רק במשיח ניחא וכן במ"מ אינו מביא פר כצבור משא"כ בנשיא ויחיד לא שייך למימר וכן וק"ל, ופשוט.

גמרא מה להלן דבר שזדונו כו' ושגגתו חטאת עכ"ל, עי' ב"ש אגב שיטפי' נקט שגגת חטאת שהרי בפ"ק דיבמות יליף אלא מכאן ובודעה החטאת כו' וצ"ע וע"ש, ואפ"ל דכן כוונת הגמרא שהרי צ"ע בגז"ש זו דעליה עליה שהרי אין דורשין גז"ש אא"כ קבלה מרבו א"כ ממנ"פ אי נתקבל גז"ש זו לענין זה למה צריך ריב"ל ללמוד מקרא אחר ואיך באמת דריש לקרא לצרות ועריות ואי נתקבלה גז"ש איך יליף מיני' רבי ע"כ נראה שנתקבלה למילף מיני' לאחות א' לחטאת וסבר רבי כיון דעכ"פ ניתנה גז"ש זו לדרוש ואין גז"ש למחצה ויליף מיני' להיפך ג"כ ע"כ אמר יליף מא"א מה א"א כו' שגגתו חטאת ר"ל הרי יליף גז"ש זו מכאן אף כאן ניתנה למידרש לזדונו כרת וק"ל, ועי' תוספות שבת צ"ז א' ד"ה גז"ש.

שם לאשמת העם הרי משיח כצבור, עי' ב"ש אמאי לא יליף מצות מצות כו' ע"ש ואפ"ל עפימ"ש (ז' ב') דע"כ נקט וכן המשיח ברישא משום דאפשר ללמוד משיח מקרא בפ"ע מבלאשמת כו', וע"כ הוצרך להך קרא שמצד שידענא מהך קרא ניחא הלשון וכן המשיח ועמ"ש במתניתין כאן ד"ה וכן כו' וק"ל.

יחיד אמר קרא ואם נפש כו', עי' ב"ש אמאי לא יליף מצות מצות כמ"ד ביבמות בפ"ק יחיד נשיא כו' מצות מצות כו' וצ"ע ע"כ ע"ש, ושמא י"ל כמ"ד בסמוך זו היא שיבה כו' ואמרינן ברי"ש יומא, אהנ"מ דליכא דדמי לי' כו', וא"כ ביחיד כתיב ממצות ואפ"ל דלא גמרינן רק מצות מן מצות ולא ממצות, בזה מיושב במכילתין קושיא עצומה כיון דאין גז"ש למחצה ולעיל (ד' א') אמרינן מצות כתיב והדין בצבור דוקא בביטול מקצת כו' וכדיליף גז"ש בנשיא ה"ל ג"כ הדין דאין חייב רק בביטול ואנן קיי"ל דנשיא ח' שלא בהוראה ובעקירת הגוף, רק לפי דביחיד כתיב ממצות ולא גמרינן גז"ש מאם נפש ילמוד תחתון מעליון ה"נ להיפך נשיא מיחיד, וביבמות כיון דמייתי הגמרא דרך אגב לא נחית הגמרא לקושיא שיהי' עפ"ד במכילתין וק"ל, עי' ב"ש המשנה זו היא כרבנן דרבי רבי ס"ל אין בד"ח אלא לאו וכרת ביבמות פ"ב ע"ש.

רש"י ד"ה לפי שיצתה כו' ול"כ כרת עכ"ל, כוונתו במה ששיגה מלעיל (ז' ב') שיצתה לידון בפר ושעיר, וכן כתב הב"ש גם כאן, נראה שהרי עכו"ם יצא מכללה להחמיר וע"כ לעיל אפ"ל כפשטי' שהו"א דע"כ החמיר בעכו"ם כו' משום דעקירת מצוה כולה או בשגמ"ם בלא הוראה והוי מזיד, וע"כ הסברא להחמיר יותר משא"כ להפך משום דיצתה מכללא להחמיר הו"א דחייב גם באין זדונה כרת בפר ושעיר ואדרבה כיון דחייב שניהם וע"כ הסברא שיהיה בזדונה כרת וק"ל.

ד"ה יכול כו' מגפף מנשק ומרבץ כו' עכ"ל, נקט הני דוקא ולא סיפא הנודר בשמו כו' בסנהדרין שם דמפורש ג"כ שעובר בל"ת, ולענ"ד אפ"ל ע"פ הפלוגתא (סנהדרין ס"ג א') על איזה לוקה ולמ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליה לוקה אסיפא דוקא על הנודר כו', והנה זה פשוט על עבירה שאין לוקין בוודאי פטור גם על חטאת ור"י ס"ל (מכות ט"ז א') לאו שאין ב"מ אין לוקין כו' ולדידיה לא לקי אהנך דסיפא רק ארישא, והכא לכאורה צ"ל לר"י קיימינן דק"ל על הגמרא הניחא למאן דמפיק עליה לגז"ש משמע דניחא לכ"ע מדלא אמר עוד הניחא כו' ולר"א דלעיל (ה' א') דמפיק האי עלי' ולא שיודעו ההוטאין א"כ אינו מופנה רק מצד א' ומצינו לר"א (שבת קל"א א') דאמר למדין ומשיבין ואיכא למיפרך מה לעכו"ם שיצתה מכלל בפר ושעיר רק א"א דאתיא כר"י א"ש דהא דקיי"ל לר"א מופנה מצד א' משיבין מקורו (יבמות ק' א') ע"ש ברש"י ז"ל ולר"י מוכח משם דלא ס"ל כר"א דר"א ס"ל מופנה כו' אין למדין [ובזה צל"ע בשבת שם לכאו' לר"י קיימינן שם ומאי קושיא הא שמעינן לר"א כו' וע"כ כתב רש"י ז"ל לר"י דס"ל לאו שאין ב"מ כו' וכנ"ל, ואולי עפי"ז השמיט רש"י ז"ל המכבד דכתיב קודם מרבץ משום מכבד י"ל ב' פי', א' לשון כבוד וא"כ הוי לאו שאין בו מעילה, ב' אפ"ל לשון כבוד הבית וכדי שלא נטעה מלשון כבוד ע"כ לא נקט כלל, ואע"ג ששם באאפ"ל בלשון כבוד מדאמר שם על הכל לוקה חוץ מהנודר כו' ול"ח ג"כ המכבד ודוק, ועי' ב"ש ד"ה דבר כו' וק"ל.

גמ' רבים בסיף וממונם אבד יחיד בסקילה עי' ב"ש מה שהאריך ותוכן מסיק כיון שמצינו שחלוקים בעונשים יחיד מצבור אף שאינם רוב צבור ולפי"ד למה צריך להזכיר כלל ממון כו', ועוד כיון דבתר עונשים אזלינן היכי מקשה ניתי פר או ניתי שעיר כו' דהא כיון דבעונשים יחיד חמור שהוא בסקילה דסקילה חמורה בסיף כדאמרינן בסנהדרין ואיך ס"ד שניקל בקרבנם מצבור דמייתי פר ושעיר והוא ניתי פר או שעיר לבדו, וע"כ אפ"ל דזה כוונת הגמרא לגלויי דהא דבעי רק שינוי יחיד מרבים, ומצינו ב' שינוים במתו רבים קיל ובממון חמירא וע"כ היה אפ"ל דבעי חילוק לענין קרבן אבל להקל או להחמיר לא איכפת לן וע"ז מקשה במאי לחלוק דליכא כלל לחלק בין להקל או להחמיר וק"ל.

גמ' דכ"ע מיהת בעכו"ם כו', עי' רש"א ז"ל, אמנם קשה מ"ש רש"י ז"ל בעכו"ם הוא דכתיב כו', ועוד קשה במאי דקאמרינן מה עכו"ם בזדונו כרת כו', בעכו"ם גופי' מנ"ל, וע"כ אפ"ל עפימ"ש, בשם ב"ש לחלק בין מגדף לשאר עכו"ם לרבי פ"ט דפסחים, ולפי"ז באמת לרבנן אין שום נפ"מ וידעינן בעכו"ם מדכתיב הכרת תכרת ואף דכתיב שם מגדף לא אמרינן לחלק לרבנן, אבל הכא פריך לכ"ע כו' ור"ל גם לרבי ע"כ פריך מנ"ל ואי משום דבספרי מוכח בעכו"ם דילמא על מגדף וכנ"ל ופשוט, בזה יש ליישב מ"ש בתוי"ט ב"ב פ"ו מ"ד ובסנהדרין פ"ו מ"ד ד"ה וחכ"א על הרע"ב והר"מ ז"ל שמקורם מכוון ודו"ק, ועוד י"ל שכיון הא דילפינן דמיירי בע"ז מדבורו של הקוב"ה ל"ל מגדף].

גמ' כתיב כל אשר צוה ה' כו', עי' רש"י ז"ל, ולולי ד"ק אפ"ל מדרש אנכי ד' אלקיך למשה אמרו, ואפ"ל זה כוונת הגמרא הכא כתיב אשר דבר ד' אל משה ר"ל למשה לבדו וכאן כתיב אשר דבר ד' עליכם, ועו"א איזה מצוה שדבורו מקוב"ה ר"ל שכולם שמעו מפי קוב"ה ומ"מ לא היה הציווי מפיו ית"ש אלא ע"י משה ר"ל כמאמר המדרש משה נהוג בחיבת עין ונתנו לישראל וק"ל.

ע"ב משנה רש"י ד"ה אין ב"ד כו' ל"ק וכן המשיח כו' עכ"ל, עי' ב"ש שתמה לרש"י ז"ל שבועות (י"ד ב') ד"ה שאין חייבין כו' ולא כהן משיח כו' עכ"ל. ואולי אפ"ל דכאן כיון דסתמא מתני' אתיא אף כר"ע כמו דאיתא בסנהדרין כולה סתימתא כר"ע ובפלוגתא לא קמיירי, אבל שם דרישא לא כר"ע דמחייב בין העלם כו' ע"ש ע"כ מסתמא אתיא כר"ש דפטור משיח מטומאת מקדש וכ"ש דכן מסתבר לפטור משיח מלאשמת העם וכקושית הגר"ע לקמן וק"ל.

שם רש"י ד"ה ואין מביאין יחידין ובד"ה אשם תלוי כו' אבל בב"ד לא איצטריך כו', משיח בפר כו', מי שחטאו ושגגתו שוה כו' לאשמת העם כו' עכ"ל, דברי רש"י ז"ל צריכין ביאור דפתח בב"ד וסיים במשיח והו"ל להביא ראיה פשוטה דב"ד פטור מאשם תלוי ממי שחטאתו ושגגתו שוה לאפוקי ב"ד וכמ"ש רש"י ז"ל לעיל (ז' א') ד"ה צבור כו' וכ"ש צבור כו', דהעלם דבר בהדי' כו', וע"כ לענ"ד משום דכל הנך משניות עד הך משנה בדברים ששוה משיח לב"ד וע"כ הוקשה לרש"י ז"ל על עצמו למה הוכרח לפרש לעיל אין בית דין חייבין ומשיח לא קאיירי כלל, ולפי"ז אין מביאין אשם תלוי ע"כ איחיד דילמא להיפך אין חייבין ב"ד וכן המשיח וכר"ש ואין מביאין אשם תלוי ג"כ ב"ד וכן המשיח וא"כ ל"ק קושית רש"י ז"ל פשיטא שהרי ב"ד אין מביאין אשם תלוי כלל כיון דמשום משיח נקטי'

וכמ"ש הב"ש לעיל (ז' א') על המשנה ולא בעכו"ם עד שיורו לבטל מקצת שהיא כפולה לעיל (ג' ב') רק משום משיח ואע"ג שלא נזכר כלל משיח במתניתין מ"מ הא אוקמינן לעיל (ז' ב') תני הא כו' וה"ה כו' ה"נ כן, וע"ז הכריח דע"כ אין מביאין קאי איחידין דגם במשיח אמרינן לעיל דאין מביא אשם תלוי כלל וכנ"ל והדרא קושי' למה אמר אין מביאין אשם תלוי רק על עשה ול"ת שבמקדש אע"כ ביחידין קמיירי ולא דמי האי אין מביאין לאין חייב דרישא וא"כ כיון דע"כ סיפא בוודאי יצאתה מכל הנך מצות דאיירי ביחיד דעלמא רק אפ"ל גם רישא לא איירי במשיח כלל, וקצת יש להמתיק הלשון במתניתין האיך נרמז חייבין אב"ד ומביאין איחיד כיון דתרווייהו בלשון רבים ול"ל דע"כ ל"ק אין מביא דהוי טעינן אמשיח דאאפ"ל כן כמ"ש רש"י ז"ל רק דכיון דבפלוגתא ל"ק ואתיא ככו"ע וא"כ לר' יהודה לעיל (ד' ב') דס"ל צבור מייתי א"א לפרש הלשון אין מביאין אב"ד דמשמע בדבר שגגתו חטאת קבוע מייתי הם עצמן וע"כ אולי שזה דקדוק לרש"י ז"ל ד"ה ואין מביאין ול"כ א"ח שע"כ הפי' יחיד וא"כ ע"כ מזה עצמו מוכח דמתניתין כר"ע דאאפ"ל דאתי כר"ש הדרא קושיא לדוכתי' אמאי ל"ק א"ח בב"ד א"ת וע"כ א"ש קשור דברי רש"י ז"ל במתני' אהדדי ומדודקדק לשון הגמרא מנה"מ דצבור כו' ויחיד כו' וכנ"ל ודוק.

איזו היא מצות עשה שבנדה כו' עי' ב"ש אמאי מפרש יותר בנדה ממה שמפרש איזו מצות ל"ת שבמקדש ע"כ, לענ"ד לכאו' תקשה להיפך בשבועות שם דבמקדש מפרש כל עשה ול"ת ובנדה ל"מ רק עשה גרידא רק כיון דשם (י"ז ב') מפרש הגמרא דנדה רק אגב תני וע"כ ל"מ שם כל הצורך, והנה בל"ז קשה למה שנה כלל הך רישא דאין חייב על ע' ול"ת דלקמן במתניתין תני וע"ש רש"י ז"ל אע"כ דתני לי' אגב אבל חייב על עשה ול"ת שבנדה הוצרך ללמדנו כמ"ש הב"ש ז"ל [וא"ת והא אמרינן בפ"ק דכריתות שאינו חייב כו' אלא על לאו ואמאי חייב על עשה שבנדה כו' וי"ל דשם כרבי דבעי לאו וכרת כו'] עכ"ל, ועי' בתוספות ד"ה חייב כו', וע"כ לא מפרש רק הך דתני עיקר במכילתין וצריך לה וק"ל.

רש"י ד"ה אל כו' דכתיב עלי', ובד"ה פרוש כו' כלומר כו' דכתיב והזרתם כו' עכ"ל, מהפך הסדר, גם רצונו בכלומר כו', כוונתם לתרץ ב' דקדוקים לכאו' מתני' דידן סותר למתניתין דשבועות שם היה משמש כו' ופירש חייב הרי שהעשה שאל יפרוש, ועוד שהרי פרוש הוא אחר אל תבוא ולמה הקדימו המשנה, ועוד לכאו' מצות עשה ול"ת שבנדה בחדא מילתא אייריי שהרי הבא על הנדה עובר בעשה ול"ת דומיא דע' ול"ת שבמקדש ולפי פשטי' דמשנה משמע בתרתי גווני הוי, וע"ז מפרש ומהפך הסדר לפרש הכוונה לפי הלשון שאל תבוא קודם ומפרש שהפי' היינו שלא יפרוש מז"ש דכתיב כי לא תקרב וסמך א"ע עמ"ש (שבועות י"ח ב') לא יפרשו כו' וניחא בזה הלשון אל תבא אע"ג דהכוונה לפרש דנקט לישנא דקרא לא תקרב, וכן אפרוש מהנדה היה קשה קושיא הנ"ל ממשנה דשבועות ומפרש לא שהכוונה שיפרוש בשעת תשמיש רק שיפרוש מן הנדה מלבוא עליה וקאי על סמוך לוסתה וג"כ הא דקרי פריש קאי אלישנא דקרא וע"כ הוכרחו לפרש הע' מוהזרתם ולא כהגמרא שם מחזקי' מותחי נדתה כו' א"כ לא א"ש לישנא דפרוש והול"ל אל יפרוש ובהכי אתי שפיר דאיזה היא מצות עשה ול"ת שבנדה לא מיירי על איזה אופן כו' רק איזה הוא המצות עשה כלומר באיזה פסוק הוא עשה ול"ת וע"כ מפרש פרוש אוזהרתם ואל תבוא מלא תקרב ומיושב הסדר בגמרא והחיפך ברש"י ז"ל וא"ש הכל בעוה"י ואכמ"ל ודו"ק.

ויותר יש להמתיק בכוונתו דהתוספות יו"ט ד"ה פרוש כו' תמה לרש"י ז"ל דוהזרתם מילתא אחריתא כו', ובתוס"ח שם הביא ירושלמי דמכילתין דמייתי מוזהרתם ולכאו' באמת קשה להירושלמי מנ"ל וכן על רש"י ז"ל מנ"ל לתפוס הירושלמי, עוד קשה לרש"י ז"ל במ"ש ל"ת אל תבוא כו' שע"כ הפי' שלא יפרוש באבר חי והרי זה מצות עשה שיבוא על הנדה ולא יפרוש מיתי לה בשבועות מקרא ותהי נדתה עליו, והנה הרע"ב פי' במכילתין פרוש היינו לאחר שימות האבר והנה לא תבוא ע"כ מוכרח למימר כמ"ש התוספות יו"ט היינו שלא יפרוש ומלבד הדוחק לפרש פרוש ואל תבוא נגד משמעותם ג"כ תקשה לפי"ז הו"ל להקדים אל תבוא שקאי באבר חי לפריש שקאי באבר מת ומזה הכריחו להירושלמי דמצות עשה דוהזרתם וא"כ עשה קדים, וא"ש הלשון כלשון המקראות שעליהם סמכו ע"כ הקדים רש"י ז"ל דבור אל תבוא דכתיב ל"ת ור"ל כדדרשינן שאל יפרוש דקאי באבר חי א"כ קשה לא"א בשבועות למה הקדימו וע"כ צ"ל כהירושלמי דפריש והזרתם כו', דאל"כ הוי מפרש קודם פריש הוי קשה עלי' קושית התוספות יו"ט וע"כ מפרש קודם ל"ת כו' לפי"ז מוכרח לפרש פריש כהירושלמי ודוק וזה מוכיח ביותר מאל תבוא בעצמו ג"כ שעכצ"ל גם לפירושם דאל תבוא אלישנא דקרא קאי מאל תקרב וה"נ בפריש וא"ש בעזה"י ודו"ק.

באופן אחר אפ"ל ההיפך הסדר בהקדם מ"ש מהרא"י בפסקיו (סי' מ"ב) מן התורה ל"צ הרגשה בנדה והביא ראיה מדהביא חטאת בהיה משמש עם הטהורה ואמרה נטמאתי ואף שהרגיש מ"מ תולין הרגשת שמש כו' ע"כ, והנה בשבועות מוקי בפרק ידיעות הטומאה בסמוך לוסת אל"כ אנוס הוא כו', ועי' בשו"ת נו"ב מ"ק (סי' נ"ה) דמקשה למ"ד וסתות דרבנן א"כ אין נפ"מ בין סמוך לוסת לאין סמוך דהכל אנוס כו', ומסיק דלא כהר"ן והראב"ד והרשב"א דס"ל למ"ד וסתות דרבנן ע"כ והזרתם אסמכתא בעלמא אלא אפילו למ"ד וסתות דרבנן מ"מ דרשה גמורה הם וע"ש משום מדאורייתא חיישינן לרואה בשעת תשמיש כו' עכ"ד, אמנם לפי"ז מוכח כמהרא"י דלא בעי הרגשה מן התורה אל"כ יהיה בלא הרגשה ואמאי חיישינן מן התורה בשעת תשמיש שיראה דם, ועי' בשו"ת שיבת ציון (סי' ל"ז) שהרגישו בזה במ"ש ומה שנשען על הנו"ב כו' אתמהה, והיינו כנ"ל, עוד בהקדם מ"ש שם בד"ה ומה שפלפל בסוגיא דנדה מאי מיבעי' אי בודקין בשיעור וסת לחייב חטאת לבעל ואמאי לא איבעיא על אשה וע"כ דלא כמהרא"י כו' אבל י"ל דעיקר החטא משום דפירש באבר חי ואסור לפרוש באבר חי ולהכי אשה אין חייבת חטאת משום דאיירי שלא בשעת וסת כו' עכתו"ד וי"ש היטב ובנו"ב עיין, ולפי"ז יובן דברי רש"י ז"ל כנכון והיינו דהיה קשה לרש"י ז"ל הא פסקינן הילכתא וסתות דרבנן ועי' בנו"ב שם, א"כ אזדא להם הך והזרתם כחומה וצ"ל כמ"ש הראב"ד והרשב"א והר"ן דאסמכתא הם א"כ ל"ל דקאי הך עשה אוהזרתם, ולפי"ז צ"ל דס"ל כהנו"ב הנ"ל אבל לפי"ז צ"ל כמ"ש מהרא"י א"כ יהיה קשה קושית השואל בשיבת ציון מאי איבעי' על בעלה וכנ"ל, אמנם א"א דאסור לפרוש באבר חי א"כ ניחא והיינו כמ"ש בש"צ ע"ז מקדם אל תבוא דכתיב לא תקרבו ור"ל כמ"ש בשבועות דאיירי בהיה משמש כו' ואסור לפרוש באבר חי ור"ל לא תפרשו א"כ אפ"ל על קושי' כמ"ש בשיבת ציון א"כ אפ"ל כמהרא"י ולפי"ז ניחא פריש ר"ל דקאי אוהזרתם כמ"ש בירושלמי הנ"ל וכהנו"ב ואי משום קושית השואל אפ"ל כנ"ל, ומהירושלמי ראיה ברורה למ"ש הנו"ב שם וכנ"ל ודו"ק היטב].

גמ' מהנ"מ דצבור כו' ויחיד כו' האריכות הלשון כבר כתבנו במשנה, ועוד אפ"ל לכאו' להיפך ממש דצבור חייב בטומאת מקדש כו' וכן יחיד חייב באשם תלוי וצבור חייב ג"כ אשם תלוי בשאר מצות לבד בטומאת מקדש והא דכתב רש"י ז"ל (ז' א') דצבור באשם תלוי פשיטא דפטורין דאין בכלל נפש אפ"ל דנפש בא למעוטי רק מאשם תלוי בטומאת מקדש דפטורין הצבור ולפי"ז היה צריך המשנה לומר דאין מביאין אשם תלוי על עשה ול"ת היינו צבור וגם הם חייבין על עשה ול"ת שבמקדש ולפי"ז יתיישב קושית הגמרא שפיר מנה"מ דצבור לא מייתי קרבן בעלמא ועי' רש"י ז"ל רק שהכוונה דלא מחייבי אשם תלוי כלל בכל זדוני קרבן ובטומאת מקדש חייב בכל קרבן וא"כ ע"כ אין מביאין א"ת במקדש היינו איחיד וזה הכוונה מנה"מ דצבור ממעט מקרבן כלל ויחיד מא"ת דילמא להיפך דיחיד חייב בא"ת וע"כ צבור לא פטורין רק מאשם תלוי אבל קרבן בעלמא מחייבין וק"ל.

שם ומה צבור בחטאת קבוע עי' רש"א ז"ל לילף מיחיד כו', ולענ"ד אפ"ל דריב"א ידע ג"כ מואשם דכתיב בטומאת מקדש כו', וע"כ לא היה אפ"ל דיחיד באשם תלוי לא חייב משום דיליף מיחיד מאי חזית אימא דנילף מואשם בטומאת מקדש משא"כ בצבור ע"כ ל"ל כן דבעולה ויורד חייב ונילף מאשם דטומאת מקדש כיון דע"כ בהנך שמיעת קול כו' פטורין לגמרי אף מחטאת דהא אינם מחייבין רק עז"כ וא"כ בהך דטומאת מקדש אאפ"ל דאקיש צבור להך ואשם דחייב דבטומ"ק למה להקיש דהא בל"ז חייב כיון דילפינן לעיל מעלי' בזדונו כרת כו' ותו לא ומנ"ל למעוטי בעולה ויורד, אע"כ צ"ל דמקשינן להך ואשם דחטאת קבוע דוקא ולמעט טומאת מקדש, משא"כ ביחיד אפ"ל דילפינן מואם דטומאת מקדש ולחייבו ג"כ באשם תלוי בשמיעת קול כו' כיון דעכ"פ חייב בהם קרבן ועוד באשם תלוי ביחיד גם בטומאת מקדש גופי' אשמעינן טובא דחייב ורק השתא דילפינן צבור וע"כ מהך ואשם דחטאת קבוע וכנ"ל טפי ילפינן גם ביחיד ואשם דא"ת מואשם דחטאת קבוע ולא מטומאת מקדש דכאן כתיב ב' ואשם בחטאת קבוע ובצבור ואשמו, ועפי"ז ניחא לשון רש"י ז"ל ד"ה ונאמר שדקדק אף ואשמו האמור בצבור אין מביאין שום קרבן אלא כמ' חטאת קבוע דר"ל דק"ל מאי פשיט למילף טפי מהך מואשם טפי מאשם דטומאת מקדש ועז"א כיון דשם אין מביאין שום קרבן וז"ש לקמן דאילו עשה יחיד הוי בעולה ויורד, ולכאו' תמיה [ובש"ס דפוס ווילנא הגיה שצ"ל לא הוי כו'] רק שר"ל דאמאי לא ילף מיחיד גופי' ועז"א כיון דיחיד הו"ל בעולה ויורד א"כ אפ"ל דואשם ילפינן לטומאת מקדש משמיעת קול, וזה שסיים רש"י ז"ל ומה ואשם כו' דאכתי מאי חזית, רק לפי"ז ניחא הכא ב' ושם א', ומדוקדק ג"כ ברש"י ד"ה אף כו' בזה מפורש ב' קושיות א' הקשה הב"ש אמאי ל"פ הנ"מ היכי דליכא דדמי לי' כו' כפ"ק דיומא כו' וי"ל דסמיך אועוד נילף מואשם מטומאת מקדש כו' עכ"ל, ב' לכאו' קושי' הועוד שבגמרא סותרת לראשונה מאי עדיף טפי ואשם דטומאת מקדש ואי דכאן ואשם ושם ואשמו הלא תנא דבירי' זו הא שיבי' כי', ורק לפי"ז א"ש הקושיא מאד דע"כ הא דיליף יחיד מצבור ולא מטומ"ק היינו משום דשם חדא וכאן ב' והיינו ואשם דחטאת ק' ואשמו דצבור, וע"כ ס"ל להגמרא כתנא דבי ר"י, א"כ בעולה ויורד כתיב ויאשם כו' וז"ש מאי נפ"מ שע"כ ס"ל כתנא דבי ר"י וכנ"ל ול"ל כבשאר מקום הנ"מ היכי דמי לי' כו', ועוד ר"ל שאם לא נימא כן רק דהיכי דחלק בלשון אין למדין ודלא כתנא דבי ר"י א"כ גם שם ליכא אלא חד פעם רק ואשם מחטאת קבוע ומאי חזית וכנ"ל, וע"כ מסיק אלא כו' דנין כו' ממצות ד' אשר כו', ולפי"ז באמת ילפינן יחיד מיחיד ול"צ שוב לצבור ובהכי מיושב מ"ש בד"ה א"ה כו' דלהוי א"ת כו', ולמה ל"פ על צבור שיביא קרבן גם בעולה ויורד רק דעל צבור ל"ק כלל דנילף מואשם מטומ"ק קאי קמ"ל וכנ"ל ובשמיעת קול אא"פ לחייב רק עיקר הקושיא על יחיד וכנ"ל, ועפי"ז אני תמה מאד על הגה"ה ש"ס שהגיהו דנין [אשמו מן אשם] במקום [אשם מן אשמו], ולכאו' הנכון כמו שהוא בגמרא לפנינו שהלשון הקושיא על יחיד וכפי' רש"י ז"ל וביחיד ילפינן אשם מן אשמו וכמש"ל דעל צבור ליכא לאקשויי כלל וכנ"ל ודוק. וע"כ מסיק שמיעת קול ובישוי כי' דשייך ביחיד, ובצבור לא הוי צ"ל אלא טומ"ק וכנ"ל.

רש"י ד"ה א"ה כו' אף ואשם כו' בא"ת כו' עכ"ל, ולא פי' על חטאת צבור עמש"ל, ואפ"ל באמת מאי פריך נילף כו' מאי חזית כו', אך באשם תלוי קאי הקושיא בהקדם מש"ל הב"ש במקום ספיקא אין מביאין קרבן משום ספק חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא, א"כ בחטאת פריך דא"צ להביא משום ספיקא ממאן לילף אבל באשם תלוי הוי ספק אי חטאו חטא וצריך להביא פריך שפיר דצריך למילף להביא קרבן באשם תלוי ל"ש דספיקא א"צ להביא או לאו א"כ חטאת ל"צ להביא אבל אשם תלוי צריך להביא מצד ספיקא דבא על ספק ודו"ק].

משנה רש"י ד"ה רע"ק כו' ומחייב על כולן פר כדאמרינן בס"פ עכ"ל, עי' שו"ת רע"א (סי' ר"ח) ז"ל, ותמיהני דמשם אין ראיה דהתם אמרינן להס"ד דר"א ס"ל דנשיא מביא שעיר על בולן, דשעיר דנשיא במקום חטאת ליחיד, אף דאין זדונו כרת, עז"א דכהן משיח נמי אף אם סבר כר"ע דאינו בעולה ויורד, מ"מ נימא דמביא פר דהוא במקום חטאת דיחיד, אבל לפי מה דמסיק דר"א לא אמר אלא בטומאת מקדש וקדשיו ומטעם שנאמר בו כרת כבקבוע, ה"נ במשיח אינו מביא פר לרע"ק רק במקדש לקדשים, אבל לא בשמיעת קול וביטוי וצע"נ.

וביסוד הדבר גם בטומאת מקו"ק דמביא פר לרע"ק ק"ל הא אין הב"ד מביאין פר, ובכל דיני פר אמרינן לעיל דילפינן כהן משיח מציבור דכתיב לאשמת העם, א"כ ה"נ לטומאת מקדש וקדשיו וצ"ע עכ"ל.

ולענ"ד ליישב חדא באינך ע"פ הירושלמי בריש פרקין (ה' א') אית תנא העם צבור ועמש"ל (ז' א') דאפ"ל לאשמת העם הרי הוא כצבור היינו כמו לכל יחיד ויחיד בפ"ע וע"כ לקמן (י"א א') ממעט למשיח מע"ה ולא מלאשמת כו' דאינו מוכרח וכנ"ל, ועפי"ז בנקל ליישב דקדוק עצום בס"פ דפריך בפשיטות ור"ע ל"פ מפר וע"ש רש"י ז"ל ד"ה אמ"ל כו' דילמא כו' ועי' ב"ש שם שמחק תיבת דלמא דמגמרא משמע דוודאי לי' שמשיח מביא פר, אבל להגמ' גופי' ק' מנ"ל, וע"ש שנדחק דמסתמא כו' ועי' רש"י ט' א' ד"ה תנא דאיכא לתרוצי כו', ולפי"ז פשוט דר"ע ע"כ מחייב פר דר"ע ע"כ לא דריש לאשמת צבור בכללם או העם ב"ד כאידך תנא דירושלמי הנ"ל, אל"כ ל"ל לר"ע למידרש מזה קרבן אהרן כו' למעוטי מעולה ויורד תיפוק ליה מלאשמת, דהרי הוא כצבור אע"כ העם יחיד ואפשר דמביא עולה ויורד כשאר יחידים, וע"כ בא למעוטי מעולה ויורד מזה קרבן, וכיון דפר למשיח ככשבה ושעירה ליחיד ומהך לא אימעיט וע"כ מביא פר כיון דאיתקש ליחיד, וע"כ פשיט לגמרא לר"ע מביא פר, וא"כ ע"כ צ"ל דגם בטומאת מקדש בשמיעת קול וביטוי ג"כ מחייב ר"ע פר כיון דמקיש מלאשמת העם ליחיד ומהיכא תיתי להלק בין הנך להך וע"כ לר"ע ל"ל הך סברא שכן מתחייב כרת כבקבוע דא"כ הדרא קושיא לדוכתה ל"ל זה אהרן נילף מלאשמת ולא לבעי פר אע"כ דמלאשמת יליף לחיובי פר איפכא וא"כ ע"כ דס"ל בהנך ב' דחיוב, וז"ש רש"י ז"ל ומביא כו' כדאמרינן כו', דר"ע לא פטר לו מפר לשון יחיד וכנ"ל ודוק, והא דמביא רש"י ז"ל כלל דמשיח דמביא פר נ"ל עפ"מ שיישבתי קושית הב"ש מאי פשיט לי' לחיובי לר"ע רק לפי"ז ניחא דא"כ הו"ל למיתני במתניתין בהדי אינך פטורין ככל הנך מתניתין דקתני וכן המשיח וכאן אין לתרץ כמ"ש רש"י ז"ל במשנה הקודמת בפלוגתא ל"ק, דהא גם והנשיא רק דברי ריה"ג והול"ל כמו בכל מתני' וכן המשיח ולסיים דברי ר"ע, וע"כ מפר לא פטר ר"ע א"כ לא מצי למיתני וכן המשיח דהא

פטורן דב"ד היינו מפר ומשיח הייב בפר, משא"כ לריה"ג דנשיא פטור לגמרי וע"כ היה קשה לרש"י ז"ל על ר"ע במתניתין מברייתא דקתני משיח פטור והול"ל וכן המשיח, ועפי"ז מיושב ג"כ קו' הב"ש ד"ה דריה"ג אמאי מודים ריה"ג לרע"ק, וע"כ מתרץ מזה עצמו מוכח דר"ע לא פטר לו מפר, וזה כוונת רש"י ז"ל ד"ה אין שכתב וה"ה למשיח ועי' ב"ש שהאריך דרק אפר קאי אבל אכתי קשה למה לרש"י ז"ל להזכיר וה"ה משיח רק עפי"ז מיושב וכנ"ל יא"ש בעזה"י ודוק.

ועפי"ז בפשוט ניחא דר"י פטר גם למשיח ברישא, ובכלל לשון חייבין גם המשיח בכלל הנשיא ואע"ג דלא כתיב כמאן דכתיב דמיא, וככל הנך מתניתין דלעיל, דכאן אא"ל כרש"י ז"ל לעיל דבפלוגתא לא קמיירי כנ"ל וע"כ דגם במשיח מיירי מתני' ואני תמה מאד על הב"ש וז"ל [ברש"י ד"ה אין ב"ד כו' וה"ה למשיח כו' ולכאו' משמע דר"ל לא ב"ד ולא משיח חייב בקרבן עולה ויורד על שמיעת קול זביטוי כו' וליכא דא"כ איך תנן לקמן על שמיעת קול וביטוי כו' ב"ד פטורין ומשיח חייב הלא ב' משניות סותרות זו את זו, ול"ל דהכא דתנן אין חייבין כו' הם דברי ריה"ג דוקא, ולקמן הם דברי ר"ש דוקא הא ליתא דלא קאמר כאן דברי ריה"ג אלא על נשיא דכיוצא בו כו', ושם קאמר דברי ר"ש אלא על שאין כ"ג חייבין דוק ותשכח כו' לכן צ"ל לצדדין קתני ולא אמר שאין המשיח חייב אלא לענין שהורה לעצמו שוגג ועשה שוגג כו', ושם איירי לענין לחייב קרבן עולה ויורד כשאר הדיוטות כו' ע"ש עכ"ל] ועי' בכ"מ פ"ו ה' ז' שמתרץ ג"כ כהנ"ל, ואני לא אבין, שהרי בוודאי הפי' כאן לומר שכ' הב"ש דרישא ריה"ג הוא וס"ל כן גם במשיח וזה ברור פי' הר"מ ז"ל והרע"ב ז"ל ומשיח אע"ג דלא תני כמאן דתני דמי וזה פי' רש"י ז"ל, והראיה עצומה לפענ"ד ממה דאמר בגמרא טמעא דריה"ג יצא נשיא ומשיח כו' משיח והכהן הגדול כו', ומשיח מאן דכר שמי' לפי' הב"ש, ועפי"ז פשוט כוונת רש"י ז"ל כאן כיון דר"ע לא הזכיר בפלוגתתו משיח ש"מ דבמשיח מודה לריה"ג דפטור לגמרי, וע"כ הביא מ"ט בברייתא דעכ"פ מחייב פר, והך וכן הנשיא ומשיח דרישא כולה דריה"ג הוא וע"כ כתב הר"מ ז"ל דלא קיי"ל כהך משנה דריה"ג ורע"ק רק כאידך משנה, ואדרבה מכאן עצמו מוכח דזה דריה"ג הוא וע"כ א"ש מאד מ"ש הרע"ב דאין חייבין לא ב"ד ולא משיח ואודא קושית התוספות יו"ט על הרע"ב, ומדוקדק גם מ"ש הרע"ב ד"ה ר"ע והאי דכהן משיח פטור ועי' תוספות יו"ט ד"ה ר"ע דלא דייק בלישנא כו' ולפי מ"ש נכון כיון דרישא קאי אב"ד ומשיח ונשיא ור"ע פליג אנשיא מכלל דבמשיח מודה וז"ש והא כו' ודוק.

שהמלך לא מעיד כו', הטעם בגמרא משום כל המתכפר באחת כו', ואני תמה דהלא הא דמלך אינו מעיד אמרינן (סנהדרין מ"ט ב') מעובדא דינאי מלכא, וא"כ איך אפ"ל דקרא קאי ע"ז למעוטי, כיון דמצד דין תורה ראוי להעיד, וכ"ש דקשה בגמרא לקמן (ט' א') דפריך לר"ע אלא מעתה כו', רע"א נשיא חייב כו', ומדמה זה עם עולה ויורד דמדאורייתא, ודחוק למימר כיון דחכמים גזרו שלא יעיד הוי בכלל כל המתכפר כו', [ועי' בנו"ב מ"ק סי' נ"ו ד"ה ומה שתמה כו' שלא מצא בש"ס דנסיב קרא להיתר בדבר שאין איסורו מד"ת הלא כו' מצינו כו' ע"ש ע"כ] ועוד קשה כיון במלכי ב"ד באמת מעידין ואיך תנא סתמא והנשיא כיוצא כו', ומצאתי בתוספות יו"ט דלא מימעטי מלכי ב"ד רק בדיני נפשות אבל בדיני ממונות ג"כ מלכי ב"ד אין מעידין, ולכאורה תמוה דהא בעובדא דינאי מלכא דיני ממונות הוי, כמ"ד שם בגמרא יבוא בעל השור כו', דעלה אמרינן ל"ש כו' אבל מלכי ב"ד כו', ואולי כאן בהאי עובדא קטיל נפשי' כדיני נפשות דמי רק לפי"ז אכתי קשה הא משכחינן שמיעת קול בכה"ג דקטיל עבדי' נפשי' והמלך עד דלענין הא דצריך להעיד הוי דיני נפשות ומ"מ שמיעת קול שייך בי' דהוי ממון וכו' למ"ד (ב"ק מ"ג) כופרא ממונא, ואפ"ל עפימ"ש התורת חיים בסנהדרין לא מעיד משום והתעלמת כו' כמ"ד בדף י"ח אלא איידי דקתני כו' וא"ש וק"ל.

ומכאן ראיה ברורה למ"ש המל"מ פ"י מהל' אבל דנשיא כמלך, ולא עוד אלא שנשיא האמור בתלמוד היינו מלך ופשוט.

דף ט' גמרא יצא נשיא ומשיח שאין באין לידי עניות, צע"ג על מה שאמר בגמרא לר"ע ואימא כו' מדלי דלות כו' אבל עניות ועשירות ל"מ כו', וכן קשה יותר ממ"ש עמוד ב' כאן בדלות כו' ולכאו' קשה ג"כ על הך דבעי נשיא שנצטרע ועי' רש"י ז"ל ולמה לא בעי גם במשיח דלפי' רש"י ז"ל במתניתין ס"ל לריה"ג גם במשיח דפטור מהך טעמא שאין באין לידי עניות [וחוץ לדרכנו אפ"ל עפמ"ש בס' דגרש לציון (דרוש ג') על הגמרא מ"ק (ט"ז ב') שכהן גדול א"א להיות מצורע כלל עד שיעבור מהכהונה הגדולה מחמת צרעתו משום לדידי' רגל בחשב כו', ועי' לקמן (י"ב ב') משיח שנצטרע כו', עבר מחמת מומן אלמא דאפשר שעבר מחמת זה וע"ש שהאריך בכה"ג ממש א"א שיעבר ודוק] ואולי היה אפ"ל דאיבעי' לא ליי' לריה"ג וכמ"ש רש"י ז"ל רק לאחרים שסיים בהם היינו לכאורה מאי נפ"מ בין אחרים לת"ק רק לכאורה אפ"ל לת"ק לא מוקמינן רק בעושר גדול מתחילה וא"כ הפי' הגדול מאחיו יותר מאחיו משא"כ לאחרים הפי' מאחיו משל אחיו שצריכין לפרנסו אבל תיכף כשיעבר יכול להיות עני [ועי' יומא י"ח א' צע"ק לפי"ז] וע"כ ל"מ במשיח שנצטרע דפשיטא לי' כיון שעבר הרי יכול להיות עני, וע"כ אפ"ל גם לר"ע דס"ל כאחרים ואף שמפרנסין אותו מ"מ יכול להיות לענין קרבן דל אבל לא ג"ל והא דבעי בנשיא ולא במשיח ג"ל להיפך במשיח קיי"ל לקמן (י"א ב') אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא כו', ועדיין בקדושתו קיימא וכן לקמן י"ב לענין צרוע ופשיטא דאין מביא קרבן עולה ויורד משא"כ בנשיא דאמרינן לקמן (י' א') חפשי ממלכותו וע"כ מבעיא לי' וע"כ הדבר צריך אצלי תלמוד, ובדוחק אפ"ל כגון שעברו ומינו דל ולא העשירו הכהן כו' דלפי"ז צ"ע (מיבמות י"א) דאי לא אמרינן, ובלא"ה קשה ממנ"פ ודוק, ומיהו ע"כ צ"ל דר"ע לא ס"ל הך דרשא דצריך להיות גדול מאחיו אל"כ קשה למה מיעוטי מפסוק אחר על דלי דלות כיון דהם עשירים, בל"ז ל"ש דלי דלות וצ"ע מ"מ וק"ל, ועוד אפ"ל כיון דמלכות ירושה היא כמ"ד לקמן פרק ג' א"כ כשעבר נעשה בנו תחתיו וגזא דידי' כדקאי קאי משא"כ בכה"ג דאין ירושה ואפשר שיעני.

מה שנרשום על דלים או דגזי' ט"ס וע"ש בכ"מ דפסיק מפ"ג, דאינו ענין לכאן דהכא בעי לריה"ג והוא פוסק דלא כוותי' פשוט וק"ל.

שם זה קרבן אהרן ובניו, עי' שקלים (פ') דדריש מקרא זה במת כה"ג שיקריבו יורשים החביתי' ודריש מבניו, א"כ אפ"ל דזה קרבן למעוטי יורשים דקרבן עולה ויורד במת פטורין בניו כשאר קרבנות הבאים עבור חטא, ואפ"ל עפימ"ש בריש מעילה פ' ולד חטאת דחטאת שמתו בעלי' כו' וע"ש רש"י ז"ל דמיתתן כפרה עלי' א"כ אין צריך למעט דידעינן בלא"ה דפטור וק"ל.

שם דכתבי' רחמנא לבסוף גבי עשירית האיפה כו', תמיהני הא באידך ג"כ כתיב האי ויאשם לבסוף גבי ביטוי, וצ"ל ג"כ כל שישנו בכולם כו', ואפ"ל דכן כוונתם, דהנה בעני שייך כולם דלי דלות, ודלות, ועשירות, היינו אם יתן לו א' מתנה כשבה ושעירה מי לא מצי מייתי כמ"ש הר"מ סוף פ"י מה"ש, משא"כ עשיר שהביא קרבן עני לא יצא וא"כ אי הוי כתב להך מאחת מאלה לגבי עשיר ועני שפיר הוי משמע הגם דל"ל אלא רשות להביא עשירית או עני מ"מ מביא אידך א"כ צ"ל פשטי' מאחת מאלה ר"ל גם על א' לחוד דהא ל"ל ב', וגם הג' דל"ל ג' רשות להביא, אבל כדכתיב בסוף היינו בדלי דלות א"כ משמע דדוקא באיכא רשות להביא לכולהו, אבל האי ואשם מאחת כו' דאיירי בטומאת מקדש כו' דהוי חוטאים מוחלקים דאין שייכות זה בזה כלל מאי עדיף טפי דכתיב בסיפא מברישא, בזה מיושב היטב לשון הגמרא לבסוף בעשירית האיפה ולשון רש"י ז"ל עיין שם ודוק.

באופן אחר אפ"ל משום דהגמרא פריך דאימא דלמעט דלי דלות א"כ במשיח שייך רק ב' דברים ובנשיא אינו שייך אלא בעשירות, ובשאר אדם אפשר להיות כולה, א"כ מקשה למה קתני בעשירות כו' דלא שייך אלא בשאר בני אדם ולא במשיח ונשיא כנ"ל, הול"ל או בעשירית דשייך בנשיא גרידא או לכל הפחות בעניות דשייך גם במשיח ומדלא קתני הכי ע"כ דאין לחייב בכולם רק בשאר בני אדם דשייך בהם כולם באמת גם בעשירות האיפה, וג"כ מדוקדק לשון הגמרא ורש"י ז"ל כנ"ל, אבל שם מוקי בביטוי ואפ"ל באמת דיהיה שייך גם בנשיא שחייב רק בב' דברים, דשם שייך למימר בהיפך דאי ס"ד דכל המתכפר בכולן דוקא א"כ הו"ל למינקט בשמיעת קול דלא שייך רק בגברא דשייכי כולה, ולא בביטוי דשייך גם בנשיא דלית בי' אלא ב' דברים וע"כ צ"ל באמת בנשיא חייב בכולן חוץ משמיעת קול, וע"כ נקט בביטוי להשמיענו דאע"פ שאין מתכפר בשמיעת קול מ"מ מחייב באידך וא"ש מאד ודוק.

שם אלא מעתה דכתיב והיה כי יאשם כו', עי' ב"ש הוי מצי למיפרך ואימא מתחייב באחת מהן אע"פ שאין מתחייב בכולן כלעיל אלא דעדיפא כו' ע"כ, ולענ"ד אפ"ל בל"ז לא הוי מצי להקשות דהוי אפ"ל כריה"ג דילפינן מלא תגיע כו', וא"כ מוכרח ג"כ לפרש הך ויאשם כו' כל שמתחייב באחת כו' אל"כ הוי קשה מלא תגיע, א"כ ג"כ הפי' מאשר תטא מאחת מאלה כו' ג"כ כל המתחייב בא' כו', וז"ש א"מ כו' ור"ל דע"כ דמי' הך פסוק להך אל"כ הוי קשה קושית הב"ש א"כ א"מ כו' אלמה תנן ר"ע כו', ור"ל הוא גופי' לא ס"ל כריה"ג א"כ מיושב דהוכרח בלא"ה לבוא לסברת ר"ע דלא ס"ל כריה"ג וק"ל, וצע"ק משבועות פ"ד מ"ג ועי' רע"ב ד"ה כפרו כו'.

משנה כל המצות כו' עי' רש"י נאמר כאן עלי', צ"ע לכאו' הול"ל מאידך דרשא אליבא דרבנן לעיל (ח' א') ולא מהך דהוא רק לרבי, ויותר דלרבנן א"ש הסידור משא"כ לרבי הול"ל מתחילה ב"ד דלעי' בב"ד כתיב ואח"כ משיח דאיתקש לאשמת, ואח"כ יחיד ונשיא וכאן להיפך היינו לרבנן דילף ציבור מיחידים, ואולי אפ"ל דהיא הנותנת מדכתב ע"ז אחד איזה מצות ולרבנן הא כולם ילפי מע"ז והול"ל ע"ז מתחלה אע"כ דלרבי נסיב לה וז"ש כל המצות ר"ל מדפתח בהא מעלי' וכרבי, והא דאקדמי' יחיד למשיח וב"ד אידי דאתא מדרשא חביבא לי', מיהו לפי"ז אפ"ל גם לרבנן כנ"ל, ואולי היה אפ"ל עפ"י דלקמן בברייתא אמרינן משיח דומיא דב"ד כיון דתני בהדדי, וה"נ כיון דתני בע"ז יחיד נשיא ומשיח דוקא טפי לרבי דס"ל משיח בע"ז בשגגת מעשה ג"כ לעיל (ז' ב') ודמי ממש משיח ליחידים בע"ז, מ"מ הראשון נ"ל עיקר וע"כ דייקא טפי גם משנה דלעיל (ח' א') כרבי מדאקדמי' בשאר מצות מע"ז וע"ז מנלן דת"ר רבי כו' ואח"כ פריך לרבנן, וכן מוכח סוגיא דיבמות דלרבי א"ש טפי הך משנה ודוק.

שם וב"ד פר ושעיר פר לעולה כו' הוצרך לפרש מפני שהתחיל שגגתן חטאת ונקט פר ושעיר והו"א דשניהן חטאות, או אפ"ל לאפוקי מלעיל (ע"א) דס"ד דציבור בעיר הנדחת יביאו איפכא ועז"א דדוקא כה"ג פר לעולה כו' וק"ל.

רש"י ד"ה אלא שאין כה"ג כו' מפרש בגמרא וה"ה הוצרך לפרש זה ואע"ג דבברייתא מפורש כן ועב"ש לעיל במשנה (ח' ב') כיון דעכ"פ אין צורך לזה במשנה, והראי' דבסוף מתניתין דמפרש פלוגתתן לא תני הא לר"ש וערש"א שם, ואדרבה לכאו' שם הול"ל, ע"כ אפ"ל דלישנא דמתני' קשיתי' בזה שסידר ג' עולה ויורד לא כסדר המקרא שמיעת קול טומאת מקדש ביטוי שפתים, והיה אפ"ל דטו"מ יצאה מסדרה משום דפליג עלה ר"ש במשיח, אבל אכתי תק' זה במשנה דלעיל, וכן גם כאן דהו"ל להתחיל לפי"ז בטומאת מקדש ועז"א משום דר"ש ס"ל תרוייהו לא ריש בנשיא וסיפא במשיח וע"כ נקט ברישא ש"ק משום דנקט נשיא קודם משיח וכן הך משנה דר"ע בנשיא קודמת לעיל וז"כ בד"ה אלא כו' משמע דרק בהא פליג ועז"א ה"ה וא"ש תלשון וברש"י לקמן לא הוצרך ע"כ הנשיא כיון דשם גופי' באותו דיבור נזכר דברי רע"ק וז"כ רש"א כדפירש"י לעיל ר"ל באו"ד לעיל ממשנה הקודמת, ופשוט, וק"ל.

כהן גדול משיח כפל הלשון להשמיענו דרך אגב המפורש במשנה לקמן (י"א ב') כה"ג מרובה בגדים והטעם כיון דהא דפטור מטומאת מקדש משום חטאו שוה ליחיד ומרובה בגדים מביא כשבה ושעירה כיחיד וכמ"ש רש"י ז"ל שם, והא דלא משמיענו זה ברישא דמתניתין משום דשם פשיטא במשנה דלקמן (י"א ב') אבל בהא הוי טעים בטעמא דר"ש משום דאין קרבנו שוה לקהל בכפרה דיה"כ ולפי"ז גם מרובה בגדים בכלל, דהא תנינא לקמן שם בכפרת דיה"כ זה בזה שוין וע"כ קמ"ל דטעמא דר"ש דאין כ"ג משיח והייבו משום שאין חטאו שוה ליחיד, ואולי אפ"ל דז"ש רש"י ז"ל בד"ה אלא כו' וה"ה כו', ועמ"ש בדבור הקודם רק לפי"ז י"ל בע"א לכאו' לטעמו דאין קרבנו שוה כו' היה חולק גם בנשיא משום דאין קרבנו שוה וכדלקמן עמוד ב' והא דלא תני גם נשיא הא בל"ז תקשה אמאי לא תני בנשיא בשמיעת קול דמודה ר"ש בברייתא ועז"א דמתניתין בא לאפוקי זה בתיבת כ"ג משיח, ואי דאכתי אמאי ל"ק נשיא בש"ק משום דלא איצטריך כו' וק"ל, ועפי"ז א"צ להגיה ברש"י סוף מתניתין למחוק הוא"ו של ומשיח שהוא תנאי על איזה כה"ג ופשוט וק"ל.

רש"י ד"ה ר"א כו' ושלש מחלוקת כו' עכ"ל, אינם מובנים דהו"ל למינקט הכי כמו בדברי ר"ש, ועוד אמאי באמת לא הביא חלוקי דר"א, דהוי ד' מחלוקת, וכמו דקשה לרש"י ז"ל אמאי ל"ת בשמיעת קול לר"ש, ואולי אפ"ל לתרץ חדא באינך דוק ותשכח שבדברים שהם חלוקים הוי מד' תנאים אלו מר"ע, וריה"ג, ור"ש, ור"א, ג' פלוגתות בכל חד לבד בשמיעת קול בנשיא דכולהו מודו דפטורין א"כ הוי דברי ר"א בכלל אלו ג' מחלוקת ולא הוצרך לפרשו כיון דעלי' מציין ועדיין צ"ע.

תנה הלח"מ פ"י ה' ז' מה"ש האריך מאד לתמוה להר"מ ז"ל ע"ש, והנה בקצרה לענ"ד אפ"ל שהיה ס"ל לפרש המשנה דאין חייב על ש"ק כר"ע ולא כריה"ג והך מתניתין דהנשיא ומשיח חייבין גם סתמא כמ"ש הלח"מ וכמ"ש הב"ש לעיל בפשיטות, ומ"ש הלח"מ מאין לקח לפסוק למתניתין בסכינא חריפא נ"ל שהכריחו קושייתי שכתבתי לעיל (ח' ב') ע"ש מ"ש, ועוד קושית רש"י ז"ל אין ב"ד חייבין דכל מתניתין לעיל לכאו' מיותר, ועוד אמאי קתני ריה"ג קודם לר"ע בקושית הבנין שלמה, וכ"ש דבר"ע הוי מצ"ל וכן המשיח, ותירוץ רש"י ז"ל היה לו דוחק, וע"כ ס"ל דאין חייב סתמא תנינא ולא מיותר משום משיח תני וככל הנך מתני' דלעיל וע"כ לא הוצרך לפרש במשיח בהדיא אל"כ מיותר כנ"ל, ורק ריה"ג פליג והנשיא כיוצא כו' ור"ע ס"ל כת"ק דנשיא חייב בכולן רק בשמיעת קול פליג עליו, וראיה יותר גדולה להרמב"ם דתרוייהו משנה סתמא תנן ומתניתין דלעיל (א' ב')

בכללא כל מלין דפרקין דשווי משיח לב"ד אל"כ הו"ל להזכיר גם משיח בהדיא ולהביא פלוגתא דר"ש ור"א לעיל (הדרא קושיא) או גם פלוגתא ריה"ג ור"ע בכאן והדרא קושית רש"י ז"ל לדוכתה דמיותר כל הני מתני' וע"כ לקח לו דתרווייהו סתמא, רק דשם לא איירי רק בדברים ששווים משיח לב"ד וע"כ פסק כריה"ג ור"ש דנשיא כיוצא דאין מביא קרבן המיוחד לו, ושם קתני עיקר חיובא בעולה ויורד ויש להעמיק בזה ואכמ"ל ודוק, אבל לא אמנע מלציין מה שנלענ"ד דבר הצריך עיון בפי' המשנה להר"מ שכתב ואשם ודאי יתחייב בין נשיא ובין משיח על ה' דברים וחשיב בכללם אשם מצורע וזה סותר דבריו סוף ה"ש הלכה ט' נשיא שנצטרע עבר מנשיאותו וא"כ מאי שייך למימר דהביא אשם מצורע כיון שעבר יע"ש וצ"ע ודוק. וכן הוא בגמרא לעיל ולקמן (י"ד א') וק"ל, וט"ס יש בפי' המשנה במקום תיבת שהן חייבין על ש"ק כו' צ"ל שאין חייב כו' וק"ל.

שם כל שהוא בעולה כו' נשיא כיוצא משיח וב"ד כו', מוקמינן בעמוד ב' בדלי דלות, וק"ל איך שייך והנשיא כיוצא בדלי דלות דהא א"א להנשיא כלל להיות בדלי דלות וזה אין לומר דס"ל דנשיא יכול להיות ג"כ בדלות כמו כה"ג מלבד הסברא, עי' ירושלמי סוף פרקין לא נחלקו ר"א וחכמים כו' אלא שעירה והיינו בעשירית תמיד, וא"כ אמאן קאי והנשיא כיוצא דהוי דוגמא דמשיח פטורין, ואפ"ל דזה הכריחו לרש"י ז"ל ע"ב סוף ד"ה בדלי דלות שעדיין לא בא ור"ל במשיח בעני גדול אפשר למשכחת לפטור משא"כ בנשיא דלא מציגו בפטור רק דמביא תמיד בעשירות והוא דומה ליחיד בדלי דלות, ועוד אפ"ל ע"פ הסברא אין דנין אפשר משאי אפשר ודוחק וק"ל.

ע"ב רש"י ד"ה קשיין כו' הא בשמיעת קול כו' עכ"ל, קשה למה למקשה מדיוקי הו"ל להקשות מברייתא עצמה דקתני בה בהדיא בשמיעת קול וביטוי חייב לר"ש, אמנם אפ"ל דנקיט כמ"ש בגמרא אבל להגמרא גופי' צ"ע, ואפ"ל ע"פ עוד דקדוק למה צריך לרש"י ז"ל כלל לפרש הלא מפורש בגמרא רק לפי מ"ש הכ"מ מה"ש פ"י ה"ז והב"ש בכאן והלח"מ שם פי' הרמב"ם בב' משום דפטורין ר"ל היינו מקרבן המיוחד להם וחייבין כהדיוט, וא"כ אפ"ל ג"כ להיפך ביישוב הברייתא הא דקתני רישא נשיא ומשיח חייבין ר"ל דומיא דב"ד בפר בסיפא משיח וב"ד פטורין היינו מעולה ויורד והא כיון דמוקמינן השתא כר"ע בחדא ופליג בחדא א"כ ה"ג אפ"ל דס"ל כר"ע דפטורין מעולה ויורד וחייבין בפר ופליג עלי' בטומאת מקדש וקדשיו דפטורין גם מפר ומאי קשיא לו רק באמת זה יהיה תירוץ לסתירת הברייתא במפורש אבל אדיוקי לא יתיישב שהרי טעמא דר"ש שאין משיח חייב בטומאת מקדש דכתיב ונכרתה והך קרא בטומאת מקדש כתיב לגבי קרבן עולה ויורד וא"כ מאי ראיה דאין חייב בפר אע"כ צ"ל שאין כ"ג חייב קאי אעולה ויורד וא"כ כה"ג החיוב אאינך אשמ"ק וביטוי ג"כ כה"ג בעולה ויורד ומקשה שפיר, וז"ש רש"י ז"ל לכאו' אפ"ל הך קשיין אהדדי שהוא מיותר דהא ברישא אמר קשיא כו' והיה אפ"ל שהפי' קאי אברייתא גופי' והיא עוד קשיא ובאמת כיון דל"פ ברישא דיעד דאפ"ל כנ"ל ולא קשיא אלא מדיוקי וע"כ מפרש שהפי' ארישא וע"כ הוכרח לתרץ כו' וכנ"ל וא"ש אלא שצע"ק לפי"ז מה דאמר פליג עלי' בחדא דהלא פליג ג"כ דר"ע מחייב פר והוא פוטר ואולי זה בכלל דפליג בדלות ודוק.

ד"ה יצא משיח כו' בכפרת יוה"כ, לכאורה אינו מובן דבההוי אמינא יוה"כ מאן דכר שמי', רק דלהההוי אמינא הכוונה קהל אינו יחידים רק ציבור וא"כ קרבנו שוה והוכרח לפרש בההוי אמינא ביוה"כ רק לכאו' לפי"ז מאי מקשה א"ה נשיא נמי, וצ"ל דבההוי אמינא היה סבור שצריך להיות שוה בכל הדברים, ופריך א"כ משכחנא בנשיא חלוק בכל השנה ומשני דביוה"כ תלי עיקר מילתא, וע"כ פריך מכהנים דשוים בשאר ימות השנה, ולכאו' צע"ק למאן דס"ל לעיל (ז' א') כהנים איקרי קהל והם עצמם בכלל קהל [וחוץ לזה אפ"ל לפי מש"ל שם דלרבא עצמו אפ"ל באמת רק לוי איקרי קהל וכהנים לא איקרו קהל ע"ש]. רק דלפי"ז פריך ממ"נ א"כ ע"כ תלי בכפרה דכל השנה ונשיא נמי, והנה ע"כ לפי"ז הפי' שוה לקהל בכללם בכפרתם, ולפי"ז צלע"ג על הקו' א"ה נשיא נמי שהלא גם בנשיא אם חטא עם הציבור מתכפר עמהם, ועכצ"ל בנשיא בחטא בפ"ע, א"כ קשה טובא על רש"י ז"ל כקו' הב"ש וז"ל [משיח כו' שוה כו' פירש"י כו' ול"נ לפרש בענין אחר דמשיח מביא בש"מ דשנה כמו ב"ד כו']. ולכאורה כנ"ל אא"ל כלל כפירש"י ז"ל מהקו' בנשיא ול"מ בסוגיא דגמ' דס"ל יחיד כו' פטור דהנשיא בכללם, אלא אף להר"מ ב"צ מ"מ בחטא עם הרוב מתכפר עמהם, וכמ"ש רש"י ז"ל ד"ה א"כ בנשיא, ועכ"פ הול"ל בין שחטא עמהם בין בפ"ע וגם לכאו' דברי הב"ש מוכרעין יותר דלפי' רש"י מי שהוא בכלל קהל ולא שוה לקהל, ואולי דאה"נ זה עצמו משמיענו רש"י ז"ל דבההוי אמינא בעי שוה בכל הדברים ואח"כ בדבר אחד, ועפי"ז י"ל דרש"י ז"ל סוד"ה א"כ ויחיד, וערש"א ולא זכיתי להבין דברי קדשו דא"כ דברי רש"י ז"ל תמוהים דא"כ אמאן קאי, רק דאה"נ זה קו' שהרי זה אאל"כ דאמאן קאי, רק קמ"ל הפי' בגמרא א"כ נשיא נמי ר"ל משכחנא בחטא בפ"ע ביחיד וה"ה דהומ"ל מיחיד, רק דמ"מ אפ"ל קו' רש"י ז"ל מיחיד דהא יחיד עצמו בכלל הוי קהל משא"כ נשיא ומשיח, ואכמ"ל, וק"ל.

גמרא ור"ע מי פטר לה מפר עי' ב"ש שמחק מלת דלמא ברש"י ז"ל, אל"כ מאי קאמר מי פטר כו' דילמא באמת ל"ה אמנם באמת ממאן מוכח עמש"ל (ז' ב') במשנה. ובע"א אפ"ל ע"פ קושית רע"א ז"ל ברש"י לעיל ותוכן דבריו להס"ד דר"א דר"א ס"ל דנשיא מביא כולן, דשעיר דנשיא במקום חטאת ליחיד כו' עז"א דכהן מביא פר דהוא במקום חטאת דיחיד כו' עכ"ל א"כ תלוי זה בזה, וזה כוונת הגמרא א"ל ור"ע מי פטר לי' כו' ר"ל לדידך דקאי על כולן אפ"ל ג"כ ר"ע ס"ל דמביא פר, ובזה אפ"ל קצת הלשון ודילמא ברש"י ז"ל ר"ל ודילמא הא גופי' טעמא פשוט ודוק.

רש"י ד"ה ניתני נמי כו' אע"ג כו' עכ"ל, כוונתו בפשוט אפ"ל דק"ל מ"ש דנקיט שמיעת קול וביטוי ולא בטומאת מקדש וקדשיו דהא לההוי אמינא אכתי לא ידענא דר"א כר"ש ס"ל בטומאת מקדש, ועכ"פ דלרבותא נקיט הני אע"ג כו', אבל קשה להגמרא גופי' למה לא הזכיר גם טומאת מקדש וקדשיו, וגם למה הזכיר הני והו"ל בסתמא נתני נמי דמביא פר, ב' ברש"י ד"ה א"ל ר"ה כו' בטומאת מקדש ושמיעת קול וביטוי כו' ע"כ, ולמה לא כתב כמו בגמרא שמיעת קול וביטוי לחוד, ג' ברש"י ד"ה א"ל ר"א כו' דילמא כו' עכ"ל הב"ש מחק ועמש"ל, ד' ברש"י זו לא הוזכר טומאת מקדש וקדשיו כמקודם, ועוד המעיין יראה ברש"י ז"ל פעם השמיט טומאת מקדש וקדשיו ופעם לא הביא טומאת מקדש וקדשיו, ה' עוד במ"ש טומאת מקדש וקדשיו קודם שמיעת קול וביטוי ובמשנה קתני קודם ועי' בתוספות יו"ט במשנה דהדין כמשנה, ו' קושית הגרע"א צ"ל לעיל (ח' ב') עי"ש על רש"י ז"ל שם, ז' א"ל טובא איך אפ"ל דר"ע מחייב למשיח פר אכולהו וא"כ ע"כ לדידיה גם בעולה ויורד כחטאת קבוע דמיא א"כ תקשה לדידי' בהיפך כיון דפר למשיח ושעיר לנשיא במקום חטאת קאי וא"כ אמאי ס"ל לעיל (ח' ב') במשנה הנשיא חייב בעולה ויורד כדפי' רש"י ז"ל שם, וכן מוכרח בגמרא (ט' א') דפריך עלי' אלמה תנן ר"ע כו' וכל המתחייב כו' ואי בשעיר ל"ק מידי, ח' קושיא זו קשה יותר דעכ"פ לפי' דמפרשים דעכ"פ גם ר"ע בטומאת מקדש בוודאי ס"ל דמשיח בפר וע"כ צ"ל כמ"ש הגרע"א וצ"ל משום דכרת כקבוע וא"כ אמאי אמר הנשיא חייב בכולן חוץ משמיעת קול ובכללן טומאת מקדש והול"ל שעיר, ט' היאך יש סברא דר"ע מחייב בפר ואיך רמיזי דהא ע"כ במתניתין דלעיל אין חייב על שמיעת קול קאי אפר והו"ל לר"ע לפלוג או לכל הפחות להשמיענו בברייתא דחייב בפר ולהגמרא פשוט דחייב, יו"ד מאי קושיא על ר"א דהו"ל ללמדנו במשיח כיון לסברת הגמרא גם ר"ע ס"ל משיח כפר ודילמא אר"ע במשיח, וכמו לעיל ע"א במשנה ולא הוזכר שמיעת קול וטמיך אר"ע במשנה הקודמת כמ"ש רש"י ז"ל שם, ואין לומר דאין סברא שסמך אר"ע כיון דאין מפורש כר"ע בהדיא א"כ קשה יותר קושיא שלפנים, למה לא הזכיר ר"ע, והנראה בעזה"י ליישב בעוד דקדוק הלשון בר"ע משיח פטור מכולן לעיל ע"א וכאן בקושיא, והיה אפ"ל בתיבת בכולן יש ב' פנים, א' או על שמיעת קול וטומאת מקדש וביטוי, ב' או על כולן דלי דלות, ועשירית ופר, והנה לכאו' הכרח גדול דר"ע ס"ל לכה"פ בטומאת מקדש במשיח פר ממשנה לעיל (ח' ב') וכמ"ש שם רש"י ז"ל אמאי ל"ק וכן המשיח משום דהוי פלוגתא דר"ש ור"ע זרי דר"ע ס"ל פר, וע"כ אין ראיה מש"ל במשנה הב' דשם אין חייב על שמיעת קול כו' דס"ל לר"ע בכולה פר מדל"ק וכן המשיח דדילמא משום טומאת מקדש, ואין לומר דלא לישני כלל במשנה ב' טומאת מקדש זה אינו די"ל משום רבותא דנשיא חייב בעולה ויורד נקט אע"ג דחייב בכרת כבקבוע, וא"כ צריכין ליתן טעם בר"ע למה בטומאת מקדש ס"ל פר ולא בהנך, דממנ"פ אי דריש לאשמת גם בטומאת מקדש לפטור כמ"ש הגר"ע ז"ל, ואם לא דריש לחייב בכולן, וע"כ נלענ"ד באמת ס"ל מלאשמת, רק לפי"ז קשה ל"ל זה קרבן למעוטי וע"כ לחיובי פר מקיש לציבור לענין פר והמיעוט לענין עולה ויורד, וע"כ רק לענין טומאת מקדש, דשייך לאקשויי לאשמת לענין חיוב בפר כה"ג שחייב כרת כבקבוע משא"כ לענין שמיעת קול וביטוי פטורין דאין ראיה מזה קרבן כו' דילמא מטומאת מקדש נקטי, וע"כ בנשיא דחיוב כרת שלו יליף ממצות לעיל (ח' א') אמינא דפטור משעיר כלל וחיוב בעולה ויורד כיון דל"ל למיעוטי וע"כ ס"ל ר"ע הנשיא בכולן בעולה ויורד אע"ג דס"ל בטומאת מקדש, דחייב בכרת כבקבוע משא"כ לר"א איפכא ל"ל הסברא דא"א דנשיא חייב בשעיר א"כ כ"ש דמשיח בפר, דמנ"ל למעוטי אם לא דנימא דע"א המשיח פטור מכולן היינו מכל קרבנות גם מפר כפי' ב' הנ"ל, וזה א"א לפרש כן הפי' בכולן שהרי קאי אם אטומאת מקדש ושם ס"ל ר"ע במדאי פר, ועפי"ז סובב קושית הגמרא דאי ס"ד ר"א אכולהו קאמר מכדי שעיר נשיא כו' ניתני נמי כו', ולכאורה אפ"ל דסמך אר"ע וכקושיא (אות י') רק מר"ע לא מוכח רק טומאת מקדש, ואכתי הו"ל להשמיענו ש"ק וביטוי דזה לא מוכח מר"ע, ולכאורה אפ"ל שע"כ לא הוזכר טומאת מקדש משום דבהא ס"ל כר"ש והיה קשה לרש"י ז"ל כקושי' (אות א') שהרי אכתי לא הזכיר כלל ר"ש, וע"ז פי' אע"ג דל"ל כו' ור"ל דקאי אדברי ר"ע וכנ"ל ובטומאת מקדש אדרבה לא איצטריך עלי' וע"ז מקשה דילמא במשיח ס"ל כר"ע ולפי"ז יקשה מנ"ל דר"ע סובר בכולהו דפטור וע"ז הביא ראיה מלשון מכולן וס"ד שהפי' בכולן על כל מיני קרבנות אף בפר, ואף דבטומאת מקדש ע"כ ר"ע מחייב פר ס"ד דמכולן דר"ע לא קאי אטומאת מקדש רק אשמיעת קול וביטוי וע"כ הלשון בכולן לא שייך אשנים וע"כ צ"ל הפי' בכולן אקרבנות וכנ"ל, ואי תקשה למה לא משמיענו עכ"פ בטומאת מקדש ד"ל בד' פנים, או דס"ל כר"ש דפטור לגמרי א' דסמיך אר"ע ובכלל דבריהם דבריו, בזה מדוקדק מאד רש"י ד"ה א"ל כו' והאי כו' בטומאת מקדש ושמיעת קול כו' ור"ל לפי"ז דלא ס"ל כר"ש הו"ל להשמיענו גם טומאת מקדש ועז"כ במשיח ס"ל כר"ע דאמר משיח פטור מכולן, דייקי בשמיעת קול וביטוי ולא אטומאת מקדש וע"כ אקרבנות, וע"כ לא חשיב טומאת מקדש דבי' מחייב בפר, וא"כ ניחא דברי ר"א בטומאת מקדש סמיך אר"ע ובהנך ס"ל דפטור כוותיה, וז"ש רש"י ד"ה א"ל דילמא כי קאמר ר"ע כו' ור"ל דילמא הפי' מכולן מטומאת מקדש כו' ושמיעת קול וביטוי ר"ל על כל מיני חטאת ולא אקרבנות ומאי פטור כגון להביא עולה ויורד אבל פר מחייב דל"ק ע"ז מכולן, א"כ נהי דל"ק ניתני בטומאת מקדש כנ"ל דסמיך אר"ע מ"מ ניתני בשמיעת קול וביטוי שפתים, דזה לא משמע מר"ע ואדרבה משמע להיפך מדלא השמיענו בהדיא וכקושי' (אות ט') וע"כ א"ש דהגמרא פריך בפשיטות מי פטר לי' מפר שהרי בטומאת מקדש בוודאי חייב ורש"י ז"ל כתב ודילמא אפי' וכולן דאל"כ הפי' כן מחייב ר"ע בפר בכולן וכנ"ל, וע"כ היה קשה לרש"י ז"ל (ח' ב') אמ"ש נשיא חייב בכולן כקושי' (אות ז' ח') וע"כ הוצרך רש"י ז"ל להביא שם ד"ה ר"ע להכריח דיותר מסתבר שהפי' בכולן גם אטומאת מקדש קאי דאל"כ דוחק שיסמוך ר"ע דעתו אמשיח בטומאת מקדש מדלא פליג ועז"א ור"ע במשיח לא פי' כו', פטור מכולן הפי' מקרבן עולה ויורד ומביא אכולן פר כמו שהוא לזה הפי', כדאמרינן בס"פ דר"ע לא פטר כו', וע"כ נקיט ברש"י ד"ה טומאת מקדש קודם כקושי' (אות ה') שהיא הנוספת לזה הפי' דלאידך פי' לא קאי רק אאינך ומיושבים כל הקושיות ויש להעמיק עוד ואכמ"ל ותן לחכם ודוק.

ד"ה אר"י כו' דכי היכי כו' ה"נ כו' עכ"ל, ולכאורה תמוה הא במשנה שם מפורש לענין טומאת מקדש, ואולי במשנה לא מפורש דקאי על יחיד וי"ל אבית דין ומשיח, וכ"ש לר"ע אפ"ל כמש"ל, ויותר יש להמתיק דהא לעיל בגמרא יליף מחטא קבוע מציבור וגם משיח יליף מציבור וכמו לר"ע מחייב בפר וכן לר"א אי לאו דס"ל כר"ש למעוטי מטומאת מקדש הוי מחייב וכן מחייב בנשיא שעיר, וכ"ש שי"ל אשם תלוי לאו איחידים דל"ל מציבור בהא וע"כ כ"כ דהיכי ור"ל בגמרא דאין מפורש טומאת מקדש, ואולי בזה אפ"ל דברי רש"י ז"ל שלאח"ז שהוסיף הואיל כו' ומיותר לכאורה, רק שהכוונה דלאותו תנא אין מביאין אשם תלוי ל"ק כלל איחידים, דמה שלמדנו מה מציבור כו' אף יחיד כקבוע זה חשיב קבוע, וכן רש"י ד"ה א"ל דא"ל כו', וז"ש רש"י ד"ה קשיא מתני' דידך כו' ור"ל דהו"ל להקשות פשוט ממתניתין לעיל דמביאין אשם תלוי רק א"א דר"א פליג ע"כ מוקמינן דלא קאי איחיד אבל עתה קשה דגם לר"א אין מוכרחין למימר כן וקשה עליו מאותו משנה וק"ל, ועתוי"ט ס"פ שנתקשה בד' רש"י ז"ל אלו ולפ"ד יובן בעזה"י.

(השמטות מפ"ב)

הר"מ מה"ש פ"י ה"ז פסק דנשיא חייב בשמיעת קול ועמש"ל, ומצאתי בספר נר תמיד כריתות כ"ו, ומתרץ ע"פ תוספות יו"ט שהבאתי לעיל ומחלק בין דיני ממונות לדיני נפשות כו', מעיד מלכות, והנה בשמיעת קול לא שייך אלא בממון אמנם אפ"ל דאיירי בממון דאית ביה איסורי [ועמש"ל במשנה] וכה"ג דאיתא (שבועות פ"ד מ"ו) שחבל בו חייב ושהדליק גדיש ביה"כ כו' ובהכי מעיד מלכות, בזה מתורץ הרמב"ם פ"ו מה' שבועות דפוסק דהמלך אינו מעיד והכא פוסק דחייב בשמיעת קול היינו דחייב בממון דאית ביה איסורי.

שוב ראיתי באורים ותומים (סי' ק"ח סקי"ב וסי' י"ג) בא"ד שכתב כנ"ל, אלא לכאו' הוי עדות שאי אתה יכול להזימה, דאם יוזם ויתחייב ממון, הא מלך

אין דנין אותו, ולפי זה מתורץ גם קושי' בעל ס' ברכת הזבח דמקשה להרמב"ם מכריתות כ"ו דקאמר שם מה לנשיא שאין בשמיעת קול י"ל היינו בעדות ממון בלבד דגם ת"ק מודה דאין בממון בשמיעת קול רק בממון דאית ביה איסורא, ורע"ק ס"ל כמ"ש תוספות יו"ט כיון דלא משכחת בעדות ממון בלבד א"כ לא פליג כו', ולפי מ"ש האו"ת הנ"ל ניחא בפשיטות דהרמב"ם איירי לאחר תקנה דלא בעי בממון שאי אתה יכול להזימה מש"ה פסק ג"כ נשיא בשמיעת קול בממון דאית ביה איסורא אף דלא דנין מ"מ מעיד ומעידין בכה"ג דלית בו עדות שאי אתה יכול להזימה כנ"ל, אבל להגמרא איירי קודם תקנה ע"כ הגמרא אקרא קאי או הודע כו' ע"ז מתרץ מה לנשיא שאין בשמיעת קול דהי' עדות שאי אתה יכול להזימה כיון שאין דנין, בזה מיושב קושית הב"ש במשנה דמחק אין דנין ור"ל כיון דאין דנין א"כ עדות שאי אתה יכול להזימה א"כ אין מעיד וכנ"ל וא"ש כו' ודוק עכ"ל].

בגמ' ח' א', מה עכו"ם כו', עמש"ל דילמא קאי אמגפף, ואפ"ל כיון דילפינן לקמן דמיירי בעכו"ם ממצות שהוא בדיבורו של הקב"ה וזה אין שייך במגפף, ועוד י"ל א"כ היקישא ל"ל דכיון דכתיב כל מצות ממילא ידעינן בין שחייבין כרת או לאו, וראשון עיקר דריב"ל גופי' יליף לקמן עכו"ם מקרא אחריתא ואין מוכרח כנ"ל וק"ל.

ע"ב משנה הנשיא כיוצא כו' והא דל"ק וכן הנשיא כמ"ד וכן המשיח בכולה מתני', רק דה"א כמו לר"ע במשיח פטור מעולה ויורד ומחייב פר כן להיפך לריה"ג בנשיא דפטור מפר וחייב בעולה ויורד, ומ"מ ניחא הלשון וכן כמ"ש רש"י ז"ל לקמן (ט' א') ד"ה אשם ודאי כו', אמתניתין לעיל (ח' א') וכן המשיח דלא ממעט לו רק בפר ולא מאשם, וע"כ קתני יהנשיא כיוצא בהם ור"ל פטור לגמרי ששוה ממש לב"ד ובהם לא שייך אשם תלוי כמ"ש רש"י ז"ל (ז' א') וק"ל.

ט' ב' גמרא לא שוה לקהל בכפרה דיה"כ, צע"ק דלר"ש קיימינן והוא ס"ל (שבועות י"ג ב') דכהן כו' א"כ איתקיש פר שלו לקהל יע"ש, ועי' מ"ש בספר אור הגערב סוף פ"ג דמכילתין ברש"י ד"ה מאי ה"ל כו' דגמרא מספקא אי נקרא הא דשוה פר כו' לשוה לקהל כו' וי"ל ע"ש ודוק].

(ע"כ השמטה מפ"כ)

ברוך ד' אלמים משיח, מגיד לאדם מה שיח.
שעזרנו לסיים פרק תורה כהן משיח.

פרק שלישי

כהן משיח שחטא, היינו בהוראה כדין כה"ג, ולפי"ז יש מקום עיון דע"כ לא מחייבינן כמתחלה היינו רק אם גם עתה הוא בר חיובא רק בשינוי קרבן אמרינן דקרבנו כתחלה, אבל היכא דהשתא לאו בר קרבן הוא כלל לכאורה דמי לדלקמן (י"א ב') במומר, ואף שי"ל קצת דהתם לא הוי בר שום קרבן א"נ לכאורה וא"כ לסברת רבא במכות (ז' ב') אומר מותר פטור כה"ג מזיד הוי א"כ ביחיד כה"ג פטור לגמרי והול"ל מכאן לרבא, ועי' תוס' סנהדרין (ס"א ב') ד"ה ורבא, ודוחק לחלק בהדיוט בין ביטול מקצת לעקירת הגוף כמ"ש בגמרא לענין משיח, והגראה דלק"מ דהא כה"ג בהוראה לא מחייב עד שיהא מופלא כדאמרינן לעיל (ז' א'), ובו ל"ש טעם קרוב למזיד שהוא משום שהי"ל לשאול כמ"ש התוס' מכות (ט' א') ד"ה דאומר ואדרבא במופלא אמרינן לעיל (ד' ב') לא היה מופלא כו' היה לו ללמוד ממנו, וא"כ גם כשהוא הדיוט כה"ג במופלא אומר מותר שוגג הוא, אבל אי קשיא הא ק"ל דבירו' (פ"ק ה"א) אמרי' לר"י הורו לעקור כו' בביטול מקצת שב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה ושעירה, וצ"ל דהכוונה רק אם גם ב"ד הורו, אבל בעשה בפ"ע חייב גם בביטול מקצת וכ"מ מלשון המשנה לעיל (ע"א) כל מצוה שיחיד מביא כו' ב"ד מביאין פר, ואל"כ אינו מדוקדק בכל, ויל"ד ואכמ"ל עוד ודוק.

דף י' גמרא דקתני גבי נשיא דכי עבר כו' גבי משיח חטא ואח"כ עבר ערש"י והדוחק נ' הגמרא שצ"ל דמשום כה"ג בנשיא כהדיוט וצ"ל בחטא כו' וזה חסר וערש"א וכן ברש"י הגי' שלפ"ז, ולפענ"ד היה נראה לקיום גי' הישנה שהקו' היה ב' דברים א' שבמשיח ידענא מכח כ"ש דרישא, ובנשיא ג"כ הקו' דידענא מדיוקא דכיון דעבר ואח"כ חטא דוקא בזה כהדיוט ממילא ידעינן ולא בחטא מקודם ועז"א דאי הוי תני רק סיפא הו"א משום משיח דבעי למיתני עבר ואח"כ חטא, אבל בנשיא ה"ה חטא קודם ואגב תני משיח, וכן י"ל ל"א הראשון ברש"י ז"ל, וז"ש רש"י ז"ל לשנות הגי' בלשון הב', והב"ש האריך בדברי רש"י ז"ל בע"א וזה דבריו, לחלק בין לישנא קמא ללישנא בתרא מרש"י ז"ל, והיינו בלשון א' פריך לא בכ"ש אלא דידעינן עכ"פ בוודאי, ובלשון אחר פריך בכ"ש וז"ש רש"י ז"ל וראשון נראה עיקר דקתני השתא י"ל ור"ל בכ"מ דכתב השתא לחוד בלא י"ל הפי' בכל שכן, וכ"מ דכתב השתא עם י"ל לא קאי אכל שכן דלא מצינו בגמרא דפריך בכל שכן בהשתא י"ל וע"ש מה שהאריך בענין ז"ל ע"כ וק"ל.

שם שיכול והלא דין הוא עי' ב"ש שהקשה בשם התוספות חולין בפ"ק גבי תורין ובני יונה שמחקו תיבת שיכול, ב' במאי דקאמר מה נשיא כו', הא יש לפרוך לא א"א בנשיא שאין מביא חטאת על לא הודע כו' משא"כ במשיח, ג' במ"ש מה משיח שאין מביא בשגגת מעשה כו', יש למפרך מ"ל למשיח שאין מתכפר עם הצבור ביה"כ כמו לעיל סוף פ"ב עכ"ל, אמנם לפי מה שכתבו התו"י (יומא מ"א ע"א) ד"ה שיכול כו' אבל במקום שיש קו להאי גיסא אפשר לקיים ב' שיכול והלא דין כו' עכ"ל, א"כ הוצרך להביא כאן ב' משום קושית הב"ש ור"ל דאפ"ל למימר קו להך גיסא ע"כ הוצרך להביא פסוק איך למימר כאן, מיהו קושי' ב' של הב"ש אפ"ל עפ"י מ"ש לעיל בריש פירקין בכהן גדול אם היה נשיא מופלא גם הוא מביא על לא הודע ועוד יש להאריך, ועל קושי' ג' אפ"ל כיון דהא אין במשיח שעבר ואח"כ חטא עסקינן ואין מתכפר בפר בפ"ע כדלקמן (י"א ב') במשנה, ואי דאכתי הוא כהן ואין מתכפר רק עם כה"ג בפרו ע"ז בצידו תברא דאחיו הכהנים יוכיח כמו שהקשה לעיל שם בגמרא א"כ כהנים נמי וק"ל.

שם משום דקתני גבי נשיא דכי עבר כו' תמיהני לפי מ"ש רש"י ז"ל בסמוך במשנה ד"ה ר"ש כו' וה"ה דפליג כו', א"כ הו"ל למנקט טפי משום איידי דנשיא שעבר מגדולתו ודלא כר"ש דמחלק בין נודע כו' ועדיף דאיידי מרישא גופי', וי"ל א"כ עיקר חסר דהול"ל במשנה בהדי' כיון דנודע קודם כו', דבנודע קודם מודה ר"ש, ואין להקשות למשנה גופי' למה לא למנקיט בהדי' בהך מתני' דהוי רבותא יותר, ואפ"ל משום בדברי ר"ש הוי רבותא טפי במשנה לקמן סמיך אלקמן, אבל מ"מ צ"ע דמ"מ ידעינן זה מרישא דבין נודע כו' דנשיא דומי' דמשיח, דבמשיח אין חילוק דהא גם בחטא אח"כ מביא כלפנים וקתני וכן הנשיא, ויותר מזה מדקדק בגמרא לעיל (ט' א') משיח דומיא דב"ד אע"ג דלא כ' וכן, ואפ"ל דאין ה"ב זה מכיון בלשון הגמרא לגירסת רש"א ז"ל והיינו לכאורה קשה גם בנשיא דל"ל סיפא הא ידעינן מדיוקי כמש"ל, וע"ז מתרץ משום דקתני כי עבר מנשיאותו אע"ג דמוכח מסיפא בכ"ש לגלויי אנשיא ודוק.

משנה רש"י ד"ה ר"ש כו', דר"ש כו', וה"ה דפליג כו' עכ"ל, הקשר דברי רש"י ז"ל, נ"ל עפ"מ דקשה לי מנ"ל לרש"י ז"ל דפליג ברישא והא בירושלמי דפירקין הלכה ג' חבריא אמרין טעמא דר"ש גדולה מכפרת ור"י אומר דבעי חטאתו וידיעתו שוין מן דמר שהגדולה מכפרת כו', דלטעם שהגדולה כו' א"כ לא ס"ל לר"ש דמשנתמנה פטורין אלא דוקא בחטא ואח"כ נתמנה אבל בחטא ואח"כ עבר דל"ש הך טעמא לא פליג ר"ש א"כ מנ"ל לרש"י ז"ל למימר וה"ה כו', רק לע"ד דלרש"י ז"ל היה הכרח מלעיל (ג' א') דאמר האי טעמא לר"ש בשקלא וטריא, ויותר יש ראיה דקאמר ותסברא כו', א"כ ליתני כהשתא ואי ה"א דגמרא ס"ל כטעמא דירושלמי אין שום ראיה דאימא דסגי לר"ש בידיעה לחוד ואמאי אין מביא כהשתא משום הגדולה אלא ע"כ ס"ל לגמרא כטעם הב' ולא טעם דגדולה, וזה כוונת רש"י ז"ל דר"ש חטא וידיעה בעי והיינו מגמרא לעיל ואל"כ צ"ל דלא ס"ל כטעם הירושלמי א"כ ה"ה כו' ודוק.

דף י' גמרא שיכול כו' מה משיח כו' עי' ב"ש ובמש"ל מה לי משיח שאין מתכפר עם הצבור ע"כ, ואפ"ל עפמ"ד (תמורה כ' א') בגמרא חטא עד שלא נתמנה כו' גיפין מחולקין עי' רש"י ז"ל בשיא בשעיר והיתיד בכשבה ושעירה כו', א"כ אפ"ל דהכי קאמר מה משיח בשגגה עם העלם דבר כו' א"כ בכפרה נמי מחולקין בין יחיד למשיח א"כ עתה דהוא יחיד צריך לומר דהביא כהשתא כיון דגופין מחולקים טובא וכמו דאיתא בספר מים קדושים בתמורה שם ידיעות מחולקות וכה"ג הכא גופין מחולקין כו' ע"ש, א"כ כ"ש בשיא דהגוף אין מחולקין טובא היינו בכפרה א"כ כ"ש דצריך להביא כמקודם דגם עתה הוא יחיד אין מחולק טובא משהי' נשיא א"כ אדרבה מטונך כקושית הב"ש מה משיח שאין מתכפר עם הצבור ור"ל בכפרה דיה"כ ג"כ מחולקין א"כ הא דשעבר ג"כ מחולק בזה הפרט א"כ צ"ל ג"כ בזה שיהיה מחולק ומ"מ אמרינן דהביא כמקדם, וכ"ש נשיא בזה לא הי' מהולק וכנ"ל וק"ל].

גמרא לאשמת פרט לקודמות, עי' ב"ש שמחק מלת לאשמת דעיקר ראיה מקודם, לענ"ד אפ"ל ע"פ מ"ש לעיל דתלמודן לא ס"ל כהירושלמי דטעם דר"ש משום גדולה מכפרתו, והנה הך ברייתא גם ר"ש ס"ל אל"כ מנ"ל, וא"כ קשה דלהך טעמא דחטאתו וידיעתו בשוין, א"כ בשמיעת קול וטומאת מקדש וביטוי ששוה נשיא ומשיח לצבור חייב באמת ולפי"ז תקשה דקרא סתמא כתיב יחטא פרט לקודמות בכל החטאים אף בעולה ויורד, וא"כ ע"כ לא דרשינן לי' להך יחטא כן, והא דמשיח פטור בקודמות היינו דגמר מק"ו מנשיא דשם ל"כ לאשמת ויש נפ"מ בדין דגם בעולה ויורד פטור בקודמת וע"כ אמר לאשמת ר"ל דקרא כתיב יחטא לאשמת ור"ל כדדרשינן לעיל (ו' ב') לאשמת הרי משיח כצבור ור"ל דדוקא בדברים ששוה משיח לצבור שנשתנה קרבנו ומביא פר הוא דבעינן יחטא ולא בקודמת אבל לא בעולה ויורד וכטעם דתלמודן לעיל (ג' א') וכמש"ל ועז"א שיכול ר"ל שהי' אפשר לטעות בדין אם היינו למדין מק"ו דנשיא ועי' ב"ש שמחק תיבת שיכול ולפי"ז א"צ וכמ"ש הבנין שלמה בשיכול כו' והקריב כו' וק"ל, ואולי זהו שכתב רש"י ז"ל ד"ה ומה כו' כדאמר לקמן כו' עכ"ל, והוא ללא צורך, ואולי כוון לזה וכנ"ל וק"ל.

שם תאמר במשיח שמביא חטאתו משעבר, ק' לפי"ז למה לי קרא לעיל והקריב מלמד שמביא חטאתו משעבר, הא בלא"ה ידעינן מדכתב אם הכהן המשיח יחטא פרט לקודמת א"כ קשה קושי' הגמרא והלא דין הוא כו' וצ"ל כמו שמתרץ הגמרא תאמר במשיח שמביא חטאתו משעבר, ולפי מ"ש לעיל בדיבור הקדום מתורץ דבעי יחטא משום דאי הוי ילפינן מנשיא הו"א לחייב בעולה ויורד וכנ"ל ובעי לאשמת, וגם לטעמא דירו' מ"מ אפשר לטעות דקרא משמיענו כטעמא דבבלי ולא ידענא דמביא חטאתו משעבר, או אפ"ל משום דבלא זה הו"א יכול גזירה כדלקמן, ת"ל אם כו', וכה"ג ק"ק לקמן בנשיא דתני גבי נשיא נמי כה"ג כו' מה למשיח שכן אין מביא בשגגת מעשה א"כ ל"ל קרא לקמן (י"א א') מע"ה פרט למשיח, וי"ל ג"כ כנ"ל, או משום לקמן עמוד ב' אשרי הדור, וכן י"ל ב' קושיות ע"פ מ"ש הבנין שלמה ב' קושיות הבאתי (דף פ') ד"ה שיכול וק"ל, עוד יש לפרש הואיל חטאתו משעבר כו' ר"ל לא אמרינן ב' גופין והואיל ואידחי כו' ודוק.

שם אשר נשיא יחטא יכול גזירה כו', עי' ב"ש שמקשה דמצינו אשר במקום אם כמו ומולדתך אשר הולדת, שא"ה דשני הכא קרא בדיבוריה ע"כ, ב' הקשה לרש"י ז"ל איך אפ"ל על אשר דיוק הא בת"ק דייק גבי משיח על אם יכול גזירה כו', ג' הקשה במאי דקמתרץ אין דכתיב ונתתי נגע כו' ופי' דהא ודאי אין נגעים באים אלא על חטא וקאמר שיחטא ויבוא נגעים למה באמת גוזר שיחטא הא הכל כידי שמים חוץ מיראת שמים, ד' קשה בשורה היא להם הא במדרש אמרינן שבשורה ו' לטובה לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב כו' עכ"ל, והנה בישוב ב' קושיות הראשונות אפ"ל בלא שינוי לשון הגמרא וכדפי' רש"י מאשר ה"א האי דבא לגלויי על יחטא לגזירה וא"כ כמו כן מוכח מאם כמו מאשר וא"ש התי"כ ורק יחטא למעט קודמת רק משינוי לשון אשר ואם פריך דה"א דבא לגלויי על יחטא לגזירה וא"כ כמו כן מוכח מאם כמו מאשר וא"ש התי"כ ורק ליף גז"ש יחטא הכהן דכתב קודם לענ"ד דסמיך אלקמן ע"ב אשר נשיא יחטא אשרי הדור כו' והנה טעמא דאין הקב"ה מביא חטא על אדם משום מפי עליון לא תצא, וא"כ ה"א בנשיא שהוא טובה ע"כ יביא הקב"ה שיחטא ועז"א ראיה מאם הכהן המשיח דשם לא אפשר שוב טעם שכתב רש"י ז"ל עמוד ב', ועז"א גזירה מהיכא תיתי ועז"ז הביא לטובה אשכחן גזירה אף שהדבר רע בעצם רק לתכלית טוב וכההיא המדרש בשביל מטמוניות, וכה"ג אשכחן (בע"ז ה' א') לא היה דוד ראוי כו', וק"ל, וז"ש מה להלן לכשיחטא ר"ל דקאי הלשון לכשיחטא ולא קודמות עכ"ל ודוק.

רש"י ד"ה אדם כו' בין נגעי בתים כו' ובד"ה תאמר כו' וה"ה כו' עכ"ל, הוצרך לזה דאל"כ קשה מאי מקשה הגמרא על ר"ש דממעט מונתתי נגע כו' בבתים, ובזה מיושב קושית הב"ש בגמרא אדם כי יהי' מן הדבור כו' קשה לר"ש דאמר קברי עכו"ם אין מטמאין כו' אדם אתם אתם קרוים אדם כו' כדאיתא בפרק הבא על יבמתו, למה צריך למעט מן והיה ולא ממעט מאדם, והיינו דאי הוי ממעט מאדם הייתי אומר ולא בבתים ע"כ צריכין למעט מוהי' אפילו בתים, בזה אפ"ל קושי' הב"ש ב' וז"ל למה צריך למעט בתי עכו"ם מבית ארץ אחוזתכם ולא ממעט מאדם עכ"ל, ואפ"ל כנ"ל דאי ממעט מאדם גם בתים לא ידעינן ומדכתיב כי יהיה ממעט גם בתים א"כ אפ"ל דקאי כי יהי' גם על עכו"ם דע"כ לא קאי על מלת אדם אל"כ גם בתים ל"ל וכנ"ל וק"ל, ועל קו' הב"ש מאדם י"ל עפמ"ש מהרב המאוה"ג החו"ב מו"ה אליעזר יצחק ר"מ דוולאזין ליישב קו' התוס' מאדם אתם כי יש ג' שמות על אדם זולתי שם אדם, אנוש, גבר, איש, וכולם נמצאו יחידים וגם ברבים אנשים גברים אישים, משא"כ אדם דל"ש אלא ביחיד, ובישראל כתים ע' נפש עשאן הכתוב כנפש א' ועז"א את"ם ר"ל רבים ביחד קרואים אדם ואין אוה"ע הרבה קרואים בלשון יחיד ולפי"ז ודאי דגוי א' מקרי ג"כ אדם וא"כ בנגעים דכתיב בלשון יחיד בעור בשרו לא מוכח כלל מתיבת אדם למעט אוה"ע כו' עפי"ז מיושב

קושי' התוספות ב"ב בפ' הספינה, עכ"ל, בזה מיושב ג"כ קושי' הב"ש וק"ל.

גמרא רבא אמר פרט לנגעי רוחות כו' רפ"א פרט לנגעי כשפים כו', נ"ל דמר אמר חדא ולא פליגי רבא קאי אנגעי אדם שיוכל השד להזיקו משא"כ בנגעי בתים לא יוכל לעשות נגעים בבית, דבסנהדרין (ס"ז ב') אמרינן אפילו כגמלא לא מצא בראו, זר"פ קאי אנגעי בתים, ומ"מ אין סותרים לדברי רש"י ז"ל ד"ה רבא כו' וד"ה ר"פ דהא ר"ש אתרווייהו קאי, רק שלפי"ז אין מדוקדק לשון רש"י ד"ה פרט דהא שם איירינן גם בנגעי בתים ורש"י ז"ל כתב שד, מיהו בלא זה עמדתי לכאורה אדברי רש"י ז"ל דנקיט שד גרידא ובד"ה תאמר חשיב נפילה והכאה כו', ורציתי לומר דרש"י ז"ל להמסקנא נקיט דדברי ר"ש ולאוקימתי' דרבא לא קאי רק אשד אבל מ"מ תקשה למה לא נקיט גם כשפים וכאוקימתא דר"פ וכ"ש דקאי אבתים וכנ"ל, ועוד לפי"ז לא ידוקדק בד"ה תאמר להזכיר גם שד אע"כ צ"ל דלדוגמא בעלמא נקיט וע"ש בסנהדרין דקפיד אמנה שד כו' כשפים כו' מסכימין לדבריגו וק"ל, ודוק.

רש"י ד"ה וישב כו', ודלא כר"י כו' עכ"ל, עי' ב"ש מנ"ל דאחתי' לגמרי וחיוב קרבן עולה ויורד כהדיוט אימא דל"ק אלא לענין קרבן דכתיב אצל אשר נשיא יחטא הייגו שעיר אבל לענין עולה ויורד תלי רחמנא במי שבא לידי עניות ועשירות ויכול לומר דפטור עכ"ל, ב' קשה שייכות הגמ' עד השתא עבד הוי, ולכאורה אפ"ל להה"א קושי' ועיין רש"י ד"ה מכלל כו' שמפרש כאן הטעם משמע דמפרש כאן למסקנא דהגמרא מוכחת דעד השתא עבד הוי, ודבריו מוכרחים מלשון הגמרא מדלא אמר כי הא דרב"ל, ועוד בעמוד ב' דא"ל עבדות כו' שנאמר וידברו כו' ואמאי לא הביא הך קרא חפשית דקודם, רק לכאורה קשה לשיטת ר"י לעיל דפטור מעולה ויורד וכאן ממעט ליה גם משעיר א"כ דלמאי קאי חפשי מקרבן שאין חייב שום קרבן כשיחטא לא כהדיוט ולא כמלך ודוגמא דאמרינן בברכות במתים חפשי כו' הייגו ממצוה זו, ומזה הכריח לרש"י ז"ל מדמיעט לנשיא ואח"כ אמר עד השתא עבד ור"ל לא חפשי מקרבן רק מעבדות וע"כ דלא כר"י וע"כ לא הוכיח ר"ג מהך קרא דחפשית דאפ"ל כר"י וחפשי מקרבן ורק עתה דמוכח משם חפשי מעבדות א"כ קאמר ג"כ הכא כן ולא מוכרחין כר"י וק"ל, ובזה י"ל מה שדקדקתי שר"ג הביא ראי' מהיום תהי' עבד ולכאורה מפשטיה דקרא שם מוכח להיפך שאם היום יהיה עבד ולא מלך, אח"כ ימלוך עליהם, רק ע"כ הראיה בצירוף הראשונה שהרי ע"כ רחבעם היה מביא שעיר כמלך שהרי גם מלכי יהודה לבד מביאין שעיר וקדי ליה עבד וע"כ אין לפרש כפשטי' עבד ממש רק מלשון טירדא וא"כ הראיה צריכין זה לזה וק"ל.

ד"ה וסולתא כו' להכי נקיט כו' עכ"ל, כוונתו בפשוט דלמה לקח סולת הו"ל ליקח פת יותר שיהיה לזמן מרובה וע"ז לא שייך תירץ ר"י כוכב א' כו', ולפי"ז יהיה הפי' להכי נקיט על ר"י ור"ל למה לקח סולת, רק לפי"ז הלשון נקיט אין מדוקדק כ"כ, וע"כ יש להמתיק יותר בכוונתם דהכוונה לכאורה יש ב' קו' על הגמרא, א' למה היה לו לספר סולת כו' והול"ל אלא ביד ר"י הן מזוני ומה לו לפרש מה הוא המזון, ב' עיקר חסר דהיה הסולת מרובה לזמן ארוך וע"כ מפרש שלכאורה מאי הקשה ר"ג לר"י מי הוי ידעת כו' דלמא לא ידע ובלא זה לקח לחם הרבה או אכל פחות רק עיקר הכוונה דלקח סולת וע"כ דידע שאפ"ל זמן רב אל"כ הו"ל ליקח לחם יותר וק"ל. וע"ז נקיט קאי אגמרא וק"ל.

גמ' כ"כ יש בידך עיין רש"י ז"ל וברמ"ה ז"ל וב"ש, ולולי ד"ק כ"כ מזונות יש בידך ואתה יורד כו' הלא ארז"ל מי שיש בידו לאכול היום כו' ה"ז מקטני אמנה, ולמה לא יסמך על השנתת השם, וע"ז השיב עד כו' תמה על בן תימא ור"ל למה תמה על ההשתדלות והתריצות, יותר יש לתמוה כו' שהם צדיקים גמורין וחכמים וביבשה ר"ל אינם רוצים להשתדל בסחורה על הים, וכה"ג מצינו (עירובין נ"ד) לא מעבר לים כו' כתגרנים וסחרנים וע' רש"י ז"ל שם. ועוד יש להמתיק יותר שהם יודעים כל דרכי הים ולהזהר מסכנותיו ואינם יורדים ואין להם לחם הרי שהזכות אינו מועיל וצריך השתדלות, וכמ"ד (ברכות ל"ה ב') אפילו יושב בטל כו', ואולי אפ"ל שרא"ח לוי היה שהרי בריב"ג מצינו שהוא לוי במסכת מעשר שני שאמר אתם מן המשוררים כו', ור"י ג"כ לוי היה כדאשכחן במסכת מ"ש שם, וזה ששאל לו ר"ג כ"כ מזונות כו' ואתה יורד כו' ר"ל הרי יש בידך ממתנות לוי ממעשר שני ועז"א ב' ת"ח כו' שיהיו ג"כ לוים שצריכין ליתן להם מתנות והם עניים וק"ל.

ע"ב שם אשרי הדור שהנשיא שלו כו' עי' ב"ש, תימה לפי"ז מאי צריך לעיל למימר לכשיחטא כו' הא עיקר אשר צריך לאשרי כו', ב' מאי תלה האושר בדור כו' עכ"ל, ולפי מ"ש לעיל היאך ה"א שיהיה גזירה לרעה וע"כ צ"ל משום אשרי הדור כו' א"כ תלה זה בזה וכנ"ל, ועוד אפ"ל עפ"מ שהקשה בת"כ גם על אם כהן משיח יכול גזירה וע"כ צ"ל אם ג"כ משמעות גזירה, וא"כ הכא מקשה בנשיא כתיב אשר ובמשיח כתיב אם ניתני להיפך וע"כ במשיח ארז"ל לאשמת העם כו' משיח שחטא נחשב לאשמת העם, ובנשיא להיפך אשרי הדור, וע"כ צ"ל בדור דביה אין סברא כלל אשרי בנשיא יותר ממשיח וק"ל, ועוד אפ"ל דהו"ל לשנות בלשונה בלשון כי משמש בד' לשונות (ע"א פרק א') וק"ל.

רש"י ד"ה אוי כמו ווי דהכא ל"כ כו' עכ"ל, כוונתו לתרץ קושית רש"א ז"ל דע"ז קשה קושית הגמרא מקודם הא מואת אשר חטא כו' אלא מדשני בדיבורי', והא דכתב רש"י ז"ל כמו ז' קאי אגמרא מאי דכתב בגמרא הוא כמו דהי' קאמרי וי וק"ל שוב מצאתי ברש"א.

ד"ה אלא כו' ובד"ה ואוי כו' דכך מצינו כו' עכ"ל, כוונתם באריכות, אפ"ל לכאורה לתרוץ רבא גם לצדיקים טוב ב' עולמות וכן יש להיפך ברשעים, א"כ מאי תלוי לטובה בעוה"ז מעשה רשעים ולהיפך מעשה צדיקים ועז"א שע"פ הרוב נאמר לצדיקים שכיחא רעה לגבות הטוב ולרשעים בהיפך וכמו דמצינו (ברכות ד' א') ג' שאל משה צדיק וטוב כו', ועפי"ז יש להמתיק בגמרא ע"פ התירוץ צדיק וטוב לו צדיק גמור וז"ש אשריהם לצדיקים, רק לפי"ז שייך יותר קושית רש"י ז"ל (קהלת ח') על הגמרא דידן ולא שייך תירוץ רש"א ז"ל ואכמ"ל וק"ל.

גמרא אוקימתון מסכתא עי' ב"ש עפ"י הגמרא לקמן (י"ב א') כי בעיתו מיעל גרסי מתניתא כו' עכ"ל, לענ"ד אפ"ל עפימ"ש בספר נפש החיים (שער א') בגמרא ברכות ביומי ניסן כו' לא תתחזו קמאי דוקא אבל בחרישה וזריעה מ"מ ילמדו בעל פה עכ"ל, וע"כ אולי כשקנה קרקע לא התראו לפניו דרבא גופיה אמר שם הכי ביומי דריגלא, וע"כ שאלם אם סדורא להם מסכת בעל פה, וכמ"ש רש"י ד"ה אוקימתון, וע"כ שאלם אח"כ איתעריתו פורתא, ולפי"ז הפי' איתעריתו היפך מדברי רש"י ז"ל רק לדבריו היה צ"ל איתעריתו קודם אוקימתון ואפ"ל לכן מפרש רש"י ז"ל בע"א וקל.

רש"י ד"ה א"ל כו' לכל חד וחד כו' עכ"ל, ולא מפרש קטינא דארעא לשניהם כדמשמע מפשטי' דגמרא, ורחוק שיהיה ע"פ משנה ב"ב פ"א אין חולקין השדה כו' א' בשניהם רוצים ל"ל בה ועוד שלשון קטינא דארעא אין בדוקא הקטנה שבשדות אלא רק שדה קטנה, וע"כ נ"ל שדבריו מיוסדים על עובדא דאריסייהו בפ"ק דברכות גבי ר"ה תקיפי לי' ד' מאה כו', ובב"מ פרק הזהב ובפ' המקבל דמשמע דהיה לכל חד וחד וק"ל.

גמרא אמר ר"ל נהי כו', לענ"ד ר"י לשיטתו (פסחים ק"ד ב') כל איסורים כדרך אכילתן ועיין מל"מ שחקר בענין יציאת המצות על דרך משל מצה שלא כדרך אכילתן ונפשט מזה דלא יצא וא"כ פשיעה הוי משא"כ ר"ל ס"ל (יומא פ' ב') לא תענה פרט למזיק משמע אכילה הוי רק לענין יה"כ פטור כיון שלא הסיר הענין מזה וע"כ פריך מצוה כו', בזה מיושב מ"ש התוספות (יבמות מ') (ב"ק ק"י א') (נזיר כ"ג א') ועיין רש"א וב"ש ז"ל כאן, ועוד אפ"ל דאזלי לשיטתו (חולין ק"ג ב') ר"י ס"ל הנאת גרונו, ור"ל ס"ל הנאת מעיו, וע' בספר אור הנערב (יומא ע"ד א') מטעם זה ס"ל לר"י חצי שיעור אסור מן התורה דהנאת מעיו חזי לאצטרופי א"כ אין רשאי לאכול כלל דכשאכל חצי זית הרי מזיק קדשים ובעידנא דמעקר לאו אינו מקיים העשה דפסח, וכאן ל"ל כמ"ש הג"ר יהונתן ז"ל בכה"ג לא ס"ל ר"י חצי שיעור אסור דלא חזי לאצטרופי דאם נצטרף הרי יצא ידי חובתו זה אינו דאם יקיא ויחזור ויבלע הרי לר"י חזי לאצטרופי כמ"ש האורים ותומים שם, וי"ח לא יצא עד שיאכל כזית קדשים, וע"כ ס"ל ר"י דלא יצא דהוי מצוה הבאה בעבירה ועיין בשו"ת שאגת אריה (סי' צ"ו) כל היכי דלא ניתנה הלאו לדחות הוי מצוה הבאה בעבירה ולא יצא כלל, ולר"ל להיפך, ויש ג"כ סברא להיפך לר"י הנאת גרונו בעינן אף דאכילה גסה מ"מ גרונו נהנה משא"כ לר"י הנאת מעיו בעינן וליכא זזה אם נחליף הגירסא כמ"ש התוספות ב"ק ק"י שדבריו סותרים זה את זה ואיך שיהיה לפי"ז אני מפרש לכאורה אכילה גסה לא כפי' רש"י ז"ל לשם קנוח סעודה בזה כו"ע מודו דיצא ומה שדוקדק הב"ש לשם אכילה גסה ולא באכילה גסה אין ראיה דנגרור אחר לשון הגמרא לשם מצה דשם אי אפשר לפרש בענין אחר וק"ל, בזה מיושב קושית הב"ש באנן קאמרינן חדא דהך נדרא גם ר"י מדלא קאמר א"ל ר"י כו' אינו מוכרח דלר"י אע"ג דלא יצא מ"מ הרי לענין קדשים הוי אכילה וא"כ תרווייהו בחדא מילתא הויין ולא שייך למימר ב' דרכים ומ"מ לא אמר אלא משל לפסח כקושית הב"ש לר"ל אאפ"ל כנ"ל לטעמו ודוק.

גמרא שם רות שיצא ממנה דוד הוצרך לכך דלכאו' מאי זכיה איכא ברות הלא היתה גויה לכך נקט לישנא דגמרא ב"ב (י"ד א') דלכך נקראת כך ועוד ניחא טפי מכ"מ שכוונתו היה לנאץ ויצא דוד שבירך וק"ל.

רש"י ד"ה מדקאמר כו' גריעותא הוא והא כו' עכ"ל, עיין ב"ש ד"ה תבורך כו' אינו מדוקדק לפי שיש לדחות ולומר דילמא מעליותא היא רק שעבירה לשמה היא מעליותא יותר הימנה עכ"ל, ואפשר להקשות א"כ למה פריך והא כו' דאפשר לומר דקאמר אפילו במצוה שלא לשמה יעסוק וכ"ש בעבירה לשמה שהיא גדולה ממצוה שלא לשמה, אבל עתה פריך דפריך דע"כ מוכח דעבירה לשמה גרע ממצוה שלא לשמה, מר"י דקתני לעולם יעסוק במצות שלא לשמה ולא קתני לעולם יעסוק בעבירה לשמה מתוך עבירה לשמה יבוא למצוה לשמה אלא בודאי דבעבירה לשמה ל"ש מתוך וק"ל, ועוד אפשר לומר בפשוט שדברי רש"י ז"ל צודקין והוא סוגיא (ערכין ט"ז ב') דשם גרסינן תורה שלא לשמה ומצוה לשמה כו', א"ל מי לא מודית דלשמה עדיפא שלא לשמה נמי עדיפא דאר"י א"ר לעולם יעסוק כו', אלמא לריא"ר אין שום נפ"מ בין לשמה לשלא לשמה א"כ הא ודאי מצוה לשמה עדיפא מעבירה שלא לשמה א"כ מצוה שלא לשמה בודאי עדיף, ועבירה לשמה גריעותא, אע"כ מדאמר גדולה מכלל ע"כ דמצוה של"ל גריעותא היא ודלא כריא"ר לעולם כו' וכוונתו לתרץ קושית הב"ש מן הגמרא עצמה ולדבריו ז"ל ועפי' מ"ש מיושב מאד ונכון וק"ל.

גמרא אכילה גסה כו' א"ל ר"ל כו', עי' טורי אבן (ר"ה כ"ט א') ד"ה איכוין כו' שהקשה ר"ל אהדדי (פסחים ק"י) ס"ל מצות צריכות כוונה וכאן אמר פסח מי לא קא אכל ועי' מש"ל, ולכאורה אפ"ל לחלק בסברא כמו שחלקו המפרשים לענין מצות לאו ליהנות ניתנו בין היכי שאין הנאה לבד המצוה ובין שיש הנאה לבד זה וכמ"ש הר"ן ז"ל שם אהא דמעין (של עכו"ם) שנדר הנאה כו' (ר"ה כ"ה א') וכה"ג נ"ל לחלק בין היכי שאין הנאה לבד המצוה דאז בעינן כוונה וע"כ בפסחים ק"י שם דאיירי לענין מרור דליכא הנאת גרונו וע"כ ס"ל מצות צריכות כוונה משא"כ לגבי פסח וקדשים ומצה שהרי נהנה גרונו א"א לומר שאסרה תורה הנאה בהם ואדרבה בענין לתיאבון א"כ הא דאכל לצרכו אין שום איסור שהרי זה התירו התורה ורק מה שלא נתכוון לשם פסח א"כ הדר כללא דקיי"ל ריש זבחים סתמא כלשמה, ואין לומר דלפי מ"ש במג"א (סי') והובא בשאגת אריה מה' פסח דאם נתכוין שלא לצאת בוודאי לא יצא וא"כ לוקמי שאכל א' שלא לצאת בהדיא וכדמשמע הלשון לשם אכילה גסה, א"א לומר כן דא"כ הדרא קושית הב"ש הו"ל ב' דרכים ועיין רש"א ז"ל ועפי"ז מסתייע לפי' רש"י ז"ל לעיל שהפי' אכילה גסה הייגו לרעבונו דלפי מש"ל אכילה גסה פי' בשביעה א"כ הדר הו"ל ב' דרכים, ואולי שע"כ אמר לשם אכילה גסה כדי שלא תקשה ב' דרכים, ואזדא קושית הב"ש לר"י וכמש"ל ודו"ק.

רש"י ד"ה יצתה ממנו רות כו' דוד כו' עכ"ל, עמש"ל בגמרא, ומ"מ דבריו לכאורה תמוהים שדבריו נגד הילקוט מהמדרש שמסיים יצתה רות שיצא ממנה שלמה שהקריב אלף עולות ע"כ, וע"ד הפשט אפ"ל שכוונתם דמגמרא דידן ע"כ ל"ל הפי' כן א"כ עיקר חסר וע"כ פי' על דוד שרויה שמרומז בתיבת רות, וכמש"ל לעיל מב"ב, מ"מ לכאורה דברי הילקוט אתי שפיר יותר דהוי מדה כנגד מדה נגד קרבנות ע"כ נ"ל שגם בדברי הילקוט ע"כ צ"ל כפי' רש"י ז"ל, והנה לכאורה יש ב' דברים בגמרא, א' מאי ראיה על תורה [חוץ לדרכנו משום דכ"ש תורה ומהיא דערכין שהבאתי לעיל בד"ה ברש"י מדקאמר כו' ע"ש] ב' להילקוט ל"ל להזכיר כלל רק רות הו"ל להזכיר אלא שלמה וע"כ נ"ל ליישב חדא באידך דמשלמה ראיה על עבודה שהיא נגד מצות ומדוד על תורה כמאמר רז"ל (שבת ל' א') טוב יום אחד שאתה עוסק בתורה כו' מאלף עולות שעשה שלמה כו' עי' בספר תפארת צבי פ' בלק, וכן מצינו שביקש דוד כנגעים ואהלות כו', וע"כ הפי' בתורה ובמצות וע"ז הביא מרות שמרומז דוד כנ"ל שרויה כו' והייגו תורה כנ"ל והילקוט מסיים שלמה נגד קרבנות דלכאורה צ"ע מאי מדה כנגד מדה שייך בתורה רק שד"ת עניים במקום זה ועשירים במקום א' שזה תשלום לעגלון מלך מואב שכיבד ועמד מפני דבר ד' כדאיתא בשופטים ועי' ילקוט שם וק"ל, וע"כ מוכרח רש"י ז"ל לפרש רות דוד דאל"כ קשה קושיא ב' ל"ל רות כלל וגם מנ"ל לתוהה ובפי' הכל וק"ל.

גמרא והא קמתהני בעבירה כו', עי' בתוספות (נזיר כ"ג) ובכאן ב"ש ועי' בת"י (יומא פ') יה"כ, שמקשים הא קרקע עולם כו', ותירצו בלא זה ברצונה עשתה להציל את ישראל ועי' תוספות סנהדרין (ע"ד ב') ד"ה והא כו', ובס' תוספות יוה"כ מקשה איך היה רשאי בשביל זה וכי אומרים לאדם חטוא בשביל שיזכה חבירך כו' [וכ"ש בגילוי עריות כו'] ואולי אפשר לחלק בין יחוד חברים ובין הצלת כלל ישראל ואסתר תוכיח וכמו שמצינו ערכין (ל"א ב') ניחא לחבר שיעביד איסורא זוטא כו', וכן בפקוח נפש אמרינן חלל שבת אחת בשביל כו' והייגו כיון דבפקוח נפש בישראל חבירו עדיף טפי משבת וה"ה הצלת כלל נגד גילוי עריות,

ועי' בספר בנין שלמה בסנהדרין שם במה שהאריך, ועפי"ז אפ"ל קושית הגמרא שנדחק הב"ש והתוספות רק בסנהדרין בתוספות כתב הנאה חשיבא כמעשה כו' ע"כ, והנה א"א דלא אתהני א"כ לא חשיב אצלה מעשה רק קרקע עולם וכיון דהיא איסורא זוטא אצלה שהרי אין מחוייבת למסור עצמה א"כ כדין עשתה שמסרה את עצמה לביאה, וע"ז פריך והא קמתהניא כו' וחשיבא מעשה ול"ש קרקע עולם וא"כ קשה וכי אומרים לאדם חטוא כו', ולא מהני עבירה לשמה כיון שלא כדין עשתה וע"ז מתרץ דרעה כו', א"כ כדין עשתה וק"ל.

גמרא בין ישראל לעמון יש להקשות למה לא נקט מואב כמו דתנן עמוני ומואבי, ב' קושית רש"א ז"ל שהרי טעם איסורן מפורש בכתוב „ע"ד" כו', ג' מה שהקדים עמוני למואבי הא הבכירה מואב, וע"כ נ"ל עפמ"ש המפרשים על התורה במה שהוצרך ב' טעמים לאיסור, ואשר שכר כו', והנה לדבריהם קשה הלא טעם ב' של הכתוב לא שייך אלא במואב כמפורש בפ' בלק וע"כ צ"ל דבעמון יש עוד טעם מה דליתא במואב, והיינו דהא כדמפרש חטא לוט פריך הגמרא מינס אניס ומשני נפ"מ דלפני' אחריבי כו', וזה ל"ש אלא בעמון וא"כ אפ"ל שזה טעם הב' איסור עמון מה דל"ש במואב וע"כ אתי שפיר שהקדים עמון שטעם איסור הב' שלו קדים מב' הטעמים של מואב והא דהעלימו כמ"ש במדרש ותשכב עמו שכיסו הכתוב, רק רמז רמיז במה שהקדים עמון ואתי שפיר הגמרא שהפריד בין ישראל לעמון דייקי וכנ"ל דהקרא קאי על חטא לוט לולי לא היה אלא עמון, וע"ז הביא ראיה דתנן עמוני ומואבי יקשה דהו"ל למינקט בהיפך וצ"ל כנ"ל ומיושב קושית רש"א ז"ל לטעם הפסוק אינו אלא על מואב והכי מפרש על עמוני וק"ל בזה אפ"ל דברי רש"י ז"ל ריש (י"א א') ד"ה אמר כו' ולא עוד כו' עכ"ל, הוצרך לזה רק דהיה קשה מנ"ל דמשום שיחה כו' דילמא משום דבמואב היו ב' חטאים לגבי ישראל משא"כ בעמון, דחטא לוט אין שייך לישראל, ועל כן כתבו ולא עוד כו' דשם בודאי משום שיחה כו' כן ה"נ בכאן וק"ל.

דף י"א **גמרא** שקדמה בכירה כו', בזה מיושב לי (רבה רות) אר"ח אשר בעת כו', ובמקום אחר ארז"ל מאי אשר בעת שמהרת ולא אחרת עמ"ש בזה המפרשים, וע"כ נ"ל שהביא לה ראיה בוודאי ישלם [ובמד' א' משכורתך שלמה שעתיד לצאת ממנה והיינו שקדם לרחבעם וע"פ מרז"ל קדמתה ד' דורות וצעירה רק מבן שלמה רחבעם] השם שכרה את בעת ר"ל קודם וז"ש שמהרת ד' דורות קודם נעמי כו' וז"ש ר"ח אשר בעת בפסקי בפ"ע ור"ל שזה הוא ראיה ממה שבעת והכוונה שבעת אתה קודם לנעמי וזה שמהרת וק"ל.

שם מעם הארץ פרט למשיח עי' רש"י ז"ל ולא כל ע"ה, ולולי דברי קדשו אפשר לפרש מע"ה ר"ל אותן שנקראו עם משא"כ מלך ומשיח שאינם בכלל עם, משא"כ מומר ממעטי מן מ"ם דמעם, וכמ"ש רש"י ז"ל, והוי מיושב בזה מה שהקשה הבנין שלמה (ב' א') הא מע"ה ממעט מומר צריכא, ועוד קשה לי מנ"ל דתרווייהו נשיא ומשיח דילמא חדא, אך כיון דממלת עם ממעט מיושב והא דלא מקרי עם משיח פשוט הא כתיב לאשמת עם הרי הוא כצבור לעיל (ז' א') ונשיא אין בכלל אחד מהעם וכמש"ל שאין על גבי' אלא ד' כו' וק"ל, והכי משמע בפשוט בכוונת הפשט מתיבת ע"ה להוציא הנך דמתחילה חשיב משיח וב"ד ואח"כ מומר ואם נפש אחת מע"ה משמע דקאי חוץ מהנ"ל וע"ז הקשה ממילא ידעינן דאינו בכלל כו' וק"ל.

שם כגון שאכל חצי כזית חלב כו' ק"ק לפי"ז מנ"ל במשיח דל"מ בשגגת מעשה דילמא קאי ג"כ אחצי זית דלא מצטרף, ול"ל דק"ו מנשיא וכמש"ל (י' א') לגבי קודמת דבין לפי' רש"י ז"ל המיעוט מע"ה בוודאי לא מוכח דאימא דקאי אמומר וכנ"ל וכן גם לפי מש"ל אימא דקאי אנשיא לחוד ולא מיותר קרא למילף במשיח כה"ג ואי מע"ה ממילא אימעט משיח דילמא קאי אחצי זית וכנ"ל, ואפ"ל עפ"י מ"ש לעיל בריש פירקין דחטא משיח חלוק מחטא יחיד דמשיח עם שגגת מעשה בהוראה וביחיד שגגת מעשה לחוד וא"כ לעיל (י"א א') דבעי קרא לקודמת במשיח ל"ל דהא ע"כ קודם שהיה משיח ונתחייב חטאת ע"כ עשה בשגגת מעשה לחוד, וא"כ א"א דגם במשיח בכה"ג מביא כשבה ושעירה ביחיד, א"כ ל"ל קרא למעט כה"ג קודמת כיון דגם השתא עביד כזה מביא כשבה ושעירה אע"כ צ"ל דזה אין סברא דשיביא כשבה ושעירה רק פר וע"כ בעי קרא לקודמת, דבשגגת מעשה אימעט לגמרי ורק אם מחייב משיח בקרבן הוא רק פר וכן בנשיא גם בשגגת מעשה לחוד שעיר בעי ג"כ קרא, ולפי מש"ל בריש פ"ב הפי' הורה במשיח מיושב יותר, ועפי"ז מיושב רש"י ד"ה ת"ל כו' יצא משיח כו' ור"ל לכאו' אפ"ל במשיח בהוראת ב"ד חייב, בזה אפ"ל רש"י (ז' א') ד"ה הא כו', ועפי"ז י"ל רש"י ד"ה קמ"ל כו' וכה"ג כו' וה"ה כו' עכ"ל, וקשה לכאורה באמת למה לא בא הכתוב למעוטי בשעיר רק בשעירה, רק לפי"ז מיושב דאם היה הכתוב בשעיר ופר הייתי אומר גם במשיח לחצי זית וכנ"ל דאאפ"ל הך סברא ודוק, [ובעיקר דברי רש"י ז"ל ד"ה קמ"ל כו' וה"ה כו', צ"ע באמת מנ"ל למעוטי בשעיר וע"כ לולי ד"ק אפ"ל בשעיר לא בעי כלל קרא מהיכא תיתי שיביא קרבן נשיא ומשיח על חצי חטא שנעשה בהיותו משיח ונשיא, רק בשעירה כיון דהוא קרבן השוה לכל והוא ג"כ בכלל קרבן נשיא אפ"ל שיביא וכמ"ש (שבת) גבי שק ועור מצטרפין לחמור שבהם כו' וכה"ג מצינו גבי ברכות וק"ל] ועוד אפ"ל עפ"י מ"ש לעיל (ז' א') לאשמת סמיך אכאן וא"כ גם כאן סמיך אשם ויש עוד להעמיק ולתירוץ ראשון צ"ל דע"כ יחיד שעשה כו' פטור דהכי ס"ל לר"י לעיל (ב' ב') ואומר מותר פטור ודוק).

גמרא הואיל ונדחה כו', קשה לכאורה א"כ ל"ל לעיל קרא למעט בחצי זית תיפוק ליה הואיל כו', וי"ל אי לאו לעיל לא היינו יודעים דשייך למימר הואיל ונדחה גבי נשיא ויחיד אבל לפי דידעינן משם דאין מצטרף א"כ עכ"פ כיון דיש חילוק בין הני יחיד לנשיא וכמ"ד (תמורה כ' א') הני ב' גופין א"כ אמרינן גם הכא הואיל וק"ל].

שם גמרא פשיט ליה כו' עי' רש"י ואפ"ל ע"פ קושית התוספות (בסנהדרין מ"ז) לר"י ל"ל הפריש קרבן כו', שנראה ונדחה כו', ב' קושיות הב"ש מאי קאמר ותפשוט מר"י על רבא, דר"י לשיטתו בעלי חיים נדחים אבל רבא פוסק כרב בעלי חיים אין נדחים א"כ ה"נ, ג' קושית הב"ש על תירוץ מומר לאו בר אתויי קרבן משמע אידחי גברי גרע מאידחי קרבן ובפ"ק דזבחים משני גברא אידחי כו' משמע להיפך ע"ש, ד' צל"ע מאי בעי רבא מנשיא יותר ממשיח, וע"כ אפ"ל ע"פ מ"ש לעיל בשם הירושלמי נשיאות מכפרת וע"ש בחצי זית, וע"כ אפ"ל דזה בעיא דרבא אם נימא נהי דאם חטא מתחילה שחייב קרבן אינו מכפר, אבל בחצי זית כפור ונדחה או לא וע"כ בא להוכיח מר"י שהרי הוא עצמו ס"ל הואיל ונדחה ומ"מ ס"ל דוקא בהפריש קרבן אבל לא הפריש לא אמרינן גברא אידחי וכ"ש בנשיא דלא אמרינן אידחי גברא רק אידחי קרבן, ועז"מ מומר לאו בר אתויי קרבן כו' והדחי' רק בגברא אבל כו' והטעם רק משום כפרה ול"ש למיפשט וע"כ לא מיבעי במשיח דליכא כפרה, גם אפ"ל זולת קושיא ד' דבנשיא ל"ל דגברא אידחי דהא מביא קרבן רק דנדחה מקרבן זה וא"כ צ"ל דקרבן נדחה ודוק.

שם אכל חצי זית כו' והשלימו כו', יש להתעורר דאיך אפשר שיהיה בכדי אכילת פרס וק"ל.

רש"י פרט למומר שאין מקבלים מידו עכ"ל, ק"ל דהא לכך ממעטינן בחולין מכם ולא כולכם, ודוחק למימר לחלק בין חטאת לנדרים, ולולי ד"ק אפ"ל דהשתא לאו מומר הוא, רק שבעת שאכל היה מומר ואי משום אין מקבלים קרבנות היינו בעת שהוא מומר אבל בחוזר מקבלין, וכאן קמ"ל כיון שהיה מומר בעת אכילתו פטור מקרבן ודמי הפי' פרט למומר כמו פרט למשיח ולנשיא שהפי' שהם פטורין והפי' מכם איירי כגון שבעת אכילתו לא היה מומר וחייב חטאת רק שהמיר ולאו בר אתויי קרבן ואין מקבלים וכדר"י לעיל, ואולי היה ק"ל לרש"י ז"ל קושיא הנ"ל מנ"ל למשיח כו' כיון דבעי למימר לפי מ"ש לעיל לא קשה, ונ"ל שבזה תלוי הפי' שב מידייעתו עיין מ"ש לעיל (ב' א') והכי משמע מהא דתני לעיל בלישנא דברייתא מעם הארץ בעשותה פרט כו' והכוונה מבוארת שר"ל שלא יהיה מומר בשעת עשיה משא"כ מכם להוציא כו' גבי כי יקריב כתיב, ועיין (חולין ה') פריך בגמרא קושיא זו ולפי הענין דכאן אפ"ל כמ"ש ואכמ"ל ודוק.

שם אשר לא תעשינה בשגגה ואשם כו', עי' בנין שלמה (ב' א') תמה אמאי לא מייתי קרא לגבי יחיד, ולא מייתי אלא פסוק דנשיא, ותירץ דעיקר דרשא אתי' ממלת בשגגה כדפי' רש"י בפ' יוה"כ אשר ל"ת כו' ע"כ, ולא זכיתי להבין ד"ק דהלא גבי הדיוט כתיב בשגגה, ואולי אפ"ל הפי' מומר או לכל התורה או רק לאותו דבר, והנה זה פשוט לגמרא בכאן דלאותו דבר עכ"פ מומר הוא אף בד"א ולכאורה קשה מנ"ל שהרי עכ"פ מע"ה דילמא לא ממעט קרא אלא בלכל התורה וע"כ מייתי קרא דנשיא דל"ל דהוא מומר לכל התורה וק"ל, ועמש"ל (ב' א') ליישב הגירסא א"צ לר"ש, ובזה יש להמתיק כוונת הגמרא לעיל בנשיא הכא במאי עסקינן כו' אח"כ נודע איך היה ההו"א לפרש לר"ש ולא לרבנן רק דלפי"ז י"ל דגם להם היה קשה קושיא הנ"ל של הב"ש דהא מע"ה בעינן פרט למומר וע"כ ס"ל כר"ש קיימינן דס"ל דא"צ מע"ה למומר דמומר אימעט מקרא דנשיא וע"כ דקרא דהדיוט למעוטי נשיא גופיה וק"ל.

גמרא והפריש קרבן עי' תוספות (סנהדרין מ"ז) ל"ל הפריש קרבן משמע דוקא נראה ונדחה ולר"ש ל"ב כו', ובספר בנין שלמה מתרץ דוקא בבהמה של ב"ש דאין בידו לתקן ולעשות ראוי דידי' דלא ירצה השותף למכור חלקו, אבל במומר דיש בידו לחזור בעינן דוקא נראה ונדחה, ומוכח כן מדבא ללמדנו במומר והא כבר שמעינן בבהמה של ב"ש עכ"ל, אמנם לפי"ז ק"ל במ"ש בשו"ת משכנות יעקב באו"ח (סי' פ"ז) לפי דקיי"ל כר"א לא ס"ל כלל דחזי גבי ברכה כו' אף שנראה ונדחה כמ"ש המשכנות יעקב, בזה אפ"ל קושית רש"א ז"ל הא בכזית לא אמרינן הואיל ונדחה כו' ע"ש, [והיינו לתירוץ התוספות הפריש קרבן לאו דוקא] לפי מ"ש במשכנות יעקב ובס' ב"ש, והיינו באמת צ"ל משום הואיל ונדחה פטור לגמרי בכזית כמ"ש רש"א ז"ל, אמנם אפ"ל ב' טעמים ע"ז, א' דאפ"ל דהפסוק בא ללמדנו דע"כ חייב, דאל"כ קשה ל"ל לעיל פרט לקודמת הא ידעינן בלא"ה משום הואיל ונדחה כו', אמנם אפ"ל ע"ז ב' טעמים, א' אפ"ל דהכא ל"ש הואיל ונדחה דתלוי ברצונה דאם רוצה להפקיר נכסיו עני הוא א"כ לאו נשיא הוא א"כ מצד רצונה הוא נשיא ונדחה מפני זה לא אמרינן הואיל ונדחה כו' כנ"ל, ב' אפ"ל גזה"כ הוא, והנפ"מ לתירוץ א' אין נפ"מ בין כזית לחצי זית דלא אמרינן הואיל ונדחה ומצטרפין, ולתירוץ ב' אפ"ל היכי דגלי גלי היינו בכזית דקאי על אם נשיא יחטא כמ"ש התוספות (שבת ק"ה א') ד"ה ר"ג כו' ע"ש, דוקא על כזית ולא על חצי זית, ואהא מייתי ממומר אף שברצונה כמ"ש הב"ש וא"כ אמרינן הואיל כו' וע"כ צ"ל כטעם ב' ונפ"מ לחצי זית וכנ"ל, בזה מיושב עוד קושית למה הביא פשיטותי' ממומר ולא מב' בהמות של שותפי' והיינו כנ"ל משום דהאיבעיא קאי אם שייך הואיל בתלוי ברצון וכנ"ל, ואכמ"ל וק"ל.

שם תפשוט ליה מר"י עי' ב"ש הא רבא גופיה קאמר ביומא פ' ב"ש כו' כרב ועמש"ל, ואפ"ל עפ"י מ"ש התוספות (יומא ס"ד ב') ד"ה ברייתא כו' תימה הא איכא מתניתין כו', וי"ל דלעולם נקבה כו' עכ"ל, ודע דהתוספות לשיטתו (תמורה כ' א') ד"ה הני ב' כו' אבל לרש"י ז"ל אין חילוק כו', והוצרך לרש"י ז"ל שם אם לא כן ק' מנ"ל להמקשן להקשות עולה נמי כו' אע"כ דאין חילוק, ושם נאמר לרבנן דר"ש, והכי מיבעיא ג"כ לרבנן דר"ש א"כ פריך תפשוט ליה ר"ל לרבנן דר"ש ע"כ לית ליה החילוק א"כ מתניתין נמי דייקי כר"י, וכמ"ש התוספות יומא, ורבא גופיה ע"כ א"ל החילוק אבל לרבנן איבעי', א"כ קשה תפשוט לרבנן דר"ש ודוק.

רש"י ד"ה קתני חלב שחוטה עכ"ל כוונתו למ"ש בגליון בשם התוס' וכ"כ הב"ש דע"כ בנבלות מחמת חולי וא"כ ע"כ צ"ל חלב שחוטה דאל"כ האיך מוקמינן שזהו מומר ואיזהו כו' סתמו מין כו' בנבילות ומאי עדיף חלב נבילה מנבילה ועז"א שסתם חלב היינו שחוטה שאין איסורו אלא מחמת חלב, ובזה אפ"ל קו' ב"ש ורש"א ז"ל לקמן למאן דס"ל להכעיס נמי מומר הוא האיך מפרש הברייתא, ולפי"ז מפרש שפיר לטעמיה דמרישא אפ"ל כפשטי' דוקא חלב שהוא שחוטה ואינו מאוס, וע"כ אמר ואיזהו מומר אפילו נבילות שקצים כו' דמאיסי, ולדבריו אדרבה אתי שפיר טפי הברייתא מב' טעמים, א' קושית הב"ש דיין נסך אינו מאוס, והב' ק"ל בלשון ר"י אף הלובש כלאים ולכאורה כלאים אינו מאוס וגם להכעיס אינו ומגמרא דלקמן משמע דס"ל דהוי מומר וא"כ הול"ל ברישא אאכל חלב ובסיפא הוי מין, וע"כ פשוט לפרש דהפי' ואיזהו מומר ג"כ בנבילות שקצים כו' דמאיסי ולהכעיס עבד הוי מומר וכדי שלא נטעה כאידך תנא דזה צדוקי תני ג"כ יין נסך לגלויי דהוי מומר דאאפ"ל דבזה מין נקו' הב"ש וע"ז בא ריבר"י לומר אף כלאים דרבנן ולתיאבון, והנה ביישוב קו' הב"ש והרש"א ז"ל אפ"ל עפי"מ דק"ל דלעיל (ב' א') אמר רבא שוגג ע"פ כו' בנתחלף כו' וג"כ הסברא כה"ג דהכא דאילו מתידע לב"ד ומתידע ליה ומשמע דס"ל כרב דלס"ל הך סברא מדמפרש טעמיה, ולכה"פ פשיטא ליה כא' מהסברות וכאן אמר דבהא פליגי ת"ק ור"ש, דאילו אשכח התירא כו' רק דזה אפ"ל דר"ש ס"ל יחיד כו' חייב וכמ"ש התוס' שבת (צ"ג א') ול"ש כלל הך סברא, ור' יוחנן לטעמיה לעיל דמוקי אכל חלב לתיאבון ולא בנתחלף, וע"כ אמר דמאכל חלב אפשר לטעות בנתחלף, וע"כ מסיק בשקצים דמאיסי כו' ולא מתחלף וע"כ בשידע אבל לא בנתחלף וכדרבא לעיל, ובזה אתי שפיר הא דמסיע למאן דס"ל להכעיס נמי מומר מברייתא דאפילו פרעוש כו' ולא לאידך מהך ברייתא משום דבכאן כל אחד מפרש לטעמיה ואין בה הכרח כלל, וכמש"ל ודוק, [כ"מ שנאמר בגמרא צדוקי ר"ל מין והושמט מפני המחלוקת, וכתב זה מפני שאפשר לטעות ולהקשות הא ע"ז צדוקין מודים, ואיך אמר העובדי עבודה זרה צדוקי', ופשוט].

ע"ב **גמרא** בעי מיניה רבי מר"ח כו' לא כייפי' כו', עי' ב"ש למאי נפ"מ שאל, ב' מפסחים פ' מקום שנהגו משמע להיפך, ועי' (סנהדרין ה' א') תוספות ד"ה דהכא כו', ולתירוץ התוספות שם י"ל טעם ע"כ קי"ל כרב באיסורי משום דהיה בא"י, ושמואל בבבל היה ע"כ הלכה בדיני כשמואל בדין אנן כייפינן להו וזה שבט ומחוקק שמקל שייך לפסק דין, ומחוקק להלכה וע"כ מבעי רבי כו' דאם אינו כפוף לבני בבל צ"ל גם באיסור כא"י, ועי' בשו"ת חות יאיר ובס' לשם זבח (ברכות מ"ו ב') לענין אכילה בכזית ודוק.

שם רבי מר"ח כו', ע' ב"ש רבי לא ידע ר"ח מנ"ל ותירץ משום דהוא דבר הנוגע לעצמו לגדלתו לא היה סומך על דעתו ע"כ, וצע"ק (מסוטה מ"ט ב') ר"י כגון אני כו' הא תניגן בזה היה גדול רבי וע"ש ברש"א בחידושי אגדות שם, ואפשר לחלק בין הנגיעה לאיסור, לנגיעה לשבת א"ע, ועי' בס' מקום שמואל (ערכין דף ט"ו א') דבר נכון דיש סברא דמותר לאדם לשבח א"ע וע"ש וק"ל.

משנה ואיזהו המשיח כו' ראיתי לעורר כאן מ"ש הר"מ ז"ל בפי' המשנה בריש פירקין הטעם משיח שעבר מביא כמקודם ולא בנשיא משום דמשיח משוח בשמן שנמשח בו כו', ומטעם זה מחלק בין נשיא שנצטרע למשיח כו' ע"כ, והוא נגד הירושלמי אמתניתין אר"ה ששה חדשים שהיה דוד בורח כו' כהדיוט, ודוד נמשה הוי, ומ"מ גם דברי הלח"מ מה"ש פט"ו ה' ד' להשיג על דברי הר"מ ז"ל במ"ש דגם כה"ג שעבר מפני מום מביא פר כו' ע"ש, ודברי הר"מ ז"ל בנויים על דברי גמרא לקמן (י"ב ב') עבר מחמת מומו מניין כו', ואע"פ שמטעם זה שכתבתי אין ראיה, מ"מ מטעם אחר יש לתמוה על הלח"מ וכנ"ל, וכה"ג מצאתי בטו"א (מגילה ט') בד"ה ולא כו' ע"ש, ודוחק לחלק בין אלמנה לשאר מצות כהונה ודוק, ועוד יש ראיה מהא דפריך הגמרא (בתמורה כ' א') חטא עד שלא נתמנה כו' ומשני הני ב' גופין, ולא פריך ממשיח כה"ג והיינו במשיח ידע שאפשר לחלק בב' גופין וכמ"ש התוספות שם, דכל זמן דמשיח חי אין בא לידי הדיוט ואפילו אם יבוא מום עליו ג"כ אין הדיוט, אבל בנשיא משכחת שאם יפקיר נכסיו הרי עני או שנצטרע וכמ"ד לעיל (יו"ד א'), ומתרץ הני ב' גופין כפי' רש"י ז"ל, ובאמת דברי התוספות לשם צ"ע וכי לא משכחת שנשיא חי והוא כהדיוט ואפ"ל כיון דהוא הדיוט אין נקרא נשיא וכוונתם שניהם כאחת לא מצינו אבל במשיח עכ"פ עדיף וכנ"ל ודוק.

שם אסורים על אלמנה אע"ג דקתני מצווים על הבתולה קמ"ל אלמנה מן האירוסין ועיין (יבמות נ"ט) עוד אפ"ל דה"א דמצווים על הבתולה ולאלמנה רשות כדמשמע הלשון, עוד אפ"ל ע"פ הירושלמי למעוטי בוגרת דהוי אמר למעוטי אלמנה וע"כ קתני וק"ל, מ"מ צ"ע לתירוץ הירושלמי בברייתא (י"ב ב') דקתני ג"כ בהך לישנא ומוקי כר"ש ור"ש מכשיר בבוגרת בירושלמי (הלכה ד') וק"ל, ועי' ב"ש לקמן (י"ב ב') ד"ה ת"ל כו' ועמש"ל שם וק"ל ועי' ת"י (יומא ע"ג).

רש"י ד"ה ולא כו', שבבית שני כו' עכ"ל, תמיהני לפי מ"ש הרמב"ן פ' אחרי כתב רש"י ואשר ימלא את ידו פרש"י אין לי אלא משוח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין ת"ל אשר כו', מ"מ מהן כה"ג אשר מיאשיהו ואילך, וכתב הרמב"ן אין הכוונה לא במקדש כו' ואמרו כה"ג המשיח כו' ומרובה כו' איזה קדים, שהרי לעולם מתקיינין כהן אחר ביה"כ ואין מרשחין ואם אירע פסול בכה"ג משמש כהן תחתיו במרובה בגדים בלי משיחה עכ"ל, א"כ מנ"ל דקאי בית ב', ועיין בספר נר תמיד (כריתות ה') שכתב על דברי הרמב"ן שסמך על הא דאמרינן (יומא י"ב) עברתו מחנכתו כו' ומקשה (מיומא ה') נמשח יום א' כו' משמע דעכ"פ פעם א' בעי משיחה, והביא מלח"מ לחלק בין שממנין כה"ג שיעבוד לעולם צריך משיחה, משא"כ היכי שנתמנה לשעה לא צריך, והא שכתב רש"י (מכות י"א) אמתניתין א' כהן כו' משמע אף כהן לשעה א' צריך משיחה, י"ל שנתמנה בשאר ימות השנה דליכא ע' לחינוך, אמנם בתי"ט כתב בהדיא שאירע קרי לכה"ג צ"ע מסוגי' ע' מחנכתו עכ"ל לח"מ ונעלם ממנו ת"י (יומא י"ב) במה מחנכין לא בעי ל' בשמן המשחה הא בבית שני לא היה כו' ולפי"ז כ"ג שהיה מעכב קודם יאשי', (וביומא י"ב) מיירי בבית ב' ועולה התי"ט והרע"ב שפיר, ובסוגיא דמעכב איירי בבית ראשון ועי' (מנחות ג"א ב') ובנזיר (מ"ז א') בתוספות עכ"ל נר תמיד, א"כ מיושב ג"כ דברי רש"י ז"ל במקדש היה מעכב כיון דהי' שמן ועי' לקמן (י"ג א') וב"ש שם ואכמ"ל ודוק].

ד"ה איזה כו' שמביא פר בהוראה כו' עכ"ל משמע דעל פר של עצמה קאי שאם חטא בהוראה מביא פר, אל"כ רק אפר צבור ואהקרבה קאי הו"ל פר הוראה בלא ב', אבל בד"ה אין כו' משמע דס"ל לרש"י ז"ל דכהן הדיוט אין מביא גם פר העלם דבר של צבור מדכתב שם לא משלו ולא משל צבור ואי אהוראה דידיה צבור מאן דכר שמיה, וכן גם מרובה בגדים כהדיוט לענין זה ועפי"ז א"צ להגיה בסוף רש"י שם במקום דיחיד תיבת כיחיד רק ר"ל דאע"ג דקרבן צבור אין מביא מ"מ קרבן יחיד מביא, והב"ש לקמן (י"ב ב') ברש"י ד"ה ופליג כו' תמה על דברי רש"י שכתב כן ומחקו ע"ש, ולא ידעתי למה לא הרגיש ברש"י במתניתין הקודם ד"ה אין בין ועי' (טו"א מגילה ט') שרש"י ס"ל כהתוספות וע"ש ד"ה אין בין דלפי"ז פשוט לרש"י ז"ל דמתניתין פליגא אהך דת"כ וכמ"ש הטו"א דס"ל לרש"י ז"ל כריב"א שם, והכריחו לזה לענ"ד מכפילא דהך מתניתין אין בין כה"מ כו' אחר שכבר שנה המשיח כו' לא המרובה הא תו ל"ל אע"כ צ"ל דרישא איזו כו' קאי אפר שלו וסיפא דאין בין גם אפר של צבור, ובהכי מיושב משמעות דברי רש"י ז"ל בד"ה איזה משמע פר של ע' וכנ"ל, ובד"ה אין בין מפרש גם אצבור, ואולי דלהב"ש משמע לי' הלשון משני הממי"ן משלו ומשל צבור דלפי' הול"ל שלו ושל צבור וע"כ סובר שהפי' דעל העלם שלו קאי רק עמוד על דברי רש"י ז"ל (י"ב ב') ד"ה ופליג ששם מפורש ברש"י כן, ומ"מ מ"ש נ"ל ועיקר ואכמ"ל ודוק.

ד"ה ואין בין כהן המשמש כו' ולאחר שחזר כו' עכ"ל, אינם מובנים לכאורה שהם נגד הירושלמי דפירקין דאף קודם שחזר הראשון היינו באותו ה"כ עצמו שאירע קרי מ"מ פר יוה"כ שלו, ואולי אפ"ל לדידיה ס"ל דהמשנה פליגא על הירושלמי מלשון שעבר דלפי' משמש היינו כ"ג הראשון, ועבר היינו ב' וביה"כ איירינן והול"ל שיעבר, כקושית התוספות פ"ק דמגילה והב"ש כאן, ועוד כוונתו לתרץ קושית הב"ש סוף פ"ק דשבועות דהול"ל רבותא טפי ולא מאותו המשמש תחתיו, ולמה אמר לא מאחיו הכהנים וע"כ פי' שבאמת ס"ל להמשנה דאחר שעבר מיירי ביה"כ אחר וע"כ קמ"ל דמשלו ולא משל המשמש תחתיו ול"ק קושית הב"ש משום דהכא קמ"ל הך דינא, ועפי"ז מובן דברי רש"י ז"ל ד"ה שוין כו' איזה שירצה עכ"ל, אמנם מובן לכאורה שהרי כהן המשמש היינו ראשון שעבר ביה"כ מחמת קרי אא"פ לו לשמש ביה"כ, רק לפי"ז ניחא דהא לא איירינן ביה"כ זה שעבר רק ביה"כ אחר וזה שהכריח לרש"י ז"ל לפרש שם כן והול"ל בפשיטות שזה עובד עבודתו כמו כה"ג כמו שמפרש הרע"ב באמת רק דהוי ק"ל לשון שעבר ביום העובד ובזמן שעבר היינו אחר יה"כ באמת נימא דאין עובד וכמו לקמן (י"ב ב') וע"כ מפרש כנ"ל, ובזה מיושב שהקדים ברש"י ז"ל ד"ה וזה כו' לפרש כנ"ל, משום שאפ"ל איפכא על אותו יה"כ, וכהן שעבר קרי ליה כה"ג מפני שעבר היום, ומ"מ קשה לכאו' לומר מפני שהוא נגד הירושלמי כנ"ל וק"ל, ועי' תו' יומא י"ב ד"ה ב' כו'.

והנה הלח"מ סוף ה"ש ה' ז' הרבה לתמוה להר"מ ז"ל שהוא נגד מתניתין שכהן המשמש הוא המביא פר היינו ראשון וכמ"ש רש"י ז"ל וכירושלמי והר"מ כתב להיפך, וכן הקשה הב"ש, ב' קושי' לעיל מהלח"מ מנ"ל בעבר מחמת מומן, ג' איך אפ"ל בעבר מחמת מום דשוה ביה"כ, ד' שהר"מ ז"ל פסק כר' יוסי ובגמרא לקמן מוקמינן הך מתניתין כר"מ, ולענ"ד דבריו פשוטים ומבוארים ומוכרחים שהפי' כה"ג שעבר במתניתין הפי' שעבר מחמת מומן מחמת זקנה, ותמיהני להלח"מ ז"ל שלא עיין בפי' המשניות שמפרש בהדיא כן, ומה שהכריחו א' קושי' הלשון שעבר שלפי' רש"י ז"ל דוחק וכמו שהקשו התוספות, ב' דהך לשון שעבר אינן דומין ללשון שעבר בברייתא לקמן (י"ב ב') וכמ"ש רש"י ז"ל שם ד"ה הני כו', ג' קושית הב"ש לפי' רש"י ז"ל מסוף פ"ק דשבועות מ"מ במקרא הול"ל רבותא יותר, ד' שינוי הלשון דהכא קרי משמש ושעבר, ולקמן קרי ראשון ובו', ועוד הרבה דקדוקים, ה' לפירושם דאיום הכיפורים קאי איך שייך הלשון פר יה"כ והול"ל פרו של יום דהא ביום הכפורים עסקינן דהא עבר מחמת קריו ואי אפשר רק ביה"כ ואי דיש לו חולי שרואה קרי תמיד הדר הוי ליה חולה, ו' איך שייך למימר אסורין על אלמנה הא לקמן (י"ב ב') אין לי אלא כו' ואח"כ אמר משיח שנצטרע כו', ואימתי משכחת שיפסל מחמת קרי היינו ביה"כ ואז אסור בלא"ה לישא אשה א' מצד רגל עי' (מ"ק ח' ב') (ב"פ א') ב' מצד יה"כ ואיסור עני ומאן דס"ל איסור אלמנה רק בביאה [ועי' דול"צ דרוש ד'] [וחוץ לענייננו אמרנו שם שמצורע כיפין להוציא ועיין סוף פרק המדיר ואיך יכנוס מיהו אפ"ל דאיירי שלא במוכת שחין ועי' בשו"ת משכנות יעקב (סי' ח"י) באה"ע] ועכ"כ מכל הלין מפרש הר"מ ז"ל פשוט שאין זה ענין לכהן שעבר מחמת קריו ביה"כ שאין זה אלא לאותו יום ושניהם אין שייך לקרותם שעבר רק בעבר מחמת מום וכה"ג בקרי שרואה תמיד, וע"כ הפי' אין בין כהן המשמש כעת לכהן שעבר לגמרי שבכל הדברים אסור גם כהן שעבר שהרי כשיבריא יחזור הראשון וכן הוא בירושלמי דמכילתין, רק שעתה כהן המשמש הוא הכה"ג וראשון הוא עבר מכה"ג וא"כ ע"כ הפי' אלא פר יה"כ שבא מן המשמש כיון דהוא עיקר כה"ג, וע"כ ל"ק מירושלמי דשם קאי אעבר ביה"כ וע"כ ל"ק ג"כ דברי הר"מ ז"ל אהדדי במה שפסק כאן כר"י דהשני אינו ככה"ג כו' איירי שנתמנה רק לשעה וע"כ כתב זה יה"כ בעבר ליומו ודוק, אבל בעבר מפני מומן ומינה אחר בקביע בוודאי ששניהם כהנים גמורים [וכה"ג עמש"ל בשם נר תמיד], ובלא זה הך קושי' י"ל אע"פ שמצאתי בטו"א (מגילה ט') ד"ה רבי כו' אדר"י מ"מ המעיין בר"מ ז"ל מה' יה"כ פ"ח ה"ב יראה שלפי' לא פליגי כלל שמדינא הרי הוא ככה"ג רק לענין מינוים אותן לעבוד מפני איבה, ולפימ"ש עדיף כפי מש"ל לתרץ קושיא על הר"מ מנ"ל למומן כו', דלפי מש"ל קשה למה השמיט הר"מ ז"ל דינא דמתניתין והול"ל וכן בעבר כו', רק לפי"ז ניחא ואתי שפיר הכל בעוה"י הלשון שעבר דומה מהברייתא להמשנה, והפי' להר"מ זה וזה שוין בעבודת יה"כ כפשט' וכפי מש"ל בשם הרע"ב ואין צריך למ"ש רש"י ז"ל כן הוא שיטת הר"מ ז"ל וא"ש ודוק.

ולא פורמין כו' אע"ג לקמן (י"ב ב') במשנה כה"ג פורם מלמטה ועי' ב"ש שם שע"כ נקיט מתניתין שם שלא נטעה לפרש אין פורמין כלל, רק עי' הרע"ב לקמן במשנה שעמוד אקרי כה"ג מאי דכתיב לא יפרום הפי' שוה לכל אדם וכן בגמרא שם ר"י אומר אין פורם כדרך כל אדם כו', וע"כ נקיט לישנא דקרא וכמו לעיל (ח' ב') פריש מנדה ועיין מ"ש לעיל, ועוד אפ"ל משום דלר"י אין פורם כל עיקר ובפלוגתא לא קמיירי וק"ל, ועי' הלשון בברייתא (י"ב ב') ולא פורם אבל כו' ודוק.

גמרא שעשה משה במדבר עי' ב"ש שהרי לא נעשה אחר למה צריך סימן, ואפ"ל דלר' יוסי דס"ל דלא היה מעשה נסים א"כ י"ל דע"כ נעשה עוד אחר שהרי נמשח משכן כו' משא"כ לר' יהודה, ואתי שפיר הלשון בר' יהודה כתב פי' שולקין לשון עקור, ובר' יוסי אלא שורין לשון הוי ר"ל הדין לדעת אם נצטרכו נעשה עוד משא"כ לר' יהודא לא נצטרך לעולם כיון שיקום לעתיד לבא ועי' (בכריתות ה') המפטם השמן למוסרה לצבור פטור לפי שאין חייבין אלא על שמן המשחה שעשה משה ואפ"ל דהכא ג"כ כוונתו ואתי לאפוקי ללמוד למוסרה כו' וק"ל.

שם מפני מחלוקת כו', עי' רש"א בחידושי אגדות הקשה למה צריך זאת הול"ל מפני שהיו גדולים ממנו כדאמרינן גבי יהואחז, ואפ"ל בשלמה בלא מחלוקת כיון דדרשינן בגמרא הוא ובניו בקרב ישראל דבדידיה תליא ליתן למי שירצה כמו ירושה ויוכל ליתן גם לצעיר וא"כ כיון דשלמה בוודאי נמשח בשמן תקשה וכי בשביל שהיה אדוניה גדול נמשח בשמן המשחה כדפריך לקמן על יהוא, וע"כ הוכרח לומר מפני מחלוקת ובמחלוקת הדין דצריך למשיח, משא"כ באחיו דאמרינן באפרסמא דכיא וא"כ אף בלא מחלוקת עדיף טפי למשחו כדי לפרסם מלכותו וכמ"ש הרמב"ם פ"א מה' בהמ"ק ה' י"א, ועפי"ז אפ"ל ברש"י ד"ה מפני כו' בעי משיחה כו' עכ"ל כוונתו למ"ש הב"ש דאמאי ל"פ על שלמה תיכף ומפני מחלוקתו נמעל וע"כ תירץ כיון דאיכא מחלוקת ליכא מעילה וכ"מ ברש"י כריתות (ה' ב') ד"ה ומפני, ועוד הקשה הרש"א בח"א מאי פריך ומי מלכי זוטרי כו', שלמה יוכיח שהיה אדוניה גדול ממנו אפ"ל עפ"י מה דאמרו בחלק ביקש להולמי' כו', ולא היה אדוניה ראוי למלוכה, ועוד אפ"ל כיון דמלכות ישראל אינו מן התורה שהרי לא יסור שבט כו' וכמ"ש הירושלמי כאן י"ל דמלכי ישראל לא קאי הפסוק הוא ובניו להיותו בתורת ירושה לגמרי ליתן אף לצעיר, אבל שלמה בן דוד היה דאביו היה נותן לו כמפורש בקרא וק"ל, ועוד אפ"ל דאדרבא דעד כאן לא קיימינן דלא מלכי זוטרי כו' היינו כשבא בתורת ירושה א"כ הבכור קודם כמו ירושה פי שנים, משא"כ כשנעשה מחלוקת א"כ אזדא ליה הירושה שהיא רק בזמן שני, וע"כ לא עדיף הבכור מצעיר והמה מב' אנשים בעלמא שרוצים העם למשוח יותר למלך אותן מושחין וק"ל.

רש"י ד"ה טעון משיחה ואי לא כו' עכ"ל, כוונתו שלא נטעה מלקמן זה טעון משיחה ואין טעונין שהפי' שאין אחר רשאי שהרי גבי יהוא צריך נמעל כו', וא"כ אפ"ל כ"ג בן כ"ג טעון היינו רשאי ואין מועלין במשיחתו ע"כ פי' היינו שמחוייב כו', והוכיח מפי' הגמרא אי משיח כו' וק"ל.

דף יב גמרא שמן המשחה וציץ הזהב כו', צ"ע בסדור הגמרא דכאן כיון דכולהו ילף מציץ הזהב א"כ ציץ הזהב קדים משמן המשחה וכן גירסת הגמ' משמרת משמרת דורות הו"ל להקדים גם מקלו של אהרן לשמן המשחה, וכן ארגז מפרש קודם לכילה והוא מאוחר בברייתא, וכן אתיא שם שם ולפי' רש"י הוא רק שמה שמה, ואמנם מובן ברש"י ד"ה אתי למה הוצרך לקרא ונועדתי כו' אחר דילפינן מקרא ב' ונועדתי שמה, אפ"ל דמונועדתי שמה לא מוכרח דקאי אמקום אהרן וק"ק וע"כ מביא בתחילה ונועדתי שם היינו מעל הכפרת וא"כ גם שמה היינו מקום אהרן, ועפי"ז אפ"ל קצת גם אתיא שם שם בגמרא אבל הכפל מלת שם לא משמע כן, וביומא (נ"ב ב' וכריתות ה' ב') הגירסא ציץ הזהב שמן המשחה ומקלו כו' גם שמה שמה כו' והיא הגירסא הנכונה כנ"ל וק"ל.

גמרא ת"ר כשמן כו' אר"פ כו' ועד"ז כו' ועדיין כו' עי' ברש"א בח"א, א' הקושי' ועד"ז משמע מפני שאילו הטפים תלוי בו, ולפי' רש"א ז"ל ולפי' רש"י ז"ל למה סידר ועד"ז אחר דברי ר"פ כו', ג' מלשון שמן מזקן אהרן ומפי' רש"י ד"ה שמא החשש כשנגע כשהלבישו ומאי שייכות לתרץ זקן אהרן כו' ד' לשון ועדיין משמע דתלוי במשה, ה' במה שהקדים שמא משה לא מעל מאי תלוי במשה ע"כ, ו' קושית הב"ש על רש"י ז"ל האיך נזכר נגיעה בשמן משמע על דבר הנזכר קודם ולא זוכר קודם נגיעה, ז' למה א"ל דוקא בשמן המשחה מזקן אהרן ולא בשמן שבראש כיון דבנגיעה תלוי מאי נפ"מ, ח' ועוד לא ניתנה התורה למלאכי השרת, כה"ג אמרינן בפרק האיש מקדש כתנות כהונה אין בהם משום מעילה, ט' קושית

הרי"ף בע"י שאין לך דבר שנעשה מצותיה ומועלין בו כו' ע"כ, ועי' בסוף תמורה מה שיש לחלק רק ביישוב יותר הקושיא ובצירוף קושיא יו"ד ברש"י ד"ה ואני מעלתי כו' שמא נפל כו' ע"כ, ולמה לא פי' כמו במשה שמא נגע, וע"כ לענ"ד בלא זה לא היה משה חושש שמא נגע מטעם קושיא (ט') שנעשה מצותיה או מטעם ומתו בו כי יחללוהו בכריתות (ז' א'), וכמ"ש בכריתות שם דאע"ג דאיתא עליו לא מיתחיל, [ועפי"ז אפ"ל דמשה היה סבור דאהרן לא מעל מטעמא דכה"ג פטור דבעי' זר מעיקרא וא"כ משרע"ה כיון דלא נמשח מעולם הוי ליה זר, והשיבוהו דמ"מ מקשי' סך למשיח וז"ש כשמן הטוב כו' ר"ל כדאמרינן משחה קרייה כו' וקן אהרן כו' מדותיו ר"ל שהיה כה"ג כטל חרמון כו' אין בו מעילה ומפרש הטעם אחים יחדיו מקיש סך לייסך], ואין צריך לדרש"י ז"ל ודוק. ובזה מיושב קושיא (אות ז') דע"כ ל"ח לשמן בראש, רק דב' טיפין שמן שבזקן כיון דתני ר"פ כיון שהוא מספר כו' ונעשה נס וכיון דלא עבד ניסא בחנם א"כ ע"כ צ"ל בקדושתו קיימי והוי בכל שעה מצותה ממש וע"כ חיישינן שמא יפלו וז"ש אחר דברי ר"פ תני כו' ועד"ז כו' ר"ל כיון שראה דבקדושתן קיימי חשיב שמא נגע וע"כ א"א לפרש כפי' הב"ש שמא נתן שמן יותר מדאי דהול"ל זאת קודם דברי ר"פ כקושיא (אות ב'), והנה קיימא לן בפרק הזהב גוזר שנתן לחבירו הוא לא מעל ושליח מעל וע"כ לא היה אהרן דואג שחשיב משה מעל והוא לא מעל כיון שכבר מעל יצא לחולין וע"כ הדין באינש בעלמא לא כגוזר הראשון מעל והב' מעל רק כיון שמשה לא מעל היה דואג שמא הטעם שלא מעל משה הוא מצד שאין בגדר שליח רק בגדר עצמו כעין שכינה מדברת או לכל הפחות בגדר גזבר וע"כ הוא מעל עד שיצא כו' וע"כ מיושב פי' רש"י שבמשה פי' נגע כו' ומ"מ ניחא על ד"ז כנ"ל משא"כ באהרן אפ"ל שמא נגע כקושיא (אות ח') שהרי לא ניתן כו', וע"כ הוכרח לפרש שמא נפל ואתי שפיר הכל ודוק.

כמין כו' עיין בספר נר תמיד (כריתות ה') ז"ל ע' תוספות מנחות (ע"ה א') ד"ה כיון, ולפמ"ש התוספות במס' כלים פרק כ' י"ל ובספר ב"ד במדות פרק ג' ע"ש י"ל דלא בעי למינקט אותיות קדושות לצורה ובהרמב"ם פכ"ה מכלים הי"ג כתב הכ"מ שהוא ט"ס מ"ש כמין גם וצ"ל כמין כי, ועי' בח"מ סי' קנ"ה סמ"ב עכ"ל, ולע"ד אפ"ל שלפי דבריו תקשה להב"י בסי' ל"ז גבי חסר הריאה כתב כמין כף שלנו ע"ש, ואפ"ל בפשוט משום דאאפ"ל כף שלנו לפי' רש"י ז"ל שהמשיחה היה מושך אצבעו על הראש וכף הוי על המצח וכמין חי"ת אאפ"ל שחי"ת אשורי הוי ב' זייני"ן, ועוד י"ל מפני שהכתב והלשון הרגיל לכל היה יוצא כמ"ד בפ"ק מגילה יפיפיתו של יפת כו', וע"כ שוה לשון יוני בכמה דברים ללה"ק לענין מגילה ולר"ג לגבי תפילין וק"ל.

באופן אחר אפ"ל קצת קושיא מהנ"ל, בהקדם מה דקשה מאי היו דואגים שהיו נוגעים בב' טפי וחייבין משום מעילה (בשלמא על אהרן ניחא) הא (בכריתות ו' ב') אמרינן דצריך בסיכה כזית, ועי' בבה"ז שם שפי' דאע"ג דסיכה היינו בכל שהוא מ"מ לאחרים בכזית והתינח פחד אהרן אבל משה מה דאג, והכא ליכא אלא ב"ש וע"כ בהקדם הרמב"ם מה' כלי המקדש פ"א ה' ט' פוסק הנותן משמן המשחה כו' על גבי כה"ג שכבר נמשח פטור כו', ובזה אפשר לדקדק פי' רש"י ז"ל ד"ה בשמן כו' שנגעתי כו', ול"כ כמ"ש הב"ש, וע"כ נ"ל ליישב בהקדם ב' הקדמות, (א') במ"ש בספר נר תמיד (כריתות ז' א') ד"ה בן כו', וז"ל כתב בספר תוה"כ בס"פ ג"ה הר"מ ז"ל פוסק אכל חצי זית חלב והקיא וחזר כו' חייב אע"פ שהקיאה לא חשיב כמעוכל, והר"מ ז"ל פוסק זר שבלע ספק תרומה וחזר והקיאה ואכל אחר, השני פטור לשלם דמי עצים אלמא חשיב כמעוכל ע"כ, ותירץ בתרומה שאני משום דמתחלל בראשון כדאשכחן בפ"ק כריתות כהן שסך בשמן תרומה בן בתו מתעגל כו' עכ"ל תוה"כ, והובא בספר נר תמיד, (ב') בהקדם מ"ש בספר אור הנערב (יומא ע"ד א') וז"ל לפי"ז יש ליתן טעם להירושלמי דר"ל מודה באיסורי הנאה דחצי שיעור אסור משום דקחזי לאיצטרופי החצי זית גופי' היינו אם אכל והקיאה כו', משום הנאת גרונו עכ"פ יש באיסורי הנאה כו' עכ"ל, ובזה אפרש הכא בהקדם הקדמה (ג') לענ"ד דב"ז תלוי באכל והקיאה מצטרפין באיסורי הנאה משום הנאת גרונו איכא והנאה איתא בכזית אף בחצי זית גופי' הקודם, וע"כ גם הכא באמת משה לא היה דואג משום דלית ביה כזית, אך כיון שראה כשהיה מספר עולה ויורד והוי דומיא לחצי זית אכל והקיאה מצטרפין לכזית א"כ כיון שעולה נגע באהרן ועולה הך ב' טפין, כשמספר א"כ מצטרפין א"כ האיסור כמ"ד (בכריתות ז') הנותן משמן המשחה בכזית והכא יש כזית כיון דמצטרפין, וז"ש עד"ז כיון שעולה וכנ"ל, אבל לפי"ז לא היה לאהרן לדאוג כלל כיון שנתחלל במשה כמ"ש בהקדמה (א') אבל כיון שראה שמשה לא מעל היה דואג אהרן ואמר אהרן בוודאי משום דבמשה לא מצטרפין לכזית אבל התינח אלא במשה דהטעם משום נתינה אבל באהרן מטעם סיכה גם אפילו בפחות מכזית וכמ"ש הרמב"ם מה' כלה"מ הנ"ל, א"כ ניחא ועדיין דר"ל כיון דמשה היה דואג ע"כ מוכח דאהרן אין בו משום מעילה והיינו דקשה לפי"ז קושיא הנ"ל הא ליכא כזית והיינו לפי' הב"ש דהטעם משום נתינה על אהרן יותר מדאי והוא הב' טפי, א"כ צ"ל כמ"ש בהקדמה (ב') באיסורי הנאה הנאת גרונו א"כ קשה קושית התוה"כ שכתב בהקדמה (א') וצ"ל משום כיון שנתחלל א"כ ל"צ אהרן, אבל עתה דמשה לא מעל צ"ל משום דל"ד לשם ואין בו כזית אבל התינח במשה וכנ"ל, ולא באהרן, ואפ"ל באמת מהכא דנקט לפסק הראב"ד ז"ל ובזה א"ש כמה קושי' ודוק].

באופן אחר אפ"ל עפ"י מ"ש ביישוב קושית התו"כ דאע"ג דלענין שאר איסורים לא הוי כמעוכל מ"מ לענין תרומות וקדשים דבעינן למשחה כדרך שהמלאכים אוכלים כדאמרינן בפ' הזרוע לענין מתנות כהונה ע"כ לא חשיב שוב לאכילה, ונפ"מ לתירוץ הכ"מ בשמן המשחה א"א כתירוצו א"כ כשמן ג"כ לא חשיב, משא"כ לטעם שנאכל, לא שייך נתעכל וע"כ בשמן לכ"ע אסור, וכן יש סברא להיפך נפ"מ ואכמ"ל, והנה אי הוי משה מועל ע"כ כתירוץ תו"כ ואהרן לא מעל, אבל א"א משה לא מעל אהרן חושש שמא הוא מעל וכתירוץ שלי באכילה שאני, ועפי"ז קושית תו"כ וע"ש וק"ל ועי' (פסחים ל"ג א') בדברי ר"פ שם לענין מעילה בפמ"כ, וע"כ צ"ל דטעם משום סיכה דאאפ"ל משום הנאת ריח הא קיי"ל קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, ואפשר לדמות ריח דשמן לקטורת קודם שתעלה תמורתו, וכן אפ"ל דכאן לא לענין קרבן אייתי מידי דהוי פ"כ לענין מעילה ואכמ"ל ודוק.

רש"י ד"ה גילדנא כו' כדאמרינן כו' מעלי' כו' עכ"ל, ובד"ה מכותחא כו' כדאמרינן כו' מטמטם כו' עכ"ל, אמנם מובן להגירסא הנוספת תיבת [מתא מחסיא למיכל] שהכוונה טוב לאכול אכילה הגרועה של מתא מחסיא מכותחא שהיא אכילה טובה ולפי' רש"י להיפך דדגים מוסרחים טובים כו', א"כ מאי רבותא היא, מיהו המעיין יראה שהגירסא היא מבאר שבע וכתב גירסא זו לפי' הרמ"ה שפי' טב גילדנא דג קטן סרוח והוא גרוע מכל דגי הים מכותחא שבפומבדיתא אע"פ שהם משובח ע"כ הרמ"ה וכתב הב"ש דמשמע ממנו שגורס מתא מחסיא וגירסא נכונה אל"כ מאי ענינא לכאן וק"ל.

גמרא ת"ר משיח יכול מלך עי' ב"ש שמפרש אלו נאמר משיח ולא כהן ה"א דקאי על מלך שג"כ משיח, והא דקאמר אי כהן ר"ל אי לא אמר משיח, ואילו אמר משיח ר"ל אי כתב בלא ה"א עכ"ל, ולפי"ז אינו מדוקדק לשון הגמרא דהול"ל ברישא בכהן שהוא מתחילה בקרא והול"ל אי כהן כו', ומדברי הירושלמי דסוגיין יראה שאפ"ל הפי' להיפך שאף אי הוי כתב כהן ומשיח ה"א מלך והא דכתב כהן לרבות גם במרובה בגדים ושלתם חייבין פר, מלך, וכהן משיח, ומרובה בגדים, ועפי"ז צ"ל פי' הגמרא כהן משיח יכול מלך ר"ל ג"כ מלך, וע"ז מקשה ת"ל כהן ואאפ"ל מלך, ועל זה אמר אי כהן ר"ל אי משום תיבת כהן אפ"ל שבא לרבות מרובה בגדים, ת"ל משיח כו', ועפי"ז אתי שפיר דבעי ב' ה"א בה"א הידיעה הכהן המשיח, ולכאורה מפשטי' כדקאמר רבא הירך המיומנת דיו באמרו אם כהן המשיח רק לפי"ז הו"א דבעי רק למעט משוח מלחמה, וכהן לרבות מרובה בגדים, וכה"ג מצינו בסמוך עמוד ב' גבי יקריב אונן עי' ברש"י ד"ה ת"ל כו', והכי משמע מרש"י ד"ה אם הכהן המשיח יכול מלך במה שהוסיף תיבת אם הכהן ובגמרא הכוונה גם בהתחלה כי כתב כהן וק"ל.

שם יכול מרובה בגדים ת"ל משיח עי' ב"ש דהא כתיב ולקח הכהן המשיח מדם הפר וכן גבי עשירית האיפה ע"מ איתסרי בת"כ גמי מרובה בגדים ע"כ, ותירץ דוהכהן דהכא איצטריך למעוטי מלך לגופיה משא"כ בקבלת ל"ש דקאי ע"מ ע"כ, והמעיין בירושלמי דסוגיין יראה שיש מקום לתירוצו ע"פ הגירסא דשם לר"מ ולרבנן שלכאורה הגירסא הפוכה ורק ע"פ דבריו יש לקיים ודוק. ומ"מ אפ"ל בענין אחר ע"פ מה דקשה על הגמרא סד"א כו' על העלם דבר יביא פר, ולפי"ז מאי בעי לעיל (ו' ב') לאשמת העם משיח כצבור דוקא בהוראה ובשגגת מעשה יפטור תיפוק ליה דאי אשגגת מעשה קאי למה לי קרא למעט מלך וי"ל, מ"מ לעניננו אפ"ל אדרבה בזה יש לתרץ מה שתמה הב"ש בסמוך (עמוד ב') ברש"י ד"ה ופליג כו' פר של צבור כו' בעי משיח, ועיין מ"ש לעיל במשנה שהוקשה להב"ש ולתוספות (נזיר מ"ז א') שהוא נגד הת"כ ולפי"ז אפ"ל גם לרש"י ז"ל היה קשה כקושית הב"ש למה כאן למעט ובקבלה ועשירית האיפה לרבות ותרווייהו בת"כ וע"כ הוכרח לומר דההיא דקבלת הדם דמרבינן מרובה בגדים אתיא כר"מ לקמן דס"ל ג"כ לרבות מרובה בגדים מביא פר, משא"כ לרבנן דס"ל מרובה בגדים אינם מביאין פר דדרשי למשיח למעט ס"ל גם בפר העלם של צבור דכתיב גמי כהן משיח ג"כ למעט מרובה בגדים וא"כ כיון דקיי"ל כחכמים בפר הבא על המצות דאין מביא אלא כהן משיח בלבד וכסתם מתניתין דידן, א"כ ע"כ גם פר העלם דבר ג"כ אינו במרובה בגדים, ובזה יומתק דברי רש"י ז"ל לעיל במשנה ד"ה אין בין כמ"ש לא שלו ולא של צבור דהא בהא תליא אי הכהן המשיח לרבות יביא מרובה בגדים גם פר בחטא שלו וע"כ מתניתין ס"ל למעט כדאוקימנא מתני' לא כר"מ א"כ ה"ה פר של צבור, ולפי"ז אתי שפיר דאע"ג דכתיב לאשמת העם ה"א דהא דמדמינן לעם לא בהוראה רק שגם פר והעלם שלו לא יביא כי אם הכהן המשיח וא"כ אפ"ל גם על מלך ול"ק גם קושיא הנ"ל ודוק. ובזה מיושב מאד דברי רש"י ז"ל (יומא ע"ג א') ד"ה חוץ כו' ואע"ג דגבי עשירית כו', ולמה לא מקשה גם מפר העלם דבר של צבור דג"כ כתיב ביה המשיח וכמו שהקשה הב"ש, אלא ודאי דלרש"י ז"ל בפר של צבור באמת אין מביא רק משיח, ותמיהני על ב"ש לקמן ע"ב ד"ה ופליג שכתב דמשמע מרש"י ז"ל ביומא לעזרו והמה רק לנגדו וע"ש תו' ד"ה פר שהוכיחו מגירסא דמוכח דרש"י ס"ל רק בפר של עצמו ואולי דכן כוונת הב"ש ואינו מוכרח, ואפ"ל שכוונת רש"י מה שמחק פר של כהן משיח משום דבכלל פר הבא על כל מצות הוא בין שלו ובין של צבור דעל מצוה שצבור מביאין גם משיח מביא כדאמרינן לעיל (ח' א') וע"כ הקשה רק מעשירית האיפה ומתרץ דשם כתיב רבוי והכהן, ומזה ג"כ מוכח ג"כ כנ"ל דהא בפר של צבור לא כתיב רק הכהן [ועפי"ז אפ"ל ע"ד ה"פ מ"ש ת"ל והכהן ולא זכיתי להבין שהרי לא כתיב בפר העלם רק הכהן בלא ו"ו ורציתי למחוק הו"ו, רק לפי"ז אפ"ל דגם להגמרא הי' קשה כנ"ל מ"ש מבעשירית כו' וכקושית רש"י ז"ל והב"ש, וע"כ תירץ משם מוכח כנ"ל שהרי ת"ל ההכהן שם לרבות וע"כ דמוכח כאן המשיח שאין משיח ע"ג] ובזה אפ"ל גם קושית הטורי אבן (מגילה ט') ע"ש ואכמ"ל ודוק, ועוד ראיה ברורה דרש"י ס"ל דהמשנה קאי על פר של העלם דבר של צבור מרש"י ד"ה מרובה כו' ת"ל והביא הכהן המשיח עכ"ל, והפסוק הזה נאמר בפר העלם דבר של צבור לפי' הב"ש היה ל"ל ואם הכהן המשיח דכתיב בפר עצמו ע"כ ברור הכוונה כמ"ש, וכמש"ל במשנה ע"ש ודוק, ואפשר עוד להוסיף נופך באמת הכל טעמא מאי, ולא מפרש על של עצמו משום דלשון הברייתא קשיתי' משיח אין לי כו' ואי אמם הכהן המשיח קאי הול"ל אם משיח יכול מלך כברייתא לעיל ומנ"ל מלך בוודאי לא, אע"כ צ"ל דגבי פר של צבור קאי וגבי קבלת הדם ל"ש מלך וכמ"ש הבנין שלמה דאטו מלך בר קבלת דם ודוק.

ע"ב גמרא ועבר ומינו אחר תחתיו כו', אר"י מעשה כו', עמש"ל במשנה ביישוב קושית הלח"מ על הר"מ ז"ל דפסק כר"י ופסק לדמתני' דאתיא כר"מ, וכן הקשה הטורי אבן מגילה (ט' ב') דר"י אהדדי ע"ש, וע"כ נלפע"ד להכריח שהגי' שהיה לפני הב"ש ט"ס וכמ"ש הב"ש, והנה הב"ש הק' דאמר אתאן כר"מ הלא כר"מ גמי לא אתיא דפר יהו"כ ועשירית האיפה גמי אמר ר"מ משל ב' כיון דאמר כל ות"ק אמר חוץ מפר כו' ותי' דגם ר"מ ס"ל פר יום הכיפורים ועשירית האיפה של כהן ראשון ומשום פשיטותי' לא הוצרך לומר, ולא ידעתי מאי אלים ר"מ ממתניתין שהוצרך לומר זה במתני' דלעיל, וע"כ הנני לחזק יסודי במתניתין דכהן שעבר אא"ל רק בעבר משום מום או זקנה, דביוה"כ לשעה, הראשון לא שייך לקרותו עבר, דזה פשוט דהראשון גם ביוה"כ עצמו יש לו דין כה"ג, וע"כ אמר ר"מ סתם אירע בו פסול כו' בין עבר ביוה"כ ובין מום או זקנה כו' ס"ל בתרווייהו ב' כל מצות כה"ג עליו, וע"כ לא נקט חוץ כו' כקושית הב"ש לפי דבפר ועשירית האיפה אא"ל כלל דבעבר ביוה"כ עצמו משום קרי בוודאי של ראשון, ומשום מום הוא של שני שהוא כה"ג מעלי' וכפסק הר"מ ז"ל סוף ה' שגגות, ואולי דע"כ תני במתניתין סתם אין בין כו' שלפעמים כן ולפעמים להיפך משא"כ ר"מ דכאן דמיירי רק בשני דאפ"ל חוץ מפר כו' דלפעמים אדרבה הוא מביא פר ולא ראשון, והטעם פשוט בעיני בין עבר מחמת מום או ביוה"כ היינו עפימ"ש ראיה לדברי הר"מ ז"ל בפי' המשנה (רפ"ג) שנתן טעם למשיח שאף אם נצטרע לא עבר משום שמן המשחה ועמש"ל שהק' עליו מ"מ יש לעזרו ממה שהק' דהירושלמי במכילתין סותרים זה את זה דבר"פ (ה' ב') אי' דכהן גדול א"י להעביר מה אני בקדושתי אף אהרן כו', ובסוף (ה' ג') הדא אמר זקן מתמנה ועובר בפה וכן בכה"ג, ולדברי הר"מ ז"ל ממותק יותר דשם אמר לגבי בית ראשון וכה"ג הנמשח מה אהרן כו' שהיה נמשח, ושם בבית שני דיוסף בן אילם בבית שני היה כמ"ש התו"י ביומא (כ"א א') ד"ה ולא אירע, ועיד אני מוסיף נופך דע"כ לא הביא הגמרא עובדא הב' דירו' משמעון בן קמחית כו' רק דשם אין ראיה דהוי בבית שני דשם היה משום צינורא, ועוד אומר אני עפי"ז דע"כ כהן גדול שעמד ביוה"כ משום קרי מעבירין אותו אפילו בבית ראשון משום דהא ביוה"כ אין מושחין אותו וכמו שהוכיח הב"ש לקמן (י"ג א') בד"ה משוח מגמרא דיומא (י"ב א') במה מחנכין ולמה ל"ק בשמן המשחה, וכ"ש להתו"י דשם ד"ה במה, ולפ"ז הרי דר' מאיר הוכחתי דס"ל בתרווייהו מקדשים

כל מצות כה"ג כו', ור' יוסי ע"כ פליג לא רק בבית שני ואי דאל"כ קשה קושית התוס' שם (י"ב ב') ד"ה כה"ג, מ"מ ע"כ דפליג אבית ראשון ג"כ דאל"כ למה כפל בפלוגתא ומעשה הול"ל מעשה לחוד, ורק כי ראייתו אינה מכרחת אלא בבית שני להתו"י הנ"ל או ביוה"כ עצמו וכהב"ש הנ"ל שלא נמשח אבל בעבר משום מומין שמעמידין אחר לכה"ג קבוע ודאי שמושחין אותו והרי הוא כראשון ממש ובזמן שהראשון במומו ודאי דפר כו' של שני, ואפילו בחזר הראשון דפר כו' דראשון שהרי הוא משמש עתה מ"מ הב' דינו כה"ג בכל דבריו ול"ש לא משמש משום איבה דמאי חזית ואדרבה הו"ל איבה לב' כקושית התוס' הנ"ל, וע"כ מיושב דר' יוחנן דפסק כר' יוסי ועי' תוס' יומא (י"ג א') ד"ה הלכה תימא כו' וי"ל דנפ"מ לפרנס כו' והנה דין פרנס הבאתי לעיל בשם הירושלמי דדמי לכה"ג בבית שני שלא נמשח שעולה ויורד בפה, ואין זה סותר להס"מ דאיירי בוודאי בבית ראשון מהלשון ועבר שהוא מפני מומו שע"כ פר כו' של ראשון וכנ"ל, ועוד דהא אין כו' המשוח בשמן המשחה קאמר והיינו בראשון, והנה הר"מ ז"ל אע"פ שלדידיה אאפ"ל בבית שני דהרי הוא תני רק הדינים שלעתיד לבוא ואמרי' יומא (ה' ב') לכשיבוא משה כו' ואז יהיה ג"כ שמן המשחה, ואף דתני ג"כ הדינים שאין שייכים עתה מ"מ לא פסק רק מה שנוגע עכ"פ לעתיד לבוא וע"כ לא הביא עד"מ דין שור סיני (בסנהדרין ט"ו ב'), כיון דמאי דהוי הוי, מ"מ כיון דבפ"א מה' עיו"כ ה"ג כתב עבודתו מחנכתו ולא במשיחה וע"כ צ"ל כהב"ש דאינו דוחה יה"כ וא"כ אינו נמשח ולשי' א"ש דע"כ פסק שם כר"י דלא ככה"ג ולא כה"ד, והנה כיון שכתבתי בדר"י בב"ר ובב"ש איירי ופסק ר"י אליביה רק בב"ש דאל"כ תיקשי ליה דר"י אדר"י כקו' הטורי אבן וס"מ כר"מ, ורק דלהר"מ ז"ל דהפי' במשנה כנ"ל בעבר משום מום ובב"ר וז"ש הלשון בין משיח כו' דגם שני משיח הוא ואו עובד ג"כ ואתי שפיר ג"כ קו' הגמרא דהוא דלא כר"י אבל כר"מ אתי', אבל אם נפרש בעבר ביוה"כ גם כר"מ לא אתיא וכקו' הב"ש לעיל והרי לפנינו הכרח לד' הר"מ ז"ל ליישב קושית הב"ש, ועפי"ז אפ"ל דל"ת מהאי עובדא דר"א ב"ע ור"ג (ברכות כ"ו) דמ"מ נשאר ראב"ע קצת ודלא כר"י ועתו"י יומא שם, רק להר"מ ז"ל ניחא דכיון דאז בשביל מחלוקת הי' שאני דהוי כעבר מפני מום ונמשח הב' דוקן שניהם שוים, רק מפני שר"ג זקן היה ור"א ב"ע רך בשנים דריש מר חדא שבתא כו', ועיד ראיה ליישוב דברי הר"מ ז"ל מלקמן (נ"ג א') כמש"ש ודוק.

באופן אחר אפ"ל קושית הלח"מ, ב' קושיות הטורי אבן, בהקדם הירושלמי הנ"ל מריש פ"ג כשכינתו כו', שאין עובר הכהן לעולם, ובהקדם הרמב"ם מפ"א מהלכות יה"כ ה' ג' שכתב עבודתו מחנכתו כו', ועי' בת"י (יומא י"ב) ד"ה במה כו' ל"ב למימר בשמן המשחה שהרי בבית שני לא היה עכ"ל, ולפי"ז צ"ל ע"כ הר"מ ז"ל איירי בב"ת שני דאל"כ הדרא קושית הת"י [אף שהבאתי לעיל מב"ש משום דאא"פ למשיח ביה"כ], והנה עי' בלשון הר"מ ז"ל סוף ה"ש ה' ז' לפי שאין בין כהן משיח המשמש לכהן משיח שעבר עכ"ל אלמא דהעבר ג"כ משיח ולכן הוא ככה"ג משום דע"כ בבית א' אייריי, ובהקדם מ"ש הר"מ ז"ל בפי' המשניות בריש פ"ג כתב החילוק שבין נשיא למשיח משום דהוא משיח אינו יורד עליו המשיחה כו' ע"כ והיינו דוקא בבית ראשון ולא בבית שני כמ"ש הת"י, והוצרך לחלק זאת בכדי דלא יקשה קושית הטורי אבן, ולפי"ז מתורץ עי' בירושלמי דמכילתין דר"י גופיה קאמר הטעם משום איבה ועי' בתוספות (יומא י"ב) דע"כ מצד דמעלין ומורידין בפה ע"ש, א"כ צ"ל בבית ב' קאמר ר"י הלכה, לפי"ז ג"כ ל"ק ממשנה על ר' יוחנן דהמשנה אייריי לדידיה בבית ראשון א"כ משיח הוא, והא דפריך בגמרא דלא כר"י עפ"י מ"ש התוספות (ב"מ ל' א') ודרך הגמרא להקשות למאן דמתרץ והכא מתרץ גם רבא, ורב ע"כ ל"ל דתלוי במשיחה בהקדם מ"ש הטו"א (במגילה ט') בד"ה ולא כו' בפ"ג דהוריות מבעי לר"פ משיח שנצטרע כו' מחמת מומו כו' ת"ל כו' ש"מ אפי' עבר מחמת מום כו' דאין ראוי לעבודה מ"מ בקדושתו קיימי ע"כ. והכא מבעי לרבא ולא הוי בידו, אי ס"ד דס"ל דתלוי במשיחה א"כ הו"ל לפשוט בקדושתו, וכמ"ש הטו"א להוכיח ג"כ מזה וע"כ לא ס"ל החילוק בין משיח א"כ פריך הגמ' לא כר"י, ואין להקשות לפי"ז למסקנא ל"ל והוא תיפוק ליה משום משיח אפ"ל באמת מגלה הפסוק זאת אבל לרבא דלא ידע לפשוט ואמאי לא ידע לחלק בין משיח כו' והיינו ממשנה דידן ע"כ צריך לחלק ולאוקמי' בבית ראשון משום דמשיח, ודברי ר' יוסי לאוקמי' בבית ב' כנ"ל, א"כ קשה רישא רבנן וסיפא ר"מ, ומתרץ באמת אין ראיה דאפ"ל לרש"י, אבל באמת להמסקנא דא"ל והוא אמרינן לחלק והיינו משום קושית ר"י אדר"י כנ"ל ואתי שפיר בעוה"י ודוק.

גמרא אר"י מעשה, הוצרך להביא המעשה, אפ"ל בלא זה אפ"ל ר"מ ס"ל השני כל מנות כהונה כמ"ש הב"ש תימא משמע דר"מ ס"ל גם בעשירית האיפה ככה"ג, ור"י פליג לא ככהן הדיוט ר"ל כמו דס"ל השתא ר"מ, ולא ככה"ג היינו בעשירית האיפה כו', ע"ז הביא המעשה מיוסף כו' ועי' ירושלמי ומסיים שם שהוסר מכהונה משמע בכל וע"ש וק"ל].

שם ואינו אוכל עב"ש הגי' ג"כ ואינו חולק דאמרינן בזבחים הראוי לאכילה חולק כו' ולא ידעתי אמאי לא עמד אמתניתין דלקמן שכתוב ג"כ בלשון זה, מיהו ביומא ע"ג איתא ועי' ת"י, מיהו ראיתו אין דאפ"ל כל הראוי לאכילה חולק קאי אכהן הדיוט דבעי חלוקה אבל כה"ג דנוטל חלק בראש אף בלא חלוקה אפשר דחולק, ואף שהדין אינו חולק אין לו שייכות לברייתא יותר ממשנה, ואולי משום בברייתא אפשר לטעות במה דסיים מקריב חלק בראש קאי אאונן שאע"פ שהוא אונן יכול להקריב כל מה שירצה וא"כ נוטל חלק ג"כ אדידיה, ואע"ג דאינו אוכל מ"מ כיון דאגינות לילה דרבנן חזי לאורתא או בשלמם שזמן ב' ימים או לב"ב, אע"כ הוכרח לומר ואינו חולק, משא"כ במשנה לא מסיים מידי, ואולי שזה כוונת רש"י ד"ה ונוטל כו' אע"פ כו' עכ"ל, שלרש"י ז"ל אפ"ל דלא היה הגירסא כמו הב"ש וע"כ פי' שלא נטעה דנוטל חלק אאונן קאי ע"כ פי' דמילתא באנפי נפשיה, מיהו בלא זה אפ"ל בפשוט ברש"י ז"ל שאאפ"ל אמקריב קאי שאינה למקריב קאי שנוטל חלק כו' הלא גם בכהן הדיוט הדין כן לכהן המקריב לו תהיה עור העולה וע"כ אמר נוטל חלק אשלא כו', ואפ"ל מה כוונת הברייתא פ"ק דיומא כיצד מקריב חולק כו' אמר עולה זו ר"ל שעולה אין נאכלת ורק העור ממנו וזה גם בכהן הדיוט, כיצד נוטל חלק חטאת זו כו' וא"כ הנוטל חלק לא קאי אקרבן שמקריב וזה ג"כ כוונת רש"י ז"ל וכנ"ל וק"ל.

רש"י ד"ה והמשמש כו' וההדיוט כ"ד עכ"ל, כוונתו לא ככל הדברים שחשיב הכא, קחשיב זה, דכל הדברים חלק מכהן הדיוט לגמרי וכאן אין חלוק בשמונה אלא בד' וע"כ מפרש שהוא חלק אלא במה שהוא לובש ח' וכה"ד ד' ולא בהח', ובקיצור לא שהוא חלוק בהח' בגדים, רק במה שהוא לובש ח', וק"ל, ועד"מ נ"ל לפרש במ"ש שכל עבודת יה"כ אין כשרה אלא בו ועי' ב"ש שהאריך מאד בדברי הרמב"ן במלחמות שגם ביה"כ כמה עבודות כשרות בהדיוט ונדחק בלשון שכל ע' כו', ועפי"ז פשוט, דר"ל שכה"ג חלוק שכשר בו כל עבודות ביוה"כ משא"כ הדיוט יש עבודות שאין כשרות בו, וג"כ הכוונה לא שהוא חלוק בכל עבודות כו' רק שהחילוק בזה שכל עבודת יה"כ כו' משא"כ בהדיוט וכנ"ל ודוק.

גמרא וכולן נוהגין במרובה בגדים, עי' ב"ש קשה אמאי פטור משומאת מקדש שהרי מרובה בגדים חטאתו שוה ליחידים כשבה ושעירה כמ"ש רש"י לעיל במשנה, ובסוף פ"ב מפרש רבא טעמא דר"ש מי שחטאתו שוה ליחידים עכ"ל, והקושיא עצומה וחזקה, ואפ"ל לכאו' ע"פ מ"ש לעיל במשנה בגירסת רש"י בלי הגהה רק דיחיד, אבל מ"מ כשבה ושעירה ל"מ, אע"פ דפר ל"מ כ"א משוח מ"מ גם כשבה ושעירה ל"מ מרובה בגדים שהרי אינו בכלל עם הארץ ועמש"ל (י"א א') בגמרא מע"ה כו', אבל אינו א"כ מנ"ל למיעוט משיח בשגגת מעשה דמע"ה, דילמא קאי ע"ה למיעוטי מרובה בגדים מכשבה ושעירה ע"כ לענ"ד אפ"ל בע"א, לכאו' ק"ל לגמרא לעיל (ט' ב') ל"ל קרא לר"ש למעוטי משיח מטומאת מקדש הרי אמרינן לר"ש (יומא י' ב') הציץ מרצה תמיד א"כ ממילא אין ח' בטומאת מקדש, ובכהנים אחרים משכחנא בנשבר הציץ משא"כ בכה"ג שנכנס למקדש אא"ל כן דא"כ הרי בל"ז הוי מחוסר בגדים ול"ל משום טומאה, רק דז"א וע' כלים פ"א שיש מקום שחייב בטומאה ומחוסר בגדים לא אסור שם, וי"ל ואכמ"ל, ובפשוט אפ"ל היכא דליכא כה"ג לע"ע וע' מכות י"א וק"ל, [ואף שבתוספות שם (ז' א') ד"ה פרים כו' אבל טומאת הגוף כו' אינו מוסכם מ"מ פסחים פ' ב' א"ש ואכמ"ל] רק מ"מ אפ"ל דאיירי שם בעבר ואהכי צריך קרא שג"כ דינו ככהן גדול לענין פר כדאמרינן הכא שמשיה שעבר כו' ושם ליכא ציץ [ואיירי כגון שלא עמד עדיין אחר באיכא אחר ציץ שלו מרצה לכל ולכ"ע] ועי' תוספות יומא ע"ג א' כה"ג וע"כ בעי קרא למעוטי דלא שייך ציץ מרצה, וא"כ במרובה בגדים ע"כ איירי הכא בזמן שהוא כה"ג, דאי בזמן שעבר הרי הוא כהדיוט, הא דכה"ג שעבר שיש לו דין פר מטעם שכתב בפי' המשניות מצד שהוא משיח ועמש"ל, וזה ל"ש במרובה בגדים שאין קדושתו אלא בשעת שהוא כה"ג ולובש ח' בגדים שע"ז נקרא מרובה בגדים, ובזמן שהוא כהן גדול לא בעי קרא שאין בטומאת מקדש שהרי ציץ מרצה, וע"כ מיושב קושית הב"ש דפטור הכא מצד שהציץ מרצה, ושם דצריך קרא בעבר, והא דמשני ר"ש היא ר"ל ר"ש ביומא דהציץ מרצה תמיד אפילו אינו על מצחו, דאי לר"י דשם מנ"ל במרובה בגדים שאין על מצחו דפטור אל"כ חלוק מכה"ג בזאת ודוק, ומכאן סייעתא לפי' המשנה החילוק בין משיח למלך ועמש"ל במשנה בס"ד ודוק.

שם ת"ר והכהן כו' ומלא את ידו כו' זה מרובה כו', קשה הא בת"כ איתרבו מרובה בגדים מוהכהן מוא"ו גבי עשירית כו' והובא ברש"י (יומא ע"ז א') בד"ה חוץ כו', ואפ"ל משום דלכאורה קשה דדרשינן עליו ולא על ח' ועי' רש"י ד"ה ת"ל כו' מרובה כו' מפני שהוא בכלל כו' למה צריך ליתן טעם הא דרשינן מעליו, ועוד מנ"ל מרובה בגדים מקריב אונן, ולהגמרא גופיה מנ"ל למעט משוח מלחמה ולרבות מרובה, [אף שי"ל דאי למעט מרובה למה עליו תיפוק ליה מנזר שמן כו'], הלא פשטי' דקרא כי נזר שמן משמע יותר דקאי על מיעוט מרובה, וע"כ בעי ריבוי יתירה במלת ומלא את ידו ללבוש דלא למעט משמן משחת וע"כ כתב רש"י מפני שהן כו' ור"ל מפני דמרבינן יותר בכלל כהנה"ג לענין עשירית ע"כ צריך לרבות גם הכא ודוק.

רש"י משיח כלומר כ"ג כו' עכ"ל כוונתו לאפוקי מלך כדאמרינן לעיל ע"א כישיח יכול מלך כו', ונראה שהכוונה לכאורה משמע דוקא משיח ולא מרובה בגדים ובאמת גם מרובה בגדים צ"ל כן, לכתב כלומר כ"ג ור"ל במרובה ג"כ, אבל לפי מ"ש לעיל להר"מ ז"ל בעי משיח דוקא משום שהי' משיח צ"ל גם לאחר שעבר מצד שנצטרע, אבל במרובה הרי הוא ככהן הדיוט ומזה יש להביא ראיה עצומה להר"מ ז"ל לחלק בין משיח למלך וק"ל.

[משיח שנצטרע עמש"ל במסוגר].

ד"ה עבר כו' וכי כו' ושמעינן דאפ"ה כו' עכ"ל, אינם מובנים דאדרבה כיון דהוי מום גדול יותר מהיכא מוכח דאסור מוהוא דילמא קאי רק אמומין קטנים, ופשוט יותר היה להוכיח דאסור באלמנה אי לא הוי מום גדול, ועוד הלשון ושמעינן כו' גם סידור לשון רש"י ז"ל אחר משיח שנצטרע ולא מפרש קודם על מחמת מומן הראשון שבגמרא, ואפ"ל לרש"י ז"ל קושיתי לכאורה משמע מלעיל (יו"ד א') דצרעת גרע מחולה דאמרו משום דהוי לי' חולה כו' שנצטרע כו', וא"כ מנא פשוט לנצטרע דילמא נצטרע גרע אע"כ צ"ל דלענין כהונה נצטרע עדיף ממום כמו בשאר חולה א"כ הדרא קושיא להיפך מנ"ל למום דילמא קאי רק אנצטרע דבנשיא עבר מנשיאותו ובמשיח מ"מ אסור באלמנה אבל במומן מותר, וע"ז פי' דנצטרע הוי מום וא"כ כי היכי דאמרינן במום אסור ה"ה לנצטרע, ובזה אפ"ל (יו"ד א') ברש"י ד"ה וישב כו' עמש"ל, דע"כ הכריח לרש"י דנשיא ל"ל גדולה כשנצטרע דאל"כ מאי נעשה חפשי הו"ל להיות לכה"פ אסור בדברים שהמלך אסור וק"ל.

גמרא חוץ מחמשה דברים עי' במל"מ פ"ה מה' כלי המקדש ה' ו' תמה להר"מ ז"ל שהשמיט הך במשוח מלחמה, ולפימש"ל עמוד א' בפסקי משיח יכול מלך אפ"ל דהר"מ ז"ל ס"ל דהך ברייתא לרבות משוח מלחמה אתיא כר"מ דלרבנן דשם אדרבה ממעטינן נמי מרובה בגדים רק דמרובה מרבינן מוי"ו כמש"ל בגמרא, ואכמ"ל, אבל אין לומר דס"ל להר"מ דדברי ר"י אכולהו קאי חדא דמסיק וחכמ"א אין מחזיר ב' ביומא ע"ג גרסינן כדברי ר"י ודוק, ועוד אפ"ל דק"ל קו' התו' ר"פ כ"ג בנזיר מ"ז, וקו' התו' קדושין ע"ז ב' ד"ה פרט, מיהו לכאורה אפשר להק' מכה"ג שעבר וי"ל ד' התוס' דדוקא נקט ועפ"ז מיושב הר"מ ז"ל ודוק.

משנה כ"ג פורם כו' מקריב כו' עב"ש ד"ה כ"ג, מה שייכות הך משנה להוריות כו' וי"ל איידי דתני ולא פורמין כו' שלא תטעה לפרש ואין פורמין כל עיקר כו' ואגב תני כל דיני כ"ג עכת"ד, וקשה דא"כ אמאי לא תני ג"כ מקריב ונוטל בראש ומשמש בח' בגדים, והיה אפ"ל שגם בבא דסיפא רק משום דאפשר למיטעי תני ע"פ הברייתא דלעיל ואינו מטמא כו' יכול יהיו מקריבים אוננים כו' הרי דזה בזה תלוי וכן היה אפ"ל שכיון דתני אינו מטמא במשנה א' מקריב אונן וכיון דמקריב אוכל ועז"א מקריב ואינו אוכל, ויותר נראה דכאן סיום ההוכחה דמשוח מלחמה אינו מביא פר דכ"מ שנאמר לא עלי' קאי וע"כ מסיים לכולהו מילתא דהנך פורם לא פורע ופורם דרך כה"ג וכן מקריב אונן דכתיב בהדי' ומן המקדש כו' ורק כה"ג ולא משוח מלחמה, אבל מקריב מקרא אחריגא נפקא לן בפ"ק דיומא (י"ז ב'), ומכאן סייעתא נכונה להר"מ ז"ל בדיבור הקודם שפסק כסמ' דידן, וביתר ביאור אפ"ל שהמשנה מלמדנו דכהן משוח מלחמה דינו כהדיוט, שהרי הא דכה"ג מקריב אונן נפק"ל בזבחים רפ"ב מאהרן ואלעזר ואיתמר ולכאורה קשה דילמא שם שאני שלא היו כהנים אלא הם שפנחס עדיין לא נתכהן וע"כ מוכרח א' לעבוד באגינות, וא"כ עכ"פ כה"ג עדיף מהדיוט, אבל לדורות דאיכא אחר שאינו אונן ליעבד אחר [וכה"ג עובד אונן אף דאיכא אחר מוכח מפ"ק דיומא ביותר דמתקינין לו אשה אחרת כו' ולכאו' כשתמות יהיה אונן, וכהן אחר מפרישין וליעבד אחר, ושמא תמות גם אשת האחר הא לתרי לא חיישינן]. רק דזה אינו דאם היה הדין שאינו מקריב אונן אף בדליכא לא הי"ל להקריב והראיה שאינו אוכל ג"כ מאהרן וע"ש במקרא והנה שורף כו', והנה כ"ז אי נימא דמשוח אין דינו ככ"ג דאל"כ תיפוק לי' דכל"ז ע"כ הוראת שעה שהרי בני אהרן משוחים היו, ומאי אולמיה דאהרן, וא"כ דלענין זה מיעטו למשוח רק לכה"ג בברייתא הנ"ל א"כ ל"ל קרא תיפוק לי' מדקיי"ל מקריב ואינו אוכל כו' ע"כ משוח אינו, אע"כ צ"ל דמשוח דינו כהדיוט והראיה שהרי אמור כו' בני אהרן ומשוחים היו, ורק בגדיו

לא יפרום אאחרן לחוד והם רשאים, ואין סברא בעיני שמשוח מלחמה עדיף אף מבני אהרן שהרי לא ידעי' לי' רק מקרא אשר יוצק שמן כו' ובכלל זה גם בני אהרן ודוק, ועפי"ז י"ל בפשוט ראיה להר"מ ז"ל מבני אהרן וד"ל.

גמרא ומי א"ל לר"י קריעה כו' שאין בפריעה כל עיקר לכאורה קשה כיון לר"י ס"ל שאין קרע אלא של תיפלות מנ"ל דפליג אקרע דמקמי שפה, כיון לדידי' אין מחשב קריעה כלל, ועי' רש"י ד"ה אינו, וע"כ אפ"ל קושית הגמרא בע"א ועי' ב"ש הייתי אומר בבגד של סוטה פי' שאין כ"ג רשאי לפרום בגד הסוטה אבל ראשו יפרע עכ"ל, לענ"ד בהיפך שאילו לא נאמר רק ראש ובגד סתם, אפ"ל שכל ראש ובגד אסור יש שאחרים אף שבוודאי א"ש לאבילות מ"מ אסור, ת"ל ראשו ובגדיו, וא"כ ע"כ מדאתי קרא להוציא הרי דאין מטעם אבילות וא"כ ע"כ גם כי קאמר ראשו ובגדיו שאין בפריעה כל עיקר אף שאין בדרך אבילות גם קרע של תיפלות דוגמא אם הוי מוקמינן לבגד של סוטה בוודאי א"ש לחלק בין למטה ולמעלה וזה דפליג ר"י דאין פורם כו' ר"ל כדרך שבא' מצד אבילות אלא הוא מלמטה וע"כ הוצרך להביא רישא דברייתא וק"ל, ועוד אפ"ל דהגמ' פריך הא ר"י ס"ל שאין כל עיקר והיינו מצד דקרע גמור אסור, וקרע שלמטה אין אלא תיפלות ואין שייך לקרוע, א"כ גם לשמואל כן אי ס"ל כר"י ל"ל קרע כלל וק"ל.

משנה כל התדיר כו' עי' בנין שלמה במשנה הקודמת וז"ל איידי דתני פר משיח קודם לפר העדה תני נמי הנך פסקות אחרונות ולהכי ל"פ תניינא כו', אבל איכא למידק א"כ הו"ל למיתני ברישא פר המשיח ופר העדה עומדים פר המשיח קודם ואח"כ הו"ל למתני כל התדיר כו' איידי דרישא, אבל למיתני רישא אגב סיפא אין זה דרך המשנה וצל"ע עכ"ל, ועי' בפי' הרע"ב משמע קצת שאפ"ל דזה טעם קדימת פר משיח לשל ציבור, ואע"ג דלקמן יליף לי' מקרא י"ל ב' דקדוקים, א' הלשון בכל מעשיו, ב' מ"ש הב"ש לקמן (י"ג א') ד"ה דת"ר כו' משמע מפירש"י דכל הקרא מיותר ולשון הגמרא מת"ל הראשון ל"מ הכי, רק דבאמת הוצרך לרש"י ז"ל נ"ל עפי"מ דק"ל שלכאו' ל"ל קרא להקדים של כהן משיח, תיפוק לי' דכל המקודש מחבירו כו', ועוד הרי תדיר ושכיח יותר שאיש אחד, יחטא בהוראת עצמו מרוב ציבור בב"ד הגדול ומופלא ע"ג, [ואף שזה אפ"ל דזה קרינן מצוי ולא תדיר (זבחים צ"א) מ"מ צ"ע מצוי לגבי מצוי חבירו שהוא מצוי יותר ממנו, ועש"א תשובה (סי' ס"ב) גם מ"מ אפ"ל דהא גופא אשמועינן] רק דכ"ז שייך רק לענין איזה לשחוט יותר אבל אי שחטו כבר שניהם מצינו דבעי' היא בפ' כל התדיר וכן התוס' (שם פ"ט) דבעבר ושחטי' אין ראיה, וכאן אמר בכל מעשיו, משמע גם לבד שחיטה רק שריפה וכה"ג, וע"כ צריך קרא ואי הוי כתיב רק קרא ושרף, הו"א דהקדימה בלא שחטי' עדיין, שנעשו קודם כל מעשיו אף השריפה משחיטת פר צבור, אבל לא בשחטיה ועל זה אמר דלזה ידעינן דמקודש ותדיר, ואח"כ אמר כו' בכל מעשיו וע"ז פריך הגמרא מנה"מ כו' ושרף כו' והוכרח רש"י ז"ל לפרש דכולי קרא מיותר, דמהראשון לחוד אכתי לא ידעינן דילמא בעלמא דמקודש עדיף וכמ"ש רש"י ז"ל כאן בד"ה ל"ל כו', וע"כ בעי למקודש קרא אחריינא, ובזה יש לדייק לשון המשנה כו' עומדים שלכאורה אפ"ל בלא שחטי' וע"כ מסיים בכל מעשיו ושל"ת א"כ אלשון עומדים ע"ז הקדים דזה ידעינן מכל התדיר ומקודש, ודוק.

גמרא דתני דבי ר"י וקדשתו כו' עמש"ל בשם הב"ש הא צריך הך וקדשתו לדפנוי (ביבמות פ"ח) י"ל דילפינן מוקדש יהיה כו' הא בת"כ צריך לרבות בעל מום כו' ע"ש מה"ש ע"כ, ולע"ד אפ"ל בהקדם קושיא ב' מ"ש בס' תפארת למשה בהליקוטים לפי' רש"י ז"ל (כתובות כ"ב) בד"ה ברי לי כו' שאין לבי נוקפי כו', והר"ן פי' באומרת שברי לי שמת. וע"כ צ"ל כהר"ן לרש"י ז"ל קשה מאי פריך הגמרא (ב"ב ל"ב ב') לר"נ והיינו דרמנב"י ל"ל זילותא, ומנ"ל לפימ"ש רש"י ז"ל ביבמות שם באם שבאו עדים ואמרו לא מת סומכות על עדים ואינן מדייקות. ואם שלא באו עדים שאמרו ל"מ קודם מדייקת. א"כ אימא הא דקאמר רמנב"י אימתי שלא באו עדים ר"ל עדים שאמרו מת אלא שבאו עדים שאמרו ל"מ קודם ולהכי אין מדייקת, אבל שבאו עדים שאמרו ל"מ וניסת, ע"כ מדייקת ואין תצא, אמנם איך ניסת ע"כ שאמרה ברי לי שמת וא"כ אפי' לכתחילה נמי להר"ן, אבל לרש"י ז"ל קשה, ע"כ ע"ש, (ג') קושית הפ"י בב"ב איך אמרו מטעם זילותא מותר כיון מדאורייתא כמו דיליף ביבמות דפני לתירוץ איבע"א רמנב"י ע"כ, (ד') הרמב"ם מהי"ג פי"ב פוסק בע"א אומר מת וע"א לא מת ובאו כאחד שהדין אם ניסת לא תצא ועי' בספר חוסן ישועות ביבמות א"כ קשה הו"ל לרב לאשמועינן רבותא טפי וכהרמב"ם ז"ל בע"א, ולהברייתא גופי' אפ"ל דנקיט רבותא לרמנב"י או דנקיט איידי בגירושין, ע"כ ע"ש (ה') קושית המפרשים ברש"י ביבמות שם ד"ה כו' וקשי', לרב כו', ואמאי לא פריך על רמנב"י כו', (ו') קושי' או"ה על הט"ז מה' נ"כ דמקשה והא בעל מום אסור לנ"כ כיון דאיתקיש לעבודה כו' ותירץ משום דכתיב בני אהרן ומשמע אפילו בע"מ ואיך נעלם ממנו סוגיא (תענית כ"ו ב') אסמכתא כו', (ז') קושי' בשו"ת זכרון יוסף (סי' י"ג) באו"ח, איך קאמר הגמרא אסמכתא הא (מסוטה ל"ח א') משמע דהיקש גמור והיינו משום דפריך הגמרא משרות גופיה מנ"ל כו' והביא מפסוק אחר ולכאורה מזה הפסוק גופיה מוכח, וע"כ צ"ל מזה לא ידעינן לעכב וע"כ הביא לעכב כו' ע"כ ע"ש, (ח') קושית הגר"ע זצוק"ל בגליון (גיטין ג' ב') בתוספות ד"ה הא כו' עי' לקמן.

וליישב בעוה"י כל הקושי' בחדא מחתא בהקדם מ"ש הרא"ש (ביבמות צ"ג ב') גם בב' עדים שאמרו מת תצא ולא אמרינן מאי הו"ל למיעבד כו' כמ"ד אשנויי לוקי' ולסמוך כו' ע"כ.

ב) והנה דבר זה לע"ד דתלוי בפלוגתא (מכות ט' א') נתכוין לזרוק על כותי וזרק על ישראל כו' ע"ש רש"י ז"ל הו"ל לעיין כו', והכא ג"כ למ"ד דאנוס הוא שם, גם הכא אנוס ואמרינן מאי הו"ל למיעבד אנוס הוא, ולמ"ד דלאו אנוס א"כ אמרינן ג"כ הכא דלאו אנוס והכי פסקינן ולהכי פוסק גם הרא"ש בזה, ועי' תוספות (שבת ס"ח ב') ורק בס' מגי"ש ע"ש דכתב למ"ד דאנוס לא נפ"מ בין שבת כו' ע"ש דהביא ראיה ממכות הנ"ל.

ג) בהקדם מ"ש בשו"ת ז"י הנ"ל הנה בספרי הובא במדרש ילקוט סוף פ' שופטים וז"ל ונגשו הכהנים בני לוי ממשמע שנאמר ושרת בשם ד' אלקיו אין לי אלא תמימין בע"מ מנין ת"ל בני לוי כי בם בחר ד' אלקיך מגיד שבן כהן כשרין בבעלי מומין אמנם למ"ד (גיטין נ"ט ב') יליף מזה קודם ללוי א"כ ל"ל לבעלי מומין כו', עוד כתב הנה הזית רענן מקשה בסוטה דפריך משרת גופי' כו' והרי בהך קרא גופיה כתיב לעמוד לפני ד' לשרתו ותירץ מהתם ה"א דוקא לפני ד' היינו לפנים בהיכל בעינן עמידה קמ"ל לעמוד לשרת גם בחוץ בעי עמידה והקשה השבות יעקב א"כ איך יליף בזבחים לת"ת דישיבה מעכבת מדשינה עלי' העומדים שם לפני ד', ותירץ לפני ד' דאהרן קאי דכתיב קודם לשאת את הארון, והקשיתי הא (זבחים ט"ז ב') יליף מדכתיב לפני ד' דאין עמידה בבמה ש"מ דאכהן משרת קאי, ותירצתי אבע"צ אי מהתם הוא לכתחילה, בשלמא לת"ק דיליף ע' מכה כו', י"ל כר"י ס"ל כה דעיכובי היא, אלא לר' נתן דיליף מהקישא קשי', ומשני א"ק כי כו' משמע לעמידה בחרתנו ולא לישיבה, וכיון דלא נבחר לישיבה הו"ל זר דעבודתו פסולה והיינו כרב נחמן (זבחים כ"ג ב') וכפרש"י שם, ולפ"ז שפיר מוכח דהיקש גמור כו' עכ"ל ע"ש מה שהאריך בנועם דבריו.

ד) ובזה אתחיל לבאר ולתרץ קודם קושיא (אות ז') הנה לר"י קאמרו בתענית וע"כ לדידי' אסמכתא והיינו ר"י לשיטתו בת"כ (פ' אמור) דיליף מוקדשתו דקאי על דפנו כמו ביבמות א"כ ל"ל במ"ד בב"ב טעמא משום זילותא כקושיא (אות ג') א"כ מ"ט דרמנב"י וצ"ל כמ"ש הת"ל כקושיא (אות ב') אמנם א"א כמ"ש הרא"ש א"כ דייקת גם בב' עדים והיינו עיקר הטעם דדייקת אמרינן (ביבמות פ"ח) הואיל והחמרת בסופה וכיון דהחמרת גם בב' עדים כמ"ש הרא"ש א"כ לא דייקת, ולפי"ז אין שום נ"מ בין כשבאו עדים דאמרי לא מת קודם או להיפך ולפי"ז מתורץ בתענית קאמר לר"י אסמכתא והיינו לשיטתו דיליף מוקדשתו לדפנו א"כ לפתוח ראשון יליף מונגש א"כ ליכא לרבויי על בעל מום מפסיק וצ"ל אסמכתא אבל בסוטה ס"ל כמו דפסקינן כהרא"ש א"כ ל"ל כמ"ש הת"ל וצ"ל משום זילותא א"כ ע"כ לא דרשינן לדפנו א"כ מיותר לפתוח ראשון, וקאי ונגשו על בעלי מומין א"כ אמרינן לעולם דהיקש גמור, בזה מיושב גם קושית הת"ל (אות ב') דשם נאמר לר"נ ור"נ לשיטתו (זבחים כ"ג ב') דהיקש גמור, (ובשבת ע' ב') בעי רבא מר"נ כו' ופשיט דחיוב א' ועכ"פ חייב א' וע"כ ס"ל כמ"ד מכות ט' דלא אונס כו', ועי' בס' מגיני שלמה דלא מבעי רבא לו אלא אי חייב על כל או"א והדא חייב משום דס"ל אומר מותר לאו אונס, וא"כ ל"ל דס"ל מפסיק דפנו א"כ ע"כ לא הוי אמרינן משום זילותא כקושית הפ"י (אות ג') והוי צ"ל כמ"ש הת"ל, א"כ ע"כ צ"ל דלא כרא"ש א"כ צ"ל כמ"ד מכות אונס הוא, ור"נ לשיטתו דלאו אונס, וגם היקש ס"ל א"כ צ"ל דפסוק קאי לפתוח ראשון לדידיה וגם ל"ל כמ"ש הת"ל לשיטתו לכן פריך רבא לר"נ, א"כ מתורץ קושיא (אות ו' ז' ג') ובזה מתורץ קושיא (אות ה') לרמנב"י לא הוי קשה דאפ"ל דס"ל לפי דפסקינן באמת דאין חילוק בין ב' עדים כמ"ש הרא"ש, א"כ צ"ל טעמו משום זילותא, וקדשתו קאי ע"כ לפתוח כו', אבל לרב דס"ל לקמן (ביבמות צ"ג) מאי הו"ל למיעבד אנוס הוא, א"כ אמרינן ע"כ כמ"ש הת"ל כיון דהכא דייק והכא לא דייקת, ובהקדם מ"ש בס' זכרון יוסף הנ"ל ר"י ע"כ ס"ל היקש גמור עפ"י מ"ש התוספות (סוכה ל"א) גבי לא מקשינן לולב לאתרוג וה"נ ל"ד הקישא דלא גמרינן מהלכה למשה מסיני, וכרש"י שם, ועי' בספר יבין שמועה וכפות תמרים אע"ג דלרבנן דדרשי סמוכין והקישא דלא גמרינן מהלכה למשה מסיני מ"מ ר"י לא דריש כו' ע"כ, והנה רב מפרש טעמא דר"י דלא דרש סמוכין (יבמות ד' א') ומסתמא ס"ל כן כמ"ש הפוסקים (שבת ו' א') מאן דמפרש טעמא ס"ל כן, ולפי"ז ההיקש לאו היקש גמור א"כ ל"ל וקדשתו א"א דלא קאי אדפני, כיון דלפתוח יליף מונגשו דלא בעי להקיש לענין בעלי מומין א"כ ע"כ ס"ל דקאי אדפני כו', ובזה מתורץ קושיא (אות ד').

ה) בהקדם מ"ש בספר חק יעקב טעמא דהר"מ ז"ל משום בב' עדים איכא ג"כ חזקה דא"א כמ"ש התוספות יבמות וצ"ל משום דדייקית א"כ בעד אחד ג"כ דייקית כו' ע"ש, רק באמת דבר זה תלוי באשלי רברבי הנה המהרש"א ביבמות שם מתרץ על קושית התוספות לא משום דייקות אלא כיון דא"ב ב' עדים ליכא חזקה כלל וע"ש דלא צריך לדייקות כלל עכ"ל, והנפ"מ שבין התירוצים נ"ל דבר חדש בהקדם מ"ש בנו"ב מהדורה קמא בא"ד (סי' צ"ז) ותוכן דבריו בדבר שצריך עיון ואם טעה בזה הוי קרוב למזיד וכמ"ד בשבת אומר מותר קרוב למזיד והיינו משום דהוא דבר שצריך לעיין והו"ל לעיין טפי, אבל בדבר שלא צריך לעיון למשל בדבר שאולינן בתר רובו והתורה התירו ברוב ואם רוב אומרים כן ולאח"כ היה טעות לא מקרי קרוב למזיד אלא אונס כו' ע"ש, ולע"ד נל"ל בזה הוא הנפ"מ לתירוץ התוספות דדייקות וצריך לדייקי' א"כ תלוי בעיון שלה א"כ נקרא לאח"כ אם יבוא בעלה קרוב למזיד, עי' גיטין ג' התוספות ד"ה האי כו' ל"ש למפרך, וז"ל בגליון הש"ס ל"ז להבין ד' ה"ק כיון דסמכי' על דייקי' ממילא לא שייך שיבוא ולא אתי לידי חומרא ושאני התם אף דסמכינן דהשליח אמר אמת מ"מ שמא יבוא בעל ויערער בשקר וד' יאיר עיני עכ"ל הטהור לעינינו דוק ותשכח, א"כ י"ל קושי' (אות ט') לרב דפריך בתוספות ממנו ע"כ לא ס"ל בוודאי לא בא א"כ מאי קאמר מאי הול"ל ודוק] דהו"ל לדייק יותר וכפי' רש"י במכות, אבל לתירוץ רש"א דלא צריך לדייקי' והוי כמו דהתורה התירו ברוב א"כ אנוס הוא, והנה להרא"ש צ"ל דייקות, וכן ס"ל להר"מ ז"ל, ולפי"ז כיון דדייקית אין נפ"מ לשני עדים או חד כמ"ש חק יעקב הנ"ל, אבל לרב לשיטתו דס"ל מאי הו"ל למיעבד וע"כ ס"ל לא מצד דדייקית אלא כתירוץ רש"א ז"ל, דאל"כ קשה באמת אין אונס הוי, דאי הוי דייקית לא הוי בא כמש"ל מגליון הש"ס, ולפי"ז בחד עד דליכא תירוץ רש"א ז"ל באמת תצא, דאי הוי רב ס"ל הטעם דדייקית משום חומר בסופה בחד עד א"כ תלוי זה בעינן א"כ קשה אמאי ס"ל בב' עדים מאי הוי ליה למיעבד משום אונס, כיון דאפשר לדייק והראיה דס"ל דיוק בחד עד א"כ בשני עדים יכול לדייקות א"כ צריך לומר דלאו אונס כמ"ש הנודע ביהודה הנ"ל, אע"כ דס"ל דלעיון הכא לא מעלה ולא מוריד כיון דאין לה בבירור עד"ל מאי נפ"מ אי דייקות או לא, ולפי"ז ס"ל אלא כמ"ש רש"א ז"ל, ובחד ע' ל"ש, אבל הרמב"ם ס"ל באמת דדייקות הוא מעלה וא"כ ס"ל כנו"ב ולא אמרינן מאי הוי לה למיעבד א"כ אין נפ"מ לב' עדים, ולעד אחד, ובזה י"ל קושית רש"א (ב"ב ל"ג א') בתוספות ד"ה משמע להקשות קושית רש"א ז"ל מיבמות ומתרץ, עי' בס' מדר"ע ולהנ"ל ניחא ד"ע"כ ל"ל לרב דס"ל דייקות א"כ ק"ק קו' הנ"ל מנו"ב. ודוק היטב.

גמרא מהנ"מ כו' עולת הבוקר עולת התמיד ל"ל כו', ערש"י אלא לכל דתדירא בכ"מ כו' דמשמע כו' שהיתה כבר עכ"ל [ח"ל אפ"ל עפ"י חגיגה פ"ק שהיתה לפני הדיבור ואכמ"ל בזה]. לכאורה הול"ל פשוט לשון אשר לשון משום וכמ"ש בב"ש, ואף שאפ"ל בפשוט דזה גופא אשמועינן בהטעם שהוא ללא צורך, ונ' כוונתו עפימ"ש הב"ש ד"ה כל התדיר בשם התוס' ל"ל קרא דמלבד להקדים תמיד תיפוק ליה משום יוקדם דבר שנאמר בבוקר כו', עוד הקשה מב"ק (ק"ט ב') דמלבד משמע איפכא ע"ש, ולפי' אפשר לכוון הכל בגמרא דיליף להקדים באמת לא מלבד רק מעולת הבוקר ויומתק הלשון מכדי כתיב עולת הבוקר להקדים ל"ל התמיד וכקו' התו' וע"כ צ"ל לכל דתדירא בשאר מקומות שאאפ"ל לטעם בה גופא ומינה יליף בעלמא שהרי בה ידעי' מעולת הבוקר, וז"ש רש"י ז"ל אלא לכל מקום כו' וק"ל.

שם מגלן דתדבר"י וקדשתו עי' ב"ש שהאריך וז"ל תוכן דבריו, א' הא דרשינן לדפנו ביבמות פ"ח, וז"ל דהגמרא דריש מוקדש יהיה הא בת"כ מפיק ליה בע"כ, ואין לומר ל"ל וקדשתו בע"כ, י"ל חדא לטומאת, וחדא לנשים פסולות, ב' קשה לרש"י ביבמות דפי' מוקדשתו מפיק ליה נשים, וטומאה, וגם אין לומר דמפיק ליה לפתוח מוקדש יהיה לך שהרי בת"כ מרבה בעלי מומין מזה, ולהרי"ף גבי טומאת הכהן עשה ולא תעשה בפ' א"מ ע' וקדשתם, ק' לא כת"כ, ולא כגמרא דצ"ל לפתוח, וע' דטומאת מוקדשים יהיה כמ"ש התוספות ורש"י בפ' א"מ, עוד ק' למאי אתי להרי"ף קדושים יהיו, וא"ל שלא ישאו נשים פסולות ק' הא ל"כ בפרשה, ועוד א"כ אמאי חשיב בפ"ב יבמות אלמנה לכה"ג לל"ת גרידא הא איכא גם עשה וקדשתו, אע"כ דקאי אטומאת, וא"ל דעכ"פ יש

עשה וקדשתו י"ל דע"כ גמרא ס"ל לפתוח ראשון, עוד מ"ש רש"י ז"ל בחומש קדוש יהיה לפתוח לא כגמרא דידן ולא כת"כ וצ"ע, ובד"ה וליטול כו' כתב ז"ל הר"ן פי' בפ' הקורא את המגילה דקרא וקדשתו אכ"ג כתיב, קשה היאך י"ל דקאי אכ"ג הא כתיב והכהן הגדול מאחיו ש"מ ע"ע לא איירי בכ"ג, ועוד ראיה גדולה מהא דתני בספרא שאין רוצה דפנו ת"ל וקדשתו ש"מ דלא קאי אכ"ג, והר"ן ז"ל בפרק הנזקין כתב ברש"י ז"ל ש"מ שחזר וגם מסברא ע"כ דל"ק אכ"ג שהרי לברך ראשון קאי בוודאי אכהן הדיוט דאי בכ"ג א"א שאסור לכנוס בסעודה של רבים אא"כ בסעודה של אבל וכוונתו ליטול מבה יפה ראשון עכ"ל, והנה ע"פ קו' הראשונות היה אפ"ל הט"ז באו"ח סי' תרפ"א ממה שהשיגו מרן הש"א סי' כ"ח מתלמודן, רק שלהט"ז אפ"ל שתלמודין נסתר מהך דיבמות וא"כ אין ראיה כלל מהר"ם ז"ל, שלש' דלא הביא הך דדפנו, מיהו הך גופא טעמא בעי למה השמיטו הר"מ ז"ל ושם פריך מינה, ונראה שאפ"ל דברי ר' ישמעאל בב' פנים, הפן הא', דלכאורה למה צריך קרא דדפנו ומאי גרע משאר מ"ע שהדין באינו רוצה לקיים מכין כו' [ודוחק לומר דהוי מ"ע שמתן שכרה בצדה כי לחם כו'], ובנשים פסולות מוקי הגמ' כגון שבאו עדים כו' ביבמות (פ"ח ב') אבל לטומאה ל"ל קרא, רק לדר"ע (סוטא ד' א') דס"ל לה יטמא חובה, א"כ יש הו"א דאל יטמא לאחרים רשות וצריך ג"כ קרא בע"כ שאפילו רצה להטמא למתים אין שומעין לו, ובעי ב' קראי כקו' הב"ש, ומשא"כ לד' ר"ש שם דס"ל יטמא רשות ש"מ דבאחרים לאו רשות רק איסור ול"ל קרא וע"כ מיותר וקדשתו כו', הפן הב' דלכאורה צ"ע למה יצא המקרא מכללו בלשון יחיד אחר שכ' בני אהרן קדושים יהיו יהיו קודש לא יקחו, וקדשתו בלשון יחיד, אע"כ צ"ל הך קרא יצא מכללו ואיירי בכה"ג, וכהר"ן ז"ל, וכי לחם אלקיך כו' הוא בלשון אי ס"ל כשמקריב לחם כו' ור"ל מקריב חלק בראש. [ובהכי ניחא לפימ"ש במשנה דטעם כל המקודש כו' אפר משיח קודם, וא"כ דוקדשתו בהדיוט מיירי, והרי קי"ל לעיל ספ"ק דכהנים ולוי איקרו קהל ובתוך הקהל מסתמא יש ג"כ כהנים וא"כ מנ"ל דבכה"ג פר משיח קודם דקדושת כה"ג קודמת לשאר כהנים ולפי"ז אתי שפיר דזה יליף מלשון וקדשתו] וקו' מברך ל"ק דאזלי אבית האבל, או כשאחרים מסובין אצלו, ומשנה שלימה שניגו ויו"ט היה עושה כה"ג לאוהביו, ורחוק שלא יאכל עמהם, רק מ"מ לכאורה דוחק לומר דקרא דבכהן הדיוט נוקים אכה"ג וכקו' ב"ש רק נ"ל שזה תלוי בדלעיל והוא אחר שחלק ריבה, וא"כ אע"ג דכתיב גבי כה"ג מדשינה הלשון שמ"מ במשוח מלחמה קאי, וא"כ ה"נ לדברי רי"ש ע"כ אכה"ג קאי וא"כ אאפ"ל לדרשא דיבמות דפנו דמוקי לה עכ"פ בפני עדים כו' ואיך שיהיה הרי היא אלמנה ואסורה לכה"ג, וכיון דהרי הפסוק מיתוקם בכה"ג ע"כ לל"ל בדפנו כנ"ל.

רק דלכאורה ב' הישובים אינן מספיקים להר"מ ז"ל שפי' לה יטמא חובה וגם והוא לא לרבות המשיח אבל כבר כתבתי לעיל ביישוב ד' הר"מ ז"ל מקו' המל"מ במאי דפסק דלא כהך ברייתא במשוח מלחמה, ועוד בידי ישוב נכון, שהר"מ ז"ל פ"ד ה"ב מה' כלי המקדש מפיק לי' להך קרא לנמשח יום א' כו' ע"ש, והוא מיומא (ה' א') וא"כ ל"ל למשוח מלחמה וא"כ ודאי אפ"ל כפן הב' דמדיצא מכללו גם בכה"ג איירי ואע"פ שסתם (שם רפ"ד) אכהנים סתם והיינו שמ"מ לא יצאו גם הם מכלל הקדושה, ואדרבה משם ראיה דל"ל להביא המקרא דויבדל אהרן כו' ולא די מוקדשתו ובגיטין (נ"ט ב') מאן דיליף לי' מויבדל ל"צ לוקדשתו, רק אחריניא א' מהכא כו', והר"מ ז"ל הרכיב ב' הדברים ותמיהני שלא עמד עליו א' מנושאי כליו, רק לפי"ז אתי שפיר דמפשטי' וקדשתו דקאי אכה"ג אין ראיה דבכלל זה ג"כ כהנים סתם ואין להאריך גם במה שי"ל גם בהר"מ ז"ל להבדיל הכהנים ר"ל מהם גופא היינו הכה"ג, וע"כ לא היה אפ"ל לומר אמשוח מלחמה כנ"ל וע"כ ס"ל לרבות בעלי מומין כרע"ק דזה בוודאי שהמקרא מרבה אחרינא שלא בו דיבר הכתוב מקודם, וזה ברור, והר"ן ז"ל אם לקח א"ע מסוגיין ג"כ אין עליו תפיסה, וראיה ברורה לדבריו ז"ל מסוגיין דלקמן (י"א א') אמרינן כהן קודם שנאמר ויבדל, ול"ל האי טעמא תיפוק לי' ממה שנזכר לעיל וקדשתו, וגם לא אמר חד משום וקדשתו כמו בגיטין (שם), רק דכאן אא"ל רק דוקדשתו אכה"ג קאי [ובמש"ל בישוב הר"מ ז"ל מפ"ק דיומא מיושב ג"כ מה שהק' בחי' לעיל ל"ל ו' ההכהן רק לפי"ז מצרכינן למרובה בגדים דס"ל ל"ל למרבה גם אותו ואכמ"ל], וכה"ג נמצא בנפש החיים ש"א פ"ח בהא דברכות (ל"ה ב') ואין להקשות לפי"ז דברי רי"ש אהדדי וי"ל ואכמ"ל ובזה מיושבים בעוה"י כל הקו' ודעת לנבון נקל ליישב דבר דבור על אופניו, וביישוב ד' התו"כ יש עוד מקום מהך דסנהדרין (י"ט א') ומן המקדש כי' מקדושתו, ויש מקום עיון משם לדלעיל דר"י ס"ל לרבות בעלי מום ומן המקדש ע"כ אכולהו, ואכמ"ל בזה שיש להתעורר כאן בדברים הרבה ודוק.

דף יג גמרא דת"ר כו' הראשון כו', עי' ב"ש הא בת"כ יליף מואם הרי זה מוסיף על ענין ראשון א"כ ל"ל ב' קראי ע"כ תנאים חלוקים ותדע בסמוך מייתי הגמרא דעת ג' דהואיל ומשיח מכפר כו' עכ"ל, ומרש"י ז"ל משמע שרמז על הת"כ מה שמוסיף על ענין ראשון ועמש"ל בע"פ דברינו הנ"ל י"ל מוי"ו לא מוכח רק לשחיטה ומנ"ל לכל מעשיו ע"ז בא ושרף וק"ל ודוק.

שם וכן הוא אומר וכפר בעדו כו' עי' יומא (מ"ג ב') וקשה לי לפימ"ש הב"ש לעיל דפר משיח וכן של ציבור אפילו הדיוט עושהו, א"כ מאי ראיה מיהא דשם כיון דכל עיוה"כ אינן אלא בו א"כ הדין נותן שיבוא זכאי כו' אבל כאן כיון דאפשר בכהן אחר, א"כ אפשר כמו דציבור קודם לנשיא מ"ט האי יחיד כו' א"כ אפ"ל ה"ה לכה"ג, עד שמכאן יש לי סעד גדול לדברי רש"י ז"ל, ולפי מ"ש הב"ש הבאתיו דיבור הקדום שג' מחלוקת בדבר, אפ"ל דהך תנא דילף מוכפר בעדו ס"ל כרבנן דמתני' דלעיל ודלא כר' מאיר ואליבא דר"מ אמרינן טעם הקדום, ובדוחק נוכל לומר שהרי ע"כ שינה הלשון ממ"ש ביומא שם רק דכאן אפשר ע"י אחרים ג"כ ומ"מ שורת הדין שיוקדם משום מעלתו שהוא מכפר וק"ל.

שם האי ציבור והאי יחיד כו', צ"ע מריש (ע"א) (ר"ה ח' ב') מלך נכנס תחילה לדין בשלמא לטעמא לאו אורח ארעא ניחא אבל לטעמא מקמי' כו' קשה, וי"ל ע"פ משנה ר"ה י"ז שכל העוברים כו' א"כ הוי דמי לדין שעיר נשיא קודם לשעיר יחיד כיון שכל אחד עובר לבדו, אבל קשה לכאורה הא אמרינן בסמוך חכם קודם למלך וצ"ל שיש הבדל בין קודם לכפרה ובין קודם להחיות שהרי לענין להחיות תניגא בסמוך מלך קודם לכה"ג ולכפרה תניגן דכה"ג קודם לציבור וכ"ש למלך וכן י"ל דלענין כפרה ל"ש טעמא דליפוש חרון אף וק"ל.

משנה רש"י ד"ה עומדין כו' למשכב זכר עכ"ל, כוונתו דאאפ"ל דקאי אאיש לזנות עם א' א"כ באמת אשה קודמת רק בכה"ג איש קודם כמ"ש בירושלמי לפי שאין האיש דרכו בכך, ועי' בפי' המשנה להר"מ וב"ש, אבל באמת צ"ע דגם בשניהם עומדין בזאת בשוה אמאי אשה קודמת הא בדידה שייך סברא קרקע עולם, משא"כ באיש, וא"ל כאן באיש יהרג ואל יעבור לא עבד איסורי משא"כ באשה דא"כ הוי זה בכלל להחיות והאיש קודם וא"כ מנ"ל הפי' במשכב זכור וגם דברי הירושלמי לע"ד אינו מכרח לזה, וביו"ד סי' רנ"ב כולם פסקו לחלק בין משכב זכור ול"ו למה וצ"ע, ואפ"ל דל"כ אלא מצד דל"ש בשלא משכב זכר אבל באמת הדין כן גם שלא במשכב זכר וצל"ע וק"ל.

גמרא משוה בשמן המשחה קודם למרובה עי' ב"ש כאן שהאריך ובתשובותיו (סי' מ"ב) שמקשה איך יכול להיות ב' כהנים מרובה ומשיח, בזמן דאיכא משיח לא היה מרובה כדאמרינן לעיל (י"א ב') אי משיח הוי כה"ג, ובאפרסמונא דכיא ל"ל שאין מוסיף קדושה כלל, ול"ל שאירע קרי במשיח ביה"כ והתקינו כהן אחר במרובה שאין דוחה יה"כ כדמשמע פ"ק דיומא (י"ב ב') [ולענ"ד אסור מצד סיכה ביה"כ מצד עינוי סיכה כשתיה כדאמרינן פ' יה"כ וח"ש אסור מן התורה] דאאפל"כ דזה נקרא משיח שעבר מחמת קריו, ומפורש אח"כ מרובה קודם לו, ול"ל דמשיח קודם איירי לאחר יה"כ, ומרובה קודם ביה"כ, דלא הו"ל לקרותו אלא כהן משמש ושעבר כדלעיל ובסנהדרין פ' כ"ג תני סגן ומשיח שעבר כו' ש"מ דכהן משיח ל"מ אלא בשלא אירע פסול מעולם, ומרובה רק בלא שמן המשחה ועוד בת"כ בירושלמי מכילתין אין ממנים ב' כהנים כאחת ואאפ"ל דבזה אחר זה ממנין או אחד משיח ואחד מרובה ממנין זיל בתר טעמא דאיבה ואיכא, עי' תוספות (נזיר מ"ז א') דתירצו כגון כה"ג גלוי ומינה אחר תחתיו כו' ע"ש שאף הראשון שוב אינו חוזר שהרי שימש תחתיו כמה שנים עכ"ל ע"ש שהאריכו, וזה אינו לפימ"ש התוספות (יומא י"ב) הלכתא למשיחה נפ"מ בזמן הזה בשאר גדולה, וראה שאין חילוק בזמן מרובה לזמן סמוך, ועוד דלא גרע מרוצח שגלה לר"מ חוזר לגדולתו, ואפילו לר"י דוקא בעבר ע' אבל כה"ג מודה שחוזר לגדולתו, ול"ל שגלה מעצמו זה דוחק, ול"ל שכה"ג משיח גלה זה לא מצינו דשריא כה"ג גלה והיו כמה דורות אחר שנגנז שמן המשחה, וגם למה לא שנה תחתיו משוח כיון שגלה אין כאן איבה וצע"ג עכ"ל, ולפי מש"ל לדעת הרמב"ם במשנה (י"א ב') שהפי' כהן שעבר היינו שעבר מחמת מומו, וע"כ קרי כהן שעבר לראשון דעתה עכ"פ אין ראוי לכה"ג והוא נקרא שעבר ועיקר הכה"ג הוא השני, וכגון שנגנז שמן המשחה ואע"פ שהשני מרובה מ"מ הוא עיקר הכה"ג והשני עבר וע"כ פר ושעיר של י"כ ועשירית האיפה דשני ובזה ל"ש איבה כיון שראשון אין ראוי ובמ"ש הב"ש לענין גלה, וע"כ לא קרינן ראשון וב', וכגון שאח"כ נתרפא וא"כ אף שראשון חוזר לעבודתו וכמ"ש הב"ש דאין נפ"מ בין זמן רב למעט, מ"מ גם השני יורד מגדולתו, ומ"ש מטעם איבה ל"ש כששימש כמה שנים והי' הוא עיקר הכה"ג וכקושית התוספות יומא י"ב מאי חזית, וכאן א"ש תירוצם מטעם שעובר בפה כיון שלא נמשח שהרי עכ"פ מאי חזית להעבידו ואיכא איבה טפי, וע"כ ל"ק התוספות רק ביה"כ שלא היו כה"ג מעולם שהרי ביה"כ עצמו פר של ראשון וזה אין לו ענין לאין ממנים ב' כה"ג בוודאי כשיש אחר אסור למנות מטעם איבה אבל בכה"ג שהוצרכו למנות אחר ולהוריד אדרבה בהיפך איכא איבה וכקושית התוספות ביומא הנ"ל והרי כשחזר הראשון יש ב' כהנים גדולים כאחת, ומ"ש מתוספ' דנפ"מ בזמן הזה מלבד שיש לחלק י"ל ג"כ דאף שהראשון חוזר לאחר כמה שנים ג"כ מ"מ גם פ"ב אינו יורד וכמש"ל ראיה לזה מעובדא דר"ג וראב"ע (ברכות כ"ו) והרי אפשר בכה"ג משוח בשמן ומרובה כאחת, ועוד ראיה ברורה מצאתי להר"מ ז"ל מלשון המשנה לעיל אין בין כהן משמש כו' אלא פר ביה"כ ולדברי רש"י ז"ל והמפרשים דכהן שעבר היינו ב' א"כ ע"כ לא נמשח שאין מושחין ביה"כ וא"כ הרי עכ"פ לא עדיף ממרובה בגדים קבוע שאין מביא ג"כ פר הבא על המצות א"כ זה איכא ביניהו ג"כ ואמאי קאמר אלא, ועמש"ל בהרבה מקומות ראיות להר"מ ז"ל והם לעיל ד"ה ואין כו', ד"ה והנה כו', בד"ה ועבר כו' מה שהארכנו בס"ד ודוק.

שם עבר מחמת מומין קודם למשיח, מכאן סיוע נכונה להר"מ ז"ל לעיל מקושית המל"מ למה לא פסיק במשוח במלחמה שנוהג בו ה' דברים רק דשם מוקי בתנאי אי הך והוא בעבר מחמת מומו או במשיח וא"כ הך סתמא דברייתא דעבר מחמת מומו קודם למשוח מלחמה כר"ע דס"ל הוא מחמת מומו, והוא מסתבר יותר כיון בעבר יש בו קדושה יותר, וכבר הבאתי לעיל ד"ה חוץ כו' ושם בד"ה משנה כו' ע"ש וק"ל.

שם סגן קודם למרכל כו' גזבר קודם לראש משמר, ובירושלמי איתא משוח מלחמה קודם לראש משמר כו' ע"ש שלא כהגמרא וצ"ע בסברות הירושלמי כיון שראש משמר כו' כהני אף שמרכל וגזבר גבוהים ממנו במעלה מ"מ מצטרף ליה המעלה שהוא כהן וכהן קודם לישראל בשני מעלות והוא קודם להם ואם המרכל או הגזבר כהן באמת משונה הסדר בגמרא דידן וק"ל.

משנה כהן קודם ללוי לוי לישראל עי' ב"ש בשם הירושלמי ז"ל בשעת הדוכן שניא א"כ בזמן הזה אין לוי קודם וכתב על הפוסקים שלא חילקו בין זמן לזמן וכהגמרא דידן ס"ל ע"ש ע"כ, אמנם שלא יחלוק הירושלמי עם הגמרא דידן לע"ד עיקר הגירסא כמ"ש בנוסחאות שלנו כהן לא הוי לוי אר"א בשעה שהדוכן כו' ר"ל שאף שאנו יש יותר מעלה בלוים מהכהנים מ"מ כהן קודם ללוי וכ"ש בזמן הזה א"כ ה"ה שלוי קודם מישראל. והנה הב"ש הביא הירושלמי ס"פ אין עומדין משמע שיש ללוי דין קדימה לברך לפני ישראל אף שאין שם כהן מדקאמר ריב"ל מימי לא בירך ישראל לפני. אפס הטור א"ח ססי' ר"א כתב בשם מהר"מ מרוטנבורג ז"ל שאין לו דין קדימה והא דקאמר שלא בירך היינו משום גדולתו לצדקה דהא אדרבה עיקר קרא בעת ההיא דילף מאי דלוי קודם איירי בדברים שבקדושה וצל"ע עכ"ל, ואפ"ל דשם איירי לענין קריאה ואמרינן (גיטין נ"ט) אין שם כהן נתפרדה חבילה. והנה דכהן הא דקודם לריב"ל משום דרכי שלום, רק הא דלא קדים לו ישראל אאפ"ל מצד קדושת לוי שהרי בזמן שאין שם כהן ל"ל דין קדימה וע"כ צ"ל מצד גדולתו וק"ל.

שם ממזר ת"ח וכה"ג ע"ה, עי' תוספ' (ע"א ג' א') ד"ה הרי כו' אבל אכתי קשה דהול"ל אפילו גר ועוסק בתורה הרי יותר עדיף מכה"ג ע"ה, שהרי גר מצווה ועושה ואולי אפשר לומר מ"מ ביאתו להתגייר אינו מצוות וכן הנתיני', ובזה י"ל קושית התוספות ע"א שם ד"ה אפילו שר"ל נכרי לאחר שנתגייר ועוד יש לחלק ואכמ"ל וק"ל, שוב מצאתי שהרגיש בקו' זו החסיד ר"י ז"ל מאמטשיסלאוו בגליון המשניות אשר לו, ועש"ה.

גמרא כהן קודם ללוי שנאמר בני עמרם כו' עי' ב"ש למה יליף מדברי קבלה ולא מד"ת ויתנו אל הכהנים בני לוי כדיליף ר"מ בהנזקין או כר"י נפתא שם מונגשו הכהנים בני לוי עכ"ל ועוד קשה הא משה מלך היה ותניגא מלך קודם לכה"ג, ודוחק לחלק דוקא במשוח, ואפ"ל עפמ"ד חכם קודם למלך, והנה לפי"ז לגבי חכמים לא מחשב מעלה כלל ומ"מ כהן הוי מעלה גם לחכמה כמ"ד בפ' הניזקין ובפ"ד דמגילה בשוין בחכמה אף ששניהם חכמים גדולים כהן קודם, ועפי"ז אפשר לקיים כה"ג ע"ה דוקא במשנה, אבל בחכם אע"פ שאין חכם כ"כ כיון דכהונה מעלה גם לגבי חכמה כה"ג קודם וע"כ אין ראיה משם כהנים בני לוי דשם משמע אף שכהנים קטנים מהלוים רק דשם מ"מ א"ש הראיה לענין קריאת התורה באמת הדין כן ועמ"ש שם הרע"ב והתו"ט משא"כ לענין להחיות, ע"כ הוכרחו להביא ראיה דוקא בשוין וז"ש אהרן ומשה ואמרו רז"ל במדרש ובפ"ק מגילה פעם מקדים כו' ללמדם ששניהם

שוין ע"כ ויקרב אחרן להקדישו דלגבי שוין בחכמה מלך אין מעלה ובכה"ג הוא מעלה אף בכה"ג בשוין וכנ"ל וק"ל.

רש"י ד"ה בכלל לא מצא כו' מכיון שכל כו' עכ"ל, כוונתו לכאורה בסתם עבר אייריגן ואם נפרש בפשוט בכלל ארור כנען יהי' דוקא עבדים כנענים וכאן סתמא עבד, ועוד בירושלמי דמגילה אמרינן חייב אדם לאמר ארורים כל הגוים וכל הגוים בכלל ארור ולמה גר קודם לעבד דוקא וע"כ מפרש לא שהפי' בכלל ארור שנאמר עלי' לשון ארור אלא בכלל אירות שענין עבדות שהי' בו הוא מצד שהוא ארור, שלא מצא נח כו' וזה שסיים מכאן שכל עבד ר"ל אף דאינו כנעני מ"מ הענין עבדות ארור וק"ל.

גמרא מה האוכל מה שעכבר כו', טפי הול"ל ק"ו מחתול עצמו מה האוכל ממה שאוכל חתול משכח כ"ש חתול עצמו ואפ"ל דשכחות ממה שאוכל חתול הוא כמ"ש בעל הטבעים דכל האוכל משאיר במאכל מריבי והריר הולק ממנו וע"כ שכחות החתול הוא ממה שאוכל עכבר וע"כ קשה לאכול מאכילת חתול וע"כ אכילת החתול תולדה מאכילת עכבר, ומזה אפ"ל בעמוד ב' ה' דברים משכחים וחשיב ששה ועי' ב"ש, ואפ"ל מה שאוכל חתול ועכבר חדא גינהו וק"ל, ועי' לקמן גבי כ"ש פחמין וכ"ש גמל עצמו דלא נחשב במנין הך מכ"ש וערש"י ז"ל ע"ב.

ע"ב גמרא אף המניח כליו תחת מראשותיו ע' ב"ש והא דתנן ברי"ש תמיד ומניח אותן תחת ראשיהן הא אוקימנא התם כנגד כו', ומיהו התם מפרש טעם אחר משום שיש כלאים ולא קאמר משום שכחה עכ"ל, ואפ"ל כיון שהמצוה בכך משום שמירת הנגדים אין בו משום שכחה וכמ"ד ביומא לענין קידוש ידיו זו על גבי זו והכא אמרינן דקשה לשכחה אע"כ כנ"ל, וק"ל.

רש"י ד"ה וסימניך כו' גודל לא קחשיב הכא עכ"ל, מקשין העולם למה נתן סימן בקמיצה דאפשר לטעות באחד וג', הו"ל ליתן סימן באמת שא"א לטעות ב' וב' אאפ"ל, ואפ"ל, שגם עתה ליכא למיטעי דאם הי' החשבון לטפור גם אגודל הי' צ"ל הסימן לכפוף אצבע כדי שלא נטעה להיפך דלא חשיב אגודל משא"כ אם היינו מפפין אצבע ע"כ חשבינן אגודל אע"כ באמת אין הושבין מפני שאינו במנין וק"ל, ורק עדיין ק"ל למה בחר בזה דמ"מ אינו מבורר ג"כ בתחלת הענין א' וב' כמו אם היינו כופפין האמה, ורק ז"כ רש"י ז"ל שרצה ליתן סימן גם על השלשה, כמו א' ולא ב' ולמ"ד ב' על סימן ולא ג' וע"כ עתה למדסי"ל א' ממעט ב' שבשורות שוים, ומדס"ל ב' ממעט הג' אגודל דוק באריכות וק"ל לשון רש"י ז"ל ותשכח.

ד"ה כל כו' ועושין כו' עכ"ל כוונתו שמ"ש אח"כ ועושין ר"ל ב' שורות בלבד וע"כ אתי שפיר הלשון עושין ר"ל שכל העם העומדין עושין מהם ב' שורות ועי' בש"ס דפוס ווילנא שעושין דבור בפני עצמו וק"ל.

ד"ה תורה מבחוץ כו' או אנו כו' עכ"ל כוונתו לתרץ לשון הגמרא ואנו מבפנים שהרי הי' רצונם רק להכניסם והול"ל אלא תורה מבחוץ וק"ל.

גמרא רשב"ג נשיא ור"מ חכם, הלשון בהיפך שהרי אב ב"ד גדול כמפורש והול"ל ר"ג קודם ואפ"ל משום דר"מ גדול מר"ג רק ר"ג הי' מיוחס וז"ש לו ר"ג לר"מ קמרי' דאבוך רמוז לו זולת זה לא הי' צ"ל גם אב"ד, ואפ"ל עוד משום דר"מ הי' בן גרים איכא איסור להיות אב"ד שיכול לכוף לדין ובעי מקרב אחיך ועי' דורש לציון (דרוש ג') גבי שמעיה ואבטליון וק"ל.

שם אפקעינהו בי' מדרשא הכוונה עפמ"ש רש"י ד"ה נתקן שרצה להיות זכרון לדורות כו' ועי' רש"א ז"ל ואמרינן עירובין אומר דבר בשם כו' שפתותיו כו' ובירושלמי שקלים ספ"ב אמרינן האומר דבר כו' יראה כאילו בעל שמועה עומד כנגדו ר"ל צריך שיהיה מכיר אותו זבלא זה אין רשאי לספר בשמו וע"כ היציאה מבית המדרש שלא יוכלו לומר בשמם שלא יכירו אותם התלמידי' ואח"כ כשנכנסן תיקן שלא יאמר בשמם שאע"פ שיוכלו לומר בשמם מ"מ לא יזכירו שם גופי' ולא יהיו שפתותיו כו', וע"ד פשוט אפ"ל עפ"י מ"ש לעיל (י"ב א') כי יתביתו קמא רבייכו חזי לפומי' דכתוב כו' וכן אמרינן פ"ק עירובין הא דמחדדנא טפי כו' לר"מ מאחוריו וכ"ש אם חזינן בפניו וע"כ השפיל גדולתם במה שהוציאם מבהמ"ד כאילו אין התלמידין צריכין לראותם שאין מנדב מתוך וע"כ זה שהקפיד ר"י תורה מבחוץ כו' ר"ל שעיקר התורה לראות אותו וק"ל.

שם מפסיעין על ראשי העם והא דאמר בפ"ק דסנהדרין אחרה לדיין שלא יפסע על ראשי העם עי' ב"ש, ועי' יבמות ק"ה וק"ל.

שם יצא לצורך עי' ב"ש התוספות ביבמות כתב לצורך עם תלמיד טועה פי' כן הא הכא מפרש ר"פ לא אמרו אלא לקטנים ובתוספתא ג"כ לצורך עם כו' עכ"ל, ולע"ד אפשר לקיים שלא היה לפניהם הגירסא שלפנינו ב' מלות אמר מר והוא גירסא חדשה, והיו מפרשים דקאי אדברי ר"צ בבית המשתה יצא לצורך, ושם אאפ"ל לצורך עם וזה שאמר ר"פ כו' הו"ל למבדק נפשו כמו דאיתא בשבת ט' ע"ב פ"ב ב' הנכנס לסעודה ג' בודק את עצמו קודם שיכנוס שלא יצטרך לצאת וע"כ קנסוהו ודוק.

שם כדי שלא יתרחק עי' ב"ש אף האידנא שיש לנו כ"כ מטעם נקיות כו', ולע"ד דהפי' דא"ר כו' ר"ל דהביא ראיה שאפשר לבדוק קודם והראיה דאר"י כו' ולא שהכוונה דהו"ל לבדוק בשחרית דא"כ הו"ל מצפרא ולא מקודם ר"ל דהכוונה כמ"ש בדיבור הקדום ולראיה שאפשר בכך הביא הך דר"מ וק"ל.

שם אסיקו לר"מ אחרים, ואפ"ל משום שהיה בן גרים ולא מישראל קרי אחרים וכמש"ל דלא היה למנותו אותו לנשיא וק"ל.

דף י"ד גמרא כבודך וכבוד בית אביך כו' רבי דענוותנא הוא לכאורה קשת מה ענין ענויות לכבוד בית אביו ואפ"ל לפי הלשון צ"ל לעקור כבודנו שר"ג אביו של רבי היה כדאמרינן בכתובות או כבוד אבותינו. רק שרבי ידע שעל כבוד אבותיו ל"ש מפני שכבר מתו רק דהשש לכבודו וכבוד אביו ואמרינן כתובות ק"ג שמעון בני נשיא, וז"ש כבודך וכבוד בית אביך ר"ל על עצמו וע"כ לא אמר לאבותיך, ולזה כשאמרו לו גם אהבתם כו' ר"ל שמתו אוהבים א"ל חרבות לנצח שהלא התיקון שלהם היה נשאר לדורות, ועל זה אמרו דענוותנא ר"ל כיון דר"ש מחל על כבודו גם רבי מצי למחול ע"כ וק"ל.

שם חזי רבה לאביי א"ל נחמני כו' עי' ב"ש שהרי ממילא היה לו לפתוח ישרים כיון דלא איפריך, ועוד י"ל הלשון חזי רבה דוקא וכן גבה רישא אין לו ביאור, ועי' רש"י ד"ה חזי', ולע"ד אפ"ל ע"פ המדרש והילקוט (שמואל א') שכל המתמנים לגדולה נעשה גבוה יותר מכל העם וזה הענין בשאול משכמו כו', וע"כ חזי' רבה דגבה רישא ר"ל שהוגבה למעלה עם ראש יותר וראיה כזו לא הכל יכולים לראות כדאשכחן ברי ואילפא ר"י שמע כו' וכן בדניאל וארא אני לבדי כו' וע"כ י"ל לכולם לא הוי יודע דלמאי יפסיק עדיין רק כיון דחזי דגבה רישא הבין משמעת פסקי' וק"ל.

שם ר"ז חריף כו' עי' רש"י ז"ל לכאורה קשה אמאי בקודם קרי לחריף עוקר הרים והכא חריף רק לפי קושית הב"ש ז"ל לעיל דהכא משמע סיני עדיף דהכל צריכין כו' ובשבת פרק במה מדליקין משמע דעוקר הרים עדיף פלפלת בתורה כו', וי"ל הא ודאי בשמוסר את עצמו וכמעט שהוא ממית עצמו ע"ז בוודאי עדיף דאגרא דשמעתא כו' ע"כ, ולפי"ז אפשר להמתיק השם עוקר הרים, לעקור הר צריך יגיעה וגבורה יתירה כדאמרינן גבי עוג עקר טורא כו' וע"כ חריף בלא יגיעה נקרא חריף סתמא וע"ז מבעי', ועוד אפ"ל דעוקר הרים נקרא מיישב הקושיות עצומות כמ"ש ב"ב פ"ק הר קשה כו' ומיישר העקוב וחריף ומקשה הוא להיפך שהרבה להקשות קושי' עד דמסיק שמעתא ומ"מ ג"כ מעלה כדאמרינן בהפועלים גבי ר"ל דמקשה כ"ד קושיות כו' וק"ל.

תיקו הנ"מ בדין ולמה השמיטו הר"מ ז"ל הארכנו בס"ד בהדרן בזה, לשכנו תדרשו ומצאתו שמה בטוב טעם.

ברוך תפלה מקשיח, העוזר לסיים פרק כהן משיח.
„כן נחזה לבני דוד משיח". לפ"ק.

סיומא והדרן על מסכת הוריות בעזהי"ת

א) דף יג ת"ר כו'. אר"י בימי רשב"ג כו' תיקו (סוף מסכתא). הקושיות העולות המה אלה. א' מי התיר לר"מ ולר"נ לכתוב הלכות. הלא בימי רשב"ג אבי רבי לא הותר עדיין לכתוב הלכות כדאמרינן גיטין (ס' ב') ע"ש. ב' איך היה ראוי רב יוסף לנשיאות שהענין לסמיכה ולכוף לדון. וסומא פסול לדון כדאמרינן פ"ק סנהדרין דאיתקש ריבים לנגעים ועמ"ש הר"מ ז"ל בפ"ד מה' סנהדרין ה"י בסומא בעין אחת ור"י סומא הוי כדמוכח בעירובין (נ"ד א') ודוכתי טובא ודוחק שאח"כ נעשה סומא שהרי הנשיאות בסוף ימיו הוי כדאמרי' סוף ברכות דף ס"ד א'. וכ"ש שקשה איך קיבל ר"י אנפשי' אח"כ כמש"ל בגמרא. ג' אר"י פליגו בה כו' חד אומר סיני כו' להוי פשיט לי' דר"ג ס"ל עוקר הרים עדיף מדלא היה בקי בעוצקין וכ"ש לפימ"ש הב"ש שזה בזה תלוי ע"ש ד' הא רבה סתם שבגמ' הוא בר נחמני אמר אני יחיד בנגעים בהפועלים ושם (קי"ד ב') אמרינן בארבעה לא מצינו בשיתו כו' וע"כ היה בקי בכל הד' והיה ג"כ סיני. ה' ר"י עצמו ס"ל ב"מ (פ"ד א') דהריח עדיף לגבי ר"ל יראב"פ וכאן אמרי' כתנאי. ו' האי תיקו אין לו ביאור לפימ"ש התוי"ט סוף עדיות תשבי יתרץ כו' ואז אין נ"מ כשיקומו אהרן ומשה כדאמרינן (יומא ה' ב') וגם מפורש ביחזקאל ודוד עבדי נשיא עליהם. וגם אי גימא דיש איזה נ"מ בדרך רחוקה תקשה על הר"מ ז"ל וכן כל הפוסקים שהשמיטוהו גם הך דינא דסיני ועוקר הרים. ז' למה לא קיבל ר"י הנשיאות ועב"ש משום כלדאי כמ"ש בסוף ברכות. וחדוק שיהא זה עיקר הטעם וקי"ל שבת (קנ"א א') אין מזל לישראל אלא ודאי שמהדין ל"ק וע"כ נתירא שעפי"ז יוכל להיות איתרע מזלי' כדלעיל (י"א א') וצריך לידע מהו. ח' למה אמר ולא מיפרך כיון דקי"ל סיני עדיף הו"ל דלא שמיע לי'. ב"ש. ט' לר"מ איך היה רצונו להיות אב"ד והיה בן גרים ואסור לדון. ושחו"מ סי' ז'.

ב) ואלה תקו' ממקומות אחרים הבאות לרגל המלאכה. א' הר"מ ז"ל סוף פ"ד מהלכות סנהדרין כתב היה נוטל רשות מר"ג אינו ראוי כו' כמקדיש בעל מום למזבח שאינם קדושין. והוא נגד תלמוד ערוך (תמורה ה' ב') אע"פ שהוא בל"ת כו' וא"כ לא העירו דבר וס' מהרי"ק אינו תח"י. שוב אח"ז רב זיכני השי"ת לעיין בס' מהרי"ק ז"ל. והוסיף בד' הר"מ ז"ל תי' אינו קדוש קדושת הגוף דייקא ע"כ וזה צע"ג לומר זה במקום ששתם ולא פירש. וגם לפי"ז מאי חזית דמדמינא לי' לקדושת הגוף נדמהו לקדושת דמים כגון רק לדיני קנסות ודוק. ועמש"ל (אות י"ג) דוחק ג"כ. אבל לפעד"נ מפי' סוגיא דזוזי (ל"א א') ומסקנא דסוגיא (ל"ב א') ההקדש שאני ממעשר ול"ק בטעות. ועכ"ל דמקדיש בעל מום למזבח לא קדיש רק במויד אבל לא בטעות ושוגג דהא לא גרע מהקדש טעות ואע"ג דקיי"ל בנדרים בפ"ט אין פותחין בכבוד המקום ע"ש דשאני הכא. וגם בפותח לעצמו כי נודע שטעה ודאי מחמרינן לו. ובזה מדוקדק מאד דברי רבינו ז"ל שבנשיא כ' שעבר כו' ונתן לו רשות ובב"ד כתב שטעו ונתנו כו' רק דר"ג היה בבבל ואין סמיכה בבבל וע"כ צ"ל כמ"ש בפ"ק דסנהדרין שליחותייהו כו' ע"ש. וקיי"ל בבכורות (ס"א ב') בשליח ל"ק גם במעשר ט' וי' אע"ג דקיי"ל בזזיר (שם) כרבי"ה טעותו כו'. והי"ה במקדיש בע"מ אף בכוונה בשליח וכנ"ל משא"כ ב"ד שבא"י. וע"כ דוקא טעו וכנ"ל ונכון. ב' לעיל במכילתין (י"א ב') בעי מיניה רבי מר"ח עב"ש הק' למאי נ"מ ובחי' כבר הזכרנוהו לעיל ע"ש. וכן בגיטין (ט"ז א') איבעי' כו' נשיא כו' ת"ש דאר"י ועדיין תבעי לך ומאי אולמי' דר"י מברייתא לההוי אמינא. והלשון אכתי תבעי לך. ג' עב"ש לעיל (י"ב ב') וקדשתו מיבמית (פ"ח ב') עמש"ל שם. וכן קשה להר"מ ז"ל למה לא הביא בחיבורו הך דיבמות שם ובגמרא פריך מיני' ד' הרמב"ם ז"ל מהל' כלי המקדש פ"ה ה"ג פסק כהן גדול שמחל על כבודו מחול. ובפ"ב מה' מלכים ה' ג' פסק במלך אין כבודו מחול. וכן בהת"ת פ"ו הי"ב בחכם כבודו מחול. ולפימ"ש הרש"א ז"ל קדושין (ל"ב ב') הא דלא ילפינן מלך כבודו מחול בק"ו מה"ת משום דמלך משמיא פסקו רבותא ולאו דיליה הוא. וא"כ תינח בחכם דאורייתא כו' לר"מ מאחוריו וכ"ש אם חזינן בפניו וע"כ השפיל גדולתם במה שהוציאם מבהמ"ד כאילו אין התלמידין צריכין לראותם שאין מנדב מתוך וע"כ זה שהקפיד ר"י תורה מבחוץ כו' ר"ל שעיקר התורה לראות אותו וק"ל.

שם מפסיעין על ראשי העם והא דאמר בפ"ק דסנהדרין אחרה לדיין שלא יפסע על ראשי העם עי' ב"ש, ועי' יבמות ק"ה וק"ל.

שם יצא לצורך עי' ב"ש התוספות ביבמות כתב לצורך עם תלמיד טועה פי' כן הא הכא מפרש ר"פ לא אמרו אלא לקטנים ובתוספתא ג"כ לצורך עם כו' עכ"ל, ולע"ד אפשר לקיים שלא היה לפניהם הגירסא שלפנינו ב' מלות אמר מר והוא גירסא חדשה, והיו מפרשים דקאי אדברי ר"צ בבית המשתה יצא לצורך, ושם אאפ"ל לצורך עם וזה שאמר ר"פ כו' הו"ל למבדק נפשו כמו דאיתא בשבת ט' ע"ב פ"ב ב' הנכנס לסעודה ג' בודק את עצמו קודם שיכנוס שלא יצטרך לצאת וע"כ קנסוהו ודוק.

שם כדי שלא יתרחק עי' ב"ש אף האידנא שיש לנו כ"כ מטעם נקיות כו', ולע"ד דהפי' דא"ר כו' ר"ל דהביא ראיה שאפשר לבדוק קודם והראיה דאר"י כו' ולא שהכוונה דהו"ל לבדוק בשחרית דא"כ הו"ל מצפרא ולא מקודם ר"ל דהכוונה כמ"ש בדיבור הקדום ולראיה שאפשר בכך הביא הך דר"מ וק"ל.

שם אסיקו לר"מ אחרים, ואפ"ל משום שהיה בן גרים ולא מישראל קרי אחרים וכמש"ל דלא היה למנותו אותו לנשיא וק"ל.

דף י"ד גמרא כבודך וכבוד בית אביך כו' רבי דענוותנא הוא לכאורה קשת מה ענין ענויות לכבוד בית אביו ואפ"ל לפי הלשון צ"ל לעקור כבודנו שר"ג אביו של רבי היה כדאמרינן בכתובות או כבוד אבותינו. רק שרבי ידע שעל כבוד אבותיו ל"ש מפני שכבר מתו רק דהשש לכבודו וכבוד אביו ואמרינן כתובות ק"ג שמעון בני נשיא, וז"ש כבודך וכבוד בית אביך ר"ל על עצמו וע"כ לא אמר לאבותיך, ולזה כשאמרו לו גם אהבתם כו' ר"ל שמתו אוהבים א"ל חרבות לנצח שהלא התיקון שלהם היה נשאר לדורות, ועל זה אמרו דענוותנא ר"ל כיון דר"ש מחל על כבודו גם רבי מצי למחול ע"כ וק"ל.

שם חזי רבה לאביי א"ל נחמני כו' עי' ב"ש שהרי ממילא היה לו לפתוח ישרים כיון דלא איפריך, ועוד י"ל הלשון חזי רבה דוקא וכן גבה רישא אין לו ביאור, ועי' רש"י ד"ה חזי', ולע"ד אפ"ל ע"פ המדרש והילקוט (שמואל א') שכל המתמנים לגדולה נעשה גבוה יותר מכל העם וזה הענין בשאול משכמו כו', וע"כ חזי' רבה דגבה רישא ר"ל שהוגבה למעלה עם ראש יותר וראיה כזו לא הכל יכולים לראות כדאשכחן ברי ואילפא ר"י שמע כו' וכן בדניאל וארא אני לבדי כו' וע"כ י"ל לכולם לא הוי יודע דלמאי יפסיק עדיין רק כיון דחזי דגבה רישא הבין משמעת פסקי' וק"ל.

שם ר"ז חריף כו' עי' רש"י ז"ל לכאורה קשה אמאי בקודם קרי לחריף עוקר הרים והכא חריף רק לפי קושית הב"ש ז"ל לעיל דהכא משמע סיני עדיף דהכל צריכין כו' ובשבת פרק במה מדליקין משמע דעוקר הרים עדיף פלפלת בתורה כו', וי"ל הא ודאי בשמוסר את עצמו וכמעט שהוא ממית עצמו ע"ז בוודאי עדיף דאגרא דשמעתא כו' ע"כ, ולפי"ז אפשר להמתיק השם עוקר הרים, לעקור הר צריך יגיעה וגבורה יתירה כדאמרינן גבי עוג עקר טורא כו' וע"כ חריף בלא יגיעה נקרא חריף סתמא וע"ז מבעי', ועוד אפ"ל דעוקר הרים נקרא מיישב הקושיות עצומות כמ"ש ב"ב פ"ק הר קשה כו' ומיישר העקוב וחריף ומקשה הוא להיפך שהרבה להקשות קושי' עד דמסיק שמעתא ומ"מ ג"כ מעלה כדאמרינן בהפועלים גבי ר"ל דמקשה כ"ד קושיות כו' וק"ל.

תיקו הנ"מ בדין ולמה השמיטו הר"מ ז"ל הארכנו בס"ד בהדרן בזה, לשכנו תדרשו ומצאתו שמה בטוב טעם.

ברוך תפלה מקשיח, העוזר לסיים פרק כהן משיח.
„כן נחזה לבני דוד משיח". לפ"ק.

דילי'. אבל כה"ג קרא כתיב שמן כו' יוצק על ראשו ולמה כבודו מחול. וע"ש בה' מלכים ה' ה' דכה"ג לא בא לפני המלך דעדיף מיני'. ה' קשה לרש"א ז"ל איך פסקי' בנשיא כבודו מחול וכן א"ר אשי שם וכאן אמרינן ג"כ בנשיא משמיא פסק רבותי' ופרש"י ד"ה נחמני כו'. והר"מ ז"ל לא הביא הך דינא דר"א וצריך טעם למה הרי בכה"ג כבודו מחול ואא"ל מטעם קו' הנ"ל וכ"ש לפימ"ש פ"א מה' סנהדרין דנשיא חכם הגדול כו' וא"כ בודאי יוכל למחול. ו' הר"מ ז"ל בהלכות מאכלות אסורות פ"ב פ' דחצי שיעור אסור מה"ת כר"י יומא (ע"ה א') דכל כל דהו משמע. ולעיל במכילתין (ג' ב') עד שישגו כולן מכל עדת ובחי' הארכנו ע"ש. ויותר תמה דפ' כרשב"ג אין גוזרין כו' רוב כו' ובב"ד בעי כולם. וכן קשה גם על רשב"ג עצמו. ז' קושיית תב"ש בריש מכילתין למה פתח בהורו ב"ד ולא בכהן משוח דקדים בקרא וכ"ש דזה שכיח ותדיר יותר ועמ"ש בחי' י"ג א' ע"ה ותי' דחוק. וכמ"ש משבועות (ג' א') וכן מ"ש משום דבעי למיתני שחוראת כהן משיח כציבור רפ"ב ק' דהול"ה איפכא. וכן מ"ש משום גנותם זה אינו רק במקרא ולא בגמרא גם למדס"ל כולה גזיקין (גם לבד הג' בבות) חדא מסכת ל"ש טעם זה. ח' הר"מ ז"ל פ"ו מהבה"ה בסוף כ' טעם שקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא משום שקדושתה בכיבוש והב' בחזקה. ותמה הכ"מ דאטו בבית ראשון כיבוש הוי ולא חזקה.

ג) **והדקדוקים** המה אלה. א' ענין כבוד דר"ג וח"ו שירדוף אחר הכבוד. וכ"ש על רבו דענותנתא הוא ומה זה קפידתו. וא"נ דלכבוד אבותיו לי' הלשון אפילו רבי כו' מה ענין שייך עניות לכבוד אבותיו. וכדמשמע הלשון בית אביך. ב' הלשון בית אביך. ואם הכוונה למשפחתו הול"ל לבית אבותיך או אבותיך לבד וגם שבכלל בית ג"כ ר"ש ברבי ולמה כפל כבודך. ג' למה דוקא שאלו לר"ג עוקצין ופרש"א תי' שהוא סוף טהרות וצריך גם זה טעם למה עדיף טהרות מזרעים וקדשים והנותרים. ד' כבר הק"ל בחי' למה הקדים ר"מ לר"נ והי' אב"ד שגדול מחכם כדמוכח מהך ברייתא. וגם לפי"ז תקשה יותר מה צורך להתבדל שבין ר"מ לר"ג לכבוד ר"ג. וא"נ לכבודם כדמשמע לשון לא בע"ע צ"ל למה ופרש"א ז"ל. ה' ענין הקנס להוציאם מבהמ"ד. וכן השמות. אחרי"ם ויו"א לשון רבים ועב"ש ופרש"א. וכן קו' ר"ש לאביו מי הם שמימיהם כו' וא"נ דר"ש לא רצה להקשות כדין בן לאב כמ"ש הב"ש ועשה את עצמו כאינו יודע מ"מ מה תי' לו רבי בני אדם כו'. ודוחק שהשיב גם על ר"ג מה שלא שאלו. והענין במה שאח"כ אמרו משום ר"מ ולא אמר ר"מ בלשון יחיד. ו' הלשון א"ל ר"מ לר"ג אנא חכם כו' מה צורך להקדמה זו. וכן מ"ש לו ר"ג קמרא דאבוך. ז' הלשון סיני ועוקר הרים גם ל' הרים בריבוי. והול"ה הר דוגמת סיני. וכן ההקדמה דר"י סיני ורבה עוקר הרים מיותרת וכן מה דמסיק מלך רבה כו' דהא שלחו לתם סתם סיני ועוקר הרים וכן בסוף ברבה הר"ז באיבעי ל"ל הו"ל חריף כו' מי קודם. וכן כל שייכות האיבעי' להו בסוף מכילתין. ח' לכאו' כיון דרבא תלמיד רב יוסף ואביי תלמיד רבה כדמוכח בדוכתי טובא ופרש"א זקיי"ל סיני עדיף הול"ל ראש רבא בלא גורל. ולהב"ש דאביי היה סיני ולא רבא מל' רש"י ז"ל בפ' בכל מערבין ופ' בתרא דערכין ק' להיפך. ואם נאמר דלא איפשט דהא ר"י לא קיבל תק' להיפך ממש דליפשט להיפך כנ"ל גם למה באמת לא קיבל ר"י אחר ששלחו מתמן. ואם הצדק אתו למה שלחו. וגם א"נ דמטעם זה יש סברא לכאן ולכאן עכ"פ מיכרע סיני ועוקר הרים. וע"כ לא הכריע אביי ורבא הרי עכ"פ מתון ומסיק גהע מב' המעלות שאל"כ הול"ל סיני ועוקר הרים זמתון מי קודם אע"כ דזה גרע מב'. וא"כ למה איבעיא לרב"מ ור"ז דחריף קודם [וחוץ לזה י"ל דאין ראיה מכאן והא דלא איבעיא רק סיני ועוקר הרים משום שהי' לצורך שעה דרבה ור"י עניים היו כדאי' בסוף ברכות ושאלו עליהם ואתיא שפיר קו' ז' בקצת והקדמה זאת לתרץ האיבעי' בסוף. ואכמ"ל בסתירת אופן זה]. וגם למה לא פשטו מעובדא שלפני זמנם המפורש בהפועלים דחריף עדיף כנ"ל (קו' ה' אות א'). ע"ש. ט' לפימ"ש הר"מ ז"ל בפי' ד' ה' י"ג מה"ס דר"ג במקום מלך הוא. הול"ל דין זה בהל' שגגות דר"ג שבבבל צריך להביא שעיר. וכן לא ידוקדק לדבריו הלשון לעיל (י"א ב'). צרתך ונודע שהייבו בשוין והול"ל מושלך או מלכך וכן שם צריך להבין הנ"מ בין הלשונות. יו"ד והגמ' הנ"ל לא יסור שבט כו' מב"ב של הלל. והיינו שהי' מגזע בית דוד וכ"מ בכתובות (ס"ב ב'). וא"כ מה אמר הגמ' ב"מ (פ"ה א') תנא כו' בני בתירא כו' והושיבוהו בראש. מה הענייות ולו יאות המלוכה. י"א מאי שייכות הך דין דתמורה כו' ולמה בזה עמד ר"ש והצורך ביאור דרש"י ז"ל בזה. י"ב לפום סברא דנשיא כמלך כנ"ל בקו' י'. א"כ נ"מ גם לדידן בענין מחול ע"כ והל"ל בר"מ בנשיא השייך ונ"מ בזמניהו דלמעשה והלכה למעשה קדים עיו"ד סי' רמ"י. ור"מ ז"ל הת"ת. וכאן ל"ש תי' הב"ש שכ' לעיל (אות ב' קו' ז'). י"ג הא רבא כהן הוי כדאמרינן בר"ה (י"ח א'). רבה מדבית עלי כו'. והיה קודם לר"י עפ"ד המפורש במכילתין (י"ג א'). וחוק שבשביל עדיפותו קצת בחכמה יהי' קודם אף ע"פ שכנגדו ג"כ אדם גדול ול"מ כן בגיטין (נ"ט ב'). שאני רב הונא כו'. וח"ל י"ל מלענין קה"ת להחיותו וכמש"ש בחי' לעיל. י"ד גבה רישא אין לו ביאור ועמש"ל בחי'. וגם דרש"י ז"ל בלשונו דמשמיא פסקי רבותיה כו'. ומד' אלקי אמת. אשאל עזר באמת. לסייעני ע"ד האמת. לשמו יתש"ש דחדי בפלפולא. דחותמי' אמת וזאת החותמת. ליקרא דאורייתא.

ד) **טרם** נחל לתרץ נתעורר בקושי' א' אשר נולד לנו מתי' קו' (א' שבאות א'). שהפי' שדו בפסק"א שאין לו מובן. רק שהפי' שכן היה דרכם לציין הלכות וכה"ג בתי' הפוסקים בסמ"ק. או שם רמז או בקודות כדרך עזרא הסופר. אבל לפי"ז נפלינן ברברבתא דג"ז התינח למאן דס"ל (גיטין ס' א'). מגילה מגילה ניתנה אבל למדס"ל (שם) תורה תחומה ניתנה קשה. וע"כ ההכרח מביאנו לבאר טעם הדבר כי עכצ"ל דהני תנאי ס"ל תורה מגילה כו'. והוא שלפע"ד ר"י ור"ל שם בהך פלוגתא אזדי לטעמייהו ביומא (ע"ה א') בחצי שישור. דהנה הלח"מ (פ"ב מהק"פ ה' ו'). דבכ"מ דאי נימא דבר ואף חצי דבר וכתיב כל ע"כ כולה משמע. משא"כ א"נ דבר כולה מילתא משמע. וכמש"ל במכילתין (ד' א'). וכתיב כל ע"כ כל דהו משמע. וע' כתובות צ"ז ב' בקראי פליגי ויומתק לפי"ז דוק. דאדרבא כיון דבקראי פליגי אזלי לטעמייהו וק"ל. ועי' תוס' מנחות י"א ב' ד"ה ר' יהודא והרשום שם עה"ג וע"כ ר"י דסבר בגיטין תורה תחומה ניתנה מלשון ספר התורה דסתמא כמפורש בשלימה. א"כ חלב סתם כזית כדי אכילת כל חלב ע"כ לחצי שיעור ולאסור. ולד"ל להיפך. ועכ"פ אין ראיה. (ע"ש ויל"ד ולתרץ ואכמ"ל). ודוק. והד פלוגתא דכל תלי ג"כ בענינים הרבה וכמ"ש.

ה) **הנה** בסוטה (ד' ב') א"ר יוסף כל אדם שיש בו גסות הרוח כו' תועבת ד' כל גבה כו'. ושם (ה' א') ארנב"י לא מינה ולא מקצתה מי זוטר כו' כל גבה לב. הדבר מפורש יוצא מפיהם ז"ל דילפותא דכ"ד מתי' כל וא"כ היינו רק לר"י משא"כ לר"ל כנ"ל באות הקדום. ושם אר"י לעולם ילמד אדם מדעת קונו שהרי הגיח הקב"ה כל הרים כו' סיני. ורק שזה עצמו אינו מוכרח עפימ"ד במ"ר (פ' ויחי'). למה תרצדון כו' ריה"ג פתר בהרים כו' גבנונים גבן או דק כו' ע"ז נאבד על ראשיכם אבל סיני כו'. והנה הך מילתא דמ"ר מפורש ג"כ במגילה (פ"ד) בשינוי לשון ע"ש ולי"ש הלשונות יוקדם עפימ"ד (ע"ז מ"ת א'). אר"ע כל מקום שאתה מוצא הר כו'. וא"כ ע"כ גם סיני בעבד ואין לומר דמ"מ סיני יצא מהכלל. ע"ש תוס' בשם הירו' פריך אבית המקדש ג"כ ע"ש. רק דבאמת יש להפליא על קו' הירו'. דהלא קי"ל (שם) ולא הרים אלקיהם ואיך אפ"ל שנאסר מחוברים [ובמ"א כ' דלגבוה דאני עפ"י הגמ' שם (דמ"ח ב'). וכאן אפ"ל בענין אחר]. רק שלפי"ד יוען שהרי רקדו והיו תלושים שעה אחת והוי כנעבד ולבסוף נטעו. ועז"א למה שתרצדון הרים מזה ע"כ נעשים גבנונים וז"ש ההר חמד אלקים ר"ל ה"ס הטעם ושבתו שישב ולא הוגבה. וע"כ במגילה (כ"ט א') הנ"ל ובמד' הנ"ל הולך למקום א'. דמשום ריקודם נאסרו בע"ז רק דהנה במגילה גרסינן עוד שם אראש"י. ש"מ האי מאן דיהיר בעל מום הוי והיינו משום גובהם ולא משום ע"ז. והיינו דס"ל כמ"ש בראש אות זה טעם הנבחר לסיני משום שפלותו. וב' שזה תלוי בהך. דלכאורה קשה מ"מ אקו' הירו' למה נאסרו ההרים אף שנעבדו ונתלשו מ"מ הא אמרי' (ע"ז ג"ג ב') מכדי ירושה כו' אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. [ועמ"ש בזה תוס' ר"ה י"ג א' ד"ה ולא]. רק דהא גופא אי ארץ ישראל מחזקת היא אם לאו במחלוקת שנוי' (בב"ב פ"ח). דר"א ס"ל מוחזקת ולא רבנן. וא"כ באמת מאן דס"ל ארץ ישראל מוחזקת א"ל הך טעם דסיני משום ע"ז. רק משום שפלות וגאות אסורה. ולא לאידך.

ו) **ועתה** נתרץ ג"כ (קו' ח' אות ב'). שהר"מ ז"ל לטעמיה דס"ל גזל נכרי אסור בזמן שאינם מסורים כמ"ש ב"ק (קי"ג ב'). וקרקע אינה נגזלת. ורק בהיות ישראל על אדמתם הי' מותר אף שהי' גזל דאז הי' מותר גזל נכרי. אבל תיכף ומיד בגלותם הדרא ארעא למאריהו. דל"ש חזקה בקרקע של אחרים כנ"ל משא"כ בכיבוש שני שהי' ברצון כורש הי' מועלת חזקה [ובזה כ' במא' במגילה (י' א')]. קובל אני כו' הוא בעצמו כו' ואז היה החזקה טובה יותר שא"י לחזור ולמחות עתו"מ הל' חזקת קרקעות]. וז"ש אשר החזקת בימינו ממש חזקה. והנה ע"כ לפי"ז ס"ל להר"מ ז"ל דא"י אינה מוחזקת [דאל"כ ק' קו' הכ"מ הנ"ל] וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא. ובזה אויל ג"כ לטעמיה דס"ל דינא דמלכותא דינא גם בא"י. ועפימ"ש הר"ן ז"ל בנדרים (כ"ח א') ד"ה במוכס דטעם דינא דמלכותא משום שארץ שלו. וא"כ דא"י מוחזקת וקדשה לעתיד לבא א"כ דינא דמלכותא לא דינא כלל בא"י ולא קנה הגוי. משא"כ אי לא קדשה לעתיד אף שמ"מ קדושה שני' קדשה לעתיד לבא. מ"מ זה ודאי לא היה כוונת כורש להפקיע ארעא מרשותיה וקנו אדעתיה ולא יותר ודמי למ"ש בגיטין (מ"ז א'). דאין תלוי מעשר בקרקע דיליה. ובע"ז (נ"ג א') אזיל לר"א ב"ב (ק' א'). ולדידיה דינא דמלכות פרסיים אינו כלום בא"י דהארץ אינו שלו והוי כגזלן. כמוכס העומד מאליו. בנדרים שם. רק הנה כ"ד א"נ דגזל נכרי אסור בממה"נ וכמ"ש הר"ם ז"ל משא"כ לפימ"ד (ב"ק ל"ח א') התיר ממנם לישראל מויתר גוים ע"כ אא"ל כמ"ש ביישוב ד' הר"מ ז"ל ואף אי נימא אינה מחזקת מ"מ דינא דמלכותא י"ד שהרי מ"מ קנו בכיבוש ראשון כדין ושזה נשאר בידם. ועתי"ט פ"ח דעדיות מ"ז ואולי כיון לזה אך קיצר מאוד ע"ש ודוק.

ז) **וזה** דגזל נכרי אי דרשי' ויתר גוים להתיר ממונם. או להתיר להם ז' מצית פשוט דתלוי בהך דקידושין (ל"א א') אר"י מריש הו"א גדול שאינו מצווה ועושה ממצווה כו' ולבסוף שמע שגדול המצווה כו' ועב"ק שם ובע"ז (ב' ב') אלא שאין כו' כאינו מצווה ועושה. וא"כ להו"א דר"י בקידושין אא"ל כן. דהדק"ל איתגורי איתגר רק ויתר התיר את ממונם. ודינא דמלכותא לא דינא דגזלו מותר כנ"ל וק"ר קלע"ל לכ"ע כנ"ל. ולמסקנא אמרי' ויתר התיר להם המצות. ומ"מ גזל נכרי אסור ודינא דמלכותא דינא. וזה כבר מיכח דלמדס"ל ddדינא דמלכותא לא דינא איסור גאוה בכל שהו. משא"כ לאידך אפ"ל דטעם סיני משום ע"ז שלא נעבד נבחר ר"ל שלא בעקר ואינך נעקרו. ולפי"ז לרבא אע"פ שבב"ק שם ס"ל דדינא דמלכותא דינא מ"מ אא"ל דטעם משום גאוה כר"א במגילה. דהאמר בשבת (פ"ח א') כפה עליהם הר כגיגית וגם סיני נעקר ומ"מ לא נפסל [ומ"ל אמרתי שוה פי' למה תרצדון כו' ע"כ גבנונים זה סיני ר"ל אע"פ שג"כ נעקר הוא רק מפני ד' שהשי"ת עקרו ולא מעצמו. ואינו נפסל דוגמת אשירה שנטעו אדם נאסר ולא בידי שמים ע' (ע"ז מ"ח ב') והוא דרושי]. וע"כ צ"ל לדידיה מ"מ גאוה אסור. ועתה הי' לבאר כן שגם דין הנשיאות תלוי בהך כי יש לעיין למה באמת עיקר הממשלת לריש גלותא שבבבל. ו"ל ע"ז טעמים שונים. הא'.

ח) **איתא** בירושלמי דמכילתין. דריש גלותא שבבבל מהזכרים של בית דוד ונשיא שבא"י מהנקבות רק לפימ"ש התוס' סנהדרין (ה' א') ד"ה דבא"י. באיסורא בקיאין בא"י טפי ובבבל בד"מ ועמש"ל שם בחי'. ופר משום איסוה מייתי. א"כ בדבר זה מחשב גם ר"ג שבבבל ליש ע"ג הנשיא שבא"י ולפיכך הנשיא שבא"י ביש על גביו הריש גלותא לדיני ממונות. או יאמר דמשום דהא בבבל היו מהזכרים. וא"כ אם הי' עולה הריש גלותא שבבבל לא"י היו לו ב' המעלות או עכ"פ בשוה כהר"ג. וז"כ הגמ' (פסחים ס"ו א') והלל (ר"ל מגזע מב"ד) הבבלי (מהזכרים) שמו ע"כ לו יאות המלוכה. והנ"מ בין ב' טעמים אלו. אע"פ שלטעם ראשון אין להביא שניהם שעיר. וכן גם להב' הנ"ל דאע"פ שלפי"ז אינם כפופים זה לזה ומ"י ומב"ד מביאין אלו כו' מ"מ כיון דהכל משבט א'. אא"ל שיביאו שניהם הרי אין הא"מ כלל בגמ' (לעיל י"א א') רק יכול נשיא שבט. וטעמא דבעי ל"פ מלך על קהל ושבט אחד איקרי קהל ולא פחות כדלעיל (ו' ב'). [וחוץ לזה כ' במה שבחרו תחת ר"ג נשיא או ר"י דלוי הי' כדאי' בב"מ (י"א ב') או ראב"ע דחי' כהן כדא' שם עשירי לעזרא. שלא יהיו ב' משבט אחד. ובשאר השבטים א"א לברר היחס]. מ"מ יש נ"מ דלטעם זה מ"מ כייפי להו ומיקרי צרה מפני שגם הריש גלותא כפוף לו. וא"כ בני בניו של הלל למעלה ר"ל אע"ג שג"כ מזרע ב"ד מ"מ רק מלמדין תורה. משום דהם מהנקיבות. ולטעם ב' שניהם שקולים וצרתך מדוקדק ולס"ל אין כייפי להו. דהלל הבבלי למעלה לבד. וזה הנ"מ בין הלשונות. אבל מ"מ לשניהם הוא ירושה מדוד. כדקי"ל (י"א ב') המלכות ירושה ונשיאות כמלוכה. ומיושב בזה (קו' ב' אות ב') עפי' (קו' י"ב אות ג') וכן (קו' ט' אות ג') ואכמ"ל. מיהו יש עוד טעם ג' שונה לגמרי מטעם הירו' וק"ל. והוא.

ט) **שבאמת** יש להפליא מה ראו על ככה מזרע בית דוד הזכרים לישב בארץ לא להם בבל. ובא"י לא ישבו רק בני הנקיבות ויאות ההיפך. רק שידוע דהי' להם התקיפות ממלכי פרסיים. וזה הי' רצון המלך שעיקר התוקף יהי' בבבל ולא בא"י. כענין דאמרינן בחולין (נ"ט ב') ופ"ק דגיטין. ואת העם העביר כו' דלא ליקרו לאחיו גלוותא ועפ"ז פי' בארץ שיהי' לא להם של היושבים. וכן ה"נ לא רצה שיחזיקו בא"י לגמרי וכמש"ל (אות י') והענין דומה ממש. רק שזה כבר תלוי בדינא דמלכותא אי דינא. דאי דדמ"ד אצ"ל דבבבל ישבו הזכרים ואפ"ל גם להיפך. וגם אי לא הוו מב"ד. כלל והשליטם המלך הוי די. ובזה משכחנא מרגניתא שע"כ אין דנין דיני קנסות בבבל כיון שנשיאיהם לא ע"פ התורה רק ע"פ המלך. רק שעכ"פ היו מומחי'. וע"כ בד"ת יכול לכנוף יחיד מומחה. אבל דיני קנסות צריך סמיכה איש מפי איש המוסמך עד ד' וסמיכת המלך אינו כלום.

ור' נתן מבבל הי' כמ"ש הרש"א וב"ש ז"ל בשם הערוך כי אביו הי' ר"ג בבבל מלשון גמרא. ויומתק בזה מ"ש בכ"מ (ב"ק נ"ג א' ב"מ ק"ד ב') ר"נ דיינא ונחית לעימקא ר"ל מדקדק היטב בדין גמור כי קנס א"י לפסוק לפי השעה כדין הפקר ב"ד. ות"ש לו ר"ג אהני לך קמרא דאבא כנ"ל למיהוי אב ב"ד דייקא (לדין). למיהוי נשיא (לד"ק). מי שויך.

אבל א"נ דדינא דמלכותא לא דינא א"כ העיקר נשיאות בא"י וצריך להביא שעיר וזה הי' סברת רבי ועפימ"ש כבר דדינא דמלכותא תלוי בקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא ע' (אות ו' ז') לעיל. ובגיטין מוכח לחד מ"ד (מ"ז ב') אין קנין לנכרי כו' בא"י גופי' וארץ ישראל ע"כ מוחזקת. וגם להא"מ דשם יש להוכיח מגאוה וכמ"ש אי"ה לקמן (אות). וא"כ נשיא גמור הוי טפי משל בבל. שראוי לדון בכל הדברים אף דיני קנסות ואיסור והיתר. ור"ח השיב שעכ"פ שבט ר"ל תוקף המלוכה. והנה לפי"ז אי נימא דדינא דמלכותא דינא ל"ש כלל לירושה כיון שאינה מאבותיהם רק מהמלך. וע"כ עפי"ז יש נפ"מ טובא בין האופנים הנ"ל (אות ח' לאופן הנ"ל באות זה. עפימ"ש ליישב (קו' ד' אות ב'. וע"ש קו' ה') שטעם דמלך אינו יכול למחול הוא מטעם דלאו דילי' רק לא כטעם רש"א ז"ל הנ"ל. רק משום דהוא דאבהתי' דקיי"ל מלך בן מלך א"צ משיחה שהמלכות ירושה. וע"כ כיון דקיי"ל לעיל (י"א ב' שם) כה"ג בן כה"ג טעון משיחה א"כ אינה ירושה וע"כ מצי למחול. משא"כ במלך דוגמת ס' הגמ' דקוב"ה כו' ודאבהתי' נמי הא הוקש כבודו כו'. [חזון לזה המתקתי בזה משך המקרא (דברים י"ז) שום תשים עליך מלך ארז"ל שתהא אימתו כו' ולא יכול למחול. וע"כ לא תוכל כו' נכרי דאז לא יהי' בירושה ויוכל למחול. ולמדתי זכות על אדונינו שאול המלך ע"ה בחיר ד' שארז"ל (יומא כ"ב ב') מפני מה נענש שאול שמחל על כבודו. וקשה איך עבר על דין זה המפורש. רק חשב כיון שהוא המלך הראשון יוכל למחול דיקרא דילי' היא]. וע"כ בתורה שבוודאי אינו ירושה מצי מחיל כדא"ר יוסף כו' קדושין (ל"ב א') דלשי' בנדרים (פ"א א') מפני מה ת"ח אין בניהם כו' אר"י של"י ירושה כו'. ואתי שפיר ג"כ הר"מ ז"ל דבה"ג יוכל למחול. וע"כ מיושב ג"כ (קו' ג' אות ב') שהרי אאפ"ל וקדשתו בכה"ד כמש"ש בחי'. ובכה"נ אאפ"ל דבע"כ. וא"כ קאי אכולהו וע"כ לא מצי מחיל וקיי"ל בכה"ג כבודו מחול [והיבמות פ"ח ב'] שם אליבא דרב ס"ל בב"ק (קי"ג ב') גזל נכרי אסור ודינא דמלכותא דינא ודוק]. וע"כ לא הביא הר"מ ז"ל הך דדפנו. ובכה"ג דיבמות לאיסור נשים ל"ל בכה"ג משום אלמנה.

ויוצא מדבריהם דאי דינא דמלכותא דינא נשיאות לא תלוי בירושה ומצי מחיל וגזל נכרי אסור וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא. וא"כ טעם פסול ההרים משום עקירתם ומשום ע"ז. וגאוה במקצת שרי ואפ"ל דכל גבה לב כל כולה משמע וכל דהו שריא. וחצי שיעור מותר ותורה מגילה מגילה ניתנה. וגדיל המצוה ושושה. וכאופן ג' בטעם דר"ג משא"כ א"נ דדינא דמלכותא לא דינא כל הנ"ל ותולדותיהם לתיפך ממ"ש ואכמ"ל. והדברים עתיקים.

ועפ"ז אפ"ל דרב אשי בנדרים (פ"א א') ס"ל טעמא דת"ח אין בניהם כו' משום דקרו לאינשי' כו'. ולא כר"י דא"כ לא הי' צ"ל גם בני בני נשיאים נשיאים כדי שלא יאמרו ירושה כיון דלדידיה אינו ירושה דהא ס"ל נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול ומשא"כ לר"י דנשיאות באמת ירושה ואכ"מ דהוי כמלך ומשא"כ בתורה. ולפי"ז לא נפלאת בעינינו דבפלוגתא זו נחלקו ר"ג ור"י. דבברכות (כ"ז ב') דביזה לר"י ולא מחל ע"כ ש"מ דס"ל אין כבודו מחול. משא"כ ר"י דס"ל דלאו בירושה תליא מילתא שהרי הי' רצונו שיעבירו ר"ג וימנו ראב"ע ולא הי' ממלכי בית דוד רק כהן (ועירו' דפרקין פ"ג שום תשים כו' וסמיך לא יהי' לכהנים). ש"מ דס"ל דבתורה ועדות לחוד תלי מילתא וע"כ א' בקדושין (ל"ב ב') ואני לא הא ר"ג (דנשיא) ברבי (ר"ל מיחס כפי' רש"י וכל ברבי שבגמ') עומד ומשמש עלינו ר"ל דמ"מ כבודו מחול כיון דתלי לא בירושה רק בתורה וחכם כבודו מחול וע"כ רב אשי לדר"ג אמרה אף אי ס"ל חכם כבודו מחול מ"מ לא כן בנשיא משום דמצד ירושה לחד מ"ד אין כבודו מחול וע"כ א' אפי' למ"ד כו'.

והנה רבנן ס"ל בסנהדרין (ע"ח א') הכוהו י' בני אדם כאחת פטורין כולם ואר"י כו' כל נפש כולה ומ"ס כל דהו נפש. ועב"ק (י' א') דרבי סבר האחרון חייב כריב"ב דסנהדרין ש"מ דס"ל כל כל דהו משמע וגאוה כל דהו אסירי וא"כ הי' ק"ל גאות רבי (כקו' א' אות ג') יותר רק דלשי' (אות ט') קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא וא"י מוחזקת וא"כ דינא דמלכותא לא דינא. ונשיאותו ירושה וע"כ מביא שעיר. וע"כ א"י למחול. ובהכי ניחא לן ג"כ עובדא דירו' דמכילתין (פ"ג ה"ב) דדינו כמלך שתהא אימתו עליך וע"כ ג"כ ציה נהוג נשיאותך ברמה (כתובות ק"ג ב') וא"כ פסול ההרים הטעם מגובהם וגאוה כל דהו אסור דאאפ"ל מטעם ע"ז כיון דא"י מוחזקת היא.

רק שלפי דבריהם אפ"ל טעם רבי להיפך דלא כמסקנא דגיטין וטעם גאותו משום דגאוה מותר רק דלטעמי' בב"ק אאל"כ וע"כ מוכרח רבא לומר דאפילו רבי דענוותנא הוא. רק מטעם יחוס ואכ"מ וכשי' בהוריות הנ"ל המביא שעיר. וע"כ לשי' תנא ר"מ לא אמר וכמו שנבאר.

יא) דרבי ס"ל בכתובות (ק"ז ב') אע"פ ששמעון בני חכם גמליאל בני נשיא שהוא בכור דכיון דהוי ירושה כנ"ל בכור קודם אא"כ הבכור אינו ראוי כלל כמ"ד במכילתין (י"א ב') בכור למלכות אלמא שזה מקרי ראוי היינו בכור ידוק. והכי ס"ל לרשב"ג אבי רבי כר"ג אביו וכרבי בנו דהא ס"ל בגיטין (מ"ד א') המוכר עבדו לחו"ל יצא לחירות הרי ס"ל קדשה לעתיד לבא וגם מוכח כן מסוגיין.

למה באמת לא למד עוקצין. ונקדים שיש ג' מיני למודים. א' מועד נשים נזיקין ושחיטת חולין הנהוג וצריך להלכה ולמעשה. ב' בקדשים יש ג"כ ב' טעמים ללמוד. א' למד"ל קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא ומקריבין אע"פ שאין בית. ב' אמרינן במנחות (ק"י א') עסק בתורה עולה כו' ומחוייבים ללמוד דכאלו מקריב כו'. ג' בטהרות לא שייך ב' הטעמים שכולם טמאי מתים רק מטעם כל תהלתו א"נ כל כולה משמע. ורשב"ג ס"ל בגיטין (מ"ד א') המוכר עבדו לחו"ל יצא לחירות הרי ס"ל קדושה ראשונה קדושה לעתיד לבא וכ"ש קדושת בהמ"ק וכמש"ל (אות ב' קו' ח' ואות ו') להר"מ ז"ל. ההכי ס"ל נמי לר"ז ובזה מיושב בכתובות (ק"י ב') ר"ז בעי למיסק כו' אכ"ש הוא דכתיב. ולכאו' מי הכניסו לס' זה דילמא אגברי. רק לפי"ז ניחא. ועפמ"ש הרמב"ן ז"ל על התורה. היאך אפשר דאתי עשה דקבלה ודחי עשה דישיבת הארץ דין תורה וכן מ"ע דתרומות ומעשרות הנוהגים בארץ א"ו אכ"ש. [ועיין דורש לציון ד' ג'. ואין דבריו מיכרחים לפימ"ש ודוק], וא"כ לדידהו ס"ל קדושה ראשונה קדשה לשעתה פסול ההרים משום גובהן וגאוה כל דהו אסירי. וטעם גאותם לפי"ז דנשיא כמלך ראינו יכול למחול מצד ירושה. וכל כ"ד משמע כל גבה כו' כנ"ל. וע"כ לא למד עוקצין שהוא בטהרות. וע"כ ל"מ לשאלו זרעים וקדשים דלשי' דקדשה לעתיד לבא נוהגים זרעים וגם קדשים מצד ב' הטעמים רק על טהרות כמ"ש הרש"א ז"ל.

יחשבו לשאלו דרך ממ"נ כיון דלא גמרת עוקצין ע"כ סברת כ"ד משמע וגאוה אסירי רק דלפי"ז אם נאמר כ"ד משמע הו"ל להבין דע"כ גמרי' מסיני וע"כ קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא וא"כ דינא דלמכותא לאו דינא וא"כ הוו כמלך וא"י למחול. וא"כ הוו תרתי חומרות דסתרן לפימ"ש (לשאל) לשי' ר"ג. ואמרינן בחולין פא"ט. חומרי שניהם כו'. ועפי"ז פקוד ואפקינהו כו' לטעמי' שם (ברכות כ"ץ ב') כל תלמיד שאין תוכו כו'. וע"כ כתבו קו' ושדו בפסקא והוכיחו שי' דכל כ"ד משמע וכמ"ש לעיל (אות ד') וגאוה אסירי ובתום לבם עשו זה. וארי' תורה מבחוץ דלס"ל כר"ג שם שעכ"פ הם תכמים [חוץ מזה אפ"ל עפימ"ש גיטין (ס' א') עת לעשות לה' הפרו כו' וז"ש תורה מבחוץ עי"ז הפרו תורה]. אמר ניעיילינהו מיהו כו' ר"ל שאסור לשי' להזכיר כדאמרינן בפ"ב דיומא. וע"כ קרו לר"מ אחרים לשון רבים הכוונה ר"ל שדבריו סותרים זה את זה ותפס החבל בב' ראשין לקולא לגבייהו וכן יש אומרים ר"ל י"א כן וי"א אינו כן. והם הן סיברים דדמ"ד וגאוה אסור בכל שהוא. ולפי"ז בוא נבוא ליישב הסדר בגמ'.

י"ב) דאם נימא דדינא דמלכותא דינא א"כ אף כל האינם ראויים לנשיאות אם יש להם תוקף ממלוכה שוב הם ראויים ולפי"ז מיושב לעיל (קו' ב' ט' שבאות א'). והנה ר"י היה ענו מאד כדאשכחן סוף סוטה שא' לתנא דאיכא אנא והיינו לטעמיה (שם ד' א'). מסיני. וע"כ נק' סיני ולא סתם בקי רק שעניוותו היה מצד סיני ומזה הי' בקי כדארז"ל פסחים פא"ד כל המתייהר כו' ובעירובין פכ"מ אין התורה מתקיימת כו' כמי שאינו. וע"כ מביא ספ"ק דגיטין ראיה מר"י הנשיא כו' ולשי' איך ק"ל הכי כיון דגאוה אסירא וע"כ דס"ל קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא ונשיא ממש דא"י מוחזקת וז"ש ועדיין תבעי לן ר"ל לשיטתו. והנ"מ אי כבודו מחול ומיושבין (קו' אות א', וקו' ב' אות ב') ואתי שפיר מאד במה שלא קיבל ר"י דלשי' פסול לדון דס"ל ע"כ קדושה ראשונה קדשה לשעתה וסומא היה וכנ"ל והיינו להא"מ דר"י בקדושין דגדול שאינו מצוה ועושה וא"כ ע"כ ויתר לגזל נכרי ודינא דמלכותא לאו דינא כנ"ל (אות ו' ז') וכן גם רבה בע"מ לשי' בסומא הנ"ל. אבל למסקנא דגדול מ"מ. א"כ י"ל ויתר המצות ומ"מ גזל נכרי אסור ודינא דמלכותא דינא וא"כ ראוי לנשיאות וקיבל אנפשי'. והנה רבה אע"פ שהיה ג"כ בקי לא מיקרי סיני לפי שי' במד' דנבחר סיני משום שפלותו וזה מעלתו רק מצד עקירת הרים ר"ל תבור וכרמל וע"כ ק"ל עו"ה וגאוה קצת שרי לדידיה וקצת ראיה מדא' אני יחיד בנגעים כו' ב"מ פ"ז א'. וע"כ לשיטתו ר"י מותר להיות נשיא וז"ש מצד שהי' המעשה ברבה ור"ז ולשי' הוצרכו לשאול. וע"כ ר"ז ל"מ לקרותו עוקר הרים כיון דס"ל קדשה לעתיד לבוא וסיני אא"ל עליו כיון דמעלתו תחריפות. והנה ע' ספ"ק סנהדרין שלחו מתם ראב"פ לשי' בב"מ חשיב סיני עדיף ולא קיבל ר"י אנפשי' ר"ל לשי' וא"כ גם כהן אינו יחוס לנגד דינא דמלכותא. וז"ש לן ר"ג לר"ג שתפס דתלוי רק בתורה. א"ל דתלי ביחוס ונהי דאהני לך קמרא כו' ר"ל גם לך אהני אביך ורמז ג"כ שלפי"ז ר"מ אינו ראוי להיות אב"ד וגם לך כיון שאין לך ירושה לנשיאות מי מהני. אבל מצד דינא דמלכותא היה ר"מ אב"ד ור"נ נשיא או להיפך דעדיפי מר"ג בתורה, וע"כ אחר מיתת רבה דשמעה לגדול מצוה ועושה קביל כו' וקודם אפי' אומנא כו' כשי' דגאוה כ"ד אסור. ונקדים עוד ענין [וע"ל אות י"ד בסוף].

יג) אחרי הראנו ד' כל אלה נשובה נראה דמ"ש דאם מלכות ירושה אינו יכול למחול. ואף שאינו ראוי כ"כ ואיכא נמי עדיפי מיני' אינו מוסכם לד' הר"מ ז"ל שהבאתי לעיל (אות ב' קו' א') דדמי לקרבנות וא"כ תליא בפלוגתא דר"י ור"מ (בכורות ס' א') דא"נ כר"י דהי"א אין לו קדושה רק מדין תורה דקדושת פה לא מהני עד שיקדשוהו שמים ג"כ היינו שיצא בעשירי. א"כ בנשיא ל"ק בכה"ג ואף שמינוהו הוי כמקדיש בעל מום למזבח ולשיטת רבא (תמורה ה' א') דעביד ל"מ. ופריך שם ממקדיש בע"מ ומשני דגלי קרא. והך כיון דדמי להר"מ ז"ל ולא גלי באמת אינם קדושין. ומשא"כ לאביי שם והלכתא כרבא. ואתי שפיר (קו' הנ"ל). אבל לר"מ דס"ל קדוש קדושת הגוף הה"נ בנשיא אזלינן בתר חוס אי דינא דמלכותא לאו דינא רק דר"מ ס"ל דדינא דמלכותא דינא. וע"כ בע' קדושת שמים וס"ל דזה בתורה תליא מילתא. וא"כ הם יותר ראויים ממנו. והוי כמקדיש בע"מ וכנ"ל. ובלא קדושת פה דל"ק. רק דשם במעשר איכא קדושת פה.

ונבאר ג"כ מ"ש תי' לקו' הב"ש דלעיל (אות ב' קו' ז') שלפימ"ש טעם אל לימוד קדשים בזמן הזה א' מהב' יתכן ג"כ ליישובה. דהנה במכילתין (י"א א') מיאשי' נגנז שמן המשחה ובמשנה (י' ב') שאינו מביא פר רק המשוח כו'. וקרבן ציבור נוהג גם בזמן הזה למאן דס"ל קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא וכמ"ש הר"מ ז"ל מקריבין אע"פ שאין בית. וגם יוצאים בלימוד לט"ב הנ"ל. וא"כ הי' זה תדיר וגם נהוג כעת למעשה. והמשוח רק להלכה ואף שהוא מקודש מ"מ לאיזה שירצה יקדים. וגם אפ"ל דסברת למעשה וללימוד דין זה עדיף משאר מקודש ותדיר. ומשא"כ בקרא מקודש עדיף דשם ל"ש סברא זה. אבל לפי"ז בצדו תברא לפי"ד הנ"ל דנשיא כמלך וצ"ע אי כבודו מחול והול"ל דין הנשיא קודם שנוגע למעשה ממש לדין הנהוג ותדיר טפי שאיש א' יחטא מרוב ציבור בהוראת כל ב"ד הגדול. ומזה היה מוכח לכאו' דנשיא אינו כמלך. ועמ"ש בחי' לעיל (י"ב ב') מהך דזבחים (צ' א'). וזה דוחק לומר דכיון דפ"צ קודם לשל מלך קדים סידרא דא"כ הדרא קושיא לדוכתא מהב"ש ועתה נבוא לבאר מותר דברי הגמ' מהקו' והדקדוקים.

יד) כי ראב"ש דחשיב בב' לענוים כדלעיל (אות ג' קו' י') ע"כ ס"ל דלא ביחוס תליא רק בתורה ולא היו א"כ לפי"ז בעול נגד ר"ג זקנו. וע"כ כדמתני לי' אחרים כו' אלו הי' תמורה כו' ר"ל שמשי' זו נתחזק רבי לקרותו אחרים סותר זא"ז לסברתו דקדושת פה מהני. ושאל מי הם כלא ידע בלשון רבים והשיב דהי' סותר זא"ז. שרבי א' בכתובות (ק"ג ב') שמעון חכם גמליאל נשיא כו'. אע"פ כו'. ומטעם יהושה וכמש"ל (אות י"א) והנה אם נשיאות אינו כמלוכה א"כ כבודו מחול עכ"פ איכא כבוד התורה וגאוה כל דהו מותר דכל כולה וז"ש שביקשו לעקור כבודך (היינו כבוד התורה שמעון חכם) וכבוד בית אביך (ר"ל נשיאות גמליאל נשיא וע"כ לא אמר לו רק ברמז ודק). וזה תרתי דסתרי. ור"ש לשי' דתלי בתורה אין ראיה משם דהוי קדושת פה. והשיב גם קנאתם לרמז שהי' מקנאה כיון דתלי בתורה והם היו גדולים. והשיב שאעפ"כ האויב כו'. [חזון לזה אפ"ל אנירון קיסר וא"כ אינו ראוי לאב"ד וערש"א ז"ל]. והשיב דמ"מ לא אהנו מעשייהו. ותופס בקולי ב' רק למעשה וע"כ שלפ"ד ר"ש לא סתר ר"מ את עצמו. וע"כ כיון שעכ"פ לדידי' סותרים. ואמר דמ"מ לפי"ז יש להוכיח בשמו שאינו רשע. אבל מ"מ הם סתרי רק שמצד חסרון ידיעה ס"ל כן. ועז"א אמרו לשון רבים רק משום ר"מ. ר"ל מ"מ ממקום א' הולך והנה מפני שיש להסתפק בשי' רבי כבשי' רשב"ג אביו וכמש"ל. ע"כ א' רבא להוציא מזה דשיטתו לעצמו משום ירושה. דמשום גאוה אין אשמה כ"כ על ר"מ דעדיף מרשב"ג. ועז"א אפילו הבי דענוותנא כו' וזה טעמו. וע"כ אמרו משום כו'. משא"כ לשי' ר"ש בנו בשלימות הומ"ל אמר ר"מ. ובדברי רשב"ג יש ב' פנים. א' משום גאוה. ב' משום יחס כנ"ל באורך. והנה רצה ר' יוחנן לשי' בחי"ש ובמש"ל (אות ד')

וגאוה כ"ד אסור (שם אות ה') להוכיח מדרשב"ג. דאא"ל דס"ל גאוה מותר דא"כ למה עביד הכירא ביניהו גופייהו. אע"כ צ"ל משום יחוס. והם עצמם צריכים ג"כ זה להורות דר"נ מיוחס ולא ר"מ אע"ג דעדיף מיני' בתורה וז"ש הלשון בע"ו הכירא. וגם דלשי' רשב"ג דס"ל קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא ע"כ מטעם עניות וע' ביבמות (ד' מ"ה ב) לענין גר דלדין אולי סגי באמו מישראל. אבל לגדולה ממש כגון נשיאות פסול לכ"ע. וז"ש לו ר"מ לר"נ אנא חכם ואת אב"ד ר"ל בשלמא אם היית נשיא ואא"ל להיות כן וצריך להיות אב"ד שהוא פחות אבל כעת הדבר מהופך וז"ש נעביד כי לדידן ר"ל לשי' שתלוי בתורה. וא"כ ע"כ ס"ל גאוה מותר וא"כ נימא גלי עוקצין וכו'. ויש להמתיק יותר לשון דלא גמיר. דמ"מ אפ"ל דס"ל סיני עדיף ועניות טוב רק מעוקצין אין ראיה לפי מ"ש לעיל (אות י"ב) דסיני ע"ש זכרון הלימוד, וכיון דלפי מדס"ל לרשב"ג דל"צ זה כלל ללמוד ולא גמר כלל ואין ראיה מזה. רק לשי' שאלו מכל וכמש"ל (אות י"א). רק לרש"א ז"ל טעם אחר במ"ש היכר בין ר"מ ור"נ ואינו מוכרח דבריהם דמ"מ גדולתו א"ש בממנ"פ וע"כ אמר ח"א סיני עדיף וח"א כו' ר"ל שאינו מוכרח מי ס"ל סיני עדיף שאפ"ל גם להיפך כנ"ל. וע"כ הגיה הך עובדא להבין מעצמנו כמ"ש ועכ"פ אין מזה קו' לר"י בשי' דחצי שיעור, ולפי כל זה מיושב ג"כ במה דלא פשיט ר"י משי' בב"מ כיון שהכוונה סיני ועוקר הרים נפלאה שהלא גם רבה בקי ומ"מ ק"ל עוקר הרים לשי' כנ"ל ומיושב עפי"ד (קו' ג' ד' ה' ט' שבאות א') (וקו' שבאות ג' מן א' עד ז'. וכן שם י' י"א י"ב י"ג). וגם יש להוסיף דלר"י הי' הכרח ספק בדרשב"ג ולא פשיט לי' כנ"ל מפני שאפ"ל להיפך מפני (קו' ו' שבאות ב') רק לפי"ד עכצ"ל כמ"ש בחי' מהלח"מ שם (ג' ב' עש"ה) עפ"י הירו'. [וגם אפ"ל אדרבא דמכאן לקח ר"י ספיקו וע"כ מצד ספק ס"ל תרוייהו וע"כ מצינו שם מותיב ומפרק הרבה ומברייתות הרבה. והרי סידר ירו', וע"כ אפ"ל טהרות לא סידר וכדעת רשב"ג דס"ל כוותיה]. וא"כ מזה גופא דאמרינן ח"א כו' ולי' מנו ש"מ דזה טעם הס' בדרשב"ג. וע"כ מביא הגמרא דאמוראי ג"כ נסתפקו בזה מדהי' להם ס' למנות ר"י. והנה אחר תשובת ראב"פ סיני עדיף ג"כ ע"כ א' משתים או דדמל"ד. או דכפה הר כגיגית וכמש"ל (אות ז') וזה עצמו תלוי בהך דסברא מ"ץ עדיף. והפי' בויתר גוים וכפה הר ועע"ז (ב' ב') ולעיל מ"ש (באות י"ב) ודוק. היטב כי נכון הוא לאחר העיון.

טו) **אבל** מטעם אחר יש לפקפק שכל בנינו רק אם נשיא כמלך ועדיף מנשיא שבט משא"כ א"נ דנשיא וגם ריש גלותא אינם כמלך ממש ומיושב ג"כ (קו' ט' אות ג') ושאני ממלכי ב"ד כו' או דס"ל באמת דאין מביא רק מלך כל ישראל. דהא ודאי לא אמרה התורה דיני' לאחר שיתחלק ב"ד [ועפי"ז אפ"ל ויהי בישורון מלך (אבל לא בנשיא שבט כ"א) בהתאסף ראשי עם יחד כו']. אבל זה תלוי בהך דגבה רישא שהוא במלך וכמ"ש בחי'. (וכ"ה בשוח"ט וילקוט ש"א כ"א) ומדאמרינן גם בנשיא גבה רישא ש"מ דגם הנשיא דומה למלך. ואפשר להוסיף דמ"מ תורה בעינן ולא ירושה סתם חדא דגם במלך אם אינו ראוי הדין כן והב' דבאינו ראוי איכא מחלוקת וע' מכילתין (י"א ב').

והן בגיטין (נ"ט ב') יש ג' טעמים כהן קודם ללוי ועמש"ל (י"ג א') בחי'. ובמכילתין לא מביא רק א' דבני עמרם כו'. ונראה שהנ"מ לטעמיה אחרים דשם יש רק קדימה לענין כבוד כמו קריאת התורה ומשא"כ לענין להתחיותו. ומשא"כ אם ילפינן מבני עמרם כו' ועפ"י הקו' בפנים שמשה מלך היה. וכן עפימש"ש דוקדשתו בכהנ"ג כ'. וא"כ שם מפורש גם ליטול מנה יפה וכיון דמינה ילפינן לכה"ד גם להחיותו הדין כן ודוק. ור"א יליף שם כהך התוריות ולא רב מתנה ואמינא דבזה מחולק ג"כ דמכילתין ובפרק הבונה עם תלמודין. דבב"ב פ"נ (דף ק"כ א') א"ר אמי בישיבה הלך אחר החכמה כו'. ובירו' סברין מימר כו' אף לישיבה. ואביי בגיטין שם ס"ל דאו' הוא ע"ש וכהך סתם משנה דמכילתין גם לענין להחיותו ומשא"כ לאידך דמשום דרכי שלום לענין חיית דקיי"ל בר"פ איזהו נשך כרע"ק חייך קודמין. ובמכות (י"א ב') וסנהדרין (צ"ג א') אמרינן וד' עמו שהלכה כמותו כו' וכן לא הוו מסיק כו'. ש"מ דלאסוקי שמעתא בעי ד' עמו. ואיכא קדושת שמים. ולבקיאות בעי ג"כ סייעתא כו' כדאמרינן מגילה (ו' ב') אבל לאוקמי גי' ס"ד כו'. ואע"ג דרבא סיני הוי ע' חולין (קל"ג) רבא נזוף הוי ולשי' עביד ל"מ רק דאם נימא (כמ"ש באות י"ג) דל"ב קדושת שמים הוא עדיף. וכן לסברא דאביי כמשנה דמכילתין כהן קודם. הוא קודם. רק דל"ס רבה בר מתנה דס"ל בוהדאי כאבוה [ועתוס' ב"ק (ה' א') דחזקיה ס"ל כאבוה ופרכינן עלי' מברייתא דאבוה]. דרק מפני דרכי שלום והיינו דנשיאות איכא גם להחיותו וכמ"ש במכילתין (י' א') נתן דעתו להושיבם כו'. וכן בשלהי ברכות לגבי רבה ור"י. ובזה ג"כ נ"ל הבעי' דרבה ור"י. אע"ג דרבה כהן הוי מ"מ כיון דלהחיותו שאני. והיה עמהם גם ר"ז דס"ל קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא ודל"ד ממלכותא רק עד שיקדישוהו שמים. ואע"ג דרבא קרוב למלכות הוי כדמוכח מהתי' דתענית (כ"ד ב') במעשה דאימי' דש"מ אין לו קדימה רק מ"מ היה לו הקדימה מטעם הסיני וזה מיפרך לאינך. וע"כ נשאר דלימא מילתא כו'. וע"כ א' דלא מיפרך ולא דלא שמיע לחברי' שהרי רבא יחידי הי' סיני. וכן היה ביניהם ג"כ אביי תלמיד רבה וס"ל ב"ק (ק"ג א') קדושה ראשונה קדשה לשעתה דגזל נכרי אסור. וכן גם לרבא עצמו אפ"ל דד"מ ל"ד לטעמיה בשבת (פ"ח א') כפה עליהם כו'. וא"כ דדד"מ ל"ד א"כ בעי קדושת שמיא ורב"מ קודם דאסיק. וע"כ ניחא מה דלא פשטו מדבלא מתים וכמש"ל דראב"פ לשי' השיב. ועוד דבני א"י ס"ל קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא וע"כ סיני עדיף ומשא"כ לשי' ר"י וכן לדידן דקיי"ל גזילו אסור. וע"כ כדחזי דגבה רישא. א"ל גבה רישא כו' כפירש"י דאיכא קדושת שמים ג"כ ובזה מודה גם רב"מ ורבא לטעמיה בבע"מ ועביד ל"מ. ורק שגם זה תלוי אי בעינן קדושת שמים וזה עצמו מספקינא וכן בהך דסיני עדיף לא אפשט כנ"ל. ונשאר בתיקו. והנה להר"מ ז"ל דס"ל דדמ"ד וכמש"ל בשמו (אות ו') אין נ"מ בדבר זה. המסמך ממלכות אותו נקבל. וגם אפ"ל דקיי"ל דסיני קודם משום הך דב"ב הכל צריכין למרי דחיטי. וג"ז לא פסק הר"מ ז"ל. משום דזה תלי בעניות. ואמרינן סוף סוטה משמת רבי בטלה ענוה. ומ"מ הגמרא נשארת בתיקו לענין זה עצמו אם תלי בסיני ואי בעי קדושת שמים. ועכ"פ מוכח מסוגיין דנשיא כמלך וא"כ נ"מ בהך בעי' דרבי (י"א ב') ועפי"ז נעוץ סופה בהתחלה. ואתי שפיר ההדרן עפיד"ז.

טז) **הספק** האחרון שנשאר בתיקו יש לפשוט לכאורה דרב"מ קדים דאיכא קדושת שמים. ובזה תלי לא ביחוס דנשיא אינו כמלך. והבעי' היה רק דלר"ז לשי' דס"ל קדושה ראשונה קדשה לשעתה תליא ביחוס. וכהן קודם לדידי' אפי' להחיותו וכן לגדולה קדים מישראל אחר לכל הפחות. [ועי' ירו' ברכות פ' אלו דברים ר' זעירא כהן היה ועסה"ד דהיינו ר"ז דבבלי. ובמ"א הארכתי] אבל לשי' רב"מ לענין להחיותו א"ש מעלה כלל. ויחוס ל"ש לדידיה וכמש"ל. והנה לשי' ר"ש נ"מ בדין נשיא בזמה"ז לענין אי כבודו מחול וכמש"ל (אות י"ג) והו"ל להתחיל התוריות בנשיא. וא"ל משום דפר ציבור קודם לפר נשיא דא"ל הדרא קושיא לדוכתא מהב"ש הנ"ל (אות ב' קו' ז') הול"ל משות דקדום גם לפר ציבור אע"כ צ"ל משום דלהלכה קדים. א"כ למעשה קדים טפי כנ"ל שם. רק לפי האמור ניחא לפי כל המעשה דרשב"ג ורבי ור"ש בנו, ורבה ור"י ושלחו מתם ולשי' ר"י ל"ק עלי' כנ"ל. וסמך אלי' הבעי' זו ע"כ דתלי בהך כנ"ל בכל האותיות הקודמות א"כ ניחא בממנ"פ דלשי' רשב"ג דס"ל קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא ע"כ מטעם עניות וע' ביבמות (ד' מ"ה ב) לענין גר דלדין אולי סגי באמו מישראל. אבל לגדולה ממש כגון נשיאות פסול לכ"ע. וז"ש לו ר"מ לר"נ אנא חכם ואת אב"ד ר"ל בשלמא אם היית נשיא ואא"ל להיות כן וצריך להיות אב"ד שהוא פחות אבל כעת הדבר מהופך וז"ש נעביד כי לדידן ר"ל לשי' שתלוי בתורה. וא"כ ע"כ ס"ל גאוה מותר וא"כ נימא גלי עוקצין וכו'. ויש להמתיק יותר לשון דלא גמיר. דמ"מ אפ"ל דס"ל סיני עדיף ועניות טוב רק מעוקצין אין ראיה לפי מ"ש לעיל (אות י"ב) דסיני ע"ש זכרון הלימוד, וכיון דלפי מדס"ל לרשב"ג דל"צ זה כלל ללמוד ולא גמר כלל ואין ראיה מזה. רק לשי' שאלו מכל וכמש"ל (אות י"א). רק לרש"א ז"ל טעם אחר במ"ש היכר בין ר"מ ור"נ ואינו מוכרח דבריהם דמ"מ גדולתו א"ש בממנ"פ וע"כ אמר ח"א סיני עדיף וח"א כו' ר"ל שאינו מוכרח מי ס"ל סיני עדיף שאפ"ל גם להיפך כנ"ל. וע"כ הגיה הך עובדא להבין מעצמנו כמ"ש ועכ"פ אין מזה קו' לר"י בשי' דחצי שיעור, ולפי כל זה מיושב ג"כ במה דלא פשיט ר"י משי' בב"מ כיון שהכוונה סיני ועוקר הרים נפלאה שהלא גם רבה בקי ומ"מ ק"ל עוקר הרים לשי' כנ"ל ומיושב עפי"ד (קו' ג' ד' ה' ט' שבאות א') (וקו' שבאות ג' מן א' עד ז'. וכן שם י' י"א י"ב י"ג). וגם יש להוסיף דלר"י הי' הכרח ספק בדרשב"ג ולא פשיט לי' כנ"ל מפני שאפ"ל להיפך מפני (קו' ו' שבאות ב') רק לפי"ד עכצ"ל כמ"ש בחי' מהלח"מ שם (ג' ב' עש"ה) עפ"י הירו'. [וגם אפ"ל אדרבא דמכאן לקח ר"י ספיקו וע"כ מצד ספק ס"ל תרוייהו וע"כ מצינו שם מותיב ומפרק הרבה ומברייתות הרבה. והרי סידר ירו', וע"כ אפ"ל טהרות לא סידר וכדעת רשב"ג דס"ל כוותיה]. וא"כ מזה גופא דאמרינן ח"א כו' ולי' מנו ש"מ דזה טעם הס' בדרשב"ג. וע"כ מביא הגמרא דאמוראי ג"כ נסתפקו בזה מדהי' להם ס' למנות ר"י. והנה אחר תשובת ראב"פ סיני עדיף ג"כ ע"כ א' משתים או דדמל"ד. או דכפה הר כגיגית וכמש"ל (אות ז') וזה עצמו תלוי בהך דסברא מ"ץ עדיף. והפי' בויתר גוים וכפה הר ועע"ז (ב' ב') ולעיל מ"ש (באות י"ב) ודוק. היטב כי נכון הוא לאחר העיון.

טו) **אבל** מטעם אחר יש לפקפק שכל בנינו רק אם נשיא כמלך ועדיף מנשיא שבט משא"כ א"נ דנשיא וגם ריש גלותא אינם כמלך ממש ומיושב ג"כ (קו' ט' אות ג') ושאני ממלכי ב"ד כו' או דס"ל באמת דאין מביא רק מלך כל ישראל. דהא ודאי לא אמרה התורה דיני' לאחר שיתחלק ב"ד [ועפי"ז אפ"ל ויהי בישורון מלך (אבל לא בנשיא שבט כ"א) בהתאסף ראשי עם יחד כו']. אבל זה תלוי בהך דגבה רישא שהוא במלך וכמ"ש וילקוט ש"א כ"א) ומדאמרינן גם בנשיא גבה רישא ש"מ דגם הנשיא דומה למלך. ואפשר להוסיף דמ"מ תורה בעינן ולא ירושה סתם חדא דגם במלך אם אינו ראוי הדין כן והב' דבאינו ראוי איכא מחלוקת וע' מכילתין (י"א ב').

והן בגיטין (נ"ט ב') יש ג' טעמים כהן קודם ללוי ועמש"ל (י"ג א') בחי'. ובמכילתין לא מביא רק א' דבני עמרם כו'. ונראה שהנ"מ לטעמיה אחרים דשם יש רק קדימה לענין כבוד כמו קריאת התורה ומשא"כ לענין להתחיותו. ומשא"כ אם ילפינן מבני עמרם כו' ועפ"י הקו' בפנים שמשה מלך היה. וכן עפימש"ש דוקדשתו בכהנ"ג כ'. וא"כ שם מפורש גם ליטול מנה יפה וכיון דמינה ילפינן לכה"ד גם להחיותו הדין כן ודוק. ור"א יליף שם כהך התוריות ולא רב מתנה ואמינא דבזה מחולק ג"כ דמכילתין ובפרק הבונה עם תלמודין. דבב"ב פ"נ (דף ק"כ א') א"ר אמי בישיבה הלך אחר החכמה כו'. ובירו' סברין מימר כו' אף לישיבה. ואביי בגיטין שם ס"ל דאו' הוא ע"ש וכהך סתם משנה דמכילתין גם לענין להחיותו ומשא"כ לאידך דמשום דרכי שלום לענין חיית דקיי"ל בר"פ איזהו נשך כרע"ק חייך קודמין. ובמכות (י"א ב') וסנהדרין (צ"ג א') אמרינן וד' עמו שהלכה כמותו כו' וכן לא הוו מסיק כו'. ש"מ דלאסוקי שמעתא בעי ד' עמו. ואיכא קדושת שמים. ולבקיאות בעי ג"כ סייעתא כו' כדאמרינן מגילה (ו' ב') אבל לאוקמי גי' ס"ד כו'. ואע"ג דרבא סיני הוי ע' חולין (קל"ג) רבא נזוף הוי ולשי' עביד ל"מ רק דאם נימא (כמ"ש באות י"ג) דל"ב קדושת שמים הוא עדיף. וכן לסברא דאביי כמשנה דמכילתין כהן קודם. הוא קודם. רק דל"ס רבה בר מתנה דס"ל בוהדאי כאבוה [ועתוס' ב"ק (ה' א') דחזקיה ס"ל כאבוה ופרכינן עלי' מברייתא דאבוה]. דרק מפני דרכי שלום והיינו דנשיאות איכא גם להחיותו וכמ"ש במכילתין (י' א') נתן דעתו להושיבם כו'. וכן בשלהי ברכות לגבי רבה ור"י. ובזה ג"כ נ"ל הבעי' דרבה ור"י. אע"ג דרבה כהן הוי מ"מ כיון דלהחיותו שאני. והיה עמהם גם ר"ז דס"ל קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא ודל"ד ממלכותא רק עד שיקדישוהו שמים. ואע"ג דרבא קרוב למלכות הוי כדמוכח מהתי' דתענית (כ"ד ב') במעשה דאימי' דש"מ אין לו קדימה רק מ"מ היה לו הקדימה מטעם הסיני וזה מיפרך לאינך. וע"כ נשאר דלימא מילתא כו'. וע"כ א' דלא מיפרך ולא דלא שמיע לחברי' שהרי רבא יחידי הי' סיני. וכן היה ביניהם ג"כ אביי תלמיד רבה וס"ל ב"ק (ק"ג א') קדושה ראשונה קדשה לשעתה דגזל נכרי אסור. וכן גם לרבא עצמו אפ"ל דד"מ ל"ד לטעמיה בשבת (פ"ח א') כפה עליהם כו'. וא"כ דדד"מ ל"ד א"כ בעי קדושת שמיא ורב"מ קודם דאסיק. וע"כ ניחא מה דלא פשטו מדבלא מתים וכמש"ל דראב"פ לשי' השיב. ועוד דבני א"י ס"ל קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא וע"כ סיני עדיף ומשא"כ לשי' ר"י וכן לדידן דקיי"ל גזילו אסור. וע"כ כדחזי דגבה רישא. א"ל גבה רישא כו' כפירש"י דאיכא קדושת שמים ג"כ ובזה מודה גם רב"מ ורבא לטעמיה בבע"מ ועביד ל"מ. ורק שגם זה תלוי אי בעינן קדושת שמים וזה עצמו מספקינא וכן בהך דסיני עדיף לא אפשט כנ"ל. ונשאר בתיקו. והנה להר"מ ז"ל דס"ל דדמ"ד וכמש"ל בשמו (אות ו') אין נ"מ בדבר זה. המסמך ממלכות אותו נקבל. וגם אפ"ל דקיי"ל דסיני קודם משום הך דב"ב הכל צריכין למרי דחיטי. וג"ז לא פסק הר"מ ז"ל. משום דזה תלי בעניות. ואמרינן סוף סוטה משמת רבי בטלה ענוה. ומ"מ הגמרא נשארת בתיקו לענין זה עצמו אם תלי בסיני ואי בעי קדושת שמים. ועכ"פ מוכח מסוגיין דנשיא כמלך וא"כ נ"מ בהך בעי' דרבי (י"א ב') ועפי"ז נעוץ סופה בהתחלה. ואתי שפיר ההדרן עפיד"ז.

טז) **הספק** האחרון שנשאר בתיקו יש לפשוט לכאורה דרב"מ קדים דאיכא קדושת שמים. ובזה תלי לא ביחוס דנשיא אינו כמלך. והבעי' היה רק דלר"ז לשי' דס"ל קדושה ראשונה קדשה לשעתה תליא ביחוס. וכהן קודם לדידי' אפי' להחיותו וכן לגדולה קדים מישראל אחר לכל הפחות. [ועי' ירו' ברכות פ' אלו דברים ר' זעירא כהן היה ועסה"ד דהיינו ר"ז דבבלי. ובמ"א הארכתי] אבל לשי' רב"מ לענין להחיותו א"ש מעלה כלל. ויחוס ל"ש לדידיה וכמש"ל. והנה לשי' ר"ש נ"מ בדין נשיא בזמה"ז לענין אי כבודו מחול וכמש"ל (אות י"ג) והו"ל להתחיל התוריות בנשיא. וא"ל משום דפר ציבור קודם לפר נשיא דא"ל הדרא קושיא לדוכתא מהב"ש הנ"ל (אות ב' קו' ז') הול"ל משות דקדום גם לפר ציבור אע"כ צ"ל משום

באופן אחר בהקדם הרמב"ם מה' כלאים פ"י ה' ק"ט ז"ל הרואה כלאים בבגדו אפילו בשוק היה מהלך קופץ וקורע מעליו. ולמה נדחה מפני השבת אבידה מפני שהוא לאו של ממון. והנה בשו"ת מקום שמואל (סי' ז') מקשה מדהשמיט סוגי' הש"ס (ברכות כ' א') ליגמר מיני' שב ואל תעשה כו' ש"מ דלא ס"ל כוותיה וטעמא מאי ע"כ. (ב) ביותר קשה מדלא מתרץ על ש"א שב וע"ת ע"כ לא ס"ל א"כ מה יענה לקושית הגמרא מפסח שם. (ג) קושי' מהרש"א ז"ל (מגילה ג') על פי' רש"י ז"ל ד"ה את ל"ת כו' והתעלמת כו' ובמפ"ש דתנן שאני התם דכתיב לאחותו כו' ע"כ (ד) קושי' הפלאה (כתובות י"ז א') בתוספות ד"ה פרשות כו' ולר"י הקו' גדול שימושה כו'. א"כ הא דאמרינן במגילה (ד' א') גדול ת"ת כו' ויליף מיעקב קאי ג"כ על שימושה כו'. א"כ אמאי לא יליף מהכא כיון דמ"מ נדחה מפניו ואין דבר שנדחה מפני מ"מ כו' ע"כ. (ה') מקשה מהא דאמרינן (א"ע י"ג א') גבי מי שהלך ללמוד תורה יכול לטמא דוקא בטומאה דרבנן ומת דיחה אפילו כה"ג ונזיר כו' ע"כ. (ו"ו) קשה בתוספות ד"ה פרשות כו'. ו"ל כו' נמצא דכבוד התורה גדול מכ"מ ושם אמרינן דכבוד ה"מ גדול מכ"כ ומ"מ. ואיך מבטלין ת"ת למ"מ. (ז) קושית התוספות (שבועות ל' ב') ד"ה אבל כו' הכא אמרינן כו' וכפמ"ש שב וא"ת כו' וע"ש. ח' הרא"ש בפ"ט דנדה כתב בשם הירושלמי במוצא כלאים בבגדו של חבירו בשוק א"צ להגיד לו מפני כבוד הבריות כו'. ומקשה בשאגת אריה (סי' ב"ח) מהא ד' (מנחות ל"ז) רבינא הוי אזיל אבתרי' דמר בר ר"א איפסקי' קרני' דחיטי כו' כדמטי' לביתו א"ל מהתם. איפסקא א"ל אמאי לא א"ל מהתם הוי שדיתנו כו' משמע דצריך להודיעו. (ט') קושי' הפ"י (מגילה ג') אמאי פשיט מגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת. דקריאת מגילה עדיף מת"ת. וקשה נהי דדחי ל"ת הא כמה מצות עשה דחו ל"ת ומ"מ מקרא מגילה דחי אותם והראיה מעבודה כו' ע"כ. (יו"ד) קושי' מה שהקשה בשו"ת ר' בצלאל (סי' ג') להלכות א"י ניחא. דהנה (סנהדרין נ"ב א') בגמרא שהרי דחתה עבודה וקשה הא גם נשים יכולים לשחוט קרבן א"כ דחתה עבודה לענין שחיטה ולהלכות א"י (חולין ב' א') נשים אין שוחטין מיושב אבל להתוספות קשה כו' ע"ש. (יו"ד) ק' אמאי ל"פ מפסח כו' עי' בשאג"א ופ"י.

ב) **ליישב** בעזה"י כל הקושיות. בהקדם גמרא (מנחות ע"ב ב') חביבה מצוה בשעתה כו'. רצה ליקף מקרבנות ודאי שאני התם שהרי דחתה שחיטה כו'. רק באמת דבר זה לא לכ"ע הן דהנה בספר כתנות עור ובספר עצי אלמוגים כתבו דאפשר להיות ע"י ב' שוחטין זבח אחד מותר ועי' (חולין ל' ב'). וזה יכול וזה יכול פטור (שבת צ"ג א'). רק באמת לר"ש דס"ל מקלקל בחבורה חייב א"כ תיקף כשמשיך הסכין על צואר של בהמה מתחייב. ועי' (שבת ק"ו א') ע"כ תוכן דבריו.

ג) **אי"תא** בשו"ת רע"א (סי' ס"ט) וז"ל אשר נשאלין במ"ש התוספות שבת שם שהתיקון צריך להיות בשעת הקלקול א"כ אמאי פוטר בהשוחט לעכו"ם לחוץ דהא התיקון לא היה בשעת הקלקול. ואפ"ל דאתיא כר"ש דמחייב במקלקל ולדידיה כתב התוספות ע"ש. אבל לר"י ל"צ ע"כ.

ד) **ובאלו** הקדמות אתחיל לבאר בעזה"י. הנה הרמב"ם פוסק כר"י ומ"מ פוסק בהשוחט דחייב. א"כ ע"כ לא ס"ל כתוספות. אלא כשיטת רש"י ז"ל שם. ולפי"ז ס"ל ג"כ חמ"ב דוקא בקרבנות. אבל בשאר דברים לא אמרינן חמ"ב. משום שהרי דחתה שחיטה. ואי משום דס"ל מקלקל פטור הא ע"כ ל"צ שהתיקון יהיה בשעת שחיטה ולאח"כ יהיה מתוקן ועי' בשו"ת רע"א הנ"ל. ולכן ניחא לדידיה דא"צ לתרץ ברכות שב וא"ת אלא משום דשם לא יהיה בטול מפסח שני. אך הגמרא מתרץ אלא לר"י דהוא ס"ל מקלקל פטור וכמ"ש התוספות לדידיה שבת הנ"ל. א"כ ל"ל שהרי דחתה שחיטה ויליף בכ"מ חייב מקלקל בחבורה. ולפי"ז ליכא לתרץ שיהיה ראוי הפסח לאח"כ. אבל הרמב"ם לשי' ניחא בזה מיושב קושי' (א' ב') ובזה מיושב קושי' (ז' ח') באמת הרא"ש לא ס"ל כתירוץ התוספות אלא כהרמב"ם ז"ל א"כ ל"צ לתירוץ התוספות שבועות הנ"ל.

ה) **אמנם** על קושי' מפסח החשיתי אבל לא הונח לנו אמאי מבטלין ת"ת למת מצוה. בשלמא להגמרא שב וא"ת ניחא. ועכ"פ ל"ל להקדים הט"ז הוקשה להר"ן במ"ש מבטלין עבודה לקריאת מגילה והיינו ביכול לקיים ב'. א"כ מבטלין ת"ת צ"ל כן ואיך שייך לומר על ת"ת כן. אבל אפ"ל בכה"ג דגדר שילמוד בשעה זו עת קריאת מגילה ולפי"ז אם יבטל כעת ילמוד אח"כ השעה זו שגדר שילמוד שעה א' כו' ביום. וקמ"ל משום חביבה מצוה בשעתה שילמוד קודם. וכן שמעתי. ואפ"ל כן דעת הרמב"ם ז"ל. ולפי"ז מיושב קושית התוס' כתובות מהלכות ד"א דשם הי' מתלמידי רשב"י ועי' (שבת ט' א') דהלמוד הי' בתדירי כגון רשב"י ותלמידין אם היו מבטלין עת הזה כל עיקר. ולפי"ז ל"ק קושית התוספות הנ"ל. והנה [במגילה י"ז ב'] קאמר רבה ורבה ע"כ ס"ל כדעת הרמב"ם בהקדם מ"ש בשו"ת רע"א [סי' י"ט] ז"ל שאלה אם ריאה את חבירו שלובש כלאים אם מחויב להגיד. תשובה הנה [ב"ק ק"ץ] אמר רבה היתה אבן מונחת בשוק כו'. לענין שבת

מלאכת מחשבת כו'. וקשה לי מתוספות [שבת ע"ב ב'] ד"ה נתכוין. נתכוין שהוא תלוש ונמצא מחובר פטור מטעם מתעסק. ול"ל מטעם מלאכת מחשבת. ועי' במהרש"א [סנהדרין ס"ב] לר"י ל"ד פרט למתעסק כו' אבל קשה א"כ אביי ורבא דפליגי בנתכוין לתתוך תלוש ותתך מחובר וכי אזלי שלא להלכתא. וצ"ל דבר חדש מה דממעטינן פרט למתעסק ר"ל דפטור לגמרי אלא דלא תביא קרבן. וראיה לזה ממ"ד כו' ור"ה בש"ע אם אינו יודע שיש כלאים ואחר רואהו צריך להגיד לו ואמאי וכיון שאין יודע אינו אלא מתעסק כו' ע"ל ודוק. א"כ מוכח דרבה ס"ל כהרא"ש א"כ קשה קושית השאגת אריה מתוספות וע"כ צ"ל דס"ל כהר"מ ז"ל א"כ ל"ק קושית התוספות כתובות לדידיה כנ"ל. א"כ בזה מיושב קושיא [ד' ה'] באמת לרבה ל"צ לתירוץ התוספות כתובות. וכן אפ"ל מע"א דס"ל הני מ"ד כשיטת הר"מ ז"ל ול"ק. בזה מיושב קושי' [יו"ד] רבא ס"ל לעיל ג"כ כרא"ש א"כ קשה קושית השאג"א. וצ"ל דס"ל כהרמב"ם א"כ קשה מת"ת כו'. וצ"ל דס"ל לא שב ואל"ת וכנ"ל. א"כ צ"ל משום שיכול לקיים אח"כ א"כ לא מצי לפשוט מפסח דאפשר לקיים אח"כ. ולפי"ז מיושב גם הא דאמרינן מבטלין ת"ת לכ"כ צ"ל לא כל עיקר ועי' [מגילה ג'] דוק ותשכח. א"כ ל"ק קושית התוספות כתובות ד"ה פרשות כו' ע"ש א"כ מתורץ קושיא [ו"י]. ומתורץ קושיא [ז'] להר"מ ז"ל. ובזה מתורץ קושיא [ט'] דהפשיטות לא קאי דמצינו דדחי גם בעוקר כולה. ודוק.

וי"ו) ונמצא להנ"ל כל בנינינו מיוסדים לדעת הרמב"ם והרא"ש והר"ן. אבל לדעת ההיפך קשה קושיא [וא"ו] וע"כ צריכין לתרץ בענין אחר בהקדם מ"ש התוספות [סנהדרין י"ט א'] כבוד ת"ח מצוה ובמקום מצוה מלך שמהל על בבודו כבודו מחול כו' ע"ש. ועתה נבוא להויכוח והמחלקת שהי' בין הני תנאים ליישב בעזה"י בצירוף דברי הנ"ל. והם בהקדם מ"ש בהקדמה בעל מפרש תוספתא הרב המאוה"ג כו' מו"ה שמואל נ"י. ז"ל שם יש לדקדק במ"ש התוספות בברכות שם שב ואל"ת כו'. לילף מנזיר וי"ל כו' דאכתי קשה נילף במה הצד כו'. ואפ"ל עפמ"ש [מקדושין ד'] היכי דאמרינן בא זה ולימד ע"ז מקשינן לכתוב חד וביארתי בכאן במס' פסחים פ"א פ"ז פליגי ראב"י ורבא [פסחים ק"כ מצה בזה"ז דאורייתא או דרבנן וא"כ כהן דילוף מלאחותו דמטמא עושה פסח למת מצוה ומלאבי' ילפינן כהן ולאמו לכהן ולנזיר ולאחיו לכה"ג ונזיר כן הוא [זבחים ק"א] והתוספות נזיר מ"ט ד"ה ומאי העלו לבסוף דאין הסוגיא סותרת וגם למ"ש בהתחילה י"ל כסוגיא דזבחים ע"ש היטב ועי' תוספות [סנהדרין ל"ה] דאיצטריך לכהן הדיוט דקדושתו קדושת עולם ולכהן ס"ד דלא מטמא למ"מ אף דנזיר יכול לטמאות וא"כ קשה נכתוב חד רבוי' גבי נזיר דנרבה כה"ג וכ"ש כה"ד ואף דנוכל לומר דאתא באם אינו ענין מ"מ ק' נכתוב חד בהדיא כמו דמסקינן לרבא מצה בזה"ז דאורייתא וע"כ משום דטרח וס"ל קרא והאי כמו ב' כתובין וכל היכא דיש למדרש דרשינן וגם עושה פסח נכתוב בהדי' כי היכי דלא נטעה ואין נפ"מ בין בקדושה יתירה כמ"ש התוספות ברכות דגבי פסח לא שני לן בין ק' יתירה אם לא וע"כ הוי כמו בכתובים ולא גמרינן מיני'. ומ"מ טפי עדיף שכתבו באם אינו ענין כמ"ש רש"י ז"ל זבחים פ"א ב'. ומעתה מיושב הך דמקשינן ולגמור מיני' ולכאורה בה"א זו אין לחלק בין קום ועשה לשב ואל"ת ותקשה והתעלמת ל"ל כמש"ל דלכאורה קשה ולגמור ממה הצד מכתן ונזיר וע"כ משום דנכתוב חד בהדי', וזהו לרבא. אבל לראב"י דאמרינן באם אינו ענין אף היכי דאיכא למדרש דרשינן א"כ נגמור מיני' ממה"צ. וע"כ משום והתעלמת מיותר דאם נילף במה"צ אף לקיים מ"ע א"כ והתעלמת ל"ל ואתי להורות דלא נילף ממה"צ עשה ול"ת ועדיין נילף מעו"פ ל"ת לחוד ושוב ל"ק והתעלמת ל"ל דאיצטריך לעשה ול"ת לכן אמרינן שב ואל"ת ש' אבל לרבא דכל דאתי באם א"ע מקשינן נכתוב חד בהדי' א"כ במה הצד בל"ה לא יליף מקשה והתעלמת ל"ל וע"כ דלא גמרינן מעושה פסח. וא"כ ל"ג מידי ולא איצטריך לחלק בין קום ועשה כו'. ועי' בא"ה סי' י"ג גבי ציצית ולמ"ש יש ליישב דבריהם עכ"ל.

ח) והנה עתה נבוא לעומק הענין בעזה"י ולבאר כל חמירא בהקדם אשר מצאתי מרגניתא טבא רשב"ג ס"ל מצה בזה"ז דאורייתא עיין (חולין ד') רשב"ג ס"ל כל מצוה שהחזיקו בה כותים מדקדקים ומוקי הגמרא דאתי לאוסופי על ת"ק אפילו מצוה מדברי סופרים כו' ע"ש. ולפי"ז א"א דס"ל מצה בזה"ז מדרבנן א"כ קשה היינו ת"ק דת"ק ס"ל מצת כותי אדם יוצא ידי חובתו בפסח אלמא דעביד שמור לשם מצה כו' וע"כ ס"ל דהוא ג"כ מדאורייתא ועי' רש"י [גיטין י' א'] ד"ה ואדם כו' דכתיב ושמרתם כו'. ולפי"ז ס"ל כהרמב"ם א"כ קשה קושיא הנ"ל מת"ת כמש"ל [אות ה'] וצ"ל דס"ל כהר"ן א"כ ג"כ ל"ק קושית התוספות כתובות ד"ה ברשות כו' ולעולם מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול כמש"ל [אות ו"ו] אבל ר"ן לשי' פסחים שבמזיד אסור לעשות פסח ב' א"כ ל"ל כהרמב"ם כמש"ל משום דאפשר לקיים א"כ לא אמרינן כהר"ן א"כ ע"כ כבודו מחול ולכן הקפידו וז"ש ניתני לי' עוקצין ולהוכיח דכבודו מחול כנ"ל באופן א' משום דכל משמע ב"ש כנ"ל. וז"ש דלא גימא שמעתא מפיהו הכוונה ע"פ.

ט) הירושלמי בפ' אל תגזול דל כי דל הוא קאי ע"מ שאומר תורה שלא משמע וצ"ל מפיהו כו'. והנה בשו"ת משכנות יעקב (סי' פ"ד) הוכיח לענין שופר של גזל דיוצא בתקיעה משום קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה כן לגזל אלמא דלא חשיב קול לגזילה ע"כ. א"כ אמאי יליף מלא תגזול דל דקאי ע"ז דעיקר הגזל הוא משום שהוא שומע מאחר מקול ונהנה מקול השמיעה ואם לא הוי שומע ממנו הי' מותר לאומרה נמצא דעיקר הגזילה הוא מצד הקול. אבל באמת הדין של המשכנות יעקב צריך עיון גדול אצלנו דהנה התוספות (פסחים כ"ו א') ד"ה תוך כו' מקשה כו' ותירץ משום במעילה כתיב אכילה וצריך דרך אכילתן כמעילה משום כדתיב אכילה כו' עכ"ל. אבל בגזול לא שייך לחלק בין דרך אכילתן כו'. אבל כדמעיין בשו"ת שאגת אריה (סי' ע"ז) באמת כתב שלא כהתוספות ע"ש דהוצרכה לזה משום קושית התוספות (בריתות כ"ג) לר"ש כו'. יהובא ראיה לזה משום דכתיב לא תעוגנו כו'. אבל בנו"ב מהדורה תנינא (סי' קט"ו) כתב להיפך כו' ע"ש. ועי' בקונטרס אחרון שם ד"ה ויש כו'. להביא ראיה לדעת השאג"א ע"ש. וכתב אין לדחות דאימא איפכא גם בחצי שיעור אסור וחייב ביו"כ דמהיכא תיתי ה"א לחייב על חצי שיעור מה שלא מצינו בכ"מ בשום איסור אכילה כו' עכ"ל. אמנם עי' בס' איסור והיתר (יומא ע"ג ב') באיסורי הנאה אסור כו' א"כ גם ביה"כ אסור בהנאה גם לסוך כו' א"כ אפ"ל כמ"ש הקונט"א. ועי' בשו"ת חכם צבי (סי' פ"ז) דצריך תרוייהו חדא דאפשר להצטרף וגם צ"ל הכל למרבה כ"ש ועי' בתוספות יומא שם שכ"כ. ובספר איסור והיתר שם באיסורי הנאה אפשר להצטרף הנאת גרונו כו' וע"ש.

יו"ד) וז"ש דלא לימרו שמעתא ר"ל לשי' דס"ל כל כ"ש א"כ ס"ל חצי שיעור אסור מתורה מכל. א"כ אפ"ל כמ"ש הקונטרס אחרון וראיה שלו ראיה להשאגת אריה במ"ש (אות ט') א"כ אמרינן לא כמ"ש הת"כ הנ"ל א"כ אמרינן לא כהתוספות פסחים מצד דרך אכילתן דלא מצינו דח"ש אסור כמ"ש בקונטרס אחרון ול"ל באיסורי הנאה כיון דעיקר לימוד שלן מכל. והכא באיסורי הנאה אף דיש להצטרף מ"מ כל ליכא כנ"ל. א"כ מ"ט במעילה ליתא כקל כיון דא"צ דרך אכילתן וע"כ דאין בו משום גזילה לכן אמרינן גם הכא דלא לימרו כו'. מאל תגזול ע"כ ל"ק ע"ז לשיטתו.

יא) בזה מיושב גם מה שלא קיבלו מא"י דכתבו סיני עדיף כמש"ל באופן א' דתלוי בכל א"י כולהו עדיף סיני כו'. והיינו משום דבני מערבא אזלי לשיטתם ריש חולין דנשים אין שוחטין לכתחילה וכמש"ל [אות א' ק"י ו'] דמסנהדרין קשה דאפ"ל שהרי דחתה שחיטה כו' לתוספות. א"כ אפ"ל דלשיטתם אזלי. ובהקדם מה שתירץ אהובי אחי הרב המאוה"ג חו"ב סוע"ה כו' בעהמ"ח עטרת שאול נ"י. על קושי' הנ"ל להתוספות אפ"ל דלא ס"ל שהרי דחתה שחיטה דאפשר לקיים ע"י ב' שוחטים זבח אחד [חולין ל'] וזה יכול וזה יכול פטור כו'. ע"ש כמ"ש באריכות בבאר היטב ונכון ודפח"ח וש"י. והנה לפימש"ל [אות ד'] דד"ז תלוי בדעת הרמב"ם והרא"ש והט"ז. א"כ לפי"מ דס"ל דלא כהא"י ע"כ לא ס"ל שהרי דחתה שחיטה א"כ יליף בכ"מ חמ"ב א"כ לא אפ"ל כמ"ש הרמב"ם הנ"ל [אות א'] א"כ לא ס"ל כהט"ז משום דדחיק לחלק וכנ"ל א"כ קשה קושיא הנ"ל וצ"ל דכבודו אין מחול כמש"ל [אות ו"י] אבל בני מערבא לשי' דס"ל דנשים אין שוחטין א"כ לא ס"ל כנ"ל וכבודו מחול א"כ כל גבה לב ר"ל כולה אבל במיעוט מותר גאוה. א"כ הא דאמרינן ישמיע כל תהלתו ר"ל כל כולהו אבל לדידן ע"כ ל"ל שהרי דחתה כו' א"כ ס"ל כהט"ז וכבודו מחול א"כ כל כ"ש ואפילו כ"ש אסור א"כ ישמיעו כל תהלתו ר"ל כולהו. ובזה א"ש מהגי'.

יב) רבי לר"ש בר"י אחרים כו'. והיינו רבי לשי' במנחות שהרי דחתה כו'. א"כ ס"ל בכ"מ לאו חמ"ב א"כ אמרינן כהרמב"ם וכהט"ז א"כ כבודו אין מחול. א"כ ח"ש כנ"ל [אות יו"ד] וכמ"ש השאג"א וכמשכ"י א"כ אין בו משום אל תגזול דל כנ"ל. אבל ר"ש לא ס"ל כן וכשיטת הגרו"ב ולהיפך כמש"ל. וז"ש הדרן עלך הורו ב"ד כו' ועי' [ג' ב'] בסוגיא דמאה שישבו להורות דמייק ממשנה דבעינן כולה ב"ד דוקא וכל כולהו. ול"ק מסוגיא [דפסחים ס"ב] כל כ"ש דאיכא תנאי דס"ל כל כולהו כו'. ותוכל לחזור מסכת זו. ואף שבעל מסדר הוא רבי ורבו לתנ"ל כל ת"ש מ"מ ניחא וע"ש בחי' [ג' ב'] עפימ"ש שהארכנו להל"מ. ועי' לעיל באופן א' [אות ד'] ולא קשה מידי ודוק. ולאחר העיון יתיישבו כל הקושיות היטב וכל אחד על מקומו יבוא בשלום. וב"ה החונן דעת כן יזכני לחדש ע"ז האמת לאמיתו התורה ע"ד ההלכה.

יעננו, אבינה מה יאמר לי לפ"ק. יום א' לסדר ולפרט.
וגם הקמתי. הטוב חשוון.
נתן נטע בלאא"מ הרב הג' המ' מוהר"ר משה מישל נ"י ויזרח כו' לוריא מקראקינאווי פה אוטיאן.

השמטות

אתניי' רבי לר"ש ברי' כו' עמש"ל בהדרן. ומ"ש בגליונו [אות ב'] ועפי"ד רבינו ז"ל שם נ"ל יותר קרוב ע"פ פלוגתת ב"ש וב"ה בנזיר [ל"ח ב'] אם הקדש טעות הקדש או לא. ובזה תלי ג"כ מעשר ט' וי"א. ולב"ה הוי גזה"כ וא"כ הוי הקדש בעצם. ולב"ש מטעם הקדש טעות ודמי לתמורה וכ"ש דקודם [שם ע"א] ולפי ב"ש דקדיש מתורה וב"ה לא יליפי' וע"כ לדידהו כדקדש מצד גזה"כ אין ענין לקדושה זו עם תמורה. והנה זה עצמה פלוגתת ר"י ור"מ [בכורות ס' א'] וא"כ דמעשר י"א מצד תמורה קדוש ש"מ דבטעות ג"כ הקדש. וא"כ בשיאות ר"ג הגם דלפ"ד היה בטעות דלא בקי בעוקצין מ"מ קדוש כנ"ל וז"ש לו אחרים כנ"ל מצד ממב"פ ודוק. וביותר דלר"מ ס"ל דמצד גזה"כ וא"כ הקדש טעות ל"ק. וה"ה בנשיאות לשי' ודוק.

עיד לדף ב ב' א"ה מזיד הוא עב"ש מה שהקשה. ותי' בפנים על ב' אופנים. ואפ"ל באופן ג' מרווח יותר דממתני' הוי אמינא כגון שלא היו בב"ד אותו יחיד מהסנהדרין [ומ"מ היה מניחם בשלימות ע' ד' ב' לא הי' מופלא כו' וב"ש שם] וכ"ש דבתלמיד א"ל כה"ג דרק שמעו הפסק וידעו שטעו. וכה"ג באמת לק"מ מזיד הוא ואדרבה בלא"ה זקן ממרא נמי מיקרי כמרו"ל אפילו על שמאל שהוא ימין כנ"ל ומותר לסמוך על דבריהם. וקמ"ל דחייב כיון דמ"מ ידעו שטעו הול"ל לחשוב שיחזרו בו כשידעו טעותם וכמו שהיה באמת. ומ"ש במתני' תלמיד ר"ל גמיר או סביר או תרוייהו ביחד ומ"מ ל"ק כלל מזיד הוא. אבל כיון דא' שמעון ב"ע או שמעון בן עזריה ול"ל למנקט הני והול"ל סתמא דגמיר וסביר אעכצ"ל כוונתם אפי' הגמ' [סנהדרין פ"ק] הדנין לפני חכמים היו שמעון בן עזאי ובן זומא. וע"כ ר"ל במ"ש כגון להורות שהיו הם ג"כ בפני הסנהדרין ודנין עמם בהלכה. וא"כ כיון שידעו שטעו. ואמרינן לקמן עד שיורו כולן [וגם בתלמיד הדין כן ועב"ש שם כמ"ש אפי' מאה] ועכצ"ל בכגון שהרכין כו'. וא"כ מזיד הוא. ומתרץ כגון שטעה מצוה לשמוע ד"ח ולא להשיב ג"כ על דבריהם כגון חשב שזה לא תענה על ריב כו' וכה"ג. והוא נכון בעזהי"ת.

לדף יו"ד א' ובי' אשר נשיא כו' יכול גזירה כו' ולקמן אשר אשרי כו'. עמש"ל לדקדק הרבה מהב"ש וגם עפ"ד הת"כ. ואולי היה אפ"ל עפמ"ש במכות (ח' א') כל אשר איבעי הוא. ור"נ המ"ל איבעי חוטא. ותק"ל לפי"ז היאך מחייבי' לי' קרבן כיון שתלוי ברצונו ורשותו לחטוא וכמ"ש התוס' בשבת (ד' א') ד"ה קודם כו' כסברא זו ע"ש. וע"כ הא"מ דבאמת גזירה ר"ל גזה"כ הוא שיחטא ויביא קרבן כדי שיתלמדו אחרים. [או הא"מ גזירה שמי שיהיה נשיא יזמין ד' הי"ת חטא לידי לכוונה הנ"ל וכמש"ל בפנים. ויהי' אשר בהוראת סימן לנשיא (אשר ר"ל מי שיהי' נשיא יחטא). ומיושב קו' הא' של הב"ש] דהו"א כיון דרשות בידו א"כ גזירה ללמד לאחרים עי"ז. ועל זה אמרו ת"ל אם כו' דגם ע"ז יש לפקפק דבע"ז (ה' א') אמרינן אין אם אלא לשון תחנונים כו' וערש"א ז"ל שם דק"ל דמצות חוקה הם ולא רשות ועל זה אמרו לשון תחנונים וא"כ גם אם אפל"כ. רק דאאל"כ חבירו מוכיח עליו. דאיך כתב אשר דמשמע אי בעי עביד הא מוכרח לזה מלשון אם. אלא ע"כ צ"ל דהוא לשון אשרי כשחוטא ומביא קרבן. אבל לא אחטא קאי. וע"כ אתי שפיר מאד מה דמביא המשל מונתתי נגע כו'. דאם נפרש מל' גזירה הוי אשר כמו עצה. משא"כ אם הוי הכרח. ואתי שפיר גם מ"ש בת"כ אם יכול גזירה ור"ל בהחלט חיוב וכנ"ל. ואתי שפיר שם ע"ב דרש רבא אשריהם לצדיקים כו' משום דלשי' אויל דאשר איבעי הוא ושם אאל"כ וע"כ צ"ל לדרשא.

לדף יא א' נשיא שנצטרע לא בעי למשיה משום לכתחילה צריך ז' ימים כמ"ש בר"מ מה' בהמ"ק א"כ יש בו יותר מכא"פ וק"ל.

לדף יג א' אבל לכסות אשה קודם. צ"ע מה"כ ויעש לאדם ולאשתו כתנות ז"ל כיון דהטעם דבושתה מרובה וצ"ע אם מקרי בושת היכי דהיא מתביישת רק ממנו והוא להיפך. גם ע' בטהרות דבבציר מג' לא מיקרי רבים. ועי' בנדה (כ"ה א') דמיירי הך קרא ביצילתו. וע"ש דאסמכתא הי'. ועתוד"ה שאין שם. ואפ"ל כיון דאכלה קודם עץ הדעת הי' בושתה תחלה עד שלא הרגיש אדם בושתו. ואף דהלבשה

הי' אח"כ שחטאו שניהם. עמ"ש ביומא ס"פ שני שעירי ואכמ"ל.

מהדורא תנינא

דף א ע"א **רש"י** ד"ה הורו כו'. שחלב או דם כו' עכ"ל. ולא קאמר שארי עבירות כדאמרינן לקמן (דף ח' א') ע"ש. לענ"ד ליתן טעם שבא ללמדנו רבותא בזאת. דאמרינן בקדושין (ד' מ"ג א') אמר רבא זה נהנה וזה מביא קרבן לא מצינו. וק"ל למ"ד צבור שעשה בהוראת ב"ד פטור הצבור וב"ד כו' יהכי מוקמינן למתניתין א"כ דהב"ד מחויבין להביא קרבן ולא מי שנהנה היינו הצבור. ודוחק לומר משום דהכא הב"ד הוא סנהדרין הא בחלקת מחוקק (סי' י"ז) ר"ל גם בב"ד של ג'. ודוחק לחלק בין ג' לאחד. ועוד הא באמת מדאורייתא חד נמי כשר לדון כמ"ד בסנהדרין (דף ה' א'). ובאמת לענין הוראת איסור כ"ע מודה דחד נמי כשר. אכן באמת יש לחלק הוראות דהכא לשארי מקומות. אבל מ"מ אין לנו סברא מוכחת לחלק בין חד לטובא. וליכא לחלק בין עושה מעשה לדיבור דההוראה אין כאן רק דיבור. הא התוספות ב"ק (ד' ק' א') ד"ה טימא כתב דדיבור הוא כמעשה גמורה עיי"ש. אמנם נ"ל ליישב עפימ"ד בבכורות (דף ל"ז א') השוחט ומכרה ואח"כ נמצא שהוא טריפה פטור מלשלם. וכן הוא בחו"מ (סי' של"ד). והקצוה"ח נותן ב' טעמים לזה. או משום שלא נהנה מאיסורי משום שיש לו עבירה באכילתו ע"ש. ובחי' הגאון רבינו עק"א זצוק"ל (מעילה ה') הקשה על טעם הלז וג"כ בכל איסור אכילת לחוי פטור מקרבן משום שלא נהנה וצ"ע ע"ש. והנה קושיא זו קשה ג"כ על רבא דקדושין דאמר זה נהנה וזה מביא לא מצינו. הא התם ג"כ איירי באכילת איסור א"כ הא מי שאכל ג"כ אינו נהנה. אמנם שלא בחלבים ועריות מצינו למימר כמ"ש בחי' רעק"א ז"ל דלא תלוי בהנאה. אבל בחלבים ועריות תלוי בהנאה א"כ בקדושין איירי ג"כ בחלבים ועריות א"כ ק' הא לא נהנה. אמנם לענ"ד יש ליישב קושיא זו ע"פ הפשוט דבאמת לא דמי הא דאינו נהנה מהחלבים ועריות מצד איסור. לאינו נהנה מצד עצם הדבר, די"ל דבאמת התורה אמרה דבחלבים ועריות אינו חייב אא"כ שנהנה. ולהכי אמר התורה שחייב קרבן חטאת ובזה יכופר עונו שא"כ ממילא נהנה כיון דאין כאן עון. דעיקר ממה שלא נהנה משום צד עון וכיון דליכא עון וא"כ ממילא נהנה. ולכן אמרה התורה מי שאכל חלבים בשוגג חייב קרבן. וכיון שיודע שאשר בקרבן יכופר עונו א"כ ממילא הוא נהנה מאכילתו כיון שיודע שבקרבן יכופר עונו. אמנם במכר את הטריפה פטור מלשלם משום דאין כאן הנאה אא"כ במביא קרבן א"כ מקח טעות הוא דהי' סבר שיהי' לו הנאה גם בלא הבאת קרבן. וזה שכתב משום דאינו נהנה ר"ל אינו נהנה מהבשר באכילתו כמו שהי' סבר וע"כ מקח טעות הוא. ועל כן מיושב ג"כ בקדושין דזה נהנה וזה מביא לא מצינו דר"ל כמ"ש הפוסקים והובא בפ"י דאין ב' מביאים קרבן. ועל כן בהבאת קרבן מאחד נתכפר השני. וא"כ אם היה מביא המשלח נמצא דהשליח כיון שנתכפר בקרבן חבירו. ויהיה נמצא זה שלא נהנה מביא. ונהנה אינו מביא. ועל כן אמר דזה לא מצינו. אמנם כל זאת בדבר שתלוי בהנאה כמו חלבים ועריות. אבל בדבר שאינו תלוי בהנאה לא איכפת לן מי שמביא. כיון דעיקר הבאת קרבן כדי שיהיה נהנה ולמה יהיה מביא חבירו קרבן כדי שחבירו יהי' נהנה דחבירו מצי אמר לא יהי' נהנה וא"כ ליכא עבירה בל"ה. אבל בדבר שלא תלוי בהנאה וג"כ יש עבירה גם בלא נהנה א"כ נוכל לומר דגם המשלח דינו כשליח כדי שיכפר עונותם של שניהם. [ודק בסברא זה] וע"כ נוכל לחלק וליישב הא דלא מצינו זה נהנה יכול דוקא חלבים ועריות. אבל בשאר דברים מצינו כנ"ל. ועל כן ל"ל הא דקדושין איירי בחלבים ועריות. אבל הכא ס"ל הס"ד (ושבב"ד פטור) צבור שבב"ד. ב"ד מיהי היינו דוקא בשלא בחלבים ועריות וכנ"ל. וע"כ נקט רש"י כנ"ל בחלב ודם ור"ל אבל הכא במתניתין דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ר"ל גם בחלבים ודם שתלוי בהנאה והיינו משום דהכא באמת ב"ד לא מיהי וע"כ נקט רבותא בחלבים ועריות. משא"כ בציבור שאתי בהוראת ב"ד דצבור פטורים היינו דוקא שלא בחלבים ועריות כנ"ל. וצ"ע בזה טובא בסוגיות דהוריות אם אמת החילוק. ובאמת בפשוט י"ל דהתם ל"ק לב"ש ע"ש בתוספות ורש"א ז"ל ודו"ק.

שם רש"י ד"ה הורה ע"פ ע"א כו' עכ"ל. וק"ל. מהא דאמרינן בשבת (דף קמ"ה ב') עמפ"ע כו' וערש"י ז"ל עד כו' משום עיגונא כו' וע' סוף יבמות. א"כ למה נקט דוקא ע"א. ואפ"ל לר"א דס"ל דפסול ומילתא דפסיקתא נקט ודוחק. וגם ל"ל לזכור כלל זאת כאן. יע' במה"ק וצע"ק. ואולי אפ"ל דנקט לרבותא שאפילו ע"א דכשר בשארי מקומות כגון לשבועה כמ"ש בפ' שבועת העדות וק"ל.

דף ג **גמרא** ומאן חכמים ר"ש כו' ציבור מייתי וב"ד מייתי כו'. עי' פ"י בקדושין (מ"ב ב') דלא מצינו ששנים מביאין קרבן על דבר אחד. וצ"ע מכאן דשנים מביאין על חטא א'. ואפ"ל דס"ל דכיון דחיוב הב"ד על הוראה והצבור על עשיי' א"כ הד"ל כחייבי' על ב' דברים דוגמא הך דמעילה בהוסיף השליח דשניהם חייבים וע"ש קדושין (מ"ב ב') ד"ה אמאי פשוט.

ע"ב **כל** הוראה שיצאה ברוב יחיד כו' פטור. ונ"ל הטעם עפימ"ש התוס' כריתות (י"ט ב') ד"ה נתכוין כו' ע"ש ודוק.

דף ד **לר"ע** פטור דהא החזיק בדרך. בזה נ"ל ליישב קו' המג"א באו"ח (סי' ק"ז) על הרא"ש דילמא באונס גמור כו' ומהכא מוכח כהרא"ש ז"ל דפטרינן מלהביא קרבן אא"כ באונס ובלצאת לדרך פטרינן לר"ע. וכ"פ הר"מ ז"ל מה"ש פי"ד ה"ה. מיהו יש לישב דברי' דכאן ע"כ צ"ל אנוס הוא לגמרי דמאי הו"ל למיעבד שא"כ לא יצא לעולם בקו' הגמרא (יבמות צ"א) ואף דדחי כבר כ' שם הרי"ף והרא"ש ז"ל שם דדיחויא בעלמא. אבל כאן בוודאי תו"ל למינטר שכבר חל החיוב והשעה יזועה לו. ופשוט דלא שייך למימר אנוס הוי. בשכבר חל עלי' חיובא ומטא זמני'. ושאני הכא ג"כ מברכות (ל' א') דלא מטא עדיין זמני' ופשוט.

משנית

פ"א מ"א **רע"ב** ד"ה והלך כו'. יושבי א"י או כו'. לא ידעתי מנ"ל דלכאורה אזלינן בתר רוב יושבי א"י לחוד. ומ"ש בגמרא רוב שבטים ר"ל הדרים בא"י והכל א' וק"ל.

שם ד"ה בין כו' והם חייבין כו'. עיין בספר מי נפתוח בליקוטים (סי' כ"א) שעמד ע"ז דהא יחיד שעשה גם ב"ד פטורים ועמש"ל בחי' על רש"י (ב' א') ד"ה לעולם כו' ומיושב דבריו. וכן במש"ל (ז' א') ד"ה נתכפר ועש"ה. מיהו מ"ש לדקדק דהר"מ ז"ל הא ס"ל כר"י דישבב"ד חייב ודאי קו' היא. וכמ"ש בזה. מ"מ אפ"ל דמיירי ברוב ציבור דכל יחיד פטור וב"ד חייבין ואתי' נמי חייבין בפשט' קרבן וא"צ למ"ש בפנים. מיהו יקשה לפי לשון המשנה היחיד אאל"כ. וצ"ע.

מ"ב **תוי"ט** ד"ה שהיושב בשם רש"י ז"ל. ולולי דברי קדשו היה אפ"ל פשוט דא"צ לזה רק דזה מסקנת הלשון בן עזאי כיון דכל טעם משום אפשר שידע וזה נמי אפ"ל ליידע. א"כ דוקא הלך ולא החזיק.

מ"ג **רע"ב** ד"ה אבל שומרת כו' וכ"ה בגמרא. אבל צל"ע למה לא יפרש כפשט' דס"ל דבנדה גמורה היינו בז' ימים שבין י"א ימי זיבה ס"ל דמהני שומרת יום כנגד יום. ואתי' כפשט' תי' נדה דייקא ולא זבה ר"ל דאף דס"ל יש נדה לחלק בין זבה דא"צ נקיים. מ"מ סברי דמהני בה שומרת יום כנגד יום. מק"ו וכה"ג דרשי כן. ובאמת בנדה בעי ז' גם ברואה א' ולא מצינו שומרת יום רק בזבה. ואע"פ שכ' התוי"ט דה"ה דהמ"ל מלקמן פ"ב מ"ג. היינו המתני' המ"ל כן. אבל הגמרא דדחיק בפי' מתניתין ל"י למה הוצרך כ"כ ולא כפשוט' דהוי דבר שאין הצדוקין מודים וצע"ג. והוי לישנא דיק טפי שומרת יום כנגד יום ר"ל ששמרה כבר. אבל יתימ"ש בגמ' צ"ל שלא שמרה עדיין. וא"ל דחשב לה דבר שהצדוקין מודיב שכולה דרשות רחוקים בסוגיא בתרא דנדה. וע' ברמב"ם ז"ל (פ"ו מהא"ב ה"ג) ק"ל הלמ"מ. ועוד כבר נחלקו הרמב"ם והרמב"ן ז"ל בזה. ומ"ש בגמרא מפורש יותר וק"ל אין הצדוקין מודים כיון דמ"מ לא כתוב בהדיא. ואולי דדוחק להו לפ' וספרה לה דקאי אלפני פניו בפ' נדה. ועוד דותחי טומאתה עליו ז' כתיבי וכה"ג. וע"כ מוכרח להדחק.

פ"ב מ"ב **רע"ב** ד"ה הורה כו' מן הסנהדרין כו'. תמוהים לענ"ד ד"ק וגגד הגמ' (ז' ב') דדוקא בב' איסורי מיקרי בפני עצמו אבל באיסור א' אע"פ שהורה בפני עצמו מיקרי עם הציבור. וצ"ע קצת. ועמ"ש התוי"ט ד"ה מתכפר כו'. שוב ראיתי בתוס' רע"ק בשם ב"ש עמד ע"ז.

ועפ"ז אפ"ל בתוי"ט ד"ה שאין כו'. ועמ"ש בחי' למשניות בעירובין שאצ"ל דש' במקום ו'. ועפימ"ש רבינו הגר"א ז"ל בפ"ק דביצה. וכאן אא"ל כמ"ש שם ועש"ה רק עמש"ל החי'. ואפ"ל ג"כ דהא"מ מחטאתו קאי דוקא אם היה עמהם בהוראה לציבור וכפי' הרב ז"ל באמת. אבל הורה בפני עצמו אע"פ שהיה בחד אי' ועשה עם הציבור מתכפר בפני עצמו. ועז"א דעל הורה עמהם א"צ קרא כלל דדין הוא שיתכפר כו' אלא ע"כ צ"ל דעל חטאתו קאי בהורה בפני עצמו ועשה עם ציבור. א"נ דקמ"ל דדוקא חלב וע"ז אבל חלב ודם ידעינן מקרא דלחלב וחלב ל"צ קרא ודוק. רק דלפי"ז למה נשאר בגמ' בתיקו. ויש ליישב דבריו דהא"מ בחלב וחלב דדקין וקרב אתי קרא. ואף דג"ז לא ידעינן דהא בעי שם. מ"מ דילמא זה גופא מצ"ל למתני' דזה פשוט.

מ"ד **תי"ט** ד"ה אין חייבין כו' פלוגתא בס"פ. לא זכיתי להבינו דאין ענין דס"פ דמיירי לענין עולה ויורד לכאן דהא מיירי לענין פר ובזה אין שום פלוגתא. וכ"כ בהדיא לקמן (מ"ה) הרע"ב ז"ל ד"ה רע"ק. וכן תמוה לפ"ז תוי"ט לקמן שם ד"ה אין חייבים כו'. רק נ"ל דל"ד נקט ב"ד וה"ה למשיח. וכמו בע"ז דאמרינן בגמ' דאע"ג דל"מ וכן למשיח מ"מ ה"ה משיח ודומיא דאמרינן שם הת"נ הכא. וע"כ במשנה ה' דנקט תרוייהו דוקא ולא תני בהדיא וכן המשיח רק דהנשיא כיוצא בו דמשיח א"צ למיתני דבכלל אין חייבין כמו במ' ז'. ואודא ג"כ מ"ש בד"ה רע"ק כו' הא ריה"ג לא נקט אלא נשיא כו' וז"א לפי"ז דריה"ג נקט כולהו. וכיון דלפ' רע"ק רק בנשיא א"כ נשאר משיח כנ"ל. ובאמת אין שום פלוגתא בס"פ רק לענין עולה ויורד ואשם דל"ש כלל בב"ד הע"כ אתי' כאן רק לענין פר וכמש"ל. ותמיהני על התוי"ט שם איך לא שם לבו לד' הרע"ב ז"ל שם.

מ"ז ד"ה דברי ר"ש כו'. ולפענ"ד אפ"ל דלכאורה קשה קושית הב"ש לר' שמעון וכמ"ש בחי' (י"ב ב') על וכולם נוהגים במרובה בגדים וע"כ אפ"ל דשוה בכפרה דיוה"כ יניתן לי לומר דר"ש לטעמיה אזיל ספ"ק דשבועות דכהנים מתכפרים בפרו של אהרן בטומאת מקדש וקדשיו אבל למדס"ל הכל בשעיר המשתלח ק"ל שוה לקהל וכ"ש א"ב דכהנים עצמם איקרי קהל. והיינו דהא הר"מ ז"ל פסק שם דלא כר"ש. והא דבדילי מיניה אחיו הכהנים אפ"ל דתלי בהך דיומא אי מתכפרי בקופיא וא"כ כיון דקי"ל (שם נ"א ב') בי גזא דאהרן אפקרי' כו' חטאו שוה לקהל. וכ"ש לקהל כהנים. ואכמ"ל. ועמ"ש בחי' בפנים.

פ"ג מ"א **רע"ב** ד"ה כהן כו' ואפילו עבר כו' אפ"ל להשמיענו דר"ש פליג גם בהך דנשיא. (וכמ"ש התוי"ט במ"ג בשם רש"י ז"ל) ולא כטעם הירו' וכמ"ש בחי'. והא דלא פליג משום דבכהן משוח ל"ש לאיפלוגי רק כיון דמשום איידי בין כך וכך. אין קו' על הירו'.

תי"ט ד"ה והנשיא כו' דא"צ קרא לכשחטא ואח"כ עבר כו'. לכאורה אפ"ל דלהכי א"צ קרא משום דבהא מצרכינן קרא בנשיא למעוטי בעבר ואח"כ חטא הרי עכ"פ בחטא קודם פשיטא דמביא כקודם דליכא מיעוטא. ויל"ד קצת ואכמ"ל שמ"מ ניחא ועמש"ל בחי'.

ירושלמי

פרק א ח"א **על** דעתו דר' ישמעאל דו אמר ונעלם מכלל שהיה יודע והוא ידע הרי כאן ב' ידיעות עכ"ל. ונפלאו דברי אלו מהא דאמרינן שבחעות (דף י"ט ע"ב) דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחילה מדבעי הך ונעלם על העלם מקדש ועל כן לא מייתרי על ידיעה בתחילה כמו רע"ק דילף מונעלם ונעלם ב' פעמים (שם ד' ע"א) וק"ל הא עכ"פ יוכל למילף מונעלם מכלל שידע כמו דילף שם רבי. כיון דבהדי' ס"ל ר' ישמעאל הך דרשא דמונעלם משמע מכלל שהיה יודע בתחילה. אולם זאת אפ"ל דר"י ס"ל כרבי ידיעת בית רבי הוי ידיעה, והא דמקמינן כר' ישמעאל שם איירי שהיה שם ידיעת בית רבי. אבל ק"ל דהא התוס' (שם י"ט ב') הוכיח דהגמרא דידן ס"ל אפילו ידיעת בית רבי לא ס"ל לרבי דלא אשכחן דס"ל כן אלא רבי. קשה הא מזה עכצ"ל דס"ל ידיעת בית רבי. ואם כי י"ל הירושלמי באמת לשיטתו דס"ל ר"י כרבי אבל מ"מ יענה לטעמא דר"י כמבואר בירושלמי בהוריות הנ"ל. ומה גם מאי פריך פשיטא הא י"ל דר"ל בא לאפוקי דר' ישמעאל ס"ל דלא בעי ידיעה בתחילה. אך זאת י"ל כיון באמת מזה לא מוכח דלא בעי ידיעה כלל די"ל דאיירי בידיעת בית רבי וא"כ קשה פשיטא אי לידיעה גמירה בהדאי לא ס"ל. ואי לידיעת בית רבי לא מוכח מברייתא דעד שהוא ג"כ פשיטא דאי מהא דיליף ונעלם מכלל שידע פריך בשבועות (דף ח') איך מוכח מזה אלא דמוכח דידיעת ב"ר שמה ידיעה ולא ידיעה גמורה ודוק.

דף יג ב **גמרא** ואפקעינהו מב"מ. אולי אפ"ל עפ"ד הגמ' קדושין (ל"ג ב') דדריש החילוק בין נשיא ואב"ד מקרא. ותלוי שם אם לשבח או לגנאי. והנה ר' יוחנן ס"ל במ"ר (שמות פ' נ"א) כמ"ד לשבח. וע"כ ס"ל כן כדעת ר"נ. וכשראה שר"ה ור"נ לא רצו זה וא"כ ס"ל כמ"ד לגנאי. וע"כ עשה לו כמו שעשה משה לישראל לפי דעתו שהתרחק מהם. או שהוציא לעז על ישראל. וס"ל לר"ג שבא כל תלמיד כו' אל יכנס לביהמ"ד בברכות (פ"ג). ובזה אתי שפיר במה שעשה היכר בין ר"מ ור"נ. שנתלבט הרש"א ז"ל. ועפ"ז אפשר ליישב לשון לדידן שנתקשה רש"י ז"ל בד"ה נתקין כו'. ולפמ"ש אפ"ל לדידן ר"ל לשיטתנו גבי משה וק"ל.

דף א **גמרא** שומרת יום כנגד יום הא כתיבא כו'. עמש"ל במשניות ע"ז. ובאמת הדבר עדיין אצלי צריך תלמוד. ובר מן כל זה צ"ע מסוגיא דסנהדרין (פ"ז א') הלכה ו' הלכה י"א. וגם שם בעינן שאין חצדוקים מודים וכמפורש

במתני' (פ"ח ב') לעבור על ד"ת פטור. וערש"י שם. זיל קרי בי רב כו'. וגם כאן מקשי' דבר דבר מזקן ממרא. ולמה לא נאמר דטעו בהכי דעשירי לא בעי שימור. וגם הל' אפשר ליישב דאמרי' שיש שימרת יום שפטור כגון עשירי. וכמו דאמרינן השתא בלילא. או בהעראה כו'. וזה פשוט יותר וצע"ג לענ"ד.

ח' ב' שם איזהו מצוה שנא' תחלה כו' והאמר כו' במרה כו' צל"ע דילמא קאי על מצוה שנצטוה אדם הראשון. ועי' במס' סנהדרין (נ"ו ב') דלמדס"ל שם ומצו דיינין אפ"ל קצת דמ"מ אין זה ראשונה. אבל לפי מאן דס"ל ויצו ע"ז קשה. ואף מדס"ל במרה שם מ"מ ס"ל כן רק הוסיפו ג' ע"ש. ואולי דדייק מלישנא דלדורותיכם. היינו שיצאו ישראל. ודוחק.

והנה על קו' לעיל (ד' א') משיבים מסנהדרין (פ"ו א') הגיעני תשובה תרי"א לפ"ק במכתב מהרב החו"ב וכו' מוהר"ר נח חיים במוהרי"ץ נ"י אבד"ק שטוצין וז"ל [נ' דמש"ה ל"מ הש"ס הכי דהא לרשב"ל אי הורו ב"ד כר"י אינם חייבים כלום דהא החמירו. וגם בזקן ממרא הקשו שם בתוד"ה ורשב"ל כו' ומתרצים וי"ל כו' והוא חומרא דאתי לידי קולא. והוא רק בזקן ממרא חייב בהוראת ב"ד ל"מ דחייבים כה"ג. וכ"מ מפשטות לשון המשנה והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם. וכ"ה ברמב"ם ז"ל פי"ד מהש"ג ה"א ועשו על פיהם וכ"מ לשון תכתוב ובזה ל"ד הוראת ב"ד לזקן ממרא. ויותר מזה דעת הת"ח לפ' הרמב"ם דגבי זקן ממרא חייב אף שמחמיר בחומרא דלא אתיא לידי קולא ולק"מ קו' התו' סנהדרין הנ"ל. וגבי הוראת ב"ד בוודאי לא שייך זה אם אמת שק' הדבר לפי המסקנא הסברא לומר כן בזקן ממרא. וע' בשו"ת הרדב"ז ח"ב בלשון הרמב"ם סי' רכ"ז מ"מ הדבר פשוט דבהוראת ב"ד פטורים בחומרא אף דאתי לידי קולא וא"כ י"ל דלהכי לא אמר הש"ס בהוריות דלרשב"ל לא שייך לומר גוונא זו. ומה שיש לעיין בסוגיא זו למ"ש מרן המל"מ פי"ב מה"ש דאין ב"ד חייבים עד שיאמרו מיתר לגמרי יעו"ש. וא"כ קשה ממתניתין אבל הבא כו' פטור כו' וכן בשבת ובע"ז ול' פטור משמע דפטור אבל אסור. ודוחק לומר דפטור ומיתר וא"כ לפ"ד מרן הנ"ל קשה מדוע חייבים וצ"ע. ואכמ"ל] עכ"ל. והנה במה דסיים על המל"מ מל' פטור לא חזינא תיובתא דמלשון הגמרא פ"ק דשבת ושם ק"ז א', א"י רק כל פטורי דשבת אבל אסור משמע דבכ"מ איכא טובא פטור ומותר. ושמואל גופא דאמר בשבת כן אמר בריש מכילתין עד שיאמר מותרין אתם הרי דמפ' פטור מותר. ובעיקר תירוצו. מלבד הדוחק לומר דדחיק גמ' שם לר"ל. ומאי תיובתא לשמואל הוא יפרש מתני' כפשטי' וכר"י דאיפסיק כוותיה בגדה שם. [וגם לפימ"ש באורך בחילוקי בסיום הש"ס ע"כ סוגיא דנדה סברא דלר"ל לכ"ע קראי והוי דבר שהצדוקין מודים וע"כ סוגיא זו לר' יוחנן דלדידיה כ"ע ס"ל הלמ"מ. ואכמ"ל. הדק"ל]. גם בלא זה אינו יישוב גם לפי ספיקו דמל"מ דבע' מותרים ממש. דאטו מי לא איריא בהורו דיום י"א הוי שימור ובתרומה שנגעה בו אם קידשו אינן מקודשות. שכן פירשו בהדיא בהוראתם. וע"כ בהכי איירי דבלשון דאמר הגמ' שם לא מחייבי באם אמרו שבא הכתוב הוראה בזבה. או זבה לא הוי אלא ביממי. דעכ"פ אין זה מפורשת לשון מותרים אתם ועכצ"ל שקיצרו. שסיימו דבריהם אבל גדה שרי. אבל לילה שרי. וכה"ג כן אפ"ל בנידון דידן. והורו כן. ואכמ"ל לע"ע.

וגם בעיקר התי' לענ"ד לא ראה סוגיא דריש הוריות. דעל מה שאמרו דבעינן דוקא שיורו לעשות נסתייעו בגמ' ע"ז מזקן ממרא שנשנה בו תורה לעשות חייב. הרי דבחדא מחתא נינהו. ולשי' רש"י ז"ל בסנהדרין דאף שיצא מזה קולא בדרך רחוקה חייב. ועכצ"ל דמ"מ זה נקרא לעשות. בעיקר ההוראה שהיה לסמוך עליו. דמה שהיה אח"כ. ע"י ההוראה ההיא פשיטא באין חולק. לפי ההנחה שהניח בהוראה הראשונה. וכ"נ ברור גם לדינא. דבאמת הרי הוקשו בהדדי זקן ממרא וב"ד בהוראה. ומפ"מ נימא דבזה יתחלקו. אעכצ"ל דזה נקרא לעשות גם בב"ד. ולא איתמר חילוק רק בזינתה דמ"מ איסורא קעבדא. וזה לא התירוה. ועוד טעמא רבא אי' בדבר. דהא טעם שהקילו בא"א משום דדייקא ומינסבא. אבל בזינתה חזינן קמן הא לא דייקא וע"כ לא התירוה. ובזה הסברא אפ"ל דבע"א גם באי' היוצא עפ"ד לפטור כרת. מיקרי הוראת ב"ד לספיקא של המל"מ הנ"ל. אף בחומרא דאתי לידי קולא. כנ"ל. ומ"ש בספר בנין שלמה בסנהדרין שם. דזקן ממרא חייב גם לקולא. וע' מש"ש בשם התו"ח. ולענ"ד דלשון הורה א"א לפרש כן. וע' כתובות פ"ק דפריך מי איכא הוראה לאיסורא ומשני אין הוראה ב"ה כו'. וע"כ כ' דדוקא היכא דמפרש לאי' אבל סתם הוראה ודאי משמע להתירא. וכפשטא דרש"י ז"ל והתו' בכולה סוגיא. רק מ"מ מיקרי זה לעשות וכמש"ל. שוב הגיע לידי ספר מאבני המקום חי' למס' זו. ומצאתי שדרך בדרכם. בדף ב' א'. והנלע"ד כתבתי.

(ב"מ ל"ג ב') **ששגגת** תלמוד עולה זדון. אפ"ל עפמ"ד בהוריות (ד' א') הורו בדבר שהצדוקין מודים בו פטור וערש"י ז"ל דלא הוי שוגג מעלי' דהו"ל ללמוד והוי קרוב למזיד. והה"נ שגגת תלמוד.

בחורף תרל"ז הגיעני מכתב מהגאון ר' ראובן הלוי נ"י אבד"ק מסטיסלאוו. ובסופו כתב ע"ד הקושי' שהתירוץ פשוט כי בסנהדרין גבי זקן ממרא בין שהורה כר"י בין כר"ש יש לו דין זקן ממרא אם סנהדרין הורו להיפך. לשיטת הרמב"ם אף שהורה לחומרא רק בדבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת ולשיטת התוספות דוקא שיצא אח"כ קולא מזה. אבל גבי הוראת ב"ד אי יתרץ כך לא יתורץ רק לר"י ולא לר"ל. ואם משום מחמת שהורו כר"י אירע מזה תקלה אח"כ בקדושין כמו שתי' שם בסנהדרין בתוספות ד"ה ורשב"ל יע"ש גבי הוראת ב"ד לא שייך זה בהוראת ב"ד לא מיקרי רק על המעשה שהורו ולא על מעשה התקלה שיצא מזה אח"כ. ויעויין זה במל"מ פרק י"ד דהלכות שגגות הלכה ב' מה שכתב בשם הר"ן. וגם במתני' אמר שהורו ששומרת יום פטור משמע שהורו בשומרת יום לקולא ואליבא דר"ל הוראה היתה לחומרא ואח"כ יצא קולא מזה. ואם ההוראה היתה בהקדושין שהורו כר"י ואין בהככר שוה פרוטה והורו לקולא דמיתר לישא להאשה א"כ אין ההוראה היתה בשומרת יום עצמה ובמתני' משמע שהי' ההוראה לקולא בשומרת יום עצמה. וגם היכי תמצא כזה יוכל להמצא אף בנדה עצמה. גם אם ההוראה בקדושין מחמת הככר אם מיקרי הוראה ב"ד או טעות ב"ד כמו שאמר הגמ' יבמות צ"ב ע"א צריך לעיין בזה רק אין כאן מקום להאריך ראובן הנ"ל.

והנה סוף דברי שסיים נפלאין. דמש"כ דהיכי תמצא כזה שגם בנדה שייך בזה. לא ידעתי כוונתו. דרק מפני שבזבה מקיל ר"ל בזה יש תקלה בהככר ע"י קדושין. אבל בנדה הרי באמת הככר טמא לכו"ע ואין הקדושין תופסין. וע"כ מיהס הודאה זו לשומרת יום דוקא. ומש"כ עוד דאפ"ל דמקרי טעות ב"ד ג"כ נפלא דטעות מיקרי רק אם יש טעות במציאות המעשה שהיה. כמו שדימו שהוא לילה ונודע שהיה לילה או להיפך. וכן שדימו שמת הבעל ונודע שחי עדיין דיבמות צ"ב. אבל כאן המעשה ידוע באמת שראתה בעשירי וההוראה היה רק בהפסק דין. ומה ענינו לטעות ב"ד. וגם מש"כ דזה אינו במשמע כ"כ שיהיה ההוראה בדבר אחר ולא בשומרת יום. וזה ג"כ דחוק דהרי בעינן ז"מ קרינן לה הלכה דשו"י. ועוד דאוקימתות דגמרא יותר דחוקין כמו שראיתי בספר חק נתן שנתקשה בדברי הגמרא. וסוף סוף אין דברי המשנה שומרת יום פטור נתלמין תוך האוקימתות דהעראה או דאמרי זבה לא הוי אלא ביממא. ועכ"פ לפ"ז היה עדיף להמציא קולא שיולד ע"י הוראה שומרת יום דוקא כקושייתי.

ורק תי' עפ"ד המל"מ בשם הר"ן. מועיל ליישב עיקרו של דבר אע"פ שקיימתי' מסברא. וכ"כ בשם הרה"ג אבד"ק שטוצין ז"ל מ"מ הוסיף ראיה בזה. ורק שגוף ד' הר"ן בזה לא ראיתי זולת מ"ש במל"מ בשמו. ולכאורה לר' יוחנן דתני' כוותיה ביבמות צ"ב א' דהורו ב"ד לתנשא וזינתה פטורה דאמר אתון דשויתון פנוי', וראינו דאף דאין זו הוראתם ממש אך תולדות ההוראה ומ"מ מיקרי תולה בב"ד לפי סברת הגמרא דיחיד שעשה בהוראת ב"ד. וגם כבר כתבתי למעלה דמפשטיות הגמ' דמייתי בריש הוריות מזקן ממרא להוראת ב"ד משמע דשוים הם. ושוב מצאתי כן לרדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' רכ"ז שה"ר כי כן. אע"פ שאיננה מכרעת בעיני כ"כ דאפ"ל דאם בזקן ממרא שגם לחומרא חייב מ"מ בעי' דוקא שיורה לעשות וכ"ש בהוראת ב"ד דבעי' שיהיה לקולא. ומייתי' הראי' דרך קו"ח. אבל כ"ז לשי' הרמב"ם כפשטי'. אבל לשי' התוס' הגם בזקן ממרא בעי' קולא ומ"מ מתחייב ע"י קולא שיצא מתולדות הוראתו. וא"כ הה"נ בקולא הנולדת מהוראת ב"ד אף שהיה לחומרא. וגם לשי' הרמב"ם בשגם נדחה ראיית הרדב"ז בב' ידים [דמה שהביא ראיה דשוים הם מזקן ממרא לתוראת ב"ד הוי בדרך פשיטא ואף דיש מקום לדחות דא"כ ה"ל לגמרא לפרש. כן השתא דמה בזקן ממרא אמרינן עד שיורה כ"ש בהוראת ב"ד מיבעי']. מ"מ אפ"ל דכתב כן רק לר' אלעזר דאמר זינתה לא הוי בכלל הוראה בהתירוה להנשא (יבמות צ"ב א'). אבל לר' יוחנן דתני' כותיה דרק אלמנה לכה"ג וכו' הוי קלקול. אבל זינתה הוא בכלל היתר דשויוה פנויה כמש"ש אע"ג דלכאורה טעמא רבא איכא להלק לפמש"ש הטעם בנאמנות ע"א בעיגונא רק משום דייקא ומינסבא בדצ"ג ב' ובכתובות י"ד א' אשה נישאת כו' ומזנה אינה בודקת. הר"ל דזינתה לא הי' בכלל היתר. אלא ע"כ צ"ל כיון דמ"מ נעשית פנויה הותרה ממילא גם בזנות ע"פ דבריהם. ורק באלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט. כיון דחשיבא כאיסורא חיישינן שמא שכרתו ונעקר גם העדאת עד אחד וכמ"ש הר"מ כה"ג גבי ע"א בקטטה ואכמ"ל. וא"כ אפ"ל דגם בהורו ב"ד להנשא שכתבו דלאו דוקא בית הדין הגדול ע"י גלגול חייבים ג"כ דמ"מ כל הנולד מזה בכלל הוראתם. ובאמת טעמא בעי במה דאמרו שם דוקא אלמנה לכה"ג אבל זינתה לא. דלכאו' לפמ"ש בגיטין (פ"ה א') דגרושה וחלוצה לכהן הדיוט ואלמנה לכה"ג הוי שיור בגט כדאיתא במשנה ובחוץ מזוניתיך מיבעיא לן שם. וכבר הרגיש שם הרשב"א ור"ן שם. ותירצו דבעל שאני מב"ד שהם כיוונו לנישואי היתר מפני שהם שויוה פנויה וראינו דבמתנתם תליא מילתא. וע"כ לא ברירא לי האי תירוצא. ורציתי לומר גם דפלוגתא דהלכה זו הל' י"א רק לחאב"ע איתאמרא דס"ל הילכתא גינהו. ובהוריות דמפיק לה מקרא לרע"ק א"א לחלק בעשירי. ורק לפמ"ש במקום אחר אאל"כ וצ"ע לע"ע.

מהדורא בתרא בהיותו בארץ ישראל

בעזה"י. כאשר זיכני ד' ית"ש לישב על אדמת קדשו. במושב „יהוד" בימי זקנותי והניח לי מעצבי ורגזי בעמל הרבנות והוראה ובהגיעי ללמוד בשנת מאיר"ת לפ"ק ללמוד מס' הוריות. ואשר זיכני ד' ית"ש בקיבוץ ספרים. ובהם ג"כ ס' חפץ ד'. ומגן גבורים. והורה גבר. ודבר יוסף לחיד"א. אמרתי לפקוח עין עוד הפעם על מס' הזאת והחי' שנכתבו בילדותי ונעורי בהיותי אז על שולחן הותני המבוה. וגם בחוסר ספרים. ובלי ספק ילדות ופטפוטי דברים הלבה נמצא בם. ואף כי „פטפוטי דאורייתא טבין" ג"כ. מה לתבן את הבר. ועל כן אמרתי לזרות ולהבר. ומדי' ית"ש אחלה עזרו ואמתו. ואמגם בלתי אאריך. ורק אעבור פרשה דא ואתניה בס"ד דרך לימודי.

ב' א' **בין** שעשו ועשה עמהן כו'. ובתוד"ה בין. וצ"ע אם ב"ד עצמן חייבין להביא כשבה ושעירה כו' ובספר הורה גבר כאן האריך לפרש כוונת התוספות שנסתפקו אם ב"ד חייבין כשבה ושעירה על מה שעשה היחיד אף שהם לא עשו כלום ונסתייע מלשון הרע"ב ד"ה בין שלא עשו כו' הוא פטור והם חייבין. ומפרש שחייבין קרבן על מעשה היחיד ע"ש שהשיג על התוס'. ולענ"ד דזה תימה גדול. ודברי התו"ח צודקין. שדברי הרע"ב נמשכים למ"ש בראש מתני' בעשו רוב ציבור על פיהם. וחקירת התוס' מוסב על מעשה ב"ד עם היחידים. אם חייבין כשבה ושעירה וכש"כ ההורה גבר דפשיטא וכי איתגורי איתגור לק"מ דהא כהן משיח כיון שחייב רק על שגגת הוראה פטור על שגגת מעשה לגמרי וכמש"ל בגמרא (ז' א'). ואפ"ל דהה"נ ב"ד שחטאם המפורש במקרא בשגגת הוראה ע"כ אינם חייבים על שגגת מעשה. דבשגגת הוראה פטורים כמו אחר שסמך על הוראתם. ועיין יבמות (צ"ב א') דיש חילוק בין הוראה לטעות דחיוב קרבן חייב רק על שגגת מעשה בטעות שנתחלף לו חלב בשומן וכדומה. אבל בהוראה דמי לאונס ופטור העושה על פיהם והה"נ אפ"ל גם בב"ד עצמם וכמ"ש בשבועות (כ"ו א') לבך אנסך. ומש"כ בספר הורה גבר הנ"ל דאין לפרש אשר ספיקו של התוס' אם הם חייבין על מעשה עצמם. דזה הו"ל לפשוט מגמרא דל"ק ג' א' מאן עשו אילימא ב"ד מ"ט דרבנן דמחייבי כו' הוראה תלוי' בב"ד ומעשה בקהל כו' דבריו תמוהין דשם מיירי בחיוב פר העלם דבר וזה פשיטא דפטורי במעשה ב"ד לחוד בלא ריבוי ציבור. והתוס' נסתפקו אם חייבים ב"ד כשבה ושעירה על חטא עצמם כשאר יחיד או לא וכמש"ל דילמא דינם ככהן משוח דבשגגת מעשה פטורי.

ועפ"ז דסברת התוס' דפטור יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור משום דהוי כאונס. והספק רק בב"ד עצמם שעשו בהוראתם אם גם הם פטורים מטעם זה. מיושב גם דברי התוד"ה הורו ב"ד להנשא שכתבו דלאו דוקא בית הדין הגדול דהה"נ ב"ד של שלשה. ותמה בהורה גבר דאיך תפטור בלא הוראת בית הדין הגדול. ולפ"ז כיון דטעמא דבהוראת ב"ד פטור הוי מטעם אונס. א"כ כל עניני הוראה שתהא ראויה ומספקת לסמוך עלי' מועילה לפטור. וכל מה שהאריך לתביא ראיה מהרמב"ם הם נפלאים דהוא ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב אף בהוראת בית הדין הגדול. וכש"כ בב"ד של שלשה. אבל הסוברים דהוראת ב"ד מועיל לפטור אפשר דכל הוראה המספקת לעשות על פי' מועילה לפטור. וכלשון הגמרא ביבמות (צ"ב א') מ"ט דאמרה אתון הוא דשויתון פנויה. וא"כ עשתה ע"פ הוראתן. דכל סוגיא דיבמות אולא למאן דס"ל יחיד בהוראת ב"ד פטור. ולדידיה אין שום נפ"מ בין בית הדין הגדול לב"ד שלשה בענין שמספיק היתרם והוראתם. וז"פ וכל ד' הורה גבר תמוהין. וע' גם הרמ"א סס"י י"ז באהע"ז בשם תשו' הרשב"א. בהורו ב"ד להנשא שא"צ גט ומותרת לבעלה דהוי אונס או שוגג. ואף הט"ז דמשיג שם היינו משום דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב. אבל לפ"מ דס"ל כמשנה דיבמות והוריות בסוגיא זו ודיבמות כי"ע מודים דפטורה. וע"ש בבית

מאיר שתמה שם על הט"ז. ואכמ"ל. ואף שגם אח"כ בדף ד' מדפי הספר הו"ג החזיק בפי' כל דבריו תמוהים.

וגם מה שתירץ בהו"ג עע"ד רש"י ד"ה והלכה וקלקלה בזנות כו' מקו' רש"א דלא דקדק כהלכה. ותי' דכהלכה פי' ועפ"ד הכ"מ ליישב דברי הרמב"ם מצד דקיי"ל דיחיד בהוראת ב"ד חייב. אינו מיושב. דהרמב"ם להלכה א"ש לפרש כן לפ"מ דקיי"ל. אבל רש"י דמפרש לה אמתני' דס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ה"ל לפרש כהלכה לתנא דמתני' דידן ודיבמות לפ"מ דמפרש שם לתנא זה דת"כ. ואכמ"ל. ולענ"ד נראה לומר דלכאורה לסברא דבעי' שיורו לעשות דוקא מ"ט פטורה בזיונתה משום דאמרה אתון שויתון פנויה. דהרי אפילו היו אומרים בפירוש הרי את פנויה מ"מ אינה הוראה עד שיגידו לה בפירוש לעשות. וגם להנשא שמובן שהיא פנויה מ"מ בעי' שיגידו לה גם תיבת להנשא ומ"ט דזיונתה תהיה פטורה. ועכצ"ל דביבמות ס"ל דגם דמותרים אתם בגמרה הוראה. ומש"א שלא התירוה אלא להנשא היינו דאזלינן בתר כוונתם. וכפי' עוד במהרש"א דמסתמא לא כו'. שעיקר ההיתר היה כוונתם ע"מ להנשא. ולא לקלקל וע"כ פליגי דמ"מ גם בזנות אין הקלקול כ"כ. וע"כ בסוגיין דדייק דבעינן שיאמרו מותרים אתם לעשות. ודייק מש"ש התירוה להנשא היינו שהגידו בפירוש להנשא. וא"כ לסברא זו גם זיונתה הוי קלקול שעכ"פ זה לא הורו לה בפירוש. וא"ש דרש"י. ורק בגוף דברי הגמרא יש לדייק קושיא מאי ראיה משם. דהא אמרינן ביבמות בכל הסוגיא דר"פ האשה רבה נישאת שלא ברשות היינו ע"פ עדים מותרת לחזור לבעלה וע"פ עד אחד צריכה היתר ב"ד ואמרינן שם פ"ח א' מתוך חומר שהחמרת כו' הקלת כו' וערש"י ד"ה הקלת כו' ולא מינסבה עד דדייקה ובדקה. וכן אמר שם (צ"ג ב'). טעמא דעד אחד משום דייקא ומנסבה. ובכתובות י"ד א'. אשה נשאת בודקת כו' ומזנה לא כו' וא"כ שם אע"פ שיאמרו בפי' רק להנשא. היינו דעיקר היתרם לא משמע אלא לענין נישואין. אבל לא לענין זנות. ומאין לנו לענין הוראה דאמרינן כן. וראיתי בחי' ילדותי לעיל דף ג' א' רשום שם כעין קושיא זו בשם ס' באר שבע. אבל אינו כעת תחת ידי ואז הי' לנו בשאלה. וגם לפי המובא שם ממנו אינו קו' זו. רק מצד עושה מעשה עמך. ועוד לפי"ש במקום אחר בתשובה דעיקר דייקא. היא כשמקלקלה עצמה גם מבעלה ראשון גם מהשני. דאמרינן דייקא שתוכל לישב בשופי כל ימי חייה. ומשא"כ בזנות אי אלמנה לכ"ג דסוף סוף לא תשתה עם השני שיכפוה לגרש ל"ש דייקא גם לא יספיק אם נאסרנה על הראשון לחוד וצ"ע. עוד ראיתי בספר הו"ג דף ח' ע"ג מדפי הספר. ד"ה עד שיורו כו' הצדוקין מודין כו' שהקשה מיבמות דלא קלקלה פטורה מטעם הוראת ב"ד. והרי א"א דבר שהצדוקין מודין. וכל דבריו דחויין במש"ל דאנוסה היא או אפילו רק שוגגת גם כן מותרת לבעלה כנ"ל.

דף ד א' הוצאה הא כתיבא לא תוציאו משא כו' ועיין הו"ג דברמב"ם פי"ד מהש"ג. הביא קרא אל יצא איש ממקומו. וט"כ הגיה הב"ש כן בגמרא. וכבר הבאתי זה גם בחי'. ומ"מ לכאורה באמת אמאי מודו בה הצדוקין וכי פשטי' דקרא אל יצא אל יוציא עם הכלי כמש"כ התוס' ספ"ק דעירובין. ואשר ע"כ אמינא. דממה שאמר הכתוב לא תוציאו כו' ומאין הגיד ירמי' כן. ומזה מפורש שפי' כן אל יצא איש עם הכלי וע"כ א'.

והנה בעמוד ב' אין חרישה בשבת כו' והרמב"ם פסק בזה ובכל אב מלאכה אם עקרו אותו לבד דב"ד חייבין. והמפרשים נתקשו בזה וביותר בספר הו"ג דמפני מה לא הוי זה עיקר כל הגוף. דמאי שנא מהוצאה. ורוצה להגיה ברמב"ם דעקרו אב מלאכה פטורין. והנה בענין חרישה כבר דברתי בחי'. ויש ליישב בזה דחרישה לא הוי דבר שצדוקין מודין כיון דאפשר לפרש על זמן חרישה בשביעית. וכה"ג מצאתי עתה בהו"ג בשם הרמ"ה דנוכל לפרש בזמן חרישה בשביעית וקצירה היינו בקיץ ובחורף. ורק על שאר אבות מלאכות קשה לכאורה ולפי מ"ש לעיל דגם פי' הוצאה לא הי' מתברר לצדוקים אלא מצד קרא דירמי' ופשיטא דכל ל"ט מלאכות שלא נתפרשו לגמרי בתורה ורק מקבלה דכל דהוי במשכן כו' או מאלה הדברים דחשיבא אין הצדוקים מודים. ונראה דע"כ אמרו בשבת פ"ק יב' דבכל אבות מספקא לן דילמא אינו חייב עלי' לבד הוצאה עלי' אמר הא מהנך דלא מספקא לן. דגם זה הטעם שמפורשת בתורה ומפורש ביאורה בדברי קבלה. וזה טעמו של רבינו הרמב"ם. וא"צ להגיה מחיוב לפטור. ובזה אתי שפיר גם מה שהביא שם בהו"ג בשם תוס' הרא"ש. דבעי' דאין שבת בשביעית היא באת"ל דאין חרישה לגמרי הוי עוקר כל הגוף. בשביעית לבד אין חרישה וקצירה מהו. ועיין בהו"ג האריך ע"ד הרא"ש ולפמש"ל בחי' אתי שפיר דחרישה וקצירה שניתן לפרש בע"א כמש"ל הבעי' אם מפ' אשביעית דאין שבת לגמרי בשביעית. אי הוי כמקצת. ולפחות אחרישה וקצירה. ואכמ"ל.

דף ט א' נשיא שנצטרע. הבעי' פלא דהרי זה משנה ערוכה ריש פ"ג. ומצאתי שעמד ע"ז בספר הורה גבר. ובשארי דברים כוונתי לדבריו. ועיין תוס' הרא"ש. ולבד זה תמהתי מש"א לו לילך או דגוא לפרש"י דגזא דילה כדקאי קאי. לבד מש"כ הרא"ש כיון שעבר הוי כשאר עשיר. עוד לפענ"ד דגרע משאר עשיר דהרי שנינו וכסף וזהב לא ירבה לו רק כדי ליתן לאפסני' כמ"ש בפ"ב דסנהדרין. וכמה הוא הרבה ע' בתו' לענין לא ירבה לו סוסים דיותר משני סוסים הוי הרבה. וכה"ג כאן וכיון שעבר מנין לו גוא. וערש"ש פי' חדש לתי' גוא וכ"ז צ"ע. ורק ראיתי בספר שער יוסף להג' חיד"א פי' דמסתם אף שירד מ"מ ניזון מאוצר המלך וז"ש מגוא. וכ"נ מלשון זה כמו בגיטין (ס"ח ב'). וכן דרך המלכים. שהרי גם במלך הכבוש מאחר. מצינו ביהויכין ארוחת תמיד נתנה לו כל ימי חייו. סוף מלכים.

שם גמ' אבל מעניות ועשירות לא מעטי'. וכן ברש"י ד"ה מדלית כו' או תורין וב"י עכ"ל. לא ידעתי איך יתכן בכהן גדול גם דלות והרי הוא עשיר גדול מאחיו.

לעיל ח ב' ברש"י ד"ה רע"ק כו' ומביא על כולן פר כדאמרינן בס"פ דרע"ק לא פטר לי' מפר. וכן פרש"י (ט' א') ד"ה דכתיב זה קרבן כו' ואמרינן לק' דמפר לא פטר לי' רע"ק כו' אבל מפר לא אימעט עכ"ל. ועדיין לא נתברר לע"ד דדילמא מ"ש לק' ורע"ק מי פטר לי' מפר היינו לסברת ר"א דאשם כחטאת בכולהו הה"נ דמשית מביא פר ורע"ק לא אירי בזה. ואם נימא לדידי' דס"ל כרע"ק יחוייב בפר. אבל לפ"מ דלא קיי"ל כר"א דאין נשיא מביא שעיר ואשם לד' לחטאת א"כ אפשר דלרע"ק אין מביא פר ג"כ. וכמו נשיא לדריה"ג בדף ח'. והנשיא כיוצא בהם דפטור לגמרי.

שוב ראיתי שכבר האריכו המפרשים בענין פר לרע"ק. הב"ש ותוס' הרא"ש והו"ג. ואין בחפזוני כעת לעיין בזה רשמתי רק הגלע"ד מה שיש להסתפק דאין זה ברור למסקנא.

אדר"ת

חידושי רבנו אליהו דוד רא בינאוויץ־תאומים — אדר"ת

הוריות ב' א' ונתני ועשה ע"פ שוגג ל"ל, ע"פ ע"כ ממש כו'. לכאורה ללישנא בתרא דמדייק על פיהם הוא דפטור י"ל עוד דאתא למעוטי אם אכל חלב בשוגג והפריש חטאת ואח"כ הורו בי"ד דחלב מותר כוזבחים י"ב ב', דס"ל לר' יוחנן התם דא"צ להביא חטאת הואיל ונדחה ידחה אבל לרב דס"ל בעלי חיים אינם נדחים כיומא ס"ד ע"א, והכי פסק הרמב"ם א"כ הי' יכול לומר כן וג"ל דר"י ורב אולי לשיטתייהו בזה דרב ס"ל בסמוך שהוא פטור ור"י ס"ל חייב בגוונא דבסמוך והיינו דרב לשיטתו ס"ל דמתני' לאפוקי כג"ל אתא דחייב ולא לאפוקי נתחלף לו כו' ור"י לשי' דס"ל שם באמת דפטור ס"ל הכא — כ"נ דרך פלפול (כי באמת יסתרו לפי"ז פ' הרמב"ם כאן כר"י).

שם. אינו צריך, נמחק בגליון מלות אלו, וג"ל טעם הדבר דלקמן י"א א' אמר שם מאי ביניהו וא"כ צריך טובא — אכן עמש"כ בס"ד סנהדרין נ"ד ב'.

הך ב ור"י אמר חייב. מיתיבי מע"ה פרט למומר ר"ש בר"י אומר משום ר"ש הרי הוא אומר כו' השב מידיעתו כו' ואם איתא הא לא שב מידיעתו כו' עי' בד"ה ר"ש כו' ואמר לקמן בפ"ג מומר כו' א"ב כוונתו לתרץ דאל"כ מאי קשה מר"ש לימא דסבר כת"ק אבל ק"ל דלא הוצרך לזה דבהדיא איתא בשבת (ס"ט.) דר"י האי קרא דרשב"ל מאי עביד לי' מבע"ל לכדתניא כו' והיינו כר"ש ואפי' לסברא דנפשי' דר"י שם דס"ל כמונבז מ"מ איצטריך האי אשר לא תעשינה כו' להא דר"ש [מאביו הגאון רבי בנימין זצ"ל]

שם בגמ' ר' שמעון בר' יוסי בשבת איתא ר' ישמעאל בר' יוס', ומיהו גם לקמן י' א' ובחולין (ה :) איתא ר"ש, אכן בשבת (קיח :) לא חשב בנים לר' יוסי רק חמשה ור' שמעון לא נזכר שם, ועיי"ש (פ.) ג"כ ר' שמעון בר"י והגיה הגרי"ב ע"פ תוספתא ריש"ש ונראה ברור שגם בכאן צ"ל ר"י כמו שם בשבת. — ולדברי התוס' שבת (קיח :) בשם הירושלמי הוה א"ש קצת — אך האמת יורה דרכו שנתהווה ט"ס מרי"ש לר"ש. [מאביו הגאון רבי בנימין זצ"ל].

שם ואם איתא הא לא שב מידיעתו הוא, תמוה לכאו' איך מקשה מרשב"י נימא דס"ל כת"ק, ואולי דלישנא בתרא דרבא א"כ ר' יוחנן דייק לה ממתני' א"כ אתיא מתני' דלא כר"ש אך עי' לקמן ע"ב, ג' ע"א, בלא"ה מוקי לה כר"י וכר"מ ור"ש פליג ע"ז, ולכן נראה דשפיר פריך על ר"י דלשיטתי' אזיל דס"ל בשבת ס"ט א' כרשב"י ע"ש מבואר כן להדיא.

ב', א', עד ליהו כולן בשגגת א', עי' מל"מ פ"א משגגות דמספק"ל דאם לא ידע דחלב אסור ונתחלף לו שומן בחלב אם חייב חטאת.

ואפ"ל דזהו דקאמר הכא עד שכ"כ בשגגה א' דהכוונה א' בלא שתים ולא שיהיו כולם שוים ובזה אין מקום לספיקת התוס' אם כל ציבור בכה"ג, אך למ"ה.

ג', א', א"ד דקרבנן שוה כ"כ דאין איסורן שוה, איסורן שוה דקאמר נראה דהיינו בשיעורן ועמש"כ בס"ד בחי' לכריתות בשגת תרכ"ח בענין שיעור אכילת דם אם בכזית או ברביעית והסתירה י"ל עפה"מ ביומא פ', ב'. ציר שע"ג הירק מצטרף כו', ועי' תוס' זבחים ק"ט, א', ומג"א ר"ס ר"י והנ"ב דכוותה דכשישתה הד' שיעורו רביעית משא"כ באכילה ועתו"ס חולין ק"כ, א'. מה שהקשו לל"ק לרבות השותה ובהגהת הגצה"מ שם ואכמ"ל.

ג' א' ר"י דתניא שבט כו' — נ"ל להגיה דתנן והוא משנה מפורשת לקמן ה' א' אך לא באותו לשון.

ג' ב'. רובו ככולו, עי' בס' בנין אריאל, פ' קרח, ובאמת ק"ל קו' הגמ' מברייתא די"ל אה"נ ל' תורה לחוד ול' נביאים לחוד, עי' תוס' קדושין ל"ז, ב', וי"ל.

משי"ש כגון שהרכין א' מהם בראשו, עי' נדרים ע"ט, א'. בשתק אם הוא כהפר ועי' סנהדרין פ"ו, ב', ברמזי רמוזי ובתוס' שם ובאה"ע סקי"ט בהרש להרכין ובסנהדרין ה', ב', בשתק דל"מ קבלת התראה.

ג' ב', פליגי ר"י ור"ש דר"ש ס"ל פר העלם דבר של ציבור ושעירי ע"ז בתחילה גובין עליהם ור"י ס"ל מתה"ל הם באים, א"כ כיון דקי"ל דנשים אינם שוקלים בלשכה דאינם חייבין רק רשות, יל"ע דלמ"ד מתה"ל הם באים א"כ גם הוא מודה דנשים חייבות להתנדב עתה לזה לולי שמיעטו קרא — ואולי שמצד הדין אין עכובא בזה אם מתה"ל או לגבות וא"כ אין נ"מ בזה ודו"ק.

דף ג' ע"ב. לבטל מקצת ולקיים מקצת הרי אלו חייבים, יש שבת בתורה אבל המוציא מרה"י כו'.

עיין מה שכתב אאמו"ר הגז"ל, להקשות בהא דאין שבת בשביעית, דלצדוקים ודאי דמיקרי חרישה דשביעית עקירת כל הגוף למ"ד דחרישה בשביעית אינו לוקה ורק מדרבנן ע"ש ושפתיים ישק, ואמנם כבר ביארתי במקום אחר בס"ד דאף למ"ד דאיני לוקה מ"מ איכא איסור דאורייתא, והיינו מעשה דושבתה הארץ שבת לד' — דהא מלאכה גמורה היא — ונהי דמלקות ליכא מרצון השי"ת וחכמתו — אבל מ"ט לא הוה בעשה דשביתה כבשבת דשביתה שיך בכל מלאכה גמורה — ואף דמצינו בדברי ריטב"א יבמות שכ' דעשה דשבת ליכא במה שאינו חייב כרת עליו — מ"מ י"ל דהכא ל"ד לדשם, דהתם דאיכא ל"ט מלאכות חזינן דמה דאינה במנין וא"ח עליו כרת, ל"ה חשיבא כולי האי דל"ה במשכן וכריש ב"ק, וע"כ ל"ש לצוות עליו מצות שביתה, משא"כ הכא הו"ל מלאכה גמורה והא חזינן עכ"פ דבשבת איכא עלה מ"ע דשביתה וה"נ ביו"ט ודאי דכשאמרה תורה ושבתה הארץ אף חרישה בכלל — ורק כך גזיה"כ הוא שאינו חייב עליו מלקות — ועיין טעה"מ ובתי"ש בשביעית ואולי י"ל דכיון דצדוקים לא דרשו רק פשטא דקראי א"כ י"ל דכיון דכ' ושבתה הארץ, ע"כ ל"ש רק בזריעה דהארץ שהשה פעולותי' ומקרי שביתה לגבה, אבל בחרישה רק האדם, אבל הארץ ה"ה שובתת ואינה פועלת בחרישה דבר, והיה מקום בזה להעיר לחלק בין חרישה לחרישה, דחרישה שניה לחפות הזרעים ה"ל כזריעה, עי' מכות כ"א ב' ובירושלמי בריש כלאים ואכמ"ל.

ד', א', משי"כ רש"י ד"ה ספק מפסחים, הכוונה דכיון דאמרינן דדוחה ל"ש בזה לומר דנפסל דאם נפסל ל"ש דחי' וכמש"כ תוס' מנחות מ"ט, ב'. כן.

ומש"כ דבהשמ"ש א"א לע"ע, עי' ברכות ב' ב', לר"מ והכא וסומכוס תלמידו קיימינן ואולי גם לבה"ש, דרי"ה י"ל הכי, עי' תוס' מעילה ב', א'. דא"א לצמצם ועמש"ש בס"ד.

ד' א'. ספק בהשמ"ש נתכפר לו. כ' תוס' דמיירי במח"כ בע"פ והיינו דקי"ל דמח"כ שוחטים עליו אף למ"ד דא"ש עול"ש כפסחים צ' ב' דאל"כ איך יצוייר דכפרה היה בה"ש ולשו"ז אח"כ הפסח א"כ איך דחי' מח"כ עשה דהשלמה ופשוט.

ומסתפקנא בעשה דהשלמה הן בקדימה הן באיחור, אם צריך דווקא לאחר או להקדים או אף בב"א נמי כשירים, וא"כ יצוייר דהכפרה שלו היה בב"א עם הקטרת התמיד והיינו בב' כהנים ול"ש בזה אעמח"ת אף לשי' הרמב"ם ורש"י, עמג"א סקמ"ז דבבהמ"ק א"א ליזהר בכך.

הכ' משכבי אשה, ק"ל דקרא מירי בבא על הבהמה וזכר ונהי דלדידן הוקשו כל העריות זל"ז, אבל מנ"ל דהצדוקים מודים בזה מדמקשה כ"כ.

ע"ב, אין חרישה — עתו"ס, ואולי י"ל מהך דבחריש אין ראי' דהצדוקים פרשוהו לשביעית דאין שבת נוהג בו וכבסמוך, אבל אה"נ דחרישה ל"מ מלאכת לדידהו.

ד' ע"ב. או ממזר או נתין כו' מבואר בירושלמי לחד מ"ד שהיה הממזר יכל הפסולין חוץ לשבעים ולחד מ"ד שעברו ומינוהו — ומ' דאינו לעכב הא דצריך מיוחסין דוקא — ולכאורה למ"ד דמיירי חוץ לשבעים, ע"כ מיירי בה' האחד שהוא חוץ לשבעים והיינו המופלא שבב"ד וכמש"כ תוס' סנהדרין ט"ז ב' וסוכה כ"א ב' דהי' מופלא שבבי"ד אחד על כולן, ונראה דאף לרבנן דס"ל דהיו ע"א סנהדרין. מ"מ הי' אחד מהן על כולן וע"כ היו ע"ב, וזהו שאיתא בכמה דוכתי ע"ב זקנים בסנהדרין, והיינו לרבנן דהיו ע"א סנהדרין ואחד עליהם — וע"כ י"ל דאותו של"ה ממנין ע' ל"ה צ"ל מהכשרים רק גדול יתר מכולם אבל כיון שהוא חוץ ממנין ע"א היה מותר להיות אף שלא מהמיוחסין ומהפסולין לסנהדרין ומ"מ כך גזיה"כ שגם הוא יהי' בצירוף הב"ד ומשכ"ל שפיר משנתינו — ולאידך מ"ד מבואר בירושלמי דכיון דאינו ממנין ע"א לא מצטרף כלל להוראה.

ובהך דרשה דא' ממונה על כולן וכדברינו יל"ע בהא דקי"ל בספרי פ' שופטים דצריך בסנהדרין כהנים ולוים מדכ' ובאת אל הכהן וא"כ בסנהדרין הראשונה מי היו בתוך הסנהדרין, דהא משה הי' המופלא שבהם וכל הכהנים שהיו באותו הדור הרי היו פסולים עמו, ורק י"ל דפנחס אף שהיה כהן למ"ד דנתכהן תיכף ע' זבחים ק"א ב' הוא הי' מהסנהדרין, ועי' פ"ג דסנהדרין בירושלמי אם משה ופנחס כשרים לעדות ע"ש — ואולם אם נאמר דמשה על גביהן והוא היה המופלא שלא ממנין ע"א, ל"ק די"ל דאינהו הוו ממנין ע"א ובין דל"ה ממנינם א"כ היו מותרים להיות קרובים כמו נתין וממזר דפסול — ומיהו מהא דסנהדרין י"ז א', דהיו מוציאין פתקותיהן לכל שבט ושבט, מ' מזה דשבט לוי ל"ה צריכין כלל, וכמבואר שם, ומשמע דאפרים ומנשה כתרתי חשיבי לזה וצע"ק — ואולי כיון דא"א להיות כהן בסנהדרין הראשונה אה"נ דל"ה צריכים וכמבואר שם דאף דאין שם כהנים כשר ואינם לעיכוב — ויליף מדכתיב בימים ההם — ונ"ל דד"ז י"ל בפלוגתא דתנאי בסנהדרין פ"ג אם קרוב ונתרחק כשר דאיהו יליף מהך קרא דבימים ההם ולמ"ד פסול אצטריך בימים ההם להך דאין כהן מעכב בסנהדרין, ולמ"ד דמשה ל"ה על גביהן וכדר"י דא' את בהדייהו, א"כ בפשיטות א"ש אם נאמר דמשה רבינו הי' כה"ג כל ימיו, עי' זבחים ק"א ב', ק"ב א'.

ואמנם מהא דסנהדרין שם דיליף דצריך ע"א מדכ' עמך ומשה ע"ג כו', משמע דלכו"ע ל"ה משה רק ממנין הסנהדרין ולא חוץ מחשבונם — והא דנקט ע"ב זקן בכ"מ, ע"כ כך הי' ולא בעיכוב — ומהא דפ"ק דזבחים מ"ב דאמר ע"ב זקן, אולי שם זולת הסנהדרין שהיו ע"א הרי גם כ"ג הי' מהם, והי' בס"ה ע"ב, וצע"ק.

ולולי דברי תוס' בהא דאחד ממונה על כולן — הי' נ"ל לפרש דקאי אהא דשוטרים תתן לך לכל שבטיך, דצריך אחד מהשופטים או אחר ממונה על כל השוטרים שהם הרודין בעם וכמבואר ברמב"ם פ"א מסנהדרין — וע"ז א' דא' צ"ל על כולן מהכ' תתן לך והיינו לא' מהסנהדרין — וראיה דבספרי ר"פ שופטים מייתי ואומר מדכתיב ושוטרים הלויים בראשיכם והיינו בדברי הימים ב' סי' כ' ומבואר שם דא' הוא הממונה ע"כ השוטרים ודו"ק — ועי' בפי' הז"א בספרי שם, ול"י מ"ט לא ניחא ליה לפרש כפשטיה וכדברינו.

שוגגין ועשו מזידין — הקשה הגרע"א דהא עכ"פ משכ"ל בעשה — ואמו"ר ז"ל כ' כיון דל"ש בכולהו כריתות עשה ל"ש בזה הוראה — ומסתפקנא בהא דאשכחן כמה מ"ע הכוללות כל התורה כמבואר בתורה ורק הרמב"ם כ' דמ"ע הכוללת איני נחשב למ"ע בפ"ע כלל — אבל עכ"פ י"ל דלענין זה מקרי עכ"פ הוראה בעשה לענין שגגה, וה"נ לענין שבת אף אם ל"ה עשה בשביתה מקרי ידע לה בעשה בכולל כל המ"ע — וצ"ל דל"י כלל דיש עשה או ל"ת בזה א"כ ל"ש כלל עשה כוללת דעל מה יהא קאי כלל העשה ופשוט.

ובהא דממזר דמשכ"ל ממנין הסנהדרין, אפשר לומר דרך פלפול דמשכ"ל שפיר ממזר למפרע ובעת שנתמנה היה כשר עמש"כ בס"ד בדרושים דרוש ט"ז וכ"ב ואכמ"ל.

ה', א', רי"א ז' שבטים שחטאו כו'. נשאלתי מדוע לא סיים ר"י ג"כ ובע"ז פרים ושעירים כד' ת"ק ור"ש, והשבתי אולי לא מייתרא לי' קראי לר"י בע"ז כבאינך וצע"ק.

ור"ש תלת כתיבי כו' אורחא דקרא כדאמרי אינשי כו' לשיטתי' אזיל דס"ל בב"מ ל"ח ב' דדברה תורה כלשון בני אדם.

ה' ב' אראב"י א"ק ויאמר אלי הנני מפרך כו', הקשו תוס' דלא נקט קרא דא"ל הקב"ה ליעקב, ונ"ל דראב"י לשיטתי' דנקט לקמן ו' ב' נמי ה"ק דשם א"א באחר.

אלא י"ב שבטים הוא דמקרי קהל כו'. מזה נ"ל ליישב שי' רש"י שכ' בענין חילוק מלאכות לשבת ב' פירושים בזה עי' פסחים ה' ב' ויבמות ו' ב' וה"ט דלכאורה ל"ל דעל ד' או ה' נמי יתחייב קרבן ולא על א' מהן דמ"ש והוא ממש דומה לדהכא אף שיל"ח טובא מ"מ נ"ל דדמי לדהכא. ורק נצטרך לומר דלפ"ד רבנן דלס"ל שא' מ"ק ממילא אה"נ דדוקא יב"ש מ"ק וא"כ ה"נ דדוקא יב' מ"ק וא"כ ה"נ דחק היטב כ"נ מאד.

דף ו' ע"א. אילימא מדכ' תחת אבותיך יהיו בניך א"כ אפילו ביחיד נמי, ק"ל מאן לימא לן דלא הא מצינו ביורש דסומך על קרבן אביו, והא דאין חטאת

שמ"ב קרבן היינו בלא נשאר לו יורש וכמו שמתו בעלין — וי"ל.

דקיא דר"פ מתה"ל כו' לכאורה י"ל דנתבטל ממונא דמתים בהדי אינך הנשארים ותליא אם בטל בכה"ג ועי' מל"מ פ"ז ממעילה במשנה דבן בזכרי דהכהנים שוקלים — ובמש"כ במק"א בס"ד, ובל"ז י"ל דממונא לא בטיל — וכאן ילה"ע מהא דא' לעיל ג' ב' דלחד מ"ד בתחלה גובין מהם ולא מתה"ל א"כ בכה"ג י"ל דשאני ממעות תהל"ש דמיקרי ק"צ ולא קרבן יחיד. וגראה מזה דאף בכה"ג כל שהקריבו רבים מיקרי ק"צ. ויל"ע בזה מדברי רמב"ן פ' ויקרא לענין עולות ציבור ושלמים מהתנדבות שותפים וצע"ג ועמש"ש בח"ת בס"ד.

ו', א'. מדא"ר כפר לעמך ישראל כו'. לכאורה א"ר לנ"ד דהא הא דחש"ב בחטאת הא הלמ"מ א"כ מה ראי' לזה מעגלה ערופה, ודנ"ל דכיון דש' בה כפרה כקדשים א"כ ה"ל כקדשים דז"א דהא עולה ושלמים קרבי אף על המתים, ואולי דכיון דטעמא דחטאת מתה דאין כפרה למתים, א"כ שפיר מ"ר מע"ע דהא מצינו כפרה למתים בשיתוף דמכפר על החיים, וא"ש בזה דברי רש"י מעילה י', ב', עמש"ש בס"ד, וכ"ה מבואר להדיא בתמורה ט"ו, א'.

אבל ק"ל דלפ"מ דדחי דמגו דמכפרה אחיים כו' א"כ בחטאת תשותפין נמי נימא הכי (וע"ל בסוגייא בסמוך) ואולי דלהמסקנא דדחי דהוראת שעה היתה אה"נ דא"צ לזה.

שאני כהנים דאיקרו קהל, עי' יומא ס"א, א'. וחולין קל"ב, ב'. ואי דדרשינן מהך קרא.

ו' ב'. אלא אראב"י שבטו של לוי לא אקרי קהל כו' כל שיש לו אחוזה איקרי קהל כו' ק"ל בקדושין ע"ג א' פליגי בזה ר' יהודה ור' יוסי אי קהל גרים איקרי קהל ול"ל טעמא יותר הל"ל דר' יוסי ס"ל נמי מהך דרשא דכיון דא"ל אחוזה לא מקרי קהל וצ"ע.

וי"ע בזה לפ"ז אם הטאו נשים רובן של ציבור ולא אנשים, מי נימא כיון שא"ל חלק בארץ לא מיקרי קהל וכרש"י ברכות י"ט ב' דמש"ה ס"ד שם דפטורים מבהמ"ז מדאורייתא, או דעכ"פ ראויים לאחוזה לירש מאביהם ויהי' להם חלק [וצ"ע לפ"ז בברכות שם] [משא"כ בגר, ואולם למ"ד ירושת הבעל דאורייתא, גם לגר משכח"ל קרקע — ועפ"ז י"ל לשי' רש"י שם מ"ט לא מיבעי לי' בגר ולפ"ז י"ל דבגר כיון דלא יצוייר שיהא לו קרקע א"כ ודאי דפטור משא"כ בנשים מי אמרינן כיון דלפעמים יורשת הו"ל כיש להן חלק או לא — ואפ"ל בזה קו' תוס' שם דאמאי לא מיבעיא לי' בכהנים ולויים] — ועי' סוף מעשר שני — בפלוגתא דר"מ ור"י אם כהנים ולויים מתודים דר' יוסי ס"ל דמתודה ובירושלמי שם אמר דר' יהודה במכות י"ג א' דס"ל מעלים שכר ללויים כר' יוסי ס"ל דערי מגרש שלהם באמת הם — א"כ מצינו דלויים י"ל חלק בארץ והכא אמר דא"ל אחוזה, ע"כ הכא אליבא דר' מאיר אויל ואנן לא קי"ל הכי — ועי'.

ובאותו ענין שהזכרתי אחוזה וכו' נ"ל. דבר ברור ליישב שיטת הרמב"ם שהשמיט הא דא"ר אמי כל שא"ל קרקע אינו עולה לרגל בפסחים ח' ב', וכבר טרחו בזה המל"מ ובס' צל"ח ובס' טורי אבן להגיגה ד' א' ועוד בס' קהלת יעקב, אכן באמת עתו"ס ב"ב מד ב' ד"ה משכ"ש שם דא"ל אדם שאין לו ארבע אמות בא"י [ומש"כ שם ממשנה דקדושין ס' ב' תמוה מאד וכאשר ציין שם בגליון הש"ס להגרע"א ז"ל אכן עי' גוב"ת החי"מ סי' מה שהשיב להגר"י ברלין באורך] וא"כ איך אמר כל שאין לו קרקע אך י"ל דבאמת זולת כהנים ולויים היא דא"ל קרקע, אבל הא מצינו דכהנים לויים (לר"מ) גרים, א"ל חלק בא"י וא"כ זהו כוונת ר' אמי דאתי למעוטינהו — דפטורים הם מראי' ורמב"ם משמע לי' מכמה דוכתי דאף הם חייבים א"כ לכן השמיט דר' אמי וזה ברור לע"ד ובזה י"ל הכל דהגיגה ב' א' לאתויי הא אתא ומאי דשקיל וטרי שם אליבא דר"א הוא אבל לדידן דל"ל דר"א לה"א ואין להאריך כאן, ועמש"כ בע"ה בערכין ד' א'.

ע"כ, כל שי"ל אחוזה מיקרי קהל, עי' קדושין ע"ג, א'. בהברי הגמ' שם אם כהנים ולוים א' מחד קרא נפ"ל, ומדברי רש"י ד"ה והכא נראה שדעתו דכהנים ודאי ל"מ קהל רק לוים ומ' דלוים מיקרי י"ל אחוזה במה שנטלו מ"ח עיירות ועי' היטב בספ"ה דמע"ש וברש"י יומא נ' סע"א ובדברי הגאון רצה"ח שם בהגהותיו וילה"א הרבה בזה.

ע"ב, וכי דנין אפשר משא"א, מבואר בכאן דזה מיקרי א"א במה שאסור התורה אף דזה אפשר הוא, ועמש"כ בס"ד בתמ"א ובכ"מ בחי', ועי' מנחות י"ט, א'. אם ר"ש ס"ל דנין אפשר משא"א והכא לר"ש קמיירי, ובאמת בל"ז תיקשה דאיך דנין היקשות בהלמ"מ והרי כ' רש"י בשבת קל"ב, א'. דא"ד י"ג מדות בהלמ"מ, ואולי י"ל לרש"י דהיקש שייך לדון דאינו מוג"מ, וע' סוכה ל"א, א. ברש"י ותוס' ודוק.

ז', א'. משיח בפר וא"מ אשם תלוי, הנה להמסקנא רק א' הוא וא"כ י"ל דהכא דאיכא תרתי עדיף הוא ועי' קדושין.

ת"ל והקריב ע"ח אשר חטא על מה שחטא ה"מ, עי' בסמוך דדריש מהך קרא דרש אחר, ועי' כריתות י"ט, א'. בכה"ג ודוק.

ע"ב, בכאן כ' תו"י דהטעות בשיעורין מיקרי שגגה והוא מבואר בירושלמי דפרקין, וע"ל ג', א'. ובתוי"ש שבת ע"ג, א'. ובמהר"ם שם.

ז' ב' ד"ה הוא בחלב א"נ דהדרה כו' בין כזית לפחות מכזית דל"כ בהדיא, לפי הנראה יסבור כשי' ר"מ הובא במל"מ פ"א מחמץ דמה"ת אכילה בכ"ש רק הלמ"מ בכזית — אבל להסוברים דאכילה הוא סתמא בכזית ל"ל כן דהוי דבר שהצדוקין מודין בו כדלעיל ה' וק"ל.

ח', א'. דא"כ נכתוב ע"ש אשר שוגג ל"ל, עי' היטב כריתות י"ט א'. ודוק. בד"מ תורה, דתניא בספרי רש"א, כ"ה להדיא בסנהדרין צ"א, א'. בשם ר"ש פלא בעיני ע"ד ר"ש עצמו בסוגיין דמפיק ליה מקרא אחרינא והלא שפיר יוכל ללמוד מדרש זה וצע"ב.

ח' א'. איזה מצוה ששקולה כנגד כהמ"צ זה ע"ז. עי' נדרים כ"ה א' ובירושלמי שם ספ"ג, שגם שבת שקולה כנגד כהמ"צ ועי' מנחות מ"ג, ב', שגם ציצית כנכהמ"צ וצע"ק.

ח' א' מעיני הקהל אורחא דקרא כדאמרי אינשי מעיני דפלניא. כה"ג מצינו בריש ברכות כדא' אינשי טהר יומא, ובסנהדרין ג' ב' לישנא בעלמא נקט, מדא"ל דינא ליקרב לגבי דיינא, ובמק"א כ' בס"ד דתליא בפלוגתא דיברה תורה כלשון בני אדם, וא"כ ה"ג דכוותיה, ועי' תוס' סוטה כ"ד א' ב'.

ח' ע"ב. והתניא עשר מצוות נצטוו במרה כו' לא הבנתי מ"ט לא פריך הגמ' ממצות מילה וגה"נ המפורשים בתורה ול"ל ברייתא ואת"ל דמנה"נ י"ל דכתכמים ס"ל, אבל מילה ק' וכה"ג הקשו התוס' בסנהדרין נ"ט ב', על אותה ברייתא.

וביותר תמיה לי טובא על הברייתא ועל התוס' שלא הקשו כן ועל הגמ' דהכא, מ"ש לא הזכירו כלל ממצות פסח ומצה וביעור חמץ וכל אביזרייהו ותפלין וקדוש בכורות שבכולם נצטוו קודם יציאתם ממצרים, וא"כ היו הם עוד קודמים להוספת המצוה שבמרה, וגם איך אמר עשר מצות לבד. עוק"ל טובא, להר"מ בפה"מ חולין פגה"נ שכל המצוות שאנו חייבים הם רק מפני ציווי הקב"ה לישראל בסיני, ולא מפני שא' כן לא"א ולי"עקב וכדומה, א"כ לא פריך מידי הכא.

שם. והתדר"ש ז"ש זו היא ביאה, תמוה דבכ"מ משני דש"ה איכא דמי לי', ועי' תוס' יומא ב' ב'.

שם. דתניא הי' — תוס' פ"ג דשביעית.

דף ח', ע"ב איזהו מ"ע שבנדה פרוש מה"נ — בירושלמי ר' זירא א' יראה כאילו החרב מחתכת בבשרו וכל עמה ר' זעירא. ר' תנחומא בשם ר"ה יטיח ראשי אצבעותיו בכותל ויהא מוצן, המונה דפריך על דר"ז וכי כל העולם כר"ז דבשעת תשמיש יראה כאלו חרב מחתכת בשרו שיהא עי"ז מוצן מיראת אלקים מפחד החטא הנורא — ועו"א יטוח כו'.

שם. שהמלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו, הך לא דן אגב גררא הוא וכמבואר בירושלמי — ועי' תויו"ט באריכות דבריו, ולו"מ ה"א לפ"מ דכ' הרמב"ם דמה"ט מלכי בי"ד דנין אותן דעלובים וגכנעים היו לד"ת, וג"ל לומר דבר חדש דמה"ט הוא דקיי"ל דמותר לדונו דכל עיקר איסורו הוא משום דמלך אין כבודו מחול, א"כ י"ל דכי היכי דאמרי בקדושין ל"ב ב', דמה"ט אין ראי' מהקב"ה למחול על כבודו דהקב"ה כ"ע דילי' משא"כ ת"ח והדר מסיק דת"ח נמי תורתו דילי' וע"כ מצי מחיל וא"כ י"ל לפמש"כ הרמב"ם פ"א ממלכים דעיקר מלכות בישראל זכה דוד ונטלה, ומקורו שהוא מהא דא' ביומא ע"ב ב' שלשה זירים הם כו', מלכות זכה דוד ונטלה, וכ"ת להדיא גם בספרי פ', א"כ כמו דא' דאהרן נטל לזר כהונה, ה"נ בדוד בכתר מלכות בת ביקתי', וא"כ הוא שייך ר"ק לדוד וזרעו — וכ"ה בירושלמי דמכילתין ה"ב דמלכי ישראל דמביאין שעיר, איני רק עד יהוא בן נמשי, ומאו בלסטיא הוו גוטלין אותן — וא"כ ניתן לומר דמה"ט דנין מלכי בית דוד, משום דאף דאין כבוד המלך, מחול, ודאי י"ל במקום מצוה כבודו מחול והיינו רק במלכי בית דוד דהו"ל כמו ת"ח בתורתו דדילי', ה"נ מלכי בית דוד המלוכה שלהם משא"כ במלכי ישראל אין כבודם מחול כלל — וא"כ י"ל דאף מעיד ג"כ כשרצה למחול על כבודו ואין דינו חמור מדין ת"ח — וא"ש לישנא דדן ודנין אותו דהכא לרמו דכה"ג דקי"ל דמב"ד דא"א — ה"נ מלכי בית דוד מעידין דמצוה שאני — ורק ירושלמי לשיטתי' דס"ל בפ"ב דסנהדרין דהא דמלך ל"ד ולד"א מה"ת הוא עמש"ש בס"ד, וא"כ גם במלכי בי"ד הדין כן — וע"כ דשגירת לישנא הוא.

ט' א'. גדלהו משל אחיו, הנה זהו דברי אחרים, אבל לת"ק לס"ל דמגדלים אותו רק גדול בהתמנותו ומחזרים אחר עשיר אבל א"צ להעשירו וא"כ לדידי' בא משיח לידי עניות.

ובנשיא תמוה לי מדוע ל"ש גבי' בא לידי עניות כשעבר מנשיאותו וי"ל בדוחק.

מי שבא לעניות ועשירות. כעי"ז ב"מ קי"א ב'.

ט', א'. וכתביה להאי מאחת מאלה בדלות כו'. ה"ג בב"ק ל"ז, א'. וי"ל דר"ע לשיטתי' דס"ל נמי כרשב"ם דשם ע"ש ז', א'.

זה באה חובה לו ואין אחרת כו', לפי דרשא זו גם מרובה בגדים יהא דינו בכך בטומ"ק.

ט' א' מ"ט דר"ע א"ק זה קרבן או"ב זה באה חובה לו — עי' מנחות ב"א ב' דנדרש קרא זה דאין עה"א דכה"ג באה נדבה, וי"ל.

שם אלא שאין כה"ג חייב על טומ"ק — בזה ישבתי קו' המל"מ על הראב"ד רפ"ד דבמ"ק למה השיג על הרמב"ם ולא על הגמ', והיינו דלשיטת' דראב"ד דפסק כר"ש משכ"ל שפיר בכה"ג והארכתי במק"א בס"ד.

וכן הנשיא שעבר, היינו שמרדו בו עי' ירושלמי בפרקין ובפ"ק דר"ה דאותן ו' חדשים שברח דוד מאבשלום בשעירה ומסתפקנא אם דוקא כשברח מבנו דהי', ראוי למלכות אחריו, אבל בשעה שמרד בו שבע בן בכרי, שא"ר למלכות י"ל דאינו כלום, אי י"ל דל"ש.

ע"ב, מי שקרבנו שוה לקהל, שוה דקאמר ודאי הכוונה בזה הענין ולא דאינו שוה בשל יוה"כ דזהו מה שאמר הגמ' אח"כ ודברי רש"י תמוהים לי דנראים מהו וצ"ע ודע הברא"ש פי"ב דפרה כ' דרשא אחרת מי שבא לידו עו"ע נגד דברי גמ' דהכא, ואולי ס"ל כריה"ג דלעיל.

הואיל ונ"ב כרת כבקביעה, עי' כה"ג בכריתות ז', ב', ודוק.

שם. כהן משיח שעבר ממשיחותו ואח"כ חטא — מבואר בירושלמי דכה"ג שחטא מלקין אותו ואין מעבירין אותו שנאמר כר', ופשוט דכוונת הירושלמי להטעים מ"ש כה"ג מנשיא דאל"כ ל"ש הכא מידי וכבר זכרו ברפ"ב דסנהדרין ע"ש.

ואולם נ"ל מזה דדוקא כהן משיח בשמן המשחה הוא דה"ל בגדולתו אף שעבר, וה"ט מהך קרא — אבל בכהן מרובה בגדים דלדידי' ל"ש כלל לרבות מהך קרא דכתיב דוקא במשיח, י"ל בפשיטות דאה"נ דכשעבר פסק גדולתו וחוזר להדיוטותו, וא"ש דברי תוס' יומא י"ב ב' שכ' דכה"ג נתמנה מסתלק בפה ונסתייעו מדברי הירושלמי ע"ש.

י', א', שיכול יהד"ה ומה משוח מר', ק"ל מה להתם דאינו הדיוט דמשוח שעבר הרי דינו ככה"ג משמש משא"כ במלך ה"ה הדיוט גמור וכן ק' לחיפך.

ולר"ש נגעי אונסין ל"מ, ודאי עיקר הקו' דאם ל"מ הרי נסתר הפירכא לקו' וללי"ק, אבל ק"ל דהא י"ל כמה חומרות אחרות בזב מבנגעים עי' פסחים ס"ז, ב', וי"ל.

י', א' ולר"ש נגעי אונסין מ"מ כו' תאמר בנגעים דמטמאין באונס. הך באונס דזב פטור היינו ממאכל ומשתה כמבואר בפ"א דזבים ולפי הס"ד ל"י מנ"ל (דבנגעים) דבזבים בכה"ג נמי מיקרי אונס ולא מטמאי.

מש"ל דבשורה היא להם, עמש"כ בס"ד בסיומא לסדר מועד בדרוש כ"ג.

י', א' בעי מיני' רבא מר"ב נשיאות מהו שתפסיק כו' ותפשוט לי' מדר"י כו' הכי השתא כו', לכאו' לשי' רמב"ם דפסק דלא כר"י א"כ הו"ל לפשוט בעיין בהי"פ מתורת ק"ו, ונ"ל דשאני הא דר"י דהפריש ולכן בע"ח א"צ וצ"ל דהא דרבא אייריי בלא הפריש.

מאי ביניהו ארה"מ כו' לכאורה י"ל דאיכא ביניהו הא דר' יוחנן שחזר בו דלח"ק כיון שה' מומר מיעטי' קרא משא"כ לר"ש הרי שב מידיעתו הוא ומקבלין הימנו? עוד י"ל דא"ב הא דרב ור"י לעיל ב' א' בנתחלף לו חלב ושומן וכדמקשה שם אך לפ"מ שמתרץ ר"פ שם א"ש, אבל הראשונה קשה.

ובזה י"ל מה שי"ל"ד בחולין ה' ב' הא דרה"מ ולכאורה ל"ה צריך לזה אך א"ש דבלי רה"מ ה"א דהא א"ב וע"ז צריך התם אידך קרא שלא לקבל מן המומרים אף שחזר בו כבר והיינו מדאיצטריך תרי קראי ומקשה מדת"ק אבל לר"ש הרי שב מידיעתו אבל ממ"ש ר"ה נ"מ אחרת שפיר קשה.

י', א' פרט לנשיא שנצטרע וכן פסק הרמב"ם דהוא כהדיוט — ועפ"ז נ"ל ליישב שי' הרמב"ם פ"א מעדות שכתב דכה"ג מעיד למלך ותמה עליו דהא נדחה תירוצא דרב יוסף בסנהדרין י"ח ב' דהא תנן מלך ל"ד ול"ד אותו

עי"ש— ולפי"ז הא משכח"ל במלך שנצטרע והרי הוא כהדיוט ומ"מ גדול הוא ולאו זילותא לכה"ג לאסהודי עליו — והגמ' דמקשה אליבא דכ"ע רוצה לאוקמי ולפרושי הרי ריה"ג ור"י דלעיל לס"ל הכי אבל הרמב"ם לשי' לק"מ וק"ל.

ובאותו ענין נ"ל משם ראי' גמורה לד' רמב"ם בה' גזילה דמלך אין רשות בידו לגזול אחרים דגזילה דמלכותא לאו דינא ואכמ"ל.

י' א' איתו נשיא זה המלך כו'. נל"פ דבזמן בית שני שהיו כפופים תחת מלכי אומות העולם ודאי דלא מקרי כלל שהוא על גביו דישראל בעינן, וכה"ג ע' סוטה מ"ב א' ויל"ע שכ"מ מדייק בל' הרמב"ם בהל' שגגות, וע' י"א ב'.

ע"ב וא' אכלו לשם א"ג נ"ל הכוונה א"ג היינו אכילת רעבונו ולא לשמ"ש, ואש"ק רשב"ל דמ"מ מצוה קעבי"ד, ועי' רש"י פסחים פ"ו, א', ורשב"ם ק"ט, ב', דנאכל עה"ש משום למל"ג, לפ"ז אפ"ל דאם אכלו על רעבונו לא קיים המצוה כראוי, ועי' תמורה כ"ג, א', ואולם בירו' דפסחים פ"ז מבואר דה"ט דקאכל עה"ש משום שע"צ והובא בתוס' שם ע', א', ק"נ, א', א"כ הוא רק מדרבנן, או י"ל לר"ש דס"ל לדרוש טעד"ק אך באמת אינו מבואר להדיא בתורה דצריך לאכל עה"ש ואולי בשנדרוש טעד"ק ג"כ בחגיגה דפסח אם נאמר שהוא דאורי' ויל"פ דלהרמב"ם דחי"ד הוא דאו', ואם לדברי הירו' כאמור אף פסח שני נמי לטעון חגיגה לאכול כפסח עה"ש שלא יבא לשע"צ וי"ל ואכ"מ.

זה נזדמנה לו אחותו, ק"ל איך קרי ליה פושעים במה שנ"ל בשוגג, ופושע מורה הוא שהטיל מדוים כו', צע"ק דהא עמונית ומואביות מותרין ואמר עולא כו', לו"מ ה"א דמאמר זה צ"ל אחר דברי רבי"צ דגדולה ודוק.

י"א, א', נשיאות מהו שתפסיק, ק"ל טובא דהא בע"כ באכלו בתוך אכילת פרס מיירי דאל"כ ל"ה כלל אכילה, וא"כ איך שייך לקרותו בכלל נשיאות דבר שהוא לאיזה מינוטין עי' ת' ח"ס ה"ו סי"ב והדבר פלא מאוד לע"ד, ובילקוט פ' ברכה מבואר איך ז' ימים במלכות, ואם כי א"ל מדברי הגדה, בכ"ז ודאי דבשני רגעים ל"ש לקרותו נשיאות.

י"א א' כמן שאכל ח"ז כשהוא הדיוט ונתמנה ועבר והשלימו כו'. לפי הנודע דצריך צירוף כזית בכא"פ ק' לצייר בשיעור קטן כזה ימנוהו למלך ויעבירוהי והרי אינו מתמנה רק בסנהדרין של ע"א וכדקי"ל, וא"כ איך יצויר בזמן קטן כזה? ואולי משכ"ל במלך בן מלך ויש אחר שראוי ג"כ למלוך והיינו בן אחר ורק ממלא בי"ח ומירי כשהרשיע תיכף — או משכ"ל שנצטרע וכדלעיל י' א' דעוקר מנשיאותו, ועוי"ל בכמה אנפי.

י"א. מומר לאכול חלב וה"ק א"ב. קצת משמע מכאן דשיעורם שוה, ועמש"כ בחי' לכריתות י"ד א', ובחולין ספ"ח בס"ד, אך י"ל דמיירי בחלב שהמסהו דה"ל כמשקה וברביעית, או בהקפה אה"ד דה"ל אכילה ובכזית. וע"ל ז' ב' ברד"ה ניתן בדם, ולעיל ג' א' כיון דאיסורן שוה כו'.

י"א ע"ב ולאו מאן דבעי מלכא מורית לבניה. ל"י מנ"ל להקשות כ"כ בפשי' דבדעת המלך תלוי גם במלכות ישראל ודלמא אה"נ דברצון הסנהדרין וישראל תלוי וצ"ע.

י"ב א' שמא מעלתי בשמן המשחה. לפה"מ לעיל דלא חסר כלל משהמ"ש א"כ מה מעילה שייך בזה, הלא בא רק ע"ד שמחסר להקדש ואולי הו"ל כמו בהמה וכלי שרת די"ב מועל א"מ. וה"נ הרי מקדש אחרים וי"ב מא"מ וצע"ק.

טב גלדנא סריא דמ"מ מכותאא דרמי כיפי. נ"ל דמושך עצמו וא"ש. וקאי אמש"ל דפומבדיתא. ור"ל אף שבמ"מ לא יכלו להספיק הלומדים שלהם בארוחת שלחנם טובה כראוי להם רק בדגים קטנים מ"מ יטיב ארוחתם מארוחת פומבדיתא המחזיקים בכל טוב — משום דשם אין ת"ח רגילים, וכנ"ל.

י"ב ב', ותאי ממאי דר"ש היא כו', לכאורה י"ל דריה"ג היא דלדידי' נמי פטור על טומו"ק עמש"ל ט', ב', בס"ד.

עבר מחמת מומו מנין ת"ל והוא, עדיין י"ל דקרא מיירי בעבר מ"מ עובר אבל מ"מ קבוע דלעולם נפסל מנ"ל דקדושתו בו ואולי לפמש"כ תוס' בכורות ל"ז, ב', דאף מו"ק י"ל רפואה, א"כ כך לי מ"ק כך לי מ"ע וצ"ע.

וכל המקודש כו'. מנ"ל דתדרי"ש כו', נראה מזה דהא שצריך להקדים כהן הוא משום דכל המקודש כו' דמזה נלמד, ולכאורה ראי' מזה דהוא אסמכתא דאל"כ מנ"ל לכל המקודש דקודם דלמא שה' דהוא גזה"כ דהוא מ"ע שבתורה וצע"ק ואפ"ל דאה"נ קרא דזקדשתו הוא להורות שהוא מקודש וממילא צריך להקדימו אך למ"ה.

י"ב ע"ב משוח באלמנה מדחי דחי. לא הבנתי הלשון של דחוי בכאן, וקצת ה"נ מזה דכשנתמנה לכה"ג מצוה עליו ליקח אשה ומצוה עליו ליקח בתולה ולא אלמנה, והארכתי במק"א בס"ד וצ"ע עדיין. ודע דנ"ל בכאן הא דאי' דפסול לכה"ג כשנצטרע, ה"ט דנעשים בע"מ ואף בנגעים טהורים עמ"ש בח"ת פ' תזריע בס"ד.

ובהא דקי"ל לעיל י' א' דמשות שנצטרע עוקר מנשיאותו. ל"י מנ"ל לחז"ל הא ומ"ט, אולי משום מלך ביפיו ת"ש.

י"ב ב' ותאי מאי דר"ש היא — יכו"ל בפשיטות דהך והכ"א אינו מחזיר הוא ג"כ דעת ר"ש בתוס' דמכות, ע"ש, אלא ניחא לי' להביא ממשנה וגם על הרישא.

י"ג, א', בדין הוא שיקדים המכפר למתכפר, יל"ע בזה בפרו של משוח שעבר דאינו מכפר, — וכן במשוח מלחמה.

סגן ומ"מ כו', מוטב שיטמא מ"מ כו', ק"ל מכאן לדברי רש"י במכות כ', א'. דטו"ב לממ"צ האתרה, והרי בהיתר ל"ש לחפש אחרי הקל הקל כמש"כ הרא"ש ביומא להורות מזה דדחוים איסורים אצל פ"ג ואולי יל"ח בין גברא חדא ואיסורים רבים לאיסור אחד, ואנשים רבים ואולי י"ל בזה ג"כ ק"ו שעה"מ על הראב"ד במשוה בנזיר מ"ז, א', ואכמ"ל.

י"ג א' בזמן ששניהם עומדים לקלקלה האיש קודם להאשה, עפרש"י והרש"ש הקשה דהל"ל משום שהוא מקודש יותר, ול"נ דנפ"מ לעבד שמוזהר ע"ז כישראל ובושתו מרובה וצ"ע.

ד"ה בכלל ארור, לכאורה עלה בדעתי לומר דדוקא בכנענים הוא דשייך ארור וה"נ דלאו בכל האומות שייך מ"ע דלב"ת והרבה לפלפל בזה, אך מד' רש"י למ"כ.

ומש"כ דהוה דעתה להתגייר כו', עיין יבמות ל"ה א'.

ומ"ש בכתובות מ"ז א' בס"ד.

י"ג א' מ"ט האי ציבור ותאי יחיד — לכאורה סותר להא דר"ה ח' ב', מלך נכנס תחילה לדין וכו' ע"ש, שי"מ בהגהות הרש"ש, אבל לא דמי דהכא בשוגג הוא וליכא ריתחא.

שם, כי תניא ההיא להחזיותו, כעין זה ע"ז ס"ה רע"א.

ע"ב — אמר רבא האידנא דחלשי עלמא אפילו לגדולים נמי כו', הרי"ף לא הביא ד' רבא כאשר העיר הגרי"ב בעין משפט [וז"כ גליון ס"א לא גרסינן לי' והמדפיסים טעו למחוק מלות א"ר וצריך למחוק כל הדבר] ונ"ל טעמו מהא דרבא עצמו בשבת ל"ג א', דאנסי לי' בעידני' ועיין חולין קל"ג א' בהא דאביי שם לא לקח מתנות בכל השנה ובגליון שמה בשם הרי"ף ע"ש.

י"ד א' אפילו רבי דענותנא כו' אמרו כו' נ"ל דמצינו בשבת מ"ה ב' ב"ק צ"ד א' ע"ז ס"ז ב' אמרו קאמר ולי' לא ס"ל וה"נ להכי שנו בלשון זה להורות דלא ס"ל כותי' וק"ל.

מהרש"ם

הגהות רבנו שלום מרדכי הכהן (מהרש"ם)

ב' ע"ב תוד"ה הרי אלו מיעוטין. ובירושלמי דמגילה פריך כו'. ע"ש פ"ד ה"ד ושו"ת פמ"א ח"ג סי' ל"ד וע' תורת חיים ב"ק מ"ד וציון ירושלים שם וע' תוי"ט פ"א דמעילה ועי' סנהדרין ט"ו. ועתוס' יומא ס.

ג' ע"א. ברש"י ד"ה ור"מ אבל הכא דאיכא ג' מיעוטין כו', נ"ב, עי' מגילה כ"ג וע' פמ"א ח"ב סי' ל"ז ועי' הגהתי במ"ש על משניות וע' מלא הרועים בכללים אות מיעוט אחר מיעוט ועי' באר שבע מ"ש בזה.

שם. רש"י ד"ה פשיטא מרובין. דתנן חטא כהן משוח. נ"ב, לקמן דף י' ע"א.

שם. גמ' הכא ודאי כיון דבתרי קראי אתו. נ"ב, ע' ת' כנ"י יו"ד סי' כ"ה באמצע התשו' מתוס' חולין מ"ט ד"ה להביא וכו'.

שם. וכיון דאין איסורן שוה. נ"ב, לשי' הפרנס שהובא בב"ש כריתות ד' דחלב שאינו קרב למזבח אסור גם בחיה הול"ל בחלב גופי' בב' מיני חלבים דהוו איסורים שונים לפמ"ש רש"י דזה מותר בחיה וזה אסור.

שם. או דילמא כיון דאידי וידי כרת הוא. נ"ב, ע' שו"ת משיב דברים חא"ח סי' קפ"ט דבש"ס ישן כת"י איתא או דילמא כיון דאי בעי משוי קרבנם קרבנם מצטרפי ובזה יובנו דברי רש"י וע"ש עוד בזה באורך.

ג' ע"ב. גמ'. כגון שהרכין ההוא כו'. ע' ירושלמי גיטין פ' מי שאחזו ועי' ב"י אה"ע סי' צ"ו בשם תשו' רשב"א.

ד' ע"א. גמ'. ספק מבעוד יום נתכפר. ע' ירושלמי פ"ח דפסחים ה"ב בסופה ספק לילה זרק ספק ביום נעשה כספק כפרת וכיפר ע"ש. ועי' שאגת ארי' י"ז הקשה הא דם נפסל בתחילת שקיעה ועתוס' מנחות כי זרק מדרבנן לק"מ יעי' שואל ומשיב מהדורא ד' ח"ב קצ"ג.

שם. הא השתחוי' דלית בה פשוט ידים ורגלים שריא. נ"ב, עי' תשב"ץ ח"ג סי' שט"ו.

ד' ע"ב. רש"י ד"ה או זקן. וקשיא לי מפני מה אין ראוי להוראה. נשאלתי מהא דאין מושיבין זקן בסנהדרין וכבר הביא התוי"ט בזה.

ח' ע"ב. גמ'. ר' יהודה אומר שבט שעשה בהוראת בית דינו. נ"ב, ספרי פר' שלח פ' קי"א.

ו' ע"א. גמ'. דלמא לא מייתי מציבור. נ"ב, צ"ע דספיקא דאורייתא לחומרא ולשי' הרשב"א הוי מה"ת וצ"ל דגבי הלמ"מ ספקו להקיל ועי' תורת השלמים ואחרונים סי' ק"י, וצ"ע דהרשב"א גופי' ס"ל בהלמ"מ ספיקי להחמיר ואולי רק מדרבנן אבל יעויין ברי"ן ספ"ק דקדושין גבי ערלה בח"ל דמוכח דאין חילוק ואולי הכוונה כאן דגלי קרא בציבור להתיר ספק ולא ודאי וצ"ע. שו"ר בס' מכנ"י שהביא מגיטין כ"ח דהוי ספק חב"ע והוכיח כהרמב"ם דסד"א לחומרא רק מדרבנן וע"ש שהקשה אמאי לא פי' כפשוטו דמוקמי' לי' בחזקת חי, וע' בתוספ' הרא"ש שכ' באמת מהא דחזקת חי.

ו' ע"א במהרש"א בד"ה שמעינן לר"ש. לא ידענא מי הכריחו לזה דאימא דר"י כו'. נ"ב, עי' אבן העוזר שתי' דראיית אביי מפר יוה"כ אבל משעיר יו"כ לכ"ע אינו מכפר על ישראל על טומאת מקדש וקדשיו כדאיתא בשבועות י"ג ע"ש.

ו' ע"ב. לא איקרו קהל. ע' קדושין ע"ג. דמוכח דאיקרו קהל וי"ל דהתם איכא יתורא ה' קהל. וערש"י ותוס' והג"א דברכות בהא קשיא בברכהמ"ז ועי' שו"מ מ"ד ח"ב קט"ו שהניח בצ"ע ולק"מ כמ"ש וע' שבועות י"ג.

ז' ע"ב. רש"י ד"ה הוא בחלב. בין כזית לפחות מכזית. נ"ב, ע' נודע ביהודה מ"ת יו"ד סי' ל"ב.

שם רש"י ד"ה והן בדם. כגון בדם המובלע באיברים. נ"ב, ע' רש"י ותוס' זבחים כ"ז ע"א ד"ה ש"מ.

ח' ע"א תוד"ה ילמוד תחתון מעליון. נ"ב, ע' ישרש יעקב יבמות ט' ע"ד תוס' בזה.

ח' ע"ב תוד"ה והא. והתם בני נח. נ"ב, ע' רש"י ע"ז ג. ורש"י זבחים קט"ז ד"ה זבחים ועי' פיהמ"ש להר"מ סוף פרק גיד הנשה.

ח' ע"ב. רש"י ד"ה פרוש מן הנדה. כלומר בסמוך לוסתה. נ"ב, עתוס' יבמות ס"ב וע' בירושלמי כאן ועי' ריטב"א שבועות י"ח וע' תוספי הרא"ש כאן בזה.

שם. מתני'. והנשיא כיוצא בהם. נ"ב, ע' שו"ת פרמ"ר אבן העזר סי' ח' באמצע התשו'.

שם. רש"י ד"ה ר"ע אומר. כדאמרינן בסוף פירקין דר"ע לא פטר לי' מפר. נ"ב עי' שו"ת הע"א סי' ר"ט בסופו.

ט' ע"א. גמ'. מהו מידחא דחי. עי' רא"ש שלהי מ"ק וע' ברכות ט"ו א' ועי' שאג"א סי' י"ז.

שם. גמ'. תניא ר"ש הי' נוחו כלל. תוספתא פ"א ה"ד ע"ש.

י' ע"א גמ' אמר מר יכול גזרה. נ"ב, עי' מכות ח' ע"א.

י"ב ע"א. ועל דבר זה הי' משה דואג. נ"ב, עי' פנים יפות פ' כי תשא.

י"ב ע"ב. רש"י ד"ה ופליג עלי' בחדא. דהיינו פר העלם דבר. נ"ב, עי' רש"י לעיל י"א: ורש"י מגלה ט: וע' תוס' יומא נ"ז בשם ריב"א ורש"י בקדושין ל"ו ד"ה אי דפנים ופיהמ"ש להר"מ פ"ט דמנחות ד"ה כל קרבנות הציבור וע' ס' לשון זהב מ"ש בזה.

שם. גמ'. מחמת מומין מנין. נ"ב, ע' ירו' פ"א דיבמות ה"א ושי"ק בד"ה עד כאן זכו' בדין ב"ג ושנצטרע.

י"ג ע"א. גמ' משוח בשמן המשחה קודם למרובה בגדים. נ"ב, עי' ת' רמ"ע סי' ק"ב ות' באר שבע סי' מ"ב.

שם. האוכל ממה שאוכל עכבר. ע' ספר חסידים סי' תתר"ח דזה ל"ש בעם הארץ וע' מג"א סי' ק"א ס"ק בשם כוגות וע' בפרקא דרבינו הקדוש בבא דששה אות י"ט דגם ממה שאכל כלב גורם שכחה.

י"ד ע"א. שלחו להו סיני עדיף. נ"ב, ע' הגהות מהרש"ך על הפמ"ג א"ח סי' קל"ו ד"ל דבזה"ז דיש ספרים לחפש אינו כן.

טל תורה

מאת רבנו מאיר אריק

י"א ע"א והלא כבר יצאו משיח לדון בפר וכו', מדלא משני דהוצרך קרא למעט מרובה בגדים דאף דאינו מביא פר קרבן בשגגת מעשה לחודא מיהו פטור לגמרי, ובשגגת מעשה עם העלם דבר מביא כשבה או שעירה מוכח להדיא דפשיטא לי' להש"ס דכל שאינו משוח דינו לגמרי כתדיוט וחייב אף בשגגת מעשה לחודא וכ"נ ברמב"ם הלכות שגגות ודברי רש"ש לעיל בהגהותיו דף ח' ד"ה והנשיא שכתב בפשיטות דגם מרובה בגדים אינו חייב קרבן על שגגת מעשה גרידא בלי הוראה תמוהים.

תורת הקדשים

מאת רבנו ישראל מאיר הכהן בעל „חפץ חיים"

א) הורו ב"ד בשגגה לעבור על אחת מן המצות האמורות בתורה [דהייגו דבר ששגגתו חטאת קבוע] והלכו העם ועשו שוגגין על פיהם בין שעשו ועשו עמהן בין שעשו ועשו אחריהן בין שלא עשו ועשו פטורין מפני שתלו בב"ד, והב"ד חייבין להביא פר לחטאת על הוראתן בד"א בשעשו רוב צבור עפ"י הוראתן אבל אם עשו מיעוט הקהל על פי הוראתן ונודע השגגה הרי ב"ד פטורין ואלו המיעוט שעשו חייבין שכל אחד ואחד מביא חטאתו.

ב) ואפילו אם שגגו רוב הצבור על פיהם דוקא בשגמרו ההוראה דהייגו שאמרו להם מותרין אתם לעשות אבל אמרו בסתם דבר זה מותר הוא ולא אמרו מותרין אתם לעשות ושמע השומע מהן בעת שגמרו שהדבר מותר והלך ופירסם הדבר לרבים ועשו כפי מה ששמע הרי כל העושה חייב חטאת קבוע וב"ד פטורין שהרי לא הורו להם בפירוש לעשות.

ג) הורו ב"ד לאכול חלב הקיבה וידע אחד מהן שטעו שחלב הקיבה אסור ואכל מפני הוראתן שהיה עולה על דעתו שמצוה לשמוע לב"ד אע"פ שהם טועים הרי זה האוכל חייב חטאת קבוע על אכילתו ואין מצטרף למנין השוגגים על פיהם שהרי ידע שטעו אבל כל שאר העם פטורים על שגגתם שתלו בהוראת ב"ד בד"א כשהיה זה שידע שטעו חכם או תלמיד שהגיע להוראה אפילו שגמיר ולא סביר אבל אם היה עם הארץ דלא גמיר ולא סביר הרי זה פטור שאין 'דיעתו באיסורין ידיעה ודאית ומצטרף לכלל השוגגין על פיהם.

ד) וכן אם לא ידע שטעו ונתכוין לאכל שומן ואכל חלב הקיבה שהתירוהו והוא לא ידע שהוא חלב קיבה הרי זה חייב מפני שאכילתו מפני שגגתו לא מפני ההוראה ואינו מצטרף למנין השוגגים על פיהם שנאמר לכל העם בשגגה עד שתהיה שגגה אחת לכל.

ה) וכן אם הוא מבעט בהוראה הייגו שתלה בעצמו ואכל חלב הקיבה שהורו להתירו לא מפני הוראתן אלא מפני שהוא מותר בדעתו הרי זה חייב חטאת קבוע בפני עצמו. [ויש מפרשים מבעט בהוראה שהוא רגיל להיות מבעט בהוראה לעולם ואח"כ שהורו שחלב מותר הלך זה המבעט ואכל חלב דחייב הואיל ורגיל להיות מבעט השתא נמי מבעט וכשאכל חלב מעצמו עושה ואינו תולה בב"ד הלכך חייב קרבן רש"י].

ו) ב"ד חייבין להביא קרבן חטאת על שגגתן בהוראה ואע"פ שלא עשו הן בעצמן מעשה שאין משגיחין על עשיית ב"ד כלל בין עשו בין לא עשו אלא על הוראתן בלבד כשיצאה ההוראה להעם למעשה ושאר העם פטורין מן הקרבן ואע"פ שהם העושין מפני שתלו בב"ד.

ופסקו הבוותא להלכה דאין מצטרפין לרוב הקהל עייז בגמרא בתירוצא דרב פפא דכו"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ובב"ד משלים ורוב צבור קמפלגי מ"ס ב"ד משלים וכו' ולכאורה דחכמים דמחייבי סברי דב"ד משלים וכן פיר"ח וא"כ היה לו להרמב"ם לפסוק כחכמים. ונלאו מפרשי הרמב"ם לתרצו. ולענ"ד נראה לתרצו באופן זה דלפי מאי דסבר הב פפא דכו"ע יחיד ששעה בהוראת ב"ד פטור מוכרח לתרץ דר"מ סבר אין ב"ד משלים לרוב וא"כ נשארו מעטין והב"ד עצמן פטורים דלא עשו רוב הקהל ע"פ הוראתן [וגם הצבור כ"ש דפטירי דנשארו מועטין ממיעוט שעשו בהוראת ב"ד פטורים] וחכמים דמחייבי סברי דב"ד משלים לרוב צבור וא"כ חייבין ב"ד להביא פר אבל לפי מה דקי"ל כרב יהודה אמר שמואל דחכמים סברי דמיעוט שעשו בהוראת ב"ד חייבין כ"א להביא חטאת קבוע ע"פ שגגתו אתיא בפשיטות להיפך דר"מ ב"ד משלים לרוב צבור וממילא החייב רק על ב"ד והצבור פטורין וחכמים סברי דאין ב"ד משלים לה וממילא החיוב רק על הצבור ולפ"ז שולה פסק הרמב"ם להלכה כדעת חכמים.

ז) והסנהדרין עצמן שעשו בהוראתן אינן מצטרפין לרוב הקהל עד שיהיו הרוב שעשו חוץ מן הסנהדרין. [אכן מן ר"ח משמע שפוסק להלכה דב"ד משלימין לרוב ציבור].

ח) עשו רוב אנשי ארץ ישראל על פיהם אע"פ שאלו העושים שבט אחד וכן אם עשו רוב השבטים אע"פ שהן מיעוט הקהל ב"ד חייבין והעושים פטורים.

ט) אין משגיחין על יושבי חוץ לארץ שאין קרוי קהל אלא יושבי ארץ ישראל בלבד.

י) היו העושין מרובין בשעת החטא ומועטין בשעת ידיעה או מועטין בשעת החטא ומרובין בשעת ידיעה הכל הולך אחר שעת המעשה.

כ) הורו ב"ד בחלב מן החלבים שהוא מותר ואכל מיעוט הקהל על פיהם ונודע להם שחטאו וחזרו בהן ואח"כ הורו על הדם שהוא מותר [ויורו לבטל מקצת ולקיים מקצת וכאשר נבאר לקמן] ועשו מיעט אחר על פיהם וכשיצטרפו האוכלים אלו לאלו יהיה רוב הרי אלו מצטרפין אע"פ שהיתה להם ידיעה בינתיים [אכן אם המיעוט האחרון היה בשגגת ע"ז דאין איסורן שוה ואין קרבנן שוה יש דיעות בין הראשונים אם מצטרפין להדדי] בד"א כשהיה המורה ב"ד אחד אבל אם מת ב"ד שהורה תחלה ועמד ב"ד אחר והורו ועשו המיעוט על פיהם אין אלו מצטרפין להדדי לחייבן.

ל) בעינן שישבו כל הע"א סנהדרין ולא יחסר אחד מהן, ואם ישבו אף שיצא ההיתר רק ע"י רובן רובו ככולו וחייבין ב"ד להביא פר.

מ) ב"ד שהורו בשגגה ונודע להם שגגתן בין שהביאו כפרתן בין שלא הביאו כל העושה כפי הוראתן שפשטה ברוב הצבור וחטאו רוב הקהל על פיהם מאחר שידעו הרי זה מביא אשם תלוי והיה לו לשאול בכל עת על דברים שנתחדשו בב"ד ולא שאל הרי זה כמי שנסתפק לו אם חטא או לא חטא שמביא אשם תלוי, בד"א במי שהיה עם ב"ד במדינה אבל מי שראה ההוראה והלך למדינה אחרת אע"פ שעשה אחר שידעו פטור מפני שתלה בהן והרי אי אפשר לו לשאול ולא עוד אלא הנבהל לצאת אע"פ שעדיין לא יצא דרך יעשה על פיהם מאחר שידעו הרי זה פטור.

נ) ב"ד ששגגו והורו לעקור גוף מגופי תורה ועשו כל העם על פיהם ב"ד פטורין וכל אחד ואחד מן העושים חייב חטאת קבועה שנאמר ונעלם דבר ולא כל הגוף.

ס) לעולם אין ב"ד חייבין עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת בדברים שאינו מפורש ומבואר בתורה ואח"כ יהיו ב"ד חייבין בקרבן והעושין על פיהם פטורין, כיצד שגגו והורו שמותר להשתחוות לעבודה זרה או שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת או שמותר לבוא על שומרת יום כנגד יום הרי אלו כמו שאמרו אין שבת בתורה או אין ע"ז בתורה או אין נדה בתורה שעקרו כל הגוף ואין זו וכיוצא בזה שגגת הוראה אלא שכחה לפיכך פטורין מן הקרבן וכל העושה על פיהן חייב חטאת בפני עצמו, אבל אם טעו והורו ואמרו המוציא מרשות לרשות הוא שחייב שנא' אל יצא איש ממקומו, אבל הזורק או המושיט מותר או שעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה הרי אלו חייבין וכן אם טעו ואמרו המשתחוה לע"ז בפישוט ידים ורגלים הוא החייב שנא' בו לא תשתחוה לאל אחר אבל הכורע על הארץ ולא פשט ידיו ורגליו הרי הוא מותר הרי אלו חייבין וכן אם טעו ואמרו הבא על שומרת יום כנגד יום שראתה דם ביום הוא חייב שנא' כל ימי זובה אבל ראתה בלילה מותר לבוא עליה, וכן כל כיוצא בטעיות אלו אם הורו בהן ועשו רוב הקהל על פיהן פטורין ובית דין מביאין קרבן על שגגתן.

ע) אם טעו ב"ד ואמרו אין שבת בשנה שביעית של שמיטה כיון דמקיימו

להו לשבת בשארי השנים כביטול מקצת וקיום מקצת דמי וחייבין ב"ד על שגגתן.

פ) הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו ואמר להן טועין אתם וחלק עליהו אע"פ שרוב מן הסנהדרין לא הסכימו לדעתו והלכו בתר רובא, והתירו בכל זה הב"ד פטורין דלא הוי הוראה מעליא אבל אם היחיד ידע שטעו ושתק נגמר הוראתן כיון שעכ"פ איכא רובא זולתו וב"ד חייבין.

צ) אין ב"ד חייבין על שגגתן עד שיהיו כולן ראויין להוראה וגם שהיה מופלא של ב"ד שם, לא היה מופלא של ב"ד שם או שהיה אחד מהו גר או ממזר או נתין או זקן שאינו ראוי לבנים הרי זה פטור.

ק) הורו ב"ד להתיר דבר האסור בזדון ועשו הקהל על פיהם בשגגה ב"ד פטורין מן הקרבן וכל אחד ואחד מן העושין על פיהם חייב קרבן בפני עצמו שהוא שוגג, הורו ב"ד בשגגה וידעו הקהל שטעו ושאין ראוי לקבל מהן ואעפ"כ עשו על פיהם אלו ואלו פטורין מן הקרבן ב"ד פטורין שהרי לא עשו הקהל מפני הוראתם וכל העושים פטורין מפני שמזידין הם שהרי ידעו שטעו ושאין ראוי לעשות כן.

ר) ב"ד שהורו בשגגה ושכחו עצמו של חטא שהורו בו, אעפ"י שהן יודעין בודאי שחטאו בשגגה ואעפ"י שהעם מודיעין אותן ואומרים להן בכך וכך הוריתם לנו הם פטורים והעושים על פיהם חייבין בפני עצמן שנאמר ונודעה החטאת אשר חטאו עליה לא שיודיעו אותו החוטאים.

ש) אם שגגו ב"ד הגדול של שבעים ואחד בהוראה בע"ז ועשו הקהל על פיהן מביאין כל הקהל י"ב פרים עולות ושנים עשר שעירים חטאת וכל פר מהן נקרא פר העלם דבר של צבור שנאמר והקריב הקהל כל קהל וקהל וכל שבט ושבט קרוי קהל שנאמר ויעמוד יהושפט בקהל יהודה, בין שעשו כל ישראל שבארץ ישראל עפ"י ב"ד שהורו בין שעשו רוב ישראל אעפ"י שהן מיעוט מנין השבטים בין שעשו רוב השבטים אעפ"י שהן מיעוט כל ישראל מביאין כמנין כל השבטים פר לכל שבט ושבט ובע"ז פר ושעיר לכל שבט ושבט שאף אלו שלא חטאו מביאין ע"י החוטאין אפילו עשו שבט אחד בלבד והוא רוב הקהל הרי כל הציבור מביאין י"ב פרים ובע"ז י"ב פרים וי"ב שעירים.

ת) כבר ביארנו דבעינן דוקא אם יצא ההוראה מפי ב"ד הגדול של שבעים ואחד אבל אם הורו ב"ד של אחד מן השבטים להם בדבר שזדונו כרת שהוא מותר ועשו אותו השבט על פיהם אותו ב"ד פטורין וכל מי שעבר מביא חטאת קבועה על שגגתו.

א) ושבט אפרים ומנשה נחשבין לענין זה רק לשבט אחד וצריך להביא עבור שניהם רק פר אחד.

הורה כהן משיח פרק שני

א) הורה כהן משיח לעצמו שוגג שדימה שהדבר מותר ועשה ג"כ שוגג ע"פ הוראתו שסמך עליה מביא פר כדינו אבל אם בעת עשיה נודע לו שהוא טעות ואעפ"כ עשה כמה שדימה מתחלה או להיפך שבעת ההוראה ידע שהוראתו היה שלא כדין ובעת האכילה נדמה לו על החלב שהוא שומן פטור לגמרי דהמשיח פטור על שגגת מעשה לחוד.

ב) הורה לעצמו ושכח מאיזה טעם הורה ובשעת מעשה אמר הריני עושה ע"ד הוראתי הרי זה מביא פר חטאת.

ג) כשם שצבור אין מביאין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה כן הדין בכהן משיח.

ד) אין חייב להביא קרבן כ"א כשעבר בעצמו על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ולא על אחרים שעשו כהוראתו.

ה) אין ב"ד חייבין ולא כהן המשיח בין בע"ז ובין בשארי מצות עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת ולא כשעקרו המצוה כולה.

ו) חטא בפני עצמו והצבור בפני עצמן באיסור אחר ה"ז צריך להביא פר בפני עצמו ואינו מתכפר בשל צבור וי"א דאפילו היה קרבנן שוה כגון שהוא בחלב והן בדם כיון דנפקא מתרי קראי צריך להביא פר בפני עצמו, וכ"ז דוקא אם היה מופלא וחשובה הוראתו הוראה דאל"ה לא חשיבה כלל הוראתו ועל שגגת מעשה לבד אין המשיח חייב, ואם היו שניהן בחלב הוא בחלב המכסה את הקרב והן בחלב שעל הדקין שם חלב אחד הוא והוי כחד איסור וא"צ להביא קרבן אחר. שנינו במשנתינו ואם הורה עם הצבור ועשה עם הצבור מתכפר לו עם הצבור ופירשו רבוותא כגון שהורה הכהן המשיח עם ב"ד ושגג הוא והם בהוראה אע"פ שעשו ע"פ הוראה הזאת שטעו בה הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה אלא על הוראתו עם הוראת ב"ד ה"ז פטור וא"צ להביא כפרה בפ"ע אלא אם הב"ד הביאו קרבן מתכפר לו בכלל הצבור עכ"ל.

ז) אין חייבין ב"ד להביא פר בשאר מצות אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה וכן אין כהן משיח מחוייב להביא פר אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה וכן בעכו"ם אין חייבין ב"ד להביא פר ושעיר אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה.

ח) בע"ז דין המשיח עם היחיד שוה שמביא קרבן על שגגתו שעירה כהדיוט אך יש חילוק ביניהן בזה דיחיד מביא קרבנו על שגגת מעשה לחוד וכהן המשיח אינו מביא על שגגת מעשה כלל אלא בהעלם דבר מתחלה כמו על שאר מצות.

ט) בין כהן משיח ובין ב"ד שנסתפק להן אם שגגו בהוראה אין חייבין להביא אשם תלוי.

י) אין ב"ד חייבין להביא פר ושעיר בעכו"ם ולא פר בשארי מצות עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, וכהן המשיח אין חייב להביא פר בשארי מצות ולא שעירה בעכו"ם עד שיורה בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

כ) אין ב"ד חייבין שום קרבן על טומאת מקדש וקדשיו דאין בהן חטאת קבועה ליחיד אלא קרבן עולה ויורד, ואין יחידים חייבין להביא אשם תלוי עליהן [היינו אם נולד אצלם ספק אם עברו עליה] דאין אשם תלוי בא אלא על ספק חטאת קבועה.

ל) אבל חייבין ב"ד על עשה ועל ל"ת שבגדה שיש על זדונן כרת ושגגתן חטאת קבועה ויחידים מביאין על ספקן אשם תלוי ואיזה היא מ"ע שבגדה שחייבין עליה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי שחייב לפרוש ממנה לא שיפרוש באבר חי שיציאתו הנאה לו כביאתו וחייב כרת ע"ז שהוא בכלל בועל נדה אלא נועץ צפרניו בקרקע וימתין עד שימות האבר ויפרוש.

מ) וכן אין חייבין ב"ד על שמיעת קול ועל ביטוי שפתים שכל אלה הן בקרבן עולה ויורד ולענין נשיא בשמיעת הקול ולענין משיח בטומאת מקדש וקדשיו ע' בפנים.

נ) כל המצות שבתורה שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת היחיד מביא כשבה או שעירה והנשיא שעיר ומשיח וב"ד מביאין פר ובעכו"ם היחיד והנשיא והמשיח מביאין שעירה וב"ד פר ושעיר פר לעולה ושעיר לחטאת אשם תלוי היחיד והנשיא חייבין ומשיח וב"ד פטורין אשם ודאי היחיד והנשיא והמשיח חייבין וב"ד פטורין.

כהן משיח פרק שלישי

א) כהן משיח שחטא ואח"כ עבר ממשיחותו וכן נשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו כהן משיח מביא פר והנשיא מביא שעיר אכן בזה חלוק משיח מנשיא שמשיח שעבר ממשיחותו ואח"כ חטא מביא פר אבל נשיא שעבר מגדולתו ואח"כ חטא הרי הוא כהדיוט.

ב) חטאו עד שלא נתמנו ואח"כ נתמנו בין שנודע להם מקודם או אח"כ הרי אלו כהדיוטות.

ג) נגעים שנתהוו ע"י רוחות או ע"י כשפים לר"ש לא מיעטו.

ד) נשיא שנצטרע ואח"כ חטא הרי הוא כהדיוט [ופשוט דאפילו נתרפא וחזר לנשיאותו דינו כהדיוט דבתר זמן החטא אזלינן].

ה) משיח אינו מביא קרבן על שגגת מעשה בלא העלם דבר אבל נשיא מביא קרבנו על שגגת מעשה בלחוד כשאר הדיוט.

ו) אם אכל חצי כזית חלב כשהוא הדיוט ואח"כ נתמנה לנשיא והשלימו לכזית והיה בהעלם אחד ואח"כ נודע לו לא מצטרפי להדדי ופטור ואם אכל חצי כזית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה לנשיא ועבר מנשיאותו והשלימו לכזית ונודע לו אפשר דמצטרפי שני החצייים להדדי ויחוייב להביא כשבה או שעירה כיון דשניהם אכל כשהוא הדיוט ואם אכל ספק חלב כשהוא הדיוט ונתמנה ונודע לו על ספקו שנודע לו לאחר שנתמנה שספק חלב אכל אזלינן בתר חטא וצריך להביא אשם תלוי.

ז) אין מקבלין קרבן מן המומר דהיינו שהורגל לעבירה אפילו לתיאבון אין מקבלין ממנו קרבן לאותה עבירה כיצד כגון שהיה רגיל לאכול חלב אפילו לתיאבון ושגג ואכל חלב והביא קרבן אין מקבלין ממנו ואם היה מומר לאכול חלב לתיאבון והביא קרבן על הדם ששגג בה מקבלין ממנו, ואם הוא מומר לעכו"ם או לחלל שבת בפרהסיא אין מקבלין ממנו קרבן כלל.

ח) אכל חלב לתיאבון הרי זה מומר להכעיס [דאית ליה היתרא ואכל איסורא] ה"ז מין ושחיטתו גבילה אפילו אם יודעין ששחטו כהלכתו ולאו דוקא חלב ה"ה לשאר איסורא דאורייתא כגון גבילות וטריפות ולבישת כלאים.

ט) נשיא האמור בתורה לענין קרבן זה המלך שאין על גביו אלא ד' אלהיו, מלכי ישראל ומלכי בית דוד אלו מביאין לעצמן ואלו מביאין לעצמן משום דלא כייפי אהדדי.

י) איזהו המשיח זה המשוח בשמן המשחה לא המרובה בבגדים ואין בינו למרובה בבגדים אלא פר הבא על כל המצות, ואין ביו כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה וזה וזה שוין בעבודת יוה"כ וכן לכל מילי זה וזה שוין כדלקמיה.

כ) אירע בו פסול בכה"ג ועבר ומינו כהן אחר תחתיו אף שמצד הדיו מצות כהונה גדולה עליו מכל מקום אינו ראוי לא לכה"ג ולא לכהן הדיוט לכה"ג משום איבה ולא לכהן הדיוט משום מעלין בקודש ואין מורידין ואם עבר ועבד בח' בגדים עבודתו כשרה.

ל) דברים שבין כה"ג לכהן הדיוט אלו הם פר הבא על כל המצות ופר יוה"כ ועשירית האיפה ולא פורע ולא פורם אבל הוא פורם מלמטה בשפת חלוקו וההדיוט מלמעלה ואין מטמא לקרובים ומצווה על הבתולה ואסור באלמנה ומחזיר את הרוצח במיתתו ומקריב אונן ואינו אוכל ואינו חולק כיון שאינו ראוי אז לאכילה ומקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש אף כשאינו מקריב ומשמש בשמונה כלים וההדיוט בארבעה וכל עבודת יוה"כ אינה כשרה אלא בו וכולם נוהגין במרובה בגדים חוץ מפר הבא על כל המצות וכולן נוהגין במשיח שעבר חוץ מפר יוה"כ ועשירית האיפה וכולן אין נוהגין במשוח מלחמה חוץ מחמשה דברים ואלו הן לא פורע ולא פורם ואינו מטמא למתים ומצווה על הבתולה ואסור באלמנה ואינו מחזיר הרוצח במיתתו.

מ) משיח שנעשה מצורע עובר מגדולתו והרי הוא כהדיוט לענין קרבן ומ"מ אסור באלמנה דלא גרע מבעל מום דאסור באלמנה.

נ) כהן גדול פורם מלמטה בשפת חלוקו ואם קרע למעלה מזה במקום שבני אדם פורעין על מתיהן עובר על מה שאמר הכתוב ובגדיו לא יפרום וכהן הדיוט יכול לפרום מלמעלה אפילו במקום בית הצואר, ולאפוקי שלא יפרום במקום שכה"ג פורם דהיינו למטה ממש דבזה לא יקיים מצות קריעה.

ס) כל התדיר מחבירו קודם את חבירו וכל המקודש מחבירו קודם את חבירו [וע"כ דם החטאת קודם לדם העולה מפני שהוא מרצה איברי עולה קודם לאימרי חטאת מפני שהוא כליל לאשים] וע"כ הכהן מפני קדושתו הוא קודם לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון בתורה ולברך ראשון בזימון וכן ליטול מנה יפה ראשון.

ע) פר המשיח ופר העדה עומדים פר המשיח קודם לפר העדה בכל מעשיו פר העלם דבר של צבור קודם לפר של עבודת כוכבים שזה חטאת וזה עולה וחטאת קודם לעולה ואפילו חטאת העוף קודם לעולת בהמה, וזהו בעלמא אבל בענינינו גילתה התורה דפר עכו"ם שהוא עולה קודם לשעיר עכו"ם שהוא חטאת [עיין בגמרא]. שעיר עכו"ם של צבור קודם לשעיר נשיא שעיר נשיא קודם לשעירת יחיד, שעירת יחיד קודם לכבשת יחיד, עומר קודם לכבש הבא עמו שתי הלחם קודמין לכבשים הבאים עמהם.

פ) האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבידה והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציא מבית השבי בזמן ששניהם עומדים לקלקלה האיש קודם לאשה. היה הוא ואביו ורבו בשבי הוא קודם לרבו ורבו קודם לאביו אמו קודמת לכלם [דאית לה זילותא טפי].

צ) חכם קודם למלך ישראל [שאין כל ישראל ראויין לחכמה אבל למלך כל ישראל ראויין]. מלך קודם לכה"ג וכה"ג קודם לנביא, משוח בשמן המשחה קודם למרובה בגדים והוא קודם למשיח שעבר מחמת קריו והוא קודם למשיח שעבר מחמת מומו והוא קודם למשוח מלחמה והוא קודם לסגן וסגן קודם לאמרכל [אמר כולא שהכל נעשה על פיו] ואמרכל קודם לגזבר וגזבר קודם לראש משמר וראש משמר קודם לראש בית אב וראש בית אב קודם לכהן הדיוט.

ק) סגן ומשיח מלחמה שהיו מהלכין בדרך ופגע בהם מת מצוה מוטב שיטמא לו המשוח מלחמה ואל יטמא הסגן שמא יטמא הכה"ג ונכנס הסגן ומשמש תחתיו אכן לענין להחיותו הסגן קודם דהצבור צריכין לו.

ר) כהן קודם ללוי ולוי לישראל ישראל לממזר וממזר לנתין ונתין לגר וגר לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהם שוין בחכמה אבל אם היה כה"ג עם הארץ וממזר ת"ח ת"ח קודם.

ש) ראה את הגשיא עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו או עד שיתפסה מעיניו כשהנשיא נכנס כל העם עומדין ואינן יושבין עד שיאמר להם שבו כשאב"ד נכנס עושין לו שתי שורות ועומדים מכאן ומכאן עד שיכנס ויושב במקומו ושאר העם יושבין במקומן.

ת) חכם שנכנס כל שיגיע בארבע אמות עומד מלפניו אחד עומד ואחד יושב עד שנכנס ויושב במקומו, בני חכמים ות"ח בזמן שהרבים צריכין להם מקפצין על ראשי העם ונכנסים למקומן יצא לצורך חוזר למקומו, בני חכמים בזמן שיש להם דעת לשמוע הופכין פניהם כלפי אביהם אין בהן דעת לשמוע הופכין פניהם כלפי העם.

סליק פירקא

גליוני הש"ס

מאת רבנו יוסף ענגיל

ב' ב' ראוי להוראה כו', כגון מאן כו', נ"ב ע' תוספתא תרומות פרק ה' א"ר יהודה בן בבא אחד מן הראויין להוראה כו' ואולי ר' יהודה בן בבא לא הי' תלמיד וא"א לאוקמי לתלמיד דמתני' בר' יהודה בן בבא אם לא הי' תלמיד הל"ל אחד מן הראויין להוראה דפשיטא דהי' ראוי להוראה ול' זה שייך רק על תלמיד לומר דאף שהי' עדיין תלמיד ומן הלמידין לפני חכמים מ"מ כבר הי' ראוי להוראה וכן משמע קצת מאי דאמר שם עוד ולא עוד אלא שב"ד צריכין למנות על כולם כו' ומשמע דהוא הי' תלמיד יושב לפני ב"ד וראוי להוראה ממש כשמעון בן עזאי ושמעון בן זומא דכאן ואמר דראוי שיהיו הב"ד נמנין כו'.

שם דתניא אם נפש אחת תחטא בשגגה בעשותה כו' העושה מפי עצמו חייב בהוראת ב"ד פטור, נ"ב עמ"ש על הגליון שבת צ"ג א' וקצרתי שם במובן וכוונתי דזה א"י וזה א"י כל אחד מה שהוא עושה בכחו הרי איננו מכח השני רק בכח עצמו הוא עושה אלא דכחו קלוש ולא הי' אפשר למלאכה להעשות ע"י כחו זה לבד רק ע"י כח שניהם אבל העושה עכ"פ מה שהוא עושה בכחו הנה הוא ע"י עצמו לא ע"י השני ומשא"כ ביחיד שעשה בהוראת ב"ד אזי כל מעשהו הרי הוא רק בכח הב"ד דלולי הוראתם הרי לא הי' עושה כלל לכן עיקר המעשה מתייחס רק לב"ד לא לו ולחייב את הב"ד לבד ג"כ א"א דסוף סוף הרי הי' רק הוראה ודיבור מצדם ולגבי חטאת לעשות כתי' ולכן שנים שעשאוהו דכגון זה דהאחד עושה הכל מכח אחר ומתייחס המעשה מש"ה לשניהם לזה מפאת העשי' ולזה מפאת הכח אין לחייב לא את זה ולא את זה ולכן מיסתבר למידרש מיעוטא דבעשותה דממעט שנים שעשאוהו אשנים שעשאוהו דכה"ג היינו יחיד שעשה בהוראת ב"ד דזה מיסתבר טפי למיפטר מב' שעשאוהו בפועל ממש בזה א"י וזה א"י ואולם מל' הגמ' כאן מיסתבר לו' טפי דהכוונה כהך דיבמות ק"ו ב' וירקה מעצמה בעי' עש"ה וה"נ בעשותה מעצמה בעי' ולא שיעשה ע"י ב"ד בהוראתם וע"ע ב"מ ל"ד א' כל שבועה שהדיינים משביעין אותה אין חייבין עלי' משום שבועת ביטוי שנא' נפש כי תשבע מעצמה והוא ג"כ כהך דכאן ד"ד בעשותה מעצמה ולא ע"י ב"ד וע"ע דוגמא ב"ק ל"ט א' כי יגח ולא שיגיחוהו וה"נ ד"ש בעשותה ולא שיעשוהו ב"ד ע"י הוראה.

ג' א' תיקו, נ"ב ע' שו"ת הרדב"ז ח"ה סי' א' תקפ"ו.

שם ב' דבכל התורה כולה קי"ל רובו ככולו כו', נ"ב ע' שו"ת מהרי"ט סי' נ"ח.

ד' א' דאית בה פישוט כו', נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' שט"ו.

שם ב' או זקן, נ"ב לעניין אי נזדקן אחד מסנהדרין אי' מסלקין אותו ע' שו"ת חיים שאל סי' פ"ט שהביא דברי הראשונים בזה ע"ש.

ו' א' אילימא מדכתי' תחת אבותיך יהיו בניך, נ"ב ע' תוס' מעילה ט' ב' ד"ה קרבנות ציבור.

ז' ב' הוא בחלב והן בדם מהו כו', נ"ב ע' ס' בכור שור חולין ה' ב'.

ח' א' דתנא דבי ר' ישמעאל אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום, נ"ב במסורת הש"ס ציין מכות כ"ד א' והוא שם מימרא דסתמא דגמ' אבל מצאנו זה עוד לתנא דבי ר' ישמעאל עצמו בסנהדרין צ"ט א' ע"ש דאמר כי דבר ד' בזה כו' ר' ישמעאל אומר זה העובד עכו"ם מאי משמעה דתנא דבי ר' ישמעאל כי דבר ד' בזה זה המבזה דיבור שנאמר לו למשה מסיני אנכי ד' אלקיך לא יהי' לך אלהים אחרים וגו' וברש"י זה העובד עכו"ם היינו דבר ד' דיבור שדיבר הקב"ה בעצמו לישראל דאנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום עכ"ל והיינו דתנא דבי ר' ישמעאל מפרש קרא דכי דבר ד' בזה אעבודת כו"ם מפאת דזהו בייחוד דבר ד' לישראל ששמעוהו מפי ד' בעצמו משא"כ שאר התורה שמעו מפי משה וא"כ הרי נאמר גם בהך תנא דבי ר' ישמעאל דסנהדרין הך דאנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום.

ט' א' אלא שאין כ"ג משיח חייב כו', נ"ב אם העניין דא"צ כפרה כלל על טומאת מקדש וקדשיו וע"כ פטרתו תורה מקרבן או העניין להיפוך דחטאו חמור וחשוב כמזיד דאין מתכפר בקרבן ומש"ה אין מביא קרבן ע' פלוגתא בזה בירושלמי שבועות פ"א ה"ז עש"ה.

י' א' פרט לנגעי אונסין, נ"ב בשאלתות פ' מצורע ובתים בני אונס ניגהו אם אינו עניין לבתים תנהו עניין לאדם מאי היא דאי אכיל אוכל ומשקה דמייתי לידי נגע לא מטמא עכ"ל ועפי"ז מובן הקושי' מהא דתני' אדם כי יהי' כו' דאין לו מובן זולת זה דמאי קושי' מאדם אבתים.

שם ב' אמר רבא אטו צדיקי אי אכלי תרי עלמי מי סני להו, נ"ב ב' דפליגי בעניין הלכה אי מצוה להתענות ולסגף עצמו או הוא להיפוך איסור להתענות ע' תענית י"א א' רש"י ד"ה וכי באיזה נפש חטא זה.

י"א ב' ירושה היא לכם, נ"ב הפוסקים הביאו דברי הת"כ דבכל ענייני התמנות הבן קודם לאחר אם הוא ממלא מקום אביו והאריכו בזה והיכא דלא מת האב רק שאירע בו אונס או מעתיק דירתו למקום אחר אי גם בכה"ג יכול למנות בנו במקומו ובנו קודם לאחר גם בזה האריכו האחרונים וע' שו"ת חוט המשולש טור א' סי' ז' אות ד' דפשיטא לי' דגם בכה"ג בנו קודם ולא דן כלל בזה רק כ' שם דלעניין ש"ץ בביהכ"נ של יחיד לא שייך קדימת הבן לאחר רק בדעת בעל ביהכ"נ הוא תלוי דירושת הבן הוא רק בשררות של ציבור ולגבי ש"ץ בביהכ"נ של ציבור עש"ה.

י"ב א' כרתי, נ"ב פירשו ז"ל על שם יכרתו שונאינו וע' מהרי"ו סי' קל"ג אם אינו יכול למצוא איפי"א [למרור בליל פסח] יקח לוי"ד משום דאיקרי כרתי כלומר נכרתו שונאינו עכ"ל ומ"ש נכרתו הוא בדיוק והכוונה שנכרתו המצריים דשם אין לומר דהרמז יכרתו דזה שייך רק בר"ה דמסמנין בו אלעתיד מפני היותו יום הדין של כל השנה העתידה לבוא אולם גם בפסח נידונין על התבואה וזהו ג"כ ר"ה וכמבואר במגילה ל"א ב' דעצרת מיקרי ר"ה מפני שנידונין בו על פירות האילן ושייך שפיר יכרתו שונאינו שלא יהי' להם תבואה ויכרתו מן העולם בחסרון מזונות.

שם ב' אמר רב למטה למטה ממש כו' ושמואל אמר כו', נ"ב מעין זה ב"ק ס"א א' רב אמר נהר ממש ושמואל אמר כו'.

י"ג א' תנאי היא כו', נ"ב ע' שו"ת חיים שאל ח"ב סי' מ"ב אות כ"ה נסתפק דכיון דיש לכל אחת עדיפות בפ"ע ע"כ אף דקיי"ל דמביא מה שירצה מ"מ במביא ב' חטאות כאחת אולי צריך להביא שניהם כשבה או שניהן שעיר' דאל"כ מדוע יתן לזה עדיפות שאין בשני וכ' דזה יכול להיות כוונת רש"י כאן ד"ה שעיר יהיד דכ' כגון שהיו שנים כו' ולא כ' כגון שאדם אחד הביא ב' חטאות כשבה ושעיר' ע"ש.

שם האיש קודם לאשה להחיות ולהשב אבידה, נ"ב ע' שאילת יעב"ץ סי' ס"ח דכשרוצים להעבירם על דת חלילה ג"כ האיש קודם להצילו ע"ש.

שם יכול הדיוטות הי' כו', נ"ב ע' סנהדרין צ"ג א'.

שם זו היא בחזקת שמור, נ"ב ע' פ' הראב"ד עדיות פ"ה מ"ו מה שהביא שם מן הסיפרי ולא שכבר שטתה כל ימי' כלומר מאחר שהוא יודע בה שהיא למודה לזנות כבר נכנס בה על דעת כן כו' ע"ש וזה לכאורה דלא כהך דכאן דגיורת היא בחזקת שמור ולכך רצין לישא אותה וע' בח"א למהרש"א כאן.

שם שסורן רע, נ"ב ע' פירש"י וע' רש"י קידושין פ"ב א' ד"ה סורו רע וע' פסחים ק"א ב' איסרא דמזוני כו' איסרא דעניותא כו' דפירושו שר של מזונות כו' וע' שו"ת הריב"ש סי' ק"י העתיק מגמ' פסחים הנ"ל שרא דעניותא והיינו דאיסרא הוא כמו שרא.

שם ב' בני ת"ח כו', נ"ב ע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ק"א.

שם בחיי אביהם, נ"ב ע' שו"ת הראנ"ח סי' נ' שכ' אהך דהניזקין ואחריהם בני ת"ח כו' איברא שכמדומה לי שבירושלמי יש ובחיי אביהם עכ"ל וע"ש כל התשובה וצע"ק שלא הביא גמ' דכאן וראיתי עוד בשו"ת הראנ"ח סי' ע' שם הביא גמ' דכאן וע"ש.

י"ד א' גם שנאתם וגו', נ"ב ע' שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' צ"ו.

שם הכל צריכין למרי חטיא, נ"ב היינו דדברי תורה נמשלים לחטים והכל צריכין ללמוד וליהנות מיודעם כמו שהכל צריכין ליהנות מבעלי חטים ודוגמת זה סנהדרין ל"ז א' בטנך ערימת חטים מה ערימת חטים הכל נהנין ממנה אף סנהדרין הכל נהנין מטעמיהן.

צפנת פענח

מאת רבנו יוסף ראזין

גמרא: עד שיאמרו מותרין אתם לעשות, דזה הוה גדר מעשה, ולכך הם חייבים קרבן דבלא עשיה ליכא קרבן. עי' מכות דף יג ע"ב ושבת דף קנד, אך זה תלי"א אם קרבן מביאים ב"ד ועליהם החיוב או על הקהל. ועי' לקמן דף ז ע"א ברש"י דזה רק לר"מ, אך הרמב"ם ז"ל לא כתב כך רק דלכ"ע הוה על ב"ד. וע' בסנהדרין דף לג ע"ש.

שם: **מ"ש, לפי שלא נגמרה הוראה**, עי' ב"מ דף יז ע"א גבי חייב אתה, ע"ש. וב"מ ג"כ אם זה רק לב"ד אבל מ"מ הוה גדר יחיד שעשה בהוראת ב"ד או לא, אך מכאן משמע דגם על זה כן.

שם: **הורו ב"ד שחלב מותר ונתחלף לו**, זה רק שנודע לו שהוא חלב לאחר שחזרו ב"ד, ורק בזמן אכילה הוה הוראה, אבל נודע לו קודם שחזרו, א"כ בשעת ידיעה נפטר בגדר היתר, נדחה לגמרי. ועי' ביומא דף פ. ואם אכל קודם ההוראה ונודע קודם והפריש קרבן קודם, זה מחלוקת כאן בירוש' ועי' זבחים דף יב ע"ש בזה. ואם גברא אדחי ור"ל דב"מ כמו דאמר בירוש' דאם הוה כהן א"צ לשאל מהם ומקריב לעצמו כיון דבזמן שנודע לו הוה קודם שחדשו הך הוראה וכן הפרשה אבל בישראל פליגי ע"ש, כן ר"ל ירוש' ואכמ"ל.

וגם נ"מ אם היחיד לא שמע כלל שבדה"ג התירו רק נתחלף אצלו מאי? יכן אם סבור שזה מותר לא מחמת ב"ד. וגם נ"מ למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, גם רב מודה דחייב כאן. ועי' בירוש' כאן היכי ס"ל לר"י ע"ש דט"ס שם בזה.

שם: **הורו ב"ד שחלב מותר**, מחלוקת דרב ור' יוחנן רפ"א דהוריות גבי אם לאחר הוראה נתחלף לו חלב בשומן ואכל חייב קרבן, ר"ל אם הוה כמו שהאיסור נדחה לגמרי, עי' בזבחים דף יב ע"ב גבי דחוי, ור"ל לשיטת רש"י שם דנדחה הקרבן דהייבו דהאיסור נתבטל כעת, ולפי המבואר בירוש' פ"א דהוריות דאם עבר והקריב הקרבן קודם שחזרו ב"ד, אף דאז לא היה צריך להביא קרבן

ואף דאז לא היה צריך כפרה. ועי' בכריתות דף ז במחלוקת דאביי ורבא היכא דאמר לא יתכפר לי חטאתי, וס"ל דאינה מכפרת, ומ"מ מוכח שם דהקרבן מיהא כשר ויצא חיוב הקרבן לבד כפרה ולכפר צריך עוד קרבן וכו'.

שם, **רש"י ד"ה חייבת בקרבן: מדקתני הורו לה ב"ד וכו'.** ואם אמרו שהיא פנויה מאי, אם זה הוה הוראה? ועי' ביבמות דף צב ע"א אתון דשויתין ע"ש, ושם מוכח דלא, דאמרינן שהיא אלמנה רק שיש לה היתר להנשא, וכל שעה אף לאחר נשואין רק משום היתר הב"ד, ע"ש מ"ש ותוס' חולין דף צו, וכן מוכח מן דברי הרמב"ם ז"ל בהל' גירושין וזה פי' ע"ש בזה במ"ש שם.

רש"י שם. זה מוכח מהך דהוריות דף ב' ע"א וכן בירושלמי וכו' דע"י עד אחד היתר ב"ד מעכב, וזה הך גדר הוראה דיבמות דף צ"ב ע"א, ור"ל ג"כ מה דאמר (התם) כיון דאתאי לב"ד וכו' (הואיל ואתאי לב"ד ושרינן לה כקלא דקמי נשואין דמי) דהוא תמוה ע"ש ברש"י, רק ר"ל כך, דהנה עי' בתוס' חולין דף צ"א ע"א גבי נשאת עפ"י עד אחד דצרתה אסורה ומה ר"ל? אך י"ל ב' גדרים דלא מהני היתר של אחת לגבי השניה, משום דעד אחד לא הוה בירור שמת רק כן הוה (מן) [דין] ב"ד להתיר, וא"כ כל אחת לא סגיא לה בהיתר של השניה, וכן י"ל כך, דהנה התוס' כתבו דאם אח"כ לאחר שנשאת זנתה אין ממיתין (אותה), וה"ה אם נשאת לאחר ומת וחלצה לא הותרה הצרה דאינה ודאי אשתו וכו', וא"כ לפי"ז הא דמותרת לינשא זה משום היתר ב"ד ולא שמת ולכך הוה תולה בב"ד למתני' דפטור מקרבן, וכל היתר ב"ד הוא נמשך לא נפסק וכו', וזה דאמר כקודם נישואין ר"ל דהיתר נמשך וכל שעה כהיתר חדש קודם נישואין.

שם, **תוס' ד"ה הורו לה ב"ד: שהרי כל ב"ד יכולין להתירה,** עמ"ש הרמב"ם ז"ל, דגם אם שמע מפי אחרים שבדה"ג התירו דבר זה.

שם, **תוס' בא"ד: שהרי כל ב"ד,** רבינו בהל' שגגות פי"ב הל"ב כתב דגבי הוראת ב"ד אף אם שמעו מפי אחרים שהב"ד הורו כן ג"כ חייבים, וראיה לזה דהוריות דף ב' וביבמות דף צ"א וצ"ב ס"ל דאם התירוה להנשא עפ"י ע"א הוה בגדר הוראת ב"ד. ע"ש בתוס' בהוריות. אך הטעם משום דהב"ד הקטן הוו כמו שלוחי ב"ד הגדול שפסקו כן הדין. ועי' ברש"י ב"מ דף צ"ו ע"ב ד"ה נמעול ב"ד ובגיטין דף פ"ח ע"ב גבי שליחותייהו וכ"מ.

שם, **תוס' ד"ה אמר אביי: עד שיאמר הלכה למעשה.** עי' כתובות דף נ"ה וע"ז דף ע"ד ועי' ב"מ דף י"ז וב"ב דף קע"ה ע"ש בזה.

דף ב' ע"ב

גמ': **א"ל אביי להוראה גמיר וסביר משמע,** באמת זה פלוגתא דתנאי בכריתות דף י"ג ע"ב גבי שיכור אם גמרא בכלל הוראה ע"ש בזה, ועיין סנהדרין דף ה' ע"א.

שם: **א"ל אביי להוראה גמיר וסביר משמע,** תורת זו תורה שבכתב והמצוה זו פירושה עיין ברכות דף ה' ע"א דהמצוה זו משנה ולהורותם זו גמרא ע"ש. ועיין מגילה דף י"ט ע"ב. אך זה תליא בהך פלוגתא דכריתות דף י"ג ע"ב גבי שיכור אם גמרא מקרי הוראה. ועיין במה דפליגי אביי ורבא בהך דהוריות דף ב' ע"ב אם להוראה דוקא גמיר וסביר או גמיר לתודא, ועיין בדברי רבינו בהלכות שגגות פי"ג דבראה דס"ל כאביי, ע"ש בפיהמ"ש וזה ר"ל הך דסנהדרין דף ל"ג ע"ב טעה בנואף וכו', דהנה עיין בהך דהוריות דף ד' ע"ש בפירוש המשנה מבואר דאף בדרשה מבוארת לא הוי הוראה, אך ברמב"ם בהלכות שגגות פ"ט הל"ד לא אמר כן רק דבר שהוא מפורש. ועיין מש"כ בהל' ביאת מקדש פ"א גבי הוראת שיכור ע"ש.

שם: **אמר ליה אביי כי האי גוונא מזיד הוא,** באמת כבר כתבתי בזה דמופלא שבב"ד שאינו מן חשבון סנהדרין. ועיין תוס' סנהדרין דף ט"ו ע"ב וסוכה דף נ"א הוא אין צריך שיהיה כפוף לב"ד והוא עושה לעצמו כהוראה שלו ולא הוי זקן ממרא דסנהדרין דהוא אינו סמוך וכמו גדר תלמיד. ועיין לקמן דף ז' ע"ש בזה, והוה לעצמו ג"כ הוראה. ועיין לקמן בתוס' דף ו' ע"ב ונ"מ לכמה דברים אם שייך הוראה לעצמו, עיין חולין דף מ"ג ע"ב רואה טריפה וכו'.

שם: **א"ל אביי כי האי גוונא מזיד הוא,** מבואר בירושלמי שם, דאם ע"ה ידע שטעו ומ"מ עשה מזיד ואף אם לא טעה במצוה לשמוע דברי חכמים, מ"מ מצרף לרוב ולהביא קרבן צבור. והא דכתב רבינו שם דרק בסבר שמצוה לשמוע, הוי רק הראוי להוראה, וג"מ דצריך להביא קרבן יחיד, ע"ש בגמ' ובירושלמי. ובאמת נראה דאביי דמקשה בהוריות דף ב' ע"ב לרבא, במה דמפרש כגון בן עזאי, ס"ל דהמשנה שני דברים הן, דהך 'או תלמיד וראוי להוראה', לא ר"ל שידע שטעו רק דר"ל דהוא עשה ג"כ מחמת דהוא ס"ל כן, רק כאן דהוא בעל הוראה הוה כמו תולה בעצמו ולא בטל לב"ד, דב"ד עצמן אם עשו בהוראתם, בירושלמי ס"ל דזה הוי מחלוקת דר"מ ורבנן שם דף ג' גבי הורו ועשו, ור"ל אם זה הוי כמו יחיד שעשה בהוראת ב"ד אם עשו בהוראתם, וע"ש בתוי"ט.

שם: **מצוה לשמוע דברי חכמים,** עיין בספרי פ' שופטים ובירושלמי כאן ובירושלמי ברכות. ודמאי פ"ג ופסחים פ"ז וע"ז פ"ג וכ"מ. אך ב"מ בהך פלוגתא דב"ש וב"ה גבי עשו ב"ש כדבריהם ביבמות דף י"ג ע"ב ונ"מ דהדבר דב"ש עצמם או ב"ה פסקו אז לא עשו רק כדברי המרובים אבל בשאר דבר לא. ועיין שם בירושלמי בזה וברמב"ן בספר המצות ועיין בכריתות דף י"ב ע"ב לעצמו ובינו לבין עצמו ע"ש, ומ"ש סנהדרין דף מ"ה ע"ב ע"ש בזה וכן גבי חכם שאסר ר"ל בזה הדבר, לא הוראת דין כנ"ל. עמ"ש בתולין בזה ונדה ודף נ"ט ע"ב בחולין.

שם: **מצוה לשמוע דברי חכמים.** עיין בירושלמי הוריות פ"א הל"ב אי תולדות הוראה כהוראה לענין שיהא נקרא עשה בהוראת ב"ד, דהייגו שאכלו חלב בשוגג והפרישו קרבן ואח"כ הורה להם ב"ד שזה החלב מותר וא"כ נמצא דהקרבן אינו קדוש, ושחטו בחוץ, ואח"כ חזרו בהם ב"ד אי זה מקרי עשו בהוראת ב"ד. ובאמת בזה הגדר פליגי ביבמות דף י"ד אי עשו ב"ש כדבריהם או לא ע"ש ואף לקולא, ועיין ירושלמי רפ"א דהוריות ובבלי שם דף ב' ע"ב דאף גבי הוראה אם היחיד יודע שטעו אז הוא בעצמו לא יעשה כן, אבל להורות צריך כדבריהם. ובבלי שם משמע לחלק, דמופלא שבב"ד כיון דהוא אינו מחשבון הסנהדרין לא בטיל לגבייהו. עיין תוס' סנהדרין דף ט"ז ע"ב וסוכה דף נ"א ע"ב.

שם: **רוב קהל שחטאו יהו פטורין,** עיין יבמות דף ט' ע"ש ולקמן דף ח' ע"ש בזה.

דף ג' ע"א

גמ': **הורו ועשו,** ר"מ פוטר וחכמים מחייבין, באמת לפי המבואר בירושלמי פליגי אם ב"ד גופא עשו אם על זה שייך עשה בהוראת ב"ד, אם דקבלו הצבור הוראתם. ועיין בתו"י לעיל דף ב'. ואם יחיד הורה לעצמו ועשה לעצמו, אף דהוא מומחה, כל שאין משיח לקמן דף ו' ע"ב מבואר בתוספתא כאן דהוה בגדר והנפש אשר תעשה ביד רמה. ועיין ב"מ דף ל"ג ע"ב עיי"ש במ"ש, ובמ"ש רבנו בס' המורה ח"ג פ' מ"א ע"ש, ועיין ב"ב דף מ"ג ומ"ש כתובות דף כ"ב ע"ב ור"ה דף כ"ה ע"ב ע"ש בזה ועיין בכורות דף ל"א ומ"ש שם ברמב"ם דבר דצריך הוראה לעצמו מאי ועיין חולין דף מ"ג ע"ב ע"ש מ"ש בזה ובדה דף כ' ע"ב ועי' מ"ש ב"ק דף מ"ג ע"ב גבי זוכה לעצמו ודף צ"א ע"ב גבי חובל בעצמו ואם שייך גדר נתינה לעצמו ע"ש בזה ועיין בכורות דף מ"ז גבי פדה"ב ודף י"א ע"ב ותו"כ פ' אמור בזה ואכמ"ל. ועיין מ"ש סנהדרין דף קי"ב גבי הדחה בעיר הנדחת ע"ש.

גמ' שם. באמת נראה דאביי דמקשה בהוריות דף ב' ע"ב לרבא, במה דמפרש כגון בן עזאי ס"ל דהמשנה ב' דברים הן, דהך 'או תלמיד וראוי להוראה' לא ר"ל שידע שטעו רק דר"ל דהוא עשה ג"כ מחמת דהוא ס"ל כן, רק כיון דהוי בעל הוראה הוה כמו תולה בעצמו ולא בטל לב"ד. וב"ד עצמו אם עשאו בהוראתם, בירושלמי ס"ל דזה הוה מחלוקת דר"מ ורבנן שם דף ג' גבי הורו ועשו, ור"ל אם זה הוה כמו יחיד שעשה בהוראת ב"ד אם עשו בהוראתם, וע"ש בתו"י. אך רק אם קבלו עליהם רוב צבור את ההוראה, אבל בלא זה מבואר בתוספ' הוריות פ"א דזה הוה בכלל והנפש אשר תעשה וכו', וזהו כונת הגמ' ב"מ דף ל"ג ששגגות נעשה להם כזדונות, ר"ל בהוראת עצמם היכא דלא פשטה. והיכא דפשטה, אף דלא עשאו רוב צבור, אף הם פטורים, אבל תלמיד שהגיע להוראה ומ"מ הוראתו לאחרים לא הוה הוראה, כיון שעדיין אינו סמוך, חייב קרבן. כן מבואר מדברי התוס' שם ועי"ש דף ז' ע"א דהיכא דמופלא אף שיש בב"ד ג"כ מופלא לא בטל להב"ד ובמ"א אבאר בזה וכו'.

שם: **וכהוראה הלך אחר רוב ישבי ארץ ישראל, שנאמר 'ועשו שלמה בעת ההיא את החג וכו' מלבוא חמת',** שמ"ש הני הוא דאיקרו קהל, ואז הוה הוראת ב"ד שהחזו יוה"כ, כמו המבואר מ"ק דף ט' ע"ש בזה.

גמ': **פשיטא מרובין ונתמעטו, היינו פלוגתא דר"ש ורבנן,** ר"ל, דהא גבי נשיא, אם חטא ונודע לו משעבר, לר"ש פטור ולרבנן חייב. ועיין ברש"י לקמן ובירושלמי וה"ב בן.

שם: **הורו ב"ד חלב מותר, ועשו מיעוט הקהל, וחזרו ב"ד בהן והורו ועשו מיעוט אחר,** מזה, עיין ביבמות דף צ"ב ע"א, דפשטת הגמ' משמע דלא שמעינן להו ועי"ש ברש"י בזה דהתם עצמו.

שם: **מיעוט בחלב שע"ג הקבה, ומיעוט בחלב שע"ג דקין מהו, וכו' מיעוט בחלב ומיעוט בדם מהו,** עיין צ"פ, הל' מא"ס, פ"ו הל"א, דף פו ע"א. ובצ"פ, מכתבי תורה, מכתב קמט, דף סח.

שם: **או דילמא כיון דקרבנן שוה מצטרף וכו', הכא וודאי אין איסורן שוה ואין קרבנן שוה,** באמת ר"ל דאין קרבן של הוראת ב"ד שוים דזה פר וזה פר ושעיר כנ"ל.

שם: **או דילמא כיון דאידי ואידי כרת הוא, מצטרף,** ר"ל דיפטורו משאר קרבן, וכמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, כאן יפטור דהוה רוב. אבל של העלם ודאי לא יביאו, וכמ"ש התו"י. וכן ר"ל רבנו הרמב"ם.

רש"י: **ד"ה פשיטא מרובין ונתמעטו: ה"נ אם נודע להם עד שלא נתמעטו** וכו', הנה באמת לשיטת הרמב"ם ר"ל לקמן דף י"א גבי אכל ספק כשהוא הדיוט דגם בכה"ג כן, והטעם דלא שייך אשתנו רק אם נשתנה אבל פטור לגמרי לא ע"ש מ"ש בירושלמי פ"ד דכתובות וסנהדרין דף ג' וזבחים דף ל"א וכ"מ וצ"ל דכאן אם נימא דר"ש ס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ועיין שבת דף צ"ג ובהך דיבמות דף צ"א ולקמן ג' ע"ב עי"ש.

תו"י, **ד"ה מועטין ונתרבו: אבל התם תרוויהו בני קרבן ניתנו,** גבי משיח לא, דהא צריך הוראה לקרבן.

תו"י, **ד"ה והורו שעכו"ם מותרת: וגם צ"ע אי דוקא מיבעי דמעיקרא הוי מיעוט וכן ברוב וכו',** ועי' מש"כ בזבחים דף ל"א ע"ש וב"ק דף ל"ז ע"ב. ע"ש.

דף ג' ע"ב

גמ': **או דילמא ידיעה דההוא בי"ד דהורו בעינן,** הנה, אם הורו בי"ד ועשו רוב ציבור ומתו, ואח"כ בא בי"ד אחר וברור שטעו הבי"ד הראשון, אם צריכים להביא קרבן ציבור הציבור, ועיין ברמב"ם בזה.

גמ' שם. ולכאורה, אם בי"ד א' חזרו בהם, ואח"כ הורו בי"ד שני ועשה מיעוט, מאי. וגם מה ר"ל הורו בי"ד שני, כיון דהא לא הדר בו הראשון וגם אם שייך בזה ידיעה ולא הוה...

גמ' שם. אך נ"מ כגון אם בי"ד שני הורה דמצוה לשמוע דברי חכמים, זה גופה הוה הוראה שלהם, אם הוה גדר חיוב על זה. וי"ל דזה ר"ל בירושלמי כאן, תולדות הוראה כהוראה.

שם: **דבכל התורה כולה קיי"ל רובו ככולו,** עמ"ש זבחים דף כ"ו ע"א ע"ש בזה וביבמות דף ק"ג ע"ב עי"ש בזה וה"נ אם צריך שלא יהא אחד כנגד, או לא שייך לומר רוב ככל, אבל אם צריך שכולם יסרבו כך, י"ל דרוב ככל ואכמ"ל.

שם: **כגון שהרכין ההוא אחד מהן בראשו,** אם לא ענה רק הרכין בראשו אם זה הוה כמו הסכם או קבלה עיין בדברי הרי"ף ז"ל כאן [שבועות] פ"ד על הך דדף ל"ח ע"א דגרס שם לא צריכא דמחווי עלייהו עי"ש, משמע דכל היכא דלא אמר בדבור לא מהני. ועיין בהך דבכורות דף ב"ט ע"א גבי מעשר בהמה דמשמע שם דמהני זה, ועי' בהך דכתובות דף ל"ג ע"א ותוס' סנהדרין דף פ"ו גבי רמיזה מה דמחלקו שם בין דיני ממונות לדי"נ, ועי' בהך דהוריות דף ג' ע"ב דמוכח שם דהרכנה הוה הסכם, וכמו שגם הוא הורה. ועי' בירושלמי פ"ז דגיטין דהרכנת הראש הוה כמו שמיעת קול ע"ש, ובפ"ג דר"ה דאמר שם דמהני הרכנת הראש לגבי קבלת עדים ששמעו שקדשו החדש. אך מ"מ כאן י"ל דב"מ לשי' הראב"ד כאן, וכן לשי' רבינו דלענין מלקות או קרבן בעי שם או כינוי, דמ"מ בהך הרכנה לא הוציא מפיו זה, וזה מה שרוצה לומר שמואל כמוציא שבועה מפיו דמי, ור"ל כמו שהוא אמר, לא כמו שהסכים. ועי' בהך דסנהדרין דף פ"א ע"ב גבי התרה בו והרכין ראשו דמ"מ לא הוה כמו התיר עצמו למיתה ע"ש ברש"י וכו'. ועיין בירושלמי נזיר פ"ד הל' ב' מה דבעי גבי הסכם דואני אם הוה כמו שרוצה זה או רק כמסכים לזה עי"ש.

גמ': **הורו ב"ד וידע א' מהם ששעו, ואמר לחן טועין אתם, וכו', ה"נ** כגון שהרכין בראשו. והנה למסקנא אם מה דאמר, דאם אמר להם טועין אתם בטלה הוראה, אם דהם רבו עליו כמ"ש הרמב"ם ז"ל אם זה רק בסנהדרין של ע"א, אבל חוץ לבי"ד של ע"א לא איכפת לן והוה הוראה וכן הוא בירושלמי, או י"ל דרק הירושלמי דקאי אתלמיד, אבל מי שהוא סמוך י"ל דכיון דאמר להם

טועים אתם, אף שאינו מן חשבון סנהדרין, מ"מ בטלה הוראה שלהם. ועיין כאן בפיה"מ ובחיבורי בזה ואכמ"ל.

גמ': **רב אשי, כי הוו מיתי טרפתא לקמיה, מיתי עשרה טבחי ממתא מחסיא**, והנה אם הראיה שאנו רואין מאיזה מין הוא, או דיחה או לא, גבי דמים זה ג"כ שייך להוראה. ועיין ברש"י חולין דף נ"ב ע"א ד"ס"ל דגם לענין דבר התלוי בבדיקה גם בטריפות, יש עליו שם אין לדיין אלא מה שעיניו רואות עי"ש, ובזה יש ליישב שינוי הגירסות שבין הך דסנהדרין דף ז' ע"ב ובין הך דהוריות דף ג' ע"ב, אם עשרה טבחי או כולא טבחי, משום דגבי אומדנא כל דטפי מעלי עיין יומא דף פ"ג ע"א ובשבועות דף מ"ב ע"א ועיין בהך דתמורה דף כ"ז ע"ב ובהך דערכין דף י"ט ע"ב שאני אומדנא וכו' עיי"ש.

מתני': **זר"א אומר ספק**, עיין גיטין דף ע"ד ע"א ע"ש.

שם: **הורו בי"ד לעקור את כל הגוף, אמרו אין נדה, אין שבת בתורה**, עיין צ"פ, מהדו"ת, הל' יסודי התורה, פ"ט הל' א, דף פ ע"ב, ובצ"פ, ה' אישות, פ"ו הלכה י, דף מ"ג.

גמ': **מ"ש דר"ש, הואיל וברשות בי"ד הוא עשה**, עיין שבת דף צ"ג וביבמות דף צ"א, וצ"ב איך ס"ל לר"ש. והנה באמת עי' בפרה פי"ב מ"ד גבי המוה מתלין של רבים דכל דבר של רבים הוה בחזקת כשר, ואי"צ לשאול כלל, לכן הוה אונס, וה"נ כן. ועי' פסחים דף ע"ב ע"ב ודף ע"ג ע"ש. אך באמת זה רק דבר שלא הוה הנאה, אבל דבר כמו חלבים ועריות, אז אין נ"מ בין רבים ליחיד, וצריך לברר ולדקדק. ועי' מ"ש הראב"ד ז"ל בה' מעילה פ"ז כה"ג ומ"ש בסוכה דף מ"ב ועיין ביבמות דף ל"ה ע"ב גבי הבחנה ע"ש בתוס' ודף ס"ט ע"ב ועיין בפסחים דף ל"ג ע"ש, לכן י"ל דגבי כל הוראות לבד מאכילה וערוה, שם י"ל עשה בהוראת בי"ד פטור, אף אם אינו נכלל בהציבור, אבל בהני לא. ועמ"ש ביבמות דף צ"א בזה ועמ"ש במכות דף י"ב וב"ק דף כ"ו ע"ב גבי הכיר בה וכ"מ בזה. ועיין מ"ש בה' חמץ דזה צריך ביעור ועמ"ש תוס' פסחים דף כ"א ודף ע"ג ע"ש בזה וסוכה דף מ"ב וכן נ"מ לר"י דס"ל לקמן דשבט שעשה בהוראות ב"ד שלו מביא קרבן (העלם) דיחיד כה"ג לר"י דס"ל פטור כאן מאי וכן נ"מ כגון אם הורו בי"ד הגדול, ועשו רוב ציבור של א"י, ועשה א' בחו"ל, אם פטור אף למ"ד חייב ביחיד שעשה בהוראת ב"ד, כאן, כיון דהיחיד זה לא מצטרף חייב, או מ"מ כיון שיצאה ברוב ציבור, וכאן במשנה נקט במ"ה [מדינת הים].

גמ': **פר העלם דבר של ציבור השעירי עכו"ם, בתחילה גובין עליהם, דברי ר"ש. ר"י אומר מתרומת הלשכה הן באין**, מנחות דף נ"ב ע"א.

שם: **בתחילה גובין עליהן**, הנה למ"ד דכל שבט ושבט מביא וכו' מה ר"ל הך בתחילה אם גובין מכל שבט ושבט עבור שבטו או מכל השבטים ביחד והנה מדברי הירושלמי כאן פ"ג גבי סמיכה נראה דגובה מכל שבט עבור שבטו והוה בגדר פרטים מהשבט אך מלשון הרמב"ם לא משמע כן ועמ"ש זבחים דף ד' ע"א.

שם: **אשם תלוי איכא ביניהו**, עיין בהוריות דף ג' ע"ב ודף ד' ע"א, מה דמחלק שם בין תלוי לספק, דתלוי פטור מאשם תלוי, וספק חייב. ולכך אמר שם דספק זרק דם כפרתו ביום או בלילה, דהיינו ביה"ש, א"צ כפרה אחרת. עיין בתוס' דכריתות פ"ב ד"ה אם ספק אי נזרק או לא נזרק ג"כ א"צ כפרה אחרת, ועיין בירושלמי פ"ג דהוריות דאמר שם הטעם משום דספק כפרה כיפר. ועיין בירושלמי פסחים פ"ח סה"ב, ובברכות פ"א ה"א, גבי קורא ק"ש ביה"ש ע"ש, ובהך דגיטין דף ע"ד ע"א מבואר שם ג"כ כן דתלוי הוא פטור מאשם תלוי, וספק חייב. והנה הכונה הוא כך, דזה ודאי אינו חייב אשם תלוי רק אם עשה מעשה ודאי, רק דאינו יודע אם היתר או איסור, אבל אם נסתפק לו אם עשה מעשה כלל, אז ודאי פטור. ועיין מש"כ הר"ן ז"ל פ"ב דע"ז בשם הראב"ד ז"ל, גבי הך דמורייס, דמביא ראיה מהך דטהרות פ"ד מ"ו, דיש נ"מ בין אם עשה דבר ואינו יודע אם היתר או איסור, בין אם לא עשה כלל, וכעין הך דספק ביאה טהור עיין תוס' ב"ב דף נ"ה וכ"מ ובנזיר דף ס"ו גבי ספיקו וחולין דף נ"ה ונדה דף נ"ז ולכך רבינו ז"ל בה' שגגות פ"ח ה"ג נקט 'האוכל חתיכה', ר"ל שודאי אכל, רק שזה אומר חלב אכל וזה אומר שומן, אבל אם אומר שלא אכל כלל ליכא אשם תלוי. וזה ר"ל הגמ' בהוריות דף ג' ע"ב הנ"ל, דהנה מביאר בירושלמי פ"ג דאין הטעם דצריך להביא אשם תלוי על ספק לא משום שבודאי חייב חטאת, רק דזה דין מחמת ג"ש דכריתות דף כ"ב דכל דבר שחייבין על ודאי חטאת חייבין על ספיקו אשם תלוי, אבל יוכל להיות שאף אם על זה אינו חייב חטאת מ"מ צריך להביא אשם תלוי וכמבואר בירושלמי גבי אם אכל ספק חצי זית עד שלא נתמנה, וספק חצי זית משנתמנה, מביא אשם תלוי אף שפטור מחטאת דאין מצטרפין כיון דאין קרבנו שוה ע"ש. וכן לשי' רבינו בה' שגגות פט"ו ה"ד דמפרש הך בעיא דאכל ספק כשהוא הדיוט ונודע לו אחר שנתמנה, אף בכה"ג, ובעי שם אליבא דר"ש דאזל בתר ידיעה, ומ"מ זה רק היכא דיש שינוי בקרבן, אבל אשם תלוי כיון דמשוח פטור לגמרי, אין מיקרי זה שינוי וי"ל דחייב אף לר"ש, וכ"כ בזה בח"ב. וא"כ נמצא דס"ל דאשם תלוי הוה קרבן בפ"ע, וכשי' הראב"ד ז"ל בה' מעה"ק הנ"ל, רק דאם החטאת קרב שוב אין עליו גדר חיוב כלל. וא"כ אם נסתפק לו אם נזרק הדם או לא, הוה זה כמו ספק במעשה אם עשה ולכך פטור. וכן זה תליא בהך מחלוקת דרב ור"י רפ"א דהוריות, גבי אם לאחר הוראה נתחלף לו חלב בשומן ואכל חייב קרבן, ר"ל אם הוה כמו שאיסור נדחה לגמרי, עיין בזבחים דף י"ב ע"ב גבי דיחוי ור"ל לשי' רש"י שם דנדחה הקרבן דהיינו דהאיסור נתבטל כעת.

דף ד' ע"א

גמ': **שהביא כפרתו בין השמשות, ספק מבעוד יום נתכפר לו ספק משחשיכה נתכפר לו**, עמ"ש פ"א מהלכות מחו"כ הי"א, ע"ש בזה.

גמ: שם. וא"כ, אם לא משום בין השמשות דהוה ספק מציאות, רק הוה ספק סיבה שלא ידע אם ביום או בלילה, י"ל דחייב. עיין בתוספתא כריתות דאף אם ספק זרק כלל מ"מ פטור ע"ש.

גמ': **למה"ד, לאדם שהביא כפרתו בה"ש פו' שאין מביא אשם תלוי**, עי' בירושלמי רפ"א דברכות דילף שם דספק קרא ק"ש ספק לא קרא דחזר וקורא, ממה דתני הקורא קודם צה"כ לא יצא, וקודם צאת הכוכבים הוי בה"ש. חזינן דאם קרא בה"ש לא יצא. וזה ספק ובגמרא דילן לא הביא זה. והטעם, דאף דמביאר בהוריות דף ד' ע"א דאם הקריב חטאת בה"ש א"צ להביא אשם תלוי, ועי' ירושלמי שם פ"ג הטעם משום דספק כפרה כיפר. ובאמת בתוספתא פ"ב דכריתות, דאף אם הוא ספק אם זרק או לא זרק כלל ג"כ כיפר. ויהי' נ"מ להך דהוריות הנ"ל, היכא דלא עשו רוב ציבור, והפטור של יחיד הוא רק משום דעשו בהוראת ב"ד ולא משום דמתכפר עם הציבור, אי כה"ג חייב, דזה לא בגדר כפרה רק מחמת אונס כו'. עכ"פ מצינו, בדיעבד כיפר אם זרק, ועי' ירושלמי פ"ח דפסחים סה"ב דנקט שם ספק זרק ביום ספק זרק בלילה ולא נקט בה"ש.

גמ': **אמר רבא, החזיק כדרך אכא ביניהו**, עירובין דף נ"ב פסחים דף פ"ב ע"ש.

גמ': **מאי טעמא, ז"ל קרי בי רב הוא**, ולא נקרא הוראה. עיין יבמות דף צ"ב ע"ש. ועיין כריתות דף י"ג ע"ב ע"ש.

גמ': **כי אסירא השתחויה כדרכה, אבל שלא כדרכה שרי**, ובאמת גם לדידן, הא דקיי"ל דגבי השתחוי' אף שלא כדרכה זה רק פישוט ידים, ובלא זה רק כדרכה, אף דדרכה בפישוט, מ"מ חייב אף בלא זה. אבל בשלא כדרכה, אז לשיטת הרמב"ם בסהמ"צ וכן הוא בירושלמי שבת פ"ז ובנזיר פ"ו רק בפישוט והוי גדר כעין פנים וכן ס"ל בירושלמי בזה בסנהדרין ואכמ"ל.

רש"י, ד"ה ספק משחשיכה: **ולא הוי כפרה מעליא כו', והא הכא מפני דבין השמשות ליתי צד חיוב מעליא**, ודוקא ביה"ש, עיין בירושלמי פסחים פ"ח וכאן פ"ג. אבל זרקו דם ספק ביום ספק בלילה אז י"ל דמביא אשם תלוי. ועיין ברכות רפ"א גבי קרא בה"ש ע"ש, וגבי הך דשבת דף קל"ד ע"ב גבי מל ביה"ש, ועיין סוכה דף מ"ו ע"ב גבי איתרמי לו לולב בה"ש וב"ב דף ק' ע"ב ע"ש ובנזיר דף ט"ז ע"ש בזה.

רש"י, ד"ה ספק משחשיכה: **ואעפ"י שהוא קרב אחד תמיד של בין הערבים כו', דהכי אמר בפרק תמיד נשחט דאתי עשה דפסח כו' ודחי עשה דהשלמה**. דהיכא דנפסל ל"ש עשה דוחה ל"ת, כמ"ש התוס' מנחות דף מ"ט ע"ב גבי אם הקריב לאחר התמיד. וזה ר"ל רש"י בהוריות דף ד' גבי הקריב בה"ש, דמייתי הך דפסחים דף נ"ט, ר"ל ראי' דבדיעבד כשר, דאל"כ לא שייך עדל"ת. וע"ש בתוס' ישנים.

תוס', ד"ה שהביא כפרתו: **וקשה דבתוספתא משמע דפסולין כו', ושמא הכא נמי איירי במחוסר כפורים בערב פסח**, עיין תוספתא כריתות פ"ב. והנה א"כ איך אמר אשם תלוי, והא ליכא בזה א"ת? וצ"ל דאח"כ נכנס למקדש, ולר' אלעזר דס"ל לקמן דף ט' דמייתי חטאת והה"ה אשם תלוי ע"ש בזה. ועיין שבועות דף י"ט בתוס' וי"ל דמייתי גם א"ת, ועיין בירושלמי פסחים פ"ח ותוספתא שם גבי ספיקות ע"ש בזה.

דף ד' ע"ב

גמ': **בעי רב יוסף, אין חרישה כשבת מהו**, באמת חרישה, לשיטת הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת פכ"א גבי מחמר זה מפורש בתורה הלאו דלא תעשה (מלאכה) אתה ובהמתך כו' וכן לקמן דף ז.

גמ': **בעי רב יוסף, אין חרישה כשבת מהו**, והנה הרמב"ם ס"ל גבי אבות מלאכות דהוי חלק לא כלל וכו', דזה תליא...

גמ': **אין חרישה כשבת מהו**, הנה הרמב"ם פסק דאבות הוה רק פרט לא דבר בפני עצמו בעלמא כהך דחגיגה ו' ע"א, ריה"ג ור"ע, ויבחים קט"ז ע"ש בזה.

גמ': **אין שבת כשביעית**, עיין בהוריות דף ד' ע"ב דהוה שם בעיא גבי אין שבת בשביעית, אם הורו, אם זה הוה כמו עקירת הכל או כמו עקירת מקצת ע"ש ובאמת זה תליא בהך מחלוקת דכריתות דף ט"ז אם שבותה כגופין דמיין ע"ש, אך רבינו ז"ל בהל' שגגות פ"ז ס"ל דמה דאמרינן כגופין דמיין, זה רק אם עשה בכל שבת ושבת ולד אחר רק דהוה שם אחד, וכן הוא בירושלמי פ"ז דשבת עכ"פ פליגי אם הדין של שבת הוא דבר פרטי על כל שבת ושבת או דבר נמשך, וגם אם זה תליא בהזמן או על האדם, ועיין בירושלמי יבמות פ"י סה"ג כשהורו עד ה' שנים, ואמר שם דזה לא מיקרי עקירת הגוף אף דבאמת עקרו כל איסור א"א, ולא דמי להך דשם גבי שבת וגבי ע"ז ובירושלמי שם גבי תפילין, דשם לא אמר שאין זה הדבר, רק שלזמן מותר, משא"כ גבי א"א, וע"כ צ"ל דמ"מ לא עקר לגמרי. והנה מדברי רבינו בהל' שגגות פי"ד ה"ב בראה דס"ל דגבי השתחוי', והוצאה מרשות לרשות, ושומרת יום, הוה כמו עקירת הגוף, אבל שאר אבות מלאכות או שאר עבודות בע"ז, לא מיקרי עקירת הגוף, וגבי חרישה בגמרא דילן הוה זה בעיא. ואף דגם חרישה יש על זה פסוק בפ"ע, הך ד'בחריש ובקציר', ולשיטת רבינו גם הך לאו ד'לא, תעשה מלאכה אתה' כמו"ש רבינו בהל' שבת פ"כ, ועיין תוס' שבת דף ס"ט וכן הבערה וע"ש דף ע' ע"א בתוס' וצ"ל לשיטת רבינו דכל היכא דזה הוה דין בפני עצמו, כמו גבי השתחוי', דחייב אף שאינו בעין פנים ואין דרכה, וגבי שומרת יום ג"כ דא"צ ז' ימים, יגבי הוצאה דבלא האדם אין עלי' שם מלאכה כלל ולכך הוה מלאכה גרועה, עיין ריש שבת ותוס' שבת דף צ"ד ועירובין דף י"ז ע"ב וכ"מ ולכך הוה גוף בפ"ע. והנה גבי זמן, עיין שבת דף קל"א גבי ציצית ומזוזה דהוה דבר דאין קבוע לו זמן, אם זה יש לתלי' בזמן או לא, וכן נ"מ למ"ד ביבמות דף ע"ב דמילה שלא בזמנה מותר למול יוצא דופן למ"ד שבת קל"ה דיכול למול מיד, אם מותר לימול בלילה, אם זה לא הוה בגדר זמן, או כולו זמנו הוא וכו'. וא"כ נמצא כך, דלפי מה דמסקינן בהוריות שם, דזה הוה רק כמו מקצת, נמצא דזה הוה חד פעולה נמשכת, ומקצת זמן הוה מקצת הפעולה, ובירושלמי שם בפ"א ה"ג בתחילה ס"ד דאם הורו הכגרוגרת אחת מותר ושתי גרוגרות אסור הוה כמו הורו לעקור כל הגוף, ואח"כ מסיק שם דזה לא הוה רק עקירת מקצת, ומשמע שם כך, דרק אם הורו גבי ע"ז היום עובדה ולמחר בטלה, ר"ל דבאופן זה תעבוד שלמחר תבטלה, אם הוה עקירת מקצת, אבל בלא זה הוה כמו עקירת הכל, דאותו היום הוא עוקר לגמרי. וכן גבי השתחוי' וגבי הוצאה, אם הורו דשתי גרוגרות אסור וגרוגרות אחת מותר, ר"ל דרק אם אינו רוצה אח"כ להשלים, אבל אם רוצה להשלים גם זה אסור, וכעין דאמרינן בירושלמי תרומות פ"י ה"א דמודה ר"ל בעתיד להשלים אף דס"ל דחצי שיעור מותר מה"ת, א"כ חזינן דס"ל דהכמות הוא האיכות לא בגדר הצטרפות, זה רק כשמתחילה אינו רוצה להשלים או הוה כמו מין אחר, אבל אם רוצה להשלים אף ביותר מכדי אכילת פרס חל שם האיסור עליו, רק דאין בו חיוב. וכן גבי גדר זמן עיין נדה דף ל"ג ע"א דבועל נדה אף ביום אחרון טמא ז' ע"ש, ואם בעל זבה בת ראי' אחת או שתים אינו טמא רק יום אחד כמותה, כמ"ש הראב"ד ז"ל בפי' לתו"כ סוף פרשת מצורע ע"ש.

גמ': **מי אמרינן כיון דמקיים לה בשאר שני שבוע, כביטול מקצת וקיום מקצת דמי**, עיין מכילתא משפטים, דיש שם קרא דיש שבת בשביעית וכן פ' ויקהל ע"ש.

משנה: **הורו בי"ד וידעו אחד מהן ששעו ואמר להם טועין אתם, והירושלמי** ס"ל, דאם הם סלקו אותו הוה הוראה ועיין ברמב"ם כאן דאף אם רבו עליו לא הוי הוראה, וכן מוכח כאן בתוספתא דנקט בדיני נפשות אין כן דאולינן בתר רוב, וצ"ל כך: או דהירושלמי ר"ל אתלמיד, והתלמיד [אמר] להם טועין אתם, אז אם סלקו אותו הוה הוראה, או דנ"מ בין אם ביררו לו שדבריו אינם נכונים או נתבטל הוא להם, או שרק הם עמדו בדבריהם, ורק משום דאולינן בתר רובא

אז נתבטל ההוראה לגמרי, והוא הודה להם מחמת רוב. ומה דאמר בירושלמי דלגבי צבור הוה הוראה, י"ל דנ"מ אם הצבור לא שמעו כלל דעתו, וכמו הך מחלוקת דסנהדרין דף ל' אם צריך לכתוב גם דעת שכנגד או לא ע"ש בירושלמי.

משנה: **הורו ב"ד וידע כו', או שהיה אחד מהן גר**, עיין בירושלמי דיש מ"ד אף חוץ לשבעים וכגון אם המופלא הוה גר ועי' תוס' סנהדרין דף ט"ז ע"ב ע"ש.

משנה: **שוגגין ועשו מזידין, הרי אלו פטורין**, ואם עשו מחמת דס"ל מצוה לשמוע אז עכ"פ יהיה חייב כמו יחידים, או פטורים לגמרי, כיון דבאמת צבור לא בני הוראה, ובחיד כה"ג לא הוה כלל ידיעה, כמבואר לעיל דף ב' ע"ב ובירושלמי דכיון דאינן ראוין להוראה רק משום דציבור, אז אינם מקבלים אי חזרו מהני עיין בירושלמי וכמו דמבואר בספרי פ' שלח כה"ג בצבור, אם טעו זה, אז הוה כמו אומר מותר וחייב עכ"פ קרבן יחיד, או כיון דאז לא הוה מקבלים מהם קרבן עיין בזבחים דף י"ב ע"ב ולעיל דף ב' ובירושלמי כאן ותוס' שבת דף ע"א ע"ש בזה.

גמ': **שוגגין דומיא דמזידין, הצבור אף שהם ע"ה, ולא קיבלו עליהם ההוראה של ב"ד הגדול**, אז אם עשו מחמת טעות דמצוה לשמוע, חייבים כל אחד קרבן יחיד, ואם במזיד פטורים מן הכל, אף דהם לאו בני הוראה. כמבואר בדברי רבינו ספי"ג שם, ומה דבגמ' דילן דף ד' ע"ב מקשה שוגגין דומיא דמזידין חייבים, שם ר"ל פר. ובאמת גבי כהן משוח דאינו חייב רק בהוראת עצמו, ואם עשה בהוראת ב"ד הגדול פטור, כמבואר רפ"ב דהוריות בגמ' ובירושלמי איך הדין, כך, דאם ב"ד הורו דבר והכהן משוח ידע שטעו רק דהוראה דין דמצוה לשמוע כו' ואחריהם אחריהם, ילכך עשה כך, וכן גבי הוראת ב"ד, אם ב"ד הראשון הורה דין וב"ד של אחריהם ידעו שטעו רק שהורו מצוה לשמוע כו', ועשה הקהל על פיהם אם חייבים, ואף דבירושלמי פ"א דהוריות מבואר שם דתולדות הוראה כהוראה, דהיינו אם מתחילה אכלו חלב בשוגג, והפרישו קרבנותיהם, ואח"כ הורו ב"ד שזה החלב מותר, וא"כ ממילא מותר לשוחטן בחוץ ושחטן, אם נימא כמ"ד דלא נדחה הקרבן אם חייבים על זה ק"צ, התם שאני דגם זה הוה חיוב כרת, ועיין רש"י הוריות דף ח' ע"ב דגם על דבר שג"מ רק לחיוב כרת, שייך דין הוראת ב"ד כמו סמוך לוסתה, אך באמת שם אין הפי' כן, רק דשם קאי על עשה דפרוש מן הנדה אם נטמאת באמצע כו' כמבואר שם בפיהמ"ש ובירוש' ועי' סנהדרין דף צ' ע"א גבי עשה דונתצתם דהוי בכלל מדיח ע"ש. אך עיין ברש"י סנהדרין דף ס"ב ע"א ד"ה אלא דלא מיקרי העלם דבר גדר הוראה היכא שהטעות הוא בדבר אחר לא בעצם הדין ע"ש, עכ"פ יש חילוק לגבי ההוראה עצמה בין צבור ליחיד, וזה כונת הספרי פ' שלח פסקא קי"א דאמר שם המקצת צבור שוגגין ומקצת מזידין הוה שגגה, ור"ל כה"ג היכא שהמזידין הם ע"ה, וידיעתם לאו ידיעה לגבי הוראת ב"ד שפיר חייבים ק"צ.

רש"י, ד"ה או זקן: **וקשיא לי, מפני מה, וכו'**, ר"ל כך דהא בירוש' חגיגה ונדרים מבואר דצריך ראוי לכל הדברים ע"ש... כך, אך זה רק דמתחילה כך אבל אם בשעת סמיכה היה לו ואח"כ מתו ואין ראוי עוד, אז אף דלדיני נפשות פסול מ"מ למה לא להוראה, וזה ר"ל רש"י כאן, ועי' בזה בהל' כלי המקדש ברמב"ם גבי לויים ע"ש.

תוס', ד"ה ש"מ אין שבת בשביעית: **משמע דאין צדוקין מודין בהאי דרשה, אע"ג דלעיל דרשי ליה יהיה לה לשומרת יום**, עיין מכות דף ח' גבי רשות, ושם דרשינן מקרא דטמא יהיה ע"ש ואכמ"ל בזה.

דף ה' ע"א

משנה: **הורו ב"ד ועשו ז' שבטים או רובן על פיהן מביאין פר וכו', ר"י אומר ז' שבטים שחטאו מביאין ז' פרים ושאר שבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן פר וברש"י: מביאין פר על ידיהן, כלומר פר לכל שבט ושבט.** ואם שאר שבטים לא הוה בארץ ישראל מאי, כיון דרק בתר ישראל שבארץ ישראל קהל גדול, כמבואר לעיל דף ג', לא שייך לומר החני ג"כ יביאו, כיון דאינן כלל מזה הגדר, ועיין מנחות דף כ"ב אפשר לבטל שיהיה כמבטל.

שם: **וחכמים אומרים, אין חייבין אלא על הוריות ב"ד הגדול בלבד**, למה נקט כאן לשון חייבין עיין... דזה קאי לר"ש, וכתב רבינו בפה"מ כאן, דלר"ש בשבט אחד מביאין רק ב"ד ולא השבט, ולכך נקט לשון רבים כאן ולא כדס"ד בגמ' וכן מביא בספרי פ' שלח ע"ש בזה.

גמ': **ת"ר, ידעו שהורו, ושעו מה הורו, יכול יהו חייבין, ת"ל 'ונודעה החטאת' ולא שיודעו החומאין**, הרמב"ם מפרש דלא מהני אם הציבור יודעין, רק שצריך שידעו ב"ד ע"ש, ועי' לעיל דף ג' ע"ב, ולא מהני מה שהם יודיעו להבי"ד. עמ"ש כתובות דף כ', ע"ש וברמב"ם בה' קרבן פסח, גבי לא ידע השליח מה אמר לו וע"ש בזה וקידושין דף ע"ד ע"ש ועיין תמורה דף כ"ב ע"ב ובירושלמי ערלה פ"ב גבי נפלה אם ידיעת חבירו הוה ידיעה.

גמ' שם. עיין בדברי רבינו פי"ב בה' שגגות ה"ב והוא מהך דהוריות דף ז' ע"א דאין ציבור באשם תלוי, ובאמת אין הפירוש כך, רק דר"ל כגון שהורו שספק מותר, כגון בין השמשות או כוי, וזה לא הוה הוראה על שגגת כרת אך נ"מ למ"ד בכריתות דף י"ט ע"ב, גבי שגג ואינו יודע באיזה מהם שגג, ג"כ צריך להביא אשם תלוי, אך זה אימעוט בהוריות דף ה' ע"א ידעו שהורו כו' וא"כ לפי"ז כל הספיקות של איסור הוא גדר אחד.

גמ' שם. עי' הוריות דף ה' ע"א, ובדברי רבנו בה' שגגות פי"ד ה"ד, מביאר דבי"ד בהוראה אם שכחו מה הורו, אף שיודעים שהורו דבר וטעו, לא מהני אף שבאמת הקרבנות מביאין הציבור, מ"מ ס"ל דמקרי החיוב על בי"ד, וכמ"ש שם בפי"ב הלכה א' ולכך פוסק בהלכות מעשה הקרבנות פ"ג דב"ד סומכין, ועי' מנחות דף צ"ב. וכן תליא אם מביאין מתרומת הלשכה או מתחילה מגבין, הוריות דף ג' ע"ב וכן פסק רבנו בה' שקלים פ"ד ועיין הוריות דף ז' ובדברי רבנו פי"ג ה"ד גבי צירוף דרבנו ס"ל דלא כרש"י שם דף ז' ע"א, ובירושלמי דרק אם בי"ד מביאין אז שייך לומר בי"ד חייבים, רק דהציבור מביאין בשביל בי"ד והחיוב הוא על בי"ד.

גמ': **תנו, אמר ר' אליעזר מה נפשך אם חלב אכל חייב, נותר אכל חייב**, עיין במה דפליגי הרמב"ם והר"ש ז"ל בהך דנגעים פ"ט בתוספ' גבי לא ידע אם הוה שחין או מכוה אם הוה טמא, אף דזה רק בדיבור הכתן. ועיין במה דפליגי ר"ע וחכמים בנגעים פ"ה מ"ד ע"ש בזה, ועיין בכריתות דף יט ע"א בזה גבי א"י מן איזו אב ע"ש במשנה ובפה"מ, ושם ס"ל לרבנו דחייב אשם תלוי, ועיין מ"ש בזה בהל' שגגות.

דף ה' ע"ב

גמ': **ת"ש, ר' יהודה אומר, שבט שעשה בהוראת בית דינו, אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורין**, עיין במחלוקת דהוריות דף ה', אם הורו בי"ד של אותו שבט, ועיין שם בתוספתא דגבי יחיד שעשה בהוראת בי"ד, יש מאן דאמר דגם בהוראת בי"ד של שבט אחד אם הוא משבטו פטור, משום דהשבט קבל אותו עליו. ובהך דסנהדרין דף ט"ז ע"ב דהוה מחלוקת שם אם בי"ד של אותו השבט צריך שיהיה דוקא מאותו השבט ובדברי רבנו בה' סנהדרין פ"ב ה"ב דצריך להיות בסנהדרין כהנים ולויים וכ"ה בירושלמי וע' רש"י שבת דף קי"ד ע"ב ובירושלמי הוריות פ"ג דממנים זקנים משבט לוי וביומא דף כ"ו ורש"י זבחים דף נ"ד ע"ב.

גמ': **אבל בהוראת בי"ד הגדול, אפילו שאר שבטים חייבין**, אך נ"ל דרק פר אחד, שלא יהא טפל חמור כו'. וא"ש הך דלקמן דף ו' דלא כרש"י, אך רבנו הרמב"ם ז"ל כתב להיפך אך זה מוכח דהיכי דלא הוה שבט שלם בהם, אף דעשו רובו, ז' שבטים, כל שאינם רוב קהל לא. ועיין בספרי פ' שלח מבואר כרש"י והרמב"ם ז"ל, דלר"י אף אם עשה שבט אחד מביאין י"ב פרים כל שבט ע"ש.

גמ': **ור' יהודה ור"ש, שבט אחד דאקרי קהל מנא להו**, לשיטת התוס' סוכה דף מ"ד ע"ב מה דאמר יחיד לא יתחיל ר"ל אם אירע נס ליחיד לא לצבור, והנה בזה מבואר הגמרא דסנהדרין דף צ"ד גבי למרבה המשרה שנסתם פיו כו' ע"ש ברש"י ומה זה, אך הגדר כך, דחזקיה ס"ל דשבט אחד לא נקרא קהל, הוריות דף ה' וכ"מ בש"ס ואז כבר גלו עשרת השבטים וא"י לומר שירה, רק זה בז' של פסח וכיון שהלל צ"ל בדילוג, שוב יכול לגמור כמו כל יחיד, והוא סתם פיו ולא גמר, ולכך נעשה ע"ז הגדר ע"פ.

ר"ש", ד"ה אמרי הכא במאי עסקינן: **אפל היכא דאיכא ששה והן רובא, או שבעה ואינן רובא, כיון דלאו רובא בגברי ורובא בשבטים, כחד שבט דמו ומביאין פר אחד ופר לפי"ד**, אך נ"ל דרש"י ס"ל דרק שבטים שלימים, או צריך פר לכל שבט, אבל רובי שבטים לא, והך ששה שבטים ר"ל כה"ג רק רובם, ומ"מ הוה רוב קהל. ועיין כאן בירושלמי ותוס' מנחות דף מ"ה ע"ש בזה.

ר"ש", ד"ה איבעיא להו שבט א': **אבל היכא דליכא רובא, כיחיד דמו ופטורים, דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור**, עיין שבת דף צ"ג ע"א דרש"י גרס שם דר"ש ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ורש"י הוריות דף ה' ע"ב כ' דר"ש ס"ל דפטור וביבמות דף צא ע"ב ע"ש בתוד"ה רבינא אך בזה א"ש דהיכא שקיבלו עליהם רוב צבור ס"ל דפטור, אבל בל"ז ס"ל לר"ש דחייב, אך זה רק לגבי איש, אבל גבי אשה אם ס"ל דיחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור, לא מטעם שפשטה הוראה ברוב צבור, אז גם אשה כן, אבל אם הפטור הוא מטעם שפשטה הוראה, אז רק באיש ולא באשה. והנה הגמרא ביבמות דף צ"ב ע"א אמר שם, דמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, ג"כ גבי אשה שנשאת בעד אחד ובא בעלה, אף דהוראה זאת כבר קיבלו עליהם רוב צבור, ודי בזה, כמש"כ במקום אחר, דגבי זקן ממרא די בהוראה למעשה, אך שעדיין לא נעשה מעשה, עיין בהשמטות לה"ב, ולקמן אאריך בזה. אך זה רק גבי אנשים, דהם שייכי בגדר צבור והוראה. וג"מ ג"כ אם מצטרפי לרוב צבור, עיין פסחים דף ע"ט ובירושלמי שם ובתוספתא ובירושלמי דסנהדרין גבי עיר הנדחת. והנה ביבמות פ"ו נקט לגבי אשה אם פטורה מן הקרבן, משא"כ רבנו בה' שגגות שם ה"ג הזכיר שם גם בעלה וא"ש.

ר"ש", שם. לפי שיטת הרמב"ם כך: דכמו דגבי פסח אם רוב קהל בפרטית (אולי זה ר"ת: בפסח ראשון טמאי מת) אז גם מיעוט טהורים מייתו בטומאה אף אם יש עליהם שם קהל, ומשום דבפסח לא אזלינן רק בתר העולים בירושלים, כמבואר ברמב"ם בזה. וכן י"ל דכאן נ"מ כגון אם היו שבטים בחו"ל מאי, דהם לא מצטרפי ולא שייך להוראה, או מאי.

תוס', ד"ה כגון: **תימה א"כ מ"ש דר"ש, וכו'**, י"ל דר"ש לא ס"ל אין קרבן צבור חלוק ולכך לא מחייב רק פר אחד, אך הא דרוב גם ר"ש מודה דנגררים אחר רוב כמו דפסח, אך י"ל דזה רק שם דלא נשארו שם קהל, אבל כאן דיש שבטים שלמים שלא חטאו למ"ד... ר"ש לא ס"ל אין קרבן צבור חלוק לא... וכן מבואר ברש"י פסחים וכאן ואכמ"ל.

דף ו' ע"א

גמ': **הכל עולה מ"ד וכו', אלא הכל כעולה, מה עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת**, והנה באמת מדברי הרמב"ם בפ"א מהל' מעה"ק ובפה"מ פ"ד דזבחים נראה, דפרו' של ע"ז רק שם עולה, אבל הם נשרפים בבית הדשן, לא גדר הקטרה. ועיין מ"ש במנחות דף צ"ב וביומא דף ג' וביצה דף כ' ע"ב. ובגדר שעיר נחשון דהוה חטאת ועולה, עיין זבחים דף ח ע"ב ואף דמוכח בזבחים דף ק"א דבאכל ועיין רש"י פסחים דף כ"ג ע"ב ושבועות דף ח' ע"ב וכ"מ בזה, דהיא בא לכפר על טומאת התהום כמבואר בספרי ומ"מ יש עליו דין עולה ואכמ"ל.

גמ': **דתניא ר' יהודא אומר, על עכו"ם הביאום וכו', על עכו"ם שעשו בימי צדקיהו וכו'. והא מייתי להו הנהו דחטאו, אר"פ כי גמירי חטאת שמתו בעליה במיתה, ה"מ ביחיד, אבל לא בצבור**, והנה חייבי קרבן קבוע בצבור, כמו מוספין, זה משום דהחיוב על מציאות המין, לא על הפרטים, והמין לעולם ישנו. ועיין תוס' מעילה דף ט' ע"ב אבל חיוב סיבה, כמו הוראת ב"ד, מ"מ הא צריך הני דעשו הדבר. אך נ"מ אם עדיין לא הפרישו הקרבן, או י"ל שפיר זה עיין לעיל דף ג' אבל לאחר הפרשה י"ל דאין נ"מ, וגם דהא ב"ד בעי ידיעה, עיין לעיל דף ג' ודף ה', וגם לפי המבואר ברמב"ם בהל' שגגות פי"ג, מבואר, דעל ע"ז צריך דוקא שכל הקרבנות של כל שבט יקרב, ומעכב זא"ז, משא"כ בשאר המיאות כל שבט ושבט מביאים ואין מעכבים. וכן מבואר בספרי פרשת שלח. ע"ש בזה וא"כ דהביאום על ע"ז נקרא יותר ק"צ וגם...

גמ': **לפי שאין מיתה בצבור. מנ"ל לרב פפא הא, אילימא מדכתיב 'תחת אבותיך יהיו בניך', א"ה אפילו ביחיד נמי**, עיין תוס' נזיר כ"ז ע"ב ולא דמת. דזה רק גדר בעלים אבל לא שיצא בזה הקרבן, ושפיר מקשה התוס'.

שם: **לפי שאין מיתה בצבור**, והנה כל דבר שהוא מהצבור, יש בזה אריכות אם זה לפרטים של הצבור, או להכלל לא להפרטים. ועיין במה דפליגי הר"ן והריטב"א בנדרים דף פ"ד ע"א גבי נדר מאנשי העיר אם אסור גם בבאים אח"כ לדור ע"ש ובריטב"א פ"ה דנדרים וכן נ"מ גבי פר העלם דבר של כל שבט ושבט דהוי גדר קרבן צבור כמבואר ביומא דף נ' ותמורה דף י"ד וט"ו ובהוריות דף ו' אם זה עבור הפרטים של השבט או עבור התואר של השבט ונ"מ דלמה דמבואר בזבחים דף ד' דליכא שינוי בעלים בצבור איך יהיה אם שחטו פר של שבט זה לשם שבט אחר וע"כ התואר השבט ובאמת זה תליא בהך דהוריות דף ג' ע"ב אם בתחילה מגבין או נוטלין מתחומת הלשכה ומנחות דף נ"ב ובאמת גם בזה פליגי רש"י והרמב"ם בהל' שקלים למ"ד בתחילה מגבין אם מכל שבט עבור שבטו או מכל השבטים עבור כל הפרטים ויהיה נ"מ גדולה לפמש"כ הרמב"ם ז"ל בהל' תמורה פ"א דאם המיר בקרבן צבור לוקה עכ"פ אם איש משבט זה המיר בפר של שבט אחר אם לוקה והמעיין יראה שדברי רבנו הרמב"ם ז"ל בהל' שגגות פי"ב הל' א' דבע"ז מביאים כולם כאחת מכל שבט ושבט אבל בשאר דברים מביא

כל שבט בפ״ע ע״ש בלשונו משום דמבואר בספרי פרשת שלח דגבי ע״ז רק אם כולם הביאו הי״ב פרים והי״ב שעירים אז מתכפר לכל עדת וכו׳ משא״כ בשאר הוראת ב״ד הגדול אז הוי כל שבט פרטי וג״מ דגבי ע״ז אם המיר יחיד של שבט זה בקרבן של אחר לוקה ובשאר חייבי כריתות לא לקי ג״כ ואכמ״ל.

גמ׳ שם. הנה מלשון רבינו משמע דס״ל דאף דבר של ציבור מ״מ שם שותפות עליו וכו׳, ועי׳ במ״ש רבינו בהל׳ תמורה פ״א ה״א או מי שהמיר כו׳ הואיל ויש לו ולכך לוקה דאל״ה לא היה לוקה כלל וכמו הממיר בקרבן אחר וכו׳ ועיין בהך דהוריות דף ו׳ ע״א למ״ד ציבור מביאין הוה קרבן ציבור, ונקט הטעם משום דאין מיתה בצבור, ולא משום דקרבן ציבור לא שייך בה הך דין כמבואר שם ועיין בתוס׳ יומא דף נ׳ ובהך דתמורה דף ט״ו ע״ב. אך י״ל, דנ״מ למ״ד שם דף ג׳ ע״ב, דבתחילה מגבין ולא מתרומת הלשכה, וא״כ יש לכל אחד חלק, אך מ״מ אין מיתה בצבור. ועי״ז י״ל כונת רבנו שם בהל׳ תמורה, וכן הוה הבזר של אמצע הדרך ולא כמו הר הבית.

גמ׳: **אלא דוקיא דרב פפא, משעיר דראש חדש, דאמר רחמנא מיתי מתרומת הלשכה, והא מיתי להו מישראל, והנך דפיישי היכי מיתו, אלא שמע מינה חטאת שמתו בעליה בצבור קרבה. מי דמי שעיר ר״ח דלמא לא מייתו מצבור, אבל הכא ודאי מייתו**, ר״ל כך, דהנה זה תליא בהך פלוגתא דלעיל דף ג׳ ע״ב אם בתחילה מגבין או מן תרומת הלשכה, דלמ״ד מן תרומת הלשכה לא שייך כלל בעלים, דהממון הוא מציבור, ועיין בירושלמי כאן ובשקלים פ״א. אך התוס׳ כתבו בשבועות דף י״ד דאם אין מעות בלשכה או מביאים מגבי׳ ע״ש, וזה ר״ל כאן דר״ח דלמא מייתו מישראל, ר״ל דמביאים מהם ושמא מתו, ומקשה דלמא לא מייתי מציבור, אבל בהך דגולה ודאי מייתו למ״ד בתחילה מגבין, ובפרט לשיטת התוס׳ יומא דף נ׳ ע״א נראה דפרי ע״ז לכ״ע בתחילה מגבין עליהם רק עולה אך בהם לא שייך חטאת שמתו בעליה ועמ״ש ברמב״ם בהל׳ מעה״ק ע״ש ובפה״מ זבחים ומנחות דף צ״ב ועיין בספרי פרשת שלח ע״ש.

גמ׳: **מי דמי, התם כולהו איתינון, מגו דמכפרה אחיים מכפרה נמי אמתים,** באמת י״ל דזה תליא בהך דזבחים דף ד׳ ודף ז׳, גבי שינוי בעלים לאחר מיתה, ע״ש ברש״י ופסחים דף ס״א, אם ר״ל על מת או ר״ל על היורשים, וגדר מקופיא דשם דף ו׳, ור״ל אם הצורה או החומר. ובאמת יש להאריך בזה למ״ד יורש סומך אם הניח בת אם שייך בזה סמיכה, אם הקרבן הפריש מחיים, וכן גבי מנחת כהן ומת והניח בת או בן חלל. ועמש״כ תוס׳ סוטה דף כ״ג ע״א מ״ש שם משום נפש ומה זה, ועיין מ״ש הרמב״ם ז״ל בהל׳ תמידין ומוספין פ״ג הל׳ כ״ב בשביל כפרתו ומה זה, ור״ל הגדר כמו דאמרינן בהוריות גבי מגו דמכפרי אחיים ע״ש, ור״ל המציאות של הצורה נשארה, וכיון שיש יורשים בגדר מקופיא, שייך גם למת. ונ״מ דאף דלאחר הפרשה הוה בעיא בזבחים אם מכפרי, וא״כ איך מכפר איורש, אך אגב מכפר ג״כ אזה.

גמ׳: **ת״ש, מת אחד מן הצבור, חייבין. אחד מב״ד פטורין,** ומה ר״ל, אם לאחר שנודע, א״כ חל חיוב על הפרטים, אבל קודם באמת מה שייך בב״ד פרטים הא שם הוה רק התואר ב״ד ועמש״כ ב״מ דף צ״ו ע״ב וגיטין דף ל״ז ברש״י וברמב״ם בהל׳ סנהדרין גבי בדה״ג דעיר היא הצורה ההוראה של בדה״ג וכמ״ש הרמב״ם ז״ל דבאמת הכפרה היא על הב״ד ור״ל על צורה הוראה ועמ״ש לקמן דף ז׳ ולעיל דף ג׳ ע״ב בגמרא ישנה בזה.

גמ׳: **ר״מ היא דאמר ב״ד מביאין ולא צבור,** משמע מכאן דאם הצבור מביאין מת אחד מהן פטורים, וזה אי אפשר הא צבור לא מייתי. ואף למ״ד לעיל דלא מתרומת הלשכה רק מגבין, לעיל דף ג ע״ב, מ״מ אין נ״מ דהכפרה על מציאות הצבור ובהם לא שייך מיתה... עי׳ בתוס׳ מעילה דף ט ע״ב. וצ״ל דס״ל דמ״מ מעות (אלו) כיון דלא מסרן בגדר לצבור אלא ליקרב ולא דמי לשקלים... אח״כ... הצבור. והגדר דשם הוה בעצם קרבן צבור וכאן רק סיבה. ועי׳ בתוי״ט יומא דף נ ע״ש. וגם באמת לפמ״ש הרמב״ם ז״ל דאף לדידן מ״מ עיקר הקרבן הוא לב״ד כפרה, וא״כ יהיה לכך אחד מב״ד פטור מטעם זה דכפרה עליהם. ור״ל דלא... על ב״ד... רק התואר ב״ד. ועי׳ ב״מ דף צו ע״ב נמעלו ב״ד, ומ״ש בגיטין דף לז ע״א גבי מוסר לב״ד דזה רק התואר ולא שייך בזה מיתה כלל. ועי׳ יבמות דף מ ע״ב... וכן במ״ש הרמב״ם ז״ל בהל׳ סנהדרין דבה״ג (נוהג... הוה...) דיחול עליהם שם בדה״ג שעבר דתואר לעולם קיים, ורק דכל זמן... בדה״ג לעולם עדיין הראשון קיים... כמבואר בספרי פ׳ בהעלותך...

שם: **שאני כהנים דאיקרי קהל,** באמת גם זה אין מובן דודאי כהנים הם תואר לא עצם חומרי, ומה שייך בזה מת. וג״מ למשל כגון כהן שנשא גרושה והבנים חללים, מה הם, ישראלים, והכפרה שלהם בגדר ישראל, וכן נ״מ לקמן בע״ב גבי אחוזה. ומה שייך זה לפר דהוראה כאן, דשם החיוב על החומר. ובאמת גם שם גבי שבט למ״ד דכל שבט מציאות בפני עצמו הוה רק תואר, דאל״כ יהא שייך בזה גדר שינוי בעלים. עמ״ש בזבחים דף ד׳. וכן נ״מ גבי ב״ד בהוראה שלהם דזה ג״כ רק תואר.

דף ו׳ ע״ב

גמ׳: **אלא אר״א ב״י, שפטו של לוי לא איקרו קהל, דכתיב הנני מפרך והרבתיך ונתתיך לקהל עמים וגו׳, כל שיש לו אחוזה איקרי קהל, וכל שאין לו אחוזה לא איקרי קהל,** עיין מ״ש תו״י יומא דף נ׳ ע״ב ועיין בתוספ׳ בכורים פ״א אם כהנים מביאים ביכורים ע״ש פלוגתא אם יש בכהנים חלק של ערי מגרש ע״ש בזה, ועמ״ש ערכין דף ל״ג ע״ב אם רק תואר של כהנים ולויים יש להם ערי מגרש, או גם המציאות. דבן כהן חלל ודאי אין לו שום זכות בערי מגרש, אבל בלוי ממזר עיין ערכין דף ל״ג ע״ב ע״ש מ״ש בזה, אם כיון דרק הצורה יש לה חלק, דהיינו התואר של הכהן, לא הוה קנין גדר נחלה ואחוזה, או די בזה.

גמ׳ שם. אשר כתבתי מהך דגיטין ומהך דבכורות וערכין דף ל״ג, דנראה שם אין לו חלק בערי מגרש, אני הארכתי בזה במה דפליגי בתוספתא פ״א דבכורים ר״מ ור״י, אם כהנים יש להם גדר חלק בערי מגרש שיביאו ביכורים ויקראו, ור״ל דזה תליא בהוריות דף ו׳ בגדר אחוזה ונחלה ע״ש, וברש״י יומא דף נ׳ ע״ב, וס״ל לר״מ דלוים יש להם קנין עצמי חומרי בערי מגרש וכמו ישראל בכל א״י, ואף לוי ממזר יורש אביו בערי מגרש, אבל כהן כיון שנעשה חלל, אין עליו שם זרעו דאהרן, ואין לו שום מציאות בערי מגרש, דרק בתואר לא החומר, אבל בלוי לא נתבטל ממנו התאר כלל, דאין שייך גדר פסול משפחה יותר מן ישראל, וגבי כהן לאו זרעו דאהרן. עיין בזבחים דף י״ג דבאמת היה זה מחלוקת תנאי גבי חלל אם עליו שם כלל של בני אהרן, עיין בתו״כ גבי ראיית נגעים וברמב״ם ה׳ אבל פ״ג, והרבה יש להאריך בזה דשם כהן יש עליו אבל לא זרע אהרן וכו׳, אבל מה שייך זה ללוים, הם לענין משפחה כמו ישראל ורק יש בו פסול, אבל לא בגדר תואר לוי, ודברי רש״י גיטין דף נ״ט ע״ב תמוהים, עיין ביבמות דף צ״א קנסא ובתוספתא פ״ח דיבמות מחלק בין הגולדים.

גמ׳: **אמר רבא והא כתיב על שם אחיהם יקראו בנחלתם, לנחלה הוקשו ולא לדבר אחר,** עיין במפרש מש״כ בשם רבינו בס׳ המצות שאם ח״י יאבדו בני ישראל מא״י כו׳, ובאמת היכן מצינו זה שיהיו לעולם ישראל בא״י? משום דהא מבואר ב״ב דף קט״ו ע״ב גמירי דלא כלו שיבטא ועיין בתוס׳ יומא דף נ׳ ע״ש ועיין בהוריות דף ו׳ ע״ב, דהא דאפרים ומנשה נחשבים לשני שבטים זה רק בא״י לנחלה ע״ש, וא״כ אם לא יהיה שום ישראל בא״י, שוב לא יהיה נ״מ כלל, ויהיה שבט אחד, ונמצא דכלה שיבטא.

גמ׳: **דתניא ר״ש אומר חמש חטאות במותות ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה וחטאת שנתכפרו בעליה וחטאת שעברה שנתה וכו׳,** מה שהקשה בהך דסוטה דף כ״ג בירושלמי שם (הקושיא, בתוס׳ סוטה כ״ג דמנחת סוטה שמתו בעליה ילך לאיבוד כדין חטאת, והלא בהוריות ו׳ ותמורה ט״ז ה׳ חטאות המתות בחדא גמירה, ומבואר במס׳ תמורה דאין תמורה במנחה וגם לא ולד מנחה, ומדוע יש לו דין של חטאת שמתו בעליה) הנה באמת כך דמלבד הך הלכתא דה׳ חטאות בלי זה היה צריך שיהיה מן מותר חטאת למיתה או לירקב עיין מנחות ק״ח ע״א גבי מותר עשירית האיפה של כה״ג וע״ש ברש״י ובתוס׳, משום דכל דבר שלא בא בגדבה המותר ממנו ימות או ילך לים המלח או ירקב רק משום דרשא דיהוידע הכהן בשקלים הובא בזבחים ק״ג ובתו״כ ויקרא דמותר חטאת לעולה עיין שבועות י״ג וכ״מ בזה ועי׳ פסחים נ״ז ודף ע״ז, ילפינן מזה דקרב עולה אך דבר דאין על מותרו שם חטאת ירקב ובאמת גם ה׳ חטאות דמתות מלבד הלל״מ כיון דקיי״ל בבכורות ט״ז דיש בו איסור לאו דממעלי הגרה כו׳ ע״ש ממילא תמות רק זה אם נימא אין פודין קדשים להאכילן לכלבים אבל למ״ד פודין שם צריך ההלכה ועיין במנחות צ׳ ע״א גבי מותר מנחת קנאות נדבה וס״ל דשייך בו גדר מותר חטאת וכן פסק הרמב״ם ז״ל והרבה יש בזה להאריך עכ״פ כך כל דבר דלא שייך בו גדר פדיון כמו גבי מנחה מותר הוי נדבה מחמת קרא אבל במת או שאר תרקב או ילך לים המלח לבד דין של ה׳ חטאות וכן הדין גבי חטאת העוף אף דמבואר בתוספתא תמורה דאינה במיתה עיין רש״י נזיר דף כ״ב.

גמ׳: **ובשעה שמעה אמר הריני עושה על דעת הוראתו,** עיין שבת דף צ״א ע״ש.

תוס׳, **ד״ה מזיד ועשה שוגג: תימא היכי הוי שוגג בלא הוראה, אי אביל בשתיקה ולא מיקרי הוראה, הא כאחר שאינו מורה לאחרים כ״א לעצמו, מה לי בשתיקה מה לי בדיבור,** י״ל כגון אם עשה על הוראת כהן משיח ראשון, והוא הורה מזיד, או כגון שב״ד הורו, והוא הורה מצוה לשמוע דלעיל דף ד׳ ע״ב וזה הוה גדר מזיד, וגם נ״מ כגון הורה שזה מיתר, ואח״כ נתחלף זה בהיתר ואכל, מאי, ועיין לעיל דף ב׳ ע״א ע״ש בתו׳ ובאמת י״ל דזה ר״ל הך שוגג ועשה שוגג.

תוס׳ שם. ובזה יש לישב מ״ש התוס׳ כתובות דף ק״ו ע״א גבי מבקרי מומין שבירושלים דהאיך היו מקבלין שכר הא מבואר בבכורות דף כ״ט דאסור לקבל, אך באמת עיקר הטעם דאסור הוא משום דזה הוה הוראה ומה אני בחנם כו׳, וזה לא שייך רק בדבר דעל ידו נגמר ההיתר, אבל גבי קדשים דצריך גם פדיון לא הוה זה דרך הוראה. ועיין בכורות דף ל״א ברש״י דמשמע דרק כהן לא יראה של עצמו וכן משמע ברש״י יומא דף ע״ח ע״א ובכורות דף ל״ח ע״ב ד״ה זקן, ובאמת הטעם דדבר דצריך הוראה אינו מועיל על שלו, ועיין הוריות דף ו׳ ע״ב בתוס׳ ד״ה הורה אם שייך גבי גדר הוראה או צריך רק שההוראה שלו יתקבל או הוה זה הדין, ומבואר שם דף ז׳ דצריך ג״כ שיהא הוא מופלא, דאל״ה אין עליו שם הוראה, וע״ש בירושלמי אם כהן משיח זה עשה בהוראת כהן משיח אחר אם חייב, וכן נ״מ למה דמבואר בירושלמי פ״א דהוריות על מה דפליגי ר״מ ורבנן הובא שם דף ג׳ הורו הם ועשו, ר״ל דפליגי אם הב״ד עשו בהוראת עצמן אם הוה כיחיד שעשה בהוראת ב״ד, וע״ש בתו״י. אך זה רק אם כבר נתפשטה ההוראה שלהם, אבל בל״ז מבואר בתוספתא דהוה בכלל והנפש אשר תעשה כו׳. ובמ״א אבאר זה ולכך דיניו בטלין אם נוטל שכר דאז הוה כמו לעצמו דלא מהני.

דף ז׳ ע״א

גמ׳: **צבור בפר ואין מביאין אשם תלוי,** ר״ל אם הורו כמו שמותר לעשות בין השמשות מלאכה אין חייבים אשם תלוי. או שהורו שחלב הכוי מותר ג״כ כן. ואך י״ל דשם הוה גדר טעות במציאות, אם זה יום או לילה, או חיה או בהמה, ולא בהוראה. ועי׳ יבמות דף צ״ב ע״א אך י״ל דנ״מ כגון שפסקו אין תרשיין לזרע האב, וכמו תייש הבא על צביה, ואח״כ חזרו בהם. וגם נ״מ אם ספיקות דקיי״ל דמביא אשם תלוי, אם זה גדר דין כללי של כל הספיקות או פרטי. ואף דחייב קרבן בפני עצמו על כל דבר כמבואר כריתות דף ח׳ ודף י״ח ושבועות דף י״ט ע״ב ועמ״ש בזה בכורות דף כ״ג ודף ל״ד גבי תלויה, ועי׳ ביומא דף מ״ז ע״ב גבי בין הבינים, וכן גדר בין השמשות בכל מקום בזה. ועי׳ בעירובין דף מ״א ודף ל״ג ומ״ש בזה בהל׳ ציצית ועי׳ מ״ש בזה בהך דכתובות דף ע״ג ע״ב ובנזיר דף י״א וחולין דף כ״ב ע״ב וביומא דף ע״ד, וג״מ אם מחמת ספק פטרו ב״ד את הרוצח ואח״כ נתברר, אם הוה יצא לזכות, עי׳ סנהדרין דף מ״ב ומ״ש בזה ברמב״ם בהל׳ רוצח ש״ש גבי נתערב. ועי׳ זבחים דף ע״ג ע״ב גבי דיחוי דלא שייך בזה, ותוס׳ ב״ב דף קכ״ו וגיטין דף מ״ב ע״ב וביבמות דף ס״ז וצ״ט ואכמ״ל. וביצה דף ד׳ ע״ב וכמ״ש הרמב״ם ז״ל בהל׳ יו״ט גבי עירובי תבשילין להתנות ע״ש בזה ואכמ״ל. וכן נ״מ גבי הך מחלוקת דפסחים דף ל״ה ופ״א דחלה גבי אורז אם מין דגן לחמץ, אם כה״ג יהיה שייך דין הוראה של ב״ד כיון דפליגי אם בא לידי חימוץ או לא, אם זה ג״כ הוה הורו ב״ד ששקעה חמה או כיון דמ״מ זה הוה דין, ועי׳ בירוש׳ חלה פ״א דיש שם פלוגתא אם מטעם חימוץ או מטעם דין לחם ע״ש. ומ״ש בזה שם ובעי״ז דף ס״ו ודף ס״ט ע״ש בזה ואכמ״ל. ועי׳ במה דפליגי הרמב״ם עם הר״א בהל׳ מעשה הקרבנות גבי הקריב אשם תלוי בחוץ, ע״ש בזה ואכמ״ל.

גם י״ל דה״פ, דאין מביאין אשם תלוי ר״ל כך: דהם הורו דחלב קיבה מותר בודאי וקבלו רוב הצבור עליהם, אך לא אכלו רק כוי אכלו חלב קיבה שלו. וכן הם הורו דהכנסה מותר הצבור קבלו עליהם ועשו בין השמשות של שבת, וכן בשאר דברים. עכ״פ הוראה הוה על ודאי אך לא עשה רק על ספק. וכן גבי כהן משיח כך, עי׳ בע״ב בזה פטור. ואף דהורו שלא כדת בודאי, מ״מ כל זמן שלא עשו לא הוה נפשט הוראה למעשה גמור, אף לשיטת הרמב״ם ז״ל דכפרה היא על הב״ד.

גמ׳: **צבור בפר ואין מביאין אשם תלוי,** ר״ל כך, אם למשל ב״ד הורו שחלב שעל הקיבה מותר וקבלו רוב צבור עליהם, אך אכלו רק חלב כוי, וא״כ העשיה הוה רק ספק, ואיך יהיה הקרבן? זה ר״ל וכן י״ל להיפך אם הורו שחלב כוי (מותר) או בין השמשות פסקו כמ״ד דהוא יום, והרוב צבור אכלו או עשו

מלאכה, ואח"כ חזרו בהם, זה ר"ל כאן... הארכתי בזה אם זה הוה גדר הוראה כיון דזה גדר טבע. ואכמ"ל בזה.

שם: ואין מביאין אשם תלוי, למ"ש בהך דהוריות דף ז' גבי הוראת ב"ד דאין צבור מביאין אשם תלוי ע"י הוראת ב"ד ע"ש, וכן בכהן משיח ע"ש ובדברי רבינו ובאמת ר"ל כך, כגון אם הורו ב"ד שחלב כוי מותר ועשו כן הצבור ואח"כ חזרו בהן בזה פטורים מאשם תלוי. ובאמת זה תליא אם יש על הכרי שם בהמה או לא, אם חוששין לזרע האב. ואף דזה דבר השייך לטבע, מ"מ הוא ספק לנו. וזה תליא במ"ש אם כל הספיקות הוה מציאות כללי או מציאות פרטי וכו' ועי' בהך דכריתות דף ח' דמוכח דספיקות הוו מציאות בפ"ע, וכ"כ במאי דפליגי רבינו וראב"ד ז"ל בהל' מעשה הקרבנות אם הקריב אשם תלוי בחוץ וכו'. וכן י"ל להפך, דב"ד שהורו למשל דחלב שעל הקיבה מותר והצבור אכלו ע"י הוראתם רק מחלב כוי, בזה ממעטים מאשם תלוי.

שם: ואין מביאין אשם תלוי, עי' בדברי רבינו פי"ב מהל' שגגות הל"ב והוא מהך דהוריות דף ז' ע"א דאין צבור באשם תלוי. ובאמת אין הפירוש כך, רק דר"ל כגון שהורו שספק מותר, כגון בין השמשות או כוי, וזה לא הוה הוראה על שגגת כרת, אך ג"מ למ"ד בכריתות דף י"ט ע"ב גבי שגג ואינו יודע באיזה מהם שגג ג"כ צריך להביא אשם תלוי, אך זה אמעוט בהוריות דף ה' ע"א ידעו שהורו כו'. וא"כ לפי"ז כל הספיקות של איסור הוא גדר אחד. וראי' לזה דהנה מבואר שם בכריתות דף י"ח ע"ב דעל אשם תלוי של יוה"כ מכפר, וכן מבואר להדיא בירושלמי פ"ג דהוריות הל"ג, וכן לס"ד בכריתות שם דיוהכ"פ מכפר על חצי שיעור, גם על של יוה"כ מכפר, והא עבירה דיומא לא מכפר כמבואר בכריתות דף ז' ע"א וע"כ משום דספק וחצי שיעור אין עליהם שם האיסור כלל רק הוא איסור כללי ולא מיקרי כלל עבירה דיומא.

שם: אף משיח כשהורה ועשו אחריו, אך ג"מ למה דמבואר בירוש' אם כהן משיח הורה ואח"כ כהן משיח הבא אחריו עשה כהוראה שלו.

מתני': שאין ב"ד חייבין וכו'. עי' רש"י דזה כר"מ. אך רבנו הרמב"ם כתב (בהל' שגגות) פי"ב הל"א דעיקר החיוב הוא על הב"ד, ורק הקרבן מביאים השבטים והב"ד הם המקריבים, והכפרה על הב"ד מקיבעא ועל השבטים מקופיא. ועמ"ש לעיל דף ג' וברמב"ם פי"ג הל' ד' ה' ע"ש דגם אם צבור מייתי הוה זה קרבן ב"ד. ועי' יומא דף נ' ובזבחים דף ו'. ועי' לעיל דף ה' לא שיודעו ומ"ש הרמב"ם שם בפי"ד. ובאמת זה תליא בהך דר' יהודה ור' מאיר ביורש סומך ומימר או לא ר' יהודה ס"ל דלא, וא"כ חזינן דעיקר היא כפרה החמריי לא של הצורה, והנה ב"ד לא הוה רק כפרה של הצורה, לכן ע"כ לדידי' נקרא חטאת הקהל. אבל לר"מ ולדידן דפסקינן כן אוליגן בתר הצורה. ועמ"ש כריתות דף כ"ו ע"א ע"ש בזה. וכן ג"מ במה דרבנו הרמב"ם מחלק בין קרבן ע"ז בצבור דשם כל הקרבנות הם קרבן אחד ומעכב ובין שאר חייבי כריתות דאז הוה קרבנות נפרדים. ועמ"ש בזה ברמב"ם ובמכלתא פ' יתרו ואכמ"ל. ועמ"ש בכתובות דף ק"ב.

גמ' **שם.** הנה אם נימא כמ"ד בירוש' דהוריות שם דגם ג' מכל שבט ושבט היו סומכין על פר העלם דבר, וא"כ הוה זה כמו בעלי חוברין וכל אחד סומך בזה אחר זה. אבל כיון דקיי"ל דרק ג' מב"ד הגרול, ואף דקיי"ל כמ"ד בהוריות דף ג' ע"ב דמגבין מכל שבט ושבט, מ"מ החיוב הוא רק על הב"ד אף לדידן כמ"ש רבנו בפי"ב מהל' שגגות הל"א וזהלא כרש"י שם דף ז' וע"ש דף ג' ודף ו' גבי מת אחד מהם. ומ"מ המתכפרים הם הקהל, דלא כמ"ש התוס' מנחות דף צב ע"ב ד"ה הא וגם אנן קיי"ל דאין ב"ד מצטרפין לרוב צבור ע"ש בהוריות דף ג' ודברי רבנו בהל' שגגות פי"ג הל"ב וכו'.

דף ז' ע"ב

גמ' **ספר אביי למימר, חטא בפני עצמו ועשה בפני עצמו,** אך יש ב"מ, כגון אם הם הורו והוא ידע שטעו, רק שהורה לעצמו הך דמצוה לשמוע דברי חכמים, מאי? אז אם זה הוה דין הוראה?

שם: דת"ר, 'ישגו', יכול יהו חייבין על שגגת מעשה, עיין בתוס'. אך י"ל כגון אם לכולן נתחלף מה שהורו בהיתר. ועי' לעיל דף ב' ע"א בתוס' בזה או כגון אם כולם טעו בהך דמצוה לשמוע דברי חכמים.

גמ' **שם:** לפמ"ש בח"ג לבאר דברי הספרי פ' שלח פיס' קיא על קרא דונסלח להם דפליגי ר' אליעזר ורבי ע"ש. ור"ל כך, לפי מה דמבואר בדברי רבנו הל' שגגות פי"ג הל"ה וכן הוא בירושלמי שכתב דהא דידע אחד מהם שטעה דחייב, זה רק אם היה ראוי להוראה, אבל אם אינו ראוי להוראה אין ידיעתו כלום ופטור מקרבן, אך זה רק ביחיד, אבל אם כל הצבור ידעו שטעו, אף אם אינם ראויים להוראה מ"מ לא שייך דין הוראת ב"ד בזה, דכל הצבור יכולין לבטל מעל עצמם ההוראה של ב"ד. וזהו דפליגי בספרי שם, דר' אליעזר ס"ל דאף בצבור כן, כיון שאינם ראויין להוראה, וזהו דקאמר לעשות זדון הצבור כשגגה, או כגון שטעו הכל במצוה לשמוע דברי חכמים. וזה ר"ל מה דמבואר בהוריות דף ז' ע"ב 'ישגו', יכול יהו חייבין על שגגת מעשה, וכבר עמדו בזה התוס' שם דהא מבואר בקרא דצריך דוקא הוראה אך ר"ל כה"ג שידעו כולם שהב"ד טועים רק שטעו במצוה לשמוע דברי חכמים, או י"ל שלכולם נתחלף להם חלב בשומן, עכ"פ ר"א ס"ל דגם בצבור כן, אך רבי ס"ל דרק במקצת או גם מזידין נסלח להם, אבל בצבור גם באינם ראויין לא.

ר"ש', ד"ה **בשני מקומות: משיח במקום אחד, וב"ד במקום אחר,** ב"ד צריך שישב דוקא בלשכת הגזית, כמבואר בירוש' ותוספתא ותורת כהנים בזה.

שם, ד"ה הוא בחלב: בין בכזית לפחות מכזית, ר"ל דס"ל דכזית הוה כפחות מכזית, וא"כ הוה הוראה לא להיתר רק דפטור, ועי' בירוש' כאן בזה, וגם אף דר"י פליג שם רק דאם הורה מותר, י"ל דהם ס"ל דחצי שיעור מותר מן התורה. ועי' בחולין דף ג' ע"א גבי כותים דנקט חותך כזית בשר דוקא, משמע דפחות לא ס"ל. ועי' בתוס' חגיגה דף י"ח וע"ז דף כ"א ע"ב וכ"ב אם כותים ס"ל כשיטת צדוקים ואכמ"ל.

שם, באי"ד: דכזית לא כתיב בהדיא, והוי דבר שאין הצדוקין מודין, ר"ל, דהצדוקים ס"ל דכזית כפחות מכזית.

שם, ד"ה **וזהן בדם,** הנה בתוספתא כאן ועי' לעיל דף ג' בתוס' וברמב"ם בהל' שגגות ס"ל דרק דם הקרב לשמים ע"ש. ונ"מ לדם הלב ולדם חיה. ועי' בכריתות דף כ' ע"ב ודף ד' גבי דם כסוי אם נקרא מפורש בתורה או רק דרשה מבוארת, ובזה פליגי, הרמב"ם בפה"מ ס"ל דגם דרשה מבוארת ג"כ לא הוי הוראה, ובחיבורו ס"ל להפך ועמ"ש בזה בחיבורי ח"א. אך באמת נ"מ ג"כ להפך, דהרי כתב הרמב"ם בפיהמ"ש זבחים דף ס"ה וס"ו דגבי עוף הוה ממצה דם הריאה והכבד על המזבח ע"ש. וא"כ יהיה חייב על זה כרת לשיטת הצדוקים, ובאמת אין מבואר זה, ועמ"ש התוס' חולין דף ק"א דגם דם הכבד של סמפונות חייב כרת ע"ש. ועי' בכריתות גבי דם הלב בגרסת רש"י והרי"ף והרמב"ם ז"ל מהפך להפך ובזה א"ש.

שם, באי"ד: כגון בדם המובלע באיברים, ר"ל דם הלב, עי' ברמב"ם בזה.

רש"י **שם.** ועל דם הכנוס כו' הנה רבנו ז"ל ס"ל הפך מרש"י. ועיין במשנה תמיד דף ל"א ע"א דאמרינן שם גבי קרבן תמיד דצריך לקרוע את הלב ולהוציא את דמו. ועי' מש"כ התוס' פסחים דף ס"ה ע"א דלהעלות דם התמצית על גבי המזבח ליכא איסור, אבל להעלות דם שלא נתקבל בכלי של המזבח אסור ע"ש, וביומא דף ס"ד בתו"י וכו'. והנה לשיטת רבנו דדם השחיטה שנכנס בתוך הלב הוה רק גדר דם האברים, וא"כ מה חשש יש בדם הלב? וצ"ל כהך דאמרינן בזבחים דף כ"ו ע"א ש"מ דם המובלע באברים כו' ע"ש בתוס'. ועי' בהך דזבחים דף ס"ד ע"ב ודף ס"ו ע"א דמשמע דגבי עוף עיקר הדם הוא בגוף ולא בראש וכו'. ועיין בפיהמ"ש לרבנו בזבחים פ"ו דנקט שם דגם דם תכבד צריך למצות אע"ג דלא הוי רק דם האברים וכו'. ועי' במנחות דף כ"א ע"א דמשמע שם דדם שצריך להקריב יש בו חיוב כרת, וא"כ גבי עוף חייב ג"כ על הני דמים כיון דצריך להתמצות, וא"כ למ"ד שם דילפינן גם שאר דמים מקדשים, וא"כ ה"ה בדם העוף דחולין י"ל דחייבין על דם הכבד כרת, וכן על דם הכליות של עוף. ובזה א"ש מ"ש התוס' כריתות דף כ"א ע"ב ד"ה כי דאמאי לא מוקי לה בלב עוף הך ברייתא, ומש"כ שם מדקתני בל"ת דלמא אתיא כר"ש דלא נאמר כזית רק לענין כרת ולא לענין לאו, אך בזה א"ש דגבי עוף י"ל דאף על שאר דמים חייב כרת וכמש"כ. ועי' במש"כ רבנו בהל' שגגות פי"ד ה"ב גבי ב"ד שטעו והורו שרק על דם שחיטה חייב ולא על דם הלב. והטעם הוא משום דאמרינן בתוספתא שם דאמרו דאין חייב רק על דם הקרב לשמים, וע"ש בתוס' דף ג' ע"א בד"ה הורו ע"ש. ועי' ברש"י כריתות דף כ"א שכתב שם כמש"כ רבנו כאן דחיה בכלל בהמה. אך בס' יראים כתב דזה הכוונה דמרבינן בכריתות דף ד' ע"ב דם כיסוי דר"ל דם חיה שצריך לכסות, ע"ש.

דף ח' ע"א

גמ' **ושוין שאין מביא אשם תלוי. מגלן, דכתיב 'וכפר (עליו) הכהן על שגגתו אשר שגג', באמת בספרי בפ' שלח פיסקא קי"ב יליף דמדכתיב ונסלח.** ועיין בזבחים דף ל"ח דזה כפרה זה סליחה, ור"ל דאין חייבים רק דבר דהוה כפרה גמורה, ועיין בכריתות דף כ"ז דאין א"ת מכפר כפרה גמורה, משום דאם נודע אח"כ מביא חטאת, וכן ג"מ לר"ע דס"ל אשם תלוי בא על מעילה כריתות דף כ"ב, כה"ג גבי משיח מאי, דבזה א"צ הוראה וכמו הדיוט, וכן ג"מ למ"ד בא על נבילה, עיין כריתות דף כ"ה, ולקמן דף ט' ע"ב ע"ש בזה ואכמ"ל. ועיין בתוספ' כריתות גבי שפ"ח דכה"ג חייב אשם וא"צ הוראה איך הדין בא"ת. ועיין תוס' שבת דף ס'.

גמ' **איזו היא מצוה שהיא שקולה כנגד המצות, הוי אומר זו עכו"ם,** שבועות דף כ"ט תשבית דף ה' וכ"מ.

רש"י, ד"ה **וכן המשיח: אבל במקום אשם ודאי חייב להביא אשם ודאי,** ושם לא שייך הוראה, רק כמו כל יחיד בזה.

רש"י, ד"ה **תורה אחת: ר"ש אומר בעכו"ם הכתוב מדבר,** סנהדרין דף צ"ט ע"ש.

רש"י, ד"ה **נייתי פר: דהא אין צבור נעשי' עיר הנדחת כלל,** דרובו של שבט לא הוה עיר הנדחת, כמבואר סנהדרין דף ט"ו ע"ב ע"ש רי"א ע"ש בזה ואכמ"ל.

דף ח' ע"ב

גמ' **'למן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם'; איזו היא מצוה שהיא נאמרה בתחילה, הוי אומר זו עכו"ם,** עיין בתוספתא פ"ג דבכורות בזה, דגבי ע"ז חשוד רק מכאן ולהבא. ור"ל, אם זה הוה חיוב נמשך, כל רגע ורגע חיוב חדש, או דבר אחד תמידי. ועמ"ש ברכות דף ס"ג ע"ב וזה הגדר תליא, דאז ליכא לומר הוכיח סופו כו' כיון דזה דבר חדש. ועמ"ש כאן בפה"מ גבי לבישת כלאים, אם כל שעה ושעה הוה חיוב חדש או משום שלא פשט, ועיין מכות דף כ"א ע"ב ומ"ש שם בדברי הרמב"ם ז"ל בסוף הל' כלאים ועיין בנזיר דף י"ז ושבועות דף י"ז וכ"מ בזה.

גמ' **שם.** ועיין בספרי פ' שלח, דר"ל במה שנצטוה אדה"ר, ע"ש בזה.

גמ' **שם.** כוונת התוספ' בכורות פ"ג, גבי החשוד על ע"ז דרק מכאן ולהבא הוא חשוד, ומביא ראיה מהך קרא דמן היום אשר צוה, ועיין בהוריות דף ח' ע"ב דקאי אע"ז ומה ראיה דרק מכאן ולהבא? אך ר"ל כך, דמדכתיב 'לדורותיכם', ר"ל דהוה כמו ציווי נמשך, דהיינו דבכל זמן וזמן יש ציווי חדש. ור"ל כך, דהנה באמת יש בזה כמה סתירות אם הזמן הוא מתחלק או הוא עצם אחד, עיין נזיר דף ז' דזמן לא מיפסקא ולכך מבואר בזבחים דף צ"ז ע"א דלר' טרפון אין פיגול ברגל ע"ש וכו'. וזהו כוונת התוספ' דבכורות הנ"ל, דכיון דכתיב בי' 'לדורותיכם', חזינן דהוא דבר נמשך, וכל זמן וזמן הוי ציווי בפ"ע, וא"כ אף למ"ד בחולין דף ל"ט ע"ב ובזבחים דף כ' ע"ב ודף ס' ע"א בפסחים די"ל הוכיח סופו על תחילתו, זה רק בדבר אחד, משא"כ בדברים נפרדים.

משנה: **ומביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבגדה,** עיין שו"ת צ"פ, נ"י סי' קסו, דף קלח ע"א.

גמ' **ומה צבור בחטאת קבועה, אף אשם תלוי נמי, הנה אין מובן כלל,** למה לא יליף ג"ש מן חטאת יחיד כה"ג לאשם תלוי, ועיין בכריתות דף כ"ב ע"ב יליף ג"ש מן מצות לחודא ע"ש, ולמה לן למילף מן ציבור לא"ת ומה זה, ועיין בת"כ פ' ויקרא יליף מן יחיד ע"ש.

משנה: **ר"ע אומר, הנשיא חייב בכולן חוץ משמיעת הקול,** עיין בכריתות דף כ"ו ע"ש.

משנה: **שהמלך לא דן ולא דנין אותו,** עיין בירושלמי כאן, אך נ"מ גבי פקדון דזה אשם אך תליא במושבע מפי עצמו.

מתני' **שם.** עיין בהך דהוריות דף ח' ע"ב דר"ע, דמלך לא שייך בקרבן שבועת העדות. ולפמש"כ התוס' שבועות דף ל' וסנהדרין דף י"ח ע"ב, גבי מלך מחויב להעיד בעד סוטה, משום דנ"מ לאיסורא. אך צ"ל דלר"ע בהך דהוריות שם, ס"ל דאימעט לגמרי מגדר עדות, והוה כמו אשה, אף דמהני לענין סוטה וכמו אם קבל עליו קרוב או פסול כמבואר בירושלמי, אך רבינו ז"ל בהל' שגגות לא פסק כן, רק דס"ל דנשיא שפיר ישנו בגדר שמיעת קול ע"ש בפ"י ה"ז, דס"ל דזה רק לר"ע. וגם נ"מ לעדות שראה בהיותו מלך, ואח"כ עבר, אם עדותו כשרה או לא. וזה יהיה תליא אם נימא דהוה שינוי בגוף, ועיין מה דס"ל לר"ש בהך דהוריות דף י' וכתובות דף מ"ה גבי חטא עד שלא נתמנה, ע"ש ברש"י בהוריות

ושם דף ג' ועיין בהך דתמורה דף כ' ע"א אמר שם דהוי כתרי גופי. אך זה רק לר"ש, דצריך שיהא חטאו וידיעתו שוין, וס"ל ג"כ דזה הוה שינוי בגוף ולא מחמת הדין, ולכך ס"ל ג"כ דאין שייך כלל בנשיא קרבן דשמיעת קול, כמבואר בירושלמי ספ"ב דהוריות דנשיא פטור על שמיעת קול היינו לר"ש משא"כ לדידן ואף דבכריתות דף כ"ו ע"א מבואר שם סתמא דגמ' דנשיא פטור על שמיעת קול צ"ל דשם אתיא אליבא דר"ע ור"ש. ועיין מ"ש רבינו בהל' מלכים פ"ג ע"ש בכ"מ דדבריו תמוהין, ולכך כאן בגמ' ממעט מן ראוים להעיד לא מן פסולים וא"ש וע"ש ברש"י ד"ה כ"ש.

רש"י, ד"ה פרוש מן הנדה: כלומר, בממוך לוסתה, כדי שלא תהא רואה בשעת תשמיש, דכתיב 'והזרתם את בני ישראל', עיין כאן בירושלמי, דורש ג"כ הך סברא, ע"ש בזה.

רש"י שם. עיין רש"י הוריות דף ח' ע"ב, דגם על דבר שנ"מ רק לחיוב כרת שייך דין הוראת ב"ד, כמו סמוך לוסתה. אך באמת שם אין הפי' כן רק דשם קאי על עשה דפרוש מן הנדה אם נטמאת באמצע כו' כמבואר שם בפיהמ"ש ובירושלמי וכו'.

רש"י, ד"ה ונאמר ואשמו בצבור: דאילו עשאו יחיד הוי בעולה ויורד, ונאמר 'ואשם' בא באשם תלוי, חסר כאן.

רש"י, ד"ה זו היא שיבה זו היא ביאה: דהא דכתיב 'ושב הכהן', לא תימא ושב הכהן מבית המנוגע לביתו, אלא הכי הוא, ושב הכהן מביתו לבית המנוגע, עיקר הגדר אם על הפשיון צריך להעיד רק הכהן שראה מתחילה או גם הבעלים נאמנים, ועיין ברמב"ם בהל' ט"צ פ"ט, הביא רק אם הכהן נאמן. אבל הוא בעצמו, אף דבתוספתא פ"א מבואר דגם הוא נאמן ע"ש, אך הרמב"ם לא הביא זה. והנה בת"כ מרבה דגם בנו ותלמידו ע"י ג"כ מהני ע"ש, וזה בגדר עצם עמ"ש בכתובות דף פ"ה ועיין כתובות דף כ' ע"א ופסחים דף קי"ג וקדושין דף ע"ד ע"ש בזה. אך גם זה לא הביא רבינו ועמ"ש בהל' רוצח גבי עגלה ערופה ובהל' שאלה ופקדון בזה אם מהני אומד אחר. והנה רבינו ז"ל בפה"מ רפ"ג כתב דלא מהני גבי פסיון אמירה של אחר, וגבי כהה לא אמר זה. ועיין בגיטין דף י"ט ע"ב גבי ספר, ומ"ש בירושלמי תענית פ"ד גבי שבירת הלוחות ועמ"ש זבחים דף ס"ב.

רש"י, ד"ה ר"ע אומר הנשיא חייב בכולן: כדאמרינן בברייתא, תני ר"ע אומר, משוח פטור מכולן עולה ויורד ומביא על כולן פר, כדאמרינן בפוף פירקין דר"ע לא פטור ליה מפר, ולריה"ג בעי על זה הוראה.

דף ט' ע"א

גמ' : **שהוא גדול מאחיו בנוי**, הנה הרמב"ם וכן בירוש' פ"א דיומא ות"כ חשיב נוי ומראה בשני דברים. ועיין במ"ש ספ"ב דעדיות בזה ובירוש' כתובות פ"ז גבי קרחה, ובמדרש איתא שנים ומה ר"ל, עיין מנחות דף ק"ט ע"ב גדול וכו' וגם אם בזה מהני מה שהאב אומר, עיין כתובות דף ק"ב ע"ב וכריתות והוריות. וגם י"ל דכמו שכתבו התוס' דצריך להיות סגן מתחילה ומה שגים, עיין חולין כ"ד בזה גבי לויים, ובכהן לא כתבו משום דצריך לכתחילה בן כ' ומלמדין מבן י"ג.

גמ' : **מנין שאם אין לו גדולהו כמשל אחיו, ת"ל 'הכהן הגדול מאחיו' וגו', יגדלהו מאחיו**, עיין בדברי רבינו ועיין תענית דף כ"א וסוטה דף מ' ועיין דף ט' וחולין דף קל"ד ע"ב, אך שם ר"ל בשעת מינוי צריך להעשירו ולא אחרי כך, והך דחולין ר"ל ג"כ כך. ועיין יומא דף ע"ב ע"ב ורש"י תמורה דף ט"ז ע"א.

גמ' : **נשיא שנצטרע מהו, מדחי דחי או מפשר פטור**, ר"ל לאחר שנתרפא איזה קרבן מביא על נגעים, דהא הוה עולה ויורד, כך מבואר בירוש'. ואמר דתיכף שנתרפא הוא מלך, ור"ל דלא הוא עושה אותו מלך רק דהמלוכה נשתמר בבני גזא דמלכא, יחוזר. ועמ"ש לקמן דף י' ולא כרש"י שם, ועיין זבחים דף ק"ב ע"ש בזה, ועיין מגילה דף י"ט בזה, וגם תליא אם קרבן מצורע בשביל עבר או להבא עיין שבועות דף ח' וסוטה דף ט"ו ומנחות דף צ"ג ע"ש בזה. ועיין מ"ש בזה ברמב"ם אם מלך שנצטרע אם צריך אח"כ מינוי חדש, ומ"ש שם החילוק בין מלכי יהודה למלכי ישראל ועיין בתוספ' פ"ב דשבועות בזה ואכמ"ל.

גמ' : **נשיא שנצטרע מהו**, עי' לקמן ברש"י דף י'. אך באמת כך, דר"ל אם נתרפא וצריך להביא קרבן מצורע, וזהו ג"כ עולה ויורד וא"כ לר' יוסי הגלילי מאי ? וא"כ במה יטהר שלא יהיה מחוסר כפורים גבי קדשים ? אם אפשר לומר דכיון דכ"ז שלא נתרפא הרי הוא כהדיוט כמבואר לעיל, ויהיה הקרבן על עבר שפיר מביא כמו הדיוט, או שכיון שנתרפא בודאי נעשה נשיא ממילא, וזה דאפשר לומר דלא נעשה נשיא מחדש, רק כיון שנתרפא נעשה ממילא, לכן לית בו זה הקרבן לר' יוסי הגלילי, ונשאר מחוסר כפורים לעולם, כן ר"ל. א"כ אם נימא כך, לפי מה דמבואר בירוש' כאן דלדידן הוה מצורע ומתכפר כהדיוט א"כ לא נשאר מחוסר כפורים. ואכמ"ל בזה.

גמ' שם. דזה ר"ל בהך דהוריות דף י"ב ע"א גבי משוח שנצטרע דלא מסלקינן ליה ואף דגבי נשיא שנצטרע מבואר דף י' דעי"ז נדחה מנשיאות. אך כך, דהנה שם דף ט' מבואר דגם נשיא שנצטרע כן ע"ש ברש"י, אך באמת כונת הגמ' שם בדף ט' ר"ל אם נטהר משומאת צרעתו דצריך ג"כ להביא קרבן עולה ויורד, איך מביא ור"ל אי מה דנשיא נדחה מנשיאותו בשעה שהוא מצורע הוא בגדר פטור, וא"כ לאחר שנתרפא הוי כמו מלך חדש, וא"כ כמי שנתחייב עד שלא נתמנה, או זה רק דיחוי וכיון שעבר הדיחוי חוזר מנשיאותו כמו בתחילה, ולא שייך גביה קרבן עולה ויורד. עי' במש"כ רבינו בהל' כלה"מ פ"א ה"ג דאף אם נשברו דנפסלו, אם התיכן ועשאן כלי אחר לא נסתלק הקדושה וכ"כ בזה, ועי' בתו"כ צו פ' י"א דלע"ל לא יהי' צריכים למשיחה אחרת דצורת הדבר קיימת לעולם ומש"כ רבנו בס' מו"נ ח"ג ועי' בירושלמי הוריות בפ"ב מה דמקשה שם דלא יטמא בצרעת ור"ל שלא יהיה בגדר מחו"כ, כיון דאינו ראוי להביא קרבנות, וכן הקשה שם דגימא דאשה תהא פטורה מקרבנות עולה ויורד כיון דאינה ראויה לאחת מהן, דהיינו עזרת, ובזה א"ש מה שהקשה התוס' ובחים דף י"ז ע"א דל"ל קרא גבי יולדת. ע"ש.

שם. **מדחי דחי או מפשר פטור וכו'**, עי' לקמן דף יב ע"ב גבי משיח שנצטרע. ועי' פסחים דף צב ע"ב גבי דרך רחוקה אי מדחי דחי או רחמנא פטריה, ע"ש.

גמ' **תניא ר"ע אומר, משיח פטור מכולן**, משיח פטור כו' הנה לכאורה גם מרובה בגדים כן, דהוא ג"כ בכלל עשירית האיפה וגם פר ליכא גבו וא"כ פטור לגמרי לר"ע, דגבו לא שייך הוראה, ולר"ש ודאי מרובה בגדים חייב על טומו"ק. והך דלא חשיב לקמן נ"מ צ"ל דזה תליא בפר וכיון דחשיב פר, ממילא חייב בזה. והנה משיח שעבר לר"ע מאי, י"ל דיש ב' דינים אצלו: בלא הוראה מביא עולה ויורד, ובהוראה מביא פר.

גמ' שם. והנה הירושלמי ס"ל דהא דמבואר במשנה דף ט' דאין כהן משיח חייב על טומו"ק, כ"ע ס"ל זה אך בגמ' דילן דף י"ב ע"ב מבואר להיפך ועי' מס' פרה פי"ב משנה ד' דנקט שם אין כ"ג חייב על טומו"ק וי"ל דאתיא כר"ע, וקאי אמרובה בגדים ועי' ירושלמי ספ"א דשבועות מה דמקשה שם מ"ט לא נקט במשנה שם כהן משוח, ואמר משום דפטור מקרבן על טומו"ק. ובאמת נראה דהירושלמי ספ"ב דהוריות דאמר שם כמו מתניתין, אלא שאין כ"ג חייב על טומו"ק ד"ה, ר"ל דלא גרס כ"ג משיח, כמו בגמרא דילן, רק סתם כ"ג, וקאי אמרובה בגדים וכר"ע, וכן ר"ל במשנה דפרה הנ"ל. אך קשה א"כ לר"ש למה לא נקט שם דף י"ב ע"ב דלר"ש ג"מ בין מרובה בגדים לכהן משיח וצ"ל דחד טעמא הוא עם פר הבא על כל המצות. וכן ג"מ להיפך דלר"ע במשיח שעבר חייב בקרבן עו"י דהוא אינו מביא עשירית האיפה ושוב א"צ הוראה כמו גבי אשם, וא"כ מאי מקשה שם הגמ' דף ט' ע"ב השתא י"ל עבר ממשיחתו כו' הא ג"מ לטומו"ק, דשם רק אם חטא מקודם, וא"כ לפי"ז לר"ע כ"ג מצורע שפיר מביא הני קרבנות כיון דאז עובר דהוי בעל מום, ולדידיה משיח שעבר מביא קרבן עולה ויורד וחייב על טומו"ק, ולכך גמר' דילן בהוריות דף י"ב ע"ב מוקי בריייתא דאינו חייב על טומו"ק כר' שמעון ולא כר"ע חדא משום דמחייב ליה בפר, וגם דלדידיה משיח שעבר חייב ע"ז, וכו'. ולר"ש כיון דס"ל דדלות מביא, ואינו מביא בדלי דלות וגבי מצורע הוא רק דלות, אך לכאו' י"ל דהא דממעט מקרבן עולה ויורד הוא רק קרבן שמביא על מעשיו אבל לא במצורע אך מדברי הירושלמי מבואר להיפך.

משנה : **אשם תלוי היחיד והנשיא חייבין**, אשם תלוי. ר"ל, כגון הורו ב"ד שחלב כוי מותר. וכן בה"ש מותר, ואח"כ חזרו בהם ולא כפי מ"ש הרמב"ם ז"ל כנ"ל עיין בספרי פ' שלח גבי ע"ז ובתו"כ בזה.

משנה : **ובי"ד פטורים**, והציבור מאי אם הם כיחידים, או גם בזה למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ה"נ, או זה רק דבר דשייך בו דין אבל בלא זה לא.

משנה : **אשם ודאי, היחיד והנשיא והמשיח חייבין**, עיין תוספ' כריתות גבי ש"ח, דמשיח חייב במעשה לבד.

משנה : **אלא שאין כ"ג משיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו**, עיין בתוספ' פ"א דשבועות ובירוש' שם וכאן דרבנן פליגי וכן לקמן דף י"ב ע"ש ועיין פרה פי"ב מ"ד.

רש"י, **ד"ה אשם ודאי: אבל אשם ודאי יביא בהדיוט, וא"צ הוראה.**

דף ט' ע"ב

גמ' : **ור"ע מי פטר ליה מפר**, מפר. וא"כ צריך הוראה גם על זה, כמו בשאר חייבי חטאת, ואם נימא דא"צ הוראה ניחא דל"מ בכך, ולקמן יש שיטה דמביא ע"ז א"ת, והוה א"ת גם בכהן משיח, ועיין בתוס' שבועות דף י"ט לשיטת ר"ת ז"ל ותוס' שבת דף ע"ב גבי ש"ח ע"ש, וא"כ נימא גם בכה"ג משיח כן, ועיין בתוספ' כריתות בזה ואכמ"ל. ועמ"ש לעיל דף ח'.

גמ' : **אשם תלוי בא על טומו"ק. א"ל דאמר לך מנא, ר' אליעזר היא**, ור"ל נשיא מביא א"ת, אבל שאר לא. ועיין במ"ש התוס' שבועות דף י"ט ע"א בשם ר"ת דיש מציאות שיש גבי טומאת מקדש קרבן קבוע, א"כ שוב יש גם א"ת ע"ש.

גמ' שם. בזה יש ליישב דברי רבינו בהל' שגגות פ"ו ה"ט והי"א ע"ש בכס"מ מה דמקשה דסתרי אהדדי, דבהל' ט' ס"ל דידיעות מחלקות ובהל' י"א ס"ל כן. אך הטעם הוא כך, דהא דפסק רבינו דידיעות מחלקות הוא מפני שהידיעה גרמה חיוב חטאת של הראשון תיכף, ולכך מבואר בירושלמי דהוריות פ"ג ה"ג ושבועות פ"ב דלכך ס"ל לר"ל דידיעות ספק מחלקות לחטאת, משום דהידיעה פועלת לאשם תלוי, ולכך אמר שם דגבי טומאת מקדש וקדשיו כיון דליכא בי אשם תלוי לא הוה ידיעת ספק מחלק, ואף דשם בשבועות לאי גם לר"א ור"א ס"ל בהוריות דף ט' ע"ב לחד אמורא דגם גבי טומאת מקדש וקדשיו יש אשם תלוי, באמת נ"ל דזה רק אנשיא, כיון דהוא מביא קרבן קבוע הוא חייב אשם תלוי אבל שאר פטורים, ובזה יש ליישב דברי הגמרא ועיין שבועות דף כ"ד ע"ב ותוס' שם דף י"ט ע"א ד"ה הכי ע"ש ובכריתות דף ב' ע"ב ושם דף כ"ה ע"ב גבי אשם תלוי בא על הגבלה ע"ש, וה"ב כאן כיון דמיד שנודע לו נתחייב חטאת, ואם יביא עד שלא נודע לו על השני ס"ל כמ"ד בגמרא שם דבזה ודאי צריך להביא קרבן אחר על השני, לכך תיכף הוה חילוק, משא"כ בהך דהל' י"א שם, דאף אם יביא קרבן הראשון בלבד מ"מ יכול להיות שלא יתחייב קרבן על השני אם יתודע לו על השלישי, דדי בקרבן של שלישי גם על השני כמבואר שם, ולכך לא חשוב שם הידיעה לחלק בין ראשון לשני ואינו נפרד השני מן הראשון. ועיין בירושלמי בהוריות שם דמבואר דזה רק אם עדיין לא נתוודע לו על השלישי, אבל אם נתודע לו אח"כ על השני ועל השלישי בב"א, שוב הוה הידיעה הראשונה חילוק וצריך להביא קרבן על הראשון ועל השני, ופטור על השלישי ושם אבאר זה.

גמ' : **מדה ר"א שאין מביא אשם**, עיין כריתות דף כ"ה א"ת בא על נבלה לר"א וג"מ כגון משיח דפטור מא"ת אף לרבי בע"ז כמבואר לעיל דף ח' לר"א בנבלה מאי, וכך לר"ע במעילה מאי, עיין כריתות דף כ"ב ע"ל דזה ר"ל הספרי פ' שלח פיסקא ק"ב גבי ע"ז להוציא ספק והוא תמוה ומייתי ק"ו מן מצות קלות, וע"ל דר"ל כה"ג, דעל הני חייב ובע"ז פטור.

גמ' : **השתא י"ל עבר ממשיחותו**, השתא. והנה לר"ע גבי עולה ויורד לר"ע מאי, דלאחר שעבר ודאי מביא כמו הדיוט, דאז ליכא בו דין של ר"ע דאינו מביא עשירית האיפה, וא"כ מביא בלא הוראה, וכאן כבר כתבתי דאם הורה מביא פר וא"כ מה מקשה כאן.

רש"י : **בדלי דלות**, ומה ר"ל, הא ר"ע מחייב בפר ואז ע"כ בהוראה, וא"כ כך, בהוראה חייב בפר בהגי, ובלא הוראה אז אם אין לו אף דלות אז אין מביא, ואם יש לו דלות או עשירית מביא בלא הוראה ג"כ, וא"כ משכחת לה ב' חיובים.

דף י' ע"א

משנה : **ומשתתפין פטורים**, וגם דהא גבי משוח בלא הוראה ליכא חיוב, אך עמ"ש לעיל דף ג' דשינוי לא נקרא רק ב' חיובים אבל בזה פטור ובזה חייב לא נקרא כלל שינוי ועמ"ש התוס' סנהדרין דף פ' ע"ב גבי התראה ע"ש וכן בירוש' כאן גבי הני דפטורי לגמרי כמו לריה"ג לעיל דף ט' ע"ש בזה.

גמ' : **ת"ר 'אשר נשיא יחטא', יכול גזרה, עיין מכות דף י', דכל דכתיב 'אשר', לא הוה חיובים ע"ש.**

גמ׳: מה זב מן הדבור ואילך, אף נגעים מן הדיבור ואילך, עיין נזיר דף נ״ד וכ״מ.

גמ׳: רבא אמר, פרט לנגעי רוחות. רב פפא אמר, פרט לנגעי כשפים, עי׳ הוריות דף י׳ ע״א דאף דנגעים ע״י אונס טמא, מ״מ ע״י רוחות וכשפים לא לשיטת ר״ש ועי״כ משום דהא מבואר בזבחים דף צ״ד דנגעים מגופי׳ קא פרחי ע״ש והני הוה רק גדר דמיון והמיעוט מן ונתתי כו׳ ועי׳ חולין ד״ז ע״ב למה נק׳ כו׳ והוה כמ״ש רבינו בהל׳ טומאת מת פ״א ה״ד כשות של קטן ע״ש ובהשגות ובירושלמי פ״ג דפסחים והטעם דהא מבואר בחולין ד׳ קי״ט דשער חלחולי מחלחל ותוס׳ נזיר ד׳ נ״א והוה זה בגדר מחובר לגוף משא״כ של קטן. ועי׳ בנדה דף י״א ע״ב ושבת דף פ״א ופי׳ המשנה לרבינו בפ״א דמו״ק, ולכך קיי״ל ג״כ דשערות של קטן הוה רק שומא ועי׳ בנדה דף מ״ו בהך מחלוקת דר׳ יוסי בר״י ורבנן, ובירושלמי פ״י דיבמות מחלוקת דר״י ור״ל, ורש״י קדושין דף פ״ב ע״א גבי שערות של קטן מבן ט׳, עכ״פ לכך לא הוה עליהם גדר נגע דאינו שייך לגוף רק מבחוץ ורק ע״י סיבה חוציית.

גמ׳: פרט לנשיא שנצטרע, ואם יכולים לסלקו גם בשביל דבר אחר, עיין בירושלמי כאן ופ״ב דסנהדרין אך הרמב״ם מפרש לה על ראש סנהדרין. ועיין בתוספתא פ״א דשבועות דאין מעבירין מלך ע״ש. אך לי נראה כמלך של ב״ד דנמשח, ואף בן שא״צ משיחה הוה ג״כ כאילו נמשח, וכמ״ש בזה לקמן ובכריתות גבי שמן המשחה א״י לסלקו רק אם נצטרע, וגם זה תיכף שנתרפא חוזר מעצמו, אבל במלך ישראל אם חטא מעבירין אותו, ואם נצטרע אז אם נתרפא צריך התמנות כנ״ל. ועיין במ״ש הרמב״ם ז״ל בפ״א מהל׳ מלכים. ועיין בספרי קרח המלכות ב״ד לא זכי רק לכשרים וכן במכלתא בפ׳ יתרו אך מ״מ מבואר בקרא דהם יהיה בנגעים ומ״מ חסדי לא אסיר רק אם יתרפא יחזור, משא״כ במלך ישראל כנ״ל. ועיין בספרי פ׳ בהעלותך בזה. וגם באמת גבי שמעי בן גרא דהוא ביזה לדוד בזמן שהועבר ממלכותו, ומ״מ צוהו לדונו. ועיין בתוס׳ שבת דף נ״ו ע״ש בזה.

גמ׳: שיודעין לשער כמה טפות יש בים, זה עצמים הפרדים שנבראו בהם שמים וארץ דבבלאי, ברכות דף נ״ה וזה חמישים שערי בינה י׳ מן שער החמישים ה׳ פסוקים שבתורה, עיין ר״ה דף כ״א ע״ב ושם משה גנוז חלקת מחוקק ספון ולא ידע איש קבורתו, וכן לא ידע אנוש ערכה, דהוא חד מציאת. ושם כל הל״מ וכל התורה שבע״פ מה שתלמיד עתיד לחדש עיין ברכות דף ה׳ ומגילה דף י״ט, וב״ב דף י״ב וזה נתגלה ליעקב לאחר יציאה מן בהמ״ד של שם, ועל הבאר הן ע״ז שנה במגילה דף י״ז ע״ש וכן הוה קי״ס לפירורים, וכן סופרים כל אותיות שבתורה, וכן חידוש העולם לע״ל אי״ה, וזה ג״כ החשבון המבואר בירוש׳ פ״ב דע״ז למתק ים הגדול בזמן שמקלסין בוראם, וזה ר״ל חד מילתא כמ״ש רבינו בספר המורה דכמה דברים המראה והטעם נעשה מן כמות הדבר לא מאיכותו בח״א ע״ש פ׳ ע״ג וזה גדר שערות דא״ק ואשפה דחגיגה דף י״א ע״ב ודף ט״ז ורקב דאהלות פ״ב גיבול ועיין שבת דף י״ח ע״ש בזה.

רש״י, ד״ה ר״ש אומר: דר״ש חטאה וידיעה בעי כו׳, וה״ה דפליג ר״ש ברישא, עיין בירוש׳ כאן.

רש״י, ד״ה אדם כי יהיה: דנגעים בין באדם ובין בבתים פטור כהן לפני הדיבור, דאותן נגעים שאירעו לפני הדיבור, אין מטמאין לאחר הדיבור, ובאמת אימת נאמר גדר נגעים וזיבה, ועיין תוס׳ נדה דף ע׳ ע״ב קצת משמע דזה נאמר בזמן ח׳ פרשיות, דהיינו ר״ה ניסן וא״כ ע״כ רק הני דנולדו אז ונטמאו והיכי משכחת לה ביום אחד, ור״ל דזה הוה אח״כ המקרא דוישלחו.

רש״י, ד״ה ומתעה את הספנים: וכוכב שעולה אחת לשבעים שנה, זהי כשיטת אלביתנו, הובא בספר יסוד עולם, דנעתק הגלגל מעלה ומחצה למאה שנים.

דף י׳ ע״ב

גמ׳: עבדות אני נותן לכם, רשב״ם, ב״ב, דף קכ״ב ע״ש.

גמ׳: אטו צדיקי אי אכלי תרי עלמי מי סני להו. וברש״י ד״ה קרי עלייהו, תוס׳, ברכות, דף ה׳ ע״ב.

דף י״א ע״א

גמ׳: שיכול משיח על העלם דבר וכו׳ ת״ל ׳מעם הארץ׳, פרט למשיח, וכה״ג גבי טומ״ק וביטוי לחד מ״ד לעיל דף ט׳ ע״ב ע״ש.

רש״י, ד״ה ס״ד אמינא הואיל וחטא כשהוא הדיוט, והנה אם עבר אח״כ לר״ש כבר נפטר. ואם נודע לו בזמן נשיא רק על ספק ועבר ונודע על ודאי מאי. עיין בירוש׳ כאן.

גמ׳: כגון שאכל חצי כזית כשהוא הדיוט, והנה עיקר מה דפליגי ר׳ זירא ורבא תליא במה דפליגי בירושלמי פ״ג דהוריות ה״א, דאף דקיי״ל דאשם תלוי רק במקום שודאי חייב חטאת, מ״מ אם זה דין כך, וכל מקום שאין חייב על ודאי חטאת פטר מאשם תלוי, או זה רק בגדר חיוב התורה, אבל למשל אי נשיא דמבואר בהוריות דאם אכל חצי זית עד שלא נתמנה לנשיא וחצי זית משנתמנה פטור דלא שוה בקרבן, אבל אם אכל ספק חלב עד שלא נתמנה חצי זית, ומשנתמנה חצי זית, דלגבי אשם תלוי אין נפ״מ בקרבן חייב, או כיון דליכא חטאת ליכא אשם תלוי. ועוד יש נ״מ עיי״ש. ולרבא דאמר שבא להגן עד שיברר, בכאן לא שייך זה דאם יתברר פטור לגמרי, אבל לר״ז חייב דהרי אם ימות ליכא כלל גדר קרבן, אבל באמת ס״ל לר״ז טעם של רבא, ועי׳ שבועות דף ח׳ ע״ב ע״ש בזה.

גמ׳: דאמר עולא א״ר יוחנן, אכל חלב והפריש קרבן והמיר, עולא כו׳. והנה זה נ״מ בין מומר לשוטה, דמומר אם הפריש עולה קודם שנתממר, וגם שלחה להקריב וקודם הקרבה נתממר, לא יקריבו מחמת זבח כו׳, אבל בשוטה אם הפריש עולה וגם שלחה ואח״כ נשטה, יקרבו, דשוב א״צ דעת וא״צ כפרה כאן, והוה גדר מת, אבל מומר גרע דישנו ומעכב. ועמ״ש בפי״ד מהל׳ עדות ע״ש בזה ואכמ״ל.

והנה אם חטא עד שלא נתממר ואח״כ נתממר, ועבר ונודע לו, מאי, בודאי לכאורה לא נדחה. אך מכאן לא משמע כן ועיין בירושלמי בזה ובזבחים דף י״ב ע״ב ע״ש.

גמ׳: מומר לאו בר אתויי קרבן הוא, א״כ אם אכל חצי זית ונתממר, וחזר בו, ואח״כ השלים, נדחה אף בלא ידיעה. ועיין זבחים דף ק״ב ע״ב ע״ש בזה.

רש״י, ד״ה ונתמנה ונודע, הנה הרמב״ם מפרש דגם במשיח כן, דרק שינוי שייך היכי שיש, אבל אם אינו כלל, בזה לא שייך שינוי ועיין דף ג׳ ובירושלמי כתובות פ״ד גבי קנס ובושת כה״ג ועין מ״ש בסנהדרין דף ע״א ע״ב גבי ב״נ ובן סורר וברמב״ם בהל׳ מלכים בזה. ועיין ב״ב דף ק״ה ע״ב גבי שחה וגינה ועיין בירושלמי מעשרות פ״ה, דאף דאזלינן בתר שליש, זה רק אם יש בשניהם גדר, אבל דשליש אפטיר לגמרי לא. ועיין בנזיר דף ס״ג ע״ש בזה.

גמ׳: אכל ספק חלב כשהוא הדיוט, ועיין בירושלמי בהוריות פ״ג הל׳ ג׳ דכל היכא [דאי] (ד)אזלינן בתר ידיעה פטור לגמרי לא אזלינן בתר ידיעה, דרק אם יש שינוי בקרבן, אז יש לומר דאזלינן בתר ידיעה, וכן ס״ל לרבינו ז״ל בהך דהוריות דף י״א, גבי הך דאכל ספק חלב כשהוא הדיוט ונתמנה כו׳ דס״ל דקאי גם אכהן משיח, ולא מיקרי נשתנה משום דפטור לגמרי כמבואר סוף פ׳ ט״ו מהל׳ שגגות ועיין בהך דנזיר דף ס״ג ע״ב גבי ידיעה דאחר מלאת, ע״ש משא״כ בזה בתוס׳ ד״ה הני מילי, דרק לר״א קודם תגלחת דס״ל דסותר ז׳ עכ״פ, אז י״ל דאזלינן בתר ידיעה, ועיין ברשב״ם ב״ב דף ק״ד ע״ב, גבי הך דבעי רב אשי שדה ונעשית גינה דרק היכא דאין נ״מ רק בין קרקע למעות, אבל לענין מחילה לגמרי לא ע״ש. ועיין ב״מ דף מ״ט ע״ב גבי אונאה כה״ג ע״ש.

גמ׳: אלא הכא באוכל נבלות לתאבון וכו׳, הנה מלשון הרמב״ם בהל׳ מעשה הקרבנות (מוכח) דרק מומר שנתחזק לעובר בזה ע״ש „מפורסם״ כו׳. אך מלשונו בהל׳ שגגות לא משמע כן, רק אם פעם אחת אכל במזיד שוב אין מביא קרבן כל זמן שלא עשה תשובה. עי׳ כריתות דף י״ח ע״א גבי אשם תלוי, גבי הזיד בראשונה... אם אח״כ שגג מביא קרבן ע״ז הדבר, ע״ש... נקט בהל׳ שגגות גם י״ל דגבי להכעיס די אף בפעם אחת, וגבי לתאבון צריך שיהא מוחזק לזה. ועי׳ גבי אכל פרעוש ע״ש דמומר, דרק דבעי למטעם טעם דאיסורא, אבל מ״מ בפעם אחת הוה מומר וגם מין ע״ש בזה. ועי׳ בתוס׳ שבועות דף כז ע״ב ודף כ״ח ע״א, אך שם נמשך זמן שעשה זה. ועי׳ שבת דף... ע״ב, ואכמ״ל בזה...

גמ׳: כיון דלתיאבון אכיל במזיד, מומר הוא, אך זה נ״מ, דאם להכעיס אף אם עבר קודם שנעשה מומר לזה, קודם שעשה תשובה אין מקבלין ממנו הקרבן לזה הדבר. אבל לתאבון, אז רק אם אכל לאחר שנעשה מומר, אבל קודם אין עליו גדר זבח רשעים כו׳. ובזה י״ל דברי הרמב״ם ז״ל בהל׳ מעה״ק ובהל׳ שגגות.

גמ׳: ושתה יין נסך, באמת כאן הוה גדר ע״ז, לא כמ״ש התוס׳ משום מאוס, ועיין סנהדרין דף צ׳ גבי ונתצתם וכן גבי מס״נ עיין תוס׳ ע״ז דף כ״ז ע״ב.

גמ׳: ושתה יין נסך, הנה מדברי רבינו משמע דלא ס״ל כסברת התוס׳ דרק אם אומרים שרק זה מועיל כן, וצ״ל דסבירא ליה דכל הני הוי אביזריא דע״ז. ועי׳ בסנהדרין דף צ׳ ונתצתם ג״כ הוי גדר ע״ז ע״ש. אך לפי זה קשה למה לן בהך דהוריות דף י״א ע״א גבי שתה יין נסך לומר מטעם להכעיס תיפוק ליה דהוא גדר ע״ז. ועיין בתוס׳ בכורות דף ל״ז ובתוספתא דהוריות שם פ״א. אך י״ל דרבינו ז״ל למד זה מכאן. וא״ש מה שהקשו התוס׳, ועוד יש לחלק בין ע״ז לתקרובת וכשיטת הרמב״ן ז״ל.

גמ׳: איכא ביניהו כלאים דרבנן, עיין בכורות דף ל׳ ע״ב עיי״ש.

גמ׳ שם. עי׳ הוריות דף י״א לחד מ״ד, דגם בכלאים דרבנן חל עליו גדר מין כיון דהוה להכעיס, וזה תליא אם כל תקנת חכמים חל עליהם גדר פרט משם האיסור או כלל. וכבר כתבתי בזה דאזלי לשיטתייהו בהך דבכורות ד״ל ע״ב גבי גר שבא להתגייר ואינו רוצה לקבל עליו איסור א׳ מדרבנן אין מקבלין אותו, ותליא בזה דאם הוה פרט. ועי׳ במה דפליגי רש״י ותוס׳ עירובין דף ס״ט גבי מומר לשבת באיסור דרבנן ועי׳ חולין דף כ״ח ע״ב גבי מחצה על מחצה דכתב שם רש״י דגבי דרבנן נ״מ דאין עליו טומאת נבילה ושם דף י״ח ע״א בהך דב״ש וב״ה ועי׳ בדברי רבינו בהל׳ אבות הטומאות פ״ב הל׳ ו׳ גבי שחט תוך ז׳ ימים מטמא וכן ס״ל שם בה׳ ח׳ גבי בן פקועה בן ט׳ חי והפריס ע״ג קרקע דאם מת מטמא, משמע דס״ל דאף תקנת חכמים יש על שם הפרט ולכך מטמא.

רש״י, ד״ה ת״ק סבר: דהיינו ארוג בו חוט של צמר וחוט של פשתים יחד על פני כולו, לפי הנראה בדברי רבינו בהל׳ כלאים פ״י ה״ד ולשיטת רש״י ז״ל ביבמות ובנדה דף ס״א כך, דאם מחבר שני בגדים א׳ של צמר וא׳ של פשתים בשתי תכיפות זה הוי כלאים מה״ת. עי׳ שבת דף נ״ד גבי חבלים ע״ש וביבמות ד״ה וכן היכא דעשו הבגד כולו חוט א׳ של צמר, וחוט א׳ של פשתן אזי הוה ג״כ מה״ת, ועי׳ רש״י הוריות די״א ע״ש בד״ה ת״ק. ועי׳ בלשון רש״י ביצה דף י״ד ע״ב ד״ה שמא, דמשמע שם לחד לישנא דהיכא דהבגד נעשה ללבישה אף היכא דנכרך עליו דבר דלית ביה הנאת לבישה מ״מ חייב ובירושלמי כלאים פ״ט יליף שם מקרא דבגד כלאים כו׳, דאף אם הכלאים נגרר בארץ אסור ללבשו, ורצ״ל אף היכא דכל הבגד כולו הוא ממין אחר, רק שיש בו למטה חתיכה של צו״פ כל הבגד נאסר אף שהבגד משאר מינים.

רש״י שם. ועיין מש״כ רבינו בהל׳ עדות פ״י ה״ג מה דמחלק בין בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן דזה רק דרבנן. ועי׳ לקמן בהל׳ כ״ז, אך מרש״י הוריות דף י״א ע״א מוכח דמחלק בין אם ארג חוט של צמר וחוט של פשתן על פני כולו דכל הבגד עשוי כן, או אם ארג רק חוט אחד של צמר בבגד של פשתן אך זה נראה דגם רש״י ז״ל מודה דשני בגדים אחד של צמר ואחד של פשתן אם חברן יחד ודאי הוא כלאים מן התורה, וא״ש מ״ש בכ״מ ורבינו ז״ל לקמן בהל׳ ד׳ מציצית משום דסבירא ליה לרש״י דיש על הציצת לבד שם בגד, ולכך כיון דקשר עליון דאורייתא כמבואר במנחות דף ל״ט, והציצית הוא גדיל הוה כלאים דאורייתא, וזה ר״ל ג״כ הגמרא בזבחים דף י״ט ע״א דאמר שם גבי תפילין מצוה דגופה חייץ ור״ל כך כשיטת רש״י משום יתור בגדים.

רש״י, ד״ה ור׳ יוסי: טווי שנטוה כאחת ותכף בו שתי תכיפות, שנטוה כאחת או ותכף.

רש״י שם. ר״ל כך, דב׳ בגדים שתכף ב׳ תכיפות מה״ת, אבל חוטין שתכף זה רק דרבנן. כמו הך בשבת דף נ״ד גבי חבלים ע״ש בזה וציצית ס״ל לרש״י דהוה כמו ב׳ בגדים דלא מבטלי להדדי, דאל״כ לא הוה ציצית עמ״ש בזה במנחות דף ע״ב. וברמב״ם בהל׳ כלאים בזה ועיין רש״י יבמות דף ה׳ ע״ש ובסנהדרין דף פ״ט ע״ש גבי קשר עליון.

גמ׳: התם דאמר אטעום טעם דאיסורא, עיין סנהדרין דף פ״א ע״ב ע״ש ועיין כאן בתוספתא במה דמוסיף רשב״א ע״ש בזה.

דף י״א ע״ב

גמ׳: איתיביה, מלכי ישראל ומלכי בית דוד, עמ״ש בכורות דף ט׳ גבי תאומים אם מעלה שיהא בו המעלה, או שלא יהא חסרון וה״נ כן. ועמ״ש ברמב״ם מעה״ק גבי חוץ לעזרה וחוץ לחומת עזרה. ועיין בנדרים דף כ״ב גבי מ״ש הר״ן בעבר הירדן ג״כ כן. וגבי בעיא דמנחות דף ס״ט ע״ב גבי ירדו בעבים וכן מה דפליגי תנאי גבי קלוט בן פרה ולמה לא פליגי אם חיה שילדה מין בהמה לחלב מאי, וכ״כ בזה ברמב״ם בהמאכ״א אך שם לא משום דחיה חלבה מותר, רק משום דרק הני דשור וכשב ועז. וזה הוה כמו מין שאין זה הג׳. וכמו דמבואר חולין

דף ע"ה גבי הפילה נפל ע"ש. וברש"י שם דף עב ע"ב ע"ש.

גמ' : **התם שבט, הכא מחוקק, שבט.** ובאמת ב"ל דתליא בהך פלוגתא דמגילה דף י"ד אם לאחר גלות בטלה מן א"י. ובגדר קדושה ראשונה לא קדשה לע"ל, וה"ה בזה. ועיין מכילתא דחשיב בהדדי בר' פ' בא. ועיין סוטה דף מ"ח ע"ב גבי פסקה מלכות בית דוד ובירוש' סוטה פ"ח רק כהנים שאני, ונמצא ג' דינים בזה. ועיין בתוס' יומא דף ט' ע"ש בזה. וב"מ דאם אי"ה לימות המשיח יהי' נצרך משיחה חדשה, דכיון דפסקה מלכות ב"ד, אך התורה אמרה לנו לא יסור שבט וכו', אך צריך משיחה חדשה. וע"ש בתרגום בזה. ובאמת בזמן בית שני מה היה דין על המלך, אם יש בו קרבן נשיא, ועיין בירוש' פ"ג גבי אין מושחין מלכים כהנים ובלא משחה מאי, ואף דמלכי ישראל לית בהם משיחה, מ"מ יש אפרסמא דכיא וגם הא צריך נביא. וגם באמת בזמן שיש משיחה, אם משיחה מעכב, וכן יותם כיון דאביו נעשה מצורע ופקע ממנו דין מלך, כמבואר לעיל דף י' וע"ש דף ט' איך ירשי יותם הא אב חי לא. ועיין בזבחים דף ק"ב. אך י"ל דזה תליא בהך דמכות דף י"א מתה כהונה או בטלה ועיין בירוש' שקלים פ"ז גבי הך דמנחת חביתין, אם נטמא כה"ג או נעשה בע"מ, וכן דוד כיון דלשיטת הירוש' עבר מן מלוכה בזמן מצורע, שמא לא נמשח עוד הפעם. ועמ"ש לקמן דף י"ב ע"ב גבי כה"ג שנצטרע ועיין בשבת דף נ"ה ע"ב ע"ש בזה.

משנה : ומחזירין הרוצח, הנה מלשון המשנה בהך דמכות דף י"א נראה דרק משיח שעבר מחזיר מחמת דנמשח בשמן לא פקע. וכ"כ רבנו הרמב"ם בפהמ"ש אך ברמב"ם בהל' רוצח לא משמע כן ועמ"ש בזה בהל' אס"ב ולקמן דף י"ב ע"ב נקט ג"כ רק משיח שנצטרע.

גמ' : **קמ"ל דמכניז דכהן גדול אי הוי משיח הוי כה"ג,** עיין מ"ש הרמב"ן דמשיחה לא מעכב אף בזמן שיש שמן. עיין יומא דף ה' ע"ש ועיין ריטב"א מכות בזה, ובירוש' שם ואכמ"ל.

גמ' : **אמר מר ואין מושחין מלך בן מלך,** וגם ב"מ במה דפסקינן בכריתות ובהוריות דהמלכות הויא ירושה וא"צ למשחו, אם ר"ל דהמשיחה שמשה את אביו פועל גם בהם והם הוו כמו אביהם, או דר"ל דאינם צריכים למשיחה. ועי' במה שכתב רבינו ז"ל בהל' כלי המקדש פ"א ה"א גבי ואם היתה שם מחלוקת ע"ש. וב"מ לפי מה דקי"ל בכריתות דף ו' ע"ב דהסך למלכים ולכהנים בשמן המשחה פטור משום דלאו זרים מקרי, אם סך למלך בן מלך דהוא אינו נמשח אם חייב, אם הי'א בגדר זר או לא. ובזה יש ליישב מה דהקשה רש"י בכריתות דף ה' ע"ב, דאמאי לא מקשה הגמ' על שלמה היכי משתו אותו. ובזה א"ש דשלמה כיון דאביו נמשח, הוה הוא ג"כ כנמשח והסך אותו בחנם פטור וא"ש. אך י"ל דהא לפי דמבואר שם כל שישנו בסך ישנו בבל ייסך וכהך דנזיר דף נ"ז ע"ב מקיף דומיא דניקף ושלמה הי' עדיין קטן, וא"כ פטורים.

דף י"ב ע"א

גמ' : **היה משה דואג, אמר שמא חס ושלום מעלתי בשמן המשחה,** ר"ל שמא סך משהו... ועי' בכריתות דף ז' ע"ש אך מעילה יש.

רש"י, ד"ה שמא חס ושלום מעלתי : שנגעתי בו כשהלבשתיו, עמ"ש הרמב"ם בפהמ"ש פ"ב דמעשר שני דמותר לישראל לסוך בן בתו כהן בידו.

דף י"ב ע"ב

גמ' : **ומחזיר את הרוצח, דברי ר' יהודה,** עי' תוס' מכות פ"ב מבואר דר"ש הוא דפליג על ר' יהודה וס"ל דמשוח מלחמה אינו מחזיר את הרוצח, וזהו כחכמים דברייתא שם, והך דכ"ג לא פורם, לא כמו שמשמע מלשון רבינו בהל' כלהמ"ק פ"ה ה"ו ופ"א מהל' ביאמ"ק ה"י דמשום שהוא במקדש תמיד, דהרי רבינו בהל' טומ"צ פ"י ה"ו כתב אפילו כ"ג שנצטרע משום דעשה דוחה ל"ת, אף דשם אינו בביהמ"ק דהא הוא בע"מ וגם הולך בבגדי חול. ומדברי רבנו משמע דיש בזה ב' דינים דעל מתו רק שהוא במקדש ואז אסור אף למטה לפרום; ולכך ס"ל לר' יהודה שם בדף י"ב ע"ב דאסור לפרום אף למטה משום דס"ל דאסור לצאת מן המקדש כלל, כמבואר בסנהדרין דף י"ח, וא"כ לפי"ז כ"ע מצורע על מתו גם לר"י יכול לקרוע למטה, ועי' מו"ק דף כ"ב ע"ב וסתם ובלא מת אז אסור לקרוע כלל, ואף אם אינו במקדש ולכך כתב רבינו בהל' טומצ"ר דעשה דוחה ל"ת, ובזה יש לבאר דברי הירושלמי בסנהדרין פ"ב בזה.

גמ' : **ובזון נוהגין במרובה בגדים,** הנה קשה הא רק משיח פטור מן טומאת מקדש כדמוכח לעיל וכן בפרה פי"ב ואף דטעם דפטור מחמת שאין בא לידי עניות כו' וכן מחמת עשירית האיפה גם מרובה בגדים, אך מ"מ בירוש' פ"א דשבועות משמע דמרובה בגדים חייב. אך באמת לר' שמעון רק מחמת פר וא"כ מרובה לא, רק לר"ע י"ל דהוא הדין מרובה, וכן נ"מ לעבר אז להפך לר"ע.

גמ' שם. הנה באמת מה דקאמר בהוריות דף ט' דלר' עקיבא משיח פטור מכולם, ומבואר שם בע"ב דפר מביא אפילו לר' עקיבא, וא"כ צריך הוראה וגבי מרובה בגדים לא שייך זה. והטעם דר"ע דאינו בעולה ויורד משום דמביא עשירית האיפה, וזה שייך גם במרובה בגדים, וא"כ לר"ע פטור לגמרי, ולר' שמעון דאמר שם הטעם דאין קרבנו שוה ליחידים וא"כ מרובה בגדים חייב על טומאת מקדש וקדשיו. והנה הירושלמי ס"ל דהא דמבואר במשנה דף ט' דאין כהן משיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו, כולי עלמא ס"ל זה, אך בגמ' דילן דף י"ב ע"ב מבאר להיפך, ועי' מס' פרה פי"ב משנה ד' דנקט שם אין כה"ג חייב על טומאת מקדש וקדשיו, וי"ל דאתיא כר"ע וקאי אמרובה בגדים. ועי' ירוש' ספ"א דשבועות מה דמקשה שם מ"ט לא נקט במשנה שם כהן משיח, ואמר משום דפטור מקרבן על טומ"ק וקדשיו. ובאמת נראה דהירושלמי ספ"ב דהוריות דאמר שם כיני מתניתין אלא שאין כה"ג חייב על טומאת מקדש וקדשיו דברי הכל, ר"ל דלא גרס כה"ג משיח כמו בגמ' דילן, רק סתם כה"ג וקאי אמרובה בגדים וכר"ע, וכן ר"ל במשנה דפרה הנ"ל, אך קשה א"כ לר"ש למה לא נקט שם דף י"ב ע"ב דלר"ש נ"מ בין מרובה בגדים לכהן משיח, וצ"ל דחד טעמא הוא עם פר הבא על כל המצוות. וכן נ"מ להיפך, דלר"ע במשיח שעבר חייב קרבן עולה ויורד, דהוא אינו מביא עשירית האיפה ושוב אינו צריך הוראה כמו גבי אשם, וא"כ מאי מקשה שם הגמ' דף ט' ע"ב השתא י"ל עבר ממשיחותו כו' הא נ"מ לטומאת מקדש וקדשיו דשם רק אם חטאו מקודם, וא"כ לפי זה לר"ע כה"ג מצורע שפיר מביא הני קרבנות, דכיון דאז עובר דהוי בעל מום, ולדידיה משחה שעבר מביא קרבן עולה ויורד וחייב על טומאת מקדש וקדשיו. ולכך גמ' דילן בהוריות דף י"ב ע"ב מוקי ברייתא דאינו חייב על טומאת מקדש וקדשיו כר"ש ולא כר"ע, חדא משום דמחייב ליה בפר, וגם דלדידיה משיח שעבר חייב על זה. ובאמת עי' תוספתא מכות פ"ב מבואר דר"ש הוא דפליג על ר' יהודה וס"ל דמשוח מלחמה אינו מחזיר את הרוצח וזהו כחכמים דברייתא שם.

שם : והאי כמאי דר"ש היא, הנה עי' בתוספתא פ"ב דמכות דר"ש הוא דס"ל דאין משוח מלחמה מחזיר את הרוצח, ע"ש.

שם : יכול יהו כולן מקריבין אונגים, וא"כ משוח מלחמה אין מקריב אונן. ובאמת לכאורה הגדר דכה"ג מקריב אונן משום דאין עליו גדר טומאה, וא"כ לשיטת הרמב"ן ז"ל...

שם : משיח שנצטרע מהו באלמנה, והנה למה לא בעי על בעולה אם מזוהר ? ועי' מוע"ק דף י"ד ע"ב גבי כה"ג שנצטרע דכולא שתא כרגל, חזינן דעדין הוא כה"ג, ע"ש בזה. אך בפשטות הברייתא נראה דאין נ"מ כלל. ועי' בתוס' יבמות דף פ"ה ע"א ד"ה וכ"מ שהוא פסול. ובאמת נ"ל דמרובה בגדים אם נצטרע, אם נתרפא צריך אח"כ מינוי אחר דפקע ממנו המינוי דאין קדושת הגוף כלל ופקע המינוי. וכן נ"ל דלגבי מה דכה"ג לא ישא ב' נשים לשיטת הרמב"ם כה"ג בעל מום יכול לישא דזה לא פסול בעצם האשה רק איסור על כה"ג, וכיון שאין ראוי לעבודה מותר. ובזה י"ל כוונתו בהל' כלי המקדש גבי יוה"כ בזה. וכן נ"מ לשיטת רבנו בפיהמ"ש פ"ג דסוטה דכל שאין מגרש אשתו הפסולה הוא פסול לעבודה גמור מקרא דתו"כ דנוהג בו חולין, זה רק אשה פסולה ולא כהאי גוונא כנ"ל בזה.

גמ' **שם.** הנה (מדברי) הרמב"ם ז"ל כאן בפהמ"ש נראה דדוקא משיח. אבל בהל' איסורי ביאה פסק גם מרובה בגדים כן. אך נ"מ דנצטרע דזה הוה פסול הגוף ממש גרע מן בעל מום, ועי' זבחים דף צ"ד דמגופא קא פרח, ועי' בתמורה דף י"ז גבי שרוע וקלוט ע"ש, ולכך גבי מלך פקע, לעיל דף י'. אבל גבי משיח דהוה עצם קדושה, עי' בתוס' יומא דף מ"ד לא פגע גם במצורע, כן ר"ל כאן. ולכך בפשטות שלו מביא לשון רישא דברייתא עבר מחמת קריו כו' דלמה זה ב"ל ? דר"ל דזה הוה בגדר מגופו. ועי' נדה דף כ"ב ומ"ש בזה דזה מחלוקת דר"י ורבנן חלה פ"ד ועי' בחולין דף ק"ד ובסורות דף כ"ז וסוכה דף כ"ו ואכמ"ל.

גמ' **שם.** עי' ברש"י הוריות שם דף י"ב ע"ב ד"ה עבר כתב שם וכי נצטרע אין לך מום גדול מזה, והלשון אינו מדויק. והנה עי' מו"ק דף י"ד ע"ב מבואר שם דגם גבי כה"ג בעל מום אמרינן כולא שתא גביה כרגל דמי. ועי' בסורות דף מ"ה ע"ב דגם בעלי נגעים טהורים הוה בעל מום אך לא מחללי עבודה. אך כך, דהנה עי' בירושלמי בפ"א דיומא ופ"ג הוריות מבואר שם דיש ג' מיני כה"ג, אחד בריבוי בגדים וא' במשיחה וא' בפה וכו'. וא"כ כך, כיון שנתמנה בפה נעשה שם כה"ג לענין איסור, ואח"כ כשנתרבה נעשה עליו קדושת כה"ג לענין קרבנות וכדומה, וא"כ כשנמשח נעשה עליו קדושת הגוף לעולם. והנה עי' במנחות דף מ"ז דהיכא דאינו קדוש גמור אין בו גדר פדיון. ועי' רש"י נדרים דף ע"ט גבי אין נשאלין על ההפר דהיכא דקלוש הדבר אין בו כח לסלקו. ועי' גיטין דף מ' גבי המפקיר עבדו אין לו תקנה ג"כ כזה דהיכא שיש איסור וממון מיגו דמועיל הפקעה לממון מועיל נמי להאיסור, אבל היכא שיש איסור לבד לא מהני וכו'. והנה גבי כה"ג אם רוצים ב"ד לסלק המרובה בגדים מיגו דמהני לסלק הקדושה מהני נמי לסלק האיסור, אבל כיון שנצטרע וכו' מיד נעשה בעל מום ושוב לא מהני ההורדה של ב"ד. וזה כוונת רש"י כאן.

שם : עבר מחמת מומין, ולהעבירו ע"פ הסכם המלך שכתבו התוס' ביומא י"ב ע"ב וכ"מ לא שייך, כיון דבלא זה הוא פסול ומאוד הארכתי בזה. ועי' בסורות דף ט"ז לא אלים, ומ"ש בהך דנדרים דף ע"ט ע"ש ברש"י ושיטת רש"י ב"מ דף מ"ז ע"ב גבי חזרה לאחר שנתן משוח. ועמ"ש בירוש' פ"ו דשביעית דלכך לא בטל קדושת בית שני, ע"ש.

(עמ"ש בזה ברמב"ם בהל' איסורי מזבח, גבי זיתים וענבים שנטמאו, ומ"ש בזה לחלק).

גמ' **שם.** וזה הוא כוונת בעל המאור ז"ל ב"מ פ"ד בהך דמ"ז ע"ב וכן היא שיטת רש"י שם דכל היכא דבעי שיחזור בו או יבטל מכאן ולהבא, לא שייך זה רק על דבר שישנו ולא על דבר שאינו. וכן הך דשבועות דף כ"ח גבי אכלו כולו אין נשאלין וכו' ועי' רש"י נדרים ע"ט ע"א בד"ה ואין נשאלין דלא מהני שאלה היכא דהנדר קצת מופר, וכהאי גונא מבואר בירוש' ע"ז פ"ג דלא מהני ביטול לע"ז שנשבר, עי' ע"ז מ"ט, ולא כרמב"ן ז"ל בב"מ.

מתני' : כהן גדול פורם מלמטה, באמת נ"ל דזה קאי על מצורע, דאף שכתוב מרבה גם מצורע כהן גדול עי' מו"ק דף י"ד ע"ב מ"מ רק מלמטה, אך במו"ק לא משמע כן. ועמ"ש ברמב"ם בהלכות כלי המקדש ואכמ"ל. ונם מה האיסור, אם הפרימה והקריעה או הליכה בבגד קרוע ? ועיין סנהדרין דף י"ח ע"ב גבי מלקות ושם ג"כ צריך לקרוע הבגדים שלו אך אחר שליח ב"ד. ועמ"ש רבנו בהל' טומאת צרעת דעשה דוחה לא תעשה, ע"ש בזה.

מתני' שם. לפי מה דמוכח בהל' טומאת צרעת פ"י הל"ז דכהן גדול שאסור בקריעה לא משום בגדי כהונה, דהא כיון שהוא מצורע הוה בעל מום ואינו הולך בבגדי כהונה. ועיין בהל' ביאת מקדש פ"א הל"י „שהרי תמיד הוא במקדש" לא ר"ל דלכך אסור לקרוע דהרי מצורע אינו במקדש וא"כ לפי זה מנלן דאסור לקרוע מעיל, דלמא האיסור הוא משום דהוא כהן גדול ? אך באמת נראה מהא דהל' כלי המקדש פ"ה הל"ז דרק אם קרע על מתו אז לוקה, וכן משמע מלשון רבנו בספר המצות מצוה (ל"ת) קסד ר"ל רק במקום שצריך לקרוע אז אסור לכה"ג לקרוע, וכן גבי מצורע ג"כ כן. ובאמת לולי דברי הראשונים נ"ל דהא דמבואר בהוריות דף י"ב ע"ב דכה"ג פורם מלמטה קאי אמצורע דשם כה"ג פורם מלמטה ולא על מת, ועיין תוספתא דמכות פ"ג.

גמ' : **הייתי אומר בראש וכגד של פוטה,** באמת י"ל דר"ל כראש ובגד דהיינו קריעה גמורה שיהיה נגלה ולא קצת קריעה.

גמ' **שם.** נראה דכונת הגמ' בהוריות דף י"ב ע"ב יכול בראש ובגד של סוטה כו' שאינו בפריעה ופרימה כל עיקר, ור"ל כך דלא נימא שאינו חייב עד שיפרום בגדיו לגמרי ויפרע ראשו לגמרי או חייב, קמ"ל דאף פריעה ופרימה קצת ג"כ חייב.

רש"י, ד"ה תיל כי שמן : אבל כה"ג מקריב אונן וכו' ואפי' שני מפני שהן בכלל וכו', הנה יליף זה מן מה דנקט אין בין ואף דלגבי טומאת מקדש וקדשיו לא דמי גם במרובה. ועי' מו"ק דף י"ד ע"ב דגבי דין מצורע ג"כ הוה כרגל אף דהוא בעל מום כמבואר כאן. ועמ"ש הרמב"ם בהל' טומאת צרעת דעשה דוחה לא תעשה דבגדיו לא יפרום, חזינן דאוסר גם בעל מום, ולא כדמשמע מלשון רבני בהל' ביאת מקדש דתמיד הוא במקדש, ע"ש במ"ש בזה ואכמ"ל. (אך י"ל בין משוח שעבר ובין מרובה בגדים. ועמ"ש בזה בפהמ"ש כאן ומכות דף י"א).

רש"י, ד"ה עבר מחמת מומו : וכי נצטרע אין לך מום גדול מזה, מה זה ? אם משום הך דבכורות דף מ"ה ע"ב בעלי נגעים טהורים, או משום טומאה של הצרעת, דזה ג"כ פסול הגוף. עי' בכורות דף ל"ד וברמב"ם בהל' תרומות דגם אסור בתרומת חוץ לארץ ע"ש בזה. ועי' בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל בירוש' פ"ח דנזיר גבי שער נזיר שנצטרע דפקע מהם הקדושה לריש לקיש ע"ש. ואזלי לשיטתם בנזיר דף י"ד ע"ב גבי טמא בימי חלוטו, ע"ש בזה דלא הוה כלל מן גדר מום, דהזמן

צפנת פענח

לא נחשב כלל לזמן. וזה גדר דמצורע כמת, ועי' בירושלמי פ"א דנזיר ונדרים דף ס"ד וכ"מ בש"ס. ובהך פלוגתא דנגעים גבי אבני בית מנוגע אם כזית או כל שהוא, ע"ש עכ"פ תזינן דזה כמת, ועי' כתובות דף ל"ט גבי אי מיתה (עושה) בגרות, אם יש שם גדר זמן. ע"ש ועי' במה דפליגי ר"א ור"י בכלים גבי כלים שהוה עליהן ושברן, ע"ש הגדר, מ"מ גבי כה"ג מבואר במו"ק דף י"ד ע"ב דגם בזה הוה כרגל, ע"ש ועי' בתורת כהנים פ' צו דגם כהן גדול לאחר תחית המתים אין צריך משיחה אחרת, וא"כ י"ל דרק משות. וכ"כ בזה במקום אחר ועי' כאן בפיהמ"ש ובמכות דף י"א ובהל' רוצח בזה ואכמ"ל.

דף י"ג ע"א

גמ' : **פר העלם דבר של ציבור קודם לפר של עכו"ם, מאי טעמא האי חטאת והאי עולה**, וגם זה פנים וזה חוץ כמו כל עולה ובאמת מדברי הרמב"ם פרק ב' מהל' מעה"ק נראה דמ"מ יש עליו דין חטאת ונשרף לא על מזבח ועי' מ"ש ביומא דף נ' ומנחות דף צ"ב וביצה דף ז' ע"ש בזה.

גמ' : **שעיר עכו"ם קודם לשעיר נשיא מאי טעמא האי ציבור והאי יחיד**, והלא דלא אמר הטעם משום דשל ציבור נכנס לפנים, כמבואר זבחים דף מ' מה שאין כן של נשיא ועי' זבחים דף פ"א ע"ב ושם דף צ' ע"ב ע"ש מ"ש אך נ"מ לנדבת ציבור עיין כאן בירושלמי דקודם וט"ס שם והוא קיץ המזבח וכן נ"מ לשעירת ע"ז של משיח עם שעירי ע"ז של ציבור דזה בפנים ושל משיח גבי שעירה בחוץ ר"ה דף ט"ז וכ"מ ובספרי פ' מטות ופ' בהעלתך.

גמ' : **משי האי ציבור**, עיין ר"ה דף ט"ז דמלך קודם ועיין בספרי פ' בהעלותך גבי חצוצרות.

גמ' : **שתי הלחם קודמים לכבשים הבאים עמהם**, מה ר"ל, לשיטת הרמב"ם דמפרש דקאי על שני כבשים הא אנן קיי"ל [לחם] בא בפ"ע ותנאי פליגי בזה וצ"ל לאכילה ובאמת י"ל דכאן ר"ל לז' כבשים עולה, עי' מנחות דף מ"ה ע"ב [א]ע"פ שאין לחם נמי שוין לשניהם כן י"ל כאן גם כגון אם פיגל בכבשים דנתפגלו לחם ואז צריך לחם אחר אך מ"מ נ"מ דכיון דמרצה לפיגל אי אין לחם מעכב... דזה... כנ"ל בזה.

משנה : **האיש קודם לאשה להחיות בו' והאשה קודמת לאיש לכסות**, עיין בירוש' איש להחיות ואשה לכסות איזה מהם קודם, ועיין זבחים דף פ"ט ע"ב כה"ג גבי דם חטאת ואיברי עולה ע"ש בזה.

במשנה : **להשיב אבדה**, עיין בתוספתא פ"ב דב"מ ועמ"ש בקדושין דף ל"א ע"ש בזה.

גמ' : **הוא קודם לרכו, ורכו קודם לאביו**, ב"מ דף ל"ג ע"א.

גמ' : **ויברל אהרן להקדישו קדש קדשים**, פסחים דף ק"ד.

גמ' : **לוי קודם לישראל**, עיין בירוש' כאן דרק בזמן דוכן ועיין בספרי פ' ראה רק בא"י ולא בגולה, ועיין יבמות דף פ"ו ע"ב גבי שוטרים ובספרי פ' קרח.

גמ' : **בדין הוא שיקדים עבד משוחרר לגר**, ועבד שאינו משוחרר ג"כ כן, עיין גיטין דף י"ב ותוס' ב"ק דף פ"ח ועיין מכות דף ח' ע"ב וכ"מ בזה ותוספתא פיאה ות"כ פ' בהר גבי פירות שביעית וספרי ועיין בירוש' פ"ב דכתובות ואכמ"ל.

גמ' : **מפני מה הכל רצין לישא גיורת, ואין הכל רצין לישא משוחררת**, נדרים דף כ' ע"ב ע"ש.

גמ' : **וחתול אינו מכיר את קונו**, וע"מ גבי חתול של כה"ג, אם הרג אם הינו בע"א, עיין סנהדרין דף ט"ז ועיין ב"ק דף פ' ע"ב וב"מ דף צ"ז ע"ש.

רש"י, ד"ה בגין יום : **בגלל יום, ככש גלל עומר, וכבשים בגלל שתי הלחם**, עיין מנחות דף ד' ע"ב ע"ש ומ"ש שם ודף מ"ח ע"ב ודף ט"ו ע"ש בזה גבי פיגל תנופה וכאן ר"ל לאכילה דהא בשה"ל ליכא הקרבה, ואם בגדר מי מעכב פלוגתא דתנאי וע"כ לאכילה. וגם נ"מ אם נימא בשה"ל הם מתירים חדש, אם ר"ל אכילתם או הבאה, דהרי ודאי בשה"ל הבא בפ"ע, דאין נאכל ג"כ מתיר וגם י"ל דתליא אם יום מתיר וי"מ אם בא מן הישן. ועמ"ש מנחות דף פ"ג ע"ב ע"ש.

שם ברש"י : **וכבשים בגלל שתי הלחם**, ר"ל לקדש דבכל... מקדשים לחם בשחיטה, וע' דף ט"ז ע"ב ודף ע"ב ע"ש.

דף י"ד ע"א

גמ' : **א"ר יוחנן פליגי בה רשב"ג ורבנן, חד אמר פרי עדיף וחד אמר עיקר הרים עדיף**, ר"ל לענין להחיותו ולשאר דברים, דלעיל דף י"ג ועיין כתובות דף ק"י ושבועות דף ל' ולהך דכתובות דף פ"ח ע"ב, ועיין ב"ב דף ק"כ לישיבה הלך אחר החכמה. ועיין תוס' עירובין דף מ' ע"א ע"ש בזה, ועיין גיטין דף מ"ה ודף נ"ח היכי דמופלג בחכמה פודין יותר כו' ע"ש וה"ג נ"מ כאן ואכמ"ל. ועיין בירושלמי פ"ץ דיומא משובח בגופו משובח במראיו מי קודם ומביא שם מהך דלח קצור ויבש מחובר, ועיין ביומא דף כ"ה ע"ב איברא דבישרא כו' ועיין לעיל דף י"ג ע"א גבי משוח מלחמה גבי להחיותו ע"ש משום דצורך רבים דצבור צריכים לו ה"ג כאן, אך זה בגדר פרי חטיא דר"ל דע"י שניתוסף לו ע"י הסתירות והקושיות ובגדר זריעה, ועיין רשב"ם ב"ב דף קמ"ה ע"ב, וסנהדרין דף מ"ב. עיין עירובין דף ל' ע"א סיני אמר. ועיין קדושין דף כ' ע"ב. ורבה הוה עוקר הרים ועיין סנהדרין דף כ"ד גבי ר"ל ור' מאיר עוקר הרי הרים, ועיין עירובין דף ס"ז גבי רב חסדא ורב ששת דרב חסדא הוה מפולפל ורב ששת בעל משניות, וזה נקרא הך דבעל שמועות דב"ב הנ"ל ועיין חגיגה דף י"ד ותוס' עירובין דף מ' ע"א ועיין בכורות דף נ"ב ע"ב טובה חכמה עם נחלה, ובחים דף צ"ו ע"ב ע"ש בזה ונחלה אין לה הפסק, עיין ר"ה דף י"ב ע"ב ותוס' שבועות דף ט"ו ע"א וזה בעל ברייתות ובעל שמועות ור"ש עיין עירובין דף מ' ודף י"א ע"ב ושבועות דף מ"ה ע"ב, ועיין רש"י כתובות דף מ"ב ע"ב ע"ש, וזה סדרן דירושלמי כאן וגמרא דילן לא ס"ל כן ועיין ביבמות דף י"ד דמחדדי טפי, ועיין בתורת האדם להרמב"ן גבי רופא שהיה יותר גדול דסמכין טפי מן רופאים אחרים ע"ש, והא דאין הלכה כרב יוסף הוא משום דאייקר תלמודו ואכמ"ל בזה. ועיין סוטה דף כ"א ובסנהדרין דף מ"ב וקדושין דף כ"א ועירובין דף כ"ט, ועיין מה שכתבתי לעיל דף ו' ע"ב גבי נחלה גבי שבט לוי אם נקרא בעל נחלה ור"ל כי עיקר הגדר אף דשבט לוי נטלו חלק ערי מגרש, ועיין בתוספתא ביכורים מחלוקת אם יש להם דין הבאת ביכורים מ"מ הירושה רק לצורה דהא מוכח בסוף ערכין דממזרים אין להם דין ערי מקלט משום דאין הירושה רק לצורה של הלוים ולא לעצם, משא"כ ארץ ישראל בישראל הם שייך לעצם המציאות. והנה לפי המבואר בבכורות דף נ"ב נחלה הוא סיני משום דזה סייעתא דשמיא כמבואר במגילה דף ו' ע"ב אבל חדודי יגעת כו' וזה לא שייך גדר נחלה, ועיין בעדיות פ"ב גבי האב זוכה לבנו בחכמה, וזה עוקר הרים חכמה, אך מ"מ זה רק צורה ולא עצם. וב"מ ג"כ אם מ"ש גבי דלא שייך שינוי בעלים בשבט, מחמת דשם רק הצורה לא עצם הפרטים, ועמש"כ זבחים דף ה' ע"א ע"ש, ולכך בכהן לא נקרא ג"כ גדר שבט, עיין לעיל דף ו' דלא הוה רק לצורה. וזה הוה ג"כ גדר ברכת בלעם כנחלים נטיו, זה פלפול התורה, וזה גדר מעיין, דאין צריך מ' סאה וגם זוחלין טהור, וזה גדר יזל מים מדליו לא כליו.

גמ' : **ר' זירא חריף ומקשה, ורבה בר רב מתנה מתון ומסיק, מאי, תיקו**, עיין בירושלמי סוכה פ"ה ה"א ובסוף חביב עדיף או תדיר וגבי הילך חמץ הילך מצה ובחים דף צ' ע"ב, ומנחות מ"ט ע"ב, עיין תוס' גיטין דף ס"ז.

גמ' שם. ע"ד סדר הלימוד ומה אוכל להשיבו, עי' נדה דף ע' ע"ב מה יעשה אדם ויהכם וזה ר"ל למוד עם סברא לא פלפול ועי' מגילה ו' דלחדדי מהני ביגיעה אבל לאוקמי גירסא סייעתא דשמיא, יחכים נקרא שניהם עיין שבת דף קנ"ו, וזה הגדר שימוש ת"ח בכ"מ בש"ס עיין ברכות ו' ע"ב וז' ע"ב, ר"ל סברא, ועיין מגילה כ"ח ע"ב ברכות מ"ז ע"ב וכ"מ בש"ס, ולא זה ר"ל כשבת ס"ב דשם בפשוט אבל כאן בהסבר זה הנ"מ בין רבה לרב חסדא, עיין עירובין ס"ז וזבחים צ"ץ ע"ב ובכורות נ"ב ע"ב טובה חכמה עם נחלה, וכן הנ"מ בין רב ששת לרב יוסף דזה סיני וזה בעל ברייתות, עיין ב"ב קמ"ה ע"ב, ועיין סוף ברכות גבי רבה וסנהדרין דף מ"ב וקדושין כ' ועירובין כ"ט וכ"מ בזה. וזה תקוע דב"ב קס"ה ע"ב, ועיין ביבמות דף ע"ב ע"ב דר' יוחנן למד תו"כ בג' ימים וסברה בג' חדשים, חזינן דהסברה צריכה ל' פעמים זמן מהלמוד. ועיין ברכות ל"ח ע"ב וכ"מ בזה. ועיין סוטה כ"א לכן רק למשל אם רוצים ללמוד סדר נשים ילמדו תחילה בפשוט מס' יבמות רש"י ותוס', ואח"כ קדושין ואח"כ יחזרו ולעמוד על סברא ועל גדר קדושין ויבום, ואח"כ ילמוד גיטין וסוטה, ואח"כ יחזרו עליהם ולעמוד על גדרם, ואח"כ ילמדו נדרים ונזיר ויחזרו עליהם, ואח"כ כתובות עם ב"מ וב"ב ויחזרו עליהם להבין הסברא. ועיין כתובות מ"ב ע"ב ברש"י, וזה הנ"מ בין רב חסדא ורבה, עיין סוף הוריות גבי רבי זירא ורב מתנה, תוס' גיטין ס"ז גבי ר"מ ור"י וסנהדרין כ"ד עוקר הרי הרים ע"ש בזה, וזה ר' יוסי גימוקו עמו עיין רש"י עירובין דף נ"א, וזה ביגה ירושלמי סוף סוטה ע"ש בזה.

חזון איש

מאת רבנו אברהם ישעיהו קרליץ

א) הוריות ב' א' הורו ב"ד לעבור כו', יש לעיין כשטעו ב"ד בשיקול הדעת וחזרו בהן, אי מביאין קרבן כיון דבשעה שאכלו חלה הוראתם, טעות בשיקול הדעת לאו טעות גמורה היא שהרי טעה בשיקול הדעת אינו חוזר כדאמרינן סנהדרין ל"ג א' ונהי דחוזרין מכאן ולהבא אבל מה שכבר אכלו יש לומר דלא הוי אכילת איסור.

ב) שם עד שיאמר להם מותרים אתם לעשות, ג' מדות יש בהוראה, א' כשהרב מלמד לתלמידים דרך לימוד, ב' כשאומר הרב לתלמידיו הלכה כן, ג' כשאומר הלכה למעשה, והנה עיקר סמיכת התלמידים הוא על דעתו של רבם בהלכה מן ההלכות שלימדם, ודעת רבם מתגלה להם אף כשאומר רק דרך לימוד ורשאי התלמיד לסמוך על דעת רבו אף כששמע דרך לימוד היכי שאינו אצל רבו לשאלו או לאחר פטירתו של רבו וכמש"כ רשב"ם ב"ב ק"ל ב', אמנם כל זמן שאפשר לו לשאול את פי רבו בשעת מעשה מדקדוק ההוראה שלא יעשה מעשה עד שישאל את רבו למעשה כדאמר ב"ב שם, והכא נחלקו בדין תולה בב"ד דשמואל סבר דהורה דרך לימוד לא מקרי עדיין הוראה לפטור את התלמיד, אבל אם הוסיף לומר שכן הלכה מקרי הוראה למפטר העושה, ורב דימי סבר דדוקא באמר לו הלכה למעשה שאז נותן לו רשות לעשות מעשה בלי שאלה פעם שני'.

ג) ונראה דכל שלא אמר לו הלכה למעשה חייב העושה אף אם עשה לאחר שמת רבו אע"ג דרשאי לעשות מ"מ לא מקרי תולה בב"ד כיון שלא אמר לו רבו למעשה אין המכשול מתיחס לרבו אלא להעושה, ואפשר דכל שמתו ב"ד שהורה לא מקרי תולה בב"ד, ונראה דחשיב תולה בב"ד דהא אפילו חזרו ב"ד וזה לא שמע החזרתם ועשה חשיב תולה בב"ד כדתנן ג' ב' ואע"ג דהתם עשו ציבור ה"ה בלא עשו ציבור למ"ד יחיד שעבהב"ד פטור, וכדאמר תולה בב"ד לאתויי הורו ב"ד וידעו שטעו וחזרו בהן ור"ל ואח"כ עשה היחיד על פיהן פטור.

והא דמייתה מהתירוה להנשא, פירש"י מהא דקתני להנשא, ואע"ג דהתם האשה שואלת וכל שמתירים אותה בכל לשון שהתירוה מקרי למעשה, וכמש"כ הרא"ש בתוספותיו, מ"מ דייק מדקתני לישנא להנשא לאשמועינן דזה הגורם משום שההיתר הוא למעשה אבל בשאר הוראה שאינו למעשה כי הכא אין העושה פטור.

ד) ולפרש"י לא דייק מקלקלה חייבת דמודה שמואל דקלקלה חייבת כיון דהאי מכשול לא בא מיד ב"ד מקרי שוגג, אבל הרא"ש בשם רמ"ה פי' דדייק מעיקר הדין דלרב דימי דבעינן שתתיחס המעשה והמכשול לב"ד בדין הוא דקלקלה חייבת אבל לשמואל דבעינן רק שנתלה בהוראת ב"ד ה"ג בקלקלה עיקר תליתה בהיתר ב"ד, [אבל לא יתכן לפרש דקלקלה לא הויא תולה בב"ד דלא אמרו לה מותרת את לעשות בזה דאין הוראה לחצאין וכיון דהתירוה להנשא ע"כ הוראה היא שאינה א"א והוראה זו כבר נגמרה שהרי התירו למעשה ועוד דאיכא למ"ד יבמות צ"ב א' דפנוי' לא מקרי קלקלה אע"ג דלא התירוה לזנות פנוי' אלא ע"כ כיון דפנוי' איסור קל מקרי המכשול ע"י ב"ד] ומיהו שמואל ס"ל דשאני קלקלה שמכשול זה לא היה ראוי לבוא ולא מקרי שנכשלה ע"י ב"ד אלא ע"י עצמה.

שם ונתחלף לו חלב בשומן כו' ור"י אמר חייב, מאן דמחייב הוא אפי' בעשו רוב ציבור והביאו פר דזה היחיד לא מפטר וחייב להביא חטאת יחיד וכ"כ הר"מ בפי"ג ה"ה הרי זה האוכל חייב כו' ואינו מצטרף כו' [מכלל דרישא שהוא חייב אפי' יש רוב צבור בלא צירופו] והלכך פלוגתת רב ור"י אזלא אפי' למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב דיש נפקותא בעשו ציבור והוא נתחלף לו חלב בשומן, ולא נצטרך לומר דכלהו אמוראי למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ולפיכך פסק הר"מ כשמואל לק' דאמר דחכמים פליגי וס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב דרב ור"י ורבא לא פליגי אדשמואל, אלא איירי בעשו רוב ציבור, וכ"ת כיון דהאי יחיד לא מצטרף לרוב ציבור לכו"ע כדאמר רבא לקמן, א"כ הו"ל יחיד ולמ"ד יחיד שעבהב"ד חייב ודאי חייב ז"א דאף שאין מצטרף מ"מ כיון דעשו רוב ציבור והוא עמהם פטור לרב אף למ"ד יחיד שעבהב"ד חייב, דציבור שאני וכדתנן לק' ג' ב' דאפי' לאחר שהביאו כפרתן אם עשה היחיד על פיהן פטור, וכ"ת מתנ' ס"ל דיחיד שעבהב"ד פטור אבל למ"ד חייב ה"נ דהיחיד חייב שהרי הר"מ פסקה להא דמתנ' דהיחיד פטור לאחר כפרתן אע"ג דפסק יחיד שעבהב"ד חייב.

ה) ב' כגון שמעון ב"ע ושב"ז כו' כה"ג מזיד הוא, לכאורה אינו מובן מאי פירש אביי תלמיד הגיע להוראה אם פירש שהוא קטן משב"ע אכתי הגיע להוראה הוא ואמאי לא הוי מזיד ועוד הא קתני אחד מהם ואחד מן הסנהדרין ודאי הוא מן המופלגין בחכמה, ונראה דנקט שב"ע ושב"ז אע"ג דהן גדולין מן הסנהדרין כדאמר קדושין מ"ט ב' כגון שב"ע ושב"ז ואביי ס"ל דכיון דהוא גדול מהן לא היה לו לתלות בהן ומזיד הוא ומסיק דאפ"ה חשיב שוגג דטעה במצות לשמוע דברי הכמים והוא דהוי טעות אע"ג דקושטא הוא דחייב היחיד לשמוע לב"ד שבלשכת הגזית אפי' אומר על ימין שהוא שמאל, פי' הרמב"ן בס' המצות דהיינו דוקא אחר שדן לפניהם ולא קבלו דבריו אבל קדם שדן לפניהם חייב להחמיר.

ו) שם ויהדר ברישא על מיעוטא דחייב בשגגת מעשה כו', עי' בתו' דגרסינן מאי איריא מיעוט מרובא, ור"ל אי אמרת בשלמא דיחיד שעבהב"ד חייב אצטריך קרא לרובא בשגגת מעשה אבל אי גם יחיד שעבהב"ד פטור אין חילוק בין יחיד לרובא, ויש לעי' הלא אי יחיד שעבהב"ד חייב גם ציבור שעבהב"ד בדין לחייביהו קרבן יחיד אלא שפר העלם בא תחת קרבן יחיד, אבל מהיכי תיתי למפטריהו שגגת מעשה, ויש להוכיח מכאן דאפי' למ"ד יחיד שעבהב"ד חייב ציבור שעבהב"ד פטורין מקרבן יחיד ואין פר העלם תחת קרבן יחיד אלא הוא חיוב חדש על שגגת הוראה, והא דתנן לק' ג' ב' דחזרו ב"ד והלך היחיד ועשה על פיהם פטור הוא אפי' למ"ד יחיד שעבהב"ד חייב וכמש"כ לעיל והשתא שפיר איצטריך קרא לרובא בשגגת מעשה דיש מקום לומר דהא דלא חייבה תורה ציבור בקרבן יחיד בשגגת הוראה לאו משום דהוראה שאני משגגת מעשה אלא ציבור שאני מיחיד ואף בשגגת מעשה אין הציבור מביאין קרבן יחיד, ומיהו לאחר דרבי קרא ציבור בשגגת מעשה לא פטרינן לציבור אף בשגגת הוראה אלא כשיש חיוב פר בהוראתן כגון שחזרו ב"ד לאחר שחטאו רוב ציבור והלך היחיד ועשה בין שהביאו כפרתן בין שלא הביאו כדתנן ג' ב', אבל חזרו ב"ד ועדיין לא אכלו רוב הקהל ואח"כ השלימו האוכלין לרוב שאינן מצטרפין כיון שכבר חזרו ב"ד כמש"כ רש"י ג' ב' ד"ה בין, והוא מוכרח ממשנה שם דאם הוא מצטרף לציבור לא שייך למתני שהוא פטור מקרבן יחיד, [ומיהו י"ל דמילא משתמע דכיון שהוא עדיין נחשב תולה בב"ד הוא מצטרף ומתנ' אשמועינן דלא חשיב תולה בדעת עצמו] חייבין כלן בקרבן יחיד, דכיון דאין ציבור פטור מק"י אלא ע"י הוראה בעינן רוב האוכלין קדם שתזרו, וזו כונת הראב"ד פי"ד ה"ה שאם אכל אחר שנודע לב"ד קדם שאכלו רוב ציבור חייב קרבן יחיד ר"ל אף שיש רוב ציבור השתא כיון שאינן מצטרפין לרוב ציבור, הוי להו כיחידים.

ז) ג' ב' מ"ט דר"ש כו', נראה דנקט ר"ש משום שהוא תנא הראשון שהוזכר אבל הוא טעמא דכולהו תנאי ואיצטריך טעמא משום דכיון דכבר חזרו ב"ד יש מקום לומר שכבר בטלה הוראתן והשתא הוא שוגג ולא תולה בב"ד ולזה מפרש הואיל וברשות ב"ד, א"נ נקיט ר"ש משום דאיהו מיקיל טפי אבל הוא טעם כולן.

שם א"ד אר"י א"ר כו', בל"ק איכא לפרושי דאפי' בלא עשו רוב ציבור וכמ"ד יחיד שעשה בהב"ד פטור, ובל"ב סבר דיחיד שעבהב"ד חייב אבל כל שפשטה הוראה ברוב ציבור ואח"כ עשה היחיד אף לאחר חזרה פטור ונראה דקים לי' דטעמי' דר"ש משום שפשטה הוראה ברוב ציבור משום דר"ש אית לי' שבת צ"ג א' דיחיד שעבהב"ד חייב לגי' דידן בגמ' ואף לל"ק י"ל כן אלא דבל"ק לא הזכיר אלא עיקר הטעם דפטור יחיד שעשה לאחר שחזרו ב"ד, ויש לתמוה במש"כ תו' שבת שם דר"ש סבר בהוריות יחיד שעשה בהב"ד פטור ותימא דהא אמר בל"ב בהדיא משום שפשטה הוראה ואף בל"ק לא פליג בזה ואף דל' רש"י ז"ל שם ר"ש לטעמיה קשה דמכאן אין הכרח דר"ש סבר יחיד שעשה בהב"ד חייב, מ"מ אי אפשר למגרס בשבת דר"ש סבר דיחיד שעבהב"ד א"צ קרא דהא הכא קאמר דר"ש סבר יחיד שעשה בהב"ד חייב, אם לא דתרי לישני פליגי וסוגיא דשבת כל"ק, ודאתאן עלה אפשר למגרס ר"ש לטעמי' וכל"ב, וצ"ל לפ"ז דרב קבלה היתה בידו דר"ש לא אמר אלא בפשטה הוראה ברוב ציבור. [שו"ר בפר"ח כתב דכל הנ' תנאי דמתנ' ג' ב' ס"ל יחיד שעבהב"ד פטור אבל לדידן כל שאינו בכלל ציבור חייב ק"י ולפ"ז ע"כ צ"ל הא דאמר שפשטה הוראה לאו דוקא דה"ה בכל הוראה אלא הכא בהוראה שפשטה קיימינן, ואין נ"מ בין ל"ק לל"ב אלא בלישנא, וזה נראה דעת תו' שבת שם].

והאי פשטה הוראה פירשו תו' למעוטי דאם חטאו חצי צבור ועשה גם הוא חייבין וכן פירש הראב"ד ספי"ד וכמש"כ סק"ו אבל הר"מ סתם לה ואפשר דסבר דכל ששמעו רוב הצבור הוראתן ונקבע בדעתן טעות ההוראה יחיד העושה ע"פ הוראה זו פטור ולא נאמר יחיד שעשה בהב"ד חייב אלא בדבר הנוגע ליחידים כגון הוראה בהיתר א"א ע"פ ע"א וכיו"ב או שאלה של כל ישראל ולא שמעו כולן ולא נתפשטה ההוראה בכל ישראל, ולפ"ז הא דאמר ג' א' הורו ב"ד ועשו מיעוט הקהל תלי בפלוגתא דיחיד שעשה בהב"ד היינו שלא נתפשטה ההוראה אלא במיעוט הקהל.

ואם זו דעת הרמב"ם ניחא שפ' הר"מ פי"ג ה"ד בב"ד שהורה ומת ועמד ב"ד אחר דאין מצטרפין משמע דחייבין כל ק"י ובאמת ספיקא הוא, אבל אי דעת הר"מ דכל שפשטה הוראה ברוב ציבור אף שלא עשו רק מיעוט פטורין העושין ניחא.

ומיהו לי' הר"מ פי"ב ה"ב שכ' ויעשו כל הקהל או רובו על פיהם כו' אבל אם חיסר כו' וכל מי ששגג ועשה מעשה מביא כו' ובפי"ג ה"א וכן אם הורו ועשו מיעוט הקהל כו' משמע דכל שלא עשה רוב הקהל חייבין היחידין אף שפשטה הוראה ברוב הציבור וכדעת התו' והראב"ד, וכ"מ בגמ' דאמר זו דברי ר"י דאמר יחיד כו' ומנ"ל דמתני' ר"י דלמא מתנ' בפשטה הוראה ברוב ציבור ומיהו י"ל דסתימת המשנה משמע לי' אף בלא פשטה. [שו"ר הדבר יותר מבואר בר"מ פי"ד ה"ד, שכתב שאם לא ידע ב"ד במה הורו חייבין הציבור בק"י אף שפשטה הוראה ועשו רוב ציבור].

ח) ג' א' מרובין ונתמעטו היינו פלוגתא דר"ש ורבנן, למ"ד ציבור מביאין ודאי בעינן דעת הציבור ומ"מ כשלא נודע להן עד שנתמעטו לרבנן דאולי בתר חטא חייבין, ואע"ג דמודים חכמים שאם נודע רק למיעוט אין המיעוט מביאין ולא מהני מה שהחוטאין רוב ציבור, שאני הכא שכבר מתו וחשיב המיעוט כרוב דכל שחטאו רוב הוי ככל הקהל ואילו כל הקהל שנתמעט ודאי מביאין, וה"ג ברוב הקהל שחטאו הן נדונין כאין קהל אלא הן וכל שנשאר מהן חייב להביא וצ"ע אי גם יחיד שנשאר מביא, ואפשר דבעינן עדה עשרה [עי' לק' ס"ק כ"ד דעת רש"י דבעינן רוב החוטאין חיים והרמ"ה חולק] ולק' ו' א' אמר מת אחד מן הציבור חייבין ולפום סוגין צ"ל משום דבב"ד נקט מת אחד מהן נקט גם בציבור מת אחד מהן וה"ה כלם ובלבד שנשתייר מן החוטאין.

ולמ"ד ציבור מביאין נראה דאין מביאין אלא א"כ חזרו ב"ד אבל אם מתו ולא חזרו וב"ד שלאחריהם הורו שהוראת הראשונים טעות אין מביאין, שהרי ב"ד סומכין על פר של ציבור ואין סמיכה אלא בבעלים, ואע"ג דודאי ב"ד בכלל ציבור, מ"מ ב"ד סומכין אף שלא עשו [ומיהו כיון דכל השבטים מביאין אף אותן שלא חטאו כדתנן ה' א' א"כ אף אותן שלא עשו בכלל הקרבן] אלמא שהן בעלים בכפרת הוראה [ומיהו לר"ש דאמר ב"ד וציבור מביאין ע"כ הא דב"ד סומכין על של ציבור משום שגרמו כמש"כ תו' מנחות צ"ב ב' וא"כ י"ל דלמ"ד ציבור מביאין גמי סמיכתן משום שהן גרמו ומיהו נראה דהפר מכפר על גרמן והן שייכין בכפרה] והלכך מסתבר דבעינן גודע להן, וכן משמע בהא דמביא לן הורו ב"ד ומתו ועמד ב"ד אחר וחזרו והורו ולא מביא לי' במתו וחזרו ב"ד אחרון ואמרו שהוא טעות, דזה ודאי פטור אבל כשהושלם לרוב ע"פ ב"ד אחרון והן חזרו בהן מביא לי' כיון דגמר החטא נעשה ע"י האי ב"ד הקיים, [וכן מבואר בירו' דמביא לי' בהורו מאה ומתו עשרה וחזרו מ"ו אי סגי בחזרת רוב החיים או בעינן רוב של מאה, והנה לענין עצם הדין ודאי סגי ברוב הקיים וחייבין לשמוע להן ולנהוג איסור בחלב שאסרוהו רוב ב"ד הקיים, ומ"מ לענין פר העלם מביא לי' אלמא דאין פר העלם בא אלא א"כ חזרו האי ב"ד שהורו וע"כ לא מביא לי' בירו' אלא באיכא רוב ב"ד השתא והן שהיו המורים אבל מתו כלן ועמד ב"ד אחר ואסרו מה שהתיר ב"ד הראשון אין מביאין פר, ולא מסתבר דהירו' מביא לי' דוקא למ"ד ב"ד מביאין, ועוד יש להוכיח דבעינן חזרה של ב"ד שהורו מהא דאמר יומא

פ' א' שאם עמד ב"ד והחייבו על שיעור זה פטורין מן הקרבן דאינן שבין מידיעתן, וכבר נתקשה בזה המל"מ פ"ב מהלכות שגגות, [עי' חוו"א כלים סי' כ"ג סק"י], אבל נראה דה"ט דפטורין דכיון דלא חזרו בית דין שהורו הו"ל כב"ד אחד אוסר ואחד מתיר ודעביד כמר עביד דעביד כמר עביד ונהי דלענין לאכול עכשו צריך לנהוג כב"ד שבדור הזה כדכתיב אל השופט אשר וגו' מ"מ לענין חטאת אין מחייבין להן ע"פ ב"ד דהשתא כיון דאכילתן היתה בהיתר שבשעת אכילה הלכה כב"ד הראשון ולפיכך מקרי לא שב מידיעתו דאף אם בשעת אכילה ידע שב"ד האחרון יפלוג על ב"ד דהשתא צריך לנהוג כב"ד דהשתא, ומה"ט אין מביאין נמי פר ע"פ ב"ד אחרון כל שלא שב ב"ד ראשון, שו"ר דבר יותר מחודש דצריך חזרת ב"ד שהורה בר"מ פי"ד ה"ד, דאע"ג דחזרו ב"ד אלא שלא ידעו אם הורו בדם או בחלב אע"ג דהציבור יודעין פטורין אע"ג דהר"מ פוסק דציבור מביאין מ"מ בעינן ידיעת ב"ד, וכן מבואר בתו' ד"ה אלא, שכתבו דלא הוי מצי למיקט הורו ב"ד אחר דלא אפשר כי אם בסנהדרי גדולה, ואי איירי בלא חזרו ב"ד ראשון לא שייך לדון בהורו ב"ד אחר דהרי אין כאן ידיעת טעות כלל אלא מחלוקת של תרי בי דיני ולא שייך להביא קרבן], ואפשר דהא דמבעיא לי' היינו בנודע לב"ד קדם שמת שטעו וב"ד אחרון חזרו והורו ואע"ג שנודע ביניתים לית לן בה באותו ב"ד כדאמר לעיל את"ל כיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף ה"ת בתרי בי דיבא אלא דמבעיא לי' כיון דאין כאן ב"ד שעשו רוב הקהל על פיהן והא דאמר א"ד ידיעה דההוא ב"ד שהורה בעינן היינו שחסר כאן ידיעת הב"ד של מיעוט הראשון דב"ד דהשתא אין ידיעתן מועלת אלא למיעוט אחרון אבל לא למיעוט ראשון וידיעה של ב"ד הראשון לא מהני שהרי ב"ד הראשון כבר מת.

ואם מתו ב"ד לאחר שנודע החטא של רוב ציבור למ"ד ציבור מביאין צ"ע אי מביאין בלא סמיכה, ולקמן ו' א' משמע דמת אחד מן הב"ד למ"ד ציבור מביאין לא אכפת לן במאי שמתו ב"ד, אבל לא נתפרש אי בעינן רוב ב"ד קיים או ג' לסמיכה.

ט) ולמ"ד ב"ד מביאין נראה דבעינן נמי ידיעת רוב ציבור, והן מתכפרין ג"כ אע"ג דב"ד מביאין משלהן ועליהן המצוה ומקרי קרבן שותפין כדאמר ו' א' מ"מ זכות המצוה מכפר גם עליהן, ויש סמך לזה מהא דאמרו מרובין ונתמעטו היינו פלוגתא דר"ש ורבנן ומדסתם לה משמע דאפי' למ"ד ב"ד מביאין מרובין בשעת חטא ומועטין בשעת ידיעה לר"ש פטורין ואי ב"ד מביאין בלא ידיעת הציבור מה לי נודע לב"ד כשרוב הציבור קיים ומ"ל כשנודע להם בשכבר מתו מקצתן מ"מ הם הכשילו רוב ציבור אלא ודאי דגם ציבור צריכין לדעת ושייכי קצת בכפרה, ובתו' נסתפקו בהורו ב"ד ומתו מיעוט הציבור הראשון שעשו ואח"כ עשו מיעוט אחרון למ"ד ב"ד מביאין [בתו' אין הדבר מבואר אבל ע"כ כונתם דאכלו אחרונים אחרי שכבר מתו ראשונים דאי אכלו רוב ציבור ואח"כ מתו מקצתן היינו מרובין ונתמעטו] ומשום שלא היו רוב ציבור נכשלין בחיים כאחת וזה ראוי להסתפק משום שאלה שהשלימו לרוב ציבור קיימין בשעת חיוב כמו שנסתפקו בגמ' במתו ב"ד אבל ידיעת ציבור בעינן וכ"ה ל' התו' ולא נודע כי אם אל אלו החיים, אלמא דבעינן ידיעת ציבור, ומיהו כשחטאו רובן ומתו מקצתן ואח"כ נודע לב"ד לרבנן דאולי בתר חטא ב"ד מביאין כדאמר מרובין ונתמעטו פלוגתא דר"ש ורבנן.

י) ג' א' מיעוט בחלב שע"ג הקבה ומיעוט בחלב שע"ג הדקין כו', כתבו בתו' דהאי ספיקא בין שנודע בינתים בין שלא נודע, ונראה דלמ"ד יחיד שעשה בהב"ד חייב אם נודע כשהיה מיעוט והביאו קרבן יחיד ואח"כ חזרו והורו ועשו מיעוט הקהל אינן מצטרפין, ויש מקום לומר דכל שנודע להן ונתחייבו ק"י אף שלא הביאו אין מצטרפין וסוגין כמ"ד יחיד שעבהב"ד פטור, אבל הר"מ פי"ג ה"ד כתב הביאו דחלב וע"ז בנודע בינתים אע"ג דפסק יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב [והא דנקטה הר"מ בנודע הוא לרבותא דאפי' בנודע מצטרפין אבל ה"ה בלא נודע ספיקא הוי וכמש"כ תו' ובל"מ שם לא כתב כן] והא דאמר הכא דהרי מיעוטי מצטרפין ולעיל אמרינן דמועטין ונתרבו לכו"ע פטורין לא דמי לדהכא דהתם נעשו מרובין משום שמתו מן הקהל ולא מקרי רובא אבל הכא כשנתוספו חוטאין שפיר מצטרף דעדיין לא נגמר חטא הראשון אע"ג שכבר נתחייבו בק"י בשעת חטא למ"ד יחיד שעבהב"ד חייב מ"מ הדבר תלוי שמא יוסיפו לחטוא שהרי ההוראה היתה לכולן ולא דמי לחטא כשהוא הדיוט ונתמנה להיות כה"ג.

וכתבו תו' דאם עשו רוב ציבור בתחלה ובהוראה אחרונה מיעוט אין המיעוט מתכפר ונראה כונתם כשנודע כבר שכבר נתחייבו בקרבן וכדין ידיעות מחלקות דעלמא, [ומיהו אם חזרו וטעו באותה הוראה קדם שהביאו כפרתן וסברי השתא דא"צ כפרה צ"ע אי מצטרף ועי' לק' ו' א' כגון דחטאו והדר חטאו כו' אלמא אע"ג דטעו קדם כפרה מייתי אכל חטא, אבל בירו' פ"א ה"ב מבעיא לי' גם כשעשו רוב ונודע דאמר שם הורו ב"ד חלב כיליא של ימין מותר כו' חזרו והחליפו ואכלו רוב בראשונה ורוב בשני' כו']. ונסתפקו אם בהוראה אחרונה איכא ריב ציבור, אי מתכפר מיעוט קמא, דאפשר דדוקא כשצריכים זל"ז מצטרפים, וספק זה הוא בשתי הוראות של חלב הקבה וחלב הדקין או חלב ודם אף שלא נודע בינתים והא דאמרינן דאין המיעוט מתכפר היינו דלמ"ד יחיד שעשה בהב"ד חייב מביאין קרבן יחיד.

והנה למה שפסק הר"מ כאת"ל דחלב ודם מצטרפין ואפי' נודע בינתים, אם עשה היחיד לאחר שחזרו בין שהביאו כפרתן בין שלא הביאו פטור בין שאכל חלב בין שאכל דם ואע"ג דבכל הוראה מאותן ב' הוראות לא נכשל רוב ציבור מ"מ כיון דמצטרפין להביא פר מקרי כל הוראה כפשטה ברוב ציבור, ואפי' חצי הקהל אכלו חלב ואחד אכל דם מקרי פשטה הוראה ברוב ציבור כיון דזה היחיד השלים לרוב ציבור, ומיהו אם היה רוב הקהל בחלב ואחד בדם לדעת תו' אין המיעוט האחרון מצטרף וממילא חייבין כלן ק"י וכש"כ העושה לאחר חזרה, ומיהו דוקא כשנודע בינתים למש"כ לעיל אבל לא נודע ספיקא הוי כמו שנסתפקו תו' באיכא רובא בהוראה אחרונה, ואם הורו בחלב ולא עשה אחד מהן עד שחזרו ואח"כ עשה היחיד שלא ידע חזרתן ודאי הוי כיחיד שעשה בהב"ד שלא פשטה הוראה ברוב ציבור.

והא דמבעי לי' במתו ב"ד אי ציבור מייתו היינו אפי' בחלב ודם כיון דחלב ודם מצטרפין ואפי' לאחר דורות הרבה מצטרף אע"ג דכבר נודע לב"ד והחזירו למ"ד יחיד שעבהב"ד פטור [דלמ"ד חייב כבר הביא כפרתן ומסתבר דלא מצטרפי כמש"כ לעיל].

ולפ"ז לעולם כשהורו ב"ד ועשו מיעוט הקהל צריך לחקור אם לא טעו ב"ד שלפניהם באחת מן הכריתות בזמן מן הזמנים ועשו מיעוט על פיהם, ומיהו כיון שנצטרפו ונודע שהן חייבין בפר אם חזרו והורו בדבר אחר אין מצטרף לדעת תו' וכש"כ כשכבר הביאו כפרתן.

ר"מ פי"ד מה"ש ה"ג, פסק להא דאמרו יבמות צ"ב א' דהתירו לאשה ונמצא דבעלה חי אין זו הוראה אלא טעות, ובל"מ הק' דלמאי דפסק הר"מ דיחיד שעשה בהב"ד חייב אין נפקותא בד"ז, וי"ל דמ"מ מש"ל ששגגו בה רוב ציבור שבא"י, ועוד דלמאי שפסק הר"מ דהוראה בחלב ודם מצטרפין יש נפקותא בד"ז לענין שהאשה משלמת לרוב ציבור וכיון דלאו הוראה היא אינה משלמת.

יא) ג' א' מיעוט בחלב ומיעוט בע"ז, נראה דחייבין ב' קרבנות של חלב ושל ע"ז דכל מיעוט חייב קרבן דמיעוט האחר מסעדו למחשב כרובא, וכבר נסתפקו בתו' בזה.

ג' ב' כגון שהרכין ראשו, נראה דלא הרכין ראשו לומר שגם דעתו כן דזה הוי שקר ואינו רשאי לומר שדעתו להיתר בזמן שדעתו לאיסור וקרוב הדבר שאם עשה כן אינו מן מנין הסנהדרין בהוראה זו, [עי' לק' ס"ק ט"ז] אלא נראה שהרכין ראשו לומר דכיון דרובן להיתר ע"כ הלכה כמותן, וה"ה באמר בהדיא דהוא מותר משום שהלכה כרבים.

שם ה"ק אי איכא כולם הויא הוראה ואי לא לא הויא הוראה, יש לעי' פשיטא כיון דלא הויא כמנין הסנהדרין שצריך בב"ד הגדול לאו ב"ד הוא, ועוד כיון דרובא ככולו כי אמר להם אחד טועים אתם למה פטורים, ונראה דה"ק אי איכא כלם הויא הוראה היינו דשתקו ולאפוקי מר"י דאמר דצריך הוראת כלם ממש או שיסכימו כלם להיתר או שירכינו ראשם להסכים דהלכה כרבים, אלא אם ההוראה ע"י הרוב סגי ובלבד שלא יהו האוסרין מוחין ואומרים טועים אתם דאז לא מקרי כולם בהוראה, ולא אתפרש אימתי ישתקו ולכאורה נראה דאף שאמרו האוסרין דעתם בשעת משא ומתן ושתקו בשעת מנין או בשעת הוראה מקרי שתיקה, ואמרו טועים אתם דתנן היינו בשעת הוראה לציבור, והל"מ פי"ג ה"א תמה בזה ולהאמור ניחא.

ומהא דפריך בגמ' האי הוא דחייב הא אחר פטור שמעינן דמימרא דר"י עד שיורו כולן הוא אפי' למ"ד יחיד שעבהב"ד פטור אינו פטור עד שיורו כולן אבל אם הוכרע ע"פ רוב היחיד חייב, ולמסקנא בשתק סגי אבל אם אמר טועין אתם היחיד חייב.

שם מיתיבי כו' ואב"א רב כאידך תנא כו' משמע דרב מפרש טעמא דר"ש לחוד למה פוטר ישב בבית ומשמע דאיכא לפרושי טעמא דר"ש דלא כרב ולא אתפרש מאי איכא לפרושי בלא רב, ואפשר די"ל דטעמא דר"ש דסבר אף שהוא קרוב לחובה פטור שכבר הוא מתכפר בפר שהפר מכפר על כל המכשולים שיצאו מהוראתן אבל רב מפרש טעמא משום שלא נתנה הוראה דחשיב כתולה בב"ד.

והא דפריך מהא דר"ש דאמר בתחלה גובין צ"ל דודאי ידע דמש"ל שוגג דאי הוי ס"ד דלא מש"ל שוגג אינו ענין לדרב, אלא סבר כיון דמפרסמא מלתא כולי האי מקרי תולה בדעת עצמו, וכן מסקינן דמודה ר"ש דאי הוי במתא וגבו בהדיא לפר אף שלא גבו ממנו מחמת איזה סיבה מ"מ מקרי תולה בעצמו, [משמ"כ שלא גבו ממנו מחמת סיבה ולא בפשוטו שלא גבו ממנו משום שלא חטא דמשמע דגובין מכולן דקיי"ל כר"י לק' ה' א' דכל שבט מביא אף אותן שלא חטאו וא"כ גם האנשים שלא חטאו גובין מהן].

ויש לעי' בהא דאמר דלא הוי במתא הלא בכל מקום שהיה היו גובין כיון דגובין מכולן, וי"ל דבשעה שגבו לא היה במתא אלא בדרך או בין הנכרים.

והא דנחלקו ר"י ור"ש אי מתרומת הלשכה הן באין היינו בפר שהציבור מביאין אבל לר"מ דב"ד מביאין ודאי מביתן הן מביאין.

יב) ג' ב' א"ת איכא ביניהו, מבואר מכאן דאף אם ודאי חטא וספק אם תולה בב"ד הוא אם לאו חייב א"ת, מיהו האי ספק קשה לפרשו שהוא ספק במציאות דאין כאן ספק במאורעות אלא לא הכריעו חכמים בדינו אי מקרי תולה בב"ד.

שם ר"מ מחייב, נראה דלא חייב ר"מ אלא בישב בביתו, ור"מ מחייב חטאת אפי' למ"ד ב"ד מביאין דהא ר"מ הכי ס"ל לק' ד' ב'.

ד' א' ול"מ למ"ד צבור מייתי כו', נראה דאפי' למ"ד בתחלה גובין עליהן אינו חייב חטאת ואף דהוי במתא וגבו בהדיא ואע"ג דלעיל פריך כיון דגבו עליהן הו"ל הודע היינו לענין פטור לגמרי אבל לר"א דהוי ספק גם כה"ג הוי ספק, וזה דעת הר"מ שפסק בפ"ד מה' שקלים דבתחלה גובין עליהן ופסק בפי"ד מה"ש ה"ה כר"א דספק, וזה מוכח בגמ' דהא דאמר ל"מ למ"ד צבור מייתי כו' ע"כ למ"ד בתחלה גובין עליהן דלמ"ד מתרומת הלשכה לא מפרסמא מלתא ומיהו י"ל כיון דהקרבן שלהן וצריכין לעמוד עליו מעמדות כדאמר תענית כ"ז מפרסמא מלתא, ונראה דר"א מחייב א"ת אף קדם שנתכפרו ומ"מ מקרי מפרסמא מלתא דכיון שנודע קלא אית לי'.

שם ספק מבעו"י נתכפר לו כו' והוו אמרינן לי' אי שאיל לא אשכח כ"נ הגי' בראשונים ותיבות דהכא בספק מבעו"י ספק משחשכה מיותר וא"א לישבם, ומשמע מכאן דאם נולד ספק בחטאתו אם הוא כשר ואי אפשר לו להביא אחר משום ספק חולין בעזרה חייב להביא א"ת, והכא בספק ביה"ש אינו מביא א"ת ולא נתפרש הטעם, ורש"י פי' שהרי ביה"ש כהרף עין כו' ואינו מובן, והרא"ש כתב דמוקמינן לי' בחזקת יום ואינו מובן דהא אמר שבת ל"ה א' העושה מלאכה ביה"ש מביא א"ת, ובפר"ח כתב דכהנים זריזין הן ואמרינן דודאי מבעו"י הקריבו, ונראה דלא איירי בספק גמור אלא שהכריעו בדעתם שעדיין יום אלא שלבו נוקפו אולי טעו וזה לא מקרי ספק להביא עליו א"ת, והא דאמר שהביא כפרתו ביה"ש לאו דוקא דאי הביא ביה"ש הוי ספק גמור ומביא א"ת, אלא סמוך לחשכה קאמר, ובזה ניחא קו' הש"א סי' י"ז שהק' על ר"ת זבחים ג"ו א' דדם נפסל בשקה"ח קדם ביה"ש מסוגין דביה"ש עדיין הוי ספק, דשפיר י"ל דספק מבעו"י היינו קדם שקה"ח ספק משחשכה היינו לאחר שקה"ח.

והא דאמר לא אשכח אינש דמשיילי' יש לעי' דלעיל פריך בפשיטות למ"ד בתחלה גובין עליהן למה פוטר ר"ש אלמא ליכא למאן דפטר למ"ד מתחלה גובין עליהן ואי הכא למ"ד מתרומת הלשכה הן באין קאמר או בלא הוי במתא א"כ שפיר י"ל דלמ"ד מתחלה גובין עליהן לכו"ע מביא חטאת וכדפריך לעיל הו"ל הודע ומשמע דלענין חטאת קאמר ואין מקור לדברי הר"מ דסתם דלעולם ספק וצ"ע.

שם תוד"ה שהביא, ושמא ה"נ איירי במחו"כ בע"פ כו', תימא הא הכא בחטאת חלב איירי דעל לא הודע מביא א"ת ובמחו"כ שנסתפק בכפרתו לא שייך א"ת, ואולי אין עשה דהשלמה על כל קרבן וקרבן שמקריב אחר תמיד של בין הערבים אלא על הראשון דכיון שהקריב קרבן אחד אחר תמיד של בין הערבים כבר לא הושלמו קרבנות היום על תמיד של שחר ושוב מותר להקריב עוד קרבנות אחר תמיד של ביה"ע ולפיכך בעה"פ שניתן לדחות עשה דהשלמה למחו"כ מותר להביא אחריו חטאת חלב.

יג) ג' א' לא מצית מוקמית לה כר"י כו' ב"ד מביאין עליהן כו', הרמב"ם ז"ל לא חש לדקדק בזה כמש"כ הל"מ פט"ו ה"ד, ואפשר דאע"ג דבגמ' דקדקו בזה מ"מ כיון דהר"מ כבר פירש הדבר בהדיא דציבור מביאין לא חש לדקדק, וכן י"ל בהא דתנן לק' ז' א' שאין ב"ד חייבין כו' דלא חש התנא למתני ב"ד כיון שכבר תנא פלוגתא דר"מ ור"י וכמש"כ הל"מ שם דהר"מ חולק על פירש"י דפירש שם דסתם לן תנא כר"מ, ואפשר שלא דקדקו כאן בגמ' אלא בברייתא זו דבעי למפטר ציבור בשגגת מעשה משום שהן פטורין בשגגת הוראה ואי בשגגת הוראה חייבין להביא פר אלא שאינן חייבין ק"י ראוי לשנות כן שיש מקום לומר דדוקא משום שב"ד מביאין עליהן והן פטורין דן התנא למילף מזה למפטרינהו שגגת מעשה, ובמקום שיש לטעות צריך לדקדק, ועוד י"ל דלמ"ד ציבור מביאין אין לדקדק באמת למפטר ציבור בשגגת מעשה שהרי גם בהוראה מביאין כפרה וכפרתן תחת ק"י אבל למ"ד

ב"ד מביאין והן פטורין אע"ג דבעלמא יחיד שעבהב"ד חייב שמעינן דציבור שאני הוי ס"ד למפטר צבור בשגגת מעשה ולפ"ז א"צ למש"כ לעיל סק"ו וניחא אף לפר"ח דפ' דמתני' ג' ב' דפוטר יחיד שעשה לאחר חזרה כמ"ד יחיד שעבהב"ד פטור ולא יתכן לפ"ז מש"כ סק"ו.

ג' א' אילימא ב"ד מ"ט דרבנן דמחייבין כו', לעיל ב' א' נסתפקו למ"ד יחיד שעשה בהב"ד פטור ב"ד גופיהו אי חייבין, ולכאורה קשה למאי דבעי למימר דפליגי ביחיד שעבהב"ד ל"ל לאוקמי ועשו מיעוט הקהל לימא כפשטא דברייתא ועשו ב"ד ופליגי לענין ק"י אי ב"ד חייבין, ומשמע דב"ד לכו"ע חייבין ק"י, וי"ל דא"א לומר ועשו ב"ד דמאי שנא דנקט ב"ד ליתני ועשה יחיד ולכך מוקי ועשו יחידין.

שם אר"פ דכו"ע יחיד שעבהב"ד פטור כו', אפשר דלא אמר דכו"ע חייבין כמו שהוא באמת לדינא לדעת הרמב"ם, דלא שייך למתני' ר"מ פוטר וחכמים מחייבין דלכו"ע חייבין למר פר העלם ולמר ק"י, ולפ"ז למאי דמוקי לה בפלוגתא דר"י ורבנן או בפלוגתא דרשב"א ורבנן נמי ס"ל דיחיד שעבהב"ד פטור.

ופסק הר"מ פי"ג ה"ב דאין ב"ד משלים לרוב ציבור, וכ' הכ"מ דטעם הר"מ דמפרש מ"ס ב"ד משלים לרוב ציבור היינו ר"מ ופוטר את היחידין קאמר ורבנן סברי אין משלים וחייבין בק"י והדברים תמוהין שהרי ר"פ קאמר דכו"ע יחיד שעבהב"ד פטור ואף אם אין ב"ד משלים מ"מ היחידין פטורין, ויש מקום לומר דפליגי אי ב"ד חייבין ק"י ונימא דב"ד לעולם חייבין בק"י שכל אחד מקרי תולה בדעת עצמו וכמו שנסתפקו תו' אבל קשה מנ"ל להר"מ לפרש כן דאפשר לפרש דפליגי אי חייבין בפר העלם, ומה שכתב הל"מ דגם רש"י פ' כן תמוה מאד דא"א לפרש דציבור מייתי ק"י דהא לכו"ע יחיד שבעהב"ד פטור, ול' רש"י ציבור מייתי ור"מ פוטר ציבור קאי אהא דאמר מאן חכמים ר"ש דאמר ציבור מייתי' וע"ז פרש"י דר"מ פוטר ציבור.

יד) ד' א' ואבע"א דאמרי זבה לא הויא אלא ביממי, יש לפרש דלא פליג אתירוץ קמא ובין בהערא בין בלילי מקרי אין הצדוקים מודים וכן בהכנסה וזורק ומושיט וכן בהשתחואה שלא כדרכה וקידה וכריעה, ומיהו א"א לפרש כן בקידה וכריעה דבכדרכה חייב בכל מה שעובדה אפי' פוער לפעור וא"כ לא שייך לדון בקידה וכריעה בכדרכה וע"כ הא דאמר השתחוי' דלית בה פישוט ידים ורגלים שריא היינו שלא כדרכה וא"כ האי אבע"א פליג אתירוץ קמא דאפי' שלא כדרכה צדוקים מודים אלא בקידה וכריעה שלא כדרכה אינם מודים, ולפ"ז יש לפרש כל הסוגיא כן דלתירוץ בתרא מודים צדוקים בהערא אפי' בשומרת יום וכן מודים בהכנסה וזה דעת הרמב"ם פי"ד ה"ב, שלא הביא רק תירוץ בתרא, מיהו קשה דבגמ' הגי' ואבע"א דאמרי השתחוי' גופה כדרכה הוא דאסור דאית בה פישוט כו' ואולי צ"ל [שלא] כדרכה, ויש לפרש גי' דידן כדרכה היינו כדרך השתחוי' דאית בה פישוט ידים ורגלים, ועוד י"ל דבכדרכה קאמר שאם דרך עבודתה בפישוט יו"ר אינו חייב בכריעה וקידה, ולפ"ז י"ל דלדידן נמי אינו חייב בקידה וכריעה לפטור מדין השתחוי' דהא דמרבינן סנהדרין ס' ב' השתחואה שלא כדרכה היינו באמת בפישוט יו"ר כדאמר שבועות ט"ז ב', אלא בעבודתה בהשתחוי' גם כריעה וקידה מכלל השתחוי' וזה אין הצדוקים מודים, ולפ"ז אין הכרח דהדר בו מתירוץ קמא, אבל מדברי הר"מ שם נלמד דחייבין בכריעה בכל עכו"ם אפי' שלא כדרכה.

ובתו' סנהדרין ל"ג ב' ד"ה שטעה, כתבו דבהערא שלא כדרכה אין הצדוקים מודים, וסיימו אע"ג דפריך התם אההיא שינויא מ"מ לפי המסקנא איתוקים ההיא שינויא שפיר, ונראה כונתם דלמאי דאמר דברייתא בלילי איירי שפיר י"ל דהערא שלא כדרכה אינם מודים בין בש"י ובין בנדה עצמה ובין בשאר עריות, והר"מ לא הביא ד"ז כיון דלא אתמר בסוגין לענין הוראה.

ונראה דהא דמשני דאמרי כדרכה אסירא שלא כדרכה שריא אינו אלא לצד האיבעיא לקמן דהורו שאין חרישה בתורה לא הוי כעוקר כל הגוף אבל אי חרישה מקרי עקירת כל הגוף גם השתחוי' חשיבא עקירת כל הגוף, ואע"ג דמודים בכדרכה התם לאו מדין השתחוי' הוא דהא בכל עבודות חייב בעבודתה בכך.

ואפשר שזו דעת הר"מ שם שפסק שאם עקרו אב מאבות המלאכות ב"ד חייבין אע"ג דלא אפשטא בגמ' משום דרהיטא דשמעתא בהא דמשני דאמרי בכדרכה אסירא שלא כדרכה שריא דלא חשיב עקירת כל הגוף, ועוד י"ל דהר"מ מפרש דהא דפשיט רבינא דאין שבת בשביעית כביטול מקצת דמי ה"ה דפשיט בעיא דרב יוסף דשקולין הן. [מיהו קשה למה לא הביא הר"מ בעי דר"ז ונראה דגריס בבעי דר"ז אין חרישה בשבת בשביעית וכ"ה גר"ח וכ"ה בתוס' הרא"ש. ולפ"ז ר"ז בעי את"ל דחרישה מקרי עקירת כל הגוף ולפ"ז משמע דלא פשיט אלא בעי דר"ז וצ"ע].

וכ' הר"מ פי"ד ה"ב שאם עקרו כל הגוף או שהורו בדבר שהצדוקים מודים חייב היחיד, ונראה דאפי' למ"ד יחיד שעבהב"ד פטור הכא חייב דלא מקרי הוראה אלא שגגה.

יש לעי' בהא דאמר שאם התירו הוראה חייבין דאמרי הוראה באשה דוה הוא דכתיב נהי דליכא איסור ביאה לחייב כרת מ"מ איכא איסור קריבה ולדעת כמה פוסקים איכא לאו דאוריתא כמש"כ ש"ך יו"ד סי' קנ"ז סק"י, ונהי דהלכה למעשה מש"ל דאמרו הלכה למעשה שאין מביאין חטאת על הוראה, מ"מ כיון שלא הותרה הוראה אם הערה הו"ל כהתירו להנשא והלכה וקלקלה דלא מקרי תולה בב"ד. וכן יש להקשות בהא דאמר השתחוי' כדרכה אסירא שלא כדרכה שריא, א"נ דוקא בפישוט יו"ר אסירא, נהי דלא הויא עבודה אכתי לא גרע מכיבד לפניה דעובר בל"ת כדתנן סנהדרין ס' ב' וצ"ל דאין הצדוקים מודים בכל הני ואיירי בהתירו ב"ד כל הני, א"נ לא בעינן שיורו בדבר שאין הצדוקים מודים אלא בעיקר הוראה דהיינו באיסור כרת אבל מה שהתירו איסור לאו שאינו אלא גרמא שתהא הוראתם למעשה בזה לא אכפת לן אף אם הורו בדבר שהצדוקים מודים.

טו) ד' ב' מזידין ועשו שוגגין מביאין כשבה, נראה דאפי' אחד מהן מזיד בטלה הוראה ואפי' הוי מאה ואחד מזיד בטלה הוראה דבעינן שיורו כלן והא דמסקינן לעיל דבהרכין ראשו או שתיק מקרי הוראה היינו שהסכים שהציבור צריכין לעשות כהרוב וכמש"כ לעיל ס"ק י"א וכן הא דתנן לעיל אחד מהן גר כו' אפי' בהורו מאה עסקינן דכיון דקולר תלוי בצואר כלן והרי הוראה יצאת מב"ד שאינו ראוי להוראה, [בירו' איכא פלוגתא בזה].

ומיהו אם היה במושב ב"ד פחות מע"א ודאי אין מביאין פר בהוראה זו דבעינן ב"ד הגדול כדתנן ה' א' ואין פחות מע"א, וכן נלמד מהא דאמר לעיל ג' ב' אי איכא כולם הויא הוראה כו' ואע"ג דעיקר קרא דבעינן דשתיק מ"מ ממילא משתמע דבעינן הוראת ע"א דכל עדת היינו כל הסנהדרין.

והא דאמר בירו' דהא דתנן ידע אחד מהן שטעו איירי כשלא נכנס ופריך אי לא נכנס מעכב ומשני הא מני רבי היא דאמר דוקא מופלא שבב"ד מעכב, נראה דר"ל דאחד מן הקבועים לא היה והשיבו אחר במקומו וכמש"כ רש"י ד' ב' ד"ה או, תדע דאם נימא דאינו מעכב כלל מנין ע"א קאמר, מנ"ל להוכיח כן דלמא איירי שהושיבו אחר במקומו אלא ע"כ באמת בהכי מוקי לה, אבל מנין ע"א לכו"ע מעכב.

והנה הירו' לא ניחא לי' לאוקמי בהרכין ראשו או שתק אפשר דס"ל דבעינן הוראת כולן ממש היינו שטעו כולן אבל מה שאמר זה שידע שטעו לעשות כהרוב לאו הוראה היא [עי' ס"ק י"א].

טז) ב' ב' כגון דידע דאסור וקא טעי במצוה לשמוע ד"ח, כבר כתבנו לעיל סק"ה דברי רמב"ן דדוקא כשלא דן לפניהם אבל אי דן לפניהם ולא קבלו דבריו חייב לשמוע להן כדאמר ר"ה כ"ה א', ויש לעי' דבירו' מוקי לה בשזה עומד בתשובתו וזה עומד בתשובתו, והיה נראה לומר דכל שידע שטעו ועשה מקרי שוגג אע"ג דחייב לשמוע להן כיון דאיכא ידיעה לדידי' וראוי לו שיתחזק עליהן ולבררן ומקרי שגגה, ומיהו קשה לפ"ז ל"ל לאוקמי שטעה לוקמי' בשדן לפניהם ולא הועיל, ולו"ד רמב"ן י"ל דה"ק שידע דאסור וקא טעי לאכול החלב ע"י מצוה לשמוע דברי חכמים וקא קרי לי' טעי משום דהאמת היה שהוא אסור שהרי ב"ד טעי, ומתחלה סבר דזה לא מקרי שגגה אלא תולה בב"ד ואי קדם שדן לפניהם מזיד הוא, ואפשר דגם רמב"ן פי' כן [ואין דברי רמב"ן תח"י] אלא שהוכרח לפרש דקדם שדן לפניהם אינו רשאי להקל מהא דפריך מזיד הוא, מיהו בירו' אמר שהוא טועה לומר תורה אמרה אחריהן כו' וקשה לעמוד על ל' הירושלמי ומשמע שם שחייב להחמיר וצ"ע, והא דאיתא בירו' שם שאם אומר על ימין שהוא שמאל א"צ לשמוע אליהן צ"ע דבעלמא דרשינן איפכא אפי' אומר על ימין שהוא שמאל.

יז) ד' ב' הא שוגג דומיא דמזיד חייב כו', לכאורה אינו מובן דוקיא מהיכי, ואפשר לפרש דהכי דייק דהאי מזידין היינו מבעטין כדאיתא בירו' ור"ל שלא הסכימו לציית ב"ד בזה והיו מחזיקין את ב"ד כטועין ואת החלב לאיסור, והנה הדין נותן שאין בביעוטן ממש ואם תולה בב"ד שנתחלף לו חלב בשומן פטור משום דהשתא לאו שם חלב עלי' כלל, גם זה המבעט שנתחלף לו חלב בשומן פטור ולא דמי למבעט דלעיל ב' ב' דאמר דחייב דהתם מחזיק את הוראת ב"ד לאמת שאינו תולה בהם אלא בעצמו והוי שגגה דידי' אבל כשמבעט ואומר שהוא אסור אין בביעוטו ממש ופטור אף בנתחלף לו חלב בשומן למאן דפוטר בזה, והשתא דייק שפיר ממתנ' דנתחלף לו חלב בשומן חייב דאם איתא דפטור ל"ל למימר דשוגג ועשו מזידין פטורין [ר"ל מקרבן יחיד דומיא דמזידין ועשו שוגגין] משום דמזיד לאו בר קרבן הוא תיפוק לי' דפטורין משום שאין כאן איסור חלב כלל בשעת אכילה שהוא מותר מצד הוראת ב"ד, אלא ודאי אין דין הוראת ב"ד אלא בתולה בהן ועושה מחמת הוראתן וה"נ בעושה מזיד אין כאן פטור של הוראה אלא פטור מזיד [ואע"ג דלא נאמר דין נתחלף לו חלב בשומן אלא בעשו רוב ציבור בשגגת הוראה אבל במקום שאין ב"ד מביאין פר אין היחיד פטור למאי דקיי"ל יחיד שעשה בהב"ד חייב וכמש"כ לעיל מ"מ דייק שפיר דמשנתנו ס"ל יחיד שעבהב"ד פטור וכדתנן במשנה קמייתא] ומשני דאה"נ דפטורין גם מצד הוראה ואפי' נתחלף להם חלב בשומן אלא איידי דתני רישא תני סיפא, ומיהו מפרש"י משמע דדייק דהוי מילתא דפשיטא דמזידין פטורין וס"ד דלדיוקא אתא דדוקא מזיד פטור אבל אינו תולה בב"ד והוא שוגג חייב, ולפ"ז י"ל דמבעט ונתחלף לו חלב בשומן לכו"ע חייב. [ובגליון הק' למש"כ תו' להסתפק דלמ"ד נתחלף לו חלב בשומן פטור אם כל הקהל נתחלף להם חלב בשומן מביאין פר, א"כ נימא דאשמעינן דנתחלף חלב בשומן לרוב ציבור חייבין בפר וכיון דלא ידעינן אי אשמעינן דחייבין קרבן יחיד או חייבין פר לא אפשטא בעיא דרב"ח, וי"ל דמתנ' דפטורין היינו מק"י וכמש"כ לעיל והלכך שפיר דייקינן דנתחלף להם חלב בשומן חייבין].

גרסינן בירו' מזידין ועשו שוגגין [אפשר דצ"ל שוגגין ועשו מזידין] וכי יש זדון לשגגה ליחיד אצל הוריות ב"ד [נראה דפריך מאי שייך מזידין לציבור הלא חייבים לשמוע לב"ד אף שנראה להם שהוא טעות] תבריא בשם ר"ל בשלא קבלו רוב הציבור עליהן [ר"ל שהן מבעטין ואינן נכנעין להוריות ב"ד בהורי' זו] ר"ז בשם ר"ל כשבעטו בהוריתן מה נפקא מביניהו קבלו עליהם וחזרו ובעטו ע"ד דחבריא [נראה דצ"ל דר' זעירא] כיון שבעטו פטורין ע"ד דר"ז [נראה דצ"ל דחבריא] מכיון שקבלו עליהם משעה ראשונה הרי אלו חייבים, וצ"ע כי קבלו מאי הוי השתא מיהא מזידין הוו, ואי כשבעטו אחר אכילתן קדם שחזרו ב"ד ניחא ומאן דמחייב לא חשיב להו תולה בב"ד כיון דבעטו השתא אבל משנתנו משמע דעשו מזידין, ואפשר דאמר מכיון שקבלו עליהם כו' חייבין היינו פר העלם אע"ג דאכלו לאחר שבעטו כיון שקבלו אין בעיטתן כלום ומסתבר דאיירי כשהזידו על סמך הוראת ב"ד אע"ג שהחזיקום לטועים ולא סמכו עליהם אבל צננו בעיניהם את איסורו, וסמכו עליהם להזיד.

יח) ד' ב' או שהיה אחד מהן גר כו', מבואר דאף אם ישבו בהוראה בלתי ממונים בסנהדרי גדולה הוי הוראה וכ"כ רש"י בהא דלא היה מופלא של ב"ד, וכן מבואר לעיל ג' ב מאה שישבו להורות כו' אע"ג שאין ממנין יותר מע"א, ויש לעי' הא לא נחלקו ר"י וחכמים לק' ה' א' אלא אי חייבין על הוראת ב"ד של שבט אבל לכו"ע בעינן ב"ד הממונה לקהל, ונראה דיש להם רשות לב"ד הממונה להושיב יחידים אחרים להוסיף על ע"א או בתוך מנין ע"א כשחסרו שלא באו הממונים, ונראה דגם היחידים האלו שמושיבין להוראה אחת יש להם דין סנהדרין וצריכין להיות שלמים בכל התנאים הצריכים לסנהדרין, שהרי נתמנו לשעה ומה לי מינוי לשעה מ"ל מינוי לעולם.

ד' ב' והתם מנ"ל כו' נראה דשאיל מנ"ל למפסל גר וממזר ואינך, אבל לא שייך לפרש מנ"ל דבעינן ראוין להוראה שהרי הן ב"ד להוראה ואיך יהיו אינן ראוין להוראה, והא דאיצטריך כאן גז"ש אפשר דכאן בהוראת איסור והיתר קיימינן שדינן ביחיד וא"צ ב"ד אלא דלענין פר העלם אין דינו אלא בב"ד הגדול והו"א דאף אם הושיבו ביגיהן ממזר לית לן בה כיון שהוא חכם ולזה קאמר דעדה שבכאן כעדה דעלמא ובעינן כלן ראוין להוראה.

שם רש"י ד"ה או, לפי' קמא האי מופלא היינו חכם מופלא וגדול מהן, אף שאינו ממונה לאיזה סיבה, ולפי' בתרא מופלא שאינו מסנהדרין אינו מעכב, אבל אם כבר היה מופלא זה מופלא שבב"ד אלא שנסתלק עכשו מחמת זקנה שאין לו בנים הוא מעכב בהוראה שהיה להם לשאול את פיו, ואע"ג שאי אפשר להכניסו במושב ב"ד שהרי אינו ראוי להוראה מ"מ אפשר לשאלו ולקבל מפיו, ולפי' הב' גם מופלא שנסתלק אינו מעכב והכא במופלא שהלך לדרך איירי וכ"מ בירו' דאמר אי בשלא נכנס מעכב ומשני הא מני רבי דאמר דדוקא מופלא שבב"ד מעכב אבל אחר לא והיינו ע"כ בממונה עכשו קיימינן, [אח"כ ראיתי דבגמ' לק' ז' א' דאמר אילימא דהוא מופלא כו' מבואר דאף שלא היה מסנהדרין מעכב וכמש"כ רש"י שם ד"ה כשבה, וע"כ צ"ל דמש"כ רש"י כאן ואיכא למימר כו' לא בא לאפוקי שאם לא היה כלל בסנהדרין אינו מעכב, אלא בא לתת טעם מ"ט לא מינוהו בסנהדרין כיון שהוא מופלא, ומיהו בירו' ל"מ כן וכמש"כ לעיל וצ"ע, ועי' לק' סי' ט"ו סק"ו], ולמש"כ לעיל סק"ה מוכח דחכם מופלג שאינו מסנהדרין אינו מעכב ומיהו הא דאמר שאם לא היה מופלא שם אינו הוראה היינו דוקא בשלא היה אבל אם היה וחלק עליהם אלא שרבו המתירים ושתק המופלא ודאי הויא הוראה ולפ"ז אין ראי' מהא דאמר דתלמיד שהגיע להוראה היינו שב"ע דמופלא שאינו מב"ד אינו מעכב די"ל דאיירי באמר דעתו ולא קבלו ממנו ומיהו למש"כ רמב"ן דאיירי בלא דן לפניהם שפיר ראי' מכאן דאינו מעכב.

יט) ד' ב' או ממזר או נתין, יש לעי' נתין הייבו גר ול"ל פסול נתינות, וי"ל דנתין פסול אפי' אמו מישראל דאינו פסול משום גר כדאמר יבמות מ"ה [ולא כר"י קדושין ט"ז א' דבת גר זכר כבח"ז דא"כ פסול לסנהדרין כדתנן סנהדרין ל"ב א' דבעינן משיאין לכהונה, וכדתנן קדושין ע"ו א' אין בודקין מן הסנהדרין ולמעלה, א"נ אפי' כר"י ואביו מישראל ואמו נתינה דאילו אמו גיורית לכו"ע בתו כשרה לכהונה] ומיהו לדעת רמב"ן דנתין לא אסרה בו תורת דורות א"כ הדין נותן דישראל שנשא נתינה או נתין שנשא ישראלית בתו כשרה לקהל, ומיהו לענין כהונה בתו פסולה מק"ו מאלמנה לכה"ג כדאמר יבמות מ"ה וא"כ פסול לסנהדרין, ומיהו עדיין יש לדון אי בנו משיא בתו לכהונה, עי' בהגר"א אה"ע סי' ד'.

כ) ה' א' מאן תנא אמר ר"י ת"ר כו' דלא כר"א כו', הר"מ פי"ד ה"ד פסק דאפי' ציבור יודעין ומודיעין לב"ד פטורין דבעינן שנודעה להם לב"ד מעצמן ובל"מ שם הק' דא"כ למה מוקמינן דלא כר"א ע"כ שאני הכא דבעלמא אף אם הודיעוהו אחרים סגי, וי"ל דמ"מ לענין ידיעה באיזה חטא אין לחלק ביניהם, והנה דין משנתנו הוא אפי' לר"י דציבור מביאין תדע שהרי הר"מ פסק כר"י דציבור מביאין ופסק למשנתנו ושמעינן מכאן דאף למ"ד ציבור מביאין מ"מ ב"ד ג"כ מתכפרין על שגגת הוראתן עם כל שבט ושבט, שאם אינן מתכפרין אלא הוא תנאי בחיוב ציבור אינו ענין להא דר"א.

וב"ד הסומכין לא בעינן שיהי' מאותו שבט שאין הב"ד בכלל המתכפרין מחמת עשי' אלא מחמת שגגת הוראה, ואפי' אם עשו ב"ד, וכן לר"י דאית לי' גרירה וא"כ ראוי לחייב ב"ד ג"כ מצד גרירה אף שלא עשו, מ"מ שגגת ב"ד חלוקה משגגת ציבור ועיקר כפרתן בעקבה של שגגת הוראה והלכך הן משתתפין בכפרה בכל שבט ושבט, ואפשר דב"ד צריכין ב' כפרות מצד מעשה או גרירה ומצד הוראה, ולמ"ד בתחלה גובין עליהן גובין גם מב"ד כל שבט מאנשי שבטו, [והא דאמר ציבור מביאין לא בא לאפוקי שאין ב"ד משתתפין עמהן אלא לאפוקי ממ"ד דב"ד לחודיהו מייתו] ומ"מ דין סמיכת ב"ד אין תלוי באנשי שבט שאין סמיכתן אלא מצד שגגת הוראה שהרי לר"ש ב"ד מביאין בפ"ע ומ"מ סומכין וכמש"כ תו' מנחות צ"ב ב' ד"ה הא, ואין לומר שאין כפרתן שלהן אלא מצד הוראה, ומ"מ הן מתכפרין בשל ציבור מצד עשי' שהרי סומכין אף שלא עשו ור"ש לית לי' גרירה. [שו"ר בירו' דלמ"ד ציבור מביאין ג' של כל שבט סומכין ורב"ד על גביהן].

ונראה דכשם שב"ד צריכין לדעת החטא, כן למ"ד ציבור מביאין צריכין הציבור לדעת באיזה חטא ולמש"כ לעיל סק"ט אפי' למ"ד ב"ד מביאין מ"מ צריכין גם ציבור לדעת החטא, וא"כ צריכין לדעת באיזה חטא חטאו, וצ"ע לדעת הר"מ אם צריכין לדעת מעצמן או סגי הודיעום אחרים.

כא) ה' ב' שבט אחד בהב"ד הגדול מי מייתי שאר שבטים כו', אע"ג דשבט אחד איקרי קהל מ"מ עדיין הדבר מסופק במה שאמרה תורה קהל אי קהל שבט בכלל או כל הקהל קאמר והדבר מסור לחכמים להכריע, והלכך אע"ג דאתרבי לענין הבאה שכל שבט מביא, עדיין ראוי להסתפק לענין תנאי החיוב דבעינן רוב הקהל אי סגי בשבט אחד, ומיהו לענין חיוב השבט ודאי לא גרע ב"ד הגדול מב"ד של אותו שבט אלא דמבעיא לי' אי מייתו שאר שבטים בהדייהו ומסיק דמייתי שאר שבטים, ונראה דמהא דאית לי' לר"י פסחים פ' א' דשבט אחד טמא עושין בטומאה ליכא למפשט, דהכא כיון דבעינן מכשול של ב"ד הגדול לא נשלם הכשלו עד שיעשו רוב כל הציבור.

ועוד י"ל דקים לי' דאותו שבט חייב שהוא בכלל קהל כמו דמקרי ציבור לענין פסח אלא דמבעיא לי' אי אתרבי גרירה בליכא רוב שבטים.

ומיהו לר"ש ע"כ מבעיא לי' דשבט אחד לא יהא בכלל קהל שבתורה אע"ג דלענין פסח אית לי' לר"ש פסחים שם דשבט אחד עושה בטומאה, וע"כ דהכא בעינן טפי וכל זמן דלא קים לי' לר"י דשבט אחד מקרי קהל כאן שפיר י"ל דגם לר"י אינו בכלל קהל אלא מפני דכבר אתרבי שבט שעשה בהב"ד של אותו השבט.

שם מאן חכמים אילימא ר"מ רובא בעי, ולא מצי לשנויי דר"מ אשמעינן דאפי' אי איכא רוב הקהל באותו השבט אין ב"ד של שבט חייבין דרוב הקהל אינו מועיל כאן דאף ר"י לא קאמר אלא דב"ד של שבט לשבטו הוי כב"ד הגדול לכל ישראל, אבל ר"מ דלא סגי לי' בעשיית שבט אלא בעי עשיית רוב הקהל פשיטא דבעינן ב"ד של כל ישראל דכל רוב ורוב שבישראל תלוי בהם ולא ב"ד של שבט דאע"ג דשבט זה גדול והן רוב ישראל מ"מ ב"ד של שבט לא נמנו מכח רוב ישראל אלא מכח שבט ואין סברא לחלק בדין שאם יעשה רוב זה יהיו חייבין ואם יעשה רוב אחר יהיו פטורין.

והנה לפי מה ששנה רבי במשנתנו פלוגתת ר"מ ור"י ור"ש הדרינן לכללא דהלכה כר"י לגבי ר"מ ור"ש כדאמר עירובין מ"ו ב', זולת לענין הורה ב"ד של אחד מן השבטים אין הלכה כר"י דחכמים פליגי עלי' ואע"ג דמוקמינן לה בגמ' כר"ש מ"מ כיון דשנה לן רבי בלשון חכמים הלכה כמותו, ומיהו לענין שבט ששגה בהב"ד הגדול היה לן לפסוק כר"י אבל הר"מ פי"ב ה"א ופי"ג ה"ב, פסק דבעינן רוב הקהל או רוב שבטים ודלא כר"י דסגי ברוב שבט אחד, ונראה טעמו דחיוב כל קהל וקהל, וחיוב שבט אחד אינן תלוין זה בזה תדע שהרי איבעיא לן לר"י ור"ש ונהי דאפשטא דס"ל דאקרי קהל מ"מ יחידאי ניגהו וכדאיפלגו חכמים פסחים שם והכי קיי"ל התם דבעינן רוב ישראל, והכי נמי לא קיי"ל כותיהו בהא, וממתנ' נמי דיקא דקתני בדברי ר"י ז' שבטים שחטאו כו' אע"ג דר"י גופי' ס"ל דאפי' שבט אחד שעשה כלן מביאין מ"מ רבי לא שנה אלא ז' שבטים משום דרבי לא שנה אלא במה דר"מ לחוד פליג עלי' אבל בשבט אחד רבים פליגי עלי' ואע"ג דבסיפא תנן וחכ"א אין חייבין אלא על הוריית ב"ד הגדול כו' ומוקמינן לה כר"ש עיקרו אשמעינן דאין חייבין על הוריית שבט ולא בא לסתום כר"ש לענין שבט שעשה בהב"ד הגדול, וסמכינן אהכיטא דשמעתא פסחים ע"ט ב' דבעינן רוב ישראל ולא סגי ברוב שבט.

ומש"כ בל"מ שם דלכו"ע לא סגי בשבט אחד והא דמבעיא לי' לר"י ור"ש בשבט אחד היינו בשבט שהוא רוב ציבור ומשום דקיי"ל כרשב"א אי אפשר להולמו כלל בגמ', ול' הר"מ בפיה"מ כשהיה רוב קהל, הוא מתפרש כמו בהיה רוב קהל.

והא דפסק הר"מ כרשב"א משום דמשנתנו כרשב"א דקתני רישא כל הקהל או רובו והדר תני ז' שבטים או רובן וע"כ דסגי ברוב קהל או ברוב שבטים וכ"כ הר"מ בפי' המשנה ולפרש"י קשה למה כפל התנא כיון דרישא וסיפא איירי ברוב קהל ורובן של שבטים, וי"ל דרישא עיקרו איירי בכל הקהל וכדקתני רש"א י"ג פרים והיינו בכל הקהל דר"ש לית לי' גרירה וסיפא ברוב שבטים והא דתני רישא או רובו אגב כל הקהל נקיט רובו.

ומבואר בסוגין דחכמים דפליגי ארשב"א לא סגי להו ברוב קהל בלא רוב שבטים וצ"ע מנ"ל כיון דרובן ככולן מנ"ל דבעינן גם רוב שבטים.

ה, ב' כגון שחטאו ו' שבטים והן רובן של קהל, פרש"י דלא אמר ר"ש דכל קהל מביאין אלא באיכא רובא בגברי ורובא בשבטים, ומיהו מברייתא אין הכרח לזה דאיכא לאוקמי בשבט אחד והוא רובא של קהל, וצ"ל דקים לי' לגמ' הכי בסברא וצ"ע מנ"ל הלא לר"י בשבט אחד אתרבי גרירה ואתרבי כל קהל וקהל ומיהו לר"י שאני כיון דאית לי' גרירה וחייבין כל ישראל דין הוא שמביא כל קהל וקהל, ולולא פרש"י י"ל דהאי כגון שחטאו ו' שבטים דאמר ר"ל דהכא בדין ו' שבטים והן רובא איירי וכדאמר רשב"א אבל ברייתא איירי דשבט אחד הוא רוב הקהל, [ומיהו בירו' אמר דלא אמר רשב"א אלא בו' שבטים אבל לא בד' וה' שבטים אבל הר"מ לא פסק כן], [ולפרש"י קשה הא דאמר ר"י לעיל בברייתא חטאו שני שבטים מביאין ב' פרים ואם איתא דר"י לית לי' גרירא למה מביאין כל שבט ושבט, וי"ל דלר"י דמחייב שבט בהוראת ב"ד של שבט דין הוא שאם הורו ב"ד של ראובן וב"ד של שמעון חייבין שני פרים וכמו כן בהורו ב"ד הגדול ועשו שבט ראובן ושבט שמעון לא גרע ב"ד הגדול מב"ד של שבט והוי כב' הוראות אחת לשבט ראובן ואחת לשבט שמעון, אבל לר"ש דאין חייבין אלא בהוראת ב"ד הגדול ובעינן הוראה לכל ישראל יחד ומקרי חד הוראה אלא דלענין הבאת כפרה חייבה תורה כל קהל וקהל בזה שפיר י"ל דכל שלא נכשלו רוב הקהל בגברים ובשבטים מתכפרין בקרבן אחד].

יש לעי' בחטאו ז' שבטים ומיעוט של שבט הח' לר"ש במאי מתכפרי האי מיעוט ואפשר שהן משתתפין עם שבט אחד כדין ה' או ו' שבטים ומיעוט מן השבט הז' לפרש"י דמביאין פר אחד.

כב) ה' א' ידעו שהורו וטעו מה הורו כו', כתב הרא"ש בתוספותיו אם התירו ב"ד חלב הקיבה ואכלו ציבור חלב ואינם יודעים מה אכלו מביאין אשם תלוי ואם כונתו ז"ל קדם שחזרו ב"ד פשיטא שהרי הוא ספק חלב ספק שומן ממש אלא כונתו ז"ל אף אחר שחזרו ב"ד דהוי ספק אם חייבין פר או חטאת יחיד, ומביאין א"ת משום ספק חיוב חטאת יחיד, ומיהו אין ד"ז אלא למ"ד יחיד שעשה בהב"ד, פטור אבל למ"ד יחיד שעבהב"ד חייב ה"נ חייבין כשבה או שעירה כיון דאין כאן חיוב פר מספק ממילא חייבין חטאת יחיד וכמש"כ הר"מ פי"ד ה"ד, בלא ידעו ב"ד מה הורו מביאין הציבור חטאת יחיד.

כג) ו' ב' מאי הוי עלה ת"ש כו', בת"י יומא נ' א' האריכו בסוגין ודבריהם ז"ל סתומין ונראה דבתחלה פירשו דמסקנת סוגין דגם לר"ש מת אחד מב"ד פטורין, ואע"ג דחשיב לי' ר"ש לפר יוה"כ כק"צ לענין שאם נתכפרו באחר הוא רועה, התם לאו בק"צ תליא מלתא אלא כל קרבן דלא מש"ל בו ולד ותמורה לא נאמר בו דין מיתה אלא רועה וכדאמר ר"ש הכא בברייתא, ולפ"ז הדין נותן דאם מת כה"ג הוי פרו כחטאת שמתו בעליה, ולפ"ז קשיא להו הא דאמר יומא שם דנ"מ דלא מייתו כהנים פר בהוראה, ומשמע דמ"מ לא מקרי חטאת שמתו בעליה ולזה תירצו דלענין אין ציבור מתים ודאי כהנים עדיפא מב"ד ויש להם דין ציבור כיון דאין מיתה בכל הכהנים דגמירי דלא כלו שבטא [ומשמע להו דה"ה דלא כלו כהנים] ובשם הרב פירשו דלכך פר יוה"כ עדיף כיון דאינו בא על חטא מבורר כל דנשתיירו כהנים לא חשיב מתו בעליה. [מיהו מה שתירצו דהא דאמר לענין שעיר ר"ח דלמא מייתו מרייהו דהנו זוזי הייבו משום דכל המעות של השעיר היה שלו אינו מובן דה"נ כל המעות של פר היה של כה"ג שמת, ואי משום דקנו כל הכהנים לכפרה ה"נ קנו כל ישראל את השעיר לכפרה, וגם קושיתם לכאורה לא קשה דקדם דקים לן שאין ציבור מתים ודאי י"ל דכל שמת אחד מן המתכפרין הו"ל כחטאת שמתו בעליה, אבל למאי דמסיק שאין ציבור מתים ודאי י"ל דגם כהנים בכלל ציבור כיון שאין בא על חטא מבורר] וחזרו התו' ופירשו דמסקנת סוגין דלר"ש מת אחד מן הב"ד חייבין דב"ד כציבור דאין טעם פר יוה"כ משום דכהנים איקרי קהל אלא אפי' שותפין הן בחטאתן רועה דאפי' פר העלם רועה כיון דלא מש"ל בו ולד ותמורה, וכ"ת נהי דגם פר העלם רועה משום דלא נאמרה מיתה אלא במקום דמש"ל ה' חטאות המתות, מ"מ אכתי לא שמעינן דב"ד כציבור לענין שאם מת אחד מן הב"ד יקרב, פי' בתו' שם דהלכה נאמרה דאין ק"צ מתה ומדתלי ר"ש טעמא שאין ולד ותמורה בציבור שזה כולל גם פר ב"ד ש"מ שאין נפקותא בין אם יאמר שאין חטאת ציבור מתה בין שיאמר שאין חטאת מתה אלא במקום דמש"ל ה' מתות וש"מ דב"ד כציבור לכל דבר, וחזרו והקשו ע"ז דע"כ לא נאמרה הלכה בסימנא דיחיד וציבור דא"כ לא היה ראוי להסתפק אי ביחיד אי בציבור דודאי ביחיד נאמרה דבציבור ליכא ה', ומיהו אכתי י"ל דההלכה נאמרה סתם אלא ר"ש גמיר דנאמרה רק במקום דמש"ל כל ה' חטאות ומ"מ מסברא אמרינן דלא אימעט ציבור משום דציבור שאני דבכמה דברים חלוק ק"צ מק"י, ומ"מ מדיהיב סימנא בה' חטאות דבחד מקום ניגהו ובזה אימעט גם פר ב"ד שמעינן דגם פר ב"ד כחטאת ציבור, וזה נראה גם דעת רש"י בסוגין שפי' נמי דלמסקנא הא דתניא מת אחד מב"ד פטורין דלא כר"ש.

והא דאמר יומא שם נ"מ דלא מייתי פר בהוראה אינו אלא לר"ש אבל לתנא דברייתא דידן דאמר מת אחד מב"ד פטורין שפיר י"ל דה"ה מת כה"ג חשיב חטאת שמתו בעליה וכ"כ תו' שם [ומש"כ דאפי' למ"ד מת אחד מן הב"ד פטורין מ"מ מת אחד מן הכהנים יקרב כיון דהפר בא משל כה"ג צ"ע מה הרויחו בזה אכתי במת כה"ג ודאי תמות, ומה שהזכירו ר"י כחולק על ר"ש ג"כ צ"ע דלא שמעינן לי' לר"י אלא דגם חטאת ציבור שנתכפרו בעליה תמות אבל לענין אין מיתה בציבור מודה ר"י כדאמר תמורה ט"ו ב', ושפיר י"ל דמודה לר"ש דב"ד וכהנים כציבור, וי"ל כיון דעיקר הדבר דלר"ש ב"ד וכהנים כציבור הוא משום דחטאתם רועה א"כ לר"י דהלכה נאמרה ה' חטאות מתות בכ"מ בין ביחיד בין בציבור ממילא אין לנו יסוד לומר דב"ד כציבור].

מיהו יש לעי' בהא דאמר מנחות ט"ז א' הא ניחא למ"ד בפר ואפי' בדמו של פר כו' הלא מסקינן הוריות ו' א' לר"מ דאי מת אחד מב"ד פטורין וא"כ ה"ה במת כה"ג וא"כ לא מש"ל פיגל בראשונה לר"מ, ואפשר דתנא דהוריות סבר כר"מ דב"ד מביאין ופליג אדר"ש דאמר שותפין כציבור אבל ר"מ גופי' אפשר דס"ל כר"ש דשותפין כציבור ולמאי שפי' תו' דבפר יוה"כ כו"ע מודים דהוי כחטאת ציבור לענין אם מת כה"ג ניחא טפי, ויש לתמוה במה שנדחקו רש"י ותו' נ' ב' לפרש הא דאמר שם לדברי האומר כו' עושה תמורה כו' הייבו ר"מ דקרי לי' ק"י אי דוקא הוא, ובת"י הניחו בקושיא למה לא מבעיא לי' אי מתה, ולמה לא פירשו רבותנו דמבעי' לי' אליבי' דר"מ דאמר מת אחד מב"ד פטורין וע"כ דס"ל דק"י הוא כדאמר בהוריות וה"ה דאבודה מתה וה"נ בפר יוה"כ אבוד מת, אלא דמבעיא לי' אי עושה תמורה אי מקרי שותפין, ולמ"ד ק"צ הוא ודאי מכפר מקבעא ואין עושה תמורה.

ומש"כ רש"י יומא נ' א' ד"ה דלא שאם הורו ב"ד של כהנים כו' נקיט לי' אליבא דר"י דאמר דשבט אחד שעשה ע"פ ב"ד של שבט חייב אבל לא קיי"ל כר"י בהא, ואפשר לפרש לענין הוראת ב"ד הגדול שמביא כל שבט ושבט וכדאמר הוריות ו' ב' א"כ טפי להו שבטים וכן מה שסיים רש"י דלא מקרו שבט אלא אותן שנטלו נחלה אין זו מסקנת הסוגיא אלא מסיק דאפרים ומנשה חד שבט ושבט לוי איקרי קהל.

כד) נראה דהא דאמר לעיל ג' א' הורו ב"ד שחלב מותר כו' ומת אותו ב"ד ועמד ב"ד אחר כו' אליבא דמ"ד ב"ד מייתי לא תיבעי לך דהא ליתנהו, היינו אף למ"ד מת אחד מן הב"ד חייבין דהכא איירי שמת אחר שחזרו כולם ונתחייבו כבר, אבל התם שמתו קדם ששמו רוב ציבור ולא נתחייבו מעולם ובזה כו"ע מודים דבעינן שיעשו רוב ציבור ע"פ ב"ד אחד ואז יתחייבו ב"ד.

ו' א' מת אחד מן הציבור חייבין דהא קאים כולי' ב"ד, אין זה כללא דאין ציבור מעכב את הב"ד מלהביא דפעמים מעכבין כגון מרובין ונתמעטו קדם שחזרו ב"ד וכמש"כ לעיל, אלא במת אחד ולא נעשה מיעוט ע"י מיתתו א"נ במת אחר שכבר נתחייבו אף שנעשו עתה מועטין א"נ לרבנן דאוקי בתר חטא בכה"ג אין הציבור מעכב את הב"ד מלהביא ומיהו בכה"ג גם אם ציבור מביאין אין מיתת היחיד מעכב וכדמסיק בגמ' דאין ציבור מתים.

שם א"נ דחטאו ז' שבטים ושארי אינך בגרירא, אע"ג דמסקינן לעיל דאף בחטא שבט אחד מייתו כולהו בגרירה מ"מ נקט ז' כדי לפרש אף לדידן דקיי"ל דבעינן ז' שבטים וכמש"כ לעיל ס"ק כ"א ומכאן ראי' לדעת הר"מ.

ואין להקשות איך מש"ל ז' שבטים בימי צדקיהו י"ל דירמי' החזיר לעשרת השבטים כדאמר ערכין ל"ג א', מיהו אם אין בא"י רק שבט אחד או שנים יש להסתפק לרבנן דפליגי ארשב"א וס"ל דבעינן רובא בגברים ורובא בשבטים ורובא בגברים ביושבי א"י לחוד בעינן כדאמר לעיל ג' א' אי רוב שבטים מעכב, ואפשר דוקא ביושבים י"ב שבטים בא"י בעינן רוב שבטים, ומהא דאמר לעיל ה' ב' הכא במאי עסקינן כו' ורשב"א היא כו' ולא מוקי לה לכו"ע וכגון שלא היה בא"י כ"א שבט אחד או שנים, א"נ אפי' ו' שבטים, ומ"מ אין מביא כל קהל וקהל כיון דסוף סוף ליכא רוב שבטים [ולענין זה לא מהני מה שאין יתר השבטים בא"י] ומדמוקי לה כרשב"א דוקא משמע דלרבנן בעינן רוב שבטים דוקא.

ונראה דעד דמסיק דהוראת שעה היתה הוי ס"ד דהיתה הוראת ב"ד ועבדו בשוגג ואי אפשר לומר דידע דהוראת שעה היתה אלא דהוראת שעה היתה כעין חטאת הוראה דלא יתכן לפ"ז לר"ש דהא אפשר בי"ג ואפשר בפחות מי"ב וכן לר"מ, אלא כל הסוגיא כאילו היתה הוראה ממש אע"ג דידע דאינו כן מ"מ דרך הגמ' להאריך כדי לפרש את ההלכות המתפרשות דרך המשא ומתן.

שם אר"פ כי גמירי כו' אכתי לא ניחא לר"מ דאמר ב"ד מביאין ואמר לק' מת אחד מן הב"ד פטורין אלא דבב"ד אפשר דלא מת אחד מהן.

ודלמא מיעטין הוו, רש"י פי' דבחטא מבורר בעינן שיתי' רוב החוטאין חיים, וברא"ש בשם רמ"ה כתב דלא בעינן רוב החוטאין חיים אלא פריך אליבי' דר"ש דאמר מרובין ונתמעטו אזלינן בתר ידיעה ודוחק הוא דהו"ל להזכיר ועוד מאן לימא לן דהיו מועטין בשעת ידיעה, ואפשר ליישב פירש"י דבאמת לא שייך להקשות ודלמא דאדרבה מדהביאו שמעינן דהוו מרובין אלא דס"ד דבמשך שבעים שנה ודאי מתו רובן ומשני דקרא כתיב דהאריכו ימים ושפיר י"ל דהיו רובן חיים, ומ"מ למאי דמסיק דהוראת שעה היתה אין הכרח לומר דהיו רובן חיים, ולפי' הרמ"ה איכא למילף דמרובין וגלו מא"י וחזרו מיעוטן מ"מ כיון דהן מרובין עכשו מיושבי א"י מרובין קריינן בו.

והא דפריך והא מזידין הוו. י"ל דפריך בהא דאמר דעל עכו"מ בימי צדקיהו הביאום הלא לא מצינו אלא שעבדו במזיד ומנ"ל לומר שהיה גם שגגת הוראה בקיום מקצת וביטול מקצת בדבר שאין הצדוקים מודים, ועוד י"ל דפריך דאין לחייבם משום הוראה כיון שהיו עובדין במזיד ואינם שבים מידיעתם ומכאן דאם רוב ציבור מומרים ח"ו לא אמרינן סלק את המומרים כמו שאינם ותהי' תלוי' ההוראה ברוב הצדוקים לחוד, אלא כיון דליכא רוב יושבי א"י העושין ע"פ הוראה פטורין.

ו' ב' שבט לוי לא איקרי קהל, למאי דס"ד השתא צ"ל דלוים שעשו ע"פ ב"ד משתתפים בכפרה באחד מן השבטים, וא"א לומר דאינם כלל במצות פר העלם דהא תנן לק' ז' א' דכהן משיח שעשה עם הציבור מתכפר עמהם ועי' לקמן סי' ט"ו סק"ו דלדעת הרמב"ם הוא כדין כל שאר יחיד שעשה עם הציבור.

סימן ט"ו

א) ז' א' ה"ד אילימא דהוא מופלא כו' פשיטא כו' רש"י פי' דהורה בפ"ע קשיא לי' דכיון דהן אינן מופלין והוראתן לאו הוראה אין כאן ציבור דמייתא כלל, וקשה הא שפיר י"ל דכי הורו ב"ד בעכו"ם נמלכו בו בכה"ג שהוא מופלא ושפיר מייתא ציבור וכי הורה בחלב הורה לעצמו, וכן אם ב"ד מופלא והוא אינו מופלא מש"ל דנמלך במופלא שבב"ד אבל לא היה מושב ב"ד על הוראה זו של חלב, ואף במושב ב"ד מש"ל כגון דלא עשו רוב ציבור בחלב או שלא אמרו מותרים אתם לעשות, ובהוראת עכו"מ היה מושב ב"ד, ואפשר דאה"נ דהוי מצי לשנויי הכי אלא דבלא"ה משני שפיר ומיהו י"ל דגם הורה עם הציבור מתכפר עם הציבור קשיא לי', דדין הורה עם הציבור מתכפר עם הציבור אינו משום שגם כה"ג בכלל הציבור כיון שכבר הותר החלב ע"פ ב"ד ולא חיילא תו הוראת כהן לעצמו דלטעם זה לא יתכן ד"ז אלא בהורה בחלב שעל הקיבה והורו ב"ד בחלב זה, אבל לק' אמרינן דאפי' הורה בחלב זה והורו ב"ד בחלב אחר מתכפר עם הציבור וביחיד כה"ג מביא כשבה ושעירה אלא הכא כשמתחייב כהן משיח בהוראת עצמו ונתחייבו ציבור בהוראת ב"ד הוא חידוש דין למקרי חד מכשול ומתכפר עם הציבור, ולפ"ז י"ל דדוקא בהוראת עצמו צריך כפרה ומתכפר עמהן, אבל אם כהן משיח לא הורה או שלא הגיע להוראה וסמך על הוראת ב"ד ועשה אינו משלים לרוב ציבור שאין כהן משיח חייב אלא על הוראת עצמו אבל הוראת ב"ד לכהן משיח הוא כשאר שגגת מעשה שאין בחטאו חיוב קרבן וה"נ בעשה ע"פ הוראת ב"ד אין חטאו חטא ואינו משלים לרוב ציבור, ולא מש"ל לפ"ז עשה עם הציבור אלא בלא ידע הוראת ב"ד והורה לעצמו, דאם ידע הוראת ב"ד הלא ע"כ הוא מסור להוראת ב"ד הגדול שהוראתן תורה לכל ישראל ולא מקרי הורה לעצמו [ולא מש"ל במבעט דמשמע מדברי הר"מ פי"ג ה"ה דהייגו סומך על עצמו ולא על ב"ד דנהי דמבעט לא חשיב תולה בב"ד לענין ליחס כל המכשול לב"ד מ"מ לא מקרי הוראתו לעצמו הוראה כיון שמעיקר הדין חייב לכוף עצמו להוראתן ולפרש"י דמבעט היינו שתמיד הוא מבעט ודאי לא מקרי הוראתו הוראה בשביל כך] והשתא שפיר יש לפרש דקשיא לי' איך מש"ל עשה עם הציבור שיהא בדין חיוב קרבן ויתכפר עם הציבור דאם הוא מופלא ע"כ ידע הוראת ב"ד שאם לא נמלכו בו הוראתן לאו הוראה, ואם הן מופלין ע"כ נמלך במופלא שבב"ד וידע הוראת ב"ד, ומשני בשוין וא"צ לאימלוכי זב"ז.

ב) הא דעשה עם הציבור מתכפר עם הציבור יש לעי' אי אזלינן בתר חטא דבשעה שאכל החלב היתה גם הוראת היתר חלב זה או חלב אחר לציבור, או בתר ידיעה המחייבתו קרבן דבשעה שגודע לו נודע גם לב"ד שטעו בהוראה ונתחייבו קרבן, או בתר שעת הבאת קרבן דבשעה שבא להביא גם הציבור חייבין, ומדקתני הורה עם הציבור ועשה עם הציבור מסתבר דבעינן בשעת חטא הוראת ב"ד וכל שעשה בשעה שאין טעות בהוראת ב"ד חייב בפ"ע אע"ג דלא נודע לו עד שנתחייבו ב"ד, וכ"כ כשכבר נודע לו ונתחייב בקרבן אע"ג דלא הספיק להביא עד שנתחייבו ב"ד מתכפר בפ"ע [ועין לעיל סי' י"ד סק"י דעשו רוב הקהל הנודע להם וחזרו והורו ועשו מיעוט הקהל אין המיעוט מתכפר עם הרוב וה"ה הכא].

ובמקום דמתכפר עם הציבור יש לעי' למ"ד מתרומת הלשכה באין אי כה"ג נותן חלקו משלו למש"כ לעיל סק"א דאין כהן משיח בכלל הציבור בחטא אלא הוא מתחייב על הוראת עצמו, ומ"מ מתכפר עם הציבור, ולמ"ד מתחלה גובין עליו ואית לי' גרירא וקיי"ל דגם שבט לוי בכלל קהל אין נפקותא במה שמתכפר בפ"ע לענין גבי' דאף אם לא חטא כלל גובין ממנו מדין גרירא ובמקום שחטא ומתכפר עמהן נמי אינו מוסיף בשביל זה, מיהו למאן דלית לי' גרירא יש נפקותא במה דמתכפר עמהן דגובין ממנו, ואם שבט לוי לא חטא ואינן מביאין הוא משתתף עם שבט אחד, ולמ"ד ב"ד מביאין משלהן יש לעי' במתכפר עמהן אי צריך ליתן חלק בפר משלו, דאפשר דכשם שהציבור מתכפרין בפר של ב"ד ה"נ הוא מתכפר.

ג) ז' ב' סבר אביי למימר כו' דיתבי בשני מקומות וקא מורו בתרי איסורי, אינו מובן מאי ס"ד דאביי כיון דמורו בתרי איסורי, מ"ל חד מקום מ"ל ב' מקומות, אמנם גי' תו' וקא מורו בחד איסורא, ולפ"ז סבר אביי דלא נאמר דין מתכפר עם הציבור אלא בידע הוראת ב"ד ואז הוי הוראת ב"ד לכהן משיח כמו לכל ישראל ואין כאן הורה לעצמו, ורבא פליג עלי' דאין המקומות גורמין דבחד איסורא אפי' בב' מקומות מתכפר עם הציבור ואין דין עשה בפ"ע אלא בתרי איסורי ובתרי איסורי אין נפקותא במקומות ואפי' בחד מקום נמי, ואליבא דרבא מסקינן דאפי' חלב הקרב והדקין מקרי חד איסורא ואפי' בחלב ודם מספקא לי', וכן הא דפריך לעיל ה"ד כו' הוא אליבא דרבא דלאביי שפיר ניחא בהן מופלין ומ"מ הוא חייב כיון שגם הם טעו ולא שייך גבי' הו"ל ללמוד, וכן מש"ל בהוא מופלא ומ"מ הוראתן הוראה כיון שגם הוא טעה כ"כ תו' וכתבו דיש גורסין הא דאביי רבא קדם דברי ר"פ ונראה דלפ"ז הא דסבר אביי למימר הוא לתרץ קו' הגמ' ורבא דחי לה וסבר דבאיסורי הדבר תלוי והדרא קושיא לדוכתא ומתרץ לה ר"פ בשוין.

ולפי גירסא דידן יש נמי לפרש דמורו בתרי איסורי דקא אמר אביי הייגו או דקא מורו בב' איסורי ואפי' בחד מקום.

שם וכ"ש הוא בעכו"מ והן בחלב, נראה דלרבי דמחייב כהן משיח בעכו"מ בשגגת מעשה א"צ לטעם דחלוקין בקרבנותיהן דהא דהוראת כהן משיח לעצמו חלוק משגגת מעשה חידוש הוא דבכל יחיד אומר מותר הוי בכלל שגגת מעשה כדאמר סנהדרין ס"ב א', והלכך בשאר מצות דחידשה תורה חידשה אבל בעכו"מ דלא חדית רחמנא שגגת הוראה ושגגת מעשה שוין, ואין ענין הוראה אלא בב"ד הגדול אבל לא באחד מן הב"ד ולא בכהן משיח, והלכך כשם שהורו ב"ד בחלב והורה אחד מן הב"ד בדם אין זה היחיד המורה מתכפר עם הב"ד [אף את"ל דחלב ודם חד איסורא הוא לענין שכהן משיח מתכפר עם הציבור] ה"ג בכהן משיח שהורה בעכו"ם והורו ב"ד בחלב אין כהן משיח מתכפר עמהן דלענין עכו"מ אין כהן משיח חלוק משאר יחיד שהגיע להוראה, אלא הכא לרבנן קיימינן דאין כהן משיח מביא שעירה בעכו"ם אלא בהוראה וחלוקה הוראה משגגת מעשה גם בעכו"מ וחייב כהן משיח בעכו"מ על הוראתו כמו שחייב על שאר מצות וכיון דשמענן דכהן משיח מתכפר עם הציבור כשמתחייב בהוראה ויש מקום לומר דגם בעכו"מ יתכפר עם הציבור ולזה קאמר דכיון דחלוקין בקרבנותיהן מתכפר בפ"ע.

ויש לעי' הורו ב"ד בעכו"מ וכהן בעכו"מ בב' מקומות או בב' עבודות אי מתכפר עמהן לרבנן מי אמרינן כיון דחד איסורא הוא מתכפר או דלמא כיון דחלוקין בקרבנותיהן אין מתכפר עמהן ומדלא קאמר פשיטא דהוא והן בעכו"מ אין מתכפר עמהן משמע דחד איסורא מתכפר עמהן אף בחלוקין בקרבנותיהן וצ"ע.

ד) ז' ב' אלא הוא בחלב המכסה את הקרב כו', הקשה רש"י ז"ל הא הו"ל דבר שהצדוקים מודים ותירץ משום דאיכא פלוגתא בשיעור כרס הפנימי וצ"ע דהכא לענין חלב אף המסס ובית הכוסות בכלל קרב כדאמר חולין צ"ג א' והן למטה מהכרס כולו וא"כ אין ענינו לכרס הפנימי ואולי כונת רש"י ז"ל דאפשר דהצדוקים מפרשים קרב כרס הפנימי דוקא.

עוד תירץ רש"י דהורו בחלב שעל הקרב בין בכזית לפחות מכזית ור"ל שהתירו כזית שחשבוהו לפחות מכזית, וצ"ל דהורו שאין איסור בפחות מכשיעור דהא בעינן הורו לעשות, ומיהו הכא בכהן משיח שהורה לעצמו אפשר דסגי במה שהורה שאין בו כרת אף שהזיד בחצי שיעור חייב ולא דמי לב"ד שהורו שאם קלקלה פטורין ב"ד שאין המכשול שלהן כמש"כ סי' י"ד ס"ק י"ד, דהכא כשהורה לעצמו כל המכשול שלו וצ"ע, [ואע"ג דכשהורה להתיר כזית ע"כ התיר גם חלב שעל הדקין בכזית ובגמ' משמע שהוא לא התיר חלב שעל הדקין, י"ל דהא דאמר דהוא בחלב שעל הקרב היינו אף חלב שעל הקרב משום שהתיר כזית והן בחלב שעל הדקין שהתירוהו כולו אבל אסרו חלב שעל הקרב בכזית].

ה) ז' א' הוראה דלהון ולא כלום ובעי איתויי כשבה כו' משמע דאפי' לתנא דמשנתנו דסבר יחיד שעשה בהב"ד פטור כשלא היה מופלא לאו הוראה היא למפטר יחיד, ולפ"ז לא מש"ל יחיד שעשה בהב"ד אלא ע"פ טעות המופלא, והא דתנן יבמות פ"ז ב' ניסת ע"פ ב"ד פטורה מן הקרבן היינו ע"פ מופלא שבב"ד או שנמלכו במופלא.

סנהדרין ס"ב א' אלא לאו מאהבה ומיראה, פרש"י דהורה דמאהבה ומיראה מותר ולרבנן פטור בזה מקרבן דמקרי שגגת מעשה כיון שידע איסור עכו"ם בכל עבודות, ולפ"ז אם הורו ב"ד בזה נמי כל יחיד מביא שעירה כדין שגגת מעשה, ולא נתפרש טעמא מ"ש היתר מאהבה מהיתר עבודה והלא בקרא סתמא כתיב ונעלם ומנ"ל לחלק.

שם באומר מותר לגמרי כו' הוי מצי לשנויי באינו מופלא דהוי כשגגת מעשה, אלא חד מתרי ותלת נקט.

ו) ר"מ פט"ו ה"א והוא שיהי' חכם מופלא שנאמר כו' עד שיהיו חכמים ראוין להוראה כו', מדברי רבנו נלמד דלא פירש כפרש"י דגדול החכמים שאינו ממנין הסנהדרין נמי מעכב אלא דוקא מופלא הממונה בב"ד הגדול מעכב, וכ"כ רבנו לעיל פי"ב ה"ב ויהי' ר"י עמהן וכ"מ בירושלמי כמש"כ לעיל סי' י"ד, ולפ"ז צ"ל הא דפריך בגמ' אילימא דהוא מופלא כו' הייגו חכם הגיע להוראה, וכן פי' הרא"ש, וכ"ה בירו' ריב"א בשם ר"א והוא שיהא יודע לישא וליתן בהלכה כו' ועפ"ז כתב רבנו והוא שיהי' חכם כו' ולא הזכיר שלא יהא מופלא ממנו בב"ד הגדול.

שם ועשה מעשה בשגגת הוראתו לבדה, כונת רבנו למה שבאר בה"ד שאם הורה עם הציבור אין זו הוראה הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה כו' והנה מבואר מדברי רבנו דלא נאמר דין חטא עם הציבור מתכפר עם הציבור אלא כשידע הוראתן וסומך עליהן ככל ישראל ואע"ג דהוא מורה גם בעצמו כן מ"מ לא חיילא הוראתו מפני שיש כאן הוראה יותר חזקה שהיא תורה לכל ישראל, ולפיכך אם כל הקהל מביאין מתכפר עמהן כאחד מהם דלא אימעט כהן משיח מדין קהל בזה וכדיליף מקרא, אבל אם לא עשו רוב ציבור דהיחידין מביאין הוא פטור לגמרי דלענין קרבן יחיד הוי לדידי' כשגגת מעשה ופטור.

אמנם יש לתמוה דזו סברת אביי למש"כ סק"ג אבל לרבא הא אמרינן דאפי' הוא בחלב שעל הקרב והן בחלב שעל הדקין ואפי' בחלב ודם מבעיא לן, ובאמת רבינו לא הביא הוא בחלב שעל הקרב והן בחלב שעל הדקין, ובחלב ודם כתב

בהחלט דמביא פר ומש"כ הל"מ דאיפשט לעיל תמוה דאי דינו כצירוף לענין ב"ד הדין נותן דמתכפר עם הציבור ורבנו כתב דמביא פר, ובלא"ה אי אפשר לדמות כיון דבגמ' מסיק בתיקו, אמנם בפר"ח גרסינן האיבעיא דחלב ודם ברישא ואמר את"ל כיון דלא מצטרפי כתרי איסורי דמיא הוא בחלב שעל הקרב כו' וסלקי בתיקו ולפ"ז ניחא דפסק רבנו דחלב ודם אינו מתכפר עם הציבור אבל עדיין קשה למה לא הביא האיבעי בחלב וחלב ומדברי רבנו דיהיב טעמא דהוראה דידי' לאו הוראה היא משום שסומך על ב"ד הדין נותן אף בחלב וחלב, ודברי רבנו מבוארים בירושלמי דאמר מה יחיד אם אכל בהב"ד פטור אף זה אם אכל בהב"ד פטור, וקבעו לה שם בגמ' טעם למשנתנו דהוראה עם הציבור מתכפר עם הציבור, ואמר תו שם משיח שאכל בהוריות ב"ד פטור בהוריות משיח אחר חייב בהוריות ב"ד פטור שאין הוריות אחרים אצל הורייתן כלום בהוריות משיח אחר חייב והוא שהורה כיוצא בו, ר"ל לא שסמך על הוריית משיח אחר אלא שסמך על הוריית עצמו שהורה ג"כ כאותו משיח ולא אמרינן שאין כאן הוראה שלימה לעצמו שהרי סמך שגם המשיח האחר הורה כן, אבל אם הורו ב"ד והורה לעצמו לא מחשב הוראתו כלום שאין הוריית אחרים אצל הוריית ב"ד כלום, הרי מבואר דהא דהורה עם הציבור ועשה עם הציבור מתכפר עם הציבור הוא משום דאין כאן עשי' ע"פ הוראתו, ואף דבגמ' דידן סלקי בתיקו בחלב שעל הקרב וחלב שעל הדקין, י"ל כיון דבגמ' דידן ספיקא ובירור' פשיטא לי' נקט פשיטותא דירר', מיהו בגמ' דידן דאיבעי לי' בחלב שעל הקרב וחלב שעל הדקין משמע דפשיטא לי' דא"צ שישמע כהן משיח הוראת ב"ד וזה דלא כירו' וצ"ע.

ויש לעי' בהא דמבעי לי' בחלב וחלב ודם דהא תניא לעיל ודין הוא נשיא מוצא מכלל יחיד כו' ומשמע דהא דמפיק מקרא הוי בעי לה למילף מנשיא ומסיק דלא סליק למילף מנשיא ובעי קרא, ובחלב וחלב ודם נשיא מביא לעצמו ואיך ס"ד למילף שהמשיח יתכפר עם הציבור, ועוד הרי נשיא משלים לרוב ציבור כשאר יחיד ואילו משיח כגוונא דנשיא בסומך על ב"ד אינו משלים לרוב ציבור ואינו בכלל כפרתן, והא דמשיח מתכפר עם הציבור הייגו בב' מקומות וכמש"כ לעיל סק"ג, והדבר צריך רב, ולדעת הר"מ ניחא שיטת הברייתא אלא צ"ע לישב שיטת הגמ'.

ז) לדעת הר"מ י"ל דכל שהורה משיח עם הב"ד הוראתו לאו הוראה אף אם לא שמע הוראתן ועשה ע"פ הוראת עצמו, כיון דאיכא הוראת ב"ד הוראת אחר לאו כלום, והלכך בכה"ג אינו לא בכפרת ציבור ולא בכפרת עצמו, דיחיד כה"ג מביא כשבה או שעירה דכיון דלא שמע הוראת ב"ד הו"ל כשאר אומר מותר ודיינו כנתחלף לו חלב בשומן דקיי"ל דחייב קרבן יחיד, והכא בכה"ג דפטור על שגגת מעשה ה"ה דפטור על אומר מותר בלא הוראה, וכדאמר סנהדרין ס"ב א'.

ירושלמי פ"ב ה"ב הורו ב"ד והורה אחריהן והחליף פשיטא נעשית אצלו כעקירת הגוף [ר"ל כמו דעקירת הגוף לאו הוראה היא ה"נ כיון שהיה מושב ב"ד בפרט מן הפרטים ואסרוהו אף שהמשיח לא ידע הוראתן והורה להיתר אין זו הוראה אלא שגגה כשגגת מעשה], אלא הורה הוא תחלה והורו ב"ד אחריו והחליפו [ר"ל והוא לא ידע שהחליפו ועשה ע"פ הוראת עצמו] אפי' כן נעשית אצלו כעקירת כל הגוף או מאחר שהורה הוא תחלה ונדחה הורייתן בהורייתן אינה נעשית אצלו כעקירת כל הגוף [ולא אפשטא].

שם אכל משחזרו בהן חייב, ר"ל והוא לא ידע ואע"ג דיחיד שלא היה בעיר פטור אף אחר חזרה, שאני הכא שיש כאן הוראת עצמו אלא שאין הורייתו כלום בזמן דאיכא הוריית ב"ד וכיון שחזרו בהן ב"ד אין כאן רק הוריית עצמו וחייב. ומכאן משמע דאפי' לא ידע הוראת ב"ד אינו חייב על הוראתו בזמן דאיכא הוריית ב"ד דאי דוקא בשידע להוראת ב"ד פטור ומשום דסמך עלייהו וכפשטא דלישנא דהר"מ הדין נותן דה"ג פטור אע"ג דחזרו כיון דסמך עלייהו [ואפשר דאירי בהיה בעיר דלא מקרי תולה בב"ד אבל ל"מ כן] ואפשר לפ"ז דאירי דוקא בלא ידע הוראתן ולא סמך עלייהו, אלא דלא הוי הוראתו הוראה כיון דכבר הורו ב"ד כיו"ב ולפיכך כל שחזרו ב"ד ועשה אחר חזרה חייב, אבל אם שמע הוראתן בתחלה וסמך עלייהו וחזרו ולא ידע המשיח שחזרו ועשה י"ל דפטור כשאר יחיד התולה בב"ד.

ונראה דהא דאמר דאכל משיח אחר שחזרו בהן חייב היינו א' הורה והורו אחריו והחליפו חייב אבל אי התם פטור ה"ג פטור דהא חזרו בהן היינו החליפו הורייתו, ואפשר דאירי בחזרו בהן כל אחד בפ"ע ולא עשו מושב ב"ד דכה"ג בטלה הוראתן ואין להקל ע"פ הוראה ראשונה אבל עדיין לא חשיבא הוראה חדשה לבטל הוראת אחרים וצ"ע.

שם אר"י ולא מתניתא היא כו' אבל אם הורה עם הציבור ועשה בפ"ע מתכפר לו עם הציבור א"ר מנא כו' אבל אם הורה עם הציבור ועשה בפ"ע מתכפר בפ"ע כצ"ל לפי שיטת הסוגיא, ומהא דבעי ר"י למימר דמתכפר עם הציבור משמע דסבר דיחיד העושה לאחר שחזרו ב"ד מתכפר עם הציבור ולפ"ז הוא משלים לרוב ציבור ורש"י ג' ב' ד"ה בין פירש דלכו"ע אינו משלים לרוב ציבור.

ח) ט' ב' ור"ע מי פטר לי' מפר, נראה דר"ע דאמר משיח פטור מכולן ודאי ס"ל דפטור מפר דאי סבר כר"א דחייב בחטאת קבועה ומביא פר לא שייך למתני פטור מכולן וכן בגמ' לעיל אמר טעמא דר"ע מקראי ואי הוי ס"ל כר"א א"צ קרא דהא ר"א אית לי' כן בנשיא בלא קרא, אלא ר"ל דאין דברי ר"ע למפטר מפר אלא דר"ע ס"ל כת"ק דר"א דאין מקום לחייבו למשיח פר מסברא אלא יש מקום לחייבו קרבן כהדיוט ולפיכך שייך למדרש קראי לאפוקי' מחויב קרבן עוי"ר אבל אי מסברא חייב בפר לא שייך למדרש קראי דלעיל כלל, ורש"י ז"ל לא פירש כן וצ"ע, ואף לפרש"י ר"ע גופי' לא ס"ל כר"א וכדתנן לעיל ח' ב' ר"ע אומר הנשיא חייב בכולן ומשמע בעיו"ר וכ"כ רש"י כריתות ב' ב' ד"ה משום, דר"ע סבר בעוי"ר, אלא הכא אמר דאי ר"א הוי סבר כר"ע הוי מחייב לי' פר, מיהו ברש"י ח' ב' ד"ה אין וד"ה ר"ע משמע דבאמת מחייב ר"ע פר ועי' תוס' הרא"ש שנתקשה בגי' דידן והסכים דלא גרסינן לי' אלא גרסינן ותו לא מידי אקושית ר"ה בדר"נ, אבל למש"כ נתישבה גירש"י ז"ל [ועוד כ' רש"י שם דלר"ע מביא על כלן פר וזה יותר תימא דהא אף ר"א לא קאמר אלא בטומאת מו"ק]. ור"א דמחייב שעיר היינו קרבן קבוע ואף אם הוא עני [ואף על גב דאינו בא לידי עניות היינו על הרוב כמש"כ רש"י כריתות ב' ב' תדע דהא תנן במתנ' ומה הן מביאין קרבן עולה ויורד] ואע"ג דטעמי' דר"א משום דשעיר נשיא ופר משיח במקום יחיד לחטאת קאי כדאמר בגמ', ולפ"ז י"ל דלא אמר ר"א אלא בעשירות במקום דיחיד מביא כשבה או שעירה, מיהו ע"כ ר"א קרבן קבוע קאמר כדמוכח שבועות כ"ד ב' כריתות ב' ב', וצ"ל הטעם דסבר ר"א דלא מצינו בתורה רק דתורים ומנחה במקום כשבה קאו אבל בנשיא שהקפידה תורה בקרבנו בשעיר דוקא לא מצינו שאפשר לשנות קרבנו בעניות וכשם שאי אפשר לשנות בעניות לכשבה ה"נ א"א לשנות לתורים ות"ק דפליג אר"א ס"ל דאפי' בעשירות מביא הנשיא כשבה כהדיוט דבקרבן עיו"ר לא מצינו שיהא הנשיא ומשיח חלוק משאר יחיד, ור"א סבר דילפינן סתום מן המפורש והא דלא אמרה ר"א אלא בטומאת מקדש וקדשיו דיש בהן כרת, דסבר דחטאת של מקדש וקדשיו הוא חטאת של כל המצות אלא שהקילה תורה על העני, אבל חטאת של שמיעת קול וב"ש הוא מחודש, וכולן בכלל החידוש יחיד ונשיא ומשיח ואין לנו לומר שיהא הנשיא בשעיר ומשיח בפר, ולמאי דבעי למימר דר"א אכולהו קאמר סבר דכיון דחידשה תורה לחייב חטאת בשמיעת קול וב"ש הדרינן לנשיא ומשיח לאתרייהו דקרבן דידהו פר או שעיר. ומהא שמעינן דהא דמשיח פר אינו בשביל שבא על העלם דבר אלא משיחותו גרמה לי' שאינו מתכפר אלא בפר, דהא בשמיעת קול וב"ש וטומאת מקדש לאו בהורי' קיימינן.

ט) ט' ב' מודה ר"א שאין מביא א"ת כו', נראה דאפי' נשיא אינו מביא א"ת כיון דהקילה בה תורה בכל יחיד, ולמאי דס"ד דפליג ר"א גם בא"ת היינו אפי' ביחיד דלא ילפינן מקרא דמצות ד' אשר ל"ת אלא דא"ת בא על עיקר חיוב חטאת דהיינו הבא בסיבת זדונו כרת ור"א ס"ל דגם חטאת של טומאת מקדש אינו מחודש אלא שחדשה תורה להקל בעניות, ולרבנן גם חיובו כמחודש כיון שיצא לידון בדבר החדש, ולמאי דתני דחייבין עליו א"ת אפשר דגם ב"ד מביאין עליו פר דבגמ' ח' ב' משוינן דין ב"ד ודין א"ת.

ומהא דמחייב ר"א בנשיא קרבן קבוע שמעינן דהנכנס למקדש בטומאה בהעלם טומאה או העלם מקדש לא מקרי מתעסק ודלא כמש"כ הגרע"א בתשובה סי' ח', דזה מתעסק אלא חידוש הוא בעיו"ר דאפי' מתעסק חייב, דא"כ לא היה מחייבו ר"א קרבן קבוע, מיהו בעי טעמא למה לא חשיב מתעסק, ובס' מנחת ברוך סי' י' כתב דדוקא נתכוין לתחוך תלוש ותתך מחובר פטור דתחיכת מחובר הוא תלישה וחיתוך תלוש הוא התיכה בעלמא, אבל א"א לומר כן דהא בסבור שהוא שומן ונמצא שהוא חלב קרי לי' מתעסק שבת ע"ג א' ומש"כ הגאון ז"ל שם שהן חלוקין בטעמן אין מספיק כלל, וגם לא מקרי חלוק בטעמן כיון דהן מין במינו וקרוב הדבר שאין חלוקין כלל בטעמן, וגם בתוס' משמע דסבר שבהמה זו חולין ונמצאת קדשים פטור ומש"כ שם לפרש כונת תו' דסבר שהיא מתה או לא ידע שזה צוארה ל"מ כן בכונתם וגם בתו' כריתות י"ט ב' משמע דכל טעות מקרי מתעסק, ואפשר דבטומאת מקדש דאין איסורו במעשה דוקא דאף אם יכניסו נכרי לרצונו למקדש חייב שהרי קפידת התורה שלא יטמאו את מקדשי דכניסה טומאה למקדש קרי לה טומאת מקדש וחילול כבודו בזה גם מתעסק חייב והיינו טעמא דחלבים ועריות דאמר שכן נהנה ואף שאין החיוב על ההנאה אלא על אכילה ועל בעילה אלא ר"ל שצורת המעשה היא ההנאה ולא במעשה וחייב אף בתחב לו חברו או שהביאו על ערוה לרצונו, ולא נאמר דין מתעסק אלא במידי דתלי במעשה כמו שבת ושחוטי חוץ שאם לקח חברו ידו ושחט בה חברו חייב, מיהו עדיין קשה משחט הפסח ונמצא בע"מ פסחים ע"א ב' ומב' תינוקות למול כריתות י"ט ב', [דאמר הואיל ומקלקל חייב מתעסק חייב וזה לא יתכן אלא במתעסק דמיפטר בשבת ממלאכת מחשבת אבל מתעסק דפטור בכל המצות מקרא אשר חטא בה ודאי פטור גם מתעסק בחבורה], וכמו שהק' במ"ב שם, ואפשר דלא מקרי מתעסק אלא בעוסק במלאכת היתר שאין לו מקום לחוש לאיסור אבל במקום דניתן שבת לדחות כמו פסח ומילה שיודע שיש כאן מלאכה גמורה אלא שהותרה למצותה ונכשל בזה שלא היה הדבר כמצותו מקרי שוגג ולא מתעסק.

ומש"כ תו' שבת ע"ג א' ד"ה אלא, דלוקמא בהיה צריך לחולין ונמצאת של קדשים ר"ל שהיה מכיר בהמותיו אחת חולין ואחת קדשים ונתחלף לו שסבור שזו היא החולין ובזה מודה אביי דפטור בשבת משום מלאכת מחשבת ולא אמר אביי אלא בחפץ ביר"ק זו שהוא רואה ואין לו נפקותא אם הוא תלוש או מחובר דנתקיימה מחשבתו אלא ששגג באיסור שבת, ולענין שחוטי חוץ לאביי בנתחלף לו בהמת קדשים בבהמת החולין חייב דמה דלא נתקיימה מחשבתו לא אכפת לן בשאר מצות, ומה שסבור שבהמה זו שהוא שוחט היא חולין לאביי לא מקרי בזה מתעסק, ותחלת דבריהם הוא לאביי דליתרץ אביי הכי וסוף דבריהם שכתבו וליכא לאוקמי נמי דמיירי כשנעשה מחשבתו כו' היינו לרבא, מ"ט לא מוקי רבא כולה ברייתא בשאר מצות, [שו"מ כן בת"ש על המהרש"א סנהדרין ס"ב ב'].

י) והא דתנן ח' ב' שאין ב"ד חייבין על עשה ועל ל"ת שבמקדש ואין חייבין על טומאת מו"ק, היינו שהורו שטומאה זו טהורה או שקידוש מקום זה לא היה כדין דהוי העלם טומאה והעלם מקדש, [וברש"י שבועות י"ד ב' ד"ה זיל, כתב וכשאוכל את הקדש נעלמה ממנו נגיעה ראשונה, משמע דעל העלם הלכה אינו חייב וקשה דא"כ למה אצטריך למעוטי ציבור מטומאת מקדש כיון דגם יחיד פטור בהעלם הוראה ואין לומר דבהעלם הוראה יחיד מביא חטאת קבועה דהא מסקו תו' שבועות י"ט א' דבמקום דפטור מעוי"ר פטור לגמרי], ונראה דה"ה בהורו שעל טומאה זו לא הוזהרו מלכנוס למקדש מקרי העלם טומאה, או שהורו דבתנאי זה אין איסור כניסה למקדש בטומאה מקרי העלם מקדש, דאין נפקותא אי היה העלם מעשה הטומאה או העלם איסור של הטומאה וצ"ע, ובס' מ"ב שם לא כ"כ.

בתו' שבועות י"ט א' ד"ה הרי, כתבו דעת ר"ת דחייב על העלם מקדש חטאת קבועה לר"ע, ונראה דמ"מ אין מביאין עליו א"ת ואין ב"ד חייבין עליו בהוראה כיון דהקילה תורה בזה בהעלם טומאה וכדאמר ט' ב' לר"א דגם נשיא אינו מביא א"ת, מיהו במשיח הדין נותן לר"ע דיביא פר בהעלם מקדש, ובגמ' ט' א' פטר לי' ר"ע למשיח מכולן, וי"ל דודאי משיח פטור דאי עשה שלא בהוראה הרי משיח פטור משגגת מעשה, ואי בהוראה הרי הוקש משיח לציבור וכיון דציבור פטורין משיח פטור.

יא) ט' ב' כאן בדלי דלות, נראה דהאי פטורין היינו שאינו חייב להביא מנחה, אבל עדיין לא נתכפר וחייב להשתדל ולהשיג תורים להתכפר, ואין לומר דכיון דהיה בדלי דלות בשעת חטא פטור לגמרי דהא קיי"ל ערכין י"ז ב' כריתות כ"ז ב' דעשיר והעני עני והעשיר אוליגן בתר שעת הבאה, וא"כ אין שעת החטא קובע ולמה יפטר המשיח כשהעשיר, ומיהו י"ל כיון דבשעת חטא הוא בדלי דלות פטרתי' רחמנא לגמרי, ואם העני אחר החטא וחזר והעשיר ודאי מסתבר דחייב וצ"ע.

ט' א' אשם תלוי כו' וב"ד פטורין, יש לעי' למ"ד יחיד שעשה בהב"ד חייב אי חייב כל יחיד א"ת כיון דיש לו ספק שמא אכל חלב ואע"ג דכי מתידע דחטאו רובן ב"ד מביאין והיחיד פטור מ"מ השתא דלא אתידע לב"ד אין דבר שיפטור את היחיד והלא כ' הר"מ שאם הודיעו החוטאין לב"ד דקיי"ל דאין ב"ד מביאין חייב כל יחיד אע"ג דאפשר דלמחר יודע לב"ד שיזכרו מה שהורו מ"מ לא מספקינן בזה דהשתא מיהא ליכא חיוב ב"ד, וה"נ בלא ידע רוב ציבור אי אכלו חלב זה שהתירו ב"ד אין כאן חיוב ב"ד והוי כשאר ספק אכל חלב, ומיהו אי יש ספק אכלו מיעוט ספק אכלו רוב כגון שלא אכלו כל הציבור ממקום אחד אלא מב' מקומות ואפשר שכולן חלב ואפשר שכולן שומן ואפשר אחד חלב אחד שומן ודאי חייב כל יחיד א"ת.

יב) ט' א' על שמיעת הקול ועל ב"ש ועל טומאת מו"ק כו' והיחיד והנשיא והמשיח חייבין אלא שאין כ"ג משיח כו', הר"מ מפרש דהאי אלא ר"ש קאמר לה ות"ק פליג ומחייב בכלן וכדאמר לקמ' י"ב ב' מאן שמעת לי' דאמר פטור על טומאת מו"ק ר"ש, וכן מחייב ת"ק נשיא על שמיעת קול דאע"ג דאינו חייב להעיד מ"מ כיון שאם העיד עדותו כשרה כשנשבע לשקר שאינו יודע לו עדות חייב בקרבן, וכיון

דסתמא דמתני' קתני סתמא על שמיעת הקול כו' והנשיא והמשיח חייבין הלכה היא, ולפיכך פסק הר"מ בפ"ב מה"ש ה"ד דנשיא ומשיח חייבין בכולן ומה שדקדק הל"מ אינו מובן דמשנתנו מוכחת דדברי ר"ש אינו אלא בפטור מקדש דאי כולה דברי ר"ש קשה מה שסיים ומה הן מביאין קרבן עוי"ר ומאן קתני לה אי ר"ש הו"ל למתני דברי ר"ש לבסוף [אף שאין זה הכרח] ועוד הא ר"ש אית לי' דאין משיח מביא בדלי דלות [אף שי"ל דמה דלא פירש במתני' פירש בברייתא], ואף אם אין הכרח בזה מ"מ שטחיות המשנה משמע דכל המשנה סתמית היא, והא דתנן לעיל שאין מביאין על עשה ול"ת שבמקדש י"ל דאב"ד קאי כפרש"י או דאין משיח מביא פר קאמר, ומתני' דקתני אין חייבין על שמיעת הקול נמי בב"ד מיירי או בחיוב פר או ריה"ג קתני לה לכולה.

וגם הראב"ד לא פליג דרישא דמתני' לאו ר"ש היא, אלא דסבר דלא בא ת"ק לחייב נשיא אשמיעת קול אלא סמך אריש דלא שייך לחיובי' לנשיא אשמיעת קול יכן אמר שבועות ל"א א' דמתני' דקתני דאינה גוהגת אלא בריאון להעיד לאפוקי מלך ולדעת הר"מ צ"ל דסתמא דהוריות פליגא אסתמא דשבועות, מיהו מה שפסק הר"א כר"ש דפטר לי' למשיח אטומאת מקדש וקדשיו צריך טעם ואפשר דהר"א מפרש דתנא דמשנתנו לא בא לחלוק על ר"ש שנה הדבר בשם אומרו מדלא קתני רש"א אין כ"ג משיח כו' אלא כלל דברי ר"ש בתוך דבריו וגם איכא סתמא דברייתא לק' י"ב ב' כר"ש, אמנם א"צ לכל זה אלא דעת הר"א כמש"כ התי"ט משום מתני' דפרה פי"ב מ"ד, ועיי"ש בתוי"ט, ודעת הר"מ דמשנה בדוכתה עדיפא והתם נשנית משנת ר"ש, [ועי' ירו' פ"ב ה"ז כיני מתני' אלא שאין כה"ג חייב על טומאת מו"ק דברי הכל כו'].

יג) ט' ב' משיח שעבר ממשיחותו ואח"כ חטא כו' מביא פר, יש לעי' אי עבר משימוש קאמר והוא משיח שעבר דתנן לק' י"א ב' דכל מצות כהונה גדולה עליו ואף לר"י דאמר לק' י"ב ב' דאינו ראוי לא לכה"ג ולא לכהן הדיוט מודה דהוא כה"ג מן הדין אלא משום איבה אין מניחין אותו לעבוד וכדאמר יומא י"ב א' ואם עבד בח' בגדים עבודתו כשרה כדאמר שם, ולפיכך מביא פר על חטאו שהרי הוא כהן משיח לכל מצות משיח רק פר יוה"כ ועשירית האיפה משל ראשון שאי אפשר בשנים והממונה הוא הראשון, אבל אם הוסע לגמרי מן הכהונה גדולה וכההיא דירמ' שהביאו תו' יומא שם שדינו ככהן הדיוט לשמש בד' בגדים כמו שהוכיחו תו' מסוגיא שם דאמר ככהן הדיוט לא משום מעלין בקדש כו' אבל אם היו מורידין אותו היה דינו כהדיוט אינו מביא פר על כל המצות דאין כה"ד מביא פר, או דלמא הכא מרבינן מקרא דכל שהיה כהן משיח שעה אחת מביא פר על כל המצות לעולם, ומדקרי לי' משיח שעבר סתם משמע דהוא משיח שעבר דעלמא ולא מצינו במשנה משיח שעבר ע"י שהוסע מן הכהונה אלא משום שחזר ראשון לעבודתו וכן לק' י"ב ב' תניא וכולן נוהגין במשיח שעבר ולא אשתמיט למתני דכולן אין נוהגין במשיח שנסתלק חוץ מפר הבא על כל המצות, אלא ודאי מסולק אינו מביא פר, [וכן הר"מ פט"ו ה"ז כתב דין משיח שעבר בעבר מחמת מום וזקנה, ולא במסולק].

ומיהו אי חטא עד שלא נסתלק ואח"כ נסתלק מביא פר כדין נשיא שנסתלק וכדין מרובים ונתמעטו לעיל ג' א', ובהא דפריך בגמ' השתא י"ל עבר ממשיחותו כו' לא מצי לשנויי דרישא בנסתלק דלא משמע לי' הכי דרישא וסיפא בחד גוונא איירי וזהו משיח שעבר בכל המשניות וכדפרישנן, והא דלא תני הנא חטא ואח"כ נסתלק סמך אהא דתני נשיא וה"ה למשיח שנסתלק.

יד) י' א' שיכול והלא דין הוא ומה נשיא כו', יש לעיין כיון דמשיח שנסתלק אינו מביא פר דין הוא דגם נשיא שנסתלק אינו מביא ואל יוכיח משיח שעבר דכל מצות כהונה גדולה עליו ולכן דין הוא שיביא פר על כל המצות, וי"ל דקים לי' לגמ' דהא דמשיח מביא פר אינו מדין מצות כהונה גדולה, אלא גדלותו והתמנותו על כל ישראל גרמה לו וכמו נשיאותו של הנשיא דגוממת לו שנתקדד קרבנו בשעיר, והלכך הא דמשיח שעבר מביא פר אינו בשביל שהוא עכשו במצות כהונה גדולה אלא בשביל שהיה ממונה על העם שעה אחת ולפיכך השוו בגמ' נשיא שעבר ומשיח שעבר, וכ"ת א"כ משיח שנסתלק נמי יביא פר י"ל שאין יחוס של העבר עומדת לו למסתלק אלא למי שנשאר בקדושת כהונה גדולה, אבל נשיא לעולם יחוס העבר קימת לו ואפ"ה אינו מביא שעיר.

טו) י"ב ב' משיח שנצטרע מהו באלמנה כו', נראה דמבעיא לי' בכל מצות כהונה גדולה אי נדחה לגמרי והוי כמסתלק, ומדחא דחי נראה לפרש דר"ל דהכהן נדחה לגמרי בסיבת צרעתו או מיפטר מהתמנותו רק לשעה ועדיין מצות כהונה גדולה עליו, [ומפרש"י ל"מ כן וצ"ע, שו"ר שכבר פי' הרא"ש בשם רמ"ה כמש"כ אלא שפי' דדחי' הוא לפי שעה ומפטר פטו' היא סילוק גמור], ומיהו שמעינן מכאן דכי הומם ונצטרע בטלה התמנותו ואין פר יוה"כ בא משלו אלא משל מי שמשמש תחתיו ולא דמי לעבר מחמת טומאה דעדיין פר יוה"כ משלו כמש"כ תו' מגלה ט' ב' ובת"י יומא י"ב ב', דטומאה בידו לטהר משא"כ במום ונגע.

שם אין לי אלא שעבר מחמת קריו כו', לדעת ריב"א בת"י יומא שם דפר יוה"כ בא משלו קשה דלא שייך למנקט עבר מחמת קריו שהרי לא עבר כלל והו"ל למנקט משיח שעבר דהיינו כששב ראשון לעבודתו וכדתניא לעיל דכל מצות כהונה עליו, ואחריו צריך לרבות עבר מחמת מומו, דבטלה התמנותו ומ"מ מצות כהונה גדולה עליו, ולמאי דמסקינן דמפטר פטר נראה דמביא פר על כל המצות, וכן מבואר מו"ק י"ד ב' דפשיט התם דמצורע נוהג צרעתו ברגל מהא דדרשינן והצרוע לרבות כה"ג אע"ג דכה"ג כרגל שהרי מקריב אונן אלמא דאף שנצטרע הוא בקדושתו שאינו נוהג אניגות ואע"ג דהכא בסוגין בעי מני' רבא מר"נ ולא פשיט לי' צ"ל דבתר דבעי הדר פשטה, [וכ"ה בר"מ פט"ו ה"ז ובחנם נתקשה בזה הל"מ שם].

ט' א' נשיא שנצטרע מהו מידחא דחי או מיפטר פטיר, מדקים לי' דבטלה מלכותו ע"כ ידע ברייתא דלק' י' א' דאמר פרט לחולה ומוקמינן לי' בנצטרע וכדליף התם מקרא, ולפיכך אינו מביא שעיר ומ"מ מבעי לי' לריה"ג דפטר לי' לנשיא מקרבן עוי"ר משום דאינו בא לידי עניות ואע"ג דלא ימנע שיארע יום שיהי' עני ע"י מאורעות המתרגשות בעולם או שהפקיר נכסיו מ"מ כיון דעל הרוב אינו בא לידי עניות אינו בכלל המקרא, ובזה מבעי לי' כשנצטרע ונדחה מנשיאותו אי חשיבא כעני לפי שעה שהרי כשיתרפא חוזר למלכותו וכבר אימעיט מקרבן עוי"ר אף בשעה שהוא עני, והיינו מיפטר פטור ר"ל לפי שעה, או מדחא דחי וזמן צרעתו כמסולק לגמרי וכאיש אחר הוא, ורנב"י השיב לו שאין נפקותא בשאילה זו דאף בזמן שהוא מצורע חייבין לגדלו דהא חייבין בכבודו אף לאחר מותו כדתנן סנהדרין י"ח א' ואין נושאין אלמנתו ולא גרע נצטרע ממת וחייבין לגדלו וא"כ אינו בא לידי עניות, והיינו דאמר מדילך או מבי גוא, ומפרש"י ז"ל משמע דגוא דידי' קיים ולא משום דחייבין לגדלו וצ"ע דזה לא מקרי לא בא לידי עניות כיון שאם יופסד עושרו יהי' עני, שו"מ שתמה כן רמ"ה בתו' הרא"ש, ופי' דפשט לי' דמביא, והרא"ש חולק עליו.

וכתב רש"י ז"ל י' א' ד"ה וישב, דהא דאמר דנשיא שנצטרע אינו מביא שעיר הוא דלא כריה"ג דפטר לי' לנשיא מקרבן עוי"ר משום דלא בא לידי עניות ולפ"ז אפי' נצטרע נמי דהא דגוא דידי' מיהא איתא, ותמוה מאד דנהי דפטור מקרבן עוי"ר מ"מ לענין הבאת שעיר הא בעינן מלך כדליף לק' י"א א' וכיון שנצטרע הוא חפשי ממלכותו ולמה יהי' דינו בשעיר, ודברי רבנו ז"ל צריך רב, שו"מ כן בתו' הרא"ש בשם רמ"ה, [והר"מ השמיט בעיא זו משום שאינו אלא לריה"ג והר"מ פסק דנשיא מביא עוי"ר].

ומלך שנצטרע משמע דאין בו דין מלכות לענין ממרה את פיו, ולא לענין דברים האמורים בפרשת מלך למ"ד סנהדרין כ' ב' מלך מותר בו, ולא לענין להרבות נשים ולכתוב ס"ת, תדע שהרי משמע בגמ' י"א ב' דר"ג שבבבל יש לו דין מלך אע"ג שאינו מלך ממש שהרי לא קבלוהו ישראל עליהם למלך [ואפשר דאין דין מלך נוהג בגולה] וגם מלך בבל לא מינהו למלך ואין לו רק כח לכוף העם לשמירת חקי התורה ולקיים צבא שירדו בעם כדי להקים משפט או להגן בפני אויב ולהרבות כבודו ועשרו כדי שתהא אימתו עליהם שלא ימרדו פושעים בו שכל זה צורך הקמת משפט, ובכח זה יש לו דין מלך לענין שעיר כל שאין גדול ממנו דכייף הוא לו, וכיון דנצטרע אין מביא שעיר ע"כ שאין לו גם ריש גלותא, ואין לומר דנצטרע אינו פגם במלכותו אלא פגם באדם שאין בו דין מלך אף שיש לו כח מלך דא"כ אין נפקותא בזה אלא לענין להביא שעיר ובגמ' משמע דהוא חפשי ממלכותו ולפיכך אינו מביא שעיר, ונראה דר"ג שנצטרע מביא שעיר וצ"ע.

טז) י' א' רש"א אם נודע להם עד שלא נתמנו חייבים, נראה דת"ק סבר דהא דחלקה תורה בין הדיוט לנשיא ומשיח, אינו מצד הכפרה שהדיוט הבא להתכפר מביא כשבה או שעירה ונשיא הבא להתכפר מביא שעיר ומשיח פר, אלא מצד החטא שחטא והוא הדיוט חטא זה כפרתו בכו"ש חטא והוא נשיא חטא זה כפרתו בשעיר ומשיח בפר, ור"ש סבר דתרויהו גרמי חטא של הדיוט וכשבא להתכפר הוא הדיוט וכן בנשיא ומשיח, ואם אין תרויהו שוין אינן בכלל האמור בתורה וכיון דלא נאמר דינו בתורה אינן בכלל חיוב קרבן וכתב רש"י ז"ל דר"ש פליג גם ברישא בנשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו דלר"ש פטור, אלא א"כ נודע לו קודם שעבר, ולכאורה יש מקום לומר דלא פליג ר"ש אלא באשתני מקילתא לחמירתא דכיון דמצד המתכפר עכשו ראוי להביא מן החמור וא"א לו להביא מן החמור כיון שחטאו קל א"א לו להביא קרבן כלל, אבל נשתנה מחמירתא לקילתא שפיר מודה ר"ש דמביא קרבן החמור כיון שחטאו חמור אע"ג שמצד המתכפר עכשו אינו ראוי לחמור יחמיר ומה בכך אלא דבגמ' לעיל ג' א' אמרינן מרובין ונתמעטו פלוגתא דר"ש ורבנן משמע דר"ש פליג אף באישתני מחמירתא לקילתא ועי' כתובות מ"ה א'. [ובירו' איכא פלוגתא בטעמי' דר"ש איכא מ"ד משום דגדולה מכפרת ואיכא מ"ד משום דבעינן חטא וידיעה שוין ואמר דא"ב רישא ובכתובות שם אמר טעמא דר"ש משום דבעינן שוין וא"כ פליג גם ארישא].

ונראה דגם לענין קרבן עוי"ר פליג ר"ש שאם לא נודע לו עד שנתמנה פטור ומיהו למאן דמחייב לי' לנשיא בקרבן עוי"ר ופטר לי' בשמיעת הקול וכן אית לי' לר"ש ט' א', אם חטא [בשוגג דאי במזיד הלא יודע שמתחייב בקרבן ועי' שבועות ל' א' במתני'] קדם שנתמנה ואח"כ נתמנה חייב שאין פטור מלך בשמיעת קול אלא מפני שפטור מלהעיד ולא יתכן בו חטא של שמיעת הקול וזה לא מקרי אשתני דיני' דלא דיני' אשתני אלא נעשה בו דבר המונעו מחטא זה, [אם לא שנימא דלא נאמרה שמיעת קול אלא במי שחייב להעיד וכעין דאמרינן מי שבא לידי עניות כו' וה"נ איכא למידרש הכי ולמעוטי כשחטא ואח"כ נתמנה וצ"ע].

והא דמודה ר"ש בנודע לו כשהוא הדיוט צ"ל דכיון שנודע לו וכבר היה אפשר שיקריב קרבנו כבר איקבע חיובו ואינו משתנה במה שמשתנה דינו של המתכפר.

ויש לעי' בהא דאמר לעיל ג' א' ידיעה בלא חטאה מי שמעת לי' דא"כ לייתי כהשתא ובכתובות מ"ה ב' מסיים משיח פר ונשיא שעיר, איך יתחייב משיח פר אדרבה אי דיינינן לי' כהשתא משיח פטור דהא חטאו עד שלא נתמנו היינו שגגת מעשה ומשיח פטור על שגגת מעשה ואף אם עשה ע"פ הוראת עצמו מקרי שגגת מעשה דבעינן הוראת משיח ולא הוראת הדיוט, וי"ל דהא דאין משיח מביא על שגגת מעשה אינו מצד הקרבן שאין ראוי לו להביא קרבן על שגגת מעשה אלא שאין חטאו של משיח בשגגת מעשה חטא, ולא חייבה עליו תורה קרבן, ולפיכך מודה ר"ש דאזלינן בתר חטא דכיון דבשעת חטא היה הדיוט חטאו צריך כפרה, אלא דחלוק הוא המשיח בקרבנו שקרבנו לעולם פר ולפי שעת החטא שהיה הדיוט קרבנו כא"ש ולפיכך פטרו ר"ש ובזה שפיר מוכיח דאי אזלינן בתר ידיעה הו"ל להביא פר כדהשתא, וא"ת הא לא מצינו פר אלא בשגגת הוראה ולא בשגגת מעשה, וי"ל דהא דמשיח מביא פר אינו בסיבת שגגת הוראה אלא משיחותו גרמה לו כמו בנשיא שעיר וכמש"כ לעיל סק"ח.

יז) י' א' אם הכהן המשיח יחטא פרט לקודמות כו', נראה דהא דמצרכינן קרא לקודמות היינו בנודע עכשו, אבל אם כבר נודע הוי כהביא כבר ואילו הביא וכיפר ודאי א"צ להביא אחר, ויש לעי' אי אזלינן בתר השתא הרי יש בזה קולא וחומרא, חומרא כשחטא והוא הדיוט ואח"כ נתמנה, וקולא כשחטא והוא נשיא ואח"כ עבר מגדולתו, ובגמ' משמע דאין בזה אלא חומרא דאמר בנשיא האיל ומביא בשגגת מעשה יביא על הקודמות, ונראה דאה"נ דלא הוי ס"ד כלל להקל כשחטא כשהוא נשיא ועבר מגדולתו שיביא כהדיוט אלא הוי ס"ד להחמיר דבין כשהיה נשיא בשעת חטא ובין כשהוא נשיא בשעת הבאה מביא שעיר וכן במשיח, ובזה יליף דאין מחמירין עליו משום זמן הבאה, ואפשר דגם ר"ש דריש להו לקראי למעוטי קודמות אלא דרבנן ס"ל דמביא כהדיוט ור"ש דריש לקראי למעוטי שאינו מביא כלל.

יח) י"א א' סד"א נצטרף ונייתי כשבה או שעירה, רש"י פי' דהו"מ למימר ונייתי שעיר אלא דקרא בכשבה כתיב, וצ"ע לא הוי ס"ד דיש לו רשות להביא מה שירצה, וכיון דאמרו בגמ' דהוי ס"ד דנייתי כשבה ע"כ לא הוי ס"ד דיביא שעיר, ואפשר לפרש דנשיא בכלל יחיד וחמיר ממנו בקרבן מיוחד, וכל שלא אכל כשיעור בשעת נשיאותו אינו בכלל החומרא שאין חצי זית של שעת הדיוט משלים לחיוב הנשיא, אבל חצי זית של נשיאותו שפיר משלים לחיוב הדיוט, ולזה גלי קרא שאין מצטרפים דחצי זית של נשיאות אינו בר קרבן הדיוט.

שם תפשוט לי' מהא דאמר עולא כו', נראה דלא דימה אלא לענין דהפסק באמצע הוי הפסק אבל אין הענינים שוין דמומרות לא הוי הפסק אלא בקרבן שהפריש הנדחה מלהקריב אבל חיוב הקרבן לא נדחה וחייב להביא קרבן כששב כדאמר כריתות ז' א', ונראה דה"ה כשאכל חצי זית והמיר וחזר בו ואכל עוד חצי זית מצטרף, אבל נשיאות מביא לי' שתפסיק בין חצי זית לחצי זית שלא יצטרף ולא יתחייב קרבן כלל דנשיאות גרע ממומרות לענין חיוב גברא דמומר בר חטא הוא ובר חיוב קרבן הוא אלא שאין ראוי להביא קרבנו ולהתרצות, אבל נשיאות מפקע לי' לגמרי מחיוב כשבה, ומיהו מומרות לענין קרבן שהפריש גרע מנשיאות לענין חיוב גברא כדאמר בגמ' דהתם קרבן אידחי לגמרי אבל הכא בנשיאות י"ל

נהי דלכי אכל השתא דינו בשעיר מ"מ כי אכל לכשירד מגדולתו שפיר מצטרף ואין שעת נשיאות מפסקת כיון דשעת נשיאות נמי בר הבאת קרבן הוא ונהי דכי חטא בנשיאות משתנה קרבנו אבל לענין הפסק לא חשיב הפסק.

שם או דלמא כי אשתני לודאי כו' ר"ל החטא מחייב חטאת אלא שיש תנאי בחיוב החטאת שיהי' להחוטא ידיעה, וכל שנשתנה דינו בשעת ידיעה פטור לגמרי, ואין דבר זה אלא בחטאת אבל בא"ת שבא קדם ידיעה סגי במה שיש כאן ספק חטא אע"ג דאין א"ת בא אלא על ספק חיוב חטאת והכא א"א לבוא לידי חיוב חטאת מ"מ כיון דפטור חטאת בא מחמת שינוי הקרבנות בין זמן החטאת לזמן הידיעה, כ"ז שאין הנידון לענין חטאת עדיין סיבת הפטור אינה בעולם וחשיב כספק חיוב חטאת כיון שאין חסרון בחטא למפטר מחטאת.

יט) י"ב ב' וכולן נוהגין במרובה בגדים חוץ מפר כו', נראה דמרובה בגדים חייב גם על שגגת מעשה ומביא א"ת ולא חשיב לי' דכולהו מישך שייכי בדין פר דכיון דאין בו דין הוראה הוראתו ושגגתו שוין וממילא חייב א"ת וכדאמר ז' א', מיהו קשה דמשמע דפטור על טומאת מו"ק ולעיל ט' ב' אמר טעמא דר"ש מי שחטאתו שוה ליחידים כו' וא"כ ליכא למעוטי אלא משיח אבל לא מרובה בגדים, וע"כ צ"ל דפר וכל התלוים בו קאמר ובכלל זה טומאת מו"ק והאי דתני בהדיא טומאת מו"ק ולא תני פטור שגגת מעשה וא"ת דשגגת מעשה וא"ת ליכא מאן דפליג אבל בטומאת מו"ק פליגי רבנן, מיהו בפי"ב דפרה מ"ד דקתני סתמא דכה"ג פטור על טומאת מו"ק דוחק לפרש במשיח דוקא, ומשמע דר"ש פטר לי' אף למרובה בגדים וצ"ע.

עוד יש לעי' כיון דמוקמינן להאי ברייתא כר"ש מ"ט לא תני דמשיח אינו מביא בדלי דלות בשמיעת הקול וב"ש כדאמר לעיל ט' א' אליבי' דר"ש וזה נראה דנוהג אף במרובה בגדים דקרא זה קרבן אהרן וגו' דדריש לי' ר"ע לעיל ט' איירי גם במרובה בגדים כדקתני וכולן נוהגין במרובה בגדים ואחד מהן עשירית האיפה, וכן לר"ע וריה"ג דפטרי למשיח מכל קרבן עו"ר גם מרובה בגדים כמשיח, והא דמוקי ברייתא כר"ש ולא מוקי לה כר"ע וכריה"ג משום דלדידהו כל עו"ר פטור, ה"כא קתני טומאת מו"ק לחוד.

כ) שם אימא סיפא אין בין כו' אתאן לר"מ כו' יש לעי' הא אמר טעמא משום איבה ואם עבד עבודתו כשרה כדאמר יומא י"ג א', וא"כ קושטא הוא דאין בינו לכהן המשמש אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה, ומה שאינו משמש הוא מלתא אחריתא ואינו ענין לחילוקי הדינין שבין כה"ג לכה"ד, ואפשר דבכלל אין בין גם מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש [ואע"ג דבמתני' לא תנן אלא ז' דברים שהן שוין מאי דתני תני ואידך מרבה להו בכלל דאין בין] וזה אינו נוהג בו משום איבה.

וכ' הרא"ש דהא דאמר סיפא ר"מ לא דהתנא סובר כר"מ אלא משום דתני אין בין נקט כולהו ואף אליבא דחד תנא, ותימא דהא גם לרבנן הו"מ למתני ולמתני אלא שאינו עובד משום איבה [ומיהו כיון דבזה שאינו עובד נופלים דברים הרבה לא מתני לי' שפיר ודברי הרא"ש הוא לישב דלא תקשה דר"י דאמר יומא י"ב ב' הלכה כר"י ור"י הא אמר בעלמא הלכה כסתם משנה וכבר הק' כן הטו"א מגלה ט' ב' ועי' חולין מ"ד א'].

כ' הר"מ פט"ו ה"ז דמשוח שעבר מחמת מום או זקנה מביא פר הבא על כל המצוות שאין בין כהן המשמש למשיח שעבר אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה והלח"מ דקדק דהא מוקמינן מתנ' כר"מ וביומא י"ב ב' פסקינן כר"י וכן פסק הר"מ, ובאמת עבר מחמת מום או זקנה אינו ענין לפלוגתת ר"מ ור"י דהא לכו"ע אינו עובד עבודה, אלא דלא חש לה רבנו שאין הכונה כאן רק שיש לו גדולת כה"ג לכל דבר ונ"מ שאינו פורע ופורם וכיו"ב בדינים המיוחדים לכה"ג ולפיכך מביא פר, אבל זה שאין ראוי לעבודה א"צ להוכירו שהרי לא הותר זקנה ומום למשיח שהרי בשביל זה עבר, אבל בגמ' שפיר דייק כיון דהוה פלוגתא דר"מ ור"י ותנא מסתם לה סתומי ש"מ דכר"י ס"ל.

כא) י"ב ב' כה"ג משום איבה כו', כתבו תו' יומא י"ב ב' דא"א לומר דטעמא משום איבה הוא לענין לאחר מיתה דהא קיי"ל שאם מת ראשון חוזר שני לעבודתו, ומשמע מדבריהם דאפשר לומר דכיון דשב ראשון בטלה מינויו של שני והא דאמר משום איבה היינו שאין ממנין אותו שניות, ויש לעי' דלפ"ז עדיין תקשה הא דאמר ככה"ד לא משום מעלין בקדש ול"מ, והלא כבר הורד ומה מעלה יש בו אם לא ישמש ככה"ד וצ"ל דמ"מ יש בו מעלה שלא תהי' ירידתו ניכרת לפני כל, ומיהו לקושטא דמלתא נראה שלא סלקוהו והוא נשאר כה"ג מן הדין אלא שאינו משמש משום איבה וכן לק' ע"ג א' אמר משום איבה והיינו שהוא ככה"ג מן הדין אלא שאינו משמש וכ"כ הטו"א מגלה ט', ב', ומיהו מה שהוכיחו כן תו' מהא דאמר משום איבה מכלל דמן הדין הוא כה"ג אין ראי' למאי דמסקו דכה"ג מסתלק בפה די"ל דמשום איבה מסלקין לי', ובלא"ה י"ל דמשום איבה לא ממנין אותו אף כשגלה ראשון כמש"כ תו' נזיר מ"ו ב', א"נ אין ממנין אותו לסגן וכדמוכח סנהדרין י"ט א' דאיכא סגן ומשוח שעבר אלמא דמשוח שעבר אין ממנין אותו לסגן דאילו רשאי להיות סגן הוא קדם לאחר, ויש לדחות דאו סגן או משוח שעבר קאמר, ומיהו נראה דבהא אף ר"מ מודה דאין ממנין אותו לסגן ודוקא שאר עבודות אין בו משום איבה אבל להמנותו תחתיו איכא איבה כיון שכבר עבד פ"א תחתיו וכדמשמע סנהדרין שם דאיכא תחרות ביניהם, וכדאמר שם משוח שעבר לא אתי גבי' כו', וכ"ז דלא כהטו"א שם.

כב) שם כתנאי והוא אשה וגו' אחר שחלק הכתוב רבה כו', לכאורה ר"ל דר"ע לא רבה משוח מלחמה לאסור אלמנה אלא מרבה עבר מחמת מומי, ולפ"ז לא קיי"ל כברייתא אלא כר"ע דהלכה כמותו מחבריו אבל הר"מ פי"ז מה' א"ב פסק דמוהר על האלמנה ואפשר כיון דבברייתא תני לה סתמא הו"ל כרבים אבל קשה דלק' פשיט לי' מהא דר"ע למצורע שנצטרע אלמא הא דר"ע הלכתא היא, ואפשר דר"ע סבר דלמשוח מלחמה א"צ קרא דמקרא דעלין ולא על חברו לא אימעיט אלא שאינו מקריב אונן אבל מה דכתיב בתר הכי גם משוח מלחמה בכלל ונראה דכי היכי דמרבינן כהן גדול שעבר מחמת מומו וצרעתו ה"נ משוח מלחמה שעבר לענין ה' דברים.

וביומא ע"ב ב' בעי למימר דמשוח מלחמה משמש בח' כלים ועבודת יוה"כ כשרה בו ופריך מהא דתניא משוח מלחמה אינו משמש בארבעה ככה"ד לא בשמונה ככה"ג [וס"ד דמקשן דהוא מדאוריתא ופריך אטו זר משוית לי' ר"ל דודאי ליכא קרא למעוטי' שאינו עובד] ומשני דאינו משמש ככה"ג משום איבה ואינו משמש ככה"ד משום מעלין בקדש ופי' בת"י דהא דאצטריך טעם משום מעלין היינו כשהורד ממשיחותו ע"י זקנה [והא דדחיק בגמ' לפרש כן ולא פירשו דאינו משמש בד' משום מחוסר בגדים דא"כ לא איצטריך לאשמעינן ולא הו"ל למתני' אלא שאינו משמש משום איבה ולפיכך פירשו דבריית אשמעינן דאינו משמש לעולם בד' אף כשעבר מחמת זקנה] ונראה כונתם דר"ל אע"ג דאפשר למלך ואחיו הכהנים לסלקו ויהא רשאי לעבוד בד' כלים מ"מ אין מסלקין אותו משום מעלין בקדש וכיון שלא סלקוהו דינו בח' כלים כשאר משוח שעבר מחמת זקנה.

ויש לעי' למאי דמסיק נשאל אתמר, איך יתיישב הא דקתני שאינו עובד בד' כלים אלמה לא יעבוד ולא שייך כאן אין מורידין שהרי לא עלה מעולם, וע"כ צ"ל דתנאי היא והאי תנא סבר דדינו בח' כלים כשמעתא דרב דימי, ולרבין ס"ל לר"י כאידך ברייתא דקתני כהן משוח נשאל בהן, ומיהו קשה דלמא האי תנא אשמעינן דנשאל בהן וה"ה דעובד בח' כלים ונשאל אצטריך לי' לאשמעינן, ואפשר דסבר דאידך פליגא דקתני וכולן אין נוהגין במשוח מלחמה ולא משמע לי' לפרש משום איבה.

והרמב"ם ז"ל פ"ד מה' כלי המקדש הכ"א פסק דמשוח מלחמה משמש בד' כלים, וזה כדפירשנו דברייתא דקתני דאינו משמש לא בח' ולא בד' פליגא.

ומיהו היה לי' לרבנו להביא הא דתנן ע"א ב' באלו נשאלין באורים ותומים, והא דתניא בגדים שכה"ג משמש בהן משוח מלחמה נשאל בהן, ופרש"י דמשוח מלחמה נשאל מהמלך והוא דבר מחודש ולא הוזכר בר"מ וכבר תמה בזה המל"מ, וכן הא דה' דברים האמורים בפרשה לא הוזכר בר"מ זולת איסור אלמנה וכבר תמה גם בזה המל"מ שם פ"ה ה"ו.

י"ב ב' אין לי אלא שעבר מחמת קריו, ע' בתוס' הרא"ש דזה ידעינו מסברא ואפשר דזה ילפינן מקרא והקריב על חטאתו כדאמר לעיל י' א'.

כג) הוריות י"ב ב' ולא פורע ולא פורם, דעת רמב"ן בהש' לס' המצות ל"ת קס"ג דאיסור פריעה ופרימה בכה"ג הוא דוקא על המת דרך אבלות, ונראה דאין נ"מ אם הם בגדי כהונה או בגדי חול, ואין איסור בלבישת בגדים פרומים אלא במעשה הפרימה, ובזה מוזהר משוח מלחמה, אבל לא כה"ד, והא דהוזהרו אלעזר ואיתמר ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו הוראת שעה היתה בשעת המלואים והיו בדינם כמשוח מלחמה, ואוהרה זו נמי דוקא על מיתת נדב ואביהוא, ודרך אבלות, ודין פרועי ראש בעבודה לא הוזכר בתורה אלא הללמ"מ ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא כדאמר סנהדרין כ"ב ב', ויש חיוב מיתה בעבודה אבל ביאה ריקנית אף באהל מועד אין בה אזהרה כלל, וכן שתויי יין ושלא רחוץ יו"ר אין איסור בב"ר אלא בעבודה מיהו משום מעלה יש איסור בב"ר באהל מועד בכולן, [ונ"מ בהאי מעלה שאין נכנסין להשתחוות אבל בב"ר ללא צורך בלא"ה אסור כדאמר מנחות כ"ז ב' אבל להשתחואה מותר כמש"כ תו' שם, ואף דבטו"א שלהי חגיגה הק' על דבריהם כבר כתוב במק"א לישב, וכן דברי הר"מ פ"ב מה' ב"מ ה"ד דלהשתחוות מותר], ופרועי ראש ובע"מ אסורין אף בין האולם ולמזבח כדתנן פ"א דכלים מ"ט, ופרום בגדים אינו מן השם כלל לענין עבודה אלא דבגד קרוע פסול, והו"ל מחוסר בגדים.

ודעת הרמב"ם שם ובפ"א מה' ב"מ, דפרועי ראש ושתויי יין ופרומי בגדים חייבין מלקות בביאה בלא עבודה בין האולם ולמזבח, וחייבין מיתה על עבודה תמה, וחייבין מלקות על עבודה שאינה תמה אף במן המזבח ולחוץ, ועיקר טעמו של רבנו מנ"ל אזהרה בלא מיתה לא נתבאר כמש"כ רמב"ן ודעת הרמב"ם דקרא ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו הוא אזהרה לדורות, וקרא דכה"ג את ראשו ל"י ובגדיו ל"י הוא הוספה דכה"ג אסור לפרוע ולפרום אף בלא עבודה ובלא כניסה משום שהוא תמיד במקדש והלכך אף בשעה שאינו במקדש אסור לפרוע ולפרום כיון שהוא עתיד לחזור, ואיסור פרימה דוקא בבגדי כהונה, ומיהו צ"ע אי לבש בגדי כהונה פרומים אי עבר על לאו זה, ולכאורה לא גרע בגדים פרומים מבגדי חול, ואיסור פריעה ופרימה אינו על המת אלא בכ"ע והא דנאמר במקרא בענין המת ותנן הוריות י"ב ב' וההדיוט פורם מלמעלה אלמא דאיירי על המת דברו חכמים בהוה שכשבא כה"ג לקרוע על המת הוזהר שלא לקרוע ועוד שאיסור הפרימה הוא כעין קרע של מת, וקשה על שיטה זו דאמר דהדיוט פורם מלמעלה וע"כ בבגדי כהונה איירי דבשאר בגדים אף כה"ג מלמעלה, ואיך מותר לקרוע ב"כ על המת הא קעבר בלאו דכאמר יומא ע"ב א' המקרע ב"כ לוקה, ועוד דהא מרבינן משיח מלחמת באיסור פרימה אע"ג דלא שייך בי' טעמא שהוא תמיד במקדש, ועוד למה אין איסור מחוסר בגדים בקרועי בגדים כמש"כ רמב"ן [ומש"כ בס' מנ"ח דאיירי דלבש בגד קרוע יתר על בגדיו ובגד קרוע גרע מצלצול קטן לא נראה כלל], ועוד מ"ט לא חשיב סנהדרין פ"ג א' פרומי בגדים בהדי פרועי ראש שבמיתה, ועוד דאמר סנהדרין כ"ב ב' דפרועי ראש הללמ"מ ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא ולדברי הר"מ הרי הדבר מפורש בתורה לא תפרעו ולא תמותו וכבר הק' כן הרמב"ן.

והרמב"ן פי' בדעת הרמב"ם דמודה דקרא דכה"ג יש בו גם איסור על המת ויש במקרא הזה שני איסורין שונים איסור קריעה על המת אף בבגדי חול, ואיסור קריעת ב"כ אף שלא על המת, ולפ"ז ניחא דהדיוט פורם מלמעלה וכה"ג מלמטה, והא דאתרבי משיח מלחמה היינו באיסור קריעה על המת.

ויש לעיין במש"כ הר"מ דשתויי יין שנכנסו בין האולם ולמזבח לוקין נהי דס"ל כראב"א יומא מ"ד ב' דבין האולם ולמזבח חלוק קדושתו מכל העזרה מדאורייתא ודינו לענין פרועי ראש כאהל מועד מ"מ לענין שתויי יין הא הוי פלוגתא דר"י ורבנן פ"א דכלים מ"ט והלכה כחכמים כמש"כ הר"מ בפי' המשנה שם, ומיהו בל' הר"מ שם משמע דר"י לא פליג אלא בשלא רחוץ יו"ר דת"ק לא אסרו אלא באה"מ, אבל בשתויי יין גם ת"ק מודה ותני פרוע ראש וה"ה לשתויי יין ופרום בגדים, וכן מבואר בדברי הר"מ פ"ו מה' בה"ב ה"כ כ"א, ועיי"ש במל"מ, שדקדק במה שלא הביא שם שתוי יין.

ודעת הר"מ דגם בע"מ לוקה על כניסה מן המזבח ולפנים כמש"כ בס' המצות ל"ת ס"ט, ובפ"ו מה' ב"מ, ודעת רמב"ן שאיסור כניסה מדרבנן.

כ' הר"מ פ"ט מה' ב"מ ה"י הטמא ובע"מ ושלא רחוץ יו"ר כו' אינן חייבין אלא על עבודות שזר חייב עליהן מיתה ועל שאר עבודות באזהרה, עי' כ"מ וצ"ע הא כ' הר"מ לעיל ה"ה דלוקה על עבודה שאינה תמה וא"כ אין נפקותא בבע"מ בין עבודה תמה לאינה תמה, ועי' מל"מ פ"ב מה' תו"מ ה"י כתב דבע"מ אימעט גם ממלקות בעבודה שאינה תמה אבל איסורא איכא וצ"ע מנ"ל איסורא מן התורה.

מו"ק י"ד ב' והצרוע לרבות כה"ג, נראה דלא אצטריך קרא לרבות כה"ג משום שהוא אסור בפריעה ופרימה, דהא אינו אסור אלא על המת לדעת רמב"ן, ולדעת הר"מ דהיא משום עבודה אין אסור אלא כשהוא בר עבודה ונמצא במקדש אבל לא מצורע, [ועוד שהרי כהן מצורע אינו לובש בגדי כהונה ולדעת הר"מ אין איסור אלא בב"כ ומיהו אכתי איצטריך לפריעה] אלא איצטריך קרא משום דכה"ג כל השנה כרגל מיהו קשה למה צריך קרא הוריות י"ב בעבר מחמת מומו לאוסרו באלמנה הא מדאצטריך קרא לרבות כה"ג מצורע לפריעה ופרימה שמעינן דאע"ג דנצטרע הוא בקדושת כה"ג וי"ל דאי לאו דמרבינן כה"ג שעבר מחמת מומו לאיסור אלמנה לא הוי דרשינן והצרוע לרבות כה"ג אלא הוי מוקמינן לי' למלתא אחריתא א"נ הו"א דאשמעינן דלאו בקדושתו קאי.

בקשר לכמה דברים שנזכרים בקיצור בהוריות סי׳ ט״ו כדאי להעתיק כאן הנוסח שבו הסביר החזון איש דבריו לצעירים יותר, ביתר אריכות והסברה.
והננו מעתיקים בזה מעצם כתב יד קדשו ממה שהכין לנער אחד שהגיע לעול המצוות ורצה לסדר לו דרשה ל„בר מצוה״, אע״פ שהנער אמר את דרשתו גם לפני כמה גדולים, אבל עיקר הנוסח הי׳ מיועד לנער ולבני גילו.
והיות והנוסח הזה נשמר עד עכשיו והנער נתן לנו רשות להעתיקו הננו מפרסמים בזה.
בתשואות חן.

כתוב בתורה שאם יחטא האדם בשוגג בדבר שזדונו כרת מביא כשבה או שעירה לחטאת. ואם החוטא כהן משיח מביא על חטאתו פר, ואיתא במתנ׳ הוריות י״א ב׳ איזהו משיח זה שנמשח בשמן המשחה [ר״ל שעשה משה ע״ה והיה קיים עד ימי יאשיהו המלך והוא גנזו כשידע שיחרב הבית, וכהנים גדולים שהועמדו אח״כ לא נמשחו אלא במה שלבשו ח׳ בגדים של כה״ג נתחנכו לכהונה גדולה, וזה נקרא בגמ׳ מרובה בגדים] אבל לא מרובה בגדים. ואיתא תו במתנ׳ שם דאין בין משוח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצוות. ואין בין כהן המשמש למשיח שעבר אלא פר יוה״כ ועשירית האיפה [פי׳ משיח שעבר דבכל יוה״כ מתקינין לכה״ג כהן אחר דלמא יארע טומאה בכה״ג ׳כנוס זה המוכן יישמש תחתיו שאין עבודת יוה״כ כשרה אלא בכה״ג ואם אירע טומאה בכה״ג ישימש השני תחתיו ביוה״כ אחר יוה״כ חוזר הראשון לעבודתו, והשני נקרא משוח שעבר שהרי ביוה״כ היה בכהונה גדולה ועכשו עבר, ובזה הורה לנו התנא דמשוח זה שעבר דינו ככה״ג לכל דבר ואין נפקותא בינו לבין כה״ג המשמש אלא פר יוה״כ דמצוה על הכה״ג להקריב ביוה״כ פר לחטאת ומצוה זו על כהן המשמש ולא על כהן העבר ועוד יש מצוה על כה״ג להקריב חביתין בכל יום היינו מנחה עשירית האיפה סלת, ומצוה זו ג״כ על כהן המשיח המשמש ולא על העבר].

ואמרינן תו בגמ׳ רישא רבנן וסיפא ר״מ [ר״ל רישא דקתני דאין מרובה בגדים מביא פר אתיא כרבנן, דר״מ אית לי׳ דמרובה בגדים מביא ג״כ פר], וסיפא דקתני דאין בין משמש לכהן שעבר אלא פר יוה״כ ועשירית האיפה אתיא כר״מ ודלא כרבנן [היינו ר׳ יוסי] דתניא ראשון חוזר לעבודתו ושני כל מצות כהונה גדולה עליו דברי ר״מ, ר״י אומר שני אינו ראוי לא לכה״ג ולא לכהן הדיוט, לכה״ג לא משום איבה, לכה״ד לא משום מעלין בקדש ולא מורידין. והקשו בתו׳ יומא י״ב ב׳, כיון דמעיקר הדין הוא כה״ג וצריך לעבוד עבודה בשמונה בגדים א״כ למה לן למימר טעמא דאין משמש בד׳ כלים ככהן הדיוט משום מעלין בקדש ולא מורידין תיפוק לי׳ משום מחוסר בגדים דאמרינן בזבחים דכה״ג ששימש בד׳ בגדים של כה״ד עבודתו פסולה משום מחוסר בגדים. ותירצו דכהן גדול מתמנה בפה ומסתלק בפה ויש בידם של המלך ואחיו הכהנים לסלקי ׳לזה אמר דאין מסלקין אותו כדי שיוכל לעבוד עבודה בד׳ בגדים, משום מעלין בקדש ואין מורידין.

והנה הרמב״ם ז״ל פט״ו מה׳ שגגות כתב דמשוח שעבר מביא פר הבא על כל המצוות שאין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יוה״כ ועשירית האיפה. והק׳ הל״מ שם שתים. אחת. שהרי בגמ׳ מוקמינן להא דאין בין כהן המשמש למשוח שעבר כר״מ והרמב״ם ז״ל פסק בפ״א ה״ג מה׳ עבודת יוה״כ כר״י דשני אינו ראוי לא לכה״ג ולא לכה״ד. שנית שהר״מ כתב משוח שעבר מחמת מום או זקנה, ומנ״ל לרבנו זה דמשיח שעבר המוזכר בגמ׳ הוא ששימש ביוה״כ ואח״כ חזר ראשון לעבודתו דבזה הוא פלוגתא דר״מ ור״י דמייתא בגמ׳ אמתנ׳ אבל עבר מחמת מומו לא הוזכר כלל. והנה דברי הל״מ בקושיתו השנית תמוהים דאיתא בהוריות י״ב ב׳ בעי מני׳ רבא מר״נ משוח שנצטרע מהו באלמנה, ומבעיא לי׳ אי ע״י הצרעת הוא מסולק לגמרי מן כהונה גדולה, או דלמא בקדושתו קאי לכל מצוות כהונה גדולה ואסור באלמנה. ומייתא שם במסקנא ברייתא דמרבינן מקרא דאם עבר מחמת מומו עדיין בקדושתו קאי ואסור באלמנה וה״ה עבר מחמת צרעתו בקדושתו קאי. ונראה פשוט דכי היכי דהוא בקדושתו לענין איסור אלמנה הוא בקדושתו לענין הבאת פר הבא על כל המצוות וזהו מקור דברי הר״מ. ועוד אמר מ״ק י״ד ב׳ מצורע מהו שנהוג צרעתו ברגל ופשט מהא דתניא והצרוע וגו׳ לרבות כה״ג והא כה״ג דכל השנה כרגל לכו״ע דמי דתנן כה״ג מקריב אונן ואינו אוכל ש״מ נוהג צרעתו ברגל ש״מ. ואם איתא דמשוח שנצטרע מסולק מקדושתו א״כ לאו כרגל דמי.

ולענין קושיא ראשונה של הל״מ כיון דפסק כר״י דשני אין ראוי לא לכה״ג ולא לכה״ד איך פסק דאין בין כהן המשמש למשיח שעבר אלא פר יוה״כ י״ל דלכאורה קשה בגמ׳ מאי פריך בגמ׳ דמתני׳ דלא כר״י דהא אמר שני אינו ראוי לא לכה״ג ולא לכה״ד הא מודה ר״י דדינו ככה״ג לכל דבר כגון איסור אלמנה והבאת פר על כל המצוות ושאר דיני כה״ג אלא דלכתחלה אינו משמש במקדש משום איבה וזה אינו שינוי בדיניו אלא במנהגו ומודה ר״י שאם עבד בד׳ כלים עבודתו כשירה כדאמר יומא י״ג א׳.

והנה בטו״א מגלה ט׳ ב׳ רצה לנטות מדברי תו׳ דבאמת לר״י כיון שעבר יוה״כ ושב ראשון לעבודתו בטלה קדושתו של שני לגמרי. והא דאמר בגמ׳ שאינו משמש ככה״ג משום איבה היינו שאם אירע טומאה בראשון ביוה״כ אחר אין זה שעבר משמש תחתיו. ודחה הטו״א פי׳ זה דכיון דאין ראשון ראוי עתה לעבודה אין כאן משום איבה, וכדאמר יומא י״ג א׳ דמודה ר״י דאם מת ראשון חוזר שני לעבודתו. אמנם דברי הטו״א תמוהים דאמר סנהדרין י״ט א׳ דכשכה״ג מתנחם הסגן מימינו כו׳ אבל משוח שעבר לא אתא לגבי׳ מ״ט חלשא דעתי׳ סבר קא חדי בי׳, וכש״כ דחלשא דעתי׳ כשמשמש תחתיו, ועוד הרי מבואר שם דאיכא יחדיו סגן ומשוח שעבר כדאמר שם כשמנחם אחרים סגן ומשיח שעבר מימינו ואם איתא דמשוח שעבר משמש תחתיו גם ביוה״כ אחר הלא אין ממנין סגן אחר, ומיהו י״ל דאי סגן או משוח מלחמה קאמר וגדולה מזו מצינו בזיר מ״ו ב׳ דאמר שם לענין מת מצוה משוח שעבר ומרובה בגדים איזה מהן קדם ופי׳ בתו׳ שם דמש״ל משוח שעבר ומרובה בגדים יחד פנוי שגלה כה״ג המשוח עם יכני׳ והעמידו מרובה בגדים תחתיו ולא העמידו את משיח שעבר לכה״ג משום איבה דראשון אלמא אע״ג דגלה ראשון חיישינן לאיבה.

וא״כ אפשר לפרש כדברי הטו״א דלר״י בטלה קדושתו דשני לגמרי, והא דאמר בכה״ג לא משום איבה היינו שאינו משמש ביוה״כ לשנה הבאה. והלכך שפיר אמרינן דמתנ׳ דקתני דאין בין כהן המשמש למשיח שעבר אלא פר יוה״כ דלא כר״י. אבל הר״מ שכתב משיח שעבר מחמת מום או זקנה דבזה כל מצוות כהונה גדולה עליו שפיר כתב שאין בינו לכהן המשמש אלא פר יוה״כ ועשירית האיפה, אמנם פי׳ הטו״א לא נראה דבאמת שני זה שנתמנה להיות כה״ג ליום אחד הרי הוא כה״ג לעולם שאין מינוי כהונה לזמן וכיון שכה״ג שעבר מחמת מומו הוא בקדושתו לעולם ה״ה כה״ג שעבר אחר יוה״כ, ועוד שאי אפשר לומר ההא דאמר ר״י שאין שני ראוי לכה״ג היינו לשמש תחתיו ביוה״כ אחר דבזה נראה דלא פליג ר״מ, ודוקא כשמשמש בכל ימות השנה לית לי׳ לר״מ משום איבה, אבל אם ישמש ביוה״כ תחתיו אית לי׳ איבה דלא מסתבר דהא דמבואר בגמ׳ דסגן ומשוח שעבר הן יחד הוא דלא כר״מ ועוד דאמר יומא ע״ב א׳ דמשיח מלחמה אינו משמש בת׳ כלים ככה״ג ולא בד׳ ככה״ד ומפרשינן דככה״ג לא משום איבה וככה״ד לא משום מעלין בקדש ולא מורידין והתם ע״כ מתפרש כפי׳ תו׳ דמן הדין צריך לשמש בח׳ כדאמר שם רב דימי בגמ׳ אלא משום איבה אינו משמש בח׳ והא דאמר דאינו משמש בד׳ משום מעלין בקדש. פי׳ בת״י שם דר״ל דאף אם הזקין ועבר אין משמש בד׳ דאע״ג דאפשר לסלקו דכה״ג מסתלק בפה והי׳ רשאי לעבוד בד׳ מ״מ משום מעלין בקדש אין מסלקין אותו, והתם א״א לפרש דדינו בד׳ כשהזקין אלא שאין משמש בד׳ משום מעלין דכיון דהיה ככה״ג אע״פ שעבר אכתי בקדושתו קאי כדאמר במשיח שנצטרע, אלא ע״כ דלא מסלקין אותו קאמר משום מעלין, ובאמת כן הסברא נותנת דלא שייך לא מורידין אלא אם הוא בקדושתו ואנו באין להורידו אבל לא כשכבר הורד ודינו ככה״ד שנימא שלא יעבוד בד׳ משום לא מורידין שאין השימוש בד׳ הורדה אלא מעלה לעומת שלא יעבוד כלל.

וא״כ הדרא קושיא לדוכתה מאי פריך בהוריות דמתני׳ דקתני אין בין כהן המשמש למשיח שעבר אלא פר יוה״כ הוא דלא כר״י כיון דר״י מודה דמשיח שעבר דינו ככה״ג לכל דבר אלא שמצד אהבת השלום אין מניחין אותו לעבוד, וע״כ צ״ל דכונת הגמ׳ כיון דאיכא פלוגתא אי עובד או לא לא הו״ל לסתום במשנה דלא ליתי למטעי דעובד ומחסתם ש״מ דאתיא כר״מ ולפי״ז ל״ק על הרמב״ם דהר״מ נקט עבר מחמת מומו וזקנה וליכא למטעי דעובד ושפיר כתב דבעיקר קדושת כהונה גדולה אין בינו לכהן המשמש אלא פר יוה״כ ועשירית האיפה יתו לא מידי.

הגהה

מאת רבנו שניאור זלמן הירשוביץ

הסבא של הגברת גיטה גנחיבסקי

דף ג׳ ע״ב. במהרש״א ד״ה שם ואלא, נ״ל לפרש דהתם גבי העובד כוכבים כולו איצטריך למכתב רובו וכו׳ עכ״ל המהרש״א.
ונרשם בצידו בש״ס שלו, על תיבת „העובד כוכבים״ הגוי צ״ל.

וכונתו דהמהרש״א קאי אקרא דוהגוי כולו, ובמקום תיבת הגוי החליפו המדפיסים לתיבת העכו״ם וע״י כך דברי המהרש״א בלתי מובנים.

חזון יחזקאל

מאת רבנו יחזקאל אברמסקי שליט"א

דף ב' ע"א. הורו ב"ד לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם כו' פטור מפני שתלה בב"ד. וטעמא דמתני' משום דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור.

והנה ביבמות (דף צ"א ע"ב) תניא ר"ש אומר עשו ב"ד בהוראתן כזדון איש באשה, על פי עדים כשגגת איש באשה. ואמרינן עלה "רבינא אמר לענין קרבן קתני. והכי קאמר עשו בית דין בהוראתן כזדון איש באשה ולא מתיא קרבן", שיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור.

והא דמדמה ותלי יחיד שעשה בהוראת בית דין בזדון איש באשה, אינו אלא לסימנא בעלמא (תוספות שם) אבל אין לומר דלהכי מדמה יחיד שעשה בהוראת בית דין לזדון, להורות ששגיאתם פטורים מקרבן משום שאין בהם בשניהם שגגה — בזדון הוא במזיד, וביחיד שעשה בהוראת בית דין הוא כאונס. דהא שיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור לרבן שמעון לקרבן, אינו משום חסרון שגגה, שהרי אם היו בית דין מזידין, או מי שעשה על פיהם מביא כבשה ושעירה, אע"פ שהיחיד שעשה על פיהם לא ידע שהבית דין היו מזידין (עיין לקמן דף ד' ע"ב במשנה) אלא ע"כ הא שיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור מקרבן הוא מגזרת הכתוב, כדילפינן מקראי בראש מסכת הוריות. אך אם הבית דין היו מזידים, לא הוה הוראה ובאופן כזה הוה שגגת מעשה בלא הוראה (עיין שם במשנה ברש"י) והעושה על פיהם חייב חטאת.

אמנם בסוגית הגמרא ביבמות (דף צ"ב ע"א) איתא "אמר זעירי ליתא למתניתין (כלומר הא דקתני בנישאת על פי עד אחד בהוראת בית דין ואחר כך בא בעלה שהיא פטורה מקרבן) ...שאין זו הוראה אלא טעות" כלומר אין כאן שגגת הוראה, אלא טעות במציאות הדבר, כסבורים היו שבעלה מת והנה בא. והרי זה כמו שהורו בית דין ששקעה חמה בשבת והתירו לעשות מלאכה ולבסוף זרחה, שאין זו הוראה אלא טעות במציאות הדבר כהוייתו. "רב נחמן אמר הוראה היא. אמר רב נחמן תדע דהוראה היא. דבכל התורה כולה עד אחד לא מהימן והכא מהימן. מאי טעמא ? לאו משום דהוראה היא. דבכל התורה כולה עד אחד לא מהימן והכא מהימן. מאי טעמא ? לאו משום דהוראה היא". ורב נחמן אזיל בתר הסברה הראשונה שהסבה את החטא. והיינו הא שסמכו אדעתייהו להורות הלכה שיש לסמוך על הגדת עד אחד בדבר שבערוה. ועל ידי הוראתם בהלכה שגגה זו באיסור אשת איש. ולא דמי להורו בית דין ששקעה חמה ולבסוף זרחה, דהתם לא באה השגגה על ידי הוראה בהלכה.

"אמר רבא תדע דטעות היא" (רבא אזיל בתר הא שהחטא בא על ידי טעות במציאות, שכסבורים היו שבעל כבר איננו בין החיים ולבסוף בא) "דאילו הורו בית דין בחלב ובדם להיתרא, והדר חזו טעמא לאיסורא" (וחזרו מהוראתם הראשונה) "כי הדרי ואמרי להיתרא" (והשתא אחר שהדרי ואמרי להיתרא, עשה אחד על פיהם על סמך הוראתם הראשונה, כי לא ידע שחזרו ממנה וגם לא ידע מהוראתם האחרונה) "לא משגחינן להו" להוראתם הראשונה (והאי "לא משגחינן להו" קאי על הוראתן הראשונה. דומיא ד"שרינן לה" דלהלן דקאי משעת עדותו של העד הראשון) ולא אמרינן כיון דהדרי ואמרי להיתרא הוראתם הראשונה עומדת עתה בתקפה כמקדם. אך נקטינן שהוראתם הראשונה אחר שחזרו ממנה בטלה, וכשהדרי ואמרי להיתרא הרי זו הוראה אחרת, ולא מצטרפו שתי ההוראות להוראה אחת. וזה שעשה עתה על פיהם על סמך ההוראה הראשונה חייב חטאת. "ואילו היכא דאתא עד אחד שרינא אתו תרי אסרינא" (אתו תרי סהדי והכחישוהו נאסרה) "כי הדר אתא עד אחרינא (והעיד שראה עם העד הראשון שבעלה מת) שרינן לה" משעת עדותו של הגדת העד הראשון. ואם נתנסבא לאותו העד שהעיד שמת בעלה (וכגון שהיתה לו אשה ואחר כך מתה עיין ביבמות ראש דף כ"ו) קודם שהכחישוהו, עתה שאתא עד אחרינא והעיד כהראשון, הוא מצטרף אל הגדת העד הראשון ולא מפקינן אותה מבעלה, וכגון שהאשה נמי אומרת ברי לי. שאיננו עוד בחיים. "מאי טעמיה ? לאו משום דטעות הוא". והא דאסרוה כשבאו שנים והכחישוהו, היינו משום טעות במציאות הדבר שבראשונה כשהעיד הראשון שמת. כסבורים היו שבעלה איננו עוד בחיים, ולבסוף באו שני עדים והכחישוהו ואמרו שמציאות הדבר היא אחרת והוא עודנו חי, לפיכך כשבא עד עד אחד באחרונה והעיד ואמר שמציאות הדבר היא כמו הגדת העד הראשון שמת, שפיר מצטרפי "ושרינן לה" ולא מפקינין אותה מבעלה.

והא דנקיט הכא האי לישנא "ושרינן לה", ולא נקיט לישנא דברייתא דיבמות (דף פ"ח ע"ב) "לא תצאנ" היינו משום דהתם לא נאסרה מעולם למי שניסת כבר לרבי מנחם בר יוסי, או למי שהותרה להנשא אע"פ שלא ניסת עוד, למאן דפליג על רבי מנחם בר יוסי, והא דקתני לא תצא היינו לא תצא מהיתרה הראשון. אבל הכא כשבאו העדים והכחישו את העד הראשון נאסרה לזה שניסת לו, וכשבא עתה העד השני והעיד כהגדת העד ראשון ונצטרפו יחד והותר לו עתה לקיימה, שייך שפיר הלשון "ושרינן לה".

דף ד' ע"א. לאדם שהביא כפרתו בין השמשות ספק מבעוד יום נתכפר לו, ספק משחשכה נתכפר לו, שאין מביא אשם תלוי.

וכתב הרא"ש שם בטעמא דמילתא שאינו מביא אשם תלוי, משום דמוקמינן היום, על חזקתו (כלומר בנוגע אל הקרבן שיש לו חזקת כשרות) ונתכפר ודאי. ובפירוש הר"ח שם כתוב בטעמא שאין מביא אשם תלוי, משום דכהנים זריזים הם ובחזקת מתכפר קאי.

תלא בכריתות (דף י"ט ע"ב) תניא אמר רבי יהודה פותרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי, שנאמר כי תחטא ולא ידע — "פרט לזה שידע שחטא". מהלשון "פרט לזה שידע שחטא" משמע, כיון שידע שחטא אע"פ שספק אם נתכפר אינו בהבאת אשם תלוי. וכן משמע מהא דתני בתוספתא בכריתות (פ"ב הלכה ז') "המביא חטאתו ושחטה, ספק נזרק הדם ספק לא נזרק הדם יצא" ואינו צריך להביא אשם תלוי מטעם האמור למעלה, וקשה למה כתבו הר"ח והרא"ש טעמי אחריני ? ועוד אין זה משל להאמור בהא דסמכוס ?

אולי יש לומר שהסוגיא אזלא הכא אליבא דרבי שמעון שסבירא ליה שם בכריתות (דף יט ע"ב) דבידע שחטא כל זמן שלא נתכפר ישנו בהבאת אשם תלוי. והא דפטר הכא היינו מטעמיה דהרא"ש שמעמידים היום על חזקתו, או מטעמיה דהר"ח שהכהנים זריזים הם, ובחזקת מתכפר קאי.

דף ד' ע"א. לאדם שהביא כפרתו בין השמשות ספק מבעוד יום נתכפר לו, ספק משחשכה נתכפר לו, שאין מביא אשם תלוי.

וכתב הרא"ש שם בטעמא דמילתא שאינו מביא אשם תלוי, משום דמוקמינן היום על חזקתו (כלומר בנוגע אל הקרבן שיש לו חזקת כשרות, ועיין בהערה).

ויש לעיין הא תניא בתוספתא דכריתות פ"ב ה"ז, המביא חטאתו ושחטה, ספק נזרק הדם ספק לא נזרק הדם יצא. אם היה מחוסר כפרה ספק חשיכה ספק לא חשיכה, ה"ז מביא חטאת העוף ספק. ולדעת הרא"ש דמוקמינן היום בחזקתו, אם כן בתוספתא נמי נימא, ספק חשיכה ספק לא חשיכה נוקמא היום בחזקתו, ולא יצטרך להביא חטאת העוף ספק ?

ויש לומר דשאני הכא בהוריות שדייק וקאמר בהדיא "שהביא כפרתו בין השמשות", היינו שיודע זמן הבאת הקרבן ומתי היתה הזריקה, אך מספקא לן על אותו זמן אם עודנו יום או לילה מוקמינן את היום בחזקתו ואמרינן דהוה עוד מן היום. אבל הכא בתוספתא לא נזכר "בין השמשות" אך הספק הוא במציאות על עצם הזריקה אם נעשתה ביום או בלילה כגון שנעלמה מהכהן העובד שזריקה בלילה פסולה, ובספק על המעשה מתי נעשה, חזקת היום אינו מועיל כלל *

ותירוץ זה ניתן להיאמר גם לפירוש הר"ח שם בהוריות, דהא שאינו מביא אשם תלוי, משום שהכהנים זריזים הם. ובחזקת מתכפר קאי, דשאני שהביא בין השמשות דמספקא לן אם עוד היתה שהות ביום כדי הקרבה, אמרינן שפיר כהנים זריזים הם, ובודאי הספיקו להקריב מבעוד יום. והכא בתוספתא מיירי שיש ספק במציאות של מעשה הזריקה, אם היתה ביום, או שנעלמה מהכהן העובד וזרק בלילה, היה הדבר ספק, ומביא חטאת העוף מספק.

דף ח' ע"ב. תניא ת' רבי ירמי' אומר נאמר לא תגיע ידו ונאמר לא תשיג ידו, מי שבא לידי עניות ועשירות יצא נשיא ומשיח שאין באין לידי עניות ועשירות.

ואמרינן בגמ', יצא נשיא ומשיח שאין באין לכלל עוני — נשיא דכתיב ועשה אחת מכל מצות ה' א־ל־ה־יו, מי שאין על גביו אלא ה' א־ל־ה־יו (כלומר דאילו בפרשת כהן משיח כתיב "נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' ". גם בפרשת העלם דבר של ציבור כתיב "ועשו אחת מכל מצות ה' ". גם בהדיוט כתיב "בעשתה אחת ממצות ה' ". ובשלשה אלה לא נכתב א־ל־ה־יו. ואילו בנשיא כתיב "מכל מצות ה' א־ל־ה־יו" להורות לן דהאי קרא מיירי לא בנשיא של שבט אלא במלך שאין על גביו שר ומנהיג אלא ה' א־ל־ה־יו, ורק ה' הוא אדון עליו ומנהיגו (שא־ל־ה־ים מורה על שלטון והנהגת העולם בדין) "ומלך לעולם עשיר הוא" (לשון רש"י שם בהוריות) ואינו בא לידי עניות. "משיח דכתיב והכהן הגדול מאחיו שהוא גדול מאחיו בנוי בכח בחכמה ובעושר. אחרים אומרים מניין שאם אין לו גדלהו משל אחיו ? תלמוד לומר והכהן מאחיו אשר יוצק על ראשו — גדלהו משל אחיו".

ולכאורה קשה הלא הרמב"ם בהלכות כלי המקדש (פ"ה ה"א) כתב הא דינא שאם אין לו גדלהו משל אחיו בכהן גדול סתם, ולכאורה משמע מסתימת דבריו שאפילו כהן גדיל המרובה בבגדים נמי "הכהנים נותנים לו משלהם כל אחד לפי עשרו עד שיעשיר יותר מעשיר שבכולם" (לשון הרמב"ם שם) וכהן גדול המרובה

* והא דאיתא בתוספות ביבמות (דף ס"ח סוף ע"א) "ואם תאמר וספק בן ט' היאך פוסל בביאתו נוקמיה אחזקה קמייתא שהוא פחות מבן תשע" שאני התם שהספק הוא על האדם מה היה בשעה שבא עליה, ובכהאי גוונא שהספק הוא על האדם ולא על המעשה מתי נעשה, יש לאוקמיה אחזקתו הראשונה שהיה פחות מבן תשע.

בבגדים גמי אין בא לידי עניות כמו מלך, ואם כן למה תני הכא „ומשיח" דמשמע דוקא כהן גדול המשוח בשמן המשחה אינו בא לידי עניות? (גם בתוספתא דשבועות פ"א ה"ד הגירסה היא „משיח" שאין באין לכלל עוני) ועוד יש לדקדק על לשון הש"ס דקתני הכי „מנין שאם אין לו גדלהו משל אחיו? תלמוד לומר והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו" גדלהו מאחיו. משמע שדוקא כהן גדול אשר יוצק על ראשו ישנו בדין גדלהו משל אחיו.

דף ט' ע"א. יצא נשיא ומשיח שאין באין לידי עניות. ומפרש בגמ' שנשיא אינו בא לידי עניות, דלא מיירי הכא בנשיא של שבט אלא בנשיא שהוא מלך, ו„מלך לעולם עשיר הוא" (לשון רש"י) ומשיח גם כן לעולם עשיר הוא דכתיב והכהן הגדול מאחיו — אם אין לו גדלהו משל אחיו. „אין לו ממון כל הכהנים נותנים לו משלהם כל אחד לפי עשרו עד שיעשיר יותר מכולם" (לשון הרמב"ם בהלכות כלי המקדש ראש פרק ה').

ותרתי דינים שמעינן, חדא הא, דאם גדלהו הכהנים פעם משלהם בשעה שנבחר או אחר כך ואחר כך העני, חייבים שוב הכהנים לגדלהו משלהם שאין זה דין במינויו של כהן גדול, אך דין הוא שכהן גדול יהא תמיד גדול מאחיו, דבלאו הכי הרי יש שהוא בא לכלל עוני (ועיין עוד בחולין דף קל"ד ע"ב) ועוד שמעינן מהא דאמרינן סתמא „ומשיח" משמע כל שיש לו דין משיח. ולפי זה משיח שעבר שיש לו דין כהן גדול (עיין לקמן דף י"ג ע"ב ומיי' הלכות כלי המקדש פ"ד ה"ט) ישנו בדין „דאם אין לו גדלהו משל אחיו", והיינו דקתני בתוספתא שבועות פ"א „שקדושתן עולמית", כלומר, משיח אפילו אחר שעבר, וכן מלך שנצטרע ועבר מנשיאותו מסקינן לקמן (דף ט' ע"א) כדתני בתוספתא שם. „שקדושתן עולמית" דאיתא בדין שאין בא לכלל עניות ופטור מקרבן עולה ויורד (עיין שם בפירוש רש"י).

דף ט' ע"א. על שמיעת הקול ועל בטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו בי"ד פטורין והיחיד והנשיא והמשיח חייבין.

ופסק כן הרמב"ם בהלכות שגגות (פ"י ה"ז) וכתב: „המלך וכהן משיח מביאים קרבן על שבועת העדות או על שבועת ביטוי או על טומאת מקדש וקדשיו כשאר הדיוטות". וכבר הקשו עליו הלא המלך לא מעיד ולא מעידין אותו, ולהכי איננו בשמיעת קול. וכן כתב הרמב"ם בהלכות שבועות (ראש פרק י'). אמנם כתב הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ג ה"ז) דהא ששנינו במשנה המלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידים עליו היינו דוקא במלכי ישראל אבל לא במלכי בית דוד, אבל אפילו במלכי בית דוד לא מצינו בדבריו שהמלך מעיד אלא שמעידים עליו.

לכן נראה דהא שכתב הרמב"ם בהלכות שגגות שהמלך מביא קרבן על שבועת העדות, היינו שנתחייב בו קודם שנתמנה למלך. היינו כשהיה אז ראוי להעיד, נשבע אז לשקר שאיו יודע לו עדות, ולא הספיק להביא את קרבנו עד שנתמנה למלך, חייב הוא עתה בקרבן שבועת העדות בקרבן עולה ויורד כהדיוט (והא דלא פירש את דבריו דמיירי בקרבן שבועת העדות שנתחייב קודם שנתמנה למלך? דמילתא דפשיטא היא, שהרי בהיותו מלך לא שייך כלל בהאי חטא, שהמלך לא מעיד). דהא שהמלך פטור להעיד היינו משום דבזיון הוא לו (רש"י בשבועות דף ל"א) ואין חילוק בזה בין מלכי ישראל ומלכי בית דוד.

ואם תאמר מאי קמ"ל? פשיטא שהמלך חייב בקרבן שבועת העדות שנתחייב בו עוד קודם שנתמנה למלך? שהרי כבר שנינו במשנה לקמן (דף י' ע"א) חטאו עד שלא נתמנו, ואח"כ נתמנו הרי אלו כהדיוטות. ואפילו רבי שמעון דפליג שם במתניתין ואומר „אם נודע להם עד שלא נתמנו חייבים משנתמנו פטורים", היינו דוקא בחטאת קבועה שבאה על שגגת מעשה, וידיעת חטאו אחר כך היא מתבאי חיובה. מה שאין כן בשמיעת קול שהוא חייב בקרבן שבועת העדות אפילו אם היה בזדון בשעה שנשבע? (עיין מיי' הלכות שגגות פט"ו ה"י).

ויש לומר דעיקר החידוש שהוא קמשמע לן, היינו שהמלך ישנו בקרבן עולה ויורד, וממילא אם נשבע לשקר שאינו יודע לו עדות כשהיה הדיוט וראוי להעיד, ואחר כך נתמנה מביא קרבן עולה ויורד. דאילו לרבי יוסי הגלילי שסובר לעיל (דף ח' ע"ב) שהנשיא אינו בקרבן עולה ויורד, משום שקרבן עולה ויורד אינו אלא במי שבא לידי עניות ועשירות, יצא נשיא ומשיח שאין באין לידי עניות, לדידיה אפילו אם נשבע לשקר שאינו יודע לו עדות קודם שנתמנה ונתחייב כשהוא הדיוט, אם לא הספיק להביא עד לאחר שנתמנה אינו מביא קרבן עולה ויורד. שדוקא בחטאת קבועה אזלינן בתר מדרגת מעלתו בשעת חטאו, ואם חטא כשהיה הדיוט ואחר כך נתמנה הרי הוא כהדיוט, וכן להיפך נשיא שנצטרע ועבר מנשיאותו וחטא הרי הוא כהדיוט (בסוגיין דף ט' ע"א) אבל הא שמלך אינו בקרבן עולה ויורד אינו משום מדרגת מעלתו, אלא משום שאינו בא לידי עניות, שהרי אפילו נשיא שנצטרע ועבר מנשיאותו והרי הוא עתה הדיוט ומסתברא דאם הוא יודע עכשיו עדות ממון הוא ישנו בחיוב הגדת עדות, מ"מ אם נשבע עתה לשקר שאינו יודע לו עדות אינו לרבי יוסי הגלילי בקרבן עולה ויורד משום דלא בא לידי עניות (כמסקנת הגמרא בסוגיין דף ט' ע"א) ולדידיה כשם אם חטא כשנצטרע ועבר מנשיאותו הרי הוא הדיוט, אע"פ שהוא ישנו עתה בחיוב הגדת עדות, מ"מ אם נשבע לשקר שאינו יודע לו עדות אינו בקרבן עולה ויורד משם שאינו בא לידי עניות, הוא הדין נמי אם חטא בעודו הדיוט ונשבע אז לשקר שאינו יודע לו עדות ואחר כך נתמנה אינו בקרבן עולה ויורד, כיון שאינו בא עוד לידי עניות.

לכן כתב שם הרמב"ם „המלך וכהן משיח מביאים קרבן על שבועת העדות או על שבועת ביטוי או על טומאת מקדש וקדשיו כשאר הדיוטות" לאשמועינן דלא כרבי יוסי הגלילי ולהורות לן שהמלך והמשיח ישנם בקרבן עולה ויורד, וממילא ישנו המלך בהאי דיבא שמביא קרבן עולה ויורד על שבועת העדות, וכגון שנשבע לשקר שאינו יודע לו עדות בעודו הדיוט והיה ראוי אז להעיד, ולא הספיק להביא קרבנו עד לאחר שנתמנה.

ירושלמי

לחיים בירושלים

מאת רבנו חיים פאלאג'י

פרק א

ה״א יכול אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל עיין סל׳ח לנו סי׳ ט׳.
ה״ה הוראת שעה היתה עיין לקמן בנידה פרק א׳ ה״ד ועיין חקקי לב ח״א סי׳ מ״ז כמה חילוקי דינים בזה.

פרק ב

ה״ב וראה איקונין של אביו רבו הפי׳ בזה עיין ביפ״מ וכבוד חכמים וע׳ בסה״ק ראה חיים ס׳ וישב ובקונ׳ תנופה חיים שם ועיין דברים אחדים דצ״ד ע״ד.

פרק ג

ה״א דוגמה דידכון דמי לבירייכון וכו׳ וכן אמרו במדרש שמואל פרשה ז׳ דג״ן ע״ד מה מתוק מדבש כוונת דברי הירוש׳ הלזה עמ״ש בעניותי בדרושים דמ״ש רז״ל והלכת בדרכיו הלך אחר מידותיו וכן מה שדרשו אחרי ה׳ אלהיכם תלכו דנקט ל׳ הליכה כי אם יצטרך לעשות הג״ח בגופו בהליכת הדרך ללכת ולצאת ממקו׳ למקום חייב דזהו בכלל ג״ח והיינו דדרשו רז״ל בב״ק דק״י וב״מ ד״ל את הדרך זו ג״ח ומזה יצא לנו כי הוצרך הקב״ה ללכת הוא בכבודו למצרים לגאול את ישראל ושם פי׳ כ״ה אלה אשר הלכו אלהים וכו׳ יעש״ב.

שם האוכל זתים הטעם כי האוכל זתים הוא משכח כתב הרב רבינו בחיי ז״ל בס׳ וישלח וז״ל ועוד ידוע שכל האילנות יש להן לב כשתחתוך אותן אבל באילן זית אין לו לב ואולי מפני זה טבע הפרי משכח התלמוד ומטמטם הלב כמו שהזכירו רבותינו ז״ל יע״ש ועיין להרב יעבץ ז״ל שרצה לחלק בין זית לזית.

שם אמ״ר חגי משה וכו׳ עיין להרב פ״מ שפי׳ של׳ משה הוא שבועה כלו׳ כשבועה במשה וכו׳ יע״ש והכי איתא לעיל בסנהדרין פ״ב ה״א ופי׳ כן הפ״מ שם ועיין לרש״י בביצה דח״ל דפי׳ שבועה ועיין לרש״י בסוכה דט״ל דלא פי׳ כן יע״ש ובעניותי בדרוש לשבת הלבשה שנת תר״ו פי׳ פי׳ אחר יעש״ב בס״ד והן עתה נראה לפ׳ עפ״י מ״ש בזוה״ק ס׳ שלח דזק״ן ע״ב כי ר׳ חגי היה מתנהג בענוה יתירה יע״ש וידוע כי מי לנו גדול כמשה וכתיב והאיש משה עניו מאד ויען כל אדם צריך להיות בו ניצוץ משה לכן היה מרגלא בפומיה משה להודיענו מידתו של משה שהוא עניו וק״ל ועיין להרב מה״ד בפ׳ פתח עינים בחי׳ לחולין לדצ״ג ע״א דהביא תרי לישני דרש״י ומתשו׳ פני משה ח״א סי׳ י״א ומרבי׳ האר״י זיע״א דת״ח מופלג בדורו מתעבר בו ניצוץ משה רבינו ומשו״ה אמר בש״ס בכמה דוכתי כי הכא משה וכו׳ זת״ד ועיין בס׳ נח״ל ח״ד בסוף הס׳.

ה״ב מלך ישראל ומלך יאודה שניהם שוין לא זה גדול מזה ולא זה גדול מזה הרב היפה נתקשה מאין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב״ד ותי׳ דההיא משום דקרא דדוד יע״ש ויש לדון בדבריו דזה הטעם ליתא בירוש׳ בפ״ק דע״ז ה״א ומני״ר כתב דהבבלי לא ס״ל זה דבמוצאי שמיטה והרב מראה הפנים כתב דהירושלמי ס״ל כמ״ד ואפי׳ למלכי ב״ד ליכא ישיבה ואי לזאת תקשי להטעם שאמר ירבעם משום קס״ת דהרי מזה מוכח דמלכי ב״ד גדול ממלך ישראל והי״ל לירבעם לתקן שילמדו שניהם כאחד טובים ואימא אע״ג דתרי קלי לא משתמעי איידי דחביבא להו משתמעי ולא תאמר החביבות על הקריאה לבד אלא על פיהם של מלכים ועיין לעיל בירוש׳ פ״ה דברכות ובספר ברכ״י סי׳ תרס״ט יע״ש או בגורל שנה אחת לכ״א או גורל מי יתחיל פסוק א׳ ויקראו פסוק בפסוק או פרשה קטנה לכל אחד ואם לא יתכן אופנים אלו תקשי דנמצא דמלך יאודה קורא ומלך ישראל אינו קורא הרי דמלך יאודה יותר גדול והרב כבוד חכמים עמד ע״ד מהרש״י לומר דהבבלי ס״ל דמלך יאודה יותר גדול ותלוי הדבר אם הוא מצוה למנות מלך יע״ש ולא נתעורר בכל מה שכת׳ ואולי מארי דביתא הוא, דוד ול׳ו נאה לקרות.

ה״ד ופדאו בממון הרבה ושילחו לא״י, עמ״ש בספר שמע אברהם סי׳ י״ב ובספרו ברך א״א ס׳ כא.

שם להחזיר את הטפשים, הרב יפ״מ בחר לגרוס להזהיר יע״ש ועיין נח״ל ח״ד דף ק״מ ע״ד והרב פני משה קיים הגי׳ אשר לפנינו.

שם תזכה מימרינה מתיב ופי׳ הרב יפ״מ זקן מוסמך שהוא דורש מיושב אין זה דורש ברבים בבית הכנסת כמו ביומא דכלה וכיוצא אלא בבית המדרש כדאמרינן זקן ויושב בישיבה שדורש בלימוד התורה בבית המדרש וזה הל׳ איתא בב״ר פ׳ נח ריש פמ״ב ב׳ פעמים בר״א יע״ש ואמרי׳ לעולם תהא אימת צבור עליך וילפי לה מויקם דוד המלך על רגליו, ובדור שלפנינו אירע שדרש הרב מיושב מסיבת כי היה חולה ואין דנין אפשר משאי אפשר ועיין להרב נח״ל ח״ב פ״ב דחגיגה דרכ״ג ע״א דלא זכר מלשון הירוש׳ הלזה ומהמדרש הנז׳ ועיין ש״ר סופ״ח ובב״ר פנ״ח דמש׳ בתוך קו״ע ודוק הרחמן הוא יתן לנו בריאות הגוף והנפש ורגלינו נעמוד במישור לדרוש לפני אלהים חיים.

שם אר״א גר ומשומד משומד קודם מפני מעשה שאירע עיין בפי׳ הרב פני משה ועיין בס׳ פענח רזא ס׳ שופטים וביפ״מ החליף הגי׳ למשוחרר.

ה״ה מלך קודם לכ״ג וקשה דהא כ״ג חכם דהגדול מאחיו שיהא גדול מאחיו בחכמה וכו׳ וא״כ ת״ל שיהא קודם למלך משום חכמתו דהא קתני רישא חכם קודם למלך אבל מ״ש הברייתא כ״ג קודם לנביא אע״ג דהנביא גם כן חכם הוא דאין הנבואה שורה אלא על חכם מ״מ בחכמה הם שוין שזה חכם וזה חכם אבל לענין המעלות שיש להם מעלת כהונה גדולה היא גדולה ממעלת הנבואה והטעם בזה נ״ל דכהונה גדולה נוגעת לעבודת הבורא שהוא עומד ומשמש לפניו ית׳ מה שא״כ בנבואה לית בה שום מעלה מצד בחירתו ולא קיום שום מצוה אלא הי״ת מודיע לו העתידות ומגיד לו הנעלמות ולכך כ״ג קודם לנביא אבל מה שהמלך קודם לכ״ג ק׳ ואפשר דהכא איירו בכ״ג שאינו חכם דהכי כתב הרמב״ם פ״י מהל׳ כלי המקדש דין א׳ וז״ל כ״ג צריך וכו׳ בחכמה ובמראה ובדין ב׳ כתב ואין א׳ מכל אלו מעכב אלא כ״ז למצוה אבל אם נתרבה מ״מ נתרבה עכ״ל הרי דאפשר שייך כ״ג ואינו חכם ובזה א״ש דקאמר מלך שמת כל ישראל ראוים למלכות ע״כ משמע כל ישראל ואפי׳ ע״ה ראוים למלכות ואם כן מאיזה טעם יהי המלך שאין לו אלא מעלה אחת קודם לכ״ג שיש לו ב׳ מעלות חכמה וכהונה גדולה אלא ודאי הכא איירי בכ״ג ע״ה ובא להורות שמעלת המלכות גדולה ממעלת כהונה גדולה אבל זה נ״ל דוחק דא״כ לענין דינא יש חילוק בין כ״ג חכם לכ״ג ע״ה והש״ס סתמא קאמר מלך קודם לכ״ג וצ״ע ע״ק מה שהביא ראיה שכ״ג קודם לנביא מקרא דימשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למה לא הביא קרא דלעיל מיניה דכתיב ויאמר המלך קראו לי לצדוק הכהן ולנתן הנביא בשלמא מקרא דלעיל מנייהו דכתיב וצדוק הכהן וכו׳ ונתן הנביא ל״ק דההוא קרא לא נחית לסדר המעלות והראיה דהקדים בניהו ן׳ יהוידע שהוא שר צבא לנתן הנביא ובודאי אין זה הסדר דלא אשכחן שיהיה שר הצבא קודם לנביא וכן מקרא דולי אני עבדך ולצדוק הכהן וכו׳ ל״ק איפכא דמשמע מזה דהנביא קודם לכ״ג דשאני התם משום דנתן עצמו מדבר בעדו וכן הוא הדרך כשאדם מדבר על עצמו ומפרט אחרים עמו מזכיר עצמו תחילה ואח״כ האחרים באחרונה כמו גם לי גם לך ת׳ שקל כסף ביני וביניך מה היא יצף ה׳ ביני וביניך והרבה כיוצא בזה אלא מקרא דויאמר המלך קראו לי לצדוק וכו׳ קשה אמאי לא מייתי מיניה ולזה אפשר לומר דלא בעי לאתויי ראיה מההוא קרא משום דבעי לאתויי ראיה מפועל החשוב הנעשה שהוא משיחת שלמה שהוא דבר גדול שעל ידם נעשה מלך על כל ישראל ומלך על העליונים והתחתונים ובזה מצאנו שדקדק דהמע״ה ונתן הקדימה לצדוק מקודם נתן ש״מ שכ״ג קודם לנביא אבל ההוא קרא דלעיל לית ביה שום מעלה ולא שום דבר של חשיבות אלא הקריאה בלבד ואפשר לדוחה ידחה שלא דקדק אדונינו דוד הע״ה כסדרן וכן מקרא דשמע נא יאושע וכו׳ מייתי ראיה שפיר דהתם המלאך רצה לבשר להם בשורה טובה מביאת הגואל כמו שסיים כי הנני מביא את עבדי צמח שהוא דבר חשוב ומעולה מאד ונתן קדימת שמיעת הבשורה הזאת ליאושע ש״מ דכ״ג קודם לנביא, ואגב זה ראוי לדקדק מאי ואומר ואפשר דאיכא למדחי דלמא שוים הם והא דאקדמיה דהמע״ה לצדוק משום אהבה יתירה שיש לו עליו ואגב חביבותיה אקדמיה ת״ש שמע נא יאושע וכו׳ דהתם לא שייך אהבה בזה יותר מזה דהמלאך הוא דקא׳ הכי דכל אפייא שוין הם אצלו ואפי״ה אקדמיה ליאושע ש״מ דינא הכי ואי מהתם הו״א דלעולם שוים הם והא דאקדמיה ליאושע משום דהמלאך היה מדבר עמו כדכתיב לעיל מיניה ויעד מלאך ה׳ ביאושע וכו׳ אם בדרכי תלך וכו׳ ונתתי לך מהלכים וכו׳ שמע נא וכיון שהיה מדבר עמו מוכרח לומר שמע נא יאושע אתה ורעיך לזה הביא קרא דדוד המע״ה דהתם לא שייך האי טעמא ועיניך תראנה להרב זרע אברהם כטרוזא מ״ש בזה וכיוונתי לכל מ״ש שם, וכדי לחנך לבני אברהם הי״ו בילדותו, פקדתי עליו דיתן בעיט״ו, מה שחידש בזה מה שתעלה במצודתו, והילך לשונו לפי סדר כתיבתו.

כתב הרמב״ם פכ״א מהל׳ א״ב דין ל״א ולא ישא ישראל ע״ה כהנת שזה כמו חילול לזרעו של אהרן ואם נשא אמרו חכמים אין זיווגן עולה יפה וכו׳ וזהי סוגייא בפסחים דמ״ט דאמרי״ן בת כהן לישראל ובת ת״ח לע״ה אין זווגן עולה יפה ופריך והאמרי׳ הרוצה שיתעשר ידבק בזרעו של אהרן כ״ש שתורה וכהונה מעשרתן וכו׳ ל״ק הא בת״ח הא בע״ה וראיתי להרב ברך משה ן׳ אדרת ז״ל בשיטתו לשם דט״ז ע״א דכתב וז״ל וקשה דהא אמרינן בפ׳ אעפ״י דרבי אעסק ליה לבריה בי ר״ח נח נפשיה דרביתא ופרש״י דהטעם משום שהיה זווג בפסול לפי שרבי היה מבית דוד ולא היתה בת הבאה משמעי ראוי לבנו ומשו״ה נח נפשה נמצא שקיים בה קוברה דשמעתין במשנה ג׳ כתרים כתר תורה וכתר כהונה וכת״מ ומדקדים כת״כ לכתר מלכות משמע שכתר כהונה היא גדולה מכתר מלכות ואם היה מת בריה דרבי משום דנשא בת משמעי אפי׳ אם היה כתר כהונה שהיא גדולה יותר אפי״ה לא היה שימות משום שלא היה ע״ה ואחרי התאבקי בעפרות רגליו הקדושים ע״כ סלח נא אנכי מבקש דכל דבריו נפלאו ממני טרם כל ביסוד שהניח לקו׳ דהכהונה היא גדולה מהמלכות דהדבר קשה דזה נראה הפך מ״ש בהוריות די״ג ע״א דאיתא בברייתא שם וז״ל מלך קודם לכ״ג שנ׳ ויאמר המלך אליהם קחו עמכם מעבדי אדוניכם ופרש״י וז״ל מלך קודם לכ״ג מדאמר מלך לכה״ג קחו עמכם מעבדי אדוניכם אלמא מלך עדיף עכ״ל ואף גם זאת בפ״ו דאבות מצינו דאמרו גדולה תורה שהיא יותר מן הכהונה מן המלכות שהמלכות נקנית בל׳ מעלות והכהונה בכ״ד והתורה במ״ח הא קמן דהמלכות הוא יותר גדול מהכהונה דזו בל׳ וזו בכ״ד ומחמת זה גופה הוא שנאמר גדולה תורה לפי רוב מנין וכמו כן נקיט בפשיטות הרב לח״ם בפ״ג מה׳ ת״ת עמ״ש שם הרמב״ם על ג׳ כתרים דשמא תאמר שאותם הכתרים גדול מכת״ר הרי הוא אומר בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחקקו צדק בי שרים ישורו הא למדת שכת״ר גדול משניהם ע״ז כתב וז״ל ומה שלמד שהתורה גדול מכלם הוא משום שכיון שלמד שהוא גדול מהמלכות וכמו שפירש״י א״כ ודאי שהוא גדול מן הכהונה דקי״ל מלך קודם לכ״ג א״ד ז״ל וכ״ה הרב בני חיי בל׳ הרמב״ם שם די״ג ע״ד וגם הרב מעשה רוקח ז״ל שם די״ט ע״ג והרב פרח״א ח״א ד״ט ע״ב וע״ש וגם זו מן התוכחו׳ת דקי״ל דמלך שמחל ע״כ אין כבודו מחול ובכהן כתבו הפוסקים דמהני מחילה כמ״ש אני בעוניי בפרט זה בס׳ הר המר ה׳ בכורים אשר בשפלינו זכר לנו אבא מזכה ברא כיע״ש ועמ״ש הרב עושה ש׳ במע׳ כ׳ ד״ן ע״א ד״ה כהן שמחל דמוכח מכל זה דהמלכות הוא יותר גדול מן הכהונה וכן תראה לעט״ר מו״ר הרב אדוני אבי נר״ו בס׳ נשמת כל חי העול׳ כעת על מזבח הדפוס בח״א ואיך כתב הרב הדבר בפשוט דהכהונה היא גדולה יותר מהמלכות וזוהי שקשה נמי דממקום שמצא סעד לדבריו דהכהונה היא גדולה מהמלכות ממאי דתני תנא בפ״ד דאבות כסדר זה דהיינו ג׳ כתרים כתר תורה וכת״כ וכת״מ והקדים כת״כ למלכות לפי האמת אין מזה ראיה כלל וכמו שראיתי למוהר״ם אלמושנינו שנתן טעם למה אמר כתר כהונה אחרי כתר תורה משום דסיבת קיום הראשון שהוא כת״ר הוא ע״י הכהנים המדריכים לבני אדם לשלימות וקיום התורה וכתר מלכות שייך אחרי כתר כהונה דהוא להעניש לעוברי

התורה לנחותם הדרך אשר שרת אותם בה כהנים את"ד וה"ד הרב מוהרש"א ז"ל בס' מדרש שמואל שם בפ"ד דאבות דקנ"ב ע"ב ועוד הביא שם מהרש"א משם מוהרי"א ז"ל דנתן טעם למה הקדים כתר תורה לסדר ג' כתרים דהוא לפי זמנם כך הוא סידורם בתחי' ניתנה תורה בה"ס בכללות לכל ישראל ואח"כ ניתן לאהרן הכהונה לו ולזרעו ואח"כ כתר מלכות דנצטוו עליה באחרונה זת"ד בקיצור.

וכזאת וכזאת ראה ראיתי הדבר מפורש יותר להרב בארות המים בחי' על הרמב"ם שם בהל' ת"ת ד"ד ע"ד ע"ל הרמב"ם הנז' דג' כתרים נכתרו ישראל כתר תורה וכת"כ וכת"מ דזכר עשה דזוהי מימרת ריו"ח ביומא דע"ב דג' זרים הן של מזבח ושל ארון ושל שלחן וכו' והוא כמו שהביא מרן ומ"ע והלח"מ שם וע"ז תמ"ה יקרא למה שינה ר"י ולא נקטינהו כסדרן דהרי בתחילה נכתב ועשו ארון ואח"כ שלחן ואח"כ מזבח ומינה נפקא דהסדר כך הוא כתר תורה וכ"מ וכ"כ וכמו כן אמרו בהוריות דממזר ת"ח קודם לכ"ג ע"ה וכ"ן בכ"מ המלך קודם לכ"ג וכן מוכח ממתני' דמס' אבות גדולה תורה מן הכהונה ומן המלכות דהמלכות בל' מעלות הכהונה בכ"ד והתורה במ"ח הרי מינה מוכח נמי דמלכות קודם לכהונה וכמו שמוכח מסדר התורה כמ"ש וא"כ תקשי נמי לירוש' דאמר ג' כתרים הם כתר תורה וכ"כ וכ"מ ואין זה סדר נכון כאמור וא"כ הרמב"ם מנ"ל לאקדומי כהונה למלכות ואם נאמר וכו' ואה"ן דהמלכות לענין קנינו הוא קודם דצריך ל' מעלות וכמ"ש במתני' דאבות גדו' תורה אבל לענין קדימה לגבי מי שנטלם אהרן הכהן קדם זהוא מה שנראה לע"ד בכונת רבינו ז"ל עכת"ד ולא ידעתי למה תלה תי' בעד רבינו לבד ולא ישב נמי בעד מתני' דאבות דג' כתרים כאופן קושייתו מאז מקדם דהרי לפי האמת נראה דתעלה מן הישוב גם בעד משנתינו וכמו שנתבאר בכה"ג ממה שהביא מוהר"ש אווידה ז"ל בפשוט ועיין להרב יפ"ת בב"ר פרשה צ"ד.

זאת שנית אשתוממתי על הרב ברך משה בעיקר קו' שהקשה מהא דברי דרבי באומרו דנמצא דקיים בה קוברה דשמעתין וע"ז קא מקשי דאם היה מת בריה דרבי משום דנשא בת משמעי אפי' אם היא כת"כ שהיא גדו' יותר אפי"ה לא היה שימות משום דלא היה ע"ה דלגבי דידי דבריו אלה באו סתומים ותתומים דהרי מה ענין זה אצל זה דהלא בת כהן לישראל הוא דקוברה או קוברתו ופירש"י הטעם משום דבת כהן צריכא להינשא לכהנים ולא לפגום משפחתה ולהינשא לישראל עכ"ל וכ"כ בפירוש הרב כבוד חכמים ז"ל שם בפסחים דח"ן ע"ד וז"ל אר"י כגון ב"כ לישראל עיין פרש"י משמע מפירושו שאיפכא כהן לישראל שרי דעיקר טעמא הוא משום שפוגם זרעה ממע' כהונה ונראה דבת ת"ח ל"ד דה"ה איפכא בן ת"ח לבת ע"ה כדאיתא אח"ז עכ"ד הרי דלאידך גיסא בת ישראל לכהן ליכא קפידא כלל דאדרבא מעלין בקדש ולא מורידין אבל לפי האמור דהמלכות יותר גדול מן הכהונה ניחא ועיין בס' קרבן מנחה ובס' דרכי הים בדרו' לס"ת ובכן לאי דעתי מאי קא מקשה וגם תי' אינו מובן אצלי כלל שלשונו מגומגם כאשר יראה הרואה.

עוד ראיתי להרב ברך משה שם דכתב וז"ל בד"ה כ"ש שתורה וכהונה מעשרתן דיש לדקדק דמאי כ"ש הוא זה דמשמע שעושה ק"ו שאפי' ע"ה שנשא בת כהן שתעשר כ"ש ת"ח שנשא בת כהן והרי בסמוך אמרינן דע"ה שלוקח בתו של כהן אין זיווגן עולה יפה ואפשר דה"ק דכיון דזרעו של אהרן הם עשירים כמ"ש ברך ה' חילו כ"ש כשיש תורה וכהונה עכ"ל וכזאת הקשה הרב משחת אהרן בחי' לשם בדט"ז שהקשה בזה הדיבור והאריך בישובו כיע"ש ואנכי תמיה דלא עלה על דל שפתותיהם דברי מוהרש"א ז"ל בח"א שם דכתב וז"ל בזרעו של אהרן משום דעבודת כהן שהיא הקטורת מעשרת כדאמרי' פ' בראשונה ויליף לא ישימו קטורה באפיך ברך ה' חילו ואמר כ"ש שתורה וכו' דכתיב בתורה בשמאלה עושר וכבוד והמקשן ידע ודאי דהך דר"י בת"ח קא מיירי כדאמר כ"ש שתורה אלא דהוה ס"ד דבע"ה נמי מעשרת וכ"ש בת"ח דיותר מעשרת משום תורה ובמסקנא דבע"ה מביאתו לידי עניות כ"ש דקאמר ה"פ אם בכהן לחוד הכהונה מעשרה כ"ש כשתנשא הכהנת לת"ח דמשום תורה מעשרה טפי ודוק עכ"ל ועיין נמי להרב כבוד חכמים שם יע"ש, גם ראיתי למהרש"ל ז"ל בחי' דכתב וז"ל וכ"ש שתורה וכהונה מעשרתן כצ"ל ונ"ב פירוש אם נושא בתו של ת"ח והוא כהן וק"ל נראה דאף הוא היה מכוין לזאת והם לא הזכירוהו ועיין נמי להרב גופי הלכות דקט"ו ע"א יע"ש ודוק.

והנה בהיותי בפרט זה ראיתי להתוס' שם בסוגיין עמ"ש שם אמ"ר כהנא אי לאו דנסיבי כהנתא לא גלאי דכתבו וז"ל משמע שלא היה כהן והא דאמרינן בפ"ק דקדושין דר"כ שקל סודרא בפדיון הן' בשביל אשתו היה לוקח כדאמרי' בפ' הזרוע ר"כ הוה אכיל בשביל אשתו והא דאמרי' בפע"פ א"ל רב לר"כ פשוט וכו' לא בשביל שהיה כהן אלא שכך היה שמו עכ"ל וק"ק הוה הוי הפך דבריהם שכתבו שם בחולין באותו פרק באותו מקום בדקל"ב ע"א ד"ה רב כהנא דרצו לו' דרב כהנא האמור בקדושין דשקל סודרא בפדיון הן' הוא אחר דהיה כהן כיע"ש וזה סותר למאי דאסיקו הכא וכ"ן ממה שכתבו בקצור פסקי תוס' בדקי"ג הכא בפסחים כיע"ש וידעתי בי'בי ידעתי דאין להק' כזאת להתוס' מדידהו אדידהו אבל קושטא דמלתא הוא דהא והא איתא בתוס' בקידושין שם בד"ח שתי' בב' תי' והם עשירים במ"א ועכמ"א ועמ"ש הרב עושה שלום כמע' ר' ד"ה רב כהנא דפ"ה ע"ב דנראה שדבריו תמוהים עי"ש.

ואת זה ראיתי בס' בית הלל ביו"ד סי' ש"ה למר בריה דרב המגיה שם דצדיק עתק דברי התוס' דקדושין וכתב ע"ד וז"ל והנה הטה אזניך לשמוע דברי תוס' הנז' דנשמע מיניה דוקא מ"ך שרי לאכול בשביל אשתו אבל ליטול ה' סלעים לפדיון הן' בשביל אשתו לא והטעם הוא מפורש בגמ' דהוי מיעוט אחר מיעוט ע"ש בפרש"י ועיין בפסקי תוס' דחולין דכתב וז"ל ר"כ אעפ"י שלא היה כהן נטל בשביל אשתו מתנות ופדיון הן' א"כ משמע אף ר"כ דקדושין נמי לא היה כהן ולא נמצא זה בתוס' חולין ונראה שהיא מדברי התוס' דקדושין בד"ה ר"כ וכו' זת"ד, ואחרי בקשת המחילה יש לי לתמוה ע"ד דבתחילה רצא לד"ק מד' התוס' דדוקא במתנות ולא בפדיון מכח ההיא דפ' הזרוע ושוב הביא הפסקי תוס' דבכורות ותוס' דקדושין ולא נתעורר בעצמו לישב דבריהם דנראה דהוא בא כמו להקשות ע"ד התוס' וסגר המדב"ר דנראה דנעלם בעת ההיא דזה נפתח בגדולים הרא"ש בפ' יש בכור סימן ד' וגם הרשב"א ח"א סי' תתל"ו פסקו דבפדיון אינו מועיל כהנת ודחו דברי התוס' דקדושין מכח הסוגייא דפ' הזרוע כיע"ש וכמו שכן בקדש חזיתיהו להרב זרע יצחק לומברוזו ז"ל בחי' לקדושין דף קל"א ע"ד שבתחילה הק' מדידיה ושוב מצא להראשו' שקדמוהו ע"כ מאמר אברהם.

נועם ירושלמי

מאת רבנו יהושע אייזיק מסלונים

חורו ב"ד פרק ראשון

(ה"א) ר' חגי שאל לחברי' מניין לאוכל ברשות שהוא פטור כו' עיין מה שביארתי ע"ז בספרי נועם ירו' (רפ"ח בתרומות) ושם ביארתי כל ההלכה.

(שם) שמואל אמר והן שהורו מותר אבל אם הורו פטור לא בדא עיין בספרי עמק יהושע (ס"ו).

עוד שם הלך היחיד ועשה שוגג על פיהן וכי יש זדון לשגגה ליחיד אצל הוריית ב"ד ר' אימי בשם רשב"ל מתניתא כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהם (ופי' הפ"מ וכי יש זדון לשגגה ליחיד אצל הוריית ב"ד דפריך וכי יש זדון לשגגה ולמה לי למיתני שוגג פשיטא דעשה שוגג דהא הוראה בשגגה היא וכי שייך מזיד הכא ליחיד אצל הוריית ב"ד כלומר האי שוגג הא קמל"ן דדוקא לשגגת יחיד אצל הוראת ב"ד אבל אם היא שגגת עצמו כגון שהורו ב"ד שחלב מותר והוא אכל בשגגה שלו שנתחלף לו חלב בשומן כו' דשוגג על פיהם בעינן) והנה פירושו דחוק מאוד גם פי' על הא דאמר אח"כ ר' אימי בשם רשב"ל מתניתא כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהם דקאי על הסיפא על הא דתנן הורו ב"ד וידע א' מהן שטעו הוא דחוק דהא לקמן בירושלמי (ה"ב) אימי בשם ר"ל מתניתא כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהן וכמו שאבאר לקמן דצ"ל קודם המשנה הא דאמר ר' אימי בשם רשב"ל מתניתא כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהם.

[ע"כ נראה לי דהקשה הירושלמי על הא דתנן במתניתין והלך היחיד ועשה שוגג על פיהן דלמאי תני שוגג וכמו דמקשה בש"ס דילן בהוריות (ד' ב') וניתני ועשה על פיהם שוגג למה לי וכן מקשה הירושלמי נמי וכי יש זדון לשגגה (צ"ל) לשגגה אצל הוראת ב"ד וא"כ אמאי תני שוגג.

וע"ז אומר אמר ר' אימי בשם רשב"ל מתניתא כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהן וע"ז פריך מה אנן קיימין אם ביודע כל התורה ואינו יודע אותו דבר אין זה שמעון בן עזאי ואם בשיודע אותו דבר כו' שמעון בן עזאי הוא אצל אותו דבר ואם כן אמאי פטור אלא כי אנן קיימין ביודע כל התורה כולה וביודע אותו דבר אלא שהוא כטועה לומר התורה אמרה אחריהם וע"ז פריך אם בטועה לומר התורה אמרה אחריהם (פי' שצריך לשמוע דברי חכמים אין זה שמעון בן עזאי כו') וא"כ לר"ל הא דתנן הלך היחיד ועשה שוגג על פיהן היינו אף שהוא שמעון בן עזאי רק שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים ע"כ הוי שוגג ופטור (רק שהירושלמי מקשה על זה דא"כ אין זה שמעון בן עזאי וא"כ הוי כמו כל יחיד שתלה בהוראת ב"ד) ולר' שמעון בן לקיש הא דתנן בסיפא וידע א' מהן שטעה ע"ז מפרש לקמן ר' אימי בשם ר"ל וצ"ל קודם המשנה וקאי אסיפא וידע א' מהן שטעה וכמו דמפרש שם דמיירי כשזה עומד בתשובתו הורייתן אצלו אינה הוראה שלא סילקו אותו אצל אחרים הורי' שלא סילקן והכא מיירי בשמעון בן עזאי שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים (והא דר"ל הוא דלא כשיטת הש"ס דילן בהוריות (ד' ב') דמפרש לסיפא דמתניתין וידע א' מהן שטעו או תלמיד וראוי להוראה כאן דקא טעה במצוה לשמוע חכמים ולר"ל בסיפא דמתניתין מיירי דהיינו כגון שזה עומד בתשובתו וזה עומד בתשובתו והנה הש"ס הקשה על דברי ר"ל דמפרש למתניתין שעשה שוגג על פיהם כגון שמעון בן עזאי כו' וא"כ תלה בב"ד ולמאי קתני שוגג.

וע"ז אומר מאי כדון (פי' דאיך יתפרשו הא דתנן ועשה שוגג על פיהם) וע"ז אומר ר' יוסי בשם ר' הילא לפי שבכל מקום שוגג פטור ומזיד חייב וכא אפי' מזיד פטור מפני שתלה בב"ד.

והנה הפ"מ נדחק בזה בפירושו ולי נראה שהוא ט"ס וצ"ל לפי שבכל מקום שוגג חייב ומזיד פטור וכא אפי' שוגג נמי פטור מפני שתלה בב"ד (פי' דהא דתנן ועשה שוגג על פיהם היינו דאפי' נתחלף לו שומן בחלב ואכלו נמי פטור והוא כמו דאיתא בהוריות (ד' ב') אמר רבא שוגג לאתויי הורו ב"ד שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו כו' והוא כמו שמביא הירושלמי אח"כ הברייתא מתניתא אמרה פליגא על שמואל או הודע אליו חטאתו אשר חטא יצא כו' והוא מפני שאינו שב מידיעתו וה"נ אינו שב מידיעתו וכמו שמקשה בש"ס דילן על ר' יוחנן שאומר דנתחלף חלב בשומן ואכלו שהוא חייב מהא דתני' השב מידיעתו ומשני ר' יוחנן כיון דמתידע לבי דינא כו' שב מידיעתו קרינא בי'].

עוד שם חברי' בשם שמואל יחיד משלים לרוב הציבור היא מתניתא (פי' שלשמואל הא דקתני והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם פי' אעפ"י שהוא עשה בשגגת מעשה אעפ"כ משלים לרוב צבור להיות מביאין פר והוא משום דשמואל סובר דיחיד שעשה בהוריית ב"ד חייב. וע"כ מפרש דהא דקתני הלך היחיד ועשה שוגג על פיהם הוא שיחיד משלים לרוב ציבור והוא דלא כשיטת הש"ס דילן בהוריות (ד' ב') אמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב ציבור ואיפשר לומר דהיינו טעמא דרב קאמר למתניתין דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ואפי' נתחלף לו חלב בשומן והוא משום דאינו שב מידיעתו, וא"כ הוא עצמו אינו בר חיו' קרבן כלל ע"כ אינו משלים לרוב ציבור שיהיו חייבים בפר, אבל שמואל לטעמי' שסובר דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב בקרבן וא"כ הוי בר חיוב קרבן על כן משלים לרוב ציבור להתחייב בפר. אך מהא דקאמר מ"ט אמר קרא בשגגה עד שיהא כולן בשגגה אחת משמע דמחמת זה הוא פטור וא"כ פליגי הירושלמי אליבא דשמואל עם הש"ס דילן בזה.

גם חלוק שיטת הירושלמי מהש"ס דילן שבש"ס דילן אמרינן אמר שמואל זו דברי ר' יהודה אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוריית ב"ד חייב אבל מתניתין הוא כר' יהודה דיחיד שעשה בהוריית ב"ד פטור ולשיטת הירושלמי מפרש שמואל למתניתין דתנא דמתניתין נמי סובר דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב והא דקתני הלך היחיד ועשה שוגג על פיהם הוא שמשלים לרוב ציבור.

עוד שם אבל כל יחיד ויחיד שעשה בפני עצמו פטור אמר ר' יוחנן אפי' כל יחיד ויחיד שעשה בפני עצמו מביא כשבה ושעירה והנה בספרי נועם ירושלמי (פ"ח דתרומות) כתבתי שם שהירושלמי יש בו ט"ס ונתחלפו השורות והפ"מ שגה בזה הרבה שהוא פירש כמו דאיתא בירושלמי וכצ"ל בירושלמי חברי' בשם שמואל יחיד משלים לרוב ציבור היא מתניתא אבל כל יחיד ויחיד שעשה בפני עצמו פטור (והוא טעות הדפוס וחלוף השורות וצ"ל אבל כל יחיד ויחיד שעשה בפני עצמו מביא כשבה ושעירה) (פי' דהא דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור היינו אם משלים לרוב

ציבור שהציבור אכלו חלב עפ"י ב"ד בהעלם דבר שהורו שמותר והיחיד עשה בשגגת מעשה דהיינו שאכל חלב שהיה סבור שהוא שומן אעפ"כ משלים לרוב ציבור) ולא כשיטת הש"ס דילן בהוריות (ד' ב') אמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב ציבור מ"ט אמר קרא בשגגת עד שיהא בשגגה אחת והירושלמי סובר דמשלים לרוב ציבור והוא פטור אבל כל יחיד ויחיד שעשה בפני עצמו מביא כשבה ושעירה (פי' אבל אם ליכא רוב רק מיעוט וא"כ אין ב"ד מביאין פר וע"כ כל יחיד שעשה בפני עצמו חייב דהתולה בהוראת ב"ד חייב וכמו דס"ל לשמואל בהוריות (ד' ב') דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' יהודה אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב אמר ר' יוחנן אפי' כל יחיד ויחיד שעשה בפ"ע פטור (פי' משום דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור) וע"ז אמר בירושלמי וקשה על דעתי' דשמואל לא נמצא כל יחיד ויחיד מתכפר לו בשני חטאות (פי' לדברי שמואל שאומר דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב א"כ תחילה צריך כל יחיד ויחיד להביא חטאת וא"כ כשנשלם רוב ציבור מביאין פר ונמצאו כל יחיד ויחיד מתכפר בשני חטאות) ר' זעירא בשם שמואל היחיד תלוי אכלו רוב ב"ד מביאין אכלו מיעוט היחיד מביא (פי' דהיחיד תלוי תחילה ואינו מביא דאם לא יהיה רוב אז היחיד מביא אבל אם יהיה רוב אז הב"ד מביאין והיחיד פטור).

ע"כ אמרינן שם כל הורי' שב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה או שעירה ר' יוחנן פתר מתניתא כו' [והנה בכאן חסר וצ"ל כמו שנדפס בירושלמי שאצל הש"ס בבלי וכן גרסינן התם] כל הוריות שב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה או שעירה שמואל פתר מתניתא ברוב ומיעוט אכלו רוב הואיל ואין ב"ד מביאין פר (והוא ט"ס וצ"ל הואיל וב"ד מביאין פר) אין היחיד מביא כשבה או שעירה וצ"ל שחסר כאן וצ"ל אכלו מיעוט הואיל ואין ב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה או שעירה ושמואל לטעמי' דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב).

ר' יוחנן פתר מתניתא בהוריית ב"ד הורו ב"ד לעקור את כל הגוף הואיל וב"ד מביאין פר אין היחיד מביא כשבה או שעירה (והוא ט"ס וצ"ל הואיל ואין ב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה או שעירה) הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת הואיל ואין ב"ד מביאין פר (הוא (ט"ס וצ"ל הואיל וב"ד מביאין פר) היחיד מביא כשבה או שעירה (והוא ט"ס וצ"ל אין היחיד מביא כשבה או שעירה) והוא דהא דתני' ברייתא דכל הורי' שאין ב"ד מביאין פר היחיד מביא כשבה או שעירה היינו דווקא אם הורו לעקור את כל הגוף וכמו דאמרינן בירושלמי יבמות (פ"ו ה"ב) ויהא כן בהוראה כשהורו מותר לבוא על אשת איש (פי' ולא כר' יוחנן דאמר לית כאן פטורה אלא חייבת והוא כמו דאמרינן ביבמות (דף צ"ב) דאין זו הוראה אלא טעות) וע"ז פריך ולא עקירת הגוף דהא הוי כמו שהורו שמותר לבוא על אשת איש. וע"ז אומר כשהורו עד חמש שנים אסורה ונראה לי שהפי' הוא דהוי כמו שהורו עד הזמן דהא אם יבוא בעלה תהא אסורה ואם כן לא הוי בהורו לעקור את כל הגוף ולא כפירוש המפרשים הק"ע והפ"מ ע"ש) על כן לא הוי הוראה. על כן היחיד מביא כשבה או שעירה אבל אם עשה היחיד על פיהם אעפ"י שאין ב"ד מביאין פר אעפ"כ אין היחיד מביא כשבה או שעירה דר' יוחנן ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור.

ואח"כ אומר עדיין אני אומר מיעוט הקהל שעשו חייבין שאין ב"ד מביאין עליהם פר (וסיום הברייתא הוא בש"ס דילן הכי) רוב הקהל שחטאו יהיו פטורין שהרי ב"ד מביאין על ידיהם פר ר' יוחנן פתר מתניתא עדיין אני אומר מיעוט הקהל יהיו חייבין שכן בהוריות אין ב"ד מביאין פר (פי' מיעוט הקהל שחטאו בשגגת מעשה חייבין שכן בהוריות אין ב"ד מביאין על ידיהם פר וע"כ חייבין המיעוט בשגגת מעשה משא"כ רוב שב"ד מביאים על ידיהם פר וע"כ פטורין בשגגת מעשה) שמואל אמר אבל הן מביאין כשבה או שעירה (פי' דשמואל מפרש דמיעוט שעשו בהוראת ב"ד חייבין) ר"י אמר לא הן מביאין כשבה או שעירה (פי' דר"י סובר דמיעוט הקהל שחטאו בהוריות הב"ד הם פטורים ג"כ כיחיד שעשה בהוראת ב"ד שפטור).

וע"ז אומר על דעתי' דשמואל דו יליף לה חיוב מחיוב ניחא (פי' דלשמואל ניחא דקאמר עדיין אני אומר מיעוט הקהל שחטאו יהיו חייבין שכן בהוריות אין ב"ד מביאין פר, וע"כ כיון דשמואל ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ניחא מה שאמר דעדיין אני אומ' מיעו' הקהל שחטאו בשגג' מעש' יהיו חייבין שכן בהוריות אין מביאין על ידיהם והם חייבים וע"כ חייבים מיעוט הקהל בשגגת מעשה ג"כ אבל רוב הקהל שחטאו יהיו פטורין שהרי ב"ד מביאין על ידיהם פר (פי' בהוראה והם פטורין) וע"כ יהיו פטורין אפילו בשגגת מעשה ת"ל מעם הארץ אפי' רובו אפי' כולו על דעתי' דר' יוחנן דו יליף חיוב מפטור (פי' אבל לר' יוחנן קשי' דכיון דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ומפרש להברייתא דעדיין אני אומר מיעוט הקהל שחטאו חייבין שאין ב"ד מביאין עליהם פר ולא הם מביאין כשבה או שעירה שהם נמי פטורין. א"כ איך יתפרש הברייתא דמיעוט הקהל שחטאו חייבין שאין ב"ד מביאין על ידיהם פר והם נמי פטורין, וא"כ איך יתפרש הברייתא דע"כ מיעוט הקהל חייבין בשגגת מעשה מחמת שפטורין בהוראה א"כ מפני מה חייבין וכן מקשה הש"ס דילן בהוריות (ד' ב').

מתניתא פליגא על שמואל או הודע אליו חטאתו אשר חטא פרט כו' (פי' דאיך קאמר דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב דהא סובר דמותר לאכול חלב עפ"י ב"ד וא"כ לא הוי שגגה), מתניתא פליגא על שמואל נפש אחת תחטא בעשותה הרי אילו מיעוטין התולה בעצמו חייב התולה בב"ד פטור הדא פליגא על שמואל ולית לה קיום (והפ"מ שגה בזה הרבה בפירושו) ודו"ק.

(ה"ב) ר' אימי בשם רשב"ל מתניתא כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהם כו' וכתב הפ"מ דאמתניתין דלקמן הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו כו' וכבר כתבתי דקאי לפרש סיפא דמתניתין וי"ל האי ר' אמי בשם רשב"ל קודם (ה"ב) וקאי אסיפא דמתניתין הורו ב"ד וידע א' מהן שטעו כו' אך דברישא דקתני והלך שוגג על פיהן כו' מפרש ר"ל כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהם וטעה בהא דאחריהם אחריהם דהיינו במצוה לשמוע דברי חכמים ובסיפ' דידע א' מהן שטעו מיירי כמו דמסיק אלא כי אנן קיימין כגון שזה עומד בתשובתו וזה עומד בתשובתו הוריתן אצלו אינה הוראה שלא סילקו אותו אצל אחרים הורי' שלא סילקן וע"כ חייב מפני שלא תלה בב"ד.

עוד שם הפריש חטאתו נתחרש כו' או שהורו ב"ד מותר לאכול חלב ר' יוחנן אמר נדחית חטאתו רשב"ל אמר לא נדחית חטאתו ר' יוסי ב"ר בון אמר מיחלף שמועתו דלא אתי מילתי' דר' יוחנן פליגא על מילתי' דמר ר"ש בר בא בשם ר' יוחנן כוס (צ"ל גוסס) זורקין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו (פי' וא"כ קשה דהא ר' יוחנן אמר גבי נתחרש כו' דנדחית חטאתו וע"כ ר' יוסי ב"ר בון אמר ר' אחא מיחלף כו' דלא תקשי מדר' יוחנן אדר' יוחנן) רבנן דקסרין אמרין ר' חיי' בר אמי מיחליף וחד אמר כאהן (כצ"ל) תני' (פי' דלא מחליף) מאן דמחליף לית לי' באילין קישואיי' (וצ"ל דצ"ל מאן דלא חליף לית ליה באילין קישואיי' דלא קשה כלל מדר' יוחנן אדר' יוחנן (ודלא כהפ"מ) והטעם הוא כמו שכתב הרא"ש בסוף קידושין דגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו כו' ע"ש וע"כ סובר ר' יוחנן דזורקין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו.

עוד שם כמאן דמר לא נדחית חטאתו מי מקבלה הימנו ימתין עד שיחזרו בהן ב"ד אלא כשהיה כהן עבד והקריב וכיפר הי' שמעון בן עזאי מי מקבלה הימנו ימתין עד שיחזרו בהן ב"ד ונראה לי שיש ט"ס ונתחלפו השורות וכצ"ל כמאן דמר לא נדחית חטאתו מי מקבלה הימנו ימתין עד שיחזרו בהן ב"ד הי' שמעון בן עזאי מי מקבלה הימנו ימתין עד שיחזרו בהן ב"ד אלא כשהי' כהן עבד והקריב וכיפר (פי' שמקשה אהא שמואל דלא נדחית חטאתו דמי מקבלה הימנו (והוא דהירושלמי סובר דהפלוגתא אם נדחית חטאתו הייגו שהקריבו את החטאת בשעה שהורו ב"ד שחלב מותר ולא לענין אם יכול להקריב את"כ כשחזרו בהם ב"ד וכמו דאיתא בזבחים (ד' י"ב) בעי ר' ירמי' אכל חלב והפריש קרבן והורה ב"ד שחלב מותר וחזרו בהן מי הוי דיחוי או לא והוא דאיפשי' שסובר דכיון דהמתינו עד שחזרו בהן ב"ד א"כ איגלאי מילתא למפרע דלא הוי דיחוי והדיחוי היינו רק עד שלא חזרו בהם ב"ד או שסובר הירושלמי דאין דיחוי לבעלי חיים, וע"כ הא דפליגי הייגו אם הקריבום בעוד שלא חזרו וע"כ מקשה הירושלמי מי מקבלה הימנו (פי' אם אכל תחילה קודם שהורו ב"ד שחלב מותר מי מקבלה אח"כ בשעה שהורו ב"ד שחלב מותר) וע"ז משני הי' שמעון בן עזאי (פי' ואמר שב"ד טועין בזה וע"כ צריך להקריב קרבנו). וע"ז פריך מי מקבלה הימנו ימתין עד שיחזירו בהן ב"ד (פי' דאפי' אם הי' שמעון בן עזאי אעפ"כ ימתין עד שיחזירו בהן ב"ד), וע"ז משני כשהי' כהן עבד והקריב וכיפר וע"כ פליגי בזה אם נדחית חטאתו או לא (אבל הש"ס דילן בזבחים (ד' י"ב) לא מקשה ע"ז מידי על הא דאמר בעי ר' ירמי' אכל חלב והפריש קרבן וחזרו בהן (פי' דהתם מיירי שחזרו בהן ומיבעי' ליה אם יכול להקריב אח"כ אם הוי דיחוי או לא ומשום דבעי אליבא דר' יוחנן שסובר דיש דיחוי לבעלי חיים (ועיין ברפ"ו דיומא בירושלמי ובספרי נועם ירושלמי שם).

עוד שם כמאן דאמר לא נדחית חטאתו תולדות הורי' כהורי' הורי' בהורי' מהו שיצטרפו האיך עבידא אכלו ציבור חלבים והפרישו קרבנותיהם אין תימר תולדות הורי' כהורי' ב"ד חייבין אין תימר אין תולדות הורי' כהורי' ב"ד פטורין.

והנה הפ"מ פי' בה בדוחק מאוד, ע"כ נראה לי שהפי' הוא אם אכלו חלבים קודם שהורו ב"ד והפרישו קרבנותיהם שהפרישו חטאותיהם על שגגת חלב ואח"כ הורו ב"ד שחלב מותר וא"כ החטאות חולין הם כיון שהורו ב"ד דמותר לאכול ואין ב"ד מגיחים אותם להקריב קרבנותיהם משום שהם חולין בעזרה ומותר לשוחטם בחוץ (כמו דאמרינן בירושלמי דשקלים (פ"ב ה"ג) הפריש חטאתו סבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קידשה) ושחטו בחוץ וע"כ מיבעי' ליה כיון שאין עיקר ההוראה של ב"ד היה שיהא מותר להקריב שחוטי חוץ אלא דנולד מחמת הורי' שלהם שחלב מותר א"כ ממילא מותר להקריב אותם בחוץ אם חייבין ב"ד ע"ז דדילמא אין ב"ד חייבין אלא אם טעו בגוף ההוראה, אבל אם החטא הי' ע"י מה שטעו בדבר אחר א"כ לא הוי כהורי' ב"ד ואין חייבין קרבן, וזהו דווקא למ"ד דאין חטאתו נדחית ע"כ שייך למיבעי' אם תולדות הורי' כהוריי' משום דלאחר כך שידעו שטעו בהוריתם וא"כ הוי החטאות קדשים וא"כ הקריבו שחוטי חוץ וה"מ אם לא נדחית חטאתו אבל למ"ד דנדחית חטאתו אם כן ליכא למיבעי' כלל דאפי' לאחר שידעו שטעו עכ"ז לא הקריבו שחוטי חוץ דהא א"א להקריבם משום דהוי דיחוי וכיון דא"א להקריבם לא מתחייב כרת כמו דאמרינן בגיטין (ד' ב"ה) ואי אמרת יאוש כדי לא קנה כרת מאי עבידתי' ופי' רש"י הא קיי"ל הראוי' לפתח אוהל מועד חייבין עלי' בחוץ כו' וע"כ מיבעי' ליה דווקא כמ"ד לא נדחית חטאתו.

עוד שם כיני פשיטא לך תולדות הורי' כהורי' בהוריה מהו שיצטרפו, וגם בזה נדחק הפ"מ מאוד, ולי נראה שנתחלפו השורות (וכצ"ל) אין כיני פשיט' לך תולדות הורי' כהורי' שתי הוריו' בעבירה אחת מהו שיצטרפו, האיך עבידא אכלו רוב ושחטו רוב (סי' אין כיני פשיטא לך תולדות הורי' כהורי' פי' אם תימצי לומ' דתולדות הורי' כהורי' וא"כ ב"ד חייבין נמי על הא ששחטו רוב דכיון דהורו ב"ד שחלב מותר א"כ הוי קרבנותיה' שהפרישו חולין ומותר לשוחט' וע"כ מיבעי' לי' אם מצטרפין האיך עבידא אכלו רוב ושחטו רוב (פי' שהאוכלים עם השוחטים הי' רוב) או שצ"ל אכלו ושחטו רוב דכיון דמה ששחטו הי' מחמת שהורו ב"ד שחלב מותר ואם כן לא הוי קרבן וע"כ מותר לשוחטו, והייגו אם תימצא לומר דתולדות הורי' כהורי' הוא ע"כ מיבעי' ליה אם מצטרפין דהא הכל היה על ידי הוראה אחת.

ואח"ז צריך לגרוס הורי' בהורי' מהו שיצטרפו דהייגו מיעוט בחלב ומיעוט בדם (וכמו דמיבעי' לי' בהוריות מיעוט בחלב ומיעוט בדם מהו) הכא כיון דאין איסורו שוה לא מצטרפו או דילמא כיון דקרבנן שוה מצטרף ואח"ז צריך לגרוס שתי הוריות בעבירה אחת מהו שיצטרפו ואח"כ צריך לגרוס הורו ב"ד חלב כוליא של ימין מותר ושל שמאל ולו מכסה אסור חזרו והחליפו (פי' דמיבעי' ליה אם מצטרפין כמו דמיבעי' ליה בהוריות (שם).

ואח"ז צריך לגרוס אכלו רוב בראשונה ורוב בשניה אין תימר מצטרפין (פי' כשאכלו מיעוט דהאי חלב ומיעוט השני בחלב אחר וע"כ אכלו רוב בראשונה ורוב בשני' אינם חייבין רק אחת כיון דהוי איסור א') ואין תימר אין מצטרפין חייבין שתים (פי' דכיון דאין מצטרפי ברוב א' וע"כ בתרי רובי חייבין שתים) ובכאן צריך לגרוס על דעתי' דר"מ חייבין אחת ועל דעתי' דר' שמעון חייבין שתים.

[והנה הפ"מ נדחק בכל הלכה זו, וגם בזה נדחק שפי' על דעתי' דר"מ דאמר בתר החטא אזלינן כו' עי"ש וכבר כתבתי בספרי נחלת יהושע (ס' כ"ב) שפירושו תמוה דהא הבעי' הוה אי הוי הוראה אחת ומצטרפין ואינם חלוקים בשאכלו רוב מזה ורוב מזה ואי אין מצטרפין חייבין שתים כמו שביארתי וא"כ מה תלוי בהא דר"מ ור"ש אי אזלינן בתר החטא או לא ובהוריות (ד' ג') איבעי' להו הורו ב"ד שחלב מותר ועשו מיעוט הקהל וחזרו בהן ב"ד הורו ועשו מיעוט אחר כו' ולא תלי בהא דר"ש ורבנן ובאיבעי' דמרובין ונתמעטו תלי בפלוגתא דר"ש ורבנן ועוד אמאי קאמר ר"מ הא סתם רבנן פליגי עלי' בזה].

ע"כ נראה לי כמו שכתבתי שם בספרי נחלת יהושע והוא כמו דאיתא בעבודת כוכבים (ד' ס"ו) תבלין שנים וג' שמות עיי"ש בתוס' דאם היו שני מינים אפילו משם א' אין מצטרפין ושם אמרינן ר"מ אומר מניין לכל איסורים כו' שמצטרפים זה עם זה וכן בירושלמי (פ"ב דערלה) מצטרפין זה עם זה בין כו' כדי ליתן טעם דברי ר"מ ר"ש אומר אינם מצטרפין וע"ז אומר על דעתי' דר"מ חייבין אחת (פי' משום דמצטרפין זה עם זה) על דעתי' דר' שמעון חייבין (פי' משום דהוי כמו שני מינים) וע"ז אומר אכלו מיעוט בראשונה ומיעוט בשני' על דעתי' דר"מ חייבין אחת והוא משום שמצטרפין ועל דעתי' דר"ש פטורין (פי' שפטורין לגמרי משום דאין מצטרפין ודו"ק].

שם ר' אמי בשם רשב"ל להורי' הילכו אחר ישיבת א"י לטומאה הילכו אחר רוב נכנסין לעזרה כו' ר' יהושע בן לוי לראי' הילכו מלבוא חמת עד נחל מצרים [ופי' הפ"מ לראי' הילכו כלומר הא הולכין בטומאה אחר רוב נכנסין לעזרה ה"מ לענין קרבן שיקרב בטומאה דאמרת בשלש כיתות גבי קרבן פסח אבל לענין ראי' בעזרה שמצוה בפני עצמה היא כדכתיב בבוא כל ישראל לראות כו' הולכין אחר כל גבול ישראל ואם יש בהם רוב דוחה הוא את הטומאה ול"נ דצריך לגרוס

ולהוראה ואם הגירסא היא לראי' כו' איפשר שהוא כמו שכתבו התוס' בפסחים (ד' ג') בד"ה מאלי' כו' ור"י בן בתירא שלא עלה לרגל כו' אי נמי נציבין ח"ל אלמא דפטור מראי' למי שהוא בח"ל ע"כ אומר ולראי' הילכו מלבוא חמת עד נחל מצרים ועיין במ"ל (פ"א מה' ק"פ) מה שכתב על התוס' האלו].

שם (ה"ג) ולא נמצאת עוקר כל שם הוצא' אמ' ר' שמואל כשאמרו גרוגרת אחת מותרת ושתי גרוגרות אסורות ואתיא כמאן דמר הכנסה והוצאה אחת היא ברם כמאן דמר הכנסה והוצאה שתים הן ולא נמצאת עוקר כל שם הכנסה ונראה לי שהוא ט"ס וצ"ל ולא נמצאת עוקר כל שם הוצאה (ובכאן צ"ל ואתי כמאן דמר הכנסה והוצאה אחת היא ברם כמאן דמר הכנסה והוצאה שתים הן ולא נמצאת עוקר כל שם הכנסה והוא ט"ס (וצ"ל) לא נמצאת עוקר כל שם הוצאה ובכאן (צ"ל) שאמרו גרוגרת א' מותרת ושתי גרוגרות אסורו' (פי' דמקשה דהא הוצא' הוי עקירה כל הגוף. אך למאן דאמר דהכנסה והוצאה אחת היא ע"כ הוי כקיום מקצת וביטול מקצת. אבל למאן דאמר דהוי שתים א"כ עוקר כל שם הוצאה כיון דהוי שתים), וע"ז משני שאמרו גרוגרת אחת מותרת ושתי גרוגרות אסורות ועיין בספרי נועם ירושלמי בפ"ק דשבת (ה"ג) ר' בון בר חייא בעי כזית היום ולמחר כשני זיתים האיך עבידא עי' בפ"מ שנדחק בזה, ולי נראה דכמו שכזית הוא אם הורה לא הוי עקירת כל הגוף מחמת שאמ' שאינו מותר רק בכזית אבל בשני זיתי' לא ולא הוי עקירת כל הגוף גבי כזית (וכצ"ל) בשני זיתים היום אבל כזית מותר לא הוי עקירת כל הגוף, וכזית למחר מהו (פי' שאמר ששיעור החלב הוא בכזית אך שזהו רק למחר אבל היום מותר לגמרי) וע"ז אומר האיך עבידא ופשיט מזה גביא ומדיה יכול אם יאמרו לך אל תתן תפילין היום תן למחר תשמע להם ת"ל ללכת בהם בכולן לא במקצתן הרי עקרת שם כל אותו היום ותימר אין כאן עקירת הגוף וכא אין כאן עקירת כל הגוף ונראה לי שהוא ט"ס וצ"ל יכול אם יאמרו לך אל תתן תפילין היום תן למחר אל תשמע להם (כצ"ל) ת"ל ללכת בהם בכולן לא במקצתן הרי עקרת שם כל אותו היום ותימר אין כאן עקירת הגוף והכא נמי אין כאן עקירת הגוף והא שאומר שישמע לו (לפי גירסתי) הוא בנביא שלא הוחזק וצריך ליתן אות או מופת וכמו דאיתא בסנהדרין (ד' צ') בכן אם יאמר לך נביא עבור על דברי תורה שמע לו חוץ מעבודת כוכבים.

ר' מנא שמע לה מן דבתרה עיין בפ"מ שכתב דשמע לה מן דבתר' הייגו דאמר אח"כ שמואל בר בא כשאמרו אמה מותרת ושתי אמות אסורות הרי עקרת כל שם אותה האמה ותימר אין כאן עקיר' הגוף וכא אין כאן עקירת הגוף והוא דוחק.

ע"כ נראה לי דשמע מהא דבתרה היינו מה דאיתא בברייתא אח"כ וכמו דאיתא בהוריות (ד' ד') תא שמע נביא שנתנבא לעקור דבר מדברי תורה חייב לביטול מקצת ולקיום מצות ר"ש אומר פטור ובעבודת כוכבים אפי' אמר לו היום עובדה ולמחר בטלה חייב וא"כ מוכח דזה הוי כקיום מקצת וביטול מקצת.

והא דאמר דשמע לה מהדא דבתרה ואמאי לא פשיט מתפילין שאומר לו אל תניח תפילין היום דש"מ דהוי כביטול מקצת וקיום מקצת איפשר לומר דהטעם דבתפילין כיון שעובר בשב ואל תעשה וא"כ לא הוי עקירת הגוף רק כשיבטלה לעולם אבל אם אמר אל תניח תפילין היום לא עבר רק בשב ואל תעשה וא"כ אם מניח למחר הוי קיום מקצת וביטול מקצת אבל בחלב אם אמר היום מותר לאכול חלב וא"כ עובר בקום ועשה א"כ כל שעה ושעה הוי עבירה בפני עצמה ואם אינו אוכל חלב למחר מ"מ היום אכל חלב ע"כ לא הוי כקיום מקצת וביטול מקצת ע"ז אומר ר' מנא שמע לה מן דבתרה (פי' ממה דאמר דבעבודת כוכבים אפי' אמר לה היום עובדה ולמחר בטלה דא"כ הרי עובר בקום ועשה וא"כ הוי כל יום מיוחד בפני עצמו ואעפ"כ תני בברייתא דהוי קיו' מקצת וביטול מקצת וה"נ לענין חלב אם אמר שהשיעור הוא בכזית אך זהו למחר אבל היום מותר הוי כקיום מקצת וביטול מקצת אף שהוא בקום ועשה.

ע"ז אומר שמואל בר בא אומר כשאמרו אמה מותרת ושתי אמות אסורות הרי עקרת כל שם אותה האמה ותימר אין כאן עקירת הגוף וכא אין כאן עקירת הגוף ובא דא"כ מ"ט לא מייתי ראי' מהא דאיתא שם בחלב גופא דאמרי דכזית מותר ושתי זיתים אסור הוא משום דאם אומרים כזית מותר ושתי זיתי חלב אסורים אף דהם אומרים שבכזית ליכא אפי' חצי שיעור והוא אם אינו רוצה להשלים דאלו"ה הא אמר שמואל לעיל (ה"א) והוא שהורו מותר וא"כ צריך לומר שהם אומרים דבכזית מותר לגמרי, אך זהו דווקא אם אינו רוצה לאכול רק כזית אבל אם אוכל שני זיתים הרי חצי שיעור נמי אסור וכמו דאיתא בירושלמי (רפ"ו דתרומות) ומודה ר"ל בעתיד להשלים וע"כ הוי כקיום מקצת וביטול מקצת דהא יש בשני זיתים כזית נמי דהא חיוב של שני זיתים יש בו כזית שיצטרף לשיעור ב' זיתים וע"כ הוי כקיום מקצת וביטול מקצת דהא החיוב של שני זיתים הוא מחמת שיש בו כזית. וע"כ מיבעי' לי' אם אמר כזית למחר אבל היום מותר אי הוי כקיום מקצת וביטול מקצת דהא החיוב של כזית דלמחר אינו בא מחמת היום וע"כ איפשר לא הוי כביטול מקצת וקיום מקצת.

ע"ז אומר שמואל בר בא כשאמרו אמה מותרת ושתי אמות אסורות דהיינו לענין הושטה מרה"ר לרה"י, וכמו דפריך ולא נמצא עוקר כל שם הושטה. ע"ז משני בשאמרו אמה אחת מותרת ושתי אמות אסורות וסובר שמואל דבעינן שיעור ד' אמות לענין המעביר והזורק ואינו אסור מחמת המעביר והזורק אלא אם זורק ד' אמות ועיקר העבירה הוא בהשלמת הד' אמות וע"כ איתא בשבת (ד' קנג) עוד אחרת כו' מאי היא מוליכו פחות פחות מד' אמות כו' והכא מאי כבוד כו' דילמא אתי לאתויי ד' אמות כו' א"כ אינו אסור רק דילמא אתי לאתויי ד' אמות אבל לא מתורת חצי שיעור מחמת דחזי לאיצטרופי א"כ אינו עובר רק בהשלמת ד' אמות וה"נ כשאמר אמה אחת מותר וב' אמות אסורות אינו משום דמצטרף האמה הראשונה אלא דכך הוא השיעור וא"כ עקר כל אותה אמה והוי כמו שעקר שם כל אותו היום ואפ"ה אמרינן דהוי כקיום מקצת וביטול מקצת והכא נמי אם אמרו דהשיעור הוא בכזית אלא דהיום מותר ולמחר אסור לאכול חלב דהיינו בכזית אף שאין אותו היום שייך למחר אעפ"כ הוי כקיום מקצת וביטול מקצת כמו באמה אחת ושתי אמות אבל לא פשיט מחלב דהתם הוי המקצת מצטרף להשלמת השיעור משא"כ בד' אמות והענין הוא דבחלב הוא עצם האיסור והכזית הוי השיעור של האיסור וע"כ יש בו חצי שיעור משא"כ בד' אמות שהשיעור ד' אמות הוא עצם האיסור אבל בפחות לית כאן חצי שיעור וע"כ פשיט מהא דאמה אחת מותרת שתי אמות אסורות לענין אם אומרים שהיום מותר לאכול חלב ולמחר אסור דהוי כקיום מקצת וביטול מקצת אבל בחלב שאמרו דשני זיתים אסורים וכזית א' מותר דהוי קיום מקצת וביטול מקצת משום דהתם בשני זיתים הוא ע"י הצטרפות כזית ראשון וע"כ הוי קיו' מקצת וביטול מקצת משא"כ ד"א דהוצא' וכמו שביארתי ודו"ק.

שם (ה"ד) מתני' הורו ב"ד וידע א' מהן שטעו ואמר להם טועין אתם כו' ה"ז פטור ובגמ' מתני' דרבי דרבי אמר אין לך מעכב אלא מופלא של ב"ד בלבד (פי' והוא משום דקשה דאי אמרינן דעד שיורו כולם כמו דאמרינן לעיל א"כ למאי תנא הורו ב"ד וידע א' מהן שטעו תיפוק לי' דכיון שלא הורה עמהם לא הוי הוראה דקא בעינן עד שיאמרו כולם), ע"ז אומר מתניתא דרבי דרבי אמר אין לך מעכב אלא מופלא שבב"ד בלבד.

שם כתיב והתיצבו שם עמך מה את לא גר ולא נתין ולא ממזר אף הן לא גרים ולא נתינים ולא ממזרים ניחא גר ממזר ב"ד ממנין ממזרים [ועיי"ש בפ"מ שנדחק שם דמאי נ"מ בין גר לממזר דהא שניהם כשירים לדון דיני ממונות ואינם כשירים לדון דיני נפשות ולי נראה דגר ניחא שלא ידעו שהוא גר וע"כ מינו אותו אבל ממזר לא ניחא דהא ממזר דלא ידוע לא חיי אם הוא ספק ואיתא ביבמות (ד' ע"ט) דעד תלתא דרי חיי זה אינו דהא ספק נמי לא היו ממנים וע"ז משני רב הונא בשעברו ומינו אותו].

שם ר' חוני' ור' מנא חד אמר בתוך שבעים וחרנא אמר חוץ לשבעים מאן דמר חוץ לשבעים ניחא ומאן דמר בתוך שבעים הא חוץ לשבעים לא מכיון שאינו ראוי להוראה נעש' כאבן.

והנה הפ"מ נדחק בזה מאוד דקאי אהא דלעיל בשעברו ומינו.

ולי נראה דזהו ענין בפני עצמו חד אמר בתוך שבעים (פירוש דכל אלו הפסולין הייגו דווקא אם הם ממנין השבעים) וחרנא אמר אף חוץ לשבעים (פי' אעפ"י שהוא חוץ לשבעים ואינו ממנין השבעים נמי פוסל), וע"ז אומ' מאן דאמר חוץ לשבעים ניחא (פי' דאף שהוא אינו ממנין השבעים פוסל והוא כמו דאמרי' בעדים דאפילו יש עדים הרבה ונמצא א' מהן קרוב או פסול עדותן בטילה וה"נ בטלי הסנהדרין) ומאן דאמר בתוך שבעים הא חוץ לשבעים לא (פי' ואמאי לא הוי כעדות דכיון שבטלה מקצתה בטל כולה) וע"ז אומר מכיון שאינו ראוי להוראה נעשה כאבן ואינו פוסל את האחרים ולא דמי לעדות דעדות הוא מחמת שראוי וע"כ פוסל. אבל הכא הוא מחמת שישבו לדין וכיון שאינו ראוי להוראה נעשה כאבן ואינו פוסל את האחרים. וע"כ אמר בתוך שבעים דכיון שהוא ממנין השבעים והוא אינו ראוי להוראה א"כ חסר א' מן השבעים אבל אם הוא חוץ לשבעים ואינו נצרך למנין השבעים אינו מבטל את האחרים. ועיין בקצה"ח בהלכות דיינים שהוכיח שם דדיינים לא הוי כעדים שבטלה מקצתה כו' והוא מהא דאמרינן בסנהדרין (דף ג') גבי תלתא אי איפשר דליכא בהו חד דגמר אלמא דלא פסלי השאר בצירופם את החד דגמר.

שם (ה"ה) מתניתין הורו ב"ד שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין מביאין פר מזידין ועשו שוגגין מביאין כשבה או שעירה שוגגין ועשו מזידין הרי אלו פטורין ובגמ' לית הדא פליגא על ר' שמעון בן לקיש דמר ר' אמי בשם רשב"ל מתניתא כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהם (פי' הא דאמר רשב"ל לעיל על הא דמקשה לעיל על הא דתנן הורו ב"ד לעקור על אחת מכל מצות האמורו' בתורה והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם) ופריך ע"ז וכי יש זדון לשגגה ליחיד אצל הוריית ב"ד (פי' דלמאי נקט בשגגה דמאי נ"מ כיון שעשה ע"י הוראת ב"ד ומשני כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהם פי' לאפוקי אם שמעון בן עזאי יושב לפניהם והוא עשה על פיהם דזה לא הוי שוגג וזה ניחא ביחיד שעשה בהוראת ב"ד אבל בציבור שעשה בהוראת ב"ד אי איפשר שהיו כולם בן עזאי).

ונראה לי שנתחלפו השורות (וכצ"ל) ומזידין ועשו שוגגין מביאין כשבה או שעירה וכי יש זדון לשגגה ליחיד אצל הוראת ב"ד נקט כמו שהוא לעיל וכי יש זדון לשגגה ליחיד אצל הוריית ב"ד ובאמת הכי קשי' על הציבור ג"כ בשלמא לר' יוסי בשם ר' הילא ניחא דמשני דקאי לענין אפי' נתחלף חלב בשומן אעפ"כ הוי יחיד שעשה בהוראת ב"ד וא"כ ניחא נמי הא דנקט הכא שוגגין דאפי' נתחלף חלב בשומן הוי ציבור שעשו בהוראת ב"ד. אבל לרשב"ל קשי' דלמה נקט שגגה הא בודאי שוגגים הם דכיון שב"ד הורו ולעיל משני רשב"ל מתניתא כגון שמעון בן עזאי יושב לפניהם וזה שייך ביחיד שעשה איפשר כגון שמעון בן עזאי אבל לא בציבור.

ע"ז משני חברי' בשם ר' שמעון בן לקיש כשלא קיבלו רוב ציבור עליהן וע"כ לא הוי כשגגה ולא תלי בב"ד ר' זעירא בשם רשב"ל כשבעטו בהורייתן וא"כ לא הוי כשגגה וע"ז אומר מה מפקא מביניהן קיבלו עליהן וחזרו ובעטו על דעתי' דחברי' כיון שבעטו פטורין (נראה לי דצ"ל על דעתי' דר' זירא כיון שבעטו פטורין) (פי' פטורין מלהביא פר מחמת שלא תלו בב"ד דכיון שבעטו פטורין) על דעתי' דר' זירא (נראה לי שצ"ל על דעתי' דחברי') מכיון שקיבלו עליהם משעה ראשונה הרי אלו חייבין (פי' על דעתיה דחברי' שאומרים דהטעם הוא משום שלא קיבלו רוב ציבור עליהן) וא"כ כיון שקיבלו רוב ציבור עליהם אעפ"י שבעטו חייבים.

שם (ה"ז) ר' יוסי בר בון אמר שאילתה דכהן משיח מן הדא הוריית ב"ד גדול הוריית ב"ד קטן (עיין בפ"מ שנדחק בזה הרבה) ולי נראה דצריך לגרוס אחר מתניתין (ה"ח) הורו ב"ד של א' מן השבטים ועשה אותו השבט על פיהם אותו השבט הוא חייב ושאר כל השבטין פטורין דברי ר' יהודה וחכמים אומרים אין חייבין אלא על הוריית ב"ד הגדול בלבד שנאמר כו' ואח"כ צריך לגרוס ר"י בר בון אמר הדא שאילתא דכהן משיח מן הדא הוריית ב"ד הגדול הוריית ב"ד הקטן והפירוש הוא דאיתא לקמן בירושלמי (פ"ב ה"א) משיח שאכל בהוריית ב"ד פטור בהוריית משיח אחר חייב בהוראת ב"ד פטור שאין הוראת אחרים אצל הוריית כלום (והוא ט"ס וצ"ל) שאין הוראתו אצל הוראת אחרים כו', (ודלא כהפ"מ) בהוריית משיח אחר חייב והוא שהורה כיוצא בו. וע"ז אומר ר' יוסי בר בון אמר שאילתה דכהן משיח מן הדא הוראת ב"ד גדול הוראת ב"ד קטן (פי' אם הורה ב"ד קטן ואח"כ הורה הוא אחריהם אם הוא פטור משום שאין בהוראתו כלום או אם זהו דווקא בהוראת ב"ד גדול אבל לגבי הוראת ב"ד קטן הוי הוראתו הוראה וע"כ חייב).

שם (ה"ח) מאן דמר חובת ב"ד היא ב"ד סומכין מאן דמר חובת ציבור היא מי סומך דתני שלשה מכל שבט ושבט כו' פר טעון סמיכה אין שעירי עבודת כוכבים טעונים סמיכה דברי ר' יודה ר' שמעון אומר פר טעון סמיכה בזקנים אין שעירי עבודת כוכבים טעונין סמיכה בזקנים שר' שמעון אמר כל חטאת ציבור שדמה נכנס לפנים טעונה סמיכה כו' ר' יוחנן בעי ציבור שמת א' מהו שיביא תחתיו התיבון והכתיב הבאים מהשבי כו' אלא מה עולה לא נאכלה אף חטאת לא נאכלה ר' יהודה אומר על עבודת כוכבים הביאום (פי' וא"כ מוכח שאין מיתה בציבור) וכמו דאיתא בהוריות (ד' ו') דפריך והא מייתי להו הני דחטאו ר' חייא בשם ר' יוחנן הוראת שעה היתה.

עוד שם ר' ירמי' למד כן אלא פר טעון סמיכה בזקנים אין שעירי עבודת כוכבים טעונין סמיכה בזקנים אלא במי ר' ירמיה סבר מימר באהרן ובניו א"ל ר"י והתני ר' חייא וסמך וסמכו לרבות שעירי עבודת כוכבים בסמיכה ולא בזקנים ר' יוסי למד כן אלא חי טעון סמיכה באהרן כו' וכתוב כן וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי חי טעון סמיכה באהרן אין שעירי עבודת כוכבים טעונים סמיכה באהרן מה עבד לה ר' ירמי' פתר לה בכהן הדיוט והפ"מ פי' בדוחק.

ע"כ נראה שיש בכאן ט"ס ונתחלפו השורות (וכצ"ל) והתני ר' חייא וסמך וסמכו לרבות שעירי עבודת כוכבים ואיך קאמר תחילה פר טעון סמיכה אין שעירי עבודת כוכבים טעון סמיכה וע"ז אומר ר' ירמיה למד כן פר טעון סמיכה בזקנים

אין שעירי עבודת כוכבים טעון סמיכה בזקנים ר' ירמיה סבר מימר באהרן ובניו וע"ז פריך מברייתא כתוב כן וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי (פי' למה כתיב החי לכתוב חי אלא חי טעון סמיכה באהרן אין שעירי עבודת כוכבים טעון סמיכה באהרן) מה עביד לה ר' ירמיה פתר לה בכהן הדיוט (פירוש דכהנים הדיוטים סומכים ולא אהרן).

וע"ז אומר ר' יוסי למד כן אלא החי טעון סמיכה באהרן ואין שעירי עבודת כוכבים טעונין סמיכה אלא בזקנים והוא כמו דמסיק במנחות (ד' צ"ב) הא אמר ר' שמעון סמיכה בבעלים בעינן אלא תריץ הכי כו' אין שעירי עבודת כוכבים טעונים סמיכה באהרן אלא בזקנים.

עוד שם ר' זעירא בשם רב המנונא כר' מאיר תני תמן הורו ב"ד ועשו קהל מת א' מב"ד פטורין מת א' מן הציבור חייבין אמר להן ר' מאיר אם לאחרים הוא פוטר לא כש"כ על עצמו אמרו לו יפטור לאחרים שיש להם במה לתלות ואל יפטור לעצמו שאין לו במה לתלות (ופי' הפ"מ כר' מאי' על ברייתא דלקמי' דתני תמן קאי דאליבא דר"מ היא שסובר דב"ד מביאין הפר ולא הציבור והילכך מת א' מב"ד פטורין דה"ל חטאת שמת א' מן השותפין מת א' מן הציבור חייבין ובהא דקאמר תני תמן) אמר להם ר"מ אם לאחרים הוא פוטר לא כל שכן על עצמו (והפ"מ פי' כאן וכן לקמן בדחוקים גדולים).

ע"כ נראה לי שנתחלפו השורות (וכצ"ל) הורו ב"ד ועשו קהל מת א' מב"ד פטורין מת א' מן הציבור חייבין ובכאן צ"ל ר' זעירא בשם רב המנונא כר' מאיר תני תמן אמר להם ר"מ אם לאחרים הוא פוטר לא כש"כ על עצמו אמרו לו יפטור לאחרים שיש להם במה לתלות ואל יפטור לעצמו שאין לו במה לתלות.

ונראה לי לבאר דתחילה רצו לפשוט מהברייתא על הא דבעי ר' יוחנן ציבור שמת א' מהן מהו שיביא תחתיו (פי' דמיבעי' לי' אם יש מיתה בציבור וע"כ רצה לפשוט מהך ברייתא הורו ב"ד ועשו קהל מת אחד מב"ד פטורין מת א' מן הציבור חייבין, ובתחילה רצו לאוקמי הברייתא כר' שמעון דאמר דב"ד מביאים עם הציבור וע"כ אמר מת א' מן הציבור חייבין והוא דאין ציבור מתים מת א' מב"ד פטורין דה"ל חטאת שמת א' מן השותפין וע"כ פטורים וא"כ מוכח מזה דאין הציבור מתים פי' ואם כן נפשטה הבעי' דבעי ר' יוחנן ציבור שמת א' מהן מהו שיביא תחתיו ואיפשר שנתחלפו השורות וצריך לגרוס בכאן תחילה בעי ר' יוחנן ציבור שמת א' מהן מהו שיביא תחתיו וע"ז מביא הברייתא לפשוט והוא דמתניתין אתי כר' שמעון וע"כ מת א' מן הציבור חייבין דאין הציבור מתים משא"כ אם מת א' מב"ד דה"ל חטאת השותפין ומתה והוא כמו דאיתא בהוריות (ד' ו') מת א' מן הציבור חייבין מת א' מב"ד פטורין אמר ר' ירמיה אמר ר' ר"מ היא כו' מתקיף לה רב יוסף ונוקמי כר"ש דאמר ב"ד עם הציבור מת א' מן הציבור חייבין דאין הציבור מתים מת א' מב"ד דמשמע דאפי' ר"ש מודה בזה דאין הציבור מתים ומת א' מן הציבור חייבין דהא לר"ש סמיכה בזקנים ועל כן הקדים תחילה לבעי' דר' יוחנן דציבור שמת א' מהן שיביא תחתיו כו' ואח"כ הביא הפלוגתא דר' ירמי' ור' יוסי הוא דרצה להוכיח הבעי' דר' יוחנן ואח"כ דחי דאתי כר' מאיר וא"כ אין לפשוט מזה הברייתא דאין הציבור מתים והוא משום דר' מאיר סובר דב"ד מביאין ולא הציבור ומביא ראי' על זה מהא שאמ' ר"מ לרבנן דסוברים כר"ש דב"ד מביאים עם הציבור ואמר להן ר"מ אם לאחרים הוא פוטר לא כש"כ על עצמו ובמה הוא פוטר לאחרים היינו משום שהזקנים סומכין וא"כ מוכח מזה כר' יוסי דהזקנים סומכים ולא כר' ירמי' והוא משום דלר' שמעון סמיכה בבעלים בעינן וכמו דמסיק במנחות (ד' צב) עי"ש ודו"ק.

הורה כהן משיח פרק שני

שם (ה"ג) ר' זעירא בשם רב ירמי' מתניתא דר"מ או דייק ר' מאיר אמר ר' יוסי ר"י דו אמר חובת ב"ד היא א"ר מנא כר' מאיר תני תמן הורו ב"ד ועשו קהל מת א' מב"ד פטורין מת א' מן הציבור חייבין אמ' להם ר"מ אם לאחרי' הוא פוטר לא כש"כ על עצמו אמרו לו יפטור לאחרים שיש להם במה לתלו' ואל יפטור לעצמו שאין לו במה לתלות והנה הפ"מ נדחק בזה גם בהא דאמר או דייק ר' מאיר נדחק ג"כ.

ולי נראה שהוא כמו שביארתי לעיל (פ"ב ה"ח) ונתחלפו השורות (וכצ"ל) הורו ב"ד ועשו קהל מת א' מב"ד פטורין מת א' מן הציבור חייבין ובכאן צ"ל ר' זעירא בשם רב ירמי' מתניתא דר"מ (פי' דר"מ אומר דב"ד חייבין וע"כ אם מת א' מב"ד פטורין דה"ל חטאת השותפין שמתו בעלי' וע"כ פטורין) מת א' מן הצבור חייבין דהא לר"מ אין הציבור מביאין והא דקאמר ר"מ היא היינו דלא אתי כר' שמעון וכמו שביארתי שם והבאתי הא דאיתא בהוריות (ד' ה') דאמר ר"ח אמר ר' ירמי' אמר רב רבי מאיר היא כו' מתקיף לה רב יוסף ונוקמי כר' שמעון דאמר ב"ד עם הציבור כו' וע"ז אמר דר"מ היא (ולא כר' שמעון וכמו שביארתי לעיל) וע"ז אומר או דייק ר' מאיר (והוא ט"ס וצ"ל איידן ר' מאיר) (פי' איזה ר"מ) ע"ז אומר ר"מ אמר חובת ב"ד היא וע"כ מת א' מב"ד פטורין דה"ל חטאת השותפין שמתו בעלי' אבל בציבור חייבין דהא ב"ד מביאין וע"ז אומר אמר ר' מנא כר"מ פי' דאתי כר"מ אך הא איפשר לאוקמי מתניתין כר"ש וכמו דאיתא בהוריות (ד' ו') מתקיף לה רב יוסף ונוקמי כר"ש דאמר ב"ד עם הציבור מת א' מן הציבור חייבין דאין ציבור מתים מת א' מב"ד פטורין כדאמרינן דחטאת השותפין היא, וע"ז אומר אמר ר' מנא כר' מאיר וכאן צ"ל דתני תמן אמר להן ר"מ אם לאחרים הוא פוטר הוא עצמו לא כש"כ (פי' שהוא כמו שביארתי לעיל דכיון דלענין סמיכה הוי ב"ד כבעלים והכא נמי ליהוי כבעלים שיפטרו מלהביא קרבן בפני עצמם ואמרו לו יפטור לאחרים שיש להם במה לתלות ואל יפטור לעצמו שאין לו במה לתלות (פי' שאע"ג שבסמיכ' פוטר לאחרים מפני שהם הבעלים וכמו שכתבו התוס' במנחות (ד' צא) כיון דעל ידיהן נעשה החטא אעפ"כ אין נפטרים בפר שמביאין הציבור מפני שיש להם במה לתלות ואל יפטו' לעצמן שאין לו במה לתלות וע"כ צריכים ב"ד להביא פר בפני עצמו וא"כ מדתני בברייתא אמ' להן ר' מאי' אלמא דרישא ר"מ היא דאמר ב"ד מביאין ולא הציבור) וע"ז אמר ר' מני כר' מאיר דמוכח דר"מ היא.

והא דבש"ס דילן בהוריות (ד' ו') מוכיח דלא אתי כר"ש דהא לר"ש חטאת השותפין אינה מתה וא"כ לא אתי כר' שמעון, אך הירושלמי לא רצה להוכיח מזה דהא לר' שמעון אע"ג דחטאת השותפין אינה מתה מכל מקום היא רועה וכמו שהקשו תוס' ביומא (ד' ג') בד"ה חטאת ציבור היא ולא למית' אזלא וכתבו התוס' תימא דאכתי תקשי נהי דלא אזלא למיתה הא רועה היא דהא ר"ש דאמר לקמן דאין חטאת ציבור מתה קאמר ירעו עד שיסתאבו ונראה לי דיש לומר דההוא רעי' מדרבנן היא ולא גזרו אלא בענין ההוא דלקמן דנתכפרו בעלי' באחר לגמרי כיון דכיוצא בה בחטאת יחיד מתה אבל הכא דלא מתו כל הבעלים לגמרי שהרי אחיו הכהנים קיימים כו' איגה רועה והכא נמי לא מתו הבעלים לגמרי דהא א' מב"ד מת, אך הירושלמי לא נראה לי' לחלק בכך וא"כ אתי כר"ש נמי דאמר רועה היא ואינם יכולים להקריבו ע"כ מוכיח מהא דאמרו לו וכמו שביארתי ועיין בתוס' תמורה (ד' טו) בד"ה וקא קרבה עיי"ש ודו"ק.

עוד שם ר' ירמי' בעי קומי ר' זעירא מה כרבי אין (צ"ל אין כרבי) משיח בשגגת מעשה הוא פי' וא"כ ניחא הא דתני ולא בעבודת כוכבים אלא על כו' עם שגגת מעשה והוא דלרבי כהן משיח חייב בעבודת כוכבים בשגגת מעשה, ואין כרבנן כו' (פי' דלרבנן תקשי מ"ט לא תני במתניתין אהא דקאמר אח"כ ולא בעבודת כוכבים אלא על העלם דבר כו' עם שגגת מעשה מאי טעמא לא תני נמי וכן המשיח וכן מקשה בש"ס דילן בהוריות (ד' ז') ואלו משיח בעבודת כוכבים לא קתני מתניתין מני רבי היא דתניא משיח בעבודת כוכבים רבי אומר בשגגת מעשה וחכמים אומרים כו' ושוין שבשעירה ושוין שאין מביא אשם תלוי ותסברא בזדונו כרת ובשגגתו חטאת מי קתני אלא תני הא והוא הדין להא הכי נמי תנא הא והוא הדין להא וכן קאמר בירושלמי דאתי כרבי. וע"ז אומר אמר רב הונא על רבנן נצרכא שלא כו' תאמר משיח ועבוד' כוכבים רבי אמר בשגגת מעשה ורבנן אמרי כו', והנה הפ"מ נדחק בזה מאוד.

ולי נראה דאמר על דרבנן נצרכה (פי' הא דתנן ולא המשיח קאי אדבתרה וכן המשיח ולא בעבודת כוכבים והוא דברישא לא צרי' לאשמועינן דהא תנן (ברפ"ב דהוריות) הורה כהן משיח לעצמו כו' שהוראת כהן משיח לעצמו כהוריית ב"ד לציבור וא"כ הא דתנן וכן המשיח לא קאי אלא אהא דקאמר אח"כ ולא בעבודת כוכבים דבזה צריך לאשמועינן דכרבנן ולא כרבי דאמר בשגגת מעשה אמר ליה ומה לקל (ובדפוס אצל הבבלי גרס ולמה) בגין דלא תני משיח והא קדמיתא לא תנינן משיח ומשיח בכלל וכא אע"ג דלא תנינן משיח משיח בכלל (פי' דא"כ בקדמיתא תני נמי וכן המשיח ולא בעבודת כוכבים עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת ומ"ט לא תני אח"כ גבי עבודת כוכבים) ובהא לא יוכל לתרץ דקאי אדבתרה ולא בעבודת כוכבים עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת דברישא כבר תנא שהוריית כהן משיח לעצמו כהוריית ב"ד ובהא לא פליגי רבנן ורבי אלא דפליגי דרבי מחייב בשגגת מעשה ורבנן מחייבי בהעלם דבר עם שגגת מעשה אלא ודאי דאע"ג דלא תני משיח משיח בכלל וה"נ משיח בכלל והוא כמו שמתרץ בש"ס דילן בהוריות (דף ד').

שם (ה"ד) ולית סופי' דרבי כו' מעיני מעיני דלא כן מנן לי' היחיד והנשיא והמשיח לא מעיני מעיני דלא כן מנן לי' הוריית ב"ד גדול הוריית ב"ד קטן לא מעיני מעיני כו'. [והנה הפ"מ נדחק בזה וע"כ נראה לי שנתחלפו השורות ובכאן צריך להיות א"ל מה את בעי דרבי אמר משיח בשגגת מעשה הוא, וא"כ הא דכתיב אח"כ ואם נפש אחת תחטא לא קאי אהא דכתיב בתחילה דהא המשיח חייב בעבודת כוכבים בשגגת מעשה ואח"כ צריך לגרוס אמר ר' חנינא קומי ר' מנא ולית סופי' כו' מעיני מעיני דלא כן מנן לי' הוריית ב"ד גדול הוריית ב"ד קטן לא מעיני מעיני עד לקיים מקצת ולבטל מקצת לא מעיני מעיני ואין כתיב זדון שגגה ליחיד אלא בב"ד בלבד (נראה לי שהוא ט"ס וצ"ל אלא בשאר מצות בלבד) (פי' כל החילוקי' אם הוא בזדון או בשגגה וכן ביחיד דהיינו אם תלה בב"ד דפטו' אלא בשאר מצות) ובעבודת כוכבים בציבור גמרינן משאר מצות ע"י גזירה שוה דמעיני מעיני וא"כ אפי' רבי נמי סובר להאי ג"ש].

שם אותו מיעט קרבנו למצות יחידית שלא יכנס דמו לפנים מה כרבי דרבי אמר משיח בשגגת מעשה הוא ואין כרבנן כו' אמר רב הונא על דרבנן נצרכה שלא תאמר הואיל והוא בהכרת יכנס דמו לפני ולפנים (צ"ל לפנים) לפום כן צריך מימר אותו מיעט קרבנו למצוה יחידית שלא יכנס דמו לפנים ברייתא היא בת"כ בפרשת כהן משיח.

והנה הפ"מ כתב ולקח הכהן המשיח מדם הפר והביא אותו אל אוהל מועד ודרש אותו למעט קרבנו למצוה יחידית שלא ינתן מדמו על מזבח הזהב מצוה יחידית קרי לה לע"ג דיצתה מן הכלל וכתובה למצוה בפני עצמה לקרבנה (בפ' שלח) דאינו מביא מדמו אל אוהל מועד אלא מדם הפר שמביא על שאר המצות ולא מדם השעירה מה שמביא על ע"ג וכתב שם במראה הפנים והרמב"ם לא סמך עצמו על האי ברייתא דת"כ אלא כסתמא דמתניתין דאיזהו מקומן דשעירים הנשרפים טעונים הזאה על הפרוכת ועל מזבח הזהב וכמ"ש (בפ"ה דה' מעשה הקרבנות ה"ו) שעירי ע"ג והן שעירין הנשרפין לא נתפרש בתורה כיצד הוא נותן דמן ולהיכן

הוא נותן אלא לפי שהן חטאת הקהל דינם כדין פר העלם שהוא חטאת הקהל כו'.

והנה שגה בזה הפ"מ ונתחלף בין שעירת כהן משיח שהוא מקריב כמו היחיד ובין שעירי עבודת כוכבי' שהוא חטאת הציבור והוא שעיר דזה ודאי דשעירי עבודת כוכבים שהן חטאות של ציבור דמן נכנס לפנים (וכמו דאיתא בירושלמי לעיל (פ"ק דהוריות ה"ח) וסמכו ידיהם על ראש הפר פר טעון סמיכה אין שעירי עבודת כוכבים טעונין סמיכה דברי ר' יודה ר' שמעון אומר פר טעון סמיכה בזקנים אין שעירי עבודת כוכבים טעונים סמיכה בזקנים שר' שמעון אומר כל חטאת ציבור שדמה נכנס לפני' טעונה סמיכה אבל מה שהמשיח מביא שעירה כדין הדיוט ע"ז אומר בירושלמי שאין דמן נכנס לפנים כיון שהוא מתכפר בשעירה כהדיוט וע"כ קרי לה מצוה יחידית שהוא כמו דאמרינן בהוריות (ד' ח') ואם נפש אחת (בפ' שלח לך) וע"כ קרי לה יחידית דמרבינן מדכתיב אם נפש אחת א' יחיד ואחד בשיא וא' משיח וע"כ קרי לה מצוה יחידית והוא דכתיב בתורה ואם נפש אחת והיינו שא' היחיד וא' הנשיא וא' המשיח, אבל שעירי עבודת כוכבים של ציבור בודאי דמן נכנס לפנים כמו דתנן בפ' איזהו מקומן שעירים הנשרפים טעונים הזאה על הפרוכת ועל מזבח הזהב, וע"ז אומר שם בירושלמי מה כרבי דאמר משיח בשגגת מעשה הוא (פי' וא"כ בודאי אין דמו נכנס לפנים) ע"ז אומר על דרבנן נצרכה שלא תאמר הואיל והוא בהכרת יכנס דמו לפנים לפום כן צריך מימר אותו מיעט קרבנו למצוה יחידית שלא יכנס דמו לפנים (והא דאמר על דרבנן נצרכה שלא תאמ' הואיל והוא בהכרת (צ"ל הואיל והוא בהכנס) (פי' שפר של כהן משיח נכנס דמו לפנים וע"כ איפשר שהשעיר כהן משיח נמי דמו נכנס לפנים, אך זהו דווקא לרבנן דאמרי בהעלם דבר אבל לרבי שאמר בשגגת מעשה א"כ בכה"ג ליתא בהכנס דהא בשגגת מעשה פטור בפר הבא על כל המצות, וע"ז אומר שאין דמה של השעיר של משיח נכנס לפנים אבל שעירי ציבור בודאי דמן נכנס לפנים.

שם (ה"ו) מתניתין אין חייבין כו' ועל טומאת מקדש וקדשיו והנשיא כיוצא בהן דברי ר' יוסי הגלילי כו' ובגמ' א"ר יוחנן טעמא דר"י הגלילי ואם לא תגיע כו' (כצ"ל) את שהוא ראוי לבוא לידי דלות יצא משיח שאינו ראוי לבוא לידי דלות רשב"ל אמר והיה כי יאשם לאחת מאלה את שהוא חייב על כולן חייב על מקצתן ואת שאינו חייב על כולן אינו חייב על מקצתן, ר' יצחק שאל מעתה לא יטמא בצרעת שאינו ראוי לבוא בדלות וכן בקלות וכן דלי דלות (ופי' הפ"מ מעתה לא יטמא נשיא ומשיח בצרעת דהא אינו ראוי לבוא בקלות כו' ובמצורע כתי' גבי ואם דל הוא ואין ידו משגת והא לא שייכא גבייהו) וא"כ לפי פירושו נשאר בקושי' ולי נראה להגיה שכן דלות וכן דלי דלות (פי' שמתרץ על שמקשה דא"כ איך מטמאים בצרעת הנשיא והמשיח דהא אינם ראוים לבוא בדלות) וע"ז אומר שכן בדלות ודלי דלות והוא כמו דאיתא בהוריות (ד' ט') על הבעי' נשיא שנצטרע מהו כו' א"ל דילך או דגזא, והירושלמי סובר דכיון שנצטרע יורד מכהונתו וכן הנשיא א"כ בא לידי דלות ודלי דלות.

עוד שם ר' הושעי' בעי מעתה לא תהא אשה חייבת על ביאת מקדש אין האשה מביאה (ופי' הפ"מ מעתה לא תהא אשה חייבת על ביאת מקדש דהא אינה חייבת כו' דלא שייכא עדות גבה ואינה מתחייבת בכולן הויא) אין האשה מביאה (ופי' הפ"מ בתמי' מסקנת הקושי' היא וכי לא מצינו שהאשה מביאה על ביאת המקדש דהא מוזהרת עלי' דכתיב אל המקדש לא תבוא) והוא דחוק דמנין שמביאה קרבן על ביאת המקדש דכיון שאינה בכולן אינה במקצתן אף שהיא מוזהרת אעפ"כ אינה מביאה קרבן.

ע"כ נראה לי דר' הושעי' בעי מעתה אשה לא תהא חייבת על ביאת מקדש האי האשה קאי על נשותיהם של כהן משיח ונשיא שלא תהא חייבת על ביאת המקדש דהא בהוא פרשה כתיב ואם לא תמצא ידה די שה, ואם כן כיון שהם נשותיהם של כהן המשיח והנשיא וא"כ אינם בדלות וא"כ לא תהא חייבת על ביאת מקדש ועל זה משני אין האשה מביאה (פי' בתמיה שהחיו' של הקרבן הוא על האשה היולדת והם יכולי' לבוא לידי דלות על ידי שיגרשום בעליהם וע"כ חייבת על ביאת מקדש).

שם (ה"ז) מתניתין כל מצות שבתורה שחייבין על זדונה כרת כו' היחיד מביא כשבה ושעירה כו' ר' אליעזר אומר הנשיא מביא שעיר ובגמ' א"ר יוחנן לא אמר ר"א אלא מפני כריתות (והוא כמו דאמרינן בש"ס דילן (ספ"ב דהוריות ד' ט') ר"א אומר הנשיא מביא שעיר א"ר יוחנן לא אמר ר"א אלא בטומאת מקדש וקדשיו הואיל ונאמר בו כרת כבקבוע (פי' אבל בשמיעת קול וביטוי שפתים לא מיחייב ר"א שעיר הואיל ואין בהם כרת רק שהתורה חייבה קרבן עולה ויורד ע"כ אינו מחייב ר"א שעיר).

ואמרינן שם בירושלמי רב הושעי' בעי מעתה אפי' בקבוע א"ר יונה מסבר סבר ר' הושעי' שנעקר מכל הפרשה אלא כהדיוט עשיר עביד ליה ר' אליעזר א"ר מנא אין כהדיוט עשיר עביד ליה ר' אליעזר אפי' על שמיעת קול ועל ביטוי שפתים נמי דתני לא נחלקו ר"א וחכמים על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים שאינו מביא שעיר אלא על מה נחלקו על טומאת מקדש וקדשיו כו'.

[והנה בספרי נועם ירושלמי כתבתי שם על הפ"מ שנדחק בדחוקים גדולים בפירושו וביארתי שם שהפי' הוא דבעי רב הושעי' לר"א דמחייב שעיר היינו מחמת שהוא מחייבי כריתות וע"כ מחייב ר"א שעיר ע"ז אומר אפי' כקבוע (פי' שא"כ יהא מביא אשם תלוי נמי כמו שמביא בקבוע דעל קרבן עולה ויורד אינו מביא אשם תלוי וכמו דאמרינן בהוריות (ד' ח') דאין אשם תלוי בא אלא על ספק חטאת קבועה וכן אמרינן בירושלמי שם וכמו דתנן אין מביא אשם תלוי על עשה ועל ל"ת שבמקדש) וע"כ אומר דלר"א שאומר שמביא שעיר (פי' כמו שמביא על שאר עבירות אם שגג בעבירה שיש כרת על זדונו א"כ מביא אשם תלוי נמי כמו שמביא על ספק חטאת קבוע) וכן אמרי' בש"ס דילן בהוריות (ד' ט') א"ר יוחנן מודה ר"א שאין מביא אשם תני תנא קמי' דרב ששת אשם תלוי בא על טומאת מקדש וקדשיו א"ל דאמר לך מני ר"א היא דאמר הואיל ונאמר בו כרת כקבוע מייתי נשיא שעיר עליו והא אמר ר' יוחנן מודה ר"א שאין מביא אשם תלוי קשי'.

וע"ז אומר בירושלמי ר' הושעי' בעי מעתה אפי' בקבוע (צ"ל כקבוע) (פי' שיהי' דין לגמרי כמו בחטאת קבוע ומביא אשם תלוי כמו בקבוע) וע"ז אומר אמר ר' מנא מסבר סביר ר' הושעי' שנעקר מכל הפרשה (פי' דהא דמחייב ר"א אינו מחמת הפרשה דקרבן עולה ויורד אלא מחמת שהוא כשאר חייבי כריתות שהנשיא מביא שעיר), אלא כהדיוט עשיר עביד לי' ר"א (פי' שהחיוב הוא מצד הפרשה דקרבן עולה ויורד) וכהדיוט עשיר עביד לי' ר"א אפי' על שמיעת קול ועל ביטוי שפתים (פי' שיתחייב ע"ז אעפ"י שאין בהם כרת אך מחמת חיוב הפרשה של קרבן עולה ויורד) וע"ז אומר אמר דתני (צ"ל תני) לא נחלקו ר"א וחכמים על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים שאין מביא שעיר אלא שעירה ועל מה נחלקו על טומאת מקדש וקדשיו שר"א ס"ל הואיל והוא בהכרת (פי' וע"כ נותנים עליו החומר של שאר כריתות אבל מ"מ החיוב הוא מחמת הפרשה של קרבן עולה ויורד).

וע"ז אומר למה אינו מביא שעיר אלא שעירה התיבון הרי משיח כו' הרי אינו מביא שעיר אלא שעירה ונראה לי שיש כאן ט"ס וכצ"ל התיבון למה אינה מביאה שעירה אלא שעיר כיון דהחיוב הוא מצד הפרשה א"כ אמאי מביא שעיר וכ"ת דכיון דהוי כרת ע"כ נותנים עליו החומר של שאר חייבי כריתות ע"ז אומר הרי נשיא בעובד כוכבים אינו מביא שעיר אלא שעירה (פי' ואין נותנים עליו החומר של שאר חייבי כריתות) אלא ודאי שסובר ר"א שנעקר מכל הפרשה וא"כ שפיר בעי רב הושעי' מעתה אפי' כקבוע ועיי"ש שהארכתי בזה].

וכעת נראה לי לבאר שיהי' הגירסא כמו דאיתא בירושלמי והוא דפריך למה אינו מביא שעירה אלא שעיר (כצ"ל) (פי' דאם לא נעקר מכל הפרשה אלא כהדיוט עשיר א"כ למה אינה מביאה שעירה אלא ודאי שנעקר מכל הפרשה א"כ מעתה אפילו בקבועה (הוא כמו שביארתי שיביא אשם תלוי כמו בקבועה וכמו דאיתא בירושלמי לעיל (ה"ה) מצות מצות מה מצות שנאמר להלן בקבועה אף כאן בקבועה (פירוש שאינו מביא אשם תלוי רק בקבועה) וע"ז אומר התיבון הרי משיח ועובד כוכבים הרי אין מביא שעיר אלא שעירה וצ"ל אינו מביא פר אלא שעירה, וא"כ בודאי הרי אין דינו ככל הפרשה והראי' שאינו מביא פר אלא שעירה (פירוש ואעפ"כ אינו מביא אשם תלוי) וכמו דאיתא בסנהדרין (דף ס"א) ושוין שאינו מביא אשם תלוי וכמו דאיתא בירושלמי לעיל נפש לרבות הנשיא (פירש הפ"מ דקאי אאשם תלוי דכתיב בי' אם נפש כי תחטא כי לרבות הנשיא מרבה המשיח בחטאה בשגגה את שהוא בשגגת מעשה יצא משיח שאינו בשגגת מעשה וכרבי דו אמר משיח בשגגת מעשה הוא את שהוא בשגגת מעשה לכל הדברים יצא משיח שאינו בשגגת מעשה לכל הדברים אלמא אעפ"י שאינו מביא קרבנו דהיינו פר אעפ"כ אינו מביא אשם תלוי אפילו לרבי דאמר בשגגת מעשה וא"כ אפשר דה"נ אעפ"י דהא דהנשיא מביא שעיר הוא משום דהוי חייבי כריתות אעפ"כ לענין שעיר יש לו דין כל אותה הפרשה שאינו מביא אשם תלוי ודו"ק.

כהן משיח פרק שלישי

שם (ה"ב) מתניתין חטאו עד שלא נתמנו ואח"כ נתמנו הרי אילו כהדיוט ר"ש אמר אם נודע להם עד שלא נתמנו חייבים משנתמנו פטורים כו' ובגמ' חברי' אמרין טעמא דר"ש משום שהגדולה מכפרת א"ר יוסי שאין חטאו וידיעתו שוין מה מפקא מביניהון רישא דפירקא כהן משיח שחטא ואח"כ עבר ממשיחותו וכן נשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו כהן משיח מביא פר (פירוש דלמ"ד משום שהגדילה מכפרת לא שייך הך טעמא ולא פליג ר' שמעון ברישא) (ולמ"ד לפי שאין חטאו וידיעתו שוין פליגי נמי ברישא דפירקא דהא מ"מ אין חטאו וידיעתו שוין דהא אין הקרבנות שוין דנשיא מביא שעיר ומשיח מביא פר, וא"כ אפילו חטא תחילה ואח"כ עבר נמי פטור) חטאו בספק מאן דמר משום שהגדולה מכפרת כשם שהיא מכפרת על הודאי כך מכפרת על הספק מאן דמר אין חטאו וידיעתו שוין אין חטאו וידיעתו שוין (ועיין בפ"מ מה שפי' שם דלמ"ד אין חטאו וידיעתו שוין ה"נ אין חטאו וידיעתו שוין) ושגה בזה בפירושו מאוד ויש ט"ס בירו' וצריך להיות למאן דאמר אין חטאו וידיעתו שוין חטאו וידיעתו שוין (פי' שאומר הירושלמי דיש עוד נ"מ כגון אם חטאו בספק דאי הטעם משו' שהגדולה מכפרת מכפר' בזה נמי וע"כ אפי' חטאו בספק תחיל' א"צ להביא א"ת, אבל למ"ד דחטאו וידיעתו שוין חטאו וידיעתו שוין דא"ת שוה בין בנשיא בין בהדיוט ואע"ג דמחטאת פטור דהא אין חטאו וידיעתו שוין אפ"ה חייב באשם תלוי דהירו' ס"ל דמחוייבין בא"ת ואע"ג דאי איפשר להביא חטאת דאמרינן בירושלמי (פ"ג דהוריות) ספק חצי זית עד שלא נתמנה וספק חצי זית משנתמנה מביא אשם תלוי מצינו דבר שעיקרו פטור וספיקו חייב (פי' דפריך כיון דעיקרו פטור דהא אם הי' אוכל חצי זית ודאי עד שלא נתמנה וחצי זית ודאי משנתמנה הא פטו' מחטאת וא"כ כיון שעיקרו פטור האיך ספיקא חייב) ומשני ולא אשכחנן כן אכל שני זיתים ונתודע לך בוידויו של א' מהם שני עמד לו בספיקו ר' יעקב דרומי' בעא קומי ר' יוסי מה בפשך חלב אכל כיפר א"ר יוסי כל דבר שנראה עליו להביא אשם תלוי ידיעת ספיקו קובעתו לחטא' הרי מצינו דבר שעיקרו פטור וספיקו חייב וכא עיקרו פטור וספיקו חייב (פי' אע"ג דפטור בחטא' שהוא העיקר אפ"ה חייב אשם תלוי) ולכאורה הש"ס דילן נמי סובר הכי דאמרינן בהוריות (דף י"א) בעא מיני' ר' זירא מרב ששת אכל ס' חלב כשהוא הדיוט ונתמנה ונודע לו על ספיקו מהו אליבא דרבנן דאזלי בתר חטאה לא תיבעי לך דמייתי א"ת אלא כי תיבעי לך אליבא דר"ש מדאשתני לודאי אשתני לספק או דילמא כי אשתני לודאי דאשתני קרבן דידי' אבל הכא דלא אשתני קרבן דידי' כו' ולקמן יתבאר בזה.

ואח"כ אומר עוד נ"מ חטאו עד שלא נתמנו משנתמנו עברו כו' חטאו על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו (פירוש דיש עוד ב' נ"מ חטאו עד שלא נתמנו כו' עיין בפ"מ) ויש עוד נ"מ חטאו כו' דבטומאת מקדש וקדשיו שוין הדיוט ונשיא ששניהם קרבן עולה ויורד וא"כ חטאו וידיעתו שוין אבל אי אמרינן משום שהגדולה מכפרת אעפ"כ כיפרה הגדולה), וע"ז א"ר מתניא לעולם אין הגדולה מכפרת עד שתודע לי' גדולתו (וצ"ל פירושו דקאי על הא דאמר תחילה חטאו עד שלא נתמנו ומשנתמנו עברו (פירוש ונודע לו אח"כ כשהוא הדיוט) דלמ"ד גדולה מכפרת קאמר בירושלמי דכיפרה גדולה על הראשון אעפ"י שנודע לו אח"כ כשהוא הדיוט) ע"ז א"ר מתניה דלעולם אין הגדולה מכפרת עד שתתודע לו גדולתו (פירוש בשעת גדולתו) ויש ס"א חטאו (פי' שתתודע לו חטאו בשעת הגדולה וכמו דשאר קרבנות בעינן ידיעה בחטא דחטאת אינה מכפרת אלא א"כ אם נתודע לו חטאו וכה"ג מה שהגדולה מכפרת בעינן נמי ידיעה בחטא בשעת הגדולה וא"כ ליכא להאי נ"מ כגון שחטא כשהוא הדיוט ואח"כ נעשה נשיא ונתודע לו אח"כ דחטאו וידיעתו שוין והגדולה מכפרת דכיון שלא נתודע לו בשעת הגדולה אין הגדולה מכפרת) כן נ"ל הפי' בירושלמי (והפ"מ שגה בזה בפירושו).

שם אכל חצי זית עד שלא נתמנה וחצי זית משנתמנה אפילו בהעלם אחד פטור ספק חצי זית עד שלא נתמנה וספק חצי זית משנתמנה מביא אשם תלוי מצינו דבר שעיקרו פטור וספיקו חייב ולא אשכחנן כן אכל שני זיתים ונתודע לו בוידויו של א' מהן שני עמד לו בספיקו, ר' יעקב בעא קומי ר' יוסי מה בפשך חלב אכל כיפר א"ר יוסי כל דבר שנראה עליו להביא אשם תלוי ידיעת ספיקו קובעתו לחטאו.

[והנה בספרי נחלת יהושע (ד' ד') כתבתי דמשמע דהש"ס דילן נמי סובר הכי דהא אמרינן בהוריות (ד' י"א) בעא מיני' ר' זירא מרב ששת אכל ספק חלב כשהוא הדיוט ונתמנה ונודע לו על ספיקו אליבא דרבנן דאזיל בתר חטאה לא תיבעי' לך דמייתי אשם תלוי אלא כי תיבעי' לך אליבא דר"ש מדאישתני לודאי אשתני לספק או דילמא כי אישתני לודאי דאישתני קרבן דידי' אבל הכא אישתני קרבן דידי' ליתא אשם תלוי וא"כ מוכח אע"ג דלא מצי מייתי חטאת מביא אשם תלוי משום דאשם תלוי שוה בשניהם).

וא"כ צריך לבאר דהא דאמרינן בכריתות (ד' כו) השתא דאמר כי מתיידע ליה מייתי חטאת אשם תלוי למה בא אמר ר' זירא שאם מת מת בלא עון מתקיף לה רבא מת מיתה ממרקת אלא אמר רבא להגן עליו מן היסורין אלמא דאשם תלוי בא להגן עליו עד שיביא חטאת אך התם בעי ר' זירא ור' זירא ס"ל שאם מת מת

בלא עון עכ"ז מוכח דהש"ס דילן לא סבר כמו הירושלמי דאלת"ה א"כ ליבעי אליבא דרבנן גמי דרבנן אע"ג דס"ל דאזיל בתר החטא כגון שאכל ס' חצי זית חלב כשהוא הדיוט וחצי ס' כזית חלב כשהוא נשיא דהא אמרינן בהוריות (ד' י"א) דאכל חצי זית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה והשלימו ואח"כ נודע לו ס"ד אמינא נצטרף וניתי כשבת או שעירה קמל"ן אלמא דלא מצטרף לענין חטאת וע"כ ליבעי אליבא דרבנן דכיון דחטאת לא מייתי אי מייתי א"ת כמו דאמר בירושלמי אכל ס' חצי זית עד שלא נתמנה וס' חצי זית משנתמנה מביא אשם תלוי, וליבעי' גמי אליבא דרבנן דאע"ג דלא מייתי חטאת משום שאין הקרבנות שוים אי מייתי א"ת דאשם תלוי שוה בשניהם דאע"ג דאישתני לודאי לא אישתני לספק.

[ע"כ נראה לי דהש"ס דילן סובר דזה ודאי אם אכל חצי זית ס' חלב כשהוא הדיוט ואח"כ אכל חצי זית ספק חלב כשהוא נשיא כיון דאי אפשר בשעה שאכל לבוא לידי חיוב חטאת בודאי דפטור מאשם תלוי גמי כיון דא"ת אין מכפר כפרה גמורה אלא להגן עליו מן היסורין ואפי' לטעמא דר' זירא דקא סבר דאשם תלוי בא דאם מת בלא עון אפע"כ אינו בא אלא אם איפשר שיבוא לידי חטאת דהא זו הבעי' בעא מיני' ר' זירא מרב ששת ור' זירא לטעמי' דאמר בכריתות (ד' י"ז) א"ר זירא מ"ט דרב קסבר שתי חתיכות איפשר לברר איסורו, ופירש"י דא"ת אינו בא אלא להגן עליו מן היסורין עד שיודע לו ויביא חטאת כמפרש בפ' בתרא (ד' כ"ה) הילכך שתי חתיכות ואכל א' ונשארה האחת איפשר שיבוא לאחר זמן בקי שיכיר אם זו הנותרת שומן ודאי חלב אכל ויביא חטאת אבל חתיכה א' ואכלה א"א לבררה (ומה שפירש"י לר' זירא הטעם דאינו בא אלא להגן עליו מן היסורין יש לדקדק כמו שהבאתי תחילה דר' זירא ס"ל דאם מת בלא עון בכריתות (ד' כ"ו) כן בפ"ק דשבועות (ד' ח') אלא דהכונה הוא דאפי' לר' זירא אין זה עיקר הכפרה אלא שאם מת אדם שנודע לו על החטא מת בלא עון וא"כ כיון דר' זירא ס"ל דאשם תלוי אינו בא אלא אם יכול לברר שיוכל לבוא לידי חיוב חטאת וע"כ זו מצי למיבעי אליבא דרבנן אם אכל חצי זית ס' חלב כשהוא הדיוט ואח"כ אכל חצי זית ס' חלב כשהוא נשיא, דכיון דלענין חטאת אינו מצטרף משום שאין הקרבנות שוים ע"כ פטור מא"ת גמי ולא קאי מיבעי לי' רק אליבא דר"ש דאכל ס' חלב כשהוא הדיוט ונתמנה ונודע לו על ספיקו וא"כ בשעה שאכל הי' יכול לבוא לידי חיוב חטאת אם הי' נודע לו קודם שנתמנה וע"כ אפע"י שלאח"כ נודע לו אחר שנתמנה אפ"ה צריך להביא א"ת ולא מיבעי לי' רק מדאשתני לודאי אשתני לספק דבודאי לא הי' צריך להביא לר"ש דאזל אף בתר ידיעה וע"כ מדאישתני לודאי אישתני לספק אבל מ"מ בשעה שאכל הי' ראוי לבוא לידי חיוב חטאת ואפע"י שאינו יכול לבוא אח"כ לאחר החטא לידי חיוב חטאת לית לן בה רק דבשעה שעבר הי' ראוי לבוא לידי חיוב חטאת וכ"ג אמרינן בכריתות (ד' י"ח) ת"ר היו לפניו ב' חתי' א' של שומן וא' של חלב בא ישראל ואכל את הראשונה ואכל עורב את השני' חייב ואע"ג דלר' זירא בעינן שיהא איפשר לברר איסורו ולאחר שאכל עורב את השני' אי איפשר לברר איסורו אפ"ה כיון שבשעה שאכל הי' איפשר לברר איסורו חייב משא"כ אם אכל עורב תחילה פטור מאשם כיון דבשעה שאכל אי איפשר לברר איסורו עכ"פ לדעת הירושלמי מוכח דאפי' דבשעה שאכל לא הי' יכול לבוא לידי חיוב חטאת אפ"ה מביא א"ת ודלא כהש"ס דילן אבל הא דחטאו בספק מיבעי לי' להש"ס דילן ג"כ אי נימא מדאישתני לודאי אישתני לספק והירושלמי פשיטא לי'].

וכעת נראה לי דהא דקאמר ר' יוסי כל דבר שנראה עליו להביא אשם תלוי ידיעת ספיקו קובעתו לחטאו היינו דקא מדחה על הא דאמר תחילה אכל ספק חצי זית עד שלא נתמנה וס' חצי זית משנתמנה מביא אשם תלוי וע"ז פריך מצינו דבר שעיקרו פטור וספיקו חייב וע"ז אומר ולא אשכחן כן (פי' וכי לא מצינו דבר עיקרו פטור וספיקו חיי' אכל שני זיתים ונתודע לו בוידויו של א' מהן עיקרו שני עמד לי' בספיקו (פי' חייב אשם תלוי) וע"ז אומר ר' יעקב דרומי' בעא קומי ר' יוסי מה נפשך חלב אכל כיפר א"ר יוסי כל דבר שנראה עליו להביא אשם תלוי ידיעת ספיקו קובעתו לחטאו (פי' וע"כ ניחא דבשעה שאכל הי' איפשר שיתחייב חטאת אם הי' נודע לו אח"כ על כזית האחרון וא"כ בשעה שאכל הי' איפשר לבוא לידי חיו' חטאת וע"כ אף שנתודע לו כזית הראשון והשני עמד בספיקו אעפ"כ חייב להביא אשם תלוי אבל בהא דאכל חצי זית עד שלא נתמנה וחצי זית משנתמנה א"כ בשעה שאכל לא הי' יכול לבוא לידי חטאת דהא לענין חטאת כיון שהקרבנות חלוקים לא מצטרפי וע"כ לא מייתי א"ת וכמו שהבאתי ראי' מכריתות (דף כ"ו) דאם בשעה שאכל הי' יכול לבוא לידי אשם תלוי ע"כ מחייב אח"כ גמי ודו"ק.

עוד שם מצינו דבר עיקרו פטור וספיקו חייב וכא עיקרו פטור וספיקו חייב (פי' הפ"מ השתא מסיק לשנויי קושי' קמייתא דהרי מצינו פטור בקרבן א' כו') והוא דחוק ולקמן יתבאר בזה.

שם אכל כזית עד שלא נתמנה וכזית משנתמנה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ספק כזית עד שלא נתמנה וספק כזית משנתמנה בהעלם אחד אינו חיי' אלא אחת בשני העלמות חייב שתי' והנה הפ"מ כתב דאכל כזית עד שלא נתמנה וכזית משנתמנה אינו חייב אלא אחת לרבנן יהוא דוחק דכיון דלא מצטרפי וכמו דאמר לעיל אכל חצי זית עד שלא נתמנה וחצי זית משנתמנה אפי' בהעלם אחד פטור כו' וכיון דלא מצטרפי בודאי דחלוקים לחטאות וכמו דאיתא בשבת (ד' עא) דכל היכא דחלוקים לחטאות לא מצטרפי וכן אם לא מצטרפי בודאי דחלוקים לחטאות וכן בירושלמי (פ"ז דשבת ה"א) ר' ירמי' בעי קומי ר' זירא קצר חצי גרוגרת כו' שגגות שבו מהו שיצטרפו אפשר לומר שבתות חולקין שבתות מצטרפות וא"כ כש"כ הכא שנשתנה לחטאת אחרת וא"כ איך יצטרפו.

ע"כ נראה לי שהוא ט"ס בירושלמי (וכצ"ל) מצינו דבר עיקרו פטור וספיקו חייב (פי' שחייב באשם תלוי אעפ"י שעיקרו פטור דהיינו שהוא פטור מחטאת) וכא עיקרו פטור (והוא ט"ס וצ"ל חייב) וספיקו חייב (צ"ל פטור) וקאי אהא שאומר אח"כ (ודלא כמו שכתב הפ"מ) וע"כ אומר אכל כזית עד שלא נתמנה וכזית משנתמנה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת (וצ"ל חייב שתים) (פי' מפני שהם חלוקים לענין חטאות ע"כ לא מצטרפי וחייב שתי חטאות) ספק כזי' עד שלא נתמנה וספק כזית משנתמנה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת דהא אשם תלוי הוא עד שלא נתמנה וכן משנתמנה. וא"כ כיון דאין חילוק לענין אשם וע"כ מצטרפי. בשגי העלמות חייב שתים. וא"כ מצינו שעיקרו חייב וספיקו פטור והא דאמר תחילה מצינו כו' הוא ענין בפני עצמו וקאי אהא דלקמי' וכמו שביארתי ודו"ק.

[ולפי מה שביארתי ניחא מה שכתב הפ"מ דהרמב"ם לא הביא להאי דינא דספק חצי זית עד שלא נתמנה מביא אשם תלוי דלפי מה שביארתי הא דאמר ר' יוסי כל דבר שנראה עליו לה

תמוה דלמה אין יוה"כ מכפר כיון שהספק הוא אם אכלו ביוה"כ, וממה נפשך אם אכלו ביוה"כ יוה"כ מכפר ואם אכלו אחר יוה"כ הרי לא עבר עבירה וא"כ אמאי אינו מכפר ובמאי קא מיפלגי ומה שפי' הפ"מ הוא דוחק.

ע"כ נ"ל דהפלוגתא הוא בס' אכילת איסור ואינו יודע אם ביוה"כ אכלו וא"כ כיפר יוה"כ או לאוזר יוה"כ אכלו ולא כיפר יוה"כ וכ"ת א"כ במאי פליגי הא ודאי דצריך להביא א"ת כמו בכל הספיקות ע"כ נ"ל לבאר זה עפ"י מה דאמרינן בפ"ק דהוריות (דף ד') א"ר יוסי בר אבין כו' משל דסומכוס למה הדבר דומה לאדם שהביא כפרתו ביה"ש ס' מבעו"י נתכפר לו ס' משחשיכה נתכפר לו שאינו מביא א"ת ולא מיבעי' למ"ד כו' ופירש"י דביה"ש לית בי' חיוב מעלי' דליכא למימר משחשיכה נתכפר לי' שהרי ביה"ש כהרף עין ואין אדם יכול לעמוד עליו אם מן היום או מן הלילה ופטור כו'.

והנה שם ביארתי דהטעם הוא דלא שייך א"ת אלא אם הספק הוא בעבירה עצמה אבל אם הס' הוא בכפרתו אם הביא כפרתו או לא כגון ס' הביא חטאתו מבעוד יום או משחשיכה לא שייך להביא ע"ז אשם תלוי כיון דהס' הוא בכפרה לא יכול להביא א"ת דילמא הביא כפרתו מבעו"י וכבר כיפר ונמצא דמביא חולין לעזרה ובהא פליגי בהוריות שם אם תלה בהוריית ב"ד לאחר שנודע להם ועל כן הוי ספק אם מתכפר בכפרה דידהו דמר מדמי לספק בחטא אם עשה בהוראת ב"ד וע"כ מדמי התם בהוריות (ד' ד') לאדם שאכל ס' חלב ס' שומן ונודע לו שמביא א"ת ומר מדמי לה לספק כפרה היינו לאדם שהביא כפרתו ביה"ש ספק מבעוד יום נתכפר לו ס' משחשיכה נתכפר לו שאינו מביא א"ת דהא חטא ודאי אלא דהס' הוא אם עשה עפ"י הוראת ב"ד וע"כ מדמי לה לס' כפרה וכל ספק כפרה כיפר דהיינו שאינו מביא אשם תלוי על זה דילמא הביא כפרתו מבעוד יום ונמצא שהוא חולין בעזרה דעל ספק זה לא חייבה התורה א"ת.

[ובתוספתא (פ"ב דכריתות) איתא המביא חטאתו ושחטה ס' נזרק הדם ס' לא נזרק הדם יצא אם הי' מחוסר כפרה ס' חשיכה ס' לא חשיכה מביא חטאת העוף אלא דבס' כפרה אינו מביא א"ת (והא דקאמר בחטאת באה קודם התמיד ע"כ אי איפשר לספוקי אם הוא חשיכה אבל במחוסר כפורים שבאה אחר התמיד כמו דאמרינן בפסחים (ד' נ"ט) ע"כ אומר ס' חשיכה ועיין בתוס' הוריות (ד' ד') ובפסחים (ד' נ"ט) הכא בחטאת העוף עסקינן כו' ודו"ק והטעם דמייתי חטאת העוף אפילו בספק כפרה הוא משום לתקוני גברא ועיין בספרי נ"י (ס' ו') שהארכתי בזה ובמ"ש הרמב"ם דאפי' בקרבן עולה ויורד וס' אם מחוייב קרבן אינו מביא חטאת העוף הבאה על הספק שאינו מביא רק במחוסרי כפרה אבל לא בקרבן שבא על חטא)].

וא"כ נתבאר מזה דס' כפרה כיפר היינו שאינו יכול להביא חטאת אחרת משום ס' חולין בעזרה וגם א"ת נמי אינו יכול להביא דאינו יכול להביא א"ת אלא בס' חטא אבל בס' אם הביא כפרתו לא חייבתו התורה על זה א"ת, ובזה יתבאר הירושלמי דפליגי אם אכל ס' איסור ביוה"כ ביה"ש והס' הוא אם אכל ס' איסור בעוד יום וכיפר עליו יוה"כ או שהי' לילה ולא כיפר עליו יוה"כ חברי' אמרין ס' כפרה כיפר (פי' דהרי הוא ככל ספק כפרה דהיינו שהביא חטאת ואינו יודע אם הקריב חטאתו מבעוד יום או משחשיכה דאינו יכול להביא לו חטאת אחרת ולא אשם תלוי משום ספק חולין בעזרה דעל ספק כפרה לא חייבתו התורה אשם תלוי וע"כ קי"ל דספק כפרה כיפר וה"נ אם אכל ס' חלב ואינו יודע עדיין אם הי' עדיין יוה"כ וא"כ כבר כיפר יוה"כ או שה' לאחר יוה"כ ע"כ נעשה כס' כפרה ואינו יכול להביא אשם תלוי, א"ר מתני' לעולם אין ספק כפרה מכפר אלא על מיני דמים (פ' דהא דאמרינן ס' כפרה כיפר היינו דוקא במיני דמים כגון הביא חטאתו ס' מבעוד יום ס' משחשיכה זה אינו יכול להביא אשם דהאשם אינו בא אלא בספק בחטא אבל אם הס' הוא בכפרה אינו מביא א"ת אבל בספק אם כיפר יוה"כ ואינו צריך להביא א"ת או לאחר יוה"כ וצריך להביא א"ת זה לא הוי כמו ספק כפרה אלא כמו ס' בחטא כיון דהכפרה הוא תיכף להחטא ע"כ לא חל החטא כלל ואין החטא אלא דווקא אם אכל אחר יוה"כ וע"כ הוי כמו ספק בחטא ומביא א"ת וע"ז א"ר מתני' לעולם אין ספק כפרה מכפר אלא על מיני דמים היינו דווקא בהביא חטאת ספק מבעוד יום ס' משחשיכה.

וע"ז קאמר מתניתא מסייע לחברי' שבת ויוה"כ ועשה מלאכה ביה"ש ונ"ל דהאי שבת ויוה"כ אין הפי' שבת ויוה"כ שבת הסמוכה ליוה"כ כמו שפי' הפ"מ אלא שבת ויוה"כ היינו שבת שחל ביוה"כ וכה"ג אמרינן בחולין (ד' ק"א) שבת ויוה"כ שגג ועשה מלאכה דהיינו שבת שחל ביוה"כ וקאי אתוספתא דכריתות (פ"ב) יוה"כ שחל להיות בשבת ועשה מלאכה בין מלפניו בין מלאחריו פטור מא"ת שכל היום מכפר והא דקתני שבת ויוה"כ הוא איידי דבעי למיתני הפלוגתא עשה מלאכה בחצי היום ר' ישמעאל מחייב שתי חטאות ור' עקיבא פוטר שר' ישמעאל אומר חייב על השבת בפני עצמו ויוה"כ בעצמו וכמו דפליגי בחולין (שם) וע"כ מקשה מתוספתא דקתני דאם עשה מלאכה בין מלפניו בין מלאחריו פטור מא"ת אלמא דמתניתא מסייע לחברי' דאמרין ס' כפרה כיפר וכמו שביארתי דאינו חייב אשם תלוי אלא בס' בחטא וס' דיוה"כ או קודם חשיכה או לאחר חשיכה נעשה כס' כפרה ועל ספק כפרה אינו מביא אשם תלוי, וע"ז דחי דממתניתא אין ראיה דהתם ממ"נ יוה"כ הוא כיפר חול הוא מותר וע"כ פטור מאשם תלוי אבל לעולם באכל ס' חלב במוצאי יוה"כ ביה"ש חייב להביא א"ת דילמא היה לאחר יוה"כ וע"כ נעשה כמו בספק בחטא ואין ס' כפרה מכפר אלא על מיני דמים כמו שביארתי ופריך והתניא ואכל (וקס"ד דמיירי באכילת ספק איסור אלמא דאפי' באכילת ס' איסור גמי פטור מא"ת) א"ר יוסי בר בון באכילת היתר וע"כ פטור מא"ת משום דממ"נ הוא אם יוה"כ הוא כיפר חול הוא מותר אבל בספק אכילת איסור מחייב להביא א"ת דאין ס' כפרה מכפר אלא על מיני דמים [ועיין בפ"מ שפי' כל הסוגיא באופן אחר ואין מן הצורך להאריך בדחוקיו כמו שיראה המעיין והעיקר כמו שביארתי].

שם בירושלמי אכל חמשה זיתים ונתודע לו בספיקו עד שלא נתמנה ובודאן משנתמנה על דעתי' דרשב"ל חייב על דעתי' דר"י פטור כן אמר רשב"ל לחיוב לא לפטור אלא כיני אכל חמשה זיתים ונתודע לו בספיקו משנתמנ' ובודאן משבעד על דעתי' דרשב"ל דו אמר נתכפר מקצת החטא לא נתכפר כולו דו אמ' פטור על דעתי' דר"י דו אמר נתכפר מקצת החטא נתכפר כולו דו אמר חייב.

והנה הפ"מ נדחק בזה, ולי נראה שהוא ט"ס וכצ"ל אכל ה' זיתי' ונתודע לו בספיקו עד שלא עבר ובודאן משעבר על דעתי' דרשב"ל דו אמר ידיע' ספיקו קובעו לחטאו דו אמר חייב כן אמר רשב"ל לחיוב ולא לפטור אלא כיני אכל חמש' זיתים ונתודע לו בספיקו עד שלא נתמנה ובודאן משנתמנה על דעתי' דרשב"ל דו אמר כו' חייב על דעתי' דר' יוחנן כו' פטור (פי' שתחילה אמר דאכל חמשה זיתים ונתודע לו בספיקו עד שלא עבר וא"כ לר"ל דאמר דידיעת ספיקו קובעו לחטאת א"כ אין חטאו וידיעתו שוין וע"כ פטור), ולר' יוחנן דאמר דאין ידיעת ספיקו קובעתו לחטאת וא"כ כיון שלא נתודע לו בודאן עד שעבר א"כ הוי חטאו וידיעתו שוין וע"כ חייב, וע"ז אומר כן אמר רשב"ל לחיוב ולא לפטור (כצ"ל) (פי' דאפי' ר"ל שאומר דידיעת ספיקו קובעו לחטאו אינו רק לחיוב שנתחייב חטאות הרבה דהוי ידיעת ספק כמו ידיעת ודאי לחלק אבל לא לפטור שע"י זה יפטור אם נתודע לו בספיקו משנתמנה) וע"כ אומר אלא כיני אכל חמשה זיתים ונתודע לו בספיקו עד שלא נתמנה ובודאן משנתמנה וע"כ לר"ל חייב דהא הוה ליה ידיעת ספיקו עד שלא נתמנה וע"כ חייב (דלחיוב סובר ר"ל דספק ידיעה הוי ידיעה) אבל לר' יוחנן פטור דהא לא נתודע לו בודאן עד שנתמנה וא"כ פטור לר' שמעון דהא אין חטאו וידיעתו שוין, והוא כמו שאמר לעיל והוא חוזר על הראשונות מחמת שאומר אח"כ לפום כן ר' יוסי ב"ר בון הוי עליה (פי' על הא שאומר דהכל מודים שאם הי' הראשונה קיימת שהיא נדחית ומתכפר באחרונה והוא מחמת שהיא באה על שנתודע לו מכל החמשה זיתים ע"כ מתכפר באחרונה והראשונה נדחית וע"ז אומר לפום כן ר' יוסי בר בון הוי עליה מהא דאמר אכל חמשה זיתים ונתודע לו בראשון ומביא קרבן בשני ומביא קרבן בשלישי ומקריב קרבן ברביעי ומקריב קרבן בחמישי ומקריב קרבן ר' יוחנן אמ' נתכפר לו בראשון שהוא לפי אכילת כולהם (פי' אף שהפרישם קודם שנתודע לו על כל החמשה זיתים) והשאר יפלו לנדבה ולא ימותו והוא מאחר שהפריש תחילה שלא הי' צריך מאחר שמתכפר בראשון ע"כ הוי השני לנדבה וכמו כל מותר חטאות ואשמות, והא דאמר ימותו היינו דווקא אם מתכפר באחרונה והראשונה נדחית, וא"כ בשעה שהפריש הי' צריך להפריש אך לאח"כ שנתודע לו מתכפר באחרונה אבל אם מתכפר בראשונה השני' אינה מתה ר"ש בן לקיש אמר נתכפר באחרונה שהוא לאחר אכילת כולם והשאר ידחו ולר"ל שסובר דמכפר באחרונה ע"כ הראשונה מתה דכיון שהיה צריך להפריש הראשונה והי' מתכפר בה אך לאחר שנתודע לו על האחרונה צריך להקריב האחרונה וע"כ הראשונה נדחית וכמו שאמר לעיל ודו"ק.

שם ר' יצחק שאל אף בשאר כל הדברים כן קומץ ואח"כ מקטיר מקבל ואח"כ זורק שורף ואחר יזה (פי' דמיבעי' ליה כיון שהתחיל לעבוד בהקרבן ואע"ג דנמצא אח"כ חלל אפ"ה עבודתו כשירה באותו הקרבן אף לאחר שנודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה וא"כ אפרו אפר מקלה, דאע"ג דהזאה כשירה בזר אעפ"כ האפר לא הוי רק כאפר מקלה (ועיין בירושלמי תרומות בענין קדשי בדק הבית) ע"ז פשיט מהא דאמר עשו אותה כחטאת גזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח הדא אמרה קומץ ואח"כ מקטיר מקבל ואח"כ זורק שורף ואח"כ יזה וכמו דהתם מהני אפי' לאח"כ נמי דהא אינו צריך עוד להביא חטאת אחרת ודלא כהפ"מ שהגיה עורף ואח"כ יזה ע"ש.

(ה"ד) מתני' כל התדיר מחבירו קודם את חבירו וכל המקודש מחבירו קודם את חבירו ובגמ' לפי שזה מכפר וזה מתכפר (כצ"ל) מוטב שיקדים המכפר למתכפר כמה דכתיב וכיפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל נדבת משיח ונדבת נשי' נדבת משיח קודם נדבת ציבור ונדבת נשיא נדבת נשיא קודמת נדבת משיח ונדבת ציבור מי קודם נשמעינה מן הדא נדבת משיח ושעירי עבודת כוכבים עומדין שעירי עבודת כוכבים קודמין מפי שדמן נכנס לפנים לא מר אלא שדמן נכנס לפנים הדא אמרה נדבת משיח ונדבת ציבור נדבת משיח קודמת כו' וכתב הפ"מ הכא קאמר נדבת נשיא קודמת לקרבן ציבור ופליג אש"ס דילן דקאמר בהדי' בהוריות (ד' י"ג) שעירי ע"ג קודמין לשעיר נשיא האי ציבו' והאי יחיד.

והנה שגה בזה הפ"מ ויש ט"ס בירושלמי וצריך לגרוס בירושלמי נדבת ציבור ונדבת נשיא נדבת ציבור קודמת דאם הוא כמו דאיתא בירושלמי דנדבת נשיא קודמת מאי מיבעי' לי' נדבת משיח ונדבת ציבור מי קודם כיון דקאמר תחילה דנדבת משיח ונדבת נשיא נדבת משיח קודם ואח"כ אומר בנדבת ציבור ונדבת נשיא נדבת נשיא קודמת א"כ מאי קא מיבעי' לי' נדבת משיח ונדבת ציבור מי קודם דאפי' נדבת נשיא קודמת לנדבת ציבור מכש"כ דנדבת משיח קודמת דהא קאמר תחילה דנדבת נשיא ונדבת משיח דנדבת משיח קודמת א"כ מכש"כ דקודמת לנדבת ציבור אלא ודאי דיש ט"ס בירושלמי (וצ"ל בירושלמי) נדבת נשיא ונדבת ציבור נדבת ציבור קודמת וע"כ נדבת משיח ונדבת ציבור מי קודם דהא נדבת משיח הוא מקודש יותר דהא נדבת משיח ונדבת נשיא נדבת משיח קודמת.

עוד שם נשמעינה מן הדא נדבת משיח ושעירי עו"ג כו' קודמין מפני שדמן נכנס לפנים לא מר אלא שדמן נכנס לפנים הדא אמרה נדבת משיח ונדבת ציבור נדבת משיח קודמת.

והנה יש להקשות על הא דאמר דנדבת משיח ושעירי עבודת כוכבים עומדין דשעירי עבודת כוכבים קודמין מפני שדמן נכנס לפנים דאמאי קאמר הטעם מפני שדמן נכנס לפנים תיפוק לי' דחטאת קודמת לעולה ואפי' חטאת העוף קודמת לעולת בהמה כמו דאיתא בזבחים, ע"כ נראה לי דקאמר הטעם מפני שדמן נכנס לפנים דמשום דחטאת קודמת לעולה לא קדמה דכיון דבשעיר עבודת כוכבים פר העולה קדמה לשעירי חטאת א"כ בטל החשיבות של חטאת לגבי עולה בזה דהא הכא פר העולה קודמת לחטאת וע"כ אומר משום ששעירי עבודת כוכבים דמן נכנס לפנים אבל לא משום שהחטאת קודמת לעולה דהא בזה בטלה מעלת החטאת דהא פר העולה קודמת לחטאת וכמו שיתבאר לקמן בזה.

עוד שם הי' שם פר עבודת כוכבים ושעיר הבא עמו וחטאת אחרת פר קודם לשעיר ושעיר קודם לחטאת אחרת וחטאת אחרת קודמת לפר האיך עבידא א"ר יוסי מכיון שהשעיר מחוסר זמן לפר כמו שקדמו פר וחטאת אחרת קודמת לפר ופר של עבודת כוכבים קודמת מפני שקדמו במקרא והוא מפני שבטלה מעלת החטאת מחמת שקדמתו עולה א"כ חטאת אחרת קודמת.

והנה הפ"מ כתב שהוא כמו דאמרינן בזבחים (ד' צ') חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר איזה מהם קודם תקדם חטאת העוף איכא מעשר דקדים לה לקדום מעשר איכא עולת בהמה דקדמה ליה תקדום עולת בהמה איכא חטאת העוף דקדים לה הכא תרגימו מין זבח עדיף ויקדים המעשר קודם לחטאת העוף במערבא אמרי עייל לה עולת בהמה בחטאת העוף ואגבהתי' ממעשר וחשיבות החטאת קודמת וכהא דאמרו הכא לענין בעי' זו והרמב"ם פסק בה' תמורה (ה"ח) כדאמרי במערבא וא"כ הוא הדין לענין דין זה.

והנה הפ"מ שגה בזה דשיטת הירו' הוא דלא כדאמרי במערבא בהש"ס דילן והוא דהטעם הא דהכא תרגימו מין זבח עדיף ויקדים מעשר ואח"כ חטאת הוא משום דחטאת העוף דחתה למעלת עולת בהמה שהיא זבח לגבי עצמה אבל לא לענין מעשר בהמה וע"כ אמרו מין זבח עדיף ובמערבא סברי דעיילא בה עולת בהמה בחטאת העוף ואגבהתי' ממעשר (פי' כיון דהתור' אמרה דחטאת העוף קודמת לעולת בהמה א"כ עיילא בה מעלה דמין זבח וע"כ חטאת העוף קודם).

וא"כ הכא דהירו' קאמר דחטאת אחרת קדמה לפר מפני שהוא חטאת והפר קדמה לשעיר ואם כן אי הוי עיילה בהעולה המעלה של חטאת א"כ הי' קודמת לחטאת וע"כ צריך לומר דהיא דחתה המעלה דחטאת לגבי עצמה אבל לא דעיילא בה המעלה וע"כ חטאת אחרת קודמת וא"כ סברי כמו דאמרי' בזבחים (דף צ') הכא תרגימו מין זבח עדיף.

נועם ירושלמי

והנה אמרינן אח"כ בירושלמי אבידת רבו שחצי תלמודו הימנו ואבידת אמו מי קודם רבו הוא שיקדים או עד שיהא כל תלמודו הימנו אבידתו ואבידת אמו כו' ואבידת רבו שלו קודם לאביו ואביו לאמו ואמו לרבו ולאו מתניתא היא האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבידה סברין מימר בשאין רבו שם אתא מימר לך אפילו רבו שם (ופי' הפ"מ דקאי בשלמדו שניהן עמו אביו ורבו ע"כ אביו קודם) (עוד פי' סברין מימר בשאין רבו שם כלומר עיקר הרבותא קמל"ן בשביל אמו ורבו דמהו דתימא כשאין כאן אבידת רבו ג"כ עמהן אבל אם יש שם גם אבידת רבו נהי דאבידת אביו ודאי קודם לשל אמו מיהו הוי אמינא דאבידת רבו ג"כ קודמת לשל אמו קמל"ן דאפי' אבידת רבו שם הואיל דאין לו קדימה על אביו אין לו קדימה ג"כ על אמו וא"כ משמע דלא אמרי' דלא דחה קדימת רבו אלא לגבי האב עצמו אלא דנדחה אח"כ מאמו ג"כ, אך הפ"מ שגה בזה דהטעם הוא כיון דחצי תלמודו מרבו אין לו קדימה על אמו דלאו רבו הוא ואף ע"ג דהשבת אבידה של איש קודם להשבת אבידה של אשה אעפ"כ כיון שהיא אמו היא קודמת, וע"כ אומר דאתא מימר לך אפילו רבו עמו דלא תימא כיון דדחתה אמו לרבו א"כ נדחה המעלה לגמרי א"כ של אביו אינו קודם לאמו ג"כ ע"ז אומר אע"ג דנדחה המעלה של איש לגבי רבו כיון שהיא אמו אעפ"כ לא נדחה לגבי אביו וע"כ אביו קודם מפני שהאיש קודם להאשה להשבת אבידה.

[והנה התוס' כתבו בזבחים (ד' צ') איבעי' להו תדיר ומקודש איזה מהם קודם כו' וכתבו התו' בד"ה תדיר קודם כו' וא"ת תפשוט ממתני' דתני מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח דמשמע אפי' עולת מוסף של שבת קודמין לחטאת מוסף של שבת ר"ח וי"ל כיון דעולת מוסף של שבת קודמת לעולת מוסף ר"ח משום דתדיר' קודמת נמי לחטאת שהשוה הכתוב עולה דמוסף עם החטאת וקשה דלמאי אמרי' שהטעם הוא משום דהשוה הכתוב עולה דמוסף עם החטאת ואמאי לא תירצו כיון דעולת מוסף של ר"ח קדמה לחטאת וכמו דמשמע מהרמב"ם (ה"ז מה' תמידין ומוספין) בר"ח מקריבין מוסף ר"ח אחר תמיד של שחר וכמה היא מוסף ר"ח פרים שנים ואיל א' וז' כבשים הכל עולות ושעיר עזים אחד חטאת וא"כ מקריבין השעיר של מוסף אחר עולת ר"ח וכמו דאמרינן בזבחים (ד' צ') כמשפט כתיב בהו וע"כ עולות החג קודמין לשעיר החטאת והוא הדין לר"ח א"כ נימא דע"כ עולת שבת קודמת לחטאת ר"ח משום דעולת ר"ח דחי חטאת של ר"ח ואי אמרי' עיילי בה עולות בהמה בחטאת העוף ואגבהתי' ממעשר וא"כ נכנס המעלה של החטאת בהעולות א"כ איפשר דהעולות של ר"ח קדמו לשל שבת משום דיש בה המעלה דחטאת וא"כ אי מקודש עדיף מתדיר א"כ צריך שיקדימו העולות של ר"ח וא"כ מ"מ מוכח דתדיר עדיף ממקודש ומה תירצו התו' דמוספין אתקשו להדדי ואיפשר לומר דהתם בזבחים נכנסה בה המעלה של זבח ע"כ ממילא דחי מחמת שהיא בעצמה חטאת אבל לא שיקדימו העולות של ר"ח מחמת שנכנסו בהם המעלה דחטאת אך בירושלמי פ"ג דהוריות (ה"ד) קאמר מעתה של ר"ח יקדים לשעיר הבא עמו מפני שקדמו ומשני על עולת התמיד יעשה ונסכו וא"כ שעיר של ר"ח קודם וא"כ לא קשה קושי' התוס' אך איפשר שזהו כמו דאמר בזבחים (ד' פ"ב) דקאמר מאי לאו דחג לא לגדבה אבל לרבינא דמסיק דמשפט כתיב בהו אפשר הבר"ח נמי הדין כן כמו שכתב הרמב"ם ועי"ש בפ"מ].

ועוד נראה לי דהא דאיתא בזבחי' (ד' צ') במערבא אמרי עיילי בה עולת בהמה בחטאת העוף ואגבהתי' ממעשר היינו ממה שאמרה התורה דחטאת העוף קודמת לעולה אלמא דחטאת העוף מחמת שהיא חטאת קודמת לעולה אע"ג שהוא זבח אלמא דמעלה דחטאת גדילה אפי' מזבח אבל הכא במוספי שבת שקודמין לר"ח הא דהתורה אמרה בר"ח שהעולות קודמין אינו רק דווקא במוספין וע"כ הקשו התוס' דאמאי מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח הא איכא חטאת דקדמה לעולה, ואע"ג דבמוספי ר"ח עולות דמוספין קדמי היינו שהתורה אמרה במוספי ר"ח דווקא אבל לא שמחמת זה יהיו מוספי שבת קודמין אף שהם עולות וע"כ כ' התוס' כיון דעולת מוסף דשבת קודמת לעולת מוסף דר"ח משום דתדירה קודמת נמי לחטאת שהשוה הכתוב עולה דמוסף עם החטאת.

שם קרבן איש קרבן אשה קרבן האיש קודם הדא דתימר כשהיו שניהם שוין אבל אם הי' זה פר וזה גדי כהדא דמר ר' פנחס בשם ר' הושעי' עבד מביא פר מביא פר ורבו מביא פר (צ"ל ורבו מביא גדי) עבד קודם לרבו תנינן תמן פר משיח ופר העדה עומדין פר משיח קודם פר עדה לכל מעשיו (והפ"מ לא פירש בזה כלום) והנה נראה דמדייק דאמאי קתני פר משיח ופר העדה פר משיח קודם ואמאי לא תני דשעירה של משיח קודמת ג"כ לפר העדה וכגון בעו"ג דאמרינן בסנהדרין (דף ס"ב) ובהוריות (ד' ו') דתני כהן משיח בעבודת כוכבים רבי אומר בשגגת מעשה וחכ"א בהעלם דבר ושוין שבשעירה כיחיד ואמאי לא תני דאפי' שעירת משיח קודם לפר העדה אלא ודאי דמחמת שפר הוא גדול ע"כ הוא קודם לשעירת משיח אעפ"י שהוא מקודש (וכמו שאבאר לקמן על הא שמביא אח"כ הא דמתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו) אך עכ"ז לא יתיישב דודאי פר העדה קודם מפני שדמו נכנס לפנים כמו דאמר תחילה נדבת משיח ושעירי ע"ג קודמין מפני שדמן נכנס לפנים וא"כ ה"נ בפר שדמו נכנס לפנים אבל שעירת ע"ג אין דמו נכנס לפנים.

ואיפשר שמדייק מדלא קתני קרבן משיח וקרבן העדה עומדים קרבן משיח קודם, אלא ודאי דדוקא בשניהם פרים אבל אם הי' קרבן של ציבור גדול יותר מקריבין של ציבור תחילה.

והנה הפ"מ כתב קרבן האיש וקרבן האשה (בתוספתא פ"י הוזבחי') מנחת האיש קודמת למנחת האשה וכן הביא הרמב"ם ולא הביא הא דמחלק הכא בין שניהם שוין או לא וצריך לבאר דמ"ט לא הביא הרמב"ם הא דירו' שמחלק בין שניהם שוין או לא, וע"כ נראה לי שיש להביא ראי' דהש"ס דילן לא סבר הכי דהא איתא בזבחים (ד' צ') פרים קודמי' לאילים ואילים קודמין לכבשים כבשים לשעירים מאי לאו דחג (ופירש"י דשעירים הוי חטאת וכבשים עולה וקתני כבשים קודמין לא לגדבה פרים קודמים לאילים שכן נתרבו בנסכים וכן אילים לכבשים כבשים לשעירים שכן נתרבו באליה אלמא דהא דפרים קודמים הטעם היינו דווקא משום שנתרבו בנסכים אבל לא מחמת שהפר הוא גדול וכן איתא בפ' ידיעות הטומאה (ד' ט"ו) אלא גדולות במינן כו' והתני' נאמר בעולת בהמה כו' ללמדך שא' המרבה וא' הממעיט כו' וכתבו התוס' אע"ג דאיתא ביומא (ד' ל"ד) הא' המיוחד שבעדרו וגבי פרה אדומה כו' שאם מצאת נאה הימנה מצוה לפדות מכל מקום לא הוי לו להתפאר בכך כיון שמצוה בזה כמו בזה כו' אלמא דאין זו מעלה בגדולת הקרבן ואיפשר דהא דקאמ' בירו' שאם אין שניה' שוין קרבן האשה קודמת היינו בפר וגדי והוא מחמת שנסכי' מרובין וע"כ לא חילק הרמב"ם במנחה שאין שניהם שוין דאעפ"י שמנחת האשה מרובה אעפ"כ מנחת האיש קודם.

[אך לפי מה שביארתי במ"א שע"כ מביא אח"כ מעשה בר"א ור' יהושע ור' עקיבא שעלו לחולת אנטוכיא על עסק מגבת חכמים והוה תמן חד אבא יהודה עביד מצוה בעין טובה כו' וקראו עליו הפסוק הזה מתן אדם ירחיב לו כו' וכן הא דמייתי אח"כ ר' חייא בר אבא עביד פיסקא כו' נטלו ר' חייא רבה והושיבו אצלו וקרא עליו כו' מתן אדם כו' וכן בהא דרשב"ל כו' דקרא עליו מתן כו' וכתב ע"ז הפ"מ איידי דאיירי מתניתין בענין גבי' לכסות ולהוציא מבית השבי נקט להני עובדי וביארתי במ"א דלהכי נקט להני עובדי הוא משום דקאי אהא דאמר הדא דתימר בששניהן שוין אבל אם הי' זה פר וזה גדי כהיא דמר כו' עבד מביא פר ורבו מביא גדי (כצ"ל) עבד קודם לרבו וע"כ מייתי הני עובדי הכא דקרו עלי' מתן אדם ירחיב לו כו' וא"כ משמע דחטעם הוא משום שהקרבן גדול יותר].

[ואיפשר לומר דהא דאמר בירושלמי דקרבן האיש וקרבן האשה היינו דווקא בשניהם שוין אבל אם הי' זה פר וזה גדי מתנת האשה קודם ומשמע דזהו מפני שהקרבן יותר גדול היינו דווקא לגבי הנותן אבל אין המעלה על הקרבן גופא אף שהוא יותר גדול רק כמו דאיתא בזבחים (שם) פרים קודמים לאילים שכן נתרבו בנסכים וכן אילים לכבשים כבשים לשעירים שכן נתרבו בימין אבל אין החשיבות על הקרבן גופא (וכמו דאיתא בשבועות (שם) אלא גדולות במינן מי איכא חשיבותא קמי שמיא כו'.

וע"כ ניחא דבזבחים (ד' צ') מיירי בציבור שמקריבין או ביחיד שמקריב שניהם ע"כ אין מעלה על הקרבן רק אם נתרבו בנסכים אבל בירושל' מיירי בשנים שמקריבין קרבנות ע"כ מי שמקריב קרבן שהוא יותר גדול הוא קודם וכמו שמביא אח"כ כל הני עובדי שקראו עליהם מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו שהמעלה הוא לגבי הנותן לא בהקרבן גופא.

אך מהא דכתיב גבי תמיד את הכבש הא' והיינו המיוחד שבעדרו וא"כ משמע דהחשיבות הוא על הקרבן גופא דכיון שבא מתרומת הלישכה א"כ מהו החשיבות בבחי' הנותן אלא ודאי שהחשיבות הוא בקרבן גופא וכמו דאמרינן במנחות (ד' ע"ד) דאמר רבה היו לפניו ב' חטאות א' שמינה וא' כחושה שחט שמינה ואח"כ שחט כחושה חייב כחושה ואח"כ שמינה פטור ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחילה ושחוט וא"כ מוכח דיש חשיבות על הקרבן גופא ועי"ש הא דמסיק שם ואבע"א ההיא ר' אמי אמרה].

טל תורה

מאת רבנו מאיר אריק

פ"א ה"א (ב' ע"א) אם הורו פטור — ע' במראה"פ ד"ה שמואל ודברי' תמוהין דהדבר פשוט דאם הב"ד אמרו פטור אבל אסור אינן חייבין קרבן דהא בעינין שיורו לעשות וע' בריש הוריות דלכ"ע צריכין לומר מותרים אתם והא דאמרו אבל הבא על שומרת יום פטור ע"כ פטור ומותר דבפטור אבל אסור ליכא חיוב קרבן לב"ד כלל וע' בהוריות ד' בכל הסוגיא שם וע' ברש"י הוריות ז' ד"ה הוא דהורו בחלב בין בכזית לפחות מכזית ע"כ קאי דהורו דכזית כמו פחות מכזית ובפחות מכזית הורו להתירא אף דה"ש אסור מה"ת הם הורו להיתר ועקירת כל הגוף לא הוי דגם הם אמרו דיותר מכזית אסור וחייבין עליו.

שם (ע"ב) בפני עצמו פטור — נראה דט"ס וצ"ל חייב דשמואל סובר יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב קרבן ולזה פריך לי' ר"י אפילו כל יחיד ויחיד שעשה בפ"ע מביא כבשה ושעירה וקשיא ע"ד דשמואל לא נמצא כל יחיד ויחיד מתכפר לו בשני הטאות וכ"ז מדברי ר' יוחנן ופליג על שמואל וסובר יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור מקרבן ודברי פ"מ תמוהין מאד — ועפ"י הג"ה הנ"ל א"ש כל הסוגיא.

ה"ב (ג' ע"ב) אכלו רוב ושחטו רוב — מ"ש בפ"מ דבשחוטי חוץ מיירי תמוה דבאכילת שחוטי חוץ ליכא כרת אלא איסורא וע' תו"ס קדושין דף נ"ז ד"ה מה שלי וכיון דליכא כרת ל"ש קרבן כמבואר במשנה דגם ב"ד אין חייבין כי אם על דבר שחייבין על זדונו כרת ואולי מיירי ביהכ"פ שהורו שיום זה אינו יוהכ"פ וטעו ואכלו ושחטו דיש חיוב חטאת על מלאכה ביוה"כ וחיוב על אכילה דשניהם בכרת אמנם מה דתלה לי' ירושלמי בפלוגתא דר"מ ור"ש אינו מובן כלל ובשגם דעיקר הפלוגתא אם אוזלינן בתר ידיעה הוא בין ר"ש לחכמים ולא הזכיר שם ר"מ.

ה"ג (ד' ע"ב) כזית היום וכשני למחר — נראה דהורו דהיו השיעור אכילת חלב בכזית ולמחר השיעור בב' זיתים ובפחות משני זיתים פטור ומותר וע"ז פשיט לי' מתפלין דעקירת כל היום אינו עקירת הכל והכא הרי אמרו היום כזית רק למחר שני זתים ור' מנא שמע לה מן דבתרא דאמה מותרת אין כאן עקירת כל הגוף וה"ג אף אם אמרו שגם היום השיעור שני זיתים כיון דעכ"פ שני זיתים אסור וחייב אין כאן עקירת כל הגוף וע' רש"י הוריות ז' ד"ה הוא ומ"ש לעיל בירושלמי ה"א ע"ד רש"י הנ"ל.

ה"ו (ה' ע"ב) כשם שהן חלוקין כאן כו' — נראה הכוונה דקאי על ר"י ור"ש דחלוקין בדין גרירה דלר"י שבט א' גורר שאר השבטים ולר"ש אינו גורר כמו דפליגי שם דלר"ש טהורין לעצמן וטמאין לעצמן ולר"י אין קרבן צבור חלוק וכגרסת התוספתא שהובא בפ"מ דר"ש אומר טהורין לעצמן.

פ"ב ה"ד (ה' ע"א) צריך מימר אותו כו' — ע' במראה"פ ד"ה אותו דסתמא דמשנה באיזהו מקומן דשעירים הנשרפים טעונים הזי' בפנים פליג ע"ז ודבריו תמוהים דשם בשעירים דמייתי ב"ד בע"א והיינו זכרים אבל כהן משיח בע"א מייתי שעירה פשיט דקרבנו קרב בעזרה כמו כל חטאת היחיד ואינו נשרף ואין דמו מובא לפנים וכהירושלמי כאן.

פ"ג ה"ב (ט' ע"ב) חטאו בספק — פירוש ונודע להם הספק משנתמנו למ"ד שהגדולה מכפרת ה"נ מכפר על הספק ולמ"ד אין חטאו וידיעתו שוין אין חטאו וידיעתו שוין בתמיה דהכא חטאו וידיעתו שוין דהא נשיא מביא אשם תלוי כיחיד וע' בהוריות י"א דמבע"ל שם בזה.

שם (שם) לעולם אין הגדולה מכפרת — נראה דר' מתני' פליג על הא דאמר חטאו עד שלא נתמנו ומשנתמנו ועברו ואח"כ נודע דלמ"ד הגדולה מכפרת כיפרה

גדולה על הראשון וע"ז פליג ר"מ כיון דלא נודע לו עד שעבר אין הגדולה מכפרת בלתי כשנודע לו בגדולתו ולא כשנודע לו אחר שעבר.

שם (י"א ע"א) ותימר מצטרפין — נראה דבא להוכיח האיבעיא דלעיל מה דקאמר הכא אליבא דחברייא אם הביא קרבן על שני חצאי זיתים האמצעים פטור על הראשון ועל הרביעי והיינו כיון שיש הפסק בין ראשון לרביעי בחיוב קרבן וא"כ האיך בעית למימר הכא באיבעיא אף דבא חיוב קרבן מצטרפין וע"ז השיב ר' אבין תמן בחיוב קרבן היינו על האמצעים מביא קרבן באמת ומפסיק בין ראשון לרביעי ברם הכא באיבעיא שינוי קרבן הינו שאם הי' אוכל כזית הי' מביא קרבן בשינוי כדין נשיא אבל עתה שאכל רק חצי זית כשנתמנה הרי אינו מביא קרבן ע"ז ושפיר יתכן לומר דחצי זית שאכל קודם שנתמנה מצטרף עם חצי זית שאכל לאחר שנתמנה ודו"ק.

שם (ע"ב) ספק כפרה כיפר — נראה הכוונה הוא כיון דספק הוא אם אכל ביוהכ"פ וכיפר עליו יוה"כ או אחר יוה"כ ולא כיפר עלי' ספק כפרה כיפר כעין דאמרינן בהוריות ג' בהביא כפרתו ביה"ש ספק מבע"י ספק משחשיכה כיפר ואינו מביא אשם תלוי הרי דספק כפרה כיפר ור' מתניה אומר דאין ספק כפרה מכפר רק במיני דמים היינו כנ"ל בהביא קרבן ביה"ש ספק מבע"י ספק משחשיכה אבל הכא בספק אם כיפר עלי' יוהכ"פ אינו מכפר ולכאורה הכא כיון דספק אכל הוא י"ל דבלא הא דבספק כפרה כיפר הוי ס"ס דלמא לא אכל ודלמא כיפר עלי' יוהכ"פ ומוכח מזה דאף בס"ס מביא אשם תלוי כמ"ש תו"ס כריתות ר"פ ספק אכל יעו"ש ודו"ק.

שם (שם) מתניתא מסייע לחברייא כו' — נראה דהסיוע הוא דהא קתני שם במשנה בסיפא בעשה מלאכה בשבת ויוהכ"פ בין השמשות ומדוע לא קתני נמי ברישא עשה מלאכה ביוהכ"פ ביה"ש מביא אשם תלוי כמו דתני שם שבת וע"כ דבעשה מלאכה ביה"ש ביוהכ"פ כיון דהוי ספק אינו מביא אשם תלוי וע"ז דחה דשם ממ"נ אם הי' יוה"כ הרי יוה"כ מכפר ואם הי' לילה הרי לא עבר עבירה אבל באכל ספק איסור ביוה"כ דגם אם אכלו בחול עשה ספק איסור י"ל דספק כפרה לא כיפר ופריך והתני אכל דפלוגתייהו הוא באכל ואם חול לא עשה איסור וע"ז קאמר ר' יוסי באכילת היתר בתמי' דאטו מיירי בספק אכל היתר ביוהכ"פ הא מיירי בספק אכל איסור דהיינו חלב ודו"ק.

שם (י"ב ע"א) אין מושחין מלכים כהנים — ע' רמב"ן בפי' התורה פ' ויחי ע"פ לא יסור מ"ש בזה.

ה"ד (י"ג ע"ב) במראה"פ בד"ה הי' שם פר באה"ד וכהא דאמרן הכא — ז"א דאדרבא לפי הפשיטות דבני מערבא שם גם כאן צריך להיות פר קודם ובירושלמי כאן פשיט להיפוך דחטאת אחרת קודמת לפר וצ"ע.

שם (שם) קרבן איש קודם — ע' מראה"פ שהביא מרמב"ם שהעתיק מנחת האיש קודם והוא מהתוספתא ואפשר דהרמב"ם רבותא נקיט דקרבן האיש פשיטא דקדים כיון דקרבן האיש איכא סמיכה ובקרבן נשים ליכא סמיכה וריבוי זה דסמיכה אשכחן בהדיא במשנה זבחים פ"ט ולכך העתיק הרמב"ם התוספתא דמנחה קדמה אע"ג דבמנחה ליכא סמיכה כיון דהאיש מקודש יותר ואע"ג דבמנחה נמי איכא תנופה דאיתא באיש ולא באשה זה ליתא דגם קרבן נשים הכהן מגיף ואע"ג דגם בקרבן משכה"ל בבכור ומעשר דליתא בסמיכה אפ"ה קרבן האיש קדים מכ"מ כיון דרוב הקרבנות איתניהו בסמיכה נקיט הרמב"ם מילתא דפסיקתא מנחה דל"ש סמיכה ודו"ק.

שם (י"ד ע"א) האיש קודם לאשה להחיות — תמהני דהא בנתגרשה באמת שגיהם שוין ולא מהני לן האי טעמא דהאיש קדים וע"כ מיירי בלא נתגרשה א"כ הא גופא קמ"ל דבלא נתגרשה כבוד האב קודם ואפשר דכוונת דהא זה משנה שלימה בכריתות כ"ג ולומר דלענין אבידה שאני לא ס"ד דהא אדרבא האיש קודם.

שם (שם) ר' חנני' הוי מסתמיך — הובא מאמר זה בס"ח ס' תקל"ד יעו"ש.

גליוני הש"ס

ירושלמי

מאת רבנו יוסף ענגיל

פרק א' ה"ג (ד" א') ר' בון כו' בעי כזית היום וכשני זיתים למחר, נ"ב פי' דהב"ד הורו דמתחיל היתיר אכילת חלב עם הזמן בכל פעם יותר היינו דהיום מותר לאכול כזית ולמחר ב' זיתים ולמחרת מחר ג' [וזה לא הוצרך הירושלמי לפרש עוד דאטו כי רוכלא ליחשוב וליזיל] וכן כסדר עד שיהי' יום שיהי' מותר אכילת חלב כל כך שאין אדם יכול לאכול יותר ביום נמצא דמאז יהי' היתיר אכילת חלב לגמרי ויהי' אז עקירת כל הגוף ואכלו הציבור על פיהם היום או למחר כו' או לא מי אמרי' דכיון דהיום מתירין רק כזית אבל ב' זיתים אסור הו"ל רק ביטול מקצת וחייבין או דילמא כיון דהוראה אחת היא והיא מסתיימת בהיתיר חלב לגמרי

מלשון רבנו משמע דס"ל דגוסס לא מעריך, ודלא כמש"כ התוס' כאן דף ד ע"א ד"ה ולא וכו'. עיין פסחים דף צח ע"א, דהיכא דצריך שיקבע הזמן, גבי גוסס לא קבע, מפני שאין סופו לעמוד ובטל מעיקרא, ע"ש וכו'. ולכך גבי ערכין דאזלינן בתר זמן הערך, מ"מ זה רק לאחר שעמד בדין לשיטת רבנו ואז נתחייב למפרע. וכן גבי דמים, אף דמבואר בערכין דף כ ע"ב דהשומא הוא רק גלוי מילתא, ע"ש, מ"מ צריך שיהא בשעת הנדר ראוי שיהיה בשעת שומא. ולכך בירוש' פ"א דהוריות ה"ב מדמה גוסס אם זורקין עליו דם חטאתו, לנתחרש או נשתטה, ע"ש, ובירוש' רפ"ז דגיטין, משום דאם חטא או בזמן שהוא גוסס י"ל דלא נקבע עליו חיוב חטאת, לא משום שאינו בר דעת, רק משום דכיון דצריך למשוך זמן שחיטה וזריקה, לא נקבע עליו מקודם.

שם: **אלא כשהיה כהן עבר והקריב וכפר**, רפ"א דהוריות איתא מחלוקת דרב ור' יוחנן, גבי אם לאחר הוראה נתחלף לו חלב בשומן ואכל [אם] חייב קרבן, ר"ל אם הוה כמו שהאיסור נדחה לגמרי. עיין בזבחים דף יב ע"ב גבי דיחוי, ור"ל לשיטת רש"י שם דנדחה הקרבן, דהיינו דהאיסור נתבטל כעת, ולפי המבואר בירוש' פ"א דהוריות דאם עבר והקריב הקרבן קודם שחזרו ב"ד, אף דאז לא היה צריך להביא קרבן, ואף דאז לא היה צריך כפרה. ועי' בכריתות דף ז במחלוק' דאביי ורבא היכא דאמר לא יתכפר לי חטאתי, וס"ל דאינה מכפרת, ומ"מ מוכח שם דהקרבן מיהא כשר, ויצא חיוב הקרבן לבד כפרה, ולכפר צריך עוד קרבן. וכעין מ"ש הר"א ז"ל בהשגות פ"ב מהל' שגגות ה"ד בשם תוספתא, דאח"כ שנזכר החטא צריך להביא עוד חטאת לכפרה, דהא צריך לשם חטא, כמבואר בזבחים דף מו ע"ב, כו'. וא"כ, גבי הביא קרבן שנתחייב על חלב שאכל קודם הוראת ב"ד, והביא לאחר הוראת ב"ד קודם חזרה, אף דאינו מחוייב להביא עכשיו הקרבן וכו', עכ"פ י"ל דמה דאמרינן שיצא בחטאת שהביא בזמן שב"ד הורו שחלב מותר, זה רק על החיוב שנתחייב כבר, אבל כפרה לא נתכפר, דלא גרע זה מאומר לא יתכפר לי חטאתי, כיון דאז סבורי' דאין צריך כפרה, וכו'. וא"כ, נמצא לפמש"כ, דזה היה מחלוקת אם לאחר הוראה הוי גדר פטור במי שעשה או בשוגג, או רק גדר דיחוי.

שם: עיין יבמות צב ע"א דאילו הורו ב"ד בחלב וכו', כי הדרי ואמרי להיתרא, דהוא תמוה לכאורה, מנ"ל זה. וע"ש ברש"י דדחק בזה. עי' בהוריות דף ג ע"א דמבואר שם דיכולים להורות עוד הפעם, ועי' בתוספתא דסנהדרין פ"ו. אך הכי פירושו: דהוראה הוה רק ההיתר מכאן ולהבא ולא למפרע, ועי' בהך דובחים דף יב ע"ב אם הוה דיחוי על קרבן היכא דהורו ב"ד שחלב מותר, ע"ש ברש"י ותוס', הרי מוכח דזה הוה רק מכאן ולהבא, דאם הוה למפרע, א"כ ג"כ אח"כ כשחזרו בהם הוה כמו טעות למפרע, וא"כ מה שייך בזה דיחוי? וכו' ועי' בירוש' פ"א דהוריות מה דמבעי ליה שם אם הקריב אז בזמן שעדיין לא חזרו הב"ד אם כיפר, אך י"ל דהוה כמו שלא לשמה, עי' במש"כ הר"ן ז"ל בפ"ג דר"ה בשם הרא"ה ע"ש, וכו'. וזהו מה דאמר כאן, דאם מתחילה הורו ב"ד להיתר, אח"כ חזרו בהם, ואח"כ הדרי ואמרי להיתרא, לא משגיחינן [בהו], ר"ל דלא אמרינן שיהא החזרה בטלה למפרע, רק הוה כמו הוראה חדשה.

שם: **תולדות הוראה כהוראה**, עיין בירושלמי כאן גבי תולדות הוראה, ואמר שם כך: דמתחילה אכלו הצבור חלב בשוגג, ואח"כ נודע להם והפרישו קרבנותיהם, ואח"כ נמנו ב"ד ואמרו שחלב זה מותר, וא"כ הקרבנות חול, ושחטו אותם בחוץ, ואח"כ חזרו ב"ד, וא"כ שחטו הצבור קדשים בחוץ ע"י הוראת ב"ד, אם חייבים ע"ז קרבן פר העלם דבר, דזה רק גרם.

שם: **שתי הוריות בעבירה אחת מה הן שיצטרפו**, אפשר דס"ל כמ"ד ע"ז דף סו ע"א דכל האיסורין מצטרפין, ור"ש דשם דף סח ע"ב ע"ש בתוס'.

שם: **אמר ר' בון בר חייא בעומד בין שני תחומין**, עיין בירושלמי הוריות פ"א, דמפרש שם הך דר"ע, דאמר מודה אני בזה. ור"ל כך: דהא מפורש שם דגבי הוראת ב"ד לא מחשב צבור רק מה שבתחום א"י, אבל מי שבחו"ל לא מצטרף, ולאידך תנא ג"כ לא מיפטר בקרבן של הצבור, רק בעי קרבן בפ"ע, כיון דלא מצטרף. ואם הוא דר בתחום, אז אם (הכניס) [נתכוון] ליכנס לא"י או לצאת לחו"ל, או מחשב התחום כמקום שיתי' שם, ואם לאו, הוה ספק. וכה"ג ר"ל בהך דתגיגה דף כ"ה ע"ב גבי מודיעים. ועי' גיטין דף עו גבי אנטיפרוס וכ"מ.

הלכה ג: **ולא נמצאת עוקר כל שחיטה**, צ"ל שחייה.

שם: **ואתיי' כמ"ד הכנסה והוצאה אחת היא**, חסר, וצ"ל הכנסה מותר. ועי' בבלי.

שם: **בשאמרו גרוגרת מותרת ושתי גרוגרות אסורות**, עי' צ"פ, הל' כלאים, פ"י עמ. 43.

הלכה ד: **מה אתה לא גר**, מכאן ראי' לשיטת רש"י יבמות דכשר לגר [לדון] דיני נפשות. וע' בסנהדרין דף לו ע"ב ע"ש וכ"מ.

שם: **הא חוץ לשבעים לא**, ר"ל הא ס"ל כהך דר' מנא בר תנחום בהל' א והל' ב.

שם: **מכיוון שאינו ראוי להוריה נעשה כאבן**, כוונת הירוש' פ"א דהוריות, הובא בתוס' [הוריות] דף ד ע"ב, דכל מי שאינו ראוי להוראה נעשה כאבן, ר"ל דאינו בגדר הדבר כלל. ועי' מה דפליגי רבנו והראב"ד ז"ל בהל' סנהדרין פי"א הל' ז ח, ובהל' עדות פי"ב ה"ב ע"ש. וכן נ"ל דגבי גיטין וקדושין לא שייך נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה, משום דקדושין וגט העדים הם עושין הפעולה, ובלא עדים הוה כמו שלא נעשה כלל, וכן עדים פסולים, וא"כ הוה עדים פסולים כמו שלא ראו כלל והוה כאבן.

הלכה ה: **מה מפקה מביניהון קיבלו עליהן וחזרו ובעטו**, עיין מה שכתבתי בח"ג לבאר דברי הספרי פ' שלח פיסקא קיא, על קרא ד"ונסלח להם", דפליגי ר' אליעזר ורבי, ע"ש. ור"ל כך, לפי מה דמבואר בדברי רבנו הל' שגגות פי"ג ה"ה, וכן הוא בירוש' שם, דהא דידע אחד מהם שטעה דחייב, זה רק אם היה ראוי להוראה, אבל אם אינו ראוי להוראה אין ידיעתו כלום ופטור מקרבן. אך זה רק ביחיד, אבל אם כל הצבור ידעו שטעו, אף אם אינם ראויים להוראה, מ"מ לא שייך דין הוראת ב"ד בזה, דכל הצבור יכולים לבטל מעל עצמם ההוראה של הב"ד. וזהו דפליגי בספרי שם, דר"א ס"ל דאף בצבור כן כיון שאינם ראויים להוראה, וזהו דקאמר לעשות זדון הצבור כשגגה, או כגון שטעו הכל במצוה לשמוע דברי חכמים וכו', אך רבי ס"ל דרק במקצת אז גם מזידין נסלח להם, אבל בצבור גם באינם ראויים להוראה לא. ועי' ירוש' הוריות פ"א ה"ה, דפליגי שם אי דווקא אי מתחילה לא קיבלו עליהם הצבור את ההוראה, או אף אם מתחילה קיבלו ואח"כ חזרו בהם ג"כ נתבטלה ההוראה, משום דהצבור יכולים לבטל את ב"ד שלהם. וזה דדייק רבנו בפי"ג מהל' שגגות ה"ו הנ"ל "ושאין ראוי לקבל מהם", משמע דרק אם מתחילה לא קיבלו, הא אם קיבלו שוב א"י לחזור בהם. עכ"פ יש שיטה דצבור יכולין לבעט בב"ד.

הלכה ו: **ר' יודה אומר חצי כל שבט**, עיין תוס' מנחות דף מה ע"א, ועי' לקמן בהל' ז כאן, ובשיטת... וביאור.. הש"ס דילן דף ה ע"ב, ע"ש ברש"י ותוס'.

הלכה ח: **מאן דמר חוכת ב"ד היא כ"ד פומבין**, עיין בדברי רבנו בהל' תמורה פ"א ה"א, דס"ל דהוה בגדר שותפות, ולכך לוקה על תמורת [קרבן] צבור, וכו'. אך באמת כך, דהרי רבנו ס"ל הטעם דלוקה, משום דיחיד בקרבן צבור מקרי גדר שותף כמש"כ. ועי' בהוריות דף ו ע"א, דמוכח שם דצבור עדיף משותפים משום דאין להיחיד חלק בו כלל, ע"ש ברש"י ד"ה לפי. אך באמת זה תליא בהך מחלוקת דהוריות דף ג ע"ב אם בתחילה מגבין להן, או רק מתרומת הלשכה. וזה אם מיקרי שיש לכל אחד ואחד בו זכות, או רק מהצבור. וכן מבואר בירושלמי דהוריות שם, דאזלי לשיטתייהו בהך דמנחות דף צב גבי סמיכה, אם ב"ד או צבור, וכעין דמבואר בירוש' שקלים פ"א דאין ליחיד כלל בו, וא"כ לר"ש לשיטתיה, שוב על של צבור לא לקי ג"כ, וזה תליא בשני הלשונות דהוריות שם וכו'.

שם: **אמר להן ר' מאיר, אם לאחרים הוא פוטר לא כל שכן על עצמו**, יש מחלוקת בגמרא דילן עם הירוש', בהך דהוריות דף ג, למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, אם הב"ד עצמו עשה בהוראתו, אם הוה זה בגדר יחיד שעשה בהוראת ב"ד, ע"ש בגמ' גבי אם ב"ד משלים לרוב צבור, ובמקום אחר אבאר זה. וזה ר"ל הברייתא בהוריות שם לשיטת הירושלמי שם: הורו ועשו כו', ר"ל שב"ד הורו וקיבלו עליהם רוב צבור אלא שלא עשו רק הב"ד, פליגי אם הוה כמו יחיד שעשה בהוראת ב"ד למ"ד דפטור לגמרי. והיכא דלא קיבלו הצבור, אז הוה רק בגדר „והנפש אשר תעשה ביד רמה", כמבואר בתוספתא שם פ"ב ועי' בתו"י שם.

פרק ב

הלכה ג: **אמר ר' יסי, ר' מאיר דו אמר חוכת ב"ד היא**, עיין בירוש' הוריות פ"ב, דס"ל דלא כמ"ש רבנו בהל' שגגות פי"ב, דהכפרה היא על הב"ד לכולי עלמא, אף לדידן דסבירא לן דמייתי י"ב פרים דלא כר' מאיר. ועי' בהוריות דף ז ע"א במשנה, דנקט שם שאין ב"ד חייבין, ועי"ש אם זה רק לר"מ או גם לדידן. ועי' שם דף ג ע"א בהך בעי' אם מת הב"ד קודם שעשו רוב, ונתמנה ב"ד אחר. ור"ל ג"כ, אם הכפרה היא על הפעולה או על ההוראה. ולשיטת רבנו העיקר הוא על ההוראה.

הלכה ה: **היה משמש עם המהורה**, גבי בא על הטהורה ופירסה נדה, וכן אם נטמא במקדש, השהיי' האיסור מטעם ביאת מקדש וביאת נדה, משא"כ הפרישה וכן היציאה דרך ארוכה במקדש זה הוה דין חדש וצריך ע"ז קרא דחייב ע"ז, וכו'. וי"מ ג"כ דהיא חייבת, דלפי הס"ד דהך משנה, דנמצא על שלו קאי אפרישה, ושם דגם היא חייבת קרבן, והטעם דלהפרישה גופה היא ג"כ גורמת, וכו'. וכן נ"מ לגבי מזיד דאם לא התרו בו על הכניסה רק על הפרישה חייבים, וכו'. וכן כונת הירוש' סנהדרין פ"ז ה"ט גבי הך קרא ד„ואל אשה לא תקרב" וכו', ואמר שם היא בל תקרב היא בל תגלה, ור"ל דהך לאו דלא תקרב קאי אפרישה, כמבואר בשבועות דף יח ע"ב, ובירוש' פ"ב דהוריות, וקאמר שם דזה שייך גם על האשה.

שם: **א"ר זעירא, יהא רואה את התרב כאילו מחתכת בכשרו וכל עמה**, צ"ל כך, וכל עמה ר' זעירא? ר"ל, וכי כל האנשים דומים לו? וכדאמרינן ביבמות דף עו ע"א, כן פירש רבינו הגר"א ז"ל.

הלכה ו: **ר' הושעיא בעי, מעתה אשה לא תהא חייבת על ביאת המקדש**. עיין תוס' זבחים דף י"ז ל"ל קראי ביולדת ע"ש. ובאמת קושיית התוס' שם לק"מ, דנ"מ דלא נימא כמו דאמרינן בירושלמי הוריות פ"ב, דכיון דאינה ראויה לכולם אינה ראויה למקצתן מחמת דליכא בעדים.

שם: **מעתה לא ישמא בצרעת שאינו ראוי לבוא בקלות**, שמיעת קול.

הלכה ז: **כיני מתניתא, אלא שאין כהן גדול חייב על טומאת מקדש וקדשיו דכרי הכל**, הירושלמי ס"ל דהא דמבואר במשנה ד"ט דאין כהן משיח חייב על טומ"ק, כ"ע ס"ל זה. אך בגמ' דילן די"ב ע"ב מבואר להיפך. ועי' במס' פרה פי"ב מ"ד, דנקט שם אין כ"ג חייב על טומ"ק, וי"ל דאתי' כר"ע וקאי אמרובה בגדים. ועי' ירוש' ספ"א דשבועות, מה דהמקשה שם מ"ט לא נקט במשנה שם כהן משוח, ואמר משום דפטור מקרבן על טומ"ק, ובאמת נראה דהירוש' ספ"ב דהוריות דאמר שם כיני מתני', אלא שאין כ"ג חייב על טומ"ק ד"ה, ר"ל דלא גרס כ"ג משיח וכמו בגמ' דילן, רק סתם כ"ג, וקאי אמרובה בגדים, וכר"ע. וכן ר"ל במשנה דפרה הנ"ל.

הלכה ז: **והנשיא על שמיעת קול, דברי ר' שמעון**, רבינו ז"ל בהל' שגגות לא פסק כן, רק דס"ל דנשיא שפיר ישנו בגדר שמיעת קול. ע"ש בפ"י ה"ז, דס"ל דזה רק לר"ע. וגם נ"מ לעדות שראה בהיותו מלך, ואח"כ עבר, אם עדותו כשרה או לא. וזה יהיה תליא אם נימא דהוה שינוי בגוף. ועיין מה דס"ל לר"ש בהך דהוריות דף י' וכתובות דף מ"ה, גבי חטא עד שלא נתמנה, ע"ש ברש"י בהוריות, ושם ד"ג. ועיין בהך דתמורה דף כ' ע"א, דאמר שם דהוי כתרי גופי. אך זה רק לר"ש, דצריך שיהא חטאו וידיעתו שוין, וס"ל ג"כ דזה הוה שינוי בגוף, ולא מחמת הדין. ולכך ס"ל ג"כ דאין שייך כלל בנשיא קרבן דשמיעת קול, כמבואר בירושלמי ספ"ב דהורית, דנשיא פטור על שמיעת קול היינו לר"ש, משא"כ לדידן. ואף דבכריתות דף כ"ו ע"א, מבואר שם סתמא דגמ' דנשיא פטור על שמיעת קול, צ"ל דשם אתיא אליבא דר"ע ור"ש.

פרק ג

הלכה ב: **שרי טפח בחדא ידא**, עי' תוס' מו"ק, דף כז ע"ב, ד"ה טפיח, ע"ש.

הלכה ג: **חטאו בספק, מאן דמר משם שהגדולה מכפרת, כשם שהיא מכפרת על הודאי כך היא מכפרת על הספק, מאן דמר אין חטאו וידיעתו שוין, אין חטאו וידיעתו שוין**, ר"ל נשיא.

שם: **לעולם אין הגדולה מכפרת עד שתיודע לו גדולתו**, עיין במה שכתב רבינו בפי' המשנה בפ' י"ט דשבת, דרק גבי מילה מצינו כה"ג שימות החוטא בחטאו. ר"ל, דכ"ז שלא מת אין חייב כרת על המילה, ולכך אין המיתה מכפרת, דכ"ז שלא עבר בודאי לא שייך כפרה, כמבו' בזבחים ד"ו גבי עשה דסמיכה, ומכות די"א ע"ב גבי מיתת כ"ג שמכפר על גלות דרוצח, ובירושלמי רפ"ג דהוריות גבי נשיאות, דאינו מכפר כ"ז שלא נתחייב כפרה. וכן הדין ס"ל לרבינו בהל' שמיטה, דשמיטה אינו משמט אם כפר על המלוה דכ"ז שאינו חייב לו בודאי לא שייך לשמט.

שם. עיין בבא בתרא דף קמ"ה עמוד ב' גבי שושבינות, ועיין מכות דף י"א גבי מיתת כהן גדול קודם גמר דין, דליכא כפרה, כיון דעדיין לא נתברר שחייב גלות. וכן הוא בירושלמי פרק ג' דהוריות, גבי חטאו ואח"כ נתמנו, וזבחים דף ו' גבי עשה דסמיכה.

שם. עיין בירושלמי שבועות פ"ד, וספ"ח, גבי שבועת העדות כה"ג, דכל זמן דאין עליו החיוב, לא מהני ההפרשה, ולא חל ההקדש. ועיין בהך דזבחים דף ו' ע"א גבי חטאת, דקודם הפרשה דוקא אם נתחייב או מכפר, וכו'. ועיין תוס' ב"ק דס"ו ע"ב, ד"ה דגזל, ובירושלמי דהוריות פ"ג, דל"ש כפרה, רק אחר שנודע לו החטא. ועיין תוס' שבועות ד"ח ע"ב ד"ה מאי ע"ש. ויהיה ג"מ למ"ד דאשם תלוי בא בנדבה, דאם הקדיש אשם תלוי קודם שידע החטא, ואח"כ נודע לו שחטא, אי מהני. אך י"ל, דכיון דקיי"ל דאין דבר שבחובה בא אלא מן החולין, לא מתכפר לו בהוא אשם תלוי שהפריש קודם.

שם: **אבל חצי זית עד שלא נתמנה, וחצי זית משנתמנה**, בירוש' דהוריות פ"ג מבואר, דאין הטעם דצריך להביא אשם תלוי על ספק, לא משום שבודאי חייב חטאת, רק דזה דין מחמת ג"ש דכריתות דכ"ב, דכל שחייבין על ודאי חטאת, חייבין על ספיקו אשם תלוי. אבל יוכל להיות, שאף אם על זה אינו חייב חטאת, מ"מ צריך להביא אשם, וכמבואר בירוש' גבי אם אכל ספק חצי זית עד שלא נתמנה, וספק חצי זית משנתמנה, מביא אשם תלוי, אף שפטור מחטאת דאין מצטרפין, כיון דאין קרבנן שוה, ע"ש. וכן לשיטת רבינו בהל' שגגות פט"ו ה"י, דמפרש הך בעיא דאכל ספק כשהוא הדיוט ונודע לו אחר שנתמנה, אף בכה"ג, ובעי שם אליבא דר"ש דאזיל בתר ידיעה, ומ"מ זה רק היכא דיש שינוי בקרבן, אבל אשם תלוי כיון דמשיח פטור לגמרי, אין מקרי זה שינוי, וי"ל דחייב אף לר"ש, וכ"כ בזה בח"ב. וא"כ, נמצא דס"ל דאשם תלוי הוא קרבן בפ"ע, וכשיטת הראב"ד ז"ל בהל' מעה"ק הנ"ל [פי"ח ה"י], רק דאם החטאת קרב, שוב אין עליו גדר חיוב כלל. וא"כ, אם נסתפק לו אם נזרק הדם אי לא, הוה זה כמו ספק במעשה אם עשה, ולכך פטור.

שם. **ידיעת ספיקו קובעתו לחטאו**, ראה צ"פ הל' מתנות עניים, פ"ג ה"ד.

שם: **לא א"ר יוחנן אלא בידיעה האחרונה שאין בה שום קרבן**, עיין בירושלמי כאן, בהל' ה', דמוכח דאם זרע שני מיני חטים, ומתחלה חשב לעשותן שני גרנות, וקצר כך מקצת, ואח"כ נמלך ועשאן גורן אחת, וקצר מקצת, ועדיין לא כילה שדהו, מבואר שם דאף ממין אחד אסור להפריש מזה על זה, ע"ש והטעם כך, דאם כילה שדהו במחשבת גורן אחת, נמצא מהחצי האחרון מועיל מה שמניח ממין על חברו, וגורר את מינו ונפטר גם הראשון. וכעין הך דשבת דע"א גבי ידיעה, ומנחות דכ"ד, ד"ף ע"ב, אבל כשעדיין לא כילה בזו המחשבה, חיישינן שמא אח"כ יחזור בו, ואינו מניח המין השני את הראשון להמשך אצל מינו, וכעין זה מבואר בזבחים דל"א, בהך מחלוקת דרבא ורב המנונא גבי חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו וכו', ועיין ב"ק דל"ז גבי מועד כה"ג, ובירושלמי הוריות פ"ג, וכו'. עכ"פ מבואר דהמין השני אינו מניח את הראשון להפרד ממנו לילך אצל מינו, ולכך גם כאן כן, ולכך אף ממין אחר אינו יכול להפריש פיאה מזה ע"ז, משום דעי"ז יתפרד המין הב', וזה א"א, ולפטור את הב' ג"כ לא, כיון שעדיין לא כילה שדהו בשני המינים חיישינן שמא יבטל מחשבתו. אבל אם כילה שדהו במין אחד במחשבת גורן א', וממין הב' עדיין נשאר קצת, וחשב לעשות ב' גרנות, מ"מ מהני ממין על מינו, דכאן ליכא דבר שאינו מניחו, וממילא פטור המין הב', מטעם גרירה.

שם: **א"ר אבין, תמן חיוב בקרבן, ברם הכא שינוי קרבן**, עיין בירושלמי בהוריות פ"ג ה"ב, דכל היכא דאם אזלינן בתר ידיעה פטור לגמרי, לא אזלינן בתר ידיעה, דרק אם יש שינוי בקרבן או י"ל דאזלינן בתר ידיעה. וכן ס"ל לרבינו ז"ל בהך דהוריות די"א, גבי הך דאכל ספק חלב כשהוא הדיוט ונתמנה וכו', דס"ל דקאי גם אכהן משיח, ולא מיקרי נשתנה, משום דפטור לגמרי, כמבואר ספט"ו מהל' שגגות. ועיין בהך דנזיר דס"ג ע"ב גבי ידיעה דאחר מלאת, ע"ש מש"כ בזה בתוס' ד"ה הני מילי, דרק לר"א קודם תגלחת דס"ל דסותר ז' עכ"פ, או י"ל דאזלינן בתר ידיעה. ועיין ברשב"ם ב"ב דק"ד ע"ב, גבי הך דבעי רב אשי שדה ונעשית גינה, דרק היכא דאין נ"מ רק בין קרקע למעות. אבל לענין מחילה לגמרי לא, ע"ש. ועיין ב"מ דמ"ט ע"ב גבי אונאה כה"ג, ע"ש.

שם: **אבל כזית עד שלא נתמנה וכזית משנתמנה, וכזית משעבר, על דעתין דחברייא דינון אמרין משם שהגדולה מכפרת, כיפרה גדולה על הראשון וחייב על השני ועל השלישי**, עיין שבת דע"א ע"ב גבי כזית ומחצה, אם מצטרף אח"כ אם היתה לו ידיעה, ובהוריות די"א גבי נשיאות מהו שתפסיק לצירוף שיעור, וע"ש בירושלמי, דנשיאות משום דמכפרת, ובירוש' פ"ז דתרומות ה"א גבי מזיד בחצי זית, ובמ"א כ' בזה.

שם: **על דעתי' דר' יוסי דו אמר אין חטאו וידיעתו שוין, חייב על הראשון ועל השני, ופטור על השלישי**, צ"ל להפך.

שם: **אם ביום הכיפורים אכלו אם לאחר יוה"כ אכלו, חברייא אמרין ספק כפרה כיפר**, עיין בירושלמי פ"ג דהוריות, דלא דאשם תלוי בא על אדם שיש עליו ספק חטאת, רק על הדבר, וכו'. ובזה אתי שפיר מה דמבואר בירושלמי פ"ג דהוריות, דאם אכל ביה"ש דמוצאי יוהכ"פ פטור מא"ת ממ"נ, דלכאו' אינו מובן דאם הוא יוהכ"פ חייב ודאי ואיך מצי לכפר? אך אם נימא דכיון דזה במקום א"ת לא אזלינן בתר הפועל רק אחר הנפעל והוא ספק, ובזה אתי שפיר מה דאמרינן בכריתות ד"ז חטאת שאין מכפר על המזיד, ואינו מובן שם. י"ל הטעם, דאינו יכול להפריש חטאת כלל, וליכא חטאת ומי יכפר, משא"כ יהכ"פ, וכו'. אך אם נימא דכפרת יוהכ"פ לא חיילא על האדם רק על הפעולה, א"ש, דהפעולה לא שייך לומר שהדבר יש, רק אם מכפר. ועי' כריתות ד"ז, אם יוהכ"פ מכפר על מומר, ע"ש ברש"י ד"ה אלא. וכן נ"מ, היכא דאכל ספק חלב קודם יוהכ"פ, ואח"כ הורו ב"ד שחלב זה מותר, ועבר עליו יוהכ"פ, ואח"כ חזרו ב"ד, אם צריך להביא א"ת. דאף דקמי שמיא גליא דחייבים, אך זה תליא אם הך דא"ת דבא להגן הוא משום דכיון דחייבה התורה עליו נמצא דיש עליו חיוב להביא, ולכך צריך הגנה, ובמקום זה הוא יהכ"פ, וא"כ כיון שהורו ב"ד שחלב זה מותר, שוב ליכא חיוב קרבן.

שם. עיין בירושלמי נזיר, פ"ג ה"ה, דאם אמר הריני נזיר לכשיהא לי בן ונזיר, ונולד בה"ש, הוה כמו ב' ימים, יום א' לו ויום א' לבנו. וצ"ל, דהירושלמי ס"ל דבין השמשות הוא כלול משניהם, וכל רגע ורגע שבו, יש בו יום ולילה. ועיין בהך דעירובין דף מ"א ע"א וכו'. וע' בהך דהוריות ד"ד ע"א, גבי מה דאמר שם דאם הביא כפרתו בהש"מ א"צ להביא קרבן אחר, אף אשם תלוי, ובירושלמי שם פ"ג, דאמר שם משום דספק כפרה כיפר, וגם אם שבת ויו"כ ועשה מלאכה בהשמ"ש פטור, אתי שפיר, דממ"נ הרי אם נימא דהוא יו"כ, א"כ הוה ודאי וחייב חטאת, וא"א לכפר, אלא ע"כ צ"ל דהוא כלול משניהם לגבי דין, ומ"מ גם שם יו"כ עליו, וכיון דלענין דין הוא רק חיוב ספק בגדר אשם תלוי, לכך מכפר עליו יו"כ. ועיין בתוספ' כריתות פ"ב דמבואר שם להיפך, רק דאם הקריב אז קרבן של מחוסר כפרה צריך להביא חטאת העוף הבא על הספק.

שם: **שבת ויוה"כ ועשה מלאכה בין השמשות**. ט"ס והוא בתוספתא כריתות פ"ב ע"ש.

שם: **א"ר חונה, דכל אותן ששה חדשים שהיה דוד מרוח מפני אבשלום שעירה הוות מתכפר לו מהדיוט, משמע באמת דאז, כיון שמרדו בו ישראל, לא הוה כלל דין מלך**. ועיין בירושלמי הוריות פ"ג, דהוה מתכפר כהדיוט. ועיין בקראי, דגבי שמעי נקט בקרא דמו ביון דבאמת אז לא הוה מורד במלכות, ד... לא הוה לדוד דין מלך כלל.

שם: **כמה הוא מתמנה, וכו' כפה, מרובה בגדים**, כיון שמסתלק בפה. אין עליו שם כה"ג לאחר שמסלקין אותו. עיין תוס' יומא די"ב ע"ב, וכ"מ, וכו' אך כך, דהנה עיין בירושלמי בפ"א דיומא, ופ"ג דהוריות, מבואר שם דיש ג' מיני כה"ג, אחד בריבוי בגדים, ואחד בשמן המשחה, ואחד בפה, וכו'. וא"כ כך, כיון שנתמנה בפה נעשה שם כה"ג לענין איסור, ואח"כ כשנתרבה נעשה עליו שם קדושת כה"ג לענין קרבנות וכדומה, ואח"כ כשנמשח נעשה עליו קדושת הגוף לעולם, וכו'. והנה גבי כה"ג ג"כ, אם רוצים ב"ד לסלק המרובה בגדים, מיגו דמהני לסלק הקדושה, מהני נמי לסלק האיסור, וכו'.

הלכה ו: **נרבת משיח ונרבת נשיא, נרבת משיח קודמת**, יש ג"מ גבי כהן גדול, דאף דלמת מצוה מטמא, מ"מ לפמש"כ רבינו בהל' מלכים פ"ב ה"ח, דא"צ לעמוד לפניו, שוב אסור לטמא לו, ולא הוי אונן, והוא יכול להביא פסח, והשאר יכולין למנות עמו. ועי' בהך דהוריות די"ג י"א דלא משמע כן, ועי' סוטה דמ"ב ע"א דמבואר להיפך, דמלך עדיף, ובהך דעירובין דס"ג ע"א גבי אלעזר, ותוס' סנהדרין דט"ז ע"א, ובספרי פ' פנחס פסקא קמ"א דשניהם שוים, ובירושלמי פ"ג דהוריות, דקרבן כה"ג קודם לקרבן נשיא, ע"ש, וכ"מ בזה.

שם: **עבד מביא פר ורבו מביא (פר) [נדו]**, כתב הרמב"ם בהל' לולב, פ"ז ה"ח: ואם היה (הלולב) ארוך כל שהוא (למעלה מארבעה טפחים), כשר. עיין מנחות דמ"ב ע"א. ואם זה מצוה מן המבוחר, עי' בירוש' פיאה פ"א ע"ש, ועי' בהך דמנחות דל"ח ע"ב, כ"ש דמינכר מצותא, ועי' ברש"י סוכה דמ"ד ע"ב גבי ערבה, ד"ה עלה אחד, וב"ק ד"ט ע"ב ע"ש, גבי עד שליש ועי' בידים פ"ג מ"ד פלוגתא, ועי' בהך דשבועות דט"ו ע"א, גדולות במינם מי איכא חשיבותא, דמין גדול הו' חשיבותא, כמבואר בירושלמי פ"ג דהוריות, גבי עבד מביא פר ורבו מביא גדי.

שם: **אבידתו ואבידת אמו ואבידת אביו ואבידת רבו; שלו קודם לאביו, ואביו לאמו ואמו לרבו**, רמב"ם פ"ו מתנ"ע הי"ג: באו איש ואשה לבית, נותנין לאשה תחלה ופוטרין אותה ואח"כ נותנין לאיש: ע' לקמן פ"ח הט"ו האשה קודמת כו'. והנה בהוריות די"ג ע"א מבואר במשנה דלהחיות ולהשיב אבידה האיש קודם, ועיין בחולין דפ"ד ע"א חייך קודם לביתך ע"ש בע"ב, וכו'. והנה באמת הך דין דלהשיב אבידה איש קודם ג"כ אינו מבואר בדברי רבינו, ועי' בתוספ' ב"מ פ"ב דמבואר זה. אך לכאורה קשה דא"כ למה אמר שם דאבדת אביו ואבדת אמו אם נתגרשה שניהם שוים תיפק לי' דזה איש וזאת אשה, ובאמת מדברי הירוש' הוריות פ"ג נראה דהטעם דאביו קודם לאמו גבי אבידה משום דאיש קודם לאשה וע"ש בירוש' דס"ל דשל אמו קודמת לרבו והטעם דס"ל כהך משנה דכריתות דכ"ח ע"א מפני שאתה ואביך כו' וזה לא שייך גבי אשה דהיא אינה מצווה ללמדו תורה ואין עלי' חיוב כבוד רבו, ובזה א"ש הך דשבועות ד"ל ע"ב גבי אשתו של ר"ה ע"ש בתוס' מ"ש דאמאי לא שייך כאן עשה דכבוד תורה. ועי' בירוש' הוריות פ"ג ה"ז דמבואר שם ג"כ דכסות אשת חבר קודם לחיי ע"ה דוקא בחיי חבר ע"ש אך באמת כך דלכאו' איך הוא הי' מותר לישב הוא בעצמו מצווה ע"ש בתוס' ובזבחים דט"ז ע"א אך כך משום דהוא עצמו מצווה ג"כ על כבוד התורה וכעין מ"ש התוס' סוטה דמ"א ע"ב גבי מלך דאין בו כלל המצוה של כיבוד ע"ש וא"כ גבי אשה אם נימא דאינה מחוייבת בכבוד תורה שוב צריכה לעמוד ועי' מו"ק דט"ז ע"ב אך התם מחמת הציפות ועי' בהל' תמידין פ"ט ה"י דמנחה של איש קודם לשל אשה ובירוש' פ"ג דהוריות מבואר דקרבן איש קודם לקרבן אשה ועי' יומא ד"ט בהך דשהו קיניהן ושם דמ"ד ע"א כפרתו קודם לכפרת ביתו ע"ש בתוי"ט ור"ל כה"ג לענין קרבן, אך מ"מ הך דין דלהחיותו ור"ל בפקוח נפש לא הביא רבינו דאיש קודם וכן גבי להשיב אבידה ולקמן אבאר זה.

שם: **אבידת אביו שחצי תלמודו ממנו, ואבידת אמו גרושה מאביו, מי קודם**, רבינו נחלק עם הראב"ד ז"ל, אם שייך תיקון דרבנן היכא שבלא זה שייך חיוב דאורייתא, עיין בהך דברכות דכ"ו ע"א גבי משמשת שראתה נדה, ובירושלמי שם אם יש שם לטומאה קלה אצל טומאה חמורה, וביומא פ"ג ה"ב, ובירושלמי קידושין פ"ג הי"ד, ושבועות פ"ב, ע"ש. ועי' תוס' מנחות דנ"ב ע"א גבי מעילה דרבנן, ושם דכ"ד ע"א, ע"ש גבי שבע לטומאה, ועיין תוס' מכות די"ג ע"א גבי גרושה וחלוצה, ע"ש. ועיין תוס' פסחים דק"ח ע"א, גבי הסיבה דבן אצל אביו אף דהוא רבו ע"ש, ועיין בתוספתא פ"ב דב"מ, דאבידת אביו ואמו שנתגרשו שניהם שוים, אף דהאיש קודם לאשה להשבת אבדה, כמבואר בהוריות די"ג. ועיין בירושלמי פ"ג דהוריות, ועיין ר"ה די"ט ע"א, אם שייך ד"ס וד"ת.

הלכה ח: **לוי וישראל, לא הוא לוי לא הוא ישראל. א"ר אבין בשעת הדוכן שנו**, כתב הרמב"ם, ה' מתנות עניים, פ"ח הי"ז: מקדימין את הכהן ללוי, ולוי לישראל. והנה בירושלמי מבואר, דרק בשעת הדוכן. אך י"ל דקאי על הך ירושלמי נזיר פ"ז, לגבי טומאת מת. ועי' בספרי פ' ראה, דבגולה לא איכפת לן על לוי. ועי' יבמות דף פ"ז ע"ב, דמתחלה היו ממנין שוטרים מלויים, ועכשיו משאר העם. ועי' בספרי פ' קרח, דממנין מהם גיזברים ואמרכלים. ועירובין דף ק"ה ע"א.

שם: **גר ומומר לעכו"ם, מומר קודם, מפני מעשה שאירע**, עיין ברמב"ם הל' מתנות עניים, פ"א ה"ט. ועיין לקמן פ"ד הי"ג, מה שכתב שם רבינו, והוא תוספתא, היו שם עניים שאינם ראויים וכו', דמבואר שם דצריך למחות בידם אם יכול, כו'. גם י"ל דבפ"ד מיירו כגון מומר, וכו'. ועיי' מש"כ בזה בהל' שבת פ"כ, ובהל' נדרים, ובירושלמי תענית רפ"ג כו', ובירושלמי פ"ג דהוריות מומר קודם לגר, וכו'. וגם נ"מ, דאם גוים מלקטים אותם לא חל עליהם מתנות עניים למפרע, והנה כמו לעורבים ולעטלפים, וא"כ נמצא לא נתן להם כלל מתנות עניים, משא"כ בישראל מומר, שפיר יש עליהם שם מתנות, ונמצא שנותן מתנותיו לעני שאינו הגון ואסור.

פירוש המשניות להרמב"ם

הוריות פרק א

משנה ה: **הורו ב"ד שוגגין ועשו כל הקהל. ויראה, שאע"פ שלא בא בזה מקרא, שכשיהיה השבט ההוא רוב הקהל שעשו בהוראת ב"ד הגדול, שב"ד הגדול לבדם מביאין פר, ובעכו"ם פר ושעיר**, ר"ל לר' שמעון, אף דמתחילה הגמ' ר"ל להפך דמביא ב' פרים לר"ש, מ"מ למסקנא רק ב"ד הגדול בזה. אך זה רק

בשאר (מצות) אבל גבי ע״ז, שבט מביא פר, וב״ד פר ושעיר, כן מבואר בספרי בזה ועי׳ בירוש׳ כאן.

בא״ד : **ואלה הפרים והשעירים כולם הם נשרפים וכו׳**, אך זה בשל שאר חייבי כריתות, אבל בשל ע״ז הפר עולה וקרב על המזבח.

פרק ב

משנה ד : **אין ב״ד חייבין עד שיורו. והיוצא מדבריהן וכו׳ מלבד חמשה דברים והם פסח ומילה ומגדף וכו׳**, והנה באמת גבי אומר לע״ז דמקבלו או גבי ידעוני בלא מעשה אם הורו ב״ד הגדול ועשו אם חייב בהעלם דבר למ״ד ב״ד מביאין. וכן אף לדידן דצבור מביאין, לשיטת רבנו דזה באמת קרבן ב״ד רק צבור מביאין על ידיהן, אם צריך רק שע״י יעשה מעשה גמור, או כיון דהחטא הוא דבר שיש (בו) חיוב כרת וחטאת רק דכאן בפרט ליכא קרבן דאין זה מעשה גמור, מ״מ י״ל דהא החיוב הוא על הוראה וגדר גרם, י״ל דהוה מעשה לזה שיתחייבו ב״ד. וראיה דהרי לריש לקיש גבי השתחואה ג״כ לרבנן פטור מקרבן ומ״מ סתם משנה כאן דישנה בגדר הוראת ב״ד אף בשחייה לבד כמבואר בגמ׳ ובירוש׳ כאן. וא״כ צ״ל כך, ודוחק לומר דזה אתיא לריש לקיש כר׳ עקיבא, דא״כ למה לר׳ יוחנן ור״ל בסנהדרין דף ס״ה לחלוק בברייתא היה להם לחלוק במשנה בהוריות, וע״כ כמ״ש.

משנה ה : **אין חייבין על עשה ועל לא תעשה. ואם יצא בארוכה שיאריך בעיכובו במקדש הוא חייב כרת**, זה תליא במה דאמר גבי הלך בארוכה שיעור קצרה אם חייב שוב לא החיוב משום זמן רק משום הדרך.

בא״ד : **ועשה שבנדה הוא בשגגמא**, הנה לפי מה דקיי״ל משמש מת פטור א״כ אין הפרישה כלל מצות עשה דאחר שימות האבר ליכא איסור כלל מן התורה, ומה איכפת לן אם לא יפרוש ממנה ? אך באמת זה גופא הגרם שימות ושישהה בלא דישה זה גופא העשה נקרא פרישה. אך למ״ד משמש מת חייב, גם פרישה הוה חיוב ומוכרח לפרוש, וזה מציאות חדש. ועי׳ עירובין דף ק׳ ע״א גבי עלה באילן אם זה נקרא מעשה.

משנה ו : **אין חייבין. שנצוה למי שיש עליו בגד שעטנז, פשוט זה הכגד**, והנה באמת גבי שעטנז אם ר״ל הלבישה או מה שהוא לבוש או מה שעי״ז הוא בשעטנז, ר״ל אם ע״י עבר או הוה או עתיד. וכן בנדה ושאר עריות כן. וא״כ הוה זה איסור חדש דהייגו שלא יפרוש, ולכך לא שייך כאן לומר תחילתו באונס דזה הוה איסור חדש ועמ״ש בפסחים דף ס״ז גבי הכתוב נתקו לעשה. וגבי כלאים נ״מ לפי מה דמוכח ברמב״ם בסוף הל׳ כלאים נראה כך : דאף דחייב על פשיטה ולבישה אף על ידי לבית אוגקלי זה רק בעשה כן, אבל בשהה אז רק חייב על פשיטה ולבישה גמורה, וזה תליא אם מה שאסור ללבוש הוא משום שע״י זה הוא לבוש, או זה גופא מציאות. ובפרט לשיטת רבנו ז״ל דגם אחר הגורם שילבש כלאים חייב ע״כ החיוב רק על הנפעל לא על הפועל ואכמ״ל. ועמ״ש בסוף הל׳ ע״ז.

שם. והנה לפי המבואר מלשון רבנו כך, דבשהייה לחוד אינו מחויב רק אם שהה כדי לפשוט וללבוש כל הבגד, אבל אם פשט ולבש אז די גם אם הוציא ראשו, דזה גם כן מיקרי פשיטה ולבישה כו׳, וה״נ כאן לגבי כלאים דאם עשה כך ופשט ראשו ולבש, אז יש שם לבישה על זה בלבד וחייב מלקות, אבל בשהייה בלבד אז רק חייב אם שהה כדי לפשוט וללבוש את כולה. ובל״ז בטלה לגבי לבישה ראשונה. וכהאי גוונא מבואר בשבועות דף ט״ז גבי נטמא בפנים דשהייה בעי דוקא רק שיעור השתחויה גדולה, ובהשתחויה כלפי פנים סגי בכריעה בעלמא.

משנה ז : **אין חייבין על שמיעת קול. אלא כה״ג ונשיא חייבין קרבן עולה ויורד על שמיעת קול**, ואף דממעט מלך בשבועות דף ל״א, צ״ל כגון בעד סוטה.

פרק ג

משנה ב : **כהן משיח שעבר ממשיחתו וכו׳. כה״ג וכו׳ עומד בקדושתו לפי ששמן המשחה שנמשח בו אינו מבטל מעשהו וכו׳**, הנה רבנו כאן מדייק לפי ששמן (כו׳) בראה דמרובה בגדים פקע ממנו שם כה״ג וכן מדייק הגמ׳ משיח שנצטרע וכן לשון המשנה במכות דף י״א נראה כן. אך בחיבורו חזר רבנו וסתם וכן בהל׳ רוצח שינה שם לשונו. אך הנה נ״מ בין שאר מומין למצורע דנגעים, דנגעים הוה טומאת הגוף. וכמו הך דתמורה דף י״ז ע״א שריע קלוט הוה בעל מום בגדר פסול הגוף ע״ש. ועי׳ זבחים דף צ״ד כיון דמגופא קא פרחא, ועי׳ בבכורות דף ל״ד ע״א ולכך מלך נסתלק בו מן מלוכה. ועי׳ בשבת דף נ״ה בנגעים עונם, אך מ״מ גבי משיח בזה גם ע״י נגעים לא פקע. ועי׳ מו״ק דף י״ד ע״ב ולכך דייק כאן וכן בגמ׳ רק משיח דזה ג״כ עצם ולא פקע ע״י נגעים. וזה ר״ל ג״כ קרא דקדושין דף נ״ג קודש ישראל כו׳ ר״ל דבאמת מבואר ביומא דף נ״ז השתא ברי כו׳, ואמר השוכן (וגו׳) אך מבואר בספרי פרשת האזינו דהם נקראו ח״ו גדר מצורע במה דאמר כי צורם כו׳ הסגירם, לכך אמר קודש לא קדוש. עי׳ רש״י קדושין דף נ״ז דזה עצם קדושה ולא פקע ע״י נגעים ג״כ, לא כמו נשיא רק כהן גדול, ואכמ״ל.

אור הישר

ירושלמי

מאת רבנו שמואל יצחק הילמן

פרק ראשון

ה״א על דעתיה דר׳ ישמעאל דו אמר ונעלם ממנו מכלל שהיה יודע והוא ידע הרי שתי ידיעות כו׳, ע׳ ש״ק לירושלמי שבועות רפ״ב.

שם שמואל אמר והן שהורו מותר אבל אם הורו פטור לא בדא, ע׳ עמק יהושע סי׳ יו״ד.

שם א״ר מנא בר תנחום נכנסו מאה עד שיורו כולן תמן א״ר זעירא עד שיורו מצד אחד כו׳, ע׳ בת׳ שאילת דוד קונטרס החידושים דף ע״א ע״ב.

שם חברייא בשם שמואל יחיד משלים לרוב הצבור היא מתניתא אבל כל יחיד ויחיד שעשה בפ״ע פטור. ע׳ נועם ירושלמי תרומות פ״ח.

ה״ב הפריש חטאתו נתחרש או נשטה או נשתמד או שהורו ב״ד מותר לאכול חלב ר׳ יוחנן אמר נדחית חטאתו רשב״ל אמר לא נדחית חטאתו כו׳, ע׳ אור שמח פכ״ג הי״ב מה׳ שבת ובמה שהארכתי בחידושי לזבחים י״ב ע״א ושם ע״ב וע״ע בנועם ירושלמי חלה פ״ג ובאור שמח פ״ט הי״ט מה׳ שחיטה.

שם הורייה בהורייה מה הן שיצטרפו היך עבידא הורו ב״ד חלב כולייא של ימין מותר כו׳, ע׳ אור שמח פי״ג ה״ד משגגות.

שם ריב״ל לראייה הילכו מלבוא חמת עד נחל מצרים כו׳, הנה באור שמח פ״ד ה״ו מה׳ סנהדרין גריס הכא להוראה ע״ש, ולא ידענא מדוע נשבש לשון הירושלמי ואמאי לא נימא דכוונתו דוקא על ראיית פנים בעזרה מהיכן עד היכן מחוייבים יושביה.

ה״ג ולא נמצאת עוקר כל שם השתחוייה בשאמרו מותר להשתחוות ואסור לשוח בפ״מ מהפך הגרסא ועי׳ בציון ירושלים, וע״ע בת׳ הרמב״ם דפוס ירושלים סי׳ שס״ה ובת׳ עין יצחק חי״ד סימן ט״ו אות ז׳.

ה״ד ניחא גר ממזר ב״ד ממנין ממזרים רב הונא אמר בשעברו ומינו כו׳, ע׳ נוב״י מ״ת חי״ד סי׳ קפ״ב בהגה״ה.

ה״ה וכי יש זדון לשגגה ליחיד אצל הוריית ב״ד חברייא בשם רשב״ל בשלא קיבלו רוב הצבור עליהן כו׳, עמש״כ בזה בקרן אורה לריש מכילתין ד״ב ע״ב בד״ה ולפי שיטת.

ה״ו קרייא מסייע למאן דמר כל שבט ושבט קרוי קהל דכתיב גוי וקהל גוים יהיה ממך כו׳, ע׳ משך חכמה בפ׳ ראה בפסוק השמר לך.

ה״ז תני רשב״א אומר משמו חטאו ששה והן רובו או שבעה אע״פ שאין רובו (כצ״ל) הרי אלו חייבין, והנה הכ״מ פי״ב ה״א משגגות כ׳ דהרמב״ם פסק כרשב״א דמסתבר טעמיה וע״ש בלח״מ ובהתוה״מ ויקרא סי׳ רמ״ח, אכן י״ל ברמב״ם גופיה שם שכ׳ בין שעשו רוב ישראל אע״פ שהן מיעוט מנין השבטים בין שעשו רוב השבטים אע״פ שהן מיעוט כל ישראל מביאין כמנין כל השבטים פר לכל שבט ושבט כו׳ ובתר הכי כ׳ אפילו עשה שבט אחד בלבד והוא רוב הקהל הרי כל הצבור מביאין שנים עשר פרים כו׳ ע״ש, והשתא קשה כיון דדי בשבט אחד אם הוא רוב הקהל א״כ לא היה צריך להזכיר או רוב ישראל, אלא כצ״ל אפילו בשבט אחד אם הוא רוב הקהל או רוב השבטים אע״פ שהן מיעוט כל ישראל וצע״ק.

שם ר׳ יוסי בי ר׳ בון אמר שאילתה דכהן משיח מן הדא הוריית ב״ד גדול הוריית ב״ד קטן, ע׳ אור שמח פט״ו ה״ד משגגות.

ה״ח מתיבין לר׳ יודה והכתיב ויגשו את שעירי החטאת ר״ח בשם ר׳ יוחנן הוראת שעה היתה, ע׳ משך חכמה פ׳ בהעלותך בפסוק ולקחו פר ובפסוק וביום שמחתכם.

פרק שני

ה״א נפש אם הכהן המשיח הרי משיח כיחיד מה יחיד אם אכל בהוריית ב״ד פטור אף זה אם אכל בהוריית ב״ד פטור, ע׳ נועם ירושלמי תרומות פ״ח.

ה״ב אכל משחזרו בהן ב״ד חייב א״ר יוסי ולא מתניתא היא הורה בפני עצמו מתכפר לו בפ״ע כו׳, בקרן אורה למכילתין ד״ז ע״א משבש כאן לשון הירושלמי.

ה״ג אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה, פי׳ משום דכתיב ישגו ונעלם דבר, וע׳ מה שפי׳ בזה בקרבן אהרן דבורא דחובה פרשה ד׳ ומה שדחה לפירושו במראה הפנים לעיל פ״א ה״א.

ה״ד מצות ה׳ הייתי אומר אף אוכלי שקצים ורמשים במשמע נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני מה מעיני שנאמר להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף מעיני שנאמר כאן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, הנה בספרא דבורא דחובה פרשה ד׳ איצטריך האי גז״ש דמעיני מעיני דמה להלן ב״ד אף כאן ב״ד ומה להלן העלם דבר עם שגגת המעשה אף מעיני האמור כאן העלם דבר עם שגגת המעשה ע״ש, והנה בסוגיין דירושלמי בתר הכי יליף רבי חיובא דזדונו כרת ושגגתו חטאת מגז״ש דעליה, ופריך למה לא דריש רבי מעיני מעיני ע״ש, ולכאורה י״ל דהכי קבל רבי מרבו הגז״ש ואי אפשר לשנותה דאין אדם דן גז״ש מעצמו וע׳ תוס׳ שבת צ״ז ע״א, אבל ביותר קשה הרי י״ל דרבי איצטריך ליה האי מעיני מעיני כדדריש בתו״כ שם וצ״ע כעת.

שם אי מה מעיני שנאמר להלן דבר שי״ב מיתת ב״ד אף מעיני שנאמר כאן מיתת ב״ד כו׳, ע׳ תוס׳ יבמות ד״ט ע״א ד״ה מה ע״א ומובא בבאר שבע להוריות ד״ח, ובשני המקומות לא הזכירו שהיא קושית הירושלמי הכא על אתר, וע״ע באור שמח רפט״ו משגגות.

ה״ה אנא ואת צריכא לן נצא לחוץ ונלמד נפקין ושמעון קליה דתנייא תני כהדא כו׳ ע׳ דיוות הראשונים סוף ימי התנאים פכ״ב.

שם א״ר זעירא יהא רואה את החרב כולו מחתכת בבשרו כו׳, ע׳ העמק שאלה לשאילתות פ׳ וארא סי׳ מ״ב אות ה׳.

ה״ו ר׳ יצחק שאל מעתה לא יטמא בצרעת שאינו ראוי לבא לידי דלות וכן דלי דלות, ע׳ משך חכמה לפ׳ אמור בפסוק איש איש מזרע אהרן.

ה״ז כיני מתניתא אלא שאין כהן גדול חייב על טומאת מקדש וקדשיו דברי הכל והנשיא על שמיעת קול דברי ר״ש, ע׳ אור שמח פ״י ה״ז משגגות.

פרק שלישי

ה״א רשב״ל אמר נשיא שחטא מלקין אותו בב״ד של שלשה מה מחזרין ליה א״ר חגיי מוטב דינון מחזירין ליה דו קטלין ליה כו׳, ע׳ ח״ס חא״ח סי׳ מ״א וע״ע במפרשי הרמב״ם ה׳ ת״ת רפ״ז ובהעמק שאלה לשאילתות פ׳ מקץ סי׳ ל׳ אות א׳.

ה״ב אכל שלשה זיתים וסבור שהן שנים הפריש חטאת כדר״י דר׳ יוחנן אמר נתכפר מקצת החטא נתכפר כולו רשב״ל אמר נתכפר מקצת החטא לא נתכפר כולו, ע׳ נועם ירושלמי לתרומות פ״ו ובאור שמח פ״ט ה״ו משגגות.

שם אכל כזית כו׳ ספק עד שלא נתגייר ספק משנתגייר ספק עד שלא הביא ש״ש ספק משהביא ש״ש מביא אשם תלוי, ע׳ אור שמח פ״ח ה״ג משגגות.

ה״ג דתני רבי אומר תדע לך שאין אניגות לילה תורה שהרי אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב כו׳, בזבחים צ״ט ע״ב הוא דברי ר״ש וע׳ מה שהארכתי בחידושי שם.

ה"ד ופר של ע"ז קודם לשעיר הבא עמו מפני שקדמו במקרא כו', ע' בס' שאלת הכהנים תורה לזבחים פ"ט ע"א.

שם אבידת אביו ואבידת רבו של רבו קודמת כו' ורבו שלימדו משנה לא רבו שלימדו מקרא כו', ע' העמק שאלה לשאילתות סי' קל"א אות ג' בהשמטות סוף ספר במדבר.

ה"ה א"ר יוחנן אל תאמין בעבד עד ששה עשר דור כו', ע' פסיקתא רבתי פכ"ב.

שם תני הסדרן קודם לפלפלן כו', וכ' בפ"מ הסודרן זהו שהמשניות והברייתות סדורין בפיו ע"כ, והנה לפ"ז צ"ל בבבלי פסחים ק"ה ע"ב דקאמר אלא גמרנא וסדרנא אנא דמשתבח בנפשיה דהוא גמיר ומסודר, ובאמת התם לא משמע הכי דהא קאמר אלא. ומוכח דהוא לגריעותיה. וי"ל דהכא איירי בכלל מעלות תלמידי חכמים מי עדיף יותר כדמשמע נמי בבבלי שילהי הוריות, ועל זה קאמר הסדרן עדיף, והתם קאמר על הדין הפרטי בנוגע לשאלתו מי שלא קידש בע"ש מהו שיקדש והולך כל היום כולו עם כל המסתעף מן השקלא וטריא שם בזה, ועפ"ז סרה מש"כ בעתק לבינה על ס' העתים ריש ה' עירובי חצירות לחבר דברי הירושלמי דהכא עם הא דפסחים ע"ש.

שם דרש ר' אחא פלס ומאזני משפט לה' מעשהו כל אבני כיס פלס זה קמקרא מאזני זה המשנה משפט זה התלמוד לה' זה התוספתא מעשהו כל אבני כיס כולהם נוטלין שכרן מכיס אחד כו', ע' אור זרוע ח"א סי' ק"ח.

שם והקמות את המשכי כמשפטו וכי יש משפט לעצים אלא איזה קרש זכה יינתן בצפון יינתן בצפון כו', ע' בת' הריב"ש סי' רע"א.

שם סברין מימר ליפדות ולהחיות ולכסות הא לישיבה לא א"ר אבין אף לישיבה ומה טעמא יקרה היא מפנינים כו', ע' בס' תורת רפאל ח"א סי' י"א ובס' עמק הלכה חא"ח סי' מ"ד.

תוספתא

ביאורי תוספתא

מאת רבנו יצחק איצק הלוי מלעמגא
רב העיר גרונינגן בהולנד

כתב יד רוזנטלינה אמשטרדם
בעזר ה׳ ש׳ם׳ ב׳ר׳וך ה׳ו׳א׳ לפ״ק

הדר הוא לכל חסידיו
ותיק לכל אוהביו
רחמיו יקדמוני וחסדיו
ויעזרני בצלו להחיות
תכונן אשורי במסכת הוריות

העבר עיני מראות שוא בדרכך חייני
אל תצל מפי דבר אמת עד מאד כי למשפטיך יחלתי
רחמיך רבים ה׳ במשפטיך חייני.

יה״ר מלפניך או״א שתעזרני על דבר קדשיך ולבאר התוספתא של מסכת זו לכבוד תורתך הקדושה ולכבוד כל התנאים והאמוראים אמן.

ידעתי ה׳ כי צדק משפטיך ואמונה עניתני
ואתהלכה ברחבה כי פקדיך דרשתי
תחי נפשי ותהללך ומשפטיך יעזרוני.

יה״ר מלפניך או״א שתעזרני ולא אכשל בדבר הלכה ולא אומר על חייב זכאי ולא על זכאי חייב ולא על טהור טמא ולא על טמא טהור ולא על אסור מותר ולא על מותר אסור וישמחו בי חבירי אמן.

לשם יחוד קב״ה ושכינתיה בדחילו ורחימו לייחד שם השם אחל בעזרתו יתברך לבאר התוספתא של מסכת הוריות

(א) הורו ב״ד וידע א׳ שטעו, כדתנן במתני׳ דכיון דהוא ידע שטעו הרי לא תלה בב״ד ולכך שעשה אח״כ חייב, כדלקמן מיהו עכ״פ הוראתם הוי הוראה גמורה וחייבין פר העלם, וכן יחיד העושה על פיהם פטור ובגמ׳ (דף ג) אמ״ר יונתן ק׳ שישבו להורות אין חייבין עד שיורו כולם פריך עליו מהכא דידע א׳ מהן שטעו, ואפ״ה הוי הוראה מוקי לה כגון שזה הרכין בראשו דנראה כהודה לדבריהם וגמרה הוראה, ובמסקנא איתותב ר׳ יונתן, וא״כ משמע דלא צריכינן לאוקמי בהירכין בראשו אלא דאף שלא הסכים כלל עמהם אפ״ה הוי הוראה, אמנם הר׳ באר שבע הוכיח מלשון פירש״י ז״ל בהך סוגי׳ ובמתני׳ (דף ב) דא״ל טועין אתם דכל הוא איתותב ר׳ יונתן אלא במאי דאמר אפי׳ ק׳ שישבו שיורו כולם, אבל עכ״פ בהא הילכתא כוותיה דמניין הסנהדרין של ע״א בעינן שיורו כולם, ועיין בס׳ חק נתן שפילפל ג״כ בדברי הר׳ ב״ש ובס׳ מגן גבורים ולפ״ז כיון דקתני הורו ב״ד דמשמע ע״א אצטריך עדיין לומר דאף שידע שטעו הרכין ראשו עמהם דאל״כ לא הוי הוראה כלל, אמנם דעת הרמב״ם אינו כן (דבפי״ב) מהל׳ שגגות כ׳ בד״א שב״ד חייבין ואלו העושים פטורין כשהיו כו׳ בי״ד הגדול כו׳ היטעו כולן או רובן כו׳ עכ״ל, וכ׳ עוד (בפי״ג) ידע א׳ מהסנהדרין או מיעוטן שטעו המתירין ושתקו הואיל והורו ולא היה שם תולק כו׳ בי״ד חייבין וכל שעשה על פיהם פטור, — ואלו ששתקו אם עשו על פי אלו שהורו חייבין מפני שלא בב״ד כו׳ עכ״ל, הרי בהדיא דכל ששתקו המיעוט ולא אמרו בהדיא טועין אתם שפיר נגמרה ההוראה, ולא הצריך כלל הרכנה בראש, וצריך לומר דר׳ יונתן לגמרי איתותב דלא צריך כלל שיורו כולם אף שאין שם אלא הרוב של ע״א לבד אפ״ה סגי ברוב, ודמסיק הגמ׳ ואלא מאי כל עדת אי איכא כולם הוי הוראה, היינו לאפוקי אם מקצתן אינן שם או שישנן כולם ואומרים טועים אתם או אין אני יודע דהוי כמאן דליתא אבל מקצתם ששתקו שפיר הוי הורו כולם, — ונראה קצת לסייע לדעת הרמב״ם הוא מדמייתי בתר הכי מימרא דריב״ל י׳ שישבו בדין קולר תלוי בצואר כולם ופריך פשיטא ומשני ל״צ דאפילו תלמיד היושב לפני רבו והיינו בשותק וכדפירש״י שם (בפ״ק) דסנהדרין, והשתא אי נימא דכאן בשותק הוי נמי שלא נגמרה היראה בכולם דהוי כמאן דליתי׳, א״כ מאי פריך פשיטא, הרי שפיר צריך ריב״ל לאשמעינן הוראת ב״ד הוי השותק כמאן דליתי׳ אפ״ה בדיני ממונות הקולר תלוי נמי בצוואר השותק, אע״כ דהשותק לעולם כמאן דליתי׳ דמי ונגמרה הוראה נמי על ידו ולכך שפיר פריך פשיטא והוצרך לאוקמי דאפילו תלמיד לפני רבו, מיהו לשיטת רש״י ז״ל י״ל דאפ״ה פריך פשיטא אע״ג דלעניין הוראה למסקנא נמי הוי השותק כמאן דליתא, מיהו לעניין דיני ממון פשיטא דקולר תלוי עליו נמי דלא היה לו לשתוק אלא הי׳ לו לומר להם טועים אתם שמא יחזרו בהם ועכשיו ששתק שמא סברים הם שמסכים עמהם, ולכך מוקי לה דאפילו בתלמיד לפני רבו דאם שתק אינו כלל במניינם דמה״ט למסקנא שפיר מתקיימא הוראה אף ששתקו אותם היתירים על מניין הב״ד, ואפ״ה קולר תלוי בראשו.

(ב) או שהי׳ א׳ מן התלמידים ותיקים יושב לפניהם וראוי להוראה כו׳, כ״ה גמי בברייתא דת״כ פ׳ ויקרא או שהי׳ תלמיד ותיק יושב כו׳, ובמתני׳ קתני סתם תלמיד יושב כו׳, ופריך בגמ׳ תרתי למה לן, ופ׳ הר׳ קרבן אהרן ז״ל דהיינו תלמיד וראוי להוראה ול״ל להזכיר תרוייהו, והר׳ באר שבע הקשה על זה דמתלמיד לא הוי ידעינן בראוי להוראה דסתם תלמיד דבגמ׳ הוי אינו ראוי להוראה כדתנן תלמיד שהורה ותלמיד שא׳ יש לי ללמד כו׳ וא״כ לא מצי למיתני תלמיד לחוד, גם מה משני דאי הוי תני חד ה״א דוקא דגמיר וסביר כו׳, והרי אי הוי תני תלמיד לחוד מה׳ תיתי נימא דגמיר וסביר כיון דסתם תלמיד אין משמע כן כו׳ דאי הוי תני תלמיד לחוד ודאי לא יעלה על דעת שום אחד לומר דבעינן גמיר וסביר כו׳ ע״ש שהאריך בקושיא זו, ולכך פי׳ הוא ז״ל דקושית הש״ס הוא מהכא דידע א׳ מהם שטעו, דממילא נשמע דה״ה תלמיד הראוי להוראה דלמה יגרע כו׳ עיי״ש וסיים דא׳ מהמפרשים כפי׳ הראשון הודה לו וחזר בו, ואני בעניי אומר תורה היא, ואף אם המחבר א׳ מהקדושים מגוחתו כבוד יהיה מי שיהיה הודה לו אנו אין אנו מוכרחין להודות לפי מה שזכינו לתוספ׳ דידן ובברייתא דת״כ ודאי שפיר פריך כיון דתנא תלמיד ותיק ודאי ידענו שהוא ראוי להוראה ואינו דומה כלל לשאר סתם תלמיד שבש״ס ולכך שפיר קשה תרתי למה לן, אבל מה שפי׳ הר׳ ז״ל משום ידע א׳ מהן כו׳ לעני״ד הקלושה נראה דמודה דבפשיטות י״ל דהאב״א מסנהדרין גופייהו דשקיל כמותם הוא דלא צריך לסמוך עליהם וביון דידע שטעו לא הוי עשייתו על פיהם, אבל תלמיד אף שראוי להוראה עכ״פ הוא מיכף כייף טפי להב״ד ושפיר הוי עשייתו על פיהם אף דידע שטעו ולכך שפיר צריך לאשמעינן דלא, עוד זולת זה יש לומר סברא אחרת לחלק ביניהם לפי מה דמסיק הש״ס דאע״ג דידע שטעו לא הוי מזיד דטעה וסבור שמצוה לשמוע לדבריהם, ובודאי דצריך למידק בזה דהרי באמת צריך לשמוע להם וכדפירש״י בפ׳ שופטים והוא ברייתא בסיפרא אפילו אומר על ימין שהוא שמאל ואע״ג דלפי׳ הרמב״ן והמורחי ז״ל היינו דהוא חושב כן עיי״ש, ס״ס ודאי העיקר נראה כדפי׳ מהר״ל מפראג ז״ל בס׳ גור אריה דאפילו באמת אומרים על ימין שהוא שמאל צריך לשמוע אליהם, ומי שיעשה כנגדם נעשה זקן ממרא וכדאמרי׳ בגמ׳ דפ׳ הנחנקין דאפילו הוא אומר כך אני מקובל והם אומרים כך נראה בעינינו נעשה זקן ממרא, וא״כ ודאי צריך להתבונן כאן אמאי לא מיקרי זה תלה בב״ד, וכבר הרגיש מזה בס׳ מגן

גבורים, והנלע"ד עיקר כתי' א' שהוכיח הוא ז"ל דאע"ג דודאי אסור לו לפסוק כנגדם מיהו אעפ"כ אם הם פסקו להתיר דכל שהוא יודע שאסור אפ"ה לא היה הוא צריך לעשות מעשה בעצמו ולאכול או לעשות הדבר לעצמו אלא ה"ל שלא לעשות כלל [ואף דיש לגמגם על זה מדמצינן דא"ל שמואל לרב בירושלמי (פ"ב) דמס' ע"ז אכול ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא משמע דצריך... היתר לעצמו, י"ל דבלא"ה ודאי לאו... זקן ממרא קאמר שהרי לא הי'... אלא משום דשמואל הי' יודע ודאי שהוא מותר ודרב טעה בדבר לכך א"ל כך, עכ"פ מידי הוי אמינא לא נפיק דיצטרך לעשות כמותם שלא לידון כזקן ממרא, והנה בדין זקן ממרא תנן (שם) דבעינן דוקא מופלא שבב"ד אבל תלמיד שהורה לעשות פטור כו', והשתא י"ל דאי הוי תנא ידע א' מהן שטעו, ת"א דוקא זה חייב קרבן דלא הורי מזיד כיון דטעה בזה דהי' מתפחד אם לא יעשה כמותם... קרבן ודיתבאר עוד בס"ד לקמן, ולכך לא קשיא מרישא, ועיקר הקושיא היא מסיפא למה לי תרתי תלמיד וראוי להוראה, ועמ"ש הר"ן בחידושיו למס' סנהדרין פ' הנחנקין דבהוראת להחמיר אין בעשה זקן ממרא ודוק.

(ג) א' מן התלמידים וותיקים יושב לפניהם וראוי להוראה. מבואר בסמוך קושית הש"ס דפריך תרתי למה לן ולכך משני דבחד ת"א דוקא גמיר וסביר דלמד הדבר והוא מבין דבר מתוך דבר ג"כ לכך לא הוי תולה בב"ד, אבל גמיר ולא סביר תולה בב"ד, לכך קמ"ל משנה יתירה דאפילו גמיר ולא סביר או סביר ולא גמיר נמי לא הוי תולה בב"ד, ולפי דרך הר' הק' תק נתן דילפינן תרוייהו חד מלשון תלמיד וחד מלשון ראוי להוראה, ולדרכינו דעיקר הקושיא סמך על הברייתא דידן א"כ י"ל לפי האמת נמי כיון דתנא תו שמעון בן עזאי ממילא נדע דגמיר וסביר, וא"כ נלמד ממשנה יתירא דתלמיד וראוי להוראה חד לגמיר לחוד וחד לסביר לחוד. והקשה בתוס' דא"כ ליתני תלמיד שאין ראוי להוראה לחוד, ותירצו דא"כ ה"א דגמיר וסביר ליהווי מזיד לכך אצטריך כולהו, ולפ"ז לכאורה ה"מ רבא לשנויי נמי הכי דמתלמיד דוקא אין ראוי להוראה כו', אך לפמ"ש בסמוך אבריית' א"ש דכיון דתנא תלמיד וותיק וודאי הוא גמיר וסביר, ולדרכינו זה יתיישב היא דפריך אביי לרבא, ראוי להוראה משמע גמיר וסביר, דלכאורה צריך להבין מאי היא דעתו של אביי לתרוצי מתני', אך לפ"ז א"ש דאביי אכתי לא ידע ברייתא דת"כ כדמייתי' לי' רבא לקמן, וא"כ איהו הוי מתרץ מתני' בהיפוך דתלמיד לחוד ה"א שאין ראוי להוראה דוקא אבל גמיר וסביר הוי מזיד, קמ"ל נמי דראוי להוראה, אבל רבא דידע ברייתא וסמיך עלה לא הוה מצי לשנויי הכי, אלא בהיפוך כמבואר.

(ד) וראוי להוראה כשמעון בן עזאי כו'. בגמ' אמתני' דראוי להוראה אמרי' כגון מאן וא' רבא כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא, והקשה לי' אביי כה"ג מזיד הוא והשיב לו רבא ולטעמיך הא דתני' בעשותה כו' כגון שמעון בן עזאי כו' הייכי משכחת לה דידע דאסור וקטעי במצוה לשמוע דברי חכמים לדידי נמי דטעו במצוה לשמוע דברי חכמים, וכבר דיקדקו מפרשים ז"ל מאי פריך ארבא דוקא דמזיד הוא ה"ל להקשות אפשטא דמתני' דידע א' מהן שטעו הרי מזיד הוא, ועוד קשה לי כיון דרבא ידע ברייתא א"כ גנובי גנבא למה לי' ה"ל למימר בהדיא דתניא כגון שמעון בן עזאי, ועוד קשה למה הוסיף רבא שמעון בן זומא דמה לי בן עזאי מה לי בן זומא, ואי משום דתרוייהו דנין לפני חכמים הם כדפירש"י א"כ ה"ל למיתי כל הנהו ה' חכמים דחשיב הש"ס (בספ"ק) דסנהדרין, והיותר קשה לי מה דשני רבא ולטעמיך הא דתני' כו' אלא כו' לדידי נמי דטעי כו', מה שייך ולטעמיך וכן לדידי נמי הרי דברי רבא הן בעצמן מה דתני בברייתא היינו הך גופה, והאיך יתיישב כלל לשון לדידי נמי כאילו הוא חידש לן דבר אחר מה דלא שמעי' מניה, אמנם לדרכינו הנ"ל י"ל דאמתני' דידע א' מהן שטעו ל"ק שי' דמזיד הוא דידע לשנויי כיון דהוא א' מהסנהדרין טעה ונתיירא מהם שידינוהו כזקן ממרא, וכן בתלמיד וראוי להוראה נמי הי' סבור דאע"ג דגמיר וסביר וראוי להוראה כיון דעדיין יושב לפניהם הוי תלמיד אע"ג שהגיע לכלל שנים שראוי לישב עמהם, וא"כ שפיר משכחת בי' נמי בשנתירא שידינוהו בזקן ממרא, אבל השתא פריך כגון מאן וכדפ' הר' באר שבע דכיון דראוי להוראה לא שייך לקרותו תלמיד ופירש רבא כשמעון בן עזאי, וחשש רבא דנטעה לומר דוקא בן עזאי דהיה יכול להשיב דבר לכל שואליו וכדאמרינן (בפ"ק) דקידושין, דאמר אביי הריני כבן עזאי בשוקי טבריא וכדפרש"י ז"ל שם, והריני דכגון זה מיקרי לו.. תלה בב"ד וכדאי' בירושלמי שהקשו על זה דכבן עזאי אי בשסילקן בתשובתו תיבטל הורייתן ואי בשסילקוהו בתשובתן תיבטל הורייתו ותירצו בשזה עומד בתשובתו והן עומדין בתשובתן, ולכך ה"א דוקא בן עזאי דלא הי' ירא מתשובתן וכיון דידע שטעו למה לא השיב להם, ולכך הוי לא תלה בב"ד, אבל כגון בן זומא דאע"ג דהי' חכם גדול אעפ"כ לא הי' בגדר הזה כחריפות דבן עזאי להשיב לכל שואליו שלא יוכלו לעמוד כנגדו דמה"ט לא הזכיר אביי אלא הריני כבן עזאי, וגם מצינו בחגיגה גבי נכנסו לפרדס דא"ר יהושע עדיין בן זומא מבחוץ עי"ש, א"כ ה"א... הוי תולה בב"ד לכך בא רבא להוסיף אברייתא ואשמעינן דגם זה אינו תולה בב"ד, והשתא פריך לי' אביי דכגון אלו שלא הגיעו לכלל שנים הראויין להושיב בסנהדרין ולכלל סמיכה דמה"ט נקראו סתם בן עזאי ובן זומא א"כ ודאי לא נתיירא שידינוהו כזקן ממרא דהרי תנן בהדי' תלמיד שהורה לעשות פטור נמצא חזרו קולו ופירש"י דע"י שעדיין לא הגיע לכלל שנים ואסור להורות לכך אין בעשה זקן ממרא, א"כ מזיד הוא שעשה כדבריהם ולמה יביא קרבן, והשתא צריך להבין מאי הי' בדעתו של אביי בפ' ראוי להוראה, והנראה בזה לפמש"כ (סי' ב) דאע"ג שאסור להורות נגד הב"ד אעפ"כ א"צ לעשות מעשה להקל כנגד וכ"נ מדברי הרמב"ם ז"ל בס' המצות והאריך בזה גאון זמנינו הר' שער יוסף, ומה דא"ל שמואל לרב אכול ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא כ' לחלק דרב שאני אם הוא לא הי' אוכל גם תלמידיו וכל אנשי עירו היו נמשכים אחריו והוי אושא מילתא טובא לכך אטרח עליו שמואל למיכל, והעלה עוד עפ"י דברי הרמב"ן ז"ל דדוקא כל זמן שלא נשא ונתן עמהם ונראה לו שטעו או אין רשאי לנהוג היתר עפ"י הוראתם, אבל אם נשא ונתן עמהם וביטלו את דבריו אז חייב לקבל דעתם ושוב הקשה מדברי הירושלמי שהזכרנו, ולכך העלה עוד לחלק דאם אחר שסידר טענותיו הסכימו הם לדבריו טעו ומשובשים אז אעפ"י דהוא עומד בסברתו אפ"ה מחוייב לשמוע להם, אבל אם לא יוכלו לומר שהוא טעה אלא שאף שראו דעתו נכון אעפ"כ מחזיקים בסברתם אז אין חייב ללכת אחריהם אלא ראוי להחמיר לעצמו כו' עכ"ל ועי"ש, ולפ"ז י"ל דאביי אף אם הי' יודע תוספ' דידן דנקט שמעון בן עזאי הי' סבור דרבותא היא שהי' חכם גדול להשיב לכל שואליו ומלך אלקים עמו כדא' אביי עצמו הריני כבן עזאי כנ"ל, וא"כ היינו רבותא אע"ג דודאי הם לא שיבשו את סברתו אלא אף שראו דעתו נכון אעפ"כ מחזיקים הם בסברתם, ואף דאינו מחוייב לעשות כמותם, אעפ"כ י"ל דבזה טעה שלא הי' מחלק בדבר זה שהי' סבור שאעפ"כ צריך לעשות כמותם שלא יעשוהו זקן ממרא וכהך דרב וזה ודאי שייך נמי במתני' וה"ל דאיירי ביחיד שעשה וגם עשו הציבור ע"פ הוראתם אלא הוא לבדו יש לחוש כיון... ימשכו רבים אחריו וידינוהו כזקן ממרא לכך מפני יראתו זאת עשה על פיהם ולאו מזיד הוא, אבל לרבא שפיר הקשה כיון דהוסיף עוד בן זומא, וע"כ לאו הריבותא משום תשובתם על כל החולק כנ"ל, אלא הריבותא היינו מגודל חריפתם עדיין לא הגיעו לכלל שנים ואין להם להתיירא מלהעשות זקן ממרא וא"כ שפיר קשה במאי... דמזיד הוה, ולכך דייק רבא ולא השיב לו מתוספ' דידן דתני בה נמי שמעון בן עזאי אלא השיב לו מברייתא דת"כ פ' ויקרא, דהמעיין שם יראה דנישנית בה הך ברייתא תרי זימני, בתחלה (בסי' ג') תניא בעשותה מי' התולה בב"ד פטור כיצד כו' וותיק ויושב כו' בן עזאי כו', ואח"כ תניא אתה או' כו' ועדיין אני אומר מיעוט הקהל שעשו חייבין שאין צי' מביאין עליהן פר אכל רוב הקהל כו' ת"ל עם הארץ כו', ותו תניא אח"כ (בסי' ח) בעשותם התולה בעצמו חייב כו' או תלמיד שהוא יושב לפניהם כו' בן עזאי והלך ועשה ע"פ יכול יהא פטור ת"ל בעשותה ע"כ, והדבר תמוה למה נשנית ב' פעמים והר' קרבן אהרן ז"ל שתק ולא פירש וגם לא הגיה לומר דטעות הוא, והנלע"ד דודאי לאו טעות הוא, אלא דרישא דתנא ג' מיעוטים נפש תחטא בעשותה ומבואר בגמ' דכר' יהוד' אתי ופוטר יחיד שעשה בהוראת ב"ד לגמרי ועל זה נבנה הברייתא הראשונה ביחיד שעשה ולא עשה שאר הציבור אלא הוא לבד וכפשטה דמשנתינו דכר"י אתיא כדאמר שמואל, אבל בהך דתני' אח"כ הך ברייתא ועדיין אני אומר כו', דמבואר בגמ' דלאו כר' יהודה אתיא אלא כרבנן וז"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב א"כ ממילא הא דתני בתר הכי לא אירי כלל ביחיד שעשה לבדו ע"פ ב"ד אלא שעשו נמי כבר רוב ציבור או כולם ע"פ ב"ד, וזה ידע שטעו ואעפ"כ עשה על פיהן ולכך אם יחיד הוא שאינו תלמיד חכם הוא פטור מלהביא חטאתו דנגרר עם הציבור ומתכפר לו בפר העלם שיביאו, אבל אם הוא א' מהם או ת"ח כשמעון בן עזאי וכדומה חייב בקרבן בפני עצמו כדפ' הרמב"ם ועיין במפרשים שכ' לפרש בן מחלוקת דרב ור' יוחנן, עכ"פ כי כן שפיר השיב רבא ולטעמיך הך ברייתא תקשה במאי טעה זה, דאין לתוש שיעשוהו זקן ממרא כהך דרב במ"א דהתם הוי החשש שמא ימשכו רבים אחריו, משא"כ ברייתא קמייתא דת"כ דע"כ איירי ביחיד לבדו שעשה וכל הצבור לא עשו כהוראת ב"ד, א"כ כאן ודאי לא היה לו לטעות ולפחד שאם לא יעשה כהוראתם ידינוהו כזקן ממרא שלא ימשכו רבים אחריו דכיון... לא שמעו הרבים לדברי ב"ד ולא עשו כמותם א"כ מהי תיתי יתחייב זה יותר מכולם ולא הי' לו להתיירא מדין זקן ממרא ושפיר מקשה לרב נמי בממה טעו, וע"כ תצטרך לומר דאף בלא דין זקן ממרא טעה וסבור דעכ"פ מצוה היא לשמוע לדברי ב"ד אפילו אם אומרים על ימין שהוא שמאל, וא"כ לדידי נמי דאוקימנא אף בתלמיד שלא הגיע לכלל שנים ואעפ"כ י"ל דטעה דסבור דעכ"פ מצוה לשמוע להם אף להקל, ודוק.

(ה) והלך ושגה על פיהם, צריך לדקדק מאי הלך כדדייקינן בגמ' (דרפ"ג) דקידושין ועמ"ש הר' תי"ט ז"ל שם ודלא כה"ר ב"ש שם שכ' כאן דלאו דוקא ועמ"ש עליו ה"ר שער יוסף כאן, ומיהו בהך בבא ודאי א"ש דכיון דידע שטעו הרי לא באמת הלך על פיהם אלא מדעת עצמו אף דטעה וסבור מצוה לשמוע דברי חכמים, מ"מ כיון דידע דאסור שפיר מיקרי הלך לעצמו, אפ"ה אפשר דרישא דמתני' נמי מתיישב בהכי ורבותא אשמעינן ביחיד העושה על פיהם, אע"ג דהוא ידע שטעו וא"כ הוי עשייתו לעצמו ולא העיקר על פיהם אפ"ה מיקרי תולה בב"ד ופטור דכיון דלא גמיר ולא סביר לא הוי ידיעתו ידיעה כדכ' הרמב"ם ז"ל (בפי"ג) מה' שגגות דעם הארץ אין ידיעתו באיסורין ידיעה ודאית, ודוק.

(ו) ה"ז חייב מפני שלא תלה בב"ד, שפיר הוי בכלל נפש א' בעשותה כיון דידע שהוא אסור אלא ששגג וסבור מצוה לשמוע דברי חכמים, ודבר זה טעות הוא אצלו מדעת עצמו לכך חייב קרבן יחידי כשבה או שעירה, וקשה לי למאי דא"ר נחמן א' שמואל אמתני' זו ד"ר מאיר, דא"כ למה יתחייב כאן קרבן, דהרי בפסחים פ' ואלו דברים ס"ל לר"מ במתני' אף השוחט בשבת לשם אימורי ציבור פטור ואמרי' עלה בגמ' פוטר הי' ר"מ אף חולין ששחטן לשם פסח דכל הטועה בדבר מצוה אע"ג דלא עשה מצוה ואע"ג דלא... פטור, וא"כ כאן נמי זה שטעה וסבור מצוה לשמוע דברי חכמים הרי הוי טועה בדבר מצוה, ואע"ג דלא עשה מצוה אפ"ה למה יתחייב לר' מאיר, ואפשר לענ"ד לומר דאה"נ דאכזית ראשון שאיכל אינו חייב אבל כיון שאכל כזית ראשון דכבר קים לפי טעותו המצוה לשמוע לדברי חכמים להורות שהוא היתר, ולא היה צריך לאכול יותר, אלא דהא בטעותו סבור כיון דאשתרי לי' כזית א' אשתרי לי' טפי, ובזה לא הוי טועה בדבר מצוה וחייב קרבן, וממוצא דבר יתיישב לן נמי הך דירושלמי שהזכרנו לעיל דא"ל שמואל לרב אכול ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא והזכרנו בה נמי קצת דברי גאון זמנינו הר' ושער יוסף נרו, ולדברינו אלה י"ל עוד, דרב שלא היה רוצה לאכול כלל, לכך כפה אותו שמואל דלכל הפחות יאכל כזית א', אבל אחר כזית ראשון באמת א"צ לאכול ואין לו לאכול.

(ז) הורו ב"ד ועשו כל הקהל או רובן ע"פ בזמן שהורייתן הוריי', שהיא הוראה הראוי' להתחייב עלי' כדמפורש בגמ' שטעו בדבר שאין הצדוקים מודים בו, ויאמרו בהדי' שהלכה למעשה כן הוא ומותרים אתם לעשות, וגם הם היו כולם ראויים להורות, ובירושלמי התנו עוד דאין חייבין אא"כ הי' להם ידיעה בתחלה דידעו בדבר זה אסור, ואח"כ נתכסה מהם, וילפו לה מדכתיב ונעלם מכלל דידעו, ולמאן דלא דריש (בפ"ק) (בפ"ב) דשבועות ונעלם מכלל דידע, יליף לה מדכתיב ונעלם דבר דידעו מתחלה עיי"ש, מיהו הרמב"ם לא הזכיר תנאי זה (בפי"ב ובפי"ג), ואפשר דדחי להך דירושלמי מתוספ' דלקמן (סי' לג) דהורו ב"ד שהוא מוצאי שבת ואח"כ זרחה חמה דפטורין משום דאין זה הוראה כו' כדיתבאר לקמן בעזה"י ומייתי לה בגמ' ותיפוק לי' דזה לא ידעו בתחלה אם יום הוא או לילה, אע"כ דלא בעינן כאן ידיעה בתחלה.

(ח) ב"ד פטורין והעושין על פיהם מביאין פר, בבא זו תתפרש בפשטות דתיתי כר' יהוד' דס"ל י"ב שבטים מביאין ולא ב"ד, דכר' מאיר לא מצי אתי דהרי ס"ל ב"ד מביאין ולא ציבור, אלא ודאי דאתי כר' יהודא, או כר"ש וכדנוכיח לקמן בס"ד, אלא דא"כ צריך לדקדק דלדידהו הרי כל שבט מביא ובדעשו כל הקהל יביאו י"ב או י"ג פרים ולמה תנא מביאין פר, י"ל דלכל שבט קאמר דמביאין פר, וכלפי דתנא סיפא העושין מביאין כשבה או שעירה דהיינו נמי לכל א' וא' נקט נמי כאן סתם פר.

(ט) אין הורייתן הוראה, אם לא היתה הוראה שהורו כדין הצריך לעניין, כגון שלא הורו כולן או שהורו ולא הורו הלכה למעשה שלא אמרו מותרין אתם לעשות, או שמקצתן לא היו ראויים להוראה, או שטעו בדבר שהצדוקים מודים בו או שהורו לעקור את כל המצוה, דכל זה לא הוי הוראה כלל לא להתחייב עלי' פר העלם, ולא להקרא היחיד העושה תולה בדעת ב"ד דכיון שאין כאן הוראה

ממילא אין כאן דעת ב"ד, ולכך כל העושה על פיהם חייב כשבה או שעירת חטאת יחיד בפני עצמו.

(י) ב"ד מביאין פר כו', כאן ודאי יש ט"ס דכיון דאין כאן הוראה ודאי לכ"ע אין כאן פר, וכבר הזכיר הר' פני משה ז"ל בתוספותיו דבתוספ' יש ט"ס, ויש לפנינו ב' דרכים להגיה, או דנחליף גי' רישא לדהכא, ודתיתי כר' שמעון דס"ל שבטים מביאין וב"ד ג"כ מביאין, וא"כ יהי' הגי' ברישא ב"ד מביאין פר והעושין ע"פ מביאין פר והיינו דהויא הוראה, וכאן דלא היתה הוראה יהי' הגי' ב"ד פטורין והעושין מביאין כשבה או שעירה, וזה היתה גי' נכונה מבלי צורך להגיה הרבה אלא חילוף קצת, אלא דא"כ נצטרך להגיה ולהחליף תבבי דסיפא בב' וג' שבטים נמי, גם אין זה מכעין הברייתא הנשנית בירושלמי דמשמע מינה דכללא כייל דכל שב"ד וציבור חייבין פר, אין היחיד מביא כשבה ושעירה, וכל שאין ב"ד וציבור חייבין אז היחידים חייבין כשבה ושעירה ולכך נראה יותר לאוקמה התוספ' כר' יהודא, ואיירי שהב"ד נמי עשו עם הציבור, ולכך אם היתה ההוראה כדינה קמל"ן ברישא דב"ד פטורין והעושין דהן ציבור מביאין פר דהיינו לכל שבט ושבט כדאמרן, וכאן ט"ס הוא וצ"ל אין הורייתן הוראה ב"ד מביאין והעושין ע"פ מביאין כשבה או שעירה, כלומר דבין ב"ד בין הצבור כל א' וא' חייב להביא כשבה או שעירה כדין הוראת יחיד כיון דלא היתה כאן הוראת ב"ד, וכיון דב"ד ג"כ חטאו ועשו לכך הם נמי מביאין חטאת יחיד כל א' וא' מהם.

(יא) הורו ב"ד ועשו ב' או ג' שבטים או רובן, רובן של ב' שבטים או של ג' הוו כאילו עשו כל הב' או הג' שבטים דכלל גדול הוא רובו ככולו, אמנם לענ"ד צריך לחקור על שורש הדבר מנלן, אף דידעינו בכל התורה אולינן בתר רובא היינו לעשות כפי הרוב אבל מנלן דרובו הוי ככולו, [ועמ"ש הר"י אזולאי נר"ו בס' שער יוסף בענין עיר הנידחת ושבט א' למה דתנן (פ"ק) דסנהדרין אין דנין לא השבט כו' עיי"ש], והנלע"ד מדכתיב בתורה וכל ישראל ישמעו ויראו וגם גבי הקהל כתיב בבוא כל ישראל וגו' אע"ג דאי אפשר דלית בהו חולים וחיגרים שאין יכולין לבוא, ואית נמי בהו חרשים ושוטים שאין להם שמיעה וראיי', ואעפ"כ קרי לי' כל ישראל דרובא ככולה, ובזה יש ליישב לענ"ד הקלושה בסוגיא (דף ה) דאמרי' לר"י ור"ש מנא להו דשבט א' איקרי קהל וליליף לה מדכתיב ויעמוד יהושפט בקהל יהודא וירושלים, ופריך עלה דילמא דוקא תרי שבטים דהיו בנימין נמי, ומסיק ר' אחא ב"י מקרא ביעקב ונתתיך לקהל עמים, ויש לדקדק כיון דע"כ צריך לקרא דאורייתא א"כ למה מביא הש"ס כלל תחלה קרא דדברי הימים, אף דלפירש"י ז"ל יש ליישב דאכתי איצטריך קרא קמא דלא נימא י"ב שבטים דוקא עיי"ש, מ"מ כבר הקשה הגאון מהרש"א ז"ל על פירש"י ופי' פי' אחר עיי"ש דא"צ לקרא קמא כלל, ועוד יפלא יותר על הרמב"ם דלא הזכיר אלא קרא דד"ה בקהל יהודא, וכבר האריכו המפרשים ז"ל כל צורכם, אמנם לענ"ד הקלושה י"ל עפ"י דרכינו דודאי צריכינן לקרא קמא דמקרא דיעקב אף דנדע השבט א' איקרי קהל מ"מ עדיין נימא די לנו בחידוש זה דשבט א' יהא נקרא קהל, אבל אין לך בו אלא חידושו דדוקא השבט כולו ולא רובו דדוקא בכל ישראל נימא רובו ככולו אבל לא בשבט אחד דמקרא דיעקב נמי לא שמענו אלא כל השבט דהרי ביעקב יצא כל השבט ועל זה נאמר לו לקהל עמים, אבל רובא לא, לכך צריכינן עיקר לקרא דיהושפט דודאי מיסתבר דמסתמא נשארו קצת אנשים מיהודא ובנימין שהיו חולים וחיגרים ושאר אונסין שלא באו שם ואעפ"כ קרי להו קהל אלמא דרובו דשבט א' ככולו דכיון דידעינו דשבט א' מיקרי קהל, ומציינו התם דעכ"פ רוב ב' שבטים איקרי, תו ודאי אין לחלק דה"ה דרובו דשבט א' נמי איקרי קהל, וזה ברור.

(יב) ב' או ג' שבטים כו' שהורייתן הוראה ב"ד פטורין והעושין על פיהן מביאין פר, הא ודאי לא תיתי כר' מאיר דלדידי' אין חייבין אלא ברוב כל ישראל ואז ב"ד חייבין, וכר' שמעון נמי לא תיתי דלדידי' ב"ד נמי חייבין עם הציבור, וגם לא תיתוקם כהשב"א דס"ל ו' שבטים מהם רובו של קהל, ונימא דה"ה ב' וג' שבטים נמי, דז"א דבירושלמי מבואר דרשב"א דוקא במחצית השבטים שהן ששה אמר ולא בפחות מיכן וכבר הזכירו כן המפרשים, ועוד דרשב"א כיון דמשום ר' מאיר קאמר לה א"כ הא דמחייב הייבו ב"ד ולא ציבור וכדיתבאר בס"ד לקמן (סי' מו) עיי"ש, וכאן תנא דב"ד פטורין והעושין מביאין, ולכך נראה העיקר דאתיא כר' יהודא דס"ל כל שבט ושבט איקרי קהל וכשחטאו ב' שבטים או ג' מביאין פרים ב' וג' והיינו דדייק תנא דידן והעושין ע"פ מביאין כלומר כמניין העושין אם ב' שבטים מביאין ב' פרים ואם ג' מביאין ג', וכדתניא בברי' בגמ' (דף ה) חטאו ב' שבטים מביאין ב' פרים חטאו ג' מביאין ג' פרים, ור' יהודא היא כמבואר שם בהדי', אלא דקשה דהרי ס"ל לר"י גרירה דאף כל השבטים שלא חטאו מביאין אף ע"י שבט א' שחטא, וכבר הקשה הגאון מהרש"א ז"ל כעין זה על רש"י ז"ל דכ' דאשמעינן דלא נימא ב' שבטים סגי להו בפר א', ותי' הוא ז"ל דאיירי בשחטאו שלא עפ"י ב"ד הגדול אלא בב"ד של שבטים, וכבר הקשה עליו גאון זמנינו בס' שער יוסף מדתנא סיפא דברייתא בד' שבטים דין דגרירה מכלל דבהוראת ב"ד הגדול איירי, ובתוספ' דידן יוקשה יותר דמדחני הורו ב"ד משמע דבב"ד הגדול איירי דומיא דאינך בבי, אמנם יראה מזה להצדיק דברי רבינו הגדול הרמב"ם (בפי"ב) כ' דין דגרירה בשבט אחד שחטא דוקא כשאותו השבט הוא רובו של קהל דאז שאר השבטים מביאין נמי על ידי, וממילא משמע דכשאינן רובו של קהל אין מביאין אלא שבטים החוטאין, וא"כ תוספ' דידן ובברייתא דבגמ' יפורשו בשאינו רובו של קהל לכך סגי להו בב' או ג' פרים, ובטעם דברי הרמב"ם ז"ל כבר האריכו בזה המפרשים ז"ל למעניתם, ולענ"ד דנפקא לי'..., ויתורץ בזה עוד קושיא התוס' דר"א אייטינגין ז"ל דהקשה אדבעא הש"ס ב' שבטים הוא דמייתי אבל שבט א' כו' ה"מ למיבעי' נמי אדתני' בברייתא לר"י ב' שבטים מביאין ב' פרים כו', ולפמ"ש י"ל דהך ברייתא דאיירי במיעוט קהל כדאמרן וליכך אין בהו גרירה א"כ פשיטא בשבט א' דליכא גרירה במיעוט הקהל, והש"ס הכי מיבעי לי' כיון דס"ל לר"י ד' שבטים שהן ריב השבטים אף שהן מיעוט הקהל אמרי' גרירה, אם כן ה"ה בשבט א' והוא רוב הקהל נמי איכא גרירה, ועל זה פשט לו דאיכא גרירה, אמנם לאו כ"ע שווין בזה דכבר הביא הר' שער יוסף ז"ל בשם הר' המאירי ז"ל כ' בהדיא דבשבט א' נמי איכא גרירה אף שאינו רובו של קהל, ולפ"ז תוספ' דידן אין לה פתרון, אא"כ נפרשה בב"ד של אותן השבטים שהורו וכר' יהודה דאמר השבטים מביאין אבל שאר השבטים פטורין.

(יג) ב"ד פטורין כו', אע"ג דהם בעצמן עשו נמי כשבטים שלהן, אפ"ת פטורין דמתכפרין עם פר של שבטן.

(יד) אין הורייתן הוראה ב"ד חייבין והעושין על פיהן מביאין כשבה כו', כשחסר מהוראתן א' מהתנאים שהזכרנו (סי' ז) או לא הוי הוראה ואין כאן אלא שגגת מעשה לכך בין ב"ד שעשו בעצמן בין כל השבטים העושין חייבין להביא כל א' וא' כשבה או שעירה.

(טו) עשו על הוראת עצמן פטורין על הוראת כהן משיח חייבין, כשב"ד הורו ועשו הם עצמם עם הקהל, פטורין הב"ד מלהביא קרבן דמתכפרים בקרבנות שמביאין הציבור וכדר' יהוד' דלעיל, אבל אם הב"ד לא הורו אלא הכהן משיח הורה והתיר, ועשו הב"ד עם הציבור על פיו, אז בין ב"ד בין ציבור כל א' וא' חייב להביא קרבן יחיד דאין כאן קרבן ציבור להתכפר בו דאין הציבור מביאין אלא על הוראת ב"ד ולא כשעשו על הוראת כהן המשיח, כדאמר' בגמ' הוראה דתלוי בב"ד, ואמרי' נמי בירושלמי (רפ"ב) אף הורה הוא ועשו אחרים יכול יהא חייב א"ל אשר חטא וכ"ה בגמ' אלא דכל זה לכאורה כבר שמעינן ממתני' ומבבות הקודמות, לכן יש עוד לפרש עפ"י מה דפריך בגמ' (פ"ב דף ז) אדתנן חטא בפ"ע המשיח מתכפר לו בפ"ע היכי דמי אי דהוא מופלא והן אינן מופלאין פשיטא דמתכפר לו בפ"ע דהוראה שלהן לאו כלום היא כיון שלא הי' המופלא עמהן, ואי דאינהו מופלאין ואיהו לאו מופלא אמאי מתכפר לו בפ"ע הרי הוראה דידי' לאו כלום היא, ולכך הוצרך לאוקמה דאיהו מופלא והם נמי מופלאין עיי"ש, ולפ"ז ה"נ יש לפרש כאן עשו על הוראת עצמן דהן מופלאין טפי מהכהן הגדול, אז הוי הוראתן הוראה מעליא, ומביאין כל העדה פר העלם דבר לכך ב"ד עצמן פטורין דמפטרי בחטאות הקהל, אבל אם הוא מופלא והן אינן מופלאין א"כ עשיית העם הי' על פי הכהן וגם עשיית ב"ד על פיו כיון דהוראתן לאו הוראה היא, לכך ב"ד נמי חייבין כשבה או שעירה לחטאת יחיד ככל העם.

(טז) הורו ב"ד וא' מהם אינו שם פטורין, דלכך כתיב ואם כל עדת ישראל ישגו להורות דאי איכא כולם הוי הוראה ואי לא לא הוי הוראה, והקשה הר' באר שבע ז"ל דל"ל קרא הרי בכל הדינין דבעי סנהדרי גדולה צריך שיהיו כולם ביחד וכן בשאר כל הדינים צריך להיות ביחד הדיינין הצריכין לאותו הדין לשנלך אחר הרוב ואי לא לא הוי רובא כיון דלא הוי הרוב מתוך כולם עכ"ל, ולענ"ד דודאי בדיני נפשות או בשאר דבר גדול אין עושין אא"כ יהיו כולם ביחד משא"כ בהוראת איסור ויתיר כשאותן שיש שם מסכימין כולם על דבר אחד והם הרוב של ע"א למה לא נעשה כמותם והרי אף אם יחלוקו עליהם חבריהם אשר בחוץ אעפ"כ יהי' הלכה כמותם, והגע עצמך הרי דרשינן אל יחסר המוג שלעולם לא יחסרו שיעור סנהדרי קטנה שהן כ"ג ואם לאו אין א' רשאי לצאת, ואם נימא דלא יהי' הוראתן בשום דבר מהני אם אין כולם כאן א"כ אותן כ"ג שנשתיירו מה יתנו ומה יוסיפו הרי הם כלא היו, אלא יחדיו, ודוקא לענין זקן ממרא פרכינן בגמ' דסנהדרין (פ"ק דף י"ד) אי דנפוק מקצתן דילמא הנך דאיכא קיימו כוותי' והיינו משום דהם העיקר שהם בלשכת הגזית, וגם בלאו הכי אם ישאו ויתנו יחדיו שמא גם אותן שכאן מבחוץ יודו לחבריהם ולדברי הזקן ממרא, משא"כ בסתם הוראה שהורו אותן שבפנים ולא הי' ביניהם מחלוקת, ומכ"ש אם אחר כך גם אותן שלא היו שם לא נחלקו עליהם ודאי הוי הוראה גמורה לכל דבר, ולכך כאן שפיר צריך קרא דאעפ"כ אם טעו בהוראה זו, אין מביאין פר דגזירת הכתוב הוא דדוקא כל העדה ישגו, אף כי ראיתי בס' מגן גבורים שאין דעתו מסכמת בזה הנלע"ד כתבתי והמעיין יבחר.

(יז) רבי א' אי' אני עד שיהא מופלא שבהן, אז אם אינו שם פטורין אבל אם א' משאר הב"ד שלא הי' שם שפיר הוי הוראה להתחייב עליה, ומשמע לכאורה דמיסתבר לי' דקרא דכל עדת אין מקפיד אלא על המופלא, אבל בשאר לא מיסתבר דיעכב כאן טפי מבכל דוכתי, אבל על המופלא יש עיכובא דיהא להם ממי ללמוד, ולפ"ז ממילא מוכרח דרבי ס"ל כרבנן דכל סנהדרי גדולה היא של ע"א והמופלא הוא מכלל הסנהדרין, דאי לר' יהודא דס"ל דסנהדרי גדולה היא של ע' ותו לא, והמופלא אינו מכלל הדיינין א"כ ליכא למילף מכל עדת למופלא כיון דהוא אינו בכלל העדה, אלא ע"כ דאיהו בכלל העדה, וכ"כ בברייתא דת"כ פ' ויקרא דמופלא שאינו שם אמעיט נמי מקרא דכל עדת ישראל, אמנם בירושלמי נראה דטעמא דרבי הוא מדכתיב אם מעיני העדה בעשתה, מי שהוא עינים לעדה דהיינו המופלא [וכן הבין הר' בעל חפץ ה' בפי' הירושלמי וכ"פ הר' פני משה ז"ל אלא דהר' בעל שער יוסף לא פי' כן בדברי הירושלמי עיי"ש], עכ"פ לפ"ז הי' אפשר לומר דבירושלמי באו לפרש אף אי יסבור רבי כר' יהודא דסנהדרי גדולה אינה אלא ע' והמופלא אינו מן המניין, ולכך לא מצי ממעט לי' מכל עדת, ולכך מיעטו מקרא דמעיני, והתם בירושלמי מוקי מתני' בשלא הי' מופלא שם כרבי, אבל בגמ' דידן פירש ר' ששת וכן תנא דבי שמואל טעמא דמתני' דלא הי' מופלא שם משום דאין זה הוראה דה"ל ללמוד ממנו, ומשמע נמי דאתי' ככ"ע מדלא הזכירו דאתי' כרבי דוקא, ונראה מה שהכריח כן להש"ס שלנו, הוא מברייתא דת"כ שהזכרנו דממעט נמי מופלא מקרא דלכל עדת, והשתא אי נימא דאתיא כרבי דוקא, וס"ל דהמופלא בכלל סנהדרין, קשה הרי סתם סיפרא ר' יהוד' ואיהו ס"ל דהמופלא אינו בכלל הסנהדרין ולכך מסתברא להש"ס דילן, דמתני' תיתי אף כרבנן, ומודו דמופלא מעכב מסברא שהי' להם ללמוד ולכך מעכב אף שאינו ממניין הסנהדרין כדפירש"י ותוס' ז"ל דהתוס' ז"ל פי' (בפ"ק) דסנהדרין (דף טז) דתיתי כר' יהוד' דס"ל דהמופלא אינו מהמניין, ורש"י ז"ל במכילתין בא לבאר דתיתי כרבנן נמי דבעלמא הוי המופלא מהמנין, וכאן אירע כגון שהי' זקן או שאין לו בנים ולכך עם כל גודל חכמתו לא יוכלו להושיבו למנותו עמהם אלא יהי' ע"א מבלעדו ואפ"ה עכ"פ ילכו לאור תורתו [וזהו הנלע"ד בכוונת רש"י ז"ל], ועכ"פ תיתי אף כרבנן דרבי, והא דפליגי כאן בתוס' רבי ורבנן י"ל דפלוגתייהו הוא כשהוא ממניין הסנהדרין, דרבנן סברי דאיכא קפידא בכל מי שיחסר מהמניין הכל אימעיט מכל עדת, ורבי לא מיסתבר לי' דיהא קפידא בחסרון א' מהשאר אלא בחסרון המופלא דוקא, ויליף לי' מכל עדת והיינו דיסבור כרבנן דהמופלא הוי מכלל הסנהדרין, ובברייתא דת"כ י"ל דתיתי כרבנן דרבי ועיקר קרא אתי לכל א' מהסנהדרין שיהיו כולם שם שיהיו ע"א שלמים, אלא דיליף מינה נמי דאף אם הע"א שלימים אעפ"כ כשאין המופלא שם כגונא דאמרן, נמי אין זו הוראה הראויי' לכל ישראל דמסברא הוא דהי' להם ללמוד, ואפשר דסובר בזה נמי מדרשת הירושלמי ויליפינן מדכתיב התם מעיני העדה מי שהוא עינים לעדה, וכדמטין דברי הרמב"ם ז"ל, ועי"ל כיון דמצינו דאף למאן דפליג ארבי איכא נמי קפידא במופלא א"כ יש לאוקמה בברייתא דת"כ בסתמא כר' יהודה, והיינו כיון דמצינו בתוספ' (פ"ז) ובירושלמי (פ"א) דסנהדרין דבשאר ב"ד של כ"ג נמי הי' שם מופלא, וכיון דס"ל לר' יהודא שבט שעשה בהוראת בית דינו חייב, א"כ בכה"ג אתי לומר דבעינן נמי המופלא שבהן הורה, ובהנך בתי דינים שפיר מיסתבר דאף ר' יהוד' מודה דהמופלא הוא ממניין הסנהדרין דדוקא בסנהדרי גדולה דכתיב בהדיא שבעים איש לכך ס"ל המופלא דהוא במקום משה אינו מן המניין כמו דמשה לא היה ממניין הע', משא"כ בסנהדרי קטנה מהי תיתי דהמופלא לא יהא בכלל המניין, וא"כ שפיר למד ר' יהוד' נמי דבסנהדרי של א' מהשבטים שהורה ודאי צריך שיורה המופלא נמי מדכתיב כל עדת דכל עדה צריך ועיקר הקפידא היא בהמופלא, ומיהו רישא דהברייתא דת"כ ודאי לאו ר' יהוד' היא דקתני דוקא ב"ד של כל ישראל שבלשכת הגזית, והרי לר' יהודא חייב אף ב"ד של שבט א', ובדברי הרמב"ם לענ"ד יש

לצדד פנים לכאן ולכאן עם כל מה שהאריכו המפרשים ז"ל בכוונתו עדיין אין מבורר דעתו בשחסר א' מן הב"ד שאיננו המופלא אם מעכב או לא, ואין להאריך אלא שמדבריו בפי' המשנה ובפתיחתו שם נראה דמעכב, ויש לכוון לזה כוונתו בחיבורו נמי אף כי אינו מבואר שם.

(י"ח) חומר בהוראה שאין בד"נ ובד"נ שאין בהוראה, לאו חומרא וקולא קאמר, דהרי בד"נ כל כמה דמתקיים הדין הוי טפי חומרא על הגידון דחייב על פיחם, אלא ה"פ דמעלה יש יותר בהוראה דלא תתקיים לקרות הוריית ב"ד בלי אותו התנאי מה שאין בד"נ דשם שפיר מתקיים אף זולת שיתקיים אותו התנאי, אלא דצריך להבין דלכאורא תנא לא חשיב אלא החומר שבהוראה מה שאין בד"נ דיורו כולם וב"ד שבשלכת הגזית, ועדיין לא שמענו מה חומר יש בד"נ מה שאין בהוראה, והגלע"ד דבבא קמייתא דחשיב לחומר בהוראה מבד"נ היא גופא יש בה חומר בד"נ מה שאין בהוראה, והיינו דתנא שבהוריה עד שיורו כולן, ואם הורו כולן תיכף על דבר אחד להתירו הוי הוראה בין להתחייב ב"ד וציבור בין לפטור יחיד העושה על פיהן, אבל בדיני נפשות כשראו ב"ד כולן לחובת אז לא הוי דין ופוטרין אותו כדא"ר כהנא (ספ"ק) דסנהדרין (פ' כן הרמב"ם (ברפ"ט) מהל' סנהדרין משום דבעינן נמי והצילו העדה והגי לא מצי חזו לי' זכותא.

(י"ט) שבהוריה עד שיורו כולן כאחד ובד"נ הולכין אחר הרוב, כדכתיב אחרי רבים להטות, אבל כאן גלי קרא כל עדת ישראל דבעינן שיורו כולם, ומזה משמע דכשאחד מהם לא הורה כמותם בטלה כל ההוראה, ותיקשי לכאורה ממתני' קמי' דידע א' מהן שטעו ועשה על פיהם הוא חייב, אבל שאר העושין פטורין, אלמא דהוי הוראה, אמנם יתיישב לפמ"ש בס' מהר"ל בן חביב בשו"ת בקונטרס הסמיכה לפרש דעת הרמב"ם דאם חלק א' מהב"ד עליהם אז לא הוי הוראה וכדתנן נמי במתני' דאמר להם טועין אתם, אבל כל שישבו קצתם ושתקו אף שלא הרכינו בראשם שפיר הוי כמו הורו כולם ולזה נתכוין הרמב"ם שכ' הורו כולם או רובן, ובזה נתיישב מה שהקשה הר' באר שבע ז"ל דה"ל להש"ס לסייע לר' יוחנן דאמר עד שיורו כולם מהך תוספ' דהכא, דממילא א"ש דאיהו הוי מצריך שיורו כולם בהדי' כדאמר עד שישבו כולם, ולזה אין לו ראיי' מהך תוספ' דידן, ובהכי נמי איתותב, ובס' חק נתן האריך בזה, ובס' מגן גבורים עיד יותר מאריך בטירחא, ללא צורך כיון שכל עיקר דבריהם ניתנו על היסוד של הגאון מהר"ל חביב ז"ל, ובאמת אפשר לצדד גם רש"י ז"ל, כן במתני' דא"ל טועין אתם, ודלא כדהזכרנו בדעתו בשם הר' באר שבע לעיל (סי' א), אבל דבריו ז"ל (בדף ג) גבי אי איתא לכולהו ניראין טפי כדברי הר' ב"ש ז"ל.

(כ) שבהוריה עד שיורו ב"ד שבלשכת הגזית, דאף אם הורו ב"ד הגדול לא הוי הוראה להתחייב עליו כשהורו חוץ ללשכת הגזית אלא בעינן דוקא שיורו כשישבו בלשכת הגזית, ובירושלמי הל' א גרסי' עד שתהא הוראה מלישכת הגזית, ומפרש ר' יוחנן (או ר' יוסה) טעמא דהך תנוי' דכתיב מן המקום ההוא אשר יבחר ה' והיינו לומר דילפי' בגו"ש דבר דבר מזקן ממרא דבעינן המראתו דוקא בב"ד שבלישכת הגזית מקרא דהמקום ההוא וגו', ה"נ כאן, וכן פירשו המפרשים וכבר הי' גלע"ד מזה לומר דתנא דמתני' דילף מקרא דכל עדת ישראל דבעינן סנהדרי גדולה, ע"כ דלא ס"ל כהך תנא דהכא דא"כ לא הוי צריך למילף מהך קרא אלא כולה ה"מ למילף מהך גו"ש דכיון דבעינן בלישכת הגזית ממילא ידענו דהיינו סנהדרי גדולה כי התם נמי, שוב כן ראיתי להר' פני משה ז"ל בתוספותיו וכ' עוד דהך מ"ד ס"ל כר' אשי בגמ' דילף הא דבעינן ביטול מקצת וקיום מקצת מגז"ש זו דדבר דבר מזקן ממרא, אבל לאינך אמוראי דלא ילפי מהך גז"ש ה"נ דפליגי אדרישא דהכא, אמנם קשה לי על זה מברייתא דת"כ פ' ויקרא דתני' אי מה עדה להלן בכ"ג אף כאן בכ"ג ת"ל עדת ישראל העדה המיוחדת שבישראל ואיזו זו סנהדרי גדולה היושבת בלישכת הגזית ע"כ, והרי חזינן הך תנא דמצריך נמי לישכת הגזית ואפ"ה יליף סנהדרי גדולה מכל עדת, ואי איתא דתיפוק לי' כולי' מגז"ש דדבר דבר, ולכנלע"ד דאין זה מוכרח די"ל אף מאן דלא יליף גז"ש זו, אפ"ה מצריך לישכת הגזית, בשנדקדק דבפ' זקן ממרא כתיבי תרי קראי וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה', ועשית עפ"י הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר, ותרי קראי ל"ל ולכך י"ל דחד דרשינן לי' באם אין עניין לזקן ממרא תנהו עניין להכא בהוריי', ולכך דיקדקו בירושלמי דמכלתין ודפסחים (פ"ז הל' ו) ונקטו הך קרא דמן המקום ההוא דהוא קרא בתרא דמיותר ותנהו עניין להכא [אף כי דבמתני' דפ' הנחנקין גבי זקן ממרא נקטו נמי הך קרא, מ"מ בגמ' מברייתא דהתם דיקדקו ונקטו קרא קמא דאל המקום עיי"ש ומזה י"ל דבמתני' לאו דוקא הוא אי נמי אילו לא נאמר קאמר], ואע"ג דידעינן לישכת הגזית, ודייק איצטריך קרא להצריך ב"ד הגדול כיון דכתיב אל יחסר המזג דסגי כשנשתייר לפעמים בישיבת הלשכה כ"ג כנגד סנהדרי קטנה, א"כ הא דכשהורו בשעה ההיא נמי הראה להתחייב עלי', לכך עדיין צריך למילף מכל עדת ישראל דבעינן הסנהדרי גדולה יהיו שמה, ולפ"ז עכ"פ אין הכרח דאיכא מאן דפליג אתנא דידן, ואף דלכאורה הי' נראה דר' יהוד' ודאי פליג כיון דמחייב על ב"ד של א' מהשבטים שהורה, א"כ לא מצריך לישכת הגזית בודאי שהפ' שמה ישבו כסאות למשפט ב"ד הגדול ולא לב"ד של שבטים, אכן בירושלמי דפ' כיצד צולין (שם) מבואר דר' יהודא נמי אית ליה הכא לעניין גרירה כיון דבב"ד של שבטים אין השאר נגררין להביא, אבל כשעשה שבט א' עפ"י הוראת ב"ד שבלישכת הגזית, אית לי' גרירה לחייב עליו כל השבטים כדמסקינן נמי בגמ' דידן, וא"כ אין לנו ראייה ברורה דפליג אדהכא, אמנם לפי גי' הירושלמי שלפנינו במכילתין (הל' ב והל' ד) בהך דרבי דלעיל דגרסי' אין לך מעכב אלא מופלא של ב"ד בלוד [והר' פני משה הגיה בלבד] אך לגי' שלפנינו נראה דאשמעינן דאף כשישבו הב"ד בלוד נמי הוי הוראה להתחייב עלי' ול"ד לישכת הגזית, ואם כל זה אין זה מספיק לראייה ברורה דגימא דזה טעמו דהרמב"ם ז"ל דלא הזכיר לישכת הגזית, ועמ"ש הר' שער יוסף נר"ו.

(כא) ובד"נ נוהגין בכל מקום, והיינו כל זמן שב"ד יושבין בלישכת הגזית נוהגת סנהדרין בכל מקום.

(כב) יחיד שהורה עצמו על פיו ה"ז חייב וכו', נראה דכ"ש שהורה על פי עצמו ה"ז חייב, והיינו מה דתנן במשנה קמייתא זה הכלל התולה בעצמו חייב, ואמרינן עלה בגמ' לאתויי מבעט בהוראה, ופירש"י ז"ל שרגיל להיות מבעט בהוראה ואינו חושש להוראתם, א"כ עכשיו שעשה כהוראתם לא בשביל הוראתם עשה כן אלא שגם דעת עצמו כן הוא וכן פי' הר' ברטנורא ז"ל, וז"ל הרמב"ם בפי' המשנה, התולה בעצמו ואפילו לא היה ברור אצלו שטעו אלא שאין דרכו שיעשה על הוראתם אלא הטוב בעיניו, וג"כ לא נתברר אצלו ביטולו ונשאר הדבר אצלו כאילו לא הורו כו' עכ"ל, מבואר מזה דאין ברור אצלו שטעו הב"ד, אבל ג"כ אין ברור אצלו שלא טעו, וא"כ האיך עשה כמותם, וכיון שאעפ"כ עשה כמותם הרי לא הוי שב מידיעתו, ולמה יביא קרבן על עשייתו זאת, ואפשר דס"ל ז"ל כיון שלא עשה אלא מספק, ואילו הוה ידע ודאי דטעו ב"ד לא היה עושה כן שפיר הוי שב מידיעתו ומביא קרבן, ויותר נראה בדעתו ז"ל דכאן נמי איירי שטעה וסבור מצוה לשמוע דברי חכמים, דאף שאין דרכו לעשות על פי הוראתם כשנראה לו בודאי שאין הדין כמותם, אבל כאן שנסתפק בזה היה סבור דמספק מצוה לעשות כמותם ובזה הוי שוגג להתחייב קרבן, עכ"פ איך שיהיה ברור מלשון הרמב"ם דאיננו כפירש"י ז"ל שהזכרנו, ודלא כדכ' בהגהת באר שבע להשוותם יחד, ועוד בה שלישי' דעת הרמב"ם ז"ל בחיבורו שכ' ואכל חלב לא מפני הוראתם אלא מפני שהוא מותר בדעתו ופי' הר' הכ"מ ז"ל דהיינו מבעט בהוראה שאומר שלא היה צריך להוראתן שכבר היה יודע שהוא מותר, ופי' זה נראה היותר בתוספ' זו, מיהו תתיישב נמי לפירש"י והרע"ב ז"ל, אך לא לפי פי' הרמב"ם במשנתנו, ואפשר דמפני תוספ' דידן חזר בו בחיבורו לפרש פי' המתיישב יותר בה, אבל אי הוי כוונתו בפירושו כפירש"י לא היה צריך לחזור בו מפני התוספתא.

(כג) שנא' והנפש אשר תעשה ביד רמה, לכאורה דברים תמוהין הם, דהך קרא במזיד כתיב ולא מייתי קרבן, והיה נראה להגיה דצ"ל שגא' נפש אחת תחטא בשגגה, דממעטינן מיניה לר' יהודא יחיד שעשה בהוראת ב"ד דפטור, וממילא משמע דכל שלא עשה עפ"י ב"ד אלא עפ"י עצמו חייב, ולרבנן נמי עכ"פ מישתמע מקרא לחייב העושה עפ"י עצמו, אמנם עדיין אין ברור דמגלן דזה מיקרי עפ"י עצמו כיון דהב"ד נמי הורו, לכנלע"ד דיש לקיים הגי' שלפנינו והכי יליף מדכתיב בפ' שלח לך תורה א' יהי' לכם לעושה בשגגה דיביא קרבן וסמיך לי' והנפש אשר תעשה ביד רמה, וכתב והנפש וי"ו מוסיף על עניין ראשון לומר לך דמשכחת מי שעושה קצת כמו ביד רמה דהוא מבעט בהוראה ועושה עפ"י עצמו דחייב נמי קרבן.

(כד) האוכל שקצים זה מומר כיצד מומר כו', בגמ' דמכילתין (פ"ג דף יא) גרסי' אכל חלב זה מומר ואיזהו מומר כו', ומפרשינן עלה בגמ' דה"ק אכל חלב לתיאבון הרי זה מומר, אבל להכעיס דיש לו התירא ואכיל איסורא זה מין ואיזה מומר דבסתמי' נמי הוי מין זה האוכל גבילות וטריפות שקצים ורמשים דהן דברים שהנפש קצה בהן ודאי להכעיס עושה מסתמא כו', ועכ"פ איך שיהיה לכאורה תוספ' דידן תמוה האיך תנא כאן ברישא דבאכילת שקצים הוי מומר הרי בסיפא תנא דהוי מין משום דלהכעיס עושה, אמנם אחר העיון יתיישב, דודאי בסיפא דקתני לי' דומיא דגבילות וטריפות ורמשים איירי כולהו בשהנפש קצה בהן, וכדכ' התוס' ז"ל נמי בכעין זה (בפ"ג) דשבועות (דף כד) דכמה שקצים ורמשים איכא דלא חזו לאכילה טפי מגבילה מוסרחת, עיי"ש בד"ה אלא כדרבא, אבל כאן ברישא דייק תנא דידן ולא הזכיר רמשים אלא שקצים בלבד ובזה ודאי יש לפרש כשאין הנפש קצה בהן כדמוכח בגמ' דפ' בן סורר (דף ע) כדאמרינן אכל בשר עוף אין נעשה בן סורר ומורה ופרכינן מדתנן אכל גבילות וטריפת שקצים ורמשים, ופירש"י סתם שקצים היינו עופות טמאים דכתיב בהם שקץ הם ורמשים הם שרצים כו' עכ"ל, והרי בידוע כמה עופות טמאים שאין הנפש קצה בהם דהרי עולין בכל יום על שלחן מלכים, והייגו דתנא כאן דהוי מומר לתיאבון, וממוצא דבר ייתיישב לן הא דאקשי התוס' ז"ל מה דמסקינן באוכל שקצים ורמשים הוי מין מהא דתניא אכל פרעוש א' או יתוש א' אין זה מין אלא מומר דלא הוי להכעיס דאמר אטעום טעם דאיסורא, דא"כ בכל שקצים ורמשים נמי, ותירצו התוס' ז"ל (בפ"ב) דע"ז (דף כו) דזה דוקא באוכל פרעוש א', אבל באוכל הרבה שקצים ורמשים זה אחרי זה דכבר טעם טעמא דאיסורא ועדיין אוכל לכך הוי מין, והקשה הר' לחם סתרים דא"כ אדתנא רישא חלב ה"ז מומר ליפלוג וליתני בדידי' אכל שקץ א' ה"ז מומר דבעי למיטעם טעמא דאיסורא, אכל הרבה שקצים ה"ז מין, ועיי"ש ובס' ריח שדה ובס' שער יוסף מה שתירצו, ולדידן י"ל דאי הוי תני רישא שקץ א' הוי מומר, ה"א דבהרבה לעולם הוי מין אף בעופות שאין הנפש קצה, לכך תנא בבריתא דבגמ' חלב להורות דכל שאין הנפש קצה בו אף שאוכל הרבה אינו אלא מומר, ותנא דידן פריש דבריו טפי דאף בשקצים בכה"ג אינו אלא מומר וכדאמרן ועמ"ש לקמן בסמוך (סי' כו) בס"ד לתרץ עוד בזה.

(כה) כיצד מומר האוכל גבילות וטריפות שקצים ורמשים כו', הזכרנו בסמוך משמי' דגמ' דמה מסתמא הוי מומר להכעיס והוי מין והייגו דמורידין אותו לבור, ושחיטתו אסורה כשחיטת עכו"ם [ונלע"ד דלזה נמי כיוון רש"י ז"ל דשחיטתו כשחיטת עכו"ם ומ"ש ושחיטתו לע"א לאו דוקא אלא כשחיטת עובד ע"ז והר' באר שבע ז"ל עמד על לשון רש"י ז"ל הזה עיי"ש] וכן ספר תורה שכתב, נמי אין נראה דישרף אלא יגנז כ"ב לכאורה מלשון הש"ך ז"ל (י"ד רס"י רפא) אבל מלשון רש"י ז"ל בפ' אין מעמידין (דף כו) נראה דישרף וז"ל דכיון דאוכל להכעיס ודאי אין כוונתו אלא לע"ז, מיהו כל זה למ"ד אוכל גבילות להכעיס הוי מין, אבל למ"ד דאינו מין אלא מומר, כבר פירשו התוס' דה"ק התנא אוכל חלב סתם הוי מומר לתיאבון ואין מורידין אותו לבור ומכריזין על אבידתו, אבל אוכל גבילות כו' הוי מומר להכעיס ואין מכריזין על אבידתו ומורידין אותו לבור, ומיהו אנן קי"ל, דלהכעיס הוי מין, ועמ"ש בזה הר' כסף משנה הל' רוצח (פ"ה), ולענד"נ הטעם משום דסתמא דגמ' פריש הכי לברייתא הכי נקטינן, ומיהו לעניין שחיטה אף בסתמא דאמר עשה לתיאבון ולא להכעיס נמי שחיטתו אסורה, כדפ' רמ"א בי"ד (סי' ב).

(כו) גבילות כו', שמתה מחמת חולי וכן טריפה כמו שנשברה מפרקתה ומתה ואוכלת ואינה ראויי' לאכילה כ"כ התוס' (בפ"ב) דע"ז וה"ה נמי לשקצים ורמשים בכה"ג דמאיסי, לכך הוי מין כול', ופרכינן בגמ' מדתניא אכל פרעוש או יתוש א' דאין זה מין אלא מומר ומשני התם דאמר בעי למטעם טעמא דאיסורא ולאו להכעיס הוא, והקשו התוס' ז"ל (בפ"ב) דע"ז דאכתי מ"ש מדהכא דגימא נמי הכי, ותירצו דהך דאכל פרעוש א' איירי דאמר בהדיא דעושה למטעם טעמא דאיסורא, אי נמי דהכא קתני שקצים ורמשים דמשמע הרבה בזה אחר זה דמקמייתא כבר טעים טעמא כו' עכ"ל, ולכאורה הני תרי תירוצים סתרי אהדדי דלתי' הא' דבפרעוש א' הוי מומר הייגו בדאמר דוקא, א"כ בדלא אמר כו', אף בפרעוש א' הוי מין וא"כ הך דהכא דאיירי בשלא אמר למה נקט שקצים ורמשים טובא הרי אף בחד הוי מין, והגלע"ד בכוונת דבריהם ז"ל דתרוייהו סברות צריכי להדדי, והוא דודאי מסתמא לא משתכח באכילת פרעוש א' דיהא כוונתו למטעם טעמא דאיסורא דמה טעם יהא נרגש בפרעוש א' דהרי הוא קטן מאוד ומי יוכל להרגיש טעמו, ולכך מסתמא הוי מין אא"כ אמר בהדיא שעושה למיטעם טעמו, אבל כשאוכל איזה פרעושים ביחד דשפיר יוכל לטעום הטעם שלהם אז נוכל לתלות כן ולא הוי מין, אא"כ אוכל הרבה יתר ממה שצריך לטעום טעמם או שאוכל זה אחר זה, או הוי מין מהא דתניא אכל פרעוש א' או יתוש א' אין זה מין אלא מומר דלא הוי להכעיס דאמר אטעום טעם דאיסורא, דא"כ בכל שקצים ורמשים נמי, ותירצו התוס' ז"ל (בפ"ב) דע"ז (דף כו) דזה דוקא באוכל פרעוש א', אבל באוכל הרבה שקצים ורמשים זה אחרי זה דכבר טעם טעמא דאיסורא ועדיין אוכל לכך הוי מין, והקשה הר' לחם סתרים דא"כ אדתנא רישא חלב ה"ז מומר ליפלוג וליתני בדידי' אכל שקץ א' ה"ז מומר דבעי למיטעם טעמא דאיסורא, אכל הרבה שקצים ה"ז מין, ועיי"ש ובס' ריח שדה ובס' שער יוסף מה שתירצו, ולדידן י"ל דאי הוי תני רישא שקץ א' הוי מומר, ה"א דבהרבה לעולם הוי מין אף בעופות שאין הנפש קצה, לכך תנא בבריתא דבגמ' חלב להורות דכל שאין הנפש קצה בו אף שאוכל הרבה אינו אלא מומר, ותנא דידן פריש דבריו טפי דאף בשקצים בכה"ג אינו אלא מומר וכדאמרן ועמ"ש לקמן בסמוך (סי' כו) בס"ד לתרץ עוד בזה.

(כה) כיצד מומר האוכל גבילות וטריפות שקצים ורמשים כו', הזכרנו בסמוך משמי' דגמ' דמה מסתמא הוי מומר להכעיס והוי מין והייגו דמורידין אותו לבור, ושחיטתו אסורה כשחיטת עכו"ם [ונלע"ד דלזה נמי כיוון רש"י ז"ל דשחיטתו כשחיטת עכו"ם ומ"ש ושחיטתו לע"א לאו דוקא אלא כשחיטת עובד ע"ז והר' באר שבע ז"ל עמד על לשון רש"י ז"ל הזה עיי"ש] וכן ספר תורה שכתב, נמי אין נראה דישרף אלא יגנז כ"ב לכאורה מלשון הש"ך ז"ל (י"ד רס"י רפא) אבל מלשון רש"י ז"ל בפ' אין מעמידין (דף כו) נראה דישרף וז"ל דכיון דאוכל להכעיס ודאי אין כוונתו אלא לע"ז, מיהו כל זה למ"ד אוכל גבילות להכעיס הוי מין, אבל למ"ד דאינו מין אלא מומר, כבר פירשו התוס' דה"ק התנא אוכל חלב סתם הוי מומר לתיאבון ואין מורידין אותו לבור ומכריזין על אבידתו, אבל אוכל גבילות כו' הוי מומר להכעיס ואין מכריזין על אבידתו ומורידין אותו לבור, ומיהו אנן קי"ל, דלהכעיס הוי מין, ועמ"ש בזה הר' כסף משנה הל' רוצח (פ"ה), ולענד"נ הטעם משום דסתמא דגמ' פריש הכי לברייתא הכי נקטינן, ומיהו לעניין שחיטה אף בסתמא דאמר עשה לתיאבון ולא להכעיס נמי שחיטתו אסורה, כדפ' רמ"א בי"ד (סי' ב).

(כו) גבילות כו', שמתה מחמת חולי וכן טריפה כמו שנשברה מפרקתה ומתה ואוכלת ואינה ראויי' לאכילה כ"כ התוס' (בפ"ב) דע"ז וה"ה נמי לשקצים ורמשים בכה"ג דמאיסי, לכך הוי מין כול', ופרכינן בגמ' מדתניא אכל פרעוש או יתוש א' דאין זה מין אלא מומר ומשני התם דאמר בעי למטעם טעמא דאיסורא ולאו להכעיס הוא, והקשו התוס' ז"ל (בפ"ב) דע"ז דאכתי מ"ש מדהכא דגימא נמי הכי, ותירצו דהך דאכל פרעוש א' איירי דאמר בהדיא דעושה למטעם טעמא דאיסורא, אי נמי דהכא קתני שקצים ורמשים דמשמע הרבה בזה אחר זה דמקמייתא כבר טעים טעמא כו' עכ"ל, ולכאורה הני תרי תירוצים סתרי אהדדי דלתי' הא' דבפרעוש א' הוי מומר הייגו בדאמר דוקא, א"כ בדלא אמר כו', אף בפרעוש א' הוי מין וא"כ הך דהכא דאיירי בשלא אמר למה נקט שקצים ורמשים טובא הרי אף בחד הוי מין, והגלע"ד בכוונת דבריהם ז"ל דתרוייהו סברות צריכי להדדי, והוא דודאי מסתמא לא משתכח באכילת פרעוש א' דיהא כוונתו למטעם טעמא דאיסורא דמה טעם יהא נרגש בפרעוש א' דהרי הוא קטן מאוד ומי יוכל להרגיש טעמו, ולכך מסתמא הוי מין אא"כ אמר בהדיא שעושה למיטעם טעמו, אבל כשאוכל איזה פרעושים ביחד דשפיר יוכל לטעום הטעם שלהם אז נוכל לתלות כן ולא הוי מין, אא"כ אוכל הרבה יתר ממה שצריך לטעום טעמם או שאוכל זה אחר זה, או הוי מין מהא דתניא אכל פרעוש א' או יתוש א' אין זה מין אלא מומר דלא הוי להכעיס דאמר אטעום טעם דאיסורא, דא"כ בכל שקצים ורמשים נמי, ותירצו התוס' ז"ל (בפ"ב) דע"ז (דף כו) דזה דוקא באוכל פרעוש א', אבל באוכל הרבה שקצים ורמשים זה אחרי זה דכבר טעם טעמא דאיסורא ועדיין אוכל לכך הוי מין, והקשה הר' לחם סתרים דא"כ אדתנא רישא חלב ה"ז מומר ליפלוג וליתני בדידי' אכל שקץ א' ה"ז מומר דבעי למיטעם טעמא דאיסורא, אכל הרבה שקצים ה"ז מין, ועיי"ש ובס' ריח שדה ובס' שער יוסף מה שתירצו, ולדידן י"ל דאי הוי תני רישא שקץ א' הוי מומר, ה"א דבהרבה לעולם הוי מין אף בעופות שאין הנפש קצה, לכך תנא בבריתא דבגמ' חלב להורות דכל שאין הנפש קצה בו אף שאוכל הרבה אינו אלא מומר, ותנא דידן פריש דבריו טפי דאף בשקצים בכה"ג אינו אלא מומר וכדאמרן ועמ"ש לקמן בסמוך (סי' כו) בס"ד לתרץ עוד בזה.

ביאורי תוספתא

שקצים דמשכחת לפעמים דהוי מומר כגון באכילת איזה פרעושים ביחד דכוותנתו למיטעם הטעם, אפ"ה משכחת דהוי מין והיינו באוכל בוא"ז או שאוכל יתר משצריך לטעם, ובדברי הר' באר שבע ז"ל נראה דלגי' דמכילתין הוי כתי' קמא דהתוס' ז"ל עיי"ש ולפמ"ש תרווייהו צריכי אהדדי, וממוצא דבריהו יתישב עוד קושית הר' לחם סתרים שהזכרנו בסמוך (סי' כד) דאדתנא רישא דברייתא חלב ה"ל למיתני שרץ א' הוי מומר כו', דלפמ"ש אדרבה מצינו בהיפוך לפעמים דבשרץ א' יהא טפי מין מבהרבה שרצים כגון פרעוש א' וכדומה לו מהקטנים מאוד, ודברי הרמב"ם בהל' רוצח הן סתומים בכל זה.

(כז) והאוכל בשר חזיר, בגמ' ל"ג ליה, וטעמא דתנא דידן נראה כיון דסתם ישראל מאיס להו בשר חזיר וכדאמרי' בעלמא אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר אלא אפשי ואבי שבשמים גזר עליו, אלמא דסתם אדם מישראל מאוס עליו בשר חזיר ומה שאוכלו הוי להכעיס, מיהו לדינא צ"ע.

(כח) והשותה יי"נ, אע"ג דהוא דבר שאין נפשו של אדם קצה בו כדאמרי' בגמ' (ספ"ה) דבכורות, אפ"ה כיון דפקר כולי האי לשתות יין שנתנסך לפני ע"ז הוי מומר להכעיס והוי מין, כ"כ הר' שער יוסף בשם הרא"ש ז"ל שכ' כן בשם הרמ"ה ז"ל, ובגמ' גרסי' אכל נבילות וטריפות כו' ושתה יי"נ, ומזה כ' בס' מגן גבורים לפרש דעשה כולם ביחד וקמ"ל דמשום יי"נ לחוד לא הוי מומר להכעיס עיי"ש, ולא עיין בדברי התוס' דבכורות (שם) גם גי' התוספ' שלפנינו דגרסי' והשותה יי"נ מבואר דאדרבה ביי"נ לחוד נמי הוי מומר להכעיס.

(כט) והמחלל את השבת, בפרהסיא אף בפעם אחת הוי כמומר להכעיס והוי מין, וס"ל להך תנא כתנא דברייתא דריש מס' חולין ומייתי לה בעירובין בפ' הדר דחמירא ליה שבת כע"ז משום דכי הדדי נינהו דהמחלל שבת כופר במעשה בראשית, וחמורה ע"ז שהמודה בה ככופר בכל התורה כולה, והכי קיל"ן לדינא.

(ל) והמנסך, לע"ז, אף בציגעא ואף בפעם א' כדכ' הש"ך ז"ל (י"ד סי' ב), ובגמ' דהתם נמי נקט מומר לנסך יין כו', ולאו דוקא נקט מנסך דה"ה כל עבודת שעבד בהן לע"ז דהוי מומר והיינו דנקטו הפוסקים סתם מומר לע"ז ודנקט התנא מנסך הייגו לרבותא אע"ג דהיא עבודה קלה שנעשית בנקל אף בשיכשוך מעט אפ"ה הוי מומר גמור וכך זבח וזורק ומקטיר דמחזו טפי בפרהסיא, דהוי מומר גמור, ובגמ' דהכא ובע"ז ליתא להני תרתי משום דפשיטא ליה טפי מאינך.

(לא) ר' יוסי בר"י או' אף הלובש כלאים, מפירש"י ז"ל מבואר דקאי אריש דאינו מומר להכעיס ולא הוי מין אלא מומר וקמל"ן ריבר"י דאף הלובש כלאים הוי מומר, ואמרינן בגמ' דאיכא בנייהו דריבר"י ות"ק דלת"ק דוקא באיסור דאורייתא כגון חלב ושקצים הוי מומר וכ"ה בשעטנז דאורייתא אבל בשעטנז דרבנן לא הוי מומר, וריב"י ס"ל דאף בשעטנז דרבנן הוי מומר, ולפ"ז בסתמא נמי אינו אלא מומר, מיהו בדידעינן דעביד להכעיס ודאי הוי מין, אבל הרא"ש כ' בשם הרמ"ה דקאי אסיפא דאף הלובש כלאים מסתמא הוי מין, כיון דלית ביה הנאה טפי מבשאר בגדים, והרמב"ם כ' בהל' רוצח (פ"ה) דהלובש כלאים להכעיס הוי מין, משמע דדוקא בדידעינן בודאי דהוא להכעיס אבל בסתמא לא וכפירש"י ז"ל, וכ"נ קצת דאל"כ מאי פריך הש"ס מאי ביניהו הו"ל דפליגי בדבר שאינו מאוס, ובמחלוקת דת"ק וריבר"י אין מדברי הרמב"ם הכרעה הלכה כמי.

(לב) רשב"א או' אף העושה דבר שאין היצר תאב לו, לכאורה קשה דהיינו ת"ק דס"ל דאוכל נבילות כו' מסתמא הוי מין משום שהנפש קצה בהן, מיהו אפשר לומר דרשב"א בא להוסיף אף דברים שאין הנפש קצה בהן שאינן מאוסים אלא שאעפ"כ אינו חשובין בטעמן ואין הנפש מתאווה להן, נמי הוי מין, וכעין מה דכ' רמ"א בהגה (י"ד סי' ב) באוכל נבילות שלא לתיאבון ושלא להכעיס נמי הוי מין אי נמי י"ל דת"ק לא איירי אלא בדבר מאכל דהנוף נהנה בו, ואתי ריב"י להוסיף [לדעת הרמ"ה דבסי' הקודם] אף הלובש כלאים דהיא נמי דבר שהנוף נהנה בו עכ"פ, ואתי רשב"א להוסיף אף העושה כל דבר בלי תאוות היצר אף שאין גופו נהנה בו נמי הוי מין, אמנם לשיטת רש"י דבסמוך וכתבנו שכ"נ דעת הרמב"ם נמי דריב"י דקאמר אף לא קאי אסיפא אלא אריש דלא הוי אלא מומר, א"כ י"ל דרשב"א נמי אף דקאמר קאי אריש, דאף דבר שאין היצר תאב לו, אפ"ה אינו אלא מומר ולא דפליג לגמרי את"ק באוכל נבילות וכו', דא"כ ה"מ בש"ס לאוקמי ברייתא דאכל פרעוש א' כו' כרשב"א אלא דבדברים המאוסים לגמרי מודה לת"ק דהוי מין אבל בדברים שאינן מאוסים כל כך ואפ"ה אין היצר תאב להם ס"ל לרשב"א דאינו אלא מומר.

(לג) הורו ב"ד שהוא מוצאי שבת ואח"כ זרחה החמה אין זה הוראה אלא טעות, דאין זה העלם דבר אלא טעות כסבורים שבא לעולם דבר שלא בא דהא לכ"ע גליא השתא דבטעות הויא, לכך אין מביאין פר העלם דבר ואין היחיד העושה על פיהם פטור אלא כל א' וא' מביא כשבה או שעירה, גמ' ופירש"י ביבמות (פ"י דף צב) וכ"פ הרמב"ם ועמ"ש לעיל (סי' ז) בס"ד.

(לד) הורו ב"ד לעקור את כל הגוף, כשהורו לעקור מצוה שלימה איכא תרי טעמי לפטורה, חדא כדממעט מדבר ולא כל הגוף, וחדא משום דהוי דבר שהצדוקים מודים בו ואין זה הוראה אלא שכחה, והא דאיצטריך למעט' מדבר ולא כל הגוף הייגו בדבר שאין הצדוקים מודין בו כגון בתו מאנוסתו, או אם חמיו ואם חמותו, והא דלא [תנא] להו תנא דידן הייגו משום דבעי לאשכוחי קיום מקצת וביטול מקצת, ובהנהו משכחת לה כגון דאמרי דאסורין בביאה גמורה כדרכה ולא בהעראה או שלא כדרכה, הזה כבר נשמע ממתני' דקתני יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור, ואותיבנה דהרי שומרת יום נמי כתיבא בהדיא, והוצרכנו לשנויי דאמרי העראה אין אסור אלא בנדה ולא בשומרת יום, א"כ ה"ה בהנהו דבתו מאנוסתו ואינך נמי בהעראה הוי קיום מקצת, לכך בא תנא דידן לאשמעינן מילתא חדתא, דבהנהו דחשיב חלב ודם אף דאמרו אין נוהגין אלא בשלמים ועקרו להו מחולין לגמרי וכן בפיגול אע"ג דעקרו ליה משאר קדשים לגמרי, אפ"ה אין זה עקירת כל הגוף אלא הוי קיום מקצת וביטול מקצת יחייבין עליו.

(לה) הורו לבטל מקצת כו' כיצד אמרו יש דם אבל אין חייבין אלא על דם הקרב לשלמים, דכי כתיב אזהרת הדם בין בפ' צו בין בפ' ראה גבי שלמים הוא דכתיב, ובגמ' דכריתות (פ"ה דף כב) תניא כל דם למה נאמר לפי שנא' כי הדם הוא בנפש יכפר אין לי אלא דם קדשים דם חולין כו' מניין ת"ל כל דם, והצדוקין אין מודין בדרשא זו, ודרשי לי' לדם התמצית לחוד, ודע דה"ה דה"מ לאשכוחי ביטול מקצת דהורו שדם שחיטה אסור אבל דם הלב מותר וכדכ' הרמב"ם אלא תנא רבותא קמ"ל דאע"ג דהתירו כל דם חולין אפ"ה אין זה עקירת כל הגוף וכדאמרן בסמוך.

(לו) יש חלב בתורה אבל אין חייבין אלא על חלב הקרב לשלמים, כדתני' בת"כ ומייתי לה בגמ' דפסחים פ' ואלו עוברין (דף מג) כי כל אוכל חלב אשר יקריבו ממנה קרבן כו' אין לי כו' חלב חולין מניין ת"ל כי כל עי"ש, והצדוקין לא דרשי כי כל.

(לז) יש פיגול בתורה אבל אין חייבין אלא על פיגול שבשלמים, דעיקר פיגול כתיב בשלמים ובתודה דהיא נמי מיקרי שלמים, ובת"כ פ' צו דרשינן אי לא נאמרו אלא ללמד שאין חייבין כרת אלא על השלמים מניין לרבות כל הקדשים ת"ל וינזרו מקדשי בני ישראל, וזה כתיב גבי טומאה, והדר ילפינן נותר בגז"ש דחילול חילול מטומאה ופיגול בגז"ש דעוון עוון מגותר וכדפרש"י (בפ"ד) דזבחים (דף מד), והצדוקים אין מודים בגז"ש זו.

(לח) אבל אין חייבין כו', כל הנהו אין חייבין דתנא לאו דוקא נינהו אלא דהורו ב"ד מותר לגמרי כמבואר בגמ' דריש מכילתין דלא הוי הוראה עד שיאמרו ב"ד מותרין אתם לעשות, וה"נ כאן דהורו דבשאר קדשים מותר הפגול לגמרי, ואע"ג דאמרי' (בספ"ק) דזבחים דאף מאן דלא מיחייב בפיגול בדבר שאין קרב על מזבח החיצון מ"מ מודה דפסול מקל וחומר משלא לשמו דכשר בשלמים ופסול בחטאת כ"ש פיגול דפסול בשלמים דפסול בחטאת, י"ל דהצדוקים לא מודו בק"ו זה דאיכא למיפרך מה לשלא לשמו שנוהג בד' עבודות, ואע"ג דכ' התוס' שם דאיכא למילף פיגול מבנייהו דשינוי קדש ושינוי בעלים ע"ש, מ"מ הצדוקים לית להו למילף במה הצד.

(לט) שנא' דבר נא' כאן דבר ונא' להלן דבר, בזקן ממרא, ומסייע לר' אשי דפריש הכי בגמ' (דף ד) דבמתני' תנן סתם שגא' דבר ומפרש עלה בברייתא דדילמא דבר כולי דבר משמע, ומשני דיליף מנעלם דבר ומפרשי אמוראי אי דקרינן בי' ונעלם מדבר דהייגו מקצת דבר דוקא, או מדכתיב מכל מצות ה' וכתיב מצות בחד וי"ו דמשמע מצוה א' יעכבו על מקצתה ור' אשי קאמר דיליף מגז"ש כתנא דידן, והא דלא מפרשי אינך אמוראי נמי הכי נראה דתליא במחלוקת דהך דידן דיליף מזקן ממרא תיתי כר' יהוד' דאמ' בגמ' דסנהדרין (פ"י דף פז) דאין נעשה זקן ממרא אלא בדבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, דהייגו מקצת דבר, אבל ר' מאיר ס"ל התם דאין חייב אלא על דבר שחייב על זדונו כרת ושגגתו חטאת, משמע דבהא חייב אף בעקירת כל הדבר ולכך ליכא למילף מהתם, דאע"ג דבתפילין אמרינן התם דאין חייב על עקירת כל הגוף מ"מ בשבת שזדונו כרת ושגגתו חטאת משמע דחייב אף בעקירת כל הגוף כנראה מדברי הרמב"ם ז"ל (בפ"ד) מהל' ממרים, לכך צריך למילף כאן מנעלם מדבר או מכל מצות, ובתוס' של מה"ר אלי' ז"ל כתבו דכאן אין לומר דוקא כולי דבר, דכתיב מכל מצות ה' וכיון דבעינן דבר שאין הצדוקין מודין בו, אי לא יתחייב אלא העוקר כל הגוף הרי לא משכחת לה אלא בבתו מאנוסתו או אם חמיו ואם חמותו שאין הצדוקין מודין בהם עכ"ל, ולכאורה תיקשי דא"כ ל"ל כלל קראי וגז"ש למילף מקצת דבר תיפוק לי' משום דבכולי דבר לא משכחת בכל מצות דבר שאין הצדוקין מודין אלא הנך תרתי בתו מאנוסתו ואם חמיו וחמותו, אך באמת י"ל דלאו כללא הוא דבאמת משכחת לה בשאר מצות נמי, וכדכ' כבר בס' מגן גבורים דמשכחת נמי בפיטום הקטורת דהורו דנעשה מד' סממנים הכתובים בהדי' וא"כ מי שיפטמנו מי"א סממנים לא יתחייב כרת וחטאת, וכן בשמן המשחה דהורו דקנמן בשם אינו אלא ר"נ מנה ומי שיפטמנו בת"ק מנה לא יתחייב, וכן שהתירו אשת אביו לאחר מיתת אביו עכ"ל, ולענ"ד משכחת לה תו באמו שאינה אשת אביו דילפינן בפ' ד' מיתות דורש מדכתיב אמך היא לעשות אמו שאינה אשת אביו כאשת אביו, ואינהו לא דרשי הך דרשא וילפי נמי אזהרה מעונש דאין בה אזהרה ג"כ, דשפיר טפי הוי עקירת כל הגוף, וכן משכחת במולך שפירשו מזרעיך לא תתן להעביר למולך לאעברא בארמיותא וא"כ למולך עצמו למ"ד דלאו ע"ז הוא אין בו כרת וחטאת, וא"כ עכ"פ שפיר משכחת שיהא כולי דבר, ושפיר איצטריך לימוד למילף דקרא דוקא מקצת דבר קאמר, וכוותת התוס' ז"ל הוא דלא תיקשי דאימא קרא אתי לרבות מקצת דבר נמי וה"ה כולי דבר נמי, ולכך תירצו דהתיבת אי מסברא החיצונה לא היינו יודעין אלא כולי דבר שפיר הוי מיסתבר לומר דקרא אתי לרבות מקצת דבר נמי, אבל כיון דמסברא חיצונה ודאי מיסתבר טפי לרבות מקצת דבר מכולי דבר, דאף דבכולי דבר משכחת נמי בכל מצות כדאמרן דהיינו במקצתו, מ"מ במקצת דבר ודאי משכחת שפיר טפי בכל המצות א"כ מסברא חיצונה נדע לכל הפחות מקצת דבר ככל דבר, וא"כ כי כתיב קרא למקצת דבר, היינו לומר דדוקא מקצת דבר ולא כל הדבר.

(מ) אתה אומר דבר מקצתו ולא כולו או אינו אלא כולו, מקשה אהכא ואהתם דמגלן התם למעט כולי דבר ולמילף הכא נמי למעט כולי דבר, ודילמא התם נימא לחייב הזקן ממרא על עקירת כל הגוף וכאן נמי נילף מינה לחייב על עקירת כל הגוף, ואיצטריך גז"ש דלא נימא לפטור בכולי דבר משום דלא משכחת לה בכל המצות ממש כסברת התוס' הנ"ל ולכך משני דזה אינו דע"כ הזקן ממרא אינו חייב בעקירת כל הגוף.

(מא) ת"ל בין דם לדם ולא כל דם וכו', דדוקא בעקירת מקצת איירי, הקשה הר' באר שבע דלמה לן הך גז"ש ותיפוק לי' מדכתיב כי יפלא דדוקא בדבר המופלא, ואי דעקירת כל הגוף אין זה דבר מופלא דזיל קרי בי רב הוא כו' עכ"ל, ולפמ"ש בסמוך (סי' לט) דטובא משכחת עקירת כל הגוף שאינן דבר פשוט א"כ א"ש דשפיר צריך גז"ש, ובגמ' דאמרו מה להלן מן הדבר ולא כל הדבר עי"ל דסמך נמי אהך לימוד דבין דם לדם וכו' דאל"ה דילמא מן הדבר אתי לארויי דאפילו מקצת דבר וכ"ש כולי דבר אבל כיון דכתיב בין דם וכו' אלמא דדבר דוקא מקצת ולא כולי דבר, ומינה נילף לדהכא דדבר אינו אלא מקצת דבר דוקא, ומזו נתיישב לענ"ד קצת מה שהרגישו המפרשים ז"ל.

(מב) בין דין לדין ולא כל הדין כו', בברייתא דפ' הנחנקין (שם) דרש בין דם לדם דם נדה דם זבה ודם לידה בין דין לדין בין דיני ממונות לדיני נפשות ודיני מכות בין נגע לנגע בין נגעי בתים לנגעי אדם ובגדים, משמע דפליג אדרשה דהכא, וא"ש לפמ"ש בסמוך (סי' לט) דתנא דהכא ס"ל כר' יהודא דהתם דלא מיחייב בזקן ממרא נמי אלא במקצת דבר, אבל ר' מאיר דהתם מחייב בזקן ממרא אף בכולי דבר, א"כ ע"כ דלא דריש הך קרא דבין דם לדם כו' כדהכא אלא כדרשא דהתם, ובזה יתיישב הא דאמר לי' ר' חונא בר חיננא לרבא התם תירגמא לי להא מתניתא אליבא דר"מ עיי"ש, ולכאורה וכי אחריות כל הברייתות עלינו לתרגימינהו כר' מאיר, אך לדברינו א"ש כיון דהך ברייתא דהתם ע"כ לא תיתי כר' יהוד' אלא כר' מאיר לכך הוצרך לתרגמה אליבא דר' מאיר.

(מג) הא אין צורך לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון נא' כאן דבר כו', נראה דכצ"ל.

(מד) רשב"א או' משום ר"מ חטאו ששה והן רובו של קהל, כ' הר' באר שבע ז"ל דלאו דוקא ששה דה"ה אף חמשה או ד' שבטים והן רובו של קהל דחייבין, וכ"כ הר' כסף משנה (פי"ב) מהל' שגגות דפסק הרמב"ם לחייב במיעוט שבטים והן רובו של קהל כ' הוא ז"ל דפסק כרשב"א דמיסתבר טעמי', והקשה

על זה בס' חק נתן מהירושלמי דפירש ר' אלעזר בהדי' דדוקא ששה שבטים אמר רשב"א, אבל חמשה אע"פ שהן רובו של קהל לא, ור' יוסי ב"ר בון מסייע לי' מברייתא, דבעי מחצית השבטים כו', וגם ה"ר הגאון בס' שער יוסף הביא דברי הירושלמי הללו עיי"ש, וכ' הוא דאפשר דהש"ס שלנו פליג כו' עכ"ל, ולענד"נ דתליא במחלוקת דרב ור' כהנא בפ' כיצד צולין (דף עט) דרב ס"ל מחצה על מחצה כרוב ורב כהנא ס"ל אינו כרוב, והשתא י"ל דבירושלמי אזדו בשיטתי' דר' כהנא דאינו כרוב ודרשו קרא לרבות מחצית השבטים אבל חמשה לא, ואזדו לטעמייהו דמייתי התם ברייתא דס"ל לר"מ טהורין עושין את הראשון וטמאין את השני כמחצה על מחצה והייגו כר' כהנא דמחצה על מחצה אינו כרוב, ולכך כיון דרשב"א נמי משמי' דר"מ קאמר לה מפרש לי' נמי הכי דקרא לא רבי אלא מחצית השבטים אבל לא פחות מיכן, אבל לרב ס"ל מחצה על מחצה כרוב, א"כ לא איצטריך קרא לרבות מחצית השבטים כיון דממילא הוו כרוב השבטים, וכי איצטריך ע"כ לאתויי אף מיעוט השבטים ה' או ד' ופחות מהן.

(מה) **או** שבעה אעפ"י שאינן רובו של קהל אפ"ה כיון דהוו רוב שבטים חייבין, וילפינן לה בגמ' דכתיב אם מעיני העדה אלמא מיעוטא דכתיב מעיני, יכתיב כי לכל העם בשגגה אלמא רובא, לכך אמרי' דסגי או ברוב הקהל או ברוב השבטים, והקשה הר' באר שבע דהרי הך מעיני העדה לא קאי אקהל אלא אב"ד דילפינן מינה בע"ז דבעינן הוראת ב"ד, ואחריו החזיק בקושי' גאון זמנינו הר' שער יוסף נר"ו, וכ' בשם חכם א' דדרשינן לי' באם אינו ענין אקהל והקשה הוא דע"כ במעיני הקהל דשאר עבירות נמי נימא הכי עיי"ש, ואשתמיטתי' לעיני קדשו דברי חדושי תוספי הרא"ש ז"ל שהקשה ככל זה בשם רבינו מאיר הלוי ז"ל ונוסף עליהם עוד דאי ממעיני יליף אמאי לא יליף מקרא דמעיני הקהל דפ' ויקרא, ולכך פי' הרמ"ה ז"ל דאה"נ דלא יליף ממעיני אלא מדכתיב נעשתה לשגגה דמשמע אף על ידי מיעוט הקהל סגי, אבל הרא"ש ז"ל מסיק דשפיר יליף ממעיני וחדא מיתרצא לחברתה דמעיני הקהל לא קאי אקהל העושין אלא על ב"ד שהורו, אבל קרא דמעיני העדה יליף בגז"ש בגמ' ממעיני הקהל דמיירי בהוראת ב"ד ושגגת מעשה הקהל, אלמא דפשטה דקרא לאו בב"ד איירי מדלא כתיב בי' ונעלם אלא אקהל כו' ושפיר יליף מינה.

(מו) **הרי** אלו חייבין, נראה דהיינו ב"ד חייבין, אבל לא השבטים, דכיון דרשב"א משום ר"מ קאמר מיסתבר דלא יחלוק אסתמא אליבא דר"מ דס"ל ב"ד חייבין ולא ציבור, ומהי תיתי לעשות מחלוקת חדשה אליבא דר"מ מאי דלא איצטריך לן כלל, וכן מוכח כדב' בגמ' (דף ה) דמוקי ת"ק דברייתא דקתני מה הן מביאין פר א', דאיהו רשב"א אלמא דפר א' הוא דמחייב לב"ד ותו לא, והר' הכסף משנה ז"ל (רפי"ב) דה' דהרמב"ם פ' כרשב"א, הייגו לחייב אמיעוט השבטים ורוב הקהל, אבל לא לגמרי כרשב"א דאיהו לא מחייב אלא ב"ד בלבד ואילו הרמב"ם הרי פסק בהדיא דכל שבט ושבט חייב להביא, מיהו בלא"ה כבר הקשה הר' הלח"מ על דברי הכ"מ הללו, ומסיק דהרמב"ם לא פ' כלל כרשב"א אלא כר' יהוד' עיי"ש ואין כאן מקומו, ועמ"ש לעיל (סי' יב) בס"ד.

(מז) הורו ב"ד של א' מן השבטים ועשה אותו השבט ע"פ אותו השבט חייב, דס"ל לר' יהוד' כיון דשבט א' איקרי קהל שפיר קרינן בי' הקהל ועשו, והא דכתיב אם כל עדת ישראל ישגו דמשמע ב"ד הגדול דוקא, ס"ל דהייגו לומר דאז אמרי' גרירה דאף שלא חטאו כל השבטים אפ"ה צריכין כולם להביא פר לכל א' וא', משא"כ בהוראת ב"ד של השבטים דאין מביא אלא אותו השבט או אותן השבטים שחטאו בלבד, ודוקא הוראת ב"ד של אותו השבט, אבל אם הוה ב"ד של א' מהשבטים, ולא עשה אותו השבט אלא שבט אחר על פיהן, דינן כיחידים וכל א' וא' צריך להביא כשבה או שעירה, ועמ"ש ר' שער יוסף בזה.

(מח) **ר'** יוסי בר יהוד' אומר הוראת ב"ד עם כל שבט ושבט כהוראת ב"ד לציבור, אשמעינן תנא דידן לפי גי' זו דריב"י ס"ל כאבוה דמחייב על הוראת ב"ד של א' מהשבטים, מיהא לא מצינו כן בגמ' וביר"ש ובסיפרא ובספרי, אך את זה מצינו בספרי פ' שלח לך דר' יונתן ס"ל כר' יהוד' דמחייב נמי על הוראת ב"ד השבט אבל גרירה לא אמר נמי אלא בהוראת ב"ד הגדול ויליף לי' מדכתיב והם הביאו את קרבנם, ואפשר דכאן צ"ל שר' יונתן ור' יהוד' אומרים.

(מט) **שאין** ב"ד ומשיח חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה והעלם דבר בב"ד ושגגת המעשה בקהל, קאי אמתני' (דפ"ב) כדתנן התם בהדיא וילפי' בגמ' דכתיב ישגו ונעלם דבר דהייגו שגגת מעשה עם העלם דבר, ואכתי לא נדע אם המעשה תלוי דוקא בקהל, לכך יליף לה ר' יהודה (בפ"ק) מדכתיב ועשו הקהל והקריבו הקהל בה"י דהוי כמו דכתיבי ד' פעמים קהל ודרשינן חד להוראה תלוי בב"ד ומעשה תלוי בקהל, ור"מ ור"ש דלא ילפו הכי ילפו לה מדכתיב בפ' שלח לך בע"ז מעיני העדה נעשתה לשגגת וכי לכל העם בשגגה להוראה בב"ד ומעשה תלוי בקהל, והקשו התוס' ומהרש"א שם דה"ה דה"מ למימר איפכא או דלר"מ ור"ש נמי דרשו תלתא קהלי וחד מבייהו להוראה בב"ד ומעשה בקהל, או דלר"י נמי לא דריש מהקהל אלא מהני קראי דמעיני העדה נעשתה לשגגה וכו', ואפשר לע"ד כיון דר' יהוד' מצינו לו בהדי' דדריש ה"א בגיד אשר על כף הירך דריש המיומנת שבירך, לכך אמרינן כאן נמי דדריש ה"א דהקהל, משא"כ לר"מ ור"ש דלא מצינו להו דדרשי ה"א יתירא בכה"ג לכך עדיף טפי לדידהו לומר דנפקא להו מאידך קרא.

(נ) **ומשיח** חייבין אלא על העלם כו', בהא שוה משיח לציבור כדילפינן בגמ' מדכתיב לאשמת העם להקיש משיח לציבור דאינו חייב על שגגת לבדו אלא עם העלם דבר שטעה והורה להתיר, אבל שגגת מעשה בקהל להא לא שוה לציבור כדדרשינן התם מדכתיב על חטאתו אשר חטא, דדוקא על מה שחטא הוא מביא ולא על מה שחטאו אחרים, והייגו לומר דהייגו מפרשים הך לאשמת העם להקישו לב"ד לחייב בעשו אחרים על הוראתו לכך איצטריך אשר חטא למעט, וכמפורש בירושלמי לחד תנא, ואית עוד תנא התם דדריש בהיפוך דהייגו מפרשים לאשמת העם היינו ציבור להקישו לציבור לחייבו ע"י הוראת ב"ד לכך כתיב חטאתו אשר חטא דדוקא על מה שחטא הוא כלומר מה שעשת ע"י הוראתו יתחייב ולא ע"י הוראת ב"ד וכבר הביא זה הר' בס' חק נתן לתרץ קושית התוס' ז"ל, ונראה דברייתא קמייתא אתי' כר' מאיר דס"ל ב"ד שהורו מביאין ולא הציבור העושין, ולכך כאן נמי ה"א לחייב הכהן המשיח דהורה בעשיית אחרים על פיו, אבל אידך ברייתא ס"ל כר' יהוד' דציבור העושין מביאין ולא ב"ד שהורו, ולכך כאן נמי לא הי'... לחייב המשיח בהוראתו לחוד, אלא בהיפוך בעשייתו לחוד ע"י הוראת אחרים ולהכי איצטריך קרא למעט, וכ"כ נמי הר' פני משה ז"ל, מיהו דחיקא לן מילתא דבת"כ פ' ויקרא סתים כתנא דקמייתא, וא"כ תהי' סתמא דסיפרא בהא דלא כר' יהוד', אלא דאין זה תימא כל כך דבלא"ה אשכחינן בהך ענייגא טובא סתמי דסיפרא דלא כר"י וכדאמרי' בגמ' גופא דריש מכילתין (דף ג), אך גם סתמא דגמ' דהעתיקו הך דסיפרא תיתי דלא כהילכתא כיון דקיל"ן בהא הילכתא כר' יהודה, ואפשר דזה כוונת התוס' ז"ל בקושייתו, ודוק.

(נא) **עשו** על הוראת עצמן פטורין על הוראת משיח חייבין, נראה דה"פ כשהצבור עשו על הוראת עצמן כלומר על הוראת ב"ד או פטורין הציבור מלהביא בין כשבה או שעירה בין פר ותיתי כר' מאיר דבבא דלקמן נמי איהו תני לה, דס"ל דב"ד מביאין ולא ציבור, אבל כשעשו על הוראת כהן משיח אין פטורין בהבאתו כיון דהוא אין מביא קרבן על שגגת מעשה שלהם כדתנא בסמוך, לכך חייב כל א' וא' להביא חטאת יחיד כשבה או שעירה, והו הנלע"ד הקלושה בכוונת בבא זו.

(נב) **אין** חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת כו' ולא בע"ז אלא על דבר שזדונו כרת כו', רבי יליף לה מגז"ש דכתיב ונודעה החטאת אשר חטאו עלי' ובאחות אשה כתיב לא תקח לצרור עלי', מה עלי' דהתם איכא כרת וחטאת אף עלי' דהכא בעינן נמי זדונו כרת ותו יליפינן כולהו מב"ד דלחטאת בעינן זדונו כרת דוקא, וכתבו התוס' ז"ל דלפ"ז ה"ה דבעינן נמי דכתיב בי' לא תעשה כמו באחות אשה דכתיב בה לאו בהדי' ולרבנן דאיצטריך להו הך גז"ש דעלי' דאחות אשה למילף מינה לענין יבום למפטר ערוה, אמרינן בגמ' דנפקא להו הך דהכא מהקישא דכתיב בפ' שלח לך תורה אחת יהיו לכם והנפש אשר תעשה ביד רמה דהייגו ע"ז הוקשה כל התורה לע"ז דבעינן זדונו כרת, והך דרשא דריש נמי בסיפרי התם בשם ר' יהוד' בן בתירי, אבל בירושלמי דמכילתין יליפי לה מגז"ש דמעיני מעיני מע"ז, ואפשר משום דמשמע להו מהסיפרי דדוקא ריב"ב דריש להקישא ולא רבנן לכך יליפי לה בהך גז"ש [ובסמוך יתבאר דאפשר דבגמ' דידן נמי סמכו אהך גז"ש דירושלמי], וכ' התוס' ז"ל דאע"ג דילפינן מע"ז אפ"ה לא מצריכינן נמי שיהא זדונו בהתראה במיתת ב"ד דוקא כע"ז דלא ילפינן אלא מה דכתיב בהך פרשה דכתיב ונכרתה עכ"ל, וכן אמרו נמי בירושלמי דהתם, ומזה כ' התוס' ז"ל עוד דלכך לא ילפינן מינה נמי להצריך דוקא שיהא בו לא תעשה, וכ' הר' באר שבע דלכך לא קתני במתני' בהדי כרת וחטאת נמי שיש בו לאו דהייגו משום דמתני' אתי' כרבנן דלא מצרכו לאו עכ"ל, ולענד"נ דאי מתני' כרבנן דוקא לא תתיישב לן מילתא אחריתא דקתני וכן בע"ז כו' דהרי לרבנן עיקר קרא כתיב בע"ז וילפינן מינה שאר מצות אי בגז"ש אי בהקישא, א"כ לא שייך לומר וכן בע"ז דתלי כתיבא בדלא כתיבא, אא"כ נדחוק דנקט הכי אייד דאינך בבי דביטול מקצת והעלם דבר כו', אבל עדיף טפי לומר דרבי שנה משנתו לשיטתו דעיקר קרא בשאר מצות כתיב וילפינן ע"ז מינה בגז"ש דמעיני מעיני ולעניין שגימגם הר' באר שבע דלא נקט נמי שיש בו לא תעשה י"ל כיון דלקושטא אין נפקותא בדבר, אלא להנך תלת פורק עול ומגלה פנים בתורה ומיפר ברית בשר, ובהנהו לרבנן לית כרת וממילא אימעטו הנך, ולרבי נמי דיש בהן כרת, אפ"ה אימעטו מדקתני שגגתו חטאת, ובהנהו ליכא חטאת כיון דאין בהן לאו א"כ ממילא אימעיטו כאן לעניין העלם דבר של ב"ד ומשיח, ולא איצטריך למיתנא.

(נג) **וכן** המשיח, כצ"ל. וילפינן מדכתיב לאשמת העם דהוקש משיח להעם, ויש להקשות למ"ד בתר מלמד אולינן דלדידי' לא אפשטא האיבעי' בפ' איזהו מקומן (דף נ) בדבר הלמד בגז"ש אי חוזר ומלמד בהיקש, וא"כ לרבי דיליף ציבור בגז"ש דעלי' האיך חוזר ומלמד בהיקש על כהן משיח, אך י"ל דס"ל לרבי הימנו ודבר אחר לא הוי היקש, וכיון דבהך הקישא דלאשמת העם יליפינן נמי העלם דבר עם שגגת מעשה דכתיב בציבור בתחי' ישגו ונעלם דבר, לכך יליפינן מינה נמי הך דזדונו כרת כו' אף דלא כתיב בגופה דהייגו הימנו ודבר אחר, ומה"ט א"ש נמי לרבנן דילפי כל התורה בהקישא דהוקשה לע"ז וא"כ הוי ציבור דבר הלמד בהיקש, ובעבודה זרה גופה יליף ציבור עליון מתחתון דיחיד ונשיא ומשיח, והאיך חוזר ומלמד בהקיש והרי בזה ודאי לכ"ע דבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בהיקש, אך לפ"ז א"ש דהוי הימנו ודבר אחר, ואף למ"ד הימנו ודבר אחר הוי היקש, מ"מ י"ל דבגמ' דידן סמכו נמי אילפותא דירושלמי דאיכא למילף נמי בגז"ש דמעיני, ולכך כתיב תו הקישא למיהווי כמאן דכתיב בגופי' כדאמרינן בזבחים (שם דף מט) לגבי כאשר יורם עיי"ש, וכיון דהוי כדכתיב בגופי' ממילא שפיר מצינן למילף ציבור ממשיח או משיח מציבור, ובסי' שאח"ז אכתוב בס"ד דלרבי בלא"ה א"ש דס"ל חוזר ולומד כו' עיי"ש.

(נד) **אלא** בע"ז כו' שזדונו כרת כו', לא ציבור ולא המשיח והא דלא [קתני] בהדי' וכן המשיח היינו דתנא בשאר מצות וה"ה להא כדמסקינן בגמ' (דף ז), ואיכא למידק דהתינח לרבנן דעיקר קרא בע"ז כתיב בנפש אחת כנ"ל ומשיח בכלל נפש א' הוא כדאמרי' בגמ' אבל לרבי דעיקר קרא בשאר מצות כתיב ויליף מינה לע"ז בגז"ש דמעיני, האיך אמרי' תו יחיד נשיא ומשיח מנלן דכתיב נפש א' וכולהו בכלל וילפינן תחתון מעליון, דזה הוי חבר הלמד בגז"ש האיך חוזר ומלמד בהיקש דהרי למ"ד בתר מלמד אזלינן לא איפשטא האיבעי', ומכ"ש כאן דשאר מצות גופייהו לא אתיין אלא בגז"ש דעליה לרבי, והרי ע"כ לא פליג רבי אלא בהעלם דבר דלא צריך אבל בזדונו כרת מודה וכדפשיטא לי' להש"ס (שם) דפריך ותיסברא בזדונו כרת מי קתני לה דהייגו אף לרבי דהתם לרבי קאי, וא"כ צריך לידע מנלי' הא, ובשלמא אי הוי מצריך רבי העלם דבר ויליף לי' בהיקש תחתון מעליון היינו יכולים לומר כיון דהקישא צריך להכי הוי הימנו ודבר אחר, ולא הוי היקש, אבל כיון דרבי מחייב בי' בשגגת מעשה לחוד ולא יליף הקישא להכי, ולא איצטריך הקישא אלא לזדונו כרת קשה, ומחוורתא לומר דאה"נ דרבי ע"כ דס"ל בתר למד אזלינן ולהך מ"ד שפיר איפשטא האיבעי' בפ' איזהו מקומן דע"כ דבר הלמד בגז"ש חוזר ומלמד בהיקש, ובחבר הלמד בגז"ש חוזר נמי ומלמד בגז"ש לכ"ע כדאיתא התם בהדיא, ועמ"ש בס"ד בביאורנו לתוספ' דשבועות (פ"א סי' סא) באורך.

(נה) **משיח** בע"ז חייב על שגגת המעשה דברי רבי, כצ"ל וכ"ה בגמ' דמכילתין ודסנהדרין ובירושלמי, ומפרש טעמי' בגמ' דכתיב בפ' שלח לך וכפר הכהן על הנפש השוגגת בחטאה בשגגה, דנפש אף משיח בכלל וכתיב בחטאה בשגגה לומר לך חטא זה יהא בשגגת מעשה לחוד אף בלי העלם דבר, ודייקינן עלה בפ' ד' מיתות (דף סא) דהיכי דמי שגגת מעשה בע"ז דאי סבור בית הכנסת הוא והשתחוה לו הרי לבו לשמים ואי דחזא אנדרטא וסגיד לה אי קיבלו עליו לאלוה מזיד הוא ואי דלא קיבלו לאלוה לאו כלום הוא ולכך פריש לה אביי שעבד מאהבת אדם או מיראת אדם וסבור שמותר לעשות כן, וזה לאו העלם דבר הוי כיון דידע דכל העבודות אסורות לע"ז אלא דשגג וסבור שמאהבה או מיראה מותר לעשותן, והעלם דבר אינו אלא בבימול מקצת שהי' אומר שאיזה מהעבודות מותרות, כ"כ רש"י ז"ל, ורבא ס"ל דמאהבה ומיראה פטור, לכך מפרש לה באומר מותר לגמרי וכיון דעקר לכל הגוף אין כאן העלם דבר, אלא שגגת מעשה לחוד, ובגמ' (פ"ק) דכריתות א"ר פפא תו דמשכחת בתינוק שנשבה לבין העכו"ם ולא ידע דהך ע"ז הוא דאסירא או אף בגדול שסבור מדכתיב אלוהי כסף ואלוהי זהב לא תעשו אבל שאר ע"ז שרי, מיהו אפשר דכאן לא

שייך לאוקמי הכי דכיון דסבור מקצת ע"ז דכסף וזהב אסירי ושל נחשת וברזל שרי היינו העלם דבר בביטול מקצת וקיום מקצת, אי נמי אפשר דזה נמי מיקרי עקירת כל הגוף כיון דסבור דבע"ז זו כל עבודות מותרות, ובסוגיא דסנהדרין לא מייתי הש"ס אלא דברי אביי ורבא דלדידהו קאי התם הסוגיא, מיהו בין לאביי בין לר' פפא דהתם, עכ"פ משכחת לה נמי באומר מותר ועוקר כל הגוף, אלא דלאביי גופיה אפשר דלא מצי מוקי לה בהכי דאיהו ס"ל (ברפ"ב) דמכות אומר מותר אנוס הוא וא"כ יפטר לגמרי ולכך צריך לאוקמה דוקא במאהבה ויראה או כדר' פפא, מיהו לכולם אף אי אית בי' ביטול מקצת עכ"פ לא צריך לרבי שיורה לאחרים אלא דהוא בעצמו טעה כן, ומ"ש הר' באר שבע ז"ל עמ"ש הר' שער יוסף באורך.

(נו) וחכ"א הרי הוא כשאר כל המצות העלם דבר עם שגגת מעשה, דאינהו דרשי לקרא בחטאה בשגגה, דוקא מי שבשאר עבירות סגי לי' בשגגת מעשה כיחיד ונשיא כאן נמי סגי בהכי משא"כ משיח דבשאר עבירות לא מיחייב אשגגת מעשה אלא עם העלם דבר כאן נמי דינו הכי, ואיצטריך קרא לנשיא לחוד דלא נילף משאר עבירות דיהא בשעיר קמל"ן דדינו בשעירה, ואע"ג דכבר כתיב ברישא דקרא ואם נפש א' ודרשינן מיני' דיחיד נשיא ומשיח בכלל להביא שעירה, י"ל דאי מהאי ה"א נילף נפש אחת נפש אחת משאר עבירות דלא איירי אלא ביחיד לחוד, לכך כתיב כאן תו נפש לרבות נשיא, ודלא תימא לרבות נמי משיח לכך כתוב בחטאה בשגגה למעט משיח משגגת מעשה לחוד כיון דבשאר עבירות נמי לא סגי לי' בשגגת מעשה, ומזה מיושב נמי מה שהקשה גאון זמנינו הר' שער יוסף נר"ו, דלרבי מאי איצטריך להך קרא נילף מרישא ואם נפש אחת דכולן בכלל, דלדידן י"ל דה"א נילף מנפש אחת דהתם דאין נשיא ומשיח בכלל, לכך צריך תו קרא, מיהו הא איכא למידק דבסיפרי דרשו בחטאה בשגגה להוציא דיקדוקי ע"ז שלא תלמוד ק"ו משאר מצות לחוב קמל"ן להוציא, וכ"ה בפסיקתא דהתם וזה דלא כמאן דלא כרבי ודלא כרבנן, וכן קשה על הש"ס לימא דרבנן איצטריך להו קרא להך דרשא, מיהו י"ל דהך דקדוקי ע"ז פי' הר' ברית אברהם דהיינו המגפף ומנשק, ולכאורה מאי צריך קרא כיון דאינו אלא בלא תעשה הרי כבר אימעיט מקרבן, ולכך י"ל לפי זה דתיתי כר' יהודא דס"ל בתוספ' (פ"י) דסנהדרין דמנשק חייב מיתה דהוקש לכריעה ומה מיתתו בידי שמים והיינו כרת כיון דאיתקוש לכריעה ועמ"ש בביאורנו שם (סי') ולכך שפיר איצטריך קרא הכא לאפוקי מנשק מקרבן, ואם הדבר כן א"ש כיון דאנן לא קיל"ן כר' יהוד' א"כ ל"צ קרא למעוטי בין לרבי בין לרבנן לכך לא מייתי לה הש"ס, וזה לפי' הר' ב"א, אמנם הר' זית רענן פ' דבא ללמד זיבת וקיטר וניסך בהעלם א' אין חייב אלא א' וכדתני ר' אמי בפ' ד' מיתות (דף סב) וכדר' אמי התם (דף סג), ולפ"ז ממילא א"ש כיון דהתם בגמ' מסקינן דאין הלכה כמותם, לכך לא תירץ הש"ס הכא הכי לרבנן.

(נז) ואין מביא אשם תלוי, נראה דכצ"ל וכדתנן בתרי' דמשיח אין מביא אשם תלוי וכ"ה בהדי' בברייתא בגמ' וביר[ו]שלמי, ויליפו לה מדכתיב באשם תלוי וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג דרשינן לרבנן בשחטאו בשגגת מעשה לחוד יצא משיח שאין חטאו בשגגת מעשה לחוד אלא עם העלם דבר פטור מאשם תלוי, ורבי דס"ל בע"ז הוי חטאו בשגגת מעשה לחוד דריש מי שכל חטאו בשגגת מעשה יצא זה שאין כל חטאו [בשאר עבירות] בשגגת מעשה לחוד, ופרכינן מידי כל חטאו כתוב ומשני דאל"כ ה"ל למיכתב על שגגתו לחוד ול"ל, אשר שגג אלא להכי, ויש לדקדק לכאורה לרבנן דממילא נפקא א"כ ל"ל יתורא דאשר שגג, דמעל שגגתו נפקא, ובס' מגן גבורים נדחק בזה ע"ש, גם הר' שער יוסף עמד בזה, ע"ש, ולי בעוני דברי הגמ' מיוסדים היטב ואזדו לטעמייהו (דבפ"ד) דכריתות אכל ספק חלב ונודע ספק חלב ונודע רבי או' כשם שידיעות מחלקות לחטאת כך מביא אשם תלוי על כל א' וא', ור"י ור"י ור"ש פליגי ס"ל אין מביא אלא אשם תלוי א' שנא' על שגגתו אשר שגג אפילו על שגגות הרבה אין חייב אלא א' ולפ"ז שפיר, אבל רבי לשיטתו דלא איצטריך לי' על שגגתו כיון דמחייב על כל א' וא', ואייתר ליה על שגגתו להורות דבעינן בי' חטאו בשגגת מעשה, ולמה כתיב תו אשר שגג ע"כ להורות דבעי כל חטאו בשגגה, אבל רבנן לשיטתיהו דאיצטריך להו קרא דאף על שגגות הרבה אין חייב אלא א' וא"כ שפיר איצטריך אשר שגג למעט משיח שאין חטאו בשגגת מעשה אלא בהעלם דבר.

(נח) אין חייבין על עשה ועל ל"ת שבמקדש, אם הורו ב"ד בטומאת מקדש וקדשיו וטעו אין חייבין להביא פר העלם דבר דבהעלם דבר כתיב אחת מכל מצות ה' אשר לא תיעשינה ואשמו, וכתיב נמי בחטאת יחיד אחת ממצות ה' אשר לא תיעשינה ואשם ילפינן להו בגז"ש מהדדי מה דיחיד הוי דבר שבזדונו כרת ושגגתו חטאת קבועה אף העלם דבר דציבור נמי בהכי איירי לאפוקי טומקו"ק דאין בו חטאת קבועה אלא עולה ויורד, ומשום דלא תימא דלא ממעיטינן מהתם אלא דבר שיש בו לא תעשה לחוד דיליף מחטאת יחיד דבעינן שיש בו חטאת קבועה לאפוקי עולה ויורד וכגון נטמא בחוץ, אבל נטמא בפנים דאית בי' נמי עשה לא אימעוט ויתחייבו עליו פר העלם אף דאין בו ביחיד אלא קרבן עולה ויורד לכך קמל"ן דאף על דבר שיש בו עשה ול"ת אפ"ה אין חייבין עליו פר העלם.

(נט) על עשה, בנטמא תוך העזרה צריך לצאת בדרך הקצרה, ואם שהא [שהה] בפנים או שיצא לו בדרך ארוכה עבר על עשה דוישלחו מן המחנה וחייב כרת כדילפינן (בפ"ב) דשבועות.

(ס) ועל ל"ת במקדש, דולא יטמאו את מחניהם, כן פירש"י במתני', אמנם בשבועות (שם דף יז) פי' בין שהוא של ל"ת כגון נטמא בחוץ דאיכא אזהרת אל המקדש לא תבוא עכ"ל, אע"ג דהוא ז"ל פי' (שם דף טז) דולא יטמאו את מחניהם נמי קאי אנטמא בחוץ דאי נטמא בפנים הרי כבר טימא, והיינו דס"ל דתרוייהו אזהרות הן על נטמא בחוץ, וילפינן מיניה ממילא לטמא בפנים נמי דכמו דהוקשו לעונש הוקשו לאזהרת וכדכ' הרמב"ם בס' המצוות נמי דנכפלה בו האזהרה, וכדביארנו בס"ד בביאורינו לתוספ' דשבועות (פ"א סי' סה) עיי"ש, וא"כ תרתי בבי קתני על עשה היינו נטמא בפנים ועל ל"ת היינו נטמא בחוץ וכ"פ נמי הרמב"ם מדע"ב, אע"ג דבנטמא בפנים ודאי ע"כ איכא ל"ת דאל"כ פשיטא דאין חייבין עליו, אם לא נימא דשפיר חייב קרבן אע"ג דאין בו לא תעשה כדכ' התוס' ז"ל אליבא דרבנן כנ"ל (סי' נב) בס"ד עיי"ש, אבל התוס' ז"ל כ' בשבועות (שם) דאזהרת לא יטמאו את מחניהם קאי אניטמא בפנים, וא"כ כאן אפשר דתו בבא קאמר דאין חייבין על הוראת טומאה שבפנים אע"ג דאית ביה עשה ולא תעשה וממילא נדע בכ"ש אניטמא בחוץ דלא דאין בו אלא לא תעשה גרידא, ועמ"ש לקמן (סי' סג) בעזה"י.

(סא) ואין מביאין אשם תלוי על עשה ועל ל"ת שבמקדש, דבאשם תלוי נמי כתיב אחת מכל מצות ה' אשר לא תיעשינה ואשם, ולילפינן לי' בגז"ש מהעלם דבר דאין בא אלא על דבר ששגגתו בחטאת קבועה לאפוקי בטומקו"ק דאין בא אלא עולה ויורד, וכבר דיקדקו בזה כל המפרשים ז"ל דמאי הוצרך למילף מהעלם דבר, והעלם דבר גופה אתי מגז"ש מחטאת יחיד, טפי נילף אשם תלוי גופה בהך גז"ש דאשם מחטאת יחיד, ותירצו בזה עיין עליהם הלא בספרים, ובדרך פשוט אפשר לענ"ד כיון דבמסקנא איצטריך לומר דיליף מכל הך קרא בגז"ש דדמי לי' כדי דלא נילף גז"ש עוונו עוונו משמיעת הקול, לכך עדיף טפי למילף אשם תלוי מהעלם דבר דבתרוייהו כתיב אחת מכל מצות וגו', משא"כ בחטאת יחיד דכתיב בי' אחת ממצות, ואע"ג דאפ"ה ילפינן העלם דבר מחטאת יחיד, היינו משום דעכ"פ דמי לי' טפי מהקרא דעולה ויורד דלא כתיב בי' כלל אחת ממצות, אבל כל היכא דמשכח ש"ס למנקט קראי היותר שווין בגזרתן לגז"ש נקט לי', אלא בזה יש להקשות לכאורה מאי איצטריך קרא למעט טומקו"ק מאשם תלוי תיפוק דאי אין בה ידיעה בתחלה ולא בסוף הרי שעירי רגלים מכפרין, כיון דבעולה ויורד בעי ידיעה בתחלה ודאי לעניין אשם תלוי נמי איצטריך ידיעה בתחלה, ואי יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף הרי שעיר הפנימי של יוה"כ תולה עד שיוודע לו, וכל הנהו אין מכפרין אבני קרבן כמבואר (בפ"ק) דשבועות, ואי מחייב אשם תלוי הרי הוי בר קרבן דהרי כתבו התוס' ז"ל (שם דף ח) בד"ה מאי לכל חטאתם דכיון דנודע לו קודם יוה"כ והי' לו להביא אשם תלוי שפיר מיקרי אתי לכלל חטאת הואיל ואתי לכלל אשם כו' עיי"ש, א"כ ממילא דבחייב להביא אשם תלוי מיקרי בר קרבן וא"כ האיך יכפרו עליו שעירים הללו והרי הם אין מכפרין אלא על עוון זה כמבואר התם, אמנם י"ל דלעולם הו"א כשנודע לו ספיקו כגון שנגע ואין יודע אם בשרץ טמא אם בשרץ טהור וכדומה לזה או שאכל בשר ואינו יודע אם בשר קדש הוא אם לא, או יתחייב אשם תלוי, וכי מכפר עליו שעיר יוה"כ היינו כשלא נודע ספיקו כלל שאין יודע כלל שבא לידו ספק עבירה זו, וממוצא דבר אפשר לן לתרץ קושית התוס' ז"ל התם (דף ז') כד בעי למימר דהשעיר יכפר על טומאת ע"ז גילוי עריות וכו' פריך הש"ס היכי דמי אי במזיד בר קטלא הוא אי בשוגג בר קרבן הוא ומשני בשוגג ולא איתידע לי' הקשו הם ז"ל דמאי ס"ד דמקשה כיון דאף לפי האמת דמכפר אטומקו"ק נמי צ"ל בשוגג ולא איתידע לי' דאל"כ בר קרבן הוא עכ"ל ועיי"ש, ולפי הנ"ל י"ל דבטומקו"ק שפיר י"ל בשוגג ואיתידע לי' ספיקו דכיון דבאמת אימעיט מאשם תלוי שפיר מכפר השעיר, אבל בע"ז וגילוי עריות שפיר פריך דמאף בלא נודע לו ודאו אלא ספיקו אפ"ה חייב אשם תלוי ובר קרבן הוא, ולכך משני לי' בלא איתידע לו דהיינו שלא נודע לו ספיקו כלל, אלא דאעפ"כ יש לקיים דברי התוס' ז"ל דקושייתם הכי דאף בטומקו"ק ע"כ צ"ל בלא איתיידע לי' כלל ספיקו דאי נודע לו ספיקו ומשום דלאו בר אשם תלוי הוא, א"כ יוקשה מאי איצטריך לן כאן גז"ש דאשם למעט דאין מביא אשם תלוי על טומקו"ק, תיפוק לי' בלא"ה דאל"כ על מה יכפר עליו שעיר יוה"כ כיון דבר קרבן הוא, וע"כ נדע דבלא איתיידע לי' ספיקו וא"כ ממילא בשאר עבירות נמי נדע הכי ומאי פריך התם הש"ס, ולכך הוצרכו הם ז"ל שפיר לתירוצם דהתם עיי"ש, ודוק.

(סב) ומביא אשם תלוי על עשה כו', נראה דצ"ל אבל חייבין על עשה ועל ל"ת שבנידה ומביא אשם תלוי על עשה כו', והיינו דמסיים בסיפא אר"ש מפני מה חייבין על עשה כו', וכ"ה במתני' בהדי' אבל חייבין על עשה כו' ומפרש במתני' איזו מ"ע שבנידה פרוש מן הנדה ומל"ת לא תבוא אל הנדה, ופירש"י ז"ל פרוש מן הנדה כלומר בסמוך לוסתה כדי שלא תהא רואה בשעת תשמיש דכתיב והזרתם את בני ישראל עכ"ל, וכבר יצאו בזה המפרשים ללחום על רש"י האיך פי' הוא ז"ל מ"ע היא הפרישה סמוך לווסתה, ואילו (בפ"ב) דשבועות תנן בהדיא איזו מ"ע שבנדה חייבין עלי' היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי, ופירש"י מיד חייב שיציאתו הנאה לו כביאתו אלמא זו הי' המ"ע דאסור לפרוש באבר חי אלא צריך להמתין עד שימות האבר, וכדמפרשו התם בגמ' העשה דכתיב ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהא עליו, ואמרינן התם דאית בי' נמי אזהרה דאל אשה נדה לא תקרב דה"ל למכתב לא תבוא אלא האי אל תקרב לשון אל תפרוש הוא והר' התי"ט ז"ל כ' דרש"י לא דק, וכבר האריך הפליא בזה הר' גאון זמנינו בס' שער יוסף בדברים הראויין לו עיי"ש וכבר הביא הוא מהירושלמי דמכילתין סייעתא לפירש"י דהכא ועדיין הירושלמי גופי' צריך טעם, ובעניותינו אנחנו לא נדע מה חטא רש"י ז"ל דודאי פשטות לשון המשנה פרוש מן הנדה כמשמע כפירש"י וכפי' הירושלמי, דאי מיירי בנטמאת בשעת תשמיש אין כאן מצות פרוש ממנה אלא אדרבא המצוה היא שלא לפרוש ממנה באבר חי, וכן נראה דודאי המ"ע דתשיב היינו בפורש מיד כדתנן במתני' דשבועות, אמנם כיון דמשונה חיוב העלם דבר מכל שאר עבירות דאינו חייב כאן אלא בביטול מקצת וקיום מקצת, הרי בבנה החיוב מצד קיום המקצת כמו מצד ביטול המקצת, א"כ צריך לידע בהוראה זו דנטמאת בשעת תשמיש דהורו ב"ד דמותר לו לפרוש מיד בקושי אבר, מה שייך בו קיום מקצת, דהרי עקר לכולי קרא דותהי נדתה עליו דלא קאי אלא על זה דלא דמי לחרישה בשבת או אין שבת בשביעית דאיבעי' להו בגמ' (דפ"ק) דהתם עכ"פ מתקיים הקרא בשאר דברים, משא"כ הך קרא דותהי נדתה עליו דע"כ לא קאי אדבר אחר הרי עקרוהו לגמרי, הן אמת דמשכחת קיום מקצת דאמרו בדם אדום אסור לפרוש ובדם ירוק מותר לפרוש, אלא דזה דוחק דאמרה לו נטמאתי משמע בהרגשת יציאת דם ועדיין לא תבחן אם אדום או ירוק הוא וכדומה, ולכך אשמעינן מתני' דהכא דמשכחת לה דאמרו דדוקא בסמוך לווסתה שבעל באיסור וראתה דם הוא דאסור לו לפרוש מיד, והיינו דדייק רש"י ז"ל ופי' כדי שלא תהא רואה בשעת תשמיש, דלכאורה מאי בעי בזה לדרוש טעמא דקרא, אלא דה"ק דלכך הורו כן כיון דזה עיקר טעם פרישת סמוך לווסת, לכך אם ראתה אז בשעת תשמיש אסור לו לפרוש דכיון דמתחלה בעל באיסור קנסי' רחמנא דאסור לו לפרוש, אבל שלא בשעת ווסתה דאניס הוא מותר לו לפרוש מיד, ומזו לא תיקשי נמי מה שהקשו על רש"י ז"ל דנקט ווסתות דאורייתא ואנן קיל"ן ווסתות דרבנן, דלפ"ז י"ל דאה"נ אף לפי האמת דווסתות דרבנן מ"מ בית דין שהורו דאין איסור הפרישה מיד אלא בסמוך לווסתה ומשום דעבר באיסור דאורייתא לסברתם בסמוך לווסתה, עכ"פ שפיר מיקרי קיום מקצת דודאי עשה דותהי נדתה היא בין בסמוך לווסתה בין שלא בסמוך, וכיון דהם הורו בסמוך לווסתה הרי שפיר קיימו מקצת וביטלו מקצת, ואדרבה עדיף טפי משום הכי די"ל אף דמשכחת לה נמי בגווני אחריני קיום מקצת אפ"ה עדיף לי' למתני' לאשכוחי בכה"ג קיום וביטול מקצת לאשמעינן רבותא אף דלפי האמת עיקר תליית הטעם שלהם אינו אמת כיון דקיל"ן ווסתות דרבנן, אפ"ה שפיר מיקרי קיום מקצת, מלבד מה שאפשר לומר כדכ' הר' שער יוסף בזה דאף דווסתות דרבנן היינו כל העונש אבל בסמוך לראייתה ממש הוי דאורייתא עיי"ש, ובדברינו אלה יתיישב עוד מה שדיקדק ג"כ הר' הנ"ל על רש"י בשנותו סדר המשנה דתנן תחלה פרוש מן הנדה ואח"כ לא תבוא אל הנדה, ורש"י ז"ל פי' תחלה לא תבוא כו', ולפ"ז י"ל דצריך לדקדק אמשנתינו למה שינה לשון הפסוק דכתיב

אל אשה בנדת טומאתה לא תקרב, ונקט לא תבוא, ולכך דייק רש"י ז"ל דבא זה ולימד על זה דכוונת התנא להורות לנו דעל הפרישה אית בה נמי לא תעשה מדה"ל למימר לא תבוא וכתיב לא תקרב לומר לך אל תפרוש, והיינו דתנא דהל"ת של הכניסה הוי אל תבוא, וממילא נדע דאל תקרב קאי אפרישה, וכיון דכן הוה אמינא דכבר משכחת לה בזה קיום וביטול מקצת אף דהורו דלעולם מותר לפרוש מזה דלא דרשו קרא דאל תקרב ועדיין קיימי קרא זה לאיסור כניסה, לכך אשמעינן מתני' דאין הדבר כן דעדיין אין זה קיום מקצת כיון דעכ"פ עקרו לכולי העשה דותתי נדתה עליו, לכך בעינן דוקא דקיימוהו באיסור סמוך לוותה כדאמרן, ולכך הקדים רש"י לפרש לא תבוא כדי שנדע מינה כוונתו וכוונת המשנה במצות פרוש מן הנדה, ודו"ק. ודע דבהא דקתני דחייב אשם תלוי צ"ל ע"כ דתיתי כר' אליעזר או כר"מ דס"ל (בפ"ד) דכריתות דא"צ חתיכה א' מב' חתיכות, אבל אנן קיל"ן התם דאין חייב אלא ביש ב' חתיכות לפניו א' איסור ו-א' של היתר כמבואר שם, וא"כ כאן בנדה שאמרה לו נטמאתי בשעת תשמיש פטור מאשם תלוי דאין כאן ב' חתיכות וכבר הרגישו בזה התוס'.

(סג) **על** עשה ועל ל"ת שבנידה, כבר הזכרנו בסי' הקודם דעיקרו קאי אהעלם דבר דחייבין עליו, וכ' הר' שער יוסף בשם הראב"ד דרבותא נקט נדה דסד"א מדכתיב אשר לא תיעשינה לא יהיו ב"ד חייבין פר אלא על ל"ת גרידא קמל"ן נדה דאע"ג דאית בה נמי עשה אפ"ה חייבין כדדריש בת"כ עכ"ל, ובאמת מבואר שם כן לא לבד בפר העלם אלא גם בכל חטאות צריך לרבויי דכתיב ד' זימני אשר לא תיעשינה, ודרשו התם מצות ה' שומע אני עשה ולא תעשה ת"ל אשר לא תיעשינה, להוציא מצות עשה יכול שאני מוציא מ"ע שבנדה ת"ל מכל מצות ריבה מה ראית להוציא כל המצות ולהביא מ"ע שבנדה אחר שריבה כו' מוציא אני כל המצות ומביא אני מ"ע שבנדה שיש בה בלא תעשה, ע"כ, והיינו הך דר' שמעון לקמן בסמוך, ובאמת כל הך ברייתא דת"כ נראה דלא תיתי כסוגית גמ' דידן דילפו לכולהו אי לרבי מגו"ש דעלי' אי לרבנן מדהוקשה כל התורה לע"ז, מיהו אף להנך דרשות דגמ' צריכינן לריבוייא דת"כ מכל מצות, דאל"כ נילף מאחות אשה או מע"ז דאין בהן עשה ולמעט מ"ע שבנדה לכך צריך לרבויי מכל מצות, ומזה נדע הא דאיצטריך מתני' וברייתא דחייבין על מ"ע שבנידה, לא לבד לעניין העלם דבר אלא אף לחטאת יחיד ונשיא צריך לרבויי, וכן הא דקתני נמי על ל"ת שבנדה דמשמע דהוי מילתא באפי נפשה וקאי אכניסה בראתה בשעת תשמיש דחייב אכניסה נמי כשהוא סמוך לוותה כמבואר בסוגי' דשבועות וכדפי' הריטב"א ז"ל שם, ודאית בה נמי עשה דוהזרתם את בני ישראל שיפרשו סמוך לוותן למ"ד ווסת דאורייתא, וא"כ הוי נמי רבותא אף לגבי חטאת יחיד דלא תימא כיון דאית ביה עשה נמי לא ליחייב קמל"ן דחייב בין ביחיד בין בצבור, אבל למאי דקיל"ן (בפ"ב) דנידה כמ"ד ווסתות דרבנן א"כ עשה נמי דוהזרתם לאו דאורייתא היא א"כ פשיטא דיתחייב על ל"ת שבנידה, ולכך י"ל לעמ"ד דהא קמל"ן אגב דחייב שתים חדא אל"ת דכניסה וחדא עשה דפרישה, וכדאמרי' התם בגמ' דחייב שתים, וא"ש טפי לפמ"ש בס"ד בביאורנו לתוספ' דשבועות (פ"א סי' סה) דבמקדש נמי כשנכנס ושהא חייב שתים עיי"ש, דלפ"ז שפיר קתני כאן דבר והיפוכו דאע"ג דבמקדש היחיד חייב שתים, מ"מ ב"ד אין חייבין אפילו אחת אף על העשה ועל הל"ת, ולעומת זה קתני דבנידה אף ב"ד חייבין שתים, ולכך מפרש כאן נמי העשה והל"ת, ומיושב בזה מה שדיקדק הר' שער יוסף דכאן נחית לפרש העשה והל"ת, ואילו (בפ"ב) דשבועות לא הזכיר אלא העשה בין במקדש בין בנידה, עיי"ש, דלפמ"ש א"ש דכאן אשמעינן דחייב ב' כנ"ל, משא"כ (בפ"ב) דשבועות דלא אתי אלא לפרש העשה שבמקדש דהל"ת ל"צ לפרש דמי לא ידע ל"ת דביאת מקדש ואתי לפרש העשה דניטמא בפנים, מפרש בה אגב נמי העשה שבנידה דחייבין עלה דלא תימא לכך אין ב"ד חייבין על עשה שבמקדש משום דאית בי' נמי עשה וכנ"ל לכך קמל"ן דז"א דהרי בנדה חייבין על העשה נמי, ולכך מפרש נמי העשה שבנדה אבל הל"ת לא איצטריך לי' לפרש התם כלל.

(סד) **אר"ש** מ"מ חייבין על מ"ע שבנידה מפני שיש בה לא תעשה, כבר הזכרנו בסמוך דזהו דדריש בת"כ דאע"ג דכתיב אשר לא תיעשינה דמשמע למעוטי מצות עשה, אפ"ה מרבינן מ"ע שבנידה מריבוי דמכל המצות משום שיש בה לא תעשה, והל"ת היא לא תקרב דהיינו לא תפרוש כנ"ל, ומזה דחק הריטב"א ושאר מפרשים בהא דתנן דחייבין על מ"ע ועל ל"ת בבהמ"ק ע"כ אית בה נמי ל"ת דאל"כ אין חייב קרבן כדהכא, אמנם לפמ"ש לעיל (סי' נב) בשם התוס' ז"ל לרבנן דילפו מדהוקשה כל התורה לע"ז לא מצריכינן שיהא בר לאו כמו דל"ב שיהא חייב סקילה, א"כ א"ש דחייב על המ"ע אף אם אין בה לא תעשה, ובגמ' דמצריכינן לאשכוחי ל"ת שלא תקרב י"ל דהיינו לרבי או לר"ש דהכא ובברייתא דת"כ אבל לרבנן אה"נ דלא צריך.

(סה) **ועוד** **ר'** שמעון הי' או' בהן כלל, כצ"ל וכ"ה בהדי' בגמ' (דף ט) כלל הי' אר"ש, ועוד דתנא סיפא דמשיח פטור מטומקו"ק ובגמ' (דף יב) אמרי' מאן תנא דמשיח פטור בטומקו"ק ר' שמעון, הרי ודאי דצ"ל ר"ש, וא"ש נמי הא דתנא ועוד, כיון דר"ש אמר מילתי' ברישא מ"מ חייבין כו' שפיר נקט ועוד הי' ר"ש אומר.

(סו) **כשהיחיד** באשם תלוי נשיא כיוצא בו, דבכלל נפש אחת הוא, אבל משיח וב"ד פטורין דמשיח אימעוט מדכתיב על שגגתו אשר שגג מי שחייב בשגגת מעשה דוקא יצא משיח דצריך העלם דבר כמבואר לעיל (סי' נז) בס"ד, וממילא אימעיטו מינה ב"ד נמי כיון דאין חייבין לעולם אלא בהעלם דבר, ועוד דכתיב נפש אחת ואין ב"ד בכלל.

(סז) **וכשהוא** באשם ודאי נשיא ומשיח כיוצא בו, שמביאין נמי אשם ודאי, דכתיב באשמות ואם נפש והרי נשיא ומשיח בכלל כו' כ"כ רש"י ז"ל, ובת"כ תניא הכי גבי אשם מעילות נפש לרבות המשיח ומייתי לה בגמ' דמעילה (פ"ה דף יט) וגריס בה א' היחיד וא' הנשיא וא' המשיח בכלל, ופרכינן עלה שם בגמ' שיכול מאי פשיטא נפש כתיב, ומשני מהו דתימא אמר רחמנא ואשר יתן ממנו על זר והאי לאו זר הוא דהא אימשח כו' קמל"ן, ודיקדק הר' קרבן אהרן ז"ל בלשון המקשה שכפל לשונו שיכול מאי ופריך תו פשיטא נפש כתיב ועיי"ש בדבריו ז"ל, ולי בעינני יש לדקדק עוד על המקשן דפריך פשיטא נפש כתיב דמאי מחדש נמי הא הך גופא קאמר הכא דברייתא דיליף מנפש ומאי התמיה עליו שהוצרך לאומרו, ויותר יש לי לדקדק בדברי התרצן מ"ד מדכתיב אשר יתן על זר דהיינו בשמן המשחה דלא ליחייב נשיא ומשיח קמל"ן דחייבין, וזה לכאורה תמוה הרבה חדא דמאי עניין זה לאשם מעילות הרי זה חייב בפני עצמו הוא הסך משמן דחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, ואילו במעילה אינו חייב על זדונו אלא מלקות ולכל היותר לרבי הוי מיתה בידי שמים, ועל שגגתו אשם מעילות, א"כ מה ענין זה לכאן ועוד דמסיק דקמל"ן דחייבין, והרי בהדי' תניא (בפ"ק) דכריתות (דף) דהסך למלך ומשיח ר"מ מחייב ור' יהודא פוטר, וקיל"ן כר"י דפוטר, וא"כ תהיה סתם ספרא דלא כר' יהודא וסתם גמ' דלא כהילכתא, לכנלע"ד כוונת הסוגי' משום דחזינן בפ' אשם גזילות דכתיב נמי נפש, ולא הזכירו בה בת"כ לדרוש ממנה לרבות נשיא ומשיח, הן אמת דלסוגית הירושלמי דשבועות י"ל דאיצטריך הך נפש לכדדריש מיני' התם גז"ש נפש נפש משבועת העדות, אבל בגמ' דידן חזינן בכל דוכתי דנקטו הגז"ש מתחטא תחטא ולא מנפש נפש וכדכתיבנא בס"ד בביאורינו לתוספ' דשבועות (פ"ג סי' יח) עיי"ש, וא"כ אייתר נמי נפש דאשם גזילות, ואעפ"כ לא חשו בברייתא דת"כ להזכיר לרבות מיני' נשיא ומשיח, ולגבי אשם מעילות הוצרכו להזכירו, והיינו דפריך הש"ס דע"כ מוכח דהי' סברא במעילה טפי למעט נשיא ומשיח אע"ג דכתיב נפש כמו באשם גזילות, ולכך קאמר שיכול מאי דמה סברא הי' בזה הרי פשיטא מינן דנפש כתיב כמו באשם גזילות, ולכך משני דכאן במעילה ס"ד טפי לפוטרם, והיינו דכתיב בשמן המשחה על זר והאי לאו זר הוא ולכך באמת פטורין כדס"ל לר' יהודא, א"כ ה"ה במעילה דאזהרה דידיה כתיב וזר לא יאכל כי קדש הם דמזה אזהרה דמעילה, א"כ נימא נמי דוקא זר מעיקרא לאפוקי מלך ומשיח אם נהגו משמן המשחה לא בסיכה אלא בשאר הנאה לא ליחייבו אשם מעילות כיון דאינהו לאו זרים לגבי' הוו, קמל"ן דחייבין שפיר אשם מעילות אף על הנאה של שמן המשחה כיון דכתיב נפש איתרבו לכל המעילות ליחייב אשם וממילא דה"ה לשאר אשמות וודאין, אבל ב"ד פטורין מכולן כיון דכתיב בהן נפש ואין ב"ד בכלל נפש.

(סח) **שמיעת** הקול ביטוי שפתים וטומקו"ק ב"ד פטורין, אם הורו בא' מכל אלו להתיר אין מביאין פר העלם כיון דגמרינן לעיל גז"ש דמכל מצות ה' אשר לא תיעשינה ואשם מחטאת יחיד דבעינן דוקא היכא דיחיד מביא חטאת קבועה מביאין ציבור פר, לאפוקי הני דבעולה ויורד ניתנו, אין ציבור מביאין פר בהוראתן, וקרבן עולה ויורד נמי אין מביאין בהוראתן דבעולה ויורד כתיב ונפש כי תחטא לאפוקי ב"ד דלאו בכלל נפש הן.

(סט) **יחיד** נשיא ומשיח חייבין, כל זה דברי ר"ש הן והיינו בשגגת מעשה וס"ל מדכתיב ונפש לרבות נשיא ומשיח ואע"ג שאין הנשיא בא לידי עוני בנשיאותו אעפ"כ מביא קרבן עשיר ולא ס"ל כר' ירמיה דמייתי בגמ' והוא בתוספ' (פ"א) דשבועות דדריש מלא תגיע ולא חשיב מי שבא לידי עניות, ומשיח נמי ס"ל דחייב בעשירות בשגגת מעשה, וכן בדלות נמי מביא ב' תורים או בני יונה, אבל בדלי דלות לא יביא עשירית האיפה כדלקמן, ואע"ג דבמלך וכ"ג צריך לגדלם משל אחרים, צ"ל דאפ"ה משכחת בהו דלות בשיעכבו מנשיאותם, כדמציינו שלמה שהי' מחזר על הפתחים.

(ע) **אלא** שאין הנשיא חייב על שמיעת הקול, כדס"ל נמי לר"ע במתני' משום שהמלך לא מעיד, ובאמת הכי תנן נמי בסתמא דמתני' דר"פ שביעת העדות דאין נוהגת אלא בראויין להעיד לאפוקי מלך, אבל הרמב"ם פ' (בפ"י) מהל' שגגות דמלך חייב נמי בכולן, ולא בלבד שסותר סתם מתני' הנזכרת, אלא שסותר ג"כ דברי עצמו (דבפ"י) מהל' שבועות פ' דהמלך פטור משבועת עדות עיי"ש וכבר הרגיש בזה הר' תי"ט ועמ"ש בזה השושנים לדוד ז"ל ומאוד האריך בזה הר' שער יוסף עיי"ש, וזולת דבריהם והנאמר שם, רחש לבי בקרבי אולי אמצא גם אנוכי בעוניי מקום אשר הניחו לי בזה, והנלע"ד דאית למידק בה דודאי כשהמלך ראה עדות דכבר קדם עשה דכבוד המלך, אז לא חייל עליו עשה דואם לא יגיד, אבל כשראה עדות עד שלא נתמנה למלך וכבר חייל עליו עשה דואם לא יגיד, ואח"כ נתמנה, אפשר דלא אתי עשה דמלך ודחי עשה דעדות דאע"ג דלגבי חכם אמרינן בר"פ שבועת עדות דעשה דכבוד תורה עדיף התם נמי קדם כבר עשה דכבוד תורה לעשה דעדות, ועוד דכבר כ' התוס' ז"ל שם בתירוצם הב' דעשה דכבוד תורה תמיר מעשה כבוד מלך עיי"ש, וא"כ אפשר דבכה"ג שפיר משכחת שבועת עדות במלך וחייב עליו קרבן, עוד משכחת לה בראה עדות קודם שנתמנה והשביעוהו ג"כ קודם שנתמנה ונשבע שאין יודע עדות בשגגת שבועה, וכדתנן חייבין על זדון השבועה ועל שגגתה, ואח"כ נתמנה ושוב נודע לו שחטא בשבועת שקר דלרבנן דס"ל חטאו עד שלא נתמנו ואח"כ נתמנו הרי אלו כהדיוט, שפיר בפשיטות יתחייב קרבן עולה ויורד, אבל ר"ש שפיר קאמר הכא שאין הנשיא חייב על שמיעת הקול כלל דאיהו אזיל לשיטתי' דס"ל חטאו עד שלא נתמנו ואח"כ נתמנו אם לא נודע להן עד שנתמנו פטורין לגמרי משום דאשתני דינו פטור, והכא נמי אישתני דינו דאילו ראה עכשיו עדות פטור לגמרי, וא"כ לדידן דלא קיל"ן כר"ש בהא, הכא נמי שפיר משכחינן חיוב קרבן למלך בכה"ג, וממוצא דבר נשמע דר' עקיבא דמתני' דאמר אין המלך חייב בשמיעת הקול, ור"ש דהכא לאו כחד גווני איירי, דר"ע לא אייתי אלא במלך שראה עכשיו עדות, ור"ש אייתי אף בקודמין, ודוק.

(עא) **ולא** משיח על טומקו"ק, כצ"ל וכ"ה בברייתא בגמ' וכדתנן במתני' בהדיא דר"ש הכי ס"ל, וטעמו אמר חזקי' דכתיב בפ' חקת ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, דרשינן מי שחטאו שוה ליחידים ומאי ניהו קהל, כלומר דמחייב בשגגת מעשה כיחידים ומאן יחידים קהל דכי חטאו קהל בשגגת מעשה לחוד מייתי כל חד וחד קרבן ואותן השווין ליחידים בדבר זה כגון כהן הדיוט ונשיא הוא דמחייבי בטומקו"ק יצא משיח שאין חטאו שוה ליחיד דכשחטא בשגגת מעשה בלא העלם דבר פטור לגמרי וכיון דאין חטאו שוה ליחיד פטור בטומקו"ק כדפירש"י ז"ל, וצריך לדקדק מאי בעי הש"ס בהאי לישנא יתירא ומאי ניהו קהל, הו"ל למימר בקיצור מי שחטאו שוה ליחידים, אך י"ל כיון דבקרא כתיב הקהל הר' שמעון הרי דריש בהנך הקהל דפ' ויקרא דהיינו ב"ד עם הקהל דיליף תחתון מעליון, א"כ גם הקהל דהכא מיסתבר דלאו ביחידים איירי אלא בב"ד וציבור, ובזה נבין דעת רש"י ז"ל כדבעי הש"ס למימר תחלה מי שקרבנו שוה לקהל יצא משיח פירש"י דמתכפר בשל קהל ביוה"כ יצא משיח שאין מתכפר בשל קהל ביוה"כ, וכבר הקשו המפרשים ז"ל עליו דמי הכריחו לזה ולמה לא פי' שהקהל חטאו בשגגת מעשה מייתי כל חד כשבה או שעירה ואיהו פר והאריכו בזה עיין עליהם, אמנם לדידן י"ל דלא מיסתבר למידרש מהך קרא אלא ציבור, ולכך אם נדון ממה שמביאים כשבה או שעירה הרי לזה הוי כל חד וחד יחיד בפני עצמו, ולכך פריך הש"ס כיון ד[דחקת לפרש קרא בציבור דוקא והרי משיח שוה לציבור בהעלם דבר ובפר, אלא דדחקת עצמך למצוא חילוק ביניהם בכפרת יוה"כ, טפי נדרוש למעט נשיא דיש חילוק ביניו לציבור כל השנה דחייבם בפר וחיובו הוא בשעיר ובזה מיושב מה שדיקדקו והאריכו המפרשים ז"ל על פירש"י בקושיא, דלפמ"ש א"ש דהכי פריך דאי תימא דמשיח יש גם חילוק ביניו לקרבן יחיד, הרי נשיא נמי יש חילוק, ביניו לקרבן יחיד, ולכך מסיק הש"ס. כיון דקרא כתיב מתוך הקהל והיינו ציבור, מיסתבר למעט מיניה, מי שמצינו דאימעט במקום אחר במקום שנתרבה ציבור, והיינו בחטאו בשגגת מעשה דציבור שחטאו כולם בשגגת מעשה מרבינן להו (בפ"ק דף ב) מדכתיב מעם הארץ אפי' כולם ומהך קרא גופיה ממעטינן משיח (בפ"ג דף יא) דפטור לגמרי בשגגת מעשה, לכך מיסתבר למעוטי' כאן נמי בטומקו"ק ודו"ק, ומיהו לפ"ז דוקא במשוח בשמן המשחה אבל מרובה בגדים

דליתיה בפר העלם ממילא חטאו בשגגת מעשה לא אימעיט משומקו"ק, וכדיתבאר לקמן (פ"ב סי' יט) בעזה"י ועמ"ש בזה בסי' דאחי"ז בס"ד.

(עב) על טומקו"ק דממעט לי' מקרא דונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כדבסמוך, ומספקא לענ"ד דא"כ גימא לר"ש דאימעיט נמי במזיד מכרת כיון דקרא גבי כרת כתיב וזה דבר חדש אשר לא שמענו, דכפשטן של דברים משמע, דלא פטר אלא מקרבן עולה ויורד בשוגג, וצ"ע לענ"ד, ודע דאית תו נפקותא לר"ש, כיון דקי"ל דכל מה ששעיר של יוה"כ מכפר על ישראל, מתכפר כהן גדול בפר שלו, ומבואר (בפ"ק) דשבועות דהשעיר אינו מכפר אלא בדבר שאין בו ידיעה בתחלה או בסוף, אבל על שיש בה ידיעה בתחלה וגם בסוף אין השעיר מכפר כיון דבני קרבן גינהו, ולפ"ז דכהן משיח אין מביא קרבן על טומקו"ק א"כ שפיר איצטריך הפר לכפר עליו אף על שיש בה ידיעה בתחלה ובסוף, ומזה איכא למידק לפי מה דאיבעי לר"מ ביומא פ' הוציאו לו, אי פר יוה"כ עושה תמורה או לא משום דאתיו הכהנים מקופיא מתכפרי או מקיבעא מתכפרי, א"כ דמקופיא מתכפרי ועיקר כפרת הפר הוא להכ"ג עצמו, א"כ היכי יליף ר"ש במתני' (פס"ק) דשבועות כשם שדם השעיר מכפר על ישראל בטומקו"ק כך דם הפר מכפר על הכהנים כשם שווידויו של שעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות כך וידויו של פר מכפר על הכהנים בשאר עבירות, ומנלי' הא דילמא כשם שדם שעיר מכפר על ישראל בשאין בה ידיעה כך דם הפר מכפר על הכהן בשאין בה ידיע', ואכתי איצטריך וידויו של פר לכפר על כה"ג בטומק"ק ביש בה ידיעה בתחלה ובסוף כיון דלאו בר קרבן הוא לר"ש, ויש ליישב קצת וצ"ע, אמנם לפמ"ש בס"ד לקמן (פ"ב סי' יט) בטוב טעם דמרובה בגדים חייב בטומקו"ק א"ש דמדכתיב בפ' אחרי ואשר ימלא את ידו דמרובה בגדים נמי מביא פר ומתוודה אימא הרי ביש בה ידיעה תחלה וסוף בר קרבן הוא וא"כ ווידוי דפר ע"כ מכפר אשאר עבירות ודוק.

(עג) כל שהן בעולה ויורד נשיא כיוצא בו, צריך לדקדק בהך בבא דאתי כר"ש תנא רישא כל הנהו דבעולה ויורד שהן שמיעת קול ביטוי שפתים וטומקו"ק, ועוד דרישא תנא דנשיא פטור משמיעת הקול וכאן תנא דנשיא כיוצא בו, ולכך היה נלע"ד דה"ק ודאי שמיעת הקול כבר תנא רישא דיש חילוק בנשיא לפטור, ואשמעינן השתא דאידך הנותרים שהן בעולה ויורד דהיינו ביטוי וטומקו"ק הנשיא כיוצא בו דדינו שוה ליחיד להביא כשבה או שעירה בעשירות וק"ו בדלות ועשירית האיפה בדלי דלות, ולאפוקי מר' אליעזר דס"ל במתני' נשיא מביא שעיר בטומקו"ק קמל"ן דלא, ושוב ראיתי כן מתוספי הרא"ש ז"ל ושמחתי, ובזה יתיישב מה שדיקדקו המפרשים ז"ל בהא דהוצרך המקשן מסיפא לדייק דמשיח דומיא דב"ד דבלא"ה נמי תיקשי כו' עי"ש, ולפי הנ"ל י"ל כיון דהא דאיצטריך לאשמעינן בנשיא לאפוקי מדר"א היינו בטומקו"ק לחוד, א"כ ה"א דבהני תנא סיפא דמשיח פטור וכדתנא רישא נמי ולא תיקשי אהדדי, לכך דייק דמשיח דומיא דב"ד דפטורין מכולהו אף משמיעת הקול וביטוי שפתים, ועי"ל לפמ"ש לעיל (סי' ע) בדרך הראשון דאם ראה וידע עדות קודם שנתמנה למלך דכבר קדם עשה דעדות לעשה דכבוד מלך, אפשר דאף דנתמנה אח"כ לא אתי עשה דמלך ודחו עשה דעדות ושפיר שייך בי' נמי שמיעת הקול א"כ אפשר דבהא אייתי ר"ש כאן בסיפא ולא תיקשי אריש, ודוק.

(עד) ומשיח וב"ד פטורין, פריך עלה בגמ' דמשמע דומיא דב"ד דפטור אף משמיעת הקול וביטוי, והרי רישא תנא דחייב בהו, ומסיק דחייב בעשירות ובדלות, וכאן פטר לי' בדלי דלות מעשירית האיפה דכתיב גבי חביתין מה קרבן אהרן עשירית האיפה זה חובתה לו ואין אחרת חובה לו לפוטרו בדלי דלות מעשירית האיפה, ודכתיב גבי עשירית האיפה מאחת מאחת מאלה דמנה יליף ר"ע דשאין מתחייב בזה אין מתחייב בכולן, דריש לי' ר"ש לדרשא אחרינא כמ"ש הר' שער יוסף עי"ש, כדדריש בת"כ להשוות את הקלים לחמורים, ולכאורה איכא למידק דכיון דעיקר קושית המקשן הוי דליהווי משיח דומיא דב"ד א"כ אכתי האיך יתיישב דהרי לא הוי דומיא, דב"ד פטורין אף מעשירות ודלות ואילו משיח לא מיפטר אלא בדלי דלות, ואפשר קצת לומר דשפיר דמי להו עכ"פ דמשכחת לפוטרו אף בשמיעת הקול וביטוי שפתים כמו ב"ד, ועוד יש ביניהם אף לעניין הקרבן שיוי בצד מה, דבב"ד נמי משכחת עכ"פ שמביאין בהמה או עוף אבל לא מנחה, והיינו נדבה שיוכלו להתנדב ולהביא בהמה ועוף כדתנן (בספי"ב) דמנחות אין שנים מתנדבין עשרון, אבל מתנדבין עולה ושלמים ובעוף אפילו פרידה א', ואע"ג דאמרינן (בפ"ק) דשבועות (דף יב) אין עוף בציבור, היינו דוקא בציבור ממש, אבל ב"ד דשותפין גינהו כדאמרינן (בפ"ק) דמכילתין (דף ו) שפיר מייתו עוף, א"כ להא שפיר דמי לב"ד בנדבתם, כן המשיח בעולה ויורד מביא בהמה או עוף אבל לא מנחה, ובזה יתיישב למה נקט ר"ש ב"ד כיון דאיהו ס"ל ב"ד וציבור מביאין א"כ אדנקט ב"ד ה"ל למנקט ציבור, אך לפי הנ"ל י"ל דלכך נקט ב"ד משום דבעי למנקט הך סימנא דהוקש כאן חובת משיח לנדבת ב"ד, אבל בציבור לא שייך כן דהרי משיח מביא עוף בדלות ובציבור אף בנדבה אין עוף בציבור, ודע דמהך טעמא דר"ש נפיק לן נפקותא כיון דהא דפטור בדלי דלות היינו משום דכתיב זה בחביתין, א"כ בכהן שעבר דאין מביא עשירית האיפה לחביתין, ממילא לא קרינן ביה זה ומעטו ממנחת חובה, וא"כ כהן שעבר שפיר יביא בדלי דלות, ועמ"ש בעזה"י לקמן רפ"ב.

(עה) וכשהוא בקביעה כו', לאו בכל חטאת קבועה איירי, דהרי בה היחיד מביא נמי כשבה, והנשיא מביא שעיר דוקא, ומשיח וב"ד מביאין פר, אלא ה"ק כשהוא בחטא שקבוע קרבנו בשוה לכולם דהיינו בע"א שהיחיד ונשיא ומשיח כולם שוים להביא שעירה, וכתיב נפש אחת לומר דאף המשיח בכלל, ואע"ג דהוקש לציבור מדכתיב לאשמת העם, י"ל דהיינו לעניין החטא שיהי' אשמתם שוה בביטול מקצת ולרבנן אף בהעלם דבר, אבל לקרבנו הוי בכלל נפש אחת להביא שעירה לכ"ע, אבל ב"ד וציבור מביאין בע"ז פר לעולה ושעיר לחטאת.

אודה אל אחרון וראשון כי עזרני לבאר פרק ראשון

פרק שני

(א) אלו דברים שבין כ"ג לכהן הדיוט, בגמ' דמכילתין (דף יא) ודיומא (פ"ז דף עג) גרסי' סתם דברים שבין כ"ג ול"ג אלו, וכן נראה, דאי גרסי' אלו לא שייך למימר תנא ושייר כדכתבו התוס' ז"ל בר"פ שבועת הדיינים (דף לט) וכאן הרי שייך דכ"ג אין נידון אלא בב"ד של ע"א כדתנן (בפ"ק) דסנהדרין משא"כ כהן הדיוט ובזה יתורץ נמי מה שהקשה בס' שיח יצחק במס' יומא דאמאי לא חשיב נמי שכ"ג נשאל באורים ותומים ולא הדיוט, דלדידן י"ל דתנא ושייר שייר נמי הך, ולגי' התוספ' שלפנינו דתנא ואלו, ולהקושיא דליתני אורים ותומים נצטרך לומר כדתני' בס' שיח יצחק דהוי בכלל ח' בגדים עיי"ש, לא ידענא אכתי אמאי שייר הך דדינו בב"ד של ע"א, ותו למה שייר נמי דכ"ג חטאו בהעלם דבר דוקא וההדיוט בשגגת מעשה, וכן שאין מביא אשם תלוי.

(ב) פר הבא על כל המצות, אם חטא הוא בהעלם דבר מביא פר, משא"כ הדיוט, אבל לגבי פר העלם דבר של ציבור יכול ההדיוט להקריבו כמו כ"ג דאע"ג דכתיב בקרא והביא הכהן המשיח, אפ"ה מרבינן הדיוט נמי מדכתיב כהן, מיהו לדעת קצת רבותא איכא לאשכוחי חילוק ביניהם, אף בפר העלם של ציבור דאף דכשר בכהן הדיוט נמי, מ"מ לכתחלה או עיקר מצותו מן המובחר הוא בכ"ג כדהאריך בזה הר' שער יוסף נר"ו ועמ"ש לקמן (סי' ה) בס"ד.

(ג) ופר יוה"כ, אף דכל הכהנים מתכפרין בו, מ"מ אינו בא אלא מממונו של כ"ג.

(ד) ועשירית האיפה, אף שביום חינוכו ההדיוט נמי מביאו, מ"מ כ"ג צריך להביאו בכל יום.

(ה) לא פורע, שאסור לו לגדל פרע על מת, משא"כ כהן הדיוט, אע"ג דלו נמי אסור לגדל פרע יתר מל' יום כדאמרינן (בספ"ב) דסנהדרין, מ"מ אינו אסור אלא כשירצה לעבוד וליכנס למקדש, אבל כ"ג לעולם אסור אף כשלא יכנס במקדש כדכ' הרמב"ם (בפ"ח) מהל' כלי המקדש (ובפ"א) מהל' ביאת מקדש עיי"ש, אבל הראב"ד ז"ל חולק עליו וס"ל דההדיוט נמי אסור אלא יתר מל' יום כמבואר בגמ' (שם) דיתר מפרע לא יהי' ומסתפר מל' יום לל' יום, אבל כ"ג אף ל' יום אסור דבכל פרע אסור, ועוד דבכ"ג הוי לאו מדאורייתא ראשו לא יפרע, ובכהן הדיוט אינו אלא מדברי קבלה בנבואתו של יחזקאל.

(ו) ולא פורם אבל פורם מלמטה והדיוט מלמעלה, כיון דקרא לא יפרום קאי על מת מיסתבר דלא אסר הכתוב אלא פרימה שעושין על מת דהיינו מלמעלה, אבל למטה בשולי בגדיו שרי, כדפי' הר' קרבן אהרן.

(ז) מלמטה, בשולי בגדיו כנ"ל וכ"פ הרמב"ם והיינו כרב, ואע"ג דשמואל מתיר אף למעלה כשאינו מבדיל השפה מ"מ הלכה כרב באיסורי, כ"כ הר' כסף משנה, ועי"ל כיון דטעמא דשמואל דס"ל בשאר קריעות כר' יהוד' דצריך להבדיל שפה, ואנן לא ק"ל הכי, א"כ ממילא כאן נמי לית הילכתא כוותיה.

(ח) ומצוחה על הבתולה, בעשה כי אם בתולה יקח, וממעט בעולה ומוכת עץ, ובבוגרת איכא פלוגתא.

(ט) ומוזהר על האלמנה, בלאו דאלמנה לא יקח אף אם היא עדיין בתולה.

(י) ומחזיר את הרוצה, כשימות כדכתיב קרא בהדי' עד מות הכהן הגדול ועיין לקמן (סי' כו).

(יא) ומקריב אונן, דכתיב לאביו ולאמו לא ישמא ומן המקדש לא יצא ולא יחלל דאעפ"י שמתו קרוביו אפ"ה א"צ לצאת מהמקדש ולהניח עבודתו כי אף אם עבד לא יחלל שאין עבודתו מחוללת ודרשינן נמי בפ' שמיני באהרן הן היום הקריבו וכי הם הקריבו אני הקרבתי ואני כ"ג ומקריב אונן, אבל הדיוט אונן שעבד עבודתו מחוללת.

(יב) ואינו אוכל, אין זה מעלה בכ"ג, אלא ה"ק אעפ"י שמקריב אפ"ה לא הותר אלא להקריבה אבל לא לאכילה דבזה אסור ככל הכהנים דאסורין ק"ו ממעשר דכתיב בי' לא אכלתי באוני ממנו ק"ו לקדשים החמורין, אי נמי אפשר דה"ק דוקא הוא אינו אוכל אבל אחרים אוכלים מה שהקריב הוא באנינותו, לאפוקי הדיוט אונן שעבד חילל ואסור הזבח לאכילה אף לאחרים, ודע דבגמ' דיומא גרסי' בה נמי ואינו חולק וכן הגיה הר' באר שבע בגמ' דמכילתין, ובאמת דכ"ה בברייתא דזבחים ר"פ טבול יום וכ"פ הרמב"ם, דאינו חולק לאכול לערב, דאע"ג דכתיב המחטא אותה יאכלנה ודרשינן התם בגמ' מאי יאכלנה יחלקנה, וכ"ג הרי ראוי לחיטוי ולעבודה, אפ"ה כיון דאפקי רחמנא לחלוקה בלשון אכילה לומר לך דכל שאינו ראוי עכשיו לאכילה אין נוטל נמי חלקו לאכול לערב, ועם כל זה אנחנו בעניותינו עדיין לא שלחנו בו יד להגיה כאן בתוספ' כיון דחזינן בתוס' (פי"א) דזבחים נמי לא הוזכר, אפשר דאע"ג דהדין אמת אפ"ה לא רצה התנא למיתני אינו חולק כיון דבלא"ה הוא נוטל לעולם שלא בחלוקה.

(יג) מקריב חלק בראש, ראשון לכולם כשירצה ובכל עת שירצה, וכל קרבן שירצה וכמבואר בתוספ' (פ"ק) דיומא מיהו טעם הדבר לא נתפרש מנל"ן, ונראה כיון דכתוב המחטא אותה יאכלנה הרי תלוי החלוקה והאכילה בהעבודה וכיון דנוטל חלק שירצה כדלקמן בסמוך, מיסתבר נמי דמקריב לכשירצה, ועמ"ש בסי' שאח"ז בס"ד דנראה דנלמד מקרא יתירא.

(יד) ונוטל חלק בראש, כל מה שירצה, דכתיב והיתה לאהרן ולבניו תחילה לאהרן וחדר לבניו, ונתבאר בזה היטב בביאורינו לתוספ' דיומא (שם), ואעפ"י שלא הקריב אעפ"כ נוטל חלק, כדפירש"י במכילתין, ונראה דנפקא לי' לכאורה מדאיצטריך קרא, דאי דוקא בשהקריב, א"כ תיפוק לי' כיון דמקריב בראש נוטל נמי בראש כדכתיב וכהן המקריב לו תהי', אע"פ דקרא אתי להורות דאעפ"י שלא הקריב אעפ"כ יטול חלק בראש אלא מדה זה לא יתיישב לפמ"ש בסי"ג דהא גופה דמקריב בראש לא ידענו אלא מדחזינן דנוטל בראש, וא"כ לא אייתר קרא להכי, ולכנלע"ד די"ל מדכתיבי טובא קראי לאהרן ולבניו תרי במנחה בפ' ויקרא וחד בפ' צו וחד בלחם הפנים בפ' אמור, ואם אינו עניין לחלוקה תנהו עניין להקרבה בראש וליטול נמי בראש אעפ"י שלא הקריב.

(טו) וכל עבודות יוה"כ אין כשירות אלא בו, הטעם נראה מדכתיב בפ' אחרי בסוף פרשת יוה"כ וכפר הכהן אשר ימשח אותו ואשר ימלא את ידו, משמע דקאי אכל עבודות שביום הזה דסתים אח"כ ולבש את בגדי הבד משמע דאף העבודות שעבד קודם לבישת בגדי לבד [הבד] דהיינו תמיד של שחר נמי יהיו בכהן הגדול, ועמ"ש הר' באר שבע בעניין הפייסות.

(טז) ה"ג ומשמש בח' בגדים ופטור על טומקו"ק, כצ"ל, וכדגרסי' לי' בגמ' דהכא והתם.

(יז) על טומקו"ק, מוקי לה בגמ' דר' שמעון היא כדאמרן לעיל (פ"א) דאין מביא קרבן כלל על טומקו"ק, מדכתיב מתוך הקהל, ולפ"ז דתיתי כר"ש ה"מ למיחשב דאף בשמיעת קול וביטוי שפתים פוטר בדלי דלות מעשירית האיפה כמבואר שם (סי' עד) משא"כ כהן הדיוט דחייב בכולם, ולכך ע"כ צ"ל בזה נמי דתנא ושייר כדכתיבנא בריש פרקין בס"ד.

(יח) וכולן נוהגות במרובה בגדים כו', אע"ג דמצינו בתוספ' (פ"ק) דמגילה דתנא נמי אין בין מרובה בגדים למרובה בגדים שעבר, התם שפיר מיתפרש כדביארנו שם בעזה"י, אבל כאן בתוספ' נראה דט"ס הוא ויש כאן עירבוב והשמטת בבא, וצ"ל כגי' הגמ' דהכא ודיומא, וצ"ל וכולן נוהגות במרובה בגדים חוץ מפר הבא על המצות, וכולן נוהגות במשוח שעבר חוץ מפר יוה"כ ועשירית האיפה, מיהו נוכל למעט בהגהה ולומר דתנא דידן כליל תרוייהו כחדא, וה"ק כולן אף במרובה בגדים שעבר ומכ"ש במשוח שעבר וכן מכש"כ במרובה בגדים המשמש, חוץ מפר הבא על כל המצות ופר יוה"כ ועשירית האיפה, דשלשתן אינן במרובה בגדים שעבר, ועמ"ש בסי' שאח"ז בס"ד.

(יט) **נוהגות** במרובה כו' חוץ כו', משמע לכאורה דקאי גם אפטור' מטומקו"ק, והא ודאי קשה אמאי דהרי טעם הפטור מבואר (בפ"א סי' עא) משום שחטאו בהעלם דבר שמביא פר ולא בשגגת מעשה וא"כ התינח במשוח בשמן המשחה, אבל מרובה בגדים דאינו מדין פר העלם, א"כ ממילא נמי אין חטאו בהעלם דבר אלא בשגגת מעשה והרי חטאו שוה לקהל ולמה יפטור מטומקו"ק, וכבר העיר בזה כבר הר' באר שבע ז"ל, ונענע לו לראשו הר' חק נתן ז"ל באומרו דממילא נשמע מדאימעט מפר העלם, עי"ש, ומלבד שהר' עצמו העיד דדוחק הוא, קשה לי עוד דמאי נשמע ממילא, דהתינח למסקנת הש"ס דטעמא דאימעיט משיח מטומקו"ק משום דאין שוה לקהל בשגגת מעשה, אבל דילמא נטעה כפי הס"ד דבש"ס דאימעט משוח משום דאין שוה לקהל בכפרת יוה"כ כנ"ל (שם) וא"כ ממילא נמעט מרובה בגדים נמי דאיהו נמי אין שוה לקהל ביוה"כ דלפר יוה"כ שוה הוא למשוח, לכנלע"ד לומר דגם בזה תנא ושייר, ול"ק מאי שייר דהאי שייר דשייר נמי באידך בבא דנוהגת במשוח שעבר חוץ מפר ועשירית, ומצי למיחשב נמי קרבן עולה ויורד בדלי דלות כדכתיבנא בס"ד (בספ"א סי' עד) דמשוח שעבר שפיר מביאו, ובזה יתורץ לנו לשון משנתינו להך אוקמתא דרבא דמוקי לה כר"ש, דיש לדקדק דבתר דתנן במתני' אין בין כו' קתני זה וזה שווין בפר יוה"כ ומצוין כו', דלכאורה מאי בעי תנא בהכי דממילא מדקתני אין בין נדע שבשאר כל הדברים שווין הן וכמו במתני' (פ"ק) דמגילה דקתני אין בין ולא קתני הך ושווין, ועוד קשה כיון דבחית להזכיר השיווי שביניהם למה לא הזכיר כל השיווין כגון להנהו דאמרן, אך לפ"ז א"ש דזה בא תנא להורות דדוקא בהנך שווין אבל עדיין יש חילוק בין משמש לשעבר בעולה ויורד בדלי דלות, וכן בין משיח למרובה בגדים יש חילוק בפטור מטומקו"ק, אבל בהנך דקתני מתני' שווין הן בשלשתן, וממוצא דבר יתיישב לן דיקדוק גדול ועצום, דכאן במכילתין כדרמי הש"ס דיוקי דמתני' אהדדי מייתי ג' תירוצים דר' חסדא מוקי לה בתרי תנאי רישא רבנן וסיפא ר"מ, ור' יוסף א' רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי, והרבא מוקי לה כר"ש דברייתא דהכא בהדי' ס"ל הכי, והרי [האי] תירוצא הוא המובחר שבכולן דמוקי למתני' כחד תנא, ואילו בפ"ק דמגילה כדרמינן מתני' אהדדי הזכיר הש"ס תירוצו דר' חסדא ודר' יוסף דמוקמי לה אליבא דתנאי, ותירוצא דרבא דמוקי לה בחד תנא המובחר שבכולן השמיט הש"ס, והוא תימא, אמנם חזיתי לגאון זמנינו הר' בעל טורי אבן ז"ל הרגיש בזה ודחה בקש דלא רצה הש"ס להאריך כיון דאין מקומו שם עכ"ל, ודבריו מתמיהין דכמה סוגיות הש"ס מצינו עיקרן שלא במקומן כי התם גופה במתני' דזב הריאה ב' ראיות כו', והאיך נקט הש"ס ב' תירוצי הדחוקים ושכח תי' היותר נכון, ועוד תגדל התימא יותר דבתר הכי אמתני' דאין בין במה גדולה לבמה קטנה הוכרח הש"ס לאוקמי כר"ש, א"כ טפי יתיישב המשנה זו הסמוכה לה תירוצא דרבא דמוקי לה נמי כר"ש ותהייניה שתיהן סמוכות כר"ש, וא"כ למה השמיטה הש"ס, אמנם לדרכינו בעזה"י א"ש דכאן בהוריות שפיר מוקי רבא למתני' כר"ש, ואי תיקשי דלדידי' אכתי יש חילוק בטומקו"ק ובכל עולה ויורד בדלי דלות, שפיר י"ל דזה נשמע מסיפא דמתני' דקתני ושווין ושייר הנך מכלל דבזה לאו שווין, משא"כ במתני' דמגילה דלא הזכיר הך ושווין, א"כ אי תיתי כר"ש יוקשה מאי אין בין הרי יש ביניהם הנך תרתי דאמרן, לכך לא מצי מוקי לה כר"ש וע"כ תתוקם כאינך תרי תירוצי, מיהו אנחנו הראינו כנים בביאורינו לתוספ' דמגילה (ספ"א) בס"ד דאפשר תיתוקם כולה מתני' כר' יוסי עי"ש ויתיישב דעת הרמב"ם בזה בעזה"י ועמ"ש בס"ד לעיל (פ"א סי' עב) מסברא זו דמודה ר"ש במרובה בגדים תתיישב קישיא גדולה עי"ש.

(כ) **חוץ** מפר הבא על כל המצות, דדוקא המשוח שחטא מביאו, אבל מרובה בגדים שחטא אין מביא פר העלם ודלא כר' מאיר דאיהו ס"ל מרובה בגדים נמי דינו בפר העלם, ועמ"ש לעיל (סי' ב) אבל בעשירית אע"ג דכתיב בה המשיח אעפ"כ איתרבי מרובה בגדים מדכתיב הכהן בכל הפרשה שנאמרה באהרן ובניו וממילא נדע דלאו במלך איירי ול"ל הכהן אע"כ לרבות מרובה בגדים משא"כ בפר דלא כתיב ... אי ממשיח לחוד הא זה מלך לכך איצטריך למעט מלך ולא איתרבי מרובה בגדים, כדאי' בירושלמי דמגילה עי"ש, והרא"ש כ' בשם הרמ"ה טעם אחר בעשירית האיפה עי"ש.

(כא) **והכולן** אין נוהגות במשוח מלחמה, מדאורייתא משמש בשמונה בגדים נמי מדכתיב ובגדי הקדש יהיו לבניו אחריו דרשינן למי שבא בגדולה אחריו, אלא דמדרבנן אינו משמש בהן כדי שלא תהי' איבה לכהן גדול, אע"ג דבמשוח שעבר כולן נוהגות בו ומשמש בח' בגדים, ההוא כיון דשוה לו אין לכ"ג עליו איבה, אבל זה שהוא למטה מהכ"ג אם ישתמש בח' בגדים יהי' איבה לכ"ג, כדאמרינן בגמ' (ספ"ז) דיומא, מיהו למסקנא דא' רבין התם מדאורייתא נמי אין משמש בח' בגדים ודוקא בשעה שנשאל באורים ותומים אז מלובש בח' בגדים, אבל אין עובד בהן עבודה, ובירושלמי דמכילתין ובמגילה אמרו דע"כ בארבע בגדים נמי אינו עובד שלא יאמרו ראינו כ"ג עובד בד' בגדים עי"ש, ובגמ' דידן יהבו טעמא משום מעלין בקדש לא אח' ולא בד' בגדים ובירושלמי נמי היא כדאתא בר קפרא עי"ש, ומה מאד תמוה לי דברי הרמב"ם (ספ"ד) מהל' כלי המקדש דכ' דעובד בד' בגדים ככהן הדיוט יהרי לא כן תניא...

(כב) **אין** נוהגות במשוח מלחמה, דאין מביא פר העלם, כדדרשינן מדכתיב המשיח בה"א לומר שאין משיח על גביו והוא הכ"ג העובר להיות משוח מלחמה שיש כ"ג על גביו, וממילא י"ל דה"נ גבי עשירית האיפה נמי כתיב המשיח למעט משוח מלחמה... בא אלא משל כ"ג דכתיב אשר לו, ולא משל משוח מלחמה.

(כג) **חוץ** מה' דברים כו' לא פורע ולא פורם ואין מטמא לקרוביו, דכתיב והכהן הגדול... מלחמה ומילא את ידו לרבות מרובה בגדים על כולן אומר ראשו לא יפרע.. ולכאורה קשה דהאי קרא הרי מיבעיא לי' כדדריש מיניה בברייתא דת"כ פ' אמור דבפ' ... ואתי הך קרא אשר יצק כו' לרבות אף נמשח יום אחד או נתרבה יום אחד... ילפו לה מדכתיב בפ' אחרי אשר ימשח ואשר ימלא את ידו לרבות נמשח יום א' ונתרבה יום, מיהו תנא דת"כ אזיל לשיטתי' דבפ' אחרי דריש מהך קרא אשר ימשח לפי שכל הפ' כתיב אהרן מניין לרבות כהן אחר ת"ל אשר ימשח, וא"כ לא אייתר הך קרא לרבות נמשח יום א' ואיצטריך לי' אשר יוצק אבל תנא דידן ובגמ' לא איצטריך אשר ימשח לרבויי כהן אחר דכתיב כבר ע"כ לחקת עולם וממילא ידענו דאהרן לאו דוקא, ולכך נילף מהתם שפיר לרבות נמשח יום א', ואייתר אשר יוצק לרבות משוח מלחמה.

(כד) **מה'** דברים כו' ואין מטמא לקרוביו, אבל להקריב אונן לא הושווה לכ"ג, אע"ג דבתר הך קרא דיוצק על ראשו כתיב ומן המקדש לא יצא ולא יחלל דמינה ילפינן דכ"ג מקריב אונן, מ"מ כתיב ביה כי שמן משחת אלק' עליו, דרשינן עליו ולא על חבירו למעט משוח מלחמה, גמ', ולכך אף אם בדיעבד הקריב אונן בארבע בגדים עבודתו מחוללת, ומכ"ש כשהקריב בשמונה בגדים דחילל לפי המתבאר לעיל דמסקנת הש"ס דאין עובד בח' בגדים א"כ הוי ליה מיותר בגדים, ויש להקשות דהא הך קרא דעליו איצטריך (בספ"ק) דכריתת (דף ז) תני ר' חנני' קמי' דרבא כ"ג שנטל משמן שעל ראשו וסך גופו חייב שנא' על בשר אדם לא ייסך אע"ג דבשמן של תרומה שעל גוף הכהן מותר להתעגל בו, מסיק טעמא דכתיב כי נזר אלקיו עליו שמן המשחה קריי' רחמנא דאע"ג דאיתא עליו איתחיל, א"כ איצטריך עליו לדהתם, אמנם י"ל דתליא במחלוקת שהזכרנו לעיל (סי' יא) והוא (ברפ"ב) דזבחים דאית דיליף אונן דחילל עבודה מקרא דאהרן בפ' שמיני הן הקריבו וכי הן הקריבו אני הקרבתי, ונלמד דכהן הדיוט מחלל עבודה ולא כ"ג, וס"ל כר' נחמי' בפ' טבול יום (דף קא) דמפני אניות שרפוה, ואית דיליף אניות מהך קרא דומן המקדש לא יצא ולא יחלל אבל אחר שלא יצא חילל, אבל מהן הקריבו לא יליף דס"ל מפני טומאה שרפוה וכר' יהודה ור' שמעון דפ' טבול יום עי"ש והשתא לפמ"ש דסוגיא דכריתות הוי כמ"ד מפני אניות שרפוה, וא"כ נלמד כל דין הדיוט ודכ"ג מהתם וממילא לא נדע בכ"ג אלא כ"ג גמור כאהרן אבל משוח מלחמה לא ולא איצטריך למעט משוח מלחמה לכך שפיר דרשינן עליו לאיסור סיכה שמן מעל ראשו, אבל תנא דברייתא דהכא הוא ר"ש ואזיל לשיטתי' דס"ל מפני טומאה נשרפה, וע"כ יליף אניות מקרא דלא יצא ולא יחלל וכיון דכתיב אשר יוצק על ראשו מייתי שפיר אף למ"ד מפני טומאה נשרפה, וצריך למילף אניות מהך קרא דלא יצא ולא יחלל, ואפ"ה אייתר עליו, דבת"כ פ' אמור דרשו סיפא דקרא כי נזר שמן משחת אלקיו אין לי אלא משוח בשמן כו' מרובה בגדים מניין ת"ל כי שמן משחת אלקיו אני ה' להגיד בני אדם, והיינו מדכתיב אני ה' דרש רבוי גורמת לו והיא ריבוי בגדיו, או מדכתיב כי נזר כדפי' הר' קרבן אהרן עי"ש, ולפ"ז י"ל דממילא אימעיט משוח מלחמה, דלא הותר להקריב אונן אלא זה שעובד בח' בגדים לאפוקי משוח מלחמה דלמסקנת הגמ' דיומא כרבין אינו עובד מדאורייתא אלא בד' בגדים כנ"ל (סי' כא), וא"כ לא איצטריך עליו, וסוגיא דהכא דמפיק מעליו, י"ל דס"ל כר' דימי דהתם דמדאורייתא עובד בח' בגדים כנ"ל (שם) ולא אימעט מגופה דקרא לכך צריך עליו למעוטיה ודוק.

(כה) **ומצוה** על הבתולה ומוזהר באלמנה, כדדרשינן בגמ' בברייתא אחר שחילקו הכתוב דכתיב עליו למעט משוח מלחמה יכול לא יהא מצוה על הבתולה ת"ל והוא, ואמרינן עלה כתנאי, והוא אשה בבתוליה יקח אחר שחילק הכתוב ריבה דר' ישמעאל ופי' הרא"ש ז"ל דנפקא לי' מתיבת והוא, והר' קרבן אהרן פי' דנפקא מיתורא דוי"ו, ר' עקיבא או' אין לי אלא שעבר מחמת קיריו מחמת מומו מניין ת"ל והוא, ולכאורה משמע הני תנאי ר' ישמעאל ליתיה דר"ע ור"ע ליתיה דר"י, ואי ר"י דריש מגופיה דקרא דוהוא ר"ע דריש נמי מגופי' דקרא דהוא כדפי' הרא"ש ז"ל, ומה שהקשה הגאון בס' שער יוסף דבכל מקום הוי הוא למעט ואיך יהיה כאן ריבוי לרבות עבר מחמת מומו עי"ש, לענ"ד משום הא לא איריא, דהרי גבי אשם דכתיב אשם הוא ודריש מיניה ר' הונא (בס"פ) ואלו דברים בפסחים ובכמה דוכתי דמשניתק לרעייה ושחטו סתם כשר לעולה דכתיב הוא בהווייתו יהא ועי"ש בפ' התוס' ז"ל, א"כ כאן נמי י"ל הוא בהווייתו יהא אף כשנולד בו מום יהי' כדמעיקרא, והנה לכאורה יוקשה מזה אדלעיל דמוקמו רבא ור' פפא הך ברייתא כר"ש מדתנא בה פטור על טומקו"ק, והוכחנו לומר דתנא ושייר דפטור נמי מדלי דלות בשמיעת קול וביטוי שפתים כנ"ל (סי' יז), טפי ה"ל לאוקמה כר' ישמעאל דס"ל בהדי' הך דמצוה בבתולה כו', ובטומקו"ק ס"ל כר"ש כמו דעדיין צ"ל לר"ש דבבתולה ס"ל כר' ישמעאל, אמנם לפי' הר' רבינו מאיר הלוי שהביא הרא"ש דר"ע דריש תהוייהו דרשות מן והוא עי"ש, ה"נ יש לנו לומר ולא כדבריו ממש, אלא דבהא פליגי דר"ע דריש עיקר קרא דהוא לעבר מחמת מומו דהוא בהווייתו יהא, ומוי"ו דוהוא דריש לרבות משוח מלחמה, ור' ישמעאל דריש לרבות משוח מלחמה, אבל לעבר מחמת מומו לא מרבי לי' דעיקר קרא דהוא דריש לי' למעט מלך ונזיר כדאי' בת"כ, ולר"ע דלא דריש לי' להכי י"ל משום דבילקוט דריש נמי בקרא דכתיב בכהן הדיוט אשה זונה גרושה לא יקח כי קדוש הוא, הוא ולא מלך ונזיר, והקשה הר' זית רענן דל"ל קרא תו גבי כ"ג למעט יתי' שם בדוחק עי"ש ובאמת לפנינו בת"כ ובפסיקתא לא מייתי הך דרשא גבי כהן הדיוט, וא"כ י"ל דבהא פליגי ר"ע ור"י, דר"י לא דריש הך דכהן הדיוט ולכך איצטריך לי' גבי כ"ג למעט מלך ונזיר, ולא לרבות עבר מחמת מום ור"ע דריש לי' בקרא דכהן הדיוט למעט מלך ונזיר, ותו לא איצטריך לי' למעט בכ"ג, לכך דריש קרא לעבר מחמת מום, אבל עכ"פ תרוייהו דרשי וי"ו דוהוא לרבות משוח מלחמה, וכיון דכן א"ש טפי להש"ס לאוקמי ברייתא כר"ש, ובהא דמצווין על הבתולה ס"ל נמי אין משמש בח' בגדים ודוקא בשעה שנשאל באורים ותומים אז מלובש בח' בגדים, אבל אין עובד בהן עבודה, ובירושלמי דמכילתין ובמגילה אמרו דע"כ בארבע בגדים נמי אינו עובד שלא יאמרו ראינו כ"ג עובד בד' בגדים עי"ש, ובגמ' דידן יהבו טעמא משום מעלין בקדש לא אח' ולא בד' בגדים ובירושלמי נמי היא כדאתא בר קפרא עי"ש, ומה מאד תמוה לי דברי הרמב"ם (ספ"ד) מהל' כלי המקדש דכ' דעובד בד' בגדים ככהן הדיוט יהרי לא כן תניא...

(כו) **אין** נוהגות במשוח מלחמה, דאין מביא פר העלם, כדדרשינן מדכתיב המשיח בה"א לומר שאין משיח על גביו והוא הכ"ג העובר להיות משוח מלחמה שיש כ"ג על גביו, וממילא י"ל דה"נ גבי עשירית האיפה נמי כתיב המשיח למעט משוח מלחמה... בא אלא משל כ"ג דכתיב אשר לו, ולא משל משוח מלחמה.

(כז) **חוץ** מה' דברים כו' לא פורע ולא פורם ואין מטמא לקרוביו, דכתיב והכהן הגדול... מלחמה ומילא את ידו לרבות מרובה בגדים על כולן אומר ראשו לא יפרע.. ולכאורה קשה דהאי קרא הרי מיבעיא לי' כדדריש מיניה בברייתא דת"כ פ' אמור דבפ' ... ואתי הך קרא אשר יצק כו' לרבות אף נמשח יום אחד או נתרבה יום אחד... ילפו לה מדכתיב בפ' אחרי אשר ימשח ואשר ימלא את ידו לרבות נמשח יום א' ונתרבה יום, מיהו תנא דת"כ אזיל לשיטתי' דבפ' אחרי דריש מהך קרא אשר ימשח לפי שכל הפ' כתיב אהרן מניין לרבות כהן אחר ת"ל אשר ימשח, וא"כ לא אייתר הך קרא לרבות נמשח יום א' ואיצטריך לי' אשר יוצק אבל תנא דידן ובגמ' לא איצטריך אשר ימשח לרבויי כהן אחר דכתיב כבר ע"כ לחקת עולם וממילא ידענו דאהרן לאו דוקא, ולכך נילף מהתם שפיר לרבות נמשח יום א', ואייתר אשר יוצק לרבות משוח מלחמה.

(כח) **מה'** דברים כו' ואין מטמא לקרוביו, אבל להקריב אונן לא הושווה לכ"ג, אע"ג דבתר הך קרא דיוצק על ראשו כתיב ומן המקדש לא יצא ולא יחלל דמינה ילפינן דכ"ג מקריב אונן, מ"מ כתיב ביה כי שמן משחת אלק' עליו,

ז"ל דדוקא להך דרשה דהתם לא דריש אבל בעלמא דריש וי"ו, ועמ"ש הר' באר שבע (ברפ"ט) דסוטה.

(כו) **ומחזיר** את הרוצח דר"י כו', דכתיב בפ' מסעי ג"פ הכהן הגדול א' לכ"ג משוח המשמש וא' למשוח שעבר וא' למרובה בגדים, וכתיב תו אחרי מות הכהן לרבות משוח מלחמה, וחכמים ס"ל מדלא כתיב כאן נמי הכהן הגדול, ע"כ דלא קאי אלא א' מהני דלעיל, גמ' דמכות, ובתוספ' דמכות (פ"ב) תניא דמנהו חכמים הן ר"ש, דאיהו ס"ל התם אין מחזיר, וכיון דכולא ברייתא דהכא ר"ש היא כמבואר בסמוך, א"כ מבואר דחכמים דהכא הייגו ת"ק, ומשום דיש דברים בחך ברייתא דלית הילכתא הכי סהך דפטור על טומקו"ק דרישא דר"ש היא וחכמים פליגי עליו, קמל"ן הכא דחכמים מודו לו בזה, ועמ"ש הר' שער יוסף והר' חק נתן נר"ו, ולכאורה הוי מצי ר' פפא לאתויי מהכא דברייתא ת"ק היא, אלא משום דאיכא לומר דרישא לאו הגי חכמים גיגהו אלא דר"י היא, לכך לא מייתי מינה וכמ"ש בביאורינו לתוספ' דמכות (שם סי' ט"ז) בס"ד.

(כז) **איזהו** נשיא ישראל ולא נשיא שבט, כלומר דוקא שהוא נשיא על כל ישראל או אף על מקצתם כמלכי ישראל או כמלכי בית דוד וכדתנן במתני' נשיא זה המלך שנא' ועשה א' מכל מצות ה' אלקיו שאין על גביו אלא ה' אלקיו, כבר כ' הר' שער יוסף דאתי לאשמעינן אף שאינו מלך אלא שנתמנה על ישראל מביא שעיר וכדרמי בגמ' דאי לאו דהוי צרתו בבבל הוי מביא שעיר, עי"ש, וממילא נדע דהשופטים שנימנו על ישראל היה דינם בשעיר, ועכ"פ מלשון המשנה שהזכרנו משמע דמגופי' דקרא יליף לי', אבל בגמ' ובת"כ יליף בגז"ש מפ' המלך דכתיב ביה ה' אלוקיו שאין על גביו אלא ה' אלוקיו אף כאן נמי, משמע דאיצטריך גז"ש להכא, וכבר הרגישו בזה מקצת המפרשים ז"ל וכתבו מה שכתבו עי"ש, ולענד"נ דאיכא נפקותא בדבר דמדרשא דמתני' משמע למעט אף מי שאין מוכנע תחת מלך ישראל, אלא תחת מלכי האומות נמי אין מביא שעיר דהרי יש על גביו זולת ה' אלוקיו, לכך גילה לנו התנא דברייתא דלא נמעט אלא מי שמוכנע תחת יד ישראל, אבל לא מי שמוכנע תחת מלכי האומות ויליף גז"ש מפ' המלך, דאף בזמן בית שני כשהיו מוכנעים תחת מלכי יון ורומי הי' נוהג דין המלך כדמוכח בהדיא בגמ' דסוטה פ' ואלו נאמרין דתנן אגריפס המלך עמד וקרא ושיבחוהו חכמים ופריך הש"ס למימרא דשפיר עבד והרי כתוב שום תשים שתהא אימתו עליך דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול והוצרך לשנויי מצוה שאני, והרי ידענו דאגריפס המלך היה מוכנע תחת מלכי רומי, ואי איתא מאי קושיא וישני לי' דאין דין המלך נוהג בו דיש על גביו חוץ ה' אלקיו, אע"כ דלא אימעיט אלא המוכנע תחת יד ישראל דוקא, ואחר גמר כתיבתי ראיתי להר' שער יוסף שכ' ג"כ כזה ושמחתי, ומזה יובן לנו בגמ' דבעי מיני' רבי מני' רבי מר' חייא כגון אני מהו בשעיר, והרגישו כבר המפרשים דרבי שאל דין מתלמידו עי"ש בדבריהם, ואף דמצינו כן, עכ"פ צריך להבין אם לא מצא רבי ממי לשאל דין זה מאביו או מרבותיו עד שבא ר' חייא תלמידו, ולדידן י"ל דרבי הי' שונה משנתו דליף סתם שאין ע"ג אלא ה' אלקיו, וממעט אף המוכנע תחת ידי האומות, ולכך לא נסתפק כלל כיון דהוא היה עכ"פ מוכנע תחת אנטונינוס מלך רומי ודאי אינו בשעיר, אך כיון שראה ר' חייא שנה ברייתות דיליף גז"ש מפ' המלך והתם אף המוכנע תחת מלכי א"ה הוי דין מלך לכך שאל מר' חייא עצמו אם הוא נמי בשעיר, והשיב לו ר' חייא דבאמת מצד זה היית מביא שעיר, אבל מצד אחר לא משום דצרתך בבבל והוא לדיני ממונות גדול ממך כמבואר בגמ', וממוצא דבר יתיישב נמי מה שדיקדקו המפרשים מאי נפקא לי' לרבי בהך איבעי' דהוי הילכתא למשיחא, ולדידי' י"ל דבא להבין בזה מה חילוק בין משנתו למשנת ר' חייא בברייתא כדאמרן, מיהו לקושטא נלע"ד איכא נפקותא לדינא למה דקיל"ן בש"ע (בי"ד סי') והוא מגמ' (ספ"ב) דחולין בשוחט לשם חטאת שחיטתו כשרה אבל אם עבר עבירה שחייב עלי' חטאת בזמן הזה ואח"כ שחט לשם חטאת שחיטתו פסולה עי"ש, א"כ הוי נפקותא כגון אם יבוא לידו שגגת עבירה שחייב חטאת ואח"כ שחט שעיר לשם חטאת, אם דינו כנשיא שחיטתו פסולה ואם דינו כהדיוט אפשר דשחיטתו כשירה.

(כח) **נשיא** ישראל ונשיא בית דוד כו' מביא לעצמו, דכל א' מהם אין על גביו אלא ה' אלוקיו ואין א' מהם כפוף לחבירו.

(כט) **איזהו** משיח המשיח בשמן המשחה, כדתנן במתני', והנה לכאורה הכא והתם שפת יתר הוא דמאי בא לאשמעינן הי"ל למיתני בקיצור המשיח ולא המרובה בבגדים ותו לא, ואפשר לענ"ד למה דאמרי' בגמ' דמלכי בית דוד מושחין אותן אבל לא מלכי ישראל, חוץ מיהוא שנמשח מפני מחלוקתו של יהורם בן אחאב, ומיהואחז מפני מחלוקתו של יהויקים, ופריך וכי מפני מחלוקת דיורם ויהויקים נמעל בשמן המשחה, ומסיק ר' פפא דאה"נ שלא נמשחו בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון נקי, ולפ"ז ה"א דבכהנים נמי כשלא היה להם שמן המשחה ימשחו בשמן אפרסמון להיות לו דין משוח, לכך קמל"ן תנא דאין זה משוח כלל אלא הנמשח בשמן המשחה דוקא כדכתיב בפ' אמור אשר יוצק על ראשו שמן המשחה דוקא.

(ל) **אין** בין משוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא שהמרובה בגדים צריך להביא פר, גי' זו אין לה שחר דכיון דמביא פר הרי שווה גם בזה למשוח, ואין לומר דתיתי כר' יוסי (דפ"ק) דיומא (ופ"ק) דמגילה דס"ל משוח שעבר אין דינו ככ"ג והכא ה"ק אין בין משיח בשמן המשחה שעבר למרובה בגדים המשמש אלא שהמרובה בגדים מביא אבל משוח שעבר אין מביא פר דזה ליתא דהרי הך תנא ר' מאיר הוא ואיהו בהדיא פליג התם עם ר' יוסי וס"ל משוח שעבר מביא פר, לכך נלע"ד הקלושה דט"ס הוא לפנינו בתוספ' וכצ"ל אין בין משיח בשמן המשחה למרובה בגדים שהמרובה בגדים צריך להביא פר והך אלא ט"ס הוא, וה"ק דבאמת לר' מאיר אין חילוק ביניהם דס"ל מרובה בגדים נמי מביא פר העלם כשחטא בא' מכל המצות, וממילא דינו נמי בהעלם דבר עם שגגת מעשה.

(לא) **שהמרובה** בגדים צריך להביא פר, דיי"ק תנא ותנא צריך להביא, דאי הוי תני מביא פר, הייתי אומר דאיירי בפר העלם של ציבור ובהא ס"ל לר"מ דאע"ג דכתיב ביה והביא הכהן המשיח מדם הפר אפ"ה כשר במרובה בגדים נמי ולהבנן ס"ל דוקא במשיח וכדעת רש"י וריב"א ז"ל דס"ל דבהא נמי פליגי כנ"ל, עכ"פ ה"א דבהא דוקא פליגי, לכך נקט צריך להביא פר, להורות דאיירי במה שהוא מתחייב והיינו במשיח שחטא בהעלם דבר ובשגגת מעשה דלר"מ ס"ל דצריך להביא פר, אבל בפר העלם של ציבור אף כהן הדיוט כשר להקריבו לר' מאיר, ולדעת התוס' ושאר רבואתא אף לרבנן נמי ועמ"ש לעיל (סי' ב) בס"ד.

(לב) **להביא** פר דברי ר' מאיר, דכתיב הכהן המשיח, דרש הכהן לרבות מרובה בגדים, אי נמי דמשיח הוי מיעוט למעט מרובה בגדים, וה"א דהמשיח הוי תו מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות מרובה בגדים כדפי' הרמ"ה ז"ל.

(לג) **וחכ"א** א"צ להביא פר, אם חטא הוא אלא דינו כהדיוט, ולשון זה מורה בהדיא דקאי אפר כהן משיח ולא אפר העלם של ציבור כנ"ל בסמוך, ותיקשי לפרש"י וריב"א, וראיתי דכבר הקשה הר' שער יוסף מהך תוספ' ג"כ עיי"ש, ולענ"ד הקלושה אפשר דמשום הא לא איריא, די"ל דתנא רבותא נקט דאף כשהוא חטא ס"ל לר"מ דמרובה בגדים למשיח ונחלק מיחיד, ומכ"ש בפר של ציבור דס"ל לר"מ אע"ג דכתיב והביא הכהן המשיח מדם הפר אפ"ה יכול מרובה בגדים ג"כ להקריבו, דאל"כ במה יתכפרו ציבור כשאין שם משיח, ואיידי דנקט ר"מ צריך להביא נקטו חכמים א"צ להביא, וממילא נדע דה"ה לפר של ציבור דעיקר מצותו עכ"פ במשיח, עוד היה אפשר לומר קצת דאיירי בפר של ציבור ופליגי במה דנסתפק להגאון משנה למלך ז"ל (בפ"ה) מהל' מעה"ק, כשאין שם משיח אי המרובה בגדים טפי עדיף בזה מכהן הדיוט, או דנימא כיון דאין שם משיח שווין הן מרובה בגדים לכהן הדיוט ואף לכתחלה יכול הדיוט להקריבו, ולפ"ז אפשר דנפרש הכי דר"מ או' אף כשאין שם משיח לא יקריבנו כהן הדיוט אלא המרובה בגדים צריך להביא דם הפר אל אוהל מועד להזותו, וחכ"א דמרובה בגדים א"צ להביאו דכהן הדיוט נמי יכול להקריבו דשווין הן, ולעולם דאיירי בשל ציבור, מיהו עכ"פ לשיטת התוס' ז"ל וסייעתם א"ש טפי דאיירי כפשטה בשל כהן גדול.

(לד) **פר** המשיח יפר העדה פר המשיח קודם כו' בכל מעשיו, לא לבד בזריקת הדם דהוא עיקר הכפרה קודם מטעמא דלקמן יוקדם המכפר למתכפר, אלא אף בשריפת בשרן חוץ למחנה פר המשיח קודם ומכ"ש בשחיטה והקטרת אימורים, דילפו בברייתא מדכתיב בפר העדה ישרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון דמיותר לומר לך דפר המשוח יהי' לעולם ראשון, אף בשריפה וכ"ש באינך, ולהך דרשא נראה דלא צריכינן לסברא דלקמן דיוקדם המכפר למתכפר כיון דהקדימה קרא בשריפה כ"ש בכפרת דם ושאר דברים, והנה בברייתא דת"כ פ' ויקרא יליף לי' מדכתיב בפר ציבור ואם כל עדת וגו' ו"ו מוסיף על עניין ראשון לומר דהראשון דהוה של משיח קודם, וכבר כ' שם הר' קרבן אהרן ושאר מפרשים דתנאי היא דמר יליף ליה מהכא ומר יליף ליה מהכא, ונלע"ד הקלושה דתנא דמפיק לי' מואם היינו סתם סיפרא דר' יהודה היא דדרש וי"ו, והיינו נמי תנא דהכא ודחד ברייתא בגמ', ומשום דלא תימא דילמא קרא לא אתי אלא לעבודה המעכב כפרה אבל לא לשאר דברים, לכך קאמר דלעבודה המעכב כפרה ל"ק קרא דבלאו קרא נמי ידעינן דדין שיקדים המכפר להמתכפר כדמצינו גבי יוה"כ, ואזיל ר' יהודה לשיטתיה דאית ליה הך סברא בהדיא (בספ"ק) דשבועות דלכך צריך שני ווידויין ודם פר דמוטב שיבוא בהאי ויכפר על החייב כו' א"כ ח"נ לא איצטריך קרא להכי אע"כ לגלות דאף בכל מעשיו כשחיטה ושריפת בשר נמי יוקדם, אבל אידך תנא דת"כ ודגמ' י"ל דהיינו ר' שמעון דמצינו טובא זימני דלא דריש וי"ו (בפ"ק) דסנהדרין (ובפ"ט) דסוטה, ולכך כאן נמי לא מיסתבר לי' למידרש וי"ו, והך סברא נמי דיוקדם המכפר למתכפר נמי לא ברירא לדידי', דהרי איהו מצריך ב' ווידויין ודם הפר לג' כפרות ב' דטומקו"ק וחד דשאר עבירות, אע"ג דכ' התוס' ז"ל (בספ"ק) דשבועות דמודה ר"ש דאינו מזכיר כהנים בהדי' בווידוי הראשון, מ"מ עכ"פ ס"ל דווידוי הראשון מכפר נמי תיכף על אחיו הכהנים נמי עם הכ"ג, ולכך כאן נמי לא הוי ידעינן, ולכך יליף מושרף כאשר שרף את הפר הראשון דאף בשריפה יהא של כ"ג ראשון, וממילא נדע דעכ"פ כ"ש לשאר עבירות שיוקדם של כ"ג, אמנם כל זה לגי' הת"כ והילקוט שלפנינו, אבל בפסיקתא פ' ויקרא גרסי' ואם הרי וי"ו מוסיף על עניין ראשון אלא שפר המשיח קודם לפר העדה בכל מעשיו עכ"ל, ולפ"ז הך תנא נמי נפקא לי' מקרא דושרף כו' הפר הראשון, זהו מסברא דיקדים המכפר כו' לחוד, וה"ק ואם הו' מוסיף על עניין ראשון לומר לך ששניהם שוין, אלא שמעט חילוק יש ביניהם שפר המשוח קודם כו'.

(לה) **הואיל** ומשוח מכפר והעדה מתכפרת מוטב שיקדים כו', לשיטת רש"י וריב"א ז"ל דפליגי רבנן ור' מאיר אף בפר של ציבור דלרבנן בעינן משיח להקרבתו דוקא ולר"מ אף המרובה בגדים כשר אבל עכ"פ כהן הדיוט לא, א"כ א"ש כאן כיון דע"כ הכ"ג צריך להקריבו א"כ הוא המכפר בעד כל קהל ישראל לכך דין שיקדים כפרתו, אבל לשיטת התוס' ז"ל וסייעתם דלא פליגי אלא בכ"ג שחטא המרובה בגדים אי חייב להביא פר, אבל להקרבת פר של ציבור כ"ע מודו דאף ההדיוט יכול להקריבו וכן בהקרבת פר כהן משיח נמי, א"כ קשה כאן מאי משיח מכפר דקאמר דהרי עכשיו אין הוא מכפר, דאע"ג דביוה"כ מכפר הוא בעד כל ישראל מאי עניין זה לכאן הרי עכ"פ עכשיו אין הוא מכפר, ובאמת לענ"ד דמזה ראייה גדולה לשיטת רש"י וריב"א וסייעתם מהך ברייתא דבגמ' דהואיל ומשיח מכפר, הגם שלא נחתו המפרשים ז"ל לזה בכל האריכות שהאריכו, ומיהו עכ"פ צריכינן ליישב לשיטת התוס' וסייעתם ולכך ע"כ צ"ל כדאמרן לעיל (סי' ב) דעכ"פ כ"ע מודו דלכתחלה מצוה במשיח שיקריב קרבנם כדכתיב פשטיה דקרא, ואף דהרמב"ם ז"ל לא הזכיר כן אלא בפר כהן משיח (בפ"ה) מהל' מעה"ק וכדהרגיש הגאון משנה למלך ז"ל, מ"מ אפשר כיון דבת"כ נקטו נמי הדרשה בקרא דכהן משיח לכך הוא ז"ל נמי נקט הכי ומודה דבפר של ציבור נמי דינא הכי, ולכך כיון דעכ"פ לכתחלה המצוה בו לכך מוטב שיקדים כפרתו לכפרתם, ועמ"ש בביאורינו לתוס' דמס' קרבנות (רפ"ז) בס"ד.

(לו) **שנא'** וכפר בעדו ובעד ביתו, לפי גי' זו הוי א"ש בפשיטותה דיליף מקרא דכתיב גבי פר של כ"ג דמתוודה תחלה עליו ועל ביתו ואח"כ מתוודה על אחיו הכהנים, אבל בגמ' וביורושלמי גרסי' וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל ופרש"י וכפר בעדו תחלה והדר בעד ביתו והדר כל קהל ישראל עכ"ל, וקשה דהרי הך קרא בקטורת כתיב, והתם כולן שווין בה וכדאמרי' בגמ' בפ' טרף בקלפי (דף מד) איזה כפרה ששווין בה הוא וביתו וכל ישראל זה קטורת שמכפרת על לשון הרע, וכיון דהכא כולן מתכפרין בבת א' האיך יליף מינה שכפרתו קודמת, איברא דהתם סיומא מסיים בהך ברייתא כפרתו קודמת לכפרת ביתו כפרת ביתו קודמת לכפרת אחיו הכהנים וכפרת אחיו הכהנים קודמת לכפרת כל ישראל, ונתקשו בה בתוס' ישנים ז"ל דהרי נעשית העבודה בבת א' ומתי קודמת, ופי' רבינו שמואל דנפקא מינה לדהכא דפר משיח קודם לשל העדה, ואכתי קשה מזה כפרת ביתו קודמת לכהנים, ולכך כתבו דאם אין עניין כפשוטו תנהו עניין לווידוי פר דצריך לומר תחלה אני וביתי ובני אהרן וכו' עכ"ל, ולתירוצם האחרון אכתי תקשי למאי נפקא הא דכפרת כהנים קודמת לכל קהל ישראל ועיי"ש בריטב"א ובס' שיח יצחק מ"ש.

(לו) **פר** הבא על כל המצות קודם לפר ושעיר של ע"ז, בגמ' גרסי' פר העלם של ציבור קודם לפר של ע"א דהאי חטאת פר העלם והאי פר ע"ז הוא עילה ותניא והקריב אשר לחטאת ראשונה מת"ל אם שיקריב החטאת ראשונה הרי כבר נאמר ואת השני יעשה עולה אלא זה בנה אב לכל החטאות שיקדמו לעולות וקי"ל דאפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה, ולכאורה תמוה מאי בעי הש"ס בהאי שפת יתר דאפילו העוף קדים כו', והרי כאן ליכא עוף, ולכך י"ל

דבא ללמד דלא לבד פר העלם דקדים לפר ע"ז, אלא אף שאר חטאת קודמת לפר ע"ז אף שהחטאת היא נעשית בחוץ וכן איתא בירושלמי דבעי התם חטאת אחרת ופר ושעיר ע"ז איזה קודם דמדיני' הי' השעיר קודם כיון שנעשה בפנים, ומסיק דאפ"ה כיון שאין יכול להקריבו קודם הפר הרי חטאת אחרת קודמת לפר והפר קודם לשעיר, והאי חטאת אחרת נראה דהיינו חטאת יחיד, והיינו דקמל"ן בש"ס דידן להורות דאף חטאת יחיד תקדום לפר של ע"ז דלא גרע מחטאת עוף דקודמת לעולת בהמה, מיהו בסי' שאח"ז יתבאר דאכתי איכא למידק בראי' זה לפי גמ' דילן ואפשר לחלק כו' עיי"ש, ויש נפקותא נמי בפר העלם והיינו לר' מאיר דס"ל דב"ד מביאין ולא ציבור, ובין שחטאו כל הקהל ובין שלא חטאו אלא רוב הקהל לעולם ב"ד מביאין פר א' ולא יותר וכן בע"ז ב"ד מביאין פר עולה ושעיר חטאת ולא יותר, והשתא אם כל י"ב שבטים חטאו בע"ז, וז' שבטים חטאו עוד בעבירה אחרת שמביאין למ"ד דשל ע"ז כיון דהוא של כל ישראל יקדום לפר העלם שאינו אלא של ז' שבטים, לכך קמל"ן דאפ"ה פר העלם קודם לפר ע"ז כיון [דהוא] עולה, וזה יש לכוונן נמי בכותבת תוספ' דידן דאשמעינן דאף בכה"ג לא תימא של ע"ז יקדום בחטאת והעולה לפר העלם קמל"ן דלעולם פר העלם קודם אף שהוא של ז' שבטים ושל ע"ז הוא של כל ישראל, איברא דלדידן דקי"ל כר' יהודה דכל שבט ושבט מביא א"כ ליכא הך נפקותא, אכן גם לדידי' נוכל למצוא רבותא ברוח היינו כיון דקי"ל כדידיה דס"ל בהדיה [בהדיא] שאף השבטים שלא חטאו מביאין ע"י החטאים כל שחטאו רובו של קהל מביאין לעולם י"ב שבטים י"ב קרבנות, וא"כ כשחטאו כולן בע"ז ורובן חטאו בעבירה אחרת שצריכין אף אלו שלא חטאו להביא פר העלם כל אחד, וה"א דפר זה כיון שהוא של שבט שלא חטאו לא יקדום לפר ע"ז של שבטים שכולן חטאו בו והוא בא על חטא אשר חטאו, קמל"ן דאפ"ה לעולם פר העלם קודם לפר ע"ז, ונראה דממילא כשי"ב שבטים מביאין על ע"ז י"ב פרים וי"ב שעירים דיקדים תחלה להקריב כל הפרים ואח"כ השעירים כיון דפר ע"ז קודם לשעיר ע"ז, ואם הדבר כן היה אפשר לפרש בזה דברי הרמב"ם (בפ"ט) מהל' מעה"ק דכ' וכן בשגגת ציבור בע"ז שמביאין פר לעולה ושעיר לחטאת הפר קודם שנא' כמשפט, ופר העלם קודם לפר ע"ז ופר ע"ז קודם לשעיר שלה אעפ"י שהפר עולה והשעיר חטאת כו', וכבר הרגישו הר' לח"מ והמשנה למלך למה כפל הרמב"ם את דבריו, ולפמ"ש י"ל דבא לבאר דיקרבו כל הפרים תחלה ואח"כ כל השעירים, אי נמי י"ל דבא לבאר כדכ' תחלה דכשיש לפנינו שלשתן פר העלם ופר ושעיר של ע"ז אע"ג דהפר העלם הוא הבא ע"י גרירה בשבטים שלא חטאו אעפ"כ יקדום הפר העלם ואח"כ פר ע"ז ואח"כ שעיר ע"ז, ועמ"ש מזה בביאורינו למס' קרבנות (פ"ח סי' עד) בס"ד (ופ"י סי' ד) בס"ד.

(לח) **ופר** ושעיר של ע"ז קודם לשעיר של נשיא, בגמ' אמרי' שעיר ע"ז קודם לשעיר של נשיא מ"ט האי ציבור והאי יחיד וכ"כ הרמב"ם (שם), ומזה תיקשי על דברי הירושלמי שהזכרנו בסי' הקודם דאף חטאת אחרת תקדום לפר ושעיר של ע"ז אף דהחטאת אין דמה נכנס לפנים כדפי' הר' פני משה ז"ל שם, וע"כ היינו חטאת יחיד כדפירשנו בסי' הקודם, והרי כאן תנא בהדיא דאינה קודמת אלא של ציבור קודם, איברא דלגי' הגמ' והרמב"ם היינו יכולין לחלק בדבר ולומר דודאי אם עדיין שלשתן לפנינו שבאין בבת אחת כיון דצריך ע"כ להקדים הפר של ע"ז להשעיר הוי השעיר כמחוסר זמן כדאמרו בירושלמי וכיון דכן החטאת אף שהיא של יחיד תקדום להפר של ע"ז שהוא עולה וממילא יאוחר השעיר של ע"ז, אבל בגמ' דייקו ולא הוכיחו פה, דאיירי דכבר קרב הפר וקודם שירצו להקריב השעיר בא הנשיא עם שעירו, או שפיר יוקדם השעיר של ציבור, וכן הם דברי הרמב"ם ז"ל, אבל לשון תוספ' שלפנינו דהפר של ע"ז נמי עומד ואפ"ה קאמר דיוקדמו לשעיר של נשיא, ודאי קשיא, ולכך היה נראה להגיה כאן בתוספ' ולמחוק תיבת פר, ולא איירי אלא בשעיר ע"ז ושעיר נשיא, ואם נרצה לקיים הגי' בתוספ' שלפנינו עם דברי הירושלמי נוקי להך דירושלמי דחטאת אחרת לא בחטאת יחיד אלא חטאת המוספין של ציבור דהיא נמי אינה נכנסת לפנים ואפ"ה תקדום לפר ושעיר של ע"ז, אלא דהא נמי צ"ע דפשיטא דתקדום כיון דהיא חובת היום, ואף אם כבר קרב הפר נמי נראה דתוקדם חטאת... לשעיר ע"ז, ולכך יותר נראה להגיה ולמחוק כאן פר, ועל טעם הגמ' ורמב"ם קשה לי תיפוק לי' דמצוה להקדים פנים לחוץ כדתנן בפ' התערובות (דף פא) עיי"ש וכדאי' כאן בירושלמי נמי לגבי נדבת ציבור ושעירי דנקט טעם דעדיף טפי בצבור פשיטא טפי דקודם אבל באמת... נמי קדים.

(לט) **ושעיר** של נשיא קודם לשעיר של יחיד, כשהנשיא והיחיד מביאין ביחד על חטאם אשר חטאו יוקדם קרבן הנשיא דזה נשיא וזה הדיוט ובודאי ראוי להקדים הנשיא, ומכ"ש דשעיר נשיא קדם לכבשת יחיד כיון דתנא דידן ס"ל שעירה קודם לכבשה וכיון דקדים לשעירה כ"ש דיוקדם לכבשה.

(מ) **ושעירה** של יחיד קודם לכבשה של יחיד, כגון שהיו שנים זה הביא כשבה וזה הביא שעירה, כ"כ רש"י ז"ל ונראה דודאי ה"ה אם שניהם של אדם א' שהיה חייב ב' חטאות נמי דינא הכי והא דפירש"י ז"ל שהיו שנים אפשר משום דפרכינן עלה בגמ' מאידך ברייתא דתניא כשבה קודם לשעירה והשתא אי הוי איירי הך דידן באדם א' לא הוי קשיא מידי, דהרי אמרי' בסוטה (דף לב) שלא חילק הכתוב מקום בין חטאת לעולה שלא לבייש עוברי עבירה ופרכינן אכתי ניכר דעולה זכר וחטאת נקיבה ומשנינן דמיכסיא באליה, ופרכינן התינח כשבה דיש לו אליה שעירה מאי איכא למימר ומשנינן איהו דאפסיד אנפשיה שהביא שעירה, והרי (בפ"ח) דיומא אמרינן חציף הוי מאן דמפרש חטאי', והשתא מאי קושיא דילמא בב' בני אדם ודאי זה שהביא כשבה ראוי להקדימו דאיהו מכסי חטאי' באליי' שלא יהא ניכר אם חטאת הוא או עולה, וזה שהביא שעירה דאפסיד אנפשי' ולא חש לכסות על חטאו לכך הכשבה קודם, אבל באדם אחד שהביא שניהם דחזינן לדעתי' שאינו חש לכסות על חטאו לכך אין דין קדימה לכשבה שלו וא"כ מאי קושיא, ולכך הכריח רש"י ז"ל דקים לי' להש"ס מדתנא כאן סתמא, דאיירי נמי אף בשנים שהביאו ואפ"ה שעירה קודם, ופריך שפיר מאידך ברייתא דתני' כשבה קודם, ולכך מסיק דתנאי היא דתנא דידן ס"ל שעירה עדיף לכן נתרבתה אצל עבודה זרה דצריך להביא שעירה דוקא, ואידך תנא ס"ל דכשבה עדיף שכן נתרבתה באליה שהכשבה אלייתה קריבה על המזבח משא"כ בשעירה, ולאו לענין חטאת דוקא פליגי אלא ה"ה בעולה ושלמים נמי למר שעירה קדים ומר כשבה קדים, ואין להקשות ממתני' דשילהי מס' כריתות דא"ר שמעון כבשים קודמין בכתוב בכל מקום לעיזים יכול מפני שהן מובחרין מהן ת"ל בחטאת תחלה שעירה ואח"כ ואם כבש מלמד ששניהם שקולין זה כזה, די"ל דהתם לענין המתנדב סתם שלא יצטרך להביא כבש דוקא כדפירש רש"י והרע"ב ז"ל, אבל לענין קדימת הקרבתן שפיר פליגי הכא איזה מהן קודם, והא דלא אמרינן טעמא דמאן דס"ל שעירה קודם היינו משום דכתיבא תחלה בתורה, די"ל דהתינח בחטאת אבל בשלמים הרי כתיב כבש תחלה, ואין להקשות דאכתי מאי רומיא דברייתות אהדדי דילמא הך דידן דשעירה קודם היינו בחטאת דמוקדם בקרא, ואידך תנא דכבשה קודם היינו בשלמים דכתיב תחלה, די"ל דאי אידך תנא בשלמים איירי לא הוי לי' למנקט כשבה ושעירה דהרי שלמים באין מן הזכר או מן הנקיבה, ועוד דע"כ אין לחלק בהכי דאל"כ יוקשה על מתני' דכריתות מאי מוכח דילמא בעלמא כבשים מובחרין דוקא בחטאת השעירה קודמת, אע"כ דאין לחלק ביניהם, ולעניין הלכה פ' הרמב"ם כהך דידן דשעירה קודמת ועמ"ש המפרשים, ולענ"ד הקלושה נראה, כיון דבגמ' הוזכרו תרוייהו לכך נקט תוספתא דידן למכריע למפסק הכי.

(מא) **ב'** הלחם קודמין לכבשים, לר"ע דס"ל במנחות פ' התכלת דהלחם מעכב את הכבשים ודאי א"ש דהלחם עיקר וראוי להקדימו, ואפשר דמזה נמי נסתייע הרמב"ם לפסוק כמותו, אלא אף לר"ש בן ננס ור"ש דס"ל התם הכבשים מעכבין את הלחם ואין הלחם מעכב את הכבשים, היינו דאף דאין לחם אפ"ה מקריבין את הכבשים שמתירין את עצמן, ואם אין כבשים אין מקריבין את הלחם שאין לו מי יתירנו כדתנן התם, אבל עכ"פ אין הכבשים באין אלא עיקרן בגלל הלחם ולכך כל ששניהם לפנינו מודים דיוקרב הלחם תחלה שהוא עיקר, ולכך נמי הראב"ד ז"ל אע"ג דהתם פסק כבן ננס ור"ש, אפ"ה כאן בדין זה שתק והודה לרמב"ם כסתמא דברייתא.

(מב) **העומר** קודם לכבש הקרב עמו, אע"ג דהעומר מתיר את עצמו שהרי קומצו קרב ע"ג המזבח, ובעלמא מיני דמים קודמין למנחות אפ"ה העומר קדם דכתיב ועשיתם ביום הניפכם את העומר כבש וגו' הרי דהכבש בא בגלל העומר לכך ראוי להקדים העומר עצמו.

(מג) **זה** הכלל הבא בגין יום קודם לבא בגין לחם, גלע"ד דאתי לרבויי מוספין דעצרת דקודמין לקרבנות הקריבין בשביל הלחם אע"ג דהני קודמין בפסוק דכתיבי בפ' אמור והמוספין בפ' פנחס אעפ"כ המוספין קודמין.

(מד) **הוא** ואביו ורבו עומדין בשבי הוא קודם לרבו דכתיב וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי אחיך, וסברא נמי איכא דכי פריק לנפשיה יכיל לעסוק בתורה ומצות ואי פריק לרבי' וקאי איהו בבית האסורים מאי אהני' לדידי' זכותא דרבי', כ"כ הר' באר שבע בשם הרמ"ה ז"ל, וסברא ראשונה מהני לשבי שיש בו סכנה וסברא אחרונה מהני אף כשאין שם סכנת נפשות.

(מה) **ורבו** קודם לאביו, שהוא הביאו לחיי העוה"ב, ודוקא כשלמדו בחנם, ודוקא כשאביו אינו תכם כדתנן במתני' (ס"פ) אלו מציאות ולכך לא חש תנא דהכא לפרש כן ועוד דבלא"ה יש הרבה חילוקים ופרטים בדבר כמבואר בעזה"י אצלינו באורך בביאורינו לתוס' דבבא מציעא (פ"ב סי' קיד) עיי"ש.

(מו) **ואמו** קודמת לכל אדם, בגמ' גרסי' קודמת לכולם, והיינו אפילו לעצמו כדכ' הר' ב"ש וכ"כ בהגמר' דכתובות גם דלא ליעבדו בה איסורא כדכ' שם, ודוקא היכא דליכא סכנת נפשות, אבל במקום סכנת נפשות חיי עצמו קודמין כדכ' הש"ך ז"ל (י"ד סי' רנב) עיי"ש, ועמ"ש בביאורינו לתוספ' דב"מ (סי' קכ) דעל השבת אבידה יש הרבה... ובירושלמי דתני' הוא קודם לאמו י"ל דאיירי בדאיכא סכנה כדכ' נמי הר' שער יוסף, ולפ"ז מדפריך שם אדקתני בה אמו קודמת לרבו ולאביו דהרי מתני' ה"א דוקא בדליכא סכנה אבל בדאיכא סכנה האיש קודם להחיות קמל"ן דאף בדאיכא סכנה כדאמרי בה אפ"ה אשה קודמת, אלא דמשני בלא"ה שפיר קמל"ן... רבו אמו קודמת.

(מז) **איזה** רבו רבו שלימדו תורה לא שלימדו אומנות, אע"ג דזה נמי מצוה ללמוד אפ"ה לא וכמ"ש בב"מ (שם סי' קטו) עיי"ש.

(מח) **ואיזה** זה שפתח לו תחלה רמ"א שלימדו חכמה כו', כ"ה נמי בתוספ' דב"מ, ומשמע לכאורה דתרי תנאי נינהו דת"ק ס"ל כל שפתח תחלה, דהיינו שהתחיל ללמוד עמו מעט חכמה, ור"מ ס"ל שלימדו כל חכמתו, וכדפירש"י והנ"י והשאלתות בדברי ר' מאיר בגמ' פ' ואלו מציאות וכדהזכרנו (שם סי' קטז) בביאורינו בס"ד, אמנם בגמ' לא הוזכרו כלל דברי ת"ק הללו, ובירושלמי דמכילתין ודהתם ודמ"ק גרסי' בדברי ר' מאיר כל שפתח לו תחלה ותו לא, ולפ"ז הי' אפשר דתנאי נינהו אליבא דר' מאיר, דתנא דירושלמי ס"ל בדר' מאיר כל שפתח לו תחלה, ותנא דידן ודגמ' ס"ל בדר"מ דבעינן כל חכמתו ממנו והך דקאמר כל שפתח לו הוא תנא אחרינא, וכבר הזכרנו שם דבמסכת כלה נמי נראה דר' מאיר מצריך כל חכמתו ממנו, אמנם לפי' הראב"ד שהזכרנו שם דשלימדו חכמה דקא"ר מאיר היינו קצת חכמה פרק א' או מסכתא א' כו' א"כ יתיישב הכל גם יחדיו דהיינו עצמו שפתח לו תחלה כדכתיבנא שם בס"ד ובתוספ' נמי לפ"ז כולה דברי ר' מאיר הן ועמ"ש בדברינו באורך.

(מט) **שלימדו** חכמה לא שלימדו מקרא, נראה דכצ"ל וכ"ה בתוספ' דהתם ובגמ' ובמס' כלה, ולפי' הא' דבסמוך הוי כפשוטו דלא סגי במקרא ומשנה אלא בעינן כל חכמתו ממנו, ולפי' הב' היינו דלא סגי בפי' מקרא או משנה אלא דבעינן פרק א' בגמרא או יותר, ועיי"ש.

(נ) **ר'** יהודה או' כל שרוב תלמודו ממנו, כ"ה נמי בתוספ' דב"מ ובירושלמי, ובגמ' ובמס' כלה גרסי' כל שרוב חכמתו ממנו והיינו דכל מה שיודע יהיה הרוב ממנו, כדביארנו שם, ומבואר שם דר' יוחנן נמי הכי ס"ל וכדפירשנו בעזה"י כל סוגית הירושלמי היטב הדק בס"ד, והר' באר שבע הקשה דליסייעי' דהלכה כר' יהודה מסתם מתני' דכריתות דתנן אם זכה הבן לפני הרב, ועמ"ש הר' שער יוסף באורך, ולענ"ד דלפירש"י והנ"י והשאלתות לק"מ כיון דהם פירשו בהדי' דבעינן כל חכמתו א"כ אדרבה מיתוקמא מתני' דכריתות טפי כר' מאיר לכך אין ראייה מהתם, ועיין בדבריו בב"מ (שם סי' קיז).

(נא) **ר'** יוסי או' כל שהאיר עיניו במשנתו, אף שלא למד ממנו אלא פירוש של משנה אחת אף שלא בתחלת תלמודו כמבואר בגמ' ובירושלמי.

(נב) **האיש** קודם לאשה להחיות, כבר הקשו מדאמרינן בעלמא דמפרנסין יתומה קודם ליתום ומחלקין לאשה קודם לאיש, ויש מי שמחלק דכאן איירי בשאין האיש יכול לחזור על הפתחים, ובאמת קצת משמע כן מלשון הש"ע (י"ד סי' רנא) דכ' איש ואשה שבאו לשאול מזון מקדימין אשה לאיש וכו', משמע דוקא ששניהם שווין שהוא ג"כ אינו בוש לשאול, אבל כשאין יכול לחזור על הפתחים או איש קודם, מיהו אית רבוואתא דמפרשי הך דמתני' ודהכא לא לפרנסה אלא להצילו מן הדליקה או מן הנהר כשנפלו שניהם וכדומה, ומ"ש הר' שער יוסף דבירושלמי לא משמע כלל הכי עיי"ש, אמת הדבר דיותר משמע בירושלמי דקאי אפרנסה, מיהו אעפ"כ עינינו הרואות להכהן הגדול הש"ך ז"ל (סי' רנא ס"ק טז) דהבין כן מהירושלמי דשפיר איירי בפיקוח נפש עיי"ש.

(נג) **ולחשיב** אבידה, כגון שאין יכול להשיב אלא א' מהם האיש קודם שהוא מקודש יותר וחייב במצות, ועמ"ש באורך בביאורינו לתוספ' דב"מ (שם סי' קכ וסי' קכא) כבר תמהנו למה לא הזכירו הפוסקים ז"ל דין זה.

(נד) **ואשה** קודמת לאיש לכסות ולהוציא מבית השבי, שבושתה מרובה מבושתו של איש, וגם אין דרכה לחזור על הפתחים, ונקט לכסות דקודמת וה"ה למזונות כמבואר בסמוך (סי' נב) עיי"ש.

(נה) בזמן ששניהם עומדין לקלקלה כו', היא לביאה והוא למשכב זכור, או האיש קודם לפדותו דלדידיה איכא בושת טפי דאין זה מדרך העולם.

(נו) מעשה שהלך ר"י כו' עומד לקלון כו', כ"ה נמי בירושלמי דמכילתין, ואף דבגמ' (פ"ה) דגיטין לא הזכר מ"מ מדקאמרו לו יפה עינים וטוב רואי כו', מסתמא אדעתא דהכי אמרו לו דאל"כ מאי שבחותו בזה וכי בשביל זה יפדהו ר"י יותר משאם הי' כעור ח"ו אלא משום דמסתמא עומד לקלון, והנה במעשה הזה כבר נאמרו בו פירושים הרבה, ואני בעוניי אקוה שהגיתו לי גדולי המפרשים ז"ל מעט מקום לסלסל בו, ונלכה על השנוי בתוספ' דילן בשנדקדק דמאי אירי' הך עובדא להכי, ועוד למה סיפרו לר"י דעומד לקלון, והרי אף שאינו עומד לקלון גמי חייב לפדותו, ומאי וויכוח היה בין ר"י והתינוק, והנלע"ד הקלושה דהך עובדא שייך אדלעיל דלהחיות דהיינו להציל מן הסכנה האיש קודם וכן כששניהם עומדין לקלקלה גמי, אבל לפרנסה או בשבי כשאין עומדין לקלקלה האשה קודם, ובגיטין הקשו התוס' מפ' השולח דתנן אין פודין את השבויין יתר מכדי דמיהם מפני תיקון העולם דלא ליגרבו השבאים ולייתו טפי דא"כ למה פדה ר"י את התינוק בדמים הרבה, ותירצו דמפני סכנה שרי, ועוד תירצו דהתם בשעת החורבן הי' לא שייך לומר דלא ליגרבו ולייתו כו', או דת"ח שרי, ובזה נבין דכבר דיקדקו עוד מה דקאמר הלך ר"י לבודקו מאי בדיקה היא זו, ומדברינו יובן בשנאמר דר"י טעו לפני התינוק פסוק זה דממנו נשמע ג' טענות שלא לפדותו בממון הרבה, ונאמר דאותו כיון דהיה בזמן אחר החורבן מסתמא היו שם שבוים יותר, והיו שם נשים שבויות, לכך כפי הדין האשה קודם לפדותו, ולכך אמרו לר"י שהתינוק יפה עינים וטוב רואי דודאי עומד לקלון וא"כ האיש קודם, אמנם כאן יש טענה המתנגדת לזה, דודאי כשיש לשביהם ספק נפשות האיש גמי קודם להחיותו, אבל כאן היה מקום לחוש לאשה טפי לסכנה דכשירצו לעשות עמה עבירה תמסור עצמה למיתה כדאמרינן בריש כתובות דאיכא צנועות דאף במקום אונס מסרן נפשייהו לקטלא, והאיש אם הוא תלמיד חכם ידע שאינו חייב למסור עצמו למיתה, דאף למשכב זכור כשרצו לשוכבו הרי הוא קרקע עולם הוי ואינו חייב למסור עצמו למיתה כדאמרינן דאשה קרקע עולם ואינה מחוייבת למסור עצמה, וא"כ הרי היא מעותדת למיתה יותר ממנו ולה משפט הקדימה לפדותה, וזה הספק היה לר"י דאם אין התינוק תלמיד חכם ודאי אסור לפדותו יותר מכדי דמיו, ואם הוא ת"ח הרי ידע שאינו חייב למסור עצמו למיתה וא"כ האשה בסכנה יותר שהיא תמסור עצמה למיתה ועדיין הרי מחוייב יותר בפידיונה, ולכך קאמר דהלך ר"י לבודקו מה דעת התינוק בכל זה ולהתנצל לפניו כדיתבאר בס"ד.

(נז) קרא את המקרא הזה מי יתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים, דממנו יצא לו ג' טענות להתנצלותו, דכבר ידוע מה שדרשו בפסוק כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים ותגיד לבני ישראל אלו האנשים, ובפסוק הוזכר יעקב תחלה לומר דהנשים הן עיקר בשבי וקודמות להאיש, וידוקדק גמי דביעקב הוזכר משיסה דהוא גרוע טפי מבוזזים, לומר דהנשים הן יותר בסכנת השבי כדאמרן דמסרן נפשייהו לקטלא, משא"כ האיש כשהוא חכם יודע דאין חייב למסור עצמו, הרי טענה שניה להקדים האשה, ועוד בה שלישית שלא להרבות בפדיונו דכתיב וישראל לבוזזים לשון רבים לומר דיש לגזור דליגרבו העכו"ם ונייתו טפי, ועוד יש טעם להקדים גמי האשה, והוא עפ"י מה דאמרן בעלמא שבי כולהו איתנהו בי' דיש בי' נמי רעב, וא"כ הרי לפרנסה מבואר לעיל דאשה קודמת, וזה נמי נרמז בפסוק זה, כשנרמז בו נמי פנים לטובת התינוק, דיש לדקדק בסדר הכתוב דז"ל מי נתן למשסה יעקב ולבוזזים ישראל או מי נתן יעקב למשיסה וישראל לבוזזים, למה שינה הסדר, אע"כ צ"ל כדדרשינן גבי נבילה תתננו לאכלה או מכור לנכרי, זכן לגר אשר בשעריך תתננה לאכלה או מכור, וה"נ נדרוש כאן תרוייהו, מי נתן למשיסה יעקב וישראל, וכן יעקב וישראל לבוזזים, ולפי הדרך א' נשמע דלפעמים אשר בשם ישראל יכונה דהוא האיש נמי הוא למשיסה והיינו כשיש לו נמי סכנת נפשות, ולפי הדרך הב' נשמע דלפעמים שניהם לבוזזים, והיינו אף כשאין להאשה ג"כ סכנה עכ"פ היא לבוזזים דיש לה נמי רעב ולפרנסה נמי היא קודמת, ודע דבירוש' גרסי' מי נתן כו' וישראל לבוזזים הלא ה', דר"י הזכיר נמי הנך תיבות הלא ה' ועמ"ש הר' יפ"מ ז"ל, ואנחנו לפי דרכינו אפשר לומר דה"ק ר"י כיון הפסוק מישתמע לתרי אנפי נמי כדאמרן אי דתרוייהו בסכנה, אי דתרוייהו לפעמים אין בסכנה, לכך אמר דמזה אין מי יודע אלא הקב"ה לבדו היודע כל נסתרות אבל אנחנו בני אדם אין לנו אלא כפי מה שעינים רואות והאשה קודמת, ואנחנו נבאר בסמוך בס"ד לפי גי' התוספ' שלפנינו, ועכ"פ השיב לו התינוק תשובה נוכחת על כל טענותיו.

(נח) נעינה אותו תינוק וא"ל הלא ה' זו חטאנו לו, כ"ה נמי בגמ' דהתינוק הזכיר הלא ה', אלא דמסיים בה נמי סיום הפסוק לא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו, וגם בירושלמי מסיים בה הכי, ולכך נראה דגם בתוספ' דידן כצ"ל, והזכיר את זה להשיב על כל טענות ר"י ולהודיעו כי לו משפט הקדימה להפדות אף בממון הרבה, דעל הטענה הג' כדי [דלא] ליגרבו עכו"ם ולייתו טפי, התחיל הלא ה' כלומר דהתינוק בשאר שבי, אבל עכשיו בחורבן בהמ"ק שהקב"ה עשה כזאת והרבה שבו [נשבו] מישראל אין שייך הך גזירה דלא ליגרבו כדכ' תוס' והרמב"ן בפ' השולח, ועל טענה השניי' שהיא בסכנה והוא יודע שאין חייב למסור עצמו אימר ודאי לעניין דין צדקו דבריך, אמנם תדע דאף כי מן הדין אינני חייב למסור עצמי, הלא זו עצמו חטאנו לו דלא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה והנני מכון לעשות לפנים משורת הדין למסור עצמי על קידוש השם דהרי רשאי לעשות כן כאותן ג' מאות ילדים שהפילו עצמן לים בשביל הדבר הזה, וא"כ הריני בסכנה כמו האשה וממילא אני קודם ובזה נסתלקו ממילא הטענה ראשונה ושנייה, וממילא יתדרש הפסוק כפי' הנ"ל למשיסה יעקב וישראל דהוא נמי בסכנה, ועל זה נמי אמר זו חטאנו שלא דרשנו כן הפסוק מפני שיבה תקום והדרת פני זקן דקאי אתרוייהו מצות קימה ומצות הידור כמבואר (בפ"ק) דקידושין ואנחנו פני כהנים לא נשאו וזקנים לא חננו, הרי בזו עצמה חטאנו בשגם לא אבו בדרכיו הלוך כי הוא יתברך החסיד המתחסד על כל בריותיו ועושה עמהם לפנים משורת הדין והם לא אבו לעשות כן והעמידו דבריהם על דין תורה ולא ראוי לעשות כן, ואפשר דגם רמז לו בזה דעוד לי משפט הקדימה כיון דהתינוק הי' ר' ישמעאל בן אלישע כמוזכר בגמ' א"כ היה כהן וזולת דאיש קודם לאשה הרי נמי כהן קודם לישראל, לכך הזכיר זו חטאנו לו דעברו על זה דפני כהנים לא נשאו ולא אבו בדרכיו הלוך שהשב"ה הבדיל את שבט הלוי וקידש הכהנים מכל ישראל, ועל הטענה הרביעית שהזכרנו דכיון דבשבי איכא נמי רעב א"כ לפרנסה האשה קודמת כנ"ל, לכך סיים ולא שמעו בתורתו דהך שמיעה לשון הבנה דזה נמי היה חטאם שלא נתנו לב להבין ולהשכיל בטעמי התורה, כן עכשיו זיל בתר טעמא מאי האשה קודמת משום דאיש טפי יכול להחזיר על הפתחים, וכאן כיון שחבוש בבית האסורים הרי אין יכול לשאול על הפתחים, ומטעם זה נמי האיש קודם לאשה כנ"ל (סי' נב) בס"ד, וממילא נסתלקו כל טענותיו של ר"י, ולכך כיון שראה ר"י גודל חכמתו שמאותו פסוק עצמו חידש לו הרבה חידושי דינים, ודאי שפיר אמר דמובטח לו שיהא מורה הוראות בישראל, ושפיר יוכל לפדותו בכל ממון שבעולם הן מצד תורתו הן מצד דגילה לו דיש לו סכנת נפש, הן מצד דלא שייך דלא ליגרבו כנ"ל.

(נט) ועליו נא' בני ציון היקרים, בגמ' ל"ג לי', אבל בירושלמי שפיר גרסי' לי' וגרסי' קרא עליו המקרא הזה, ועמ"ש הר' יפה מראה ז"ל, ולעני"ד דשייך עליו וה"ק בני ציון היקרים שהי' חכם גדול וכדמסיים בהדי' לקמן יקרה היא התורה כו', המסולאים בפז לכך נערך כמו פז שרשאי לפדותו טפי משאר שבויים בממון הרבה ודייק בני ציון ולא בנות ציון, דהוא קודם לאשה משום איכה נחשבו לגבי העכו"ם לכלי חרס שיהרגום במוסרם נפשותם על קידוש השם ולכך הוא קודם לפדות, זהו הנלע"ד במאמר הזה לדרוש בו מעניינו והרחמן האמיתי יסלח על כל שגיאה.

(ס) מניין שכל השונה פרק א' לחבירו כו', לדרכינו דבסמוך י"ל איידי דקאמר בני ציון היקרים דקאי על ת"ח, לכך נקט נמי הך דרשא דקרי להת"ח יקר, אי נמי י"ל דקאי אר' יוסי דלעיל דכל שהאיר עיניו במשנתו נקרא רבו, ולר' מאיר נמי לפי' הראב"ד שהזכרנו (סי' מה) דבהתחלת לימודו בפרק א' נמי נקרא רבו וקודם לאביו לפדותו, לכך קאמר כאן טעמא דע"י כך הוי כאילו יצרו ורקמו והביאו לעולם, ועדיף מאביו, ובזה נמי א"ש דלא סגי לית במאי דדרשינן (בפ"ב) דסנהדרין (דף יט) כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו כדאשכחן דבני אהרן נמי נקרא תולדות משה דכתיב אלה תולדות אהרן ומשה כו' עיי"ש, והיינו משום דמההיא נדע דשקול כאביו אבל עדיין למה יהא לו משפט הקדימה לכך מייתי מהך קרא דכפי תהי' דחהי' כאילו יצרו ורקמו והביאו לעולם, וממילא ראוי להקדימו לאביו דהוא לא יצרו ורקמו, ואחת דיבר שתים זו שמענו בלומדו מפסוק הזה אם תוציא יקר מזולל, דדרשינן לי' (בפ"ז) דב"מ (דף פה) במלמד תורה לבן עם הארץ כדלקמן, וממילא נדע דדוקא כשאביו עם הארץ אז רבו קודם לאביו מטעם זה לאפוקי כשאביו חכם דלא נאמר פסוק זה להיות כאילו יצרו וריקמו, וממילא אין רבו קודם לאביו וכדהזכרנו לעיל (סי' מה) עיי"ש, והר' באר שבע תמה למה הוזכר כאן חילוק זה, ואנחנו זכינו עכשיו לבאר דתנא דידן במתק דבריו לימדנו חילוק זה שפיר.

(סא) שנא' אם תוציא יקר מזולל כפי תהי' כאותו הפה שזרק נשמה באדה"ר, בגמ' דב"מ (שם) דריש מיני' המלמד לבן עם הארץ תורה אפי' הקב"ה גוזר גזירה מבטלה בשבילו, דזולל היינו עם הארץ, ופי' מהרש"א ז"ל משום דלפי גזרת הבן לא יהי' בעל תורה שכל המוליד מוליד בדומה לו, והוא מבטל טבעו וגזרתו בלמדו עמו לכך זוכה שהקב"ה מבטל גזרתו בשבילו, ודפח"ח, אבל תנא דידן השמיענו טעם אחר בדבר משום דהוי כאילו יצר ורקם לאדם הזה והביאו לעולם דמשום אביו לא היה ראוי להיות בן תורה לכך הושווה זה המלמד להפה הקדוש שזרק נשמה באדה"ר, וא"כ הוא שקול כאבי כל הבריות, וממילא הדין נותן שבשבילו יחזור השב"ה וב"ש ויבטל גזירתו, ובמדרש שוחר טוב דריש כפה שנותן דעת ותבונה דכתיב ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, ולפמ"ש אתי דרשא דתנא דידן טפי כדרשת הגמ'.

(סב) יקרה התורה שנא' יקרה היא מפגינים ואו' יש זהב כו', מייתי ראייה אהא דאם תוציא יקר קאי שעושהו ת"ח ודקרי להו נמי בני ציון היקרים כנ"ל, לכך מייתי קרא דיקרה היא דקאי אתורה כדיליף נמי בגמ' דת"ח עדיף מכ"ג שנכנס לפנים, משום דקרא קאי אתורה דכתיב מקמי הכי, (משלי ג) אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה כו' יקרה היא כו', אלמא דהתורה נקראת יקרה, ומייתי ואו' מאידך קרא דכתיב (משלי כ) יש זהב ורב פנינים וכלי יקר שפתי דעת, ואמרו במדרש עשרה דברים נקראו יקרים התורה דכתיב יקרה היא כו', והדעת דכתיב יש זהב כו', ומשום דאמרי' בעלמא כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו ואסור לרחם עליו, ולכך לא יקרא הת"ח יקר אא"כ יש בו תורה וגם דעת, וממילא נדע דאותו התינוק שהיה חכם וגם היה בו דעת להשיב ראוי לקרוא עליו בני ציון היקרים.

(סג) חכם קודם למלך, לפדותו ולכסות ולהחיותו, אבל לעניין כבוד ודאי המלך עדיף דכתיב שום תשים עליך שתהא אימתו עליך, כדכ' הר' יפה מראה בירושלמי דשבת פ' הבונה, ומיהו עכ"פ המלך נמי מצווה לכבד את החכמים וכמ"ש הר' באר שבע בסוטה (פ"ז דף מא), אבל מה שהביא ראייה מהכא, יש לדחות כדברי הר' יפ"מ שהזכרנו, ועיי"ש.

(סד) חכם שמת אין לנו כיוצא בו, אע"ג דנולד צדיק אחר, מ"מ כל תלמיד וותיק קיבל חלקו מהר סיני וחלקו של זה אינו כחלקו של זה, ועוד שאעפ"י שזה הנולד עתיד להתגדל מ"מ אנו האובדין את חכם אין לנו עכשיו אחר במקומו כדכ' הר' יפה מראה (פ"ב) דברכות.

(סה) המלך קודם לכ"ג, לכל דבר, כדמייתי קרא מדא' דוד עבדי אדוניכם, וכי צדוק הכהן בכלל עבדי דוד אלמא דמלך עדיף, ועוד דצוה להם להרכיב את שלמה על הפרידה אלמא דהוא צריך לשמש את המלך, ואע"ג דנתן וצדוק נמי חכמים היו וחכם קודם למלך, מ"מ כאן דוד ושלמה נמי חכמים היו, כ"כ מהרש"א ז"ל ויהר' היפ"מ ז"ל ג"כ כתב הכי במכילתין, ואיתו ז"ל לא היה צריך לזה לשיטתו במס' שבת שהזכרנו בסמוך (סי' סג) דלכבוד ודאי המלך קודם לחכם, א"כ ידאי בדין היו נתן וצדוק צריכים לכבד ולשמש לדוד ושלמה, ועוד דהרי צוה השב"ה לאליהו לרוץ לפני אחאב, אע"ג דאחאב היה רשע ואינו בגדר חכם דאפ"ה הוצרך לחלוק לו כבוד.

(סו) כ"ג קודם לגביא שנא' ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא הקדים צדוק לנתן, כ"ה נמי בגמ' ובירושלמי, ויש לדקדק אמאי לא מייתי מקרא המוקדם דכתוב ויאמר המלך קראו לי לצדוק הכהן ולנתן הנביא, הרי הקדים צדוק לנתן, ועוד יש לדקדק בייתור לשון דסיים התנא הקדים צדוק לנתן, וכי מי לא ידע זה הרי הוא ברור לפנינו, אך נלע"ד משום דלכאורה מקרא קמא אין ראייה, משום דחזינן בתר הכי בעיקר המשיחה דלא עשאה אלא צדוק לבדו דכתיב ויקח צדוק הכהן את קרן השמן כו' וימשח את שלמה, וא"כ י"ל בעלמא נביא קודם, וכאן לא הוצרך בעיקר אלא לצדוק לימשח אותו והשאר היו טפילים לדבר לכך מייתי הך קרא דומשח אותו הרי דהוזכר שם נתן בהדי צדוק והיינו ע"כ משום דנתן נמי היה עיקר שם עפ"י מה דכ' הרמב"ם בריש הל' מלכים דאין מעמידין מלך בתחלה אלא עפ"י ב"ד של ע"א ועפ"י נביא ועיי"ש, וכאן נמי כמו שהוצרכו לימשח את שלמה מפני מחלוקותו של אדוניהו אע"ג דהוי מלך בן מלך, אפ"ה היה דינו כבתחלה, וממילא לכך הוצרך נמי נתן הנביא להיות שם, וא"כ מוכח דהוא היה עיקר בדבר כמו צדוק, ולכך לא הוזכר שם בניהו בן יהוידע, וכיון דהוזכר צדוק תחלה, שפיר מוכח דכ"ג קודם לנביא, ודו"ק.

(סז) ואו' שמע נא יהושע כו', דמקמייתא ה"א דוקא כי צדוק דמשיח בשמן המשחה, ומלובש ברוח הקדש ששואל באורים ותומים לכך מייתי הך דאף

יהושע שהיה בבניין בית שני ולא נמשח וגם לא היה לו אורים ותומים לשאל בהם אפ"ה היו הגביאים יושבים לפניו והוא גדול מהם, הרמ"ה ז"ל.

(סח) **אנשי** מופת המה אין מופת אלא נביא שגא' ונתן אליך אות או מופת, תנא דהכא פליג אדתני' בפ' חלק (דף צג) דחכמים אומרים חנני' מישאל ועזרי' אחר שיצאו מכבשן האש עלו לארץ ישראל כו' שגא' ורעיך היושבים לפניך כי אנשי מופת המה איזו אנשים שנעשה להם מופת זה חנני' מישאל ועזרי', וכדפירש"י בזכרי', והרי הם לאו נביאים הוו, אבל תנא דהכא ס"ל כר' אליעזר' יהושע דס"ל התם דמתו בבבל ולא עלו לא"י א"כ מי הם אנשי מופת הללו, לכך דריש שהיו נביאים שיכולין לעשות מופת, ואפשר דהייגו חגי זכריה ומלאכי.

(סט) **משוח** בשמן המשחה קודם למרובה בגדים, הדבר ידוע דכל זמן שלא נגנז שמן המשחה לא היה נוהג דין מרובה בגדים שכל כ"ג היה נמשה, ומשנגנז השמן אז היו הכ"ג מרובין בבגדים, ומזה קשה למצוא האיך שייכו תרווייהו בהדדי, והאריכו בזה התוס' ז"ל (ברפ"ז) דנזיר וכ' כגון שכ"ג המשוח גלה אחר שנגנז השמן ומינו אחר תחתיו בריבוי בגדים ואחר כמה שנים חזר הראשון דאז אין מעבירין השני כיון ששימש כמה שנים, ופי' זה יש לו סמוכות בירושלמי דאמרו משוח בבניין ראשון ומרובה בגדים בבניין אחרון, ולאו דוקא בניין ראשון ואחרון קאמר אלא קודם שגנזו יאשיהו ולאחר שגנזו, ובזה יתיישב מה שגימגם הריטב"א ז"ל (בפ"ב) דמכות על דברי הירושלמי, אי נמי י"ל דהירושלמי דינא קאמר אם הי' אירע שבבנין האחרון עדיין היה קיים כ"ג המשוח מבית הראשון דהרי רבים אנשים עדיין היו קיימין אז מבניין הראשון, והר' באר שבע ז"ל האריך לדחות דברי התוס' בשתי ידים, וכבר השיבו עליו הר' שער יוסף מאוד באורך והר' חק נתן עי"ש, ומהרש"א ז"ל במכות (שם) כ' דמשכחת אף בבית ראשון אם לא נמשח ועבד בריבוי בגדים הוי כ"ג, והר' חק נתן תמה על זה דחלילה לב"ד של כהנים לעשות כן, ולענ"ד דכיון דבבית שני ע"כ הכי הוי א"כ ודאי אין פסול בדבר, ומשכחת לה שהכהן אסר על עצמו כל סיכה שבעולם אף בכל שהו על דעת רבים דאין לו התרה, והרי הנדר חל אף לבטל מצות סיכה, והרי הוא מרובה בגדים וכשר לעבודה כמו המשוח, ואפשר דבשביל זה שהוא אינו נמשח והם רצו לקיים מצוה כתיקנה אינו עוד כ"ג אחר המשוח בשמן וכמ"ש הריטב"א ז"ל במכות (שם) דדוקא אין מושחין שני כהנים גדולים בבת א' כדלילף מוימשח אותו, אבל יכולין לעשות השני מרובה בגדים ודכ' הרמב"ם אין ממנין ב' כ"ג כאחד היינו נמי כששניהם שווין במשיחה או בריבוי בגדים, וכן מיסתבר דבעינן דכהן הגדול מאחיו, אבל כשהא' מרובה בגדים והשני משוח יכולין לעשותו דשפיר הוי המשוח הגדול מאחיו וכדתני' הכא דהוא קודם, וממילא לא שייך בזה איבה כדהקשה הר' באר שבע, דהרי זה נתמנה על דעת כך, ואין להאריך יותר.

(ע) [המשוח בשמן] המשחה קודם למרובה בגדים, דאילו משוח בשמן המשחה מביא פר הבא על כל המצות ומרובה בגדים אין מביא, גמ' דנזיר שם, ולפ"ז התיבת לרבנן אבל לר' מאיר דס"ל מרובה בגדים מביא פר העלם לא יהא קדימה למשוח, אמנם נלע"ד דהתם דקאי לעניין טומאה שמצאו מת מצוה איזה מהן יטמא, וכיון דבקרא הושוו שניהם יחדיו דכתיב אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומילא ידו ללבוש את הבגדים את ראשו לא יפרע כו' ועל כל נפשות מת לא יבוא, הרי הישוו שניהם ולא עדיף המשוח אלא משום שמביא פר העלם יתר מהמרובה בגדים, ולר"מ דמרובה בגדים נמי מביא פר אפשר דאה"נ דשווין הן לעניין טומאה, אבל לפדותם ולהחיותם, ר"מ נמי מודה דמשוח קודם דמקודש טפי.

(עא) **מרובה** בגדים קודם למשוח מלחמה, בגמ' גרסי' מרובה בגדים קודם למשוח שעבר מחמת קיריו עבר מחמת קיריו קודם לעבר מחמת מומו עבר מחמת מומו קודם למשוח מלחמה, וכ"כ הרמב"ם (בפ"ד) מהל' כלי המקדש, ונראה דה"ה מרובה בגדים שעבר מחמת מומו קודם למשוח מלחמה, ומשכחת לה בשעה שנגנז שמן המשחה ועדיין המשוח מלחמה קיים, והכ"ג מת ונתמנה אחר תחתיו בריבוי בגדים, והטעם נראה דזה המרובה בגדים עכ"פ שימש כבר בכהונה גדולה, משא"כ המשוח מלחמה דלדברי הכל אינו משמש בח' בגדים אי מדאורייתא אי מדרבנן כמבואר לעיל, וכ' הר' קרית ספר ז"ל דהני מעלות אינן אלא מדרבנן ועמ"ש גאון זמנינו הר' טורי אבן ז"ל (בפ"ק) דמגילה.

(עב) **משוח** מלחמה קודם לסגן, היינו להחיותו וה"ה לפדותו משום דמשוח מלחמה כל ישראל צריכין לו וזה הסגן אפשר שלעולם לא ישתמש בכהונה גדולה, אבל ליטמא למת מצוה עדיף סגן ממשוח מלחמה שאם יארע פסול בכה"ג ישמש הסגן תחתיו ולא המשוח מלחמה, לכן יטמא המשוח מלחמה ולא הסגן, גמ' דמכילתין ודנזיר.

(עג) **סגן** קודם לראש משמר ראש משמר קודם לראש בית אב ראש בית אב קודם למרכל מרכל קודם לגיזבר, כ"ה גמי בירושלמי דחשיב ראש משמר וראש בית אב קודם למרכל וגיזבר, אבל החם לא חשיב סגן כלל אלא משוח מלחמה קודם לראש משמר וראש משמר כו', אבל בגמ' חשיב סגן ותנא בהיפוך סגן קודם לאמרכל ואמרכל קודם לגיזבר וגיזבר לראש משמר וראש משמר לראש בית אב הרי כאן ג' שינויין, ועל שלשתן יש לדקדק עוד, אמאי לא חשיב נמי קתיקולין כדכ' הרמב"ם (שם) סגן קודם לקתיקול וקתיקול קודם לאמרכל... כ' הוא ז"ל שם דממנין קתיקולין להיות לסגן כהסגן לכ"ג ואין פחות משנים, ולמד כן מהירושלמי (פ"ה) דשקלים אמתני' דאין פוחתין משבעה מרכולין וג' גזברין, ואין עושין שררה על הציבור פחות מב' תני' מב' קתליקון, וכולה יליף מקרא (ד"ה ב' לא) דהשוב יחיאל ועזזיהו ונחת, הנך ג' גזברין ותו חשיב עוד ז' דהן מרכולין וכתיב פקידים מיד כונניהו ושמעי אחיו הן קתליקון במפקד יחזקי' המלך ועזריהו הן מלך וכ"ג, ומפרש שם שכשהן חותמין את האוצרות חותם תחלה הגזבר ואח"כ האמרכול ואח"כ הקתליקון ואח"כ הכ"ג ואח"כ המלך, וכשהן מתירין אותן הוא בהיפוך תחלה המלך ריאה חותמו ומתיר ואח"כ הכ"ג ואח"כ הקתליקון ואח"כ האמרכל ואח"כ הגזבר, עכ"פ מבואר בהדי' מינוי הקתליקון, וא"כ קשה בין אתנא דידן בין אדירושלמי בין אתנא דגמ' אמאי לא חשיב לי', וכל זה צריך יישוב הרבה עם הנך ג' שינויים בין הני ג' תנאי שהזכרנו, וגם קשה מה שנתקשו הר' שער יוסף והר' חק נתן בגמ' דסתים מאי אמרכול א"ר חסדא אמר כולא, וכי לדר' חסדא אנו צריכין בזה והרי תוספ' שלימה היא בשקלים א"ר יהודא למה נקרא אמרכול מר על הכל, וגם בירושלמי דשבת פ' המצניע תני ר' חייא למה נקרא אמרכול שיהא מר על הכל, וא"כ אף אי ר' חסדא לא ידע הברייתא עכ"פ סתמא דהש"ס זה הוצרך לדר' חסדא בזה, והנלע"ד הקלושה בשנדקדק בהך קרא דד"ה (שם) דכתיב ויביאו את התרומה והמעשר והקדשים באמונה ועליהם נגיד כונניהו חלוי ושמעי אחיו משנה ויחיאל ועזזיהו כו' פקידים מיד כונניהו ושמעי אחיו כו', הרי דחשיב הני תרי קתליקו קודם הגזברין והאמרכלין ואחריהן נמי, וצריך לדקדק למה הרי הוי סגי לכותבם פעם א', ועוד יש לדקדק לפי דמשמע בירושלמי ובדברי הרמב"ם דהני תרי קתליקון שווין הן, והרי בקרא כתיב נגיד כונניהו ושמעי אחיו משנה הרי דהא' היה גדול מחבירו, לכנלע"ד די"ל דאף דאלו הקתליקון היה מינוי בפני עצמו, מ"מ אירע לפעמים דהיה לאיש כזה עוד מינוי אחר אחת או שתים, ולפעמים אלו הב' קתליקון היה אחד מהם נמי ראש משמר, והשני היה ראש של בית אב, וכן לפעמים היה אחד מהם אמרכול או שניהם היו נמי אמרכולין, אבל גיזבר לא היה כיון דהגיזבר הוא תחת האמרכול שתותם ונותן לאמרכול, וא"כ יהיה הקתיקול תחת האמרכול, אלא שניהם היו יכולין להיות אמרכולין, וכן אירע לפעמים שהאחד מהקתליקון היה ראש משמר והיה נמי סגן, וכן אירע נמי שהיה אמרכול והיה נמי סגן, וכדמצינו באלעזר דאמרו בירושלמי דפ' המצניע דהיה אמרכול, וכ"ה נמי במדרש רבה פ' במדבר וכן תרגום יונתן והרי כבר ידענו שהיה סגן, ומסתמא היה נמי קתיקול דהרי כיון דהאמרכול תחת הקתיקול ובודאי לא היה אלעזר עומד תחת כהן אחר אלא דהיה משמש שלשתן והיה נמי דלפעמים יהיה הסגן קתיקול והוא נמי ראש משמר, וקצת ראייה יש לי להביא מדתנן (בפ"ג) דיומא כשהכ"ג בא להגריל הסגן מימינו וראש בית אב בשמאלו, וקשה כיון דלכבודו דכ"ג הוא א"כ היה ראוי לראש משמר להיות משמאלו הגדול מראש בית אב, ועוד לפי המבואר מדברי הרמב"ם דהקתיקולין הם אחר הסגן א"כ היה ראוי להיות אחד מהקתיקולין משמאלו, אמנם לדידן א"ש דמתני' מילתא פסיקתא נקט, והרי לפעמים היה הסגן גם הוא ראש משמר וקתיקול, לכך לא מצי למיתני ראש משמר משמאלו, אלא ראש בית אב, דזה ודאי היה כן דלעולם לא היה הסגן ראש בית אב דלא יהא מוכנע תחת ראש המשמר, [ואין להקשות דאכתי יהא הקתיקול השני משמאלו, די"ל דזה לא רצו לתקן דא"כ לא יהיה ניכר כבוד הסגן שבימינו דיאמרו דלעולם ב' הקתיקולין יהיו אצלו, לכך תיקנו ראש בית אב בשמאלו] עכ"פ הצדקנו לומר דלפעמים אחד מהקתיקולין יהיה נמי סגן, ובזה נתיישב הפסוק דרומז לנו זה נמי דהנך ב' קתיקולין אחד מהם הוא כונניהו, היה נמי סגן לכך קראו נגיד עליהם כמו שקרא לעזריהו הכ"ג נגיד בית אלקי', וכדכ' הרמב"ם דכל הכהנים מתחת יד הסגן, ולכך קרא לאחיו שמעי משנהו שהוא תחת הסגן כדברי הרמב"ם שהקתיקול לסגן כסגן לכ"ג ודוק בזה דלכך שנאם הכתוב להורות לנו את כל אלה, ואפשר נמי דשמעי היה עוד ראש משמר דלכך הזכירו ב' פעמים [אף דבלא"ה א"ש כדאמרן], ולפ"ז ודאי עיקר סדר מעלתן כשכל אחד על מינוי בפני עצמו הוא כדכ' הרמב"ם סגן קתיקול אמרכול גיזבר ראש משמר ראש בית אב, אבל אם הראש משמר והראש בית אב הן נמי קתיקולין או הם קודמין לאמרכול וגיזבר, וא"כ י"ל דהייגו דקמל"ן תוספ' דידן שהם ב' הקתיקולין ולכך קודמין לאמרכול וגיזבר, וקמל"ן דאע"ג שיש להם ב' מינויים קתיקול וראש משמר אפ"ה הסגן קודם לו, ובירושלמי אשמעינן רבותא אחרת דלפעמים יהיה נמי סגן ויש לו ג' מעלות סגן וראש משמר וקתיקול, ואפ"ה משוח מלחמה קודם לו, ובגמ' אשמעינן רבותא אחרת דלפעמים הקתיקולין הם נמי אמרכלין, דאפ"ה הסגן קודם להם, והגיזבר אף שהוא אינו קתיקול אפ"ה הוא קודם לראש משמר, וכיון שזכינו לזה יובן לנו נמי כוונת הגמ' והירושלמי דשבת הנ"ל דהייגו משום דבלא"ה קשה דכאן מסקינן דאמרכול הייגו אמר כולא ופירש"י ז"ל שממונה על כולם ואין משיבין על דבריו, והרי הרמב"ם פסק שמינוי שלהם היה שמפתחות העזרה בידם ואין א' מהם יכול לפתוח עד שיכנסו כולם, ובאמת גם לא כל המפתחות היו בידם דהרבה היו נשמרין בבית המוקד, וכדתנן (בפ"א) דמדות [וכבר האריך בזה הר' באר שבע והר' משנה למלך] א"כ למה יצדק עליהם לומר אמר כולא הרי אין ממונה אלא על קצת המפתחות, עוד יש לדקדק למה דוקא בגמ' לידע טעם שם אמרכול ולא על שם גזבר ושאר השמות, אמנם בתוספ' דשקלים (פ"ב) תנא הך דמפתחות עזרה בידם כו' ומסיים בה א"ר יהודא למה נקרא שמו אמרכל מפני שמר על הכל, ופירשנו שם בביאורינו (סי' סה) בס"ד דה"ק שכל א' מהו' היה אדון על כל ז' הפתחים שלא היו יכולין לפותחן עד שיתכנסו כולם, ואפשר היה נמי לפרש דר' יהודה בא לחלוק [אע"ג דתנא אומר ר"י אעפ"כ בבריתא אפשר דבא לחלוק] וס"ל דהיו ממונים על שאר דברים נמי עכ"פ הלכה כת"ק וכמש"פ הרמב"ם, ולכך בירושלמי דשבת שם שאמרו אלעזר היה אמרכול וכדתירגם המתרגם, הוקשה להם כיון דהיה נמי סגן א"כ מעלתו יתר גדול ולמה קראוהו אמרכול שהוא שם הפחות כאילו אינו ממונה אלא על המפתחות, לכך תני ר' חייא למה קרא שמו אמרכל ששם זה נאה לו נמי כיון שהיה סגן א"כ היה אדון ומר על הכל שכל הכהנים תחת ידו, והשתא לפ"ז בגמ' דידן דקתני סגן קודם לאמרכול, יע"כ צריך לומר דאיירי שהאמרכול הוא נמי קתיקול כדפירשנו, לכך הוקשה להם למה נקרא זה אמרכול בשלמא אם הוא סגן א"ש כהך דירושלמי שהוא אדון ומר על הכל, וכן אם הוא אמרכול לבד נמי א"ש שכל א' הוא מר על כל הפתחים, אבל זה שאינו אדון על המפתחות לבד, וגם אינו אדון על כל הכהנים שאיננו סגן א"כ יותר היה ראוי לקרותו קתיקול, לכך א"ר חסדא דהקתיקול נמי יאות לו שם אמרכול שהוא אמר כולא שממונה על כולם אחר הסגן ולכך אין משיבין על דבריו, וחידוש גדול חידש לנו ר' חסדא, ויבוא הכל על נכון בעזה"י ויתעלה, אמנם זולת כל זה היה אפשר לענ"ד הקלושה לתרץ עוד ברייתא דידן ודירושלמי דלא נסתור לברייתא דבגמ', לפי מה דתנינא בתוספ' דשקלים (שם סי' סז) דהיו כשירין מכהנים לוויים וישראלים, ופירשנו שם בס"ד דקאי אגזברין ואמרכלין, ולפ"ז אפשר לחלק בדבר דתנא דגמ' איירי כשהיו כהנים, ואז הם קודמין לראש משמר וראש בית אב, כיון דאלו ואלו כהנים, אבל תנא דידן ודירושלמי איירי שהיו האמרכלין והגיזברין לווים וישראלים דאז הראש משמר וראש בית אב קודמין להם כיון שהם כהנים ויש להם תרי מעלות ואעפ"כ האמרכלין וגיזברין אע"פ שהם ישראלים קודמין לכהן הדיוט, ואפשר נמי ליישב הא דלא הזכרו הקתליקון, עפ"י גמ' דיבמות (דף פו) שהזכרנו (שם) דמתחלה לא היו מעמידין שוטרי הרבים אלא מלווים ועכשיו מעמידין מישראל נמי, עכ"פ חזינן דמצוה מן המובחר בשבט לוי, והנה בפסוק שהזכרנו מבואר דכונניהו ואחיו היו לויים אבל בהשאר אינו מפרש שהיו לויים, ונראה שהיו ישראלים הגזברין ואמרכלין, ולפ"ז דוקא כשהן ישראלים או מעמידין בו קתליקון משבט לוי, אבל כשהאמרכלין וגיזברין הם כהנים או לויים אז א"צ להעמיד קתליקון כלל, והשתא דתנא דגמ' דאיירי דהן כהנים ותנא דידן ודירושלמי נמי י"ל דאיירי דהן לויים לכך א"צ כלל לקתליקון, ולפ"ז אפשר ליבואר נמי דברי הרמב"ם דסיים בדבריו נמי שמונה מעלות בכהנים תמיד ונתקשה הר' הכס"מ ז"ל דהרי הוו טפי דאף דלא נחשוב עבר מחמת מום וקרי אפ"ה הוו טפי, ולדידן י"ל דכוונתו דאף דלפעמים האמרכולין וגזברין הם ג"כ כהנים ואז הם קודמין לראש משמר וראש בית אב, מיהו אין זה תמיד דלפעמים הם ישראלים ואז ממנין ג"כ קתליקון על גביהם, ואז אין אותן מעלות בכהנים, אבל עכ"פ לעולם אין פחות מח' מעלות בכהנים, והן כהן הדיוט ראש בית אב ראש משמר קתליקון סגן משוח מלחמה מרובה בגדים משוח בשמן המשחה, ודוק בזה, ומיהו שאר הדקדוקים יתיישבו יותר על דרך הראשון שביארנו בס"ד ואתה תבחר.

(עד) כהן הדיוט קודם ללוי, שנא' ובני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים, אלמא כהן עדיף מלוי, גמ', ובפ' הנזקין (דף נט) יליף ר' אשי נמי מהך קרא דכהן קודם ללוי, וכ' הר' באר שבע ז"ל דלכך לא יליף מאינך תרי קראי דאוריתא דמייתי התם דכתיב בהו הכהנים בני לוי אלמא דכהנים קדמי ללויים משום די"ל בכ"ד מקומות נקראו הכהנים לויים, עכ"ל, ותימה לי למה לא הוקשה לו ז"ל נמי אמאי לא מייתי הש"ס אידך קרא דאורייתא דיליף מיניה התם דכתיב בכהנים וקדשתו ותני דבי ר' ישמעאל לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון כו', ואף דלכאורה היה מקום לומר דלא רצה למילף מהך קרא די"ל דאיצטריך לדרשא אחריתא כדדרשינן ביבמות וקדשתו על כרחו שאם לא רצה דפנו, וכדהביא הר' ב"ש עצמו, מ"מ אנן חזינן דהש"ס דהכא לא חש לה דהרי יליף מיניה עיקר דינא דמתני' דכל המקודש מחבירו קודם לחבירו מהך דוקדשתו, וא"כ האיך כאן בדבר דכתיב בגוי' דקרא בכהנים לא יליף מיניה והדבר תמוה מאוד, ואף לחד פירושא שכ' הר' יפה מראה בירושלמי דפריך פשיטא דכהן קודם ללוי כיון דהכהן נמי הוא לוי, ומשני דאיצטריך להשעה שהלויים היו עומדין בדוכן דהלוי נמי בקדושתו כמו הכהן ולא נדע מסברא לכך צריך קרא עכ"ל עי"ש, אפ"ה עדיין תיקשי כיון דכתיב וקדשתו כי אם לחם אלקיך הוא מקריב, והרי בזמן שהכהן עומד על עבודתו הלוי עומד על דוכנו ואפ"ה הקדים הכהן משום שמקריב, מיהו אפשר היה לומר דמהך קרא לא נדע אלא דקדוש טפי מישראל שהישראל אינו עובד כלל, אבל הלוי שעובד בדוכנו ה"א דשקול כמו הכהן בעבודתו לכך צריך להך קרא דויבדל אהרן, אי נמי יותר נלע"ד בהיפוך, דאדאי לעניין כל המקודש דקודם שפיר יליף מקרא דוקדשתו דיהיב טעמא כי את לחם כו' אלמא משום דמקודש טפי לכך יקדום, מיהו ה"א דוקא בזמן שבהמ"ק קיים דמקריב הוא לחם הוא דקודם אבל בזמן הזה בטלה כהונה, לכך יליף מהך קרא דכתיב ביה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים הוא ובניו עד עולם כו', ולברך בשמו עד עולם, אלמא אף בזמן הזה הכהן קודם.

(עה) לוי קודם לישראל, שנא' בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי, גמ', ולכאורה ה"ל להביא קרא המוקדם בפ' קרח המעט מכם כי הבדיל אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו, אלא דלכאורה י"ל דמהאי קרא לא נדע אלא בזמן שהמקדש במעמדו והלויים על דוכנן אבל בזמן הזה לא, לכך מייתי מהך קרא דכתיב בי' הבדיל את שבט הלוי כו' ולברך בשמו עד היום הזה דמשמע לעולם וכמ"ד ביומא פ' הוציאו לו (דף נד) היכא דכתוב עד היום הזה הוי לעולם, אלא דבסיפרי פ' ראה דכתיב השמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימיך על אדמתיך, דרשו אבל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל וכדהביא הר' באר שבע ז"ל, אמנם לדבריהן י"ל דכיון דסתם ספרי הוא ר"ש א"כ י"ל דאזיל לשיטתי' כחד תנא ביומא (שם) דס"ל אליבא דר"ש דארון גלה לבבל וע"כ לא דריש היכא דכתיב עד היום הזה דמתפרש לעולם עי"ש, ואפשר דבשיטה זו אזדו בירושלמי דאמרי עלה דמשנתינו בזמן הדוכן, ומיהו חזינן דהפוסקים ז"ל פליגי בה (בא"ח סי' רא כ' הטור דבדליכא כהן יראה שיש קדימה ללוי אבל מהר"ם ז"ל כ' שאין שום קדימה ללוי עכ"ל) ואפשר דלדידיה אין שום קדימה ללוי בזמן הזה אף להחיותו ולפרנסו, והר' באר שבע הבין דלפרנסה וכסות ודאי הלוי קודם כמתני' דידן ולכך הקשה הוא ז"ל דמ"ש דאדרבה עיקר קרא כתיב הבדיל שבט לוי הייגו לדבר שבקדושה לשאת ארון ת"ל עכ"ל, ולענ"ד י"ל דעכ"פ אדרבה דמזהר קרא השמר לך פן תעזוב את הלוי אייריי לפרנסה ולהחיותו, ולכך בדוקא להא קדים אבל לא למילתא אחריתא, אמנם הר' הדרישה ז"ל באו"ח (שם) כ' סברא בהיפוך די"ל דצדקה אינו מוזהר עליו אלא בא"י, אבל בשאר דברים לעולם חייב לכבדו, ולכאורה י"ל נמי בסברתו דדוקא בפן תעזוב דהוא להחיותו הוא דאתני קרא על אדמתיך, אבל לכבדו אין חילוק בדבר, אמנם דעת הטור ז"ל עצמו נראה טפי כדעת הר' באר שבע דהרי אע"ג דבטור א"ח (שם) הזכיר דעת מהר"ם דאין ללוי קדימה, אפ"ה בטור י"ד (סי' רנ"א) הביא דברי הרמב"ם בסתם כלשון דתנא דידן דמתני' דלוי קודם לישראל לצדקה מבלי שום חולק והרי איהו ז"ל לא הזכיר אלא מה ששייך בזמן הזה, ואעפ"כ סתם הדבר דלוי קודם, ולענ"ד הקלושה היה אפשר עוד לחלק לדעת מהר"ם ז"ל ולומר, דודאי כשאין שם כהן אין ללוי שום קדימה בזמן הזה לכל הפחות בגולה, וכדרשת הסיפרי דאפשר דכ"ע מודו בה מדכתיב בהדיא על אדמתיך דוקא, אבל כאן איירי שבאין כולם לפנינו וכלשון הרמב"ם שם, ולכך כיון שצריכינן להקדים הכהן אז מקדימין נמי הלוי לישראל, ואתיא נמי כדאמרינן בגמ' דגיטין (שם) דאם אין שם כהן נתפרדה החבילה, ולפ"ז תיתי נמי שפיר מה שדקדקנו הא דלא מייתי הגמ' ראייה מקרא דקרח דהבדיל אתכם מעדת ישראל, די"ל דה"א אף בדאין שם כהן נמי יוקדם הלוי כי התם דהרי בעדת קרח לא היה עמהם כהן דהרי אהרן ובניו הכהנים לא היו בעדת קרח, לכך מייתי הך קרא דהבדיל את שבט הלוי לשרתו ולברך בשמו דקאי אכהנים ולויים ביחד להורות דאז דוקא יש קדימה נמי ללוי על ישראל אף בזמן הזה ואף אי ליכא למילף מיניה מדאורייתא למ"ד ביומא דעד היום הזה לא משמע לעולם, מ"מ הוי מדרבנן ואסמכתא אקרא מיהו הוי ולא תיקנו אלא כשהכהנים עמהם ולפ"ז אין כאן סתירה בדברי הפוסקים ז"ל ודוק.

(עו) ישראל לממזר, כ"ה נמי במתני', הרמב"ם ואחריו הטור ש"ע חשבו עוד ישראל קודם לחלל וחלל לשתוקי ושתוקי לאסופי וכתבו הר' הב"ח והבאר שבע והחק נתן דכ"ה בתוספתא, ואני בעוניי לא מצאתי כן בתוספ', והרי בתוס' שלפנינו אינו כן, מיהו אעפ"כ הדברים נכונים, וביאר הרמב"ם הטעם בפ' המשנה דישראל עדיף מחלל שבת ישראל כשירה לכהונה ובת חלל פסולה לכהונה, וממילא נדע דחלל עדיף משתוקי דחלל עכ"פ מותר בבת ישראל והשתוקי אסור בבת ישראל, ושתוקי מכיר את אמו לכך עדיף מאסופי שהוא אינו מכיר את אמו ג"כ, והאסופי אינו אלא ספק ממזר עדיף מממזר ודאי, והא דלא חשיב להו תנא דמתני' ודידן י"ל דממילא הוו דחלל בכלל ישראל עכ"פ הוא, וה"ק דכל ישראל אף החלל קודם לממזר אף לספק ממזר דהן שתוקי ואסופי, ובגמ' נמי רמזו על זה דאמרו ישראל קודם לממזר שזה מיוחס וזה אינו מיוחס, ולכאורה ל"ל הך סברא תיפוק דממזר אסור לבוא בקהל ישראל, אע"כ דבא לרמז אף על קדימת ישראל לחלל והייגו משום דהחלל עכ"פ לא מיקרי מיוחס, וכן שתוקי ואסופי דמדאורייתא מותרין לבוא בקהל דממזר ודאי אמר רחמנא לא יבוא ולא ממזר ספק, אלא דעכ"פ אינו מיוחס כמו ישראל וגם לא כהחלל, ואמת הדבר דאפשר דט"ס הוא לפנינו בתוספ' וצ"ל כל הני בבי, אבל אנחנו לא נשלח יד להגיה בזה אם לא בראייה ברורה.

(עז) ממזר לנתין, שזה בא מטיפה כשירה, שהממזר הוא מישראל שבא על אחת מכל עריות שבתורה, והרי אביו ואמו עכ"פ ישראלים היו, והנתין בא מטיפה פסולה, וכ' הר' התי"ט ז"ל ואפילו ממזרת שילדה מעכו"ם ועבד דהוולד נמי הוי ממזר כדקיל"ן באה"ע (סי' ד) והרי טיפת אביו אינה כשירה דהוא עכו"ם, מ"מ יש בו מקצת כשרות מאמו כו' עכ"ל, וקשה לי דהרי בנתין נמי משכחת שיש בו צד כשרות מאמו דנתין שבא על ישראלית הוולד נתין כדקיל"ן נתגיירו הלך אחר הפגום, וכממזר שנשא ישראלית דהוולד ממזר ה"ג נתין, ואפ"ה ממזר קודם לו, ולכנלע"ד הקלושה דה"פ דעכ"פ שם ממזר בא מטיפה כשירה, שאף שזה הוא בן עכו"ם וממזרת, עכ"פ מהיכן היתה אמו ממזרת או אבי אמו עיקר היחוס ממזרת שלהן ע"כ בא מישראל שבא על קרובתו הישראלית או על אשת איש הישראלית והרי עיקרו בא מטיפה כשירה, משא"כ נתין שעיקרו בא מנתין הראשון שבא על נתינה ולא היה בעיקרן טיפה כשירה כלל, ודוק.

(עח) נתין לגר, שהנתין גדל עמנו בקדושה עכ"פ, והגר לא גדל עמנו בקדושה שעכשיו נתגייר, ואע"ג דהגר מותר לבוא בקהל והנתין אסור, אעפ"כ הך דגדל עמנו בקדושה עדיף טפי.

(עט) גר לעבד משוחרר, כדמפרש לקמן טעמא, וכ' הרמב"ם בפי' המשנה דבגר נמי יש מעלות זה למעלה מזה, דגר שמותר לבוא בקהל קודם לגר מצרי ואדומי, וגר מצרי ואדומי קדם לגר עמוני ומואבי, עכ"ל, ומילתא דמיסתברא הוא, ואפשר דלכך לא חש להזכיר כן בחיבורו, גם משום דהאידנא דבלבלו סנחריב ונבוכדנצר כל האומות כולם מותרין ולהרמב"ם אף מצרי נמי מותר, א"כ נפל דין זה בבירא לכך לא חש להזכירו, מיהו עכ"פ מעיקר הדין כשהיו ידועין עדיין יש לעני"ד לחלק בדין זה, דאף דעמון ומואב לעולם אסורין אפ"ה נראה דעמוני ומואבי שני קודמין למצרי ראשון, דזה העמוני ומואבי שני עכ"פ גדל עמנו בקדושה, וזה לא גדל עמנו בקדושה, וכמו דבשמע נמי מדין נתין וגר.

(פ) אימתי בזמן שכולן שווין, משמע דוקא ששווין לגמרי אבל אם הממזר חכם יותר מהכ"ג אף שהכ"ג נמי חכם אעפ"כ הממזר קודם, ואילו מדיוקא דסיפא משמע דוקא שהכ"ג ע"ה אבל אם הוא נמי חכם אעפ"י שהממזר חכם יותר אין לו קדימה וכבר כ' הר' אלגזי ז"ל בס' אהבת עולם (דף כו) לעשות פשרה דאז שניהם שווין ומי שירצה יקדים, אבל הר' באר שבע ז"ל כ' דאז נמי הממזר קודם והביא דבריו הר' הש"ך ז"ל נראה שמסכים עמו להלכה, ובאמת מבואר כן בהדיא מלשון הרמב"ם בפי' המשניות שכ' כשהכ"ג מעט בחכמה והממזר יותר גדול בחכמה הממזר באשר הוא יותר ממנו בחכמה קודם לכ"ג כו' הרי דכ' דהכ"ג הוא מעט בחכמה ואעפ"כ הממזר קודם ונראה שזה נמי כוונתו בחיבורו דאחרי שכ' הא דממזר ת"ח קודם כ' וכל הגדול בחכמה קודם לחבירו וכ"ה בש"ע, והייגו לומר אף הממזר לכ"ג, וכדיוקא דהך בבא דרישא דדוקא ששווין, וכבר הוכיח כן הר' ב"ש ז"ל מדאמרו בירושלמי דשבת (פי"ב) דאפילו לישיבה קודם הממזר לכ"ג, מכלל דהכ"ג נמי בר ישיבה הוא ואפ"ה הממזר קודם דלכך איצטריך קרא יקרה היא דאף לישיבה כדכ' הר' יפה מראה ז"ל דאי לפרנסה ולפדותו תיפוק ליה דחכם שמת אין לנו כיוצא בו משא"כ כ"ג דיש כיוצא בו אע"כ דאף לישיבה קודם וממילא נדע דכל הגדול בחכמה הוא קודם לחבירו אעפ"י שהוא נמי חכם וכ"ג, ולעניין דיוקי דמתני' ודברייתא ז"ל לענ"ד עפ"י מ"ש הר' באר שבע והביא דבריו הש"ך ז"ל (סי' רמו) דיש חילוקים בדבר דכשהישראל גדול יותר אז מדאורייתא אין לכהן קדימה מיהו אעפ"כ מעליותא הוא להישראל החכם יותר להקדים את הכהן כיון דעכ"פ אינגו עם הארץ ולית ביה משום משניאי אהבו מות וכדרבי פרידא דלא בירך לפני כהן כו' עכ"ל, וכן מבואר בדברי התוס' ז"ל דמגילה, עכ"פ לפ"ז י"ל דה"ק אימתי בזמן שכולן שווין אז קודמין כסדר מעלתן מדאורייתא עכ"פ ככהן לישראל, ומינה נידוק דאם הישראל חכם יותר אז א"צ מדאוריי' להקדים את הכהן מיהו אי עביד שפיר עביד, אבל כשממזר ת"ח וכ"ג עם הארץ אז ממזר ת"ח קודם ואינו רשאי להקדים את הכהן לפניו דהוי בכלל משניאי אהבו מות אלא צריך הוא להקדים, ודו"ק.

(פא) אבל אם היה ממזר ת"ח כו' קודם כו', הר' אהבת עולם (שם) והר' חק נתן נסתפקו אם נימא ה"ה נתין וגר ועבד משוחרר נמי כשהן ת"ח קודמין לכ"ג ע"ה או לא עי"ש, אבל הר' שושנים לדוד והר' שער יוסף נראה דפשיטא להו דה"ה דהנהו נמי וכ"כ בשם הר' המאירי ז"ל בהדיא אלא דמתני' לא נקטינהו משום דנקט מילתא דשכיח טפי, ולענ"ד הקלושה ודאי יש להביא ראייה ברורה לזה מעובדא דיומא (ספ"ז) דשבקו כולי עלמא לכ"ג כשיצא בשלום מן הקדש ואזלי בתר שמעיה ואבטליון, וכשחרה לכ"ג על זה נתגנה מפיהם, הרי בהדיא דכבוד הת"ח קודם אף כשהן גרים, והא דנקט התנא ממזר אפשר קצת לומר על דרך הלציי דבא לרמז טעמו דנפקא ליה מקרא דיקרה היא מפניגים ובהא נרמז ממזרים דמיקמי הכי כתיב טוב סחרה מסחר כסף כו' וסיים בה נמי וכל חפציך לא ישוו בה, והוא עפ"י דברי ריב"ל בפ' עשרה יוחסין דאמ' כסף מטהר ממזרים ופירש"י דעל ידי עשירותן נתערבו בישראל ולעתיד כיון שנתערבו יטהר הקב"ה את כולם, והייגו כוונת הכתוב דלזו התורה טובה מכסף דהכסף אין מטהר הממזרים עד זמן מרובה והתורה מחשיבתם עכשיו טפי אף מכ"ג, ולכך כיון דבקרא רומז ממזר נקט תנא נמי ממזר וה"ה לאינך נמי.

(פב) לכ"ג עם הארץ, כגון בבית שני שהעמידו בשביל ממון, הר' ת"ט ז"ל ועמ"ש (סי' פ) בס"ד.

(פג) רשב"א אומר, בגמ' גרסי' רשב"י אומר.

(פד) שזה גדל עמנו בקדושה, שהיה עבד בבית ישראל והרי היה חייב במצות שהנשים חייבות בהן, משא"כ הגר קודם שנתגייר.

(פה) אלא שזה היה בכלל ארור, העבד דכתיב ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו, משא"כ הגר אף כשהיה ועכו"ם לא היה בכלל ארור.

(פו) מ"מ הכל קופצין לישא את הגיורת כו', בחזקת משומרת, דכיון דדעתה לגיורי משמרת עצמה, ואף קודם שהיה דעתה להתגייר, אעפ"כ אעפ"י דחשידי אזנות אפ"ה אינה מפקרת עצמה כל כך, משא"כ שפחה דמתערבת עם העבדים ועם העכו"ם שכיח בה הפקירא, וגם איננה יודעת אם ירצה רבה לשחררה כדי שתשמר עצמה, ובגמ' גרסי' שאלו את ראב"צ מ"ט כו' אמר להם זו היתה בכלל ארור ד"א זו היתה בחזקת שימור כו', משמע דאיהו אומר תרוייהו טעמי, אבל מתוספ' דידן דתרי תנאי היא, ולא ניחא להך תנא בטעם דהיתה בכלל ארור, דהתינח אם היא מבנות הכנעני, אבל בשפחה הנישבות במלחמה משאר אומות מאי איכא למימר, לכך יהיב טעמא דעכו"פ לא היתה בחזקת משומרת, והייגו דראב"צ נמי לא אמר סתם שהיתה בכלל ארור, דבשאר אומות מא"ל לכך אמר שמצויין לקללה בפי כל הבריות דכבר הורגלו העולם לקרוא לכל עבד ושפחה כנענית ועל ידי כן מצויין הן לקללה בפיהם כדכתיב ארור כנען לכך מרחיקין מכולן.

(פז) מ"מ הכל מושלין על העכבר מפני שעסקו רע עם הבריות, כצ"ל וכ"ה בירושלמי ובגמ' ופירש"י שיצר לבם רע יותר מדאי ששר שלהם רע הוא לכך ניתן להם מפלה יתירא שהכל שוגאין אותן ומושלין בהן, ואמרי' עלה בגמ' מאי סורו רע, דאפילו גלימי גייצי ור' פפא אמר דאפילו שופתא בקופינא דמרא גייצי, ובודאי כי הדברים יוצדקו גם מפשטן אלא דלא נדע מאי אשמעינן התנא בזה, ואנוכי בער ולא אדע לדבר בנסתרות, רק מאשר תקח העין... אפשר דדיברו

ביאורי תוספתא

בזה בלשון עפ"י מ"ש יודעי סוד דשורש העכבר הוא משורש המלך השני שבפ' וישלח יובב בן זרח מבצרה ... שמלך עלי' ידועה, ולא לחנם ישיר החתול בשירתו נגד העכבר הפסוק אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים וגו' הנאמר בחזון עובדי' לאדום, ושם נאמר הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד, ועל זה שאלו מפני מה עשה המקום ב"ה כן שיהיו הכל שונאין אותו והשיב מפני שסורו רע חד א' דאפילו גלומי כו' רמז לאמהות הנקראות גבעות עולם ותירגם המתרגם ארבע אימהתא דמתילן בגלימתא, וזה על עשו ששיחת רחם אמו בצאתו כידוע והיינו דאמר דאפילו גלימי גייצי, ואידך א' שופתא בקופינא רמז עפ"י מ"ש הר' התורת חיים ז"ל בפ' חלק בפסוק יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות עפ"י מדרש ב"ר דכשנברא הברזל היו האילנות מתפחדין, א"ל הברזל מה תתיראו עץ מכם אל יכנס [הוא יד הקרדום] בי ראין אתם מתיראין, כן בזמן החורבן ישראל רשעים שבאותו הדור הן החריבו את ירושלים וכדכתיב וחדו בכם שונאיכם, והיינו דקאמר יודע כמביא כו' בסבך עץ קרדומות, וכן גבי סנחריב התחבר אליו רבשקה, ולזה רמז דאפילו שותפא בקופינא דמרא הן רשעי ישראל המתחברין אליהם להרע, גייצי דסוף שהורגין גם את אלו הרשעים המתחברין אליהם ולזה סורו רע, והשב"ה ידריכנו בדרך אמת ויראינו נפלאות מתורתו הקדושה.

(פה) בית ישראל ברכו כו' בית אהרן ברכו כו' בית הלוי כו' יראו כו', נראה דמיתי תנא הך קרא לראיי' על מעלות הנזכרים וסדר קדימתן זה לזה. והוא דיש לדקדק מה נשתנה פסוק [זה] מג' פסוקים דכתיב בהלל דחשיב בהו ישראל בית אהרן יראי ה', ולא חשיב בית הלוי וגם כתב סתם ישראל, וכאן כתב בית ישראל וחשיב נמי בית הלוי לכך נראה דבא להורות סדר קדימתן, לכך כתיב בית ישראל דהוא הבית של כל ישראל דהוא המלך דהוא קודם לכ"ג, ועוד אפשר לרמז בזה מה שמבואר לעיל דכל ת"ח קודם אף לכ"ג ע"ה, ואמרו בירושלמי דאפילו כסות אשת חבר קודם לחיי ע"ה, והיינו דקאמר דלפעמים אף בית של ישראל דביתו זו אשתו של ת"ח הראוי לכנות בשם ישראל תחלה ברכו כו' ואח"כ בית אהרן דהיא קודמת אף לכ"ג ע"ה, ואח"כ הזכיר בית אהרן דכל הכהנים קרויין ביתו כדילפינן מינה (בספ"ק) דשבועות, ומיהו יש במשמע לשון זה נמי ביתו ועיקרן לומר דכל הממונים בבית אהרן קודמין לבית הלוי ועפ"י מ"ש בס"ד לעיל (סי' עג) בדרך הב' דכשהאמרכל והגיזבר הן לוויים או הראש משמר וראש בית אב של כהנים קודם להם, וכפשטן נמי שמעינן דכהן קודם ללוי, ואח"כ אמר בית הלוי שהן אחר הכהנים ואח"כ אמר יראי ה' ודריש בשוחר טוב גבי יאמרו נא יראי ה' דהן הגרים באברהם כתיב ירא ה' ובעובדי' נמי כתיב זכר, הרי להורות דהגרים הן באחרונה אחר כולם ובכללם גם המשוחררים, והא דלא איצטריך לאשמעינן דישראל קודמין לגרים דמילתא דפשיטא הוא, ועוד דבכלל בית הלוי איכא נמי ממזר דכל בית הלוי אף שהוא ממזר עדיין הוי בכלל לוי כדהוכחנו בס"ד בביאורינו לתוספ' דיבמות (פ"ח סי' יב) דאע"ג דאינו אוכל במעשר אעפ"כ הוא עדיין בכלל לוי מדאיצטריך קרא דמן הלויים בת"כ ובגמ' דשירורי מס' ערכין למעט בן לוי ממזר או נתין דאינו גואל כשאר לוי מכלל דעדיין הוא עכ"פ בכלל לוי, וא"כ הוי בכלל בית הלוי, והוקדם לגרים, ומכ"ש דישראל קודם לגר, ודיקדק הפסוק נמי ולא כתיב בהדי' קדימת לוי לישראל, ללמד כמ"ש לעיל (סע"ה) בס"ד דלפעמים אין ללוי קדימה על ישראל, ומן האמור בזה יתיישב אצלי לשון הסוגיא (ספ"ק) דשבועות דמסיק דכל הכהנים מתכפרין בפרו של אהרן וקאמר עלה ואם נפשך לומר ביתו כתיב, ומשני כלן קרויין ביתו דכתיב בית אהרן ברכו את ה' יראי ה' ברכו את כו', ויש לדקדק מאי בעי בהך סיומא דקרא יראי ה' ברכו, ועוד דטפי ה"ל להביא בית הלוי ברכו דסמיך ליי', ועוד יש לדקדק אמאי לא הביא מפסוקים הקודמים בית אהרן בטחו בה' יאמרו נא בית אהרן, אמנם לדרכינו י"ל דהתוס' ז"ל הקשו לוויין במה יתכפרו דבכלל בית אהרן ליתנהו ובכלל העם נמי מספקא לן אי איתנהו, והריטב"א מסיק דמתכפרי בשל העם, ולדידן י"ל דכל זה בא התנא לבאר לכך מייתי סיומא דקרא דאחר דכתיב בית הלוי לא חש להזכיר אלא יראי ה' דהן גרים, והרי ישראל קודמין להן וע"כ דישראל נכללין עם בית הלוי כדאמרן הרי דבית הלוי וישראל כחד חשיבי לכך ממילא מתכפרין כולן בכפרה אחת.

(פט) נמצאו ישראל מברכין א' בית אהרן ב' בית הלוי ג' ישראל יראי ה' מברכין ד', אפשר דבא לבאר נגד הפי' האחר דאיתא בשוחר טוב בפסוק יאמרו נא דיראי ה' הם תלמידי חכמים וכחנני' מישאל ועזרי', וא"כ כיון דת"ח הם וכדפי' המפרשים דהן שיראת חטאו קודם לחכמתן, וא"כ להם משפט הקדימה אף לכ"ג כנ"ל ולמה א"כ מאוחרין הן בפסוק, לזה אמר דזה שמאוחרין מעלה הוא להם דכל המאוחר הוא מברך יותר, וזה עפ"י מ"ש הפוסקים באורח חיים על בני אדם המשכימין בבקר לבה"כ ומסדר אחד מהן הברכות ועונין השאר אמן אע"ג דאם ירצו יוכלו לצאת בו ואעפ"כ אח"כ מסדר השני הברכות ועונין השאר אמן וכן כולם וא"ז רשאין לעשות כן, והיינו דקאמר כאן נמי דתחלה סתם ישראל מברכין ועונין השאר ברוך, ואח"כ הם יוצאין ומברכין בית אהרן ועונין השאר ואח"כ הלויים אח"כ ישראל יראי ה' הם הת"ח, והרי הם הוי כמברכין ד' כיון דענו כבר על כל הג' כיתות והם נמי מברכין הרי להם תוספות קדושה, ועמ"ש הר' אבן שועב בביאור פסוקים אלו בפ' אמור.

(צדיק) בית אהרן ב' בית הלוי ג', כבר פירשו מפרשי הפסוק דפסוקים אלו נאמרו על עתיד, ומזה יש לכוונ עניין ברכות אלו בעת יחזור השב"ה העבודה לציון וישראל ישובו לכבודם הם יברכו על כבודם אשר חזר, והכהנים מברכין עוד על העבודה ואשי ה' אשר ניטל מהם מעת בית שני ויחזור להם, והלויים יש להם עוד נוסף מה שלא היה להם אף בבית שני כי שם נקנסו שלא ניתן להם המעשר, ולעתיד יחזור להם מלבד כי ישובו לדוכנם לכך יברכו ג', ונוסף עליהם יראי ה' כי יחזורו מה שלא היה להם אף בסוף ימי בית ראשון, והעיקר כי אז יבטל היצר הרע כדאמרו במס' סוכה שהקב"ה מביאו ושוחטו לפני הצדיקים ועל זה יברכו ויודו אל השם ברוך כי טוב כי לעולם חסדו יתברך שמו הגדול מן העולם ועד העולם אמן אמן סלה.

להודות להלל לשבח אל המלך הגדול והנורא שומע קול שוועות, אשר נתן תורתו הקדושה ברעמים וזוועות, היודע כל תנועות, וסופר כל זמעות, בורא הרים וגבעות, מביט לעמקי קרקעות, נפלאותיו אינם מודעות, אשר ברוב חסדיו הקבועות, רחמיו עלי נשפעות, והראני מתורתו הקדושה נפלאות, עזרני לבאר מסכת הוריות, וכל סדר ישועות, לא בצדקתי ובמעשי כי אם בטובותיו הפקועות, השלמתי בירח העשירי הוא חדש טבת שנת אבוא ביתך ב'ע'ו'ל'ת' אשלם תודות ל'ך' לפ"ק בקביעות, כן יה"ר מלפניו יתברך ויתעלה לחנני ולעזרני בדברים מפיו נשמעות, ולבאר התוספתא של סדר קדשים ושל כל הש"ס בפירושים שעשועות, וישמרני שלא אומר בתורתו חס ושלום דבר אשר לא הוא ובלתי נתן מגרעות, וישמר רגלי מלכד בל יהו כמתעתעות, ידריכני בדרך זו אלך מבלי לעות ירבה גבולי בתלמידים הגונים הצאצאים והצפיעות, ויזכני ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי תורתו בלי מניעות, ובמהרה יכונן ראש ההרים ונשא מגבעות, ביום ההוא יהיה השב"ה אחד ושמו הגדול אחד במהרה בימינו אמן אמן אמן.

ז' תנ' יתד ב' ת' יתד ה' ת' בדלת, וי"ו ת' יתד ב' ת' יתד ד' ת' יתד ת' בסוגר

ישתבח יוצר הכל אשר שמע בקולי מצול דכיות
צדקותיו גבהו הררי אל כי ברב חכמה עם רב תבואות
חסדו גבר עלי להבינני במסכת הוריות
קדוש עוזר לי אז בפרש כל נזיקין הוא סדר ישועות

הדרן על מסכת הוריות

מאת רבנו אליהו דוד ראבינאוויץ — תאומים — אדר"ת

יו"ט דרבנן

בסיומא דסדר נזיקין — מה שהגדתי ת"ל בקלויז ו' חשון תרל"א בס"ד

כהן קודם ללוי כו', אבל ממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה — מבואר מהא דכתיב יקרה היא מפנינים — ולכאורה יש להקשות בכאן קושית הטורי אבן במגילה כ"ח א', כיון דקיי"ל דת"ח כבודו מחול כקדושין ל"ב א', וא"כ כיון דאיכא מ"ע דוקדשתו מאי אולמא לדחות מ"ע דכבוד התורה ממ"ע דוקדשתו כיון דבידו למחול, א"כ אי בעי ליכא לעשה כלל ומהיכי תיתי ידחה עשה דוקדשתו? — ואולם י"ל בזה א' מג' דרכים — די"ל דאף אי בעי מצי מחיל מ"מ עדיפא ואלים ואינו דומה להא דאונס בכתובות מ' א'. — ב' די"ל דליכא כלל מ"ע בקדושת כהן להקדימו לכ"ד שבקדושה וכשי' תוס' ורא"ש ספ"ז דחולין — ג' די"ל דגם כהן מצי מחיל על כהונתו וא"כ כיון דשניהם שוים בזה תו תורה הדרא למעליותה.

ואומר, דלכאו' י"ל דוקדשתו הוא מ"ע גמורה מהא דלעיל משנה ו' דילפינן דהמקודש קודם מוקדשתו, והרי הוא רק דרבנן ומנ"ל לדאורייתא ובע"כ הדרשא גמורה היא — ויש להביא ראי' עוד מהא דדרשו בסנהדרין נ"ב א', את אבי' היא מחללת שאם הי' נו"ב קודש נו"ב חול — ומ' דמהאורייתא הוא וע"ש במרדכי דכהן שבתו זינתה אין מקדימין לו לברך ראשון כו'.

ואולי זה לאו אליבא דכו"ע הוא, דלהד מ"ד נדרש את אבי' לג"ש דאו"נ יצאו לשריפה, וכמבואר שם נ"ו, וע"ש בתוס' מ"ש בזה דאידך ל"ל הך דרשא ואצטריך היא מחללת לרבות שאר כ"א וא"כ אה"נ י"ל דלדידי' ליכא כלל מ"ע דוקדשתו ובזה נחלקו — וא"ש שי' תוס' ורא"ש שאינו רק אסמכתא די"ל דתלי בהני פלוגתות.

ולכאורה יש להכריח כמ"ד דהיא מחללת קאי לרבות שכ"א ולא דאם נב"ק נב"ח מהא דקיי"ל דב"ג וב"ח ה"ל עשאי"ל מדכ' לו ולא לזרעו, וא"כ איך יצוייר הך דבכ"כ בשריפה כיון דמחללת אבי', א"כ ה"ל עשאי"ל דכי היכי דדרשינן לו ולא לזרעו, ה"נ י"ל לו ולא לאביו ועי' תוס' ריש מכות ומש"ש הגרע"א בשם הריטב"א — ואולי י"ל דכיון דדרשינן לאחיו ולא לאחותו עי' סנהדרין שם דזוממין במיתתו נדונין — א"כ ל"ב כלל בזה עשאי"ל שבא על ידי', רק אם הי' עשאי"ל על ידי הבועל הוא דל"ה עדות, וא"כ מה בכך דמשום לתא דידה ה"ל עשאי"ל, כיון דכתיב לאחיו ל"ב משום לתא דידה עשאי"ל ורק י"ל דד"ז תליא בפלוגתת תוס' ורמב"ם ריש מכות והובא בתוי"ט שלהי סנהדרין, אם הבועל קטן באופן שלא באו רק להרבה דלתוס' אף בכה"ג אינם נדונין במיתתה ולרמב"ם בכה"ג שאני כיון דליכא לאחיו הוקשו לאחותו וא"כ בכה"ג הקי"ל דה"ל עשאי"ל — ודו"ק.

ואמנם לק"מ די"ל בפשיטות דמיירי קרא באופן שזינתה בפני בי"ד דל"צ בכה"ג עשאי"ל כמבואר בסנהדרין ע"ח א' וז"פ.

ויש להסמיך בזה שיטת הרמב"ם דס"ל דכל הד' מיתות ד' מצוות הן, והיינו מהא דצריך קרא דאין מיתת בי"ד דחה שבת כסנהדרין ל"ה ע"ב וק' קושית תוס' יבמות דאפשר לקיים שניהם להרגו למחר, ע"ש.

ואמינא לדברי תוס' סנהדרין פ"א א' דהא דקיי"ל מי שנתחייב ב' מיתות בי"ד נידון בחמורה שעבר השני' בפני בי"ד, דצריך בעדים זוממין עשאי"ל וכאן ה"ה גברא קטילא לפי מה דמיירי כבר דנגמר דינו לקלה — וא"כ י"ל ה"נ מיירי הא דצריך קרא דאינה דוחה שבת באופן שכבר נגמר דינו לקלה ובפני בי"ד עבר התמורה הלפי מה דקיי"ל דאינה דוחה שבת א"כ אז אין הבי"ד ראויים לדונו וצריכים למחרתו להעיד לפני ב"ד אחר וממילא ה"ל עשאי"ל וא"כ בטל מצות החמורה, משא"כ אם הי' מותר לדון בשבת, דאז ל"צ עשאי"ל בפני בי"ד ויכולים לדונו בתמורה וא"כ משום הא מתבטלת לגמרי מ"ע דתמורה דהא אם אינו נהרג בשבת נהרג למחרתו ובקלה וא"כ מתבטלת מ"ע ע"כ ה"א דדחי לשבת וקמ"ל קרא, וא"כ מוכח כרמב"ם דד' מצוות הם.

ובזה י"ל קו' תוס' דהא אצטריך קרא דהבערה לחלק ע"ש די"ל דמ"ד לחלק יצאת ס"ל דלא צריך קרא כלל דכיון דלא משכח"ל רק בכה"ג הרי מצינו לר' עקיבא דס"ל במכות י"ב א' דבי"ד שראו באחד שהרג את הנפש דאסורים לדונו עד שיבואו לפני ב"ד אחר — וא"כ לדידי' לא משכח"ל כלל דתתבטל מצותו דהא בל"ז א"א להרגו אף שראו ב"ד דהרג — ואף למש"כ הריטב"א שם דבטריפה בפני ב"ד אף ר"ע מודה, משום דכיון דאין שום ב"ד דנין אותו שייך ובערת אבל בכה"ג שיכולין לדון אותו בבית דין אחר שיש בזה ובערת, מ"מ לנידון דידן ודאי דל"ש לומר שאין יכולין לדון אותו בב"ד אחר דהא בל"ז יתבער מן העולם שכבר נתחייב — וקו' התוס' דסנהדרין פ"א א' י"ל דס"ל לר"ע כתירוצם השני דכיון דאי משכח"ל זוממין לקמאי מקרי עשאי"ל אף עתה מיקרי עשאי"ל — ורק דק"ל ע"ז דהא פריך פשיטא ומשני דאצטריך כה"ג שנגמ"ד לקלה ועבר חמורה דל"ה גברא קטילא — ואס"ד דבכה"ג ל"מ עשאי"ל א"כ גם גברא קטילא לא מקרי והדרא קושיא לדוכתא פשיטא, ואולי י"ל דתלי בפלוגתא דתנאי בסנהדרין רפ"ג כ"ג ב' אם צריך לברר עדותו ומבואר שם כיון דאי מתכחש קמאי כו' ה"ל נוגע בעדות וזהו ממש כסברת תוס', ויש להאריך הרבה בזה ועכ"פ י"ל בפשי' דפלוגתא דהבערה ללאו יצאת או לחלק בהא תליא. ואולם בזה י"ל דנקט קרא דמיתת ב"ד דאינה דוחה שבת דוקא בהבערה, והיינו על מצות שריפה, וה"ט דכיון דבע"כ מיירי כשעבר בפני ב"ד, וא"כ י"ל דמיירי בעבר בפני ב"ד, וכנ"ל — וע"כ מיירי בבת כהן שעבר בפני ב"ד דאל"כ ה"ל עשאי"ל לדרשת את אבי' היא מחללת שנו"ב וכו'.

רק ד"ז מוכרח רק אי נימא דמשום עדל"ת הוא דצריך קרא דאין מיתת ב"ד דוחה שבת אבל י"ל דאצטריך משום דאתיא בק"ו מעבודה דדוחה שבת ורציחה דוחה אותה כ"ש רציחה דדוחה שבת וכיבמות ז' א', אבל תוס' הק' בזה דהא ל"ש ק"ו די"ל דין כנדון דהוא רק בשוא"ת ותי' דסתמא כמ"ד דל"א דיו היכא דמפרך ק"ו וא"כ למ"ד דאמרינן דיו ע"כ ל"ל משום ק"ו וצ"ל משום עדל"ת וק' קו' תוס' וצ"ל דמיירי בפני בי"ד — וע"כ צ"ל כן דאל"כ הו"ל עשאי"ל בבת כהן, ומוכח דוקדשתו דאו'.

ולזה אמרינן הדרך עלך סדר נזיקין דלפי מה דבארנו דהא דת"ח קודם משום דוקדשתו דרבנן וקשה דהא כתיב את אביה היא מחללת וצ"ל דקאי כמ"ד דאף או"נ יצאו לשריפה ולרבות שאר כ"א קת"ו ה"מ — ותדע דאל"כ ה"ל עשאי"ל — ול"ל דמירי בפני בי"ד דדו"ל כן, וק' הא עכצ"ל כן מדצריך קרא דאין מיתת בי"ד דוחה שבת — וקשה דאפשר לקיים שניהם למחר ובע"כ כדברינו דמירי בפני בי"ד — אבל זה לק"מ די"ל משום ק"ו הוא דצריך קרא ומוכח דל"א דיו אף היכא דמפרך ק"ו, וז"ש ארבעה אבות נזיקין כו' והיינו דאיכא בזה פלוגתת ר"ט ורבנן אי אמרינן דיו היכא דמפרך ק"ו וא"כ א"ש.

שנית תירצנו דאף הכהן מצי מחיל על כהונתו, והיינו כמ"ש הראשונים בכמה דוכתי דמצי מחיל, והעירו מהא דקדושין כ"א ב דאין ע"ע כהן נרצע מ' דנמכר לעבד ובע"כ דבשכר שאני וה"נ יכול למחול ודוק — ואולם מקרא א"ל באמת ראיה לזה דנמכר ע"ע לכהן — אבל יש להביא ראי' מהא דס"ל לרמב"ם דשפחה מותרת לישראל א"כ ק' מהא דב"ק כ"ח א' ולא תקחו כופר דקאי לנרצע שכלו ימיו דאם הכהו רבו לצאת דפטור כו' ומוכח דמה"ת אסור וכן הקשה המל"מ, אבל לק"מ די"ל דמירי בכהן ואף דקיי"ל דאין ע"ע כהן נרצע, י"ל דלק"מ, דהא י"ל דקרא ל"מ מידי דמיירי בנרצע, וא"כ י"ל דמיירי רק במכרוהו ב"ד ואח"כ רוצה למכור עצמו, וכיון דכהן הוא הרי אסור לגמרי בשפחה כנענית, וא"כ שפיר ה"ל איסורא אף בלא נרצע, ול"ק כלל דהגמ' נקט נרצע דשייך אסורא דרבנן אף בישראל וקרא י"ל בכהן. ותו י"ל דאף בנרצע מיירי, ומשכח"ל שפיר בבע"מ לדברי המל"מ דכשהי' כבר בע"מ אף כהן נרצע ולק"מ.

ותו י"ל דהך ברייתא אתייא כמ"ד דע"ע כהן נרצע כדברי חד מ"ד הכי במכילתא פ' משפטים ובירושלמי פ"ק דקדושין ה"ב ודוק. ובזה י"ל הא דקדושין דאמר ר"נ מ"ט לא תימרו ליה מהא דתניא דאין ע"ע כהן נרצע משום שנעשה בע"מ ות"ל דבעינן אהבתי כו' — ותו ל"מ — והיינו דלדידי' דס"ל דאי"ל ש"כ, א"כ ק' קרא דולא תקחו כופר איך משכ"ל, וכאמור ודו"ק. — (ובמק"א ביארנו בס"ד) וא"כ למ"ד דש"כ מותרת לישראל, וע"כ קרא מיירי בכהן, א"כ מוכח דכהן נמכר בע"ע וא"כ מוכח דיכול למחול על כהונתו, ול"ל דאיירי בנמכר בגגיבתו, דודאי ל"מ קדושתו ליפקע חיובו — וכמש"כ בזה המה"פ בירושלמי פ"ח דברכות ה"ב, אבל ז"א לפ"מ דקיי"ל דאסור למכור עצמו אם לא שאין לו שום דבר להתיות עצמו — ע"ש — וא"כ בכהן דע"כ מיירי בזמן שהיובל נוהג, דאל"כ ל"ש כלל דין ע"ע כערכין כ"ט א', וא"כ הרי יכול לשלם גגיבתו מתו"מ שיקח ויכפר ב"ד לקרוביו או לאחרים לזכות לו תו"מ וכל מתנות כהונה וישלם לגגיבתו כיון דאיכא גם מ"ע דוקדשתו,

אלא ודאי דיכול למחול על כבודו ומשכ"ל שפיר בין מכרוהו ב"ד בין מוכר עצמו — וא"כ דלמ"ד דשפחה מותרת לכהן מוכח דיכול למחול ע"כ לק"מ מ"ט ממזר ת"ח קודם דאף דאיכא מ"ע דוקדשתו הרי עכ"פ גם הכהן יכול למחול ובודאי תורה עדיפא ואלימא ולהכי קדים — ודוק.

והנה לשי' הרמב"ן דשפחה אסורה לישראל מדכתיב לא יהי' קדש בבנ"י וכשיטת אונקלוס — ואל תחלל את בתך להזנותה היינו לאו שמא תתקדש למי שאין קדושין תופסין בה כמו נכרי ועבד ע"ש — וכבר הקשינו בס"ד דלל"ק ת"ל דאסור מלאו דלא יהא קדש וכדומה והערנו לענין אאחע"א ומש"כ המהרי"ט בזה עמ"ש בס"ד בס' נשים ובדרושים דרוש כ"ב — וכבר הערנו שם לענין אעמה"ד בכה"ג וד"ז תליא באם עומה"ד בממון — ובזה י"ל הדרן עלך סדר נזיקין דהתחלנו ד' אבות נזיקין — לא ראי זה כראי זה כו', וז"א כמכילתא דא' מכאן דאעמה"ד בממון אלא דממון שאני וכמ"ש תוס' ריש ב"ק וי"ל יותר בדברינו דלעיל דלר"ע דס"ל דאסור לבי"ד להרוג עד שיעמדו לפני העדה למשפט, וא"כ לדידי' וכדברי הריטב"א במכות שהבאנו לעיל לא משכ"ל הא דנתחייב ב' מב"ד דנידון בחמורה דה"ל עשאי"ל דבפני ב"ד לא משכ"ל, וא"כ ק' מהך קרא דילף בסנהדרין פ"א א' דנתחייב ב' מב"ד דנידון בחמורה, דע"כ בנגמ"ד לקלה מיירי דאל"כ פשיטא כמש"ש רש"י — אבל הקשיתי בחי' בס"ד בסנהדרין דל"ק כלל פשיטא אתגורי מתגר דלפי הנ"ל דאעמה"ד משום דהענש קל לחטאו א"כ שפיר ה"ל רבותא דסגי לי' בתמורה ושלא נפטר לגמרי — ורק י"ל דקו' הגמ' למ"ד עומה"ד דלא ס"ל הך סברא, וא"כ י"ל דרבי עקיבא לשי' דס"ל רפ"ג דמכות י"ד א' דאעמה"ד וא"כ לשיטתי' הוה נמי בלא נגמ"ד רבותא דנידון בתמורה וא"כ א"ש, הכל — ורק להט"ט דאעמה"ד משום דיש פרכא לק"ו ודאי אין סברא זו כלל לומר דלא סגי לי' בכפרה, וא"כ הא דכתב קרא דחייב ב'

הדרן על מסכת הוריות

מיתות בי"ד דנידון בהמורה היינו בנגמר דינו לקלה, וא"כ מוכח דבפני ב"ד הורגין אותו ודלא כר"ע וא"כ שפיר משכ"ל קרא דאת אבי' היא מהללת, וקדשתו הוא דאורייתא — וזה שאמר הדרן עלך בבא קמא דתליא בהני טעמי אם עומה"ד בממון וכנ"ל.

והנה כתבנו שלישית, י"ל בזה דאף אם דבידו למחול מ"מ אלים, והא דכ' ולו תהי' לאשה, לא משום דבידו למחול, רק י"ל דהתם הו"ל ע"י פשיעה וכדברי תוס' דעירובין ק' א', ומש"כ הרע"א ליישב דהכא א"א להיות בלא פשיעה, ז"א לפמש"כ בדרוש כ"ב בס"ד, טעמא דע"י פשיעה אין דוחה ל"ת ונסתר זה — רק המפרשים הק' מהא דזבחים צ"ז, ב', דפריך לדחי עלל"ת והרי התם הו"ל ע"י פשיעה — וא"כ י"ל מדכתב קרא יקדש לעשה מוכח דע"י פשיעה נמי דוחה ל"ת — רק י"ל שם יקדש צריך לב' כתובים הבאים כאחד וכפסחים מ"ד א', ושם ל"ד משום דהו"ל ל"ת שבקדשים וראיה מוכל עצם לא תשברו בו — ורק י"ל לפי מ"ד דאכילת פסחים לא מעכבא י"ל עדל"ת בקדשים, ושם ה"ט דאין אכילת פסחים מעכבת — וראי' מהא דכתיב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, דכל ישראל יוצאין בפסח א', דאכילת פסחים לא מעכבת, כפסחים ע"ח ב, וא"כ י"ל עדל"ת בקדשים, ומדכ' יקדש מוכח דעשה דפשיעה דוחה ל"ת ובאנוסה ה"ט דבדידה תלי וא"כ הדק"ל מ"ט ממזר ת"ח קודם לכה"ג וכנ"ל וכו' הטו"א.

והנה בריש זבחים כל הזבחים כו' ושם משנה ג' אמר שמעון בן עזאי מקובלני מפי ע"ב זקן ביום שהושיבו ראב"ע בישיבה דגם עולה פסולה שלא לשמה — ויש לדקדק למה הזכיר ממה שקיבל מע"ב זקן, וכן ממה שהי' ביום שהושיבו.

וי"ל דהרמב"ם פסק בפה"מ בק"צ שלא לשמן כשר דסכין מושכתן למה שהן, והנה בן עזאי ליליף בק"ו דפסול שלא לשמה מחטאת ופסח וכזבחים י"ב ב' — ושם פריך א"כ אשם נמי ומשני די"ל מה לחטאת ופסח דישנו בציבור כביחיד — ולכאורה מזה מוכח דלא כהרמב"ם ורע"ב דאל"כ ל"ש כלל פירכא דמה בכך דישנו בציבור כביחיד הא מ"מ בציבור ל"ש כלל שלא לשמה וא"כ ע"כ ילפינן מחטאת יחיד וא"כ הדק"ל — רק י"ל דבפסח גופה ל"ש כלל ק"צ דהא קרב כ"א בפ"ע ול"ד לחטאת, וע"ש ברש"י דקרי לי' קרבן ציבור דבא בכנופיא — אבל י"ל דלפמ"ד דאכילת פסחים ל"מ, א"כ כל ישראל יוצאין בפסח א', וא"כ ה"ל ק"צ — וא"כ א"ש דפריך לדידי' דהא ה"ל בציבור כביחיד דהא להדיא כ' קרא בפסח דפסול שלא לשמה א"כ מוכח דאף ק"צ פסול של"ש דלא כרמב"ם, ורמב"ם יסבור דאכילת פסחים מעכבא וא"כ ל"ה פסח ק"צ משא"כ לבן עזאי י"ל דס"ל כמ"ד לא מעכבא ודוק.

והנה תקשינו אס"ד דאכילת פסחים לא מעכבא ומה"ט אין עשה דאכילת פסח דוחה לאו דשבירת עצם — א"כ איך הקריבו במדבר ק"פ הא כיון דהותר להם בשר גחירה הו"ל אבר מן החי דבקדשים טעם כעיקר דאו' — וכמש"כ בדרושים בס"ד דבע"כ עדל"ת וא"כ דא"פ ל"מ ולא דחי ל"ת, ומוכח דבשר נחירה נאסר להם, וכר' ישמעאל עי' חולין י"ז א' ותוס' הקשו מנ"ל. דנחלקו — אבל י"ל דמוכח מהא דס"ל לר"ע דלא הקריבו במדבר ק"צ וה"ט משום דמנודין היו וכדברי הט"א בחגיגה ו' ב', וא"כ צ"ל דשבט אחד מיקרי קהל, וע"כ הקריבו תמידין ומוספין שבט לוי במדבר, אבל למ"ד שבט אחד לא אקרי קהל ע"כ ל"ה מנודים וכנ"ל וא"כ אכילת פסחים ל"מ וכנ"ל.

וז"ש ממזר ת"ח קודם ואף דמצי מחיל, צ"ל דמ"מ אלים, ומאנס אין ראי' דשם הו"ל עשה דפשיעה, ויקדש ל"צ כלל דבל"ז ל"ד דבקדשים אין עשה דוחה ל"ת, ונקשה א"כ איך אכלו במדבר ק"פ, ע"ז י"ל דבשר נחירה נאסר להם, ומשום דש"א ומ"ק וא"כ מוכח כבר דאף בק"צ פסול שלא לשמה עמש"כ בדרוש י"ז בס"ד — וגם מהא דכ' בקרא דפסח פסול שלא לשמה מוכח דאף בק"צ שייך שלא לשמה אי נימא דכל ישראל יוצאין בפסח אחד שאכילת פסחים לא מעכבא, וא"כ י"ל דמה"ט נמי מוכח דבשר נחירה נאסר להם במדבר דליכא למימר עשה דפסח דוחה ל"ת דאבר מן החי — וז"ש כל הזבחים שנזבחו או של ציבור ודוק.

והנה במשכ"ל בס"ד אם כהן מצי מחיל על כהונתו, כבר הק' מכמה שנים בס"ד, דמוכח מדשימש משה בסעודה מוכח דמצי מחיל, רק י"ל דל"ה כלל כהן, כמ"ד הכי בזבחים ק"א ב', וד"ז תליא אם משה עומד על גבם או הי' מתוך ע"א — וזה שאמר בן עזאי מקובלני מפי ע"ב זקן והיינו דמשה הי' המופלא שבב"ד עודף על הע"א ובס"ה ה"ל ע"ב —, ומוכח דא"צ כהנים ממנין הסנהדרין, או דמשה רבינו ל"ה כהן, וגם י"ל דת"ח אינו כבודו מחול כלל, וז"ש ביום שהושיבו את ראב"ע בישיבה על עלבון דר' יהושע דביישו ר"ג — וז"ש את"כ דממילא מוכח מזה דאף עולה כו' ולא אשם וה"ט דאשם י"ל פירכא דאינו בציבור כפסח וחטאת — ומוכח דאכילת פסחים לא מעכבא — וככל החזיון האמור, דוק היטב.

ובאמת בעיקר קו' הט"א י"ל בפשיטות כמש"כ במק"א בס"ד מכמה וכמה שנים, דלק"מ דהא זהו מכבוד התורה להקדימו לכ"ד, וא"כ איך נימא דכיון דבידו למחול, ע"כ מגרע גרע — וי"ל בזה כוונת הירושלמי בכאן וז"ל סברין מימר לפדות ולכסות ולהחיות אבל לישיבה לא אר"ח יקרה היא מפנינים, יקרה היא מכה"ג כו', וק' דק"ל מאי קשיא לי' ? אבל י"ל דק"ל קו' הט"א, והט"א העלה בכוחו דרק למחול על כבודו הוא בידו ולא על בזיונו ע"ש, וא"כ י"ל דהא ניחא לפדות ולהחיות ולכסות דאיכא בזיון. ע"כ הוא עדיף מצד הסברא, אבל בישיבה סד"א דכה"ג עדיף דת"ח מצי מחיל רק על כבודו דאינו בזיון, לזה אמר מדכתיב יקרה היא מפנינים, א"כ הרי מבואר להדיא דבעצמותה התורה חשיבה מכהונה, א"כ ל"ש לומר דהוא ימחול על כבודו, וכי זהו כבודו, וק"ל.

והנה הראשונים כתבו דכהנים נמי יכולים למחול מדכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וכבר תמכנו ד"ז בחי' בס"ד — ולכאורה הי' מקום לומר דת"ח וכהן איזה ראוי להקדימו תליא אם תדיר עדיף ממקודש, והוא בע"א דלא אפשטא בזבחים צ"א א' ובירושלמי פ"ז דיומא, ועיין פ"ז דנזיר מבואר דבזה פליגי ר"א ורבנן, אם יטמא נזיר או כהן ע"ש, ובתוע"א מש"ש בזה וה"נ פליגי ב"ש וב"ה לשי' הירושלמי בזה ושב"ש ור"א ס"ל מקודש עדיף — וא"כ הלכה דתדיר עדיף, א"כ י"ל ה"נ כה"ג מיקרי מקודש דהוא גופו מוגש ומוקדש לעבודת ד' בבית המקדש וכדברי הירושלמי פ"ת דברכות ה"ה אתם והכלים קודש לד', מה כלים יש בהם מעילה אף כהנים, ואין כהן יוצא מקדושתו לעולם דאינו מתחלל כלל משא"כ בת"ח ורק ת"ח הוא לעולם בקדושתו וגדולתו משא"כ בכהן דעיקר קדושתו להקדימו לכ"ד שבקדושה הוא מטעם כי את לחם ד' הוא מקריב, א"כ אינו בזמן שחרב בהמ"ק ואולי זהו דעת תוס' והרא"ש ספ"ז דחולין, דס"ל דוקדשתו אסמכתא בעלמא, ר"ל דבזה"ז אינו רק דרבנן ועמגא"א ס"ס ר"א — ורמב"ם לשיטתו דס"ל דמקריבין אע"פ שאין בית, א"כ גם בזה"ז מקרי ראוי לעבוד ושייך מדאו' לקדשו ודוק וא"כ מקרי ת"ח תדיר וכהן מקודש וא"כ שפיר ת"ח קודם דתדיר קודם — וי"ל דכהן המכפר עדיף מת"ח המתכפר וכמש"ל דמה"ט פר משיח קודם לפר העדה ע"ש (וי"ל דת"ח א"צ כפרה, עי' מנחות ק"י א') והנה קי"ל דחטאת קודמת לעולה כפי' בזבחים ולכאורה י"ל דעולה תדירא והרי חטאת אינה רק בחוטא, ואף דבאמר דחטאת מקרי מקודש מעולה, דפסול שלא לשמה מ"מ מוכח מזה דמקודש עדיף — רק י"ל דלא מקרי עולה תדיר רק מצוי עי' זבחים צ"א א', ועי' היטב מנחות ס' ב' — ובזה י"ל דצריך דווקא הא דמייתי מקרא דיקרה היא מפנינים דלולי זה ה"א דכהן ה"ל מקודש ועדיף לתדיר וכחטאת לעולה — אבל מדכ' יקרה היא מפנינים, מוכח דעיקר הא דתורה היא עדיפא מלפני ולפנים, ור"ל מעיקר העבודה, ור"ל דהוא ג"כ גוף הקדושה כעבודה, וא"כ הת"ח כמו הכהן ול"ש בכהן קדושת 'יותר, ועי' בס' ב"ש לאה"ע בהקדמתו שם — וא"כ שפיר קאמר דת"ח קודם — ועוי"ל דהכא מיירינן לדחות ולא להקדים, ועי' סוכה נ"ד ב' ובתוס' שם ובשבת כ"ב ב' ודוק היטב — וי"פ בזה באופן אחר דברי הירושלמי דאמר סברין מימר כו' ודוק היטב דלדבריהם יש מקום לפרשו היטב — וד' יאר עינינו בתוה"ק ללמוד וללמד לשמור ולעשות לנצח באהבה לשמה אמן.

והנה לחד מ"ד בירושלמי יליף מדכ' קדוש יהיה כו' (ומסיים כי קדוש אני ד') כביכול מה אני בקדושתי אף כהן בקדושתו, לכאורה הך קרא כ' בכל כהנים דהא כ' גבי קרא דוקדשתו, וא"כ מנ"ל דבכה"ג מיירי קרא ואולי דבלא זה קשה דהא אין דנין אפשר משאי אפשר וכמש"כ במק"א בס"ד ובע"כ דהך היקשא אייתר רק להכי וא"כ בע"כ היקשו הכתוב כנדה טז ב', וא"כ ע"כ דבכה"ג איירי קרא דבכהן הדיוט מה שייך כלל קדושה וכי ירד מכהונתו ע"י עבירה שיש בה מלקות, ובזה י"ל דברי (המפרש המכונה) רש"י בנדרים ס"ב ב' דפי' הך דוקדשתו דכהן קדים לכ"ד שבקדושה ליטול מנה יפה ראשון דבלחם הפנים קאי — יעו"ש בחידושי אגדות מהרש"א — ולהאמור א"ש דאהך מ"ד קאי.

ונ"ל דלפמש"כ במק"א בס"ד דמהכתיב את ד' לרבות מורא ת"ת מזה הוא דידעינן דיכול למחול ע"כ א"כ ה"נ מדכ' אני ד' בכהנים נלמוד דיכול למחול על כבודו — ובזה י"ל דפליגי הני אמוראי דלמ"ד מדכ' כי נזר שמן אלוקיו ס"ל דאידך קרא כ' אני ד' בכל הכהנים וא"כ בכל הכהנים אצטריך קרא דאני ד' שיכולים למחול על כבודם ואידך ס"ל דקרא דנזר שמן משחת אלוקיו הוא רק במשיח בשמן המשחה ואצטריך מאני ד' דאינו יורד מקדושתו ובע"כ לאא"ע הוא דכ"ק לכה"ג, וא"כ אף מרובה בגדים נמי בכלל, וס"ל דא"י למחול על כהונתם כלל דאף דהוקש כביכול להא דכ' אני ד' אבל אינו היקש מופנה וא"כ אין דנין אפשר משאי אפשר, וכתוס' נדה שם ודו"ק.